HONI SOIT QUI MAL Y PENSE

The Marquis of Stafford.

10/84 C. Bishop 19v. 8/50

THEOLOGY

EX LIBRIS
Rev. E. P. Graham

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY

COMMENTARIORVM AC DISPVTATIONVM IN TERTIAM PARTEM DIVI THOMÆ.

TOMVS TERTIVS.

QVI EST PRIMVS DE SACRAMENTIS: IN QVO EA CONTINENTVR, QVÆ POST PRÆFATIONEM INDICANTVR.

AVTHORE P. FRANCISCO SVAREZ, E SOCIETATE IESV, in Collegio eiuſdem Societatis Academiæ Salmanticenſis Sacræ Theologiæ Profeſſore.

AB IPSO AVTHORE PRIMVM MVLTIS IN LOCIS EMENDATVS, DEINDE etiam ſcholiolis ad marginem illuſtratus: ac demum locorum S. Scripturæ cum à D. Thom. tum à Commentatore expoſitorum interpretatione: rerum deniq; Indice copioſiore ac vberiore auctus; in Germania nunc denuo excuſus.

AD REVERENDISSIMVM, ET ILLVSTRISSIMVM DOMINVM D. VVOLFGANGVM, Sacræ Moguntinæ Sedis Archiepiſcopum, S. Romani Imperij per Germaniam Archicancellarium, Principem Electorem, &c.

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY

MOGVNTIÆ,
Cum Gratia & Priuilegio Sacræ Cæſ. Maieſt.

Ex Officina Typographica Balthaſaris Lippii,
Sumptibus Hermanni Mylij.

Anno M. DC. XIX.

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY

S^r. Iohn Leveſon Gower of Trentham in Stafford Shire Baronet

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO D. D. VVOLFGANGO, MOGVNTINÆ ECCLESIÆ ARCHIEPISCOPO, S. ROMANI IMPERII PER GERMAniam Archicancellario, Principi Electori, Domino ſuo clementiſsimo, &c.

Quam nobilis, varia, multisq; implicita difficultatibus ſit Diſputatio de ſacroſanctis hriſtianæ Religionis Sacramentis, Reuerendiſs. & illuſtriſs. Princeps, nemini obſcurum eſſe poteſt, niſi ei, qui Scholaſticam, vt vocant, hoc eſt accuratam illam Theologicarum rerum tractationem in Catholicorum Academijs multis iam annis receptam, & detritam, nunquam delibarit. Quare à multis eruditione virtuteq; præſtantib. hominibus, ſæpenumero optatum eſt, vt hoc ſæculo, quo à Sectarijs ſubtilis illa commentandi ratio in ſummum adducta contemptum eſt, clariſſimaq; de nouæ legis noſtræ Sacramentis doctrina miſeranda quadam nouarum opinionum atq; errorum caligine ab ijſdem offuſa, aliquis in hominum manus veniret, qui diuinis literis, S. Patribus, Concilijs, Summorum Pontificum ſanctionib. Iureconſultis, Scholæ Doctoribus veteribus & nouis, controuerſiarum etiam tractatoribus diligent inſpectis & ponderatis, copioſiſſimo, clariſſimoq; commentario ita perſequeretur hanc de nouæ legis Sacramentis diſputationem, vt vtriſq; & hæreticis & Catholicis Lectoribus abunde ſatisfieri poſſet. Id vero non meo tantum, ſed doctiſſimorum omnium, quotquot mihi audire licuit, iudicio, nuper abſolutiſſime præſtitiſſe videtur è Societate IESV R. P. FRANCISCVS SVAREZ, *in tertio Diſputationum ſuarum, quas in Tertiam Summæ Theologicæ* B. THOMÆ *Aquinatis partem edidit, Tomo, quem Reuerendiſs. & illuſtriſs. Princeps, nunc iam in lucem damus; in quo haud ſcio, quid à quoquam deſiderari poſſit, ſiue ingenij acumen, ſiue iudicij maturitatem, ſiue rerum tractandarum copiam, ſiue dictionis perſpicuitatem & elegantiam, quæ in rerum obſcuriſſimarum tractatione imprimis laudatur, ſpectauerit. Nihil enim tam abditum & retruſum in Theologia eſt, quod Theologus iſte non in lucem proferat: nihil tam arduum & inuolutum, quod non enodet: nihil tam humile & abiectum, ad cuius explanationem non ſe dimittat. Quicquid de Sacramentorum natura, vi, effectis, ritibus, ſacrarum literarum monumentis continetur, quicquid exſtat in veterum Patrum commentariis, in Synodorum Oecumenicarum vel Mericarum decretis, in Romanorum antiſtitum reſcriptis, quicquid à Scholaſticis Doctoribus, à Iuris vtriuſq; interpretibus, priſcis æque ac recentibus, quicquid deniq; à controuerſiarum huius ſæculi, atq; adeo profanis etiam Scriptoribus conuenienter huic materiæ proditum eſt, id ille inſtar ſolertis & indefeſſæ apiculæ, in hos ſuos*

commentarios, velut in aluearium, congeſſit. Atq; ita ſe rem habere, nullo argumento certius æquus Lector, quam experientia ipſa, deprehendet. Peruolutet, ſi placet, genus omne ſcriptorum, veteres æque ac nouos percurrat quæſtionum Theologicarum tractatores, bibliothecas omnes deuoret: vbi ad extremum polemica hæc ζητήματα Suarez attigerit, facile ſtatuet eum inter omnes familiam ducere, hoc eſt, tam multa noua cumulare veteribus; tam varia, ordine meliore, methodo clariore, tractatione vberiore & ſolidiore diſceptare & euoluere, vt veriſſime à Demea Terentiano, licet alia in re, alicubi dictum ſit:

Nunquam ita quemquam bene ſubducta ratione ad vitam eſſe,
Quin res, ætas, vſus, ſemper apportet aliquid noui,
Aliquid moneat: vt illa quæ te ſcire credas, neſcias:
Et quæ tibi puraris prima, in experiundo repudies.

Hunc ergo Theologum tantopere laudatum, tanto ſtudio & deſiderio ab omnibus eruditis expetitum, digniſſimum iudicaui, in quo latiſſime diuulgando omnis Chalcographia noſtra ſtrenuo deſudaret; eumq; laborem meis interpoſitis impenſis, optimo & Catholico viro Balthasari Lippio, quem Reuerendiſſ. & illuſtriſſ. Celſ. V. nuper pro inſigni ſua humanitate & beneuolentia ciuitate Moguntina benigne donauit, delegandum exiſtimaui; tum quod minime ambigerem, eum præclarum hunc theſaurum integrum, & ab omnibus mendis, quibus ante ſcatebat, emaculatum, formulis ſuis politiſſimis foras daturum: tum vt his typographiæ ſuæ primitijs, hoc tanti operis quaſi progymnaſmate, Rmæ. & Jllmæ. Celſ. V. atq; etiam Reuerendis & Nobilibus Metropolitanæ Eccleſiæ tuæ Summatibus, quorum beneuolentiam non exiguam hactenus quoq; expertus eſt, ac deniq; vniuerſæ Academiæ Moguntinæ, induſtriam ſuam amplius probaret: & vero Vrbi etiam ipſi decus aliquod & ornamentum afferret, quæ iam olim æternam laudem omnium Scriptorum monumentis conſignatam ab inuenta & excogitata primum arte typographica promeruiſſet. Quare nec mihi alius, præter illuſtriſſ. Celſ. V. occurrere potuit vel debuit Patronus aut Mecœnas, cuius clariſſimo nomini hoc illuſtre opus inſcriberem & dedicarem: nec enim conueniebat, nouum hunc Calcographicum partum in tua metropoli, tuis auſpicijs editum, alio quam tuo, hoc eſt, quam ſummi ditionis Moguntinæ Principis, titulo, fauore, tutela & patrocinio tectum, lucem aſpicere & in manus hominum venire. Quod inſtitutum meum, cum non dubitem Rmæ & Jllmæ. Celſ. V. fore gratiſſimum, non ſupereſt aliud, quam vt meipſum imprimis, deinde etiam dictum Balthasarem Lippivm Moguntinum iam Typographum, etiam atq; etiam Illmæ. Celſ. T. commendem, Devmqve Opt. Max. ex animo precer, vt Reumam & illuſtmam Celſ. V. toti Imperio, Eccleſiæ ſuæ, & nobis omnibus quam diutiſſime ſaluum incolumemq; tueatur & conſeruet. Coloniæ Agrippinæ, Kalend. Ianuarij, à partu Virginis cIɔ.Iɔ.ic.

Rmæ. & Illmæ. Celſ. V.

Obſequentiſſimus

Arnoldus Mylius.

TOTIVS

TOTIVS OPERIS ARGVMENTVM AD LECTOREM.

CVm meam in ſcribendo rationem (Chriſtiane Lector) ex cæteris libris, quos edidi, perſpectam habeas, nihil habeo nouum, quod nunc te de noſtro diſputãdi modo in hoc opere admoneam. Solum, quia hic liber, quamuis ſit tertius Commentariorum in tertiam D. Thomæ partem, eſt tamen primus de Sacramentis ſeu in quartum librum Magiſtri Sententiarum, quem in animo eſt, ad finem vſq; perſequi: placuit generalem quandam diſtributionem reliquorum etiam librorum, qui de hac re (adiuuante Deo) à nobis edentur, exponere. Totam enim hanc de Sacramẽtis diſputationem in tres libros diuidimus: tum vt ſingula volumina ſint moderatæ, atq; æquabilis prope magnitudinis: tũ præſertim, vt cum natura, atq; inſtitutione eorum, quàm maxime conueniret ipſa partitio. Nam Sacramenta, alia ſunt, quæ ad communitatem; alia, quæ ad ſingulos homines pertinent: & rurſus, ex ijs quædam ad cõmunem originis labem auferendam, & ad ſpiritualem vitam conferendam, vel conſeruandam; alia vero ad propria hominum peccata remittenda, inſtituta ſunt. Vnde fit, vt commodiſſima videatur eorũ tripartita diuiſio. Ea igitur, quæ ad ſingulorum vtilitatẽ per ſe cõferunt, & neceſſaria ſunt, etiam ſine occaſione peccati propria voluntate commiſſi, vt Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, primùm hunc librum ſibi vendicabunt: quæ vero ad proprium cuiuſque morbum, eiúſue reliquias depellendas: cuiuſmodi eſt Pœnitentia, atque Extrema vnctio: in ſecundum conferentur: in quo etiam (ne ea, quæ ſunt cum Pœnitentia coniuncta, diſiungamus) de Indulgentijs, Purgatorio, & Suffragijs agendum erit: hæc enim omnia ad pœnarum remiſſionem iuuant. Porrò de cenſuris etiam omnibus, propter poteſtatẽ clauium, cuius act⁹ eſt Sacerdotis abſolutio, in eodem libro differendum erit. Poſtremo denique libro ea comprehendemus, quæ ad vniuerſæ Eccleſiæ corpus attinent: Ordinis, ſcil. & Matrimonij ſacramenta. Nam reliqua, quæ in extrema parte Quarti diſputari ſolent, vt de nouiſſimis, &c. de induſtria, vt ea nos cura liberaremus, in ſuperiori volumine, quantum viſum eſt, expediuimus. Principio autem, quoniam multa ſunt omnibus Sacramentis communia, exemplum D. Thomæ, atque aliorum Theologorum ſecuti diſputabimus de ſacramentis in genere, quo clarius, & breuius res ipſa tota comprehendatur. Adiunximus tandem ad extremam huius voluminis partem,

longam diſputationem de ſacrificio; non quia ratio ſacrificij, & ſacramenti diuerſæ non ſint, ſed quia in lege gratiæ ita coniunctæ ſunt in admirabili Euchariſtiæ myſterio, vt altera ſine altera commodè explicari non poſsit. Accedit etiam, quòd, cùm in Eccleſia non ſit ſacrificiorum multitudo, ſicut eſt Sacramentorum, vnus hic locus viſus eſt ad hoc vnum Sacrificium declarandum aptiſſimus. De cætero, quoniam ea, de quibus acturi ſumus, partim ſpeculatiua, partim moralia ſunt, quorum alia alijs vel iucunda ſunt, vel vtilia; ita ea partiti ſumus, vt illa priora prius, & poſteriora poſterius, ſeparatim, in ſingulis rerum generibus, & Sacramentis explicemus, vt faciliùs quiſque poſſit, quæ ſibi aptiora videbuntur, eligere. Atque hanc methodum in reliquis duobus libris tenebimus, quos propediem tibi (ſtudioſe Lector) nos daturos ſperamus; quippe à quotidianis ſcholis, docendique curis, quibus adhuc diſtricti fuimus, expeditos, nihil eſt iam (Deo auſpice) quod retardet: quod autem incitet, adeſt alacris de omnibus bene merendi Voluntas; quæ, vt ſpero, non remittetur vllis, vel laboribus, vel moleſtijs, vel vigilijs, quoad valetudo, ac vita ſuppeditauerit. Tu verò interea hoc fruere, dum cætera tibi paramus, & ſtudio legendi, ſtudium nobis auge ſcribendi, atque, vt lectio tua, & ſcriptio noſtra in laudem ac gloriam DEI cedat, obſecra.

Vale.

SVMMA RERVM OMNIVM, QVÆ IN HOC TOMO DISPVTANTVR.

IN quinque principalia capita totum opus diſtribuitur. De Sacramentis in genere. De Baptiſmo. De Confirmatione. De ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento. De Arcano Miſſæ ſacrificio.

Vnaquæque ex his partibus in duas præcipuas diuiditur. Prior, ſpeculatiua ſeu dogmatica vocari poteſt. Poſterior, moralis & practica. In priori namq; inſtitutio ſacramenti, natura, eſſentiales & integrales partes, cauſæ, effecta, & accidentia ſeu cæremoniæ declarantur. In poſteriori vero de præceptis omnibus, quæ ad tale ſacramentum pertinent; quibus modis ac temporibus, & ſeruanda ſint, & contra ea peccari poſſit; & an cenſuræ aliquæ, vel Eccleſiaſticæ pœnę eis annexæ, ſint tranſgreſſoribus impoſitæ, copioſe diſſeritur.

Prima pars, quæ eſt de Sacramentis in genere, primis octodecim diſputationibus abſoluitur, ex quibus quatuordecim priores, partem ſpeculatiuam, quatuor reliquæ moralem continent.

Pars ſecunda, quæ eſt de Baptiſmo, tredecim habet diſputationes, à decimanona vſque ad trigeſimam primam, quarum vltima moralis eſt.

Pars tertia, quæ eſt de Confirmatione, ſeptem diſputationibus comprehenditur, à trigeſimaſecunda vſq; ad trigeſimamoctauam, quarum ſola vltima moralis eſt.

Pars quarta, quæ eſt de ſacramento Euchariſtiæ, trigintaquatuor diſputationibus continetur, à trigeſimanona vſq; ad ſeptuageſimamſecundam. In prioribus vigintiſeptem, Euchariſtiæ declaratur myſterium: & non ſolum ſcholaſticæ quæſtiones: ſed etiam controuerſiæ cum hæreticis accurate diſſeruntur. In ſeptem reſiduis, moralis doctrina ad hoc ſacramentum pertinens, proponitur.

Quinta & vltima pars, quæ eſt de Sacrificio Miſſæ, decem & ſex diſputationibus concluditur, à ſeptuageſimatertia vſque ad octuageſimamoctauam. Atque ex his priores ſeptem fidei dogmata continent, declarant, ac defendunt: reliquæ vero nouem, morales ſunt, & præcepta omnia ad Miſſam ſpectantia, tam quæ ad dicentes ſeu offerentes, quam ea, quæ ad miniſtrantes & audientes pertinent, ſimul & omnes Miſſæ cæremonias continent ac explanant.

Quid in ſingulis diſputationibus, earumque membris ſeu ſectionibus tractetur, in proprio indice inferius demonſtratur.

APPRO-

APPROBATIO PROVINCIALIS SOCIETATIS IESV CASTELLANÆ PROVINCIÆ, NOMINE R. P. GENERALIS EIVSDEM SOCIETATIS FACTA.

POteſtate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua, Præpoſito noſtro Generali, facultatem concedo, vt tertius tomus Commentariorum in tertiam partem D. Thom. à Patre Franciſco Suarez noſtræ Societatis, ſacræq; Theologię in noſtro Collegio Salmanticenſi Profeſſore, compoſitus, & eiuſdem Societatis grauium, doctorumq; hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloq; noſtro munitas dedimus. Valentiæ, die vigeſima octaua menſis Auguſti, anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi tertij.

Gonzalus Dauila Prouincialis.

CENSVRA.

QVæ in his duobus voluminibus diſſeruntur de Sacramentis in communi, & de tribus Sacramentis, Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia, à P. Franſciſco Suarez, Societatis IESV, & Sacræ Theologiæ apud Salmaticenſes Profeſſore, ſunt vera, & noſtræ Religioni conſentanea, eaq; eruditione referta, vt digniſſima eſſe cenſeam, quæ in Theologorum vtilitatem typis mandentur. Madriti, Kalendis Maij, Anni M. D. XCIV.

Petrus Lopez de Montoya,
D. Theologus.

COM-

COMMENTARII ET DISPVTATIONES P. FRANCISCI SVAREZ E SOCIETATE IESV IN TERTIAM PARTEM D. THOMÆ:

A QVÆSTIONE SEXAGESIMA, VSQVE ad octuageſimamtertiam.

PRÆFATIO.

CVM D. Thomas in ſuperioribus quæſtionibus doctrinã de Verbo incarnato copioſe tradiderit, ad ſacramentorũ conſiderationem iure progreditur: quoniam ſeptẽ ſacramenta ab eodẽ Verbo inſtituta, & ſeptem columnæ ſunt, quas diuina ſapientia exſcidit, vt ſuper eas Eccleſiæ ſuæ domum ædificaret, vt ſignificarunt Cypr. epiſt.63.& Auguſt.17.de Ciuit.c.20.& vberrimi etiã ſunt gratiæ fontes, quos idem Verbum Dei, & fons vitæ in hac domo ſua perennes eſſe voluit, vt filij eius aquam vitæ ex eis haurirent, ſicut Iſa. prædixerat, Haurietis aquas in gaudio defontib. Saluatoris. Non de fontibus fluminis Ægypti, inquit Hier. ſed de fontibus Ieſu, qui in Euangelio clamabat, qui ſitit, veniat ad me, & flumina de ventre eius exibunt. Admirandum ſane diuinæ ſapientiæ artificium, atq; infinitæ virtutis diuini verbi ſingulare indicium, q̃ res externa ſpecie caducas, atque labantes firmum æterni ædificij fundamentum effecerit, & ſub ſignis ex corporis elementis concretis, quibus nihil excelſius, nihilque diuinius, quam cæteris rebus ineſſe videtur, cœleſtia myſteria omnemq; ſpiritualẽ animi ſalutem contineri voluerit. Per hæc enim diuina ſacramenta, vt Concil. Trid. docuit, omnis vera iuſtitia, vel incipit, vel certe augetur, vel amiſſa reparatur. Qua in re benigniſsime diuina prouidentia, ſeſe fragili hominum naturæ accommodauit: cum enim hæc ſit hominis imbecillitas, vt res quæ ſub ſenſum non cadunt, non niſi ex ijs, quæ ſenſibus obijciũtur, coniectare poſsit, ad diuinæ prouidentiæ ſapiẽtiam, ſuauitatemq; pertinuit, diuina myſteria ſub ſenſibilib. ſignis homini proponere, eaque inſtrumenta efficere, quibus & ab homine colatur Deus, & à Deo gratiæ beneficium, & auxilium homo ſuſcipiat. Hæc itaq; eſt eorum ſacramentorum, quæ Eccleſiæ ſuæ Chriſtus prouidit, dignitas, & maieſtas, ob quam longe ſanctiora, ac diuiniora, quam ſacramenta vetera cenſentur, teſte Ambr.1.de ſacra. c.4. Quia licet numero pauciora ſint, actu tamẽ ſunt faciliora, virtute maiora, vtilitate meliora, vt Auguſt. cõtra Fauſtum ſcripſit. Atq; de his ſacramentis præſens diſputatio præcipue inſtituitur, quamuis propter rerum ſimilitudinem, & conuenientiam de alijs etiam, quæ in lege naturæ, aut ſcripta fuerunt, quaſi per occaſionem diſſeratur.

Sacramenta ſeptem columnæ, ſeptemque fontes ſunt.

Cap.12.

Seſſ.7 in pr.

Sacramentorum ratio rebus humanis accommodatiſſima eſt.

Sacramenta noua veteribus præſtantiora

Lib 19 c.13.

Iam vero ex ijs quæ dicta ſunt, de ſubiecto, & materia huius doctrinæ facile intelligi poteſt, quanta ſit eius dignitas, neceſsitas, ac obſcuritas. Multa enim in ea continentur diuina ac ſupernaturalia myſteria, quorum cognitio ac contemplatio licet humani ingenij vires, ac intelligentiam ſuperat, tamẽ per ſeſe iucundiſsima eſt, & ad Chriſtianos mores componendos vtiliſsima: quæ eo maiori ſtudio, ac diligentia his temporibus illuſtranda & ex veterum fontibus, quorum traditione maiori ex parte conſiſtit, eruenda eſt, quo ab hoſtibus fidei vehementiꝰ impugnatur, qui hos præclariſsimos gratiæ fontes, aut prorſus obruere, aut fœdare ſaltem, atque imminuere totis viribus hac tempeſtate conati ſunt. Quam ob rem non ſolum curandum nobis eſt, vt veram doctrinam, quæ ex principiis fidei colligitur, explicemus, atq; illuſtremus, quod ſcholaſtici doctoris munus eſt, ſed etiam, ipſa fidei dogmata confirmemus, & aduerſus hæreticos ſtabiliamus. In hac vero doctrina tradenda, eam methodum obſeruabimus, quam & D. Tho. & reliqui omnes ſcriptores tenuerunt, ac reb. ipſis, & modo cognitionis humanæ conſentanea eſt. Prius enim vniuerſe de ſacramentis: poſtea vero in ſpecie de ſingulis ſacramentis nouæ legis dicemus. Quia vero, vt diximus, doctrina hæc partim ſpeculatiua eſt, partim practica: quædam enim continet, quæ ad ſolam veritatis, & rerũ cognitionem, alia, quæ ad mores hominum dirigẽdos, & componendos ſpectant; ideo vt claritati, & breuitati ſtudeamus, tam generalem tractatum de communi ratione ſacramentorum, quam proprios, ac ſpeciales de ſingulis, in duas principes partes diſtinguendos curabimus: quarum prior veluti ſpeculatiua ſit, in qua inquiratur, an ſit, & quid ſit ſacramentum, & quas cauſas, effectus, proprietateſue habeat: poſterior vero ſit practica & moralis, & in ea explicentur præcepta quæ ad huiuſmodi ſacramenta pertinent, & quibus modis contra ea peccare cõtingat, & ſi quæ fortaſſe Eccleſiaſticæ pœnæ, aut cẽſuræ ob huiuſmodi tranſgreſsionem impoſitæ ſunt. Quoniam vero in ſacramentorum adminiſtratione, præter ea quæ ſunt de ipſorum ſubſtantia, multa ſunt ex Eccleſiæ inſtitutione, & præcepto ad maiorem ornatum, ac reuerentiam ſacramentorum adiuncta, quæ veluti accidentia ſacramentorum, vel ceremoniæ, aut ſacramentalia dici poſſunt, quorum cognitio ſtudioſis omnibus, ac præcipue ſacramentorum miniſtris admodum neceſſaria eſt, ideo de iis etiam ſuo loco, & ordine diſputabimus, vel in communi in diſputatione de ſacramentis in genere, vel in ſingulis ſacramentis, proprios vniuſcuiuſque ritus explicando.

Suſcepti operis grauitas, vtilitas, & iucunditas.

Ordo & ratio totius operis.

Prius vero quam ad diſputandum de rebus accedamus, pauca de nomine ſacramenti præmittenda ſunt: quoniam huius temporis hæretici etiam nomen ipſum reijciunt in ea ſignificatione, qua à Catholicis vſurpatur, quia & noua, & in ſcriptura ſacra, & in ſanctis patribus minime vſitata eis viſa eſt. Sacramentum igitur Latinis à ſacro deductum eſt, & prius impoſitum fuit ad ſignificandum pignus quoddam, vel pecuniam, quam litigantes apud Põtificem deponere ſolebant: vt qui cauſa caderet, pecuniam ſuam amitteret, quæ ærario publico applicabatur, & ſacramentum dicebatur, eo quod in loco ſacro ſeruaretur. Ita Varro libr.4. de lingua Latina, & colligitur ex Cicerone epiſt.110. Deinde omne iuramentum, vel quod iuramento affirmatum eſt, dictum eſt ſacramentum: quæ ſignificatio in iure præſertim vſitata eſt, l. ſacramẽta puberum, C. ſi aduerſus venditionem, & c. ſi ſacramenta, 22.q.4.& ſæpe a-

Vnde ſacramentũ dicatur, & quid ſignificet, nempe, Certum pecunia depoſitum. Varro.

Cicero. Iuramẽtum.

Hieron.

pe alias. Sic Hieron. Epiſt.1.ad Heliodorum ſcripſit, Recordare tyrocinij tui diem, quo Chriſto in baptiſmate conſepultus in ſacramenti verba iuraſti pro nomine eius non te patri parciturum eſſe, nõ matri.

Tertull.

Atq; eodem modo Tertull.li.ad Martyras, c.3. Vocati ſumus ad militiam Dei viui, iam tunc cũ in ſacramẽti verba reſpondimus, & lib.de corona militis, c.11. Credimus humanum ſacramentũ diuino ſuperduci licere, & in alium dominum reſpondere poſt Chriſtum.

Rem cui ſub eſt occultum myſterium.

At vero in ſcriptura ſacra hæc vox pręcipue ſignificare ſolet rem aliquam diuinam, hominib. occultam, eorumq; cognitionem ſuperantẽ, vt ſacramentum idem ſit, quod ſacrũ ſecretum, quod à myſterio appellatur: ſic Sapiẽ.2. Neſcierunt ſacramenta Dei, ad Epheſ.1. Vt notum faceret ſacramentum voluntatis ſuæ, 1.ad Tim.3. Magnum eſt pietatis ſacramentum: quib. locis Gręce reſpondet vox myſteriũ, quę interdum à Latino interprete retinetur, vt Mat. 13. Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, & 1. ad Cor.13. Si nouerim myſteria omnia: quod Aug. de gratia, & li.arb.c.17.legit, Si ſciero ſacramenta omnia, & 1.Cor.15. Ecce myſterium vobis dico, & ad Coloſſ.4. vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti, ad Epheſ. autem 3. vtraq; vox poſita eſt, Secundum reuelationem notum factum mihi eſt ſacramentum: ſicut ſupra ſcripſi in breui, prout poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti. Vnde veluti per analogiam quandam deriuata eſt hæc vox ad ſignificandum ſecreta Regum, vel amicorum, Tob. 12. Sacramentum regis abſcondere bonum eſt, & Prou. 20. Ei, qui reuelat myſteria, & ambulat fraudulẽter, & dilatat labia ſua, ne commiſcearis.

Rẽ, qua vim occultam & ſupernaturalem continet.

Hinc vero vlterius factum eſt, vt verba illa ſeu res, quæ rem aliquã occultam, diuinam, ac ſupernaturalem ſignificant, ſacramenta dicantur, eo, quod veluti in ſe contineant, & occultent ſacra myſteria, ſic Paulus ad Epheſ. 5. de coniugio inter primos homines in paradiſo cõtracto, dixit, Sacramentũ hoc magnum eſt, eo quod coniunctionem Chriſti cum Eccleſia ſignificaret, & Danielis 2. Mihi ſacramentum hoc reuelatum eſt, & infra, vere Deus eſt reuelans myſteria, quia tu potuiſti explicare hoc ſacramentum, & Apocal. 1. Sacramentum ſeptem ſtellarum. Et in eadem ſignificatione vtuntur ſæpe ſancti hac voce, vt Cyprian. Epiſt. 63. dicens, omnia teſtimonia, & ſacramenta ſacræ Scripturæ Chriſtum prædixiſſe, & Tertul.li.de præſcript.aduerſus hæreticos, c.40. Ipſas (inquit) res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſteriis ęmulatur. Vbi Pamelius multa de nomine ſacramenti congerit. Ambr. etiam li. 1. de ſacramen.c.4. tranſitum Iudæorum per mare rubrum, manna, & alias ſimiles veteres figuras Iudæorum ſacramẽta vocat, & eodem modo loquitur Lactant. libr. 4. c.1?. & D. Auguſt.lib.2.contra aduerſarium leg. & prophet. c. 9. & lib.8.de Geneſi ad litteram, c.4. & 5. li.2.de pecc. meri. & remiſ.c.26.lib.4.de ſymbol.ad Cetechume. c.1. & 19. contra Fauſt.c.11. Epiſt. 23. & aliis innumeris locis.

Cyprian. *Tertull.* *Pamelius.* *Ambr.* *Auguſt.*

Quid in præſenti ſacramentum ſignificet.

Ex hac vero generali ſignificatione, amplius contracta eſt hęc vox communi vſu Eccleſiæ, SS. Patrum, & Theologorum ad ſignificandum, quædam ſpecialia ſigna ſenſibilia ſpiritualem gratiam continentia, ac ſignificantia, cuius ſignificationis integra ratio ex ipſius rei explicatione pendet, quam ſtatim diſputatione ſequenti tradem us. Fuit autem neceſſarium Theologis, ad explicanda propria noſtræ fidei myſteria propriis etiam ac ſpecialibus vocibus ea exprimere, ac ſignificare, & ideo, ſicut in aliis myſteriis Incarnationis, aut Trinitatis, nouas voces adinuenerunt, ita hic non communem, & analogam vocem adaptarunt, & accommodarunt. Atque in hunc modum vtuntur voce ſacramenti Concilia, præſertim Lateranenſ. ſub Innocent. III. Conſtantienſ. Florent. & Trident. & Victor. Papa, epiſt.2. Anaſtaſ.2.in epiſt.ad Anaſt.Imp.c.8. & Nicol. primus in ſuis reſcriptis, titul.11.capi.5. ex patribus, Auguſtin. epiſt.118.cap.1. & 3.lib.de Doctr.Chriſtiana, ca.19. Cyprian. ſermone de ablutione pedum, & ſer.de baptiſmo, Verborum (inquit) ſolemnitas & ſacri inuocatio nominis, & ſigna inſtitutionibus Apoſtoloſtolorum, ſacerdotum miniſteriis attributa, viſibile celebrant ſacramentum. Item Iſidor.lib. 6.Etymo.cap.18. Hieronym. Dialog. contra Luciferian. & Ezech. 44. Lactant. & Tertull. paſsim.

Concil. Lateranenſ. Conſtãtienſ. Florent. Trident.

Quæ nos ſacramenta, Græci myſteria appellãt.

Atque in eadem ſignificatione pro voce, Sacramentum, vtuntur Græci hac voce, myſterium, vt Concilium Nicenum, can.14. vbi interpres vertit, ſacramentũ, vt Baſil.lib. de Spiritu ſancto, cap.23. & Orig. homil. 5. in Numer. Cyril. Hieroſol. in Catecheſ. myſtagogicis, & interdum vocant ſacra, aut myſtica ſymbola, vt Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierar. & Baſil. in Exhortatio. de baptiſ. & hæc de nomine ſacramenti ſufficiant.

Auctores, qui de ſacramentis ſcripſerũt.

Supereſt, vt nonnullos ex præcipuis autoribus commemoremus, qui de hac materia diſſeruerunt. Ex patribus pauci diſputant in genere de ſacramentis, ſed de ſingulis ſpeciebus, vt poſtea videbimus: ſolus Ambroſ. quoſdam libros de ſacramentis inſcripſit, & alterum de myſteriis, ſed in eis fere de Baptiſmo & Euchariſtia ſolum diſputat. Hugo etiam Victori. prolixum opus de ſacramentis edidit, ſed in illo de omnibus myſteriis noſtræ fidei tractat, ſolum libr. 1. part. 9. quædam de ſacramentis in genere ſcripſit, eodem fere ſenſu, quo nos loquimur. Quæ repetit in ſumma ſententiarum, tract.4. à quo multa ſumpſit Magiſter ſentẽtiarũ, qui de hac re diſſeruit libr. 4. à principio, vbi ſcholaſtici, eadem late perſequuntur. Contra hæreticos vero illuſtrarunt hanc materiam diligenter, Vvaldenſis tom. 2. de ſacrament. Roffenſ. in refuta. art. Luther. articul.1. Ruardus in articulis Louanienſibus artic.1. Alanus libro de ſacrament. in genere, Eckius hom. de ſacrament. Tilet. in defenſione Concil. Trident. contra Kemnitium, circa ſeſſ.7. Hoſius in confeſ. cap. 37. & ſeq. Lindan. lib.4. Panop. à principio, Bellarmi. tom. 2. à princ.

Ambr. *Hugo.* *Magiſ. 4 ſen.* *Vvaldenſ.* *Roffenſ.* *Ruardus.* *Alanus.* *Eckius.* *Hoſius.* *Tilet.* *Lindan.* *Bellarmin.*

QVÆSTIO LX.

De Sacramentis, in octo articulos diuiſa.

POST *conſiderationem eorum, quæ pertinent ad myſteria Verbi incarnati, conſiderandum eſt de Eccleſiæ ſacramentis, quæ ab ipſo Verbo incarnato efficaciam habent. Et prima conſideratio erit de ſacramentis in communi. Secunda de vnoquoque ſacramentorum in ſpeciali.*

Circa primum quinque conſideranda ſunt:

Primo, quid ſit ſacramentum.

Secundo, de neceſſitate ſacramentorum.

Tertio, de effectibus ſacramentorum.

Quarto de cauſa eorum.

Quinto, de numero:

Circa primum quæruntur octo.

Primo, vtrum ſacramentum ſit in genere ſigni.

Secundo, vtrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

Tertio, vtrum ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantum, vel plurium.

Quarto, vtrum ſacramentum ſit ſignum, quod eſt res ſenſibilis.

Quinto, vtrum ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis.

Sexto, vtrum ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba.

Septimo, vtrum requirantur determinata verba.

Octauo, vtrum illis verbis poſſit aliquid addi, vel ſubtrahi.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Vtrum Sacramentum ſit in genere ſigni.

4 d 1 q 1. ar. 1 q. 1 & art. 1 ad 1. & art. 4 q. 1 ad 1.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum non ſit in genere ſigni. Videtur enim ſacramentum dici à ſacrando, ſicut medicamentum à medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem cauſæ, quam ad rationem ſigni. Ergo ſacramentum magis eſt in genere cauſæ, quam in genere ſigni.

2. Præterea, ſacramentum videtur aliquod occultum ſignificare, ſecundum illud Tobiæ 12. *Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt. Et* Epheſ. 3. *Quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo. Sed illud quod eſt abſconditum, videtur eſſe contra rationem ſigni. Nam ſignum eſt, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, vt patet per Auguſtinum* in 2. de Doctr. Chriſtia. Ergo videtur, quod ſacramentum non ſit in genere ſigni.*

Li. 2. c. 1. circa principio. 3.

*3. Præterea, iuramentum quandoque ſacramentum nominatur, dicitur enim in Decret. * 22. quæſt. 5. Paruuli qui ſine ætate rationabili ſunt, non cogantur iurare, & qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum (id eſt, iuramentum) accedat. Sed iuramentum non pertinet ad rationem ſigni: ergo videtur, quod ſacramentum non ſit in genere ſigni.*

22. q. 5 cap. Paruuli qui ſine ætate.

Sed contra eſt, quod Auguſtinus dicit in 10. de Ciuitate Dei. Sacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt.*

Libr. 10. c 15. non procul à princ. tom. 5.

Reſpondeo dicendum, quod omnia quæ habent ordinem ad vnũ aliquid, (licet diuerſimode) ab illo denominari poſſunt, ſicut à ſanitate, quæ eſt in animali, denominatur ſanũ, non ſolum animal, quod eſt ſanitatis ſubiectum, ſed dicitur, medicina ſana, in quantũ eſt ſanitatis effectiua: diæta vero, in quantum eſt conſeruatiua eiuſdem, & vrina, in quantum eſt ſignificatiua ipſius Sic igitur ſacramentum poteſt aliquid dici, vel quia in ſe habet aliquam ſanctitatem occultam, (& ſecundum hoc, ſacramentum idem eſt quod ſacrum ſecretum) vel quia habet aliquem ordinem ad hanc ſanctitatem, vel cauſæ, vel ſigni, vel ſecundum quamcunq; aliam habitudinẽ. Specialiter autem nunc loquimur de ſacramentis, ſecundum quod important habitudinem ſigni, & ſecundum hoc ſacramentum ponitur in genere ſigni.

Ad primum ergo dicendum, quod quia medicina ſe habet vt cauſa effectiua ſanitatis, inde eſt quod omnia denominata à medicina dicuntur per ordinem ad vnum primum agẽs, & propter hoc medicamentum importat cauſalitatem quandam. Sed ſanctitas, à qua denominatur ſacramentum, non ſignificatur per modum cauſæ efficientis, ſed magis per modũ cauſæ formalis vel finalis, & ideo non oportet, quod ſacramẽtum ſemper importet cauſalitatem.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit, ſecundum quod ſacramentum idem eſt quod ſacrum ſecretum Dicitur autem non ſolum Dei ſecretum, ſed etiam Regis, eſſe ſacrum & ſacramentum, quia ſecundum antiquos ſancta vel ſacroſancta dicebantur, quæcunque violari non licebat, ſicut etiam muri ciuitatis, & perſonæ in dignitatibus conſtitutæ Et ideo illa ſecreta ſiue diuina, ſiue humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur ſacra vel ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res ſacras, inquantum ſcilicet eſt quædã conteſtatio factã per aliquid ſacrum. Et ſecundum hoc dicitur iuramentum eſſe ſacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de ſacramentis, non tamen æquiuocè ſumpto nomine ſacramenti ſed analogice, ſcilicet ſecundum diuerſam habitudinem ad aliquid vnum, quod eſt res ſacra.

COMMENTARIVS.

EXplicaturus D. Thom. eſſentiam, ac definitionem ſacramenti conuenienti ordine illius genus ante omnia inquirit, & quamuis ſolum de ſigno in communi, titulum proponat, tamen ſpecialiter loqui videtur de ſigno ſignificante ad placitum, ſeu ex impoſitione, & hoc ſenſu reſpondet ſacramentum eſſe ſignum quoddam: quam veritatem non aliter probat, niſi, quia ſignum ſanctitatis, ſeu rei ſacræ occultæ, poteſt conuenienter ſignificari hoc nomine ſacramenti, nam omnia, quę dicunt habitudinem ad eandem formam poſſunt eadem voce, ſaltem ſecũdum analogam rationem ſignificari. quod autem in præſenti materia, in hac ſignificatione hęc vox ſumatur, ſupponit ex communi vſu eorum, qui de ea ſcribunt, aut loquuntur, ſignificatio enim vocum ex vſu tantum probari poteſt. Quæſtiones autem, quæ ſunt de quidditate vel eſſentiis rerum, nec tractari, nec expediri à nobis poſſunt, niſi vocum ſignificatio ex communi modo loquẽdi ſupponatur. Et ita procedit Diuus Thom. tam in hoc articulo, quam in duobus ſequentibus, ad quorum expoſitionem deſeruiunt, quæ de nomine ſacramenti pręmiſimus.

De ſigno ſignificante ad placitum, eſſe ſermonem.

Significatio vocum tantũ ex vſu probari poteſt.

Duæ quæſtiuncula inſinuantur à D. Thom.

In ſolutione ad primum indicat D. Thom. vnam vel alteram quæſtiunculam. Prior eſt, cum medicamentum non ſignificet rationem ſigni, ſed cauſæ, cur non idem dicamus de ſacramento? nam ſicut medicamentum dicitur à medicando, ita ſacramẽtum à ſacrando. Et reſpondet medicamentum dictum eſſe à medicina, quæ eſt cauſa effectiua ſanitatis, & ideo, non denominari, per modum ſigni, ſed per modum cauſæ: ſacramentum autẽ denominari à ſanctitate, quæ nõ ſignificatur per modũ cauſæ efficientis, ſed formalis vel finalis: & ideo, ſacramẽtum non neceſſario ſignificari per modum cauſæ efficientis ſanctitatem, ſed aliquid denominatum à ſanctitate, vel intrinſece, vel extrinſece, atque hoc modo comprehendere poteſt ſub ſignificatione ſua id quod eſt ſignum ſanctitatis. Ad quod amplius explicandum addi poteſt, quamuis medicamentum dictum ſit à medicina, non tamen dicere habitudinem ad illam, ſed ad ſanitatem, ad quam habet habitudinem eiuſdem generis, quam habet medicina, cui medicamentum ſubordinatur, & ideo participare rationem cauſæ, quam habet medicina: at vero ſacramentum, ita dicitur à ſanctitate vel re ſacra, vt dicat habitudinem ad illam, & ab illa denominetur, vt à termino, ſeu forma extrinſeca: hæc autem habitudo poteſt eſſe multiplex, & vna eſt habitudo ſigni, quæ propterea optime poteſt illa voce ſignificari. Iuxta quam reſpõſionem, non erit neceſſarium, quod in argumento ſumitur, ſicut medicamentum dicitur à medicando actiue, ita ſacramentum dici à ſacrando etiam actiue, non enim hoc cõuenit omni ſacramento, præſertim loquendo de perfecta ſanctificatione, quæ eſt per gratiam: loquẽdo enim latius de ſanctificatione aliter dicendum eſſet, vt in diſputatione latius explicabimus. Hinc videtur oriri ſecunda dubitatio, cum ſacramenta ſint cauſa & ſigna rei ſacræ, cur potius dicantur conſtitui in genere ſigni, quam in genere cauſæ: quæ attingit multa tractanda in ſecunda diſputatione, & dicendum breuiter eſt, ſacramentum potiſsimum denominari à ſanctitate perfecta, quæ eſt maxime occulta & ſupernaturalis: quamquam autem aliqua ſacramenta ſint cauſæ huius ſanctitatis, non tamen omnia: & ideo non eſt hoc de ratione ſacramenti ſecundum ſe: eſſe autem ſignum conuenit omni ſacramento, & ideo merito dicitur ſub hoc genere ſacramentum conſtitui.

ARTICVLVS II.

Vtrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum. Omnes enim creaturæ ſenſibiles ſunt ſigna rerum ſacrarum, ſecundum illud Roma. 1.

Inf q 64 ar. 2 Et 1 2 q. 101 ar 4 cor. & q. 102 art.

5.co & 4 d. 1.q.1 art 1. q 1.

Roma.1.Inuiſibilia Dei per ea,quæ facta ſunt intellecta,conſpiciuntur. Nec tamen omnes res ſenſibiles poſſunt dici ſacramenta. Non ergo omne ſignum rei ſacræ, eſt ſacramentum.

*2. Præterea,omnia quæ in veteri lege fiebant, Chriſtum figurabant,qui eſt ſanctus ſanctorum: ſecundum illud 1. ad Corinth.19. Omnia in figura contingebant illis,& Coloſſ. 2. Quæ ſunt vmbra futurorum,corpus autem Chriſti Nec tamen omnia geſta Patrum veteris teſtamenti, vel etiam omnes cæremoniæ legis ſunt ſacramenta, ſed quædam ſpecialiter, ſicut in ſecunda parte habitum eſt. * Ergo videtur,quod non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.*

1.2.q.101.ar. 4.

3. Præterea,etiam in nouo teſtamento multa geruntur in ſignum alicuius rei ſacræ,quæ tamen non dicuntur ſacramenta,ſicut aſperſio aquæ benedictæ, conſecratio altaris,& ſimilia. Non ergo omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum.

*Sed contra eſt, quod definitio conuertitur cum definito. Sed quidam definiunt ſacramentum per hoc, quod eſt ſacræ rei ſignum,& hoc etiam videtur ex authoritate Auguſtini * ſupra inducta. Ergo videtur,quod omne ſignum rei ſacræ,ſit ſacramentum.*

In art præce. arg ſed con

Reſpondeo dicendum, quod ſigna proprie dantur hominibus, quorum eſt, per nota ad ignota peruenire. Et ideo proprie dicitur ſacramentum, quod eſt ſignum alicuius rei ſacræ ad homines pertinentis, vt ſcilicet, proprie dicatur ſacramentum, ſecundum quod nunc de ſacramentis loquimur,quod eſt ſignum rei ſacræ, in quantum eſt ſanctificans homines.

Ad primum ergo dicendum,quod creaturæ ſenſibiles ſignificant aliquid ſacrum,ſcilicet, ſapientiam & bonitatem diuinam,in quantum ſunt in ſeipſis ſacra: non autem in quantum nos per ea ſanctificamur. Et ideo non poſſunt dici ſacramenta,ſecundum quod nunc loquimur de ſacramentis.

Ad ſecundum dicendum, quod quædam ad vetus Teſtamentum pertinentia, ſignificabant ſanctitatem Chriſti,ſecundum quod in ſe ſanctus eſt. Quædam vero ſignificabant ſanctitatem eius, inquantum per ea nos ſanctificamur; ſicut immolatio agni Paſchalis ſignificabat immolationem Chriſti,qua ſanctificati ſumus. Et talia dicuntur proprie veteris legis ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod res denominatur à fine & complemento, diſpoſitio autem non eſt finis neque perfectio. Et ideo quæ ſignificant diſpoſitionem ad ſanctitatem, non dicuntur ſacramenta (de quibus procedit obiectio) ſed ſolum ea quæ ſignificant perfectionem ſanctitatis humanæ.

COMMENTARIVS.

Explicato genere inquirit D. Tho. differentiam vt definitionem ſacramenti compleat: & quoniam ratio ſigni reſpectiua eſt, quæ ſpeciem ſumit à termino: ideo ex parte rei ſignificatæ per ſacramentum,illius definitionem complet,dicens,Sacramentum eſſe ſignum rei ſacræ,in quantum eſt ſanctificãs homines,quæ particula reduplicatiua duplicem ſẽſum habere poteſt. Prior eſt, ſi cadat ſupra rem ſacram,ita vt ſenſus ſit, ſacramentum debere ſignificare rem ſacram ſanctificantem hominem, & quatenus illum ſanctificat. Poſterior eſt,vt reduplicatio cadat in ipſum ſacramentum,& ſenſus ſit,ſacramẽtum,quatenus hominem ſanctificat, debere eſſe ſacræ rei ſignum, & quamuis vterque ſenſus in re ſit aliquomodo verus, nam vtrumque horum pertinet ad rationem ſacramenti, vt poſtea explicabimus:tamen prior reuera eſt à D. Thoma intentus, qui loquitur de ſanctificatione hominis ſimpliciter, quæ per gratiam fit, vt aperte explicat in ſolutione ad tertium,& ita eſt clarus totus contextus. Quomodo autem definitio ſic explicata ſufficiat ad eſſentiam ſacramenti declarandam, in ſequenti diſputatione tractabitur.

Quid ſit ſacramentum definitur à D Thom.

Duplex ſenſus definitionis.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantum.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum non ſit ſignum, niſi vnius rei. Id enim quo multa ſignificantur, eſt ſignum ambiguum, & per conſequens fallendi occaſio, ſicut patet de nominibus æquiuocis. Sed omnis fallacia debet remoueri à Chriſtiana religione, ſecundum illud Coloſſ 2. Videte, ne quis vos ſeducat per philoſophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur, quod ſacramentum non ſit ſignum plurium rerum.

4 d 1 q.1 ar 1 q 1 ad 4. art.3. cor.

*2 Præterea: Sicut dictum eſt, * Sacramentum ſignificat rem ſacram, in quantum eſt humanæ ſanctificationis cauſa. Sed vna ſola eſt cauſa humanæ ſanctificationis, ſcilicet ſanguis Chriſti, ſecundum illud Hebr. vlt. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Ergo videtur, quod ſacramentum non ſignificet plura.*

Art præced.

*3. Præterea: Dictum eſt, * quod ſacramentum proprie ſignificat ipſum finem ſanctificationis. ſed finis ſanctificationis eſt vita æterna, ſecundum illud Rom. 6. Habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem vero vitam æternam Ergo videtur, quod ſacramentum non ſignificet niſi vnam rem, ſcilicet vitam æternam.*

Art præced. ad 3.

*Sed contra eſt, quod in ſacramento altaris eſt duplex res ſignificata, ſcilicet, corpus Chriſti verum, & myſticum, vt * Auguſt dicit in lib. ſent. Proſperi.*

De conſ diſt. 2 c. Hoc eſt quod dicimus

*Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt) * ſacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad ſignificandam noſtram ſanctificationẽ. In qua tria poſſunt conſiderari, videlicet ipſa cauſa ſanctificationis noſtræ, quæ eſt paſſio Chriſti, & forma noſtræ ſanctificationis, quæ conſiſtit in gratia & virtutibus, & vltimus finis ſanctificationis noſtræ, qui eſt vita æterna. Et hæc omnia per ſacramenta ſignificantur. Vnde ſacramentum eſt & ſignum rememoratiuum eius quod præceſſit, ſcilicet paſſionis Chriſti, & demonſtratiuum eius quod in nobis efficitur per Chriſti paſſionem, ſcilicet gratiæ, & prognoſticum, id eſt, prænuntiatiuum futuræ gloriæ.*

Art præced.

Ad primum ergo dicendum, quod tunc eſt ſignum ambiguum, præbens occaſionem fallendi, quando ſignificat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud Sed quando ſignificat multa, ſecundum quod ex eis quodam ordine efficitur vnum, tunc nõ eſt ſignũ ambiguum ſed certum, ſicut hoc nomen homo, *ſignificat animam & corpus, prout ex eis conſtituitur humana natura. Et hoc modo ſacramentum ſignificat tria prædicta, ſecundum quod quodam ordine ſunt vnum.*

In cor. arti.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacramentum in hoc quod ſignificat rem ſanctificantem, oportet quod ſignificet effectum, qui intelligitur in ipſa cauſa ſanctificante prout eſt ſanctificans.

Ad tertium dicendum, quod ſufficit ad rationem ſacramenti, quod ſignificet perfectionem quæ eſt forma, nec oportet quod ſolum ſignificet perfectionem, quæ eſt finis.

COMMENTARIVS.

In corpore articuli ſolum explicat D. Thom. quomodo fieri poſsit, vt idem ſacramentum plura ſignificet, quæ ordinem dicunt ad ſanctificationem noſtram, vel per modum formæ, vel per modum cauſæ efficientis, vel finalis: quod autem hoc ſit de ratione ſacramenti non probat D. Tho. imo neque id aperte affirmat, ſed ſolum dicit, hæc omnia ſignificari per ſacramenta: fieri autem poteſt, vt hoc cõueniat omnibus ſacramentis, quæ nunc habemus, quamuis non ſit de ratione ſacramenti vt ſic, ſicut reuera non eſt: poteſt enim optime definitio ſacramenti data præcedenti articulo intelligi, atque ſaluari cum ſola ſignificatione formali ſanctitatis, ſine ſignificatione propria atque immediata cauſarum eius.

Explicatur D. Thom.

eius. Quin potius, quod omnibus ſacramentis conueniat, illa tria ſignificare, ſcilicet, præteritam Chriſti paſsionem, præſentem gratiam, & futuram gloriam: aſſeritur quidem à D. Tho. non tamen probatur: ſed (vt Caiet. dixit,) ex communi modo loquendi omnium, vt clarum ſumitur: quod vt verum ſit, neceſſario intelligendum eſt de ſacramentis nouæ legis, nam vetera (licet veram rationem ſacramenti participarent) nec præſentem gratiam, nec futuram gloriam ſemper ſignificarũt, quæ omnia in ſequenti diſputatione latius diſputabuntur.

DISPVTATIO I.

De eſſentia ac definitione ſacramenti.

Quid ſit ſacramentum primo per rationem metaphyſicam, deinde per phyſicam oſtendendum.

COgimur doctrinæ ordinem aliquantulũ inuertere prius, quid ſit ſacramẽtum, quam an ſit inquirendo, (ſicut D. Tho. fecit,) quia antequam ſacramenta eſſe oſtendamus, neceſſe eſt exacte intelligere, quid nomine ſacramenti ſignificetur: ſignificatio autem huius vocis tam eſt coniuncta cum proprietate & eſſentia ipſius rei, vt ſine huius cognitione non poſsit intelligi, & ab omni alia æquiuoca, vel analoga ſignificatione ſeparari. Dicemus ergo prius de quidditate ſacramenti, quam in hac diſputatione per rationem metaphyſicam generis & differentiæ: in ſequenti vero per rationem quaſi phyſicam, ſcilicet materiæ & formæ explanabimus.

SECTIO I.

Vtrum ſacramentum ſit ſacrum ſignum aliquam ſanctificationem homini conferens, vel ſignificans.

NOn inquiro, an ſit hæc propria & exacta definitio ſacramenti: prius enim paulatim explicabimus omnia, quæ ſacramento conueniunt, & ita tandem in fine diſputationis integram definitionem complebimus. Ratio vero dubitandi in quæſtione propoſita eſt, quia, neque omnia ſigna ſacra ſanctificationem hominis ſignificantia ſunt ſacramenta, neque è contrario, omnia ſacramenta videntur ſanctificationem ſignificare. Prior pars conſtat, quia tranſitus maris rubri ſignificauit ſanctitatem per baptiſmum conferendã, vt colligitur ex 1. ad Corin. 10. & ſimiliter manna ſignificauit ſanctitatem dandam per Euchariſtiam, & tamen illa non fuere vera ſacramenta. Deinde, quod difficilius eſt, ſacrificium, vt ſacrificium eſt, non eſt ſacramentum, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 101. art. 4. & tamen habet totam illam ſacram ſignificationem: nam, vt Aug. ait, 10. de Ciuit. Dei, ca. 5. Sacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſignũ eſt, & de noſtro ſacrificio conſtat cruentum ſacrificium Chriſti repræſentare, iuxta illud, Hoc facite in meam commemorationem, idemque de veteribus ſacrificijs tradit D. Tho. late ſupra in 1. 2. loco citato, & videri poteſt Sanderus libr. 1. de viſibi. Monarch. c. 5. Vnde fit, ſacrificium, vt ſacrificium, ſignificare rem ſacram, quatenus nos ſignificat, quia ſignificat paſsionem Chriſti, qua ſanctificati ſumus. Poſterior pars probatur, quia eſus agni Paſchalis fuit ſacramentum, & non conferebat, nec ſignificabat ſanctificationem hominis: atque idem argumẽtum fieri poteſt de multis aliis cerẽmoniis, ſeu ſacramentis veteris legis.

Ratio dubitandi. *Auguſt.*

Signum ſecundum ſacramẽtum, vel ratione rei, quæ ſignificat, vel ratione rei, quæ ſignificatur.

Vt reſpondeamus huic quæſtioni, aduertendum eſt, ſacramentũ, vt ex ipſa voce conſtat, aliquid ſacrũ eſſe: cum autem ex communi vſu ſupponamus, ſacramentum hic accipi pro ſigno, conſequenter fit, debere ſacramentum eſſe ſignum ſacrum, & religioſum: poſſunt autem in omni ſigno duo conſiderari: ſcilicet res ſignificans, & ſignificatio ſeu habitudo ad rem ſignificatam: & ex vtroque capite poteſt ſignum eſſe ſacrum, ſcilicet, vel quia res, quæ ſignificat, eſt ſacra & religioſa & pertinens aliquo modo, ad cultum Dei, & animæ ſanctitatem: vel ſignificatio ipſa ſacra eſt, ſcilicet, quia eſt de re ſacra, & ad rẽ ſacram terminatur, quomodo manna, vel tranſitus maris rubri, quamuis ipſæ non eſſent res ſacræ, ſigna ſacra propter rem ſignificatam dici poſſunt, vt bene notauit Cano relect. de ſacrament. p. 1. ad 3.

Sacramentũ debet eſſe ſignum ſacrũ ex parte rei ſignificantis. *Mag. d. 1.* *Bonauent.* *Scotus.* *Gab. q. 1.* *D. Thom.* *1. Probatur inductione.*

Dico ergo primo. Sacramentum, prout de illo nunc agimus, debere eſſe ſignum ſacrum ex parte rei ſignificantis, id eſt, res aliqua vel ceræmonia ad cultum Dei ordinata ſeu inſtituta. Ita ſignificant cum Magiſt. in 4. diſt. 1. Bonauent. Scotus, & Gabr. qu. 1. Caie. hic art. 2. expreſsius vero id docet D. Tho. 1. 2. q. 101. art. 4. & q. 102. art. 5. Et probatur primo inductione, nam in lege veteri omnia proprie ſacramenta erant huiuſmodi vt circumciſio, per quam homines initiabãtur, & in Dei populo conſignabantur, Geneſ. 17. Item conſecratio ſacerdotum, per quã cultui diuino dedicabantur, & ad hoc munus quodammodo ſanctificabantur. Exo. 28. Leuit. 8. Agnus item Paſchalis, ſi concedamus cum D. Thom. fuiſſe ſacramentum, idem habuit: quamuis enim non deſint, qui negent fuiſſe ſacramentum, aſſerentes ſolum fuiſſe ſacrificium, probabile autem eſt vtrãq; rationem habuiſſe, tanquam perfectam figuram noſtræ Euchariſtiæ: mactabatur enim in cultũ Dei, & vt ſic erat ſacrificiũ, & comedebatur certo quodam ritu lege præſcripto, & tanquam cibus ſacer Deo dicatus, & vt ſic dici poteſt fuiſſe ſacramentũ, & ſub vtraq; ratione erat ceræmonia illa religioſa, & per illam diſponebantur homines ad ſanctificationem aliquam in illa lege obtinendam, vt D. Tho. notauit dict. q. 102. art. 5. & Cano ſupra ad 4. Præterea idem intueri licet in lege gratiæ, baptiſmus enim Lauacrum regenerationis, dicitur ad Titum 3. & tãquam prima fidei Chriſtianæ profeſsio, & vnica ianua Eccleſiæ & regni cœlorum præcipitur, Ioann. 3. & Matt. vltim. at de cæteris ſacramentis idem facile conſtat. Solũ de matrimonio poſſet quis dubitare, quia non videtur eſſe ceræmonia ſacra, ſed contractus quidam humanus ac moralis. Sed, licet ex ſe, & prout eſt à ſola voluntate humana, vt à principali cauſa, tantum hoc, habeat tamen, prout à Chriſto eleuatum eſt, & inſtitutum ad dandam coniugibus ſanctificationem ſuo ſtatui neceſſariam, iam non tantum eſt ciuilis contractus, ſed ſacra ceræmonia, quia iam non tantum efficit coniuges, ſed quantum in ipſo eſt efficit ſanctos coniuges, nec ſolum efficit vinculum mutuæ obligationis, ſed etiam confert vinculũ mutuæ charitatis, & ideo de illo dixit Paulus ad Epheſ. 5. Sacramentum hoc magnum eſt: præmiſerat autẽ. Viri, diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus Eccleſiam, ſignificans, in lege gratiæ vinculum illud iam eſſe ſacrum & religioſum gratia & charitate ſanctificatum, vt Conc. Trid. docuit. ſeſſ. 24. Deniq; de his ſacramentis recte intelligitur illud Pauli 1. ad Corin. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ Dei, id eſt, ſacramentorum, vt Amb. legit, & alij intelligunt, quæ ſamenta, quia res ſacræ ſunt, & ad cultum Dei pertinentes, per Chriſti miniſtros diſpenſanda dicũtur, atq; tantum illis danda, quib. oportet, vt Chryſ. expoſuit hom. 10. quem D. Th. Anſ. imitantur. Secundo probatur concluſio ex Patribus, Aug. epiſt. 23. dicit, conſecrari homines Deo per ſacramenta, idem q. 84. in Leuit. Ambr. libr. de myſteriis dicit, initiari homines per ſacramenta, idem Cypr. ſer. de bap. de baptiſ. Chriſti, & Hilar. in id Pſ. 131. Et filii eorum vſque in ſæculum ſedebunt ſuper ſedem tuam, dicit, hos filios eſſe animas fidelium ſacramentis Eccleſiæ ſanctificatas. Deniq; oſtendemus inferius totum ſacramentorum negotium ad cultum Dei religioſum ordinari, vt nimirum homines per hæc ſigna in vnum nomen religionis conueniant, in qua, & ipſi ſanctificentur, & Deum profiteantur ſuæ ſanctificationis authorem. Tertio ratione, nam quod in Eccleſia ſint cæræmoniæ aliquæ ordinatæ ad ſanctificationem hominum colentium Deum, conſtat ex v-

Agni Paſchalis ritum, & ſacrificium, & ſacramentum fuiſſe probabile eſt.

Matrimonium etiam eſſe cerœmoniam ſacrã probatur.

Locus Pauli ad Cor. explicatur. *Ambroſ.*

Chryſoſt. *2. Probatur concluſio ex patribus.* *Auguſt.* *Ambroſ.* *Cyprian.* *Hilar.*

3. Probatur ratione.

Diuina prouidentia hominum naturæ ſe accommodat.

ex vſu.qui ortus eſt ex diuina prouidentia, quæ hominum naturæ accommodatur, & eorum vtilitati conſulit:nam,quia homo eſt corporeus, per viſibiles,& corporeas ceremonias conuenienter ad ſuam ſanctificationem,& cultum diſponitur, vt latiꝰ ſect. 3.dicturi ſumus. Quod vero ſacramenta ſub hoc ceremoniarum genere contineantur, non aliunde, q̃ ex vſu ipſius vocis,petendum eſt:qui vſus ſatis eſt in ſuperioribus demonſtratus, & in hoc ſenſu põt hoc confirmari ex notatione ipſius nominis,Sacramentum,nam ſicut veſtimentum dicitur,quo veſtimur, ornamentum,quo ornamur,ita ſacramentum ſatis conuenienter dicitur,quo ſacramur,ſeu quo initiamur : hanc enim ſignificationem habet etiam vox Græca,Myſterium,quæ, vt diximus, Latinæ voci, Sacramentum, reſpondet. Quamquam enim Soto hic hanc notationem vocis ſacramenti reiiciat,exiſtimans eſſe ſententiam D.Tho.hic ar.1.ad 2.tamen reuera eſt valde probabilis & conſentanea ſanctis Patribus, & valde apta ad explicandum munus,& inſtitutionem noſtrorum ſacramentorum. Nec D. Tho.in dicta colu. illam abſolute negat, ſed, vt ibi expoſui,docet,ſacramentum ex ſua ratione,vel etymologia non dicere habitudinem cauſæ efficientis ad veram animæ ſanctitatem, & in hoc ſolum ponit differentiam inter ſacramentum,& medicamentũ: tamen cum his,quæ ibi dicit, & cum alijs exemplis à nobis adductis: recte quadrat, vt poſſit dicere habitudinem cauſæ quaſi formalis conferentis aliquã ſanctitatem, ſaltem per extrinſecam denominationem,quomodo ſanctificari dicitur,quicquid cultui diuino dicatur, vt expreſſius docuit idem D. Tho.1. 2.in locis citatis.

Sacramentũ eſſe aliquid ſacrum,vel ex ipſa nominis notatione cognoſcitur.

D.Thom. explicatur.

Sacramentũ debet eſſe ſignum ſacrũ ex parte rei ſignificatæ.

Dico ſecundo. De ratione ſacramenti eſt, vt illa ceremonia ſacra, quæ ſacramẽtum dicitur,ſit etiam ſignum ſacrum ex parte ſignificationis,ſeu rei ſignificatæ,vel vt rem ſacram ſignificet. Hæc aſſertio eſt D.Tho.hic & omnium, qui hac ratione deſcribunt, ſacramentum debere eſſe ſignum rei ſacræ, & probatur. Primo ex ſcriptura, hoc enim modo Gen.17. Circumciſio dicitur Signũ fœderis inter Deũ, & homines,& ad Rom.4.additur fuiſſe Signaculũ iuſtitiæ fidei. Similiter ad Rom.6.dicimur,Sepeliri in Chriſto per baptiſmũ,non re ipſa,ſed repræſentatione,& ad Epheſ.5.matrimoniũ dicitur Signum coniũctionis Chriſti cum Eccleſia,& Matth.26.& 1.ad Cor.11. Myſterium Chriſti dicitur, cõmemoratio paſſionis Chriſti. Secundo probatur ex Patribus,qui in hac ſignificatione vtuntur hac voce, Sacramentũ, vt patet ex Alex.Papa epiſt.1.c.4.optime Aug.epiſt.5.Lõgum,inquit, eſt conuenienter diſputare de varietate ſignorũ,quæ cum ad res ſacras pertinẽt, ſacramẽta appellantur.Idem li.2.de doct. Chriſti. c.3.& li.4. de catechizandis rudib.ca.26.hac ratione ſacramenta vocat verba viſibilia rerũ diuinarum, & 19.cõtra Fauſt.c.16.vocat ẽt ſignacula, & epi.118.c.1.dicit ſacramenta nouæ legis eſſe ſigna præſtantiſſima. Sic etiam Ber.in ſerm.de Cœna Do.ſacramentum dicit eſſe ſacrũ ſignum,atq; in eodem ſenſu Græci Patres, ſacramenta vocant myſteria,vt ſupra diximus,quia in ſignificatione ſua rẽ ſacram atq; diuinam habent reconditam:vnde à Dionyſ.c.1.de Eccle.Hierar.vocantur ſacratiſſima ſigna, eorumq; ſacram ſignificationem toto illo libro exponit,& eodem fere modo loquitur,de Cœleſti Hiera.Baſil.etiam in exhortatione ad baptiſmum ſeu homil.13.ex variis, vocat ſigna myſtica, & ſimiliter loquimur in epiſtola ad Amphylochium can.72.& 80.Martialis etiam epiſt. ad Toloſanos,c.4.vocat,myſteria ſacramentorum, per quæ Deo coniungimur:quib.verbis vtrumq; indicat,ſcilicet,ſacramenta, & eſſe ſacras ceremonias, & rem ſacram ſignificare,ſcilicet,coniunctionẽ cum Deo. Quomodo Greg. Nyſſ. oratio. de baptiſ.dicit externam ablutionem eſſe ſignum internæ, & ideo eſſe ſacramentum, quod eleganter proſequitur Cyril.Hier.Catecheſ.3.illuminatorum, vbi ſacramentum ſignaculũ,appellat. Tertio probatur ratione,q̃ primo (ſicut ſæpe dictum eſt) ſumenda eſt ex vſu,& impoſitione ſeu accõmodatione huius vocis,ſacramentũ.Deinde hæc poſterior aſſertio probari poteſt ex præcedenti,quia,ſi ſacramentum eſſe debet ceremonia ſacra & religioſa, non debet eſſe ſignum rei prophanæ,& vulgaris: eſſet enim hic abuſus ſacrarũ ceremoniarum:ergo, ſi aliquid ſignificare debet, vt ſacramentum ſit, neceſſe eſt, vt illud ſit aliquid ſacrum:quin potius oſtendemus ſtatim, neceſſe eſſe, vt illud ſit maxime ſacrum, atq; reconditum, vt ea ratione poſſint ſacramenta diſtingui à multis ceremoniis ſacris,quæ ſacramenta non ſunt.

Alex Papa. Auguſt.

Bernard.

Dionyſ.

Baſilius.

Martialis.

Greg. Niſſe.

Cyrillus.

Ad rationẽ dub.reſpond.

Ad rationem ergo dubitandi in principio propoſitam facilis eſt ex dictis reſponſio:ad priorem enim partem concedimus multa eſſe ſigna rerum ſacrarũ, quæ non ſunt ſacramenta, præſertim ſi non ſint ceremoniæ ſacræ,vt ſunt multa exempla ibi adducta. Ad poſteriorem vero partem negatur eſſe vel fuiſſe vnquam aliquod ſacramentum,quod non contulerit,vel ſignificauerit aliquam ſanctitatem,aut internam,& perfectam, aut externam ſaltem & legalem, qualis per externas ceremonias conferri poteſt, ſicut dictum eſt de Agno Paſchali. Quod ſi in lege veteri fuerunt aliquæ ceremoniæ,quib. hæc ratio ſigni & ceremoniæ ſacræ non conueniebant, illæ non fuere ſacramenta,ſed obſeruantię vel aliquid huiuſmodi, vt D.Tho.docet in prædictis locis ex 1. 2. citatis.

In lege veteri non omnes ceremoniæ obtinuerunt rationem ſacramenti.

Dubitatio vero, quæ in priori parte illius difficultatis indicatur,aliquos coegit,vt dicerent, quamuis non omne ſacramentum ſit ſacrificium, omne tamen ſacrificium eſſe ſacramentum. Ita loquitur Sanderus lib.1.de Viſib.Monarch.c.5.fauet Aug.lib. 10.de Ciuitate,c.20. dicens omnia ſacrificia vetera fuiſſe paſsionis Chriſti ſacramẽta. Sed ibi late vtitur voce Sacramentum, prout dicitur de quouis ſacro ſigno, tamen loquendo proprie de ſacramento, vt loquimur,differt in ratione ſua formali à ſacrificio, in actione autem ſeu re materiali poſſunt interdum conuenire, ſicut in lege gratiæ factum eſt in myſterio Euchariſtiæ,non tamen ſemper, quia, neque omne ſacramẽtum eſt ſacrificium, vt de ſex ſacramẽtis legis nouę conſtat,& in lege veteri multa fuerunt ſacrificia quæ non erant ſacramenta,vt D. Tho. docet 1.2. q.102.art.3.& 5. Vnde, quod Canus prædicta relectione par.1.ad 2.dicit, ſacrificium,quod offertur Deo, tantum in cultum, & recognitionem dominij non eſſe ſacramentum, quod vero offertur in expiationem peccati eſſe ſacramentum, non probatur: quia ſi formaliter loquamur de vtroque vt tale eſt, in neutro ratio ſacrificij eſt eadem cum ratione ſacramenti, vel è conuerſo : ſi autem loquamur materialiter, vtraq; ratio ſacrificij poteſt coniungi cum ratione ſacramenti, vt in Euchariſtia videre licet : & vtraque etiam poteſt à ratione ſacramenti ſeparari,nam ſicut poteſt inſtitui ſacrificium honorarium, vel in gratiarum actionem, quod non ſit ſecramentum, ita etiam poteſt inſtitui in expiationem peccati:nihil enim vetat, neque eſt vlla neceſſitas vtramq; rationem coniungendi,quin potiꝰ exiſtimo, multa fuiſſe in veteri lege ſacrificia pro peccato,quæ non erant ſacramenta,vt D. Tho.loco citato ſentit, ex cuius doctrina ſumenda eſt vera reſponſio ad difficultatem propoſitam, quam breuiter attingam. Dicendum eſt ergo, ſacrificium quidem,& ſacramentum conuenire in ratione ſigni ſacri,tam ex parte ceremoniæ,quia vtrumque eſſe debet ceremonia religioſa, quam ex parte rei ſignificatæ, quia in vtroq; eſſe debet res ſacra: differre tamen in re ſignificante, quia ſacrificium continet ſupremum cultum Dei, id eſt, immediate refertur & inſtituitur ad tribuendum cultum Deo, quocunque titulo religionis, vel iuſtitiæ tribuatur: ſacramentum vero immediate refertur ad ipſos cultores Dei,

Neq; omne ſacramentũ eſt ſacrificiũ, neque è conuerſo.

Differentiã inter ſacrificium & ſacramentum.

quos diſponit ſeu ſanctificat ad cultum Dei. Vnde fit, vt ſacrificium conſiſtat in actione aliqua, ſeu oblatione, quæ ad Deum refertur, ſacramentum autem in receptione ſeu quaſi paſsione, quæ in Dei cultoribus aliquo modo ſuſcipiatur. Et hinc etiam oritur, vt idem ſacrificium poſsit à multis offerri, & omnibus prodeſſe, vnũ vero ſacramentum, ſeu vſus ſacramenti tantum in vno recipiatur, eiq; tantum proſit. In re autem ſignificata differunt, quia ſacrificium per ſe & intrinſeca ratione ſua ſolum requirit, vt ſignificet diuinam excellentiam, & cultum, qui illi præſtatur: ſacramentum vero potius ordinatur, vt iam dicemus, ad ſignificandam ſanctificationem eorum, qui Deum colunt. Vnde licet cõtingat, eandem Chriſti Paſsionem, per ſacrificium, & ſacramẽtum ſignificari, tamen in hoc ipſo eſt aliqua diuerſitas, nam per ſacrificium ſignificatur, vt fuit oblatio quædam placans Deum, eique ſummum honorem exhibens, per ſacramentum vero, vt applicatur nobis per ſanctificationem aliquã, quæ ab illa manat.

SECTIO II.

Quam rem ſacram, quamve ſanctificationem conferat, aut ſignificet ſacramentum: & conſequenter, an ſacramentum vniuoce dicatur de ſacramentis veteris, & nouæ legis.

QVoniam dictum eſt, ſacramentum conſtitui in genere ſigni ſacri, vt eius ratio perfecte cognoſcatur, duo explicare oportet: vnum eſt, qualis eſſe debeat res ſignificata, quæ eſt quaſi terminus huius relationis, alterum, qualis eſſe debeat res ſignificãs, quæ eſt veluti relationis fundamentum: de hoc dicemus ſectione ſequenti, vbi etiam impoſitionem explicabimus, quæ eſt veluti ratio fundandi. Vt ergo quæſtioni propoſitæ reſpondeamus, ſupponendum eſt ex Aug. lib. 2. de pecc. meri. c. 26. & ſerm. 14. de verbis apoſtoli, varios eſſe ſanctificationum modos, quos poſſumus ad duo membra reuocare, quæ ad Hebr. 5. inſinuantur: alia enim eſt, ſanctificatio interior ſpiritualis, & coram Deo, quæ fit per gratiam ſanctificantem, & poteſt dici ſanctificatio ſimpliciter: alia verò eſt ſanctificatio externa legalis & ſecundum quid: qui modus ſanctificationis erat frequens in veteri lege: & ideo hæc ſignificatio huius vocis frequens eſt in veteri teſtamento, & nõ ſolum de hominibus, ſed etiam de aliis rebus dicitur: explicandum ergo eſt à nobis, quæ harum ſanctificationum in ſacramentis conferatur, aut ſignificetur.

Auguſt.

Sanctificatio duplex interior, & exterior.

Hæretici ergo huius temporis de noſtris ſacramentis ita ſentiunt, vt negent eſſe ſigna noſtræ ſanctificationis: vnde conſequenter negabunt hoc eſſe de ratione ſacramenti, dicũt autem eſſe ſignum diuinæ beneuolentiæ, & prædeſtinationis, vel potius eſſe ſigillum, ac teſtimonium iuſtitiæ acceptæ per fidem, quam ſacramenta excitant, vt externa quædam motiua, iuxta illud Ro. 4. Vbi circumciſio dicitur, Signaculũ iuſtitiæ fidei, quæ fuit in Abraham; ita referunt Lynd. Bellar. & alij. Sed hic error, quod attinet ad ſignificationem diuinæ beneuolentiæ vel prædeſtinationis, plane eſt abſurdus, quia ſacramẽta indifferenter pro reprobis, ac prædeſtinatis inſtituta ſunt: vnde ſignificationem habent rerum, quæ vtriſque poſſunt eſſe communes, alioquin nõ eſſent bene inſtituta, & ſæpe haberent falſam ſignificationem. Deniq; nunquam baptiſmus, vel aliud ſacramentum, etiamſi optima diſpoſitione recipiatur, ſignificat hominem eſſe prædeſtinatum: vnde enim habere poteſt ſignificationem hanc, aut quo fundamento affirmatur? Quod vero dicunt de ſigillo & teſtimonio iuſtitiæ acceptæ per fidem, prout ab eis aſſeritur, plures errores inuoluit. Primus eſt ſolam fidem iuſtificare: ſecundus eſt ſacramenta nouæ legis gratiam non conferre, ſed ſolum excitare fidem: atque adeo nullam vim habere ex paſsione Chriſti contra illud ad Epheſ. 5. Mundans eã lauacro aquæ. Vnde baptiſmus paruulorum ſufficit ad confutandum hunc errorem, quia in illis non ſupponitur fides ante baptiſma: ergo nec iuſtitia data per fidem: ergo, ſi baptiſmus illam non confert, non poteſt eſſe ſigillum, aut teſtimonium eius: quomodo etiam poteſt baptiſmus excitare fidem paruuli, qui ratione vti non poteſt? Denique ſupponunt, teneri fideles, qui ſacramenta ſuſcipiunt, ad credendum certa fide ſe eſſe iuſtos, quod plane falſum eſt, & impoſsibile ſine ſpeciali Dei reuelatione. Neq; eos quicquam iuuat locus ille ad Rom. 4. nam in primis non eſt ibi ſermo de fide viua Abrahæ, per quam iuſtificatus eſt, vt latius expoſuit Iacob. in ſua Epiſ. c. 2. Deinde circumciſio, non tantum dicitur ſignaculum, ſed etiam ſignum: ſignaculum n. dicitur reſpectu Abrahæ, qui propter fidem, & obedientiam conſignatus eſt diuino ſigillo, vt multarum gentium pater exiſteret, vt exponit Chryſ. Homil. 8. in ad Ro. ſignum autem dicitur, tam reſpectu illius, quam totius poſteritatis, &, vt ſic, erat ſacramentum. Quamquam ſano, ac meliori ſenſu ẽt poſſet illud ſacramentum, vel baptiſmus dici ſignaculũ, quo conſignantur homines qui ſunt de populo Dei, vel eccleſia: ſed hoc ipſum non fit ſine ſignificatione alicuius ſanctificationis, quia omne ſigillũ, vel ſignaculum, ſignum etiam eſt: & hoc ipſo quod indicat hominem cultui ac religioni deputatum, ſanctificationem aliquã ſignificat: & hoc ſenſu Baſil. lib. de Spiritu ſancto. c. 12. dicit, Chriſtianos baptiſmo ſanctificari, & conſignari, & Hom. 13. vocat baptiſmum regenerationis lauacrum, & ſigillum, & Nazian. oratio. 40. dicit eſſe lauacrum, quia abluit, ſigillũ, quia ſignificat dominationem. Vnde, ꝙ idem Nazian. oratio. 11. in laudem ſororis Gorgoniæ dicit, baptiſmum non tam fuiſſe illi gratiam, quã ſigillum, per exaggerationẽ dictum fuit, vt ſignificaret ſanctam illam fœminã ante baptiſmum magnam gratiam fuiſſe aſſecutam, & ideo præmiſit Greg. illa verba, Pene, vt audacter loquar. Sic ẽt Hie. ad Eph. 1. circa illa verba, Signati ſpiritu promiſsionis ſancto, dicit, Qui in regeneratione Spiritũ ſanctum acceperit, ab eo ſignatur, & ſignum conditoris accipit, vbi ſimul dicit baptiſmum eſſe ſignum ſanctificationis & ſigillum, quo conſignamur. Et idẽ dici poſſet de Cõfirmatione, & Ordine, & ſuo modo de cæteris ſacramẽtis, præſertim quia, quatenus in ſe occultant, & quaſi conſignata habent aliqua diuina myſteria, ſignacula ſeu ſigilla dici poſſunt. Quomodo Orig. li. 4. in ad Ro. paulo poſt principium, dicit ſacramenta eſſe ſigna, quatenus myſteria indicant, ſignacula vero, quatenus ea myſteria continent, & obſeruata habent. Aug. vero 19. cõtra Fauſt. c. 11. ſigna & ſignacula ea vocat, addens eorum virtutem inenarrabiliter valere plurimum.

Hæreticorũ error confutatur.

Iacob. Epiſt. cap. 2.

Chryſoſt.

Signaculum ſignum etiam eſt.

Baſil.

Nazianz.

Hieron.

Orig. 10. Sacramenta eſſe ſigna, quatenus myſteria indicãt, ſignacula vero, quatenus ea myſteria cõtinent ex Origene.

Auguſt.

Hoc ergo refutato errore, ſupponamus vt certum ſacramentum nouæ legis, & conferre, & ſignificare veram, atq; interiorem ſanctificationem noſtrã. Et prior quidem pars de cauſalitate infra. q. 62. ex profeſſo tractanda eſt: & ideo hoc loco ſolum eſt ſupponenda, & ex illa ſequitur poſterior de ſignificatione, quæ ad præſentem locũ magis ſpectat: quia hæc ſacramenta id ſignificant, ꝙ efficiunt, vt Concil. Flor. & Trident. docuere, & probant ſcripturæ teſtimonia paulo ante citata: hæc vero ſignificatio ita explicatur à D. Thom. hic, & cæteris Theologis, vt, ſcilicet hæc ſacramenta, non tantum ſignificent formalem ſanctitatem, quę in nobis recipitur, ſed ẽt Chriſtum, qui eſt fons huius ſanctificationis, iuxta illud ad Rom. 6. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus per baptiſmum in morte. Quibus verbis indicat Paulus, baptiſmum eſſe ſignũ mortis & ſepulturæ Chriſti, & ſtatim ſubdit ſignificare etiam futuram gloriam, & reſurrectionem quæ eſt finis noſtræ ſanctificationis: Vt Quemadmodũ Chriſtus reſurrexit à mortuis ꝑ gloriã Patris, ita & nos in nouitate vitę ambulemus, ſi n. cõplantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus, & ſi-

Sacramenta id efficiunt, quod ſignificant.

Florent. Trident.

Sacramenta ſignificant non ſolum ſanctificationem formalem, ſed etiam Chriſtum vt cauſam effectiuam, & gloriam vt finem illius.

Rom. 6.

& ſimilia traduntur de Euchariſtia Ioannis 6. Lucæ 22.1.ad Corinth.11. atque ita Eccleſia de illo myſterio, inquit, O ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſsionis eius mẽs impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Et de matrimonio aliquid ſimile indicatur ad Epheſ.5. de cæteris vero ſacramentis, non ſunt tam expreſſa teſtimonia, tamen eadem doctrina in eis locum habet, quia omnia habent vim ex paſsione Chriſti, & illius nomine ac virtute conferuntur, omnia etiam

Significatio gratiæ gloriæ. Chriſti, eſt ſignificatio trium per modum vnius.

nobis conferunt ſpem gloriæ per gratiam: & ideo in omnib. habet locum illa triplex ſignificatio gratiæ, gloriæ, & Chriſti vtriuſque authoris, quæ quia per modum vnius ſit in ordine ad noſtrã ſanctificationem, ideo hæc abſolute dicitur eſſe ſignificatio horum ſacramentorum. Solum eſt obſeruanda differentia,

Differentia inter Euchariſtiã & cætera ſacramenta quia cætera immediate gratiam ſignificant & tribuunt, at Euchariſtia mediate.

inter Euchariſtiam, quæ eſt ſacramentũ permanens, habens ſuam ſignificationem ante vſum, & cætera, quæ eſſentialiter in vſu conſiſtunt: nam hæc primo ac proxime ſignificant, ac conferunt ſanctificationem animę, propter quam immediate ſunt inſtituta, & ita omnia verba, quæ in illis dicuntur hoc maxime exprimunt, at vero ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſt permanens, proxime & immediate ſignificat ipſum Chriſtum: nam ipſe eſt panis, qui de cœlo deſcendit, quique per verba huius ſacramenti immediate conficitur, ac ſignificatur, & ſimiliter ſub ſpeciebus ſacramentalibus immediate continetur & ſignificatur, tamẽ repræſentatur per modum cibi, & conſequenter cum ordine ad ſanctificationem noſtram, quam, & confert, & expreſsius ſignificat, quando ad vſum applicabitur, iuxta illud. Qui

Omnia noſtra ſacramẽta in vſu ſunt ſigna demonſtratiua gratiæ præſentis quantum eſt de ſe.

manducat hunc panem, viuet in æternum. Et qui manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Sic igitur omnibus ſacramentis commune eſt, vt ſanctificationem noſtram ſignificent, propter quod omnia dicuntur eſſe ſigna demonſtratiua gratiæ præſentis, ſcilicet quantum eſt de ſe, niſi ex parte ſuſcipientis adſit impedimentum, & vt omnibus conueniat, intelligendum eſt, quando applicantur ad vſum: nam Euchariſtia ante vſum non ſignificat gratiam præſentem, niſi velimus dicere, ſignificare gratiã ſubſtantialem, quæ eſt Chriſtus ipſe, vel gratuitũ effectũ vt loquitur Scot. Okam & alij, in princ. 4. quod parum refert, cum de re conſtet. Dicuntur etiam hæc ſacramẽta eſſe ſigna commemoratiua, reſpectu paſsionis, & prognoſtica, reſpectu gloriæ, quæ omnia habent, vt recte D. Thom. dixit, ſine æquiuocatione, vel ambiguitate aliqua, quia ex his omnib. quaſi completur vna integra ſignificatio noſtræ ſanctificationis perfectæ.

Ex quib. dictis ſacramentorum ſignificatio ſine æquiuocatione completur.

1 Sententia. Cano.

Iam vero explicandum ſupereſt, an hoc, quod noſtris ſacramentis conuenit, ſit de ratione ſacramenti vt ſic. Prima ſententia negat, de ratione ſacramenti eſſe, vt vel conferat, vel ſignificet veram, ac perfectam ſanctitatem; ſed vel hanc, vel quamcunque aliam perfectam ſeu legalem. Ita iudicat Cano dict. relect. de ſacram. p. 1. circa fin. quamuis aliis locis eiuſdem relectionis aliter loqui videtur. Fundamentum eſſe poteſt, quia de ratione ſacramenti ſolum eſt, vt ſignificet eam ſanctitatem, quam conferre poteſt, ſed non eſt de ratione ſacramenti, vt veram ſanctitatem conferat, vt patet in multis ſacramentis veteribus: ergo nec etiam eſt de ratione ſacramenti idem ſignificare.

2. Senten. Magiſt. 4. Hugo. Auguſt.

Secunda ſententia in hac quæſt. eſſe poteſt, de ratione ſacramenti eſſe, vt conferat, & ſignificet veram ſanctitatẽ, ita ſentiunt Magiſt. in 4.d.1.& Hugo Victori. in ſum. ſent. trac. 4. c.1.& 1.lib. de ſacram. p. 9.cap.1. qui in definitione ſacramenti ponunt, quod ſit viſibilis forma inuiſibilis gratiæ, cuius cauſa exiſtat: ita exponentes Aug. 10. de Tri. cap. 1. quib. fauet idem Auguſt. q. 84. in Leuit. dicens, totum fructum viſibilium ſacrementorum in inuiſibili gratia poſitum eſſe. & 19. contra Fauſt. c. 11. dicens, virtutem, ſacramentorum inenarrabiliter valere plurimũ. Fauet etiam definitio ſacramenti, quæ ex Gregor. refertur in c. multi 1. q. 1. reperitur autem apud Iſido. lib. 6. Etym. c. 14. & Rabban. lib. 1. de inſtit. cleric. c. 24. ſcilicet ſacramẽta dicuntur, Quia ſub tegumento corporalium rerum diuina virtus ſecretius ſalutem operatur, vnde à ſacratis virtutibus, vel ſacris, ſacramenta dicuntur.

Gregor. Iſidor. Rabban.

Fundamentum huius ſententiæ.

Ratio autem huius ſententiæ eſſe poteſt, quia ſacramentum ſolum habet ſignificare eam ſanctitatem, quam confert: ſignificat enim vt ſignum practicum, & quaſi in actu exercito ſanctificationem, quæ per ipſum, vel ſub ipſo ſit, non n. poteſt aliter recte diſtingui ſacramentum ab aliis ſignis, quæ quaſi ſpeculatiue eandem ſanctificationem ſignificant, ſed de ratione ſacramenti eſt, vt ſignificet hoc modo veram, atq; interiorem ſanctificationem: ergo, vt illam etiam conferat.

Obiectio.

Quod ſi obiicias, quia antiqua ſacramenta non conferebant veram, & internam ſanctificationem: dupliciter reſpondent autores huius ſententiæ.

Reſponſio 1. Hugo. Bonauen.

Primo negando aſſumptionem: Hugo enim exiſtimat etiam vetera ſacramenta contuliſſe gratiam, quam ſignificabant, quem ſequitur Bonaũ. in 4. d. ar. 1. q. 5.

Reſponſio 2.

Alij vero reſpondent concedendo aſſumptum, & negando, vetera ſacramenta fuiſſe vere & proprie ſacramenta, & vniuoce cum noſtris, quod videtur ſentire Magiſter, quem Diu. Thom. ſecutus eſt in 4. d. 1. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 3. ad. 5.

3 Sententia.

Tertia ſententia eſſe poteſt, de ratione quidem ſacramenti eſſe, vt ſignificet ſanctitatem, non vero, ad aliquam ſanctitatem conferat, neque perfectam, neque imperfectam, quæ videtur eſſe communis opinio diſcipulorum D. Thomæ: vt ſignificant hic Soto & Ledeſ. quia D. Thom. in his articulis, ſolam ſignificationem requiſiuit ad ſacramentum, non vero ſanctificationem.

In ſacramẽto requiritur ex parte materiæ, vt ſit ceremonia ad conferendã aliquam ſanctificationem inſtituta.

Dico tamen primo. Quamuis non ſit de ratione ſacramenti, vt conferat interiorem animæ ſanctitatem, tamen ex parte materiæ, ſeu rei impoſitæ ad ſignificandum de ratione illius eſſe, vt ſit ceremonia inſtituta ad conferendam homini aliquam ſanctificationem. Prior pars ſufficienter mihi probari videtur argumento illo ex veteribus ſacramentis deſumpto, quæ, vt ſuppono ex dicendis infra & qu. 62. gratiam ex opere operato non conferebant, neque oppoſitum poteſt aliqua probabilitate affirmari, excepta circumciſione, neque Hugo, aut Bonauentura quoad hoc, in re videntur diſſentire: nam videntur magis loqui de gratia ex opere operantis, quam ex opere operato, quæ tamen gratia, nihil refert ad rationem ſacramenti: communis enim eſt omnibus operibus meritoriis, vnde non ſignificatur per ſacramentum, vt ſacramentum eſt, id eſt, ratione inſtitutionis eius, ſed vt opus meritorium eſt ad eum modum, quo cauſa poteſt ſuum effectum ſignificare.

Antiqua cũ nouis ſacramentũ vniuoce conuenire probatur. Auguſt.

Immerito autem negatur, illa ſacramenta fuiſſe ſimpliciter atque vniuoce ſacramenta. Primo, quia Sancti Patres ita de illis loquuntur, præſertim Auguſt. 19. cont. Fauſt. cap. 11. comparans ſacramenta noua cum veteribus, dicit noſtra perfectiora, in comparatione autem ſupponit vtraq; eſſe vera ſacramenta, deinde generalem regulam ſtatuit, non poſſe homines in aliquod nomen religionis congregari, niſi aliquo viſibilium ſacramentorum conſortio: ſub quo principio ſubſumere poſſumus, in lege veteri fuiſſe veram religionem diuinam & ſupernaturalem, & modo hominibus accommodato: cur ergo negabimus fuiſſe in illa vera ſacramenta? Præterea, in illis ſacramentis continebantur & occultabantur ſupernaturalia myſteria: non enim inſtituta erant ſolum propter illud viſibile, quod in eis proſpiciebatur, ſed propter altiora myſteria: ſed vbi eſt vera ratio myſterij, poteſt eſſe vera ratio ſacramenti, vt ex dictis patet: ergo. Tandem illa erant vera ſigna ſub quo genere ſacramentum conſtituitur, vt

Obiectio. tur, vt diximus, & nulla eſt ſufficiens ratio analogiæ. Dices, eſſe analogiã, quia illa ſacramenta erant ſigna noſtrorum ſacramentorum, atque ita habuiſſe rationem ſacramenti per ordinem ad noſtra, in quo cõſiſtit ratio analogiæ. *Reſponſio.* Reſpondetur in primis, non omnia illa ſacramenta ſignificaſſe noſtra ſacramenta, ſed interdum ſignificaſſe alia myſteria, vel effectus noſtrorum ſacramentorum, quod non eſt ſatis ad analogiam. Deinde etiam quatenus ſignificabant noſtra ſacramenta, erant vniuoce ſacramenta cum illis, quia ſicut datur ſignum rei, ita poteſt dari ſignum ſigni, quod tam verum ſignum eſt, ſicut ſignum ipſius rei, quia non accipit rationem ſigni ex habitudine ad aliud ſignum: quatenus ſignificatum eſt: ſicut imago imaginis tam vera imago eſt: quam imago prototypi, & noſtrum ſacrificium perfecte ac vniuoce ſacrificium eſt, quamuis ſit imago ſacrificij, & ſimiliter ſacrificia vetera, quamuis ſigna eſſent, vel noſtri ſacrificij incruenti: vel ſacrificij cruenti Chriſti: nihilominus erant ſimpliciter ac vniuoce ſacrificia. Vnde tandem confirmatur: nam ſi in veteri lege erant proprie ac vniuoce ſacrificia, cur non eſſent ſacramenta? Cum ergo vera ratio ſacramenti in illis ſeruetur, & illa veram ſanctitatem non contulerint, non poteſt hoc eſſe de ratione ſacramenti vt ſic.

Eſſe ſignum ſigni non tollit vniuocationem. Cõferre veram ſanctitatem non eſt de ratione ſacramẽti vt ſic Cõferre aliquã ſanctitatem eſt de ratione ſacramenti.

Dico ſecundo, de ratione ſacramenti eſſe, vt conferat aliquam ſanctificationem ſaltẽ imperfectam. Hæc concluſio fere probata eſt in ſectione præcedenti, & colligi poteſt facta inductione in omnibus veris ſacramentis, quæ hactenus fuerunt inſtituta: nam de ſacramentis legis nouæ conſtat ſanctificationem cõferre, de veteribus id probat atque explicat D. Thom. in 4. diſtin. 1. art. 5. quæſtiuncula ſecunda & tertia, & eſt per ſe manifeſtum ex inſtitutione ſacramentorum. De tempore autem legis naturæ ſolum nobis conſtat de vno ſacramento, quod in remedium originalis peccati tunc erat: ſed nos non loquimur de ſacramentis, niſi prout hactenus fuerunt in vſu, neque aliunde eorum rationem colligere poſſumus, præſertim cum ſint res quædam artificiales, quæ totum ſuum eſſe habent ab inſtitutione. Præterea, quia ſupra oſtenſum eſt ſacramentum debere eſſe ceremoniam aliquam ad cultum Dei ordinatam, quæ in hoc differt à ſacrificio, quod non immediate refertur ad Deum, ſed ad cultores Dei, vt ex vſu omnium conſtat: ergo de ratione ſacramenti eſt, vt per ipſum conferatur aliqua ſanctificatio ſaltem imperfecta cultoribus Dei. Denique hanc concluſionem confirmant omnia, quæ in præcedenti ſectione, aſſertione prima adduximus.

De ratione ſacramenti eſt veram ſanctificationem ſignificare.

Dico tertio de ratione ſacramenti eſſe, vt conferendo ſanctitatem aliquam ſignificet veram animæ ſanctitatem. Itaque, ſi hæc interna ſanctitas per ipſum ſacramentum vel in ipſo confertur, per illud etiam ſignificatur, de quo nullus dubitat: ſi vero ſolum conferat legalem & imperfectam ſanctitatem, nihilominus, vt verum ſacramentum ſit, neceſſe eſt, vt aliquid altius, ac diuinius, interiorem ſcilicet ſanctificationem ſignificet. *Probatur 1.* Hanc aſſertionem ſumo ex D. Thom. artic. 2. ad 3. dicente, rationem ſacramenti in hoc compleri, quod humanæ ſanctitatis perfectionem ſignificet: Idemque affirmat inferius: *Auguſt.* quæſt. 61. art. 3. ſentit etiam Auguſt. 19. contr. Fauſt. cap. 16. dicens, ſacramentum eſſe donum temporale, ſignificare vero donum æternum. Et probatur primo inductione, & quoniam de ſacramentis nouæ legis, & de circumciſione, & de ſacramento legis naturæ, quod erat in remedium originalis peccati, nulla eſt controuerſia, de cæteris ſacramentis veteribus, in vniuerſum probatur ex Concil. Florent. in *Concil. Flor.* literis Vnionis, vbi ſacramenta vetera vocat ſimpliciter ſacramenta, quamuis gratiam non conferrent, quia ſignificabant gratiam per Chriſtum dandam. Vnde Dionyſ. c. 5. de Eccleſ. Hierarchia, p. 3. dicit legale ſacerdotium & ſacramentum: ſacerdotium noſtrum noſtraque ſacramenta figuraſſe: idem ſentit Aug. in expoſitione Pſal. 76. in principio, vbi inter alia dicit: Sacramentum regni cœlorum fuiſſe velatũ in veteri teſtamento, quod plenitudine temporis reuelaretur in nouo, & infra dicit, ſacramenta fuiſſe omnib. communia, non tamen gratiam, quæ eſt virtus ſacramentorum, & adducit teſtimonium Pauli 1. ad Corinth. 10. Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Facit etiam, quod ibidem generatim Paulus ait. Omnia in figura cõtingebant illis. Poſſet etiam hoc in ſpecie oſtendi diſcurrendo per ſingula illius legis ſacramenta: ſed quia oneroſum hoc eſſet, & præter noſtrum inſtitutum, legi poteſt D. Th. 1. 2. q. 102. ar. 1.

Antiqua ſacramenta ſignificabant gratiam per exemplum dandam. Dionyſ. Auguſt. Sacramenta eſſe veterib. nobiſcum communia, non tamen gratiam.

Secũdo probatur eadem aſſertio, quia in lege noua multæ ſunt ceremoniæ ſacræ ad aliquam ſanctificationem fidelium inſtitutæ, quæ ſacramenta nõ ſunt: & tamen non poſſunt alia ratione conuenienti excludi, niſi quia non habent prædictam ſignificationem: eſt ergo illa ſignificatio de ratione ſacramenti. Antecedens declaratur varijs exemplis. Primo, prima tonſura, ceremonia ſacra eſt, per quam incipit homo dicari cultui diuino, vnde aliquam ſanctificationem confert & ſignificat: tamen non eſt ſacramentum, quia non ſignificat gratiã. Secundo: Aqua luſtralis eſt etiam ceremonia ſacra, & aliquam ſanctificationem habet, præſertim, ſi verum eſt delere peccata venialia. Tertio: Abſolutio ab excommunicatione dici poteſt quædã legalis ſanctificatio: nam excommunicatio, quędam legalis macula eſſe videtur, non minus quam eſſent in veteri lege legales irregularitates, à quibus ſacramenta vetera homines mundabant, vt D. Thom. in 4. loco citato. & Aug. lib. 2. de pecc. meri. c. 26. Quarto, per ſignum crucis, per manus impoſitionem, confertur catechumenis aliqua ſanctificatio imperfecta, & tamen conſtat non eſſe ſacramentum proprie vt loquimur, quamuis ab Auguſt. ibi vocetur ſacramentum latiſsima ſignificatione. Tandem addere poſſumus profeſsionem, quæ in religione fit, quæ ſacram habet ſignificationem, & aliquam ſanctificationem, quia per eam ſingulari modo dicatur homo cultui diuino.

Cur non ſit ſacramẽtum prima tonſura. Aquã luſtralis. Abſolutio ab excommunicatiõne, &c. D. Thom. Auguſt.

Obiectio. Dices, hæc omnia, non eſſe ſacramenta, vel quia tantum ſunt diſpoſitiones quædam ad perfectam ſanctificationem, vt hic dicit D. Th. art. 2. ad 3. vel quia tantum ſunt ab Eccleſia inſtituta. *Reſponſio.* Sed primum non obſtaret, niſi illa particula excluſiua, tantum, excluderet etiam ſignificationem gratiæ, de qua loquimur: nam etiam ſacramenta vetera in ratione cauſæ ſolum erant diſpoſitiones quædam imperfectæ ad ſanctificationem verã & perfectam: tamen, quia in ratione ſigni non ſolum hoc habebant, ſed etiam ſignificationem veræ ſanctificationis, ideo vera ſacramenta fuere: & ideo S. Thom. in illa eadem ſolutione concluſit, de ratione ſacramẽti eſſe, vt ſignificet perfectionem ſanctitatis humanæ. Secundum etiam nihil obſtat, quia, ſi res ab Eccleſia inſtituta haberet totum, quod eſt de ratione ſacramenti, parum referret, quod à Chriſto, vel ab Eccleſia eſſet inſtituta: quia res non denominatur talis à cauſa agente, ſed à ratione intrinſeca conſtitutiua rei, vndecunque illam habeat. Quocirca, hinc potius ſumi poteſt argumentum ad confirmandam cõcluſionem, quia ſi verum eſt, vt re vera eſt, quod Theologi docent, & infra quæſtio. 64. tractandum eſt, non poſſe ſacramentum verum inſtitui, niſi à ſolo Deo, aut ex ſpeciali commiſsione ſeu poteſtate eius, hoc ideo eſt, quia ſacramentum eſſe debet ſignum gratiæ conferendæ: nam, quia ſolus Deus poteſt eſſe autor gratiæ, ſolus poteſt etiam huiuſmodi verum ſignum inſtituere: ergo talis ſignificatio eſt de ratione ſacramenti: nam ſi ſufficeret ſignificatio cuiuslibet imperfectæ ſanctitatis, ſicut poteſt Eccleſia

Cur ſolus Deus poteſt ſacramenta inſtituere.

cleſia ceræmonia inſtituere, quæ & conferant, & ſignificent huiuſmodi ſanctitatem, ita poſſet ſacramenta inſtituere. Vltimo argumentor ex proprietate nominis, ſacramentum: ſignificat enim arcanum aliquod & latens myſterium, ſi autem ſolam externam ſanctificationem, & imperfectam ſignificaret, nihil magnum vel arcanum in ſe contineret: oportet ergo, vt aliquid internum, & ſpirituale, ſignificet, &, quia hoc nomen ſpecialiter accommodatum eſt, ad ſignificanda illa ſigna, quæ ad nos pertinent, & ad noſtram ſanctitatem ſunt aliquomodo inſtituta, ideo neceſſe eſt, vt ad perfectam ſanctitatem hominis habitudinem dicant:

Confirm. Confirmatur tandem, quia ſacramentum dicit habitudinem ad ſanctitatem vniuocam, quæ eſt ſanctitas interna per gratiam: nam alia imperfecta & externa ſolum analogice meretur nomen ſanctitatis: ſed illa habitudo, quæ communis eſſe poteſt omnibus ſacramentis, non eſt niſi habitudo ſigni, ergo.

Obiect. Dices: quomodo ſacramenta vetera poterant eſſe ſigna gratiæ, cum in illis per ſe, & ex vi ſacramenti non daretur, gratia, & alioquin ſacramentum eſſe debeat ſignum practicum, & demonſtratiuum gratiæ. Reſpondetur non eſſe de ratione ſacramenti vt ſignificet gratiam, quæ in ipſo datur: ſed ſatis eſſe, vt ſignificet gratiam dandam aliquo tempore: Quare non eſt neceſſe, vt ſacramentum ſignificet ſolam ſanctitatem quam confert: poteſt enim conferre imperfectam ſanctitatem, & ſignificare perfectam: ſicut noſtra ſacramenta, non ſolum ſignificant gratiam, quam conferunt, ſed etiam gloriam, quam promittunt.

Sacramentũ poteſt conferre imperfectam ſanctitatem, & ſignificare perfectam. Quare non eſt etiam de ratione ſacramenti vt ſic, quod ſit ſignum demonſtratiuum gratiæ præſentis, quamuis hoc conueniat noſtris ſacramentis: ſed abſtrahit ſecundum communem rationem ſacramenti à ſigno demonſtratiuo, & promiſſiuo, ſeu prognoſtico: & ita in ſacramentis veteribus nõ dabatur, ſed promittebatur gratia aliquando danda.

Noſtris ſacramentis cõuenit propie eſſe demonſtratiua gratiæ præſentis.

Quomodo conueniat ſacramentis ratio ſigni practici. Deniq; hinc ſequitur, ſi practicũ ſignum dicatur illud per quod, vel in quo actu datur gratia, non eſſe de ratione ſacramenti vt ſic, eſſe hoc modo ſignum practicum: ſi autem ſignum practicum dicatur illud, in quo exercendo, & conferendo aliquam ſanctificationem externam, ſignificatur gratia conferenda, & ſecundum illum modum quo conferenda eſt, vel tunc, vel poſtea, ſic omne ſacramentum dici poſſe ſignum tale, quia non ſignificat gratiam ſecundum ſe, & abſolute: ſed cum ordine ad opus, ſeu per modum actualis ſanctificationis.

Obiectio. Sed obiicies, quia etiam hic modus ſignificãdi communis eſſe poteſt aliquibus rebus, quæ non ſunt ſacramenta, vt fuit tranſitus per mare rubrum, vel manducatio manna.

Reſponſio. Reſpondetur primo huiuſmodi iam eſſe excluſa à ratione ſacramenti per vniuerſaliorem quandam rationem, ſcilicet, quia non erant ceræmoniæ ſacræ & ſtabiles, ac lege firmatæ:

Tranſitus maris rubri, & manna excluduntur à ratione ſacramenti. nam ſacramentum, licet de formali dicat ſignificationem, tamen connotat vel requirit, vt talis ſignicatio in tali materia fundetur, vt dictum eſt, & in ſequenti ſectione latius explicabitur, ſicut ſcriptura eandem ſignificationem habere poteſt, quam vox, tamen dicit illam in tali materia. Deinde dicitur, illa ſigna non contuliſſe ſanctificationem aliquam etiam imperfectam, atq; adeo non ſignificaſſe vnam ſanctificationem perfectam, exercendo ſaltem imperfectam, & in hoc defeciſſe ab ea ratione ſigni practici. Et ex his ſatis reſponſum eſt ad fundamenta aliarum opinionum.

Sacramenta noua & vetera in quo conueniant: & in quo differant. Atque hinc intelligitur primo, quomodo ſacramenta noua & vetera generice, atque vniuoce conueniant in ratione ſacramenti, ſpecie autem differant: conueniunt enim, tum in ratione ceremoniæ ſacræ, tum in ratione ſigni gratiæ, & ſanctificationis noſtræ, tum etiam in ſignificanda Chriſti paſſione, quæ eſt fons totius gratiæ, tum denique in ſignificanda gloria, quæ finis eſt huius ſanctificationis. Quamuis enim neceſſe non ſit hæc omnia ſignificata fuiſſe per ſingula ſacramenta vetera, neque tam expreſſe & diſtincte, ſicut per noſtra, tamen non eſt dubium, quin ſacramentis illis hæc omnia ſignificata fuerint, cum ordine ad noſtram ſanctificationem: & hoc ſatis eſt, vt in ratione ſacramenti vniuoce conueniant.

In quo differant. Differunt tamen primo: Quia diuerſo ritu externo, & in diuerſis actionibus inſtituta ſunt, vt per ſe conſtat, & rationem reddidit Auguſtinus dicto lib. contra Fauſtum, & dicta Epiſt. 118. quia mutata lege, & ſtatu rerum: quæ ſignificandę erant, oportuit etiam externum Dei cultum mutari. Vnde quo ſtatus legis gratiæ perfectior eſt, eo oportuit actum ſacramentorum eſſe etiam perfectiorem & faciliorem, & ad expreſsiorem ſignificationem magis accommodatum. Vnde eſt ſecunda differentia iam ſupra tacta, quod omnia noſtra ſacramenta ſunt demonſtratiua gratiæ præſentis, quæ per ipſa datur, vetera autem ſacramenta, ex ſe tantum erant ſigna promiſsiua in futurum, vt colligi poteſt ex Concilio Florentino, & ex Auguſti. Pſal. 73. & ex ſupradictis. *Floren. Auguſt.* Quomodo autem quo ad hoc excipienda ſint, circumciſio & ſacramentum paruulorum in lege naturæ, inferius quæſt. 62. tractabitur. Tertio differunt: Quia noſtra ſacramenta clarius, & apertius ſignificant, & ideo in eorum ritu adiunguntur verba, vt poſtea dicemus. Quarto, ſignificatio gloriæ, magis propria, & immediata eſt in noſtris ſacramentis, vt colligitur ex Dionyſ. cap. 5. de Eccleſ. Hierarch. *Dionyſ.* vbi noſtram Eccleſiam ponit mediam inter ſynagogam, & Eccleſiam triumphantem, quia in noſtra datur gratia per ſacramentum, & immediate ſignificatur gloria, cuius ianua aperta iam eſt: & ideo ab hac noſtra Eccleſia immediate fieri poteſt tranſitus ad illam triumphantem, at vero in lege veteri ex vi illius & ſacramentorum eius, nec dabatur gratia, nec ſignificabatur gloria, vt poſt illum ſtatum immediate conſequenda, & ideo Paulus ad Hebræos 10. dicit, legem veterem fuiſſe vmbram futurorum, noſtram vero continere ipſam imaginem rerum, vt ibi notant Theodoret. & Teophil. qui in eandem ſententiam refert Gregor. Nazianz. oratione de Paſchate. *Theodor. Theop.*

Conferre & ſignificare ſanctificatione diuerſas eſſe rationes, alteram vero formalem. Secundo intelligitur ex dictis, quomodo in eandem rationem ſacramenta illa duo coniungantur, ſcilicet conferre, & ſignificare ſanctificationem, ſunt enim hæ duæ rationes valde diuerſæ. Altera enim ad genus actionis, altera vero ad genus relationis pertinet, & ideo non videtur poſſe componere eandem rationem ſacramenti. Dicendum vero eſt, alteram iſtarum rationum per ſe requiri ex parte materiæ, ſeu rei ad ſignificandum impoſitæ, alteram vero, ex parte rationis formalis: nam vt ſacramentum imponatur ad ſignificandam gratiam, ſupponi, vel inſtitui debet, vt ſit cæremonia ſacra, aliquam ſanctificationem conferens, hoc ergo eſt, quaſi materiale, quia eſt res, quæ ad ſignificandum imponitur, cuique adiungitur ſignificatio, tanquam vltima ratio formalis conſtitutiua ſacramenti.

Interdum ſignificatio in intentione, & ſanctificatio in executione prior eſt. Quo etiam fit, vt licet in re, quæ eſt ſacramentum, interdum primario intendatur ſignificatio, ex intentione agentis, tamen in executione immediatius conferatur ſacramentum ad aliquam ſanctificationem conferendam, quia ſemper fit ſacramentum per modum ceremoniæ ſacræ, & ſacrantis, & hoc eſt quaſi materiale, quod ſignificationi ſubſternitur. Quapropter ſi ſanctificatio propter quam conferendum inſtituitur ſacramentum eſt perfecta, & per gratiam ſanctificantem, tunc non eſt neceſſe, vt etiam ex intentione inſtituentis primario ſit ſacramentum inſtitutum, propter ſignificationem, ſed propter effectionem, ſeu donationem *In noſtris prius intentum ſanctificationem.*

ſancti-

ſanctificationis, quia tunc huiuſmodi finis videtur altior & perfectior, & ita poteſt eſſe magis intentus.

Obiectio. Dices, Si ratio cauſæ, ſeu conferendi ſanctitatem nobilior eſt quam ratio ſignificandi, cur hæc potius dicitur formaliter conſtituere rationem ſacramenti, quam prior? *Reſponſio.* Reſpondetur, aliam rationem eſſe reddendam ſi loquamur de ſacramento, aliam vero ſi agamus de noſtris ſacramentis, loquendo enim in communi, habitudinem aliquam dicit ad ſanctitatem perfectam, quæ habitudo, non eſt generalis, nec communis omnibus, niſi in ratione ſigni, & ideo hæc eſt, quæ formaliter conſtituit rationem ſacramenti, & ſub hac communi ratione, non eſt nobilior ratio conferendi, quam ſignificandi ſanctitatem, quia ſacramentum vt ſic in ratione conferendi ſanctitatem abſtrahit à ſanctitate perfecta, vel imperfecta, quia quodcumque horum ſufficit ad rationem ceremoniæ ſacræ aptæ, vt ſit veluti materia ad altiorem ſignificationem impoſita, at vero in ratione ſigni, non abſtrahit, ſed determinatur ad perfectam ſanctitatem, vt conſtituatur ſacramentum in abſoluta & perfecta ratione ſacramenti. Si autem agamus de noſtris ſacramentis, quamuis in eſſe entis perfectior ſit ratio cauſæ, quam ratio ſigni reſpectu eiuſdem ſanctitatis, tamen, quia differentiæ futuræ ſunt proportionatæ generibus, & ſub generico conceptu ſub ratione ſigni conſtituuntur: ideo in eadem latitudine ſpeciem, & differentiam ſortiuntur. Accedit etiam quod in modo ſuæ ſignificationis includunt ſuam cauſalitatem, quia ſignificant vt efficacia ſigna gratiæ, ſeu ſignificant gratiam, vt à ſe conferendam, & ita in huiuſmodi ratione ſigni quodammodo includitur tota perfectio cauſæ reſpectu eiuſdem ſanctitatis.

SECTIO III.

Vtrum oporteat ſacramentum ſignum eſſe ſenſibile ex inſtitutione.

Explicuimus ſignificationem ſacramenti ex parte rei ſignificatæ: reliquum eſt, vt ex parte rei ſignificantis, & modi participandi ſignificationem eam declaremus. Non defuerunt autem hæretici, qui negauerunt omnia ſacramenta eſſe ſenſibilia præſertim in lege gratiæ, quorum errorem commodius confutabimus in q. 61.

Sacramentũ eſſe debere ſignum ſenſibile. Dico ergo primo. Sacramentum debere eſſe ſignum ſenſibile & conſequenter rem, quæ ad ſignificandum imponitur, debere eſſe aliquomodo materialem, & ſenſibilem: ita docent omnes Theologi in 4. d. 1. & D. Tho. hic art. 4. cum Auguſt. 19. contr. Fauſt. c. 11. & aliis Patribus ſupra citatis, & ſtatim referendis, & patet inductione in omnib. ſacramentis legis veteris, & nouæ. itẽ ex definitione ſigni, quam tradit Aug. 2. de Doct. Chriſt. c. 1. *Auguſt.* *Signum humanum quod ſit.* Signum eſt, quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus aliquid aliud facit in cognitionem venire, quæ eſt definitio ſigni humani, ſeu hominum cognitioni accommodati, nam humana cognitio à ſenſibus incipit, cum ergo dicitur ſacramentum conſtitui in genere ſigni, intelligitur, de ſigno humano, atq; adeo de ſigno ſenſibili. *1. Congruen.* Atque hinc ſumitur prima congruentia, ob quam omnia ſacramenta inſtituuntur ſenſibilia, quia ſcilicet, homo ex ſenſibilibus ad intelligibilia contemplanda traducitur, & ideo valde vtile fuit in ipſomet exteriori, ac ſenſibili cultu religionis, internam ſanctificationem ſignificari: vt homo ad illam capeſſendam, & intelligendam manu duceretur, ſic Dionyſ. c. 1. de cœleſti Hierar. *Dionyſ.* Nec enim (inquit) aliter fas erat infirmitati noſtræ lucere diuinum radium, niſi ſacrorum varietate velaminum, quibus ad ſuperiora ferremur opertum, & his, quæ nobis familiaria ſunt, prouidentia paterna naturæ mortalium ſeſe accommodante, veſtitum, & de Eccl. Hierarch. c. 1. Nos (inquit) viſibilib. imaginibus ad diuinas intelligentias pro virium noſtrarum modo conſcendimus. Quam rationem late ẽt proſequitur Chryſ. Homil. 60. ad populũ, & 83. in Matthæum, *Chryſoſt.* vbi habet illa verba, Si incorporeus eſſes, incorporea tibi dediſſet ipſe dona, nunc aũt, quoniam cõiuncta eſt corpori anima tua, ſub ſenſibilib. tibi intelligibilia tradit, & eandem rationem tetigit Damaſcenus lib. 4. de fide. cap. 10. & 14. *Damaſc.* & Aug. lib. ſuper Epiſt. ad Galat. col. 9. *Auguſt.* vbi dicit, omne ſacramentũ ad cõtemplationẽ veritatis eſſe referendum, & ad bonos mores, atq; idem ſumi poteſt ex eodẽ, conc. 1. in Pſal. 33. vbi agens de Verbo diuino, q̃ eſt cibus angelorum, dicit oportuiſſe ipſum panẽ, & carnẽ fieri, vt ab homine capi poſſet. Quid ẽt tetigit Iſidor. lib. de ſum. bono. c. 17. Secunda congruentia: *2. Congruen.* Quia ſicut homines, naturali ratione ducti in vnum populum, vel rempublicã congregantur, ita per Chriſtũ, qui ſuauiter, ac ſapienter omnia diſpoſuit, in vnũ Eccleſiæ corpus, viſibile, & ad diuinum cultum ordinatum conueniunt, & ideo neceſſe fuit, ſigna aliqua ſenſibilia inſtitui, quæ vniuerſo corpori eccleſiæ eſſent communia, vt totum hoc corpus, veluti in eſſentiali ritu colendi Deum conueniret. Hæc autem ſigna, eó ſunt perfectiora, quo perfectiorem ſanctitatem, vel conferunt, vel ſignificant, quæ ratio ſumpta eſt ex Auguſtino. 19. contra Fauſt. cap. 11. & ſequentibus, & lib. de ver. relig. c. 17. *Auguſt.* & ex Chryſ. Homil. 39. in Geneſ. *Chryſoſt.* vbi ad hanc rationẽ alludens, inquit, Quando Deus voluit peculiarẽ ſibi populum congregare, dediſſe illi proprias, ac definitas ceremonias, quibus ipſum coleret, & propter eandem rationem Tertull. lib. de præſcript. hæret. c. 20. agens de vnitate eccleſiæ, inquit, Communionem pacis non alia ratione cõſeruari poſſe, quam eiuſdem ſacramenti vna traditione, quod recte explicat, ac confirmat inferius, c. 40. Tertia: *3. Congruen.* Quia cum homo conſtet corpore, & anima, non ſatis eſt, vt corde credat, niſi etiam actibus corporis ſuam fidem profiteatur, vt Paulus ſignificat ad Ro. 10. Et ideo neceſſe eſt vt actibus etiam corporis Deum colat, ſeſeque Deo ſubmittat. Item, quia, cum corpore, & animo Deum offendat, expedit, vt per ſacramenta corporea, vim ſpiritualem habentia, curetur, & ſanctificetur, quam rationem late proſequuntur Greg. Nazian. oratione de ſancto baptiſmate, *Nazianz.* & Greg. Niſ. oratione etiam de baptiſmo, *Niſſenus.* non longe ab initio, Compoſitus, (inquit) eſt homo, atq; idcirco cognata, ſimiliaq; medicamenta ad curationem ei deſtinata ſunt: ſimilia habet Cyril. Alex. lib. 2. in Ioan. c. 42. & Cyril. Hieroſol. Catecheſ. 3. & multa ad locupletandam hanc rationem poſſunt ſumi ex Tertu. lib. de reſurrectio. carnis. c. 19. & ſequentibus. *4. Cõgruen.* Quarta ſumi poteſt ex Greg. lib. 6. in 1. Reg. c. 3. *Gregor.* prope finem, his verbis, Oportuit, vt per miniſterium hominum ſpiritualia dona nobis darentur, vt dum exterius ſacramenta percipimus, interius diuinâ gratia repleamur. Et aliæ ſimiles congruentiæ legi poſſunt in Auguſtino 3. de Doct. Chriſt. c. 9. qu. 33. in Numer. & 84. in Leuit. *Auguſt.* vbi aduertit, non eſſe viſibilia ſacramenta contemnenda, etiam ſi inuiſibilis gratia prius comparata ſit. Prædictæ vero rationes potiſsimum procedere videntur de ſacramentis nouæ legis, tamen ſeruata proportione, accommodari poſſunt ad omnia ſacramenta.

Obiectio. Sed obiiciunt quidam ſcholaſtici, conditionem hanc non eſſe de ratione ſacramẽti, vt ſic, quia poſſet Deus rem ſpiritualem inſtituere, ad cuius præſentiam gratia daretur, verbi gratia, ad præſentiam actus voluntatis angelicæ, vel humanæ: ille ergo actus ſtatim, ac fieret de ſe gratiam ſignificaret intuentibus, ſeu cognoſcentibus illum, eſſet ergo ſacramentum non quidem ſenſibile, ſed ſpirituale, Atque ita ſentiunt Okam, Petrus de Aliaco, & alij in princip. 4. ſententiarum. *Okam. Aliacus.* *Cõfir. obiect.* Et confirmant, quia contritio eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, & non

non eſt ſenſibilis, & character baptiſmi, confirmationis, vel ordinis, eſt res ſpiritualis, & tamen eſt ſacramentum. Chriſtus etiam: prout eſt in Euchariſtia, eſt modo inſenſibili, & tamen eſt ſacramentum.

Reſponſio ad principalem obiectionem.

Reſpondetur ad principalem obiectionem, poſſe quidem Deum, imponere rem aliquam, ſeu actionem ſpiritualem ad efficiendam, vel ſignificandam gratiam, illud vero non eſſet ſignum humanum, ſed potius angelicum: ac proinde, tale ſignum non eſſet ſacramentum, prout nunc de ſacramentis loquimur:

Sacramenta eſſe ſigna hominibus accõmodata

ſacramenta enim vocamus, quædam ſigna hominibus accommodata, vt eis vti poſſint ad colendum Deum, corpore, & anima. Et ideo ſub hac conſideratione, neceſſe eſt, ſacramentum eſſe rem aliquam, ſeu ceremoniam ſenſibilem.

Ad confirm. reſpondetur. In ſacramẽto tria diſtinguũtur. Res tãtum, ſacramentũ tantum, res & ſacramentum.

Ad confirmationem tria diſtinguuntur à Theologis in ſacramentis nouę legis, res tantum, ſacramentum tantum, res & ſacramentum ſimul: res tantum dicitur, quæ ſignificatur, & non ſignificat, & hæc eſſe poteſt omnino inſenſibilis, vt eſt gratia: ſacramentum tantum dicitur, quod ſignificat, & non ſignificatur, & hoc eſt neceſſe eſſe ſenſibile propter rationes factas, nam de hoc præcipue hic loquimur: res, & ſacramentum ſimul dicitur, id quod & ſignificat, & ſignificatur, & huiuſmodi ſunt omnia illa, quæ in argumento numerantur, & quidem, quatenus res ſignificatæ ſunt, nihil obſtat quod ſint res inſenſibiles, quia per ſenſibiles ſignificantur, vt character per ablutionem, vel vnctionem, contritio per confeſsionem, Chriſtus per ſpecies panis & vini: quatenus vero hæc ſacramenta dicuntur, oportet, vt aliquomodo ſignificent, atque adeo, vt fiant ſenſibiles ſaltem per aliud,

Res interior vt cõiuncta exteriori fit quodammodo ſenſibilis.

atque hoc modo res per ſe inſenſibilis poteſt eſſe, aut pars ſacramenti, aut res, & ſacramentum ſimul, quatenus, vt coniuncta ſigno ſenſibili, aliquo modo manifeſtatur, atque hoc modo interior contritio ſenſibilis quodammodo fit per exteriora ſigna doloris, & compunctionis, & Chriſtus videri dicitur per ſpecies panis, & vini, & quia videtur per modum cibi, ideo refectionem animæ ſignificat, & ſic de aliis. Quo fit, vt in toto ſacramento ſemper requiratur aliquod ſignum per ſe ſenſibile, ratione cuius totum ſacramentum per ſe, & abſolute ſenſibile ſit, quamuis ad illius conſtitutionem, aliquid ſpirituale internum poſsit concurrere, quod non per ſe, ſed per aliud ſentiatur, ſicut homo abſolute & per ſe ſenſibilis eſt, quamuis ſimul cum corpore,

Similitudo.

animo conſtet, qui ſpiritualis eſt, atq; adeo per ſe inſenſibilis, licet per actiones corporis ſeſe prodat, & aliquo modo ſentiri faciat.

Sacramentum non eſſe ſignum naturale. Auguſt.

Dico ſecundo, Sacramentum non eſſe naturale ſignum, ſed ex inſtitutione, & impoſitione ſignificans. Hæc aſſertio ſumitur ex D. Thom. artic. 5. & Auguſt. 2. de Doct. Chriſtia. c. 3. vbi ſignificationem ſacramentorũ, ſignificationi verborum comparat, quod vtraq; eſt ex impoſitione, idem lib. 3. cap. 9. vbi dicit ſacramentum eſſe ſignũ diuinitus inſtitutum. Et ratio eſt clara ex dictis, quia ſacramentum eſt ſignum gratiæ, quæ vel in ipſo detur, vel poſtea dãda ſit, ſed nulla res ſenſibilis ex natura ſua habet hanc ſignificationem, vt per ſe eſt manifeſtũ, ergo oportet, vt illam habeat ex impoſitione, ſeu beneplacito eius, qui gratiam poſsit dare, aut promittere, ergo ex diuina impoſitione, vt latius dicturi ſumus infra, agentes de cauſa & inſtitutione ſacramentorum.

Obiectio. *Auguſt.*

Sed obiici poteſt primo: Quia ſacramenta ſignificant propter ſimilitudinem, quam habent cũ re repræſentata, dicit. n. Aug. Epiſt. 23. Sacramẽta, quandam ſimilitudinem habent earũ rerum, quarũ ſunt ſacramenta quã ſi non haberent omnino ſacramenta nõ eſſent, & ſimilia habet lib. de Catechizãd. rudi. c. 26. Vbi dicit explicandum eſſe catechumeno, quæ ſit res in ſacramẽto recondita, cuius ſimilitudinem gerit.

Hugo Victo.

Propter quod Hugo Victorinus, li. 1. de ſacramen. par. 9. cap. 1. in definitione ſacramenti ponit, vt ex ſimilitudine repræſentet.

Reſponſio.

Reſpondetur: Sicut dialectici dicunt, voces ita ſignificare ad placitũ, vt impoſitio ipſa rationabilis ſit, & quoad fieri poſsit, obſeruet proportionem aliquã, vel ſimilitudinem inter ſignum & rem ſignificatam: ita dicendum eſt, in ſacramentalibus ſignis obſeruatum eſſe: Quamuis enim ſigna hæc voluntaria plerumq; imponantur, nullo habito reſpectu ad ipſarum rerum ſimilitudinem, & proportionem, ſed ex mera voluntate imponentis, vt eſt vulgare exemplũ de viridi ramo pendente, qui ſignificat vinũ venale, tamen maior quædam ſeruatur proportio, magiſq; oſtenditur ſapientia inſtituentis, quando in huiuſmodi ſignis ſimilitudo aliqua, vel proportio ſeruatur, & ideo in inſtitutione ſacramentorum id ſemper obſeruauit diuina prouidentia. Et hoc eſt quod Auguſt. dicto loco intendit: conſtat enim, ſolam illam analogam ſimilitudinem, vel proportionẽ, quæ in huiuſmodi reb. inuenitur, verbi gratia, inter ablutionem corporis, & mundationem animæ, & ſimiles, non eſſe ſufficiẽtes, vt altera per alteram vere, & abſolute ſignificetur: & ideo neceſſaria eſt impoſitio, & hoc ſenſu dicimus, ſacramenta ex impoſitione ſignificare. Quoniam vero cõtingit, vt ſequẽti diſputatione videbimus, humana verba, quæ ſunt ſigna ad placitum, ad ſacramentalem ſignificationem aſſumi, atq; eleuari, ideo notanda eſt differentia inter ea, & res alias, ſeu actiones naturales, quod in his proportio illa, quæ ad inſtitutionem ſupponitur, intercedit, quaſi ex natura rei, inter actionẽ ſacramentalem & effectũ, vt inter ablutionẽ corporis, & animæ: at vero verba ſecluſa humana impoſitione, ex qua ſignificant, nullam habent analogiã, vel proportionem, cum effectu ſacramentali, vt ad illud ſignificandum aſſumantur, quod notauit D. Thom. opuſc. 22. cap. 24. *D. Thom.* & ideo in eiuſmodi verbis ſupponenda eſt propria ſignificatio ad placitum ex humana impoſitione, quæ eſt veluti materialis reſpectu ſacramentalis ſignificationis, & inter has duas ſignificationes conſideranda eſt proportio, ſeu analogia, quæ ad ſacramenti inſtitutionem ſupponitur, vt diximus.

2 Obiectio.

Secundo obiici poteſt: Quia ex hac aſſertione ſequitur ſacramentũ formaliter eſſe ens rationis, quia ſignificatio ad placitum tantum eſt relatio rationis. Propter hanc difficultatem nonnulli Theologi ex profeſſo hic tractant, quid ſit ſignificare formaliter, & quam relationem importet, & ſimilia, quæ dialecticorum ſunt propria.

Reſponſio.

His ergo omiſsis: Dicendum eſt, rationem ſigni, ex impoſitione ſignificantis, proprie ac formaliter non conſiſtere in relatione, neq; reali, nec rationis.

Significationem non eſſe relationem.

Primum patet, quia non habet reale fundamentũ in re ſignificata, extrinſeca enim impoſitio nullam rem ponit in eo, quod ad ſignificandum imponitur. Secundum patet, quia relatio rationis tamdiu eſt, quamdiu ab intellectu concipitur ſeu fingitur. Huiuſmodi autem ſignũ poſtquam impoſitum eſt, non pendet ex fictione, vel comparatione intellectus referentis vnum ad illud: ſine illa enim, ſeu ante illam, exercet munus ſigni, excitando mentem, vt veniat in rei ſignificatæ cognitionem. Hæc ergo ratio ſigni præciſe oritur ex impoſitione, quæ re ipſa facta eſt, quamuis nihil in re ponat phyſice, niſi denominationem extrinſecam, à reali actu prouenientẽ:

Significationem eſſe denominationem extrinſecam.

moraliter vero, & quaſi more humano loquendo, relinquitur in re impoſita ad ſignificandum, habilitas quædam, ſeu aptitudo ad excitandum intellectum, vt rem aliam cognoſcat, nam hæ denominationes extrinſecæ, quatenus manent in memoria, & exiſtimatione hominum, multum valent ad huiuſmodi actiones morales, & humanas: vt facile poteſt exemplis declarari, in poteſtate iuriſdictionis, in gradu doctoratus: hæc enim, & ſimilia ſolum per quandam extrinſecam deputationem, & denominationem fiunt.

Sacramenti

Dico tertio: Hæc ſacramenti impoſitio fieri debet

Sacramenti impoſitio debet fieri publica, & ſtabili lege.

bet publica, & ſtabili lege, quæ duret pro ſtatu aliquo, in quo homines ex diuina ordinatione talem modum colendi Deum profitentur. Hæc aſſertio explicatur ſimul, & probatur inductione: Nam Circumciſio, & vetera ſacramenta inſtituta fuerunt in ritum perpetuum, vt dicitur Geneſ. 17. Exod. 12. & ſæpe alias, id eſt, in ritum multo tempore duraturum, ſcilicet quamdiu ſtatus ſynagogę, ac veteris legis duraret: ſimiliter ſacramenta nouæ legis inſtituta ſunt, pro toto tempore legis gratiæ vſque ad conſummationem ſæculi, vt Matth. vltim. ſignificatur. Ratio vero huius veritatis eſt, quia ſacramenta, vt diximus, ſunt quædam ceremoniæ, in quibus conueniunt omnes fideles, qui membra ſunt eiuſdem eccleſiæ, vt ſanctificentur, & iuxta Dei beneplacitum ipſum colant, atq; ita vnam eccleſiam, vnumq; modum religionis conſtituant, non quod in ſolo ſacramentorum vſu hæc vnitas conſiſtat, ſed quod ad illam neceſſarius ſit: ſicut ergo ſtatus religionis & eccleſiæ eſt permanens, ac durabilis, ita etiam ſacramenta habere debent permanentem inſtitutionem.

Signa ad placitum ad communem vſum inſtituta ſtabilia ſunt.

Et confirmatur, nā ſigna ad placitum, quæ ad communem vſum hominum inſtituuntur communi lege, ac conſuetudine ſtabili imponuntur, alioquin non cenſentur habere ſimpliciter talem ſignificationem, ergo. Et cōfirmatur ſecundo: nam aliqua ſunt ſigna diuina quæ non poſſunt conuenienter excludi à ratione ſacramentorum, niſi ob defectum huius conditionis, vt verba illa Chriſti Lucę 7. Remittuntur tibi peccata tua, illa enim ſignificarūt internam ſanctificationem Magdalenę, & Ioan. 20. Cum Chriſtus inſufflauit, dicens, Accipite Spiritum ſanctum, facto ſimul, & verbo ſignificauit ſpirituale donum, quod Apoſtolis contulit, & tota illa actio exterior ad ſanctificationem Apoſtolorum ordinata fuit, & tamen non fuit ſacramentum, quia non fuit ceremonia, certa lege ſtabilita ad ſanctificationem conferendam & ſignificandam.

Signa non ſtabilia ſacramenti rationem non obtinent.

Cano. Quod enim Cano dicit loco ſupra citato, Chriſtum non contuliſſe gratiam illis verbis, Accipite Spiritum ſanctum, & non ſufficit ad rationem ſacramēti excludendam, ſatis enim eſſet, quod gratiam ſignificauerit, & præterea falſum eſt, quia verba Chriſti fuerunt efficacia, & ſicut alia miracula imperio ſuo fecit, ita & ſanctificationem, vt in 1. tomo circa q. 1. 3. D. Thom. latius diximus.

Soto. Aliter vero, inquit Soto, illam Chriſti actionem, non habuiſſe ſignificationem ex inſtitutione, ſed naturalem tantum, & ideo non fuiſſe ſacramentum. Quæ reſponſio, eadem erit, cum doctrina à nobis tradita, ſi loquatur de inſtitutione ſolenni, & lege ſtabili poſita. Si autem omnem ſignificationem ad placitum excludat etiam particularem, & pro illo tantum tempore, non videtur vera, quia Chriſtus per ſenſibilem illum flatum, ſignificare voluit interiorem Spiritus ſancti afflatum, quam ſignificationem, veram, ac certam non habet ſimilis flatus ex ſola naturali proportione, ſeu analogia, ergo tunc habuit, eam ſignificationem ex ſpeciali Chriſti voluntate, in quo conuenit cum ſacramentis: differt tamen, vt dixi in modo ſtabilis, & fixæ ſignificationis, & ideo non habuit rationem ſacramenti.

Obiectio. Dices, quod res magis, vel minus duret, non variat eius rationem, ergo, quod ſignum ſit lege ſtabili inſtitutum, aut ad breue tempus, vel vnum actum, non variabit rationem ſigni, ergo nec rationem ſacramenti.

Reſponſio. Reſpondetur hoc verum eſſe: ſi ratio ſigni, tantum metaphyſice conſideretur: at vero ſi moraliter, & in ordine ad humanos vſus ſpectetur, ſic valde diuerſam rationem habet, nam vno modo accipitur tanquam res permanens, & religioſa ceremonia, alio autem modo, vt actio quædam tranſiens: ſub nomine autem & ratione ſacramenti priori modo ſignificatur, vt iam declaratum eſt.

SECTIO IV.

Quænam definitio ſacramenti ex prædictis omnibus colligatur.

Alij ſacramentum eſſe putant aggregatum ex multis.

Aliqui Theologi dixerunt, ſacramentum non poſſe definiri, quia non eſt vnum ens, ſed aggregatum ex multis, aut ex ente reali, & rationis, in quam ſententiam referuntur Scotus in 4. diſt. 1. q. 2. Richard. art. 1. q. 2. & Maior q. 1. ſed nec Scot. id dicit, neque alij authores in re poſſunt ab aliis diſſentire, qui iudicant ſacramentum poſſe abſolute & ſimpliciter definiri, eo modo quo habet eſſe, vt diſcipuli D. Thom. ſentiunt. Ad hoc autem explicandum, alij neceſſarium exiſtimant dicere ſolam ſignificationem eſſe eſſentiam ſacramenti, vt eius ratio ſit per ſe vna, ac definibilis, quod ſignificare viſus eſt Scot. in d. q. §. de ſecundo principali, ſed quamuis fortaſſe quæſtio ſit de nomine, non cenſeo ſic eſſe loquendum.

Alij tantum ſignificationem.

Sententia authoris. Nam ſacramentum non eſt ſola ſignificatio, ſed eſſentialiter includit rem ſignificatam, ſicut domus non eſt ſola figura, ſed res artificialis conſtans ex tali materia cum tali figura: & nomen, aut verbum, non dicit ſolam ſignificationem, ſed vocem, aut figuram ſic ſignificantem: ſic ergo ſacramentum non dicit ſolam ſignificationem, ſed illam in tali materia, ſeu compoſitum ex tali re, & ſignificatione, quæ eſt veluti forma illud conſtituens.

Sacramentū dicit ſignificationem in tali materia.

Quocirca quamuis ſacramentum non ſit tam per ſe vnum, ſicut homo: & ideo definiri non poſſit tam exacta definitione ſicut definiri ſolet ſubſtantia, nihilominus non eſt omnino vnum per accidens, ſeu per aggregationem, ſed habet ſuum modum compoſitionis & vnitatis formalis, ratione cuius ſufficienter poteſt definiri, ſeu deſcribi.

In ſacramento inuenitur aliqua vnitas.

Nam in ſacramento conſideremus ſignificationem, & rem ſignificantem, illa duo coniunguntur per modum actus, & potentiæ, ſi vero conſideremus rem ipſam ad ſignificandum impoſitam, quæ interdum non eſt vna tantum, ſed multæ, adhuc in eis inuenire licet aliquem modum potentiæ, & actus, ſeu aliquam certam habitudinem vel ordinem, in quo conueniunt ad componendum vnum ſacramentum ſub eadem ratione ſigni, atq; hoc modo componunt vnum aliquid per modum entis artificialis, ad hunc enim modum reperitur vnitas in exercitu, oratione, &c.

Hæreticorū in definiēdo ſacramento varij errores.

Hoc ergo ſuppoſito variæ tradūtur definitiones, non ſolum à Catholicis, ſed etiam ab hæreticis, ſed hæretici tot mutant definitiones, & addunt vel tollunt particulas, quot ad ſuos errores tuendos, neceſſariæ illis videntur, & ideo refutatis eorum erroribus prauæ illorum definitiones per ſe concidunt. Quapropter in eis referendis, vel refutandis immorari non oportet, ſed de ea re legi poſſunt authores citati, qui ex profeſſo contra eos ſcripſerunt: ex definitionibus vero, quas Catholici aſsignant, duæ videntur potiores, quæ à nobis exponendæ ſunt.

1. Sacramētū definitur à Magiſtro.

Prima definitio eſt Magiſtri diſt. 1. Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, eiuſdem gratiæ ſimilitudinem gerens, & cauſa exiſtens. Quę ſumpta eſt ex Hugone in ſumma ſententiarū tract. 4. c. 1. & in eadem fere coincidit alia, quam pluribus verbis tradit idem Hugo lib. 1. de ſacramen. par. 9. cap. 1.

Defin. Hug.

Sacramentum eſt materiale elementum ſenſibiliter propoſitum, ex ſimilitudine repræſentans, & ex inſtitutione ſignificans, & ex ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem, & ſpiritualem gratiā. Cuius definitionis particulæ omnes ex hactenus tractatis ſatis claræ ſunt, præter illam, elementum ſenſibiliter propoſitum, nomine n. elementi, non ſignificatur aliquod corpus ſimplex, ſed quodlibet ſenſibile corpus, in cuius vſu, vel conſecratione ſacramentum conficitur, & verbis, quæ ſunt forma ſacramenti, tanquam materia ſupponitur: & ideo elementum dicitur, vt ſtatim in Commentario artic. 4. & latius in diſ-

in diſputatione ſequenti dicturi ſumus. Nec multum ab eadem definitione differt ea, quæ habetur in Catechiſmo Pij V. Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibile ſignum, ad noſtram iuſtificationem inſtitutum: tamen hęc definitio, vt ex verbis eius conſtat, non ſolum definit ſacramentum, vt ſignum, ſed etiam, vt cauſam gratiæ. Vnde non conuenit ſacramento vt ſic, ſed vt ſacramento nouæ legis: & hoc modo eſt ſatis apta, definitio, præſertim prout vltimis verbis propoſita eſt, nam priores definitiones paulo ſunt longiores, quam expediat, & particulas continent, vel obſcuras, vel non omnino neceſſarias, qualis eſt illa, quod ſacramentum ſignificare debet ex ſimilitudine, quæ omnibus quidem ſacramentis conuenit, quę de facto inſtituta ſunt: & quãuis non ſit ſimpliciter neceſſaria, tamen ex quadam congruitate, & ſapienti inſtitutione, ſemper obſeruatur, & ideo non oportet eam diſtincte in definitione explicare: quia eo modo, quo requiſita eſt: in ipſa diuina inſtitutione virtute continetur.

D. Thom. *D. Auguſt.*

Secunda eſt D. Thom. hæc. Sacramentum eſt ſignum rei ſacræ quã ſumpſit ex Aug. 10. de Ciu. Dei, c. 5. quamquam Aug. ibi generalius nomine ſacramenti vtatur, vt ſacrificium etiam comprehendat, cui etiam definitionem illam accommodat: eadem vero definitio reperitur apud Hugonem ſupra, & Bernard. ſerm. de Cœna Domini, eamque multi ex ſcriptoribus ſupra citatis libenter amplectuntur propter illius breuitatem, tamen propter eandem cauſam non potuit non eſſe ſubobſcura.

Bern.

Vnde, vt conuertatatur cum definito nonnulla, vel explicare, vel ſubintelligere neceſſe eſt, & in primis D. Thom. addidit illam particulam, ſeu determinationem, rei ſacræ, quatenus ſanctificat homines, vt intelligeremus, non ſatis eſſe ad rationem ſacramenti, vt ſignificet quamcunque rem ſacram, ſed oportere vt ſignificet hominis ſanctificationem, quæ fit per gratiam, & cauſas eius: de hac enim ſignificatione D. Thom. loquitur. Rurſus iuxta ea, quę diximus, ſubintelligendum eſt, hoc ſignum tale eſſe debere, vt aliquam homini ſanctificationem conferat, nam oſtenſum eſt, hoc eſſe de ratione ſacramẽti.

Propria definitio.

Vnde exponendo definitionem illam poſſet clarius dici, Sacramentum eſt ſignum ſenſibile ad ſanctificationem aliquã conferendam, & veram animæ ſanctitatem ſignificandam inſtitutũ. Vel (ſi more Ariſtotelico definire velimus) dicere poſſumus. Sacramentum eſt ſacra, ac ſenſibilis ceremonia, homines aliquo modo ſanctificans, & veram animæ ſanctitatem ex inſtitutione ſignificãs. Quæ definitiones, ex ſupradictis ſatis claræ ſunt, & probari facile poſſunt, quia, & cõueniunt omnib. ſacramentis, & habẽt omnes particulas ſufficientes ad excludẽda omnia ſigna ſacra, quæ ſacramenta non ſunt, qualia ſunt ſacrificium, vſus aquæ benedictę & ſimilia, de quibus, iam diximus.

Quomodo prædicta definitio noſtris ſacramentis aptetur.

Porro, prædicta definitio facile poteſt ad ſacramenta nouę legis coarctari, addendo, huiuſmodi ſacramentum ſignificare veram animæ ſanctitatem, quam cõfert, ſeu quatenus ab ipſo confertur, & ex parte rei ad ſignificandum impoſitæ poſſet addi, debere conſtare materia & forma, ſeu rebus, & verbis, de quo iam dicemus. Denique ſeruata proportione facile poteſt contrahi illa definitio, ad ſacramenta veteris legis, addendo fuiſſe inſtituta ad conferendum legalem ſanctitatem, per quam vera ſanctitas per Chriſtum conferenda ſignificabatur: quæ tamen definitio non videtur cõpetere circumciſioni, quæ antiquior fuit, quam ſacramẽta veteris legis, neq; etiam ſacramento legis naturæ: ſed in hoc inculcatur grauis difficultas infra tractanda, qua explicata facile erit, definitionem his etiam ſacramentis accõmodare: fuerunt n. illa quaſi media inter ſacramenta nouę legis, & propria ſacramenta legalia, quia nec conferebant gratiam propria virtute: vnde non ſignificabãt gratiam à ſe collatam, ſicut noſtra ſacramenta: nec ſolum ſignificabãt gratiam vt futurã, ſeu promiſſam, ſed ẽt indicabant præſentem, quæ in ipſis dabatur.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis.

4. d. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & art. 2. q. 1 & art. 3. cor Et 4. contra c 56. & Ioan. 3. 1. cor 4.

AD quartum, ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum non ſemper ſit aliqua res ſenſibilis. Quia ſecundum Philoſophum in lib. Priorum omnis effectus, ſuæ cauſæ ſignum eſt. Sed ſicut ſunt quidam effectus ſenſibiles, ita etiam ſunt quidam effectus intelligibiles, ſicut ſcientia eſt effectus demonſtrationis. Ergo non omne ſignum eſt ſenſibile. Sufficit autem ad rationem ſacramenti, quod ſit ſignum alicuius rei ſacræ, inquantum per eam homo ſanctificatur, vt dictum eſt. Non ergo requiritur ad ſacramentum, quod ſit aliqua res ſenſibilis.*

Art. 2. huius quæſt.

2. Præterea, Sacramenta pertinent ad cultum vel regnum Dei. Sed res ſenſibiles non videntur pertinere ad cultum Dei. Dicitur enim Ioan. 4. Spiritus eſt Deus & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. Et Rom. 14. Non eſt regnum Dei, eſca & potus. Ergo res ſenſibiles non requiruntur ad ſa ramentum.

3. Præterea, Auguſt. dicit in li. de Libero arbitrio quod res ſenſibiles ſunt minima bona, ſine quibus homo recte viuere poteſt. Sed ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis humanæ (vt infra patebit *) & ita ſine eis homo recte viuere non poteſt. Non ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.*

Lib. 1 c. 15. tom. 1. *Quæſt. 61.*

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Ioan. Accedit, verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et loquitur ibi, de elemento ſenſibili, quod eſt aqua. Ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.*

Tract. 20. in Euang. Io. poſt med to. 9.

Reſpondeo dicendum, quod ſapientia diuina vnicuiq; rei prouidet ſecundum ſuum modum, & propter hoc dicitur Sapien. 8. quod ſuauiter diſponit omnia. Vnde & Matth. 25. dicitur, quod dedit vnicuiq; ſecundum propriam virtutem. Eſt autem homini connaturale, vt per ſenſibilia perueniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem eſt per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. Vnde, cum res ſacræ, quæ per ſacramenta ſignificantur, ſint quædam ſpiritualia & intelligibilia bona, quibus homo ſanctificatur, conſequens eſt, vt per aliquas res ſenſibiles ſignificatio ſacramenti impleatur, ſicut etiam per ſimilitudinem ſenſibilium rerum in diuina Scriptura res ſpirituales nobis deſcribuntur. Et inde eſt, quod ad ſacramenta requiruntur res ſenſibiles: vt etiam Dionyſ. probat in 1. cap. Cœleſt. Hierar.*

Cap. 1 inter med. & fi.

Ad primum ergo dicendum, quod vnumquodq; præcipue denominatur & definitur ſecundum id quod conuenit ei primo & per ſe, non autem ſecundum id quod conuenit ei per aliud. Effectus autem ſenſibilis, per ſe habet, quod ducat in cognitionem alterius quaſi primo & per ſe homini innoteſcens, quia omnis noſtra cognitio à ſenſu oritur: effectus autem intelligibiles non habent, quod poſſint ducere in cognitionem alterius, niſi inquantum ſunt per aliud manifeſtati, id eſt, per aliqua ſenſibilia. Et inde eſt, quod primo & principaliter dicuntur ſigna, quæ ſenſibus offeruntur: ſicut Aug. dicit in 2. de Doctrina Chriſtiana, vbi dicit, quod ſignum eſt, quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Effectus autem intelligibiles non habent rationem ſigni, niſi ſecundum quod ſunt manifeſtati per aliqua ſigna. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non ſunt ſenſibilia, dicuntur quodammodo ſacramenta, inquantum ſunt ſignificata per aliqua ſenſibilia, de quibus infra agetur.**

Lib 2 de Do. Chriſtia. circa principiũ lib tom 3. *Quæſt 63. art. 6. ad 2.*

Ad ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles, vt in ſua natura conſiderantur non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei, ſed ſolum ſecundum quod ſunt ſigna ſpiritualium rerum, in quibus regnum Dei conſiſtit.

Ad tertium dicendum, quod Aug. ibi loquitur de rebus ſenſibilibus, ſecundum quod ſunt in ſua natura, non autem*

Loco citato in argum. 3.

ſecundum

ſecundum quod aſſumuntur ad ſignificandum ſpiritualia, quæ ſunt maxima bona.

COMMENTARIVS.

Duplex ſenſus quæſtionis. DVobus modis poteſt res ſenſibilis accipi in quæſtione hoc articulo propoſita. Primo vt ſignificet quamcunq; rem, quæ ſenſibus percipi poteſt: & hoc modo etiam verba ſunt res ſenſibiles: & in hoc ſenſu tractata eſt à nobis hæc quæſtio diſputatione præcedenti ſectione 3. & eundem videntur præſeferre omnia argumenta, quæ D. Tho. obiicit, quorum ſolutiones faciles ſunt. Et difficultas, quæ tangitur in ſolutione ad 1. An ſacramentum eſſe poſsit ſignum ſpirituale in prædicto loco explicata eſt. Secundus ſenſus eſt, vt res ſenſibilis à verbis diſtinguatur, & ſignificet rem aliquam permanentem corpoream, quæ ſenſibus percipi poſsit; qualis eſt aqua, oleum, & ſimiles; quam *Hugo.* Hugo paulo antea citatus nomine elementi ſignificauit, & ſumpſit ex *Auguſt.* Auguſt. tractatu 80. in Ioan. dicente. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum, quæ verba retulit hic *Senſus D. T.* D. Th. in argumento, ſed contra. Ex quo non obſcure conſtat hunc poſteriorem ſenſum eſſe à D. Th. intentum, quem magis ipſe explicuit infra art. 6. vbi ſpecialiter inquirit. An præter res requirantur verba: & ibi ad 2. declarat, nomine rei ſenſibilis, non tantum intelligi rem ipſam permanentem, ſed vel illam, vel vſum eius, qualis eſt ablutio, vnctio, &c. In hoc ergo ſenſu reſpondet, ſacramentũ debere conſtitui in aliqua re ſenſibili: quam aſſertionem egregie probat ex naturali modo & accommodato homini, qui intelligibilia per ſenſibilia intelligit. Quæ quidem ratio in ſuperioribus eſt ex Patribus confirmata, & explicata, & quia generalis eſt, in omni tẽpore & ſtatu humanæ naturæ, quamdiu homo eſt in via, ideo aſſertio poſita in omnibus ſacramentis cuiuſcunq; legis & ſtatus locum habet. Solum poſſet dubitari, quia prædicta ratio ſolum videtur procedere in priori ſenſu: quia humana cognitio, non ſolum ex rebus, ſed etiam ex verbis ſenſibilibus accipi poteſt. Reſpondetur verum eſſe, rationem D. Thomæ, non probare neceſsitatem ſimpliciter, ſed congruitatem, quæ non ſolum in hoc conſiſtit, quod humana cognitio incipit à ſenſu, vt obiectio ſumit: ſed in hoc etiam, quod intelligibilia commode intelligantur à nobis per analogiam & proportionem ad ſenſibilia, & quatenus in eis aliquomodo repræſentantur: hæc autem repræſentatio, non fit proprie per verba, ſed per actiones aliquas, vel res ſenſibiles, in quibus fit quædam imago, vel veſtigium potius intelligibile: quod recte declarat D. Tho. exemplo ſumpto ex vſu diuinæ Scripturæ, in qua res diuinæ non ſolum traduntur verbis, ſed rebus etiam ſenſibilibus repræſentantur, vel in propheticis viſionibus, vel in parabolis & metaphoricis locutionibus, vel certe in varijs figuris, quarum pars quædam in vſu ſacramentorum conſiſtit.

ARTICVLVS V.

Vtrum requirantur determinatæ res ad ſacramenta.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinatæ res ad ſacramenta. Res enim ſenſibiles aſſumuntur in ſacramentis ad ſignificandum, vt dictum eſt. *Art. 3 huius quæſt.* **Sed nihil prohibet diuerſis rebus ſenſibilibus idem ſignificari, ſicut in ſacra Scriptura Deus aliquando metaphorice ſignificatur per lapidem, quandoq; per leonem, quandoq; per ſolem, aut aliquid aliud huiuſmodi. Ergo videtur, quod diuerſæ res poſsint congruere eidem ſacramento. Non ergo determinatæ res in ſacramentis requiruntur.*

2. Præterea, Magis eſt neceſſaria ſalus animæ, quam ſalus corporis: Sed in medicinis corporalibus, quæ ad ſalutem corporis ordinantur, poteſt vna res pro alia poni in eius defectu. Ergo multo magis in ſacramentis, quæ ſunt medicinæ ſpirituales ad ſalutem animæ ordinatæ, poterit vna res aſſumi pro alia, quando illa defuerit.

3. Præterea, Non eſt conueniens vt hominis ſalus arctetur per legem diuinam, & præcipue per legem Chriſti, qui venit omnes ſaluare: Sed in ſtatu legis naturæ non requirebantur in ſacramentis aliquæ res determinatæ, ſed ex voto aſſumebantur, vt patet Geneſ. 28. vbi Iacob. vouit ſe Deo decimas & hoſtias pacificas oblaturum. Ergo videtur, quod non debuerit arctari homo, & præcipue in noua lege, ad alicuius rei determinatæ vſum in ſacramentis.

Sed contra eſt, quod Dominus dicit Ioan 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Reſpondeo dicendum, quod in vſu ſacramentorum duo poſſunt conſiderari, ſcilicet cultus diuinus, & ſanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, ſecundum autem è conuerſo pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non autem pertinet ad aliquem determinare illud, quod eſt in poteſtate alterius, ſed ſolum id, quod eſt in ſua poteſtate. Quia ergo ſanctificatio hominis eſt in poteſtate Dei ſanctificantis, non pertinet ad hominem ſuo iudicio aſſumere res, quibus ſanctificetur, ſed hoc debet eſſe ex diuina inſtitutione determinatum. Et ideo in ſacramentis nouæ legis, quibus homines ſanctificantur (ſecundum illud 1. ad Cor. 6. Abluti eſtis, ſanctificati eſtis) oportet vti rebus ex diuina inſtitutione determinatis.

Ad primum ergo dicendum, quod etſi idem poteſt per diuerſa ſigna ſignificari, determinare tamen, quo ſigno ſit vtendum ad ſignificandum, pertinet ad ſignificantem. Deus autem eſt, qui nobis ſignificat ſpiritualia per res ſenſibiles in ſacramentis, & per verba ſimilitudinaria in ſcripturis. Et ideo ſicut iudicio Spiritus ſancti determinatum eſt, quibus ſimilitudinibus in certis Scripturæ locis res ſpirituales ſignificentur ita etiam debet eſſe diuina inſtitutione determinatum, quæ res ad ſignificandum aſſumantur, in hoc vel in illo ſacramento.

Ad ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles habent naturaliter ſibi inditas virtutes conferentes ad corporalem ſalutem, & ideo non refert, ſi duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur. Sed ad ſanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute ſibi naturaliter indita, ſed ſolum ex inſtitutione diuina, & ideo oportuit diuinitus determinari quibus rebus ſenſibilibus ſit in ſacramentis vtendum.

*Ad tertium dicendum, quod ſicut Aug. *dicit 19. contra Fauſtum, diuerſa ſacramenta diuerſis temporib. congruunt, ſic etiam diuerſis verbis ſignificantur diuerſa tempora, ſcilicet præſens, præteritum, & futurum. Et ideo ſicut in ſtatu legis naturæ homines nulla lege exterius data, ſed ſolo interiori inſtinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori inſtinctu determinabatur eis, quibus rebus ſenſibilibus ad Dei cultum vterentur. Poſtmodum vero neceſſe fuit etiam exterius legem dari, tum propter obſcurationem legis naturæ, ex peccatis hominum, tum etiam ad expreſsiorem ſignificationem gratiæ Chriſti, per quam humanum genus ſanctificatur. Et ideo etiam neceſſe fuit res determinari, quibus homines vterentur in ſacramentis. Nec propter hoc arctatur via ſalutis, quia res quarum vſus eſt neceſſarius in ſacramentis, vel communiter habentur, vel paruo ſtudio adhibito haberi poſſunt.* *Lib. 19. c. 16. & 17. tom. 6.*

COMMENTARIVS.

DVplex poteſt eſſe ſenſus huius quæſtionis. Prior, vt hæc neceſsitas intelligatur conſequens inſtitutionem. Poſterior, vt intelligatur antecedens. Priori modo quæſtio eſt, an facta inſtitutione ſacramenti, neceſſaria ſit res determinata, vt ſacramen- *1. Senſus quæſtionis. Res in ſacramento debet eſſe determinata, prout,*

eſt inſtituta ad ſignificandum.

tum conſiſtat, quo ſenſu facilis reſolutio eſt, eo modo requiri res determinatas, quo per inſtitutionem definitæ fuerint: habet enim ſacramentum totum eſſe ab inſtitutione, vt dictum eſt: quia eſt ſignum ad placitum: vnde, ſicut verba, vel ſcripturæ, vel alia ſimilia ſigna ad placitum habere debent eam figuram, vel compoſitionem, vel in vniuerſum illum entis modum, cui ex impoſitione adiuncta eſt ſignificatio, ita ſacramenta ex illis rebus neceſſario conficienda ſunt, quæ per inſtitutionem ad ſignificandum ſunt impoſitæ: atq; ita, ſi inſtitutio facta ſit de tali re ſecundum ſpeciem, illa erit neceſſaria ad ſacramentum: ſi vero ſolum ſit facta determinatio ſecundum genus, illa eſſet ſufficiens. Et in hoc ſenſu videtur tractari quæſtio à D. Thom. nam illa verba, quibus ad quæſtionem reſpondet: In ſacramentis oportet vti rebus, diuina inſtitutione determinatis, in prædicto ſenſu quæſtionem definiunt, & loca ſcripturæ, quæ adducit, in eodem etiam loquuntur, & ratio, ſeu diſcurſus eius in eodem ſenſu procedit, ſcilicet, quia ad Deum pertinet determinare res, per quas homines ſanctificentur, quæ ratio (vt ipſemet D. Tho. vidit) ſolum in ſacramentis nouæ legis procedit, poteſt autem facile ad omnia extendi, ex his quæ idem D. Tho. dicit, in ſolut. ad 1. quia etiam ad Deũ pertinet per res ſenſibiles effectum gratiæ ſignificare, vt à nobis etiam ſupra dictum eſt. Poſteriori modo quæſtio eſt, vtrum ſacramentum ita inſtitui debeat, vt res determinatæ præſcribantur, ex quib. conficiatur ſacramentum, & hoc etiam ſenſu videtur D. Thom. definire quæſtionem, præſertim in ſolut. ad 1. in illis verbis: Sicut iudicio Spiritus ſancti determinatum eſt, quibus ſimilitudinibus in certis ſcripturę locis res ſpirituales ſignificentur, ita etiam debet eſſe diuina inſtitutione determinatũ, quæ res ad ſignificandum aſſumantur, in hoc vel in illo ſacramento. In quibus hanc etiam rationem indicat, quia, nimirum per diuerſa ſacramenta diuerſæ res ſignificantur: ergo oportet etiam per res diuerſas ſignificari: ergo oportet ad ſingula ſacramenta conficienda determinatas res præſcribi. Itẽ, quia ſacramenta inſtituuntur, vt per quandã ſimilitudinem, & proportionem, nobis indicẽt ſpirituales effectus: ſed non in omnibus reb. eſt ſimilitudo, & proportio ad quoslibet effectus repræſentandos: ergo oportet res determinatas inſtitui aptas, & accõmodatas ad ſignificationem intentã. Et hinc intelligitur etiam doctrina D. Tho. in ſolutione ad 2. & 3. nam in priori docet, duo ſacramenta diuerſa non habere virtutes, ſeu ſignificationes eiuſdem rationis: quod intelligendũ eſt de propriis, & ſacramentalib. effectibus, quia, ſicut in diuerſis rebus inſtituuntur: ita ad diuerſos effectus ſignificandos imponuntur, cum quibus propriã ſimilitudinem, & proportionẽ habent.

In ſolutione vero ad tertium docet in diuerſis legibus ſeu temporibus iuxta diuerſos hominum ſtatus diuerſo modo fuiſſe res determinatas ad conſtitutionem ſacramentorum. Vnde colligitur, hanc determinationem non eſſe eiuſdem rationis in omnibus, nec debere eſſe ſemper ſpecificam aut genericam, proximam, vel remotam, ſed poſſe interdum fieri vno modo, interdum alio iuxta diuinæ prouidentiæ, & ſapientiæ rationem, de quo plura dicemus poſtea de variis ſacramentorum generibus ac ſpeciebus diſputantes.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in ſignificatione ſacramentorum requirantur verba.

4 d 1. q. 1. ar. 3 & d 13 q. 1. art 2 q. 6. ad ſecundũ. Et veri. q. 27 art 4 ad decimum.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod in ſignificatione ſacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Auguſt. contra Fauſtum li 19. Quid ſunt aliud quæq; corporalia ſacramenta, niſi quaſi quædam verba viſibilia? Et ſic videtur quod addere verba rebus ſenſibilibus in ſacramentis, ſit addere verba verbis. Sed hoc eſt ſuperfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus ſenſibilibus in ſacramentis.*

Lib. 19 c 16. circa med. tom 6.

2. Præterea, Sacramentum eſt aliquid vnum. Ex his autem, quæ ſunt diuerſorum generum, non videtur poſſe aliquid vnum fieri. Cum igitur res ſenſibiles & verba ſint diuerſorum generum (quia res ſenſibiles ſunt à natura, verba autem à ratione) videtur, quod in ſacramentis non requirantur verba rebus ſenſibilibus.

3. Præterea, Sacramenta nouæ Legis ſucceſſerunt ſacramentis veteris Legis, quia illis ablatis iſta ſunt inſtituta, vt Aug. dicit lib. 19. contra Fauſtum. Sed in ſacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in ſacramentis nouæ Legis.*

Lib 19 c. 16. & 17. in 10. 6

Sed contra eſt, quod Apoſtolus dicit Epheſ. 5 Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſem tipſum pro ea vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Aug. dicit ſupra Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.*

Tract 80 in Io. poſt med. tom 9.

Reſpondeo dicendum quod ſacramenta (ſicut dictum eſt) adhibentur ad hominum ſanctificationem ſicut quædam ſigna. Tripliciter ergo conſiderari poſſunt, & quolibet modo congruit eis, quod verba rebus ſenſibilibus adiungantur. Primo enim poſſunt conſiderari ex parte cauſæ ſanctificantis, quæ eſt Verbum incarnatum, cui ſacramentum quodammodo conformatur, in hoc quod rei ſenſibili verbum adhibetur, ſicut in myſterio Incarnationis carni ſenſibili eſt Verbum Dei vnitum. Secundò poſſunt conſiderari ſacramenta ex parte hominis qui ſanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur ſacramentalis medicina, quæ per rem viſibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Vnde Aug.* dicit ſuper illud Ioan. 15 Iam vos mundi eſtis propter ſermonem, &c. Vnde eſt iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur? Tertio poſſunt conſiderari ex parte ipſius ſignificationis ſacramentalis. Dicit autem Auguſt.* in 2. de Doctri. Chriſtiana, quod verba inter homines obtinuerunt principatum ſignificandi, quia verba diuerſimode formari poſſunt ad ſignificandos diuerſos conceptus mentis, & propter hoc per verba magis diſtincte poſſumus exprimere, quod mente concipimus. Et ideo ad perfectionem ſignificationis ſacramentalis, neceſſe fuit, vt ſignificatio rerum ſenſibilium, per aliqua verba determinaretur. Aqua enim ſignificare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem. Sed cum dicitur:* Ego de baptizo, *manifeſtatur, quod aqua vtimur in baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.*

Art 2 & 3. — Tract 80 in Io poſt med. tom. 9. — Li 2. c 3 circa med to 3.

Ad primum ergo dicendum, quod res viſibiles ſacramentorum dicuntur verba per quandam ſimilitudinem, in quantum ſcilicet participant quandam vim ſignificandi, quæ principaliter eſt in ipſis verbis, vt dictum eſt. Et ideo non eſt ſuperflua ingeminatio verborum, cum in ſacramentis, rebus viſibilibus verba adduntur, quia vnum eorum determinatur per aliud, vt dictum eſt.**

In corp. art. — In corp. art.

Ad ſecundum dicendum, quod quamuis verba & aliæ res ſenſibiles ſint in diuerſo genere, quantum pertinet ad naturam rei, conueniunt tamen in ratione ſignificandi, quæ perfectius eſt in verbis quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis & rebus fit quodammodo vnum in ſacramentis, ſicut ex forma & materia in quantum ſcilicet, per verba perficitur ſignificatio rerum, vt dictum eſt. Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipſi actus ſenſibiles, puta ablutio, inunctio, & alia huiuſmodi, quia in his eſt eadem ratio ſignificandi & in rebus.*

Art 3. ad 1.

Ad tertium dicendum, quod (ſicut Aug. dicit contra Fauſtum) alia debent eſſe ſacramenta rei præſentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænuntia erant Chriſti venturi: & ideo non ita expreſſe ſignificabant Chriſtum,*

Lib. 19 ca. 6. tom. 6.

ſtum ſicut ſacramenta noua Legis, quæ ab ipſo Chriſto effluunt, & quandam ſimilitudinem ipſius in ſe habent vt dictum eſt. * Vtebantur tamen in veteri Lege aliquibus verbis, in his quæ ad cultum Dei pertinent, tam ſacerdotes, qui erant ſacramentorum illorum miniſtri (ſecundum illud Num. 6. Sic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, &c.) quàm etiam illi, qui illis ſacramentis vtebantur: ſecundum illud Deut. 26. Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, &c.

In corp. art

COMMENTARIVS.

HIc articulus intelligendus eſt de ſacramentis nouæ legis, & ita eſt clarus in vtroq; ſenſu articulo præcedenti explicato, & rationes & congruentiæ D. Thomæ ſunt optimæ: in quibus non explicatur neceſsitas ex inſtitutione orta: hæc enim per ſe ſatis clara eſt, ſi de inſtitutione conſtet. Reddit ergo rationem ipſius inſtitutionis, tam ex parte inſtituentis, qui fuit Verbum incarnatum, quam ex parte hominis, qui animo & corpore conſtat, quam ex parte ipſius ſigni, vt eſſet expreſsius, magiſq; determinatum ac certum. Atq; ex eiſdem rationibus colligit D. Thom. in ſolut. ad 3. quare hæc proprietas & perfectio potius ſacramentis nouæ legis attributa eſt, quam veteribus, & omnia ſunt in contextu D. Tho. ſatis clara.

ARTICVLVS VII.

Vtrum requirantur determinata verba in ſacramentis.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinata verba in ſacramentis. Vt enim Philoſophus * dicit, voces nō ſunt eædē apud omnes. Sed ſalus, quæ per ſacramenta quæritur, eſt eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in ſacramentis.

Lib. 1. Peri. her parum à princ. 101.

2. Præterea, verba requiruntur in ſacramentis in quantum ſunt principaliter ſignificatiua, ſicut dictum eſt. * Sed contingit per diuerſa verba idem ſignificari. Ergo non requiruntur determinata verba in ſacramentis.

Art præced.

3. Præterea Corruptio cuiuslibet rei variat eius ſpeciem. Sed quidam corrupte verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur ſacramentorum effectus impediri, alioquin illiterati & balbi, qui iſta ſacramenta conferunt, frequenter defectum in ſacramentis inducerent. Ergo videtur, quod non requirantur in ſacramentis determinata verba.

Sed contra eſt, quod Dominus determinata verba protulit in conſecratione ſacramenti Euchariſtiæ dicens Matth. 26. Hoc eſt corpus meum. Similiter etiam mandauit diſcipulis, vt ſub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth vltim Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & filij & Spiritus ſancti.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt) in ſacramentis verba ſe habent per modum formæ, res autem ſenſibiles per modum materiæ. In omnibus autem compoſitis ex materia & forma, principium determinationis eſt ex parte formæ, quæ eſt quodammodo finis & terminus materiæ, & ideo principalius requiritur ad eſſe rei determinata forma, quam determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt ſit proportionata determinatæ formæ. Cum igitur in ſacramentis requirantur determinatæ res ſenſibiles, quæ ſe habent in ſacramentis ſicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Art. præced. Ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Auguſt. * dicit ſuper Iohann. verbum operatur in ſacramentis, non quia dicitur, id eſt, non ſecundum exteriorem ſonum vocis, ſed quia creditur, id eſt, ſecundum ſenſum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem ſenſus eſt idem apud omnes, licet non eædem voces ſint, quantum ad ſonum. Et ideo cuiuſcunque linguæ verbis proferatur talis ſenſus perficitur ſacramentum.

Tract. 80. à med tom. 6.

Ad ſecundum dicendum, quod licet in qualibet lingua contingat diuerſis vocibus idem ſignificari, ſemper tamen aliqua illarum vocum eſt, qua principalius & commmunius homines illius linguæ vtuntur ad hoc ſignificandum, & talis vox aſſumi debet in ſignificatione ſacramenti. Sicut etiam inter res ſenſibiles illa aſſumitur ad ſignificationem ſacramenti, cuius vſus eſt communior ad actum, per quem ſacramenti effectus ſignificatur, ſicut aqua communius vtuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam ſpiritualis ablutio ſignificatur, & ideo aqua aſſumitur, vt materia in baptiſmo.

Ad tertium dicendum, quod ille, qui corrupte profert verba ſacramentalia, ſi hoc ex induſtria facit, non videtur intendere facere quod facit Eccleſia, & ita non videtur perfici ſacramentum. Si autem hoc faciat ex errore vel lapſu linguæ, ſi ſit tanta corruptio, quæ omninò auferat ſenſum locutionis, non videtur perfici ſacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis, puta, ſi loco eius, quod eſt in nomine Patris: dicat, in nomine matris. Si vero non totaliter auferatur ſenſus locutionis per huiuſmodi corruptelam, nihilominus perficitur ſacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte finis: puta, ſi aliquis dicat in nomine Patrias & filiàs. Quamuis enim huiuſmodi verba corrupte prolata, nihil ſignificent ex virtute impoſitionis, accipiuntur tamen vt ſignificantia ex accommodatione vſus. Et ideo licet mutetur ſonus ſenſibilis, remanet tamen idem ſenſus. Quod autem dictum eſt * de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis rationem habet, quia apud nos variatio dictionis ex parte principij mutat ſignificationem, variatio autem ex parte finis dictionis vt plurimum mutat conſignificationem, quæ tamen apud Græcos variatur etiam ſecundum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis, quia ex vtraque parte poteſt eſſe tam parua, quod non aufert ſenſum verborum, & tam magna quod aufert, vnum horum facilius accidit ex parte principij, & aliud, ſed ex parte finis.

In iſta met ſolutione.

COMMENTARIVS.

HIc articulus eodem modo exponendus eſt, quo articulum quintum declarauimus: nam eadem eſt vtriuſq; ratio, imo addit D. Thom. maiori quadam ratione requiri hanc determinationem in verbis, quam in rebus, quia per verba determinantur res ad propriam ſacramentalem ſignificationem. In ſolutione vero ad primum explicat hanc determinationem, non debere materialiter intelligi, in ſono vocis, ſed in ſenſu & ſignificatione, & in hunc modum exponit difficilia verba Aug. tracta. 80. in Io. Verbū operatur in ſacramentis, nō quia dicitur, ſed quia creditur, i. e. quia ſignificat aliquid, quod fide creditur, ſed hic locus Aug. latius eſt tractandus in ſequentibus. In ſolutione vero ad 2. & 3. tradit D. Thom. quaſdam regulas circa mutationem & corruptionem verborum ſacramentalium, quæ in ſequenti diſputatione latius ſunt à nobis explicandæ.

Auguſt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liceat aliquid addere verbis, in quibus conſiſtit forma ſacramentorum.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod nihil liceat addere verbis, in quibus conſiſtit forma ſacramentorum. Non enim minoris ſunt neceſsitatis huiuſmodi verba ſacramentalia, quam verba ſacræ ſcripturæ. Sed verbis ſacræ ſcripturæ nihil licet addere vel minuere, dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apocaly. vltim. Conteſtor omni audienti verba prophetiæ libri huius, ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet ſuper eum Deus plagas ſcriptas in libro iſto: & ſi quis diminuerit, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Ergo videtur, quod

4. d 3. art. 2. 4. 2. 3. & 4.

neq; in formis ſacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.

Art. præced

Lib 8. Metaphy text. 8 tom. 3.

2. Præterea, Verba ſe habent in ſacramentis per modum formæ, vt dictum eſt. Sed in formis qualibet additio vel ſubtractio variat ſpeciem ſicut & in numeris, vt dicitur 8. Met.* Ergo videtur, quod ſi aliquid addatur vel ſubtrahatur à forma ſacramenti, non erit idem ſacramentum.*

3. Præterea, ſicut ad formam ſacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuitas: Si ergo additio vel ſubtractio non aufert ſacramenti veritatem, videtur, quod pari ratione nec tranſpoſitio verborum aut etiam interpolatio pronunciationis.

Sed contra eſt, quod in formis ſacramentorum quædam apponuntur, à quibuſdam, quæ ab aliis non apponuntur. ſicut Latini baptizant ſub hac forma: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Græci autem ſub iſta: baptizetur ſeruus Chriſti N. in nomine Patris, &c. Et tamen vtrique verum conferunt ſacramentum. Ergo in formis ſacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

Quæſtio 64 artic. 8.

Art. præced. ad 1. & ad 3.

Lib. 2. de Spiritu S. paulo à princ. Habetur hic liber in fine operum San. Hieron.

Reſpondeo dicendum, quod circa omnes iſtas mutationes, quæ poſſunt in formis ſacramentorum contingere, duo videntur eſſe conſideranda. Vnum quidem, ex parte eius, qui profert verba, cuius intentio requiritur ad ſacramentum, vt infra dicetur. Et ideo ſi intendat per huiuſmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non ſit ab Eccleſia receptus, non videtur perfici ſacramentum, quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Eccleſia. Aliud autem eſt conſiderandum ex parte ſignificationis verborum. Cum enim verba operentur in ſacramentis quantum ad ſenſum, quem faciunt (vt ſupra dictum eſt*) oportet conſiderare, vtrum per talem mutationem tollatur debitus ſenſus verborum: quia ſic manifeſtum eſt, quod tollitur veritas ſacramenti. Manifeſtum eſt autem, quod ſi diminuatur aliquid eorum, quæ ſunt de ſubſtantia formæ ſacramentalis, tollitur debitus ſenſus verborum: & ideo non perficitur ſacramentum. Vnde Didymus *dicit in lib. de Spiritu ſancto: Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de *prædictis nominib. prætermittat (ſcilicet Patris & Filij & Spiritus ſancti) ſine perfectione baptizabit. Si autem ſubtrahatur aliquid, quod non ſit de ſubſtantia formæ, talis diminutio non tollit debitum ſenſum verborum, & per conſequens nec ſacramenti perfectionem. Sicut in forma Euchariſtiæ, quæ eſt: Hoc eſt enim corpus meum, ly enim ſublatum, non tollit debitum ſenſum verborum: & ideo non impedit perfectionem ſacramenti: quamuis poſſit contingere, quod ille, qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod eſt corruptiuum debiti ſenſus: puta, ſi aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris maioris & Filij minoris, ſicut Ariani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatem ſacramenti. Si vero ſit talis additio, quæ non auferat debitum ſenſum, non tollitur ſacramenti veritas. Nec refert, vtrum talis additio fiat in principio, medio vel in fine: vt ſi aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis & Filij eius vnigeniti & Spiritus ſancti paracleti, erit verum baptiſma. Et ſimiliter, ſi quis dicat: ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptiſma. Forte autem ſi diceret, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & beatæ Virginis Mariæ, non eſſet baptiſmus: quia dicitur 1. ad Corint. 1. Numquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? Aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Sed hoc verum eſt, ſi ſic intelligatur in nomine beatæ Virginis baptizari, ſicut in nomine Trinitatis, quo baptiſmus conſecratur: talis enim ſenſus eſſet contrarius veræ fidei, & per conſequens, tolleret veritatem ſacramenti. Si vero ſic intelligatur, quod additur (& in nomine beatæ Virginis) non quaſi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptiſmo, ſed vt eius interceſſio proſit baptizato ad conſeruandam gratiam baptiſmalem, non tollitur perfectio ſacramenti.*

Ad primum ergo dicendum, quod ad verba ſacræ ſcripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad ſenſum, ſed quantum ad expoſitionem ſacræ Scripturæ, multa eis verba à doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba ſacræ Scripturæ apponere, ita quod dicantur eſſe de integritate ſacræ Scripturæ, quia hoc eſſet vitium falſitatis. Et ſimiliter ſi quis diceret aliquid eſſe de neceſſitate formæ, quod non eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod verba pertinent ad formam ſacramenti ratione ſenſus ſignificati. Et ideo quæcunque fiat additio vel ſubtractio verborum, quæ non addat aliquid aut ſubtrahat debito ſenſui, non tollitur ſpecies ſacramenti.

*Ad tertium dicendum, quod ſi ſit tanta interruptio verborum, quod intercipiatur intentio pronunciantis, tollitur ſenſus ſacramenti, & per conſequens veritas eius: non autem tollitur, quando eſt parua interruptio, quæ intentionem proferentis & intellectum verborum non aufert. Et idem eſt etiam dicendum de tranſpoſitione verborum, quia ſi tollit ſenſum locutionis non perficitur ſacramentum, ſicut patet de negatione præpoſita vel poſtpoſita ſigno. Si autem ſit talis tranſpoſitio, quæ ſenſum locutionis non variet, non tollitur veritas ſacramenti: quia, ſecundum quod Philoſophus * dicit, nomina & verba tranſpoſita idem ſignificant.*

Lib. 1. Peri her. c. 1. paru ante fi. to 1.

Littera D. Tho. ſatis eſt perſpicua, de re autem dicemus diſputatione ſequenti. Solum eſt aduertendum, in hac additione vel quacunq; mutatione facta in verbis ſacramentalibus, duo poſſe conſiderari: primum quando fit, vel non fit contra ſubſtantiam ſacramenti. Secundum, quando licite vel illicite fiat: & vtrumque promiſcue attigit D. Tho. hoc art. tamẽ, quia nobis in animo eſt, totam materiam moralem, ſeparatim & diſtincte tradere, ideo hic ſolum agemus de his, quæ ſpectant ad ſubſtantiam ſacramentorum: de his vero, quæ ad mores pertinent, infra in diſputatione practica ſeu morali.

DISPVTATIO II.

De materia & forma ſacramentorum.

IN præcedenti diſputatione, metaphyſica ratione tractauimus de eſſentia ſacramenti, per genus & differentiam eius: in hac amplius eſt eadem eſſentia explicanda more phyſico, ſcilicet per materiam & formam, quæ doctrina proprie ſolum habet locum in ſacramentis nouæ legis: Si quid autem ad cætera ſacramenta accommodari poterit, obiter etiam explicabimus.

SECTIO I.

Vtrum oporteat ſacramenta conſtare rebus & verbis tanquam materia & forma.

PRincipio dicendum eſt, hanc compoſitionem non eſſe de ratione ſacramenti, vt ſic. Probatur, quia non fuit inuenta in ſacramentis veteribus, quæ ſupra oſtendimus fuiſſe proprie & vniuoce ſacramenta: quod præſertim de circumciſione nemo negare poteſt, atq; idem eſt de ſacramento in lege naturæ inſtituto in remedium paruulorum. Conſtat autem ex Geneſ. 17. circumciſionis ritũ in ſola actione inſtitutum fuiſſe ſine mentione alicuius verbi. Idem legimus de agno paſchali Exod. 12. & de ordinatione ſacerdotis Leui. 8. & licet, in ſacrificio pro peccato, dicatur Leu. 4. Et orabit pro eo ſacerdos: tamen: neq; conſtat, illud fuiſſe ſacramentum, neq; orationem illã fuiſſe ſub certa verborũ forma proferendam, ſed ſolum debuiſſe ſacerdotem ſuo arbitrio orare, vt offerenti peccata remitterentur: vnde in principio eiuſdem capitis, vbi fit mẽtio expiationis peccatorum, nihil de aliquibus verbis proferen-

Verba non erant de ratione ſacrãmentorum veterum.

didi ſci-

D.Thom.

dis dicitur: &, ſi aliqua verba interdum dicebantur, vel à ſacerdotibus, vel ab ipſis fidelibus, quibus ſacramenta dabantur, illa non erant de ſubſtantia ſacramenti, ſed ad diuinum cultum, vel cõmemorationem beneficiorum Dei pertinebant, vt D.Thom. hic, art.6. ad 3. notauit. Ratio vero eſt, quam eodem loco ipſe indicauit, videlicet ſtatum veteris legis fuiſſe imperfectum, in quo fides & obſcurior & magis implicita erat: & ideo non oportuit ſacramenta illiꝰ tẽporis habere tam expreſſam ſignificationem, ſicut nunc habent: atque adeo neceſſe non fuit, vt exterioribus rebus ſeu ceremonijs, verba adiungerentur, quæ ad expreſsius ſignificandum haberi ſolent: Generalius autem poſſumus rationem hanc explicare, ſcilicet, quia de ratione ſacramenti, vt ſic, ſolũ eſt, vt ſit exterior ceremonia ſacra cum debita ſanctificatione & ſignificatione, hæc autem omnia poſſunt conſiſtere abſque illa compoſitione ex rebus & verbis, ſeu materia & forma.

Sacramenta nouæ legis conſtant reb. & verbis

Dico ſecundo. Sacramenta nouæ legis omnia cõſtant reb. & verbis, vel omnino proprie, vel ſecundum aliquam proportionem. Ita eſt explicanda ſententia D.Tho. hic, quæ communis eſt doctorum in 4.d.1. & Alenſ. 4.p.q.1.memb.4. & q.8.memb.3. art. 1.2.&3. Et explicatur primo inductione facta ex ſcripturis, nam de baptiſmo dicitur Matthæi vlt. Baptizantes eos, ecce rem, in nomine Patris, &c. ecce verba, quæ Paulus diſtincte explicuit ad Epheſ.5. Mundãs eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Vbi, licet Hier. per verbum vitæ intelligat verbum doctrinæ, ſenſus tamen eſt tropologicus, vt ipſe fatetur: nam ad literam ſermo eſt de verbo conſecratorio ſacramenti, vt Chryſoſt. Hom.20. Theodo. & alij Græci, Ambroſ. Anſelm. D.Tho. & Latini exponunt. Præterea, in inſtitutione Euchariſtiæ legimus accepiſſe Chriſtum res aliquas, ſcilicet, panem & vinum, & dixiſſe verbum, Hoc eſt corpus meum. Hic eſt calix ſanguinis mei. Item de extrema vnctione Iacobi.5. Vngentes eos oleo ſancto in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum. De cæteris vero quamuis nõ ſint tam apertæ ſcripturæ, tamen ex traditione Eccleſiæ conſtat, vt Concil. Florent. tandem explicuit. Ratio à priori poſita eſt in voluntate Chriſti ſic inſtituentis, congruentiæ verò, quas D. Tho. attulit, optimæ ſunt, ex quib. tertia maxime videtur literalis, quę in hunc modum poteſt explicari: nam res externæ ſeu actiones ſenſibiles sũt valde accõmodatæ ad exteriorem cultum diuinum, & ideo in omnib. ſacramentis tam veteribus, quam nouis adhibitæ ſunt: verba autem conferunt, vt ſignificatio ſit certior, & expreſsior, qualis eſſe debet in lege gratiæ propter huius ſtatus perfectionem: & ideo conueniens fuit, ſacramenta huius legis ex rebus & verbis componi. Vel alia ratione poteſt hoc explicari ex alio fine ſacramentorum, quia eſt, per ſenſibilia manuducere hominem ad intelligibilia cognoſcenda: duo enim ſunt ſenſus, qui intellectui maxime deſeruiunt, viſus ſcilicet, & auditus, quib. duo modi acquirendi ſcientiam accommodantur, ſcilicet, per inuentionem, & diſciplinam: & ideo ad ſpiritualia intelligenda multum homini confert repręſentatio aliqua ſenſibilis viſui obiecta, quæ ſit reb. ſeu actione aliqua, vel vſu alicuius rei ſenſibilis: ſi autem huic repræſentationi adiungantur verba, perficitur doctrina, & repræſentatio, & iuuatur homo, vt partim quaſi per inuentionem, & collationem rei, quam videt, cum ea, quam non videt, partim per diſciplinã, quam verbis accipit, perfectius ſpiritualia cõcipiat, & intelligat. Cur autem in aſſertione addiderim, has res, & verba, vel proprie, vel ſecundum accommodationem inueniri in omnibus ſacramentis, ſtatim in reſponſione ad primam obiectionem explicabimus.

Hieron. Chryſoſt. Thedor. Ambroſ. Anſelm. D Thom. Iacob 5. Conc. Flor.

Res & verba inſtar materia & forma concurrunt.

Dico tertio. Hanc compoſitionem ſacramentorũ ex rebus & verbis optime accommodatam eſſe cõpoſitioni ex materia & forma. Hæc aſſertio ſatis probatur communi cõſenſu Theologorum omniũ, cui Florent. Conc. maximam authoritatem adhibuit: nam ex rebus & verbis vnum ſacramentum componitur, & non omnino per accidens, ſeu per aggregationem: ergo optime intelligitur, vnum cõcurrere per modum materiæ & potentiæ, & alterũ per modum actus & formæ. Quod vero res, & verba hoc modo concurrant, recte explicatur à D.Tho. quia ſola res, vel actio exterior de ſe eſt valde indifferens & imperfecta ad ſignificandum: & ideo cenſetur, concurrere per modum materiæ: vnde ab Aug. & Hug. (vt ſupra vidimus) vocatur elementũ: verba autem cenſentur habere rationem formæ, quia determinãt ſignificationem, & quaſi cõſtituunt, ac cõplent ſacramenta, iuxta illud Aug. tract. 80. in Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramẽtum.

Auguſt. Hugo

Verba rerum ſignificationem complet

Dubium.

Sed occurrit difficultas circa has duas aſſertiones, de ſacramentis Confeſsionis, & Matrimonij: nã illud perficitur ſolis verbis, quia tã confeſsio, quam abſolutio verbis tantum fit: hoc vero interdum fit ſolis verbis, quibus vtriuſq; coniugis conſenſus explicatur, interdum ſine vllis verbis, nutibus videlicet, aut aliis ſignis. Ad hanc difficultatem quidem hæretici negarunt, hæc duo eſſe ſacramenta: exiſtimabant enim materiam ſacramẽti debere eſſe rem ita materialẽ, vt & cõtrectari manibus, & oculis percipi poſsit, quod ex ſuo cerebro ſiue authoritate vel ratione confingunt: quod autem illa ſint propria, & veriſsima ſacramenta, ſuo loco oſtendemus. Aliter opinatus eſt Dur. in 4. d. 1. q. 3. qui hoc argumento coactus, negat aſſertionem ſecundam eſſe vniuerſalem, aut veritatem habere in his duobus ſacramentis, & quod ad Matrimoniũ attinet, idem opinatur Adrianus q.2. de baptiſmo ad finem. Sed immerito deſerunt communem ſententiam, cum commode poſsit explicari, & accõmodari: & res hæc magis in modo loquendi, quam in re aliqua conſiſtat. Igitur in ſacramento cõfeſsionis certum eſt, requiri verba ex parte formæ in omni rigore, & proprietate, vt ex Concil. Florent. colligitur, & in ſequenti tomo, latius oſtendemus. Rurſus concurrunt in hoc ſacramento actus pœnitentis, quaſi materia, vt Concil. Florent. & Trident. dixerunt, & hoc modo cũ verbis concurrit res aliqua, quia nomine rei non intelligitur tantum ſubſtantia ſenſibilis, ſed quælibet actio ſenſibilis, quæ verbis ſupponatur, vt D.Thom. dixit. Atq; hoc modo, actus ſatisfactionis, & contritionis, ſunt materia huius ſacramenti, & ipſa etiam confeſsio, licet verbis fieri poſsit, eſt materia, quia reſpectu abſolutioois, eſt quid imperfectũ, inchoatum, & informe. In omni enim iudicio accuſatio, eſt inchoatio quædam iudicij, ſentẽtia vero iudicis eſt, quę iudicium perficit. Sacramentum autem confeſſionis perficitur per modum cuiuſdam iudicij, in quo confeſsio peccatorum concurrit, vt accuſatio rei: abſolutio vero ſacerdotis, vt ſententia iudicis, & ita, quod ad rem ſpectat hoc ſacramentum eſt ſacra quædam ceremonia, quæ conſtat partim ex actibus pœnitentis, tanquam materia, in quibus quaſi accidentarium eſt, quod verba miſceantur: per ſe vero eſt quod doloroſam accuſationem, & ſatisfactionem contineãt, partim ex verbis ſacerdotis ſententiam proferentis. De matrimonio multa dicit Soto hoc loco, quæ prætermitto, quia ſunt alterius conſiderationis. Illud ſolum aduerto, eum quidem ſatis impugnare aliorum ſententias, non tamen exacte exponere, quo in hoc ſacramento reperiantur res, & verba, ſeu materia, & forma: dicit enim, conſenſus expreſſos vtriuſque coniugis ſibi inuicem eſſe materiã, & formã, non tamen declarat, qua ratione id fiat. Breuiter ergo dicendum eſt, externam ceremoniam huius ſacramenti eſſe contractum, qui inter coniuges perficitur: in omni autem huiuſmodi contractu duo interueniunt, ſcilicet traditio, & accepta-

Durand. Soto.

ceptatio illius rei, de qua eſt contractus, vt in præſenti eſt mutua traditio & acceptatio corporum: hæc autem duo, ſcilicet, traditio, & acceptatio ita in contractu concurrunt, vt traditio ſupponatur acceptationi, & in illa inchoetur, per hanc vero conſummetur contractus, atq; hinc fit, vt conſenſus vtriuſque coniugis ſiue verbis, ſiue nutibus exprimatur, quatenus mutuam traditionem continent, habeât rationem materiæ, quatenus vero efficiunt mutuã acceptationem habeant rationem formæ, atq; hoc modo facile explicatur in hoc ſacramento tertia aſſertio poſita. Quod vero ad ſecundum attinet, peculiare eſt huic ſacramento, vt neque in materia, neque in forma requirat verba in omni rigore, & proprietate ſumpta, quia Chriſtus Dominus nihil aliud voluit ad ſacramentum, vt ſenſibile ſignum exigere, quam quod ad perficiendum humanum contractum eſſet neceſſarium: ad hoc autem quælibet ſigna ſufficiunt, quibus conſenſus contrahentium exprimitur, etiam ſi non ſint verba proprie. Tamen quia verba determinant, ac perficiunt ſignificationem, ideo illa ſigna, quibus exprimitur acceptatio mutua vtriuſque coniugis, dicuntur verba, vel proprie, vel proportione quadam, quia illis perficitur ſignificatio: & eadem ratione mutua traditio, quãuis verbis fiat, quia quid eſt informe, & quia tendit ad hunc effectum realem, ſeu moralem, qui eſt translatio dominij corporis vtriuſque coniugis, ideo dicitur habere rationem materiæ ſeu rei, ex qua conficitur ſacramentum. Atque ita conſtat, cur in ſecunda aſſertione dixerim, in omnibus ſacramentis inueniri res, & verba, vel proprie, vel proportione quadam.

Obiectio. Secunda eſt difficultas præcipue circa tertiam aſſertionem, nam in ſacramẽtis propria forma, eſt ſignificatio: nam in omni ſigno materia eſt res ad ſignificandum impoſita, forma vero ſignum conſtituens eſt ſignificatio, ergo præter hanc nulla alia eſt forma ſacramenti: ſed potius quidquid ſignificat,
Reſponſio 1. ſiue ſit res, ſiue verbum, eſt materia ſacramenti. Reſpondetur, hæc duo non pugnare inter ſe, quod ſignificatio ſit vltima forma totius ſacramenti, quæ adæquate ineſt toti compoſito ex rebus & verbis: & quod in eo compoſito, vna pars ad alteram comparetur, ſicut forma ad materiam, quod ſignificauit hic Caietan. artic. 6. & exemplis rerum artificialium poteſt facile explicari: domus enim vnum quid eſt; cuius vltima forma eſt totius domus figura: hęc autem forma ineſt compoſito ex multis materialibus partib. ita inter ſe diſpoſitis ac ordinatis, vt vna reſpectu alterius ſit veluti forma & materia, nam fundamentum, quod ſupponitur, eſt quid imperfectũ, & quaſi materia, tectum vero quaſi forma. Ratio autem eſt, quia compoſitio materiæ & formæ non tribuitur his rebus proprie, ſed ſecundum quandam habitudinem & accommodationem, & ideo iuxta varios reſpectus, & habitudines poteſt eadem res recipere has denominationes reſpectu diuerſo-
Reſponſio 2. rum. Deinde dici poteſt, materiam & formã ſacramentorum habere ſuas partiales ſignificationes, ratione quarum ad vnum integrum ſignum ſeu ſacramentum componendum conueniunt. Quo fit, vt, licet tota ſignificatio ſit veluti forma totius, tamen comparando ſignificationem elementi ad ſignificationem verbi, illa ſit, quaſi materia, hæc vero, vt forma, quia, vt ſupra dicebam, ſignificatio elementi eſt magis indeterminata & imperfecta, determinatur autem, atque perficitur per ſignificationem formæ. Quod etiam explicari poteſt adducto exemplo ex rebus artificialibus, nam partes componentes domum per ſuas partiales figuras, concurrunt ad totam figuram domus componẽdam, & vna ad alteram, tanquam materia ad formam comparatur.
Caiet. Neque obſtat, quod Caiet. hic has partiales ſignificationes, in rebus, ac verbis ſacramentorum negare viſus eſt, quia nulla ratione id perſuadet, nec video, cur negandum ſit tam ablutionem, qua verba, Ego te baptizo, ſignificare effectum baptiſmi, ſcilicet ablutionem animæ, & eadem ratio eſt de cæteris ſacramentis, nam verba Euchariſtiæ ſignificant præſentiam Chriſti, ſpecies vero animæ nutritionem, & vnionem fidelium inter ſe, & cum Chriſto, & ſic de cæteris. Neque partialis hæc ſignificatio impedit ſignificationem totius, ſed potius vtraque concurrit ad componendam illam, imo (ſi proprie loquamur) non habent hæ partes eſſentiales propriam ſignificationem ſacramentalem, niſi in ordine ad totum, quod componunt: quo ſenſu dici poteſt ſacramentalis ſignificatio compoſita, quodammodo indiuiſibilis: quia ſi ſacramentum non ſit eſſentialiter perfectum, omnino perit ſacramentalis ſignificatio in toto & in partibus: hoc autem non obſtat quominus partes ipſæ in toto ſuas habeant ſignifi-
cationes partiales, vt videtur eſſe aperta ſententia *D. Thom.*
D. Thom. hic art. 6.

SECTIO II.

Vtrum materia & forma ſacramentorum ſint partes componentes & conſtituentes ſacramentorum.

QVæſtionem hanc ſic in genere propoſitam pauci ex Theologis attigerunt, agentes vero de ſingulis ſacramentis nonnulla indicãt, quæ videri poſſunt generali doctrinæ traditæ eſſe contraria, & ideo neceſſaria hoc loco viſa eſt. Sit ergo prima opi- *1. Opinio.*
nio, quæ in vniuerſum negat, formam ſacramenti eſſe partem ſacramenti, ita ſentit tractans de baptiſ- *Soto.*
mo Soto. d. 3. art. 1. vbi conſequenter dicit, baptiſmum ſupponere pro ablutione, imo totam ſignificationem baptiſmi in ablutione poſitam eſſe, atque idem docet agens de ſacramento pœnitentiæ, diſt. 14. art. 1. atque eadem eſt ratio de cæteris ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt, & de Euchariſtia eſt multo maior, quia materia eius eſt permanens, vnde diſtin. 8. art. 1. de illo ſacramento tractans dicit, formã tantum eſſe quoddam ſacramentale. Fundamentũ eius præcipuum eſt, quia in artificialibus materia eſt tota ſubſtantia rei, & pro ea ſupponunt nomina huiuſmodi res ſignificantia. Omitto coniecturas alias, ex quibuſdam nominibus ſacramentorum deſumptas, quia nullam vim habent, & manifeſtam continet æquiuocationem, vt ſtatim dicam.

Secunda ſententia eſt, materiam & formam ſa- *2. Opinio.*
cramentorum non ſemper eſſe partes ſacramenti, ſed interdum eſſe, interdum non eſſe, iuxta varias rationes, & ſignificationes ſacramentorum. Sacramentum enim illud eſt, in quo ineſt ſignificatio ſacramentalis: hæc autem interdum eſt in toto compoſito ex materia & forma, vt in baptiſmo, Confirmatione, Extrema vnctione, in quibus materia & forma ſunt partes componentes ſacramentum. Interdum vero ſignificatio eſt in ſola forma, vt in abſolutione ſacerdotis, & tunc illa eſt totum ſacramentum, materia vero ſolum concurrit, vt quid prærequiſitum: è contrario autem aliquando eſt ſignificatio tota in materia, forma vero ſolum ſe habet, vt efficiens reſpectu materiæ, & tunc non eſt pars ſacramenti, ſed ſola materia eſt totum ſacramentum: vt in Euchariſtia videri licet: tota hæc *Scotus.*
ſententia ſumpta eſt ex Scoto in 4. diſt. 3. q. 1. diſt. 8. q. 1. & 2. diſt. 14. q. 4. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſacramentum eſt id, quod eſt impoſitum ad ſignificandum, non ſemper autem imponitur compoſitum totum ad ſignificandum, ſed interdum tota ſignificatio eſt in altera parte, vt in exemplis demonſtratum eſt. Confirmatur, quia Concil. Flo- *Concil. Florent.*
rent. ſolum dixit, ſacramenta tribus perfici, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conficientis ſacramentum debita intentione,

tione, quorum ſi aliquid deſit, non fit ſacramentum, ex quibus ſolum habetur: hæc tria eſſe neceſſaria, nõ vero quod materia & forma ſint partes, quemadmodum nec miniſter pars eſt ſacramenti.

Vera ſentẽ. Dico tamen primo. Omnia ſacramenta, quę conſiſtunt in vſu, conſtant reb. & verbis, ſeu materia & forma, tanquam ex partibus, quib. componuntur? hæc eſt ſententia D.Tho. hic art. 9. ad 2. & art. 7. vbi dicit, ſacramentum eſſe vnum ex materia & forma compoſitum, quomodo loquitur, etiam infra q. 86. art. 9. & eadem locutione vtũtur cõmuniter Theologi in 4. diſt. 1. Alenſ. 4. part. q. 8. membr. 3. art. 1. & 2. Marſi. in 4. q. 1. art. 1. & Soto his articulis ſæpe vtitur eadem locutione, non tamen ſatis conſtanter, vt mihi quidem videtur. Quia ſi ſacramentum eſt vnum compoſitum ex materia & forma, quomodo negari poteſt illas eſſe partes? Fauent etiam huic concluſioni illa verba Aug. ſæpe citata: *Auguſt.* Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Doctrina ẽt Concilij Florent. non parum fauet huic aſſertioni, quia ipſa nomina materię & formę ſunt nomina partium componentium vnum totum: ergo, cum concilium dicat, res & verba concurrere vt materiã, & formã, & de perſona miniſtri id non affirmet, ſatis ſignificat, illa concurrere per modum partium, miniſtrum vero extrinſece, per modum cauſæ efficientis. Hinc ſumitur prima ratio ſumpta ex analogia materiæ, & formæ, quæ ad hoc inuenta eſt in ſacramentis, eiſq; accommodata, vt indicaretur quid ſit de ſubſtantia ſacramenti, quia per has voces ſignificantur partes eſſentiales vel ſubſtantiales rei: ergo ex ipſis nominibus ſatis colligitur, res & verba, quæ dicũtur materia & forma ſacramenti eſſe partes ſacramẽti. Secunda, *Nec ſola materia, nec ſola forma ſacramenti ſignificat.* Quia in his ſacramentis, nec ſola materia, nec ſola forma ſignificat, ſed vtraque, ergo ex vtraque componitur ſacramentum. Antecedens patet inductione, nam in Baptiſmo, & in omnibus ſimilib. Scotus id admittit. contra Sotum vero probatur, quia ablutio ſignificationem ſacramentalem habet, vt ipſe concedit, verba autem non ſolum ſignificant, verum etiam expreſsius & perfectius ſignificãt, quam ablutio, nam ad hoc addita ſunt, vt determinent, & perficiant ſignificationem, vt D.Thom. hic expreſſe docuit, & ex natura & modo ſignificandi ipſorum verborum ſatis conſtare poteſt. Item in pœnitentia per formam ſignificatur remiſsio peccatorum, quæ eſt ſignificatio ſacramentalis. Idem aperte conſtat dẽ forma extremæ vnctionis, Dimittat tibi Deus, &c. & de forma confirmationis pręſertim in illis verbis, Et confirmo te Chriſmate ſalutis: & de forma Ordinis. Accipe poteſtatem &c. de forma etiam Euchariſtiæ per ſe notum eſt ſignificare ſacramentalem effectum: in Matrimonio autem, non eſt vlla ratio cur traditio potius, quam acceptatio ſignificet coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſeu ſpirituale vinculũ charitatis, quandoquidem matrimonij vinculum non magis traditione, quã acceptatione perficitur. Cur ergo in ſolo baptiſmo negantur verba formæ, Ego te baptizo, ſignificare ſacramẽtaliter internam animi ablutionem? id certe, nec ratione vlla probabili, neque alicuius Theologi autoritate nititur. Atque ſimilis ratio fieri poteſt contra Scotum de materia ſacramenti pœnitentiæ, nam in omnibus aliis ſacramentis materia habet ſignificationem ſacramentalem, vt patet de ablutione, vnctione chriſmatis vel olei, traditione calicis, aut libri, &c. traditionis mutuæ corporis in matrimonio: cur ergo id negabitur in confeſsione, quæ non minorem proportionem habet ad ſignificandam expulſionẽ peccati ab anima, quam cæteræ materiæ ad explicãdos ſuos effectus, nec minus eſt dẽ ſubſtantia talis ſacramenti ex Chriſti domini inſtitutione? ergo non minus habet ſignificationem ſacramẽtalem, quam reliquæ materiæ. *Sacramenta nõ ſolum per formam, ſed etiam per materiam efficiunt.* Confirmatur tota hæc ratio, quia ſacramenta efficiunt, quod ſignificant, ſed non ſolum efficiunt, per formam, ſed etiam per materiam, de aqua. n. baptiſmi ait Aug. *Auguſt.* Corpus tangit, & cor abluit, & eadem eſt ratio de cæteris, & ſpecialirer de ſacramento pœnitentiæ. & generaliter de omnib. id docet D.Tho. infra q. 86. ar. 6. vbi latius tractãdum eſt. *D.Thom.* Neq; è contrario efficiunt per ſolam materiam, ſed etiam per formam: nam de baptiſmo ait Aug. aquã habere vim abluendi animam ratione adiũcti verbi, multo ergo magis ipſum verbum habebit hanc vim: quæ ratio eodem modo procedit in confirmatione & extrema vnctione. de Euchariſtia vero & abſolutione pœnitentiæ nemo dubitat, neq; etiam eſt vlla ratio dubitandi de forma ordinis, quæ magis profertur per modum traditionis, ſeu imperij, & in matrimonio eſt res clara propter rationem ſupra factam: ergo ſicut omnes materiæ horum ſacramentorum habent efficientiam ſacramentalem, ita etiã ſignificationem: ergo componunt intrinſece ſacramenta tanquam partes ſubſtentiales eorum. Vnde adiungi poteſt tertia ratio contra Scotum, retorquendo argumentum eius, nam in re arte facta omnia illa, quæ componunt totum, in quo ineſt, forma & figura artificij, ſunt partes componentes ipſum artificium, vt in exemplo domus ſupra poſito, tectũ fundamentum, & reliqua, ſunt partes componentes domum, quia ex omnib. conſurgit vna figura dom⁹, quamuis vna pars reſpectu alterius dicatur habere rationem formę, vel materiæ: ergo ſimiliter in ſacramento res & verba, quæ inter ſe cõparantur vt materia & forma, erunt partes intrinſece componentes ipſum ſacramentum: *Sacramentũ non ſupponit pro materiã ſolum.* quia ex illis componitur integrum ſignum ſenſibile in quo eſt tota ſignificatio ſacramenti: vnde illę duę partes, licet inter ſe cõparentur vt materia & forma: tamen in ordine ad ſignificationem materialiter ſe habent, vt ſupra dictũ eſt. Vnde infero, falſum eſſe quod Soto ait, ſacramentum ſupponere pro ſola materia, verbi gratia, baptiſmum pro ablutione, maleque applicare regulam dialecticam, artificialia nomina ſupponere pro re materiali vt ſubeſt tali figuræ vel formæ: quia ſicut in re arte facta ſupponunt pro tota materia, q̃ ſubeſt formæ totius, & non pro vna parte materiæ vt ſubſtat alteri: domus enim non ſupponit pro fundamento vt ſubeſt parieti, vel tecto, ſed pro his omnibus, vt ex eis reſultat vna figura: ita ſignum ad placitum ſupponit pro tota & adæquata materia ſignificationis, quæ impoſita eſt ad ſignificandum, & non pro aliqua parte eius, quæ ad alteram vt materiã ad formam comparatur: quia in huiuſmodi ſigno veluti vltima forma eſt ſignificatio, & reliqua omnia ſunt veluti ſubſtantia, ſeu ſuppoſitum talis formæ, ſic igitur ſacramẽtum, quod in vſu conſiſtit (de hoc enim agimus) non ſupponit pro ſola materia, aut pro ſola forma, ſed pro compoſito ex vtraque, quod eſt quaſi ſubiectum adæquatũ talis ſignificationis. Neque obſtat argumẽtum, quod Soto ſumit ex nominibus ſacramentorum, quia ſcilicet Baptiſmus ſolum ſignificat ablutionem, & Chriſma, vnctionem, & ſic de aliis: non enim in his nominib. attendendum eſt, vnde ſumpta ſunt, ſed ad quid ſignificandum impoſita ſunt. Interdum vero ſumitur à materia proxima, vt vnctio, interdum vero è materia remota vt Chriſma: interdum à ritu aliquo, vt manus impoſitio, interdum à forma: aliquando enim ſacramentum pœnitentiæ vocari ſolet abſolutio, tamen ſimpliciter imponuntur ad ſignificandũ totum ſacramentum, & hoc modo non ſignificant ſolam materiam, ſed totum compoſitum, pro quo etiam ſupponunt.

Dubium. Sed ſupereſt difficultas, quia, ſi hæc materia & forma ſunt partes ſacramenti, ergo debent ſimul eſſe, & vniri, vt vnum ſacramẽtum componant: hæc enim ſunt de ratione materiæ & formæ, quæ ſunt partes vnius compoſiti: ſed neutrum horum reperitur in hac materia & forma: nã, cum ſint res ſucceſ-

ſiuæ ſæpe fit, vt quando fit forma iam non ſit materia, & è conuerſo: qui enim heri confeſſus eſt, hodie aliquando abſoluitur: & ſic de cæteris: nulla etiam vnio inter has partes fit, nam vt ſunt res diuerſarum rationum, quæ nullam realem vnionem admittunt, & ſæpe diſtant, & tempore, & loco. Reſpondetur cũ ratio materiæ & formæ nõ omnino proprie, ſed ſecundum quandam accomodationem his partibus ſacramenti tribuatur, non oportere, vt conditiones materiæ & formæ cum omni proprietate, & rigore, eis conueniant, neceſſarium tamen eſſe, vt ſecũdum aliquam analogiam vel proportionem illas participent. Oportet ergo, vt aliquo modo ſint ſimul, & vt aliquo modo coniungantur, vt argumentũ factum, probat. quia, niſi aliquo modo coniungerentur, nõ facerent aliquo modo vnũ, propterquod dixit Aug. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum: nam verbum illud accedendi, coniunctionẽ aliquã ſignificat: ſi autẽ non eſſent ſimul, non poſſent coniungi, & ideo ipſæ formæ ſacramentorum ſæpe requirunt hanc coniunctionem vel propinquitatem: nam cum miniſter dicit, Ego te baptizo, illa verba requirunt, vt actio baptizandi tunc ſimul fiat: nam ſi antea facta eſſet, non ſatis eſſet ad veritatẽ formæ indicantis materiã de præſenti. Cõfirmatur primo, quia materia ſacramenti, vt dictum eſt, determinatur per formam: ergo neceſſe eſt, vt cum illa coniungatur, & aliquomodo ſimul cum illa ſit: nam ſi eſſent omnino diſiunctæ, & quaſi diſparatæ, nõ poſſet vna in alteram cadere, & eã determinare. Tandem in ipſamet forma ſacramenti, quæ pluribus dictionib. ſeu partib. conſtat, & in vniuerſum in omni oratione neceſſe eſt, vt partes eius vel ſimul, vel cum debita propinquitate & coniunctione proferantur: alias neque vnam orationem, neq; vnum ſignum componerent: ergo ſimiliter in toto ſacramento, vt materia & forma componãt vnum ſignum vnam integram ſignificationem habens, neceſſe eſt, vt ſimultatem aliquam, & coniunctionem habeant. Quæ ſimultas, & coniunctio exẽplo declarari poteſt: nam ſicut oratio eſt quædam res ſucceſſiua, cuius partes per debitam quandam propinquitatem, & certum ordinem coniunguntur, neque aliud genus vnionis inter illas exquirere oportet: ita ſacramentũ de quo agimus, eſt res, quæ ſucceſſiue perficitur, inter cuius partes tanquam eſt neceſſaria debita propinquitas & ſubordinatio, vt per modum materiæ, & formæ vnum ſacramentum componant.

August.

Inter materiam & formam sacramentalem, quæ propinquitas requiratur.

Sed quæres, quanta debeat eſſe hæc propinquitas. Quidam dicũt, neceſſarium eſſe, vt antequam finiatur tota materialis actio, verbi gratia, ablutio, perficiatur tota forma. Ita ſentit gloſ. in cap. detrahet. 1. qu. 1. Sed eſt falſa, & improbabilis ſententia: nam inprimis id affirmat ſine vllo fundamento, quia neque ad veritatẽ formæ vel materiæ id neceſſarium eſt, neq; ad compoſitionem totius, quia in rebus artificialibus, præſertim ſucceſſiuis non eſt neceſſaria tam ſcrupuloſa propinquitas ſeu coniunctio. Item, cur magis neceſſarium eſt, vt forma ante materiam, quam materia ante formam perficiatur? nulla certe aſsignari poteſt ratio: requirere autem, vt ambæ finiantur in eodem inſtanti, eſt præter humanam facultatem: vnde eſt reuocare in dubium omnium ſacramentorum veritatem. Dicetur fortaſſe, eſſe neceſſarium veritatem formæ de præſenti: quod cum ipſa abſoluitur adhuc exerceatur actio, quæ eſt materia ſacramenti, vt verbi gratia, ablutio, quia eam indicat forma tanquam præſentem. Sed in primis hæc ratio ad ſummum habet locum in vno vel altero ſacramento. Deinde etiam in illis ſacramentis, in quib. forma ita indicat actionem materialem, non requiritur ad veritatem forma tam phyſica & indiuiſibilis præſentia ſeu concomitantia: quia per illa verba in communi modo loquendi ſolum ſignificatur actio, quæ hic & nunc moraliter exercetur; ſiue in rigore actio coexiſtat verbis, ſiue paulo poſt exercenda ſit, vel parum antea præceſſerit.

Ca. detrahet 1 q. 1.

Non requiritur physica, & indiuisibilis concomitantia.

Hinc refellitur aliorum opinio, qui dicunt oportere, vt, antequã actio, quæ eſt materia: omnino abſoluatur, inchoetur forma, & è conuerſo, vt antequam abſoluatur forma, inchoetur materia: ita vt in aliqua ſui parte concurrant, & coexiſtant, quęcũque illa ſit. Pro qua ſententia citatur Richard. in 4. d. 3. art. 4. q. 2. vbi dicit quidem hoc ſufficere, non tamen dicit eſſe neceſſarium: eam vero ſententiam indicat Scotus tractans de baptiſmo diſt. 6. q. 3. clarius & prolixius Caiet. tom. 1. opuſc. tract. 26. Cuius fundamentum eſt illud ſupra tactum, quoniam ad veritatem formæ requiritur hæc præſentia, ſeu coniunctio cum materia, nam cum ego profero hęc verba, Ego te baptizo, ſi tũc actu non exerceo illum actum ſaltem ſecundum aliquam partem eius, non erit vera enunciatio. Contra hanc vero ſententiam procedunt omnia argumenta facta contra præcedentem, & præſertim illud morale, quod ſine cauſa inijcit magnum ſcrupulum circa veritatem, & certitudinem ſacramentorum: actiones enim morales habẽt illum ſenſum: nec expediebat, vt ſpeciali intentione Chriſti inſtituentis hoc exigeretur. Vnde recte obijcit Soto: quia cum baptizanda eſt magna multitudo, vt verbi gratia, cum Apoſtoli vno die tria millia hominum baptizabant, non tam metaphyſicè attendebant, vt pars materiæ coexiſteret parti formę, ſed moraliter vtrumque faciebant. Præterea: in ſacramento confeſsionis non poteſt habere locum illa opinio, nam aliquo tempore poſt abſolutam confeſsionem datur abſolutio, nec neceſſe eſt, vt tunc exerceatur aliquis dolor, vel actus pœnitentis: nam ſi confeſsio fuit doloroſa, etiam ſi tunc ſit omnino diſtractus vel phreneticus, perficitur ſacramentum, ſatisfactio vero poſtea futura, & magis diſtat, & nõ eſt eſſentialis: & fieri poteſt, vt nunquam ſequatur.

Richar. in 4.

Scot.

Caiet.

Dicendum eſt ergo, inter hanc materiam & formam requiri eam propinquitatem moralem, quæ iuxta verborum formæ ſignificationem, & iuxta qualitatem actionis per quam fit ſacramentum, ſufficiat, tum ad veritatem formæ, tum etiam, vt moraliter cenſeatur cadere ſuper talem materiam, & cum illa coniungi ad vnum ſignum conſtituẽdum. Ita ſentit Richar. ſupra, & latius Soto d. 3. ar. 8. Nec põt certior regula tradi, quia non poteſt metaphyſice deſignari, quanta debeat eſſe hæc propinquitas: eſt ergo moraliter penſanda: & obſeruandum ne fiat magna interpolatio, vt ex modo, quo fit actio, & quo proferuntur verba, iuxta communem & humanum modum concipiendi intelligatur vnum alteri applicari, atque vnum ab altero determinari. Vnde fit, pro diuerſitate ſacramentorum diuerſam etiam requiri propinquitatem materię cum forma, nam quando materia eſt actio ipſius miniſtri, & hęc indicatur per pronomen demonſtratiuum, aut per verbum indicatiui modi, tunc maior requiritur propinquitas, vt in Baptiſmo, Confirmatione, & Extrema vnctione: ac fere idem eſt in ſacramento Ordinis, vbi per formam ſignificatur traditio poteſtatis, quam etiam ſignificat traditio libri, & calicis, &c. ideo neceſſe etiam eſt, vt illa duo moraliter ſimul fiant: in ſacramento etiam matrimonij tanta propinquitas requiritur inter mutuam traditionẽ, & acceptationem, quanta eſt ad humanum contractum neceſſaria: at vero in ſacramento pœnitentiæ, quia materia eius nullo modo eſt actio miniſtri, ſed ipſius pœnitentis: & quia illud ſacramentum perficitur per modum iudicij, tota materia, quæ fit per modum accuſationis ſupponitur ante ſentẽtię prolationem, in qua forma conſiſtit: & ideo, in eo ſacramento ſufficit ea ſimultas, quæ moraliter ſatis ſit, vt idem iudicium peragi, & per ſententiam conſummari intelligatur.

Propinquitas moralis sufficit.

Maior minorue propinquitas pro diuersitate sacramentorum postulatur.

Quæ hactenus diximus, vt in aſſertione explicui, ſolum

ſolum habent locum in ſex ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt: nam cum in modo quo fiunt, exiſtunt, & componuntur, conueniant, poteſt generalis doctrina de omnibus tradi. at vero de ſacramento Euchariſtiæ eſt ſpecialis difficultas propter proprium & ſpecialem modum exiſtendi, ſignificandi, & efficiendi, quem habet: nam forma eius in verbis conſiſtit, quæ tranſeunt, ſicut in aliis ſacramētis, materia autem eius proxima nō eſt aliqua actio vel vſus tranſiens, ſed res permanens. Vnde fit, vt ſimpliciter duret ſacramentum & permaneat: poſtquam factum eſt, etiam ſi forma tranſeat: deinde in hoc ſacramento forma ſolum ſignificat præſentiam corporis, vel ſãguinis Chriſti: materia vero ſignificat vnionem fidelium cum Chriſto, & inter ſe. Rurſus forma eſt, q̃ efficit ipſum ſacramentum per actionem phyſicam & realem, qua panis conſecratur, & non efficit gratiã in anima: materia vero explicata ad vſum efficit gratiam in ſuſcipiente. Ex quo etiam fit vt hoc myſteriũ ſit ſacrificium, ſeu ſacrificatio in ipſa effectione ſacramenti: ſit autem ſacramentum id, quod permanet factum per ſacrificationem, propter quæ omnia ſpecialem difficultatem habet, quomodo materia & forma in hoc myſterio concurrant ad vnum ſacramentum componendum. De qua re in hoc eodem tomo ex profeſſo diſputandum eſt, & ideo nõ oportet concile, & ſine ſufficienti examinatione aliquid definire, prꝫſenti enim loco ſatis eſt dicere, vt hoc ſacramentum conficiatur, neceſſarium eſſe, vt materia præſens adſit, quando profertur forma, cuius virtute conſecrata manet, & quodammodo per illam informata.

Specialis eſt difficultas in ſacramento Euchariſtiæ.

SECTIO III.

Vtrum materia & forma ſacramenti ſint certæ ac definitæ ex diuina inſtitutione.

Varij errores.

IN hac re varij fuerunt errores ſpeciales circa proprias materias & formas ſingulorum ſacramẽtorum, quibus ſuo loco dicendũ eſt: nunc tantum duo ad præſentem locum videntur pertinere. primus eſt eorum qui ſolis verbis certis putabant confici ſacramenta, de actionibus vero ſeu materiis nihil curabant. Ita ſenſerunt Paulitiani, vt refert Euthymius in ſecunda parte Panopliæ, tit. 21. Secundus error eſt hæreticorum huius temporis, qui negant requiri in ſacramentis definita verba, quæ conſecratoria vocamus, ſed tantum verbum doctrinæ ſeu concionatorium: quia hoc ſolum neceſſarium eſt ad excitandum fidem, & in memoriam reuocandum id, quod Chriſtus in ſacramentis operatus eſt: ad hãc autem doctrinam proponendam non ſunt neceſſaria definita verba: varijs enim modis, ac verbis fieri poteſt: ergo præſcripta verba requirere ad hominum ſanctificationem, ſuperſtitioſum eſt (inquiunt) & veluti quædam magiæ ſpecies.

Euthymius.

Materia, & forma in ſacramentis definita.

Dico primo, Materias & formas ſacramentorum determinatas eſſe ex Chriſti Domini inſtitutione & eo modo, quo definitꝫ ſunt, eſſe neceſſarias ad ſacramenta conficienda. In hac aſſertione comprehendimus vtrumq; ſenſum explicatum in commentario art. 5. & in vtroque eſt communis theologorum, & abſolute loquendo eſt de fide, quia res in hac aſſertione intenta ex ſcriptura ſufficienter colligitur, adiuncta Eccleſiæ & ſanctorum expoſitione, & traditione. Primum de baptiſmo dixit Chriſtus Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua. Vbi materiam remotam deſignat, proximam vero materiam ſimul cum forma ponit Mat. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Similiter de Euchariſtia determinata materia ponitur. Mat. 26. Accepit Ieſus panem, determinata autẽ forma in illis verbis, Hoc eſt corpus meum. Similiter in illis Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata, in primo indicatur forma, & in ſecundo materia Pœnitentiæ, de Extrema vnctione colligitur Iacobi 5. Et idem eſt iudiciũ de cæteris ſacramentis, quamuis non ſint ita in ſcriptura explicata. Vt enim ait Dionyſ. c. 1. de Eccleſiaſt. Hierarch. Primi ſacerdotalis muneris duces viſibilib. ſignis cœleſtia ſacramenta texuerunt, & partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionib. nobis tradiderunt. Atq; in hunc modum explicat ipſe determinatum ritum conficiendi ea ſacramenta, de quibus in ſequentib. capitulis ſcribit. Hinc etiam Aug. li. de Vnic. bap. c. 8. dicit, ſacramenta Chriſti debere ritu euangelico celebrari: & li. 3. de bap. c. 15. dicit, & baptiſmum celebrari debere verbis Euangelicis, & vbicunque tractat illam quæſtionem an ab hæreticis, vera fiant ſacramenta, eam tradit generalem regulam, ſi in eis conficiendis ritum à Chriſto traditũ obſeruant vera tradere ſacramenta, & non alias. Nõ enim (inquit Epiſtola 23.) propterea non regenerãt, quia non ab illis hac intentione offeruntur, celebrãtur enim ab eis neceſſaria miniſteria, ſimilia habet lib. 7. de bap. cap. 47. & 53. lib. de vnitate Eccleſ. capite 19. & Baſil. lib. de Spiritu ſancto, ca. 10. vbi Perinde (dicit eſſe) ſi quis expers baptiſmatis decedat, & ſi in vno quopiam quæ à Chriſto tradita ſunt deficiens baptiſmum accipiat, atq; idem ſignificat in c. 15. Ter. l. de bap. c. 1. Homo (inquit) in quam demiſſus, & inter pauca verba intinctus, & c. 13. lex tingendi poſita eſt, & forma præſcripta. Vnde Vigil. Pap. Epiſtola prima decret. capite ſecundo, dicit defectũ vnius particulꝫ copulatiuꝫ in forma baptiſmi, multum derogare veritati ſacramenti. & cap. 6. Ex eadem cauſa dicit proijciendum eſſe ab Eccleſia eum, qui in forma baptiſmi ritum à Chriſto inſtitutum non ſeruat. & plura ſtatim referemus in concluſione ſecunda. Ratio vera tacta eſt à D. Tho. in art. 4. nam hæc ſacramenta ſunt ſigna gratiæ, quam conferunt, ſed hoc non habent niſi ex inſtitutione diuina: ergo vt hanc virtutem habeant, neceſſe eſt, vt in eis conficiendis diuina inſtitutio ſeruetur: ergo oportet, vt ex illis rebus, & verbis conſtent, quæ Deus decreuit. Quæ ratio ſatis declarata eſt in commentario art. 5. vbi etiam diximus, potuiſſe Deum inſtituere ſacramenta, non determinãdo certam materiam in ſpecie, vel in aliquo determinato vſu, ſed liberam hominib. dando facultatem, vt quibus rebus vellent vterentur ad ſacramenta conficienda, ſicut de ſacramento legis naturæ poſtea dicemus, in lege autem gratiæ certum eſt, non ita feciſſe, vt oſtendim9, cuius inſtitutionis congruentias nonnullas collegimus ex D. Thom. in eodem art. 5. Quib. addere poſſumus, pertinuiſſe ad perfectionem ſacramentorum nouæ legis, vt à Chriſto eſſent determinata, ſicut in veteri lege Deus ipſe ſacramentorum ceremonias definiuit, tum, quia hoc cõfert ad maiorem claritatem, & proportionem neceſſariam in ſignificatione ſacramenti, tum etiam quia, cum hꝫc ſacramenta futura eſſent inſtrumenta gratiæ, debuerunt ab ipſo authore gratiæ definiri: tũ præterea, quia ait maiorem Eccleſiæ vnitatẽ & conſenſionem neceſſarium fuit, vt in ſacramentis, & ſacrificio, in quibus conſiſtit eſſentialis ritus exterior colendi Deum, tota Eccleſia conſpiraret & conueniret: ſicut oportuit vt eſſet vnum baptiſma, quod eſt ianua Eccleſiæ ad vnitatem commendandam, non poſſet autem hæc vnitas ſeruari in vniuerſa Eccleſia, niſi eſsẽt à Chriſto determinatæ materia & forma ſacramentorum. Denique hoc maiorem reuerentiam conciliat ipſis ſacramentis, quando intelligimus ritu ab ipſo Chriſto tradito & verbis eiuſdem Chriſti confici.

Dionyſ.

Auguſt.

Baſil.

Epi. 1. Decr.

Quæres, an hæc determinatio materiæ & formæ ſit æqualis ſeu eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis. Reſpondetur non eſſe id neceſſarium, in quibuſdam enim certum eſt, materiam eſſe determinatã in quadam ſpecie vltima, vt eſt aqua in baptiſmo, & oleũ in extrema vnctione, in alijs vero ſufficit vnitas generica, vt verbi gratia, cõfeſsio doloroſa eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, ſiue ſit doloroſa

Materia in ſacramentis modo determinata in ſpecie, modo in genere tantum.

roſa per attritionem, ſiue per contritionem, quæ ſpecie differunt, & ſiue ſit de peccato veniali vel mortali, & ſiue verbo ſiue nutib. explicetur, in aliis vero materiis dubia res eſt, an materia ſit vnius ſpeciei phyſicæ vel vnius generis, vt panis & vinū in Euchariſtia, & balſamum in confirmatione. Atq; idem reperire poſſumus in formis, quamuis in his maior vnitas & determinatio reperiatur, nā in ſacramentis excepto Matrimonio, requirūtur propria verba certa ac præſcripta in ſenſu & ſignificatione, non in idiomate, vt poſtea dicemus: in Matrimonio vero ſufficit quodlibet ſignum conſenſum ſufficienter ſignificans, ſiue ſit proprium verbum, ſiue non, vt ſupra dixi: quia Chriſtus noluit magis determinare materiam & formam huius ſacramenti, quam ad rationem contractus eſſet neceſſarium, quia illud ſatis erat ad ſignificationem huius ſacramenti. Quapropter non dixi requiri in ſacramentis determinatam formam & materiam in ſpecie, vel in genere, ſed iuxta Chriſti inſtitutionem: in omnibus autem his materiis & formis reperiemus quandam determinationem in ordine ad particularē aliquem finem, vel vſum humanum, vt eſt in Matrimonio coniugale vinculum, nam ſignum ſufficiens ad faciendum hoc vinculum ſufficit ad ſacramentum, & in Euchariſtia panis & vinum quæ ſimpliciter talia cenſentur in ordine ad humanum vſum, ſunt ſufficiens materia ſacramenti, & ſic de alijs, de quibus diſtinctius agemus de ſingulis ſacramentis diſputantes, vbi etiā occurremus difficultatibus, quæ hic obijci poterant de aliquibus mutationibus, quæ in materijs & formis ſacramentorum factæ ſunt in Eccleſia: oſtendimus enim omnes fuiſſe accidentales, & non ſubſtantiales.

Mutationes ab Eccleſia factæ in ſacramentorū formis vel materiis accidentales.

Ex hac vero concluſione, & ratione eius colligitur primo, idem proportione ſeruata dicendum eſſe de ſacramentis veteris legis, nam licet illa non conſtiterint materia & forma, ſeu verbis & rebus, tamē ex diuina inſtitutione habuerunt certum & determinatum ritum, & ideo de eorum neceſsitate erat, vt fierent in eis rebus, vel actionibus, quas Deus inſtituerat.

Sacramenta vetera certis ritibus determinata.

Secundo ſequitur, in ſacramentis nouæ legis non eſſe ſimpliciter neceſſarium verbum concionatorium, vt hæretici dicunt, ſed conſecratorium, vt patet ex dictis, & ex eiſdem fere locis ſcripturæ & ſanctorum. Chriſtus enim, quando Euchariſtiam confecit, non eſt vſus verbo concionatorio ad docendum, ſed verbo apto ad conſecrandum panem & calicem, eo modo, quo ad veritatem talium verborū fuit neceſſarium. Vnde Paul. 1. ad Cor. 10. Calix (inquit) cui benedicimus, id eſt, quem verbis conſecramus, benedictio enim verbis fit. Præterea Matt. vlti. prius dixit Chriſtus apoſtolis, Euntes docete omnes gentes, & poſtea ſubdit, Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & poſtea, Docentes eos ſeruare omnia, &c. illud ergo verbum, In nomine Patris, non ſignificat verbum doctrinæ, quia iam hoc præmiſerat, ſicut catechiſmus ſolet præcedere baptiſmum, vt bene Hier. notauit: & ideo ſimpliciter dixit Chriſtus, Docentes eos, ſcilicet, non tātum myſterium Trinitatis, ſed fidem abſolute, poſtea vero ſpecialiter exprimit myſterium Trinitatis, tāquam neceſſario explicandum in forma baptiſmi: quod etiam indicat illa particula, in nomine, id eſt, in inuocatione, iuxta illud ad Corint. 1. Nunquid in nomine Pauli baptizati eſtis? hoc eſt, numquid ſuper vos inuocatum eſt nomen Pauli quando baptizati eſtis? ſic enim intelligunt Patres omnes, quos infra agentes de baptiſmo latius referemus: nunc ſatis erit vnum vel alterum commemorare præter citatos in prima aſſertione. Cypr. ſer. de baptiſ. Chriſt. Verborum (inquit) ſolemnitas & ſacri inuocatio nominis, & ſigna Apoſtolicis inſtitutionibus, & ſacerdotum miniſteriis attributa, viſibile efficiunt ſacramentum. Aug. Epiſt. 118. hoc ſenſu dicit, conſecrari baptiſmum in nomine Trinitatis, & 19. contra Fauſtum. c. 16. dicit, Niſi illæ ſyllabæ celeriter ſonantes & tranſeuntes dicantur, non conſecratur, & li. 20. c. 13. noſter calix & panis certa conſecratione myſticus fit nobis, & li. 3. de baptiſmo c. 10. & ſequentib. idem late docet. Ac deniq; hunc ſenſum habent illa eius verba, tract. 80. in Ioan. Accedit verbum ad elemētum, & fit ſacramentum, quem locum praue interpretātur hęretici; quia re vera ſubobſcurus eſt, nam ſi antecedentia & conſequentia conſiderentur interdum de verbo doctrinæ, interdum de ſacramentali loqui videtur, nunquam tamen dicit, verbum concionatorium eſſe de ratione ſacramenti, ſed tantum verbum aliquod noſtram ſanctificationem efficiēs: vnde videtur generatim loqui de verbo, quo ſanctificamur. Tandem veritas hæc ſatis definita eſt in Conc. Florenti. vbi præſcripta verba docet eſſe neceſſaria ad conſecranda ſacramenta, idemque colligitur ex Conc. Trident. ſeſsio. 7. cano. 13. de ſacramentis in genere, & cano. 3. de baptiſmo & ex capit. Ad abolendam, de hæreticis, vbi generaliter damnantur, qui aliter de ſacramentis ſentiunt quam Eccleſia Romana docet. Ratione poſſumus in hunc modum argumentari contra hæreticos, nam, vel ipſi exiſtimant, verbum concionatorium eſſe neceſſarium ad conficienda ſacramenta, vel non: ſi negāt eſſe neceſſarium, ſequitur ex eorum ſententia, nullum verbum eſſe neceſſarium in ſacramentis, quia omnino reijciunt verbum conſecratorium, tāquam ſuperſtitioſum, & nullius efficaciæ ad ſacramenta conficienda, conſequens autem eſſe contra fidem, ſupra oſtenſum eſt. Si vero aſſerāt, verbum concionatorium eſſe neceſſarium ad veritatem ſacramentorum, in primis oportet, vt oſtendant, vbi Chriſtus hoc inſtituerit, aut pręceperit, nobis enim traditum non eſt, neque etiam in ſcriptura id legimus, ſed potius in ea contrarium indicatur, vt vidimus: ipſi autem dicunt nihil eſſe credendum, niſi quod in ſcriptura continetur. Secundo, ſi ratione vti velimus, in re, quę ex inſtitutione pendet, nulla eſt probabilis coniectura, ob quam hoc verbum requiratur, nam cōcio per ſe non eſt neceſſaria, propter eum, qui ſuſcipit ſacramentum, nam ſæpe non eſt capax eius, vt paruuli, phrænetici, ſæpe vero illo non indiget, quia eſt ſufficienter inſtructus, & diſpoſitus. Neq; eſt etiā neceſſaria propter circumſtātes, tum propter ſimiles rationes, tum quia accidentarium eſt, vt alij adſint, imo in ſacramento Confeſsionis regulariter eſt neceſſarium, vt non adſint: atq; ſimile argumentum fieri poteſt ex parte eius, à quo præmitti debet hæc concio: aut enim neceſſariam eſt, vt fiat à miniſtro, vel ab alio: nō primum, quia non eſt de ratione miniſtri ſacramenti, vt poſsit docere, nam aliud eſt baptizare, aliud euangelizare, vt Paulus dicit prim. ad Corinth. 1. vbi Anſelm. aduertit, non omnem illum, qui eſt idoneus ad ſacramentum adminiſtrandum, eſſe etiam ad docendum, & Ambro. addit ſacramētum perfici verbis ſolemnibus, & ideo neceſſarium non eſſe, vt qui baptizat docere poſsit, & aduertit, Petrum docuiſſe Cornelium, & domum eius, poſtea vero præcepiſſe, vt à miniſtris baptizaretur. Neque etiam dici poteſt ſecundum, ſcilicet hoc verbum adhibendum eſſe à miniſtro, vel ab alio, tum quia, non eſt de neceſsitate ſacramenti, vt alius, præter miniſtrum & eum, qui ſuſcipit ſacramentum, ibi operetur. Tum etiam, quia forma ſacramenti ſemper à miniſtro adhibenda eſt, vt poſtea videbimus. Rurſus poteſt ſimile argumentum confici ex parte ipſius doctrinæ, nam interrogo quid ſit neceſſario docendum, vt ſacramentum conficiatur: numquid tota doctrina fidei, aut aliquod certum myſterium, aut fortaſſe inſtitutio illius ſacramenti, quod tradendū eſt? quidquid reſponderint, ſine fundamento loquentur, & contra Eccleſiæ conſuetudinem. Quin potius

Verbum concionatorium non eſt ſimpliciter neceſſarium in ſacramento.

Cyprian.

Auguſt. Epiſt. 118.

Conc. Flor. Trid. ſeſſ 7. can. 13.

1 Cor. 1. Anſelm. Ambroſ.

potius ſequitur,ſi hæreticus miniſtret ſacramẽtum ſeruato ritu eccleſiæ, præmittendo vero falſam doctrinam,non conficere ſacramentũ, quia illud verbum,non eſt verbum fidei,ſed erroris: quod ſi dicat quodlibet verbum ſufficere, cuiuſcunque doctrinæ vel myſterij ſit,nihil certe poteſt dici abſurdius, & præterea refutari poteſt omnibus argumẽtis adductis in priori aſſertione, quibus oſtendimus, determinata verba eſſe ad conficienda ſacramenta neceſſaria. Ad fundamentum autem hæreticorũ reſpondetur,eos errare ex alio falſo principio nimirum ſacramenta non deſeruire, niſi ad excitandam fidem, per ſe autem nihil valere, & ideo dicunt eſſe ſuperſtitioſum,vti determinatis verbis, cum ad excitandam fidem quælibet verba poſſint ſufficere. Fides autem docet ſacramenta ipſa per ſe multum valere, tum ad ſignificationem,vt oſtẽſum eſt, tum ad efficaciam,vt dicemus latius qu. 62. & ideo merito requiri determinata verba,quæ cum ſint verba Dei,& ab ipſo Chriſto tradita non poſſunt eſſe ſuperſtitioſa, ſed aptiſsima tum ad colendum Deum, tum ad noſtram ſanctificationem, nam verbo Dei ſanctificantur etiam ipſi cibi,vt Paul.ait.prim.adTimot.4. Nulla etiam verba aptiora ſunt ad Deum orandum, quam illa,quæ ipſe nobis tradidit: ſic ergo nulla eſſe poſſunt aptiora,ad Deum colendum: Deniq; in hoc nulla eſt maior ratio de verbis, quam de rebus. Si ergo determinatæ res ſunt neceſſariæ, & non eſt ſuperſtitioſum vti aqua in baptiſmate, & vino in Euchariſtia potius quam aliis rebus,quia Chriſtus ſacramentorum & noſtræ religionis author has res definiuit atque inſtituit, cur erit ſuperſtitioſum vti definitis ac conſecratorijs verbis,ex eiuſdem Chriſti voluntate & inſtitutione?

SECTIO IV.

Vtrum omnis mutatio materiæ, aut formæ ſacramentorum ſit contra eorum ſubſtantiam,& veritatem.

RAtio dubitandi oritur ex præcedenti ſectione, dictum eſt enim, de neceſsitate ſacramentorum eſſe determinatas formas & materias, ergo ſi in his fiat immutatio,non manebit ſacramentum, ſicut ſi vera forma,aut materia hominis auferatur, vel mutetur,non manebit homo. In contrarium vero eſt, quia non omnis immutatio eſt ſubſtantialis,ſed aliqua eſt accidentalis,quas oportet diſtinguere,duæ enim regulæ ſunt in hac materia obſeruandæ.

Mutata materia aut forma ſubſtantiali nullum eſt ſacramentum. *Con. Nicen.*

Prima regula eſt. Si mutatio materiæ & formæ ſubſtãtialis ſeu eſſentialis ſit,nullum efficitur ſacramentum. Hanc probat ratio facta ex doctrina præcedentis ſectionis, quia per huiuſmodi mutationes tollitur vera materia, aut vera forma eſſentialis ſacramenti. Et confirmari poteſt ex concil. Nicen. cano.19. vbi baptiſmus, quem hæretici Paulinianiſtæ dabant,iudicatur nullus,nõ quia ab hereticis daretur, hoc.ſ. non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, ſed quia mutabant veram & eſſentialem formam, vt conſtat ex Innoc.1.epi.22.c.5. Atq; ſimile eſt,quod in concil. Laodicen. c. 8. dicitur, baptiſmum Cataphrygarum eſſe nullum, quia videlicet mutabant formam,vt notauit Prateol. verbo Cataphrygæ, & Sander.hæreſ.32. quamuis antiqui hunc errorem in Cataphrygis non notent, ſed ſolum dicant eos de Trinitate male ſenſiſſe,vt in Aug.& Da.videre licet.

Innoc 1. *Conc. Laod* *Prateol.* *Sander.*

Mutatio tantum accidentalis in materia vel forma non deſtruit ſacramentum *Zachar.* *Auguſt.*

Secunda regula eſt, ſi in materia,vel forma ſacramenti fiat mutatio tantum accidentalis,non omnino deſtruitur ſacramentum, ſed factum tenet. Eſt cõmunis & certa, quæ ſumitur ex Zacharia Pap.ep. 1.ad Bonifac.& habetur in c. Retulerunt de conſecr. d.3.vbi docet,mutationem factam in forma baptiſmi ex ignorantia cuiuſdam non irritaſſe baptiſmũ, quia accidentaria erat.Sic etiam Aug.lib.6.de bapt. c.25.dicit, dummodo verba euangelica ſeruentur, ſine quibus baptiſmus nihil valet, licet interdum per imperitiam aliquid ex errore miſceatur, nihilominus perfici ſacramentum.Ratio vero eſt,quia ſola accidentalis mutatio non variat ſubſtantiam rei: ergo etiam in ſacramentis illa non obſtante, manere poterit ſubſtantia ſacramenti,atque adeo verum ſacramentum.

Vt differat mutatio ſubſtantialis & accidentalis.

Vt vero diſtinguamus has mutationes, ſit tertia regula circa materias ſacramẽtorum. Quando mutatio materiæ tanta eſt,vt iuxta communem vſum, & conceptionem hominum minime conueniat ratione,& nomine cum materia ab Eccleſia vſitata& à Chriſto præſcripta,tunc mutatio eſt eſſentialis, alioqui eſt accidentalis.Declaratur exemplis,materia baptiſmi eſt aqua: ſi ergo mutatio fiat ex elementali aqua in roſaceam,mutatio eſt eſſentialis, quia aqua roſacea,nec ſimpliciter eſt aqua, neq; rationem,aut vſum aquæ ſimpliciter dictæ habet: ſi vero ſolum mutetur aqua ex frigida in calidam,mutatio eſt accidentalis,quia aqua calida ſimpliciter & nomen& rationem,& vſum aquæ retinet.Simile eſt in Euchariſtia de materia panis, nam ſi mutetur ex azimo in fermentatũ,& è contrario,accidentalis eſt mutatio, quia vterq; eſt ſimpliciter panis, ſi triticeus ſit, ſi tamen ita fiat mutatio, vt ex alia re conficiatur mutatio eſt eſſentialis,quia iam ille, neque in re,neque in vſu hominum cẽſetur ſimpliciter panis. Ratio vero eſt clara ex ſupra dictis,nã materia ſacramentorum eſt determinata à Chriſto: ergo neceſſe eſt, vt ſub aliqua ratione& nomine determinationẽ habeat:ergo,ſi tanta ſit mutatio,vt amittat illam rationem,& conſequenter nomen, erit mutatio eſſentialis, ſin minus,erit accidentalis. Adiungo autem mutationẽ nominis cum mutatione rei, non quia illa ſit per ſe neceſſaria:nã,ſicut in rebus ipſis conſiſtit ſacramentũ,ita mutatio rei eſt, quæ per ſe pertinet ad veritatem,vel nullitatem ſacramenti, tamẽ,quia nomina ſunt nobis ſigna rerũ, ideo amiſsio nominis eſt magnum morale argumentum,quod res etiam mutata ſit:agimus enim de nomine communi, quo propria rei ſubſtantia indicatur. Obſeruandum autem eſt, quod ſupra etiam adnotauimus, hanc rationẽ materiæ non ſemper eſſe cõſiderandam ſecundum aliquam rationem vltimam,ac phyſicam: ſed in ordine ad humanum vſum, & vt ſignificatur per nomẽ, quod huiuſmodi vſum reſpicit:quia iſtę materię ſacramentorũ deſignatæ ſunt in aliquibus actionibus humanis vel in ordine ad illas, & ſub ea ratione habent propriam determinationem,& eſsẽtialem immutabilitatem: exemplum vulgare eſt in pane, qui eſt materia Euchariſtiæ: maſſa vero nondum cocta, non eſt materia, ſiue differat à pane in ſpecie ſubſtantiali phyſica,ſiue non,quia nõ eſt panis,qui poſſit eſſe cibus humanus. Deniq; in praxi huius regulæ obſeruanda maxime eſt traditio Eccleſiæ: nam omnis illa mutatio materiæ, quæ, iuxta vſum Eccleſiæ non deſtruit ſacramentum, accidentalis eſt, neque in hoc poteſt Eccleſia errare,ſi traditio ſit vniuerſalis,vel approbata ab vniuerſali Eccleſia,quia hęc res maxime pertinet ad fundamenta fidei& morum,in quibus Eccleſia errare non poteſt, cum ſit columna & fundamentum veritatis.

Materia attendenda eſt in ordine ad vſum humanum.

Mutatio varians ſenſum verborũ ſubſtantialis. *D.Thom.* *Scotus.*

Quarta regula ad formas ſacramentorum pertinens eſt,mutationẽ illam,quę variat ſenſum verborum formę, eſſe ſubſtantialem: ſi vero illum nõ variet,eſſe accidentalem,ita D.Tho.hic,& late Scot.in 4.d.3.q.2.Gab.q.1.& alij, quos ſtatim referam,& in eandem ſententiam adducit D.Thom.Auguſt.vt in Commentario arti.7. viſum eſt: exemplum afferemus ſtatim.Ratio vero eſt, quia ſenſus eſt veluti anima verbi, quia verbum non profertur propter ſonum,ſed propter ſenſum, & ideo,ſi idem ſenſus maneat,idem verbum,atq; adeo eadem forma manere cenſetur:ſi autem mutetur ſenſus,&verbum & formam ſubſtantialiter mutari neceſſe eſt.

Gabriel. *Octo muta-*

Sed,vt hęc regula clarior ſit,& ad vſum poſſit accommodari, oportet oẽs mutationes, quæ in formis

tionum.modi in verbis eſſe poſſunt.

mis ſacramentorum cõtingere poſſunt, diſtinguere. Octo autem potiſsimum reperio huius mutationis genera, ſeu modos. Prima mutatio eſt idiomatis, ſcilicet vnius linguæ in aliam, de qua certa fide tenẽdũ eſt, eſſe accidentalem tantũ, alioqui oporteret ſacramenta cõficere in ea lingua ſeu idiomate, quo Chriſtus locutus eſt, q aperte conſtat eſſe hæreticũ, ſi autẽ verba, quę Chriſtus protulit Hebraice, vel Syriace poſſunt Græce, vel Latine prolata ad ſacramenta conficenda ſufficere, eadem ratione quodlibet genus linguæ, vel idiomatis ſufficiet, quia non eſt maior ratio de vno, quam de alio, & ratio generalis omnib. eſt ſupra dicta, quia retinetur idẽ ſenſus. Dices, Eccleſiæ vſum, vel præceptum poſſe efficere, vt vnum idioma potius, quam aliud ſufficiat. Reſpõdetur, Eccleſiam poſſe præcipere, vt hoc, vel illo idiomate vtamur in conficiendis ſacramentis: & tunc male faciet, ac peccabit, qui tale præceptum fuerit tranſgreſſus alio idiomate vtendo: nõ poteſt tamen Eccleſia efficere, vt ea ſolum de cauſa ſacramentum nullũ ſit, ſi idẽ ſenſus formæ retineatur, quia in his, quæ ſunt de ſubſtantia ſacramentorum, nihil poteſt immutare, neque aliquid, vt eſſentiale præſcribere, quod iuxta Chriſti inſtitutionem eſſentiale non ſit.

Vnde recte etiam obſeruauit Caiet. hic ar. 7. circa ſolu. ad 2. mixtionem idiomatum, etiamſi in eadem numero forma fiat, non eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, dummodo ſingulæ voces eiuſdem ſignificationis ſint cum verbis formæ: & in vnam orationẽ coniunctæ eundem ſenſum referant. Ex quo intelligitur, aperte errare hæreticos huius tẽporis, qui neceſſarium putant, vt ſacramẽta in ſingulis nationibus & prouincijs, in vulgari lingua conficiantur, contra quorum errorem ſufficit Eccleſiæ traditio & authoritas: ac præterea, ſi de neceſsitate ſimpliciter ad ſacramenti ſubſtantiam loquantur, ſatis conuincuntur ratione prędicta, quia non minus ſignificant verba in alio idiomate, quam in vulgari. Quod ſi dicant, vulgarem populum non intelligere ſignificationem. Reſpondetur primum, id non eſſe neceſſariũ, vt ſæpe Dionyſ. repetit de Eccleſ. Hierarch. Deinde ſatis eſt, quod confuſe intelligãt illa actione, & verbis ſacris ſignificari ſanctificationem noſtram, & hoc omnes intelligunt, etiamſi propriam verborũ ſignificatiouem non percipiant. Si autem loquantur de neceſsitate percepti, ſeu maioris congruentiæ, confutabitur latius hic eorum error inferius, cum de ritibus, ac ceremoniis ſacramentorum diſputabimus.

Secunda mutatio eſt, quando intra idem idioma ponuntur alia verba, quam ea, quibus Eccleſia vti conſueuit: eaſdem tamen res ſignificantia, vt ſi loco Patris & Fiiij, ponantur, genitor, & genitus, & loco verbi, Baptizo, ponatur verbum, abluo, & ſic de reliquis, & in hac mutatione diligenter obſeruandum eſt, an voces reuera idem ſignificent, ita vt ſynonymæ ſint: nam tunc ſine dubio eſt mutatio accidentalis, quia eſt idem ſenſus: ſi autem voces non ſint ſynonymæ, erit eſſentialis mutatio: quia iam non tantum ſonus, ſed etiam ſignificatio vocum mutatur: & ideo cauendũ eſt, ne in dubio hæc mutatio fiat, quia dubium conſequenter erit ipſum ſacramentũ. Quocirca vlterius eſt circa hanc mutationem obſeruandum, cum dicimus, debere voces ſignificare eaſdem res, intelligendum eſſe de ſignificatione ęque diſtincta & clara, nam, ſi, quod quibuſdam verbis diſtincte ſignificatur, alijs ſignificetur confuſe, non poteſt dici æquiualens ſignificatio, vt, ſi loco illorũ verborum, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, dicatur, in nomine Trinitatis, mutatio eſt eſſentialis, propter dictam cauſam. Atque eadem ratione (vt Soto merito aduertit) neceſſarium eſt, vt ſignificatio vocis, in quam fit mutatio, ſit publica, & cõmuni impoſitione recepta: nam ſi quis ſuo arbitrio, & priuata authoritate tentet imponere nouas voces ad id ſignificandum, quod voces ſacramentales ſignificãt, etiamſi eis vtatur animo conficiendi ſacramentum, nihil faciet: quia non poſſunt illa verba ſimpliciter dici ſignificare ad placitũ, tanquam verba humana, & ad communem vſum hominũ deſeruientia, qualia eſſe debent verba ſacramentalia, ad quorũ ſignificationem neceſſe eſt, vt verba habeant prædictam ſignificationem publicam, & vſualem (vt ſic dicam.) Præterea tertio eſt in hac mutatione obſeruandum, accidere poſſe, vt verba, in q̃ fit mutatio, ſint æquiuoca, & in vna ſignificatione omnino referant eundem ſenſum, quem habent verba ſacramentalia, in alia vero minime: & tunc difficultas eſſe poteſt, an talis mutatio ſit ſubſtantialis. Videtur enim multum variare ſignificationem vocis: nam eam, quæ erat certa & determinata, reddit incertam & dubiam. Nihilominus, ſi debita intentione proferantur, in eo ſenſu, quo ſacramentalia verba, dicendum eſt, mutationem eſſe accidentalem: & in primis, ſi ex adiunctis verbis & circumſtantiis ſatis determinẽtur verba ad talem ſignificationem, res videtur clara: ſicut etiam è contrario, ſi ex adiunctis determinarentur verba ad alium ſenſum & ſignificationem, mutatio eſſet eſſentialis, & deſtrueretur ſacramentum, quia tunc quodammodo tollitur æquiuocatio: quia definiuntur verba ad certam ſignificationem: vnde ſi in illa reddant eundem ſenſum cũ forma, ſatis ſufficiens erit ad ſubſtantiam ſacramenti. Deinde, ſi verba maneant in ſua æquiuocatione & ambiguitate quoad exteriorem ſonum, & tamen ex animo, & intentione proferentis determinentur ad ſignificationem & ſenſum verborum formę, id ſatis eſſe videtur, vt mutatio ſit accidentalis: nã illa verba in ea ſignificatione ſunt ſynonyma cum verbis formæ, & in ea proferuntur: ergo vt ſic, referunt eundem ſenſum: ergo ſufficient ad ſubſtantiã ſacramenti. Confirmatur, nam ſola æquiuocatio non videtur ſufficiens, ad mutationem ſubſtantialem, ſi alias ſeruãtur ſignificatio, & debita intẽtio: tum, quia fere in omnibus vocibus eſt aliqua æquiuocatio, quæ, vel ex communi vſu, vel ex intentione loquentium, ad alteram ſignificationem determinantur, tum etiam, quia in alijs rebus, & exemplis, quę attigit D. Tho. art. 8. & in ſequenti ſectione tractabim⁹, negari non poteſt, quin aliquando voces dubiæ, vel æquiuocæ, iuxta intentionem proferentis poſsint ſufficere ad ſubſtantiam ſacramenti. Vnde conſequenter fit, ſi miniſter proferat verba æquiuoca, & animo ſuo intẽdat ea proferre in ſenſu alieno, à verbis formæ, tunc eſſe mutationem ſubſtãtialem, quia tunc illa verba, vt ab iſto prolata, non ſignificant, neque habent eundem ſenſum, quem forma ſacramenti requirit.

Verbum æquiuocum in bono tamen ſenſu prolatum non deſtruit ſacramentum.

D Thom.

Atq; ex dictis circa hanc mutationem colligitur, quomodo intelligenda ſit regula, quam D. Thom. tradit art. 7. ad 2. quando in aliqua lingua eadem res pluribus vocibus ſignificatur, illam eſſe aſſumendã ad conficiendum ſacramentum, qua homines illius linguæ principalius & communius vtuntur ad illam rem ſignificandam, nam hoc in primis intelligendũ eſt de communiori vſu Eccleſiaſtico, vt Caiet. notat, exemplum adhibens in verbo, Baptizo, quod apud Latinos non eſt proprium neque vſitatum ad actũ abluendi ſignificandum, tamen ex vſu Eccleſiæ accommodatũ eſt ad eam ſignificationẽ, prout vſurpatur communiter in forma baptiſmi. Deinde, verbũ illud debet, non ſignificat neceſsitatem ſimpliciter ad ſubſtantiã ſacramenti: quia, vt ex dictis conſtat, ſi verba ſint ſynonyma, quodlibet eorum ſufficiet ad ſignificationem eiuſdem ſenſus: & conſequenter ad ſubſtantiam ſacramenti, etiamſi alterũ eorum principalius ſit, ſeu magis vſitatum: ſolum ergo ſignificatur illo verbo, vel congruens ratio, ob quam Eccleſia fere ſemper vtitur huiuſmodi verbis magis vſitatis, in formis ſacramentorum, vel potius

Vſitata cenſentur verba, quæ communis vſus Eccleſiæ recepit.

ſignifi-

ſignificatur obligatio, quam miniſtri ſacramentorũ habent vtendi in ſacramentorum formis verbis illis, quibus Eccleſia vti ſolet: nam illa ſimpliciter dicenda ſunt principaliora, & communiora in huiuſmodi vſu.

Tertia mutatio eſt, per tranſpoſitionem verborum, vt ſi quis dicat, Baptizo te, vel ſi actiuam orationem in paſsiuam conuertat, & in hac mutatione idem, quod de præcedenti, dicẽdum eſt: nam, ſi ſenſum mutet, eſt contra ſubſtantiam ſacramenti: non vero ſi ſenſus idem ſit, quod ex vſu verborum & cõmuni ſignificatione iudicandum eſt: regulariter tamẽ hæc mutatio erit accidẽtalis, quia ſi ſingulæ formæ ſacramentorum conſiderentur, hæc ſola mutatio vix poteſt ſenſum formæ variare.

Verba diſiuncte prolata quando tollant ſubſtantiam ſacramenti.

Quarta mutatio eſſe poteſt per interpolationem, ſeu diſiunctionem partium ſeu verborum formæ, vt ſi prius dicat, Ego te baptizo, & ibi aliquantulum ſiſtat, vel etiam de rebus alijs loquatur, & poſtea ſubiungat, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & in hac mutatione nihil poteſt certius dici, quam quod in ſuperioribus de materia & forma ſacramenti diximus, & de morali propinquitate quam requirunt, eadem enim moralis regula ſeruanda hic eſt: nam, ſi tanta eſt diſiunctio verborum, vt ex modo proferẽdi communi ſenſu iudicetur ex illis non confici vnã orationem, nec reddi vnum integrum ſenſum, mutatio eſt ſubſtantialis, quia non ſolum ſingulæ voces, ſed etiam debita earum compoſitio eſt de ſubſtantia formæ: quia eſſe debet oratio ex illis vocib. compoſita, vt poſsit verum ac proprium ſenſum talis formæ reddere: at vero ſi mora aut diſiũctio tam parua ſit, vt ea non obſtante cenſeantur iuxta communem ſenſum voces illæ ſufficienter coniungi ad vnam orationem componendam, & vnum integrũ ſenſum efficiendum, mutatio erit accidentalis, vt conſtat ex generali principio poſito. Quando vero interruptio ſit huius vel illius generis, non poteſt certa, ac indiuiſibili regula definiri, ſed ex modo & ex duratione temporis, & ex aliis circumſtãtiis prudenter eſt iudicandum. Quapropter ad tollendum omne dubium diligenter cauendum eſt, ne huiuſmodi interpolatio fiat.

In additione vel detractione verbi, mutatio qualis.

Quinta mutatio eſſe poteſt per additionẽ alicuius verbi, & ſexta per ſubtractionem, de quibus late agit D.Tho. hic art. 8. vbi, quod dicit de intentione miniſtri, in ſequenti ſectione examinabitur. Quod vero ait de ſenſus mutatione ex dictis ſatis explicatum eſt: nã ſi additio vel ſubtractio talis ſit, vt mutet debitum ſenſum formæ, mutatio erit ſubſtantialis, & contra ſacramenti veritatem, alioqui erit accidentalis.

Obiectio.

Solum obijci poteſt, quia vix fieri poſſe videtur, vt aliquod verbum ſubtrahatur, & nõ mutetur ſenſus formæ, vt in exemplo illo quo D.Tho. vtitur, de forma Euchariſtiæ, Hoc eſt enim corpus meum: nã ſi tollatur particula, enim, dicitur eſſe mutatio accidentalis, & tñ mutatur ſenſus propoſitionis, quia mutatur propoſitio cauſalis in propoſitionẽ de ineſſe, quæ valde diuerſos referunt ſenſus.

Reſponſio.

Reſpondetur in primis, nõ ſemper mutari vllo modo ſenſum, vt ſi in forma baptiſmi, vel pœnitentię tollatur pronomen, ego. Deinde, conſiderandus eſt ſenſus per ſe intentus in forma ſacramenti: illi enim eſt ſubſtantialis, & ſimpliciter neceſſarius, & quod illi additur, vel ſubtrahitur, accidentale eſt, ille autem ſenſus eſt per ſe intentus in forma: quo proprius ſacramenti, vel ipſius formæ effectus ſignificatur, in quo diſcernendo Eccleſiæ traditio potiſsimum conſulenda & ſequenda eſt, vt in d. exemplo de Euchariſtia ſubſtantialis ſenſus formæ eſt, vt ſignificet conuerſionẽ ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinẽ Chriſti, & hic ſenſus non mutatur ablata particula, enim, & ideo mutatio illa accidentalis eſt.

Syllabarum corruptio

Septima mutatio eſt per aliqualem formæ corruptionem, vt eſt in illo vulgari exemplo ſumpto ex Zach. Pap. in d. c. Retulerunt, ſi in forma baptiſmi quis dicat, In nomine Patrias & Filias, &c. De qua idem Pontifex tradit regulam à nobis poſitam, conſiderandum nimirum eſſe, an corruptio ſit tanta, vt omnino tollatur ſenſus: nam tunc erit ſubſtantialis mutatio: non vero ſi verba ſic corrupta poſsint eundem ſenſum reddere. Nec neceſſe eſt, vt verba ſic corrupta per ſe ſumpta habeant in rigore illam ſignificationem, ſed ſatis eſt, vt ex modo, quo hic & nunc proferuntur, iuxta communem concipiendi modũ talem ſenſum generent in audientibus ſicut in prædicto exemplo, vox Patrias, per ſe ſumpta in rigore longe aliam ſignificationem habet quam vox Patris, tamen poſita in illa oratione, & accõmodata illi actioni, iuxta communem modum concipiendi, idem ſignificat, atque eundem ſenſum reddit: & hoc ſatis eſt, vt illa mutatio accidentalis cenſeatur. Addit vero D. Tho. hic artic. 7. ad 3. quando corruptio contingit in principio dictionis, frequentius eſſe ſubſtantialem: & omnino mutare ſenſum, vt ſi loco Patris, dicatur, Matris. Quod ſæpe fortaſſe ita eſt in aliquibus vocib. Latinis, nam in aliis fieri poteſt, vt maior ſit mutatio in fine dictionis facta, vt ſi, pro Baptizo, dicatur, Baptizor, & ſic de alijs. Quapropter communis ſenſus & modus concipiendi potiſſimum eſt conſulendus, ac fortaſſe magis conferet obſeruare, ac corruptio talis ſit, vt cum illa verba non habeant alium legitimum, & cohærentem ſenſum pręter ſenſum formę, nam tunc regulariter eũdem ſenſum retinent, atq; ita corruptio erit accidẽtalis, & eiuſdem modi eſt illa, in nomine Patrias, &c. quando vero per corruptionem tranſeunt verba in aliam ſignificationem valde diuerſam, legitimam & cohęrentem orationi, quę reſultat ex verbis ſic corruptis, tunc regulariter eſt mutatio ſubſtãtialis, vel vt minimum, reddit formam valde dubiam: vt patet in illis mutationibus, In nomine Matris, vel, Ego baptizor, & ſic de alijs.

quanta eſſe debeat vt ſacramentũ deſtruatur.

Mutatio ſigni in ſignũ vt in nutus, ſcripturam, &c. in matrimonio valet, in aliis non item. In ſacramento pœnitentiæ requiri verba propria, probabiliſſimum.

Octaua mutatio eſſe poſſet, ſi omnia verba formę mutarentur in alia ſigna, vel nutus, vel ſcripturam, de qua dicendum eſt in Matrimonio eſſe accidentalem propter rationem ſupra datam, in aliis vero eſſe ſubſtantialem, quod in quinque ſacramentis certum eſt, de pœnitentiæ vero ſacramento nonnulli dubitarunt, an poſsit ſufficere forma, ſeu abſolutio ſcripto miſſa, ſed longe probabilius eſt non ſufficere: ſed verba propria requiri ex Chriſti inſtitutione, quam habemus ex Eccleſiæ traditione, & doctrina, Concil. Florent. cuius generales congruentias ſupra tradidimus, cum oſtenderemus, verba eſſe in ſacramentis neceſſaria, & aſsignauimus peculiarem cauſam excipiendi matrimonium, quæ omnia in ſingulis ſacramentis latius examinanda & confirmanda ſunt.

SECTIO V.

Vtrum ex ſcientia, vel intentione miniſtri pendeat, quod mutatio facta in forma ſacramenti ſubſtantialis ſit, vel accidentalis.

Zach Pap.

Ratio dubitãdi ſumitur ex Zac. Pap. dict. c. Retulerunt, vbi dicit, illam corruptionem formæ baptiſmi, In nomine Patrias, &c. non eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, ſi ex ignorantia facta ſit, & nõ ex intentione introducendi nouum ritum in Eccleſiam, quem D. Tho. hic imitatur, ex qua doctrina à contrario ſenſu videtur, ſi prædicta mutatio ex illa intentione oriatur, fore ſubſtantialem. In contrarium vero eſt, quia tunc mutatio eſt ſubſtantialis, quoniã tollitur ſenſus verborum formæ: ſed ad hoc nihil referre videtur ſcientia vel intentio miniſtri, quia ſenſus verbi pendet ex ſignificatione eius ſignificatio autem conſequitur verbi prolationem: ſi ergo eadem ſit prolatio, & compoſitio verborum, eadem

dem erit ſignificatio atq; idem ſenſus, quidquid miniſter intendat, ſciat, aut ignoret. Confirmatur, nam, ſi miniſter integre proferat formam, non poteſt mutare ſenſum eius: etiam ſi ipſe velit aliud intendere, vel ſignificare: & ſimiliter, ſi ita corrũpat formam, vt in re ipſa mutetur ſenſus eius, etiam ſi ipſe maxime intendat, & cupiat verum ſenſum proferre, mutatio erit ſubſtantialis: ergo è contrario, ſi verba nõ adeo corrũpantur, vt amittant ſenſum & ſignificationem, non poterit mutatio eſſe ſubſtantialis, quid quid miniſter intendat. Et ratio vniuerſalis eſt, quia ſignificatio & ſenſus pendet ex re ipſa, & non ex intentione, ſi maior, vel minor mutatio in re non fiat.

Tribus modis miniſter poteſt mutare verba.
Primo nec ſciens, neque intendens.

In hac re oportet diſtinguere ſcientiam ab intentione, quia diuerſæ difficultates ex eis oriũtur. Tribus igitur modis poteſt ſe habere miniſter in hac mutatione. Primo, vt bona fide operetur, nullam exiſtimans ſe mutationẽ efficere, ſed ex imperitia ita corrumpat, vel mutet verba, quia putat ita ſolere proferri, quod etiam poteſt contingere ex naturali linguæ impedimento, vt ſi non poſsit aliter verba proferre: & in hoc caſu loquitur Zachar. Pap. ſupra, & in eo procedunt ſine difficultate omnia, quæ in ſuperiori ſectione dicta ſunt.

Secundo ſciẽs & intendens ipſam tantum mutationem.
D Thom.
D. Anton.
Regula tenenda.

Secundo fieri poteſt, vt miniſter ſciens & videns, voluntarie faciat huiuſmodi mutationes, nõ animo introducendi nouum ritũ, ſed vel ex indiſcreta deuotione, aut potius ſuperſtitione, vel ex alio vano motiuo. Et in eo caſu aliqui ſine diſtinctione affirmant, mutationem eſſe ſubſtantialem, & putant eſſe ſententiam D.Thom. hic artic.7. ad 3. quam indicat Antoni.3.p.tit.14.cap.13.§.3. Sed ſimpliciter eſt falſa ſententia: vnde regula generalis ſtatuenda eſt: ſi miniſter habeat intentionem faciendi ſacramentum, quamuis ſciens, & videns aliter proferat verba, quã cõmuniter proferri ſolent in Eccleſia, ita tamen, vt in eis non mutetur ſenſus verborũ, mutationem eſſe accidentalem: atq; adeo ſacramẽtum eſſe validũ: licet in ea actione miniſter peccet, vt infra videbimus. Ita ſentiunt omnes Theologi ſtatim citandi. Et ratio eſt, quia iuxta Conc. Flor. omne ſacramentum tribus perficitur: materia, forma, & miniſtro debita intentione operante: quibus cõcurrentibus, neceſſario fit ſacramẽtum, ſed in eo caſu omnia iſta concurrunt: nam ſupponimus adhiberi verã materiam, & miniſtrũ habere intentionem faciẽdi, quod Eccleſia facit: ex parte autem formæ nõ eſt defectus eſſentialis, quia manent verba cum eodem ſenſu (vt etiam in caſu ſupponitur) ergo eſt tantũ mutatio accidentalis. Neque D.Thom. in illa ſolutione contrarium docuit: ſed potius, ſi attẽte legatur, hoc poteſt colligi ex eius doctrina: nam in primis ibi non agit abſolute de omni mutatione, ſed de illa, quæ fit per corruptionem verborum. Deinde non dicit ſimpliciter, quando hæc mutatio fit ex certa ſcientia non perfici ſacramentum, ſed dicit, non videri perfici ſacramentum: quia nimirũ ille, qui ſcit eſſe dicendũ in forma baptiſmi, In nomine Patris, & voluntarie corrũpit ac dicit, In nomine Patria: videtur potiꝰ per iocum, aut contemptum velle proferre formam, quã vt conficiat ſacramentum, aut certe vult aliud ſignificare, quam Eccleſia intendat: quamuis autem hoc ſignum ſit probabile, non tamen certum: potuiſſet enim miniſter ex alia intentione ſic operari retenta ſubſtantiali intentione faciendi ſacramenta, quod in alijs mutationibus facilius eſt: vt ſi quis breuitatis cauſa verbum aliquod voluntarie omittat, vel addat ob indiſcretam deuotionem, quod manifeſte docet D.Tho. in ar.8.

Conc Flor.
Explicatur D.Thom.

Tertio ſciẽs, & intendens nouum ritũ inducere
1. Sententia.

Tertio modo fieri poteſt, vt miniſter, non ſolum ex certa ſcientia mutationem efficiat, verum etiam per eam intendat nouum ritum & errorem in Eccleſiam introducere: & in eo caſu prima ſentẽtia valde communis eſt, mutationem eſſe ſubſtantialem, ac veritati ſacramẽti contrariam. Ita videtur ſentire D.Tho. hic. ar.8. & in 4.d.3.q.1.ar.2.q.3. & ibi Bonauen. ar.2.q.3. ad finem, in illis verbis, Niſi velit introducere errorem. Alex. Alenſ. 4.p.q.13.memb.3.ar.3. D. Anton. loco paulo antea citato. Qui authores generaliter loquuntur. Alij vero ſpecialiter hoc affirmant, quando miniſter intendit aliquid addere formæ, tanquam eſſentiale, quod non eſt ex Chriſti inſtitutione neceſſarium, vel ſi intendit auferre aliquid, putans eſſe eſſentiale, cum re vera non ſit, nã in huiuſmodi euentibus, & ſimilib. negant confici ſacramẽtum propter formæ mutationem. Ita opinatur Gab. in 4.d.3.ar.2.concl.3. & ibi Scot. q.3. Richar. artic.2.q.3. & huic ſententiæ videtur fauere deciſio Zacha. Pap. in d. c. Retulerunt. Fundamentum autem prædictorum authorum eſt, quia miniſter, qui intendit introducere ritum Eccleſiaſticæ traditioni contrarium, non poteſt intendere facere, quod facit Eccleſia: & ſimiliter, qui intendit addere, vt eſſentiale præter Chriſti inſtitutionem, non poteſt intendere efficere veram eſſentiam ſacramenti: & multo minus id poteſt, qui intendit tollere aliquid, quod putat eſſe eſſentiale: ſed abſque debita intentione miniſtri non poteſt perfici ſacramentum, vt infra dicemus: ergo.

Bonauent.
Alenſ.
Antonin.
Gabr.
Scot.
Zach. Pap.

2 Sententia.

Secunda ſententia eſt, non pendere ex intentione miniſtri, quod mutatio ſit ſubſtantialis, vel accidentalis, ſed attendendam eſſe regulam ſupra poſitam: an in re ipſa deſtruatur legitimus ſenſus formæ necne: quia, ſi non deſtruitur, mutatio erit accidentalis, etiam ſi miniſter intendat introducere nouum ritũ Eccleſię contrariũ: dummodo intẽdat facere ſacramentũ: nam hæ duæ intentiones non ſunt cõtrariæ. Et, quoniam ex hoc vltimo magna ex parte pendet fundamentum huius ſententiæ, illud in primis probandum eſt. Primo exemplis, ſeu inductione quadã: nam Græci intendunt plures ritus, vt eſſentiales, qui re vera non ſunt neceſſarij, putant enim panem fermentatum eſſe de eſſentia Euchariſtiæ, & ſimiliter verbum illud, Quod pro vobis tradetur, eſſe de eſſentia formæ, qua corpus Dñi conficiatur, & illã formam baptiſmi, Baptizetur ſeruus Chriſti, ita vt in ea non exprimatur perſona miniſtri, eſſe eſſentialẽ: & hæc non obſtant quominus & intendat facere ſacramentum à Chriſto inſtitutum, vt re vera faciũt, quia in re ipſa vera materia, ac vera forma vtuntur. Similiter Donatiſtæ intendebant, de neceſsitate ſacramenti eſſe, vt miniſter ſit fidelis, vel iuſtus: & hũc ritum volebant in Eccleſiam introducere: & nihilominus verum baptiſma conficiebant, vt Aug. contra illos ſcribens, tanquam indubitatum vbiq; ſupponit. Rurſus inter Catholicos ſæpe eſt quæſtio, an aliquod verbum ſit de eſſentia ſacramenti, necne, vt v.g. in forma ſanguinis de verbis illis, Qui pro vobis, & pro multis, &c. Si quis ergo opinetur, eſſe eſſentialia, & hoc modo intendat illis conficere ſacramentum, quamuis contingat re ipſa non eſſe de eſſentia, non propterea nõ conficiet, quia illa priuata opinio, & intentio non excludit abſolutam, & generalem intentionem conficiendi, ſicut Chriſtus inſtituit: & alioquin non impedit, quominus ſufficiens materia & forma applicentur.

Cum errore priuato pôt eſſe ſimul intentio conficiendi ſacramentum.

Vnde argumentor ſecundo ratione, quia cũ errore priuato poteſt ſimul eſſe generalis intentio faciẽdi ſacramentũ, vt ex dictis patet, & latius dicetur infra. q.64. & ex ſe videtur manifeſtum: quia illæ duæ intentiones non ſunt contrariæ in obiectis ſuis: & ideo non eſt neceſſe vt altera alteram excludat. Vnde, ſi contingat, miniſtrum non habere intẽtionem faciendi ſacramentum, erit quidem ſacramentum irritum, non tamen ex eo capite, ꝙ nunc tractamus, ſcilicet, ex mutatione formę aut materię: ſed ex alio extrinſeco, ſcilicet ex defectu intentionis, qui nõ eſt neceſſario coniunctus cum tali mutatione, & coniungi poſſet cum materia & forma integre exterius exhibitis ſine vlla mutatione. Et hanc opinionẽ te-

nẽt

Durand. Palud. Adrian. Ledeſma.

net Duran.in 4.d.3.qu. 2. clarius Palud.q.1.num.15. & fere Adrianus in materia de baptiſ.qu. 3.in 2.p.illius,quamquam ex parte videatur primæ ſententiæ aſſentire,tenet etiã Ledeſ.in 4. 1. p. q.1. art.7.vbi ad D.Thom.reſpondet eodem modo,quo paulo antea explicuimus ſolutionem ad 3.ar.7.ſcilicet,vt nõ ſimpliciter neget,in hoc caſu confici ſacramentum,ſed ſolum dicat,ita apparere,id eſt,miniſtrũ ſic operantem,ſuſpicionem generare, quod non debita intentione ſacramentum conficiat. Tandem Soto diſt.1. q.1.ar.8.& d.3.q.1.ar.5.licet Paludani ſententiam reprehendat, poſtea vero, vel in eam incidit, vel non ſatis conſtanter loquitur:dicit enim, ſi is,qui intendit errorem inducere,eum exprimat in forma, tunc eſſe mutationem ſubſtantialem, & non fieri ſacramentum, vt ſi quis exiſtimans perſonas diuinas eſſe inæquales, hoc ſignificat in forma baptiſmi dicens, In nomine Patris maioris & Filij minoris. Si autem (inquit) error non exprimatur in forma : priuatus error non obſtabit,quominus fiat ſacramẽtum.Sed inquiro,quomodo exiſtimet neceſſarium, vt error in forma exprimatur : aut n. id fieri neceſſe eſt,mutando legitimum ſenſum formæ, vt in exemplo ſupra poſito contingit,&tunc res eſt extra controuerſiam:nam tunc illa mutatio eſt ſubſtantialis, non ex defectu intentionis, ſed quia in re ipſa verus ſenſus deſtruitur:aut vero ad hoc, vt error exprimatur in forma,ſatis eſt,quod ex tali errore, & intentione aliquod verbum addatur,vel ſubtrahatur formæ,ẽt ſi ex ea additione vel ſubtractione ſenſus formæ nõ mutetur,& ſic non loquitur conſequenter : nam rationes omnes quibus probat poſteriorem partem illius diſiunctionis, ſcilicet errorem non expreſſum in forma non eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, probant etiam ſi ſit expreſſus prædicto modo, non obſtare veritati ſacramenti:quia omnes fundantur in hoc,quod non mutatur ſenſus formę.Vnde poti[9] videtur ſentire(& merito)tunc errorem non eſſe expreſſum in forma, quando etiamſi aliquid ſit additum, vel ſubtractum formæ, nullus error per eam ſignificatur,vt in prędicto exemplo,ſi quis in forma panis Euchariſtiæ ex errore Græcorum,& intentione inducendi nouum ritum, addat illud verbum. Quod pro vobis tradetur, quamuis in actu exercito (vt ſic dicam)errorem ſuum prodat in forma:tamẽ non illum exprimit quaſi in actu ſignato:non enim dicit in ipſa forma illam particulã eſſe eſſentialem: nec propter illam additionẽ error aliquis in forma ipſa ſignificatur. Quod ſi hunc ſenſum intendit Soto:incidit in opinionẽ Palud.vt ex dictis patet,quia ille ſupponit mutationem eſſe talem, vt legitimus ſenſus non mutetur. Adhibet præterea Soto diſtinctionem aliam de miniſtro tolerato,vel non tolerato ab Eccleſia,quæ ad præſentem controuerſiã nihil refert,ſed ſolum poteſt deſeruire ad præſumptionẽ quandam:nam, ſi miniſter ſit hæreticus, vel ab Eccleſia pręciſus,facilius poteſt dubitari,an veram habuerit intentionem conficiendi ſacramentum:ſi tamen illam habeat,eadem ratio eſt de illo,& de quocunq; alio,vt latius dicemus.q.64.

Soto. Soti ſentẽtia refutatur.

Error in actu tantum exercito poſitus in forma. nõ vero formaliter expreſſus ſacramẽtum non deſtruit.

Quid ex his opinionibus verum.

In vtraq; iſtarum opinionum aliquid verũ inueniri poteſt,& ideo poſſunt, vel in concordiã redigi, vel ita diſtingui,vt ex vtraq; aliquid eligamus,& aliquid relinquamus. Primo ergo ſupponendum eſt, aliud eſſe agere de effectu ſacramenti ex defectu materiæ,vel formæ eius, aliud vero ex eo, quod miniſter non habet intentionem faciendi ſacramentum, nec in particulari,nec in generali : ſcilicet intendendo facere,quod inſtituit Chriſtus,vel Eccleſia facit. Hic ſolum ac præciſe agimus de priori defectu, non de poſteriori de quo in q.64.agendum eſt:hi .n.duo defectus per ſe ſunt ſeparabiles ad inuicem, & quilibet eorum ſufficit ad ſacramenta irritanda : quod recte intelligitur in quodam exemplo ſupra poſito de miniſtro:qui omittit aliquod verbũ,vel aliquam partem materię vt eſſentialem ex falſa ſua exiſtimatione,cum re vera non ſit, vt ſi in forma ſacramenti Pœnitentiæ omittat inuocationẽ Trinitatis putans eſſe eſſentialem : vel in materia calicis omittat infuſionem aquæ : tales enim mutationes non poſſunt dici ſubſtantiales propter falſam miniſtri exiſtimationem. Neque ex eo capite ſacramentum eſſet nullum,quia in re habetur quidquid eſt ſimpliciter neceſſarium:ex defectu autem intentionis,regulariter erit nullum tale ſacramentum, quia, moraliter loquendo,fieri non poteſt, vt habeat intentionem faciendi ſacramentum,qui omittit aliquid, quod putat,eſſe eſſentiale : ſicut eſt impoſsibile intendere finem, & omittere medium, quod neceſſarium ſimpliciter exiſtimatur.Dico autem,moraliter loquendo,quia ſpeculatiue fingi poteſt, eum,qui ſic operatur,habere intentionemgeneralem efficiendi,quidquid illis verbis effici poteſt, & licet priuato errore exiſtimet, nihil per ſola illa fieri poſſe:tamen habere poteſt, quaſi conditionatam voluntatem efficiendi ſacramentum,ſi fortaſſe illa verba ſufficiunt:& tunc ſine dubio fiet ſacramentum : quia nihil ex neceſſarijs deeſt:quod eſt manifeſtum argumẽtum:ex parte mutationis formæ aut materiæ nihil ſubſtantiale ibi deeſſe,quandoquidem adhibita ſufficienti intentione ſtatim fit ſacramentum.

Omittens aliquid, quod putat falſo eſſe eſſentiale,poteſt etiã habere intentionem conditionatã conficiẽdi ſacramentum.

Intẽtio noui ritus inducendi,vel relinquit verũ ſenſum formæ, vel reddit ambiguum.

Secundo eſt obſeruandum,mutationem formæ, per quam quis intendit nouum introducere ritum, interdum poſſe eſſe talem,vt neque excludat verum ſenſum formæ, nec reddat illum ambiguum,ſed omnino eundem reliquat, ſolum addendo aliquid, vel modum proferendi immutando, vt ſi in forma Euchariſtiæ intẽdat addere illa verba,Quod pro vobis tradetur,vt eſſentialia,vel ſi formam eandẽproferat in vulgari lingua, Eſte es mi cuerpo,intendens hunc ritũ,vt eſſentialem & neceſſarium introducere.Secũdo põt talis eſſe mutatio,vt licet nõ deſtruat ſenſum,reddat tamen illum ambiguum,& æquiuocũ,vt in illo exemplo,Ego te baptizo in nomine Patrias,in his enim verbis illa ſaltem eſt ambiguitas, q; ex vi verborum,non habent ſenſum legitimum,licet accommodatione, & circumſtantiis poſsint illũ habere, & clarius exemplum eſſet, ſi quis in forma panis Euchariſtiæ hanc mutationem faceret. Hic eſt corpus meus : manet ambiguum, an illa particula, Hic,ſit pronomen,& ex ignorantia ponatur maſculinum pro neutro,an vero ſit aduerbiũ locale,quod ponatur ad introducendum errorem, veram tranſſubſtantiationem excludentem.

Ex intentione noui erroris præciſe nõ tollitur ſacramentum.

Dico ergo primo.Quando per mutationem nullo modo variatur ſenſus formę,nõ poteſt eſſe ſubſtantialis propter ſolam intentionem miniſtri volentis introducere nouum ritum: neq; etiam propter eam cauſam præciſe ſumptam ſacramentum erit nullũ: quia cum illa intentione poteſt ſimul eſſe intẽtio faciendi ſacramentum : & ita poterunt concurrere omnia ad veritatẽ ſacramenti neceſſaria.Quod ſi interdum defuerit intentio faciendi ſacramentum tunc quidem ſacramentum erit nullum:non tamen propter mutationem formæ,aut materiæ,quæ de ſe ſufficerent, cum ſolum accidentalis mutatio in eis facta ſit,ſed ex alio defectu intentionis.Hæc aſſertio cum omnibus, quæ in illius explicatione & probatione dicta ſunt, ſufficienter conſtat ex dictis in ſecunda opinione, quam in hoc ſenſu veram cenſeo. Vnde fit nihil referre, quod quis intendat aliquid addere,vt eſſentiale, quod eſſentiale non eſt:nam,ſi nihil ex eſſentialibus excludat, nec ſenſum formæ variet,mutatio non eſt ſubſtantialis, nec neceſſario excluditur intentio faciendi ſacramẽtum.Dices hoc ipſo quod aliquid additur,vt eſſentiale, quod à Chriſto non eſt impoſitum, mutatur ſignum:nam eſt aliud totum,quam à Chriſto ſit inſtitutum.Reſpondetur negando aſſumptum, quia in prædicto caſu vere ponitur in forma,quidquid Chriſtus inſtituit, & quam-

& quamuis materialiter, & ex priuato errore addatur aliquid, quod putatur à Chriſto etiam eſſe additum, tamen illud non mutat ſenſum, & ita non excludit id, quod Chriſtus inſtituit: & per generalem intentionem faciendi ſacramentum corrigitur priuatus error, & ex vi illius intentionis exhibetur ſignum, quod Chriſtus voluit exhiberi, licet per accidens aliquid illi addatur.

Intendens nouum ritũ & ponens verbum ambiguum ex intentione ſenſus falſi ſacramẽtum non facit.

Dico ſecundo: Quando per mutationem redditur ambiguus ſenſus formæ, tunc, ſi miniſter ita intendat introducere nouum ritum, vt non intendat verum ſenſum, ſed falſum atq; erroneum per talem formam ſignificare: tũc mutatio eſt ſubſtantialis, & ſufficiens ad irritandum ſacramentum, non ſolum ex defectu intentionis, ſed etiã ex defectu veræ formæ: & quo ad hanc aſſertionem admitto primam opinionẽ ſupra citatam: & iuxta eandẽ intelligo ſententiã Zachariæ Pap. in dict. ca. Retulerunt: & patet ex ſupra dictis de mutatione proprij verbi formę in aliud verbum æquiuocum: diximus enim, ſi fiat animo ſignificandi aliud, quam per formam ſignificetur, mutationem eſſe ſubſtantialem: ſed idem eſt in præſenti. Et ratio eſt clara, quia in eo caſu formaliter & proprie aliud eſt ſignum, q; miniſter exhibere intendit, quam quod Chriſtus inſtituit: nam quod materialis ſonus ſit idem, vel diuerſus, non refert, vt ſupra dictum eſt, ſed ſignificatio eſt attendenda: hic autẽ, licet verba quoad materialem ſonũ ſint eadẽ, vel parum diuerſa, tamẽ ſignificatio quæ intẽditur, eſt longe alia: & per intentionem proferentis determinantur verba ad talem ſignificationem: fit ergo tunc ſubſtantialis mutatio, ſicut è contrario eſt ſubſtãtialis identitas: quando ſignificatio eſt eadem, licet ſonus vocis varietur: neq; contra hanc aſſertionem procedunt argumenta ſecundæ ſententię, vt per ſe conſtat. Et iuxta eãdem optime intelligitur, quomodo interdũ, ſi miniſter intendat addere, vt eſſentiale aliquid, quod eſſentiale nõ eſt, poſsit ea ratione mutatio eſſe ſubſtãtialis, vt D. Th. docuit, ar. 8. eſt n. hoc verum, quãdo inde oriri poteſt ſenſus aliquis contrarius veritati formæ, & ille eſt intentus: vt ſi quis addat in forma baptiſmi, Et Beatiſsimæ Virginis, intendens ſignificare, & profiteri quaternitatem perſonarum, earumque æqualitatem: tunc enim reuera eſt mutatio ſubſtantialis, quanquam, ſi per eadem verba ſolum intenderet Virginem inuocare vt Dei matrem, mutatio eſſet ſolum accidentalis.

SECTIO VI.

Vtrum eadem materia & forma in ſingulis ſacramentis pro vniuerſa Eccleſia ſufficiat.

Diſtinguere oportet ritum accidentalem ab eſſentiali: & neceſsitatem ſacramenti à neceſsitate præcepti, hoc enim loco, vt antea diximus, non agimus de neceſsitate præcepti ſed ſacramẽti: nec de ritu accidentali, ſed eſſentiali. Vnde, vt certum ſupponimus, in ſacramentis tradendis non ſeruari eundem ritum accidentalẽ in vniuerſa Eccleſia, & conſequẽter ad ſeruanda præcepta, quæ in diuerſis prouinciis vel regionibus obligare poſſunt, non ſufficere vbiq; ſeruare ritum accidentalem, qui alicubi eſt in vſu, quod eſt extra controuerſiam inter Catholicos, & conſtabit latius ex his, quæ poſtea dicemus de ceremoniis ſacramentorum, & præcipue de ſingulis ſacramentis in ſpecie.

Non eſt idẽtitas accidẽtalis in omnibus Eccleſiæ locis.

Explicatio quæſtionis.

Quod ergo nunc inquirimus eſt, an non obſtantibus præceptis Eccleſiaſticis, vel diuerſis ritibus variarum Eccleſiarum: ea materia & forma, quæ ſufficit ad verum ſacramentum conſtituendum in vna parte Eccleſiæ, ſufficiat vbique.

Innoc. c. 1 de Baptiſm. Felinus.

Non enim deſunt Catholici, qui hoc negent, præſertim ex Doctoribus Iuris canonici, vt Innoc. cum aliis in c. 1. de baptiſmo, & Feli. in c. quæ in Eccleſiarum de conſtitut. num. 26. qui ſentiunt, Græcis ſufficere ad baptiſmum conficiendum formam illam, Baptizetur ſeruus Chriſti, & ad conſecrandum corpus Domini ſatis eiſdem eſſe panem fermentatum: ſi tamen aliquis in Latina Eccleſia illa forma, vel hac materia vti velit, neque baptiſmum, neque Euchariſtiam effecturum. Difficileque exemplum videtur de ſacramento Matrimonij: nam ſi aliqui nunc contrahant priuatim in aliquo loco, vbi decretum Conc. Trid. promulgatum non ſit, illi conſenſus ſic expreſſi erunt ibi ſufficiens forma & materia ſacramenti, qui tamen non ſufficiunt in vniuerſa Eccleſia, vt in Italia. v. g. vel Hiſpania, vbi ritus à Conc. inſtitutus neceſſarius eſt.

Eadem materia & forma ſacramenti eſt vbique terrarum.

Dicendum nihilominus eſt, ſacramenta omnia eadem materia & forma conſtare in vniuerſa Eccleſia, atq; adeo id quod in vno loco ſufficit, ſufficere vbiq;, vt ſacramentum factum teneat, quamuis fortaſſe peccet miniſter accidentalem ritum omittendo. Hanc aſſertionẽ obſeruauit Adrian. contra prędictos Canoniſtas, in loco citato ſectione præcedẽti, in materia de baptiſmo: & eſt communis Theologorum diſputantiũ de ſacramentis in ſpecie, & conuinci poteſt illiſmet exemplis de Baptiſmo, & Euchariſtia: nam, vt proprijs locis videbimus, certiſsimum eſt, in illis caſibus vera effici ſacramẽta, ſi quis in Eccleſia Latina vtatur forma, vel materia Græcorum.

Etiam materia & forma Græcorum, verum conficit ſacramentum.

Ratio vero eſt, quia duob. modis poteſt intelligi formam aliquam, vel materiam ſufficere in vna parte Eccleſiæ, & non in alia, ſcilicet vel ex inſtitutione Chriſti, vel ex præcepto Eccleſiæ: neutrum autem dici poteſt probabiliter. Quod patet primo de Chriſti inſtitutione: nam, ſicut Chriſtus vnam inſtituit Eccleſiam, ita vnam tantum fecit ſacramẽtorum inſtitutionem, quæ vniuerſæ Eccleſiæ deſeruiret, & ideo dixit Paul. in hac Eccleſia eſſe vnum Deum, vnam fidem, vnum baptiſma. Quis .n. fingat inſtituiſſe Chriſtum vnũ ritum Baptiſmi, vel Euchariſtiæ pro Græcis, & alium pro Latinis? Hoc ſane alienũ eſt ab omni ratione: & ab omni Eccleſiæ ſenſu, vt ex Concil. Florent. ſatis conſtat: alioqui, eadem facilitate poſſet aliquis fingere inſtituiſſe vnum ritum pro Iudæis, & alium pro Gentilibus, aut quid ſimile: aut certe dici poſſet, diuerſis temporib. poſſe variari ſacramentorum eſſentias, ita vt quod nunc ſufficit, antea non fuerit ſufficiens: vel è contrario, quia non eſt maior ratio de diuerſis locis, quam de diuerſis temporibus, & ſicut potuit Chriſtus aliquid inſtituere pro vno loco, & aliud pro alio: ita etiam, vt aliquid in vno tempore fieret, & aliud in alio: Et quidem, ſi fundamenta prioris ſententiæ alicuius momenti eſſent, non minus probarent de diuerſis temporibus, quã de diuerſis locis: quinimo in multis ſacramentis maior mutatio facta videtur in temporibus diuerſis, quam in locis: eſſet autem abſurdiſsimum dicere, ſacramenta ex Chriſti inſtitutione eſſentialiter variari pro temporum diuerſitate: quin neq; iſta multiplex inſtitutio Chriſti à principio facta fuit, aut nobis tradita: nec poſtea aliquo tempore per ſpecialem reuelationem manifeſta eſt: vna eſt ergo inſtitutio, quæ immutabilis perſeuerat omni tempore: eadem ergo eſt vniuerſalis pro omnibus locis. Tandem ex fine huius inſtitutionis, quem ſupra tractauim⁹, idem probari poteſt: inſtituta enim ſunt ſacramenta, vt Chriſti populus in vnum religionis nomen congregaretur, & ideo neceſſe fuit, vt vna eſſet pro omnibus inſtitutio.

Eccleſia non poteſt mutare inſtitutionem à Chriſto factam.

Altera vero pars de Eccleſiæ præcepto facile conuinci poteſt: quia Eccleſia non poteſt mutare, aut impedire inſtitutionem à Chriſto factam: nõ enim ab illo accepit poteſtatem excellentię ſacramẽtis ſuperiorem, ſed miniſterialem, & ſacramẽtis alligatã, vt latius dicturi ſumus quæſt. 64. ergo nec poteſt facere Eccleſia, vt ſine materia & forma à Chriſto inſtitutis fiat ſacramentum, neque etiam poteſt impedire,

dire, quin ex materia & forma eſſentiali fiat ſacramentum à debito miniſtro: ergo non poteſt Eccleſia efficere, vt materia, & forma, quæ in vna Eccleſia ſufficit, non ſufficiat in vniuerſa Eccleſia, ſaltem vt ſacramentum factum teneat: patet vltima hæc conſequentia, quæ ſi illa forma & materia in vno loco ſufficit, illa ſola eſt eſſentialis ex Chriſti inſtitutione: ergo eadem ſufficiet in quolibet loco, ſi ibi applicetur. Confirmatur, nam, licet Eccleſia prohibeat alicui miniſtro, ne conficiat ſacramentum, ſi non priuet illum aliqua re ſubſtantiali, ac neceſſaria ad ſacramentum, ſola prohibitio non ſatis eſt ad irritandum ſacramentum ab huiuſmodi miniſtro factum, etiamſi ipſe peccet ſacramentum conferendo contra Eccleſiæ prohibitionem: ergo ſimiliter, licet Eccleſia prohibeat, ſacramentum fieri ex tali materia, niſi adhibita tali circumſtantia accidentali, aut ex tali forma, niſi tali modo prolata: hæc prohibitio non erit ſufficieus ad irritandum ſacramentum, ſi ſubſtantialis materia & forma in eo ſeruetur, licet peccet ſacerdos accidentalem illam ſolemnitatem omittendo, ergo quamuis in diuerſis regionibus & locis Eccleſiæ diuerſi ritus accidentales præcepti ſint, id obſtare non poteſt, quominus ad veritatem ſacramenti ſufficiant materia & forma eſſentialis, quocunq; modo vel ritu adhibeantur.

Canoniſtarum quorundam error vnde.

Ad fundamenta ergo prioris ſententiæ reſpondetur, eos authores erraſſe, non ſatis diſtinguendo neceſſitatem ſacramenti à neceſsitate præcepti: vnde illa duo exempla, quæ afferunt, potius contra illos demonſtrant, vt diximus: nam in eis caſibus peccare poſſet ſacerdos ita cōficiendo ſacramentum, ipſum autem validum eſſet. Ad tertium exemplum de Matrimonio reſpondetur, idem argumentū fieri poſſe de temporib. diuerſis, nam eadem ſigna mutui conſenſus, quæ antea ſufficerent ad ſacramentum Matrimonij, nunc non ſufficient, ſi abſque parocho, & teſtibus exhibeantur: & tamen non propterea dicendū eſt, materiam & formam eſſentiale, quæ antea ſufficiebant ad Matrimonium, nunc non ſufficere, non n. potuiſſet Eccleſia illas mutare. Sed dicendum potius eſt, materiam & formam huius ſacramenti eſſe mutuum conſenſum expreſſum, & ad contractum Matrimonij perficiendum inter baptizatos ſufficientem: quam materiam, & formam Eccleſia mutare non poteſt, neq; impedire, quominus illis adhibitis fiat ſacramentum: at verò, quia hoc ſacramentum ſupponit contractum, in quo fundatur: & valor, ſeu efficacia contractus pendere poteſt ex modo contrahendi, qui modus poteſt ab Eccleſia præſcribi, ideo fieri poteſt, vt expreſsio conſenſus, quę aliquando ſufficit ad valorē contractus ſine aliqua ſolemnitate, alio tempore ſine illa non ſit ſufficiens: & ita non variatur formaliter, ac proprie materia, & forma ſacramenti, ſed id quod erat materia, & forma, amittit illud eſſe, ratione cuius poterat eſſe materia, & forma ſacramenti: ſicut ſi Eccleſia poſſet efficere, vt id ꝙ erat panis, iam non ſit panis, vel, vt hæc vox Corpus, non ſignificaret, ꝙ nunc ſignificat, ſed rē aliam, tunc cōſequenter faceret, vt ex illa re, vel ex illo verbo non fieret ſacramentū: non quidem mutando formā, vel materiam ſacramēti proprie, ac formaliter, ſed remote, quaſi deſtruēdo rem ipſā, quæ poterat eſſe forma vel materia ſacramēti.

Eccleſia in matrimonio nō mutauit materiam, & formam.

QVÆSTIO LXI.

De neceſsitate Sacramentorum, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de neceſsitate ſacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, vtrum ſacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem humanam.

Secundo, vtrum fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum.

Tertio, vtrum fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum.

Quarto, vtrum fuerint neceſſaria poſt Chriſti aduentum.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſacramenta ſint neceſſaria ad humanam ſalutem.

4. d. q. 1. art. 2 q. 1. Et 3 contra c. 110. Et li. 4. c. 55. fi. & c. 36.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem. Dicit enim Apoſtolus 1. *ad Timot.* 4. *Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt. Sed vſus ſacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quod ſacramenta perficiuntur in ſignificatione ſenſibilium rerum & verborum, vt dictum eſt.* **ergo ſacramenta non ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem.*

Quæſt. præc. art. 6 ad 2.

2. *Præterea* 2. *ad Corinth.* 12. *Apoſtolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea. Non autem ſufficeret, ſi ſacramenta eſſent neceſſaria ad ſalutem. Non ſunt ergo ſacramenta ſaluti humanæ neceſſaria.*

3. *Præterea, Poſita cauſa ſufficienti, nihil aliud videtur eſſe neceſſarium ad effectum. Sed paſsio Chriſti eſt ſufficiens cauſa noſtræ ſalutis. Dicit enim Apoſt. ad Rom.* 5. *Si cum inimici eſſemus reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati ſalui erimus in vita ipſius. Non ergo requiruntur ſacramenta ad ſalutem humanam.*

Sed contra eſt, quod Auguſt. **dicit* 19. *contra Fauſtum: In nullum nomen religionis ſeu verum, ſeu falſum coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum ſeu ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur. Sed neceſſarium eſt ad humanam ſalutē homines adunari in vnū veræ religionis nomen. Ergo ſacramēta ſunt neceſſaria ad humanā ſalutem.*

Lib. 19. c. 11. in fi. tom. 6.

Reſpondeo dicendum, quod ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem triplici ratione. Quarum prima ſumenda eſt ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium eſt, vt per corporalia & ſenſibilia in ſpiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidentiam, vt vnicuiq; rei prouideat ſecundum modum ſuæ conditionis. Et ideo conuenienter diuina ſapientia homini auxilia ſalutis confert ſub quibuſdam corporalibus, & ſenſibilibus ſignis, quæ ſacramenta dicuntur. Secunda ratio ſumenda eſt ex ſtatu hominis, qui peccando ſe ſubdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbum. Et ideo conueniens fuit, vt Deus per quædam corporalia ſigna, homini ſpiritualem medicinam adhiberet: nā ſi ſpiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non poſſet, corporalibus deditus. Tertia autem ratio ſumenda eſt ex ſtudio actionis humanæ quæ præcipue circa corporalia verſatur. Ne ergo eſſet homini durum ſi totaliter à corporalibus actibus abſtraheretur, propoſita ſunt ei corporalia exercitia in ſacramentis, quibus ſalubriter exerceatur ad euitanda ſuperſtitioſa exercitia, quæ conſiſtunt in cultu dæmonum, vel qualitercunq; noxia, quæ conſiſtunt in actibus peccatorum. Sic igitur per ſacramentorum inſtitutionem, homo conuenienter ſuæ naturæ eruditur per ſenſibilia: humiliatur, ſe corporalibus ſubiectum cognoſcens, dum ſibi per corporalia ſubuenitur: præſeruatur etiam à noxiis actionibus per ſalubria exercitia ſacramentorum.

Ad primum ergo dicendum, quod corporalis exercitatio, in quantum eſt corporalis, non multum vtilis eſt. Sed exercitatio per vſum ſacramentorum, non eſt pure corporalis, ſed quodammodo eſt ſpiritualis, ſcilicet, per ſignificationem & cauſalitatem.

Ad ſecundum dicendum, quod gratia Dei eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis, ſed Deus dat hominibus gratiam ſecundum modum eis conuenientem: & ideo neceſſaria ſunt hominibus ſacramenta ad gratiam conſequendam.

Ad tertium dicendum, quod paſsio Chriſti eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis. Nec propter hoc ſequitur quod ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem: quia operantur in virtute paſsionis Chriſti, & paſsio Chriſti quodam-

modo applicatur hominibus per ſacramenta, ſecundum illud Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.

COMMENTARIVS.

IN titulo tam huius articuli, quam omnium ſequentium, obſeruandum in primis eſt, non eſſe ſermonem de neceſsitate ſacramenti poſt factam inſtitutionem: hæc enim non eſt generalis, neq; eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis: ſed in vnoquoq; talis erit, qualis fuerit eius inſtitutio, vt inferius attingitur à D. Thom. in qu. 65. ſed eſt ſermo de neceſsitate ipſius inſtitutionis. Vnde fit (quod recte annotauit Caietan.) non poſſe eſſe ſermonem de neceſsitate ſimpliciter, ſed ad melius eſſe: abſolute n. potuiſſet Deus ſine ſenſibilibus ſacramentis ſalutem hominum operari. Quod ergo inquiritur, eſt, an hic modus fuerit conuenientior, & homini magis accommodatus. Secundo eſt obſeruãdum, D. Thom. ſimpliciter mouere quæſtionem hanc abſtrahendo à determinato aliquo tempore: nam in tribus articulis ſequentibus de ſingulis temporibus inquirit, atque ita hic abſolute etiam reſpondet, ſacramenta eſſe ad ſalutem homini neceſſaria. Vnde videtur colligi, definitionem hanc eſſe generalem, & applicari poſſe ad omnia tempora, & ad omnem ſtatum humanæ naturæ: alioqui nec doctrinalis eſſet reſponſio, neq; interrogationi adæquate ſatisfaciens. In contrarium vero eſt, quia D. Thom. artic. ſequenti negat, fuiſſe neceſſaria homini ſacramenta in aliquo ſtatu, ſcilicet, ante peccatum: oportet ergo, vt & titulum huius articuli & reſponſionem eius de tempore poſt peccatum intelligamus. Dicendum tamen exiſtimo, mentem D. Thomæ fuiſſe loqui de homine abſolute conſiderata eius natura, non tantum vt lapſa, neque vt euecta ad perfectionem ſtatus innocentiæ, ſed ſecundum ſe ex vi naturalis conditionis eius: & hoc modo reſpondet, indigere ſubſidio ſacramentorum. An vero conſtitui poſsit in aliquo altiori ſtatu, in quo illis non indigeat, hoc inquirit in articulo ſequenti.

Sacramentorum non eſt neceſſitas ſimpliciter.

Concilian tur duo loca D. Thomæ.

Et iuxta hunc ſenſum, tam reſponſio articuli, quam prima & tertia ratio eius claræ ſunt. Secunda vero nonnihil difficultatis habet: quia cum ex peccato ſumatur, videtur procedere de homine lapſo, & non de homine ſecundum ſe. Reſpondetur tamen rationem illam non fundari in propria malitia culpæ, ſed in effectu relicto ex culpa, qui eſt affectus, & nimia propenſio ad res corporales, quiquidem affectus idem eſt in homine in ſua pura natura conſiderato, quamuis in illo non eſſet pœna, nec affectus peccati, eodem tamen modo eſſet ſufficiens ratio efficiens ſacramentorum neceſsitatem, ſeu indigentiam: quia hæc non oritur ex illo affectu propter habitudinem, quam habet ad culpam originalem, ſed ſecundum ſe, & ita facile accommodatur hæc ratio ſenſui prædicto.

Secunda ratio D. Tho fundatur in affectu ad res corporeas.

Alia vero difficultas oriri poterat ex rationibus D. Tho. & ſolutionibus argumentorum: procedunt enim de ſacramentis ad ſanctificandos homines inſtitutis: vnde ſolum videntur probare de ſacramentis nouæ legis. Reſpondetur in primis, cum dictum ſit, hic non eſſe ſermonem de neceſsitate ſimpliciter, ſed ad melius eſſe, etiamſi fateamur, ſermonem D. Thom. eſſe, de ſacramentis nouæ legis, merito dici poſſe, illa eſſe neceſſaria homini ſecundum ſe ad ſalutem obtinendam, quamquam non ſemper illi data ſint: quia non omni tempore abundantia gratiæ illi collata eſt. Deinde dicitur D. Thomam abſolute loqui de ſacramentis, ſiue ſint ſigna, ſiue cauſæ gratiæ, vt aperte patet in ſolutione ad primũ, & omnes vtilitates ſacramentorum, quæ in tribus rationibus proponuntur, non pendent ex cauſalitate gratiæ, ſed ſolum requirunt, quod ſacramenta contineant diuinum cultum, & ſpiritualem ſignificationem. Vnde etiam fit, vt eorum vſus poſsit conferre ad hominis ſanctificationem, ſaltem ex opere operantis, quod ſi etiam habuerint virtutem ad ſanctificandum ex opere operato, tanto erunt meliora & vtiliora homini: & hoc modo loquitur D. Tho. in ſolutione ad 2. & 3. & ita eſt perſpicua littera huius articuli.

ARTICVLVS II.

Vtrum etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta.

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta. Quia ſicut dictum eſt, * ſacramenta ſunt neceſſaria homini ad gratiam conſequendam. Sed etiam in ſtatu innocentiæ homo indigebat gratia: ſicut in prima parte habitum eſt. * Ergo etiam in ſtatu illo erant neceſſaria ſacramenta.* 4 *diſt. 1. q. 1. art. 2 q. 3.* *Art. praced. ad 2.* *1 p. q. 95. art. 4. ad 1.*

*2. Præterea, Sacramenta ſunt neceſſaria homini ſecundum conditionem humanæ naturæ: ſicut dictum eſt. * Sed eadem eſt natura hominis ante & poſt peccatum. Ergo videtur, quod etiam ante peccatum homo indiguerit ſacramẽtis.* *Art. praced.*

3. Præterea, Matrimonium eſt quoddam ſacramentum, ſecundum illud Epheſ. 5. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia. Sed matrimonium fuit inſtitutum ante peccatum, vt dicitur Geneſ. 1. Ergo ſacramenta erant neceſſaria homini ad peccatum.

Sed contra eſt, quod medicina non eſt neceſſaria niſi ægroto, ſecundum illud Matth. 9. Non eſt opus ſanis medicus, ſed ſacramenta ſunt quædam ſpirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt neceſſaria ante peccatum.

Reſpondeo dicendum, quod in ſtatu innocentiæ ante peccatum ſacramenta neceſſaria non fuerint. Cuius ratio accipi poteſt ex rectitudine ſtatus illius, in quo ſuperiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis. Sicut enim mens ſuberat Deo, ita menti ſuberant inferiores animæ vires, & ipſi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem eſſet, ſi anima perficeretur, vel quantum ad ſcientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in ſacramentis. Et ideo in ſtatu innocentiæ homo ſacramentis non indigebat, non ſolum in quantum ſacramenta ordinantur ad remedium peccati, ſed etiam in quantum ipſa ordinantur ad animæ perfectionem.

Ad primum ergo dicendum, quod homo in ſtatu innocentiæ gratia indigebat, non tamen, vt eam conſequeretur per aliqua ſenſibilia ſigna, ſed ſpiritualiter & inuiſibiliter.

Ad ſecundum dicendum, quod eadem eſt natura hominis ante peccatum & poſt peccatum, non tamen eſt idem naturæ ſtatus. Nam poſt peccatum, anima etiam quantum ad ſuperiorem partem, indiget accipere aliquid à corporalibus rebus ad ſui perfectionem, quod in illo ſtatu homini neceſſe nõ erat.

Ad tertium dicendum, quod matrimonium fuit inſtitutum in ſtatu innocentiæ, non ſecundum quod eſt ſacramentum, ſed ſecundum quod eſt in officium naturæ: Ex conſequenti tamen aliquid ſignificabat futurum circa Chriſtum & Eccleſiam. ſicut & omnia alia, quæ in figura Chriſti præceſſerunt.

COMMENTARIVS.

CIrca intelligentiam tituli huius articuli diſſentiunt inter ſe interpretes D. Th. Caiet. enim exiſtimat D. Th. non habere quæſtionem de ſtatu innocentiæ abſolute, prout futurus eſſet, ſi homo non peccaret, ſed ſolum prout de facto fuit in primis hominib. ante peccatum: ita vt hic non tractetur quæſtio quaſi cõditionalis, ſcilicet, an ſi ſtatus innocentiæ duraſſet, & in eo multiplicarentur homines, indigerent ſacramentis, ſed abſoluta, vtrum Adam, & Eua deberent aliqua ſacramenta accipere antequam

Quid quæratur, quæritur.

quam peccarent. Fundatur Caiet. Primo in verbis tituli, quia non quæritur, vtrum in ſtatu innocentiæ, ſed vtrum ante peccatum. Secundo in ſolutione ad ſecundum, in qua dicitur ante peccatum non indiguiſſe hominem corporalibus rebus, vt ab eis aliquam perfectionem animæ acciperet, quod eſt verum de Adam & Eua, non tamen eſſe verũ de omnibus hominibus, ſi ſtatus innocentiæ duraret: acciperent enim ſcientiam à corporalibus rebus. Tertio iuuat hanc expoſitionem, quod iuxta illam reſolutio articuli eſt vera, & facilis: in alio vero ſenſu eſt valde difficilis, vt videbimus. At vero Soto & Ledeſma intelligunt D. Thom. quærere de ſtatu innocentiæ, tã qui iam fuit in primis hominibus, quam qui futurus eſſet in omnibus, ſi Adam non peccaret. Qui ſenſus & ſimplicior, & verior eſt ſine dubio. Primo, quia D. Tho. in diſcurſu huius quæſtionis tractare voluit de neceſsitate ſacramentorũ in omnibus temporibus & ſtatib. hominum, quod non plene feciſſet, niſi in hoc poſteriori ſenſu quæſtionem mouiſſet. Secundo, quia in diſcurſu articuli nõ fundatur in peculiari perfectione, quam habuerunt Adam & Eua ante peccatum, ſed in communi ratione, & rectitudine ſtatus innocentiæ, quę futura erat in hominibus, ſi peccatum non interceſsiſſet. Tertio, quia tam in corpore articuli, quam in ſolutione ad primum, pro eodem ducit D. Tho. agere de ſtatu innocentiæ, quam de primis hominibus, & ita ratio ſumpta ex titulo articuli nullius momenti eſt: neq; etiam ratio deſumpta ex ſolutione ad ſecundum; quia D. Thom. non intendit excludere ab illo ſtatu perfectionem homini connaturalem, qualis eſt: vti rebus corporalibus, vt obiectis ad ſcientiam acquirendam: quia hoc nihil pugnabat cum perfectione illius ſtatus. Vnde de ipſomet Chriſto, qui perfectiorem ſtatum habuit, quantum ad animam, docet alibi D. Tho. hoc modo accepiſſe naturalem ſcientiam à rebus: & de Adam & Eua negari non poteſt, quin aliquo modo proficere potuerint ante peccatum ex ſenſibilib. obiectis, ſaltem quantum ad experimentalem ſcientiam. Loquitur ergo D. Tho. de ſupernaturali perfectione ſcientiæ, & gratiæ, in quibus non expediebat hominem in ſtatu innocentiæ proficere per vſum rerum ſenſibilium, neq; illis ſubiici ad huiuſmodi fructum capiendum propter rectitudinem ac perfectionem illius ſtatus, & ita eſt perſpicua litera, & ſenſus D. Thom. de re autem ipſa commodius diſputatione ſequenti dicemus.

Intelligenda quæſtio de ſtatu innocẽtia qui fuit & qui futurus eſſet, niſi Adam peccaſſet.

DISPVTATIO III.

De ſacramentis quæ futura eſſent in ſtatu innocentiæ.

IN præcedentibus diſputationib. tractauimus, quid ſit ſacramentum, ante quæſtionem, an ſit, propter rationem ibi traditam: reliquũ ergo eſt, vt quæſtionem ibi ex accidenti omiſſam diſputemus, antequam ad effectus, vel cauſas ſacramentorum progrediamur. Quoniam vero ſacramenta habent ſuum eſſe ex inſtitutione, idẽ eſt quęrere, an ſacramenta ſint, & an facta ſit eorum inſtitutio: & quoniã Deus, qui ſolus eſt ſacramentorum inſtitutor, vt poſtea dicemus, nihil niſi ex certa ratione, neceſsitate, vel vtilitate operatur, ideo, inueſtigando ſacramentorum inſtitutionem, neceſſario inquirendum eſt, quæ fuerit cauſa, vel neceſsitas illa inſtituendi, hæc ergo tria ſimul tractãda ſunt: vnde ſimul ex parte obiter explicabitur finalis cauſa ſacramentorum, quę eſt eorum vtilitas vel neceſsitas, hæc enim duo idem in hac materia ſignificant, vt in Commentario articul. 1. notaui, & latius tractant Scotus in quart. diſtinctio. pri. quæſtione tertia, & Gabr. quæſt. ſecunda, articul. 1. Quamuis autem D. Thomas prius generalem quæſtionem de homine præmiſerit, quam de ſingulis ſtatibus hominis diſputauerit: tamen claritatis gratia, illa prætermiſſa, de ſingulis ſtatibus ſigillatim dicemus: quia cum non ſit in omnibus æqualis cõgruentia, vel neceſsitas, neq; eadem inſtitutio, & ratio ſacramentorum omnibus conueniat, non tam commode poteſt ſacramentorum neceſsitas in communi explicari, quam in particulari: præſertim, quia de illa generali quæſtione ſufficiunt, quæ Diuus Thomas tradit, & quæ dicemus de homine in ſtatu innocentiæ, omnia applicari poterunt homini ſecundum ſe conſiderato, nam certum eſt, ex ſtatu innocentiæ non fuiſſe ortam ſpecialem neceſsitatem ſacramentorum, vnde, ſi quæ in illo fuit neceſsitas, hæc nata eſt ex natura hominis ſecundum ſe.

In hac ergo diſputatione dicemus de ſtatu innocentiæ, in ſequentibus vero de ſtatu poſt peccatum iuxta diuerſa tempora, ætates, & leges à Deo datas. Conſideratio autem ſacramentorum fieri poteſt, vel ſecundum propriam & ſpecificam rationem ſacramenti, vel ſecundum communiorem rationem diuini cultus externi, quas duas rationes ſæpe confundunt authores in præſenti materia, cum tamen valde diuerſæ ſint, & ratio externi cultus latius pateat, quam ratio ſacramenti, quia ergo de ſtatu innocentiæ vtraque in dubium verti poteſt, vt à communioribus & clarioribus procedamus, dicemus prius de cultu in communi, deinde de ſacrificio, poſtea de ſacramento.

SECTIO I.

Vtrum in ſtatu innocentiæ colendus eſſet Deus ab hominibus cultu externo, priuato, & publico.

IN quæſtione hac non inuenio inter Catholicos diſſentientes ſententias, neque etiam fuerunt aliqui hæretici qui de illo ſtatu ſpecialiter hoc negarẽt, præter eos, qui in vniuerſum hũc externum cultum reiiciunt, vt per ſe malum in hoc ſtatu, contra quos non eſt hoc loco diſputandum, tum, quia eſt abſurdiſsima hæreſis, & ſine fundamento, tum quia eſt valde generalis ad materiam de religione pertinens.

Dicendum eſt ergo primo. Cultus Dei externus per actiones corporis valde conſentaneus eſſet hominibus in ſtatu innocentiæ, vnde & probabile eſt de facto in eis fuiſſe, & longe probabilius futurum fuiſſe, ſi homo non peccaſſet. Hanc concluſionem exiſtimo certam ex ipſa naturali ratione, quia hic cultus externus non eſt ex accidenti, ſeu per occaſionem introductus ratione peccati, ſed eſt per ſe debitus Deo, eo quod eſt author humanæ naturæ, quæ animo & corpore conſtat, hæc eſt enim fundamentalis ratio huius cultus, qua ſæpe Patres vtuntur, vt in ſuperioribus viſum eſt, & latius in materia de religione tractatur: ſed hæc ratio eodem modo obligaret in ſtatu innocentiæ, in quo etiam homo conſtaret corpore & anima: ergo vtriuſque actibus deberet colere Deum authorem ſuum. Secundo eſt alia ratio ſumpta ex conſortio & ſocietate aliorum hominum: eſt enim naturalis homini vita politica & ſocialis: & ideo non ſatis eſt, vt interius credat & colat verum Deum, ſed etiam oportet, vt ore & opere ſuam fidem & religionem oſtendat: ſed hæc ratio tota haberet locum in ſtatu innocentiæ, in quo & homines politice, & non ſolitarie viuerent: neque enim alia viuendi ratio perfectioni illius ſtatus fuiſſet conſentanea, & vnus non cognoſceret interiores actus alterius, niſi quatenus per exteriores manifeſtarentur: ergo neceſſarium erat, vt in eo ſtatu, non ſolum eſſet vera religio, ſed etiam exterior eius profeſsio, quæ non fit niſi hoc exteriori cultu religionis. Tertio, Naturale eſt homini, vti corpore & animo in ſuis actionibus: ergo maxime in diuino cultu. Quis enim poteſt excogitari decentior vſus facultatum, & actionum corporis, quam diuinus cultus? ſicut ergo non eſſet indecens

Cultus Dei externus valde conſentaneus eſſet in ſtatu innocentiæ.

indecens homini in ſtatu innocentiæ animo & corpore conſtare: ita neq; offerre cultum Deo ſuo modo ſpiritu & corpore compoſitum. Confirmatur quia actiones corporis iuuare ſolent ad actiones mentis & animi deuotionem excitare, hunc autem vſum poſſent habere etiam in ſtatu innocentiæ.

Obiectio.

Dices, His rationibus probaretur etiam in ſtatu gloriæ poſt reſurrectionem corporum futurum eſſe diuinum cultum externum, ac ſenſibilem.

Reſpon.

Reſpontur in primis non eſſe omnino eandem rationem, quia in gloria reſurget corpus ſpirituale, & anima multo magis erit independens ab actionibus eius: erit enim intentiſsima Deo, abſq; conſortio ſeu concurſu corporis: in ſtatu vero innocentiæ quamuis corpus eſſet in perfectiori ſtatu, quam nunc ſit, tamen reuera eſſet corpus animale, & licet anima perfectius illi dominaretur, tamen etiam poſſet ab illo iuuari, vt perfectius interiores actus exerceret, & vehementius ad illos applicaretur: penderet enim intellectus in cognitione ſua à phantaſmatibus, & affectus omnino ſpirituales coniunctionem haberent cum affectibus corporis: & conſequenter cum obiectis ſenſibilibus, à quibus hi excitantur. Deinde dicitur, verum eſſe, in beatitudine futurum eſſe externum Dei cultum, laudabunt enim ſancti Deum, non tantum mente, ſed etiam voce & actibus corporis: & præſertim indubitatum eſt adoraturos Chriſtum Deum hominem, exteriorem reuerentiam illi exhibendo.

Homines beati externo cultu Deum laudabunt.

Circa hãc vero aſſertionem inquiri poteſt, vtrum hic cultus externus futurus eſſet in ſtatu innocentię priuatus tantum pro vniuſcuiuſ p arbitrio, an vero etiam publicus nomine totius Eccleſię, vel reipublicę ſolemni aliquo ritu exhibitus: nam rationes factę ſolum videntur procedere de priori modo cultus. Reſpondetur, licet concluſio certior ſit de ritu priuato, veram tamẽ videri etiam de publico, propter illam præcipuerationem, quia homo natura ſua eſt politicum animal, & ideo naturale eſt hominibus in vnum populum vel rem publicam congregari, eſſet ergo hic modus ſocietatis in ſtatu innocentiæ, nam per ſe bonus eſt, & humanæ naturæ conueniens, & nõ tantum occaſione peccati: ergo homines ſic congregati in vnum corpus politicum, deberent etiam in vnum religionis nomen congregari. Nã in omni republica bene inſtituta primum, ac pręcipuum eſſe debet religionis negotium, ad cuius debitam inſtitutionem, ordinem, conſeruationẽ, & augmentum reliqua omnia, ſi neceſſe fuerit, referri debent, non enim poſſet honeſtas morum recte in humana republica inſtitui, & conſeruari, niſi ratio diuini cultus principem locum haberet: non poſſunt autem homines congregari in vnum nomen religionis, niſi medio aliquo cultu Dei externo, & ſenſibili, ac toti reipublicæ communi, vt conſtat ex D. Aug. 19. contra Fauſt. c. 11. & ex ratione facta, quia homines non vident actiones animi, ſed corporis. Secundo eſt etiam optima ratio, quia ſicut recta ratio dictat, vt vnuſquiſq; priuatus homo ſuo proprio corpore, & animo, & priuatis actionibus colat Deum: ita etiam dictat, vt tota reſpublica, prout eſt vnum corpus politicum, vnum etiam cultum quaſi cõmuni conſenſu Deo offerat: ſed hoc eſt colere Deum publico, & ſolemni cultu: ergo. Tandem, nam in ſtatu innocentiæ futura eſſet vna humana cõgregatio, ſeu reſpublica, ſiue omnino vna, ſiue in varios populos, vel regna, eſſet diuidenda: hoc enim nihil ad pręſentem diſputationem refert: ergo eadem vel maiori ratione futura eſſet vna Eccleſia, magis enim ad ſpiritualem finem quam ad temporale commodum, in vnum corpus congregarentur homines, quorum vnum eſſet interior fides, & intentio eiuſdem beatitudinis acquirendæ: eſſet igitur illa Eccleſia viſibilis, quia hoc eſt de ratione Eccleſiæ militantis, & ex viſibilibus hominibus compoſitæ: ergo neceſſarius eſſet in illa Eccleſia viſibilis cultus religioſus, publicus, & communis, vt in eo omnia vnius Eccleſiæ membra conuenirent. Neq; contra hęc omnia inuenio obiectionem aliquam, vel difficultatem, quia nullam habent repugnantiam vel indecentiam, in illo ſtatu, & ex ipſa naturali ratione bene inſtituta, & præſertim fide illuſtrata conſequuntur abſq; aliis legibus poſitiuis, vel ſpeciali diuina inſtitutione, quæ neceſſaria ſit: Poſſet enim totus hic cultus hominum arbitrio relinqui, & ex rerum conſenſione, vel maiorum traditione definiri.

Homines in ſtatu innocentia publico ritu Deũ colerent.

In repu. præcipuũ debet eſſe negotiũ religionis.

Auguſt.

SECTIO II.

Vtrum in ſtatu innocentiæ futurus eſſet ſacrificiorum & oblationum cultus.

DVplex intelligi poteſt externus ac ſenſibilis Dei cultus. Alter, qui ſit ſolis actionibus, & organis corporis humani, alter qui fit aliquo vſu externarum rerum. Priorẽ exercemus, quando voce Deum oramus, vel laudamus, quando genu flectimus, vel ſimiles actiones exercemus, quæ non habent aliam materiam, circa quam verſentur, præter noſtri corporis membra, & eorũ vſum. Poſteriori vero modo colimus Deum, quando res externas illi offerimus, vel ſacrificamus, cereos accendimus, vel thus, aut incenſum adolemus in eius honorem. Vnde pendet explicatio quæſtionis propoſitæ, an in illo ſtatu futurum eſſet ſacrificium. Soto enim negat in ſtatu innocentiæ futura fuiſſe ſacrificia, quia omnis finis & ratio ſacrificiorum in eo ſtatu ceſſaret: quia tunc non eſſent peccata, & ita non eſſent neceſſaria ſacrificia ſatisfactoria, neq; eſſet varietas cultus, aut religionis, quia omnes vno ore colerent & adorarent Deum, & omnibus eſſet notum, omnes eſſe eiuſdem Dei cultores, & amicos, ac iuſtos, quia omnes eſſent in iuſtitia procreati, & nulla tunc eſſent peccata, atq; ita non eſſent neceſſaria ſacrificia, vel ad manifeſtationem, vel ad diſtinctionem veræ religionis. Neq; etiam ad memoriam beneficiorum Dei, quia aliis modis eſſent tunc homines ſufficienter inſtructi de diuinis rebus ac beneficiis. Nec denique ad gratias agendas conferrent ſacrificia, quia omnes tunc ſimplici corde, & ore Deum laudarent. Confirmatur primo, quia vane offeruntur res ſenſibiles, niſi ceſſuræ ſint in vſum miniſtrorum & templorum: tunc autem non eſſent miniſtri, neq; templa, neq; etiam quiſquam aliqua re indigeret: quia omnia eſſent communia: ergo tales oblationes tũc nullius eſſent momenti: ergo & nullius meriti vel laudis. Tandem confirmatur, quia, ſecluſa ſignificatione, vanum ac futile eſt huiuſmodi ſenſibilia ſacrificia facere: ſed hæc ſignificatio nõ eſſet neceſſaria in ſtatu innocentiæ: ergo: Hæ vero rationes non me ita mouẽt, quin cõtrariam ſententiam valde probabilẽ exiſtimem, & conſentaneam doctrinæ D. Th. qui nunquam negauit in eo ſtatu futura fuiſſẽ ſacrificia: quin potius 2. 2. q. 85. art. 1. abſolute dicit offerre ſacrificiũ eſſe de lege naturę: quia ex naturali ratione procedit, quod homo quibuſdam rebus ſenſibilibus vtatur, vt per earum oblationem ſubiectionem ad Deum ſignificet, & diuinum dominium recognoſcat, & ſimilia repetit art. 4. Hoc autem naturale dictamen de offerendo Deo ſacrificia: non oritur ex occaſione aliqua orta ex peccato, vt ex ratione facta conſtat: ſed ex ſubiectione, & illius recognitione, quam homo debet Deo, propter ſupremum eius dominium. Quæ ratio ita poteſt ex dictis confirmari, quia homo non tantum accepit à Deo corpus & animam, ſed etiam res externas, quibus ad corporis conſeruationem, & animi profectum, oblectationem, vel exercitium vtitur: ergo non ſolũ debet corpore & animo Deum colere, ſed etiam rebus externis, quarum oblatione, conſumptione, aut alio ſimili vſu, Deũ eſſe omnium dominum proteſtetur, eiq; gratias agat, iuxta illud

Sotus negat futura fuiſſe ſacrificia.

Contraria [illegible] ho. [illegible]

Paralipom. 29. Tua ſunt omnia, & de his, quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi, quæ tota ratio & congruentia locum haberet in ſtatu innocentiæ. Deniq; huiuſmodi vſus rerum ſenſibilium eſt per ſe decens, & honeſtus, & non includit imperfectionem ſtatui innocentiæ repugnantem, vt ex dictis facile conſtat: & ex his quæ Soto obiicit: nullam enim in hoc actu imperfectionem oſtendunt.

Etiamſi Adam nõ peccaſſet, probabile eſt alios peccaturos.

Ad primam enim & præcipuam rationem in primis dicitur, eum ſupponere, ſi Adam non peccaſſet, nulla fuiſſe futura hominum peccata: quod non ſolum incertum eſt, ſed etiam minus probabile: nam per iuſtitiam originalem non magis confirmarentur homines in gratia, quam Adam ipſe fuit in ſua creatione, & prima iuſtificatione confirmatus: ſicut ergo ille peccauit, potuiſſent alij peccare, etiamſi ipſe non fuiſſet lapſus, neq; in illa tota natura corruiſſet. Quod ſi peccarent aliqui, ceſſant omnes rationes Soti: nam pro illis poſſent fieri ſacrificia, vel ſatisfactoria, vel deprecatoria à viris ſanctis & iuſtis: poſſent etiam adeo multiplicari peccata, vt diuerſi ritus religionis, vel veræ aut falſæ ab hominib. inſtituerentur. Deinde ſecluſis omnib. peccatis, eſſet ſufficiens ratio ad inſtituenda ſacrificia, exhibitio diuini honoris, & gratiarum actionis, & cauſa etiam aliquid impetrandi à Deo. Quanquam n. poſſent hæc omnia homines corde & ore facere, decebat tamen, vt etiam externis rebus hoc facerent, vt omnibus modis animi gratitudinem, & recognitionẽ oſtenderent. Quod vero de vſu templorum, ac miniſtrorum obiicitur, valde accidentarium eſt, & extrinſecum ad inſtitutionem, honeſtatem, & vtilitatem ſacrificij, vt in lege gratiæ, ſi ſolum ſacrificium nude ac per ſe ſpectetur, obligatio, quæ in eo ſit, non cedit in vſum templorum, vel miniſtrorum: imo ſi tales eſſent homines, vt nulla re indigerent, purius ac ſincerius illud ſacrificium offerre poſſent. Atq; eadem ratione impertinens eſt, quod bona ſint communia: quia ſacrificium non habet honeſtatem ex eo, quod homo ex proprijs bonis aliquid amittit, vel conſumit, vt videre licet in ſacrificio Miſſæ: in quo offerendo fere nihil ex temporalibus bonis conſumitur: & æque religioſe fieri poſſet ex bonis communibus, ſicut ex priuatis: ergo propter has cauſas extrinſecas non eſt negandum ſacrificium in ſtatu innocentiæ, cum per ſe & intrinſeca ratio eius cum perfectione illius ſtatus non repugnet, ſed maximã habeat congruentiam. Vnde circa id, quod in vltima confirmatione dicebatur de ſignificatione ſacrificij, diſtinctione opus eſt, quã latius inferius tradituri ſumus.

Sacrificiorũ ſatis magna cauſa eſt gratiarum actio, &c.

Quæ ſignificatio ſit de eſſentia ſacrificij.

Eſt n. in ſacrificio ſignificatio quędam moralis, quatenus eſt ſignum interioris ſacrificij, & hæc ſola eſt de eſſentia ſacrificij, quæ non repugnabat ſtatui innocentiæ, nam in eo etiam naturale eſſet hominib. interiorem mentem exteriorib. ac ſenſibilib. ſignis manifeſtare, tam verbis, quam factis & rebus. Alia eſt ſignificatio myſtica, quatenus per ſacrificiũ ſignificatur aliquod ſupernaturale diuinum myſterium, & hęc non eſt de eſſentia, ac neceſsitate ſacrificij, abſolute, & ſimpliciter loquẽdo: & ideo, quamuis gratis concederemus hanc ſignificationem nõ fuiſſe futurã in ſtatu innocentię, non inde fit, tunc non fuiſſe futurum ſacrificium: quamquam improbabile non eſt, potuiſſe tunc eſſe ſignificationem aliquam myſticã alicuius diuini myſterij, vt verbi gratia, Chriſti Domini, qui in eo ſtatu venturus eſſet, etiamſi homo non peccaſſet: quia ſicut hæc myſteria poſſent tunc ſignificari ab hominibus per verba ſenſibilia, vel per ſcripta: ita etiam per facta, vel res externas: cur enim hoc poſterius repugnat perfectioni illius ſtatus potius, quam illud prius? Mihi igitur probabilius eſt, vſum ſacrificij potuiſſe habere ſufficientem congruentiam in ſtatu innocentiæ, & neq; indecentiam vllam fuiſſe allaturũ: ac deniq; (quod certius eſt) non futurum fuiſſe malum, nec cõtra rationem, nec ſpeciali aliqua Dei lege prohibendum: vanum enim eſſet, ſine fundamento vel ratione aliqua huiuſmodi legem fingere. An vero de facto futurus fuiſſet talis vſus ſacrificij, ſi homo non peccaſſet, non exiſtimo poſſe certa ratione affirmari, quia licet hoc ſacrificium dicatur eſſe de lege naturæ, vel ſecundum rationem communem cultus externi, vel quia eſt conſentaneum rationi naturali, tamen ſimpliciter non eſt in præcepto naturali, proprie loquendo de ſacrificio, prout conſiſtit in ſacra oblatione externarum rerum ſenſibilium: igitur ex ſola obligatione legis naturæ non poteſt certo colligi: homines perſeuerantes in iuſtitia originali vſuros fuiſſe ſacrificijs, penderet enim hoc ex eorum arbitrio, vel certe ex diuino, ſi huiuſmodi legem eis vellet imponere. Si tamen credendum eſt, facturos fuiſſe homines in eo ſtatu, quod eſſet magis congruum, magiſque humanæ naturæ ac rectæ rationi conſentaneum, credibilius eſt, fuiſſe vſuros aliquo ſacrificio propter rationes ſupra factas. Denique, ſi quæratur, vtrum Adam & Eua ante peccatum aliquod ſacrificium obtulerint. Id multo magis incertum eſt, nam ſicut id affirmare non poſſumus propter illius temporis breuitatem, ita neque eſt ſufficiens fundamentum ad id negandum: nam licet ſcriptura hoc non referat, non inde ſequitur factum non eſſe, vt in ſimili dixit D. Thomas 2. 2. quæſtione 85. articulo primo, ad primum, vbi dicit credendum eſſe, Adam obtuliſſe ſacrificium, licet non legatur, loquitur autem abſolute de Adam, non diſtinguendo de tempore, ante vel poſt peccatum.

Ex ſola obligatione legis naturæ non poteſt certo colligi futura ſacrificia, ſi iuſtitiæ donum perſeueraſſet.

Adam obtuliſſe ſacrificium ante peccatũ cur negetur, omnino non eſt.

SECTIO III.

Vtrum in ſtatu innocentiæ fuerint ſacramenta, vel futura fuiſſent peccato non exiſtente.

PRima ſententia negat, tenet Hugo Victor. libr. 1. de ſacrament. part. 9. capit. 3. & 5. & in ſum. ſent. tract. 9. capit. 1. vbi omnes congruentias ſacramentorum ortas dicit occaſione peccati. Et hæc videtur eſſe mens D. Thom. vt diximus, quamuis enim non expreſſe neget, futura fuiſſe tũc ſacramenta: tamen, cum negat fuiſſe neceſſaria, hoc plane intendit, ſcilicet non fuiſſe illi ſtatui congruentia, & conſequenter, nec in eo futura fuiſſe: quia Deus ſuauiter omnia diſponit, & in ſingulis ſtatibus prouidet, quod eis eſt conſentaneum. Idem D. Thom. in 4. d. 1. articul. 2. quæſt. 2. & ibi Bonauentura artic. 1. q. 1. Richar. art. 1. quæſt. 1. & Gabriel qu. 2. concl. 1. Maior qu. 4. Palud. qu. 3. concl. 2. Altiſiod. lib. 4. ſum. in principio, Caiet. Soto, & Ledeſma. Fundamentum eſt, quia ſacramenta inſtituuntur propter ſupernaturalem perfectionem, vel cognitionis, vel gratiæ: ſacramenta enim ſunt vel propter ſignificationem, quæ ad cognitionem ordinatur, vel propter effectionem, per quam gratia confertur: ſed neutro modo debuit perfici homo per ſacramenta in ſtatu innocentiæ: ergo non eſt, cur tunc inſtituerentur. Probatur minor, nam nobiliora perfici ab inferioribus non eſt ordo per ſe conueniens, niſi vel ex neceſsitate naturæ oriatur, vt cum homo naturalem cognitionem accipit à ſenſibilibus, vel cum propter aliquam rationem ortam occaſione peccati, ita fieri expedit: ſed vtraque cauſa ex his deficit in ſtatu innocentiæ, quoad inſtitutionem ſacramentorum: ergo: Et confirmatur, quia ordo illius ſtatus erat, vt homo ſecundum partem ſuperiorem dominaretur omnib. rebus, eiſq; minime ſubijceretur, quamdiu ipſe ſubiectus eſſet Deo: ergo durante hac ſubiectione perfecta hominis ad Deum, non eſſet ipſe ſubijciendus ſacramentis ſenſibilibus, vt per ea gratiam, vel ſupernaturalem cognitionem acciperet.

Hugo.
Hæc ſententia cenſet omnia ſacramenta orta occaſione peccati.

Bonau. Richar. Gabr. Maior. Palud. Altiſiod.

Secunda ſententia affirmat, licet in ſtatu innocentiæ

centiæ non eſſet futura tanta neceſsitas ſacramentorum ſicut modo eſt, non tamen fuiſſe defuturam ſufficientem rationem, & cauſam, ob quam inſtituerentur. Ita tenet Alexander 4. part. quæſtione 1. membr. 2. articulo 1. inclinat etiam Duran. diſtinct. 1. quæſtione 2. numero 9. nec diſſentit Scot. quæſtione 3. artic. 3. ſolum enim dicit, in eo ſtatu non fuiſſe tantam congruentiam ad ſacramentorum inſtitutionem, ſicut modo eſt.

Quid in quæſtione inuoluatur euoluitur.

In hac queſtione multa ab authoribus inuoluuntur, quæ confuſionem pariunt. Diſtinguenda ergo ſunt, vt diſtincte poſsimus quæſtioni ſatisfacere. Primum ergo inquiri poteſt, an in ſtatu innocentiæ fuerit ſufficiens congruentia ad inſtituenda ſacramenta: an vero talis inſtitutio oppoſitionem aliquam vel repugnantiam habeat cum perfectione illius ſtatus. Secundum, an inſtituta fuerint ſacramenta in eo ſtatu eo breui tempore, quo durauit: nam licet demus, potuiſſe hanc inſtitutionem habere conuenientem rationem pro illo ſtatu, non ſtatim ſequitur, factam eſſe: quia non ſemper facit Deus, quidquid videtur congruenti ratione fieri poſſe. Tertium, eſto de facto non fuerint talia ſacramenta, an futura fuiſſent, ſi homines in illo ſtatu perſeueraſſent.

Sacramenta eſſe in ſtatu innocentiæ non dedecet.

Dicendum eſt primo. Sacramentorum inſtitutionem non eſſe contra debitum ordinem & perfectionem illius ſtatus, quinimo potuiſſe in eo habere ſufficientem cauſam, & congruentiam. Probatur, quia dupliciter poſſunt cōſiderari ſacramenta, vno modo, vt ſigna: alio modo, vt cauſa gratiæ, & vtroque modo poſſunt habere conuenientem ratione in illo ſtatu. Primo de ſignificatione probatur, quia ſacramenta, vt ſigna, non tantum ſunt ad acquirendam cognitionem, ſed ad alias vtilitates. Prima ad exprimendam, & profitendam interiorem fidem. Secunda ad excitandam memoriam, & affectum. Tertia, ad quandam repræſentationem ſupernaturalium myſteriorum, & faciliorem eorū apprehenſionem. Quarta, ad conſenſionem, & vnitatem hominum eiuſdem religionis in exteriori cultu Dei: ſed has omnes vtilitates poſſent habere ſacramenta in ſtatu innocentiæ ſine aliqua imperfectione cōtraria recto ordini illius ſtatus. Quod probo primo, quia in eo ſtatu ſeruaretur naturalis modus humanæ cognitionis, quantum ad hæc videlicet, quod excitaretur homo ab obiectis ſenſibilibus, & intelligeret cū dependentia à phantaſmatibus: & quia nō conciperet res ſpirituales, prout in ſe ſunt, ſed per aliquam analogiam ad res ſenſibiles. Item filij Adæ non haberent ſcientias naturales per accidens infuſas, ſed eas ſibi compararent, vel per inuentionem ab obiectis ſenſibilibus, vel per diſciplinam à parentibus. Vnde neceſſario vterentur ſignis ſenſibilibus ad mentis conceptus exprimendos. Quod vero Sotus inquit, hæc habere locum in cognitione naturali, non tamen in ſupernaturali, quia hæc à principio cum ipſa gratia, & iuſtitia infunderetur, hoc (inquam) ſi recte penſetur, non habet abſolutam veritatem in omnibus. Vnde non ſufficit ad excludenda omnia ſenſibilia ſigna ſupernaturalium rerum. Probatur, quia, licet cum gratia, & iuſtitia infunderetur habitus fidei, ſicut nunc infunditur infantibus baptizatis: tamen non infunderentur ſpecies, & phantaſmata, quibus homo indiget ad apprehendendas res fidei, neq; fierent omnibus, ac ſingulis hominibus interiores reuelationes rerum omnium credendarum, ſed per traditionem filij à parentib. acciperent: nam hic eſt modus cōnaturalis homini viatori, & nulla eſt cauſa ad fingenda miracula, vel nouum prouidentiæ modum. Deberent ergo tunc homines inſtitui in rebus fidei per voces, & ſigna ſenſibilia, eaſque apprehendere per habitudinem ad illa, quia in vſu fidei à phantaſmatibus dependerent: ergo pari ratione, ſi tunc inſtituerentur alia ſigna, quę in actionibus, vel rebus conſiſterent, poſſent habere vſum & vtilitatem illi ſtatui conuenientem abſque imperfectione, vel inuerſione ordinis eidem ſtatui conuenientis.

Significationis ſacramētorum variæ vtilitates.

Filij Adæ ſcientias ſibi compararūt.

Species rerū fidei non infunduntur cum fide.

Congruentia varia.

Confirmatur argumento ſupra facto, quia non eſt dubium, quin tunc eſſent futura ſigna vocalia: credibile etiam eſt futuras tūc fuiſſe ſcripturas, ſaltem vt poſſent homines cum abſentibus loqui. Item veriſimile eſt, futuras fuiſſe imagines, non ſolum propter exercendam artem illam nobilē, in qua homo naturam, & authorem eius quodammodo imitatur, ſed etiam, vt res abſentes quodam modo, præſentes fierent: & præterea in honorem & venerationem aliquarum perſonarum, & in ſignum amoris: in illo enim ſtatu futura eſſet hæc imperfectio, quod non poſſent homines omnes res æque habere præſentes, neque oculis intueri, quæ longe diſtarent. Neque etiam haberent rerum omnium memoriam in actu continuo, ſed indigerent, vt aliquomodo excitarentur ad actu conſiderandas res, quas memoria retinerent: ergo oporteret ad hæc omnia iuuari adminiculo ſenſibilium ſignorum: ergo pari ratione poſſent eis ad hos fines eſſe vtiles actiones ſacræ, ad ſignificandas ſpirituales res, impoſitæ: neq; huiuſmodi ſigna eſſent ab ordine illius ſtatus aliena. Tandem, in illo ſtatu futurus erat externus Dei cultus, tam in actionibus, quam in rebus conſiſtens: ſed quod Deus huiuſmodi cultum ad ſacram ſignificationem eleuaret, nullam præ ſe fert indecentiam, nullamq; affert imperfectionē, aut perfectionem impedit: & poteſt habere vtilitatem: ergo, ſi fieret, ſatis congruentem rationem habere poſſet.

Sacramenta vt cauſa gratiæ non tantam habent proportionē cum modo operandi hominis.

Secundo, ſi conſiderentur ſacramenta, vt cauſæ gratiæ, ſub hac quidem ratione habent minorem coniunctionem, ſeu proportionem cum modo naturali cognoſcendi, & operandi hominis, & ex hac parte videtur eſſe minor congruentia ſacramentorum in illo ſtatu, quia talis modus prouidentiæ nullo modo debetur naturæ, aut oritur ex naturali modo operandi eius. Aliunde vero conſiderata maxima ſpirituali vtilitate, quæ eſt in obtinēda gratia, ſeu augmento eius ex vi operis externi, vltra omne meritum operantis, eſt hæc perfectio tanti momēti, vt, ſi Deus vellet eam conferre hominibus in ſtatu innocentiæ, ex hoc ſolo capite eſſet maior congruitas in inſtitutione ſacramentorū, quam ſit in omnibus aliis coniecturis, quæ in contrarium afferri poſſunt. Confirmatur & explicatur, nam decuit in illo ſtatu arceri hominem ab eſu ligni ſcientiæ boni, & mali, quæ erat quædam arbor ſenſibilis: quia id factum eſt propter vtilitatem obedientiæ, & humilis ad Deum ſubiectionis: ergo propter eandem obedientiam, & humilitatem: & maxime adiuncto pręterea fructu gratiæ ex opere operato, potuiſſet, & conuenienter, & ſatis congruenter, præcipi homini in eo ſtatu vſus alicuius rei ſenſibilis, quo & Deum coleret, & ipſe magis ſanctificaretur. Tandem, quia conferre gratiam per res ſenſibiles, eſt vnum ex maximis operibus ſapientiæ, potentiæ, & bonitatis diuinæ, quia res infimas cum ſupremis in eo opere mirabiliter coniungit, quod eſt magnæ ſapientiæ: & res inferioris ordinis eleuat ad perfectiores efficiendas: quod eſt magnæ potentiæ, ac deniq; in rebus facilibus, & quæ paſsim vſu veniunt, ſanctificationem ſuam & gratiā præſtat, quod eſt magnæ bonitatis & miſericordię: ergo huiuſmodi opus non ſolum propter vtilitatē hominū, ſed per ſe propter manifeſtationem diuinæ virtutis, poterat in ſtatu innocentię ſufficientē congruentiā habere: nā hic & potiſsimus finis diuinorū operum, eorū præſertim, quæ ſupernaturalia, ac miraculoſa ſunt: ergo ſacramenta ſanctificantia poſſent eſſe cōgrua ſtatui innocētiæ, non ad medicinā peccatorū: ſed ad maiorem perfectionem. Nec contra aſſertionem hanc obſtant fundamenta primæ ſententiæ, nam licet non ſit naturalis ordo, vt homo perficiatur per ſenſibilia in gratiæ

Adeptio gratiæ vltra meritum ſatis magna cauſa eſt ad inſtituenda ſacramenta. Simile.

augmento,

Non oportet vt ſacramẽta inſtituantur tantum occaſione peccati, ſed aliis etiã rationibus.

augmento, vel intenſione, ſed ſupernaturalis: tamen non eſt neceſſe, vt hoc fiat ſolum occaſione peccati, cum per ſe habeat alias conuenientes rationes vel congruentias tam ex parte Dei, quam hominis, neque hoc eſſet proprie hominem ſubijci ſenſibilibus rebus, ſed Deo in vſu alicuius rei ſenſibilis, quod non repugnabat cum perfectione illius ſtatus, vt oſtenſum eſt in exemplo ligni ſcientiæ boni & mali.

Adamo in ſtatu innocentiæ nullum traditum ſacramentum.

Secundo, dicendum eſt de facto, nullum fuiſſe ſacramentum inſtitutum, aut traditum Adamo in ſtatu innocentiæ, quatenus breui tempore ante lapſum durauit. Hæc aſſertio non poteſt certo fundamento oſtendi, quia non eſt reuelata in ſcriptura, vel traditione hæc pars, qua negatur fuiſſe ſacramenta in eo ſtatu, fit autem veriſimilis ex eo, quod nullibi fit mentio talium ſacramentorum, & cum aliunde tempus, quo ille ſtatus durauit, fuerit breuiſsimum, ita vt vix potuerit eſſe locus tali vſui ſacramentorum: cumque Deus præſcijſſet inſtantem lapſum hominum, & amiſsionem illius ſtatus: non erat, cur ipſe pro tam breui tempore inſtituiſſet ſacramenta, neque etiam Adam potuit ea inſtituere, aut definire, etiam ſi hoc illius arbitrio fuiſſet commiſſum. Et ad hoc confirmandum valent illæ coniecturæ, quod primi homines pro illo breui tempore non indiguerunt ſacramentis, quia erant perfecti in ſcientia, & cognitione rerum ſupernaturalium, & in gratia & iuſtitia, quantum pro tunc oporteret.

Num matrimonium in ſtatu innocẽtiæ fuerit ſacramentum. Epheſ. 5.

Solum poteſt obijci, quia Matrimonium videtur tunc fuiſſe ſacramentum, Paulus enim ad Epheſ. 5. loquens de coniugio Adæ, & Euæ, dixit, Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia. Dici poteſt, Paulum non dicere: ſacramentum hoc magnum fuit, ſed ſacramentum hoc magnum eſt, vt ſit ſenſus: Matrimoniũ, quod in Adam, & Eua inchoatum fuit, nũc eſſe ſacramentum ſignificans coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, non vero, quod à principio eam rationem vel ſignificationem habuerit. Sed contra hoc eſt, quia fere omnes Patres ex his verbis Pauli colligunt in formatione Euæ ex coſta Adami, & in coniugio vtriuſque ſignificatam fuiſſe incarnationem Verbi Diuini, eamq́; ſignificationem prophetice reuelatam fuiſſe Adamo, vt in primo tomo huius tertiæ partis, quæſt. 1. in commentario art. 3. fuſe dictum eſt. Vnde Hug. de San. Vict. lib. 1. de ſacr. par. 8. c. 12. & 13. & ab aſſertione poſita excipit Matrimonium, quod ſolum ſacramentum dicit eſſe inſtitutum in ſtatu innocentiæ. Addit vero hoc eſſe intelligendum de ſacramento, quantum ad ſignificationem: quo verbo indicat ſe loqui de ſacramento in generali ſignificatione, qua complectitur, quodcunque myſterium, figuram, vel ſignum rei ſacræ.

Hugo.

Reſpõdetur proprie non fuiſſe ſacramentum.

Dicendum eſt ergo, Deum illo opere voluiſſe quidem præſignificare deſponſationem Verbi cum humana natura, ſeu Chriſti cum Eccleſia, non tamen inſtituiſſe proprie contractum matrimonij in ſacramentum: quia neq́; ad aliquam hominis ſanctificationem illud ordinauit, neq́; fecit illud cæremoniam ſacram, aut religioſam, cum certum apud omnes ſit, tunc non fuiſſe datam gratiam ex opere operato per Matrimonium: cum enim hoc ſit opus gratiæ maxime ſupernaturale, non eſt ſine fundamento affirmandum.

Adam primum per reuelationem cognouiſſe incarnationem, deinde proportionẽ matrimonij cum illa probabile.

Addit etiam D. Tho. in 4. d. 1. art. 2. qu. 2. Adam non cognouiſſe myſterium Incarnationis per illud ſignum ſenſibile Matrimonij, vel formationis Euæ ex coſta ſua: ſed è contrario potius, poſtquam perfecte cognouerat futurum myſterium per diuinam reuelationem, cognouiſſe per infuſam ſapientiam (quam habebat) proportionem, & analogiam, quæ erat inter Matrimonium illud, & myſterium futurum: & ita ænigmatice prædixiſſe, & prophetaſſe myſterium futurum ſub velamine rei ſenſibilis: itaque ſignificat, illud ſignum non tam fuiſſe à Deo impoſitum, quam ab ipſo Adamo cognitum, & accommodatum, quod eſt probabile. Quocunque vero modo id factum ſit, recte ex hoc facto colligimus, quod antea dicebamus, non repugnaſſe perfectioni illius ſtatus vti ſenſibilibus ſignis ad ſpiritualia & diuina myſteria explicanda.

Futura nõ fuiſſent ſacramenta, ſi ſtatus innocentiæ duraſſet, incertum.

Tertio dicendum eſt, incertum eſſe, ſi ſtatus innocentiæ abſq́; peccato duraſſet, an in illo futura fuiſſent ſacramenta. Ratio eſt, quia ſacramentorum inſtitutio pendet ex voluntate diuina: non eſt autem nobis nunc relatum aliquod decretum diuinæ voluntatis, ex quo neceſſario ſequatur, futuram fuiſſe vel non fuiſſe ſacramentorum inſtitutionem in illo ſtatu, ſi duraſſet. Probatur, quia non eſt nobis reuelatus modus prouidentię, quem circa res omnes ſeruaturus eſſet Deus in eo ſtatu, ſed ſolum nobis conſtat, ſi Adam non peccaſſet, generandos fuiſſe homines in originali iuſtitia, & gratia, ac perfecta naturæ integritate, ex hoc autem ſolo principio, nec colligi poteſt futura tunc fuiſſe ſacramenta, nec non fuiſſe, vt oſtenſum eſt. Rurſum, nec reuelatum nobis eſt, quale decretum habiturus tunc eſſet Deus circa ſacramentorum inſtitutionem. Et, licet poſsint inueniri congruentiæ, ob quas credi poſſit Deum inſtituturum ſacramenta, tamen, neq́; Deus ſemper operatur, quod humano diſcurſui, & ratiocinationi congruum videtur, neq́; deeſſent aliunde rationes, ob quas videre poſſet congruum, vt in eo ſtatu ſacramenta non inſtituerentur, ſicut videmus angelis nulla fuiſſe data ſpiritualia ſigna, per quæ ſanctificarentur ex opere operato vltra meritum operantis, aut quibus iuuarentur ad ſupernaturalium rerum cognitionem: ergo idem credi poteſt de hominibus in ſtatu innocentiæ, ſeruata proportione ſenſibilium ſignorum, nam angelico more viuerent & immortalem vitam agerent ſine vllo impedimento corporis vel ſenſibilium affectionum.

Simile.

Si Chriſtus non fuiſſet venturus, nec futura ſacramenta veriſimilius.

Dices, ſi quid tandem aſſerendum eſt, quid exiſtimandum probabiliorem habere coniecturam? Reſpondetur primum, ſi quis ſentiat, nõ exiſtẽte peccato, Deum non fuiſſe futurum hominem, probabilius exiſtimabit, nulla tunc fuiſſe futura ſacramenta ſenſibilia. Quod primo colligere licet ex omnibus ſacramẽtis, quæ de facto inſtituta ſunt, omnia enim ad ſignificandum Chriſtum, & gratiam ab illo manantem referuntur, & omnia ſunt aliquo modo medicinæ, vel ſubſidia aduerſus peccatum, vel effectus ab illo manantes: ergo, ſi ex his, quæ de facto operatus eſt Deus, creditur non exiſtente peccato non fuiſſe futurum principale myſterium, quod eſt cauſa omnium ſacramentorum, & remedium omnis peccati, conſequenti ratione credendum eſt, non fuiſſet tunc futura ſacramenta. Deinde, quia ſi congruentijs agendum eſſet, multo maiores ſunt vt Deus fieret homo abſque hominis peccato, quam vt per ſacramenta ſenſibilia gratiam ſignificaret, aut conferret, multo enim magis in eo opere manifeſtaret ipſe ſuam ſapientiam, bonitatem & potentiam, & maiores vtilitates ex illo beneficio hominib. prouenirent: ergo, ſi, hoc non obſtante, negatur futurum fuiſſe illud myſterium, multo magis negandum eſt de cæteris ſacramentis.

Si Chriſtus fuiſſet venturus, ne tũ quidem futura ante ipſius aduẽtum credibilius eſt.

At vero ſi ſupponamus, homine non peccante Chriſtum fuiſſe venturum, dicendum vlterius eſt, credibilius eſſe, nullum tunc fuiſſe inſtituendum ſacramentum, antequam ipſe in carne veniret. Probatur, quia neque eſſent inſtituenda ſacramenta eo tempore, vt cauſæ gratiæ, neq́; vt ſigna tantum. Primum patet, quia in eo ſtatu omnis gratia à Chriſto, & eius meritis deriuaretur ſuppoſita prædicta ſententia, ergo, ſi aliqua ſacramenta poſſent conferre gratiam, eam virtutem haberent ex meritis Chriſti, eſt autem, & ipſius Chriſti dignitati, & ſuo modo naturis rerum cõſentaneum, vt inſtrumentalis virtus ad gratiam efficiendam non conferatur inſtrumentis ſeparatis, niſi per coniunctum organum diuinitatis, ergo ante realem exiſtentiam humanitatis, &

tis, & vnionem eius cum verbo, non tribueretur hęc virtus alicui ſacramento, ſicut neque nunc data eſt, quia omnia huiuſmodi ſacramenta ſunt inſtrumenta humanitatis. Secundum patet, quia vti ſignis ſenſibilibus, egenis, ac vacuis, eſt imperfectio quædam pertinens ad legalem ſeruitutem, & puerilem pædagogiam, vt ex Paulo ſumitur in Epiſt. ad Galat. non ergo indigerent homines in illo perfectiſsimo ſtatu hoc imperfecto prouidentiæ genere: nam propter vitam innocentiſsimam, ac pacatiſsimam, & perfectam parentum traditionem homines eſſent in rebus fidei ſatis inſtructi, quarum contemplationi, quaſi perpetuo vacarent, & tam propter hanc cauſam, quam propter corporis impaſsibilitatem: tum etiam propter frequens ſtudium, vſum, ac ſermonem de diuinis myſterijs, nec memoria exciderent, nec extrinſecus adiumentis indigerent, quibus ad iſtarum rerum intelligentiam, & conſiderationem excitarentur.

Sacramenta ſunt inſtrumenta humanitatis Chriſti.
Paul. ad Galat.
In ſtatu innocentiæ cõtemplationi perpetuo fere vacarũt.

Vltimo tamen probabiliter credi poteſt, poſt Chriſti incarnationem futurum fuiſſe, tunc aliquod ſacramentum, quod maxime videtur probabile de ſacramento Euchariſtiæ: quia hoc ſacramentum eſt per ſe maxime expetibile, & independens à peccato, ſecluſa ſignificatione paſsionis, quæ facile excludi poſſet, manente reali præſentia Chriſti, & intima vnione, qua nos ſibi coniungit per hoc ſacramentũ, quæ eſt per ſe primo in illo intenta: de qua re dicemus plura infra tractantes de hoc ſacramento. Ex alijs vero ſacramentis conſtat, baptiſmum non fuiſſe neceſſarium, quia homines ſine peccato in iuſtitia naſcerentur: vnde ſicut nunc ſunt natura filij iræ, ita tunc eſſent natura filij iuſtitiæ, & filij Dei: ideoq; alia ſpiritali regeneratione non indigerent: atq; eadem eſt ratio de pœnitentia, & de extrema vnctione, quę peccatum, ægritudinem, ac corporis mortalitatem ſupponunt. De confirmatione nonnulla poſſet eſſe maior ſuſpicio: quia abundantia Spiritus ſancti, quę per illud ſacramentum datur, omni tempore, & abſque vlla occaſione peccati optari maxime poſſet, tamen etiam negandum eſt, hoc ſacramentum futurum fuiſſe in eo ſtatu, quia præſertim ordinatur ad profitendam fidem, ſuperando difficultates & pericula, ſeu perſecutiones Tyrannorum, quæ in eo ſtatu locum non haberent: item quia homines in eo ſtatu alijs medijs ſatis eſſent in gratia perfecti. Atq; eadem fere ratio eſt de Matrimonio: nam, cum in eo ſtatu futurus eſſet contractus matrimonij, & aptus eſſet ad ſignificandum myſterium Chriſti, videtur facillime potuiſſe eleuari ad rationem ſacramenti, & ideo facile credi poſſet, ita faciendum fuiſſe, & ad perfectionem ſine imperfectione pertinuiſſe: aliunde vero, ſi conſideretur proprius finis, propriuſq; effectus huius ſacramenti, non videtur in eo ſtatu neceſſarium: quia in eo tempore eſſet matrimonium ſine libidine, & concupiſcentia inordinata, & ſine difficultate, quæ nunc eſt in ſuſtinendis onerib. matrimonij, propter quas duas cauſas nunc præcipue eſt inſtitutum hoc ſacramentum. Maior deniq; probabilitas videri poſſet eſſe de ſacramento Ordinis, propter habitudinem, quam habet ad Euchariſtiam, ſed hoc etiam incertum eſt: fingere vero alia ſacramentorum genera, quæ tunc inſtitui poſſent, & voluntarium eſt, & præter omnem ſcientiam, quia in infinitum excogitari poſſunt.

Poſt Chriſti incarnationem futura ſacramenta Euchariſtiã præſertim probabile.
Baptiſmus, Pœnitentia Vnctio, neutiquam eſſet: nec etiam Confirmatio.
Matrimonij ſacramentũ ex parte videtur non futurum.
Sacramentum Ordinis probabilius cenſetur futurum.

Solum illud prætermittendum non eſt, quod à multis interrogatur, & deſideratur, ſupponendo potuiſſe homines peccare in eo ſtatu: an pro his, qui peccaſſent, inſtituendum eſſet aliquod ſacramentum in remedium peccati. Dico ergo, incognitum nobis eſſe, quo modo tunc Deus prouiſurus eſſet huiuſmodi hominibus, an ſtatim puniret illos nullo conceſſo pœnitentiæ tempore, ſicut in malis angelis fecit, videri enim poteſt hoc conſentaneũ illi ſtatui. Tum, quia homines ſola voluntate abſque paſsione, vel ſimili fragilitate peccarent: tum etiam, quia non expediret, peccatores amplius in hoc mundo viuere, ne fœlicem innocentium vitam, & ſtatum perturbarent: aut, ſi credibilius eſt, vt re vera eſt, illis fuiſſe concedendum tempus & locum pœnitentiæ, quia non aliter peccarent, quam Adam, & Eua, quibus hoc remedium negatum non eſt, quia humana natura non eſt ita inflexibilis, ſicut angelicæ, incidimus in aliam ambiguitatem, an tales homines peccatores perpetuo ſepararentur ab alijs hominibus iuſtis extra paradiſum, & an poſſent originalem iuſtitiam, & priorem ſtatum recuperare, ac deniq; quo remedio remiſsionem peccati, & iuſtitiam conſequi poſſent. Omiſsis vero, quę ad pręſentem locum non pertinent, veriſimilius videtur, remedium amoris, & contritionis futurum fuiſſe ſufficiens abſque aliquo ſacramento: quia (quantum credi poteſt) pauci eſſent homines, qui in eo fœlici ſtatu peccarent, atque illi facile poſſent ad pœnitentiam, & contritionem moueri, ipſo ſaltem experimento propriæ miſeriæ, & fœliciſsimi ſtatus per peccatum amiſsi, ſicut Adam contigiſſe legimus, quem ſapientia eduxit de delicto ſuo, vt dicitur Sap. 10. Item, quia poſito ſacramento Pœnitentiæ, vel cum illo requireretur contritio ad remiſsionem peccati: & ſic parum ad eam remiſsionem iuuaret, vel remitteret peccatum ſine contritione: & hæc indulgentia videtur nimia pro illo ſtatu, in quo tam facilis eſt dilectio Dei. Sed de rebus adeo incertis, & abſconditis, hæc coniectaſſe ſufficiat.

Pro peccantibus in eo ſtatu ſatis videtur remedium amoris & contritioni ſine ſacramento.

ARTICVLVS III.

Vtrum poſt peccatum ante Chriſtum, ſacramenta debuerint eſſe.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod poſt peccatum ante Chriſtum ſacramenta non debuerint eſſe. Dictum *eſt enim, quod per ſacramenta paſsio Chriſti hominibus applicatur, & ſic paſsio Chriſti comparatur ad ſacramenta, ſicut cauſa ad effectum. Sed effectus non præcedit cauſam. Ergo ſacramenta non debuerunt eſſe ante Chriſti aduentum.*

4 d. 1. q. art. 2. q. 4. Art. 1 huius q. ad 3.

*2 Præterea, Sacramenta debent eſſe conuenientia ſtatui humani generis, vt patet per * Auguſt. 19. contra Fauſtum. Sed ſtatus humani generis non fuit mutatus poſt peccatum. vſque ad reparationem factam per Chriſtum. Ergo neq; ſacramenta debuerunt immutari, vt præter ſacramenta legis naturæ, alia ſtatuerentur in lege Moyſis.*

Lib. 19. c. 16. & 17. to 6.

3. Præterea, Quanto aliquid eſt magis propinquum perfectio, tanto magis debet ei aſsimilari Sed perfectio ſalutis humanæ per Chriſtum facta eſt, cui propinquiora fuerunt ſacramenta veteris legis, quam ea, quæ fuerunt ante legem. Ergo debuerunt eſſe ſimiliora ſacramentis Chriſti. Cuius tamen contrarium apparet, ex eo, quod ſacerdotium Chriſti prædicatur eſſe futurum ſecundum ordinem Melchiſedech, & non ſecundum ordinem Aaron: vt habetur Heb. 7. Non ergo conuenienter fuerunt diſpoſita ante Chriſtum ſacramenta.

*Sed contra eſt, quod * Aug dicit 19. contra Fauſtum, quod prima ſacramenta, quæ celebrabantur & obſeruabantur ex lege, prænuntia erant Chriſti venturi. Sed neceſſarium erat ad humanam ſalutem, vt aduentus Chriſti prænunciaretur. Ergo neceſſarium erat ante Chriſtum ſacramenta quædam diſponi.*

Lib. 15. c. 13. in prin.

Reſpondeo dicendum, quod ſacramenta neceſſaria ſunt ad humanam ſalutem, in quantum ſunt quædam ſenſibilia ſigna inuiſibilium rerum, quibus homo ſanctificatur. Nullus autem ſanctificari poteſt poſt peccatum, niſi per Chriſtum, quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, vt ſit ipſe iuſtus, & iuſtificans eum, qui ex fide eſt Ieſu Chriſti. Et ideo oportebat

ante Chriſti aduentum eſſe quædam ſigna viſibilia, quibus homo fidem ſuam proteſtaretur de futuro Saluatoris aduentu. Et huiuſmodi ſigna dicuntur ſacramenta. Et ſic patet, quod ante Chriſti aduentum, neceſſe fuit quædam ſacramenta inſtitui.

Ad primum ergo dicendum, quod paſſio Chriſti eſt cauſa finalis veterum ſacramentorum, quæ ſcilicet ad ipſam ſignificandam ſunt inſtituta. Cauſa autem finalis non præcedit tempore, ſed ſolum in intentione agentis. Et ideo non eſt inconueniens aliqua ſacramenta ante Chriſti paſſionem fuiſſe.

*Ad ſecundum dicendum, quod ſtatus humani generis poſt peccatum & ante Chriſtum, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum fidei rationem, & ſic ſemper vnus & idem permanſit, quia ſcilicet iuſtificabantur homines per fidem futuri Chriſti aduentus. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum intentionem & remiſſionem peccati, & expreſſæ cognitionis de Chriſto. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari, in tantum quod ratione hominis per peccatum obtenebrata, non ſuffi erent homini ad recte viuendum præcepta legis naturæ, ſed neceſſe fuit determinari præcepta in lege ſcripta, & cum his quædam fidei ſacramenta. Oportebat etiam, quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei, quia vt Greg. *dicit, Per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam neceſſe fuit, quod in veteri lege quædam ſacramenta fidei, quam habebant de Chriſto venturo, determinarentur. Quæ quidem comparantur ad ſacramenta, quæ fuerunt ante legem, ſicut determinatum ad indeterminatum, quia ſcilicet ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus ſacramentis vteretur, ſicut fuit per legem: quod erat neceſſarium, & propter obtenebrationem legis naturalis, & vt eſſet determinatior fidei ſignificatio.*

* *Homil. 16. in Ezech à medio.*

Ad tertium dicendum, quod ſacramentum Melchiſedech, quod fuit ante Legem, magis aſſimilatur ſacramento nouæ Legis in materia, in quantum, ſcilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Gen. 14.) ſicut etiam ſacrificium nouæ legis oblatione panis & vini perficitur: Sacramenta tamen legis Moſaicæ magis aſſimilantur rei ſignificatæ per ſacramentum, ſcilicet paſſioni Chriſti, vt patet de agno Paſchali, & alijs huiuſmodi. Et hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, ſi permaneret eadem ſacramentorum ſpecies, videretur ſacramenti eiuſdem eſſe continuatio.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo D. Thom. duo tempora comprehendit, ſcilicet tempus legis naturæ, & legis ſcriptæ: nam, licet in eis temporibus inſtitutio ſacramentorum fuerit in eis ſtatibus diuerſa, vel quantum ad determinationem maiorem, vel minorem, vel quantum ad clariorem ſignificationem: tamen ratio ſignificandi gratiam, vt futuram per Chriſtum fuit vtriſque communis, & propriam differentiam conſtituens inter omnia illa, & ſacramenta nouæ legis, & ita ſunt facilia omnia, quæ D. Thom. poſuit. Ex quo obiter colligere licet, quam ſit doctrinæ D. Thom. conſentaneum, quod ſupra diximus, de ratione ſacramenti eſſe, vt ſignificet gratiam Chriſti: quibuſdam vero ſignificari vt futuram: alijs vero, vt præſentem.

DISPVTATIO IV.

De inſtitutione & neceſſitate ſacramentorum legis naturæ.

DIſtinguimus claritatis gratia tempus illud, quod à peccato Adæ, vſque ad Chriſtum interceſſit (de quo ſub vno titulo D. Th. egit, art. 3.) in duo tempora, ſcilicet legis naturæ & ſcriptæ: & quamuis hoc poſterius proprie inceperit à Moyſe, per quem lex data eſt: tamen quia circumciſio, quæ in lege ſcripta permanſit, multis annis legem anteceſſit à dieb. Abraham, cui præcepta fuit, ideo tempus hoc legis naturæ ſolum vſque ad inſtitutionem circumciſionis extendimus: illud enim legis naturæ tempus appellatur, in quo tantum vigebat lex naturalis in mentib. hominum ſcripta, & nulla fuerant à Deo data ſpecialia præcepta, quibus peculiaris cultus, aut determinatæ cæremoniæ ordinarie ac regulariter hominibus præciperentur. Cum autẽ de lege naturali agimus, non intelligimus ſolũ illud dictamen rationis, quod manat ex pura natura hominis, ſeu ratione naturali nude ſumpta: numquam enim humana natura huiuſmodi ſtatũ legis naturæ habuit: quia ſicut creata fuit ad ſupernaturalem finem, ac ſemper à Deo habuit media, quibus illum conſequi poſſet, ita ſemper habuit aliqua ſupernaturalia præcepta, quibus ad eundem finem dirigeretur. Comprehendimus ergo ſub lege naturæ ea præcepta, quæ connaturalia ſunt gratiæ & iuſtitiæ ſupernaturali, ſed illud dictamen rationis, quod non tantum ex naturali lumine, ſed etiã ex fide ſupernaturaliter reuelata ac ſufficienter propoſita intrinſece oritur, qualia ſunt præcepta fidei, ſpei, charitatis, pœnitentiæ, & ſimilia, quæ per ſe & ex natura rei ſunt neceſſaria ad vitam recte inſtituendam, in ordine ad finem ſupernaturalem, & ita ſunt intelligenda, quæ ibi D. Thom. docet, art. 3. ad 2. & q. præced. art. 5. ad 3. & 1. 2. q. 98. art. 5. & q. 100. art. 1. Ex quo intelligitur, ſtatum illum legis naturæ diſtingui à ſtatu legis veteris, tamquam partem à toto, ſeu tamquam includens & incluſum, ſeu tamquam determinatum & indeterminatũ, vt eiſdem locis D. Thom. notauit: nam, quidquid erat neceſſarium ad ſalutem in lege naturæ, fuit etiam in lege veteri: ſed hæc addidit aliqua peculiaria, ſeu determinata præcepta. Rurſus hinc fit, quia illa præcepta legis ſcriptæ non omnes obligabant, ſed tantum Iſraeliticum populum, ideo ſolum reſpectu illius populi diſtingui hæc duo tempora: nam reſpectu aliorum hominum, quia ea lege nõ tenebantur, vſque ad Chriſtum & legem gratiæ durauit: imo, quod pertinet ad præſentem quæſtionem, etiam in populo Iſraelitico durauit remedium illius legis ad tollendum originale peccatum, ſaltem reſpectu fœminarum, vt poſtea videbimus. De hoc ergo tempore difficile eſt inquirere, quæ ſacramenta in illo fuerint, quia perpauca ſunt nobis de illo reuelata, aut ſcriptura diuina, aut Patrum traditione: vt vero diſtinctior ſit inquiſitio, viſum eſt, prius dicere de hoc ſpeciali ſacramento, quod ad remedium originalis peccati ordinatur: quoniam de illo maiora eſſe poſſunt veritatis veſtigia, vel indicia, qua, prout poterimus, inueſtigata facile erit de reliquis ſacramentis illius temporis generatim dicere.

Tempus legis naturæ quod.

Lex naturæ intelligitur dictamen rationis, non ſolum ex naturali, ſed etiam ex ſupernaturali lumine ortum.

Lex naturæ reſpectu aliorum à populo Iſrael durauit vſque ad Chriſtum.

SECTIO I.

Vtrum in lege naturæ potuerint infantes ante vſum rationis ab originali peccato, aliquo remedio liberari.

PRæmittimus quæſtionem hanc, quoniam neceſſaria eſt ad inueniendam & definiendam veritatem, quam inquirimus, ſpecialiterque agimus de infantibus, quia de adultis non eſt dubium, quin ſaltem per conuerſionem in Deum ex vera fide per charitatem operante poſſent iuſtificari, & ab originali peccato facilius, quam ab actuali liberari. An vero remedium pro paruulis inſtitutum illis prodeſſe potuerit, facile poſtea dicemus. Ratio autem dubitandi in primis eſt, quia in tota antiquitate fere nulla eſt mentio huius remedij, ſaltem ante Auguſtinum: in ſcriptura enim nihil de eo legitur, neque ante inſtitutam circumciſionem, neque poſt illam

Non dubitandum.

Iam pro fœminis Iudæorum, aut pro alijs gentibus, de ipſa vero circumciſione adhuc eſt res ſub controuerſia, an fuerit inſtituta in remedium originalis peccati, vt poſtea videbimus. Rurſus ante Auguſtinum nullus ſanctorum Patrum huius remedij meminit, ipſe vero Auguſtinus, qui primus videtur fuiſſe huius remedij inuentor, ſub dubitatione loqui videtur, & non certa authoritate, ſed pietate quadam & probabili coniectura nititur, nimirum, quod videtur grauiſsimum, & à diuina pietate alienum: ꝙ omnes illos infantes abſq; remedio reliquerit. Quæ tamen cõiectura nõ videtur admodum firma, etiam iuxta doctrinam eiuſdem Auguſtini, qui in huiuſmodi admirandis iudicijs & myſterijs diuinæ prouidentiæ, prædeſtinationis, ac reprobationis, ſimilia ſæpe docet, quæ non minorem admirationem habent, & occultam cauſam, & rationem: nam in lib. de bon. perſeuer. cap. 12. & lib. de nat. & grat. cap. 8. dicit, eſſe aliquos paruulos, quos Deus ſaluare noluit, neq; de remedio illis prouidere ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, quia in eis eſt ſufficiens cauſa ſuę damnationis, ſcilicet, peccatum originale. Quid ergo, ſi aliquis idem dicat de omnib. illis paruulis, qui in lege naturæ mortui ſunt? quia in illis etiam fuit ſufficiens cauſa damnationis, & materia, in qua oſtendi poſſet diuina iuſtitia. Præſertim cum Pau. Act. 17. ætatem illam vocet, Tempora ignorantiæ, quæ deſpexit Deus.

Auguſt.

Dicet aliquis, id, quod Auguſtinus ait citatis locis, intelligendum eſſe de his, quæ raro contingunt: pauci enim ſunt, qui ita deſeruntur à Deo, paruulos autem defunctos in lege naturæ fuiſſe pene infinitæ multitudinis: & ideo non eſſe parem rationem. Sed contra hoc eſt, nam paruuli, qui moriuntur in vteris maternis, à principio mundi vſque ad finem, non ſunt pauci, ſed in multitudine etiam pene infinita, & tamen omnes illos reliquit ſine remedio, non ſolum in lege naturæ, & veteri, ſed etiam in lege gratiæ. Quibus adiungi poſſunt omnes illi, quibus ob defectum aquæ, vel aliud ſimile impedimentum, applicari remedium non poteſt: nam hi etiam non ſunt pauci, & moraliter loquendo ac humano more relicti ſunt ſine remedio, ſolum ex iuſta permiſsione Dei, qui ſolum voluit quædam generalia remedia inſtituere, quæ his omnib. applicari non potuerunt: cur ergo non poterit idem dici de infantib. legis naturæ? nam ſicut eſt per accidens, hominem mori ante natiuitatem ex vtero, ita eſt per accidens, mori ante ętatem adultam, ergo ſicut non ſolum inſtituit Deus remedium pro his, qui naſcuntur ex vtero, & non cenſetur inconueniens alios manere ſine remedio, quia eſt per accidens, quod antea moriantur, ita fieri potuit, vt tunc ſolum daretur remedium pro adultis, & non cenſebitur inconueniens, vt, qui antea decedunt, remedio careant, quia etiam eſt per accidens, quod antea moriantur.

Augetur difficultas.

Secundo augetur difficultas ratione oſtenſiua. quia ante legem gratiæ nemini dabatur gratia, & aliquod medium ex opere operato, ſed ſolum ex vi diſpoſitionis aut meriti operantis, nam ille alius operandi modus eſt proprius ſacramentorum nouæ legis, vt poſtea videbimus: ſed nullum remedium poterat paruulis prodeſſe ad tollendum originale peccatum, niſi eis daretur gratia ex opere operato: ergo non potuerunt tunc habere tale remedium. Minor probatur, quia, vt ſuppono, peccatum originale non deponitur, niſi per infuſionem gratiæ, ad quam conſequendam paruuli non poterant habere propria merita, aut diſpoſitionem propriam, debuiſſet ergo infundi ex opere operato, quod imperfectioni illius temporis repugnabat.

Tertio, quia non poteſt facile fingi, in quo poſitum fuerit hoc remedium. Quod ſi quis dicat, non fuiſſe determinatum, ſed fuiſſe relictum arbitrio parentum, certe hinc ſequitur, melius fuiſſe prouiſum infantibus legis naturæ, quam legis gratię, quia multo facilius poterat illis applicari remedium ita amplum, ac voluntarium, quia remediũ aquæ certum ac definitum, quod in lege gratiæ inſtitutum eſt. Vnde fieret, vt re bene compenſata, plures infantes damnarentur in lege gratiæ ex defectu remedij, quam in lege naturæ, quia hoc ipſo, quod determinatum eſt hoc remedium ad baptiſmum aquæ, relicti ſunt ſine remedio, qui baptizari non poſſunt, qui poſſunt eſſe quam plures. Tum quia ob naturæ debilitatem & maiorem hominum multitudinem plures infantes nunc moriuntur ante adultam ætatem, quam in lege naturę: tum etiam, quia baptiſmi neceſsitas ab innumeris nationibus & gentib. ignoratur: tum deniq;, quia, cum remedium ſit ita præfixum ac vnicum, multis de cauſis fieri poteſt, vt applicari non poſsit: at vero in lege naturæ, cum remedium eſſet indifferens ex parte illius, facilius applicari poterat, & alioqui ex parte paruulorum erat minus periculum: quia, cum natura eſſet robuſtior, pauciores in ea ætate moriebantur: ergo omnibus penſatis melius eſſet prouiſum infantibus in illo ſtatu, quam in lege gratiæ, quod videtur in oculis incredibile, cum in hac lege abundantius Chriſti gratia hominibus communicetur.

In lege naturæ omnino fuit aliquod remedium ad infantiũ ſalutem. 4 diſt. 1. Auguſt.

Nihilominus omnino affirmandum eſt, in ea lege fuiſſe aliquod remedium ad infantium ſalutem à Deo inſtitutum. Ita docent omnes Theologi in 4. diſt. 1. & 2. abſque vlla controuerſia, aut opinionum varietate, quod eſt ſignum, dogma hoc certum ac indubitatum apud illos fuiſſe, quod prius docuerat Aug. 5. contra Iulian. c. 9. dicens, Non eſt credendum ante datam circumciſionem, famulos Dei, quando quidẽ illis inerat mediatoris fides, nullo ſacramento eius opitulatos eſſe paruulis ſuis, quamuis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa ſacra Scriptura tacere voluerit, ſimilia habet 2. lib. de Nupt. & concup. c. 12. & lib. 2. de pecc. meri. & remiſſ. c. 9. quem poſtea ſequuti ſunt Greg. Beda, & Hugo de S. Vict. locis infra citandis. Et videtur eſſe ſententia Innoc. III. in cap. Maiores, de baptiſm. vbi, cum docuiſſet, baptiſma prodeſſe nunc paruulis, ſicut eius circumciſio prius conferri poterat: poſtea quaſi generalẽ reddẽs rationem, ſubiungit hæc verba: Abſit enim, vt vniuerſi paruuli pereant, quorũ quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus qui neminem vult perire, aliquod remediũ procurauerit ad ſalutẽ. Quæ verba & generalia ſunt, & de omnib. temporib. ęquè procedunt, & propriã rationẽ continent huius veritatis: nam licet ſine iniuſtitia potuerit Deus permittere omnium illorũ paruulorum damnationem, eosq; ſine remedio relinquere, vt rationes dubitandi in principio poſitæ concludunt, non tamen eſt conſentaneum diuinæ prouidentiæ, neq; illi generali voluntati, qua vult, omnes homines ſaluos fieri, vt Inno. ſignificat: nam illa voluntas ſaltem eſt antecedens, ergo ad illam ſpectat, vt Deus det omnib. ſufficientia media ad ſalutem, modo accommodato, iuxta ſingulorum capacitatem: ergo, ſi in illa generali voluntate paruuli comprehenduntur, debuit Deus in omni lege aliquod remediũ eis prouidere: nam hoc poſtulat fragilitas, & mortalitas humanæ naturæ, ex qua tanta certitudine ac neceſsitate, ſequitur multorũ mors ante adultam ętatẽ, vt non poſsit cenſeri hominib. omnib. ſufficienter prouiſum, niſi etiam infantiũ ante vſum rationis morientium, ratio habeatur. Nec vero ſimile eſt de infantibus, qui in vtero moriuntur, quia pro illo ſtatu, non cenſentur capaces remedij, quod per homines, & modo accommodato hominib. applicari poſsit, cum nondum in hanc lucem ſint editi: & vix cadant ſub cognitionem humanam. Præterea huius veritatis magnum indicium eſt, quod non eſt veriſimile, fœminas Iudæorum, quibus circumciſio

Gregor. Beda. Hugo. Innoc.

Diuina prouidentia eſt omni ætati prouidere.

Fœminæ Iudææ remedio ad ſalutem non caruerunt.

applica-

applicari non poterat, relictas eſſe ſine remedio, quo tolleretur peccatum originale: ſed ad hunc electum nullum remedium legimus eſſe inſtitutum in illa lege: nam ſi aliquod eſſet huiuſmodi, eſſet proprium fœminarum, & non adhiberetur viris, qui circumcidebantur, nullum autem tale remediũ fuit in illa lege: nam, ſi quod eſſet maxime præſentatio, ſeu oblatio in templo: hæc autem communis erat viris, & fœminis: ſignum ergo eſt, non fuiſſe inſtitutam illam ceremoniam in remediũ originalis peccati: ergo ſignum eſt, illud ipſum remedium, quod in lege naturæ fuit, perduraſſe, & vtile fuiſſe fœminis in populo Iſraelitico, tam ab Abraham vſque ad Moyſem, quam poſtea in toto tempore legis naturæ: ergo ſignum eſt, ſimile remedium ſemper fuiſſe à Deo prouiſum omnib. infantibus, tam viris, quam fœminis. Prima propoſitio in hac ratione aſſumpta videtur per ſe nota, tum, quia non eſt veriſimile in eodem Dei populo infantibus viris prouiſum eſſe remedium ad ſalutem, non autem fœminis: tum etiam, quia fœminæ ante vſum rationis offerebantur Deo, & fiebant participes ſacramentorum, & cæremoniarum illius legis, quod nullo modo fieret, niſi in diuinam amicitiam prius eſſent reconciliatæ.

Nullum reliquit Deus ſine remedio.

Ad rationes in contrarium iam facile eſt ex dictis reſpondere. Ad primam negatur proprie loquendo, Deum reliquiſſe aliquem ſine remedio ad ſalutem iuxta ſui ſtatus capacitatem: quamquam enim non de ſingulis in particulari prouiderit, vt eis efficaciter applicaretur remedium generaliter omnib. prouiſum: tamen, quantum in ipſo eſt, omnibus prouidit: præuidens autem in quibuſdam futurum eſſe impedimentum, ne illis poſſet remedium ad ſalutem applicari, id permittere voluit, & hoc ſenſu dixit Auguſt. quoſdam ſine remedio reliquiſſe, hæc enim pręmiſsio, ſeu voluntas non repugnat vniuerſali, ac ſufficienti gratiæ, quam de ſe omnibus obtulit, & ideo eſſe poteſt accommodata ad manifeſtationem diuinæ iuſtitiæ: ſecus vero eſt de voluntate relinquẽdi aliquod genus hominum ſine ſufficienti remedio pro aliquo ſtatu: id enim, quamuis ex rigore iuſtitiæ fieri poſſet, non eſſet tamen conſentaneum generali voluntati, qua Deus omnibus hominibus redemptionem ac ſalutem obtulit. Ad ſecundum dicetur latius infra quęſt. 62. concedendum eſt enim, ante Chriſti aduentum aliquibus datam eſſe gratiam ex diuina promiſsione ad præſentiam alicuius ſigni, vel operis ſine proprio merito, vel diſpoſitione, ſi illius capaces non erant: quamquam ille modus proprie non fuerit ex opere operato, & in hoc ſit aliqua diuerſitas, inter illa remedia, & noſtra ſacramenta, quæ prædicto loco explicanda eſt. Ad tertium patebit ex ſectione ſequenti.

Auguſt.

SECTIO II.

Vtrum ad tollendum peccatum originale infantium in lege naturæ ſufficiens fuerit interior fides parentum, vel fuerit præterea neceſſaria aliqua actio exterior.

Paruulorũ actio non fuit neceſſaria.

Ex dictis in præcedenti ſectione nonnulla per ſe clara & certa colligere poſſumus. Primum eſt, hoc paruulorum remedium non potuiſſe adhiberi per propriam actionem ipſorum paruulorum: agimus enim de ſtatu eorum ante vſum rationis, in quo non ſunt capaces humanarum actionum: aliæ vero actiones, vel paſsiones, quæ vel mere naturales ſunt, vel caſu eueniunt ab extrinſeco, non ſunt apta media ad prædictum effectum: alias, vel omnes iuſtificati fuiſſent per aliquam naturalem actionem, ſicut omnes originali culpa inficiuntur, quia per modum naturæ communicatur in ipſa naturali generatione, vel certe Deus ſuo arbitrio iuſtificaret, quos vellet, & ita non omnibus prouidiſſet certum, ac definitum remedium.

Aliqua humana actio requiſita eſt.

Secundo eſt certum, hoc remedium debuiſſe applicari per aliquam humanam actionem parentum, ſeu eorum, quibus paruulorum cura incumberet. Patet, quia nec ex parte ipſius remedij, nec ex parte eius, per quem applicandum erat, poteſt aliquid aliud accommodatum excogitari: nam, quod fuerit neceſſaria aliqua actio humana, patet, quia ſi hominibus nihil agentibus, Deus iuſtificaſſet aliquos paruulos, vel iuſtificaſſet omnes, vel aliquos tantum ſuo arbitrio, vel certe per cauſas aliquas naturales gratiam communicaret, quæ omnia ſunt abſurda, & improbabilia. Rurſus neque hoc remedium poſitum fuit in aliqua ſanctitate habituali parentum, aut alia ſimili conditione, ratione cuius filij orti ex talibus parentibus iuſtificarentur: quia ſicut nulla ſanctitas, vel conditio parentum impedire potuit, ne filij in peccato originali conciperentur, & naſcerentur: ita nec poterat eſſe ſufficiens, vt ratione illius tolleretur poſtea originale peccatum, ſine alia operatione. Præterea, quod hæc actio debuerit eſſe parentis, vel alterius, qui eius vicem gereret, patet, quia non poterat eſſe ipſius paruuli, vt dictum eſt: quia non erat capax, & optime congruebat, vt qui per alienam actionem, peccatum contraxerat, per alienam etiam voluntatem iuſtitiam conſequi poſſet. Neque etiam ad alterum hoc magis pertinebat, quam ad parentem: quia filius eſt ſub cura eius, & quando propriam non habet, regendus eſt etiam in his, quæ ad animam ſpectant, voluntate parentis: & ita ſeruatum videmus in alijs remedijs paruulorum à Deo inſtitutis in lege veteri, & noua, de quibus nobis magis conſtat.

Remedium hoc in aliquo cultu religioſo cõſiſtebat.

Tertio conueniunt omnes, huiuſmodi remedium poſitũ fuiſſe in aliqua actione, vel profeſsione fidei, & cultus religioſi, quo paruulus dicaretur Deo, & cultui eius manciparetur ex fide, & intentione parentis, vel eius, per quem remedium applicabatur. Cuius ratio eſt, quia, cum per hoc remedium ſanctificandi eſſent paruuli, & in diuinam amicitiam reuocandi, neceſſe eſt, vt hoc fieret per aliquam actionem ſacram, & ad Deum pertinentem, & quia fundamentum omnis iuſtitiæ, & omnis veri cultus diuini eſt fides, ideo neceſſarium dicimus, illam actionem aliqua ratione fuiſſe operationem fidei: & hoc ſenſu dicunt omnes fuiſſe tunc paruulos iuſtificatos in fide parentum, vt magis in ſequentibus explicabimus. Igitur inquirendum reſtat, qualis fuerit illa actio, ſenſibilis ne, vel mere interna, & ſpiritualis, vt poſtea dicere poſſimus, an fuerit ſacramentũ, necne.

1. Sententia remedium hoc in actu internæ fidei conſtituit.

Prima ſententia eſt, illum actum ſolum fuiſſe internæ fidei, ita tamen, vt per fidem non intelligatur ſola credulitas intellectus, ſed aliqua alia moralis actio interior à fide manans, qua parẽs filium ſuum Deo offerret, vel ſalutem ſpiritualem ipſius deprecaretur, vel aliquid ſimile. Ita ſentit Bonau. diſt. 1. art. 2. q. 1. & 2. Rich. art. 5. q. 1. & 2. qui fundant effectum, ſeu fructum huius remedij in merito de congruo ipſorũ parentum, & nihilominus dicunt ſufficientem fuiſſe informẽ fidem eorum, quia hæc ſatis eſt ad meritũ de congruo. Sed hi authores in hoc, & falſum ſupponunt, quia re vera ad meritum de congruo non ſufficit fides informis, & pręſertim ad merendam alteri gratiam & ſanctitatem: & præterea non ſatis explicant vim, & radicem huius remedij: quia, vt eſſet infallibile, quod neceſſarium eſt, vt eſſet verum remedium, non ſatis erat meritũ de congruo, quia non ſemper & infallibiliter habet effectum, ſed neceſſaria erat diuina promiſsio, & hanc oportet oſtendere. Quod ſi hæc interceſsit, non erit neceſſariũ meritum de congruo, ſed ſola illa actio, quam diuina promiſsio poſtulabat. Alia ergo via defendit eandem ſententiam D. Thom. in 4. d. 1. q. 2. artic. 6. quæſtiun. 1. & 2. vbi dicit, per interiorem fidem parentum fuiſſe paruulos iuſtificatos ex vi diuinæ promiſsionis, & quaſi opere operato: vnde conſe-

conſequenter negat, fuiſſe tunc inſtitutum aliquod ſacramentum in remedium paruulorum, quia non erat ſignum ſenſibile, ſed actus mere interior, quod ſi interdum adiungebatur exterior, id erat accidentarium: nam ex vi ſolius interioris actus eſſet iam tollatus effectus. Et eandem ſententiam late defendit Soto in 4.d.2.quæſt.1.art.4.circa med. Et primo

Auguſt.

fundari poteſt authoritate Aug. libr. 2. de Nup.cap. 12.vbi dicit, per fidem fuiſſe iuſtificatos tam paruulos, quam adultos, quamuis myſterium iuſtificationis ex fide, multos latuerit.

Tertul.

Magis fauet Tertul.lib. de baptiſ.c. 13. dicens, olim fuiſſe ſufficientem fidem ſine ſacramento ad conſequendam ſalutem, poſtea aucta fide, additum fuiſſe ſacramentum. Sed ibi non loquitur ſpecialiter de paruulis. Quapropter clarius

Gregor.

videtur docere hanc ſententiam Gregor. 4.moral.2. & 3.vbi dicit, Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant, myſterium circumciſionis. Vbi, vt differentiam aliquam conſtituat inter paruulos, & adultos, intelligere neceſſe eſt, cum dicit, ſolam fidem ſuffeciſſe pro paruulis, excludere omnem actum externum: alioqui nulla eſſet differentia, atq; eodem modo loquitur

Beda. Bernard. Hugo.

Beda lib.2.in Luc. c.8.& Bernard. Epiſt.77.& Hug.de Sanct. Vict.lib.1. de ſacram.pag.11. c.3. & 6.& pag.9.cap.5. qui addit, fuiſſe quidem in ea lege aliquod ſacramentum pro paruulis, illud tamen fuiſſe deuotionis, non neceſsitatis.

Status legis naturæ non includit præcepta diuina poſitiua.

Secundo, probatur ratione, quia ſtatus legis naturæ, vt ſupra dicebamus, non includit præcepta diuina poſitiua, ſed ſolum ea, quæ ex intrinſeca ratione fidei, & gratiæ in humana natura exiſtentis conſequebantur: ſed vti aliqua externa & ſenſibili actione ad remedium paruulorum, non ſequitur neceſſarium ex fide, aut gratia: ergo non erat neceſſarium in illo ſtatu. Dices, hac ratione probaretur etiam, actum interiorē non fuiſſe neceſſarium, quia ex ſola rei natura non ſequitur hæc neceſsitas. Reſpondetur, ideo dixi conſideranda eſſe præcepta, quæ conſequuntur gratiam & fidem, prout in humana natura exiſtunt: naturale autem eſt homini, vt parenti incumbat, tam ſpiritualis, quam corporalis ſalus filij: & ideo ex intrinſeca natura gratiæ ſequitur, vt parentes habētes fidem de lapſu filiorum, & de neceſsitate remedij, quam habent, vt Deo reconcilientur: debeant, quod in ipſis eſt facere, & aliquo modo filios ſuos Deo offerre, vt iuſtitiam coram illo conſequantur: &, quia hoc neceſſe eſt, vt fiat ſaltem per actum internum, ideo ipſa lex naturę obligat parentes ſaltem ad huiuſmodi remedium, at vero actus exterior non erat neceſſarius ex ſola rei natura: oporteret ergo, vt eius neceſsitas manaret ex præcepto diuino poſitiuo, quod in eo ſtatu nullum erat. Confirmatur, quia, cum eo tempore fides eſſet valde obſcura & implicita, præſertim de Chriſto & de lapſu primi hominis ac originali peccato, oportuit præter fidem nihil aliud exigi in remedium paruulorum, vt remedium, quod propter ignorantiam erat difficillimum, & à pauciſsimis cognoſci & adhiberi poterat, fieret aliqua ex parte facile, vt aliquibus ſaltem applicari poſſet, & in hoc eſt magna differentia inter ſtatum legis naturæ, & legis ſcriptæ, vel gratię, propter quam non licet ab exemplo harum legum ſumere argumentum ad ſtatum legis naturæ.

Hoc remedium debuit applicari per actum externum.

Secunda ſententia, quæ probabilior nobis videtur, eſt hoc remedium paruulorum in lege naturæ non fuiſſe poſitum in ſolo interiori actu, ſed, debuiſſe applicari per aliquem actum externum, qui eſſet veluti exterior profeſsio interioris fidei. Hæc eſt communior ſententia Theologorum. Alex. Alenſ. Scot.Dur.Palud.Gab.Maior & aliorum in 4.d. 1. vt latius ſequen.ſectio.referam, & Adria.in 4.q. vlt. de Bapt.ad 2.& Armachan. lib.8.de quæſt.Armen.c.27. & videtur manifeſta D.Thom.hic, & quæſt.pręced. art.5.& clarius infra, quæſt.70.art.4.ad 2. vbi, cum dixiſſet, ſolam fidem parentum fuiſſe ſufficientem paruulis ad ſalutem in legē naturæ, ſubdit inferius, veriſimile eſſe debuiſſe eam fidem aliquo ſenſibili ſigno manifeſtari. Et primo probari poteſt hæc ſen-

Auguſt.

tentia D. Aug. authoritate, nam licet aliquando hāc quæſtionem attingens eam non definiat, dicens ſacram hiſtoriam hoc tacuiſſe, vt videre licet. 15. de Ciuit.c. 16. & lib. 2.de gra. Chriſti, ſeu de pecc. orig. c.30.tamen lib. 5. contra Iul. c. 9. eam definit verbis, quæ ſectione præcedenti retuli, quæ in ſequenti iterum attingam, & eandem ſententiam indicat

Cyprian.

Cyprian.lib.de Car. Chriſti operibus cap. de circumciſione Chriſti, dicens. Sane originale peccatum, quod à primis parentibus in totam generis huius ſucceſſionem defluxit, omni tempore aliquibus remedijs oportuit expiari, licet vim plenam ſignificantia non habuerint, donec ad rem ipſam ventū eſt, quæ figurarum operiebatur velamine, vbi aperte dicit, illa remedia habuiſſe ſignificationem ſenſibilem, & ſtatim illa vocat Sacramenta, & rationem reddit, cur externis actionib. fieret, ſcilicet, ad præfigurandam Chriſti mortem, & diuinam ſententiam ab initio in peccatum prolatam.

In lege naturæ cultus Dei externus neceſſarius.

Secundo probatur ratione hæc opinio. Primo, quia in lege naturæ neceſſarius erat cultus Dei externus & ſenſibilis: ergo per huiuſmodi cultum, ſeu per actum ad illum pertinentem debuit fieri hæc ſanctificatio paruulorum. Hanc rationem late proſequitur Cano in relect. de ſacrament. in genere. c.3. Sed fere omnia, quæ adducit ad probationem antecedentis pertinent, quod tamen adeo clarum eſt, vt nulla noua probatione indigeat, maxime ſuppoſitis, quæ de ſtatu innocentiæ diximus, de cōſequentia vero, in qua eſt difficultas, pauca dicit. Probari autem poteſt primo, quia cum per hoc remedium paruuli initiarentur, & cultui diuino conſecrarentur, oportebat, vt per illud genus cultus ſanctificarentur, qui eſt homini accommodatus, & Deo ab homine debitus, ſed hic tantum non eſt interior, ſed etiam exterior: ergo. Secundo, quia hominibus non ſolum eſt neceſſaria ad ſalutem fides, ſed etiam fidei profeſsio: ergo eo modo, quo paruuli participare poterant fidem, ſcilicet per parentes, vel (vt ita dicam) non actiue, quia non poterant illi elicere, vel profiteri fidem, ſed paſsiue, quia per alios fieri poterāt fideles, & profeſſores fidei: eo (inquam) modo, quo erant capaces, vtrumque debuit circa illos exerceri. Tertio, quia cum Eccleſia ex hominibus conſtans ſit viſibilis, valde conſentaneum illi eſt, vt hoc remedium eſſet ſenſibile, tum, vt conſtare poſſet, Eccleſiæ tale remedium eſſe applicatum, ne oporteret, aut ſemper eſſe in dubio, aut inutiliter repeti: tum etiam, quia per hoc remedium fierent paruuli membra Eccleſiæ, ſicut nunc fiunt per baptiſmum, vel ſynagogę fiebant per circumciſionem: oportuit enim, vt coniuncto ad corpus viſibile, per actum ſenſibilem fieret. Aliter colligit Dur. hanc rationem, ſcilicet, quia iuſtificatio paruuli fiebat ex merito de congruo totius Eccleſiæ: ergo oportebat fieri per aliquam actionem, quæ in perſona Eccleſiæ fieret: ergo per actionem ſenſibilem, nam actio pure interior, cum ſit ignota Eccleſiæ, non eſt apta, vt nomine eius fiat. Sed fundamentum huius rationis, vno ſenſu eſt falſum, alio vero eſt probabile, nam ſi intelligat propriam cauſam, ob quam dabatur, & promittebatur iuſtitia paruulis, fuiſſe meritum Eccleſiæ, eſt falſum: nullus enim meretur alteri primam gratiam, præſertim infallibiliter dandam & ſine proprio motu ſuſcipientis, niſi ſolus Chriſtus: & ita ſolum meritum eius eſt propria cauſa huius promiſsionis & iuſtitiæ. Si vero intelligat, illud meritū de congruo fuiſſe veluti conditionē neceſſariam, quam Deus tunc exigebat, eſt quidem probabile in eo ſenſu, quo Aug. dicit epiſt. 23. per charitatem to-

tius

tius Eccleſiæ adiungi paruulos ad fidelium communionem: non eſt autem intelligendũ, fuiſſe neceſſarium aliquod meritum actuale miniſtri, vel Eccleſiæ, quia, licet nullus actus bonus nunc ſancte fieret, iuſtificaretur paruulus ex vi diuinę promiſsionis: ſicut nunc fit in baptiſmo: ſed ſolum eſt intelligendũ, decuiſſe actionem illã fieri miniſterio publico, atque ita in perſona Eccleſię, vt actio moraliter cenſeretur magis accõmodata, & ex parte hominum aptior ad illum effectum obtinendum. Quarto accedit ſimilis ratio ex parte Chriſti, quia per hoc remediũ coniũgebantur hi paruuli Chriſto capiti, & in virtute illi⁹ ſanctificabantur, & ideo, ſicut Chriſtus, non tãtum ſperabatur Deus, ſed etiam homo, & caput hominũ homogeneum, & ſenſibile, ita oportebat, modo etiã externo, & ſenſibili, in illo regenerari. Quinto addere poſſumus, peccatum originale cõicari per actionem corpoream, & ſenſibilem, & ideo ad profitendam totius humanæ naturæ ruinam, indigẽtiam, ac vitiatam originem, debuiſſe per actionem etiam ſẽſibilem ab hac peccati macula liberari, per quam etiam tacite profitebantur homines, quod ſicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, ita per alium ſalutem ſperabãt, vt Cyp. ſupra indicauit. Tandẽ hic modus maxime eſt accommodatus homini ad operandum circa alium, & quodammodo cõicandum illi fidem ſuam. Ad argumenta in contrarium propoſita reſpõdetur, primo ad teſtimonia Patrũ, ad Aug. de cuius ſententia iam conſtat, reſpõdetur, quamuis non ſemper meminerit ſigni ſenſibilis, nunquã tamen illud excluſiſſe: & cũ in dicto loco ait, homines in lege naturæ fuiſſe per fidem iuſtificatos, ſicut nõ excludit opera, ita etiam non excludit actus externos, qui ad ſalutem erãt neceſſarij: ſed fidem diſtinguit à lege, & à ſpecialibus remedijs, ſeu ſacramẽtis à Deo deſignatis. Et eodem modo loquitur aperte Tertul. ac ſimiliter Greg. ſub fide includit fidei profeſsionem, & applicationem humano more factam: differentia autem, quam conſtituit inter paruulos, & adultos, hæc eſt, quod quia paruuli non habent niſi originale peccatum, illis ſufficiebat ſacramentum fidei ad ſalutem: adultis vero propter actu alia peccata neceſſaria erant ſacrificia, per quæ Deo ſatisfacerent, ſaltem ex opere operantis, vt notauit ſupra D. Tho. in 4. quæſtiun. 3. & eadem eſt reſponſio ad omnes alios Patres, qui Greg. imitati ſunt. Ad rationem recte ibi reſpõſum eſt, ſuppoſito ſtatu naturę lapſæ, & indigencia gratiæ & fidei, & natura rei ſequi, vt teneantur parentes ſubuenire filijs, & remedium ad comparandam iuſtitiam & expellendam culpam neceſſarium adhibere: quale aũt futurum eſſet hoc remedium, nõ poterat ex ſola naturali ratione etiam fide illuſtrata definiri, quia pẽdet neceſſario ex Dei inſtitutione, & promiſsione: ſiue ergo conſtituatur hoc remedium in actu exteriori, ſiue in interiori tantum, neceſſario dicendum eſt, interueniſſe aliquam inſtitutionem diuinã, quæ ex ſola rei natura ſequi non poteſt. Et ita difficultas in illa ratione tacta cõis eſt in omni opinione. Ad quod dicẽdum eſt, quamuis ſtatus legis naturæ non includat ſpecialia præcepta diuina, non tamen excludere eam prouidentiam, eaq; auxilia, & remedia ad ſalutẽ, quę iuxta conditionem & ſtatũ naturę lapſæ ſunt neceſſaria: & ideo etiam in eo ſtatu prouidiſſe medium aliquod ad ſalutẽ paruulorum procurandã, q̃ mediũ magis conſtituit in actu exteriori, quam in ſolo interiori: quia hoc eſt magis conſentaneum humanæ naturæ, vt dictum eſt: hoc aũt remedio inſtituto, & dato à Deo ex natura rei, ſequebatur obligatio parẽtum de filiorũ ſalute procurãda per tale remedium. Ad confirmationem reſpondetur ſuppoſita interiori fide, nihil difficulcatis fuiſſe in exhibendo aliquo exteriori ſigno, præſertim voluntario .i. ex ſe indifferenti & arbitrio hominis determinando, vt ſect. ſeq. dicetur. Quocirca quamuis exemplo legis ſcriptæ & gratiæ nõ poſsimus argumẽtari, hoc remediũ in lege naturæ poſitum fuiſſe in aliquo actu determinato ex diuina inſtitutione. ſicut in prædictis legibus determinatum fuit propter varios ſtatus, & diuerſam fidei perfectionem his ſtatib. reſpõdentem, tamen recte ex illo exemplo poſſumus colligere, ſaltem in genere hoc remedium etiam in lege naturæ fuiſſe ſenſibile, quia in lege ſcripta & gratiæ, non ſolum eſt definita actio ad huiuſmodi remedium, ſed etiam inſtitutum eſt, vt eſſet ſenſibilis: ergo ſignum eſt, hunc modum ſanctificationis ſub ſigno ſenſibili eſſe maxime accommodatum homini lapſo, atq; adeo ſeruatum eſſe etiam in lege naturæ modo proportionato illi ſtatui.

Reſponſio.

SECTIO III.

Vtrum in lege naturæ fuerit inſtitutum aliquod verum ſacramentum, quo peccatum originale deleretur.

PRima ſententia eſt, fuiſſe in eo ſtatu inſtitutum à Deo, determinatum ſignum ſenſibile ſub certa quadam ceremonia ſenſibili à Deo definita, vt ea facta, ſeu applicata paruulis, illis originale peccatũ remitteretur: vnde fit, hoc ſignum fuiſſe vere ac proprie ſacramentum. Ita ſentit Scot. in 4. d. 1. q. 6. & 7. Ratio huius eſt, quia peccatũ originale, ſemper fuit remiſſum per regenerationem in Chriſto: ergo per aliquod ſignum viſibile: ergo oportuit hoc ſignum eſſe determinatum ex diuina inſtitutione, vt iuſtificatio ſub tali ſigno eſſet omnino certa, & profeſsio fidei eſſet magis clara, & expreſſa. Hęc ſentẽtia affirmat rem incertam ſine fundamẽto, & ideo à cæteris Theologis relicta eſt. Aſſumptũ declaratur: q̃a in primis, neq; in ſcriptura, neq; in Patrib⁹, neq; in vlla hiſtoria eſt aliquod veſtigiũ huius traditionis, vel inſtitutionis determinati ſigni. Deinde ad certitudinẽ iuſtificationis nõ erat neceſſaria talis determinatio: quia, ſi Deus generatĩ promittat remittere originale peccatum per fidem parentũ, quocunque actu externo filijs applicaretur, non eſſet minus certa, & infallibilis iuſtificatio, imo ex parte ſigni requiſiti, quodammodo eſſet certior, vel ſaltem facilior, quia ex parte promiſsionis diuinæ æqualis eſt infallibilitas: ex parte vero conditionis requiſitæ facilius eſt applicare quemcumq; actum in genere, quam certam, ac definitã ceremoniam. Rurſus, nec propter fidei clariorem profeſsionem expediebat tunc fieri talem ſigni determinationem diuinã: quin potius, propter eam cauſam expediebat non fieri. Primum quidem, quia in eo ſtatu fides erat imperfecta, & obſcura, propter quod implicita fides Chriſti ad ſalutem ſufficiebat: ergo non erat neceſſarium, vt profeſsio fidei eſſet adeo clara & explicita: tum etiam, quia eo tẽpore non conueniebãt omnes fideles in eodem ritu externo colendi Deum: ergo non expediebat, ritum ſanctificandi paruulos eſſe eundem apud omnes homines, ſicut nunc eſt in vniuerſa Eccleſia: quam rationem attigit D. Tho. infra quæſtio. 70. art. 4. & ſequenti. Et confirmatur preterea, quia difficillimum erat eo tempore conſeruari apud omnes fideles traditionem huius remedij certi, & determinati, quia non habebant ſcripturas, nec erant ita perfecte congregati in vnum corpus, vt poſſent huiuſmodi traditiones perfecte conſeruare: vnde fiebat, vt valde imperfectam haberent huiuſmodi rerum cognitionem. Confirmatur ſecundo, quia oportebat hanc determinationem fieri per propriam legem Dei poſitiuam: nulla autem vniuerſalis lex de aliqua ceremonia determinata creditur eo tempore data, quia non erat illi ſtatui conſentanea, nam propterea vocatur ſtatus legis naturæ. Tandem, ſi hoc remedium determinatum fuiſſet, perduraſſet pro fœminis in lege veteri: nullibi autem legimus factam eſſe mentionem huius remedij vel ceremoniæ, neque in ſcriptura ſacra, neque in alijs authoribus Hebræis.

1 *Sententia cõſtituit determinatum ſignum, verumq; ſacramentum.*

2 Sententia ponit ſignũ ſenſibile, tamen negat ſacramentũ. Secunda ſententia eſt, hoc remedium paruulorum, quamuis in aliqua ſenſibili actione poſitum eſſet, non tamen fuiſſe verum ſacramentum, ita tenet Duran. in 4. d. 1. q. 8. Fundamentum eius eſt, quia ſacramentum eſſe debet ceremonia aliqua à Deo determinata ad ſignificandam gratiam, quę ſub tali opere, vel ceremonia datur ex diuina promiſsione: ſed hoc remedium paruulorum, neq; erat ceremonia determinata à Deo, nec erat proprie inſtituta ad ſignificãdam gratiam, ſed ſolum erat quædam actio meritoria de congruo, ratione cuius Deus dabat gratiam: & ita non aliter ſignificabat illam, quam alia opera meritoria illam ſignificent: ergo illa actio non magis erat ſacramentum, quam ſint cætera opera meritoria. Sed hoc fundamentum Durandi ſupponere videtur ſenſum illum, quem falſum eſſe diximus ſectione precedenti, ſcilicet, per huiuſmodi actum fuiſſe iuſtificatos paruulos vere ac proprie ex merito operantis Eccleſiæ, & non ſolum ex meritis Chriſti, ſicut nunc iuſtificãtur in baptiſmo, vel olim in circumciſione, quod omnino falſum exiſtimo, vt latius infra dicam q. 62.

Fuit ſacramẽtum ſub indeterminata ceremonia. Dicendum ergo eſt, in lege naturæ fuiſſe quoddã ſacramentum ad iuſtificationem paruulorum, & remedium originalis peccati inſtitutum, quamuis ex diuina inſtitutione non fuerit determinata ceremonia, ſeu actio ſenſibilis ad ſignificandum impoſita, ſed ex hominum arbitrio ad certum actionis modũ definiretur: quia hoc non eſt contra veram rationẽ ſacramenti. *D Thom.* Hæc eſt ſententia D. Thom. hic ad 2. vbi docet vera fuiſſe ſacramenta ante legem ſcriptam, quæ comparantur ad ſacramenta legis ſcriptæ, ſicut indeterminatum ad determinatum: idem q. pręced. art. 5. ad 3. & infra quæſt. 70. art. 4. ad 2. vbi cum inquit, ante legem non fuiſſe requiſitum aliquod ſignũ poteſtatiuum fidei ad iuſtificandos paruulos, intelligi debet de ſigno determinato & fixo, eandem ſententiam tenet Alexand. Alenſ. 4. part. q. 1. membr. 3. art. 3. clarius q. 5. memb. 1. Palud. in 4. d. 1. q. 5. art. 5. & Maior. q. 4. circa fin. Gabr. qu. 2. art. 3. dub. 1. vbi hoc modo Scotum interpretatur, late Cano dicta relect. de ſacramen. in gene. part. 3. *Alenſ. Palud. Gabr. Cano. Aug.* Et probatur primo ex Auguſt. dicto loco contra Iulia. lib. 5. cap. 9. vbi dicit non eſſe negandum, quin in lege naturæ, parentes ſubuenirent filijs aliquo ſacramento fidei: *Cypria.* Cyprian. etiam dicto ſermone de Circumciſione Chriſti, ſacramentũ vocat hoc remedium. Ratione vero probatur aſſertio, quia in primis hoc remedium erat aliqua ceremonia ſenſibilis ad ſanctificationem paruulorum ordinata, quia inſtituta erat ad remedium originalis peccati, vt ſupponimus, quod peccatum nõ deletur ſine hominis ſanctificatione. Rurſus hæc ſanctificatio neceſſario ſignificabatur per hoc remedium, quia adhoc inſtitutũ erat, vt intelligerent homines, adhibita tali ceremonia exteriori hominem interius ſanctificari à Deo: ſignificabatur ergo gratia per huiuſmodi ceremoniam ſenſibilem, & conſequẽter etiam ſignificabatur, vel explicite vel ſaltem implicite venturus mediator, in cuius fide, & ſpe meritorum eius illa gratia obtineretur: ergo nihil in eo opere ſeu remedio deerat ad veram rationem ſacramenti. Quod enim talis ceremonia ſit determinata in ſpecie, & in particulari, ex inſtitutione diuina, aut in genere tantum, & modus ac determinatio eius commiſſus fuerit hominum arbitrio, nihil refert ad veram rationẽ ſacramẽti, vt patet ex ſupra tractatis de eſſentia & definitione ſacramenti. Et ratio etiam eſt facilis, quia, licet in ſola diuina inſtitutione ſacramentum non ſit determinatum ad hanc vel illam actionem, ſeu ceremoniam: tamen, cum in re ipſa exercetur: ſemper adhibetur determinata ceremonia ſacra, quæ hic & nũc eſt verum ſignum internæ ſanctificationis, & in hoc cõſiſtit eſſentialis ratio ſacramenti. Quod autem illa determinatio hic & nũc orta ſit ex ſola inſtitutione diuina, vel etiã ex arbitrio humano, hoc ſolum pertinet ad cauſam extrinſecã efficientem ſacramentum, non vero mutat intrinſecam rationem, & naturam ſacramenti, ſicut ſi Chriſtus inſtituiſſet baptiſmum, non ſolum in aqua naturali, ſed in genere, in quacumq; aqua naturali, ſeu artificiali, vel in quocumq; liquore, non propterea, non eſſet verum ſacramentum, quamuis in particulari determinatio aquæ, vel liquoris, humano arbitrio fieret. *Simile.*

Obiectio. Vna ſola obiectio ſupereſt contra hanc ſententiã, quam attigit D. Th. præced. q. ar. 5. arg. 3. quia ſequitur, remedium paruulorum coarctatum eſſe in lege ſcripta, vel gratiæ magis, quam eſſet in lege naturæ, quia nũc determinata ceremonia requiritur, remedium autem eo facilius, & generalius eſt, quo minorem habet determinationem, & in re quacumque adhiberi poteſt. *Reſponſio.* Reſpondetur negando ſequelã, primum quidem, quia licet nunc ſit determinata ceremonia paruulorum ad regenerationem, tamen eſt valde facilis, & in rebus conſiſtens, quæ obuiæ ſunt, & præ manibus fere ſemper habentur. Deinde, quia ſicut nunc oportuit determinari hoc ſignum ob expreſsiorem fidei ſignificationem, & repræſentationem, & maiorem Eccleſię vnitatem, ita notius eſt omnibus hoc remedium, & ex hac parte facilius applicari poteſt, licet determinatum ſit, quantum olim poſſet remedium legis naturæ, quantumuis indeterminatum ac indifferens.

Hoc remed. ẽ inſtitutum propter paruulos. Vltimo ex dictis colligitur, hoc remedium præcipue eſſe inſtitutũ propter paruulos, quia ipſi eo maxime indigebant, adulti enim, cum per propriam diſpoſitionem ſanctificari poſſent, illo ſimpliciter non egebant, propter delendum peccatum, quamuis ad profitendam fidem, & coniunctionem quandam exteriorem cum Eccleſia viſibili, quę tunc erat, oportebat eos vti aliqua ſenſibili ceremonia iuxta vniuſcuiuſque populi ſeu regionis conſuetudinem & ritum. An vero hoc remedium haberet rationem ſacramenti reſpectu adultorũ, & an obligati fuerint ad vtendum illo, non ſolum ob fidei profeſsionem ſeu confeſsionem, ſed etiam ob remiſsionem peccati, dicemus infra q. 62. vbi explicauimus, quomodo remiſsio peccati per gratiam fuerit effectus huius ſacramenti.

SECTIO IV.

Vtrum in lege naturæ fuerint alia ſacramenta.

Can. de hac re ſententia. IN hac quæſtione explicanda diuiſi ſunt D. Thom. diſcipuli. Cano enim dicta relectio. de ſacramẽ. in genere. part. 3. docet fuiſſe varia ſacramenta in lege naturę. Cuius fundamentum ſolum eſt, quia in illa lege fuit neceſſarius cultus Dei externus, qui non cõſiſtit in vno ſolo actu, quo remittitur peccatum originale, ſed in multis alijs, quib. homines vti poſſunt & ad ſuam ſanctificationem, & ad fidei profeſsionẽ. Quæ ratio poteſt in hunc modum explicari: quia ad cultum Dei perfectum quatuor requiruntur, ex D. Th. 1. 2. q. 101. ar. 4. ſcilicet, ſacrificia, ſacra, obſeruantiæ, & ſacramenta: ſed in lege naturæ fuit perfectus Dei cultus, & fuerunt tria priora, quæ fere coniũcta ſunt cum vero vſu religionis: ergo etiam credẽdum eſt fuiſſe ſacramenta in illo ſtatu. Confirmari poteſt hæc opinio, quia omnes vtilitates ſacramentorũ ſupra poſitæ in diſputatione præcedenti locum habẽt in tempore legis naturę: & præterea aliæ, quæ occaſione peccati ortæ ſunt, ſcilicet vt homo, qui male vtendo creaturis corporalibus ceciderat, illis ſe ſubijciendo ad ſuam ſanctificationem humiliaretur, & confunderetur. Item, vt homo, qui per creaturas ſępe Deum offendit, aſſueſceret per eaſdem Deum colere, & ad vſus ſacros illas conuertere. Denique vt homo lapſus, ad idololatriam pronus, in vera Dei fide, & vero cultu per hæc ſacramenta ſenſibilia conſerua-

ſeruaretur, & in vnum politicum corpus congregaretur. Fauet tandem huic opinioni, quod antiqui Doctores, qui de lege naturæ tractant, non in ſingulari, ſed in plurali, definiunt ſacramenta in illo ſtatu fuiſſe, ita enim loquuntur Hug. de Sanct. Victor. D. Th. Scot. Richa. Palud. & alij ſect. præced. citati, pręſertim in 4. diſt. 1.

2 Sententia Aliorum vero opinio eſt, in ea lege nullum fuiſſe ſacramentũ proprie dictum præter illud, quod hactenus explicuimus. Et hæc tribui poteſt illis authoribus, qui nec prædictum ſacramentũ: neq; aliquod aliud proprium in ea lege admittunt, ex quib. videtur eſſe D. Th. in 4. d. 1. q. 1. art. 2. quæſtiun. 3. vbi, licet doceat in eo ſtatu fuiſſe ſacramenta, tamen id poſtea explicat de ſolo cultu externo per ſacrificia, & oblationes. & idem ſentit Duran. ibi. q. 2. & Soto d. 1. q. 2. art. 3. & diſt. 2. q. 1. art. 4. & Ledeſm. 1. p. 4. q. 2. ar. 3. Et hæc ſententia abſolute videtur probabilior, indiget tamen aliqua expoſitione. Aliud eſt enim loqui de cultu externo in genere, ſeu de actibus ſenſibilibus, quibus homines fidem exterius profitentur, & interiorem cultum oſtendunt. Aliud vero eſt loqui de propriis ſacramentis, quæ ſolum partem continent illius cultus & ſpecialem inſtitutionem, ac ſignificationem requirunt. Rurſus aliud eſt loqui de illo ſtatu legis naturæ ſecundum communem, & ordinariam legem, aliud vero de ſpeciali aliquo caſu, ſeu prærogatiua alicuius perſonæ.

D. Thom. *Durand.* *Ledeſma*

In lege naturæ fuit cultus Dei externus per ſacrificia & oblationes. Dico ergo primo, in lege naturæ fuiſſe cultum Dei externum per ſacrificia, oblationes, & alias ſimiles ceremonias. In hac aſſertione conueniunt fere oẽs authores ſupra citati: quamuis videantur differre: quia aliqui ſentiunt, hunc cultum fuiſſe neceſſarium ad ſalutem: alij vero tantummodo voluntarium, q; ſignificat D. Th. loco proxime citato, & Hug. Victo. li. 1. de ſacra. p. 11. c. 3. & q. 12. c. 3. vbi differentiam cõſtituit inter ſacramẽta legis naturæ & veteris, quod illa fuerunt voluntatis, hęc neceſsitatis, illa ex voto, hæc ex præcepto, & Anacl. Papa epiſt. 2. c. 2. ſic dicit, Abraham & antiquos Patres ante Aaron obtuliſſe ſacrificium ſpontanea voluntate. Sed intelligendum eſt fuiſſe voluntarium, quoad determinationem, & modum cultus, vt ait D. Th. 1. 2. q. 103. art. 1. cum enim neq; ex natura rei determinatus ſit neque ex ſpeciali Dei inſtitutione, quæ in illo ſtatu nõ fuit, recte dicitur cultus ille, quoad modum, & determinationem fuiſſe voluntarius: at vero abſolute loquendo de cultu externo, ſiue per hanc, ſiue per illã actionem exhibeatur, dicendum eſt illum fuiſſe neceſſarium, neceſsitate præcepti naturalis, vt conſtat ex 2. 2. q. 84. & 85. & infra in materia de ſacrificio iterum dicemus. Et probari facile poteſt ex dictis pręcedenti diſputatione, vbi oſtendimus hanc obligationem oriri ex naturali compoſitione hominis ex corpore, & anima, & ex origine, quam à Deo habet ſecundum vtramque rationem, & ex modo viuendi, quam natura ſua poſtulat in congregatione, & ſocietate aliorum hominum. Ex hoc ergo principio ſequitur neceſſario concluſio poſita: nam in tẽpore legis naturæ ſemper fuerunt aliqui homines iuſti, qui vero Deo cultum ex naturali lege debitum exhiberent, nam ab initio mundi ſemper Eccleſia durauit, & vera fides ac religio. Confirmari hoc poteſt traditione ex ſcriptura deſumpta, nam à principio Abel & Cain cœperunt colere Deum rebus externis: & idem legimus de aliquibus hominibus ſanctis ab Adam vſque ad Noe, & à Noe vſque ad Abraham, vt latius tractabimus infra agentes de ſacrificio. Confirmari etiam poteſt, quia non ſolum fideles, ſed etiam Gentiles hoc ſemper obſeruarunt, vt quos Deos colerent, eos cultu aliquo externo venerarentur, vnde Geneſ. 41. & 47. ſit mentio ſacerdotum Ægypti, & terræ ſacerdotalis, & Exodi 2. & 3. nominantur ſacerdotes Madian, & idem eſt frequens in ſcriptura, & alijs hiſtorijs. Quin potius notant ſancti Patres, propterea Deum tanta ſacrificiorum & ceremoniarum multitudine Iſraeliticum populum oneraſſe, vt eum à cultu externo idolorum, quo gentes vtebantur, abſtraheret: ſignum ergo eſt, ipſam naturam eſſe propenſam ad hunc cultum tribuendum Deo: & conſequenter, ſi recte inſtructa ſit, verumque Deum agnoſcat, eum interius, & exterius culturam: fuit ergo hic cultus in lege naturæ in ſanctis hominibus, qui veram Dei fidem, & religionem retinuerunt.

Nunquam defuit veri Dei cultus.

In lege naturæ præter remedium paruulorum, nõ fuit aliud ſacramentum. Dico ſecundo, q; in ſtatu legis naturę communi & ordinaria lege non fuerunt aliquæ ceremoniæ, quæ haberent propriam rationem ſacramentorum pręter illud, quod fuit in remedium paruulorum. Probatur primo, quia non fuerunt aliæ ceremoniæ, in quibus ſignificaretur gratia aut præſens, quæ in illis daretur, aut futura, quæ in illis promiſſa ſignificaretur: ſed de ratione proprij ſacramenti eſt, vt gratiam ſignificet: ergo non erant aliæ ceremoniæ, in quibus propria ratio ſacramenti inuenta fuerit. Maior quo ad priorem partem communis eſt, & certa, & latius q. 62. dicturi ſumus, quia ſpecialis promiſsio gratiæ, in aliquo opere præter meritum operantis, per ſe loquendo erat præter ſtatum, & perfectionẽ illius tẽporis: & ideo ſolum propter extremam paruulorum neceſsitatem facta eſt illi operi, ſeu remedio, quod ad tollendum originale peccatum eſt inſtitutum: de alijs vero, neq; eſt neceſsitas, nec fundamentum ad id aſſerendum. Poſterior vero pars in prima propoſitione aſſumpta probatur, quia talis ſignificatio futuræ gratiæ non poterat eſſe, niſi ex inſtitutione diuina, vt ſupra dictũ eſt: nam debet practice continere & exhibere diuinam promiſsionem: nulla autem legitur huiuſmodi diuina inſtitutio: neq; eſt vlla ratio ſufficiens, vt aſſeratur: neque eſt conſentanea illi ſtatui, qui legis naturæ dicitur, quia non habebat poſitiuas leges, & ceremonias. Confirmatur, quia ſi tunc Deus inſtituiſſet huiuſmodi ſacramenta, quę eſſent prognoſtica, & præſentarent res futuras, inſtituiſſet illa, in particulari definiendo proprios ritus illorum, alioqui non poſſet fieri commode repræſentatio cũ debita proportione, & analogia: in quo non eſt eadem ratio de ſacramento paruulorũ: quia in illo præcipue attendebatur neceſsitas, & remedium paruuli, quamuis ſignificatio non eſſet tam ac commodata, & expreſſa: ſecus vero dicendum eſſet de illis ſacramentis, quæ propter ſignificationẽ præcipue inſtituerentur. Secundo argumẽtor, quia hæc ſacramenta non erant neceſſaria in eo ſtatu ad cultum Dei: neque ad aliquem alium finem, qui ex neceſsitate aliqua morali ſit coniunctus cum lege naturæ: ergo non fuerunt tunc talia ſacramenta. Patet conſequentia, quia in eo ſtatu illa tantum fuere, quę ſunt aliquo modo de lege naturę: ſeu, quę vel ex parte Dei, vel ex parte hominis habent neceſsitatem aliquam, propter quam ex naturali ratione fide illuſtrata dictentur, vel eligantur. Antecedens vero patet, quia triplex fingi poteſt neceſsitas talium ſacramentorum. Prima eſt in remedium peccati: & hæc, ſecluſo originali peccato, nulla eſt, quia cætera ſunt actualia, quæ, ſicut à ſolis adultis per proprios actus committuntur, ita per propriam eorum diſpoſitionem remitti poſſunt, & quamquam in hoc poſsint adulti multum iuuari per ſacramenta, in quib. gratia conferatur, & maxime, ſi talia ſint, quæ faciant hominem ex attrito cõtritum, tamen hæc perfectio ſuperat imperfectionem illius temporis, & ſtatus, vt dictum eſt. Secunda neceſsitas poteſt ſumi ex aliqua ſanctificatione hominum colentium Deum: at vero, ſi ſermo ſit de ſanctificatione per gratiam, iam dictum eſt, eſſe ſupra conditionem vel imperfectionem illius legis & ſtatus: ſi vero ſermo ſit de ſola ſanctificatione externa, & legali, in primis non eſt cur hæc cenſeatur neceſſaria, quia fideles ſufficienter ſanctificabantur, & aggregabantur Eccleſiæ Dei per illud

illud ſacramentum, quod diximus eſſe inſtitutum in remedium originalis peccati: præter quam quod nulla alia ſanctificatio exterior eſt communiter cultoribus Dei neceſſaria, ſed illa tantum, quę fit per externos actus pœnitentiæ, religionis, & aliarum virtutum. Solum in ſacerdotibus videtur eſſe quædam ſpecialis neceſsitas, quia proprio quodam modo deſtinantur ad cultum Dei, ſed neque illis tunc erat neceſſaria exterior ſanctificatio, vel conſecratio, quia primogeniti, quaſi iure hæreditario erant ſacerdotes, vel poterat certe ſola extrinſeca deputatione ad illud munus deſtinari: quo ſenſu videtur dixiſſe Anacl. Papa in dict. epiſt. antiquos illos Patres, nō obtuliſſe ſacrificium ſacerdotali authoritate: illa ſcilicet, quæ data eſt Aaron, per vnctionem ſacram, & alias ceremonias à Deo inſtitutas. Deinde, licet admittamus, fuiſſe tunc ceremonias ordinatas ad aliquam externam ſanctificationem fidelium, non ſequitur illa fuiſſe ſacramenta: quia non ſignificabant gratiam præſentem, nec præfigurabāt futuram, nec talis ſignificatio eſt per ſe neceſſaria ad cultum Dei.

Anacl. Pap.

Tertia neceſsitas ſacramētorum eſſe poteſt, propter fidei profeſsionem, qua ratione vtitur D. Th. in hoc art. 3. & ex illa generaliter colligit, debuiſſe eſſe ſacramenta ante Chriſti aduentum: vnde videtur loqui, & ratiocinari de toto illo tempore, etiā legis naturę: vt patet, tum quia principia, quæ aſſumit, cōmunia ſunt illi ſtatui, ſcilicet quia homines ſemper fuerunt iuſtificati in fide Chriſti, quā oportuit ſignis viſibilibus proteſtari: tum etiam quia in ſolutio. ad 2. de vtroque tempore legis naturæ, & ſcriptæ concluſionem explicat, & in vtroque dicit fuiſſe ſacramenta, quamuis in modo inſtitutionis, & determinationis fuerint diuerſa. Nihilominus tamen ex hoc ſolo capite non poſſunt colligi propria ac perfecta ſacramenta, quia profeſsio fidei ſine ſacramentis proprie dictis fieri poterat multis alijs modis, vt per verba, per ſacrificia, & per alias ſimiles exteriores actiones: ſicut nunc in lege gratię præter ſacramēta habemus plures alios exteriores actus, quibus fidem profitemur. Quocirca, licet in ſacramentis ſit quidam peculiaris modus profitendi fidem, & ſignificandi ſpiritualem ſanctificationem, qui ad perfectiorem cultum religionis pertinet: & ideo vtile, vel congruum fuerit, hunc modum profitendi fidem Chriſti venturi fuiſſe vſitatum ante aduentum eius, vt fides ei⁹ melius conſeruaretur, & homines ad illum ſuſcipiēdum paulatim diſponerentur, non tamen neceſſe fuit, hunc modum cultus generaliter incipere à tempore legis naturæ, ſed ſatis fuit inchoari tempore legis ſcriptæ: in quo propter hominum peccata fides erat obſcurior, & rarior, ac ratio magis obtenebrata. Præterea, quamuis admittamus, aliquem ſacramentorum vſum debuiſſe eſſe in lege naturæ, ſatis eſſe videtur ille, qui in prima fidei profeſsione, ſeu in illo ſacramento, quod in remedium originalis peccati inſtitutum fuit, exercebatur, nullum ergo eſt ſufficiens fundamentum, vt aſſeramus fuiſſe in eo ſtatu alia ſacramenta.

Profeſſio fidei fieri poterat ſine ſacramentis.

Obiectio. Dices, in lege naturæ fuerunt vera & propria ſacrificia, cur ergo non admittimus fuiſſe etiam plura ſacramenta vera & propria, & non vnum tantum?

Reſpondetur Reſpondetur, non eſſe eandē rationem, quia, vt ſupra tetigi, & infra tractando de ſacrificio iterum dicam, de ratione ſacrificij per ſe ſolum eſt ſignificatio moralis interioris cultus diuini: quam ſignificationem poteſt habere ſacrificium ex hominum impoſitione abſque ſpeciali Dei inſtitutione: at vero ſacramentum proprie conſtituitur per ſignificationem myſticam gratię ſanctificantis, quam non poteſt habere certam, & infallibilem, niſi ex Diuina inſtitutione. Dices, quamuis primaria ratio ſacrificij viſibilis cōſiſtat in ſignificatione inuiſibilis ſacrificij interioris, tamen ſuppoſita fide Chriſti venturi, quam in lege naturæ homines habebant, poterant ſuis ſacrificijs adiungere ſignificationem myſticam, abſq; ſpeciali inſtitutione diuina ſolum per generalem inſtinctum fidei, quomodo probabile eſt Abel ſua oblatione ſignificaſſe ac figuraſſe ſacrificium Chriſti: ergo eodem modo poterant tunc homines ducti fide inſtituere aliquas ceremonias ad ſanctificationem aliquam hominum exteriorem, eiſque adiungere ſignificationem futuræ gratiæ Chriſti, & redemptionis eius: ergo potuerunt eſſe illo tempore hoc modo ſacramenta. Reſpondetur, huiuſmodi inſtitutionem, & ſanctificationem in primis non habere fundamentum. Deinde non ſufficere ad perfectam rationem ſacramenti, de qua nos agimus, vt patet ex definitione ſupra data: & quia illo modo eſſent nunc in Eccleſia multa alia ſacramenta præter ſeptem à Chriſto tradita. Vnde bene aduertit Soto loco ſupra citato, antiquos Doctores, qui de ſacramentis legis naturæ loquuntur, præſertim ſcholaſticos poſt Hugo. de ſanct. Victor. loco nuper citato vſos eſſe nomine ſacramenti cōmuniori ſignificatione, qua oblationes, ſacrificia, & ſimilia ſolent vocari ſacramenta, non quia propriam rationem ſacramenti habuerint, ſed quia, cum eo tempore non fuerint perfectiora ſigna ſacra, illis accommodatum eſt commune nomen.

Soto.

Ex qua doctrina colligitur, hæc ſacramenta impropria, quę in lege naturę fuerunt, nō fuiſſe ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem neceſsitate medij, pręter illud vnicum ſacramentum ad remedium originalis peccati inſtitutum, quod ſaltē reſpectu paruulorum erat medium neceſſarium ad eorum ſalutem: nam de adultis fortaſſe alia eſt ratio, vt inferius dicemus. At vero reliqua ſacramenta, ſeu potius ſacrificia, & ceremoniæ externæ, non erāt proprie neceſſaria media ad ſalutem, quia nec tollebant peccatū: nec conferebant interiorem ſanctitatem ex vi ſua, ſed erant neceſſaria neceſsitate præcepti, quatenus erant determinata ad reddendum Deo cultum debitum, ſicut erat neceſſarium honorare parētes, vel alios ſimiles actus exercere. In quo eſt magna differentia inter fidem interiorem viuam, & exteriorem profeſsionem eius: nam illa eſt neceſſaria neceſsitate præcepti & medij: quia continet ſubſtantialem animi iuſtitiam, & Dei cultum. hæc vero ſolum eſt neceſſaria ex præcepto, ſecluſa ſpeciali inſtitutione Dei, & ita fuit in lege naturæ, vt notauit D. Thom. in 4. diſt. 1. q. 2. art. 6.

Impropria ſacramenta non fuerunt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medij, ſed neceſſitate præcepti.

Dico tertio. Ex ſingulari Dei beneficio, & reuelatione, interdum fuiſſe in lege naturę in aliqua familia, vel gente, vſum alicuius ſacramēti proprie dicti, præter illud, quod commune erat omnibus in remedium originalis peccati. Hanc aſſertionem conſtituo primo propter oblationem Melchiſedech, in pane & vino, quę non ſolum habuit rationem ſacrificij, & ſacra oblatio erat, ſed etiā res oblata habuit rationem ſacramenti vt in 1. tom. huius 3. part. circa quæſtionem 22. D. Tho. dixi, & indicat hic D. Thom. ad 3. Aug. epiſt. 95. ad Innoc. vbi panem illum vocat Sacramentum menſę Dominicæ, & idem ſentit Ambro. lib. 4. de ſacram. c. vltim. & Clemens Alexand. lib. 4. ſtromatum in fine dicens, Melchiſedech dediſſe in nutrimentum panem & vinum ſanctificatum in typum Euchariſtiæ: credibile ergo eſt, illud fuiſſe proprium ſacramentum datum Melchiſedech ſpeciali inſtinctu & reuelatione diuina, vt ritu ſolemni & publico celebraretur. Quod fortaſſe interdum alijs nationibus accidit, nos vero de nullo alio id poſſumus affirmare, quia nec in ſcriptura, vel Patribus habemus fundamentum, nec erat id commune ac regulare in illo ſtatu. Poſſumus vero à ſimili hoc confirmare, quia etiam determinatio ſacrificiorum facta à Deo non erat communis & frequens in illa lege, & tamen interdum Deus ab aliquibus determinata poſtulauit ſacrificia, vt de ſacrificio Abraham conſtat Gen. 22. & de amicis Iob, cap. vlt. libr.

Speciale aliquando fuit ſacramentum in ſpeciali familia.

D. Thom. Auguſt. Ambr. Clemens.

Iob. Et interdum fieri poterat hęc determinatio, nõ quidem per expreſſam reuelationem, ſed per ſingularem inſtinctum Dei, ſicut credi poteſt de Abrahã, quando decimas obtulit Melchiſedech Geneſ. 14. & de Iacob, quando votum fecit dandi decimas Deo Gen. 28. vt author eſt Hugo Victor. libr. 1. de ſacram. p. 12. c. 3. & 4. & D. Tho. 2. 2. q. 87. art. 1. ad 3. Igitur eodem modo potuerunt eo tempore aliquibus dari propria ſacramenta ex ſingulari Dei beneficio. Ratio vero ſolum eſt, quia licet huiuſmodi ſacramenta nõ eſſent neceſſaria in illa lege, tamen poterant eſſe vtilia, & quod aliqua interdum fuerint, potuit eſſe cõueniens ad Chriſti honorem & ad prædicãda ſeu præfiguranda aliqua myſteria, quę in lege gratię cõſummanda, atque perficienda erant. Et ex his facilis eſt reſponſio ad fundamenta primæ opinionis. Ad rationes enim omnes reſpondetur ſolum probare, in illo ſtatu fuiſſe aliqua ſacrificia, vel cæremonias externas, quæ late poſſunt ſacramenta vocari. Probant etiam, potuiſſe ſacramenta habere vtilitatem in illo ſtatu, & ideo, ſi aliquibus data ſunt, conuenienter atque vtiliter dari potuiſſe, non tamen probãt fuiſſe pro eo tempore neceſſaria, neq; debita hominibus regulariter, iuxta illius temporis ſtatum ac viuendi rationem. Ad Doctores vero antiquos, qui de ſacramentis illius temporis loquuntur, partim reſponſum eſt, ſacramentorũ nomine, ſacrificia comprehendere, & alios externos ritus diuini cultus, q; euidenter conſtat ex Hugone & aliis: partim etiam dici poteſt, loqui generaliter de ſacramentis, quia aliquod ſacramentum commune fuit omnibus fidelibus in eo ſtatu & præter illud fuerunt alia non ita communia, ſed ex ſingulari Dei beneficio aliquibus collata, vt dictum eſt.

Hugo.

Ad arg. 1. opin. reſpon.

DISPVTATIO V.

De inſtitutione & neceſſitate Circumciſionis & aliorum ſacramentorum veteris legis.

IN hac diſputatione agendum eſt de reliquo tempore ab Abraham, vſque ad Chriſtum: & ideo non propoſui in titulo de ſacramentis in lege veteri inſtitutis, vt circumciſionem comprehenderem, quia in lege veteri inſtituta non eſt, ſed in Abraham initiũ habuit, manſit tamen in lege, & inter ceremonias legis veteris cõputatur, quia per illam cœpit congregari ſpecialis Dei populus, & ad ſpecialem legem eius ſuſcipiendam præparari: & poſtea fuit quaſi proprius character illius populi & profeſſio, per quam aliquis illi legi ſe obligabat ac ſubijciebat, iuxta illud Pauli ad Gala. 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Seruabimus ergo in hac diſputatione methodum, quam in pręcedenti tenuimus, vt prius de circumciſione, poſtea de reliquis ſacramentis illius legis diſſeramus.

Circumciſio & legis naturæ & veteris legis fuit.

SECTIO I.

Vtrum Circumciſio fuerit verum ſacramentum in remedium originalis peccati inſtitutum pro filiis Abrahæ.

QVæſtionem hanc valde difficilem reddunt varia dicta & ſententiæ antiquorum Patrum, quia omnes fere, qui Auguſtinũ præceſſere, longe aliter de circumciſionis inſtitutione, quam Auguſtinus, & qui eum ſecuti ſunt, ſenſiſſe videntur. Conueniunt quidem omnes circumciſionem fuiſſe verum ſacramentum, quia id ſatis aperte docet Paul. in epiſtola ad Romanos, vt poſtea dicemus, differunt tamen, tum in tradenda ratione inſtitutionis eius, tum etiam in primaria illius ſignificatione declaranda.

Prima ergo ſententia fuit, primariam rationem tradendi circumciſionem tantum fuiſſe ad conſignandum peculiarem Dei populum, eumq; à cæteris gentibus diſtiguendum: non vero in remedium originalis peccati, vnde fit circumciſionem quidem fuiſſe ceremoniam ad aliquam ſanctificationem illorum hominum inſtitutam, quia per eam dedicabantur homines ſpecialiter ad cultum Dei, quæ merito dici poteſt quędam ſanctificatio: non tamen fuiſſe inſtitutam ad internam ſanctificationem conferendam: vnde fit, non ſignificaſſe gratiam, quæ in illa daretur: ſignificauit tamen ex diuina inſtitutione baptiſmum & circumciſionem ſpiritualem per Chriſtum conferendam, & hinc cenſetur habuiſſe perfectam rationem ſacramenti. Hanc ſententiam primo docere videtur ex Græcis Patribus Iuſtinus Martyr, dialog. contra Triphon. aliquantulum à principio dicens, Circumciſionem accepit Abraham ſignificationis gratia, non iuſtitiæ, idque & ſacræ ſcripturæ & res ipſæ nos cogunt cõfiteri. Secũdo Irenæus libr. 4. contra hæreſ. c. 30. Circumciſionẽ non quaſi conſummatricem iuſtitiæ: ſed in ſignum dedit Deus, vt cognoſcibile perſeueret genus Abrahæ, quod ex ipſa ſcriptura diſcimus, & deinde adducit verba Geneſ. 17. Circumcidetur omne maſculinũ veſtrum, & circumcidetis carnem præputij veſtri, & erit ſignum teſtamenti inter me & vos. Quæ verba confert cum illis, quæ habentur Exod. 21. Sabbatha mea obſeruabitis, eritque ſignum vobis apud me in generationes veſtras, & illa Ezech. 20. Sabbatha mea dedi eis, vt ſint in ſignum inter me & ipſos. Ex quib. exemplis colligere vult, ſolum fuiſſe ceremoniam quandam ad congregandum populum Dei, & diſtinguendum eum ab aliis. Poſtea vero de ſignificatione ſubdit, In ſigno ergo data ſunt hęc: non autem ſine ſymbolo erant ſigna, id eſt, ſine argumento, neq; otioſa, tanquam quæ à ſapiente artifice darentur, ſed ſecundum carnẽ circumciſio, circumciſionẽ præfigurabat ſpiritualem: etenim nos (ait Apoſtol⁹ ad Coloſſ. 2.) circumciſi ſumus circumciſione non manu facta. Tertio, Chryſoſtomus hom. 27. in Gen. Voluit circumciſionem lege ſanciri, non quod ad ſalutem animi hæc proficere aliquid poſſet, ſed vt hoc gratitudinis indiciũ, quaſi ſignũ & ſigillum circumferrent Iudæorũ pueri, & ne eis liceret contaminari gentium commiſtionibus: propter quod Paulus ad Rom. 4. circumciſionem vocat ſignum, nam ad iuſtitiam nihil ipſa conducit, idem homil. 39. in fine: expreſſius 40. in fine, vbi dicit. Nulla alia ex circumciſione fuit vtilitas, quam hæc ſola, quod ex hoc ſigno eſſent cognoſcibiles, & ab alijs Gentibus ſequeſtrarentur Iudæi: noſtra autem circumciſio baptiſmatis (inquam) gratiæ medicinam habet. Quarto, Cyrillus lib. 1. in Ioannem, cap. 21. Lex, circumciſionẽ introducit carnis, quæ nihil eſt, vt Paulus ait, Dñs aũt circumciſionis ſpiritus. & li. 11. contra Iulianum ad finem, de circumciſionis ratione & inſtitutione diſputans, nullam mentionem facit remedij peccati, neque aliam ſignificationem, quam circumciſionem cordis in ſpiritu, Et abſurdarum, inquit concupiſcentiarum & voluptatum abiectionem ſignificat, quam per Spiritum ſanctum in nobis omnib. Chriſtus operatur. Quinto Euſebius eodem modo explicat circumciſionis inſtitutionem li. 1. de præp. Euangel. c. 10. & lib. 1. hiſtor. c. 1. vbi circumciſionem comparat, & æqualem facit alijs ceremonijs legalibus, & ſolum illi tribuit eſſe figuram & ſignum futuræ gratiæ. Sexto, eodem modo loquitur Epiphan. hæreſ. 8. poſt medium, & clarius hæreſ. 30. non longe à fine. Septimo, Origenes homil. 3. in Geneſ. late & Theodoretus q. 67. in Geneſ. vbi dicit circumciſionem nihil dediſſe Abrahæ, neque Iſmaeli: & hinc ſumit argumentum probabile, nam Ægyptij, & alij populi, qui circumcidebantur, dicuntur impij in ſacra ſcriptura, ſignum ergo eſt, non fuiſſe iuſtificatos in circũciſione. Vnde concludit, non ergo circumciſio iuſtos facit. Octauo eodem modo loquitur Damaſcenus libr. 4. cap. 26. Nono, indicat etiam Athanaſius oratione in illud, Omnia tradita ſunt mihi à

Patre

Prima ſententia dicit fuiſſe quidem ſacramentum, non tamen in remedium originalis,

Probatur ex Patribus Græcis. Iuſtin.

Irenæus.

Chryſ.

Rom. 4.

Cyrillus

Euſebius

Epiphan. Orig. Theodoret.

Damaſc. Athanaſ.

Patre meo, non longe à fine, dicens circumciſionem tantum fuiſſe notam, baptiſmum autem regenerationem continere. Denique idem docent Oecum. ad Rom. 2. & 3. & Theoph. ad Rom. 4. *Oecum. Theoph.*

Ex Patribus Latinis. Cyprian. Secundo principaliter ex Latinis Patribus, Cypr. li. 1. ad Quir. c. 8. hoc ſenſu vocat illam primam circumciſionem carnalem, quæ euacuata eſt, per quam ſecunda ſpiritualis circumciſio promiſſa eſt, ac figurata: & probat illam non dediſſe ſpiritualem circũciſionem: tum quod priores Patres ſancti incircumciſi fuerint, tum etiam, quia illud ſignaculum fœminis non proficiebat. idem epiſt. 59. *Ambroſ.* Secundo, Ambroſius epiſt. 72. eodem modo ſentit de circumciſione, nullumq́ diſcrimen inter eam, & alias ceremonias legales agnoſcit, illamq́ circumciſionem carnalem vocat: quam in hoc à ſpirituali diſtinguit, quod illa corpus: hæc vero peccatum amputet. & libr. 1. de Abraham, c. 4. dicit, circumciſionem tantum fuiſſe ſignum. & ſuper ad Rom. 4. negat aliquid iuſtitiæ Abrahæ contuliſſe. Tertio eodem modo ſentit Hieronymus. *Hieron.* lib. 1. in epiſt. ad Galat. circa illa verba. cap. 3. Cognoſcitis ergo, quia, qui ex fide ſunt, hi filij ſunt Abrahæ (inquit) Circumciſionem, non ob meritum operum, ſed in ſignum fidei prioris accepit: quia .n. ex ſemine eius erat Chriſtus oriũdus (in quo vniuerſarũ gentium fuerat benedictio re promiſſa, & ab Abraham vſq; ad Chriſtum multa erãt tempora trãſitura) prouidens Deus, ne ſoboles dilecti Abrahæ cæteris nationib. miſceretur, & paulatim familia eius fieret incerta, gregem Iſraeliticum quodam circumciſionis cauterio denotauit, & libr. 2. in fin. circa illa verba. c. 5. Neq; circumciſio aliquid valet, quamuis exponat, hoc intelligendum eſſe poſt Chriſtum Ieſum, nam antea aliquomodo vtilis fuit, dicit tamẽ. Iõ vtilẽ Iudæis fuiſſe, quia illis credita ſunt eloquia Dei, q̃ in opera vertẽtes, à ſalute extranei nõ fuerũt. & infra dicit: Etiam valuiſſe ad obtinendas benedictiones carnales, quæ legem ſeruantib. ſpondebantur. De vtilitate vero circumciſionis ad tollendum originale peccatum, ne verbum quidem. & in id ad Rom. 4. Signum accepit circumciſionis, inquit, Ne dicerent: ergo ſuperflue circumciſus eſt Abraham, ſignũ dicit eſſe iuſtitiæ, non augmentum, quæ verba fere tranſcripſit Anſel. eodem loco. *Anſel. Tertull.* Quarto, Tertull. li. contra Iudæos, c. 3. de Abraham inquit, Acceperat circumciſionem, ſed quæ eſſet in ſignum temporis illius, non in prærogatiuam, & infra dicit, Datam eſſe in ſignum populo Iſraël, vt dignoſceretur, nõ in ſalutẽ. & c. ſeq. late probat, circumciſionem non eſſe datam ad purgationẽ, ſeu iuſtitiã. Quinto, Author libri de altercatio. Eccl. & ſynagogæ, qui eſt in 6. tomo aperum Auguſtini late probat, circumciſionem non eſſe datam illi populo, vt ad ęternitatẽ per illam proficeret: & potiſsimum vtitur illo argumento, q; remedia ad ſalutem ſunt communia viris & fœminis. Sexto Iſidorus lib. in Gen. ca. 13. *Iſidor.* reddens cauſam circumciſionis, inquit, Iam tunc propter peregrinationem futuram ne commiſceretur ſemen eius inter gentes, datur ei circumciſio in ſignũ his verbis, Circumcidetur in vobis omne maſculinũ. & infra, Sed quid aliud circumciſio ſignificat, niſi renouatam naturam per baptiſmum, poſt expoliationem veteris hominis? atq́ eodem modo ſcribunt de circumciſ. Gloſſ. & Lyr. Gen. 17. & 20. *Lyr.*

Ex ipſis Hebræis. Philo. Tertio & principaliter ex Hebræis Philo. libr. de circumciſione, tom. 2. reddens varias cauſas & rationes, propter quas inſtituta eſt circumciſio, nullam mentionẽ facit originalis peccati: ſi autem circumciſio in remedium peccati eſſet inſtituta, hæc fuiſſet potiſsima cauſa inſtitutionis eius: atq́ inter Iudæos celebrior ac notior eſſe debuiſſet: ad eandem rem citari ſolet Ioſephus, lib. 1. antiquitat. ibi tamen. c. 18 commemorans circumſionis præceptum promittit ſe alio loco cauſas circumſionis explicaturum, quod nullibi impleuiſſe reperio.

Ex loco Geneſ 17. Quarto principaliter fundatur hæc ſententia in loco Gen. 17. vbi circumciſionis inſtitutio refertur, & nulla facta mentione iuſtitię, vel remiſsionis peccati, ſolum dicitur, Vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos, & infra, Eritq́ pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum. Ex quibus verbis colligitur datam eſſe circumciſionem ad ſignandum populũ, quem Deus peculiariter eligebat, quoniam in illo Chriſtus erat naſciturus, vt illius ſingularem haberet prouidentiam, & ab eo ſpecialiter coleretur: hoc n. erat pactum & fœdus inter Deum & illum populum, cuius ſignum erat circumciſio.

Ex locis Pauli. Quinto videtur hæc ſententia colligi ex aliquib. Pauli locis, vbi dicit, Circũciſionem nihil valere, vt ad Gal. 5. & 6. aut nihil eſſe, vt 1. ad Cor. 7. ſed hæc loca non vrgent, quia ſermo in illis eſt de circumciſione poſt Chriſti aduentum, & ideo dicitur, In Chriſto Ieſu, neque circumciſio aliquid valet. Locus autẽ ad Ro. 3. videtur magnam vim habere: nam cum interrogaſſet Paul. Quæ vtilitas circumciſionis? reſpondet, multum per omnem modum. Explicans autem hanc magnam vtilitatem, nullam aliam affert, niſi quia credita ſunt illis eloquia Dei. *Theodor.* Vbi Theod. dicit potuiſſe Paul. multa enarrare beneficia, quib. Deus Iudæos præ gentib. affecit. Elegit .n. eorum maiores ab Ægyptiorum potentia liberauit: vt clara eſſet eorum fama & in ore omnium verſaretur, perennis generis miracula effecit: legem ad auxilium dedit, Prophetas eis conſtituit, his aũt omnib. ſilentio prętermiſsis, ſolam legislationem poſuit, quia maxim⁹ hic honos eſt: Ergo, teſte Paul. ſolum eſt data circũciſio, vt ille populus ſeparatus à reliquis ſpecialem Dei legẽ acciperet & promiſsiones ac prophetias de Chriſto, de remiſsione aũt peccati nullam mentionem facit. Quin potius paulo inferius dicit. Ex operib. legis neminem iuſtificari, ſub quib. circumciſionem ſine dubio comprehendit, & ideo ad Coloſ. 2. illam vocat, Circũciſionem manu factam in explicationẽ corporis carnis, eamq́ à ſpirituali circũciſione omnino diſtinguit: & ad Phili. 3. vocat circumciſionẽ, fiduciam in carne, quia non erat ſignum ſpiritualis regenerationis, ſed tantum generationis carnalis ex Abraham, in qua multum Iudæi confidunt.

Congruentiis rationib. Sexto adduci poſſunt congruentiæ, vel coniecturę, quas Patres citati indicant. Prima & frequens eſt, quia remedium peccati cõmune eſt maſculis & fœminis. Secunda in Cyp. quia remedium peccati non præciperetur differri vſq; ad octauum diem. Tertia ex Hiero. & Theod. quia populus in deſerto non eſt circumciſus per 40. annos, remedium autem peccati non eſſet tanto tempore dilatum. At vero, quia circumciſio ſolum erat ad ſegregandũ illum populum ab aliis, & eo tempore quo erat in deſerto, erat ſatis ſeparatus à gentibus, ideo tunc nõ indiguit circumciſione: poſtquam vero cœpit commiſceri populus gentium, omnes fuerunt circumciſi, quamuis ſine dubio iam multis eſſet originale peccatũ remiſſum. Quarta, quia priores Patres ſine circumciſione fuerunt iuſtificati: media autem ad iuſtitiam acquirendam neceſſaria, eadem ſemper fuerunt ante Chriſti aduentum.

2 Sententia circumciſionem in remedium peccati fuiſſe dicit. Secunda ſentẽtia eſt, circumciſionem inſtitutam fuiſſe, & datam populo Iſraelitico in remedium originalis peccati, ita vt remediũ legis naturæ, q; de ſe indifferens erat quoad externã ceremoniam, determinatum fuerit ad ritum circũciſionis, pro filijs & poſteris Abrahæ. Hãc ſententiam ex patrib. qui Aug. pręceſſerunt, indicauit tantum Athanaſ. in oratione nuper citata, his verbis. *Athan.* Reb. aũt ita conſtitutis, videtur circũciſio data eſſe, vt auferretur vituperium terreni ſtẽmatis ab Abrahamitis, quo in poſterum nõ ſumus obnoxij huic maledicto, Terra es, & in terrã ibis: ablatum eſt .n. opprobrium delicti, id aũt tũc factum eſt ad figuram huius baptiſmatis, q; in Chriſto perficitur: tunc .n. ex parte fiebat, vtpote advmbram,

bram,nunc aũt,ſicuti Apoſtolus ait,terrenam originẽ eruentes,per lauacrũ baptiſmi regeneramur. Sed re vera Athanaſius, ſi recte perpendatur, ſolũ dicit, circumciſionẽ fuiſſe figuram baptiſmi,& repræſentationẽ quandam regenerationis per illum perficiẽdæ.

Cyprian.

Apertius hanc ſententiam docuit Cyp.(ſi ipſe eſt author operis de Cardinalibus Chriſti operib.)c.de ciumcumc.Chriſti,vbi ſic inquit. Hoc cũ octaua die iuſſum ſit celebrari,& nomen circumciſo aptari,intimatũ eſt his,qui digni ſanctorũ conſortio cenſebãtur,ꝙ eorũ nomina ſcriberentur in cœlis, & æternæ beatitudinis hęredes fierent,& conſortes. & infra cũ dixiſſet,originale peccatũ omni tempore aliquibus remedijs eſſe expiatũ,ſubiungit. Propter hoc cũ iam fidei tẽpora appropinquarent,imperata eſt circũciſio.

Ambr.

Amb.ẽt epiſt.84.ad medium,vbi ex inſtitutione circũciſionis,veritatẽ peccati originalis demõſtrat, & eandem vim exiſtimat habere illa verba Gen. 17. Maſculus, cuius præputij caro circũciſa non fuerit, delebitur anima eius de populo ſuo. & illa Ioa.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto,non intrabit in regnũ cœlorum. Verũ illa epiſtola,non cẽſetur eſſe Ambroſij,ſed Proſperi.

Primus huius ſententia author Auguſtinus.

Primus itaꝗ ac pręcipuus & indubitatus author huius ſententiæ fuit Aug.qui 3.li.contra Iulian.c.18.ſic inquit. Reſponde, ſi potes,cur ipſe Iſaac, niſi baptiſmatis Chriſti ſigno circũciſus octauo die fuiſſet, periiſſet anima eius de populo ſuo? Explica,ſi potes,cur merito tanta pœna plecteretur, niſi ab hac,tanto ſacramento liberaretur? Idem repetit li.5.c.9.li.2.de gratia Chriſti & pec. orig.c.30.& 32.& li.2.de nuptijs,c.11.& 12.& lib.4.de bapt.c.24.vbi dicit,Ex circnmciſione carnis,ꝙ prior populus accepit, conijcere nos poſſe, quid valeat in paruulis baptiſmi ſacramentum. vbi adducit ẽt argumentum ex 4.Exod.vbi filius Moyſis per circũciſionem mortis periculo ereptus eſt,& li.2.contra lit. Petilian.c.72. Antiquus populus circumciſione,pro baptiſmo vtebatur. idem docet 15. de Ciuita.Dei,c. 16.& li.16.c.27.& li.de pœnit.& medici.ca.5.& lib.5. hypogn.à medio. Circũciſio (inquit)illa octauæ diei gratiam baptiſmi geſtabat,& paruulus,qui ea fraudatus eſt,delicto,quod ex Adam traxit,nõ caruit. & tract.20.in Ioan.dicit,ideo circumciſionem ſolitam eſſe dari etiam in ſabbatho : quia ſanctificationem afferebat,à quo non erat in ſabbatho vacandũ. Vnde Chriſtus Ioan.7.dicebat, In Sabbatho circumciditis hominem, & mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in ſabbatho.

Greg.

Secundo, Auguſtinum ſequuti ſunt poſteriores Patres,Greg.4.moral.c.2.& 3.& habetur in c.Quod aũt,de conſecr. d.4.& apud Iuonem in decret.p.1.c. 49.Proſper.d.epiſt.& li.de promiſsionibus Dei,1.p. c.14.Iſidor.li.in Gen.c.13.vbi eodẽ modo, quo Aug. exponit illam communicationem, Paruulus, cuius præputij caro circũciſa non fuerit,&c.vt infra videbimus.

Beda.

Beda li.2.in Lucam ca.8. & hom.quadam de circumciſione,to.7.vbi dicit:Tam circumciſionem, ꝙ baptiſmum,tollendæ præuaricationis gratia poſita eſſe:differre vero, quia illa non introducebat ad regnum,ſicut baptiſmus,idem li. variarum quæſtionum,q.15.to.8.

Bernar. Rupert. Hugo.

Bern.ſer.3.dẽ Circumc.ſer. 2.de Aſſumpt.Virginis circa fi.& epiſt.77.Ruper.Abb.lib.5. de operib.Trin.in Gen.c.33.Hugo Victo.li.2.de ſacr. p.6.c.3.vbi comparat in hoc effectu circumciſionem cum baptiſmo:& licet dicat verum eſſe, per baptiſmum aperiri ianuã regni, ꝙ per circumciſionem nõ fiebat,tamen dicit hanc differentiam, non tam in ipſis ſacramentis poſitam eſſe,quam in eo,quod paſſio Chriſti nunc eſt exhibita, quæ antea non erat.

Tertio, ſententiam hanc ſecuti ſunt omnes ſcholaſtici ſine vlla opinionum diuerſitate, Magiſt.in 4. d.1.vbi D.Tho.Scot.Duran.Bonau.Richard.Palud. Gabr.& alij,idem D.Tho.hic & infra.q.62.art.6.ad 3.& q.70.art.4.Alex.Alenſ.4.p.q.7.memb.7.art.2.& ſequentibus.

Quarto,fundari poteſt hæc ſententia in decreto Innoc.3.in c.Maiores,de baptiſm. vbi primum dicit baptiſma ſucceſsiſſe circumciſioni. Deinde comparat illa verba:Maſculus,cuius præputij caro circumciſa non fuerit:cum illis. Niſi quis renatus,&c. Deinde concludit plus conferre nunc baptiſmum, quam olim circumciſionem, Quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium & damnationis periculum vitabatur,non tamen perueniebatur ad regnum cœlorum,quod vſq; ad mortem Chriſti fuit omnib.obſeratum:ſed per ſacramẽtum baptiſmi culpa remittitur,& ad regnum cœlorum peruenitur. vbi, quamuis Pontifex non intendat hanc veritatem definire : tamen cum hac ſentẽtia vtatur, vt oſtendat paruulos in lege noua eſſe baptizandos.ſicut in veteri circumcidebantur,magnam certe huic ſententiæ præbet authoritatem.

Præcipuum fundament. Auguſt.

Quinto,fundamentũ præcipuum, quo motus eſt Aug.ad hanc ſententiam aſtruendam nititur verbis illis Gen.17. Maſculus,cuius præputij caro circumciſa nõ fuerit,delebitur anima illius de populo ſuo. Ad cuius teſtimonij vim intelligendam,tria expendenda ſunt. Primum ad quos referantur illa verba, ſeu in quos cadat illa cõminatio. Secundũ, Quæ ſit pœna,ꝙ Deus ibi cõminatur. Tertiũ, Quod ſit illud pactum,quæue illius tranſgreſsio,propter quã illa pœna iniungitur. Circa primum multi exponũt, verba illa intelligenda eſſe de adultis & ratione vtentibus, qui vel propriam circumciſionem cõtemnerent,vt

Caiet. Iuſtin. Diodor.

Caie.in Gen.exponit. & indicat Iuſtinus, & nõnulli ex aliis Patribus:vel qui filiorum ſuorum circumciſionem negligerent,vt exponit Diodorus ad Lypoman.in catena ſuper Gen. Quæ expoſitio probabilior apparebit ſi verba illa,non paſſiue,ſed actiue legantur,hoc modo. Maſculus,qui non circumciderit carnẽ præputij ſui,vt Ambr. & nonnulli alij legunt.

Ambroſ. Locus Gen. 17.expoſitus.

Græca.n.& Hebraica lectio hanc verſionem admittit: & Chaldaica paraphraſis eodem modo habet: iuxta hãc aũt lectionem,de ſolis adultis põt proprie eſſe ſermo, quia paruuli non poterant ſe circumcidere,nec phyſice,nec moraliter:adulti aũt, quia voluntarie poterant, vel negligere, vel admittere & ꝓcurare circumciſionem:ideo dicuntur habuiſſe pręceptum,vt ſe circumcidant,licet non eſſent proprijs manibus circumciſionem effecturi:parentes ẽt proprijſsime dicuntur fuiſſe obligati ad ſuos filios circumcidendos. In vtroſq; ergo, & in eos tãtum optime cadit illa cõminatio. Et iuxta hunc ſenſum facile intelligitur, propter quam cauſam cõminaretur Deus illam pœnam, ſcil. propter culpam, quam hi cõmittebant,negligendo circumciſionem, vel propriam,vel filiorum. Quod videtur conſentaneum illis verbis: quia pactum meum irritũ fecit. Illud.n. pactum (niſi apertã æquiuocationem in breui textu admittamus)non eſt aliud,niſi illud,ꝙ ſępius in pręcedentibus verbis repetitur, Statuã pactum meum inter me & te & ſemen tuum. Tu ergo cuſtodias pactũ meum & ſemen tuum poſt te:hoc eſt pactũ meũ, ꝙ obſeruabitis, inter me & vos & ſemen tuum poſt te:Circumcidetur ex vobis omne maſculinum, &c.

Lex diuina & pactũ & fœdus in ſacris litteris appellatur.

illud ergo pactũ, nullum aliud erat, ꝙ lex circumciſionis:conſtat.n.ſæpe in ſcriptura legem diuinã nomine pacti & fœderis ſignificari : quia habet adiunctam promiſsionem & comminationem:imponebatur ergo illa pœna propter tranſgreſsionem huius legis,ꝙ non poterãt paruuli,ſed ſoli adulti committere. Et iuxta hæc non eſt difficile exponere,quæ fuerit illa pœna:erat.n. vel mors corporalis, aut quædam excommunicatio, ſeu ſeparatio à populo Dei, vtrumq; enim ſignificare ſolent illa verba. Delebitur anima eius de populo ſuo,iuxta phraſin Hebraicam,non.n. ſignificare ſolent pœnam alterius vitæ, ſed præſentis,& interdum pœnam mortis,vt Exod. 12. Quicumq; comederit fermentatũ,peribit anima illius de Iſrael.i.occidetur:ſimiliter c.30.& 31.Leuit. 17.18.&

17.18.& 19. & ita intelligunt præſentem locum Gen. Lyra & Caiet. ibi dicunt enim patrem fuiſſe morte plectendum, ſi filium nollet circumcidere: & ipſum etiam filium, ſi poſt vſum rationis voluntarie maneret incircumciſus. Interdum vero ſignificatur illis verbis excõicatio & ſeparatio à populo Dei, vt Num. 19. Qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aſperſus hac cõmiſtione non fuerit, peribit ex Iſrael. & infra, Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Eccleſiæ. quãquam hæc verba ab alijs intelligantur de morte corporis. In dicto ergo loco Gen. Delebitur de populo ſuo, id eſt, nõ memorabitur, nec erit membrum populi Dei, neq; erit particeps ſacramentorũ, beneficiorum & promiſsionũ illius populi. Iuxta q̃ expoſitionem hic locus nihil omnino confert ad ſententiam Auguſtini fundandam: quia ex illis verbis ſic expoſitis non poteſt colligi, circumciſionem fuiſſe medium neceſſariũ paruulis ad ſalutem, quia non ſequitur paruulos incircumciſos fuiſſe damnatos, ſed ſolum ſequitur eam circumciſionem fuiſſe in præcepto, cuius tranſgreſſores puniri præcipiebantur. At vero Aug. longe aliter intelligit tria illa, quæ explicanda propoſuimus. Primo enim exiſtimat, comminationem illam non tantum ad adultos, ſed etiã ad paruulos dirigi. Cui in primis fauet editio 70. Interpretum, qui addunt particulã illam. Octauo die, hunc in modũ, Maſculus, cuius præputij caro octauo die circumciſa non fuerit, &c. quæ lectio retenta eſt in noua editione Septuaginta interpretum, iuſſu Sixti V. facta: & eadem vſus eſt Aug. in citatis locis, & Ambr. epiſt. 77. & Orig. lib. 2. in ad Rom. circa fin. c. 3. Quare non videtur facile reijcienda, eo quod in Hebræa & vulgata Latina non habeatur. quia illis non repugnat, ſed poti⁹ ea explicat. Vnde poteſt ſumi indicium, antiquam Iudæorum Synagogam, ita hunc locum intellexiſſe & Septuaginta interpretes, ad explicandum ampli⁹ ſenſum ſuo tempore & in ſua Eccleſia receptum, illam particulam addidiſſe. Qua poſita, non poteſt illa comminatio ad ſolos adultos referri: cum etiam maſculus poſt octauum diem incircumciſus periturus dicatur. Præterea, ſecluſa etiã illa particula, verba ſcripturæ indefinita ſunt, & æquiualent vniuerſali loquutioni: non ergo poſſunt libere ad ſolos adultos coarctari, alioqui, etiam illa verba Chriſti, Niſi quis renat⁹ fuerit, &c. poſſent ſimili modo limitari. quia eſt idem genus indefinitæ ſeu vniuerſalis loquutionis, & in vtraque paſsiue dicitur, Cuius caro circumciſa non fuerit: &, Niſi quis renatus fuerit: ergo ſicut hæc non limitantur ad eos, qui actiue (vt ſic dicam) tranſgrediuntur prçceptum baptiſmi, ſed ſimpliciter intelliguntur de omnibus, qui baptiſmũ non recipiunt nec re, nec voto, cuiuſcumque ætatis ſint, ita nec alia verba limitanda ſunt, ſed eodem modo intelligenda. Præterea, huic expoſitioni fauet contextus Geneſ. nam proxime dictum erat. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, eritq; pactum m eum in carne veſtra, in fœdus ſempiternũ, ſtatim vero ſubditur, Maſcul⁹, cuius prçputij caro circũciſa non fuerit, &c. ergo, niſi ſit magna æquiuocatio in verbis, idem maſculus periturus dicitur, ſi non circumcidatur, qui præceptus erat circumcidi: hic aũt erat infans octo dierum: ergo de illo, & non tantum de adulto, ſermo eſt in prædictis verbis. Ex quo vlterius intelligit Auguſtinus per illa verba, Delebitur anima eius de populo ſuo, ſignificari, non tantum pœnam aliquam huius vitæ, ſed ſeparationẽ à Deo, & à cætu ſanctorum, per carentiam diuinæ gratiæ & æternæ beatitudinis: quia paruulus, qui poſt octauum diem ſine circumciſione moreretur, hanc pœnam incurreret, etiam ſi in hac vita nulla alia afficeretur. Neq; eſt hic ſenſus ab illo genere locutionis alienus: nam in veteri teſtamento, cum iuſti moriuntur dicuntur apponi ad populum ſuum, Gen. 25. 35. & 49. id eſt, ad cætum ſanctorum: ergo recte dicitur

Aug. aliter hunc locum Gẽ. explicat

periturus à populo ſuo, qui non erat ad ſanctorum cætum aggregandus. Confirmatur, quia vt notat Burgenſ. Geneſ. 17. & Gloſ. ord. numquam Hebræi intellexerunt, ibi eſſe impoſitam pœnam mortis, aut paruulis incircumciſis, aut adultis tranſgreſſoribus illius præcepti: vnde nunquam illud delictum tali pœna punitum fuit in populo Iſrael, vt ijdem referunt: non ergo recte intelliguntur illa verba de pœna mortis: neque etiam de legali ſeparatione, ſeu excommunicatione: nam illud præceptum datum fuit multo ante legem ſcripta, quæ introduxit ceremonias, irregularitates & legales ſeparationes, quæque per terrores & minas pœnarum cœpit homines inducere ad ſui obſeruationem: igitur nec pœna mortis nec ſeparationis legalis apte quadrat huic præcepto. Ac denique, licet admittamus, hominem incircumciſum, etiam in hac vita ſeparandum fuiſſe ab illo populo, & abſcindendum tamquam membrum carens propria nota & ſigno illius populi, tamen hoc nihil obſtat, quominus etiam pœna alterius vitæ in illis verbis indicetur: & per hanc ſeparationem repræſentetur: ſicut etiam nunc homo non baptizatus & ab Eccleſia eſt ſeparatus in hac vita, & propterea ſeparabitur à conſortio iuſtorum in futura. Tandem colligit Auguſtinus cauſam huius pœnę propriam, & adæquatam non fuiſſe actuale peccatum in tranſgreſsione præcepti circumciſionis commiſſum, ſed peccatum originale ex Adami tranſgreſsione contractum, paruulus enim non habet aliud peccatum, & ideo verba illa, Qui pactum meum irritum fecit, non cenſent Auguſtinus Iſidor. & Bed. eſſe intelligẽda de pacto circumciſionis: quia non potuit paruulus octo dierum præceptum illud tranſgredi, ſed de pacto inito cum Adam, quod paruulus in ipſo irritum fecit, ſicut in Adam peccauit. Quę expoſitio, quoad hãc vltimam partem duriuſcula videri poteſt, propter rationem ſupra factam, quod videlicet in toto illo capite per pactum intelligitur circumciſio, & ideo retinendo eundem ſenſum, & amplius illum explicando, dici poſſet immediate & in ſenſu maxime litterali ſermonem eſſe de pacto circumciſionis: hoc tamen dici irritum fieri à paruulo incircumciſo, non actiue per tranſgreſsionem præcepti culpabilem, ſed paſsiue, quia in eo nõ eſt obſeruatum, ſeu executioni mandatum pactum diuinum, quod ea ratione irritum in eo factum eſt. Fortaſſe vero ſub hoc ſenſu voluit etiam Spiritus ſanctus indicare culpam exiſtentem in paruulo, ex tranſgreſsione prioris pacti, quam humana natura in Adamo commiſit, vt Auguſtinus dixit. Et ita in illis verbis immediate ſignificatur ratio incurrendi illam pœnam, quæ eſt carentia remedij per quod tollenda eſſet culpa, quæ eſt cauſa illius pœnæ: quæ etiam culpa myſtice, ſeu in ſenſu magis recondito indicatur, & ita coincidit hæc expoſitio cum intentione Auguſtini, eamque ſignificauit Eucher. li. 2. in Geneſ. capit. 24. Atque ex tota hãc expoſitione recte concluditur, circumciſionem fuiſſe inſtitutam in remedium neceſſarium paruulis, vt liberarentur ab originali peccato, quandoquidem ex carentia illius ſequebatur damnatio infantis: ſicut ex illis verbis, Niſi quis renatus fuetit, colligimus, baptiſmum eſſe medium neceſſarium ad tollendum originale peccatum, vt inferius ſuo loco dicemus. Vnde in hoc proprie videtur circumciſio fuiſſe figura baptiſmi: ſicut Paulus eam vocat ad Coloſſenſ. 2. & ſæpe alias.

Burgenſ.

Auguſt. *Iſidor.* *Beda.*

Eucherius.

Circumciſio figura baptiſmi.

Sexto poſſumus afferre coniecturas, ſeu congruentias. Prima & præcipua ſit: quia licet verum ſit, quod prima ſententia aſſeuerat, circumciſionem inſtitutam eſſe ad conſignandum Dei populum, & illum à cæteris diſtinguendum, tamen cum hoc fine non repugnat, quod ſimul etiam ſit inſtituta in remedium originalis peccati: nec priores Patres, qui priorem cauſam aſsignant, licet poſteriorem taceant, il-

ant,illam excludunt: nec hæ ſunt ex ſe repugnantes: quin potius optime inter ſe conueniunt,vt qui conſecratur Deo, & nouum pactum & fœdus cum eo init,ſeruandi legem eius & colendi eum, cuiq; Deus promittit ſuam peculiarem prouidentiam,ac paternam benedictionem, iam non maneat inimic⁹ Dei, ſed ſanctus & iuſtus: ſicut nunc in baptiſmo vtrumque ſimul fit, nam per illum conſignantur fideles charactere Christi, & fiunt propria membra Eccleſiæ,& mundatur etiam ab originali peccato. Ex qua analogia etiam confirmatur hæc ſententia, quia, vt diximus, circumciſio fuit quædam figura baptiſmi: propter quod baptiſmus dicitur ſpiritualis circumciſio,quia conſignat homines, non in corpore, ſed in anima per characterem ſpiritualem, & circumcidit non corpore, ſed corde: circumciſio autem appellatur carnalis, nõ quia nullum ſpirituale bonum in ea daretur,ſed quia carnali, ac viſibili charactere conſignabat homines. Confirmatur hæc coniectura,quia niſi in illo ſacramento tollendum eſſet originale peccatum, nulla eſſet ſufficiens cauſa, ob quã infantibus dari præciperetur: nam ad alium finem ſufficiebat dari in adulta ætate & videri poſſet conuenientior, tum ad meritum per illum actum obedientiæ & doloris: tum etiam ad intelligendam ſignificationem illius myſterij: ſicut nunc etiam baptiſmus non daretur paruulis, niſi eſſet remedium originalis peccati. Tandem hæc ſacramentalis ſignificatio optime quadrat cum ritu circumciſionis: nam,quia peccatum originale per ſeminalem generationem communicatur, & vires ſuas in concupiſcentia carnis potiſsimum exſerit: cui malo ſola diuina gratia potens eſt ſubuenire,ideo per circumciſionem carnis apte ſignificatur effectus, qui fit in anima, cum ab illa tollitur originale peccatum.

Baptiſmus cur ſpiritualis: & circumciſio cur carnalis.

Sententia authoris & opinionum concordia.

Vtraque iſtarum ſententiarum tanto authoritatis pondere & tam probabilibus nititur fundamentis,vt noſtri muneris eſſe videatur, neutram, ſi fieri poteſt, reijcere, ſed vtrique aliquid concedere, eaſque in concordiam redigere. Vnde dicimus primo. Primariam rationem inſtituendi circumciſionem non fuiſſe remiſsionem originalis peccati, neque ad hoc habuiſſe maiorem aliquam vim, quam habuerit ſacramentum legis naturæ. Hanc concluſionem probant omnia, quæ pro prima opinione adducta ſunt: Neque negari poteſt, quin primarius finis circumciſionis fuerit, congregatio populi Dei, & ſegregatio eius à cæteris populis, per ſpecialem magiſque expreſſam profeſsionem fidei veri Dei, & Chriſti venturi, quæ fides eo tempore valde imperfecta iam erat, vt notarunt Hugo Victor. libro 1. de ſacrament. parte 11. cap. 6. & Alexan. Alenſ. 4. part. q. 7. memb. 2. & Diuus Thomas hic & eleganter in 1. 2. q. 102. art. 5. ad primum, vbi ait: literalem principalemque rationem inſtituendi circumciſionem fuiſſe ad proteſtationem fidei vnius Dei: figuralem vero ad ſignificandam oblationem corruptionis per Chriſtum faciendam. Rurſus, quod circumciſio nihil habuerit ſpeciale ad delendum originale peccatum, præter id, quod commune erat in lege naturæ inter alia, quæ adducta ſunt pro prima ſententia, probat optime illa coniectura, quia ſi aliquid amplius daretur paruulis in lege veteri, quam in lege naturæ, non debuiſſent ab illo beneficio fœminę excludi: cur enim, cum diuina gratia, & præſertim ea, quæ eſt in remedium peccati, de ſe æque omnibus communicetur? Illud etiam ſignum non eſt contẽnendum, quod tanto tempore ſit circumciſio in deſerto prætermiſſa.

In circumciſione non plus dabatur, quam in remedio legis naturæ.

Secundo, dicẽdum eſt, circumciſionem fuiſſe remedium, in quo peccatum originale paruulis remittebatur: quod quidem etiam ex diuina inſtitutione habuit, ſecundario tamen & quaſi conſequenter. Prior pars ſufficienter probatur ex his, quę adducta ſunt in poſteriori ſententia. Hæc videtur non poſſe nunc negari, ſine aliqua temeritate, propter communem conſenſum tantorum Patrum & Scholaſticorum omnium, & maxime Innocent. 3. Modus autem huius inſtitutionis & tota concluſio ita poteſt à nobis intelligi & exponi: quia, vt vidimus, ante inſtitutam circumciſionem in lege naturæ erat lex & promiſsio Dei de remittendo paruulis originali peccato per quodcumque ſignum externum proteſtatiuum fidei à parentibus applicatum: circumciſio autem ex vi ſuæ inſtitutionis habuit, vt eſſet quoddam ſignũ ſacrum fidei proteſtatiuum, quo paruuli ſpecialiter dedicabantur Deo: ergo ex vi huius inſtitutionis, quamuis nihil aliud addatur, habuit circumciſio, vt poſſet eſſe remedium ſufficiens, vt tolleretur originale peccatum, ſaltem ſi prius non eſſet ablatum. Quod poteſt exemplo declarari: nam ſi eſſet à Deo lata lex, vt quicumque ſibi offerret ſacrificium peccatorum remiſsionem vel alium ſimilem effectum conſequeretur, & poſtea Deus aliquam actionem in ſacrificium inſtitueret: quamuis ex vi huius poſterioris inſtitutionis, non haberet tale ſacrificium aliquem effectum: nihilominus ex vi prioris inſtitutionis generalis, haberet effectum cuicumque vero ſacrificio promiſſum. Ita ergo in præſenti intelligi poteſt: nam prius erat vniuerſalis lex, vt per quamcumque ceremoniam externam poſſet paruulis ſubueniri: ergo hoc ipſo, quod fuit ceremonia ſacra, non tantum pro adultis, ſed pro paruulis inſtituta ad ſanctificandos illos aliquo modo, ſeu cultui diuino dicandos: hoc (inquam) ipſo, habuit ex vi prioris generalis legis, vt poſſet eſſe remedium ſufficiens aduerſus originale peccatum, etiam ſi nihil aliud in eius inſtitutione intelligamus. Quod autem hoc modo & non alio excellentiori fuerit eleuata circumciſio, vt in ea daretur hic effectus, colligi ſatis videtur ex authoritate omnium Sanctorum, quos in priori ſententia adduxi: imo etiam ex Pauli teſtimonio, qui nihil tribuit circumciſioni, quatenus talis ceremonia peculiariter inſtituta fuit, quod ad internam iuſtitiam & remiſsionem peccati pertineat. Et eodem ſenſu dicunt Patres, nullam attuliſſe ſpiritualem vtilitatem, quam non habuerint alij ſancti in lege naturæ. Ex quibus probabile ſumitur argumentum ad hoc confirmandum, non quia non potuerit Deus inſtituere in lege veteri aliquod remedium, quod maiorem gratiam conferret ex diuina promiſsione, quam in lege naturæ, vel perfectiori modo: ſed quod nulla ſit ratio ad id aſſerendum, nec ſit conſentaneum ſtatui illius legis. In hoc enim habebat eandem imperfectionem, quam lex naturæ: quia non habebat exhibita & præſentia Chriſti merita, ſed ſolum credebat & ſperabat futura: & ideo ſacramenta eius de ſe tam egena erant & infirma, ſicut in lege naturæ: ergo ex conditione illius legis & ſtatus, non eſt, cur in aliquo ſacramento eius vberior gratia, vel perfectiori modo collata ſit: ergo nec in circumciſione fuit aliter remiſſum peccatum, quam in ſacramento legis naturę: nec per alium effectum, nec per aliud cauſalitatis genus: & conſequenter, nec fuit neceſſaria quoad hoc illa inſtitutio, præter eam, quæ circumciſio ſub ratione ceremoniæ ſacræ proteſtatiuæ fidei & paruulis applicandæ conſtituta eſt. Præterea poteſt hoc à ſigno declarari ex probabili opinione Theologorum aſſerentium: poſt Chriſti mortem, quamdiu legalia fuerunt mortua & non mortifera, circumciſionem fuiſſe vtilem paruulis ad remediũ originalis peccati, non vt ceremonia legalis, ſed vt remedium legis naturæ: quia nimirum retinuit rationem ceremoniæ ſacræ, per quam poterat fides parentum filijs applicari. Dices, ergo eodem modo poſſet dici de baptiſmo, non eſſe per ſe primo inſtitutum, in remedium originalis peccati, ſed ad proteſtandam fidem, ſeu ad conſecrandos homines cultui diuino: & conſequenter habuiſſe, vt in illo tolla-

In circumciſione originale paruulis remittebatur.

Innocent. 3.

Circumciſio aliquanto poſt Chriſti mortem quomodo vtilis.

Obiectio.

Reſponſio. tollatur originale peccatum. Reſpondetur negando ſequelam: tum, quia hoc ſacramentum habet effectus gratiæ longe diuerſos & perfectiores, à circumciſione & ſacramento legis naturæ, & ideo oportet, vt illos habeat ex vi ſuæ inſtitutionis. Item habet illos effectus perfectiori modo, vt infra dicemus. Itē ex verbis promiſsionis & inſtitutionis eius conſtat, per ſe primo eſſe inſtitutum ad regenerandos homines in Chriſto, iuxta illud: Niſi quis renatus fuerit ex aqua: Regeneratio autem in Chriſto non fit primario & per ſe per externam aliquam ſanctificationem, ſed per ſpiritualem & internam. Denique ſtatus legis gratiæ propter Chriſti merita præſentia eſt longe perfectior, & ideo conſentaneum illi fuit, vt noua gratiæ promiſsio, nouuſque modus regenerationis in eo fieret.

Dubium. Rurſus vero dicet aliquis: quamuis prædicto modo ſatis explicatum ſit, quomodo circumciſio fuerit ſufficiens remedium peccati originalis ex vi inſtitutionis prædicto modo explicatæ: non tamen id ſatis eſſe, vt fuerit remedium neceſſarium paruulis ad ſalutem: quod tamen Augu. præcipue contendit: & ex loco Geneſis, vt à nobis explicatus eſt in eius doctrina, neceſſario conſequitur, vt ex dictis patet. Antecedens declaratur: nam ſi circumciſio non habuit, quod in ea deleretur peccatum originale, niſi ex generali ratione ceremoniæ ſacræ, ſeu proteſtationis fidei paruulis applicatæ, ſequitur, quod ſi ante circumciſionē parentes alio modo offerrent ſuos paruulos Deo per quodcumque aliud ſignum, paruuli conſequerentur remiſsionem originalis peccati: ergo ad hunc effectum, non eſſet illis neceſſaria circumciſio: ergo, licet non circumciderentur, non propterea damnarentur. Antecedens patet, quia per hoc ſolum quod circumciſio inſtituta eſt, vt eſſet ceremonia ſacra & proteſtatio fidei, &c. non eſt ablata poteſtas faciendi alias ceremonias, ſeu proteſtandi fidem alijs ſignis, ſicut antea in lege naturæ fieri poterat, & ſicut tunc in eadem lege ſcripta circa fœminas fiebat. Vnde confirmatur & explicatur difficultas optimo exemplo: nam ex præcepto legis veteris, fœminæ recens natæ offerendæ erant Deo in templo poſt octuageſimum diem, Leuit. 12. Et hæc eſt prima ceremonia ſacra, quæ ex neceſsitate legis ſcriptæ exercenda tunc erat circa fœminas. Ex qua neceſſario ſequitur, quod, ſi ante illum diem, nulla alia via, neque alia fidei proteſtatione, eſſet illis remiſſum originale peccatum, in illa oblatione facta in templo ſine dubio remitteretur, non propter ſpecialem inſtitutionem, vel promiſsionem: ſed ex generali ratione ſacramēti legis naturæ, vt de circumciſione explicatum eſt. Quo tamen non obſtante, neceſſarium non erat expectare octuageſimum diē, vt fœminæ iuſtificarentur, ſed quocumq; ſigno proteſtatiuo fidei ſubueniri illis poterat, ſicut in lege naturæ: ergo idem dicendum erit de circumciſione, ſi non habuit ſpecialiorem inſtitutionem. Ad quam difficultatem poſſet aliquis totum hoc concedere, quia non videtur eſſe magnum inconueniens, & quia hoc modo melius ſaluantur omnia dicta antiquorum Patrum, quæ in priori ſententia attulimus. Iuxta quam reſponſionem conſequenter dicendum erit: circumciſionem appellari communiter remedium originalis peccati, quia illa erat, quam regulariter loquendo primo applicabatur, non quia eſſet ſimpliciter neceſſaria. Quod poteſt confirmari: quia certum eſt, interdum potuiſſe remitti originale peccatum infanti Hebræo abſque circumciſione per medium legis naturæ, vt ſi ante octauum diem eſſet in euidenti mortis periculo: non enim licebat præuenire circumciſionē, nam ex præcepto, diuino definitum erat tempus octauæ diei non ſine magna ſignificatione & myſterio. Ac præterea quia ſi infans ante illum diem exiſteret in periculo mortis, tunc eum circumcidere, eſſet illum interficere. Quare etiam ſi in die octauo, vel poſt illum non poſſet dari circumciſio, ſine graui incōmodo, & periculo mortis, nulla ratione erat applicanda: quia non eſt veriſimile voluiſſe Deum, vt parentes ſuos filios interficerēt, quod etiam aperte colligitur ex Ioſue 5. non enim propter aliā cauſam videtur in tranſitu per deſertum omiſſa vel dilata circumciſio: niſi, quia cum quotidie iter agerent, non poterant ſine graui incōmodo circumcidi: & ideo ibidem dicitur, poſtquam tempore Ioſue omnes circumciſi ſunt, manſiſſe in eodem caſtrorum loco, donec ſanarentur. Igitur in his & ſimilibus caſib. poterant Iudæi ſaluari, vel remiſsionem originalis peccati conſequi per aliud remedium: quia non eſt veriſimile, relictos eſſe à Deo ſine remedio, & factos eſſe deterioris conditionis, quam alios infantes in lege naturę conſtitutos: & ita aperte ſentit Diuus Tho. infra q. 70. art. 3. & 4. ad 3. ergo non fuit circumciſio inſtituta, vt medium neceſſarium ad remittendum originale peccatum: fuit enim valde acerbum, & difficile remedium, & ideo non oportuit, vt eſſet ſimpliciter neceſſarium, ſicut nunc eſt baptiſmus: ergo quacumque ratione applicaretur aliud remedium legis naturæ, ante circumciſionem, illud ſufficeret. Et hæc ſententia videtur claritatem quandam & probabilitatem præ ſe ferre: ſed non eſt iuxta mentem Auguſt. & Innoc. 3. nec ſatis explicat, cur circumciſioni tribuatur effectus, remittendo originale peccatum viris, magis quam oblationi in templo attribuatur remiſsio originalis peccati in fœminis. Denique ſi vera eſt expoſitio verborum Geneſ. ſupra data, quam etiam approbat Innoc. 3. in dicto cap. Maiores: non poteſt cum illa hæc ſententia conſiſtere, quia illa comminatio de paruulis intellecta aperte infert neceſsitatem aliquam huius remedij.

Cum periculo mortis non adhibebatur circumciſio, ſed aliud remedium legis naturæ etiam poſt octauum diem.

Ioſue. 5.

Propter hanc ergo difficultatem addidi in cōcluſione, circumciſionem fuiſſe remedium originalis peccati ex peculiari Dei inſtitutione. Itaque quamuis non promiſerit Deus ſpecialem aliquam gratiam circumciſioni, neque in eum finem primario illam inſtituerit, quæ duo hactenus docuimus, voluit tamen, vt remedium illud, quod in lege naturæ indifferens erat, quo ad ceremoniam & ritum externum, eſſet in populo Iſraelitico pro pueris ſeu viris determinatum, quoad ritum circumciſionis, ita vt ordinarie, ſeu quandocumque fieri poſſet ſine graui incommodo proteſtatio fidei parentum, & applicatio eius ad remedium paruulorum, per circumciſionē fieret, & hoc modo, ac non alio, parentes filios ſuos Deo dicarēt, & offerrent. Ex quo factum eſt, vt ſi parentes vellent, alio ritu vel ceremonia vti, ad offerēdū filios ſuos Deo, ſecluſa ſpeciali gratia, vel neceſsitate, nihil efficerēt, quod ad eorum ſalutem vtile eſſe poſſet, quia iam illa non cenſeretur ceremonia ſacra, ſed ſuperſtitioſa, quod videtur ſignificatum Leuiti. 12. vbi dicitur: Mulier ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, & die octauo circūcidetur paruulus, & in figuram huius applicari pot: quod Leuit. 2. dicitur. Septem dieb. erunt ſub vbere matris ſuæ, die aūt octauo & deinceps offerri poterūt Domino. Et ita facile intelligitur, qūo tunc fuerit circumciſio neceſſaria, tum neceſsitate pręcepti reſpectu adultorum, tum etiā neceſsitate medij ſaltem reſpectu paruulorum, quando ſine graui incommodo applicari poterat. Ita enim eſt limitanda & exponenda Auguſtini ſententia, cui non contradicunt antiquiores Patres, qui directe contra Iudæos ſcribunt, qui ſuam ſpem totam in circumciſione ponebant: & ideo præcipue docuerunt circūciſionem nullam habuiſſe ſpiritualem efficaciam vel vtilitatem. Ad hanc autem Sanctorum mentem & intentionem ſatis eſt, quod circumciſio, vt erat peculiaris ceremonia Iudaica, nullam habuit ſpecialem vim ſanctificantem, neque ad hoc fuit primario inſtituta, prout in prima aſſertione diximus

Quomodo intelligenda concluſio.

Circumciſio neceſſaria neceſſitate præcepti, reſpectu adultorum & neceſſitate medij, reſpectu paruulorum.

quam prædicti Patres, ſine dubio docent: non tamē negant ſecundam, neq; illam explicant, quia ad eorum inſtitutum non pertinebat. Auguſtinus vero locutus eſt contra Pelagianos negantes originale peccatum: ideo clarius ac diſtinctius explicuit, quod in ſingulis ætatibus fuerit remedium ad huiuſmodi peccatum tollendum.

Circumciſio fuit ſacramē tum pr mo & pe ſe præfiguratiuum gratiæ futuræ conſequenter vero demonſtratiuū gratiæ præſentis. Tertio dicendum eſt, circumciſionem fuiſſe verū ac proprium ſacramētum veteris legis, primo, & per ſe prognoſticon ſeu præfiguratiuum gratiæ futuræ: conſequenter vero demonſtratiuum gratiæ præſentis, quæ in eo dabatur. Hæc aſſertio eſt præcipue intenta in hac ſectione. Nam ad hunc locum proprie ſpectat: prima pars eius eſt certa de fide, ſcilicet, circumciſionem fuiſſe verum ſacramentum. Nam licet non ſub his verbis expreſsis, tamen ſub æquiualentibus & definitionem ſacramenti continentibus habetur ad Ro. 4. *Rom. 4.* Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitię fidei. vbi genus ſacramenti illi tribuitur, ſcilicet eſſe ſignum. Quod autem fuerit ſignū gratiæ ac iuſtitię, conſtat ex ſequēti verbo, Signaculum iuſtitiæ: non .n. poterat eſſe ſigillum iuſtitiæ niſi illam ſignificaret: quamquam probabile ſit, ſolum reſpectu Abrahæ, fuiſſe ſignaculum iuſtitiæ: quia vt Chryſoſt. & Theophyl. dicunt, *Chryſoſt. Theoph.* ei data eſt in teſtimonium iuſtitiæ & peculiaris dilectionis, qua Deus gratus erat. Quod aūt fuerit ſignum circumciſionis ſpiritualis, atq; adeo gratiæ dandæ per Chriſtum, ſatis ſignificauit, Paul. ad Coloſſ. 2. *Coloſſ. 2.* Deniq; ex Gen. 17. *Geneſ. 7.* aperte cōſtat circumciſionem fuiſſe religioſam ceremoniam & ſacram. Dicitur .n. fœdus & pactum inter Deum & Abraham. Vt ſim (inquit) Deus tuus, & ſeminis tui poſt te: & infra dicitur: vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos. & infra: erit pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum: ergo ex diuina inſtitutione habuit illa actio, vt per eam peculiariter dicarentur homines Deo, & coniungerentur illi: Erat ergo quid ſacrum & religioſum: & alioqui erat ſignum, & ibidem dicitur, & Paulus confirmat, & explicat: nihil ergo illi deerat ad rationem proprij ſacramenti: & in hoc conſentiunt omnes Patres ſupra citati contra Gnoſticos & Manichæos, qui circumciſionem deteſtabantur, tanquam rem indecentem, & à malo principio profectam. Contra quos videri poteſt ſpecialiter Ambr. epiſt. 77. & Orig. li. 2. in Epiſto. ad Rom. circa fi. c. 2. & Aug. lib. contra Adiman. Manich. c. 16. & li. 6. contra Fauſtum c. 3. vbi hoc propoſitum adducit illud ad Tit. 1. Omnia mūda mundis: infidelibus aūt nihil eſt mundum. legi etiam pōt D. Tho. infra qu. 70. in 1. 2. q. 102. art. 5. ad 1. *1. 2. q. 102. art. 5.* vbi optime declarat rationem huius ceremoniæ, & ſacramenti. Quomodo autem dicatur eſſe ſacramentum veteris legis, in principio huius diſputationis explicatum eſt: nam, licet ante legem fuerit inſtituta, mãſit tamen in lege, & erat quaſi ianua ad cætera ſacramenta illius legis: quia ſine illa nullus ad legales ceremonias admittebatur, vt D. Thom. docuit 1. 2. qu. 102. art. 5. Denique quod circumciſio fuerit ſignum præfiguratiuum gratiæ futuræ certiſsimum eſt, ita vt null9 ſacris litteris mediocriter eruditus id ignoret, vt Auguſt. dixit lib. 6. contra Iul. cap. 3. Quod vero fuerit ſignum demonſtratiuum gratię præſentis, tam certum eſt, quam eſt certa eiuſdem Aug. ſententia ſupra tractata, atque ita tota concluſio ſatis conſtat ex dictis inter explicandas ſuperiores Patrum ſententias. Vnde ad earum fundamenta nihil aliud reſpondere oportet.

SECTIO II.

Vtrum in veteri lege fuerint alia ſacramenta præter circumciſionem.

HÆc quæſtio ſuppoſitis his, quæ de ceremonijs veteris legis in Exod. & Leui. traduntur, & quæ ſupra de definitione ſacramenti diximus, nullam difficultatem continet nouam, quæ de re eſſe poſsit, ſed ſolum de modo loquendi.

Prima enim de fide certum eſt, præter circumciſionem fuiſſe in lege veteri plures ceremonias ſacras, *In lege veteri plura fuerunt ſacramenta, prætercircumciſionem.* atq; ſenſibiles, ad aliquam cultorum Dei ſanctificationem ordinatas, vt ex Exo. & Leuit. conſtat. Secūdo eſt certum, illas ceremonias non ſolum dediſſe ſanctificationem legalem, ſed etiam ſignificaſſe gratiam per Chriſtum dandam. Ita docuit D. Th. 1. 2. q. 102. ar. 5. *D. Thom.* Et primo poteſt generaliter probari ex illo Pauli ad Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis, & in particulari, de Agno paſchali ex illo 1. ad Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. & de legali ſacerdotio & aſperſione ſanguinis taurorum & vitulorum, ex tota epiſtola ad Hebræos. Præterea hoc tradidit aperte Eugenius 4. *Eugen. 4.* in decreto de ſacramen. in Conc. Florent. Tertio, Dionyſ. *Dionyſ.* c. 5. de Eccl. Hierar. p. 1. dicit: Synagogam habuiſſe carnalia ſacramenta, quæ erant vmbræ ac figuræ futurorum. Idem latè atque eleganter explicat Euſebius Emiſ. homil. de Transfigur. *Euſeb.* in Sabbathum poſt Dom. 1. Quadrageſ. vbi ex Paulo ad Hebr. 9. tria tabernacula diſtinguit, Primum Synagoga, ſecundum Eccleſia, tertium cœlum: primum in vmbra fuit & figura: ſecundum in figura eſt & veritate: tertium in veritate ſola: in primo oſtenditur vita, in ſecundo datur, in tertio poſſidetur: non enim ſacramenta Eccleſiæ, ſicut ſacramenta ſynagogæ medicinam docent & oſtendunt, ſed ipſa potius ſunt medicina & remiſsio peccatorum. Idem tradit Amb. lib. 1. de ſacram. c. 4. & 6. & li. de his, qui initiantur myſterijs, c. 8. & 9. Deniq; frequenter Patres hanc differentiam conſtituunt inter illa ſacramenta & noſtra: quod illa tantum erant ſigna futuræ gratiæ, & non cauſæ præſentis, ſicut noſtra, vt referemus latius in fi. q. 62. Quarto poteſt adiungi ratio, quia illæ ceremonię fuerunt ab ipſo Deo ſapientiſsime inſtitutæ ad profitendam fidem & excitandam ſpem Chriſti venturi: ergo non debuerūt inſtitui propter id ſolum, quod exterius in eis fiebat, ſed propter myſterium, quod in eis latebat. Poſſet deniq; idem confirmari, explicando ſingulorum ſacramentorum ſignificationes: ſed quoniam id copioſe præſtitit D. Th. 1. 2. q. 102. art. 5. non eſt, quod in ea re immoremur.

Tertio probabilius eſt, illas ceremonias non fuiſſe demonſtratiuas gratiæ præſentis, quæ per eas vel in eis daretur, circūciſione excepta. Hoc probandū eſt late infra in q. ſeq. & ideo hic tantum ſupponitur vt neceſſarium ad id de quo agimus: ex his enim ſequitur, non eſſe certum, atq; de fide, an illæ ceremoniæ fuerint propria & vera ſacramenta ſimpliciter & vniuoce: an vero tantum ſecundum quid, ita vt hoc ipſo, quod dicuntur ſacramenta vetera, illa ſit cōditio diminuens: pendet enim hoc ex vera definitione ſacramenti, de qua nihil hactenus definitum eſt de fide. Quarto tamē ex principijs à nobis poſitis neceſſario ſequitur, fuiſſe in lege veteri alia ſacramenta præter circumciſionem, quæ proprie, ſimpliciter & vniuoce ſacramenta dicenda ſunt. Quæ aſſertio eſt magis conſentanea modo loquendi Conciliorum, præſertim Floren. loco ſupra citato, & Trid. ſeſſ. 7. & omniū Patrum: ita enim de illis ſacramentis loquūtur. Ratio vero ex dictis conficitur, quia præter circumciſionem fuere aliæ ceremoniæ ſacræ ad ſanctificationem hominum inſtitutæ & veram ſanctificationem ſignificantes: ergo præter circumciſionem fuerunt alia vera ac propria ſacramenta. Atq; hic adiungi poſſunt omnia, quibus ſupra oſtendimus, ſacramenta vetera fuiſſe vniuoce ſacramenta. Item poſſunt adduci omnes vtilitates ſacramentorū quæ in illa lege locum habuerunt, præſertim propter infirmitatem & imperfectionem illius populi, qui per hæc ſacramenta in vnū religionis nomen congregabatur, & ad ſpecialem Dei cultum aſſumebatur, & ab alijs gentibus & falſis cultibus ſeparabatur & abſtrahebatur.

Poſſet autem hoc loco quæri primo, quis fuerit numerus illorum ſacramentorum, & quomodo diſcernenda ſint, tam inter ſe, quam ab alijs ceremonijs & obſeruantijs illius legis, & præſertim à ſacrificijs. Sed ad hæc explicanda neceſſarium eſſet hoc loco magnam Exodi & Leuitici partem interpretari, quod alienum eſt à noſtro inſtituto, & parum vtile ad doctrinam moralem. Quapropter pro ſcholaſtico inſtituto ſufficere exiſtimo, quæ de hac re tradidit Diuus Thomas 1.2. quæſtion. 102. articul. quin. vbi hæc ſacramēta reuocat ad tria capita præter circumciſionem. Quædam enim inſtituta fuere ad cōſecrandos Sacerdotes, & pontifices. Alia vero ad quędam vſum, & participationem rerum ſacrarum ſeu recognitionem beneficiorum Dei, vt agnus paſchalis. Alia denique ad expiationes, & purificationes legalium irregularitatū vel peccatorum. Et ita fuerunt in illa lege ſacramenta, quæ fuere figuræ quatuor noſtrorum ſacramentorum: nam circumciſio fuit figura baptiſmi: agnus paſchalis Euchariſtiæ: ſacerdotium legale noſtri ſacerdotij, & expiationes omnes ſacramenti pœnitentię: Matrimonium vero non fuit tunc ſacramentum. quia nondum facta fuerat cōiunctio Verbi cum humanitate, nec data gratia, quæ concupiſcētiam ſuperat, nec noſtrum ſacramentum Matrimonij habuit tunc ſpiritualem figuram, quia per ipſum matrimonij contractū ſemper fuit aliquomodo adumbratum: & quia cum nō ſit adeo perfectum, nec ſingulis neceſſarium, non oportuit ſpecialius prę figurari. De confirmatione aūt & Extrema vnctione ait D. Tho. non habuiſſe proprias figuras: quia in illo datur plenitudo Spiritus ſancti: per hoc vero proxime præparatur homo ad introitum gloriæ: vt ergo ſignificaretur, illam legem fuiſſe egenam, & gratia vacuam, & non introduxiſſe homines ad regnum, cuius ianua tunc aperta non erat: ad hoc ſignificandum non fuerunt in illa lege illa duo ſacramenta etiam in figura & imagine. Hæc quidem ſufficiunt de numero illorum ſacramentorū, ex quibus facile erit, ea inter ſe diſtinguere. Quomodo autem à ſacrificijs diſtinguenda ſint, ex ſupra dictis de diſtinctione ſacrificij & ſacramenti petendum eſt: ſolumque obſeruandum, quoniam ſacrificia multa offerebantur in expiationem peccatorū, vel irregularitatum, difficile eſſe ſemper diſtinguere in his ſacrificia à ſacramentis: & ita D. Tho. in citato loco interdum videtur illa confundere: ſemper tamē obſeruari poteſt aliquid, quod immediate fiebat in cultū Dei: vt eleuatio in altari, concrematio & aliquid ſimile. id enim proprie habebat rationem ſacrificij, aliquid vero quodammodo inde reſultabat, quod fiebat circa fideles ad eorum ſanctificationem, vt aſperſio aliqua vel inunctio, vt ſumitur ex Num. 19. Exod. 24. ad Hebr. 9. Et in huiuſmodi ceremonia ſita maxime erat ratio ſacramenti, iuxta doctrinam ſupra traditam. Vnde etiam veriſimiliꝰ mihi eſt huiuſmodi purificationes, quando fiebant circa res inanimatas, vt circa veſtes, vel domum, &c. non fuiſſe proprie ſacramenta, ſed quaſi ſacramentalia, quia non erant ceremoniæ immediate ad ſanctificationē hominum ordinatæ. Atque hinc facile erit, hæc ſacramenta ab alijs obſeruantijs diſtinguere, & legi etiam poteſt D. Th. prædicta q. art. 3. & 6.

D. Thom. *Noſtrorum ſacramentorum figura.*

Secundo quæri poteſt, an hæc ſacramenta vetera fuerint illo tempore hominibus neceſſaria ad ſalutem: nam hoc pertinet etiam ad quęſtionem, an ſint ſacramenta. In quo breuiter dicendum eſt, ſi ſermo ſit de neceſſitate, quæ antecedit inſtitutionem, non fuiſſe neceſſaria, fuiſſe tm̄ valde vtilia propter rationes ſupra factas. Si vero ſit ſermo de neceſſitate, quę conſequitur inſtitutionem, dicendum eſt, illa non fuiſſe neceſſaria neceſſitate medij, quia non habebant aliquem effectum ad ſalutem neceſſarium: fuiſſe tamen neceſſaria neceſſitate præcepti, non quidem omnibus hominibus: ſed his tantum qui erant de populo Iſrael, quibus erat circumciſio imperata. Nam vt diximus, circumciſio erat veluti ianua illorum ſacramentorum: quia non licebat illis vti, niſi hominibus circumciſis, vt conſtat Exod. 12. vbi in particulari eſt ſermo de agno paſchali. Eſt autem eadem ratio de cæteris ſacramentis, vt conſtat ex diſcurſu Exod. & Leuitici. & ex Acto. 16. & 21. non obſcure colligitur & ex omnibus ſupra tractatis, intelligendum autem eſt de viris, nam fœminæ non poterant circumcidi: pertinebant autem ad illum populum ratione originis & parentum, & hoc ipſo erant capaces ſacramentorum. E contrario vero omnes circumciſi tenebantur ad legem ſeruandam, iuxta illud Paul. ad Gal. 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Quod intelligendum eſt de his qui vtebātur circumciſione, quatenus erat profeſſio illius: nā aliæ gentes, quæ tantum propter quandam imitationem Abrahæ, vel conſuetudinem circumcidebātur, non propterea tenebantur ad alia ſacramenta illius legis ſuſcipienda, vt de Ægyptijs, Moabitis & alijs notat Hieronymus Ieremiæ 9. circa illa verba: Viſitabo ſuper omnem, qui circumciſum habet prę putium. Igitur ſacramenta vetera Iudæis erant neceſſaria neceſſitate præcepti. Ita enim in lege pręcepta erant, alijs vero nationibus nullo modo erant neceſſaria, niſi ex ſuppoſitione, quod vellent circūcidi, & illam legem profiteri. Quamuis enim circūciſio non fuerit omnib. præcepta, ſed tantum Abrahæ & eius familiæ, ac poſteritati, vt patet Gen. 17. & iterum attingemus infra quæſtione ſeptuageſima: tamen omnib. nationibus fuit propoſita, vt, ſi vellent, illa vti poſſent, & per illam legem ſubijci, vt cōſtat cap. duodecim. Exodi, vbi exteris nationib. dabatur facultas comedendi de agno paſchali, ſi vellēt circumcidi. & Iudith 14. Nachor circumciſus fuit, & populo annumeratus. Poſt quam legis profeſſionem, ſicut poterat aliquis vti ſacramentis veteribus. ita etiam erant illi neceſſaria eo modo, quo dictum eſt.

D. Thom. *Hæc ſacramenta vetera fuerunt neceſſaria, tantum neceſſitate præcepti.* *Circumciſione vtētes ad profeſſionem illius legis, tenebantur ad cætera ſacramenta, alij non item.*

ARTICVLVS IV.

Vtrum poſt Chriſtum debuerint eſſe aliqua ſacramenta.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quod poſt Chriſtum non debuerint eſſe aliqua ſacramenta. Veniente enim veritate debet ceſſare figura. Sed gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, vt dicitur Ioan. 1. Cum igitur ſacramenta ſint veritatis ſigna ſiue figuræ, videtur quod poſt Chriſti paſſionem ſacramenta eſſe non debuerint.

4. d. 1 q. 1 ar. 2. q. 5. Et diſ. 2 art. 4. q 1. Et 4 con g. 57.

2. Præterea, ſacramenta in quibuſdam elementis conſiſtunt, vt ex ſupra dictis patet. Sed Apoſtol. dicit Galat. 4. Cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi eramus ſeruientes: nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non ſumus paruuli: Ergo videtur, quod non debeamus Deo ſeruire ſub elemento huius mundi, corporalibus ſacramentis vtendo.*

q. præt. art. 4. & 5.

3. Præterea. Apud Deum non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio: vt dicitur Iacob. 1. Sed hoc videtur ad quādam mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quod aliæ ſacramenta nunc hominibus exhibeat ad ſanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Chriſtum. Ergo videtur, quod poſt Chriſtum non debuerint alia ſacramenta inſtitui.

SED contra eſt, quod Auguſtinus dicit contra Fauſtum lib. 19. quod ſacramenta veteris legis ſunt ablata, quia impleta: & alia ſunt inſtituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.*

Lib 19. c 13. tom 6.

RESPONDEO dicendum, quod ſicut antiqui Patres ſaluati ſunt per fidem Chriſti venturi: ita & nos ſaluamur per fidem Chriſti iam nati & paſſi. Sunt autem ſacramenta quædam ſigna proteſtantia fidem, qua homo iuſtificatur.

Oportet

Oportet autem aliis ſignis ſignificari futura, præterita ſeu præſentia. *Vt enim Auguſt. dicit 19. contra Fauſt. eadem res aliter annunciatur facienda, aliter facta, ſicut ipſa verba paſſurus & paſſus non ſimiliter ſonant. Et ideo oportet quædam alia ſacramenta eſſe in noua lege, quibus ſignificentur ea, quæ præceſſerunt in Chriſto præter ſacramenta veteris legis, quibus prænunciabantur futura.*

Ca. 5. Eccleſ. Hierar. par. 1. tit. 1. à med.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Dionyſius dicit in 5. cap. Eccleſ. Hierar ſtatus nouæ legis medius eſt inter ſtatum veteris legis, cuius figuræ implentur in noua lege, & inter ſtatum gloriæ, in qua omnis nude & perfecte manifeſtabitur veritas: Et ideo tunc nulla erunt ſacramenta. Nunc autem quamdiu per ſpeculum, & in ænigmate cognoſcimus (vt dicitur 1. ad Corint. 13.) oportet nos per aliqua ſenſibilia ſigna in ſpiritualia deuenire. Quod pertinet ad rationem ſacramentorum.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacramenta veteris legis Apoſtolus vocat egena & infirma elementa: Quia gratiam nec continebant, nec cauſabant. Et ideo vtentes illis ſacramentis, dicit Apoſtolus ſub elementis mundi Deo ſeruiſſe. Quia ſcilicet nihil aliud erant, quam elementa huius mundi. Noſtra autem ſacramenta gratiam continent & cauſant: & ideo non eſt de eis ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod ſicut paterfamilias non ex hoc habere monſtratur mutabilem voluntatem, quod diuerſa præcepta familiæ ſuæ proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æſtate: ita non oſtenditur aliqua mutatio eſſe circa Deum, ex hoc, quod alia ſacramenta inſtituit poſt Chriſti aduentum, & alia tempore legis, quia illa fuerunt congrua gratiæ præſentialiter demonſtrandæ.

DISPVTATIO. VI.

De inſtitutione & neceſſitate ſacramentorum legis gratiæ.

Qui hæretici omnia ſacramenta abiecerunt Epiphan. Theodor. Auguſt. Damaſc. Item Guid

HÆc diſputatio breuiſsime à nobis expedienda eſt, quoniam hæc inſtitutio multo commodius in ſingulis ſacramẽtis explicabitur, & ſimiliter vniuſcuiuſq; ſacramenti neceſsitas & perfectio. De numero etiam horum ſacramentorũ nouæ legis, quæ ad præſentem diſputationẽ pertinere poterat, tractat D. Thomas infra, q. 65. & ideo, ne ordinẽ eius inuertamus, in cõmentarijs illius quæſtionis illam partem explicabimus. Hic vero ad doctrinæ complementum ſolum in genere tractabimus, an in lege gratiæ debuerint ſacramenta inſtitui, & quantum priora ſacramenta perfectione ſuperent.

SECTIO I.

Vtrum in lege gratiæ fuerint ſacramenta neceſſaria.

NOn defuerunt hæretici, qui omnia ſacramenta legis gratiæ abijcerent, vt de Archonticis referunt Epiphan. hæreſ. 4. & Theodor. lib. primo fabul. quamuis Auguſt. & Damaſcen. de hæreticis ſcribentes, hunc taceant errorem. Eundem tribuit Gnoſticis Irenæ. lib. 3. cap. 18. & Epiph. hæreſ. 34. circa fi. vbi eos Marchoſeos vocat. Eundem tribuit Guido Carmel. Cathariſtis, qui diuerſi ſunt à Catharis: Hi enim ſolam pœnitentiam: illi vero omnia ſacramenta negabant, quos aliqui putant fuiſſe illos, quorum Auguſtinus meminit hæreſi 46. & à Manichæo dicit originem duxiſſe, qui fuerunt anno Domini 279. ſub Aurelian. Impera. & Felice I. Pontif. ita Prateol. verbo Cathariſtæ, & Caſtro verbo Sacramenta. Sanderus autem libro 7. de viſi. monar. hæreſ. 147. putat eſſe recentiores, & vixiſſe ſub Alex. III. Feder. I. Impera. & damnatos eſſe in Concil. Lateran. ſub Alex. III. 3. p. c. 27. Sed incertum eſt, quid horum verius ſit: quia neq; in dicto Concilio, neq; apud Auguſt. ſit

Prateol. Caſtro. Sander.

mentio huius erroris: quamuis Cathariſtæ ibi nominentur. Denique Ioannes XXII. in Extrauag. ſancta Romana, de Relig. domibus, refert hæreticos Fraticellos omnia Eccleſiaſtica ſacramenta deſpexiſſe. Huius hæreſis nullum video apparens fundamentum in ſcriptura, aut Patribus: ſolum poteſt adduci congruentia, quia perfectioni legis gratiæ repugnare videtur, vt ſeruiamus Deo ſub elementis mundi huius, & ſub vmbris & figuris: nam veniente veritate ceſſant figuræ, veritas autem per Chriſtum facta eſt, & ideo de veteribus ait Paul. ad Hebr. 10. habuiſſe vmbram futurorum. de nobis autem, habere ipſam imaginem rerum.

In lege gratiæ ſunt vera ſacramenta.

Dicendum vero eſt primo in lege gratiæ eſſe inſtituta vera ac propria ſacramenta. Eſt de fide, definitum in Conc. Flor. & Trid. locis ſæpe citatis, quamuis enim ſub hac voce non cõſtet certe, haberi hanc veritatem expreſſam in nouo teſtamẽto, tamen res ipſa euidentiſsime continetur, vt oſtenſum eſt in ſuperioribus, cum de nomine & ratione ſacramenti tractando, eam ex varijs teſtamẽti locis colligimus, & idem probant ſanctorum teſtimonia ibi citata. Denique res eſt notior apud Catholicos, quam vt probatione indigeat. Rationes vero ſeu congruẽtiæ huius inſtitutionis ex ſuperioribus peti etiam poſſunt: nam omnes vtilitates ſignorum ſenſibilium, & ſacramentorum, quæ proueniunt ex ipſa natura hominis & modo cognitionis eius, & connaturali modo colendi Deum, quaſq; diximus habere locum in ſtatu innocentiæ, multo magis illum habent in ſtatu legis gratiæ. Primo, quia etiam in hoc ſtatu debetur Deo cultus externus, quia ex ipſa lege naturæ proficiſcitur, & gratia nõ deſtruit naturam, ſed perficit. Secundo, quia in hoc ſtatu Eccleſia viſibilis ex hominibus conſtans, eſt maxime vna, & ideo maxime indiget ſignis ſacris ſenſibilibus, quibus congregetur. Tertio, quia nunc in Eccleſia habet Chriſtum Deum hominem, quem, vt caput ſuum veneratur, eiuſque fidem profitetur, & ideo, ſicut ipſe non tantum ſpiritu, ſed etiam corpore conſtat, eiuſq; paſsio & myſteria ſenſibiliter peracta ſunt, ita oportet, vt eius memoria ſenſibilibus ſignis renouetur, vt illorum fides conſeruetur. Quarto, ſi conſideremus neceſsitatem ex parte naturæ lapſæ, vtiliſsimũ fuit in hoc ſtatu inſtitui ſacramenta ſenſibilia, per quæ facilius homines peccatorum remiſsionem & gratiæ ſanctificationem conſequantur. Quinto, hinc augetur caritas in Chriſtum & Deũ, cuius miſericordia, ſapientia, potentia & liberalitas in his ſacramentis multum oſtenditur: quandoquidem in rebus facillimis nobis ſanctificationem præparauit, & per eaſdem res corporeas, quib. vtimur, ſpirituale ſanctificationẽ efficere voluit. Augetur etiam ſpes ſalutis conſequendæ, dum noſtra infirmitas ipſorum ſacrificiorum efficacia iuuatur. atq; ita multo facilior fit ſalutis via. In quo tamen cauendus eſt hæreticorum error, qui in ſacramentorum vſu dicunt concipiendam eſſe abſolutam fidẽ propriæ iuſtitiæ: non enim hæc fides eſt, ſed ſtultus error. quia ſacramentorum efficacia diſpoſitionem ſuſcipiens requirit: vel ſaltem, vt obicem non ponat: & ideo, ſicut non eſt certum hominem non ponere obicem (loquendo de adultis) ita non eſt de fide certum, per ſacramenta ſanctificari: ſatis vero eſt ad prædictũ ſpei augmentum, fides quædam quaſi conditionalis, quod ſacramenta, quantum in ſe eſt, propria virtute carere non poſſunt, vt Cypr. dixit ſer. de Cœna Domini. & ideo, ſi homo non ponat obicem, infallibiliter habebunt effectum. Vnde oritur quędam moralis certitudo, quam Scotus dicit 1. q. 3. art. 1. vocauit certitudinem, vt in plurimum, quia ſi homo nõ ſit valde negligens, ſed bona fide, quod in ſe eſt, faciat, nõ priuabitur fructu ſanctitatis, quod eſt magnũ ſpei ſolatium. Aliunde vero in ſacramẽtis quodammodo oſtenditur diuina iuſtitia, & inepta hæreticorum fi-

Cur in hoc ſtatu ſacramenta eſſe debeant varia congruentia.

ducia retunditur. per inſtitutionem n. ſacramentorum oſtenſum eſt, non ſatis eſſe ad ſalutem re ipſa conſequendam, quod Chriſtus mortuus ſit pro nobis, niſi fructus paſsionis eius nobis applicetur: hoc enim fit per ſacramentorum vſum. Item oſtenſum eſt, neceſſarium eſſe homini, etiam in hoc ſtatu ſuam fragilitatem & indignitatem recognoſcere, vt, ſicut abuſus eſt ſenſibilibus creaturis in Dei iniuriam, ita eis ſe ſubmittat ad ſuam ſanctificationem, & ad diuinum cultũ eis vtatur. Tandem ex hac inſtitutione maxime perficitur fides: tum extenſiue, quia plura myſteria de Chriſto, & de diuina potẽtia illi credenda proponuntur, tum etiam intenſiue, quia per ipſa ſacramenta datur maius auxilium ad credendũ, & perſeuerandum in fide, tum deniq; in exteriori profeſsione, & cultu religioſo, qui cæteris paribus per hęc ſacramenta melius, & perfectius Deo exhibetur. Quę omnia partim deſumpta ſunt ex Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum c. 11. & epiſt. 118. & ex Leo. Pap. ſerm. 4. quadrag. Chryſ. hom. 83. in Matt. & ex Irenæo lib. 4. cap. 32. & Damaſc. lib. 4. de fid. c. 14. Hug. de S. Vict. lib. 1. de ſacra. p. 9. c. 3. D. Tho. 3. cont. gent. c. 19. & lib. 4. c. 56. ex quibus rationes aliæ peti poſſunt.

Auguſt. Leo Papa. Chryſoſto. Irenæus. Damaſce. Hugo. D. Thom.

Sacramentorum vſus in hoc ſtatu ad omnium ſalutem neceſſarius.

Dico ſecundo, vſum ſacramentorum eſſe in hoc tempore legis gratiæ ad omnium hominũ ſalutem neceſſarium. Hęc aſſertio intelligenda eſt de neceſsitate, quæ inſtitutionem conſequitur. nam ipſiuſmet inſtitutionis non potuit eſſe neceſsitas ſimpliciter, ſed tantum vtilitas, quæ iam à nobis explicata eſt: & hoc ſenſu concluſio eſt de fide generaliter ac ſimpliciter intellecta, vt traditur in Tridentini cõcilij ſeſſione 7. canone 4. non enim eſt ſenſus, omnia vel ſingula ſacramenta eſſe neceſſaria, ſed abſolute. Quomodo autem, aut in quibus ſacramentis in particulari concluſio verum habeat, attingemus infra cum D. Thoma q. 65. artic. 4. latius vero in ſingulis ſacramentis explicandum eſt: Nam eſt quædam neceſsitas, quæ dicitur medij, alia quę appellatur præcepti. Item, alia eſt neceſsitas reſpectu ſingulorum, alia eſt reſpectu totius communitatis. Vnde quoddam ſacramentum eſt neceſſariũ omnib. neceſsitate medij & præcepti, vt baptiſmus, aliud vero eiſdem modis neceſſarium eſt adultis tãtum, qui poſt baptiſmum mortaliter peccauerunt, vt Pœnitentia: aliud vero eſt neceſſarium ſingulis neceſsitate præcepti, vt Euchariſtia, alia vero duo, ſcilicet Confirmatio, & Extrema vnctio, licet vtilia ſint, non conſtat tamen, an de illis ſit neceſsitas impoſita etiam præcepti, reliqua vero duo ſunt Eccleſię neceſſaria, quamuis non ſingulis perſonis: quæ omnia proprijs locis ſigillatim demonſtranda ſunt. Atq; ita ſatis patet concluſio poſita. Ratio vero eius à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate & inſtitutione: congruentiæ vero ex fine & effectu ſacramentorũ, fuit enim expediens inſtitui ad conferendos aliquos effectus neceſſarios, vel maxime vtiles ad ſalutem. Et inde factum eſt, vt interdum fuerit expediens inſtitui tanquam cauſas neceſſarias, interdũ vero præcipi propter maiorem vtilitatem, aut propter fidei profeſsionem, vel propter Dei cultum & reuerentiam. Ex quo patet ſolutio ad fundamentum contrarij erroris: nam, licet veritas præcedentium vmbrarum ac figurarum per Chriſtũ facta ſit, & quoad hoc ceſſauerit neceſsitas ſenſibilium ſignorum, tamẽ neceſſaria nobis eſt memoria præteritorum beneficiorum Dei: & fidei profeſsio, & exterior cultus & applicatio gratiæ & veritatis, quæ per Chriſtum ſufficienter facta eſt. Et ideo non eſt contra perfectionem legis nouæ, quod ſignis ſenſibilibus vtatur. Præſens enim Eccleſiæ ſtatus medius eſt inter ſtatum legis veteris, & ſtatum gloriæ, vt ſupra ex Dionyſio retulimus: quia, licet iam habeamus Chriſtum præſentem, & eius merita exhibita, nondum tamen illo fruimur de facie ad faciem, neque omnem fructum paſsionis eius conſecuti ſumus. Et ideo nobis neceſſaria ſunt ſigna, quæ præſentem gratiam ſignificent, & futuram gloriam promittant. Et ideo vti huiuſmodi ſignis, non eſt ſeruire ſub elementis mundi huius, ſed potius eſt, elementa ipſa ad nobiliſsimos effectus, & vſum perfectiſsimum eleuare. Iudęi enim dicebantur militare ſub elementis mundi huius. Nam multitudine cæremoniarum quaſi premebantur, & non iuuabantur, quia illis gratiam non conferebant. Noſtra vero ſacramenta, & pauciora ſunt, & faciliorem vſum habent, & dum gratiam conferunt, noſtram infirmitatem iuuant. Ita fere reſpondet Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 6. & lib. 83. quæſt. 9. & alijs locis infra citandis.

Trid. ſeſſ 7. cano. 4.

Ad fundamentũ contrarij erroris reſpondetur.

SECTIO II.

Vtrum ſacramenta noua legis, antiqua ſacramenta perfectione excellant.

Hæretici noua vetera ſacramenta p̃ æferunt vel æquant.

HÆretici huius temporis ita ſentiunt de noſtris & veteribus ſacramentis, vt vel æqualia ea faciant, vel certe noſtra in inferiori ordine cõſtituant. Tria enim poſſunt in ſacramentis conſiderari, ſcilicet, ritus externus, ſignificatio & efficientia gratiæ. efficientiam tam noſtris quam antiquis ſacramentis denegant. Et ita in hoc paria illa faciunt, quia omnia æquè ſunt apta ad excitandam fidem: de quo errore quæſtione ſequenti dicemus. Rurſus, quoad ſignificationem negare non poſſunt, quin noſtra ſignificent Chriſtum, & paſsionem eius iam factam, quæ vetera ſacramenta ſignificabant futura. Item etiam non negant per priora ſacramenta ſignificata eſſe noſtra, non tamen è conuerſo. vnde ex hac parte fateantur neceſſe eſt, noſtra ſacramẽta aliquo modo excedere, quamquam hic exceſſus magis in re ſignificata & in diuerſa habitudine, ſeu ſtatu eius, quam in ipſis ſignis poſitus ſit. Poteſt enim ſignum rei futuræ in ratione ſignitã perfectum eſſe, ſicut ſignum rei præſentis, ſi æquè, clare ac diſtinctè illam ſignificet, & præſertim, ſi res ſignificata æquè perfecta ſit. Et in hoc videntur hæretici non agnoſcere differentiam inter vetera ſacramẽta ac noſtra, quia in vtriſque negant eſſe neceſſarium verbũ conſecratorium, à quo maxime pendere videtur expreſsior & clarior ſignificatio ſacramenti. Vtriſque vero adiungi poterat verbum concionatorium: ergo in hoc nõ eſt differentia. Denique, quod ad ritum attinet, ſi in eſſe rei, ſeu actionis materialis conſideretur, interdum poterant ſacramenta vetera eſſe in hoc perfectiora, quam noſtra. Agnus enim perfectior res eſt quam panis, & maius quid eſt carnem ſuam ſcindere, & ſanguinem fundere in cultum Dei, & profeſsionem fidei, quam aqua lauari: ſi vero conſiderentur ſecundum proportionem, ſeu aptitudinem ad ſignificandum, ſic interdum poteſt eſſe æqualitas, vt in ſignificatione, quæ fit per ablutionem aquæ. Interdum vero videntur excedere ſacramenta vetera, quia vel erant magis durabilia, vt circumciſio, quæ imprimebat ſignum ſenſibile permanens, quod non facit baptiſmus: vel habebant quandam maiorem proportionem, vt agnus interfectus ad ſignificandum Chriſtum pro nobis mortuum.

Sacramenta noua veterib præſtant. Florent. Trident.

Dicendum vero eſt, noſtra ſacramenta ſimpliciter & abſolute eſſe perfectiora veteribus ſacramentis: concluſio eſt de fide definita in Concil. Florent. & eandem videtur intendiſſe Trid. Con. ſeſsione ſeptima, canone 2. cũ Anathema dicit in eum, qui dixerit nouæ legis ſacramenta ab antiquę legis ſacramentis non differre, niſi, quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi. Eandem veritatem ſæpiſsime docet Auguſt. preſertim 19. cont. Fauſt. cap. 13. vbi quatuor excellentias noſtrorũ ſacramentorum ponit, ſcilicet, Quod ſunt virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. Epiſt. vero 118. c. 1. ijs addit quod ſunt ẽt ſignificatione præſtantiſsima. Similia poſſunt ſumi ex eodem pſalmo 73. in principio

Auguſt.

Ambroſius. cipio, & Pſalmo 77. in principio, & Ambroſius libro 1. de ſacramentis, cap. 4. & 6. Et in genere probari poteſt, quia ſtatus legis gratiæ eſt perfectior, & ideo habet fidem magis explicatam, copioſiorẽ gratiam, & faciliorem ſalutis viam: ergo etiam habere debuit ſacramenta perfectiora, quibus & expreſsior fieret fidei profeſsio, & Deo perfectior cultus redderetur, & hominibus maior vtilitas, & facilitas ad conſequendam ſalutem proueniret. Confirmatur, quia propter hanc cauſam ſacrificium in noua lege fuit perfectiſsime inſtitutum, quia ipſa lex, & ſtatus eius excellentior eſt, & ideo decet, vt in eo reddatur Deo perfectiſsimus cultus: ergo eadem ratione debuerunt eſſe ſacramenta perfectiſsima. Secundo, vt diſtinctius intelligatur, & probetur concluſio, tribus modis poſſunt comparari ſacramẽta noua cum veteribus. Primo, generatim tantum, & hoc modo eſt multiplex exceſſus noſtrorum ſacramentorum, vt Auguſt. ſupra indicauit, ſcilicet, quod noſtra ſunt faciliora, puriora & mundiora, quod expreſsius ſignificant, ſaltem ratione verborum, quod ſunt veluti exemplaria, & prototypa veterum ſacramentorum, quæ erant figuræ noſtrorum: deinde quod illa tantum ad breue tempus data ſint, noſtra vt durent vſque ad finem ſæculi, quod illa per Moyſen, hæc per Chriſtum promulgata ſint. Præter hæc autem tres ſunt notandi exceſſus noſtrorum ſacramentorum, propter quos euidẽter ſunt ex genere ſuo perfectiora. Primus eſt, quia perfectiſsimum noſtrorum ſacramentorũ infinite excedit quodcunq; ſacramentum vetus, quantumuis fingatur perfectum: vt eſt Euchariſtia, quæ in ſe continet authorem omnium ſacramentorum: comparando ergo maximum ad maximum, noſtra ſacramenta euidenter excedunt, quod ſatis eſſet, vt ex ſuo genere dicerentur perfectiora. Secũdus exceſſus eſt, quod noſtra ſacramenta non tantum ſignificant, ſed conferunt etiam gratiam per virtutem, quam in ſe continent, quod in antiquis ſacramentis non fiebat, vt poſtea latius dicturi ſumus. Tertius eſt, quod in noſtris ſacramentis dantur & ſignificantur nobiliſsimi effectus ſpirituales, qui non dabantur in ſacramentis veteribus. Noſtra enim præter gratiam ſanctificantem, & ea dona, quæ ipſam conſequuntur, ſpirituales characteres imprimunt, ſupernaturalem poteſtatem conferunt & ſpecialia auxilia, qui effectus, licet non fiant eodem modo per ſingula ſacramenta nouæ legis, ſufficiunt tamen ad demonſtrandum hoc genus ſacramentorum perfectius eſſe. Secundo comparare poſſumus ſingula ſacramenta inter ſe non vnum cum omnibus conferendo, ſed ſingula ſingulis cum quadam proportione, vt v. g. comparando ſingula ſacramenta legis nouæ cum illis, quib. in lege veteri, vel naturæ reſpondent, vt v. g. baptiſmum cum circumciſione, vel remedio legis naturæ, Euchariſtiam cum agno paſchali, vel ſacramento Melchiſedech, & ſic de alijs, atq; hoc modo ſingula ſacramenta noua manifeſte ſuperant in perfectione ſacramenta antiqua, omnibus illis modis, quos Aug. explicuit, vt patebit facile diſcurrenti per ſingula. Nam baptiſmus in ritu exteriori eſt facilior, vniuerſalior, decentior, quam circumciſio, & habet expreſsiorẽ fidei & ſpiritualis mundiciei ſignificationem, & præterea habet nobiliores effectus, & altiori modo, vt poſtea dicemus. Atque idem eſt facile reperire in cæteris ſacramentis, ne in re clara prolixiores ſimus. Præter hoc autem ſunt in lege noua quædam ſacramenta, quæ propter ſpeciales aliquas perfectiones huius ſtatus, non habuerunt in lege veteri alia etiam minus perfecta, quæ illis ſecundum aliquam proportionem reſponderent. Nec vero hinc fit, noſtra ſacramẽta eſſe plura numero, quam illa, quia hæc potius eſt perfectio noſtrorum ſacramentorum. quod cum ſint numero pauciora, complectuntur excellentiori modo omnia munera illorum ſacramentorum, & quidquid in illis repræſentabatur, & plura alia, quæ in illis nullo modo continebantur: è contrario vero in illis propter ſuam imperfectionem multitudo cęremoniarum, vel expiationum vix adumbrabit id, quod vnum noſtrum ſacramentũ pœnitentiæ perficit. Tertio, comparari poſſunt ſingula ſacramenta noſtra ad omnia ſacramenta vetera abſolute & ſimpliciter, & hoc modo etiam eſſe verum, minimum noſtrorum ſacramentorum eſſe perfectius omnibus ac ſingulis ſacramentis veteribus: tum, quia in quolibet ex noſtris ſacramentis reperiuntur, quam plures excellentiæ & perfectiones in prima comparatione numeratæ, tum maxime, quia in quolibet ex noſtris ſacramentis eſt virtus ad cauſandam gratiam, & ita eſt ſignificatio gratiæ præſentis ex vi ipſius ſacramenti collatæ, & hæc perfectio eſt maioris momenti, quam omnis alia, quæ in quolibet antiquo ſacramento cõſiderari poſsit. Solum dubitari poſſet de ſacramento inſtituto in remedium originalis peccati, quia in eo dabatur gratia, vt poſtea dicemus: tamen adhuc illud ſacramentum erat inferius, tum, quia (vt opinor) minor gratia in illa dabatur ex virtute ipſius ſacramenti: vnde etiam fortaſſe non dabatur omnib. ſed ſolum pueris extreme indigentibus, vt poſtea tractabimus.

Ad hæreticos autem nihil oportet ſpecialiter reſpondere: ſupponunt enim falſa fundamenta, quæ partim in ſuperioribus reiecta ſunt, vbi egimus de compoſitione noſtrorum ſacramentorum ex rebus & verbis, partim quæſtione ſequenti confutabuntur. Hic vero deſiderari poterat, vt ipſa nouæ legis ſacramenta inter ſe conferremus: ſed hoc, vt exacte fiat, omnium illorum cognitionem exactam ſupponit. Et ideo in diſcurſu totius doctrinæ tractandum eſt. Aliquid vero attingemus cum Diuo Thoma infra quæſt. 65. artic. 2. & 3.

QVÆSTIO LXXII.

De principali effectu ſacramentorum, qui eſt gratia, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de effectu ſacramentorum. Et primo de effectu eorum principali, qui eſt gratia. Secundo, de effectu ſecundario, qui eſt character.

Circa primum quæruntur ſex.

Primo, vtrum ſacramenta nouæ legis ſint cauſa gratiæ.

Secundo, vtrum gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

Tertio, vtrum ſacramenta contineant gratiam.

Quarto, vtrum ſit in eis aliqua virtus ad cauſandum gratiam.

Quinto vtrum talis virtus in ſacramentis deriuetur à paſsione Chriſti.

Sexto, vtrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarent.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſacramenta ſint cauſa gratiæ.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramenta non ſint cauſa gratiæ. Non enim idem videtur eſſe ſignum & cauſa, eo, quod ratio ſigni videtur magis effectui competere. Sed ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Non igitur eſt cauſa eius. Inf. art 6 et q. 64. art 1. Et 3 d. 40. art. 3. & 4. d. 1. q. 1 & art 4 q. 1 &

2. Præterea, nullum corporale agere poteſt in rem ſpiritualem, eo, quod agens horribilius eſt patiente, vt Auguſt. dicit 12. ſuper Geneſ. ad litteram. Sed ſubiectum gratiæ eſt mens hominis, quæ eſt res ſpiritualis. Non ergo ſacramenta poſſunt gratiam cauſare. art. 5. q. 1. & 4 cont. c. 56. & 74 prin. & col 2. in prin. & veri. q 27 art. 4.

3. Præterea, illud quod eſt proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui. Sed cauſare gratiam eſt proprium Dei, ſecundum illud Pſal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus & quod lib. 12. artic 15. Lib. 12 c 16. in me to. 3.

Cum

Cum ergo ſacramenta conſiſtant in quibuſdam verbis & rebus creatis, non videtur, quod poſſint gratiam cauſare.

Tract. 80. à med. tom. 9. *Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit ſupra Ioan quod aqua baptiſmalis corpus tangit, & cor abluit. Sed cor non abluitur, niſi per gratiam. Ergo cauſat gratiam, & pari ratione alia Eccleſiæ ſacramenta.*

*Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, ſacramenta nouæ legis per aliquem modum gratiam cauſare. Manifeſtum eſt enim, quod per ſacramenta nouæ Legis, homo Chriſto incorporatur: ſicut de baptiſmo dicit Apoſtolus ad Galat. 3. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: non autem efficitur homo membrum Chriſti, niſi per gratiam. Quidam tamen dicunt, quod non ſunt cauſa gratiæ aliquid operando, ſed quia Deus ſacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quod denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem, ſed hoc operatur ſola voluntas Regis. Vnde & * Bernardus dicit in quodam ſermone de Cœna Domini: ſicut inueſtitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Epiſcopus per annulum, ſic diuiſiones gratiarum diuerſæ ſunt traditæ ſacramentis.*

Bernar. ſer. de Cœn. Do. ante med. illius.

Sed ſi quis recte conſideret, iſte modus non tranſcendit rationem ſigni. Nam denarius plumbeus, non eſt niſi quoddam ſignum regiæ ordinationis de hoc, quod pecunia recipiatur ab iſto. Similiter liber eſt quoddam ſignum, quo deſignatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, ſacramenta nouæ Legis nihil plus eſſent, quam ſigna gratiæ: cum tamen ex multis ſanctorum authoritatibus habeatur, quod ſacramenta nouæ Legis non ſolum ſignificant, ſed cauſant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quod duplex eſt cauſa agens principalis & inſtrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem ſuæ formæ, cui aſſimilatur effectus: ſicut ignis ſuo calore calefacit. Et hoc modo nihil poteſt cauſare gratiam, niſi Deus, quia gratia nihil eſt aliud, quam quædam participata ſimilitudo diuinæ naturæ, ſecundum illud 2. Petri primo. Magna nobis & pretioſa promiſſa donauit, vt diuinæ ſimus conſortes naturæ. Cauſa vero inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolum per motum, quo mouetur à principali agente. Vnde effectus non aſſimilatur inſtrumento, ſed principali agenti: ſicut lectus non aſſimilatur ſecuri, ſed arti, quæ eſt in mente artificis. Et hoc modo ſacramenta nouæ legis gratiam cauſant. Adhibentur enim, ex diuina ordinatione hominibus, ad gratiam in eis cauſandam. Vnde Auguſt. dicit 19. contra Fauſtum. Hæc omnia, ſcilicet, ſacramentalia: fiunt & tranſeunt: virtus tamen, ſcilicet Dei, quæ per iſta operatur, iugiter manet. Hoc autem proprie dicitur inſtrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde, ad Titum 3 dicitur, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

Ca. 19. in pr. tom. 6.

Ad primum ergo dicendum, quod cauſa principalis non proprie poteſt dici ſignum effectus, licet occulti, etiam ſi ipſa ſit ſenſibilis & manifeſta: ſed cauſa inſtrumentalis, ſi ſit manifeſta, poteſt dici ſignum effectus occulti: eo quod non ſolum eſt cauſa, ſed etiam quodammodo effectus, in quantum mouetur à principali agente. Et ſecundum hoc, ſacramenta nouæ Legis, ſimul ſunt cauſæ & ſigna: & inde eſt, quod ſicut communiter dicitur, efficiunt quod figurant, ex quo etiam patet, quod habent perfecte rationem ſacramenti, in quantum ordinantur ad aliquid ſacrum non ſolum per modum ſigni, ſed etiam per modum cauſæ.

*Ad ſecundum dicendum, quod inſtrumentum habet duas actiones. Vnam inſtrumentalem, ſecundum quam operatur, non in virtute propria, ſed in virtute principalis agentis. Aliam autem habet actionem propriam, quæ competit ſibi ſecundum propriam formam, ſicut ſecuri competit ſcindere ratione ſuæ acuitatis: facere autem lectum, in quantum eſt inſtrumentum artis. Non autem perficit inſtrumentalem actionem, niſi exercendo actionem propriam: ſcindendo enim facit lectum. Et ſimiliter ſacramenta corporalia, per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem inſtrumentalem ex virtute diuina circa animam: ſicut aqua baptiſmi abluendo corpus ſecundum propriam virtutem abluit animam, in quantum eſt inſtrumentum virtutis diuinæ: nam ex anima & corpore vnum fit. Et hoc eſt, quod * Aug. dicit, quod corpus tangit, & cor abluit.*

Loco citato in argu. Sed contra.

*Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de eo, quod eſt cauſa gratiæ per modum principalis agentis. Hoc enim eſt proprium Dei, vt dictum eſt. **

In corp. art.

COMMENTARIVS.

HIc articulus de ſacramentis nouæ legis intelligendus videtur, vt ex reſponſione articuli conſtat, & ex articulo vltimo huius quæſtionis, in quo ſpecialis quæſtio proponitur de ſacramentis veteribus: recte autem notat Caiet. gratiam hic ſumi, vt à charactere diſtinguitur, quia ita illam diſtinxit D. Thom. in principio quæſtionis, vocans gratiam, effectum principalem ſacramentorum: characterem vero, effectum ſecundarium: quamquam autem in articulo ſequenti declaret D. Tho. ſpecialius de hac gratia ſacramentorum quid ſit: tamen ſine dubio eſt hic art. præcipuè intelligendus de gratia ſanctificante & habituali, quia in hac præcipue verſatur tota efficacia ſacramentorum. Vnde ratio D. Tho. in articulo de hac gratia potiſsimum procedit. nam hæc eſt per quam Chriſti membra efficimur.

Reſpondet ergo D. Thom. negari non poſſe, quin ſacramenta ſint aliquo modo cauſæ gratiæ, quia per illa incorporamur Chriſto, tum etiam, quia ita loquuntur SS. Patres de ſacramentis. In modo autem huius cauſalitatis explicando dicit, duo extrema eſſe cauenda. Alterum, ne exiſtimentur eſſe cauſæ principales gratię, hoc n. ſolius Dei proprium eſt: alterum eſt, ne exiſtimentur eſſe tantum conditiones requiſitæ, ad quarum præſentiam Deus operatur, quia hoc nō excedit rationem ſigni. ſed aſſerendum eſt eſſe cauſas inſtrumentales, quæ à Deo, vt à principali agente ordinantur & eleuantur ad hunc effectum. In quo diſcurſu aperte conſtat, mentē D. Tho. eſſe, tribuere inſtrumentis propriam cauſalitatem phyſicam inſtrumentalem. Primo, quia omnis alia cauſalitas non excedit rationem ſigni, vt aperte D. Tho. explicat, exemplum ponens in ſigillo regio, ſeu denario plumbeo, quo exhibito datur magna quātitas pecuniæ propter ordinationem regis, in quo reperitur cauſalitas moralis, ſeu conditionis requiſitæ, & omnis alia, quæ præter phyſicā & propriam actionem fingi poſſet, & tamen totam illam excludit D. Tho. vt inſufficientem ſacramentis. Secundo, quia cum D. Tho. diſtinguit duplicem cauſam agentem, principalem & inſtrumentalem, aperte loquitur de cauſa per ſe, ac phyſica. Obſeruandum præterea eſt, D. Tho. non probare, ſed ſupponere, eſſe poſſibilem huiuſmodi cauſalitatē inſtrumentalem ſacramentorum. exiſtimauit n. ſatis eſſe argumenta ſoluere, quibus hoc videri poſſet impoſsibile, quod præcipue fecit, in ſecundo argumento, cuius ſolutio eſt valde difficilis: tractanda vero eſt late in ſequenti diſputatione. alia vero argumenta facilia ſunt.

D. Tho. tribuere ſacramentis cauſalitatem phyſicam oſtenditur.

Vltimo eſt obſeruandum in hoc articulo, non eſſe hoc loco tractandum, an aliquid præter Deum poſſit eſſe cauſa principalis gratiæ, & quam vim habeat illa ratio D. Thom. gratiam eſſe participatam ſimilitudinem diuinæ naturæ, & ideo non poſſe manare ab alio, vt à principali agente, niſi ab ipſa diuina natura. Hæc enim quæſtio proprium locum habet in materia de gratia, & hic ſolum obiter & per occaſionem à D. Thoma tangitur. nam præſenti diſputationi non eſt neceſſaria, quia certiſsimum & extra controuerſiam eſt, ſacramenta non eſſe cauſas principales gratiæ, cum ſint res inferioris ordinis.

Sacramenta non eſſe cauſas principales gratiæ, ita certum, vt ne in quæſtionem quidē vocetur.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

Inf.q.82. ar. 7 ad ſecundum. Et 4 d 7 q 2 art. 2 q 3. & d 17 q 1 art. 4. q 1. 12 q 110 ar. 3. & 4.

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod gratia ſacramentalis non addat aliquid ſuper gratiam virtutum & donorum. Per gratiam enim virtutum & donorum perficitur anima ſufficienter, & quantum ad eſſentiam animæ, & quantum ad potentias eius, vt patet ex his, quæ in * Secunda parte dicta ſunt. Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. Ergo gratia ſacramentalis non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum & donorum.*

2. Præterea, Defectus animæ ex peccatis cauſantur. Sed omnia peccata ſufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum eſt peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo ſacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos non poteſt aliquid addedere ſuper gratiam virtutum & donorum.

Lib 8. text. 10 tom 3.

*3. Præterea, Omnis additio vel ſubtractio in formis, variat ſpeciem: vt dicitur 8. * Metaph. Si ergo gratia ſacramentalis addat aliquid ſuper gratiam virtutum & donorum, ſequitur, quod æquiuoce dicatur gratia. Et ſic nihil certum nobis oſtenditur, ex hoc, quod ſacramenta dicuntur gratiam cauſare.*

Sed contra eſt, quod ſi gratia ſacramentalis non addit aliquid ſuper gratiam donorum & virtutum, fruſtra ſacramenta habentibus & dona & virtutes, conferrentur. In operibus autem Dei nihil eſt fruſtra. Ergo videtur, quod gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

1 2 q. 110. ar. 3. & 4.

*Reſpondeo dicendum, quod (ſicut in ſecunda parte dictum eſt *) gratia ſecundum ſe conſiderata, perficit eſſentiam animæ, in quantum participat quandam ſimilitudinem diuini eſſe. Et ſicut ab eſſentia animæ fluunt eius potentiæ, ita à gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quib. potentiæ perficiuntur in ordine ad ſuos actus. Ordinantur autem ſacramenta ad quoſdam ſpeciales effectus neceſſarios in vita Chriſtiana: ſicut baptiſmus ordinatur ad quandam ſpiritualem regenerationem, qua homo moritur vitijs, & fit membrum Chriſti. Qui quidem effectus eſt aliquid ſpeciale præter actus potentiarum animæ. Et eadem ratio eſt in alijs ſacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt ſuper gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum, ita gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam communiter dictam, & ſuper virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad conſequendum ſacramenti finem. Et per hunc modum gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam virtutum & donorum.*

Ad primum ergo dicendum, quod gratia virtutum & donorum ſufficienter perficit eſſentiam & potentias animæ, quantum ad generalem ordinationem actuum animæ. Sed quantum ad quoſdam effectus ſpeciales, qui requiruntur in vita Chriſtiana, requiritur ſacramentalis gratia.

Ad ſecundum dicendum, quod per virtutes & dona excluduntur ſufficienter vitia & peccata, quantum ad præſens & futurum. Inquantum ſcilicet, impeditur homo per virtutes & dona à peccando. Sed quantum ad præterita peccata, quæ tranſeunt actu & permanent reatu, adhibetur homini remedium ſpecialiter per ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod ratio ſacramentalis gratiæ ſe habet ad gratiam communiter dictam, ſicut ratio ſpeciei ad genus. Vnde ſicut non æquiuoce dicitur animal communiter dictum & pro homine ſumptum: ita non æquiuoce dicitur gratia communiter ſumpta & gratia ſacramentalis.

COMMENTARIVS.

PEr gratiam virtutum & donorum intelligit D. Tho. gratiam habitualem, quæ eſt in eſſentia animæ, & virtutes infuſas, cum donis Spiritus ſancti. Quæritur autem, non, an ſacramentalis gratia diſtinguatur ab hac gratia virtutũ & donorũ, ſed, an aliquid illi addat: itaq; ſentit (quod notandum eſt) gratiam, quæ eſt effectus ſacramentorum, primum omnium ſupponere, atque includere hanc gratiam virtutum & donorum, & hoc ſumit tanquam probatum articulo pręcedenti, hic vero inquirit, an aliquid addat. Et hoc ſenſu eſt facilis reſponſio D. Tho. ſcilicet, hanc gratiam addere auxilium aliquod, pręter gratiam virtutum & donorum: vbi nomine auxilij intelligendum eſt vel auxilium proprie dictum, quod ad operandum datur, vel quicunque ſpecialis effectus gratiæ, qui ratione ſacramenti confertur: nam ſingula ſacramenta ad ſpeciales fines & effectus ordinantur, & ideo neceſſe eſt, vt aliquid ſpeciale conferant. Quæ eſt ſumma rationis D. Thom. & ita eſt facilis tota littera articuli præter ſolutionem ad tertium, vbi dicit, hanc gratiam ſacramentalẽ comparari ad gratiam in communi, ſicut ſpeciem ad genus, quod explicabimus inferius de re diſputantes.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſacramenta nouæ legis contineant gratiam.

4 diſt. 2 art. 4. q 4. & ver. q 27. art. 7.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſacramenta nouæ legis non contineant gratiam: contentum enim videtur eſſe in continente. Sed gratia non eſt in ſacramento, neque ſicut in ſubiecto, (quia ſubiectum gratiæ non eſt corpus, ſed ſpiritus) neque ſicut in vaſe, quia vas eſt locus mobilis, vt dicitur 4. * Phyſic. Eſſe autem in loco non conuenit accidenti. Ergo videtur, quod ſacramenta nouæ legis non contineant gratiam.*

Lib 4. text. 41. tom. 2.

2. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hoc, quod homines per ea gratiam conſequantur. Sed gratia, cum ſit accidens, non poteſt tranſire de ſubiecto in ſubiectum. Ergo pro nihilo eſſet gratia in ſacramentis.

3. Præterea, Spirituale non continetur à corporali, etiam ſi in eo ſit. Non enim anima continetur à corpore, ſed potius continet corpus. Ergo videtur, quod gratia ſit quiddam ſpirituale, non contineatur in ſacramento corporali.

Lib. de ſacrament. p. 19 cap. 1.

*Sed contra eſt, quod * Hugo de ſancto Victore dicit, quod ſacramentum ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam continet.*

Art. præced.

*Reſpondeo dicendum, quod multipliciter aliquid dicitur eſſe in alio: inter quos duplici modo gratia eſt in ſacramentis. Vno modo ſicut in ſigno, nam ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Alio modo ſicut in cauſa, nam ſicut dictum eſt. * Sacramentum nouæ legis eſt inſtrumentalis gratiæ cauſa. Vnde gratia eſt in ſacramento nouæ legis, non quidem ſecundum ſimilitudinem ſpeciei, ſicut effectus eſt in cauſa vniuoca, neq; etiam ſecundum aliquam formam propriam & permanentem & proportionatam ad talem effectum, ſicut ſunt effectus in cauſis non vniuocis, puta, res generatæ in ſole: Sed ſecundum quandam inſtrumentalem virtutem, quæ eſt fluens & incompleta in eſſe naturæ, vt infra dicetur.**

Art. ſequent.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia non dicitur eſſe in ſacramento, ſicut in ſubiecto, neque ſicut in vaſe, prout vas eſt locus quidam, ſed prout vas dicitur inſtrumentum alicuius operis faciendi, ſecundum quod dicitur Ezech. 9. Vnuſquiſque vas interfectionis habet in manu ſua.

Ad ſecundum dicendum, quod quamuis accidens non tranſeat à ſubiecto in ſubiectum, tranſit tamen à cauſa per inſtrumentum aliqualiter in ſubiectum, non vt eodem modo ſit in eis. ſed in vnoquoq; ſecundum propriam rationem.

Ad tertium dicendum, quod ſpirituale exiſtens perfecte in aliquo, continet ipſum, & non continetur ab eo. Sed gratia eſt in ſacramento ſecundum eſſe fluens & incompletum. Et ideo non inconuenienter ſacramentum dicitur continere gratiam.

IN hoc articulo nullam rem nouam declarat D. Thomas, ſed ſolum explicat hunc loquendi modum, quo nihil aliud ſignificatur, quam ſacramenta ha-

ta ha-

ta habere aliquo modo virtutem ad efficiendam gratiam, nam hoc modo dicuntnr eam continere, non formaliter, ſed in virtute, non principali, ſed inſtrumentali.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in ſacramentis ſit aliqua virtus gratiæ cauſatiua.

Inf. q. 78. ar. 4. & 4. diſ. 1 & d § q. 2. q. 1. art 4. q 2. ar 3. & quo. art. 11.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod in ſacramentis non ſit aliqua virtus, gratiæ cauſatiua. Virtus enim gratiæ cauſatiua, eſt virtus ſpiritualis. Sed in corpore non poteſt eſſe virtus ſpiritualis, neque ita, quod ſit propria ei (quia virtus fluit ab eſſentia rei & ita non poteſt eam tranſcendere) neq; ita, quod recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, eſt in eo per modum recipientis. Ergo in ſacramentis non poteſt eſſe aliqua virtus gratiæ cauſatiua.

2. Præterea, Omne quod eſt, reducitur ad aliquod genus Entis, & ad aliquem gradum boni. Sed non eſt dare in quo genere entis ſit talis virtus (vt patet diſcurrenti per ſingula) nec etiam poteſt reduci ad aliquem gradum bonorum. neque enim eſt inter minima bona, quia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis: neq; etiam inter media bona, cuiuſmodi ſunt potentiæ animæ, quæ ſunt quædam potentiæ naturales, neque etiam inter maxima bona; quia nec eſt gratia, nec virtus mentis. Ergo videtur, quod in ſacramentis nulla ſit virtus gratiæ cauſatiua.

3. Præterea, Si talis virtus eſt in ſacramentis, non cauſatur in eis, niſi per creationem à Deo. Sed inconueniens videtur, quod tam nobilis creatura, ſtatim eſſe deſinat, ſacramento perfecto. Ergo videtur, quod nulla virtus ſit in ſacramentis ad gratiam cauſandam.

4. Præterea. Idem non poteſt eſſe in diuerſis. Sed ad ſacramenta concurrunt diuerſa, ſcilicet, verba & res. Vnius autem ſacramenti non poteſt eſſe niſi Virtus vna. Ergo videtur, quod in ſacramentis nulla ſit virtus.

Aug tract. 20. in Ioan. poſt mediū, tom 9 In ho Euan quod canitur in octa. Epiphan. in homilario totius anni inuenies.

*Sed contra eſt, quod * Auguſtinus dicit ſuper Ioan. Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et Beda * dicit, quod Dominus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis.*

*Reſpondeo dicendum, quod illi, qui ponunt, quod ſacramenta non cauſant gratiam, niſi per quandam concomitantiam, ponunt quod in ſacramento non ſit aliqua virtus, quæ operetur ad ſacramenti effectum. eſt tamen virtus diuina ſacramento aſſiſtens, quæ ſacramentalem effectum operatur. Sed ponendo, quod ſacramentum eſt inſtrumentalis cauſa gratiæ, neceſſe eſt ſimul ponere, quod in ſacramento ſit quædam virtus inſtrumentalis, ad inducendum ſacramentalem effectum. Et hæc quidem virtus proportionatur inſtrumento. Vnde comparatur ad virtutem abſolutam & perfectam alicuius rei, ſicut comparatur inſtrumentum ad agens principale. Inſtrumentum enim (vt dictum eſt *) non operatur, niſi in quantum eſt motum à principali agente, quod per ſe operatur. Et ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum eſſe tranſiens ex vno in aliud & incompletum: ſicut & motus actus imperfectus, ab agente in patiens.*

Art 1 huius q.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus ſpiritualis non poteſt eſſe in re corporea per modum virtutis permanentis & completæ, ſicut ratio probat. Nihil tamen prohibet, in corpore eſſe virtutem ſpiritualem inſtrumentaliter, in quantum ſcilicet corpus poteſt moueri ab aliqua ſubſtantia ſpirituali, ad aliquem effectum ſpiritualem inducendum. Sicut & in ipſa voce ſenſibili eſt quædam vis ſpiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit à conceptione mentis. Et hoc modo vis ſpiritualis eſt in ſacramentis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum ſpiritualem.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut motus, eo quod eſt actus imperfectus, non proprie eſt in aliquo genere, ſed reducitur ad genus actus perfecti (ſicut alteratio ad qualitatem) ita virtus inſtrumentalis non eſt, proprie loquendo, in aliquo genere, ſed reducitur ad genus & ſpeciem virtutis perfectæ.

Ad tertium dicendum, quod ſicut virtus inſtrumentalis acquiritur inſtrumento, ex hoc ipſo, quod mouetur ab agente principali: ita & ſacramentum conſequitur ſpiritualem virtutem ex benedictione Chriſti, & applicatione miniſtri ad vſum ſacramenti. Vnde Auguſtinus dicit in quodam ſermone de Epiphania: Nec mirum, quod aquam, hoc eſt, ſubſtantiam corporalem ad purificandam animam dicimus peruenire. Peruenit plane, & penetrat conſcientiæ vniuerſa latibula: quamuis enim ipſa ſit ſubtilis & tenuis, benedictione tamen Chriſti facta ſubtilior, occultans vitæ cauſas, ad ſecreta mentis ſubtili rore pertranſit.

Ad quartum dicendum, quod ſicut eadem vis principalis agentis, inſtrumentaliter inuenitur in omnibus inſtrumentis ordinatis ad effectum, prout ſunt quodam ordine vnum; ita etiam eadem vis ſacramentalis inuenitur in verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnum ſacramentum.

COMMENTARIVS.

HVnc articulum propoſuit D. Thom. ad ſoluendam præcipuam difficultatem huius materiæ, ſcilicet quomodo ſacramenta poſſint efficere gratiam, cum nō habeant virtutem ad hunc effectum. Ad quam difficillime reſpondet, eſſe in ſacramentis virtutem inſtrumentalem, quæ non habet eſſe permanens, ſed tranſiens ex vno in aliud & incompletum: propter quam imperfectionem, ait in ſolutione ad primum hanc virtutem, licet ſpiritualis ſit, poſſe eſſe in re corporea: & in ſolutione ad ſecundum ait, non conſtitui in aliquo prædicamento, ſed reduci ad genus virtutis perfectæ gratiæ effectricis. Eandem doctrinam habet D. Thom. quæſt. 6. ad poten. art. 4. & q. 27. de veritate, art. 4. ad 4. & in quarto. d. 1. q. 1. artic. 4. quæſtiuncula 2. vbi Palud. & Capreol. mentem D. Thom. explicant, prout verba ſonant: nimirum, addi ſacramentis qualitatem quandam realem, per quam poſſint gratiam efficere. ſed differunt inter ſe: quia Palud. ſentit, qualitatē illam eſſe materialem: in quo ſane non ſatis conſtanter loquitur: nā omnis qualitas corporalis eſt improportionata ad producendā gratiam: vnde illa poſita, eadem difficultas ſupereſt: eſt ergo impertinens talis qualitas. Atq; ideo Capreol. dicit, illā eſſe qualitatem ſpiritualem. ſed hoc etiam magnas habet difficultates, quas tetigi in 1. tom. diſpu. 31. ſect. 5. ſcilicet, quomodo qualitas ſpiritualis poſſit inhærere in ſubiecto materiali, cū ex natura ſua non poſſit habere habitudinē & naturalē proportionem cū illo. Et ideo non poſſit magis informare illud, quā poſſit aliqua potentia animæ ferri extra obiectū ſuum: quia magis intrinſecus eſt formæ ordo ad ſuum actum formalem & ſubiectū, quam ſit potentię ordo ad ſuum actum & obiectū. Secūdo, quia nulla qualitas poteſt ex natura ſua eſſe effectiua gratiæ habitualis. Si autē non habet hanc virtutem connaturalem, eſt impertinēs, nihilq; iuuare poterit. Aſſumptum patet, quia nec illa qualitas poteſt natura ſua efficere gratiā, per modum virtutis principalis, vel ſufficientis in genere cauſæ ſecundę: quia non eſt tā perfecta, ſicut gratia. Neque etiam poteſt efficere per modum agentis principalis partialis: quia gratia eſt altiſsima participatio diuinę naturæ. Et ideo in ſolo Deo poteſt eſſe tota virtus principalis ad efficiendū illā: adeo, vt neq; ipſa gratia poſſit hoc modo concurrere ad efficientem aliā ſibi ſimilem. Deniq; nec poteſt concurrere, vt inſtrumentū connaturale: quia huiuſmodi inſtrumentū nō agit, niſi media aliqua actione præuia ſibi & effectui ex natura rei proportionata, quæ nulla hic fingi poteſt: & ideo Caietan. Soto & alij Thomiſtæ negant hanc qualitatem: & exponunt D.

Thom.

Thom. per virtutem illam intellexiſſe motionem primi agentis, quod etiam habet difficultates prædicto loco tractatas. Fortaſſe igitur Diuus Tho. per virtutem hanc inſtrumentalem intellexit potentiam, quam nos vocamus obedientialem: non enim dixit, hanc potentiam addi ſacramentis, ſed eſſe in ſacramentis: dicitur autem à D. Thom. hæc virtus tranſiens, quia non cenſetur eſſe potentia proxima, niſi quando à Deo eleuatur per ſpecialiſsimum auxilium. Et propterea dicitur non eſſe in aliquo determinato genere, quia nõ diſtinguitur à quacunq; entitate rei: nã ſi eſſet ſpecialis qualitas, cur non eſſet in determinato genere & ſpecie? Deniq; dicitur illa virtus ſpiritualis, non formaliter, ſed cauſaliter, quia ad efficiendum ſpiritualem effectum eleuatur.

DISPVTATIO VII.

De efficacia ſacramentorum nouæ legis ad gratiam conferendam.

TRactauimus hactenus quæſtionem, an ſit, & quid ſit ſacramentum, conſequens eſſe videbatur, vt de cauſis eius diſputaremus: tamen, quia prima omnium eſt cauſa finalis, quæ cum effectu coincidit in his, quæ ſunt inſtrumenta ad aliquid agendum, ideo prius à D. Thom. diſputatum eſt de effectu ſacramentorum, qui eſt præcipuus finis eorum: & conſequenter differendum fuit de efficacia, quam ſacramenta habent, ſeu de modo, quo poſſunt hunc effectum inducere. Quia vero in hac re longe diuerſam perfectionem habent ſacramenta noua, quam vetera, ideo prius dicemus de nouis ſacramentis, poſtea de veteribus.

SECTIO I.

Vtrum ſacramenta nouæ legis conferant gratiam ex opere operato.

Vide Euthy. 2. d. Panopl. titul. 21. p. ſt medium. Damaſc. Theodor. Epiphan. Auguſt. MVlti hæretici negarunt ſacramentis omnem virtutem ad conferendam gratiam: ita Meſaliani, qui ſpecialiter de Baptiſmo dixerunt nihil valere ad ſalutem conferendam, ſed ſolam orationem ſufficere, vt referunt Damaſc. lib. de centum hæreſibus, prope finem, & Theodor. lib. 4. hæret. fabul. circa finem, quamuis Epiphan. hæreſi 80. & Auguſt. hæreſi 57. tractantes de Meſalianis, nihil de hoc errore dixerint. Generalius aſſeruerunt hunc errorem Armeni, vt referunt Guid. Carme. & Prateol. verbo, Armeni. *Guid. Prateol. Hæreticorũ error circa effectum ſacramentorum.* Præterea hæretici huius temporis docent, ſacramenta non aliter valere ad gratiam conferendam, niſi vt obiecta, vel ſigna excitãtia fidem, quam ſolã iuſtificare dicunt: &, licet interdũ vocent ſacramenta cauſas, vel inſtrumenta iuſtitiæ, tamẽ ita loquuntur ad decipiendos homines & occultandum errorẽ: quia re vera ſentiunt, non aliter eſſe cauſas, quã concionem, vel aliud obiectum, q; poteſt fidem excitare. Addidit prę terea Lutherus, ſacramenta etiam iſto modo nõ poſſe tollere peccata, ſed tantum efficere, vt tegantur, vel nõ imputẽtur: ſed hic error in materia de iuſtificatione ex profeſſo impugnatur.

Sacramenta nouæ legis ſunt cauſa gratiæ. Trid. ſeſſ. 7. can. 6. 7. & 8. & ſeſſ. 6. c. 7. Dico ergo primo, Sacramenta nouę legis eſſe cauſas gratiæ. Hæc concluſio eſt de fide, nam ſub eiſdem fere terminis definitur in Trid. Con. ſeſsione 7. can. 6. 7. & 8. & in ſeſſ. 6. c. 7. dixerat, Baptiſmum eſſe inſtrumentalem cauſam iuſtificationis. Concil. etiam Flor. hanc differentiam conſtituit inter ſacramenta antiqua & noſtra, quod illa non cauſabant gratiam, hæc vero & gratiam continent & digne ſuſcipientibus conferunt. Pręterea in ſymbolo Niceno & Conſtantinopolitano dicitur: Cõfiteor vnum Baptiſma in remiſsionem peccatorum. quibus verbis ſignificatur, per Baptiſmum conferri remiſsionem peccatorum, & conſequenter etiam gratiam. Et idem traditur in Concil. Mileuit. c. 2. & Arauſicano 2. cap. 25. ac denique in Concil. Senonenſ. c. 10. error Lutheri anathematis damnatur. *Cõc. Mileuit. Arauſican. Senonenſ.*

Probatur ex Patribus. Clemens. Secundo probatur hæc veritas ex Patrum traditione, Clemens Alex. lib. 1. Pędagog. c. 6. de Baptiſmo dicit eſſe, Gratiam, perfectionem, illuminationem, & lauacrum, per quod peccata abſtergimus. Iuſtinus quæſt. 56. ad Orthodoxos dicit, Baptiſmum multa bona afferre eis, qui baptizantur. *Auguſt.* Idem late Chryſoſt. Homilia de Neophyt. & Homilia ad baptizatos, & de Euchariſtia habet multa ſimilia Homilia 83. in Matth. *Chryſoſt.* Baſilius lib. de Spiritu ſancto, c. 15. dicit, Baptiſmum Depurgare animam, & Homil. 1. de Baptiſ. dicit, per Baptiſmum Chriſti cõferre Spiritum ſanctum, quem Ioannis Baptiſma non conferebat. Præterea Leo Pap. ſer. 4. de natiuit. inquit, Omni homini renaſcenti Baptiſmus inſtar eſt vteri virginalis, eodem Spiritu ſancto replente fontem, qui repleuit & Virginem, vt peccatum, q; ibi euacuauit ſacra conceptio, hic ſoluat abſolutio. *Leo Pap.* Et ſimilia ſcribit ſerm. 5. atq; addit: Virtus altiſsimi, quæ fecit, vt Maria pareret Saluatorẽ, facit, vt regeneret vnda credentem. Ambroſ. lib. 4. Luc. c. cuius titulus eſt. Confirmatio eiuſdem exemplo Eliſæi, & Naaman, eandem tradens doctrinam, illam confirmat exemplo Naaman Syri, iuſſu Prophetæ à lepra mundati in aquis Iordanis, lib. 1. de ſacramẽtis, c. 4. *Ambroſ.* Qui per hũc fontem tranſiit à terrenis ad cœleſtia, à peccato ad vitam, à culpa ad gratiã, ab inquinamẽto ad ſanctificationem. & c. 5. adhibens eandem figurã Naaman ſubdit, Non aqua omnis ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiã Chriſti: non ſanat aqua, niſi prius Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam illã conſecrauerit. & lib. 3. de Spiritu ſancto, c. 11. dicit, Per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti ſpem vitæ accipimus æternæ. Et ſimiliter docet de Euchariſtia, q; gratiam conferat, lib. 5. de ſacramen. c. 3. Præterea Cyprian. ſerm. de ablutio. ped. & ſermon. de Cœna Domini eodem modo loquitur de his ſacramentis. *Cyprian.* Idem Epiſt. 63. & 76. & lib. 3. ad Quirin. cap. 65. ad hoc adducit verba illa 1. ad Corinth. 6. Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis. *1. Cor. 6.* Hier. etiã lib. 3. contra Pelag. in principio dicit, Baptiſmum præterita donare peccata. *Hieron.* Idem fere dialog. cõtra Lucifer. circa finem, & epiſtola 83. ad Oceanum, in principio, D. Greg. lib. 9. epiſt. 39. & Auguſt. ſemper conſtituit differentiam inter vetera & noua ſacramẽta, quod illa promittebant Saluatorem, hæc dant ſalutem, præſertim enarratione Pſal. 73. in principio, & ideo 19. contra Fauſt. c. 3. dicit, hæc ſacramenta eſſe virtute maiora, & vtilitate meliora, & lib. 1. cõtra duas epiſt. Pelagia. c. 3. dicit, Baptiſmum facere nouos homines, & omnia peccata delere. *Gregor.* Et lib. 2. de gratia Chriſti, & pec. origin. c. 32. addit Baptiſmũ hoc facere, Per virtutem à Chriſto communicatam: & plura referemus in ſequentibus. Hinc etiam Optatus libr. 5. contra Parmenian. dicit, Baptiſma Chriſtianorum Trinitate conſecratum, gratiam conferre. *Optat.* & Hilar. in id Pſal. 65. Venite & videte opera Domini, dicit, per Baptiſmum donari ſpem vitæ, & remitti peccata. *Hilar.* ſic Lactant. lib. 3. c. 26. dicit, Vno lauacro omnia peccata aboleri. *Lactant.* & lib. 7. cap. 5. dicit, Hominem ſacro lauacro purificari. multaque ſimilia leguntur apud Tertullianum libro de Baptiſmo, qui cap. 1. dicit, Nonne mirandum, lauacro mortem dilui? *Tertull.* & c. 4. alludens ad illud Geneſ. 1. Et Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, dicit de Spiritu ſancto. *Geneſ. 1.* Sanctificata natura aquarum, & ipſa ſanctificare cœpit. & infr. Superuenit n. ſtatim Spiritus de cœlis, & aquis ſupereſt, ſanctificans eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatæ vim ſanctificandi combibunt. Adhæc Bern. ferm. de cœna Domini ad hoc dicit eſſe inſtituta ſacramẽta Chriſti, vt inuiſibilis gratia viſibili ſigno præſtaretur. *Bernard.* & infra dicit, ipſum ſacramentum hanc gratiam operari. Ac denique Gaudent. tract. 2. in Exod. circa fin. Adeſt (inquit) ſacramentis ſuis Chriſtus, *Gaudent.*

cuius virtus inæſtimabilis pmanet in omnia ſæcula.

Probatur ex ſcriptur. a. Epheſ. 5. Tit. 3. Iohan. 6. Vnde hæc definitio & traditio Eccleſiæ fundamentum habet in ſcriptura: nam de Baptiſmo dicitur ad Epheſios 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, ad Titum 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. De Euchariſtia Ioannis 6. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum, & *1. Corint. 10.* propterea dicitur panis vitæ, & dans vitam, & 1. ad Corinth. 10. Vnũ corpus ſumus, qui de vno pane & calice participamus. Vbi Græci habẽt cauſalẽ notam, Quia de vno pane, qua ſignificatur, hunc eſſe effectum huius ſacramenti, vt Theophyl. notauit, & alij *Act. 8. & 19. 2. Tim. 2.* Græci. De Cõfirmatione dicitur Act. 8. & 19. Per manuũ impoſitionẽ dari Spiritum ſanctum. & ſimiliter de Ordine dicitur 2. ad Tim. 2. Vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionẽ manuum mearum. de *Ioan. 20.* pœnitentia Ioannis 20. Quorũ remiſeritis peccata. Vnde ſumpta ſunt illa verba: Ego te abſoluo, quorum veritas requirit, vt ipſe ſacerdos per illud ſacramentum gratiã conferat, qua remittantur peccata. *Iacob. 5.* De Extrema vnctione eodẽ fere modo dicitur Iacobi 5. Oratio fidei ſaluabit infirmũ, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis eſt, dimittentur ei. Vbi per orationẽ fidei, forma illius ſacramenti ſignificatur, quia cõmuni appellatione forma ſacramenti ſolet vocari deprecatio, (vt ſupra dictũ eſt) ſed ẽt quia illa forma fit per modũ deprecationis. Deniq; de Matrimonio, licet nõ ſit tã apertus locus, indicatur tamen *Epheſ. 5.* ad Ephe. 5. & explicatur traditione Eccleſiæ, quia eſt verũ ſacramentum nouæ legis, & eiuſdem rationis cum cæteris obiect. Dices, ex his locutionib. ad ſummum colligi poſſe, adhibitis ſacramentis Deum dare gratiam, non vero ipſa ſacramẽta eſſe cauſas gratiæ. Reſpondetur, hic iam attingi quęſtionem aliam pertinentem ad modum, quo ſacramenta conferũt gratiam: quam nunc non diſputamus, ſed ſolum aſſerimus, ex prædictis teſtimoniis colligi, ſimpliciter & abſolute ſacramenta eſſe vocanda cauſas gratiæ, vt patet ex illis modis dicẽdi, Per lauacrum, & ſimilibus, quæ in proprietate ſermonis cauſalitatẽ ſignificant. Item vox illa, inſtrumentum, qua vtitur Trid. Concil. nomen eſt cauſæ, & Flor. ſimpliciter cauſas appellauit. An vero ille modus explicandi hanc cauſalitatem ſufficiat ad veritatem, & proprietatẽ harum locutionum, dicemus diſputatione ſequenti.

Ratio à priori ſumitur ex voluntate Chriſti. Quarto, rationibus non poteſt à priori oſtendi, hæc concluſio melius, quam oſtendendo hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, quia hæc eſt tota ratio, & radix huius cauſalitatis. Congruentiæ vero ſufficiunt, quæ in quæſtione 60. & 61. adductæ ſunt: & re vera ſupponendo, hoc non eſſe impoſſibile, quod infra declarabimus, per ſe notum eſt, fuiſſe valde conueniens tum ad noſtram vtilitatem, tum ad perfectionem legis naturæ, tum ad oſtendendam efficaciam meritorum Chriſti, tum denique ad demonſtrandam diuinam potentiam, & ſapientiam, erga homines miſericordiam, & liberalitatem.

Atque ex his colligitur primo, hæc ſacramenta conferre gratiam ex opere operato non ponentibus obicem. Quibus verbis eadem res explicatur, quę in præcedenti aſſertione: ea vero addimus ad declarandum modum loquendi Theologorum, quem ſub iiſdem verbis retinuit Conc. Trid. dicta ſeſſione ſeptima ad confuſionem Hæreticorum, qui illa verba irrident, tanquam portentoſa & barbara, quod faciunt, vt reiectis vſitatis verbis, rem etiam obſcurent, & ad ſuos falſos errores peruertant. Theologi vero è cõtrario, vt fidei veritatem exacte declarent de verborum elegantia non ſunt admodum ſoliciti. *Gratia ex opere operãtis, & ex opere operato.* Diſtinguunt ergo duplicem modum obtinendi gratiam: priorem vocãt ex opere operantis, qui eſt, quãdo obtinetur gratia ex merito, vel ratione propriæ diſpoſitionis præciſe, vt eſt ab operante. In qua fortaſſe ſemper eſt aliquod meritum, ſaltem de congruo: poſteriorem vocant ex opere operato, qui eſt, quando ratione operis externi, vel ſacramenti applicati datur aliqua gratia vltra omne meritũ operantis, tam de condigno, quam de congruo, vt ex *Alenſ. D. Thom. Gabr. Auguſt.* Alexandro Alenſi, Diuo Thoma & aliis notauit Gabriel in 4. diſtinct. 1. quæſtio. 3. in principio. Atq; eodem ſenſu dicit Auguſt. lib. 4. de Baptiſmo, cap. 24. ipſum ſacramentum per ſe ipſum multum valere, & *Cyprian.* Cyprianus ſermo. de Cœna Domini, ſacramenta, quantum in ſe eſt, ſine propria virtute eſſe non poſſe. Cum igitur ſacramenta ſint cauſa gratiæ, aliquid gratiæ conferunt præter omne meritum operantis: conferunt igitur gratiam ex opere operato: requirunt tamen, vt ſuſcipiens non ponat obicem peccati mortalis. Quia cum illo gratia eſſe non poteſt: & illud ſine voluntate, & diſpoſitione ipſius peccatoris expelli non poteſt: & ideo non eſt contra virtutem ſacramenti, quod ponenti obicem non conferat gratiam, ſed potius commune eſt cauſis agentibus, vt propter reſiſtentiam paſſi ab agendo impediantur. De quo dicemus plura infra agentes de diſpoſitione neceſſaria ad effectum ſacramenti.

Sacramenta non conferũt gratiam ſolum excitãdo fidem. Secundo ſequitur, ſacramenta non conferre gratiam, ſolum excitando fidem, vt noui hæretici dicunt, quorum error refellitur ex dictis. Primo, nam locutiones ſcripturæ, Conciliorum, & Sanctorum plus ſignificant. Nam eſſe obiectum excitans fidem non ſatis eſt, vt Baptiſmus dicatur regeneratio hominis, ſicuti Ioan. 3. dicitur, homo renaſci ex aqua, & Spiritu ſancto, vbi particula, Ex, vt dixi, cauſalitatem ſignificat, ſicut ibidem dicitur, Quod natũ eſt ex carne, caro eſt. Secundo, quia ſicut concio excitat fidẽ, ita & imago, & exempla, ſeu bona opera aliorũ, quæ non dicuntur conferre gratiã, ſicut ſacramẽta. Tertio, ſacramentalia, vt aqua benedicta, excitant fidẽ: vnde ſequitur iuxta hunc Hęreticorũ errorem, poſſe Eccleſiã inſtituere ſacramenta, quæ ſint cauſa gratiæ, quia poteſt inſtituere ſigna excitantia fidem. Quarto ſimiliter ſequitur, ſacramenta vetera, non minus ſanctificaſſe, quam noua, quia ẽt erant apta ad excitandam fidem. Quinto ſequitur, ſacramenta per ſe non conferre gratiam ſuſcipienti, ſed cuicunq; videnti, & conſideranti, nam illius fidem excitant. Dicent fortaſſe, non excitare aliquem ad concipiendam fidem certã de propria iuſtitia, niſi ſolum ſuſcipientem, & ita hoc eſſe proprium ſacramentorum Chriſti. Sed inprimis potius hinc ſequitur, hæc ſacramenta nemini conferre gratiam, etiã ſuſcipienti. Quia ẽt illi impoſſibile eſt, quod hanc fidem concipiant certam & abſolutam, vt ſupra dixi. Deinde, ſi hanc fidem poteſt concipere, qui ſuſcipit ſacramenta, & non alij qui adſunt: ergo aliqua promiſſio ſpecialis facta eſt ſuſcipienti, atque adeo ſacramentum aliquid confert per ſe illi, quod non cõfert alijs: alioqui nulla eſt ratio, ob quã ſacramentum ſuſceptum excitaret hominem ad credendum, ſe eſſe iuſtum, magis quam ſacramentum viſum. Sexto, aut loquimur de paruulis, aut de adultis: ſed de paruulis, illi non poſſunt excitari ad actum fidei, vt per ſe manifeſtum eſt, & infra dicetur in materia de Baptiſmo: & tamen ſacramentum confert illis gratiã & fidem: ergo non confert excitando fidem. Dicent fortaſſe, excitare fidem parentum. *Fides interna parentũ, ad iuſtificationem paruulorum nõ neceſſaria.* Sed hoc eſt impertinens, quia interna fides parentum, nec eſt neceſſaria ad iuſtificationem paruulorum, neque eſt ſufficiens, aut propria cauſa illius. Alioqui, cum illa fides per ſe loquendo ſupponi poſſit ante Baptiſmum paruuli & aliis modis excitari, poſſent iuſtificari paruuli ſine Baptiſmo. Si vero loquamur de adultis, ſacramẽta, vt in eis habeant effectum, ſupponunt fidem: propter quod dixit Chriſtus Matthæi vltimo. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, & Philippus Actor. 8. Si credis ex toto corde, licet. Et præter eam fidem, quæ ſupponenda eſt, vt conueniens & neceſſaria diſpoſitio, nulla alia eſt neceſſaria, quæ per ſacramentum fiat: ergo vel ſacramentum per ſe nihil facit,

facit, ſi ſola fides iuſtificat, vt Hæretici dicunt: quia ſicut ſupponitur fides, ita & iuſtificatio facta per fidem, & quamuis demus ſacramēta excitare fidem, non tam erit ad conferendam iuſtitiam, quam ad exercendam iuſtitiam acquiſitam: vel certe, ſi ſacramenta iuſtificant, id non faciunt tantum excitando fidem, ſed verum donum iuſtitiæ conferendo.

Contra hanc veritatem obijciunt multa Hæretici, ſed omnia eo tendunt, vt probent, nos per ſolam fidem iuſtificari: nam ex hoc principio ſuum errorem inferunt, ſed alienum eſſet à noſtro inſtituto ad illam nunc quæſtionem deriuare ſermonem. Primum quidem, quia in materia de iuſtificatione proprium habet locum. Deinde, quia eadem teſtimonia, quib. Hæretici vtuntur, poſſunt facile contra illos retorqueri: quia non ſunt pauciora ſcripturæ loca, nec minus clara, in quibus ſacramentis tribuitur noſtra iuſtificatio, quam fidei: ergo, vel vtriſque attribuant, aut vtriſque negent noſtræ iuſtificationis effectum. Veritas ergo eſt omnia hæc requiri, & ſuo modo concurrere ad noſtram iuſtificationem, fidem, vt fundamentum: Pœnitentiam & dilectionem, vt diſpoſitionem: ſacramenta, vt inſtrumenta, ſicut Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. declarauit. Denique dicitur, etiam illationem Hæreticorum eſſe ineptam, vt oſtendi: quia ſi ſola fides iuſtificat, vel eſt ſermo de actuali, vel de habituali: ſi de habituali, etiam ſi illud verum eſſet, poſſunt ſacramenta iuſtificare infundendo habitum fidei: ſi de actuali, non poterunt ſacramenta iuſtificare paruulos, neque etiam adultos, quia in his ſupponunt fidem, non faciunt, neque augent per ſe loquendo.

Fides, Pœnitētia, ſacramenta ſuo quoq; modo concurrunt ad iuſtificationem. Seſſ. 6. c. 7.

Locus Petri 1. Can. cap. 3. explicatur.

Vnum vero ſcripturæ teſtimonium per ſe difficile, quodque videri poteſt propoſitæ veritati contrarium, hoc loco explicandum eſt, ait enim Petrus 1. Canoni. c. 3. Octo animæ (loquitur de diluuio) ſaluæ factæ ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordiū, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionē Ieſu Chriſti. Quibus verbis ſignificat, Baptiſmum non ſaluare hominē per externā lotionem, ſed ratione bonæ conſcientiæ & interioris fidei. Cuius teſtimonij difficultatem auxit Auguſt. tract. 80. in Ioan. vbi tractans illa verba, Vos mundi eſtis propter ſermonē meum, Interrogat, cur nō dixerit propter Baptiſmū: & reſpondet, quia ipſe Baptiſmus nō habet, ꝙ ſanctificet, niſi à verbo Chriſti, & ſubiungit. Non quia dicitur, ſed quia creditur. Et ſtatim citat prædicta verba Petri & alia ſcripturæ teſtimonia, in quib. iuſtificatio tribuitur fidei. Vnde ſermone 30. de Verbis Domini, ait, Baptiſmus, qui ſemel adhibetur per fidē, mundat. & ſtatim teſtimonium Petri allegat. Similia habentur lib. qq. noui & vet. teſtam. q. 59. & ſimilē doctrinam habet Lāfrancus libro de Euchariſt. circa med. & Guitmundus lib. 2. de verit. Euchariſt. circa finē, & Algerus lib. 3. de Euchariſt. c. 7. vbi tractans prædictū locū Petri ex Proſpero in li. ſent. citat hęc verba, Verus Baptiſmus conſtat nō tam ablutione corporis, quā fide cordis.

Lanfranc. Guitmund. Algerus.

Ad locum Petri reſpondetur primo, in illis verbis, Vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma: docere fidei veritatē à nobis propoſitam, quam non negat in ſequentib. verbis: ſed explicat, vnde Baptiſmus habeat hunc effectum, vel qua mente & diſpoſitione ſuſcipiendus ſit, vt illū habere poſſit: & prior quidem pars illorum verborum, ſcilicet, Nō carnis depoſitio ſordium, perſpicuum habet ſenſum, ſcilicet, non ideo Baptiſmum ſaluare hominē, quia corpus mūdat: poſterior vero pars, ſcilicet, ſed cōſcientiæ bonæ interrogatio in Deū, obſcura eſt: vnde alij legunt, ſtipulatio in Deum, quę vox, contractum vel pactū ſignificat. Vnde primus ſenſus eſt: Baptiſmum ſaluare, non ex virtute, quā habet ad mundandum corpus, ſed quia ex pacto, vel promiſsione diuina, vim habet ad mundandam conſcientiam. Hoc videtur indicare Baſilius libro de Spiritu ſancto, c. 15. dicens, Si qua eſt gratia in aqua, non eſt ex ipſius aquæ natura, ſed ex Spiritus præſentia: non enim eſt Baptiſmus depoſitio ſordium corporis, ſed cōſcientiæ bonæ interrogatio in Deum. Alij legunt inquiſitio, vt ſit ſecundus ſenſus: Baptiſmum ſaluare non propter effectum, quem habet in corpus, ſed quia facit hominem inquirere, ſeu procurare bonam conſcientiam apud Deum. Ita Caiet. ibi: & in idem fere redit, quod ſignificat Eraſm. Baptiſmum efficere, vt bona conſcientia bene reſpondeat apud Deum. Itaq; iuxta priorem expoſitionem, explicatur illis verbis, vnde ſit virtus Baptiſmi: iuxta hanc vero poſteriorem, explicatur effectus eius, ratione cuius nos ſaluare dicitur. Vtraq; vero illud difficultatis patitur, quod vix poteſt verbis Petri accommodari, præſertim prout in vulgata lectione leguntur. Tertius ergo ſenſus eſt, Baptiſmum ſaluare, non, vt ſumitur ad mundandum corpus, ſed, vt ſumitur ad mundandam animam, & cum diſpoſitione ad hunc effectum accommodata, quæ ideo indicata eſt, per interrogationem bonæ conſcientiæ apud Deum, quia fit alluſio ad conſuetudinem Eccleſiæ, in qua interrogatur baptizandus, an velit baptizari, & an renunciet Sathanæ: & per ſe, vel per ſuſceptorem reſpondet, Volo, abrenuncio. Sic Philippus Actor. 8. priuſquam Eunuchum baptizaret, interrogauit eum, Si credis ex toto corde, licet. Per hanc ergo interrogationem ſignificatur, qua intentione & diſpoſitione ſuſcipiendum ſit Baptiſma, vt ſaluet. Quam expoſitionem indicarunt Gloſſæ & Gagneius ibi.

1. Explicatio. Baſilius. 2. Explicatio. Caiet. 3. Explicatio. Gloſſa. Gagneius.

Auguſtinus explicatur.

Ad Auguſt. ſimiliter reſpondetur: non ſolum alijs, ſed etiam illo loco, aperte docere aquam Baptiſmi habere virtutem admirabilem, Vt corpus tangat, & cor abluat. Vnde, cū ſubdit, hanc vim habere à verbo, non quia dicitur, ſed, quia creditur, non poteſt intelligere, hanc vim prouenire ex fide ſuſcipientis, quæ per Baptiſmum excitatur, vt Hæretici dicunt: quia ibidem ait, eandem virtutē habere in paruulis, qui nō ſunt capaces iſtius fidei, aliqui ergo exponūt, per verbū Chriſti non intelligere Auguſtinum formam Baptiſmi, ſed inſtitutionem Baptiſmi à Chriſto factam, nam quia illa creditur in Eccleſia, & in hac fide Baptiſmus applicatur, ideo Baptiſmus habet hunc effectum. Ita Ruard. artic. 1. verſus finem. Sed Auguſtinus aperte loquitur de verbo, quo conſecratur ſacramentum. Item inſtitutio nō dat aquæ virtutem, quia creditur, ſed quia ab ipſo Chriſto efficaciam habet. Dices, hoc eſſe verum de fide ipſius miniſtri, quæ non eſt neceſſaria, vt infra dicetur: ſecus vero eſſe de fide Eccleſiæ, quæ neceſſaria videtur. Sic enim exponit Bonau. in 4. d. 3. 1. p. d. art. 1. q. 3. quæ expoſitio tam poteſt explicari verbo formæ, quam verbo inſtitutionis: tamen neutro modo videtur ſatisfacere, quia virtus Baptiſmi non manat à fide Eccleſiæ, ſed à ſolo Chriſto & paſsione eius, vt notauit Palud. d. 1. q. 1. art. 1. Vnde, ſi per impoſsibile nulla eſſet fides in Eccleſia, & applicaretur Baptiſmus iuxta Chriſti inſtitutionē haberet Baptiſmus ſuum effectum, ergo non habet hunc effectum, quia creditur in prædicto ſenſu, ſc. ab Eccleſiā. Alij exponunt de fide ſuſcipientis, ita vt illa cauſalis non reddat originalem cauſam huius virtutis, ſed ſolū diſpoſitiuā ex parte ſuſcipientis. Qui ſenſus eſſet probabilis, ſi eſſet ſermo de adultis, tamen paruulis nullo modo poteſt applicari, quia illi non ſunt capaces fidei actualis: habitualis vero non eſt in eis diſpoſitio, ſed effectus Baptiſmi. Senſus ergo eſt, quem D. Thom. ſupra tetigit q. 60. art. 7. ad 1. aquam Baptiſmi habere vim ſanctificandi, vt coniungitur verbo Chriſti, id eſt, formæ, per quam veluti conſecratur ablutio, & conſtituitur in eſſe ſacramenti: verbū autem formæ dicitur habere hanc virtutem, quia creditur, non ſubiectiue (vt ſic dicam) ſed obiectiue, i. e. quia fidei Chriſti profeſsionem in ſe continet. Ita vt

Ruard. Bonauen. Palud.

ſenſus ſit, hæc verba aſſumpta eſſe ad hunc effectum, non propter materialem ſonum, ſed propter fidei myſterium, quod continent, & omnib. credendum proponunt. Vnde ſubdit ibid. Auguſtinus. Nam & in ipſo verbo aliud eſt virtus tranſiens, aliud virtus manens. Et ad hunc modum ſunt explicandi alij authores ſupra citati. Secundum autem Auguſt. teſtimonium facilius eſt. nam illa verba, Baptiſmus per fidem mundat, intelligi poſſunt de fide viua, & in genere cauſæ formalis. Nam Baptiſmus conferendo fidem viuam, per eam mundat animam. Qui ſenſus explicatur latius in alio loco quæſtionum veteris & noui teſtamenti.

SECTIO II.

Vtrum omnia ſacramenta legis nouæ virtutem habeant conferendi gratiam habitualem & virtutem, ac dona, quæ illam conſequantur.

NOmine gratiæ habitualis, intelligere poſſumus, vel gratiam primam, vel ſecundam, vel aliquod eius augmentum, vel denique abſtracte, loqui poſſumus de gratia in communi, abſtrahendo à prima vel ſecunda, vel augmento eius. Supponamus ergo nonnulla quæ certa ſunt.

1. Suppoſitio. Primum eſt, omnia ſacramenta nouæ legis conferre gratiam habitualem, omnibus non ponentib. obicem, abſtracte loquendo, ſiue illa gratia ſit prima, ſiue ſecunda: & in hoc ſenſu exiſtimo, hanc concluſionem eſſe de fide, hoc n. ſenſu definiunt Concil. Trident. & Florent. ſacramenta nouæ legis conferre gratiam, quam continent, & in ea coueniunt Theologi omnes: atq; eam probant omnia adducta præcedenti ſectione: & facile poteſt fieri inductio, nam Baptiſmus & Pœnitentia non poſſent remittere peccatum originale, vel mortale, niſi gratiam darent: Confirmatio, cum det Spiritum ſanctum, neceſſe eſt, vt det etiam gratiam: Euchariſtia, cum charitatem nutriat, atque nos Chriſto magis vniat, neceſſe eſt, vt gratiam conferat: atque eadem ratio eſt de cęteris ſacramentis: omnia enim inſtituta ſunt propter veram hominis ſanctificationem. Nam licet ſingula ad proprios effectus, ſicut inſtituta, vt infra dicemus, omnium tamen principalis cauſa, & maxime connaturalis eſt gratia ſanctificans, & ideo in omnibus commune eſt, vt hanc gratiam conferant.

2. Suppoſitio. Secundo eſt certum, omnia hæc ſacramenta poſſe conferre augmentum gratiæ, ſi ſuſcipientem inueniant in gratia iam conſtitutum. Hæc etiam eſt communis omnium ſententia, & ſequitur euidenter ex prima aſſertione, & ex definitione Conc. Trident. ſeſſio. 7. canon. 7. Si quis dixerit, non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta ſemper, & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, ſed aliquando, & aliquibus, etiam ſi rite ea ſuſcipiant, Anathema ſit. Ex hac enim definitione ſequitur, hæc ſacramenta ſemper & omnibus ſuſcipientibus dare aliquam gratiam, ſi non ponant obicem: conſtat autem eum, qui accedit in gratia ad ſuſcipiendum quodlibet ſacramentum, ex eo capite non ponere obicem, ſed potius accedere optimè diſpoſitum: ergo ſemper poteſt recipere gratiam ſanctificantem: ergo augmentum gratiæ: nam ille, qui iam eſt in gratia cõſtitutus, non eſt capax nouæ gratiæ primæ, ſed ſolius augmenti. Quinimo hac ratione probatur, ſemper conſequi gratiam augmentum gratiæ eum, qui in gratia conſtitutus ſacramentum ſuſcipit, quia ille non poteſt obicem ponere ſuppoſito eo ſtatu & perſeuerantia in illo: vt ex his, quæ ſtatim dicemus de diſpoſitione, apertius conſtabit.

Trid. ſeſſ. 7. canon. 7.

3. Suppoſitio. Tertio eſt certum, non omnia ſacramenta nouæ legis eſſe per ſe, & ex propria ac ſpecifica ratione inſtituta ad dandam gratiam primam: neque omnia ad dandum augmentum gratiæ: ſed quædam per ſe eſſe inſtituta ad dandam primam gratiam, alia vero minime, ſed tantum ad augmentum. Probatur & explicatur, quia Baptiſmus & Pœnitentia ſecundum fidem inſtituta ſunt ad remittendum originale, vel mortale peccatum, quod non tollitur, niſi per primam gratiam: ergo neceſſe eſt, vt hæc ſacramenta per ſe ſint inſtituta ad primam gratiam conferendam. E contrario vero, Confirmatio inſtituta eſt ad dandum Spiritus ſancti robur & augmentum. & ideo per ſe non eſt inſtituta ad primam gratiam, ſed ad eius augmentum conferendum. Et eadem ratio eſt de Euchariſtia, quę per ſe inſtituta eſt ad nutriendam charitatem ſecundum propriam & ſpecialem rationem, an vero ſecundum aliquem alium modum hoc ſacramentum ſit inſtitutum ad dandam primam gratiam, vt aliqui opinati ſunt, dicemus, poſtea de illo differentes. De alijs vero tribus ſacramentis, cum certum ſit, non fuiſſe per ſe inſtituta ad tollendum peccatum originale, vel mortale, ex conſequenti etiam eſt certum per ſe, & ex vi propriæ ac ſpecialis inſtitutionis, nõ habere, quod gratiam primam conferant, ſed tantum augmentum eius. Ex qua inductione ſumi facile poteſt ratio à priori huius veritatis, quia non omnia ſacramenta ſunt inſtituta ad eundem finem, ſed vnumquodque habet ſuum proprium munus diſtinctum ab alio. Quædam autem ſunt propria quorundam ſacramentorum munera, qua per ſe requirunt primæ gratiæ infuſionem: alia vero illam potius ſupponunt, & ſanctius ac dignius fiunt per augmẽtum eius: ergo merito ſunt inſtituta quædam ſacramenta ad dandam primam gratiam per ſe, quædam ad augmentum.

Baptiſmus & Pœnitentia ad primam gratiã, reliqua vero ad augmentum gratiæ inſtituta ſunt.

His ergo tribus exiſtentibus certis, tria alia in dubium poſſunt reuocari. Primum eſt: An in re ipſa detur aliquando prima gratia per aliquod ſacramentum per propriam efficientiam ſacramentalem, & ex opere operato. Quidam enim Theologi negant, ſacramentum poſſe vnquam habere hunc effectum, ſaltem in adultis: nam de paruulis certa fides eſt, Baptiſmum poſſe habere in eis hunc effectum, & ſolum illum. Primum conſtat ex traditione Eccleſiæ, de qua dicemus latius in materia de Baptiſmo. Secundum vero conſtat, quia ante baptiſmalem characterem nullus eſt capax gratiæ ſacramentalis: paruuli ergo, niſi prius Baptiſmum recipiant, non poſſunt recipere aliud ſacramẽtum, nec effectum eius, ſi autem recipiunt prius Baptiſmum, neceſſe eſt, vt primam gratiam per illum ſuſcipiant. De adultis ergo fundamentum eſſe poteſt, quia nõ ſunt capaces primæ gratiæ, niſi ſint contriti, Deumque ſuper omnia diligant: ſi autem huiuſmodi diſpoſitionẽ habeant, per illam iuſtificantur, & gratiam primam recipiũt: ergo nunquam illam recipiunt per ſacramentum, quia, vel accedunt ad illud contriti, vel non: ſi non, nullam gratiam recipiunt, ſi vero prius fuere contriti, iam prius fuere iuſtificati, quã ad ſacramẽtum accederent: ergo non accipiunt per illud gratiã primam, ſed ſolum gratiæ augmentum. Solum fingi poſſet euentus quidam melius, ſcil. quod in eodem inſtanti incipiat homo cõtritionem habere, in quo conſummatur ſacramentum. Sed quia hic caſus eſt accidentarius, & regulariter ac humano more fere non poteſt accidere, ideo morali modo loquendo, negatur, ſacramenta habere hunc effectum. Vel dici poteſt iuxta hanc ſententiam, in eo etiam caſu contritionem antecedere ordine naturæ, vt diſpoſitionem ad ſacramẽtum, & illi reſpondere gratiam primam, quæ daretur ex diſpoſitione operantis, etiam ſi ſacramentum non adeſſet: ſtatim vero in ſecundo ſigno naturæ dari aliquos gradus gratiæ ratione ſacramenti per modum augmenti. Quod ſi obiicias, hoc videri cõtrarium inſtitutioni ſaltem eorum ſacramentorum, quæ diximus, per ſe primo eſſe ordinata ad dandam primam gratiam: Reſponderi poteſt, non eſſe contrarium: quia, vt ſacramenta ſint inſtituta per ſe ad hunc effectum primæ gratiæ, ſatis eſt, vt nõ detur, niſi in ordine ad aliquod ſacramentum,

Vtrum per aliquod ſacramentum detur prima gratia.

Ratio dub. in adultis.

Obiectio.

Reſponſio.

Gabr. Maior. Petr. Soto.

tum, ſeu per votum eius, quod in contritione includitur, quandocunque per illam datur prima gratia & remiſsio peccati. Et hæc opinio ſic explicata eſt Gabr. Maior. Petri Soti & aliorum, qui negant, Baptiſmum, aut Pœnitentiam habere virtutem ad faciendum hominem ex attrito contritum ex opere operato, quos infra ſuis locis in particulari referemus.

Sacramenta vim habent conferendi aliquando primam gratiam.

Nihilominus dicendum eſt, habere ſacramenta virtutem conferendi aliquando primam gratiam: quæ eſt communior ſententia Doctorum diſputantium de Baptiſmo & Confeſsione, vt ſuis locis videbimus. Ratio vero eſt illa ſupra adducta: quod ſacramenta aliqua ſunt per ſe inſtituta ad tollendum peccatum, quod ex natura rei habet formalem oppoſitionem cum gratia, & non niſi per illam expellitur: ergo neceſſe eſt, quod ſaltem hæc ſacramenta aliquando expellant peccatum, & cõferant primam gratiam ex opere operato: alias nunquam efficerent propria virtute illum effectum, propter quem ſunt inſtituta. Nec ſatis eſt dicere, quod datur hæc prima gratia per contritionem, vt continet ſacramentum in voto: quia, licet hic modus conferendi gratiam verus ſit, quando contingit haberi contritionem ante ſacramentum, tamen, ſi hoc ſemper eſt neceſſarium, nunquam ſacramentum habebit ſuum effectum ex opere operato: nec ex propria efficacia ſacramentorum: Quia contritio, quæ antecedit ſuſceptionem realem ſacramenti, etiam ſi dicatur ſacramentum in voto includere, tamen non confert gratiam ex opere operato, vt infra dicam, ſed ſolum iuxta menſuram diſpoſitionis operantis: ergo, ſi ſemper neceſſe eſt, quod pręcedat prima gratia data per contritionem, nunquam ſacramentum habebit vi ſua proprium ſuum effectum: vnde reſpectu illius quodammodo fruſtra eſſet talis inſtitutio: nũquam enim aſſequeretur ſuum primarium finem, ſed aſſecutum ſemper ſupponeret. Ex quo etiam fieret, vt ſacramentorum inſtitutio non contuliſſet hominibus faciliorem aliquam viam obtinendi primam gratiam, quam ſine ſacramentis haberent: quod etiam eſt contra finem horum ſacramentorum. Quocirca negandum eſt, neceſſariam ſemper eſſe contritionem ad conſequendum per ſacramenta huiuſmodi effectum, ſed ſufficere interdum attritionem, vt in materia de Baptiſmo, & latius de Pœnitentia dicturi ſumus.

An omnia ſacramenta habeant ex vi inſtitutionis ſuæ, dare primã gratiam.

Secundum dubium eſt, an omnia ſacramenta ſub aliqua ratione habeant per ſe, & ex vi inſtitutionis ſuæ, primam gratiam conferre. Quibuſdam enim neceſſarium hoc videtur propter definitionẽ Concil. Flor. & Triden. docentium, ſacramenta nouæ legis conferre gratiam & continere illam, quod neceſſe eſt intelligi de prima gratia, nam, ſi aliqua tantum haberent vim ad augendam, vel intendendam gratiam, de illis non poſſet ſimpliciter verum eſſe, quod gratiam contineant, & illam conferre poſsint: tum quia gratia ſimpliciter dicta non ſignificat ſolum intenſionem gratiæ, ſed abſolute gratiam, quoad totam ſubſtantiam eius: tum etiam, quia cõferre gratiam, non ſignificat augere, ſed dare illam ſimpliciter & abſolute. Confirmatur, quia homo non dicitur mereri gratiam, ſed tantum augmentum gratię: quia non poteſt mereri gratiam primam: ergo, ſi aliqua ſacramenta, poſſent tantum augere gratiam, & non conferre primam gratiam, illa non dicerentur ſimpliciter continere gratiam, vel augere illam: ſed tantum ſecundum quid: vel poſſe gratiam augere. ergo neceſſe eſt, vt fateamur, omnia ſacramenta habere virtutem ad conferendam primam gratiam. Vnde, cum illam non habeant, nec habere poſsint niſi ab inſtitutione, conſequenter dicendum eſt, aliquo modo, ſeu ſub aliqua ratione habere hanc virtutem ex vi ſuę inſtitutionis. Quod ſi inquiras, quomodo hoc non pugnet cum tertia aſſertione ſupra

Obiectio.

Reſponſio.

poſita, quam certam, & ab omnibus receptam eſſe diximus: Reſponderi poteſt, in ſacramentis poſſe conſiderari, aut genericam rationem ſacramenti nouæ legis, aut ſpecificam: in tertia ergo aſſertione ſolum dictum eſt, non omnia ſacramenta ſecundum proprias & ſpecificas rationes eſſe inſtituta ad conferendam primam gratiam: huic autem veritati non repugnat, quod ſecundum genericam rationem ſacramenta nouæ legis omnia ſint inſtituta ad hunc effectum: atq; ita ſub hac ratione generica dicuntur habere vim per ſe, & ex inſtitutione ſua ad primam gratiam conferendam.

Flor. Conc. *Trid. Conc.* *Apocal. vlt.* *Eccleſ. 18.* *Iacob 2.* *Trident.*

Sed hæc ſententia nobis non probatur, propter ſequentes cauſas. Prima, quia nullo vel debiliſsimo nititur fundamento. Nam, cùm Concilia dicunt, ſacramenta nouæ legis continere gratiam, aut dare illam, non loquuntur de prima gratia, ſed abſolute, præciſe & abſtracte de gratia, ſiue prima ſit, ſiue ſecunda. Quod patet, tum ex Concilio Florent. nam, poſtquam dixit, noſtra ſacramenta continere gratiam, & illam digne ſuſcipientibus conferre, ſubdit, Per Baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide, renati aũt & roborati, nutrimur diuina Euchariſtię alimonia. Cum ergo Concilium hęc verba proferat, vt cõtinentia ſufficientem explicationẽ & probationẽ generalis concluſionis prius poſitæ, neceſſe eſt, vt per gratiã intellexerit, vel primam vel ſecundã: tum ẽt, quia Conc. Trid. ſeſsio. 7. cano. 6. cum dicit, Sacramenta nouę legis continere gratiam, addit illam particulam, Quam ſignificant: non omnia autem ſacramenta ſignificant gratiam primam, ſed vel hanc, vel augmentum eius: tum deniq;, quia ſecũda gratia, ſeu quilibet gradus gratiæ, eſt vera gratia, ſicut quilibet gradus caloris eſt calor, vnde in ſcriptura, qui in gratia creſcit, iuſtificari dicitur, iuxta illud Apocal. vlt. Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc. Eccleſ. 18. Ne verearis vſq; ad mortem iuſtificari. Et Iacob. 2. Ex operib. iuſtificatur homo. quæ teſtimonia de augmento gratiæ expoſuit Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 10. ergo ex eo dogmate Conciliorũ, quod ſacramenta habent virtutẽ ad conferendam gratiam, non poteſt colligi, omnia habere vim ad dandã gratiam primã, ſed abſolute, vel primã, vel ſecundam.

Sacramenta ſingulatim, non generatim à Chriſto inſtituta ſunt.

Secunda cauſa eſt, quia illa metaphyſica diſtinctio, de ſacramento ſecundum genericam, vel ſpecificam rationem, etiam eſt ſine fundamẽto conficta: quia ſacramenta ſub nulla ratione habent vim ad conferendam gratiam, niſi ex inſtitutione: Chriſtus autem nullam inſtitutionem ſacramentorum fecit ſecundum genericã rationem, ſeu generalem omnibus. Vbi n. talis inſtitutio tradita eſt? vel quo fundamento affirmari poteſt? Solum ergo inſtituit ſingula ſacramenta ad ſuos ſpeciales fines & effectus: & ex inſtitutione ſingulorum ortum eſt, vt omnia & effectus eorum inter ſe conueniant in aliquibus communib. rationibus, quas intellectus abſtrahere poteſt, ac præciſe conſiderare, quod ad noſtram ſpeculationem pertinet, non ad practicam & moralem inſtitutionem, quæ per ſe reſpicit particularia & proprios, ac determinatos fines: non vero generales rationes, niſi quatenus in ſpecificis continentur: ergo ex inſtitutione ſacramentorum non poteſt colligi, quod ſecundum communem rationem ſacramenti habeant aliquam propriam virtutem, præter illam, in qua conueniunt, ratione propriarũ & ſpecialium inſtitutionum ſingulorum ſacramentorum. Ex quibus ſolum poteſt colligi conuenientia in cauſalitate gratiæ, abſtrahendo à prima, vel ſecunda. Cõfirmatur, quia alia omnia ſacramenta nouæ legis, ſaltem ſecundum rationem genericã, eſſent per ſe inſtituta ad delendum peccatum mortale: quod eſt alienum à cõmuni doctrina, & ab omni antiqua traditione. Item, alias quodlibet eorũ poſſet per ſe & ex intentione aſſumi ad hunc effectum, ſaltem quando non

poſſet applicari ſacramentum Pœnitentiæ. Vnde probabile fieret, tunc poſſe ſacramentum ſumi cum ſola attritione cognita: quia per ſe, ac præcipue ſumitur, vt primam gratiam conferat. Denique ſequitur, ſingula ſacramenta habere per ſe duos effectus gratiæ: vnum ex ratione generica, ſcilicet primam gratiam: alterum ex ratione ſpecifica, ſcilicet intenſionem. Vnde fieret, ſacramentum ſemper dare diuerſos gradus gratię, ratione generis & ſpeciei: quia, ſi homo accedit ad ſacramentum iam iuſtificatus, recipit augmentum gratiæ, ratione ſacramenti talis ſpeciei: nō priuabitur autem alio fructu, vt reſpondet rationi genericæ, quia ſacramentum per ſe inſtiſtitutum ad dandam primam gratiam, ſi inueniat ſubiectum gratum, non priuabitur effectu, ſed dat aliquod augmentum loco primæ gratiæ: ergo idem erit de ſacramento quolibet ſecundum genericam rationem, ſi ſecundum illam inſtitutum eſt ad primam gratiam conferendam. E contrario vero, ſi accedens ad ſacramentum eſt in peccato, recipiet primam gratiam per ſacramentum, ſecundum genericam rationem eius, & tunc iam erit ſubiectū diſpoſitum, vt idem ſacramentum ſecundum rationem ſpecificam aliquod augmentum gratiæ illi tribuat. Hæc autem omnia abſurda ſunt, & ſine fundamēto.

Tertia cauſa, propter quam poteſt hæc ſententia improbari, eſt: quia ex nullo effectu ſacramentorum colligi poteſt hic modus inſtitutionis, ſeu cauſalitatis per ſe primæ gratiæ, vt ex dicendis diſputatione ſequenti magis conſtabit. Dicendum ergo eſt, non omnia ſacramenta per ſe eſſe inſtituta, neque ſub ratione ſpecifica, neq; ſub ratione generica ad primam gratiam conferendam. Quod ſatis probatum eſt ex dictis contra præcedentem ſententiam.

An omnia ſacramenta poſſint aliquando cōferre primā gratiam.

Sed nunc inſurgit dubitatio tertia, an de facto omnia ſacramenta poſſint aliquando conferre primam gratiam. Et ratio dubitandi oritur ex præcedenti dubio. Nam aliqua ſunt ſacramenta, quæ non ſunt inſtituta ad dandam primam gratiam, vt dictum eſt: ergo illa nunquam poterunt conferre huiuſmodi gratiam. Patet conſequentia, quia ſacramenta ſolum ab inſtitutione habent, quod gratiam conferre poſſint: ergo ſecluſa inſtitutione non poſſunt illam conferre. Atq; ita ſentiunt omnes, qui negant, Confirmationem. Extremam vnctionem, aut Euchariſtiam, facere hominem ex attrito contritum, quos commemorabimus tractando de ſingulis ſacramentis.

Nihilominus contraria ſententia, & magis pia eſt, & probabilior, quam D. Thom. vbique docet tractando de ſingulis ſacramentis, vt ſuis locis videbimus, quem & diſcipuli eius, & multi alij ſequuntur, quos ibidem referemus, ne cogamur in multiplicandis, & repetendis allegationibus prolixiores eſſe, Ratio autem generalis ſolum eſt, quia omnia hęc ſacramenta ſunt per ſe inſtituta ad dandum aliquem gradum gratiæ: ergo, ſi ſubiectum non habet diſpoſitionem repugnantem actualiter gratiæ ſemper illum conferent vel per modum augmenti, ſi ſubiectum ſit iam gratum, vel per modum primæ gratiæ, ſi ſubiectum nondum erat iuſtificatum. Probatur conſequentia: quia, ſi homo bona fide accedat ad ſacramentum, putans ſe eſſe iuſtificatum, non peccat, & conſequenter non ponit actualem obicē gratiæ: Rurſus, ſi cum tali bona fide habet attritionem peccati, eſt ita diſpoſitus, vt ex parte ſubiecti non repugnet peccatum expelli, & gratiam infundi: ergo ex parte etiam ſacramenti non repugnabit ex defectu virtutis & inſtitutionis dare gratiam primam. Probatur hæc vltima cōſequentia, quia non eſt minoris virtutis, augere gratiam, quam illam infundere: neque primus gradus gratiæ eſt excellentior, quam ſecundus: neque actiuitas ſacramenti per ſe requirit ex parte ſubiecti, niſi ſolam non repugnantiam cum capacitate obedientiali. Et explicatur à ſimili. Nam ſacramenta per ſe inſtituta ad dandam primam gratiam, quandó eam iam infuſam inueniunt, augent illam, quamuis non ſint per ſe inſtituta ad augendum: ergo è contrario, ſacramenta per ſe inſtituta ad augendam gratiam, quando illam non inueniunt infuſam, infundent illam, ſi aliunde obicem nō inuenerint: eſt n. eadem ratio ex qua facile eſt reſpondere ad rationem dubitandi in principio poſitam, neceſſe eſt enim, vt totius hic effectus manet ex Chriſti inſtitutione, vt argumentum concludit: tamen non eſt neceſſe, vt ex tali inſtitutione ſit ſacramentum per ſe ordinatū ad hunc effectum, ſed ſolum ex accidenti, ſicut enim Baptiſmus non fuit ordinatus ex ſua inſtitutione ad dandū gratiæ augmentum, ſed tantum ex accidenti. Itaque voluit Chriſtus, vt hæc ſacramenta per ſe & ex intentione non ſumantur ad hunc effectum: ſi tamen contingat ſumi ad proprium effectum, non tamen in gratia, ſed cum diſpoſitione non repugnante, ſed ſufficiente ad gratiam, tunc illam conferent loco illius gradus gratiæ, quem per modum augmenti datura eſſent, ſi ſubiectum eſſet antea iuſtificatum.

Ex dictis hactenus conſtat, quid dicendum ſit de virtutibus infuſis & donis Spiritus ſancti, quæ habitualem gratiam comitari ſolent, an ſcilicet hæc per ſacramenta intendantur, vt augeantur. Dicendum eſt enim ex communi omnium ſententia, hæc omnia infundi, vel augeri cum gratia ipſa, ſeruata proportione. Itaq; ſi per ſacramentum infunditur prima gratia per ſe, vel ex accidenti, eiſdem modis infunduntur virtutes, & dona, & in eodem gradu, in quo infunditur gratia: atq; idem eſt proportionaliter de augmento. Ita ſentiunt omnes Theologi, & colligi poteſt ex diſcurſu Concilij Tridentini ſeſſ. 6. & 7. definit homines iuſtificari per ſuſceptionem gratiæ & donorum, quam inferius vocat iuſtitiam, quæ eſt vnica cauſa formalis noſtræ iuſtificationis: & huius inſtrumentalem cauſam dicit eſſe baptiſmum: in ſeſsione vero ſeptima definit, omnia ſacramenta conferre gratiam. intelligit ergo de gratia iuſtificationis, vt ibidem loquitur canon. 4. eamq; gratiam & iuſtitiam appellat canon. 6. ergo ſub gratia, quæ eſt effectus ſacramentorum, includuntur virtutes & dona. Ratio etiam hoc conuincit, quia virtutes, & dona ſunt veluti paſsiones, ſeu proprietates conſequentes gratiam, ſed qui dat formam, dat conſequentia ad formam, præcipue ſi ſit agens perfectum. Et hæc ratio etiam probat infundi hæc dona per ſacramenta cum proportione debita, quia proprietas, quę comitatur formam, ſi debito modo fiat, infundi debet cum perfectione, intentione vel remiſsione proportionata formæ, & hoc pertinet ad perfectum ſtatum ipſius gratiæ, & totius ſupernaturalis iuſtitiæ.

Virtutes & dona Spiritus ſancti infunduntur, vel augentur per ſacramentum modo per ſe, modo ex accidenti.

Trid. ſeſſ. 6. & 7.

Canon. 4.

Obiectio.

Dices, aliquando poteſt homo accedere ad ſacramentum magis diſpoſitus ad augmentū fidei, quam charitatis: vel temperantiæ, quā iuſtitiæ, & ſic de ceteris. Item quædam ſacramenta videntur principalius inſtituta ad perfectionem vnius virtutis, quam alterius, vt Confirmatio ad robur fidei, Euchariſtia ad nutritionē charitatis, Extrema vnctio ad firmitatem ſpei.

Solutio.

Reſpondetur, diſpoſitionem ſuſcipientis, penſatis omnibus, conſiderandam eſſe in ordine ad infuſionem, vel augmentum gratiæ habitualis. nam, licet hęc diſpoſitio ſit actus alicuius virtutis, & interdum ex multis, & varijs actionibus coaleſcat, tamen moraliter conſiderata, ſufficiēs eſt ad conſequendos tot gradus gratiæ per ſacramēta, & conſequenter ſufficit ad eoſdem gradus in cęteris virtutibus & donis, quia hæc dantur cōcomitanter cū ipſa gratia. Et in hoc eadem eſt ratio vt proportio ſacramentorum omnium: nam licet per auxilia actualia quædam ſacramēta magis iuuent ad actus quarundam virtutū, quam aliarū, tamen infuſione gratiæ habitualis omnia primario reſpiciunt gratiam ſanctifican-

Omnia ſacramenta primario reſpiciunt gratiam ſanctificantem.

ctificationem,& conſequenter virtutes & dona,quę illam comitantur. Vnde licet fortaſſe gratiam habitualem conferant aliqua ſacramenta principaliter propter aliquos ſpeciales actus virtutum,tamen hoc ipſo quod gratiam conferunt, dant etiã conſequenter virtutes & dona cum debita proportione. Quod etiam iuuare poteſt ad perfectum vſum cuiuslibet virtutis: quia virtutes omnes connexæ ſunt, & ſe mutuo iuuare poſſunt.

SECTIO III.

Vtrum ſacramenta conferant aliquam ſpecialem gratiam præter gratiam virtutum & donorum, & quid illa ſit.

Sacramentũ ſuam quoq; gratiam ſacramẽtalem efficit. D. Thom. Bonauent. Richar. Alenſ.

QVę hactenus diximus,communia ſunt omnibus ſacramentis. Sequitur, vt explicemus,quomodo in hoc effectu differant. In quã re Theologi omnes conueniunt:habere ſingula ſacramenta proprias ſacramentales gratias,quas efficiunt. Ita docent D. Tho. hic & in 4.d.1. qu.1. art.4. quæſtiuncula 5.& D. Bona. art.1.q.6. Richar. art.4.q.4.& reliqui Theologi,& Alenſ. 4.p.q.8.membr.4.art.2. §.1. Et ratio eſt, quia ſacramenta ad diſtinctos fines ordinantur. Vnde neceſſe eſt,vt diſtinctos habeant effectus. Deinde, quia ſi omnia eundem omnino haberent effectum, non differrent formaliter in ratione ſacramenti,id eſt,in ſignificatione & cauſalitate gratiæ,ſed tantum materialiter in ritu, ſeu ceremonia ad ſignificãdum & efficiendum impoſita. Item hinc fieret, non eſſe quædam ſacramenta magis neceſſaria ad ſalutem, quam alia: nec poſſet reddi ratio, cur quædam poſſint iterari,& non alia. Nec denique,cur ſint tot ſacramenta multiplicata, ſi omnia ad eundem gratiæ effectum eſſent ordinata. Neceſſe eſt igitur, effectus gratiæ,qui per diuerſa ſacramenta conferuntur aliquo modo inter ſe differre.

Sacramentales gratiæ differunt à communi gratia virtutum.

Obiectio.

Ex quo fit primo, ſacramẽtales gratias diuerſorũ ſacramentorum differre aliquo modo à communi gratia virtutum & donorum:quia non poſſent gratiæ ſacramentales inter ſe differre, niſi etiam aliquo modo diſtinguerentur ab effectu gratiæ,vel aliquid proprium,& ſpeciale adderent. Dicetur fortaſſe ſolum in hoc differre,quod gratia incommuni abſtrahit à prima vel ſecunda,& à gratia inteſa vel remiſſa, ſeu à tali, vel tali gradu gratiæ: ſacramentales vero gratię includunt determinationem,ſcilicet quod ſit prima,vel ſecunda,quod detur in tanto,vel tali gradu.

Refutatio.

Sed licet hæc differentia ex parte vera ſit,tamen non eſt ſufficiens: quia ad varios fines & effectus ſacramentorum,non ſatis eſt illa diuerſitas in gradib. gratiæ,quia hæc tantum eſt ſecundum magis & minus intra eandem rationem gratiæ. Vnde propter hanc ſolam cauſam non eſſent multiplicata ſacramenta, nam idem ſæpius repetitum poſſet omnes hos gradus conferre. Oportet ergo,vt ſit aliqua formalis diuerſitas in ipſis donis gratiæ,quæ per ſacramenta conferuntur. Et de hac diuerſitate inquirimus,quid ſit,& in quo conſiſtat.

In qua re quidam dixerunt,gratiam ſacramentalem vniuſcuiuſq; ſacramenti addere ſpecialem quendam habitum diſtinctum à gratia ſanctificante,quæ eſt in eſſentia animæ: & ab omnib. virtutibus infuſis,& donis Spiritus ſancti, quæ ex natura rei illam comitãtur. Ita ſentit Palu. in 4.d.2.q.3. Et exiſtimat, eſſe opinionem D. Thom. quam dicit eſſe ſingularem,& contrariam communi opinioni aliorum Doctorum. Verum tamen eſt, Palud. nũquam expreſſe dicere hanc gratiam ſacramentalem eſſe habitum ſpecialem: multum tamen indicat,quia,ſi de auxilio tantum loqueretur, non eſſet cur exiſtimaret, opinionem ſuam eſſe ſingularem,& communi doctrinę contrariam: ipſe tamen nullam rationem adducit, quæ doceat hanc gratiam debere eſſe habitum, ſed ſolum eſſe aliquid proprium, & ſpecialem ſingulis ſacramentis. Hinc vero poteſt concludi, quod ſit habitus. Tum quia ita datur per ſacramenta; vt permaneat & duret,quamdiu homo non poſuerit obicem: tum etiam,quia alias non poſſet fieri per ſacramenta.

Sacramẽtalis gratia non addit aliquẽ habitũ vltra gratiã virtutum & donorum. D. Thom. Alenſ. Bonauent. Richar. Caiet. Soto.

Dicendum vero eſt primo, per nullum ſacramentum infundi, vel augeri aliquem habitum, qui non infundatur,vel augeatur per alia. Quo fit, vt ſacramentalis gratia non addat aliquem habitum vltra gratiam virtutũ & donorum. Non agimus de charactere,quia de illo eſt ſpecialis ſermo q. ſequenti,& magis annumeratur inter gratias gratis datas,quã inter dona gratię gratũ facientis. Et ita aſſertio poſita eſt D. Th. hic art.2.& Alex. Alenſ. Bonau. Rich. locis ſupra citatis,quam bene expoſuit Caie. hic,& Soto.d.1.q.3.art.2. Et ratione declaratur. Quia, vel talis habitus eſſet in eſſentia animæ vel in potentijs. Non primum, quia ad ſanctificandam animam ſufficit gratia,& non poteſt fingi alius finis,vel effectus, qui in eſſentia animæ fiat,propter quem huiuſmodi habitus ſuperaddatur. Neque etiam ſecundum,quia in potentijs ſolum infunduntur habitus: qui ſunt principia ſupernaturalium,& honeſtarum actuum, ſed per virtutes infuſas Theologales & morales, & Spiritus ſancti dona ſufficientiſsime perficiuntur noſtræ potentiæ in huiuſmodi actibus, nec excogitari poteſt aliquis actus huiuſmodi, qui ad aliquam virtutem infuſam, vel donum Spiritus ſancti non pertineat: nec ſacramenta ordinantur, vel requirũt alia genera ſupernaturalium actuum,& facile patebit,per ſingula breuiter diſcurrendo. Nam baptiſmus,& pœnitentia ſolum ordinantur ad infuſionẽ primæ gratiæ, & remiſsionem peccati, requirunt autem fidem,& pœnitentiam. Confirmatio inſtituta eſt,vt det animæ robur ad confitẽdam fidem: qui actus ſolum poteſt, vel ab ipſa fide, vel à religione, vel à fortitudine,vel à charitate,vel ab omnibus his virtutibus ſimul proficiſci, neq; ad hunc finem poteſt ſacramentum dare aliquem habitum ab his virtibus diſtinctum. Similiter Euchariſtia ordinatur ad nutriendam charitatem: vnde per ſe iuuat ad actus deuotionis charitatis,vel ſimiles. Item Extrema vnctio, præter reliquias peccatorum, quas tollit,confortat hominem ad vincendas tentationes, quæ in articulo mortis occurrunt: quod non fit niſi per actus fidei, ſpei, pœnitentiæ & aliarum virtutum. Similiter ſacramentum Ordinis dat ſpecialem gratiam ad ſancte & religioſe exercendas ſacras actiones ad cultum Dei ſpectantes: Vnde omnes actus,qui p hanc gratiam fiunt, pertinẽt ad charitatẽ vel religionem,aut alias virtutes. Denique idem videre licet in Matrimonio. Actus enim ad quos tale ſacramentum ordinari poteſt, ſolum ſunt, vel caſtitatis,vel fidelitatis iuſtitiæ,aut charitatis, ſeu pietatis inter coniuges: ergo nullus fingi poteſt actus,propter quẽ ſpecialis habitus infundatur per ſacramẽtum: ergo gratia ſacramentalis non addit aliquem habitum præter gratiam virtutum & donorum.

Gratia ſacramentalis aliquod ſpeciale auxilium addit ſupra gratiã virtutum.

Dico ſecũdo, gratia ſacramẽtalis addit ſupra gratiam virtutum, & donorum aliquod ſpeciale auxilium gratiæ ordinatum ad proprium finem ſacramenti. Quocirca ipſamet gratia communis, quatenus per tale ſacramentum datur & ordinatur ad talem finem, quatenus ſub ea ratione illi reſpondet, ac debetur ex diuina inſtitutione tale auxilium, poteſt dici gratia ſacramentalis. Hæc eſt mens D. Thó. hic & facile probatur: primo ex dictis: quia nihil aliud relinquitur,quod gratia ſacramentalis eſſe poſſit,nec poteſt intelligi,quid aliud addat,ſi non addit habitum. Secundo declaratur in ſingulis ſacramentis: nam baptiſmus differt à reliquis ſacramentis, quia per ſe ordinatur ad delendum originale peccatum,& reliqua quæ cum illo coniuncta erant,atque adeo ad dandam primam gratiam, ſimpliciter primam,id eſt, quæ primo homini infunditur in toto

vitæ tempore, & per quam primo ſanctificatur: & ideo datur per modum ſpiritualis regenerationis. Quia ſicut per generationem datur primum eſſe rei genito, ita per baptiſmum datur primum eſſe diuinum, & quia hoc perfecte fit in lege gratiæ, ideo datum etiam eſt baptiſmo, vt ſimul auferat, nō ſolum culpas mortales & veniales, ſed etiam omnem pœnę reatum. Atq; ita ipſa gratia prima, vt regeneratiua, eſt gratia ſacramētalis huius ſacramenti: & hoc eſſet ſufficiēs, vt diſtingueretur à reliquis: veriſimile autem eſt, ac pie credi poteſt, per hoc ſacramentum conferri aliqua ſpecialia auxilia, vel ad ſe confirmādum cum Chriſto, cui in baptiſmo homo conſepelitur, vel ad ſeruanda diuina mandata: quia baptiſm[9] eſt profeſsio diuinæ legis: vel ad digne ſuſcipienda alia ſacramenta, quia eſt ianua ſacramentorum. Idē ſuo modo videre eſt in Pœnitentia: nam hoc ſacramentum per ſe eſt inſtitutum ad remittenda peccata mortalia poſt baptiſmū commiſſa, & ad dandam primam gratiam: non primam ſimpliciter in toto tempore vitæ, ſed primam poſt lapſum & ſpiritualem mortem: vnde non confertur per modum regenerationis, ſed quaſi ſpiritualis reſurrectionis, ſeu curationis, & ſanitatis animæ: & prima gratia ſub hac ratione eſt ſacramentalis reſpectu huius ſacramenti, & cum ea coniuncta eſt remiſsio æternæ pœnæ, non tñ plena remiſsio temporalis pœnæ, ſed ea eſt maior, vel minor iuxta diſpoſitionem pœnitentis: præter hęc vero credibile eſt dari aliquod ſpeciale auxilium ad efficacius deteſtandum peccata & ſatisfaciendum pro commiſsis. Similiter in confirmatione gratia ſacramentalis addit ſpeciale auxiliū ad conſtanter, ac firmiter confitendam fidem: vnde ipſummet gratiæ augmentum, quod ad hunc finem per hoc ſacramentum datur, ſub ea ratione, & quatenus habet annexum prædictum Dei auxilium, ſacramentalis gratia dicitur. Et ad hunc modum facile erit, in cæteris ſacramentis hoc declarare: neque contra hanc doctrinam D. Th. ſic expoſitam aliquid difficultatis obijciendum occurrit.

Solum poteſt quis dubitare, an gratiæ ſacramentales, ſeu auxilia illa, quæ à nobis explicata ſunt, poſſint extra ſacramenta conferri. Quibuſdam enim videtur numquam aliter dari: quia alias ſacramentorum inſtitutio eſſet ſuperflua, ſi alijs modis poſſent effectus ſacramentorum obtineri, quam per ipſa ſacramenta. Alij vero dicunt, non ſemper eſſe neceſſaria ſacramenta re ipſa ſuſcepta ad obtinēdos huiuſmodi effectus: ſemper tamen conferri in ordine ad illa ſeu in voto illorum. Ego vero cenſeo ex communi, ac præciſa ratione & inſtitutione ſacramenti neutrum horū ſequi: atq; adeo fieri poſſe, vt aliquæ gratię eiuſdem rationis cum ſacramētalib. extra ſacramentū obtineantur, vel per orationem & impetrationem, vel per modū meriti. Ratio eſt, quia, licet ſacramento detur virtus ad aliquē effectum conferendum non ſtatim conſtituitur, vt ſit medium neceſſarium ad talem effectum, ſeu gratiæ beneficium obtinendum: poteſt enim eſſe cauſa de ſe ſufficiens & efficax, non tamen neceſſaria, neque propterea ſacramēti inſtitutio eſt ſuperflua, ſed eſt vtiliſsima ad obtinēdam huiuſmodi gratiam, etiam ſine ſpeciali impetratione & merito operātis. Exemplo declarari pōt in effectu Confirmationis, nam ſi quis non Confirmatus, ſit in neceſsitate, vel periculo deferendi fidem, poteſt, ſi faciat, quod in ſe eſt, obtinere à Deo omne auxilium, neceſſarium ad confitendam fidē, & tanta charitate, ac fiducia poteſt orare Deum, vt ab ipſo obtineat ſuperabundans auxiliū ęquale, & fortaſſe maius, quam ſit illud, quod per Confirmationem datur. Cur enim hoc negandū eſt, cum totum hoc cadere poſsit ſub gratię meritum, & per iuſtam ac honeſtam petitionem poſsit debito modo poſtulari? Neque oportet fingere, quod hoc fiat cum ordine, vel ex voto confirmationis, quia nulla eſt neceſſitas huius voti, præſertim ſi verum eſt, hoc ſacramentum non eſſe ſub præcepto impoſitum. Quocirca in ſingulis ſacramentis conſiderandum eſt, an ſint media neceſſaria ad aliquos effectus, & quomodo: vt poſsit iudicium ferri, an illi effectus poſsint extra talia ſacramenta conferri: vt v.g. Baptiſmus eſt medium neceſſarium ad remiſsionē originalis peccati, & ad characterem baptiſmalem, tamen non eodem modo: nam ad priorem effectum ſufficit, vt in re vel in voto ſuſcipiatur: tamen ad poſteriorem neceſſe eſt, vt re ipſa applicetur, ad alia vero auxilia obtinenda eſt medium vtile, non tamen neceſſariū. Et ad hunc modum de alijs cenſendum eſt, vt proprius in ſingulis ſacramentis dicemus; & in ſequentibus ſectionibus aliqua attingemus.

SECTIO IV.

Vtrum ſacramenta ſemper conferant ſuos effectus gratiæ, & quam diſpoſitionem ad hoc requirant.

IN hac quæſtione, ſicut in præcedentibus non agimus de charactere, ſed ſolum de gratia ſignificante, & præcipue tractatur hæc quęſtio de gratia habituali virtutum & donorum, & de augmento eius: ſimul tamen aliquid dicemus de gratia ſacramentali, ſeu de auxilijs gratiæ, quæ per ſacramenta dantur.

Sacramenta non ponentibus obicem infallibiliter conferunt effectū gratiæ.

Primo igitur ſtatuenda eſt generalis regula in hac materia, Sacramenta ſemper atq; infallibiliter conferre gratiæ effectum non ponentibus obicē. Quam his verbis tradit Cyprianus ſermone de Cœna Domini: Sacramenta quidem, quantum in ſe eſt, ſine propria virtute eſſe non poſſunt. Et expreſsius eam definit Conc. Trid. ſeſsione 7. canone 7. dicēs. Siquis dixerit, non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta ſemper & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiam ſi rite ea ſuſcipiant, ſed aliquando, & aliquibus, anathema ſit. Ratio eſt primo, quia ſacramenta nouæ legis ſunt ſigna gratiæ, non prognoſtica, ſed demonſtratiua: ſignificant ergo gratiam, quæ in eorū ſuſceptione confertur: ſunt aūt ſacramēta ſigna vera, & infallibilia, cum ſint ab ipſo Deo tradita & impoſita: ergo neceſſe eſt, vt, quantum eſt ex parte ipſorum, ſemper conferant gratiā, vt eorum ſignificatio ſemper vera ſit. Quod inductione manifeſte declaratur. Nā ſi hæc verba, Hoc eſt corpus meum, nō ſemper habent ſacramentalem effectum, nō poſſet ſemper eſſe vera: & ſimiliter, ſi ſacerdos non haberet virtutem de ſe certam, & efficacem ad remittendā peccata homini diſpoſito, non poſſet ſemper vere dicere, Ego te abſoluo, & ſic de cæteris. Secundo eſt ratio à priori. quia omnia ſacramenta habent coniūctam promiſsionem gratiæ à Chriſto datā, vt eſt illa. Qui manducat hunc panem viuet in æternū, & illa, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Promiſsio aūt Chriſti eſt infallibilis, eo modo, quo ſit: nam ſi eſt abſoluta, ſemper impletur, ſi aūt eſt conditionata, neceſſe eſt etiam impleri, ſaltem poſita conditione: in præſenti autem non potuit eſſe omnino abſoluta: quia indiſpoſiti, atq; indigni homines, non ſunt pro illo ſtatu capaces diuinæ gratiæ: ergo neceſſe eſt, vt ſaltem ſit conditionata, quia alioqui nulla eſſet promiſsio: non potuit autem conuenientior conditio poni, quām ſi in ſuſcipiente non ſit obex, id eſt, aliquid diuinæ gratiæ repugnans. Tertio colligi poteſt hæc veritas ex principio ſupra poſito, quod ſacramenta hæc ſunt cauſa gratiæ, quam habent ex ſua inſtitutione. Nam hæc inſtitutio eadem ſemper immutabilis perſeuerat: ergo ex vi illius ſemper habent ſacramenta eandem vim ad gratiam conferēdam: ergo, poſita inſtitutione iam ſunt veluti cauſæ naturales, quæ ſemper operantur, ſi ex parte ſubiecti non ſit tanta repugnantia, vt ſit omnino indiſpoſitum ad effectum talis cauſæ.

Ex quo principio ſequitur primo, quæſtionem

han

Infãtes duorum ſacramentorum ſunt capaces eorũq; ſ. in perfructum percipiunt.

hanc nihil difficultatis habere in infantibus, reſpectu eorum ſacramentorum, quorum ſunt capaces, quia certum eſt ſemper & infallibiliter habere in eis effectum gratiæ ſi ſacramenta rite conficiantur, & applicentur. Vnde ſacramentum baptiſmi ſemper & infallibiliter in his habet effectum, tam characteris, quã gratię, quia huiuſmodi infantes non poſſunt ponere obicẽ, cum non ſunt capaces actualis culpæ: & ad remiſsionem originalis, nulla in eis requiratur diſpoſitio: Suppoſito autem baptiſmo, ſi Confirmatio, vel aliud ſimile ſacramentum illis tribuatur, ẽt habet infallibiliter effectũ, propter eandem cauſam; neceſſe eſt autem ſupponi baptiſmum, quia ſine charactere baptiſmali non ſunt capaces aliorum ſacramentorum, vt poſtea dicemus.

Sine charactere baptiſmali non eſt capacitas ad reliqua ſacramenta.

Secundo ſequitur, ex malitia vel indiſpoſitione ſuſcipientis fieri poſſe, vt ſacramentum ſuo effectu priuetur, vt clare ſignificauit Conc. Trid. addens illã particulã, quantum eſt ex parte Dei, & in cano. 6. cũ definit ſacramenta conferre gratiam, non ponentibus obicem: quo modo etiam locutum fuerat Con. Flor. Cuius rei cauſam egregie tradidit Cypr. ſupra his verbis. Non poſſunt tamen Spiritus eſſe participes, quorum infidelitas, vel indignitas tantæ ſanctitudini cõtradicit: ideoq; alijs ſunt hæc munera odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem, quia omnino iuſtum eſt, vt tanto priuentur beneficio gratiæ contẽptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas ſibi faciat manſionem. Eandem ſententiã habet Aug. Pſ. 142. cir. fi. dicens, Non eſt malum quod datur, Sed bonum malo in iudicium datur: bene enim eſſe non põt male accipienti, quod bonum eſt. Quæ ſententia habetur in lib. ſen. Proſp. n. 69. & præterea dixit idem Aug. libr. de bapt. cap. 3. Neminem debere eſſe ſecurũ de effectu ſacramenti, licet ſacramentũ ſuſceperit, niſi ſit corde diſpoſitus. quia vt idem Aug. ait Pſ. 77. Licet omnia cõmunia ſint ſacramenta, nõ tamen omnib. communis eſt gratia. Quod etiam repetit concio. 1. in Pſ. 103. Supereſt vero explicandum q̃ ſit indignitas vel indiſpoſitio, quæ impedire põt, effectum ſacramenti. Et quoniam priuatio per habitum cognoſcitur, ſimul explicandum erit, quę diſpoſitio ſit neceſſaria in ſuſcipiente ad hũc effectum.

Peccatũ mortale in ipſa ſacramenti ſuſceptione commiſſum effectũ gratia tunc impedit.

Secundo igitur dicendũ eſt, peccatũ mortale actu cõmiſſum in ipſa ſuſceptione ſacramenti impedire oẽm effectum gratiæ eius, ne ſc. tunc conferatur. An vero poſsit poſtea reuiuiſcere & conferri, inferi⁹ diſputandũ eſt ſect. 6. Et hoc ſenſu concluſio eſt cõmunis Doctorũ, & certa, quia peccatũ mortale in actu repugnat diuinæ gratiæ: & ideo quãdiu illud durat, gratia infundi non põt: ergo, ſi durat tale peccatum, quamdiu ſacramentum ſuſcipitur, non poterit tunc ſacramẽtum gratiam præſtare. Atq; ita ſequitur hæc aſſertio ex illo principio, q; ſacramenta conferunt gratiam non ponentib. obicem: cuius ſenſus non ſolum eſt affirmatiuus, prout verba ſonant ac præ ſe ferunt, ſed ẽt nagatiuus, qui virtute in illis verbis continetur, ſc. quod ſacramenta gratiam non conferunt ponentib. obicem, nullus autem maior obex poni poteſt, quam actuale peccatum mortale.

At primam gratiã ſacramẽti ſemper eſt neceſſaria aliqua diſpoſitio actualis.
Gabr.
Pet. Soto.

Tertio dicendum eſt, vt ſacramentum conferat gratiam primam, neceſſariam ſemper eſſe ex parte ſuſcipiẽtis aliqnam actualem diſpoſitionem; qua ſe ad gratiam ſuſcipiendam ita pręparet, vt illi obicem nõ ponat. Hęc eſt certa ſentẽtia, de qua videri poteſt Gab. in 4. d. 14. q. 2. ar. 1. & Pet. Sot. lect. 9. de ſacra. in gen. & lect. 7. de confeſ. Et probatur: quia ſacramentum non dat primam gratiã, niſi homini ſuſcipienti illud in peccato originali, vel mortali: quia vt prima gratia dari poſsit, ſupponitur in ſubiecto priuatio eius: priuatio aũt gratiæ non eſt niſi per peccatũ: peccatum autem & gratia immediate opponuntur ſecundum ordinariam potentiam, de qua loquimur: Vnde etiam fit, vt non poſsit ſacramentum primam gratiam conferre, niſi expellendo peccatum originale vel mortale habituale: qui non poſſunt ſimul eſſe gratia, & huiuſmodi peccatũ: ergo, vt ſacramentũ poſsit gratiam primam infundere, neceſſaria eſt in ſubiecto aliqua diſpoſitio actualis ſufficiẽs ad expulſionem peccati. Nam ad hoc non ſufficit, vt homo ceſſet à peccato actuali: neq; etiam ſatis eſt, vt voluntarie ſuſcipiatur ſacramentum: ſed præterea neceſſaria eſt bona aliqua diſpoſitio, tam in intellectu, quam in voluntate: nam in illo requiritur fides, Sine qua impoſsibile eſt placere Deo, ad Hebr. 11. vnde ẽt de baptiſmo, qui minimã diſpoſitionem requirere videtur, dixit Chriſtus Matth. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Et ideo dixit Philipp⁹ Eunucho Act. 8. Si credis ex toto corde, licet. Deinde in voluntate requiritur aliqua deteſtatio peccati, vel bonus mot⁹ in Deũ, vnde de Baptiſmo dixit Pet. Act. 2. Pęnitentiã agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum, & de Euchariſtia ait Pau. 1. Cor. 11. Probet aũt ſe ipsũ homo, & ſic de pane illo edat. Et eadem eſt ratio de reliquis. Vnde Conc. Trid. ſeſſ. 6. deſcribens iuſtificationem adultorum, quæ fit per Baptiſmum: & ſeſſ. 14. tractans de illa, quæ fit per ſacramentum Pœnitentiæ, ad vtramq; requirit diſpoſitionẽ hominis per proprium aliquem actum voluntatis eius. Vnde euidenter concluditur, multo magis requiri in omnib. aliis ſacramentis, ſi fortaſſe per illa interdũ datur prima gratia: tum, quia, cum hic effectus ſit proprius ac per ſe tantum illorum duorum ſacramentorum, minorem diſpoſitionem reſpectu illorum requirere debet, q̃ reſpectu aliorum: tum etiam, quia cætera ſacramenta nunquam poſſunt remittere peccatum mortale, niſi in voto ſacramenti Pœnitentiæ, q; votum non eſt ſine aliqua deteſtatione prioris peccati, & propoſito emẽdationis. Ratio deniq; à priori eſt, quia homo peccando, voluntarie auertitur à Deo, & ad creaturã conuertitur: & ideo quacumq; via, aut ratione iuſtificandus ſit, ſiue extra ſacramẽtum, ſiue per illud merito ab illo exigitur, vt neceſſaria diſpoſitio, quod voluntarie peccatum deſerat, & ad Deum aliquo modo conuertatur: quod non fit, niſi per aliquem actum. Quæ ratio ſufficiens eſt reſpectu primæ gratiæ, quando infunditur ad delendum peccatum mortale: ſi vero contingeret infundi homini adulto ad delendum ſolum originale peccatũ, prędicta ratio non procederet: quia originale peccatum nõ eſt ꝓpria voluntate commiſſum, tamẽ hic caſus moraliter nunquam accidit: quia nõ contingit hominem poſt vſum rationis multo tempore eſſe in peccato originali, quin aliquando in mortale peccatum labatur. Verumtamen in eo caſu dicendũ eſt, quamuis in illo homine non requiratur diſpoſitio, qua formaliter deteſtetur peccatum, propter rationem factam, requiri tamen aliquam conuerſionem in Deum, qua voluntarie iuſtificationem & diuinam amicitiam amplectatur. In paruulis enim, qui propria voluntate vti non poſſunt, hæc diſpoſitio non requiritur, ſed ſicut aliena volũtate peccarunt, ita per Chriſti voluntatem in Baptiſmo applicatam, iuſtificantur: adulti vero, quia iam habẽt dominium propriæ voluntatis, debent aliquo modo voluntarie concurrere, ſeu conſentire ſuæ iuſtificationi, vt latius infra dicemus agentes de Baptiſmo.

Hebr. 11.
Matth. vlt.
Actor. 8.
Actor. 2.
1. Corin. 11.
Conc. Trid. ſeſſ. 6. Seſſ. 14.

Quæ diſpoſitio requiratur ad effectum ſacramenti.

Occurrebat aũt hoc loco diſputandum, quænam ſit hæc diſpoſitio, quã ſacramenta requirunt ad gratiam conferendam. Sed de hac re dicetur cõmodius in ſingulis ſacramentis. Nunc in genere ſufficiat dicere id, quod ex dictis in ſecunda ſectione facile colligitur, ad hunc effectum non eſſe neceſſariam contritionem pręuiam: quia, ſi hæc antecedit, ſtatim dabitur prima gratia, atq; ita nõ dabitur per ſacramẽtum, ſed augebitur: ſufficiet ergo attritio, diuerſo tamen modo. Nam in duob. ſacramentis quæ dicũtur mortuorum, quoniã per ſe inſtituta ſunt ad tollendum peccatũ, & dandam primam gratiam, per ſe etiam ſufficit hæc diſpoſitio, tam ad effectum ſacramenti,

menti, quam ad dignam ſumptionem eius: in alijs aũt quinque ſacramentis viuorum, quoniam per ſe non ſunt inſtituta ad delendum peccatum mortale, per ſe etiam non ſufficit illa diſpoſitio ad dignã ſumptionem, ſed requiritur ſtatus gratiæ: tamen ex accidenti, ſi quis inculpabiliter exiſtimet, ſe eſſe in ſtatu gratiæ cum non ſit, ſufficiet illa diſpoſitio ad prędictum gratię effectum: quia ratione prędictę ignorantiæ ac bonæ fidei, non ponitur obex: & alioqui per attritionem auertitur voluntas à peccato ſufficienti modo, vt per ſacramentum iuſtificari poſsit, vt prædicta ſect. 2. dictum eſt. Dices, hinc videtur ſequi, neq; hanc diſpoſitionem requiri, ſi alias homo per ignorantiam excuſetur ab actuali culpa: quia vel habituale peccatũ eſt ſufficiens obex, vel non. Si primum: ergo, qui eſt tantum attritus, cum adhuc in ſe habeat habituale peccatum, ponit obicem ſacramẽto, & ſic non iuſtificabitur. Si ſecundum, ergo qui bona fide accedit cũ habituali peccato, ſine alia diſpoſitione, non ponit obicem ſacramento: ergo iuſtificabitur: nam ſacramenta conferunt gratiã non ponentib. obicem. Propter quam rationem viſus eſt ita ſentire Scotus in 4. d. 14. q. 4. ar. 3. Sed reuera non ita ſentit, vt latius dicemus agentes de ſacramento Pœnitentiæ, & de ſacramento Baptiſmi. De quo nõnulli alij idem ſenſiſſe videntur, quorum ſententia falſa eſt, vt ibi dicam. Reſpondetur ergo ad argumentum, non ſolum actuale mortale peccatum eſſe obicem ad effectum ſacramenti, ſed etiam habituale nullo modo deteſtatum ſeu retractatum ſaltem per attritionem: quia, quamdiu retractatum nõ eſt, moraliter cenſetur voluntarie permanere, & ideo eſt obex ad diuinam gratiam ſuſcipiendam.

Obiectio.

Scot.

Solutio.

Actuale peccatũ veniale non obeſt augmento gratiæ. D Thom.

Dico quarto, Vt ſacramenta conferant augmentum gratiæ, ſolum requirunt habitualem gratię diſpoſitionem, id eſt, quod in ſtatu gratiæ recipiantur. Hæc eſt ſententia D. Thom. Scoti & aliorum, quos ſtatim referam. Et quidem pars affirmatiua huius concluſionis non indiget probatione: quia gratiæ augmentum ſupponit gratiam primam. Probatur ergo altera pars negatiua, ſcilicet aliam diſpoſitionem non requiri, quia ſacramenta conferunt gratiã non ponentibus obicem: ſed qui recipit ſacramentum in ſtatu gratię non ponit obicem augmẽto gratiæ: quia ad hoc augmentum ex opere operato efficiendum, neque eſt neceſſaria aliqua actualis bona diſpoſitio, neque etiam impediri ſufficienter poteſt per prauam diſpoſitionem actualem, quę peccatum mortale non ſit, quia gratia, & augmentum eius, nõ habent formalem repugnãtiam cum quolibet actu, qui non ſit peccatum mortale.

Atque hinc ſequitur primo, actuale peccatum veniale non eſſe obicem ad hunc effectum ſacramenti ſuſcipiendum: quod de Euchariſtia docuit D. Tho. infra q. 79. art. 8. Vnde à fortiori idem diceret de cęteris ſacramentis, quę minus digna ſunt, & de Baptiſmo idem affirmat Scot. in 4. d. 4. quæſtio. 7. & idem ſentiunt frequentius Theologi, vt in particulari de ſingulis ſacramentis dicemus, & fauent Aug. & alij Patres ſupra citati, qui ſolum mortale peccatum dicunt obſtare ſacramento, ne effectum gratiæ conferat. Ratio vero eſt ſupra tacta, quia veniale peccatũ non habet formalem repugnantiam cum augmento gratiæ nec reddit ſumptionem ſacramenti ita indignam, vt ea de cauſa habeat mortalem malitiam. Quæ ratio etiam probat, peccatum veniale non eſſe obicem reſpectu infuſionis primæ gratiæ: quod verum eſt, non ſolum in iuſtificatione per ſacramentũ, ſed etiam extra ſacramentum: nam poteſt quis habere contritionem mortalis peccati, & concomitãter admittere aliquod veniale peccatum, quod non obſtabit, quo minus ſtatim iuſtificetur. Contra hãc vero doctrinam opinatus eſt Caie. inf. q. 79. art. 1. vbi ſpecialiter de Euchariſtia dicit, non ſolũ propter veniale peccatum, ſed etiam propter actualẽ diſtractionẽ impediri, ne augmentũ gratię cõferat. Quod ad cętera ſacramẽta ampliauit Pet. Soto lect. 9. de ſacra. in gene. & lect. 8. de confeſ. Et fundari poteſt hęc opinio, quia videtur abſurdum, ꝙ homo, dum actu peccat, & offendit Deũ, fiat ſanctior, ac Deo gratior. Sed nihilominus doctrina tradita apud me fere certa eſt, quia contraria nulla ratione, aut authoritate nititur, & eſt nimis rigida, ac præter humanam fragilitatem. Cum autem hoc pendeat ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, pie potius credendum eſt, ſeſe in hoc humanæ fragilitati accommodaſſe: præſertim, quia gratia habitualis in homine manens tantæ eſt dignitatis apud Deum, vt vincere poſsit, ac ſuperare leues omnes defectus, ac negligentias, & ideo ipſa ſola eſt ſufficiens diſpoſitio ad hunc ſacramenti effectum. Deniq; ratio ſupra facta, & in principiis fidei fundata, à prædictis authoribus non ſoluitur: eſt autem valde efficax, ſatiſque oſtendit, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem. Neque eſt inconueniẽs diuerſis titulis, ſeu actibus eſſe ſimul augmentum in diuina amicitia cum aliqua leui offenſione Dei, quia hæc, vt dixi, non ſunt formaliter repugnantia & in merito ex opere operantis poteſt interdum accidere per duos actus concomitantes, quorum vnus non ſit circumſtantia alterius, vt notauit Sco. in 4. d. 4. q. 7. & in 1. 2. latius tractatur.

Petr. Soto.

Dicunt vero aliqui, quamuis peccatum veniale nõ impediat, quo minus gratia in eſſe gratiæ augeatur per ſacramẽtum, propter rationem factam, impedire tamen, ne augeatur in eſſe qualitatis. Sed hæc diſtinctio in propoſito non bene accommodatur: quia qualitas illa, quæ eſt gratia, ex intrinſeca ſua natura facit gratum & proportionatum gloriæ: vnde eſſe gratiæ, & eſſe illius qualitatis idem ſunt: niſi forte eſſe gratiæ dicatur extrinſeca acceptatio ad gloriam. Sed ſub hac etiam ratione nunquam gratia augetur in eſſe gratiæ, quin augeatur in eſſe qualitatis: quia ſecundũ legem ordinariam nunquam homo acceptatur ad maiorem gloriam, quin intrinſece fiat proportionatus illi per maiorem gratiam. Ac deniq;, licet aliquando hoc fieret, vt quidam dicunt de merito per actus remiſſos, tamen in effectu ſacramenti nulla eſt probabilis ratio ad hoc aſſerendum: quia ſacramentum, cum agat vt inſtrumẽtum Chriſti, virtutem habet ad totum ſuum effectum pręſtãdum, ſi ſubiectum non ponat obicem. Neque aliam diſpoſitionem poſitiuam requirit, quam quod ſubiectum ſit gratum, vt oſtenſum eſt. Nam, ſi alia eſſet neceſſaria ad augmentũ gratiæ in eſſe qualitatis, eadem ratione diceretur neceſſaria ad augmentum in eſſe gratię, quandoquidem non tam eſſet diſpoſitio phyſica, quam moralis: aut dicendum eſt, ſacramentum nunquam augere habitum in eſſe qualitatis, niſi homo diſponatur per intenſiorem actum, quod omnino falſum eſt & improbabile.

Obiectio.

Reſponſio.

Secũdo colligitur ex dictis, quæ ſit neceſſaria diſpoſitio, vt ſacramentũ conferat propriã ſacramentalẽ gratiam, prout addit diuinam aliquam motionem, ſeu auxilium. In primis enim neceſſariũ eſt, vt homo eo tempore, quo recepturus eſt huiuſmodi auxiliũ ratione ſacramenti, ſit in ſtatu gratiæ. Tum, quia hic effectus ſacramẽtalis non datur, niſi, vt cõiunctus & fundatus in gratia ſanctificante, vt diximus: tum etiam, quia, qui eſt in peccato, indignus eſt his ſupernaturalibus donis: & ideo, quamdiu eſt in illo ſtatu, non ſunt illi debita ratione ſacramenti: quãquam poſsit Deus illa liberaliter conferre: Deus enim, qui ſapienter, ſuauiter omnia diſponit, noluit, vt huiuſmodi auxilia debita eſſent homini in peccato mortali exiſtenti. Eſt autem ſermo de auxilijs, quę ad ſanctificationem propriã ſuſcipientis ordinantur. Nam alij ſpeciales Dei concurſus, qui pertinent ad bonum aliorum, ſeu Eccleſiæ vtilitatẽ, aut vſum alicuius ſpiritualis poteſtatis, vt ad conſecrandum, abſoluendum, vel ſimiles, hæc (inquam) auxilia non

Quæ diſpoſitio requiratur ad ſacramentalem gratiam formaliter ſumptam.

lia non pendent ex gratia ſanctificante, ſed ſunt ad modum gratiæ gratis datæ, quæ propter aliorũ cõmodum, interdũ bonis, interdum malis tribuitur, vt latius infra dicetur q.64. Deinde neceſſarium eſt, vt homo non habeat actualem diſpoſitionem repugnantem huiuſmodi auxilijs, ſeu motionibus diuinis. Hæc enim, nõ ſolum per mortale peccatum, ſed etiã per veniale, & per voluntariam diſtractionem, ſeu attentionem ad res alias impediri poſſunt, vt per ſe conſtat, & latius in ſingulis ſacramentis dicemus.

SECTIO V.

Vtrum omnia ſacramenta conferant æqualem gratiam.

Quæſtionis explicatio. POteſt comparatio fieri, vel inter ſacramenta ſpecie diuerſa, vt inter Baptiſmum, & Confirmationem, & ſic de reliquis ſeptem ſacramentis: vel inter ſacramenta ſolo numero diuerſa, vt ſunt duo Baptiſmata. Prior comparatio non pertinet ad hũc locũ, ſed infra, q.65. facienda eſt. Circa poſteriorem vero duo poſſunt eſſe dicendi modi extreme contrarij. *1. Sententia.* Primus eſt, ſacramenta poſſe habere in eodem, vel diuerſis ſubiectis, inæqualẽ effectum, etiã ſi ex parte ſuſcipientium eadem ſit diſpoſitio, & æqualitas in omnib. *Palud.* Ita ſentit Palud. diſt. 4. q.1. vbi agens de Baptiſmo dicit, paruulos, qui cum ſolo Baptiſmo morituri ſunt, recipere inæqualem gratiam; quia ſunt ad inæqualem gloriam prædeſtinati. Hoc aũt colligit ſupponendo homines futuros eſſe æquales, in multitudine Angelis beatis: vnde infert futuros etiam eſſe pares in gloria, vt latera (inquit) ciuitatis ſint æqualia: angeli autem inter ſe non ſunt æquales in gloria: ergo, vt homines ſint æquales illis, neceſſe eſt, vt inter ſe non ſint æquales. Sed hoc fundamentum valde eſt infirmũ. Nã omnia fere, quæ aſſumit, nitũtur leui ac voluntaria cõiectura, ſine firmo fundamento. Nec ſolidius eſt, quod alij dicũt, homines prædeſtinari, vt in gloria accipiãt ſedes, quas angeli mali amiſerunt: angeli autem omnes ſunt in gloria inæquales, ſicut & in natura: quia acceperunt gratiã iuxta naturę proportionem, & ideo omnes homines fore inæquales in gloria. Scotus etiam eadem diſt. 4. q.8. & Gab. q.2. concl.7. licet abſolute hoc non affirment, dicunt tamen, rem eſſe dubiam, an ſcilicet ſacramentum conferat vni maiorem gratiam, quam alteri, vel propter ſolam Dei voluntatem, ſcilicet, quia prędeſtinauit vnum ad maiorem gloriam, quã alium: vel propter merita parentum, aut miniſtrorum, qui impetrant homini maiorem ſacramẽti effectum, cęteris parib. Et hoc poſterior ſecutus etiam eſt Caietanus infra q.64. art.1. qui cum Scoto adnotat, illum gratiæ gradum, qui additur ex merito, vel impetratione miniſtri, non eſſe proprie effectum ſacramenti ex opere operato, ſed concomitanter dari cum effectu ſacramẽti: atq; ita ſaluat, formaliter nõ augeri effectum ſacramenti. Fundamentum huius ſententiæ quoad priorem partem ſolum eſſe poteſt; quia diuina virtus, ac voluntas non eſt alligata ſacramento: ergo quamuis Deus ſolum promiſerit aliquem certum gradum gratiæ, poteſt voluntate ſua dare maiorem, vt prædeſtinatio conſummetur, iuxta illud Matth. 20. An non licet mihi, quod volo facere? Ex qua ratione colligitur, effectum ſacramenti ex parte vnius termini ſemper eſſe æqualem exiſtente æquali diſpoſitione ſubiecti: quia ſcilicet ſemper dabitur tanta gratia, quanta promiſſa eſt; & non minor: quia diuina promiſsio habet infallibilem effectum: ex parte autem alterius termini poterit eſſe inæqualitas: quia poteſt Deus dare vltra id, quod promiſit. Altera vero pars in eo fundari poteſt, quod vnus homo iuſtus poteſt alteri impetrare, ſeu mereri gratiam de congruo, ergo poteſt etiam impetrare, vt augeatur effectus ſacramenti.

2. Sententia. Secunda ſententia eſt, ſacramenta eiuſdem rationis ſemper habere æqualẽ effectum gratiæ, quomodocumque homo ſit diſpoſitus, dummodo non ponat obicem. Ita baptiſmus ex opere operato eandem gratiam confert homini attrito, & contrito, ſeu homini attrito, vt duo, vel vt quatuor. Et rõ eſt, quia ſacramentum, vt det ſuum gratiæ effectum, ſolum requirit, vt ſuſcipiens non ponat obicem, ergo ſacramentum operatur: quantum poteſt in homine non ponente obicem: ergo non magis operabitur in homine magis diſpoſito, quam in alio: quia, ſi operatur, quantum poteſt in eo, qui minimam diſpoſitionem habet, nihil ei ſupereſt, quod in alio operetur. Et ratio eſt, quia in non ponẽdo obicem omnes ſunt æquales, & diſpoſitio per ſe non eſt neceſſaria ad effectum ſacramenti, ſed ſolum, vt non ponatur obex. *Obiectio.* Quod ſi obijcias, quia videtur magnum incõmodum, quod recipiens ſacramẽtum, verbi gratia, Baptiſmum, cum meliori actu attritionis vel contritionis, non recipiat maiorem gratiam. *Solutio.* Reſponderi poteſt, recipere quidem maiorem gratiam, non tamen ex opere operato, ſed ex merito operãtis: in illo enim inſtanti meritum operantis coniungitur cum effectu ex opere operato, & ex vtroq; maior effectus reſultat. Ille vero exceſſus non eſt effectus ſacramenti, ſed concomitanter eſt ſimul cum illo, ſicut Caiet. dicebat de effectu, qui augetur per impetrationem, vel meritum miniſtri.

Cum æquali diſpoſitione æqualis eſt effectus ſacramenti. Dico tamen primo ſacramentum ſemper habere æqualem effectũ in ſubiecto æquè diſpoſito. Ita ſentiunt communiter Theologi. Quamuis enim non loquantur in genere de ſacramento, ſed in particulari de aliquo, & maxime de Baptiſmo, fundantur tamẽ in ratione generali, & communi omnibus, vt videre licet in D.Tho. infra q.69. art. 8. Alex. Alenſ. 4. parte. q.21. mem.3. Richar. diſt. 4. art.3. q.3. Bonauen. q. vlt. Maior. q.3. Soto diſt. 8. q.1. art.6. & fauet Damaſcen. lib.4. de fide. c.10. Cypr. Aug. & Chryſoſt. locis infra citandis. *D. Thom. Alenſ. Richar. Bonauent. Maior. Soto. Damaſc. Cyprian. Chryſoſt. Conc. Trid.* Ratio vero eſt, quia vnumquodq; ſacramentum habet definitum effectum ex certa lege, & promiſsione: ergo ex parte Dei hic effectus ſemper eſt æqualis: ergo, ſi ex parte ſuſcipientis ſit etiam æqualitas effectus ſimpliciter & abſolute erit æqualis. Primum antecedens conſtat ex ſupradictis, & ex Concil. Trid. ſeſsione 7. can.7. definiente, ſacramentum cõferre gratiã ex certa & ſtatuta lege, nam eadẽ eſt ratio de gratia, & de tanta gratia per illam legem definita. Item, quia ſicut ſignificatio ſacramẽtorum debuit eſſe determinata, ita & efficientia, quantum eſt ex parte ſacramenti. Præterea, quia ad conueniẽtem modum prouidentiæ ſpectat, vt ſingulæ cauſæ habeant certos effectus. Deniq;, quia alias eadem ratione dici poſſet, nullum ſacramentũ comparatũ ad aliud ſpecie diſtinctum, habere determinatum effectum: ſed nunc dare hunc effectum, poſtea aliũ pro Dei arbitrio, quod eſt manifeſte contra debitam inſtitutionem ſacramentorum, & contra doctrinã Cõcilij Trid. ſeſsione 7. & Flor. in decreto Eugenij. *Floren.* Prima vero conſequẽtia primo ex dictis eſt manifeſta. Quia rationes factę non ſolum probant, debuiſſe effectum ſacramenti eſſe determinatum, quoad minimum, ſed etiam quoad maximũ effectum producẽdum in tali ſubiecto ſic diſpoſito: nec eſt maior ratio de vno termino, quã de alio. Quapropter, ſi fingamus, Deum ſuo arbitrio interdum augere huiuſmodi effectum exiſtẽte ęquali diſpoſitione ex parte ſuſcipientis, ille exceſſus non poteſt dici effectus ſacramenti: ſed eſſe donum quoddã mere gratis à Deo collatũ concomitanter cum effectu ſacramenti, ſicut Caie. dicebat de impetratione ſeu merito miniſtrorum. Atq; hinc probata relinquitur ſecunda conſequentia, quia ſi ex parte paſsi eſt æqualitas, & etiã ex parte agentis, ſcilicet ſacramenti, non eſt vnde effectus ſit inæqualis. Nam circumſtantiæ tẽporis, loci: aut aliæ eiuſmodi, nihil conferre poſſunt, vt effectus ſacramenti ſit maior, vel minor: quia effectus ſacramento-

mentorum, nec pendent ex tempore, nec ex propinquitate, aut diſtantia loci, dummodo ſacramentum reuera fiat, & ſuſcipiatur. Et confirmatur tota hęc ratio ex Cyp. Epi. 59. vbi agens de ſacramēto Baptiſmi dicit, habere apud omnes homines vnam diuini muneris æqualitatem, ſed Illic (inquit) æqualitas diuina ſpiritalis exprimitur, quod pares, atq; æquales ſint oẽs homines, quando à Deo ſemel facti ſunt: & poſsit ætas noſtra in incrementis corporum ſecundum ſæculũ, non ſecundum Deum habere diſcrimẽ: neq; gratia ipſa, quæ baptizatis datur pro ętate accipientium, vel minor vel maior tribuitur, cum Spiritus ſanctus, non de menſura, ſed de pietate ac indulgentia paterna, æqualis omnib. præbeatur: nã Deus, vt perſonam non accipit, ſic nec ætatem: cum ſe omnib. ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Et eandem doctrinam indicat Chryſoſt. ho. 24. in Acta, tractans illa verba, c. 10. Dans illis par donũ, ſicut & nobis. Poſſet tamen aliquis hæc loca explicare, de æqualitate doni quoad ſubſtantiã, non vero quoad intẽſionem: quia reuera prædicti ſancti de hoc præcipue loquuntur. Tamen ſi doctrina eorũ, & ratio attendatur, æquè de vtraq; æqualitate procedit. vt magis explicuit idem Cypr. li. 4. Epiſt. 7. alias Epiſt. 76. circa finem dicens. An cõſecuti ſunt quidem gratiam dominicam, ſed breuiori, & minori mẽſura muneris diuini, ac ſpiritus ſancti, vt habeantur quidem Chriſtiani, non ſint tamẽ cæteris adæquandi? quinimo Spiritus ſanctus non de menſura datur, ſed ſuper credentem totus infunditur: nam ſi dies omnibus æqualis naſcitur, & ſi ſol ſuper omnes pari & æquali luce diffunditur, quanto magis Chriſtus Sol, & dies verus, in Eccleſia ſua lumen vitæ æternæ pari æqualitate elargitur? Quod latius poſtea perſequitur.

Cyprian.

Chryſoſt. Act. c. 10.

Effectus ſacramenti de lege ordinaria non augetur eadem diſpoſitione exiſtente.

Dico ſecundo ſecundum legem ordinariam, & ſecluſis miraculis, nec concomitanter augeri effectum ſacramenti ex ſola Dei volũtate, & prædeſtinatione, neq; ex ſolo merito, vel impetratione miniſtrorum vel aliorũ, ſi ſuſcipiẽtis diſpoſitio ſemper ſit eadem. Probatur prior pars: quia licet ex diuina prædeſtinatione, & electione oriatur, vt vnus maiorẽ gratiam recipiat, quã alius, tamen hoc non fit regulariter, niſi per media conſentanea, & ad hunc effectũ accommodata: quia hoc pertinet ad ſuauẽ Dei prouidẽtiã, & perfectam prædeſtinãdi rationẽ. Vnde, ſi duo ſint prædeſtinati ad inæqualem gloriã, non inde fit, recepturos eſſe inæqualẽ gratiam per Baptiſmũ in infantia receptũ, ſi in ea ætate ſint morituri: ſed potius fit, ita Deum illis eſſe prouiſurum, vt alter non decedat, donec illi applicetur mediũ, quo maiorẽ gratiã conſequatur. Et confirmatur, quia alias eadẽ ratione dici poſſet, interdũ ſaluari infantes ſine ſacramẽto Baptiſmi, ſolum quia prædeſtinati ſunt, & ex Dei voluntate datur illis gratia, & remiſsio peccati ſine medio ad hunc effectum inſtituto. Item, eadẽ ratione dicere poſſet aliquis, eundem actum, cæteris omnib. parib. eſſe in vno magis meritoriũ, quam in alio, ſolum, quia prædeſtinatus eſt ad maiorẽ gloriã, q̃ per ſolum illũ actum eſt conſecuturus. Deniq; hoc ſenſu dicunt Sancti citati, Deum, ꝙ in ſe eſt, æqualiter ſe præbere omnib. per ſacramenta. Et ita hanc priorem partem confirmant omnia adducta in pręcedenti aſſertione. Poſterior vero pars ſumitur ex Aug. li. 4. de Bapt. c. 20. & tract. 5. ſuper Io. & Amb. li. de myſterijs. c. 5. Cyp. ſerm. de Baptiſmo Chriſti, vbi hoc eleganter docet. Et Nazian. orat. 40. in ſanctum Baptiſma, ſatis poſt mediũ. Vbi comparat miniſtrũ bonũ, vel malũ, ſigillo ferreo, vel aureo, ꝙ eundẽ effectũ Chryſ. ho. de reditu ſuo ex Aſia. vbi ſic loquitur. Multi me abſente baptizati ſunt, & qd tunc? nihil minus habet gratia, non claudicat donum Dei: abſente me baptizati ſunt, ſed præſente Chriſto ſunt baptizati. Ratio vero eſt: quia effectus ſacramenti non datur ob meritum miniſtri, ſed ſolius Chriſti, propter ꝙ ait Paul. 1. ad Cor. 1. Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis? vbi hoc D. Th. notat. Dices: hac ratione ſolũ probari ꝓprium effectũ ſacramẽti formaliter ac ꝓprie loquẽdo nõ augeri per orationem, aut meritum miniſtri: non vero probari, ꝙ nullus gradus gratiæ poſsit adiungi effectui ſacramenti propter orationem miniſtri. Vnde D. Th. infra q. 64. art. 1. ad 2. ſic inquit. Effectus ſacramenti non datur melior per meliorem miniſtrũ: aliquid tamen annexum impetrari poteſt recipienti ſacramentũ per deuotionẽ miniſtri. Et q. 82. art. 6. eodem ſenſu dicit: ꝙ Miſſa melioris ſacerdotis magis eſt fructuoſa ex deuotione ſacerdotis orantis. Sed, licet verum ſit, miniſtrum ſacramenti poſſe mereri de congruo, & impetrare aliquid vltra effectum ſacramenti, non tamen poteſt immediate mereri gratiam ſanctificantem, vel aliquem eius gradũ abſq; proprio actu, vel merito ſuſcipientis: in hoc n. merito vel impetratione non eſt maior ratio, vel efficacia in miniſtro ſacramenti, q̃ ſit in quolibet alio homine ęquè iuſto pro alio orante, aut bene operante, cæteris paribus: quia miniſter in hac oratione tantum ſe gerit vt perſona priuata: ſolumq; concomitanter adiungit orationem ſuam miniſterio ſacramenti: neq; habet aliquam ſpecialem promiſsionem, aut valorem in ſuo opere, vel oratione: ſed nullus hominum præter Chriſtum poteſt alteri mereri, vel impetrare gratiam ſanctificantem ſine actu, vel diſpoſitione eius: alias poſſem ego mereri, vel impetrare, vt alicui remitteretur peccatum ſine contritione: quod eſt aperte falſum. Nam licet poſsimus mereri alteri de cõgruo primam gratiam, merendo illi bonum motum, quo ſe ad illam diſponat, vel merendo ẽt applicationem ſacramẽti, ſi opus ſit: mereri tamen alicui gratiã dandã ſine ſufficienti diſpoſitione, & ſine ſacramento, eſt præter legẽ Dei ordinariã. Et ideo ſine ſpeciali miraculo impetrari non põt: alias poſſem ſts etiam à Deo mereri, vt paruulus ſine Baptiſmo ſaluetur, vel vt paruulus iam baptizatus creſcat in gratia, antequam poſsit habere actum. Quid enim refert impetrare hoc augmentum concomitanter eo tempore, quo datur Baptiſmus, vel poſtea: aut ſi ſemel hoc augmentum impetrari põt, cur non iterum atq; iterũ? at vero magnum abſurdum eſſet hæc omnia admittere ſecundum ordinariam legem: alioquin fieri poſſet, vt paruulus, vel adultus dormiens, aut nihil de ſalute ſua cogitans vnico momento abundantiſsimã gratiã conſequatur, ſi multi iuſti pro illo orant, & vnuſquiſq; aliquẽ gratię gradũ illi impetrat: deberemus ẽt oẽs pro paruulis ſic orare, vt in gratia creſcant, etiam dum incapaces ſunt propriorum actuum. Hoc aũt eſt plane falſum, & inauditum in Eccleſia. Signum ergo eſt, non eſſe poſsibilem huiuſmodi modũ meriti ſecundum legẽ ordinariam, aut ſine ſpeciali miraculo. Cuius ratio propria eſt, quia eſſentiale præmium meritorum eſt gloria, quæ gratiæ reſpondet: & ideo non augetur gratia, niſi per propria merita, vel per merita Chriſti ſufficienter applicata per ſacramentum: vnde cum aliquis pro alio orat: aut ei de congruo meretur, per illammet orationem, vel meritoriã operationẽ, ſibi ipſi meretur de condigno præmium gratiæ, & glorię proportionatum, & adæquatum. Et ideo nõ poteſt mereri alteri immediate tale præmiũ: aliquod autẽ auxilium, vel bonum motum, quo alter ſe præparet ad gratiam ſuſcipiendam, mereri poteſt: quia hoc eſt quaſi accidentarium præmium reſpectu merentis. Reſpectu aũt alterius, eſt principiũ, quo ſe diſponat ad gratiã, vel augmentum eius obtinẽdum. Et ideo huiuſmodi meritum ſolum habet locum reſpectu adultorum, qui ſunt capaces diuinarum motionum. Vnde fit tandem: vt oratio miniſtri poſsit prodeſſe ſuſcipienti ſacramentum, ſi adultus ſit, vt à Deo moueatur, quo melius ſe diſponat ad ſuſcipiendũ ſacramenti effectum: non tñ, vt immediate, ac ſine meliori diſ-

Auguſt. Ambroſ.

D. Thom.

ri diſpoſitione, abundantiorem gratiam recipiat.

Dico tertio. Sacramentum eiuſdem rationis confert maiorem effectum gratiæ homini melius diſpoſito. Hæc eſt communis ſententia Theologorum, quos retuli. Tenet etiam Ledeſm. 1. p. 4. q. 22. art. 4. dub. 2. & eam indicat Damaſ. li. 4. c. 20. dum inquit, Quamuis peccatorũ remiſsio omnib. æque per Baptiſmũ detur, Spiritus tñ gratiæ pro fidei, ac præcedentis purgationis modulo, ac ratione comparatur. *Con. Trid.* Idem colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. dicẽte, Nos, iuſtificari, iuſtitiam in nobis recipientes, vnuſquiſq; ſuam ſecundum menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundum propriam vniuſcuiuſque diſpoſitionem, & cooperationem. Et loquitur eo loco de iuſtificatione, quæ fit per Baptiſmum. Ratio à priori huius concluſionis petenda eſt ex Chriſti inſtitutione, potuit enim ita inſtituere, & promittere gratiam vnicuique ſacramento, vt voluerit, illam non eſſe abſolute æqualem in omnibus ſed proportionalem, & accõmodatam vniuſcuiuſq; diſpoſitioni. *Vt melius diſpoſito maior gratia tribueretur, oportuit.* Quod vero ita fuerit facta inſtitutio, ſolũ põt congruentijs declarari. Primo, quia ad ſuauem Dei prouidentiam, & ſapientem, ac iuſtiſsimam diſtributionem pertinet, vt melius diſpoſito maior gratia conferatur. Secundo fuit hoc expediens, vt homines excitarentur ad recipienda ſacramenta cũ maiori deuotione, & reuerentia ſaltem propter ſpem maioris fructus. Tertio, quia cauſæ naturales melius operantur circa paſſum melius diſpoſitum: decuit ergo, vt cauſæ gratuitæ (vt ſic dicam) eandem proportionem obſeruent. Nec ad hæc omnia ſatis eſt, vt homo ipſe per meliorem diſpoſitionem aliquid amplius mereatur, vel obtineat: quia hoc totũ eſt ex opere operantis. Vnde non ſufficit ad propriã cauſalitatem ſacramentorum, quæ eſt ex opere operato. Et confirmatur, quia ſi duo accedant ad ſacramentum cum ſola attritione, in gradu tamen & perfectione inæquali, vel recipiunt æqualem gratiam, & ita non iuſtificabuntur iuxta vniuſcuiuſque diſpoſitionem, quod eſt contra Concilium: vel vnus recipit maiorem gratiã quam alius: & ita neceſſe eſt ſacramentũ ex opere operato habere maiorem effectum in vno, quam in alio, quia attritioni ſecũdum ſe nullus gradus gratiæ reſpondet. *Obiectio.* Sed ad hoc reſpõdere poteſt aliquis, duplicem gratiam eſſe ibi conſiderandam: alteram per modum gratiæ primæ, quæ datur ex opere operato virtute ſolius ſacramenti: & hanc eſſe æqualem in vtroque homine: quia vt argumentum probat, nihil huius gratiæ reſpondet attritioni ſecundum ſe. Altera vero gratia poteſt ibi conſiderari per modum augmenti, quatenus attritio, iam informata gratia fit meritoria coram Deo: videtur enim eſſe meritoria alicuius augmenti gratiæ, cum prior gratia nullo modo ratione illius data ſit, ſed ſolum ratione ſacramẽti. Sed hæc reſponſio ſupponit quiddam, vel falſum, vel valde incertum: ſcilicet, per attritionem informatam gratia ſacramẽtali mereri hominem augmentum gratiæ in eodem inſtanti conferendum. *Attritio, quæ eſt diſpoſitio ad primam gratiam falſò fingitur eſſe meritoria noui augmenti.* Nam, cum ipſa ſacramentalis gratia ſimul detur ratione attritionis in genere cauſæ diſpoſitiuæ, ſine cauſa dicitur, habere eandem attritionem cauſalitatem meritoriam circa nouum gradum gratiæ: alias eadem contritio, quæ, vt antecedit primam gratiam, eſt diſpoſitio ad illam, vt informata per illam eſſet meritoria noui augmenti, quod eſt falſum, & contra omnes, vt conſtat ex materia de gratia. Vnde confirmatur, quia ſi homo cõtritus ſi ſimul ſacramentum ſuſcipiat, non meretur augmentum gratiæ: ergo multo minus illud merebitur homo attritus. Ac tandem, quia per illam attritionem meretur primam gloriam, quantum poteſt, & illud eſt condignum premium. Deinde, quidquid de hoc ſit, non ſatis fit argumento: quia formaliter loquẽdo de gratia prima, qua ſanctificatur homo, & transfertur de morte ad vitam, illa non daretur ſecundum propriam vniuſcuiuſque diſpoſitionem, ſi æqualis eſſet: at hoc repugnat doctrinæ Concilij Trid.

Sed quæres, quænam ſit hæc melior diſpoſitio hominis ſuſcipientis ſacramentum, ratione cuius creſcit ſacramentalis effectus: *Quæ ſit diſpoſitio, qua creſcit ſacramentalis effectus.* fieri enim poteſt, vt vnus excedat alterum in habituali gratia, & ſanctitate, non tamen actuali deuotione & reuerentia: in ipſa etiam actuali diſpoſitione poteſt eſſe diuerſitas, vel in ſpecie actu, vt ſi vnus ſit attritus, & alter contritus, &c. vel in intenſione, vt ſi vnus accedat cum affectu charitatis intenſo, alius cum remiſſo: vel in multitudine actuum: vt ſi vnus accedat cum vno actũ, alius cum duobus, alius cum pluribus: vel in actuali, vel virtuali præſentia: vt ſi quis in eodem momento, in quo recipit effectum ſacramenti, ſit in actuali diſpoſitione, alius vero, licet proximo antecedenti tempore multis actibus ſe diſpoſuerit, in ipſa tamen actuali ſuſceptione ſacramenti non habeat huiuſmodi actum phyſice præſentem. Nam tota hæc diſpoſitio cenſetur actualis: quia per propriũ actum facta eſt, & moraliter manet, licet phyſice, nõ duret. In hac igitur tanta diſpoſitionum varietate, & quacunq; alia, quæ facile excogitari poteſt, dicendum videtur, ad effectum ſacramenti maxime conferre actualem diſpoſitionem: quia in ea maximum locum habet congruentiæ adductæ, ob quas ſacramentum ita eſt inſtitutum, vt maiorem conferat gratiam melius diſpoſito: nam moraliter loquẽdo, illa eſt proprie diſpoſitio: nam in ea aliquid homo de ſuo confert, cum diuina gratia, vt dignius ſacramentum recipiat: habitualis autem gratia potius pertinet ad quandam perſonæ dignitatem, & ad excludendum impedimentum peccati. Deinde addẽdum, hanc diſpoſitionem moraliter eſſe cõſiderandam: nam illa, quæ penſatis omnibus circumſtãtijs, melior eſt & laudabilior, & magis proportionata ad effectum ſacramenti, conducet ad augmẽtum eius: & hoc modo inter alias circumſtãtias poterit etiam iuuare maior gratiæ dignitas, quatenus aliquo modo redundat in actum, & facit illum eſſe maioris valoris, ac dignitatis moralis.

DISPVTATIO VIII.

De tempore, in quo ſacramenta gratiam conferant.

Tria ſunt tempora, de quib. diſputare poſſumus. Primum eſt, quod duratione antecedit ſuſceptionem ſacramenti. Secundum eſt illud, in quo ſacramentum recipitur. Tertium eſſe poteſt poſt tranſactam ſuſceptionem ſacramenti: de quibus ſigillatim dicendum eſt.

SECTIO I.

Vtrum ſacramenta interdum conferant gratiam ex opere operato antequam recipiantur.

Ratio dubitandi eſſe poteſt: quia interdum contingit conſequi effectum ſacramenti per ſolum votum & deſiderium ſacramenti: quod inductione oſtendi poteſt in quinque ſacramentis, quæ ad vtilitatem ſingulorum fidelium inſtituta ſunt: nam de duobus alijs, quæ ſunt ordinata ad bonum totius communitatis, ſcilicet Ordine & Matrimonio, nemo exiſtimare poteſt, quod conferant ſacramentale effectum, per ſolum ſui deſiderium. Quis enim dicat conſequi aliquem ſacramentalem gratiam Ordinis, vel Matrimonij, eo quod ordinari, aut vxorem ducere cupiat. Et ratio eſt aperta: quia hæc duo ſacramenta inſtituta ſunt ad iuuandos homines in tali ſtatu, vel dignitate conſtitutos: & ideo donec reipſa, in eo ſtatu conſtituantur, non eſt cur recipiãtur ſacramentales effectus illorum ſacramentorum: nõ conſtituuntur autem in eo ſtatu per ſolum deſiderium

rium, ſed per realem ſuſceptionem talium ſacramẽtorum. Ex alijs igitur ſacramentis Baptiſmus in ſolo voto ſuſceptus peccatũ originale delet, & hominem in Chriſto regenerat, qui eſt proprius effectus talis ſacramenti: & ſimiliter ſacramentum Pœnitentiæ in voto acceptum reſuſcitat ſpiritualiter hominem, & tollit mortale peccatum poſt Baptiſmum commiſſum. Præterea, ſacramentum Euchariſtię tãtum ſpiritualiter acceptum, & non ſacramentaliter, auget gratiam, vt ſentit D. Tho. infra q. 90. art. 1. ad 3. vbi propter hanc cauſam generaliter dicit, effectum ſacramenti poſſe ab aliquo percipi, ſi ſacramentum habeat in voto, quamuis non accipiat in re: atq; idẽ dixerat. q. 66. art. 11. 68. art. 2. 73. art. 3. Vnde Soto d. 11. q. 2. ar. 1. refert, quoſdam aſſeruiſſe, ſacramentum Euchariſtiæ ſolũ ſpiritualiter ſuſceptum interdum dare effectum ex opere operato, ſaltem in extrema neceſsitate. Denique eadem fere ratio eſt de Confirmatione, & Extrema vnctione, quod ſcilicet effectus ſuos præbeant per ſolum deſiderium ſui, præſertim in caſu neceſsitatis, ſi re ipſa ſuſcipi non poſſint: quia licet hæc duo ſacramẽta non ſint tam neceſſaria, ſunt tamen valde vtilia, & vrgente neceſsitate mortis, vel fidei confitendæ poſſunt dici moraliter neceſſaria. Ratio vero generalis eſt, quia hęc ſacramenta inſtituta ſunt ad ſubueniendum humanę neceſsitati, & infirmitati, cui homo ſępe ſubeſſe põt, cum ſacramentum ſuſcipere non poteſt: ergo ad benignitatem & liberalitatem Chriſti pertinuit, ita inſtituere hæc ſacramenta, vt poſsint effectus ſuos conferre, tantum per fidem, & deſiderium applicata, præcipue in caſu neceſsitatis: ſicut olim paſsio Chriſti, antequam in re exhiberetur, per fidem viuã applicata, effectus gratiæ præſtabat: quia neceſsitas illius temporis hoc exigebat.

D. Thom.

Sacramenta antequam re ipſa applicentur, non tribuũt gratiam ex opere operato.

Nihilominus dicendum eſt, ſacramenta nunquã conferre gratiam ex opere operato, antequam re ipſa ſumantur, ſeu applicentur. Ita ſentit Alex. Alenſ. 4. p. q. 41. memb. 3. art. 3. vbi in ſpecie de Euchariſtia loquitur: generalius & expreſsius hoc docuit Soto loco ſupra citato, & diſt. 12. q. 1. art. 1. & Ledeſ. 1. p. 4. q. 21. artic. 1. vbi dicit per ſacramentum in voto non recipi effectum ſacramenti ex opere operato, ſed alium: addit tamen forte per huiuſmodi deſiderium bonum de altero obiecto cæteris paribus, ſed hæc limitatio non eſt neceſſaria, quia cum per deſiderium ſacramenti nihil omnino detur ex opere operato fructus eius eodem modo comparatur ad fructum alterius boni deſiderij, quo ipſamet deſideria inter ſe fuerint æqualia, vel inæqualia in bonitate morali, vel in ratione meriti. Vnde idem author. p. 22. arti. 4. dub. 1. eandem ſententiam ſine limitatione repetit. Et probatur primo, quia effectus ſacramentorum non ſunt promiſsi, niſi reali vſui ſacramentorũ, vt patet ex illis verbis, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam. Secundo probatur aperte in quibuſdam effectibus propriiſsimis ſacramentorum: vt ſunt character Baptiſmi, vel Confirmationis, quos certiſsimum eſt, non magis poſſe conferri per ſolum votum, ſine reali ſuſceptione ſacramenti, quam characterem Ordinis. Nam ſi per Baptiſmum in voto imprimeretur character, non poſſet poſtea recipi Baptiſmus in re. Et quamquam hic effectus non pertineat ad effectus gratiæ, de quibus nunc loquimur, tamen ſumimus argumentum à paritate rationis, ſeu à ſigno. Alius effectus eſt in Baptiſmo, remiſsio totius pœnæ ſimul cum culpa: hic enim non datur per baptiſmum in voto ad modum operis operati: alias omnes Catechumeni, qui iuſtificarentur per contritionem includentem Baptiſmum, conſequerentur remiſsionem totius pœnæ, quod falſum eſt. Tertio à poſteriori poteſt ratio ſumi, nam, qui accepit ſacramentum in voto & deſiderio, quando poſtea re ipſa illud ſuſcipit, integrum effectum ſacramenti ex opere operato recipit: ergo ſignum eſt, ſacramentum nihil prius contuliſſe ex opere operato: alias idem numero ſacramentum ſæpius conferret effectum ſuum: vnde poſſet quis etiam dicere, ſi poſt ſumptum ſacramentum iterum quis cogitet de tali ſacramenti ſumptione, atque de illa gaudeat, & de nouo in ea conſentiat, per huiuſmodi actum accipere effectum ex opere operato, quia non minus horum eſt gaudium de vſu ſacramenti, quam deſiderium eius, vnde non eſt, cur ſit minus efficax.

Ledeſma.

Ad rationẽ dub. reſpondetur.

Ad rationem ergo dubitandi propoſitam reſpondetur, negando inductionem factam, nam, quando datur prima gratia, vel remiſsio peccati per ſolam contritionem includentem votum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, ille effectus non eſt proprie ex opere operato talium ſacramentorum, ſed eſt idem effectus, qui reſponderet contritioni, vt diſpoſitioni operãtis, qui effectus ſuo modo, & in ſuo genere eſt connaturalis tali diſpoſitioni, & ideo, & ſemper illum habuit ante ſacramentorum inſtitutionem, & poſt ſacramenta inſtituta eundem retinuit, cum ordine tamen & habitudine ad aliquod ex dictis ſacramentis, quod in voto includit. Cuius ſignum eſt, quia ſola attritio, etiam ſi fiat cum expreſſo voto ſacramenti ſuſcipiendi, non ſufficiet ad illum effectum, niſi ſacramentum realiter applicetur: quia nimirum applicatum per ſolum votum non ſufficit ad dandum effectum, & ideo nunquam datur, niſi alias ipſe actus operantis ex ſe ſit ſufficiens diſpoſitio ad gratiam obtinendam: & tunc illa non eſt proprie effectus ſacramenti, ſed diſpoſitionis cum ordine ad ſacramentum. Ad aliud de Euchariſtia reſpondetur, per deſiderium Euchariſtiæ formaliter, ac proprie non comparari ſacramentalem effectum Euchariſtiæ: obtineri tamen maiorem vnionem ad Chriſtum per gratiam, & charitatem ex merito operantis, ſi ille in gratia ſit. Nam, ſi fortaſſe ſit in peccato, etiam ſi tale deſiderium habeat putans inuincibiliter ſe eſſe in gratia, nullum gratiæ effectum obtinebit, quod etiam eſt ſignum, ibi non interuenire effectum ex opere operato. Cum ergo D. Tho. ait, effectum ſacramenti recipi interdum per votum ſacramenti, non loquitur de effectu ſecundum relationem effectus (vt ſic dicam) ſed ſecundum naturæ ſimilitudinem, quemadmodum interdum dicimus, effectum ignis interdum fieri ex ſole ſine igne: non quia, quando fit, tantum à ſole, tunc ſit effectus ignis, nam re vera non eſt, cum ab illo non fiat, ſed quia ille effectus eſt eiuſdem rationis cum eo, qui fieri ſolet ab igne: ita ergo effectus ſacramenti dicitur fieri per votum ſacramenti, non qnia ſit effectus ſacramenti: ſed quia eſt quidam effectus eiuſdem rationis cum illo, qui per ſacramentum daretur, ſi re ipſa applicaretur: & hoc ſenſu dixit etiam Concil. Trident. ſeſſ. 13. capit. 8. Eos, qui voto cœleſtem panem edunt fide viua, quæ per dilectionem operatur, fructum eius, & vtilitatem ſentire. Quia nimirum in charitate creſcunt, & magis in Chriſto vniuntur, qui eſt fructus illius ſacramenti, quamuis tũc non ſit ab illo ſacramento, vt à propria cauſa, ſed vt ab obiecto: atque hic plane eſt ſenſus D. Thom. in citato loco.

Sacramentũ in voto non confert effectũ gratiæ, niſi actus operantis ſit ex ſe ſufficiẽs ad illam diſpoſitio.

Con. Trid.

Non omnis effectus ſacramenti obtineri poteſt per votum ſacramenti.

Aduertendum vero eſt, non omnem effectum ſacramenti poſſe obtineri per ſolum votum ſacramenti, etiam in prædicto ſenſu, ſed ſolum illum, qui proportionatus eſt diſpoſitioni, vel merito operantis, aliquis enim effectus ſacramenti talis eſt, vt nunquam per merita, vel diſpoſitionem obtineri poſsit, vt de charactere diximus: & idem eſt de remiſsione peccati cũ ſola attritione, vel de remiſsione totius pœnę ſine cõdigna ſatisfactione: & fortaſſe aliquod genus auxilij datur per ſacramenta realiter ſuſcepta: quod ſine illis nunquã datur. Alij vero ſunt effectus ſacramentorũ, quorũ ſimiles obtineri poſſunt per merita, vel diſpoſitionem operãtis, vt ſunt remiſ-

remiſsio peccati,& prima gratia, charitatis augmẽtum,ſeu nutritio, auxilium ſufficiens ad vincendas tentationes:& hi effectus dicuntur interdum fieri in voto ſacramenti in ſenſu iam explicato. Vnde patet reſponſio ad aliam partem de Confirmatione &Extrema vnctione: quia in illis multo minor eſt neceſſitas. Ad congruentiam vero ibi inſinuatam reſpõdetur,potuiſſeChriſtum illo modo inſtituere ſacramenta,ſi vellet: quod autem non fecerit, conſtat ex dictis: & quia nullum eſt probabile fundamentum, vel authoritas ad explicandam aliter voluntatem,& inſtitutionem eius,nec oportuit aliter fieri:quia hoc modo ſatis ſubuentum eſt humanæ neceſsitati:& alioqui magis conſentaneum eſt naturis rerum, vt cauſa efficiens,quale eſt ſacramentum,prius exiſtat, quam operetur: & ad conciliandam reuerentiam & amorem ad vſum ſacramentorum conueniens fuit, vt haberent proprios effectus, quos in ipſo vſu conferrent,& non abſque illo.

SECTIO II.

Vtrum ſacramenta conferant gratiam, dum ſuſcipiuntur in aliquo tempore,vel inſtanti.

IN hac re certum eſt,ſacramenta maxime conferre effectum gratiæ ſanctificantis: quoniam actu ſuſcipiuntur,ſi in ſuſcipiente non ſit obex,vt patet ex definitionibus Conciliorum ſupra adductis, & ex omnibus alijs hactenus diſputatis de hoc effectu:& ex illa ratione generali, quod cauſa efficax ſtatim operatur,ac eſt,ſi ex parte effectus, vel ſubiecti nõ ſit repugnantia: ſed ſacramentum de ſe eſt cauſa efficax gratiæ,& ex parte ipſius gratiæ non repugnat ſtatim fieri:ergo,ſi ex parte ſubiecti non ſit obex, ſtatim ſacramentum operabitur. Locutus ſum autem de effectu gratiæ ſanctificantis ſeu habitualis,quia ſacramentalis gratia, prout ſpeciale auxilium ſignificat, non ſemper datur ſtatim, quoniam ſacramentũ accipitur, etiam ſi tunc ſuſcipiens non ponat obicem, ſed poſtea tempore opportuno iuxta finem,& inſtitutionem ſacramẽti,vt verbi gratia, quando homo recipit ſacramentum Confirmationis,ſtatim recipit augmentum gratiæ,& plenitudinem Spiritus ſancti per dona habitualia ſeu eorum perfectionem,nõ tñ ſtatim recipit in actu ſecundo ſingulare auxilium ad confitendam fidem: ſed tunc recipit illud quaſi in actu primo, ſeu conſequitur ius ad obtinendum illud,cũ oportuerit,& ſimile eſt de ſacramento Ordinis,Matrimonij,& alijs. Quod aũt hic effectus nõ ſtatim detur neq; eſt ex defectu ſacramenti,neq; ex defectu ſuſcipiẽtis,ſed ex vi ipſius inſtitutionis,quæ facta eſt modo accommodato tali effectui: Gratia enim habitualis, quia natura ſua eſt permanens, & magna perfectio,quæ ſemper,&ad omnia poteſt eſſe vtilis,ideo merito ſtatim datur: auxilium vero actuale,non eſt de ſe durabile ac permanens,nec propter ſe datur, ſed ſolum propter aliquem actum exercendum:& ideo ex ſe poſtulat, vt tunc ſolum detur, quoniam eſt tempus oportunum ad exercendũ actum,propter quem datur,tunc aũt ſtatim infallibiliter datur, ſi pro eo tempore homo obicem non ponat:& ita in hoc potius conſpici poteſt perfectus modus quem ſacramenta habent conferendi gratiã, ſcilicet tempore oportuno, & vnicuique gratiæ accommodato.

Speciale auxilium,qui eſt effectus ſacramenti, ſe[...] non datur [...] cum [...]amento.

Vtrum ſacramenta cõferant gratiã in tempore, an in inſtãti.

Supereſt vero circa priorem partem vulgaris difficultas,an ſacramenta conferant gratiam habituale in tempore, vel in inſtanti:& ſi in inſtanti, quodnam illud ſit. Ratio autem difficultatis eſt, quia ſacramentum,ſeu vſus eius non ſit in inſtanti:ſed in tẽpore: quia ſucceſsiue fit: ergo non poteſt efficere gratiam,quando fit, quia tunc nõdum eſt perfectũ, neque habet ſuam abſolutam ſignificationem, & ideo ſimpliciter loquendo, nondum eſt ſacramentum,vt patet in forma Baptiſmi, vel Euchariſtiæ: quamdiu enim quis profert verba. Hoc eſt corpus, donec abſoluat vltimam particulam, meum, nondum fecit ſacramentum, & idem eſt de cæteris. Ergo toto illo tempore, quo fit ſacramentum, non fit gratia,quia nondum eſt ſacramentum,per quod efficienda eſt. Rurſus, cum primum ſacramentum abſoluitur, iam non eſt, quia cum ſit Ens ſucceſsiuum, deſinit per primum non eſſe(loquor de ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu) ergo nunquam ſacramenta conferunt gratiam, dum fiunt,vel exiſtunt.

1. Sententia.

Ad hanc difficultatem varij ſunt modi reſpondendi. Primus eſt,ſacramenta conferre gratiam non in inſtanti,ſed in tempore, non definito, ac certo,ſed indeterminato, ſcilicet, in illo tempore,quod immediate antecedit illud inſtans, quod eſt primum non eſſe ſacramenti, nam in illo inſtanti conſummatur ſacramentum extrinſece. Ergo in tempore immediate ante illud conſummatur intrinſece,ergo in eodem tempore immedite ante illud,confert ſuum effectum:quia operatur ſtatim, ac eſt, cum ſit efficax: ſed tempus illud,quod immediate antecedit inſtãs, eſt indeterminatum,quia nulla pars temporis ſecũdum ſe totam,immediate cõiungitur, ſeu antecedit ante aliquod inſtans,vt per ſe notum eſt:ergo ſacramentũ confert gratiam in tempore indeterminato, ita vt qualibet particula temporis deſignata nõ fiat gratia in tota illa, ſed in minori, ac in minori,etiã ſi in infinitũ procedatur, verſus prędictum inſtans extrinſecum, quod eſt primum non eſſe ſacramenti. Vnde etiam fit,ſacramentum non conferre gratiam per aliquam ſui partem determinatam, ſeu quãdiu illa durat, ſed per indeterminatam. Quod autẽ hic modus conferendi gratiam non ſit impoſsibilis,ita poteſt à contrario declarari, nam peccatum committi poteſt in tempore immediate ante hoc inſtãs, & nõ antea, neq; poſtea, ergo & gratia põt deſinere eſſe intrinſece in tempore immediate ante inſtans: ergo eadem ratione poteſt in eadem menſura incipere. Antecedens patet, ſi conſtituamus hominem iuſtum habentem præceptum amandi Deum ante primum inſtans mortis:nam, ſi hic homo toto hoc tempore non diligat, peccat mortaliter, & perdit gratiam, & non in ipſo inſtanti mortis, quod eſt primum non eſſe hominis,tum quia immediate ante illud inſtans tranſgreſſus fuerat præceptum,nam pro illo tempore obligabat,& non pro inſtanti mortis:ergo ante illud inſtans peccauit, & perdidit gratiam,quę nec ſimul eſt cum peccato,nec prius amittitur,quam peccatum committatur: tum etiã,quia non põt aliquis toto tempore vitæ eſſe in gratia,& in primo non eſſe,illam perdere: neq; etiam peccat, & perdit gratiam in aliquo inſtanti ante inſtans mortis,quia,quolibet ſignato,inter illud, & inſtans mortis mediat tempus,in quo poteſt impleri pręceptum,ergo nondum erat violatum præceptum:nec gratia erat perdita:ergo non potuit amitti,niſi in tẽpore immediato ante inſtans.

Refutatur iſta ſententia.

Nihilominus hæc ſententia falſa eſt, primo quidem,quia ille modus inceptionis.tam gratię,quam cuiuslibet qualitatis eſt impoſsibilis: vnde omnes Philoſophi duos tantum modos inceptionis rerum diſtinxerunt,ſcilicet per primum ſui eſſe,& per vltimum non eſſe:ille autem, qui eſt ſolum in tempore immediate ante aliquod inſtans,ſub neutro horum comprehenditur,vt facile probari poteſt:quia nullum poteſt ſignari inſtans,quod ſit primum eſſe gratię:tum quia dicitur intrinſece incipere in tempore, &non in inſtanti:tum etiam,quia neq; illud inſtans, in quo conſummatur ſacramẽtum, eſt primum eſſe gratię iuxta hãc ſententiam,quia dicitur eſſe,immediate ante illud:neq; etiã aliquod pręcedens inſtans, quia nullum eſt immediatum. Vnde ſi in aliquo inſtanti

ſtanti præcedēti inciperet gratia, inter illud, & aliud inſtans conſummatiuum ſacramenti, intercederet tempus, in quo non primo fieret gratia, ſed conſeruaretur: & ita non fieret in tempore immediato ante illud inſtans, vt hæc ſententia ſupponit: ergo iuxta hanc ſententiam non incipit gratia in inſtanti per primum ſui eſſe. Rurſus, nec incipit per vltimum non eſſe: quia, ſi poſſet ſignari inſtans, in quo vltimo gratia non eſſet, intrinſece inciperet habere eſſe in tempore immediato poſt illud inſtās: repugnat autem ſimul incipere in tempore, ꝙ immediate antecedit inſtans, & quod immediate ſubſequitur: nam, vel illud inſtans eſt vnum & idem, vel ſunt diuerſa inſtantia: ſi eſt vnum, non poteſt idem terminus immediate antecedere & ſubſequi: neq; eadem res pōt ſimul incipere in diuerſis temporibus, quorum vnum immediate antecedit, & illud immediate ſubſequitur idem inſtās: ſi autem inſtantia ſunt diuerſa, inter illa intercedit tempus: vnde neceſſario fiet, vt multo magis inter ſe diſtet tempus, quod antecedit vnum inſtans, & quod ſubſequitur aliud: ergo iuxta hanc ſententiam nullo modo aſsignari poteſt inſtās: quod ſit, vel primum eſſe, vel vltimum non eſſe gratiæ, quæ per ſacramentum fit. Hoc aūt eſſe impoſsibile, probatur, nam cum eſſe gratiæ, quæ fit, immediate ſequatur poſt non eſſe eius, neceſſe eſt intelligere, illa duo, eſſe quaſi continua, vel contigua, per coexiſtentiam ad noſtrum tempus: ergo neceſſe eſt dari vnum inſtans, quod diuidat eſſe à non eſſe, & ſit terminus vnius, & initium alterius, & vni extrinſecū, & alteri intrinſecum: atq; adeo quod ſit primum vnius & vltimum alterius. Quę ratio tam de gratia, quam de omnibus alijs rebus, & tam de inceptione, quam de deſitione generaliter conuincit, non poſſe accidere, niſi alterutro ex duob. dictis modis: ſcilicet, per primum eſſe, vel per vltimum non eſſe: aut per primum non eſſe, vel vltimum ſui eſſe. Pręterea, ſi verum eſt, ſacramenta phyſice ac proprie efficere gratiam, ex eo capite habet hæc ſententia ſpecialem difficultatem, quia intelligi nō poteſt, Deum vti aliqua re, vt inſtrumento, & tñ illam non eſſe certam, & determinatam, & vt talem cognoſci à Deo. Quod poteſt declarari argumento ſimili ſupra facto, nam ſacramentum ſucceſsiue fit, & non confert gratiam toto tempore, quo fit. Ergo non confert gratiam per omnes partes ſuas. Ergo ſi efficit illam per aliquam partem ex vltimis, poterit ſignari inſtans diſtinguēs partes ſacramenti quæ efficiunt, ab his, quę non efficiunt, ita vt in illo ſit verum dicere, vſque ad hoc inſtans partes ſacramenti nihil effecerunt, poſthac vero efficient: vel è contrario: nunc incipiunt efficere, immediate ante non effecerunt: quia illæ partes immediate ſibi ſuccedunt. Ergo neceſſe eſt, vt tota efficientia ſacramenti claudatur inter duo inſtātia, ſcilicet inter illud, quod diſtinguit partes efficientes à non efficientibus, & illud, in quo conſummatur ſacramentum. Ergo, ſi efficientia ſacramenti eſt per aliquam partem ſacramenti, neceſſe eſt, vt ſit per partem determinatam, neque eſſe poteſt per partem indeterminatam.

An argumēta reſpon. Ad rationem ergo illius ſententiæ reſpōdetur: etiam ſi gratis demus, ſacramentum intrinſece conſummari in tempore immediate ante inſtans, nihilominus non efficere gratiam illo modo: quia eſt repugnantia in tali modo efficiendi, vt oſtenſum eſt.

Prima Solutio. Ad confirmationem, eadem ratione dicitur, eſſe impoſsibile, gratiam deſinere illo modo. Ad caſum vero ibi confictum, primo reſponderi poteſt, negando obligationem pręcepti affirmatiui poſſe illo modo extrinſece terminari: nam illa admiſſa, videtur ſane argumentum factum, in rigore metaphyſico ſumptum non parum vrgere. Poteſt autem reddi ratio, ob quam hic modus obligationis imponi homini non poſsit: quia obligatio debet eſſe accommodata actibus humanis: quibus implenda eſt. Secundo admiſſa illa obligatione, reſpondetur, tranſgreſsionem illius præcepti committi ante inſtans mortis, non tamen immediate ante illud inſtans, ſed in aliquo inſtanti. quod, licet à nobis deſignari non poſsit, in ſe tamen certum ac definitum eſt, & Deus illud agnoſcit. Nec refert, quod inter illud inſtans, & aliud inſtans mortis intercedat aliquod tempus. nā illud poteſt eſſe tam breue, vt in eo non poſsit moraliter impleri præceptum. Quia ad eliciendos huiuſmodi actus, moraliter & humano modo loquendo, indiget homo aliquo tempore, quod ad deliberandum. & operandum neceſſarium eſt: & ideo, quoniā peruenit homo ad illas temporis anguſtias, ſi adhuc eſt negligens, & omittit actum præceptum, moraliter conſtituitur in ſtatu, in quo non poteſt pręceptū implere, & ideo tunc peccat. Quæ quidem reſponſio moraliter ſatisfacit, conſiderando res humanas, prout ex natura rei præcipi, & fieri poſſunt. Vrgeri tamen poſſet argumentum, vel in angelis, vel in anima ſeparata, vel in homine de abſoluta potētia Dei. Sed non oportet in his immorari: nam ſi alia reſpōſio adhiberi non poſsit, prior eſt ſufficiens.

Secundus modus dicendi eſt, ſacramentum efficere gratiam in tempore aliquo certo ac determinato: in quo vltima quędam particula ipſius ſacramēti cōficitur, quæ, licet ſucceſsiua ſit, & partes habeat, nihilominus per totam illam fit gratia, quia per illā conſummatur ſacramentum. *1. Senten.* *Refellitur.* Sed hæc reſpōſio nullo modo probari poteſt: primo quidē, quia impoſſibile eſt, primam inceptionem rei permanentis, & quæ tota ſimul fit, coexiſtere tempori determinato: gratia autem, quę per ſacramētum fit, eſt res permanens, & tota ſimul efficitur: quia in agente eſt virtus ſufficiens, & in ſubiecto non eſt reſiſtentia, & ipſa ex natura ſua poſtulat ita fieri. Antecedens patet: primo: quia talis inceptio, nec eſſet per primum eſſe rei, quæ fit, nec per vltimum non eſſe. Prior pars eſt per ſe nota: quia ſi res incipit per primum ſui eſſe, ſecundum coexiſtentiam ad noſtrum tempus, iam nō incipit in tempore, ſed in inſtāti. Poſterior pars probatur: quia, ſi incipit per vltimum non eſſe: ergo nunc non eſt, & immediate poſt hoc erit: ſed illud tēpus, quod dicitur eſſe immediate poſt hoc inſtans, non poteſt eſſe determinatum: quia non clauditur inter duo inſtantia: nam in quolibet inſtanti ſignabili in illo tempore immediato poſt hoc, eſt verum dicere, antea incepiſſe rem illam, quæ fit immediate poſt hoc inſtans. Vnde confici poteſt generalis ratio, quia quodlibet determinatum tempus clauditur inter duo inſtantia, & diuidi poteſt in duas partes, quæ alio inſtanti medio coniunguntur. Si ergo res incipit in illo tempore, & incipit tota ſimul, ergo ſignato in ſtanti medio illius temporis, iam in illo tota res inceperat: ergo non incipit, ſed conſeruatur in reliqua parte temporis. Atq; idem argumentum fieri poteſt de relipua parte ſignata, & de quacunq; alia, quantumuis minima: non poteſt igitur determinata pars temporis eſſe menſura adæquata inceptionis, niſi res, quæ fit, per partes fiat, ſeu per intenſionem ſucceſsiuam.

Dici poteſt, hoc argumentum recte conuincere de inceptione in rigore ſumpta: non vero de inceptione, ſeu effectione, quę neceſſario habet adiunctam aliquā conſeruationem, qualis eſt omnis inceptio rei permanentis: quæ licet in ſe indiuiſibilis ſit, & tota ſimul, ſecundum coexiſtentiam tamen ad noſtrum tempus fit per vltimum non eſſe: quia tunc neceſſe eſt, vt illa actio duret pro aliquo tēpore determinato, & incluſo inter duo inſtantia, ſaltem extrinſeca. *1. Obiectio.* Quia, ſicut incepit per vltimum non eſſe, ita neceſſe eſt, vt ipſa actio ſeu effectio, aut dependentia, cū non ſemper duret, deſinat eſſe in aliquo inſtanti intrinſeco vel extrinſeco: ergo neceſſe eſt, vt duret ſaltem tempore incluſo inter illa duo inſtantia. Illa vero actio habet rationem inceptionis, ſolū prout intelligitur

gitur coexiſtere tempori indeterminato: quod ſequitur immediate poſt inſtans: prout vero durat maiori tempore determinato, habebit potius rationem conſeruationis. Sic ergo in propoſito dici poteſt, gratiam quidem fieri per ſacramentū pro tempore aliquo determinato, in quo durat vltima quędam particula ſacramenti, per quam fit gratia: illa enim particula non poteſt efficere in inſtanti, quia eſt ſucceſsiua: & ideo partes, quæ antecederent illud inſtans, non poſſent efficere, quia iam non eſſent: nec partes, quæ ſequuntur illud inſtans: quia nondum ſunt: vt ergo tota illa pars ſacramenti efficiat, neceſſe eſt: vt actio tamdiu duret, quamdiu durat ſucceſſio illius partis, quia non poteſt gratiam efficere: niſi quamdiu eſt: illa vero actio dicetur incipere per vltimum non eſſe in ratione inceptionis, atq; ſub hac ratione non fieri tempore determinato, ſed indeterminato: tamen abſolute ſub ratione effectionis, quę aliquam conſeruationem includit, durabit pro aliquo tempore determinato.

Solutio. Sed licet hæc doctrina in alijs reb. vera ſit, tamen in præſenti non pōt habere locum. Primo, quia impoſsibile eſt, variato agente, non variari actionem, vt ex principijs Philoſophicis conſtat: ſi autē ſacramentum per aliquam determinatam partem vltimam, gratiam efficit: ſicut illa pars ſucceſsiue fit, ita principium, ſeu inſtrumentum illius actionis eſt in cōtinua variatione: ergo & actionē, quæ ab illo procedit, neceſſe eſt continue variari: non ergo poteſt

1. Obiectio. eadē indiuiſibiliter permanere toto illo tēpore, ſicut dicebatur. Sed reſponderi pōt, variari quidē actionem illam, vt eſt dependentia ab agente, atque hoc modo ſucceſsiue fieri, & continue mutari: tamen ex parte termini, qui eſt gratia non eſſe ſucceſsiuam, quia gratia tota ſimul fit, per totam illam actionem, & per quamlibet partem eius. Quæ reſponſio in cōmuni etiam ſumpta, difficilis quidem eſt ad intelligendum: quia vix concipi poteſt, quomodo actio, quæ tota ſimul incipit ex parte termini, ex parte a-

Solutio. gentis ſit in continua ſucceſsione, & mutatione. Vix tamen impugnari poteſt, quia non videtur tā apertam inuoluere contradictionem. Sed, licet hoc ita ſit in genere loquendo, tamen in præſenti probari non pōt: ſumo enim totā illam particulam vltimam ſacramenti, per quam dicitur fieri gratia: & inquiro an in priori dimidia parte eius ſit conſummatum ſacramentū, necne: nā ſi non eſt, ergo illa prior pars nō pōt efficere gratiā. Quia quamdiu non eſt ſacramētū factū, non datur gratia, alias dici poſſet, gratiam fieri à principio, ex quo ſacramentum incepit: quia non eſt maior ratio de vna parte, q̄ de alia: ſi in vtraq; ſacramentū eſt inchoatum, & nondum perfectum: ſi aūt in priori parte ſacramentum eſt iā conſummatū: ergo alia, quæ poſtea ſubſequitur non eſt pars ſacramenti: ergo nec efficit effectū ſacramenti. Reſponderi poteſt, in priori parte eſſe ſacramentum perfectum eſſentialiter, nō tñ eſſe omni ex parte integrum. Sed hoc non recte dicitur: quia, vt forma ſacramenti, verbi gratia, ſit eſſentialiter cōpleta, neceſſe eſt: vt ſit conſummatus, & abſolutus ſenſus eius: quod ſi ita ſit, talis forma etiam eſt integra, & omni ex parte completa: vnde ſi fingeremus prolationem verborū non vltra progredi, ſacramentum erit omnino integrū, & perfectum, & ſimiliter effectus eius: ſi aūt ſenſus formæ nondū eſt conſummatus ſacramentū neq; eſt integrum, neq; eſſentialiter cōpletum. Atq; idem argumentum fieri pōt ex parte materiæ. Nam ſi ablutio, verbi gratia, tanta, vt ſufficiat ad eſſentiam Baptiſmi, cum ſola illa, ſi adiungatur forma, & integer Baptiſmus & omnis ablutio, quæ poſtea ſequitur, neq; ad eſſentiam, nec ad integritatem Baptiſmi pertinet, ſed per accidens illi cōiungitur: ſi vero ablutio non eſt tanta, quæ ſufficiat ad eſſentiam Baptiſmi, neq; etiam erit ſufficiens ad dandum effectum, donec compleatur.

Tertius modus dicendi eſt, ſacramentum conferre gratiam in tempore indeterminato, ſcilicet per vltimam non eſſe ipſius gratiæ, quia ſacramentum eodē modo conſummatur in tempore indeterminato. *1. Sententia.* Quod poteſt ita explicari, primo ex parte materiæ ſacramenti, ſi conſtituamus id quod facile fieri potuit, ablutionem, verbi gratia, q̄ propter ſui paruitatem non ſufficit ad eſſentiam ſacramenti terminari ad minimam extrinſecæ, ita vt vere dicere poſſimus, tanta ablutio non ſufficit ad eſſentiam ſacramenti quælibet autem maior ſufficit. Hoc enim poſito ſequitur facta illa minima ablutione, verum eſſe dicere, nunc non eſt ſacramentum, & immediate poſt hoc erit ſacramentum: ergo eadem ratione erit verum dicere, nunc nō eſt gratia, & immediate poſt hoc erit gratia: incipiet ergo per vltimum nō eſſe, & fiet in tempore indeterminato: quia illud immediate poſt hoc non deſignat determinatam temporis quantitatem. Secundo idem argumentum fieri pōt, ex parte formæ, quia prope finem prolationis verborum intelligi poteſt dari aliquod inſtans, in quo ſit verum dicere, nunc non eſt conſummatus ſenſus, ſeu ſignificatio verborum, & immediate poſt hoc erit conſummatus. vt verbi gratia, in forma Baptiſmi, non intelligitur conſummatus ſenſus, donec incipiat proferri vltima particula dictionis vltimæ, & totius formę, vt eſt particula. ti, in dictione Spiritus ſancti: Statim vero ac incipit proferri illa particula, iam intelligitur conſummata ſignificatio formæ, quia iā eſt aliquid illius, quod ſufficit ad imprimendam ſpeciem totius propoſitionis. Illa autem particula incipit proferri per vltimum non eſſe, quia ſucceſsiue profertur. Ergo eodem modo conſummatur ſacramentum, & fit effectus eius.

Contra hanc ſententiam fieri ſolet generale argumentum: quia non pōt res permanens, quæ tota ſimul fit, incipere per vltimum nō eſſe. Sed hoc argumentum non exiſtimo eſſe efficax, quia ſi cauſa, quæ efficit huiuſmodi effectum, ita applicetur, ex parte effectus nō cenſeo eſſe repugnantiam, quod ita fiat, quia res permanens habet ſuam intrinſecam indiuiſibilem durationem, quæ poteſt, & inſtanti, & tempori noſtro coexiſtere, & ita quod in ſe eſt, poteſt vtroque modo incipere, ſi ex parte agentis non ſit repugnantia. Nihilominus in præſenti non placet hic modus dicendi, quia neceſſe eſt, vt coincidat cum præcedenti, & ideo eiſdem rationibus refellendus eſt. Aſſumptum explicatur: primo, quia quando actio, quæ eſt in ſe indiuiſibilis, ſecundum coexiſtentiam ad noſtrum tempus incipit per vltimum non eſſe, neceſſe eſt, vt in re duret per aliquod tempus determinatum, cui coexiſtit. Sed effectio gratiæ eſt actio indiuiſibilis, vt oſtenſum eſt: quia gratia quæ eſt effectus ſacramenti, tota ſimul datur: ergo, ſi illa actio incipit per vltimum non eſſe, durat pro aliquo tempore determinato, quia non ſemper durat: ergo deſinit eſſe in aliquo inſtanti intrinſeco, vel extrinſeco: ergo durabit toto tempore interiecto, inter illa duo inſtantia, quod tempus certum eſt, ac determinatum: ergo hæc ſententia neceſſario coincidit cum præcedenti.

Secundo idem declaratur, quia impoſsibile eſt, ſacramentū cōſummari illo modo, ſc. per vltimum non eſſe vltimę particulę conſummantis ſacramentum: quia neceſſe eſt, vt in aliquo inſtanti, vel tempore ſit verum dicere ſacramentum eſſe, alias nunquam eſſet: quia non poteſt eſſe, niſi, vel in tempore vel in inſtanti: ſed poſtquā ſacramentum eſt, deſinit eſſe: ergo neceſſe eſt, ſignari aliquod inſtans, quod diuidat eſſe ſacramenti à non eſſe. Ergo neceſſe eſt, vt illud inſtans ſit, aut primum non eſſe ſacramenti, aut vltimum eſſe eius: quia nulla res poteſt deſinere eſſe, niſi alterutro ex his modis, vt ſupra probatum eſt: ergo non poteſt ſacramentum incipere eſſe, in vltimo non eſſe vltimæ particulæ eius. Nam inqui-

inquiro, an illud inſtans, quod eſt vltimum non eſſe gratiæ, vel poſtremæ particulæ ſacramenti, ſit primum eſſe ſacramenti, vel vltimum non eſſe eius. Primum dici non poteſt iuxta hanc ſententiam: tum, quia, ſi in illo inſtanti iam eſt ſacramentum: ergo in illo inſtanti iam eſt quidquid eſt de eſſentia ſacramenti: ergo pars, quæ poſtea ſubſequitur, & tunc incipit extrinſece, no pertinet ad conſtitutionē ſacramenti: tum etiam, quia ſi tunc, iam eſt ſacramentū, ergo in eodem inſtanti erit effectus ſacramenti: quia ſacramentum ſimul atque exiſtit, efficit. Si vero dicatur ſecundum, ſcilicet, hoc inſtans eſſe vltimum non eſſe ſacramenti, neceſſe eſt, vt poſt illud deſignari poſsit aliquod inſtans, in quo deſinat eſſe ſacramentum, quia non poteſt in eodem deſinere in quo incipit extrinſece, vt per ſe notum eſt: quia in illo inſtanti nondum res eſt, & ita illud inſtans nec poteſt eſſe primum non eſſe rei, cum potius dicatur eſſe vltimum non eſſe illius: neque etiam poteſt eſſe vltimum eſſe rei, cum nondum ſit: ac denique quia nulla res poteſt deſinere eſſe, antequā eſſe ſupponatur: neceſſe eſt ergo, vt deſignetur aliud inſtans, in quo deſinat eſſe ſacramentum: ergo durabit ſacramentum toto illo tempore determinato, quod eſt inter illa duo inſtantia: ergo non fuit ſacramentum conſummatum per illam particulam, vt incepit eſſe in tempore indeterminato, ſed vt conſummata eſt toto illo tempore determinato. Patet hæc vltima cōſequentia: quia, ſi illo modo fuiſſet conſummatum ſacramentum, ergo in dimidia parte illius particulæ fuiſſet conſummatum, & in quacunque alia minori deſignata: conſequens autem oſtenſum eſt falſum: quia ſi prius fuiſſet conſummatum ſacramentum, prius etiam eſſe deſiiſſet: quia cum ſacramentum ſucceſsiue fiat, ſtatim ac conſummatur, deſinit eſſe: repugnat ergo, ſacramentum conſummari illo modo in tempore indeterminato, quia illud neceſſario erit reuocandum ad tempus determinatum ex parte deſitionis ſacramenti. Non poteſt autem totum aliquod tempus determinatum eſſe ſecundum ſe totum, & ſecundum quamlibet ſui partem eſſe conſummatiuum ſacramenti: quia hoc ipſo, quod pars prior ſufficit ad conſummandum ſacramentum: reliquæ non requiruntur: ergo eadem ratione repugnat effectum ſacramenti incipere illo modo, quia in hac ſententia ſupponitur effectus ſacramēti incipere ſimul cum ipſo ſacramento. Tertio, confirmari poteſt hic diſcurſus, quia, vt ſupra dicebam, ſacramentum in re eſſe debet aliquid determinatū, cumque ſit inſtrumentum gratiæ, oportet vt illam efficiat per aliquam rem determinatam: ergo, ſi illa pars, per quam ſacramentum efficit gratiam, eſt ſucceſsiua, neceſſe eſt, vt duret aliquo tempore determinato: ergo toto illo durabit effectio gratiæ, quod ſupra improbatum eſt, atque ita neceſſe eſt, vt hæc tertia ſententia cum ſecunda coincidat.

Ad argumentum. reſpondetur. Vnde ad fundamentum huius ſententiæ negatur, minimam ablutionem, ſeu materiam ſacramenti, deſignandam eſſe in illo modo, ſed intrinſece, ſcilicet, tanta ablutio ſufficit, & minor non ſufficit: nec poteſt aliter intelligi: quia ſicut ſacramentum in re debet eſſe certum, ac determinatum, ita & materia eius intrinſeca. Item, quia quantitas materię non determinatur, niſi quaten⁹ neceſſaria eſt, vt ſi vera ablutio vel vnctio hominis ſeu partis illius: ad hoc autem requiritur, quod fiat vt minimum, in tāta quātitate. Atque eodem modo reſpondetur ad alteram partem de forma. Nam ſignificatio eius, non perficitur per indeterminatam inceptionem vltimę particulæ, alias non redderet ſenſum certum: ergo conſummatur ſenſus & ſignificatio in aliquo inſtanti, in quo vel tota vltima particula, vel aliqua ſufficiēs pars eius prolata eſt.

4. Sententia. Quartus ergo modus dicendi eſt, ſacramentum conferre gratiam in vnico inſtanti, non in quo ſacramentum primo eſt, aut vltimo non eſt, ſed in quo primo non eſt. Cum enim ſacramentum ſucceſsiue fiat, non aliter eſt, ac deſinit eſſe, quam entia ſucceſſiua, & ideo tamen eſt, dum ſit in temporis ſucceſsione, in qua non poteſt dare gratiam, quia id repugnat, vt declaratum eſt in omnib. modis ſupra tractatis. Rurſus in nullo inſtanti illius ſucceſsionis poteſt dici, ſacramētum eſſe conſummatum: quia ſemper ſupereſt aliquid efficiendum, quod eſt de eſſentia illius: & propterea in nullo etiam illorum inſtantium in quo fit ſacramentum, poteſt gratiam cōferre, quia non dat illam, donec ſit eſſentialiter perfectum: quia ſicut antea non habet conſummatam ſignificationem ſuam, ita neque efficaciam. Denique, quia ſi ſemel fieret gratia in inſtanti intermedio, licet poſtea non conſummaretur ſacramentum, maneret effectus eius: & ita haberetur effectus ſacramenti ſine vero ſacramento, quod eſt impoſsibile: ſupereſt ergo, vt gratia ſacramenti conferatur in inſtanti, in quo conſummatur ſacramentum, quod eſt primum non eſſe illius: nam in rebus ſucceſsiuis, vt eſt oratio, dies, &c. illud inſtans, in quo conſummātur, eſt primum non eſſe earum. Ita docet Soto in 4. d. 9. q. 2. art. 7. circa finem. *Soto.* Quæ ſententia facile ſuſtineri poſſet, ſi opinaremur ſacramenta non eſſe cauſas phyſicas gratiæ, ſed morales, quia in cauſis moralibus nullum eſt incommodum, quod effectus earum conferatur, poſtquam illæ eſſe deſierunt, tamen, ſi ſupponamus, ſacramenta eſſe cauſas phyſicas, non poteſt hæc reſponſio ſuſtineri: nec Soto, & aliqui Thomiſtæ, qui hæc duo coniungunt, conſequenter in eo loquuntur: quia nihil poteſt efficere, quando non eſt. Primo, quia nihil poteſt efficere, niſi habeat virtutem agendi, vel naturalem, vel obedientialem, ſed quod non eſt, non habet naturalem virtutem agendi, vt eſt per ſe notum: nec obedientialem: quia neceſſe eſt vt hæc fundetur ſaltem in aliqua entitate: ergo quod entitatem non habet, non poteſt aſſumi vt inſtrumentum ad agendum. Secundo, quia quod fit ab alio, pendet ab illo in ſuo eſſe: ſed res, quę exiſtit, non poteſt phyſice, ac realiter pendere à re, quæ non exiſtit: quia rem vnam pēdere ab alia phyſice & effectiue, intrinſece includit, ꝗ exiſtentia vnius rei ita innitatur in exiſtentia alterius, vt ablata vna, tollatur altera, quæ ab illo pendet. Tertio, quia fieri non poteſt, vt res, quæ futura eſt, efficiat antequam ſit: ergo ſimiliter repugnat, vt res quæ præterijt, efficiat, quando iam non eſt, nec in ſe neque aliqua reali virtute: patet conſequentia, quia res, quæ fuit, poſtquam eſſe deſijt, tam eſt omnino nihil, quam res futura, quamdiu facta non eſt: imo illa, quæ iam fuit, quodammodo magis diſtat ab Ente reali: quia iam non poteſt habere eſſe per cauſas naturales, ſicut poteſt res futura. Quod aūt res aliquando habuerit eſſe: ſi nunc illud non habet, neq; in ſe, neq; in aliquo inſtrumento, ſeu virtute, tam eſt impertinens ad præſentem actionem, ſicut, quod res habitura ſit eſſe, quod nondum habet. Vnde hæc ſola vera differentia inueniri poteſt inter rē præteritam, & futuram: quia res præterita, quia aliquando habuit eſſe, poteſt relinquere virtutem aliquam, quæ vice ſui efficiat, quam non poteſt prę mittere res futura, quæ nondum habuit eſſe: at vero ſi res, quæ fuit nullam virtutem reliquit, non magis poteſt agere, quam ſi nunquam fuiſſet: quia illud fuiſſe, nihil omnino eſt, niſi denominatio pure extrinſeca, quæ non poteſt eſſe ſufficiens ratio agendi. *Res præterita poteſt eſſe cauſa per virtutem relictam, quod neutiquam poteſt futura.* Et hinc conſequenter fit, ſi res iam omnino deſijt eſſe, nihil omnino referre, quod inter eſſe præteritum, & non eſſe, ſit magna, vel parua diſtantia: nam repugnantia non oritur, niſi ex ipſa ratione non Entis: quæ cum nihil ſit, non poteſt eſſe origo, ſeu fons alicuius eſſe. Et hæc ratio eandē vim habet ſiue præterierit eſſe ante multū, ſiue ante paruum tempus. Et idē eſt etiam, ſi præceſſerit in tēpore immediato ante

præſens

præſens inſtans: quia hæc differentia ſolum eſt ſecundum magis, vel minus, in propinquitate, vel diſtantia: nam præſens inſtans re vera habet durationem indiuiſibilem diſtinctam à toto tempore præcedenti. Non enim ſunt ſimul, ſed quando eſt præſens inſtans, iam præteritum tempus omnino non eſt: ergo, quando ex duab. rebus vna incipit in præſenti inſtanti, alia vero deſiit eſſe in tempore immediato ante hoc inſtans, non poteſt illa ab hac dependere in efficientia, & exiſtentia: quia duæ illæ res nunquam coexiſtunt ſimul, nec ſe tangunt (vt ita dicam) ſecundum coexiſtentiam, & conſequenter nec ſecundum efficientiam. Quia hæc intrinſece, & eſſentialiter pendet ab exiſtentia, de qua paulo inferius, & in diſputatione ſequenti redibit ſermo.

Quod obiicit Sot. refellitur. Neque eſt verum, quod Soto ſupra ait, in naturalibus cauſis interdum accidere, vt res quæ immediate ante hoc fuit, nunc operetur: ſicut motus, inquit, eſt cauſa caloris, & non efficit illum, niſi in primo non eſſe ſui: & alij ponunt exemplum in diſpoſitionibus quæ præcedunt immediate ante inſtans generationis, quæ, licet in inſtanti generationis non maneant, efficiunt tamen formam, quæ in illo inſtanti producitur. Sed vtrumque exemplum eſt falſum, nam motus, non eſt cauſa caloris per ſe, ſed per accidens: vnde præter illum eſt alia cauſa per ſe, fieri autem poteſt, vt calor ſucceſsiue fiat ſimul cum ipſo motu, ſi ſubiectum ratione illius ſucceſsiue diſponatur, vel cauſa per ſe efficiens calorem ſucceſsiue applicetur. Quod ſi aliquando incipit calor in termino motus, ideo eſt, quia per motum relinquitur ſubiectum diſpoſitum ad calorem, & cauſa per ſe efficiens calorem in eodem inſtanti & exiſtit, & applicata manet. De diſpoſitionib. autem, primo verius eſt, non corrumpi, ſed manere in inſtanti generationis. Secundo admiſſa probabili ſententia, quod illæ pereunt in inſtanti generationis, non eſt probabile, illas effectiue concurrere ad introductionem formæ, tum propter rationes factas, quia iam non ſunt, neque aliquid vice ſui relinquunt, tum etiam, quia ſunt inſufficientes ad introducendam formam, quia non habuerunt vltimum terminum, & complementum neceſſarium ad introductionem formæ. Sed de hoc plura in Philoſophia.

Vltima, tenendaque ſententia. Vltimus ergo ac verus dicendi modus eſt, ſacramentum conferre gratiam in inſtanti, in quo non extrinſece, ſed intrinſece perficitur ac conſummatur: quamquam enim ſacramenta extrinſece fieri incipiant per vltimũ non eſſe ablutionis, vel prolationis verborum, &c. conſummantur tamen in vno inſtanti, in quo fit aliquid indiuiſibile, poſitiuum, & reale, quo intrinſece completur ſacramentum, & in eodem inſtanti gratia confertur. Probo ſingula: & primum quidem ex Philoſophia conſtat: dari in omni motu ſucceſsiuo, quãdo peruenitur ad terminum eius, aliquam mutationem inſtantaneam, qua cõſummatur terminus illius motus: quia per illam mutationem acquiritur in illo inſtanti aliquid indiuiſibile, quod in toto anteriori tempore non erat acquiſitum, vt verbi gratia, in intẽſione acquiritur terminus caloris, vt duo, vel vt tria, & ſic de aliis: & ideo licet illud inſtans dicatur primũ non eſſe motus, quatenus Ens ſucceſsiuũ eſt, tamen eſt primum eſſe termini conſummati, & perfecti, & ideo vocatur vltimum mutatum eſſe motus. Quocirca idem videre licet in materiis, & formis ſacramentorum: nam materiæ illæ, quæ cõſiſtunt in vſu, per motum localem, vel cõtactum aliquem perficiuntur, vt ablutio, vel vnctio: intelligi autem poteſt, contactum ſufficientem perfici, aut fieri in aliquo inſtanti terminante motum præcedentem, qui terminus licet extrinſecus ſit motui præcedenti, eſt tamen intrinſecus cõtractui, qui aliquid reale eſt, & intrinſecum ſacramento. Similiter forma ſacramenti eſt oratio aliqua, quatenus reddit integrum, & perfectum ſenſum, qui ſenſus in aliquo inſtãti intrinſece conſummatur per aliquẽ ſonũ: qui in eo inſtanti additur, & realiter exiſtit, tanquam realis terminus totius ſoni præcedẽtis. Cuius ſignũ eſt, quia in eo inſtãti ita cõſummatur oratio, vt in eo multiplicetur ſeu efficiantur ſpecies in auditu. Ergo durat in illo inſtãti aliqd rei, pertinens ad cõplementum verborũ, ſeu orationis.

Sacramentum in aliquo inſtanti exiſtere, neceſſe eſt. Secundo hoc declaratur. Quia neceſſe eſt ſignare aliquod inſtans, in quo ſit verũ dicere, ſacramẽtum eſſe, quia inconueniens videtur, rem aliquã realiter fieri, & nunquã de illa affirmari poſſe, quod exiſtat. Sacramentũ autẽ realiter fit, & quãdiu fit, ſi aliquid illius ſupereſt faciendũ, nondũ exiſtere dicitur: quia nondum tota eius eſſentia facta eſt. In quo differt à motu & tẽpore, & huiuſmodi Entib. ſucceſsiuis, quæ tunc exiſtere dicuntur, quando aliquid eorũ factum eſt, & aliquid ſupereſt faciendũ. Ergo oportet, vt ſacramentum dicatur eſſe, ſaltẽ in illo inſtanti, in quo perficitur, quamquã poſt illud inſtãs, vltra futurum non ſit ſacramentũ, neque aliquid illius reſtet efficiendum: quia in eo inſtanti perficitur & conſummatur tota ſignificatio ſacramẽti. Ergo neceſſe eſt, vt in eo inſtãti fiat, & ſit aliquid intrinſecũ ſacramẽti. Quia, ſi nihil illius eſſet, nulla ratione dici poſſet, tunc exiſtere ſacramentũ. Dices, ſi tunc exiſtit ſacramẽtum, cum antea non eſſet: ergo tunc incipit eſſe ſacramentum: ergo incipit per primum ſui eſſe: ergo non eſt Ens ſucceſsiuũ: nam repugnat Entia ſucceſsiua fieri per primum ſui eſſe: nam, quod ita ſit, totum ſimul fit. Vnde etiam ſequitur, quod ante illud inſtans ſacramentum nõ fiebat. Rurſus immediate poſt illud inſtans non erit ſacramentum, vt dictum eſt: ergo ſi tunc eſt ſacramentum, deſinit eſſe per vltimum ſui eſſe, quod etiam repugnat rebus ſucceſsiuis, vt conſtat ex communi ſententia Philoſophorum. *1. Obiectio.*

Propter hæc aliqui renuunt concedere, in illo inſtanti ſacramentum exiſtere, etiã ſi aliquis realis terminus eius exiſtat, qui cũ ſit indiuiſibilis, & ideo ſufficiat, vt in eo inſtãti fiat gratia actione indiuiſibili, non tamen ſufficit, vt dicatur exiſtere ſacramẽtum: quia nihil illius faciendũ ſupereſt: ſicut etiã, quamuis in termino motus aliqua mutatio indiuiſibilis ſuperaddatur toti motui præcedenti, non tamen dicitur in eo inſtãti eſſe motus, quia nihil amplius ſupereſt faciendum: & hæc eſt natura entis ſucceſsiui, vt tantũ eſſe dicatur, quãdo aliquid eius factum eſt, & aliquid faciendũ ſupereſt. Verius tamen eſt quod aſſeruimus, quia non oportet, vt in omnibus ſacramentum imitetur entia ſucceſsiua. Nã ſicut in hoc non ſeruat ſimilitudinem cum illis, quod illa dicantur eſſe, dum fiunt, & aliquid ex eis ſupereſt faciendum, ſacramentũ autem minime: ita è cõtrario non oportet, vt in eo ſeruet ſimilitudinẽ, quod ſicut illa non ſunt in ſuo termino, ita etiã ſacramentum tunc non ſit, quin potius, quia in illo eſt diſsimile, debet etiam eſſe in hoc, quia oportet, vt in aliquo inſtanti dicatur iam exiſtere: cum ergo hoc non verificetur in intermediis inſtantibus, debet ſaltem verificari in illo inſtanti: in quo ſacramentum perficitur & conſummatur. Nam ex his differentiis inter ſacramentum & alia entia ſucceſsiua colligimus, ſacramentum requirere quidem ſucceſsionem, non tamen in ſola illa conſiſtere, ſed in ea, vt intrinſece terminata, vſque ad tale inſtãs, in quo intrinſece perficitur, aut ſenſus verborum, aut cõtactus ex parte materiæ neceſſarius, aut denique tota ſignificatio ſacramenti. Erit ergo ſacramentum ſignum quoddam, quod ſucceſsiue fit, & intrinſece terminatur, in quo termino habet perfectam ſignificationem ſuam. Et ideo in eo eſſe dicitur, quia ſignum tunc eſt quando ſignificat. Atque huius rei exemplũ eſſe poteſt oratio, vel propoſitio, quæ ante inſtans, in quo conſummatur ſenſus eius, nõ poteſt dici eſſe, quia nondũ ſignificat verum, vel falſum: in illo vero inſtanti proprie dicetur eſſe, quia tũc habet veram ſignificationem. *Sacramentum non in omnib. imitatur entia ſucceſſiua.* *Sacramentum in eo inſtanti eſſe dicitur, in quo habet perfectam ſignificationem.*

Obiectioni ſatis fit. Ad argumentum ergo reſpondeo in illo inſtanti incipere eſſe ſacramentum per primum ſui eſſe, in eſſe perfecto, quamuis ſecundum eſſe imperfectum ante fiat: ſicut calor, vt octo incipit eſſe per primum ſui eſſe, quia tunc terminatur, & perficitur, licet antea fieret, quoad latitudinem caloris per alterationem ſucceſsiuam: vnde quod ita incipit per primum ſui eſſe, non oportet, vt ſimul incipiat, ſed quod in inſtanti abſoluatur, ac terminetur: neque oportet, vt diximus, in hoc eſſe ſimile ſacramentum alijs entibus ſucceſsiuis, quæ non requirunt determinatam perfectionem, & veluti intrinſecam conſummationem, ſed ſolam ſucceſsionem. Atq; idem reſpondendum eſt ad alteram partem de definitione ſacramenti: concedo enim, illud idem inſtans, quod eſt primum eſſe ſacramenti perfecti, eſſe vltimum eſſe ſacramenti, quod nullum eſt inconueniens, vt ex dictis facile conſtat.

Vltimo facile ex dictis intelligitur, quomodo ſacramentum gratiam conferat in vnico inſtanti, in quo & ipſum ſacramentum exiſtit & primo perficitur ac conſummatur: quia in eo inſtanti omnia concurrunt, vt effectus fieri poſsit, quæ neque ante illud inſtans, nec poſt illud concurrere potuerunt, quia in eo inſtanti cauſa eſt eſſentialiter perfecta, & antea non fuit, neq; poſtea duratura eſt: & alioqui ſubiectũ eſt capax, & ſine obice, vt ſupponimus: & effectus natura ſua poſtulat, vt indiuiſibiliter fiat: ergo in nullo alio tempore, vel inſtanti perfici commodius poteſt huiuſmodi effectus. Quam doctrinam colligo ex *D. Thom.* D. Tho. infra quæſtio. 75. art. 7. ad 1. & 3. dicente, tranſſubſtantiationem perfici in vltimo inſtanti prolationis verborum, & quæſt. 78. artic. 4. ad 3. vbi dicit in vltimo inſtanti prolationis verborum habere verba virtutem efficiendi, & eandem doctrinam ſignificat *Capreol.* Capreol. in 4. diſtinctione 2. quæſtio. 1. art. 3. ad 2. Scoti contra tertiam concluſionem, vbi refert alia loca Diui Thomæ. *Confirmatur.* Poſſunt etiã prædicta omnia confirmari quodam vulgari exemplo ſeu caſu, nimirum, ſi contingat ſubiectum deficere in eo inſtanti in quo conſummatur ſacramentum, ita vt illud inſtans ſit primum non eſſe hominis, qui ſacramentum recipit, an tunc detur gratia per ſacramentum, nam iuxta opiniones ſupra tractatas, & præſertim iuxta quartam ſequitur, ſacramentum fuiſſe perfectum, & conſequenter ratione illius dandam eſſe gratiam, etiam ſi in illo vltimo inſtanti danda ſit. Et ita ſentiunt *Maior. Adrian.* Maior in 4. d. 16. & Adrian. materia de Confeſsione, quæſtione 4. quod tamen habet nonnulla incommoda. Primum, hominem, qui toto tempore vitæ fuit in peccato mortali, vel originali, in termino eius incipere eſſe in gratia, vel etiam in gloria, ratione Baptiſmi. Secundo ſaluari eum, qui in hac vita, nec fidem actualem, nec habitualem cõſecutus eſt. Iuxta noſtram autem ſententiã hæc incommoda facile vitantur: negamus enim illum hominem accepiſſe ſacramentum, quia defuit illi aliquid neceſſarium ad eſſentiam, & perfectionem ſacramenti. Item, quia cum in eo inſtanti perficiatur ſignificatio, & tunc deficiat ſubiectum, quod per verba ſignificatur, non poſſunt tunc reddere verum ſenſum. Vnde conſequenter fit, vt neq; tunc detur effectus ſacramenti, quia ſine ſacramento non comparatur effectus, vt ſupra dictum eſt, & hoc ſignificauit *Soto.* Soto in 4. d. 9. q. 2. art. 7. in fine.

Obiectio. Dices, ſi ſacramentum in ſolo vltimo inſtãti confert gratiam, ergo non totum ſacramentum facit illam, ſed ſolum aliquid indiuiſibile ſacramẽti, quod in illo vltimo inſtanti exiſtit. *Solutio.* Reſpondetur ſimpliciter negando conſequentiam, quia, licet ſacramentum ſolum efficiat per illum vltimum terminum ſuum, tamen ſimpliciter totum ſacramentum confert effectum, quia ille vltimus terminus non efficit, niſi in virtute, ſeu ratione totius formæ. Item, quia, quod fit per partem, vel per aliquid: quatenus eſt complementum alterius, ſimpliciter fit ab ipſo toto: ſicut homo videre dicitur, licet non per omnes ſui partes, ſed per oculum tantum videat: & globus perfectus tangit planum, & impellit illud, quamuis ſolum per indiuiſibile tangat, & impetum imprimat. Adde, quod in ſacramentis, licet in ratione mutationis, ſeu ſucceſsionis illud, per quod fit actio, ſit quid indiuiſibile: tamen, conſiderando rem ipſam, ſemper eſt res aliqua diuiſibilis; vt aqua, ſonus, vel ſimilia.

In quo inſtanti detur gratia. Sed quæres rurſus, cum ſacramentum conſtet forma, & materia, in quo inſtanti vltimo detur gratia: an in eo, in quo abſoluitur forma, vel in quo finitur materia: non enim ſemper ſunt vnum, & idem. Reſpondetur, in quouis illorum, quod fuerit vltimum complementum ſacramenti: non enim eſt de ſubſtantia ſacramenti, quod phyſice finiatur prius forma, quam materia eius, ſed interdum poteſt prius abſolui forma, interdum materia, dummodo moraliter coniungantur, vt ſupra dictum eſt. Et donec vtraq; finita ſit eſſentialiter, non eſt completum ſacramentum. Et ideo indifferenter fieri poteſt, vt ſacramentum compleatur poſterius tempore, quam forma, ſi nondum finita ſit materia, & è contrario, atque eadem ratione, interdum fieri poteſt effectus in inſtanti completiuo formæ, interdum vero in inſtanti terminatiuo materiæ, dummodo ſit illud, in quo completur ſacramentum: nam hoc ſolum eſt per ſe, ac ſimpliciter neceſſarium. Vnde fit, hunc effectum gratiæ re ipſa interdum fieri per formam, interdum per materiam, interdum per vtramque ratione vltimi termini, ſi contingat vtrumque ſimul concurrere: ſemper tamen effectus tribuitur toti ſacramento, quia ſit in virtute totius: vt ſupra dictum eſt. Et eodem modo tribuitur magis formæ, quam materiæ: quia illa eſt, quæ determinat ſignificationem materiæ: vel etiam, quia regulariter conſummatur in ea ſacramentum.

Vltimo ſupererat hic difficultas ſpecialis de ſacramento Euchariſtiæ: nam quæ hactenus diximus proprie ſolum procedunt de his ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, & ita communia ſunt omnib. ſine vlla ſpeciali difficultate: at vero ſacramentum Euchariſtiæ eſt permanens, & quamuis conſtet, non conferre gratiam ante vſum manducationis: tamen ille vſus habet ſucceſsionem, & in eo reperiuntur duo valde diuerſa à cæteris ſacramentis. Primum eſt, quod à principio vſus vſque ad finem, totum ſacramentum iam exiſtens applicatur: & tangitur à ſuſcipiente. Secundum quod aliquo tempore poſt finitam manducationem permanet ſacramentum applicatum ſuſcipienti: & ideo eſt ſpecialis difficultas in hoc ſacramento, quando conferat ſuam gratiam. Sed cum ſit illius propria, in propriam etiam materiam reſeruanda eſt.

SECTIO III.

Vtrum ſacramenta conferant gratiam poſtquam tranſacta ſunt.

Quæſtionis ſenſus explicatur. HÆc difficultas potiſsimum procedit de gratia habituali, & de ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, & ſi extendatur ad Euchariſtiã, intelligenda eſt de tempore, poſtquã ſpecies ſacramentales eſſe deſierunt, ſeu corruptæ ſunt, nam de tẽpore, quo permanent in ſtomacho poſt manducationem, eſt ſpecialis difficultas ſuo loco tractanda. Rurſus ſupponendum eſt, certum eſſe, ſacramentum, proprie loquendo, vnum tamen effectum gratiæ cõferre. Vnde, ſi ſacramentũ, quando recipitur, ſuum effectum conferat, certum eſt poſtea non cõferre alium ſimilem: quia tantum ordinatur ad vnum adæquatum effectum gratiæ conferendum: agimus enim de gratia habituali, nam de auxiliante infra dicã. Non diſput-

put

puto nunc, an illa gratia per ſacramentum ſemel collata, ſi poſtea per peccatum perdatur, rurſus per pœnitentiam reſtituatur: quia hoc non eſt pręſentis inſtituti, ſed ad materiam de Pœnitentia ſpectat: & quamuis demus, illam gratiam reſtitui, illa non cenſebitur nouus effectus ſacramenti, ſed quaſi continuatio prioris ſine noua dependentia à ſacramento, ſed ex vi applicationis meritorum Chriſti factæ per præcedentem ſacramenti ſuſceptionem. Difficultas ergo ſupereſt, quando ſacramentum eo tempore, quo ſuſcipitur, non habet effectum propter fictionem ſeu obicem ſuſcipientis, an poſtea incipiat illum habere, quando fictio, ſeu obex remouetur. In qua duo poſſunt eſſe extremi modi dicendi, plures autem medij inter illos extremos. Primus in vniuerſum negans, ſacramentum, quod ſemel fuit impeditum, ne conferret ſuum effectum propter obicem, poſtea illum conferre, etiam ſi obex auferatur: quia promiſsio gratiæ ſolum eſt facta ſuſceptioni ipſius ſacramenti, & ſub ea conditione, ſi homo non ponat obicem: ſi ergo homo conditionem non implet, & obicem ponit, promiſsio Dei non habet effectum, atque adeo Deus liber manet ab omni obligatione conferendi talem effectum. Rurſus ſacramentum iam non eſt, vt poſsit illum conferre. Ergo non eſt, cur dicamus, illum per ſacramētum poſtea dari: quia nec ſacramentum dat, nec Deus dare tenetur ratione ſacramenti, quod ſi non tenetur, neque infallibiliter dat, nec ex certa lege. Vbi enim eſt huiuſmodi lex? Quod ſi non infallibiliter datur, iam non eſt effectus ſacramentalis. Et confirmatur. Nam ſacramentum non dat gratiam, niſi per illud applicentur Chriſti merita ad hunc effectū, ſed ei, qui ponit obicem ſacramento, non applicantur tunc Chriſti merita, quia eſt inimicus, & incapax meritorum Chriſti: ergo illud ſacramentū non poteſt poſtea habere effectū in huiuſmodi homine. Probatur conſequentia, quia ſine applicatione meritorū Chriſti non poteſt gratia conferri: quia hæc applicatio non fit, niſi per ipſum ſacramentum, quādo ſuſcipitur. Et hanc ſententiam neceſſe eſt, doceant illi authores, qui negant, Baptiſmum habere effectū recedente fictione. Quia ſi de aliquo id affirmandū eſt, maxime de Baptiſmo. Hos aūt authores referā in ꝓpria materia.

1. Modus dicendi conſtituitur, & probatur.

2. Modus dicendi. Secundus modus dicendi eſt, Omnia ſacramenta, ſi cum fictione ſuſcipiantur, illa poſtea ablata, incipere conferre ſuum effectum gratiæ ſanctificātis. Ita ſentit Caiet. tom. 1. Opuſc. tractat. 5. quæſt. 5. de confeſſ. informi, & Pet. Soto. lect. 4. de Baptiſm. & videtur eſſe ſententia D. Thom. in 4. d. 17. q. 3. art. 4. quæſtiun. 1. vbi cum dixiſſet, eum, qui ſine interiori pœnitentia, abſoluitur, tunc nō percipere fructum abſolutionis, conſequi tamē illum recedente fictione: ſubdit, ſicut etiam eſt & in aliis ſacramentis: vnde eidem ſententiæ adhærere videntur Palud. ibi. q. 8. Capr. q. 2. Ratio huius ſententiæ eſſe poteſt, quia ſacramētorum omnium inſtitutio, & cauſalitas eiuſdem rationis eſt. Conſtat autem, aliqua ſacramenta habere effectum recedente fictione: ergo idem dicendum eſt de omnibus. Dices, in quibuſdam eſſe ſpecialem cauſam, & neceſsitatem, vt in Baptiſmo, aut Pœnitentia. Sed contra, quia abſolute nulla eſt neceſsitas, vt ſacramentū incipiat habere propriū, & ſpecialem effectum. Satis enim erat, quod homo poſſet reſurgere à peccato per contritionem, abſque voto eiuſdem ſacramenti, ſed potius cum ordine ad ſacramentum ſuſceptum, quod fieri poteſt abſque effectu ex opere operato. Nam ſicut ſupra diximus, quando datur gratia per contritionē in voto futuri ſacramenti, nō dari ex opere operato, ſed ſolū iuxta diſpoſitionem operantis, cū ordine ad ſacramenta præterita, abſque effectu ex opere operato, & illa gratia eſſet ſufficiens ad ſalutem. Ergo quod ſacramenta aliqua habeant effectum ex opere operato, recedente fictione, non eſt propter neceſsitatem ſimpliciter, ſed propter maiorem vtilitatem, & propter efficaciam meritorum Chriſti, & ſacramentorum eius: hæc autem ratio locum habet in omnibus ſacramentis. Quæ in hunc etiam modum explicari poteſt, quia per vſum ſacramenti, applicantur Chriſti merita, quantum eſt ex parte Dei, & Chriſti: ergo poſt ſacramentum receptum manent Chriſti merita applicata, & acceptata à Deo, vt quotieſcunque ablatum fuerit impedimentum, ſtatim habeant ſuum effectum. Nam ſicut gratia prius collata per ſacramentum, & deinde per peccatum amiſſa, poſtea per pœnitentiam reparatur, quia ad illum effectum iam ſemel fuerunt applicata Chriſti merita, quæ ſemper manent in diuina acceptatione: ita etiam gratia quę danda erat per ſacramentum, quando primo ſuſceptum fuit, ſi nullum inueniſſet impedimentum, reuiuiſcet poſtea ablato impedimento, quia merita Chriſti fuerunt applicata, & acceptata à Deo ad illum effectum. Atque ſimilis coniectura, ſeu proportio ſumi poteſt ex eo, quod opera mortificata reuiuiſcunt poſtea, quo ad effectum gratiæ: quia ſacramentum, etiam ſi in peccato ſuſcipiatur, licet, vt eſt opus hominis recipientis illud, ſit opus mortuum, tamen vt eſt opus Chriſti, non eſt opus mortuum, ſed viuum, quamuis quoad effectum ſit veluti mortificatum ex indiſpoſitione operantis. Ergo ſicut alia opera mortificata recedente peccato habent ſuum præmium, ita & ſacramentum ficte ſuſceptum, recedente fictione habebit effectum ſuum.

Caiet. *Soto.* *D. Thom.* *Obiectio.* *Reſponſio.*

3. Dicendi modus. Tertius modus dicendi eſt, Baptiſmum habere effectum ſuum, recedente fictione, alia vero ſacramenta minime, ita Soto in 4. d. 6. q. 1. art. 8. Alii hanc virtutem tribuunt Baptiſmo, & Pœnitentiæ tantum, quod ſentit Duran. in 4. d. 4. q. 4. nu. 8. & d. 17. q. 13. Alii hoc tribuunt omnibus, & ſolis ſacramentis imprimentibus characterem. Quod ſentit D. Thō. in 4. d. 4. q. 2. art. 2. quæſtiunc. 3. ad 3. Palud. ibi. q. 5. Sylu. verbo, Baptiſmus. 4. in fin. Couarr. in c. Alma mater. 1. p. §. 4. nu. 13. in fin. Quæ ſententiæ commodius examinabuntur infra in materia de Baptiſmo. Nunc ſolum in genere quæſtioni propoſitæ reſpondetur: non repugnare ſacramento nouæ legis, vt ſic, habere effectum, poſtquam tranſactum eſt, habendo ſcilicet effectum recedente fictione. Probatur, quia certum fere eſt, effectum Baptiſmi dari recedente fictione. Eſt n. hæc aperta ſententia Aug. lib. 1. de Baptiſm. c. 12. & lib. 3. c. 13. quam omnes Theologi ſecuti ſunt, vt in proprio loco videbimus. Motus eſt autem Auguſt. ad hoc aſſerendum, propterea quod ſacramentum Baptiſmi iterari non poteſt: vnde, ne homo, qui ficte illum ſuſcepit, perpetuo careat effectu huius ſacramenti, neceſſe eſt, vt effectus ſacramenti prius indigne ſuſcepti, redire poſsit, recedente fictione. Quod maxime in hoc ſacramento neceſſarium fuit, quia eius effectus, ſcilicet remiſsio originalis peccati, eſt neceſſarius ad ſalutem, & ſacramentum ipſum eſt medium neceſſarium ad talem effectum obtinendum, vt latius in prędicto loco dicemus. An vero hoc ſit propriū eius, vel aliis etiam cōueniat, tractabimus agentes de effectu Baptiſmi.

Soto. *Durand.* *D.Thom.* *Palud.* *Syluest.* *Couarr.*

Sacramentum tranſactum non dat proprie effectum, ſed Deus ratione illius. Vltimo addendum eſt, quando effectus ſacramenti fit poſt ſacramentum ſuſceptum, & aliquo tempore tranſactum, tunc non proprie fieri effectum ab ipſo ſacramento, ſed dari à Deo intuitu ſacramenti, ſeu ratione ſacramenti prius ſuſcepti: cum enim ſacramentum iam non ſit, non poteſt proprie cauſare, vel efficere gratiam. Nam cauſare, & efficere ſupponit eſſe, ergo ſolum dicitur ille effectus dari ratione ſacramenti, quia intelligitur manere in diuina acceptatione: de qua re dicemus plura in ſequenti diſputatione.

Ad arg. in contrarium reſpondetur. Ad fundamenta aliarum opinionum facilis eſt reſponſio ex dictis. Ad rationem enim primæ ſententiæ dicendum eſt, ſacramenta, quæ habent effectum recedēte fictione, id habere ratione diuinæ promiſſionis

ſionis, quæ ſub hac lege, & modo fieri potuit, & facta creditur, quando finis & natura ſacramenti id poſtulare videtur. Vnde ad fundamenta ſecundæ opinionis dicitur, hanc promiſsionem, & inſtitutionem non eſſe eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis, quia non eſt in omnibus eadem cauſa, & eadem neceſsitas, vt declaratum eſt. Cætera, quæ ibi dicuntur, facilia ſunt, & ideo non eſt neceſſe ad ſingula prolixius reſpondere.

DISPVTATIO IX.

De modo, quo ſacramenta efficiunt gratiam.

IN hac diſputatione non eſt ſermo de modo effectionis, ex parte ipſius effectus, vt ita dicam, id eſt, an fiat in inſtanti, vel ſucceſsiue, vel an fiat per creationem, vel eductionem de potentia ſubiecti. Nam prior quæſtio in præcedenti diſputatione expedita eſt: poſteriorem vero obiter attingemus in ſequentibus: eſt igitur ſermo de modo effectionis ſeu cauſalitatis ex parte ipſius cauſæ, ſeu ſacramenti. Supponimus autem tanquam certum, ſacramentum non efficere gratiam, vt cauſas principales, ſed vt inſtrumenta. Quod eſt per ſe notum, quia neq; ex ſe, neq; in ſe habent virtutem ſufficientem ad huiuſmodi effectum producendum. Solum ergo ſupereſt quæſtio de modo inſtrumentorum, id eſt, an ſacramenta efficiant, vt propria inſtrumenta phyſica, vel alio perfectiori modo, & minus proprio. In qua re dicemus prius, quid fuerit poſsibile, deinde quid de facto fuerit à Chriſto inſtitutum.

SECTIO I.

Vtrum ſacramenta potuerint eſſe propriæ cauſæ inſtrumentales phyſicæ, gratiæ ſanctificantis.

1. Sententia negat. Durand. Scotus. Capreol.

AVthores fere omnes, qui negant, ſacramenta de facto eſſe inſtrumēta phyſica, ſupponere videntur eſſe impoſsibile communicare ſacramentis, hoc cauſalitatis genus, & ita videntur procedere, Durand. Scot. Capreol. & alij ſect. ſequenti citandi. Poteſt autem hæc ſententia fundari, primo in ſpeciali quadam proprietate ſacramentorum, eorum præſertim, quæ in vſu conſiſtunt, ſcilicet, qui ſunt Entia ſucceſsiua, quæ du fiunt, non ſunt perfecta, & quando ſunt perfecta iam non ſunt: quando autem non ſunt, efficere non poſſunt. *Fundamen.* Sed hoc fundamentum expeditum iam eſt ex dictis diſputatione præcedenti, ſect. 2. vbi declarauimus, quomodo effectus gratiæ fiat in aliquo inſtanti, in quo ſacramētum perficit & exiſtit per aliquid reale, pertinens ad intrinſecum complemētum ſuum, per quod poteſt gratiam efficere. Secundo fundari poteſt hæc ſententia in aliqua ſpeciali proprietate gratiæ efficiendæ per ſacramentum, ſcilicet, quia gratia tātum poteſt fieri per creationem: nulla autem creatura poteſt eſſe creationis inſtrumentum. Maior patet, quia cum gratia ſit forma ſupernaturalis, non continetur in potentia animæ: ergo nō poteſt inde educi: oportet ergo, vt creetur. Tertio poteſt fundari in generali ratione omniū diuinorum operum, ſeu miraculorum, quæ ſuperāt virtutem creaturæ, & ideo non videntur proprie ac phyſice effici poſſe ab inferiori creatura: quia impoſsibile eſt operari ſine virtute operandi: creatura vero non habet virtutem ad gratiam efficiendam. Quia neq; habet illam connaturalem, cum tota illa actio ſit ſupra naturā eius: nec ſuperadditam, quia nulla res ſeu qualitas ei additur, per quam agat. Quę ratio maxime locū habet in ſacramentis, quæ in eſſe naturæ, ſeu entitatis ſuæ ſunt valde imperfecta: quia ſolum ſunt quidam motus locales, vel ſoni: aut voces. Et augeri poteſt hæc difficultas. Primo, quia in his rebus præſertim in ſacramentis, nulla poteſt intelligi actio præuia proprii inſtrumenti, per quam concurrat ad gratiam efficiendam: ſed ſine huiuſmodi actione non poteſt intelligi, propria ratio inſtrumenti, quia de ratione inſtrumenti eſt, vt de ſe aliquid conferat, & agat ad effectū principalis agentis, alias vix intelligi pōteſt, quomodo inſtrumētum ſit. Confirmatur ſecundo, quia, ſi ſacramēta poſſunt aſſumi, vt inſtrumenta, ad efficiendam gratiam, eadem ratione quælibet res poſſet eſſe inſtrumentum ad efficiendam quamcunq; aliam. Quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia: conſequens vero videtur falſum, alias per ſenſum poſſet Deus efficere viſionem beatificā, & per relationem poſſet efficere rem abſolutam, quantumuis perfectā. Vnde etiam fieret, vt nō minus per diuinas etiam relationes poſſet Deus efficere per creaturas, non habentes virtutem connaturalem operandi, quā per relationes ſibi proprias, & intrinſecas: cōſequens autem eſt falſum, alias etiam poſſet Deus aliquid efficere per vnam relationem perſonalem, & non per aliam, atq; ita opera Trinitatis ad extra non eſſent neceſſario indiuiſa.

Sacramenta poſſe eſſe inſtrumenta phyſica non repugnat. D. Thom. Caiet.

Nihilominus dicendum eſt non eſſe impoſsibile, neque implicare contradictionem, vt ſacramenta ſint propria, ac phyſica inſtrumenta ad gratiam in anima efficiendā, attingendo immediate ac proxime ipſam gratiæ productionem. Hæc eſt ſentētia D. Tho. in his articulis, quam Caiet. ſequitur & alij eius diſcipuli frequētius. Et probari pōt, primo omnib. teſtimoniis, quibus infra probabimus, ita eſſe de facto. Secundo probari poteſt ex his, quę docuimus in primo tomo huius partis diſputa. 31. vbi oſtēdimus Chriſti humanitatem fuiſſe inſtrumentum phyſice gratiam efficiens: non eſt autem maior implicatio contradictionis in ſacramētis, vt per ſe cōſtat. Quia Chriſtus aut verbo, aut tactu ſuo gratiā conferebat: cur ergo non poterit idem facere, per verbum ſacerdotis, ſeu miniſtri? Tertio: ratio à priori eſt, quia nō implicat cōtradictionem, vt Deus faciat creaturam aliquam pendere ab alia à qua ex natura ſua nō pendet: neq; implicat Deum facere, vt creatura aliter producatur, quam ex natura ſua produci poſsit. Neque etiam repugnat, vt aliqua naturalis potētia aliquid efficiat vltra ſuas naturales vires, vt verbi gratia, quod intellectus efficiat viſionem beatam: ergo pari ratione non implicabit cōtradictionem, quod ſacramenta efficiant gratiam. Sed hoc oſtendetur melius, ſoluendo difficultates, & repugnantias, quæ in hac effectione eſſe videntur: nam ſi nulla afferri poteſt ratio, quę oſtēdat hoc implicare cōtradictionem, nō eſt cur aſſeramus hoc eſſe Deo impoſsibile. Et quoniam, vt dixi, prima difficultas in ſuperiorib. expedita eſt, reliquis tantum ſatisfaciendum erit.

Ad 1. fundamentum varie reſpondetur. 1. Modus.

Secunda ergo difficultas non ſolum alios authores, ſed etiam plures ex D. Tho. ſectatoribus torſit, & ideo varie circa illam locuti ſunt. Primus modus reſpondendi eſt, illo argumento recte probari, ſacramenta non poſſe eſſe inſtrumēta phyſica ad efficiendam gratiam immediate, ac proxime illā attingendo: eſſe tamen inſtrumenta ad efficiendam aliquam diſpoſitionem, vt characterem, vel ornatū, ad quem ſtatim ſequitur gratia: ſicut (iuxta multorū opinionem) calor eſt inſtrumentum ignis ad producendum ignem, non quia attingat ipſam ſubſtantialem formā ignis proxime, & immediate, ſed quia efficit diſpoſitionem, ad quam illa forma conſequitur. Ita opinatus eſt D. Thom. q. 27. de verita. artic. 4. ad 3. & in 4. d. 1. q. 1. artic. 4. quem ſecuti ſunt ibi Paluda. q. 1. opinione 2. Capreol. q. 1. concl. 3. Thomas de Argentin. q. 1. & in 2. d. 19. q. 1. art. 3. *D. Thom. Palud. Capreol. Argen. Refutatur.* Sed hic modus dicendi mihi omnino diſplicet. Quia neq; vlla ratione fulcitur, nec conſequenter loquitur. Quia neceſſe eſt, vt in eandem difficultatem incidat, quā vitare cupit: vnde difficultatem non ſoluit, ſed auget. Quod vt declarem, interrogo de diſpoſitione illa, quam dicuntur ſacramēta efficere, an ſit qualitas aliqua naturalis, vel ſupernaturalis: nam primum horū dici

non

non poteſt: tum quia huiuſmodi qualitas naturalis gratis ac ſine fundamento eſſet conficta: neq; explicari poteſt: quæ vel qualis ſit, aut quod ſit eius munus: tum etiam, quia ſecundum fidem nulla qualitas naturalis ex ſe ſufficiens diſpoſitio, vt ad eam gratia conſequatur: neceſſarium ergo eſt dicere, illam diſpoſitionem eſſe qualitatem aliquam ſupernaturalē. Quo poſito, argumentor: primo, quia vel illa qualitas fit per creationem, vel non, ſi creatur: ergo non magis poteſt immediate fieri per ſacramenta, quam gratia: ergo oportebit aliam fingere diſpoſitionem, quam poſſit ſacramentum attingere, de qua eadem redibit quæſtio, & argumentandi ratio: atq; ita poterit in infinitū procedi. Si vero nō creatur: ergo nec gratia creabitur: quia licet dici poſſit, gratiā eſſe perfectiorem qualitatē, quā ſit illa diſpoſitio, tamen in hoc conuenit, quod vtraq; eſt forma ſupernaturalis, & vtraq; fit in ſubiecto vltra naturalem capacitatem eius: ergo, vel vtraq; creatur, vel neutra. Secūdo, hæc qualitas, ſeu diſpoſitio ſupernaturalis, gratis eſt conficta, & ſine fundamento: nam in primis: licet certū de fide ſit, tria ſacramenta imprimere characterem, qui eſt veluti potentia quædam, aut ſpirituale ſignaculū, quo anima ad ſpeciale aliquod munus obeundum conſignatur: tamen proprie, & in rigore, loquēdo, non poteſt character dici diſpoſitio, ad quam gratia cōſequatur: quia nec gratia ipſa ex ſe poſtulat talē diſpoſitionem, vt conſtat, quia ſine huiuſmodi charactere multis temporibus gratia eſt hominibus communicata: & nunc etiam ſæpe communicatur, cum tamen nunquam detur ſine propria, & connaturali diſpoſitione, quam ipſa gratia ſecundum ſe requirit: ergo ex parte ipſius gratiæ non eſt hæc diſpoſitio ad illam. Neq; ēt ex parte characteris reperitur illa naturalis connexio, vt poſito charactere, neceſſario ponatur gratia: quia licet de facto ita ſit, vt cui datur character, datur etiam gratia, ablato obice, propter diuinam promiſsionem, vel efficaciā ſacramentorū: tamen, ꝙ hoc ſit ex naturali connexione ipſarum qualitatem, nō poteſt cum fundamento, ſed mere gratis affirmari, alioquin ēt poſſet aliquis dicere, amiſſa gratia: amitti characterem, quia ablatā forma, aufertur vltima diſpoſitio. Igitur ſi hæc ſacramenta, quæ characterem imprimunt, nullā poſſent habere efficientiam circa gratiam præter eam, quam habent circa characterem, propter illam ſolā non poſſent dici inſtrumenta phyſica gratiæ ſanctitatis. Tertio, in ſacramentis, q̄ non imprimunt characterē, vanum eſt fingere qualitatem illā præuiam ad gratiam, quæ dicitur, ornatus. Quę eſt enim qualitas iſta? aut in quo eſt ſubiecto? aut propter quē finem, vel effectum ponitur? Nihil ſane reſponderi poteſt probabiliter: quod in hunc modum declaratur. Quia anima ſuis actibus, & habitibus ornatur: ille autem ornatus non eſt habitus operatiuus, vt prædicti ēt authores cōcedunt: quia non poſſet eſſe, niſi aliqua ex virtutibus infuſis. Et hinc fit, huiuſmodi ornatum non eſſe in potentiis animæ: quia in eis tātum ſunt habitus operatiui: neq; etiam eſt, cur fingatur eſſe in eſſentia, quia ad nullum finem eſt neceſſarius: quia, nec ponitur ad conſignandum hominem ad aliquod ſpirituale mūnus: alioqui eſſet character & ita omnia ſacramenta imprimerēt characterem, quod eſt contra mentem Conciliorum, & contra rationem: quia nullum eſt ſpeciale munus, ad quod obeundum conſignentur homines per cętera ſacramenta. Neq; etiam dari poteſt huiuſmodi ornatus in eſſentia animæ, vt ſit diſpoſitio ad gratiam, tum quia alias, etiam alia ſacramenta, quæ imprimunt characterem, pręter characterem imprimerent huiuſmodi ornatū, tum ēt, quia ſi gratia indigeret huiuſmodi diſpoſitione, etiam poſtularent illam in iuſtificatione, quæ fit extra ſacramentum. Tum pręterea, quia anima per ſe eſt capax gratiæ, quæ immediate illam informat, & perficit: nec eſt, cur requirat illam diſpoſitionem phyſicam per modum habitus, ſeu actus primi. Tū deniq; quia alias ēt in voluntate eſſet neceſſarius ornatus præuius: qui eſſet diſpoſitio ad infuſionē charitatis, imo ad ipſum ornatum poſſet requiri alia diſpoſitio, & ſic in infinitū. Præterea hic ornatus nō eſt aliquis actus ſecundus, quia non poteſt eſſe niſi aliquis actus alicuius virtutis, neq; n. alium in nobis experimur, neq; aliquid aliud fingi, vel excogitari poteſt. Ac deniq; quia iuxta veram ac ſanam doctrinā, vt hæc ſacramenta cōferant gratiam, nō eſt neceſſaria ex parte hominis alia diſpoſitio, niſi vel attritio, vel cōtritio, aut dilectio, aut alij ſimiles actus. Quarto ſumi poteſt ſpeciale argumentū ex effectione ſeu conſecratione Euchariſtiæ: ibi n. non poteſt fingi ornatus, qui ſit diſpoſitio prę uia ad tranſſubſtantiationē: quia illa diſpoſitio non poſſet fieri in ſubſtantia panis, quia hæc iam non eſt, quando verba efficiunt tranſſubſtantiationem, & ante illud inſtans verba nihil efficiūt, quia nondum habent completam ſignificationem, & ſenſum. Nec poſſet fieri illa diſpoſitio in corpore Chriſti: tū, quia per hoc myſterium nulla qualitas additur corpori Chriſti, ſed ſola ſacramentalis pręſentia: tum etiam, quia corpus Chriſti non eſt ſubiectum, quod præſupponitur tranſſubſtantiationi, ſed eſt primarius terminus eius: non ergo præſupponitur tanquam ſubiectum, in quo recipiatur præuia diſpoſitio. Nec deniq; fieri poteſt illa diſpoſitio in accidentibus panis & vini, propter ſimiles rationes, ſcilicet, quia illa accidentia nihil acquirunt in hoc myſterio præter modum per ſe exiſtendi, ad quem non poteſt diſponere qualitas aliqua, cum omnis qualitas natura ſua poſtulet eſſe in ſubiecto. Dicetur fortaſſe, in hoc opere non eſſe neceſſariam diſpoſitionem pręuiam, quia non fit per creationem ſicut fit gratia. Reſpondetur primo non eſſe minorem difficultatem in inſtrumento tranſſubſtantiationis, quam creationis, vt in dicta diſputatione 31. primi tomi, attigi, & latius infra dicam tractando de Euchariſtia. Si ergo verba conſecrationis poſſunt immediate attingere tranſſubſtantiationem, & non tantum diſpoſitionem præuiam, poterunt verba Baptiſmi, vel Pœnitentiæ immediate attingere effectionem gratiæ. Ac deinde tota hæc reſponſio ſupponit, & gratiam creari, & non poſſe dari inſtrumentum creationis, neutrum autem eſt verum, vt dicemus.

Character non eſt diſpoſitio ad gratiam.

Ad effectum ſacramenti qua neceſſaria diſpoſitio.

Obiectio. *Reſponſio.*

Secundus modus expediendi hanc difficultatem eſt Soti in 4. diſt. 1. q. 3. art. 1. quem probabilem etiam exiſtimat Ledeſm. 1. part. 4. q. 3. art. 1. nimirū ſacramenta nō poſſe efficere gratiam ipſam, poſſe tamen efficere hominem gratum Deo: quia, licet effectio ipſius gratiæ ſit creatio, tamē, quod homo fit gratus Deo, non fit per creationem. Quod altero è duobus modis videtur Soto explicare. Primus eſt, quia eſſe gratū Deo, de ſe non requirit qualitatem: fieri enim poteſt ſine illa: ergo poſſunt ſacramenta efficere hominem gratū Deo, etiamſi non creent gratiā in illo, quamuis Deus ſtatim ſua propria actione & creatione illam qualitatem infundat. Sed hęc ſententia hoc modo explicata omnino improbabilis eſt. Primo, quia, eſto, concedamus, hominē poſſe fieri gratum Deo ſine qualitate inhærente, tamē hoc poſito, multo eſſet impoſsibilius, ꝙ ſacramenta eſſent phyſice inſtrumenta ad efficiendum hominem gratū Deo. Quia tūc ſolum fieret homo gratus per extrinſecam beneuolentiam, vel acceptationē ad ſupernaturalia dona: quæ denominatio nullo modo fieri poſſet effectiue à ſacramentis, eſſet enim extrinſeca ab actu Dei, & nihil in homine intrinſecum poneret: ſacramenta autē nec poſſent efficere ipſum actum Dei, vt per ſe conſtat, nec denominationem ab actu illo deſumptam, quia talis denominatio, vt dixi, nihil ponit in homine: efficientia autem realis neceſſe eſt, vt habeat aliquem effectum realem in ſubiecto, cir a quod fit: nam ſi nihil fit, nulla poteſt eſſe effectio.

2. Modus dicendi. Soto. Ledeſma.

Refellitur.

Quod

Quod facile explicatur illo exemplo, quo ipſe Soto vtitur, de amicitia humana, quatenus conſiſtit in mutua beneuolentia, quæ fit per actus, ſecluſo omni alio reali habitu: nam hoc poſito impoſsibile eſt intelligere, ꝙ huiuſmodi amicitia habeat aliã cauſam efficientem, præter eã quæ efficit actus mutuę beneuolentiæ: ſic igitur, ſi eſſe gratum Deo, ſolũ conſiſteret in extrinſeca beneuolentia Dei, non poteſt dari eam efficiens hominem gratũ, ſeu ipſius eſſe grati, niſi quæ efficeret actum beneuolentiæ diuinæ erga hominẽ: illius autẽ actus nulla poteſt dari cauſa efficiẽs, quia eſt ipſemet actus increatus, qui eſt in Deo. Atque ſimili ratione, ſi eſſe gratum Deo, eſſet denominatio ſumpta non ab actuali gratia inhærẽte, ſed ab aliquo actu ipſius hominis diligentis Deum, non poſſent ſacramenta phyſice efficere hominem gratum Deo, niſi efficiendo phyſice actum illum: quo gratificaretur homo. Et ratio generalis eſt, quia huiuſmodi compoſita, ſeu concreta, non poſſent aliter fieri, quam efficiendo formam in ſubiecto, vel vnionem eius, ſi autem homo fieret gratus per extrinſecam acceptationem, ſacramenta non poſſent efficere formam, qua homo gratus fieret: quia talis forma non eſſet aliquid propter ipſum actum Dei: nec poſſent efficere vnionem: quia illa non eſſet realis & phyſica, ſed ſolum per extrinſecam habitudinem, & denominationem. Secundo reiicienda eſt hæc ſententia, quia eſt impertinens ad explicandam cauſalitatem, quam nunc habent ſacramenta. Nam, quidquid ſit de poſsibili, tamen de facto eſt certum, hominem fieri gratum Deo formaliter per qualitatem inhærentem: nõ poſſunt ergo ſacramenta nunc efficere hominem gratum cauſalitate phyſica, niſi de facto poſsint efficere vel qualitatem ipſam gratiæ, vel ſaltem realem eius vnionem ad animam.

Quocirca adhiberi poteſt alter modus explicandi hanc Soti ſententiam, ſcilicet, quod in ipſa gratia diſtinguantur illa duo, nimirum ipſa qualitas gratiæ, & vnio eius, ſeu inhærẽtia in anima, & quod ſolus Deus, prius natura efficiat per creationem qualitatem ipſam gratiæ, ſecundum ſe ac præſcindendo ab vnione, ac ſubiecto, in qua actione ſacramenta non poſſunt eſſe inſtrumenta propter difficultatem tactã: ſcilicet, quia non poſſunt concurrere ad creationem. Præter hanc vero actionem ponenda eſt ibi alia actio, per quam gratia vnitur animæ, & ad hanc poſſunt concurrere ſacramenta, vt inſtrumẽta, quia illa actio non eſt creatio, & hoc modo poſſunt efficere hominem gratum, non creando gratiã. Exemplum huius rei eſt in hominis productione ſeu generatione, nam ibi duæ actiones circa animã intercedunt: vna eſt creatio animę, ad quam nulla alia cauſa præter Deum poteſt concurrere: altera eſt vnio animæ ad corpus, ad quam poſſunt alię cauſæ naturales cooperari. Poteſt autem hæc ſentẽtia ſic explicata fundari, vel in ſpeciali natura illius qualitatis, quæ eſt gratia: nam cum ſit forma omnino ſupernaturalis, & ſpecialis participatio diuinæ naturæ, non videtur poſſe aliter fieri, quam per creationem: petit tamen vniri ſubiecto, eo quod eſt accidens eius: vel ſecũdo fundari poteſt in generali ratione omniũ formarum, quæ in ſubiecto fiunt, quia in omnibus neceſſe eſt diſtinguere duas actiones, vnã per quam fiat Entitas formæ: alteram per quam fiat vnio eius ad ſubiectum. Quod poteſt probari, primo quia hęc duo in re ipſa diſtincta ſunt, ſcilicet, Entitas formæ, & vnio eius. Nam in re poſſunt ſeparari: poteſt enim Deus conſeruare formam ſine vnione. Ergo actio, per quam fit forma ipſa, diſtincta eſt ab actione, per quam fit vnio. Quia, ſi termini ſunt diſtincti, neceſſe eſt actiones eſſe diſtinctas. Secundo poteſt hoc ipſum aliter probari, quia omnis forma creata eſſentialiter eſt creatura: ergo eſſentialiter habet dependentiam à Deo: ergo in omni huiuſmodi forma eſſentialiter includitur aliqua dependentia à Deo quam neceſſe eſt, eſſe omnino inuariabilem, & inſeparabilem à forma creata: quia ea, quæ ſunt eſſentialia, inuariabilia & immutabilia ſunt. Hæc autem dependentia eſſentialis non poteſt eſſe, niſi per modum creationis, quia ſolus hic modus dependentiæ eſt ſimpliciter neceſſarius, vt forma quælibet in rerum natura exiſtat, vel conſeruetur. Si enim Deus faciat, vel conſeruet gratiam, aut calorem ſeparat extra ſubiectum, ibi nulla interueniet actio educens formam de potentia ſubiecti, neque vniens illam ſubiecto: quia ibi nullum interuenit ſubiectum neque cauſalitas eius, quod eſt ſignum, huiuſmodi actiones vel dependentias non eſſe eſſentiales his formis, quandoquidem ſeparantur ab eis: neceſſaria autem eſſet tunc actio diuina, ſeu dependentia à Deo per modum creationis, vel conſeruationis, quę non ſit alia actio, quam creatio permanens, ac durans: ſine qua dependentia non poſſet illa forma eſſe in rerum natura: ergo hæc dependentia eſt eſſentialis, & inuariabilis, in omni forma creata: ergo, quandocunque ſit talis forma in ſubiecto, habet hanc dependentiam à Deo, & conſequenter, prius natura creatur, quam vniatur ſubiecto: quia prior eſt eſſentialis dependentia à creatore, quam accidentalis à creatura, ſic igitur gratia hoc ipſo, quod creata eſt, prius natura creatur à Deo, quam per ſacramenta vniatur animæ.

Cur altera actione producatur anima, & altera vniatur, formæ autem accidentales non item.

Sed hæc ſententia hoc etiam modo explicata mihi videtur falſa & improbabilis. Et in primis, vt à clarioribus incipiamus, exemplũ de anima rationali, non ſolum non valet ad confirmandam hanc ſententiam, verum etiam deſeruire poteſt ad cõfutandam illam, ſi differentiam inter qualitatem gratiæ, & animam rationalem conſideremus, anima n. eſt forma natura ſua ſubſiſtens & independens à corpore, gratia vero cum accidens quoddam ſit ex natura ſua non eſt ſubſiſtens, ſed inhærens ac pendens à ſuo ſubiecto in eſſe, & conſeruari. Quæ differentia, quoad priorem partem eſt certa de fide. Quoad poſteriorem vero, quamuis non tam aperte videatur ad fidem pertinẽs, nec in propriis terminis definita, ſequitur tamen neceſſario, ex quibuſdam principiis fidei, & aliis euidentib. lumine naturę. Quia certum eſt, gratiam eſſe in anima, formaliter afficiendo, ac perficiendo, atque adeo informando illam. Ex quo fit gratiam non eſſe formam ſubſtantialem, ſed accidentalem, quia vna forma ſubſtantialis non poteſt informare aliã. Gratia ergo, quę informat animam, non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis forma, ergo natura ſua poſtulat actualem inhærentiam in ipſa anima, tanquam in ſubiecto ſuo. Nã hæc eſt prima, ac communiſsima ratio accidentalis formæ, cuiuſcunq; gradus, aut ordinis illa ſit, quia ſi ex natura ſua non poſtularet hanc inhærentiam actualem: ergo ex natura ſua poſſet eſſe, & conſeruari ſine illa: ergo ex natura ſua eſſet apta ad ſubſiſtendum: non ergo eſſet ex natura ſua accidentalis forma. Secũdo ex hac differentia colligitur alia, quia anima rationalis, etiam cum eſt corpori vnita, ita conſeruatur à Deo in ſuo eſſe, vt diſſoluta vnione, ex vi prioris conſeruationis exiſtere poſsit, & manere in rerum natura. & ideo neceſſe eſt diſtinguere duas actiones, & dependentias: aliam, qua conſeruatur exiſtentia animę, & aliam, qua conſeruatur vnio: quandoquidem ceſſante vna, ex natura rei manet alia. Neq; enim exiſtimandum eſt, quamdiu anima eſt in corpore, vnica & eadẽ actione conſeruari exiſtentiam, & vnionem animæ: in morte autem hominis ceſſare actionem illam, & inchoari aliam, qua ſubſtãtia animæ in ſuo eſſe ſine vnione conſeruatur: nam ſi hoc verũ eſſet, nulla poſſet afferri ſpecialis ratio, propter quam debita eſſet animæ rationali cõſeruatio eius poſt ſeparationem à corpore potius, quam aliis formis: quãdoquidem non aliter ponitur conſeruari in corpore, quam aliæ formæ, ſcilicet per vnicam actionem,

& de-

& dependentiam, quæ eſſe non poteſt, nec conſeruari ſine corpore, actio enim illa, per quam fit, vt conſeruetur vnio, eſſentialiter pendet à corpore: ergo, ſi per illammet actionem cõſeruaretur exiſtentia animæ, conſeruaretur per actionem dependentē à corpore: ergo quamdiu eſſet in corpore, non aliter conſeruaretur, quam aliæ formæ: ergo deſtructo corpore, nulla eſſet ratio, cur magis conſeruaretur, quam aliæ formæ. Igitur ex independentia, quam exiſtentia animæ habet ab vnione ad corpus, recte colligitur, etiam eo tempore, quo eſt corpori vnita, per aliam actionem conſeruari exiſtentem diſtinctam ab ea, qua conſeruatur vnita: ſecus vero eſt in qualitate gratiæ. Nam in ſua exiſtētia ita pendet ab vnione, vt naturaliter, & ex vi illius actionis, qua nunc conſeruatur in ſuo eſſe, non poſsit manere exiſtens ablata vnione, & ideo nulla eſt neceſsitas fingēdi ibi duas actiones, alteram, qua ſimpliciter conſeruetur exiſtentia gratiæ: alteram, qua conſeruetur vnita. Nam ipſamet exiſtentia non conſeruatur ſine vnione. Alioquin, ſi illæ eſſent duę actiones diſtinctę, nulla poſſet reddi naturalis ratio, ob quam, diſſoluta vnione, & ceſſante actione, per quam vnio conſeruabatur, non poſſet manere gratia exiſtens, & durare actio, per quam ipſa gratia conſeruabatur ſecundum ſe. Nam hæc actio cum non attingat vnionem, ex natura ſua non pendet à ſubiecto: actio enim circa ſubiectum, nec intelligi poteſt ſine vnione, ſaltem in fieri. Ergo ablato ſubiecto, & vnione ad illud, poſſet actio illa, & terminus eius ex natura ſua durare. Non enim alia ratione permanet anima corpore deſtructo: ergo non ſunt duæ actiones, ſed vna, qua conſeruatur gratia, & qua conſeruatur vnita.

Quæ actio eſt conſeruatiua formæ accidentalis eadē eſt conſeruatiua vnionis eius.

Tertio ex his colligitur alia differentia in ipſo fieri, quæ præcedentem confirmat, & declarat: videlicet, quod cum anima fit, alia eſt actio, per quam in ſuo eſſe producitur, & alia, per quam corpori vnitur. Nam ſicut habet eſſe independens à corpore, ita etiam neceſſe eſt, vt fiat & recipiat eſſe per actionem independentem à corpore, quæ non poteſt eſſe actio eductiua, neq; etiam vnitiua animæ ad corpus. Nam huiuſmodi actio à corpore neceſſario pendet. Eſt ergo actio diſtincta, atque vera, & propria creatio, cum fiat ſine concurſu materiæ. At vero in productione gratiæ, non eſt neceſſaria actio, quæ prius terminetur ad exiſtentiam gratiæ, quam ad vnionem eius. Quia ſicut gratia non habet eſſe independens à ſubiecto, ita neque ex natura ſua poſtulat, vt recipiat illud eſſe per actionem independentem à ſubiecto: vnaquæque enim res fit eo modo, quo poſtulat eſſe ipſius: ſi ergo ipſum eſſe non eſt independens, ergo nec ipſum fieri: & ſimiliter, ſi conſeruatio non eſt per actionem independentem à ſubiecto, ergo neq; productio: nam eadem actio, per quam res fit, ſi duret aliquo tempore, habet rationem conſeruationis. Igitur ex illo exemplo animæ rationalis non poteſt colligi, prius gratiam creari, quam vniri: ſed potius contrarium propter diuerſam naturam vtriuſque formæ.

Gratia, non quia perfectiſsima eſt, propterea poſtulat, vt altera actione creetur, & altera vniatur.

Secundo principaliter oſtenditur contra hanc ſententiam, gratiam ex ſua ſpeciali ratione, nimirum, quia eſt ſupernaturalis, ac perfectiſsima qualitas, nõ poſtulare, vt alia actione creetur, & alia vniatur ſubiecto: primo quidem, quia actus fidei, charitatis, & viſionis beatificæ, ſupernaturales qualitates ſunt in ſubſtantia, & Entitate ſua, ſicut ipſa gratia, & alij habitus infuſi, & tamen hi actus effectiue fiunt à potentijs vitalibus, non ſolum quoad vnionem, ſed etiam quoad entitatem ipſorum: vnde nõ prius natura creantur à ſolo Deo, quàm fiant ab ipſis potentijs: quia ſaltem ex natura rei repugnat actibus vitalibus, vt aliter fiant. Et hoc euidentius oſtendi poteſt in actibus liberis: nam ſi à ſolo Deo prius natura efficerentur in nobis, non poſſet intelligi libertas noſtra circa tales actus. Quia, vel poſita illa Dei efficientia, eſſet in poteſtate hominis non influere in illum actum, neq; illum ſibi vnire, & hoc eſt impoſsibile: alias maneret actus vitalis productus à ſolo Deo in potentia, ipſa nihil operante, & conſequenter neque amante, neq; intelligente, neq; aliquem effectum vitalem recipiente, vel operante, quod eſt impoſsibile: vel poſita Dei efficientia, neceſſario voluntas influit in illum actum: & ſic nulla relinquitur libertas: nec poteſt eſſe verum, quod Concil. Trident. ſeſſ. 6. definit, ſcilicet ſtante quacumq; Dei motione præueniente, & antecedente conſenſum voluntatis, adhuc eſſe in poteſtate eius efficere, vel non efficere actum. Probatur ſequela, quia iuxta contrariam ſententiam, priuſquam Deus creet in voluntate noſtra actum infuſum charitatis, non poteſt voluntas illum elicere, neque aliquid aliud efficere: ex quo neceſſario ſequatur infuſio, vel creatio talis actus: poſtquam vero Deus ſe ſolo infundit, & creat in voluntate talem actum, non eſt in poteſtate voluntatis non habere illum, & influere eo modo, quo poteſt: ergo in his actibus non poteſt vlla ratione affirmari: prius natura fieri aut creari à ſolo Deo, quam fiant à voluntate, & vniantur illi: ergo ſimiliter non eſt neceſſarium, gratiam prius creari, quam vniri.

Trident.

Dices, gratiam eſſe perfectiorem qualitatem. Sed hoc præterquam quod incertum eſt (præſertim ſi comparatio fiat cum viſione beatifica) nihil in præſenti refert. Quia commune eſt omnibus his qualitatibus, quod ſint ſupra capacitatē naturalem ſubiecti: ergo, ſi, hoc non obſtante, poſſunt aliquæ earum fieri per eductionem, & non per creationem, eadem ratione, tam gratia, quam quælibet alia qualitas ſupernaturalis poterit in anima fieri abſq; præuia creatione. Item ratio, & imperfectio, vnde hoc naſcitur, non minus conuenit gratiæ, quam alijs qualitatib. ſupernaturalibus, ſcilicet eſſe formam accidentalem, natura ſua pendentem à ſubiecto, tam in fieri, quam in eſſe: nam ex hac imperfectione naſcitur, vt, quando gratia fit modo connaturali, non fiat ſine concurſu ſubiecti. Ex quo vlterius argumentor contra Sotum, quod ſi ſacramenta poſſunt effectiue attingere vnionem gratiæ cum anima, poſsint etiam attingere primam gratiæ effectionem: primo quidem, quia ſicut gratia eſt forma ſpiritualis, & ſupernaturalis, ita & vnio gratiæ ad animam, & ſicut vnio illa fit in anima tanquam in ſubiecto, à quo pendet in fieri, & conſeruari: ita eodem modo gratia ipſa fit in anima, tamquam in ſubiecto, à quo pendet in fieri, & conſeruari: ergo eſt eadem vtriuſq; ratio, quia non magis exiſtentia gratiæ, quam vnio fit per creationem. Vnde poteſt alia formari ratio. Nam hæc vnio gratiæ ad animam, talis eſt, vt per illam pendeat gratia ab anima tamquam à cauſa materiali, non ſolum in vnione, & informatione, ſed etiam in exiſtentia ſua, in quo differt multum inter vnionem nem hanc gratiæ, & vnionem animę ad corpus: ergo ſi ſacramenta poſſunt attingere illam vnionem gratiæ ad animam, poſſunt etiam attingere ipſum eſſe gratiæ. Quia illud eſſe communicatur ei in ipſa vnione, & quodammodo per illam ex parte materialis cauſæ, ante cuius concurſum nulla eſt effectio gratiæ, cum oſtenſum ſit non creari.

Tertio principaliter probandum eſt contra prædictam ſententiam, gratiam, ob generalē rationem formæ creatæ non fieri prius natura per creationem à ſolo Deo, vt poſterius natura poſsit per ſacramenta animæ vniri. Nam ſi hoc conueniret gratiæ ex hoc pręciſe, quod forma creata eſt, conueniret omni formæ creatæ, & omni accidenti, conſequens autem eſt valde abſurdum. Alias ſequitur: primo, non eſſe proprium animæ rationalis, vt prius natura fiat per creationem, & deinde vniatur ſubiecto: ſed hoc cõmune eſſe omnibus animabus brutorum, immo omnib. formis materialibus & accidentibus omnibus, atque ita nulla forma fieret per eductionem de poten-

Forma accidentalis non prius creatur, & poſterius vnitur.

potentia materiæ, ſed per creationem: conſequens autem eſt contra recepta philoſophiæ principia, imo contra communem Eccleſiæ doctrinam, quæ ſentit aliquid proprium in hoc habere rationalem animam. Et ratione conuinci poteſt ex dictis in primo puncto contra hanc ſententiam. Sequela probatur, quia ſi omnis forma prius natura fit à ſolo Deo, quam ab agente creato vniatur materiæ, inquiro, an illa actio Dei fiat cum materiali concurſu ſubiecti, necne. Primum dici non poteſt, quia materia non habet concurſum, niſi circa formam ſibi vnitam, ſeu quæ ſibi vnitur, nec forma pendet à materia in fieri, vel in facto eſſe, niſi quatenus illi vnitur in fieri, vel in facto eſſe: ſi ergo per illam actionem Dei forma ita fit, vt non vniatur materiæ, non poteſt illa actio, aut terminus eius, vt ſic, pendere à materia, nec materia poteſt ibi habere aliquem materialem concurſum. Propter hanc enim cauſam nullum habet in productione animæ rationalis, quia illa actio, per quam fit anima, ſecundum ſe præſcindit ab vnione ad materiam. Si vero dicatur ſecundum neceſſe eſt, dicere, illam actionem eſſe vere, ac proprie creationem: tum, quia non eſt eductio de potentia materiæ: ergo non eſt actio ex ſubiecto, ergo ex nihilo, ergo creatio: tum etiam, quia illa eſt actio ex ſola efficacia cauſæ efficientis ſine concurſu cauſæ materialis: ergo eſt creatio.

Vnde argumentor ſecundo, nam ex hoc principio ſequitur, quod, ſicut ſacramenta dicuntur (iuxta hãc opinionem) non efficere gratiam, ſed vnionem gratiæ cum anima, ita dicenda ſunt omnia agentia naturalia non efficere formas, nec qualitates, educendo illas de nõ eſſe ad eſſe, ſed tantum vnire illas ſubiectis ſuis: patet ſequela, quia ſupponũtur factę prius natura à Deo: ergo non poſſunt iterum fieri à cauſis ſecundis, ſed tantum vniri: maius enim miraculum eſſet, rem iam factam iterum facere, quam omnino ab actione ceſſare. Tertio hinc vlterius ſequitur, tales formas natura ſua non pendere à ſubiecto in exiſtentia ſua, ſed ſolum in vnione, ſicut docet fides de anima rationali: probatur ſequela argumento ſupra facto: quia huiuſmodi formæ fiunt prius natura per actionem independentem à ſubiecto: ergo per illam vt ſic, recipiunt eſſe independens à ſubiecto. Rurſus quamdiu ſunt in ſubiecto, per hanc actionẽ permanentem continuatam conſeruantur in eſſe, quod in principio acquiſierunt, ergo ablata vnione ad ſubiectum, per eandem actionem à ſubiecto independentem conſeruabuntur in eſſe. Nam hæc actio non eſt cur neceſſario tollatur, ablata vnione, quæ eſt quid poſterius, ſicut philoſophamur in anima rationali. Dici tamen poteſt, quod licet vnio harũ formarum ſit poſterior, quam exiſtentia earum, quæ fit per creationem: tamen poteſt eſſe conditio neceſſaria, ſine qua non debetur his formis exiſtentia, & conſeruatio: hoc enim modo interdum poteſt id, quod prius eſt pendere à poſteriori: atque in hoc poteſt conſtitui differẽtia inter animam rationalem, & alias formas: illa enim, quia ſpiritualis & ſubſtãtialis eſt, non requirit illam cõditionem, ſeu vnionem ad corpus, vt cõſeruetur in eſſe. Sed hæc reſponſio, licet ex parte verum dicat, tamẽ & petit principium, & non poteſt ſufficientem rationem reddere eorũ quæ dicit, hoc enim inquirimus, cur vnio ad ſubiectũ ſit conditio neceſſaria, vt huiuſmodi formæ conſeruentur in eſſe. Sane non poteſt alia ratio philoſophica reddi, niſi quia neceſſe eſt, vt ſubiectum in ſuo genere cauſę materialis concurrat, non tantum ad vnionem, ſed etiam ad ipſum eſſe harum formarum, & cõſequenter ad fieri & cõſeruari ipſius eſſe: vnde fit, vt huiuſmodi formæ ſecundum naturam ſuam, non poſſint prius natura fieri per creationem, cum non poſſint fieri ſine concurſu ſubiecti, ſeu materiæ. Quarto, ex prædicto modo explicandi hanc ſententiã ſequitur, non ſolã formam, ſed etiam vnionem formę ad ſubiectum, prius natura fieri à ſolo Deo, quam à cauſa ſecunda: quod eſt aperte falſum: Sequela probatur, quia ſicut forma eſt res creata, quæ à ſolo Deo habet dependentiam eſſentialem, ita vnio formæ ad ſubiectum eſt res, vel modus creatus, qui etiã à ſolo Deo habet eſſentialem dependentiã: vnde ceſſante actione cauſæ ſecundæ nõ ſola forma, ſed etiam ipſa vnio conſeruatur à ſolo Deo, & è contrario à principio potuiſſet fieri vnio à ſolo Deo ſine cauſa ſecunda, quamuis non poſſet fieri à cauſa ſecunda ſine Deo: ergo eſt æqualis ratio eſſentialis dependentiæ à Deo in vnione, & in exiſtentia formæ: ergo ſi propter hanc cauſam prius natura fit forma à ſolo Deo, quam à cauſa ſecunda, etiam vnio prius natura fiet à ſolo Deo. Quod autem hoc conſequens falſum & abſurdum ſit, patet, quia nihil relinquitur, quod poſſit fieri à cauſa ſecunda, & in præſenti materia nihil eſt, quod poſſit facere ſacramentum. Nam ſi prius Deus gratiam creat, & prius ſe ſolo gratiam vnit, quid facient ſacramenta? Et idem quæri poteſt de igne, vel quolibet alio agente. Dices, facere eandem vnionem, quam prius natura fecit Deus ſecundum nouam dependentiam, vel actionem: Sed hoc vanum eſt, & abſurdum: præter naturas enim rerum eſt, iterum agere, quod actum ſupponitur. Alias cur non ageret naturaliter quælibet res ad ſe ipſam efficiendam, vel conſeruandam? Item ſaltem eſſet ſuperflua efficientia naturalium cauſarum, ſi nullas res nouas agerent, ſed ſolum nouas dependentias earundem rerum, quas Deus ſe ſolo iam effecerat.

Quinto obijci poteſt argumentum ſupra tractatum de actibus liberis: nam, ſi omnis forma, vel qualitas creata prius natura creatur à ſolo Deo, quam à cauſa ſecunda: ergo, cum actus liberi voluntatis ſint qualitates creatæ, prius natura fiẽt à ſolo Deo, quam à voluntate: ergo, quod talis actus, ſeu qualitas ſimpliciter fiat, nõ eſt liberum voluntati humanæ: quia non pendet ab illa in ſuo fieri ſimpliciter: ergo intelligi, vel explicari non poteſt, in quo conſiſtat libertas talis actus. Nam quod Deus illum in me creet, non eſt mihi liberum, quia non pendet ex me, neque immediate, neq; ratione alicuius prioris diſpoſitionis. Nam de illa redibit eadem quæſtio. Suppoſito autem, quod Deus in me creet talem actum, non eſt mihi liberum non influere, vt ſupra argumentabamur. Denique hoc inconueniens adhuc maius eſt in actib. intrinſece malis, nã præter omnia ſupra dicta ſequitur, ante omnem efficientiam voluntatis creatæ, Deum ſe ſolo creare in illa huiuſmodi actus prauos, quoad omnem poſitiuam Entitatem eorũ. Vnde vlterius fit, Deum ſola ſua efficacia determinare voluntatẽ hominis ad obiecta praua iſtorũ actuum prius natura quam ipſa ſe determinet. Quia poſita in voluntate Entitate talis actus, neceſſario manet determinata ad obiectũ niſi per Entitatẽ poſitiuam ſui actus: hęc autem omnia ſunt valde falſa, & abſurda: falſum ergo eſt dicere, de ratione formæ: vt ſic creatæ, eſſe, vt prius natura fiat à ſolo Deo per creationem, ſeu dependentiam eſſentialẽ, quã ab agente creato. Quod ſi non conuenit hoc omnibus formis creatis, ex hac præciſa ac generali ratione, neque etiam conueniet gratiæ, neque alicui formæ, quæ natura ſua pendeat à cauſa materiali in fieri, & in eſſe: quia, vt oſtẽſum eſt, nulla eſt in qualitate gratiæ ſpecialis ratio, quę hũc modum productionis requirat.

Et per hæc reſponſum eſt ad primum fundamentum illius ſententiæ. Ad ſecundum reſpondetur, falſam eſſe primam propoſitionem aſſumptam, ſcilicet in productione omnium formarum diſtinguendas eſſe duas actiones: vnam, qua producatur forma, & alteram, qua vniatur: nam in omnibus formis, quæ fiunt per eductionem de potentia ſubiecti, falſum eſt. Quia cum non fiant ſine concurſu cauſæ materialis, illamet actio, qua fiunt, pendet non ſolum ab agente, ſed etiam à ſubiecto in genere cauſæ mate-

Ad argumẽtum reſpondetur.

materialis: non poteſt autem pendere à materia, niſi in ea inſit, eique vniatur: quia cauſalitas materiæ non eſt, niſi per vnionem & ſuſtentationem formæ, vel actionis, quæ ab ea cauſatur: & ideo illamet actio & tendit ad formam, & vnit illam ſubiecto, quia non facit illam, niſi in ſubiecto, & ex ſubiecto. Quinimo ex hac ratione colligo primo, non poſſe formam fieri ab agente naturali modo ac virtute naturali, niſi eadem actione, qua fit, vniatur ſubiecto: quia non poteſt fieri, niſi per eductionem de potentia ſubiecti. Ergo nec poteſt fieri niſi per actionem quæ in ſubiecto inhæreat, & à ſubiecto pendeat, ſed per talem actionem neceſſario ſimul fit forma, & vnitur ſubiecto, quia actio inhærens ſubiecto, vt ſic, non facit, niſi formam inhærentem, ſeu informantem ſubiectum: & hoc eſt facere vnionem, ſeu formam vnitam ſubiecto, & hoc ſenſu dixit Ariſt. per calefactionem non fieri per ſe primo calorem, ſed calidum. Atq; eadem eſt ratio de ſacramentis, quatenus eſſe poſſunt inſtrumenta ad efficiendam gratiam. Nam licet ille modus agendi ſit ſupernaturalis ex parte principij actiui, tamen ex parte ſubiecti concurrentis in genere cauſæ materialis, & ex parte ipſius gratiæ talis eſt, qualis iuxta naturam ipſius qualitatis eſſe debet, quia per illum non fit gratia per ſe, & independens à ſubiecto, hoc enim eſſet nouum & ſpeciale miraculum: ſed fit in ſubiecto, & dependenter ab illo.

Forma pendens à ſubiecto, non poteſt effectiue vniri, quin ab eodem agente eadem actione fiat.

Secundo infero, non poſſe formam, quæ ex natura ſua pendet à ſubiecto in ſuo eſſe, vniri effectiue ſubiecto ab aliquo agente, niſi eadem actione fiat ipſa forma ab eodem agente: atq; adeo non poſſe eleuari ſacramenta ad vniendam gratiam animę quin ſimul eleuentur ad efficiendam ipſam gratiam. Ratio patet ex dictis, quia per actionem illam ita vnitur forma, ſeu gratia ſubiecto ſuo, vt ab illo pendeat in ſuo eſſe: ergo eadem actione qua vnitur, recipit ſuum eſſe. Dices: quamquam hoc ſit verum, conſiderato modo cõnaturali productioni talis formæ, non tamẽ repugnare, Deum ſe ſolo prius producere gratiam, deinde vero vnire illam per ſacramenta. Reſpondetur: primum, hoc non poſſe fieri ſine ſpeciali miraculo, nimirum quod forma natura ſua dependens à ſubiecto fiat ſine dependentia ab illo. Deinde adhuc poſito illo miraculo neceſſariũ eſſet, vt actio vniens talem formam cum ſubiecto, attingeret Entitatem ipſam ſeu exiſtentiam talis formę: in quo eſt differentia inter huiuſmodi formam, & animam rationalem, ꝙ anima, quæ prius natura creatur, quam vniatur, per ſolam actionem creatiuam recipit eſſe, per actionem vero vnitiuam ſolũ recipit vnionem, & informationẽ: ita, vt illa actio non attingat ipſum eſſe, ſeu exiſtentiam animæ: at vero gratia, & quælibet alia forma pendẽs à ſubiecto, etiam ſi fingamus, miraculoſe prius creari independenter à ſubiecto: tamen, cum ſubiecto vnitur, neceſſe eſt, vt hoc fiat per actionem, & efficientiam, quæ non ſolam vnionem, ſed etiam Entitatem, ſeu exiſtẽtiam formæ attingat. Et ratio differentię eſt, quia omnis forma debet neceſſario informare ſubiectum modo ſibi connaturali: neq; in hoc poteſt recipere varietatẽ, quia informatio eſt actus intrinſecus, & formalis, qui nec ſuppleri, nec variari poteſt, ſi forma eſt in ſe eiuſdem rationis: anima ergo, quia ex natura ſua eſt forma independens, ex ſe habet talem modum informandi, vt ratione illius non ſuſtentetur à materia in ſuo eſſe, ſed ſolum vniatur illi ad componendum vnum totum: at vero gratia, & omnis alia forma, quæ natura ſua pendet à ſubiecto, quod informat, ex natura ſua etiam poſtulat talem informãdi modum, quo inhæreat ſubiecto, ſeu ab illo ſuſtentetur in ſuo eſſe: & ideo neceſſe eſt, vt agens, quod attingit huiuſmodi modum vnionis, attingat etiam ipſum eſſe talis formæ. Quapropter, ſi illa forma prius facta ſupponitur à Deo per creationem, neceſſarium erit, vt vel prius tempore creetur, & poſtea vniatur, vel, vt in eodem inſtanti recipiat eſſe per duas actiones, ſcilicet per creationem, & per eductionem de potentia ſubiecti: quod quidem non videtur implicare contradictionem, quamuis fieri non poſsit ſine ſpeciali miraculo, non ſolum propter pluralitatem actionum totalium, ſeu per ſe ac ſigillatim ſufficientium ad dandum eſſe tali formæ: ſed etiam quia actio creatiua ſemper eſt præter modum connaturalem, quem talis forma poſtulat.

Actualis vnio eſt de eſſentia actionis, qua educitur forma de potentia ſubiecti.

Tertio ſequitur, quod in actione eductiua formæ de potentia ſubiecti, non ſolum aptitudinalis, ſed etiam actualis vnio, & inhærẽtia illius actionis in ſubiecto, eſt de eſſentia ſeu neceſsitate talis actionis, quia illa actio natura ſua talis eſt, vt eſſentialiter pẽdeat à cauſa agente, & materiali, in quo differt eſſentialiter à creatione, nõ poteſt autem pendere à cauſa materiali, niſi illi inhæreat. Et confirmatur, nam ob hanc cauſam calefactio, quæ fit ab igne, verbi gratia, in ligno, non poteſt conſeruari omnino extra ſubiectum: quia hoc ipſo, quod extra ſubiectum fieret, iam eſſet creatio, ſeu per modum creationis. Dices, in calore, qui fit ab igne, vnio ad ſubiectum non eſt de eſſentia caloris: ergo in calefactione, per quam naturaliter fit calor ab igne, actualis inhærentia in ſubiecto non eſt de eſſentia talis calefactionis. Reſpondetur negando conſequentiam, quia calor non dicit dependentiam, ſed formam dependentem, tamen calefactio dicit ipſam dependentiam caloris ab agẽte naturali (de hac enim calefactione loquimur) huiuſmodi autem dependentia ex ſua intrinſeca & ſpecifica ratione includit actualem habitudinem ad duplicem cauſam, agentem, & materialem. Et ideo ſicut de eſſentia illius eſt, quod actu pendeat à tali cauſa agente, ita etiam quod actu pendeat à tali cauſa materiali. Vnde etiam fit, vt illa dependentia tam eſſentialiter ſit paſsio, quam actio. Quæ duo ſola ratione in ea diſtinguuntur. Et hinc tandem patet reſponſio ad primam probationem contrariæ ſententiæ, quomodo ſcilicet, quamuis gratia, & inhærentia eius ad ſubiectum ex natura rei diſtinguantur, nihilominus vnica actione ſimul natura fiant: quia videlicet illa duo gratia & vnio per modum vnius fiunt cum ipſo compoſito, quod per ſe primo fit, ſcilicet homo gratus. Quare, licet poſsint inter ſe comparari illa duo ſecundum aliquem ordinem cauſalitatis, tamen in ordine ad agens, quod educit formam de potentia ſubiecti, ſimul ac per modum vnius fiunt, & vnica actione. Quæ cum eſſentialiter ſit mutatio ſubiecti, ſimul facit formam, & vnit illam, ſeu introducit in ſubiecto.

Emanatio à Deo per modum creationis non præcedit ordine naturæ in omni forma ante actionem cauſæ ſecundæ.

Supereſt, vt reſpondeamus ad aliam probationem de dependentia eſſentiali creaturæ à Deo. Ad quam primo reſponderi poterit: eſto, cõcedamus in omni forma creata eſſentialiter includi dependentiam, & emanationem à Deo per modum creationis, non tamen eſſe neceſſarium intelligere hanc emanationem vt priorem natura, quam ſit emanatio formæ creatæ à cauſa ſecunda principali, vel inſtrumentali. Hoc enim potiſsimum videtur probare omnes rationes ſupra factæ in tertio argumentandi modo, ſcilicet, quod emanatio à Deo per modum creationis non præcedat ordine naturæ in omni forma, ante actionem cauſæ ſecũdæ. Et hoc ſatis eſt, vt nec in effectione gratiæ ſit neceſſarium dicere prius natura antecedere creationem eius. Et hoc ſufficit vt, ſi ſacramenta efficiant vnionem gratiæ, neceſſario efficere debeant gratiam ipſam, quia cum non poſsint vnire, niſi rem exiſtentem, ſi non ſupponunt factam, neceſſe eſt, vt vniendo efficiant. Dices: fieri poſſe, vt ſolum concomitanter ſe habeant effectio gratiæ à ſolo Deo facta, & vnio per ſacramenta effecta. Reſpondetur, ſi ſacramenta præciſe attingerent vnionem, & non exiſtentiam ipſius gratiæ, neceſſarium eſſet, vt ſaltem ordine naturæ, antecederet creatio gratię,

quia exiſtentia formæ ſupponitur vnioni, quando per vnionem non fit. Et hac ratione in productione hominis creatio animæ ordine naturæ antecedit vnionem eius, quia actio, qua fit vnio, non attingit exiſtentiam animæ, ſed præciſe vnionem. Si autem concedatur, quod ſacramenta non ſolum efficiunt vnionem, ſed etiam ipſam gratiam, hoc ſatis eſt ad id, quod in præſenti quæſtione intendimus. Alia vero quæſtio erit, an præter hanc efficientiam ſit alia eſſentialiter incluſa in ipſa Entitate gratiæ propter dependentiam eſſentialem, quam habet à Deo, quatenus forma creata eſt, non antecedens ordine naturæ aliam efficientiam, ſed concomitans, vel potius natura poſterior, eo modo, quo terminus eſt poſterior natura, quam actio, vel fieri eius. Quæ quæſtio ad præſentem diſputationem nihil fere refert, cum generale ſit omnibus formis creatis, & in omnibus efficientijs cauſarum ſecundarum locum habeat.

Neq; etiam includitur in omnibus formis creatis talis dependentia à Deo.

Vt autem breuiter veram reſponſionem difficultatis poſitæ tradamus, reſpondendum ſecundo eſt, falſum eſſe, in omnibus formis creatis includi aliquam dependentiam eſſentialem à Deo, quæ ſit vera emanatio, & effectio cauſæ efficientis omnino inuariabilis, & ipſam rei eſſentiam intrinſece conſtituat. Primo quidem, quia, licet non ponatur hæc dependentia prior natura, quam effectio cauſæ ſecundæ, tamen neceſſario dicendum erit, per illam fieri totum id, quod per actionem creaturæ, & conſequenter omnem formam, quæ fit per actionem cauſæ ſecundæ neceſſario bis fieri, & manere à Deo, quoad ſuam Entitatem, & exiſtentiam: nam primo manat à creatura per actionem eius: & conſequenter à Deo, vt concurrente cum creatura, quia non poteſt actio creaturæ eſſe ſine concurſu Dei, à quo pendet eſſentialiter non ſolum effectus creaturæ, ſed etiam ipſamet actio creaturæ: & ſecundo dicitur iterum manare à ſolo Deo, per dependentiam eſſentialem, quæ dicitur eſſe vera creatio. Quinimo rurſus ſequitur, non ſolam Entitatem gratiæ, vel cuiuſuis formę hoc modo bis fieri, ſed etiam ipſammet vnionem talis formæ cum ſubiecto bis etiam fieri: ſemel à cauſa ſecunda & Deo concurrente & iterum à ſolo Deo per dependentiam eſſentialem: nam, vt ſupra argumentabar, cum hæc vnio ſit modus creatus diſtinctus ab actione creaturæ: qui poteſt eſſe ſine illa, etiam in ſua eſſentia includet aliquam dependentiam à Deo inuariabilem, ſine qua eſſe non poſſit. Rurſus, cum effectio huius vnionis talis ſit, vt non ſolum attingat modum vnionis, ſed etiam Entitatem ipſius formæ, quia per illam pendet in eſſe à ſuo ſubiecto, vt ſupra dicebam: cum hoc (inquam) ita ſit, ſequitur vlterius omnem huiuſmodi formam creatam, quandocumque fit à cauſa ſecunda, trib. modis emanare à Deo, primo, quatenus fit à creatura cum concurſu Dei, ſecundo, quatenus fit per dependentiam eſſentialem huius formæ, vt vnitæ, quomodo conſeruatur à ſolo Deo, ceſſante actione creaturæ: tertio, per dependentiam eſſentialem ipſius formæ ſecundum ſe: quæ eſt diſtincta à præcedentibus: quia poteſt manere ſine illis, vt ſi forma à ſubiecto ſeparata conſeruetur: & ideo eſt per modum creationis, & independẽs à ſubiecto, quod non habent duæ aliæ dependentiæ, & ideo non dicuntur eſſe eſſentiales ipſi formæ ſecundum ſe & abſolute ſumptæ. Sed hoc modo ſola hæc tertia eſt eſſentialis, ſecunda vero erit eſſentialis vnioni, prima vero accidentalis vtriq;. At ſuperfluum eſt, admittere tot modos effectionum ſeu productionum eiuſdem rei ſimul concurrentium, cum vnuſquiſq; eorum per ſe ſufficeret ad effectum producendum, neq; apud vllum authorem grauem huiuſmodi doctrina reperietur. Neq; etiã quod omnis forma materialis dum educitur, ſimul creetur, ſimulque educatur à cauſa ſecunda ſimul cum concurſu Dei, & alio modo per ſe ſufficiente fiat à ſolo Deo. Secundo, hoc idem probatur alio modo: quia cauſa ſecunda, dum calefacit, verbi gratia, ſimpliciter educit de non eſſe ad eſſe totam Entitatem caloris: ergo ſi in hac Entitate caloris eſſentialiter includitur creatio per dependentiam eſſentialem à Deo, ſequitur, hanc ipſam creationem fieri ab igne producente calorem: quia non poteſt ignis facere calorem, quin faciat, quicquid eſt de eſſentia caloris: quia calor eſt entitas ſimplex, quæ cum fit, educitur de non eſſe ad eſſe virtute & efficacia illius agentis, à quo fit. Ergo totum id, quod eſt eſſentiale calori, fit ab eodẽ agente. Hoc autem eſſe valde abſurdum dupliciter declaratur. Primo, quia agens creatum non poteſt ſua virtute creare. Ergo nec poteſt virtute ſua efficere creationem. Vt enim omittam, eſſe difficillimum intellectu, quod creatio ipſa fiat per aliã actionem, tanquam terminus eius, quod in hac ſententia concedendum neceſſario eſt: multo tamen difficilius, & impoſsibilius videtur, quod hoc fiat per virtutem agentis creati. Nam, ſi hoc agens non poteſt efficere creationem per modũ emanationis à virtute ipſius, cur poterit illam facere per modũ termini ſuæ actionis, cum non requiratur minor virtus ad efficiendum aliquid per modum termini, quam per modum actionis? Secundo, quia tota Entitas huius formæ pendet in ſuo eſſe, & fieri à cauſa materiali: ergo, ſi in intrinſeco, & eſſentiali conceptu huius formæ includitur creatio, etiam illa pendebit in fieri, & in eſſe à cauſa materiali: quia non poteſt forma ipſa phyſica pendere à materia ſecundum Entitatem ſuam, quin omnia ea, quæ ſunt de eſſentia eius, quatenus in ea continentur, à materia pendeant: ſed contra rationem creationis eſt, vt habeat ex natura ſua dependentiam à cauſa materiali, quia eſſentialis ratio creationis in hoc conſiſtit, quod ſit effectio ex nihilo, atq; adeo independens à ſubiecto.

Vnde argumentor tertio. Quia quando Deus conſeruat calorem ſine ſubiecto, vel adhibet nouam efficientiam ad conſeruandum illum, vel non: ſi adhibet, ergo iam habet calor nouam dependentiam, quam antea non habebat: ergo illa dependentia eſſentialis, quam dicebatur habere calor ſecundum Entitatem ſuam, quando inhærebat ſubiecto, non erat ſufficiens ad procreandam illam Entitatem, cum non ſit ſufficiens ad conſeruandam illam: ergo ſuperflue fingitur illa dependentia, cum pręter illam addenda ſit in omni ſtatu caloris alia actio, vel effectio, per quam exiſtat: Si vero dicatur, non eſſe neceſſariam nouam efficientiam ad conſeruandum calorem ſine ſubiecto præter illam dependentiam eſſentialem, quam habebat etiam in ſubiecto: hoc in primis repugnat communi ſenſui omnium Theologorum, qui ſentiunt, non poſſe conſeruari accidens ſine ſubiecto, ſine ſpeciali ac miraculoſa efficientia Dei: & præterea impugnatur ex dictis. Quia illamet dependentia eſſentialis natura ſua pendet à ſubiecto non minus, quam ipſe calor, vt oſtenſum eſt: quia ſi eſt de eſſentia caloris, neceſſe eſt, vt habeat eandem dependentiam à ſubiecto, quam habet calor: ergo ipſamet dependentia non poteſt conſeruari ſine ſubiecto, niſi aliunde ſuppleatur cauſalitas ſubiecti. Non poteſt autem ſuppleri ab ipſa dependentia per ſe ipſam, quia hoc nihil addit, ergo neceſſe eſt, vt ſuppleatur per nouum modum diuinæ efficientiæ: hic autem modus non eſt alius niſi, quod extra ſubiectum ſit, vel conſeruetur per modum creationis, non vero in ſubiecto: ergo in eſſentia caloris, vel alterius ſimilis formæ non includitur aliqua dependentia eſſentialis per modum creationis: & conſequenter nulla talis eſt eſſentialis dependentia incluſa in huiuſmodi formis. Quia ſi aliqua eſſet futura, maxime eſſet per modum creationis, vt ratio in principio facta optime probat.

Vltimo argumentor, quia nullum eſt argumentum ſufficiens ad fingendam huiuſmodi dependentiam

tiam eſſentialem inuariabilem : cum enim dicitur eſſentiale eſſe creaturæ, vt pendeat à Deo, non eſt ſenſus aliquam dependentiam determinatam eſſe de eſſentia creaturæ, ſed entitatem creatam talis eſſe naturæ & eſſentiæ, vt exiſtere non poſsit ſine dependentia à Deo. Et hoc eſt veriſsimũ : quia cum ſit Ens per participationem non poteſt habere eſſe, niſi manans à primo fonte totius eſſe. Quia vero poteſt manare diuerſis modis, & per varias actiones, quæ per ſe ſingulæ ſufficiunt ad dandum eſſe: ideo eſſentia creaturæ non determinat eſſentialiter vnum, vel alium modum dependẽtiæ, ſed quocumq; ſufficienti contenta eſt. Et quamuis interdum poſtulet aliquem, tamquam ſibi magis connaturalem, non tamen vt eſſentialem, aut vt ſimpliciter neceſſarium, cum de potentia Dei abſoluta deleri poſsit. Vnde licet verum ſit, quando Deus conſeruat accidens ſine ſubiecto, alio genere actionis illud cõſeruare, quam in ſubiecto, non inde fit, illam actionem, ſeu dependentiam eſſe eſſentialem accidenti, aut neceſſariam fuiſſe, dum accidens in ſubiecto conſeruabatur, ſed eſt noua actio ſeu dependentia, quæ diuina virtute fit, & ſuccedit loco illius quam accidens haberet in ſubiecto. Atque hæ rationes, præſertim tres priores, maxime procedũt de formis, quæ ex natura ſua pendent à ſubiecto, & per diuinam potentiam poſſunt dari, vel conſeruari extra illud. De rebus vero, quæ natura ſua poſtulant fieri per creationem, non tam euidenter procedunt rationes factæ. Quia illæ res nunquam poſſunt fieri per eductionem, nec cum concurſu cauſę materialis, nihilominus tamen à paritate rationis poteſt ſumi efficax argumentum. Nam ſi ratio Entis creati, vt ſic, non conſiſtit in hoc, quod per eſſentiam ſuam manet à Deo abſque vlla dependentia media, nulla eſt ratio, cur aliquib. Entibus creatis hoc tribuatur. Item, quia ſi Deus miraculoſe efficeret animam leonis, verbi gratia, ſeparatam, neceſſario faceret illam per creationem, & illa creatio eſſet quid diſtinctũ à tali anima, & extra eſſentiam eius, cum poſsit talis anima exiſtere ſine illa creatione, & abſq; tali generę dependentiæ: ergo eadẽ ratione, quando creatur anima rationalis, vel angelus, illa dependentia eſt aliquid diſtinctũ & extra eſſentiã rei creatæ. Item, quia ẽt in hac dependentia poteſt intelligi aliqua varietas manente eodem termino. Nam ſi eadem res fiat à ſolo Deo, vel fiat mediante aliquo inſtrumento, diuerſa eſt actio dependẽtiæ. Poteſt autem vtroq; modo fieri, vt diximus in 1. to. & dicemus iterũ agentes de trãſſubſtantiatione.

Non poſſunt eleuari ſacramenta ad efficiendum phyſice hominem gratum, quin eleuentur ad efficiendam gratiã ipſã.

Ex his ergo omnibus ſatis aperte demonſtratum eſt, ſuppoſito modo, quo nunc fit gratia in anima, non poſſe ſacramenta eleuari ad efficiendum phyſice hominem gratum, quin eleuentur ad efficiendam gratiam ipſam. Vnde ad ſecundam difficultatem facilius reſpondetur, quidquid ſit, an poſsit creatura eſſe inſtrumentum creationis, gratiam tamen non creari. Et ideo ex hoc capite nihil obſtare, quominus ſacramenta eſſe poſsint inſtrumenta gratiæ. Quia gratia non fit ſine concurſu materiali animæ, à qua pendet in fieri, & conſeruari. Et ideo non creatur, ſed educitur de potentia obedientiali ipſius animæ. Neq; etiam proprie cõcreatur, vt aliqui loquuntur: proprie n. concreari dicitur, quod ſimul fit cum alio, quod eodem tempore creatur. In productione autem gratiæ, quæ fit per ſacramenta, nullius rei creatio intercedit, ſed fit ſolum quædam veluti ſpiritualis alteratio, ſeu mutatio perfectiua, qua per ſe primo fit animus, vel homo gratus Deo, ipſa vero gratia comproducitur, ſeu de potentia animę educitur.

Tertia vero difficultas in principio poſita plures continet, quæ communes ſunt omnibus diuinis inſtrumentis, quibus ſupernaturalia, ac miraculoſa opera efficiuntur, & longiſsimam diſputationem requirerent, niſi in diſpu. 31. 1. tom. late fuiſſent tractatę, vbi ſect. 5. explicuimus, quænam ſit illa virtus, per

Quæ eſt illa virtus per quã poſſunt inſtrumenta Dei concurrere quando eleuantur.

quam poſſunt inſtrumenta Dei concurrere, quando eleuantur. Diximus enim, non eſſe rem aliquam ſuperadditã, ſed eſſe ipſammet entitatem rei, quæ hoc ipſo, quod creata eſt, & ſubordinata primo agenti, eſt in potentia obedientiali actiua, vt efficiat, quidquid non implicat contradictionem reſpectu illius. Hæc enim ratio obedientialis potentiæ communis eſt ſacramentis, quorum eleuatio diuina ſolum in hoc conſiſtit, quod Deus altiori modo cõcurrit dando auxilium ſufficiens, vt res operetur ſecundum hanc potentiam. Neq; ad hoc refert, quod ſacramenta ſint imperfecta in ſua entitate. Quia hic concurſus non fundatur in naturali eorum perfectione, ſed in prædicta virtute obedientiali, & in infinita Dei virtute cui omnia ſubordinantur. Et ideo nihil refert, quod ſacramenta conſiſtant in motu, vel ſono, dummodo aliquid entitatis habeant. Quamquam fortaſſe non efficiant ſolum per ipſum motum, qui eſt Ens imperfectũ, ſeu modus Entis, & ſignificatur nomine ablutionis vel vnctionis, ſed per ipſaſmet res, quæ mouentur, vel applicantur, dum ſacramẽta fiunt, vel accipiuntur, vt per oleum, aq̃, ſpecies panis, &c. ſic enim dixit Aug. aquam eſſe. Quæ corpus tangit, & cor abluit. Vnde nullum eſt inconueniens cõcedere, quamcunque creaturam quantumuis imperfectam poſſe à Deo aſſumi, vt inſtrumentum ad efficiendam aliam, ſi aliunde non inuoluitur ſpecialis ratio contradictionis. Non eſt autem eadem ratio de relationibus diuinis: illæ enim propter ſuam infinitam perfectionem non poſſunt eſſe in potentia obedientiali ad aliquid agendum: & cum in ſuo eſſentiali, & adæquato conceptu includant eſſentiã diuinam, à qua eſt tota virtus agendi, ratione illius habent proprium ac determinatum modum agendi omnib. communem per modum vnius cauſę primę ac principalis: & ideo non poſſunt illæ relationes cũ creaturis cõparari. Plura poſſem de hac potentia obedientiali actiua hoc loco adiũgere, niſi in poſteriori editione primi tomi diſ. 36. ſect. 6. id pręſtitiſsẽ.

Vtrũ ſacramenta habeant aliquam præuiam actionem, vt eleuari poſſint ad gratiam efficiendam.

De alia vero difficultate, quomodo ſacramenta poſsint habere actionem præuiam, & an hæc neceſſaria ſit in diuinis inſtrumentis, in prædicta diſputatione, ſectione 9. fuſe etiam dictum eſt. Diſcipuli enim D. Thomæ in omnibus ſacramentis conantur inuenire actionem præuiam connaturalem ipſis ſacramentis, vt eleuari poſsint ad gratiam efficiendam, quæ actio præuia non recipitur in anima, ſed in corpore hominis, vt eſt lotio, vnctio, & aliæ ſimiles, quas cenſent ſufficere, vt poſsint ſacramenta efficere gratiam in anima corpori coniuncta. Et Auguſt. dicit, aquam Baptiſmi, corpus tangere, & cor abluere. Quæ doctrina fundamentum habet in D. Thom. hic art. 1. ad 2. difficile tamen eſt, eam commode applicari omnibus ſacramentis, præſertim ſi illa actio præuia requiratur, vt omnino neceſſaria ad efficientiam inſtrumentalem. Quod declaratur primo, diſcurrendo fere per omnia ſacramenta. Nam in primis verba Euchariſtię non habent actionem pręuiam, vt poſsint eſſe inſtrumentum phyſicum ad efficiendam tranſſubſtantiationem, quæ eſt ſubſtantialis, & ſupernaturalis actio. Probatur antecedens, quia talis actio præuia non poteſt eſſe circa ſubſtantiam panis, & vini, quia illa non eſt ſubiectum tranſſubſtantiationis, ſed potius definit eſſe per eam: neque etiam poteſt eſſe actio præuia circa accidentia. Nam ſi in eo myſterio conſideretur actio, qua accidentia ſeparantur à ſubſtantia & per ſe conſtituuntur, vel qua corpus Chriſti ſub accidentibus conſtituitur, neutra eſt à verbis virtute naturali. Vnde neutra eſt actio præuia, de qua loquimur, ſed eſt potius actio inſtrumentaria, quæ eſt ſupra virtutem naturalem verborum, & fit ex virtute & efficacia ſupernaturalis agentis. Ante hãc vero actionem nulla alia eſt, quæ circa accidentia verſetur. Et eadem ratione probari poteſt, nullam eſſe actionẽ præuiam,

quæ verſetur circa Corpus Chriſti: nam præter illam actionem: qua conſtituitur ſub ſpeciebus, cuius Corpus Chriſti non eſt ſubiectum, ſed terminus, nulla eſt alia actio præuia, quã verba efficiant circa ipſum, & illa non eſt à verbis virtute naturali, ſed inſtrumentali: ergo nulla poteſt ibi excogitari actio præuia. Niſi fortaſſe ipſamet prolatio verborum dicatur actio præuia. Quod non poteſt conuenienter dici: tum, quia illa actio parum refert ad ſoluendam difficultatem, de qua agimus, vt ſtatim dicam: tum etiam, quia talis actio non tam eſt actio præuia inſtrumenti, quam actio, qua fit & conſtituitur in rerum natura ipſum inſtrumentum. Nam inſtrumentum illius actionis eſt verbum ore prolatum: ergo prolatio verbi non eſt actio, quæ fit ab inſtrumento, ſed quæ antecedit ordine naturæ ipſum inſtrumentum: ergo non eſt actio præuia: quæ mediet (vt ſic dicam) inter inſtrumentum ipſum, & actionem principalis agentis. Atq; hæc ratio procedit de omnibus formis ſacramentorum, quæ in verbis conſiſtunt: de quib. tamen dici poteſt, quod habent actionem præuiam, quia efficiunt ſpecies in auditu. Sed hoc quam ſit impertinens, ſatis notum eſt. Quia neq; illa actio confert ad effectum ſacramenti, neq; etiam ſi fingamus naturaliter vel ſupernaturaliter impediri, propterea impediretur ſacramenti effectus. Dici etiam poteſt, verba efficere ſonum in aere. Sed hoc, & non recte dicitur, quia verba non tam efficiunt ſonum, quam ſunt ipſa quidam ſonus articulatus organis vitæ effectus. Et quamuis id eſſet verum, nihil referret ad præſentem quæſtionem: quia neque illa actio confert aliquid natura ſua ad effectum principalis agentis, qui eſt gratia, neque recipitur per ſe loquendo, in illo ſubiecto, in quo fit actio principalis agentis. Præterea, eodem fere modo fieri poteſt inductio in materijs ſacramentorum: nam in primis in Euchariſtia ſpecies ſacramẽtales nullam habent actionem præuiam, vt conferant gratiam, ſed ſolum neceſſe eſt, vt manducentur, quæ manducatio non eſt actio præuia ipſarum ſpecierum, ſed potius eſt paſsiua motio earum, & quaſi applicatio ad agendum, ex qua ex natura rei ſolum ſequitur contactus quidam inter corpus ſumentis & ipſas ſpecies, qui per ſe non eſt actio ſpecierum, ſed ſolum cõſiſtit in propinquitate, & cõtiguitate duarum quantitatum. Et quamuis inde reſultare poſsit aliqua alteratio materialis, vel intentionalis, facta virtute accidentium ſacramentalium circa guſtum, vel alia organa corporis manducantis ſacramentum, tamen tota illa alteratio eſt impertinens ad effectum gratiæ: quia neque ex ſe confert aliquid ad illum, neque etiam eſt per ſe neceſſaria: nam, licet impediretur naturaliter aut ſupernaturaliter, non propterea impediretur effectus gratiæ. De alijs vero ſacramentorum materijs, quæ conſiſtunt in vſu, eſt alia ſpecialis ratio: quia proxima materia ſacramenti nõ eſt aqua, vel oleum, ſed ipſa ablutio, vel vnctio: ergo hæc debet eſſe inſtrumentum: ergo non eſt actio præuia, nec poteſt fingi aliqua alia, quæ mediet inter hoc inſtrumentum, & actionem principalis agentis. Secundo ex hac inductione colligitur generalis ratio. Nam etiam ſi admittamus, nunc de facto antecedere aliquam actionem inſtrumẽti circa corpus ante actionem gratiæ, quæ eſt à principali agente, non poteſt illa actio requiri, vt ſimpliciter neceſſaria in diuinis inſtrumentis: quia illa actio ex natura ſua nihil confert ad ſpiritualem effectum principalis agentis, neque habet proportionem, vel naturalem connexionem cum illo: cur ergo exiſtimanda eſt talis actio neceſſaria ad hunc effectum? In naturalibus enim inſtrumentis, quando antecedit actio præuia inſtrumenti, ex natura rei diſponit aliquomodo ad effectum principalis agentis, cum quo habet proportionem, & non cum alio: & ſi hoc non haberet illa actio, neq; neceſſaria, neque vtilis cenſeretur ad effectum principalis agentis: ergo cum actiones materiales ſacramentorum ex ſe & ex natura rei nullo modo diſponant, aut conferant ad effectum gratiæ, vel non ſunt actiones præuiæ neceſſariæ de potentia abſoluta loquendo, vel ſi aliqua actio præuia eſt ſimpliciter neceſſaria homini non eſt ſufficiens. Et confirmatur, ac declaratur. Nam ablutio, verbi gratia, ſuper aquam nihil addit, niſi quod aqua per corpus aliquo modo fluat, ſeu moueatur, illud contingendo: incredibile autem eſt poſſe Deum efficere gratiam per aquam ſic motam, & contingentem corpus, & non per aquam quietam, & propinquam, vel contiguam abſque alia motione vel materiali actione: cum illa motio, quæ eſt ablutio, nihil ex ſe conferat ad actionem gratiæ, neq; habet maiorem proportionem, aut connexionem cum illa, quam ipſa aqua.

Quocirca, vera reſponſio ad prædictam difficultatem, vt opinor, eſt in diuinis inſtrumentis non eſſe ſimpliciter neceſſariam præuiam actionem connaturalem inſtrumento ante actionem & effectũ principalis agentis. Et ratio eſt, quia, vt diximus diuina inſtrumenta non addunt potentiam naturalem, ſed obedientialem, & ideo operantur vltra terminos naturalis perfectionis, propter quod in eis non attenditur naturalis connexio, quæ reperiatur inter actiones eorum naturales, & effectus principalis agentis: ſolum requiritur, vt immediate influant in ipſum effectum Dei, vt eleuata ab ipſo per ſpecialem concurſum non debitum naturali perfectioni eorum, in quo differunt ab omnib. naturalibus, & artificialibus inſtrumentis: hæc enim aſſumuntur ad agendum per virtutes eorum naturales, & ideo ſemper agunt effectum principalis agentis media aliqua actione ſibi connaturali, quamuis non ſemper illa actio ſit præuia, propriè loquendo ad actionem principalis agentis. Et hinc etiam oritur, vt diuerſa naturalia vel artificialia inſtrumenta ad diuerſos effectus requirantur: quia talis conditio inſtrumenti eſt accommodata tali actioni, & non alteri: at vero diuina inſtrumenta non habent hanc determinationem, quia ſolum aſſumuntur ſecundum obedientialem potentiam, quæ indifferens eſt ad omne id, quod non implicat contradictionem, propter infinitatem diuinæ virtutis, quæ omnia latius explicui in dicto primo tomo, diſputat. 31. ſection. 6. & nona. *In diuinis inſtrumẽtis non eſt ſimpliciter neceſſaria præuia actio connaturalis inſtrumento.*

SECTIO II.

Vtrum ſacramenta nouæ legis gratiam conferant, vt vera ac propria inſtrumenta phyſica.

IN præcedenti ſectione ſolum diximus, quid poſsibile ſit: in hac ſupereſt explicandum, quid fuerit de facto à Chriſto inſtitutum: non n. quidquid eſt poſſibile, affirmandũ eſt factum eſſe ſi omnino ſit ſupernaturale, ac miraculoſum, & reuelatũ non ſit ita factum eſſe, nec ex reuelatis ſatis colligi poſsit. Videtur aũt ita eſſe in præſenti: quia q; ſacramenta per phyſicam efficientiã conferant gratiam, ſolũ eſt poſsibile per diuinã potentiam, & per maximum quoddam miraculum: ſed hoc miraculũ non eſt reuelatũ, neq; eſt neceſſarium ad ea, quæ reuelata ſunt: nam, vt ea omnia verum habeant, ſatis eſt, quod ſuſcipienti ſacramentum, ratione illius conferat Deus gratiam, quamq; ſacramẽtum ipſum phyſice ac proprie illam non efficiat. Quod poteſt confirmari primo, ex modo loquendi ſanctorum Patrum, qui ſæpe tribuunt ſoli Deo totum interiorem effectum ſacramentorum. Cyprian. ſerm. de Baptiſm. Chriſti, ſic inquit. Remiſsio peccatorum ſiue per Baptiſmum ſiue per alia ſacramenta donetur, propria Spiritus ſancti eſt, & ipſi ſoli huius efficientiæ priuilegium manet. Verborum ſolemnitas, & ſacri inuocatio nominis, & ſi- *Cypr.*

gna in-

gna inſtitutionib. apoſtolicis, ſacerdotum miniſterijs attributa, viſibile celebrant ſacramentum, rem vero Sacramenti Spiritus ſanctus format, & efficit. *Baſilius.* Baſilius li. de Spiritu ſancto c. 15. ſic ſcribit. Qui nobis vitam diſpenſat Dominus, baptiſmatis pactū nobis ſtatuit, mortis quidē imaginē implente aqua, Spiritu vero vitæ arrham prębente. & iterum infra, Aqua mortis exhibet imaginem, Spiritus vero vim viuificandi immittit, vbi aquæ ſolam repræſentationē videtur tribuere, Spiritui ſancto vero efficientiam ex pacto. *Ambroſ.* Sic ēt loquitur Ambr. 1. de ſacr. c. 5. Aliud eſt elementū, aliud conſecratio, aliud opus, aliud operatio: aqua opus eſt, operatio Spiritus ſancti eſt. *Hieron.* Prætęrea Hier. Iſa. 4. tractans illa verba Mat. 3. Ego vos baptizo in aqua, qui aūt poſt venit, ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Ex hoc (inquit) diſcimus, q̄ homo tantum aq̄ tribuat, Deus aūt Spiritum ſanctū. *Auguſtin.* Sic ēt Aug. Epiſt. 23. Aqua (inquit) exhibens forinſecꝰ ſacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſoluens vinculū culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerans hominē Chriſto, & in li. 15. de Trin. c. 26. negat, diſcipulos Chriſti dediſſe Spiritum ſanctum. Orabāt (inquit) vt veniret in eos quib. manus imponebant, non ipſi eum dabant, atq; *Damaſc. Cyrillus. Greg Nyſſe.* ſimiles locutiones reperientur apud Damaſc. Cyrill. & Greg. Nyſſ. quorum loca ſtatim referemus.

2. Argum. Secundo probari idem poteſt, quia ſi ſacramenta aliquam gratiā conferent phyſice, maxime gratiam ſacramentalem: hæc enim eſt illis maxime propria, & eodem modo illis attribuitur, quo gratia habitualis: ſed ſacramentalem gratiam non conferunt, vt inſtrumenta phyſica. Quia, vt ſupra dixi, hæc gratia ſæpe confertur multo tempore poſt ſuſceptum ſacramentum, quando occurrit opportuna occaſio. Item, quia hæc gratia interdum conſiſtit in effectibus quibuſdam moralibus, qui non poſſunt per phyſicā efficientiam fieri, vt eſt, verbi gratia, remiſsio totius pœnæ in Baptiſmo: ſicut ergo verè dicuntur ſacramenta conferre hos affectus ex opere operato ſine efficientia phyſica, ita poſſunt veræ, ac propriæ eſſe locutiones Sanctorum, & Conciliorum, in quibus affirmantur ſacramenta conferre gratiam ex opere operato abſque phyſica efficientia.

3. Argum. Tertio poteſt ſumi ſimile argumentum ex effectu gratiæ, quē habet Baptiſmus prius ficte ſuſceptus, recedente fictione: nam illo verificantur oēs prædictæ locutiones. Nam ille homo mundatur, regeneratur, & ſaluatur per Baptiſmum: & tamen hoc totum fit abſq; efficientia phyſica: nam Baptiſmus præteritus, qui iam non eſt, non poteſt phyſice gratiam conferre: ergo idem dici poteſt de Baptiſmo, & de quolibet alio ſacramento, in cuius præſentia datur gratia. Patet conſequentia, tum quia inſtitutio, & cauſalitas eſt eiuſdem rationis in omnibus: tum etiam, quia hoc exemplum demonſtrat, non eſſe neceſſariam efficientiam phyſicam ad verificanda omnia, quæ de efficientia ſacramentorum fides docet.

4. Argum. Quarto eſſe poteſt aliud ſignum à poſteriori. Quia Deus eodem modo conſeruat gratiam datam cum ſacramento, & ſine ſacramento: nam finito ſacramēto non conſeruat illā per ſacramentū, ſed ſola actione ſua: ergo eodem modo illam dedit à principio: ergo, ſicut ſacramentum non concurrit phyſice ad cōſeruationem, ita neque ad infuſionem. Secundo conſequentia eſt euidens, & primo probatur: tum, quia conſeruatio non eſt alia actio à productione, ſed eadem continuata, ac durans: tum etiam, quia ſicut gratia in principio data eſt ratione ſacramenti, ita ratione eiuſdem conſeruatur, ergo, ſicut hoc poſterius fit ſine efficientia phyſica ſacramenti, ita & illud prius.

5. Argum. Quinto ſumi poteſt argumentum ex cauſa principali, vnde manat hæc virtus ſacramentorum, quæ eſt paſsio Chriſti. Nam ex eius latere pendentis in Cruce manarunt ſacramenta: Chriſti enim paſsio non efficit phyſice gratiam in nobis, cum iam non ſit: ergo nec ſacramenta, quæ ſunt inſtrumenta eius: nam ſi præcipua cauſa non eſt phyſica, multo minus cauſa miniſterialis, vel ſi inſtrumentum proximum, quale eſt paſsio Chriſti reſpectu Verbi diuini, non concurrit phyſice: multo minus concurret inſtrumentum remotum, quale eſt ſacramentum, quia remotum inſtrumentum non mouetur à principali agente, niſi mediante proximo. Ideo enim remotum appellatur reſpectu agentis, quamuis ſit immediatum reſpectu effectus, cum immediate illum attingat.

Sexto tandem argumentari poſſumus ex fine huius cauſalitatis ſacramentorum, qui eſt noſtra ſanctificatio: nam ad illam nihil refert, ſed potius omnino eſt nobis inutile, quoo ſacramenta phyſice efficiant, vel non efficiant gratiam, dummodo idem gratiæ fructus nobis præſtetur. *6. Argum.* Neque etiam deſeruit hæc cauſalitas ad augmentum, vel exercitium noſtrę fidei, præſertim cum tota ſit ſub opinione, & adhuc incertum ſit, an ſit poſsibilis. Nec alia vera, & realis vtilitas excogitari poteſt, quæ ex huiuſmodi efficientia oriatur: Deus autem ſua miracula vel inſignia opera non facit fruſtra. Ergo non eſt, cur credamus, ſacramenta prædicto modo eleuari ad gratiam efficiendam.

In hac re multi & graues Theologi negant, ſacramenta efficere gratiam per veram, & phyſicam efficientiam. *1. Sententia.* Quoniam vero fides docet, ſacramenta eſſe cauſas, & inſtrumenta gratiæ, quamuis hi authores in prædicta propoſitione negatiua conueniant, in explicāda de hac affirmatiua, quam negare non poſſunt, multum inter ſe diſſentiunt. Quamquā fortaſſe tota diuerſitas magis in verbis, quam in re conſiſtit. Primo ergo dixerunt aliqui, ſacramenta non eſſe cauſas efficientes, ſed quaſi materiales gratiæ, quam continere dicuntur, ſicut vas continens medicinam, nō eſt cauſa efficiens ſanitatem, ſed per modum materiæ. Ita Altiſiod. libr. 4. ſum. tract. 3. in principio, *Altiſiodor.* qui vnū docet verum ac de fide certum, ſcilicet ſacramenta continere gratiam: ſub his enim verbis definitur in Conc. Florentin. in decreto Eug. & in Trident. ſeſſ. 7. can. 6. *Con. Floren. Trident.* Quod tamen non intelligitur de formali continentia ipſius gratiæ. Nam ipſa qualitas gratiæ non adhæret ipſis ſacramentis, ſed intelligitur de virtuali ſeu inſtrumentali continētia. quia nimirum ex Dei promiſsione habent ſacramenta virtutem ad conferendam gratiam, & applicanda nobis merita Chriſti iam exhibita, & in ipſis ſacramentis, tanquam in eiuſdem Chriſti inſtrumentis contenta, vt effectus eorum per ipſa ſacramenta nobis conferantur. Ex hoc autem principio non ſolum non poteſt colligi, ſacramenta habere cauſalitatem materialem, & non effectiuam, verum etiam potius infertur, non poſſe ad aliud genus cauſæ niſi efficientis reuocari. Primo, quia ratione huius cauſalitatis dicuntur ſacramenta mūdare & ſanare, quæ efficientem potius cauſam, quam materialem denotant. Secundo, quia hæc continentia non eſt formalis, ſeu virtualis, vt dixi: ergo non dicuntur ſacramenta continere gratiam, niſi quia habent aliquam vim conferendi illam: ergo neceſſe eſt, vt ad genus cauſæ efficientis reuocentur. Tertio, quia per ſacramētorum vſum & applicationem datur nobis gratia, ſed hic modus cauſandi nullam ſimilitudinem vel proportionem habet cum genere cauſæ materialis, habet autem maximam cum cauſa efficienti. Neque exemplum illud de vaſe eſt ad rem: tum, quia medicina formaliter continetur in vaſe, gratia autē non eſt ita in ſacramento: tum etiam, quia ſi vas cōparetur ad ſanitatem, quam efficit medicina, re vera non eſt cauſa materialis eius, neque vllo modo eſt cauſa per ſe, ſed poteſt dici per accidens, quatenus eſt inſtrumentum ad applicandam cauſam per ſe efficientem ſanitatem.

2. Modus explicãdi hanc ſententiam. Secundo, dixerunt alij, ſacramenta conferre gratiam per modum impetrationis, quia oratio miniſtri, vel Eccleſiæ coniuncta ſacramento impetrat gratiam ſuſcipienti, ſicut legimus Actor. 8. Apoſtolos præmiſiſſe orationem ante manus impoſitionem, Orauerunt [inquit] pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctũ: & infra, Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum. ita videtur ſentire Guilhel. Pariſ. lib. de ſacrament. in genere capit. 1. in fine. *Guil. Pariſ.* Hæc vero ſententia duobus modis intelligi poteſt. Primo, quod effectus ſacramenti per ſe pendeat ex oratione & impetratione miniſtri aut Eccleſiæ, illiq; tribuendus ſit, tanquam propriæ cauſæ: & hoc ſenſu eſt falſa & improbabilis: quia, quod non eſt de ſubſtantia & neceſsitate ſacramenti, non eſt per ſe neceſſarium ad effectum ſacramenti, niſi quatenus neceſſarium eſt, vt ſuſcipiens non ponat obicem: ſed oratio miniſtri non eſt per ſe de ſubſtantia ſacramenti, vt per ſe conſtat, nec neceſſaria, vt ſacramentum fiat, quia ſufficit intentio faciendi ſacramentum, & idem eſt de oratione vel impetratione Eccleſiæ: Quia ſi per poſsibile vel impoſsibile Eccleſia nihil oraret, imo nec fidem aut ſanctitatem haberet, ſi applicarentur omnia neceſſaria ad ſacramentum cum debita intentione, ſacramentum fieret: ergo etiam daret ſuum effectum non ponenti obicem. Et ratio àpriori eſt: quia ſacrameutum ex ſe eſt ſufficiens cauſa gratiæ in ſuo genere: & ideo dicitur illam conferre ex opere operato, quod habet ex meritis & inſtitutione Chriſti: & ideo per ſe aliunde non pendet eius efficacia. Vnde quamuis interdum adiungatur oratio miniſtri, tamen effectus non eſt illi per ſe tribuendus: põt autem ad hoc conferre, vt impetret ſuſcipienti bonam diſpoſitionem, & vt non ponat obicem. Alio modo poteſt intelligi hæc ſententia, vt non ſit ſermo de perſonali [vt ita dicam] oratione, vel impetratione miniſtri, ſed de ſacramentali, ita vt ipſamet applicatio ſacramenti dicatur quædam gratiæ impetratio, quia illa poſita, Deus promiſit dare gratiam propter merita Chriſti, & hoc ſenſu eſt probabilis opinio, & coincidit cum ſequentibus.

3. Modus explicandi hãc ſententiam. Tertio ergo dixerunt alij ſacramenta tantum eſſe conditiones quaſdam, quibus poſitis, ſeu ad quarum præſentiam Deus confert gratiam. Vnde ſolum dicuntur cauſæ, tanquam conditiones neceſſariæ, & ſine quibus gratia non datur. Ita Durand. in 4. d. 1. qu. 4. & re vera illam tenet Scot. d. 2. quæſt. 5. *Durand. Scotus.* Ad primam ergo quæſtionem dico: quanquã in modo loquendi videatur differre: dicit ſacramenta non eſſe dicenda cauſas per accidens gratiæ, ſed vera inſtrumenta, & cauſas per ſe eodem modo, quo diſpoſitio eſt cauſa per ſe formæ, & inſtrumentum ad illam producendam: nam ex ordinatione diuina (inquit) ſacramenti ſuſceptio eſt veluti vltima diſpoſitio gratiæ, ad quã immediate conſequitur. Quem dicendi modum variis coniecturis & exemplis philoſophicis explicat, quæ non oportet prolixius referre, & expendere. Nihil enim ad præſens inſtitutum confert: quia licet Scot. modum loquendi diſsimulet: tamen re ipſa nihil aliud, quam Durandus dicit, licet quas Durand. vocat conditiones neceſſarias, ad quarum præſentiam Deus dat gratiam ex ſua promiſsione, ipſe appellet diſpoſitiones ex diuina ordinatione ſufficientes ac neceſſarias, & inſtrumenta Dei, qui modus loquendi gratis excogitatus videtur, & ſine fundamento, cur enim dicentur diſpoſitiones illæ, quæ ex ſe nullam habent connexionem cum gratia, ſed ſolum requiruntur, quia Deus voluit ad earum præſentiam dare gratiam: Item diſpoſitio propria debet recipi in eodem ſubiecto, vel ſaltem in eodem ſuppoſito, in quo eſt forma, quæ fit per actionem agentis. Sed in primis formæ omnes ſacramentorum non recipiuntur in homine: neque cum fit Euchariſtia forma recipitur in pane aut in corpore Chriſti: quomodo ergo vocabitur diſpoſitio? Idem argumentum fieri poteſt de multis materiis ſacramentorum, vt v. g. de Euchariſtia, quæ licet dicatur recipi ab homine, quando comeditur ab homine, tamen non recipitur in illo, tanquam in ſubiecto, ſed ſolum applicatur illi. Quod non ſatis, vt vocetur diſpoſitio: alias approximatio agentis ad paſſum vocari poſſet diſpoſitio & cauſa per ſe. Et idem argumentum fieri poteſt de reliquis materiis, quæ conſiſtunt in quodã contactu. Ac denique, quidquid ex diuina ordinatione extrinſeca & voluntaria eſſet neceſſarium ad aliquem effectum, ita, vt illo poſito, ſtatim poneretur effectus, & non alias poſſet dici diſpoſitio vltima ad talem effectum: vt ſi Deus ſtatueret, me loquente, creare angelum, vel aliquid huiuſmodi: hoc autem impropriiſsime diceretur, nec magis proprie vocatur hoc à Scoto inſtrumentum per ſe, cum reuera nihil influat in effectum. Nec ſit aliud, quam conditio neceſſaria ex Dei ordinatione requiſita. Item eſt argumentum ad hominem, nam, ſi hoc ſatis eſt ad rationem inſtrumenti, cur Scotus negat, poſſe dari inſtrumentũ creationis? Itẽ, quod Soto ait, diſpoſitionem vltimam eſſe inſtrumentum ad formam, non ſatis conſequenter ab eo dicitur: quia vltima diſpoſitio non habet actionem aliquam circa formã introducendam, ſed ſolum informando ſubiectum, præparat illud ad introductionẽ formæ. Vnde licet calor, v. g. quo ignis introducit vltimam diſpoſitionem in ligno, poſsit dici inſtrumentum ignis ad generandũ ſibi ſimile, tamen calor productus in ligno, qui eſt vltima diſpoſitio, nõ poteſt proprie dici inſtrumentum ad generandũ ignem. Quare, ſi ſacramenta ſunt diſpoſitiones, & non habent aliam actionem, non proprie vocabuntur inſtrumenta. Scotus ergo non videtur locutus in rigore philoſophico, ſed late vocauit diſpoſitionem vel inſtrumentum, morali quadam ratione, & ita comparat huiuſmodi cauſalitatẽ cum merito & ſimilibus. Vnde Gab. eadem diſtinct. 2. q. 5. art. 1. not. 3. & 4. & art. 2. concluſ. 6. & 7. licet ſequatur hanc opinionem Scoti, fatetur tamen iuxta illã, ſacramenta non eſſe niſi conditiones quaſdam: *Gabriel.* addit vero, non vocari cauſas per accidẽs, ſed per ſe: quia poſita cauſa per accidens, nõ ſequitur infallibiliter effectus: poſitis autem ſacramentis, ſequitur neceſſario effectus. Sed hoc nec verum eſt, nec ſufficiẽs. Approximatio enim agentis naturalis, talis eſt, vt illa poſita ſequatur infallibiliter effectus, remotis extrinſecis impedimentis, & tamen nõ eſt cauſa per ſe. Et ratio eſt, quia hoc non ſufficit ad cauſam per ſe: ſed præterea requiritur, quod ex propria virtute & influxu eius ſequatur effectus, vt quando ſol appropinquat aeri, ſtatim ſequitur lumen: non tamen ex virtute approximationis, ſed lucis, quæ eſt in ſole: ſic ergo, ſi ſacramenta ſunt tantum conditiones neceſſariæ, gratia fiet ſolũ ex influxu Dei: Sacramenta ergo erunt cauſę per accidens, phyſice loquendo. Quãquam moraliter poſsint dici cauſę per ſe: quia, quod eſt per accidens in genere phyſico, cenſetur per ſe in genere moris, vt ad hoc propoſitum recte notauit Bonau. in 4 d. 1. art. 1. q. 4. Sicut ſigillum, vel ſcriptura eſt conditio, qua poſita, ſequitur effectus, & licet phyſice ſit cauſa per accidens, tamen moraliter cenſetur habere vim quandam, & eſſe per ſe cauſa.

Quartus modus explicãdi hanc ſententiam. Quarto igitur alij, negando ſacramenta eſſe cauſas phyſicas gratiæ, docent eſſe cauſas morales: quam ſententiam docet late Can. relect. de ſacrament. in gen. part. 4. vbi prius late improbat opinionem Scoti, & Dur. poſtea vero, ac ſi nouum aliquid, & diuerſum ab eis diceret, concludit, ſacramenta eſſe tantum cauſas morales, quia ſunt veluti chirographa continentia ſanguinem Chriſti, qui fuit noſtræ redemptionis pretium. Quam ſententiam etiam defendit Ledeſm. 1. p. 4. quæſt. 3. art. 1. circa finem. *Ledeſma.* Quæ quidem in ſe probabilis eſt, vt dicemus, tamen in impugnatione aliarum opinionum ſibi ſimiliũ non ſibi conſtat: quia ſacramenta eſſe chirographa, vel

cauſæ morales, ſi bene expendatur, nihil aliud eſt, quam eſſe res, vel conditiones quaſdam, quæ ex inſtitutione Chriſti, & promiſsione Dei fundata in ſanguine Chriſti pro nobis effuſi, hoc habent, vt illis poſitis & applicatis, ſtatim nobis gratia detur. Quod ſi contra hanc opinionem obijciatur, quia inſtrumentum debet eſſe proportionatum cauſæ principali: Deus autem, qui eſt cauſa principalis gratiæ, non eſt cauſa moralis, ſed phyſica: ergo ſacramenta, quæ ſunt illius inſtrumenta, non poſſunt eſſe inſtrumenta moralia, ſed phyſica: facile reſponderi poteſt eandem eſſe poſſe cauſam phyſicam, & moralem: nam cauſa phyſica eſt, quæ propria actione influit in effectum, quæ ſi per intellectum, & voluntatem libere operetur, ſimul erit cauſa moralis, maxime propria, & principalis, atque in hunc modum Deus ſimul eſt cauſa phyſica & moralis. Et ideo reſpectu effectus, quem Deus operatur, non repugnat dari alias cauſas, ſeu inſtrumenta moralia. Illa enim cauſa dicitur moralis tantum, quæ per ſe non habet vim ad influendum in effectum: poteſt tamen mouere moraliter, & inducere cauſam principalem, vt efficiat effectum: & hoc modo cauſa conſulens eſt moralis & epiſtola, vel chirographum, quod mouet hominem ad ſoluendas pecunias, vel ad aliquid aliud agendum, eſt cauſa moralis, & inſtrumentum morale, quamuis homo & moraliter, & phyſice illam actionem efficiat. Sic ergo ſacramenta dicentur iuxta hanc ſententiam cauſæ moralis gratiæ, quia illis applicatis, quaſi mouetur & excitatur Deus ad gratiã, & phyſice, & voluntarie, atq; adeo moraliter conferendam.

Quintus modus expl. candi hanc ſententiam.

Vnde intelligitur, non eſſe diuerſum ab his quintum dicendi modum, quem Ledeſm. refert, & impugnat non ſatis conſequenter, neque conſtanter: dixerunt enim aliqui, ſacramenta eſſe cauſas gratiæ ſolum, quia cum applicantur, mouent & excitant Deum ad conferendam gratiam. Quod enim hic modus dicendi non ſit diuerſus à præcedentibus, conſtat, quia illa motio, de qua hic agitur, nõ eſt propria & phyſica. ſed metaphorica, & moralis fundata in pacto & promiſsione Dei. Nam exhibita illa exteriori cæremonia, & ſigno externo, recordatur Deus, (vt more ſcripturæ loquar) pacti ſui, & ſuam promiſſionem implet, ad eum modum, quo Geneſ. 9. dixit Deus, Arcum meum ponam, vt ſit in ſignum fœderis. Omnes ergo iſti modi reducentur ad cauſalitatem moralem, imo, vt recte Diuus Thomas hic dixit, nullus eorum tranſcendit rationem ſigni, ſicut in citato loco Gen. dicitur, arcum illũ eſſe in ſignum fœderis, licet ſimul dici poſsit cauſa moralis, & chirographum: non aliter eſt moralis, quam ſignificando, ac teſtificando & reuocando in memoriam priorem promiſsionem.

D. Thom.

Sextus modus explicãdi hanc ſententiam Henrici.

Vltimus modus explicandi hanc ſententiam eſt Henric. quodlib. 4. qu. 37. vbi prius impugnat ſententiam aſſerentem, ſacramenta eſſe tantum conditiones neceſſarias, ac deinde negat cauſalitatem phyſicam, tandem vero concludit, ſacramenta eſſe inſtrumenta gratiæ, quia Deus, vt ſpeciali modo in illis exiſtens, efficit gratiam, vt cauſa principalis. Hæc vero opinio, & nihil dicit diuerſum à præcedentibus, & obſcuriori modo rem proponit. Inquiro enim, quid ſit Deum ſpeciali modo exiſtere in ſacramentis: Vt enim omittam Euchariſtiæ ſacramentum, in reliquis nihil aliud eſſe poteſt, quam virtutem diuinam ex promiſsione & certa lege ita adeſſe ſacramentis, vt illis applicatis, Deus gratiam efficiat. Quid enim aliud fingi poteſt? Nam Deus in ipſis ſacramentis nullum effectum nouum operatur, ergo nec nouo modo in illis exiſtit, præterquam per eſſentiam, præſentiam & potentiam. Interrogo ergo, an virtus diuina adſit prædicto modo ſacramentis, vt per ipſa proprie ac phyſice operetur, vel vt ipſe ſolus ad præſentiam eorum operetur. Nam etiam inter hæc duo non poteſt aliquod medium excogitari. Et primum non admittit Henricus, ergo neceſſe eſt, vt incidat in ſecundum: illud autem nihil aliud eſt, quam eſſe conditiones, ad quarum præſentiam Deus operatur. Sed inquit Henricus aliud eſſe Deum aſsiſtere in ſacramento, aliud eſſe in ipſo, nam primum non ſufficit, vt ſacramentum ſit cauſa, ſecundum ſatis eſt. Nam in circumciſione [inquit] Deus aſsiſtebat ſacramento, quia ad præſentiam eius dabat gratiam ex promiſsione ſua, tamen non erat in ipſo ſacramento: in Baptiſmo vero & aſsiſtit, & ſpeciali modo eſt Deus, & ideo ipſe Baptiſmus dicitur dare gratiam, vt inſtrumentum. Sed hæc omnia in verbis ſolum conſiſtere videntur. De re autem ipſa non explicant aliquid, quod mente concipi poſsit. Quid enim eſſe poteſt, Deum eſſe in Baptiſmo, niſi eſſe paratum ad efficiendum ſpecialem effectum in præſentia Baptiſmi ex ſua promiſsione? cum neque in illum aliquam rem influat, neque illo vtatur ſpecialiori modo, vt inſtrumento phyſico iuxta hanc ſententiam? Omnium igitur horum authorum vna eſt in re ſententia, quamuis verbis diſſentiant. In qua nonnulla dicuntur, quæ vera & certa ſunt. Primum, cauſalitatem ſacramentorum requirere promiſsionem diuinam: nam, hac ſecluſa, ex ſolis rerum naturis non ſequitur talis effectus: nec poteſt eſſe certus & infallibilis, niſi nitatur in diuina promiſsione, vt ſæpe dictum eſt. Secundum, ſacramenta eſſe tales conditiones ſenſibiles, quibus poſitis, neceſſe eſt, ſequi gratiæ effectum, ſuppoſita inſtitutione & promiſsione. Hoc per ſe conſtat ex dictis & ex omnibus teſtimoniis Patrum, quę attulimus, & quę ſtatim afferemus. Tertiũ eſt, recte poſſe dici ſacramenta cauſas morales gratiæ, & moraliter continere pretium & valorem ſanguinis Chriſti. Nam ſicut Chriſti paſſio fuit cauſa moralis noſtræ redemptionis, ita ſacramenta, per quæ applicatur eius virtus, poſſunt dici cauſæ morales: & hoc probant omnia, quæ inter explicandas prædictas ſententias dicta ſunt, & in ſequenti diſputatione amplius confirmabitur. Vnum ergo, in quo omnes prædictę ſententiæ conueniunt, ſcilicet ſacramenta non habere alium cauſandi modum præter dictum, examinandum ſupereſt.

2. Sententia principalis.

Secunda igitur ſentẽtia principalis eſt, ſacramenta eſſe cauſas gratię, quia per veram actionem phyſicam concurrunt ad ſanctificandos homines. In explicanda vero hac ſententia tres ſunt modi diuerſi, quos in præcedenti ſectione tetigimus. Primus eſt eorum, qui dicunt, ſacramenta phyſice efficere diſpoſitionem aliquam ad gratiam, nõ vero immediate attingere ad gratiam ipſam, ſed hanc efficere ſolum Deum. Ita Capreol. Palud. Thom. de Argent. Alexand. Alenſ. & aliquando D. Thom. vt ibi retulimus. Sed hæc ſententia ſatis improbata eſt in prædicto loco: quia & nulla fingi poteſt talis diſpoſitio, & quia eadem difficultas eſt in efficientia huiuſmodi diſpoſitionis, quæ eſſe poteſt in efficienda ipſa gratia.

Capreol. Palud. Tho. de Argent. Alex. Alen. D. Thom.

Secundus modus dicendi eſt, ſacramenta efficere hominem gratum, non efficiendo gratiam ipſam, ſed efficiendo vnionem eius ad animam. Sed hæc etiam improbata eſt, tum quia non eſt difficilius attingere vnionem, quam gratiam, cum neutra creetur, & vtraque ſit ſpiritualis & ſupernaturalis: tum etiam quia ſuppoſito, quod gratia ſit dependens in fieri, & in eſſe ab anima, non poteſt ſacramentum efficere vnum, quin efficiat aliud. Denique, quia Patres non ſolum affirmant ſacramenta efficere hominem gratum, ſed etiam efficere gratiam: ſi ergo ad verificandum primum ponitur efficientia phyſica, cur non ad ſecundum? nam ſola efficientia vnionis non ſatis eſt, vt ſacramenta dicantur efficere gratiam: ſicut homo efficit hominem, non tamen animam, quia non attingit animã ipſam, ſed ſolum vnionem eius. Tertius ergo modus proprie ac rigoroſe explicandi hanc ſententiam eſt, ſacramenta efficere gratiam,

quia

quia ipſamet actio phyſica, per quam gratia fit, & educitur de potentia obedientiali animæ, vere ac realiter & phyſice pendet ab ipſis ſacramentis. Ita ſentit D.Th. hic, quē Caie. ita intelligit, & ſequitur, & infra, q.78. art.4. & hæc ſententia eſt iam communis in ſchola D. Th. & mihi videtur valde conſentanea dignitati, noſtrorum ſacramentorum, & locutionibus Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum, & facillime defendi poſſe, & ideo non eſſe ab ea diſcedendū.

D.Thom.
Caietanus.

Dicendum eſt enim, ſacramēta nouæ legis eſſe vera inſtrumenta per veram ac phyſicam efficientiam attingentia veram gratiæ productionem. Probatur primo, quia hoc eſt magis conſentaneum illis locis ſacræ ſcripturæ, in quib. dicimur mundari & ſanctificari & regenerari: Ex aqua, aut, Per lauacrum regenerationis, & lauacro aquę in verbo vitę. Si aūt ſcripturæ verba poſſunt cum omni proprietate intelligi ſine inconuenienti, imo maxime accommodate ad res, de quib. agitur, non eſt, cur recurramus ad ſenſus improprios: poſita autem hac effectione ſacramentorum, proprijſsime intelliguntur omnes dictæ locutiones: iuxta alias vero ſententias, non niſi valde improprie. Secundo ſumi poteſt ſimile argumētum ex modo loquendi Conciliorum: Florent. enim & Trid. ſupra dicunt, ſacramenta gratiam continere & conferre, & de quibuſdam eorum dicunt imprimere characterem, & de verbis Euchariſtiæ, virtute illorum confici corpus & ſanguinem Chriſti: quæ omnia multum indicant prædictam efficientiam. Eſt etiam optimus ille locus Concil. Trid. ſeſſ. 6. c.7. Vbi annumerans cauſas gratiæ dicit, Baptiſmum eſſe inſtrumentalem cauſam eius: omnia autem alia genera cauſarum, quæ numerat, ſunt propriiſsima, ſingula in rationibus ſuis, ſentit ergo etiam, Baptiſmum eſſe vere ac proprie inſtrumentum, quod eſſe non poteſt ſine prædicta efficientia, vt ſatis conſtare poteſt ex his, quæ dicta ſunt, referendo opinionem Scoti & aliorum. Quapropter Concil. Mogunt. c.11. ſic inquit, Doceant paſtores, ſeptem eſſe Eccleſiæ ſacramenta, diuinitus inſtituta, per quæ velut apta inſtrumēta atq; remedia ſuæ gratiæ munera nobis impartitur Deus. Et infra dicit, ſacramenta eſſe ſancta ſignacula & efficacia ſigna: & Concil. Senonenſe in Decretis fidei c.10. dicit, ſacramēta habere vim diuinæ gratiæ conferendæ, & ſimilia fere habet Concil. Colon. p.7. c.1. Tertio poſſumus eodem modo argumentari ex ſententijs Patrum: Syluester Papa apud Niceph. lib.7. hiſtor. c.33. ſic loquitur ad Conſtantinum ad Baptiſmum accedentem. Hæc aqua Imperator, diuina virtute per inuocationem viuificæ Trinitatis cōcepta, ſicut exterius corp⁹ hominis abluit, ita etiam interius animam mundat, & ſplendidiorē radijs ſolaribus efficit. Secundo, Leo Papa epiſtol.4. cap.6. dicit, Baptiſmo datam eſſe virtutem & potentiam renouandi & regenerandi hominem. & ſerm. 4. de Natiuitate dicit, homini renaſcenti Baptiſmum eſſe inſtar vteri virginalis, & ſerm.5. habet illa verba, quæ ſupra citaui. Virtus altiſsimi, quæ fecit, vt Maria pareret Saluatorem, facit, vt regeneret vnda credentem. Tertio, Cyprian. in ſerm. de Cœna Domini agēs de Euchariſtia, Panis (inquit) eſt eſca propter nutrimenti congruentiam ſanguis propter viuificationis efficientiam, & infra, Panis iſte communis in carnem & ſanguinem mutatus procurat vitam & nutrimentum corporibus, ideoque ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas ſenſibili argumento edocta eſt, ſenſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, q̃ ſpirituali tranſitione, Chriſto nos vniri. Similia habet in ſer. de Vnctione chriſmatis, & li.2. epiſt.2. Quarto, Chryſoſt. Hom. 25. in Ioa. Nouum iam naturæ noſtræ intexitur opificium à Spiritu ſancto & aqua: quod enim eſt matrix embrioni, hoc & fideli aqua: & infra, Ex quo Iordanis alueum ingreſſus eſt Chriſtus, non amplius reptilia animarum viuentium, ſed animas rationales & ſpirituales aqua producit, & Hom.35. Futurū erat Baptiſma plenū maximæ poteſtatis & gratiæ, purgaturū peccata pro mortuo viuū effecturū: & Hom.16. in ad Rom. circa illa verba c.9. in Iſaac vocabitur tibi ſemē, cōparat eos, qui naſcuntur ex aqua cum Iſaac, Qui natus eſt (inquit) non ſecundū naturæ vires, ſed ſecundū vires promiſsionis, quā comparationē ibi late perſequens, aquæ ſæpe tribuit ſupernaturalem vim & efficaciam: atq; eandem tribuit late & eleganter verbis conſecrationis, Homil. de proditione Iudę, circa finem. Quinto, Damaſ. li.4. de fid. cap.10. ſæpe dicit, per aquam nos mundari, & potum ſanguinis eſſe cauſam vitę ętern ę, & c.14. dicit, Chriſtum verbo ſuo efficaciter panem & vinum in corp⁹ ſuum & ſanguinem tranſmutaſſe, & eandem vim dicit habere verba à ſacerdote prolata. Sexto, eodem modo loquitur de Bapt. Iuſtinus in dial. cum Triph. de Baptiſmo & Euchariſtia in Apol.2. pro Chriſtianis circa fin. Septimo, Greg. Nyſſen. li. de Baptiſ. in principio dicit, per Baptiſmum dari nobis ſpiritualia dona: & infra dicit, eſſe cauſam ſpiritualis regenerationis: & infra dicit, Euchariſtiam habere in nobis excellentem operationem: & infra comparat ſacramenta cum virga Moyſis: Per quam (inquit) voluit Deus efficere ſublimia, & tandem comparat cum virtute miraculorum effectrice. Octauo, Cyrillus Alex. li.2. in Ioan. c. 42. poſtquam dixerat per Baptiſmum dari gratiam, ſubdit. Sicut enim virib. ignis intenſi⁹ aqua calefacta calorem efficit, non aliter quam ignis, ſic Spiritus ſancti operatione ad diuinam aquæ reformantur virtutem, qua baptizatum abſtergunt, atq; eodem modo loquitur de Euchariſtia, libr.4. in Ioan. c.16. lib. autem ſeptimo contra Iulian. circa finē dicit, ſacramenta Chriſti, non tantum ad res ſenſibiles & viſibiles pertingere, ſed Chriſtum, qui magna facilitate mirabilia operatus eſt, dediſſe illis vim & virtutem mirabilem & ſupernaturalem. Nono, eodē fere modo loquitur Cyril. Hieroſol. in præfatione ad Catecheſ. circa finem, & Catecheſ.3. & 4. Decimo, Theodoret. in Epitom. diuinorum officiorum, c. de Baptiſmo dicit, Baptiſmum efficere nos participes Chriſti, & largiri remiſsionem peccatorum. Vndecimo, Ambr. li.1. de Sacram. c.5. Nō omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti. & infra, Non ſanat aqua, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam conſecrauerit, & li.3. c.1. Tibi reſeruatum eſt, vt aqua te generet ad gratiam, ſicut illa generauit ad vitā, &c. & li.4. c.4. Si tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quę non erant, quanto magis operatorius eſt, vt ſint, quæ erant, & in aliud cōmutentur. Duodecimo, Aug. tract. 80. in Ioan. habet illa verba, Quæ eſt tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? & epiſt.23. dicit, aquam cum Spiritu regenerare hominem in Chriſto, & multa ſimilia habet de Baptiſm. Tract.5. in Ioan. & Patres vbicunque loquuntur de baptiſmo, dicunt, datam eſſe illi mirabilem virtutem ad nos ſanctificandos, vt patet ex Greg. Nazian. orat. de Baptiſmo, & Beda ſer. 1. de Epiph. & alijs, quæ referuntur in Decreto de Conſecrat. diſt. 4. & de Baptiſmo traduntur ſimilia Conſecra. diſt. 2. Et vbiq; ſignificant eſſe, magnum diuinæ omnipotentiæ opus, quod reb. ſenſibilib. vim dederit ad effectus mirabiles producendos: ſi autem ſacramenta tantum eſſent conditiones, quibus poſitis, Deus operatur, nullum eſſet in hoc ſpeciale opus omnipotentiæ.

Concluſio. Sacramenta noua legis ſūt vera inſtrumenta, attinguntq; vere, ac phyſice gratiæ productionem.
Con. Trid.
Conc. Mog.
Conc. Senon.
Colonienſ.
Syluester.
Leo.
Cypria.
Chryſoſt.
Damaſc.
Iuſtinus.
Greg. Nyſſe.
Cyrill Alex.
Cyril. Hiero.
Theodor.
Ambroſ.
Auguſt.
Greg. Naz.
Beda.

Quarto argumentari poſſumus ex veritate & proprietate verborum ſacramentalium, ſeu formarum ſacramentorum, præſertim ex illis, Ego te abſoluo, q̃ fundantur in verbis Chriſti, Ioa. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: ad illorum .n. veritatē oportet, vt ſacerdos illa proferens, vere abſoluat, vt docuit Concil. Conſtant. ſeſſ. 45. Ergo neceſſe etiā eſt, vt vere conferat gratiam, quæ eſt forma, per quam peccator à peccato abſoluitur: ſed non poteſt

Ioannes.
Conc. Conſtantien.

ſacer-

ſacerdos dici vere conferre gratiam, niſi ſaltem ſuo verbo illam efficiat: nam, ſi ſolus Deus efficit ad præſentiam verbi: ergo ſolus Deus remittit & abſoluit, & non vere, ac proprie ſacerdos: ſicut in moralibus exemplis ſupra poſitis, quamuis oblato, ſeu præſentato chirographo, alius debitum ſoluat, non dicitur proprie ſoluiſſe debitum, qui chirographum obtulit: vt ergo huiuſmodi locutiones in omni proprietate veræ ſint, oportet, vt miniſtri ſacramentorum per illa verba gratiam efficiant.

Quinto argumentari poſſumus, quia Chriſtus ſua humanitate tangendo vel loquendo faciebat miracula, & conferebat gratiam per veram & phyſicam efficientiam, vt in primo tomo late oſtenſum eſt: ergo idem ſentiendum eſt de ſacramentis. Probatur conſequẽtia: primo, quia ſcriptura ſacra & ſanctiPatres eodem modo loquuntur de ſacramentis, quo de Chriſti humanitate. Secundo, quia ſacramenta non reputantur, niſi tanquam verba & actiones ipſiuſmet Chriſti, vt v. g. in Euchariſtia verba proferuntur in perſona Chriſti, & adeo eandem vim nunc habere cenſentur, quam habuerunt in nocte Cœnæ ab ipſo prolata, & caro ipſa Chriſti ſicut actu ſuo viuificabat, ita in ſacramento exiſtens vere viuificat animã, iuxta illud, Qui mãducat me, viuit propter me. Propter quod dixit Concil. Epheſ. in illo ſacramento accipi, non communem carnem, ſed vere viuificatricem, per quam ſanctificamur. In aliis vero ſacramentis Chriſtus eſt, qui principaliter operatur. Vnde, ſicut humanitas eius eſt verum ac proprium inſtrumentum phyſicum coniunctum, ita ſacramẽta ſunt vera & propria inſtrumenta eius ad gratiam efficiendam.

Conc Epheſ.

Sexto tandem poteſt afferri congruentia, ſuppoſita poſsibilitate huius efficientiæ, de qua ſupra dictum eſt: quia decuit Deum vti illis hoc modo, tum ad maiorem dignitatem, ſanctitatem & excellentiam horum ſacramentorum, tum etiam ad diuinæ omnipotentiæ oſtenſionem: aliquid enim amplius & excellentius videtur tribuendum diuinis ſacramentis, & inſtrumentis etiam in modo operandi, quam tribuatur ſignis recordatiuis pacti, ſeu promiſsionis: nam totum hoc genus cauſalitatis, ſiquod eſt, non tranſcendit rationem ſigni, vt D. Th. dixit, & quodammodo attribui etiam poteſt circumciſioni. In quo argumento magnam vim aliqui faciunt contra Scotum: ſed quantam habeat efficaciam, dicem⁹ diſputatione ſequenti. Illud vero nõnihil iuuat, quia etiam dæmon in magicis artibus ſolet opem ſuam illo modo promittere ad præſentiam alicuius ſigni ſenſibilis, quod ipſe conſtituit in memoriam promiſſionis & pacti, quod inter eum & aliquem prauum hominem interceſsit: decet ergo, vt altiori modo Deus efficiat per ſua ſacramenta.

Ad 1 argu. Ad argumenta in principio poſita reſpondetur. Ad primum, Sanctos ibi citatos non negare efficientiam ſacramentorum, quam eiſdem, vel aliis locis ipſimet docent, ſed ſignificare, ſolum Deum & Spiritum ſanctum eſſe principalẽ gratiæ authorem à quo virtus ſacramentorum manat: & ideo diſtinguunt, quid ſit in ſacramentis ex ſe, ſeu ex propria virtute miniſtrorũ, quid vero ex dono, ſeu motione Spiritus ſancti. Nam id, ꝙ eſt viſibile & externum, eſt ab homine virtute propria: ꝙ eſt aũt inuiſibile & ſpirituale, eſt à virtute Spiritus ſancti operantis per ſacramẽta. Vnde Aug. li. 4. de Bapti. c. 22. Nemo (inquit) debet contemnere ſacramẽtum, quod miniſtrorum opere corporaliter exhibetur: nam per hoc Deus hominis cõſecrationem ſpiritualiter operatur. Deus ergo eſt, qui principaliter operatur, ſed p ſacramẽta tanquam per inſtrumenta. & Ambroſ. epiſt. 84. circa medium. Non eſt (inquit) idem in ſacramento forma, ꝙ virt⁹: nam forma, cum humani miniſterij obſequio exhibetur, virtus aũt per diuini operis præſtatur effectũ ad cuius vtiq; potentiam referendum eſt ꝙ, dum homo exterior abluitur, mutatur interior, & Baſil. dict. lib. de Spiritu ſancto quaſi explicans verba ſuperius citata ſubdit. Quod ſi qua eſt gratia in aqua, non eſt ex ipſius aquæ natura, ſed ex Spiritus præſentia, & ad hunc modum ſunt exponenda reliqua teſtimonia. Illa vero vltima locutio Aug. ſcilicet, hominem non dare Spiritũ ſanctum. eatenus vera eſt, quatenus dare ſignificat authoritatem quandam in dante, ac ſi proprio arbitrio & virtute donet. Hoc enim modo ſolus Spiritus ſanctus ſeipſum donat, & à Patre, & Filio mittitur, vt docuit ẽt D. Th. 1. p. q. 43. art. 8. Deniq; ad hanc totam reſponſionem confirmãdam, ſunt optima verba Bern. li. 5. de Conſid. ad Euge. non longe à principio, vbi de Angelicis virtutibus ſic loquitur. Virtutes pro ſuo miniſterio, & potentia ſatagunt excitare corda torpẽtia hominum, innouatione ſignorũ, virtus vero in eis manens ipſa facit opera. Faciũt & illæ, ſed in comparatione eius non faciunt.

Auguſt. *Baſilius.* *D. Thom.* *Bernard.*

Ad ſecundũ. Ad ſecundum reſpondetur, efficientiam phyſicam ſacramentorum potiſsimum eſſe circa gratiam habitualem, & virtutes, quæ illam conſequuntur: gratia vero ſacramentalis non eſt neceſſe, vt in ſe fiat phyſice per ſacramentum, ſed ſatis eſt, vt ſacramenta efficiant gratiam habitualem, per quam, vt à ſacramento effectam, acquiritur ex diuina promiſsione & ordinatione ius ad obtinenda illa dona & auxilia, in quibus gratia ſacramentalis conſiſtit. Quod vero pertinet ad effectus morales, ſatis eſt, quod ratione ſacramentorum moraliter tribuantur. Nam, vt dixi in primo tomo tractando de potentia humanitatis Chriſti, diuinis inſtrumentis ita eſt vnuſquiſque effectus tribuendus, ſicut factibilis eſt. Et ideo effectus phyſicus, qui per veram efficientiam phyſicam fieri poteſt, hoc modo ſit à ſacramento. Effectus autem moralis tantum poſtulat, vt moraliter fiat. Nam etiã ab ipſo Deo vnuſquiſque effectus fit iuxta modum & capacitatem ſuam.

Ad tertium. Ad tertium, aliqui Thomiſtæ conantur defendere effectum ſacramenti, qui datur recedente fictione, fieri effectiue & phyſice à ſacramento præterito, & putant eſſe poſſe inſtrumentum phyſicum ac reale, id quod præterijt, licet nunc non ſit neque in ſe, neque in aliqua reali virtute, quam reliquerit. Sed hæc doctrina eſt falſa, vt late oſtendit in prędicta diſputatione primi tomi, & ideo in ea impugnanda hic amplius non immorabor. Alij ergo dicunt, effectum fieri proprie & phyſice à virtute reali relicta à ſacramento, quod præterijt, & ratione illius tribui hanc efficientiam ipſi ſacramento, hanc autem virtutem dicunt eſſe characterem in his, quæ imprimunt illum: nam cum ſit res & ſacramentum ſimul, mirum non eſt, quod efficere poſsit rem tantum, quæ eſt gratia. In alijs vero fortaſſe dicerent eſſe ornatum, vel aliquid ſimile. Sed hoc de ornatu in ſuperioribus eſt ſatis improbatum: ergo de ſacramento, verbigratia, Pœnitentiæ, ſi ficte ſuſcipiatur, certum eſt, nullam efficere in homine qualitatem permanẽtem per modum habitus, quæ poſtea, recedente fictione: poſsit gratiam efficere. De charactere vero non eſt dubium, quin poſsit Deus, ſi velit, vti illo, vt inſtrumentum ad infundendam gratiam, recedente fictione: tamen certum eſt primo & per ſe non infundi characterem ad hunc finem, vt poſtea videbimus: vnde ſine fundamento dicitur, Deum vti illo, vt inſtrumento. Quando enim à principio infunduntur ſimul character & gratia, non fit gratia à charactere, ſed vtrumque fit immediate à ſacramento: ergo, quando gratia confertur poſt characterem propter priorem obicem, non eſt cur gratia fiat à charactere. Item ſi gratia Baptiſmalis ſemel habita, per peccatum amittatur, & poſteà per pœnitentiam reparetur, non ſit phyſice à charactere: ergo neque quando primo acquiritur, & quaſi reparatur recedente fictione. Denique cum hoc non ſit connaturale characteri, nec per ſe pertineat ad finem, propter quem datur, non eſt hoc aſſerendum ſine fundamen-

damento: imo cum charecter non ſit quaſi virtus inſtrumentalis Baptiſmi, neq; ad hoc detur, vt ſuppleat efficientiam Baptiſmi in abſentia eius, parum videtur conferre, vt Baptiſmus dicatur efficere gratiam, quod character eleuetur ad aliam efficiendam, necne: quia hoc eſt mere accidentarium Baptiſmo. Atque eiſdem fere rationibus refellitur alia reſponſio: quæ excogitari poteſt, ſcilicet fictionem ſemper tolli per aliquem actum hominis, contritionis vel attritionis, & illum actum efficere gratiam in virtute prioris ſacramenti. Nam, licet hoc fieri poſsit volente Deo, tamen gratis dicitur: tum, quia ille actus non eſt pars ſacramenti præcedentis: tum etiam, quia ſi ſimul concurreret cum ipſo ſacramento, verbi gratia, Baptiſmi, non haberet hanc efficientiam: tum denique, quia ille actus non eſt virtus, vel inſtrumentum prioris ſacramenti. Reſpondetur ergo, in eo caſu ſacramentum præteritum non concurrere per phyſicam efficientiam ad gratiam præſtandam, quando enim dicuntur ſacramenta efficere phyſice ac proprie gratiam, ſicut intelligitur, neceſſarium eſſe, vt ex parte ſubiecti concurrant conditiones neceſſariæ ad hūc effectum, ſcilicet, vt obicem non ponat: ita ex parte ipſius ſacramenti intelligendum eſt debere concurrere neceſſarias conditiones omni agenti phyſico, ſcilicet, vt exiſtat, & debito modo applicetur: in prædicto ergo caſu Baptiſmus non habet efficientiam phyſicam: non quia ex ſe nunquam illam habeat, ſed quia tunc cum debitis conditionibus non applicatur. Quod vero pertinet ad modum loquendi, in huiuſmodi effectu, re vera non verificantur proprie omnes locutiones, quæ ſunt de efficientia ſacramentorum. Nam hic Baptiſmus neque fuit, neque eſt vera cauſa inſtrumentalis gratiæ, nec de illo ſimpliciter dici poteſt, quod hominem mūdet: ſed proprie dicitur Deus mundare, aut cōferre gratiam ratione prioris Baptiſmi, qui in diuina acceptatione manere intelligitur: eſt enim tanta huius ſacramenti perfectio, vt licet ſuo tempore impediatur ab agendo, & poſtea, quando iam non eſt, phyſice agere non poſsit propter defectum conditionis neceſſariæ ad agendum: Deus tamen ſuppleat eius abſentiam, & conferat gratiam ratione illius.

Ad quartū. Ad quartum, qui admittunt, inſtrumenta diuina phyſice agere, quando non ſunt, dicere conſequenter poſſent, gratiam collatā per ſacramentū, quamdiu durat, eadem actione conſeruari, dependentem à præterito ſacramento. Sed hæc omittamus, vt improbabilia. Primum ergo ſtatuendum eſt, nō ſemper formam conſeruari per eandem actionē, per quam fuit effecta: aliud enim eſt dicere, conſeruationem poſſe fieri, & ſufficienter fieri per eandem actionem, per quam res fuit producta, ſi illa eadem perſeueret & duret, quod veriſsimum eſt: aliud vero eſt dicere, ſemper ac neceſſario conſeruationem eſſe eandem actionem cum productione durante ac permanente: quod falſum eſt: poteſt enim res per vnam actionem fieri, & per aliam conſeruari, quod ſemper accidit, quandocunq; effectus ab vna cauſa fit, & ab alia conſeruatur: quia variata cauſa neceſſe eſt actionem variari, quia per ſeipſam, & non per aliam actionē dependet à cauſa: vnde calor factus ab igne, qui poſtea à ſolo Deo cōſeruatur, alia actione conſeruatur, quā productus fit: ita ergo eſt in præſenti. Nam in inſtāti, in quo fit gratia per ſacramentum, eſt vna actio pendens eſſentialiter à ſacramento, vt inſtrumento, & à Deo, vt principali cauſa: hæc autem actio ceſſat finito ſacramento, & conſequenter etiam ceſſat ille concurſus, quem Deus præbebat ſacramento. Quia hic non erat actio diſtincta ab illa, quæ à ſacramēto pendebat, incipit ergo conſeruari gratia à ſolo Deo per nouam actionem, quæ licet fortaſſe habeat reſpectum aliquem ad præcedens ſacramentum, quia per illud data eſt gratia, vt poſtea conſeruetur, nō tamen eſt phyſice ab ipſo ſacramento, cum iam non exiſtat.

Ad quintū. Ad quintum Thomiſtæ reſpondent, paſsionem Chriſti, quæ præterijt, eſſe inſtrumentum phyſicum efficiens omnes effectus ſacramentorum, & mouens ipſa ſacramenta, eiſque virtutem præbens ad efficiendum. Sed ſi hæc intelligantur proprie de paſsione, vt fuit quædam mutatio, quæ iam non eſt, falſa ſunt, & ſine fundamēto, vt late in primo tomo dixi. Si autem non loquamur de paſsione præciſe ratione motus præteriti, ſed de humanitate in qua Chriſtus paſsionem ſuſtinuit, ſic concedi poteſt, illam eſſe phyſicum inſtrumentum coniunctum vtentes ſacramentis, vt inſtrumentis ſeparatis ad gratiam efficiendam, vt dixi in dicta diſp. 31. 1. tomi. Quod non eſt ita intelligendū, ac ſi Chriſtus per humanitatem phyſice moueat, vel applicet ſacramentum, aliquam motionem realem imprimendo ipſi ſacramento: conſtat enim ex dictis nullam qualitatem vel realem motum imprimi ſacramento: ergo non poteſt illo modo explicari, ſacramentum moueri, aut eleuari à verbo media humanitate: ergo ſi humanitas Chriſti ſimul influit cum ſacramēto in effectum gratiæ proprio influxu, intelligendum eſt, immediate influere ſimul cum ipſo ſacramento, ita vt illa ſint duo inſtrumenta inter ſe ſubordinata ex diuina ordinatione. Poteſt autem humanitas in genere inſtrumenti dici vniuerſalis cauſa reſpectu ſacramentorum: quia cum omnibus illis operatur, & omnia ab illa pendent: ipſa vero ſine illis operari poteſt: & eadem ratione poteſt reſpectu illorum dici, quaſi principalis, non ſimpliciter, quia re vera humanitas eſt tantum inſtrumentum cōiunctum reſpectu harum actionū, vt loco ſupra citato diximus: ſed ſecundum quandā comparationem: quia Chriſtus per ſuam voluntatem influit, & ab illa pendet ſacramentorum virtus. Dices, quomodo ergo virtus ſacramentorum dicitur manere à paſsione Chriſti, ſi nihil influit in ipſa ſacramenta? Item, quomodo illa virtus poteſt phyſica, ſi paſsio ipſa nihil phyſice operatur: Reſpondetur, ſacramenta habere virtutem à paſsione Chriſti nihil aliud eſſe, quam Chriſtum paſsione ſua meruiſſe & impetraſſe, vt ſacramenta haberent hanc vim conferendi gratiam: & ideo non eſt neceſſe, vt illam vim habeant per aliquem influxum realem, qui fiat circa ipſa ſacramenta, ſed ſolum per diuinam eleuationem, & ſpecialem concurſum, vt ſupra dictum eſt: & ob eandem cauſam neceſſarium non eſt, vt paſsio Chriſti phyſice det ſacramentis hanc virtutē, ſed meritorie ac moraliter: neque inde fit, cauſalitatem ſacramentorum eſſe tantum moralem, quia ipſamet cauſalitas phyſica ſacramentorum, poteſt cadere ſub meritum Chriſti, ſicut auxilium gratiæ nobis datur propter Chriſti paſsionem in genere cauſæ meritoriæ, & tamen datur, vt per illud phyſice operemur.

Ad ſextum. Ad ſextum ex dictis patet reſponſio, non enim affirmamus hanc phyſicam cauſalitatem ſacramentorum eo quod illa poſita, maior gratia vel ſanctificatio nobis conferatur, ſed quia hoc eſt conformius Scripturæ & Sanctis, & quia hoc pertinet ad maiorem quandam dignitatem & excellentiam ſacramētorum, magiſque declarat efficaciam diuinæ omnipotentiæ, & meritorum Chriſti.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſacramenta nouæ legis habeant virtutem ex paſsione Chriſti.

*AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramenta nouæ legis non habeant virtutem ex paſsione Chriſti. Virtus enim ſacramentorum eſt ad gratiam cauſandam in anima, per quam ſpiritualiter viuit. Sed ſicut * Auguſtinus dicit ſuper Ioannem. Verbum prout erat in principio apud Deum, viuificat animas, ſecundum autem, quod eſt caro factum, viuificat corpora. Cum igitur paſsio Chriſti perti-*

Inf. q. 64. ar. 2. & 4. diſt. 1. q. 1. ar. 4. q. 3. & diſt. 5. q. 2. art. 2. q. 1.

Tract. 19 à medio, & 23. ante mediū, om. 9.

pertineat ad Verbum, ſecundum quod eſt Caro factum, videtur quod non poſſit cauſare virtutem ſacramentorum.

Tract. 80. in Euang. Ioan. poſt medium, tom. 9.

2. Præterea, Virtus ſacramentorum videtur ex fide dependere, quia ſicut dicit Auguſtinus ſuper Ioannem, Verbum Dei perficit ſacramentum, non quia dicitur, ſed quia creditur. Sed fides noſtra non ſolum reſpicit paſſionem Chriſti, ſed etiam alia myſteria humanitatis ipſius, & principalius etiã diuinitatem eius: Ergo videtur quod ſacramenta non habeant ſpecialiter virtutem à paſſione Chriſti.

3. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum iuſtificationem, ſecundum illud 1. Cor. 6. Abluti eſtis, & iuſtificati eſtis. Sed iuſtificatio attribuitur reſurrectioni, ſecundũ illud Rom. 4. Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Ergo videtur, quod ſacramenta magis habeant virtutem à reſurrectione Chriſti, quam ab eius paſſione.

Gloſſ. ordin. ſuper illud, Qui eſt forma futuri ſeculi.

Sed contra eſt, quod ſuper illud Roman. 5. In ſimilitudinem præuaricationis Adæ. &c. dicit gloſ. ex latere Chriſti dormientis in cruce fluxerunt ſacramenta, per quæ ſaluata eſt Eccleſia. Sic ergo ſacramenta videntur habere virtutem ex paſſione Chriſti.*

Art. 1. huius quæſt.

Reſpondeo dicendum, quod (ſi ut dictum eſt) ſacramentum operatur ad gratiam cauſandam per modum inſtrumẽti. Eſt autem duplex inſtrumentum: vnum quidem ſeparatum, vt baculus: aliud autem coniunctum, vt manus. Per inſtrumentum autem coniunctum mouetur inſtrumentum ſeparatum, ſicut baculus per manum. Principalis autem cauſa efficiens gratiæ, eſt ipſe Deus, ad quem comparatur humanitas Chriſti, ſicut inſtrumentum coniunctum, ſacramentũ autem ſicut inſtrumentum ſeparatum: & ideo oportet, quod virtus ſalutifera, à diuinitate Chriſti, per eius humanitatẽ, in ipſa ſacramenta deriuetur. Gratia autem ſacramentalis ad duo præcipue ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, in quantum tranſeunt actu & remanent reatu: & iterum, ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum religionem*

q. 48 & 49. *vitæ Chriſtianæ. Manifeſtum eſt autem ex his, quæ ſupra dicta ſunt,* quod Chriſtus liberauit nos à peccatis noſtris, præcipue per ſuam paſſionem, non ſolum efficienter & meritorie, ſed etiam ſatisfactorie. Similiter etiam per ſuam paſſionẽ initiauit ritum Chriſtianæ religionis, offerens ſe ipſum oblationem & hoſtiam Deo, vt dicitur Epheſ. 3. Vnde manifeſtũ eſt, quod ſacramenta Eccleſiæ ſpecialiter habent virtutem ex paſſione Chriſti, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per ſuſceptionem ſacramentorum. In cuius ſignum de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt aqua & ſanguis, quorũ vnum pertinet ad Baptiſmum, aliud ad Euchariſtiam, quæ ſunt potiſſima ſacramenta.*

*Ad primum ergo dicendum, quod Verbum, prout erat in principio apud Deum viuificat animas, ſicut agens principale, caro tamen eius & myſteria in ea perpetrata, operantur inſtrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non ſolum inſtrumentaliter, ſed etiam per quandam exemplaritatem, vt ſupra dictum eſt.**

Ad ſecundum dicendum, quod per fidem Chriſtus habitet in nobis (vt dicitur Epheſ. 3.) & ideo virtus Chriſti copulatur nobis per fidem. Virtus autem remiſſiua peccatorum ſpeciali quodam modo pertinet ad paſſionem ipſius Chriſti: & ideo per fidem paſſionis eius, ſpecialiter homines liberantur à peccatis, ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Et ideo virtus ſacramentorum, quæ ordinatur ad tollendã peccata, præcipue eſt ex fide paſſionis Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod iuſtificatio attribuitur reſurrectioni ratione termini ad quem, qui eſt nouitas vitæ per gratiam. Attribuitur tamen paſſioni ratione termini à quo, ſcilicet quantum ad dimiſſionem culpæ.

HIc articulus in fine præcedentis ſectionis explicatus eſt, & de illo multa legi poſſunt in primo tomo diſput. 31.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarint.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod etiam ſacramenta veteris legis, gratiam cauſarint. Quia (ſicut dictum eſt) ſacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide paſſionis Chriſti: ſed fides paſſionis Chriſti fuit in veteri lege, ſicut & in noua, habemus enim eundem Spiritum fidei, vt habetur 2. ad Corinth. 4. Sicut ergo ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.*

1. 2. q. 103. ar. 2. & q. 107. a. 1. ad 3. & 4. d. 1. q. 1. a. 5. q. 1. Art. præced.

2. Præterea, Sanctificatio non fit niſi per gratiam. Sed per ſacramenta veteris legis, homines ſanctificabantur: dicitur enim Leuit. 8. Cumque ſanctificaſſet Moyſes Aaron & filios eius in veſtitu ſuo, &c. Ergo videtur, quod ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.

Inter principium & medium illius. In Homiliario totius anni eam inuenies.

3. Præterea, Sicut Beda dicit in Homilia Circumciſionis: Idem ſalutiferæ curationis auxilium, circumciſio in lege cõtra originalis peccati vulnus agebat, quod Baptiſmus agere reuelatæ tempore gratiæ conſueuit. Sed Baptiſmus nunc confert gratiam. Ergo circumciſio gratiam conferebat. Et pari ratione alia ſacramenta legalia: quia ſicut Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum nouæ legis, ita & circumciſio erat ianua ſacramentorum veteris. Propter quod & Apoſt. dicit Gala. 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.*

Sed contra eſt, quod Gala. 4. dicitur: Conuertimini iterũ ad infirma & egena elementa. Gloſſ. id eſt, ad legẽ, quæ dicitur infirma, quia perfecte non iuſtificat. Sed gratia perfecte iuſtificat. Ergo ſacramenta veteris legis gratiam non conferebant.*

Gloſſ. ordinaria ibid.

Reſpondeo dicendum, quod non poteſt dici, quod ſacramenta veteris legis conferrent gratiam iuſtificantem per ſe ipſa, id eſt, propria virtute: quia ſic non fuiſſet neceſſaria paſſio Chriſti, ſecundum illud Gala. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt. Sed nec poteſt dici, quod ex paſſione Chriſti virtutem haberent conferendi gratiam iuſtificandi. Sicut enim ex prædictis patet, virtus paſſionis Chriſti copulatur nobis per fidem & ſacramenta, differenter tamen. Nam continuatio, quæ eſt per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem, quæ eſt per ſacramenta, fit per vſum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id, quod eſt poſterius tempore, antequam ſit, mouere, ſecundum quod præcedit in actu animæ, ſicut finis, qui eſt poſterior tempore, mouet agentem, ſecundum quod eſt apprehenſus & deſideratus ab ipſo. Sed illud quod nondum eſt in rerum natura, non mouet ſecundum vſum exteriorum rerum. Vnde cauſa efficiens non poteſt eſſe poſterior in eſſe, ordine durationis, ſicut cauſa finalis. Sic ergo manifeſtum eſt, quod à paſſione Chriſti, quæ eſt cauſa humanæ iuſtificationis conuenienter deriuatur virtus iuſtificatiua ad ſacramenta nouæ legis, non autem ad ſacramenta veteris legis, & tamen per fidem paſſionis Chriſti iuſtificabantur antiqui Patres, ſicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei proteſtationes, in quantum ſignificabant paſſionem Chriſti & effectus eius. Sic ergo patet, quod ſacramenta veteris legis, non habebant in ſe aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam iuſtificantem, ſed ſolum ſignificabant fidem, per quam iuſtificabantur.*

Art. præced.

*Ad primum ergo dicendum, quod antiqui Patres habebant fidem de paſſione Chriſti futura, quæ ſecundum quod erat in apprehenſione animæ, poterat iuſtificare. Sed nos habemus fidem de paſſione Chriſti præcedenti, quæ poteſt iuſtificare etiam ſecundum realem vſum ſacramentalium rerum, vt dictum eſt.**

In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quod illa ſanctificatio erat figuralis: per hoc enim ſanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui diuino ſecundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandam paſſionem Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod de circumciſione multiplex

*fuit opinio: quidam enim dixerunt quod per circumciſionem non conferebatur gratia ſed ſolum auferebatur peccatū. Sed hoc non poteſt eſſe, quia homo non iuſtificatur à peccato, niſi per gratiam, ſecundum illud Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Et ideo alij dixerunt, quod per circumciſionem cō ferebatur gratia, quantum ad effectus remotiuos culpæ, ſed nō quantum ad effectus poſitiuos gratiæ. Sed hoc etiam videtur eſſe falſum, quia per circumciſionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriam, quæ eſt vltimus effectus poſitiuus gratiæ. Et præterea, ſecundum ordinem cauſæ formalis, priores sūt naturaliter effectus poſitiui quam priuatiui, licet ſecundum ordinem cauſæ materialis ſit è conuerſo: forma enim non excludit priuationem, niſi in formando ſubiectum. Et ideo alij dicunt, quod circumciſio conferebat gratiam, quantum ad aliquem effectum poſitiuum qui eſt facere dignum vita æterna, non tamen quantum ad hoc quod eſt reprimere concupiſcentiam impellentem ad peccandum. Quod & aliquando mihi viſum eſt ſed diligentius conſideranti apparet hoc etiam non eſſe verum: quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & mereri vitam æternam: & ideo melius dicendum videtur, quod circumciſio ſicut & alia ſacramenta veteris legis, erat ſolum ſignum fidei iuſtificantis. Vnde Apoſtolus dicit Rom. 4. quod Abraham accepit ſignum circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei. Et ideo in circumciſione conferebatur gratia, in quantum erat ſignum paſſionis Chriſti futuræ, vt infra patebit.**

q. 7 art. 4.

COMMENTARIVS.

QVamquam D. Thom. tantum videatur loqui de ſacramētis legis ſcriptæ, quæ proprie dicitur lex vetus, tamen ſi diſcurſus articuli, & ſolutio ad quartum conſiderentur, reſponſio eius vniuerſalis eſt de omnib. ſacramentis, quæ ante Xpi aduentū fuere, tā in lege naturæ, quam in veteri. Ratio D. Th. eſt, quia illa omnia nitebantur in Chriſto venturo & illū pro mittebant, ac præfigurabant, & ideo non coniungebantur illi, vt inſtrumenta eius: Quia ſicut cauſa efficiens non operatur antequam ſit: ita etiam non vtitur aliquo reali inſtrumento ad efficiendum: ſolum ergo erant ſigna. Quæ ratio eandem vim habet, in omnibus præteritis ſacramentis, atq; ita in ſolutione ad quartum abſolute extendit D. Thom. hanc concluſionem, etiam ad circumciſionem. Quæ omnia in ſequenti diſputatione examinabuntur amplius & declarabuntur.

DISPVTATIO X.

De inefficacia veterum ſacramentorum ad gratiam conferendam.

SVb hoc titulo, vt paulo antea dixi, cōprehendo omnia ſacramenta, quæ ante Chriſti aduentum fuere. Quoniam vero in eis ſpecialis ratio ac difficultas eſt, de ſacramento circumciſionis, ac de illo, quod in remedium peccati originalis fuit in lege naturę, ideo prius de his ſpecialiter dicemus, poſtea generatim de reliquis omnibus ſacramentis illius temporis.

SECTIO I.

Vtrum in circumciſione, vel ſacramento legis naturæ data ſit gratia ſanctificans præter meritum operantis.

D. Thom. RAtio difficultatis eſt, quia D. Thom. abſolute negat, per ſacramenta vetera datam eſſe gratiam iuſtificantem: & eodem modo loquuntur antiqui Patres, quos infra referemus ſect. vlt. huius diſput. ſed eadem eſt ratio de ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, quæ legem anteceſſit: quia etiam hęc reſpiciebant Chriſtum venturum, cuius ſola fides viua prodeſſe nunc poterat: ergo.

In contrarium vero eſt, quia in his ſacramentis remittebatur originale peccatum, ſed non remittitur ſine gratia, ergo neceſſe eſt, vt in eis da ta fuerit gratia.

1 Sententia. In hac quæſtione varij poſſunt eſſe opinandi modi: primus eſt, in circumciſione remiſſum fuiſſe originale peccatum, non vero fuiſſe datam gratiam. Hæc fuit opinio Magiſt. in 4. d. 1. circa fin. & Gloſſ. in c. Quod autem, de Conſecr. d. 4. vbi ſignificat, in circumciſione ſolam pœnam fuiſſe remiſſam. Sed hæc ſententia repugnat manifeſte principiis fidei: & ideo merito ab omnibus Scholaſticis reiecta eſt. Nā manente culpa mortali, vel originali, non poteſt æterna pœna remitti: quia inimicus Dei non poteſt non carere viſione eius: rurſus originalis culpa non remittitur ſine infuſione gratiæ: quia non remittitur, niſi per veram iuſtificationem, vt tradit Conc. Trident. ſeſſ. 6. & in materia de iuſtificatione latius tradetur. Peccatum enim originale, ſicut & mortale, includit priuationem gratiæ, & ideo non remittitur ſine infuſione eius. Item, quia de facto in homine non datur medium inter ſtatum amicitiæ: & inimicitiæ diuinæ, ſed is, cui remittitur originale peccatum, non manet inimicus: ergo fit amicus Dei, ergo infunditur ei gratia & charitas, in quibus amicitia Dei conſiſtit. Magiſter. Gloſſa. Conc. Trid.

2. Sententia. Atq; ex eiſdem principiis & rationibus, reiecta eſt ab omnibus Theologis ſecunda ſententia aliorum dicentium, datam fuiſſe in circumciſione gratiam, quoad effectus priuatiuos, non quoad poſitiuos. Quæ opinio per effectus priuatiuos intellexiſſe videtur carentiam culpæ aut reatus pœnæ: per poſitiuos vero, aut amicitiam diuinam, aut acceptationē ad gloriam, vel internam animæ renouationem & ſanctificationem. Vnde intelligitur, hanc ſententiā fere nihil à præcedēti differre, nec minus cum veris principiis fidei repugnare. Primo quidem, quia gratia, per quam peccatum remittitur, non eſt tantum extrinſecus actus diuinæ voluntatis remittentis peccatum, vel acceptantis hominem ad gloriam, in quo poſſunt illi effectus aliquo modo diſtingui, ſed eſt intrinſecum donum animæ infuſum, quo à ſtatu peccati ad ſtatum gratię & adoptionis filiorum Dei homo transfertur, vt dicitur in Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 3. 4. & ſequentibus: impoſsibile autem eſt hanc gratiam animæ infundi & carere ſuo effectu poſitiuo, ergo ſi peccatum originale remittebatur in circumciſione, in ea infundebatur huiuſmodi gratia, ergo perficiebat poſitiue animam efficiendo illam proportionatam ad gloriam & ſupernaturalia opera, & dando ius illi ad hæreditatem gloriæ, atq; adeo conſtituendo hominem amicum & acceptum ad gloriam. Denique cum ratio culpæ in priuatione conſiſtat, illius excluſio non tam habet rationem effectus priuatiui, quam poſitiui, ſicut expellere tenebras magis conſiſtit in effectu poſitiuo luminis, quam in priuatione. Conc. Trid.

3. Sententia. Tertia ſententia eſt, in circumciſione fuiſſe datam gratiam, quæ ſufficeret ad remittendā culpam, nō tamen, quantum ad vim & efficaciam reprimēdi & ſuperandi concupiſcentiam & merendi vitam æternam. Quam ſententiam tenuit D. Tho. in 4. d. 1. q. 2. art. 5. quæſtiuncula 3. ſignificat Bonauent. ibi qu. vlt. dicens, illam gratiam nō valuiſſe ad profectum. Hanc vero ſententiam correxit D. Thom. hic ad 3. & infra. q. 70. ar. 4. & merito: quia quælibet gratia quātumuis minima conſtituit hominem Deo gratum: hoc enim non habet ratione intenſionis, ſed ratione ſuæ eſſentiæ: & ideo de ſe eſt ſufficiens principium merendi gloriam. Rurſus talis gratia ſemper habet adiunctam ſecum charitatem, quæ eſt diuina amicitia, quæ Deum habet pro vltimo fine, eumque ſuper omnia diligit, & ideo de ſe ſufficiens eſt ad ſuperandam concupiſcentiam: quia amor Dei ex ſe eſt fortior & potentior omnib. & ideo dicitur 1. Ioan. 3. Omnis D. Thom. Bonau. Ioannes.

Omnis, qui in eo manet, non peccat, &, Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt. Hoc enim ſemen eſt gratia Dei, quam ſi homo ſeruare velit, atq; eius inclinationem & efficaciam ſequi, non peccabit, & ideo dicit Ioan. in eadem Canonica, c. 4. Vos ex Deo eſtis filioli, & viciſtis eum, quoniam maior eſt, qui in vobis eſt, quam, qui in mundo: Eſt ergo quæcunq; gratia de ſe efficax ad vincenda peccata & ſuperandas concupiſcentias: præſertim, quia ſemper habet adiunctum auxilium Dei ſufficiens ad ſuum finem conſequendum. Præterea ad præſentem quæſtionem nihil refert, quod illa gratia data in circumciſione: fuerit magna, aut parua, ſed ſimpliciter, an data fuerit gratia: quoniam ſi quæ ſunt teſtimonia, quæ videntur ſignificare, non fuiſſe datam gratiam per circumciſionem, non loquuntur de magna, aut de parua gratia, ſed ſimpliciter de gratia. Item, quia ſiue magna, ſiue parua fuerit, nō potuit dari, niſi per Chriſtum venturum: ergo eadem difficultas erit in gratia minima, quo modo dari potuerit per circumciſionem, cum nondum eſſent exhibita merita Chriſti. *Ioannes.*

4. Sententia. In circumciſione nihil fuiſſe datum vltra meritum operantis. D. Thom. Quarta ergo ſententia eſſe poteſt, in circumciſione per ſe nullum ſpiritualem fructum fuiſſe collatum homini vltra illud, quod reſpondebat fidei & merito operantis: atque adeo in circumciſione ſecundum ſe nec gratiam fuiſſe collatam, nec originale peccatum fuiſſe remiſſum, ſed fuiſſe ſolum ſignum fidei iuſtificantis. In hanc ſententiam videtur inclinare D. Tho. hic ad 3. vbi in hoc æquiparat circumciſionem alijs ſacramentis legalibus & ſimpliciter dicit, tantum fuiſſe ſignum fidei iuſtificantis: & idem docet q. 70. ar. 4. quanquam poſtea dicat in circumciſione fuiſſe collatam gratiam, & ideo difficile eſt mentem D. Tho. explicare, & eorum, qui illum ſequuntur, vt videre licet in Capreo. Soto & alijs in 4. & in Bellar. lib. 2. de ſacram. 13. & ſequentibus, vbi conſtanter hanc ſententiam defendit, ita vt ſentire videatur, ſecluſo merito recipientis, nullum ſpiritualem fructum in circumciſione fuiſſe collatum. Quod confirmat varijs ſcripturæ teſtimonijs, ex quibus aliqua ſunt generalia de omnibus veteribus ſacramentis, quæ egena & infirma in ſcriptura dicuntur, ſub quibus circumciſio etiam comprehēditur, vt ſectione ſeq. dicam. Alia ſunt ſpecialia de circumciſione, qualia ſunt ea, in quibus ſignificatur circumciſionem non fuiſſe inſtitutam, propter dandum ſpiritualem iuſtitiæ fructum, vt eſt illud ad Ro. 3. Quid ergo amplius Iudæo eſt? aut quæ vtilitas circumciſionis? &c. Sed hæc iam ſunt à nobis tractata & explicata. Illa vero difficiliora videntur, in quibus Paul. ait, Circumciſio nihil eſt & præputium nihil eſt, 1. ad Cor. 7. & illud ad Gal. 6. Neque circumciſio aliquid valet nec præputium ſed noua creatura. Et ad Col. 2. & ad Philip. 3. ſignificat Paulus, nihil in circumciſione fuiſſe, niſi exteriorem illam carnis amputationem. Et ad hoc propoſitum afferri poſſunt omnes Patres Græci, quos ſupra retulimus agentes de fine circumciſionis. *Caprel. Sot. Bellarm.*

Huius ſententiæ cenſura. Hanc vero ſententiam, ſic abſolute prolatam, à nobis expoſita eſt, quidam, vt falſam, alij etiam, à temerariam reijciunt, vtpote omnibus Scholaſticis cōtrariam. Sed vt mens dictorum authorum & rei veritas intelligatur, aduertendum eſt, varijs modis poſſe intelligi hanc ſententiam. Primo, ante Chriſti aduentū nulli hominum fuiſſe gratiam collatam, aut remiſſum peccatum, niſi per propriā ipſius hominis fidem, ac diſpoſitionem de ſe ſufficientem ad obtinendam gratiam, & expellendum peccatum. Quæ ſententia de adultis quidem probabilis eſt, vt poſtea dicam: tamen ſi in vniuerſum tam de paruulis, quam de adultis intelligatur, erit valde temeraria, quia ex illa ſequitur, tam in lege naturæ, quā Moyſis omnes infantes fuiſſe relictos ſine remedio originalis peccati, atq; adeo omnes, qui mortui ſunt ante vſum rationis, damnatos fuiſſe. Quod impium eſt ſentire, & contra communem Eccleſiæ traditionem, & ſenſum, vt ſupra probatum eſt: tamen in hoc ſenſu à nullo prædictorum authorum hæc ſententia aſſeritur.

Secundo ergo intelligi poteſt, ante Chriſti aduentum nullum fuiſſe inſtitutum externum remedium ſeu ſenſibile ſignum, in quo alicui daretur gratia vel remedium peccati, præter meritum vel ſufficientem diſpoſitionem eius, ſed remedium originalis peccati fuiſſe eo tempore mere internum, poſitumq; fuiſſe in ſola interiore fide, vel ipſiuſmet hominis, cui remittebatur peccatum, ſi erat capax eius, vel alterius, ſub cuius erat cura, & poteſtate, ſi erat paruul⁹. Et in hoc ſenſu ſententia hæc, quoad tempus legis naturæ, eſt quidem minus probabilis, non tamen temeraria, neque omnino improbabilis, vt in ſuperioribus diximus. Quoad circumciſionem vero videtur maiori cēſura digna, propter authoritatem Auguſtini, Gregorij & aliorum, quos ſupra retuli, & præſertim propter authoritatem. Innocent. 3. in c. Maiores, de Baptiſmo: dicentis, quod originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium. Nihilominus, quamuis etiam in hoc ſenſu falſa ſit hæc opinio: non tamen videtur nota temeritatis digna: tum quia plura Sanctorum teſtimonia illi fauere videntur, tum etiam, quia licet hæc ſententia affirmet externum ſignum legis naturæ, vel circumciſionis non fuiſſe neceſſariū ad applicandum paruulis remedium originalis peccati, non tamen negabit: quin ſi ſimul cum fide interna hoc ſignum exhiberetur, daretur ſtatim gratia, & remiſſio originalis peccati, quanquam è conuerſo ſolum externum ſignum ſine fide non ſufficeret ad dictum effectum: & aliunde ſola fides interior poſſet iuxta hanc opinionem ſufficere ſine exteriori ſigno. Vnde, cum dicunt Sancti aliqui, per circumciſionem remiſſum fuiſſe originale peccatum, explicandi eſſent iuxta hanc ſententiam, id intelligendum eſſe, ratione fidei, vel etiam, niſi iam eſſet remiſſum per fidem, ſicut de adultis poſtea dicemus. Sed prædicti authores, non in hoc ſenſu aſſerunt prædictam ſententiam, ſaltem quoad circumciſionem. *Auguſt. Gregor. Innoc.*

Quomodo ſit probabilis iſta ſententia. Tertio ergo modo intelligi poteſt, in circumciſione [& idem eſt proportione ſeruata de ſigno externo legis naturæ] in circumciſione [inquam] datam eſſe gratiam, & peccatum originale remiſſum, atque ad hunc ſpiritualem fructum conſequendum neceſſarium fuiſſe externum ſignum, ſeu circumciſionem, non tamen ſine fide interiori, Eccleſiæ vel miniſtri, neque è contrario fidem internam ſuffeciſſe ſine tali ſigno externo: effectum autem gratiæ fuiſſe tribuendum interiori fidei, vt propriæ cauſæ, externum autem ſignum tantum fuiſſe conditionem, ſine qua non. Et hoc ſenſu eſt illa opinio non ſolum nulla cenſura digna, ſed etiam probabilis, nam ſine dubio probabile eſt, hunc fuiſſe ſenſum Diui Thomæ, quem ita explicat & ſequitur Cano relect. de ſacramento p. 5. & Bellarmin. ſupra capite 15. in fine, & huius ſententiæ etiam videntur fuiſſe Bonauentura, Richard. & Durand. cum quibus diſputabimus ſectione ſequenti.

Alenſ. Scotus. Gabr. Palud. Quinta ſententia eſt, in circumciſione per ſe ac ſemper datam fuiſſe gratiam, per hoc ſolum, quod ſignū externum adhiberetur, ita tenet Alex. Alen. 4. p. qu. 5. m. 3. & q. 7. m. 5. art. 1. & 2. Scot. Gab. Palud. ſectio. ſequenti citandi.

Paruulis ante vſum rationis gratiam fuiſſe datam in circumciſione. In hac re mihi videtur diſtinguendum inter paruulos & adultos, & dicendum primo, applicata circumciſione, ſeu exteriori ſacramento legis naturæ, paruulis ante vſum rationis datam eis fuiſſe gratiam & remiſſionem peccati originalis. Huius concluſionis fundamentum ſumendum eſt ex dictis ſupra de ſacramento legis naturæ, & de inſtitutione circumciſionis, vbi oſtendimus, nunquam fuiſſe remiſſum originale peccatum ſine exteriori ſigno proteſtatiuo fidei: oſtendimus etiam, hoc ſignum, quod prius fuit

fuit indifferens, in lege Moyſis determinatum fuiſſe pro maſculis, quoad circumciſionem: ſi ergo hoc ſignum externum neceſſarium fuit ad remiſsionem originalis peccati, oportuit, vt illo adhibito tolleretur peccatum originale, & daretur gratia.

Ad pueri ſanctificationem non fuiſſe neceſſariam fidē parentis.

Dico ſecundo, probabilius eſt ipſum ſignum externum circumciſionis fuiſſe ſufficiens, vt illo applicato daretur gratia paruulis, etiamſi ſine fide parentis, aut miniſtri, ſiue hominis conferentis ſacramentum applicaretur. Hanc concluſionem ponit expreſſe Alex. Alenſ. ſupra Palud. in 4. d. 1. q. 5. art. 5. & idem ſentiunt Sco. & alij nuper citati, & probatur primo, ex Aug. lib. 1. contra Creſconium c. 31. vbi æquiparat circumciſionem in hoc cum Baptiſmo, quod data à miniſtro infideli, non magis erat poſtea iteranda, quam nunc ſit, iterandus Baptiſmus datus ab Hæretico: ergo ſicut nunc talis Baptiſmus eſt ſufficiens remedium originalis peccati, ita & illa circumciſio.

Secundo, quia Baptiſmus applicatus à miniſtro infideli eſt ſufficiens remedium peccati, vt infra probabimus: ergo & circumciſio. Probatur conſequentia primo, quia differentia, quæ in hoc ab alijs aſsignatur nulla authoritate, vel probabili fundamento nititur, & alias Patres ſimpliciter affirmant: circumciſionem fuiſſe inſtitutam in remedium peccati originalis, cui poſtea Baptiſmus ſucceſsit: ergo quod ſufficiebat ad veram circumciſionem, id eſt, vt eſſet verum ſacramentum, ſufficiebat etiam, vt eſſet remedium peccati, ſicut de Baptiſmo conſtat. Secundo, quia ſicut paruuli ante Chriſti aduentum dicuntur iuſtificati in fide parētum, ita etiam nunc in lege gratiæ, vt loquitur Iuſtinus Martyr. q. 56. ad Orthodox. & Aug. lib. 1. de pecca. meri. c. 2. & libr. de ver. & falſ. pœn. c. 2. & epiſtola 23. & 107. ergo ſicut hoc poſterius eſt intelligendum de fide (vt ita dicam) obiectiua cum exteriori eius profeſsione, non de propria & interna fide ipſius miniſti ſeu parentis, ita etiam erit illud intelligendum. Tertio, quia omnes rationes, quibus infra q. 64. probabimus malitiam vel hęreſin miniſtri non impedire veritatem ſacramenti, nec effectum eius: fere eodem modo poſſunt circumciſioni applicari. Præſertim, quia alias remedium originalis peccati eſſet valde incertum, & ſæpe eſſet iterandum. Tandem argumentor, quia vel fides miniſtri eſſet neceſſaria, vt daretur gratia paruulo propter meritum de condigno vel de congruo ipſius miniſtri: & hoc non: tum, quia nullus hominum præter Chriſtum, meretur alteri primam gratiam habitualem immediate, & ſine vlla diſpoſitione recipientis, vt etiam in ſuperioribus dictum eſt, tum etiam, quia alias non quæcumq; fides, ſed viua, & charitate formata, eſſet neceſſaria ad huiuſmodi effectum, quod eſt ſatis abſurdum. Vel illa fides poſtularetur à Deo, vt conditio neceſſaria ſimul cum opere externo, & hoc, licet à Deo fieri potuerit: gratis tamen & ſine fundamento dicitur factum: quia non conſtat promiſsionem eſſe factam fidei, ſed ſigno externo, iuxta illud, Anima cuius præputij caro circumciſa non fuerit, &c. Ex quibus verbis ſumi etiā poteſt aliud argumentum: nam ad veritatem illius ſacramenti, & vt eſſet impletum præceptum illis verbis contentum, non erat neceſſaria fides miniſtri: ergo neque erat neceſſaria, vt in illo ſacramento daretur gratia, non exiſtente obice in recipiente. Tandem, quia cum hæc gratia non daretur propter meritum hominis applicantis ſacramentum, non expediebat, vt ab eius fide penderet.

Iuſtin. Auguſt.

Obiectio. Epiph. Ambroſ. Orig.

Sed contra, nam multę Gentes vtebantur circumciſione, quæ erant impiæ & infideles, vt late refert Epiph. Hær. 30. Ambr. ep. 77. Orig. lib. 2. in ad Roma. cir. ſi. ca. 3. & lib. 5. contra Celſ. poſt medium, quæ tamen Gentes non conſequebantur gratiam, ſolum quia ſine fide vtebantur nuda exteriori cæremonia, ergo. Præterea, de ſacramento legis naturæ eſt ſpeciale argumentum, quia cum non haberet ſpecialem cæremoniam inſtitutione Dei definitam, vt ſignum exterius applicatum haberet rationem ſacræ cæremoniæ, oportebat, per fidem conferentis determinari, ad ſignificandum veri Dei cultum, & paruuli ſanctificationem & oblationem vero Deo factam: ergo hac ratione erat tunc neceſſaria fides veri miniſtri.

Reſponſio.

Reſpondetur ad priorem partem, ſicut in noſtris ſacramentis, ita & in circumciſione diſtingui poſſe fidem miniſtri ab intentione faciendi ſacramentum à Deo inſtitutum, nam licet fides non eſſet neceſſaria, intentio tamen neceſſaria fuiſſe videtur ad veritatem ſacramenti, quia quoad hoc eadem eſt ratio de illo, & de noſtris ſacramentis, vt poſtea videbimus. Vnde colligitur, fuiſſe etiam intentionem illam neceſſariam, vt detur gratia ſub illa cæremonia externa, quia non dabatur in illa, niſi, vt habebat rationem ſacramenti, & religioſæ cæremoniæ pertinentis ad Dei cultum. Quocirca de illis Gentibus, quæ extra Dei populum vtebantur circumciſione, dicendum eſt, quod ſi id faciebant ſub prædicta intentione, etiamſi ſi alias eſſent infideles, poterant infantes illarum Nationum in illa circumciſione iuſtificari, & remedium originalis peccati conſequi: ſicut nunc omnes Gentes, quæ vtuntur Baptiſmate, debito ritu, & ſub intentione faciendi, quod Chriſtus inſtituit, iuſtificant paruulos ſuos, etſi aliqui verſentur in Infidelitate aliqua, aut Hæreſi, vel ſchiſmate: poterant autem illæ Gentes habere hanc intentionem, ſaltem ſub ratione valde confuſa & generali, nimirum intendendo facere, quod Deus inſtituit, aut imitari Abraham ſeu populum Iudæorum, aut intendendo ſanctificare paruulos ſuos, aut dicare & conſecrare illos Deo, vel aliquid ſimile: & probabile eſt fere ſemper habuiſſe aliquam intentionem huiuſmodi, quia ſine illa, non erat alia cæremonia per ſe expetibilis, aut ad aliquid aliud vtilis.

An eſſet iteranda circumciſio ſi ſine debita intentione fieret.

Sed quæret aliquis obiter, ſi verum eſt, hanc intentionem fuiſſe neceſſariam, quid eſſet Iudæo faciendum, ſi contingeret puerum circumcidi ſine intentione debita, nam illa cæremonia exterior circumciſionis non poterat iterari, ſicut nunc poteſt repeti exterior cæremonia Baptiſmi, quando ſine debita intentione facta eſt: quod ergo remedium eſſet nunc applicandum illi paruulo? Aliquis fortaſſe diceret, iterandam fuiſſe exteriorē cęremoniam circumciſionis, aliquid amplius illius pelliculæ abſcindendo, veriſimile enim eſt, nunquam fieri tam exactam ac pręciſam circumciſionem, quin poſsit magis perfici. Vel etiam dici poteſt, in eo caſu educendum eſſe præputium, vt iterum fieret circumciſio. Quod enim poſt ſemel factam circumciſionem, iterum poſſet arte fieri, aut ſuperinduci præputium, multi colligunt ex illis verbis Pauli 1. ad Cor. 7. Circumciſus aliquis vocatus eſt, non adducat præputium, vt ibi notat Gagneius ex Epiphanio, Theophylacto & Photio, Græcis. Sed quidquid ſit de ſenſu huius loci, tamen quod ad præſens attinet, improbabilis eſt iſta reſponſio. Quis enim obligaret Iudæum ad vtendum huiuſmodi arte? nullo enim fundamento id affirmari poteſt, neque ex lege Dei colligitur. Nec etiam prior reſponſio mihi probatur, quia eſt voluntaria & ſine fundamento.

Gagne. Epipha. Theoph. Photio.

Reſpondetur quæſtioni.

Dico igitur, in eo caſu non eſſe iterandam circumciſionem. Quia illa [vt ita dicam] non conſiſtebat tantum in fieri, ſed etiam in facto eſſe. Et ideo licet contingeret non fieri debito modo, ex intentione applicantis illam, tamen ſi in re ipſa ſufficienter fiebat, reuera manebat facta, quoad externum effectum ſeu characterem ſenſibilem: & ita illa lex quoad ſubſtantiam eius, manebat in eo nomine impleta: & imo non erat, quod repeteretur: maxime cum moraliter eſſet impoſsibile: tunc ergo, ſi in priori circumciſione, non erat applicatum ſufficiens remedium peccati, ex defectu intentionis, ſuppleri poterat, atq; ſupplendum erat quodlibet alio ſigno externo, proteſtatiuo fidei, ſeu ſacramento legis naturæ, ſicut in ſuperioribus diximus

ximus faciendum eſſe in alijs euentibus, quando non poterat applicari circumciſio.

Ad aliam partem difficultatis propoſitæ: reſpondetur: Primo, quamuis in lege naturæ non eſſet determinatum certum ſignum in remedium paruulorum ex iure diuino: tamen in vnoquoque populo potuiſſe publica authoritate determinari, qua determinatione facta, poterat etiam applicari tale ſignum ab aliquo non habente veram fidem, vel cognitionem Dei, ex intentione faciendi, quod ille populus fidelis faciebat, ſeu intentione offerendi paruulum illum illi Deo, quem talis populus colebat, vel quem parentes eius coluerunt. Quinimo, quamuis ſignum non eſſet ab aliqua republica definitum, ſed determinandum eſſet voluntate & arbitrio ipſius miniſtri, adhuc poſſet ab eo determinari, & ſufficienti intentione, & ſine vera fide, vt ſi haberet prædictam intentionem offerendi paruulum illum vero Deo creatori omnium, ſeu Deo, quem coluerunt patres eius, de quo poſſet is, qui ſic applicaret ſacramentum, quia haberet veram fidem, ſed aut nullam, aut certe ſolùm humanam, & multis erroribus admiſtam. Itaque nec in lege naturæ videtur ſimpliciter fuiſſe neceſſaria fides miniſtri ad veritatem ſacramenti. Quamuis moraliter loquendo, vix poſſet ſine illa fieri ſacramentum, non quia in illa niteretur veritas ſacramenti, ſed quia ſine illa vix poterat tunc haberi ſufficiens intentio faciendi ſacramentum, ſuppoſita autem veritate ſacramenti, vt in eo daretur gratia, non magis erat neceſſaria fides miniſtri, quam in circumciſione, quia quoad hoc eſt eadem ratio, vt ex dictis patet.

In circumciſione non dabatur gratia adultis ſine fide, &c.

Dico tertio, In circumciſione non dabatur gratia adultis, niſi habentibus fidem & dilectionem Dei, ſeu contritionē peccatorum: & idem ſentiendum eſt à fortiori de ſacramento legis naturæ. Hanc aſſertionem docuit Cano in relectio. de ſacramen. p. 5. Soto vero in 4. d. 2. q. 1. artic. 4. ad 5. eam admittit in ſacramento legis naturæ, non autem in circumciſione. Probatur ergo primo de ſacramento legis naturæ, quia illud tempus per ſe non erat accommodatum, vt in eo daretur gratia ex opere operato vltra meritum & diſpoſitionem operantis, quia merita Chriſti nondum erant exhibita: ergo non eſt aſſerendum, aliquam gratiam fuiſſe hoc modo tunc datam, niſi quam neceſsitas humani generis lapſi omnino requirit, & ſine qua videretur diuina prouidentia homini in neceſſarijs defuiſſe: præſertim cum nulla certa authoritate conſtet, gratiam fuiſſe ſic datam illo tempore, ſed ſolum ex ratione diuinæ prouidentiæ colligenda ſit: at vero hæc ratio & neceſsitas ſolum habet locum in paruulis: nam adulti, cum poſſint ſe ſufficienter ad primā gratiam diſponere, non erant in eo articulo neceſsitatis conſtituti: ergo non eſt, cur aſſeramus illis fuiſſe remiſſum peccatum, aut datam gratiam in ſacramento legis naturæ, ſine diſpoſitione per ſe ſufficienti. Et confirmatur primo, nam reddere hominem ex attrito contritum per infuſionem gratiæ & charitatis habitualis abſque connaturali diſpoſitione, eſt vnus ex potiſsimis effectibus ſacramentorum nouæ legis, adeo excellens & ſupra naturas rerum, vt multis viſum ſit, etiam in lege gratiæ, nunquam remitti hoc modo peccatum: ergo non eſt veriſimile, hoc beneficium fuiſſe conceſſum hominibus in lege naturæ. Et confirmatur ſecundo, quia, ſi ad remiſsionem peccati originalis, habebant adulti huiuſmodi remedia, quibus poſſent fieri ex attritis contriti, cur non dicemus habuiſſe ſimile remedium, ad remiſsionem peccati mortalis commiſſi, poſt primam gratiam ſemel conſequutam? cum non ſit minus neceſſaria ad ſalutem remiſsio huius peccati, quam illius, nec ſit minus difficilis diſpoſitio ad remiſsionem huius, quam illius. Atque hæ rationes æque in circumciſione procedunt, præſertim cum ſupra oſtenſum ſit, circumciſioni, non eſſe additam virtutem aliquam ſpiritualem, nec ſpecialem promiſsionem gratiæ, ſed ſolum ſubijſſe locum ſacramenti legis naturæ & remedij originalis peccati, quatenus illud, quod indifferens erat in lege naturæ, determinatum fuit ad talem cæremoniam in illo populo. Quod ſaltem probant teſtimonia Pauli in ſecunda ſententia adducta, vt latius infra videbimus ſectione 3. Et confirmatur, quia licet Abraham fuerit circumciſus, non fuit in illa circumciſione iuſtificatus vltra meritum ſuæ fidei & obedientiæ, vt aperte docent omnes Patres ſuperius citati, diſputatione 5. ſectione 1. & non obſcure colligitur ex Paulo ad Roman. 4. vbi hoc ſenſu dicit, Abraham non fuiſſe iuſtificatum in circumciſione, ſed ex fide: accepiſſe autem circumciſionem, in ſignum & ſignaculum iuſtitiæ fidei. Ergo neque alijs adultis dabatur gratia in circumſione vltra meritum & diſpoſitionem eorum.

Obiectio Scoti.

Reſpondet Scotus in 4. d. 1. quæſt. 6. circumciſionem potuiſſe augere gratiam adultorum ex opere operato, vſque ad certum gradum, non tamen vltra illum: & quia in Abraham inuenit excellentem gratiam, quæ illum gradum vel attingeret vel ſuperaret, ideo nihil illi contuliſſe præter meritum operantis. Sed hęc reſponſio & voluntaria eſt, & parum rationi conſentanea: quia ſacramenta quæ poſſunt conferre aliquem gradum gratiæ, non impediuntur in ſuo effectu propter inſignem ſanctitatem recipientis: nam cum illa ſit melior diſpoſitio ad ſacramentum, non debet impedire effectum ſacramenti. Item, quia gratia viatoris de ſe ſemper augeri poteſt, & ex parte ſacramenti non poteſt deeſſe virtus ad augendam illam, ſi ad hoc inſtitutum ſit, quia operatur vt inſtrumentum Dei, vel ſaltem Deus operatur ad præſentiam eius: virtus autem diuina poteſt adiungere gradum gratiæ etiam ſecundum legem ordinariam cuicunque gratiæ viatoris, quantumuis intenſæ, & ideo gratia Virginis aucta fuit per Baptiſmum: quamuis magis excelleret communem

Solutio.

gratiam Baptiſmalem, quam gratia Abrahæ gratiam circumciſionis ſuperaret: ſi ergo Abrahæ in circumciſione non fuit datum augmentum gratiæ vltra eius meritum, certum videtur, neq; alijs adultis fuiſſe hoc modo datum augmentum gratiæ quando contingebat, eos circumcidi iam iuſtificatos per viuam fidem, quamuis non ſit dubium, quin mererentur augmentum gratiæ per circumciſionem, vt erat opus hominis iuſti ex virtute & obedientia procedens: ergo æque etiam certum eſt, non dediſſe primam gratiam adultis, niſi per contritionem diſpoſitis, nec ratione circumciſionis fuiſſe datam maiorem primam gratiam, quam ipſi contritioni reſponderet. Patet conſequentia, quia eadem vel maior ratio eſt de augmento, quæ de prima gratia: nam magis debitum eſt iuſto augmentum gratiæ, quam peccatori diſpoſito prima gratia. Vnde etiam in lege gratię nullum eſt ſacramentum potens conferre primam gratiam, & efficere hominem de attrito contritum, quod non melius poſsit augere gratiam, ſi ſubiectum iam iuſtificatum inuenit.

In circumciſione non dabatur adulto prima gratia maior, quam ipſi contritioni reſponderet.

Obiectio.

Contra hanc vero concluſionem obijci poteſt primo, quod grauiores Theologi docent, per circumciſionem remiſſa eſſe adultis, non tantum peccatum originale, ſed etiam actualia, ita docent D. Thom. infra q. 70. art. 4. ad 5. & in 4. d. 1. q. 2. art. 4. quæſtiuncula 2. ad 4. & ibi Richar. art. 6. q. 3. Dur. q. 7. ad 2. Palud. q. 5. art. 4. concluſ. 2. non poterant autem in circumciſione remitti peccata, niſi in ea daretur prima gratia, per quam remittuntur peccata: ergo oportebat, vt in circumciſione homo fieret ex attrito contritus, nam ſi ſemper ſupponenda eſſet contritio, ſemper eſſent ante circumciſionem remiſſa peccata: nunquam ergo in ipſa circumciſione remitterentur adultis. Et confirmatur, nam alias ſequitur, reſpectu adultorum non fuiſſe circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ inſtituta in remedium originalis peccati: quia

E. P. Graham
EX LIBRIS
Rev. E. P. Graham

quia de ratione huiuſmodi remedij eſt, vt per illud, vel in illo, poſsit remitti peccatum: nam, ſi ſemper ſupponendum eſſet peccatum remiſſum, nullius vtilitatis vel momenti eſſet tale remedium. Vnde vlterius fit, circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ reſpectu adultorum non habuiſſe rationem ſacramenti, ſed ſolum cuiuſdam profeſsionis fidei, vel religioſæ cæremoniæ meritoriæ ex opere operantis: quia non aliter erant ſigna gratiæ.

Reſponſio.

Reſpondetur ad primam difficultatem, in primis D. Thom. nunquam docuiſſe in hac 3. parte per circumciſionem remiſſa fuiſſe peccata actualia, ſed verba eius ſunt. Adulti, quando circumcidebantur, conſequebantur remiſsionem, non ſolum originalis peccati, ſed etiam actualium peccatorum. Quæ verba vera ſunt: intelligenda ſunt tamen, dummodo adultus, qui circumcidebatur, accederet diſpoſitus ad remiſsionem peccatorum conſequendam. Poterat enim hęc diſpoſitio ſimul cum circumciſione concurrere. & hoc erat, vt minimum, neceſſarium, ac ſufficiens, vt in circumciſione daretur gratia: quod vero aliquando antecederet contritio & prima gratia, eſt accidentarium. Vnde ad primam confirmationem primo concedi poſſet, circumciſionem (& idem eſt de ſacramento legis naturę) reſpectu adultorum non fuiſſe proprie remedium peccati, ſed ſolum ſignum externum remedij peccati, quod erat internum in fide & contritione conſiſtens. Secundo facilius magiſque iuxta communem loquendi modum negatur ſequela: poteſt enim circumciſio fuiſſe etiam adultis remedium, ad remiſsionem originalis peccati obtinendam, vt conditio neceſſaria, ſine qua ille effectus non daretur: voluit enim Deus omnes, etiam adultos, ſigno aliquo externo profiteri ſuam fidem & deuotionē internam, vt remiſsionem originalis peccati conſequi poſſent: & ideo ſine tali ſigno vel in re exhibito, vel in voto concepto, non poterat remitti originale peccatum: & hoc ſatis eſt, vt dicatur remedium illius. Ex quo patet ſolutio ad alteram partem de ſacramento: ſimpliciter enim negatur ſequela. Primo quidem, quia circumciſio non tantum erat ſacramentum propter gratiam præſentem, quæ in illa dabatur & ſignificabatur, ſed etiam propter alia myſteria, vt ſupra dictum eſt, & conſtat de circumciſione, quæ data fuit Abrahæ in perſona eius. Secundo quia, vt Scotus ſupra dicit, ad rationem ſacramēti ſatis eſt, quod ſignificet gratiam, quæ in ipſo datur per ſe loquendo, id eſt, ſi non ſit obex in ſubiecto: vel quæ ſubiecto ineſt, etiamſi prius accepta ſit, præſertim ſi data fuit cum ordine ad tale ſacramentum, atque hoc modo circumciſio data adulto ſignificabat iuſtitiam eius, ſiue illa tunc fieret, quia ſubiectum nec antea ſe diſpoſuerat, nec tunc ponebat obicem, ſiue prius eſſet facta & accepta per diſpoſitionem ſufficientem cum ordine ad tale ſacramentum.

Secundo reſpondetur, circũciſionem fuiſſe conditionem neceſſariã ad remiſsionem peccati.

SECTIO II.

Vtrum circumciſio, vel ſacramentum legis naturæ conferret gratiam ex opere operato.

HÆc quæſtio præcipue habet locum in iuſtificatione paruulorum: nam in adultis in noſtra opinione non habet difficultatem: diximus enim illis non fuiſſe datam gratiam niſi contritis, vel diligentibus Deum ſuper omnia: in paruulis vero habet difficultatem: quia dabatur eis gratia ſine eorum actu, & ideo Theologi varie loquuntur. Prima ergo ſententia fuit Palud. in 4. diſt. 1. q. 5. art. 4. qui duplicem diſtinguit modum cauſalitatis ex opere operato: vnum per cauſalitatem phyſicam: alterum, per modum conditionis, ad cuius præſentiam infallibiliter confertur gratia. Dicit ergo, circumciſionem & ſacramentum legis naturæ dediſſe gratiam ex opere operato, diuerſo tamen modo: nam circumciſio phyſice, ſicut ſacramenta nouæ legis, gratiam conferebat: ſacramentum autem legis naturæ ſolum per modum conditionis requiſitæ. Hæc vero opinio, quoad priorem partem de cauſalitate phyſica circumciſionis, neque ab ipſo aliquo fundamento vel coniectura probatur, nec videtur probabilitatem aliquam habere: tum quia affirmat rem valde ſupernaturalem & miraculoſam abſque vllo fundamento: tum etiam, quia omnes authores, qui hoc genus cauſalitatis tribuunt ſacramentis nouæ legis, docent eſſe priuilegium proprium illorum, vt conſtat ex D. Thom. hic ad tertium & infra q. 70. art. 4. Alij vero, qui nec ſacramentis nouæ legis tribuunt hoc genus efficiendi, multo magis negabunt conuenire circumciſioni. Præterea congruentia Diui Thomæ eſt optima, quia ſacramenta agunt in virtute Chriſti, & ideo non oportuit, vt prius daretur illis virtus efficiendi gratiam, quam Chriſtus in humanitate ſua illam haberet. Argumenta etiam alia, quæ contra opinionem Scoti infra tractandam obijci ſolent à fortiori impugnant hanc ſententiam, vt inferius videbimus, vbi alteram huius opinionis partem tractabimus, quę cum opinione Scoti coincidit.

Refellitur hæc ſententia.

Secunda opinio eſt Durandi in 4. d. 1. quæ. 5. 7. & 8. vbi aliter diſtinguit inter circumciſionem & remedium legis naturæ: nam de circumciſione [inquit] contuliſſe gratiam ex opere operato eodem modo quo ſacramenta nouæ legis, ſcilicet vt conditionem, ad cuius præſentiam Deus operatur, & quoad hanc partem coincidit hæc opinio cum opinione Scoti infra tractanda: de remedio autem legis naturæ negat contuliſſe gratiam ex opere operato: quia exiſtimat, non fuiſſe verum ſacramentum. Vnde concludit, gratiam fuiſſe in illo remedio datam per modum meriti & ſuffragij totius Eccleſiæ, quæ fidem ſuam paruulo applicabat, eique remiſsionem peccati merebatur & impetrabat. Hanc opinionem indicauit etiam Alex. Alenſ. 4. p. q. 5. memb. 3. & q. 7. membr. 5. art. 1. ad 2. Hæc vero opinio mihi non probatur: nam primo differentia, quam conſtituit inter circumciſionem & ſacramentū legis naturæ nullo fundamento nititur: nam in ſuperioribus oſtendimus, circumciſionem ex vi ſuæ inſtitutionis non habuiſſe nouam aliquam virtutem ſanctificandi, quam ſacramentum legis naturæ non haberet: ſed ſolum habuiſſe determinationem talis cæremoniæ. Et hæc ratio habet etiam vim cōtra opinionem Palud. paulo antea impugnatam. Secundo nititur duobus falſis fundamentis primum eſt, remedium legis naturæ non fuiſſe ſacramentum cuius oppoſitum ſupra oſtendimus. Secundum eſt, tunc datam fuiſſe paruulis gratiam ex merito Eccleſiæ, quod in primis ab illo non probatur, ſed deducitur ex priori falſo principio, ſcilicet quia tunc nullum fuit ſacramētum. Deinde, inquiro an loquatur de merito de condigno, vel de congruo. Primum affirmari non poteſt, quia mereri alteri primam gratiam de condigno eſt proprium Chriſti, neque gratia creata in perſona creata poteſt habere hanc vim ex natura ſua. Quod autem illam habuerit in hoc ſpeciali caſu ex ordinatione diuina, oſtendendum eſt aliqua reuelatione, vel authoritate, cum ex naturis rerum non colligatur, ſed ſit ſupra illas. Si autem dicatur fuiſſe meritum de congruo. Contra eſt primo, quia hoc ſolum non ſufficit: quia per ſe non eſt infallibilis effectus huius meriti: gratia autem in illo remedio legis naturæ infallibiliter dabatur. Quod ſi quis dicat, illi merito fuiſſe adiunctam promiſsionē diuinam. Primum oportet, vt illam oſtendat: deinde poſita tali promiſsione ſub conditione talis operis habentis meritum & valorem ex ſanctitate Eccleſiæ, vix deerit aliquid ad meritum de condigno, quantum cadere poteſt in perſonam creatam reſpectu alterius. Præterea, vel Durand. intelligit proprie & in rigore, illam gratiam datā eſſe paruulis propter meritum Eccleſiæ tanquam proprium præmium reſpōdens operibus Eccleſiæ: vt propriæ cauſæ & veluti pretio,

Durandus remedium legis naturæ non cenſet eſſe ſacramentum.

Refellitur.

pretio,quo(vt ita dicam)obtinebatur à Deo illa gratia.Et hic ſenſus videtur nimium falſus. Primo,quia hoc neque eſt neceſſarium , neque vlla ratione conſtat,neque eſt conſentaneum meritis fundatis in gratia tantum creata , nec ordinariæ legi diuinæ, iuxta quam nullus meretur alteri infallibiliter primam gratiam ſine proprio motu illius, niſi ſolus Chriſtus, cuius meritum fuit ſemper propria & ſufficientiſsima cauſa huius effectus, & ideo nulla ratione tribui poteſt merito Eccleſiæ.

Et confirmatur, quia alias etiam nunc poſſet effectus Baptiſmi tribui Eccleſiæ,hoc modo , nõ eſt enim nunc minus efficax meritum Eccleſiæ , quam in lege naturæ fuerit. Item , cur deficiente Baptiſmo , non poſſet nunc Eccleſia mereri , vt paruulo daretur gratia,applicando illi,vt poſſet,fidem & meritum ſuum? Denique confirmatur, quia, vt iuſtificaretur paruulus in lege naturæ, non erat neceſſarium actuale meritum Eccleſiæ : fingamus enim nullum iuſtum actu operari tunc, quando paruulus offerebatur Deo per miniſterium , & actionem parentis in peccato exiſtentis,tunc enim ſine dubio iuſtificaretur paruulus, & tamen nullum eſſet actuale meritum in Eccleſia. Quod ſi dicatur, ſufficere merita præterita , permanentia in diuina acceptatione. Contra hoc eſt, quia ſequitur illa merita fuiſſe ſufficientia ad eundem effectum gratiæ paruulo obtinendum , abſque illa actione ſeu oblatione parentis peccatoris , quia illa actio nullum addit meritum. Quod ſi tandem dicatur,illam actionem fuiſſe neceſſariam, vt applicationem meriti Eccleſiæ,ſeu vt actualem imperationem: Contra hoc eſt : quia inquiro,an illa actio fuerit neceſſaria ex inſtitutione Eccleſiæ , vel ex inſtitutione diuina.Si primum dicatur,ſequitur primo, potuiſſe Eccleſiam inſtituere,vt illa applicatio ſui meriti non fieret per aliquam ſpecialem actionem circa paruulum factam,ſed vel per orationem ſacerdotis, vel per ſacrificium generale publicum , vel per quamcumq; actionem externam virtutis, vt v. g. per eleemoſynam,vel per aliquid ſimile,quod videtur abſurdum & præter communem ſenſum omnium:Sequitur deinde, illam actionem nihil aliud fuiſſe, quam conditionem , ad cuius præſentiam Deus conferebat gratiam propter meritum Eccleſiæ, quia ex ſententia ipſius Durandi meritum Chriſti non aliter applicatur per actiones externas, quam vt per conditiones, quibus poſitis Deus confert gratiam: ergo reuera interueniebat ibidem modus cauſalitatis ex opere operato,qui eſſe non poterat ſine promiſsione diuina, ſolumque erit differentia in fundamento illius cauſalitatis:quia Durand. vult,illud eſſe meritum Eccleſiæ,cum tamen melius & rationabilius dicatur fundari in merito Chriſti. Atque idem argumentum fieri poteſt,ſi dicatur , illam actionem externam fuiſſe ex inſtitutione diuina,vel multo magis, magiſque fidei conſentaneum eſt dicere , reſpexiſſe Deum in illa inſtitutione,& promiſsione, ad meritum Chriſti, quã ad meritum Eccleſiæ. Quod ſi ſenſus Durandi non fuit dicere, meritum Eccleſiæ fuiſſe propriam rationem,& cauſam illius gratiæ , ſed fuiſſe conditionem ſecundum legem ordinariam neceſſariam, vt conuenientiori modo applicaretur meritum Chriſti , talis ſenſus eſt minus improbabilis, tamen ille non excludit cauſalitatem ſacramentalem, & ex opere operato,quia vt in ſuperioribus dicebam ex Auguſt. epiſt. 23. etiam nunc per charitatem totius Eccleſiæ ad communionem fidelium paruuli adiunguntur, quia ſcilicet cum baptizantur,miniſterio publico,& quaſi in nomine totius Eccleſiæ offeruntur Deo,vt ipſi Eccleſiæ adiungantur. Ac deinde hoc ipſum non eſt ſimpliciter neceſſarium ad hunc effectum,nam ſi per impoſsibile nullus eſſet iuſtus in Eccleſia,& paruulo applicaretur Baptiſmus,haberet in illo ſuum effectum, & idem eſſet in lege naturæ,ſi ſimilis caſus per impoſſibile fingatur , vt recte notauit Paludanus dicta quæſtione 5.articul. 5. concluſio. 1. vbi recte & facile diſſoluit rationes Durandi. Neque enim poteſt cum fundamento dici magis fuiſſe tunc neceſſariam ad iuſtificationem paruuli ſanctitatem actualem vel habitualem Eccleſiæ,quam nunc ſit : Quia meritum Chriſti non erat tunc minus ſufficiens, aut magis indigens conſortio meriti vel ſanctitatis Eccleſiæ ad obtinendam gratiam paruulo,quam nunc ſit, neque è contrario , meritum Eccleſiæ plus valebat tunc, quam nunc valet apud Deum. Atque ex his multo magis improbata relinquitur opinio Bonauenturæ, in 4.diſtinct.1.artic.2.quæſt.1.ad 2. & Richar. artic.5. quæſt.1.& 2. dicentium in lege naturæ non fuiſſe datam gratiam paruulo ex opere operato , quia ſolum dabatur ex merito de congruo parentis: contra hanc enim opinionem multo magis vrgent omnia dicta contra Durandum.

Tertia ſententia. Tertia igitur ſententia, principalis eſt, circumciſionem,& ſacramentum legis naturæ dediſſe gratiam paruulis ex opere operato. Ita docet Scotus in 4.diſtinct.1.quæſt.6.& 7. Gabr.quæſt. 4. artic.1.& quoad circumciſionem tenuit idẽ Alenſ. Durand. & Palud. ſupra. Et poteſt hæc ſententia probari primo, quia ſicut ſcriptura dicit de Baptiſmo. Niſi quis renatus fuerit,&c. ita de circumciſione dicit, Maſculus,cuius præputij caro circumciſa non fuerit,&c. Quæ verba eundem reddunt ſenſum, & idem genus promiſsionis continent,vt Auguſtinus ſæpe expoſuit, vt ſupra vidimus. Propter quod idem Auguſtinus eodem modo loquitur vbique de circumciſione,quo de Baptiſmo. Vnde 6.contra Iulia.c.3.dicit, per circumciſionem ablatum eſſe animæ vitium & peccatum originale,& 15.de Ciuit.Dei,cap.16.dicit, circumciſionem fuiſſe viſibile regenerationis ſignum, & ſimilia multa habet 3.contr.Iulian.ca.18.& libr. 5. Hypognoſtic. circa medium dicit,circumciſionem liberaſſe paruulos à peccato,& infra eandem comparat cum Baptiſmo. Vnde lib.4.de Baptiſmo capite 24.dicit ex virtute , quam habuit circumciſio coniectare nos poſſe, quam virtutem habeat Baptiſmus, & infra Cur (inquit) præceptum eſt Abrahæ , vt paruulos circumcideret,niſi quia ipſum ſacramentum per ſe ipſum multum valet? Quæ verba æquiualent his, quibus Theologi vtuntur, ſacramentum habere vim ex opere operato. Præterea Bern. ſerm. 2. de Aſſumptione virginis: In Baptiſmate (inquit) ſola gratia lauat hanc maculam,ſcilicet originalem, Quam olim raſit petra circumciſionis. Atque idem videntur ſentire Gregoriꝰ, Beda,Rupertus,dum aiunt, circumciſionem eſſe inſtitutam,ad tollendum originale peccatum,quorum teſtimonia ſupra retuli diſp.5.ſect.1.

Secundo argumentor ratione , quia nullum videtur poſſe excogitari medium inter modum dandi gratiam ex opere operantis & ex opere operato,ſed paruulis non dabatur gratia in lege naturæ , & veteri,ex opere operantis , vt conſtat, quia in eis nullum erat meritum vel diſpoſitio : ergo ex opere operato. Maior patet,primo , quia illi duo modi ſunt contradictorie oppoſiti, nam cum gratia ſemper data ſit ratione alicuius operis , quandocumq; non datur propter opus ipſius operantis , neceſſe eſt vt detur propter opus operatum. Secundo , quia poſito tali opere nullo expectato actu ipſius paruuli , dabatur ei gratia : ergo dabatur ratione talis operis operati. Denique in opinione Scoti,vel Durandi videtur neceſſario hoc ſequi : quia ad opus operatum ſolum requirunt,quod opus ſit,vel conditio , qua poſita, infallibiliter detur gratia, vel diſpoſitio externa habens ſemper gratiam coniunctam ex ordinatione diuina, vtrumque enim ita conuenit circumciſioni , ſicut noſtris ſacramentis. Atque idem videtur ſequi in quacumque opinione, quæ ſolum tribuit noſtris ſacramentis cauſalitatem moralem , & illam cenſet eſſe ſufficientem ad opus operatum. Nam oſtendimus, hanc cauſalitatem moralem non tranſcendere

rationem ſigni, vel conditionis : ergo conuenit circumciſioni, erat enim veluti ſigillum diuinum, aut quaſi publicum inſtrumentum continens DEI pactum vel promiſsionem, quod in re exhibitum, vel quaſi repræſentatum DEO, eum mouebat, & ſuo modo obligabat ad gratiam conferendam. Vnde ſumi poteſt noua confirmatio, quia circumciſio erat cauſa moralis gratiæ : ergo in ſuo genere abſolute conferebat gratiam, quia vnicuique cauſæ poteſt effectus attribui : ergo dabat illam ex opere operato, quia omnis cauſa operatur ſuo modo & vi ſua, & hoc eſt in ſacramento conferre gratiam ex opere operato.

Quapropter Cano dicta relection. de ſacramento in genere, part. 5. negat, ſolam circumciſionem externam fuiſſe ſufficientem conditionem vt daretur gratia ſine fide miniſtri. Sed hoc in primis falſum eſt, vt ſupra oſtendimus, & deinde non euacuat difficultatem, quia inde ſolum fit, circumciſionem externam, non ſe ſola, ſed ſimul cum fide miniſtri contuliſſe gratiam, ex quo non fit, ipſam non dediſſe gratiam ex opere operato, ſed potius poteſt colligi contrarium, quia ex illa ſimul cum fide miniſtri componebatur iuxta hanc ſententiam vna moralis cauſa integra gratiæ puero collatæ, ſicut in noſtris ſacramentis, quamuis ſola materia non conferat gratiam ſine forma, non propterea negabimus conferre illam ex opere operato, quia ſimul cum forma componit vnum ſacramentum, quod habet hanc vim. Quod ſi Cano contendat, illum effectum nullo modo eſſe tribuendum circumciſioni, aut ſacramento externo, ſed ſoli fidei, non loquitur conſequenter, quia tam neceſſaria conditio erat ſacramentum externum, ſicut fides interna, & ipſi fidei internæ non poteſt tribui effectus, vt cauſæ meritoriæ aut diſpoſitiuæ, ſed vt conditioni neceſſariæ, aut cauſæ morali applicanti meritum Chriſti : vnde de ipſa fide redit eadem difficultas, quæ locum habet etiam in ea opinione, quæ negat in lege naturæ fuiſſe neceſſarium ſacramentum externum, ſed ſuffeciſſe fidem internam ad iuſtificationem paruulorum. Nam de illa fide redibit eadem quæſtio, an contulerit gratiam ex opere operato, quandoquidem non dabat illam ex opere operantis, & alioqui, poſita illa fide, infallibiliter ſtatim dabatur gratia.

Quid alij reſpondeant. Quapropter alij Thomiſtæ confugiunt ad efficientiam phyſicam, aſſerentes eam eſſe neceſſariam, vt dicatur ſacramentum conferre gratiam ex opere operato, quia niſi ſacramentum phyſice efficiat, ipſum non conferre gratiam, licet Deus conferat ad præſentiam eius: ergo neque ex opere operantis, neque ex opere operato illam dabit. Et quidem ratio D. Thom. hic in ſolutione ad tertium, & infra quæſt. 70. arti. 4. qua probat, circumciſionem non dediſſe gratiam ex opere operato, ſolum probat, non fuiſſe inſtrumentum phyſicum, quia non potuit in hoc genere cauſalitatis coniugi Chriſto, antequam incarnaretur, quia cauſa efficiens ſupponit eius exiſtentiam. *Quid obſtat.* Sed contra hanc reſponſionem obſtat. Primo, quia opinio illa de cauſalitate phyſica eſt valde incerta, & ad hominum ſanctificationem non multum referens, dummodo illis detur gratia ad præſentiam ſacramentorum. Vnde non videtur credibile, ex ea pendere doctrinam de inefficacia ſacramentorum veteris legis ad dandum gratiam. nec ſolum ea de cauſa dicta eſt egena, & infirma, quod illam phyſice non darent. Præterea, quia vt ſacramentum dicatur conferre aliquid ex opere operato, ſufficit cauſalitas moralis, vt patet de remiſsione totius pœnæ, in Baptiſmo, & de alijs effectibus ſacramentalibus ſupra tractatis. Sacrificium etiam habet effectum ex opere operato, quamuis non habeat cauſalitatem phyſicam, vt ſuo loco videbimus : ergo idem eſſe potuit de circumciſione, & ſacramento legis naturæ.

Quarta ſententia Quarta ſententia eſt, illa ſacramenta non dediſſe gratiam ex opere operato. Hæc eſt opinio D. Thom. hic ad 3. & dicta quæſt. 70. artic. 4. & in 4. diſt. 1. quæſt. 2. art. 4. & 6. licet illic obſcurius loquatur. Eandem opinionem defendit late Soto in 4. diſt. 2. quæſtion. 1. artic. 4. Ledeſm. hic, Cano, & Bellar. locis ſupra citatis. Quæ ſententia potiſsimum fundari ſolet in generali doctrina de efficacia legis antiquæ ad dandam gratiam quam ſect. ſeq. confirmabimus. Sed præcipue adduci ſolet contra Scotum decretum Eugenij IIII. in Concil. Flor. dicentis, ſacramenta nouæ legis multum à ſacramentis antiquæ legis differre, quia noſtra continent gratiam, eamque digne ſuſcipientibus conferunt, illa vero non cauſabant gratiam, ſed eam ſolum per paſsionem Chriſti dandam figurabant. Ad quam definitionem Scotus & alij reſpondent ſub illa non comprehendi circumciſionem, quia hæc non fuit ſacramentum antiquæ legis, ſed ante legem, non enim ex Moyſe fuit, ſed ex Patribus, vt dicitur Ioan. 7. Sed hæc reſponſio nullo modo probanda videtur. Primo, quia Pontifex ibi loquutus eſt eo ſenſu, quo ſancti Patres communiter loquuntur de ſacramentis veteris legis, quandocumque autem ſcriptura, vel Sancti generatim loquuntur de illis ſacramentis, comprehendũt circumciſionem, quia erat profeſsio illius legis, & veluti ianua ad alia ſacramenta, & quamuis paulo ante legem fuerit inſtituta, fuit tamẽ quædam illius inchoatio, & quaſi præparatio ad illam, vnde cum illa durauit, & cum illa etiam ceſſauit. Quare quod ait Paulus ad Hebræos 7. (Reprobatio fit præcedentis mandati) non minus de circumciſione, quam de cæteris mandatis intelligitur: ergo ratio etiam quam ſubdit, ſcilicet: Propter infirmitatem eius, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex:, etiam circumciſionem comprehendit: ergo quandocumque ſacramenta dicũtur infirma & inutilia, ſub eis intelligitur circumciſio: nam de illa etiam verum eſt, quod ad Hebræos 10. dicit Paulus. Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, nunquam accedentes perfectos facere poteſt. Quin potius Paulus in Epiſtola ad Romanos & ad Galatas, in quibus de inefficacia veteris legis ad iuſtificandum, & de ceſſatione legalium potiſsime diſputat, præcipue ſermonem habet de circũciſione. Imo quodammodo ad eam, totam diſputationem reuocat, quoniam illa erat, veluti fundamentum totius legis, vnde de illa concludit ad Gal. 5. State & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit. Sub iugo ergo ſeruitutis circumciſionem comprehendit. Atque idem eſt de cæteris locutionibus ſimilibus. Cum ergo Eugenius nihil aliud in illo Decreto tradat, quam quod ex doctrina Pauli colligitur, conſequens eſt, ipſum in generali illa doctrina circumciſionem comprehendere. Et confirmatur, quia alias nec ſufficientem doctrinam, nec ſatis vniuerſalem differentiam ſacramẽtorum tradidiſſet, ſicut, quando Conc. Trident. ſeſſ. 7. canone 2. definit in hæc verba. Si quis dixerit, ea ipſa nouæ legis ſacramenta à ſacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi, anathema ſit. Sub hac definitione ſine dubio comprehendit circumciſionem, quia intendit vniuerſalem ac ſufficientem doctrinam tradere : comprehenditur ergo circumciſio ſub ſacramentis antiquæ legis.

Alij ergo reſpondent, eſſe differentiam inter Baptiſmum & circumciſionem, quod Baptiſmus dat gratiam, & aperit ianuam regni cœlorum : circumciſio vero, licet gratiam daret, non tamen ſufficientem ad introducendum in regnum cœlorum. Sed hæc differentia, licet in vero ſenſu vera ſit: eam enim tradit Innoc. in cap. Maiores, de Baptiſmo : & ſignificata creditur Lucæ tertio, quando, baptizato Chriſto, apertum eſt cœlum, vt indicaretur, nobis eſſe per Baptiſmum aperiendum : nihilominus parum refert ad rem præſentem explicandam aut verificandam

Propria differentia cauſa, inter noſtra ſacramenta, & antiqua.

dam doctrinam Concilium Florentinum. Primo quidem, quia illa differentia non tam oritur ex cauſalitate ſacramentorum, aut ex gratia ab eis collata, quam ex extrinſeca cauſa: quia in vno tempore nondum erat ſatisfactum pro reatu totius humanæ naturæ: in alio vero iam eſt ſatisfactio oblata. Vnde Baptiſmus ſolum dicitur aperire ianuam regni: quia applicat fructum paſsionis Chriſti iam exhibitæ, per quam paſsionem aperta eſt ianua regni: per circumciſionem vero applicabatur fructus eiuſdem paſsionis non exhibitæ, ſed exhibendæ: eſt ergo illa differentia in tempore: & in extrinſeca cauſa principali, non vero in proprio effectu gratiæ, & modo conferendi illum: cuius ſignum eſt, quia etiam Baptiſmus Chriſti prout inſtitutus & applicatus fuit ante paſſionem eius: non aperiebat ianuam regni, & è contrario: circumciſio, vel ſacramentum legis naturæ, eo tempore, quo potuit eſſe vtile poſt paſsionem Chriſti, etiam aperiebat ianuam regni: hæc ergo differentia non ſatis eſt ad explicandam & verificandam Eugenij doctrinam, ſi re vera circumciſio fuit propria cauſa gratiæ. Sicut etiam vera eſt differentia inter Baptiſmum & circumciſionem, quod per Baptiſmum copioſior gratia datur, quam per circumciſionem, vt omnes Sancti & Theologi docent, propter perfectionem legis gratiæ. Tertia item differentia vera eſt, quod Baptiſmus remittit omnem culpam & pœnam: in circumciſione vero non remittebatur tota pœna, vt D. Tho. ſupra docet: quia non erat regeneratio, ſicut Baptiſmus. Tamen hæ differentiæ non ſufficiunt ad doctrinam Concilij explicandam: quia in eo non dicitur, ſacramenta vetera minorem gratiam contuliſſe, ſed omnino nullam: cui contrarium eſt, dicere, contuliſſe minorem gratiam: quia minor gratia aliqua gratia eſt.

Qui poſſit explicari Eugenij locus.

Poteſt vero aliter hic locus explicari ex doctrina ſupra tradita, diſputatione quinta: nimirum circumciſionem poſſe dupliciter conſiderari. Primo, vt ſacramentum legis veteris: & hoc modo ſimpliciter verum eſſe, non magis habuiſſe virtutẽ ad conferendam gratiam, quam alia vetera ſacramenta. Secundo, vt habebat conuenientiam cum ſacramento legis naturæ, & idem munus ad officium obtinebat ſimul cum propria inſtitutione: & hoc modo habuiſſe eandem virtutem conferendi gratiam, quam habuit ſacramentum legis naturæ: atque hoc ſenſu explicata prior reſponſio Scoti non videtur improbabilis. Nam Concilium non negat virtutem conferendi gratiam omnibus ſacramentis, quæ fuerunt ante Incarnationem Chriſti: ſed ſolum ſacramentis veteris legis: ergo hæc definitio non obſtat, quo minus ſacramentum legis naturæ hanc virtutem habuerit & conſequenter etiam circumciſio, vt eam rationem participauit. Et poteſt hæc interpretatio ſuaderi: quia ex illa generali doctrina Concilij, quam ex Paulo ſupra deduximus, non ſolum colligitur, ſacramenta vetera non dediſſe gratiam, ſed etiam in eis datam non fuiſſe, vt ſequenti ſectione oſtendemus: ergo neceſſe eſt aliquo modo excipi circumciſionem ab illa generali doctrina: diximus enim ſupra, in ea datam fuiſſe gratiam: ergo ſaltem excipienda eſt, quatenus habebat vim ſacramenti legis naturæ: ergo etiam ſi dicamus ſub hac ratione, dediſſe gratiam ex opore operato, non erit contra definitionem Concilij.

Quare non ſit admittenda hæc explicatio.

Sed hæc etiam euaſio, quamuis apparentior ſit, non videtur probanda. Primo, quia licet Concilium loquatur de ſacramentis veteris legis, tamen ſub illis à fortiori comprehendiſſe videtur ſacramenta legis naturæ. Primo quidem, quia in ea differentia intendit docere propriam excellentiam ſacramentorum nouæ legis ſupra omnia antiqua ſacramenta: ergo non tantum illa præfert ſacramentis veteribus, ſed multo magis antiquioribus ſacramentis. Secundo, quia ex parte ipſarum legum, ſcilicet veteris, & naturæ, hoc ipſum à fortiori colligitur: quia ſtatus legis naturæ ſecundum id, quod erat proprium eius, imperfectior fuit, quam ſtatus legis ſcriptæ: quia Deus paulatim proceſsit perducendo homines ab imperfecto ad perfectum: ergo ſi ſacramenta vetera non habebant vim iuſtificandi, multo magis nec ſacramenta legis naturæ. Alioqui poſſet quis dicere, fuiſſe in lege naturæ multa ſacramenta iuſtificantia: quod ſane eſſet contra ſanam doctrinam. Vnde quod Paulus vbique negat legem iuſtificaſſe: quia ſi ex lege eſſet iuſtitia, gratis Chriſtus mortuus eſſet: non ſolum habet verum in lege Scripta, ſed etiam in lege naturæ, quia etiam gratis Chriſtus mortuus eſſet, ſi lex illa vi ſua poſſet iuſtificare: & ideo, ſi in vtraque illarum legum aliqua gratia data fuit, ſemper fuit data intuitu Chriſti venturi, & ex fide & promiſsione eius, vt Paulus dicit: ergo ſicut in hoc eſt eadem ratio vtriuſque legis, ita & in efficacia ſacramentorum earundem legum ad iuſtificandum. Vnde argumentor tertio ex radice huius differentiæ: ideo enim ſacramenta veteris legis, & circumciſio, quatenus fuit vnum ex illis, non potuerunt conferre gratiam ex opere operato, quia nondum erat pretium noſtræ redẽptionis exhibitum, à quo omnia ſacramenta habent virtutem: ſed hæc ratio pari modo habet locum in ſacramentis legis naturæ. Ergo.

Quocirca, quamuis ſuppoſitis his, quæ in ſuperioribus dicta ſunt, quæſtio hæc videatur ad modum loquendi pertineri, nihilominus hic modus loquendi magis probandus eſt, vt non ſimpliciter aſſeramus circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ contuliſſe gratiam ex opere operato, ſed interdum in eis datam eſſe præter opus operantis, ſolum ob ſpecialem neceſsitatem, cui diuina prouidentia non ſtatuit aliter ſubuenire, quæ neceſsitas in paruulis tantum accidebat. Probatur primo, quia hic modus loquendi eſt magis conſentaneus modo loquendi Pauli: numquam enim dixit, circumciſionem mundaſſe animam, ſicut de Baptiſmo ſæpe loquitur: cui etiam conſentaneæ ſunt aliæ locutiones Pauli ſupra citatæ. Secundo hic modus loquendi in rigore phyſico eſt magis proprius, quia illa ſacramenta non fuerunt cauſæ phyſicæ gratiæ, vt dictum eſt, loquendo item de cauſalitate morali, habet maiorem proprietatem, quod ita explico. Nunc enim Baptiſmus, verbi gratia, recte dicitur moraliter continere gratiam Chriſti, quia iam CHRISTVS illam promeruit & pretium illius perſoluit, atque eam in tali ſacramento moraliter relinquit: At vero de ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, non poteſt proprie dici gratia fuiſſe in eis moraliter contenta, quia nondum erat pretium illius gratiæ ſolum: vnde cum illa ſacramenta tantum eſſent ſigna Chriſti, & meriti futuri, ex ſe non habebant, vnde gratiam moraliter continerent: ergo nec poſſunt proprie dici, moraliter dediſſe gratiam ex opere operato: quia continere gratiam prius eſt, quam dare illam: & ideo Concilia, quando definiunt, noſtra ſacramenta conferre gratiam, addunt, illam continere. Paulus vero è contra, quando loquitur de iuſtitia quæ dabatur in lege, dicit, non fuiſſe ex lege, quia non continebatur in illa, ſed ex promiſsione, quia reſpiciebat CHRISTVM venturum. Poteſt hæc ratio alio exemplo declarari: nam ſi conſtituamus hominem, qui ad obtinendam mercedem offerat teſtimonia earum rerum vel actionum, quas iam operatus eſt: alium vero, qui oſtendat ſcripturam continentem promiſsionem futurorum laborum: merito dicemus prius inſtrumentum continere iam ipſum pretium, & moraliter eſſe efficax ad dandum illud, poſterius vero eſſe de ſe inefficax, quamuis interdum ex aliqua ſpeciali conceſsione poſsit pretium obtineri ſeu anticipari: ergo ad eundem modum philoſophandum eſt de circumciſione & de Baptiſmo. Et in hoc ſenſu recte accommodatur

Quare noſtra ſacramenta dicantur gratiam continere, antiqua vero non item.

ratio

ratio D. Thomæ etiam ad cauſas morales: quia meritum Chriſti, antequam eſſet, ſolum poterat mouere vt præuiſum, & quaſi per modum intentionis: ſacramentum autem cauſat ſecundum virtutem, quam in re habet. Tertio à poſteriori hoc colligimus ex eo, quod ſupra diximus, non omnibus, quibus applicabatur circumciſio, ſemper fuiſſe aliquam gratiam datam vltra eorum merita, quod etiam nobiſcum Scotus admittit. Hinc autem recte colligimus, quando in ea dabatur gratia, non fuiſſe datam ſimpliciter ex opere operato ipſius circumciſionis: nam ſi hoc modo daret illam, vtique omnibus daret, qui non ponerent obicem: nam hæc eſt ratio ſacramenti ex opere operato gratiam conferentis: non ergo erat ipſum ſacramentum operatiuum talis effectus, ſed ſolum in paruulis propter neceſsitatem eorum, Deus illum effectum conferebat, non tam ex virtute ſacramenti, quam ſupplendo ineſficaciam eius. Atque hoc ſenſu explicari poteſt, ne apertum errorem contineat, quod dixit Cano, dicta relectione de ſacramentis, parte quinta, in circumciſione datam eſſe gratiam paruulo ex ſola miſericordia & pacto Dei, in Baptiſmo vero ex iuſtitia & merito Chriſti: videri enim poteſt hoc eſſe falſum, quia ſi conſideretur opus externum ipſius ſacramenti, in vtroque neceſſaria eſt promiſſio, & pactum Dei, vt in eo detur gratia ex certa lege: ſi autem effectus gratiæ conſideretur in ordine ad recipientem, vtrique datur ex miſericordia diuina: ſi vero in ordine ad Chriſtum vel meritum eius, in vtroque data eſt gratia ex iuſtitia: nulla ergo videtur eſſe illa differentia. At vero iuxta dicta poteſt aliquo modo exponi: nam in Baptiſmo, & in quolibet ſacramēto nouæ legis, interceſsit abſoluta inſtitutio Chriſti fundata in rigoroſo merito iam exhibito, ratione cuius voluit per hæc ſacramenta gratiam dare omnibus non ponentibus obicem: & ideo dicitur hic effectus eſſe proprie ex iuſtitia: at vero in ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, nondum erat exhibitum Chriſti meritum, neque erat ſpecialiter applicatum, vt in illis ſacramentis daretur gratia, ſed Deus ex ſua miſericordia hanc dari voluit paruulis ſine ſufficienti diſpoſitione ex parte eorum propter ſpecialem eorum neceſsitatem: & ideo licet illa gratia data fuerit propter meritum Chriſti præuiſum, atque ita ex iuſtitia, tamen quia proprie & ſpecialiter data fuit ad ſubueniendum neceſsitati paruulorum, & ante meritum Chriſti exhibitum, ideo dicitur fuiſſe ſpecialiter ex miſericordia, & præter id quod generaliter debitum erat imperfectioni illorum temporum ac legum.

Ad argumenta tertia ſententia reſpondetur. Ad fundamenta Scoti facilis eſt ex dictis reſponſio: nam Patres ibi citati ſolum intendunt quod præcedenti ſectione dictum eſt, illud ſacramentum fuiſſe remedium, in quo peccatum originale remittebatur, vt latius explicuit Auguſt. li. 2. de peccato originali, ca. 30. & ſequen. Ad rationem vero reſpondetur, modum obtinendi gratiam ex opere operantis, & ex opere operato, proprie & in rigore loquendo, non eſſe immediate oppoſita: alius enim modus eſſe poteſt ex ſpeciali priuilegio, vt infra dicemus agentes de martyrio: & ita in præſenti dici poteſt gratia data paruulis in his ſacramentis ſpeciali Dei prouidentia ac promiſsione ob neceſsitatem paruulorum: qui modus, ſi dicatur eſſe ex opere operato, vel ad modum operis operati, ſolum propter illam negationem, ſcilicet, quia non fuit ex proprio merito, vel diſpoſitione operantis, non multum refert, dummodo effectus non tribuatur propriæ virtuti & cauſalitati ipſius ſacramenti.

SECTIO III.

Vtrum in aliis ſacramentis veteris legis data fuerit gratia.

NOn mouetur hæc quæſtio de ſacramentis legis naturæ: quia, eo tempore non arbitramur fuiſſe alia præter illud, quod fuit in remedium originalis peccati: quod ſi forte aliqua alia fuerunt, idem iudicandum de illis erit, quod de ſacramentis legis veteris. Duæ igitur poſſunt eſſe de hac quæſtione extremæ ſententiæ. Prima eſt, in vſu ſacramentorum veteris legis nullam fuiſſe datam gratiam etiam ex merito operantium, quamquam iuſti eſſent, & in charitate & ex charitate illa ſuſciperent. Quæ opinio tribuitur Magiſtro ſentent. in 4. diſtinct. 1. in cuius ſententiæ confirmationem afferri poſſunt omnia teſtimonia ſcripturarū, in quibus ſacramenta illius legis dicuntur egena, infirma, inutilia, & tamquam ſtercora: quæ non poſſent de illis recte dici, ſi ſaltem meritorie poſſet per illa gratia obtineri: & præcipue videtur fauere Paulus, qui ad Roman. 2. 3. & 4. negat, ex operibus legis fuiſſe homines iuſtificatos. Et confirmari poteſt hæc opinio ratione: quia meritum de condigno non eſt ſine promiſsione, ſed vſui illorum ſacramentorum non erat facta gratiæ promiſsio, ſed ſolum retributio aliqua temporalis: & ideo ad Heb. 8. probat Paulus, Nouum teſtamentum eſſe perfectius veteri, quia melioribus repromiſsionibus ſancitum eſt. Ergo in vſu talium ſacramentorum non erat meritum de condigno. *Prima ſententia omnino negans.*

Secunda ſententia ex oppoſito affirmans. Secunda ſententia extremè contraria eſt: in ſacramentis antiquis datam fuiſſe gratiam, non ſolum ex merito operantis, ſed etiam præter illud. Ita ſentit Hugo Victor. libro 1. de ſacrament. part. 9. capite 1. & part. 11. capit. 5. & part. 12. capit. 4. & 12. & in ſum. ſent. titu. 4. cap. 1. quibus locis etiam de ſacramentis legis naturæ loquitur, non tamen expreſſe declarat, in eis datam fuiſſe gratiam vltra meritum operantis, ſed ſolum dicit, illa ſacramenta fuiſſe ſanctificantia, & adiuuantia ad obſeruanda præcepta. Idem ſentit Alenſ. 4. part. quæſtio. 6. membr. 3. articu. 2. vbi dicit, illa ſacramenta non eſſe tantum inſtituta ad ſignificandum: apertius Bonauent. in 4. diſtinct. 1. articul. 1. quæſt. 5. vbi dicit, illa ſacramenta dediſſe gratiam ex opere operato: addit tamen, hoc habuiſſe illa ſacramenta tantum per accidens, ratione fidei, non autem per ſe: quia non habebant [inquit] hanc virtutem ex pactione ſeu promiſsione Dei, ſicut habent ſacramenta nouæ legis. Sed vel ipſe æquiuoce loquitur de opere operato, vel repugnantia inuoluit in eis quæ dicit: quia impoſsibile eſt in aliquo opere externo dari ſemper aliquam gratiam præter meritum operantis, niſi intercedat pactio vel promiſsio diuina: vnde enim poteſt huiuſmodi effectus oriri, niſi ex voluntate Dei? hanc eandem ſententiam partim limitat: partim clarius explicat Durand. in 4. diſtinctione quæſtio. 5. diſtinguit enim duplicia ſacramenta veteris legis: quædam impropria, vt erant ſacrificia quædam, & oblationes, quæ, licet eſſent meritoria ex opere operantis, tamen in eis non conferebatur ſpecialis gratia: quia non ſuſcipiebantur vt ſacramenta. Alia vero erant ſacramenta proprie, quæ per ſacerdotes applicabantur fidelibus, & hæc [inquit] quædam ordinabantur ad effectum, ad quem non erat gratia neceſſaria: vt erant illa, quæ ſolum ordinabantur ad legales expiationes: & de his etiam negat, contuliſſe aliquam gratiam, quia nec ratione effectus, nec ratione ſignificationis, illam poſtulabant. Alia vero [inqnit] erant ſacramenta ordinata ad actus, qui ſine gratia non poſſunt conuenienter exerceri, vt conſecratio, ſeu ordinatio Pontificis & Sacerdotis: & de his dicit contuliſſe gratiam ex opere operato, & non adhibet aliam probationem, niſi quia Deus non deficit in neceſſariis. Alij etiam dixerunt, Matrimonium dediſſe gratiam ex opere operato etiam in lege naturæ, vt indicat Paludanus in quarto, diſtinctione prima, quæſtio. 5. nume. 52. dicit enim fuiſſe ſacramentum, & æquiparat illud cum ſacrameno ordinato ad remiſsionem peccati: & ibidem ait, in illo ſtatu fuiſſe etiam ſacramentum Pœnitentiæ contra actuale peccatum: de quo eodem modo

modo loquitur, quo de remedio originalis peccati, Gulielm. etiam de Rubion. in quarto, diſt. 14. dixit in lege veteri fuiſſe ſacramentum Pœnitentiæ, remittens peccata actualia ex opere operato. Cui opinioni in primis fauere videntur loca ſcripturæ, in quibus promittitur remiſsio peccatorum hominib. vtentibus illis ſacramentis, vt Leuitici 4. & 5. Deuterono. 6. & ſimiliter per conſecratioẽ dicebatur ſacerdos ſanctificari, Exod. 28. & 29. Leuitici 8. Vnde Aug. q. 84 in Leuiticum exponens illa verba Leuit. 20. Ego Dominus, qui ſanctifico vos, ait, Quomodo Moyſes ſãctificat & Dominus? Moyſes viſibilib. ſacramentis per miniſterium ſuũ, Dominus inviſibili gratia per Sp. S. vbi eſt totus fructus viſibilium ſacramentorũ: nam ſine iſta ſanctificatione inuiſibilis gratiæ, viſibilia ſacramenta quid proſunt? Atq; de eiſdem ſacramentis loquens q. 25. in Nume. inquit, Si per ſe ipſa attendantur nullo pacto poſſunt mederi: ſi a. res ipſę, quarum hæc ſacramenta ſunt, inquirantur, in eis inueniri poterit purgatio peccatorum: Quapropter 19 contra Fauſtum, c. 13. comparans noſtra ſacramenta cum illis, ſolum dicit, noſtra eſſe, Virtute maiora & vtilitate meliora: ſentit ergo, in eis fuiſſe aliquã virtutem, licet minorem. Et idem videtur etiam ſenſiſſe Athanaſius oratione in illud, Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, poſt medium, dum ait, Tunc ſanctificationem fuiſſe factam viſibilibus figuris & ſacramentis, ex parte vtpote ad vmbrã, Ex parte, inquit, id eſt imperfecte, conferebant n. illa ſacramenta aliquam gratiam, ſed minorem, quam noſtra. Denique huic ſententiæ fauet Hieron. exponens Paul. ad Galat. 4. vocantem illa ſacramenta egena & infirma, ꝙ intelligendum eſſe dicit de illis ſacramentis, prout iã ceſſarunt poſt Chriſti mortem. Reſpondebimus (inquit) infirma his eſſe, & egena elemẽta, qui ad ea poſt Euangelij gratiam reuertuntur: in tantũ n. nihil proſunt cultorib. ſuis, vt ne hoc quidẽ exhibere valeant, quod antea præſtiterant: ſentit ergo, antea non fuiſſe egena & infirma, ſed habuiſſe virtutem ad conferendam aliquam gratiam. Ratio pro hac ſententia ſolum eſt diuina voluntas vel inſtitutio, quæ ex dictis teſtimoniis colligitur. Congruentia vero eſſe poteſt, quia, quod Deus hoc beneficium contulerit illi populo, nihil derogat legi gratiæ, quia totũ illud proficiſcebatur ex meritis Chriſti venturi in lege gratiæ, & ſemper reſeruata erant maiora beneficia & gratiæ priuilegia pro hoc tempore: alioqui vero expediebat, populum illum etiam ſpecialiter iuuari ad portandum graue onus illius legis, & ad digne tractandas res diuinas: & cum ex illis eſſet Chriſtus naſciturus, etiam oportebat propter ipſum ſpecialiter ſanctificari.

Quid in hac re dicendum.

Dico primo, In illis ſacramentis veteris legis nullam fuiſſe datam gratiã ex opere operato. Ita D. Th. hic, & in 4. d. 1. q. 1. artic. 5. vbi communiter Theologi, Richard. Scotus, Gabriel, Soto: & Magiſtri ſententia facile poteſt in hunc modum exponi. Probatur autem primo ex nonnullis ſcripturæ locis. Primum eſt illud ſupra tactum ad Galat. 4. Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? Quem locum tractans Auguſti. in expoſitione illius Epiſtolæ, non de ſacramentis Iudaicis, ſed de idolis Gentium, illum intelligit, & ea dicit vocari, infirma & egena elementa: aut certe ipſamet ſimplicia corpora elementaria, ex quibus mundus componitur, ac Solem & Lunam, & corpora cœleſtia, quæ ſolebant Gentiles vt Deos adorare: ſcribit enim Paulus ad Galatas, qui Gentiles fuerant, quibus inquit. Sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura non ſunt dij ſeruiebatis. cum ergo ſubdit: Quomodo cõuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſeruire vultis? Per egena elementa intelligit, falſos Deos, quibus prius ſeruiebant. A qua expoſitione non multum diſcrepat Ambro. ibi: nam licet per elementa, Solem & Lunam intelligat, tamen ſeruire illis, dicit eſſe, illis abuti ad ſuperſtitioſas temporum obſeruationes, quas Gentiles colebant. Sed hæc expoſitio difficultatem habet, quia Galatæ non volebant iterum ad idololatriam reuerti, ſed legem Moyſis amplecti: ergo non conuertebantur ad infirma & egena elementa, id eſt, idola: ergo oportet intelligere cæremonias Moſaicas, quas in principio capitis vocauerat elementa mundi huius, in illis verbis: Cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi huius eramus ſeruientes: vocat n. elementa cæremonias illas, vel quia fuerunt initia quædam diuini cultus & religionis ac expreſsioris fidei: vel certe, quia omnes illæ conſiſtebant in quibuſdã rebus externis, vt in lauacris, &c. Quamquam ergo Galatæ prius fuiſſent idololatræ, non dicit eos iterum voluiſſe conuerti, ad egena elementa, id eſt, ad idola, ſed ad quaſdam res, quibus hoc erat commune cũ idolis, quod erant res egenæ & infirmæ. Huic vero argumento tacite reſpondet Adamus defendens Auguſtini expoſitionem: per egena elementa, intelligi ſolem & lunam, ad quæ valebant conuerti Galatæ, non vt ſeruirent illis vt diis, ſicut olim fecerant, ſed vt per eorum curſum obſeruarent Sabbatha, Neomenias & alias ſolemnitates legis, quæ ſecundum elementorum volumina, id eſt, aſtrorum reuelationes ſumuntur & adminiſtrantur. Sed hæc interpretatio nimis coacta mihi videtur. quãquam enim demus, ſolem & lunam vocari infirma elementa, quod ſatis voluntarium eſt: tamen, quod obſeruare curſus horum aſtrorum ad feſta legis celebranda, ſit ſeruire his elementis, valde violentum eſt. Paulus autem de his loquens elementis dicit, Quibus denuo ſeruire vultis, magis ergo probanda videtur expoſitio, quæ per egena elementa, ſacramenta vetera intelligit, quam ſequitur Tertul. lib. 5. con. Mar. ca. 4. & alij Patres ſtatim citandi. At vero alia ratione eneruari poteſt hoc teſtimonium, ſi intelligatur Paulum loqui de illis ſacramentis nõ prout fuere præcepta ante Chriſti aduentum, ſed prout mortua, atque mortifera poſt Chriſti paſsionem. Ita Hieronymus ibi interpretatur, & inſinuat Chryſoſtomus ibidem, & clarius Theophyla. dicens, vocare Paulum infirma, & egena elementa: cultum eorum idololatriæ comparans, quia genus idololatriæ eſt illas cæremonias ſeu ſacramenta, poſtquam abolita ſunt, ſimul cum Euangelio introducere. Quæ expoſitio, quoad hunc locum attinet, eſt ſatis probabilis, quam etiam ſequitur D. Thomas ibi & Anſelmus, quamuis litteram, & contextum Pauli aliter exponat, quod nunc examinare non oportet, qui tamen etiam inſinuat, eadem ſacramẽta potuiſſe antea dici infirma & egena, quia per ſe non valebant cultores iuuare, ſed gratiæ auxilio egebant, quod etiam inſinuant Chryſoſt. Theophyl. & D. Thomas: non dicerentur autem infirma & egena, ſi in eis gratia daretur, ſicut non erat infirmum & egenum remedium legis naturę, in quo originale peccatum delebatur. Hoc autem teſtimonium confirmari poteſt ex eadem Epiſtola ad Gala. cap. 2. & 3. vbi Paulus probat, illam legem non potuiſſe iuſtificare, quod etiam ſæpe docet in Epiſtol. ad Rom. ſi autem in illis ſacramentis data fuiſſet gratia, multum valuiſſet lex illa ad iuſtitiam comparãdam. Sed neque hoc argumentum videtur conuincens: Paulus enim intendit, euertere Iudæorum errorem, qui putabant, ſua ſacramenta & cæremonias fuiſſe per ſe ſufficientia ad iuſtitiam & ſalutem ſine Chriſto & fide eius, vt late exponit Aug. Epi. 19. ad Hiero. ergo ſolum hoc ſenſu poteſt ex illis locis colligi, non fuiſſe in illis ſacramentis datam iuſtitiam, ſcilicet, ſine fide Chriſti, & hoc ſolum concludit illa ratio, qua Paul. vtitur, quia alias Chriſtus gratis mortuus eſt: at vero ꝙ in illis ſacramentis data fuerit gratia in fide Chriſti, ſicut in circumciſione, nec fauet Iudæorum errori, nec videtur eſſe cõtra hanc Paul. doctrinam, neque inde inferri poteſt, gratis Chriſtum eſſe mor-

Pauli locus examinatur.

mortuum,vt per ſe conſtat. Neque etiam ſequitur, illa ſacramenta debuiſſe ſemper durare, ſed potius ſequitur,ceſſaſſe adueniente Chriſto,quem pręfigurabant,& ad quem homines diſponebant.

Sed quamquã hæc vera ſint,nã propter has expoſitiones horũ teſtimoniorũ, & aliorũ ſimiliũ contraria ſententia non eſt hæreſis nota afficienda,nihilominus in huiuſmodi locis ſemper Paulus fauet huic ſententiæ,extenuans & quaſi in nihilũ redigens virtutẽ illorũ ſacramentorũ,& docens illam legẽ pręceptis oneraſſe homines non tñ iuuiſſe,& ideo ad Rõ. 3.dicit,per legem tñ datam eſſe cognitionem peccati,& c.4.legem non iuſtitiam,ſed iram operatã fuiſſe,& ad Galat.3.Quid ergo lex? propter tranſgreſsionem poſita eſt. Quæ loca tractans Aug. toto libro de Spirit.& litte.& lib.1.de peccato.mer.& remiſsio.c.11.& lib.2.de pecca.origin.c.25.& libr.1. contra duas Epiſtolas Pelag.cap.8.& lib.3.cap. 4. docet, hanc fuiſſe diuinæ prouidentiæ rationem,& prius homines præceptis oneraret,& ſacramentis,quæ per ſe gratiã non conferrent, vt homines ſuam infirmitatem agnoſcerent,vt gratioribus animis authorem iuſtitię & legem gratiæ amplecterentur, & hac de cauſa dicit,interdum vocari à Paulo legem illam, legẽ mortis,aut,miniſtrationem mortis,aut,litteram occidẽtem,ad Roman.7.2.Cor.3.& apud Ezechielem c.20. vocari illa præcepta,(non bona) vnde,dicta Epiſtola 19.ad Hieronymum.Cur(inquit) non dicam præcepta illa veterum ſacramentorum,nec bona eſſe,quia non eis homines iuſtificantur,vmbrę enim ſunt pręnunciantes gratiam,qua iuſtificamur,nec tamẽ mala,quia diuinitus præcepta ſunt,temporibus perſoniſq; congruentia? cum me adiuuet etiam prophetica ſententia, qua dicit Deus, dediſſe ſe illi populo præcepta non bona,forte enim propterea non dixit mala,ſed tantum non bona,id eſt,non talia, vt illis homines boni fiant,aut ſine illis boni non fiant: ad verificandas autem has locutiones,neceſſe eſt, vt in illis cæremoniis gratia daretur.Nam quacunque ratione compararetur gratia per modum operis operati,per illa ſacramenta,ſeu in illis multum iuuarẽtur homines ad illius legis obſeruationem,& peccata vitanda,& fortaſſe hanc ob cauſam Io.1.Lex à gratia condiſtinguitur dum dicitur. lex per Moyſen data eſt,gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.

Cõfirmatur aliis teſtimoniis.

Confirmatur tandem hæc veritas ex Paul. ad Hebr. 7.dicente:Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Et prius vocauerat legem illam,legem mandati carnalis,ſignificans ex ſe nõ habuiſſe ſpiritualẽ fructum,ꝙ explicauit poſtea illis verbis, Propter infirmitatem eius,& inutilitatem. Quæ verba non poſſunt explicari,ſicut alia ſimilia adducta ex Epiſtola ad Galat. de tempore legis gratiæ, in quo lex vetus eſt reprobata,quia non dicit Paulus eam eſſe inutilem & infirmam, quia reprobata eſt, ſed potius è contrario, eſſe reprobatam, quia erat inutilis & infirma: erat ergo huiuſmodi prius etiam,quam abrogaretur:explicat autem hanc infirmitatem & inutilitatem ſequentibus verbis.Nihil n.ad perfectum adduxit lex: introductio vero melioris ſpei, per quam approximamus ad Deum,& c.9.magis explicans hanc imperfectionem,dicit de veteri teſtamento. Habuit quidẽ & prius iuſtificationes culturæ,id eſt,pertinentes ad cultum externum,& ſanctum ſæculare, ſeu mundanum,vt textus Græcus habet,quod verbum, cũ obſcurum ſit,varias habet interpretationes: Theodor. & Ambr.intelligunt templũ ipſum dictũ eſſe,ſanctũ mundanum,eo quod totius mundi figuram haberet.Chryſ.& alij Græci intelligunt, idem templũ dictum eſſe mundatum,quoad exteriorem partem eius,quia omnibus hominibus etiam ſæcularibus ad illud patebat aditus.Anſelm. vero exiſtimat dictum eſſe mundanum, quia tota eius maieſtas erat externa, & quodammodo ex his rebus conſurgens, quæ mundus in æſtimatione habet,vt ſunt, aurum, argentũ,lapides precioſi,& ſimilia.Nec multum ab hac expoſitione diſcrepat D.Thom.qui dicit,vocari mũdanum, quia ſolum erat corporale & externum & in eo diuina virtus gratiam non operabatur. Quæ expoſitio ad rem præſentem confirmandam conducit,ſicut & illa,quam Caietanus addit,vocari mũdanum,quia ſolum exigebat, externam mũdiciam, quæ erat ſecundum iudicium hominum, & eodem modo dicere poſſumus,vocari mundanum, quia in eo per ſe non dabatur iuſtitia interior in oculis Dei, ſed exterior in oculis mũdi huius: vnde ſubdit Paul. inferius, Iuxta quam munera & hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruientem, ſolummodo in cibis & in potibus, & in variis baptiſmatibus,& iuſtitiis carnis, vſq; ad tempus correctionis impoſitis.& infra: ſanguis (inquit) hircorum & taurorum,& cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat, ad emundationem carnis. Sentit igitur Paulus in omnib.illis ſacrificiis, & cæremoniis, ſecundum ſe conſideratis non fuiſſe datã gratiam, nec ſpiritualem fructum, ſed ſolum fuiſſe vmbram futurorum bonorum,vt dicit cap. 10.

2. Probatur ex Patrum teſtimoniis.

Secundo principaliter probatur hæc veritas ex communi Patrum ſententia. Chryſoſtomus Homil. 7.in ad Romanos dicit,Paulum tria oſtendere in illa Epiſtola,primum,ſine lege poſſe eſſe iuſtitiam. Secundum,quod ad nos ſpectat,per legem non potuiſſe comparari. Tertium, legem fidei non repugnare. Idem Homil.14.ad Hebræos dicit,Sacerdotiũ vetus non potuiſſe prodeſſe, nec lætificare. Similia habet Ho.13.in Iohannem, & Baſilius libro de Spiritu ſancto c.14.Orige.lib.2.contra Celſum.Irenæus li. 4. ca. 28.32.& 34.Theodoretus lib.7.ad Græcinium, Ambroſius 1.de ſacrament.ca.4.& 6.& libro de his, qui initiantur,ca.8.& 9.Cyprianus ſermo. de circumciſione circa finem,dicens: in illis ſacramentis tantum fuiſſe vmbram futurorum, apertius Auguſtinus enarratione in Pſalmum 73.in initio differentiam cõſtituens inter ſacramenta vetera & noua, quod hæc dant ſalutem,illa tantum promittebant ſaluatorẽ, & tract.41.in Iohannem circa medium. In veterib. (inquit) ſacrificiis non erat expiatio peccatorum,ſed tantum vmbra futurorum:& Euſebius Emiſ.Hom de Transfiguratione in ſabbat.poſt primam Domini.Quadrageſ.diſtinguens tria tabernacula Synagogæ, Eccleſiæ & Gloriæ. Primum(inquit) in vmbra fuit & figura. Secundum in figura eſt,& veritate. Tertium in veritate ſolum: in primo oſtenditur vita, in ſecundo datur,in tertio poſsidetur,non enim ſacramenta Eccleſiæ ſicut ſacramenta Synagogæ,medicinam docent & oſtendunt,ſed ipſa potius ſunt medicina & remiſsio peccatorũ. Ad hoc deniq; confirmandum valent omnia quæ ſupra de circumciſione adducta ſunt,& præſertim definitio illa Concilij Florẽtini,in qua duæ partes ponderandæ ſunt,altera negatiua,in qua dicitur: Sacramenta vetera non cauſabant gratiã. Quæ abſolute excludit omnẽ gratiã ſacramentalem,ſiue magnã,ſiue paruam, & omnem cauſalitatem ſimpliciter,ſiue phyſicam,ſiue moralẽ. Dicere vero quis poſſet per hanc propoſitionem negatiuam non excludi gratiam datam in ipſis ſacramentis,ab eis tñ nõ cauſatam, & ideo expendẽda eſt altera particula excluſiua, ſcilicet, Sed eam ſolũ per paſsionẽ Chriſti dandam figurabant: nam per hanc excluditur omnis gratia data in ipſis ſacramẽtis per meritum recipientium,quia,ſi talis gratia daretur, eam ſacramẽta ſignificarent: ergo non tñ eſſent ſigna prognoſtica gratiæ per Chriſtũ dandæ,vt Cõcil. dicit.Tertio,ad hanc veritatem confirmandam nulla alia ratio afferri poteſt,niſi quia huiuſmodi gratia danda in ſacramento ad præſentiam externi operis, pendet ex diuina voluntate,& promiſsione, de qua nobis non conſtat,niſi per ſcripturas, vel doctrinam fidei: ergo cum ex his non colligatur promiſsio, ſed

potius

potius contrarium, nullo modo aſſerenda eſt, maxime, cum nulla ſit neceſsitas, & illa perfectio conſentanea non ſit imperfectioni illius ſtatus & legis, vt ex hactenus dictis ſatis conſtat.

Iuſti ſacramentis vtẽtes in lege veteri de condigno merebantur augmentum gratiæ.

Dico ſecundo, homines iuſtos vtentes illis ſacrificijs vel ſacramentis de condigno illis actib. meruiſſe coram Deo gratiæ augmentum. Ita docent omnes Theologi ſupra citati. & eſt res certa: colligitur enim ex ſcripturis & principiis fidei, quia ibi concurrebant omnia neceſſaria ad huiuſmodi meritum & augmentum gratiæ, nam ex parte operantium erat vera ſanctitas & iuſtitia. Supponimus enim eo tempore fuiſſe multos homines vere iuſtos & gratos Deo. Quod eſt de fide certum, vt conſtat ex diſcurſu veteris teſtamenti, & ad Hebræos 11. Lucæ 1. & 2. Deinde ipſa opera ex obiecto erant bona, & grata Deo, quandoquidem ab ipſo erant præcepta, & ad illius cultum & religionem pertinebant. Deniq; fieri poterãt ex vera fide & charitate: ergo ex parte operantium & operum, nihil deerat ad meritum de condigno. Neq; etiam ex parte Dei aliquid deeſſe poterat. Nam ſemper atq; omni tempore, paratus fuit, mercedem retribuere bene operantibus, vt patet Iſai. 56. Hæc dicit Dominus eis, qui cuſtodierint præcepta mea, & elegerint, quæ ego volo, dabo illis in domo mea locum nominatiſsimum, nomen æternũ dabo eis, de quo præmio dicit idem Iſaias cap. 64. Oculus non vidit Deus abſq; te: quæ præparaſti expectantibus te. quod de præmio gloriæ explicat Paulus 1. ad Corinth. 2. & de eodem dicitur Sap. 11. Iuſti autem in perpetuum viuent. & Eccleſiaſt. 18. Merces Domini manet in æternum, de qua dictum eſt Abrahæ. Geneſ. 15. Merces tua magna nimis. Ac denique Paulus ad Hebræos 11. dicit de antiquis Patribus. Defuncti ſunt, non acceptis repromiſsionibus, ſed à longe eas aſpicientes. & infra. Qui enim hoc dicunt, ſignificant ſe patriã inquirere, erat ergo etiam in eo ſtatu pactum diuinũ ſeu repromiſsio ſub conditione operum, q; ſi illis operib. gloriam promerebantur antiqui iuſti, eadem ratione merebantur etiam gratiæ augmentũ, quia poſt acquiſitum ius ad primam gloriam nullus meretur gloriam, niſi merendo eius, & gratiæ augmentum, & ideo de Abrahã dicitur Iacobi 2. fuiſſe ex operibus iuſtificatum, quæ verba de merito, de condigno, & de augmento iuſtitiæ expoſuit Conc. Trident. ſeſsione 6. c. 10. vbi eodem modo exponit illud Eccleſia. 18. Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari. Si ergo iuſti antiqui, per opera iuſtificari amplius poterant: ergo ẽt per ſacramenta, vel ſacrificia, quatenus erant quædam religionis opera.

Reſpondetur ad argumẽta primæ ſententiæ.

Ad fundamenta primę ſententiæ, reſpondetur primo, ad illa loca ſcripturæ, aliqua ex illis intelligi poſſe, de tempore poſt Chriſti mortem, vt dictum eſt, eſſe probabile de teſtimonio ſupra tractato ad Galatas quarto, atq; idem videtur de verbis illis ad Philippenſes tertio, vbi de eiſdem cæremonijs legalibus tractans ait Paulus. Quæ mihi fuerunt lucra hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. & infra. Omnia detrimenta feci, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum, lucrifaciam, & inueniar in illo, non habens eam iuſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam, quæ ex fide eſt Chriſti. Quædam vero intelligenda ſunt de tempore legis ſcriptæ, quando illa ſacramenta vigebant, & illa dicuntur inutilia, & egena, quantum ad ſacramentalem iuſtificationem præſtandam, non vero quantum ad iuſtificationis augmentũ ex merito, quod commune eſt omnib. bonis operibus, & non prouenit proprie ex virtute ſeu valore ipſorum operum externorũ, ſed ex interiori charitate & virtute. Dici etiam poſſunt illa ſacramenta tunc fuiſſe inutilia ad iuſtificandum, quocunq; modo per ſeſe, ac ſine fide Chriſti, nam ſi aliquod meritum in vſu illorum futurum erat, neceſſe erat, vt in fide Chriſti fundaretur. Et hoc ſenſu intelligendum eſt, quod in locis citatis ex Epiſtola ad Romanos ait Paulus, Ex operibus legis neminem iuſtificari, ſcilicet virtutẽ ipſorum operum, quatenus præciſe à libero arbitrio fieri poſſunt, ſecus vero, vt à fide, & charitate procedunt. Nam hoc modo potius dicit Paulus eodem loco ad Romanos ſecundo. Factores legis iuſtificabuntur, & qui fecerit ea, viuet in illis, & hac ratione dicunt interdum Patres, homines illius temporis quatenus iuſti erãt, & merebantur corã Deo, ad nouum teſtamentũ pertinuiſſe, quia per fidem Chriſto coniungebantur, & inde vim merendi accipiebant, atq; eodem ſenſu aiunt, religionem Chriſtianam ab initio fuiſſe, vt videre licet apud Euſebium libr. primo hiſtoriarum cap. 1. & Auguſtin. 1. retract. cap. 13.

Ad rationem pro illa opinione factam, iam oſtenſum eſt, in eo ſtatu fuiſſe promiſsionem diuinam ad meritum de condigno ſufficientem, quod vero Pau. ait, teſtamentum nouum melioribus repromiſsionibus eſſe ſancitum, exiſtimo in hunc modum eſſe intelligendum, aliud enim eſt loqui de promiſsione quaſi intrinſeca ordini gratiæ & prouidentiæ ſupernaturali, quæ generalis fuit in omni tempore, & in omni ſtatu humanæ naturæ, aliud vero de promiſsionibus propriis alicuius legis ſeu ſtatus. Promiſsio ergo primæ gratiæ conferendæ homini ſufficienter diſpoſito per contritionem, & promiſsio glorię conferendæ homini grato, & promiſsio augmenti gratiæ & gloriæ dandæ iuſtis in præmium bonorum operum, quodammodo fuit intrinſeca ordini gratiæ, vt eſt ſub perfecta ac ſuaui prouidentia Dei ſupernaturali, & ita hæ promiſsiones fuerunt tam in lege naturæ, quam in lege ſcripta, nec conſtat nobis in lege ſcripta fuiſſe maiores, aut potiores, quam in lege naturæ fuerint, quamuis fuerint clariores, magiſque à fidelibus cognitæ. At vero propriæ promiſſiones, quæ additæ ſunt in veteri teſtamento, videntur fuiſſe tantum temporales, vt conſtat fere ex toto diſcurſu illius legis, & exponit optime Auguſtinus toto libro de Spiritu & litter. & in enarration. in Pſ. 72. & libr. contra Adimantum Manich. cap. 3. & 19. contra Fauſtum cap. 31. Quibus locis, ait in antiqua lege propter imperfectionem eius, & quia regnum cœlorum longe diſtabat, factas eſſe promiſsiones temporales, non tamen eſſe omnino prætermiſſas ſpirituales, quæ interdum in ipſis temporalib. figurabantur, interdum expreſsius fiebant, vt diximus. Et ideo dicebat Chriſtus Phariſæis Ioan. 5. Scrutamini ſcripturas, in quibus putatis vitam æternam haberi, at vero in nouo teſtamento & generalis promiſsio gratiæ & gloriæ expreſsius facta eſt, adeo vt ſub nomine Regni cœlorum, nõ fuerit antea propoſita, ſed initio prædicationis noui teſtamenti, vt Auguſtinus ſupra notat. & 1. retract. cap. 22. & præterea additæ ſunt multæ promiſsiones ſpirituales abundantioris gratiæ propriæ huius ſtatus, in quo de tẽporalibus promiſsionibus fere nulla eſt mentio, ſed veluti ſupponuntur hæc temporalia bona adijcienda iuſtis: ſi illis aut neceſſaria aut vtilia fuerint. Propter hãc ergo cauſam merito dixit Paulus, Nouũ teſtamentũ in meliorib. repromiſsionib. eſſe ſancitũ.

Ad fundamenta ſecundæ ſententiæ. Primo illa coniectura Durand. quod Deus non deficit in neceſſariis, nullius eſt momenti. Primo, quia non conſtat, ſacerdotium Leuiticum & miniſteria eius fuiſſe adeo perfecta, vt neceſſarium ſimpliciter fuerit illa in gratia perficere. Deinde quicquid de hoc ſit, ſufficiebat iuſtitia, quæ per meritum & diſpoſitionem operantis comparari poterat. Neque enim illa lex adeo perfecta fuit, vt oportuerit meliori & vtiliori modo hominibus prouideri.

Ad argumen. 2. ſenten. reſpondetur.

Ad teſtimonia vero ſcripturarum, in quibus promiſsiones quędam continebantur, reſpondetur primum, multas ex illis non intelligi de interiori ac vera remiſsione culpæ coram Deo, ſed de legali quadam remiſsione quoad aliquas pœnas, vel irregularitates legis, cuius ſignum eſſe poteſt, quod non in ſingulis

ſingulis ſacramentis, vel ſacrificijs promittebatur remiſsio omnium peccatorum, ſed quędam peccata dicebantur tolli quibuſdam ſacrificijs, quædam vero alijs, cum tamen in vera remiſsione culpę mortalis nunquam vna ſine alia remittatur, & ideo Prophetę alijs in locis, reiectis illis ſacrificijs, interiorem animi contritionem & commutationem requirebant ad conſequendam veram remiſsionem peccatorum, & hoc ipſum ſignificauit Paulus vocans omnes iuſtitias carnis. Secundo dicitur, illa ſacrificia hominibus nondum iuſtificatis per contritionem potuiſſe valere ad remiſsionem peccatorum obtinendam per modum impetrationis: Ad quod multum etiam iuuare poterat oratio ſacerdotis, ad impetrandum ſcilicet à Deo auxilium & motum cordis, quo remitterentur peccata, vt docuit D. Th. 1.2.quæſt.103.art.2.& Cano 12.de locis, c.13. ad 9. hominibus autem iam iuſtificatis prodeſſe poterant ad ſatis faciendum pro peccatis quoad temporales pœnas, non quidem ex opere operato, vt videtur ſenſiſſe Alexander Alenſ.m.4.art.3.ſed ex opere operantis, vt recte docuit D.Tho.in 4.diſtinct.1.quæſt.1. art. 5. quæſtiuncu. 2. ad 2. & ex dictis ſatis conſtare poteſt. Atq; eodem modo exponenda ſunt teſtimonia Sanctorum ibi citata, ſufficienter enim intelliguntur de fructu ex opere operantis, neq; aliud probat congruentia ibi adducta.

QVÆSTIO LXIII.

De effectu ſacramentorum, qui eſt character in ſex articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de alio effectu ſacramentorum, qui eſt character.*

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primo, vtrum ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima.

Secundo, quid ſit ille character.

Tertio, cuius ſit character.

Quarto, in quo ſit, ſicut in ſubiecto.

Quinto, vtrum inſit indelebiliter.

Sexto, vtrum omnia ſacramenta imprimant characterem.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

4.d.4.q.1. 2.4.q.1.c. AD *primum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim ſignificare videtur quoddã ſignum diſtinctiuum. Sed diſtinctio membrorum Chriſti ab alijs, fit per æternam prædeſtinationem, quæ non ponit aliquid in prædeſtinato, ſed ſolum in Deo prædeſtinante, vt in prima parte * habitum eſt. Dicitur enim 2.Timot. 2. Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc, nouit Dominus qui ſunt eius. Ergo ſacramenta non imprimunt characterem in anima.* 1.p.q.23. art.3.

2. *Præterea, character ſignum eſt diſtinctiuum, ſignum autem (vt Auguſt. dicit in 2. * de Doctrina Chriſtiana) eſt quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire Nihil autem eſt in anima, quod aliquam ſpeciem ſenſibus ingerat: Ergo videtur, quod in anima non imprimatur aliquis character per ſacramenta.* Lib.2. circa prin. to.3.

3. *Præterea, ſicut per ſacramenta nouæ legis diſtinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per ſacramenta veteris legis: ſed ſacramenta veteris legis, non imprimebant aliquem characterem in anima, vnde & dicuntur iuſtitiæ carnis ſecundum Apoſtolum ad Hebræos 9. Ergo videtur, quod neq; ſacramenta nouæ legis imprimunt characterem.*

SED *contra eſt, quod Apoſtolus dicit 2. ad Corinth. 1. Qui vnxit nos, Deus eſt, & qui ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris. Sed nihil aliud importat character, quam quandam ſignationem. Ergo videtur, quod Deus per ſacramenta nobis ſuum characterem imprimat.*

RESPONDEO *dicendum, quod ſicut ex prædictis *patet ſacramenta nouæ legis, ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata & ad perficiendum animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum ritum Chriſtianæ vitæ. Quicunq; autem ad aliquid certum deputatur, conſueuit ad illud conſignari, ſicut milites, qui adſcribebantur ad militiam antiquitus, ſolebant quibuſdam characteribus corporalibus inſigniri, eo quod deputabantur ad aliquid corporale Et ideo cum homines per ſacramenta deputentur ad aliquid ſpirituale pertinens ad cultum Dei, conſequens eſt, quod per ea fideles aliquo ſpirituali charactere inſigniantur. Vnde Auguſt. * dicit in ſecundo contra Parmenianum. Si militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam imperatoris confugerit, ac prece fuſa, & impetrata iam venia militare cœperit, numquid homine liberato atq; correcto character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? an forte minus hærent ſacramenta Chriſtiana, quam corporalis hæc nota?* 62.art.5. Contra epiſ. Parme. lib. 2.c.13.parũ à med.to.7.

AD *primum ergo dicendum, quod fideles Chriſti ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur, ſignaculo prædeſtinationis diuinæ. Sed ad actus conuenientes præſentiæ Eccleſiæ deputantur quodam ſpirituali ſignaculo eis inſignito, qui character nuncupatur.*

AD *ſecundum dicendum, quod character animæ impreſſus, habet rationem ſigni, in quantum per ſenſibile ſacramentum imprimitur, per hoc enim ſcitur aliquis eſſe baptiſmali charactere inſignitus, quod eſt ablutus aqua ſenſibili. Nihilominus tamen character vel ſignaculum dici poteſt per quandam ſimilitudinem, omne quod configurat alicui, vel diſtinguit ab alio, etiam ſi non ſit ſenſibile, ſicut Chriſtus dicitur figura vel character paternæ ſubſtantiæ, ſecundum Apoſtol. Hebr.1.*

AD *tertium dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, *ſacramenta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem, ad aliquem ſpiritualem effectum operantem. Et ideo in illis ſacramentis non requirebatur aliquis ſpiritualis character, ſed ſufficiebat ibi corporalis circumciſio, quam Apoſtol. ſignaculum nominat, Rom. 4.* q.62.art.6.

COMMENTARIVS.

Titulus huius articuli, vt recte Caieta. notat, indefinite, prout ſonat, intelligendus eſt: non enim de omnibus ſacramentis vniuerſaliter, nec de aliquo in particulari ac definite quæſtio proponitur, ſed abſolute & confuſe de ſacramentis nouæ legis. Rurſus oportet aduertere, nomine characteris ſignificari, ſignum, ſeu ſigillum, quo ſolet ſignari res aliqua, vel vt cognoſcatur, & ab alijs diſtinguatur, quomodo ſolet ſignari ſeruus, aut ouis, charactere proprio domini ſui, vel vt in pretio habeatur, quo modo ſignatur pecunia ſigillo regio, vel vt ad aliquod munus deputetur, quo modo milites charactere militari inſigniuntur, & hoc modo accipitur in ſcriptura character Antichriſti pro ſigno, quo ille ſigillabit ſectatores ſuos. Apocaly. 13.14. & ſequentibus. Atq; in hac propria ſignificatione accipi in præſenti conſtat, tam ex proprietate vocis, quam ex vſu omnium. Verum eſt vocem characteris communiter ſignificare ſignum ſenſibile, quia hæc vox primum eſt impoſita ab hominibus, qui ſenſibilibus ſignis vtuntur: Hic vero ſumitur pro ſigno ſeu charactere ſpirituali, quo ſignantur animæ Chriſtianæ per Chriſti ſacramenta.

Reſpondet ergo D.Thom. per ſacramenta Chriſti imprimi in anima ſpiritualem charactem. Quã concluſionẽ in argumento. Sed cõtra, probat ex Paul. 2. ad Corint.1.dicente. Qui aũt cõfirmat nos vobiſcum in Chriſto: & qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris: Quod teſtimo-

teſtimonium eſt valde probabile, quatuor enim diuini effectus à Paulo ibi diſtinguuntur, primus eſt fidei, qua firmamur in Chriſto. Secundus eſt charitatis & gratiæ, qua vngimur. Tertius eſt pignus Spiritus, quod eſt teſtimonium bonæ cõſcientiæ. Quartus ergo, qui continetur in illis verbis: Qui & conſignauit nos: debet eſſe effectus diſtinctus à reliquis, & non poteſt melius interpretari, quam de charactere, quo Chriſto conſignamur. Dices, ipſomet Baptiſmo ſignari fideles, nec eſſe neceſſarium alium characterem. Reſpondet Ambroſ. 1. de Spiritu ſancto cap. 6. Et ſi ſpecie ſignemur in corpore, veritate tamen in corde ſignamur: nam illud ſignum ſenſibile, quod eſt Baptiſmus, non eſt tam proprius effectus Spiritus ſancti, ſicut eſt ſpirituale ſignum, quod animæ imprimitur, vnde ſicut alia omnia, quæ ibi numerantur à Paulo, ſunt interna & ſpiritualia, ita & conſignatio: Et ita obiter explicata manet congruentia D. Thom. Dixit autem prædictum teſtimonium eſſe probabile, quia optime & accommodatiſsime prædicto modo exponitur, non tamẽ eſt per ſe ſufficiens ad conuincendum proteruum, quia multi Patres intelligunt aliter illum locũ. Anſel. Signum crucis tantum intelligitur, quod noſtris frontibus Deus impoſuit, & per illud ab infidelibus diſtinxit. Apparentior eſt aliorum expoſitio, qui dicunt illam cõſignationem fieri per gratiam ſanctificantem, & indicant per illa tria. Qui vnxit, ſignauit, & dedit pignus Spiritus, eandem gratiã ſignificari, illa enim vngimur, & in filios Dei ſignamur, & pignus eſt, atq; arrha gloriæ futuræ, ita fere Chryſoſtomus. Theodorus, Theophylactus & OEcumen. Indicatur etiam in commentarijs, quæ Hieronym. tribuuntur, & D. Tho. in Paul. quamuis de ſigno fidei & crucis etiam exponat, magis tamen approbat expoſitionem de ſigno gratiæ, quam etiam ſequitur Ambroſ. ibi dicens, Vnxit nos ſpirituali vnctione, & ſignauit nos, dando Spiritum ſuum nobis, pignus, vt non ambigamus de promiſsis eius. Et in prædicto lib. de Spiritu ſancto. Sancto (inquit) Spiritu ſignati ſumus à Deo, ſicut enim Chriſto morimur, vt renaſcamur: ita etiam Spiritu ſignamus, vt ſplendorẽ atq; imaginem eius tenere poſsimus, quod eſt vtiq; ſpirituale ſignaculum. Quamquam hæc verba Ambroſij recte poſſunt intelligi, ita vt inter hoc ſignum, & gratiam diſtinctionem faciat: non enim dicit, ſignari nos per gratiam, ſed ſignari, vt gratiam tenere poſsimus, quod eſt proprium characteris baptiſmalis: illo enim ſignamur, vt efficiamur capaces gratiæ, quæ per Baptiſmum datur: eſt ergo valde probabilis prima expoſitio huius loci, & aptior ad diſtinguendum illa tria, quæ Apoſtolus annumerat.

ARTICVLVS II.

Vtrum character ſit ſpiritualis poteſtas.

4. diſt. 4. q. 2. art. 1.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod character non ſit ſpiritualis poteſtas. Character enim idem videtur eſſe quod figura, vnde Hebræorum 1. vbi dicitur. Figura ſubſtantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, Character. Sed figura eſt in quarta ſpecie qualitatis, & ita differt à poteſtate, quæ eſt in ſecunda ſpecie qualitatis: Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.

cap. 1. eccl. Hier. par. 3. parum ante med.

*2. Præterea Dionyſ. *dicit 2. cap. Eccleſ. Hier. quod diuina beatitudo accedentem ad beatitudinem in ſui participationem recipit, & proprio ſuo lumine, quaſi quodam ſigno ipſi tradit ſuam participationem. Et ſic videtur, quod character ſit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam ſpeciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character eſt poteſtas, quæ videtur ad ſecundam ſpeciem qualitatis pertinere.*

3. Præterea, A quibuſdam character ſic definitur. Character eſt ſignum ſanctum communionis fidei & ſanctæ ordinationis, datum ab Hierarcha. Signum autem eſt in genere relationis, non autem in genere poteſtatis: Non ergo character eſt ſpiritualis poteſtas.

*4. Præterea poteſtas habet rationem cauſæ, & principij, vt patet 5. Metaph. *ſed ſignum quod ponitur in definitione characteris magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.*

Lib. 5. Meta. tex. 17. to. 1.

*SED contra eſt quod Philoſophus *dicit in 2. Et hic. Tria ſunt in anima, potentia, habitus & paſſio. Sed character non eſt paſſio, quia paſſio cito tranſit, character autem indelebilis eſt, vt infra dicetur. * Similiter etiam non eſt habitus, quia nullus habitus eſt, qui ſe poſſit ad bene & male habere: character autem ad vtrumq; ſe habet, vtuntur enim eo quidam bene, alij vero male: Quod in habitibus non contingit, nam habitu virtutis, nullus vtitur male, & habitu malitiæ, nullus bene: ergo relinquitur, quod character ſit potentia.*

Li. 2. Ethic. c. 5. in princi. tom. 5.

Ar. 5. huius quæſtio.

*RESPONDEO dicendum, quod ſicut dictum eſt ſacramenta nouæ legis, characterem imprimunt, in quantum per ea deputantur homines ad cultum Dei, ſecundum ritum Chriſtianæ religionis. Vnde Dionyſ.*in 2. cap. Eccleſ. Hierar. cum dixiſſet, quod Deus in quodam ſigno tradit ſui participationem, accedenti ad Baptiſmum ſubiungit perficiens eum diuinum & communicatorem diuinorum. Diuinus autem cultus conſiſtit vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradendo aliis. Ad vtrumq; autem horum requiritur quædam potentia: nam ad tradendũ aliquid aliis requiritur potẽtia actiua, ad recipiendum autem requiritur potentia paſſiua. Et ideo character importat quandam patientiam ſpiritualem ordinatam ad ea, quæ ſunt diuini cultus. Sciendum tamen, quod hæc ſpiritualis potentia eſt inſtrumentalis, ſicut etiam ſupra dictum eſt de virtute, quæ eſt in ſacramẽtis Habere enim Sacramenti characterem competit miniſtris Dei. Miniſter autem habet per ſe modum inſtrumenti, vt Philoſ. * dicit in 1. Polit. Et ideo ſicut virtus quæ eſt in Sacramentis: non eſt in genere per ſe, ſed per reductionem, eo, quod eſt quiddam fluens & incompletum, ita etiam character non proprie eſt in genere vel ſpecie, ſed reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis.*

Ar. præced.

Cap. 2. eccl. Hier. part. 3 parum ante med.

Quæſt. præc. art. 4.

Lib. 5. cap. 3. aliquantulum à princ. tom. 3.

AD primum ergo dicendum, quod figura eſt quædam terminatio quantitatis: vnde proprie loquendo non eſt niſi in rebus corporeis, in ſpiritualib. autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere, vel ſpecie, niſi per id, quod de eo proprie prædicatur. Et ideo character non poteſt eſſe in quarta ſpecie qualitatis, licet hoc quidam poſuerint.

AD ſecundum dicendum, quod in tertia ſpecie qualitatis non ſunt niſi ſenſibiles paſſiones, vel ſenſibiles qualitates. Character autem non eſt lumen ſenſibile, & ideo non eſt in tertia ſpecie qualitatis, vt quidam dixerunt.

AD tertium dicendum, quod relatio, quæ importatur in nomine Signi, oportet quod ſuper aliquid fundetur. Relatio autem huius ſigni, quod eſt character, non poteſt fundari immediate ſuper eſſentiam animæ, quia ſic conueniret omni animæ naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, ſuper quod fundetur talis relatio, & hoc eſt eſſentia characteris. Vnde non oportebit, quod ſit in genere relationis, ſicut quidam poſuerunt.

*AD quartum dicendum, quod character habet rationem Signi per comparationem ad ſacramentum ſenſibile, à quo imprimitur, ſed ſecundum ſe conſideratus, habet rationem principij per modum iam dictum.**

In corp. art. & ar. præce.

COMMENTARIVS.

Quid importet character, exponitur.

CIrca titulum poteſt in primis dubitari: cum D. Thom. præcedenti articulo ſuppoſuerit, characterem eſſe ſignum, quid neceſſe fuit inquirere, an ſit poteſtas: aut quomodo hæc cohæreant: eſſe ſignum & eſſe poteſtatem. Vt hoc ergo explicetur, obſeruandum eſt, in omni ſigno diſtinguendam eſſe relationem ſeu denominationem ſigni à fundamento, ſeu re, quæ ad ſignificandum imponitur: character ergo non poteſt ſignificare ſolam relationem vel denominationem, ſed rem aliquam, quæ animæ imprimitur cum tali impoſitione ſeu denomi-

natione: quod videre licet in omnibus characteribus corporalibus, qui non imprimuntur, niſi per appoſitionem alicuius rei, talis vel talis figuræ: ſic ergo vt anima interius conſignetur realiter & intrinſece, neceſſe eſt, vt aliqua res abſoluta illi imprimatur, quæ ſit ſignum, ſeu fundamentum relationis ſigni, ſeu res, ad ſignificandum impoſita: quia ſola relatio ſigni, non poteſt immediate imprimi, aut per ſe fieri aliqua actione, vt conſtat ex generali ratione relationis: & præſertim, quia hæc ſignificatio neceſſe eſt, vt ſit relatio rationis, & ex impoſitione, vt infra dicam: quare non poteſt immediate cadere in ipſam animam, tum, quia, anima eſt, quæ ſignatur, non quæ ad ſignificandum imponitur: tum etiam, quia alias hæc impreſsio characteris nihil eſſet in anima, niſi ſola denominatio extrinſeca per impoſitionem. Quamuis ergo character ſit ſignum, neceſſe eſt, vt ſit aliquid reale, in anima inhærens, ac propterea Diuus Thomas hoc tanquam certum ſupponens, inquirit, in quo genere, ſeu ſpecie ſit character. Supponit autem vlterius, tanquam manifeſtum, non poſſe eſſe niſi in Prædicamento qualitatis: quia cum inſit in anima, non poteſt eſſe ſubſtantia, quia ſubſtantia non inhæret ſubſtantiæ, nec anima rationalis informari poteſt alia forma ſubſtantiali: nec etiam poteſt eſſe quantitas, cum ſit forma ſpiritualis, accommodata ſubiecto ſuo: ſupereſt ergo, vt ſit qualitas, nam de relatione iam dictum eſt, de alijs vero Prædicamentis, nulla poteſt eſſe quæſtio.

Ratio D. Th. expenditur. Reſpondet ergo D. Tho. characterem eſſe potentiam ſpiritualem ordinatam ad ea, quæ ſunt diuini cultus: quam concluſionem in argumento ſatis diſputauimus. Sed contra, probat hoc diſcurſu: In anima tantum ſunt potētia, habitus & paſſio, ex Ariſtotele ſecundo Ethicorum, capite quinto. Sed character non eſt paſsio, quia paſsio cito tranſit: character vero indelebilis permanet: neque eſt habitus: quia nemo poteſt eodem habitu bene & male vti, ſicut poſſumus vti charactere, ergo eſt potentia. Sed hæc ratio ſine dubio efficax non eſt. Primo quidem, quia non eſt contra rationem habitus, vt poſſimus eodem habitu bene & male vti in genere moris, vt ratio facta procedit. Probatur primo, quia etiam in voluntate eſt probabile præter habitus virtutum & vitiorum dari habitus indifferentes, genitos ex actibus, ex obiecto & ſpecie ſua indifferentibus: cur enim hoc repugnat? Nam, licet actus ſpecie indifferens in indiuiduo non fiat ſine bonitate, vel malitia accidentali ſumpta ex fine extrinſeco, tamen in entitate ſua manet indifferens, & ſecundum illam generare poteſt habitum. Secundo, quidquid de hoc ſit, de habitibus intellectus eſt hoc euidens: nam eodem habitu ſcientiæ vtimur bene & male: & de habitu fidei multi idem exiſtimant, & eſt ſatis probabile. Character autem à Diuo Thoma ponitur in intellectu: ergo nihil obſtat quominus poſsit eſſe habitus eius, quo voluntas bene & male moraliter vti poſsit. Dico autem ſemper, bene & male moraliter, quia ſi loquamur de bono, & malo in eſſe naturæ, ſeu in ſuo genere, ſicut nullus poteſt vti bene & male ſcientia in ratione iudicandi, quia, ſi per ſcientiam iudicat, neceſſe eſt, vt bene iudicet: ſi autem non recte iudicat, non vtitur ſcientia, & ſimili modo de qualibet arte, quæ ſit virtus, ita nullus bene & male vtitur charactere in genere ſacramenti, vt ſic dicam: Nam ſi charactere vtitur rite, conficiet ſacramentum applicando omnia ad illius conſtitutionem neceſſaria, ſi autem non rite conficit, iam non vtitur charactere: non ergo occurrit apparens modus defendendi hanc rationem Diui Thomæ, quod mirum eſſe non debet: quia, & D. Thom. concluſio difficilis eſt, & in argumentis. Sed contra, non ſemper vtitur D. Thom. rationibus neceſſarijs.

Addit ergo in corpore articuli, rationem hanc: quia per characterem deputantur homines cultui diuino: ſed hic cultus conſiſtit in recipiendo & tradendo diuina, ad quos actus requiritur aliqua potentia: ergo character eſt huiuſmodi potentia. Circa quam rationem merito dubitat Caietanus, quia illa conſequentia nec formalis eſt, nec etiam videtur tenere ratione materiæ. Primū patet, quia ſimili modo argumentari poſſumus. Per characterem deputatur homo ad cultum diuinum: ſed ad hunc cultum requiritur fides, aut ſcientia: ergo character eſt fides, aut ſcientia: defectus autem illationis eſt, quia ad cultum diuinum multa requiruntur. Vnde ex communi ratione, quod aliquid ſit requiſitum ad cultum Dei, non licet inferre illud eſſe characterem, nam character eſt vnum ex requiſitis: non vero eſt omne illud, quod requiritur ad cultum Dei. Quod autem nec illatio teneat ratione materiæ, probatur, quia per characterem deputantur homines ad cultum Dei, tanquam per quoddam ſignum, vt D. Tho. dixit art. pręced. ergo ex hac deputatione non poteſt colligi characterem eſſe potentiam: ſicut etiam per characterem militarem deputatur homo ad militiam: vnde non ſit, illum eſſe potentiam, ſed tantum ſignum. Reſpondet Caiet. conſecutionem tenere ratione materiæ, quia character non eſt qualecunque ſignum, ſed perficiens animam ad cultum Dei, vt D. Thomas in litter. ex Dionyſ. refert, quia ergo hic cultus conſiſtit in tradendo & recipiendo diuina: ideo character perficit animam ad recipiendum, vel dandum diuina: homo autem primo ac per ſe perficitur ad recipiendum vel dandum per potentiam dandi vel recipiendi. Sed hæc reſponſio in eandem incidit difficultatem: quia etiam perficitur homo ad dandum & recipiendum per habitus & diſpoſitiones. Optima ergo reſponſio eſt, quā idem Caiet. in principio & fine huius diſputationis ſignificauit, ſcilicet per characterem ita deputari hominem ad diuina, vt non ſupponatur in homine potentia tradēdi aut recipiendi diuina ſacramenta, quæ ſine charactere haberi non poteſt, & cum illo ſtatim habetur: character ergo non eſt ſignum deputatiuum ſupponens potētiam: ergo neceſſe eſt, vt ſecum illam afferat: ergo ſignum eſt, ipſum etiam characterem eſſe potentiam, & hoc modo eſt ratio probabilis, quomodo autem re vera concludat eſſe potentiam, aut quomodo poſsit omni characteri applicari, in diſputatione ſequēti tractabitur: in qua diſcutiemus aliam partem corporis articuli, in qua duo valde difficilia D.Th. dicit. Vnum eſt, characterem eſſe potentiā inſtrumentalem, ſicut eſt virtus quæ eſt in ſacramētis. Alterum eſt non eſſe proprie in genere vel ſpecie, ſed reduci ad ſecundam ſpeciem qualitatis. Et ibi etiam explicabimus ſolutionem ad 2. quæ aliquam difficultatem habet: reliquæ enim ex dictis faciles ſunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum character ſacramentalis ſit character Chriſti.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod character ſacramentalis non ſit character Chriſti. Dicitur enim Epheſ. 4. Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis. Sed conſignatio importatur in nomine characteris. Ergo character ſacramentalis, magis debet attribui Spiritui ſancto quam Chriſto. *4. diſt. 4. q. 1. art. 2. & art. 3. q. 5.*

2. Præterea Character habet rationem ſigni. Eſt autem ſignum gratiæ, quæ per ſacramentum confertur, gratia autem infunditur animæ à tota Trinitate. Vnde dicitur in Pſal. 83 Gratiam & gloriam dabit Dominus. Ergo videtur, quod character ſacramentalis non debeat ſpecialiter attribui Chriſto.

3. Præterea, Ad hoc aliquis characterem accipit, vt in eo à cæteris diſtinguatur. Sed diſtinctio Sanctorum ab aliis fit per charitatem, quæ ſola diſtinguit inter filios regni & filios perditio-

Lib. 18. c. 18. tom. 3. in pr. perditionis: vt Auguſt.* dicit 15. de Trinit. vnde & ipſi perditionis filij characterem beſtiæ habere dicuntur, vt patet Apocalyp. 13. Charitas autem non attribuitur Chriſto, ſed magis Spiritui ſancto: ſecundum illud Roman. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Vel etiam Patri, ſecundum illud 2. ad Corint. vltimo, Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti & Charitas Dei. Ergo videtur, quod character ſacramentalis, non ſit attribuendus Chriſto.

Sed contra eſt, quod quidam ſic definiunt characterem. Character eſt diſtinctio à charactere æterno impreſſa animæ rationali, ſecundum imaginem conſignans Trinitatem creatam, Trinitati creanti & recreanti, & diſtinguens à non configuratis ſecundum ſtatum fidei. Sed character æternus eſt ipſe Chriſtus ſecundum illud Hebr. 1. Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura vel character ſubſtantiæ eius. Ergo videtur, quod character ſit proprie attribuendus Chriſto.

Art. 1. huius quæſt. *Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ex ſupra dictis patet*) character proprie eſt ſignaculum quoddam, quo aliquid inſignitur, vt ordinatum in aliquem finem: ſicut charactere inſignitur denarius ad vſum commutationum, & milites charactere inſigniuntur, quaſi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primo quidem & principaliter ad fruitionem gloriæ: & ad hoc inſignitur ſignaculo gratiæ, ſecundum illud Ezech. 9. Signa Tau ſuper frontes virorum gementium & dolentium. Et Apocalyp. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quo aduſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum. Secundo autem deputatur quiſque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis, ea quæ pertinent ad cultum Dei, & adhoc proprie deputatur character ſacramentalis. Totus autem ritus Chriſtianæ religionis deriuatur à ſacerdotio Chriſti. Et ideo manifeſtum eſt, quod character ſacramentalis ſpecialiter eſt character Chriſti, cuius ſacerdotio configurantur fideles ſecundum ſacramentales characteres, qui nihil aliud ſunt, quam quædam participationes ſacerdotij Chriſti, ab ipſo Chriſto deriuatæ.*

Ad primum ergo dicendum, quod Apoſtolus ibi loquitur de conſignatione, ſecundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam, quæ Spiritui ſancto attribuitur, in quantum ex amore procedit, quod Deus nobis aliquid gratis largiatur, quod ad rationem gratiæ pertinet. Spiritus autem ſanctus amor eſt, vnde & 1. Corinth. 12. dicitur, Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus.

Ad ſecundum dicendum, quod character ſacramentalis eſt res reſpectu ſacramenti exterioris, & eſt ſacramentum reſpectu vltimi effectus. Et ideo dupliciter poteſt aliquid characteri attribui. Vno modo ſecundum rationem ſacramenti, & hoc modo eſt ſignum inuiſibilis gratiæ, quæ in ſacramento confertur. Alio modo ſecundum propriam rationem characteris, & hoc modo eſt ſignum configuratiuum alicui principali, apud quem reſidet authoritas eius ad quod aliquis deputatur, ſicut milites qui deputantur ad pugnam, inſigniuntur ſigno ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi, qui deputantur ad cultum Chriſtianum, cuius author eſt Chriſtus, characterem accipiunt, quo Chriſto configurantur. Vnde proprie eſt character Chriſti.

Art. 1. huius quæſt. *Ad tertium dicendum, quod charactere diſtinguitur aliquis ab alio, per comparationē ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit, ſicut dictum eſt* de charactere militari, quo in ordine ad pugnā, diſtinguitur miles regis à milite hoſtis. Et ſimiliter character fidelium eſt, quo diſtinguuntur fideles Chriſti à ſeruis diaboli, vel in ordine ad vitam æternam, vel in ordine ad cultum præſentis Eccleſiæ. Quorum primum fit per charitatem & gratiam, vt obiectio procedit, ſecundum autem fit per characterem ſacramentalem. Vnde & character beſtiæ intelligi poteſt per oppoſitum, vel obſtinata malitia, qua aliqui deputantur ad pœnam æternam, vel profeſſio illiciti cultus.*

COMMENTARIVS.

HIc articulus, quod attinet ad quæſtionem in eo propoſitam & reſolutionem eius, non indiget expoſitione: ſupponendum eſt enim, Chriſtum eſſe ſupremum Pontificem ac ducem Chriſtianę religionis, eiuſque authorem & inſtitutorem: de quo late dictum eſt in 3. tomo huius 3. par. Hinc ergo fit, vt omnes, qui ſub hac religione militant, dicantur conſignari ſigno ſeu charactere Chriſti, quia talis character à ſacerdotio Chriſti manat, & nos illi ſpecialiter ſubijcit & configurat. His ergo rationibus dicitur character eſſe Chriſti, vt Dei hominis, quia illi nos conſignat, tanquam membra capiti, vel tanquam milites duci, ac Principi, & tanquam miniſtros ſummo Sacerdoti, ac principaliter operanti. Alijs vero rationibus poteſt etiam dici character Dei & totius Trinitatis, quatenus à tota Trinitate efficitur, & quatenus eſt ſpiritualis quædam perfectio: eſt etiam quædam Dei participatio: nihil igitur de hac denominatione amplius dicendum ſupereſt.

Solum eſt in hoc articulo notanda ſolutio ad 1. in qua D. Tho. explicat verba Pauli ad Epheſ. 4. Nolite cōtriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis, & dicit, intelligēda eſſe de conſignatione per gratiam, per quam homo deputatur ad futuram gloriam: gratia enim (inquit) quæ ex amore diuino procedit, Spiritui ſancto appropriatur. Ex qua expoſitione & ratione eius ſequitur, eodem modo exponenda eſſe ſimilia verba ad Epheſ. 1. In quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſsionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, & vtriuſq; loci expoſitio eſt ſatis probabilis, vt patet ex dictis in commentario art. 1. & ex Chryſoſtomo, qui in hunc modum videtur explicare hanc conſignationem Homil. 2. in ad Epheſ. dicēs, Obſignauit ad hoc, vt ad futuram hęreditatem ſorte adſciſcantur. & infra, Obſignati ſunt & Iſraelitæ, ſed circumciſione, quemadmodum pecudes, obſignati ſumus & nos, ſed Spiritu vtpote filij: quid eſt Spiritu promiſsionis? Videlicet, quod Spiritum iuxta promiſsionem accepimus, & Homil. 14. in illa verba, In quo ſignati eſtis. Hic (inquit) Spiritus nos regalem eſſe gregem oſtendit, hic nos ab omnib. priorib. vitæ actibus cohibuit: hic non eſt paſſus vt coniuncti eſſemus illis, qui iræ Dei ſunt obnoxij. Videtur ergo, per hoc ſignū intelligere gratiam & charitatem, quę diſtinguit inter filios Dei, & filios perditionis: & Theodoretus ad Epheſ. 1. ſic exponit prædicta verba, Sanctiſsimi Spiritus gratiam adepti eſtis, & addit, Illud autē, ſignati eſtis, ſimile eſt dicto prophetico: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, pro eo quod eſt veluti quoddam ſignaculū Spiritus donū accepiſtis: illud autem vocat promiſsionem, quia promittit Dominus ſe miſſurum gratiā Spiritus, & eodē fere modo exponit Theophylactus & Oecumeni. & expreſſa Hieronymus ad Epheſ. 1. Signaculū Dei eſt, vt quomodo primus homo cōditus eſt ad imaginē & ſimilitudinem Dei, ſic in ſecūda regeneratione quicumq; Spiritum ſanctum fuerit conſecutus, ſignetur ab eo, & figuram conditoris accipiat, & ſimilia repetit c. 4. Deniq; hęc eſt frequētior apud cęteros Patres, Amb. Anſelm. Haymo. atq; eundem D. Th. Solū poteſt illi obijci, quia non videtur ratio, cur in art. 1. expoſuerit locū 2. ad Corint. de ſignatione per characterem, hic vero non exponat locū ad Ephe. de eadem ſignatione: nam in vtroq; loco fit mentio Spiritus: & character ēt, quatenus eſt donum gratuitū, poteſt Spiritui ſancto attribui. Dico ergo, quamuis hæc expoſitio vera ſit & ſufficiens, non eſſe tamē reijciendam, quin poſsint hæc teſtimonia exponi de charactere, nam fere omnes dicunt, Paulū ibi loqui de ſignatione ſpirituali, quæ in Baptiſmo accipitur, per quam efficimur grex Chriſti, vt Chryſ. & Theodor. expreſſe

dixerunt: hæc autem conſignatio, quamuis perfecte & conſummate fiat per gratiam, tamen proxime fit per characterem, quo ita conſignamur, vt etiam ablata gratia, ratione illius pertineamus ad gregem Chriſti: & hoc etiam confirmat illa antitheſis circumciſionis, quia illa imprimebat ſignum in corpore: Baptiſmus vero imprimit in anima.

ARTICVLVS IV.

Vtrum character ſit in potentijs animæ, ſicut in ſubiecto.

4. diſt. 4. q. 1. art. 1. cor. & art. 3. q. 3.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod character non ſit in potentiis animæ, ſicut in ſubiecto. Character enim dicitur eſſe diſpoſitio ad gratiam. Sed gratia eſt in eſſentia animæ, ſicut in ſubiecto, vt in ſecunda parte dictum eſt. * Ergo videtur, quod character ſit in eſſentia animæ, non autem in potentiis.*

1. 2. q. 110. art. 4.

2. Præterea, Potentia animæ non videtur eſſe ſubiectum alicuius niſi habitus, vel diſpoſitionis. Sed character (vt dictum eſt) non eſt habitus, vel diſpoſitio, ſed magis potentia, cuius ſubiectum non eſt niſi eſſentia animæ. Ergo videtur, quod character non ſit, ſicut in ſubiecto, in potentia animæ ſed magis in eſſentia ipſius.*

Art. 2. huius quæſt.

3. Præterea, Potentiæ animæ rationalis diſtinguuntur per cognitiuas & appetitiuas. Sed non poteſt dici, quod character ſit tantum in potentia cognitiua, neq; etiam tantum in potentia appetitiua, (quia non ordinatur neque ad cognoſcendum tantum, neq; ad appetendum) ſimiliter etiam non poteſt dici, quod ſit in vtraq; quia idem accidens non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis. Ergo videtur, quod character non ſit in potentia animæ, ſicut in ſubiecto, ſed magis eſſentia.

Art. præced. in argu. ſed contra.

SED contra eſt, quod (ſicut in præmiſſa definitione characteris continetur) character imprimitur animæ rationali ſecundum imaginem. Sed imago Trinitatis in anima attenditur ſecundum potentias. Ergo character in potentiis animæ exiſtit.*

Art. præced.

RESPONDEO dicendum, quod (ſicut dictum eſt) character eſt quoddam ſignaculum, quo anima inſignitur ad ſuſcipiendum, vel aliis tradendum ea quæ ſunt diuini cultus. Diuinus autem cultus in quibuſdam actibus conſiſtit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiæ animæ, ſicut eſſentia ordinatur ad eſſe. Et ideo character non eſt, ſicut in ſubiecto in eſſentia animæ, ſed in eius potentia.*

AD primum ergo dicendum, quod ſubiectum alicui accidenti attribuitur ſecundum rationem eius, ad quod propinquè diſponit, non autem ſecundum rationem eius, ad quod diſponit remote vel indirecte. Character autem directe quidem & propinquè diſponit animam ad ea, quæ ſunt diuini cultus exequenda: & quia hæc idoneè non fiunt ſine auxilio gratiæ (quia vt dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant Deum, in ſpiritu, & veritate adorare oportet) ex cōſequenti diuina largitas recipientibus characterem largitur gratiam, per quam digne impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis eſt attribuendum ſubiectum, ſecundum rationem actuum ad diuinum cultū pertinentium, quam ſecundum rationem gratiæ.

AD ſecundum dicendum, quod eſſentia animæ eſt ſubiectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis eſſentiæ procedit. Talis autem potentia non eſt character, ſed eſt quædam ſpiritualis potentia, ab extrinſeco adueniens. Vnde ſicut eſſentia animæ, per quam eſt naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima ſpiritualiter viuit, ita potentia naturalis animæ perficitur per ſpiritualem potentiam, quæ eſt character. Habitus enim & diſpoſitio pertinent ad potentiam animæ, eo, quod ordinantur ad actus, quorum potentiæ ſunt principia. Et eadem ratione omne, quod ad actum ordinatur, eſt potentiæ tribuendum.

In cor. art.

AD tertium dicendum, quod (ſicut dictum eſt) character ordinatur ad ea, quæ ſunt diuini cultus. Qui quidem eſt quædam fidei proteſtatio per exteriora ſigna. Et ideo oportet, quod character ſit in cognitiua potentia animæ, in qua eſt fides.*

COMMENTARIVS.

IN corpore articuli docet D. Tho. characterem eſſe in potentia animæ, quia ordinatur ad cultum Dei, qui in actib. conſiſtit, ad actus autem potentiæ proxime ordinantur: ergo etiam character erit proxime in potentijs. In ſolutione vero ad 3. explicat D. Tho. hanc potentiam, in qua character reſidet, eſſe intellectum, in quo eſt fides. Sed hæc doctrina D. Thom. magnam continet difficultatem, & ideo in ſequenti diſputatione latius diſcutienda eſt.

DISPVTATIO XI.

De natura, ac neceſſitate characteris.

IN præcedentibus diſputationibus dictum eſt de effectibus gratiæ ſanctificantis, qui ſub aliqua ratione generales ſunt, & communes omnibus ſacramentis: ſequitur, vt dicamus de quodam effectu, qui, licet ſit proprius ſacramentorum nouæ legis, non tamen eſt omnibus communis, qui dicitur character, de quo videndum eſt, an ſit, & quid ſit: & inde facile conſtabit, quas proprietates, effectus, ac vtilitates habeat.

SECTIO I.

Quænam ſacramenta characterem imprimant.

VT ab his, quæ ſunt clariora, incipiamus, primum omnium certum ſit, in ſacramentis legis veteris & naturæ non fuiſſe aliquem ſpiritualem characterem animę impreſſum. Ita docet D. Tho. hic art. 1. ad 3. & cęteri Theologi, & colligitur ex Chryſoſt. in verbis illis nuper citatis ex Homil. 2. in ep. ad Epheſ. Obſignati ſunt & Iſraelitæ, ſed circumciſione, quemadmodum pecudes. Vbi ſentit, illud ſignaculum fuiſſe tantum corporale & non ſpirituale. Ratio vero eſt, quia in illis ſacramentis per ſe nullus ſpiritualis effectus conferebatur per modum operis operati, vt ſupra dictū eſt: &, ſi interdum gratia dabatur, erat ſolum ob neceſſitatem paruulorum, quib. nō erat neceſſarius character, ſicut nec adultis. Præterea ratio ſumi poteſt ex charactere, vt per illū deputantur homines ad cultum Dei. Nam in lege naturæ hic cultus non erat determinatus etiā quoad cæremonias externas, ſed arbitrio hominum determinabatur, & ideo non oportebat aliquo ſpeciali charactere diuinitus infuſo deſignari homines ad huiuſmodi cultū, ſed per fidē vel charitatē ſatis determinabantur. In lege aūt veteri, quamuis cultus eſſet determinatus, quoad externas cæremonias, tamen nullam habebat ſpiritualē virtutē, & ideo non oportebat imprimi characterem ſpiritualem. Nā ad deputandum illum populum ad vſum paſſiuum (vt ſic dicam) ſacramentorum illius legis, ſufficiebat corporalis character circumciſionis, vt Chryſ. dixit. Ad vſum vero actiuum, qui conuenit ſacerdotibus, ſufficiebat externa cōſecratio præter carnalem originem ex Leui, per quam diſtinguebatur tota Leuitica tribus à reliquis. Nam ſicut in illis ſacerdotib. non erat proprie poteſtas ad ſpirituales effectus, ita nec illis fuit neceſſarium ſpirituale ſignaculum. Solus Sco. 4. d. 6. q. 9. inter Scholaſticos docuit, per circumciſionem impreſſum fuiſſe characterem. Gab. ibi q. 2. art. 35. dub. 5. dicit, neutrum probari poſſe. Tamen hoc ipſum ſatis eſſe deberet, vt nemo affirmaret, circumciſionem impreſſiſſe characterem, quia, cū ſit effectus ſupernaturalis, & nulla authoritate, vel ſatis probabili ratione oſtendi poſſit: non eſt pro libito confingendus, præterq̄, quod ratio facta, & authoritas Chryſ. & D. Thom. ſatis contrariam partem perſuadeant.

In ſacramentis veteris legis nullus fuit ſpiritualis character.

Secundo ſtatuendum eſt pro certo, non omnia ſacra-

Sacramenta nouæ legis nõ omnia characterem imprimunt.

ſacramenta nouæ legis imprimere characterem: nã quatuor ex illis, ſc. Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, & Matrimoniũ, characterem non imprimũt. In hoc conueniunt oẽs Theologi. Et colligitur ex Cõcilijs Trid. & Flor. Quia licet expreſſe non negẽt, hæc quatuor ſacramenta imprimere characterem, tamẽ, dum de trib. alijs affirmãt, de alijs tacite negant: maxime, quia dicunt inde habere alia ſacramenta, vt iterari non poſsint. Vnde ſumitur à poſteriori ratio. Nam hæc quatuor ſacramenta iterabilia ſunt: ergo non imprimunt characterem. Præterea, cum character ſit res ſupernaturalis, & valde occulta nobis, vbi non cogit ſufficiens authoritas aut euidens neceſsitas, ponendus non eſt. Quod autem hæc quatuor ſacramenta characterem imprimant, nulla authoritas docet: neceſsitas nulla eſt. Quia per ea non deputantur homines ſpecialiter ad cultum Dei, ſed tantum ſunt ipſa quidam ſpecialis actus diuini cultus, ordinati ad ſpeciales effectus, vt Pœnitentia ad remiſsionem actualium peccatorum. Euchariſtia ad nutritionem charitatis, quæ hoc etiam habet ſpeciale, ꝙ non ſolum non ordinatur ad alia ſacramenta, verum potius cætera ad ipſam, vt ad finem referuntur. Similiter Extrema vnctio inſtituta eſt ad iuuãdum & purificandum hominem (vt ſic dicam) in mortis periculo conſtitutum. Vnde ordine executionis dici põt vltimum ſacramentorum omnium. Matrimonium deniq; ordinatur ad iuuandos homines in oneribus matrimonij. Vnde nõ charactere indiget, ſed gratia, & auxilio.

1. Obiectio.

Obijci vero poteſt, quia inter congruẽtias ſeu vtilitates characteris, quas Theologi afferunt, vna eſt, quia congruum eſt, vt ſacramenta à nullo recipiantur, quin habeãt in illo aliquem effectum, etiam ſi ipſe obicem ponat: ergo oportet, vt omnia afficiãt characterem, quia, cum non conferant gratiam homini ponenti obicem, ſi nec characterem imprimerent, nullum effectum in eo haberent.

Secunda.

Altera coniectura eſt, quia oportet, vt diſponant ſubiectum ad recipiendum formam perfectam, qualis eſt gratia. Hęc autem duplex congruentia in prædictis quatuor ſacramentis locum habet. Propter hanc rationem quidam Theologi antiqui dixerunt hæc ſacramenta, quamuis characterem non imprimant, efficere tamẽ ornatum quendam, qui eſt diſpoſitio ad gratiam.

Reſponſio.

Sed hęc ſententia in ſuperioribus reiecta eſt, quia nullum habet fundamentum, neq; in ſcriptura, nec in Patribus, nec explicari poteſt, quæ ſit neceſsitas, vel ratio, aut finis fingendi huiuſmodi ornatum. Nec illæ congruentiæ veræ ſunt. Nulla enim eſt neceſsitas, quod omnia ſacramenta conferant aliquid homini etiam ficto. Nec gratia indiget alia diſpoſitione pręter eam, quæ in actibus hominis cõſiſtit, nec propter has cauſas ponitur character, vt iam dicemus.

Quæſtio ergo ſupereſt de alijs tribus ſacramentis: hæretici enim negant etiam per illa ſacramenta imprimi characterẽ, ita tenuit Vvitcleph. vt refert Vvalden. tom. 2. de ſacram. c. 10. 109. & idem docent oẽs hæretici huius temporis. Luther. Calu. & alij. Scholaſtici vero quidam verbis admittunt characterem, re tamen negant, vt de Dur. videbimus ſect. ſequẽti. Alij dubitare videntur, vt Scot. & Gab. ſupra citati, quia vix inueniũt firmum fundamentum ad ponẽdum characterem. Alij denique murmurant eſſe rem nouam, vt Caiet. hic.

Quæ ſacramenta characterem imprimant.

Dicendum vero eſt. Hæc tria ſacramenta Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem imprimere in anima characterem. Eſt de fide definita ſub his terminis in Concil. Trident. ſeſsio. 7. can. 9. de ſacramen. in genere, & in Concil. Florent. in decreto Eugenij. & de Baptiſmo idem docuit Innocen. 3. in capite Maiores, de Baptiſmo. Et habetur etiam ex illo generali dogmate, Eccleſiam Romanam veram, & infallibilem doctrinam de ſacramentis profiteri, vt traditur in c. Ad abolendam, de hæreticis, & in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 3. de Baptiſmo. Sed Eccleſia Romana vniuerſa conſpirat in hac veritate, quod prædicta ſacramenta imprimunt characterem: ergo eſt certa de fide, & credendum eſt, manaſſe ab apoſtolica traditione, per quam Romana Eccleſia in fide edocta eſt. Non enim definit Eccleſia res nouas per nouas reuelationes, ſed quæ in ſcripturis, vel Apoſtolicis traditionibus continentur. Poteſt autem hęc veritas probari ex illis ſcripturæ locis 2. ad Cor. 1. ad Epheſ. 1. & 4. quę in commentar. ar. 1. & 3. explicata reliquimus. Nam licet per ſe non cogant, tamen ſuppoſita traditione Eccleſiæ, & veritate characteris, veriſimile eſt, Paulũ vſum fuiſſe verbo ſignandi propter characterem, & in locis ad Epheſ. videtur ſpecialiter loqui de charactere Baptiſmi, vt vidimus. In loco vero ad Corint. videtur ſpecialiter loqui de ſacramẽto Confirmationis, vt patet ex omnib. illis verbis: Confirmauit nos Deus, vnxit, ſignauit & dedit pignus Spiritus in cordib. noſtris. Atq; ita exponit Ambr. libr. de his qui initiantur, c. 7. in fine, & aliqui ex expoſitoribus. De charactere vero Ordinis nullũ inuenio ſcripturæ locum, in quo ſatis inſinuetur, nam illud 1. ad Tim. 4. Noli negligere gratiã, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per ꝓphetiã, per impoſitionẽ manus Presbyterij, & 2. ad Tim. 1. Vt reſuſcites gratiã, quæ eſt in te per impoſitionẽ manuum mearum. Hæc (inquam) loca ſufficiẽter intelligũtur de gratia gratũ faciente.

Secundo probari poteſt hæc veritas ex modo loquendi Sanct. Patrum. Nam in primis ſæpe vocant Baptiſmum, ſignaculum, & ſigillum, quia hominem conſignat & quaſi ſigillat per characterem: ſic loquitur Baſil. lib. de Spiritu ſancto, cap. 12. vbi dicit, quod Baptiſma conſignat pactum noſtrum. Et Homil. 13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum: agens de non baptizatis.

De Baptiſmo

Charactere (inquit) ſacro carentibus, os aciemq; intẽtat, ſcilicet diuinus gladius, & infra. Niſi characterem in te agnoſcat Angelus, quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit, quomodo (inquam) dices, Dei ſum, ſigna non oſtendens? An ignoras, quemadmodũ ſignatas domos in Ægypto exterminator præterijt? thesauris non obſignatus furib. facile patebit. Quis itẽ abſq; nota inſidijs protinus eſt obnoxia. & Nazian. Orat. 40. in ſanctũ Baptiſma dicit, Baptiſmũ eſſe lauacrũ, quia abluit, ſigillũ vero, quia eſt ſignificatio & conſeruatio dominationis, & Cyril. Hieroſ. in priuatione Catecheſ. vocat Baptiſmũ, Veſtimentũ candidum, & ſignaculũ ſanctum, & indelebile. Vtrumq; aũt cauſaliter eſt intelligendũ. Quia & confert indumentũ gratię & ſignaculũ characteris. Vnde Catecheſ. 3. in principio ſic loquitur ad Catechumenos: Spiritus ſanctus obſignabit animas veſtras, deligẽdi eſtis in militiam magno regi, itaq; parate vos, & inſtructi eſtote: & Catech. 4. c. de Spiritu ſancto, Spiritus ſanctus (inquit) tẽpore Baptiſmi animã tuã obſignat, & Catech. 16. nõ longe à fine loquẽs de Spiritu ſancto. Hic (ait) ad hodiernã vſq; diẽ obſignat animas in Baptiſmo. Sic ẽt Epiph. hæreſ. 8. poſt med. & hæreſ. 20. circa fi. dicit Baptiſmũ circũcidere nos à peccatis, & cõſignare nos in nomẽ Dei. Damaſ. li. 4. c. 10. Per Baptiſmũ (inquit) regeneratio, ſignaculũ, præſidiũ, & illuminatio nobis efficitur. Præterea ex Latinis, Aug. multis in locis charactere nominat, Epiſt. 23. poſt med. & 50. circa fi. inqt. Non facio iniuriã characteri imperatoris, cũ errorẽ corrigo deſertoris. Idẽ li. 2. cõtra liter. Peti. c. 13. comparat characterẽ cũ militari ſigno. Idẽ in eodem li. c. vlt. & li. 1. cõtra Creſcon. c. 3. & li. 2. contra Gaud. c. 4. vbi vocat regiũ characterẽ, lib. 6. de Baptiſ. c. 1. vocat Dominicũ characterem, tract. 5. & 6. in Io. Si baptizatus (inquit) charitatẽ non habet, characterẽ quidẽ impoſitum habet, ſed deſertor vagatur.

De Ordine

Præterea dict. lib. 2. contra lit. Petil. c. 13. & in ſer. de Geſtis cum Emerit. præter characterẽ Baptiſmi facit mentionẽ characteris Ordinis: & hac ratione lib. de bono coniugali. c. 24. dicit, ſacramentũ Ordinationis manere, ẽt, ſi quis ob culpã ab officio remoueatur. Optima ẽt

ſunt de hoc charactere verba Greg.Nyſſ.lib.de Bapt. non longe à principio, Sacerdos poſt conſecrationẽ, quod ad externam ſpeciem attinet, idem eſt, qui antea, inuiſibili tamen quadam vi ac gratia inuiſibilem animam transformatam gerit in melius. Denique de charactere Confirmationis afferri poteſt Cypr. in ſer. de ablutione ped. vbi confirmationem æquiparat Baptiſmo, in hoc, quod eſt ſacramentum æque initerabile, ratum, ac firmum. Sic etiam Aug.lib.2.contra lit.Petil.c.104.dicit, Sacramentum Chriſmatis ſemel datum permanere etiam in peſſimis: quod neceſſe eſt intelligi ratione alicuiꝰ effectus, alioqui etiam ſacramentum Extremæ vnctionis ſemel datum poteſt dici manere etiam in peſſimis. Præterea Hier. circa illa verba 2.ad Cor.1. Qui vnxit nos Deus (ait) Spiritu ſancto, vel Chriſmate. Et qui ſignauit nos illud (inquit) ſignatus, quod aliquid intrinſecus continet pretioſum. Cyril. deniq; Hieroſol. cum in d. Catecheſ.3. dicit, Spiritus ſanctus obſignabit animas veſtras, deligendi eſtis in militiam magno regi, in priori particula videtur intelligere characterem Baptiſmi, in poſteriori vero ſacramentum Confirmationis. Quoniã vero hęc omnia teſtimonia non videntur cogere, ideo Scot.d.q.9.dicit facile exponi poſſe, ipſummet ſacramentum Baptiſmi, v.g. eſſe characterem, & ideo concludit, ſola Eccleſiæ authoritate nos cogi ad ponendum characterem. Sed quamuis verum ſit, Eccleſiæ authoritatem habere præcipuas partes in hoc negotio, tamen ea ſuppoſita intelligimus, mentem Sanctorum fuiſſe in eadem ſignificatione de charactere loqui, & ſine dubio multa ex dictis Sanctorum meliꝰ prædicto modo intelliguntur.

De Confirmatione.

Tertio ratio huius veritatis à priori eſt inſtitutio & voluntas Chriſti qui potuit hanc vim tribuere his ſacramentis: Congruentia vero, ſeu moralis neceſſitas, ſola illa adduci poteſt, quam D.Tho.art.1. expoſuit, quæ ſigillatim his trib. ſacramentis in hunc modum applicanda eſt. Primo enim per Baptiſmum ita deputatur homo, & cõſecratur ad cultum Dei, vt fiat membrum Eccleſiæ Chriſti: & diſtinguatur ab illis, quo nullo modo ſunt Chriſto coniuncti, ergo oportet aliquo ſpeciali ſigno Chriſti conſignari, & hunc vocamus characterem. Dices, ſufficere fidem per Baptiſmum infuſam, nam illa etiam dici poteſt ſignum cõſignans Chriſti membrum, & diſtinguens ab infidelib. ſic enim Pſ.4.dicit: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Vnde Amb.lib.de his, qui initiãtur, c.7.tractans illud Cant.8. Pone me, vt ſignaculũ in corde tuo, vt ſignaculum (inquit) quo ſi des tua pleno fulgeat ſacramento, & clarius Dionyſ. de Eccleſ. Hierar.c.2.par.3.dicit, Accedenti ad Baptiſmum Deũ lumen ſuum perinde atque ſignum aliquod tradere, ſanctum efficiendo, & ſanctorũ participẽ. Reſpondetur tamẽ, fidem non poſſe habere perfectam rationẽ huiuſmodi ſigni: tum, quia interdum baptizatus nõ accipit fidem, & tamen manet ſigillatus ſigno Chriſti, tum etiam, quia licet prius fidem accipiat, & poſtea amittat, ſignum tamen Chriſti retinet: tum deniq;, quia character baptiſmalis non eſt qualecunque ſignum, ſed quo fit homo capax aliorum ſacramentorum: Chriſti fides autem non eſt huiuſmodi ſignũ, Catechumenus enim fidem habet, & tamen, nondum eſt capax ſacramentorum Chriſti, donec baptizatus ſit. Propter quod Concil. Floren. vocat baptiſmum, ianuam ſacramentorum, nemo enim poteſt Confirmari, niſi prius fidem in Baptiſmo ſit profeſſus. Quomodo enim deſignabitur miles Chriſti, qui nondum eſt Chriſto conſignatus per Baptiſmum? vt ait Clemens Papa in Epiſt.4.poſt medium. Et eadem eſt ratio de ſacramento Ordinis. Vt cõſtat ex c.ſiquis, & c.veniens, de presbytero non baptizato, quia non eſt aptus, vt conſignetur in principale membrum & paſtorem Eccleſiæ, qui nondum eſt in membrum Eccleſiæ deſignatus. Et ſimile eſt de Euchariſtia. Non enim aptus eſt, vt nutriatur, qui nondum eſt genitus. Quod ſignificatum fuit, vt ſcribit Baſil. Homil. 13.in Iſraelitico populo, qui neque aquam de petra bibere, nec cœleſtem panem manducare valuit, donec mare pertranſijt. Sic ẽt, inquit. Nec tibi aliquis veram potionem, niſi vere baptizato præbebit: quõ enim tu viuentem comedes panem, niſi ſumpto priꝰ hoc ſacramẽto? Atq; hæc ratio facile eadẽ proportione procedit in charactere Ordinis: nam per illum ſingulari modo deputatur homo in cultum Dei, & diſtinguitur à cæteris Eccleſiæ membris tanquam proprius miniſter Chriſti participãs ſpeciali modo ſacerdotium eius: & poteſtatem accipiens ad ſacramenta diuina miniſtranda ex officio: ergo valde conueniẽs, eſt, vt ſpeciali quadam nota ac ſigno conſecretur, qui ſic ordinatur. De Confirmatione vero non videtur æque procedere hæc ratio: quia per illam non videtur dari poteſtas ad recipiendum vel dandum aliquid, ſicut in prędictis duobus ſacramentis. Nihilominus dicendum eſt characterem Confirmationis dari, tanquam ſignum militare, nam in ſacramento Confirmationis cõſtituitur homo, veluti Chriſti miles ex officio deſtinatus ad profitendã publice Chriſti fidem, & pugnãdum pro illa: & ideo ſpeciali Chriſti charactere inſignitur: legatur Sco.in 4.d.6.qu.10. ſed reſtant duo dubia: vbi totam hanc rationem, & ſufficientiam triplicis characteris egregie declarat. Accedit, quod propter hanc cauſam hoc ſacramentũ iterari non poteſt, ſicut neq; Baptiſmus, neq; Ordo, quod eſt ſignum characteris impreſſi: nam hinc habent hæc ſacramenta, quod iterari non poſſint, vt Conc.Trid.expreſſe dixit. Neq; obſtat, quod Gabr. & alij Scholaſtici obijciunt, quod diuina inſtitutio poſſet eſſe ſufficiens ſine charactere, vt hæc ſacramenta iterari non poſſint, ſicut conſecratio Eccleſiæ vel calicis iterari non poteſt, quamuis nullam qualitatem intrinſecam imprimat. Hæc enim ratio ſolum oſtendit, characterem non fuiſſe neceſſarium de potentia abſoluta ad hunc effectum, quod nos fatemur. Fieri enim poſſent omnia ſupra dicta per extrinſecam denominationem, & moralem habitudinem vel deputationem. Tamen non eſt dubium, quin perfectiori modo fiant per internum Spirituale ſignum, quod & ad ornamentum animæ, & ad perfectam conſecrationem conferre poteſt. Hanc ergo perfectionem voluit Chriſtus ſuis cultoribus conferre.

Sed dubitabit aliquis, an hæc tria ſacramenta principalius ſint inſtituta propter hunc effectum characteris, vel propter effectum gratiæ: nam D.Thom. hic art.4.ad 1.indicat, primario eſſe propter characterẽ, qui directe ordinatur ad ea exequenda, quæ ſunt diuini cultus. Et quia hęc (inquit) idoneè non fiunt ſine auxilio gratiæ, ex conſequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam digne impleant ea, ad quæ deputantur. Verùm D. Thom. eo loco non loquitur de ſacramento: ſed de charactere, & ſolum docet, characterem non eſſe diſpoſitionem ad gratiam, ſed eſſe facultatem operandi, cui adiungitur gratia, vt operatio conuenienter fiat. Vnde Soto diſt.1.q.4.art.4.generaliter dicit, omnia ſacramenta principalius ordinari ad dandam gratiam, quam characterem, quia principalius inſtituta ſunt, vt medicinæ peccatorum, Quod faciũt infundendo gratiam. Quamquam in his ſacramentis, quæ characterem imprimunt, ex conſequenti ordinetur gratia per diuinam prouidentiam ad bonum vſum ipſius characteris. Vnde vlterius addit, ea ſacramenta, quæ characterem imprimunt, ſi ſubiectũ non ponat obicem, prius natura dare gratiam, quam characterem: quia character conſequitur fidem: eſt enim ſignum ſanctę communionis fidei: fides autem per ſe loquendo conſequitur gratiam, ad quam cõparatur, vt potentia ad eſſentialem: licet ex accidenti contingat dari fidem mortuam ſine gratia. Mihi tamen ſub diſtinctione videtur dicendum: in primis, Baptiſmum principaliꝰ eſſe inſtitutum propter gratam

tiam gratum facientem, ſcilicet ad ſpiritualem regenerationem, & remiſsionem peccati originalis: conſequenter vero illi datum eſſe, vt ſit ianua ad ingrediendum Chriſti Eccleſiam, & participanda alia eius ſacramenta. Et propterea datam eſſe illi virtutem ad imprimẽdum characterem. Atq; ſimili ratione Confirmatio, quæ eſt veluti complementum Baptiſmi, inſtituta primario eſt ad conferẽdam plenitudinem Spiritus ſancti, & abundantiora auxilia, quibus homo conſtantior fiat ad confitendam fidem, conſequẽter vero datum eſt illi, vt characterem imprimat quo milites Chriſti deſignantur. At vero in ſacramento Ordinis è conuerſo dicendum videtur: per ſe primo eſſe inſtitutum ad dandum ſpiritualem poteſtatem ordinis, quæ datur per impreſsionem characteris, gratiam vero dari in illo ſacramento ad digne exercendos actus illius poteſtatis. Nam licet gratia ſecundũ ſe perfectior ſit, tamen in hoc ſacramento datur propter officium ſeu miniſterium ſacerdotale. Neq; eſt generaliter verum, quod Soto dicit, ſacramenta eſſe inſtituta, vt ſint medicinæ peccatorũ, ſi ſermo ſit de effectu, ad quem proxime inſtituitur vnumquodq; ſacramentum: quod apertius, quam in alijs, conſtat in ſacramento Ordinis: proxime enim, non ordinatur ad remittenda peccata eorum quib. confertur: ſed ad conſtituendos illos miniſtros ſacramentorum: & quia per hos miniſtros remittũtur peccata, ideo mediate & remote ordinatur hoc ſacramentum ad medicinam peccatorũ. Igitur proximus finis & effectus eius non eſt dare gratiam remittentem peccata, ſed propriam formam conſtituentem ſacerdotẽ, vel miniſtrũ diuini cultus, qui eſt character, cui coniungitur gratia propter bonum vſum eius: Vnde quod Soto ait, in his ſacramẽtis per ius natura dari gratiam, quam characterem, mihi non probatur: quia phyſice nullus eſt ordo cauſalitatis inter has duas qualitates. Nulla enim ratione aut fundamento fingi poteſt, quãdoquidem ex natura ſua vna ab altera nullo modo pendet. Manet enim character ſine gratia, & gratia optimo & connaturali modo eſſe põt, ſine charactere. Loquendo autem moraliter, prius natura datur character, quam gratia ſacramẽtalis, quia talis gratia characterem requirit, & non è contrario. Nemini enim datur gratia per hæc ſacramenta, cui non detur character: multis autem datur character, quibus non datur gratia. Idem inductione explicari poteſt: quia cum in ſacramento Ordinis gratia ſacramentalis detur ad bonum vſum actiuum diuini cultus, talis gratia ſupponit poteſtatem & facultatem ad efficiendos actus huiuſmodi cultus. Et ſimilis ratio fieri poteſt de Confirmatione: prius eſt enim, aliquem conſignari in militem, quam illi dari auxilia, & arma ad militandum neceſſaria. Et ideo licet ordine intentionis (vt ſic dicam) prior ſit in hoc ſacramento gratia, quam character: tamen ordine executionis prior natura eſt impreſsio characteris, quam collatio gratiæ. Atque eodem modo philoſophari poſſumus in Baptiſmo. In quo eſt ſpecialis ratio, quia eſt ianua ad ſacramenta. Et ideo ſicut character eius eſt potentia ad alia ſacramenta, ita etiam eſt veluti potentia ad gratiam ſacramentalem ipſiuſmet Baptiſmi: & ita eſt quodammodo prior. Tandem eodem modo philoſophandum eſt de fide & charactere. In nullo enim genere cauſę character conſequitur fidem. Eſt enim omnino independens ab illa: nam ſine illa conſeruari, & imprimi poteſt. Vt vero vtrũque fieri poteſt per ſacramentum, moraliter prius natura fit character propter eaſdem rationes, quas de gratia fecimus. Neque obſtat definitio characteris, tum, quia non eſt adeo recepta, tum maxime, quia ex illa ſolum colligitur: fidei profeſsionem, & ſignificationem ordine intentionis eſſe priorem charactere, qui in hunc finem datur, non vero, quod in executione & effectione ordine naturæ præcedat fides, & ex illa conſequatur character.

SECTIO II.

Vtrum character ſit qualitas ſupernaturalis ab anima & potentiis eius diſtincta.

VAriæ ſunt Theologorum opiniones. Prima eſt Durand. in 4. d. 4. q. 1. qui ſentit, characterem ſolum eſſe relationem rationis, ſeu denominationem extrinſecam, per quam ex inſtitutione diuina deputatur aliquis ad ſacras actiones. Fundamentum eius eſt, quia hoc ſufficit ad quemcunque finem characteris, & facile intelligitur abſque obſcuritate: alia vero omnia ſunt obſcuriſsima, & difficiliora reddunt myſteria fidei. Hæc vero ſententia Durandi potuit fortaſſe ſuo tempore ſine hæreſi ſuſtineri, quamquam non ſine temeritate, cum non ſolum eſſet contra cæteros Theologos, ſed etiam contra Innoc. 3. in c. Maiores, de Baptiſ. vbi ita concludit. Tunc characterem ſacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obſiſtẽtem. Nũc vero nõ põt hæc opinio ab errore in fide vindicari propter definitiones Conc. Flor. & Trid. quæ docent, characterem eſſe ſpirituale ſignum animæ impreſſum. Quę non poſſunt vllo modo conuenire relationi rationis, aut denominationis extrinſecæ: quia hæc nec ſunt aliquid ſpirituale, neq; animæ inhærent, nec imprimũtur, nam hoc aperte ſignificat actionem reale, quam Innoc. vocauit ſacramentalem operationem. Dicendum ergo eſt ſine dubio characterem eſſe rem aliquã vere ac realiter exiſtentem, & intrinſece in anima inhærentem. Quod confirmatur contra Durand. quia alias non magis imprimeret characterem, ſacramentum Ordinis in lege noua quam ſacerdotalis conſecratio in lege veteri, quia etiam ibi fiebat deputatio extrinſeca, & conſequenter ſignificatio aliqua: & relatio rationis. Et ſimili ratione non magis imprimeretur character homini cum ordinatur, quam calici cum conſecratur: quæ omnia, & ſimilia quæ facile inferri poſſunt, manifeſte pugnant cum doctrina Catholica in præcedenti ſectione tractata. Denique hæc Durand. ſententia nihil in re differt à ſententia hęreticorum, quam Concilia voluerunt directe damnare. Fundamentum vero Durand. valde friuolum eſt, quia non ſemper quæ videntur nobis clariora, ſunt veriora, præſertim in rebus fidei: ſed quę ſunt magis conſentanea Eccleſiaſticæ doctrinæ, & traditioni: eo vel maxime, quod in hac doctrina de charactere non eſt tanta obſcuritas aut difficultas. Quis enim dubitet potuiſſe Deum hoc reale ac ſpirituale ſignum animæ imprimere? aut cur difficile creditu eſt, id feciſſe non propter neceſsitatem ſimpliciter, ſed propter maiorem perfectionem.

Secunda ergo opinio eſt, characterem quidem eſſe aliquid reale, non tamen abſolutum quid, ſed ſolum relationem. In hanc opinionem inclinat Scotus in 4. d. 6. qu. 10. Fundamentum eſſe poteſt, quia cum character ſolum ſit quoddam ſignum, vt Concilia dicunt, conſtituitur in genere relationis, ergo & in ſpecie relationis. Nam genus relatiuum non poteſt contrahi per differentiam abſolutam. Deinde hæc ratio relatiua ſufficit ad illa omnia, ad quæ ponitur character: & hac occaſione late ibi digreditur Scotus, vt probet dari relationes reales extrinſecus aduenientes, quæ per ſe primo fieri poſsint per actionẽ agentis. Hæc vero ſententia Scoti mihi non probatur. Cenſeo enim characterem non poſſe eſſe relationem realem. Primo, quia eſt terminus proprie actionis realis, quæ per ſe primo ad talem terminum tendit: non enim conſequitur character poſitionem fundamenti, vel termini, vt patet: pręcipue, quia poteſt ſolus imprimi per ſacramentum ſine gratia vel alia qualitate: ſed nulla relatio realis poteſt eſſe huiuſmodi naturæ, vt per ſe primo fiat per actionem, vt late probat Caiet. hic contra Sco. & Capreolus in 4. d. 4. q. 1. art. 3. ad argumenta contra primam concluſionem, ſed id prætermitto, quia philoſophicũ eſt. Secundo, illa relatio nullum poſſet habere fundamentum: *Characterẽ non eſſe relationem probatur primo.*

tum:ſed ſine fundamento intelligi non poteſt: ergo. Maior conſtat,quia nec gratia, nec fides,nec quid aliud animæ infuſum poteſt eſſe talis relationis fundamentum. Quia ablatis omnibus illis,poteſt manere character: nec vero ſola anima, alioqui poſito aliquo termino reſultaret ex ipſa anima talis relatio: eſſet ergo intrinſeca, & connaturalis illi,ſuppoſita exiſtentia talis termini. Reſpondet Scotus, hanc relationem fundari in ſola anima, non tamen reſultare ex illa,quia non eſt intrinſecus,ſed extrinſecus adueniens. Sed,vt alibi latius dixi, hæc eſt petitio principij. Pugnat enim cum natura Relationis,vt ſuppoſito fundamēto & termino,non reſultet, ſed extrinſecus adueniat. Et deinde, hoc in re nihil aliud eſt, quam dicere, hāc relationem nullum habere fundamentum, ꝙ conſequatur: ſed tantum ſubiectum,in quo recipiatur. Tertio,ſi character eſt relatio, inquiro in primis,qualis relatio ſit. Dicetur fortaſſe eſſe relationē ſigni. Sed contra, quaſi eſſet relatio ſigni realis,oporteret eſſe ſignum naturale,& non ad placitū: nam ſigna ad placitum ſignificant tantum ex impoſitione,atq; adeo per denominationem extrinſecam: vnde non pōt eſſe relatio realis,ſed rationis,vt ſupra dictum eſt de ſacramentis:relatio aūt ſigni naturalis ſemper fundatur, aut in ratione effectus ſeu cauſæ, quomodo fumus ſignificat ignem: aut in aliqua naturali vnitate, ſeu ſimilitudine. Vnde hæc relatio ſigni naturalis,ſiue ſit diſtincta à relatione effectus, ſiue non, ſemper tamen ſupponit naturam aliquam ſeu Entitatem factam, dependentem,ſeu habentem connexionem aut vnitatem cum alia, quam ſignificat. Quæ Entitas ſemper eſt abſoluta fundans in ſe relationem. Rurſus inquiro ad quem dicat habitudinem hæc relatio,quæ eſt character. Aut enim reſpicit Deum, tāquam terminum:& hoc non:quia explicari non pōt,ſub qua ratione illum reſpiciat: non enim ſub ratione cauſæ, quia hæc relatio communis eſt omni effectui diuino:oportet autem hic explicare aliquam rationem relationis. Vel ſub ratione ſimilitudinis per aliquam participationem diuinæ perfectionis:& hoc non: quia talis relatio ſupponit naturam aliquam & vnitatem, in qua fundetur:alioquin dici poſſet, gratiam etiam eſſe quandam relationem, quia eſt participatio quædam diuinæ naturæ, & poteſt ad illam referri iuxta hanc ſententiam aliqua relatione ſimilitudinis. Aut hæc relatio characteris dicit habitudinem ad Chriſtum,vt ad terminum,& redeunt eadem argumenta. Quia non poteſt intelligi, niſi per modum alicuius effectus aut ſimilitudinis, ſeu conformitatis cum Chriſto: huiuſmodi autem relatio maxime requirit formam abſolutam, in qua fundetur:nam ſi anima prius non habebat perfectionem aliquam,ratione cuius eſſet conformis Chriſto, quomodo poteſt intelligi, vt manens immutata in omnibus abſolutis,& ſine additione alicuius perfectionis,recipiat realem relationē ſimilitudinis? Aut deniq; hæc relatio reſpicit,vt terminum futuros act⁹ diuini cultus,vt v.g. ſacramenta recipienda,vel conferenda. Et tunc vlterius interrogo, quomodo illa reſpiciat:aut enim per modum potentiæ realis:& ita non erit relatio,ſed qualitas:aut per modum ſigni,& redeunt argumenta facta. Ac præterea, illa non erit relatio realis,ſed rationis, cum non reſpiciat terminum realem exiſtentem,neque ab illo pendeat. Quin potius intelligi non poteſt, quid ex natura rei ſignificet hoc ſignum. Neque enim ſignificat, futura eſſe talia ſacramenta, vt per ſe conſtat. Quia fieri poteſt, vt nunquam ſint. Nec ſignificat, hunc hominem eſſe capacem ſacramentorum. Quia ſicut ſacramenta pēdent ex inſtitutione, ita etiam, quod homo affectus tali Entitate ſit capax illorum & non alio modo, pēdet ex inſtitutione, & non ex ſola rei natura. Igitur ſignificatio characteris non ſolum ex natura rei, ſed ex impoſitione: ergo non poteſt tota realis eſſentia huius Entitatis in hac relatione ſigni conſiſtere: nullo ergo modo intelligi poteſt, quod character ſit pura relatio realis.

Ad fundamentum ergo Scoti reſpondetur, vocem ſigni, dupliciter accipi poſſe: Primo, pro ipſa relatione ſigni: Secundo, pro forma vel figura, quæ alicui imprimitur, vt ex impoſitione ſignificet: quomodo in circumciſione cicatrix illa, quam imprimebat, dicitur ſignum & ſigillum,& aliæ ſimplices figuræ, ſigna vocantur:licet in ſe ſint res abſolutæ. Ad hunc ergo modum dicunt Concilia characterem eſſe ſignum: quia eſt forma realis animæ impreſſa, qua conſignatur intrinſece, ac deputatur ad aliquos actus diuini cultus, quæ forma ex diuina impoſitione habet, vt ſignificet eum,cui imprimitur, eſſe aptum ad recipiendum,vel efficiendum huiuſmodi actus. Quæ impoſitio non poteſt intelligi fundata in aliqua re permanente in anima,niſi prꝫintelligatur aliqua forma abſoluta illi impreſſa:& ideo negatur ſolam relationē ſufficere ad omnia ꝓpter quæ ponitur character. *Ad fundamentum Scoti.*

Tertia ſententia eſt, characterem eſſe aliquid abſolutum, non tamen eſſe rem ab anima & potentijs eius realiter diſtinctam,ſed fortaſſe aliquem modum eius, Soto in 4.d.1.q.4.art.2. dicit, hanc ſententiam eſſe valde probabilem,dummodo non negetur,characterem imprimi animæ, & formaliter ab illis diſtingui, atque ideo in genere qualitatis conſtitui: & fundamentum eſt, quia hæc diſtinctio ſufficit ad omnia ſaluanda,quæ de charactere dicuntur. Sed hæc ſententia mihi etiam non probatur,ſed dicendū exiſtimo, characterem eſſe rem diſtinctam realiter ab anima,& potentijs eius,illique imprimi, non,vt modum habentem eandem realem Entitatem cum anima, ſed vt nouam formam omnino realiter diſtinctam. Primo quidem, quia intelligi non poteſt quis modus huius naturꝫ poſſit in anima fieri:aut qua ratione immutari poſſit hoc modo, & conſignari anima ſine additione nouæ qualitatis,& realitatis. Præſertim,cum manifeſtum ſit, hanc impreſſionem characteris, non conſiſtere in mutatione aliqua locali, neque in habitudine,aut relatione, vt eſt oſtenſum. Secundo,quia character eſt ſupernaturalis forma,& accidentalis, quæ in anima ſit per propriam actionē dinam:ergo eſt noua forma realiter ab anima diſtincta. Non enim efficaciori ratione concludi poteſt, gratiam, vel charitatem eſſe res diſtinctas ab anima, & potentijs eius. Quia etiam character eſt res abſoluta,& non eſt vnio ad aliam rem,neque aliquid huiuſmodi. Tertio tandem,quia poſita huiuſmodi forma, & diſtinctione eius ab anima facillime & propriiſsime intelligūtur omnia,quæ de charactere ſcribuntur à Sanctis,& Conciliis. Et de hac diſtinctione affirmanda nulla eſt ſpecialis difficultas, neque eſt ſuperfluum,quod animæ imprimatur huiuſmodi Entitas:ſed ad perfectionem, & decorem eius pertinet, vt ſupra dictum eſt:non eſt ergo, cur hoc in dubium reuocetur,atque ita tandem Soto in hanc deſcendit ſententiam. *Sententia.*

Ex dictis ergo omnibus concluditur characterem eſſe qualitatem ſupernaturalem realiter ab anima diſtinctam,eique diuinitus infuſam. Hoc ſufficienter patet ex dictis à ſufficienti partium diuiſione, quia eſt res ſupernaturalis animæ infuſa,& non eſt relatio, vt oſtenſum eſt,& non eſt ſubſtantia: neque aliquod ex cæteris Prædicamentis: ſupereſt ergo,vt ſit qualitas,vt in commentario art.2. declarauimus: Inquirendum ergo reſtat,quæ qualitas ſit. *Character eſt qualitas ſupernaturalis realiter ab anima diſtincta.*

SECTIO III.

In qua ſpecie qualitatis ſit character.

PRima ſententia eſt proprie & directe in nulla eſſe,ſed ſolum reductiue. Ita ſentit D. Thom. hic ar. 2.& probabile iudicat Richar. in 4.d.5.art.2. q.1.ad 3.diuerſo tamen modo. D. Thom. enim fundatur in hoc, quod character eſt per modum potentiæ, ſeu vir- *Prima ſententia negat characterem eſſe in aliqua ſpecie qualitatis directe.*

virtutis inſtrumentalis, quam ipſe dicit non poni per ſe ſub genere, ſed reductiue tantum. Richard. vero fundatur in hoc, quod qualitates ſupernaturales non conueniunt in genere aut prædicamento cum qualitatibus naturalibus: atque ita de gratia & alijs habitibus infuſis negat directe conſtitui in aliqua ſpecie qualitatis: ſed reduci ad illam, vel potius per ſe conſtituere ſuum genus illi ſimile: atque eodem modo dicit, characterem directe, tantum conſtitui ſub genere ſupernaturalis qualitatis, & per quandam proportionem vel ſimilitudinem poſſe ad tres ſpecies qualitatis reduci, ſcilicet, ad potentiam, diſpoſitionem, & figuram, de quo poſtea dicemus. Ego vero falſum exiſtimo, qualitates naturales & ſupernaturales non conuenire vniuoce in genere qualitatis: quid enim obſtat, quominus ab omnibus abſtrahi poſsit vna ratio communis, quæ ſimpliciter omnibus conueniat, cum in modo efficiendi animam ſimilitudinem & vnitatem habeant, & nullam inter ſe dicant habitudinem, in qua poſsit aliqua analogia fundari? Item, quis neget, actum fidei, vel charitatis eſſe proprie & vniuoce actum intellectus, vel voluntatis? ergo nec de habitibus infuſis negari poteſt, quin ſint ſimpliciter habitus, vel virtutes: ergo & ratio qualitatis illis conuenit. Nam, quod qualitas ſit ſupernaturalis, non eſt conditio diminuens, ſed perficiens potius, & eleuans genus qualitatis ad nobiliorem ordinem: non tamen ita eleuat, vt conſtituat analogiam. Quia qualitates naturales non dicunt habitudinem ad ſupernaturales, nec dicuntur qualitates propter aliquam proportionem cum illis. Ex quo infero primo, negari non poſſe, quin character ſit ſimpliciter vniuoce qualitas, quia eſt ſupernaturalis qualitas nobilior, quam naturales qualitates, & altioris ordinis. Ergo ſi ad illas comparetur, eſt vniuoce & ſimpliciter qualitas maiori ratione, quam omnes illæ. Si vero comparetur ad alias qualitates ſupernaturales, non eſt cur dicenda ſit qualitas ſecundum quid, vel analogice. Quia ſimpliciter afficit, ac perficit animam, & eſt qualitas permanens: imo & perpetua, vt infra dicemus: & non conſtituitur in ſuo eſſe per habitudinem ad aliquam aliam qualitatem, vt euidentius etiam ex ſequentibus conſtabit. Imo etiam ſi concedamus dicere aliquam habitudinem tranſcendentalem, illa erit habitudo principij, vel potentiæ, aut virtutis inſtrumentalis, quæ habitudo non ſufficit ad conſtituendam analogiam ſub communi genere: neq; impedit, quo minus propria ratio qualitatis alicui conueniat, vt patet in omnib. qualitatibus naturalibus quæ ſunt inſtrumenta ſubſtantiæ ad agendum: poteſt enim forma aliqua accidentalis, quæ ſecundum eſſe ſuum, abſolute & proprie afficit ſubiectum in ratione principij actiui, habere vim agendi tantum per modum inſtrumenti, atque ita priori ratione, & ſecundum eſſe ſuum erit vera, ac propria qualitas. Vnde infero ſecundo, neceſſarium eſſe, vt character directe, ac proprie conſtituatur ſub aliquo genere ſubalterno, & in aliqua ſpecie vltima qualitatis. Quia fieri non poteſt, vt aliqua res ſit directe ſub ſupremo genere, niſi mediantibus generibus ſubalternis, & ſpeciebus adæquate diuidentibus illud genus.

Qualitas naturalis, & ſupernaturalis vniuoce conueniunt.

Secunda ſententia collocat characterem in quarta ſpecie qualitatis, quę eſt figura. Quia per characterem fit in anima quędam ſpiritualis configuratio. Ita Marſil. in 4. quæſt. 4. art. 1. concluſ. 7. & ex parte conſentit Richa. loco ſupra citato. D. Tho. hic ar. 2. ad 1. merito hanc ſententiam reijcit, nam figura proprie dicta & non per metaphoram, non reperitur in rebus ſpiritualibus, cum ſit proprietas quantitatis reſultans ex terminis eius: character autem eſt qualitas ſpiritualis, quæ ſolum metaphorice dicitur configurare nos Chriſto: quia in rebus ſenſibilibus vti ſolemus figuris impreſsis, tanquam ſignis; quibus res diſtinguamus ſeu ſigillemus. Vnde quoniam character eſt qualitas impreſſa ad huiuſmodi proportionalem ſignificationem. Ideo per metaphoram & analogiam dicitur configurare nos Chriſto. Vnde non fit, ipſum eſſe in ſpecie figuræ, quia res non conſtituitur in eſſe per denominationes metaphoricas, ſed per proprias rationes formales. Alias, quia virtus dicitur facere hominem rectum, conſtituenda eſſe in ſpecie lineę, vel figuræ, ad quam rectitudo ſpectat.

Secunda ſententia conſtituit characterem in quarta ſpecie qualitatis.

Tertia ſententia eſt D. Thomæ hic articu. 2. characterem conſtitui in ſecunda ſpecie qualitatis: eſſeque potentiam ſupernaturalem, vel paſsiuam, vel actiuã, qua homo aptus redditur ad opera diuini cultus pręſtanda. Quam opinionem defendunt Caietan. Soto, & alij Thomiſtæ, & Scotus diſtin. 6. quæſt. 10. dicit, hanc ſententiam non poſſe ſatis improbari, & ſimul addit: poſſe ſimul habere rationem potentiæ, & habitus ſupernaturalis operatiui. Mihi tamen hæc ſententia viſa ſemper eſt difficillima: & ideo diſcurrendo per ſingulos characteres oſtendam difficultatem eius. Suppono autem, dupliciter poſſe nos loqui de potentia: Primo, phyſice quomodo intellectus vel calor ſunt potentiæ ad ſuas actiones. Secundo, tantum moraliter, quomodo poteſtas iuriſdictionis, vocatur potentia: & ſceptrum ſeu virga regia poteſt vocari potentia moralis, ſi per traditionem eius detur poteſtas dominandi vel regendi.

Tertia ſententia dicit eſſe potentiam.

Primo ergo, tractando de charactere baptiſmali, non poteſt vere dici, quod ſit potentia phyſice ac proprie receptiua alicuius actus pertinentis ad cultum Dei, quod autẽ nõ ſit actiua, omnes concedunt: quia illud ſacramentum nõ dat poteſtatem ad agendum, ſed ad recipiendũ. Maior patet, nam potentia phyſice receptiua eſt, quę recipit actum & per illum actuatur. Character autem Baptiſmi non ordinatur ad recipiendum hoc modo aliquem actum ſupernaturalẽ, ergo non eſt potentia paſsiua phyſice propria. Maior conſtat ex definitione potentiæ paſsiuæ. Minor probatur, quia character Baptiſmi vel comparatur ad alia ſacramenta, vel ad effectum gratiæ, qui per illa datur: neutro autem modo habet prędictam rationẽ phyſicam potentiæ paſsiuæ. Et primo, non reſpectu ſacramentorum, in primis, quia ſacramenta non recipiuntur in anima, ſed in corpore, imo interdum non proprie recipiũtur per paſsionem Phyſicam, ſed recipi dicuntur, vel quia proferuntur, vt de ſe audiri poſsint, vel quia localiter coniunguntur, ſeu tanguntur: hæc autem fiunt circa corpus per naturales qualitates eius, neque eſt neceſſaria ad hæc omnia aliqua alia potentia phyſica ſupernaturalis. Secundo, quia ſi conſideretur character tanquam conditio neceſſaria, vt ſacramentum conſtituatur in eſſe ſacramenti, re vera non requiritur propter aliquam rem phyſicam, quæ quidem addenda ſit ipſi ſacramento, & recipienda in homine, qui recipit ſacramentum: ergo ex hoc capite non poteſt character requiri, vt potentia phyſica receptiua. Antecedens declaratur: nam, verbi gratia, Matrimonium contractum inter homines non baptizatos, eiſdem verbis vel ſignis fit, quibus inter baptizatos: neque aliquid phyſicum ex parte ipſius ſigni externi reperitur magis in vno cõtractu, quam in alio. Et tamen in hominibus baptizatis eſt ſacramentum, & non in aliis, ſolum propter moralem rationem & ſignificationem adiunctam vni, & nõ alteri. Secundo, quod character baptiſmalis non habeat propriam ac phyſicam rationem potentię paſsiuæ reſpectu effectuum aliorum ſacramẽtorum, facile probari poteſt, quia ille effectus, aut eſt gratia habitualis, aut ſacramentalis, aut character in ſacramentis, Confirmationis & Ordinis. Primo ergo gratia habitualis immediate recipitur in ipſa anima, quæ per ſeipſam eſt capax gratiæ, & per potentias ſuas eſt capax virtutum & donorum, quæ gratiã conſequuntur. Quod tam eſt per ſe notum, vt nõ indigeat probatione. Nã ante inſtitutionem Baptiſmi recipie-

Characterẽ baptiſmalẽ non eſſe potẽtiam phyſicã oſtenditur.

Anima, vt ſit receptiua gratiæ, non indiget aliquo alio à ſe.

recipiebatur gratia in anima, nulla alia mediante potentia receptiua: & nunc etiam Catechumenus recipit gratiam & virtutes ante characterem, & Baptiſmus poſtea adueniens confert effectum gratiæ augendo gratiam præexiſtentem in eodem ſubiecto, & potentia, in qua antea erat. Præterea, quia ſi character eſſet hoc modo potentia paſsiua reſpectu gratiæ, oporteret prius natura atque immediatius recipi in eſſentia animæ, quam ipſam gratiam, quòd tamen Diuus Thomas non admittit. Atque eadem ratione poſſet fingi alius character in voluntate, vt eſſet potentia receptiua charitatis. Denique, ſi gratia, quia eſt forma ſupernaturalis, requireret in anima potentiam receptiuam ab anima diſtinctam, cum character ſit forma ſupernaturalis, non poſſet immediate recipi in anima, ſed aliam potentiam receptiuam requireret, & ita procederetur in infinitum.

Reſponderi ad hęc omnia poteſt, characterem vocari potentiam paſsiuam, non quia ſit proprie receptiua gratiæ, vel alicuius actus, quo informetur, ſed quia diſponit hominem ad alia ſacramenta recipienda & effectus eorum: diſpoſitio enim reducitur ad cauſam materialem, & hac ratione vocari poteſt potentia paſsiua. Sed in primis, ſi verum eſſet characterem eſſe diſpoſitionem, directe & proprie conſtitueretur in prima vel tertia ſpecie qualitatis: vnde non eſſet reducendus ad ſecundam. Deinde ſupra oſtendimus, & argumentis etiam factis oſtendi poteſt, characterem non eſſe diſpoſitionem phyſicam ex natura rei habentem connexionem cum gratia, ſed ſolum ex ordinatione diuina reſpectu gratiæ, quæ fit per ſacramenta: vnde, ſiue vocetur potentia, ſiue diſpoſitio, quoad hoc, eadem eſt ratio. Nec vero poteſt character baptiſmalis dici diſpoſitio ad gratiam, eo quod ſit principium efficiendi aliquem actum, quo homo ſe ad gratiam diſponat: tum, quia hoc re vera eſt falſum, & improbabile, vt de alijs characteribus ſtatim oſtendemus: nam certius hoc eſt de charactere baptiſmali. Tum etiam, quia paruulus baptizatus poteſt recipere aliqua ex alijs ſacramentis valide & cum effectu ſine proprio actu. Tum denique, quia ſi illud eſſet verum, non eſſet character baptiſmalis conſtituendus in ſpecie potentiæ paſsiuæ, ſed vel in ſpecie potentiæ actiuæ, vel potius in ſpecie habitus. Nullo ergo modo poteſt character baptiſmalis dici potentia paſsiua ſeu receptiua phyſice ac proprie reſpectu gratiæ ſanctificantis, quæ vel per ipſum Baptiſmum, vel per alia ſacramenta datur. Et eiſdem rationibus idem oſtendetur de gratia ſacramentali, quæ, cum non ſit res diuerſa ab actibus intellectus, aut voluntatis, eadem vel maior ratio de illa eſt, quæ de habitibus. De charactere autem Confirmationis, & Ordinis, ſi quis contendat, recipi, medio charactere Baptiſmali, vt propria potentia phyſice receptiua: non poteſt quidem euidenti argumento impugnari: quia neque ex terminis conſtat id eſſe impoſsibile, neque ex effectibus aut ſignis aliquibus probari poteſt, non ita eſſe, cum hi characteres nunquam dati ſint, nec dentur, niſi homini habenti characterem Baptiſmalem. Nihilominus tamen gratis & ſine fundamento id affirmatur: nam, quod ex ordinatione diuina character baptiſmalis ſemper ſupponatur ante hos characteres, non eſt ſignum, eſſe potentiam receptiuam illorum proprie ac phyſice: quia etiam alia ſacramenta non poſſunt habere valorem neque effectum in ſubiecto non habente characterem baptiſmalem, non propter rationem phyſicæ potentiæ paſsiuæ, ſed ſolum propter diuinam inſtitutionem: ergo ſimiliter hæc ſola eſt propria & immediata ratio, propter quã dicta ſacramenta non poſſunt eſſe valida in ſubiecto non habente characterem: vnde fit, vt nihil in eo poſsint efficere. Et præterea, ſi ex naturalibus philoſophari licet, vna qualitas nunquam eſt potentia receptiua alterius, niſi per illam conſtituatur in actu ſecundo, vel primo ad agendum, vt contingit in potentijs animæ, quæ nec ſunt pure actiuæ, nec pure paſsiuæ, ſed vtraque rationem participant: ſed character baptiſmalis non habet rationem huiuſmodi potentiæ reſpectu aliorum: ergo gratis fingitur, eſſe potentiam phyſicam receptiuam eorum. Et præterea ſine neceſsitate: quia ſicut anima per ſe ipſam & per ſuas potentias eſt capax vnius characteris, ita & aliorum. Neque eſt veriſimile, characterem baptiſmalem ex natura ſua ita eſſe ſubordinatum aliis characteribus, vt ſine illis ſit, quaſi in ſtatu imperfecto, qualis eſt ſtatus potentiæ paſsiuæ, quæ ſuo actu caret: eſt ergo hic character qualitas quædam non actiua, formaliter actuans ac perficiens ſubiectum ſine vllo ordine, vel habitudine connaturali ad alium actum in eo recipiendum, & ideo phyſice ac proprie non eſt potentia paſsiua.

Character Ordinis non eſt potentia phyſica.

Tertio de charactere Ordinis omnes admittunt non habere rationem potentiæ paſsiuæ, quia non datur ad recipiendum, ſed potius ad agendum. Quamuis de charactere, qui datur per inferiorem Ordinem dubitari poſſet, an comparetur, vt potentia paſsiua ad characterem impreſſum per ſuperiorem Ordinem. Dicendum vero eſt, etiam ſub hoc reſpectu non habere proprie rationem potentiæ paſsiuæ. Quod oſtendi poteſt rationibus paulò ante factis de charactere baptiſmali reſpectu aliorũ. Et addi poteſt, minorem eſſe ſubordinationem eſſentialem inter characteres diuerſorum Ordinum, quia, licet ſuperior Ordo recipi non debeat ante inferiorem, tamen ſi recipiatur, factum tenet, & eius character imprimitur, & ſicut tunc non recipitur in alio charactere, qui nondum eſt, ſed immediate in ipſa anima, vel potentia eius, ita intelligendum eſt fieri ſemper, quia ſemper informat animam eodem modo.

Omiſſa ergo potentia paſsiua, dicendum eſt de ratione potentiæ actiuæ. Et interrogo, an character Ordinis dicatur eſſe potentia actiua phyſica reſpectu ſacramentorum, quæ à ſacerdotibus dantur, vel reſpectu effectuum talium ſacramentorum: neutrum autem dici poteſt, ergo hic character non habet propriam rationem potentiæ actiuæ. Prior pars de ſacramentis manifeſta in primis eſt in characteribus ſex Ordinum inferiorum, ſcilicet vſque ad Diaconatum. Nam per illos proprie non datur poteſtas ad conferendum aliqua ſacramenta. Nam licet Diacono detur interdum facultas baptizandi, vel diſpenſandi ſacramentum Euchariſtiæ, hoc potius eſt, vt iure & licite id faciat, quam vt factum teneat. Vnde conſtat, id non pertinere ad poteſtatem Ordinis ſimpliciter, ſed ſolum ad rectum modum adminiſtrandi ſacramentum. Relinquitur ergo, hos characteres inferiorum Ordinum non habere propriam rationem potentiæ actiuæ ſupernaturalis. Primo, nã illi actus, propter quos dantur, ſi exterius conſiderentur, quoad actus externos, verbi gratia, cantandi Euangelium, vel ſimiles, nec in ſe habent aliquid ſupernaturale, neque faciunt ſupernaturalem effectum ex opere operato, propter quem requiratur potentia actiua ſupernaturalis phyſica & propria. Si vero conſiderentur, quoad actus interiores, qui ad exteriores requiruntur, illi ſolum eſſe poſſunt actus fidei, vel religionis, ad quos non requiritur alia potentia præter habitus virtutum. De charactere verò ſacerdotali, vel Epiſcopali (ſi diſtinctus eſt) idem facile probatur, quia ſacramenta omnia, quoad ſuum eſſe ſolum conſiſtũt in re ſenſibili, ſeu in actione corporali & ſenſibili (excipio Euchariſtiam, de qua eſt alia ratio, vt ſtatim dicam) ſed omnem actionem ſenſibilem, in qua ſacramentum conſiſtit, ſufficiunt organa corporis cum ſuis naturalibus potentijs, vt verbi gratia, ad proferendum verba ſufficit naturalis vis loquendi, & ad lauandum, vel vngendum

gendum naturalis vis motiua manus, vel aquæ, & ſic de aliis. Ergo ad faciendum totum id quod eſt ſenſibile in ſacramento, non eſt neceſſaria potentia aliqua phyſica, quæ eſt character. *Obiectio.* Reſponderi poteſt, hoc eſſe verum de ſacramento quoad id, quod eſt materiale in ipſo: tamen formaliter ad faciendum ſacramentum in eſſe ſacramenti eſſe neceſſariam huiuſmodi potentiam. *Refutatio.* Sed hoc facile refutatur, quia illud eſſe ſacramenti, ſupra rem ſenſibilem, quæ eſt ſacramentum, nullam rem addit, ſed ſolam denominationem extrinſecam, & ſignificationem, quæ conuenit tali actioni vel paſsioni ex diuina inſtitutione. Vnde in miniſtro nullam aliam realem actionem externam requirit, vt fiat illud eſſe formale ſacramenti, ſed ſicut intelligitur reſultare relatio realis poſito fundamento & termino: ita, ſuppoſita inſtitutione Chriſti, eo ipſo, quod talis actio ſenſibilis fit à miniſtro Chriſti, vt ſic, circa ſubiectum capax, reſultat ratio ſeu relatio ſacramenti. Dico autem à miniſtro Chriſti, vt ſic: quia neceſſe eſt, vt illa actio fiat à miniſtro deputato à Chriſto, ad quod non eſt neceſſaria potentia phyſica reſpectu ſacramenti, ſed ſola Chriſti inſtitutio, vel ordinatio. Neceſſaria prętereà eſt in huiuſmodi miniſtro intentio faciendi, quod fecit Chriſtus, vt infra dicemus: tamen ad hanc etiam intentionē non eſt neceſſaria noua potētia phyſica actiua, quæ ſit character, niſi velimus fingere miracula non neceſſaria. Primo, quia huiuſmodi intentio poteſt haberi, quod aliqua ſacramenta ſine charactere, vt in Baptiſmo, & in Matrimonio: in aliis vero ſacramentis, licet requiratur character miniſtri, vt ſacramentum ſit validum, tamen ipſa intētio non poteſt eſſe à charactere, tanquam à principio phyſicè eliciente talem actum: quia ille actus eſt voluntatis, & ſupponit aliquam cognitionem: ſed illa cognitio ſufficienter habetur per fidem: voluntas vero conficiendi ſacramentum ſufficienter eſt, vel à religione, ſi fiat in cultum Dei: vel à charitate proximi, ſi fiat in bonum eius, vel vtraque ſimul: vel alijs virtutibus voluntatis, ſi fiat ex multis motiuis honeſtis. Interdum vero nec fides ſupernaturalis neceſſaria eſt ad huiuſmodi intentionem dandi ſacramentum: quia hæreticus ſeu infidelis poteſt habere illam. Neque in voluntate eſt neceſſaria aliqua virtus, vel potentia ſupernaturalis, à qua procedat: quia per actum merè naturalem poteſt miniſter ſacramenti velle conficere ſacramentum: imo per actum humanum & ex prauo motiuo. Ergo propter efficiendum huiuſmodi actum internum, quatenus neceſſarius eſt ad faciendum ſacramentū externum, non poteſt requiri character, vt proprium principium phyſicum effectiuum talis actus. Adde, etiam ſi hac ratione requireretur character, nō poſſe habere rationem potētiæ, ſed potius habitus, quia ſupponeret in intellectu & voluntate aliquam potentiam eliciendi tales actus vitales. Sic enim concurrunt omnes alii habitus infuſi ad ſupernaturales actus: ergo reſpectu ſacramentorum tantum non poteſt character Ordinis habere rationem potentiæ actiuæ phyſicæ ac propriæ.

Characterē non eſſe effectiuum gratiæ oſtenditur. Supereſt, vt probemus alteram partē, ſcilicet cōparando hunc characterem ad effectum ſacramentorum, qui eſt gratia, non comparari ad illum, vt veram potentiam actiuam phyſicè effectiuam eius. Duobus enim modis poſſumus intelligere, ſpiritualem characterem inhærentem ſacerdoti phyſicè efficere gratiam in alio, cui ſacerdos miniſtrat ſacramentum. Primo, mediante actione aliqua immanenti, ſeu vitali ipſius ſacerdotis, ſicut voluntas angeli efficit motum in cœlo medio actu immanente, quo vult, ſeu imperat talem motum. Alio modo intelligi poteſt efficere per actionem mere tranſeuntem, ſicut calor efficit calorem in alio. Prior modus hic non habet locum, vt ex dictis facile probari poteſt. Quia, vt miniſter per ſacramentum alteri gratiam conferat, non eſt neceſſe, vt habeat alium actum immanentem & vitalem præter intentionem internam dandi ſacramentum, & actionem externam, in qua ipſum ſacramentum conſiſtit. Nam his poſitis neceſſario ſequetur gratia in ſuſcipiente ſacramentum ſine obice, etiam ſi miniſter non habeat aliam voluntatem dandi gratiam, imo licet habeat voluntatem repugnantem collationi gratiæ, dummodo retineat voluntatem dandi ſacramentum: oſtenſum eſt autem, characterem non eſſe potentiam phyſicam, reſpectu horum actuum miniſtri: ergo nec poteſt eſſe potentia efficiens gratiam medio aliquo actu vitali ipſius miniſtri. *Obiectio.* Dices, characterem efficere gratiam actu miniſtri, non quidem efficiendo ipſam ſubſtantiam actus ablutionis, verbi gratia, vel prolationis verborum, ſed efficiendo in illo virtutem ad conferendam gratiam. *Reſponſio.* Sed hoc etiam ſtare non poteſt iuxta doctrinam ſupra traditam, diximus enim, virtutem ſacramentorum non eſſe rem aliquam eis ſuperadditam, ſed ſolam ipſorum Entitatem, & potentiam obedientialem, vt ſub ordinatam ſpeciali Dei concurſui, & ideo ante actionem ſupernaturalem, qua fit effectus ſacramenti, nō antecedere aliquam ſupernaturalem actionem, vel motionem circa ipſum ſacramentum, qua recipiat virtutem ad agendum. Ergo non poteſt character eſſe potentia actiua phyſica talis virtutis in ipſo ſacramento. Quia vbi non eſt actio realis, neq; aliquid reale, quod de nouo fiat, non poteſt eſſe neceſſaria potentia actiua, præſertim propria ac phyſica, cum hæc ad aliquid realiter agendum ordinetur. Poſterior autem modus, ſcil. quod character efficiat gratiam immediate ſe ipſo per actionem, quaſi tranſeūtem ſimul cum ſacramento, non videtur etiam veriſimilis. Primo, quia interrogo, an character ſacerdotalis habeat ex natura ſua hāc actiuitatem, vt potentia, ſeu virtus inſtrumentalis ex natura ſua ordinata ad hunc effectum ſupernaturalem: & hoc dici non poteſt iuxta principia à nobis ſupra poſita. Partim hic diſputatio.9. partim in 1.tom. diſput.31. vbi oſtendimus, nullā eſſe poſſe qualitatem, quæ ex natura ſua ſit effectiua gratiæ ſanctificantis: neq; vt virtutem principalem, neq; vt inſtrumentalem, atquę hoc maxime verum eſſe de qualitate natura ſua permanente, vt eſt character. Nam ſi iuxta doctrinam D.Thom. non poteſt dari huiuſmodi qualitas, quæ ſit potentia effectiua miraculorum, nec dari poterit ad efficiendam gratiam. *Nulla qualitas ex natura ſua eſt effectiua gratiæ.* Non eſt enim minus ſupernaturale hoc opus, quam alia miracula. Itē propter hanc cauſam negamus, datam eſſe humanitati Chriſti inhærentem virtutem ac permanentem ad faciēdam gratiam vel alia miracula: multo ergo magis negandum eſt, dari ſacerdotibus Chriſti huiuſmodi virtutem phyſicam ac permanentem natura ſua gratiæ effectricem. Nno poteſt ergo vere affirmari characterem eſſe in hoc ſenſu potentiam actiuam. Et reuera, ſi character talis eſſet qualitas, quæ natura ſua effectrix gratiæ, vel tranſſubſtantiationis, perfectiſsima eſſet, & eminentiſsima virtus. Vnde ſine cauſa negaretur, datam eſſe animæ Chriſti ad operandum per virtutem intrinſecam, & proportionatam: ſi ergo illi data non eſt hæc virtus, ſignum certe eſt, characterem non eſſe talem virtutem. Alio ergo modo dici poteſt, characterem ſacerdotalem influere phyſice gratiam, vt inſtrumentum Dei per potentiam obedientialem eleuatum. Et hic modus efficiendi non inuoluit contradictionem, vt conſtat ex generali doctrina de inſtrumentis diuinis tradita in ſuperiorib. An vero de facto Deus ita eleuet characterem ad efficiendum, ſatis incertum eſt. In primis vero licet id concedamus, nihil refert ad id de quo modo agimus, ideſt, ad explicandum naturam & ſpecificam eſſentiā characteris: quia illo modo, ſc. vt inſtrumentum Dei, & per potentiam obedientialem quælibet qualitas, cuiuſcunque ſpeciei ſit, poteſt

teſt eleuari à Deo ad efficiendam gratiam: vt per gratiam, quæ in vno eſt, poteſt efficere gratiam in alio: vel per fidem, vel per ſcientiã: ergo quamuis cócedamus, Deũ per characterem ſecerdotalem efficere gratiã in aliis, eleuando characterẽ per potentiã obediẽtialem, non poteſt inde colligi, characterem eſſe natura ſua potentiam actiuam, magis quam id colligi poſsit de gratia, aut de habitu fidei, ſi per hæc Deus gratiam efficeret. Et ratio eſt clara, quia hæc potentia obedientialis eſt communis, & quaſi tranſcẽdẽs in Ente creato: & ideo non poteſt per illam colligi propria rei natura. Quod ſic etiam explico: nam, ſi character Ordinis ex propria ſpecie & eſſentia eſt potentia actiua, neceſſe eſt vt natura ſua ſit propter aliquam actionem ſibi connaturalem: non eſt autem hoc modo propter effectionem gratiæ: ergo ex hoc capite non habet, quod ſit potentia actiua: nulla autem actio aſsignari poteſt, quæ illi ſit connaturalis: ergo nullo modo poteſt eſſe vera ac phyſica potentia actiua. Addo præterea, veriſimilius eſſe, characterem ſacerdotalem non influere prædicto modo in gratiam, quæ datur per ſacramenta, quia quãtum ex doctrina Conciliorum colligi poteſt, tota actio miniſtri immediate verſatur circa ſacramentum, efficiendo vel applicando illud. Vnde non alio modo cenſetur conferre gratiam, quam mediante ſacramento, ſc. abſoluendo, abluendo, &cæt. ergo omnis alia efficientia eſt gratis conficta, & ſine fundamento. Præterea non eſt neceſſaria: quia quando miniſter Baptiſmi non habet characterem, quia non eſt ſacerdos: tota efficientia gratiæ eſt mediante ſacramento, & miniſter non habet aliam: ergo idem eſt, etiam ſi miniſter habeat characterem, quia non habet tunc ſacramentum minorem, neque aliam efficientiam. Atque idem argumentum fieri poteſt in ſacramento Matrimonij, in quo proprius miniſter non habet characterem. Præterea illa efficientia characteris, quæ fingitur per modum actionis tranſeuntis, nullo modo verſatur circa actiones miniſtri, ſed circa extrinſecum effectum, eſt ergo impertinens ad rem moralem, & ad proprium finem, propter quem ponitur huiuſmodi character, ſc. vt miniſter ſit deputatus ad tales actiones pertinẽtes ad cultum Dei.

Character in ordine ad Euchariſtiã & effectum eius.

Atque ex his conſtat, eandem eſſe rationem de efficientia characteris ſacerdotalis reſpectu ſacramẽti Euchariſtiæ, & effectus eius. Nam ſi ſermo ſit de effectu verborum, quibus ipſum ſacramentum conficitur, actio ſupernaturalis tráſſubſtantiationis, quæ ibi intercedit, tota eſt immediate ab ipſis verbis, & miniſter ibi non habet aliam actionem, niſi verborum prolationem, vt expreſſe dixit D. Thom. infra q. 78. art. 1. atque ita character reſpectu tranſſubſtantiationis non habet rationem potentiæ actiuæ phyſicæ, ſed ita ſe habet ad tranſſubſtantiationem, ſicut ſe habet ad gratiam efficiendam per verba abſolutionis, vel per aliud ſacramentum. Si autẽ ſermo ſit de effectu gratiæ, quam confert ipſum Euchariſtiæ ſacramentum: reſpectu illius multo minorem cócurſum habet character, quia in ea actione ſolum ſe habet ſacerdos, vt applicans ſacramentum iam factum Et in illo non eſt ſimpliciter neceſſarius character ad effectum ſacramenti, ſed ſolum ordinarie requiritur vt legitime fiat diſpenſatio. Igitur reſpectu nullius ſacramenti vel effectus eius habet hic character rationem potentiæ actiuæ.

Solum poſſet aliquis dubitare de charactere ſacerdotali, vel Epiſcopali, ſi verum eſt, Epiſcopatum eſſe ſacramentum, & imprimere characterem. Videtur enim character Epiſcopi efficere ſibi ſimilem, vel in ſpecie, vel in genere, quando ordinat Sacerdotem, vel conſecrat Epiſcopum. Ergo recte dici poteſt character Epiſcopalis, eſt potentia actiua ad efficiendum aliquem characterem ſibi ſimilem. Reſpondetur tamen, hoc etiam nõ habere maiorẽ probabilitatem, quam ſit in reliquis ſacramentis vel effectibus ſacramentorum. Primo, quia etiam character epiſcopalis non concurrit ad imprimendum characterem alteri per immediatam actionem in ipſum characterem, ſed ſolum per verba ſeu per materiam & formam ſacramenti Ordinis. Non enim aliter concurrit ad Ordinandum, quam ad Confirmandum: nullum enim eſt fundamentum ad aſsignandam huiuſmodi differentiam. Præterea, quia ſi propter ſolam ſimilitudinem ſpecificam poſſet character epiſcopalis efficere ſibi ſimilem, ſequitur primo, eadem ratione poſſe characterem ſacerdotalem facere ſibi ſimilem. Sequitur ſecundo, illum characterem eſſe veluti propriam & principalem virtutem ad efficiendum ſibi ſimilem, ſicut eſt calor ad efficiendum calorem. Vnde etiam obiter ſequitur, quod licet haberet hanc actiuitatem, non eſſet primo & per ſe conſtituendus in ſpecie potentiæ, ſicut calor, licet poſsit efficere ſibi ſimilem, non conſtituitur primo, & per ſe in ſpecie potentiæ. Præterea, hic modus efficientiæ eſt alienus à qualitatibus ſpiritualibus. Tantum enim habent actiuitatem in ordine ad actus vitales, quatenus eſſe poſſunt principia, & obiecta eorum: non tamen ſunt actiuæ per modum actionis tranſeuntis ad generãdum ſibi ſimiles: quod maxime verum habet in ſupernaturalibus qualitatibus, quæ ſunt ſupra naturalem capacitatem ſubiecti in quo recipiuntur. Et ideo gratia non poteſt illo modo efficere ſibi ſimilem: idem ergo erit de quolibet charactere. Cuius ſignum ſumi etiam poteſt ex eo, quod ſimplex ſacerdos poteſt interdum ex commiſsione Summi Pontificis Ordinare in inferioribus Ordinibus, vel etiam in Subdiaconatu: & tamen tunc non eſt dicendum imprimere characterem alteri, per characterem quem in ſe habet, quaſi efficiẽdo ſibi ſimilem, alioquin etiam Subdiaconus & Diaconus hoc poſſet facere ex diſpenſatione Papæ, vel etiam ſine illa: ſicut etiam quando ſacerdos ex diſpenſatione Papæ miniſtrat ſacramẽtum Confirmationis, poteſtas eius ſe extendit ad imprimendum characterem, quem antea non poterat imprimere, propter ſolam extrinſecam diſpenſationem, & quaſi moralem deputationem neceſſariam ad veritatem ſacramenti, à quo eſt immediate totus effectus & impreſſio characteris. Atque idem argumentum ſumi poteſt iuxta probabilem opinionem D. Tho. quod Epiſcopatus non eſt ſacramentum, nec imprimit characterem. Nam per ſolam extrinſecam conſecrationem extenditur character ſacerdotalis, vt ſit poteſtas conſecrandi, vel Ordinandi, ergo ſignum eſt non eſſe proprie ac rigoroſe potentiam phyſicam, ſed moralem.

Character ſacerdotalis aut epiſcopalis non efficit ſibi ſimilem.

De Charactere Confirmationis.

Tertio principaliter de charactere Confirmationis facilius oſtendi poteſt, non habere propriam ac veram rationem potentiæ phyſicæ. Interrogo enim, an ſit potentia actiua, vel paſsiua. Quod autem neutrum dici poſsit, oſtendo, quia D. Thom. vtroque modo in diuerſis locis explicuit rationem huius characteris, & nunquam explicat proprium actum, ſeu actionem realem in ordine, ad quam habeat propriam rationem potentiæ phyſicæ. Primũ enim in hac quæſtione infra art. 6. ſignificat, eſſe potentiã paſsiuã, dum ait: Per Baptiſmum ordinari homines ad recipiendũ alia ſacramenta: & ſubdit. Ad idẽ etiam ordinatur quodammodo Confirmatio. Dicit autem (quodã modo) quia character Cõfirmationis non eſt ſimpliciter neceſſarius, vt alia ſacramenta valide recipiantur, ſed ſolum præcedere debet ante Ordinem & Matrimonium, & ſi commode fieri poteſt ante alia ſacramenta, vt congruus ordo ſeruetur. Si ergo character baptiſmalis non eſt proprie potentia phyſica paſsiua, euidentius eſt, characterẽ Confirmationis non eſſe ſimilem potentiam, præſertim cum non ſit ſimpliciter neceſſarius ad recipiendum aliquem actum, ſed ſolum ſecundum quãdam

dam congruitatem prærequiratur. Rurſus idem D. Thom. infra q.72.art.5.dicit per ſacramentum Confirmationis dari homini poteſtatem ſpiritualem ad alias actiones ſacras præter illas,ad quas datur ei poteſtas in Baptiſmo:& infra dicit:Hanc poteſtatem eſſe ad agendum ea,quę pertinẽt ad pugnam ſpiritualẽ contra hoſtes fidei. Quibus verbis indicat,eſſe potentiam actiuam, ſed conſtat,illas actiones nõ eſſe à charactere Confirmationis,vt à potentia phyſicè actiua, ergo. Patet minor,quia illæ non ſunt niſi actus fidei, charitatis,fortitudinis,aut religionis, vel exteriores actus,qui ab his internis procedunt, vel auxilia gratiæ,quæ ab hos actus efficiendos dantur, ſed omnes iſti actus ſufficienter fiunt à potentiis animæ,intellectu,ſcilicet, & voluntate eleuatis per habitus virtutum infuſarum,cum auxilio Dei excitante, & adiuuante. Ergo ad has actiones nulla efficientia characteris eſt neceſſaria,nec facile intelligi poteſt. Ac præterea,quamuis gratis daremus, characterem habere aliquam efficientiam in hos actus, non compararetur ad illos vt potentia,ſed vt habitus infuſus potentiæ,& adiuuans illam ad ſuos actus, ſicut ſupra in ſimili argumentabamur. Præſertim,quia inter hos nullus eſt actus,ad quem ſit ſimpliciter neceſſarius character Confirmationis. Omnia enim quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei, poſſunt fieri ab homine non confirmatio, ſolum per auxilia gratiæ. Idq; non ſolum de potentia abſoluta, ſed etiã de ordinaria. Ergo non datur character, vt potentia ſimpliciter ad huiuſmodi actum,ſed ſolum, vt aliqs deſignetur,vt ſit miles ex officio deputatus ad huiuſmodi pugnam,& vt hac de cauſa habeat à Deo paratum ſubſidium neceſſarium ad eandem militiam exercendam, in quo nulla intercedit propria ratio potentiæ phyſicæ actiuæ.

Character dici poteſt moralis poteſtas.

Quartò ex his conſtat, characterem ſolum poſſe dici habere rationem potentiæ aut poteſtatis ſecundum moralem quandam conſiderationem. Quia videlicet eſt ſignum ex diuina ordinatione ad hoc deſtinatum,vt qui illo inſignitus fuerit, aptus ſit ad tale miniſterium, ſicut in lege veteri circumciſio dici poterat potentia paſſiua ad recipienda ſacramenta illius legis:& ſimiliter virga iudicis poteſt dici poteſtas actiua ad gubernandum. Quod autem ita de charactere ſentiendum ſit, ita explicatur. Nam inprimis, quod character habeat aliquo modo rationem potentiæ,probat ratio D.Thom. hic arti.2. quia per characterem datur homini aliqua poteſtas, nam cum charactere poteſt aliqua efficere, aut recipere, vel alio modo, quam ſine charactere poſſit: ergo character eſt aliquo modo potentia: ſed vt oſtenſum eſt,character non eſt potentia phyſica: ſupereſt ergo vt tantum ſit potentia moralis: & hoc etiam modo dixit Scotus dicta quæſtione 10.quod licet character ſit relatio, poteſt habere rationem potentiæ miniſterialis. Quia non oportet,vt talis potentia influat in actum,ſed vt ſit veluti conditio requiſita à principali agente in miniſtro, vt eius actione tanquam inſtrumento vtatur: Deus autem deputando miniſtros ſacramentorum,voluit propter maiorem perfectionem eos intrinſecè deſignari per characterem. Et hac ratione dicitur character poteſtas moralis: cuius ſignum eſt,quia hoc non eſt ſemper vniuerſale,vt dictum eſt de miniſtro Baptiſmi,& de miniſtro Matrimonij, qui per ſolam extrinſecam deputationem & inſtitutionem diuinam habent hanc poteſtatem:& è contrario interdum character Ordinis non eſt ſufficiens potentia ad aliquem actum, v.g. ad confirmandum,vel ordinandum, & tamen adiuncta conceſsione Pontificis, ſubdit rationem potentiæ. Præterea, quid ſimile videre licet in potentia paſsiua. Nam character Baptiſmi in viris eſt ſufficiens potentia ad recipiendum ordinem, non autem in fœminis, & in ægrotis eſt ſufficiens potentia ad recipiendum ſacramentum Extremæ vnctionis,non autem in ſonis: ergo ſignum eſt, hæc omnia pendere ex inſtitutione, atq; ita pertinere ad moralem potentiam,non autem ad phyſicam.

Character non eſt propriè & eſſentialiter potentia.

Quintò ex his vlterius concludi videtur, non poſſe characterem propriè & eſſentialiter conſtitui in ſpecie potentiæ. Probatur ex dictis, quia character non eſt potentia phyſica actiua,vel paſsiua: ergo verè ac propriè non eſt potentia, quia nulla eſt verè potentia,niſi quæ re ipſa ac phyſicè ordinatur ad aliquem actum: ergo non conſtituitur in ſpecie potentiæ, quia nulla res conſtituitur in ſpecie, niſi ſecundum eam rationem, quæ verè,propriè ac phyſicè illi conuenit. Et confirmatur, nam propterea ſupra diximus cum D. Thom. characterem non conſtitui in ſpecie figuræ, quia hæc ratio non propriè, ſed metaphoricè in illum conuenit. Sed ſimiliter ratio potentiæ non conuenit proprie characteri, ſed metaphorice ac per denominationem extrinſecam, quatenus per extrinſecum actum Dei,qui per characterem eſt deſignatus, factus eſt capax talis actus ex ordinatione diuina,ſicut aliis exemplis declaratum eſt,ergo.

Character eſt qualitas primæ ſpeciei.

Vltimo ergo dicendum exiſtimo, characterem eſſe qualitatem primæ ſpeciei, ſcilicet, diſpoſitionem,ſeu habitum,conuenientem ipſi animæ ac formaliter perficientem illam,ſine vllo ordine ad operationes,ſicut pulchritudo,vel ſanitas eſt bona corporis diſpoſitio. Ita ſentit Alex. Alen. 4. par.q.19.m. 1.artic.2.& Bonauen. in 4.d.6.art.1.qu.1. vbi Scot.q. 10.ſub diſiunctione defendit, ſi character eſt qualitas abſoluta,eſſe potentiam vel habitum. Et probatur primo, quia hoc modo facile intelliguntur dicta Conciliorum: dicunt enim characterem eſſe ſignum ſpirituale. Ex quo inprimis colligo, characterem non dari per ſe primo: vt principium operandi, ſed ſolum ad conſignandum, & deputandum hominem ad aliquam actionem. Deinde colligo, eſſe formam animæ impreſſam,vt ita affecta intelligatur eſſe conſignata. Quæ forma non poteſt melius intelligi,quam per modum cuiuſdam bonæ & permanentis diſpoſitionis, ſicut videre licet in aliis ſignis corporalibus. Vnde non ſumitur hic diſpoſitio,vt relatiuè dicitur ad aliam formam,ad quam diſponit in genere cauſæ materialis,quia hoc modo non cenſeo, characterem eſſe phyſicè ac propriè diſpoſitionem ad aliam formam, vt ſæpe dixi in ſuperioribus, ſed ſumitur diſpoſitio abſolute, prout dicitur de quacunque forma abſoluta bene ac conuenienter afficiente ſubiectum, quomodo gratia poteſt dici bona diſpoſitio animæ. Neque etiam ſumitur hic diſpoſitio in eo rigore, quo ab habitu diſtinguitur, & ſignificat qualitatem facile mobilem, ſed prout comprehendit habitum fixum & immobilem, quamuis operatiuus non ſit: Atque hoc modo explicata ratio characteris facile intelligi ac perſuaderi poteſt, cum tamen in quolibet alio ſenſu vix poſsit concipi. Vnde tandem confirmatur à ſufficienti partium enumeratione,quia in nulla alia ſpecie qualitatis poteſt conſtitui. Niſi forte quis dicat poni in tertia, & eſſe paſsibilem qualitatem,quatenus eſt terminus alicuius propriæ actionis, per quam imprimitur ſubiecto. Sed quia hic non eſt locus tractandi de diſtinctione harum ſpecierum. Solum breuiter dicitur, hanc rationem termini non ſufficere per ſe ad conſtituendam propriam ſpeciem qualitatis, quia hæc ratio communis eſt fere omnibus ſpeciebus, quatenus per aliquam actionem fieri poſſunt. Item, quia illa ratio termini ſolum addit denominationem extrinſecam, & ideo fortaſſe illa ratio paſsibilis qualitatis aliter explicanda eſt in ordine ad mutationes ſenſibiles,atque ita probabile eſt, illam ſpeciem ſolũ reperiri in qualitatibus ſenſibilibus.

Obiectio.

Contra hanc vero ſententiam ſolum obiici poteſt, quia omnis habitus diſponit ad faciliter operãdum,vt ſumi poteſt ex Ariſt. 2. Ethic.c.5. ſed character per

ćter per ſe ac phyſicè non confert ad operationem: ergo ſicut propter hanc rationem negandum eſt eſſe potentiam, negandum etiam eſt, eſſe habitum. Ad idem obiici poteſt authoritas D. Thom. art. 2. Ad rationem reſpondetur, aſſumptum non eſſe verum, ſi per habitum intelligamus quamcunque diſpoſitionem permanentem, ac ſubiecto conuenientem. Ariſt. autem ibi locutus eſt de habitib. potentiarum, qui per actus noſtros acquiruntur, qui propriè ſunt habitus operatiui. Præter hos vero poſſunt eſſe aliquæ qualitates benè diſponentes ſubiectum in ſuo eſſe ſine ordine ad operationem, quæ ſi permanentes ſint, & difficile mobiles, vocari etiam poſſunt habitus non operatiui: & de his non eſt neceſſe, vt diſponant ad faciliter operandum, & hoc modo gratia vocatur habitus, & ſanitas etiam ſolet ita vocari: hoc ergo modo intelligimus, characterem eſſe habitum. Ad D. Thom. reſponderi poteſt, intellexiſſe characterem eſſe potentiam improprio modo, ſcilicet moraliter, & ideo addidiſſe, illum non poni proprie & directe in ſpecie potentiæ, ſed reductiuè. Hæc vero reſponſio (vt verum fatear) mihi non ſatisfacit, nam, D. Thom. plane intendit characterem habere aliam ſpeciem, & eſſentiam: alioquin nec reſpondiſſet quæſtioni, nec etiam impugnare debuiſſet opinionē ponentem characterem in ſpecie figuræ. Quocirca nihil inuenio, quod reſpondere poſſim, ita vt ſatisfaciam. Rationes enim ſupra factæ me cogunt, vt in re non magni momenti à ſententia D. Tho. diſcedam, paratus ei aſſentire, cum primum earum ſolutiones inuenero, quas hactenus nec reperire, nec aſſequi potui.

Reſponſio.

SECTIO IV.

In quo ſubiecto ſit character.

QVÆſtio hæc potiſsimum tractanda eſt de ſubiecto proximo, in quo character inhæret: nam de remoto nulla eſt fere controuerſia. Voco autem ſubiectum remotum, perſonam, quæ habet characterem. De hoc ergo ſubiecto certum eſt, de facto ſolum eſſe characterem in illis hominibus, qui recipiunt aliquod ex ſacramentis, quæ characterem imprimunt: eſt enim character proprius effectus ſacramentorum. Hinc tamen recte colligitur, quemlibet hominem ſecundum ſe eſſe capacem characteris per obedientialem potentiam. Quia quoad capacitatem hanc, eadem eſt ratio de omnibus hominibus. Imo cum homo ſit capax characteris ſecūdum animam, quæ ſpiritualis eſt, & in hoc angelis ſimilis, veriſimile eſt, eandem capacitatem eſſe in angelis, ſicut etiam capacitas ad reliqua omnia dona gratiæ. Solet vero hic inquiri an character fuerit etiam in Chriſto. Sed nō eſt, quod in hoc immoremur: nam, vt recte hic D. Thom. docuit articul. 5. Chriſtus non indiguit charactere. Quia Chriſtus ratione ſuæ diuinitatis excellētiori modo eſt veluti deſignatus in ſupremum Ducem, Principem, ac Sacerdotem. Et ideo non indiget charactere, qui eſt veluti participatio quædam ſupremi ſacerdotij Chriſti, & ſupponit imperfectionem in ſubiecto quod afficit, ſcilicet, quod ſit membrum, miles, aut miniſter alterius ſuperioris capitis, de quo dixi nonnulla in priori tom. diſp. 46. ſect. 3.

Chriſtus charactere nō eguit, vt eſſet Summus Sacerdos.

Omiſſo ergo ſubiecto remoto, de ſubiecto proximo poteſt eſſe prima ſententia, characterem eſſe in corpore hominis tanquam in ſubiecto proximo. Quem dicendi modum ſolum illi tenere poſſunt, qui dicunt: characterem non eſſe aliquid diſtinctum ab ipſo ſacramento, ſed ipſummet ſacramentum, quatenus ex diuina inſtitutione ad hoc ordinatur, vt ſuſcipiens illud, perpetuo maneat deſtinatus ad tale munus, eſſe characterem. Qui ergo ita de charactere ſentiunt, conſequenter affirmabunt, ſicut ſacramentum recipitur immediate in corpore, ita etiam ſubiectum proximum characteris eſſe corpus. Sed huiuſmodi ſententia ſolum ab hæreticis defendi poteſt, qui characterem negant, quia dicere characterem nihil eſſe præter ſacramentum, re vera eſt negare illum eſſe aut fieri, ſeu imprimi per ſacramentum. Soto vero in 4. diſt. 1. qu. 4. artic. 4. tribuit hanc ſententiam Dur. d. 4. qu. 1. alio tamen ſenſu, & modo. Inprimis enim illi imponit, quod neget eſſe aliū characterem præter characterem Ordinis: deinde refert, eum docere characterem Ordinis non eſſe in anima, ſed in corporis membris, non quidem in illis, in quibus ſacerdos recipit ſacramentum Ordinis, quando ordinatur, ſicut prior error dicebat: ſed in illis, quibus ſacramenta conficit, ſcilicet in lingua & manibus. Quia virtus actiua inſtrumentalis eſſe debet in proximo inſtrumento operationis. Vnde fit iuxta hanc ſententiam characterem Ordinis tantum durare eo tempore, quo durat ſacramentalis operatio. Quia virtus inſtrumentalis tamdiu durat, quamdiu durat motio principalis agentis. Verumtamen Soto non retulit fideliter Durādi opinionem: ille enim nihil eorum affirmat, quæ illi imponuntur, ſed potius ea omnia infert tanquam incommoda, quæ ſequuntur ex opinione eorum, qui dicunt, characterem eſſe inſtrumentariam virtutem proportionalem illi, quæ eſt in ſacramentis ad conferendam gratiam. Nam inde (inquit) ſequitur primo, ſolum ſacramentum Ordinis dare characterem, quia ſolum per hoc ſacramentum conſtituuntur homines miniſtri ſacramētorum: ergo ad ſummum in hoc ſacramento ſolo oportebit dari inſtrumentariam virtutem, quæ dicitur eſſe character. Secundo (inquit) ſequitur, hanc virtutem eſſe in membris, quibus ſacramenta perficiuntur propter rationem ſupra factam. Ac denique tertio ſequitur, characterem non eſſe virtutem permanentem, ſed tranſeuntem, ſicut ponitur eſſe virtus ſacramentorum. Quæ omnes illationes Durandi revera ſunt ſatis apparentes & probabiles: tantum autem abeſt, vt ipſe admittat ea, quę inferuntur, quod potius (vt dixi) ea infert, vt magna incommoda, ſicut re vera ſunt: quibus reſpondere fortaſſe potuerūt aliquo modo, qui eam ſententiam defendunt: nos autem in hoc immorari non oportet, quia cum Durando exiſtimamus ſententiam illam de inſtrumentaria virtute falſam eſſe.

Prima opin.

Alio tamen modo poſſet hæc opinio tribui Dur. in eodem loco. Nam cum ipſe affirmet, characterem non eſſe, niſi relationem rationis, ſequitur ex eius opinione, vel characterem nullum habere ſubiectum, quia relatio rationis nulli inhæret, vel ſi illi tribuendum eſt ſubiectum denominationis, illud non eſſe animam, vel corpus, ſed totum hominem ſimpliciter: nam ille eſt, qui deſtinatur, vt ſit capax ſacramentorum: vel certe, ſi aliquod ſubiectum propinquius aſsignandum eſt ratione fundamenti huius relationis, illud erit corpus, quatenus in illo recipitur ſacramentum, per quod homo deſtinatur ad aliquem Dei cultum. Et hoc videtur ſignificaſſe Durandum in fine illius quæſtionis, vbi explicans ritum Baptiſmi, quem Dionyſius ſcriptum reliquit: ita concludit: Et iſte ritus exterior cum Baptiſmo erat characterizatio ſua, nec de alio charactere locutus eſt Dionyſius. Et in ſolutione ad ſecundum clarius concludit, non eſſe quærendum, in quo ſit character, tanquam in ſubiecto, cum non ſit niſi deputatio hominis ad ſacras actiones actiuè vel paſſiuè. Sed hæc ſententia Durandi tam eſt falſa, quam fundamentum, ex quo ſequitur. Vnde in re nihil à ſententia Hæreticornm differt, vt ſupra etiam dixi.

Quocirca, vt certum ſtatuendum eſt, characterem eſſe in anima, vt in ſubiecto proprio. Ita enim, docent cæteri omnes Theologi, & clarè definiunt Concil. Florent. & Trident. dum docent, characterem

Characteris ſubiectum anima.

rem imprimi in anima, & eſſe ſignum ſpirituale. Sequitur etiam neceſſario ex his, quæ ſupra diximus de natura characteris: diximus enim eſſe qualitatem ſpiritualem: neceſſe eſt ergo, vt in ea parte hominis inhæreat, quæ ſpiritualis eſt, ſcilicet in anima. Quia vero in anima tria ſunt, ſcilicet ſubſtantia eius, intellectus, & voluntas, videndum ſupereſt, in quo ex his ſit immediate character, nam de his omnibus variæ ſunt opiniones.

Secunda op. Secunda ergo ſententia eſt, quæ ponit characterem eſſe in anima, & in vtraque potentia eius, id eſt, in tota imagine Trinitatis. Ita enim loquebantur antiqui, quos ex parte ſequitur Alex. Alenſ. 4.par.q.19. mem.3. & Bonauent.in 4.d.6.articul.1.q.3.vbi ſentit characterem eſſe in vtraque potentia, quamuis principalius dicat eſſe in intellectu, quam in voluntate. Sed hæc ſentẽtia ab alijs reiecta eſt, quia re vera gratis affirmat quid ſuperfluum, & quod nullo fundamento probari poteſt: cum enim character ſolum ponatur vt ſignum, quid neceſſe eſt illum multiplicare in diuerſis potentijs? Item contra hanc opinionem à fortiori obijci poterunt omnes difficultates, quas in tertia & quarta opinione proponemus.

Tertia ergo opinio eſt, characterem eſſe in voluntate. Ita tenet Scotus in 4.diſtinct.6.q.11. Cuius fundamentum eſt. Primo, quia character eſt diſpoſitio ad gratiam, ſed gratia, cum ſit idem cum charitate, eſt in voluntate: ergo & character. Secundo, quia character eſt ſignum obligationis hominis ad Deũ: ſed homo proxime obligatur Deo per actum voluntatis: ergo decet, vt tale ſignum ſit in voluntate. Sed in primis hæc fundamenta Scoti firma non ſunt. Nam primum ſupponit gratiam eſſe idem cum charitate, & non eſſe in eſſentia animæ, quod eſt falſum. Præterea ſumit characterem eſſe diſpoſitionem ad gratiam. Quod proprie etiam intellectum non eſt verum: & ad ſummum dici poteſt diſpoſitio moralis, ſecundam quandam congruitatem vel diuinam ordinationem ad gratiam ſacramentalem: non eſt autem neceſſe, quod huiuſmodi diſpoſitio ſit in eodem ſubiecto, in quo eſt forma, ſed ſatis eſt, quod ſit in eodem ſuppoſito. Sicut contritio eſt diſpoſitio ad gratiam, & ſanctitas Beatę Virginis fuit diſpoſitio ad maternitatem diuinam: & ſcientia, vel prudentia eſt diſpoſitio ad aliquam moralem dignitatem, vel iuriſdictionem. Secundum etiam fundamentum facile diluitur: primo, quia character non tam eſt ſignum obligationis, quam muneris, aut ſtatus ſuſcepti, qui interdum ſecum affert aliquam obligationem. Sicut in iudice, ſignum quod defert, non eſt ſignum obligationis, ſed poteſtatis, ad quam ſequitur obligatio. Secundo, quia nulla ratio cogit, vt ſignum obligationis ſit in eadem facultate, ex qua naſcitur obligatio. Nam etiam homo interdum voluntate ſe obligat, & vendit in ſeruum: ſignum autem ſeruitutis defert in facie. Vnde ex præciſa ratione ſigni non videtur poſſe colligi, in quo ſubiecto ſit character, quia ſignum non tàm ponitur in aliquo, vt ipſe vtatur eo, quam vt ab aliis dignoſci & diſtingui poſſit. Et ideo in ea parte collocari ſolet, quæ eſt aptior ad huiuſmodi finem, ſcilicet ad ſignificandum alijs. Vt in corporalibus rebus facile conſtat. In ſpiritualibus autem, quia anima & potentiæ eius æquè patent ſpiritualibus oculis, quibus tantum videri poſſunt, ideo ex hac parte æquè apta ſunt, vt in eis collocetur ſpirituale ſignum: ergo ex hoc capite non poteſt ſatis iudicari, in quo ſubiecto ſit character, ſed aliunde ferendum eſt iudicium. Imo addo, ſi ſola ratio ſigni conſideretur, potius eſſe ponendum characterem in eſſentia animæ, quam in voluntate, vel aliqua potentia, vt ſtatim oſtendam probando noſtram ſententiam, vbi rationes alias contra Scotum afferemus.

Diſpoſitio moralis non poſtulat eſſe in eodẽ ſubiecto, in quo eſt forma.

Quarta ſententia. Quarta ſententia eſt characterem eſſe in intellectu. Hæc eſt D. Thom. hic, vt vidimus, quam defendunt omnes Thomiſtæ, Caietan. Soto, & Ledeſm. & Palud. in 4.d.4.q.2.artic.2.& ibid. Capreol. Richard. diſt.5.artic.2.q.2. Fundamentum D. Thom. eſt, quia character ordinatur ad actus diuini cultus, ad actum autem immediate ordinatur potentia animæ, & nõ eſſentia, ergo character immediate eſt in potentia, & non in eſſentia animæ. Rurſus actus diuini cultus ad quem character ordinatur, eſt quædam fidei proteſtatio: ergo oportet, vt character ſit in cognoſcitiua potentia, in qua eſt virtus: hæc autem eſt intellectus. Hæc ſententia eſt quidem probabilis propter authoritatem D. Thomæ, ſi tamen rectè conſideretur fundamentum eius, ſupponit doctrinam prius à D. Thoma traditam, ſcilicet characterem ordinari ad actus diuini cultus per modum potentiæ actiuæ, vel paſsiuæ. Cum autem nos diximus, non eſſe veram potentiam, ſed ſolum per modum ſigni, quo deputatur, & conſignatur homo ad cultum Dei, non eſt neceſſe, vt ſit in potentia operante. Quia non quidquid ordinatur ad actum, eſt in potentia, ſed id quod ordinatur per modum principij efficientis, ſeu coefficientis ipſum actum: quod autem ordinatur tantum per modum ſigni, poteſt eſſe in quacunque parte vel ſubiecto, in quo ſit commodius ad ſignificandum: ſicut militiæ ſignum ponitur in pectore, vel capite; & tamen militia manibus exercetur. Illa ergo ratione non ſatis probatur characterem eſſe in potentia animę magis, quam in eſſentia. Et hinc fit ex eo, quod cultus Dei ſit proteſtatio fidei per exteriora ſigna, non rectè ſequi characterem eſſe in intellectu, vbi eſt fides: tum, quia non oportet ſignum eſſe in eodem ſubiecto, in quo eſt res ſignificata, tum etiam quia ſi illa ratio valida eſſet, potius cõſtituendus eſſet character in voluntate, quam in intellectu; quia immediatè non ordinatur ad fidem, ſed ad cultum Dei. Quia licet à fide dirigatur, tamen proximè à religione elicitur, quæ eſt in voluntate: ergo vel ponendus eſt in vtraque potentia, vel in neutra, vel certè ſi in vna ponitur potius, quàm in altera, nõ debet huius ratio ſumi ex re ſignificata, ſed ex eo quod character aliquid potius conferat ad actus vnius potentiæ, quam alterius, quod tamen verum eſſe non poteſt, vt infra oſtendam.

Quinta ergo ſententia eſt, characterem eſſe immediatè in eſſentia animæ. Hanc tenet Marſil. in 4. q.4.art.1.& Gab. diſt.6.q.2.art.3.dub.2. vbi primum ait, hanc dubitationem non habere locum in ſua & Nominalium ſententia, quod intellectus & voluntas nullo modo diſtinguantur à ſubſtantia animæ. Deinde vero ſubiungit, ſuppoſita diſtinctione potentiarum ab anima potius eſſe characterem põendum in anima quàm in potentiis: ac tandem addit: ſi ponendus eſſet in potentia, potius eſſe ponendum in voluntate, quam in intellectu, quia in voluntate eſt gratia, quæ idem eſt cum charitate. Fundamentum Marſilij eſt, quia ſignum & id quod ſignificatur, debent eſſe in eodem ſubiecto. Sed character eſt ſignum eorum, quæ per ſacramenta cõferuntur, quibus tota anima perficitur, vt ſunt fides, ſpes, charitas: ergo. Secundò, quia per characterem deputatur anima: & conſignatur ad aliquod miniſterium ſpirituale: ergo debet eſſe in ipſa anima. Sed hæc fundamenta non ſunt efficacia. Quia in prima ratione maior eſt falſa, vel ſaltem non neceſſaria, vt ſæpe dictũ eſt, alias debuiſſet Marſil. illa ratione concludere, eſſe characterem etiam in voluntate, & in intellectu, quia ſignificat perfectionem, ſeu augmentum fidei, & charitatis. Secunda vero ratio ſolum probat characterem eſſe in homine, vel in anima, non tamen quod ſit in ſubſtantia animæ immediatè. Melior eſt ratio, quam adducit Gabr. & quam etiam Duran. attigerat, ſcilicet, quia character non eſt principium alicuius actus, intellectus, aut voluntatis, quam ſtatim latius explicabimus.

Quinta ſententia.

In hac igitur re, quæ ſatis incerta eſt, veriſimilius videtur,

Concluſio.

videtur, characterem eſſe immediatè in ſubſtantia animæ. Ratio ſumi poteſt primo, ex munere, ſeu officio ſigni: quando enim aliquid imprimitur, alicui rei, vt in ſignum manifeſtans rem illam, vt deſtinatam ad aliquod munus, eamq; à cæteris diſtinguens, in illa parte poni debet, quæ notior eſt, & aptior ad notificandam rem illam, & diſtinctionem eius. Sed ſubſtantia animæ ſecundum ſe notior eſt, & prior, quam potentiæ. Ergo cum hoc ſignum ſit ſpirituale, atque adeo proportionatū ipſis rebus, quatenus ſecundum ſe cognoſcibiles ſunt, poni debet in ea re, quæ ſecundum ſe notior eſt: ergo debet poni in ſubſtantia eius. Et hæc ratio eadem probabilitatē oſtendit, ſi character ponendus eſſet in potentia, & non in eſſentia, potius eſſe ponendum in intellectu, quam in voluntate, quantum eſt ex hoc capite, ſc. ex ratione ſigni: quia intellectus ſecundum ſe eſt notior ac prior. Secunda ratio & efficacior eſt, quia character non eſt principium alicuius actus intellectus aut voluntatis pertinentis ad cultum Dei vel vſum ſacramentorum: ergo non eſt conſtituendus in intellectu, neque in voluntate, ergo in ſubſtantia animæ. Antecedens probatur: diſcurrendo per ſingulos characteres. Nam primo character Baptiſmi datur, vt facultas moralis ad recipiendum alia ſacrameta, ſed ad huiuſmodi receptionem, ad ſummum requiritur in intellectu actus fidei, vel prudentiæ. Ad hos autem actus efficiendos non concurrit character Baptiſmi, vt potentia actiua neque etiam vt habitus, vt omnes ſine controuerſia fatentur: tum quia character Baptiſmi ponitur, vt potentia paſsiua: tum etiam, quia hi actus habent alia ſufficientia principia, ſcilicet habitum fidei, & dona intellectus ac virtutem prudentiæ. Atque eadem ratio probat de actibus voluntatis. Quia ad recipiendum ſacramētum, ad ſummum requiri poteſt in hac potentia voluntas recipiendi ſacramentum, quæ ſi naturalis ſit, ad illam non requiritur principium ſupernaturale: ſi vero ſit ſupernaturalis, & obiectio proportionata, erit elicita à virtute religionis & fide, ac prudentia regulata. Requiri etiam poteſt bona diſpoſitio ſuſcipientis, non ad ſubſtantiam ſacramenti, ſed vt dignè ſumatur. Et de hac cōſtat non eſſe à charactere, vt principio efficienti, ſed à charitate, pœnitentia, & virtutibus Secundo idem diſcurſus facile fieri poteſt in charactere Confirmationis: nam actus ad quam ordinatur hic character, eſt cōnſtans fidei & religionis Chriſtianæ profeſsio: ad hunc vero effectum ex parte intellectus hi actus requiri poſſunt: ſcilicet fidei, prudentiæ, charitatis, obedientiæ, religionis, fortitudinis, ac ſimilium virtutum Neque aliquis alius excogitari poteſt, qui in intellectu & voluntate non habeat ſua propria & ſufficientia principia à quibus, etiam ſi character non adſit, connaturaliter, & perfectè fieri poteſt, & character per ſe nullam vim ad eos eliciendos confert. Quod in hunc modum etiam confirmatur, quia ſi character eſſet principium ad eliciendos hos actus, eſſet habitus intellectualis, aut appetitiuus: diceret etiam ordinem ad obiecta iſtorum actuum: deniq; eſſet virtus intellectus, aut voluntatis, theologica, vel moralis. Tertio, eadem ratio accommodari poteſt ad characterem ordinis, qui datur ad ſacramenta miniſtranda. In miniſterio enim ſacramentorum nullus actus intellectus vel voluntatis requiritur ad ſubſtantiam ſacramenti, niſi intentio faciendi ſacramentum, quæ formaliter dicit actum voluntatis, & ſupponit in intellectu aliquam cognitionem, de quibus actibus eadem eſt ratio. Quia ſi cognitio ſit naturalis, qualis eſſe poteſt in hæretico miniſtrante ſacramentum, ad illam non requiritur ſupernaturalis potentia: ſi vero ſit ſupernaturalis, erit vel à fide, vel à prudentia, vel ab aliquo intellectuali dono: nec fingi aut excogitari poteſt aliud genus actuum intellectualium, propter quod ponatur character. Similiter intentio faciendi ſacramentum nihil aliud eſt, quam voluntas conferendi illud, quæ ſi ſupernaturalis ſit, ad charitatem, religionem, aut ſimilem aliam virtutem pertinebit: ergo nullus eſt actus intellectus, aut voluntatis, propter quem efficiendum oporteat characterem poni in intellectu vel voluntate.

Ad hanc vero rationem reſpondere videtur Palud. ſupra: quod licet character non eliciat, nec dirigat intentionem dandi ſacramentum: nam æqualiter, inquit, poſſunt habere hanc intentionem: qui habet characterem, & qui non habet: tamen character ad hoc deſeruit, vt intentio habeat virtutem, quam alias non haberet. Sed hoc nihil omnino confert. Primo, quia non poteſt accommodari characteri Confirmationis. Secundo vix etiam locum habet in charactere Baptiſmi, nam licet intentio recipiendi ſacramentum, ſit neceſſaria in adultis: tamen illa intentio non confert aliquid per modum efficientis ad valorem ſacramenti: ſed ſolum eſt neceſſaria cōditio, vt vtens ratione ſit capax ſacramenti ex ſuaui Dei prouidentia propter modum operandi talis ſubiecti. Vnde etiam ad ipſum Baptiſmum, qui nullum characterem ſupponit, requiritur illa intentio: in infantibus vero non requiritur, neq; ad Baptiſmum, neque ad alia ſacramenta, quorum ipſi ſunt capaces. Tertio, neque in charactere Ordinis id quicquam valet, quia intentio miniſtri nullam in ſe virtutem phyſicam recipit. Quis enim fingat, qualitatem aliquam ſpiritualem effici à charactere circa ipſummet actum intentionis, vt ſit efficax? hoc enim nullus hactenus finxit, & improbabilius eſt, quam quod in ipſis ſacramentis imprimatur qualitas aliqua ſeu virtus phyſica. Quia illa interior intentio, immediate non attingit effectiue gratiam, quæ eſt effectus ſacramenti, quia hæc immediate ſit à ſolo ſacramento, vt ab inſtrumento, vt ſupra dictum eſt: verſatur ergo illa intentio immediate ſolum circa ipſum ſacramentum: ad faciendum autem totum id, quod eſt ſenſibile in ſacramento, non eſt neceſſaria ſupernaturalis virtus, ſed ipſa voluntas ſua naturali efficacia ſufficit, vt ſupra oſtendi: ad faciendum vero ſacramentum in eſſe ſacramenti non requiritur aliqua virtus, vel noua actio phyſica, quia illud ſolum habet ſignificationem ex inſtitutione, vt ſupra etiam dixi: ergo ſuperflue eſſet conficta omnis virtus, quæ, per modum qualitatis factæ per actionem characteris, additur intentioni ſacerdotis, vt ſit efficax, ſed hoc ſolo quod illa voluntas, & intentio eſt ab homine deſignato à Chriſto ad hoc munus, eſt efficax ad faciendum hoc ſacramentum: ad hoc autem impertinens eſt, quod character ſit in potentia, vel in eſſentia. Imo, ſi propter hoc ponendus eſſet in potentia, potius eſſet ponendus in voluntate, quā in intellectu: quia intentio, quæ futura eſt efficax, in voluntate eſt formaliter, & cognitio intellectus requiritur, vt conditio neceſſaria ad actum voluntatis. Sed re vera in neutra potentia eſt neceſſarius ad hunc finem, ſed ſolum quod ille homo ſit conſignatus, optime autem & melius quodammodo & accommodatius deſignatur homo per qualitatem impreſſam ſubſtantiæ animæ eius, quam potentiæ. Addo interdum intentionem hanc eſſe efficacem ſine vllo charactere, vt conſtat in miniſtro Baptiſmi, aut ſine charactere qui ſit per modum facultatis actiuæ, vt in Matrimonio: quia in his vt intentio ſit efficax, ſolum requiritur iuxta diuinam inſtitutionem, quod ſit à tali perſona, quia illa non eſt efficacia Phyſica, ſed moralis: idem ergo erit, quando ex inſtitutione diuina requiritur, quod intentio ſit à miniſtro charactere deſignato: non enim neceſſe eſt, vt character aliquid phyſicè influat in intentionem, ſed ſolum quod deſignet perſonam ad illud munus: hoc enim poſito, ſi cætera neceſſaria concurrāt, erit intentio moraliter efficax ad conficiendum ſacramentum. Neque hæc doctrina pugnat cum ea, quam

Intentio ad ſacramentorum requiſita non phyſicam, ſed moralem habet efficaciam ex eo, quod ſit à tali perſona.

quam ſupra tradidimus de efficacia ſacramentorum, nam tota illa efficacia proprie conuenit ipſis ſacramentis reſpectu gratiæ: miniſter vero non habet per ſe efficientiam immediatam, niſi circa ipſum ſacramentum, circa quod nullam exercet actionem phyſicam, & ſupernaturalem, quia in ſacramento nulla perfectio realis ac ſupernaturalis recipitur, vt latius ſupra explicatum eſt.

Quid reſponſio refellitur. Aliam reſponſionem indicat Soto loco ſupra citato, vbi diſerte concedit, characterem non ordinari ad cognoſcendum, neque ad appetendum: ſed ad operandum, ſcilicet ad proteſtandum fidem: & reſpondens Durando ait, quod licet character non ſit cognoſcitiuus, eſt tamen facultas fidei ad colendum Deum, ſicut ipſa docet: nam ſicut ars eſt cognitio practica, ita fides charactere vtitur ad opus. Sed non ſatis intelligo, quo tendat hæc reſponſio, aut quomodo argumentis factis ſatisfaciat. Nam primum, ſi character non eſt cognoſcitiuus, ſicut neque appetitiuus, cur ponitur in intellectu, potius quam in voluntate, cum proteſtatio fidei, quæ eſt per cultum Dei proprius ac formalius pertineat ad voluntatem, quam ad intellectum? Secundo, ſi character eſt operatiuus, tanquam facultas fidei, inquiro, quænam ſit eius operatio? Aut enim eſt actus interior ſpiritualis, & immanens: & ita non poteſt eſſe niſi actus intellectus, vel voluntatis, aut eſt actus exterior & corporalis: & ad hunc actum nec character ſpiritualis poteſt concurrere, vt ſupra oſtenſum eſt: nec, etiamſi poſſet, propter hunc concurſum oporteret ipſum eſſe in intellectu, magis quam alibi. Rurſus, ſi eſt operatiuus, vel operatio eius eſt actio vitalis, & ſic eſſe non poterit niſi intellectus, vel voluntatis: vel non eſt actio vitalis, ſed per modum tranſeuntis actionis: ſed neque explicari poterit qualis ſit hæc actio, neque quid deſeruiat ad finem conficiendi ſacramenta, nec quo fundamento nitatur, vt ſatis patet ex dictis ſectione præcedenti. Ac denique admiſſo hoc genere actionis, impertinens eſt propter illam, characterem ponere in intellectu. Dicet aliquis, eſto character non ſit operatiuus proprie, ac phyſice, ſed ſolum conſtituatur per modum ſigni: nihilominus poſſe optime poni in intellectu ſolum, vt ipſum ornet, & perficiat, & hoc modo conſignet hominem, ſicut neceſſario dicturi ſumus, ſeruata proportione, etiam ſi teneamus, illum eſſe in eſſentia animæ. Quod ſi hoc eſt poſsibile, vnde conſtare poteſt, non ita factum eſſe? Videtur enim eſſe congruū, vt ſicut anima per potentias ſuas colit Deum, ita etiam in aliqua potentiarum conſignetur ac deſtinetur ad illum cultum, & conſequenter cōgruum etiam erit, vt hoc fiat in intellectu qui eſt primaria potentia, in qua eſt primum fundamentum cultus Dei, quod eſt fides. Reſpondeo, ſi aliquis eſſe poteſt probabilis modus explicandi, & defendendi opinionem Diui Thomæ, fortaſſe nullum alium excogitari poſſe faciliorem, aut probabiliorem. Valde tamen dubito in primis, an fuerit hæc mens Diui Thomæ propter ea, quæ dixi in fine ſectionis præcedentis.

Capacitas potētiarum animæ ad quas qualitates ſe extendat. Deinde dubito, an potentiæ animæ ſint capaces alicuius qualitatis, quæ nec ſit actus ſecundus talis potentiæ, neque actus primus diſponens, vel dans virtutem ad ſimpliciter agendum, vel ſaltem ad melius & facilius eliciendum actum talis potentiæ, quia huiuſmodi potentia tota eſt natura ſua deſtinata ad operandum, & totum ſuum eſſe, & ſpeciem ſuam recipit cum hac inclinatione, ſeu habitudine ad actus & obiecta: & ideo non videtur poſſe perfici in ſuo eſſe per aliquam qualitatem, quæ non ſit actus ſecundus, niſi perficiatur in actiuitate ſua in ordine ad actum ſecundum. Tandem, etiam ſi admittamus, hoc eſſe poſsibile, videtur certe maior eſſe congruentia, quæ ſupra adducta eſt, vt ponatur character in ipſa ſubſtantia animæ, quæ principaliter deſtinatur, ac deſignatur ad ſacrum miniſterium, & quæ eſt principale principium omnium actuum diuini cultus, & quia fere non eſt maior ratio de intellectu, quam de voluntate, ita conuenientius ponitur in ſubiecto communi vtrique.

ARTIC. V.

Vtrum character inſit animæ indelebiliter.

AD quintum ſic proceditur. Videtur quod character non inſit animæ indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens eſt perfectius, tanto firmius inhæret. Sed gratia eſt perfectior quam character: quia character ordinatur ad gratiam ſicut ad vlteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multo magis character. (4. diſt. 4. q. 1. art. 3. q. 4. Et Ro. 7. col. 2.)

2. Præterea, Per characterem aliquis deputatur diuino cultui ſicut dictum eſt. Sed aliqui à cultu diuino tranſeunt ad contrarium cultum, per apoſtaſiam à fide. Ergo videtur, quod tales amittant characterem ſacramentalem.* (Art. 1. & 2. huius quæſt.)

3. Præterea, Ceſſante fine, ceſſare debet & id quod eſt ad finem, alioquin fruſtra remaneret, ſicut poſt reſurrectionem non erit matrimonium, quia ceſſabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, ſed totum in nuda veritate. Ergo character ſacramentalis non manet in perpetuum in anima, & ita non eſt indelebiliter.

*Sed contra eſt, quod Auguſtinus * dicit 2. contra Parmen. Non minus hærent ſacramenta Chriſtiana, quam corporalis nota militiæ. Sed character militaris non repetitur, ſed agnitus approbatur in eo, qui veniam meretur ab Imperatore poſt culpam. Ergo nec character ſacramentalis deleri poteſt.* (Lib. 2. c. 13. à med. tom. 7.)

*Reſpondeo dicendum quod (ſicut dictum eſt *) character ſacramentalis eſt quædam participatio ſacerdotij Chriſti in fidelibus eius, vt ſcilicet ſicut Chriſtus habet plenam ſpiritualis ſacerdotij poteſtatem, ita fideles eius ei configurentur in hoc quod participant aliquam ſpiritualem poteſtatem reſpectu ſacramentorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultum. Et propter hoc etiam Chriſto non competit habere characterem, ſed poteſtas ſacerdotij eius comparatur ad characterem, ſicut id quod eſt plenum & perfectum ad aliquam ſui participationem. Sacerdotium autem Chriſti eſt æternum, ſecundum illud Pſalm. 109. Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Et inde eſt quod omnis ſanctificatio, quæ fit per ſacerdotium eius, eſt perpetua, re conſecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis, nam Eccleſiæ vel altaris manet conſecratio ſemper, niſi deſtruatur. Cum igitur anima ſit ſubiectum characteris, ſecundum intellectiuam partem, in qua eſt fides (vt dictum eſt *) manifeſtum eſt, quod ſicut intellectus perpetuus eſt, & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.* (Art. 3. huius quæſt.; Art. præc. ad 3. arg.)

*Ad primum ergo dicendum, quod aliter eſt in anima gratia, & aliter character. Nam gratia eſt in anima, ſicut quædam forma habens eſſe completum in ea, character autem eſt in anima, ſicut quædam virtus inſtrumentalis, vt ſupra * dictum eſt. Forma autem completa eſt in ſubiecto, ſecundum conditionem ſubiecti, & quia anima eſt mutabilis, ſecundum liberum arbitrium, quamdiu eſt in ſtatu viæ, conſequens eſt, quod gratia inſit animæ mutabiliter. Sed virtus inſtrumentalis magis attenditur, ſecundum conditionem principalis agentis, & ideo character indelebiliter ineſt animæ, non propter ſui perfectionem, ſed propter perfectionem ſacerdotij Chriſti, à quo deriuatur character, ſicut quædam inſtrumentalis virtus.* (Art. 2.)

*Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Auguſt. * dicit ibidem. Nec ipſos apoſtatas videmus carere baptiſmate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur; &* (Lib. 1. cont. Dona. parū à prin. to. 7.)

ideo amitti non poſſe iudicatur. Et huius ratio eſt, quia character eſt virtus inſtrumentalis, vt dictum * *eſt Ratio autem inſtrumenti conſiſtit in hoc, quod ab alio moueatur, non autem in hoc, quod ipſum ſe moueat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo quantumcunque voluntas moueatur in contrarium, character non remouetur, propter immobilitatem principalis mouentis.*

In ſolutione præced.

Ad tertium dicendum quod quamuis poſt hanc vitam non remanet exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus. Et ideo poſt hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus poſt adeptam victoriam, & in his qui vicerunt, ad gloriam, & in his qui ſunt victi, ad pœnam.

COMMENTARIVS.

POterat in diſputatione præcedenti quinta ſectio ſeu dubitatio addi: An character ſit qualitas incorruptibilis natura ſua: hanc vero omiſimus explicandam in hoc commentario, quia fere coincidit cum quæſtione huius articuli: idem enim eſt, characterem eſſe indelebilem, & permanere ſemper, & eſſe aliquo modo incorruptibilem. Reſpondet ergo D. Thom. vnica aſſertione, characterem eſſe indelebilem. Quæ abſolute de fide eſt, nam ſub his verbis definitur in dictis Concilijs Florentino, & Tridentino. Poteſt autẽ varios habere ſenſus. Primus eſt, quem Caietan. hic notauit, ſcilicet characterem ſemel animæ impreſſum, ita illi adhærere, vt dimoueri amplius non poſsit, etiam per potentiam Dei abſolutam. Et hic ſenſus, vt recte ipſe docet, eſt falſus, & à nemine intentus, quia, cum character ſit qualitas realis, quæ à Deo conſeruatur, poteſt ab eodem per ſuſpenſionem influxus corrumpi ſeu deſtrui: non enim ex neceſsitate naturæ, ſed libere illum conſeruat. Sed poteſt obijci contra hoc ratio D. Thomæ, quia res conſecrata, dum manet integra, neceſſario manet conſecrata, nec poteſt amittere conſecrationem etiam de potentia abſoluta, vt patet in calice conſecrato: ſed D. Thom. affirmat, characterem eſſe ad hũc modum indelebilem, quia anima ſemel conſecrata, non poteſt non manere conſecrata. Reſpondetur primo, ſimilitudinem non tenere in omnibus, nam character eſt qualitas realis intrinſecè manens in ſubiecto, & pendens in conſeruari à Deo: conſecratio vero calicis ſolum eſt denominatio extrinſeca ab actu præterito. Vnde quia ad præteritum non eſt potentia, videri poteſt illa conſecratio inamiſsibilis, durante ſubiecto, non vero æquè ſit per characterem, quia pendet ex reali præſentia characteris. Secundo dicitur, aſſumptum eſſe falſum. Poteſt enim Deus facere, vt calix, aut quælibet alia res ſimilis ſemel conſecrata, maneat, & perdat conſecrationem, vel execrando illam aliquibus aliis cæremonis, vel actibus contrariis: vel certe volendo, & ſtatuendo, vt non ſit amplius deſtinata ad vſus ſacros: ſicut ceſſante lege veteri fecit, vt templum & vaſa eius, quæ antea erant quodammodo ſacra, ſuum ſtatum & dignitatem amitterent. Atque idem videre licet in ſimilibus moralib. denominationibus, quæ per contrariam voluntatem auferri poſſunt. Cum ergo dicitur, quod res ſemel conſecrata, ſemper conſecrata manet, niſi deſtruatur, intelligẽdum eſt, non in ordine ad potentiam Dei abſolutam, ſed vel ex natura rei, vel quantum eſt ex parte ipſius rei conſecratæ: quamquam ab extrinſeco agente habente ſufficientem poteſtatem poſsit auferri conſecratio, quę obiter notanda ſunt pro his, quæ de voto ſolemni tractantur. 2.2.q.88.ar.11.

Indelebilitas characteris, de potentia ordinaria, intelligenda.

Obiectio.

Solutio 1.

Solutio 2.

Secundus ſenſus eſt, characterem eſſe indelebilẽ, quia de facto perpetuo manebit in animo, quamdiu ipſa durat in quocunque ſtatu: & hoc modo explicat concluſionem ſuam D. Tho. in ſolutione ad tertium, qui ſenſus, licet verus fortaſſe ſit, non videtur de fide, quia Concilia non intendunt definire, characterem etiam poſt mortem durare: non enim hoc erat neceſſarium, vel ſpectabat ad dogmata fidei. Nam quod character ſit indelebilis ex eo præſertim colligitur, quia ſacramenta, quæ illum imprimunt, iterari non poſſunt: ſed ad hoc ſatis eſt, quod ſit indelebilis, quamdiu vita durat: hoc ergo ſolum videtur in rigore de fide. Nihilominus tamen prædictus ſenſus verus cenſetur, quia & Diu. Thom. & cæteri Scholaſtici ita ſentiunt. Item, quia Concilia abſolutè loquuntur, & poſſunt commodè ſine limitatione intelligi. Item, quia ſi moriatur ſacerdos, & rurſus ſuſcitetur, manebit ſacerdos, nec indigebit noua Ordinatione: ergo ſignum eſt, conſeruari characterem poſt mortem, & idem argumentum fieri poteſt, de quolibet homine baptizato, & confirmato. Item, quia ſi character vſque ad mortem durat, non eſt cur in morte pereat, tum ſpiritualis ſit, & à corpore non pendeat, & in Beatis manere poſsit ſine vlla imperfectione repugnante illi ſtatui: & cum perfectione, quam ex ſe affert, quia de ſe eſt bona qualitas animæ perficiens illam: & deſeruire etiam poteſt in eo ſtatu, vt ibi deſignati ſpecialiter ſint, qui hoc beneficium accepere abundantius fruendi diuitijs Chriſti in lege gratiæ. De damnatis vero adhuc eſt res magis dubia, tamen etiam eſt probabile in illis manere ad eorum ignominiam, vt D. Thom. ait, & vt notior ſit eorum ingratitudo, qui cum in hac vita ſacramentis Chriſti potiti fuerint, illorum gratia bene vti noluerunt.

Quod character ſi. indelebili in vita, à fide eſt, quod ait etiam poſt mortẽ, probabile.

Tertius ergo ſenſus eſt, characterem eſſe indelebilem, quamdiu homo viuit, ita vt ſacramentum per quod ille datur, iterari non poſsit. Et hoc ſenſu, vt dixi, eſt concluſio de fide. Tamen duobus modis explicari poteſt, & ita duplicem habere ſenſum: & duplex eius ratio poteſt reddi. Primus ergo ſenſus huius veritatis eſſe poteſt, quod Deus conſeruat characterem ſemel impreſſum ſemper ſeu toto tempore vitæ, neque illum aufert propter quodcunque peccatum, & quoad hoc ſaltem eſt concluſio de fide: quia hoc, vt minimum, neceſſarium eſt ad prædictam veritatem, & quia hoc etiam ſufficit, nihil amplius de fide eſt. Huius autem prouidentiæ ſeu conſeruationis diuinæ reſpectu characteris præter naturam rei, de qua ſtatim dicemus: reddi poteſt ratio. Primò, ex parte ſacerdotij Chriſti, cuius participatio, ſeu conſecratio, quæ ab illo manat, debet eſſe perpetua, quantum eſt ex parte eius, atque adeo, quamdiu ſubiectum talis conſecrationis durauerit. Nam omnis conſecratio de ſe perpetua eſt, ſi ſubiectum duret, & cauſa efficiens perpetua & ſufficiens ſit: ergo conſecratio etiam, quæ ſit per characterem, eſt perpetua de ſe, durante ſubiecto eius, quia cauſa efficiens illius, quæ eſt ſacerdotium Chriſti, perpetuum eſt efficax: ergo & character, quo formaliter ſit hæc conſecratio, perpetuus eſt & indelebilis. Atq; in hunc modum rectè explicatur ratio D. Thom. in art. in quo propoſitio illa: Omnis ſanctificatio, quæ ſit per ſacerdotium Chriſti, eſt perpetua re conſecrata manente, intelligenda eſt non de quacunq; ſanctificatione, quæ à ſacerdotio Chriſti manat: nam hoc modo etiam ſanctificatio, quæ ſit per gratiam, ſit per ſacerdotium Chriſti: nam Chriſtus vt Summus Sacerdos remittit peccata, & dat gratiam, & tamen non eſt perpetua, re ſanctificata manente: intelligenda ergo eſt formaliter de ſanctificatione per ſacerdotium, id eſt, quæ ſit per quãdam participationem actiuam vel paſsiuam ſacerdotij Chriſti, quæ ſit per conſignationem quãdam, ſeu deputationem ad ea, quæ pertinent ad cultum Dei: & hoc modo eſt facilis propoſitio, & optime explicatur exemplo, conſecrationis rei inanimatæ, quo D. Thom. vtitur. Atq; in hunc modum explicata ratio directè concludit de tempore, in quo homo durat & viuit, quia ſimpliciter

Characterẽ eſſe indelebilem, dupliciter intelligi poteſt.

pliciter loquendo homo eſt, qui conſecratur per characterem, ſicut homo baptizatur, & ordinatur. Extendi autem poteſt, vt D.Th. etiam ſignificat, ad perpetuam animæ durationem, quia, licet homo ſit, qui conſecratur, tamē conſecrationem, ſeu formam, qua formaliter conſecratur, in anima recipit, quæ perpetuo durat.

Character ſuapte natura incorruptibilis eſt.

Quartus ſenſus, qui ſimul continet ſecundam explicationem, ſeu rationem veritatis fidei eſt, characterem ſemel datum ſemper conſeruari à Deo: quia natura ſua eſt qualitas incorruptibilis. Et hic ſenſus, quamuis non ſit de fide, eſt tamen valde conſentaneus principiis fidei, & aptior ad rem fidei explicandam. Deus enim non deſtruit rem de ſe perpetuam ad ſolam ſuſpenſionem ſui influxus vel conſeruationis, niſi quando naturales cauſæ, vel morales id poſtulant: vt patet in omnibus aliis diuinis effectibus: hac enim ratione Deus nunquam annihilat res quas condidit: corrumpit vero illas, quæ aliquo modo corruptibiles ſunt, quando cauſæ ſecundæ id poſtulant: nam alioqui dona Dei ſunt ſine pœnitentia. Dupliciter autem contingit formam aliquam, ſeu qualitatem eſſe incorruptibilem. Primo phyſice ac proprie: & hoc modo character non eſt corruptibilis, quia eſt qualitas ſpiritualis, & caret contrario, & eſt in ſubiecto incorruptibili, & à nulla cauſa creata effectiuè pendet, ſed à ſolo Deo. Secundo modo poteſt eſſe qualitas corruptibilis moraliter, demeritoriè, ac diſpoſitiuè: quomodo amittitur charitas & gratia per peccatum mortale, & fides per hæreſin: & hoc modo non eſt etiam corruptibilis character: cuius ſignum à poſteriori euidens eſt, quia nullum peccatum etiam deſperationis vel hæreſis, impedit infuſionem characteris, dummodo ſacramentum perficiatur, quoad ſubſtantiam ipſius, ſicut perfici poteſt, non obſtante quocunque peccato recipientis. Ex quo effectu ſumitur ratio à priori, ſcilicet, quia nulla eſt diſpoſitio in homine contraria characteri, & quaſi formaliter illi repugnans. Aut enim hæc diſpoſitio eſt habitualis: & hoc non, quia neque in eſſentia animæ, vbi eſt character, poteſt fingi habitus aliquis poſitiuus contrarius characteri: nec in potentiis, quarum habitus, ſi vitioſi ſint, opponuntur aliis habitibus, non vero ſigno, vel poteſtati alterius rationis, quæ ex voluntate vel malitia non pendeat. Aut illa diſpoſitio eſſet actus aliquis: & hoc etiam dici non poteſt, quia actus non eſt diſpoſitio repugnans habitui, vel qualitati permanenti per modum habitus, niſi immediate opponatur alteri actui: qui ſit propriè operatio, vel diſpoſitio ad talem habitum: character vero neq; habet aliquem actum proprium intellectus aut voluntatis, vt ſupra oſtenſum eſt, nec per ſe requirit vllam diſpoſitionem, vt infundatur. Dicet aliquis, ſolam rationem demeriti ſufficere, vt character ſit moraliter incorruptibilis, ſcilicet demeritorie: meretur enim peccator priuari omnibus ſpiritualibus bonis. Vel certè dici poteſt, ſicut ad recipiendum characterem requiritur in adultis voluntas, & intentio recipiendi ſacramentum, ita voluntatem contrariam eſſe diſpoſitionem characteri repugnantem, atque adeo per illam emitti, vt ſi aliquem pœniteat ſuſcipere Baptiſmum. Reſpondetur, ſi merita peccati mortalis abſolutè conſiderentur, iuſtiſsime potuiſſe Deum priuare peccatorem quolibet ſpirituali beneficio propter tale peccatum: nam etiam poſſet ea de cauſa iuſte in nihilum illum redigere. Tamen ſecundum legem ordinariam & conuenientem, ſicut non priuat illum fide & ſpe, quando non committit peccata directe his virtutibus repugnantia, ita multo minus priuat illum charactere, propter ſolum peccati demeritum. Quia nō punit peccatum, quantum poteſt, ſed quantum expedit iuxta ordinem diuinæ ſapientiæ. De actu vero illo, quo poteſt peccator retractare priorem voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum, reſpondetur, non

Quare per peccatum nō delentur character.

eſſe illam diſpoſitionem contrariam characteri, ſicut poſtquam aliquis voluntarie ſe ſeruum conſtituit, & ſignum ſeruitutis voluntarie ſuſcepit, etiamſi eum poſtea pœniteat, actio eſt inefficax, & non eſt diſpoſitio ſufficiens ad expellendum ſignum ſeruitutis. Eo vel maxime, quod ad ſuſcipiendum characterem proprie ac formaliter non eſt neceſſaria voluntas ſuſcipiendi illum, ſed ſufficit voluntas recipiendi ſacramentum. Vnde ſi quis ex ignorantia vel malitia, vellet ſuſcipere ſacramentum, & ſimul nollet recipere aliquem effectum eius, etiam characterem, nihilominus illum reciperet, quia reciperet verum ſacramentum: ſacramentum autem non poteſt priuari hoc effectu, quia ad illum nullam diſpoſitionem voluntatis requirit: & conſequenter nec poteſt illi poni obex, ſi maneat ſubſtantia ac veritas ſacramenti: quod propter hanc cauſam nunquam eſt iterabile.

Vere ſuſcipiēs ſacramentū, quamuis nolit effectum recipere, characterem recipiet.

Vltimo poteſt hic moueri alia quæſtio ſimilis præcedenti, & illi annexa, an character ſit qualitas indiuiſibilis, id eſt, quæ ex natura ſua intendi & remitti non poſsit. Ad quod dicendum eſt. Primo, characterem Baptiſmi nunquam augere vel remitti in eodem vel diuerſis ſubiectis, neq; in vno intenſiorem fieri, quam in alio. Probatur, quia nec intendi poteſt propter iterationem ſacramenti, cum iterabile non ſit: neque à principio dari poteſt intēſior propter diſpoſitionem ſubiecti; quia character per ſe nullam requirit, neq; ab illa pendet, & alioqui ſacramentum de ſe æqualem effectum confert, ſi ex diſpoſitione ſubiecti non varietur. Præterea poteſt reddi congruentia, quia cum character per ſe primo detur, vt ſignum, oportuit illud eſſe omnino certum & indiuiſibile, atq; adeo omnino idem ſeu ſimile in omnibus, qui illo inſigniuntur, præſertim cum ex parte ipſius characteris omnibus detur æqualis poteſtas ad ea, quæ pertinent ad diuinum cultum. Atq; hinc fit veriſimile, qualitatem characteris ex natura ſua incapacem intenſionis & remiſsionis, quia non repugnat fieri qualitatem huius naturæ, & congruum eſt, vt Deus contulerit eam qualitatem maxime accommodatam ſecundum naturam ſuam ad effectum ſeu finem, in quem ordinatur. Secūdo dicitur, characterē Confirmationis ſimiliter eſſe qualitatem indiuiſibilem propter eaſdem omnino rationes. Tertio idem dicendum eſt de charactere vniuſcuiuſque Ordinis, ſi ſecundum ſe conſideretur, & comparetur cum alio charactere eiuſdem Ordinis, non enim recipit maiorem poteſtatem conſecrandi vnus Sacerdos, quam alius, & ſic de cæteris Ordinibus: non eſt ergo intenſior character ſacerdotalis in vno Sacerdote, quam in alio. Comparando vero characterem inferioris Ordinis, ad characterem ſuperioris Ordinis, dubitari poteſt, an ſint diſtinctæ qualitates indiuiſibiles, an vero ſit vna & eadem, quæ paulatim augetur per diuerſos Ordines, vel per modum intenſionis, vel per modum extenſionis: ſicut ſolet (vt aiunt) augeri habitus ſcientiæ: hæc vero quęſtio non eſt hoc loco tractanda, ſed cum dicetur de Ordinis ſacramento.

Character Baptiſmi & Confirmationis neq; augeri, neq; remitti poteſt.

Character Ordinis an indiuiſibilis.

ARTIC. VI.

Vtrum per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character.

Inf. q. 7. ar. 5. Et 4. di. 4 q. 1. a. 4 q. 2. & 3. & q. 3. art. 2. q. 3. Et d. 7 q. 2. ar. 1 q. 1. & q 3. art. 3. q 3 & d 23. q. 1. ar. 2. q. 3. Art 3. & 5. huius quæſt.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character, per omnia enim ſacramenta nouæ legis fit aliquis particeps ſacerdotij Chriſti. Sed character ſacramentalis nihil eſt aliud quam participatio ſacerdotij Chriſti, vt dictum eſt. Ergo videtur, quod per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character.*

2. Præter-

2. Præterea cha acter ſe habet ad animam in qua eſt, ſicut conſecratio ad res conſecratas. Sed per quodlibet ſacramentũ nouæ legis homo recipit gratiam ſanctificantem.* vt ſupra dictum eſt. Ergo videtur, quod per quodlibet ſacramentum nouæ legis imprimatur character.

Quæſt præc. art. 1

3. Præterea, Character eſt res & ſacramentum. In quolibet autem ſacramento nouæ legis eſt aliquid, quod eſt res tantum, & aliquid quod eſt ſacramentum tantum, & aliquid quod eſt res & ſacramentum. Ergo per quodlibet ſacramentum nouæ legis imprimitur character.

Art præc. Sed contra eſt, quod ſacramenta, in quibus imprimitur character, non reiteranter, eo quod character eſt indelebilis, * vt dictum eſt. Quædam autem ſacramenta iterantur, ſicut patet de Pœnitentia & Matrimonio. Ergo non omnia ſacramenta imprimunt characterem.

Qu. 61. art. 1 & 5.

* Reſpondeo dicendum, quod (* ſicut ſupra dictum eſt) ſacramenta nouæ legis ad duo ordinantur. ſcilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Eſt autem omnibus ſacramentis commune, quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt. Non autem omnia ſacramenta ordinantur directè ad diuinum cultum, ſicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur à peccato, non autem per hoc ſacramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinum cultum, ſed reſtituitur in ſtatum priſtinum. Pertinet autem aliquod ſacramentum ad diuinum cultum tripliciter, vno modo per modum ipſius actionis, alio modo per modum agentis, tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipſius actionis pertinet ad diuinum cultum Euchariſtia, in qua principaliter diuinus cultus conſiſtit, in quantum eſt Eccleſiæ ſacrificium. Et per hoc idem ſacramentum non imprimitur homini character, quia per hoc ſacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud vlterius agendum, vel recipiendum in ſacramentis, cum potius ſit finis, & conſummatio omnium ſacramentorum, vt * Dionyſius dicit in 3. c. Eccleſ. hierar. Continet tamen in ſeipſo Chriſtum, in quo non eſt character, ſed tota ſacerdotij plenitudo.

Cap. 3. Eccl. hierar. circa pri. illius.

Sed ad agentes in ſacramentis, pertinet ſacramentum ordinis, quia per hoc ſacramentum deputantur homines ad ſacramenta alijs tradenda. Sed ad recipientes pertinet ſacramentum Baptiſmi, quia per ipſum homo accipit poteſtatem recipiendi alia Eccleſiæ ſacramenta. Vnde Baptiſmus dicitur eſſe ianua omnium ſacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, vt infra ſuo loco dicetur. * Et ideo per hæc tria ſacramenta character imprimitur, ſcilicet per Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem.

Qu. 72. art. 5

Ad primum ergo dicendum, quod per omnia ſacramenta fit homo particeps ſacerdotij Chriſti, vtpote percipiens aliquem effectum eius. Non tamen per omnia ſacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiendum, quod pertineat ad cultum ſacerdotij Chriſti. Quod quidem exigitur ad hoc quod ſacramentum characterem imprimat.

Ad ſecundum dicendum, quod per omnia ſacramenta ſanctificatur homo, ſecundum quod ſanctitas importat munditiem à peccato, quæ fit per gratiam. Sed ſpecialiter per quædam ſacramenta, quæ characterem imprimunt, homo ſanctificatur quadam conſecratione, vtpote deputatus ad diuinum cultum. Sicut etiam res inanimatæ ſanctificari dicuntur, in quantum diuino cultui deputantur.

Ad tertium dicendum, quod licet character ſit res & ſacramentum: non tamen oportet, omne id quod eſt res & ſacramentum, eſſe characterem. Quid autem ſit res & ſacramentum, in alijs ſacramentis infra * dicetur.

In materia cuiuſq; in ſpeciali.

HIc articulus explicatus à nobis eſt ſectio. 1. præcedentis diſputationis: quoniam ad explicandam characteris naturam, neceſſarium fuit, omnes modos & fines characteris explicare, vnde hic nihil addendum occurrit.

QVÆSTIO LXIV.

De cauſa ſacramentorum, in decem articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de cauſis ſacramentorum, ſiue per authoritatem, ſiue per miniſterium.

Et circa hoc quæruntur decem.

Primò, vtrum ſolus Deus interius operetur in ſacramentis.

Secundo, vtrum inſtitutio ſacramentorum ſit ſolum à Deo.

Tertiò, de poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis.

Quarto, vtrum illam poteſtatem potuerit alijs communicare.

Quinto, vtrum poteſtas miniſterij in ſacramentis conueniat malis.

Sextò, vtrum mali peccent diſpenſando ſacramenta.

Septimo, vtrum Angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum.

Octauo, vtrum intentio miniſtri requiratur in ſacramentis.

Nono, vtrum requiratur ibi recta fides, ita ſcilicet, quod infidelis non poſſit tradere ſacramenta.

Decimo, vtrum requiratur ibi recta intentio.

ARTIC. I.

Vtrum ſolus Deus operetur interius ad effectum ſacramenti.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non ſolus Deus, ſed etiam miniſter interius operetur ad effectum ſacramenti. Interior enim ſacramenti effectus eſt, vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiam. Sed ad miniſtros Eccleſiæ pertinet purgare, illuminare, & perficere, vt patet p Dionyſ.* in 5. c. Eccl. hierar. Ergo videtur, quod non ſolus, ſed etiam miniſtri Eccleſiæ interius operentur ad ſacramenti effectum. Infra. ar. 5. Et 4. diſt. 5. q. 1. ar. 2. q. 2 c. 5. 1. par. per totum.

2. Præterea, In collatione ſacramentorum quædam orationum ſuffragia proponuntur. Sed orationes iuſtorum ſunt magis apud Deum exaudibiles, quam quorumcunq;, ſecundum illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc Deus exaudit. Ergo videtur, quod maiorem effectum ſacramenti conſequatur ille, qui recipit ipſum à bono miniſtro. Sic ergo & miniſter aliquid operatur ad interiorem effectum, & non ſolus Deus.

3. Præterea, Dignior eſt homo, quam res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, vt Auguſt.* dicit ſuper Ioan. Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum ſacramenti, & non ſolus Deus. Tract 80. in Ioa. poſt. to 9

Sed contra eſt, quod dicitur Rom. 8. Deus eſt qui iuſtificat. Cum ergo interior effectus omnium ſacramentorum ſit iuſtificatio, videtur, quod ſolus Deus operetur interiorem effectum ſacramenti.

Reſpondeo dicendum, quod operari aliquem effectum, contingit dupliciter, vno modo per modum principalis agentis, alio modo per modum inſtrumenti. Primo igitur modo ſolus Deus operatur interiorem effectum ſacramenti: tum quia ſolus Deus illabitur animæ, in qua ſacramenti effectus exiſtit, non autem poteſt aliquid immediate operari, vbi non eſt. Tum quia gratia, quæ eſt interior ſacramenti effectus eſt à ſolo Deo, vt in ſecunda parte dictum eſt. * Character etiam, qui eſt interior quorundam ſacramentorum effectus, eſt virtus inſtrumentalis, qui manat à principali agente, quod eſt Deus. Secundo autem modo homo poteſt operari ad interiorem effectũ ſacramenti, in quantum operatur per modum miniſtri: nam eadem ratio eſt miniſtri & inſtrumenti, vtriuſq; enim actio exterius adhibetur: ſed fortior effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod eſt Deus. 1. 2. q. 112. a. 1

Ad primum ergo dicendum, quod purgatio ſecundum quod attribuitur miniſtris Eccleſiæ, non eſt à peccato. Sed

dicuntur Diaconi purgare, in quantum vel immundos eyciunt à cœtu fidelium, vel eos ſacris admonitionibus diſponunt ad ſacramentorum receptionem. Similiter etiam ſacerdotes illuminare dicuntur ſacrum populum, non quidem gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradendo, vt patet per Dionyſ. ibi.*

Loco citato in arg. 1

Ad ſecundum dicendum, quod orationes, quæ dicuntur in ſacramentorum collatione, proponuntur Deo, nō ex parte ſingularis perſonæ, ſed ex parte totius Eccleſiæ, cuius preces ſunt apud Deū exaudibiles, ſecundū illud Mat. 18. Si duo ex vobis cōſenſerint ſuper terram de omni re, quācunq; petierint, fiet illis à Patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio viri iuſti, ad hoc aliquid operetur Illud tamen, quod eſt ſacramenti effectus, non impetratur oratione Eccleſiæ, vel miniſtri, ſed ex merito paſſionis Chriſti, cuius virtus operatur in ſacramentis, vt dictum eſt. Vnde effectus ſacramenti non datur melior per meliorem miniſtrum. Aliquid tamen annexum impetrari poteſt recipienti ſacramentum per deuotionem miniſtri. Nec tamen miniſter illud operatur, ſed impetrat operandum à Deo.*

q. 62. ar. 1.

*Ad tertium dicendum, quod res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, niſi inſtrumentaliter vt dictū eſt. * Et ſimiliter homines non operantur ad ſacramentorum interiorem effectum, niſi per modum miniſterij, vt dictum eſt.**

In cor ar. ibid.

COMMENTARIVS.

Circa titulum huius artic. aduertendum occurrit quæſtionem in illo propoſitam non tam pertinere ad cauſas ſacramentorum, de quibus titulus totius quæſtionis erat propoſitus, quam ad explicandam principalem cauſam gratiæ, quæ eſt ſacramentorum effectus, atque ita reſponſio D. Th. in articulo huic ſenſui reſpondet: dicit enim, ſolum Deum efficere gratiam, vel characterem, qui ſunt effectus ſacramentorum vt cauſam principalem: hominem vero poſſe concurrere, vt miniſtrum: quia eadem eſt ratio miniſtri, & inſtrumenti. Quæ res ſatis eſt à nobis in ſuperiorib. agitata. Nam quod ſacramenta ſint cauſæ inſtrumentales gratiæ, in q. 62. oſtenſū eſt: quod vero ſolus Deus ſit cauſa principalis ibidem tactum eſt, latius vero in materia de gratia traditur.

Quæri vero hoc loco poteſt, an miniſter ſit etiam inter cauſas gratiæ computandus, & quemnam influxum in eum effectum habeat. Quæ res ex his quæ de charactere diximus, facile poteſt etiam expediri. Primo enim ſimpliciter aſſerendum eſt ſacramentorum miniſtros habere poteſtatem miniſterialem ad remittenda peccata & conferendam gratiam, atque illam conferre per ſacramenta. Ita colligitur aperte ex Concilijs Florentino, in Decreto Eugenij, & Trident. ſeſſ. 7. 13. & 14. & patet ex veritate illorum verborum. Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, Ioan. cap. 20. Ex quib⁹ ſumpta eſt illa forma: Ego te abſoluo. Quæ nō eſſet vera, ſi miniſter non efficeret effectum ſacramenti, vt ſignificat Trid. d. ſeſſ. 14. cap. 1. & 6. & can. 3. ergo. Confirmatur, nam miniſter per verba conſecrationis dicitur efficere Euchariſtiam, ſeu conuerſionem panis & vini, in Corpus & Sanguinem Chriſti. Ita enim loquuntur Concilium Florentinū & Trident. ſupra: ergo eadem ratione per alias formas ſacramentorum dicetur efficere gratiam. Nam, ſicut in Euchariſtia effectus formæ eſt conſecratio materiæ: ita in alijs eſt ſanctificatio perſonæ, cui confertur ſacramentum. Ratio denique eſt, quia ſacramētum omne (Euchariſtia excepta) conſiſtit in ipſo vſu, qui includit actionem miniſtri: ergo illamet actio eſt inſtrumentum, per quod Deus gratiam confert. Atq; hac ratione in Euchariſtiæ ſumptione non dicitur miniſter conferre gratiam, niſi valde remote, quatenus applicat ſacramentum iam factū, quod eſt cauſa gratiæ, quæ applicatio neque eſt actio propria ſacramentalis, nec pars ſacramenti. At vero in cæteris ſacramentis, quia ipſamet actio miniſtri eſt quodammodo inſtrumentalis effectio gratiæ ſacramentalis: quia per illam actionem tanquam per inſtrumentum fit gratia: ideo miniſter efficiendo illam actionem dicitur efficere effectum ſacramenti.

Miniſtri modo ſacramēto efficiunt effectum ſacramenti.

Secundo vero addendum eſt, miniſtrum non habere circa effectum ſacramenti actionem aliquam vel influxum diſtinctum ab actione, vel influxu ipſorum ſacramentorum: neque aliter illum conferre, quam dando & efficiendo ſacramenta, per quæ ille confertur. Ita colligitur ex communi doctrina Conciliorum, & Theologorum, qui hoc ſenſu docent hanc poteſtatem miniſtrorum eſſe alligatam ſacramentis, neque aliter quam per illa poſſe operari. Vnde Auguſt. lib. 4. de Baptiſ. c. 22. inquit: Sacramentū miniſtrorū opere corporaliter adhiberi, ſed per illud Deum hominis conſecrationem ſpiritualiter operari, & lib. 3. cōtra litteras Petilia. c. 54. de miniſtro ſacramenti ſic loquitur: Ad miniſtrandum & diſpenſandum verbū ac ſacramentum, aliquid eſt, ad mundandū vero, ac iuſtificandū non eſt aliquid: quia hoc non operatur in interiori homine, niſi per quem creatus eſt totus homo. In quibus vltimis verbis videtur Auguſtinus, omnē prorſus effectionem gratiæ miniſtro negare: Sed exponēdus eſt de effectione propria, & principali, quam miniſter non habet, neque aliā, præter miniſterium dandi ſacramentum, quod eſt inſtrumentū Dei ad efficiendā gratiam. Ratio præterea colligi poteſt ex his, quæ ſupra dicta ſunt de charactere. Vbi oſtendimus, illum non habere proprium ac phyſicum influxum in ſacramētum, vel effectū ſacramenti. Hinc enim neceſſario ſequitur, miniſtrū ipſum nullam aliam phyſicā actionem habere immediate, præter verborum prolationem, ablutionem, vnctionē, vel aliam phyſicam actionem, per quam ſacramentum confert immediatè, & per illud efficit gratiam.

Ex quo intelligimus, non maiorem efficientiam phyſicam habere circa effectum ſacramenti, miniſtrum conſecratum, quam non conſecratum, dummodo vterque verum ſacramentum conficere valeat, vt contingit, v.g. in Baptiſmo dato à laico, vel à ſacerdote. Ita docuit Soto, 4. d. 1. q. 5. art. 1. cuius ſententia vera eſt, quamuis oppoſitum doceat Palud. in 4. d. 1. q. 1. nu. 85. Quamquam non comparet miniſtrum Baptiſmi conſecratum cum non conſecrato, ſed abſolute miniſtrum Baptiſmi, & Matrimonij, cum miniſtris aliorum ſacramentorum. Atq; idem ſentit Capreol. ibi. q. 1. art 3 ad 2. Durandi contra 4. conclu. Soto probat ſuam ſententiam, quia non eſt minus vera forma Baptiſmi, Ego te baptizo, prolata à laico, quam à ſacerdote: ſed illa nō ſolum ſignificat externam, ſed etiam internam ablutionem: ergo eodem modo confert gratiam vnus, ac alius. Secundo, quia in Matrimonio nullus alius eſt miniſter, qui ad ſacramentum concurrat, præter contrahentes ipſos, ergo, ſicut in alijs ſacramentis, in quibus requiritur miniſter conſecratus, qui actione ſua applicat formam ſacramenti, vel etiam materiam, dicitur conferre gratiam, quæ per eam formam datur, ita etiam coniuges, quia exhibent actione ſua ſacramentale ſignum, quo conſtituitur ſacramentum & datur gratia, dicentur efficere gratiam. Ratio vero à priori eſt, quia vbi miniſter conſecratus ſufficit ad ſacramentum, ex inſtitutione diuina eſt deſignatus ad illud miniſterium ſaltē vt ſufficiens cauſa eius in ſuo ordine. Quod autem hæc deputatio facta ſit per conſecrationem, aut ſine illa, nihil confert ad efficientiā phyſicam, cum oſtenſum ſit, characterem, qui per conſecrationem datur, non eſſe virtutem phyſicam effectiuam gratiæ. Quamuis ergo in hoc differant miniſter conſecratus & non conſecratus, quod vnus confert ſacramentum, vt miniſter ex officio, alius vero non, tamen in modo concurrendi ad effectum ſacramenti nulla eſt differentia, nec maius eſt inconueniens, quod laicus vel etiam infidelis poſſit dici gratiam

Verus miniſter circa effectum ſacramēti idē omnino efficit ſiue conſecratus ſiue non conſecratus ſit.

[...]r magis concurrit ad [...] ſacerdos diſpē ſans Eucha[...]ſtiam, quā laicus.

gratiam cōferre, quam quod poſsit eſſe verus miniſter ad conficiendum & dandum ſacramentum. Atq; eadem ratione cenſeo, non magis concurrere ad gratiam, quæ per Euchariſtiam datur, ſacerdotē diſpenſantem Euchariſtiam conſecratam, quam Diaconū, vel ēt laicum: quamuis Soto oppoſitū dicat. Et ratio eſt, quia nullus horū miniſtrorū habet in illo effectu aliam actionem præter localē applicationē ſacramēti: vnde, quod ſacerdos habet virtutē ad conficiendū tale ſacramentū, & non alius, poterit quidē conferre ad moralem dignitatem, & ad habendū ius diſpenſandi ſacramentum, non verò ad efficientiam, de qua agimus. Quin potius, ſi res attente conſideretur, in diſpenſatione huius ſacramenti, prius tempore ceſſat actio miniſtri, quam gratia detur, nam miniſter ſolum applicat ſacramentū ori, & ibi ceſſat eius actio, gratia verò poſtea datur in ipſa manducatione, quæ potius fit phyſica actione, & efficientia ipſius hominis ſuſcipientis, qui etiam non dicitur propriè conferre gratiam propter rationem ſuprà datam.

Quomodo ſit intelligēdus D. Tho.

In ſolutione ad primum duo dicit D.Th. Primum eſt: Quod purgatio, ſecundum quod tribuitur à miniſtris Eccleſiæ, nō eſt à peccato, ſed intelligendus eſt loqui ad mentem Dionyſij c.5. de cœleſt. Hierar. vt citatur in cod. D.Th. reperitur tamē lib. de Eccleſ. Hierar. c.7. Tribuit n. hanc actionem purgandi ſpiritualiter fideles, miniſtris Eccleſiæ, ad quos ſpectat docere, admonere ac diſponere fideles ad ſacramentorum ſuſceptionem. Nihilominus tamen ſub miniſtris Eccleſiæ comprehendamus ſacerdotes, in quib. eſt poteſtas clauium, eis attribui poteſt purgatio etiam à peccato; eodem modo, quo eis tribuitur effectus ſacramenti, ſcil. miniſteriali modo; nam inter effectus ſacramentorum comprehenditur purgatio à peccato. Secundo ait D.Th. ſacerdotes illuminare populū, non gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradendo. Ex quibus verbis colligit Soto ſupra, ſentire D.Tho. ſacramentum non attingere effectionem illius qualitatis, quæ eſt gratia, quia cum gratia non fiat, niſi per infuſionem, ſi ſacramentum illam efficeret, eam etiam infunderet; ergo & ſacerdos per ſacramētum infunderet gratiam: quod D.Th. negat. Sed lōgè alia eſt mens D.Tho. quod. n. ſacramenta gratiam efficiant, ſatis disertè in ſuperiorib. docuit: atq; eodē ſenſu cōcedi poteſt, quod gratiam infundant. Hic vero ſolum voluit D.Th. docere, ſacerdotes non illuminare interius, ac merè ſpiritualiter, circa mētem hominis operando, neq; aliqua alia ſpeciali actione, præterquam ſacramenta gratiæ tradendo.

In ſolutione ad ſecundum tangit D.Th. quæſtionē illam, quid ſanctitas, meritū, aut oratio miniſtri cōferat ad effectum ſacramēti, de qua re diximus ſupra diſp.7. ſect.5. Solutio ad 3. nulla indiget expoſitione.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſacramenta ſint ſolū ex inſtitutione diuina.

4 diſt. 3. q.1. ar.2 q.2. cor. & diſt.5 q.1. art.1.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramenta nō ſint ſolum ex inſtitutione diuina. Ea enim quæ ſunt diuinitus inſtituta, traduntur nobis in ſacra ſcriptura. Sed quædam aguntur in ſacramentis, de quibus nulla fit mentio in ſacra ſcriptura, puta de chriſmate, quo homines confirmātur, & oleo, quo ſacerdotes inunguntur: & de multis alijs tam verbis, quam factis, quibus vtimur in ſacramentis. Non ergo ſacramenta ſunt ſolum ex inſtitutione diuina.

2. Præterea, Sacramenta ſunt quædam ſigna. Res autem ſenſibiles naturaliter quædam ſignificant, nec poteſt dici quod Deus quibuſdam ſignificationibus delectetur, & non alijs, quia ipſe omnia, quæ fecit, approbat. Hoc autem proprium videtur eſſe dæmonum, vt quibuſdam ſignis ad aliquid alliciantur, dicit enim Auguſtin. 21. de ciuit. Dei. Alliciuntur dæmones ad inhabitandum per creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit, delectabilius pro ſua diuerſitate diuerſis, non vt animalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis. Non ergo videtur, quod ſacramenta indigeant eſſe ex inſtitutione diuina.*

Li 21. c.6 parum ante med to.5.

3. Præterea, Apoſtoli vicem Dei geſſerunt in terris: vnde Apoſtolus dicit 2. ad Corin. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti, id eſt, ac ſi ipſe Chriſtus donaſſet. Sic ergo videtur, quod Apoſtoli & eorum ſucceſſores poſſint noua ſacramenta inſtituere.

*Sed contra eſt quod ille inſtituit aliquid, qui dat ei robur & virtutem, ſicut patet de inſtitutoribus legum Sed virtus ſacramenti eſt à ſolo Deo vt patet * ex prædictis. Ergo ſolus Deus poteſt inſtituere ſacramentum.*

Art. præc. q. 62. ar. 2 & 5

*Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ex ſupra dictis patet *) ſacramenta inſtrumentaliter operantur ad ſpirituales effectus. Inſtrumentum autem habet virtutem à principali agente. Agens autem reſpectu ſacramenti eſt duplex, ſcil. inſtituens ſacramentum, & vtens ſacramento inſtituto, applicando ſcil. ipſum ad inducendum effectum. Virtus autem ſacramenti non poteſt eſſe ab eo qui vtitur ſacramento, quia non operatur niſi per modum miniſterij. Vnde relinquitur, quod virtus ſacramenti ſit ab eo, qui inſtituit ſacramentum. Cum igitur virtus ſacramenti ſit à ſolo Deo, conſequens eſt, quod ſolus Deus ſit ſacramentorum inſtitutor.*

Art præc.

Ad primum ergo dicendum, quod illa, quæ aguntur in ſacramentis per homines inſtituta, non ſunt de neceſſitate ſacramēti, ſed ad quandam ſolemnitatē, quæ adhibetur ſacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his qui ſacramenta ſuſcipiunt. Ea vero quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ab ipſo Chriſto inſtituta ſunt, qui eſt Deus & homo. Et licet non ſint omnia tradita in ſcripturis, habet tamen ea Eccleſia ex familiari Apoſtolorum traditione, ſicut Apoſt. dicit 1. ad Cor. 11. Cætera cum venero, diſponam.

*Ad ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles aptitudinem quandam habent ad ſignificandum ſpirituales effectus ex ſua natura: ſed iſta aptitudo determinatur ad ſpecialem ſignificationem ex inſtitutione diuina. Et hoc eſt quod Hugo * de S. Victor. dicit, quod ſacramētum ex inſtitutione ſignificat. Prælegit tamen Deus quaſdam res alijs ad ſignificationes ſacramentales, non quia ad eas contrahatur eius effectus, ſed vt ſit conuenientior ſignificatio.*

Lib. 1. de ſacra p 9. c 2

Ad tertium dicendum, quod Apoſtoli & eorum ſucceſſores, ſunt Vicarij Dei, quantum ad regimen Eccleſiæ conſtitutæ per fidem & fidei ſacramenta. Vnde ſicut non licet eis conſtituere aliam Eccleſiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neq; inſtituere alia ſacramenta, ſed per ſacramenta, quæ de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt, dicitur eſſe fabricata Eccleſia Chriſti.

COMMENTARIVS.

QVamuis D.Thom. ſolum de facto quæſtionem proponere videatur; reſpondet tamen etiam de poteſtate, negando poſſe alium præter Deum ſacramenta inſtituere: quod intelligit de connaturali, & intrinſeca poteſtate, quam vocant ſupremæ authoritatis: nam de alijs inferioribus, articulis ſequentibus dicturus eſt: & hoc ſenſu aſſertio D.Thomæ eſt perſpicua, præſertim ſi intelligatur ſolum de ſacramentis nouæ legis, vt iuxta mentem, & rationem eius ſatis commode exponi poteſt. Probat enim prædictam aſſertionem, quia cum ſolus Deus poſsit eſſe principalis author gratiæ, ſolus etiam ipſe poteſt dare ſacramentis virtutem conferendi gratiam: & conſequenter ſolus ipſe poteſt ea inſtituere. Quia ex inſtitutione habent ſacramenta prædictam virtutem. Quæ ratio vim habet, ſiue virtus ſacramentorum ad efficiendam gratiam ſit phyſica, ſiue moralis, ſiue per modum cauſæ propriæ, ſiue per modum conditionis, ad cuius præſentiam infallibiliter gratia detur; quia omnibus his modis ſolus Deus poteſt efficere, vt collatio gratiæ ſit infallibiliter coniuncta cum ſuſceptione, ſeu præſentia ſacramenti, vt bene Caietanus notauit. Hæc vero ratio, vt conſtat, directe ſolum procedit de ſacramentis nouæ legis, quorum eſt propria hæc virtus. Atque eadem ſe-

dem fere ratio applicari poteſt circumciſioni, & ſacramento legis naturæ, quatenus in illis infallibiliter dabatur gratia paruulis ex lege diuina. Quomodò aũt extendi etiam poſsit ad ſacramenta vetera, quatenus erant nuda ſigna, dicemus in ſequenti diſputatione, vbi rem totam latius tractabimus. Argumenta D. Thom. non indigent expoſitione.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus, ſecundum quòd homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum.

Inf. ar 4 co. Et 4. diſ. 5. q. 1. art. 1 & q. 2. art. 2 q. 2.

AD tertium ſic proceditur. *Videtur, quòd Chriſtus ſecundum quod homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum. Dicit enim Ioann. Baptiſta, vt habetur Ioannis primo. Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Sed baptizare in Spiritu ſancto, eſt interius gratiam Spiritus ſancti conferre, Spiritus ſanctus autem deſcendit ſuper Chriſtum in quantum homo, non in quantum Deus, quia ſic ipſe dat Spiritum ſanctum. Ergo videtur, quod Chriſtus ſecundum quod homo, habuerit poteſtatem interiorem effectum ſacramentorum cauſandi.*

Præterea, Matth. 9. Dominus dicit: Sciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata. Sed remiſſio peccatorum eſt interior effectus ſacramenti. Ergo videtur, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, interiorem effectum ſacramentorum operetur.

3. Præterea, Inſtitutio ſacramentorum pertinet ad eum, qui tanquam principale agens operatur ad interiorem ſacramenti effectum. Manifeſtum eſt autem, quod Chriſtus ſacramenta inſtituit. Ergo ipſe eſt, qui interius operatur ſacramentorum effectum.

4. Præterea, Nullus poteſt ſine ſacramento effectum ſacramenti conferre, niſi propria virtute ſacramenti effectum operetur. Sed Chriſtus ſine ſacramento contulit ſacramenti effectum, vt patet in Magdalena, cui dixit: Dimittuntur tibi peccata. Ergo videtur, quod Chriſtus ſecundum quod homo, operetur interiorem ſacramenti effectum.

5. Præterea, Illud in cuius virtute ſacramentum operatur, eſt principale agens ad interiorem effectum. Sed ſacramenta habent virtutem ex paſſione Chriſti & inuocatione nominis eius, ſecundum illud 1. ad Corint. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Ergo Chriſtus in quantum homo, operatur interiorem effectum ſacramenti.

Habetur 1. q. 1. Multi ſeculariũ. à med. Illius ſimile habet Aug lib. 3. cont. Donat. c 10. à med. tom. 7.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit, quod in ſacramentis diuina virtus ſecretius operatur ſalutem. Diuina autem virtus eſt Chriſti, ſecundum quod eſt Deus non autem ſecundum quod eſt homo. Ergo Chriſtus non operatur interiorem ſacramenti effectum, ſecundum quod eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.*

Reſpondeo dicendum, quod interiorem ſacramentorum effectum operatur Chriſtus, & ſecundum quod eſt Deus, & ſecundum quod eſt homo, aliter tamen & aliter. Nam ſecundum quod eſt Deus, operatur in ſacramentis per authoritatem: ſecundum autem quod eſt homo, operatur ad interiores effectus ſacramentorum meritoriè & efficienter, ſeu inſtrumentaliter. Dictum eſt enim quod paſſio Chriſti, quæ competit ei ſecundum humanam naturam, cauſa eſt noſtræ iuſtificationis, & meritoriè & effectiuè, non quidem per modum principalis agentis, ſiue per authoritatem, ſed per modum inſtrumenti, inquantum humanitas eſt inſtrumentum diuinitatis eius, vt ſupra dictum eſt. * Sed tamen quia eſt inſtrumentum coniunctum diuinitati in perſona, habet quandam principalitatem & cauſalitatem reſpectu* Quæſt. 48. & 49. Quæſt 13. ar. 2. & 3.

*inſtrumentorum extrinſecorum, qui ſunt miniſtri Eccleſiæ, vt ex ſupra dictis patet. * Et ideo ſicut Chriſtus in quantum Deus, habet poteſtatem authoritatis in ſacramentis, ita inquantum homo, habet poteſtatem miniſterij principalis, ſiue poteſtatem excellentiæ. Quæ quidem conſiſtit in quatuor. Primo quidem in hoc, quod meritum & virtus paſſionis eius operatur in ſacramentis, vt ſupra dictum eſt. * Et quia virtus paſſionis copulatur nobis per fidem (ſecundum illud ad Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius) quam fidem per inuocationem nominis Chriſti proteſtamur, ideo ſecundo ad poteſtatem excellentiæ, quam Chriſtus habet in ſacramentis, pertinet quod in eius nomine ſacramenta ſanctificantur Et quia ex eius inſtitutione ſacramenta virtutem obtinent: inde eſt quod tertio ad excellentiam poteſtatis Chriſti pertinet, quod ipſe qui dedit virtutem ſacramentis, potuit inſtituere ſacramenta: Et quia cauſa dependet ab effectu, ſed potius è conuerſo: ideo quarto ad excellentiam poteſtatis Chriſti pertinet, quod ipſe potuit eff ctum ſacramentorum ſine exteriori ſacramento conferre.* Art 1. huius quæſt. Quæſt. 62. art. 5.

*Et per hoc patet reſponſio ad obiecta, vtraque enim pars obiectionum, ſecundum aliquid vera eſt, vt dictum eſt.** In corp. art.

COMMENTARIVS.

QVæſtio hæc, prout à Diuo Thoma proponitur, magis pertinet ad diſputationem de cauſis gratiæ, quàm de cauſis ſacramentorum, eam tamen hoc loco inſeruit, vt ex poteſtate, quam Chriſtus habuit ad conferendam gratiam, explicaret eam, quam habuit ad inſtituenda ſacramenta. Sed de hac re ex profeſſo diſſeruimus in primo tomo huius tertiæ part. diſputat. 47. ſection. 1. & ideo hoc loco non erit neceſſe plura addere, littera enim D. Thom. per ſe ſatis perſpicua eſt.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in ſacramentis, potuerit miniſtris communicare.

AD quartum ſic proceditur Videtur, quod Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in ſacramentis, non potuerit miniſtris communicare. Vt enim argumentatur Auguſt. contra Maxim. Si potuit & non voluit, inuidus fuit. Sed inuidia longè fuit à Chriſto, in quo fuit ſumma plenitudo charitatis. Ergo cum Chriſtus non communicauerit ſuam poteſtatem miniſtris, videtur quod non potuerit communicare.* 4. diſt. 5 q. 1. ar 2. & ar. 3. q. 1 & 2. Lib 3 cont. Maxi. c 7. ad fin to. 6.

*2. Præterea. Super illud Ioannis decimoquarto. Maiora horum faciet, dicit Auguſtinus. * Prorſus maius hoc eſſe dixerim, ſcilicet, vt ex impio iuſtus fiat, quam creare cœlum & terram. Sed Chriſtus non potuit communicare diſcipulis, quod crearent cœlum & terram. Ergo neque quod iuſtificarent impium. Cum igitur iuſtificatio impij fiat per poteſtatem Chriſti, quam habet in ſacramentis, videtur, quod poteſtatem ſuam, quam in ſacramentis habuit, non potuerit miniſtris communicare.* Tract 72. in Ioann poſt me. tom 9.

3. Præterea, Chriſto, in quantum eſt caput Eccleſiæ competit, vt ab ipſo gratia deriuetur ad alios ſecundum illud Ioannis primo. De plenitudine eius nos omnes accipimus. Sed hoc non fuit alijs communicabile, quia ſic Eccleſia eſſet monſtroſa multa capita habens Ergo videtur, quod Chriſtus poteſtatem ſuam non potuerit miniſtris communicare.

Sed contra eſt, quod ſuper illud Ioannis primo. Ego neſciebam eum, dicit Auguſtinus quod non nouerat poteſtatem Baptiſmi ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum. Hoc autem non ignoraſſet Ioannes, ſi talis poteſtas* Tract. 5. in Euãg Ioan. nõ multum ante me. to. 9.

commu-

communicabilis non eſſet. Potuit ergo ſuam poteſtatem Chriſtus miniſtris communicare.

Art. præced. *Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum eſt. * Chriſtus in ſacramentis habuit duplicem poteſtatem. Vnam authoritatis, quæ competit ei ſecundum quod Deus, & talis poteſtas nulli creaturæ potuit communicari, ſicut nec diuina eſſentia. Aliam poteſtatem habuit excellentiæ, quæ competit ei ſecundum quod homo. Et talem poteſtatem potuit miniſtris communicare, dando ſcil eis tantam gratiæ plenitudinem, vt eorum meritum operaretur ad ſacramuntorum effectus, vt ad inuocationem nominum ipſorum ſanctificarentur ſacramenta, & vt ipſi poſſent ſacramenta inſtituere & ſine ritu ſacramentorum effectum ſacramentorum conferre ſolo imperio. Poteſt enim inſtrumentum coniunctum quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem ſuam inſtrumento ſeparato tribuere, ſicut manus baculo.*

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus non ex inuidia prætermiſit poteſtatem excellentiæ eccleſiæ miniſtris communicare, ſed propter fidelium vtilitatem, ne in homine ſpem ponerent, & ne eſſent diuerſa ſacramenta. Ex quibus diuiſio in Eccleſia oriretur: ſicut apud illos, qui dicebant, Ego ſum Pauli, ego autem Cephæ, ego vero &c. vt dicitur primæ ad Corinth. 1.

*Ad ſecundum dicendum, quod obiectio illa procedit de poteſtate authoritatis, quæ conuenit Chriſto ſecundum quod eſt Deus, licet & poteſtas excellentiæ poſſit authoritas nominari, per comparationem ad alios miniſtros. Vnde ſuper illud primæ ad Corint. 1. Diuiſus eſt Chriſtus? dicit gloſſ. * quod potuit eis dare authoritatem Baptiſmi, quibus contulit miniſterium.* *Gloſſ. ord. ib.*

Ad tertium dicendum, quod ad hoc inconueniens euitandum, ne ſcilicet multa capita in Eccleſia eſſent, Chriſtus noluit poteſtatem ſuæ excellentiæ miniſtris communicare. Si tamen communicaſſet, ipſe eſſet caput principaliter, alij vero ſecundario.

COMMENTARIVS.

HAnc quæſtionem tetigimus etiam loco ſupra citato: & iterum in ſequenti diſputatione eam attingemus, nunc, quod ad literam Diui Thomæ attinet, ſolum occurrit conſiderandum, quod D. Thom. reſpondeat ſecundo argumento, quod in hunc modum propoſuerat. Maius eſt iuſtificare impium, quã creare cœlum, & terram, ſed Chriſtus non potuit communicare miniſtris, quod crearent cœlum & terram: ergo nec quod iuſtificarent impium. Reſpondet autem, argumentum hoc procedere de poteſtate authoritatis, quæ conuenit Chriſto ſecundũ quod eſt Deus. Quæ ſolutio non videtur euacuare totam argumenti difficultatem. Nã eadem proportione vrgeri poteſt argumentum: quia maius eſt iuſtificare, quam creare, ſed poteſtas inſtrumentalis creandi non poteſt communicari: ergo nec poteſtas inſtrumentalis iuſtificandi. Cui argumento, ſi vera ſunt quæ ſupra diximus, facile reſponderi poteſt, negando Minorem: ſed iuxta mentem D. Tho. dicendum videtur, maiorem propoſitionem intelligendam eſſe de poteſtate iuſtificandi per propriam authoritatem, non vero de poteſtate inſtrumentaria. Et ratio reddi poteſt, quia licet creatio & iuſtificatio æqualem potentiam requirant in principali operante: iuſtificatio tamen eſt opus maioris miſericordiæ, vt Aug. dixit, tract. 72. in Ioan. Atq; ita in cauſa inſtrumentaria non reperitur hic exceſſus reſpectu iuſtificationis, & aliunde creationis opus (iuxta hanc ſententiam) habet ſpecialem difficultatem propter modum, quo fit ex nihilo & ſine concurſu ſubiecti: ſed de hoc alias. *Quam vim habeat ſolutio D. Th.*

):(

DISPVTATIO XII.

De cauſa inſtituente ſacramenta.

QVoniam ſacramenta non ſunt res, aut ſigna mere naturalia, ſed ex impoſitione pendent: ideo duplicem cauſam requirunt, alteram quodammodo remotam & primam, quæ illa ad ſignificandum imponat, & conſequenter eorum eſſentiam ſeu eſſentialia principia inſtituat. Alteram proximè efficientem, & applicantem ſacramentum. De priori egit Diuus Thomas in his articulis, de poſteriori vero in ſequentibus, quorum materiam in ſeq. diſp. cõprehendemus. Nunc de priori cauſa duo breuiter tractanda ſunt: primum de facto, quæ fuerit. Deinde de poſsibili, quæ potuerit eſſe cauſa inſtitutionis ſacramentorum.

SECTIO I.

Vtrum omnia ſacramenta fuerint à Deo, vel à Chriſto Domino immediate inſtituta.

PRima ſententia eſt hæreticorum huius temporis, qui ſolum duo ſacramenta dicunt eſſe à Chriſto inſtituta: quia de his tantum exiſtimant fieri mentionem in Scriptura: & reliqua, quæ in Scriptura nõ ſunt expreſſa, vocãt traditiones humanas. Sed ſi quis recte conſideret, iſti non negant, Chriſtum inſtituiſſe omnia ſacramenta, quæ in lege noua eſſe exiſtimãt, ſed errant circa numerum ſacramentorum. Contra quorum errorem q. 65. diſputandum eſt.

Secunda ſententia eſt quorundam Catholicorum, qui negarũt, Chriſtum immediatè inſtituiſſe omnia ſacramenta, præſertim Confirmationem, & Extremam vnctionem. Sed quia huiuſmodi opiniones cõmodius tractabuntur, diſputando de ſingulis ſacramentis, ideo nunc illis prætermiſsis, breuiter eſt definienda veritas. Et prius dicemus de ſacramentis nouæ legis, poſtea de reliquis.

Dico primo. Chriſtus Dominus immediatè ac per ſeipſum inſtituit omnia ſacramenta nouæ legis. Concluſio eſt omnino certa ex definitione Concilij Trident. ſeſs. 7. canon. 1. vbi ſic inquit. Si quis dixerit ſacramenta nouæ legis non fuiſſe omnia à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, anathema ſit. Vbi prætermiſit Concilium illam particulam, Immediate, & per ſeipſum, & ideo non dixi abſolute, concluſionem eſſe de fide, tamen hanc fuiſſe Concilij mentem vix poteſt dubitari. Primo ex proprietate ſermonis. Nã quæ Chriſtus immediate non præcepit, etiam ſi ab Eccleſia præcipiantur per poteſtatem ab ipſo acceptam, non dicuntur eſſe præcepta à Chriſto, ſed ab Eccleſia: ergo eadem ratione ſi non Chriſtus immediate, ſed Eccleſia per poteſtatem ab ipſo acceptam, inſtituiſſet vel omnia, vel aliqua ſacramenta, non poſſet proprie ac vere ſimpliciter dici, omnia ſacramenta eſſe à Chriſto inſtituta. Cum ergo Concilium hoc abſolutè doceat, plane loquitur de immediata inſtitutione. Secundo, quia idem Concilium eadem ſeſsione, canone decimotertio, longe aliter loquitur de cæremonijs, ſeu ritibus ſacramentalibus, qui in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi ſolent, quos ab Eccleſia approbatos eſſe dicit, & conſuetudine receptos, ſentiens huiuſmodi ritus eſſe ab Eccleſia approbatos & inſtitutos per poteſtatem à Chriſto acceptam, vt expreſsius dixit ſeſsione 21. capite ſecundo: ergo ſentit, ſacramenta non hoc modo, ſed immediate fuiſſe à Chriſto inſtituta. Propter hanc enim cauſam longe aliter de ſacramentis, quam de ſacramentalibus loquitur. Quod egregiè confirmari poteſt ex illo capite ſeſsionis vigeſimæ primæ, vbi ait, Perpetuo fuiſſe in Eccleſia poteſta- *Omnia ſacramenta à Chriſto immediate inſtituta.*

tem

tem, vt in ſacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, poſſet ea ſtatuere, vel mutare, quæ ſuſcipientium vtilitati, ſeu ipſorum ſacramẽtorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. In quibus verbis illud maxime ponderandum eſt, Salua illorum ſubſtantia, quo aperte docet Concilium, Eccleſiam nullam habere poteſtatem ad mutandam ſubſtantiam ſacramẽtorum, vtpote, quod non fuerint ab ea proxime inſtituta: neq; in ea vllam poteſtatem accepit. Supponit ergo, Chriſtum ipſum tradidiſſe Eccleſiæ ſacramentorum ſubſtantiam, eamq; immutabilem eſſe voluiſſe. Hoc autem ipſum fuit, ſacramenta immediatè inſtituere. Denique de inſtitutione ſacramentorum, quod fuerit à Chriſto mediate vel immediate, nullum erat dubium, neq; aliquis vnquam negauit, omnia ſacramenta eſſe à Chriſto inſtituta alterutro ex dictis modis. Quod ergo ab aliquibus reuocabatur in dubium, an ſcilicet omnia eſſent à Chriſto immediate inſtituta, voluit docere Concilium. Et ideo inferius ſeſsione 24. can. 1. de Extrema vnctione, de qua maxime dubitari poterat, definit, illam eſſe à Chriſto inſtitutam, & à Sancto Iacobo promulgatam. Qua diſtributione ſatis declarat, ſe loqui de immediata inſtitutione.

Secundò, hæc definitio Concilij habet fundamentum in Scriptura, in qua inſtitutione duorum ſacramentorum à Chriſto traditas clare & expreſſe habemus, ſcilicet Baptiſmi, & Euchariſtiæ. Matth. 26. & 28. de duobus vero alijs, ſcilicet Pœnitentia, & Ordine. Quamuis non ſit tam aperta materiæ & formæ expreſsio, tamen de Pœnitentia ſatis ſignificata eſt illis verbis Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. De Ordine vero in illis. Hoc facite. Matth. 26. & ex his à paritate rationis intelligimus, reliqua omnia, quæ ſunt vera, ac propria ſacramenta, eodem modo eſſe à Chriſto inſtituta. Quamuis eorum inſtitutio ſcripta expreſſe non ſit: quia ex traditione Eccleſiæ habemus in hoc omnia ſacramenta eſſe æqualia, atque omnia pertinere ad Eccleſiæ fundamenta, quæ immutabilia eſſe oportuit. Et confirmatur, quia ſi aliquis præter Chriſtum poteſt exiſtimari inſtitutor alicuius ſacramenti, maxime Apoſtoli: ſed Apoſtoli in Scriptura non dicuntur inſtitutores, ſed diſpenſatores ſacramentorum, & miniſtri Chriſti, 1. ad Corinth. 3. Quid eſt Paulus? Quid vero Apollo? Miniſtri ſunt eius, cui credidiſtis, & cap. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti: & diſpenſatores myſteriorum Dei. 1. Pet. 4. Sicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.

Tertio, ex Patribus, Ambroſ. 4. de ſacramen. cap. 4. Author ſacramentorum quis eſt, niſi Dominus Ieſus? Auguſtinus Epiſt. 118. c. 1. Primum (inquit) tenere te volo Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum leni iugo ſuo nos ſubdidiſſe, & ſarcinæ leui. Vnde ſacramẽtis numero paucißimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtantißimis, ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, communicatio corporis & ſanguinis ipſius: & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur. Quę vltima verba cũ debito moderamine interpretanda ſunt. Videtur n. eis Auguſt. ſignificare, ſolũ ea ſacramenta eſſe à Chriſto inſtituta, quæ in Scriptura continentur. Et difficultatem augent verba, quæ paulo poſt ſubdit: Illa autem, quæ non ſcripta ſed tradita cuſtodimus, quæ quidẽ toto terrarum orbe obſeruãtur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata, atque ſtatuta retineri. Hæc vero vltima verba in primis non ſunt intelligenda de ſacramẽtis: nulla enim ſunt (vt dixi) ab Apoſtolis, vel Conciliis inſtituta, ſed de aliis quibuſdam cæremoniis, quas vniuerſa ſeruat Eccleſia, vt ſunt celebratio Paſchatis, & aliæ ſimiles, in quibus Auguſt. ponit exemplum. Deinde non eſt vniuerſaliter intelligendum, omnia, quę in Scriptura ſacra non continentur, eſſe ab hominibus inſtituta: & non immediate à Chriſto: nam aliqua potuerunt Apoſtoli ab ipſius Chriſti ore accipere, & Eccleſiæ tradere: etiam ſi ſcripta non ſint, docuit hoc loco D. Thom. art. 2. ad 1. dicens, omnia, quæ ſunt de neceſsitate ſacramentorum, eſſe à Chriſto inſtituta, & licet non ſint omnia tradita in ſcripturis, ea tamen habere Eccleſiam ex familiari Apoſtolorum traditione. Quod ideo D. Tho. dixit, quia, licet omnia ſacramenta habeant in Scriptura aliquod fundamentum, non tamen omnium inſtitutio eſt ibi ſufficienter expreſſa, ſecluſa traditione.

Dices, ſi ea, quæ traditione habentur, interdum creduntur manaſſe immediate à Chriſto, interdum vero ab Apoſtolis, vel Eccleſia, quomodo iudicare poſſumus, quando traditio eſt prioris generis, aut poſterioris? nam ex ſola antiquitate diſcerni non poſſunt. Quamquam n. Auguſt. libr. 4. de Baptiſmo, c. 24. dicat, Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec à conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectißime creditur, licet (inquam) hoc verum ſit, fieri tamen poteſt, vt hæc nitantur authoritate Apoſtolica, aut tamquam promulgante Chriſti voluntatem & inſtitutionem, aut tamquã inſtituente & ordinante. Et in hoc diiudicando magna eſt difficultas. Quia ex ſola antiquitate, vt dixi, diſcerni non poteſt. Et ideo obſeruanda primo eſt materia traditionis. Nam ſi pertineat ad ſubſtantialia fundamenta fidei ſeu Eccleſiæ, ſignum eſt ab ipſo Chriſto manaſſe immediate, quia ſolus ipſe eſt author fidei & Eccleſiæ: & huiuſmodi eſt traditio, de qua nunc agimus. Deinde ipſamet traditio conſulenda eſt: ipſa n. ſeipſam manifeſtat, qualis ſit, quia nimirum ſimul tradit, & docet ſuam originem. Vt in præſenti: non ſolum ex traditione habemus ſacramenta, ſed etiam eorum originem, ſcilicet Chriſti inſtitutionem. Deniq; Eccleſiæ authoritate, & definitione, ſeu communi conſenſu de origine vniuſcuiuſq; traditionis iudicandum eſt. Atq; in hunc modum exponendus etiam eſt alius locus Auguſtini lib. 3. de Doctrin. Chriſt. c. 9. vbi agens de ſacramentis nouæ legis, inquit: Quædam pauca pro multis, eademq; factu facillima, & intellectu auguſtißima, & obſeruatione caſtißima, ipſe Dominus, & Apoſtolica tradidit diſciplina. Intelligit enim Dominum tradidiſſe, vt eorum authorem, Apoſtolos vero, vt promulgatores. Eſt etiã alius locus non facilis apud Cyprian. qui in eundem ſenſum trahi, ac pie exponi debet. Nã in ſerm. de lotione pedũ, poſtquam de Euchariſtiæ ſacramento rectißime dixit, Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt ſacramenti inſtitutor, & author, ſubdit deinde. In cæteris homines Spiritum ſanctũ habuerę doctorẽ, & ſicut par eſt Spiritui ſancto & Chriſto diuinitas, ita in ſuis inſtitutis æqua eſt authoritas, & poteſtas, nec minus ratum eſt, ꝙ dictante Spiritu ſancto, Apoſtoli tradiderunt, ꝗ, quod ipſe tradidit, & in ſui commemorationem præcepit. Qui locus primum ita poteſt exponi: vt licet in illis primis verbis: Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt ſacramẽti inſtitutor & author, in ſingulari de ſacramẽto loquatur, non tamen de vno definito, ſed de quolibet: atq; adeo de omnibus ſacramentis nouæ legis: nam ibidem plane docet, Baptiſmũ, Pœnitentiam, & alia eſſe à Chriſto inſtituta. Cũ ergo ſubdit. Reliqua tradita eſſe ab hominib. Spiritu ſancto dictante, nõ intelligit de ſacramentis, ſed de alijs ritib. & cæremonijs. Vel ſi aliqua eſt conſtituenda differentia inter Euchariſtiam & alia ſacramenta, nõ eſt ponenda in inſtitutione, ſeu materiæ & formæ deſignatione, ſed in promulgatione, & vſu. Nam ſacramentũ Euchariſtiæ, non ſolum per ſe inſtituere, ſed etiã per ſe conficere Chriſtus voluit, quod in nullo alio ſacramẽto feciſſe conſtat. Nam, licet probabile ſit, aliquos per ſe ipſum baptizaſſe, id tamen in Scriptura non legitur: &

tur: & quamuis etiam Apoſtolos Sacerdotes ordinauerit, non tamen proprie conferendo ſacramentum, ſed percellentię poteſtatem illis verbis, Hoc facite, &c. & illis, Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis. Fuit etiam in hoc ſingulare Euchariſtiæ ſacramentum, quod non ſolum Chriſtus tradidit, ſed etiam accepit. Denique aduertit recte D. Tho. in 4. diſt. 23. quæſt. 1. art. 1. quęſtiunc. 3. ad primum & ſecundum, in Scriptura explicatius tradita eſſe quædam ſacramenta, quæ ſunt præcipua: & magis neceſſaria: alia vero per Apoſtolos fuiſſe tradita, quãuis à Chriſto fuerint et̃ inſtituta: & ibidẽ pie exponit Catholicos authores dicentes, quædã ſacramenta eſſe ex inſtitutione Apoſtolorũ, ꝙ per inſtitutionẽ, intelligant promulgationem.

Quarto, afferre poſſumus rationes & congruentias: ob quas Chriſtus hanc inſtitutionem ſacramentorum ſibi ſoli reſeruauit. Primo, quia hæc inſtitutio pertinet ad quamdam excellentiæ poteſtatem, quam decuit ſoli humanitati Chriſti communicari propter ſingularem eius dignitatem, & excellẽs meritum. Nunc n. non agimus, an hæc poteſtas alijs hominib. communicari potuerit: & ideo non vtimur rationibus ſumptis ex rei poſsibilitate, ſed ex decentia. Secundum indicat D. Tho. hic art. 4. ad 1. dicens, Chriſtum per ſe ſolum inſtituiſſe ſacramenta propter fidelium vtilitatem, ne in homine ſpem ponerent. Vnde, ſicut fides Chriſti Dei hominis eſt neceſſaria ad ſalutem, & in lege noua oportet, vt ſit explicita, ita etiam decuit, ipſum eſſe authorẽ ſacramentorum, in quibus ſit huius fidei profeſsio, & per quæ applicatur hominib. gratia, & iuſtitia propter merita Chriſti. Tertiam addit D. Tho. eodem loco, ſcilicet, ne varia ſacramẽta multiplicarentur, ex quo facile naſci poterant diuiſiones, & ſchiſmata in Eccleſia. Quartam addit ibid. ſolut. ad 3. quia ſolus Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, eiuſq; inſtitutor & author, & ideo ad eum pertinuit illius iacere fundamenta, & dare ſenſibilia ſigna, quibus homines in hac Eccleſia congregarentur, & ab alijs congregationibus ſecernerentur. Nam licet ſacramenta ſola non ſufficiant ad diſcernendam Eccleſiam, & ad veritatem & vnitatem eius iudicandam, niſi ſimul alia concurrant, præſertim coniunctio cum Chriſti Vicario in terris per fidem & obedientiam, ſunt tamen vnum ex pręcipuis ſignis & maxime neceſſarijs ad fideles in vno corpore Eccleſiæ congregandos, vt Auguſt. dixit 19. contra Fauſt. c. 11. & ideo fuit valde conueniens per Chriſtum immediate tradi.

Sacramenta veteris legis omnia à Deo immediate inſtituta

Dico ſecundo, Sacramenta veteris legis omnia fuere ab ipſo Deo immediate inſtituta. Concluſio eſt certa, nam de circumciſione conſtat ex Geneſ. 17. de reliquis vero ex toto Exodo, & Leuitico. Nam ſicut illa lex diuina fuit, ita ſacrificia, & ſacramẽta eius ab ipſo Deo ſunt tradita. Nam quod Io. 1. dicitur, lex per Moyſen data eſt, intelligitur tamq̃ per miniſtrum, & promulgatorẽ tantũ: & ideo ſemper in Exodo Leuitico præmittitur, Dixit Dominus ad Moyſen, & eadẽ ratione non refert, ꝙ per angelos data fuerint illa ſacramẽta, ſicut et̃ per eos data fuit illa lex, teſte Paulo, quia etiam ipſi non erant niſi miniſtri & legati, per quos Deus ſuam voluntatem oſtendebat. Inſtitutio ergo ipſa diuina fuit, ſolumq; Deũ habuit proprium authorem. Ratio huius aſſertionis præcipua eſt, quia Deus voluit lege, ac cæremonijs à ſeipſo latis, populum illum ſingulariter ſibi coniungere, & à ritu gentilium ſegregari. Deinde, quia quod ad circumciſionem attinet, cum in ea dãda eſſet gratia ad remittendum originale peccatũ, neceſſaria erat authoritas, & promiſsio diuina: quod vero ſpectat ad alia ſacramẽta illius legis, quamuis hoc ſenſu vacua eſſent, ꝙ in eis non daretur gratia præter meritum ſuſcipientium, erant tamen quodam modo grauida myſteriorũ & ſacramentorum nouæ legis, quæ in illis præfigurabantur, & præmittebantur: & ideo etiam in illorum inſtitutione erat neceſſaria diuina ſapientia, & authoritas illa quæ futura myſteria cognoſceret & accõmodatis ſignis poſſet iudicare: hęc, quæ poteſtatẽ haberet promittẽdi talia myſteria, & gratiam per ſacramenta legis nouæ conferendam.

Dices, Ergo quoad inſtitutionem & authorem eius fuerunt digniora vetera illa ſacramenta quàm noua, quia illa tradita ſunt à Deo, vt Deus eſt per diuinitatem: hæc vero à Chriſto homine per humanitatem: Reſpondetur negando conſequentiam, quia, licet Chriſtus per humanitatem inſtituerit noſtra ſacramenta, hoc tamen non excludit, quin prima & principalis cauſa & ratio huius inſtitutionis fuerit voluntas diuina, ad quam Chriſtus vt homo, ſuam humanam voluntatem conformabat: atq; ita in hoc eſt quædam æqualitas inter vetera & noua ſacramenta: in hoc autem noſtra ſuperant, quod illa per purum hominem immediate data ſunt: hæc vero per hominem Deum. Item, quod circa illorum inſtitutionem, nullam poteſtatem, vel authoritatem habuit ille homo, per quem à Deo data ſunt, ſed nudum miniſterium promulgandi voluntatem diuinam, in noſtris vero ſacramentis inſtituendis ſimul cum diuina voluntate & authoritate, interceſsit voluntas Chriſti hominis, qui etiam vt homo, id eſt, in humanitate ſua habuit poteſtatem excellentiæ, qua, ſicut poteſt leges ferre, & gratiam dare, ita etiam ſacramenta potuit inſtituere, & gratiam per eam dandam promittere, & ad ea ſuſcipienda obligare. Quod quidem pertinet ad dignitatem humanitatis aſſumptæ, & ſacramentorum dignitatem non minuit, ſicut, quod nunc detur gratia per ſacramenta, pertinet ad ipſorum ſacramentorum dignitatem, nihil minuit de perfectione & dignitate ipſius gratiæ, cum ſemper principalis eius author ſit Deus.

Excellentia inſtitutionis noſtrorum ſacramentorum.

Immediatum ſacramenti legis naturæ author fuit Deus.

Dico tertio. Etiam ſacramentum legis naturę fuit ab ipſo Deo immediate inſtitutum. Contra hanc aſſertionem videtur ſcribere So. in quarto, diſtinctione quinta, quæſtione prima, articulo ſecundo, qui in hoc ponit differentiam inter legem naturæ, & veterem ac nouam, quod in his ſunt ſacramenta à Deo inſtituta, non vero in illa. Quia ſacramenta (inquit) illius legis, neque habebant virtutem conferendæ gratiæ, niſi implicite & valde obſcure. Sed ipſe procedit in ea ſententia, quæ negat fuiſſe in ea lege inſtitutum externum ac ſenſibile remedium originalis peccati, tamen ſupponendo, vt ſupra docuimus, fuiſſe in ea lege aliquod ſacramentum, in quo dabatur gratia & delebatur originale peccatum, neceſſario dicendum eſt, illud manaſſe ex diuina inſtitutione, quia nullus poterat talem medicinam adhibere peccato originali, nec gratiam ſub tali ſigno promittere, niſi ſolus Deus, vel ex commiſsione eius: non poteſt autem apparenti aliquo fundamento dici hoc fuiſſe alicui homini commiſſum: nam ſi hoc in lege veteri, & noua factum non eſt, nec fieri decuit, multo minus in lege naturæ fieri oportebat. Dices, Tunc non fuit à Deo determinatum aliquod ſignum, ſed voluntate humana determinabatur: & veriſimile eſt, vt ſupra dixi, fuiſſe tunc poteſtatem in fideli republica definiendi huiuſmodi ſignum ſeu cæremoniam, & obligandi fideles ad vtendum illo ſigno, & non alio: ergo inſtitutio talis ſigni erat humana, & non diuina. Reſpondetur, argumentum ſolum concludere, inſtitutionem Dei, non fuiſſe eiuſdem modi, cuius fuit in lege veteri, vel noua: non tamen quod non fuerit diuina inſtitutio, Deus n. voluit & inſtituit, vt ſigno aliquo ſenſibili applicaretur remedium originalis peccati per externam fidei profeſſionem, & applicationem, in qua gratia daretur: hoc n. non fuit inuentum humanum, ſed diuinum. Liberum autem reliquit hominib. vt hoc, vel illo ſigno vterentur. Vnde ſolum fit, determinationem ſigni fuiſſe ex voluntate humana, vel priuata, vel publica: non tamen ipſam ſacramenti inſtitutionem.

Obiectio.

Reſponſio.

SECTIO

SECTIO II.

Vtrum potuerint ſacramenta ab alio, quam à Deo inſtitui.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia verum ac proprium ſacramentum (de quo ſolum agimus) oportet vt ſit certum, atq; infallibile ſignũ gratiæ, vel præſentis, vel ſaltem futuræ: ſed nullus poteſt imponere ſignum certum gratiæ, niſi Deus, quia ſolus ipſe poteſt eam dare aut promittere, ergo ſol⁹ ipſe poteſt ſacramenta inſtituere.

Propter hanc rationem nonnulli Theologi abſolute negant, potuiſſe Deum communicare creaturæ facultatem inſtituendi ſacramenta. Ita ſentit Scot. in 4. d. 1. qu. 3. art. 2. Gabr. q. 2. art. 3. dub. 2. Durand. d. 2. quæſtio. 1. Quod ſi obiicias, poſſe Deum committere voluntati alicuius hominis, vt ſuo arbitrio inſtituat, & promittat gratiam dandam ſub aliquibus ſignis ſenſibilibus, quæ ipſe arbitrio ſuo deſignauerit. Reſpondent, etiam ſi hoc faciat Deus, ſemper tamẽ huiuſmodi gratiæ effectum pẽdere ex diuina voluntate: & ideo, etiam ſi id fiat, non dari homini poteſtatem ad inſtituenda ſacramenta, ſed tãtum ad determinandum ſignum, ad cuius præſentiam Deus vult dare gratiam, vel illam aliquando dandam promittere. Quod magis explicat Scotus in 4. diſt. 2. quæſti. 1. Ex his, quia ſolius Deus determinat ſe ad cauſandum effectum ſibi proprium, quia, ſi poſſet ab alio determinari, iam eſſet cauſa ſecunda reſpectu eius: effectus autem gratiæ, quem ſacramenta ſignificant, eſt proprius ſolius Dei: ergo ſolus ille poteſt ſe determinare ad cauſandum talem effectum, atque adeo à ſola diuina voluntate poſſunt fieri certa aut efficacia ſigna gratiæ. Quę ratio ſi quam habet efficaciam, eodem modo procedit in Chriſto, quoad humanam eius voluntatem, atque ita eodem modo de illa ſentit ac loquitur Scotus.

Non quidem primaria, at delegata poteſtas Sacramenti cõdendi communicari poteſt puro homini.

Sed quãuis fortaſſe quæſtio ſit de modo loquendi, dicendum ſimpliciter eſt, potuiſſe Deum dare puro homini authoritatem inſtituendi ſacramenta, non quidem primariam, ac principalem, hæc n. incõmunicabilis eſt, ſed miniſterialem, & quaſi delegatam. Hæc eſt ſententia Diui Tho. hic ar. 4. quem ſequuntur omnes Thomiſtæ, & idem tenet Richard. in 4. diſt. 5. art. 1. qu. 3. & ibi Bonauent. artic. 3. quæſt. 1. & videtur ſententia Auguſtini tractat. 5. in Ioannem dicentis, Potuit autem Dominus noſter Ieſus Chriſt⁹, ſi vellet, dare poteſtatem alicui ſeruo ſuo, vt daret Baptiſmũ ſuum tanquam vice ſua, & transferre à ſe baptizandi poteſtatem, & conſtituere in aliquo ſeruo ſuo, & tantam vim dare Baptiſmo translato in ſeruum, quantam vim haberet Baptiſmus datus à Domino. Ex quibus verbis ratione declaratur hæc ſententia: quia inprimis certum eſt, nullam creaturam poſſe vi ac poteſtate ſua naturali inſtituere ſacramenta, quæ ſint cauſæ efficaces gratiæ, aut infallibilia ſigna illius, niſi ſuppoſita diuina promiſſione, vel ſpecialiter, vel generaliter facta tali creaturæ conferendi gratiã, vel auxilium neceſſarium ad illam, per quodcunq; ſignũ arbitrio, & voluntate talis creaturæ, ad hunc effectũ, vel ſignificationem deputatum, quia nulla voluntas creata, ex ſe poteſt eſſe ſufficiens cauſa gratiæ, nec poteſt per ſe determinare voluntatem diuinam, vt efficiat gratiam per ſignum ſenſibile ſeu ad præſentiam eius, cum nec talis effectus vel concurſus ſit per ſe debitus creaturæ, nec voluntas creata ex ſe poſſit habere hanc connaturalem vim, vt hominem faciat participem diuinæ naturæ: neceſſe eſt ergo, vt certitudo talis ſignificationis vel effectus habeat primam originem ſeu fundamentum in diuina voluntate & promiſſione. Et hoc ſenſu diximus, non poſſe communicari creaturæ primariam authoritatem inſtituendi ſacramenta, & hoc probat fundamentum primæ opinionis: & re ipſa nihil aliud docent authores illius. Hoc tamen non obſtante certum etiam eſt, poſſe Deum facere liberam facultatem alicui puræ creaturæ intellectuali, vel rationali (inferiores enim non ſunt capaces, vt per ſe conſtat) vt ſuo arbitrio conferat aliis gratiam eo modo, quo voluerit, vel per ſolum actum internum ſuæ voluntatis, vel per externum contractum aut verbum, vel per aliquod aliud ſenſibile ſignum, ad eum modum, quo communicata eſt humanitati Chriſti poteſtas faciẽdi miracula, & dandi gratiam, vt latè diximus in primo tomo, diſputatione 31. quia nulla eſt per ſe loquendo maior repugnantia in communicanda hac poteſtate ſuppoſito creato, quam naturæ creatæ. Quo ſenſu diximus in eodem primo tomo, diſputatione 47. ſect. 1. ſecluſa ratione meriti & ſanctificationis de rigore iuſtitiæ, poſſe communicari puræ creaturæ poteſtatem excellentiæ conferendi gratiã. Ex quo manifeſte ſequitur poſſe communicare eidem creaturę, vt ſuo arbitrio deſignet externos actus vel cæremonias, per quas vel ad quarum præſentiam infallibiliter detur gratia: quia nulla eſt in hoc maior repugnãtia, neq; poteſt aliqua probabilis excogitari. Vnde nec Scotus nec alij authores hoc negant.

Facultas aliis gratiã conferendã cõmunicabilis eſt.

Ex his autem tandem concluditur, poteſtatem inſtituendi ſacramenta eſſe communicabilem creaturæ. Patet, quia hæc poteſtas, qualis à nobis explicata eſt, eſſet poteſtas inſtituendi ſacramenta: & tamen oſtenſum eſt, illã eſſe communicabilem. Maior patet, quia inſtitutio ſacramenti nihil aliud eſt, quam impoſitio talis rei, vel actionis ſenſibilis, vt ſit certum ſignum, & infallibile gratiæ, ſed poteſtas explicata, eſt poteſtas ad huiuſmodi actum. Nam qui illam haberet, vere imponeret illam rem ad ſignificandam gratiam. Sed ait Scotus, impoſitionem vt factã à tali homine non eſſe inſtitutionem ſacramenti: ſed ſolũ determinationem ſigni, qualis erat in ſacramẽto legis naturæ, vt ſupra diximus. Et ratio eſt, quia licet tunc voluntas creata determinaret ſignum: nõ tamẽ daret illi veritatem & certitudinem ſignificationis, ſed hanc haberet ex volũtate & promiſſione diuina, ſacramentum autem eſſe debet ſignum certum & infallibile, & ideo inſtitutio eius non tantum requrit determinationẽ ſigni, ſed etiam efficaciam, ſeu certitudinem ſignificationis, & propter hanc rationem quãuis Scotus re ipſa nihil diuerſum à nobis doceat, tamen in modo loquendi differt, & negat, in eo caſu cõmitti creaturæ inſtitutionem ſacramenti, ſed tantum determinationem ſigni: Et confirmatur, quia alias in lege naturæ, qui determinabãt cæremoniam ſenſibilem, quia iuſtificandus erat paruulus eſſent ſacramenti inſtitutores, quod eſt aperte falſum: Reſpondetur tamen, verum quidem eſſe ſacramentum debere eſſe ſignum certum & infallibile, quantum eſt in ſe, & conſequenter etiam admitto, inſtitutionem ſacramenti non tantum includere impoſitionẽ ſigni, ſed etiam efficaciam ſeu certitudinem ſignificationis eius. Quapropter neceſſe etiam eſt, vt is qui futurus eſt potens ad inſtituenda ſacramenta, poſſit non tantum imponere ſignum, ſed etiam dare illi certitudinem, quatenus habere poteſt in ſua poteſtate, vt infallibiliter detur gratia, quando, & quomodo ipſe voluerit. Dico tamen, hanc poteſtatem poſſe cõmitti creaturæ, vt paulò ſuperius declaraui. Neque enim neceſſarium eſt, vt in eo qui inſtituit hoc ſacramentum, ſit hęc poteſtas omnino independens à ſuperiori voluntate, & quaſi in primo authore gratiæ, ſed ſatis eſt, quod tota efficacia ſacramenti pendeat ex voluntate talis creaturæ inſtituentis huiuſmodi ſignum, quia hæc poteſtas, quam dicimus communicari poſſe creaturæ, ad inſtituẽdum ſacramentum non eſt primaria, ſed ſec ũdaria, & delegata: ergo ad illam ſatis eſt, vt effectus gratiæ ſit etiã poſitus in voluntate eius, ſaltem ex delegatione & commiſſione. Et ideo non eſt ſimile determinatione ſenſibilis cæremoniæ, quæ fiebat in lege naturę, quia inſtitutio

Obiicit Scot.

Diluitur obiectio.

ſtitutio ſacramenti vere erat facta à Deo, ſolum applicatio per hanc vel illam cæremoniam fiebat ab homine tamquam à miniſtro à Deo deputato, quia in ipſamet inſtitutione relicta fuit indifferens ratio aut motus talis cæremoniæ. Sicut nunc etiam liberum eſt ſacerdoti, cõſecrare in vino albo, aut rubro: quia hoc eſt indifferens ex vi inſtitutionis talis ſacramenti. Vnde illa determinatio non eſt inſtitutio, ſed applicatio talis inſtitutionis ad realem materiam: ſimili ergo modo fiebat in lege naturæ, hac tantum interueniente differentia, quod indifferentia materiæ latior tunc erat. At vero in caſu de quo agimus, non ſolum determinatio materiæ, ſed ſimpliciter impoſitio ſigni, & totus effectus ſacramenti eſſet pendens à voluntate, & poteſtate eius, qui immediate inſtitueret ſacramentum. Quod tandem confirmatur argumento ſupra indicato, quia non aliter Chriſtus habuit in humanitate ſua poteſtatem inſtituendi ſacramenta, & tamen iuxta modum loquendi Sanctorum & Conciliorum, ſectione præcedenti tractatum, non ſolũ, vt Deus, ſed etiam vt homo habuit poteſtatem inſtituendi ſacramenta, & de facto illa inſtituit.

Non eſt hæc poteſtas puræ creaturæ commiſſa. Quæres, an hæc poteſtas alicui puræ creaturæ commiſſa ſit, ſi enim eſt poſsibilis, cur nemini data eſt? Videtur enim ad quandam perfectionem, & cõplementum diuinorum operum pertinere, vt per ſuas creaturas operetur omnibus modis, quibus id fieri poteſt, & confirmatur, nam quando Chriſtus dixit Apoſtolis Ioann. 20. Sicut miſit me pater, ego mito vos, accipite Spiritũ ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: videtur eis communicaſſe ſimilẽ poteſtatem, quam ipſe habebat, nam eam vim habet verbũ, Sicut miſit me Pater, ergo ipſe habebat poteſtatẽ inſtituendi ſacramenta, & remittendi peccata, eo modo quo vellet, ita conceſsit Apoſtolis poteſtatẽ, quia illa verba ſunt generalia & non ſunt à nobis limitanda, vt ſi Rex Proregi ſuo diceret, totam poteſtatem meam tibi concedo, intelligeretur vniuerſam dare ſine vlla limitatione. Reſpondetur ex dictis in præcedenti diſputatione conſtare, nullam puram creaturam vſam eſſe hactenus hac poteſtate, quia nec in lege naturæ, nec in veteri, nec in noua, facta eſt ſacramenti inſtitutio per aliquam creaturam, vt oſtenſum eſt. Vnde recte inferre poſſumus, etiam in poſterum nullam creaturam vſuram aliquando eſſe hac poteſtate, quia ſicut lex gratiæ vltima eſt, & vſque ad finem mundi durabit, ita etiam inſtitutio ſacramentorum eius vltima eſt, ac perpetuo duratura, ita vt neque augenda, neque minuẽda ſint vſque ad finem ſæculi. Atque hinc tandem inferimus, nemini datam eſſe hanc poteſtatem, quia poteſtas eſt propter vſum: ergo, ſi vſus non fuit vnquam, nec futurus eſt, nec poteſtas ad illam conceſſa eſt. Atque ita Eccleſia, ſicut nunquam in ſe agnouit poteſtatem mutandi formas vel materias ſacramentorum: ita neque augendi, neque minuendi, eorum numerum. Ad obiectionem ergo reſpondetur, non eſſe neceſſarium, omnẽ poſsibilem facultatem concedi puris creaturis, præſertim quia diuina omnipotentia & liberalitas, quod ad præſens attinet, ſatis in hoc manifeſta eſt, quod hanc poteſtatem humanitati Chriſti communicauit. Decuit etiam illi ſoli tribui, tum ob ſingularem dignitatem & excellentiam eius, tum etiam propter alias congruentias præcedenti ſectione adductas. Ad confirmationem reſpondetur, verba illa Chriſti intelligenda eſſe iuxta Eccleſiæ ſenſum, perpetua traditione receptum, nimirum, eis ſignificaſſe Chriſtum ſacramenti Pœnitentiæ inſtitutionem, atque ita dediſſe poteſtatem ad remittenda peccata, non quomodocumque, ſed ſeruata forma cuiuſdam ſpiritualis iudicij, in quo iuxta merita cauſæ reus, vel abſoluatur, vel ligetur, ſeu ligatus relinquatur. Quapropter illa particula, ſicut, non ſignificat æqualitatem, ſed ſimilitudinem, aut imitationem, quod peruulgatum eſt, ac frequens in ſcripturis.

ARTICVLVS V.

Vtrum per malos miniſtros ſacramenta conferri poſsint.

AD quintum ſic proceditur. Videtur quod per malos miniſtros ſacramenta conferri non poſsint. Sacramenta enim nouæ legis ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ. Sed mali, cum ſint immundi, non poſſunt alios à peccato mundare (ſecundum illud Eccleſiaſt. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cum gratiam non habeant, non videtur, quod gratiam conferre poſsint, quia nullus dat quod non habet. Non ergo videtur, quod per malos ſacramenta conferri poſsint. Inf art. 9. co. & 4 d 5. q 2 ar. 2. & diſt. 7 q. 3 ar. q. 1. 2. & q. 23. q. ar. 3. qu. 5. ad 3. & 4. & tra c. 7

*2. Præterea, Tota virtus ſacramentorum deriuatur à Chriſto, vt dictum eſt. * Sed mali ſunt præciſi à Chriſto, quia non habent charitatem, per quam membra capiti vniuntur,* Art. 3. huius quæſt. *ſecundum illud 1. Ioann. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: Ergo videtur, quod per malos ſacramenta conferri non poſsint.*

3. Præterea ſi deſit aliquid horum, quod debitum eſt, eſſe in ſacramentis, non perficitur ſacramentum, ſicut ſi deſit debita forma, vel debita materia. Sed debitus miniſter ſacramenti eſt ille, qui caret macula peccati, ſecundum illud Leuitic. 21. Homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium eius: ergo videtur, quod ſi miniſter ſit malus, nihil efficiatur in ſacramento.

SED contra eſt, quod Auguſtinus dicit ſuper illud Ioann. 1. Tra. 5. in Io. *Super quem videris ſpiritum, &c. Quid in Chriſto non nouerat Ioannes? Poteſtatem Baptiſmi, ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum, ſed miniſterium plane tranſiturum in bonos & malos, quid tibi facit malus miniſter, vbi bonus eſt Dominus?* circa medium to. 9

*RESPONDEO dicendum, quod ſicut dictum eſt * miniſtri Eccleſiæ inſtrumentaliter operantur in ſacramentis, eo,* Art. 1. & 3. huius quæſt. *quod quodammodo eadem ratio eſt miniſtri & inſtrumenti. Sicut etiam ſupra dictum eſt, * inſtrumentum non agit ſecundum propriam formam, aut virtutem, ſed ſecundum virtutem eius à quo mouetur.* Quæſt 62. art 2. & 3. *Et ideo accidit inſtrumento in quantum eſt inſtrumentum, qualemcumque formam, vel virtutem habeat, præter id quod exigitur ad rationem inſtrumenti ſicut quod corpus medici (quod eſt inſtrumentum animæ habentis artem) ſit ſanum vel infirmum, & ſicut quod fiſtula, per quam tranſit aqua, ſit argentea, vel plumbea. Vnde miniſtri Eccleſiæ poſſunt ſacramenta conferre, etiam ſi ſint mali.*

AD primum ergo dicendum, quod miniſtri Eccleſiæ, neque à peccatis mundant homines ad ſacramenta accedentes, neque gratiam conferunt ſua virtute, ſed hoc facit Chriſtus ſua poteſtate per eos, ſicut per quædam inſtrumenta. Et ideo effectus conſequitur, in ſuſcipientibus ſacramenta, non ſecundum ſimilitudinem miniſtrorum, ſed ſecundum configurationem ad Chriſtum.

AD ſecundum dicendum, quod per charitatem membra Chriſti vniuntur ſuo capiti, vt ab eo vitam recipiant: quia vt dicitur 1. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte. Poteſt autem aliquis operari per inſtrumentum carens vita, & à ſe ſeparatum, quantum ad corporis vnionem, dummodo ſit coniunctum per quandam motionem, alter enim operatur artifex per manum, & alter per ſecurim. Sic igitur Chriſtus operatur in ſacramentis & per bonos, tanquam per membra viuentia, & per malos, tanquam per inſtrumenta carentia vita.

AD tertium dicendum, quod aliquid eſt debitum eſſe in ſacramento dupliciter. Vno modo ſicut exiſtens de neceſsitate ſacramenti, quod quidem ſi deſit, non perficitur ſacramentum,

tum, ſicut ſi deſit debita forma, vel debita materia. Alio modo eſt aliquid debitum eſſe in ſacramento ſecundum quandam decentiam, & hoc modo debitum eſt, vt miniſtri ſacramentorum ſint boni.

COMMENTARIVS.

IN hoc, & ſequentibus articulis obſeruandum eſt, eſſe quædam ex parte miniſtri neceſſaria ad veritatem ſacramenti, vt factum teneat, & effectum habeat in ſuſcipiente non ponente obicem: alia vero eſſe neceſſaria vt digne miniſtretur, quæ duo promiſcue tractat Diuus Thomas in his articulis. Nos vero maioris claritatis gratia, & vt res morales facilius percipiantur, etiam ab his, qui res ſpeculatiuas minus diligenter & accurate inquirunt, ea ſeparabimus: hic ſolum explicando, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, poſtea vero totam materiam moralem ſeparatim comprehendendo. In hoc ergo articulo Diuus Thomas agit de neceſſitate ſacramenti, atque ita reſpondet, malitiam miniſtri per ſe non impedire, quin ſacramentum fere fiat, dummodo applicet reliqua omnia, quæ ſunt ad ſacramentum neceſſaria. Ratio eſt, quia cum miniſter ſit inſtrumentum non pendet effectus ex forma eius, quæ ad inſtrumenti rationem non pertinet, quia inſtrumentum, non agit propria virtute, & ideo effectus non ſit ſimilis inſtrumento, ſed principali agenti. Circa quam rationem ſolum eſt aduertendum, primariam cauſam, ob quam bonitas, vel malitia miniſtri non eſt neceſſaria ad ſubſtantiam ſacramẽti, petendã eſſe ex Chriſti inſtitutione & voluntate. Nam ſi Chriſtus Dominus voluiſſet, potuiſſet ſine dubio inſtituere, vt ſacramenta non eſſent rata, niſi à bonis miniſtris conferrentur, ſicut inſtituit, vt quam plura eorum dari poſſent à miniſtro conſecrato, & non ab alio, ſeu à viris, & non à fœminis. Diuus Thomas autem ſupponẽs, vt clarum eſt ex doctrina fidei, Chriſtum ex ſpeciali inſtitutione ſua non poſtulaſſe in miniſtris ſanctitatem, vt neceſſariam ad valorem ſacramenti: huius inſtitutionis congruentem rationẽ afferre ſtuduit: & ita eſt ratio facilis & ſatis congrua. Quia cum ſanctitas miniſtri, non ſit futura principium, vel cauſa ſanctitatis conferendæ per ſacramẽtum, nulla potuit eſſe conueniens ratio, ob quam Chriſtus Dominus illam exigeret, vt ſimpliciter neceſſariam ad valorem ſacramenti. Solutiones argumentorũ claræ ſunt: ſolum in ſolutione ad ſecundũ adnotetur, quod D. Thomas dicit de vnione charitatis, extendi poſſe eadem ratione ad vnionem per fidem. Nam ſicut Chriſtus poteſt vti, vt inſtrumento membro mortuo, ſibique per charitatem non vnito, ita etiam vti poteſt membro omnino ſeparato ſibique nullo modo actu vnito in aliquo eſſe ſupernaturali: quia tanta eſt efficacia eius, vt poſſit etiam huiuſmodi hominem mouere, ſeu actione illius vti ad ſacramenti effectum præſtandum, ſi aliunde ſubſtantiale impedimentum non interuenit.

Quare bonitas vel malitia miniſtri ad ſubſtantiam ſacramenti nihil conferat

ARTICVLVS VI.

Vtrum mali miniſtrantes ſacramenta, peccent.

4. dis. 5. q. 2. ar. 2. q. 4. co. & di. 19 q 2 ar. 2. co. Et d. 24. q. 1. art. 2. q 1. & art. 3. q. 1, & 2.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod mali miniſtrãtes ſacramenta, non peccent. Sicut enim miniſtratur Deo in ſacramentis, ita per opera charitatis, vnde dicitur Hebræor. vlt. beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. Sed mali non peccant, ſi miniſtrent Deo in operibus charitatis, quinimo hoc eſt eis conſulendum, ſecundum illud Daniel. 4. Conſilium meum tibi placeat, peccata tua eleemoſynis redime. Ergo videtur, quod mali non peccent, ſacramenta miniſtrando.

2. Præterea, Quicunque communicat alicui in peccato, etiam ipſe eſt reus peccati ſecundum illud Rom. 1. Digni ſunt morte non ſolum qui peccata faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Sed ſi mali miniſtri peccent, ſacramenta miniſtrando, illi qui ab eis ſacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. Ergo etiam ipſi peccarent, quod videtur inconueniens.

3. Præterea, Nullus videtur eſſe perplexus, quia ſic homo cogeretur deſperare, quaſi non potens peccatum euadere. Sed ſi mali peccarent, ſacramenta tradendo, eſſent perplexi, quia etiam quandocunque peccarent, ſi ſacramenta non traderent, puta, cum eis ex officio incumbit neceſſitas (dicitur enim 1. Corinth. 9. Væ mihi ſi non euangelizauero, neceſſitas enim mihi incumbit) quandoque etiam propter periculum, ſicut ſi puer in periculo mortis exiſtens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur, quod mali non peccent, ſacramenta miniſtrando.

*Sed contra eſt, quod Dionyſ. dicit 1. cap. Eccleſ. Hierarch. * quod malis non eſt fas, nec tangere ſymbola, id eſt, ſacramẽtalia ſigna. Et in Epiſtola ad Demophylum * dicit, Talis, ſcilicet peccator, audax videtur ſacerdotalibus manum apponens, & non timet neque verecundatur, diuina præter diuinitatem exequens, & Deum putans ignorare, quæ ipſe in ſemetipſo cognouit, & decipere exiſtimat falſo nomine Patrem ab ipſo appellatum, & audet immundas infamias (non dicam orationes) ſuper diuina ſigna CHRISTI formaliter enunciare.*

c. 1 Ecc Hier de: lir. ando ad fin.
Ex epiſt. 8. q. Incipit, Hebræorum tra du hiſt parũ ante med.

*Reſpondeo dicendum, quod aliquis in agendo peccat ex hoc quod operatur non ſecundum quod oportet, vt patet per Philoſophum in libro ſecundo Ethicor. * Dictum * eſt autem conueniens eſſe, vt ſacramentorum miniſtri ſint iuſti, quia miniſtri debent Domino conformari, ſecundum illud Leuitic. 9. Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum, & Eccleſiaſt. 10. Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Et ideo non eſt dubium, quin mali exhibentes ſe miniſtros Dei, & Eccleſiæ in diſpenſatione ſacramentorum peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam Dei, & contaminationem ſacramentorum, quantum eſt ex parte ipſius peccatoris (licet ſacramenta ſecundum ſe ipſa incontaminabilia ſint) conſequens eſt, quod tale peccatum ex genere ſuo ſit mortale.*

Ex lib 2 eth. c. 3 & 6. haberi poteſt. Et lib. 3. c. 7 in tom. 5. Art. præce ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod opera charitatis non ſunt aliqua conſecratione ſanctificata, ſed ipſa pertinent ad iuſtitiæ ſanctitatem, ſicut quædam iuſtitiæ partes, & ideo homo qui ſe exhibet Deo miniſtrum in operibus charitatis, ſi ſit iuſtus, amplius ſanctificatur, ſi vero ſit peccator, per hoc ad ſãctitatem diſponitur. Sed ſacramenta in ſe ipſis ſanctificationem quandam habent per myſticam conſecrationem: & ideo præexigitur in miniſtro ſanctitas iuſtitiæ, vt congruat ſuo miniſterio. Et ideo incongrue agit & peccat, ſi in peccato exiſtens ad tale miniſterium accedat.

Ad ſecundum ergo dicendum, quod ille qui ad ſacramenta accedit, ſuſcipit ſacramenta à miniſtro Eccleſiæ non inquantum eſt talis perſona, ſed in quantum eſt miniſter Eccleſiæ, & ideo quamdiu ab Eccleſia toleratur in miniſterio, ille qui ab eo ſuſcipit ſacramentum, non communicat peccato eius, ſed communicat Eccleſiæ, quæ eum tanquam miniſtrum exhibet. Si vero ab Eccleſia non toleratur (puta cum degradatur, vel excommunicatur, vel ſuſpenditur) peccat, qui ab eo accipit ſacramentum, quia communicat peccato ipſius.

*Ad tertium dicendum, quod ille, qui eſt in peccato mortali, non eſt perplexus ſimpliciter, ſi ex officio ei incumbat ſacramenta diſpenſare, quia poteſt pœnitere de peccato, & licite miniſtrare. Non eſt autem inconueniens, quod ſit perplexus ſuppoſito quodam, ſcilicet, quod velit remanere in peccato. In articulo tamen neceſſitatis non peccaret baptizando in caſu in quo etiam poſſet laicus baptizare, ſic enim patet, quod non exhiberet ſe miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubueniret neceſſitatem patienti. Secus eſt autem in aliis ſacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus, vt infra patebit.**

Quæſt. 67. a. 3 & 4.

COMMENTARIVS.

RESponſio Diui Thomæ eſt, eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, miniſtrum Chriſti & Eccleſiæ ex officio addeputatum, ſacramẽtum in peccato mortali diſpẽſare, quia debet in ſuo miniſterio, ſuo principali Domino conformari. De qua cõcluſione & ratione, & de difficultatibus, quas D. Thom. tangit in ſolutionibus argumentorum, dicturi ſumus late inferius in diſputationibus moralibus. Hic ſolum occurrunt adnotanda duo teſtimonia Dionyſij, quæ D. Thom. affert in argumento, ſed cõtra: primum ſumptum eſt ex capit. 1. de Eccleſiaſt. Hierar. quod ſi in rigore literæ ſumatur, non videtur conuincere. Docet enim ibi, Chriſtum & Apoſtolos tradidiſſe nobis diuina myſteria ſub ſenſibilibus ſignis, cuius inſtitutionis rationem reddens, ſubdit, Idque fecerunt non prophanorum modo cauſa, quibus nec ſigna quidem fas eſt contingere, & tractare, ſed etiam quod hierarchia noſtra, id quod dixi, pro modo noſtro, ſignis cõtinetur, cum negat rebus, quæ ſenſum mouent, ad diuiniorem noſtri ex ipſis, ad eas, quæ mente comprehenduntur, reuocationem. Vbi per prophanos, videtur plane intelligere infideles, qui cum omnino ſint à Chriſto & Eccleſia alieni, ſemper ſunt indigni iudicati, non ſolum contactu, ſed etiam conſpectu ſacrorum myſteriorum: Diuus Thomas vero propter quãdam rationis ſimilitudinem ad omnes prauos, & iniquos, huiuſmodi ſententiam ampliauit, & ad miniſtros ſacramentorum & actiones eorum eam applicuit.

Locus D. Th. ex duob. locis D. Dionyſ. illuſtratus.

Secundum teſtimonium ſumptum eſt ex epiſtola eiuſdem Dionyſij ad Demophylum, cuius verba prout à D. Tho. referuntur, obſcuriora ſunt. Iuxta tranſlationem vero Perionij ſunt clariora, quę ſic habent. Ac mihi quidem videtur audax & temerarius, ſi quis ea ſibi ſumat, quæ ſunt propria ſacerdotum, neque metu & pudore à diuinorum tractatione præter captum ac meritum deterretur, putatq́; Deum ignorare, quæ ipſe ſibi eſt conſcius, & ſperat ſe decepturum eum, qui à ſe falſo nomine appellatur Pater, audetq́; ſceleſtas ſuas (vt ita dicam) maledictiones (neq́; enim preces dixerim) in diuinis myſterijs Chriſti imitatione proferre. In quibus verbis non videtur loqui Dionyſius de malis ſacerdotibus miniſtrantib. ſacramẽtum, ſed de illis potius, qui, cum ſacerdotes non ſint, ſacerdotum miniſteria vſurpant. Hoc enim ſignificare videntur illa verba, Videtur audax & temerarius, ſi quis ea ſibi ſumat, quæ ſunt propria ſacerdotum. Sed licet, in ſpecie hoc appareat, tamen reuera videtur, D. Tho. mentem Dionyſij aſſecutus, nam ſi antecedentia, & conſequentia conſiderentur de malis ſacerdotibus indigne miniſtrantibus loquitur, prius enim ita ſcribit. Quod ſi ſacerdotum Ordo illuſtrandi vim habet, profecto penitus abhorret à ſacerdotũ ordine atque facultate, is, qui illuſtrandi vi non eſt præditus, ac multo etiam magis, qui illuſtratus non eſt. Quo loco (abhorret à ſacerdotum ordine atq; facultate) non ſignificat, non eſſe ſacerdotem, ſed abuti munere, & dignitate ſacerdotis, quod ergo ſtatim ſubdit de his, qui præter captum, & meritum ea ſumunt, quæ ſunt propria ſacerdotum, non intelligit ſolum de his, qui cum ſacerdotes non ſint, ſacerdotalia munera vſurpant, ſed proprie loquitur de ſacerdotibus, qui indigne ſuo funguntur munere, & eodem ſenſu accipiendum eſt, quod poſtea ſubdit. Non eſt iſte ſacerdos, non eſt: ſed inimicus, fallax, irriſor ſui, lupusq́; in gregem Domini ouina pelle armatus. nam quod loquatur de ſacerdotibus, ſequentia verba plane declarant. Nõ tamen fas eſt Demophylo hęc corrigere. Reprehendit enim Dionyſ. Demophylum, eo quod, cum non eſſet ſacerdos, ſed tantum monachus quidam, ſacerdotem obiurgare, ac corripere auſus fuerat.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Angeli poſsint ſacramenta miniſtrare.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod Angeli poſſint ſacramenta miniſtrare. Quicquid enim poteſt miniſter inferior poteſt & ſuperior. ſicut quicquid poteſt Diaconus, poteſt ſacerdos. ſed non conuertitur. Sed Angeli ſunt ſuperiores miniſtri in ordine hierarchico, quam etiam quicunque homines, vt patet per Dionyſium in libro Cæle. hierar. Ergo cum homines poßint miniſtrare in ſacramentis, videtur, quod multo magis Angeli. *4. d. 5 q. 2. art. 3* *Cap 9. cœle. hierar par. ante med.*

2. Præterea. Homines ſancti aßimilantur Angelis in cœlo, vt dicitur Matth. 22. Sed aliqui ſancti in cœlo exiſtentes poſſent miniſtrare in ſacramentis, quia character ſacramentalis eſt indelebilis, vt dictum eſt. Ergo videtur, quod etiam Angeli poßint in ſacramentis miniſtrare.* *Quæſt præc. art. 5*

3. Præterea, Sicut ſupra dictum eſt, diabolus eſt caput malorum, & mali ſunt membra eius. Sed per malos poſſunt miniſtrari ſacramenta. Ergo videtur, quod etiam per dæmones.* *Quæſt. 8. a. 7*

Sed contra eſt, quod dicitur Hebræor. 5. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum. Sed Angeli boni vel mali, non ſunt ex hominibus. Ergo ipſi non conſtituuntur miniſtri in his, quæ ſunt ad Deum, id eſt, in ſacramentis.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) tota virtus ſacramentorum à paßione Chriſti deriuatur, quæ eſt Chriſti, ſecundum quod eſt homo, cui in natura conformantur homines, non autem Angeli, ſed potius ſecundum paßionem dicitur modico ab Angelis minoratus, vt patet Hebræor. 2. Et ideo ad homines pertinet diſpenſare ſacramenta, & in eis miniſtrare, non autem ad Angelos. Sciendum tamen, quod ſicut Deus virtutem ſuam non alligat ſacramentis, quin poßit ſine ſacramentis effectum ſacramentorum conferre, ita etiam virtutem ſuam non alligauit Eccleſiæ miniſtris, quin etiam Angelis poßit virtutem tribuere miniſtrandi in ſacramentis. Et quia boni Angeli ſunt nuncij veritatis, ſi aliquod ſacramentale miniſterium à bonis Angelis perficeretur, eſſet ratum habendum, quia deberet conſtare hoc fieri voluntate diuina, ſicut quædam templa dicuntur angelico miniſterio conſecrata. Si vero dæmones, qui ſunt ſpiritus mendacij, aliquod ſacramentale miniſterium exhiberent, non eſſet ratum habendum.* *Quæſt. præc. art. 3*

Ad primum ergo dicendum, quod illud, quod faciunt homines inferiori modo, ſcil. per ſenſibilia ſacramenta, quæ ſunt proportionata naturæ ipſorum, faciunt Angeli, tanquam ſuperiores miniſtri ſuperiori modo, ſcil. inuiſibiliter purgando, illuminando & perficiendo.

Ad ſecundum dicendum, quod Sancti qui ſunt in cœlo ſunt ſimiles Angelis quantum ad participationem gloriæ, non autem, quantum ad conditionem naturæ: & per conſequens neque quantum ad ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod mali homines non habent, quod poſſint miniſtrare in ſacramẽtis ex hoc, quod per malitiam ſunt membra diaboli. Et ideo non ſequitur, quod diabolus, qui eſt eorum caput, magis hoc poßit.

COMMENTARIVS.

REdit D. Thomas in hoc articulo ad explicanda ea, quæ ſunt de neceſsitate ſacramenti ex parte miniſtri, & inquirit an neceſſario ſit futurus homo, vel poſsit eſſe Angelus. Et in corpore reſpondet. Primo, neceſſarium eſſe hominem ad miniſtrandum ſacramentum, & reddit rationem, quia miniſter ſacramenti eſt miniſter Chriſti, vt eſt homo, cui in natura conformantur homines, & non Angeli. Quæ ratio continet congruentiam inſtitutionis, nam ratio à priori ex ipſa inſtitutione petenda eſt, vt in art. 1 diximus. Secundo, dicit D. Thomas, ſi conſtaret aliquod

quod ſacramĕtale miniſterium factum eſſe per Angelos, illud eſſe ratum habendum, quia licet non ſit iuxta inſtitutionem ſacramenti, eſſe tamen iuxta diuinam voluntatem, quæ non eſt alligata ſacramentis, de qua ſufficienter conſtare poteſt ex miniſterio bonorum Angelorum, qui non poſſunt, niſi vera nunciare, ſecus eſt de malis Angelis, quibus nulla fides adhibenda eſt. In ſolutione ad ſecundum ſignificat Diuus Thomas animas hominum, qui ex hac vita deceſſerunt, & ſanctæ ſunt, & beatæ poſſe miniſtrare ſacramenta. Argumentum enim erat huiuſmodi: Homines in cœlo ſunt ſimiles Angelis: Sed aliqui homines exiſtentes in cœlo poſſunt miniſtrare ſacramenta, quia retinent characterem indelebilem. Reſponſio autem eius ad propriam formam reducta, videtur conſiſtere in negatione conſequentiæ, quia licet homines ſint ſimiles Angelis in cœlo, quantum ad participationem gloriæ, non tamen quantum ad conditionem naturæ. Atque ita intellexit Diuus Thomas, Soto diſt. 1. quæſtion. 5. art. 7. & reuera, videtur hic ſenſus eius. Eſt tamĕ in hunc modum intelligendus. Animas ſcilicet ſeparatas, ſecundum eum ſtatum, non poſſe miniſtrare ſacramenta, quia pro tunc non ſolum ſunt ſimiles Angelis in participatione gloriæ, ſed etiam in conditione naturæ, id eſt, in actuali abſtractione & ſeparatione à corpore. Neque contra hoc obſtat, quod retineant characterem, quia ad ſacramentum conficiendum non ſufficit character ſine organo corporeo, quo vox aut alia vitalis actio, qua conſtituendum eſt ſacramentum, exerceri poſſit. At vero, ſi anima ſeparata ad corpus rediret, illudque informaret, ſignificat Diuus Thomas, poſſe illum hominem eſſe miniſtrum ſacramenti, de qua re, quomodo intelligenda ſit, poſtea dicemus.

Anima ſeparata, etiam charactere inſignita miniſtrare ſacramenta non poſſunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intentio miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

Sup. q. 60. a. 8. cor. Et 4. d. 6. q. 1. art. 2. q. 1. & diſt. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 3 & d. 8. q. 2. a. 4. q. 3. ad 1. & d. 30. q. 1. art. 3. ad 3. q. 65. art. 3. & 4.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod intentio miniſtri non requiratur ad perfectionem ſacramĕti. Miniſter enim in ſacramento inſtrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur ſecundum intentionem inſtrumenti, ſed ſecundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio miniſtri non requiritur ad perfectionem ſacramenti.

*2. Præterea, Non poteſt homini eſſe nota intentio alterius. Si igitur intentio miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti, non poſſet homini ad ſacramentum accedenti eſſe notum, quod ſacramentum ſuſcepiſſet. Et ita non poſſet habere certitudinem ſalutis, præcipue cum quædam ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis, vt infra dicetur.**

q. 65. a. 3. & 4

3. Præterea. Intentio hominis non poteſt eſſe ad id, circa quod non eſt attentus. Sed aliquando illi, qui in ſacramentis miniſtrant, non intendunt ad ea, quæ dicunt, vel faciunt, alia cogitantes: Ergo ſecundum hoc non perficeretur ſacramentū, propter intentionis defectum.

Sed contra eſt, quod ea, quæ ſunt præter intentionem, ſunt caſualia. Quod non eſt dicendum de operatione ſacramentorum. Ergo ſacramenta requirunt intentionem miniſtri.

Reſpondeo dicendum, quod quando aliquid ſe habet ad multa, oportet, quod per aliquid determinetur ad vnum, ſi illud effici debeat. Ea vero quæ in ſacramentis aguntur, poſſunt diuerſimode agi, ſicut ablutio aquæ, quæ fit in Baptiſmo, poteſt ordinari & ad munditiam corporalem, & ad ſanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiuſmodi. Et ideo oportet, quod determinetur ad vnum, id eſt, ad ſacramentalĕ effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in ſacramentis dicuntur, puta, cum dicit, Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

Ad primum ergo dicendum, quod inſtrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem reſpectu effectus, ſed loco intentionis eſt motus, quo mouetur à principali agente. Sed inſtrumentum animatum (ſicut eſt miniſter) non ſolum mouetur, ſed etiam quodam modo mouet ſeipſum, in quantum ſua voluntate mouet membra ad operandum. Et ideo requiritur eius intentio, qua ſe ſubijciat principali agenti, ſcilicet intendat facere, quod facit Chriſtus & Eccleſia.

Ad ſecundum dicendum, quod circa hoc eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in miniſtro, quæ ſi deſit, non perficitur ſacramentum, ſed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad ſacramentum) ſupplet Chriſtus, qui interius baptizat, in adultis autem, qui intendunt ſacramentum ſuſcipere, ſupplet illum defectum fides & deuotio. Sed hoc ſatis poſſet dici, quantum ad vltimum effectum, qui eſt iuſtificatio a peccatis, ſed quantum ad effectum, qui eſt res & ſacramentum, ſcilicet quantum ad characterem, non videtur, quod per deuotionem accedentis poſſet ſuppleri: quia character nunquam imprimitur, niſi per ſacramentum. Et ideo alij melius dicunt, quod miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, cuius eſt miniſter. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exterius exprimatur ex parte miniſtri, vel recipientis ſacramentum.

Ad tertium dicendum, quod licet ille, qui aliud cogitat, nō habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, puta, cum ſacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum, quod facit Eccleſia. Vnde ſi poſtea in ipſo exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis, perficitur ſacramentum. Quamuis ſtudioſe curare debeat ſacramenti miniſter, vt etiam actualem intentionĕ adhibeat. Sed hoc non eſt totaliter poſitum in hominis poteſtate, quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, ſecundum illud Pſ. 39. Cor meum dereliquit me.

COMMENTARIVS.

HIc etiam articulus de perfectione eſſentiali & ſubſtantiali intelligendus eſt, vt ex diſcurſu eius plane conſtat. Quo autem ſenſu Diuus Thomas loquatur de intentione miniſtri, reuera eſt obſcurum, propterea præſertim, quæ docuit in ſolutione ad 2. vt videbimus. Reſpondet igitur, neceſſariam eſſe in miniſtro intentionem ad perficiendum ſacramentū, & in ſolutione ad primum explicat, hanc intentionem debere eſſe ſaltem faciendi, quod facit Chriſtus vel Eccleſia. Cuius veritatis primaria ratio ex Chriſti voluntate & inſtitutione petenda eſt, vt ſæpe dixi, tamen Diuus Thomas, hac ſuppoſita, duas affert cōgruentes rationes illius. Prima eſt in argumento. Sed contra. Quia ſi ſacramentum non requireret intentionem miniſtri, caſu perfici poſſet, ea enim ſunt caſualia, quæ præter intentionem accidunt, hoc autem inconueniens eſt, & præter ſacramentorum dignitatem. Secunda eſt in corpore articuli, nam extremæ actiones, quæ in ſacramentis fiunt, ex ſe indifferentes ſunt & ad varios effectus, vel fines ordinari poſſunt: ergo oportet, vt determinentur aliquo modo ad vnum potius, quam ad alium, id eſt, ad ſacramentalem effectum: non determinantur autem, niſi per intentionem miniſtri, quę verbis exprimitur in forma ſacramenti.

Circa quem Diui Thomæ diſcurſum, dubium in primis eſt, de qua intentione loquatur. Triplex enim intentio poteſt in miniſtro ſacramenti intelligi. Prima eſt intentio ſeu voluntas proferendi illa verba, ſeu faciendi actionem externam verbi gratia, lauandi, vel vngendi. Secunda eſt, intentio faciendi ſacramentū, vel quod idem eſt faciendi quod Chriſtus inſtituit, vel quod Eccleſia intendit. Tertia eſt, intentio conferendi effectum ſacramenti. Obſcurum

Miniſtri intentio triplex eſſe poteſt.

rum

ium ergo eſt, de qua intentione loquatur D. Thomas, nam, ſi conſiderentur ea, quæ in ſolutione ad 2. dicit, videtur in corpore loqui tantum de prima, nã in illa ſolutione ſignificat, ſine ſecunda & tertia intentione poſſe eſſe validum ſacramentum. Atque ita intellexit D. Thomas, Syluest. Verb. Baptiſmus 3. numero 12. & Adrianus in 4. materia de Baptiſmo qu. 4. articulo 1. & prior ratio Diui Thomæ hoc ſolum videtur probare, quia hæc intentio ſatis eſt, vt opus non ſit caſuale, ſed humano modo factum. Poſterior item ratio videtur poſſe ad hunc ſenſum facile accõmodari, quia Diuus Thomas ſolum concludit, requiri intentionem ſacramentalis effectus, quatenus exprimitur in forma, quæ ſignificat, & continet intentionem Eccleſiæ. Neque aliud videtur poſſe concludi illa ſecunda ratione, quia materia ſacramenti ſufficienter determinatur per formam ad Eſſe, & conſequenter ad effectum ſacramenti: ergo, vt ſacramentum determinetur ad vnum, ſufficit, quod miniſter velit proferre talia verba ſuper talem materiam. Atque hæc expoſitio, ſi littera Diui Thomæ in cortice tantum inſpiciatur, videtur certe facilius, & clarius illi accommodari. Nihilominus tamen Caietanus, Soto & omnes diſcipuli D. Thom. alienum exiſtimant hunc ſenſum ab illius mente, quibus ego lubens aſſentio, tum, quia illa ſententia in ſe valde falſa eſt, & ideo non eſt impingenda Diuo Thomæ, niſi euidenter & abſque vlla incommoda expoſitione conſtet, hanc fuiſſe mentem eius, tum propter alia, quæ ſtatim afferemus. Alij vero exiſtimant Diuum Thomam eſſe locutum de tertia intentione conferendi effectum ſacramenti. Ita loquitur Soto in 4. diſtinctione 1. quæſtione 5. art. 8. circa ſolutionem ad 2. Et videtur fauere D. Tho. in illis verbis: Oportet, quod determinetur ad vnum, id eſt, ad ſacramentalem effectum, per intentionem abluẽtis. Sed hæc ſententia ſano modo intelligenda eſt, nã in rigore intentio effectus ſacramentalis propria, & vt diſtinguitur ab intentione ſacramenti, non eſt neceſſaria ad perfectionem ſacramenti, imo neque ad eius effectum. Nam, ſi quis intendat conferre alteri ſacramentum Baptiſmi, etiamſi nolit, ipſum ſanctificare, aut gratiam ei conferre, ſacramentum erit validum, & habebit effectum, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum, vt poſtea dicemus. Dicendum ergo eſt, Diuum Thomam loqui de ſecunda intentione, nam illa eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti. Et hoc patet ex citatis verbis. Oportet ꝙ determinetur ad vnum, id eſt, ſacramentalem effectũ per intentionem abluentis. Ex quib. aperte conſtat, iuxta mentem D. Thomæ requiri aliam intentionẽ, ꝗ primam, nam intendere ſolum ablutionem, verbi gratia, & prolationem verborum, non eſt intendere vllo modo ſacramentalem effectum, quia illa intentio indifferens eſt, vt tota illa actio fiat per ludum, vel propter obtinendam ſanitatem corporalem: Diuus. Thomas autem requirit intentionem ita determinatam, vt hanc indifferentiam tollat, & determinet actionem ad Eſſe ſacramentale, quia ſola verba per ſe ad hoc non ſufficiunt, cum poſſint etiam ipſa ad varios fines proferri. Per ſacramentalem autem effectum non eſt neceſſarium intelligere gratiam, vel characterem, ſed ipſum Eſſe ſacramenti, quod eſt effectus miniſtri. Itaque intendere ſacramentalem effectum nihil aliud eſt, quam intendere conſtitutionem ſacramenti, actione ipſius miniſtri perficiendam. Vel certe, ſi per ſacramentalem effectum, gratiam intelligamus, dicendum eſt, intentionem eius eſſe neceſſariam, non in ſe, ſed in ſua cauſa, id eſt, intentionem ſacramenti, quod ex ſe ſufficiens eſt ad effectum ſacramentalem conferendum. Nam moraliter loquendo, qui intendit ſacramentum, intendit effectum ſacramenti, & formalis intentio vnius, eſt virtualis intentio alterius, ideo intentio ipſius ſacramenti interdum vocari ſolet intentio effectus,

De qua intẽtione loquatur D. Tho

Et fortaſſe Soto nihil aliud dicere voluit. Et confirmatur hæc expoſitio D. Tho. ex ſolutione ad primũ, vbi egregiã differentiã D. Tho. cõſtituit inter inſtrumentum inanime, & miniſtrum animorum ſeu rationalem, quod in illo non requiritur intentio, quia non eſt capax eius, & ideo ſatis illi eſt motio principalis agentis: at vero miniſter eſt capax intentionis propriæ, & concurrit non tantum motus, ſed etiam aliquo modo mouendo ſeipſum, in quãtum ſua voluntate mouet membra ad operandum. Vnde concludit D. Tho. Et ideo requiritur eius intentio, qua ſe ſubijciat principali agenti, quę intentio ſine dubio alia eſt à ſola intentione faciendi externum opus, nã per hanc ſolam non ſubijcitur miniſter principali agenti, cum poſſit intendere illud opus ſine tali ſubiectione propter alios fines. Vnde tandem ſatis exprimit D. Thom. qualis eſſe debeat illa intentio, dicens. Vt ſcilicet intendat facere, quod facit Chriſtus, & Eccleſia. Quod non eſt tantũ materialiter intelligendum, id eſt, quod intendat facere illud opus, vel proferre illa verba, quæ Chriſtus inſtituit, nam hoc etiam intendit ille, qui ſolum ad ludum vel fictionem hæc facit: eſt ergo intelligendum formaliter, ſcilicet, quod explicite, vel implicite, vel aliquo modo intendat ſacramentum facere, quod Chriſtus inſtituit. Denique ex articulo 10. eſt ſatis clara hæc mẽs D. Thom. ibidem enim docet, cum aliquis non intendit ſacramentum conferre, ſed deriſorie aliquid agere, hoc eſt, contra veritatem ſacramenti ſupponit ergo intentionem conferendi ſacramentum, eſſe de neceſſitate ſacramenti. Quod vero D. Thom. ſubiungit, Præcipue, quando ſuam intentionem exteriꝰ manifeſtat, non obſtat expoſitioni datæ, ſed potius illam cõfirmat. Cum enim dicit præcipue, ſentit, etiã ſi exterius non manifeſtetur hic defectus, eſſe contra veritatem ſacramenti, cum vero exterius manifeſtatur, tunc non ſolum ſacramentum in ſe nullum eſſe, ſed etiam coram Eccleſia, & hoc ſignificat illud, pręcipue, quod notãdum eſt pro his, quæ dicemus circa ſolutionem ad ſecundum. Illud etiam eſt conſiderandum, quod ſi defectus prædictæ intentionis mẽtalis non eſſet contra ſubſtantiam ſacramenti, manifeſtatio eius exterior non poſſet derogare veritati ſacramenti. Quia illa manifeſtatio non addit ſpecialem defectum, ſed ſupponit & prodit illum. Quare, ſi contingeret è conuerſo, miniſtrum exterius negare, velle ſe conficere ſacramentum, tamen reuera interius intentionem haberet, ſine dubio conficeretur ſacramentum, quia adhiberentur omnia neceſſaria: & ſolum miniſtri mendacium nullum eſſet impedimentum, quamuis in exteriori foro Eccleſiæ, tale ſacramentum irritum eſſet exiſtimandum.

Neque eſt difficile ad hunc ſenſum accommodare rationes Diui Thomæ: prior enim non eſt intelligenda de materiali opere, quo fit ſacramentum, ſed de ipſo ſacramento formaliter, ſeu conſtitutione eius, quæ non debet eſſe caſualis, ſed humano modo facta: Si autem, vt ſacramentum fieret, ſufficeret voluntas ipſius operis externi, quaſi materialiter ſumpti, ſacramentum vt ſic, caſu fieret, & præter intentionem hominis operantis, hoc autem eſt inconueniens, & contra dignitatem ſacramentorum. Adde, quod ſi non eſſet inconueniens, ſacramentum, vt ſacramentum, caſu & præter intentionem fieri, nullum etiam eſſet incommodum, quod fieret etiam præter intentionem propriam & humanam ipſius operis materialis, vt ſi, verbi gratia, mulier lauans puerum caſu diceret verba formæ, nec ſciens, nec animaduertens, quid diceret: quod abſurdiſsimum eſt. Et ſequela patet, quia cum tota ratio huius intẽtionis & neceſsitatis eius ſumenda ſit ex ipſo Eſſe ſacramentali, ſi hoc poſſet caſu & præter intentionem fieri, nihil referret, quod cætera etiam poſſent caſu fieri. Poſterior vero ratio D. Thomæ ex dictis fere declarata eſt, oportet enim, vt talis ſit intentio, quæ deter-

determinet totam actionem externam, ad Eſſe ſacramentale, ad quod non ſufficit ſola forma, cum prolatio eius ſit etiam ex ſe indifferẽs, vt declaratum eſt.

In argumento ſecundo (de primo enim iam ſatis dictum eſt) tangit D. Thomas difficultatem, quia ſequitur non poſſe nos eſſe certos de veritate ſacramentorum, nec de effectibus eorum, cum non poſſimus eſſe certi de intentione miniſtri, ex qua omnia hæc pendent. In ſolutione vero duo dicit D. Thomas valde difficilia. Primo enim refert opinionem quorundam dicentium, deficiente intentione miniſtri, non fieri ſacramentum, tamen effectum ſuppleri à Chriſto, vel abſolute, & immediate in infantibus, vel media fide, & deuotione ſuſcipientis in adultis, quæ fuit opinio Alexandri Alenſ. 4. part. quæſt. 13. memb. 1. quam poſtea ſecuti ſunt Duran. d. 6. quęſt. 2. Gab. quæſt. 1. articu. 3. dubi. 2. De qua opinione ait Diuus Thomas poſſe admitti, quantum ad vltimum effectum ſacramenti, qui eſt iuſtificatio à peccatis, non tamen, quantum ad effectum characteris, quia hic nunquam imprimitur, niſi per ſacramenta. Et in hac poſteriori parte nulla eſt difficultas, quia cum puer ille reuera non maneat baptizatus, non manet etiam inſignitus charactere. Vnde quacunq; ratiũe conſtaret etiam per reuelationem, ſacramentũ fuiſſe nullum ex defectu intentionis, eſſet iterandum: ſignum ergo eſt, non impreſsiſſe characterem, ſicut, ſi ſacramentum fuiſſet nullum ex defectu eſſentiali in materia & forma, vel etiam ſi omnino, non eſſet exterius applicatum, nam perinde eſt, ficte ſeu cum eſſentiali defectu ſpecietenus applicari, ac omnino nõ dari. Hinc vero oritur difficultas circa alterã partem doctrinæ Diui Thomæ, quia etiam effectus gratiæ, & iuſtificatio à peccatis, prout eſt proprius effectus ſacramenti ex opere operato, nunquam datur, niſi quando ſacramentum eſt ratum & validum, vt poſtea latius dicemus: ergo falſum eſt, quod infantibus ſuppleat Chriſtus effectum gratiæ, quoniam ſacramẽtum non eſt validum: hoc enim eſt cõtra generalem legẽ & regulam à Chriſto datam, niſi quis renatus fuerit, &c. & ideo affirmari non poteſt ſine alia reuelatione, vel teſtimonio. Et eadem ratione in adultis non ſuppletur effectus per deuotionem eorum, niſi quaten⁹ deuotio poteſt eſſe tanta, vt perueniat ad verã dilectionem, ſeu contritionem includentem votum ſacramenti, tunc enim dabitur quidem gratia per talem diſpoſitionem ex generali & communi lege, non quia Chriſtus ſpecialiter aliquid ſuppleat circa effectum ſacramenti, quando ob defectum intentionis miniſtri deeſt veritas ſacramenti. Confirmatur primo, quia rationes factæ de charactere procedunt, etiam de effectu gratiæ. Secundo, quia ſi ſacerdos ſine iuriſdictione abſoluat, aut ſi laicus ſe fingat ſacerdotem, & conſecret, non propterea dicendum eſt. Deum ſupplere hunc defectum, & perficere ſacramentum, aut effectum eius, ne populus decipiatur: hoc enim neque vlla Dei lege aut promiſſione fundatum eſt, nec aliqua neceſſaria, aut probabili ratione: ergo idem eſt in Baptiſmo. Atque ita docuerunt Soto, & Ledeſ. hic & Maior in 4. diſtinct. 2. quæſt. 1. & ita mihi videtur ſimpliciter aſſerendum. Quapropter ad propoſitam difficultatem, quod ad rem attinet, nihil habeo, quod reſpondeam, exiſtimo enim hanc doctrinam eſſe veriſsimam: quod vero ſpectat ad D. Tho. fateor illum conciſe ac breuiter percurriſſe, attingendo ſolum, quæ ſibi erant neceſſaria, reliqua vero ſine examinatione, aut affirmatione prætereundo. Vnde cum in illa opinione duo retuliſſet, vnum pertinens ad infantes, aliud pertinens ad adultos, hoc tantum approbauit, non quia cenſeat, in eo caſu dari aliquem effectum gratiæ adultis, præter eum, qui præciſe reſpondet deuotioni eorum, ſed ſolum, vt doceat poſſe interdum obtineri effectum gratiæ, ſine reali ſuſceptione ſacramenti, quia hoc ad ſolutionem argumenti nonnihil conferebat. Quia vero ſentiebat, hoc non poſſe ad infantes applicari, neque ad effectum characteris, ideo ipſe ſecundam reſponſionem adhibet. Dicit ergo ſecundo, miniſtrum ſacramenti agere in perſona totius Eccleſiæ, & in verbis formæ exprimere intentionem Eccleſiæ. Quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrariũ exterius exprimatur. Quæ verba ſunt obſcuriſsima, & deſtruere videntur totã doctrinam datam: indicat enim Diuus Thomas, etiam ſi deſit interior intentio miniſtri faciendi ſacramentum, ſi tamen exterius materiam & formam ſine vllo defectu applicet, vere fieri ſacramentum, ex intentione Eccleſiæ, quod eſt aperte contra ſenſum ſupra expoſitum, & contra veram, & ſanam doctrinam, vt poſtea videbimus. Quare neceſſario admittenda eſt pia interpretatio, Caiet. ſcilicet, illa verba: (Intentio Eccleſiæ ſufficit ad perfectionẽ ſacramenti, niſi contrarium exterius exprimatur) nõ eſſe intelligenda de perfectione, ſeu veritate ſacramenti in re ipſa, ſed in humana exiſtimatione & certitudine, ac ſi diceret, hoc ſatis eſſe, vt ſacramentum cenſeatur eſſe perfectũ, & humana quadam certitudine tale reputetur, quamdiu miniſter defectum ſuæ intẽtionis exterius non expreſſerit. Vt hoc modo ſolutio reſpondeat argumento, cui⁹ difficultas erat, quod veritas ſacramentorum nobis eſſet incerta: reſponſio enim eſt, eſſe certam humano modo, & quantum in Eccleſiæ foro & iudicio eſſe poteſt, & hoc ſatis eſſe ad pacandos hominum animos, & conſcientias, & ad ſatisfaciendum Eccleſiæ, quæ quia non iudicat de occultis, de veritate ſacramenti, ex ſola veritate materiæ & formæ iudicat, nam intentionem ſemper ſupponit, quamdiu contrarium exterius non conſtat, vt colligitur ex cap. A quodam, de conſecra. d. 2. & aliis. Fateor quidem, non omnino adimi ſcrupulum, ſi rigoroſe verba litteræ perpendenda ſint, & explicanda, tamen neceſſe eſt, hunc rigorem lenire, quia non eſt veriſimile D. Thom. in tam breui contextu ſibi eſſe contrarium.

Non dato ſacramento nõ ſuppleet Deus defectum ſacramenti.

In ſolutione ad 3. vbi D. Thomas ait ſufficere ad conficiendum ſacramentum habitualem intentionem miniſtri, debere tamen ſacerdotem curare, vt actualem intentionem habeat, recte Caiet. explicat, D. Thom. mẽtem, quoad vtramque partem. Nam in priori per intentionem habitualem virtualis intelligitur, quæ, quia non eſt in actu, habitualis interdum vocatur, nõ tamen ſatis eſt, vt quomodocunq; in habitu retineatur, ſed neceſſe eſt, vt aliquo modo influat, & moueat ad externum actum, & hoc eſt, quod ſtatim Diuus Thomas ſubiungit, ex virtute primæ intentionis cõficitur ſacramentũ. Quomodo aũt hoc fiat in diſputatione ſequenti explicabimus: In poſteriori autem parte, ait Caietan. actualem intentionem non eſſe intelligendam in actu ſignato. Quia nec neceſſarium eſt, nec expedit, vt ſacerdos, verbi gratia, dum conſecrat, hunc actum interius repetat, ego intendo cõficere, ſed melius eſt, vt de ipſo myſterio à ſe conficiendo cogitet, quam vocauit Ca. actualem intentionem in actu exercito, & eſt potius, attentio quædam ad res ſacras peragendas, cum qua eſt coniuncta voluntas perficiendi eadem myſteria, quamuis neceſſe non ſit hanc ſemper actu exerceri, neque nimiam diligentiam ad hoc exhiberi.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fides miniſtri ſit de neceſsitate ſacramenti.

*Ad nonum ſic proceditur. Videtur quod fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti. Sicut enim dictum eſt, * intentio miniſtri eſt neceſſaria ad ſacramenti perfectionem. Sed fides intentionem dirigit, vt Auguſtinus * dicit contra Iulianum. Ergo ſi deſit vera fides in miniſtro, non perficitur ſacramentum.*

4. d. 6. q. 1. a. 3. q. 2.
Art. præc.
Id habet Auguſt. in præf. Pſal. 31. non longe ante med. tom. 8.

*2. Præterea, Si miniſter Eccleſiæ veram fidem non habeat, videtur eſſe hæreticus. Sed hæretici, vt videtur, non poſſunt ſacramenta conferre. Dicit enim Cyprian. in Epiſtola * contra hæreticos. Omnia quæcũq; faciunt hæretici, carnalia ſunt, & inania & falſa, ita, vt nihil eorum, quæ illi geſſerint, à nobis probari debeat. Et Leo Papa dicit in epiſtola ad Leonem * Auguſtum, Manifeſtum eſt per crudeliſsimam & inſaniſsimam veſaniam, in Alexandrina ſede omne cœleſtium ſacramentorum lumen extinctum. Intercepta eſt ſacrificij oblatio, defecit Chriſmatis ſanctificatio, & patricidalibus manibus impiorum, omnia ſe ſubtraxere myſteria: Ergo vera fides miniſtri eſt de neceſsitate ſacramenti.*

Lib. 1. Ep. 12. non remote à fi. incipit. Cum ſimul in conci. Leo in Epiſt. 75. quæ incipit, Literas clementiæ tuæ à medio.

3. Præterea, Illi qui non habent veram fidem videntur eſſe per excommunicationem ab Eccleſia ſeparati: Dicitur enim in ſecunda Canonica Ioann. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei. & ad Titum 3. Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correctionem deuita. Sed excommunicatus non videtur poſſe conferre Eccleſiæ ſacramentum, cum ab Eccleſia ſit ſeparatus, ad cuius miniſterium pertinet ſacramentorum diſpenſatio: Ergo videtur, quod vera fides miniſtri, ſit de neceſsitate ſacramenti.

Lib 1. ca 47. circa fi. to. 7.

*Sed contra eſt, quod Auguſtinus * dicit contra Petilianum Donatiſtam: Mementote, Sacramentis Dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quod illi vel non ſint, vel minus ſancti ſint.*

Art. 5 huius q & q 6 art. 1, & 2.

*Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt * quia miniſter in ſacramentis inſtrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, ſed in virtute Chriſti. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. Vnde ſicut non requiritur ad perfectionem ſacramenti quod miniſter ſit in charitate, ſed poſſunt etiã peccatores ſacramenta conferre, vt ſupra dictum eſt: * ita non requiritur ad perfectionem ſacramenti fides eius, ſed infidelis poteſt verum ſacramentum præbere, dummodo cætera adſint, quæ ſunt de neceſsitate ſacramenti.*

Art. 5 & 6. huius quæ.

*Ad primum ergo dicendum, quod poteſt contingere, quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem ſacramenti, quod exhibet, puta, ſi aliquis credat iuramentum eſſe in omni caſu illicitum, & tamen credat Baptiſmum efficaciam habere ad ſalutem, & ſic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi ſacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipſum ſacramentum, quod exhibet, licet credat per id, quod agitur exterius, nullum ſequi interiorem effectum, non tamen ignorat, quod Eccleſia catholica intendit per huiuſmodi, quæ exterius aguntur, præbere ſacramentum. Vnde non obſtante infidelitate, poteſt intendere & facere id, quod facit Eccleſia, licet æſtimet id nihil eſſe. Et talis intentio ſufficit ad ſacramentum, quia ſicut ſupradictum eſt, * miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, ex cuius fide ſuppletur id, quod deeſt fidei miniſtri.*

Art. 8 huius quæſt.

*Ad ſecundum dicendum, quod hæreticorum quidam in collatione ſacramentorum, formam Eccleſiæ non ſeruant, & tales neque ſacramentum conferunt, neque rem ſacramenti. Quidam vero ſeruant Eccleſiæ formam, & tales conferunt quidem ſacramentum, ſed non conferunt rem ſacramenti. Et hoc dico, ſi ſunt manifeſte ab Eccleſia præciſi, quia ex hoc ipſo, quod aliquis accipit ſacramenta ab eis, peccat, & per hoc impeditur, ne effectum ſacramenti conſequatur. Vnde Auguſtinus * dicit in libro de fide ad Petrum: Firmiſsime tene, & nullatenus dubites extra Eccleſiam baptizatis, ſi ad Eccleſiam non redierint, Baptiſmo cumulari perniciem. Et per hunc modum dicit Leo Papa, * in ſede Alexandrina omne Sacramentorum lumen eſſe extinctum, ſcilicet, quantum ad rem Sacramenti, non autem quantum ad ipſum Sacramentum, Cyprianus autem nullo modo Sacramentum conferre, Hæreticos poſſe, credebat, ſed in hoc eius ſententia non tenetur. Vnde Auguſtinus * dicit martyrem Cyprianum, qui apud Hæreticos, vel Schiſmaticos datum Baptiſmum nolebat cognoſcere, tanta merita vſq; ad triumphum martyrij ſecuta ſunt, vt charitatis, qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & ſi quid purgandum erat, paſsionis falce tolleretur.*

Cap 36. vſq; ad med to. 9. Epiſt. 75 à med o illius. Epiſt. vlt lib. 1. epiſt. Ex E 48. ante finẽ habetur to. 2. expreſſius lib. 1 cõtra Dona. c. 18. to 7. & in fine lib. 2 contra Creſ. tom. 7

*Ad tertium dicendum, quod poteſtas miniſtrandi ſacramẽta, pertinet ad ſpiritualem characterem, qui indelebilis eſt, vt ex ſupra dictis patet. * Et ideo per hoc, quod aliquis ab Eccleſia ſuſpenditur, vel excommunicatur vel etiam degradatur, non amittit poteſtatem conferendi ſacramentum, ſed licentiam vtendi hac poteſtate. Et ideo ſacramentum quidem confert, ſed tamen peccat conferendo, & ſimiliter ille, qui ab eo accipit ſacramentum. Et ſic non percipit rem ſacramenti, niſi forte per igrorantiam excuſetur.*

Quæſt. præce. art. 5

Doctrina huius Articuli comprehenſa eſt ſub generali doctrina data in artic. 5. & ideo non indiget noua explicatione. Nam quod à D. Thom. dicitur in ſolutione ad ſecundum, Hæreticum poſſe dare ſacramentum, non tamen rem ſeu effectum ſacramẽti, intelligendum eſt, non ex defectu poteſtatis ipſius miniſtri, ſed ratione obicis ex parte ſuſcipientis, quia peccat ſuſcipiendo ſacramentum à tali miniſtro. Et hoc explicuit D. Thom. in ſolutione ad tertium dicens de huiuſmodi ſuſcipiente. Et non percipit rem ſacramenti, niſi forte per ignorantiam excuſetur: ſub qua exceptione intelligi debet, omnis alia ratio excuſationis, quæ intercedere poteſt. Nam eadem eſt omnium ratio. Atque intelligitur, totum hoc impedimentum oriri ex obice peccati, nam ſi illud excuſetur, ſacramentum non priuabitur ſuo effectu, propterea quod ab hæretico miniſtretur, vt latius poſtea dicemus.

SECTIO X.

Vtrum intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

*AD decimum ſic proceditur. Videtur quod intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti. Intentio enim miniſtri debet conformari intentioin Eccleſiæ, vt ex dictis patet. * Sed intentio Eccleſiæ ſemper eſt recta: Ergo de neceſsitate ad ſacramenti perfectionem requiritur intentio recta miniſtri.*

In 4 d. 6. q 1. a. 2. q. 2. & d. 11 q. 2. a 1 q 3. ad 1 & d. 10 q 1. ar. 3 ad 3 à 8. & 9

2. Præterea, Peruerſa intentio deterior eſſe videtur, quàm intentio iocoſa. Sed intentio iocoſa tollit ſacramentum, puta, ſi aliquis non ſerio, ſed ludo aliquem baptizaret: Ergo multo magis peruerſa intentio aufert ſacramentum, puta, ſi aliquis aliquem baptizaret, vt poſtmodum eum occideret.

*3. Præterea, Peruerſa intentio facit totum vitioſum, ſecundum illud Luc. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. Sed ſacramenta Chriſti non poſſunt inquinari per malos homines. ſicut Auguſtinus dicit contra Petilianum. * Ergo videtur, quod ſi ſit peruerſa intentio miniſtri, non ſit ibi verum ſacramentum.*

In tract. lib. 1 contra Peti. per 8 vel 9 & lib. 3. cont. Creſc 5. 6. 7 tom. 7

Sed contra eſt, quod peruerſa intentio pertinet ad malitiam miniſtri, ſed malitia miniſtri non tollit ſacramentum: Ergo nec peruerſa intentio.

Reſpondeo dicendum, quod intentio miniſtri poteſt peruerti dupliciter. Vno modo reſpectu ipſius ſacramenti, puta, cum aliquis non intendit ſacramentum conferre, ſed deriſorie aliquid agere. Et talis peruerſitas tollit veritatem ſacramenti præcipue quando intentionem ſuam exterius manifeſtat. Alio modo poteſt peruerti intentio miniſtri, quantum ad id, quod ſequitur ſacramentum, puta, ſi ſacerdos intendat aliquam fœminam baptizare, vt abutatur ea, vel ſi intendat conficere corpus Chriſti, vt eo ad veneficia vtatur. Et quia prius non dependet à poſteriori, inde eſt, quod talis intentionis peruerſitas veritatem ſacramenti non tollit. ſed miniſter ex tali intentione grauiter peccat.

Ad primum ergo dicendum, quod Eccleſiæ intentio recta eſt, & quantum ad ſacramenti perfectionem, & quantum ad ſacramenti vſum, ſed prima rectitudo perficit ſacramentum, ſecunda operatur ad meritum. Et ideo miniſter, qui conformat

format intentionem ſuam Eccleſiæ, quantum ad primam, rectitudinem, non autem, quantum ad ſecundam, perficit quidem ſacramentum, ſed non eſt ſibi ad meritum.

Ad ſecundum dicendum, quod intentio ludicra, vel iocoſa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur ſacramentum, & ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod peruerſa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex peruerſa intentione miniſtri, peruertitur, quod id agit in ſacramentis, in quantum eſt opus eius, non in quantum eſt opus Chriſti, cuius eſt miniſter. Et eſt ſimile, ſi miniſter alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemoſynam, quam Dominus recta intentione mandaret.

Littera huius articuli clariſsima eſt, doctrina vero eius comprehenſa eſt in illa, quæ artic. 5. & 8. eſt tradita.

DISPVTATIO XIII.

De cauſa proxime miniſtrante ſacramenta.

IN hac diſputatione explicanda ſunt omnia, quæ ex parte miniſtri neceſſaria ſunt ad veritatem ſacramenti: vnde primo dicemus de perſona, deinde de actibus, quos adhibere debet ad ſacramentum perficiendum, vt factum teneat, & excludemus alias conditiones, quæ ſimpliciter neceſſariæ non ſunt. De his vero, quæ ad digne miniſtrandum ſacramentum ſeruari debent, commodius dicemus inferius in moralibus diſputationibus.

SECTIO I.

Vtrum omnes & ſoli homines poſſint eſſe ſacrameutorum miniſtri.

Ille verus ſacramenti miniſter eſt, quem Chriſtus eſſe voluit.

PRincipio ſtatuenda eſt generalis regula in commentarijs articulorum indicata, quæ eſt baſis & fundamentum omnium, quæ dicenda ſunt, ſcilicet illum eſſe ſufficientem, ac neceſſarium miniſtrum ad ſacramentum conficiendum, quem Chriſtus ſua inſtitutione deſignauit. Probatur, quia, vt Conc. Florent. docuit, ſacramenta tribus perficiuntur, materia, forma & miniſtro, ergo neceſſe eſt, vt qui ſacramentum inſtituit, hæc tria ſtatuat atq; deſignet, quæ ſunt de neceſsitate ſacramenti. Quia inſtitutio ſacramenti hæc omnia includit: ergo ſicut in vnoquoq; ſacramento, quæ ſit materia vel forma ſufficiens aut neceſſaria, ex Chriſti inſtitutione potitur, ita de miniſtro ratiocinandum eſt. Et confirmatur: nam hac ratione ſacramentorum miniſtri dicuntur operari, vt inſtrumenta & organa, quæ vicem Chriſti gerunt, non ſolum reſpectu effectus ſacramenti, ſed in ipſomet ſacramento conferendo. Ita ſumitur ex Auguſtino, tract. 5. & 6. in Ioann. vbi penderat verbum illud, Hic eſt, qui baptizat, id eſt, Chriſtus. Quia licet Petrus baptizet, tamen id facit, vt miniſter à Chriſto deputatus, idem lib. 3. contra Creſconi. cap. 8. vbi addicit illud 1. ad Cor. 9. Neq; qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: & lib. 1. contra litter. Petilian. c. 7. comparat miniſtrum ſacramenti cum miniſtro Euangelij, quatenus vterq; operatur, vt legatus Chriſti. Addit vero lib. 5. da Baptiſmo, cap. 14. conſideratione dignum eſſe, Paulum interdum vocare Euangelium ſuum, nunquam tamen appellaſſe baptiſmum ſuum: Quia licet in vtroq; munere ſit homo miniſter Chriſti, ſpecialiori tamen modo in collatione ſacramenti, quam in fidei prædicatione. Nam in hac poteſt homo aliquid de ſuo ponere, aut in modo aut in doctrinæ expoſitione, aut in ſimilibus: tamen in ſacramento tradendum totum, quod ad ſubſtantiam pertinet, ſit ex inſtitutione & virtute Chriſti. De qua re plura legi poſſunt apud eundem Auguſtinum, lib. 3. contra litter. Petilia. c. 8. 49. & 55. & alijs lib. contra Donatiſtas. Vltimo adiungi poteſt ratio, quia conficere ſacramentum, eſt opus ſupernaturale: nam conficere ſignum efficax gratiæ: ſed nulla creatura ex ſe habet hanc poteſtatem: ergo oportet, vt illam recipiat ex diuina inſtitutione.

Soli homines ſacramentorum miniſtri ſunt.

Hoc poſito, dico primo. Soli homines ſunt ſufficientes miniſtri ſacramentorum. Hæc eſt mens Diui Thomæ hic, ar. 7. atq; idem docet Alex. Alenſ. 4. par. q. 16. memb. 4. Gab. d. 6. q. 1. Soto, d. 1. q. 5. art. 4. & reliqui. Probatur primo ex Chriſti inſtitutione in ſingulis ſacramentis: nam ſolis hominibus dixit Matth. vlmo, Baptizantes eos, & Luc. 22. Hoc facite, & Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata: & Iacobi ſimiliter dicitur. Vocet presbyteros Eccleſiæ: & Acto. 8. Apoſtoli mittuntur ad confirmandos eos, qui fuerant in Samaria ad fidem conuerſi. Denique ad Epheſ. 5. inquit Paulus de Chriſto, aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: & poſtea ſubiungit, Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem Corporis Chriſti. Totum ergo hoc miniſteriũ commiſſum eſt hominibus: de quib⁹ propterea dicitur 1. ad Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Secundo afferri poſſunt congruentiæ huius inſtitutionis. Prima, quia præcipui miniſtri ſacramentorum, & qui ex officio ad hoc conſtituuntur ſunt ſacerdotes: ſacerdos autem (ait Paulus ad Hebr. 5. oportet, vt ſit ex hominibus aſſumptus, vt pro hominibus conſtituatur in his, quæ ſunt ad Deum. Quam congruentiam attigit D. Tho. in art. 5. & optime illam confirmat, quia ſummus Pontifex Chriſtus, qui eſt præcipuus author ſacramentorũ, eſt verus homo, & ideo expedit, vt miniſtri ſint illi in natura conformes. Secunda adiungi poteſt, quia illi, quibus miniſtranda ſunt ſacramenta, ſunt ſoli homines: ergo vt ſeruetur proportio oportet, vt miniſtri etiam ſacramentorum ſint homines. Tertio, fuit hoc Eccleſiæ conueniens: nam cum humana & viſibilis ſit, debuit per humanos, ac ſenſibiles miniſtros gubernari: ergo etiam oportuit, vt ab eiſdem ſacramenta miniſtrarentur: ergo angelici ſpiritus non erant ad hoc miniſterium accommodati. De inferioribus vero creaturis, nihil dicere oportet: quia cum ratione careant, omnino ſunt huius miniſterij incapaces. Quarto addit Caietanus fuiſſe conueniens, vt ſacramenta conſtarent verbis: ſoli autem homines poſſunt propria verba proferre: nam licet Angeli in coporibus aſſumptis poſsint efficere ſonum verbis ſimilem, non tamen poſſunt veram locutionem efficere, vt docuit D. Thom. 1. par. quæſt. 51. art. 3. ad 4. Dices: ille ſonus in ipſa motione, vel qualitate, vel ſigno ſenſibili, nihil differt à propria locutione humana, ſed ſolum in habitudine, ſeu emanatione ab organis vitæ, & animæ informante illa, hoc autem nihil differre videtur à ratione ſacramenti, quæ conſiſtit in ſigno ſenſibili: ergo hoc nihil obſtat, quominus Angelus per corpus aſſumptum poſsit proferre verba ex ſe ſufficientia, ad conſtituendum ſacramentum. Reſpondetur [quidquid ſit de phyſica diſtinctione inter vtrumq; ſonum, quæ ad præſentem diſpoſitionem non refert] propria verba & humanam locutionem eſſe neceſſariam ad formam ſacramenti, quod colligimus ex Chriſti inſtitutione qui ſolis hominibus præcepit, vt illis ſenſibilibus verbis, quibus exprimere ſolent conceptus ſuos, ad conficienda ſacramenta vterentur.

Tandem, ſi per ſingula ſacramenta diſcurramus: de ſacramento Matrimonij nulla poteſt eſſe controuerſia, quia in illo nullus requiritur miniſter preter ipſos contrahentes, quos non poſſe eſſe, niſi homines, ſatis per ſe notum eſt. De quinq; vero alijs ſacramentis, in quibus neceſſarius eſt miniſter conſecratus, & charactere Ordinis inſignitus, ſatis etiam conſtat, eorum miniſtrum, non poſſe eſſe, niſi hominem, quia nullus eſt capax ſacramenti Ordinis, & characteris, niſi homo.

homo. Igitur ſolum relinquitur ſacramentum Baptiſmi, de quo poſsit dubitari. Nam Scotus in 4. diſtinct.6.quęſt.1.ſentit, Angelum poſſe eſſe miniſtrum huius ſacramenti, quia poteſt per corpus aſſumptum abluere, & verba proferre, & per ſe poteſt id facere debita intentione. Cui ſententiæ fauere videtur Auguſt.lib.2.contra Parmen.c.15. dicens. Nemo accipit ſine dante: ſed quod attinet ad ſanctitatem Baptiſmi, adeſt Deus, qui dat, ſiue per hominem ſiue per Angelum. Dicendum eſt tamen, ſecundum legem ordinariam, ſolum hominem poſſe eſſe miniſtrum in ſacramento: propter omnes rationes ſupra adductas, quæ ſatis declarant hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem, atq; hanc eſſe ordinariam legem. Vnde Concilium Florentinum in decreto Eugenij, aſsignans miniſtrum huius ſacramenti, tam ordinarium, quam ſufficientem in caſu neceſsitatis, ſolum facit hominum mentionem. Auguſtinus vero loquitur, non de lege ordinaria Baptiſmi, ſed de varijs modis, quibus Deus poteſt ſanctitatem conferre, vel per hominem, vel per Angelum, vel vt ipſemet addit, per ſeipſum, cum tamen certum ſit, Deum per ſe ipſum non conferre ſacramentum Baptiſmi iuxta ordinariam legem: loquitur ergo Auguſtinus de eo, quod abſolute fieri poteſt. Certum eſt autem, ex priuilegio, ſeu diuina diſpenſatione, poſſe Deum conferre effectum Baptiſmi, per ſignum ſenſibile, per Angelum factum, & fortaſſe Scotus nihil aliud voluit: requirit enim diuinũ præceptum, & ideo negat, Baptiſmum datum à malo Angelo cenſendum eſſe validum, niſi certa reuelatione conſtet de diuino præcepto. Hæc vero diſpenſatio, non ſolum habet locum in ſacramento Baptiſmi, ſed etiam in alijs: eſt enim eadem ratio, quia Deus non magis alligauit potentiam ſuam ſigno ſenſibili in alijs ſacramentis, quam in Baptiſmo. Vnde refert Nicephorus libr.11.hiſto.c.20. Amphilochium quendam fuiſſe conſecratum Epiſcopum per Angelum, eamq; conſecrationem ratam fuiſſe habitam ab alijs Epiſcopis, quibus credendum eſt, ſufficientibus coniecturis conſtitiſſe, illum fuiſſe bonum Angelum.

Baptiſmi etiam miniſtrum debere eſſe hominem, oſtenditur.

Quidam ab Angelo conſecratus Epiſcopus.

Atque ex his omnibus ſequitur, animam à corpore ſeparatam, non poſſe eſſe miniſtrum ſacramentorum, non ſolum quia non poteſt propria verba formare, ſed etiam quia reuera non eſt homo. Si autem poſt ſeparationem à corpore, iterum ad illud rediret proprie informando & viuificando illud, non eſt dubium, quin ſuppoſitum illud, quantum eſt ex parte naturæ, poſſet eſſe ſufficiens miniſter ſacramenti, ſi aliæ conditiones neceſſariæ concurrerent, quia eſſet vere homo. Quod maxime verum eſt, magiſque indubitatum, ſi anima illa rediret ad corpus paſsibile, & mortale, quia non ſolum ille eſſet homo, ſed etiam viator. Si autem loquamur de homine omnino exiſtente extra viam in corpore & anima glorioſis poteſt nonnulla ratio dubitandi ſuboriri: quia Chriſtus ſolis hominibus viatoribus videtur hæc miniſteria commiſiſſe, & huiuſmodi poteſtatem contuliſſe, nam ad illos ſolos dixit, Baptizãtes eos, vel, Hoc facite, &c. Nec videtur ſufficere, quod in huiuſmodi homine maneat character Ordinis, quia cum character non ſit potẽtia phyſica, ſed ſolum ſignum, potuit darì ad deputandum hominem ad tale miniſterium, pro ſtatu viæ, & non pro ſtatu beatifico. Nihilominus D. Thomas ſenſit, hunc hominem eſſe ſufficientem miniſtrum ſacramenti, vt notauimus art. 7. ad 2. Et videtur hæc ſententia probabilior, quia in huiuſmodi ſuppoſito concurrunt omnia neceſſaria ex parte miniſtri ad ſubſtantiam ſacramenti. Nam poteſt proferre propria verba humana, atque ita applicare propriam formam & materiam cum debita intentione, & poteſt etiam habere characterem ſi neceſſarius ſit. Quod vero non ſit in ſtatu viatoris, non videtur eſſentiale impedimentum, quia, licet Chriſtus ad viatores homines ſit locutus, quando eis dedit huiuſmodi poteſtatem, quo modo eos tantum præſentes habebat, & per eos reuera exercenda erant hæc miniſteria, tamen nihilominus inſtitutio abſoluta fuit, & poteſtas data eſt hominibus, nec appoſita eſt illa conditio aut limitatio, ſcilicet, pro ſolo ſtatu viæ, & ideo in eis abſolute manet, eamq; exercere poſſent, ſi inter nos verſari permitterentur.

Qui redit ad vitam, etiam in ſtatu glorioſo, an ſacramenta poſſet miniſtrare

Vltimo dicendum eſt, non omnes homines eſſe poſſe miniſtros quorumcunque ſacramentorum, ſed illos ſolos, qui iuxta Chriſti inſtitutionem & variam ſacramentorum rationem hanc poteſtatem acceperunt. Ratio huius aſſertionis conſtat, ex principio ſupra poſito, & applicabitur ad ſingula ſacramenta ex profeſſo in proprijs eorum tractatibus ſeu diſputationibus, & præſertim cum agemus de ſacramento Ordinis, vbi contra hæreticos oſtendemus, non omnes homines poſſe eſſe ſacerdotes aut habere æqualem poteſtatem perficiendi res ſacras. Itaq; in omnibus ſacramentis in primis neceſſarium eſt, vt homo ratione vti poſsit, quia alias non poterit habere debitam intentionem, & ideo nec infantes, neque amentes, aut alij eiuſmodi poſſunt eſſe ſacramentorum miniſtri. Deinde, quod attinet ad neceſsitatem ſacramenti, in Baptiſmo quilibet homo ratione vtens poteſt eſſe miniſter, in Matrimonio omnes fideles baptizari, qui poſsint inter ſe Matrimonium contrahere, in Euchariſtia & Extrema vnctione quilibet ſimplex ſacerdos, in Pœnitentia vero ſacerdos iuriſdictionem habens: in alijs duobus Epiſcopus, vel ex diſpenſatione ſacerdos in ſacramento Confirmationis & aliquibus Ordinibus. Quæ omnia intelliguntur de poteſtate ſimpliciter neceſſaria, nam ius dandi non his omnibus competit, ſed quibus ex officio incumbit, de his vero omnibus latius in ſequentibus.

Qui ratione vti non poteſt, nec ſacramentorum miniſter eſſe poteſt.

SECTIO II.

Vtrum ad ſacramentum conficiendum neceſſaria ſit in miniſtro intentio faciendi ſa.ramentum.

NOmine intentionis hoc loco ſolum intelligimus voluntatem faciendi ſacramentum ex quocunque fine, vel ratione procedat, quia omnis alius finis extrinſecus eſt impertinens [vt nunc ſupponimus] ad ſacramenti veritatem: ſolum ergo hoc obiectum, ſcilicet ſacramentum perficiendum, conſideratur in præſenti tanquam finis, ad quem aliæ actiones ordinantur, & ideo voluntas illius obiecti, vt perficiendi vocatur intentio, de cuius neceſsitate præſens quæſtio inſtituitur.

In qua eſt prima ſententia, negans, requiri huiuſmodi intentionem ad valorem ſacramenti. Hanc facile amplectuntur hæretici omnes, qui ſacramentis nihil tribuunt præter externum ſymbolum, quatenus aptum eſt ad excitandam fidem, hoc enim facere poſſunt actiones, & verba ſenſibilia: etiamſi abſque huiuſmodi intentione fiant, imo etiam, ſi non procedant à voluntate rationali, ſed omnino caſu, & indeliberatè fiant. Omiſſo vero hoc hæretico fundamento, alia via nonnulli Catholici ſecuti ſunt hanc ſententiam, dicentes, ad perficiendum ſacramentum requiri quidem voluntatem faciendi illas actiones externas, quas Chriſtus inſtituit, verbi gratia, lauandi & proferendi talia verba, & hanc dicunt eſſe intentionem faciendi, quod Chriſtus inſtituit, ſeu quod facit Eccleſia, quam Concilia requirunt ad ſacramenti veritatem, negant tamen præter hanc voluntatem eſſe neceſſariam intentionem faciendi ſacramentum, nam ſi miniſter velit debita verba proferre ſuper debitam materiam, etiamſi decipiendi, vel illudendi cauſa id faciat, erit validum ſacramentum. Hanc ſententiam probabilem iudicat Palud. ibidem quæſtion. 2. articu. 3. licet contrariam iudicet veriorem. Angelus in ſum. verbo Baptiſmus 5. n. 7. dicit, quod licet baptizans intendat non facere quod facit Eccleſia, ſi tamen in re facit, quia formam ſer-

Intentio conficiendi actiones externas à quibuſdam putatur ſufficiens.

uat,

uat, nihilominus baptizat, dummodo baptizare intendat: ſecus verò (inquit) ſi intenderet ſolum lauare. Et pro hac ſententia citat Innocent. in capite pri. de Baptiſmo. Hi vero duo authores reuera non defendunt prædictam opinionem, quia dum diſtinguunt inter intentionem lauandi & baptizandi, ſatis indicant ſe ſentire, eſſe neceſſariam aliquo modo intentionem faciendi ſacramentum, & non ſufficere intentionem faciendi actionem externam, quod vero aiunt, poſſe eſſe validum ſacramentum etiam ſi miniſter intendat non facere, quod facit Eccleſia, intelligunt, quando ex ignorantia habet intentiones repugnantes, vnam baptizandi, & aliam diſcordandi ab intentione Eccleſiæ. Expreſſe tenet hanc ſententiam Syluest. Baptiſ. 3. num. 12. qui exiſtimat eſſe ſententiam Diui Thomæ, vt ſupra dixi, & ſaltem negari non poteſt, quin in 4. diſt. ſex. quæſt. 1. articulo 2. queſtiuncula 1. ad 2. in hanc opinionem fuerit propenſus, refert enim ſecundo loco opinionem aſſerentem, in Baptiſmo & alijs Sacramentis, quæ habent in forma actum exercitum non requiri mentalem intentionem, & quamuis non expreſſe, illam tamen approbare videtur, in hac vero 3. parte, multo aliter locutus eſt, vt explicuimus.

Poteſt autem in huius ſententiæ fauorem afferri hiſtoria illa vulgaris de Athanaſio, qui cum eſſet puer, quoſdam alios pueros per iocum baptizauit, & tamen eum Baptiſmum ratum habuit Alexander Patriarcha Alexandrinus, vt referunt Ruffinus libro prim. hiſtoriar. capite 14. & Nicepho. libro 8. capite 44. & Sozomen. libro 2. capite 16. & Gratian. in cap. Spiritus ſanctus, §. Ecce 1. quæſtione 1. Nec diſſimilis eſt hiſtoria, quam refert Nicepho. libro 3. hiſto. capite vltimo de quodam puero Iudæo per ſimilem ludum ab alijs pueris baptizato, qui Baptiſmus in Eccleſia Conſtantinopolitana approbatus eſt, & ideo non fuit iteratus, ſed ſolum additæ cæremoniæ, quæ defuerunt: Ergo ſignum eſt fuiſſe iudicatum à prædictis Patribus, ad veritatem Baptiſmi nihil aliud eſſe neceſſarium, præter externam ablutionem, & formam, de quibus in prædictis caſibus conſtare potuit, nam de interna intentione non ſolum conſtare non potuit, verum etiam neque ſatis probabili ratione præſumi, quod tamen maxime neceſſarium erat, ſi exiſtimaretur talis intentio neceſſaria, præſertim in re tam graui, & in ſacramento ad ſalutem neceſſario.

Secundo augeri poteſt difficultas, Auguſtino, libro 7. de Baptiſmo capite 53. & habetur in capite. Solet etiam quæri, de conſecratio. diſt. 4. Vbi in primis ait, eum, qui baptizatur abſque ſimulatione baptizati, ſeruata Eccleſiæ forma, manere baptizatum, in quibus verbis ſignificat, ſimulationem baptizantis non eſſe contrariam veritati ſacramenti, tum in vniuerſali locutione, tum maxime in ſpeciali exceptione ſimulationis baptizati: nam exceptio (vt dicatur) firmat regulam. Rurſus vero inferius expreſsius quærens, an cenſendus ſit eſſe Baptiſmus, quando miniſter omnia per iocum & irriſionem facit, non audet quidquam definire, ſed expectandam putat diuinam reuelationem.

Tertio argumento à ratione, certum enim eſt, potuiſſe Chriſtum ita ſacramenta inſtituere, vt ad illorum valorem & efficaciam non ſit neceſſaria prædicta intentio, ſed ſolum ſignum externum, vel ad ſummum, voluntas efficiendi actionem externam & proferendi verba. Nihil enim afferri poteſt cur hoc abſolute repugnet, aut Chriſto fuerit impoſsibile, ſed hic modus inſtitutionis eſt multis rationibus conuenientior: ergo cedendum eſt, hanc fuiſſe Chriſti voluntatem. Minor declaratur varijs modis. Primo ex communi ratione miniſtrorum, nam quando aliquis tranſigit negotium, ſeu obligationem, aut contractum per miniſtrum, non requiritur intentio miniſtri ad valorem contractus, ſed ſola externæ actionis executio, vt ſi Petrus per famulum rem aliquam dono mittat ad Paulum non oportet vt famulus habeat intentionem transferendi dominium, ſed ſolum vt rem exterius exhibeat & tradat nomine Petri, & quod Paulus acceptet, ſed hoc eodem modo comparantur ad Chriſtum miniſtri ſacramentorum: ergo. Secundo, ex generali ratione ſigni ſenſibilis ex impoſitione ſignificantis, nam hoc ipſo, quod vox vel actio externa ad ſignificandum aliquid imponitur, ſi exterius exhibeatur ſeu proferatur, erit verum ſignum ſenſibile, quacunque intentione fiat, ſed ſacramentum eſt ſignum ſenſibile impoſitum à Chriſto ad ſignificandum in tali actione, & talibus verbis: ergo talis actio & verba exterius exhibita habent illam ſignificationem ex impoſitione Chriſti, quidquid miniſter intendat, imo ſi etiam ipſe nolit. Nam, dum exhibet exterius talem cæremoniam, velit nolit, facit ſignum à Chriſto inſtitutum: facit ergo ſacramentum: ſicut qui exhibet ſeu diſpenſat hoſtiam conſecratam, velit, nolit, confert ſacramentum, quia ex vi conſecrationis, habet inſeparabilem ſignificationem. Ita ergo, qui exhibet talem cæremoniam extremam, velit, nolit, dabit ſacramentum, quia illa cæremonia habet inſeparabilem ſignificationem. Et confirmatur, quia ſi miniſter velit dare ſacramentum, non tamen effectum, nihilominus, ſi ſuſcipiens ſit diſpoſitus, recipiet effectum: quoniam ex Chriſti inſtitutione & promiſsione effectus infallibiliter eſt coniunctus cum ſuſceptione ſacramenti, quantum eſt ex parte illius: Et ideo non poteſt miniſter illum impedire, ſed ſimili modo ſacramentalis ſignificatio à Chriſto eſt impoſita tali cæremoniæ exteriori: ergo nihil aliud neceſſarium eſt, vt illa cæremonia ſignificet, præter quam, quod exterius fiat: ergo, ſi miniſter hoc velit & faciat, neceſſario faciet ſacramentum, nec poteſt ſua voluntate ſeu intentione contraria impedimentum ponere Chriſti inſtitutioni. Secundo confirmatur hæc coniectura & ratio, quia reuera miniſter, nihil aliud facit, niſi externam actionem, ſeu prolationem verborum: formalem enim ſignificationem, non poteſt efficere, hæc enim nihil reale addit verbis, aut actibus externis, ſed ſolam denominationem reſultantem ex Chriſti inſtitutione: ergo, vt ſacramentum fiat in ratione ſigni, non fuit neceſſarium exigere à miniſtro aliam intentionem ſeu voluntatem, præterquam faciendi illud opus externum: quia natura ſacramenti nihil aliud poſtulat; neque aliud eſt neceſſarium ad totum illud ſenſibile ſignum applicandum. Tandem explicatur hoc exemplo: nam ſi duo baptizati velint contrahere matrimonium in facie Eccleſiæ, & expreſſe nolint facere ſacramentum, nihilominus efficient: quia prior voluntas eſt efficax ad faciendum contractum, & non eſt in eorum poteſtate ſeparare rationem ſacramenti à tali contractu inter baptizatos inito: ergo ſimili ratione in cæteris non requiritur talis intentio. Vnde poteſt confici generalis confirmatio: nam interdum habet miniſter contrarias intentiones ex ignorantia, vt in prædicto caſu: aut ſi velit dare Baptiſmum, non vero ſanctificare paruulum: quid ergo tunc fiet? Videtur etenim res eſſe perplexa, ſi requiritur intentio: quia non eſt maior ratio, cur vna intentio operetur, quam alia: ergo ad vitandam huiuſmodi perplexitatem, melius eſt, negare intentionis neceſsitatem. Tertio, ad certitudinem ſacramentorum, & ad pacandos animos ſuſcipientium illa, videtur hic modus inſtitutionis multo magis conueniens. Decuit enim maxime, vt de ſacramentorum veritate conſtaret fidelibus, quoad fieri poſſet, & Eccleſiæ: vt recte docuit D. Thom. in 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. quæſtiuncul. 1. vt ex hoc principio concludat bonitatem miniſtri non eſſe ad ſubſtantiam ſacramenti neceſſariam: atque eodem ad eandem rem vtitur ſæpe Auguſtin. vt videre licet libr. 1. contra litter. Petilia. cap. 3. & libr. 2. cap. 3. & 5. & alijs locis infra tractan-

tractandis : ſi autem valor externi ſacramenti penderet ex intentione interna miniſtri, non minus eſſet incerta veritas ſacramenti , & ſanctificatio eius, quam ſi penderet ex ſanctitate & fide miniſtri : quia non magis poteſt conſtare Eccleſiæ de intentione, quam de fide eius. Et confirmatur : nam potiſsimum redderentur incerta ſacramenta ab hæreticis collata, ſeruata Eccleſiaſtica forma : quia merito dubitare poſſumus de vera intentione eius, qui veram fidem non habet, præſertim, cum dicat Auguſt. Pſalm. 31. quod intentionem rectam non facit, niſi recta fides. Confirmatur hæc coniectura : quia vt Chryſoſt. ait Homil. 85. in Ioan. prope finem. Iuſtum non eſt propter alios, (id eſt, miniſtri vel ſacerdotis) malitiam ad ſalutem noſtram accedentis offendi : ergo neque etiam videtur iuſtum, vt is, qui bona fide, ac mente accedit, & exterius recipit totum id, quod videtur neceſſarium ad ſacramentum, propter ſolam malitiam miniſtri volentis illum decipere & illudere, tantum patiatur detrimentum, quantum eſt priuari ſacramento & fructu eius ; & interdum fortaſſe propter ſolam eam cauſam damnari.

Intentio faciendi ſacramentum eſt omnino neceſſaria.

Dicendum nihilominus eſt, ad faciendum ſacramentum non ſufficere externam effectionem cæremoniæ ſenſibilis, nec voluntatem efficiendi illam actionem, quaſi materialem, ſed requiri intentionem faciendi ſacramentum, vel ſub hoc conceptu vel ſub aliqua ratione confuſa & communi, ſeu æquiualenti, ſcilicet intendendo facere, quod Chriſtus inſtituit, vel quod Chriſtiani faciunt, vel aliquid ſimile : quilibet enim ex his modis intentionis abſque controuerſia ſufficit, & reperiri poteſt in hæretico, vel alio infideli, & in homine ignorante. Atq; hoc modo explicata concluſio eſt communis Theologorum in 4. diſt. 6. Bonauent. art. 3. quæſt. 1. Richard. art. 1. q. 2. clarius & melius Scotus q. 5. Gabriel. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 3. & 4. Duran. quæſt. 2. Maior. diſt. 1. quæſt. 1. §. penul. circa finem. Hadria. quæſt. 3. de Baptiſmo, Soto diſt. 1. quæſt. 5. art. 8. Victoria. in ſum. de ſacramentis in materia de Baptiſmo, num. 31. Alex. Alenſ. 4. part. quæſt. 13. in membr. 1. per totum, præſertim artic. 4. Hugo de S. Vict. lib. 2. de ſacramen. par. 6. cap. 13. de D. Thomæ ſententia ſatis eſt in commentarijs dictum, eademque aperte colligitur ex his, quæ ſuperius docuit artic. 8. Eſt autem in nonnullis ex his authoribus aduertendum, non ſolum videri requirere intentionem faciendi ſacramentum, ſed etiam conferendi effectum, quas intentiones expreſsius diſtinguens Scotus, quam alij, negat, vtramque eſſe neceſſariam, ſed ſolum priorem , quod etiam nos ſupra diximus in commentario art. 8. & aſsignauimus modum, quo explicandi ſunt authores, qui loquuntur de intentione effectus ſacramenti : non enim eſt neceſſarium illum formaliter & in ſe intendere, ſed ſolum in cauſa, ſeu in ipſo ſacramento.

Huius veritatis præcipuum fundamentum.

Fundamentum huius ſententiæ ſic explicatæ ſumendum eſt ex Chriſti inſtitutione, quoniam ex ſola rei natura certum eſt, non poſſe probari hanc intentionem eſſe neceſſariam , neque eſſe impoſsibilem alium inſtitutionis modum: hoc enim ſatis conuincunt rationes factæ in fauorem primæ ſententiæ. Quod autem fuerit hæc Chriſti voluntas & inſtitutio, quamuis in Scriptura ſacra expreſſe non doceatur, poteſt tamen colligi ex modo & verbis, quibus Chriſtus ſacramenta inſtituit. Quod ita declaratur , quia duobus modis potuerunt ſigna ſacramentalia imponi ad ſignificandum : primo , imponendo res ipſas , aut verba, aut actiones externas, quacunque ratione fiant, ſeu ponantur in rerum natura : quo ſenſu procedunt multa ex argumẽtis prioris ſententiæ. Secundo modo poteſt intelligi hæc inſtitutio , vt per ſe primo dirigatur ad miniſtros, & illis detur poteſtas efficiendi ſacramenta. Hoc ergo ſuppoſito, argumentor in hunc modum. Sacramentorum inſtitutio facta eſt hoc poſteriori modo, ſcilicet, dando miniſtris poteſtatem efficiendi & diſpenſandi ſacramenta : ergo ex vi illius requiritur intentio miniſtri ad conficiendum ſacramentum. Antecedens patet ex illis verbis inſtitutionis ſacramenti Pœnitentiæ, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, Ioan. 20. vbi poteſtatem dat miniſtris, & vſum eius ponit in eorum iudicio & arbitrio. Idem eſt de illis, Hoc facite in meam commemorationem, Luc. 22. nam illis ſignificatur, actionem illam per deceptionem & ſimulationem factam, non habere rationem ſacrificij, vel ſacramenti, ſed neceſſarium eſſe, vt aliqua ratione fiat ad Chriſti imitationẽ, ſeu repræſentationem, vel prout ab ipſo fuit inſtituta. Idem fere eſt de illis verbis, Baptizantes eos, &c. Nam licet ibi non fuerit inſtitutum ſacramentum, ſed datum præceptum, tamen in ipſis verbis ſatis ſignificatur , eam poteſtatem datam eſſe miniſtris & eorum arbitrio commiſſam. Idem colligi poteſt ex forma ſacramenti Ordinis, quæ datur per modum imperij, Accipe poteſtatem, &c. & ex forma Extremę vnctionis, quæ fit per modum deprecationis. Vnde D. Iacobus c. 5. ad miniſtrum loquitur, dicens : vt ſuper infirmum oret. Sic igitur in omnibus ſacramentis ita eſt facta inſtitutio , vt procedant ex poteſtate data miniſtris tanquam propriæ actiones eorum , & ideo dicuntur remittere peccata, conuertere panem in corpus Chriſti. Prima vero conſequentia probatur, quia hæc poteſtas data eſt homini, vt homo eſt: ergo , vt vtatur illa humano modo operando per actiones humanas : ergo talis poteſtas ſubijcitur voluntati humanæ: ergo neceſſaria eſt propria intentio & voluntas ipſius hominis , vt per hanc poteſtatem cenſeatur operari : ergo non ſatis eſt velle efficere, quaſi materialiter ſenſibilem illam actionem: quia illa ex ſe nõ eſt actio huius poteſtatis, nec per illam voluntatem applicatur hæc poteſtas ad operandum: eſt ergo neceſſaria prædicta intentio faciendi ſacramentum, vt homo operetur, tanquam miniſter Chriſti, habens ab illo ſpecialem poteſtatem. Quod confirmatur & declaratur ex verbis illis Pauli primæ ad Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei. Diſpenſator enim proprie dicitur ille, cuius poteſtati & arbitrio committitur aliquarum rerum diſtributio: quam neceſſe eſt fieri modo humano, atq; adeo cum voluntate diſpenſandi res tali poteſtati commiſſas : ergo ad hunc modum intelligenda eſt diſpenſatio ſacramentorum commiſſa Chriſti miniſtris. Quocirca duobus modis intelligi poteſt negotium aliquod fieri per nuncium, vel miniſtrum, in quorum diſtinctione & intelligentia conſiſtit vis huius fundamenti, & ſolutio contrarij. Primus eſt, quando legatus ſeu miniſter, tantum eſt nuncius referens alterius voluntatem. Secundus eſt, quando poteſtas datur huiuſmodi miniſtro, vt ipſe vice alterius, ſuo tamen iudicio & arbitrio, negotium tractet & tranſigat, ſeu perficiat : quando enim fit priori modo , non requiritur voluntas ſeu intentio internuncij, ſed ſolum quaſi materialiter concurrit, referens alterius voluntatem. At vero, quando fit poſteriori modo, tunc voluntas miniſtri neceſſaria eſt: vt ſi rex committat iudici cognitionem , & iudicium alicuius cauſæ neceſſe eſt vt talis iudex modo humano & per propriam voluntatem vtatur tali poteſtate: miniſtri ergo ſacramentorum, non ſunt prioris generis, ſed poſterioris, vt ex inſtitutione declaratum eſt. Propter quod dixit Concil. Trid. loco ſtatim citando , abſolutionem ſacerdotis non eſſe nudum miniſterium, ſed actum iudicialem, ergo neceſſaria eſt in illo prædicta intẽtio. Quod tandem poteſt alio exemplo declarari. Nam ſi Deus daret homini poteſtatem ſuſcitandi mortuum ſuis verbis aut imperio, ex vi talis conceſsionis cenſeretur poſitum in voluntate talis hominis, vti tali poteſtate, quia hoc eſt de ratione poteſtatis humanæ vt ſic : & ideo non poſſet actio procedere a tali poteſtate, niſi aliquo modo dirigeretur

Miniſter ſacramentorum non ſe gerit vt referens alterius voluntatem, ſed vt poteſtate vtens.

rigeretur in finem ſeu effectum eius per intentionem ſeu voluntatem hominis, quia hoc eſt intrinſece de ratione humanæ poteſtatis.

Veritas hæc ab eccleſia definita. Secundo principaliter probatur hæc veritas, quia hoc modo eſt intellecta Chriſti inſtitutio ab Eccleſia: propter quod eſt eius authoritate definita prædicta aſſertio in Conc. Flor. in decreto Eugenij, & in Trid. ſeſſ. 7. can. 11. Si quis dixerit in miniſtris, dum ſacramenta conficiunt, non requiri intentionem, ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia, Anathema ſit: non enim hæc definitio explicari de intentione imitandi exterius, quaſi materialiter, ritum quem ſeruat Eccleſia: primo, quia hoc ſenſu nullius momenti eſſet illa definitio: quia loquendo moraliter ac humano modo, non poteſt aliquis facere exteriorem cæremoniam, quam Eccleſia facit, niſi volendo illam facere: ergo aliquid vltra hoc intendit Concilium. Secundo, quia de hoc nulla fuerat controuerſia: Concilium autem intendit damnare errorem dicentium, ſacramentum eiuſdem valoris eſſe, ſiue ſerio ſiue ioco & ſimulate fiat, vt ſtatim ex alio loco patebit. Tertio, quia Concilia vtuntur illis verbis eo modo, quo ſapientes & docti in hac materia vti ſolent: omnes autem Theologi, cum ita loquuntur, non ſumunt illa verba in eo materiali ſenſu: quia reuera in illo non ſignificant requiri aliquam intentionem, ſed ſolum requiri externum ritum, quem Eccleſia ſeruat. Et reuera, ſi formalis intentio, de qua agimus, faciendi, quod facit Eccleſia, ſeu faciendi ſacramentum, vel alia ſimilis non eſſet neceſſaria, illa etiam voluntas faciendi externam cæremoniam non eſſet neceſſaria, niſi quatenus ad actionem externam concurrere poteſt. Quare, ſi actio illa exterior fieri poſſet ſine tali voluntate ſaltem deliberata & humana, ſed caſu: etiam ab homine ebrio, aut amente perficeretur ſacramentum: quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia, vt patebit facile applicando argumenta prioris ſententiæ. Concilia ergo, quæ intentionem requirunt faciendi, quod facit Eccleſia, ſine dubio loquuntur de intentione ſacramentali (vt ſic loquamur.) Quod in hunc modum poteſt præterea declarari, nam quod vere ac proprie facit Eccleſia, non eſt ſola cæremonia exterior, quaſi materialiter ſumpta: illam enim poſſent facere etiam pagani & dæmones: quod ergo eſt proprium Eccleſiæ eſt facere illam vt ſacramentum eſt: intentio ergo faciendi, quod facit Eccleſia, eſt ſacramentalis. Denique Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. agens in particulari de miniſtro pœnitentiæ, docet, ſi à ſacerdote deſit animus ſerio agendi, & vere abſoluendi, nihil fieri, idque definit in can. 9. Quæ definitio ſatis explicat, vniuerſalem definitionem prius datam: propter quam exiſtimo, contrariam ſententiam non poſſe iam tuto defendi nec ſine errore.

Tertio poſſumus addere congruentias huius inſtitutionis. Prima, quia cum ſacramentum ſit cæremonia ſacra, pertinet in primis ad eius reuerentiam, vt non fiat ioco, ſed ex animo: nec caſu, ſed ex intentione. Secunda, quia actiones, quibus fiunt ſacramenta, ex ſe indifferentes ſunt, vt hoc vel illo modo fiant, & ad ſignificandum hoc vel illud: atque adeo, vt ſint ſacræ vel profanæ: ergo oportet, vt definiantur ad eſſe ſacramentale per intentionem miniſtri. Dices, determinari poſſunt per intentionem ſuſcipientis, aut per intentionem Eccleſiæ, vel Chriſti. Reſpondetur: In primis ſuſcipiens non ſemper eſt capax propriæ intentionis. Deinde actio, cum ſit ab agente, per eius intentionem determinari debet. Item poteſt retorqueri argumentum: nam ſi ex parte recipientis requiritur intentio, quando illam habere poteſt, cur non multo magis ex parte dantis? Rurſus Eccleſia non habet per ſe propriam intentionem: ſed per miniſtrum vult applicare ſacramenta, iuxta Chriſti inſtitutionem: Chriſtus vero non vult fieri ſacramentum ſine intentione miniſtri: quia expediens cenſuit, hanc poteſtatem ſuis miniſtris committere, vt modo humano illa vteretur, qui eſt nobilior modus operandi, magiſque ad dignitatem tanti miniſterij, ipſorumque miniſtrorum ſpectans. Quæ poteſt eſſe noua congruentia, ſeu confirmatio. Tandem argumentum illud, quod ſupra, explicando Concilia, inſinuabamus, non eſt contemnendum: nam ſi prædicta intentio non eſſet neceſſaria ad ſacramentum, nulla prorſus eſſet neceſſaria. Ex quo ab inconuenienti argumentatur Hugo Victor. ſupra, contra priorem ſententiam: nam ex ea ſequitur, ſi mater ablueret corpus infantis ſolo animo & cogitatione mundandi corpus & eadem mente bene imprecaretur illi, inuocando Trinitatem, nihil omnino de ſacramento cogitans, in eo caſu perfici ſacramentum. Ac ſimili modo, ſi ſacerdos habens præſentem panẽ, nihil cogitans de ſacramento, proferret verba formæ, referens fortaſſe factum Chriſti, conficeret ſacramentum: vtrumque autem & per ſe ſtatim abſurdiſsimum apparet, & prædictis definitionibus Conciliorum aperte repugnat. Sequela vero patet à paritate rationis: & quia argumenta prioris ſententiæ, vel nihil, vel hoc etiam concludunt. Quia, ſi externum ſignum ita eſt impoſitum ad ſacramentaliter ſignificandum, vt hoc ipſo, quod in re ipſa exiſtit verbum, vel actio exterior, neceſſario habeat annexam prædictam ſignificationem, & eſſe ſacramentale, tam habebit illud eſſe ſacramenti, ſi caſu fiat, quã ſi ex voluntate deliberata abſque intentione ſacramenti. Quæ argumentandi ratio plurimum valet, ſaltem ad eneruanda prioris ſententiæ argumenta, quibus nihilominus ſigillatim reſpondendum eſt.

Ad primum fundamentum reſpondetur ex Hugone Victor. ſupra, dupliciter poſſe aliquid fieri per iocum: primo, animo illud vere efficiendi, quamuis extrinſecus finis ſit iocus, aut animi oblectatio: & talis intentio iocoſa non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti: qnia non deſtruit obiectum intrinſecum, ſed addit finem extrinſecum: & ita non tollit veritatem, ſed honeſtatem actionis, quæ non eſt de ſubſtantia ſacramenti. Secundo poteſt intentio ita eſſe iocoſa, vt ſit ficta & ſimulata: & hæc eſt contra veritatem ſacramenti. In prædictis ergo factis, quæ in citatis hiſtorijs narrantur, credendum eſt, ſufficientibus ſignis & coniecturis repertum eſſe, intentionem fuiſſe prioris modi: & in facto Athanaſij ſignum eſſe poteſt, quod ſolum catechumenos baptizabat, vt Duran. ſupra notat. Ad ſecundum reſpondetur, ad priorem partem, Auguſtinum ibi ſimpliciter loqui de intentione neceſſaria ex parte recipientis: non tamen propterea excludere intentionem dantis: quia neque ibi confert vnam cum alia, neque ponit exceptionem ad contrariam regulam affirmandam. Ad alteram vero partem, Durandus ſupra exponit Auguſtinum, quod intellexerit, expectandam eſſe reuelationem, quando dubium eſt de intentione iocoſa, qualis fuerit, an ſcilicet omnino ficta, vel vera. Sed certe neq; in eo dubio oportet ad reuelationem recurrere: quia conſtat in eo caſu ſacramentum eſſe dubium, atque ideo iterandum eſſe, vel abſolute, ſi eſt iterabile, vel ſub conditione, ſi iterabile non ſit. Fortaſſe igitur Auguſtinus tunc fuit dubius, quia nondum erat res tam exacte declarata: multa enim alia ibi reliquit ambigua, quæ iam facilius expediri poſſunt ex his, quæ diſcurſu temporum Eccleſia ſunt iam declarata.

Ad argum. Ad tertium: negatur illum modum inſtitutionis ibi propoſitum fuiſſe conuenientiorem. Ad primam vero probationem de munere & officio miniſtri, iam reſponſum eſt, probando noſtram ſententiam: vbi diſtinximus varios miniſtrorum modos, & explicuimus, quales exiſtimandi ſint miniſtri ſacramentorum. Ad ſecundam etiam probationem data fere eſt reſponſio, nimirum, externas actiones ſacramentorum, non vtcunque eſſe impoſitas ad ſignificandum, ſed vt ſunt actiones humanæ ipſorum miniſtro-

niſtrorum : & procedunt aliquo modo ex poteſtate illis data ad ſacramenta conficienda. Quod poteſt exemplo declarari:nam ſi Diaconus,verbi gratia,audita alterius confeſsione proferat verba abſolutionis,ſi reſpicias id,quod exterius fit, eiuſdem rationis eſſe videtur cum ſimili actione facta à ſacerdote : tamen nullam habet ſacramentalem ſignificationem : quia non procedit à perſona habente poteſtatem:eodem igitur modo,ſi ſacerdos proferat verba ſine debita intentione, non habent ſacramentalem ſignificationem : quia non procedunt à ſacerdote, vt habente talem poteſtatem,& per illam operante. Quocirca non eſt ſimilis ratio de ſacramento, & voce ad ſignificandum impoſita : quia vox imponitur ſecundum ſe,vt eſt ſonus quidam articulatus : vnde,etiam ſi à pſittaco proferatur,aliquo modo ſignificat:ſacramentale autem verbum non eſt hoc modo impoſitum, vt declaratum eſt. Neque etiam eſt ſimile aliud exemplum, quod ibi adducitur, de Euchariſtia conſecrata : quia illud eſt ſacramentum permanens in facto eſſe: & ideo, cum diſpenſatur à miniſtro, non eſt, quod ab intentione eius pendeat : quia, nec fit, nec conſeruatur ab illo : vnde ſi contingat caſu ſumi abſque vlla voluntate ſumendi ſacramentum, nihilominus re ipſa verum ſacramentum ſumitur,quamuis fortaſſe tunc non habeat effectum : quia hic non datur abſque aliqua intentione, vel voluntate ſuſcipientis. Ad primam confirmationem de intentione effectus reſpondetur ſimpliciter negando cõſequentiam:quia ſacramentum ita eſt à Chriſto inſtitutum, vt poſtquam eſt, & applicatur,ſit veluti cauſa naturaliter agens, vbi non inuenit impedimentum:& ideo ſi miniſter habet intentionem dandi ſacramentum,illud habebit effectum ſuum, etiam ſi miniſter nolit : quia hoc non eſt poſitum in voluntate eius. Secus vero eſt de ipſo ſacramento : nam ratio ſacramenti non eſt neceſſario connexa cum exteriori actione ſeu cæremonia, ſed pendet ex miniſtro, cui data eſt poteſtas faciendi vel non faciendi ſacramentum. Hic vero oriebatur dubium, quia ille videtur habere intentiones quaſi contrarias, de quo ſtatim dicam in fine huius ſectionis, atque idem eſt de caſu Matrimonij ibi propoſito. Ad ſecundam confirmationem huius probationis reſpondetur : miniſtrum ſacramenti phyſice proferre verba, aut efficere alias actiones externas, quantum ad phyſicam entitatem earum : moraliter vero efficere illas actiones, prout humanæ actiones ſunt. Atq; hoc modo eſt cauſa illarum, vt ſunt actiones ſacræ & ſacramentales, & ad hoc eſt neceſſaria intentio : nam ſub hac ratione morali aſſumuntur ad ſignificationem ſacramentalem. Ad tertiam probationem reſpondetur, non eſſe inconueniens, ſacramenta ex hoc capite habere aliquã incertitudinem metaphyſicam,(vt ſic dicam) ſatis eſt enim, quod habeant moralem & humanam certitudinem:qualis eſſe poteſt in actione, quæ per homines & humano modo exercenda eſt: ſicut negari non poteſt, quin multorum ſacramentorum veritas pendeat ex eo,quod miniſter vere ſit baptizatus, aut ordinatus, atque ex interno charactere, vel ex poteſtate iuriſdictionis, vt in ſacramento Pœnitentiæ: ex quibus principijs poteſt oriri aliqua incertitudo de veritate vel effectu ſacramenti, quod nullum eſt inconueniens: quia res humanæ habent hanc incertitudinem annexam : voluit autem Chriſtus, homines in huiuſmodi effectibus & actibus gubernari & operari, vt homines ſeu humano modo:ad pacandas autem conſcientias ſufficit certitudo moralis. Non eſt tamen ſimile exemplum, quod in argumento illo adducitur, de interna bonitate ſeu ſanctitate miniſtri:quia hæc eſt multo magis dubia & incerta : vnde ſi eſſet neceſſaria, non ſolum auferret metaphyſicam certitudinem, ſed etiam moralem & humanam. Eo vel maxime, quod huiuſmodi bonitas per ſe non eſt neceſſaria ad operandum humano modo, neque ad applicandum poteſtatem acceptam ad operandum : & ideo non eſt, cur requiratur ad veritatem ſacramenti:intentio vero ſacramenti, eſt per ſe neceſſaria ad humanam operationem & applicationem miniſterialis poteſtatis:& vix poteſt, moraliter loquendo deeſſe:& ideo non eſt ſimilis ratio. Et ex hoc patet ſolutio ad primam confirmationem de ſacramento dato ab hæretico:non eſt enim inconueniens, quod tale ſacramentum ſit aliquo modo ſuſpectum ex conditione talis perſonæ: & ideo non debet ſacramentum ab hæretico ſuſcipi, quoad fieri poſsit. Nihilominus non eſt ſimpliciter dubium tale ſacramentum, ſi nullus alius defectus intercedat,vel timeatur,præter defectum intentionis:quia hæreſis non excludit omnino hanc intentionem ſacramenti: poteſt enim hæreticus intendere id facere, quod Chriſtus inſtituit, vt infra latius dicemus. Quod vero Auguſt. ait, intentionem rectam non facere niſi rectam fidem: intelligendum eſt de rectitudine honeſtatis meritoriæ, & quæ ad vitam æternam conducat.

In ſacramentis qua certitudo ſit ſatis.

Sacramentum ab hæretico dari,quare non pugnet.

Secunda confirmatione moti videntur authores, qui dixerunt, pie credi poſſe in eo caſu, quando iniquus miniſter decipit hominem innocentem, ficte dando ſacramentum ſine intentione debita, tunc Deum ſupplere effectum ſacramenti. Hæc vero pietas, vt dixi in commentario art. 8. non eſt ſecundum ſcientiam : quia non eſt conſentanea ordinariæ legi à Chriſto latæ:hæc autem,quæ ſupernaturalia ſunt,ſine ſufficienti fundamento non ſunt aſſerenda, vt ibi late probaui. Quare dicendum eſt,in eo caſu fieri poſſe, vt aliquis damnetur propter malitiam miniſtri: quod non poteſt refundi in Deum, quia ipſe ſufficienter prouidit hominibus, modo tamen illis accommodato : quia indicauit expediens, homines ſaluare per homines & remedia ſalutis in eorum manibus conſtituere,eorumque arbitrio committere. Quamuis ergo iuſtum non ſit, hominem priuari ſpirituali remedio abſque culpa, tamen hæc iniuſtitia non eſt Dei, ſed iniqui miniſtri: & is, qui eam patitur, proprie ac per ſe non propter alterius culpam damnatur : ſed propter proprium peccatum originale, aut mortale : alter vero eſt, veluti cauſa per accidens remoueos ſalutis remedium.

Si quis intendat facere,quod fecit Chriſtus,& non quod intendit eccleſia, vtrum conficiat ſacramentũ

Supereſt, vt reſpondeamus ad caſum illum, in quo videtur eſſe perplexitas, propter intentiones miniſtri inter ſe contrarias, vt v.g. ſi intendat facere quod fecit Chriſtus, non vero quod intendit Eccleſia Romana. In qua re primum omnium obſeruandum eſt, an tanta ſit contrarietas voluntatum, vt omnino deſtruatur intentio faciendi ſacramentum, tam in particulari, quam in generali ſeu confuſe: nam ſi talis ſit contrarietas, non fiet ſacramentum : quia tollitur intentio neceſſaria. Exemplum eſſe poteſt, ſi miniſter ita intendat facere ſacramentum, quale ipſe exiſtimat ex falſa & erronea opinione vt nullo modo velit facere illud, quale Eccleſia intendit, etiamſi contingat ipſum decipi, & Eccleſiæ intentionem eſſe conformem inſtitutioni Chriſti, vt ſi hæreticus Caluiniſta, hoc modo velit efficere talem Euchariſtiam, quæ ſit ſignum corporis Chriſti, non quæ ſit verum corpus Chriſti. Hic autem modus intentionis vix haberi poteſt moraliter loquendo : requirit enim nimiam quandam reflexionem actuum ex odio, aut maxima quadam pertinacia profectam. Deinde obſeruandum eſt, an illa contrarietas impediat, ne aliquid applicetur, quod ſit de ſubſtantia ſacramenti: tunc enim ſacramentum eſſet nullum, non tam ex defectu intentionis, quam ex defectu materiæ vel formæ, vt ſi quis intendat dare ſacramentum Baptiſmi, lauando puerum aqua roſacea, vel aliquid huiuſmodi. At vero, ſi neutrum horum intercedat, illa contrarietas voluntatum ex ignorantia concepta, non impediet ſacramentum : quia nihil tollit ex tribus illis rebus, quæ neceſſariæ ſunt in omni ſacramento : adeſt enim materia & forma, vt ſupponimus : adeſt

etiam

etiam intentio, quia contraria voluntas, propter interuenientem ignorantiam non fuit ſufficiens ad excludendam illam. Vnde fit, vt non ſit proprie ac formaliter contraria in mente operantis, ſed ſolum materialiter in obiecto ipſo: hæc autem materialis contrarietas non fuit ſufficiens ad deſtruendam moralē intentionem, à qua procedit exterior effectio ſacramenti, & per illam moraliter informatur. Atque ita ſine controuerſia contingit in illo exemplo, quando quis intendit facere, quod fecit Chriſtus: non vero, quod facit Romana Eccleſia: decipitur enim: nam cum idem ſit, quod Chriſtus & Romana Eccleſia docent, qui intendit vnum, neceſſario re ipſa intendit aliud: quod ſi huiuſmodi homo non vult facere, quod Eccleſia facit, ideo eſt, quia exiſtimat hoc eſſe diuerſum ab eo, quod Chriſtus fecit, atque hac ratione voluntas in falſo errore fundata non excludit formalem & ſufficientem intentionem ſacramenti.

An qui vult dare ſacramentum, non tamen effectum ſacramenti, efficiat ſacramentū.

Atque idem exiſtimandum eſt de illo, qui intendit efficere ſacramentum, non tamen dare effectum ſacramenti: tum, quia, vt Durand. notauit, intentio ſacramenti eſt prior & eſſentialis, intentio autem effectus eſt poſterior: tum maxime, quia neceſſe eſt, vt hæc poſterior intentio procedat ex errore, quo exiſtimetur, poſſe miniſtrum voluntate ſua ſuſpendere & ſeparare effectum à ſacramento, & ideo cum voluntate procedente ex hoc errore ſtat abſoluta, & efficax voluntas ſacramenti. Si autem è cōtrario quis velit dare effectum ſacramenti ſine ſacramento, id eſt, nolit facere ſacramentum, verbi gratia, Baptiſmi, velit autē infantem ſanctificare: nihil omnino efficiet: quia ſimpliciter non intendit facere ſacramentum, & alia voluntas dandi gratiam, non eſt virtualis intentio ſacramenti: ſed procedit ex errore, quo exiſtimat, ſe poſſe dare gratiam ſine ſacramento. Atque hinc colligi poteſt, quid dicendum ſit in illo caſu de Matrimonio, ſi contrahentes cum ſint baptizati, velint facere contractum, non tamen ſacramentum.

An baptizati volentes contrahere matrimonium, & non facere ſacramentum faciant ſacramentum.

Nam ſi hæc poſterior voluntas procedat ex priuato errore, quo exiſtimant, Matrimonium non eſſe ſacramentū, tamen reipſa velint Matrimonium contrahere eo modo, quo Chriſtus inſtituit, vel quo iuxta Dei voluntatem & ordinationem contrahi debet: tunc ille error particularis non excludit ſufficientem intentionem ad faciendum ſacramentum: quia ad hoc ſufficit illa voluntas vniuerſalis, & altera particularis non proprie eſt ex affectu & intentione non faciendi ſacramentum, ſed ſolum ex errore: quia putant in re ipſa, nullum eſſe ſacramentum. Si autem illa voluntas re vera ſit proprie intentio & affectus ſeparandi, quātum in ipſis eſt, rationem ſacramenti à ratione contractus, vel vt Matrimonium non ſit indiſſolubile, vel propter aliam ſimilem ineptam rationem, tunc reuera non fieret ſacramentum: quia deeſt neceſſaria intentio. An vero validum eſſet tale Matrimonium in ratione contractus, alterius eſt conſiderationis. Quicquid ergo circa hoc dicatur probatur illud primum, quia vel ratio contractus eſt in re ipſa ſeparabilis à ratione ſacramenti inter tales contrahences: & ſic cum ipſi intendant, illa duo ſeparare, & vtrumque pendeat ex eorum intentione, nihil obſtat, quominus re ipſa ſeparentur: aut non poſſunt in re ſeparari poſt Chriſti inſtitutionem: & tunc valor contractus pendet intrinſece ex ſacramento: comparatur enim ad illud, vt effectus ad cauſam, ſeu, vt res ad ſacramentū: ergo oportet, vt intentio ſacramenti ante omnia præcedat, alioqui nihil fiet: ſicut dicebamus de intentione Baptiſmi & effectus eius. Qui vero intenderent facere ſacramentum, non autem contractum Matrimonij, nihil etiam facerent, quia illa poſterior intentio, non tantum eſt circa effectum, ſed etiam circa materiam ſacramenti, quam deſtruit.

Sed de his hactenus.

):(

SECTIO III.

Qualis intentio ſufficiat ad efficiendum ſacramentum.

Intentio multiplex.

Multa ſub hoc titulo comprehendi poſſunt, quia multiplex poteſt eſſe intentionum partitio: alia enim eſt actualis, alia habitualis, alia virtualis, alia interpretatiua, ſeu remota, & in cauſa tantum. Rurſus, quædam intentio poteſt eſſe conditionata, alia abſoluta. Præterea quædam eſſe poteſt vera ac certa, ſeu ex vera cognitione orta, alia falſa, ſeu ex errore. Denique, interdum eſſe poteſt honeſta, nonnunquam vero turpis: de quibus omnibus ſigillatim dicendum eſt.

Intentio in cauſa tantum non ſufficit.

Dico primo, intentio remota ſeu interpretatiua & in cauſa, qualis eſſe cenſetur in voluntario tantum indirecto, non ſufficit ad efficiendum ſacramentum. Explicatur, finge ſacerdotem, qui inebriari ſolet, & eo tempore, quo ebrius eſt, verba conſecrationis ſuper panem dicere, certum eſt, licet huiuſmodi homo voluntarie inebrietur, & ibi in cauſa indirecte velit illum effectum, nihilominus eam voluntatem non eſſe ſufficientem ad conficiendum ſacramentum, quia licet ille indirecte velit externam prolationem verborum circa panem, tamen ſacramentum vt ſic, nec indirecte voluit, quia hoc non continetur in illa cauſa, ſed ſolum illud prius. Addi vero vlterius poteſt prædicto caſui, quod ille homo præuideat non ſolum ſe prolaturum externa verba, ſed etiam habiturum voluntatem conficiendi ſacramentum. Sed neque hoc ſatis eſſet, quia illa voluntas, quam haberet tempore ebrietatis, non eſſet humana, nec rationalis, & ideo per ſe non eſſet ſufficiens ad conficiendum ſacramentum: voluntas autem indirecta, quæ præceſſit, minime etiam ſufficit, quia reuera nullo modo imperat poſteriorem actionem, imo neque eſt propria voluntas talis obiecti, ſed ſecundum moralem rationem imputatur, ac ſi eſſet voluntas eius, quando homo præuidit talem effectum, & potuit ac debebat illum vitare. Vt hoc vero à fortiori conſtet, addo vlterius, etiam ſi huiuſmodi homo habuiſſet prius intentionem proferendi verba, & per illa conficiendi tempore ebrietatis, nihilominus poſtea nihil efficeret: quia illa non eſt ſatis, vt actio, quæ poſtea fit, ſit proprie humana, nam exercetur ab illo, qui ratione vti non poteſt. Vnde, licet prior intentio comparetur ad illū actum, qui poſtea fit in ebrietate, vt actus interior ad obiectum ſuum, non tamen comparatur, vt principium ſeu cauſa moralis ad ſuum effectum, actio autem ſacramenti debet procedere ab intentione miniſtri, vt à principio operante.

Quare homo diſtractus poſſit ſacramentum facere ex intentione præcedenti: ebrius autem non item.

Et in hoc differt illa actio ab illa, quæ fit ab homine ſui compote, tamen diſtracto, nam cum huiuſmodi homo ratione vtatur, actio eius ſimpliciter eſt humana, & libera, & procedit aliquo modo à priori intentione: at vero actio ebrij, licet in ordine ad culpam denominari poſſit, voluntaria & libera à præcedenti voluntate, magis tamen vt effectus quidam phyſicus, quam vt actio humana, vnde vt eſt actio hominis tunc reuera non eſt libera, nec moraliter procedit à priori intentione, ſed ſolum remote & valde per accidens, per applicationem cuiuſdam cauſæ, à qua poſtea proficiſcitur illa actio modo quodam naturali ſeu irrationali, qui non eſt ſufficiens, nec accommodatus ad miniſterium ſacramentorum.

Obiectio.

Sed contra, nam Auguſtinus tractatu 5. in Iohannem dicit: Baptiſmum ab ebrioſo datum, eſſe validum. Confirmatur, nam Baptiſmus, quem ebrius, aut amens ſuſcipit, eſt validus, ſi prius ille habuit intentionem ſuſcipiendi Baptiſmum: ergo ſimilis intentio ſufficiet in miniſtrante.

Solutio.

Ad Auguſt. reſpondetur, eum non loqui de ebrio, ſed de ebrioſo, qui in hoc differunt, quod ebrius dicitur, ille, qui actu ita eſt affectus, ebrioſus autem vocatur qui inebriari ſolet, etiam ſi actu ebrius non

ſit. Ita

ſit. Ita ergo dicit Auguſtinus eſſe validum Baptiſmum ab ebrioſo, ſicut dicit validum eſſe, datum ab homicida, vel alio iniquo miniſtro. Ad confirmationem negatur conſequentia, quia ſuſcipiens non eſt principium efficiens ſacramentum, ſed ſubiectum tantum, & ideo in illo non requiritur intentio, quæ ſit principium humanę actionis, ſed quæ ſit tantum diſpoſitio, vel ſubiectum ſit capax, ſeu non repugnans ſacramento: at vero in miniſtro requiritur intentio, vt principium, & veluti forma exterioris actionis quæ humano modo fieri debet.

Quæ intentio ſit ſufficiens ad ſacramentum.

Dico ſecundo, Intentio mere habitualis, non ſufficit ad ſacramentum conficiendum, nec requiritur actualis, quamuis illa perfectiſsima ſit, ſed ſufficere poteſt virtualis. Hæc eſt omnium ſententia, & mens D. Thomæ hic, vt Caietanus & omnes Theomiſtæ explicant, & ſequuntur. Idem reliqui doctores in 4. diſt. 6. Scot. quæſt. 6. Gab. quæſt. 1. ar. 3. dub. 1. Et probatur explicando prius breuiter, cuiuſmodi ſint hæ intentiones, & quomodo actualis ſatis eſt clara (conſiſtit enim in hoc, quod actu eliciatur voluntas faciendi ſacramentum, eo tempore, quo exterius fit) habitualis dicitur eſſe, quando præceſsit voluntas faciendi ſacramentum, & poſtea nullo modo influit in effectum, ſeu in actionem externam, qui neque vllo modo eſt poſtea in memoria, ſeu cogitatione hominis, nec per ſe aut per aliquem effectum, ſeu virtutem relictam, eſt cauſa talis actionis. Virtualis ergo dicitur, quando præceſsit actualis intentio, quæ iam in ſe non exiſtit, quando fit ſacramentum, manet tamen aliquid ab illa relictum, per quod cenſetur virtute mouere ad actionem ſacramenti. Hoc poſito, facile eſt omnes aſſertionis partes perſuadere. Primam quidem, quia illa intentio habitualis nullo modo eſt cauſa actionis, ſed eo modo quo cenſetur habitu manere tantum concomitanter ſe habet. Vnde ſicut ratione illius non poteſt dici actio bona, aut mala, ita nec humana: ergo illa eſt inſufficiens ad effectionem ſacramenti. Dices: ſi quis hodie habeat intentionem offerendi craſtino die ſacrificium pro Petro, quamuis poſtea maneat tantum in habitu, ita vt, cum poſtea fit ſacrificium, nullo modo influat in illud, nec per ſe, nec per aliquam virtutem, nihilominus ex vi prioris intentionis, manet illud ſacrificium Petro applicatum: ergo intentio mere habitualis aliquid poſtea operatur: ergo eadem ratione poterit eſſe ſufficiens ad efficiendum ſacramentum. Reſpondetur diſtinguendo antecedens: dupliciter enim poteſt intelligi illa voluntas offerendi ſacrificium pro alia. Primo vt ſit voluntas quaſi de præſenti abſoluta, & ex tunc applicans fructum ſacrificij craſtino die offerendi, & hoc modo concedo, illam voluntatem eſſe ſufficientem, dummodo non retractetur, vt ſacrificium poſtea factum, ſit fructuoſum alteri, etiamſi illa voluntas poſtea maneat tantum in habitu. Alio modo poteſt haberi illa voluntas, quaſi de futuro, ita vt nūc tantum ſit propoſitum applicandi poſtea ſacrificium tali perſonæ, & hæc voluntas non ſufficit ſi poſtea maneat tantum in habitu & non accedat alia voluntas, qua offeratur & applicetur ſacrificium tali perſonæ. Et ratio eſt clara, quia illa altera voluntas non fuit applicatio ſacrificij, ſed propoſitum applicandi: ergo, ſi poſtea non mandetur executioni, non habebit effectum. Voluntas ergo conferendi ſacramentum, quādo omnino antecedit, ita vt poſtea maneat ſolum in habitu, non comparatur priori voluntati applicatiuæ ſacrificij, ſed poſteriori propoſito applicandi in futurum: & ideo non eſt ſufficiens ad efficiendum ſacramentum: quia reuera tantum fuit propoſitum faciendi poſtea ſacramentum, quod nihil poſtea operatum eſt, ſi manſit tantum in habitu. Ratio vero differentiæ, ob quam non poteſt habere locum in ſacramento efficiendo prior modus voluntatis ſicut in ſacrificio offerendo, eſt clara: quia voluntas, qua offertur ſacrificium, non oportet, vt ſit operatiua ſacrificij, ſed ſolum applicatiua fructus eius: & ideo fieri poteſt per ſimplicem voluntatem, quæ antecedat ipſum ſacrificium, & poſtea nihil aliud circa ipſum ſacrificium operetur: at vero intentio ſacramenti eſſe debet voluntas operatiua ipſius ſacramenti: & ideo quando omnino antecedit, ita vt poſtea nihil actualiter nec virtualiter operetur, non eſt ſufficiens ad ſacramentum, neque eſt proprie voluntas efficax eius, ſed ſolum propoſitum illud poſtea faciendi.

Altera pars de actuali intentione non indiget probatione. Vltima vero de virtuali, quod ſcilicet illa ſufficiat, probatur primo ex vſu atque adeo ex conſenſu totius Eccleſiæ: nullus enim exiſtimat, neceſſarium eſſe ad valorem ſacramenti, vt miniſter quando illud exterius conficit, actu cogitet & intendat ſacramentum conficere: & contrarium eſſet magnam occaſionem præbere ſcrupulis & dubitationibus circa valorem ſacramenti. Item, eſt præter humanam diligentiam & poteſtatem moralem. Vnde confirmatur, quia hæc intentio virtualis ſufficit ad operandum moraliter humano modo, & ad tranſigenda alia humana negotia: ſufficiet ergo ad actionem ſacramentorum. Neque ex verbis Chriſti ſupra allatis, aut ex poteſtate collata miniſtris ſacramentorum, colligi poteſt, alium modum intentionis eſſe ſimpliciter neceſſarium.

Virtualis intentio quæ.

Hic vero deſiderari poteſt, quid ſit hæc intentio virtualis, & quomodo influat in exteriorem actionem. De qua relatius agitur. 1. 2. quæſtio. 1. hic breuiter reſpondetur, duobus modis poſſe hoc explicari, ſcilicet moraliter & phyſice. Prior facile expediri poteſt aduertendo, quod licet ad conficiendum ſacramentum non ſit neceſſaria actualis intentio, quæ in rigore coexiſtat exteriori actioni, vt dictum eſt, neceſſarium tamen eſt, vt ſaltem in initio actionis, quando homo incipit ſe mouere, & applicare ad ſacramentum conficiendum, præcedat aliqua actualis voluntas, à qua inchoetur illa actio, vt poſtea in progreſſu actionis virtualiter durare poſſit: quia niſi ita fiat, nec intelligi poterit, quomodo intentio ſit virtualis, & influat in opus, nec in quo differat ab intentione habituali. Item, quia neceſſarium eſt, vt actio ſacramenti cenſeatur moralis & humana, hominem ex vi intentionis ſeu voluntatis ſacramenti humano modo & cum humana aduertentia applicari ad eam actionem exercendam: vt, verbi gratia, ad Miſſam dicendam, vel quid ſimile: quia hoc ſaltem neceſſarium eſt ad humanam operationem. Vnde tandem requiritur, quod illa intentio non ſit per contrariam intentionem reuocata, alioqui actio exterior iam non procederet ab illa, ſed caſu fieret præter hominis intentionem. Poſteriori modo, ſcilicet phyſice, difficilius hoc explicatur, quia non apparet quomodo actus interior, qui nunc fit, procedat phyſice ab actu interno, qui præteriit: quia ille cum iam non ſit, nihil poteſt per ſe ipſum efficere, nec fingi poteſt aliqua virtus phyſica ab illo relicta, per quam influat; quæ eſt enim hæc virtus? non ergo apparet quomodo talis actus exterior procedat phyſice ab illa intentione. Quod ſi phyſice non procedit: ergo nec talis actus exterior denominabitur humanus ab illa intentione, nec magis procedet ab illa, quam ab habituali. Et confirmatur, quia ſi præcedens intentio aliquam virtutem reliquit: vel illa eſt in voluntate: & hoc non, quia in voluntate, ad ſummum poteſt relinquere aliquem habitum, vel diſpoſitionem per modum actus primi, qui non poteſt influere in actum externum, niſi mediante aliquo actu ſecundo interno ipſius voluntatis: ſupponimus autem, voluntatem non eſſe in actu ſecundo proprio & interno, qui verſetur circa talem externum: alinqui iam eſſet intentio actualis: Vel illa virtus manet in potentiis inferioribus, ſeu externis: & hoc non, quia nulla qualitas illis imprimitur ex vi talis intentionis,

quæ

quæ poſsit manere per modum virtutis influentis. Ad hanc difficultatem Richard. diſtinct. 6. articul. 1. q. 3. ad 2. cenſet, hanc virtutem eſſe quandam qualitatem ſeu diſpoſitionem, ac veluti impetum, quæ imprimitur ex vi talis intentionis exterioribus organis motiuæ potentiæ, & durat ceſſante actuali intentione: nam ſicut in proiectis, ceſſante contactu proiicientis, manet quidam impetus continuans motum, per quem dicitur proiiciens virtualiter mouere: ita (inquit) quando voluntas ex intentione ſacramenti applicuit exteriora organa ad motum, illis impreſsit quandam virtutem, quæ durat ceſſante actuali intentione interna, & ratione illius dicitur actus exterior virtualiter manare ab interiori: illa autem virtus ſua ſponte paulatim deficit, & quando omnino extincta eſt, ceſſat virtualis motio. Sed hanc ſententiam non probant Scot. ibi, quæſtio. 6. & Gab. quæſt. 1. art. 3. dub. 1. Et quamquam argumenta, quæ faciũt, non videantur conuincere, quia de impetu proiectorum, eodem modo procedunt, & neceſſario ſoluenda ſunt, nihilominus mihi etiam non placet ille dicẽdi modus, quia non intelligo, per actum interiorem voluntatis fieri in membris externis phyſicam impreſsionem alicuius qualitatis. Item, quia hoc non eſt ſimpliciter neceſſarium, non eſt ergo neceſſe id fingere, aut credere.

Nã aliqua requiratur actualis attio, dum exercetur actio.

Aliter ergo dici poteſt, quamuis non ſit neceſſaria formalis & propria intentio actualis ſacramenti, neceſſariam tamen eſſe actualem voluntatem, quæ verſetur ſaltem circa materialem actionem externam, quæ fit per modum vſus actiui. Vnde conſequenter neceſſaria etiam erit aliqua actualis attentio ſaltem ad ipſam actionem externam, quæ exercetur. Quod ſi dicas, nos non experiri huiuſmodi attentionem & actualem voluntatem; Reſpondetur, illam attentionem eſſe valde debilem & remiſſam, & non includere reflexionem, qua aduertamus, nos attendere aut velle: & ideo, licet reuera ſit, vt exterior effectus probat, nos tamen illam in ſe non experimur, quamdiu durat, nec poſtquam tranſacta eſt, recordari, aut diiudicare poſſumus, an illam habuerimus. Et hic modus dicendi non poteſt efficaciter refelli. Vnde probabilis eſt, & ſæpe fortaſſe ita accidit. Nihilominus nihil eſt etiam, quod conuincat, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium. Vnde D. Thom. hic art. 8. ad 3. tamquam manifeſtum ſupponit, poſſe fieri actoinem externam ex virtuali intentione præcedente, ſine vlla actuali attentione, atque idem colligitur ex eodem 2. 2. quæſt. 83. artic. 13. Item, experientia huius rei videtur eſſe adeo clara, vt non videatur neganda abſque euidenti ratione. Quis enim dicat, quamdiu homo ambulat ex vi prioris intentionis ſeu applicationis, ſemper actu cogitare de ipſa ambulatione, præſertim cum inter ambulandum alias res attentiſsime meditatur, aut alia negotia tractat.

Vbinam, & quã diu maneat virtualis intentio.

Quocirca dicendum cenſeo, cum Scoto & Gabr, ſupra, hanc intentionem virtualem manere in ipſa motione externa, quæ non ſemper pendet in fieri & conſeruari ab actuali intentione ſeu voluntate interna: Sed poſtquam per debitam intẽtionem applicuit miniſter ſuas exteriores potentias ad actionem ſacramentalem, quamuis interrumpatur intentio exterior, potentiæ ipſæ manent applicatæ & continuant motus ſuos, & quamdiu motio illa durat ex vi prioris applicationis, dicitur virtualiter manere à priori intẽtione: durabit autem, donec vel finiatur vel obtineatur res prius intenta, vel donec per contrariam intentionem, vel per aliquod ſuperueniens impedimentum irrumpatur, & tunc neceſſaria erit noua voluntas, vt interrupta actio iterum inchoetur, ſeu cõtinuetur, probabile autem eſt, cum actione externa ſemper concurrere actualem aliquam phantaſiæ, & & appetitus motionem, atque hoc modo per quaſdã actiones externas excitari hominem ad alias ſibi ordinate ſuccedentes ex vi prioris intentionis, atque ita fieri ſacramentum virtute illius.

Ad ſacramentum requiritur abſoluta intentio vel conditionata, quæ ſtatim tranſit in abſolutã.

Dico tertio, ad efficiendum ſacramentum neceſſaria eſt intentio abſoluta, nec ſufficiet conditionata, niſi talis ſit, quæ ſtatim tranſeat in abſolutam. Hanc concluſionem explicuit bene Caietanus in Summ. verbo, Abſolutio, & quamuis in particulari loquatur de ſacramento Pœnitentiæ, tamen eadem ratio eſt de omnibus; prior ergo pars probatur, quia ſola intentio abſoluta eſt efficax, nam ſicut propoſitio conditionalis vt ſic, nihil ponit in eſſe, ita conditionalis voluntas, quamdiu talis eſt, ſuſpenſa manet, & nihil operatur: ſi ergo intentio ſacramenti non ſit abſoluta, vel æquiualeat ſeu tranſeat in abſolutam, non poteſt eſſe efficax ſacramenti. Quod præterea confirmatur explicando poſteriorem partem, nam conditio appoſita intentioni poteſt eſſe, aut de præterito, aut de præſenti, aut de futuro. Si ſit primo, aut ſecundo modo, neceſſe eſt, vt vel omnino deſtruat intentionem, vel vt illam abſolutam & efficacem relinquat: nam vel illa conditio re ipſa fuit, aut eſt iam poſita, vel non: ſi non, deſtruitur intentio, quia voluntas ſub conditione, non poſita conditione, nulla eſt: Si vero conditio eſt poſita, intentio tranſit in abſolutam propter contrariam rationem: & ita hæc intentio eſt ſufficiens ad faciendum ſacramentum, quod eſt certiſsimum: nam hoc modo ſæpe iura conſulunt baptizare, ſeu conficere ſacramentum ſub conditione de præterito, vel de præſenti, ſcilicet, ſi non eſt baptizatus, vel alia ſimili. Quæ conditio interdum poteſt exterius exprimi, interdum ſola mente & intentione concipi, neutro autem modo adhibenda facile eſt ſine cauſa vel neceſſaria, vel probabili, quia intentio debet fieri determinata, quoad fieri poſsit, & ideo non debet fieri dependens ab aliqua conditione ſine neceſsitate, alioqui peccare poterit miniſter adhibendo huiuſmodi conditionem, nunquam tamen illa obſtabit veritati ſacramenti, ſi in re ipſa conditio poſita fuerit. Quapropter non placet quod ait Sotò in quarto, diſtinct. 1. quæſtione 1. articulo 8. ſi quis baptizet aliquem hac intentione, ſi es hæreticus, non te baptizo, ſi autem es Catholicus, ego te baptizo, non conficere ſacramentum, quia ille non intendit facere, quod facit Eccleſia, nam Eccleſia intendit, vt ſacramentum ſit validum, etiam ſi hæretico detur, cuius contrarium miniſter ille intendit. Hæc (inquam) ſententia mihi non probatur, quia ſi talis conditio in re ipſa inuenitur, iam intentio tranſit in abſolutionem: ergo talis miniſter abſolute intendit baptizare hunc, & applicat veram materiam & formam (vt ſuppono) ergo conficit ſacramentum. Neque enim refert, quod non intendat in vniuerſum, quidquid intendit Eccleſia: ſatis enim eſt quod circa hunc Catholicum intendit facere, quod facit Eccleſia, ſcilicet, baptizare: nam valor huius ſacramenti in indiuiduo, non pendet ex intentione generali circa omnes, ſed ſolum ex intentione particulari circa hunc habentem, hic & nunc has conditiones. Præſertim, quia quod miniſter nolit baptizare hunc, ſi eſt hæreticus procedit ſolum ex priuato errore, qui nihil obſtat, quando non deſtruit aliquid eorum, quæ ſunt de ſubſtantia ſacramenti, & aliquando fieri poteſt, vt non errore ſpeculatiuo, ſed ex odio nolit baptizare hunc, ſi eſt hæreticus vel inimicus, & tunc certum eſt, conditionem appoſitam, ſi in re inuenitur, nihil obſtare veritati, & intentioni ſacramenti. Neque etiam refert, quod talis intentio exterius verbis exprimatur, quia hoc, nec intentionem variat, nec ſubſtantiam formæ, quia illa conditio appoſita, neque eſt pars formæ, neque illum immutat.

Conditio de futuro ſemper eſt contraria ſacramẽto.

At vero, ſi conditio poſita ſit de futuro, hæc ſemper eſt contraria ſubſtantiæ ſacramenti, vt ſi quis dicat, ſi reſtitueris, ego te abſoluo, nihil fit. Quia conditio de futuro ſuſpendit præſentem intentionem, & facit, vt miniſter hic, & nunc abſolute non habeat voluntatem faciendi ſacramentum: ergo abſolute

hic &

hic & nunc non efficit: ergo nunc non fit ſacramentum. Dices, ſi poſtea impleatur cōditio incipiet illud eſſe ſacramentum. Reſpondetur, id fieri non poſſe, quia illud, quod futurum erat materia & forma ſacramenti, iam præterijt, & non eſt, eo tempore, quo fuit, non fuit ſacramentum: ergo nec nunc poteſt incipere eſſe ſacramentum. Quia conditione impleta non poteſt incipere eſſe ſacramentum pro eo tempore, quo fuit actio ſacramentalis facta, quia oſtenſum eſt, in illo tempore non fuiſſe ſacramentum, neque etiam poteſt incipere pro illo tempore, in quo impletur conditio, quia in illo nullum eſt ſignum ſenſibile, quo poſſit eſſe ſacramentum. Dices, quamuis futurus effectus non ſit factus, quando conditio ponitur, tamen propoſitio de futuro, tunc aut eſt determinate vera, aut determinate falſa: ergo, ſi eſt vera, iam cenſetur conditio poſita in re qua reuera illud eſt futurum, vt ſupponitur: conditio autem erat, ſi hoc fiat, vel futurum ſit: ſi autem propoſitio de futuro eſt determinate falſa, intentio iam erit nulla, quia conditio in re non eſt poſita. Nec refert, quod nobis ſit ignotum, an propoſitio illa de futuro ſit vera, vel falſa: Nam ſatis eſt, quod in re ipſa ſit vera, vt conditio ſit etiam in re ipſa poſita, & conſequenter ſacramentum ſit in re validum, quamuis nos id ignoremus, donec videamus effectum in re factum. Reſpondetur, non eſſe hunc ſenſum conditionis de futuro quæ contractui, ſeu conſenſui adiungi ſolet (& eadem eſt ratio de conditione appoſita intentioni ſacramenti) ſed hæc conditio apponi ſolet ad ſuſpendendum effectum, ſeu abſolutum conſenſum, donec res in conditione poſita eueniat, vel non eueniat, qui ſenſus conſtat, tum ex communi modo concipiendi, & ſentiendi omnium hominum, tum etiam, quia quod propoſitio de futuro contingenti nunc ſit vera, vel falſa, non eſt res, quæ in humanam cognitionem cadit, & ideo non poteſt prudenter ſub huiuſmodi conditione conſenſus præſtari. Et confirmatur, quia alias, qui vxorem duceret ſub conditione de futuro, ſi conditio poſtea eueniret, non eſſet tunc denuo Matrimonium perficiendum, nec tunc inciperet eſſe validum, ſed conditio ſubſecuta, tantum eſſet ſignum, Matrimonium fuiſſe validum ab eo tempore, quo ſub conditione contractum fuit, quod eſt euidenter falſum, alioqui, ſi intra illud tempus ante impletam conditionem homo ille aliam duxiſſet abſolute & ſine conditione, non fuiſſet tale Matrimonium validum, quod eſt contra Eccleſiæ conſuetudinem: ſignum ergo eſt conſenſum conditionatum ſuſpendi, donec impleatur conditio.

An ſub cōditione veri ta in re. futura fiat ſacramentum.

Sed vrgebis, quid ſi miniſter ex certa ſcientia, vel malitia intendat ex tunc facere, vel non facere ſacramentum ſub hac conditione, ſi verum eſt dicere, hoc eſſe futurum, vel non eſſe futurum, quæ conditio ſic explicata, iam non erit de futuro, ſed de præſenti, & æquiualet huic, ſi Deus ſcit, hoc eſſe futurum. Quæri [inquam] poteſt, an talis intentio ſufficiat ad ſacramentum, & ſimilis quæſtio eſt de hac intentione. Volo te baptizare, ſi es prædeſtinatus, & non alias, & aliæ ſimiles facile excogitari poſſunt. Videtur autem hæc intentio ſufficiens, vt in re ipſa teneat ſacramentum, ſi conditio in re ipſa poſita eſt, quamuis à nobis ignoretur, noſtra enim cognitio vel ignorantia non refert ad valorem ſacramenti. Sæpe enim baptizatur aliquis ſub hac conditione, ſi non es baptizatus, quamuis illa conditio omnino ſciri non poſſit. In contrarium autem videtur illa conditio valde contraria inſtitutioni ſacramenti eiuſque veritati. Nam quid Deus ſciat nunc de euentu futuro, aut quid prędeſtinauerit de hoc homine, eſt omnino res aliena ab humana cognitione: & ideo præter humanum operandi modum eſt, aliquid velle efficere ſub ea conditione. Alioquin ſacramentum eſſet omnino incertum per ſe, & ex vi talis intentionis, nec poſſet humano modo ſciri, an homo baptizatus, verbi gratia, ſub tali conditione, ſit vere baptizatus, nec ne, quod eſt magnum incommodum. In quo eſt magna differentia inter hanc conditionem, & illam de præterito, ſi non eſt baptizatus, tum quia illa eſt de re humana, quæ per ſe loquendo inquiri & ſciri poteſt, & per accidens eſt occulta, tum maxime, quia licet propter talem conditionem incertum ſit, an præſens Baptiſmus ſit validus, tamen ſimpliciter eſt certum, hunc hominem manere baptizatum, vel præſenti Baptiſmo vel præterito. Nihilominus, etſi non inuenio ſufficientem rationem, quæ conuincat ad dicendum, ex hac intentione, & re ipſa non confici ſacramentum, ſi conditio poſita in re ipſa exiſtit, quamuis ignoretur: cenſeo tamen in primis talem modum eſſe iniquiſſimum, & grauiſſimum ſacrilegium continere: quod ſaltem conuincit ratio poſteriori loco facta. Deinde dico, tale ſacramentum eſſe iterandum [ſaltem ſub conditione ſi ſit iterabile] quia, & ſimpliciter dubiū eſt, an intentio ſub tali conditione ſit ſufficiens & ſaltem hic, & nunc in tali perſona eſt incertum, an in re exiſtat talis conditio. Vt verbi gratia, ſi quis baptizaret aliquem, ſi eſt prædeſtinatus, omnino eſſet rebaptizandus, quia eſt incertum, an ſit prædeſtinatus, cum tamen, licet fortaſſe contingat non eſſe prædeſtinatum, nihilominus baptizari debeat. Quinimo, quamuis conditio talis ſit, vt ex futuro euentu conſtare poſſit, an fuerit in re poſita, nec ne, vt verbi gratia, ſi conditio ſit hæc, ſi Deus ſcit, te hoc anno victurum, vel alia ſimilis: quamuis (inquam) conditio huiuſmodi ſit, non oportet expectare illius rei euentū, quia non debet homo eſſe ſuſpēſus, & dubius de ſuſcepto ſacramento, & ideo ſub conditione iterandum eſt, ſi prius non fuit validum.

Intentio miniſtri debet dirigi ſupra certā perſonam ſeu materiam abſque errore ſubſtantiali.

Dico quarto. Vt ſacramentum ſit validum, neceſſe eſt, vt intentio miniſtri dirigatur ad certam aliquā perſonam, ſeu materiam, circa quam verſetur abſque ſubſtantiali errore. Hæc aſſertio in genere ſumpta certa eſt, & prior pars conſtat, primo ex ipſis formis ſacramentorum, Baptizo te, Abſoluo te, nam illa Pronomina deſignant determinatam perſonam, ad quā dirigi debet intentio miniſtri, & ſimiliter in forma Euchariſtię Pronomen, Hoc, deſignat determinatam materiam conſecrandam, eſt enim peculiare illi ſacramento, vt fiat per materiæ conſecrationem, & quod eſt effectus formæ, ſit circa ipſam materiam. Ratio autem eſt, quia hæc intentio miniſtri eſſe debet efficax & operatiua: actiones autem ſunt circa ſingularia. Poſterior vero pars, ſcilicet, quod hæc intentio eſſe debeat ſine errore ſubſtantiali, hunc ſenſum habet, ſcilicet, neceſſarium eſſe, vt ſubiectum ſeu materia circa quam verſatur actio miniſtri, vera ac ſine errore ſit illa, ad quam hic & nunc dirigitur eius intentio. Et ita explicata hæc pars ſequitur ex præcedenti: quia determinata intentio miniſtri eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti: ergo etiam neceſſarium eſt, vt vere cadat in eam rem, ad quam determinatur ex intentione eiuſdem miniſtri, aloquin ſi intentio dirigatur ad vnum, & actio verſetur circa alium, non procedet talis actio ex tali intentione: ergo non erit ſufficiens ad ſacramentum conficiendum.

Quid ſit error ſubſtantialis.

Sed quæres, quando ſit cenſendus error ſubſtantialis ille, qui in huiuſmodi intentione ſolet intercedere, vt verbi gratia, audio ego confeſsionem alicuius, quem puto eſſe Petrum eumque abſoluo, cum reuera ſit Paulus, dubium eſt, an hic error ſit ſubſtantialis: & idē eſt de ſimilibus. Ratio dubij eſſe poteſt, quia variatur perſona ad quam fertur intentio: ergo non verſantur actio & intentio circa idem. Confirmatur, nam in Matrimonio talis error eſt ſubſtantialis. In cōtrarium vero eſt, quia in prædicto caſu nullus dubitauit, quin illa perſona vere ac valide fuerit abſoluta. Item, quia ad abſolutionem valde accidentarium eſt, quod ſit Petrus vel Paulus. Reſpondetur

totum

totum hoc pendere ex voluntate miniſtri, quia reuera tantum facit id, quod reipſa & de facto intendit. Vnde ſi ita determinet intentionem ſuam ad hãc perſonam, vt omnem aliam excludat, omnis error in tali perſona erit ſubſtantialis, vt probat ratio facta, ſi vero non ita determinet intentionem, ſed abſolute velit conferre ſacramentum huic perſonæ, quam præſentem habet, licet exiſtimet eſſe Petrum, & contingat eſſe Paulum, erit error accidentarius, quia eo non obſtante intentio perſeuerat circa hanc perſonam præſentem, atque idem eſt, ſi intentio ſit conſecrare hanc, quam putat eſſe vnam hoſtiam, cum ſint duæ: non tamen excludat, ſed abſolute velit conſecrare materiam, quam præſentem habet, tunc enim vtraque manebit conſecrata, quia error eſt accidentalis, & non excludit ſufficientem intentionem. Sed interrogabit aliquis, qualis de facto ſit intentio miniſtri. Reſpondetur, aliud eſſe quærere qualis ſit, aliud vero qualis eſſe debeat. Primum pertinet ad factum, & ideo non poteſt à nobis definiri, ſed ipſe miniſter debet agnoſcere & diſcernere intentionem ſuam: quod ſi fortaſſe neſciat, ex materia & circumſtantiis diiudicanda erit. Secundum vero pertinet ad ius, de quo dicitur, intentionem miniſtri debere eſſe talem, vt ſimpliciter dirigatur ad præſentem materiam, vel perſonam abſque limitatione, ſeu explicita conditione, non faciendi ſacramentum, ſi perſona non eſt illa quam ipſe exiſtimat niſi ſpecialis ratio aut neceſſitas obliget ad limitandam hoc modo intentionem. Ita ſentiunt fere omnes Theologi, qui hunc punctum attingunt. vt videre licet in Scoto, Ledeſma & aliis, & conſtat etiam ex vſu, & ratio eſt, quia non debet miniſter ſine cauſa ſe exponere periculo nihil faciendi. Vnde quamdiu aperte non conſtat de contraria intẽtione, hoc modo explicanda eſt intentio miniſtri, quia omnes intendunt facere ſacramenta, modo in Eccleſia conſueto. Dixi autẽ, niſi ſpecialis ratio aliud exigat: præcipue propter Matrimonium, in quo error perſonæ ſemper eſt ſubſtantialis, vt Diuus Thomas docet in 4. diſt. 30. quæſtion. 1. art. 1. irritat enim contractum, & conſequenter reddit nullum ſacramentum: nam in illo negotio contrahentes, quatenus mutuo ſibi tradunt dominium corporis, ſunt principales cauſæ illius, & merito limitant intentionem ad hanc perſonam, excludendo omnem aliam, quia ratio & æquitas humani contractus, hoc intrinſece poſtulat, & maxime neceſſarium eſt in grauiſsimo Matrimonij onere ſuſcipiendo. Poſſet etiam interdum in aliquo alio ſacramento tradendo expedire, miniſtrum habere ſimilem intentionem, vt ſi timeret, ne ſupponeretur aliqua perſona, cui non expediret dare ſacramentum, Ordinando illam, vel baptizando, &c. regulariter tamen hoc non expedit, vt dixi.

Error perſonæ in Matrimonio ſubſtantialis.

SECTIO IV.

Vtrum ſanctitas, bonitas, vel fides miniſtri in ſacramento efficiendo, ſint de neceſsitate ſacramenti.

Coniungimus hæc omnia, quamuis à D. Thoma diſtinctis articulis tractata ſint, quoniam eadem eſt omnium ratio: & ex eiſdem principiis ſunt definienda. Per ſanctitatem autem miniſtri intelligimus ſtatum gratiæ. Per bonitatem vero, non ſolum habitualem virtutem, ſed etiam actualem honeſtatem ipſius operis, quo fit ſacramentum, comprehẽdimus. Ac ſimili modo per fidem: non ſolum habitualem fidem circa alia myſteria, ſed etiam ſpecialiter veram exiſtimationem & credulitatem habitualem, aut etiam actualem, circa ipſum ſacramentum, quod faciendum eſt, intelligere poſſumus. Itaque hæc omnia ſub huius quæſtionis titulo complectimur. De qua varij fuerunt errores. Primus fuit dicentium miniſtrum ſacramenti, ſi ſit præſcitus, ſeu reprobus, nihil efficere, ſed neceſſarium eſſe, vt ſit prædeſtinatus. Ita fertur docuiſſe Vvitcleph. & colligi poteſt ex VValdenſ. to. 2. de ſacra. c. 14. in Conc. autem Conſtantienſi non expreſſe refertur, inſinuatur tamen ſeſſ. 8. artic. 8. illius. Tamen hæc hæreſis prorſus vana eſt, & ſine vllo fundamento & ex his, quæ contra alios errores dicemus, euidentius confutabitur.

Prim. error.

Secundus error fuit, miniſtrum exiſtentem in peccato mortali, non conficere ſacramentum. Hunc errorem in nominato authore refert D. Thom. 4. cont. gent. ca. 77. & Berna r. ſerm. 66. in Cantica. Videntur autem Donatiſtæ huius erroris authores, quantum ex Aug. colligi poteſt, lib. 3. cont. Lit. Petil. cap. 20. vbi refert, hoc fuiſſe apud illos receptum, & quaſi generale principium. Conſcientia ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis. Idem colligitur ex libr. 2. cont. Parm. ca. 10. & ex li. 2. cont. Creſcõ. ca. 20. quibus locis maxime videtur eſſe ſermo de peccatoribus publicis: tamen in illo libro contra Creſcon. cap. 27. & 28. aperte eſt ſermo de omnibus peccatoribus etiam occultis. Præterea in eodem errore fuiſſe Luciferianos, colligitur ex Hieron. in dial. contra illos, non longe à principio: ſic enim aiebant: Qui ipſe peccator eſt quo modo poteſt peccata dimittere: quomodo ſanctum ſacrilegus facit? Præterea eundem errorem ſecuti sũt hæretici, dicti Apoſtolici, qui licet antiquiores ſint, tamen tempore Diui Bernhardi iterum pullulaſſe dicuntur, illumque prędicto ſermone aduerſus eos ſpecialiter ſcripſiſſe. Refert etiam Antonin. 4. part. Theologali tit. 11. cap. 7. §. 2. Pauperes de Lugduno eundẽ ſecutos eſſe errorem, & de Albanenſib. refert idẽ Prateol. verbo, Albanenſes: & de aliquibus hæreticis huius temporis, idem referunt Hoſius in confeſſ. ca. 29. & Lyndan. 2. ſui Dubitantij.

Secundus.

Tertius error eſt, fideles, etiam ſi iuſti non ſint poſſe ſacramenta conficere, non tamen hæreticos, aut ſchiſmaticos. Hæc ſententia ſolet tribui Cypriano, non tamen fuit ipſe primus eius author, ſed Agrippinus prædeceſſor eius in Epiſcopatu Carthaginenſi, vt refert Vincent. Lyrinenſ. in libro contra proph. voc. nouit: & conſtat ex Auguſtino libr. 2. de Bap. cap. 7. & lib. de vnico Bapti. capit. 13. qui referunt. Agrippinum cœpiſſe immutare antiquum morem, rebaptizando eos, qui ab hæreticis fuiſſent baptizati. Cyprianus vero illam ſententiam acriter defendit, eamqne ita aliis Aphricæ Epiſcopis perſuaſit, vt coacto Concilio illam definierit, ſeruata tamen pace cum Eccleſia Romana, vt infra dicemus, & fortaſſe ob hanc cauſam Euſeb. libr. 7. hiſto. cap. 3. prætermiſſo Agrippino, Cyprianum facit primum huius ſententiæ authorem, quem ſecutus eſt Niceph. libr. 6. hiſt. cap. 7. Hæc vero controuerſia inter hos Patres eo tempore ſine pertinacia, aut nota hæreſis, ventilabatur: Poſtea vero Donatiſtæ contra Romanæ Eccleſiæ authoritatem, eam pertinaciter, tamquam hæretici docuerunt, adeoq; hunc errorem auxerunt, vt veram Eccleſiam, in ſolis ipſis permanſiſſe dicerent, ideoque omnes ſuam ſectam tranſeuntes, vbicumque baptizati eſſent, rebaptizarent, vt Auguſt. frequentiſsime contra eos diſputans, author eſt.

Tertius.

Quartus error eſſe poteſt, habitualem fidem, vel ſanctitatem miniſtri, non requiri ad veritatem ſacramenti, neceſſarium tamen eſſe, vt ſaltem ipſum opus adminiſtrandi ſacramentum recte & ſine peccato exerceat, quia ſacramentum principaliter eſſe debet opus Dei: peccatum vero ita cum Deo pugnat, vt non poſsit Deus eſſe author illius: ergo, ſi ipſummet opus, quo fit ſacramentum, peccatum ſit, non poteſt eſſe aptum ad conſtituendum ſacramentum. Huius ſententiæ non inuenio ſpecialem aliquem authorem.

Quartus.

Quinta ſententia eſſe poteſt, hæreticos aut malos miniſtros, poſſe quidem dare ſacramentum, non tamen effectum ſacramenti, quia ſi ſanctus non eſt, non poteſt alium ſanctificare: & hoc maxime videntur ſignificaſſe Luciferiani in verbis ex Hieronymo nuper citatis. Fundamenta omnium horum errorum affere-

afferemus commodius in fine ſectionis, eiſque ſatiſfaciemus.

Dicendum ergo inprimis eſt, valorem ac veritatem ſacramenti non pendere ex fide vel ſanctitate miniſtri, atque adeo ſacramentum datum à miniſtro, quantumuis iniquo, ſchiſmatico, hæretico & ab Eccleſia præciſo, validum eſſe, dũmodo reliqua omnia neceſſaria concurrant. Hæc aſſertio iam eſt de fide, quamquam ex ſola ſcriptura probari non poſſit, vt Aug. notauit libr. de vnico Baptiſmo cap. 11. Poſſunt tamen ex ſcriptura ſacra nonnulla teſtimonia adduci, ad hanc veritatem confirmandam, quale eſt illud, Matt. 23. Super cathedram Moyſi, ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcumq; dixerint vobis ſeruate, & facite: ſecundum autem opera eorum, nolite facere. Quod teſtimonium affert D. Tho. loco ſupra citato, atq; ex eo colligit, manere in miniſtris Chriſti poteſtatem Ordinis, etiamſi praui ſint, cum illis obediendum ſit propter poteſtatem, quam habent. Ex prædictis autẽ verbis ſolum videtur immediate inferri manere in eis poteſtatem iuriſdictionis, nam obedientia magis debetur propter hanc poteſtatem, quam propter poteſtatem Ordinis. Nihilominus tamen argumentum poteſt eſſe efficax, vel à paritate rationis: nam ſi poteſtas iuriſdictionis manet in miniſtro iniquo cur non ẽt poteſtas Ordinis: cum vtraq; non ad ipſius commodum, ſed ad aliorum bonum à Deo data ſit, & in vtriusq; vſu Chriſtum repræſentet, eiusq; vicẽ gerat? Vel certe dici poteſt aliquando eſſe obediendum miniſtro Chriſti, non ſolum propter poteſtatem iuriſdictionis, ſed ẽt propter poteſtatem Ordinis, vt maxime patet in interiori foro ſacramẽti Pœnitẽtię. Aliud teſtimonium aſſumi poteſt ex 1. ad Cor. 4. vbi Paulus prius inquit; Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei, poſtea vero ſubdit: Hic iam quæritur, inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Sentit ergo, miniſtrum Chriſti, ẽt ſi praue aut infideliter ſuo munere fungatur, nihilominus diſpenſatorem eſſe myſteriorum ſeu ſacramentorum Dei. Tertio ponderat Hiero. in citato dialogo contra Lucife. circa finem in Apoc. hæreticos, q ſecuti fuerant doctrinam Nicolaitarum, inuitari ad Pœnitentiam, non tamen moneri, vt quos baptizauerant, vel ordinauerant, iterum baptizent, vel ordinent, quia nimirum, licet gratiam & finem amiſiſſent, non tamen ſacramentorum veritatem. Quarto ẽt conſiderari poteſt, quod Paulus Act. 19. iterum baptizari fecit eos, quos ſolo Baptiſmo Iohannis inuenit baptizatos: numquam tamen legimus Apoſtolos iuſsiſſe iterum baptizare, aliquos Baptiſmo Chriſti baptizatos, ẽt ſi credibile ſit, multos fuiſſe baptizatos ab hæreticis, qui ab illis temporib. pullulare cæperũt. Veriſimile ẽt eſt, iniquiſsimum Iudam aliquos cum cæteris Apoſtolis baptizaſſe: non eſt a. veriſimile Baptiſmum ab eo datum, exiſtimatum fuiſſe minus validum aut fuiſſe iteratum. Quinto deniq; adiungere poſſumus. Verba Xp̄i, quib. ſuis miniſtris hanc dedit poteſtatem, fuiſſe abſoluta ac generalia. Hoc facite, ſeu, Quorũ remiſeritis peccata, &c. ergo nõ eſt quod nos ea limitemus ad miniſtros ſanctos vel fideles.

Valor vel veritas ſacramenti non pendet ex fide, vel ſanctitate miniſtri.

Secundo præcipue probatur hæc veritas ex antiqtate ac perpetua traditione, ac tandem Eccleſiæ definitione. De antiquitate n. ſic ſcribit Vinc. Lyrinen. de Agrippino loquens. Primus omnium mortalium cõtra diuinum Canonem, contra vniuerſalis Eccleſiæ regulam; contra ſenſum omnium conſacerdotum, contra morem, & iuſtitiam maiorum rebaptizandũ eſſe cenſebat: Vnde inferius ſubdit: Quis ergo tunc vniuerſi negotij exitus, quis vtique niſi vſitatus & ſolitus? retenta eſt ſcilicet antiquitas; exploſa nouitas. Sed forte tunc ipſi notitiæ adinuentioni patrocinia defuerunt: imo vero tanta vis ingenij adfuit, tanta eloquentiæ flumina tantus aſſertorum numerus, tanta veriſimilitudo, tanta diuinæ legis oracula: ſed plane nouo, ac malo more intellecta, vt mihi omnis illa conſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videatur, niſi ſolam tanti moliminis cauſam, ipſa illa ſuſcepta, ipſa defenſa, ipſa laudata nouitatis profeſsio deſtituiſſet: & hæc de antiquitate ſufficiant: nam ẽt Euſeb. loco ſupra citato c. 2. 3. & 4. refert ſententiam huic dogmati contrariam, tempore Cornelij & Stephani Romanorum Põtificum, & Dion. Alexandrini exortam eſſe, ac Dionyſium epiſtolam de hac re ad Stepha. ſcripſiſſe, in qua refert quam plures Epiſcopos repudiata nouitate, antiquam ſententiam retinuiſſe, eamq; variis Conciliis definiuiſſe. Specialiter aũt Aug. lib. 1. de Baptiſ. c. 7. refert poſt mortem Cypr. hanc veritatem definitam eſſe in plenario Concilio, non explicat aut, quodnam illud fuerit, nonnulli vero coniectantur fuiſſe Concilium quoddam Capuenſe, ſic enim de illo dicitur Concilium Carthaginenſe tertium, capite triceſimo octauo, & Concilium Aphricanum capite 5. Illud autem ſuggerimus mandatum nobis quod etiam in Capuenſi plenaria Synodo videtur ſtatutum, vt nõ liceat fieri baptizationes & re ordinationes. De qua Synodo Capuenſi nihil aliud ſcriptum reperio: conſtat autem non fuiſſe vniuerſalem totius Eccleſię, ſed fortaſſe nationalem totius Aphricæ, & ideo appellatam eſſe plenariam Synodum in illis Conciliis. Nam quod abſolute vniuerſalis nõ fuerit, patet, quia poſt Concilium Nicænum primum, nullum aliud vniuerſale congregatum eſt vſque ad Concilium Epheſinum, quod fuit tertium generale, Præter Conſtantinopolitanum primum, certum vero eſt, Concilium illud Capuenſe, & Carthaginenſe etiam tertium ante Concilium Epheſinum celebrata fuiſſe. Vnde non videtur Auguſtin. de hoc Concilio locutus, ſed de aliquo alio vniuerſali totius Eccleſiæ, quia libro 1. de Bapt. capit. 18. vocat illud vniuerſale totius orbis, lib. autem 2. capit. 9. dicit fuiſſe congregatum, antequam ipſe naſceretur. Vnde probabile eſt, illud fuiſſe Concilium Nicenum primum, quia ante Auguſtinum natum nullum aliud Oecumenicum Concilium celebratum fuit, nam Sardicenſe, quod paulo poſt Nicenum fuit celebratum; & quaſi pro eodem cum illo computatur, videtur fuiſſe Auguſtino ignotum, vt colligitur ex Con. 6. Carthag. can. 6. & 7. Quod autem Concil. Nic. hoc tradiderit colligi poteſt ex Hieron. dia. con. Lucifer circa finem, vbi dicit, Concilium Nicenum recepiſſe omnes ab hæreſi reſipiſcentes in ſuo gradu, id eſt, baptizatos, vt vere baptizatos, & ordinatos ſimiliter in ordine ſuſcepto, exceptis ſolis Paulinianiſtis, quæ exceptio habetur nunc in Can. 19. Conci. Nicen. & Cano. 8. de Nouatianis ſpecialiter præcipitur, vt in ſuo gradu recipiantur. Illa vero definitio vniuerſalis quam refert Hieron. non extat: ſed fortaſſe illam intulit ex particulari illa definitione, quoniam eadem ratio & doctrina eſt de omnibus, & ex altera exceptione Paulinianiſtarum, qui propterea excepti ſunt, quia non ſeruabant verum ritum Baptiſmi, vt expoſuit Innocent. I. epiſtol. 22. capit. 5. Ibi tamen ſignificat, nec fuiſſe in illo Concilio additam, de hac re vniuerſalem regulam, nec licere eam, quæ de Nouatianis ſpecialiter tradita eſt, ad omnes alios hæreticos extendere, ſed non intelligit hoc Innocentius, quoad valorem ſacramenti: nam in hoc potius aperte docet omnes, qui vero ritu baptizati fuerint, ſicut à Nouatianis, non eſſe iterum baptizandos, quia verum recipiunt Baptiſma: Intelligit illam regulam non eſſe extendendam, quoad hoc, vt omnes recipiantur in eodem gradu & honore, quod ſpectat ad quandam remiſsionem cuiuſdam Eccleſiaſticæ pœnæ, in qua non licet ſumere argumentum à ſimili, vt gratia quibuſdam conceſſa, omnib. facta cenſeatur. Secus vero eſt de valore ſacramenti, quia in hoc neceſſe eſt, doctrinam eſſe vniuerſalem. Quocirca non eſt improbabile, fuiſſe in Concilio Niceno additum alium Canonem, qui generalem illam doctrinam cõtineret, nam quod fuerint plures Canones illius Cõcilij, quam nunc extant, & hæreticorum induſtria fuiſſe

fuiſſe corruptos, conſtat ex Athanaſio in epiſtola ad Marcellum Papam. Accedit, quod Syricius Papa epiſtola prima, capite 1. ſic inquit aduerſus quoſdam, qui denuo baptizare volebant, eos, qui ab hæreſi Arriana ad Eccleſiam redibant. Quod non licet, cum hoc fieri, & Apoſtolus vetet, & Canones contradicant, & poſt caſſatum Ariminenſe Concilium miſſa ad Prouincias, à venerandæ memoriæ prędeceſſore meo Liberio, generalia decreta prohibeant. Quos nos cum Nouatianis alijsq; hæreticis, ſicut in Synodo conſtitutum per inuocationem ſolam ſeptiformis Spiritus epiſcopalis manus impoſitione Catholicorum conuentui ſociamus. Verbis generalia decreta appellat alicuius Concilij generalis decreta, quod per antonomaſiam Synodum abſolute vocat, conſtat autē nullum Synodum generalem fuiſſe ante Nicenam. Eandem doctrinam tradit Conc. Carthag. primum, cap. 1. vbi hoc ſenſu dicit rebaptizationes eſſe prohibitas, contra Donatiſtas, idem clarius definitur in Concilio Aurelian. 1. capite 8. & Concil. Conſtan. ſeſsio. 8. damnantur artic. 4. Iohann. VVicleph. & art. 18. Ioan. Hus, in quibus prædictus error continebatur. Ac denique Concil. Trident. ſeſsio. 7. can. 12. de ſacrament. in genere, definit, miniſtros ſacramentorum, etiamſi in peccato mortali ſint, ſi cætera neceſſaria ſeruent, vera conficere ſacramenta. Et Canone 4. de Baptiſmo definit Baptiſmum poſſe dari ab hæreticis. Idem docuit Stephanus Pap. 1. tempore Cypriani, vt conſtat ex hiſtorijs ſupra citatis, & ex epiſtolis Cypriani inferius citandis, & Leo Papa epiſt. 77. alias 79. cap. 7. Anaſta. Papa ep. ad Anaſta. Imperato. cap. 7. & 8. qui in particulari loquitur de Baptiſmo & Ordine alij vero frequentius loqunntur de ſolo Baptiſmo. Vnde non inuenio expreſſam definitionem vniuerſalem de omnibus ſacramentis, quod miniſtrata ab hæreticis rata ſint, eſt tamen res certa, vt ex dictis ſatis patet, & in ſingulis ſacramentis latius tractabitur.

Tertio, probanda eſt hæc veritas ratione, quia vero res hæc non eſt ex his, quę conſiſtunt in phyſica rerum natura, ſed ex inſtitutione pendet, ideo ad illam neceſſario recurrendum eſt, eiuſque prudens ratio inueſtiganda. Non eſt enim dubium, quin potuerit Chriſtus Dominus ita inſtituere ſacramenta, vt ad eorum valorem & veritatem, tanquam neceſſariam conditionem poſtularet miniſtri ſanctitatem aut fidem: Nulla enim in hoc eſt repugnantia, fuit autem maxime expediens, non inſtituere, ſed abſolutam poteſtatem dare ſuis miniſtris ad conficienda ſacramenta, promittendo illis ſuum neceſſarium concurſum independenter ab eorum malitia, vel bonitate. Primo, quia alias Eccleſiaſticus ordo & regimen valde eſſet perturbatum ac incertum, non ſpeculatiua aliqua vel inuſitata incertitudine, ſed valde communi, morali ac humana: quoniam fides vel ſanctitas miniſtri frequentiſsime deeſt ac moraliter deeſſe poteſt. Qua ratione ſæpe vtitur Auguſt. in 1. lib. contra Lit. Petil. cap. 3. & lib. 2. c. 5. ac ſæpe alias. Dices rationem hanc eſſe probabilem de peccatoribus occultis: non vero de publicis, & præſertim ſi ſint hæretici & Schiſmatici, & ab Eccleſia præciſi, nam cum horum malitia non ſit, & facile vitari poſſunt, & ſatis poteſt Eccleſiæ conſtare ſacramenta ab eis data, irrita eſſe. Reſpondet Auguſtinus, ſi hæc poteſtas miniſtrandi ſacramenta non pendet ex gratia vel fide in re ipſa in peccatoribus occultis, neque etiam debuiſſe pendere ex fama vel notitia talis defectus in miniſtro exiſtentis, tum quia hæc notitia eſt valde accidentalis & extrinſeca: tum etiam, quia quod delictum ſit occultum, ſæpe aggrauat malitiam propter ſimulationem & hypocriſin: tum præterea de hoc ipſo maxima eſſet dubitatio & perplexitas, qualis ſcilicet vel quanta eſſe debeat hæc notitia ſeu publicatio delicti. Item, quia interdum accidit peccatum miniſtri, etiam ſi alias publicum ſit, latere eum, qui bona fide ad ſuſcipiendum ſacramentum accedit, aut è contrario peccatum alijs occultum, eſſe cognitum ei, qui ſuſcepturus eſt ſacramentum, fortaſſe bene vtendo malitia alterius. Ac tandem interdum expedit propter neceſsitatem ſacramentum accipere, etiam à publico peccatore: nonnunquam etiam qui coram Deo innocens, & bonus eſt, prauus exiſtimatur à multis: non ergo debuit veritas ſacramentorum ex hominum opinione vel exiſtimatione pendere. Secunda ratio principalis eſt, quia ſi peccator vel hæreticus priuaretur hac poteſtate, vel hoc eſſet, quia eſt illa indignus, vel quia non decet Deum vti homine iniquo, vt inſtrumento ad ſupernaturalem effectum, præſertim ad gratiam conferendam, vel quia Eccleſiæ, ſeu hominibus, qui recepturi ſunt ſacramenta, non expedit, huiuſmodi homines eſſe ſacramentorum miniſtros. Sed nihil horum dici poteſt, aut eſt veriſimile. Primum probatur, quia peccator eſt indignus fide, & hæreticus eſt indignus baptiſmali charactere, & vita ac bonis omnibus, quibus iuſte priuari poſſunt, & non priuantur: ergo ex hoc capite nihil colligi poteſt præſertim in eo genere bonorum, quæ ipſis non propter ipſos, ſed propter aliorum vtilitatem, dantur, inter quæ hæc poteſtas conficiendi ſacramenta annumeranda eſt. Quod à ſimili confirmatur, quia gratiæ gratis datæ ſæpe dantur peccatoribus, quamuis illis indigni ſint, quia ad aliorum vtilitatē ordinantur. Vnde de Caipha dicitur Iohan. 11. prophetaſſe, Quia erat Pontifex anni illius. & Matth. 7. dicit, Domine nōne in nomine tuo prophetauimus? Et ſimile argumentum ſupra ſumpſimus ex poteſtate iuriſdictionis, quia non priuantur peccatores, etiam ſi indigni ſint, & idem dici poteſt de dominio temporali. Secundum membrum probari poteſt, primo ab exemplo ex Aug. lib. 4. de Bap. c. 11. ex poteſtate euangelizandi, & effectus eius: ſæpe enim Deus per verbū hominis peccatoris alios conuertit, & iuſtificat, quod eſt contra diuinam bonitatem, ſed maxime illam decet, eiuſq; ſapientiam & potētiam commendat, dum quorundam malitia in aliorum bonum vtitur: maxime quia non illis vtitur, vt mali ſint, ſed vt homines & creaturæ ſuæ ſunt, ſub qua ratione boni ſunt. Adde, quia Deus vtendo malo miniſtro, oſtendit ſanctitatem & efficaciam ſacramenti, non eſſe ab ipſo miniſtro ſed à Chriſto: ipſum vero miniſtrum ſolum eſſe veluti canalem, per quem gratia ad alios confluit, aut tanquam operarium, qui iacit ſemina, plantat, aut rigat, Deo incrementū dante. Tertium membrum ſatis probatum eſt ex prima ratione, nam potius Eccleſiæ maxime expediens fuit, vt ſacramenta ab his miniſtris collata valida ſint, quanquam ipſi peccent illa miniſtrando. Hæc ſumpta ſunt ex Auguſt. lib. 2. cont. Lit. Pet. c. 5. & lib. 3. cent. Creſc. c. 8. & lib. 3. de Bapt. cap. 11. & lib. 4. cap. 20. & tract. 5. in Iohan.

Tertio, tandem poſſumus à poſteriori argumentari, fuiſſe conueniēs characterē eſſe indelebilem, nam ſi Catholicus baptizatus in hæreſin labatur & poſtea reſipiſcat, non baptizatur iterum ex omnium ſententia etiam hæreticorum: ſignum ergo eſt, characterem Baptiſmi indelebilem manere, & non amitti propter peccatum vel hæreſin, ergo eodem modo ſacerdos rite ordinatus, ſi hæreticus fiat, characterem ſacerdotalem retinet indelebilem: ergo retinet poteſtatem conficiendi ſacramenta: ergo ſi velit illa conferre, & materiam & formam neceſſariam adhibeat, verum ſacramentum perficiet. Hæc ex Aug. 2. contra Parmen. c. 13. & Hier. dial. contra Lucifer.

Ex quibus rationibus ſequitur primo, aſſertionem poſitā æque procedere in omnibus ſacramentis, quia rationes factæ eandem vim in omnibus habent, atq; ita eadem fere eſt de omnibus traditio, quamuis in Baptiſmo magis ſit expreſſa, præſertim quoad hæreticos, vt dixi. Atq; eodem modo rationes factæ eandē fere vim habent in quocunque genere peccati, ſiue illud contra charitatem ſit ſiue contra fidem: & ſiue peccatum habituale ſit, ſiue actuale, ac redundans in

ipſammet actionem, quia miniſtratur ſacramentum: nam licet procedat ex intentione prima, aut ex defectu alterius circumſtantiæ actio iniqua ſit, nihilominus ſacramentum validum erit: quia ipſa bonitas vel malitia, quæ ex voluntate vel circumſtantia perſonæ miniſtri adiungitur tali actioni, eſt per accidẽs & extrinſeca ad rationem ſacramenti. Neq; inde ſit, aut ſacramentum amittere ſanctitatem ſuam, aut Deum ſpeciali & ſupernaturali auxilio concurrere ad peccandum, quia ſacramentum nõ eſt ipſum peccatum, ſed eſt actio illa, vt paſsio, cui ex malitia miniſtri coniungitur aliquis defectus ſeu culpa, ad quam Deus nullum ſpeciale auxilium præbet, ſed ad actionem ſeu effectum ſacramenti. Hic vero occurrebat difficultas, quia interdum in decretis indicatur, Ordinationes ab hæreticis factas non eſſe veras, ſed de hac re ſuo loco dicendum eſt: non enim eſt ſenſus, Ordinationes factas ab hæreticis, ſi ſubſtantialia omnia ſeruentur, non eſſe ratas, ſed eſſe prohibitas, & ſic ordinatos eſſe ab vſu Ordinum reijciendos. Legatur de hac re Petrus Damianus epi.15.cap.31.

Secundo ſequitur, aſſertionem poſitam non ſolum de ſacramentis, ſed etiam de effectibus ſacramentorum veram eſſe. Itaque miniſter, quantumuis iniquus vel hæreticus, ſicut confert verum ſacramentum, ita etiam dabit ſacramenti effectum, ſi ſuſcipiens non ponat obicem. Quod omnes Scholaſtici docent, hanc quæſtionem tractantes, & præſertim bene explicuit Alenſ. 4. part. quæſt. 16. m. 3. artic. 1. tradit etiam expreſſe Auguſt. lib. 2. cont. Lit. Petil. ca. 6. & 47. tract. 5. in Iohan. Et quamuis hoc de effectu non ſit, ſub his terminis tam expreſſe definitum, tamen omnino certum eſt, & neceſſario ſequitur ex principijs fidei. Et primo quidem de effectu characteris res eſt clara: nam ideo Baptiſmus datus ab hæretico iterari non poteſt, quia characterem indelebilem imprimit. Atq; idem eſt de ſacramento Ordinis vel Confirmationis. Rurſus de effectu gratiæ regula fidei eſt, ſacramenta dare gratiam nõ ponentibus obicem, ex Concil. Trident. ſeſsio. 7. Cano. 6. & 7. ſed ſacramenta data ab iniquis miniſtris ſunt vera ſacramenta: ergo dant effectum, ſi ſuſcipiens non ponat obicem: cuius exemplum euidens eſt in paruulo baptizato ab hęretico, nam ſi ſtatim moriatur, ſine dubio ſaluabitur, alioqui vel rebaptizandus eſſet à Catholico, priuſquã moreretur, ne periret, vel maneret omni remedio deſtitutus, vtrumque autem abſurdiſsimum & hæreticum eſt: ergo non ſolum recipit ſacramentum, ſed effectum ſacramenti, & ſanctificationem, quia nimirum non poſuit obicem: ergo idem eſt de quocũq; alio non ponente obicem, etiam ſi miniſter ſacramẽti iniquiſsimus ſit. Deniq; propter hanc cauſam diximus in ſuperioribus, per ſe loquendo non augeri, aut minui effectum ſacramenti propter bonitatem vel malitiam miniſtri, & ibi oſtendimus hanc ſententiam antiquorum Patrum.

Tertio colligi ex dictis poteſt, veritatem hanc non ſolũ in ſacramentis legis nouæ, ſed etiã in ſacramentis legis naturę & veteris habere poſſe locum, quamquã enim non ſit tanta certitudo: quia nonnulli dubitarunt, præſertim de ſacramento legis naturæ, & nihil in hoc eſt hactenus definitum, tamen ſine dubio hoc eſt probabilius: quia rationes adductę eandẽ vim habent in omnibus ſacramentis, & in omni tempore ac lege: præterquam quod hæc eſt expreſſa ſententia Aug. ep. 203. & lib. 2. cont. Lit. Petil. c. 72. & lib. 1. cont. Creſc. cap. 31. Sine cauſa igitur quidam moderni contrariũ affirmant de ſacramento Circumciſionis, nimirum non fuiſſe validũ ab infideli collatum, eamq; opinionem attribuunt antiquis Theologis in 4. diſt. 1. & Alenſ. 4. p. q. 1. mem. 7. ad 2. & q. 6. mem. 3. artic. 3. Cui opinioni fauet Cano relectio. de ſacramentis in genere, part. 5. vbi inter alias hanc differentiam conſtituit inter noua & vetera ſacramenta, quod illa ſanctificant ab infideli miniſtrata, hæc vero minime. Sed imprimis Cano non explicat, an tale ſacramentum eſſet validum, ſed ſolum loquitur de effectu: poterat autem ſacramentum eſſe validum, quamuis nõ ſanctificaret, vt patet in adulto ponente obicem: quod ergo abſque fide miniſtri non eſſet verum ſacramentum, prorſus ſine fundamento dicitur, & contra debitam ſacramentorum inſtitutionem, vt ex omnibus adductis à paritate rationis facile oſtendi poteſt. Si autem ſacramẽtum erat validum, ſine cauſa negatur, non fuiſſe in illo datam ſanctitatem non ponenti obicem: quia ille effectus non nitebatur in merito aut fide miniſtri, ſed in Dei promiſsione & meritis Chriſti præuiſis. Nec refert, quod dici ſolet, in circumciſione, vel ſacramento legis naturæ, non fuiſſe datam gratiam, niſi vt erant ſigna proteſtantia fidem Chriſti venturi: Nam hoc intelligendum eſt, non de fide miniſtri, ſed de fide Eccleſiæ, vt ſupra explicatum eſt. Quod vero Cano ait, tunc fuiſſe datam gratiam ex miſericordia, & non ex iuſtitia, nunc vero dari ex iuſtitia & merito Chriſti, non eſt ſimpliciter verum, nam reſpectu noſtri, etiam nunc datur ex miſericordia: reſpectu vero Chriſti, etiam tunc dabatur ex iuſtitia. Neque antiqui authores aliquid diuerſum docent ab his, quæ diximus, ſi attente legantur.

Supereſt, vt fundamentis contrarij erroris ſatisfa- 1. Obiectio.
ciamus. Et primo quidem Epiſcopi Aphricani multa ex ſcripturis obijciebãt, vt illud Eccleſiaſt. 34. Ab immundo quis mundabitur? & infra eod. c. Qui baptizatur à mortuo, quid proficit lauatio eius? & illud Pſ. 140. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum, & ſimilia, quæ latiſsime proſequitur Auguſt. libris citatis contra Dona. ſcribens. Reſpondetur tamen ad primum teſtimonium, miniſtrũ ſacramenti non mundare virtute ſua, ſed virtute Chriſti, qui per illum operatur, non vt immundus, ſeu peccator eſt, ſed vt homo eſt, quo vtitur, vt inſtrumento ſuo, & ideo poteſt miniſter ſanctitatem, quam ipſe non habet, alteri dare, quia non vt principalis, ſed vt inſtrumentalis cauſa operatur. Ad ſecundum Aug. 2. contra Creſc. c. 24. in verbis illis: Qui baptizatur a mortuo: per mortuum, idolum intelligit, & interpretatur illa verba ſcripta eſſe aduerſus cæremonias gentium, qui inutiles erant & ſine fructu, idem vero Auguſt. lib. 6. de Bap. c. 34. eundem locum attingens, & prædictam expoſitionem tacite referens, inquit: Quid ſit à mortuo baptizari, ſine præiudicio diligentioris eiuſdem ſcripturæ conſiderationis, alibi iam diximus. Diligẽtius ergo textum illum conſiderando, videtur literalis ſenſus eſſe, particulam illam, à mortuo, non ſignificare habitudinem & cauſam efficientem, ſeu ad miniſtrum, ſed ad terminum à quo: ita vt ſenſus ſit, qui baptizatur, vt mundetur ab immunditia, ꝙ contraxit ex contactu mortui, & iterum tangit mortuum, nihil ei prodeſt ablutio. Vnde ſermo ibi potius eſt de cęremonijs, quibus Iudęi in lege veteri vtebantur, ad immunditias legales detergendas, vt conſtat Nu. 19. ſub hoc autẽ exemplo, dirigitur proloquium illud in eos, qui nũc in peccatis dolent, & ea cõfitentur, paulo autem poſt ad ea redeunt, vt notauit Greg. exponens illa verba Pſ. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, & lib. 9. epi. 39. & in eodem ſenſu citat hoc teſtimoniũ Cęſarius ho. 9. & ex ipſo contextu eſt manifeſtus: nam inprimis verba ipſa non integre citantur ab Aphr. Epiſc. ſic enim habent. Qui baptizatur à mortuo, & iterũ tangit mortuũ, quid proficit lauatio illius? omittebant enim illa intermedia verba, & iterũ tangit mortuum, quæ aperte explicant ſenſum prædictum. Deinde ſtatim exemplum prædictũ accommodat Sapiens, dicens: Sic homo, qui ieiunat in peccatis ſuis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliãdo ſe? Ad tertium de oleo peccatoris reſpondetur, ſermonem ibi eſſe de oleo ablutionis, & applicari etiam poteſt ad oleum turpis voluptatis, de quo legi poteſt Aug. epi. 120. de gratia noui teſtamenti, cap. 31.

Secundò obijci poteſt Can. 45. Apoſtolorum, qui 2. Obiectio.
ſic ait:

ſic ait: Epiſcopum, aut presbyterum hæreticorũ ſuſcipientẽ Baptiſma, damnari præcipimus, quæ enim conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Reſponderi poteſt primo, non dici Baptiſmũ hæreticorum Baptiſmum Chriſti ab hæreticis miniſtratum, ſed alium ab hæreticis inuẽtum, in quo illi ſuos errores miſcent, mutando formam vel materiã, & adiungendo ritum aliquem veritati ſacramenti contrariũ. Secundo, ſi hunc canonem intelligamus de Baptiſmo Chriſti dato ab hæretico, pœna illa non fertur in eos, qui tale Baptiſma, poſtquam datum eſt, tamquam verum ſacramentum recipiunt, ſed in eos Epiſcopos vel presbyteros, qui hæreticos admittunt ad ſacramenta miniſtranda. Hoc enim ſemper prohibitum fuit, non quia talia ſacramenta inualida ſint ſed quia ſacra miniſteria non ſunt indignis committenda.

3. Obiectio. Cypr. Tertio, obiectio confici poteſt ex variis Patrum ſententijs, quæ partim ſunt de ſacramento ipſo, partim de effectu. Primo ergo Cyprianus acerrimus fuit defenſor contrariæ ſententiæ, in quo illud eſt difficile, quod non ſolum eam ſimpliciter docuiſſe ſed etiam contra definitionẽ Stephani Pap. pertinaciter aſſeruiſſe videtur, nam Epiſt. 74. ad Pompe. ſic inquit, Quæ mihi ad litteras meas Stephanus frater noſter reſcripſerit, miſi tibi reſcripti eius exẽplũ, quo lecto, magis ac magis errorem eius denotaui, qui hæreticorum cauſam cõtra Chriſtianos, & cõtra Eccleſiam Dei aſſerere conatur. Multaq; ſimilia aduerſus Pontificis ſententiam in ſequẽtib. ſcribit. Ita tamen Stephani epiſt. quam ibi cõmemorat, non extat: videtur autẽ Steph. ſcripſiſſe definiendo Põtificia authoritate. Scribit enim Aug. li. 5. de Bapt. c. 23. Steph. in ea epi. non ſolũ Cypr. non conſenſiſſe: verũ etiam contra ſcripſiſſe, atq; præciſe. Vnde c. 25. de Cypr. ſic ſcribit: Illa, quæ in Stephanũ irritatus effudit, retractare nolo, quia non opus eſt, eadem quippe eſſe dicũtur, quæ iam ſatis diſcuſſa ſunt, & ea præterire melius eſt, quæ periculum pernicioſæ diſſenſionis habuerunt, & ſubdit: Steph. autẽ & abſtinendos putauerat, qui de ſuſcipiendis hæreticis priſcã conſuetudinem conuellere conarentur. Significat ergo Stepha. excõmunicaſſe eos, qui cõtrariam ſententiã tuerentur. Atq; idẽ indicat Euſ. lib. 7. Hiſt. cap. 4. qui addit Dionyſ. Alexan. hoc ægre tuliſſe, & ad Sixtum Pap. ſcripſiſſe, conſiderãdã eſſe rei magnitudinẽ. Quia nõ quicunq; (inquit) ſed permagni, & nobiles inter Epiſcopos viri ſunt, quibus hoc viſum eſt.

Secũdo fauere videtur cõtrariæ ſentẽtiæ Atha. ſ. 3. con. Arria. cir. med. vbi Baptiſmũ ab Arriã. datũ. vanũ, & inutilem, & ſpeciem tantũ Baptiſmi, atq; inane ſimulachrũ vocat: & poſtea ſubiũgit. Sicut creatura diuerſum quid eſt à filio, ita diuerſum quiddam eſt, q; ab illis dari exiſtimatur, tãetſi nomen Patris & Filij, quia illa in ſcripturis vident, ſimulẽt ſe nominare. Nõ enim, qui ſimpliciter ait, Dñe, is eſt, qui legitimũ tribuit Baptiſma, ſed qui nomen exprimit, & fidẽ rectã habet, ideoq; Saluator, non quouis modo baptizãdũ præcepit, ſed prius dixit, docete, deinde, baptizate, vt ex Doctrina recta fides crearetur.

Tertio. Gre. Na. Orat. 40. licet doceat, peccatorem poſſe eſſe Baptiſmi miniſtrum, hanc vero doctrinam his verbis limitat. Dũmodo non aperte condemnat⁹ ſit & ab Eccleſia alienus. & infra: Quiuis tibi initiator eſt, qui modo eadem fide informat⁹ ſit. Vnde fit cõiectura noſtram ſententiam non fuiſſe in Con. Nic. definitam: præſens enim fuit Atha. & Greg. Naz. poſtea ſcripſit, & Baſil. etiam, qui tamen in epi. 1. ad Amph. can. 1. licet in ſententiã Catholicã inclinet, non tamẽ vt certam, ſed vt dubiam eam amplectitur, dicens: Quoniam nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt, propter multorum œconomiam & diſpenſationem, eorum Baptiſma ſuſcipi, ſuſcipiatur.

Quarto, de effectu ſacramenti ſic loquitur Ambr. li. de his, qui initian. ca. 4. Non ſanat Baptiſmus perfidorũ, ſed polluit. ſic etiam Leo Pap. in citat. ep. negat baptizatos ab hæreticis ſuſcipere ſanctificationem, ſed ſolum ac nudum ſacramentum. Atq; eodem modo Aug. cont. Donat. ſcribens, ſæpe dicit eos erraſſe, non diſtinguentes inter ſacramentum, & effectum ſacramenti. Nam ex eo, quod hæretici non poſſunt dare ſanctificationem, inferebant, non poſſe dare ſacramentum, cum tamen prius verum ſit, poſterius autem falſum, vt ex Aug. colligi poteſt, lib. 3. de Bapt. c. 17. li. 5. c. 21. 22. & 24. & lib. 6. ca. 1.

Ad Cyprianum dixerunt quidam, (vt Aug. refert epiſt. 48.) Cyprianum reuera nunquam ſenſiſſe, nec docuiſſe, ſacramentum datum ab hæretico nullum eſſe, aut baptizatos ab hæreticis eſſe rebaptizandos ſed hoc illi fuiſſe ab hæreticis impoſitum eiusq; ſcriptis inſertum. Sed merito Aug. reſpõſum hoc incredibile iudicat, nam ex antiquiſsimis Patribus & hiſtoriis & ex ſcriptis Cypria. fere euidentiſsime conſtat, illum in ea ſententia fuiſſe. Neque eius ſanctitati vel authoritati derogat, quod in re nondum aperte definita, recta intẽtione, ac religionis zelo errare potuerit. Negari tamen non poteſt, quin in prædicta ep, aliquantulum exceſſerit, vt ſignificauit etiam Augu. d. lib. 5. de Bap. cap. 25. vbi ad eum excuſandum ſubiũgit: Quamuis cõmotius, ſed tamen fraterne indignetur, vicit tñ pax Chriſti in cordib⁹ eorũ, vt in tali diſceptatione, nullũ inter eos malũ Schiſmatis oriretur: & ſimilia habet l. 2. c. 6. Vnde intelligitur Step. Papa, neq; definiuiſſe, neq; contra ſententiam Cypri. aliquid abſolute præcepiſſe. Et propter hanc cauſã Vin. Lyr. ita de hac controuerſia loquitur. Onerum mira cõuerſio, authores eiuſdẽ opinionis Cathol. conſectatores vero hæretici iudicantur, abſoluũtur magiſtri, cõdemnantur diſcipuli, conſcriptores librorũ filij regni erũt, aſſeſſores vero gehẽna ſuſcipiet. Nã qs, illud Sanct. omnium & Epiſcop. & Martyrum lumẽ, Beatiſsimum Cypria. cum cæteris collegis ſuis, in ęternũ dubitet regnaturum cum Chriſto? Addit tandẽ Aug. l. de vni. Bap. c. 13. Si Cypr. in hac cauſa aliquid purgãdũ habuit, vltima paſsionis falce fuiſſe ſublatũ. & epiſt. 48. dicit, non incongruenter de tali viro credi, quod ante mortẽ ſe correxerit, & ſententiam mutauerit. Quam etiam mutaſſe Epiſcopos Aphricanos, qui prius in ſuo Concilio ſubſcripſerant, ſignificat Hier. in Dial. cont. Lucif. author etiam libri de Card. Chriſt. ope. qui Cypriano tribuitur, capite de Baptiſ. Chriſt. ſententiam Catholicam apertiſsime docet. Ad Cypr.

Ad Athanaſium reſpondetur, non negare ſacramentum ab Arrianis datum eſſe validum, nam potius dicit Arrianos verſatos eſſe in magno periculo admittendi Baptiſmi integritatem, & veritatem. Nõ ergo ſentit Baptiſmum Arrianorum hoc ipſo, quod ab hæreticis miniſtrabatur, fuiſſe nullum, alioquin non diceret eos verſatos eſſe in periculo admittendi Baptiſmum, ſed ſimpliciter amiſiſſe illum: ſed ſentit quoniam illi errabant in fide Trinitatis, facile potuiſſe cõmittere eſſentialem defectum, aut in forma, aut in debita intentione baptizandi. Ac præterea in citatis verbis non de valore ſacramẽti loquitur, ſed de effectu, qui eſt ſanctificatio, quam non conſequuntur qui ab Arrianis baptizantur, illis nimirum conſentiẽdo in fide, & errore: & hoc ſenſu dicit, tale Baptiſma eſſe vanum, & infructuoſum, vt magis in ſequentibus explicat. Neq; eſt alia mens Gre. Naz. non enim prohibet, ſumere Baptiſmum ab hæretico, quia non poſsit ab illo fieri verum ſacramentum, ſed quia non debet ab indigno miniſtro ſumi, & quia ſemper prohibitum fuit cum hæreticis communicare, præſertim in rebus ſacris: loquitur autem Nazian. per ſe, ac regulariter, non vero de caſu extremæ neceſsitatis. Quapropter ex horum Patrum teſtimoniis, nihil colligi poteſt de definitione concilij Niceni. Baſilius vero in eo loco ſine dubio non exiſtimauit, ſententiam Catholicam ſuo tempore fuiſſe certam aut ab Eccleſia definitam, quare fatendum eſt, aut definitionem Ad Athan.

Concilii Niceni non fuiſſe omnino expreſſam, aut Baſilium latuiſſe, nam Canones illius Concilij, etiam viuente Athanaſio, fuerunt ab hæreticis magna ex parte corrupti vel occultati.

Ad alios Patres. Ad alia teſtimonia quarto loco poſita dicendum eſt: ſenſum illorum Patrum eundem eſſe, quem in Athanaſio explicuimus, ſcilicet hæreticos non poſſe dare ſanctificationem per Baptiſmum his, qui eo animo & ſpiritu ab eis baptizantur, vt cum eis in errore vel ſchiſmate conueniant, quod eſt veriſsimum, & in vniuerſum affirmari poteſt de quolibet prauo miniſtro, ſi ille, qui ab eo ſacramentum ſuſcipit cum eo in malitia, vel ſacrilegio communicat, nam tunc ſuſcipiens ponit obicem effectui ſacramenti, quæ eſt propria & proxima ratio non recipiendi effectum non vero, quia miniſter careat poteſtate illum conferendi, & hoc inſinuauit Aug. lib. 2. contra Parm. c. 18: vbi concludit, neminem coniungi cum infideli, niſi qui talia facientibus fauet, & iniqua, vel agit, vel approbat, & libr. 1. de Baptiſ. c. 2. dicit eum qui in extrema neceſsitate ſacramentum ab hæretico accipit, Catholice, ſancte, atq; adeo fructuoſe accipere: quod etiam expreſſe docet lib. 6. de Bapt. c. 5. Et iuxta hæc explicanda eſt quædam alia locutio, qua ſæpe Augu. vtitur in lib. contra Donatiſt. dicit enim poteſtatem remittendi peccata datam Eccleſiæ, quatenus ex iuſtis & ſanctis conſtat, qui loquendi modus poteſt erroneum ſenſum inducere, ſi quis intelligat, ſolos miniſtros ſeu ſacerdotes iuſtos poſſe remittere peccata, quod abſolute loquendo, falſum eſt: nam ſiue ſacerdos ſit iniquus, ſiue iuſtus, fidelis, vel infidelis, poteſt remittere peccata, ſi ſuſcipiens non ponat obicem, & miniſter poteſtatem iuriſdictionis in eum habeat, ſi de ſacramento Pœnitentiæ ſit ſermo. Senſus ergo Auguſtini eſt, nemini remitti peccata, niſi quatenus charitate coniungitur Eccleſiæ, quæ ex iuſtis & ſanctis conſtat, propter quam data eſt poteſtas miniſtris ſacramentorum: & ideo dicitur illi ſpecialiter data, & miniſter dicitur operari ſpecialiter, vt huius Eccleſię miniſter, cui per charitatem coniungit eos, quos per ſacramenta ſanctificat, eiſque peccata remittit.

4 Obiectio. Quarta obiectio eſſe poteſt: quia hæreticus nō eſt membrum Eccleſiæ, caret enim fide quæ eſt primum vinculum membrorum Eccleſiæ: ergo non poteſt operari, vt miniſter Eccleſiæ: nam corpus non operatur, niſi per membra ſua, ergo non poteſt conferre ſacramenta, nam miniſtri ſacramentorum operantur vt miniſtri Chriſti, & Eccleſiæ. Rurſus, vbi non eſt vera Eccleſia non poſſunt eſſe vera ſacramenta: nam ſacramenta ſoli Eccleſiæ Chriſti data ſunt: ſed inter hæreticos non eſt vera Eccleſia: ergo nec vera ſacramenta: ergo illa, quæ ipſi conficere tentant, non ſunt vera ſacramenta. Reſpondetur ad priorem partem licet hæreticus non ſit membrū Eccleſiæ, quoad ſubſtantiam (vt ita dicam) ſeu formam conſtituentē tale membrum in eſſe membri Eccleſiæ, nihilominus, quoad miniſterium ſe gerere, vt Chriſti miniſtrum: nam Chriſtus, non ſolum per membra ſibi cōiuncta, ſed etiam per abſciſſa operatur, eiſq; vtitur in ſuæ Eccleſiæ vtilitatem, & hoc ſenſu ait Aug. lib. 1. de Bapt. c. 10. Chriſtum aſsiſtere hæretico homini conferendi ſacramentum iuxta ritum ab ipſo inſtitutum propter ipſius miniſterij & ſacramenti ſanctitatem. Ad alteram partem, negatur propoſitio aſſumpta, nā licet ſacramenta ſoli Eccleſiæ data ſint, poſſunt tamē ab his, qui ſunt extra Eccleſiam, impie atque iniuſte vſurpari, & ideo vera ſacramēta extra Eccleſiam inueniri poſſunt, quamuis vbicumque ſint, potius dicenda ſint ſacramenta Eccleſiæ: quam hæreticorum: ſicut Euangelium etiam dici poteſt proprium Eccleſiæ, quia illi datum eſt, & nihilominus inter hæreticos reperiri poteſt verum Euangelium, inique tamen vſurpatum ac male intellectum.

DISPVTATIO XIV.

De ſubiecto apto ad ſuſcipienda ſacramenta.

Diſputationem hanc prætermiſit D. Th. in hac materia de ſacramentis in genere, inferius vero de ſingulis ſacramentis diſputans, nunquam fere illam prætermittit, quia cum ſubiectum ſuſceptiuum ſacramenti ſit aliquo modo cauſa eius in genere cauſæ materialis, eius cognitio pertinet ad exactam ſcientiam ſacramenti, & cauſarum eius tradendam. Et propter eandem rationem viſum eſt, nonnulla de hac cauſa ſacramentorum præmittere, tum ad materiæ complementum, tum etiā vt faciliorem paremus viam ad ea, quæ de ſingulis ſacramentis dicenda ſunt. Tria vero ſunt, quæ de ſubiecto ſuſceptiuo ſacramenti conſiderari poſſunt, Primum, quid ex parte eius requiratur ad valorem ſacramenti. Secundum, quid neceſſarium ſit ad ſacramēti effectum obtinendum. Tertium, quo modo digne ſuſcipiatur. Ex his vero tribus ſecundum late ſuperius tractatum eſt diſput. 7. ſect. 4. De tertio vero inferius dicendum eſt in parte morali: ſolum ergo ſupereſt, vt de primo puncto dicamus.

SECTIO I.

Quinam ſint capaces ſacramentorum.

Ex hæreticis quidam dixerunt, ſolos prædeſtinatos eſſe capaces ſacramentorum, qui error tribui ſolet Ioanni VVicleph, & Ioan. Hus. de quorum errore ſatis dictū eſt in præced. diſp. de miniſtro, eſt enim, quoad hoc eadem ratio de miniſtro, & de ſuſcipiente. Alij vero dixerunt, ſolos iuſtos eſſe capaces ſacramentorum, cum quibus agemus ſect. ſeq. Omiſsis ergo hæreticis.

Dico primo, ſolos homines viatores eſſe capaces ſacramentorum. Eſt res certa & euidens ſuppoſitis principiis fidei, quia ſacramenta inſtituuntur ad ſanctificandos per gratiam eos, quibus conferēda ſunt, (agimus enim præcipue de ſacramentis legis nouæ) ergo tantum illi ſunt capaces horum ſacramentorū, qui ſunt capaces gratiæ: huiuſmodi autem ſunt ſolæ creaturæ rationales: cum autem ſacramenta ſint cæremoniæ ſenſibiles, neque ad angelos pertinent, neque illi eſſe poſſunt capaces eorum: & eadem fere ratione non pertinent ad beatos homines, etiam ſi admittamus, aliquos iam eſſe corpore glorioſos, quia vſus harum cæremoniarum & ſenſibilium ſignorum, valde alienus eſt ab eorum fœlici ſtatu. Eo vel maxime, quod ſacramenta ſunt inſtituta ad gratiam dandam vel augendam: cum tamen neque angeli, neque beati omnes in ſtatu ſint, in quo poſsint gratiam vel augmentum eius acquirere. Dices: ſacramētum poſſe ſeparari ab effectu ſuo, ergo ex incapacitate effectus non poteſt colligi incapacitas ſacramenti. Nonnulli enim exiſtimarunt, B. Virginem poſt conceptionem Filij ſui fuiſſe incapacem augmenti gratiæ, cum tamen non negarēt, nec negare poſſent, eſſe capacem ſacramenti. Reſpondetur, quamuis valor ſacramenti & effectus eius quoad actum, non ſint neceſſario coniuncta, tamen quoad capacitatem ex parte ſubiecti, ipſa ratio, & inſtitutio ſacramenti poſtulat, vt habeant neceſſariam connexionem. Quia ſacramenta ſunt inſtrumenta à Chriſto inſtituta, ad dandam gratiam: ergo ex inſtitutione ſua, tantum ſunt ordinata ad perſonas gratiæ capaces, & pro illo ſtatu in quo ſanctificari poſſunt & ita Chriſtus Dominus, vbicumque de ſacramentorū inſtitutione vel diſpenſatione ſermonem habet, ad huiuſmodi perſonas illum dirigit, vt cum dixit. Docete omnes gentes, baptizantes eos. Non enim docentur, ab hominibus, niſi

Homines viatores ſolum eſſe ſacramentorum capaces. *Obiectio.* *Solutio.*

bus,niſi homines viatores,& cum dixit. Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis. Non.n.remittuntur peccata niſi hominibus viatoribus. Illa vero ſententia de B. Virgine probabilis non eſt: iuxta illam tamen reſpondendū eſſet, B. Virginem propter aliquam diſpenſationem, vel legem Dei extrinſecam, non potuiſſe poſt Filij conceptionē in gratia creſcere, tamen per ſe & iuxta ſtatum ſuum, capacem fuiſſe gratiæ & augmenti eius: & hoc ſatis eſſe, vt fuerit capax ſacramentorum. Quod de Baptiſmo neceſſario dicendum eſt, nam per ſe eſt inſtitutus ad dandam primam gratiam: vnde per ſe reſpicit ſubiectum capax primæ gratiæ: B. autem Virgo ratione ſuæ perfectionis & confirmationis in gratia, non poterat amplius primam gratiā recipere, tamen, quia ex vi conditionis & ſtatus talis perſonæ erat capax eius, ideo hoc ſatis eſt, vt fuerit capax Baptiſmi.

B. Virgo quo modo fuerit effectuum ſacramentorum capax.

Dices, rationem adductā ſolum procedere de ſacramentis nouæ legis, non autem in veteribus, exceptis illis, per quæ ſignificabatur gratia, quæ in eis dabatur, vt erat circumciſio, & ſacramentum legis naturæ: nam de his recte procedunt omnia, quæ de noſtris ſacramentis dicta ſunt: ſecus autem videtur eſſe de alijs, per quæ ſolum dabatur ſanctificatio legalis, nam huiuſmodi ſanctificatio conferri poteſt rebus etiam inanimatis: ſic enim ſanctificatur templum, calix, & ſimilia: & per eam ſanctificationē ſignificari poſſet interior ac perfecta ſanctificatio. Reſpōdetur, ſolos homines fuiſſe ſemper capaces ſacramēti proprie dicti, quia ſacramentum, vt ſupra diximus, quāuis non ſemper ordinetur ad dandam gratiæ ſanctificationem, ſemper tamē proxime refertur ad ipſos cultores Dei, ſcilicet ad initiandos illos & conſecrandos aliquo modo cultui diuino: ſoli autem homines inter creaturas ſenſibiles ſunt cultores Dei. Vnde illæ cæremoniæ, quę interdum fiunt ad ſanctificandas aliquo modo res inanimatas, non ſunt proprie ſacramenta, prout nunc de ſacramentis loquimur, ſed dicuntur ſacra quędam, ſeu ſacramentalia. Vnde fit nō ſolum de facto, ſed etiam de poſsibili, irrationales creaturas eſſe prorſus ineptas & incapaces ſacramentorum.

Creaturæ irrationales ſacramentalia quidem, non tamen ſacramenta recipere poſſunt.

Hic vero inquiri poteſt, an poſsint inſtitui ſacramenta ſenſibilia, quorū angeli ſint capaces. Reſpondetur. non poſſe quidem Angelum in ſe recipere immediate materialem paſsionem, vt v.g. ablutionem, vel vnctionem, quia hoc requirit materialem contactum, & quantitatem in vtroq; extremo, poſſe tamen fieri de potentia abſoluta, vt Angelus ſanctificetur per ſignum ſenſibile, vt per vocem, aut per actionem factam, circa aliquod corpus. Nam ſicut dæmō cruciatur per ignem, tanquam per inſtrumentū Dei: ita poſſet angelus ſanctificari per aquā, vel aliud ſenſibile ſignum: hic autem modus ſanctificationis non eſt conſentaneus Angelicæ naturæ, primo quidem, quia omnino ſpiritualis eſt, & ideo non oportuit eā perfici & ſanctificari per ſigna ſenſibilia, quamuis in pœnam peccati ſubijciantur mali Angeli actioni inſtrumēti ſenſibilis: tum etiam, quia ſanctificatio Angelorum, quæ fit in via, cum ipſa natura incipit, & vno actu perfecte meritorio, ac deliberato conſummatur: in patria vero, vt diximus, non eſt conſentaneus ſacramentorum vſus.

An Angeli ſint ſacramētorū capaces.

Dico ſecundo, Omnes homines viatores ſunt capaces ſacramentorum nouæ legis. Nō affirmo, quēlibet hominem eſſe capacem omnium, ſed indefinite, ſacramentorum. Et hoc ſenſu eſt aſſertio certiſsima, quia nulla eſt ætas, nullus ſexus, nullave conditio, quæ perſonam viatricē abſolute reddat incapacem omnium ſacramētorum, ſi ea velit ſuſcipere, vt poſtea dicemus. Item, oēs viatores de ſe ſunt capaces gratiæ, & illa indigent: & ſacramenta ſunt media ad huiuſmodi gratiam conferendam inſtituta: ergo ex ſe omnibus dari poſſunt, ergo etiam ex parte perſonarum omnes ſunt capaces eorum, nam cæremoniæ ſenſibiles ſacramentorū, per ſe loquendo, circa quēlibet hominem exerceri poſſunt. Eſt autem in primis circa hanc aſſertionem obſeruandum hominē viatorē (prout de illo nunc loquimur) non inchoare viā, donec ex vtero matris natus eſt: tunc enim incipit eſſe viator in foro Eccleſiæ, ſeu humano: nam quamdiu eſt in vtero matris, licet coram Deo iam ſit viator, quatenus eſt perſona à matre diſtincta, capax proprię originalis culpæ, propriæq; ſanctificationis, ſi Deus illam cōferre velit, tamen quoad nos homines, qui ſenſibus vtimur, tunc cenſetur inchoare viā ſuam, quādo hac luce frui, nobiſque ſenſibiliter apparere poteſt: & ideo, quamdiu homo latet in vtero matris, non eſt capax ſacramēti, quod per miniſtros Eccleſię viſibilis modo ſenſibili & ad ſubiectum ſenſibile applicari debet. Deinde eſt obſeruandum, hanc capacitatem non reſpicere immediate omnia ſacramēta, ſed ſolum ſacramentū Baptiſmi, cuius omnes viatores ex ſe capaces ſunt proximè, ac immediate: quia Baptiſmus, vt poſtea dicemus, eſt ianua ſacramentorum, poſt illum vero ſuſceptum oēs homines ſunt capaces ſaltem aliorum duorum ſacramentorū, ſcilicet Confirmationis & Euchariſtiæ: nam hæc nullam aliam conditionem certam requirunt, quæ ſimpliciter neceſſaria ſit ad valorem, vel effectum ſacramenti, aliorum vero ſacramentorum nō omnes homines ſunt capaces, ſed quædam requirūt certam ætatem, alia determinatum ſexum: alia vero conditiones alias, quæ in ſingulis ſacramentis explicandæ erunt. Quocirca vltimo obſeruandum eſt, hanc capacitatem non ſolum eſſe phyſice cōſiderandam per modum propriæ potentiæ paſsiuæ, ſed præcipue per modum capacitatis moralis: ſi enim phyſicè cōſideremus capacitatem hominis, vt circa illum exerceātur actiones illæ, vel cæremoniæ, in quibus ritus ſacramentorum conſiſtūt, nullus homo eſt, qui, per ſe loquendo, non habeat hanc capacitatē, vt per ſe conſtat, ſiue ſacramentum recipiatur per inhærentiam ſiue per contactum, ſiue per verborum prolationem, aut alio modo ſimili. Tamen ſicut ſacramentum nō eſt tātum ille ritus externus quomodocumq; factus, ſed cum debitis cōditionibus, ac neceſſarijs, vt ſit ſignum efficax gratiæ, ita illa capacitas phyſica, & materialis (vt ſic dicam) non ſatis eſt ad capacitatem ſacramenti, ſed requiritur vt cōiunctas habeat eas circumſtantias & conditiones, quæ iuxta Chriſti inſtitutionem neceſſariæ ſunt ad ſacramentalem ritum: & hanc propterea vocamus, capacitatem moralem. Atq; his obſeruatis, ſicq; prædicta aſſertione expoſita nulla difficultas circa illam explicanda occurrit.

Nullus homo viator eſt incapax omnium ſacramentorum.

SECTIO II.

Vtrum ad valorē ſacramenti requiratur ex parte ſuſcipientis conſenſus voluntatis eius, vel aliqua alia diſpoſitio.

HÆc difficultas locum non habet in paruulis, qui ratione vti non poſſunt, quia, cum illi non ſint capaces proprij conſenſus: aut dicendum eſt, eos eſſe incapaces omnium ſacramentorum: quod eſt hæreticum: aut Deum miraculosè efficere, vt conſentire poſsint ſuſceptioni ſacramenti, illuminando eos interius, eoſque præueniendo, vt ratione vti poſsint, ſicut Hæretici fingunt, quod vanum eſt, ac temere & ſine fundamento excogitatum, non ſolum contra totius Eccleſiæ ſenſum, omniumq; Patrum doctrinam, verum etiam contra experientiam ipſam, vt in materia de Baptiſmo latius dicturi ſumus: Aut dicēdum eſt, infantes eſſe capaces ſacramentorum ſine proprio conſenſu, quod eſt certiſsimum, vt latius citato loco dicemus.

De pueris nulla quæſtio eſt.

Quæſtio ergo ſupereſt de adultis. In qua prima ſententia eſt, ex parte ſuſcipientis ſacramentum, non requiri interiorem conſenſum, ſeu intentionē ſuſcipiendi ſacramentum, ſed ſolum, vt non habeat contrariam

1. Sententia.

trariam voluntatem, vt ſi Gentilis ſeu infidelis adultus, qui nihil vnquam de Baptiſmo cogitauit, vt illum velle aut nolle potuerit, dormiens baptizetur, ſacramentum erit validum, iuxta hanc ſententiam, quam defendit Caiet. infra q. 68. art. 7. Qui motus videtur primo ex verbis Inn. in c. Maiores, de Bapt. vbi ſic inquit, Tunc characterem ſacramẽtalis imprimit operatio, quando obicem contrariæ voluntatis non inuenerit. Secundo, exemplo paruulorum, in quib⁹, vt diximus, nulla voluntas requiritur, ſed ſola non repugnantia. Tertio, in ſacramẽto Extremæ vnctionis videtur colligi ex vſu: datur enim homini baptizato, ſi contingat eum ſubito rationis vſum amittere, & in mortis periculum incidere, quamuis nullam voluntatem oſtenderit recipiendi ſacramentũ, quia ſatis exiſtimatur, quod contrariam voluntatem non habuerit. Quartò, quia Concil. Flor. tribus tantum dixit perfici ſacramenta, materia, forma, & miniſtro habente debitam intentionem: ſi aũt intentio ſuſcipientis eſſet neceſſaria, debuiſſet quatuor numerare. Nec multum ab hac ſententia diſcrepat gloſſ. in cap. Solet, verbo, ſimulatione, & verbo, implorandum, de conſecr. diſtinct. 4. quamquam illa ſentit, etiam contrariam voluntatem recipientis non obſtare veritati ſacramenti ex ca. de Iudæis, 45. diſtinct. vbi tamen non eſt ſermo de ſuſcipiente ſacramentum ſine vllo interiori cõſenſu, ſed de illo, qui per vim adducitur vt conſentiat. In eadem fere ſententia fuit gloſ. in c. Maiores, de Baptiſ. verbo, Perdurare, quæ tamen addit, quod ſi quis ore conſentiat, quamuis corde diſſentiat & nolit ſacramentum, nihilominus ſacramentum recipiet, quia Eccleſia dare illud intendit: & ita interpretatur capitulum, Sicut ficti. 1. q. 1. & ca. Solet, de conſec. diſt. 4. Sed hoc quod hæc gloſſa addit, ſi. vt ſonat, intelligatur, improbabile eſt, quia ſolius oris mendacium non poteſt cõferre ad valorem ſacramenti, ſi interior intentio neceſſaria eſt, vel, ſi hęc non eſt neceſſaria, neque oris mendacium reputari poteſt neceſſarium, vt ſacramentum tenear: ergo ſi is, qui interius non habet voluntatem recipiẽdi ſacramentum, exterius illam oſtendens, verum ſacramentum recipit, eadem ratione, etiam ſi exterius contradicat, ſacramentum erit validum, quod falſiſsimum eſt, vt dicemus: ergo æque fere falſum eſt, exteriorem conſenſum ſine interiori ad valorem ſacramenti ſufficere. Nec Decreta, quæ illa gloſſa allegat, quidquam iuuant, nam in priori, in quo dicitur ſacramentum cum fictione eſſe validum, non eſt ſermo de ficta voluntate recipiendi ſacramentum: ſed de obice ſeu fictione contraria effectus ſacramenti: quo ſenſu dicere ſolemus, ſacramentum incipere habere effectum recedente fictione. In poſteriori autem capite, quod ex Auguſtino ſumptum eſt libro 7. de Baptiſ. ca. 53. potius aperte dicitur, ad veritatem ſacramẽti requiri, vt abſque ſimulatione recipiatur, eſt autem propria ſimulatio: quando aliquis ore aliquid profitetur, & contrarium habet in corde. Dixi autem, huius gloſſæ ſentẽtiam falſam eſſe, ſi prout ſonat, intelligatur: quia in alia gloſſ. marginali, ita exponitur, vt non ſit ſenſus, tale ſacramentum verum eſſe, ſed ſolum in foro Eccleſiæ verum præſumi, quando ſuſcipiens exterius profitetur velle ſe ſuſcipere ſacramentum, quod quidem in ſe verum eſt, quia licet poſtea neget ſe interius conſenſiſſe, non eſt ei fides adhibenda, tamen ſi gloſſæ illæ hunc ſenſum intendebant, nec verbis ſuis ſatis explicant, nec veram differentiam aſsignant inter dantem, & recipientem ſacramenta: nam in illo dicunt requiri intentionem dandi, in hoc vero negant requiri intentionem recipiendi. Nam ſi loquantur in re ipſa, hoc poſterius falſum eſt, vt videbimus: ſi vero in foro Eccleſiæ, nulla eſt differentia, nam etiam ſacramentum datum à miniſtro, qui exterius profeſſus eſt velle ſe dare ſacramentum, ratum habebitur in foro Eccleſiæ, etiam ſi ille poſtea neget ſe habuiſſe intentionem dandi, vt in Matrimonio conſtat, & eadem ratio eſt de aliis. Quod intelligendum eſt, quando ex ſignis & coniecturis exterioribus non poteſt ſatis probari humano modo ex morali defectu interioris intentionis.

2. Sententia. Secunda ſentẽtia in alio extremo eſſe poteſt: præter voluntatem ſuſcipientis ſacramẽtum requiri, aliquam aliam diſpoſitionem ad valorem ſacramẽti. In qua diſpoſitione poteſt eſſe latitudo, & opinionũ varietas: nam illi hæretici, qui putabant, neminem recipere verum ſacramentum, niſi qui recipit ſanctificationem ſeu ſacramenti effectum, conſequenter dicerent, gratiam ſeu diſpoſitionem illam, quæ ad effectum ſacramenti neceſſaria eſt, ad valorum etiam ſacramenti requiri: quia non eſt, cur Deus conferat ſacramentum, quod maximum donum eſt, homini indigno & ſine fructu. Alter vero modus dicendi eſſe põt, ſaltem fidem requiri in ſuſcipiente ad valorem ſacramenti, quod ſignificat Aug. lib. 7. de Baptiſ. c. 53. in c. Solet, de conſec. diſt. 4. dicit enim vt ſacramentũ teneat oportere, vt ſine ſimulatione & cum aliquali fide recipiatur. Et propter hanc fortaſſe cauſam dixit Cyrill. Hieroſol. in præf. Catecheſ. re baptizari eos, qui in ſtatu hæreſis baptizati fuere.

Concluſ. 1. Dico tamen primo, ad valorem ſacramẽti neceſſarium eſſe, vt recipiens habeat intentionem ſeu voluntatem formalem, aut virtualem ſeu interpretatiuam recipiendi ſacramentum. Hæc concluſio colligitur ex communi ſententia Theologorum, qui hoc ſpecialiter docent de Baptiſmo, vt patet ex D. Tho. infra q. 68. art. 7. & in 4. d. 6. q. 1. art. 2. quæſtiun. 3. Bonauent. d. 4. art. 2. q. 1. Scot. q. 4. Durand. q. 7. Richar. d. 6. ar. 2. q. 3. Palud. q. 2. Adri. q. 1. de Bapt. art. 3. Alex. Alenſ. 4. p. q. 18. membr. 1. qui idem docent de ſacramento Ordinis, & de aliis, vt ſuis locis videbimus, ac de ſacramento Euchariſtiæ ſimiliter docẽt, ſi aliquis baptizatus & in gratia exiſtens illud recipiat caſu & ſine voluntate recipiendi ſacramẽtum, non recipere effectũ eius, quia illa ſumptio non eſt ſacramentalis: ergo in alijs ſacramentis, quorum ſubſtantia conſiſtit in vſu, multo magis requirent prædictam volũtatem, vt talis vſus ſit ſacramentalis, atq; adeo vt cõficiatur verum ſacramentum. Et probatur hæc ſententia primò ex Concil. Carthag. 3. c. 34. vbi ſic dicitur. Ægrotantes ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cũ voluntatis eorum teſtimonium hi qui ſui ſunt, dixerint, baptizentur, & in Concil. Arauſi. 1. c. 12. ſimiliter dicitur, Obmuteſcens baptizari aut Pœnitẽtiam accipere poteſt ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet. In quibus Concilijs aperte ſupponitur, voluntatem adulti eſſe neceſſariam, vt ſacramentũ recipere poſsit. Idem clarius docet Inno. 3. in c. Maiores, §. Item quæritur. de Bap. vbi inquit, Ille vero, qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti: & paulò poſt inde probat, eum, qui contradicit ſuſceptioni ſacramenti, etiam ſi inuitus baptizetur, non recipere ſacramentum, Quia plus eſt (inquit) expreſſe contradicere, q̃ minime conſentire. Quod ergo in fine totius capitis concludit, Tunc ſacramentum eſſe validum, cũ obicẽ voluntatis contrariæ non inuenit obſiſtentem, iuxta præcedentia intelligendum eſt, nã per voluntatem contrariam intelligit, non ſolũ poſitiuum diſſenſum, ſed etiam carentiam conſenſus. *Innocentii verba explicantur.* Quia enim quęſtio propoſita fuerat de illo, qui inuitus baptizatur: ideo de hoc expreſſe reſpondet: iam vero declarauerat, ſolam carentiam conſenſus obſiſtere ſacramento. Eo vel maxime quod moraliter loquendo, adultus, qui non conſentit, reſiſtere cenſetur, & inuitus pati: & ideo pro eodem cenſentur, moraliter loquendo, carere conſenſu, & habere obicem diſſentientis voluntatis. Præterea, in eadem ſententia eſt Auguſt. in c. Cum pro paruulis. de conſecr. d. 4. ex lib. 4. de Bapt. c. 24. vbi ait, ideo ſufficere vt pro paruulis alij reſpondeant: quia ipſi reſpondere non

re non poſſunt, At, ſi pro eo (inquit) qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidem valet, ex qua regula, illud in Euangelio dictũ eſt, quod omnes, cum legitur, naturaliter mouet: ætatem habet, ipſe pro ſe loquatur. Ioan. 9. In quib. verbis rationem differentiæ aſsignat inter paruulos, & adultos, nã ſacramentum vt validum ſit, non eaſdem conditiones requirere debet in omni ſubiecto, ſed iuxta vniuſcuiuſq; capacitatem: quia ergo paruulus non eſt capax propriæ voluntatis, voluntas Chriſti ſeu Eccleſiæ ei ſufficit: ſecus vero eſſe debet in adulto, qui capax eſt propriæ voluntatis. Atq; eandem doctrinam habet, idem Aug. lib. 7. de Bapt. c. 53. prout habetur in d. c. Vtrũ ſub figura, quamuis Gloſ. ibi textum deſtruat. Ex his ergo ſatis conſtat, hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, & inſtitutionem, quæ eſt prima ac præcipua radix huius veritatis: & ex vſu & traditione Eccleſiæ præcipue habetur: indicatur vero in illis verbis Chriſti. Matth. vlt. Ite, docet omnes gentes: debet ergo doctrina præcedere Baptiſmũ, vt ſicut fides voluntarie ſuſcipienda eſt, ita & Baptiſmus: atq; eadem ratione quodlibet ſacramẽtum voluntarie ſuſcipiatur ab his, qui voluntate propria vti poſſunt. Ratio vero ſeu congruentia eſt, quia ſicut ad ſuauem Dei prouidentiam ſpectat non iuſtificare adultum, nec gratiam illi augere, ſine eius conſenſu, & voluntaria diſpoſitione: ita pari ratione pertinet ad idẽ prouidentiæ genus, vt nullus adultus per ſacramenta initietur, vel conſecretur ſine proprio conſenſu. Quod tandem confirmatur & declaratur inductione facta in omnib. ſacramentis, nam in trib. illis quæ imprimunt characterem, valde neceſſariũ fuit: vt in adultis nõ eſſent valida ſine proprio eorũ conſenſu, vt de Baptiſmo dicitur in d. c. Maiores: alioqui, cũ hæc ſacramenta iterabilia nõ ſint, ſtatim imprimerẽt characterẽ: vnde ſequeretur, cogendũ eſſe ad fidem & ad profitendam legẽ Chriſti eum, qui ſine proprio conſenſu adultus baptizatus eſt, quod eſſet magnũ incommodum, & contra conuenientem Eccleſię gubernationem: & propagationẽ, vt latius in materia de fide diſputatur. Præterea de Matrimonio, & Pœnitentia ſunt ſpeciales rationes euidentes: Matrimoniũ enim eſſentialiter fundatur in contractu: contractus vero huiuſmodi omnino neceſſario requirit conſenſum ſeu voluntatem dandi & acceptandi: ergo voluntas contrahendi: & tradendi mutuo corpora ſua, eſt neceſſaria in coniugibus ſuſcipientibus hoc ſacramentum: præſertim, quia cũ ipſi ſint miniſtri talis ſacramenti, neceſſaria eſt illis intentio faciendi ſacramentum. Pœnitentia vero intrinſece inuoluit, vt ex propria voluntate oriatur: vnde non ſolum voluntas ſuſcipiendi ſacramentũ, ſed etiam aliqua alia diſpoſitio ac voluntaria retractio peccatorum eſt neceſſaria ad valorem huius ſacramenti. Rurſus Euchariſtia, quia non conſiſtit in vſu, ſed fit per conſecrationem materiæ, ideo non pendet in ſuo fieri ex voluntate ſuſcipientis, ſed ex ſola intentione conſecrantis, & quia eſt ſacramentum permanens, poſtquam ſemel factum eſt, non pendet in eſſe, & conſeruari ab vſu, vel volũtate vtentis. Vnde fit, vt tale ſacramentum re ipſa ſumi poſsit ab inuito, vel nõ habente voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum, vt ſi caſu vel per errorem aut deceptionẽ contingat proponi ad manducandum panem cõſecratum loco communis panis: tamen, vt ſupra inſinuauimus, & ſuo loco latius dicemus, illa ſumptio ſacramenti eſt mere materialis, & non eſt vſus ſacramentalis, i. e. ſacer & ordinatus ac ſufficiens ad effectum talis ſacramenti, nam in eo caſu ſic recipiens ſacramentũ, non reciperet effectum eius, nec per illam corporalem refectionem interior animæ refectio aut vnio animæ cum Chriſto ſignificaretur: quia ille non eſt humanus vſus ſacramenti, vt ſacramentũ eſt: in hoc ergo myſterio ad recipiendum ſacrametum etiam requiritur voluntas & conſenſus ſuſcipientis, ſi ſit capax illius, quantum pro ſacramenti qualitate & modo requiri poteſt, ſcilicet ad formalem vſum eius. Solum ergo ſupereſt, vt in Extrema vnctione hoc etiam explicemus: nam in hoc etiam ſacramento verum eſt, nunquam dari homini ſine illius conſenſu & voluntate: hęc tamen voluntas non oportet vt ſit actualis, ſed ſatis erit, quod fundetur in aliqua priori voluntate non retractata ratione cuius ſuſceptio ſacramẽti, moraliter voluntaria cenſeatur, vt à fortiori patet ex his, quæ de intentione miniſtri ſuperius tractauimus. Quin potius minor concurſus voluntatis huius requiritur in ſuſcipiente, quàm in miniſtrante ſacramentum: nam quia in miniſtro intentio concurrit aliquo modo, vt cauſa efficiens ſacramentum: ideo oportet, vt ſit actualis, vel ſaltem virtualis: in ſuſcipiente vero nõ requiritur vt cauſa influens in ſacramentum efficienter, ſed ſolum vt conditio ex parte ſubiecti neceſſaria, vt ſacramẽti ſuſceptio ſit voluntaria, non vt effectus ſed vt obiectum volitum, ad quod ſatis eſt, quod aliquis actus pręceſſerit, qui non ſit retractatus, ſed habitualiter ac moraliter maneat. Propter quam rationem diximus etiam ſuperius, ſacramentum non poſſe miniſtrari ab amente, ratione intentionis prius habitæ, poſſe tamen recipi ab amente ratione voluntatis & conſenſus prius adhibiti. Addo præterea, hunc conſenſum quem neceſſe eſt præceſsiſſe, quando actu non adeſt, non eſſe eodem modo neceſſarium in omnibus ſacramentis, nam Baptiſmus, verbi gratia, quia eſt ianua ad Eccleſiam, & in eo fit prima ſolemnis profeſsio fidei & legis Chriſti, ideo videtur requirere in adulto voluntatem magis expreſſam & formalem. Similiter Pœnitentis vt materiam: ideo etiam requirit voluntatem formalem, qua pœnitens ſe, & actus ſuos clauibus Eccleſiæ ſubijciat: at vero in Extrema vnctione, quæ per ſe ſupponit hominem baptizatum, & bene diſpoſitum per pœnitentiam, & non poſtulat aliquos actus ipſius hominis recipientis tale ſacramentum vt ipſum aliquomodo conſtituant, non requiritur voluntas adeo expreſſa & formalis ſuſcipiendi tale ſacramentum in particulari, ſed ſufficit voluntas, qua vnuſquiſque fidelis pœnitens ac bene diſpoſitus vult frui omnibus ſacramentis & remedijs à Chriſto Domino ad ſuam ſalutem inſtitutis, & ea cupit ſibi applicari, ſi eis indiguerit. Quam voluntatem & petitionem ab ea profectam exigit Eccleſia in particulari circa ſacramentum Extremę vnctionis, quando homo eſt ſui compos, ſuamque voluntatem explicare poteſt: quando vero non poteſt, ſi aliunde conſtet, hominem ægrotum eſſe bene diſpoſitum, ſeu ſigna pœnitentiæ dediſſe, præſumit Eccleſia, illum habuiſſe ſaltem generalem illam voluntatem, quam explicuimus, eamque ſufficientem reputat ad hoc ſacramentum præſtandum.

Declaratur concluſio in ſingulis ſacramentis.

Atque ex his non ſolum probata eſt aſſertio poſita, ſed etiam fere reſponſum eſt fundamentis, quæ in fauorem Caietani adduximus, præſertim trib. primis. Ad quartum vero ex Concil. Flor. reſpondetur, Concilium Florentinum non numeraſſe ſuſcipientem, & intentionem eius: quia hæc non in omnibus nec ſemper ſunt neceſſaria: ad conficiendum enim ſacramentum Euchariſtię non requiritur ſuſcipiens ex vi ſacramenti, & in paruulis non eſt intentio neceſſaria. Adde in ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, ſuſcipientem quodammodo includi in materia, quatenus hæc conſiſtit in paſsione aliqua, quæ circa ſuſcipientem exercetur.

2. Concluſio.

Dico ſecundo, excepto Pœnitentiæ ſacramento, in reliquis nulla diſpoſitio fidei, pœnitentiæ, aut iuſtitiæ neceſſaria eſt ad valorem ſacramenti. De exceptione poſita dicemus ſuo loco, quia in illo ſacramento illud eſt peculiare, vt idem actus, quo ſuſcipiens diſponitur ad effectum ſacramenti, ſit pars ſubſtantialis ipſius ſacramenti. De reliquis ergo ſa-

cramentis certa eſt concluſio, primo: ex definitione Conciliorum & Pontificum tradentium, hæreticos baptizatos, vel ordinatos, ſi iuxta ritum Eccleſiæ Catholicæ baptizati, vel Ordinati ſint, non eſſe iterum baptizandos, vel ordinãdos: quorum teſtimonia præcedenti diſputatione adducta ſunt. Supponunt ergo, ſacramentum ſuſceptum ſine vera fide, & cõſequenter ſine vlla ſupernaturali diſpoſitione voluntatis, eſſe validum. Eandem veritatem ſæpe tradit Aug. lib. 2. contra Parme. c. 16. lib. 2. contra Petil. c. 35. vbi dicit, Si quis baptizetur, propter flagitium aliquod committendum, dum modo baptizari velit, vere manere baptizatum. Idem lib. 3. de Bapt. c. 14. atq; eodem ſenſu lib. de catechizan. rudi. c. 17. dicit, aliquos fieri Chriſtianos propter lucrum temporale, & nihilominus valide baptizari. Et hoc ipſum confirmat hiſtoria, quam refert Niceph. lib. 14. hiſt. c. 17. videlicet, Iudæum quendam lucrandæ pecuniæ cauſa, ſæpe Baptiſmum accepiſſe, ac tandem cum à quodam Paulo Epiſcopo baptizandus accederet, ineffabili quadam diuinæ prouidentiæ vi, aquam ſemel atq; iterum diſparuiſſe, atq; illo mirabili ſigno compertum eſſe, illum Iudæum prius fuiſſe baptizatum. Vnde etiam conſtat, primum baptiſmum in eo Iudæo fuiſſe validum, quamquam ſine recta intentione, ac fortaſſe ſine debita fide ad illum acceſſiſſet. Congruentiæ ad hanc veritatem confirmandam eædem afferri poſſent, quæ de miniſtro adductæ ſunt diſp. præcedenti. Et optima eſt, quia aliud eſt ſacramentum, aliud effectus ſacramenti: & ſacramentum de ſe prius eſt: ergo non impeditur propter diſpoſitionem contrariam effectui, ſi ſacramento ipſi contraria non ſit. Item, talis diſpoſitio ad effectum non eſt cauſa ſacramenti in vllo genere: ergo, etiam ſi deficiat, concurrere poſſunt omnes cauſæ neceſſariæ ad conficiendum ſacramentum: ergo perficietur ſacramentum. Tandem inductione conſtat, tria ſacramenta initerabilia non eſſe iteranda, eo quod indigne ſuſcepta ſint. Atque idem eſt de Matrimonio, & Extrema vnctione, quatenus aliquo modo iterari non poſſunt: illud, viuente vtroq; coniuge, hoc, durante eadem ægritudine eodemque ſtatu eius. De Euchariſtia non oportet probationem addere, cum ſit ſacramentum permanens: neque enim Chriſtus diſcedit, quando ab indigno ſacramentum ſumitur, vt infra ſuo loco latius dicemus. Quod vero ſecunda ſententia obijciebat, Deum non conferre ſua dona indignis, vniuerſe intellectum falſum eſt: tanta enim eſt Dei bonitas, vt omnibus ſe communicet, quantum in ipſo eſt. Addo vero, per ſe inſtituta eſſe ſacramenta, vt homines illis vtantur: Deum autem iuſte permittere, vt mali interdum eis abutantur: noluit tamen tunc ſacramenta eſſe inualida, quia oportuit ſacramenta eſſe certa, & vniuerſalia: vnde etiam fit, vt aliquando proſint eis, qui indigne illa receperunt, ſi poſtea reſipiſcant.

Ad Auguſtini vero teſtimonium, quod ibi afferebatur, reſpondetur in primis, illum in eo capite magis dubitando, quam aſſerendo, procedere. Deinde dicitur, non requirere fidem ſimpliciter, id eſt, ſupernaturalem, quæ infidelitatem, & omnem hæreſim excludat: ſed aliquam fidem, id eſt, aliqualem credulitatem, quanta nimirum neceſſaria eſſe poteſt ad voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum habendam. Ad Cyrillum reſpondetur, cum inquit (Hæreticos rebaptizandos, ſiquidem prius illud non erat Baptiſma) hæc verba indefinite, non vniuerſaliter eſſe intelligenda, de his nimirum, qui in ipſomet Baptiſmi vſu hæretici ſunt, & veram formam vel materiam Baptiſmi corrumpunt: nam ſi non interueniant huiuſmodi defectus, ſola hæreſis ſuſcipientis non ſufficit, vt ſacramentum nullum ſit.

QVÆSTIO LXV.

De numero ſacramentorum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de numero ſacramentorum.*

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, vtrum ſint ſeptem ſacramenta.

Secundo, de ordine eorum ad inuicem.

Tertio de comparatione eorum.

Quarto, vtrum omnia ſint de neceſſitate ſalutis.

ARTICVLVS I.

Vtrum debeant eſſe ſeptem ſacramenta Eccleſiæ.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non debeant eſſe ſeptem ſacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute diuina ex virtute paſſionis Chriſti. Sed vna eſt virtus diuina, & vna Chriſti paſſio, vna enim oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos, vt dicitur Hebr. 10. Ergo non debuit eſſe niſi vnum ſacramentum. (1. diſt. 1. q. 1. art. 2. & 4. con. cap. 58. & 1. to. prin.)

2. Præterea, Sacramentum ordinatur contra defectum peccati. Hic autem eſt duplex: ſcilicet, pœna & culpa: ergo ſufficeret eſſe duo ſacramenta.

*3. Præterea, Sacramenta pertinent ad actiones Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, vt per Dionyſ. *patet. Sed, ſicut ipſe dicit, tres ſunt actiones Hierarchiæ, ſcilicet, purgatio, illuminatio, & perfectio. Ergo non debent eſſe niſi tria ſacramenta.* (Cap. 2. Eccl. Hier. par. 3.)

*4. Præterea, Auguſt. *dicit. 19. contra Fauſt. Sacramenta nouæ legis ſunt numero pauciora, quam ſacramenta veteris legis. Sed in veteri lege non erat aliquod ſacramentum, quod reſponderet Confirmationi & Extremæ vnctioni. Ergo neq; hæc debent numerari inter ſacramenta nouæ legis.* (Lib. 19. c. 13. à med. to. 6.)

*5. Præterea, Luxuria non eſt grauius inter cætera peccata, vt patet ex his quæ in ſecunda parte dicta ſunt. *Sed contra alia peccata non inſtituitur aliquod ſacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit inſtitui ſacramentum Matrimonij.* (2. 2. q. 154. art. 3.)

6. Sed contra videtur, quod ſint plura ſacramenta. Sacramenta enim dicuntur quaſi quædam ſacra ſigna. Sed multæ aliæ ſanctificationes fiunt in Eccleſia ſecundum ſenſibilia ſigna ſicut aqua benedicta, conſecratio altaris, & alia huiuſmodi. Ergo ſunt plura ſacramenta, quam ſeptem.

*7. Præterea, Hugo *de S. Victore dicit, quod ſacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ & ſacrificia. Sed ſacrificium Eccleſiæ eſt vnum ſacramentum, quod dicitur Euchariſtia. Ergo etiam oblationes & decimæ debent dici ſacramenta.* (Lib. 1. de ſac. par. 12. c. 10.)

8. Præterea, Tria ſunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale. Sed contra originale peccatum ordinatur Baptiſmus, contra mortale autem Pœnitentia. Ergo deberet eſſe aliud præter ſeptem, quod ordinetur contra veniale.

*Reſpondeo dicendum, quod, (ſicut ſupra * dictum eſt) ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad duo, ſcilicet ad perficiendum hominem, in his quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum religionem Chriſtianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vtroque autem modo conuenienter ponuntur ſeptem ſacramenta. Vita enim ſpiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, ſicut & cætera corporalia conformitatem quandam ſpiritualium habent. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur. Vno modo quantum ad perſonam propriam: alio modo per reſpectum ad totam communitatem ſocietatis, in qua viuit: quia homo naturaliter eſt animal ſociale. Reſpectu autem ſui ipſius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per ſe, acquirendo ſcilicet, aliquam vitæ perfectionem: Alio modo per accidens, ſcilicet remouendo impedimenta vitæ, puta, ægritudines, vel aliquid huiuſmodi. Per ſe autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primo quidem per generationẽ, per quam* (Quæ. 62. ar. 3. & q. 63. art. 2.)

quam homo incipit eſſe & viuere. Et loco huius in ſpirituali vita eſt Baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, ſecundum illud ad Titum tertio. per lauacrum regenerationis, & cætera. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem. Et loco huius in ſpirituali vita, eſt Confirmatio, in qua datur Spiritus ſanctus ad robur. Vnde dicitur diſcipulis iam baptizatis, Lucæ vltimo. Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertio, per nutritionem, qua conſeruatur in homine vita & virtus. Et loco huius in vita ſpirituali eſt Euchariſtia, vnde dicitur Ioannis ſexto. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et hoc quidem ſufficeret homini, ſi haberet & corporaliter & ſpiritualiter impaſſibilem vitam. Sed quia homo incurrit interdum & corporalem infirmitatem & ſpiritualem, ſcilicet peccatum, ideo neceſſaria eſt homini curatio ab infirmitate. Quæ quidem eſt duplex, vna quidem eſt ſanatio quæ ſanitatem reſtituit. Et loco huius in ſpirituali vita eſt Pœnitentia, ſecundum illud Pſalmo quadrageſimo. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Alia autem eſt reſtitutio valetudinis priſtinæ per conuenientem diætam & exercitium. Et loco huius in ſpirituali vita eſt Extrema vnctio, quæ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam, vnde dicitur Iacobi quinto. Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem dupliciter. Vno modo per hoc, quod accipit poteſtatem regendi multitudinem & exercendi actus publicos. Et loco huius in ſpirituali vita eſt ſacramentum Ordinis, ſecundum illud Hebr. ſeptimo. quod ſacerdotes hoſtias offerunt non ſolum pro ſe ſed etiam pro populo. Secundo, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per Matrimonium tam in corporali, quam in ſpirituali vita, eo quod non eſt ſolum ſacramentum, ſed naturæ officium. Ex his etiam patet ſacramentorum numerus, ſecundum quod ordinentur contra defectum peccati. Nam Baptiſmus ordinatur contra carentiam vitæ ſpiritualis. Confirmatio, contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur. Euchariſtia contra labilitatem animi ad peccandum. Pœnitentia contra actuale peccatum poſt Baptiſmum commiſſum. Extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ ſcilicet non ſunt ſufficienter per Pœnitentiam ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Ordo contra diſſolutionem multitudinis. Matrimonium in remedium contra concupiſcentiam perſonalem & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Quidam vero accipiunt numerum ſacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quod fidei reſpondet Baptiſmus & ordinatur contra culpam originalem: ſpei, Extrema vnctio: & ordinatur contra culpam venialem: charitati, Euchariſtia: & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ, Ordo: & ordinatur contra ignorantiam: iuſtitiæ, Pœnitentia: & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ, Matrimonium: & ordinatur contra concupiſcentiam: fortitudini, Confirmatio: & ordinatur contra infirmitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod idem agens principale vtitur diuerſis inſtrumentis ad diuerſos effectus, ſecundum congruentiam operum. Et ſimiliter virtus diuina & paſſio Chriſti operantur in nobis per diuerſa ſacramenta, quaſi per diuerſa inſtrumenta.

Ad ſecundum dicendum, quod culpa & pœna diuerſitatem habent & ſecundum ſpeciem, in quantum ſunt diuerſæ ſpecies culparum & pœnarum, & ſecundum diuerſos hominum ſtatus & habitudines. Et ſecundum hoc oportuit multiplicari ſacramenta, vt ex dictis * *patet.* *In corp. art.*

Ad tertium dicendum, quod in actionibus hierarchicis conſiderantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem ſunt miniſtri Eccleſiæ: ad quos pertinet Ordinis ſacramentum. Recipientes autem ſunt illi, qui ad ſacramentum accedunt, qui producuntur per Matrimonium. Actiones autem ſunt purgatio, illuminatio & perfectio. Sed ſola purgatio non poteſt eſſe ſacramentum nouæ legis, quod gratiam confert: ſed pertinet ad quædam ſacramentalia, quæ ſunt Catechiſmus & Exorciſmus. Purgatio autem & illuminatio ſimul ſecundum Dionyſ. * *pertinens ad Baptiſmum: & propter recidiuum ſecundario pertinent ad Pœnitentiam & Extremam vnctionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidem (quæ eſt quaſi perfectio formalis) pertinet ad Confirmationem: quantum autem ad conſecutionem finis, pertinet ad Euchariſtiam.* *Cap. 3. Eccl. Hier. p. 1 circa finem.*

Ad quartum dicendum, quod in ſacramento Confirmationis datur plenitudo Spiritus S. ad robur: in Extrema autem vnctione præparatur homo, vt recipiat immediate gloriam. Quorum neutrum competit veteri teſtamento: & ideo nihil potuit his ſacramentis in veteri lege reſpondere. Nihilominus tamen ſacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuerſitatem ſacrificiorum & cæremoniarum.

Ad quintum dicendum, quod contra concupiſcentiam venereorum, oportuit ſpecialiter remedium adhiberi per aliquod ſacramentum. Primo quidem, quia per huiuſmodi concupiſcentiam non ſolum vitiatur perſona, ſed etiam natura. Secundo, propter vehementiam eius, qua rationem abſorbet.

Ad ſextum dicendum, quod aqua benedicta & aliæ conſecrationes non dicuntur ſacramenta: quia non perducunt ad ſacramenti effectum, qui eſt gratiæ conſecutio. Sed ſunt diſpoſitiones quædam ad ſacramenta, vel remouendo prohibens, ſicut aqua benedicta ordinatur contra inſidias dæmonum, & contra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendo ad ſacramenti perfectionem & perceptionem, ſicut conſecratur altare & vaſa, propter reuerentiam Euchariſtiæ.

Ad ſeptimum dicendum, quod oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quam in lege Moyſis ordinatæ, non ſolum in ſubſidium miniſtrorum & pauperum, ſed etiam in figuram: & ideo erant ſacramenta: nunc autem non remanſerunt in quantum ſunt figuralia, & ideo non ſunt ſacramenta.

Ad octauum dicendum, quod ad deletionem venialis peccati non requiritur infuſio gratiæ. Vnde cum in quolibet ſacramento nouæ legis gratia infundatur, nullum ſacramentum nouæ legis inſtituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam ſacramentalia, puta per aquam benedictam, & alia huiuſmodi. Quidam tamen dicunt Extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari, ſed de hoc ſuo loco * *dicetur.* *Non compleuit morte preuentus.*

COMMENTARIVS.

D. Thomas in diſcurſu articuli ſupponit fidei doctrinam, ſcil. in noua lege (de illa enim ſola tota hæc quæſtio intelligenda eſt) ſeptem eſſe ſacramenta, & non plura, nec pauciora. Quam ex principijs fidei non probat, ſed congruentes rationes huius numeri ſacramentorum affert. Quoniam vero non eſt in animo, de hac re propriam diſput. inſtituere, quia facilis eſt, & breuiter in hoc comment. expediri poteſt: ideo prius veritas fidei ſtabilienda eſt, & deinde explicandæ congruentiæ, quas D. Tho. affert.

Duob. ergo modis circa hanc doctrin. erratum eſt. Primo, per defectū: & hoc modo lapſi ſunt hæretici huius tēporis: ex quib. alij duo, alij tria, alij quatuor, vel quinq; ſacramenta admittūt, vt cōſtat ex Lindan. in ſi. Panopl. & aliis recentiorib. & vtuntur teſtimoniis ſanctor. Patrū, qui vbicunq; ſacramentor. mentionem faciunt, pauciora, quam ſeptem numerant. Auguſt. epiſt. 118. in princ. de Chriſto & leui iugo eius loquens, inquit, Vnde ſacramentis numero pauciſsimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtantiſsimis ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, communicatio corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud *Error minuentium numerū ſacramentorum.*

aliud in ſcripturis canonicis commendatur,ac ſimilia repetit lib.3.de Doct.Chriſt.cap.9.Ambroſius etiã in libr.de ſacram.tantum prædictorum duorum ſacramentorum meminit,ſicut & Cyrill. Hieroſol.in Catech.præſertim in terra illuminatorum.& Iuſtin. Martyr.Apolog.2.pro Chriſtian.in fine,& Tertullian. libro 4.contra Marcion. capite 34. Alij his duobus tertium addunt,ſcilicet Chriſmatis, ſeu Confirmationis, vt ex Gregor.refert Gratia.in cap. Multi, 1. quæſtion.1.Dionyſ.vero in libro de Eccleſ. Hierarch. præter hæc tria ſolum quartum addidit, ſcilicet ſacramentum Ordinis.Quintum vero, ſcilicet Pœnitentiæ ſacramentum adiũxit Cypr.in ſerm.de Cœn. Domi.nullus vero ſanctorum Patrum alicubi ſeptem numerat.Nec ex diuina Scriptura colligi poteſt ille numerus, cum tamen D.Auguſt. primo loco ſupra citato dicat, ea tantum ſacramenta Chriſtum Eccleſiæ reliquiſſe, quæ in ſcriptura canonica commendantur.

Error augentium numerum ſacramentorum.

Alius error eſſe poteſt per exceſſum, aſſerendo, ſcilicet plura eſſe ſacramenta,quam ſeptem.In quem videntur aliqui Scholaſtici inclinaſſe aſſerendo dari plura ſacramenta, quam ſeptem ſpecie diſtincta,vt v. g. plura ſacramenta Ordinis: plura ſacramenta Euchariſtiæ:vnum in pane,aliud in vino: vel vnum permanens, aliud in vſu conſiſtens: vel plura etiam Baptiſmata,vnum aquæ, aliud ſanguinis: Martyrium enim cum gratiam conferat ex opere operato, ſacramentum eſſe videtur, de quibus opinionibus in propriis locis dicendum eſt:authores enim earum cum Catholici ſint, ſeptenarium ſacramentorum numerum confitendum eſſe docent, ſecundum tamen rationes genericas eſſe explicandum. Quod vero præter illa ſeptem dentur alia, videtur ſumi poſſe ex Auguſt.libro 2. de Peccato. mer. & remiſ. cap.26. vbi cibum ſanctificatum, qui Catechumenis dabatur,ſacramentum appellat, & lib.4.de ſymbol.cap. 1.Exorciſmos, inſufflationes, & alia quæ fiunt circa catechumenos, ſacramenta vocat, & libr.19.contra Fauſt.cap.14.Baptiſmum,Euchariſtiam,& Crucis ſignum, inter ſacramenta numerat.Baſil.etiam libr. de Spiritu ſancto.ca.27. plura numerat ſacramenta. quæ ex Apoſtolorum traditione Eccleſia retinet, & ſacram habent ſignificationem.

Concluditur ſeptem eſſe ſacramenta.

Doctrina vero Catholica vtrumque vitat extremum:& primo docet,ſeptem eſſe à Chriſto Domino inſtituta ſacramẽta,quæ partim in ſcriptura expreſſa ſunt,partim inſinuata,& ab Eccleſia magis declarata.De Baptiſmo habetur ſermo Ioan.3.& 4.Matth. 28.ad Epheſ.4.de Euchariſtia, Matth.26.Lucæ.22. Marci 14. Ioann.6.& 1.ad Cor.11. de Pœnitentia eſt clarus locus, Ioan.20. Quorum remiſeritis peccata, inſinuatur vero 1.ad Cor. 5.Dedit nobis ſpiritũ recõciliationis.De confirmatione fit mentio Act.8.& 19. vbi Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos, vt eis daretur Spiritus ſanctus. De ordine præter verba Chriſti Matth.26.Hoc facite,recte intelligitur locus ille,2.ad Timot.1.Admoneo te, reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.De extrema vnctione mentionem facit Iacobus in ſua epiſtl cap.5. Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ,& orent ſuper eũ,oleo ſancto,&c.Deniq; de Matrimonio ait Paul.ad Epheſ. 5.Sacramentum hoc magnum eſt. Quæ teſtimonia in ſingulis ſacramentis diligentius expendenda ſunt: quædam enim,vt dixi,per ſe ſunt ſatis clara:alia vero ſine Eccleſiæ authoritate,& expoſitione non cõuincerent.Secundo ergo probatur ex traditione Eccleſiæ: nunc enim videmus in Eccleſiæ vſu ſeptem eſſe ſacramenta & communi Catholicorum conſenſu, omnia eſſe recepta, vt vera, ac propria ſacramenta à Chriſto inſtituta: ſed hoc non eſt aliquid nouum in Eccleſia,ſed potius tam antiquum,vt prę terita tempora vſque ad Chriſtum repetendo, nullum eius initium, vel in aliquo Concilio, vel in alicuius pontificis decreto reperiatur, ergo ſignum eſt à Chriſto per Apoſtolos & eorum ſucceſſores vſque ad nos perueniſſe.Propter quod hæc veritas tandem definita eſt in Concil.Flor.in decreto Eugenii,quam Græci, & Armeni facile cum Latinis receperunt.Idem definit Con.Trid.ſeſſ.7.can.1. Et in c.Ad abolendam,de hæreticis,damnantur,qui de Eccleſiæ ſacramentis aliter ſentiunt, quam Catholica Eccleſia Romana tradit,quæ in hac doctrina errare non poteſt, cum ad præcipua fidei fundamenta pertineat. Tertio afferre poſſemus Patrum teſtimonia: ſed quia, tractando de ſingulis ſacramentis, ea fuſius & diligentius afferenda ſunt, nunc ad confirmandam hanc veritatem,pro quinque ſacramentis, ſufficiant ea teſtimonia, quæ obiiciendo in principio quæſtionis adducta ſunt: quibus ſtatim alia addemus. Pro ſacramento vero Extremæ vnctionis, eſt apertus locus apud Innoc.I.epiſt.1.ad Decem.c.8. vbi loquens de oleo infirmorum, dicit Pœnitentibus infundi non poſſe,quia genus eſt ſacramenti, nam quibus reliqua ſacramenta negantur,quomodo putatur vnum genus poſſe concedi?Citari etiam poteſt Auguſt.epiſt.119.c.7.vbi inter materias ſacramentorum,oleum ponit præter aquam,panem, & vinum. Atque eodem modo ſcribit Tertull.lib.1. cont. Marcion.cap.14.qui hoc etiam ſacramentum videtur indicaſſe lib.de reſurrect.carn.cap. 8.dicens, Caro vngitur,vt anima conſecretur, & lib. de Præſcription. aduerſus hæret.capit.41.in illo verbo, Quæ audeant curationes repromittere,vt ibi notat Pamel, de hoc argumento plura Patrum teſtimonia congerit. Tãdem pro ſacramento Matrimonii afferri poteſt Aug. lib.de bono coniugali c.18.vbi, Sacramentũ nuptiarũ,illud appellat.Et eodem modo loquitur lib.1.de Nupt.& concup.capit.10.Et plures alios refert Pam. in ſcholiis ad Tertull.li.de Præſcrip.hæret.c.40.num. 248.& ſpecialiter affert Pet.Damia.in ſer.1.de Dedic. Eccleſiæ: vbi ſeptem numerat ſacramenta, quæ alij ſeparatim recenſent.

Nullus ex patribus.7. ſacramenta negauit,quãuis alii aliaaliquando tacuerint.

Vnde intelligitur, nullum argumentum in contrarium ſumi ex eo, quod ſancti Patres quædam ſacramenta alicubi numerant, aliis prætermiſsis:nam aliud eſt tacere, aliud negare, ſeu excludere aliquod ex prædictis à numero ſacramentorum: hoc poſterius in nullo ſanctorum Patrum reperitur: illud autem prius nihil obſtat: quia nec neceſſe eſt omnes ac ſingulos Patres de omnibus ſacramentis ſcripſiſſe, & multo minus neceſſarium eſt, vt in omnibus locis, vbi aliquorum incidit ſermo, omnia commemorent: interdum enim ſpecialis occurrit occaſio ſcribendi,aut loquendi de quibuſdam, & non de aliis:nonnunquam vero gratia exempli quædam ponuntur, quæ celebriora ſunt, vt facile intelligetur breuiter diſcurrendo per ſingulos in principio citatos.Auguſt. enim in illis locis in exemplum adduxit duo ſacramenta,non vero excludit alia: cuius ſignũ euidens eſt,quia generalem clauſulam poſtea adiunxit.Quod etiam obſeruauit Conc.1.in Pſal.103. circa illa verba. Qui tegis aquis ſuperiora eius.Reſpice (inquit)ad munera Eccleſię,munus ſacramentorũ in Baptiſmo,in Euchariſtia,& in cæteris ſanctis ſacramentis.Quorũ ipſe aliis locis ſpecialẽ mentionẽ facit vt ſacramenti Chriſmatis, li.2.cont.lit. Petil.c.104. Et Ordinis, li.2. cont.Parm.c.13.& lib.1.de Baptiſ.c. 1.& Pœnitentiæ,in toto libr.de ver. & falſ.pœnit. & enarratione in Pſalm.146.circa illa verba, Qui alligat contritiones eorum. Cyprianus vero in eo ſerm. de his tantum ſacramentis ſcripſit, quæ ipſe credit fuiſſe à Chriſto in nocte cœnæ inſtituta. Iuſtinus vero ad Gentes ſermonem habens, eorum tantum ſacramentorum rationem reddidit, quorum notitia ſeu fama ad eos magis peruenerat: quia ſunt in frequentiori vſu fidelium: & quia ſpecialiter illa duo ſacramenta adhibita ſemper fuere in ritu & modo initiandi eos, qui ad fidem conuertuntur. Propter quam

quam cauſam, vbi ſancti Patres de initiandis fidelibus ſcribunt, horum ſacramentorum ſpecialem mentionem faciunt, vt videre eſt apud Tertullianum libro quarto, contra Marcion. capite trigeſimoquarto, interdum vero addunt etiam Confirmationem, quia hoc ſacramentum ſtatim poſt Baptiſmum & ante Euchariſtiam conferri ſolebat, quando Epiſcopus aderat, qui eſt ordinarius miniſter illius ſacramenti, quod ſignificauit Cyprianus Epiſtola 70. & Hieronymus Dialogo contra Lucifer. ante medium, dicens, An neſcis, hunc eſſe Eccleſiæ morem, vt baptizatis poſtea manus imponantur: & inuocetur Spiritus ſanctus? exigis vbi ſcriptum ſit? in Actibus Apoſtolorum. Et etiamſi ſacræ Scripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret. Quæ poſtrema verba contra hæreticos huius temporis valde notanda ſunt. Ex hoc modo intelligi poteſt, locutum fuiſſe Gregorium in dicto capite Multi, quamuis ſolum gratia exempli, illorum trium ſacramentorum mentionem ibi feciſſe videatur. Dionyſius denique non aſſumpſit prouinciam explicandi omnia ſacramenta, ſed Eccleſiaſticam Hierarchiam deſcribendi: & ideo ſolum diſputat de actibus hierarchicis, qui publico & ſolemni ritu fiunt, vt ſunt ſolemnis adminiſtratio Baptiſmi, Confirmatio, Ordo, & Euchariſtiæ ſacrificium: de aliis vero ibi mentionem non fecit: quia intentioni eius nihil deſeruiebant. Atque eodem modo Raban. libro de inſtitut. cleric. prætermiſſo Matrimonio, de aliis diſputauit, quia ſolum agebat de his, quæ ad clericos per ſe poſſunt ſpectare.

Non eſſe plura, quam ſeptem ſacramenta, definitur.

Secundo fides Catholica docet, non eſſe plura ſacramenta, quam hæc ſeptem. Hanc veritatem inſinuauerat Concil. Florent. expreſſius vero eam definiuit Trident. ſeſſion. 7. canon. 1. de ſacrament. in genere. Fundatur autem in Eccleſiaſtica traditione: quæ docet, Chriſtum illa ſeptem inſtituiſſe, & non plura. Dices, ex Scriptura ſacra, vel traditione Eccleſiæ non conſtat quidem Chriſtum inſtituiſſe plura, hinc tamen non poteſt inferri, tanquam de fide certum, Chriſtum non inſtituiſſe plura, quia eſt argumentum ab authoritate negatiua, quod ex ſuo genere infirmum eſt. Reſpondetur, Concil. Trident. non ſolum tacuiſſe plura, ſed poſitiue docuiſſe, ac definiuiſſe non eſſe plura, quod non tantum collegit ex authoritate negatiua, ſed tacite ita interpretatur ſcripturam & Eccleſiaſticam traditionem: quod nimirum, docendo prædictum ſeptenarium numerum, quemcunque alium maiorem negauerit: quod in aliis fidei dogmatibus obſeruare licet. Quando enim ſcriptura docet, in Deo eſſe tres perſonas, hoc ipſo intelligitur, negare eſſe plures, etiamſi expreſſius non dicat. Et ſimiliter, cum affirmat, Filium factum eſſe hominem, intelligitur negare alias perſonas eſſe incarnatas, etiamſi hoc amplius non declaret. Ad exactam enim myſteriorum fidei cognitionem, & ſynceram veritatem vtrumque neceſſarium eſt: & ideo in tali definito numero, intelligitur præſcindi & excludi maior numerus. Denique alias liberum fuiſſet vnicuique fingere noua ſacramenta ſine fundamento, aſſerendo, ea fuiſſe à Chriſto inſtituta, quod eſſet valde pernicioſum Eccleſiæ. Quapropter non ſolum de fide eſt, eſſe in Eccleſia ſeptem ſacramenta generatim, & confuſe, ſed definite illa ſeptem, quæ Concilia numerant, ſcilicet Baptiſmum, &c. quæ intelligenda ſunt cum ea proprietate, quæ iuxta communem vſum, & ſenſum Eccleſiæ recipiuntur: vt verbi gratia, nomine Baptiſmi intelligendus eſt Baptiſmus aquæ ſub tali forma adminiſtratus: quia hoc intelligit communiter Eccleſia nomine Baptiſmi abſolute dicti. Vnde fingere aliud genus Baptiſmi, quod ſit verum ſacramentum, contra hanc eſſet definitionem: & ideo nullo modo affirmari poteſt, Martyrium, quod per metaphoram quandam dicitur Baptiſmus ſanguinis, eſſe ſacramentum, quomodo autem in eo gratia conferatur, infra dicemus. Atque idem obſeruandum eſt in cæteris ſacramentis.

Septem eſſe ſacramenta ſecundum ſpecies vltimas, probabilius.

An vero illa ſeptem ſacramenta ſint ſeptem ſpecies vltimæ, vel ſolum ſint ſeptem capita, ad quæ omnia Eccleſiæ ſacramenta reducuntur, ſiue illa ſint ſpecifica, ſiue generica, in hoc nihil eſt de fide definitum: quamuis probabilius ſit, omnia eſſe vltimas ſpecies ſacramentorum: nam ſi qua eſt varietas, vel multitudo: tota ordinatur ad vnum integrum ac perfectum ſacramentum perficiendum, vt de Ordine & Euchariſtia ſuo loco dicemus. Vltimo eſt in hac concluſione conſiderandum, ſermonem hic eſſe de propriis ac perfectis ſacramentis: ſic enim Concilium Tridentinum definiuit, quodlibet horum ſeptem eſſe vere & proprie ſacramentum. Quando vero ſancti Patres alios ritus vel cæremonias ſacramenta vocant, loquuntur de ſacramento in lata ſignificatione, prout quodlibet ſignum ſacrum, ſub quo myſterium aliquod latet, dici ſolet ſacramentum, vt ex dictis in principio huius materiæ conſtat. Et hactenus de doctrina fidei.

Quare non ſint plura, quam ſeptem.

Supereſt, vt rationes ſeu congruentias, propter quas ſeptem ſacramenta, & non plura, neque pauciora nobis data ſunt, explicemus. Prima & valde recepta eſt illa: qua vſus eſt hic D. Thom. & 4. contra Gent. capite 58. quamque Concilium Florentinum amplexum eſt, & ſumpta eſt ex proportione inter corporalem & ſpiritualem vitam: nam finis ſacramentorum eſt vita ſpiritualis animarum, & ideo ex neceſsitate vel vtilitate finis recte ſumitur ſacramentorum numerus: neceſsitas autem ex parte huius finis recte per dictam proportionem explicatur. In corporali enim vita, quædam ſunt neceſſaria ſingulis perſonis, quædam vniuerſæ toti naturæ. Rurſus priora, quædam ſunt per ſe requiſita ex intrinſeca conſtitutione naturæ, alia ex accidenti. Per ſe namque primum neceſſaria eſt productio ſeu generatio: deinde augmentum vſque ad perfectum & virilem ſtatum: Tertio, nutritio continua ad conſeruandum corpus: Quarto, ex accidenti propter occurrentem corporis ægritudinem neceſſaria eſt medicina: quæ vim habeat curandi corpus, & expellendi morbum: quo expulſo quinto neceſſarium eſt aliquod remedium, vt conualeſcat corpus, & amiſſas vires recuperet. Præter hæc vero ad conſeruationem & gubernationem totius naturæ neceſſaria eſt poteſtas propagandi genus humanum per coniunctionem maris & fœminæ licitam, & conuenienti modo factam: & poteſtas gubernandi rempublicam & continendi homines in officio ac iuſtitia. Hæc igitur omnia in vita ſpirituali ſunt, & propter illa ſunt ſeptem ſacramenta inſtituta. Baptiſmus, ad regenerãdos homines in ſpirituali vita: Confirmatio ad dandum augmentum, robur ac virilem ſtatum: Euchariſtia, ad conſeruandam & nutriendam charitatem, & ita hæc tria ſacramenta ſunt bona per ſe ordinata ad bonum ſingulorum. Pœnitentia vero addita eſt occaſione actualis peccati ad curandam ſpiritualem ægritudinem, ſi poſt generationem ſpiritualem contingat illam incurrere: adiuncta vero eſt Extrema vnctio, quaſi ad inſtaurandas vires & reliquias ægritudinis prorſus curandas. Ordo vero & Matrimonium ad bonum totius communitatis ordinata ſunt: hoc propter propagandos homines ſpiritualis vitæ capaces, ille vero ad ſpiritualiter regendos illos.

Obiectio.

Circa hanc vero congruentiam dubitari poteſt: quia in multis rebus non ſeruatur conuenienter proportio aſſumpta, nam in vita corporali non ſunt diſtincta media ordinata ad augendum, & nutriendum, ſeu conſeruandum corpus, & ad reparandum illud

illud poſt expulſam ægritudinem: totum enim hoc agitur eiſdem cibis & eiſdem internis facultatibus, calore ſcilicet naturali & virtute nutriente: ergo in vita etiam ſpiritali idem Euchariſtiæ ſacramentum, quod eſt cibus animæ, ſufficere poterat, & ad nutriendam & augendam ſpiritualem vitam per Baptiſmi regenerationem datam, & ad confirmandam, perficiendam, & purificandam (vt ſic dicam) eandem ſpiritualem vitam per Pœnitentiæ medicinam reſtitutam. Hac enim de cauſa, Euchariſtia non ſolum poſt Baptiſmum, ſed etiam poſt Pœnitentiam, nec ſemel tantum, ſed iterum atque iterum ſumenda eſt. Secundo aliunde videri poteſt addenda fuiſſe alia duo ſacramenta ad bonum totius communitatis: vnum quidem ad commodum eorum, qui humanam rempublicam temporaliter gubernant, dictum eſt enim ad vitam humanam naturalem duo eſſe neceſſaria, ſcilicet propagationem generis humani, eiuſque gubernationem: ergo, ſicut inſtitutum eſt vnum ſacramentum ratione propagationis, vt ſancte fiat: ita inſtitui aliud debuit ratione gubernationis: vt Magiſtratus, qui rempublicam gubernant, inde haberent ſpeciale Dei auxilium, ſuo muneri valde neceſſarium. Neque enim ad hoc ſufficit ſacramentum Ordinis, quia valde diuerſum eſt ſpirituale & temporale regimen, & valde diuerſa vtriuſque poteſtas. Nam inter ſe & re & ſubiecto frequenter ſeparantur: ſacramentum autem Ordinis dat ſpiritualem poteſtatem; non vero temporalem: nec ſpeciale auxilium ad illam ſancte exercendam: ergo ad hoc neceſſarium fuit aliud ſacramentum pro bono totius communitatis. Alia ratione videntur etiam requiri plura ſacramenta ad commune bonum Eccleſiæ: nam triplex hominum ſtatus eſt in Eccleſia, Sacerdotij ſeu Epiſcopatus: Matrimonij, & Religionis: ſed ad perficiendos ſeu iuuandos homines in duobus primis ſtatibus inſtituta ſunt duo ſacramenta: ergo oportuit aliud inſtitui quo perficerentur homines, qui tertium ſtatum vellent aſſumere, vt gratiam ex opere operato, & ſpeciale auxilium reciperent ad ſuſtinenda, & perficienda onera illius ſtatus: maxime cum ſtatus ille religioſus ſit & ſacer, ac difficilis multumque indigens diuina ope & gratia, & aliunde magnam proportionem habeat ad ſacram ſignificationem ex inſtitutione recipiendam, cum ſit veluti quoddam ſpirituale vinculum & mutuus contractus inter Deum & animam.

Ad obiectionem reſpondetur. Reſpondetur, in his congruentiis & proportionibus non eſſe petendam exactam ſimilitudinem, neque abſolutam demonſtrationem, quæ oſtendat id, quod factum eſt, ita eſſe conueniens, vt non poſſit alio conuenienti modo fieri: conſtat enim hoc non eſſe neceſſarium: quia facile eſt, Deo variis atque infinitis modis conuenientibus atque infinitæ ſapientiæ eius conſentaneis, hominibus conſulere. Ad priorem ergo partem obiectionis reſpondetur primo, in vita corporali illos tres fines eſſe diuerſos, ſcilicet nutriendi, augendi, & reparandi vires corporis. Rurſus, media ad hos fines, licet non omnino, tamen aliquo modo eſſe diuerſa: & hoc ſatis eſt ad prædictam proportionem, & vt intelligamus, etiam in ſpiritualibus hos fines eſſe diuerſos, & propter eos potuiſſe ſatis conuenienter tria ſacramenta inſtitui. Sed addi præterea poteſt, ſacramentum Euchariſtiæ per ſe primo inſtitutum eſſe ad nutriendam charitatem, fuiſſe tamen neceſſariam Confirmationem, quæ proxime ac per ſe inſtitueretur ad ſtabiliendum hominem in fide, dando illi ſpecialem gratiam & robur ad profitendam illam ſuperando omnia pericula: & propter hanc cauſam dicitur ſpecialiter dare augmentum & virilem ſtatum in vita ſpirituali & conſignare hominem in militem idoneum ad ſpiritualem pugnam ſtrenue exercendam. Præter hæc vero neceſſarium fuit aliud ſacramentum, quod ſpecialiter iuuaret hominem in virtute ſpei, quod non immerito attribui poteſt ſacramento Extremæ vnctionis: nam ſpes beatitudinis obtinendæ, maxime videtur neceſſaria in mortis articulo. Et ideo inſtitutum fuit illud ſacramentum, quo animarentur, & nouam quandam fiduciam conciperent homines ex hoc mūdo tranſituri. Propter has ergo cauſas, & propter plures alias, quæ ſuis locis tradentur, oportet hæc ſacramenta eſſe diſtincta.

Ad poſteriorem partem obiectionis reſpondetur, non fuiſſe neceſſaria alia ſacramenta: nam quod attinet ad temporalem poteſtatem, magna differentia eſt inter illam, & ſpiritualem: nam illa naturalis eſt ſeu humana, fundamentum habens in natura & voluntate humana: hæc vero eſt ſupernaturalis, & in ea non tantum reperitur poteſtas iuriſdictionis, quæ per extrinſecam confeſsionem dari ſolet: ſed etiam poteſtas Ordinis, quæ ad ſupernaturales & diuinas quodammodo actiones ordinatur: & ideo oportuit hanc poteſtatem dari per ſpeciale ſacramentum. Rurſus, quia actiones huius poteſtatis ſacræ ſunt, & proxime ordinantur ad cultum Dei, ideo oportet ſpecialiter ſanctificari per ſacramentum eos, qui ad illas ex officio obeundas ordinantur: actiones vero poteſtatis temporalis non ſunt ſacræ, ſed ciuiles ac morales, & ideo, ſicut ad illas probe exercendas, morales virtutes ſufficiunt, ita etiam ſatis ſunt ea ſubſidia & ſacramenta, quæ Deus omnibus fidelibus prouidit, vt bene moraliter viuere poſſent: alioqui, ſi ad iuſtitiam recte adminiſtrandam inſtituendum fuiſſet vnum ſacramentum, eadem ratione ad ſeruandam caſtitatem, & ſingulas virtutes, debuiſſent ſingula ſacramentalia remedia inſtitui. Atque eadem fere reſponſio eſt ad alteram partem. Vt enim nunc abſtineamus ab illa diſputatione, an ſtatus religiouis fuerit à Chriſto inſtitutus, propter illum non fuit neceſſarium ſpeciale ſacramentum inſtitui, quia in eo nullum eſt ſpeciale miniſterium, ſeu ſpiritualis poteſtas, ſicut eſt in ſacerdotali ſtatu, ſed ſolum eſt via quædam & ſchola addiſcendæ & acquirendæ perfectionis, charitatis, & virtutum omnium: ad quem finem ſufficiunt communia ſacramenta, ſi frequentius & dignius eis vtamur: nam vt dixi, propter ſolam perfectionem virtutis exercendæ, niſi adſit alia ſpecialis ratio, non oportuit diſtinctum ſacramentum inſtitui. At vero in Matrimonio non vna tantum, ſed plures rationes ſpeciales reperiuntur. Primum, ſpecialis ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, quam à principio habuit fidelium Matrimonium, propter quam oportuit in lege gratiæ ſanctificari. Deinde magna neceſsitas illius ſtatus, coniuncta cum magna fragilitate, difficultate, ac periculo, propter fomitis ac concupiſcentiæ inordinationem. Recte igitur ſeptem ſacramenta à Chriſto inſtituta ſunt, eiſque ſufficienter eſt Eccleſiæ prouiſum. Atque hæc ſufficiant etiam de reliquis congruentiis D. Thom. quæ per ſe ſatis claræ ſunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſacramenta conuenienter ordinentur ſecundum modum prædictum.

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod inconuenienter ſacramenta ordinentur ſecundum modum prædictum.*Vt enim Apoſtolus dicit,* 1. Corinth. 15. *Prius eſt quod eſt animale, deinde quod ſpirituale. Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ eſt animalis: per Baptiſmum autem generatur homo ſecunda generatione, quæ eſt ſpiritualis. Ergo matrimonium debet præcedere* Baptiſ*mum.* *4. d. 2. q. 1. ar. 3 & d 7 q. 1. ar 1. q. 3. & Epheſ. 5. ſi art. præced.*

2. *Præterea, per ſacramentum* Ordinis *aliquis accipit poteſtatem*

teſtatem agendi actiones ſacramentales. Sed agens eſt prior ſua actione. Ergo Ordo debet præcedere & Baptiſmum & alia ſacramenta.

3. Præterea, Euchariſtia eſt ſpirituale nutrimentum, Confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem eſt cauſa augmenti, & per conſequens prius eo. Ergo Euchariſtia eſt prior confirmatione.

4. Præterea, Pœnitentia præparat hominem ad Euchariſtiam. Sed diſpoſitio præcedit perfectionem. Ergo Pœnitentia debet præcedere Euchariſtiam.

5. Præterea, Quod eſt propinquius fini vltimo, eſt poſterius. Sed extrema vnctio inter omnia ſacramenta propinquior eſt vltimo fini beatitudinis, ergo debet habere vltimum locum inter ſacramenta.

Art. præced. *In contrarium eſt, quod communiter ordinantur ab omnibus ſacramenta, ſicut prius dictum eſt.**

Art. præced. RESPONDEO *dicendum, quod ratio ordinis ſacramentorum apparet ex his quæ ſupra * dicta ſunt. Nam ſicut vnum eſt prius quam multitudo, ita ſacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ naturaliter, præcedunt ea, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo vltimo inter ſacramenta ponuntur Ordo & Matrimonium, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem. Matrimonium tamen poſt ordinem, eo quod minus participat de ratione ſpiritualis vitæ, ad quam ordinantur ſacramenta. Interea vero, quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ, naturaliter ſunt priora illa, quæ per ſe ordinantur ad perfectionem ſpiritualis vitæ, quam illa quæ ordinantur per accidens, ſcilic. ad remouendum accidens nociuum ſuperueniens: cuiuſmodi ſunt Pœnitentia & Extrema vnctio. Poſterior tamen eſt naturaliter Extrema vnctio, quæ conſummat ſanntionem, Pœnitentia quæ inchoat. Inter alia vero tria manifeſtum eſt, quod baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, eſt prius: & deinde Confirmatio, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis, & poſtmodum Euchariſtia, quæ ordinatur ad perfectionem finis.*

AD *primum ergo dicendum, quod matrimonium, ſecundum quod ordinatur ad animalem vitam, eſt naturæ officium, ſed ſecundum quod habet aliquid ſpiritualitatis, eſt ſacramẽtum. Et quia minimum habet de ſpiritualitate, vltimo ponitur inter ſacramenta.*

AD *ſecundum dicendum, quod ad hoc quod aliquid ſit agens, præſupponitur quod ſit in ſe perfectum, & ideo priora ſunt ſacramenta, quibus aliquis in ſeipſo perficitur, quam ſacramentum ordinis quo aliquis conſtituitur perfectior aliorum.*

AD *tertium dicendum, quod nutrimentum & præcedit augmentum, ſicut cauſa eius, & ſubſequitur augmentum ſicut conſeruans hominem in perfecta quantitate & virtute. Et ideo poteſt Euchariſtia præmitti confirmationi, vt Dionyſ.* facit in lib. de Eccleſ Hierar. & poteſt poſtponi, ſicut Magiſter * facit in quarto ſententiarum.*

4. cap. 3 agit de Euch. ſed c 4. de Cõfir. Vbi de Cõfir. tract. in d. 7. de Eucha. vero diſt 8.

AD *quartum dicendum, quod ratio illa recte procederet, ſi pœnitentia ex neceſſitate requireretur, vt præparatoria ad Euchariſtiam. Sed hoc non eſt verum, nam ſi aliquis eſſet ſine peccato mortali, non indigeret pœnitẽtia ad ſumptionem Euchariſtiæ. Et ſic patet, quod per accidens pœnitentia præparat ad Euchariſtiam, ſcil. ſuppoſito peccato, vnde dicitur 2. Paral. vlt. Tu Domine iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis.*

AD *quintum dicendum, quod Extrema vnctio propter* In argum. *rationem inductam,* eſt vltimum inter ſacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ.*

COMMENTARIVS.

NVmerauerat Diuus Thom. articulo præcedenti, ſeptem ſacramenta, hoc ordine, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, Matrimonium: quærit ergo in præſenti, an hic ordo numerandi ſacramenta ſit conueniens, id eſt, an ſit fundatus aliquo modo in ipſis ſacramẽtis, vel omnino ſit voluntarius. Et reſpondet, eſſe conuenientem & fundatum in ipſis ſacramentis. Cuius ſignum adducit in argumento, Sed contra: quia ab omnibus hoc ordine numerantur, nam ſi res fuiſſet prorſus voluntaria, & ad libitum, non tam facile omnes in ea conueniſſent. Cum autem Diuus Thomas (Omnes) dicit, Scholaſticos potiſsimum intelligere videtur: quos Concilia, præſertim Florent. & Tridentin. hac in parte approbaſſe videntur: quamuis nonnulli ex ſcriptoribus antiquis, interdum hunc ordinem mutent, vt in ſolutione ad 3. idem Diuus Thomas indicat, & infra latius dicam in principio diſputationum de Euchariſtia. Rationem autem huius ordinis optimam reddit D. Thom. quæ in litera ſatis clara eſt. Solum poteſt dubitari, quiſnã ſit hic ordo ſacramentorum: non eſt enim ordo perfectionis. Nam de hoc agitur in articulo ſequenti, nec neceſsitatis: quia de hoc in artic. 4. tractatur: nec naturæ, ſeu cauſalitatis: quia vnum ſacramentũ non eſt cauſa alterius: neque etiam eſt ordo temporis; quia non eſt neceſſe ſacramenta eo ordine ſuſcipi, quo numerata ſunt. Reſpõdetur hunc ordiuem præcipue videri ſumptum ex finibus ſacramentorum, quatenus ad ſpiritualem vitam ordinantur, vel cum illa coniunctionem habent. Nam hoc modo hominum perfectio ſeu ſpiritualis vita prius conſideratur in ſingulis perſonis, quam intelligatur aliquid eſſe neceſſarium in tota communitate in ordine ad hunc finem: & hoc modo dicuntur eſſe priora, ſacramenta ordinata ad ſingulos, quam ad communitatem, & ea quæ ſunt per ſe, his quæ ſunt per accidens: & ſic de aliis. Hinc vero ſit, vt hic ordo partim conſurgat ex maiori neceſsitate, vel in ordine ad effectum, vel in ordine ad vſum aliorum ſacramentorum: ſic enim Baptiſmus eſt ſimpliciter primus inter omnia ſacramenta. Partim vero ex ordine ad vſum, vel neceſſarium vel conuenientiorem: quomodo Confirmatio eſt prior Euchariſtia per ſe loquendo, vt infra dicam diſputans de Confirmatione & Pœnitentia, quàm Extrema vnctio, ſi peccatum actuale præceſſit. Partim denique ex maiori perfectione, ſeu ſpiritualitate, vt Diuus Thom. loquitur: qui hac ratione dixit Matrimonium Ordini poſtponi, & hæc ſufficiant de præſenti articulo. Nam in eo ſolum videtur D. Thom. voluiſſe reddere rationem illius ordinis, quem in diſputatione de ſacramentis Scriptores tenere conſueuerunt.

Vnde ſumatur Ordo ſacramentorũ inter ſe.

ARTICVLVS III.

Vtrum Sacramentum Euchariſtiæ ſit potiſsimum inter ſacramenta.

AD *tertium ſic proceditur. Videtur quod ſacramentum Euchariſtiæ non ſit potiſſimum inter ſacramenta. Bonum enim commune potius eſt, quam bonum vnius, vt dicitur primo Ethicor.* Sed Matrimonium ordinatur ad bonum commune ſpeciei humanæ, per viam generacionis, ſacramentum autem Euchariſtiæ ordinatur ad bonum proprium ſumentis. Ergo non eſt potiſſimum ſacramentorum.*

4. d. 7. q. 1. ar. 1. q. 3. cor. & d. 8 q. 1. ar. 1. q. 1. & 4. con. c. 7. 4. col. 2. & ver. q. 27. ar. 4. cor. Li. 1 Ethi. ca. 2 in ſi. to. 8.

2. Præterea, Digniora ſacramenta eſſe videntur, quæ per maiorem miniſtrum conferuntur. Sed ſacramentum Confirmationis & ſacramentum Ordinis non conferuntur, niſi per Epiſcopum, qui eſt maior miniſter, quam ſimplex ſacerdos, per quem confertur Euchariſtiæ ſacramentum. Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

3. Præterea: ſacramenta tanto ſunt potiora, quanto maiorem virtutem habent. Sed quædam ſacramenta imprimunt characterem (ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo) quod non facit Euchariſtia: Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

4. Præterea, illud videtur eſſe potius, ex quo alia dependent: & non è conuerſo. Sed ex Baptiſmo dependet Euchariſtia,

ſtia, non enim poteſt aliquis Euchariſtiam accipere, niſi fuerit baptizatus. Ergo Baptiſmus eſt potior Euchariſtia.

Cap. 3. Eccl. hier. non remote à prin. *SED contra eſt, quod Dionyſ.* dicit 3. c. Eccl. hierar. quod non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, niſi per diuiniſſimam Euchariſtiam. Ergo hoc ſacramentum eſt potiſſimum omnium aliorum.*

RESPONDEO dicendum, quod ſimpliciter loquendo, ſacramentum Euchariſtiæ eſt potiſſimum inter alia ſacramenta. Quod quidem tripliciter apparet: primo quidem ex eo, quod in eo continetur: nam in ſacramento Euchariſtiæ continetur ipſe Chriſtus ſubſtantialiter: in aliis autem ſacramentis continetur quædam virtus inſtrumentalis participata à Chriſto, vt ex ſupra dictis patet.* Quæſt. 4. a. 2. 3. & 4 *Semper autem, quod eſt per eſſentiam, potius eſt eo, quod eſt per participationem. Secundo, hoc apparet ex ordine ſacramentorum ad inuicem: nam omnia alia ſacramenta ordinari videntur ad hoc ſacramentum, ſicut ad finem: Manifeſtum eſt enim, quod ſacramentum Ordinis ordinatur ad Euchariſtiæ conſecrationem: Sacramentum vero Baptiſmi ordinatur ad Euchariſtiæ receptionem: In quo etiam perficitur aliquis per Confirmationem, vt non vereatur ſe ſubtrahere à tali ſacramento. Per Pœnitentiam etiam & Extremam vnctionem præparatur homo ad digne ſumendum Corpus CHRISTI. Matrimonium etiam ſaltem ſua ſignificatione attingit hoc ſacramentum, in quantum ſignificat coniunctionem CHRISTI & Eccleſiæ: cuius vnitas per ſacramentum Euchariſtiæ figuratur: vnde & Apoſtolus dicit, Epheſ capit. 5. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in CHRISTO & in Eccleſia. Tertio, hoc apparet ex ritu ſacramentorum. Nam fere omnia ſacramenta in Euchariſtia conſummantur: vt Dionyſius* dicit 3. capit. Eccleſ. Hierarch.* Cap. 3. Eccl. hierar. circa princ. *ſicut patet, quod ordinati communicant, & etiam baptizati, ſi ſint adulti. Aliorum autem ſacramentorum comparatio ad inuicem, poteſt eſſe multiplex. Nam in via neceſſitatis, Baptiſmus eſt potiſſimum ſacramentorum. In via autem perfectionis ſacramentum Ordinis. Medio autem modo ſe habet ſacramentum Confirmationis. Sacramentum vero Pœnitentiæ & Extremæ vnctionis ſunt inferioris gradus à prædictis ſacramentis: quia ſicut dictum eſt,** Art. 1. huius quæſt. *ordinantur ad vitam Chriſtianam; non per ſe, ſed quaſi per accidens, ſcilicet in remedium ſuperuenientis defectus. Inter quæ tamen Extrema Vnctio comparatur ad Pœnitentiam, ſicut Confirmatio ad Baptiſmum: ita ſcilicet, quod Pœnitentia eſt maioris neceſſitatis, ſed Extrema Vnctio eſt maioris perfectionis.*

AD primum ergo dicendum, quod Matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter, ſed bonum commune ſpirituale totius Eccleſiæ continetur ſubſtantialiter in ipſo Euchariſtiæ ſacramento.

*AD ſecundum dicendum, quod per Ordinem & Confirmationem deputantur fideles CHRISTI ad aliqua ſpecialia officia, quæ pertinent ad officium principis. Et ideo tradere huiuſmodi ſacramenta, pertinet ad ſolum Epiſcopum, qui eſt quaſi princeps in Eccleſia. Per ſacramentum vero Euchariſtiæ non deputatur homo ad aliquod officium, ſed magis hoc ſacramentum eſt finis omnium officiorum, vt dictum eſt.** In cor. art.

AD tertium dicendum, quod character ſacramentalis, (ſicut ſupra dictum eſt) eſt quædam participatio ſacerdotij CHRISTI.* q. 63. art. 3. *Vnde ſacramentum, quod ipſum Chriſtum coniungit homini, eſt dignius ſacramento, quod imprimit Chriſti characterem.*

AD quartum dicendum, quod ratio illa procedit, ex parte neceſſitatis: ſicut enim Baptiſmus, cum ſit maximæ neceſſitatis, eſt potiſſimum ſacramentorum, ſic Ordo & Confirmatio habent quandam excellentiam ratione miniſterij, & Matrimonium ratione ſignificationis. Nihil enim prohibet aliquid eſſe ſecundum quid dignius, quod tamen non eſt dignius ſimpliciter.

COMMENTARIVS.

Circa hunc articulum obſeruandus eſt Canon tertius Concil. Trident. ſeſſ. 7. de ſacram. in genere Si quis dixerit, hæc ſeptem ſacramenta ita eſſe inter ſe paria, vt nulla ratione aliud ſit alio dignius, Anathema ſit. Ex quo non colligitur tanquam de fide certum, omnia ſacramenta eſſe inæqualia in perfectione: ſed hoc ſolum non omnia eſſe æqualia. Quod ſaltem eſt de fide certum ratione comparationis, quam hoc loco Diuus Thomas facit: quoniam ſaltem neceſſe eſt confiteri, Euchariſtiæ ſacramentum perfectius eſſe cæteris, vt idem Concilium non obſcure docuit ſeſſione 13. capit. 1. 2. & 3. & infra de illo ſacramento ſpecialiter diſputantes latius dicemus: nunc ſufficiant rationes Diui Thomæ. D. Thom rationes explicantur. Circa quas eſt obſeruandum ſecundo: perfectionem ſacramenti poſſe conſiderari, vel in eſſe ipſius ſacramenti, vel in ratione cauſæ, ſeu finis aliorum ſacramentorum: vel in effectu gratiæ ſeu in virtute conferendi illam. Iuxta primam comparationem procedit prima ratio Diui Thomę. Et eſt res manifeſta ſuppoſitis principiis fidei. Nam Euchariſtiæ ſacramentum, & eſt res permanens, & in ſe complectitur realiter & ſubſtantialiter ipſum Chriſtum: ergo in eſſe ſuo eſt perfectius cæteris ſacramentis. Vnde fit etiam, ſuperare reliqua in ratione ſigni: quia reliqua immediate ſignificant gratiæ effectum, hoc vero ſignificat ipſum Chriſtum, quem continet, & vltra hoc ſignificat etiam gratiam, quam confert, vt eſt animarum cibus. Iuxta ſecundam comparationem procedit ſecunda ratio, & oritur ex præcedenti. Nam quia Euchariſtia in ſuo eſſe eſt ita perfecta, vt in ſe Chriſtum contineat, ideo ad illam, vt ad finem ordinantur cætera ſacramenta. Quod ſolum in Extrema vnctione aliquam difficultatem habet, quam hic tetigit Caietan. quia Extrema vnctio, quoad vſum eſt vltimum ſacramentorum, quantum eſt ex vi ſuę inſtitutionis. Nam ordinatum eſt, vt poſt cætera ſacramenta in extremo vitæ periculo accipiatur: ergo non ordinatur ad Euchariſtiam. Reſpondet autem Caietan. quodammodo dici ordinari ad Euchariſtiam ratione effectus: tollit enim reliquias peccatorum & perfecte mundat animam, quæ eſt optima diſpoſitio ad vnionem cum Chriſto, quam facit Euchariſtia. Extrema vnctio an ad Euchariſtiã ordinetur. Addo præterea, quia Chriſtus eſt præſens in Euchariſtia, quod ordinatur ad perfectiorem vnionem cum Chriſto, quantum in ſe eſt, ordinari etiam poſſe ad digniorem huius ſacramenti ſumptionem, vt in præſenti per ſacram vnctionem homo ſit habilior & melior diſpoſitus ad recipiendum Euchariſtiæ ſacramentum: ſi velit illud poſtea ſuſcipere, vt poteſt interdum accidere. De Matrimonio vero ipſe D. Thom. explicat, ratione ſignificationis ordinari ad Euchariſtiam, ratione ſignificationis ordinari ad Euchariſtiam, quia ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, quam Euchariſtia perficit. Poteſt vero non improbabiliter dici, ſacramentum Matrimonij, ſpecialiter ordinatum eſſe ad moderandam carnis concupiſcentiam, vt qui filiorum procreationi incumbunt, magis idonei ſint ad puriſſimum Euchariſtiæ ſacramentum ſuſcipiendum.

De tertia comparatione D. Thom. nihil dixit, nec in illa quidquam certum, aut definitum inuenio: nã licet propter Chriſti præſentiam videatur probabile, ſacramentum Euchariſtiæ (ſtante æquali diſpoſitione ſubiecti) maiorem gratiam conferre, quam cætera, tamen aliunde: quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt, veluti ad continuam nutritionem: & conſequenter, vt ſæpius ac frequentius recipiatur, ideo non videtur neceſſarium, vt quoties recipitur, toties maiorem gratiam conferat, quam Baptiſmus ſemel ſuſceptus, vel quam Confirmatio, aut Ordo. Eſt itaq; res incerta: Diuus Thom. autem videtur priorem partem inſinuare; nam ſimpliciter præfert Euchariſtiam omnibus ſacramentis: poſtea

vero

vero comparat cætera inter ſe: quæ comparatio maxime videtur, quoad effectum intelligenda: ergo in eadem re præfert Euchariſtiam cæteris.

Tertio igitur, circa vltimam partem corporis articuli aduertendum eſt, Diuum Thomam inter cætera ſex ſacramenta, hunc ordinem præfectionis conſtituere, vt primum locum teneat Ordo: ſecundum Confirmatio: tertium Baptiſmus, quartum Extrema vnctio: quintum Pœnitentia: ſextum Matrimonium. De qua comparatione multa dici poſſunt, nam fere in omnibus ſacramentis eſt aliquid excellens & ſingulare, in quo cætera ſuperant: ſed hoc pēdet ex notitia omnium ſacramentorum, & ideo hęc comparatio melius in ſingulis fiet.

Solutiones argumentorum non indigent explicatione, & quæ Caietanus notat circa ſolutionem ad 2. ex dictis ſunt ſatis explicata.

ARTICVLVS IV.

Vtrum omnia ſacramenta ſint de neceſsitate ſalutis.

4. diſt. 7. q. 1. art. 2. q. 2. & q. 3. ar. 2. q. 1. *AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis. Illud enim quod nō eſt neceſſarium, videtur eſſe ſuperfluum. Sed nullum ſacramentum eſt ſuperfluum: quia Deus nihil facit fruſtra. Ergo omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis.*

2. Præterea, Sicut de Baptiſmo dicitur. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnū Dei, ita de Euchariſtia dicitur Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ergo ſicut Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ita & Euchariſtia.

3. Præterea: Sine ſacramento Baptiſmi poteſt aliquis ſaluus fieri, dummodo non contemptus religionis, ſed neceſſitas ſacramentum excludat: vt infra dicetur. Sed in quolibet ſacramento contemptus religionis impedit hominis ſalutem: Ergo pari ratione omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis.* *q. 68. art. 8. & 2.*

SED contra eſt, quod pueri ſaluantur per ſolum Baptiſmum ſine aliis ſacramentis.

RESPONDEO dicendum, quod neceſſarium reſpectu finis (de quo nunc loquimur) dicitur aliquid dupliciter. Vno modo ſine quo non poteſt haberi finis: ſicut cibus eſt neceſſarius vitæ humanæ. Et hoc eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem.

Alio modo dicitur eſſe neceſſarium id, ſine quo non habetur finis ita conuenienter, ſicut equus neceſſarius ad iter. Hoc autem non eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem. Primo igitur modo neceſſitatis ſunt tria ſacramenta neceſſaria, duo quidem perſonæ ſingulari: Baptiſmus quidem ſimpliciter & abſolute: Pœnitentia autem ſuppoſito peccato mortali, poſt Baptiſmum: Sacramentum autem Ordinis eſt neceſſarium Eccleſiæ: quia vbi non eſt gubernator, populus corruet, vt dicitur Prou. 11. Sed ſecundo modo neceſſaria alia ſacramenta: nam Confirmatio quodāmodo perficit Baptiſmum: Extrema vnctio Pœnitentiam, Matrimonium vero Eccleſiæ multitudinem per prorogationem conſeruat.

*AD primum ergo dicendum, quoad hoc quod aliquid non ſit ſuperfluum, ſufficit, quod ſit neceſſarium primo vel ſecundo modo, & ſic ſunt neceſſaria omnia ſacramenta, ſicut dictum eſt.**

In cor. art. *AD ſecundum dicendum, quod illud verbum Domini eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali, vt Aug* exponit ſuper Ioan.*

Tracta. 26. & 27. 10. 9. *AD tertium dicendum, quod licet omnium ſacramentorum contemptus, ſit ſaluti contrarius, non tamen eſt contemptus ſacramenti, ex hoc quod aliquis non curat accipere ſacramentum, quod non eſt de neceſſitate ſalutis: alioquin omnes, qui non accipiunt Ordinem, & qui non contrahunt Matrimonium, contemnerent huiuſmodi ſacramenta.*

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli intelligenda eſt de neceſſitate, quæ orta eſt ex inſtitutione ſacramentorum: quia ante inſtitutionem nulla poterat eſſe neceſsitas: & ipſius inſtitutionis non tam fuit neceſsitas, quam vtilitas, vel congruētia, de qua ſupra dictum eſt. Ex inſtitutione autem duplex poteſt intelligi orta neceſsitas: vna vocatur, Neceſsitas medij, altera vero, Neceſsitas pręcepti: quas voces latius infra explicabimus, de Baptiſmo, & de Euchariſtia diſputantes. Nunc breuiter ſciendum eſt, illud dici neceſſarium in præſenti, quod ad vitam conſequendam neceſſarium eſt. Quo fit, vt tota hæc neceſsitas ſit in ordine ad finem, & conſequenter, quod tota dici poſsit neceſsitas medij, generali quadam ratione loquendo: quia quidquid eſt neceſſarium ad finem, præſertim ſi tempore antecedat conſecutionem finis, merito dici poteſt medium ad finem neceſſarium. Rurſus, quoniam ſacramenta in humanis actibus conſiſtunt, quæ per ſe & natura ſua non ſunt ad vitam æternam neceſſariæ, hinc conſequenter fit, vt non poſsit in eis reperiri neceſsitas medij reſpectu adultorum, niſi ſuppoſito aliquo præcepto, per quod inducatur illa neceſsitas. Quin potius generaliter verum eſt, nullum eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, quod in actione hominis conſiſtat, quod non ſit etiam præceptum: quamuis in quibuſdam præceptum, & neceſsitas oriatur ex natura ipſorum actuum: in alijs vero tota oriatur ex præcepto, & extrinſeca inſtitutione, & huiuſmodi ſunt ſacramenta. Quocirca ſub hac ratione generali quodlibet ſacramentum, quod eſt neceſſarium, vt medium, poteſt dici neceſſarium neceſsitate præcepti: & è contrario: quodcumque ſacramentum cadens ſub præceptum, poteſt etiam dici neceſſarium neceſsitate medij eo modo, quo obſeruatio mandatorum eſt medium ad ſalutem neceſſarium. At vero propria quadam & ſpeciali conſideratione diſtinguuntur illæ duæ rationes, quia neceſsitas præcepti ſolum requirit, quod præceptum ſit impoſitum: neceſsitas autem medij in ſacramentis vltra id conſiſtit in hoc, quod ſacramentum ſit per ſe inſtitutum ad conferendum effectum ad ſalutem neceſſarium, tanquam propria cauſa illius, & per ſe loquendo, atque ex vi inſtitutionis ad illum neceſſaria: quomodo Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem. *De qua neceſſitate ſit intelligendā quæſtio.*

De hac ergo neceſsitate medij loquitur D. Thom. hic, vt conſtat ex principio artic. Atque ita reſpondet primo: quamuis omnia ſacramenta ſint vtilia ad ſalutem, non tamen omnia eſſe neceſſaria. Quæ aſſertio clara eſt: nam conſtat, Confirmationem, Extremam vnctionem, & Matrimonium, non eſſe media ad ſalutem neceſſaria, cum non ordinentur ad effectus ſimpliciter neceſſarios: quatenus vero gratiam præſtant, manifeſtum eſt eſſe valde vtilia. Solum de Matrimonio oportet aduertere, vtilitatem eius non tam eſſe conſiderandam reſpectu ſingulorum, quam reſpectu multitudinis: propter quam per ſe primo inſtitutum eſt: nam ſimpliciter ac per ſe loquendo, reſpectu ſingulorum, ſicut vnicuique melius eſt, caſtitatem ſeruare quam copulari coniugio, ita ſimpliciter non eſt vtilius hoc ſacramentum propter effectum eius, quam priuari effectu eius propter virginitatem ſeruandam: ex hypotheſi autem (vt ſic dicam) id eſt, ſuppoſito, quod Matrimonium contrahendum eſt, ſeu reſpectu eorum, qui illud contrahere decreuerunt, tale ſacramentum vtiliſsimum eſt. Secundo ait Diuus Thomas tria ſacramenta eſſe neceſſaria ad ſalutem: vnum, reſpectu corporis Eccleſiæ, quamuis non reſpectu *Sacramenta omnia vtilia, non tamen omnia neceſſaria.* *Tria ſacramenta neceſſaria.*

ſpectu ſingulorum, ſcilicet ſacramentum Ordinis: ſine quo, neque Hierarchia Eccleſiæ poſſet conſiſtere, neque alia ſacramenta confici poſſent, vel ſimpliciter, vel modo debito. Duo vero, reſpectu ſingulorum: ſcilicet Baptiſmum abſolute reſpectu omnium, quia omnes in originali peccato naſcuntur: Pœnitentiam vero reſpectu eorum, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt: quia remiſsio talis peccati ad ſalutem neceſſaria eſt: & ad hunc effectum inſtitutum eſt huiuſmodi ſacramentum. De ſacramento autem Euchariſtiæ non meminit Diuus Thomas in corpore articuli, quamuis aliorum ſex ſacramentorum mentionem fecerit, tamen cum tantum dicat, tria ſacramenta eſſe neceſſaria, plane ſentit, reliqua non eſſe neceſſaria, alioquin valde ambiguus eſſet in doctrina tradenda. Ac præterea in ſolutione ad ſecundum, cum argumentum eo tenderet, vt concluderet ſacramentum Euchariſtiæ eſſe neceſſarium, quia Ioann. 6. dicitur. Niſi manducaueritis, &cæt. Reſpondeo in forma, inde non colligi neceſſitatem, quia illud verbum Domini (inquit) eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali. Eſt ergo hæc aperta ſententia Diui Thom. hoc loco, quam infra latius tractaturi ſumus, vbi etiam expendemus expoſitionem verborũ Chriſti, quod hic D. Th. tradit. Hic vero attente ſunt ponderanda verba eius, non enim negat D. Tho. Chriſtum in verbis illis loqui de ſacramẽto Euchariſtiæ, nec de manducatione ſacramẽtali, quia nõ ſine cauſa addidit dictionem excluſiuam, dicens, Et non de ſola ſacramentali; non ergo negat, Chriſtũ loqui de illa, ſed de illa ſola, quod valde diuerſum eſt, ſentit igitur, verba illa intelligi poſſe de manducatione ſacramentali vel ſpirituali, ꝙ tamen verum non eſſet niſi de Sacramẽto eſſent intelligenda: quia Chriſtus non poteſt ſacramentaliter manducari niſi in Sacramento: licet in eo etiam poſsit ſpiritualiter mãducari, & hic modus manducationis ſufficere poſsit ad implendum id, quod in prædictis verbis Chriſti cõtinetur, iuxta expoſitionem D. Tho. quam vt dixi, in proprio loco examinabimus.

Can. Trid. iuxta doctrinam D. Th. intelligẽdus. Colligitur tãdem ex doctrina huius articuli, quomodo intelligendus ſit Canon Concilij Trident. ſeſſ. 7. canon. 4. de ſacramentis in genere, vbi condemnat dicentes, ſacramenta non eſſe neceſſaria ad ſalutem. Vtrumque enim voluit comprehendere, quod in dictis aſſertionibus à Diuo Thoma explicatum eſt, ſcilicet, & omnia hæc ſacramenta eſſe vtilia, & abſolute loquendo ſacramenta eſſe neceſſaria, quamuis non omnia: quorum primum indicauit in illis verbis, Si quis dixerit, ſacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua. ſuperfluitas enim vtilitati opponitur, & ſi inter ſacramenta, aliquod eſſet inutile, tantus ſacramentorum numerus eſſet ſuperfluus, & hoc intendit damnare Concilium. Secundum vero docuit in verbis ſequentibus, quæ per ſe ſatis clara ſunt. Et hæc ſufficiant de neceſsitate medij in communi. Nam in particulari dicemus in ſuis locis. De neceſsitate autem præcepti, quod hic D. Thom. omiſit, generatim dicemus in ſequentibus diſputationibus moralibus: ſigillatim vero poſtea.

DISPVTATIO XV.

De ſacramentalibus, ſeu ceremoniis ſacramentorum in genere.

HAnc diſputationẽ prætermiſit D. Th. in hac materia, tamen, cum in ſingulis ſacramentis, de vniuſcuiuſque ceremonijs differendum ſit, cum ipſometD. Th. neceſſarium viſum eſt, hoc loco præmittere ea, quæ communia ac generalia eſſe poſſunt. Nam reuera, de his ſacramentalibus fere omnia illa capita diſputari poſſunt, quæ de ſacramentis à nobis ſunt generaliter dicta: tamen ſuppoſitis his, quæ diximus de ſacramentis, breuius poterunt omnia expediri.

SECTIO I.

Quid ſit ceremonia ſeu ſacramentale.

PRius quærimus quid ſit, quam an ſit ceremonia, tum quia per ſe notum eſt, ceremonias eſſe: tum etiam, quia ſicut de ſacramentis diximus, non poteſt in his rebus, vocis ſignificatio ſatis exponi, niſi ſimul intelligatur, quid res ipſa ſit. Aduertendum eſt igitur in primis, nomine cæremoniæ, ſi primam huius vocis impoſitionem, vel etymologiam attendamus, ſignificari poſſe omnem cultum Dei externum, qui certo ac definito ritu ſit ob maiorem Dei reuerentiã. In hac enim ſignificatione Latini omnes ea voce vtuntur, quam omnes etiam ducunt à Cære Italiæ oppido, vel à verbo carendi, vt videre licet in Diuo Thoma 12. quæſtione 99. art. 3. & D. Auguſt. 2. retract. cap. 37. & in hac fere ſignificatione ſumitur cæremonia in ſcriptura veteri, vbicunque de legalibus cæremonijs agitur. Atque ita ſub hac voce comprehenduntur ſacramenta, ſacrificia, ſacra & obſeruantiæ, ad quæ quatuor capita reuocat Diuus Thomas 1. 2. quæſtione 101. artic. 4. omnes legis veteris cæremonias. Ex quibus duo prima quid ſint, ſatis eſt in ſuperioribus expoſitum: & de ſacrificio dicemus in particulari poſtea tractantes de Miſſa: ſacra autem vocantur à Diuo Thoma ea, quæ ſunt veluti inſtrumenta, aut res deputatæ ad ſacrificia peragenda, aut ſacramenta miniſtranda, vt ſunt vaſa ſacra, veſtes, templa, & ſi quæ ſunt alia ſimilia: obſeruantias autem vocat, omnes actiones, quib. cultores Dei vtuntur, vt eis ſeſe ad cultum Dei diſponant, vt ſunt ieiunia, genuflexio, vſus ſigni crucis, & ſimilia. In præſenti vero materia non vtimur nomine cæremoniæ in hac ampliſsima ſignificatione, ſed aptamus illam ad cæremoniam ſacramentalem: & à Theologis appellari ſolet ſimpliciter ſacramentale. Qua voce ſignificamus actiones quaſdam vel circumſtantias religioſas, quas in ſacramentorum adminiſtratione, vel ſacrificij oblatione, Eccleſia obſeruat, præter eas, quæ ſunt de eſſentia, ſeu ſubſtãtia ſacrificij, vt ſunt, verbi gratia, in Baptiſmo, Vnctio, Exorciſmus, & alia huiuſmodi. *Quid ſit cæremonia, & eius nominis origo.*

Secundo eſt obſeruandum, cæremonias has ſi materialiter (vt ita dicam) ſumantur, & varias & multiplices eſſe, ita vt per omnia prædicamenta diſtingui poſsint & variari: nã quædam interdũ poſita ſunt in ſubſtantia alicuius rei, vt, verbi gratia, quod vino conſecrando miſceatur aqua naturalis, & non alia: quod Vnctio fiat in oleo oliuarum, &cæt. Quædam reuocari poſſunt ad quantitatem, vel continuam, vt quod aqua miſceatur vino in quantitate valde modica: Vel diſcretã, vt quod Baptiſmus fiat tribus merſionibus: Rurſus aliæ reuocari poſſunt ad qualitatem, vt quod panis ſit fermẽtatus, vel azymꝰ: quod veſtis ſit huius figuræ, vel coloris. Præterea, quædam poſſunt reuocari ad relationem, quia ſolũ propter deputationem quandam, aut extrinſecam benedictionem cenſentur ſacræ, vt oleum benedictum, & alia huiuſmodi. Item, quędam conſiſtunt in temporis vel loci determinatione, vt templa & dies feſtiui. Aliæ pertinent ad veſtitum ſiue habitum ſacrum ac decentem. Aliæ reuocantur ad ſitum, vt genuflexio. Aliæ denique in actione vel paſsione conſiſtunt, & hæ ſunt frequentiores: ſub quibus comprehenduntur orationes, geſtus, ſigna, & ſimilia: quinimo omnia alia, quę numerata ſunt, in tantum ad cęremonias ſeu ſacramentalia pertinent, in quantum in vſu alicuius actionis ſacræ obſeruandæ ſunt. Vnde ſit, *Cæremoniarum varietas quanta.*

de ſit,poſſe etiam has cæremonias diſtingui,iuxta ſeptem circumſtantias actuum moralium, quæ à Philoſophis moralibus & Theologis numerantur, vt ſunt circumſtantia loci,temporis, perſonæ,modi,& ſimiles.

Tertio eſt obſeruandum, omnibus his ceremonijs commune eſſe, vt ad diuinum cultum ordinentur:hac enim intentione inſtituuntur, & obſeruantur ab Eccleſia, vt ipſe ſacramentorum vel ſacrificij vſus maiori cum reuerentia ac deuotione fiat. Hoc igitur commune eſt ſacramentalibus ceremonijs cum ſacramentis ipſis,vel ſacrificio,quod actus ſunt externi,virtutis religionis.Differunt tamen ab ipſis, quod ſacrificium cōtinet ipſum ſupremum Dei cultum, quo Dei excellentiam per alicuius rei oblatæ ſacrificationem ſeu immutationem profitemur: ſacramenta vero ordinantur ad ſanctificationē fidelium,quam ſignificant & conferunt præſertim in lege noua. At vero ſacramentalia ordinantur ad cultũ Dei medio ſacrificio, vel ſacramento aliquo (vt ſic dicam) nam proxime referuntur ad reuerentiam ſeu conuenientiorem modum offerendi ſacrificium,vel miniſtrandi ſacramentum. Differre tutem poſſunt ſacramentalia inter ſe,vel in ritu externo,vt dictum eſt: vel etiam in fine: quia quædam propinquius,quędam remotius reſpiciunt ſacramenta: quædam ordinantur præcipue ad ornatum quendam decentem ac religioſum: vt verbi gratia, quod calix ſit argenteus, vel aliquid huiuſmodi: quædam ad maiorem reuerentiam,vt quod Euchariſtia à ieiuno ſumatur: quædam etiam continent ſacram ſignificationem, vt quod baptizati induantur veſte alba,&c. ac denique quædam ordinãtur etiam ad aliquem ſpiritualem effectum, vel ſanctificationem ſaltem imperfectam,vt poſtea dicemus.

Ceremoniæ vt differant alia ab aliis.

Ex his igitur ſatis conſtat, quid ſit ceremonia, de qua hic agimus. Eſt enim exterior actio religioſa,aut circumſtantia ſeu conditio eius ad ornatum ſeu cultum debitum ſacramentorum ſeu ſacrificij inſtituta. Cuius deſcriptionis ratio ex dictis ſatis conſtat,& ex ipſo vſu,& ex intentione præſentis diſputationis: hic enim non agimus de omni cultu externo, ſed de illo tantum,qui eſt quaſi circumſtantia ſacramenti, & à ſubſtantia eius diſtinguitur:eſtq; veluti, accidēs eius: eſt ergo hæc propria ratio ſacramentalis ceremoniæ,prout de illa nunc agimus. Verum eſt tamē, & obſeruatione dignum: quia ceremoniæ ſacramētorum eiuſdem fere rationis ſunt cum nonnullis alijs ritibus, qui extra ſacramenta fiunt & obſeruantur: Ideo nomen Sacramentalis, latius frequenter vſurpari, & doctrinam de his cæremonijs ſacramentorum magna ex parte poſſe ad alias extendi. Et hoc modo diſputant de his cæremonijs ſeu ſacramentalibus plures authores, præſertim VValdenſis in tomo integro de ſacramentalibus. Hoſius in Confeſsione catholica capit. 37. & latius cap.86. & ſequentibus, & Lindan. libro 4. Panopl. capit. 97.& ſequentibus, Bellarmin.libr.2.de ſacrament.in gen.cap.29. & antiquiores, qui de ritibus ſeu officiis Eccleſiaſticis ſcripſerunt, vt Iſidorus, Alcuin. Amalar. Duran.& alij, & Raban. libr. 1. de inſtitut.Cler. à capit.27.Hugo Victor. libr.2.de ſacramen. part.4. & 5. poſtea in ſequentibus agens de ſingulis ſacramentis.

Ceremoniæ in præſenti quid.

SECTIO II.

An vſus ſacramentalium religioſus & ſanctus ſit atque Eccleſiæ conueniens.

Primus error omnem externum Dei cultum reprehendit.

MVlti hæretici hos Eccleſiæ ritus ſuperſtitioſos & illicitos eſſe dixerunt. Varijs tamen modis, atque ex diuerſis principiis. Quidam enim in vniuerſum omnem cultum Dei externum reprobarunt, ſed cum hi omnia euertant, non eſt quod hoc loco cum eis ſpecialiter diſputemus: hi enim, non ſolum accidentia, ſed etiam ſubſtantiam ſacrificij & ſacramenti è medio tollunt: ſufficiunt ergo contra illos, quæ de neceſsitate & vtilitate ſacramentorum dicta ſunt: & quæ dicemus poſtea de ſacrificio: & videri etiam poſsũt dicta de vſu & veneratione imaginum, in primo tomo huius tertiæ partis circa qu.25.hic enim ex principijs & rationibus magis propriis agendum eſt.

Hæretici alii aliter cæremoniarum vſum exagitant.

Alij ergo Eccleſiaſticas ceremonias reprehendunt, eo quod ſint humana inuenta, abſque diuino præcepto vel authoritate in diuinis ſcripturis contenta. Putant enim iſti, licere quidem colere Deum externo cultu,non tamen alio niſi illo, qui in ſcriptura ſacra nobis præceptus eſt. In quo fundamento varij etiam errores continentur, qui alijs in locis magis proprijs impugnandi ſunt. Primus eſt, ſola ea,quæ ſcripta ſunt, non vero quæ traditione habentur, eſſe retinenda in Eccleſia, & in veneratione habenda contra Paulum ſecundæ ad Theſſalon.2. dicentem. Tenete traditiones, ſiue per epiſtolam ſiue per ſermonem. Quia ſine traditione,neque ipſa ſcripta diuina potuiſſet à prophana diſcerni. De qua re legi poteſt Baſil.libr.de Spiritu ſancto.capit.72. Irenæ libr.3.contra hæreſ.capit.3. Cypr.Epiſt.2.circa finem,Epiph.libr.4.hær. 71.Hieronym.dialog.contra Luciferian.Auguſt.lib.4.de Bapt.capit.24. Secũdus eſt, ſolum illum externum cultum Dei eſſe licitum,qui ab ipſo met Deo præceptus & traditus eſt. Qui error eſt abſurdiſsimus. Nam in primis nullum habet fundamentum in ſcriptura vel traditione aliqua: nam in diuina ſcriptura potius legimus, in quolibet tempore, ſeu ſtatu homines ſua ſponte & arbitrio, & abſque ſpeciali præcepto Dei varijs modis Deum exterius coluiſſe: ſic Geneſ. 4. Abel obtulit ſacrificium de primogenitis gregis ſui: & Noe capit.8.erexit altare, & obtulit ſacrificia de pecoribus multis: Iacob vero cap.28.votum vouit,decimaſque obtulit Deo, In lege autem veteri, quamuis multa eſſent de diuina lege præſcripta,nunquam tamen fuit prohibitus voluntarius cultus, vel publicus,vel priuatus: quin potius Leuit.23.poſtquam varia ſacrificiorum,& feſtiuitatum genera præcepta ſunt ſubditur. Exceptis donis veſtris,& q̃ offertis ex voto,vel quæ ſponte tribuetis Domino. Atq; Eſther 9.Iudith.vltimo. 1. Machab.4. quædam feſtiuitates humana lege introductæ leguntur præter eas,quæ in diuina erant præcepta. In lege autem gratiæ nullibi reperitur prohibitio hæc facta à Chriſto. Quin potius,ſi eius exemplum nobis imitandum eſt, conſtat ex Euangelio, eum ſæpe fuiſſe externis ceremonijs vſum,vel eleuando oculos, & externam gratiarum actionem atque orationem fundendo, vel accipiendo in manibus panem benedicendo, oculos in cœlum eleuando. Luc.9.& 22. vel orando genibus flexis,aut in terram procidens Matth.26.& Luc. 22.vel inſufflando in Apoſtolos, vt eis Spiritum ſanctum daret: vel denique eleuando manus, vt diſcipulis benediceret, Lucæ 24. Quocirca, cum hæretici negent, eſſe credendum, quod non reperitur ſcriptum, oſtendant vbi ſit ſcriptum hoc præceptũ, quo prohibetur omnis cultus Dei exterior liber ac ſpontaneus: vt eis fidem adhibeamus, nam quod ex traditione ſola non habeant hoc præceptum certiſſimum eſt,cum potius contrarium ex traditione habeamus: vt dictum eſt,& ſtatim dicemus latius. Nec vero fingere poſſunt ipſa naturali lege hoc eſſe prohibitum: nam potius lex naturæ, quæ docet, Deum eſſe actibus & ſignis externis ab homine colendum, vel quia ipſe eſt author animæ, & corporis, & ideo vtriſque actibus coli debet, vel quia cum homo conſtet anima,& corpore,in actionibus animæ multum ab actionibus corporis pendet, eiſque iuuatur ad illas melius exercendas: ipſa (inquam) lex naturæ, quæ hoc docet, illas ex ſe non definit huiuſmodi actiones

Hæreticorũ inſania confutatur.

ctiones: quia licet fortaſſe aliquæ per ſe ſtatim appareant aptiores ad huiuſmodi cultum, vt ſunt, oratio vocalis, laus, genuflexio, eleuatio manuum, pectoris tunſio: tamen, neque iſtæ ſunt ita per ſe determinatę ad cultum Dei, quin aliæ ſimiles poſsint ad alias perſonas referri: nec ſunt ita neceſſariæ quin aliis modis poſsit idem religioſus animus ſignificari. Hic ergo modus ex ipſa lege naturæ non eſt definitus: vnde neceſſario fit, per hanc legem non prohiberi voluntarium modum exterius colendi Deum, ſed potius relinqui, vt vel poſitiua lege, vel certe vniuſcuiuſque arbitrio determinetur. Hoc ergo ſemper licitum eſt, quamdiu ſpeciali lege diuina, vel humana non eſt prohibitum: dummodo prudenter ac decenter fiat. Sed dicunt hæretici, quamuis huiuſmodi cultus ſpontaneus licitus eſſe poſsit in lege noua, non tamē eſſe licitum, illum præcipere: ita vt illius omiſsio, peccatum reputetur: quia hoc eſt cōtra priuilegium legis gratiæ, quæ eſt lex libertatis: nam ſubiici hoc modo his ceremoniis & ritibus, magna eſt ſeruitus. Sed in hoc inculcatur tertius error, quo negant habere Eccleſiam poteſtatem præcipiendi atque ordinandi ea, quæ ad conuenientem modum diſpenſandi ſacramenta fuerint neceſſaria. Cuius contrarium definiuit Concil. Trid. ſeſſ. 21. can. 2. & in materia de legibus & de Eccleſiaſtica poteſtate impugnatur ex profeſſo hic error, & in ſequenti ſectione nonnulla afferemus.

Alij denique non reprobant generatim omnes ceremonias, ſed ſpecialiter inuehuntur in illas, quas nunc Eccleſia Romana obſeruat, quia dicunt eſſe vanas & ſuperſtitioſas. Sed non eſt hic locus dicendi de ſingulis: ſed cum agemus de ſpecialibus ſacramentis, vbi aperte oſtendemus, hanc eſſe falſam calumniam. Illud vero, quod generale omnibus eſt, ſcilicet, quod à nobis fiunt intentione cultus, & tanquam pertinentes ad virtutem religionis, hoc (inquam) ſuperſtitioſum eſſe dicunt quia licet in ſacramentis tradendis oporteat ſeruare modum, & debitas circumſtantias, vt omnia honeſte & ſecundum ordinem fiant, vt dicitur primæ ad Corinth. 14. tamen hoc ſolum eſſe volunt propter quandam humanam politiam: non vero ex intentione cultus & religionis: nam hoc dicunt eſſe ſuperſtitioſum. Qui error non poteſt niſi aliquo ex ſupra reiectis fundari: nam ſi cultus Dei exterior voluntarius vt lege humana præſcriptus ex ſe non eſt malus, & ſuperſtitioſus, neque etiam erit malum, illum intendere: ergo neque etiam erit per ſe malum, ceremonias ſacramentales hac intentione obſeruare.

Concluſio. Prætermiſsis ergo hæreticorum ſententiis, dicendum eſt: **Vſum ſacramentalium ceremoniarum, quas nunc Eccleſia obſeruat, pium eſſe & ad cultum Dei ſecundario ſaltem pertinere, & Eccleſiæ ac fidelibus non parum eſſe vtilem.** Concluſio eſt de fide, quo ad omnes partes, vt colligitur ex Concil. Trid. ſeſsione 7. can. 13. de ſacramentis in genere: vbi hos ritus in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, & ab Eccleſia Catholica receptos, & approbatos, obſeruandos ac retinendos eſſe definit. Poteſt etiam concluſio ex generali principio oſtendi, quod Eccleſia non poteſt errare in his, quæ ad fidem & mores pertinent: ſeruare autem ceremonias religioſas, & vtiles ac non ſuperſtitioſas, maxime pertinet ad bonos mores Eccleſiæ. Deinde, quod hæ ceremoniæ ſint honeſtæ, ſatis patet ex his, quæ contra hæreticos diximus: quia ex obiecto non ſunt malę, neque ex aliqua circumſtantia, quam per ſe requirant. Nulla enim circumſtantia huiuſmodi fingi, aut aſsignari poteſt. Rurſus ex fine proximo, ordinantur ad decentem & conuenientem modum adminiſtrandi ſacramenta: ſicut ergo ſacramentorum adminiſtratio ad religionem pertinet, ita etiam harum ceremoniarum obſeruantia, quantum eſt ex ſe, & ex fine ſuo: & ideo dicuntur pertinere ad cultum ſecundarium, non ſolum, quia continent cultum externum, ſed etiam, quia in ipſomet externo cultu, ſint veluti accidentia aliarum actionum nobiliorum, ſcilicet, ſacrificij, & ſacramentorum. Tandem ex hoc fine facile colligitur vtilitas harum ceremoniarum: conferunt enim primo, vt ipſa ſacramenta debito honore tractentur, & in maiori æſtimatione & reuerentia habeantur, nam cum eorum ſubſtantia in paucis verbis & exterioribus actionibus aut rebus externa ſpecie vilioribus atque infimi ordinis conſiſtat, niſi ceremoniarum apparatu, & ſignificatione eleuetur animus ad cogitandum aliquo modo de myſterijs ſub illis ſignis cōtentis, & ad concipiendam deuotionem & reuerentiam illis debitam, facile vileſcerent & deſpicerentur, præſertim à rudioribus hominibus, qui ſenſibus fere ducuntur. Igitur per has ceremonias docetur Chriſtianus populus ſub ſenſibilibus ſacramentis magna myſteria contineri: & ideo magna veneratione eſſe tractanda. *Ceremoniarum vtilitas.* Secundo conferunt hæ ceremoniæ ad maiorem quãdam intelligentiam & memoriam myſteriorum fidei, vt, verbi gratia, fere in omnibus ſacramentis adhibere crucis ſignum, vt conſtat ex Steph. Pap. in ca. Nunquid, de Conſecr. d. 5. & Auguſt. tra. 118. in Ioan. & ſerm. 19. de Sanctis: illud autem fit, vt eo ſigno admoneātur fideles, virtutem ſacramētorum ex Chriſti morte deriuari. Similiter, dum in Baptiſmo præmittuntur Exorciſmi, & inſufflationes, docentur fideles: puerum, antequam baptizetur, eſſe ſub poteſtate dæmonis ob originale peccatum, & ita hoc argumento vtitur ſæpe Auguſtinus ad probandum originale peccatum ex vſu & traditione Eccleſiæ, vt videre licet lib. 1. de Peccato. merit. & remiſ. capit. 34. & libr. 6. contra Iulian. capit. 2. & alia exempla videri poſſunt in Leone Pap. epiſtol. 81. & Innocentio I. epiſtol. 1. Nec refert, quod non omnes fideles intelligant hæc myſteria: ſatis eſt enim, vt à Doctoribus intelligantur, qui ſimpliciores docere poſsint de his, quorum ipſi ſunt capaces, quæue ipſos ſcire oportet: huiuſmodi enim hominibus frequentius ſufficit admiratio illa, quam in eis cauſat ipſamet ceremoniarum grauitas, & authoritas, ſub quibus ſtatim concipiunt aliquid ſacrum contineri, quamuis, quid illud ſit, ignorent. Tertio per hæc conſeruatur & augetur deuotio fidelium, vt recte docuit Auguſtinus libr. de Cura pro mort. agend. capit. 5. & Epiſtol. 119. capitul. 11. qui tamen addit capit. 19. cauendum eſſe, ne nimium ſit hoc ceremoniarum onus: tantum enim eſſe poteſt, vt animum diſtrahat, & impediat. Quo ſolo ſeruato moderamine ac prudenti conſilio, vt re vera ab Eccleſia ſeruatur, ruunt obiectiones omnes & calumniæ, quas hæretici excogitare poſſunt. Quarto tandem deſeruire poſſunt hæ ceremoniæ ad diſtinguendum fidelem populum ab infideli, & vnitatem Eccleſiæ commendandam, vt ſignificauit Innocent. ſupra, & Concil. Tolet. 4. can. 2. & ideo diligenter vitat Eccleſia in huiuſmodi ceremoniis & obſeruantiis omne conſortium & apparentem ſimilitudinem cum Iudæis, vel aliis infidelibus, vt colligitur ex Auguſt. dicta Epiſt. 119. & Epiphan. lib. 3. contra hæreſ. in fine, vbi multa de his ceremonijs congerit.

SECTIO III.

Quis poſsit ſacramentales ceremonias inſtituere, mutare, aut miniſtrare.

Diximus de ſubſtantia & ratione harum ceremoniarum, ſequitur dicendum de cauſis earum. Et cauſa quidem finalis explicata iam eſt. Cauſa vero materialis, ſeu formalis in genere definiri non poteſt: ſed in ſingulis obſeruanda eſt pro ratione inſtitutionis. Solum ergo generatim dici poteſt, intrinſecam veluti formam, ac materiam

vniuſ-

Vniuſcuiuſque cæremoniæ conſiſtere in eo ritu, qui eſt ab habente poteſtatem inſtitutus ac definitus. Igitur dicendum ſupereſt de cauſa efficiente: quæ duplex eſſe poteſt, ſicut de ſacramentis diximus, ſcilicet inſtituens, & miniſtrans.

Cæremoniæ quæ ſunt extra ſubſtantiam ſacramenti, non ſunt immediate à Chriſto inſtituta.

Dico ergo primo, Sacramentales cęremonię, quæ ſunt extra ſubſtantiam ſacramētorum, quamuis interdum introductæ ſint ad imitationem ſeu exemplum Chriſti, non tamen ſunt ab eo immediate inſtitutę. Prior pars partim ex dictis præcedenti ſectione conſtat: partim poteſt facile exemplis oſtendi: nam in conficienda Euchariſtia ex Chriſti exemplo manauit miſtio aquæ in vino, teſte Cypriano epiſt. 63. atque ex eodem fonte manauit vſus Eccleſiæ Latinæ conficiendi in azymo & nō in fermentato: atq; ſimilia exempla facile adduci poſſunt, quæ in ſingulis ſacramentis latius perſequemur. Poſterior ergo pars colligitur ex Concil. Trident. ſeſſione 21. cap. 2. docente. Salua ſubſtantia ſacramentorū. Reliqua fuiſſe Eccleſię commiſſa: quod latius confirmabimus concluſione ſequenti: ergo ſignum eſt, cæremonias, quæ ſunt extra ſubſtantiam ſacramentorum, non fuiſſe in particulari à Chriſto Domino præſcriptas. Quod poteſt confirmari ſecundo, ab authoritate negatiua: quia neque ex ſcriptura, nec ex traditione conſtat, Chriſtum Dominum huiuſmodi cæremonias inſtituiſſe, aut in particulari, præcepiſſe. Quin potius dogma eſt receptum ab omnibus Theologis, Chriſtum in lege noua nulla præcepta præterquam fidei & ſacramentorum tradidiſſe. Tertio, ex vſu idem colligitur. Nam in his cæremonijs pro diuerſitate temporum & locorum reperitur varietas in Eccleſia, ſubſtantia ſacramentorum inuariabili manente: ergo ſignum eſt, hanc ſolam eſſe de iure diuino, & immediate à Chriſto Domino definitam. Quarto hinc ſumitur ratio ſeu congruentia huius aſſertionis, nam ſacramenta ordinantur ad ſpiritualem hominum ſanctificationem, quæ à Chriſto Domino fuit principaliter intenta, & ideo oportuit ab ipſo tanquam ab authore noſtræ ſalutis & gratiæ inſtitui. Atque idem ſemper intelligendum eſt de ſacrificio, nam hoc etiam oportuit à Chriſto inſtitui: quia continet proprium ac principalem Dei cultum: & quia in eo offerendus erat ipſemet Chriſtus. Deniq; ad maiorem Eccleſiæ vnitatē & ſtabilitatem neceſſarium fuit, vt hæc quæ ſunt veluti fundamenta Eccleſiæ, immutabilia eſſent ex Chriſti inſtitutione. Cætera vero, quæ accidentalia ſunt, non oportet ita inſtitui ac definiri, quia pro temporum diuerſitate expedire poteſt, ea variari. Vnde hoc etiam pertinuit ad perfectionem legis Euangelicæ: In veteri enim lege, quia erat lex ſeruitutis, magis conſiſtens in exterioribus oneribus, quam in interiori gratiæ ſpiritu, plurimæ cæremoniæ fuerunt diuina inſtitutione traditæ, ac præceptæ: At vero lex noua, eſt lex gratiæ & ſpiritus: & ideo ſolum in ea tradidit Chriſtus, quæ ad gratiam obtinendam ſunt neceſſaria media, vel vtilia inſtrumenta: reliqua vero Eccleſiæ ſuæ diſponenda commiſit.

Eccleſia à Chriſto tradita poteſtas cæremonias inſtituendi.

Dico ergo ſecundo: Chriſtum Dominum dediſſe Eccleſiæ poteſtatem inſtituendi has cæremonias: quam partim Apoſtoli, partim eorum ſucceſſores Epiſcopi & Pontifices exercuerunt, & huiuſmodi originem habuerunt cæremoniæ, quas nunc Eccleſia obſeruat. Tota hæc aſſertio quoad rem in ipſa contentam, eſt de fide, vt conſtat ex Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 13. de ſacram. in genere, & ſeſſione 21. c. 2. & ad eam confirmandam adducit illud Pauli primæ ad Corinth. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei, & illud primæ ad Corinth. 11. Cætera autem cum venero diſponam: vbi Paulus agebat de ritu in diſpenſatione Euchariſtiæ ſeruando. De quo etiam agens Aug. Epiſt. 118. c. 6. inquit. Non præcepit Chriſtus, quo deinceps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis, per quos Eccleſiam diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum.

Cæremoniarum in Eccleſia antiquitas.

Secūdo hæc poteſtas ex ipſo vſu ſatis probatur: ex actibus n. potentia recte colligitur: conſtat autem, hunc vſum non eſſe in Eccleſia recentem, ſed à temporib. Apoſtolorum incepiſſe, vt author eſt Clemens Pap. in Epiſt. 2. decret. & lib. 7. conſtit. Apoc. c. 23. & ſæpe in illis libris & Epiſtolis, Dionyſ. toto lib. de Eccleſ. Hierarch. vbi fere in ſingulis capitibus hos ritus docet, atq; eorum ſignificationes declarat. Et c. 1. præmittit, illos eſſe ex Apoſtolica traditione. Item Inno. primus epiſt. 1. docet, huiuſmodi cæremonias in Latina Eccleſia duxiſſe originem ab Apoſtolo Petro: ſimiliter Leo Pap. Epiſt. 81. agens de cæremonijs ſeruandis in ordinatione ſacerdotis, eas dicit haberi ex Patrum traditione. Vnde Tertull. lib. de Corona militis, c. 3. vbi agit de obſeruandis traditionib. non ſcriptis. Præcipue exemplum ponit in his cæremonijs ſacramentorum. Quod etiam fecit Orig. homil. 51. in Nume. qui exempla ponens in his cæremonijs ait datas eſſe, A Magno Pontifice, & à filijs eius, & ab omnibus obſeruandas eſſe, licet ratio omnium non omnib. pateat. Idem legimus apud Baſil. lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 27. & frequenter apud Auguſt. Epiſt. 118. & 119. vbi ſpecialiter c. 15. dicit, multa ex his ſtabilita eſſe per Patrum Concilia, & c. 18. optimam regulam conſtituit. Quæcunq; bonis moribus non repugnant, nec fidei, & habent aliquid exhortationis vitę melioris, vbicunq; inſtituta videantur, non eſſe improbanda, ſed laudanda, & ſectanda. Et lib. de Nup. c. 20. & lib. 6. contra Iulian. cap. 2. vbi ait, huiuſmodi cæremonias ab vniuerſa Eccleſia vera fide ſeruari. Tertio probari poteſt, quod in Eccleſia ſit huiuſmodi poteſtas à Chriſto data, ex alia vniuerſaliori poteſtate, quam Chriſtus Eccleſiæ ſuæ reliquit in Vicario ſuo ad illam conuenienti modo regendam, iuxta illud, Paſce oues meas. Ioan. 21. quæ res latius tractatur in 2. 2. q. 1. art. 10. nam ſub hac vniuerſali poteſtate neceſſe eſt, aliam de qua hic agimus contineri. Primo quidem, quia cum hæc poteſtas ſpiritualis ſit, principaliter ordinata eſt ad diuinum cultum & ad bonum animarum, ad eam ergo pertinet ſtatuere debitum modum & ordinem ſeruandum in Eccleſia, in ritu ac cæremonijs neceſſarijs ad conuenientem ſacramentorum adminiſtrationem. Deinde, quia cum Chriſtus Dominus per ſe ipſum immediate hæc non inſtituerit, neceſſaria fuit Eccleſiæ hæc poteſtas: alioqui non poſſent ſacramenta debita reuerentia diſpenſari: & infinita eſſet confuſio in Eccleſia, ſi vnicuiuſq; arbitrio hoc eſſet commiſſum. Vnde etiam in lege naturæ, vt publicus Dei cultus per oblationes vel ſacrificia, vel orationes & laudes publicas, vel alias obſeruantias, debito modo fieret, erat poteſtas in republica ad præſcribendū modum, & ritum in huiuſmodi cultu & cæremonijs eius, vt latius dicemus infra, agentes de ſacrificio: multo ergo magis in lege noua neceſſaria fuit hæc poteſtas, tanto altior, & ſuperioris rationis, quanto cultus diuinus in hac lege altior eſt & ſupernaturalior. Si autem talis poteſtas in Eccleſia, non poteſt eſſe, niſi in paſtoribus eius, quorum principes fuerunt Apoſtoli: quibus Epiſcopi ſuccedunt: inter quos ſummus Pontifex ſupremam habet poteſtatem, à qua omnis alia Eccleſiaſtica poteſtas pendet: ſolus enim ille proprie loquendo poteſt aliquid inſtituere, quod vniuerſam Eccleſiam obliget: nam licet Concilium generale hoc etiam poſſit, non tamen ſine authoritate Pontificis congregantis & confirmantis illud. Poſſunt tamen priuati Epiſcopi in ſuis Diœceſibus nonnullos ritus & cæremonias inſtituere, quæ non ſint contra vniuerſalem Eccleſiæ legem aut traditionem, ſicut legimus feciſſe Ambroſ. Chryſoſt. & alios, & noſtra etiam ætate videmus eſſe in vſu: quia omnes Epiſcopi ſunt ordinarij paſtores, & principes ſuarum Eccleſiarum, & ideo ſufficientem habent iuriſdictionem ad huiuſmodi

actus, ſicut poſſunt etiam præcipere ieiunium, aut obſeruantiam alicuius diei feſti, & alia huiuſmodi. Conſtat igitur ſufficienter, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem: vſus autem eius ipſa rerum euidentia notiſsimus eſt. Quæ autem cæremoniæ inſtitutæ ſint ab Apoſtolis, quæ vero à Concilijs, vel Pontificibus, in particulari tractandum eſt, cum agemus de ſingulis ſacramentis. Hic generatim nulla melior regula tradi poteſt, quam illa vulgaris, quæ eſt apud Auguſt. li. 4. de Bap. ca. 24. nam quæ ſeruantur ab vniuerſa Eccleſia ſemperq́ ſeruata leguntur, & in nullo Concilio, vel ſummi Pontificis decreto inſtituta eſſe reperiuntur, ſignum eſt, ab Apoſtolica traditione manaſſe, vt v. g. quo Euchariſtia à ieiunis ſumatur, quod aqua vino conſecrando miſceatur, &c. in his vero quædam ſunt abſolute recepta in vniuerſa Eccleſia, tam Græca, quam Latina, vt ea, quę diximus: alia vero ſunt recepta in vniuerſa Eccleſia Latina, non tamen in Græca, vel è contrario: vt quod fiat conſecratio in azymo, vel fermentato, quæ potuerunt etiam ab Apoſtolis manare. Nam cum diuerſi in diuerſis regionibus prædicauerint & Eccleſias fundauerint, potuerunt in his, quæ pendebant ex humano arbitrio, diuerſos ritus tradere ſeu introducere. Cuius egregium exemplum eſt in illa antiqua controuerſia de celebratione Paſchatis in qua Orientales contendebant ritum celebrãdi Paſcha, Luna decima quarta, quocunque die hebdomadæ incidere, ſibi fuiſſe à Ioanne Euãgeliſta traditum: Romani vero, & Occidentales ex Petri traditione Paſcha eſſe Dominica die celebrandum ſemper docuerunt. Quem ritum ab Vniuerſa Eccleſia ſeruari poſtea præcepit Concil. Nicen. atque ſimili modo ſunt aliæ vniuerſales cæremoniæ, quas conſtat eſſe à Pontificibus inſtitutas: vt de aqua benedicta, &c. Alij vero ritus particularium regionum aut Diœceſium ex priuatis conſuetudinibus vel ordinationibus Epiſcoporum introducti ſunt.

Penes quem ſit poteſtas mutandi ritus.

Vnde intelliguntur verba citati Canonis Concilij Trid. ſeſſ. 7. can. 13. vbi ſic inquit: Si quis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, in nouos alios per quemcunque Eccleſiarum paſtorem immutari poſſe, Anathema ſit. Hęc enim verba intelligenda ſunt præcipue de vniuerſalibus ritibus in vniuerſa Eccleſia, præſertim Romana, receptis, de quibus non dicit Concilium, per nullum paſtorem mutari poſſe, ſed non per quemcunq́: nam ab inferioribus Epiſcopis mutari non poſſunt: quia huiuſmodi ritus vniuerſales, vt dixi, originem habẽt ab vniuerſaliori & ſuperiori poteſtate: inferiores autem non poſſunt derogare ea, quæ à ſuperiori inſtituta, & præcepta ſunt. Summus autem Pontifex de plenitudine poteſtatis ſuæ poſſet huiuſmodi ritus mutare: quia eius poteſtas non eſt inferior, ſed eadem cum illa, ex qua huiuſmodi ritus originem duxerunt. Nunquam tamen id facit aut faciet ſine magna neceſsitate vel vtilitate, præſertim in his obſeruantijs, quæ antiquiſsimæ ſũt in Eccleſia, & ab Apoſtolis creduntur traditæ, ac perpetuo obſeruatæ. Atque eadem proportione iudicandum eſt de priuatis cæremoniis particularium Epiſcopatuum. Nam illæ etiam poſſunt ab Epiſcopis mutari, ſi expedire cenſuerint, quando propria ſummi Pontificis authoritate non ſunt confirmatæ, propter eandem rationem. Cauendum tamen eſt in huiuſmodi mutationibus ſcandalum, & pro temporum ac locorum opportunitate ſemper eſt habenda ratio diuini cultus & fructus animarum.

Eiuſdem Eccleſiæ eſt ſacramentaliũ miniſtros deſignare cuius eſt ſacramentalia inſtituere.

Dico tertio, ſicut hæc ſacramentalia per Eccleſiam ſunt inſtituta, ita miniſtri eorum illi ſunt, qui iuxta eandem Eccleſiæ inſtitutionem ſunt ad hoc miniſterium deſignati. Ratio eſt clara, quia ad eum pertinet deſignare miniſtrum alicuius actionis, ſeu miniſterij, ad quem ſpectat talem actionem & miniſterium inſtituere. Nam illud eſt veluti pars inſtitutionis: Qui autem deſignati ſint ab Eccleſia ad huiuſmodi ſacramentalia efficienda, non poteſt in genere dici, donec ad ſingula deſcendamus: nam quædam fieri poſſunt à ſimplici ſacerdote: quædam ab Epiſcopo: & quædam ſolus ſummus Pontifex exercet, vt eſt conſecrare cereos Dei agnos. Loquendo vero ſpecialiter de his ſacramentalibus, quę ſunt veluti circumſtantiæ ſolemnis adminiſtrationis, alicuius ſacramenti, ille poteſt regulariter loquendo talia ſacramentalia miniſtrare, qui poteſt tale ſacramentum tanquam miniſter ex officio conferre. Ex quo recte colligit Durand. in 4. diſp. 2. quæſt. 1. num. 8. in hac re poſſe fieri mutationem per ſummum Pontificem. Nam ea ſacramentalia, quæ nunc ſolus Epiſcopus poteſt efficere, poſſunt committi ſimplici ſacerdoti ex ordinatione Pontificis: quia cum hæc ſint de iure poſitiuo, mutari poſſunt ab eo qui ſupremam habet in eo genere poteſtatem. An vero hoc miniſterium poſsit cuilibet inferiori clerico, vel etiam laico committi, ex profeſſo dicetur in tractatu de ſacramento Ordinis.

SECTIO IV.

Vtrum hæ ſacramentalia habeant aliquem effectum ſpiritualem.

Quæſtionis explicatio.

NOn eſt quæſtio de effectibus ex opere operantis, ſeu ex natura ipſius operis: nam certum eſt: hos actus, cum ſint honeſti & religioſi cultus Dei, ex ſe aptos eſſe ad meritum, & ſatisfactionem, ſi operans ſit in gratia, & debita intẽtione ac modo hæc omnia obſeruet ſeu operetur: quia talis obſeruatio eſt grata Deo: ergo de ſe meretur apud ipſum, effectum gratię ex opere operantis. Vnde legimus: interdum Sanctos paſſos eſſe Martyrium, ne cæremonias Eccleſiaſticas contemnerent, vt eleganter proſequitur Tertullian. in libr. de Corona militis: & in ſcriptura habemus Machabæorum exemplum: quia nimirum in his continetur quædam profeſsio fidei, & religionis: ergo ſi debite fiat, erit valde meritoria, iuxta illud ad Romanos 10. Confeſsio fidei fit ad ſalutem: & illud Matthæi 10. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. Item conſtat, huiuſmodi cæremonias eſſe aptas ex ſe ad excitandam memoriam, intelligentiam, ac deuotionem circa Deum, & res diuinas: vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: & hos effectus voco connaturales ipſi operi. Quæſtio ergo eſt de effectu aliquo per modum operis operati, qui coniunctus ſit cum tali opere ex ſpeciali virtute ſeu efficacia vel promiſsione illi addita ex vi inſtitutionis. Eſt autem ratio dubitandi: quia hæc ſacramentalia, vt dictum eſt, per Eccleſiam ſunt inſtituta: non videtur autem Eccleſia habere poteſtatem ad promittendum, vel conferendum aliquem effectum ſpiritualem ex opere operato. In contrarium vero eſt, quia omnes authores, qui de his ſacramentalibus ſcribunt, aliquam ſpiritualem vim illis attribuunt.

Vt diſtinctius reſpondeamus: diſtinguemus omnes effectus, qui videntur poſſe his ſacramentalibus attribui. Primus eſt, gratia gratum faciens habitualis. Secundus: aliquod auxilium, vel bonus motus gratiæ. Tertius: remiſsio culpæ ſaltẽ venialis. Quartus: remiſsio alicuius pœnę temporalis, cuius reatus manere ſolet remiſſa culpa. Quintus: dæmonis expulſio, vel cohibitio, ne lædat. Sextus: aliquod commodum temporale, vt ſanitas, vel aliquid huiuſmodi. Eſt autem obſeruandum, quando inquirimus, an ſacramentalia habeant huiuſmodi effectus, non eſſe ſenſum, an omnia & ſingula conferant omnes illos: quia non omnia habent eoſdem effectus, neque ad eoſdem fines ſunt inſtituta: quod colligendum eſt ex ſingulorum inſtitutione, & modo quo conficiun-

ciuntur: ſenſus ergo eſt indefinitus: an in latitudine ſacramentaliũ ſint aliqua quæ hos effectus cõferant.

Circa primum effectum, certum eſt, per hæc ſacramentalia non conferri gratiam ex opere operato: quia ſi hoc haberent, iam non eſſent ſacramentalia, ſed ſacramenta: vnde, quibus rationibus ſupra probauimus, non habere Eccleſiam poteſtatem inſtituendi ſacramenta, probari etiam poteſt, non potuiſſe dare his cæremonijs virtutem ad conferendam gratiam ex opere operato.

Prima opinio affirmãs habere vim excitãdi bonum gratiæ motum ex opere operato. Circa ſecundum effectum: nonnulli tribuunt his ſacramentalibus virtutem ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum ex opere operato. Quæ ſententia tribui ſolet D. Tho. infra q. 83. artic. 3. dicenti, templum & res alias ab Eccleſia conſecratas, habere ſpiritualem quandam virtutem, per quam apta diuino cultui redduntur, vbi Caiet. ait, hãc virtutem non eſſe qualitatem aliquam his rebus conſecratis ſuperadditam, quod eſt certiſsimum: alioqui fingenda eſſet in templo conſecrato qualitas aliqua ſpiritualis illi inhærens, & in eo permanẽs, quamdiu conſecratio durat: quod non ſolum abſurdum eſt, ſed etiam ridiculũ: dicit ergo Caiet. eſſe habilitatem quandam, quam ipſe ſpiritualem virtutem inchoatiue vocat: per quam huiuſmodi res fiunt idoneæ ad excitandam in nobis deuotionem, & reuerentiam, tanquam inſtrumenta Dei. Quibus verbis ſignificat Caiet. hæc ſacramentalia conferre hunc effectũ per verã efficientiam phyſicam. Caietanum autẽ ſequitur Soto d. 13. q. 2. art. 3. Fauet etiam D. Th. q. 17. art. 3. dicens, vnctionem, quæ fit in capite baptizati, cõferre auxilium ad conſeruandã gratiam baptiſmalem: & per ſaliuam typicam & ſacerdotalem actum, diuinam virtutem operari ſalutẽ catechumeni. Quod ſumpſit ex Rabano, lib. 1. de inſtitutione Cleric. c. 27.

Secũda opinio negans. Aliorum vero ſententia eſt, huiuſmodi res non habere aliam vim ad excitandum huiuſmodi bonum motum, niſi illam, quam ex natura rei ſequi diximus ex ſignificatione ad placitum, ſeu deputatione ad diuinum cultum: ſicut imagines excitant deuotionem, & ſcripturæ, ac voces. Ratio eſt, quia nullum apparet fundamentum ad tribuendum his reb. maiorem efficaciam ad huiuſmodi gratiæ effectum.

Sed in hac re, media quædam via tenenda videtur: ſunt enim inter huiuſmodi ſacramentalia quædam, quæ ſolum deputantur ad cultum diuinũ abſque vlla ſpeciali conſecratione, vel benedictione, vt ſunt imagines, aliqua ornamẽta, & aliquæ pallæ, vel oratoria, & his ſimilia: Quædam vero ſunt, quæ licet benedicantur, tamen in orationibus vel alijs cæremonijs, quib. benedictio fit, non poſtulatur huiuſmodi effectus, vt videre licet in benedictione candelarum, &c. Aliæ vero ſunt, quæ conſecrantur & benedicuntur, orando & poſtulando huiuſmodi effectum, vt patet in benedictione veſtium ſacerdotalium, &c.

Quid in hac re dicẽdum. Dicendum ergo eſt in primis, in nullis ſacramentalib. eſſe virtutem ex opere operato ad dandum huiuſmodi effectum. Et primo, quod non ſint inſtrumenta phyſica, probatur: quia licet non implicet contradictionem, tamẽ nec eſt neceſsitas, nec fundamentum vllum ad id aſſerendum: cur autem ſine ſufficienti fundamento affirmabimus, datam eſſe Eccleſiæ poteſtatem, ad inſtituendas & eleuandas res ſenſibiles, vt ſint inſtrumenta phyſica ſpiritualium effectuum? Alioquin eadem facilitate poſſet quis dicere, habere Eccleſiam poteſtatem ad inſtituenda inſtrumenta phyſica gratiæ: quia non eſt minus ſupernaturale, quod templũ vel alia res ſimilis efficiat in anima ſupernaturalem actum gratiæ, quam quod aqua efficiat habitum gratiæ. Item, ſicut eſt proprium Dei dare gratiã habitualem, ita etiam dare gratiam auxiliantem & excitantem: ergo, ſicut ob hanc rationem nõ poteſt Eccleſia inſtituere ſigna effectiua gratiæ habitualis, non poterit etiam inſtituere ſigna effectiua gratiæ auxiliantis. Nec D. Tho. de hac virtute locutus eſt, præſertim in poſteriori loco: agit n. de cæremonijs Baptiſmi, quæ fiunt circa paruulum, qui non eſt capax huiuſmodi motus eo tempore, quo baptizatur: poſtea vero non poteſt cæremonia Baptiſmi habere circa illum phyſicam efficientiam. Hac ergo efficientia relicta, quæ nullo modo probabilis eſt, oſtenditur præterea, hũc effectum non eſſe ex opere operato, eadem fere ratione cum proportione applicata: quia non poteſt Eccleſia inſtituere ſignum, in quo infallibiliter detur gratia ſanctificans ex opere operato, etiam ſecluſa efficientia phyſica: ergo nec poteſt inſtituere ſignum in quo infallibiliter detur gratia auxilians ex opere operato: patet conſequentia, quia vtriuſq; gratiæ ſolus author eſt Deus: & ideo ſolus ille poteſt illam promittere infallibiliter ſub ſigno ſenſibili: & non conſtat dediſſe alicui poteſtatem hoc promittendi nomine ſuo. Et confirmatur, quia in nulla Eccleſiæ benedictione vel conſecratione reperitur huiuſmodi promiſsio, ſed ſolum oratio, in qua poſtulat à Deo huiuſmodi effectum. Neq; vllo teſtimonio, vel authoritate Eccleſiæ, oſtendi poteſt Deum hoc aliquando promiſiſſe: ſine promiſsione autem, non poteſt intelligi ſpiritualis effectus ex opere operato.

Dicendum ſecundo. Vnde ſecundo dicendum eſt, quando huiuſmodi res ſacræ deputantur aut benedicuntur, abſque oratione Eccleſiæ ad hunc effectum ſpecialiter ordinata, non eſſe in eis vllam vim ſeu ſpecialem rationem, propter quã eis tribuatur hic effectus, præter illam, quæ ex natura rei ſequitur, ſcilicet per modum ſigni excitantis memoriã. Probatur quia ſecluſa promiſſione & oratione, nullum ſupereſt fundamẽtum talis effectus, vt clarius patebit ex ſequenti aſſertione.

Dicendum tertio. Addo ergo tertio, quando hæc ſacramentalia in ſua benedictione ſpecialiter ordinantur per Eccleſiæ orationem, ad tales effectus, tunc per modum impetrationis ſpecialiter conferri à Deo tales effectus adhibitis huiuſmodi ſacramentalibus: vt verbi gratia, credendum eſt, in templo conſecrato ratione conſecrationis Deum ſpecialius aſsiſtere ad exaudiendas fidelium orationes, vel eorum animos ad deuotionem excitandos: & ſic de alijs. Probatur primo, ex ipſiſmet Eccleſiæ orationibus, quæ apud Deum magnam vim habent ad impetrandum: diligit enim eam tanquam ſponſam: Item, quia alias fruſtra adhiberentur illæ orationes, niſi habere poſſent effectum, ſaltem per modum impetrationis. Non eſt autem hic effectus omnino infallibilis: quia non eſt fundatus in ſpeciali aliqua Dei promiſsione: quia, vt dixi, de tali promiſsione non conſtat: ſed fundatur in communi lege & efficacia orationis, quæ non ſemper habet effectum, præſertim quando pro alijs funditur. Quocirca hic effectus non eſt ſpecialis legis nouæ, vt colligi poteſt ex ſecundo Paralip. 6. & 2. Machab. 3. & ex alijs: quæ recte congerit VValdenſ. tom. 3. de ſacramentalibus, c. 147. Quando ergo D. Tho. ait, in templo vel huiuſmodi rebus eſſe virtutem diuinam, ſolum intelligit propter orationes Eccleſiæ Deum ibi ſpeciale aliquod auxilium præbere, prout explicatum eſt.

An habeat vim ad remiſſionem venialium. Circa tertium effectum de remiſsione peccatorum, nihil eſt hoc loco dicendum: quia de remiſsione peccati mortalis nulla eſt difficultas: hoc n. non remittitur niſi per gratiæ infuſionem, & ideo illius remiſsio propria eſt ſacramẽtorum. De peccato autem veniali res eſt valde dubia, & pendet ex multis principijs tractandis in materia de Pœnitentia & ideo differendum hoc eſt vſq; ad quæſt. 87. art. 3. vbi hoc D. Tho. attigit. Solum hic duo, quæ clariora videntur, & ex dictis in ſuperiori puncto colliguntur, præmitti poſſunt. Primum eſt, illa ſacramentalia, quæ ad hunc effectum non ſunt ab Eccleſia inſtituta, non habere illum: quia hic effectus oriri debet ex inſtitutione, & conſequenter requirit finem, ſeu intentionem inſtituentis: nam ſacramenta ipſa non habent

habent aliquem effectum, niſi ab illo ſint inſtituta (loquor autem directe & per ſe) ergo multo magis idem erit in ſacramentalibus. Poteſt autem valde probabile ſignum huius inſtitutionis & finis eius ſumi ex modo, & orationibus, quibus conficiuntur ſacramentalia: nam ſi in eis nulla fit mẽtio, nec deprecatio talis effectus formaliter, aut virtualiter ſaltem ſignum eſt, nõ eſſe inſtituta ad huiuſmodi effectum, ſecus vero erit, ſi in conficiendis ipſis ſacramentalibus adiunguntur orationes, quibus huiuſmodi effectus poſtulatur. Atque hinc fit veriſimile, ea ſacramentalia, quæ ſunt proprijſsima huius materiæ, ſcilicet cæremonias, vel ritus, qui adiunguntur in ſolemni adminiſtratione ſacramentorum, regulariter non habere hunc effectum: quia non ſunt ad hunc finem inſtituta, ſed ad ornatum ſacramentorum, & deuotionem ac reuerentiam conciliandam. Secundum eſt, ſi Eccleſia inſtituat aliquod ſacramentale ad hunc finem (vt multi exiſtimant de aqua luſtrali) & adiungat orationes ſuas, quibus à Deo poſtulet hunc effectum, poſſe obtinere illum per modum impetrationis, ſaltem impetrando bonum motum, per quem homo à veniali culpa liberetur, vt patet ex ratione facta in præcedenti puncto. An vero poſsint ſacramentalia habere maiorem efficaciam ad prædictum effectum, dicemus prædicto loco.

De remiſſione pœnæ tẽporalis quid ſentiendum.

Circa quartum effectum de remiſsione pœnæ temporalis, non eſt dubium, quin ſit in Eccleſia poteſtas ad applicandum ex theſauro ſuo aliquam ſatisfactionem, ratione cuius aliqua pœna temporalis remittatur vltra meritum & ſatisfactionem propriam eius, cui applicatur: vt conſtabit in materia de indulgentijs. Sic igitur certum eſt, potuiſſe Pontificem applicare huiuſmodi ſatisfactionis partem homini vtenti hoc vel illo ſacramẽtali, vt nimirum oranti in templo conſecrato, vel alio ſimili, quæ applicatio ſi fiat, erit per modum indulgentiæ: nec video quomodo poſsit aliter per Eccleſiam attribui his ſacramentalibus. An vero hoc modo ſint aliqua ſacramentalia inſtituta ad hunc finem, & ad hunc effectum illo modo tribuendum, mihi non ſatis conſtat: nec video, quo fundamento ſufficienti affirmari poſsit. Nam de cæremoniis, v.g. Baptiſmi, non eſt veriſimile, ordinatas eſſe ad hunc effectum, cum ipſum ſacramentum per ſe ſit ſufficiens ad tollendam totam pœnam, & ante Baptiſmum non ſit homo capax talis effectus. De cæremoniis vero aliorum ſacramentorum, licet non ſit omnino eadem ratio, tamen modus inſtitutionis videtur eſſe ſimilis: & ideo, niſi in particulari de aliquo ſacramentali ſatis conſtet eſſe inſtitutum ad hunc effectum, non eſt leuiter & ſine fundamento aſſerendus. Illud vero multo improbabilius eſt, quod quidam aſſeruiſſe feruntur, ſcilicet per huiuſmodi ſacramentalia interdum remitti pœnam temporalem ante remiſsionem culpæ venialis propter quam debetur. Eſt enim hoc improbabile, quia reatus pœnæ eſt intrinſece annexus culpæ, quamdiu illa durat, & ideo, quamdiu culpa non remittitur, reatus pœnæ nec tolli, nec diminui poteſt: vt iterum dicemus agentes de Baptiſmo.

Eccleſia ſpecialem poteſtatẽ habet in dæmones.

Circa quintum effectum, qui eſt expellere, & coercere dæmones, ex ipſo vſu Eccleſiæ & ex orationibus quæ in conficiendis multis ſacramentalibus dicuntur, conſtat ſatis, hunc effectum eſſe frequenter intentum ab Eccleſia. Quapropter primum omnium ſtatuendum eſt, habere Eccleſiam ſpecialem poteſtatem à Chriſto datã in dæmones, ad imperandum illis, ſeu ad illos coercendos, ſeu expellendos. Hoc conſtat ex vſu & traditione Eccleſiæ, quæ colligitur ex Cœleſtino Papa epiſt. 1. ad Epiſcop. Galliæ, cap. 12. vbi inquit: Eos qui ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitę adire, quam Exorciſmis, & inſufflationibus Clericorum, ſpiritus ab eis immundus abigatur. Vnde in Concil. Carthag. 4. c. 7. dicitur, Exorciſtis dari poteſtatem ad imponendum manus ſuper Energumenos, ſcilicet ad pellendos dæmones. Et idem habetur in Concilio Aquiſgranẽſi ſub Ludouico I. c. 4. Hinc Iuſtinus in Dialog. contra Triph. dicit, ſolitos fuiſſe Chriſtianos adiurare dæmones, eoſq; per inuocationem Ieſu Chriſti Domini noſtri coercere, Cuius [inquit] vim nominis, etiam dæmones exhorreſcunt: idem Apolog. 1. pro Chriſtianis: & eleganter Lactan. lib. 2. cap. 16. de dæmonibus loquens inquit. Nocent illi quidem, ſed iis à quibus timentur: quos manus Dei potens & excelſa non protegit, qui prophani ſunt à ſacramento veritatis. Iuſtos autem, id eſt, cultores Dei, metuunt: cuius nomine adiurati de corporib. abſcedunt, quorum verbis tanquam flagris verberati, non modo dæmones ſe eſſe confitentur, ſed etiam nomina ſua edunt: quia nec Deo, per quẽ adiurantur, nec iuſtis, quorũ voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaq; maximis ſæpe vlulatibus editis verberari ſe, & ardere, iã iamq; exire proclamant. De eadẽ re ſcribit Tertul. in Apol. c. 32. & lib. ad Scapul. c. 2. Dæmones (inquit) non tantum reſpuimus, verum etiam reuincimus, & quotidie traducimus, & de corporib. expellimus. Auguſt. 10. de Ciuit. c. 22. & ſæpe alias huius conſuetudinis & poteſtatis meminit. Itẽ Cypr. lib. 4. epiſt. 7. alias epiſt. 76. circa fin. vbi Pamel. alia congerit.

An hæc efficacia fundetur in oratione miniſtri operantis.

Non explicant autem prædicti Patres, an hic effectus ſeu efficacia fundetur in merito vel priuata oratione miniſtri operantis: quamquam interdum hoc ſignificent: poteſt enim ſine dubio multum prodeſſe: non eſt tamen cenſenda hæc tota cauſa, imo nec ſimpliciter neceſſaria ad hunc effectum, vt ſentiunt communiter Scholaſtici tractantes de Exorciſmis, vel cæremonijs Baptiſmi. D. Tho. infra q. 71. art. 3. & in 4. d. 6. q. 2. ar. 3. quæſtiun. 2. Bonauen. art. 3. q. 2. Richar. art. 6. q. 1. Palud. q. 4. art. 3. Duran. q. 4. Soto q. 2. art. 3. Heinric. quodl. 8. q. 35. vbi generaliter de ſacramentalibus loquitur. Hoc etiam ſentiunt Patres citati: quatenus hunc effectum etiam tribuunt virtuti, & efficaciæ nominis Ieſu, & inuocationis eius, & fidei ac ſanctitati Eccleſiæ, ſentiunt etiam prouenire hoc à ſpeciali poteſtate à Chriſto data: quæ etiã colligitur ex Matt. 10. Lucæ 10. Marc. 16. In nomine meo dæmonia eijciẽt: & in lege veteri videtur fuiſſe ſimilis poteſtas: vt notat Hieron. in id Matth. 12. filij veſtri, in quo eijciunt? Multo ergo magis erit in lege noua. Et confirmatur, quia ſicut in adminiſtratione ſacramentorum effectus non pendent ex ſanctitate miniſtri, quia non in ſua, ſed in Chriſti perſona operatur: ita, neq; in ſacramentalibus, quæ ad hunc effectum inſtituta ſunt, efficacia pẽdet ex ſanctitate miniſtri, quia non in ſua, ſed in perſona Eccleſiæ operatur: hac enim de cauſa ad hoc munus conſecratur, & ordinatur, & definitis verbis ac orationibus ab Eccleſia inſtitutis vtitur, igitur, quãuis miniſtri ſanctitas & meritum conferre aliquid poſsint, non tamen eſt hæc cauſa vnica nec neceſſaria huius effectus.

Poteſtas expellendi dæmones nullo modo eſt naturalis.

Sed explicandum ſupereſt, qualis ſit hæc poteſtas, & quis modus operandi hunc effectum. In quo primum reijcienda eſt ſententia, quam Scholaſtici referunt: poteſtatem hanc expellendi dæmones poſſe eſſe naturalem, à qua non multum diſcordat Burgenſ. 1. Regum. 16. qui muſicæ, & quibuſdam alijs qualitatibus naturalib. hanc vim tribuit, eſt tamen ridicula ſententia. Nam cum dæmon ſit ſubſtantia ſpiritualis, nec noceri poteſt, neq; aliquid pati à qualitatibus naturalibus: ergo nec cogi poteſt, vt à corpore humano diſcedat. Item dæmon nõ habet præſentiam, vel vnionem cum corpore humano, quæ pendeat ex diſpoſitionibus corporalibus eius, vt facta tranſmutatione in corpore cogatur dæmon inde recedere. Et quamuis fortaſſe propter corporis immutationem fieri poſsit interdum, vt impediatur dęmon, ne poſsit, vel ſaltem, ne tam facile poſsit hominem vexare aliquo paſsionis ſeu alterationis genere, non tamen poteſt ſimpliciter impediri, ne hominem

minem

minem obſideat, & membra eius vel humores moueat localiter. Adde, quamuis hoc in rebus etiam aliis certum videatur, multo tamen certius eſſe in cæremoniis ſeu ſacramentalibus Eccleſiæ, de quibus agimus, quia Eccleſia ſolum vtitur orationibus, imperio, & ſacris ſignis, in quibus nulla naturalis efficacia fingi poteſt: eſt ergo ſupernaturalis poteſtas & efficacia.

Hic effectus non fit per phyſicam actionem, ſed moralem.

Secundo vero dicendum eſt, hoc non fieri per actionem ſeu efficientiam phyſicam, primo quidem: quia nec eſt neceſſaria, nec fundari poteſt, neque eſt gratis fingenda. Secundo quia ſæpe nullus intercedit effectus, qui per phyſicam efficientiam fiat, quia vel hic effectus fit in homine: & hoc non, quia nullus poteſt probabiliter excogitari: vel in dæmone: & hic maxime poteſt eſſe motus localis: quia videlicet cogitur dæmon hinc recedere: nihil enim aliud poſitiuum poteſt fingi: quod in dæmone fiat: hic aũt effect⁹ non ſemper fit: interdum enim ſolum impeditur dæmon, ne noceat: vel ne tẽtet, etiam ſi loco recedere non cogatur, & tunc intelligi non poteſt, quis effectus phyſicus fiat in dæmone, aut quo modo impediatur per actionem phyſicam: ſed ſolum per virtutem diuinam cogentem illum, vel ſubtrahentem concurſum. Si aliquando vero cogitur etiam mutare locum, vel recedere, licet intelligi poſsit, fieri hoc ab agente extrinſeco per actionem phyſicam, tamen non oportet ita fieri, nam cum dæmones percipiant verba & ſigna humana, & vim eorũ intelligant, morali modo præcipiuntur, & obedire coguntur: fit ergo hic effectus non phyſice, ſed moraliter.

Huius efficaciæ triplex radix.

Sed adhuc reſtat explicandum, quis ſit modus & quæ radix huius efficaciæ moralis. Reſpondetur: triplex poteſt aſsignari. Prima eſt veluti connaturalis, ſuppoſitis noſtræ fidei myſteriis, cum enim dæmon virtutem Chriſti, vel inuitus, agnoſcat & credat, ſeq; per Crucem eius victum & ſuperatum intelligat, ex hoc ipſo, quaſi ex natura rei ſequitur, & audito Chriſti nomine perhorreſcat, & viſo ſigno crucis ei⁹, quodam modo torqueatur, & confundatur. Et ideo Sãcti, his duobus ſignis, Crucis, & nominis Chriſti potiſsimum vſi ſunt ad hunc effectum conſequendum. Vnde Lact. l. 4. c. 27. inquit. Sicut Chriſtus, cum inter homines ageret, vniuerſos dæmones verbo fugabat, ita nunc ſectatores eius in nomine Magiſtri ſui, & ſigno paſsionis eius, eos ab hominibus excludunt. ſic etiam Orig. Hom. 6. in Exo. Quid (inquit) timent dęmones, quid tremunt? ſine dubio Chriſti crucem, in qua triumphati ſunt. Secunda eſt vis impetrandi, fũdata, non tantum in miniſtro, ſed in ſanctitate totius Eccleſiæ, in cui⁹ perſona miniſter orat, & ratione hui⁹ interceſsionis fit hic effectus per modum impetrationis, ſicut de ſecundo dictum eſt. Tertia cauſa probabilis eſt, ſpecialis poteſtas data Eccleſiæ à Chriſto Dño ad imperandũ dæmonibus, qui ex ipſius Chriſti voluntate obedire coguntur: hæc n. poteſtas videtur colligi ex citatis locis Scripturæ, & ex vſu & traditione Eccleſiæ: cum n. Ordinando Exorciſtas dat eis poteſtatem aduerſus dæmones, non tantum videtur eis concedere facultatem poſtulandi hũc effectum nomine ſuo, ſed ẽt in eos trãsferre poteſtatem aliquam ſpecialem ſibi à Chriſto conceſſam, & fortaſſe de hac loquitur Iuſtinus q. 40. ad gẽtes: cum inquit, eſſe vim quandam quæ ſub ſenſum non cadit, quæ timorem incutit dæmonibus, cum ab Eccleſia imperantur. Hanc etiam videtur Aug. lib. 83. quæſtio. q. 79. vocare publicam, & imperabilem legem, & ſummi Dei poteſtatem, quæ interdum Sanctis cõceditur, vt imperent infimis poteſtatibus. Verum eſt, hæc & alia teſtimonia intelligi poſſe de gratia gratis data, quæ ad gratiam miraculorum reuocatur: quæ interdum ſãctis hominibus conceditur ſupra dæmones. De qua legi poteſt optima hiſtoria apud Greg. Nyſſ. orat. de S. Gregorio Thaumaturgo: nihilominus tamen intelligi etiam poſſunt de ordinaria poteſtate, quam ẽt Auguſt. ſupra vocat publicam adminiſtrationem, quæ fit iuſſu eius, Cui cuncta creatura ſubiecta eſt: & eodem modo dicit ibidem, nonnumquam malos Chriſtianos, vel ſchiſmaticos, vel hæreticos, per nomen Chriſti aut verba, aut ſacramenta Chriſtiana exigere aliquid à poteſtatibus, quibus honori Chriſti cedere indictum eſt: & hæc vocat ibidem, ſigna publicæ iuſtitiæ, quæ efficaciam habent propter honorẽ excellẽtiſsimi Imperatoris. Quod ſi inquiras: cur hæc ſigna non ſemper ſint efficacia, ſeu cur hic effectus nõ ſemper ſit infallibilis? Reſpondet ibidem Aug. dicens. Cum autem nõ cedunt his ſignis huiuſmodi poteſtates, Deus ipſe prohibet occultis modis, cum id iuſtũ, atq; vtile iudicat, vel ad confundendos malos, cum eos oportet confundi, vel ad monendos bonos, vt proficiãt in fide, atq; iſta nõ iactenter ſed vtiliter proſint, vel ad diſcernenda dona membrorum Eccleſiæ. Itaq; hic effectus non eſt ita abſolute promiſſus, quin impediri poſsit, vel propter priuatam, vel propter publicam cauſam. Nam cum hic effectus nõ pertineat ad donum gratię gratum facientis, ſed ad liberationem quãdam à malo pœnæ, non ſolum ex proprio demerito ſeu obice impediri poteſt, ſed etiam propter maiorem vtilitatem animæ, vel in aliorum exemplum, aut propter aliud Eccleſiæ commodum.

Cur hic effectus non ſit infallibilis.

Circa ſextum effectũ, qui eſt beneficium aliquod temporale ſeu corporale, nihil nouum addendũ occurrit: nõ eſt n. dubium, quin aliquæ cæremoniæ vel benedictiones ſint ab Eccleſia inſtitutæ ad imperandos huiuſmodi effectus, vt late proſequitur Vvaldẽſis to. 3. de ſacramentalibus, c. 163. & ſeqq. Tamen hic effectus ſolum obtinetur per modum impetrationis loquendo directe & quaſi per ſe: per accidens vero, & remouendo prohibens, interdum obtineri ſolet coercendo dæmonum poteſtatem, quomodo vti ſolet Eccleſia exorciſmis ad tempeſtatem repellẽdam, vel fuganda animalia nociua, vt 2. 2. q. 90. D. Th. tractat. & Soto lib. 8. de iuſt. & iur. q. 3. art. 3.

DISPVTATIO XVI.

De præceptis ſacramentorum pertinentibus ad miniſtros eorum.

HActenus vniuerſam doctrinam ſpeculatiuam de ſacramentis proſecuti ſumus. Doctrinam vero moralem in hanc poſtremam partem reiecimus, vt clarius ac breuius comprehendi poſsit, & ad vſum applicari. Moralis autem doctrina in tribus potiſsimum verſari poteſt. Primum, in explicandis præceptis, quæ ad rem aliquam pertinent. Secũdum, in explicando modo, quo ſeruari debent, vel violari poſſunt præcepta. Tertio, in pœnis declarandis, quæ propter huiuſmodi tranſgreſsionem impoſitæ ſunt: loquor autem de pœnis eccleſiaſticis, vt ſunt cenſuræ, inhabilitates, & huiuſmodi: nam pœnę quas Deus infligit, vel aliæ humanæ ſeu ſeculares ad noſtram conſiderationem non ſpectant. Atque de his tribus capitibus dicemus, tam hoc loco, quam in morali diſputatione de ſingulis ſacramentis, atque eandem methodum ſeruabimus diſputando de ſingulis virtutibus, ſi Deus hoc aliquando conceſſerit. Rurſus obſeruandum eſt, duas ſolum perſonas neceſſarias eſſe, vt ſacramentum fiat: ſcilicet, dans & recipiens, quas ſupra diximus debere eſſe diſtinctas, ſaltem in his ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt: atque hæ duæ perſonæ ſufficiunt, generatim loquendo: nam licet in quibuſdam ſacramentis plures interueniant, tamen vel non ſunt de ſubſtantia ſacramenti, vel earum neceſsitas eſt ex ſpeciali ratione alicuius ſacramenti, quæ ad hanc generalem conſiderationem non pertinet. Ad has ergo pertinere poſſunt,

Ratio in doctrina morali ſeruanda.

ſunt, ſacramentorum præcepta: quæ cōſiderari poſſunt, vel quatenus abſolute pertinent ad miniſtrum, vel prout imponuntur recipienti, vel prout reſpectiue reſpiciunt vnum in ordine ad alterum: vel è conuerſo: & iuxta hæc tria membra partem hanc moralem tribus diſputationibus complectemur.

Denique obſeruandum eſt, cum ſacramenta ſint res maxime ſacræ in eis in primis habere locum ea naturalia præcepta, quæ virtus ipſa religionis circa res ſacras pręcipit obſeruare. Quorum vnum, & pręcipuum eſt illud negatiuum, non inferēdi iniuriam, nec indigne tractandi res ſacras, vt in ſpecie notauit D. Thom. 2. 2. quæſt. 99. artic. 3. dicens huius præcepti transgreſsionem ex genere ſuo eſſe peccatum mortale, quia eſt contra nobiliſsimam virtutem, & contra honorem debitum Deo. Aliud præceptum naturale & generale poteſt eſſe affirmatiuum, non abſolute, ſed ſub conditione, ſcilicet digne tractandi ſacramenta, ſi diſpenſanda vel recipiēda ſint: quod fere idem eſt cum præcedenti negatiuo: & in his fundantur multa, quæ dicemus de præceptis ſacramentorum: quæ ex natura rei oriuntur ex ipſamet ſacramentorum inſtitutione. Alia vero ſunt poſitiua diuina vel eccleſiaſtica, quæ omnia explicanda à nobis ſunt.

SECTIO I.

Quis poſsit licite, vel teneatur ſacramenta miniſtrare.

PRimum omnium ſtatuēdum eſt, poteſtatem adminiſtrandi licite ſacramentum ſupponere poteſtatem conficiendi illud: nam ſi quis ſacramentum conficere non poſsit, multo minus poterit illud efficere licite. Quia ſi illud tentet efficere ſine poteſtate, nihil efficiet: & hoc ipſo erit ſacrilegus: quia ficte tentat facere rem ſacram, quam non poteſt efficere. Præterea facit contra Chriſti inſtitutionem, qui certos miniſtros ſacramentorum inſtituit. Tertio quantum in ſe eſt prauum ritum in conficiendis ſacramētis introducit, & facto ipſo falſam doctrinam profitetur: & ideo merito vt ſacramenti illuſor & in fide ſuſpect⁹ ab Eccleſia punitur. Quartò grauiter decipit, tum eū, cui huiuſmodi fictum ſacramentum tribuit, tum etiam Eccleſiam, ex qua deceptione ſequi poſsūt grauia incommoda, vt exteriores idololatriæ, animarū pericula, ſcandala, & ſimilia.

Quod ſi quis inquirat, quænam ſit hæc poteſtas. Dicendum eſt, non eſſe eandem reſpectu omnium ſacramentorum, nam in quibuſdam ſufficit poteſtas Ordinis ſacerdotalis, vel epiſcopalis: aliquando requiritur etiam poteſtas iuriſdictionis: aliquando vero neutra eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti, vt in Baptiſmo. Hic ergo abſolute loquimur de poteſtate, qualis neceſſaria fuerit, vt ſacramentum teneat. Dices, quid, ſi miniſtraturus ſacramentū dubi⁹ ſit de ſua poteſtate, id eſt, an ſit ordinatus, vel iuriſdictionem habeat? Reſpondetur primo, ſi dubium tale ſit, vt in neutram partem poſsit homo inclinari per aſſenſum ſaltem probabilem, non poteſt licite ſacramentum miniſtrare, quia exponit ſe manifeſto periculo, nihil faciendi, & incurrendi in omnia incommoda ſuperius indicata. Secundo, quando hoc dubium eſt formido quędam, ſi cum illa ſit coniunctus aſſenſus, quo, penſatis omnibus, homo iudicat eſſe probabilius, ſe habere talem poteſtatem, regulariter loquendo poteſt illa vti: ſi nullum detrimentum vel iniuria tertiæ perſonæ intercedat. Probatur: quia huiuſmodi iudicium eſt humano modo certum, & ideo eſt moraliter ſufficiens ad regulandas actiones humanas, quando nec certior cognitio haberi poteſt, neque ex hoc vſu ſequitur graue aliquod detrimentum, quod facile & ſine vllo incommodo vitari non poſsit. Et confirmatur: nam propter hanc cauſam in omnibus aliis rebus licitum eſt

An dubius de poteſtate poſſit ſacramentum miniſtrare.

vti opinione probabiliori, quandocunque illa duo concurrunt: quod nec comparari poteſt certior cognitio, nec ex illo vſu ſequitur graue detrimentum, quod facile vitari non poſsit, quod eſt extrinſecum & per accidens: Ratio vero eſt, quia vix poteſt homo certiorem cognitionem in quacunq; materia conſequi, & præſertim in rebus agendis, quæ lubricæ ſunt & incertæ: ergo præter rationem eſſet, maiorem certitudinem requirere in homine ad conuenientem modum operandi. Tertio, quando iudicium eſt probabile, vel veriſimile, ita tamen, vt ſimul homo iudicet eſſe probabile, vel probabilius, ſe non habere neceſſariam poteſtatem, res eſt magis incerta. Nam quidam abſolute docent, tunc eſſe liberum homini ſequi iudicium probabile, & in re incerta vti iure ſuo & poteſtate, quam ſe habere probabiliter credit. Alij vero abſolute negant propter periculum, quod in re ipſa exiſtit nihil faciendi, propter probabile iudicium. Quæ ratio ita videtur vrgens, vt videatur concludere nunquam eſſe in hac re vtendum iudico probabili abſq; certitudine morali & humana, niſi aliqua neceſsitas, vel grauis cauſa ad id cogat: quod ſane eſt ſatis veriſimile. Et ideo cenſeo, neutram ex illis duabus contrariis ſententiis poſſe generaliter ad praxim reduci, nam prior quidem nō ſemper erit tuta, & ratio facta conuincit, poſterior vero ſæpe erit nimis rigida, & hominem coniiciet in magnas anguſtias & perplexitates. Quocirca prudenter ſunt penſandæ occurrentes circumſtantiæ, vt homo temere & ſine cauſa non ſe exponat periculo faciendi ſacramentum irritum & nullum: hoc enim re vera non licet: cenſebitur autem ſe exponere huic periculo, quando ſine neceſsitate graui vel cauſa vrgente vtitur poteſtate incerta, ſequendo iudicium minus probabile. Secus vero erit, quando neceſsitas vrget, & non eſt alia ſecurior via: quia, verbi gratia, vel ſacramentum omnino omittēdum eſt, vel illo probabili modo diſpenſandum, tunc enim licitum eſſe poterit vti tali poteſtate, quia tunc non tam ſe exponit periculo, quam permittit illud, vt maius vitet: & alioqui habet humanam cognitionem, quæ poteſt eſſe ſufficiens principium recte operandi, quando aliunde non oritur ſpeciale incommodum aut periculum. Atque tota hæc doctrina ſumpta eſt ex generalibus principiis, quæ de vſu conſcientiæ traduntur à Theologis, & eam poſtea ad ſingula ſacramenta applicabimus, & ideo in congerendis exemplis in particulari non immorabor, ne prolixiori ſim.

In re incerta quæ mediocritas tenenda.

Secundo dicendum eſt, præter poteſtatem conficiendi ſacramentum, requiri ius ſeu facultatem adminiſtrandi illud, vt licite poſsit diſpenſari. Itaq; non omnis qui poteſt facere ſacramentum, poteſt etiam licite illud dare, ſed qui cum poteſtate habet etiam ius: concluſio eſt certa, quæ originem trahit à iure diuino: pendet tamen aliquo modo ex determinatione iuris humani. Quod explico in hunc modum. nam, vt docet Auguſt. lib. 2. contra Parmenian. capit. 13. ſoli ſacerdotes, per ſe loquendo, habent poteſtatem & ius adminiſtrandi ſacramenta, quæ ab ipſis adminiſtrari poſſunt: quia collatio ſacramenti eſt actio ſacra, ad quam digne perficiendam miniſtri cōſecrantur. Excipitur autem ab hac generali regula, in primis Matrimonium, in quo ipſi contrahentes habent rationem miniſtri conficientis ſacramētum: quia materia & forma illius hoc requirit, nam in ipſo exteriori contractu poſita eſt. Quamquam nunc ex Eccleſiæ ordinatione, neceſſaria ſit præſentia parochi: non vt ſit miniſter ſacramenti, ſed vt conditio quædam neceſſaria ad valorem contractus. Deinde excipi poteſt Baptiſmus, quem interdum poteſt laicus miniſtrare: quæ facultas conceſſa eſt in illo ſacramento propter neceſsitatem eius: & ideo, ſi extra neceſsitatem laicus ea vtatur, faciet quidem ſacramentum, quia ſimpliciter poteſtatem habet: grauiter ta-

Ius ad ſacramenta miniſtrandi requiri.

ter tamen peccabit, nam non habet ius, & indebito modo poteſtate ſibi data vtitur, alienum miniſterium vſurpando. Vnde Auguſt. ſupra, ſic inquit. Nulla cogente neceſsitate ſi fiat alieni muneris vſurpatio eſt, quod autem datum fuerit, non poterit dici non datum quamuis poſsit dici illicite datum.

Secundo obſeruandum eſt, in ipſis ſacerdotibus præter poteſtatem Ordinis, quam ex vi ſuæ ordinationis habent, vt licite poſsint miniſtrare ſacramenta, requiri poteſtatẽ iuriſdictionis, vel ordinariam, vel ab eo delegatam, qui eſt ordinarius paſtor: quod quidem à iure diuino originem ducit: per ius autem poſitiuum conſummatur. Loquendo enim in genere vel in vniuerſali, de iure diuino eſt, vt in Eccleſia alij ſint paſtores, ad quos cura animarum pertineat, alij vero ſint oues. Ioan. 20. & ad Epheſ. 4. Et ipſa naturalis ratio dictat, in corpore myſtico, quale eſt Eccleſiæ, ad conueniens eius regimen: neceſſariam eſſe hanc munerum diſtinctionem, ordinemque hierarchicum. Hoc autem poſito, neceſſario ſequitur, adminiſtrationem ſacramẽtorum eſſe proprium munus paſtorum Eccleſiæ, quibus cura animarum incumbit. Primo quidem, quia ipſi ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei, & ideo ad illos pertinet cura & ſollicitudo, atque diſcretio inter dignos & indignos, vt ſacramenta pro dignitate tractentur. Secundo, quia ſacramenta ſunt animarum medicinæ, & ideo paſtorum animarum eſſe debet ius illa diſpenſandi. Tertio, quia per ſacramenta conſtituuntur membra Eccleſiæ, & miniſtri etiam Eccleſię ordinantur: ergo neceſſe eſt, vt hoc pertineat ad eos, qui Eccleſiam regunt: alioqui neceſſe eſſet, multa fieri in Eccleſia inordinate, ac confuſe. Hoc ergo modo ducit hæc obligatio originem ex iure diuino. Per ius autem humanũ conſummatur, quatenus iuriſdictionis huius diſtributio per homines facta eſt, & à ſupremo capite Chriſti Vicario ad cæteros aliquo modo deriuatur, qua diuiſione facta, & huic, vel illi homini tali iuriſdictione applicata: etiam fit illi iniuria, vſurpando ius ſeu miniſterium eius abſq; ſuperioris delegatione ſeu facultate. Atque ex hoc capite peccat Epiſcopus, qui in aliena diœceſi Ordines cõfert, ſine proprij Epiſcopi facultate: peccat etiam ſimplex ſacerdos propria authoritate miniſtrans ſacramenta alienis ouibus: peccant deniq; omnes, qui iuxta Eccleſiaſtica ſtatuta priuati ſunt iure ſeu vſu adminiſtrandi ſacramenta, & nihilominus ea diſpenſant. Quare in hoc negotio potiſsimum conſulendæ ſunt Eccleſiaſticæ leges, & omnino ſeruandæ. Notanda vero eſt differentia, quæ in hoc eſt inter ſacramẽtum Confeſsionis, & cætera, quia in alijs ſacramentis hęc facultas & iuriſdictio eſt neceſſaria, vt licite diſpenſentur ſacramenta: ſi tamen abſque illa miniſtrentur, valida erunt: in ſacramento autem Pœnitentiæ iuriſdictio neceſſaria eſt ad valorem ſacramenti, quoniam eſt actus iudicialis, vt ſuo loco dicemus. Nunc etiam in ſacramento Matrimonij, ad valorem eius aliquo modo neceſſaria eſt iuriſdictio, quia eſt neceſſaria præſentia Parochi, vel alterius ſacerdotis ex eius commiſsione. Sed hoc non eſt ex natura, vel miniſterio ſacramenti, ſed ſolum quia eſt conditio ex iure poſitiuo neceſſaria ad valorem contractus, vt dictum eſt, & alibi latius dicemus.

Poteſtas iuriſdictionis orta à iure diuino, iure conſummatur humano.

Dico tertio, obligatio miniſtrandi ſacramenta ſolum cadit in eum, qui poteſt illa licite miniſtrare, vel ſimpliciter, vel in caſu aliquo: quia obligatio eſſe non poteſt, niſi de actu licito. Poteſt autem hæc obligatio ex duplici capite oriri, vt omittam alias obligationes extrinſecas, vt eſſe poſſunt ex voto, obedientia, &c. hæc enim ſunt accidentalia, quæ ſub ſcientiam non cadunt. Vnum caput eſt, charitatis, ſeu miſericordiæ, in quo ſeruandæ ſunt generales regulæ de tempore, in quo obligat præceptum charitatis, ſeu miſericordiæ: nihil enim aliud ſpeciale hic addere oportet. Secundum caput eſt iuſtitiæ, cuius

Ad ſacramenta miniſtrãda obligatur aliquis, aut ratione charitatis aut iuſtitia.

obligatio conuenit tantum illis, qui vel ex officio vel ratione ſtipendij, & promiſsionis, & pacti tenentur hoc munus exercere. Quapropter vtraque ex his obligationibus ex ſuo genere grauis eſt, & ſub mortali obligat: poſterior autem eſt maior & illius tranſgreſsio poteſt interdum obligationem reſtituendi inducere, quia hæc obligatio ad iuſtitiam commutatiuam pertinet. De hac vero obligatione magis in particulari dicemus in ſequentibus, tractando de ſingulis ſacramentis, & pręſertim in materia de Pœnitentia, & de Ordine.

SECTIO II.

Vtrum miniſtri ſacramentorum teneantur non mutare formas nec materias ſacramentorum, & quo modo in hoc peccent.

PRimum fundamentum huius materiæ eſſe debet, ſacramentorum miniſtros iure diuino teneri ad retinendum in vſu ſacramentorum materias, & formas à Chriſto inſtitutas. Hoc eſt de fide certum, & ex ipſa inſtitutione intrinſece ſequitur, nam tenentur vera ſacramenta conficere, non ficta & falſa: non efficient autem vera ſacramenta, niſi applicent materias & formas à Chriſto inſtitutas.

Ex hoc igitur fundamento ſequitur primo, eſſe graue peccatum mutare in forma vel materia ſacramenti aliquid ſubſtantiale ſeu eſſentiale. Probatur quia facta hac mutatione, non applicatur materia, & forma à Chriſto inſtituta, nam quidquid eſt de eſſentia talis materiæ, & formæ cadit ſub talem inſtitutionem. Secundo, quia facta tali mutatione non fit verum ſacramentum, vt ſupra oſtenſum eſt, tenentur autem, vt dixi, ſacramẽtorum miniſtri vera miniſtrare ſacramenta: alioqui & ſacramentis ipſis, & eorum authori Chriſto, & ſuſcipienti, & vniuerſę Eccleſiæ magna fit iniuria, dum nouus ritus introducitur contra Chriſti inſtitutionem: & fruſtrantur fideles veris ſacramentis ac remedijs ſalutis ſuæ. Atque (vt hoc obiter definiamus) ſub hac aſſertione comprehendi poteſt intentio miniſtri, quæ ſuo modo eſſentialis dici poteſt, quatenus ſimpliciter neceſſaria eſt, vt ſacramentum ſit validum. Quapropter non adhibere debitam ac neceſſariam intentionem in conficiendo, ſacramẽto mortale peccatum eſt, illudq; grauiſsimũ. Sed quæres: an huiuſmodi lapſus poſsit interdum per ignorantiam excuſari: Reſpondetur, ignorantiam iuris, moraliter loquendo, nunquam poſſe in hoc negotio excuſare: quia hoc generale ius, quod ſacramenta debeant confici vera & integra ex partib. ſaltem eſſentialibus, tã eſt per ſe euidẽs, vt nõ poſsit ignorari, ſuppoſitis principijs fidei, quæ ex parte ſunt lumine naturæ nota, ſcilicet quod ſancta vere ac religioſe & ſine fictione ac deceptione tractanda ſunt. Lex autem particularis de materia & forma eſſentiali ſingulorum ſacramẽtorum, quamuis ignorari poſsit à multis, tamen à miniſtris ſacramentorum non poteſt ignorari ſine culpa: quia vel non debent ſeſe huic miniſterio ingerere, aut ſi volũt illud ſuſcipere, tenentur prius huiuſmodi ignorantiam expellere. Loquor autem moraliter & regulariter, quia non nego poſſe accidere, (ſpeculatiue rem conſiderando, ſeu caſus fingẽdo,) vt aliquis ex ignorãtia inuincibili habeat falſam exiſtimationem circa eſſentiam alicuius ſacramenti, ſed illud raro accidet, & valde accidentarium eſt: & ideo non cadit in conſiderationem moralem. At vero, loquendo de ignorantia facti ſeu naturali inaduertentia, ſæpe accidere poteſt, vt miniſter à culpa excuſetur, conſecrando, verbi gratia, in aqua, vel omittẽdo aliquod verbũ ex aliqua perturbatione, quæ perfectã aduertentiam, ac deliberationem impediat, quod notauit Caietanus in ſum. verbo, Miſſæ celebratio, circa finem. Eſt autem difficile diſcernere, quando hæc inaduertentia eſt inculpabilis, aut ſufficientia indicia

Peccat grauiter, qui ſubſtantialem formã, vel materiã mutat.

Is qui debitam intentionem non adhibet, vt peccat.

An ignorãtia excuſet.

præbere ad hoc iudicandum. Exiſtimo tamen, ſi quis bona fide ac intentione procedat, & moralem diligentiam adhibeat, qualis ordinarie adhiberi ſolet à viris prudentibus ac timoratis, facile excuſari à culpa, præſertim graui. Quid autem faciendum poſtea ſit, quando contingit huiuſmodi defectum committi, dicemus commodius in ſingulis ſacramentis. Regula enim frequentius ſeruanda eſt: iterandum eſſe ſacramentum, præſertim ſi ſit neceſsitatis. An vero interdum aliud expediat, pro ratione ſacramenti & circumſtantiarum iudicandum eſt, & in particulari, vt dixi, dicetur melius.

Materia, aut forma vt incerta, quando peccatum ſit.

Secundo colligitur ex prædicto fundamento, teneri miniſtrum ſacramentorum ad applicandum materiam & formam certam, grauiterque peccare, ſi vtatur materia ſeu forma dubia vel incerta, omiſſa certa, etiam ſi id faciat ſequendo opinionem probabilem ſpeculatiue, vel etiam probabiliorem, de veritate & ſufficientia. Hanc aſſertionem indicauit Scotus in 4. diſt. 3. quæſt. 2. art. 3. in prima variatione, licet non tam diſtincte eam explicuerit: exempla ſunt facilia, ſi quis, verbi gratia, in Baptiſmo diceret in forma. In nomine Genitoris, &c. omiſſo nomine Patris, &c. vel ſi in forma calicis omitteret illa verba. Qui pro vobis & pro multis: vel qui conſecraret in materia hordeacea, aut cõfirmaret ſine balſamo. Ratio vero eſt tacta in præced. ſect. quia in huiuſmodi mutatione exponit ſe miniſter periculo nihil faciendi: quia relinquit certum, & aſſumit incertum, & quantumuis ſpeculatiue opinio probabilis ſit, ſi tamen in re eſt falſa, vt eſſe poteſt, nihil fiet. Eſt ergo manifeſtum & morale periculum: ergo eſt ſacrilegium tali periculo ſine cauſa ſe exponere. Nam, ſi miniſtrare fictum ſeu falſum ſacramentum, ſacrilegium eſt, vt oſtendimus, etiam erit ſacrilegium exponere ſe ſine cauſa tali periculo: quia in moralibus perinde eſt aliquid facere, & exponere ſe periculo faciendi. Quod autem hoc fiat ſine cauſa patet, quia vt ſupponimus teneri poteſt via certa, & illa omittitur ſolum voluntarie ad vtendum incerta. Confirmatur, quia huiuſmodi mutatio ſemper eſt contra vniuerſalem Eccleſiæ morem, & contra reuerentiam ſacramento debitam: materia enim & forma ſacramenti, quæ ſunt in communi vſu Eccleſiæ, ſemper ſunt certæ, & ad reuerentiam ſacramento debitam ſpectat, vt ex materia & forma certis conficiatur, ſi commode poteſt.

Obiectio.

Dices, ergo nunquam licebit vti materia vel forma probabili in conficiendo ſacramẽto: nam, ſi hoc eſt malum, eſt natura ſua intrinſece malum: quia ſicut exterius efficere ſacramentum fictum & nullum, eſt intrinſece malum, ita exponere ſe morali periculo nihil faciendi, eſt intrinſece malum: quia hęc duo, vt diximus, moraliter idem ſunt: ergo nunquam hoc licebit: conſequens vero eſt falſum, nam ſæpe eſt neceſſarium vti materia probabili.

Reſponſio.

Reſpondetur, aliud eſſe vti materia probabili, voluntarie omiſſa certa, aliud vero eſſe vti materia probabili, quando certa adhiberi non poteſt. Primum eſt proprie ſe exponere periculo: & ita concedo nunquam licere, ſed eſſe intrinſece malum. Secundum vero poteſt interdum licere. Exemplo res declaratur, nam in ſacramento Confirmationis Chriſma confectum ex balſamo, & oleo conſecratum ab Epiſcopo eſt materia certa, oleum vero ſimplex ab Epiſcopo benedictum eſt materia probabilis: vti ergo hac poſteriori materia, quando eſt copia prioris, ſemper eſt malum propter rationem factam: vti vero ſimplici oleo conſecrato ad conficiendum Confirmationis ſacramentum, vbi Epiſcopus non poſſet alicuius balſami copiam habere, non eſſet malum: quia tunc, moraliter loquendo, non ſe exponit periculo, ſed patitur potius ſeu permittit aliquod periculum, quod vitare non poteſt, vt ſacramentum conficiat ſaltem probabile: nam minus malum hoc eſt, quam omnino carere ſacramento: cui nulla in hoc fit iniuria vel irreuerentia, quia fit certiori modo, quo tunc poteſt moraliter fieri.

An, qui in materia cõfeſſionis vtitur materia probabili, omiſſa certa, peccat.

Sed vrgebit aliquis, nam in materia Confeſsionis ſæpe licet vti materia probabili, omiſſa certa, vt v. g. confiteri cum attritione cognita abſq; contritione, cum tamen hæc ſit materia certa, illa vero probabilis tantum: & vtraq; ſit in hominis poteſtate. Simile exemplum eſt, quando ſunt opiniones, an teneatur quis in tali caſu confiteri tale peccatum, necne: tunc enim, ſi pœnitens confiteatur illud, vtitur materia certa: quia non eſt dubium, quin illa ſit confeſsio integra: ſi vero taceat, vtitur materia probabili, & tamen hoc licet: quamq̃ vtraq; materia ſit in eius poteſtate. Reſpondetur, in hoc poſteriori caſu ſemper materiam eſſe certã: quia ſemper eſt cõfeſsio integra formaliter, & hæc eſt materia certa & indubitata confeſsionis: dicitur autem confeſsio formaliter integra quandocunque nihil in confeſsione tacetur ex malitia, ſeu negligentia quæ ad peccatum mortale ſufficiat: quando vero aliquid prudenter ac licite tacetur propter occaſionem, talis confeſsio formaliter eſt integra ſine vlla dubitatione. At vero, qui ſequendo opinionem probabilem aliquid tacet, prudenter ac licite operatur, & ideo practice certus eſt, ſe facere confeſsionem integram abſque formali mutilatione: & ideo etiam eſt certus exhibere ſe, materiam certam ſacramenti. Eadem reſponſio applicari poteſt priori exemplo: quamquam enim ſit ſub opinione, an attritio cognita ſufficiat ad effectum ſacramenti conſequendum, tamẽ, quod ad ſacramentum ipſum conficiendum ſit materia ſufficiens, certum eſt, & extra omnem opinionem: & ideo qui ſic accedit, materiam certam ſacramẽti præbet: & ideo in hoc non peccat. Dices, peccabit ſaltem in hoc quod non adhibet diſpoſitionem certam ad effectum ſacramenti, & exponit ſe periculo fruſtrandi ſacramentum ſuo effectu, quod non videtur minus malum, quam exponere ſe periculo non conficiendi ſacramentum: Reſpondetur, reprehenſione dignum eſſe eum, qui ſic accedit, præſertim ſi poſsit abſque magna difficultate contritionem procurare, vt enim inquit Auguſtinus primo de Baptiſmo, cap. 3. In rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, hoc ipſo grauiter quis peccat, quod certis incerta præponit. Et quidem ſi articulus eſſet extremæ neceſsitatis, vt in articulo mortis, non excuſarem huiuſmodi hominem à graui culpa, propter graue periculum æternæ mortis, quod eſt damnum irreparabile: extra hunc vero articulum excuſari poteſt, præſertim ob difficultatem habendi contritionem, quia quod attinet ad reuerentiam ſacramenti, iam ille accedit cum diſpoſitione practice ſufficienti, cum ſequatur opinionem probabilem dicentem, ratione ſacramenti non teneri ad perfectiorem diſpoſitionem: quod vero pertinet ad effectum ſacramenti, etiam ſi verum ſit, ſe exponere periculo non obtinendi illum, tamen, cum ille non ſit, tunc ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem, & poſtea poſsit alijs vijs ſuppleri, ſi forte tunc non obtineatur, non eſt illa ſufficiens ratio mortalis culpæ.

Mutare ritũ ab Eccleſia præſcriptũ, contra religionem eſt & graue peccatum ex ſuo genere.

Tertio addendum eſt, non ſolum eſſe præceptum vtendi in ſacramentis conficiendis materia & forma eſſentialibus, ſed etiam ſeruandi eum modum in tali materia & forma, quem Eccleſia præſcripſit, vel vniuerſali ac recepta conſuetudine obſeruat: vnde mutationem in hoc facere ex ſuo genere graue peccatum eſt. Ita ſentiunt cõmuniter Theologi in quarto, diſtinct. 3. vbi Palud. quæſt. 1. ar. 3. Soto diſtinctio. 1. quæſt. 1. art. 8. circa finẽ. Exempla ſunt, ſi quis omitteret miſtionẽ aquæ in conſecratione ſanguinis, vel in pane fermento conſecraret in Eccleſia Latina. Ratio eſt, quia in Eccleſia eſt poteſtas ad præcipiendum huiuſmodi modum, ſeu accidentalem ritum, ſicut oſtenſum eſt ſectione præcedenti. Quod autem de

facto

facto hoc præceperit, conſtare poteſt, vel ex vniuerſali vſu, & conſuetudine, vel ex Conciliorum aut Pontificum decretis, vt in particulari dicendum eſt iuxta materię diuerſitatem. Denique quod hoc peccatum ex ſuo genere ſit graue, patet: quia eſt contra virtutem religionis: vnde in ſua ſpecie eſt ſacrilegium: ſacrilegium autem ex ſuo genere peccatum mortale eſt. Poteſt autem hoc peccatum eſſe veniale ex leuitate materiæ, ſicut alia peccata contra alias virtutes, quod tamen non contingit in mutatione eſſentiali, de qua in præcedenti aſſertione locuti ſumus, nam illa ſemper eſt grauis materia, cum ab illa pendeat tota ſubſtantia ſacramenti: in accidentali vero ritu poteſt eſſe latitudo, quia etiam ſi in illo fiat mutatio, manet ſacramentum, & tam parua eſſe poteſt, vt non cenſeatur res grauis. Vt, verbi gratia, ſi priuatim baptizando, vtatur lingua vulgari omiſſa Latina, vel ſi ex negligentia aliquantulum corrumpat formam ſeruato ſenſu: nam hæc & ſimilia leuia ſunt: dummodo ſcandalum abſit, & contemptus, vel intentio introducendi nouum ritũ vel damnandi aliquem vſum Eccleſię, nam ex his circumſtantijs fieret peccatum mortale, vt per ſe conſtat. His vero ſecluſis, leuis illa mutatio, ad ſummum, erit venialis culpa. Quin potius tales poſſunt occurrere circumſtantiæ, vt nullum peccatum ſit: vt, ſi Baptiſmus ſit neceſſarius, & nullus adſit, qui ſciat formam Latinam proferre, nihil peccabit baptizando in lingua vulgari: nam cum hoc ſit accidentale & leue, mutari poteſt ob grauem cauſam ſeu neceſsitatem. Atque eadem ratione, ſi quis ſit lingua impeditus, ita vt non poſsit formam proferre, niſi aliquantulum corrumpendo illam, non peccaret, faciendo prout poſſet: dummodo in eſſentialibus ſufficienter faceret. Merito tamen monet Palud. diſt. 3. quæſt. 3. circa finem, eum, qui habet huiuſmodi impedimentum, non eſſe facile aſſumendum ad miniſterium ſacramentorum, niſi res ſit valde leuis.

SECTIO III.

Vtrum ſacramentorum miniſtri teneantur eſſe in ſtatu gratiæ, quando ea miniſtrant, & quomodo in hoc peccent.

DVobus modis contingit miniſtrari ſacramentum: vno modo quaſi per ſe, vt cum datur à miniſtro ex officio deputato & conſecrato ad tale miniſterium, & proprio ac ſolemni ritu accommodato tali ſacramento. Alio modo quaſi per accidens: vt cum laicus baptizat in neceſsitate priuatim, & ſolum vt neceſsitati ſubueniat. De priori modo dicemus in hac ſectione, de alio vero in ſequenti.

Miniſter ex officio tenetur ſe ad gratiam præparare, vt ſacramẽtum miniſtret.

Dico ergo, qui miniſtrat ſacramentum, vt miniſter, ex officio tenetur ſe ad gratiam præparare, vt ſancte illud exerceat. Vnde, ſi ſciens, & videns, in ſtatu peccati mortalis hoc faciat, moraliter peccat. Concluſio eſt communis Theologorum, quos ſtatim referam. Probatur primo ex Patribus: Dionyſ. c. 1. de Eccleſ. Hierar. ſic ad Timoth. loquitur. Ipſoſq; reuerendiſsimos prę ſules pontificio iure monebis, munde vt munda contingant, & Epiſt. 8. ad Demophil. circa medium, Nefas eſt, (inquit) ea, quæ iuſta ſunt, non ſecundum dignitatem, meritaq; exequi. & infra. Vt mihi quidem videtur, audax nimium huiuſmodi eſt, qui non veretur ea, quæ ſunt diuina, præter meritum exequi. & Gelaſ. Pap. vt habetur in cap. Sacroſancta, 1. quæſt. 1. & apud Iuonem in 2. par. Decreti. c. 90. & in 6. parte, cap. 110. Quomodo (inquit) ad diuinum myſteriũ Spiritus inuocatus adueniet, ſi ſacerdos criminoſis actionibus plenus eſſe probetur? Quib. verbis non intendit Pontifex negare, quin adſit Spiritus ſanctus ad conficiendũ ſacramentum, ſi ſacerdos iniquus ſit, ſed negat aduenire ad ſanctificandum ipſum: docetque non ſolum ſine fructu, ſed etiam ad ſuam damnationem, ita cõficere. Præterea Nicol. 1. ad conſulta Bulgarorum. tit. 11. c. 5. & habetur in c. vltimo 15. quæſt. 8. Mali (inquit) bona adminiſtrando, ſe tantummodo lędunt. Loquitur autem de ſacerdote adultero Euchariſtiã miniſtrante, vnde Greg. lib. 1. Epiſt. 24. & habetur in cap. Neceſſe eſt, 1. quęſt. 1. Neceſſe eſt (inquit) vt munda ſit manus, quę diluere ſordes curat, adducitque illud Iſa. 52. Mundi eſtote, qui fertis vaſa Domini. Hinc Greg. 9. in c. vlt. de temporibus ordinationum, dicit, monendos eſſe ſacerdotes iniquos, & ſub interminatione diuini iudicij obteſtandos, ſi non pœnituerint, vt in ſuſceptis Ordinibus non miniſtrent. Atque idem Pontifex in cap. vlt. de Cohabit. Cler. & mulier. dicit, quemlibet ſacerdotem, pro mortali peccato, quo ad ſe ipſum eſſe ſuſpenſum. Non quia ſpeciali Eccleſiæ cenſura affectus, ſeu impeditus ſit: ſed quia ratione ſua ſtatus, & peccati impeditus eſt, ne pro eo ſtatu poſsit licite ſacramenta miniſtrare. De qua re multa ſimilia decreta habentur 1. quæſt. 1. Deniq; D. Auguſt. multis in locis veritatẽ hanc docet ac confirmat, libr. 2. contra Parme. c. 10. Omnia ſacramenta, cum obſint indigne tractantibus, proſunt tamen per eos digne ſumentibus. Appellat tamen indigne tractare, in peccato mortali ea miniſtrare, vt ibidẽ explicat, & alia plura habet c. 2. 4. 5. & 11. & in enarratione Pſal. 103. circa illa verba, Qui tegit aquis ſuperiora eius. Videant (inquit) quam rationem ſint redditurí coram Deo, qui ſanctis non ſancte vtuntur. Quæ omnia referuntur, prima quæſt. 1. cap. Omnia, c. Per Eſaiam, cap. Prophetauit. Vnde idem Aug. lib. 4. de Trinit. c. 14. de ſacrificio loquens, inquit, Non poſſe rite offerri, niſi per ſacerdotem ſanctum & iuſtum. Dicit autem rite, i. e. honeſte, & recte: nã valide, bene poteſt offerri ſacrificiũ etiam ab iniuſto ſacerdote: ꝙ licet ipſi vtile non ſit, aliis poteſt prodeſſe. Atq; in hãc ſententiam congerit Auguſt. teſtimonia veteris teſtamenti, quale eſt illud Iſa. 66. Facinoroſus, qui ſacrificat mihi vitulum, quaſi qui canem occidit: & Leuitici 21. Incenſum & panes offerunt Deo, & ideo ſancti erunt Deo ſuo, & cap. 22. Omnis, qui acceſſerit ad ea, quæ conſecrata ſunt, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino, & Exod. 19. Sacerdotes qui accedũt ad Dominum, ſanctificẽtur, ne percutiat eos. In quibus locis interdum eſt ſermo de immunditia, & ſanctificatione legali: tamen ex eis ſumi poteſt proportionale argumentum. Nam ſi ad miniſtranda legalia, & imperfecta ſacramenta neceſſaria erat ſanctitas & munditia legalis: ad miniſtranda ſpiritualia ſacramenta, & habentia vim ſanctificandi per gratiam, erit neceſſaria ſpiritualis ac vera ſanctitas.

Vltimo reddenda eſt ratio huius veritatis, ad quod neceſſe eſt explicare, an hoc præceptũ ſit poſitiuum, vel naturale. Nam quod in Eccleſia ſit hoc præceptum, dubitari non poteſt: vt conſtat ex decretis, & teſtimoniis adductis. Vnde quamuis ſola ratione probari non poſsit, dicendo, latum eſſe, vel à Chriſto, vel ab Apoſtolis, & perpetua traditione ſeruatum eſſe in Eccleſia: veriſimilius tamen eſt, ex ipſa rei natura intrinſece conſecutum eſſe, ſuppoſita talium ſacramentorum, taliumq; miniſtrorum conſecratione: nam hoc ipſo, quod talia ſacramenta & tam ſancta, vereque ſanctificantia inſtituta ſunt, & ad illa digne miniſtranda conſecrantur ſacerdotes, & ſpecialem gratiam recipiunt, ſtatim oritur obligatio miniſtrandi ea in ſtatu gratiæ. Hanc vero conſecutionem dupliciter probat D. Thomas ſupra quęſt. 64. art. 6. Primo, quia huiuſmodi miniſter, ſe exhibet in illo miniſterio tanquam diuinum & animatum inſtrumentum ex officio ad huiuſmodi munus deputatum: ergo tenetur ſe conformare principali agenti, vt ſit ſanctus, ſicut ille ſanctus eſt: alioqui grauem irreuerentiam in eum committit. Secundo, quia, quantum eſt in ſe, contaminat ſacramentum tractando illud tanquam rem prophanam, non diiudicans neq; diſcernens precioſum à vili, neque miniſterium ſacrum à communi & vulgari, vt in ſimili dixit Paulus 1. ad Corinth. 11.

De hoc eſſe naturale præceptum veriſimilius.

Dices, hac ratione probaretur, eſſe peccatum quamcumque actionem ſanctam exercere in peccato mortali. Reſpondetur, non eſſe æqualem rationem: tum quia non omnis bona actio eſt ſpecialiter cōſecrata & ſanctificata Deo, neque ſpeciali titulo eſt actio ipſius Dei, & inſtrumentum eius ad ſanctificandos homines, quæ omnia in ſacramentis reperiuntur. Tertia probatio addi poteſt, nā ſacerdotes ſunt ſpecialiter conſecrati ad hoc munus, & ad illud digne exercendum ſpecialem gratiam recipiunt: ergo ex vi talis muneris & conſecrationis oritur eis obligatio, digne ac ſancte tractandi ſacramenta, ſaltem quando illa miniſtrant ex officio.

Obiectio.

Dices, hac ratione probaretur, eum, qui poſt acceptum Confirmationis ſacramentum ad confitendam fidem accedit, teneri in gratia accedere, quia per ſacramentum eſt ſpecialiter conſecratus ad id munus.

Solutio.

Reſpondetur, quidquid ſit an in eo caſu aliunde oriatur hæc obligatio, vel ratione periculi, vel propter difficultatem & rei grauitatem: tamen, quod ad præſens ſpectat, non eſt ſimilis ratio: quia illa actio, quia eſt proprium opus hominis, non habet ſpecialem ſanctificationem, ſicut actio ſacramentalis. Item ſacramentum Confirmationis non dat, vt illa actio meritorie fiat primario ac per ſe, ſed vt fideliter & conſtanter fiat. Quarto poſſumus à ſigno argumētari: quia in miniſterio ſacramentorum vti vaſe immundo, eſt irreuerentia propter indecentiam, quæ tanta eſſe poſſet, vt fieret mortale peccatum: ergo cum indecentia & immunditia peccati mortalis ſit infinite maior, & concurſus miniſtri ſit propinquior, & excellentior, maior irreuerentia erit, eum exhibere in peccato mortali: eſt ergo hoc ſacrilegium & ex ſuo genere graue, quod tanto erit maius, quanto iniquitas miniſtri maior fuerit, & ſacramentum dignius.

Attritio per ſe non eſt ſatis ad hoc miniſteriū.

Atque hinc ſequitur, ſacerdotem miniſtraturum ſacramentum, ſi in peccato mortali prius ſit, non ſatisfacere huic obligationi, habēdo attritionem. Poterit quidem per ignorantiam excuſari, ſi ad hoc miniſterium accedat cum ſola attritione, inculpabiliter exiſtimans illam eſſe contritionem, nam talis ignorantia excuſat à culpa: tamen re ipſa ac per ſe loquendo, tenetur ad veram contritionem vel ſi attritionem ſolam in ſe agnoſcat, tenetur confeſsionem pręmittere: quia tenetur ita ſe diſponere, vt gratiam conſequatur. Quo fit, vt ſi huiuſmodi miniſter hinc teneatur ex officio miniſtrare ſacramentum: illinc vero ita ſit peccato affectus, vt nolit ſtatum illum relinquere, neceſſarium ſit forte perplexum, vt quidquid faciat, peccaturus ſit: nam ſi ſacramentum miniſtret, erit ſacrilegus, ſi non miniſtret, erit iniuſtus, non ſoluendo ſui officij debitum. Neque mirum, ſi, ſuppoſita malitia, perplexitas oriatur, quæ ſimpliciter nulla ſit, cum ſit in poteſtate huiuſmodi hominis exire à peccato. Neque eſt, quod aliquis ob rei difficultatem excuſetur: quia contritio ſemper mortaliter poſsibilis cum diuino auxilio, quod omnib. præſto eſt. Quod ſi aliquis ob prauam conſuetudinem vel proximam occaſionem quam præ manibus habet, tam eſt obſtinatus vel affectus peccato, vt vix poſsit reſurgere, ſibi imputet, & vel à miniſterio ſacramentorum abſtineat, vel totam illam difficultatem vincat ac ſuperet.

Sed quæret aliquis: primo, an ſit præceptum præmittendi confeſsionem ante hoc miniſteriū, quando præcedit conſcientia peccati mortalis. Aliqui affirmant, vt Marſil. in 4. quæſt. 12. art. 1. part. 5. & inſinuat Palud. d. 5. quæſt. 2. circa finem ante ſolutiones argumentorum. Et ſuaderi poteſt, quia ſacerdos tenetur miniſtrare ſacramentum in ſtatu gratiæ: ergo tenetur moralem diligentiam facere, vt in eo ſtatu conſtituatur ad hoc miniſterium: huiuſmodi autem diligentia fit per confeſsionem, quam qui omittit videtur ſe ſe exponere periculo miniſtrandi in peccato mortali. Reſpondetur, eſſe hoc optimum conſilium, non tamen eſſe ſimpliciter neceſſarium præceptum, ſi ſola ratio miniſtrandi ſacramentum interueniat: hoc n. præceptum non eſt diuinum poſitiuum, quia neque ex ſcriptura habetur, neque ex traditione: non eſt etiam Eccleſiaſticum: quia nullum eſt de hac re ſcriptum decretum: neque etiam ex conſuetudine colligi poteſt: neque etiam eſt naturale, ita vt ex ſola inſtitutione ſacramentorum & miniſtrorum poſsit ſufficienti ratione colligi.

Præmittere cōfeſſionem non eſt ſimpliciter neceſſarium ad hoc miniſterium.

Nam moralis diligentia, quam tenetur miniſter præmittere, vt ſe ad gratiam præparet, ſufficienter fit per contritionem, & quamuis maior ſit illa, quæ fit per confeſsionem ſimul cum contritione, tamen non eſt, cur obligemus illum ad ſummam diligentiam, cum illa prior ſufficiat ad excludēdum morale periculum, ſi homo bona fide procedat, & quod in ſe eſt, faciat. Et confirmatur, quia non eſt minor obligatio in recipiente ſacramenta viuorum accedendi in gratia, & tamen ex ſola hac obligatione naturali non tenetur confeſſionem præmittere, ſed hæc obligatio eſt ſingularis in Euchariſtia propter proprium & ſpeciale præceptum in illo ſacramento impoſitum, vt ſuo loco videbimus. Et propter hanc cauſam addidi illam limitationem ſi ſola ratio miniſtrandi ſacramentum interueniat: quia ſacerdos ad conficiendam Euchariſtiam tenetur confeſsionem præmittere, non tam propter actiuum miniſterium (vt ſic dicam) quam quia communicaturus eſt. Vnde ſi ſolum exerceat miniſterium diſpenſandi Euchariſtiam ex præconſecratis, non erit neceſſarium præmittere confeſsionem, ſed contritio ſufficiet. Atque hanc ſententiam docent omnes authores ſtatim referendi.

An duo peccata cōmittat, qui miniſtrat in peccato.

Quæri vlterius poteſt circa eandem aſſertionem, an is, qui miniſtrat ſacramentum in peccato mortali, committat duo peccata. Vnum omiſsionis, quatenus non conteritur, ad quod videtur teneri ex præcepto affirmatiuo: alterum commiſsionis, quatenus iniuriam facit ſacramēto illud in eo ſtatu miniſtrando, quod videtur eſſe contra præceptum negatiuum. Reſpondetur, vnicum tantum ſacrilegij peccatum committere: quia tunc non habet proprie & abſolute affirmatiuum præceptum pœnitendi, neque illa obligatio habendi contritionem tunc oritur ex virtute pœnitentiæ, ſed religionis, quæ obligat ad digne tractanda ſacramenta. Eſt autem peccatum illud, proprie loquendo, peccatum commiſſionis: quia eſt indigna & ſacrilega miniſtratio ſacramenti: Omiſsio autem pœnitentiæ, quæ ibi interuenit, non habet per ſe ſuam malitiam, ſed eſt tantum circumſtantia actus mali, & priuati circumſtantijs debitis. Ita docent recentiores authores, qui hanc quæſtionem attigerunt, Dominicus Soto in 4. diſt. 17. quæſt. 2. art. 6. concluſ. 4. circa finem. Petr. Soto lectio. 13. de neceſsitate pœnitentiæ. Nauarrus in ſumma c. 22. nu. 3. & de pœnitentia diſt. 5. princip. Annot. circa 3. par. gloſſ. n. 34. Cano relect. de pœnit. par. 4. non longe à fine, qui aliter loquitur de ſuſcipiente Euchariſtiam: ſed hęc exceptio ad præſentem diſputationem non ſpectat.

An, qui exercet actum ſui Ordinis in peccato peccet mortaliter.

Tertio quæri etiam hic obiter ſolet, vtrum diaconus, vel ſubdiaconus peccet mortaliter exercendo actum ſui Ordinis in peccato mortali. Atque idem quæri poteſt de quocumque miniſtro conſecrato ad aliquod ſacrum miniſteriū, illudque in peccato mortali exercente. In quo dubio D. Thom. in 4. diſt. 24. quæſt. 1. artic. 3. quæſtiun. 5. generalem ſtatuit regulam, ſcilicet peccare mortaliter eum, qui aliquod ſacrum officium, quod ſibi ex ordinatione competit, in peccato mortali exequitur: quia indigne tractat res ſacras, & ſacrilegium committit: ſacrilegium autem ex ſuo genere mortale peccatum eſt. Sed, vt à clariorib. incipiamus, in inferioribus quatuor Ordinibus probabilius ac fere certum eſt, per ſe loquendo, non eſſe peccatum mortale, actus illorum Ordinum in peccato mortali exercere. Primo, quia illa

materia leuis eſt; quia licet illi actus ſint aliquo modo ſacri, tamen ſunt valde remoti à proprio ac perfecto actu ſacrificãdi, vel miniſtrandi ſacramenta, ad quem finem ordinantur. Secundo, quia non ſatis conſtat, omnes illos Ordines eſſe vera ſacramenta, ſed probabilis opinio eſt, tantum eſſe quædam ſacramentalia. Vnde Soto ſtatim citandus etiam à culpa veniali excuſat huiuſmodi actum: quod fortaſſe frequenter ita verum eſt ex ignorantia, vel inaduertentia naturali: per ſe tamen nonnulla videtur eſſe illa irreuerentia, quando hoc miniſterium fit publico & ſolemni ritu, tanquam à publico Eccleſię miniſtro, hoc enim modo eſt proprie actus Ordinis, ad quem eſt miniſter conſecratus, & ideo non videtur poſſe omnino excuſari à culpa, qui hoc miniſterium indigne exercet in peccato mortali. Quod vero addunt Sylueſt. & Angel. ſtatim citandi, peccare mortaliter clericum, qui tangit res ſacras in peccato mortali, vt calicem, corporalia, &c. quoniam indigne vtitur officio ſuo: hoc (inquam) incredibile eſt ſecluſo contemptu, vel ſcandalo, aut alia ſimili extrinſeca circumſtantia, quia illa eſt materia leuis, & nullum poteſt afferri præceptum, vnde hæc tanta malitia colligatur, vt infra etiam dicemus de Euchariſtia tractantes.

De aliis vero duobus miniſteriis Diaconi, & ſubdiaconi eſt maior dubitatio: nam multi exiſtimant hos peccare mortaliter canendo Epiſtolam, vel Euangelium ſolemniter in peccato mortali. Ita tenet Angelus verbo, Clericus. 8. num. 1. Syluester. verbo, Clericus, ſecundo, num. 2. & idem ſentit Caietanus 2. 2. quæſt. 60. art. 2. in fine. Fundamentum eſt, quia illud miniſterium eſt graue, & proxime accedit ad ſacrificium, & ad illud digne exercendum datur ſpecialis gratia per ſacramentum. Vnde quo hæc omnia maiora ſunt in diaconatu, quam in ſubdiaconatu, eo in illo erit hæc ſententia veriſimilior, atq; ita diaconis ſpecialiter dicitur primæ ad Timoth. 3. vt miniſtrent, nullum crimen habentes, & huic ſententiæ fauere videtur c. vlt. de temporibus ordinationum, ſupra citatum, vbi generatim prohibentur clerici iniqui in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare. Quod maxime intelligendum videtur de clericis in ſacris ordinatis, vt colligi poteſt ex Greg. lib. 2. Epiſt. cap. 83. alias Epiſt. 44. & habetur c. vlt. d. 33. vbi ſic dicitur. Si in ſacro Ordine conſtitutus, eius (id eſt concubinæ) permiſtione eſſe recolis maculatum ſacerdotij honore depoſito, ad miniſtrandum nullo modo preſumas accedere. Atque hæc ſententia probabilis eſt, & non facile contemnenda. Nihilominus contrariam tenet Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 5. art. 6. & diſt. 24. quæſt. 1. art. 4. circa finem: putat enim, illam materiam non eſſe adeo grauem, quoniam illa actio, quę in hoc miniſterio exercetur, non eſt illo ſpeciali modo conſecrata, & ſanctificata, quo ſunt actiones ſacramentorum.

Quid de diacono & ſubdiacono dicendum.

Et hæc poſterior ſententia practice etiam probabilis eſt, & ſecura, atq; in rigore vera: quia vbi non conſtat de præcepto, non eſt facile imponenda obligatio ſub peccato mortali: hic autem non conſtat de præcepto poſitiuo. Nam illud caput vlt. de tempo. ordination. non condit circa hoc nouam legem poſitiuam, ſed tantum explicat naturalem, dum ait, monendos eſſe huiuſmodi malos ſacerdotes, & ſub interminatione diuini iudicij obteſtandos, vt in ſuſceptis Ordinibus non miniſtrent. Quanta vero, & quam grauis ſit hæc transgreſsio ibi non explicatur, ſed ex obiecto & materia diiudicanda relinquitur. At vero hæc materia de qua agimus, non videtur eſſe adeo grauis, vt ex natura rei cenſenda ſit iniuria, vel ſacrilegium graue huiuſmodi actionem in peccato mortali exequi. Præſertim ſi ſemel tantum aut iterum hoc fiat ſine ſcandalo, aut contemptu. Nam ſi quis animum habeat diu vel frequenter ſolemniter miniſtrandi in his Ordinibus ſacris in ſtatu mortalis peccati: vel ſi hanc conſuetudinem habeat, ita vt huiuſmodi animum moraliter habere cenſeatur, non eſſet excuſandus facile à peccato mortali, quia illud obiectum ita ſumptum videtur ſatis graue; & illa conſuetudo vel propoſitum videtur oriri ex quodam contemptu formali aut virtuali, & hoc ſaltem videtur indicari in citato capitulo.

De eo, qui exercet aliqua ſacramentalia in peccato quid cenſendum.

Atq; hinc conſtat, quid dicendum ſit de Presbytero vel Epiſcopo, non quidem adminiſtrante ſacramenta: nam de hoc iam dictum eſt, ſed exercente aliqua ſacramẽtalia, vt de Epiſcopo, verbi gratia, dante primam tonſuram, vel conſecrante Eccleſiam, aut veſtes ſacras benedicente, & ſimilia. De quibus nihil inuenio quod ſatis certum ſit: nec doctores ſatis diſtincte hoc definiunt. Aliqui vero eorum aliquid attingunt. Medina enim Cod. de Pœnitentia, tractatu 1. quæſt. 6. circa finem dicit, peccare mortaliter Epiſcopum, qui conficit Chriſma, benedicit Oleum, aut conſecrat Eccleſiam in peccato mortali: quia illæ actiones videntur graues, & duæ priores videntur quodammodo ſacramentales: quatenus per eas ſacratur materia ſacramenti. Nihilominus per ſe loquendo, ac ſecluſo contemptu, de quo paulo antea loquebar, in huiuſmodi actionibus non interuenit peccatum mortale, ſed veniale. Vnde D. Thom. hic artic. 6. quæſt. 64. ſolum de miniſterio ſacramentorum, dicit eſſe peccatum mortale illud exercere in ſtatu peccati mortalis: & in ſolutione ad primum, reddit ſpecialem cauſam: quia illæ actiones ſunt ſingulari modo conſecratæ. Atq; ita explicat hanc doctrinam Caietanus tom. 2. opuſcul. tract. 10. atque in eandem inclinat Soto, loco ſupra citato. Nam cum aliæ actiones, præter ſacramenta, non ſint ad ſanctificationem per gratiam proxime ordinatæ, neque in eis ſe exhibeat ſacerdos, vt miniſter Dei ſanctificantis animam, non eſt tam grauis cauſa & ratio exigendi internam animæ ſanctitatem ad eas exercendas, ergo illas in peccato efficere ex parte materiæ, non videtur eſſe graue ſacrilegium.

An concionãs in mortali, peccet mortaliter.

Hinc vero expediri ſolent hoc loco ſimiles dubitationes breues, nimirum an peccet mortaliter Concionator, verbum Dei pędicans in mortali, vel Pręlatus corrigens ſubditum, vel Iudex proferendo ſententiam eodem ſtatu. Et ratio dubitandi eſt, nam Auguſt. libr. 2. contra Parmen. cap. 11. in hac obligatione videtur facere pares, miniſtrum ſacramentorum, & miniſtrum Verbi Dei: vnde D. Thom. in 4. d. 19. quæſt. 2. art. 2. quæſtiun. 2. ad quartum, differentiam conſtituit, inter Doctorem ſeu Lectorem ſcripturæ, & Prædicatorem Verbi Dei: quod ille, non peccat mortaliter, etiamſi in peccato mortali ſuum munus exerceat, niſi fortaſſe per accidens ratione ſcandali, quãdo eſt peccator publicus: hic vero mortaliter peccat cõcionando in peccato mortali, etiam ſi peccatum ſit occultum. Et hanc ſententiã ſequutus eſt Caietanus hic quæſt. 64. artic. 6. Et ratio eius eſt, quia munus prædicandi per ſe eſt annexum Ordini, & præcipue conſecrationi Epiſcopali, nam licet ab aliis interdum exerceatur, non tamen ex officio. Vnde à laicis exerceri non poteſt, niſi ex diſpenſatione vel ob neceſsitatem, eſt ergo actio illa annexa Ordini: & alioqui eſt grauiſsima, & in ea præcipue operatur homo, vt Spiritus ſancti organum: ergo grauis videtur fieri iniuria Spiritui ſancto, tantum munus in peccato mortali obeundo. Nihilominus dicendum eſt, hoc non eſſe peccatũ mortale per ſe loquendo, ſic D. Tho. 2. 2. quæſt. 33. artic. 5. dicit, non peccare mortaliter Prælatum, qui ſubditum ob peccatum non mortale corrigit, cum ipſe vel eodem vel alio ſimili ligatus ſit, retractans, quod docuerat in quarto, loco ſupra citato, & quæſt. 60. art. 2. ad tertium, negat, peccare mortaliter Iudicem Eccleſiaſticũ, qui in ſtatu peccati mortalis iudicium dicit, vel alios actus iuriſdictionis exercet, qui nõ ſunt ſpeciali conſecratione ſanctificati. De actu vero prædicationis nunquam D. Thom. expreſſe retractauit, quod in quarto

quarto docuit: à paritate autem rationis credi poteſt ita ſenſiſſe. Quod tandem opinatus eſt Caietan. in dicto opuſcul. 10. tom. 2. & idem tenet Soto in 4. diſt. 1. quæſtio. 5. artic. 6. & Medina dicto Codice de Pœnitentia, tract. 1. quæſtio. 5. Ratio autem eſt ſæpe inſinuata: quia nulla eſt lex poſitiua diuina, vel humana, in qua poſsit huiuſmodi obligatio fundari, neque etiam ſola naturali ratione ſatis conuinci poteſt: nam in primis munus prædicandi, licet maxime pertineat ad paſtores animarum, quia ratione officij & iuriſdictionis ex diuino præcepto habent hanc curam & obligationem, vt indicauit Concilium Tridentinum, ſeſsione 23. c. 1. de Reformatione, tamen proprie non eſt actus alicuius Ordinis, ſed ſolum eſt quædam actio honeſta, quæ ex ſuo genere pertinere poteſt ad charitatem, vel miſericordiam, vel etiam ad iuſtitiam: poteſt autem actio exterior, etiam ſi ex obiecto ſit optima & honeſtiſsima, ſine peccato exerceri ab homine exiſtente in habituali peccato. Nam, quod perſona operans ſit in gratia, non eſt circumſtantia tális actionis, niſi quando ſpeciali modo eſt ſanctificata, & conſecrata, vt de miniſterio ſacramentorum dictum eſt. Atq; hæc ratio eodem modo procedit de actu corrigendi, iudicandi, ac ſimilibus. Hæc autem doctrina intelligenda eſt per ſe, ac præciſe ex vi talis ſtatus: nam per accidens interuenire poteſt peccatum mortale, vel ratione ſcandali, quando peccatum eſt publicum: ratione cuius Verbum Dei quodammodo fit contemptibile, & inefficax, nam exemplum magis mouet, quam verbum: vel etiam ratione contemptus, vt ſi quis ex contemptu Verbi Dei, & fructus eius pro nihilo ducat in eo ſtatu prædicare: Vel deniq; ſi tale peccatum non ſolum ſit defectus ipſius perſonæ, ſed etiam redundet, & influat in ipſum actum prædicationis, abutendo concione (vt Caiet. inquit) tanquam prophana declamatione, in qua doctrina fere conueniunt citati authores.

SECTIO IV.

Vtrum qui miniſtrat ſacramentum, cum non ſit ad hoc munus ex officio deputatus, teneatur illud miniſtrare in ſtatu gratiæ.

PRima ſententia affirmat, eſſe huiuſmodi præceptum & obligationem, atque adeo peccare mortaliter eum, qui quauis occaſione, aut quouis modo ſacramentũ quodlibet in peccato mortali miniſtrat. Ita refert Durand. in 4. diſt. 5. quæſt. 2. nu. 6. qui licet dicat, durum eſſe, hanc obligationem imponere, ſolum tamen videtur excuſare huiuſmodi miniſtrum, quando neceſsitas eſt in cauſa, vt ipſe non aduertat ſtatum conſcientiæ ſuæ. Quæ ratio communis eſt cuilibet miniſtro conſecrato etiam ex officio miniſtranti, vnde non tollit obligationem per ſe, atq; in hoc videtur etiam inclinare Palud. ibi. q. 2. art. 2. & Capreolus ibi, quæſt. 1. art. 1. concluſ. 4. & art. 3. in defenſio. eiuſdem concluſionis, & Adrianus q. 3. de Baptiſmo. 2. parte illius in fine, licet non ſatis explicet mentem ſuam & ſimiliter Angelus in ſumma, verbo, Baptiſmus. 5. num. 10. dicit, eum, qui baptizat ob neceſsitatẽ ſine ſolemnitate in peccato mortali non peccare mortaliter, ſi non aduertit, & conſiderat ſtatum ſuũ: vnde indicat, ſi aduertat teneri ad contritionem præmittendam. Non tamen explicant hi authores: an huiuſmodi homo, per ſe loquendo, teneatur aduertere, & diſcutere conſcientiam, vt in ſtatu gratiæ conferat ſacramentum, & non in alio: ſi tamen conſequenter loquantur, hoc videntur eſſe dicturi: quia, ſi quando aduertit huiuſmodi homo ſe eſſe in peccato mortali, tenetur ſe ad gratiam præparare, vt digne miniſtret: ergo ſimpliciter ac per ſe ad hoc tenetur: nam aduertentia hęc non ponit obligationem miniſtrandi in gratia, ſed ſupponit illã. Qua poſita, ex vi illius tenebitur homo conſiderare, an ſit debito modo diſpoſitus ad ſacramẽtum miniſtrandum. Atque ita explicata hac ſententia, iuxta illam nulla erit differentia inter miniſtrum conſecratum vel non conſecratum, ſolemniter aut priuatim, ex officio vel ob neceſsitatem miniſtrantem. Et pro eadem ſententia ſolet referri Nauarrus de Pœnitentia diſtinctione quinta, in principio, nu. 33. quia ſine limitatione dicit eſſe peccatum mortale, miniſtrare ſacramentum in ſtatu peccati mortalis. Atq; eodem modo loquitur de miniſtrante Baptiſmum in ſumma cap. 22. num. 6. ibidem tamen numer. 3. cum dixiſſet, peccare mortaliter eum, qui in peccato mortali ſacramentum miniſtrat, limitationem addidit ſaltem ſolemniter. *Probatur hac ſententia primo.* Poteſt autem hæc ſententia ſuaderi primo, argumento Durandi. Quia nullus miniſtrat ſacramentum etiam ſi laicus ſit, & in neceſsitate ac priuatim miniſtret, quin illud faciat vt miniſter Chriſti ad hoc inſtitutus: ergo tenetur illud in gratia miniſtrare, cum ſemper poſsit ſe diſponere, & ſaltem contritionem præmittere. Conſequentia probatur, quia eſt eadem radix obligationis, nempe ſanctitas actionis ſacramẽtalis, & reuerentia illi debita, ac principali agenti, cui conformari debet miniſter, qui, vt miniſter eius operatur. Antecedens autem probatur, quia implicat aliquem operari ſacramentum, & non operari illud, vt miniſtrum Chriſti. Tum quia neceſſe eſt, Chriſtum eſſe, qui principaliter confert ſacramentum & effectum eius: ergo neceſſe eſt, omnem illum, qui ſacramentum confert, id facere, vt miniſtrum Chriſti. Tum etiam, quia nullus poteſt conferre ſacramentum, niſi à Chriſto habeat poteſtatem, & ab eo inſtitutus ſit ad illud miniſterium, quia omnia, quæ ſunt de neceſsitate ſacramenti, quorum vnum eſt miniſter, oportet vt ſint à Chriſto inſtituta: ergo ſemper, qui dat ſacramentum, operatur, vt miniſter Chriſti.

Secundo argumentor, quia ſi tunc ceſſat hæc obligatio, vel id eſt ob neceſsitatem ſuſcipientis, vel ob defectum ſolemnitatis Eccleſiaſticæ, vel quia miniſter priuatim dans ſacramentum, nõ eſt ad hoc munus ſpecialiter conſecratus. Sed ex nullo iſtorum capitum ſumitur ſufficiens ratio: ergo. De Primo res eſt clara, quia neceſsitas ſuſcipientis non impedit, quo minus ſancta ſancte tractari debeant: alias ſacerdos baptizans ſolemniter infantem iamiam animam agentem, non teneretur in gratia ſacramentum illud miniſtrare, & ſimiliter ſacerdos miniſtraturus ſacramentum Pœnitentiæ, aut Euchariſtiæ huiuſmodi exiſtenti in neceſsitate & extremo mortis periculo, non teneretur in ſtatu gratiæ, id agere: quæ omnia ſunt aperte falſa ex omnium ſententia: ergo neceſsitas ſuſcipientis non excuſat. Neq; eſt vlla ratio, cur excuſet, cum illa non obſtet, quo minus miniſter poſsit ſe præparare, & debito modo fungi officio ſuo. De ſecundo capite, ſcilicet ſolemnitate Eccleſiaſtica videtur etiam res clara: tum, quia illa ſolemnitas eſt accidentaria: obligatio autem ſancte miniſtrandi ſacramẽtum eſt per ſe, & intrinſece oritur ex ſubſtantiali ritu, & ſanctitate ipſius ſacramenti. Vnde in antiqua Eccleſia, quando initio dabatur ſacramentum, verbi gratia, Baptiſmi, ſolo ſimplici ac eſſentiali ritu, non erat minor obligatio miniſtrandi illud in ſtatu gratiæ, quam nunc ſit, vt patet ex omnibus rationibus factis ſectione præcedenti, quæ abſolute procedunt ex vi ipſius ſacramenti. & ſubſtantiæ eius, ſecluſis his circumſtantijs. Eo vel maxime, quia hæ ceremoniæ accidentariæ parum addunt ſanctitati & grauitati ipſius ſacramenti, nõ ergo poteſt ex eis oriri obligatio ſub mortali culpa, ſi ex vi ſolius ſacramenti non oritur.

Dices, non oriri ex ſolis cæremonijs ab Eccleſia adiunctis, ſed ex ſacramento coniuncto talibus cæremonijs, nam hoc totum aliquid maius eſt, quam ſacramentum nudum. Sed hoc non ſatisfacit, nam

cum tota hęc ſolénitas accidentalis, ſit veluti extrinſeca, & per ſe non attingat ſanctificationem animę, & non fiat à ſacerdote, vt ab inſtrumẽto Chriſti, eo modo quo fit ſacramentum, nõ videtur illa per ſe poſtulare miniſtri ſanctitatem, vt ſine peccato fiat: ergo, ſi ſacramentum per ſe ad hoc nõ obligaret, propter ſolemnitatem illam adiunctã, hanc obligationem non induceret. Vnde, ſi ſacerdos miniſtraturus ſolemniter Baptiſmũ, inciperet in peccato mortali cæremonias eius peragere, cum propoſito tamẽ procurandi contritionẽ, & habendi illam, priuſquã ſubſtantiam ſacramenti perficeret, non videtur peccare mortaliter, etiã ſi omnes exorciſmos & alia quæ præcedunt, in peccato mortali faciat dũmodo, prius quam abluat, & verba formæ proferat, conteratur: è contrario vero miniſtrãs ſacramentum Pœnitentię in peccato mortali, mortaliter peccat, quamuis ibi nulla fere ſit ſolemnitas, nec accidentalis ritus. Et idẽ fere eſt, in diſpenſatione Euchariſtiæ ex præconſecratis. De tertio capite, ſcilicet, conſecrationis miniſtri, ꝙ nec illud etiam ad excuſandum ſufficiat, patet: quia hæc obligatio per ſe nõ oritur ex conſecratione miniſtri, ſed ex ſanctitate ſacramẽti, & principalis agentis, qui eſt Chriſtus, & reuerentia illis debita, quam non minus debet miniſter, non conſecratus, quam conſecratus, & facile poteſt illam exhibere, cũ poſſit ſe ad gratiam præparare. Vnde licet in hoc genere fortaſſe magis peccet, per ſe loquendo, miniſter conſecratus in hoc delinquens, propter ſanctiorem ſtatum quem habet, & maius auxilium: non eſt tamen cur alius omnino excuſetur, cum ipſe etiam ſit miniſter Chriſti. Et confirmatur, quia alias contrahentes Matrimonium in mortali peccato, non peccarent mortaliter, ſacramentũ illud in peccato miniſtrando, & ſacerdos quandocũꝙ aliquid ageret, ad quod non eſſet per ſe neceſſaria conſecratio, non teneretur in gratia id operari: & ita licet diſpenſare Euchariſtiã in peccato mortali, non peccaret mortaliter, dummodo illam nec conficeret, nec ſumeret: quia ad illud miniſterium non eſt neceſſaria conſecratio, cum fieri poſſit à Diacono, vel etiam ab inferiori clerico, vel laico in neceſſitate.

Concluſio. Nihilominus dicẽdum eſt, eum, qui ob neceſſitatem priuatim miniſtrat ſacramentum, non vt miniſtret ex officio, ſed eo modo, quo laicus poteſt illud miniſtrare, non teneri ſe pręparare ad gratiam, vt illud miniſtret, & conſequenter nec peccare mortaliter, illud miniſtrando in peccato mortali, ſiue ſuum ſtatum aduertat, ſiue non. Hæc eſt ſententia D. Tho. hic quæſt. 64. art. 6. ad 3. & in 4. diſtin. 24. quæſt. 1. ar. 3. quæſtiunc. 5. Rirchar. in 4. diſtin. 5. art. 3. q. 3. Syluestri verbo Baptiſmus, n. 4. Caietani & Soto hic, & fere nullus ex authoribus in priori ſententia citatis auſus eſt eam ſimpliciter docere. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia hæc obligatio ſub peccato mortali, diſponendi ſe ad gratiam, propter ſacramentum conficiendũ, non oritur ex ſola ſanctitate ſacramenti per ſe conſiderata: neꝙ ex eo, quod Chriſtus in eo opere eſt principalis operans: ſed præter hæc, quæ multum ad hanc obligationem conferunt, oportet adiungere, quod is, qui dat ſacramentum, in ipſo modo miniſtrandi ſe gerat, vt perſona ſpecialiter & ex officio deputata & conſecrata ad illud munus: atque adeo, quod in eo opere ſe exhibeat publicum Chriſti, & Eccleſiæ miniſtrum. Ratio autem huius eſt, quia cum huiuſmodi miniſter per ſe & ex officio ſit ad hoc munus inſtitutus, & ſpiritualia ſubſidia recipiat accommodata ad hoc munus pro dignitate exercendum, ideo merito obligatur, vt cum debita diſpoſitione & ſanctitate id faciat, & ideo quando aliter facit, grauem irreuerentiam & inordinationem committit: at vero quando priuatæ perſonæ permittitur ſacramãtum dare ob neceſſitatem, non tam illi commiſſa cenſetur adminiſtratio ſacramenti, quam conceſſa, vt ſubueniat neceſſitatem patienti, & ideo non debuit tantum onus illi imponi, ſed ſatis eſt, quod ſine contemptu, & cum debita fide, & exteriori reuerentia ſacramentum adminiſtret: tunc enim ceſſat illa ſpecialis de formitas, quia huiuſmodi miniſtro ſolum, veluti per accidens permittitur tale miniſterium. Confirmatur, quia hæc obligatio diſponendi ſe ad gratiam propter ſacramentum miniſtrandum non eſt tam clara & euidens, vt extendi debeat ſine magno fundamento, & non potius reſtringi: ergo ſatis eſt, ſi eam admittamus in his miniſtris, qui per ſe & ex officio ad hoc ſunt conſecrati, præſertim cum decreta Eccleſiaſtica, quæ hanc obligationẽ declarant, de his ſolum miniſtris loquantur, & naturalis ratio, in qua potiſſimum hoc præceptum fundari debet, iudicio ſapientum in his habeat ſpecialiorem vim, quam in alijs.

Ad fundamentum ergo Durandi reſpondetur, laborare in æquiuoco: verum eſt enim nullum poſſe miniſtrare ſacramentum, niſi ex inſtitutione Chriſti, & virtute eius: nihilominus tamen quidam ſunt per ſe & ex officio ad hoc munus deputati & conſecrati: & hos vocamus miniſtros ex officio, & propria Chriſti inſtrumenta, quibus incumbit ſpecialis obligatio ſe conformandi in ſanctitate ſuo principali agenti, cuius vicem gerunt. Alij vero, quibus ſolum ex accidenti & ob neceſſitatem hoc munus permittitur, nõ grauantur hoc onere, quia per ſe ad illos nõ pertinet hæc cura, & adminiſtratio. Ad ſecundum argumentum concedo, ex primo & ſecundo capite non ſumi ſufficientem rationem, ſed potiſſimum ex tertio: vt declaratum eſt, nec ratio ibi facta contrarium ſuadet, nam licet hæc obligatio oriatur ex ſanctitate ſacramenti, & principalis agentis, tamen non oritur reſpectu cuiuſcunque, ſed reſpectu illius, qui per ſe eſt ad hoc munus deputatus & conſecratus, nam licet omnes teneantur debitam reuerentiam ſacramento exhibere, & authori eius: non tamen idem modus reuerentiæ ab omnibus exigitur, ſed ab vnoquoque iuxta capacitatem & ſtatum ſuum. Ad confirmationem, quoad priorem partem de miniſtro ſacramenti Matrimonij poſſet negari ſequela & dici: in illo ſacramento ipſos contrahentes eſſe per ſe, & ex primaria inſtitutione miniſtros illius, & ideo non ſolum recipiendo, ſed etiam miniſtrando illud in peccato mortali, grauiter peccare. Secundo vero reſponderi poteſt cum Soto in 4. diſtin. 1. quæſt. 5. ar. ſexto, in vltimis verbis, concedendo ſequelam: quia illi non ſunt miniſtri conſecrati ad illud munus, ſed ſolum illis conceſſum eſt neceſſitate quadam: quia oportuit, materiam & formam ſacramenti in ipſomet contractu conſtitui: contractus autem fieri non poterat, niſi per conſenſus expreſſos ipſorum contrahentium. Si ergo in peccato mortali contrahant, peccant grauiter, ſacramentum indigne recipiendo, & illius effectui obicem ponendo: non tamen proprie miniſtrando. Neque etiam peccat ſacerdos, qui aſſiſtit vt Eccleſiæ miniſtret, & contrahentes benedicit, etiam ſi hoc faciat in ſtatu peccati: quia ille non miniſtrat ſacramentum, ſed ſolum adhibet accidentalem cæremoniam, vt notauit Paludanus in 4. diſt. 5. q. 2. nu. 22. Ad aliam partem illius confirmationis diſtinguendum eſt, quid ſit, conſecrationem nõ eſſe per ſe neceſſariam ad aliquem actum, ſi enim dicatur non neceſſaria, quia ſine illa poteſt interdum ille actus fieri validè, & cum fructu: in hoc ſenſu negatur, ex dictis ſequi, omnẽ actionem ad quam non eſt ſimpliciter neceſſaria conſecratio, poſſe à ſacerdote licite fieri extra ſtatum gratiæ: alioquin etiam poſſet ſacerdos licite baptizare ſolemniter in ſtatu peccati. Alio ergo modo dicitur conſecratio per ſe neceſſaria ad aliquem actum, vel diſpenſationẽ ſacramenti, quia, per ſe loquendo, miniſter conſecratur ad illum actum ſeu miniſteriũ, quod propterea exerceri non poteſt tanquam à miniſtro publico, niſi ab eo, qui eſt ad illud conſecratus: & hoc modo non ſolum conficere,

Quomodo peccent in mortali contrahentes matrimonium.

Miniſtrare Euchariſtiã in mortali, mortale peccatum eſt.

çere, ſed etiam diſpenſare Euchariſtiā per ſe fit à miniſtro conſecrato: & ideo, ſi in peccato mortali fiat, graue peccatum erit: vt inferius latius ſuo loco dicemus cum D.Th. infra q. 82. art. 9. vbi abſolute dicit, eſſe peccatum mortale miniſtrare illud ſacramētum in peccato mortali, quamuis Paludan. ſupra excipiat caſum neceſsitatis, de quo ibi videbimus.

Atq; hinc aperte ſequitur, peccare grauiter ſacerdotem, qui ſacramentum Pœnitentiæ miniſtrat in peccato mortali, etiam ſi ſuſcipiens ſit in quacunque neceſsitate, quia ſemper ille actus eſt proprius Ordinis ſacerdotalis, & neceſsitas ſuſcipientis eſt impertinens ad excuſandum, vt recte probat argumentum ſupra factum: & omnes Theologi vno ore fatentur. Atque idem maiori ratione dicendum eſt de miniſtrante Extremam Vnctionem, Confirmationem, aut Ordinem, quæ ſunt ſacramenta minoris neceſsitatis, & proprij actus Ordinis ſacerdotalis. Aut Epiſcopalis conſecrationis. De ſacerdote vero miniſtrāte Baptiſmū ſine ſolemnitate in caſu neceſsitatis, poteſt eſſe nonnulla dubitādi ratio, quia licet in modo miniſtrandi, ita miniſtrare videatur ſicut laicus poſſet miniſtrare, nihilominus ratione ſuæ conſecrationis habet ſpeciale ius ad illud munus: propter quod præferendus eſt cuiuis alteri, videtur ergo ſe gerere vt miniſter ex vi conſecrationis ad id deputatus. Nihilominus D.Tho. ſupra, quem alij ſequuntur, idem ſentit de ſacerdote, quod de laico eo modo baptizante, quia reuera tunc non baptizat, vt miniſter ex officio, ſed ſubuenit neceſsitatem patienti, eo modo quo laicus poſſet illud facere. Quod autem ſacerdos ſit præferendus laico in eo miniſterio, non eſt ſufficiens ſignum, quod operetur vt miniſter ex officio, quia etiam vir eſt præferendus fœminæ, & clericus in quouis Ordine conſtitutus laico, quia ad reuerentiam ſacramenti hoc ſpectat, & quia in vniuerſum rerum ſpiritualiū adminiſtratio ad ſacerdotes pertinet. Maior poſſet eſſe dubitatio, ſi extra caſum neceſſitatis, ſacerdos baptizaret paruulum priuatim, eodem modo, ac ſi eſſet in neceſsitate conſtitutus. Dicendum vero eſt, tunc peccare quidem grauiter, vel vſurpando ius, ad baptizandum, quod non habet, vel baptizando modo indebito, iuxta ea quæ dicemus ſectione ſequenti: tamen ſuppoſito hoc peccato, non committere ſpeciale peccatum mortale ex eo, quod nō ſe præparet ad gratiam, vt ſic miniſtret, quia de facto hic & nunc non ſe gerit, vt miniſtret ex officio, & ideo de facto ceſſat alia obligatio, quamuis hoc ex culpa naſcatur.

Sacerdos baptizans in peccato ſine ſolemnitate, non peccat.

SECTIO V.

Vtrum teneantur miniſtri ſacramentorum in ſacramentis miniſtrandis Eccleſiaſticum ritum ſeruare, & quomodo in hoc peccent.

HÆc ſola dubitatio ſupereſt, circa obligationes miniſtrorum, quæ in ipſis abſolute conſiderantur ſine reſpectu ad ſuſcipientem. In qua non eſt ſermo de ritu ſubſtantiali à Chriſto inſtituto. De quo in ſecunda ſectione diximus. Sed de accidentali ab Eccleſia ſuperaddito. De quo hæretici huius temporis, qui non omnino reijciunt has cæremonias, vt ſuperſtitioſas, ad ſummum illas admittunt, vt voluntarias, & non neceſſarias. Quia intolerabile (inquiunt) eſt, de his humana præcepta tradere, & legem libertatis, legem ſeruitutis efficere. Sed eſt hæreſis manifeſta, contra Eccleſiaſticam poteſtatē à Chriſto traditam, & contra vſum ac traditionem eius. Eſt etiam hic error contra naturalem rationem, quia in omni republica neceſſarium eſt, vt in rebus ſacris tradendis ſeu perficiendis ſit aliqua forma præſcripta, vt cum debito honore ac reuerentia fiant.

Concluſio 1. Quapropter dicendum eſt primo, eſſe in Eccleſia præceptum miniſtris ſacramentorum impoſitum, vt ea non miniſtrent, niſi ſeruata ſolemnitate & cæremoniis ab Eccleſia inſtitutis. Concluſio eſt de fide; definita in Concilio Tridentino, ſeſsione ſeptima, canone vltimo, de ſacramentis in genere. De qua multa diximus ſupra, diſputatione decima quinta: vbi oſtendimus, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem. Quod vero hac poteſtate fuerit Eccleſia vſa tradendo hoc præceptum, ex ipſa conſuetudine conſtat, & ex ſenſu omnium fidelium, & ex multis decretis, quæ ſuis locis afferemus. Hoc enim præceptum non eſt vnum generatim datum de omnibus ſacramentis, ſeu cæremoniis eorum, ſed eſt obligatio conſurgens ex variis præceptis latis in ſingulis ſacramentis, iuxta modum, & ritum vnicuique proprium.

Concluſio 2. Dico ſecundo, Contemptum huius præcepti ſemper eſſe peccatum mortale, tranſgreſsionem vero eius abſque contemptu, non ſemper, ſed pro materiæ grauitate. Hoc conſtat ex generali doctrina de omnibus præceptis, quæ hic eſt ſpecialiter applicanda. Et prudenter eſt diſcernendū, quid ſit contemptus: Proprie enim in præſenti materia, ſi quis negligeret aliquas Eccleſiaſticas cæremonias obſeruare in ſacramentorum adminiſtratione, exiſtimans illas eſſe vel omnino ſuperfluas, vel impertinentes, aut aliquid huiuſmodi, ille proprie diceretur, contemnere cæremonias Eccleſiaſticas, & grauiter peccaret, etiam ſi leuiores cæremonias hoc animo negligeret, quia magnam faceret iniuriam Eccleſiæ: atque indigne de ſpiritu, quo huiuſmodi cæremoniæ inſtitutæ ſunt, ſentiret. Si autem aliquis negligens ſit in huiuſmodi cæremoniis, ſolum ex quadam fragilitate, quamquam ſciens & videns faciat, non dicetur proprie contemnere, etiam ſi fortaſſe huiuſmodi culpam leuiorem reputet, & ideo frequenter & facile illam committat. Non excuſabitur tamen à graui culpa, ſi cæremonias præceptas, & conſuetudine Eccleſiaſtica receptas, hoc modo omittat in graui materia, quia præceptū hoc ad virtutem religionis pertinet, cuius obligatio ex ſuo genere grauis eſt. Quæ autem ſit in hoc negotio cenſenda materia grauis quæ vero leuis, prudenti arbitrio relinquendum eſt, potius quam certa regula definiendum: & in ſingulis ſacramentis id explicabitur commodius. Generaliter tamen aduertere poſſumus, cæremonias inſtitutas propter ſacram ſignificationem eſſe grauiores, & culpabilius omitti, quam quæ propter ſolam ornatum & decentiam quandam inſtitutæ ſunt: & eadem proportione, quarum ſignificatio eſt altior, grauiores cenſebuntur, præſertim ſi cum ſignificatione habeant aliquem ſpiritualem effectum. Ex his vero, quæ ad decentiam pertinent, circumſtantia loci, & temporis præſcripti, per ſe loquendo, ſolent graues exiſtimari, quia hæ circumſtantiæ multum ſpectant ad exteriorem ornatum, & publicam ſolēnitatem & exiſtimationem, quod in his circumſtantiis plurimum obſeruandum eſt. Addendum deniq; eſt, hanc obligationem eſſe humanam: & ideo, per ſe loquendo, minorem eſſe, quam quæ oritur ex diuino præcepto: & interdum poſſe ceſſare ob neceſsitatem vrgentem, ſicut patet in Baptiſmo. Quomodo autem in cæteris ſacramentis hoc obſeruandum ſit, in proprijs locis dicemus.

DISPVTATIO XVII.

De præceptis pertinentibus ad eos, qui ſacramenta ſuſcipiunt.

HÆc diſputatio erit breuiſsima, quia de hac obligatione in genere ſumpta pauca authores dicunt. Poſſumus autem illam ad duo capita reuocare: vnum eſt de obligatione vtendi, ſeu ſuſcipiendi ſacramenta: aliud de obligatione pertinente ad modum illa recipiendi.

SE-

SECTIO I.

Vtrum ſacramentorum vſus ſit in præcepto.

SVperius in Commentario articuli quarti, quæſtionis ſexageſimæ quintæ, duplicē neceſsitatem ſacramentorū diſtinximus: medij videlicet, & præcepti, priorem ibi explicauimus, poſteriorem vero in hunc locum remiſimus. Quia vero præcepta dantur de actibus in particulari ſeu in ſpecie, hic vero de ſacramentis in genere diſputamus, pauca poſſunt de huiuſmodi neceſsitate proueniente ex præcepto in genere dici.

Obligatio præcepti duplex. Breuiter ergo aduertendum eſt: duplicem poſſe intelligi obligationem præcepti: vna eſt per ſe: altera per accidens ſeu propter aliud. Prior eſt, quando ſacramentum abſq; alio extrinſeco fine propter ſuam vtilitatem ſeu effectum, prçceptum eſt, quomodo eſt neceſſarium confiteri ſemel in anno, aut communicare in Paſchate: poſterior obligatio intelligi poteſt, ſi contingat vſum ſacramēti eſſe neceſſarium ad extrinſecum finem, vt verbi gratia, ad vincendam tentationem, vel vitandum ſcandalum, vel ſubueniendum proximis, aut aliquid huiuſmodi.

De ſacramētorum vſu, diuino & humano iure præceptum. Dicendum eſt ergo primo, Sacramētorum vſum, tam diuino iure, quam Eccleſiaſtico præceptū eſſe. Hæc aſſertio eodem fere modo explicanda eſt, quo neceſsitatem medij declarauimus. Non eſt ergo intelligenda diſtributiue, ſed indefinite: non enim nūc definire volumus quæſtionem illā, an omnia ſacramenta præcepta ſint diuino iure vel Eccleſiaſtico, quæ in quibuſdam clara eſt: in aliis magnam habet difficultatem. De Baptiſmo enim certa res eſt, impoſitum eſſe illius præceptum omnibus adultis, qui ſoli ſunt præcepti capaces: & eadem certitudo eſt de ſacramento pœnitentiæ, reſpectu eorum, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt, nam vtrumq; ex his ſacramentis, eſt medium neceſſarium ad ſalutem: at vero prçcepta potiſsimum dantur de his medijs neceſſariis, vel potius ipſamet neceſsitas medij in huiuſmodi actibus adultorum, neceſſario ſupponit præceptum, vt ſupra tetigimus. Et hoc ſatis eſſet ad veritatem concluſionis poſitæ: quia vt indefinite verum ſit, vſum ſacramentorum eſſe in præcepto, ſatis eſt, quod aliqua ſacramenta ſint in præcepto. Vltra hæc vero certum etiam eſt, vſum Euchariſtiæ eſſe in præcepto, & de Eccleſiaſtico quidem, de fide eſt: de diuino autem res eſt controuerſa: quamuis probabilior ſit ſententia, quæ id affirmat. De Confirmatione vero & Extrema vnctione, vtrumq; eſt dubiū: vt ſuis locis tractabimus. Tandem de Ordine, & Matrimonio conſtat, non eſſe data præcepta, quæ ſingulos obligent regulariter aut moraliter loquendo: quia hæc ſacramenta nec ſingulis neceſſaria ſunt, nec propter vtilitatem ſingulorum ſunt per ſe inſtituta: eſt tamen in Eccleſia præceptum, communitatē obligans, ne in ea deſint ſacerdotes: nec Chriſtiana cōiugia, ad conſeruandam ipſam Eccleſiam neceſſaria. Atque ex his poteſt facile reddi generalis ratio concluſionis: nam ſacramenta inſtituta ſunt à Chriſto, vt animarnm medicinæ, & remedia valde neceſſaria ad ſalutem fidelium, & conuenientem totius Eccleſiæ gubernationem: ergo oportuit illis adiungi præceptum.

Obligatio ad vſum ſacramenti ſæpe oritur ab extrinſeco. Dico ſecundo: Huiuſmodi ſacramentorum vſum ſæpe poſſe cadere ſub obligationem ex fine vel circumſtantia extrinſeca, etiam tunc, quando proprium ſacramentorum præceptum non obligat. Probatur: quia licet ſacramenta habeāt proprios & quaſi intrinſecos fines, propter quos præcipi poſſunt, tamen etiam poſſunt eſſe valde vtilia, vel moraliter neceſſaria ad alios fines per accidens occurrentes: ergo poteſt in ea cadere obligatio, quaſi extrinſeca, ſeu per accidens. Exemplis res facile declaratur: nam fieri poteſt, vt aliquis tentatione aliqua vrgente, teneatur ad illam vincendam vel confiteri, aut communicare, ſi diuturna experientia moraliter certus ſit, ſolere ſe à tentatione ſuperari, quando huiuſmodi remedium omittit. Item ad communionem dandam proximo in neceſsitate exiſtenti, poteſt obligari ſacerdos, vt Euchariſtiam conficiat: & conſequenter, vt ipſe communicet. Quod ſi conſcientiam peccati mortalis habeat, ex conſequenti obligabitur confiteri, & ſic de aliis. Ex quibus exemplis intelligere licet, hanc obligationem, quam per accidens vocamus, oriri ex illa virtute, ad quam pertinet actus, propter quem vſus ſacramenti exiſtimatur neceſſarius, vt ſi ſit ad vincendam tentationem libidinis, erit obligatio ex caſtitate: ſi ad ſubueniendum proximo, erit ex charitate: & frequentius oritur hæc obligatio ab hac virtute, quæ vniuerſalior eſt. Interdum vero, licet raro, poteſt oriri ex iuſtitia, vt in parocho, qui tenetur Miſſam facere, vt omittam obligationem valde extrinſecam, quæ ex voto oriri poteſt. Denique hinc etiam intelligitur, quando obligatio recipiendi ſacramentum eſt huius poſterioris generis, omiſsionem eius non eſſe ſpeciale peccatum religioni ſacramentorum contrarium: quale erit, quando omittitur proprium præceptum ſacramenti, ſed eſſe peccatum vel circumſtantiam peccati contrarij illi virtuti, vnde orta eſt obligatio, vt ſi orta eſt ex neceſsitate vincendi tentationem carnis, omiſsio ſacramenti habebit malitiam caſtitati contrariā: quia vel ea occaſione homo lapſus eſt, vel morali periculo ſe expoſuit: ſi vero ratio obligationis fuit proximi neceſsitas, omiſsio eius erit contra miſericordiam. Atque in his caſibus & ſimilibus, omiſsio hæc non eſt peccatum diſtinctum ab illo, quod contrarium eſt virtuti, vnde obligatio oritur: ſicut in ſimili dictum eſt, diſputatione præcedenti ſectione tertia. *Cuius generis ſit talis obligatio, & eius omiſſio.*

SECTIO II.

Vtrum grauiter peccent, qui ſacramenta indigne recipiunt.

IN modo recipiendi ſacramenta duo poſſunt conſiderari. Vnum eſt ex parte ipſius ſacramenti, ſcilicet, quod vere, integre, & cum debitis circumſtantiis fiat: aliud eſt, ex parte effectus ſacramenti: & conſequenter ex parte diſpoſitionis ſuſcipientis, quæ ad effectum eſt neceſſaria.

Dicendum eſt ergo primo, hominem, qui ſacramentum ſuſcipit, obligari ex præcepto ad exhibenda ea omnia, quæ ex parte illius neceſſaria ſunt ad valorem & ſubſtantiā ſacramenti: & ad eas etiā circumſtantias, quæ vel ex natura rei, vel ſpeciali Eccleſiæ præcepto neceſſariæ ſunt ad decentem modum recipiendi ſacramentum. Tota hæc concluſio eſt fere ex terminis euidens. Et prior quidem pars conſtat ex dictis in ſimili de obligatione miniſtri. Nam cooperatio ſuſcipientis eſt in ſuo genere neceſſaria, vt ſacramentum fiat: ergo tenetur ipſe adhibere ſuum concurſum neceſſarium, alioqui nō eſſet ſacramenti ſuſceptio, ſed illuſio & irriſio ſacramenti, grauisq; & iniurioſa Eccleſiæ deceptio. Hic autem concurſus generalis omnibus ſacramentis eſt, quod recipiens habeat intentionem debitam formalem, vel virtualem recipiendi ſacramentum: tenetur ergo ex præcepto illam habere, & grauiter peccaret, ſi abſq; tali voluntate accederet. Deinde huc ſpectat, vt nullus accipiat ſacramentū, cuius eſt incapax: vt ſi fœmina vellet ordinari, aut Profeſſus, vel Ordinatus in ſacris, vxorem ducere, aut homo ſanus vngi. Nam in his & ſimilibus caſibus fit ſpeciale peccatum ſacrilegij contra reuerentiam debitam ſacramento. Præterea, quando recipiens adhibet aliquē concurſum actiuum, ex vi huius obligationis, tenetur ita illā exhibere, vt ſacramentum fiat, vt in ſacramento Pœnitentiæ debet integre confiteri, & cum dolore: in ſacramento Ordinis debet tangere calicem, verbi gratia, & *Quanecessaria ſunt & ad ſubſtantiam ſacramenti, & ad decentem modum recipiendi, adhibere tenetur recipiens.*

tia,& nunc in ſacramento Matrimonij tenetur non exhibere conſenſum, niſi coram parocho & teſtibus. Poſterior pars per ſe etiam ſatis clara eſt. Nam ſuppoſita ſacramenti ſanctitate & religione, ipſa ratio naturalis dictat eſſe decenter, & cum debita veneratione ſuſcipiendum. Leges autem Eccleſiaſticæ, quæ ad ritum ſacramentorum pertinent, quamuis præcipue ad miniſtros attineant, interdum vero recipientes per ſe obligant, vt verbi gratia: quod ieiuni communicent, & ſi quæ ſunt ſimiles. Imo præcepta, quæ de his ritibus miniſtris impoſita ſunt, poſſunt quodammodo redundare in recipientes, quatenus non debent ſacramenta ſuſcipere, niſi à miniſtris, qui debito modo & ſeruato Eccleſiaſtico ritu ea diſpenſent, quamuis hæc obligatio ea ſolum ratione poſſit recipientes obligare, qua tenentur nõ participare nec communicare alieno peccato, nec miniſtrum ad peccandum inducere: quia per ſe & directe hæc cura ad eos non pertinet: & ideo de hac obligatione iudicandum erit iuxta principia & regulas, quas diſputatione ſequenti trademus.

Suſcipiens ſacramentũ debet eſſe ita diſpoſitus, vt ſit capax effectus principalis.

Dico ſecundo, recipiens ſacramentum tenetur ita diſpoſitus ad illud accedere, vt ſit capax principalis effectus eius, qui eſt gratia ſanctificans: cui effectui obicem ponere, ſemper eſt peccatum mortale, niſi propter ignorantiam inuincibilem aliquis excuſetur. Concluſio eſt certa ex communi Theologorum doctrina, & vniuerſali Eccleſiæ conſenſu. Quod enim ait Paulus de Euchariſtia 1. ad Cor. 11. Qui indigne manducat & bibit, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ad omnia ſacramenta applicari poteſt. Nam qui indigne illa ſumit, non diiudicat inter ea & elementa vacua & egena. Atque hinc ſumitur ratio concluſionis: Prima, quia cum hæc ſacramenta ſint inſtituta, vt ſint efficacia gratiæ ſigna, qui illa recipit, ponendo obicem huic effectui, quantum in ſe eſt, inanem & falſam reddit eorum ſignificationem: & ideo graue ſacrilegium committit. Secunda, quia ſancta debent ſancte tractari: & ideo ſi in dante hæc ſacramenta gratia poſtulatur, multo magis in recipiente: quia propinquius, & (vt ita dicam) intimius concurrit ad ſacramentum, cum ipſi quodammodo adhæreat, & in ipſo recipiatur.

Gratia non eſt in omnib. ſacramentis diſpoſitio neceſſaria.

Sed obſeruanda ſunt nonnulla circa hanc doctrinam. Primum enim non dixi teneri, qui ſacramentum recipit, ad accedendum in gratia, ſed ad accedendum ita diſpoſitum, vt effectum gratiæ poſſit recipere: quoniam diſpoſitio gratiæ non eſt in omnibus ſacramentis ex præcepto neceſſaria: nam illa, quæ inſtituta ſunt ad dandam primam gratiam, quę dicuntur ſacramenta mortuorum, ſcilicet, Baptiſmus, & Pœnitentia, non prærequirunt gratiam, vt diſpoſitionem, quia non debent neceſſario præſupponere effectum ad quem ordinantur. Solum ergo requirunt talem animi diſpoſitionem, ſeu dolorem de peccatis, qui ad obicem gratia tollendum ſufficit: & tunc non dicetur proprie aliquis recipere ſacramentum in peccato mortali, quia licet toto antecedenti tempore ſit in eo ſtatu, tamen in inſtanti, in quo ſacramentum conſummatur, ac perfecte recipitur, ipſe recipiens iuſtificatur, & ſignificatio ſacramenti vera efficitur. In aliis verò ſacramentis viuorum, quia per ſe ordinantur ad gratiam augendã, roborandam, ac iuuandam, ideo prærequirunt gratiam, & illa diſpoſitio eſt ex præcepto neceſſaria, vt non ponatur obex effectibus talium ſacramẽtorum. Quæ doctrina ſumitur ex D. Tho. infra q. 79. art. 3. ad 2. & q. 80. art. 4. ad 2. & in ſingulis fere ſacramentis ex profeſſo declarabitur. Secundo locutus ſum de effectu gratiæ ſanctificantis. Quia licet ſacramenta habeant alios effectus illis obicem ponere, licet interdum poſſit eſſe aliqua culpa: tamen per ſe loquendo ac ſecluſo contemptu, non eſt peccatum mortale, vt verbi gratia, Baptiſmus præter effectum gratiæ, habet alium remittendi totam pœnam: cui ponet aliquis obicem, ſi accedat cum complacentia aliquorũ peccatorum venialium, in quo tamen nõ peccabit mortaliter. Similiter actualis deuotio eſt effectus Euchariſtiæ, cui ponet quis obicem, ſi ad communicãdum imparatus & diſtractus accedat: non tamen peccabit mortaliter, dummodo accedat ſine conſcientia alterius peccati mortalis, & ſic de alijs. Et ratio eſt, quia per huiuſmodi obicem ſimpliciter non redditur falſa ſignificatio ſacramenti, cum ſacramentũ vere efficiat gratiam, quam ſignificat: nec recipitur in ſubiecto indigno cum ſit per gratiam ſanctificatum. Igitur ſi aliqua intercedit irreuerentia, leuis eſt culpa. Omitto effectum characteris: quia huic non poteſt recipiens obicem ponere, ſi velit ſacramentum verum accipere, & ideo obligatio non ponendi obicem huic effectui non eſt diſtincta ab obligatione habendi debitam intentionem ſuſcipiendi ſacramentum: de qua præcedenti ſectione dictum eſt. Atque eadem ratio eſt de quibuſdam alijs effectibus, qui vel non pendent ex ſpeciali diſpoſitione recipientis, præter ſtatum gratiæ, vel non ſtatim dantur, ſed temporibus opportunis, vt ſunt verbi gratia, ſanitas corporis in Extrema Vnctione, actuale auxilium in Confirmatione, Matrimonio, aut Ordine: & ſimiles ad quos vix cognoſcitur, quæ ſit diſpoſitio neceſſaria ex parte recipientis, aut quando, vel quomodo illis ponatur obex.

DISPVTATIO XXVIII.

De obligatione non cooperandi indigne danti, vel recipienti ſacramentum.

Hactenus diximus de abſoluta obligatione dantis & recipientis ſacramentum: nunc ſupereſt dicendum de reſpectiua, quæ oriri poteſt in miniſtro ex praua diſpoſitione petentis ſacramentum: vel è conuerſo: in eo qui ſuſcepturus eſt ſacramentum ex praua diſpoſitione illius, qui eſt daturus. Quæ obligatio ad eam reducitur, qua vnuſquiſq; tenetur non communicare alienis peccatis, ſeu fieri illorum particeps. Et ideo diſputationem hanc ſubdicto titulo propoſui, ſub quo poſſunt aliæ perſonæ comprehendi præter dantem & recipientem ſacramentũ. Nam poſſunt alij inducere vel cooperari ad indigne dandum, vel recipiendũ ſacramentum. Nihilominus tamen nihil eſt quod circa alias perſonas immoremur: quia vel rariſsimè peccare poſſent, in hac cooperatione, vel ſi aliquando peccant, eſt, quatenus aliquo modo inducunt ad malum, quorum culpa vel obligatio ex regulis generalibus de charitate & ſcandalo menſuranda eſt, & quæ dicemus de recipiente ſacramentum, poterunt fere ad alias perſonas applicari, ſeruata proportione, vt in ſequentibus explicamus. Dicemus ergo prius de ſuſcipiente, quoniam materia frequentior eſt & vniuerſalior: poſtea vero de miniſtrante.

SECTIO I.

Vtrum teneantur omnes non ſuſcipere ſacramenta ab iniquis miniſtris: & quomodo in hoc peccare poſsint.

Svppono primo, neminem poſſe ſacramentum petere ab eo, qui non poteſt rite & valide dare. Probatur aperte, quia ſi quis petit ſacramentum ab eo, qui omnino non poteſt illud conficere, vt ſi quis abſolui petat à Sacerdote, qui iuriſdictionem nõ habet, duplici ratione peccat. Primo, quia inducit ad actũ ſacrilegij. Secundo, quia ipſa ſuſceptio ficti ſacramenti in ſe eſt mala, & contra rectam rationem, vt ſupra oſtenſum eſt. Et ideo velle ſeu procurare illam per ſe eſt peccatum, præter inductionem, ſeu cooperationem ad peccatum alterius. Quapropter nõ ſolum committitur hoc peccatum, quando ſacramen-

mentum petitur ab eo, qui non poteſt dare: ſed etiam, ſi petatur ab eo, qui poteſtatem habet, male tamen illa vſurus eſt, ita vt ſacramentum non conficiat, vt ſi quis ab Epiſcopo hæretico peteret ordinari, ſciens illum non ſolere ſeruare ſubſtantialem ritum illius ſacramenti. Ratio eſt eadem, quia tunc tam actio, quam receptio eſt ſacrilega, & prorſus inutilis, pernicioſamque fictionem continens. Secundo ſuppono, ſi is, à quo petitur ſacramentum, poteſtatem habeat conficiendi illud, quoad ſubſtantiam, & rite ſit illa vſurus, ita vt ſacramentum factum teneat, non tamen poſſit licite illa vti, vel ſimpliciter, quia verbi gratia, prohibitus eſt, aut ſuſpenſus, vel aliquid huiuſmodi: vel reſpectu petentis, quia videlicet non habet ius dandi, quia neque eſt paſtor illius, nec facultatem habet à proprio paſtore, neque ob neceſſitatem aut aliam ſimilem cauſam cenſetur illi conceſſum tale ius: in huiuſmodi caſibus ſemper eſt illicitum, ſacramentum petere, à tali miniſtro: quia cum ab aliquo petitur, quod ſine peccato præſtare non poteſt, conſequenter petitur, peccatum ipſum, quod eſt intrinſece malum: & præterea, quando ab eo petitur, qui non habet ius dandi, prçter malitiam inducendi alium ad malum, fit etiam contra obligationem, quia fideles tenentur non petere aut accipere ſacramenta ab aliis, quam à ſuis paſtoribus, vel qui ab eis habent dandi facultatem. Nam ſicut paſtores tenentur, non vſurpare ius alienum, ita & oues non debent, niſi à ſuis paſtoribus ſacramenta petere, vtrumque enim ad bonum Eccleſiæ regimen neceſſarium eſt, & ita vtrumque habet in ipſo iure diuino & naturali fundamentum: & in his conueniunt authores ſtatim citandi. Dices, accidere poteſt, vt is, qui nõ habet poteſtatem licite adminiſtrandi ſacramentũ, ſit paratus & expoſitus ad dandum, & fingamus eſſe in actuali diſpenſatione eius, vt verbi gratia, in altari Euchariſtiam diſpenſando, licebitne tunc ab illo ſuſcipere ſacramentum? videtur enim in eo caſu, neque eſſe inductionem ad malum, quia ille eſt expoſitus: neque inde augeri peccatum dantis moraliter loquẽdo: neque etiam videtur illa eſſe cooperatio ad actionem malam, ſed ad receptionem bonam ex actione mala. Nihilominus dicendum eſt etiam in eo caſu hoc non licere, quia, hoc ipſo quod miniſter non habet ius dandi, vel habet illud ſuſpenſum, eſt directe prohibitum fidelibus, ne ab eo accipiant ſacramenta: & ideo non licet eis accidere, quantumuis alter expoſitus ſit. Ac deinde, non omnino deeſt, ibi cooperatio ad malum, nam licet ſit minor, quam ſi alio modo fiat: non eſt tamen omnino nulla. Imo etiam eſt quædam virtualis petitio ſacramenti. Nam qui accedit ad recipiendum, petit illud: petere autem ab eo, qui non poteſt dare licite, intrinſece malum eſt: non eſt ergo illa pura paſſio licita ex illicita actione reſultans, ſed eſt quædam cooperatio ad actionem illicitam: quæ non poteſt cenſeri leuis ex parte materiæ, eo quod peccatum dantis parum augeri videatur: quia reuera eſt grauis materia, cum ſit integra effectio, vel diſpenſatio ſacramenti: quæ ſi per ſe ſola fieret, ſufficeret ad peccatum mortale conſtituendum.

Difficultas ergo huius quæſtionis eſt, quando miniſter, & rite & licite poteſt dare ſacramentum petenti, tamen re ipſa non eſt daturus ſine peccato, quamuis verum ſacramentum ſit daturus, an tunc licite ab eo petatur ſacramentum. Et ratio dubitandi eſt, quia quamuis alius habeat poteſtatem, & ius dandi ſacramentum, ſi tamen mihi conſtet, ſacrilegium commiſſurum, illud miniſtrando, petendo ſacramentum, ſum cauſa illius ſacrilegij, quia ſi ego non peterem, non fieret: ergo non licet. In contrarium vero eſt, quia ego peto rem licitam, quam alius licite præſtare poteſt, & mihi vtilem, & fortaſſe neceſſariam: cur ergo priuari debeo meo commodo, & vtilitate?

In hac re variæ ſunt authorum ſententiæ. Prima eſt D. Thom. ſupra q. 64. art. 6. ad ſecundum. Et infra quæſtio. 82. art. 9. qui duplicem diſtinguit miniſtrum iniquum: alium vocat toleratum ab Eccleſia, quia licet peccator ſit, tamen neque eſt ab Eccleſia præciſus, neque à ſacramentorum miniſterio aliqua cenſura ſuſpenſus: alterum vocat non toleratum, quia eſt ab Eccleſia prohibitus, ſeu ſuſpenſus, ac præciſus. Qua ſuppoſita diſtinctione, duas ſtatuit regulas generales, & ſine vlla limitatione. Prima eſt, à miniſtro tolerato, quamuis iniquus ſit, licitum eſt, petere ſacramentum. Cuius fundamentum eſſe videtur, paulo antea tactum in ratione dubitandi ſecundo loco poſita. Secunda eſt, à miniſtro non tolerato, non licere petere ſacramentum. Cuius fundamentum eſſe videtur, quia ille non ſolum inique eſt daturus, ſed etiam non poteſt licite dare. Hanc doctrinam ſequitur Durand. in 4. diſtinct. 5. quæſtio. 2. & Paludanus, quæſtione 3. articul. 1. qui diſerte & ſine limitatione declarant, licere non ſolum accipere, ſed etiam petere ſacramentum à miniſtro tolerato, licet iniquus ſit. Idem ſentit Richard. ibi artic. 3. quæſtio. 4. nam licet addat, hoc maxime licere, quando miniſter tenetur ex officio dare ſacramentum, non tamen negat, licere etiam reſpectu aliorum, ſed generatim etiam loquitur: idem ſequitur Syluest. verb. Baptiſmus 3. numer. 7.

Hæc vero tam generalis doctrina multis aliis non placet, & ideo variis diſtinctionibus vtuntur. Primo, Scotus eadem diſt. 5. quæſt. 2. art. 1. diſtinguit prius de miniſtro non tolerato. Nam in caſu neceſſitatis licet ab eo accipere, non tamen extra illum, loquitur autem ibi ſpecialiter de Baptiſmo, in articulo vero ſecundo diſtinguit de miniſtro tolerato. Nam aut eſt occultus peccator, aut publicus: & de occulto abſolute affirmat licere ab eo petere ſacramentum: de publico vero ſubdiſtinguit: nam vel tenetur ex officio dare, & tunc etiam licet ab eo petere: aut non tenetur, & tunc vlterius ſubdiſtinguit, nam ſi ſit alius ſacerdos, à quo ſit melius, & ſine peccato ſacramentum dandum, non licebit à peccatore petere, ſi vero non ſit alius, licebit. Hæc Scotus. In cuius ſententia, quod de miniſtro non tolerato dicit, in genere ſumptum verum eſt, & non eſt contrarium D. Thom. qui locutus eſt per ſe, prout materia moralis poſtulat, non tamen excludit accidentales caſus ex neceſſitate prouenientes. Quæ vero, & quanta eſſe debeat hæc neceſſitas, in particulari explicandum eſt in variis ſacramentis pro ratione neceſſitatis eorum, & ad materiam de cenſuris hoc maxime ſpectat, & ſtatim nonnulla dicemus pro huius loci opportunitate.

Omiſſo ergo miniſtro non tolerato, de tolerato aliter diſtinguit Caiet. d. quæſtio. 64. art. 8. nam vt liceat ab eo ſacramentum petere vel recipere, duas requirit conditiones. Prima, vt ille ſit paratus ad dandum. Secũda, vt qui petit, ſit in aliqua neceſſitate ſuſcipiendi ſacramenta: quandocunque vero hæ duæ conditiones non concurrunt, abſolute & ſine diſtinctione, negat hoc licere. Aliter Adrianus quæſtio. 3. de Baptiſmo, diſtinguit, de miniſtro parato ad miniſtrandum, vel non parato: & rurſus, de eo, qui ex officio tenetur ad miniſtrandum, vel non tenetur. Et dicit primo, à miniſtro iniquo, qui ex officio tenetur dare ſacramentum, licitum eſſe illud petere ſine aliqua cauſa vel limitatione, id eſt, ſiue ille ſit paratus, ſiue non, & ſiue petens ſit in neceſſitate, ſiue non: ſatis enim illi eſſe cenſet, quod petit ius ſuum in re ſancta & bona. Secundo dicit, ab eo, qui ex officio non tenetur dare, nec paratus eſt ad dandum, & inique eſt daturus, numquam licere petere, etiam propter neceſſitatem, quia eſſet inducere ad malum, cum ceſſet ratio petendi ius ſuum. Tertio addit, à miniſtro iniquo parato ad miniſtrandum ſacramentum, licitum eſſe illud petere, abſque alia condi-

ditione id eſt, quamuis ille non teneatur dare, nec ſit ſpecialis neceſsitas. Quia illa non eſt inductio ad malum, cum ille ſit paratus. Quam doctrinam fere docuit Angelus verbo Clericus. 8. num. 2. tamen verb. Baptiſmus 5. num. 12. dicit licere ſacramentum accipere à miniſtro malo tolerato, dummodo qui accipit, non inducat illum ad dandum. Eandem fere doctrinam ſequitur Soto in 4. d. 1. q. 5. art. 6. ad 2. addit vero limitationem à Scoto ſupra indicatam, videlicet etiam ſi malus miniſter ſit paratus, non eſſe ab eo accipiendum ſacramentum, ſi poſsit recipi à bono miniſtro, quamuis id facere (inquit) non eſſet peccatum mortale. Rurſus à miniſtro non parato dicit interdum licere ſacramentum petere, etiam ſi ex officio dare non teneatur, dummodo grauis neceſsitas intercedat, qualis eſt in articulo mortis, vel in tempore, quo implendum eſt aliquo diuinum præceptum: putat enim, neceſsitatem implendi Eccleſiaſticum præceptum ad hoc non ſufficere. Nauarr. autem in ſum. c. 22. n. 4. ſolum damnat eum, qui petit ſine neceſsitate à malo miniſtro non parato, ſignificans, ob neceſsitatem hoc licere. Non explicat autem qualem eſſe oporteat neceſsitatem hanc: nec diſtinguit de miniſtro, qui ex officio obligatur ad ſacramentum dandum, vel qui non tenetur. Quocirca in tanta varietate iudiciorum, & diſtinctionũ multitudine, difficile eſt, moralem doctrinam in praxi ſeruãdam, clare, ac perſpicue, & cum ſufficienti fundamento proponere.

Prohibitio petendi ſacramentum duplex.

Vt ergo, ſi fieri poteſt, rem totam ad pauca & vera principia reuocemus, aduertendũ eſt: duobus modis poſſe alicui eſſe prohibitum petere aut accipere ſacramentum ab aliquo miniſtro. Primo directe, ex vi alicuius præcepti ſibi impoſiti, quo prohibetur aliquis accipere ſacramentum ab alio, qui ſecluſa tali prohibitione, haberet poteſtatem & ius dandi. Secundo, quaſi indirecte, ex generali obligatione vitandi ſcandalum, ſeu non inducẽdi aliquem ad peccandum, nec cooperãdi peccato alterius. Prior prohibitionis modus fit per cenſuras Eccleſiaſticas, præſertim per excommunicationẽ maiorem, per quam non ſolum ille, qui excommunicatur, à miniſterio ſacramentorum exercetur, ſed etiam alij prohibentur directe, ne cum illo communicent, præſertim in ſacris, & maxime in ſacramentorum participatione, & hæc eſt prohibitio, de qua dixit Diuus Thomas, non licere ſacramentum accipere miniſtro non tolerato, quod per ſe loquendo ſeruandum eſt. An vero aliquando liceat à miniſtro excommunicato ſacramentum petere, vel accipere, non eſt huius loci, ſed in materia de cenſuris tractandum eſt, & in materia de Baptiſmo dicemus, hoc licere in caſu neceſsitatis illius ſacramenti. An vero idem ſit dicendum de Pœnitentia, & Euchariſtia, dicetur de illis diſputando. Hic ſolum ſunt tria obſeruanda, circa hunc miniſtrum non toleratum. Primum eſt iuxta ius antiquum, quod tempore D. Thomæ ſeruabatur, omnem miniſtrum excommunicatum, fuiſſe non toleratum: quia omnibus prohibitum erat ab illo petere, vel accipere ſacramentum, tamen poſt Concil. Conſtan. & Baſilienſ. ſeſsione 20. hanc prohibitionem moderatam eſſe ac limitatam ad eum, qui nominatim eſt excommunicatus, ac denunciatus, vel, qui eſt manifeſtus percuſſor Clerici, ita vt nulla tergiuerſatione poſsit celari. Quocirca, ex vi huius noui iuris ſolus ille dicendus eſt miniſter non toleratus, qui hoc modo excommunicatus eſt, & ſolum reſpectu illius, prohibentur fideles ſpeciali ac directa prohibitione petere, vel accipere ab eo ſacramenta. Dico autem ſpeciali ac directa prohibitione, quia ex vi legis charitatis de vitando ſcandalo, & generalis obligationis non cooperandi ad malum, poterunt obligari fideles ad non petendum, neque accipiendum ſacramentum à miniſtro excommunicato quocunque modo: propter hoc ſolum, quod ille peccaturus eſt miniſtrando. Nam hæc obligatio cum naturalis ſit, non potuit per illam Eccleſiaſticam moderationem auferri, quia per illam neque excommunicatio generalis ablata eſt, nec prohibitio ipſi excommunicato facta, ne ſe ſacris rebus vel miniſterijs ingerat. Quando vero petere vel accipere ſacramentum ab huiuſmodi excommunicato tolerato ſit inducere, vel cooperari ad malum, iuxta regulas ſtatim tradendas de quocunque miniſtro tolerato, iudicandum eſt præter ea, quæ ad materiam de cenſuris ſpectant.

Ætate D. Tho. omnis excommunicatus fuit nõ toleratus, nunc vero ſecus eſt.

Num à publico concubinario poſſit recipi ſacramentum.

Secundo eſt obſeruandum, præter hanc prohibitionem per cenſuras, inueniri aliam ſpecialẽ in iure, qua prohibentur fideles, ne à Sacerdote publice concubinario ſacramenta accipiant, aut Miſſam audiãt, vt patet ex capit. Nullus, & c. Præter. d. 32. & ex capit. vltim. 15. quæſt. 8. & in cap. Veſtra, & c. vlt. de cohabitatio. Cleric. & mulierum. Quod præceptum obligaſſe omnes ſentit D. Tho. infra quæſt. 82. artic. 9. ad 3. & quodl. 11. articul. 8. & Sylueſt. verb. Concubinarius. §. 4. & verbo, Excommunicatio, 5. §. 7. Nauarr. in ſum. capi. 25. numero 80. qui dicit, hanc eſſe communem ſententiam Theologorum, & Canoniſtarum, additque hoc præceptum adhuc obligare omnes, & adducit canonem Concilij Trident. ſeſsione 25. c. 14. de reformatione, vbi Concilium renouat omnes pœnas in ſacris canonibus latas contra Clericos concubinarios. Sed quamuis fortaſſe hæc ſententia ſtando in iure antiquo ſit probabilior, (non enim defuerunt, qui hoc negauerint, vt conſtat ex Gabr. in 4. d. 13. qu. 1. art. 3. dub. 4.) tamen iam nunc probabilius exiſtimo, hanc prohibitionem eſſe ablatam ex vi decreti Conſtantienſis ſupra adducti. Quod ſumi poteſt ex doctrina Gabriel. ſupra. & ex his quæ tractat Adrian. in 4. in materia de Euchariſtia, dub. 8. quod incipit, Viſo de impedimentis, quia hæc prohibitio erat ſuſpenſio quædam, & cuiuſdam cenſuræ genus: omnis autem huiuſmodi prohibitio reuocata eſt per dictum Concilium ad duo capita ſupra poſita, neque eſt amplius extendenda, vt latius in materia de cenſuris.

Ex vi hæreſis non eſt prohibitum directe ab hæretico recipere ſacramentum.

Tertio eſt obſeruandum, hæreticum, etiam ſi per Eccleſiam excommunicatus non eſſet, præciſum eſſe ab Eccleſia ex vi ſuæ hæreſis: ideoque poſſe vocari non toleratum ab Eccleſia, cum non ſit illius membrum. Nihilominus tamen, ex vi ſolius hæreſis, & ſecluſa Eccleſiæ cenſura, non eſſet directe prohibitum fidelibus ab hæretico petere vel accipere ſacramentum, quia neque ex ſola rei natura oritur talis prohibitio, neque in iure diuino poſitiuo inuenitur: Igitur ſecluſa cenſura, eodem modo, ſeu eodem genere obligationis erit prohibitum accipere ſacramentum ab hæretico, quo à quolibet alio miniſtro iniquo: hæc vero obligatio tanto erit maior, quanto iniquitas hæretici maior eſt, maiuſque periculum proprium, maiuſque aliorum ſcandalum in communicatione cum illo. Vnde, cum moderatio Concilij Conſtant. generalis ſit, & ad omnes excommunicatos ſe extendat, etiam comprehendit hæreticos. Et ideo, quamdiu illi nominatim excommunicati non fuerint, non erit ſpecialis & directa obligatio non recipiendi ab illis ſacramenta, tanquam ab excommunicatis: ſed ſolum illa, quæ eſſe poteſt de vitando iniquo miniſtro in huiuſmodi opere, prout explicandum iam eſt. Et hactenus de miniſtro non tolerato.

Circa aliud membrum de obligatione, quaſi indirecta vitandi ſacerdotem inique miniſtraturum, propter vitandam inductionem ſeu cooperationem ad malum, tota difficultas eſt in explicando, quando petitio vel acceptio ſacramenti à tali miniſtro ſit inductio vel cooperatio ad malum.

Quando acceptio ſacramenti à malo miniſtro ſit cooperatio ad malũ.

Dico ergo primo, Petere & accipere ſacramẽtum à miniſtro, qui poteſt licite dare, ex malitia autẽ ſua daturus non eſt ſine peccato, non eſt intrinſece, ac

per ſe malum, ſiue ille ſit miniſter ex officio, ſiue non & ſiue ſit ad dandum paratus, ſiue non ſit. Probatur, quia ab illa actione miniſtri, quæ, vt ab illo fit, habet adiunctam malitiam, ſeparabilis eſt malitia, per ſe loquendo: nam ſolum ex praua voluntate miniſtri illi adiungitur, ergo, qui petit illam actionem, per ſe non petit aliquid malum: nec, quod neceſſario habeat malitiam adiunctam: ergo illa petitio ex ſe & obiecto ſuo non eſt mala: neque ex vi illius inducit aliquis alterum ad operandum malum, ſed permittit illud malum, quod alius ex ſua voluntate ſola admiſturus eſt actioni per ſe bonæ: non eſt ergo hoc intrinſece malum. Exempla ſunt communia in petitione iuramenti à Gentili, qui per falſos Deos iuraturus eſt: & in petitione mutui ab eo, qui vſuras exacturus eſt: nam hæc ex obiecto non ſunt mala intrinſece, ſed poſſunt bene fieri, ſi cum debitis circumſtantiis fiant. Quin potius hæc petitio Sacramenti ab eo, qui poteſt licite dare ex obiecto, non ſolum non eſt mala, verum etiam ex ſe eſt honeſta, & non tantum indifferens. Quia obiectum illud ex ſe honeſtum eſt, & ad virtutem religionis pertinens. Et hanc exiſtimo fuiſſe mentem D.Thom. imo videtur aperta ſententia Nicolai Pap. d. cap. vlt. 15. q. 8. quam refert & ſequitur Lucius 3. in cap. veſtra, de cohabi. clericor. & mulier.

Dices, Quamuis hæc actio ex obiecto non ſit mala, ſed bona, tamen ex circumſtantia eſt ſemper mala, quia fit cum ſcandalo, & dando proximo occaſionem ruinæ. Reſpondetur ex hoc quidem capite poſſe actionem eſſe malam, non tamen ſemper. Quia illud ſcandalum poteſt eſſe interdum actiuum, interdum mere paſſiuum, & aliquando illa occaſio cenſebitur moraliter data, interdum vero tantum permiſſa, ſeu ab alio accepta. Quando vero ſit vnius, vel alterius modi, non requirit hic ſpecialem regulam aut doctrinam, ſed ex ordine charitatis, & ex generali obligatione vitandi ſcandalum, & ruinam proximi, iudicandum eſt: nam ſi commode poſſumus, & ſine magno detrimento, auferre debemus proximo occaſionem ruinæ, etiam ſi ex malitia vel fragilitate ſua lapſurus ſit: quia hoc poſtulat ratio charitatis: ſi vero id vitare non poſſumus ſine graui incommodo ac detrimento, non obligamur, cum tanto onere ad omittendum ea, quæ nobis ſunt vtilia, ne alius inde ſumat occaſionem peccandi ex ſola ſua malitia, ſeu libertate. Hæc igitur regula ſeruanda eſt in præſenti materia.

A miniſtro ex officio neque eſt ſemper licitum petere, neque ab alio ſemper illicitum

Vnde infero primo, non eſſe ſufficientem illam diſtinctionem de miniſtro ex officio obligato vel ſponte ſua miniſtrante: de neutro enim illorum poteſt in vniuerſum affirmari vel negari, eſſe licitum ab eo petere Sacramentum in prædicto caſu. Nam licet ipſe ex officio teneatur Sacramentum dare, tamẽ ſi ego poſſum ſine vllo detrimento ab alio petere, qui ſine peccato dabit, lex charitatis Dei & proximi tunc obligat, vt auferam occaſionem ruinæ proximi & irreuerentiæ Sacramenti, quia, licet ſecundum iuſtitiæ rigorem vnicuique liceat petere ab altero ius ſuum, quod ſibi debet, tamẽ quando inde magnum detrimentum proximo eſt euenturum, & mea nihil intereſt, illud idem bonum obtinere ab eo, qui ſponte ſua, vel ex debito ipſum confert ſeu miniſtrat, charitas poſtulat, vt proximi in ea occaſione miſerear, cum id poſſim facere ſine detrimento, & ille reuera ſit in morali neceſſitate, ſeu diſcrimine conſtitutus. Dices, illum non eſſe in neceſſitate, cum ſola voluntate ſua peccaturus ſit. Reſpondetur, non eſſe quidem neceſſitatem phyſicam: eſſe tamen, moralem indigentiam & miſeriam ſatis grauem: illa ergo ſatis eſt, vt ſubuenire illi debeam, ſi commode poſſim. Atque eadem ratione, non eſt ſemper malum: Sacramentum petere à miniſtro iniquo: etiam ſi non teneatur ex officio dare: quia fieri poteſt, vt neceſſitas Sacramenti ſuſcipiendi tanta ſit, vt non tenear vitare ruinam alterius, cum tanto diſcrimine, vt patet manifeſte, ſi ſim in mortis periculo, & indigeam Baptiſmo, vel Pœnitentia: & idem exiſtimo de Euchariſtia: imo & de Extrema vnctione, vt ex ſequentibus magis patebit.

Diſtinctio de miniſtro parato, & non parato, qualis.

Secundo infero diſtinctionem illam de miniſtro parato, & non parato, inſufficientem etiam eſſe ad tradendam generalem regulam: quia de neutro illorum poteſt in vniuerſum affirmari, vel negari licitum eſſe petere ab eo Sacramentum. Quod enim frequenter liceat illud petere à miniſtro parato, licet iniquus ſit, omnes ſine controuerſia admittunt, & eſt per ſe facile creditu: quia tunc nulla eſt inductio nec cooperatio, cum actio ipſa per ſe bona ſit, & aliunde vix ſit ibi aliqua occaſio ruinæ: quia iam ipſe cecidit eo ipſo, quod paratus eſt. Nihilominus tamen, quod hoc etiam interdum vitandum ſit, nec ſemper liceat, ſic explicatur: quia non ſemper aliquis eſt ita paratus, quin, ſi alter non accedat ad accipiendum Sacramentum, vitetur in indiuidio aliquis lapſus ſeu peccatum aliquod: quia licet ſit paratus, non tamen ſemper eſt in illa actuali voluntate, aut in actuali vſu miniſtrandi Sacramentum: ergo etiam ſi alius ſit paratus, accedendo ad illum, offeretur ei aliqua materia, ex qua ipſe ſumat hic & nunc occaſionem peccandi: ergo, ſi cum æquali facilitate & commoditate hoc poſſum vitare, teneor id facere, & propter reuerentiam ſacramenti, & propter bonum proximi. Exemplum eſſe poteſt, ſi duo confeſſores ſedeant parati ad confeſſiones audiendas, & mihi ſatis conſtet, vnum eſſe bonum, & alium iniquum, & cũ eadem facilitate poſſim alterutrum eligere, tenebor ſine dubio vitare peccatum vnius, & alteri, qui bonus eſt, confiteri: quia ſaltem vitatur illud ſacrilegiũ externum, & iniuria, quæ fit Sacramento, quando in re ipſa diſpenſatur à prauo miniſtro, & fortaſſe etiã vitabitur aliqua culpa interior, quam non committet ille qui paratus eſt, ſi confeſſionẽ actu nõ audiat, neque abſoluat. Rurſus, quod à miniſtro iniquo non parato frequenter non liceat petere, omnes etiam admittunt, & eſt facile: quia eſt ibi maior inductio, quæ propterea vitãda eſt, ſi commode poteſt. Quod autem hoc etiam non ſemper ſit malum, conſtat ex ratione fundamentali ſupra poſita: quia quod petitur per ſe bonum eſt, & poteſt iuſta neceſſitas vel vtilitas interuenire, ob quam non teneatur aliquis non petere à proximo: ſeu non inducere illum ad id ſibi præſtandum, quod bonum eſt, & bene ab ipſo præſtari poteſt, etiam ſi ille nihil antea cogitaret de illo opere faciendo, neque ad id eſſet paratus: & quamuis ille ex voluntate ſua inique id facturus ſit, quia non obſtante tali diſpoſitione miniſtri, illud malum ſeu peccatum, quod ibi miſcetur, non poteſt attribui petenti Sacramentum, tanquam cooperanti vel inducenti, ſeu ſolum dici poteſt illud permittere.

Dixi autem, poſſe interuenire iuſtã neceſſitatem, vel vtilitatem, quia vt hoc liceat, nõ exiſtimo neceſſitatem extremam aut valde grauem, aut neceſſitatẽ implendi diuinum præceptum expectandum eſſe, vt Soto cenſuit: ſed minores cauſæ poterunt ſufficere, ſicut ſufficiunt in aliis actionibus humanis, quæ, nec grauiores ſunt, neq; homini vtiliores, vt propter eas obtinendas, peccata proximi, non minora permittantur. Exempla ſunt ſupra poſita, de iuramento, quod licet ab idololatra poſtulare, non tantũ, quando ille eſt paratus ad iurandum, ſed etiam ſi interdũ non ſit: vt ſi oportet eum teſtimonium dicere in aliqua graui cauſa, & iudicio, poſſum illum rogare, & inducere ad ferendum veritati teſtimonium, eamque iuramento confirmandam, quamuis ibi non interueniat magna neceſſitas, ſed vtilitas, vt verbi gratia, obtinendi ius meum, ſeu rem aliquam temporalem. ergo multo magis in hac cauſa, de qua agimus, ſufficit aliqua rationabilis occaſio, præſertim cum

cum ipſemet vſus ſacramenti, per ſe ſumptus maximæ vtilitatis ſit. Simile argumentum ſumi poteſt ab alio exemplo de mutuo, quod licet petere ab aliquo, qui exacturus eſt vſuras, etiã ſi paratus non ſit ad mutuandum, dummodo rationabilis cauſa intercedat, quamuis non ſit extrema vel grauis neceſsitas. Et ratio vniuerſalis eſt, quia cum illa petitio ex ſe non ſit occaſio peccandi, nec ſit mala, neque habeat ſpeciem mali, non habet rationem ſcandali actiui, etiam reſpectu hominis non parati: ad vitandum autẽ ſcandalum paſsiuum non tenemur cum tanto rigore, & ideo ex rationabili cauſa permitti poteſt. Igitur hæ conditiones miniſtrorum, ſcilicet, quod teneantur ex officio miniſtrare, aut quod ſint parati, per ſe ſolæ non ſufficiunt ad regulas generales tradendas, ſed vnica regula hic eſt ratio charitatis, & ordo, atque obligatio eius. Nihilominus tamen prædictæ conditiones non ſunt contemnendæ, ſed prudenter cõſiderandæ in particularibus actionib. Quia multum conferre poſſunt, vt cum minori cauſa vel neceſsitate hoc liceat. Nam quia (vt dicebam) ipſamet ſacramenta ſũt per ſe valde vtilia animæ, ideo hæc ratio per ſe ſufficiet, moraliter loquendo, vt liceat petere ſacramentũ à miniſtro, qui vel ex officio tenetur, vel paratus eſt etiam ſi in peccato ſit miniſtraturus, ſi nõ eſt alius, qui ſine peccato miniſtret: reſpectu vero alterius miniſtri non parati, vel nõ obligati, nonnulla maior cauſa erit neceſſaria, non tamen dubito, quin ſufficiat neceſsitas implẽdi Eccleſiaſticum præceptum Miſſæ audiendæ: aut cõicandi, vel vtilitas non differendi nimium vſum ſacramenti confeſsionis, vel cõmunionis: præſertim ſi intercedat conſcientia peccati mortalis, aut aliquid ſimile, quia nulla eſt ſufficiens ratio ad coarctandã ſeu reſtringendam magis hanc facultatem.

Qua neceſsitas ſufficiat ad permiſsionem peccati miniſtrantis ſacramentũ.

Quod vt probabilius fiat, conſiderandum vltimo eſt, non eſſe neceſſarium, vt petenti ſacramentũ conſtet, miniſtrum eſſe bene diſpoſitum, quia hæc cura non eſt illi commendata, ſatis ergo erit, vt illi non cõſtet vllum eſſe male diſpoſitum. Ergo vt obligetur ad non petendum ſacramentum, oportebit, vt moraliter ei conſtet, miniſtrum eſſe male diſpoſitum, & cũ ea mala diſpoſitione miniſtraturũ ſacramẽtum: hoc autem difficillimum eſt iudicare, niſi vbi manifeſte conſtet miniſtrũ eſſe in diuturna cõſuetudine, & proxima occaſione alicuius peccati. Et tunc quidem maiori opus eſt prudentia & iudicio ad petendũ ſacramentum ab huiuſmodi miniſtro. Extra hunc vero caſum, etiam ſi contingat, videre ſacerdotem paulo ante mortaliter peccantem, poteſt ab illo peti ſacramentum, etiam ſi non ſit paratus, neque ex officio illud dare teneatur: quia ſemper poteſt ſperari, eũ forte conuenienti modo diſponendum, quod breuiſsimo tempore præſtare poteſt.

Tertio colligitur ex dictis, aliam etiam diſtinctionem, quæ in vſu ſolet eſſe in hac materia de recipiente ſacramentum ab iniquo miniſtro (an ſit tantum accipiens, vel etiam petens) hanc (inquam) diſtinctionem non eſſe admodum neceſſariam. Primo quidem, quia hic tantum eſt ſermo de adultis ratione vtentibus: nam illi ſolum ſunt capaces huius obligationis, de qua agimus: nam ſi ſint infantes, vel amentes, aut dormientes, clarum eſt non poſſe peccare, ſi eis detur aliquod ſacramentum ab iniquo miniſtro: adulti autem vtentes ratione nunquam accipiunt ſacramẽtum, quin aliquo modo petant. Deinde, quia omnia, quæ diximus, nõ ſolum de accipiente, ſed etiam de petente, vera ſunt, vt patet ex rationibus & exemplis, quibus vſi ſumus. Neque de accipiente, quantumuis à petente diſtinguatur, poteſt alia regula tradi præter eam, quæ à nobis data eſt. Solum poſſet fingi caſus, in quo Sacerdos iniquus, qui ius habet diſpenſandi ſacramentum, verbi gratia, Euchariſtiam, ſit in actuali diſpenſatione eius, paratus actualiter ad dandum omnibus, qui accedunt: tunc enim ab eo recipere ſacramentum, videtur acceptio fere nihil habens, admixtum petitionis. Et tunc ſine vlla morali limitatione dici poteſt eſſe licitum accipere: quia ibi nulla ratio cooperationis ad malum, neque ſcandalum aut occaſio ruinæ datur, vt facile ex dictis conſtat, quod quidem, licet verum ſit, tamen in principiis poſitis continetur, & iuxta ea intelligendum eſt.

Nũ peccet is, q̃ miniſtrat alteri in actione ſacra, quam praue exercet.

Vltimo ex his poteſt obiter expediri dubium de eo, qui miniſtrat Sacerdoti iniquo, non petendo vel accipiendo ab illo ſacramentum, ſed ſolum deſeruiendo illi in actione ſacra, quam ipſe praue exercet, vt verbi gratia, miniſtrando Miſſæ, quam ille dicit in peccato, vel ſeruiendo Epiſcopo Ordinanti alios in ſtatu peccati mortalis, an in huiuſmodi cooperatione aliqua culpa interueniat. Dicendum eſt enim, in hoc ſeruanda eſſe duo principia ſupra indicata: Primum, ſi talis ſit actio, vt à Sacerdote vel Epiſcopo aut quolibet alio, non poſſit licite fieri, miniſtrare illi ſeu cooperari tali actioni ſemper eſſe malum: quia tunc non ſeparabilis malitia ab actione: ergo, qui inſeruit actioni, cooperatur actioni malæ. Item, quia ſi Sacerdos non poteſt licite illam actionem ſacram exercere: vel id eſt, quia non habet poteſtatem ſimpliciter: vel quia non habet ius, vel quia eſt ab Eccleſia ſuſpenſus: quocunque autem iſtorum modorum contingat, eſt malum cooperari tali actioni: quia primum eſt directe ſacrilegium: ſecundum eſt vſurpatio alieni iuris: tertium vero eſt contra obedientiam Eccleſiæ debitam. Secundum eſt, quãdo actio ſacra per ſe eſt bona, & ab eo, qui fit, rite & recte fieri poteſt, & tñ ex malitia eius indigne fit, nõ eſt per ſe malũ inſeruire illi, ſed miniſtrare in huiuſmodi actione, vt patet ex dictis. Quia actio ex ſe bona eſt, & circũſtantia malitiæ miniſtri eſt valde extrinſeca, & ideo non peccat, qui Sacerdoti malo præbet veſtes, aut vaſa ſacra ad Miſſam faciendam, quia ille non cooperatur malitiæ eius. Et idem eſt de miniſtrante ei in ſacrificio. Verum eſt tamen, ſpeculatiue loquendo, etiam hic habere locum, regulam charitatis ſupra poſitam, quod ſi quis commode poteſt vitare huiuſmodi miniſterium, vt alius non peccet, debet id facere: nam procedit hic eadẽ ratio. Nihilominus tamen, moraliter loquendo, vix poteſt hoc ad vſum applicari. Quia neque vitari commode poteſt hoc miniſterium, neque ea de cauſa vitabitur peccatum, ideo non ſunt huiuſmodi ſcrupuli his miniſtris iniiciendi.

SECTIO II.

Vtrum teneantur ſemper miniſtri ſacramentorum non dare illa indigne petentibus.

PRæcipua difficultas huius quæſtionis, & maxime moralis ac practica, tractatur à D. Thom. infra q. 68. art. 4. & q. 80. art. 6. in particulari de ſacramẽto Baptiſmi, & Euchariſtiæ: quibus locis, & præcipue in poſteriori ex profeſſo tractanda hæc res eſt. Et ideo hoc loco ſolum eſt in genere notãdum duplex caput, vnde oriri poteſt hæc obligatio, iuxta dicta ſectione præcedenti. Vnum eſt ex præcepto directe impoſito miniſtro non danti ſacramẽta indignis. Aliud eſt generale præceptum non cooperandi peccato alterius

Dico ergo primo, Miniſtrum ſacramentorum per ſe loquendo, proprio & ſpeciali præcepto teneri ad non dandũ ſacramenta his, qui indigne ad illa accedunt. Concluſio eſt communis, & certa. Probatur, quia, cui commiſſa eſt ſacramenti adminiſtratio, conſequenter & ex natura rei præceptum eſt, vt illud munus peragat, tanquam fidelis diſpenſator & prudens: ergo ex vi huius præcepti tenetur non dare ſacramentum homini indigno. Patet conſequentia, quia hoc pertinet ad fidelem & prudentem diſpenſationem ſacramenti, & ad cultum ac reueren-

reuerentiam ei debitam. Et confirmatur: nam hac ratione tenetur Sacerdos Euchariſtiam in loco decenti collocare, quod ſi illam in terram proiiceret, grauiter peccaret contra officium ſuum: ergo ſimiliter dando quodlibet Sacramentum indigno. Dices, ſatis ne erit, vt Sacerdoti non conſtet, eum, qui Sacramentum petit, eſſe indignum: aut oportebit eũ aliquam diligentiam adhibere, vt moraliter ſibi cõſtet alium digne petere? Videtur enim hoc eſſe graue onus, & ſcandalis expoſitum, ſi oporteat Sacerdotem de aliorum vita & diſpoſitione inquirere. Reſpondetur, non poſſe nos vniuerſalem regulam in omnibus Sacramentis ſeruandam tradere. Quamuis enim in omnibus verum ſit, omnem illum hominem, quem non conſtat eſſe malum, præſumendum eſſe bonum, nihilominus tamen in vnoquoque Sacramento, iuxta eius naturam & conditionem, prudentia opus eſt ad hoc iudicium ferendum. Nam in Baptiſmo, verbi gratia, quia eſt ianua Sacramentorum, prærequiritur examen de fide ſuſcipientis, & quia eſt regeneratio, & prima translatio ab ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ & viui membri Chriſti, prærequirit etiam moralem diligentiam circa diſpoſitionem ſuſcipientis. At vero ad Confirmationem vel Euchariſtiam ſufficit, quod is, qui petit vel accedit ad Sacramentum, per Baptiſmum habeat ius petendi, & quod de illo non conſtet eſſe in ſtatu peccati: Si autem conſtiterit antea fuiſſe in huiuſmodi ſtatu, oportebit, vt aliqua ſigna contritionis ediderit, aut etiam, quod confeſſus fuerit, ſi Euchariſtiam ſit recepturus. Quæ omnia per ſe intelligenda ſunt ac iuxta prudentiam moralem & humanam. Nam interdum ipſamet petitio Sacramenti à tali perſona vel tali modo facta, poteſt eſſe ſignum ſufficiens bonæ diſpoſitionis abſque aliis ſignis: aliquando vero talis poteſt eſſe conditio perſonæ, & modus petendi, vt maiori diligentia opus ſit, maxime ſi ſcandalum alicuius peccati præceſſit: tunc enim, etiam aliis ſatisfacere oportebit, ne maius ſcandalum oriatur. Quæ omnia eodem modo procedunt in Sacramento Extremæ vnctionis. In Sacramento autem Pœnitentiæ, quia adminiſtratur per modum iudicij, in quo miniſter iuſte iudicaturus eſt, ad eum ſpectat accuratius cauſam examinare, cuius præcipua pars eſt diſpoſitio rei, qui abſoluendus eſt, vel ligandus. Rurſus in Sacramento Ordinis, quia per illud admittuntur homines ad ſacrum miniſterium, ideo diligentius tenetur Epiſcopus examinare qualitatem & ſtatum perſonæ, vt & digna ſit tanto Sacramento, & apta ad tale miniſterium, vt videre licet in Concil. Trid. ſeſſ. 23. Deniq; in Sacramento Matrimonij: quia non ſolum eſt Sacramentum, ſed etiam inducit vinculum perpetuum, & præterea, quia eſt talis contractus, quem ſi contingat, non eſſe validum, poterit eſſe occaſio multorum peccatorum, ideo paſtores Eccleſiæ diligenter curare debent, vt ad tale Sacramentum homines non accedant, niſi cum omnibus conditionibus requiſitis, & cum diſpoſitione debita, vt conſtat ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. de quibus omnibus in propriis locis latius dicemus.

An ſit examinanda diſpoſitio recipientis, & quãtum.

Dixi in concluſione, per ſe loquendo, quia per accidens interdum poteſt dari aliquod Sacramentum, verbi gratia, Euchariſtia, peccatori occulto, publice petenti, ad vitandum ſcandalum, vel iniuſtam proximi infamationem, vt latius dicemus in materia de Euchariſtia.

Dare Sacramentum praue diſpoſito,

Dico ſecundo, etiam tenetur miniſter Sacramenti, per ſe loquendo non dare Sacramentum indigno, ne cooperetur peccato eius. Probatur aperte, quia tunc receptio ſuſcipientis eſt mala: ergo cooperari ad illam etiam erit malum: ſed nulla poteſt eſſe maior cooperatio ad recipiendum, quam ipſummet dare: peccat ergo tunc Sacerdos duplici titulo, ſcilicet, & quia agit contra proprij officij obligationem, & quia iuuat alterum ad peccandum. Nec refert, quod alter paratus ſit, nec quod interius peccatum ſuum commiſerit, quia ipſamet exterior receptio eſt peccatum exterius, ad quod cooperari non licet, quantumuis parato animo ab alio fiat. Dices, illa exterior receptio per ſe non eſt mala, quin potius eſt ex obiecto bona, ſolumque habet malitiam per accidens adiunctam ex praua diſpoſitione ſubiecti, ad quam nullo modo concurrit, qui Sacramentum miniſtrat: ergo ex vi illius miniſterij non concurrit ad malum. Reſpondetur, ſatis eſſe, quod hic & nunc talis receptio in hoc homine ſit mala, & quod miniſter nullam habeat ſufficientem cauſam dandi Sacramentum homini ſic praue diſpoſitio: tunc enim moraliter cooperatur malitiæ eius, cooperando receptioni eius, quam deberet vitare cum poſſet. Quod ideo addo, quia vt ſupra dixi, in aliquo caſu accidere poteſt, vt miniſter moraliter non poſſit negare Sacramentum homini iniquo petenti, propter ſcandalum vel ſimilem cauſam. Et tunc quamuis illud det, non cooperatur iniquæ receptioni, vt iniqua eſt: ſed ſolum vt receptio Sacramenti eſt: quia ipſe vtitur iure ſuo, & dat operam rei de ſe licitæ, quam non poteſt eo tempore vitare.

eſſet cooperari eius prauitati.

Sed quæres, vtrum, ſicut interdum licet, ob huiuſmodi occaſionem dare ſacramentum peccatori, ita etiam aliquando liceat ob neceſsitatẽ inducere peccatorem ad recipiendum Sacramentum: non quidem inducendo illum, vt in peccato ſumat. Nam per ſe notum eſt, hoc eſſe intrinſecè malum: ſed inducendo illum, vt ſumat, etiam ſi mihi conſtet inique eſſe ſumpturum: non quia nõ poſsit, ſi velit licite ſumere: alioquin eſſet intrinſecè malum, illum inducere, quia non eſſet ſeparabilis malitia à ſumptione, ſed quia voluntarie ſumpturus creditur ſine debita diſpoſitione. Reſpondetur, hoc non eſſe intrinſece malum, quia hoc formaliter nõ eſt inducere ad malum, ſed ad locum permittendo malum, quod ex obiecto & intrinſece malum non eſt. Quia vero non ſemper eſt bonum: ad iudicandum, an talis permiſſio ſit licita, & conſequenter, an moraliter cenſenda ſit permiſsio vel cooperatio, ſeruandæ ſunt regulæ ſupra tractatæ charitatis, & prudentiæ: nam ſi occurrat ſufficiens ratio & neceſsitas, quæ iuxta ordinem charitatis ſatis ſit ad tolerandum illud malum, propter aliquod aliud bonum, tunc poterit hoc eſſe licitum: quando vero cauſa vel neceſsitas ſit huiuſmodi, prudenti arbitrio relinquendum eſt. Rarius tamen accidet hæc neceſsitas in recipiente, quam in dante, nihilominus tamen non eſt dubium, quin aliquando poſsit interuenire: vt verbi gratia: ſi oporteat populum audire ſacrum in die feſto, & non ſit alius Sacerdos, niſi peccator, licet illum inducere ad faciendum ſacrum, in quo communicaturus eſt, licet ex malitia ſua ſit in peccato ſacrificaturus. Similiter, ſi valde expediat, vt aliqui ſtatim contrahant Matrimonium ad vitandum aliquod ſcãdalum, quod poſtea timetur, licitum erit eos inducere ad contrahendum ſtatim, eos admonendo, vt ſe diſponant, quamuis fortaſſe timeatur, non fore diſponendos: & idem poteſt in Ordine accidere, & ſimiles caſus poſſunt facile excogitari.

Vtrum liceat inducere ad recipiendum qui praue ſuſcepturus eſt.

Et hactenus de Sacramentis in genere, & de prima huius libri parte, ad honorem Dei dictum ſit.

QVAESTIO SEXAGESIMA SEXTA.

De pertinentibus ad Sacramentum Baptiſmi in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſingulis Sacramentis in ſpeciali. Et primo, de Baptiſmo. Secundo, de Confirmatione. Tertio, de Euchariſtia. Quarto, de Pœnitentia. Quinto, de Extrema vnctione. Sexto, de Ordine. Septimo, de Matrimonio.

Circa primum occurrit duplex conſideratio.

Prima, de ipſo Baptiſmo. Secunda, de Præparatoriis ad Baptiſmum.

Circa primum quatuor conſideranda occurrunt. Primo, de his quæ pertinent ad Sacramentum Baptiſmi. Secundo, de miniſtro huius Sacramenti. Tertio, de recipientibus hoc Sacramentum. Quarto, de effectu huius Sacramenti.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primo, quid ſit Baptiſmus, vtrum ſcil. ſit ablutio.
Secundo, de inſtitutione huius Sacramenti.
Tertio, vtrum aqua ſit propria materia huius Sacramenti.
Quarto, vtrum requiratur aqua ſimplex.
Quinto, vtrum hæc ſit conueniens forma huius Sacramenti: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.
Sexto, vtrum ſub hac forma poßit aliquis baptizari: Ego te baptizo in nomine Chriſti.
Septimo, vtrum immerſio ſit de neceßitate Baptiſmi.
Octauo, vtrum requiratur trina immerſio.
Nono, vtrum Baptiſmus poßit iterari.
Decimo, de ritu Baptiſmi.
Vndecimo, de diſtinctione Baptiſmatum.
Duodecimo, de comparatione Baptiſmatum.

HAEc eſt ſecunda pars principalis huius materiæ, in qua, poſtquam D. Thom. ea tradidit, quæ omnibus Sacramentis communia ſunt, de primo Sacramentorum omnium, videlicet baptiſmo, diſputat. Quam materiam proſequitur ab hac quæſtione vſque ad 73. interponens in 70. quæſt. tractatum de Circumciſione, quæ figura quædam baptiſmi fuit, & in lege veteri vicē illius habuit. Nos vero inchoatam methodum proſequendo, eadem vero capita de baptiſmo diſputabimus, quæ de Sacramentis in genere: atque ita curabimus D. Thom. textum exponere, vt ab inſtituto ordine non recedamus. In hac igitur quæſt. 66. ſimul agit D. Thom. de eſſentia, & inſtitutione baptiſmi, quia vix poteſt vnum ſine altero explicari.

ARTIC. I.

Vtrum baptiſmus ſit ipſa ablutio?

4. d. 3. art. 1 & 2. con. c 60

ADprimum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus non ſit ipſa ablutio. Ablutio enim corporalis tranſit: Baptiſmus autem permanet. Ergo Baptiſmus non eſt ipſa ablutio, ſed potius regeneratio & ſigillum, & cuſtodia, & illuminatio, vt Dam. dicit in 4. lib.*

Lib 4. c. 10 circa med.

Hug lib. 2. de ſacram. in par 6. c 2. in princ.

2. Præterea, Hug. de ſancto Victor. dicit, quod Baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus ſanctificata per verbū Dei. Aqua autem non eſt ipſa ablutio, ſed ablutio eſt quidam vſus aquæ, ergo, &c.*

Tract. 80. in Ioan. poſt med. tom. 9

*3. Præterea, Auguſtinus dicit * ſuper Ioann. Accedit verbum ad Elementum, & fit Sacramentum. Elementum autem eſt ipſa aqua in Sacramento Baptiſmi: ergo Baptiſmus eſt ipſa aqua, non autem ablutio.*

Sed contra eſt, quod dicitur Epheſ. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Videtur ergo, quod Baptiſmus ſit ipſa ablutio ſiue lauatio.

Reſpondeo dicendum, quod in Sacramento Baptiſmi eſt tria conſiderare: aliquid ſcilicet, quod eſt Sacramentum tantum, aliquid autem quod eſt res & Sacramentum, aliquid vero, quod eſt res tantum. Sacramentum tantum eſt aliquid viſibile exterius exiſtens, quod ſcilicet eſt ſignum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem Sacramenti. Exterius autem ſuppoſitum ſenſui, eſt & ipſa aqua, & eius vſus, qui eſt ablutio. Quidam ergo exiſtimauerunt, quod ipſa aqua ſit Sacramentum, quod quidem ſonare videntur verba Hug. de ſancto Vict. Nam ipſe in communi definitione Sacramenti dicit, quod eſt materiale elementum, & in definitione Baptiſmi dicit, quod eſt aqua. Sed hoc non videtur eſſe verum. Cum enim Sacramenta nouæ legis ſanctificationem quandam operentur ibi perficitur Sacramentū, vbi perficitur ſanctificatio. In aqua autem nō perficitur ſanctificatio, ſed eſt ibi quædam ſanctificationis virtus inſtrumentalis, non permanens, ſed fluens in hominem, qui eſt veræ ſanctificationis ſubiectum. Et ideo Sacramentum non perficitur in ipſa aqua, ſed in applicatione aquæ ad hominem, quæ eſt ablutio. Et ideo Magiſter * in 4. diſtinct. 3. ſententiarum dicit, quod Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub forma præſcripta verborum. Res autem & Sacramentum, eſt character baptiſmalis, qui eſt res ſignificata per exteriorem ablutionem, & eſt ſignum ſacramentale interioris iuſtificationis, quæ eſt res tantum huius ſacramenti, ſcil. ſignificata & non ſignificans.*

Poſita in argu. 2 & loco ibi citato.

Lib. 4. diſt. 3 in princ.

*Ad primum ergo dicendum, quod id quod eſt Sacramentum tantum in Baptiſmo, tranſit: permanet autem & id quod eſt Sacramentum & res, ſcilicet character, & id quod eſt res tantum, ſcilicet interior iuſtificatio, ſed character permanet indelebiliter (vt ſupra * dictum eſt) iuſtificatio autem permanet, ſed amißibiliter. Damaſcen. * autem Baptiſmum definiuit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod eſt Sacramentum tantum, ſed quantum ad id, quod eſt interius. Vnde poſuit duo pertinentia ad characterem, ſcilicet, ſigillum & cuſtodiam, in quantum ipſe character (qui ſigillum dicitur) quantum eſt de ſe, cuſtodit animam in bono. Duo etiam poſuit pertinentia ad vltimam rem Sacramenti, ſcilicet regenerationē (quæ ad hoc pertinet, ꝙ per Baptiſmum homo inchoat nouam vitam iuſtitiæ) & illuminationem, quæ pertinet ſpecialiter ad fidem, per quam homo ſpiritualem vitam accipit: ſecundum illud Abac. 2. Iuſtus ex fide viuit. Baptiſmus autem eſt quædam fidei proteſtatio: vnde dicitur fidei Sacramentum. Et ſimiliter Dionyſ. Baptiſmū definiuit per ordinem ad alia Sacramenta, dicens * 2. cap. Eccleſ. Hierarch. quod eſt quoddam principium ſanctißimorum mandatorum ſacræ actionis, ad eorum ſuſceptiuam opportunitatem, formans noſtros animales habitus. Et iterum * in ordine ad cœleſtem gloriam (quæ eſt vltimus finis Sacramentorum) cum ſubdit ad ſupercœleſtis quietis anagogen, noſtrum iter faciens. Et iterum quantum ad principium ſpiritualis vitæ per hoc quod ſubdit, * ſacræ & diuinißimæ noſtræ regenerationis traditio.*

q. 63. art. 5

Loco citato in art.

Cap. 2. Eccl. Hierar. non procul à princ.

Eodem loco nunc dicto.

Eod. c. prædicto, parum à princ.

Ad ſe-

Incor. art. *Ad ſecundum dicendum, quod ſicut dictum eſt, * opinionẽ Hug. de Sanct. Victor. in hac parte ſequi non oportet. Poteſt tamen verificari, vt Baptiſmus dicatur eſſe aqua: quia aqua eſt materiale Baptiſmi principium, & ſic erit prædicatio per cauſam.*

Ad tertium dicendum, quod accedente verbo ad elemẽtum fit ſacramentum, non quidem in ipſo elemento, ſed in homine, cui adhibetur elementum per vſum ablutionis. Et hoc etiam ſignat verbum, quod accedit ad elementum, cum dicitur, Ego te baptizo, &c.

COMMENTARIVS.

INtentio D. Thomæ in hoc articulo eſt, tradere quandam deſcriptionem, ſeu definitionem quid nominis (Baptiſmi:) hæc enim in initio cuiuſcunque diſputationis neceſſaria eſt. Hac vero occaſione diſtinguit tria, quæ ſupra diximus reperiri in quolibet ſacramento, ſcilicet ſacramentum tantum, rem tantum, rem & ſacramentum ſimul: & duo quidem vltima ad præſentem quæſtionem nihil referunt, quia in hoc ſacramento res tantum eſt gratia baptiſmalis, res autem & ſacramentum eſt character: conſtat autem hæc non ſignificari Baptiſmi nomine. Significat ergo hæc vox id, quod in hoc ſacramento eſt ſignum ſenſibile, externum, efficax gratię, quam ſignificat.

Quid ſit Baptiſmus: Hoc vero ſignum, quod Baptiſmi nomine ſignificatur, ait D. Thom. eſſe, Exteriorem corporis ablutionem factam ſub præſcripta forma verborum. Quam deſcriptionem ſumpſit ex Mag. in 4. diſt. 3. in qua exiſtimat D. Thom. differre Magiſtrum ab Hugone de ſanct. Vict. lib. 2. de ſacram. artic. 6. cap. 2. vbi non dicit, Baptiſmum eſſe ablutionem, ſed aquam, exiſtimo tamen in re non fuiſſe diuerſitatem, ſed ſolum in modo loquendi, qui proprior eſt & rigoroſior apud Magiſtrum & Scolaſticos. Non dubito tamen, quin Hugo intellexerit aquam, quamdiu ad vſum non applicatur, non eſſe ſacramentum, nam & res per ſe ſatis clara eſt, & ex verbis eius ſatis aperte colligitur, dum ait, Aqua enim ſola elementum eſſe poteſt, ſacramentum eſſe non poteſt, donec accedat verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Conſtat autem, verbum nõ accedere ad elementum, niſi quatenus ad vſum applicatur ei, qui ſuſcipit ſacramentum, in quo ſacramentum perficitur, non in ipſo elemento, vt in ſolutione ad tertium D. Thom. exponit Auguſtinum. Idem ergo eſt ſenſus Hugonis, quamuis minus proprie locutus fuerit, non diſtinguendo inter aquam, & ablutionem.

Magiſter. Hugo de S. Victore. Auguſtinus.

Dub. Dubitare poteſt aliquis circa deſcriptionem datam, qui Baptiſmus, & ablutio, aut ſunt duæ voces ſynonymæ, aut comparantur ſicut totum, & pars materialis eius. In neutro autem ſenſu poteſt conuenienter Baptiſmus dici ablutio. Explicatur antecedens, nam hæc duo verba, baptizo & abluo, ſynonyma ſunt, tantum differunt, quia abluo, eſt Latinum, baptizo vero Græcum, quod Eccleſia Latina retinuit, propter antiquitatem, ſicut ergo ablutio ſignificat actionem abluendi, ita Baptiſmus ſignificare videtur actionem baptizandi, ac ſi diceretur baptizatio: ſed in Græco non eſt vſus huius vltimæ vocis, ſed loco illius eſt vox Baptiſmus. In hac ergo ſignificatione illæ duæ voces ſunt ſynonymæ. Non ergo poteſt vna per alteram definiri, alioquin idem per idem definiretur. At vero ex hac primæua ſignificatione vocis Baptiſmus, intelligi poteſt ea vox tranſlata ad ſignificandum totum ſacramentum integrum, quod ad regenerationem fidelium eſt à Chriſto Domino inſtitutum: & in hac ſignificatione ablutio eſt pars Baptiſmi: quia totum ſacramentum conſtat materia & forma: ablutio vero, vt infra dicemus, eſt materia huius ſacramenti. Neque hæc vox eſt ad aliam ſignificationem tranſlata: ergo neque iuxta has ſignificationes vocum, poteſt Baptiſmus dici ablutio, quia pars materialis non poteſt de toto compoſito prædicari. Quo argumento conuictus Marſil. in 4. quæſtione 3. articul. 1. concluſion. 1. locutionem illam negat, & Scot. etiam in 4. d. 3. quæſt. 1. cenſet, eſſe negandam, niſi negetur, verba formæ eſſe partem huius ſacramenti, & dicatur, ſolam ablutionem eſſe totum ſacramentum, quod etiam cenſet eſſe probabile. Atque hunc poſteriorem reſpondendi modum ſequitur ibi Soto artic. 1. ad 3. negat enim formam eſſe partem huius ſacramenti, aut relationem ſigni aliqua ex parte in ea fundari. Sed hanc ſententiam nos late improbauimus ſupra generatim oſtendentes, in omnibus ſacramentis, præſertim in his quæ in vſu conſiſtunt, materiam & formam eſſe partes eſſentiales componentes ſacramentum. Quapropter idem eſt ſine dubio in hoc ſacramento dicendum: habet enim ſuam materiam & formam, ſcilicet ablutionem & verba, quibus eſſentialiter conſtat, vt partibus: quæ, licet inter ſe collatæ habeant proportionem prædictam materiæ & formæ, tamen comparatæ ad relationem ſigni, totum illud compoſitum eſt ſubiectum eius, & ita comparatur ad illam quaſi materiale ad formale. In quo, tanto habent verba potiores partes, quanto expreſsius ſignificant. Quæ omnia ſatis conſtant ex dictis de ſacramentis in genere.

1. Reſponſio. Soto. Reiicitur.

2 Reſponſio. Quocirca alij reſpondent, res artificiales, quæ conſtant materia & forma, interdum ita definiri: vt pars materialis ponatur loco generis, formalis vero loco differentiæ, vt ſi dicas, ſtatuam eſſe lignum talis figuræ ſeu formæ, vel ſicut Ariſtoteles dixit, Nomen eſſe vocem ſignificatiuam, &c. Sic ergo aiũt, Baptiſmum deſcribi per ablutionem, tamquam per partem materialem. Sed quamuis illa doctrina vera ſit, non tamen videtur recte applicari. Quia, quando res artificialis illo modo definitur, non pars materiæ, ſed tota materia, quæ ſubſtet propriæ formæ artificiali, conſtituenda eſt loco generis, vt poſsit de re artificiali prædicari, vt non dicetur domus eſſe fundamentum, aut lignum, ſed dicetur eſſe hæc omnia ſub tali figura. In ſacramento autem propria forma, quaſi artificialis, eſt ſignificatio, cuius integra materia eſt compoſitum ex ablutione & verbis, vt dictum eſt. Atque hoc ſenſu ablutio eſt pars materiæ: ergo in nullo ſenſu poteſt vere dici, quod Baptiſmus ſit ablutio. Reſpondetur nihilominus: verum quidem eſſe, in rigore & proprietate ſermonis & ſecluſa figura, qua per Synecdochen pars ſumitur pro toto, Baptiſmum nõ poſſe dici ablutionem, vt argumentum probat, ſicut non poteſt dici, quod Baptiſmus ſit, hæc verba, Ego te baptizo, quia ſicut non eſt vna pars, ita neque altera, ſed compoſitum ex vtraque. Nec D. Thom. aut Magiſter aliter ſunt locuti, non enim dicunt, Baptiſmum ſimpliciter eſſe ablutionem, ſed eſſe ablutionem ſub præſcripta forma verborum, quibus verbis ſignificare voluerunt, Baptiſmum eſſe quid conſtitutum ex ablutione & verbis.

Refellitur. Solutio authoris.

Ex quibus intelligitur, prædictam deſcriptionem datam eſſe modo phyſico (vt ita dicam) per partes phyſicas, quales eſſe poſſunt in Baptiſmo. Nec refert, quod hæ partes comparatæ ad ſignificationem, ſint veluti materia integra eius. Quia explicato integro ſubiecto, & reali fundamẽto ſignificationis, virtute ſubintelligitur relatio ſigni in eo fundata. Præſertim, cum ad nominis deſcriptionem neceſſe non ſit omnia diſtincte explicari. Vnde, ſicut Baptiſmus ſupponit pro illo compoſito ex ablutione, & verbis: ita poteſt commode per illas duas partes definiri. Si autem velimus per proprium genus & differentiam Baptiſmum definire, breuiter dici poteſt, eſſe ſacramentum regenerationis, ſeu ſacramẽtum ad ſpiritualem regenerationem fideliũ inſtitutum. Nã, quia ſacramentum eſt ſignum, per id, quod ſignificat ne-

Explicatur Baptiſmi deſcrip. Definitio Baptiſmi per proprium genus & differentiam.

cat neceſſario, definiendum eſt: & quia ſacramentum nouę legis id ſignificat, quod efficit, ideo propria differentia ſacramenti, per proprium eius effectum explicanda eſt. Ponitur ergo Sacramentum loco generis, regeneratio vero ponitur loco differentię, ſeu potius termini in ordine, ad quem baptiſmus habet ſuã propriam differentiam, quatenus ſpiritualem regenerationem efficit & ſignificat. Vnde intelligitur, explicationem huius definitionis ex cognitione talis effectus pendere, & fortaſſe D. Tho. ideo prætermiſit hanc definitionem. Quia de hoc effectu vſq; ad quæſt. 69. non erat diſputaturus. Poſſumus deniq; vtramq; definitionem cum Catechiſmo Pij V. breuiter comprehendere dicentes: baptiſmum eſſe ſacramentum

Ioan. 3.
regenerationis per lauacrum aquæ in verbo vitæ, iu-

Ad Epheſ. 5. & ad Tit. 3.
xta verbum Chriſti, Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, & Paul. ad Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, & ad Tit. 3. Per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti.

In ſolutione ad primum explicat D. Thom. quatuor appellationes, ſeu nomina, quæ baptiſmo tribuit

Damaſ. vocat Baptiſmum 1. regenerationẽ.
Damaſcenus libro quarto de fide, capite decimo. Primo enim vocat illum, regenerationem, quæ vox ſumpta eſt ex effectu, iamque eſt à nobis explicata. Quamuis enim quælibet hominis iuſtificatio poſsit dici ſpiritualis eius regeneratio, quia per illam nouũ ac diuinum eſſe acquirit: quomodo intelligi poteſt

1. Pet. 1 & ad Gala. 4
illud 1. Petri 1. Regenerauit nos in ſpem viuam, & illud ad Galat. 4. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſt[9] in vobis: Nihilominus hæc vox & ratio regenerationis ſingulariter baptiſmo conuenit, quia per illum fit ſanctificatio ſimpliciter & abſolute prima, & funditus deſtruitur peccatum, & ex membro Adæ fit homo membrum Chriſti, & filius

Conc. Trid. ſeſſ. 6.
Dei: vt Concil. Trid. dixit ſeſſ. 6. Secundum nomen, quo Damaſcenus baptiſmum appellat, eſt ſignacu-

2. Signaculũ ſeu ſigillum.
lum, ſeu (vt D. Thom. citat) Sigillum. Quod nomen cenſet deſumptum ex effectu characteris, quo anima conſignatur. Et quamuis hac ratione videatur hæc vox communis cæteris ſacramentis imprimentibus characterem: tamen ſpecialiter conuenit baptiſmo, quia per illum imprimitur ſignum indelebile, quo deſignantur membra Chriſti, & Eccleſiæ eius, vt intrent in ouile eius, & frui poſsint paſcuis e-

3. Cuſtodiã, ſeu præſidiũ
ius. Tertium nomen, quod D. Thom. refert. eſt cuſtodia, ſeu (vt alia verſio habet) præſidium, quod nomen cenſet etiam D. Thom. ſumptum eſſe ex effectu characteris: quia ille (inquit) quantum eſt de ſe, cuſtodit animam in bono. Hoc autem intelligendum cenſeo, ratione alicuius ſpecialis auxilij, quod ratione baptiſmi datur omnibus, qui charactere eius ſunt inſigniti. Quartum nomen eſt illuminatio,

4. Illuminationem D. Paul. ad Hebr. 6. & 10
quod ſumptum videtur ex Paulo ad Heb. 6. & 10. vbi baptizatos illuminatos vocat: quia baptiſmus eſt ſacramentum fidei, quo illuminantur fideles: ex quo

Dionyſ.
etiam Dionyſ. cap. 2. de cœleſti Hierarch. Baptiſmum illuminationem vocat, quæ vox frequẽs eſt apud an-

Clem. Alex.
tiquos Patres, præſertim Græcos, vt patet ex Clem. Alex. lib. Pædagog. cap. 7. vbi ſic ſcribit, Tincti illuminamur: illuminati in filios adoptamur: adoptati perficimur: perfecti immortales reddimur. Vnde cõcludit, baptiſmum eſſe gratiam, illuminationem, perfectionem & lauacrum. Quæ verba exacte declarat, &

Greg. Nazian. Cyrill. Hier.
ſimilia multa habet Greg. Naz. orat. 40. in ſanctum baptiſma, & Cyril. Hieroſol. in Catecheſ. 1. 6. 9. quas illuminatorum cõſcripſit, qui ſpecialiter pro his, qui ad baptiſmum præparabantur, eas edidit: Optime

Chryſoſt. Greg. Nyſſ. Baſil.
Chryſ. hom. ad neophytos, & alia hom. ad baptizandos: Greg. Nyſſen. lib. de ſancto baptiſmo. D. Baſil. in Exor. ad baptizand. vbi inter alia baptiſmum vocat teſſeram militum Chriſti, amictum ſplendẽtem, quo ſignatur ſuper nos lumen vultus Domini, & ſimilia: li. vero 3. cont. Eunom. cir. fin. vocat baptiſmũ ſigillum fidei, quia in eo fit prima ac ſolẽnis fidei pro-

feſsio: multaque ſimilia habet Tertul. libr. de Baptiſ. *Tertull.*
& alij Patres, apud quos frequentia ſunt elogia, quibus baptiſmus appellatur donum, ſeu gratia, quia in eo fit liberaliſsima remiſsio, primaque gratiæ infuſio abſque vllo præcedenti merito. Dicitur etiam Vnctio, vel ab externa cæremonia, quæ in ſolemni baptiſmo adiungitur, vt infra dicem[9], vel ab interiori ſpirituali vnctione, qua efficimur participes regni, ac Sacerdotij Chriſti. Dicitur etiam Principiũ, & ianua ſacramentorum, præſertim apud Diony. c. 2. de *Dionyſ.*
Eccleſ. Hierar. quia per illum fit homo capax ad cætera ſacramenta Eccleſię recipiẽda. Atq; in hunc modum explicanda ſunt alia nomina baptiſmi, quæ ex effectibus eius deſumuntur, de quibus ſuo loco dicturi ſumus.

SECTIO II.

Vtrum Baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem. Cauſa enim præcedit effectum. Sed paſſio Chriſti operatur in ſacramentis nouæ legis. Ergo paſſio Chriſti præcedit inſtitutionem ſacramentorum nouæ legis, & præcipue inſtitutionem Baptiſmi: cum Apoſtolus dicat ad Romanos 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, &c. *4. d. 3 art 5. & diſt. 8. qu. 1 art. 3. qu. 3. ad 4.*

2. Præterea, Sacramenta nouæ legis efficaciam habent ex mandato Chriſti: Sed Chriſtus mandatum baptizandi dedit diſcipulis poſt paſſionem & reſurrectionem ſuam, dicens; Euntes docete omnes Gentes, baptizãtes eos in nomine Patris. &c. vt habetur Matth vlt. Ergo videtur, quod poſt paſſionem Chriſti Baptiſmus fuerit inſtitutus.

3. Præterea, Baptiſmus eſt ſacramentum neceſsitatis (vt ſupra dictum eſt) & ita videtur, quod ex quo baptiſmus inſtitutus fuit, homines obligarẽtur ad baptiſmum. Sed ante paſſionem Chriſti homines non obligabantur ad Baptiſmum: quia adhuc Circumciſio ſuam virtutem habebat, in cuius locum ſucceſsit baptiſmus: ergo videtur quod baptiſmus non fuerit inſtitutus ante paſſionem Chriſti.* *q. præc. ar. 4.*

Sed contra eſt, quod Auguſtinus dicit in quodam ſermone de Epiphania. Ex quo Chriſtus aquis immergitur, ex eo omniũ peccata abluit aqua. Sed hoc fuit ante Chriſti paſſionem. Ergo videtur, quod Baptiſmus ante Chriſti paſſionem fuerit inſtitutus.* *In ſerm. 1. Dominica infra Oct. Epiph à m[...] & eſt in ord[...] 36. to 10.*

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt ſupra) ſacramenta ex ſui inſtitutione habent, quod conferant gratiam. Vnde tunc videtur aliquod ſacracramentum inſtitui, quando accipit virtutem producendi ſuum effectum. Hanc autem virtutem accepit Baptiſmus, quando Chriſtus eſt baptizatus. Vnde tunc vere baptiſmus inſtitutus fuit, quantum ad ipſum ſacramentum* *q. 62. art. 1.*

Sed neceſsitas vtendi hoc ſacramento, indicta fuit hominibus poſt paſſionem & reſurrectionem: tum quia in paſſione Chriſti terminata ſunt figuralia ſacramenta, quibus ſuccedit Baptiſmus, & alia ſacramenta nouæ legis: tum etiam, quia per baptiſmum configuratur homo paſſioni, & reſurrectioni Chriſti, in quantum moritur peccato & incipit nouam iuſtitiæ vitam. Et ideo oportuit Chriſtum prius pati & reſurgere, quam hominibus indiceretur neceſsitas ſe configurandi morti & reſurrectioni eius.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam ante paſſionem Chriſti Baptiſmus habebat efficaciam à Chriſti paſſione, inquantum eam præfigurabat. Aliter tamen quam ſacramenta veteris legis: nam illa erant figuræ tantum: Baptiſmus autem ab ipſo Chriſto virtutem habebat iuſtificandi, per cuius virtutem ipſa etiam paſſio ſalutifera fuit.

Ad ſecundum dicendum quod homines non debebant multiplicibus figuris arctari per Chriſtum, qui venerat ſua veri-

tate

tate figuras impletas auferre. Et ideo ante paßionem ſuam baptiſmum inſtitutum, non poſuit ſub pracepto, ſed voluit ad eius exercitum homines aſſuefieri, & pracipue in populo Iudæorum, apud quem omnia facta figuralia erant: vt Auguſt. dicit contra Fauſtum. Poſt paßionem vero & reſurrectionem, non ſolum Iudæis ſed etiam Gentilibus ſub pracepto neceßitatem baptiſmi impoſuit dicens: Euntes docete omnes Gentes.*

Lib. 4. c. 3 circa med. pracipue tom. 6.

Ad tertium dicendum, quod ſacramenta non ſunt obligatoria, niſi quando ſub pracepto ponuntur. Quod quidē non fuit ante paßionem, vt dictum eſt. Quod enim Dominus ante paßionem Nicodemo dixit: Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, magis videtur ad futurum reſpicere, quam ad præſens tempus.*

In cor. art.

COMMENTARIVS.

Diſtinguit D. Th. in baptiſmo duo: vnum eſt, efficacia ſanctificandi, & ſignificatio; aliud eſt præceptum ſeu neceſsitas ſumendi illum. Quoad primum, ait D. Tho. inſtitutum fuiſſe baptiſmum ante paſsionem, quando Chriſtus baptizatus eſt. Quoad ſecundum vero ait, Chriſtum tradidiſſe præceptum baptiſmi, poſtquam à mortuis reſurrexit. Quæ doctrina, quoad vtramq; partem indiget diligentiori examinatione ac diſcuſsione, quod præſtabimus diſputatione ſequenti.

DISPVTATIO XIX.

De inſtitutione Baptiſmi.

De nominib⁹ baptiſmi, eiuſq; definitione ſeu deſcriptione ſaltem, quoad Nominis declaratione ſatis dictum eſt in Commentario articuli primi, & ideo conſequenter ſequitur, vt diſputemus, de quæſtione, An ſit baptiſmus, quod pendet ex inſtitutione, de qua ſimul an facta ſit, & à quo & quando facta ſit, explicandum eſt, quæ omnia duabus ſectionibus breuiter comprehendemus, iuxta duas aſſertiones à D. Thoma poſitas.

SECTIO I.

Vtrum Baptiſmus fuerit à Chriſto Domino ante mortem ſuam inſtitutus.

Baptiſmus eſt vnum ex ſacramentis nouæ legis.

PRimum omnium ſtatuendum eſt, Baptiſmum eſſe vnum è ſacramentis nouæ legis. Hoc eſt certum de fide, vt patet ex dictis ſupra in genere de numero ſacramentorum nouæ legis, & explicatur ex re ipſa, & vſu Eccleſiæ, adiuncta Scriptura. Conſtat enim eſſe in vſu Eccleſiæ, quandam ſenſibilem cęremoniam, quæ fit per ablutionem aquæ, & inuocationem Trinitatis, per quam initiantur fideles, vt fiant Eccleſiæ membra. Conſtat item ex Scriptura, hanc cæremoniā habere promiſsionem gratiæ, imo & eſſe neceſſariam ad iuſtitiam & vitam æternam conſequendam: iuxta illud, Ioan. c. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nō poteſt introire in regnum Dei: & illud Matth. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Qui crediderit, & baptizat⁹ fuerit, ſaluus erit: & ad Eph. cap. 5. Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ. Eſt ergo hæc cæremonia verum ſacramentum nouæ legis, nam eſt ſenſibilis, & vim habet ſanctificandi, & conſequenter ſignificandi gratiam, quam præſtat. Hanc autem cæremoniam, ſeu hoc ſacramentum, (vt ſupra dictum eſt) nomine baptiſmi ſignificamus: nam licet in veteri lege eſſent variæ ablutiones cæremoniales, quæ baptiſmata appellantur ad Heb. 9. tamen in noua lege vnum tantum eſt Baptiſma, quod eſt vnum ex Sacramentis eius, vt in Conc. Flor. & Trid. definitur.

Ioan 3. Matth. vlt. Ad Epheſ. 5. Ad Heb. 9. Conc. Flor. & Trid.

Baptiſmus à Chriſto inſtitutus.

Secundo hinc conſtat, Baptiſmum eſſe à Chriſto Domino inſtitutum; quod patet, tum ex ſupra dictis in genere de inſtitutione ſacramentorum nouæ legis, quæ omnia oſtendimus, fuiſſe immediate à Chriſto inſtituta: tum etiam ex teſtimoniis paulo ante citatis, in quib. habemus expreſſum præceptum & promiſsionem ipſius Chriſti.

Difficultas ergo ſupereſt de tēpore huius inſtitutionis, in qua re eſt prima ſententia Alex. Alenſ. 4. p. q. 12. memb. 3. art. 1. vbi inter alias diſtinctiones, quas ſatis obſcure proponit, in ſumma dicit, Materialiter quidem inſtituiſſe Chriſtum baptiſmum in Iordane, quando baptizatus fuit, non vero formaliter, vſq; ad reſurrectionem. Cuius diſtinctionis ſenſus eſſe videtur, materiam huius ſacramenti eſſe deſignatam, & quaſi conſeciatam, formam vero non fuiſſe traditā à Chriſto, donec Apoſtolis dixit, baptizātes eos in nomine Patris, &c. Vnde fit, ante Chriſti paſsionem nec Baptiſmum Chriſti fuiſſe inſtitutum, quoad efficaciā & virtutem, neq; fuiſſe miniſtratum, quia neutrum horum fieri poteſt ſine forma, & hanc ſententiam indicat D. Tho. infra q. 73. art. 5. ad 4. & in eam inclinat Cano lib. 8. de Locis. c. 5. dum negat, Apoſtolos ante Chriſti paſsionem baptizaſſe in nomine Trinit. quādo baptizabant. Ioan. 3. & 4. Fundamētum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia ante Chriſti reſurrectionem nulla ſit mentio formæ huius ſacramenti in Euangelio. Secundo poteſt confirmari Patrum authoritate, nam Leo Pap. Epi. 4. c. 3. dicit, Chriſtum non dediſſe Apoſtolis ritum baptizandi, vſq; ad reſurrectionem, vt indicaret, baptiſmum habere virtutem à ſua paſſione, & reſurrectione, quarum eſt ſignum repræſentatiuum, vt dicitur ad Rom. 6. Rupertus autem lib. 3. in Ioan. circa finem, negat, baptiſmum, quo baptizabant Apoſtoli ante paſsionem, fuiſſe baptiſmum nouæ legis aut habuiſſe efficaciam gratiæ, q̄ accepturus erat baptiſmus à paſsione Chriſti: antea n. non dabatur Spiritus, quia nondum erat Ieſus glorificatus Io. 7. Concludit ergo non fuiſſe baptiſmū, in ſpiritu, ſed in aqua tantū: atq; adeo nō fuiſſe baptiſmū Chriſti, ſed quandam diſpoſitionem, & præparationē ad illum, ſicut vnctio illa, qua leguntur Apoſtoli Marci 6. vnxiſſe infirmos, nō erat ſacramentum Extremæ vnctionis, ſed quædam vmbra illius: Huius etiam ſententiæ ſunt Chryſ. Hom. 18. in Io. Theoph. Io. 3. & 4. Tertul. li. de Bapt. c. 11. qui dicunt, Apoſtolos tunc nō baptizaſſe baptiſmo Chriſti: ſed Ioannis baptiſmo.

Cano. Ratio. Ioan 3. Leo. Ad Rom. 6. Rupertus. Ioan. 7. Mar. 6. Theoph. Tertull.

Dico primo, Chriſtum Dominum inſtituiſſe baptiſmum ſuum ante ſuam paſsionem. Aliqui moderni cenſent, hoc eſſe dogma fidei: non tamen ita cenſeo, quod attinet ad circumſtantiam temporis, de qua agimus, quia neque eſt res definita ab Eccleſia, neque tam aperte colligitur ex ſcriptura, quin de ea re ſint variæ Sanctorum expoſitiones, vt dictū eſt. Solum eſt hæc ſententia probabilior, & ſcripturis conformior, & communis Theologorum, Magiſtri in 4. diſtinct. 3. D. Thomæ hic & ibi, quæſt. 1. articul. 5. quæſtiunc. 2. Scoti quæſt. 4. Richard. artic. 5. quæſt. 1. Capreol. Palud. & aliorum, Hugo. de Sanct. Vict. libr. 2. de ſacram. par. 6. capite quarto. Et probatur primo ex Scriptura, & Patribus, dicitur enim Ioan. 3. Poſt hæc venit Ieſus, & diſcipuli eius in Iudæam terram, & immorabatur cum eis & baptizabat: ſignum ergo eſt, iam tunc fuiſſe inſtitutum hoc ſacramentū. Nam vſus ſacramenti ſupponit aut continet inſtitutionem eius. Quod vero ibi ſit ſermo de proprio ſacramento, & baptiſmo Chriſti, & nō de baptiſmo Ioannis, ex multis colligi poteſt. Primo, ex ęmulatione, q̄ diſcipuli Ioannis habuerunt, eo quod Chriſtus baptizaret, & plures ad eum, quam ad Ioannem accurrerent: vt paulo poſt ibidem dicitur. Nam ſi Chriſtus & diſcipuli eius baptiſmo Ioannis baptizaſſent, nulla fuiſſet contentionis, aut inuidiæ occaſio, potius enim dicipuli Ioannis gaudere debuiſſent, eo quod Chriſtus Baptiſmum magiſtri eorum approbaret,

1. Concluſ. Magiſter. D. Thom. Scotus. Richard. Capreol. Palud. Hug. de S. Victore.

eoq; vteretur. Secundo, ex reſponſione Ioannis, qua plane oſtendit, longe diuerſum fuiſſe Baptiſmũ, quo Chriſtus baptizabat, à ſuo baptiſmate, tãtoq; meliorem, quanto altiorem originem & inſtitutionem habebat: hoc enim ſignificant illa verba. Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cœlo: & illa, Illum oportet creſcere, me autem minui, qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt. Tertio, quia ſtatim ca. 4. ait Ioan. Audierunt Phariſæi, quod Ieſus plures diſcipulos facit, & baptizat, quam Ioannes, quamq̃ Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius. Quibus verbis declarat, eodem modo intelligendum eſſe, quod ſuperiori capite dixerat, quod Chriſtus baptizabat, ſcilicet, non per ſe, ſed per diſcipulos ſuos, & quod Io. Baptiſta prędixerat, Hic eſt, qui baptizat in Spiritu S. Ioan. 1. & Matth. 3. Ego baptizo vos in aqua, qui poſt me venturus eſt, fortior me eſt, ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto. In his ergo omnib. locis dicitur Chriſtus baptizare, nõ quod ſuis manibus aquam fundat & lauet, ſed quia ipſe eſt author Baptiſmi, & omnes, qui baptizant, id faciunt, vt miniſtri eius & in virtute illius, vt Paulus expoſuit 1. ad Corint. 3. Ergo cum Ioannis 3. dicitur Chriſtum baptizaſſe, non poteſt conuenienter intelligi de alio Baptiſmo, quã de proprio à Chriſto inſtituto: quia cum per ſe nõ baptizaret, ſed per diſcipulos, ſi diſcipuli ſolum darent Baptiſmum Ioannis, aut alium à Chriſto non inſtitutum non eſſet, cur talis Baptiſmus Chriſto tribueretur.

Euaſio. Dicere quis poſſet, diſcipulos nõ dediſſe Baptiſmum Ioannis, ſed alium, quem Chriſtus docuerat, illum tamen non fuiſſe ſacramentum Baptiſmi, quod perpetuo erat in Eccleſia permanſurum, ſed quendam alium, veluti præambulum illi tempori accommodatum, ſicut de vnctione infirmorum dicebamus.

Diluitur. Verumtamen hæc reſponſio eſt gratis conficta, & ſine vlla neceſsitate & fundamento: eſt etiam parum conſentanea locis ſcripturæ citatis: in quibus ſemper dicitur Chriſtus baptizaturus non in aqua ſolum, ſed in aqua & Spiritu, nullus autem vnquam fuit Baptiſmus in aqua & Spiritu, niſi verum ſacramentum Baptiſmi. Vnde nullus alius baptiſmus fuit vnquam dictus baptiſmus Chriſti: neque alius erat dignus tanto tamque excellenti authore & inſtitutore, vt Ioannes Baptiſta in ſua reſponſione ſignificauit. Quarto, hæc eſt ſententia Patrum, Auguſtini, tractat. 5. 13. & 15. in Ioannem, vbi inter alia

Auguſtinus. ait. Diſcipulis Chriſti baptizantibus, Chriſtum dici baptizaſſe, quia illi, vt miniſtri, hic, vt author ſacramenti: illi tingebant, hic mundabat. Vnde concludit, Illum fuiſſe lauacrum aquæ in verbo vitæ, quo Chriſtus mundat Eccleſiam ſuam, ad Epheſ. 5. Addit etiã, Baptiſmum illum, etiam ſi à Iuda fuiſſet miniſtratus, non fuiſſe iteratum, & ideo diuerſum fuiſſe à baptiſmo Ioannis, quia poſt hunc neceſſarium erat recipere Baptiſmum Chriſti. Quare ibidẽ ſentit, Ioannem Baptiſtã fuiſſe baptizatum illo baptiſmate, quo tunc Apoſtoli baptizabant. Quæ poteſt eſſe vna ex congruentiis, ob quas Chriſtus inſtituit hoc ſacramentũ ante mortem ſuam, vt illo tingeret ſuum baptiſtam.

Cyrill. Eandem expoſitionem habet Cyrill. libr. 2. in Ioann. capite 57. vbi affirmat, illum baptiſmum fuiſſe ſpiritualem & perfectum, ad quem Ioannes ſuo baptiſmate homines præparauerat: ſignificat etiam

Nazian. Nazian. orat. 20. ſub finem dicens, Baptizauit Ioannes, nondum tamen prorſus ſpiritualiter, baptizat quoque Ieſus, ſed in Spiritu. vbi addit Nicetas. Is enim, q

Nicetas. baptizandi munere fungi iubet, baptizare dicitur.

Gloſſa. *Lyra.* Deniq; Gloſ. ord. & Lyra. & frequentius expoſitores, ita interpretantur locum illum, & hanc ſententiam amplectitur D. Thom. infra q. 73. ar. 5. ad 4. non enim approbat aliam ſolutionem, quam primo loco poſuerat. Quinto addere poſſumus in confirmationem, tam huius expoſitionis, quam concluſionis, quod Apoſtoli ante paſſionem Domini baptizati fuerũt ve-

Auguſtinus. ro ſacramento baptiſmi: vt docet Aug. libr. de origine animæ, cap. 9. & Epi. 108. ita interpretans verba illa Ioan. 13. Qui lotus eſt non indiget, niſi vt pedes lauet. exiſtimat enim hoc dixiſſe Chriſtum, quia Petrus iã erat lotus per baptiſmum: quod optima coniectura confirmat Epiſt. 153. Quia non eſt credibile, Chriſtum dediſſe Euchariſtiam Apoſtolis nondum baptizatis. Et eodem modo dicere poſſumus, non eſſe veriſimile ordinaſſe illos ſacerdotes, dediſſeq; eis poteſtatem conficiendi corpus ſuum (quam in nocte cœnæ dedit, vt Concil. Trid. definit) niſi iam eſſent baptizati. Atque eadem coniectura ſumi poteſt ex eo, quod poſt reſurrectionem ipſamet die Dominica dedit eis Spiritum ſanctum, & poteſtatem remittendi peccata, cum tamen non ſit probabile, neque hiſtoriæ Euangelicæ conſentaneum, quod illa die eos baptizauerit: erant ergo antea baptizati, quia hæc ſacramenta & character ſacerdotalis, ſupponunt characterem baptiſmalem. Neq; eſt Fundamentum ad aſſerendum, Chriſtum in hoc diſpenſaſſe, & ordinem inuertiſſe, præſertim cum per ſeſe videatur incongruum, prius Apoſtolos fuiſſe Epiſcopos, quã baptizatos. Vnde Nicephor. libr. 2. hiſt. c. 3. refert ex Euod. *Nicephor.* Chriſtum manibus ſuis baptizaſſe Petrum, & hunc filios Zebedæi, eoſq; cum Petro reliquos Apoſtolos, atque hos, cæteros diſcipulos. Quod ſane multo probabilius eſt, quam quod ſignificat Chryſ. Hom. 24. in *Chryſoſtom.* Acta, Apoſtolos non fuiſſe baptizatos ante diem Pentecoſtes. Valde autem pium eſt & credibile, quod ait Euthymius. Ioan. 3. Chriſtum ante Apoſtolos baptizaſſe Virginem manibus ſuis. *Euthym.* Quæ omnia non poſſunt commode intelligi de tempore poſt reſurrectionem. Præſertim, cum Chriſtus non dixerit illa verba: quæ Matthæus refert, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vſq; ad vltimũ diem, quando iam erat in cœlum aſcenſurus. Vnde ſi non inſtituiſſet baptiſmum vſq; ad illa verba, non eſſet veriſimile, ipſum ſuis manibus aliquem baptizaſſe. Sexto poſſumus addere coniecturas, quia baptiſmus eſt veluti initium ac fundamẽtum nouæ legis, & ianua omnium ſacramentorum. ſed Chriſtus ante mortem ſuam inchoauit legem gratiæ, & aliqua ſacramenta inſtituit, immo & nouum teſtamentnm condidit: ergo conuenienti ordine debuit baptiſmũ inſtituere ante reliqua ſacramenta, & ab illo initium ſumere: ſicut in lege veteri circumciſio prius tradita eſt, quam aliæ cæremoniæ, & quam agnus paſchalis: fuit autem circumciſio figura baptiſmi, ſicut agnus fuit figura Euchariſtiæ, eratq; perfeſsio quædam illius legis, ſicut nunc baptiſmus eſt legis gratiæ profeſsio: ſicut ergo circũciſio fuit præmiſſa ante legem datam, & agnus iuſſus eſt comedi tantum à circumciſis, ita & baptiſmus inſtitutus eſt à Chriſto viuente, priuſquam poſt mortem & reſurrectionem ſuam legem ferret nouam, & antequam ſeipſum diſcipulis ſuis in cibum daret, eoſq; ſacerdotes conſecraret. Dices, imo prius debuit conſecrare miniſtros, qui poſſent ſacramentum tradere, quam ipſum ſacramentum inſtituere. *Obiectio.* Reſpondetur primum, in miniſtro baptiſmi non eſſe ſimpliciter neceſſariam conſecrationem. *Diſſoluitur.* Deinde in initio inſtitutionis non potuiſſe omnia ſimul fieri ideoq; conuenientius fuiſſe, vt baptiſmus reliqua ſacramenta antecederet.

2 Concluſ. Baptiſmus ante mortẽ à Chriſto inſtitutus quoad deſignationem materiæ & traditionem formæ plenã ſignificationem & propriam & intrinſecam eius efficaciã.

Ex his colligo & dico ſecundo, baptiſmum inſtitutum fuiſſe ante Chriſti mortem, non ſolum quoad deſignationem materiæ, ſed etiam quoad traditionẽ formæ & plenam ſignificationem, & efficaciam propriam & intrinſecam ipſius baptiſmi. Priorem partem probant omnia, quæ hactenus adducta ſunt. *Prior pars probatur.* Nam ſola materia non eſt ſacramentum, neq; in illa differt baptiſmus Chriſti à baptiſmo Ioannis: ergo nec ſola deſignatio materiæ poteſt dici ſacramenti inſtitutio: ſi ergo ſacramentum fuit inſtitutum ante mortem Chriſti, neceſſe eſt, vt totum ſignum compoſitum ex materia & verbis fuerit inſtitutum. Quare non placet, quod Soto ſupra probabile cenſet, ante Chriſti

te Chriſti mortem non fuiſſe in vſu formam ſub expreſſa inuocatione Trinitatis, ſed tantum ſub nomine Chriſti: quam formam duraſſe putat aliquo tempore poſt Chriſti Aſcenſionem. Sed de hoc poſteriori infra videbimus, illud autem prius nullum habet fundamentum, ſed veriſimilius eſt, Chriſtum à principio inſtitutionis tradidiſſe formam perpetuo duraturam: alioqui reuera non plene inſtituiſſet ſacramentum. Neque oportebat ſtatim in initio inſtitutionis vti diſpenſationibus, eo vel maxime, quod iam Apoſtolos ſuos de fide Trinitatis inſtruxerat, & in ipſo Chriſti Baptiſmate, Pater de filio teſtimonium dederat, & Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuerat: & tam Ioannes Baptiſta, quam ipſe Chriſtus docuerant, Baptiſmum Chriſti futurum in Spiritu ſancto. Si ergo à principio tradidit Chriſtus plenam inſtitutionem Baptiſmi, quoad materiam & formā, credendum potius eſt eodem modo tunc fuiſſe in vſu, atque Apoſtolos tunc baptizaſſe ſub expreſſa inuocatione Trinitatis. Nec refert, quod poſt reſurrectionem dixit Chriſtus Apoſtolis: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quia non ideo id fecit, quia Apoſtoli tunc ignorarent ſub qua forma eſſet Baptiſmus tribuendus: id enim non eſt credibile, cum de cæteris ſacramētis iam tunc eſſent Apoſtoli plene inſtructi: id ergo fecit Chriſtus, vt præceptum Baptiſmi ſolemniter promulgaret, ac publice omnibus proponeret ianuam, per quam in Eccleſiam ſuam erant ingreſſuri, quam oportebat omnibus eſſe notiſsimam. Poſterior pars de efficacia illius Baptiſmi probatur etiam ex dictis, quia ille Baptiſmus non erat tantum in aqua, ſed etiam in Spiritu. Item, quia ille Baptiſmus erat idem ſacramentū cum noſtro: ergo habebat eandem ſignificationem: ergo eundem effectum, quia neceſſe eſt, illam ſignificationem ſemper fuiſſe veram. Denique illa inſtitutio erat eadem, quæ nunc eſt: ſed efficacia eſt ab inſtitutione: ergo etiam efficacia erat eadem. Neque contra hoc obſtant verba illa: Nondum erat Spiritus datus. Intelliguntur enim de miſsione viſibili Spiritꝰ ſancti, inuiſibiliter autem certum eſt antea fuiſſe datum Spiritum ſanctum, ad interiorem ſanctificationem: & eodem modo dari potuit per Baptiſmum. Neque etiam refert, quod Baptiſmus habeat efficaciam ex paſsione Chriſti: tum, quia poterat ad hoc ſufficere paſsio Chriſti præuiſa: tum maxime, quia iam erat quodammodo inchoata, quatenus tota Chriſti vita fuit, quaſi quoddam continuum ſacrificium, quod licet in morte fuerit conſummatum, tamen antea habuit infinitum meritum ad hunc effectum, & ad alios plures, & maiores ſufficientiſsimū. Dixi autem, habuiſſe tunc Baptiſmum efficaciam ſuam propriam & intrinſecam: quia licet tunc reuera non aperuerit ianuam regni, quo ſenſu dici poteſt tunc non habuiſſe effectum perfectum in re, ſed in ſpe, vt loquitur D. Thom. infra. quæſt. 69. artic. 7. ad 2. tamen hoc nō proueniebat ex eo, quod Baptiſmus tunc minorem gratiam daret, aut quæ de ſe minus efficax eſſet, ſed quia Chriſtus nondum plene ſatisfecerat, & debitum totius naturæ perſoluerat: & ideo nondum erat ablatum impedimentum totius naturæ, nec dabatur gratia, quæ ſtatim perduceret ad regnum, ſed ſuo tempore, quæ dilatio non oriebatur ex parte Baptiſmi, ſed aliunde: & ideo dici poteſt non caruiſſe Baptiſmum ſuo proprio & intrinſeco effectu, ſed veluti extrinſeca perfectione ſua. Et quoad hoc poteſt dici efficaciam & inſtitutionem Baptiſmi fuiſſe completa poſt Reſurrectionem, ſicut etiam ex parte rei ſignificatæ, tunc etiam fuit conſummata ſignificatio eius: nam Baptiſmus impoſitus fuit ad ſignificandam paſsionem & Reſurrectionem Chriſti, vt Paulus docet ad Rom. 6. atque de ſe inſtitutus fuit vt ſignificaret illa myſteria iam facta potius quam futura, & ideo antequam illa myſteria conſummarentur, erat Baptiſmi ſignificatio incompleta: cœpit autem eſſe cōſummata & completa poſt Chriſti mortem, ſicut etiam de ſacramento Euchariſtiæ infra dicturi ſumus. Addo etiā quoad vſum & diſpenſationē ſui, fuiſſe conſummatā hanc inſtitutionem poſt reſurrectionem duplici ratione. Primo, quia tūc eſt facultas data Apoſtolis, imo & lex baptizandi omnes gentes. Secundo, quia ipſis gentibus & omnib. hominib. datū eſt præceptum ſuſcipiendi Baptiſmū. Vnde ex tunc cœpit eſſe mediū ad ſalutem neceſſarium, quod antea non habuerat, de qua re dicturi ſumus latius inferius in diſputationibus moralibus.

Matth. 3. & Ioan. 3.

Cur poſt reſurrectionem dixerit Chriſtus Apoſtolis baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Probatur poſterior pars.

Cur Baptiſmus nō aperuerit ianuā regni ante Chriſti mortem.

Rom. 6.

Ad primum fundamentum primæ ſententiæ iam reſponſum eſt, & declaratum, quomodo forma Baptiſmi, Chriſto iubente, data fuerit. Ad ſecundū vero ex Patribus Leo Pap. exponi poteſt de generali poteſtate, ſeu præcepto baptizandi. Rupert. vero & cæteri ibi citati commode exponi non poſſunt, tamē quod diximus, probabilius eſt.

Ad funda 1. Sentent.

SECTIO II.

Quo tempore vitæ ſuæ Chriſtus Dominus Baptiſmum inſtituerit.

CErtum in primis eſt, Chriſtum Dominum non inſtituiſſe Baptiſmum ſuum antequam ipſe baptizatus fuerit à Ioanne, in quo conueniunt omnes Theologi & Patres citandi. Quia, vt conſtat ex Luc. 3. & Actor. 1. Chriſtus Dominus non cœpit prædicare ante Baptiſmum ſuum: ergo neque antea inchoauit legis nouæ aut ſacramentorum eius inſtitutionem. Rurſus ex dictis in præcedenti ſectione conſtat, quando Apoſtoli baptizabant, Ioann. 3. & 4. iam Baptiſmum fuiſſe inſtitutum, quia vt oſtendimus, baptizabant Baptiſmo Chriſti, illud autem tempus nō multum abfuit à Baptiſmo Chriſti: quia nondū Ioannes fuerat miſſus in carcerem, ſed baptizabat, vt conſtat ex citatis locis Ioan. Hinc Richar. in 4. d. 3. ar. 5. q. 1. dixit, tunc Baptiſmum fuiſſe inſtitutum, quādo Apoſtoli baptizare cœperunt, ſed ſi attente res conſideretur, cum Apoſtoli non fuerint authores, ſed miniſtri baptiſmi, neceſſarium fuit, ſacramenti inſtitutionem, eorum miniſterium antecedere, quia miniſter non poteſt tradere ſacramentum, niſi ritus eius traditus illi ſit ab inſtituente. Quare Scotus eadē diſtinct. q. 4. & Gabr. q. vnic. ar. 3. dub. vlt. recte inde concludunt baptiſmum fuiſſe inſtitutum ante illud tempus, atque adeo infra paucos menſes poſt Chriſti baptiſmum, quamuis præciſe dies & hora inſtitutionis ignoretur, quia nihil de ea re ſcriptum eſt, neque aperte traditum. Aliis vero videtur, quod ſicut Chriſtus inſtituit ſacramentum Euchariſtiæ cōficiendo, & offerendo, ita inſtituit ſacramentum baptiſmi, cū primum aliquem manibus ſuis baptizauit. Sed quāuis hoc ita eſſe potuerit, tamen ita incertum eſt, vt affirmari non poſsit: quia ex vno facto Euchariſtiæ nō poteſt argumentum ſumi ad alia ſacramenta: quia nec Confirmationem, neque vnctionem eo modo inſtituit, neque alia ſacramenta.

Chriſtus Dominus non ante ſuum inſtituit Baptiſmum quam baptizatus fuerit à Ioāne.

Luc. 3. Actor. 1. Ioan 3 & 4.

Non multo ante fuit inſtitutus Baptiſmus quā Apoſtoli baptizarint.

Communior ergo ſententia eſt, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum eo ipſo die, quo baptizatus fuit à Ioanne. Ita ſentit D. Tho. hic. & Mag. d. 3. quos alij Theologi ſupra citati ſequutur. Et explicatur in hūc modum, nam tunc Chriſtus deſignauit materiam baptiſmatis. Nam, vt ait Ambr. l. 2. in Luc. c. vlt. in princip. baptizatus eſt Dn̄s, non mundari volens, ſed mūdare aquas, vt ablutæ per carnem Chriſti, quæ peccatum non cognouit, baptiſmatis ius haberent, id eſt, aptæ eſſent, & deſignatę ad baptiſmum. Quod elegāter explicuit Au. ſer. 36. de tem. dicens: Filium genuit Mater, & caſta eſt: Chriſtū vnda lauit, & ſancta eſt, nā ſicut poſt partū glorificata eſt Mariæ caſtificatio: ita poſt baptiſmū aquæ eſt purificatio cōprobata, niſi ꝙ penè maiori munere q̄ Maria, vnda ditata eſt. Illa n. ſibi tantum meruit caſtitatē: iſta nobis contulit ſanctifica-

Chriſtus dū baptizatur, materiam baptiſmi deſignat.

Ambroſ.

Auguſt.

ctificationem: illa meruit, ne peccaret iſta, vt peccata purgaret: illi eſt collata virginitas, iſti donata fœcunditas. Eandem ſententiam habet Beda li. 1. in Lu. c. 10. dicens: Aquas ablutas per carnem Chriſti peccati neſciam Baptiſmi ius induiſſe, & vim regeneratiuæ ſanctificationis cõcepiſſe. Hier. etiam Matt. 3. dicit: Chriſtum cõtactu ſuo aquas ſanctificaſſe. Deniq; hinc manauit vulgare illud Theologorum elogium. Chriſtũ contactu ſuo virtutem regeneratiuã aquis cõtuliſſe. Quæ virtus exiſtimanda nõ eſt fuiſſe qualitas aliqua aquis impreſſa: id n. ſine fundamento fingeretur, & vix eſſet intelligibile: fuit ergo deputatio quędam illius materiæ ad vſum & effectum Baptiſmi: hoc autẽ pertinet ad ſacramẽti inſtitutionẽ ex parte materiæ.

Beda.
Hieronym.

In eodẽ Chriſti baptiſmate forma deſignatur.
Ambr. & Hieronym.
Damaſ.
Hilar.

Deinde in eodem Chriſti Baptiſmate deſignata fuit huius ſacramenti forma: nam & Filius baptizandus adfuit, & Pater illi teſtimoniũ dedit, & Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuit: vt notarunt Ambr. & Hier. citatis locis: idemq; Hier. Dialo. contra Lucifer. non longe à princ. & Damaſ. li. 4. de fide, c. 10. vbi ait Chriſtum fuiſſe baptizatum, Vt Trinitatis myſterium aperiret, & nobis ſuſcipiendi Baptiſmi formam atq; exemplum ſeſe præberet. & infra: Quod Spiritus ſanctus corporea ſpecie inſtar columbæ ad Dominũ deſcendit, ea re Baptiſmi noſtri primitias ſubindicauit: Sic ẽt Hilar. c. 2. in Matth. Exempli, inquit, ſui authoritate humanæ ſalutis ſacramenta conſummat, hominẽ & aſſumptione ſanctificans, & lauacro. Atq; eodem modo Gre. Naz. Orat. 40. dicit, Chriſtum Baptiſmo ſuo, noſtram ex Baptiſmo ſpiritualem natiuitatẽ honoraſſe. Præterea, in eodẽ myſterio ſignificat[9] fuit effectus Baptiſmi. Nam, vt Hier. ait Matth. 3. Per deſcenſionem colũbæ, Spiritus ſancti in lauacro credentium monſtrauit aduentum. Et Au. li. 3. de Mirab. ſacræ ſcrip. c. 5. dicit: Appăruiſſe columbã, & cœlum apertũ fuiſſe, vt Baptiſmi ſacramentum, qd valeat, oſtenderetur. Vnde Hila. ſupra, & Chry. Hom. 4. imperfecti. Theop. Luc. 3. & alij notant, per cœli apertionẽ, q̃ in Chriſti Baptiſmate apparuit, ſignificatũ eſſe per Baptiſmi ſacramentũ aperiendam fuiſſe fidelibus ianuã regni cœleſtis. Ergo oĩa, quæ ad Baptiſmi inſtitutionẽ pertinere poterãt, in illo myſterio inuẽta ſunt.

Greg. Naz.
Effectus etiã Baptiſmi in illo Chriſti baptiſmate ſignificatur
Hieronym.
Auguſtinus.
Hilar.
Chryſoſt.
Theophyl.

Dubitatio.

In hac vero communi ſententia ſolum animaduertendum occurrit, ex prædictis omnibus ad ſummum haberi in Chriſti Baptiſmate fuiſſe quoddam myſterium, præſignificans ſacramentum Baptiſmi à Chriſto dandum, & quaſi promittẽs eius inſtitutionem iam proxime inſtantem: ex hoc autem non poteſt inferri, tunc fuiſſe inſtitutum: quia inſtitutio requirit impoſitionem talis cæremoniæ exterioris ad ſignificandum, & conferendum ſacramentalem effectum: hæc autem impoſitio requirit in primis abſolutam & efficacem Chriſti voluntatem, qua decreuerit: vt ex eo tempore ablutio exterius facta cum tali inuocatione Trinitatis habuerit talem ſignificationem, & efficaciam. Deinde, neceſſarium etiam videtur, quod Chriſtus hanc ſuam voluntatem exterius manifeſtauerit, atq; de ea rẽ ſtabilem legem tradiderit: quia inſtitutio hæc debet eſſe exterior & ſenſibilis, quia eſt reſpectu Eccleſiæ viſibilis. Sicut quando Chriſtus Euchariſtiam inſtituit, & ritum externum conficiendi illud ſacramentum docuit, & exercuit, ac præterea addidit illa verba: Hoc facite in meam commemorationem, per quæ completa & conſummata fuit inſtitutio. Non conſtat autem, Chriſtum, aut illa hora, aut illa eadem die, qua baptizatus eſt, & habuiſſe prædictam voluntatem, & illam ſtabili lege declaraſſe. Quin potius, cum nondum prædicationẽ ſuam inchoaſſet, nec diſcipulos haberet, non videtur veriſimile. Reſpondetur, hanc ſententiam aſſerẽtem Chriſtum inſtituiſſe ſacramentum Baptiſmi, quando ipſe baptizatus eſt: non eſſe in hoc rigore intelligẽdam, qui in obiectione indicatur: quia quoad hoc recte dicit Scotus, non poſſe certo definiri diem & horam, in qua Chriſtus Baptiſmum inſtituit, efficaciter decernendo, vt ex tunc haberet ſuam ſignificationem, & virtutem: hoc enim reuera non colligitur ex his omnibus, quæ in Baptiſmo Chriſti acciderunt, vt probat obiectio facta, nec ſancti Patres in hoc ſenſu loquuntur: igitur mens eorum ſolum eſt, tunc indicatum eſſe materiam & formam huius ſacramenti, & paulo poſt, tempore opportuno, vel facto vel verbis, vel vtroq; ſimul tradidiſſe Chriſtum hanc inſtitutionem. Et fortaſſe ab ipſa hora ſui Baptiſmi habuit Chriſtus deliberatam voluntatem, vt ex tunc ſacramentum Baptiſmi haberet efficaciam, quamuis eam hominibus non ſtatim declarauerit: ſed hoc incertum eſt, neq; ab vllo hominum ſciri poteſt, cum non ſit reuelatum.

ARTICVLVS III.

Vtrum aqua ſit propria materia Baptiſmi.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quod aqua non ſit propria materia Baptiſmi. Baptiſmus enim ſecundum Dionyſ. & Damaſ.* habet vim illuminatiuam. Sed illuminatio maxime competit igni. Ergo Baptiſmus magis debet fieri in igne quam in aqua: præſertim cum Ioan. Baptiſta prænuntians Chriſti Baptiſmum, dicat. Ille vos baptizabit in Spiritu S. & igni.*

4. d. 3. q. 1. & 3. a. 4. con. & q. 10. col. 3. col.
Diony. Eccl. Dam. cap. m.

2. Præterea, In Baptiſmo ſignificatur ablutio peccatorum. Sed multa alia ſunt ablutiua quam aqua: ſicut vinum & oleum & huiuſmodi alia. Ergo etiam in his poteſt fieri, Baptiſmus. Non ergo aqua eſt propria materia Baptiſmi.

3. Præterea, Sacramenta Eccleſiæ fluxerunt de latere Chriſti, pendentis in cruce: vt ſupra dictum eſt. Sed inde fluxit non ſolum aqua, ſed etiam ſanguis. Ergo videtur quod etiam in ſanguine poſſit fieri Baptiſmus. Qui etiam videtur magis conuenire cum cauſa & effectu Baptiſmi: quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.*

q. 62. art. 5.

4. Præterea, Sicut Auguſt. & Beda dicunt, Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam & purgatiuam contulit aquis. Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Chriſtus tetigit ſua carne. Ergo videtur quod non in omni aqua poſſit fieri Baptiſmus, & ita aqua, in quantum huiuſmodi, non eſt propria materia Baptiſmi.*

Ser. 36 de temp. circa princ. to. 10. Gloſ. ord. ſuper illud Luc. 3 & Ieſu baptizato, ex Beda, ca. 10. in Luc. to. 2. & in hoc Euang. quod canit in oct. Epiphan.

5. Præterea, ſi aqua ſecundum ſe eſſet propria Baptiſmi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc, quod in ea Baptiſmus fieret. Sed in ſolemni Baptiſmo, aqua, in qua debet celebrari Baptiſmus, exorcizatur & benedicitur, ergo videtur, quod aqua ſecundum ſe non ſit propria Baptiſmi materia.

Sed contra eſt, quod Dominus dicit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non poteſt introire in regnum Dei.

Reſpondeo dicendum, quod ex inſtitutione diuina, aqua eſt propria materia Baptiſmi. Et hoc conuenienter. Primo quidẽ, quantum ad ipſam rationem Baptiſmi, qui eſt regeneratio in ſpiritualem vitam: quod maxime congruit aquæ. Vnde & ſemina, ex quibus generantur omnia viuentia, ſcil. plantæ & animalia humida ſunt, & ad aquam pertinent. Propter quod quidam Philoſophi poſuerunt aquam omnium rerum principium.*

Vt dicitur 1. Phyſic.

Secundo, quantum eſt effectus Baptiſmi quibus competunt aquæ proprietates, quæ ſua humiditate lauat: ex quo conueniens eſt ad ſignificandam & cauſandam ablutionem peccatorum. Sua frigiditate etiam temperat ſuperfluitatem caloris: & ex hoc competit ad mitigandam concupiſcentiam fomitis. Sua diaphaneitate eſt luminis ſuſceptiua, vnde competit Baptiſmo inquantum eſt fidei ſacramentum. Tertio quia conuenit ad repræſentandum myſteria Chriſti quibus iuſtificamur. Vt enim dicit Chryſ. ſuper illud Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit, &c. ſicut in quodam ſepulchro in aqua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, & deinde nouus rurſus aſcendit.*

Hom. 24. in Ioann. à med. to. 3.

Quarto,

Quarto, quia ratione ſuæ communitatis & abundantiæ eſt conueniens materia neceſsitati huius Sacramenti: poteſt enim vbiq; de facili haberi.

Ad primum ergo dicendum, quod illuminatio pertinet ad ignem actiue. Ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, ſed illuminatus per fidem, quæ ex auditu, vt dicitur Rom. 10 Et ideo magis competit aqua Baptiſmo, quam ignis. Quod autem dicitur: Baptizabit vos in Spiritu S. & igni, poteſt per ignem (vt Hier. dicit) intelligi Spiritus S. qui ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit: vt dicitur Act. 2. Vel per ignem poteſt intelligi tribulatio: vt Chryſ.* dicit ſuper Matt. Quia tribulatio peccata purgat, & concupiſcentiam diminuit. Vel quia, vt Hilar.* dicit ſuper Matth. Baptizatis in Spiritu S. reliquum eſt conſummari igne iudicij.*

Super iſtud verbũ Matt. 3 to 9. Et Beda ſuper Luc. cap 9. Hom 3. in operi imperfecto tom 2. Hilar cano. 2. in Matth. poſt med. illius.

Ad ſecundum dicendum, quod vinum & oleum non communiter aſſumuntur ad vſum ablutionis, ſicut aqua. Nec etiam ita perfecte abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem, quod non contingit de aqua. Illa etiam non ita communiter & abundanter habentur, ſicut aqua.

Ad tertium dicendum, quod ex latere Chriſti fluxit aqua ad abluendum, ſanguis autem ad redimendum. Et ideo ſanguis competit Sacramento Euchariſtiæ: aqua autem Sacramento Baptiſmi, qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute ſanguinis Chriſti.

Ad quartum dicendum, quod virtus Chriſti deriuata eſt ad omnem aquam, nõ propter continuitatem loci, ſed propter ſimilitudinem ſpeciei. Vnde dicit Aug. in quodam ſermone Epiphaniæ. Quæ de Saluatoris baptiſmate benedictio fluxit, tanquam fluuius ſpiritalis, omnium gurgitum tractus, vniuerſorum fontium venas impleuit.*

In ſerm. 1. Dominica infra oct. Epiphan. med. tom. 10.

Ad quintum dicendum, quod illa benedictio, qua adhibetur aquæ, non eſt de neceſsitate Baptiſmi, ſed pertinet ad quãdam ſolemnitatem, per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur aſtutia dæmonis, ne impediat Baptiſmi effectum.

COMMENTARIVS.

RESpondet D. Thom. aquam ex inſtitutione diuina eſſe propriam materiam Baptiſmi, loquitur autem hic de aqua in genere. Nam in artic. ſeq. explicat, cuius qualitatis ſeu ſpeciei eſſe debeat hæc aqua. Hic vero in ſolutione ad quintum declarat, ſolam aquam eſſe de neceſsitate huius materiæ, benedictiones autem, aut cæremonias alias, quæ circa aquam fiunt ex ritu Eccleſiæ, non eſſe de neceſsitate huius materiæ: ſed ad quandam ſolemnitatem pertinere. Deniq; D. Tho. ait, aquam eſſe materiam, loquitur de materia remota. Atq; ita intellecta concluſio eſt per ſe facilis, & rationes D. Thom. ſunt optimæ, quibus in corpore articuli explicat, quam fuerit proportionata materia ad vſum, & ſignificationem Baptiſmi. In ſolutionibus vero argumentorum declarat, quomodo res aliæ, quales ſunt vinum, oleum, ignis, ſanguis & ſimilia, non erant materiæ aptæ ad huiuſmodi vſum. Et litera eſt ſatis perſpicua, & non indiget alia expoſitione. In ſolutione vero ad primum attingit D. Thom. locum illum Matth. 3. Ille vos baptizabit in Spiritu S. & igne, quem tractabimus diligentius ſequenti diſputatione. In ſolutione autem ad 3. tractat D. Thom. locum Ioan. 19. Exiuit ſanguis, & aqua, explicans, per aquam ſignificatum eſſe Baptiſmum, quem locum tractaui late in 1. tom. diſputa. 39. ſect. 3. & ideo non eſt hoc loco repetendus.

SECTIO IV.

Vtrum ad Baptiſmum requiratur aqua ſimplex?

4 d. 3. ar 3 q. 1. & 4. c 58.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod ad Baptiſmum non requiratur aqua ſimplex. Aqua enim quæ apud nos eſt, non eſt aqua pura, quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiſcetur de terreſtri, vt patet per Philo. in lib. Meteor. Et tamen in tali aqua poteſt fieri Baptiſmus. Ergo non requiritur aqua ſimplex, & pura ad Baptiſmum.*

Lib 2. c. 3. tom. 2

2. Præterea, In ſolemni celebratione Baptiſmi, aquæ infunditur Chriſma. Sed hoc videtur impedire puritatem & ſimplicitatem aquæ. Ergo aqua pura & ſimplex non requiritur ad Baptiſmum.

3. Præterea, Aqua fluens de latere Chriſti pendentis in Cruce, fuit ſignum Baptiſmi: vt dictum eſt. Sed aqua illa non videtur fuiſſe aqua pura, eo quod in corpore mixto (cuiuſmodi fuit corpus CHRISTI) non ſunt elementa in actu. Ergo videtur, quod non requiratur aqua pura vel ſimplex ad Baptiſmum.*

art. præced & q. 62. ar. 5

4. Præterea, Lixiuium non videtur eſſe aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ ſcil. calefaciendi & deſiccandi, & tamen in lixiuio videtur poſſe fieri Baptiſmus: ſicut & in aquis balneorum, quæ tranſeunt per venas ſulphureas ſicut & lixiuium colatur per cineres. Ergo videtur, quod aqua ſimplex non requiratur ad Baptiſmum.

5. Præterea, Aqua roſacea fit per ſublimationem à roſis, ſicut etiam aquæ Alchymicæ generantur per ſublimationem ab aliquibus corporibus: Sed in his aquis, vt videtur, poteſt fieri Baptiſmus, ſicut & in aquis pluuialibus, quæ per ſublimationem vaporum generantur. Cum igitur huiuſmodi aquæ non ſint puræ & ſimplices, videtur quod aqua pura & ſimplex non requiratur ad Baptiſmum.

Sed contra eſt, quod propria materia Baptiſmi eſt aqua, vt dictum eſt. Sed ſpeciem aquæ non habet niſi aqua ſimplex. Ergo aqua pura & ſimplex de neceſsitate requiritur ad Baptiſmum.*

art. præced.

Reſpondeo dicendum, quod aqua ſuam puritatem & ſimplicitatem poteſt amittere dupliciter. Vno modo per mixtionem alterius corporis: alio modo per alterationem. Vtrumque autem horum contingit fieri dupliciter, ſcilicet per artem & per naturam: Ars autem deficit ab operatione naturæ, quia natura dat formam ſubſtantialem, quod ars facere non poteſt. Sed omnes formæ artificiales ſunt accidentales, niſi forte apponendo proprium agens ad propriam materiam, ſicut ignem combuſtibili: per quem modum à quibuſdam quædam animalia per putrefactionem generantur. Quæcunq; igitur tranſmutatio circa aquam facta eſt per artem, ſiue commiſcendo ſiue alterando, non tranſmutatur ſpecies aquæ. Vnde in tali aqua poteſt fieri Baptiſmus, niſi forte aqua admiſceatur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quod compoſitum magis ſit aliud, quam aqua, ſicut lutum magis eſt terra, quam aqua, & vinum lymphatum magis eſt vinum, quam aqua. Sed tranſmutatio, quæ fit à natura, quandoque quidem ſpeciem aquæ ſoluit, & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de ſubſtantia alicuius corporis mixti, ſicut aqua conuerſa in liquorem vuæ, eſt vinum: vnde non habet ſpeciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam tranſmutatio aquæ ſine ſolutione ſpeciei, & hoc tam per alterationem (ſicut patet de aqua calefacta à ſole) quam etiam per mixtionem, ſicut patet de aqua fluminis turbida ex permiſtione terreſtrium partium. Sic ergo dicendum eſt, quod in qualibet aqua qualitercunque tranſmutata, dummodo non ſoluatur ſpecies aquæ poteſt fieri Baptiſmus, ſi vero ſoluatur ſpecies aquæ, non poteſt fieri Baptiſmus.

Ad primum ergo dicendum, quod tranſmutatio facta in aqua maris, & etiam in alijs aquis, quæ penes nos ſunt, non eſt tanta, quod ſoluat ſpeciem aquæ. Et ideo in huiuſmodi aquis poteſt fieri Baptiſmus.

Ad ſecundum dicendum, quod admixtio Chriſmatis non ſoluit ſpeciem aquæ, ſicut etiam aqua decoctionis carniũ, aut aliorum huiuſmodi. Niſi forte ſit facta tanta reſolutio corporum lixatorum in aqua, quod liquor plus habeat de aliena ſubſtantia, quam de aqua, quod ex ſpiſsitudine perſpici poteſt. Si tamen ex liquore ſic inſpiſſato exprimatur aqua ſubtilis, poteſt in ea fieri Baptiſmus: ſicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto Baptiſmus fieri non poſsit.

Ad ter-

Ad tertium dicendum, quod aqua fluens de latere Chriſti pendentis in cruce, non fuit humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt. In tali enim humore non poſſet fieri Baptiſmus, ſicut nec in ſanguine animalis, aut in vino, aut quocunq; liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua pura, miraculoſe egrediens à corpore mortuo. ſicut & ſanguis, ad comprobandam veritatē Dominici corporis, contra Manichæorū errorē: vt ſcil. per aquā (quæ eſt vnū quatuor elementorū) oſtēderetur corpus Chriſti vere fuiſſe compoſitū ex quatuor elemētis. per ſanguinem vero oſtenderetur eſſe compoſitum ex quatuor humorib.

Ad quartum dicendum, quod in lixiuio, & in aquis ſulphureorum balneorum. poteſt fieri Baptiſmus. quia tales aquæ non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, ſed ſolum alterationem quandam recipiunt, ex hoc quod tranſeunt per aliqua corpora.

Ad quintum dicendum. quod aqua roſacea eſt liquor roſæ reſolutus. Vnde in ea non poteſt fieri Baptiſmus, & eadem ratione, nec in aquis alchymicis. ſicut nec in vino. Nec eſt eadem ratio de aquis pluuialibus, quæ generantur ex maiori parte ex ſublimatione vaporum reſolutorum ex aquis. Minimum autem eſt ibi de liquoribus corporum mixtorum, quæ tamen per huiuſmodi ſublimationem virtute naturæ, quæ eſt fortior arte, reſoluuntur in veram aquam: quod ars facere non poteſt. Vnde aqua pluuialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis mixti, quod de aquis roſaceis & aquis alchymicis dici non poteſt.

Litera Diui Thom. eſt clara, & in diſputatione ſequenti melius res tota explicabitur.

DISPVTATIO XX.

De materia Baptiſmi.

Materia alia proxima, alia remota

In ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, duplex poteſt diſtingui materia, vna remota & altera proxima. Remota dicitur elementum illud, quod in vſu ſacramenti vtendum eſt. Proxima vero ille vſus elementi, qui ad conficiendum ſacramētum eſt neceſſarius. D. Thom. ergo in his articulis egit de materia remota Baptiſmi, de proxima vero nonnulla attigit inferius art. 7. & 8. vt vero rem totam breuiter, & ordinate complectamur, vtramq; partem in præſenti diſputatione expediemus.

SECTIO I.

Vtrum aqua ſimplex & elementaris ſit materia remota Baptiſmi.

Primus Gnoſticorū error. Irenæus. Auguſt. Euthym.

Nonnulli ex antiquis hæreticis, qui dicti ſunt Gnoſtici, negarunt aquam ſenſibilem eſſe neceſſariam ad Baptiſmum conficiendum. Ita refert Irenæus lib. 1. cont. hæreſ. c. 18. Quem errorem ſequuti ſunt Manichæi, teſte Aug. hæreſ. 46. & Seleuciani apud eundem hæreſ. 59. & Pauliciani apud Euthym. 2. part. Panopl. tit. 21. quos refert ſolis verbis baptizaſſe. Referunt etiam moderni ſcriptores aliquos ex nouatoribus hæreticis huncerrorem excitaſſe. Qui omnes conſequenter aſſerunt, in illis verbis Chriſti Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua. aquam metaphorice ſumi, fortaſſe pro illa aqua, de qua dicit idē Chriſtus ſtatim. c. 4. Qui biberit ex aqua: quā ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua, quā ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam, & Ezech. 36. Effundā ſuper vos aquam mundam: quib. locis aqua, gratiam ſignificat. Vel aliter, vt VValdenſ. refert, to. 2. de ſacram. c. 101. dixit VVicleph, aquā ibi ſignificare paſsionē Chriſti propter aquam, quæ exiuit de latere Chriſti pendētis in cruce. Quæ interpretatio confirmari poteſt à ſimili ex Matth. 3. vbi Ioan. Baptiſta de Chriſto ait, Ipſe vos baptizabit in Spiritu S. & igne, vbi neceſſe eſt, ignem metaphorice ſumi: ergo eadem ratione poterit aqua metaphorice ſumi in prioribus verbis Chriſti.

Iacobitarū error.

Secunda hæreſis ex his eiſdem verbis Matth. exorta, aſſeruit, materiam Baptiſmi eſſe ignem. Ita ſenſerunt Iacobitæ, qui candenti ferro characterē crucis baptizatorū frontibus inurebant, vt referūt Prateolus verbo Iacobitæ, & Sander. l. 7. de viſib. Monarch. hæreſ. 113. Non videntur autem hi hæretici negaſſe materiam aquæ, ſed cum illa ignē coniūxiſſe, fortaſſe vt vtrumq; locum ſcripturæ proprie intelligerent.

Prateolus. Sanderus.

Tertius flagellantium dictorum error. Caſtro & Prateolus.

Tertiam hæreſim referunt Caſtro verbo, Baptiſmus, hæreſ. 12. & Prateol. verbo, Flagellantes, negantem, iam nunc Baptiſmum eſſe, ex aqua conficiendū, ſed ex proprio ſanguine flagellis ex proprio corpore excuſſo: & ideo ſectatores huius hæreſis, Flagellantes dicti ſunt, quia paſsim oberrabant, ſeipſos, virgis ac nodoſis flagellis, in quibus aculei inſerti erant concidentes. Quis autem eorum primus author fuerit, ignoratur, ſicut etiam vix cogitari poteſt, quo fūdamento moti fuerint ad errorem adeo pernicioſum confingendum, tamq; crudelem Baptiſmum introducendum. Quod enim Caſtro refert, eos motos eſſe quadam Allegoria, ſcilicet, quia quando Chriſtus aquam in vinum conuertit, ſignificauit fore aliquādo in Eccleſia Baptiſmum aquæ in Baptiſmum ſanguinis commutandum, hoc (inquam) ridiculum eſt, quia hæc Allegoria & fundamentum non habet, & repugnat legi à Chriſto latæ. Niſi quis renatus fuerit, ex aqua: & illi. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Quæ lex perpetuo vſque ad conſummationē ſæculi duratura eſt. ſicut Eccleſia, & Euangeliū quod Chriſtus eodem loco (vt alia omittam) ſubiunctis verbis ſignificauit, dicens Et ecce ego vobiſcū ſum vſque ad conſummationem ſæculi.

Concluſ. Concil. Lateran. Conc. Flor. Conc. Trid.

Dico ergo primo, aquam veram ac ſenſibilem, eſſe propriam materiam remotam, & eſſentialem ſacramenti Baptiſmi. Eſt de fide, & definitur in Con. Latera. in c. Firmiter, de ſum. Trin. Con. Flo. in decreto Eugen. & Con. Triden. ſeſſ. 7. can. 2. de Baptiſmo. Et probatur ſimul ex ſcriptura adiuncta Patrum expoſitione & traditione. Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua. In quib. verbis, Aqua proprie, & non metaphorice ſumi, conſtat primo, ex generali regula interpretandi ſcripturam: nimirū, quod proprietas verborum ſeruanda ſit, vbi, aut euidens neceſsitas non cogit metaphorice interpretari. aut ſufficiēs authoritas non obligat, vel ſaltem facultatem non concedit ita interpretandi: alias nihil firmum & ſtabile poſſem⁹ ex ſcripturis habere hoc autem maxime neceſſarium eſt in illis locis, in quibus, vel præcepta tradūtur, vel inſtituuntur ſacramenta, quæ ſunt & animarum medicinæ, & Eccleſiæ fundamenta.

Probatur 1.

Secundo idem conſtat ex aliis ſcripturæ locis. Vnus eſt Matthæi vltimo. Baptizantes eos in nomine Patris, &c. Dicent fortaſſe, etiam ibi ſumi metaphorice, & ſpiritualiter, ſicut Iſai. 1. Lauamini, mundi eſtote, ſed hoc non poteſt præcepto Chriſti accomodari. Mundabat enim Apoſtolis actionem aliquā ab eis circa alios corporaliter, & ſenſibiliter exercendā: loquebatur ergo proprie de Baptiſmo ſenſibili, qui in aqua fit, quem vox Græca Baptizo, proprie ſignificat. Quam proprietatem & veritatem ipſo vſu paulo poſt Apoſtoli declararunt, nam Acto. 2. eos baptizabant, qui per verbum eorum ad fidem conuertebantur, vbi baptizare, non poteſt ſignificare ſolam prædicationem, ſeu aliquam aliam ſpiritualem actionem. Clarius vero Actor. 8. poſtquam Philippus Eunuchum catechizauerat: Dum irent per viam, venerunt ad quandā aquam, & ait Eunuchus: Ecce aqua, quis prohibet me baptizari. Intellexerat ergo Baptiſmum in aqua ſenſibili ſibi eſſe neceſſarium. Quā intelligentiā verā eſſe confirmauit Philippus dicens. Si credis ex toto corde, licet: & infra. Deſcenderūt vterque in aquā Philipp⁹, & Eunuch⁹, & baptizauit eum. Similis locus euidēs eſt Act. 10. Vt notauit Chryſ. Hō. 24. in Ioā. vbi Petrus dixit. Nūquid aquā quis prohibere poteſt, vt nō baptizētur hi, qui Spiritū S. acceperūt ſicut & nos? Ruſ⁹ ex c. 19. ſumitur manifeſtum

Probatur 2.

argu-

argumentum. Cum enim Paulus veniret Epheſum, interrogauit diſcipulos, quos ibi inuenit: In quo baptizati eſtis? quib. reſpondentibus, In Ioannis baptiſmate, Paulus fecit eos baptizari Baptiſmo Chriſti. Ergo ſatis aperte ſignificatur, Baptiſmum Chriſti & Ioannis conuenire, in vera & propria ratione Baptiſmatis aquæ, quamuis differat in forma, & in ſpiritu.

Ad Epheſ. 5. Deniq; hoc aperte confirmant verba Pauli ad Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.

Probatur. Tertio ex Patrum traditione, & vſu perpetuo & vniuerſali Eccleſiæ: omnes enim antiqui Patres, qui opera ſeu orationes de hoc ſacramento ſcripſerunt, vt Greg. Nazian. Niſſen. Baſil. Tertul. Aug. Ambr. ita Verba Chriſti intellexerunt. Et præterea Aug. libr. 1. de Peccat. merit. c. 20. & li. 2. c. 27. vbi ex Verbis Chriſti colligit neceſsitatem Baptiſmi in aqua ſenſibili, etiam pro paruulis. & li. 6. de Baptiſ. c. 12. addit poſſe aliquem renaſci ex aqua abſque ſpiritu, ſi ſacramentum ſenſibile recipiat abſque effectu gratiæ. Item Ambr. li. 3. de Sqiritu ſancto, c. 11. Cypr. lib. 3. ad Quirin. c. 25. & bene Orig. lib. 5. in ad Rom. tractans illa verba c. 5. Quicunq; baptizati ſumus, in Chriſto Ieſu baptizati ſumus. Cyril. Hieroſ. Catecheſ. 3. & Chryſ. Hom. 24. in Ioan.

Nazian. Nyſſen. Tertull. Auguſt. Ambroſ. Cyprian. Origen. Cyri. Hier. Chryſ.

Quarto. Quarto addunt Patres, quamuis in ſcriptura, gratia ſoleat nomine aquæ ſignificari, propter metaphoram & analogiam, quia ſicut aqua corpus, ita gratia animam mundat, in ea tamẽ metaphora adumbratam eſſe gratiam baptiſmalem, dandam per veram ac ſenſibilem aquam. Ita Cyprian. epiſt. 65. vbi varia Iſaiæ loca in hunc modum exponit: ſic etiam Hiero. declarat illud Ezech. 39. Effundam ſuper vos aquam mundam Baptiſmi (inquit) ſalutaris. Item circa illa verba, c. 16. Aqua nõ eſt tota in ſalutem, & ibidem: Et laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te, & vnxi te oleo. Et Iſa. 1. intelligit ſignificari vocationem ad Baptiſmum illis verbis, Lauamini, mundi eſtote. Vbi Cyrillus eundem tribuens ſenſum addit: aquam Baptiſmi ſignificatam fuiſſe in aqua purificationis veteris legis, Deniq; Hier. Zach. 13. hoc ſacramentum intelligit promitti illis verbis. Erit fons patens domus Dauid in ablutionem peccatorum, Et Epiſt. 83. ad Oceanum poſt med. varia congerit myſteria in aquis facta obſignificationem huius ſacramenti, vt de his, qui in arca Noe ſaluati ſunt per aquas diluuij. 1. Pet. 3. & de tranſitu populi Iſrael per mare rubrum, ſimilia habet Aug. lib. contra Fulgen. Donatiſt. non longe à fine, vbi inter alias adducit figuram aquarũ, quas ſanauit & fœcundauit Eliſæus 4. Reg. 2. videri etiam poteſt Cypr. epiſt. 76. in poſteriori eius parte Baſil. Hom. 13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum, & Iren. li. 3. contra hære. c. 19. ac denique Innocent. 3. in c. In quadam, de celebratione Miſſarum, vbi definit, & aquam quæ de latere Chriſti manauit, fuiſſe verã & naturalem aquam, & in illa ſignificatam fuiſſe aquam Baptiſmi.

Cyprian. Hieron. Cyrill. Baſil. Irene. Innoc. 3.

Probatur 4. Vltimo afferre poſſumus rationes. Et quidem cum hæc res pendeat ex inſtitutione, abſoluta ratio cur hæc materia eſt neceſſaria, fuit voluntas inſtituentis: rationes autem, ſeu congruentiæ huius voluntatis duæ ſunt potiſsimæ. Vna eſt veluti litteralis: quia aqua eſt res communiſsima, qualem eſſe oportebat ad conficiendum ſacramentum commune ac neceſſarium omnibus: eius etiam vſus eſt facilimus, pur⁹, innoxius atque ita ad ſuauitatem legis Euangelicæ maxime accommodatus. Altera ratio myſtica eſt: quia aqua habet maximam analogiam & proportionem ad ſignificandam interiorem munditiam, quę per Baptiſmum fit. Quam rationem egregie amplificant D. Th. hic. & Cyril. dicta catecheſ. 3. & Chryſ. Hom. 24. in Ioannem.

D. Tho. Cyr. & Chryſoſt.

2 Concluſ. Dico ſecundo, ſolam aquam elementarem, ſimplicem, ſeu vſualem, eſſe materiam neceſſariam, ac ſufficientem ad hoc ſacramentum conficiendum. Ita D. Tho. hic art. 4. in ſolutionibus argumentorum, & reliqui Theologi in 4. d. 3. Marſil. q. 3. art. 2. Ex quibus aduertendum eſt, in primis neceſſarium eſſe, vt aqua retineat ſubſtantiam elementi aquæ. Nam hæc eſt, q̃ proprie ſimpliciter aqua vocatur: & hæc eſt propria aqua vſualis, qua homines ad abluendum corpus vtuntur. Et ideo in hac baptizatus fuit Chriſtus eamque ſuo tactu ſanctificauit. Hæc deniq; exiuit de latere eius ad ſignificandum hoc ſacramentum, vt Inno. 3. ſupra citatus definiuit. Atque hinc fit aquas artificiales, quæ ex florib. ſeu herbis ſtillantur, nõ eſſe materiam huius ſacramenti, quia non ſunt veræ aquæ elementares, ſed mixti quidam humores, atque eadẽ eſt ratio de lachrymis, ſaliua, & aliis huiuſmodi rebus, quæ eodem titulo excluduntur, vt eſſe non poſſint materia Baptiſmi. Neque oportet minutiores quæſtiones de huiuſmodi rebus, & materiis ſigillatim diſcutere: neque etiam philoſophicam quæſtionem tractare, an in aqua elementari & vſuali, ſit interdum eſſentialis diuerſitas, quia & reuera nulla eſt, & præterea ad ſacramentalem vſum ſatis conſtat, quænam aqua ſit naturalis, & vſualis: omnis autem illa eſt ſufficiens materia Baptiſmi quacunq; qualitate affecta ſit. Vnde fit, non referre ad huiuſmodi materiam, quod ſit calida aut frigida, aut quod per ſulphureos meatus tranſierit, aut per cineres, quæ lixiuium dicitur. Quinimo, licet permiſta ſit, cum alia ſubſtantia & corpore, dummodo non ſit tanta permiſtio, quæ reuera mutet, ſeu impediat vſum aquæ, erit ſufficiẽs materia: vt ſi ſit aqua turbida, pulueris, aut terræ permixtionem aliquam habens, vel ſi in ea caro fuerit decocta, & ſucco eius admiſta in parua quantitate, nã ſi ſit magna, potius erit lutũ, aut ſubſtantia alia miſta, q̃ aqua. Deniq; in huiuſmodi rebus ſeruãda eſt generalis regula ſupra tradita, vt ſemper adhibeatur materia pura, quoad fieri poſsit: ſeruatis Eccleſiæ ritibus, & cæremonijs, nam hoc ſpectat ad reuerentiam ſacramenti, & ad eius certitudinem.

Innocen.

Exponitur locus Mat. 3. Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Ex his, quæ inter referendum contrarios errores allata ſunt, ſolum ſuperſunt explicanda verba illa Mat. 3. Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne, in quib. neceſſario aliqua metaphora admittẽda eſt: Quia & circumſtantia litteræ id poſtulat, & Patres in hoc conſentiunt: quamuis in ſenſu verborum explicando diſſentint. Primum ergo neceſſe non eſt, Baptiſtam ibi fuiſſe locutum de ſacramento Baptiſmi à Chriſto inſtituendo, ſed de aduentu Spiritus ſancti ſub ſpecie ignis à Chriſto miſsi in diſcipulos ſuos die Pentecoſtes. Cum quo ſenſu conſonare videntur verba Chriſti Act. 1. Ioannes quidem baptizauit aqua, vos aũt baptizabimini Spiritu ſancto, non poſt multos hos dies: & ita expoſuerunt ibi Hier. & Beda lib. 1. in Luc. c. 9. & Cyril. Hieroſol. Catecheſ. 3. & Euthy. Matt. 3. Quæ expoſitio mihi non àdmodũ placet: ſi ad ſolam illam viſibilem miſsionem Spirit⁹ ſancti coarctetur, quia Ioannes generatim locutus eſt, & prædictio eius ad omnes ſe extendit, & ad omnia tẽpora. Secundo ergo exponitur de Baptiſmatis ſacramento, à Chryſ. Hom. 11. in Matt. Euthymio, & Anſelmo, ibi. & Baſilio in lib. de Bapt. non longe à principio. Cyril. Alexan. lib. de fid. ad Theodoſ. poſt medium, & li. 1. de fid. ad Regin. in probatione, quod Chriſtus ſit Deus, ex Euangelio Matthæi, Cyp. libr. 1. contra Iudæos c. 12. Quæ expoſitio facile accommodatur prioribus verbis, Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto: quibus Ioannes, nec materiam, neque formam, neq; omnino ritum externum Baptiſmi Chriſti explicuit, ſed ab efficacia & virtute conferendi gratiam Spiritus ſancti illum nominauit. Altera vero particula: & igne: à Theoplylacto, & Euthymio, prætermiſſa eſt, vnde non videntur eam legiſſe apud Matthæum, ſicut nec legitur apud Marcum c. 1. tamẽ certiſsimũ eſt ita eſſe legendũ: non ſolũ apud Lucam, c. 3. de quo nunquam fuit dubitatio, ſed ẽt apud Matthæum. Ita enim legunt omnes antiqui Chryſ. Hier. & alij. Et vulgata lectio ita habet ſine vlla varietate.

1. Expoſitio. Actor. 1. Hier. Beda, Cyri. Hier. Reijcitur. 2. Expoſitio. Hilar. Cyr. & alii. Particula Mat.

Expo-

Et igni, varie exponitur. Anſelm.

Exponitur autem illa particula varijs modis, Anſelmus per illam particulam, & igne, intelligit metaphorice ſignificari Sacramentum Confirmationis, quod eſt veluti conſummatio Baptiſmatis Chriſti, & in eo datur plenitudo Spiritus ſancti, & ideo ab effectu metaphorice, ſignificatur per ignem: quia Spiritus ſanctus ignis conſumens eſt. Chryſoſtomus vero intelligit idem ſignificari nomine, ignis, quod nomine Spiritus ſancti, ſed illa repetitione & metaphorica ſignificatione ait indicatam eſſe abundantiam gratiæ baptiſmalis, & efficaciam eius, quia & animam ſanctificat, & ſordes eius conſumit, & vim bene operandi præſtat. Beda vero & alij, per ignem, intelligunt, vel pœnitentiam, vel tribulationes huius vitæ, vel quæcunque alia remedia, per quæ Chriſtus purificat animam baptizatam, à maculis & peccatis poſt Baptiſmum commiſsis. Ita vt ſenſus ſit: ipſe vos in Spiritu ſancto baptizabit, & ſi opus poſtea fuerit, etiam igne purgabit. Hieron. vero per ignem intelligit ignem purgatorij, quo Chriſtus in futuro ſæculo purgabit ſuos electos. Quæ expoſitio non diſplicet Bedæ, & alijs: & idem fortaſſe eſt ſenſus Hilarij c. 2. in Matt. qui de igne iudicij vltimi, hoc interpretatur: poteſt autem intelligi, tam de igne iudicij vniuerſalis, quam particularis vniuſcuiuſq;. Et videtur ſatis conſentanea verbis proxime ſequentibus. Cuius ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam. Vnde hæc expoſitio vltima eſt ſatis probabilis, iuxta quam non oportet priora verba ad Sacramentum Baptiſmi coarctare: ſed ſimpliciter ea intelligere de omni ſanctificatione ſpirituali, quæ per Chriſtum in hac vita confertur: ita vt ſenſus ſit, ipſe vobis remittet peccata in hac vita, & ſpiritum liberaliter dabit, & Spiritus ſancti gratijs mundabit (vt ait Theophyl.) in futura vero etiam igne purgabit, ſcilicet ſi opus fuerit. Et iuxta hanc expoſitionē metaphora illorum verborum potius poſita eſt in verbo Baptizo, quam in voce ignis, quia non ſignificat corporalem ablutionem, ſed animæ emūdationem, quæ per huiuſmodi Baptiſmum ſignificari ſolet. Siue autem metaphora ponatur in vna, ſiue in alia voce, nihil eſt, quod miremur, quod vox Aqua, vel Baptiſmus, ſeu Baptizo, in alijs locis proprie ſumenda ſit, in hoc vero vox Ignis, aut verbum Baptizandi, metaphorice ſumantur: quia ratio diuerſorum locorum & rerum hoc poſtulat, & Eccleſiæ, ac Patrum traditio & expoſitio id confirmat.

Chryſoſt. *Beda.* *Hieron.*

SECTIO II.

Vtrum ablutio aquæ ſit proxima materia Baptiſmi?

EX dictis in præcedenti ſectione ſatis conſtat, quid in hac dicendum ſit. Docent enim omnes Theologi, ablutionem eſſe materiam huius Sacramenti, quod de materia proxima neceſſario intelligendum eſt. Et hæc eſt mens D. Thomæ, in his articulis, & in 4. diſt. 3. q. 1. ar. 1. quæſtiun. 1. & 2. vbi idem docet Magiſter, & Scot. q. 3. Richard. art. 1. q. 1. Palud. q. 3. & reliqui. Et ſumitur ex verbis Chriſti, Matt. vlt. Baptizātes eos in nomina Patris, &c. Et ex illis Pauli ad Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Idem enim eſt lauacrum, quod Baptiſmus: & lauacro tribuitur animæ mundatio, tāquam materiæ proximæ huius Sacramenti. Vnde Aug. tract. 15. in Ioan. Quid (inquit) eſt Baptiſmus Chriſti? Lauacrum aquæ in verbo. Ratione probatur facile, nam aqua eſt materia remota, cum enim hoc Sacramentum nō ſit permanens, ſed in vſu conſiſtat, non poteſt aqua per ſe ſumpta eſſe materia proxima Sacramenti: quia vt ſic, & quieta manens (vt ſic dicam) nec ſignificat, nec eſt inſtrumentum gratiæ conferendæ: ergo materia proxima conſiſtet in aliquo vſu aquæ: ſed non in alio, niſi in ablutione, vt conſtat ex verbis ſcripturæ citatis, & ex vſu & traditione Eccleſiæ: ergo.

Magiſter. Scotus. Richard. Palud. Matt. vlt. Ad Epheſ. 5. Auguſt. Ratio.

Atq; hinc obiter colligitur, vt aqua ſit conueniens materia Baptiſmi, neceſſarium eſſe, vt ſit in ea diſpoſitione, in qua poſsit ad ablutionē deſeruire, & ideo ſi congelata ſit, & facta glacies, aut nix, vel aliquid ſimile (quidquid ſit de quæſtione philoſophica, an tūc ſit ſubſtantialiter aqua, nec ne) donec aliquantulum liqueſiat, aptaq; ad ablutionē reddatur, non poſſe eſſe huius Sacramenti materiam: cum non valeat applicari ad illum vſum, in quo proxima materia huius Sacramenti conſiſtit.

Quid ſit ablutio, de qua agitur. Sotus.

Sed explicandum ſupereſt, quid ſit, ſeu in quo formaliter conſiſtat hæc ablutio: Soto enim in 4. d. 3. ar. 1. dicit conſiſtere in paſsione, ſeu receptione aquæ in corpore hominis baptizati, nam aqua vt ſic recepta, ordinatur ad ſanctificationem animæ: ergo ipſa receptio eſt proximum inſtrumentum ſanctificationis: ergo eſt materia proxima Sacramēti. Vnde concludit, hanc ablutionem in paſsione conſiſtere. Et in hanc ſententiam citat Scotum, & Rich. At vero Scot. ibi. q. 3. potius ſentit ablutionem conſiſtere in actione, quia Sacramentum eſt actio ſacra ipſius miniſtri: ergo & Baptiſmus ex parte materiæ proximę erit lotio, vt facta à miniſtro: Richard. autem ibid. art. 1. q. 2. ſentit, ablutionem, vtramque rationem, actionis & paſsionis includere: ſicut iuſtificatio & ablutio interior, quæ per exteriorem ſignificatur & efficitur, vtrumque requirit, ſcilicet infuſionem, & receptionem gratiæ.

Scotus. Richard.

Ego ſentio, ad rem Theologicam, quæſtionem eſſe parui momenti & vtilitatis. Si tamen phyſice velimus rem perpendere: dicendum eſt, in rigore nullam phyſicam paſsionem requiri in corpore baptizati, vt fiat ablutio ad Baptiſmum neceſſaria. requiri vero phyſicum contactum aquæ ad corpus baptizati, cum quadam ſucceſsione, ſeu ſucceſsiua effuſione partium aquæ per partes corporis. Hoc ita declaro, nam inprimis, quod requiratur contactus, certum eſt ex ipſa vocis ſignificatione. Nemo enim vnquam dixit, aquam, quæ non tangit corpus, abluere illud, & ideo ſolet interdum à Patribus hæc ablutio vocari tinctio ſeu tactus, aut contactus aquę. Deinde, quod ſit etiam neceſſaria motio per corpus ſeu ſucceſsiuus contactus, conſtat etiam ex ſignificatione vocis & communi modo concipiendi omnium. Aqua enim in vaſe exiſtens propter ſolum contactum, non dicitur abluere illud, oportet ergo, vt per corpus diffundantur, & ſucceſsiue contingat, vt bene Scotus notauit. Vnde fieri poteſt, vt illa motione, atque adeo ablutione finita aliqua pars aquæ adhæreat corpori, & contingat illud, cum tamen iam illud non abluat: ergo ablutio non conſiſtit in quolibet contactu, ſed oportet, vt ſit in fieri: & ideo neceſſe eſt, vt ſucceſsiue fiat, ſaltem phyſice, & naturaliter loquēdo, quia per motum localem fit. Dico autem naturaliter loquendo, quia fingi poteſt, quod ille contactus fiat in vno inſtante terminante motum localem aquæ ad corp⁹, ita vt in eodem inſtanti plures partes aquæ perueniant ad contingendas plures partes corporis, & tunc ille contactus ſine dubio ſufficeret ad ablutionem, & ad hoc, vt in eodem inſtanti perficeretur Sacramentum. Sed huiuſmodi caſus non ſunt morales, & ideo abſolute dici poteſt, requiri cantactum ſucceſsiuum, prout naturaliter fieri poteſt. Adde, neceſſarium etiā eſſe, vt hic contactus fiat per corpus liquidum, nam gelu, verbi gratia, non poteſt abluere, quia eſt corpus durum, licet poſsint paulatim cōtingere corpus, neceſſarium ergo eſt, vt fiat contactus cum quadam facili diuiſione corporis abluentis, ita vt facile cedat ad contactum alterius. Et ideo oportet, vt tale corpus ſit liquidum: quod totum ex ipſo vſu vocum & experientia conſtat.

Et declarari poteſt ex fine ablutionis corporalis, ordinatur enim ad mundandū corpus, & tollendas ſordes eius, & ideo oportet, vt fiat per corpus liquidum: quod ſicut facile diuiditur, ita facile ſubintrat per partes alterius corporis, quod abluit. Oportet autem

autem attente diſtinguere inter hunc effectum ablutionis & ablutionem ipſam. Sæpe enim vulgari ſermone ablutio ſumitur pro ipſa ſordium depoſitione, nec cenſetur quis vere ablutus, etiam ſi aquam contigerit, ſi mundatus non ſit: tamen hic potius eſt effectus ablutionis proprie dictæ: & præſertim prout nunc loquimur, qui effectus non eſt ad Baptiſmum neceſſarius. Nam ſi quis aqua tingitur, etiam ſi per eum contactum nullam corporis munditiam aſſequatur, nec ſordes aliquas deponat, nihil obſtabit, quominus fiat Baptiſmus: quia non carnis depoſitio ſordium, ſed contactus aquæ in verbo vitæ illum perficit.

Atque inde aperte colligitur, quod in aſſertione dicebamus, non eſſe neceſſariam paſsionem aliquam phyſicam in corpore baptizati, vt ablutio fiat: quia inprimis non eſt neceſſaria emundatio aliqua corporalis: nec ſeparatio alicuius impuræ ſubſtantiæ à corpore baptizati. Deinde non eſt neceſſaria aliqua alteratio, nam licet hęc naturaliter conſequatur, verbi gratia, frigefactio vel humefactio, tamen eſt per accidens ad rationem ablutionis, vt ſic. Vnde ſi per potentiam Dei fingamus impediri ac ſuſpendi omnẽ huiuſmodi alterationem, nihilominus intelligitur manere vera ablutio, & ad Baptiſmum ſufficiẽs. Rurſus non eſt neceſſaria motio localis corporis baptizati, nam licet interdum poſsit fieri, quando Baptiſmus fit per immerſionem, vt infra dicemus, tamen per ſe non eſt neceſſaria: ſatis enim eſt, quod aqua moueatur contingendo corpus baptizati. Nulla ergo paſsio propria ac phyſica talis corporis eſt neceſſaria ad hanc ablutionem. Solus enim contactus nullam paſsionem dicit receptam in corpore baptizati, ſed denominationem tantum extrinſecam, ſeu relationem quandam ex tali propinquitate corporum reſultantem. Ergo ablutio, vt ſic, neque in ratione ſua formali includit phyſicam paſsionem in corpore baptizati, neque in tali paſsione poteſt conſiſtere materia proxima huius ſacramenti. Conſiſtit ergo præciſe in prædicto contactu ſucceſsiuo, prout à nobis explicatus eſt: ad quem neceſſarius eſt aliquis motus localis, vel aquæ per corpus, vel corporis ſubintrantis aquam, iuxta diuerſos modos ablutionum infra declarandos.

Atq; hinc tandem concluditur abltionem hanc, vt dicit effectionem huius contactus aquę ad corpus, habere rationem actionis, prout vero dicit aquam ipſam, quaſi receptam in corpore ſeu contingentem illud, vt, ſic habere ſe ad modum paſsionis, quamuis proprie & phyſice vera paſsio non ſit, ſed ſola corporis propinquitas, ſeu contiguitas, in qua contactus ille conſiſtit, vt dictum eſt, & per ſe eſt ſatis clarum. Et in hac vltima ratione ſeu conſideratione conſiſtit ratio ablutionis, & materia proxima huius ſacramẽti, iuxta illud Auguſtini tract. 80. in Ioan. Quæ eſt tãta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat? *Auguſt.*

Quapropter valde falſum eſt, quod Ledeſma dixit in 4. 2. part. qu. 7. art. 1. dub. 3. ſcilicet, Baptiſmum ſeu ablutionem eſſe ipſum corpus baptizati potius, quam aquam, nam in hoc indicat ablutionem realiter, ſeu identice eſſe idem cum corpore baptizati, prout contingentis aquam, cum tamen contrario prorſus modo dicendum ſit, nimirum ablutionem identice eſſe ipſam aquam, & addere quendam modum: ſcilicet applicationem eius ad corpus, ita vt illud contingat, & per illud ſeu iuxta illud aliquo modo fluat. Quia ipſa aqua eſt, quæ ſub illo modo applicata eſt, ſignum gratiæ, & inſtrumentum efficax illius. Alioqui potius corpus baptizati, quam aqua, dicendum eſſet materia Baptiſmi.

Quanta ablutio neceſſaria ſit ad materiã proximam Baptiſmi conſtituendam.

Ex his vero oritur alia dubitatio, nimirum, quanta ablutio neceſſaria ſit ad huiuſmodi materiam. Dictum eſt enim neceſſariam eſſe aliquam ſucceſsionẽ, ſeu effuſionem aquæ per corpus baptizati, quanta ergo eſſe debet huiuſmodi ſucceſsio? Vbi duo quęrari poſſunt. Primum, per quot partes corporis eſſe debeat hæc ablutio: Secundum, in qua aquę quantitate. Circa primam interrogationem, quidam exiſtimant, quamcunque minimam partem corporis ſufficere: quia in qualibet eſt tota anima: ergo per contactum cuiuſcunque partis poteſt mũdari à peccato originali, vt argumentatur Dur. in 4. d. 6. q. 1. n. 16. Quæ tamen ratio eſt valde infirma, quia ad valorem Baptiſmi nihil refert, quod tangatur pars in qua eſt anima, quia hæc ablutio, in qua eſt pars ſacramẽti, licet effectiue ſit ablutio animæ, tamen formaliter eſſe debet ablutio corporis: & ideo hoc inprimis eſt conſiderandum, an ſcilicet ablutio ſit talis, vt ſimpliciter dici poſsit hominis ablutio. Quocirca in hoc facilius dici poteſt, quid neceſſarium non ſit, quam præciſe definiri, quid ſit neceſſarium. Nam inprimis conſtat, non oportere, vt totum corpus abluatur, nam hoc in Baptiſmo adultorum nec fit, nec decenter fieri poteſt. Item, quando ablutio fit per aſperſionem, conſtat non attingi omnes partes corporis. Item ſine ablutione omnium partium poteſt eſſe ablutio ſufficiens, vt totus homo ſimpliciter denominetur baptizatus.

Deinde etiam ſatis non eſt, vt quælibet minima pars corporis tingatur aqua, quia ſi digito, verbi gratia, attingat illam, non dicetur ſimpliciter homo ablui, quamuis aliquam partem digiti aquę immergat. Vnde à fortiori non ſatis erit, quod aſperſio aquæ veſtes hominis attingat, ſi non attingat ipſum corpus: quia nullo modo dici poteſt ablutio corporis. Neceſſe eſt igitur, vt corpꝰ ipſum in aliqua principali parte ſaltem mediocris quantitatis aqua tingatur. Quãta vero debeat eſſe hæc pars, non poteſt mathematice (vt ita dicam) præſcribi: quia neq; reuelatum eſt, neque habemus aliam certam regulam ad id definiendum præter illam, nimirum, eam ablutionem eſſe neceſſariam, quæ ſufficiat ad denominandum hominem ſimpliciter baptizatum.

Quapropter in praxi obſeruandum eſt, vt ſecurior pars, quoad fieri poteſt, eligatur. Vnde ſi Baptiſmus fieri poteſt in capite, illa eſt certiſsima & ſufficientiſsima materia: quia illa pars præcipua eſt, & ab ea maxime poteſt totus homo denominari. Quod ſi hoc commode fieri non poteſt propter aliquod grauis nocumenti periculum, ſi fiat ablutio in ſcapulis aut in pectore, vel in humeris, erit ſatis certa, & indubitata materia. Interdum vero ſolet occurrere neceſſitas baptizandi puerum in pede propter periculum mortis: & tunc etiam licite id fit: tamen quia res eſt dubia, ſi infans euadat periculum, & perfecte naſcatur, iterum abluendus eſt ſub conditione, prout in ritualibus Eccleſiaſticis parochi admonentur: & hęc eſt communis doctrina Theologorum, cum D. Tho. infra q. 68. art. 11. & apertius in 4. diſt. 6. q. 1. art. 1. quęſtiunc. 1. ad 3. & ibi Palud. q. 1. Soto d. 4. q. 3. Gab. q. 2. art. 3. dub. 2. Soto art. 7.

Quare non eſt probanda ſententia eorum, qui exiſtimant in extrema neceſsitate minorem ablutionem ſufficere ad ſubſtantiam ſacramenti, quam extra neceſsitatem ſufficiat: ſicut in ſacramento Pœnitentiæ aliqua confeſsio ſatis eſt in neceſsitate, quæ extra illam non eſſet ſufficiens, etiam ad valorem ſacramenti. Hoc enim probabile non eſt, quia ablutio hominis abſolute, & ſimpliciter eſt de ſubſtantia ſacramenti, ſiue in neceſsitate, ſiue extra illam fiat. Vnde ſi ablutio non peruenit ad illam quantitatem, in qua prædictam rationem habeat, etiam in neceſſitate erit inſufficiens: ſi vero peruenit vſque ad prædictam quantitatem, etiam extra neceſsitatem ſufficiet. Neque eſt ſimile de ſacramento Confeſsionis, quia ibi materia neceſſaria eſt confeſsio integra formaliter, id eſt, quatenus homini eſt moraliter poſsibilis: & hæc etiam eſt neceſſaria in articulo neceſsitatis: eſt autem differentia: nam integritas formalis confeſsionis, quia eſt res quædam moralis, variari poteſt

poteſt ex circumſtantijs, quæ ſe tenent ex parte operantis: quia confeſsio eſt actio quædam moralis, at vero ablutio, eſt res quædam phyſica, quę non variat rationem ſuam, ex eo quod ſubiectum ſit in neceſsitate, vel extra illam.

Ad alteram partem dubitationis. Atque hinc eſt facilis reſponſio ad poſteriorem interrogationem de quantitate aquæ. Dicendum eſt enim, eam aquæ quantitatem, & neceſſariam eſſe, & ſufficere, quæ ad abluendam ſeu contingendam ſufficientem corporis partem ſatis fuerit. Quocirca cũ hic contactus ſucceſsiue fieri debeat, parua quantitas aquæ ſine dubio ſufficiet, quia ſucceſsiue ſtatuere poteſt per magnam corporis partem.

Alia dubitatio. Dices, cum hæc ablutio poſsit eſſe maior, vel minor, quando perficietur ſacramentum: numquid ſtatim finita minima ablutione neceſſaria, an poſt abſolutam totã ablutionem, quæ de facto fit, quamuis alioqui non eſſet tota neceſſaria? Videtur enim, primum, quia ad perficiendum ſacramentum ſufficit materia neceſſaria. Aliunde vero videtur, ſecundum: quia quando illa minima ablutio non adhibetur ſola, non poteſt dici ablutio, ſed pars vel initium ablutionis. Cum ergo ſacramentum non ſit pars ablutionis, ſed ablutio ſimpliciter, non perficietur ſacramentum, donec perficiatur ablutio, quantacumque illa ſit.

Quorũdam reſponſio. Reſpondent aliqui, hoc eſſe intentione baptizantis definiendum. Sed hoc non ſatisfacit, tum, quia miniſter non poteſt ſua intentione differre vel ſuſpendere perfectionem ſacramenti, ſi alioqui habeat verã intentionem efficiendi illud, & ſufficientem materiam & formam adhibeat, tum etiam, quia nullus miniſter habet huiuſmodi intentionem, nec moraliter poteſt illam habere: ſed abſolute intendit facere ſacramentum, ſicut poteſt & debet. *Vera ſolutio.* Dico ergo, ſtatim ac perficitur forma, ſi cadat in ablutionem ſufficientem, quantumuis minima ſit, ſtatim perfici ſacramẽtum, propter rationem factam, quia iam ibi concurrunt omnia neceſſaria. Et ita ſentit Caiet. hic artic. 8. & idem indicat Soto. Ad argumentum vero dicitur inprimis cum ablutio ſit res homogenea, quamlibet partem ablutionis eſſe ablutionẽ: & ideo, ſi alioquin ſit per ſe ſufficiẽs, nihil referre, aut obſtare, quod poſt illam aliæ partes ablutionis ſubſequãtur. Vnde vlterius dicitur, quod licet phyſice illa ablutio ſit, veluti quidam partialis motus, quia vlterius continuatur: tamen in ordine ſacramentum eſt materia totalis: quia, vt ſic, ſubeſt formæ, & quidquid poſtea ſequitur, eſt per accidens ad ſacramentum.

Obiectio. Sed contra, nam D. Thom. in 4. d. 3. articul. 4. quæſtiuncu. 3. ad 3. dicit, quando Baptiſmus fit trina merſione, non perfici ſacramentum, donec abſoluatur tertia merſio, & idem dicit Palud. ibi. quæſtione 3. circa finem. & patet: quia alias ſuperflua eſſet poſterior immerſio, ſi iam eſſet factum ſacramẽtum: quia nunquam conſtare poſſet ex trina illa merſione: quod tamen videtur & contra intentionem Eccleſię, & contra intentionem miniſtri ſic baptizantis: ergo eadem ratione in quouis alio baptizandi modo, non perficitur ſacramentum, donec abſoluatur tota ablutio.

Reſpõdetur. Reſpondetur, illud dictum D. Thomæ, vt verum habeat, intelligendum eſſe dummodo non perficiatur tota forma, donec fiat vltima merſio, nam ſi perficeretur forma in ſecunda, vel in prima, tunc eſſet ſacramentum perfectum, vt dictum eſt. Quocirca in eo baptizandi modo, ſi miniſter velit, vt omnes merſiones aliquo modo concurrant ad ſacramentum, obſeruare debet, vt non proferat totam formam ante vltimam merſionem, quia alias non poterit impedire perfectionem ſacramenti, ſi legitimam habet intentionem: etiam ſi intendat baptizare trina merſione, quia ſolum poteſt hoc intendere, prout in ſe eſt neceſſarium: & ideo illa intentio nihil obſtat, quin ſacramentum perficiatur, cum primum ſufficiens materia ſub eſſentiali forma completur. Imo neque obſtare poteſt talis intentio, vt dixi, etiam ſi ipſe miniſter cupiat ſuſpendere, ſeu differre perfectionem ſacramenti: niſi adeo ſit temerarius, vt directe nolit ſacramentum conficere: etiam ſi proferat formam, donec tanta ablutio, verbi gratia, totius corporis, aut donec trina merſio, vel aliquid ſimile perficiatur. Tunc enim fortaſſe omnino nihil efficiet, quia non habet legitimam intentionem perficiendi ſacramentum, quando perfici poteſt: vel, ſi cum illa particulari intentione retineat generalem intentionem faciendi, quod fecit Chriſtus, & quod poteſt & debet, nihilominus ſtatim perficietur ſacramentum.

Atque hinc tandem intelligitur, quomodo ſit verum, quod Paludanus ſupra ſcribit: ſi aliquis tentet baptizare paruulum animam agẽtem trina merſione, & contingat paruulum mori in prima, vel ſecunda, & huiuſmodi infantem mori ſine Baptiſmo, & miniſtrum peccare grauiter, & præterea manere irregularem. Nam primum, quod de paruulo dicit, tunc erit verum, quando paruulus mortuus fuerit ante abſolutam formam, non vero, ſi poſt formam integre prolatam decedat, vt dictum eſt. Secundum de peccato miniſtri eſt certiſsimum, tum propter nocumentum corporale, quod infert paruulo, præſertim ſine neceſsitate, tum propter periculum, cui exponit illum decedendi ſine ſacramenro eſſentialiter perfecto. Tertium de irregularitate: tunc erit verum, quando ſic baptizans cenſetur homicida, vel accelerans mortem paruuli per actionem ſuam, & quando huiuſmodi cauſa mortis datur, non ſolum incurretur irregularitas, ſi paruulus decedat ante perfectum ſacramentum, ſed etiam, ſi ſacramentum iam perfectum ſit. quia irregularitas non incurritur propter ſpirituale nocumentum, ſed propter homicidium ſeu mortis accelerationem, quæ in vtroque caſu æquæ interuenit.

Obiectio. Dices, ergo etiam ſi quis baptizet huiuſmodi paruulum agentẽ animam minima ablutione ſufficiente ac neceſſaria ad Baptiſmum, ſi per illam acceleretur mors, manebit irregularis. *Diluitur.* Reſpondetur huiuſmodi caſum non eſſe moralem, quia ſemper poteſt fieri tam parua, tamq; tẽperata ablutio, & in tali parte corporis, vt nihil noceat, nec mortem acceleret. Si tamẽ fingendi detur licentia, propter huiuſmodi accelerationem non incurretur irregularitas: quia illa neq; eſt iniuſta, neq; intenta, ſeu per ſe facta, neq; moraliter vitari poteſt: ſed eſt ſolum iuſte permiſſa: & ideo, qui ſic baptizat, nullo modo cẽſetur cauſa mortis: non ergo eſt, cur irregularitatem incurrat.

SECTIO III.

Quod ablutionis genus ad Baptiſmum ſufficiat, vel neceſſarium ſit.

Status quæſtionis. DVplex eſt ablutionis genus, vnum eſt per aſperſionem, ſeu infuſionem aquæ: alterum eſt, per immerſionem in aqua. In quo poteſt eſſe varietas: nã hęc immerſio poteſt eſſe, vel vna, vel multiplex: Item poteſt eſſe talis immerſio, cui ſuccedat immerſio, aut talis, quæ ſit ſola immerſio: quæ videtur potius eſſe ſuffocatio. Inquirimus ergo, quo ex his modis faciẽda ſit ablutio, quæ ad Baptiſmum ſufficit.

Dubitandi ratio. *Pelag. Papa. Gratianus. Iuo.* Et ratio dubitandi eſſe poteſt: quia Pelagius Pápa in Epiſt. ad Gaudentium, prout refertur à Gratiano in ca. Multi ſunt. de Conſecrati. diſt. 4. & ab Iuone in ſuo decreto 1. p. c. 161. dicit eſſe præceptum Euangelicum baptizandi trina merſione, cum inuocatione Trinitatis: vbi vtrumq; cõiungens indicat, vtrumq; eſſe eiuſdem neceſsitatis, ergo ſola trina merſio eſt ablutio ad Baptiſmum ſufficiens. Præterea in Can. 50. Apoſtolorũ ſic dicitur. Si quis Epiſcopus, aut Preſbyter nõ trinã merſionẽ vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate, ꝗ dari videtur in Dñi morte,

morte, deponatur. Nõ enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, ſed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Hinc Baſil. li. de Spiritu ſancto c.27. inter Apoſtolicas traditiones ponit, trina merſione baptizare, & Tertull. lib. de Corona militis, c.3. eam numerat inter traditiones non ſcriptas: idem Tertull. libr. aduer. Praxeam. c.26. Quæ traditio ſumitur etiam ex Dionyſ. lib. de Eccleſiaſt. Hierar. cap.2. in 2. par. illius, in fine, & ex Leone Pap. Epiſt.4. ad Epiſcopos Siciliæ. ca.3. vbi ait, per trinam merſionem, triduanam Chriſti ſepulturam ſignificari, & ex Hieronymo Dialog. contra Luciferian. & in id ad Eph.2. Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma. Ter mergimur (inquit) vt Trinitatis vnum appareat ſacramentum. idem Auguſt. ſerm.91. & 201. de Tempo. & in ca. Poſtquam, de Conſe. d.4. ſic etiam Damaſcen. lib.4. c.10. Baptiſmus (inquit) per triplicem merſionem, tres dies, quibus Dominus tumulo conditus iacuit, ſignificat: atq; idẽ fere legimus apud Athan. qu.125. ad Antioch. & Gregor. Niſſen. Orat. magna Catechet. c.35. Ambr. libr. 2. de ſacramen. ca.7. Aug. ſer.91. de Temp. Deniq; Theodoret. lib.4. hæreticarum fabularum cap. de Eunomio, ita de eo ſcribit. Ipſe ſubuertit ſancti Baptiſmi ritum à Domino, & Apoſtolis ab initio traditum, dicens, non oportere ter immergere eum, qui baptizatur, & horum error videtur damnari in Conc. Conſtantinopol.1. can.7.

Baſil. *Dionyſ.* *Leo Pap.* *Hierony.*

Sed nihilominus dicendum primo eſt. Quamcunque ablutionem, ſiue per aſperſionem fiat, ſiue per immerſionem vnam aut trinam ſufficere ad ſacramentum conſtituendum, dummodo vera ratio ablutionis ſaluetur. Hæc cõcluſio intelligitur, quantum attinet ad neceſsitatem ſacramenti, vt factum teneat, nam de ritu ſeruando ex præcepto infra dicemus. Et hoc ſenſu eſt certa concluſio, & communis Theologorum in 4. diſt.3. & D. Thomæ infra articul. 7. & 8.

1. Concluſio. Quæuis abſolutio, ſiue per aſperſionem ſiue per immerſionẽ vnam aut trinam ad verũ Baptiſmũ ſufficit. Probatur cõcluſio.

Et probatur, quia materia proxima Baptiſmi eſt ablutio, vt oſtenſum eſt, ſed ex inſtitutione Chriſti nihil aliud definitum eſt, niſi quod hæc ablutio ſit in aqua, quod vero hoc, vel illo modo fiat, non eſt à Chriſto pręſcriptum: vt patet ex illis verbis. Niſi quis renatus fuerit ex aqua: & ex illis: Baptizantes eos in nomine Patris & Filij, &c. Ergo nullus particularis modus ablutionis eſt de eſſentia Baptiſmi. Rurſus vera ablutio fieri poteſt per aſperſionem, & per immerſionẽ vnam, aut trinam: ergo quilibet iſtorum modorum ſufficit ad Baptiſmum, quantum ad eius neceſsitatem, & eſſentiam ſpectat. Præterea, quod trina merſio non ſit neceſſaria, ſed vna ſufficiat, conſtat ex Concil. Toletan.4. ca.5. vbi etiam refertur reſponſio Gregorij Papæ ad Leandrum, quæ habetur li.1. Regi. Epiſt.41. qui conſultus de hac re, quoniam in Hiſpania, quidam triplici merſione, alij vna tantum baptizabant, reſpondit: Vtramq; retineri poſſe, ſiue trina merſio adhibeatur ad ſignificãdam Trinitatem perſonarum, ſiue vna tantum ad confitendam diuinitatis vnitatem. Imo addit conſultius fuiſſe tunc, poſteriorem baptizandi modum retinere ad vitandũ Arrianorum errorem, qui naturarum diuiſionem, & Trinitatem in trina merſione profitebantur. Quod autem, neq; vna merſio ſit ſimpliciter neceſſaria, ſed aſperſio ſufficiat præter rationem factam, eſt ſententia Cypriani libr.4. Epiſto.7. alias Epiſtol.76. §. Quęſiſti: vbi ad hoc confirmandum adducit illud Ezec. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris: & ex eo, q; Num.18. & 19. aqua purificationis, per quam aqua Baptiſmi ſignificabatur, aqua aſperſionis dicitur. Item ex conſuetudine Eccleſię, in qua ſemper obſeruatum eſt, vt hoc modo tribui poſsit Baptiſmus ſaltẽ in neceſsitate: quomodo legimus, Laurentium inſtante martyrij ſui tempore quẽdam baptizaſſe aſperſione, ſeu perfuſione aquę: ſignum ergo eſt hoc ſufficere ad eſſentiam & ſubſtantiam ſacramenti. Quin potius etiam Apoſtolos hoc modo interdum baptizaſſe, multi ex eo colligũt, quod vno die tria millia hominum baptizatos legimus, Act.2. quod facile fieri poterat per aſperſionem: difficilius autem per immerſionem. Tandem Chriſtus Baptiſmo ſuo, quo baptizatus eſt, indicauit, & ſanctificauit materiam Baptiſmi ab ipſo inſtituendi: ipſe autem baptizatus eſt per aſperſionem, vt per ſe veriſimile eſt, & communiter creditur, ac depingitur: ergo quilibet horum modorum ſufficit ad ſacramentum. Quod vero attinet ad præceptum, nihil certius dici poteſt, quam ſeruãdam eſſe vniuſcuiuſque Eccleſiæ, ſeu Prouinciæ conſuetudinem, vt D. Tho. infra art.8. ſentit. & Turrecr. capit. Si quis. de Conſe. d.4.

Conc Tol. *Cyprian. Ezech.36.* *Num 18. & 19.*

Vna tantum ſupereſt difficultas, ſcilicet, an, quando Baptiſmus fit per immerſionem, neceſſarium ſit, vt immerſioni emerſio ſuccedat, & caſus vulgaris eſt, ſi quis puerum in flumen proiiciat. Theologi enim communiter ſentire videntur, illum non eſſe verum Baptiſmum, quamuis in ratione reddenda non conueniant. Scotus enim, diſti.5. dicit ablutionem, quæ eſt materia Baptiſmi, ordinari ad vitam eius: qui baptizatur, illam autem ablutionem potius ordinari ad mortem, & ideo non ſatis eſſe ad Baptiſmum. Sed hæc ratio laborat in æquiuoco, ablutio enim ſacramentalis ordinatur ad vitam animæ: poteſt autem hunc finem retinere, etiam ſi ex praua miniſtri intentione ad corporis mortem ordinetur. Nam talis intentio miniſtri, ſi nõ mutat veritatem ablutionis, nõ poteſt obſtare, quo minus ſacramentũ fiat. Quia praua intẽtio, quę non eſt contra ſubſtantiam ſacramẽti, ſed contra bonos mores, non impedit ſubſtãtiam ſacramenti. Exemplo res aperte demõſtratur. Nam, ſi ſacerdos aqua calidiſsima infantem ablueret, intentione quidem baptizandi illum, animo tamen ſimul interficiendi, verum ſacramentum conficeret, quia hæc poſterior intentio non excludit intentionẽ conficiendi ſacramentum, neq; tollit aliquid, quod ſit de ſubſtantia eius. Aliter ergo Richardus diſt.4. a. 4. caſu 1. aliam rationem reddit: quia illa ſubmerſio non eſt ablutio. quia de ratione ablutionis eſt, vt ſubmerſioni ſuccedat emerſio, nam oportet vt corpus prius aqua tingatur, ſeu cooperiatur in toto, vel in parte, & poſtea diſcooperiatur: hoc autem non fit, quando baptizandus proiicitur in aquam, & ideo illa nõ eſt ablutio, ſed potius ſuffocatio. Et cõfirmatur, nam ablutio, quæ eſt materia Baptiſmi, debet repręſentare Chriſti paſsionem, & Reſurrectionem: illa autem immerſio, cui non ſuccedit emerſio, non repræſentat Reſurrectionem vllo modo. Et hanc fere rationem ſequuntur Palud. diſt.6. q.1. artic.3. Marſil. in 4. q.4. art.4. dubitat.8. Soto diſt.3. quęſt. vnica, art. 8. circa finem. Sylueſt. verbo, Baptiſmus 4. §.10. & Baptiſmus 5. §.1. Angelus verbo Baptiſmus 4. in principio. Armilla verbo, Baptiſmus, numer.30. Sed hæc etiam ratio non videtur conuincere, quia de ratione ablutionis ſolum eſt, quod ſit ſucceſsiuus contractus aquæ circa corpus hominis, vt ſupra viſum eſt, ſed tota hęc ratio ablutionis ſaluatur in illa immerſione, quamuis illi non ſuccedat emerſio: ergo eſt ibi vera ablutio, atq; adeo vera materia Baptiſmi. Et confirmatur, nam ſi quis immundum lapidem proiiciat in flumen, & ibi mũdetur, vere dicitur eſſe ablutus, antequam è flumine extrahatur: ergo non eſt de ratione ablutionis, quod ſubmerſioni ſuccedat emerſio: neque eſt contra rationem ablutionis, quod fiat per ſolam ſubmerſionem, ergo fieri optime poteſt, vt miniſter intendat abluere ſubmergendo tantum, & non emergendo: ergo quod immerſio ordinetur ad emerſionem, accidentarium eſt, & non variat ſubſtantialem materiam, & intentionem ſacramenti. Et confirmatur ſecundo: quia ſi miniſter bono animo immergat infantem in flumen ad baptizandum illum, & caſu elabatur è manibus, & ſuffocetur, nihilominus

Dubitatio.

lominus perficiet ſacramentũ, vt Soto admittit, ergo, ſignum eſt, illum præciſum contactum aquæ illo modo factum, eſſe ſufficientem ablutionem, & materiam Baptiſmi: ergo etiamſi ſit per ſe intentus, erit ſimiliter ſufficiens materia: nam ratio ablutionis nõ variatur ex eo, quod vel caſu, vel à conſilio emerſio non ſuccedat immerſioni.

Quocirca, quod Richardus ait ad ablutionem requiri, vt corpus, aut pars eius prius cooperiatur aqua & deinde diſcooperiatur, non eſt vel ratione aliqua, vel authoritate fundatum: tum quia ad rationem ablutionis per ſe ac præciſe non requiritur, niſi ſufficiẽs contactus aquæ: vnde ſi metaphyſice fingamus partem aquę abluentis contingere partẽ corporis illique adhærere tempore aliquo, illud nihil obſtabit, quominus ablutio & ſacramentum perficiatur: tum etiam quia, vt dicebamus, optime fieri poteſt ablutio ſub aquis, imo etiam in ablutione, quæ fit per aſperſionem, tanta poſſet eſſe moles aquæ ſuper hominem infuſæ, vt illum prorſus obrueret, & operiret, & nihilominus illa eſſet ablutio ſufficiens ad Baptiſmum.

Vera reſponſio. Quapropter aliis videtur in eo caſu verum perfici ſacramentum, quamuis grauiter peccet, qui ſic baptizat, propter homicidium, quod committit. Ita ſentit *Gabr.* Gabr. in 4. d. 4. qu. 2. artic. 3. dub. 4. circa finem qui refert *Holcot.* Holcot & *Panormit.* Panormit. in cap. eo. Non vt apponeres de Baptiſmo. Et idem tenet *Petr de Aliaco.* Petrus de Aliaco in 4. quæſt. 2. & *Sum. Roſel.* ſum. Roſel. verbo, Baptiſmus, Et hæc opinio mihi videtur ſatis tuta & probabilis, quia reuera nullus eſſentialis defectus in tali Baptiſmo oſtenditur. Suppono enim, miniſtrum habere veram ac ſufficientem intentionem baptizandi: ſuppono etiam, proferre integram formam antequam infans moriatur. Et ſimiliter ſuppono, in illo tempore, dum profertur forma, fieri contactum aquæ de ſe ſufficientem ad Baptiſmum perficiendum, quid ergo deſideratur, vt perficiatur? intentio enim occidendi non obſtat, vt probatum eſt. Item non refert quod immerſioni non ſuccedat emerſio: quia totum hoc eſt accidentarium, dummodo ſeruetur ratio ablutionis, prout ſeruari poteſt, ſicut probatũ eſt: neque etiam refert, quod ſignificetur ſepultura, & non reſurrectio: quia hæc repræſentatio non eſt de eſſentia Baptiſmi, ſed ſola ablutio. Imo ad *Rom. 6.* Rom. 6. ſola ſepultura dicitur proprie ac formaliter repræſentari per Baptiſmum: Reſurrectio vero ſolum ex conſequenti, quatenus illa mors ad hoc ordinatur, vt in nouitate vitæ ambulemus. Deniq; non obſtat, quod miniſter proiiciat infantem in aquam. Quia ſi hoc obſtaret, aut eſſet propter ſuffocationem, & hoc nõ, quia prius fit ablutio, ſeu contactus ſufficiens, & poſtea ſequitur ſuffocatio, aut eſſet, quia cum miniſter proiicit infantem, non videtur ipſe abluere, cum nõ contingat illum, ſed hoc etiam non requiritur, quia etiam cum infundit aquam in infantem, non tangit illum, & tamen abluere dicitur, quia efficit contactũ aquæ ad puerum: eodem autem modo eſt cauſa illius contactus, ſiue illum faciat mouendo aquam ad infantem, ſiue è conuerſo. Nihil ergo ibi deeſſe videtur ad veram rationem Baptiſmi.

Ratio dubitandi in principio poſita diſſoluitur. Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur: primum, ad Gelaſium (cuius integram Epiſtolam reperire non potui) dicendum eſt, per ſe ac directe ſolum intendere docere ad Baptiſma conficiendum, non ſatis eſſe proferre formam in nomine Chriſti, ſeu in nomine Domini, ſed neceſſariam eſſe expreſſam Trinitatis inuocationem, vt patet etiam ex Capitul. Si reuera, De conſecratio. diſtin. 4. Quia vero eo tempore moris erat, tres perſonas in tribus merſionibus inuocare, ideo Pontifex obiter vtrumque coniunxit in priori capite, quamuis non ſit æqualis vtriuſque neceſſitas. Et ideo in fine abſolute concludit, Baptiſmum datum ſine expreſſa inuocatione Trinitatis eſſe inualidum: illum vero, qui datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, eſſe validum: nullamque adhibet limitationem, neque ibi mentionem facit trinæ merſionis. Atque idem fere reſpondendum eſt ad Apoſtolicum canonem, *Ad can. Apoſtolicum reſpondetur* in quo directe damnatur error eorum, qui baptizabant nomine Chriſti mortui pro nobis, & ad hunc ritum magis introducendum vtebantur vna merſione tantum. Contra hos ergo docetur, inuocãdam eſſe Trinitatem, & additur, ter eſſe mergendum, tũ propter conſuetudinem illius temporis, tum in deteſtationem illius erroris. Quod vero hæc ſit intentio canonis, patet ex ratione, quam ſubdit, dicens, Non enim dixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Ad alios Patres reſpondetur. Ad alios Patres reſpondetur, ſolum referre conſuetudinem, quæ tunc ſaruabatur propter conuenientem ſignificationem, non tamen ſentire illam cæremoniam fuiſſe de neceſsitate ſacramenti, vt oſtenſum eſt. Concilium vero Conſtantinopolitanũ damnat Eunomium, quoniam hæretico ſpiritu & ad introducendos falſos errores, auferebat illam cæremoniam. Sicut etiam iidem ſancti, Baſilius lib. de *Baſili.* Spiritu ſancto, Ambroſ. 1. de ſacramen. cap. 5. Cypria- *Ambroſ.* nus Epiſt. 70. Tertullianus lib. de Baptiſm. cap. 4. re- *Cyprian.* *Tertull.* ferunt alias cæremonias, vt verbi gratia, quod Baptiſmus aqua prius benedicta perficiatur, & alias ſimiles infra ſuo loco explicandas, quas conſtat non eſſe de neceſsitate ſacramenti.

ARTICVLVS V.

Vtrum hæc ſit conueniens forma Baptiſmi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.

inf q 84 art. 1. co & 4 d. 3 ar 2 q. 1 & 1 co 1. lec. 2. 10. 3 Quæſt. 64. art. 1.

*AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit conueniens forma Baptiſmi. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti: Actus enim magis debet attribui principali agenti, quã miniſtro, Sed in ſacramento miniſter agit, vt inſtrumentum (vt ſupra dictum eſt *) principale autem agens in Baptiſmo eſt Chriſtus, ſecundum illud Ioannis primo Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem, hic eſt, qui baptizat. Inconuenienter ergo miniſter dicit, Ego Baptizo, præſertim, quia in hoc quod dicitur, Baptizo, intelligitur ego. & ſic videtur ſuperflue apponi.*

2. Præterea, Non oportet quod ille, qui aliquem actum exercet de actu exercito faciat mentionem, ſicut ille qui docet, non oportet quod dicat: Ego vos doceo. Dominus autem ſimul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens Matth. vltimo. Euntes docete omnes Gentes, &c. Ergo non oportet, quod in forma Baptiſmi fiat mentio de actu Baptiſmi.

3. Præterea, Ille qui baptizatur, quandoque non intelligit verba, puta ſi ſit ſurdus aut puer. Fruſtra autem ad talem ſermo dirigitur, ſecundum illud Eccleſiaſtici 32. Vbi non eſt auditus, non effundas ſermonem. Ergo inconuenienter dicitur: Ego te baptizo, ſermone directo ad eum, qui baptizatur.

4. Præterea, Contingit ſimul plures baptizari, & à pluribus, ſicut Apoſtoli baptizauerunt vna die tria millia, & alia die quinque millia, vt dicitur Actorum ſecundo, & quarto. Non ergo debet forma Baptiſmi determinari in ſingulari numero, vt, dicatur: Ego te baptizo: ſed poteſt dici, nos vos baptizamus.

5. Præterea, Baptiſmus virtutem habet à paſſione Chriſti. Sed per formam Baptiſmus ſignificatur. Ergo videtur, quod in forma Baptiſmi debet fieri mẽtio de paſſione Chriſti.

6. Præterea, Nomen deſignat proprietatem rei. Sed tres ſunt proprietates perſonales diuinarum perſonarum, vt in prima parte dictum eſt. Non ergo debet dici, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſed, in nominibus.* *1 p. q. 32 par. 3 ar. 3.*

7. Præterea, Perſona Patris non ſolum ſignificatur nomine Patris, ſed etiam nomine Innaſcibilis, & Genitoris: Filius etiam

etiam ſignificatur nomine Verbi, & Imaginis, & Geniti: Spiritus etiam ſanctus poteſt ſignificari nomine Doni, & Amoris procedentis. Ergo videtur, quod etiam his omnibus vtendo perficiatur Baptiſmus.

SED contra eſt, quod Dominus dicit, Matth. vlt. Euntes docentes omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

RESPONDEO dicendum, quod Baptiſmus per ſuam formam conſecratur, ſecundum illud, Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, & Auguſtinus* dicit in libro de vnico Baptiſmo, quod Baptiſmus verbis Euangelicis conſecratur. Et ideo oportet, quod in forma Baptiſmi exprimatur cauſa Baptiſmi. Eſt autem eius duplex cauſa. Vna quidem principalis, à qua virtutem habet: quæ eſt ſancta Trinitas. Alia autem inſtrumentalis, ſcilicet miniſter, qui tradit exterius ſacramentum. Et ideo oportet in forma Baptiſmi, de vtraque fieri mentionem. Miniſter autem tangitur, cum dicitur: Ego te baptizo. Cauſa autem principalis, cum dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Vnde hæc eſt conueniens forma Baptiſmi. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Li 6. de baptiſ. contra Donatiſt. c. 25. tom. 7 & lib 4. c. 15 refertur de conſec. d. 4 c, ſatis oſtendimus.

AD primum ergo dicendum, quod actio attribuitur inſtrumento, ſicut immediate agenti: attribuitur autem huiuſmodi actio principali agenti: ſicut in cuius virtute inſtrumentum agit. Et ideo in actum Baptiſmi conuenienter ſignificatur miniſter, vt exercens forma Baptiſmi, per hoc quod dicitur: Ego te baptizo: ſicut & ipſe Dominus baptizandi actum attribuit miniſtris, dicens: Baptizantes eos, &c. Cauſa autem principalis ſignificatur, vt in cuius virtute ſacramentum agitur, per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: non enim Chriſtus baptizat ſine Patre, & Spiritu ſancto. Græci autem non attribuunt actum Baptiſmi miniſtris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem Baptiſmi baptizantibus attribuebant, dicentes: Ego ſum Pauli, & ego Cephæ. Et ideo dicunt, Baptizetur ſeruus Chriſti, talis, in nomine Patris, &c. Et quia exprimitur actus exercitus per miniſtrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur ſacramentum. Quod autem additur: Ego in forma noſtra, non eſt de ſubſtantia formæ, ſed ponitur ad maiorem expreſſionem intentionis.

AD ſecundum dicendum, quod quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri poteſt, oportet quod determinetur in verbis formæ ad quid fiat. Quod quidem nõ fit per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. quia omnia in tali nomine facere debemus: vt habetur Coloſ. 3. Et ideo ſi non exprimatur actus Baptiſmi, vel per modum noſtrum, vel per modum Græcorum, non perficitur ſacramentum, ſecundum illam Decret Alexand.* 3. Si quis puerum ter in aqua immerſit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Amen: & non dixerit: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Amen, non eſt puer baptizatus.

In Decr. lib. 3. ti. 41. de baptiſmo, & eius effectibus, c. 2

AD tertium dicendum, quod verba quæ proferuntur in formis ſacramentorum, non pronunciantur ſolum cauſa ſignificandi, ſed etiam cauſa efficiendi, in quantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta ſunt omnia. Et ideo conuenienter diriguntur non ſolum ad homines non intelligentes, ſed etiam ad creaturas inſenſibiles, vt cum dicitur: Exorcizo te, creatura ſalis.

AD quartum dicendum, quod plures ſimul non poſſunt vnum baptizare, quia actus multiplicatur ſecundum multiplicationem agentium, ſi perfecte ab vnoquoque agatur. Et ſic ſi conuenirent duo, quorum vnus eſſet mutus, qui non poſſet proferre verba & alius carens manibus, qui non poſſit exercere actum: non poſſunt ambo ſimul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Poſſunt autem (ſi neceſſitas exigit) plures ſimul baptizare, quia nullus eorum reciperet, niſi vnum Baptiſmum. Sed tunc oportebit dicere. Ego baptizo vos. Nec erit mutatio formæ, quia Vos nihil aliud eſt, quam te, & te. Quod autem dicitur, Nos, non eſt idem dicere, quod ego, & ego, ſed ego & tu, & ſic iam mutaretur forma: ſimiliter autem mutaretur, ſi diceretur: Ego baptizo me. Et ideo nullus poteſt baptizare ſe ipſum: propter quod & Chriſtus à Ioanne voluit baptizari, vt dicitur extra, de Baptiſmo * & eius effectu cap. Debitum.

AD quintum dicendum, quod paſſio Chriſti, etſi ſit principalis cauſa reſpectu miniſtri: eſt tamen cauſa inſtrumentalis reſpectu ſanctæ Trinitatis. Et ideo potius commemoratur Trinitas, quam paſſio Chriſti.

In Decr. li. 3 tit. 42 c. 4 Debitum.

AD ſextum dicendum, quod etſi ſint tria nomina perſonalia trium perſonarum, eſt tamen nomen vnum eſſentiale. Virtus autem diuina, quæ operatur in Baptiſmo, ad eſſentiam pertinet, & ideo dicitur in nomine, non in nominibus.

AD ſeptimum dicendum, quod ſicut aqua ſumitur ad Baptiſmum, quia eius vſus eſt communior ad abluendum, ita ad ſignificandum tres perſonas, in forma Baptiſmi aſſumuntur illa nomina, quibus communius conſueuerunt nominari perſonæ in illa lingua. Nec in aliis nominib. perficitur ſacramẽtũ.

COMMENTARIVS.

Dubitatio.

RESpondet D. Thom. hanc eſſe conuenientem formam. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Et rationem reddit, quia in hac forma exprimitur duplex cauſa Baptiſmi, ſcilic. principalis, & inſtrumentalis, ergo eſt conueniens. Conſequentiam probat, quia cum Baptiſmus verbis formæ conſecretur, oportet cauſas Baptiſmi in ea exprimi.

Circa quem diſcurſum dubitare poteſt aliquis: nam ex eo ſequitur, in omnibus formis ſacramentorum exprimendas eſſe illas duas cauſas: quia omnia per verba formæ conſecrantur, & in omnibus reperitur illa duplex cauſa principalis, & inſtrumentalis; conſequens eſt falſum; nam in forma Pœnitentiæ non exprimitur Trinitas, quæ eſt cauſa principalis, & in forma Extremæ vnctionis non exprimitur perſona miniſtri: & idem videre licet in aliis ſacramentis. Quin potius, neque in ipſo Baptiſmo exprimere perſonam miniſtri, eſt de eſſentia formæ, vt Diuus Thomas hic ad 1. fatetur, & infra latius dicetur. Et augetur difficultas; nam ſacramentum potius eſt ſignum ſui effectus, quam cauſæ, à qua manat talis effectus: ergo conuenientia formæ, potius ex hac ſignificatione, quam ex cauſarum expreſſione ſumenda eſt. Reſpondetur, Diuum Thomam ſupponere, Chriſti Domini inſtitutionem, quæ eſt prima radix, & vnica cauſa aſſertionis eius: quam in argumento: Sed contra; ſufficienter probat ex verbis Chriſti Matthæi vlt. de quibus poſtea dicturi ſumus. Suppoſita autem inſtitutione, in prædicto diſcurſu ſolum reddit congruentiam eius, quæ non eſt in eo ſenſu intelligenda, qui in obiectione facta inſinuatur, videlicet, vt forma ſacramenti ſit conueniens, neceſſarium eſſe, quod in ea ſacramenti cauſæ exprimantur; ſed è contrario, quod ea forma, in qua huiuſmodi cauſæ exprimuntur, hoc ipſo iudicanda eſt conueniens: quia exprimendo cauſam principalem ſacramenti indicatur origo totius ſanctificationis & cõſecrationis ſacramenti, & fit principalis quędam Chriſtianæ fidei profeſſio: explicando autem miniſtrum, declaratur etiam actus eius, qui eſt materia ſacramenti, ſcilic. ablutio: & ſignificando hunc actum, conſequenter ſignificatur effectus, ſcilicet ſpiritualis, & interior ablutio: quæ per exteriorem ſignificatur, atque ita recte explicatur, nihil deeſſe tali formæ, vt ſit conueniens & aptiſſima: quamuis nõ omnia iſta neceſſaria ſint in omni forma cuiuſuis ſacramenti: pauciora enim ſufficere poſſunt, quia non in omnibus eſt eadem ratio inſtitutionis, vt ſuis locis dicetur. Et per hæc patet reſponſio ad dubitationes prædictas.

Solutio.

In ſolutionibus argumentorum tangit D. Th. difficultates aliquas, quæ in ſequenti diſputatione commodius tractabuntur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in nomine Chriſti poſsit dari Baptiſmus.

4.diſt.3.ar. 1 q.2 ad 3. Et 1.co.1. loc.2.col.4

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus. Sicut enim vna eſt fides, ita eſt vnum Baptiſma, vt dicitur Epheſ.cap.4. Actor.8. dicitur, quod in nomine Chriſti baptizabantur viri & mulieres. Ergo nunc etiam poteſt dari Baptiſmus in nomine Chriſti.

Lib.1.c.3. ante med. to.3.

2.Præterea, Ambroſius dicit: Si Chriſtum dicas, & Patrem, à quo vnctus eſt, & ipſum, qui vnctus eſt, Filium, & Spiritum S. quo vnctus eſt, deſignaſti. Sed in nomine Trinitatis poteſt fieri Baptiſmus. Ergo & in nomine Chriſti.*

De conſe d. 4.c à quodā Iudæo.

Li.1.de Spiritu S.c.3. ante med. to.2.

3.Præterea, Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum reſpondens, dicit: Qui in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Chriſti (ſicut in Act. Apoſtolor. legitur) baptizati ſunt (vnum quippe idemq́; eſt, vt ſanctus ait Ambroſius*) rebaptizari non debent: Rebaptizarentur autem, ſi in hac forma baptizati, ſacramentum Baptiſmi non reciperent. Ergo poteſt conferri Baptiſmus in nomine Chriſti, ſub hac forma, Ego te baptizo in nomine Chriſti.*

De conſecra. d 4.cap.30 Si reuera.

In l 2.paulo à prin. habetur hic liber. in fin. operū Hieron.

Sed contra eſt, quod Pelagius Papa ſcribit Gaudentio Epiſcopo: Si hi, qui in locis dilectionis tuæ vicinis commorari dicuntur, ſe ſolummodo in nomine Domini baptizatos fuiſſe confitentur, ſine cuiuſcunq́; dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam venientes in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Dydimus etiam dicit* in libro de Spiritu S. Licet quis poſſit exiſtere ſaxei (vt ita dicam) cordis, & penitus mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, vt vnum de præceptis nominibus (ſcil trium perſonarum) prætermittat, tamen ſine perfectione baptizabit.*

Art.1 huius quæſt.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) ſacramenta habent efficaciam ab inſtitutione Chriſti. Et ideo ſi prætermittatur aliquod eorum, quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod ſacramentum, efficacia caret, niſi ex ſpeciali diſpenſatione eius, qui virtutem ſuam ſacramentis non alligauit. Chriſtus autem inſtituit ſacramentum Baptiſmi dari, cum inuocatione Trinitatis. Et ideo quicquid deſit ad plenam inuocationem Trinitatis, tollit integritatem Baptiſmi. Nec obſtat, quod in nomine vnius perſonæ intelligitur alia (ſicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille, qui nominet vnam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus: quia ſicut ad ſacramentum requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis. Vnde non ſufficit intellectus vel fides Trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur. Vnde & in Baptiſmo Chriſti (vbi fuit origo ſanctificationis noſtri Baptiſmi) adfuit Trinitatis in ſenſibilibus ſignis, ſcil. Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus S. in columba.*

Ad primum ergo dicendum, quod ex ſpeciali Chriſti reuelatione Apoſtoli, in primitiua Eccleſia in nomine Chriſti baptizabant, vt nomen Chriſti (quod erat odioſum Iudæis & Gentilibus) honorabile redderetur, per hoc, quod ad eius inuocationem Spiritus S dabatur in Baptiſmo.

Loco citatò in arg 2

Ad ſecundum dicendum, quod Ambroſius aſsignat rationem, quare conuenienter talis diſpenſatio fieri potuit in primitiua Eccleſia: quia ſcilic. in nomine Chriſti, tota Trinitas intelligitur. Et ideo ſeruabatur ad minus integritate intelligibili, forma, quam Chriſtus tradidit in Euangelio.

Loco citatò in arg. 3

Ad tertium dicendum, quod Nicolaus Papa dictum ſuum confirmat ex duobus præmiſsis. Et ideo eius reſponſio patet ex primis duabus ſolutionibus.*

COMMENTARIVS.

RESpondet D.Thomas, hanc formam, Ego te baptizo in nomine Chriſti, non eſſe ſufficientē formam, ſecluſa diſpenſatione, quia non eſt iuxta Chriſti Domini inſtitutionem. Addit vero in ſolutionibus argumentorum, Apoſtolos ſpeciali diſpenſatione interdum baptizaſſe ſub illa forma, atque ita exponit Nicolaum Papam & Ambroſ. Quæ doctrina, quoad hanc poſteriorem partem difficilis valde eſt, & ideo ſpecialem de illa quæſtionem ſequenti diſputatione inſtituemus.

DISPVTATIO XXI.

De forma Baptiſmi.

SVpponendum eſt cōtra hæreticos huius temporis, de neceſsitate Baptiſmi eſſe determinatam formam verborū vt ſupra in genere oſtenſum eſt, diſp.2. ſect.1.& 3. Quo ſuppoſito, explicandū à nobis eſt, quæ ſint iſta verba, vbi duo declaranda ſunt, ſcilicet, quæ ſufficiant, & quæ neceſſaria ſint.

SECTIO I.

Vtrum hæc ſit ſufficiens & neceſſaria forma Baptiſmi. Ego te baptizo in nomine patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

1.Brentij & aliorum huius temporis hæreticorum error.

DVo poſſunt excogitari circa hanc formam extremi errores. Primus eſt hæreticorum huius temporis (vt quidam referunt ex Brentio & alijs, qui negant, illam formam eſſe ſufficientem, niſi Catechiſmus præcedat ſeu doctrina, qua baptizandus inſtruatur de fidei myſterijs: quia Chriſtus Dominus, Matthæi vltimo, antequam diceret, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, præmiſit, Docete omnes Gentes. *Matth.vlt.* Vnde colligunt illam doctrinam eſſe de eſſentia Baptiſmi, non minus, quam cætera verba. Sed hic error ſufficienter refutatur ex his, quæ in prædicta diſputatione de ſacramentis in genere diximus, vbi oſtendimus, non verbum cōcionatorium, ſed conſecratorium eſſe de eſſentia ſacramēti, quod etiam ſufficienter conſtat ex traditione & praxi Eccleſiæ, ex qua etiam ſufficienter intelligitur, verbum illud, Docete omnes Gentes, non pertinere ad ipſam ſacramenti conſtitutionem ſeu adminiſtrationem, ſeu ad diſpoſitionem, quam miniſtri fidei, & ſacramentorum præmittere debent, vt homines ad ſacramentum ſuſcipiendum & illiciant & præparent. *2.Græcorum error alteri è diametro oppoſitus.* Secundus error extreme contrarius eſſe poteſt, hanc formam aliquid continere ſuperfluum, aut ſubſtantiæ ſacramentum contrarium. Hic error tribui poteſt Græcis, qui, prout colligitur ex capite vlt. de Baptiſmo, quod ſumptum eſt ex Concil. Lateran. ſub Innoc.3. capite 4. exiſtimarunt, eſſe contra veritatem huius ſacramenti, quod in hac forma exprimatur perſona miniſtri, & actus baptizandi, prout ab illa procedit. Quia per huiuſmodi formam tribuitur hoc ſacramentum miniſtro, tanquam authori eius. Omitto errores alios, qui circa mutationem huius formæ fuere, de quibus in ſequētibus ſectionibus commodius agam.

1.Concluſio.

Dico primo, prædictam formam, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, eſſe ſufficientem ad hoc ſacramentum conſtituendum. Eſt concluſio de fide, definita in Concil. Florent. in Decreto Eugenij, & ſumitur ex Concil. Trident. ſeſsio.7. *Conc.Flor. Conc.Trid.* Cano.3. de Baptiſmo, vbi Anathema dicit in eum, qui dixerit in Eccleſia Romana, quæ omnium mater eſt, & magiſtra, non eſſe veram de Baptiſmi ſacramento doctrinam. Quod generatim de omnibus ſacramentis traditur, in cap. Ab abolendam. de hæreticis, cum ergo Eccleſia Romana & hoc doceat, & vtatur hac forma, vt ſufficienti, certum de fide eſt, eam ſufficere, alioqui eſſet in Eccleſia intolerabilis error in doctrina, & vſu ſacramenti, maxime ad ſalutem neceſſarij. Ratio vero ſumitur ex Chriſti inſtitutiōe, quę colligitur ex illis verbis, Mat. *Matth.vlt.* vltimo: Baptizātes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus S. quæ ita Eccleſia intellexit, & Patres omnes, quos retuli ſupra, diſputat.2.ſect.3. Congruentia

entia vero ſufficiens eſt, quam tradidit D. Thom. in articulo 5. & alias fuſius explicabimus in ſequentibus ſectionibus declarando ſingulas particulas huius formæ.

Dico ſecundo, hanc formam quoad ſignificationem ſeu ſubſtantialem ſenſum, eſſe ſimpliciter neceſſariam ad hoc ſacramentum conficiendum. Hæc concluſio recte intellecta ſequitur ex præcedenti. Primo, quia illa forma, quæ eſt à Chriſto inſtituta, non ſolum eſt ſufficiens, ſed neceſſaria: ſed hęc forma eſt à Chriſto inſtituta, vt oſtenſum eſt: ergo. Secundo, quia forma ſufficiens ad ſacramentum, licet materialiter, & in ſono verborum poſsit eſſe multiplex, tamen formaliter, id eſt, in ſignificatione & ſubſtantiali ſenſu, neceſſario debet eſſe vna, quia ſacramentum Baptiſmi vnum & idem eſt in vniuerſa Eccleſia: ergo, ſi illa forma eſt ſufficiens, erit etiam neceſſaria in ſenſu explicato.

2. Concluſio. Dixi autem, quoad ſignificationem & ſubſtantialem ſenſum: quia certum eſt, illam formam, quoad illa materialia verba, non eſſe ſimpliciter neceſſariam. Primo quidem, propter generalem doctrinam ſupra traditam, diſput. 2. quod accidentalis mutatio verborum, quando non mutatur ſubſtantialis ſenſus, non eſt contra veritatem ſacramenti. Secundo, quia certum de fide eſt, formã, qua Græci vtuntur, Baptizetur N. ſeu ſeruus Chriſti in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, eſſe ſufficientem: nam licet multi dubitauerint de veritate Baptiſmi ſub hac forma traditi, vt D. Thom. refert in 4. d. 3. quæſt. 2. art. 2. quæſtio. 2. ad 1. adeo vt Syluest. verbo, Baptiſmus 1. in fine, dicat talem Baptiſmum eſſe ſub conditione iterandum: tamen poſt Concilium pręcipue Florentinum, certum eſt, illam formam eſſe ſufficientem. Et quidem merito: nam Eccleſia Græca habet vſum illius formæ antiquiſsimum. Vnde credibile eſt à ſanctis Patribus & Epiſcopis Catholicis illum accepiſſe. Neq; eſt credibile, totam illam Eccleſiam caruiſſe vero Baptiſmate, alioqui reliquis ſacramentis omnibus, veriſque Sacerdotibus, ac Epiſcopis caruiſſet, quod eſt abſurdum, & contra id quod vniuerſa Eccleſia Romana ſentit. Nam quando Græci à Schiſmate ad obedientiam Romanę Eccleſiæ redeunt, nec baptizantur iterum, nec ſi Sacerdotes, vel Epiſcopi ſint, iterum ordinantur, ac conſecrantur, ſed in ſuo gradu, & Ordine recipiuntur: ergo hæc omnia vere, & rite apud illos perficiuntur: ergo cum omnia pendeant ex veritate & ſufficientia illius formę Baptiſmi, dicendum neceſſario eſt, illam formam eſſe ſufficientem, & conſequenter in illa contineri Chriſti inſtitutionem, atque adeo in ſubſtantiali ſenſu eſſe eandem cum noſtra. Quis ſit autem hic ſubſtantialis ſenſus, per ſectiones ſequentes melius exponemus.

Forma Græcorum legitima, atq; in ſubſtantiali ſenſu eadem cum noſtra.

SECTIO II.

Vtrum de neceſsitate huius formæ ſit, vt in ea exprimantur actus baptizandi, & perſona, quæ baptizat, & quæ baptizatur.

1. Concluſio. DIco primo, De neceſsitate huius formæ eſt, vt in ea exprimatur actus baptizandi. Concluſio eſt de fide, quam inſinuat Concilium Florentinũ ſupra in illis verbis: Si exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione perficitur ſacramentum. *Conc. Flor.* Sentit ergo vtrumq; eſſe neceſſarium. Clarius Alex. 3. in c. 1. extra. de Baptiſmo, vbi ſic inquit: *Alex. III.* Si quis puerum in aqua immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & non dixerit: Ego te baptizo, non eſt puer baptizatus, eſt ergo neceſſaria prolatio illius verbi, Baptizo, quatenus per illud exprimitur, ſeu ſignificatur actus baptizandi. Ratio vero ſumitur ex verbo Chriſti: Baptizantes eos, *Obiectio.* Dices, Chriſtus his verbis non præcepit, quid dicendum ſit, ſed quid ſit agendum, cum hoc ſacramentum datur: ergo ſatis implent miniſtri ſacramentorum hoc præceptum opere, & (vt ita dicã) actu exercito, lauando eos, quos baptizãt, quamuis verbis non dicant ſe baptizare, neq; aliquo alio verbo exprimant actum lauandi, quem exercent.

Reſpon. Reſpondetur, hoc argumẽto pari ratione poſſe probari, nec Trinitatis inuocationem, neq; alicuius verbi prolationem eſſe de neceſsitate huius ſacramenti: quia ſi Chriſti verba nude, ac rigoroſe, prout in cortice ſonant, ſumantur, non videntur cogere miniſtros huius ſacramenti, vt verbis exprimant, quod faciunt, ſed ſolum vt opere faciãt, ſicut, cum eiſdem dixit ibidem, Docete omnes Gentes, non eis præcepit, vt dicerent, ſe docere, ſed vt docerent: & cũ alibi dixit, Hoc facite non eis præcepit, vt dicerẽt, ſe conſecrare, ſed vt conſecrarent. Dicendum eſt ergo, ſenſum præcepti, & verborum Chriſti ex doctrina & vſu Eccleſiæ eſſe ſumendum, ex quo conſtat, Eccleſiam ab Apoſtolis edoctam, hoc ſenſu ſemper intellexiſſe verba Chriſti: ergo & Chriſtus in hoc ſenſu locutus eſt, & Apoſtoli ita verba eius intellexerunt, ſicut traditio explicuit. Qui ſenſus optime etiã quadrat verbis Chriſti. *Duplex verborum Chriſti ſenſus* Nam, vt infra dicam, cum Chriſtus ait: In nomine Patris, & cætera, dupliciter explicari poteſt, vno modo, id eſt, in virtute, & fide Trinitatis, ſicut ipſe dixit, Marci cap. 14. In nomine meo dæmonia eijcient, & Matthæi 15. Ego veni in nomine Patris mei. & Ioan. 21. Vt credentes vitam habeatis in nomine eius. *Marci 14. Matth 15. Ioan. 21.* In quo ſenſu non eſſet neceſſaria exterior prolatio Trinitatis, ſed ſolũ intentio operandi in virtute & fide eius. Alio modo poſſunt recte exponi illa verba, In nomine Patris, & Filij, & cætera, i.e. verbis ipſis inuocando & profitendo fidẽ Trinitatis: & hic eſt verus ſenſus verborũ Chriſti, vt ex Patrib. infra oſtendemus: & ex circumſtantijs illius loci conijci poteſt. Nam Chriſtus, ibi tradebat ritum ſeruandum in ſacramento Baptiſmi: & ideo, nõ tantum docet, qua fide, & virtute tradendum ſit, ſed etiam, qua forma, & verbis ſit conſecrandum. Sicut ergo inuocatio Trinitatis intelligitur verbis miniſtri facienda: ita etiam actus baptizandi verbis miniſtri eſt explicandus. Primo quidem, vt inuocatio Trinitatis ipſi actui baptizandi applicetur, atq; ita determinetur ad ſacramentalem vſum, vt Diuus Thomas hic notauit, articulo 5. ad 2. Secundo, vt per formam ſignificetur effectus ſacramenti mediante actione miniſtri, quæ eſt materia proxima ſacramenti. Tertio, vt ſignificatio totius formæ ſit expreſsior & clarior, & aliquem definitum ſenſum reddat. Nam ſi ſolum diceretur. In nomine Patris, & Spiritus ſancti, illa verba per ſe ſumpta nullum ſenſum determinatum redderent.

Dubitatio. Quærunt vero hoc loco Scholaſtici, an neceſſe ſit exprimere hunc actum per illud verbum, Baptizo: vel ſufficiat aliud æquiualens, vt abluo, tingo, vel ſimilia. Quam rem late tractat Soto in 4. d. 3. quæſt. vnica, art. 5. ad 1. *Reſpon* Sed ſi obſeruentur, quæ ſupra dicta ſunt de ſacramentis in genere circa mutationes formarum, quæ hic repetenda non ſunt, nihil hoc loco addere neceſſe eſt: ſed ſolũ obſeruare primũ, (ſi mutatio fiat) an verbum ſit ſynonymum vel ęquiualẽs, ita vt vere ſignificet actum abluendi, ſeu lauandi. Nam ſi verbũ ſit huiuſmodi, mutatio erit accidentalis, quia nõ obſtante forma, erit ſufficiens ad ſacramentum conſtituendum: quamuis ſignificatio vocis non ſit omnino eadem, quia ſatis eſt, vt in ordinẽ ad ſignificandum actum lauandi æquiualeat. Et huiuſmodi ſunt hæ voces, abluo, lauo, intingo, & ſimiles. Si autem verbum non retineat hanc ſignificationem, non erit ſufficiens, vt per ſe conſtat ex principijs ſupra poſitis. Quãdo autem verbum ſit huius, vel alterius ſignificationis, ex vſu & peritia vniuſcuiuſque linguæ petendum eſt. Et ideo ſecundo obſeruandum, *Secundum.* vt ſemper retineatur verbum Baptizo, quo Eccleſia vtitur, ita vt licet contingat aliquem proferre

proferre formam in ſua lingua vulgari, quia Latina ignorat, melius faciet exprimendo actum per verbum baptizandi, quam per aliud verbum Hiſpanum, vel huiuſmodi, quod ablutionem ſignificet: quia verbum illud magis eſt certum, & indubitatum. Et quamuis Græcum ſit, tamen ex vſu accommodatum iam eſt, tam Latinæ linguæ, quam cuilibet vulgari: & fortaſſe ideo retentum eſt ab Eccleſia Latina, vt illud verbum eſſet certum, & quaſi definitum ad communem vſum.

Alia dubitatio. Rurſus inquiri poteſt circa hanc aſſertionem, an ſit de neceſsitate huius formæ, vt actus baptizandi exprimatur per verbum indicatiuum actiuum, vel paſsiuum, quale eſt, Baptizo te, aut baptizaris, vel baptizatur, aut per modum imperatiui, baptizetur. *Reſpondetur.* Reſpondetur, neutrum ex his modis eſſe eſſentialem, aut ſimpliciter neceſſarium, ſed quemlibet eorum ſufficere, quantum eſt ex neceſsitate ſacramenti, dummodo actus baptizandi ſignificetur, vt actu exercitus: quod ideo addo, quia ſi quis dicat, baptiza Petrum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, illa non eſſet ſufficiens forma, quia non ſignificat ablutionem, vt actu exercitam ſub tali forma, ſed vt alteri imperatam, ſeu vt exercendam ab alio. Reliqui autem modi ſufficientes ſunt, quia ſatis ſignificant actum exercitum prædicto modo. Et de verbo actiuo & indicatiuo conſtat ex vſu Eccleſiæ Latinæ: de paſsiuo vero, quia reddit eundem ſenſum: de imperatiuo autem, Baptizetur, aut alio ſimili conſtat ex forma Græcorum, quæ, vt oſtendimus, ſufficiens eſt. An vero ſit neceſſarium, hanc actionem in ſingulari exprimi, vel poſsit proferri in plurali, ſcilicet, Baptizamus, &c. dicemus diſput. 23. ſect. 3.

2. Concluſio. Dico ſecundo, Non eſt de eſſentia huius formæ, vt in ea exprimatur perſona miniſtri. Eſt certa concluſio. Quæ probatur: nam inprimis conſtat non eſſe neceſſarium exprimere perſonam miniſtri per illud pronomen, Ego, vt Diuus Thomas hic docuit, & ſignificauit Zacharias Papa in capit. Retulerunt. de conſecr. diſt. 4. & bene etiam notauit Gloſſa in c. 1. de Baptiſmo, vbi Pontifex dicit, non fieri Baptiſmum, niſi quis dicat, Ego te baptizo, &c. Sed ibi ſolum intendit docere, actum baptizandi eſſe exprimendum in forma, vſus autem eſt illis verbis, quia illa ſunt in communi vſu Eccleſiæ Latinæ, non quia pronomen illud ſit ſimpliciter neceſſarium, maxime cum in ipſo verbo Baptizo, implicite contineatur, & quoad ſenſum idem ſit dicere, Baptizo te, ac, Ego te baptizo. Vlterius vero addendum eſt, etiam hoc implicito modo non eſſe neceſſarium indicari perſonam miniſtri, vt conſtat ex forma Græcorum, Baptizetur ſeruus Chriſti, &c. Nam vt notat Soto ſupra d. art. 5. ad 1. Græci illis verbis non ſubintelligunt perſonam miniſtri, ita vt ſenſus ſit, Baptizetur à me, nam potius ipſi dicuntur vti hac forma, ne viderentur ſibi attribuere Baptiſmum, & ideo potius intelligunt, Baptizetur ſeruus Chriſti à Chriſto, vel à Deo, aut ſimpliciter ab eo, qui authoritatem & efficaciam habet baptizandi: ergo ex vi talis formæ nõ exprimitur vllo modo perſona miniſtri, & tamen eſt ſufficiens, ergo expreſsio miniſtri in forma non eſt ſimpliciter neceſſaria. Quod etiam docuit Concilium Florentinum ſupra. Et rationem reddit, quia cum miniſter ſit tantum cauſa inſtrumentalis, non eſt ſimpliciter neceſſarium, illam exprimere in forma: maxime cum ex inſtitutione Chriſti id non colligatur: neq; ex vniuerſali Eccleſiæ traditione. Nam licet Latina Eccleſia hoc obſeruet, non tamen Græca, quæ in hac parte non arguitur erroris ab Eccleſia Latina. *Obiectio.* Sed dicunt alij, quamuis non ſit de neceſsitate ſacramenti abſolute, & ſimpliciter ac in omni loco exprimere in forma perſonam miniſtri, tamen in Eccleſia Latina hoc eſſe neceſſarium, propter receptam in ea conſuetudinem. Vnde colligunt, ſi in Eccleſia Latina aliquis baptizet forma Græcorum non conficeret ſacramentum. Ita refert D. Thomas ſupra, & Adrianus quæſtione 1. de Baptiſmo artic. 3. dubio 2. citans Innocentium in capite 1. de Baptiſmo. *Reſpondetur.* Sed hæc ſententia falſa eſt, vt conſtat ex dictis ſupra de ſacramentis in genere. Nam ſacramenti eſſentia vna eſt in vniuerſa Eccleſia. Vnde forma, quæ in vna parte ſufficit ad conſtituendum ſacramentum, ſufficit in qualibet parte ſeu regione Eccleſiæ, quod attinet ad ſacramenti neceſsitatem: ſi ergo in Eccleſia Græca non eſt neceſſarium exprimere perſonam miniſtri, etiam in Eccleſia Latina id non erit de neceſsitate ſacramenti, quia Eccleſiæ præceptum, aut conſuetudo, non poteſt mutare eſſentiam ſacramenti, aut efficere, vt aliquid ſit de neceſsitate illius, quod ex inſtitutione Chriſti non erat, quamuis facere poſsit, vt ſit, nec de neceſsitate præcepti, quia miniſter tenetur obſeruare ritum ſuæ Eccleſię, vt ſupra dictum eſt, & infra etiam dicetur in materia morali huius ſacramenti.

Dubitatio. Sed quæres, eſto, non ſit de neceſsitate huius formæ, miniſtrum in illa exprimere, an ſaltem ſit expediens, magiſque conueniens. Nam Græci hoc vitare ſtuduerunt, ne viderentur miniſtri ſacramentorum ſibi arrogare efficaciam ſacramenti, & vt illius Schiſmatis occaſionem fugerent, cuius ſit mentio, 1. ad Corinth. 3. Ego ſum Pauli, Ego autem Apollo. *Soluitur.* Reſpondetur, conſuetudinem Græcorum per ſe loquendo non eſſe malam, vt Concilium Florentinum docuit, ita tamen illi conſuetudini adhærere, vt ritum Eccleſiæ Latinæ damnent, erroneum eſt, & omnino contra rationem. Quin potius addo, ritum Eccleſiæ Latinæ eſſe meliorem, tum, quia eſt conſentaneus verbis Chriſti: Baptizantes eos: tum etiam, quia melius explicat cauſas & effectum baptiſmi, & ipſum actum baptizandi, vt actualiter exercitum. Neque datur occaſio Schiſmatis, quia miniſter ſolum in illo opere ſe exhibet, vt Chriſti miniſtrum, neque aliter ſibi tribuit ſacramenti miniſterium, ſicut, quando in ſacramento Pœnitentiæ dicit, Ego te abſoluo, nullam occaſionem Schiſmatis tribuit, neque ſibi arrogat virtutem, ſeu efficaciam ſacramenti.

3. Concluſio. Dico tertio, de neceſsitate huius formæ eſſe, vt in ea explicetur, ſeu indicetur perſona, quę baptizatur. Ita Diuus Thomas hic artic. 5. ad 4. & eſt communis omnium ſententia, quæ colligitur ex verbis Chriſti, baptizantes eos. Hunc enim eſſe ſenſum illorum verborum & inſtitutionis Chriſti, docuit traditio & vſus Eccleſiæ: & ita in vtraq; forma, tam Græcorum, quam Latinorum, hoc obſeruatum eſt. Ratio vero reddi poteſt, quia niſi aliquo modo exprimatur perſona, cui applicatur Baptiſmus, non poteſt actus baptizandi practice ſignificari, vt hic & nunc in particulari exercitus. Nam ſi tantum diceret miniſter, Ego baptizo in nomine Patris, nec ſignificaret determinatum actum baptizandi, determinatur enim à ſubiecto, cui applicatur, nec ſatis indicaret actum, prout hic & nunc exercetur. Ac tandem nõ ſatis ſignificaret effectum Baptiſmi, quatenus eſt ſpiritualis ablutio, & regeneratio eius, qui baptizatur. Tandem neceſſaria eſt expreſsio huius perſonæ, vt indicetur in forma diſtinctio, quæ neceſſaria eſt inter baptizantem & baptizatum, ſicut inter generantem & genitum, prout dicitur in Capite Debitum, extra, de Baptiſmo. Vnde colligit D. Thomas, & Theologi omnes, neceſſarium eſſe exprimere hãc perſonam, quæ baptizatur, aut proprio nomine, vt cum dicitur, Ego te N. baptizo, aut per Pronomen ſecundæ vel tertiæ perſonæ, vt Baptizo te, vel illum, non vero per Pronomen primæ perſonæ, vt Baptizo me, vt prædicto capitulo, Debitum, definitur, & colligitur, ex citatis verbis Chriſti, Baptizantes eos. Et confirmatur exemplo Chriſti, qui hac de cauſa voluit ab alio baptizari, & adiũgi poteſt exemplum Apoſtolorum in Actibus eorum: vbi ſemper legimus

mus baptizantem eſſe diſtinctam perſonam à baptizatis, & idem obſeruauit ſemper Eccleſiæ traditio, & in eodem capite redditur congruentia ſumpta ex ſimilitudine generationis, in qua oportet generantem & genitum perſonaliter diſtingui. Atque idem confirmari poteſt exemplo ſacramentorum, quæ in vſu conſiſtunt, vt in ſuperiorib. dictum eſt. An vero oporteat exprimere hanc perſonam in ſingulari numero, vel ſufficiat in plurali dicendo. Ego baptizo vos: D. Thomas hic, & quæſtione ſeq. art. 6. ad 2. reſpondet; hanc mutationem eſſe accidentalem, & vtrumque modum ſufficere, & idem generaliter dicendum eſt de quacunq; ſimili mutatione, dummodo ſufficienter deſignetur perſona. Quamuis, vt miniſterium hoc debite, & ſine culpa exerceatur, ſeruare oporteat Eccleſiæ conſuetudinem.

Alia dubitatio. Reſpondetur.

SECTIO III.

Vtrum de neceſſitate huius formæ ſit explicita inuocatio Trinitatis, vel ſufficiat baptizare in nomine Chriſti.

Varii errores proponuntur qui veram Trinitatis confeſſionem deſtruxerunt. Irenæus. Euſebius. Epiphan.

Circa hanc partem huius formæ, quæ eſt de Trinitatis inuocatione, primum referri poſſunt varij antiqui errores hæreticorum, quia aliquid huic formæ addebant, vel ſubtrahebant. Quo vera Trinitatis confeſsio deſtrueretur, ſic Gnoſtici: teſte Irenæo lib. 1. c. 18. baptizabant in nomine ignoti Patris omnium, & in veritate Matris omnium, & in nomine deſcendentis Ieſu ad vnitionem, & redemptionem, & cõmunionem virtutum. Quod etiam paululum mutatis verbis refert Euſebius, libr. 4. hiſtor. capit. 10. & Epiphanius hæreſ. 34. contra Marcoſios, circa finem, & Nicephorus, libr. 4. hiſt. capit. 4. circa finem. Alij vero tempore Apoſtolorum, baptizaſſe dicuntur in tribus Patribus, ſeu in tribus ſine initio principiis, ſeu in nomine trium principij expertium, aut trium Filiorum, aut trium Paracletorum, vt colligitur ex Can. 48. ſeu 49. Apoſtolorum, vbi hic error damnatur. & Canon. 50. damnantur, qui baptizabant in Domini morte: quem errorem ſequutos fuiſſe Eunomianos, refert Socrates libro 5. hiſt. cap. 23. Cataphrygæ etiam, & Paulianiſtæ dicuntur corrupiſſe in hac forma inuocationem Trinitatis, vt refert Inno. 2. Epiſt. 22. cap. 5. vbi in hunc modum explicat Canonem 19. Concilij Niceni, in quo baptizati à Paulianiſtis, venientes ad Eccleſiam Catholicam iterum baptizari præcipiuntur: quia in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti minime baptizabant, vt dicit Innocentius, qui tamen non explicat, quomodo hi hæretici in hac forma peccarent. Idem vero de Cataphrygis dicitur in Concilio Laodicen. Canon. 8. & in Concilio Arelatenſ. primo: dicitur de Arrianis, qui propria lege ſua vtuntur, vt rebaptizentur, placuit. Vnde colligitur aliquos etiam ex Arrianis mutaſſe hanc formam: veram Trinitatis inuocationem corrumpendo: quamuis non explicet, qualis fuerit illa mutatio. Nicephorus vero 10. libro hiſt. capit. 35. refert quendam Epiſcopum Arrianum nomine Deuterium, Baptizaſſe in nomine Patris per Filium, in Spiritu ſancto: & addit miraculoſe accidiſſe, vt aqua, quę ad Baptiſmum parata erat, repente diſparuerit in deteſtationem Arrianæ hæreſis, quam Epiſcopus ille prædictis verbis, formæq; mutatione profiteri intendebat. Horum omnium errorum nullum inuenio fundamentum, niſi hoc ſolum, quod vnuſquiſq; hæreticus iuxta ſolam falſam fidem, Baptiſmi formam ſibi confingebat.

Can. Apo. Innoc. I. Conc. Laodicen. & Arelat. Nicephor. In ſigne miraculum.

Veterũ ſententia afferuntur, quæ ſufficere affirment implicitã perſonarum inuocationem ſeu quod fiat in nomine Chriſti. Nicol. Pap.

Secundo referri poteſt aliquorum veterum ſententia, qui dixerunt, non eſſe de neceſsitate huius formæ explicitam trium perſonarum inuocationem, ſed ſatis eſſe implicitam: qualis in hac forma continetur. Ego te baptizo in nomine Chriſti. Huius ſententiæ videtur fuiſſe Nicol. Pap. in c. A quodam Iudæo. de Conſecr. diſt. 4. conſultus enim, an Baptiſmus datus à quodam Iudæo eſſet validus. Reſpondet, ſi datus fuit in nomine Trinitatis, vel in nomine Chriſti, fuiſſe validum: qui ſequutus eſt in hac reſponſione Ambroſ. libr. de Spiritu ſancto, c. 3. vbi ſic inquit: Qui benedicitur in Chriſto, in Patre, & Spiritu ſancto benedicitur. quia vnum eſt nomen, vna poteſtas. & infra. Qui Chriſtum nominat, & dicit Filium, qui vnctus eſt, & Patrem, à quo vnctus eſt, & Spiritum ſanctum, quo vnctus eſt. Ex qua ratione & explicatione Ambroſij, conſtat eum nõ fundari in diſpenſatione aliqua, ſed in ſignificatione ipſius nominis Chriſti, quod omnes tres perſonas ſaltem implicite continet. Eo vel maxime, quod licet aliqui dixerint, huiuſmodi licentiam, ſeu diſpenſationem baptizandi in ſolo nomine Chriſti conceſſam eſſe Apoſtolis, eorumque tempore duraſſe. Nullus tamen probabiliter dicere, aut oſtendere poteſt, perduraſſe vſq; ad tempora Ambroſij, qui ſua ætate illam formam validam eſſe exiſtimauit. Multoque minus credibile eſt, Iudæum illum, de quo Nicolaus cõſultus fuit, huiuſmodi diſpenſatione vſum fuiſſe, niſi alicui fortaſſe placeat, quod Marſilius dicit, Nicolaum habuiſſe ſpecialem reuelationem huius diſpenſationis. Hinc vero addit vlterius Ambroſ. Baptiſmum datum in nomine vnius perſonæ, quæcunque illa ſit, dummodo vera fides omnium trium retineatur eſſe validũ, quia in vna perſona tres omnes virtute continentur. Quam ſententiam ſecutus eſt Beda, in c. 10. Act. circa illa verba, Iuſſit illos baptizari in nomine Domini Ieſu. Citatur etiam in cap. 2. Lucæ, ibi tamen nihil de hac re ſcribit, eandem ſententiam tenet Bernard. epiſt. 340. vbi etiam approbat Baptiſmum datum ſub hac forma. Baptizo te in nomine Dei, & ſanctæ Crucis. Item Hugo de ſancto Victore, lib. 2. de ſacram. par. 6. c. 2. Soto etiam citat in fauorem huius ſententiæ Athanaſium, lib. de Trinitate & Spiritu ſancto, & Cyprian. libro ad Quirin. & Chryſoſt. homil. 3. Imperfecti in Matthæum, ſed apud hos Patres nihil inuenitur, quod ad hanc quæſtionem pertineat.

Ambroſ. Beda. Bernard. Hugo de S. Vict. Soto.

Ex Scholaſticis vero ſequutus eſt hanc ſententiam Magiſter in 4. diſtinct. 3. Adrianus quæſt. 2. de Baptiſmo, Caiet. hic art. 5. item gloſſ. in dict. capite à quodam Iudæo, &c. Multi ſunt. de conſecrat. d. 4. & in cap. Si quis puerum: extra, de Baptiſ. Fundamentum huius ſententiæ ſumptum fuit ex quibuſdam locis Actuum Apoſtolorum, in quibus dicitur dari Baptiſmus, in nomine Chriſti, aut, in nomine Domini Ieſu, vt videre licet, c. 2. 8. 10. 11. & 19. & ſignificat Paulus, 1. ad Corinth. 1. vbi reprehendens eos, qui dicebant, Ego ſum Pauli, Ego autem Apollo, Ego vero Cephę, Ego autem Chriſti (inquit) diuiſus eſt Chriſtus? Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Significat ergo eos fuiſſe baptizatos in nomine Chriſti.

Magiſter. Adrianus. Caiet. Gloſſa. Actor. 8. 10. 11. 19. 1. Corint. 1.

Dicendum vero eſt, primo, De eſſentia huius formæ eſſe, vt in ea expreſſe, & diſtincte nominentur tres perſonæ Trinitatis, quatenus inter ſe diſtinctæ ſunt: Ita docet D. Thom. hic artic. 6. Altiſiodo. lib. 4. ſum. tract. 3. cap. 4. q. 2. Alenſ. 4. p. q. 13. memb. 3. artic. 2. §. 3. & art. 4. §. 2. Marſil. in 4. q. 3. art. 3. Bonauen. d. 3. art. 2. q. 2. Palu. q. 1. art. 2. Richar. art. 2. q. 3. Scot. q. 2. art. 3. quamuis hi duo vltimi magis dubij ſunt. Probatur primo ex verbis Chriſti Domini: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Iam enim ſupra declarauimus, illud, in nomine, nõ tantum ſignificare, in virtute, aut in fide, vt in aliis locis Scripturæ ſolet. Mar. 14. Matt. 15. Ioan. 21. ſed ẽt ſignificare Baptiſmum eſſe dandum, nominando, & voce ipſa inuocando, Patrem, Filium, & Spiritũ ſanctum. Quem eo loco intendebat Chriſtus docere nõ ſolum præceptum, ſed etiam ritum, formamque baptizandi, vt docuit Leo Pap. epiſt. 4. c. 3. & Damaſcenus libro 4. de fide, capit. 10. & Iuſtin. Apolog. 2. pro Chriſtianis

Concluſio. Probatur primo ex verbis Chriſti.

ſtianis circa finem, & optime Athanaſ. ſer. 3. cont. Arrian. paulo poſt med. & Chryſ. homil. 16. in ad Rom. & optime Fulg. in lib. de Incarnatio. c. 11. cuius verba referemus cum aliis Patribus, & ita Eccleſia ſemper intellexit, vt ſtatim videbimus. At vero ex ipſis verbis Chriſti ſatis aperte conſtat hanc Trinitatis inuocationem debere eſſe expreſſam, & diſtinctam. Secundo hoc probatur ex Eccleſiæ declaratione, & definitione, nam in Canone 50. Apoſtolorum, reprobatur Baptiſmus datus, in Domini morte. Quia non dixit Chriſtus, in morte mea baptizate: ſed Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Vnde Clemens Pap. lib. 3. conſtit. c. 16. Nominans (inquit) inuocationem Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, baptizabit eos in aqua, & lib. 7. c. 23. Baptizare debes, quemadmodum Dominus præcepit, in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti. Patris, qui miſit: Chriſti, qui venit: Paracleti, qui teſtimonium dedit. Præterea Pelag. Pap. in c. Si reuera. de conſecrat. diſt. 4. dicit, Baptiſmum datum in nomine Domini eſſe nullum: & in c. Multi ſunt. eadem diſtinctione, idem dicit de baptiſmo dato ſolummodo nomine Chriſti. Et Zachar. Pap. in cap. In Synodo, eadem diſtinctione expreſſe docet, baptiſmum non perfici, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ita vt, qui vel vnam de Trinitate perſonam, in Baptiſmo non nominaret, verum Baptiſma conficere non poſſet. Idem ſumitur ex cap. Firmiter. de ſum. Trinit. vbi dicitur Baptiſmus conſecrari inuocatione, indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et ex c. 1. de Baptiſm. & ex Conc. Flor. in Decreto Eugenij: vbi prædicta forma Baptiſmi præſcribitur: & ſufficere dicitur forma Græcorum, dummodo in eo fiat Trinitatis inuocatio.

2 Probatur ex Eccleſiæ declaratione. — Clem. Pap. — Pelag. Pap. — Zach. Pap. — Ca. firmiter. — Conc. Flor.

Tertio afferri poſſunt innumera Patrum teſtimonia, ex quibus videri poſſunt omnes expoſitores Euangeliorum, & omnes, qui de Baptiſmo ſcripſerunt, vt Gregor. Nazian. Niſſen. Tertullianus, & præſertim Auguſt. lib. 4. de Baptiſ. cap. 15. & lib. 5. c. 1. & lib. 6, cap. 17. & 25. vbi ait, Baptiſmum verbis Euangelicis conſecrari, & ſine illis confici non poſſe, ideoque Baptiſmum ab hæreticis datum validum eſſe, Quia facilius (inquit) inueniuntur hæretici, qui omnino non baptizent, quam qui non illis verbis baptizent. Præterea Damaſc. lib. 4. de fide cap. 10. poſtquam docuit formam baptizandi datam eſſe à Chriſto ſupra dictis verbis, ſubdit: At qui in ſanctam Trinitatem minime baptizati ſunt, ij denuo baptizentur neceſſe eſt. Et ſi enim Apoſtolus his verbis vtitur: in Chriſtum, & in mortem ipſius baptizati ſumus: non tamen hoc vult, Baptiſmi formulam his verbis cõſtare debere: verum hoc demum, Baptiſmum mortis Chriſti figuram præferre. Atque idem eſt ſenſus Baſilij lib. de Spiritu ſancto, c. 12. vbi ait: Neminem offendere debet illud Apoſtoli, quod nomen Patris, & Spiritus ſancti mentionem in Baptiſmatis commemoratione frequenter omittit: neque ideo putat harum vocum vſum eſſe indifferentem, infra vero huius rei cauſam reddẽs videtur Ambroſij opinionem indicare. Dicit n. ideo Apoſtolum appellare Baptiſmum in Chriſto, quia Chriſti appellatio totius eſt Trinitatis profeſsio, quia ſimul declarat & Patrem, qui vnxit, & Filium, qui vnctus eſt, & Spiritum ſanctum, qui eſt vnctio. At vero Baſil. in hac ratione, non intendit hanc implicitam Trinitatis profeſsionem eſſe ad Baptiſmum ſufficientem, ſed ſolum reddit probabilẽ cauſam modi loquendi Apoſtoli. Nam paulo inferius ſimiliter dicit, interdum Apoſtolum ſolius Spiritus in Baptiſmate feciſſe mentionem, vt, cum inquit: Omnes in vno Spiritu baptizati ſumus. 1. ad Corinth. 12. Et tamen ſubdit Baſil. At non ideo quis dixerit, perfectum eſſe Baptiſma, in quo ſolum Spiritus nomen inuocatum eſt. Oportet n. inuiolabilem manere traditionem, &c. Idem recte docet Gauden. tract. 2. de lect. Euang. qui eſt ordine nonus, vbi inter alia inquit: Neque n. baptizari quis poteſt, niſi in integram atque inſeparabilẽ Trinitatem. Et deinde ex profeſſo probat eſſe contra veritatem huius ſacramenti alicuius perſonæ profeſsionem, & inuocationem omittere. Idem colligitur ex Ambroſ. libr. de his, qui initiantur, cap. 4. & libr. 2. de ſacramen. cap. 5. & Cypr. Epiſt. 73. ad Iubaian. parum à principio, & ex alijs Patribus ſupra citatis, tam referendo priores errores, quam verba Chriſti explicando. Ratio vero ſeu congruentia huius inſtitutionis explicata eſt ſupra in Commentarijs articulorum Diui Thomæ, & in ſectione 1. Quibus addi poteſt, in lege Euangelica explicitam fidem Trinitatis eſſe ad ſalutem neceſſariam, per ſe loquendo: Baptiſmum autem eſſe ſacramentum fidei, vt loquitur Innoc. Pap. in cap. Debitum, de Baptiſmo, & Auguſti. epiſt. 103. quia ſicut eſt ianua Eccleſiæ, ita in eo ſit expreſſa profeſsio Euangelicæ fidei: & ideo oportuit, vt in eo tradendo fieret expreſſa inuocatio Trinitatis, quæ eſt primarium obiectum & fundamentum totius fidei, & principalis cauſa, tam ipſius Baptiſmi, quam omnium myſteriorum nouæ legis.

3. Probatur ex patribus. — Nazian. — Niſſen. — Tertul. — Auguſt. — Damaſc. — Baſil. — Gaudent. — Ambroſ. — Cyprian. — Vltimo probatur ratione. — Innoc. Pap. — Auguſt.

Atque hinc ſequitur primo, ex vi huius inſtitutionis nullum eſſe Baptiſmum datum in nomine Dei. Patet, quia, ſicut fides de Deo abſolute & ſimpliciter non eſt fides explicata Trinitatis, ita inuocatio Dei abſoluta, non eſt inuocatio Trinitatis explicita, prout ad Baptiſmum eſt neceſſaria. Secundo ſequitur, Baptiſmum datum in nomine Patris & Filij, non nominato Spiritu Sancto vel in nomine Patris & Spiritus ſancti, tacito Filio, vel denique in nomine cuiuſcunque perſonæ, ſine nominatione aliarũ, nullum eſſe. Quod quidem fatetur Ambroſ. quando is, qui baptizat hunc defectum committit ex prauo errore, quo exiſtimat in Trinitate non eſſe tres perſonas. Idem autem eſt, etiam ſi abſque errore in fide id faciat ex negligentia, vel odio, aut alio prauo affectu: quia valor ſacramenti non pendet ex fide miniſtri, ſed ex eſſentiali integritate, & ſignificatione formæ, ſuppoſitis alijs requiſitis. Si ergo illa forma eſt inſufficiens, quando miniſter non habet rectam fidem, etiam erit inſufficiens, quamuis miniſter veram fidem habeat, dummodo cætera paria ſint. Eſt ergo illa forma per ſe inſufficiens: & ratio eſt, quia non continet expreſſam profeſsionem totius Trinitatis, quæ neceſſaria eſt ex inſtitutione Chriſti. Quinimo, neque implicite tota Trinitas ſatis indicatur, vna tantum vel duabus perſonis nominatis: quia licet appellatione ſolius Patris implicite indicetur Filius, non tamen Spiritus ſanctus, qui ſit perſona ab eis diſtincta. Et idem eſt etiam, ſi expreſſe Pater, & Filius inuocentur. Si vero nominentur Pater & Spiritus ſanctus, quamuis videatur implicite indicari Filius, non tamen vt perſona à Spiritu ſancto diſtincta: quin potius indicari videtur, ipſum Spiritum ſanctum eſſe Filium, reſpectu cuius altera perſona Pater nominatur: atque idem eſt, ſeruata proportione, ſi ſolus Filius & Spiritus ſanctus exprimantur, non ſit ergo ſufficiens Trinitatis profeſsio, niſi omnes tres perſonæ nominentur.

Nullus eſt Baptiſmus datus in nomine Dei. — Non eſt ſufficiens forma Baptiſmi, niſi omnes tres perſonæ ſigillatim nominentur. — Ambroſ.

Tertio ſequitur, Baptiſmum datum in nomine Chriſti, non exprimendo alias perſonas, eſſe inualidum ex vi inſtitutionis Chriſti. Ita ſentiunt omnes Theologi ſupra citati: & colligitur aperte ex omnib. quæ in probatione aſſertionis poſitæ adducta ſunt. Præſertim ex definitionib. Pelagij & Zachariæ Pontificũ, & plura ſtatim afferemus in ſolutionib. argumentorum. Nunc ſolum addo verba Bedæ, libr. variarum quæſt. q. 14. Notandum, ſi quis baptizans dicat, Baptizo te in Chriſto Ieſu, & nõ dicat, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſicut Dominus inſtituit, nõ eſt verus Baptiſmus. Et ratio eſt clara, quia inuocatio Chriſti non eſt expreſſa Trinitatis profeſsio, quam oſtendimus eſſe de eſſentia formæ Baptiſmi. Adde præterea, ex vi verborum etiam non eſſe impli-

Baptiſmus in nomine Chriſti datus non eſt validus.

ſe implicitam Trinitatis profeſsionem, quamuis ſuppoſita fide, quam nos habemus, poſsit eam nobis indicare, magis ex facilitate & promptitudine intelligentium, quam ex vocis ſignificatione. Nam licet Chriſtus ſit vnctus à Patre, tamen etiam ipſe, ſeipſum vnxit, quatenus eſt ſuæ Incarnationis, & ſanctificationis ſuæ humanitatis author. Atque eodem modo, licet dicatur Spiritu ſancto vnctus, ſeu ſanctificatus per quandam appropriationem, tamen etiam ipſo Verbo, eiuſq; diuinitate ſanctificatus eſt: ac delibutus, vnde ſi in Deo tantum eſſet vna perſona, & carnem ſumeret, proprie appellari poſſet Chriſtus, ergo ex vi ſignificationis huius vocis, non ſatis indicatur tota Trinitas etiam implicite. Ergo ex vi inſtitutionis non poteſt illa forma eſſe ſufficiens. Et hoc exiſtimo ita certum, vt contraria ſententia, quoad hanc partem, nullo modo probabilis ſit. An verò aliquando ex diſpenſatione talis forma conceſſa fuerit, dicemus in ſolutione argumentorum.

2. Concluſ. Dico ſecundò: De eſſentia huius formæ eſt, vt in ea non ſolum Trinitas Perſonarum, ſed etiam naturæ vnitas ſignificetur, quod fit per particulam illam, In nomine. Ita ſentit D. Thom. hic art. 6. & Magiſter cum Scholaſticis loco ſupra citato, & Hugo de Sancto Vict. lib. 2. de ſac. par. 6. c. 2. Et colligitur ex verbis Chriſti adiuncta Eccleſiæ, & Sanctorum intelligẽtia. *Magiſtr. Hugo de S. Victore.* Non enim ſine myſterio exiſtimatur dixiſſe Chriſtus, in nomine, & non, in nominibus: ſed vt indicaret vnã eſſe trium Perſonarum virtutem, ſubſtãtiam, & maieſtatẽ, quæ vno illo nomine ſignificatur. Vnde Hieronymus, Matth. 28. *Hieron.* Baptizantur (inquit) in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt quorum vna eſt diuinitas, vna ſit largitio, nomenq; Trinitatis vnus Deus eſt. Et clarius ſuper ad Epheſ. 4. circa illa verba: Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma. Non baptizamur, inquit, in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: ſed in vno nomine, quo intelligitur Deus. *Auguſtinus.* Eodem modo Aug. 3. contra Maxim. c. 32. In nomine, inquit, non in nominibus, quia hi tres vnum ſunt, & hi tres vnus eſt Deus. *Ambroſ.* Ambroſ. 2. de ſac. c. 7. In vno nomine baptizare nos iuſsit, dicens: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: Noli mirari, quia dixit vnum nomen, vbi eſt vna ſubſtantia, vna diuinitas, vna maieſtas. Idẽ latè atq; ex profeſſo docet lib. 1. de Spiritu ſancto, c. 14. ex hoc, & aliis Scripturæ locis oſtendens, vno trium perſonarum nomine vnã dominationem ſignificari. *Gauden.* Et Gauden. tractat. 14. de promiſsione Paracleti ſic ſcribit: Cum Baptiſmi opus in Trinitate decerneret celebrandum, non ait, in nominibus, ſed in nomine: Pater enim Deus eſt, & Filius Deus eſt, & Spiritus S. Deus eſt, ſicut ſanctarum Scripturarum teſtimoniis dilectioni veſtræ ſæpius ap℗baui: ac propterea vnum eſt Trinitatis nomen, cuius vna virtus, atq; diuinitas permanet in omnia ſæcula. Ratio vera eſt, quia non minus eſt de neceſsitate ſalutis, vnius diuinitatis, quam trium perſonarum profeſsio, nec poteſt eſſe vera ac perfecta huius myſterij profeſsio ſine fide huius diuinitatis. Vtrumque ergo debuit in forma Baptiſmi explicari.

Ex qua concluſione infertur, hanc formam: Ego te baptizo in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, eſſe inſufficientem ad hoc ſacramentum conſtituendum: quia in ea fit eſſentialis mutatio. Nam, ſi p vocem illam: In nominibus, indicentur tantum ipſa nomina relatiua, ſeu proprietates trium perſonarũ, quamuis non admiſceatur poſitiuus error in forma, tacetur tamen myſterium Vnitatis trium Perſonarum in Deitate, & ita non ſufficienter explicatur in hac forma fides vnius Deitatis in tribus perſonis. *Baptiſmus in virtute Patris & Filij & Spiritus ſancti, datus dubius.* Si autem vox illa, In nominibus, indicet abſolutum nomen, ſeu perfectionem, continebit forma errorem Vnitati Dei contrarium. Atque eadem ratio eſt de quacunq; ſimili mutatione, vel additione facta huic formæ. Ratione cuius, aut inæqualitas inter perſonas, aut diſtinctio in natura ſignificetur. Si quis autẽ loco illius vocis, In nomine, diceret, in virtute, vel aliquid ſimile, quo vnitas in natura trium Perſonarũ ſignificetur, fortaſſe forma eſſet valida, quia res ſignificata videtur eſſe eadem: quamuis vocib. diuerſis: grauiter tamen peccaret, & non careret forma aliqua dubitatione, quia illæ voces non ſunt omnino ſynonymæ, nam illud, In nomine, plus complecti videtur, quam ſi dicas, In virtute, aut in maieſtate, vel Deitate Patris, &c. Nam hoc totum illa voce comprehenditur, & præterea inuocatio, & profeſsio fidei vnius Dei, atq; Trini.

Hæc forma in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus ſancti, &c. eſt valida. Sed quid, ſi quis baptizet hoc modo: Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus ſancti, videtur enim illa nominis repetitio æquiualere illi plurali voci: In nominibus? Reſpondetur: non æquiualere: ſed illam formam eſſe validã, quia vnum & idem nomen poteſt iterum atque iterum nominari, & inuocari abſque pluralitate: vt vere dicitur Pater Deus, Filius Deus, & Spiritus ſanctus Deus, non tamen poſſunt dici Dij: quia hoc ſignificat pluralitatem naturarum: illud vero minime, quia ſunt vnus & idem Deus.

Ad rationes ſecundæ ſententiæ reſpõdetur. Supereſt, reſpondeamus ad ea, quæ in ſecunda ſententia adducta ſunt (nam de prima nihil dicere oportet) Et prius quam ſententiam Zachariæ Pap. & Ambroſ. explicemus, declaranda ſunt illa Scripturæ teſtimonia, in quibus Apoſtoli dicuntur baptizaſſe: In nomine Chriſti, aut In nomine Domini Ieſu. Eſt enim valde communis inter Scholaſticos ſententia, Apoſtolos vſos fuiſſe eo tempore hac forma: Ego te baptizo in nomine Chriſti, non quia illa per ſe ſufficiat, iuxta Chriſti inſtitutionem: ſed quia ex ſpeciali diſpenſatione hoc illis conceſſum fuerit eo tempore, vt nomen Chriſti, & fides, atque amor erga illum, fidelium animis magis inſiderent. Ita ſentit Diuus Thomas hic, & fere antiqui Scholaſtici ſupra citati. *Apoſtoli nunquam baptizarũt in nomine Chriſti.* Mihi tamen longe probabilius videtur, nunquam Apoſtolos, aut eorum miniſtros, baptizaſſe ſub illa forma, ita vt nomen Patris, vel Spiritus ſancti omiſerint: quod late docuit Armachan. libro 8. de quæſtionibus Armenorum, à capit. 3. Can. libr. 6. de Locis cap. 8. ad ſeptimum, & propendet Soto in 4. diſtinct. 3. q. vnica, artic. 3. *Armachan. Cano. Soto.* *Probatur primo ex Actor. 19.* Et probatur primo ex loco Actorum 19. vbi Paulus inuenit quoſdam, qui ſe baptizatos eſſe dicebant, eoſque interrogauit: Si Spiritum ſanctum accepiſtis credẽtes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus: Tunc Paulus rurſus interrogauit: In quo ergo baptizati eſtis? quæ interrogatio aperte ſupponit, non potuiſſe illos more conſueto, & ea forma, qua alij ſolebant baptizari, non audito Spiritus ſancti nomine: quia nimirum non dabatur tunc forma Baptiſmi, abſque Spiritus ſancti inuocatione & appellatione: ergo tũc etiam fiebat in forma Baptiſmi, expreſſa trium Perſonarum inuocatio. Et ideo Paulus iuſsit illos iterum baptizari Baptiſmo Chriſti, & forma conſueta. *2 probatur.* Secundo probatur: quia ex illo modo loquendi Scripturæ colligi non poteſt huiuſmodi diſpenſatio, aut quod Apoſtoli illo modo baptizauerint. Primo quidem, quia baptizari In nomine Chriſti, vel In nomine Domini Ieſu, non tantum ſignificat inuocato hoc nomine, ſed etiam ſignificare poteſt in fide, virtute, & authoritate eius, & Baptiſmo ab ipſo inſtituto baptizari. Quod patet ex eodem loco Actorum 19. *Act. 19.* Vbi ſtatim ſubdit. His auditis baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu, ac ſi diceretur, baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti, quia antea ſolo Baptiſmo Ioannis fuerant baptizati, quomodo expoſuit Damaſcenus, lib. 4. de fide, cap. 10. quod Paulus ait ad Romanos, cap. 6. nos eſſe in Chriſto baptizatos: Nam in Chriſtum, inquit, baptizatum eſſe, nihil aliud indicat, quã in eum credendo ſalutifera aqua tingi. Sic etiam Baſil. dicto lib. de Spiritu ſancto, cap. 12. expoſuit: baptizari in Spiritu ſancto non eſſe idem, quod baptizari ſola Spiritus ſancti perſona nominata: ſed idem quod baptizari in vir-

in virtute, ſeu in ſanctificatione Spiritus ſancti. Vel aliter: quamuis demus, in illis locis ſignificari, nomen Domini IESV Chriſti ſolitum eſſe proferri in forma Baptiſmi, non tamen inde poteſt colligi, nomina Patris, vel Spiritus ſancti fuiſſe omiſſa, quia facile potuerunt omnia coniungi, & proferri hoc modo: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij eius Ieſu Chriſti Domini noſtri, & Spiritus ſancti. Atque hoc modo, & ſatis fit illi coniecturæ, quam ſententia contraria afferebat, ſcilicet, quod nomen Chriſti exprimebatur, vt fieret amabile: & ſimul retinetur integra forma Baptiſmi, & non omittuntur aliæ perſonæ, quarum amor æque neceſſarius eſt, earumque cognitio ad ipſum Chriſtum melius cognoſcendũ confert. Tertio, quod Apoſtoli non fuerint vſi diſpenſatione, videtur plane colligi ex illo Canone 49. vel 50. Apoſtolorum, vbi damnatur error eorum, qui baptizabant in morte Chriſti, ſeu Domini, & ſubditur ratio: Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti. Quæ ratio euidenter ſupponit, & illos ſemper præceptum illud & formam obſeruaſſe, & omnẽ aliam, etiamſi ſit, In nomine Domini, vel Chriſti, inſufficientem iudicaſſe. Quarto, hoc potiſsimum cõfirmatur teſtimoniis Patrum, qui in hunc modum prædicta teſtimonia interpretati ſunt. Cyprianus Epiſt. 73. ad Iubaian. poſt medium, vbi tractans illa verba Petri, Act. 2. Baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Domini Ieſu Chriſti, inquit, Ieſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed vt Patri quoque Filius adiungeretur. Deniq; vbi poſt Reſurrectionem à Domino Apoſtoli ad Gẽtes mittuntur, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizare gentiles iubentur: quomodo ergo quidam dicunt, baptizatum in nomine Ieſu Chriſti, remiſsionem peccatorum conſequi poſſe, quando ipſe Chriſtus Gentes baptizare iubeat in plena, & adunata Trinitate? Eandem expoſitionem & doctrinã habet Fulgent. l. 5. de Incarnatione & gratia, c. 11. vbi inter alia inquit: Ideo in forma Baptiſmi dictum eſſe, In nomine Filij, in ſingulari, vt ſignificaretur, vnam & eandem eſſe Chriſti perſonam in diuinitate, & humanitate ſubſiſtẽtem: Et ꝓpterea, inquit, omnes qui in nomine Patris & Filij, & Spiritus S. ſacramento ſanctæ regenerationis abluitur, non niſi in Chriſti morte ac nomine baptizatur. Atq; in hunc modum exponit ſtatim verba citata Petri, Act. 2. & Pauli ad Rom. 6. Sic etiam Au. li. 3. contra Maxim. c. 17. dicit, ſicut ex illis verbis, Io. 1. Omnia per ipſum facta ſunt & ſine ipſo factum eſt nihil, non poteſt colligi, Spiritum ſanctum excludi ab opere creationis, ita ex verbis Petri Actorum 2. Baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, non poſſe colligi illos non fuiſſe baptizatos in nomine Patris, & Spiritus S. quia licet in nomine Ieſu Chriſti iuſsi ſint baptizari, vna perſona, alias non excludit. Eandem ſententiam docet Chryſoſtomus homilia 30. in 2. ad Corinth. tractans verba illa, cap. 13. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & cõmunicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis, Amen. Vbi & cõſiderat, interdum Paulum omnes tres perſonas, ſimul nominare: interdum duas, interdum vnam tantum vt earum æqualitatem oſtendat, atque vnam ab altera non ſeparari, & huius occaſione adducit illud, 1. ad Cor. cap. 6. Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine Domini Ieſu Chriſti, & Spiritu Dei noſtri, & ſubdit: Quid igitur, dic oro? Non baptizati fuerunt in Patre illi? Quare igitur non dixit abluti eſtis in nomine patris? quia ſine diſcrimine, nunc huius, nunc illius, meminit hypoſtaſis. Eodem modo Origenes li. 5. in ad Rom. circa illa verba, cap. 6. Quicunq; baptizati ſumus cum Chriſto Ieſu, & cæt. Requiras, inquit, hoc quod Dñs dixit ad Diſcipulos, vt baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. cur Apoſtolus ſolius Chriſti in Baptiſmo nomen aſſumpſit, dicens: Quicũq; baptizati ſumus, cum non habeatur legitimum Baptiſma, niſi ſub nomine Trinitatis. Et in ſumma reſpondet, Paulum ibi non deſcribere formam, & ratione Baptiſmatis, & ideo non poſuiſſe integra verba, ſed ea tantum, quæ ad rem, de qua agebat, pertinebant. Ibi autem diſputabat de Baptiſmo, quatenus mortẽ, & ſepulturã Chriſti repræſentat, & quia in hoc conformamur Chriſto, non Patri, aut Spiritui S. ideo, Chriſti potius, quam aliarum perſonarum mentionem fecit: non quia in forma Baptiſmi Chriſtus abſq; aliis perſonis nominetur. Deniq; Theophyl. in fine Euangeliſtæ. Lucæ tractans illa verba: Et prædicari in nomine eius Pœnitentiam: & per Pœnitentiã, Baptiſmum intelligens, quærit: Quo modo Baptiſma, in nomine ipſius Chriſti fieri intelligerent, cum alias doceamur baptizare, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Et reſpondet, Primum dicimus, quod quando dicimus, Baptiſma fieri in nomine Chriſti, non dicimus, quod oporteat in ſolius nomine Chriſti fieri, ſed quod Chriſti Baptiſma ſpirituale eſt. Inſuper Baptiſma: In nomine Chriſti, intellige in morte Chriſti. Et aliter, Chriſti nomẽ in ſe ipſo continet & Patrem inungentẽ, & vnctionẽ Spiritum, & vnctum Filium. In quibus vltimis verbis, non ſentit propter hanc cauſam ſatis eſſe proferre nomen Chriſti, ſed reddit hãc inter alias cauſas ob quas Baptiſmus dicitur Baptiſmus Chriſti, aut dari in nomine Chriſti, ſicut ſupra exponentes Baſilium dicebamus.

Vltimo adhiberi poteſt cõiectura, quia nulla fuit in primitiua Eccleſia ꝓbabilis cauſa talis diſpẽſationis: quia, etiamſi demus, fuiſſe tunc expediens nomẽ Ieſu Chriſti expreſſe in forma proferre: nulla tamen oſtendi poteſt vtilitas in ſubticendis nominibus Patris, & Spiritus S. Et alioqui ſine euidenti neceſsitate non oportebat diſpenſare in lege maxime neceſſaria, cuius obſeruatio erat, veluti ianua ad totam Chriſti legem ſuſcipiendam, quæ tunc promulgari incipiebat. Adde explicitam fidem Trinitatis omnibus fuiſſe in præcepto ab initio prædicationis Euangelicæ: ergo non erat tantum myſterium occultandum, aut in forma Baptiſmi omittendum. Talis ergo diſpenſatio, nec neceſſaria fuit, nec expediens, non eſt ergo voluntarie aſſerenda, cum neque in Scriptura ſacra, neq; ex aliquo Concilio, aut traditione colligatur.

Ad Decretum Nicolai difficile eſt reſpondere: Nam quod D. Thomas & alij dicunt de diſpenſatione, duplici ex capite reiectum eſt, quia & nunquã fuit talis diſpenſatio Apoſtolis conceſſa, & quamuis fuiſſet, non duraſſet vſque ad Nicolai tempora, qui octingentis annis fuit poſt Chriſtum: alioqui pari ratione dici poſſet, nunc etiam durare. Præſertim, quia Põtifex ſuam ſententiam fundat in dicto Ambroſij, quem oſtendimus, non fundaſſe ſententiam ſuam in diſpenſatione. Secundo, non minus diſplicet, quod alij dicunt: Pontificem loqui in caſu neceſsitatis, tum quia in eo caſu, in quo Pontifex loquitur, nulla erat neceſsitas baptizandi in ſolo nomine Chriſti. Immo vix fingi poteſt, quod in aliquo caſu interueniat talis neceſsitas, niſi forte ex ignorantia miniſtri baptizantis, tum præcipue, quia propter nullam neceſsitatem poteſt variari eſſentialis materia, vel forma ſacramenti, vt ſupra oſtenſum eſt. Alij dicunt, Nicolaum non affirmare huiuſmodi Baptiſmum eſſe validum, ſed non eſſe iterandum, & interpretantur non eſſe iterandum abſolute, quia ſaltem eſt res dubia, iterandum autem eſſe ſub conditione. Sed hoc non placet: quia Pontifex ibidem dicit, Baptiſmum datum à Iudæo in nomine Trinitatis, non eſſe iterandum. Quod intelligit tam abſolutè, quam ſub conditione, vnde illis verbis ſimpliciter docet, talem Baptiſmum eſſe validum, at vero eodem modo loquitur de Baptiſmo dato in nomine Chriſti. Alij ergo ita exponunt Nicolaum, ſicut nos interpretati ſumus Actuum teſtimonia, ſcilicet, vt non

Marginalia: 3 Probatur. — 4 Probatur ex Patribus Cyprian. — Fulgen. — Auguſt. — Chryſoſt. — Origen. — Theophyl. — Vltimo probatur coniectura. — Decretum Nicolai Papæ declaratur.

vt non loquatur de forma, in qua expreſſo nomine Chriſti omittuntur Perſonæ Patris & Spiritus ſancti, ſed de illa, in qua ſecunda perſona nominatur ſub nomine Chriſti, alijs non omiſsis. Cum vero dicit Pontifex, tantum in nomine Chriſti, illa dictio excluſiua, tantum, aiunt non excludere alias perſonas, ſed Filij expreſſam nominationem, ita vt ſolum dicatur, in nomine Patris, & Chriſti, & Spiritus ſancti. Quæ expoſitio attribui etiam poteſt Ambroſio, & ad eam poteſt ratio eius accommodari, quod ſcilicet, tantundem ſit nominare ſecundam perſonam ſub nomine Chriſti, ac ſub nomine Filij, quia etiam in nomine Chriſti dicatur relatio ad alias perſonas. Et idem dici poteſt ad Bedam ſuper acta, præſertim cum alio loco veram ſententiam docuerit, vt vidimus. Atque hæc expoſitio pia eſt, & probabilis, nonnihil tamen videtur coacta. Vnde valde dubito, an hæc fuerit mens Nicolai, & Ambroſij. An vero id, quod in ea aſſeritur, in rigore verum ſit, dicam ſequenti ſectione. Quamobrem alij ſimpliciter contentur, Pontificem vt priuatum Doctorem falſæ opinioni adhæſiſſe, quam ſententiam ſequitur Cano loco ſupra citato, quia in eo decreto vnum eſt, de quo Pontifex interrogatus directe reſpondet, atque definit: aliud vero, quod obiter dicit abſque Pontificia authoritate, ac definitione. Primum illud eſt, an Baptiſmus datus à Iudæo validus ſit, ad quod Pontifex affirmatiuè reſpondet, eiuſque definitio certa eſt. Secundo vero obiter dixit Pontifex huiuſmodi Baptiſmum datum tantum in nomine Chriſti validum eſſe, & in hoc ſecutus eſt ſententiam Ambroſij, exiſtimauitque teſtimonia Actuum Apoſtolorum: ita eſſe intelligenda, & locutus eſt, vt priuatus Doctor, & ſententiam minus probabilem ſecutus eſt. Dices: *Obiectio.* Contraria ſententia definita fuerat à Pelagio & Zacharia Pontificibus, vt viſum eſt ex cap. Si reuera, cap. In Synodo, cap. multi, de conſecra. diſtinct. 4. Quomodo ergo potuit Nicolaus, etiam vt priuatus *Reſponſio.* Doctor, contrariæ ſententiæ adhærere? Reſpondetur, eos Pontifices de quæſtione hac nihil ex profeſſo, ac de fide definiuiſſe: quia Epiſtolæ illæ, ex quibus Gratianus refert ſe ſumpſiſſe illa Decreta, non leguntur integræ in Tomis Conciliorum: ex illis autem Decretis, vt ſunt apud Gratianum, habemus quidem eos Pontifices docuiſſe, neceſſariam eſſe, Trium Perſonarum inuocationem, & non ſatis eſſe Chriſti, vel vnius perſonæ appellationem: non vero ſatis conſtat, eos Pontificia authoritate definiuiſſe, hanc inuocationem debere eſſe explicitam, & non ſatis eſſe implicite contentam in nomine Chriſti. Atque hæc vltima reſponſio poteſt in rigore ſuſtineri: proxime vero præcedens reijcienda omnino non eſt, quia pietati eſt conſentanea. Et per hæc reſponſum eſt ad alios Patres. Sententia vero ibi citata ex Bernardo, durior eſt, ac difficilior. Nam ſine dubio hæc forma, Baptizo te in nomine Dei, & ſanctæ Crucis, nullo modo eſt ſufficiens, niſi per Deum intelligamus, Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, vt Marſilius exponit. Addendum vero eſt non ſufficere, vt ab audientibus intelligatur, niſi in ipſa forma exprimatur, vt ſatis dictum ac probatum eſt.

SECTIO IV.

Vtrum neceſſarium ſit in forma Baptiſmi exprimere tres Perſonas diuinas ſub nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

HÆc quæſtio præcipue tractari ſolet de hac forma: Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Spirati, ſeu procedentis ab vtroque, quam eſſe ſuffi- *Caiet. ſent.* cientem docuit Caietanus, hic ſequens Gloſſ. in cap. Multi, de conſecrat. diſtinct. 4. quæ dicit has voces ſufficere: In nomine Genitoris, & Nati, & ſancti Flaminis, addit tamen non ſufficere, ſi dicat: Baptizo te in nomine trium perſonarum, quod fortaſſe Caietan. non admitteret, vt videbimus: opinionem Caietani ſequutus eſt Victor. vt habetur in ſumma eius §. 14. de Baptiſmo. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia eſſentialis forma ſacramenti non pendet ex materialibus verbis, vt ſupra viſum eſt: ſed ex ſignificatione eorum. Vnde omnes voces eiuſdem, ſeu æ- *Probatur.* quipollentis ſignificationis ſufficiunt ad ſubſtantiam, vel eſſentiam ſacramenti conſtituendam: ſed illæ voces, Genitor, Genitus, &c. in ſignificatione æquiualent his, Pater, & Filius: ergo ſufficiunt ad eſſentiam Baptiſmi. Patet conſequentia, quia licet formale ſignificatum illarum vocum videatur diuerſum: nam hæ ſignificant de formali relationes, illæ vero origines, tamen hæc diuerſitas nihil referre videtur: quia ex vſu eaſdem omnino res, & perſonas ſignificant, eiſdem conceptibus ſubordinantur. Et hic vſus vocum magis eſt attendendus, quam formalis illa & rigoroſa ſignificatio, ſicut etiam voces illæ, Pater, & Filius, in rigore non ſignificant de formali Paternitatem vel Filiationem diuinam, ſed Paternitatem & Filiationem ſimpliciter, tamen ex vſu accommodatæ ſunt ad illam ſignificationem. Et con- *Confirm. 1.* firmatur primo. Nam Concilium Florentinum definit, illam formam eſſe ad Baptiſmum ſufficientem, in qua exprimitur actus miniſtri, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione, & non addit, neceſſarium eſſe hanc inuocationem fieri illis vocibus: Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Sed ſub illis nominibus, Genitoris, &c. vere & proprie inuocatur & laudatur Trinitas, vt patet, cum Eccleſia canit: Genitori, Genitoque laus, & iubilatio: & ſi quis confiteatur, vel credat Trinitatis myſterium illis vocibus, & conceptibus expreſſum, ſine dubio ſatisfacit præcepto credendi, vel confitendi Trinitatem, ergo, &c. Confirmatur ſe- *Confirm. 2.* cundo: nam ſi fieret mutatio ſimilis in vna tantum perſona, validum eſſet ſacramentum: ergo idem eſt, ſi fiat in omnibus. Patet conſequentia: quia tam eſſentialis eſt inuocatio ſingularum perſonarum, quam ſimul omnium. Antecedens vero patet exemplis receptis. Primum illud eſt, quod in præcedenti ſectione tangebamus de hac forma: Baptizo te in nomine Patris, Chriſti, vel Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti. Aliud eſt, ſi loco Filij, dicatur, Verbi. Item ſi loco nominis Spiritus ſancti, dicas Paracleti, aut Doni. Tandem cõfirmatur, quia in huiuſmodi mutationi- *Confirm. 3.* bus formarum ſacramentalium, vt accidentales & non ſubſtantiales cenſeantur, nunquam attendimus ad rigoroſam, ac metaphyſicam formalitatem ſignificationis: ſed ad rem ſignificatam, & ad moralem & practicum modum concipiendi. Et hac ratione cenſentur æqualentia hæc verba: Baptizo, abluo, tingo, & ſimiliter hæc, Abſoluo & remitto: cum tamen formalia ſignificata in rigore ſint diuerſa, ergo idem erit in præſenti.

Secunda ſententia & communis eſt, neceſſarium *2. & communis ſenten.* eſſe exprimere tres perſonas nominibus, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & mutationem illam, in nomen Genitoris, Geniti, & Spirati, & quamcunque ſimimilem, eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti. Ita ſentit Diuus Thomas hic artic. 5. ad 7. & in 4. diſtinct. 3. *D. Thom.* artic. 2. quæſtiuncula 2. ad 5. Bonauent. art. 2. quæſt. *Bonauen.* 3. Scot. quæſt. 2. artic. 3. Richardus artic. 2. quæſtio. 3. *Richard.* Paludan. quæſt. 1. artic. 3. numero 16. Durand. quæſt. *Palud.* 2. Gabriel art. 2. concluſ. 4. & artic. 1. dubita. 1. qui di- *Durand.* cit, Theologos omnes, Iuriſperitos, & Summiſtas in *Gabriel.* hanc ſententiam conuenire: eandem tenet Alexander Alenſ. 4. par. quæſtion. 13. membr. 3. artic. 3. §. 5. & Altiſiodor. lib. 3. ſum. tract. 3. cap. 4. quæſt. 4. Marſil. in in 4. quæſt. 3. art. 4. Bonauent. reddit rationem, quia *Bonauen.* mutantur nomina principalia in non principalia, *Ratio.* quod magis explicans Scotus dicit, nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti, ſignificari proprias perſonarum proprietates, atque adeo perſonas ipſas: nomine vero

vero Genitoris,&c. ſignificari actus notionales: non vero Perſonas: ſed ſolum connotari illas. Hæ vero rationes non videntur cogere: tum quia vix poteſt reddi ratio, cur nomen Filij ſit principalius, quam nomen Verbi, aut nomen Patris, quam nomen Genitoris. Tum etiam, quia ad ſubſtantiam ſacramenti non videtur referre, quod nomen ſit magis vel minus principale, dummodo eandem omnino rem ſignificet. In hoc autem non videtur vera differentia: quam Scotus aſsignat, quia Genitor, reuera ſignificat perſonam generantem, pro qua etiam ſupponit: quod ſi fiat vis in ſignificato formali, aut connotato, etiam Pater ex vi ſuæ ſignificationis formaliter ſignificat Paternitatem, & connotat Perſonam. Aliam aſsignat rationem Diuus Thomas, quia ſicut in Baptiſmo, inquit, ex parte materiæ determinata eſt aqua, quia eius vſus eſt communiſsimus, facilis, & aptiſsimus ad ſignificationem huius ſacramenti: ita ex parte formæ determinatæ ſunt illæ voces, quæ facilius & aptius perſonas diuinas ſignificant, quæque futuræ erant in vſu frequentiori Eccleſiæ ad Trinitatem inuocandam, eiuſque fidem profitendam. Huiuſmodi autem ſunt illa, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, & quę in vnaquaque lingua his vocibus reſpondent. Itaque videtur Diu. Thomas hoc referre in ſpecialem Chriſti inſtitutionem. Quæ præter adductam congruentiam fundari poteſt in verbis Chriſti, adiuncto vſu Eccleſiæ, & interpretatione Patrum, quos ſupra retulim*. Quibus addi poteſt Epiphan. hæreſ. 73. in principio, vbi ſignificat, voces Geniti, & Ingeniti, non valere ad Baptiſmum: Non dixit, inquit, Baptizantes eos in nomine Geniti, & Ingeniti, ſed in nomine Patris, & Filij & poſt multa dicit: Ingenitum nondum ſignificare Patris intelligentiam, neque Genitum ſignificare proprie filium, quia ad omnia genita communem facit intelligentiam. Non enim omne quod generatur, eſt Filius, quamuis omnis filius ſit genitus, & eadem ratione Genitor, ſeu generans latius patet, quam Pater. Quare tandem concludit, nos non in Genito, & Ingenito, ſed in Patre & Filio eſſe baptizatos. Et hoc ipſum videtur innuere Athanaſ. ſerm. 2. contra Arrian. circa medium, cum inquit: Non iuſsit nos baptizare in nomine Geniti, & Ingeniti, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et confirmari poteſt hæc ſententia, quia alias ſequitur, formam eſſe validam, etiamſi dicatur, In nomine trium perſonarum, vel In nomine primæ, & ſecundæ, & tertiæ perſonæ, vel In nomine Genitoris, & imaginis eius ſeu ſplendoris gloriæ eius, & Doni vel Flaminis, & ſimilibus: quia in his omnibus licet verba ſint diuerſa, tamen reipſa, & iuxta communem vſum idem ſignificant, & eaſdem diuinas Perſonas faciunt concipere, & ſufficere poſſunt ad fidem profitendam, & ad Trinitatem inuocandam, vel laudandam. Quæ omnia, vt exiſtimo, Caietanus concederet. Videntur tamen valde abſurda & contra communem ſenſum.

Ratio D. Thom. — *Epiphan.* — *Athanaſ.* — *Confirmatio.*

Regula 1. In hac re primum exiſtimo certum: Omnem illam mutationem, per quam expreſſa inuocatio Trinitatis mutatur in implicitam, vel confuſam eſſe contra veritatem, & ſubſtantiam huius formæ: in quo non cenſeo probabilem eſſe opinionem Caietani. Vnde ſi quis dicat: Baptizo te in nomine Trinitatis, forma eſt inſufficiens. Item ſi dicat: Baptizo te in nomine Trini, & Vnius, & in nomine trium Perſonarum, & in nomine Primæ, Secundæ, & Tertiæ Perſonæ, quia in his omnibus modis, & ſimilibus non ſatis explicatur myſterium Trinitatis. Nam licet explicetur numerus Perſonarum, tamen valde confuſè, & nullo modo explicantur proprietates perſonales, nec emanatio vnius perſonæ ab alia. Atque idem cenſeo, ſi mutatio fiat in voces omnino approprietas, & non proprias, vel etiam in valde metaphoricas, vt ſi dicas: In nomine omnipotentis, Sapientis, & Doni ſeu Flaminis: & idem eſt de ſimilibus, quia talis inuocatio Trinitatis redditur valde obſcura, & aliena à communi vſu fidelium. Item, quia per illas voces non ſignificatur id, quod eſt proprium ſingularum Perſonarum, quamuis ex vſu intelligentium præcipuè ſapientium contingat per illas voces concipi perſonas ipſas. Dices, etiam illa vox, Spiritus ſanctus, non eſt propria, ſed appropriata tertiæ perſonæ: nam in rigore etiam Pater, & Filius, ſunt Spiritus, & ſancti. Reſpondetur: iam illam vocem eſſe impoſitam ad ſignificandam proprietatem tertiæ perſonæ: ſcilicet, ſpirationem paſsiuam, quam de formali ſignificat, ſub qua ratione hæc vox, quæ iam æquiuoca dici poteſt, non conuenit Patri, aut Filio. Atque ita non eſt appropriata, ſed propria. Ex quibus etiam intelligitur, quando Concilium Florentinum dixit, neceſſariam eſſe in hac forma Trinitatis inuocationem: quamuis in cortice verborum generaliter loquatur, tamen re vera ipſum loqui de illa inuocatione, quæ eſt in vſu Eccleſiæ, quamque paulo antea commemorauerat, veram Baptiſmi formam aſsignando: hunc enim ſenſum & contextus ipſe præ ſe fert, & ratio oſtendit, quia alioqui quælibet inuocatio Trinitatis eſſet ſufficiens, quod falſum eſſe oſtendimus.

Obiectio. — *Reſponſio.* — *Conc. Flor.*

2. Regula. Secundo, quando mutatio ſolum fit in diuerſa nomina propria Perſonarum, manente expreſſa inuocatione earum, res eſt magis dubia, & vtrumque probabilis, vt fatentur hic Soto, & alij recentiores expoſitores Diui Thomæ. Aliud autem eſt in hac re practice loqui, aliud verò ſpeculatiuè. Practicè enim certum eſt, eſſe graue peccatum huiuſmodi mutationem facere: tum propter verba Chriſti, & conſuetudinem Eccleſiæ, tum propter ſcandalum: tum etiam propterea, quod redditur dubium ſacramentum. Nam etiam ſi demus, Caietani opinionem eſſe probabilem, eſt tamen incerta: & ſi fortaſſe falſa ſit, ſacramentum in re erit nullum. Quapropter certum etiam cenſeo, Baptiſmum datum ſub illa forma: In nomine Genitoris Geniti, &c. iterandum eſſe ſaltem ſub conditione, quia reuera eſt valde dubius. At vero ſpeculatiue poteſt opinio Caietani probabiliter teneri, habet enim fundamenta non parum vrgentia, & apparentia. Nihilominus diſcedendum non eſt à communi ſententia: quæ in materia præcipuè ſacramentorum, multum ponderis habet. Nam tota res pendet ex inſtitutione, quam vſus & traditio Eccleſiæ declarat: & huiuſmodi Eccleſiæ ſenſus ex antiquis Patribus & ſapientibus Doctoribus petendus eſt. Eſt ergo valde veriſimile, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem, vt ſimplex profeſsio fidei, quæ in Baptiſmo fit, & omnibus etiam rudioribus & ſimplicioribus communis eſſe debet, fieret etiam ſimplicioribus verbis, & communibus omnibus, & proprius diuinas perſonas ſignificantibus. Et ideo mutatio in his vocibus, vel omnibus, vel aliqua earum ſubſtantialis eſſe cenſetur. Ex quo fundamento facile eſt omnia Caietani argumenta diluere.

Soto.

ARTICVLVS VII.

Vtrum immerſio in aqua ſit de neceſsitate Baptiſmi.

4. d. 3. art. 4. q. 1.

AD ſeptimum ſic proceditur. *Videtur, quod immerſio in aqua, ſit de neceſsitate Baptiſmi. Vt enim dicitur ad Epheſ. capite quarto. Vna fides, vnum Baptiſma. Sed apud multos communis modus baptizandi eſt per immerſionem. Ergo videtur, quod non poſsit eſſe Baptiſmus, ſine immerſione.*

2. *Præterea, Apoſtolus dicit, Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem. Sed hoc fit per immerſionem, dicit enim Chryſoſt. * ſuper illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. Sicut in quodam ſepulchro in qua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus*

Homil. 24. in Ioan. poſt med. tom. 3.

merſus deorſum occultatur, deinde nouus rurſus aſcendit. Ergo videtur, quod immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.

3. Præterea, Si ſine immerſione totius corporis poſſet fieri Baptiſmus, ſequeretur, quod pari ratione ſufficeret quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconueniens: quia originale peccatum, contra quod præcipue datur Baptiſmus, non eſt in vna tantum corporis parte. Ergo videtur, quod requiratur immerſio ad Baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.

Sed contra eſt, quod Heb. 10. dicitur: Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda.

Reſpondeo dicendum, quod aqua aſſumitur in ſacramento Baptiſmi, ad vſum ablutionis corporalis, per quam ſignificatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri poteſt per aquam, non ſolum per modum immerſionis, ſed etiam per modum aſperſionis, vel effuſionis. Et ideo quamuis tutius ſit baptizare per modum immerſionis (quia hoc habet communior vſus) poteſt tamen fieri Baptiſmus per modum aſperſionis, vel etiam per modum effuſionis: ſecundum illud, Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam: ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe. Et præcipue propter neceſſitatem: vel quia eſt magna multitudo baptizandorum: vt patet Actorum 2 & 4. vbi dicitur, quod crediderunt vna die tria millia, & alia die quinque millia: quandoque autem poteſt imminere neceſſitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtentare baptizandum, vel propter debilitatem baptizandi, cui poſſet imminere periculum mortis ex immerſione. Et ideo dicendum eſt, quod immerſio non eſt de neceſſitate Baptiſmi.

Ad primum ergo dicendum, quod ea quæ ſunt per accidens, non variant ſubſtantiam rei. Per ſe autem requiritur ad Baptiſmum corporalis ablutio per aquam. Vnde & Baptiſmus lauacrum nominatur, ſecundum illud, Epheſ. 5. Mundās eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Sed quod fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit Baptiſmo. Et ideo talis diuerſitas non tollit vnitatem Baptiſmi.

Ad ſecundum dicendum: quod in immerſione expreſſius repræſentatur figura ſepulturæ Chriſti, & ideo hic modus baptizandi eſt communior & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repræſentatur aliquo modo, licet non ita expreſſe. Nam quocunq; modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquæ ſupponitur, ſicut corpus Chriſti ſub terra fuit poſitum.

Ad tertium dicendum, quod principalis pars corporis, præcipue, quantum ad interiora membra, eſt caput, in quo vigent omnes ſenſus, & interiores, & exteriores. Et ideo, ſi totum corpus aqua non poſſit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam cauſam, oportet caput perfundere, in quo manifeſtatur principium animalis vitæ. Et licet per mēbra, quæ generationi deſeruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen ſunt membra illa potius aſpergenda, quam caput: quia per Baptiſmum non tollitur tranſmiſſio originalis in prolem per actum generationis, ſed liberatur anima à macula & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lauari illa pars corporis, in qua manifeſtantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum, inſtitutum erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ. Cuius fidem Circumciſio ſignificat, vt dicitur ad Rom. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum trina immerſio ſit de neceſsitate Baptiſmi.

AD octauum ſic proceditur. *Videtur, quod trina immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi. Dicit enim Auguſtin.* in quodam ſermone de ſymbolo ad baptizatos: Recte tertio merſi eſtis, qui accepiſtis Baptiſmum in nomine ſanctæ Trinitatis, recte tertio merſi eſtis, qui accepiſtis Baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti: qui etiam tertia die reſurrexit à mortuis. Illa enim tertio repetita immerſio, typum Dominicæ exprimit ſepulturæ, per quam Chriſto conſepulti eſtis in Baptiſmo. Sed vtrumque videtur ad neceſſitatem Baptiſmi pertinere, ſcilicet, & quod ſignificetur in Baptiſmo Trinitas perſonarum, & quod fiat configuratio ad ſepulturam Chriſti. Ergo videtur, quod trina immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.*

4. d. 3. art. 4. q. 2 & 3 Et d. 23 q. 1. a. 1. q. 2 cor. Refertur hoc in Dec. de cōſec d. 4 c 77. Poſtquam ex Hom. 4.

2. Præterea, Sacramenta ex mandato Chriſti efficaciam habent. Sed trina immerſio eſt ex mandato Chriſti. Scribit enim Pelagius Papa Gaudentio Epiſcopo, Euangelicum præceptum ipſo Domino Deo, & Saluatore noſtro Ieſu Chriſto tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina merſione ſanctum Baptiſmum vnicuiq; tribuere. Ergo ſicut baptizare in nomine Trinitatis; eſt de neceſſitate Baptiſmi, ita etiam baptizare trina immerſione, videtur eſſe de neceſſitate Baptiſmi.*

De conſec. d. 4 cap. Multi ſunt.

3. Præterea, Si trina immerſio non ſit de neceſſitate Baptiſmi, ergo ad primam immerſionem aliquis Baptiſmi conſequitur ſacramentum. Si ergo addatur ſecunda, vel tertia, videtur, quod ſecundo, vel tertio baptizetur, quod eſt inconueniens. Non ergo vna immerſio ſufficit, ad ſacramentum Baptiſmi, ſed trina immerſio videtur eſſe de neceſſitate ipſius.

Sed contra eſt, quod Greg. dicit ſcribens Leandro Epiſcopo: Reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmate, vel ter ſemel immergere, quoniam & in tribus merſionibus perſonarum Trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari.*

Lib. 1. Epiſt. 41. à med. & habetur de conſec diſ. 4. c. 79. De trina.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut prius dictum eſt) ad Baptiſmum per ſe requiritur ablutio aquæ, quæ eſt de neceſſitate ſacramenti. Modus autem ablutionis per accidens ſe habet ad ſacramentum. Et ideo, ſicut ex prædicta authoritate Gregor.* patet, quantum eſt de ſe, vtrumque licite fieri poteſt, ſcilicet & ſemel & ter immergere: quia vnica immerſione ſignificatur vnitas mortis Chriſti, & vnitas diuinitatis, per trinam autem immerſionem ſignificatur triduum ſepulturæ Chriſti, & etiam Trinitas perſonarum. Sed diuerſis ex cauſis ſecundum ordinationem Eccleſiæ, quandoque inſtitutus eſt vnus modus, quandoq; alius, quia enim à principio naſcentis Eccleſiæ, quidam de Trinitate male ſentiebant, Chriſtum purum hominem eſſe æſtimantes, nec dici filium Dei & Deum, niſi propter meritum eius, quod præcipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, ſed in commemoratione mortis Chriſti, & vna immerſione. Quod reprobatum fuit in primitiua Eccleſia. Vnde in Canonibus Apoſtolorum* legitur: Si quis Presbyter aut Epiſcopus non trinā immerſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in baptiſmate (quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini) deponatur. Non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Poſtmodum vero inoleuit quorundam Schiſmaticorum & Hæreticorum error, homines rebaptizantium, ſicut de Donatiſtis Auguſt.* narrat ſuper Ioan. Et ideo in deteſtationē erroris eorum fuit ſtatutum* in Concil Tolet. quod fieret vna ſola immerſio. Vbi ſic legitur: Propter vitandum chriſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum, ſimplam teneamus Baptiſmi immerſionem. Sed ceſſante tali cauſa communiter obſeruatur in Baptiſmo trina immerſio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quaſi ritum Eccleſiæ non obſeruans, nihilominus tamen eſſet Baptiſmus.*

Art. præced. ad 1.

In argu. Sed contra.

In can. 49 & 150. Et habetur de conſe. diſt. 4. c. 78. Si quis Preſbyter.

Trac 11. t. 9.

In Con Tolet. 4 can. 5. 10 2. Concil. & habetur d. conſe. diſt 4. c. 84 Propter ex Iuone in Decr. lib. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod Trinitas eſt ſicut agens principale in Baptiſmo. Similitudo autem agentis peruenit ad effectum ſecundum formam, & non ſecundum materiam.

teriam. Et ideo ſignificatio Trinitatis fit in Baptiſmo per verba formæ: nec eſt de neceſſitate, quod ſignificetur Trinitas per vſum materiæ, ſed hoc fit ad maiorem expreſſionem. Similiter etiam mors Chriſti figuratur ſufficienter in vnica immerſione. Triduum autem ſepulturæ non eſt de neceſſitate ſalutis noſtræ: quia etiam ſi vno die fuiſſet ſepultus, vel mortuus, ſufficiſſet ad perficiendam noſtram redemptionem: ſed triduum illud ordinatur ad manifeſtandam veritatem mortis, vt ſupra dictum eſt. Et ideo patet, quod trina immerſio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte paſſionis Chriſti, eſt de neceſſitate ſacramenti.*

q. 51 ar. 4 & 53 art. 2.

Ad ſecundum dicendum, quod Pelagius Papa intelligit trinam immerſionem eſſe de mandato Chriſti in ſuo ſimili: in hoc ſcilicet, quod Chriſtus præcipit baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. non tamen eſt ſimilis ratio de forma, & de vſu materiæ, vt dictum eſt.**

Loco citato in argum. — In ſolu præc. q. 64 ar. 8.

Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) intentio requiritur ad Baptiſmum, & ideo ex intentione miniſtri Eccleſiæ, qui intendit vnum Baptiſmum dare trina immerſione efficitur vnum Baptiſma. Vnde Hieron. dicit* ſuper Epiſtolam ad Philip. Licet ter baptizetur (id eſt immergatur) propter myſterium Trinitatis: tamen vnum Baptiſma reputatur. Si vero intenderet, ad vnamquamque immerſionem vnum Baptiſma dare, ad ſingulas immerſiones repetens verba formæ, peccaret, quantum in ſe eſt, pluries baptizans.*

In com. c. 4. ad Eph ſuper illud Vna fides, vnum Baptiſma, & 9 refertur de conſ. d. 4. c. 20 Eodem modo.

DOctrina, quam D. Thom. tradidit in his articulis, explicata à nobis eſt in ſuperiori diſputatio. 20. quia pertinet ad materiam huius ſacramenti, vt ibi notauimus: litera autem D. Thom. per ſe ſatis eſt perſpicua.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Baptiſmus poſsit iterari.

4. d. 6 qu. 2. a 1 q. 1. Et 4 cont. c. 59. fi. & c. 70 & 71 Et Ioa. 3. co. 4. & Eph. 4. lec. 2 col. 1. fi. & ſup. q. 63. art. 5.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus poſſit iterari. Baptiſmus enim videtur inſtitutus ad ablutionem peccatorum. Sed peccata iterantur. Ergo multo magis baptiſmus debet iterari, quia miſericordia Chriſti tranſcendit hominis culpam.

2. Præterea, Ioannes Baptiſta præcipue fuit à Chriſto commendatus: cum de eo dictum ſit, Matth. 11. Inter natos mulierum non ſurrexit maior, Ioanne Baptiſta. Sed baptizati à Ioanne, iterum baptizabantur, vt habetur Act. 19. vbi dicitur: quod Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati Baptiſmo Ioannis Ergo multo fortius illi, qui ſunt baptizati ab hæreticis vel peccatoribus, ſunt rebaptizandi.

In Concil. 1. Nic. cap. 19.

3 Præterea, In Nicæno Concilio ſtatutum eſt: Si quis confugerit ad Eccleſiam catholicam de Paulianiſtis & Cataphrygis, rebaptizari eum omnino debere Videtur autem eſſe eadem ratio de alijs hæreticis. Ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

4. Præterea, Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem. Sed de quibuſdam baptizatis aliquãdo dubitatur an ſint baptizati. Ergo videtur, quod debeant iterum baptizari.

q. præc. ar. 4.

5. Præterea, Euchariſtia eſt perfectius ſacramentum, quam Baptiſmus, vt ſupra dictum eſt. Sed ſacramentum Euchariſtiæ iteratur. Ergo videtur, quod multo magis Baptiſmus poſſit iterari.*

Sed contra eſt, quod dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum Baptiſma.

Reſpondeo dicendum, quod Baptiſmus iterari non poteſt: primo quidem, quia Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio, prout ſcilicet aliquis moritur veteri vitæ, & incipit nouam vitam agere. Vnde dicitur Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnus autem non eſt niſi vna generatio, & ideo non poteſt Baptiſmus iterari, ſicut nec carnalis generatio. Vnde Auguſt. dicit ſuper illud Ioan 3. Nunquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci? Sic tu, inquit, intellige natiuitatem Spiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim vterus non poteſt repeti, ſic nec Baptiſmus. Secundo, quia in morte Chriſti baptizamur, per quam morimur peccato, & reſurgimus in nouitatem vitæ: Chriſtus autem ſemel tantum mortuus eſt, & ideo Baptiſmus iterari non debet: propter quod Heb. 6. contra quoſdam rebaptizari volentes dicitur. Rurſus crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, vbi gl. dicit, * Vna Chriſti mors, vnum Baptiſma conſecrauit. Tertio, quia Baptiſmus imprimit characterem, qui eſt indelebilis, & cum quadam conſecratione datur: vnde ſicut aliæ conſecrationes non iterantur in Eccleſia, ita nec Baptiſmus. Et hoc eſt quod Aug.* dicit in 2. contra Epiſtolam Parmeniani, quod character militaris non repetitur, & quod non minus hæret ſacramentum Chriſti, quam corporalis hæc nota: cum videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtiq; per pœnitentiam redeuntibus, non reſtituitur. Quarto, quia Baptiſmus principaliter datur contra originale peccatum, & ideo ſicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec Baptiſmus iteratur, quia vt dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum, in omnes homines in condemnationem, ſic per vnius iuſtitiam, in omnes homines in iuſtificationem vitæ.*

Tract. 11 in Euan. Ioan. ante med. tom. 9. — Gloſ. ord. ſuper illud, Renouari rurſus ad pœnitentiam. — Lib. 2. c. 13 à med. 16. 7. & ſupra habetur q. 63. art. 5. & vide eiudem epiſt. 50. ad Bonif. poſt med. tom. 2.

*Ad primum ergo dicendum, quod Baptiſmus operatur in virtute paſſionis Chriſti, ſicut ſupra dictum eſt * Et ideo ſicut peccata ſequentia, virtutem paſſionis Chriſti non auferunt, ita etiam non auferunt Baptiſmum, vt neceſſe ſit ipſum iterari. Sed pœnitentia ſuperueniente, tollitur peccatum, quod impediebat effectum Baptiſmi.*

Art. 2 huius.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Aug. dicit ſuper illud Ioan. 1 Sed ego neſciebam eum. Ecce poſt Ioannem baptizatū eſt, poſt homicidam non eſt baptizatum, quia Ioan. dedit baptiſmum ſuum: homicida dedit Baptiſmum Chriſti, quod ſacramentum tam ſanctum eſt, vt nec homicida miniſtrante polluatur.*

Tract. 5. declinando à ſ. tom. 9.

Ad tertium dicendum, quod Pauliniani & Cataphrygæ nõ baptizabant in nomine Trinitatis. Vnde Gregor. dicit ſcribens Quirino Epiſcopo, Hi hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, ſicut ſunt Bonoſiani & Cataphrygæ (qui ſcilicet idem ſentiebant cum Paulinianis) quia & illi Chriſtum Deum non credunt (exiſtimantes, ipſum ſcilicet eſſe purum hominem) & iſti (ſcilicet Cataphrygæ) Spiritum ſanctum peruerſo ſenſu eſſe quendam prauum hominem Montanum (ſcilicet credunt:) tales cum ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizantur, quia Baptiſma non fuit, quod in errore poſiti in ſancta Trinitatis nomine minime perceperunt. Sed ſicut in regulis Eccleſiaſticis dicitur: Si qui apud illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ Trinitatis confeſſione baptizabant, & veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur vt baptizati.*

In regiſt li. 9. Epi 61. paulo à princ. Refert de conſ. d. 4 cap. Hi vero. — De Eccleſia. dogm. ca. 52. tit 3 in Aug. & de conſ. d. 4 c. 43 & c. 27.

Ad quartum ergo dicendum, quod ſicut dicit Decret. Alexan. III. de quib. dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmiſſis. Si baptizatus es, ego non te baptizo, ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Non enim videtur iterari, quod neſcitur eſſe factum.*

In Decr. li. 3. ti. 41 de Bap. & eius eff. ſtu c. De quibus eſt c. p. 2. & de conſ. d 4. c. 9. 110 111 & 112

Ad quintum dicendum, quod vtrumq; ſacramentum, ſcilicet Baptiſmi & Euchariſtiæ eſt repræſentatiuum Dominicæ mortis & paſſionis: aliter tamen & aliter. Nam in Baptiſmo commemoratur mors Chriſti, in quantum homo Chriſto commoritur, vt in nouam vitam regeneretur. Sed in ſacramento Euchariſtiæ commemoratur mors Chriſti, in quantum ipſe Chriſtus paſſus exhibetur nobis, quaſi paſchale conuiuium, ſecundum illud 1. Corinth. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur. Et quia homo ſemel naſcitur, multoties

toties autem cibatur, ſemel tantum datur Baptiſmus, multoties autem Euchariſtia.

COMMENTARIVS.

Reſpondet D. Tho. Baptiſmum iterari non poſſe. Cuius rei quatuor adducit congruẽtias optimas, eaſque magis explicat in ſolutionibus argumentorum, ſed omnia ſunt clara in littera: locus autem ad Epheſ. 4. quem D. Thom. adducit, nonnullam difficultatem habet, quam in ſequenti diſputatione tractabimus.

DISPVTATIO XXII.

De vnitate ſacramenti Baptiſmi.

Diſputatio hæc pertinere poterat ad aliam ſupra traditam de inſtitutione, ſeu exiſtentia Baptiſmi, tamẽ propter D. Thom. vſq; ad hunc locum dilata eſt: & quia facile expediri poteſt, ſuppoſitis his, quę de eſsẽtia Baptiſmi dicta ſunt. Duplex ergo vnitas de hoc ſacramento inueſtigari poteſt, eſſentialis ſcilicet, ſeu ſpecifica, & numerica, & de vtraq; breuiter dicemus.

SECTIO I.

Vtrum Baptiſmi ſacramentum ſit vnum tantum in ſpecie, & quomodo diff.rat à Baptiſmo ſanguinis, & flaminis.

Ratio dubitandi.
Magiſter.
Alenſis.
Hugo de Sancto Victore.
VValdenſ.

Ratio dubitandi eſt primo, quia Baptiſmus communiter diſtingui ſolet in Baptiſmum aquæ, ſanguinis, & flaminis, vt conſtat ex D. Thom. in hac qu. artic. 11. & 12. Magiſtro, & aliis Doctoribus in 4. diſt. 4. Alenſ. 4. part. quæſtio. 22. Hugo Victor. lib. 2. de ſacramen. par. 6. capit. 6. & 7. VValdenſ. tom. 2. de ſacr. cap. 96. & 97. ſed hæc tria Baptiſmata ſpecie differunt, vt per ſe conſtat: ergo. Secundo, quia Baptiſmus etiã diuiditur in Baptiſmum Ioannis, & baptiſmum Chriſti: ſed hæc Baptiſmata ſpecie differunt, vt in ſuperioribus viſum eſt, ergo. Tertio, quia baptiſmus etiã diuiditur in Baptiſmum per immerſionem, & per aſperſionem, ſeu infuſionem aquæ: ſed hæc etiam Baptiſmata videntur ſpecie differre, quia licet materia remota ſit eadẽ, tamen materia proxima videtur ſpecie diuerſa: eſſentia autem ſacramenti magis attendenda eſt iuxta materiam proximam, quam remotam: ergo, &c.

Concluſio.

Reſpondetur, Baptiſmum, qui eſt vnum è ſacramentis nouæ legis, eſſe vnicum in eſſentia & ſpecie vltima. Concluſio eſt communis Theologorum, & certa ex illo Pauli ad Eph. 4. Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma: illum enim locum de eſſentiali & ſpecifica vnitate interpretantur ibi Chryſ. ſerm. 11. & Hieronymus, qui ex eo loco arguit Valentinum & alios hæreticos, qui duo vel plura baptiſmata poſuerunt, & inſinuat Tertullian. lib. de Baptiſm. cap. 15. de quo teſtimonio plura in ſequenti ſectione. Præterea oſtendi poteſt concluſio, tum ex doctrina generali ſupra tradita de ſeptem ſacramentis nouæ legis: oſtendimus enim tantum eſſe ſpeciem ſpecies vltimas ſacramentorum: tum etiam ex ſpeciali doctrina & ratione huius ſacramẽti, habet enim vnam formam ſpecificam, quæ omnino neceſſaria eſt, vt huiuſmodi ſacramentum conficiatur. Habet etiam eandem materiam remotam, ſcilicet, aquam naturalem, & proximam, ſcilicet, ablutionem. Illæ enim ablutionum differentiæ accidentales ſunt tam phyſice, quia omnes fiunt per motum localem, ſolum accidentaliter diuerſum: quam moraliter, ſeu ſacramentaliter, quia omnes ordinantur ad eundem finem ablutionis. Rurſus hu.uſmodi baptiſmus ſemper ordinatur ad eundem primarium effectum ſpiritualis regenerationis, & remiſsionis peccati originalis. Vnde eandem ſignificationem habet, & eundem characterem in ſpecie imprimit: ergo eſt ſemper idem ſecundum ſpeciem.

Inductione probatur concluſio.

Deinde explicatur & probatur concluſio diſcurrendo per alia baptiſmata, ſeu opera, quibus nomen baptiſmi accommodari ſolet. Et in primis omitto varia baptiſmata aquæ, quæ in lege veteri in vſu fuerunt, vt dicitur ad Hebræos nono: illa enim, quamuis in exteriori ablutione ſimilia eſſe potuerint noſtro baptiſmo tamen in ratione ſigni, & cæremoniæ ſacræ multum ab eo differebant. Eademque ratio eſt de Baptiſmo Ioannis, qui etiam in ablutione externa ſimilis fuit noſtro Baptiſmo: in ratione tamen ſigni ſacri, & in effectu, & in ſanctificatione per formam verborum valde diſsimilis. De qua re fuſe diſputatum eſt Tomo præcedenti, & ideo plura hoc loco dicenda non ſunt. Ac propterea in concluſione locutus ſum de baptiſmo, qui eſt ſacramentum nouæ legis, vt cætera omnia baptiſmata aquæ excludat.

Ad Heb. 9.

Martyrium interdũ Baptiſmus dicitur, ſed metaphorice.

Rurſus ſolet Martyrium Baptiſmus ſanguinis appellari. Quæ locutio habet fundamẽtum in ſcriptura ſacra: nam Chriſtus Dominus Paſsionem ſuam, quæ Martyrium quoddam fuit, baptiſmum interdum appellauit Marci 10. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum, & Baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari? & Luc. 12. Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor vſq; dũ perficiatur? Hæc vero appellatio metaphorica eſt, quia conſtat Martyrium non eſſe baptiſmũ aquæ, qui eſt ꝓprie baptiſmus, de quo nunc loquimur. Præterea conſtat, Martyrium non eſſe ſacramentum, cum non ſit cæremonia ſacra ad Dei cultum per ſe ordinata & inſtituta, quod eſt de ratione ſacramenti: nec etiam ſit ſignum ſacrum ſpeciali inſtitutione ad ſignificandum impoſitum: ſub quo genere ſigni ſacramentum conſtituitur, vt ſupra viſum eſt. Appellatur ergo Martyrium, ſanguinis baptiſmus, per quandam analogiam, quæ in primis cõſiderari poteſt in omni Martyrio: & in hoc conſiſtit, quod ſicut aqua baptiſmi tangendo corpus perfectè lauat animam, omnem culpam & pœnam remittendo: ita in Martyrio ſanguis effuſus, ſuo modo tangit corpus, & inde fit, vt ſanctificetur anima, & à culpa ac pœna perfecte liberetur, quamuis diuerſo modo, nam hoc conuenit Martyrio ſolum ex ſpeciali priuilegio: baptiſmo autem ex opere operato, ac ſacramẽtaliter.

Quid propriè Baptiſmus ſanguinis.

Alio ſpecialiori modo accommodatur hæc vox non cuilibet Martyrio, ſed illi, quod interdum ſupplet defectum baptiſmi aquæ: eſt enim baptiſmus aquæ per ſe neceſſarius ad ſalutem, contigit autem aliquando aliquem ad Martyrium rapi prius, quam baptizari poſsit, & tunc dicitur baptizari ſanguine ſuo, quia per Martyrium ſaluatur, etiam ſi baptiſmũ aquæ non recipiat, qui modus loquendi eſt frequens apud Patres, vt late inferius videbimus, agentes de effectu Baptiſmi: & interim videri poſſunt Cyprianus Epiſtola 73. ad Iubaian. Damaſcen. libr. 4. de fide cap. 10. Fulgent. de fide ad Petrum cap. 30. & Tertull. libr. de Baptiſm. capitulo 16. In hac autem analogia, ſeu proportione, præter differentias ſupra poſitas intercedit alia, quia baptiſmus ſanguinis nunquam habet illum propriiſsimum effectum baptiſmi, qui eſt character. Vnde neque eſt propria regeneratio in Chriſto, nec ianua ad Eccleſiam, & alia ſacramenta recipienda, & per ſe loquendo non excludit neceſsitatem baptiſmi aquæ, ſi ſuſcipi poſsit. Ac denique, quamuis ex parte ſubiecti naturaliter iterari non poſsit, quia homo per Martyrium extinguitur, & ideo naturaliter loquendo, iterum mori non poteſt, tamen quantum ex parte eius, & ſui effectus, non repugnaret iterari, ſi homo ſemel per Martyrium mortuus, ad vitam rediret, iterumque Martyrium ſubiret. Differunt ergo pluſquam ſpecie baptiſmus ſanguinis & aquæ, tamen hoc non eſt

Cyprian.
Dam. Fulg.
Tertull.

contra vnitatem ſacramenti Baptiſmi, de quo agimus: quia, vt oſtenſum eſt, Baptiſmus ſanguinis, neque eſt ſacramentum, neque habet proprium effectum ſacramenti Baptiſmi.

Baptiſmus flaminis, metaphorice Baptiſmus.

Tandem ſolet etiam interior contritio cum propoſito ſuſcipiendi ſacramentum Baptiſmi, Baptiſmus flaminis appellari: ſed hæc etiam eſt metaphorica, & analoga ſignificatio Baptiſmi. Vnde cōſtat, huiuſmodi motum cordis non eſſe ſacramētum: quia nullum ſenſibile ſignum includit, aut requirit, nec proprium aliquem effectum habet ex opere operato, ſed ſolum ex diſpoſitione operantis cum diuino auxilio, ſecum affert gratiam ſanctificantem, & remiſsionem peccati: non autem characterem, qui eſt proprius effectus ſacramenti in re ipſa ſuſcepti. Vnde fit, vt huiuſmodi Baptiſmus flaminis iterum atque iterum haberi poſsit: quia poſt vnam contritionem, poteſt optime haberi alia: & vt poſt illum nōn ſolum poſsit, ſed etiam debeat recipi Baptiſmus aquæ, ſi facultas illum ſuſcipiendi concedatur, vel etiam Baptiſmus ſanguinis, ſi ita occaſio tulerit: eſt ergo metaphorica, & analoga hæc appellatio Baptiſmi, quæ fundatur in ſupra dicta proportione: Baptiſmus enim proprie eſt remedium per ſe neceſſarium ex inſtitutione Chriſti ad delendum originale peccatum, quia vero non ſemper in reipſa applicari poteſt, & per internā contritionem cum propoſito ſeu deſiderio illius, interdum ſuppletur virtus eius, quoad hunc effectum: ideo talis contritio includens hoc propoſitum Baptiſmi, & ſupplens vicem eius appellari ſolet Baptiſmus flaminis, ſeu Baptiſmus in voto. Quo fit, vt quāuis latiori quadam ſignificatione, quælibet contritio appellari ſoleaꝫ Baptiſmus pœnitentiæ, ſeu lachrymarum, vt conſtat ex Damaſceno libr. 4. de fide c. 10. & Nazianz. Oratione 39. verſus finem: ſpecialiori tamen modo illa contritio, quæ antecedit realem Baptiſmi ſuſceptionem & includit votum eius: eaq; ratione delet originale peccatum, hanc Baptiſmi flaminis appellationem ſuſcipit, ſicut de Martyrio ſupra dicebamus: illud ſpecialiter vocari Baptiſmum ſanguinis, quod Baptiſmum aquæ antecedit, & vicem eius ſupplet. Ex quo etiam obiter intelligitur, quod licet poſt ſuſceptum Baptiſmum aquæ poſsit aliquis Martyrium ſubire, vel contritionem de peccatis habere, proprie tamē iam nō eſt capax Baptiſmi ſanguinis, aut flaminis, quia iam nō eſt capax contritionis, vt includit votum Baptiſmi, neque etiam Martyrio indiget, vt ſuppleat Baptiſmi vicem, hæ igitur variæ Baptiſmi nuncupationes nihil obſtant ſpecificæ vnitati ſacramenti Baptiſmi. Atq; ex his ſatisfactum eſt rationibus dubitandi in principio poſitis.

Quauis contritio poteſt dici Baptiſmus pœnitētiæ ſeu lachrymarum.
Damaſc.
Nazian.
Corollarium

SECTIO II.

Vtrum ſacramentum Baptiſmi vnum tantum numero recipi poſsit in eodem ſuppoſito, ita vt iterari non poſsit.

DEclarata ſpecifica vnitate, dicendum eſt de numero, ſupponimus autem id, quod per ſe manifeſtum eſt, in diuerſis ſubiectis ſeu hominibus Baptiſmata multiplicari ſecundum numerum, & in vnoquoque habere ſuam numericam vnitatem, quia in diuerſis hominibus neceſſe eſt diuerſas fieri ablutiones. Neque curioſe inquirere oportet, quomodo ſint diuerſa Baptiſmata, ſi contingat plures hac vna forma Baptizari: Ego vos baptizo. Facile enim reſpōderi poteſt, vel ſufficere diſtinctionem materiæ, vel quod probabilius eſt, formam illam, quāuis in materiali ſono vna videatur: tamē ſignificatione & ſenſu eſſe plures: nam æqualiter his, Ego baptizo te, & baptizo te, &c. Rurſus diſputare non oportet, quamodo Baptiſmus in vno ſubiecto ſit vnus numero, cum ex multis rebus conſtet, ablutione ſcilicet, & verbis, quæ inter ſe non habent realem vnionem: iam enim ſuperius, tractando de ſacramentis in genere, dictum eſt vnitatem ſacramenti eſſe ſimilem vnitati rerum artificialium, quæ ſemper conſtant ex plurib. partibus, quæ inter ſe non ſemper vniuntur reali vnione, ſed ſolum ordine quodā, vel alia morali, ſeu artificiali coniunctione. Sit ergo certum, in vno & eodem ſubiecto habere Baptiſmum vnitatem numericam ſacramentalem, & in ſubiectis diuerſis poſſe ſecundū numerum multiplicari.

Quæſtio igitur ſupereſt, an in eodē ſubiecto poſſint recipi plura Baptiſmata numero diſtincta: quæ in duplici ſenſu tractari poteſt. Prior eſt: an ſimul & in eodem inſtanti poſsit aliquis recipere duo ſacramenta Baptiſmi: & de hoc non agimus in præſenti, tum quia inferius habebit commodiorem locum in materia de miniſtro, tractando quæſtionem illam, an poſsit aliquis à duobus baptizari: tum etiam, quia illa multiplicatio Baptiſmatum, ſi poſsibilis eſt, parum ad rem Theologicam refert: eſt enim valde materialis: nam in effectu, & in formali ſignificatione ex parte rei ſignificatæ illa Baptiſmata vnū ſunt, & per modum vnius conferuntur. Poſterior ergo ſenſus eſt an ſucceſsiue poſsint in eodem ſubiecto Baptiſmata multiplicari, quod eſt quærere, an Baptiſmus ſemel ſuſceptus poſsit iterari, aut iterum dari.

Status quæſtionis proponitur.

In qua re fuit antiqua hæreſis affirmans: poſſe hominem ter baptizari. Ita refert Epiph. hæreſ. 42. nullum tamen affert illius fundamentum: neque ego illud inuenire potui. Solet etiam hic error tribui Donatiſtis: ſed hi, quamuis errarent in eo, quod Baptiſmum Eccleſiæ non admitterent tanquam verum & ratum: & ideo re ipſa baptizarent iterum eos, qui rite erant baptizati: tamen formaliter nō docuerunt, poſſe iterum baptizari eum, qui ſemel eſt rite baptizatus: vt ſumitur ex Auguſtino lib. 2. contr. lit. Petiliani. c. 25.

Varij error.
Epiph.
Auguſt.

Quocirca dicendum eſt: vnum hominem ſemel tantū baptizari poſſe, atq; ita ſacramentum Baptiſmi non eſſe iterabile, neq; poſſe eſſe, niſi vnum numero in eodem ſubiecto. Concluſio eſt certa de fide, quæ primo à D. Tho. hic probatur ex illo Pauli ad Epheſ. 4. Vnus Dn̄s, vna Fides, vnum Baptiſma. Quod teſtimonium eludi poſſet iuxta expoſitionem ſupra datam de vnitate ſpecifica Baptiſmi, quæ videtur ſatis conſentanea intentioni Pauli: intendit enim ibi perſuadere concordiam, pacem, & charitatem inter Eccleſiæ membra: ex eo, quod omnia eandem gratiā ſint conſecuta, & vno Baptiſmo regenerentur, quod neceſſe eſt intelligi de ſpecifica vnitate: ſicut quod ibidem dicitur, omnium eſſe vnam fidem: neceſſe eſt intelligi, de vnitate ſpecifica, vt ſignificauit Aug. li. 13. de Trini. c. 2. quia neq; in omnibus fidelibus, neq; in vno & eodem, neceſſe eſt fidem eſſe vnam numero, poteſt enim ſemel per hæreſin amitti, & iterum comparari: & tunc non idem numero fidei habitus recuperatur, ſed diuerſus. Sed quamuis hæc expoſitio maxime litteralis videatur, nihilominus alia reiicienda non eſt, quam Anſel. ibi, & D. Tho. ſequuntur, & alij Patres qui ea hoc loco vtuntur ad veritatem propoſitam confirmandam, Leo Pap. Epiſt. 37. ad Leonem Ep̄m Rauennatem, c. 1. Scimus, inquit, inexpiabile eſſe facinus, quoties cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolica reclamante doctrina, quæ vnam prædicat in Trinitate Deitatem, vnam in fide confeſsionem, vnum in Baptiſmate ſacramentum, Similia habet Epi. 89. ad Nicet. c. 7. Hanc regulam ſeruandam omnibus Eccleſiis prædicamus, vt lauacrum ſemel initum, nulla iteratione violetur: dicente Apoſtolo, Vnus Dn̄s, vna Fides, vnum Baptiſma. Et eandem expoſitionem ſequitur Ambroſ. lib. 2. de Pœni. cap. 2. vbi eandem veritatem confirmat ex alio Pauli teſtimonio, ad Hebræos dicentis: Impoſsibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſūt, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi, & pro-

Concluſio.
Probatur 1. ex ſcriptura.
Eph. 4
Auguſt.
Anſelm.
Leo Pap.
Ambr.

& prolapſi ſunt, iterũ renouari ad Pœnitentiã, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filiũ Dei. Nam in his verbis aperte loquitur Apoſtolus ad eos, qui baptizati ſunt, & poſt baptiſmũ peccauerũt, quos illuminatos vocat. Nam quia per fidẽ diuinitus illuminamur, & Baptiſmus ad ſacramentũ fidei ac ſolẽnis fidei profeſsio, ideo & ipſe Baptiſmus, illuminatio & baptizati, illuminati, vocari ſolẽt. Et hoc modo loqui ſolent præcipue Patres Græci, vt videre licet apud Clementẽ Alexandrinũ, li. 1. Pædag. c. 6. & Nazian. Orat. 40. Chryſ. Homil. ad Neophyt. & Cyril. Hieroſol. in Categheſ. Illuminatorũ. Non intendit n. Paulus (vt quidã hæretici exiſtimarunt, & cũ eis Tertull. li. de Pudicit. c. 20.) non poſſe hos illuminatos à ſtatu gratiæ lapſos, ad eũ per Pęnitentiã reſtitui. Hoc n. (vt recte notat Ambr.) contrarium eſſet eidem Paulo 1. ad Cor. 5. docenti, ẽt fidelibus & baptizatis, peccata per Pœnitentiã condonari. Solum igitur docet, huiuſmodi hominem lapſum non poſſe iterum renouari, vtiq; per Baptiſmũ. Per lauacrum. n. (inquit Ambro.) renouamur, per ꝗ renaſcimur, ſicut ipſe Paulus dicit (ad Rom. ſcilicet 6.) Conſepulti n. ſumus cum illo (ſcilicet Chriſto) per Baptiſmum in mortem, vt quemadmodum ſurrexit Chriſtus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Quod inferius ẽt confirmat ex illis verbis. Iterum crucifigentes. Nam in eo, inquit, qui baptizatur, crucifigitur Filius Dei, quia non potuit caro noſtra abolere peccatum, niſi crucifixa eſſet in Chriſto Ieſu. Deniq; ſcriptum eſt ad Rom. 6. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in mortẽ ipſius baptizati ſumus: Et infra, ſi n. complantati ſumus ſimilitudini mortis eius, ita & reſurrectionis erimus, ſcientes quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt cruci. Et ad Coloſſ. 2. Conſepulti ei in Baptiſmo, in quo & conſurrexiſtis, ergo ꝗ ait ad Hebræos: Ac rurſus crucifigentes filium Dei, eo ſpectat, vt de Baptiſmo dictum credamus. Itaque qui poſt primum Baptiſmum, alterum ſuſcipere tentat, dicitur iterum Chriſtum crucifigere, quia repræſentatione, & profeſsione ipſa, vel profitetur Chriſtum bis mortuum, vel ſignificat primam Chriſti mortem non ſibi ſufficere ad ſalutem, & alia indigere: & hanc huius loci expoſitionem habet etiam Auguſt. libr. de Ver. & falſ. Pœnit. ca. 3. Epiph. hæreſ. 59. in principio. Chryſoſto. Hom. 9. in ad Heb. Theodor. & Theophyl. ad Heb. 6. Phyloſt. hæreſ. 89. qui in eodem ſenſu explicant aliud teſtimonium Pauli ad Heb. 10. quod ex profeſſo tractabimus infra de ſacrificio diſputantes.

Clemens Alexand. Nazianz. Chryſoſt. Cyrill. Hier. Ambr. 1. Cor 5. Aug. Epiph. Chryſ. Theodoret. Theop. Phyloſtr.

Secundo probatur cõcluſio ex Conciliis.

Secundo principaliter probatur concluſio ex Eccleſiæ definitione. Hoc enim ſenſu dictum eſt in ſymbolo Apoſtolorum, Confiteor vnum Baptiſma in remiſsionem peccatorum, vnde ex eorundem Apoſtolorum doctrina dixit Clemens Rom. li. 6. Conſt. c. 15. Vno Baptiſmo ſumus contenti, qui in Domini mortẽ traditur. & infra de his qui Baptiſmũ iterare audẽt, dicit: Crucifigunt Dominum, deridẽt diuina. Pręterea idem definitur in Conc. Viennenſ. prout habetur in c. vnic. § vlt. de ſum. Trinit. lib. 6. & in Concil. Flor. in Decreto Eugenij, & in Trid. ſeſſ. 7. ca. 9. de ſacramẽtis in genere, & c. 11. de Baptiſmo, & eodẽ ſenſu Conc. Carthag. primum can. 1. prohibentur rebaptizationes, & regulę fidei contrariæ dicuntur.

Clem. Rõ. Concil. Viẽ. Florẽ. Trid. Carth. 1.

Tertio ex Patrum traditione.

Atq; eadem eſt veterum Patrum traditio, vt videre licet, præter citatos, apud Cypria. Epiſt. 63. ad Cæcilium, & ſerm. de ablutione pedum. Quem ſui reuerentia non patitur iterari, Baſilius lib. de Spiritu ſancto, cap. 15. Non (inquit) Iudæorum more in quibuslibet inquinamentis abluimur, ſed vnum nouimus ſalutiferum Baptiſma, quandoquidem vna eſt pro mundo mors, & vna ex mortuis reſurrectio, quarum figura eſt Baptiſma. Idẽ docet Tertull. libr. de Baptiſ. capit. 15. Optatus, libr. 5. cont. Parm. Damaſc. libr. 4. cap. 19. Aug. tract. 5. 11. & 15. in Ioan. Epiſt. 203. & 204. & frequentiſsime in libr. contr. Donatiſtas.

Cyprian. Baſil. Tertull. Optatus. Damaſc. Auguſt.

Vltimo rationibus.

Vltimo afferre poſſumus rationes, quarum prima ſumenda eſt ex Chriſti inſtitutione, ab illa n. originẽ trahit, quod Baptiſmus iterari non poſsit. Vnde, vel corrigenda, vel pie exponenda ſunt verba Hugonis, lib. 2. de ſacr. p. 6. c. 13. dicentis: Valde rationabili definitione à ſanctis Patribus inſtitutum eſt, vt qui ſemel Baptiſmi ſacramentum percepiſſe cognoſcitur, nulla ratione illud iteratò accipiat. Nam quod ait, Inſtitutum eſt, perinde dictum videtur, ac ſi diceretur, traditum, declaratum, ac definitum eſt. Alioquin n. certum eſt, propriam huius rei cauſam in Chriſti Domini voluntate, & inſtitutione eſſe poſitam. Nam quæ ſunt de neceſsitate ſacramentorũ, cum in ſola rei natura non habeant fundamentum, ex voluntate inſtituentis orta ſunt. Etenim, quod ablutio facta ſub debita forma verborum, ſi fiat circa hominem baptizatum, non ſit ſacramentum, nec ſignum rei ſacræ: neq; ex ipſa rei natura oriri potuit, neq; ex ſola Eccleſię inſtitutione. Nã, ſi ex vi inſtitutionis Chriſti illud eſſet ſubiectum capax talis ſacramenti, cum alioqui materia & forma de ſe ſufficientes ſint, & non poſſet Eccleſia impedire, quo minus tale ſacramentum conficeretur, ergo dicendum eſt, hominem ſemel baptizatum, diuino iure eſſe ſubiectũ incapax alterius Baptiſmi, atq; hoc modo ex diuino iure eſſe vt hoc ſacramentũ iterari non poſsit: hæc autem inſtitutio ex prædictis teſtimoniis & definitionib. ſufficiẽter nobis conſtat. Rationes vero ſeu congruentię huius inſtitutionis optimæ ſunt, quas Diu. Tho. ibi adduxit a. 1. potiſsimæ vero ſunt, quæ ſumuntur ex fine huius ſacramenti: ordinatur n. hoc ſacramentum primo ad remiſsionem originalis peccati: hoc aũt peccatum vnicum eſt, & iterari non poteſt: & ideo remedium illius ſemel tantum applicari oportet, ſicut in circumciſione fiebat.

Hugo.

Congruentia cur oportuerit Baptiſmum non iterabilem à Chriſto inſtitui.

Dices, fieri poſſe, vt Baptiſmus ſemel datus non efficiat prædictum effectum: ergo hac ſaltem de cauſa oporteret eum poſſe iterari. Reſpondetur, & per ſe, quantum eſt ex parte ſacramenti, nunꝗ̃ poſſe carere ſuo effectu: in inſtitutione autem ſacramenti attendenda ſunt ea, quæ ſunt per ſe, non quæ per accidens ex defectu ſubiecti. Ac deinde ẽt in eo caſu, quando Baptiſmus impeditur, ne ſuum effectum habeat propter diſpoſitionem ſuſcipientis, recedente fictione, & impedimento ablato, poteſt poſtea habere ſuum effectum, vt infra dicemus, propter hanc ergo cauſam non fuit neceſſarium hoc ſacramentum iterari.

Obiectio. Reſpondetur 1. Reſpondetur 2.

Dices, quamuis originale peccatum iterari nõ poſſit, tamen poſt illud remiſſum poſſunt alia committi, quibus Baptiſmi effectus deſtruatur, & amittatur: ergo vt ille effectus poſsit reparari, oportuit Baptiſmum iterari. Reſpondetur negando conſequentiam, ad ſummum enim concludit, neceſſarium ſeu conueniens fuiſſe, inſtitui aliquod ſacramentum, quo peccata poſt Baptiſmum commiſſa delerentur: non vero illud eſſe Baptiſmum, quia alius modus remiſsionis, & facilior venia concedi debet homini contrahenti originale peccatum, aut etiam peccanti ante ſuſceptum Baptiſmum, quam ei, qui poſtquam per Baptiſmum illuminatus eſt, à ſuſcepta gratia cadit, vt latius in materia de Pœnitentia dicturi ſumus. Secundo, cum prædicto fine Baptiſmi coniuncti ſunt alij, nimirum, quod per illum regeneramur in Chriſto: vnde ſicut generatio ex Adam vnica tantum eſt: ita regeneratio in Chriſto vnica tantum eſſe debet. Item, quod Baptiſmus inſtitutus eſt, vt per illum Chriſto conſignemur, & efficiamur membra ejus, & Eccleſiæ eius, & ideo per illum imprimitur character, qui eſt effectus omnino inſeparabilis à Baptiſmo, atque omnino indelebilis, poſtquam ſemel impreſſus eſt, vt ſupra, q. 63. latius dictum eſt, & ideo ſicut characteres eiuſdem rationis multiplicari non poſſunt in eodem ſubiecto: ita neque Baptiſmata iterari.

Alia obiectio. Reſpondetur. Alia congruentia in qua characteris ratio redditur.

Sed quæres obiter, quid agendum ſit, quando dubium eſt, an Baptiſmus fuerit datus, vel an fuerit validus. Reſpondetur generalem regulam eſſe, quando dubium eſt morale ac probabile, Baptiſmum eſſe

Dubitatio. Reſpondetur.

dandum

dandum ſub conditione, ſi non eſt baptizatus, vt habetur in cap. 2. Extra de Baptiſmo, vbi ſignificatur in huiuſmodi euentu conditionem eſſe his verbis exprimendam: Si baptizatus es, non te baptizo. ſed ſi nõ dum baptizatus es, ego te baptizo. Sed hoc intelligẽdum cenſeo, tum in ſolemni Baptiſmo, tum maxime, quando dubium eſt publicum, vt omnis occaſio ſcãdali auferatur. Si autem dubium occultum ſit, aut Baptiſmus ſecreto conferatur, ſatis erit conditionem mente, atque intentione cõcipere. Rationem autem

Ratio Leonis pap. huius rei tradit Leo Papa in Epiſtolis ſupra citatis, dicens: Prouidere itaque debemus, ne dum ſpeciem quandam cautionis tenemus, damnum regenerandarum incidamus animarum. & Epiſt. 92. ad Ruſticũ ca. 15. agens de huiuſmodi dubio, inquit: Agendum eſt, vt renaſcantur, ne manifeſte pereant, in quibus, quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit, vt videatur iteratum & infra Conferendum eis videtur, quod collatum eſſe neſcitur, quia non temeritas interuenit præſũptionis, vbi eſt diligentia pietatis. Ratio itaq; eſt, quia per hoc ſubuenitur probabili periculo animarum, ne regeneratione Baptiſmatis priuẽtur, & alioqui nullum eſt periculum reiterationis, quia conditio appoſita, ſeu concepta, illud omnino excludit.

Dubium facti dupliciter accidit Eſt autem animaduertendum, duplex poſſe eſſe hoc dubium: vnum iuris: alterum facti: iuris voco quando conſtat adhibitam eſſe materiam, vel formã dubiam, quod varijs modis contingere poteſt vt cõſtat ex ſupra dictis, tum de ſacramentis in genere: tũ ex dictis de materia & forma huius ſacramenti. Dubium facti appello, quãdo abſolute incertũ eſt, an datus ſit Baptiſmus: quod duobus modis poteſt accidere. Primo, vt ſit omnino negatiuũ, quia videlicet nulla ſunt indicia ad iudicandũ, hominẽ eſſe baptizatũ: & tunc non eſt dubiũ, quin homo poſsit iterũ baptizari, modo ſuperius dicto: in hoc n. caſu præcipue loquitur Leo Papa ſupra, & Greg. 3. Epiſt. 4. ad Bonifacium, & referũtur in capitulo, Paruulos, ca. Cũ itaq;, c. Si nulla, de Conſec. d. 4. Alio modo põt eſſe dubiũ, quaſi poſitiuum, vt contingit, quando ſunt aliqua apparentia indicia ad credendũ hominem eſſe baptizatum: non tamen ſufficientia, & aliunde ſunt ẽt apparentes coniecturæ, quæ oppoſitum perſuadeant. Et in huiuſmodi euentu, ſi coniecturæ vere efficiunt rem dubiam, ẽt debet dari Baptiſmus ſub conditione, & hoc ſenſu intelligendum eſt, quod dicitur in 6. Syno-

6 Synodus. do. can. 84. Quoties non inueniuntur firmi teſtes, qui eos abſq; vlla dubitatione baptizatos eſſe dicant, nec ipſi propter ætatem de ſibi tradito myſterio apte re-

Conc. Cart ſpondere poſsint, debere baptizari, & in Concil. Carth. 5. c. 6. idem dicitur, quoties non inueniuntur cer-

Africanũ. tiſsimi teſtes. Atq; idẽ habetur in Conc. Africano ca.

VVormac. 39. & Concil. VVormacienſi. can. 70. Et vbique ratio redditur, ne homo exponatur periculo damnationis ob carentiam Baptiſmi. Et ideo in huiuſmodi dubio ſemper inclinandum eſt in fauorem hominis baptizandi, quia ſalus eius eſt res maximi momenti, & alioqui nulla ſit iniuria ſacramento, quia debita intentio & conditio appoſita, omne periculum reiterationis excludit, neque intelligitur eſſe iteratum, quod ambigitur, an ſit datum, vt dicitur in capitulo vltimo, de Presbytero non baptizato.

Explicãtur prædicta Concilia. Quamuis autem in prædictis decretis, videantur poſtulari plures teſtes, fide digni: nihilominus communiter authores cenſent, ſi adſit vnus teſtis oculatus, qui dicat ſe vidiſſe hominem baptizari, & alioquin nulla ſit veriſimilis ſuſpicio pernicioſi mendacij, id ſatis eſſe, vt Baptiſmus non ſit iterandus, quia illud teſtimonium ſufficit ad faciendam moralem fidem excludentem dubium, & rationabilem ſuſpicionem. Quin potius, quamuis non adſit teſtis oculatus: ſi tamen homo natus eſt ex fidelibus parentibus, & inter Chriſtianos educatus, vſque ad eam ætatem, in qua ſolent omnes baptizari, & aliunde nulla eſt probabilis ratio dubitandi de Baptiſmo, non eſt in dubium reuocandus, quia prædictæ coniecturæ cõiunctæ cum communi Eccleſiæ conſuetudine faciũt, ſufficientem fidem, donec euidentiſsimis argumentis contrarium probetur, vt dicit Innoc. 3. in c. vlt. de Presbytero non baptizato. In illa ergo locutione *Innoc. 3.* prædictorum canonum, vel plurale poſitum eſt loco ſingularis, ita vt illo dicendi modo ſolum ſignificatũ ſit, requiri tale teſtimonium, quod ad firmam fidem generandam ſufficiat, vel certe intelligendum eſt requiri plures teſtes, quando non ſunt aliæ coniecturę, quæ vel per ſe ſolæ, vel cum vnius hominis teſtimonio coniunctæ ad moralem certitudinem generandam ſufficiant.

Vltimo loco dubitari poterat, quale peccatum ſit Baptiſmum iterari, & quæ pœna ſit illi impoſita: ſed de hac re dicemus in diſputatione morali.

ARTICVLVS X.

Vtrum ritus, quo Eccleſia in baptizando vtitur, ſit conueniens.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quod non ſit conueniens ritus, quo Eccleſia vtitur in baptizando. Vtenim dicit Chryſoſt. nunquam aqua Baptiſmi purgare peccata credentiũ poſſet, niſi tactu Dominici Corporis ſanctificata fuiſſet. Hoc autem factum fuit in Baptiſmo Chriſti, qui celebratur in feſto Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari ſolemnis Baptiſmus in feſto Epiphaniæ, quam in vigilia Paſchæ, & in vigilia Pentecoſtes. *4. d. 1 q. 1 a. 2. ad ſeptimum & d. 5 q. 2 a. 1. q. 3 reſolut. de conſe. d. 4. c. 10 Nũquam.*

2. Præterea Ad idem ſacramentum non videtur pertinere diuerſarum materiarum vſus. Sed ad Baptiſmum pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille, qui baptizatur, bis inungitur oleo ſancto, primum in pectore, deinde inter ſcapulas, & tertio chriſmate in vertice.

3. Præterea, In Chriſto Ieſu non eſt maſculus neque fœmina, Barbarus, & Scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiuſmodi differentiæ. Multo igitur minus diuerſitas veſtiũ aliquid operatur in fide Chriſti Inconuenienter igitur baptizatis traditur candida veſtis.

4. Præterea, Sine huiuſmodi obſeruantijs poteſt Baptiſmus celebrari. Hæc igitur quæ dicta ſunt, videntur eſſe ſuperflua, & ita id conuenienter ab Eccleſia inſtituta eſſe in ritu Baptiſmi.

Sed contra eſt, quod Eccleſia regitur Spiritu ſancto qui nihil inordinatum operatur.

Reſpondeo dicendum, quod in ſacramento Baptiſmi aliquid agitur, quod eſt de neceſsitate ſacramenti, & aliquid eſt, quod ad quandam ſolemnitatem ſacramenti pertinet, De neceſsitate quidem ſacramenti eſt forma, quæ deſignat principalẽ cauſam ſacramenti & miniſter, qui eſt cauſa inſtrumentalis, & vſus materiæ, ſcilicet ablutio in aqua, quæ deſignat principalẽ ſacramenti effectum. Cætera vero omnia, quæ in ritu baptizãdi obſeruat Eccleſia, magis pertinent ad quandam ſolemnitatem ſacramenti: Quæ quidem adhibentur ſacramento propter tria. Primo quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad ſacramentum. Si enim ſimpliciter fieret ablutio in aqua abſq; ſolemnitate, de facili ab aliquibus æſtimaretur quaſi quædam communis ablutio. Secundo, ad fidelium inſtructionem. Simplices enim qui litteris non erudiuntur, oportet erudiri per aliqua ſenſibilia ſigna, puta per picturas, & alia huiuſmodi. Et per hunc modum per ea, quæ in ſacramentis aguntur, vel inſtruuntur, vel ſolicitantur ad quærendum in his, quæ per huiuſmodi ſenſibilia ſigna ſignificantur. Et ideo, quia præter principalem ſacramenti effectum, oportet quædam alia ſcire circa Baptiſmum, conueniens fuit, vt etiam quibuſdam exterioribus ſignis repræſentarentur Tertio, quia per orationes & benedictiones & alia huiuſmodi, cohibetur vis dæmonũ ab impedimento ſacramentalis effectus.

*Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus in Epiphania baptizatus eſt Baptiſmo Ioannis, vt ſupra dictum eſt. * Quo quidem* *ar. 2. huius q. & q. 39. art 3.*

quidem Baptiſmo non baptizantur fideles, ſed potius Baptiſmo Chriſti. Qui quidem habet efficaciam ex paſſione Chriſti (ſecundum illud Rom 6. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus) & ex Spiritu S. ſecundum illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. &c. Et ideo ſolemnis Baptiſmus agitur in Eccleſia, & in vigilia Paſchæ, quando fit commemoratio Dominicæ ſepulturæ, & reſurrectionis eiuſdem (propter quod & Dominus poſt reſurrectionem, præceptum de Baptiſmo diſcipulis dedit, vt habetur Matt. vlt.) & in vigilia Pentecoſtes, quando incipit celebrari ſolemnitas Spiritus S. Vnde & Apoſtoli leguntur ipſo die Pentecoſtes, quo Spiritum S. receperant, tria millia hominum baptizaſſe.

Ad ſecundum dicendum, quod vſus aquæ adhibetur in Baptiſmo, quaſi pertinens ad ſubſtantiam ſacramenti, ſed vſus olei vel Chriſmatis adhibetur ad quandam ſolemnitatem nam primo baptizandus inungitur oleo ſancto, & in pectore, & in ſcapulis, quaſi athleta Dei, vt Ambroſ.* dicit in lib de ſacramentis. Sicut pugiles inungi conſueuerunt. Vnde ſicut Innoc. dicit in quodam Decret.* de ſacra vnctione, Baptizandus in pectore inungitur, vt per ſancti Spiritus donum abijciat errorem & ignorantiam, & fidem rectam ſuſcipiat, quia iuſtus ex fide viuit. Inter ſcapulas autem inungitur, vt per Spiritus S. gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat, quia fides ſine operibus mortua eſt, vt per fidei ſacramentum, ſit immunditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium fortitudo laborum in ſcapulis. Poſt Baptiſmum vero (vt Rabanus* dicit) ſtatim ſignatur in cerebro à presbytero cum ſacro Chriſmate, ſequēte ſimul & oratione, vt Chriſti regni particeps fiat, & à Chriſto Chriſtianus poſſit vocari, vel ſicut Ambroſ.* dicit: Vnguentum ſuper caput effunditur, quia ſenſus ſapientis in capite eius, vt ſcil. ſit paratus omni petenti de fide reddere rationem.

Lib. 1 c. 2. li 3 cap. 1 tom 4. lib 1. Decr ti 15. c. Cum veniſſet, à med. illius

Lib. 1. de inſti. cler. c. 28 refertur de conſe. d. 4 c. poſtquam. Lib 3. de ſacram. c. 1 in prin to 4 & de iis qui initiantur myſteriis, c. 6 & de conſe. d 4 c. 89. & lib. 1 Decr. tit 15 c. 1

Ad tertium dicendum, quod veſtis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione, quod non liceat ei alijs veſtibus vti, ſed in ſignum glorioſæ reſurrectionis,* ad quam homines per baptiſmum regenerantur, & ad ſignificandam puritatem vitæ, quam debent poſt Baptiſmum obſeruare, ſecundum illud Rom. 6. in nouitate vitæ ambulemus.

De conſe. d. 4 c 90

Ad quartum dicendum, quod ea, quæ pertinent ad ſolemnitatem ſacramenti, etſi non ſint de neceſſitate ſacramenti, non tamen ſunt ſuperflua, quia ſunt ad bene eſſe ſacramenti, vt dictum eſt.*

In cor art 8

MAteria huius articuli ad cæremonias huius ſacramenti ſpectat, de quibus poſtrema parte huius materiæ dicendum eſt, in qua explicabimus omnia, quæ hic attingit D. Thom. ne conuenientem inſtitutumq; ordinem diſputationum intermittamus.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conuenienter deſcribantur tria Baptiſmata.

AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quod inconuenienter deſcribantur tria Baptiſmata, ſcil. aquæ, ſanguinis, & flaminis, ſiue Spiritus S. Quia Apoſt. dicit Epheſ. 4. Vna Fides, vnum Baptiſma. Sed non eſt, niſi vna fides. Ergo non debent poni tria Baptiſmata.

2. Præterea, Baptiſmus eſt quoddam ſacramentum, vt ex ſupra dictis patet.* Sed ſolus Baptiſmus aquæ, eſt ſacramentum. Ergo non debent poni alia duo Baptiſmata.

3. Præterea, Damaſ. in 4. lib. determinat plura alia genera Baptiſmatum. Non ergo debent poni ſolum tria Baptiſmata.

Sed contra eſt, quod ſuper illud Hebr. 6. Baptiſmatum doctrinæ, dicit* gloſ. Pluraliter dicit, quia eſt Baptiſmus Aquæ, Pœnitentiæ, & Sanguinis.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) Baptiſmus aquæ efficaciam habet, à paſſione Chriſti (cui aliquis configuratur per Baptiſmum) & vlterius ſicut à prima cauſa à Spiritu S. Licet autem effectus dependeat à prima cauſa, cauſa tamen ſuperexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter Baptiſmum aquæ poteſt aliquis conſequi ſacramēti effectum ex paſſione Chriſti, in quantum quis ei conformatur, pro Chriſto patiendo. Vnde dicitur Apoc. 7. Hi ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione, lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per virtutem Spiritus S. conſequitur effectum Baptiſmi, non ſolum ſine Baptiſmo aquæ, ſed etiam ſine baptiſmo ſanguinis, in quantum ſc. alicuius cor per Spiritum S. mouetur ad credendum, & diligendum Deum, & pœnitendum de peccatis: vnde etiam dicitur Baptiſmus pœnitentiæ. Et de hoc dicitur Iſa. 4. Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion & ſanguinem Hieruſalem lauerit de medio eius in ſpiritu iudicij: & ſpiritu ardoris. Sic igitur vtrumq; aliorum Baptiſmatum nominatur Baptiſmus, inquantum ſupplet vicem Baptiſmi aquæ. Vnde dicit Aug.* in 4. lib. de vnico Baptiſmo paruulorum. Baptiſmi vicem aliquando implere paſſionem de latrone illo, cui non baptizato dictum eſt: Hodie mecum eris in paradiſo. B. Cyprian. non leue documentum aſſumpſit quod etiam atq; etiam conſiderans, inuenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id quod Baptiſmo deerat poſſe ſupplere, ſed etiam fidem conuerſionemq; cordis, ſi forte ad celebrandum myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt.

4 d q. 3 ar 3 et quol. 6 a 4. Et lo 3 lect. 1. fin. Heb. 6. col. 3 ſi q 65 ar. 1 c 4. ortho fidei c. 10. poſt med. gloſſ. ord ibi. q 61. ar. 5. & q 66. ar. 2. q. 61. ar 5. & q 56 ar. 2

Li. 4. de Bap. cont. Donat. c. 22. in prin. to. 7. & refertur de conſec. d 4. c. 33

Ad primum ergo dicendum, quod alia duo Baptiſmata includuntur in Baptiſmo aquæ, qui efficaciam habet & ex paſſione Chriſti & ex Spiritu S. Et ideo per hoc non tollitur vnitas Baptiſmatis.

Ad ſecundum dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt* ſacramentum habet rationem ſigni. Alia vero duo conueniunt cum Baptiſmo aquæ, non quidem quantum ad rationem ſigni, ſed quantum ad effectum Baptiſmatis, & ideo non ſunt ſacramenta.

q 60 ar 1

Ad tertium dicendum, quod Damaſc.* ponit quædam Baptiſmata figuralia, ſicut diluuium, quod fuit ſignum noſtri Baptiſmi, quantum ad ſaluationem fidelium in Eccleſia, ſicut tunc paucæ animæ ſaluæ factæ ſunt in arca, vt dicitur 1. Pet. 3. Ponit etiam tranſitum maris rubri, qui ſignificat noſtrum Baptiſma quantum ad liberationem à ſeruitute peccati. Vnde & Apoſt. dicit 1. Cor. 10. quod omnes baptizati ſunt in nube & in mari.

Lib 4. orth. fidei c 10. à med.

Ponit etiam ablutiones diuerſas, quæ fiebant in veteri lege præfigurantes noſtrum Baptiſma, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam Baptiſmum Ioan. qui fuit præparatorius ad noſtrum.

COMMENTARIVS.

HAEc diuiſio Baptiſmi, in Baptiſmum aquæ, ſanguinis, & flaminis, quam hic D. Th. declarat, cōmunis eſt Theologorum cum Magiſtro in 4. d. 4. & Hugone de ſancto Victo. lib. 2. de ſacramen. p. 6. c. 6. & 7. Alex. Alenſ. 4. p. q. 22. VValden. to. 2. de ſacram. c. 96. & 97. & à nobis ferè explicata eſt diſputatione præcedenti, vbi oſtendimus, non omnia hæc Baptiſmata eſſe ſacramenta, ſed ſolum Baptiſmum aquæ, atque ideo illum ſolum eſſe ſimpliciter Baptiſmum: cætera vero ita appellari ſolum per analogiam quādam, in quantum in aliquo caſu, quoad effectum ſeu remiſsionem culpæ ſupplent vicem Baptiſmi, quam metophoram ſeu analogiam ibi oſtendimus habere aliquod fundamentum in ſcriptura, & Patribus. Quomodo autem intelligendum ſit, Baptiſmū ſanguinis poſſe ſupplere Baptiſmum aquæ, & an oporteat, vt includat Baptiſmum flaminis, necne, dicemus inferius tractantes de effectu Baptiſmi.

Triplex Baptiſmus, aquæ, ſanguinis & flaminis. Magiſter. Hugo Victo. Alenſis. VValden.

ARTICVLVS XII.

Vtrum Baptiſmus ſanguinis ſit potiſsimus inter alia Baptiſmata.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus ſanguinis nō ſit potiſsimus inter tria prædicta Baptiſmata. Baptiſmus enim aquæ imprimit characterem. Quod quidem

4. d 4 q 5. ar 3. q. 4. Et Heb. 6. co 3 fi.

dem Baptiſmus ſanguinis non facit. Ergo Baptiſmus ſanguinis non eſt potior quam Baptiſmus aquæ.

2. Præterea, Baptiſmus ſanguinis, non valet ſine Baptiſmo flaminis, qui eſt per charitatem: dicitur enim 1. ad Corin. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Sed Baptiſmus flaminis valet ſine Baptiſmo ſanguinis: non enim ſoli martyres ſaluantur. Ergo Baptiſmus ſanguinis non eſt potiſſimus.

3. Præterea, Sicut Baptiſmus aquæ habet efficaciam à paſſione Chriſti (cui ſecundum prædicta reſpondet Baptiſmus ſanguinis) ita paſſio Chriſti efficaciam habet à Spiritu S. ſecundum illud Heb. 9. Sanguis Chriſti, qui per Spiritum S. obtulit ſemetipſum pro nobis, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, &c. Ergo Baptiſmus flaminis potior eſt, quam Baptiſmus ſanguinis. Non ergo Baptiſmus ſanguinis eſt potiſſimus.

Habetur in lib. de Eccl dogma c. 74 tom 3. *Sed contra eſt, quod Auguſt.* ad Fortunatum loquens de comparatione Baptiſmatum, dicit: Baptizatus confitetur fidem ſuam coram ſacerdote, martyr coram perſecutore: ille poſt confeſſionem aſpergitur aqua, hic ſanguine: ille per impoſitionem manus Pontificis, recipit Spiritum S. hic templum efficitur Spiritus ſancti.*

art. præced. *Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt*) effuſio ſanguinis pro Chriſto, & operatio interior Spiritus S. dicuntur Baptiſmata, in quantum efficiunt effectum Baptiſmi aquæ. Baptiſmus autem aquæ efficaciam habet à paſſione Chriſti &* *art præced.* *à Spiritu S. vt dictum eſt. * Quæ quidem duæ cauſæ operantur in quolibet horum trium Baptiſmatum, excellentiſſime tamen in Baptiſmo ſanguinis. Nam paſſio Chriſti operatur quidem in Baptiſmo aquæ per quandam figuralem repræſentationem: in Baptiſmo autem flaminis, vel pœnitentiæ per quandam affectionem: ſed in Baptiſmo ſanguinis per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus S. operatur in Baptiſmo aquæ, per quandam virtutem latentem: in Baptiſmo autem pœnitentiæ per cordis commotionem: ſed in Baptiſmo ſanguinis, per potiſſimum dilectionis & affectionis feruorem, ſecundum illud Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

Ad primum ergo dicendum, quod character eſt res & ſacramentum. Non autem dicimus quod Baptiſmus ſanguinis, pœnitentiam habeat ſecundum rationem ſacramenti, ſed quantum ad ſacramenti effectum.

Ad ſecundum dicendum, quod effuſio ſanguinis non habet rationem Baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Ex quo patet, quod Baptiſmus ſanguinis includit Baptiſmum flaminis, & non è *c. 3 Ecc hier. par. 2. & 3.* *conuerſo. Vnde * ex hoc ipſo probatur perfectior.*

*Ad tertium dicendum, quod Baptiſmus ſanguinis præeminentiam habet, non ſolum ex parte paſſionis Chriſti, ſed etiam ex parte Spiritus S. vt dictum eſt.** *In cor. art.*

COMMENTARIVS.

Baptiſmi, aquæ, ſanguinis, & flaminis tripliciter ad inuicem comparantur. Diuus Thomas videtur hæc tria Baptiſmata comparare ſolum in effectu; quia cætera ſolum dicuntur Baptiſmata, in quantum, aliquo modo efficiunt effectum Baptiſmi, & hoc modo præfert cæteris Baptiſmum ſanguinis, quia in eo tam Spiritus ſancti, quam Paſsio Chriſti excellentius operatur, vt ſatis dilucide explicat in articulo. Quæ doctrina ad ſummum intelligi poteſt de excellentia effectus, quantũ ad intenſionem gratiæ, & donorum, & quantum ad aureolam Martyrij. Nam quantum ad characterem, certum eſt, Baptiſmum aquæ ſuperare cæteros, vt D. Thomas ad primum docet. Et quantum ad remiſſionem culpæ & pœnæ. Baptiſmus aquæ æqualis eſt Baptiſmo ſanguinis, nam vterque remittit omnem culpam & pœnam: vnde vterque in hoc ſuperat Baptiſmum flaminis, qui non ſemper habet huiuſmodi effectum. Quam vero certum ſit, quod D. Thom. hic docet de exceſſu Martyrij in effectu gratiæ, dicemus inferius agentes de effectu. Alio modo poſſunt comparari hæc Baptiſmata in ratione actus virtutis, & hoc modo etiam Martyrium ex ſuo genere ſuperat reliqua, ſi habeat totam perfectionem ſuam, nam vt ſic includit charitatem perfectam: ſecundum vero locum tenet Baptiſmus flaminis, nam etiam conſiſtit in interno actu contritionis: Baptiſmus autem aquæ ſolum dicit exteriorem actum quendam religionis. Vltimo comparari poſſunt in ratione ſacramenti: & hoc modo non ſolum excedit Baptiſmus aquæ, ſed etiam ipſe ſolus habet veram rationem ſacramenti, vt dictum eſt.

Solutio ad ſecundum eſt notanda, in qua D. Tho. ait, Baptiſmum ſanguinis includere Baptiſmum flaminis, quia ſine charitate non poteſt effuſio ſanguinis habere rationem Baptiſmi, quod qua ratione intelligendum ſit, infra dicetur quæſtione ſequente.

QVÆSTIO LXVII.

De miniſtris, per quos traditur Baptiſmi ſacramentum, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de miniſtris, per quos traditur ſacramentum Baptiſmi.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, vtrum ad diaconum pertineat baptizare.

Secundo, vtrum pertineat ad presbyterum, vel ſolum Epiſcopũ.

Tertio, vtrum laicus poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre.

Quarto, vtrum hoc poſſit facere mulier.

Quinto, vtrum non baptizatus poſſit baptizare.

Sexto, vtrum plures poſſint ſimul baptizare vnũ & eundem.

Septimo, vtrum neceſſe ſit aliquem eſſe, qui baptizatum de ſacro fonte recipiat.

Octauo, vtrum ſuſcipiens aliquem de ſacro fonte, obligetur ad eius inſtructionem.

Diſputans ſuperius D. Thomas de ſacramentis in genere, prius de effectu, quam de miniſtro ſeu cauſa ſacramenti diſſeruit: hic vero inuerſo ordine, prius tractat de cauſis Baptiſmi, tã efficienti, ſeu miniſteriali, quam ſubiectiua ſeu materiali: de qua in quæſtione ſequenti: poſtea vero agit de effectib. Baptiſmi quæſtio. 69. Quod fortaſſe ita D. Thom. fecit, quia cauſarum cognitio natura ſua prior eſt, quam ſcientia effectuum, & hic non occurrebat tanta neceſſitas immutandi hunc ordinem, quanta in materia de ſacramẽtis in genere, quia vt ibi vidimus, non potuit ratio & eſſentia ſacramentorum nouæ legis, niſi per ordinem ad effectum exacte explicari. At vero ſuppoſita generali notitia ſacramenti nouæ legis, facilius potuit ratio Baptiſmi explicari, non quidem ſine habitudine ad ſuum effectum ſaltem confuſe & in communi cognitum, tamen abſque exacta atque perfecta notitia illius, quæ in proprium locum tradenda reſeruatur. Quam dicendi rationem ſequemur, ne à D. Thom. ordine recedamus, quamuis fortaſſe non parum lucis afferret effectus cognitio, præſertim ad ea, quæ in ſequenti quæſtione à D. Thoma diſputantur. Eſt autem materia huius quæſt. clariſſima, & litera D. Thomæ ſatis perſpicua, & ideo vſque ad ar. 6. nullum adijciemus commentarium, ſed breui diſputatione omnium, quæ in eis traduntur ſummam complectemur.

ARTICVLVS I.

Vtrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quod ad officium diaconi pertineat baptizare. Simul enim iniungitur à Domino officium prædicandi Euangelium, & baptizandi, ſecundum illud Matth. vlt. Euntes, docete omnes gentes baptizan- 4 d. 5. q. 1. 1. q. 2. & d. 1. q. 3. a. 1. q. 1. cor & d. 13. q. 2. ar. 5. q. 1. cor.

ptizantes eos. &c. Sed ad officium diaconi pertinet euangelizare. Ergo videtur, quod etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.

ca.5.in par.1 à med vsq; ad finem illius partis.

2. Præterea Secundum Dionyſ.* 5.cap.Eccleſ Hierar.purgare pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio à peccatis maxime fit per Baptiſmum, ſecundum illud Epheſ.5. Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ. Ergo videtur, quod baptizare pertineat ad diaconum.

3. Præterea, De B. Laurentio legitur, quod cum ipſe eſſet diaconus, plurimos baptizabat. Ergo videtur, quod ad diaconos pertineat baptizare.

Gela.1 in ep. ad Epiſ. per Lucaniā c.9 diſt 93 c 13 Diaconos.

Sed contra eſt, quod Gelaſ.* Papa dicit, & habetur in Decret.93 diſtinct.* Diaconos propriam conſtituimus obſeruare menſuram. & infra. Abſq; Epiſcopo, vel presbytero baptizare non audeant, niſi prædictis ordinibus fortaſſe longius conſtitutis, neceſſitas extrema compellat.

c 7 cæl.hier. in prin. & c. 8.circa prin.

Decr.d 93 c. 17 habetur in decr. d 25 ca Perlectis. Et dicitur eſſe in epiſt ad Ludifredū cap.5.in ti.de ſacerdotium perfectionib.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut cœleſtium ordinum proprietates & eorum officia, ex eorum nominibus accipiuntur (vt Dionyſ.* dicit 7.cap. cœleſt.hier.) ita etiam ex nominibus eccleſiaſticorum ordinum accipi poteſt, quid ad vnumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quaſi miniſtri, *, quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod ſacramentum principaliter, & quaſi ex proprio officio præbere: ſed adhibere miniſterium alijs maioribus in ſacramentorum exhibitione. Et ſic ad diaconum non pertinet, quaſi ex proprio officio tradere ſacramentum Baptiſmi, ſed in collatione huius ſacramenti & aliorum aſſiſtere & miniſtrare maioribus. Vnde Iſidor.* dicit, ad diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in ſacramentis Chriſti, in Baptiſmo, ſiue in chriſmate, in patena & calice.

c.3.eccl.hier.

par.2. & 3

Ad primum ergo dicendum, quod ad diaconum pertinet recitare Euangelium in Eccleſia, & prædicare ipſum per modum catechizantis. Vnde & Dionyſ.* dicit, quod diaconi habent officium ſuper immundos, inter quos ponit catechumenos. Sed docere, id eſt, exponere Euangelium, pertinet proprie ad Epiſcopum, cuius actus eſt, perficere: ſecundum Dionyſ.* 5. cap Eccleſ hierar. Perficere autem idem eſt, quod docere. Vnde non ſequitur, quod ad diaconos pertineat officium baptizandi.

c 2. par.1.& 2

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Dionyſ.* dicit in 2.cap. Eccl hier. Baptiſmus non ſolum habet purgatiuam, ſed etiam illuminatiuam virtutem. Et ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet ſolum purgare, ſcilic. vel repellendo immundos, vel diſponendo eos ad ſacramenti ſuſceptionem.

In argu. Sed contra

Ad tertium dicendum, quod quia Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, permittitur diaconibus, neceſſitate vrgente, in abſentia maiorū baptizare, ſicut patet ex authoritate Gelaſii* ſupra inducta. Et hoc modo B. Laurentius diaconus exiſtens baptizauit.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptizare pertineat ad officium presbyterorum.

4 d 5.2. 2.a. 1 q 2. Et d.7 q 3 a.1 q.3 cor. Et d.17 q.3 art.3.q a.2.q 2.cor. Et d 24.q 2 art 2 ad 1 q.præc.ar.5 arg.2

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod baptizare non pertinet ad officium presbyterorum, ſed ſolum Epiſcoporum: Quia (ſicut dictum eſt *) ſub eodem præcepto iniungitur Matth. vlt. officium docendi & baptizandi. Sed docere, quod eſt perficere, pertinet ad officium Epiſcopi, vt patet per Dionyſ.* 5. & 6.cap Eccl.hierar. Ergo & baptizare pertinet tantum ad officium Epiſcopi.

c.5 in par.2 à med. eſt gl.or ibi, ex Beda Luc. 10 ſup.illud Deſignauit

2. Præterea, Per Baptiſmum annumeratur aliquis populo Chriſtiano, quod quidem videtur ad officium ſolius principis pertinere. Sed principatum in Eccleſia tenent Epiſcopi, qui, vt dicitur in * gloſ. Luc.10. tenent locum Apoſtolorum, de quibus dicitur in Pſal. 44. Conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Ergo videtur, quod baptizare pertineat ſolum ad officium Epiſcopi.

3. Præterea, Iſidor.* dicit, quod ad Epiſcopum pertinet baſilicarum conſecratio, vnctio altaris & confectio chriſmatis, ipſe ordines eccleſiaſticos diſtribuit, & ſacras virgines benedicit. Sed his omnibus maius eſt ſacramentum Baptiſmi. Ergo videtur, quod multo magis ad officium ſolius Epiſcopi pertineat baptizare.

Ieſu 72 diſcip. tom 2 Habetur in decret d.25 ca. Perlectis & dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredū. Lib.2.c 24 nō multum remote antè finem, & habetur de cōſe. d.4.cap.18 q.63 ar 1.2 & 6

Sed contra eſt, quod Iſidor dicit * in lib. de officijs, conſtat Baptiſma ſolis ſacerdotibus eſſe traditum.

Reſpondeo dicendum, quod ſacerdotes ad hoc conſecrantur, vt ſacramentum corporis Chriſti conficiant, ſicut ſupra dictum eſt. * Illud autem eſt ſacramentum eccleſiaſticæ vnitatis, ſecundum illud Apoſt.1.Corint.10. Vnus panis & vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Per Baptiſmum autem aliquis fit particeps eccleſiaſticæ vnitatis. Vnde & accipit ius ad menſam Domini accedendi. Et ideo ſicut ad ſacerdotem pertinet conſecrare Euchariſtiam (ad quod principaliter ſacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium ſacerdotis pertinet baptizare. Eiuſdem enim videtur eſſe operari totum, & partem in toto diſponere.

Id habet glo. Lyrani, ſuper eum locū Apoſt q.64 ar. 5 6 & 9

Ad primum ergo dicendum, quod vtrumq; officium, ſcil. docendi & baptizandi, Dominus Apoſtolis iniunxit, quorum vicem gerunt Epiſcopi, aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commiſit eis Chriſtus, vt ipſi per ſe illud exercerent, tanquam principaliſſimum, vnde & ipſi Apoſtoli dixerunt Actorum 6. Non eſt æquum relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Officium autem baptizandi commiſit Apoſtolis, vt per alios exercendum. Vnde & Apoſt dicit 1. Corint.1. Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare. Et hoc ideo, * quia in baptizando nihil operatur meritum & ſapientia miniſtri, ſicut in docendo, vt patet ex ſupra dictis. * In cuius etiam ſignum nec ipſe Dominus baptizauit, ſed diſcipuli eius, vt dicitur Ioann.4. Nec tamen per hoc excluditur, quin Epiſcopi poſſint baptizare, quia quod poteſt poteſtas inferior, poteſt & ſuperior. Vnde & Apoſt ibidem dicit ſe quoſdam baptizaſſe.

Ad ſecundum dicendum, quod in qualibet republica ea, quæ ſunt minora, pertinent ad minora officia, maiora vero maioribus reſeruantur, ſecundum illud Exodi 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipſi tantummodo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet diſponere de infimo populo, ad ſummos autem principes pertinet diſponere ea, quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per Baptiſmum autem non adipiſcitur aliquis, niſi infimum gradum in populo Chriſtiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Eccleſiæ, id eſt, ad presbyteros, qui tenent locum ſeptuaginta duorum diſcipulorum CHRISTI, vt dicit gloſſ. Luc.10.

Eſt gl or.ibi, ex Beda loco cit. in arg.q. 65 ar.3.ad 4

Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt *) ſacramentum Baptiſmi eſt potiſſimum neceſſitate. Sed quantum ad perfectionem, ſunt quædam alia potiora, quæ Epiſcopis reſeruantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum laicus poſsit baptizare.

2.2 q 100.a. 2.ad 1. Et 4 d 5.q.2.a.1 q 1.& 3 & d 6.q 1.ar.3 q 2.& 3 ar præc.in locis cit ar. præc.in vtroque arg. Sed contra.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod laicus baptizare non poſſit. Baptizare enim (ſicut dictum eſt*) proprie pertinet ad ordinem ſacerdotalem. Sed ea quæ ſunt ordinis, non poſſunt committi non habenti ordinem. Ergo videtur, quod laicus, qui non habet ordinem, baptizare non poſſit.

2. Præterea, Maius eſt baptizare, quam alia ſacramentalia Baptiſmi perficere, ſicut catechizare, & exorcizare, & aquam baptiſmalem benedicere. Sed hæc non poſſunt fieri à laicis, ſed ſolum à ſacerdotibus. Ergo videtur, quod multo minus laici poſſint baptizare.

3. Præterea, Sicut Baptiſmus eſt Sacramentum neceſſitatis ita & pœnitentia. Sed laicus non poteſt abſoluere in foro pœnitentiali. Ergo neq; poteſt baptizare

Et in decr. i bidem cita. & d. 93 c. 13

Sed contra eſt, quod Gelaſ. Papa & Iſido.* dicunt, quod baptizare neceſſitate imminente, laicis Chriſtianis plerumque conceditur.

Reſpondeo dicendum, quod ad miſericordiam eius, qui vult omnes homines ſaluos fieri pertinet, vt in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem ſacramenta, maximæ neceſſitatis eſt baptiſmus, qui eſt regeneratio hominis in vitam ſpiritualem: quia pueris aliter omnino ſubueniri non poteſt, & adulti non poſſunt aliter, quam per baptiſmum plenam remiſſionem conſequi, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam. Et ideo vt homo circa remedium tam neceſſarium defectum pati non poſſit, inſtitutum eſt, vt & materia baptiſmi ſit communis, ſcilicet aqua, quæ à quolibet de facili haberi poteſt, & miniſter Baptiſmi etiam ſit quicunque, non ordinatus: ne propter defectum baptiſmi, homo ſalutis ſuæ diſpendium patiatur.

Ad primum ergo dicendum quod baptizare pertinet ad ordinem ſacerdotalem, ſecundum quandam conuenientiam & ſolemnitatem, non autem hoc eſt de neceſſitate ſacramenti. Vnde etiam ſi extra neceſſitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem, tamen ſacramentum baptiſmi confert, nec eſt rebaptizandus ille qui ſic eſt baptizatus.

Ad ſecundum dicendum, quod illa ſacramentalia baptiſmi pertinent ad ſolemnitatem, non autem ad neceſſitatem baptiſmi. Et ideo fieri non debent, nec poſſunt a laico, ſed ſolum à ſacerdote cuius eſt ſolemniter baptizare.

q. 65. ar. 3. & 4.

Ad tertium dicendum. quod (ſicut ſupra dictum eſt*) pœnitentia non eſt tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus. Poteſt enim per contritionem ſuppleri defectus ſacerdotalis abſolutionis, quæ non liberat a tota pœna nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non eſt ſimile de Baptiſmo, cuius effectus per nihil aliud ſuppleri poteſt.

ARTICVLVS IV.

Vtrum mulier poſsit baptizare.

Sup. ar. 3. & locis ibidem inductis. In Concil. 4 Carth. c. 99. & 100. & refertur de conſec. d. 4 c. 19. Mulier.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod mulier non poſſit baptizare. Legitur enim in Carthaginenſi Concilio, quod mulier, quamuis docta & ſancta, viros in conuentu docere, vel aliquos baptizare non præſumat. Sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu, ſecundũ illud 1 ad Cor. 14. Turpe eſt mulieri, in Eccleſia loqui: ergo videtur, quod nec etiã aliquo modo mulieri licet baptizare.

2. Præterea, Baptizare pertinet ad officium prælationis, vnde à ſacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi Baptiſmus. Sed hoc non poteſt competere mulieri, ſecundum illud 1 Tim. 2. Docere mulieri non permitto, nec dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Ergo mulier baptizare non poteſt.

Tract. 11. paulo ante med. to. 9.

3. Præterea, In ſpirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni vteri (vt Auguſt.* dicit ſuper illud Ioan. 3. Nunquid homo poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire, & renaſci?) ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non poteſt.

Vrba. Vitali preſbytero Brixienſi ſcribens 30 q. 1 ca. Super quibus.

Sed contra eſt, quod Vrba. Papa dicit, & habetur in Decr. 30. q. 3. Super quibus conſuluit nos tua dilectio, hoc videtur nobis hac ſententia reſpondendum, vt Baptiſmus ſit, ſi inſtante neceſſitate fœmina puerum in nomine ſanctæ Trinitatis baptizauerit.

Reſpondeo dicendum quod Chriſtus eſt, qui principaliter baptizat, ſecundum illud Ioa. 1. Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem, hic eſt qui baptizat. Dicitur autem Coloſ. 3. Quod in Chriſto non eſt maſculus & fœmina. Et ideo ſicut maſculus laicus poteſt baptizare, quaſi miniſter Chriſti ita etiam fœmina. Quia tamen caput mulieris eſt vir, & caput viri eſt Chriſtus (vt dicitur 1. Cor 11.) non debet mulier baptizare, ſi adſit copia viri, ſicut nec laicus præſente clerico, nec clericus præſente ſacerdote: qui tamen poteſt baptizare præſente Epiſcopo, eo quod hoc pertinet ad officium ſacerdotis.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut mulieri non permittitur publice docere, poteſt tamen priuata doctrina vel monitione, aliquem inſtituere: ita non permittitur ei publice & ſolemniter baptizare ſed tamen poteſt baptizare in neceſſitatis articulo.

Ad ſecundum dicendum, quod quando Baptiſmus ſolemniter & ordinarie celebratur, debet aliquis ſacramentum Baptiſmi ſuſcipere à presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice eius. Hoc tamen non requiritur in articulo neceſſitatis, in quo poteſt mulier baptizare.

Ad tertium dicendum, quod in generatione carnali maſculus & fœmina operantur ſecundũ virtutem propriæ naturæ: & ideo fœmina non poteſt eſſe principium generationis actiuũ, ſed paſſiuum tantum. Sed in generatione ſpirituali neuter operatur in virtute propria, ſed inſtrumentaliter tantum per virtutem Chriſti, & ideo eodem modo poteſt vir & mulier in caſu neceſſitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra caſum neceſſitatis baptizaret, non eſſet rebaptizandus, ſicut & de laico dictum eſt.* Peccaret tamen ipſe baptizans, & alij qui ad hoc cooperarentur, vel Baptiſmum ab ea ſuſcipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo. Art. præced.

ARTICVLVS V.

Vtrum non baptizatus poſsit ſacramentum Baptiſmi conferre.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ille, qui non eſt baptizatus, non poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre. Nullus enim dat, quod non habet, ſed non baptizatus non habet ſacramentum Baptiſmi. Ergo non poteſt ipſum conferre. Sup. ar. 3 & locis ibidem notatis.

2. Præterea, Sacramentum Baptiſmi confert aliquis, in quantum eſt miniſter Eccleſiæ. Sed ille, qui non eſt baptizatus, nullo modo pertinet ad Eccleſiam. ſcilicet neque re, nec ſacramento. Ergo non poteſt ſacramentum Baptiſmi conferre.

3. Præterea, Maius eſt ſacramentum conferre, quam ſuſcipere. Sed non baptizatus non poteſt alia ſacramenta ſuſcipere. Ergo multo minus poteſt aliquod ſacramentum conferre.

Sed contra eſt, quod Iſidor.* dicit: Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat; ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, licet Paganus ſit, qui baptizat. Sed ille qui non eſt baptizatus dicitur Paganus. Ergo etiam non baptizatus poteſt conferre ſacramentum Baptiſmi. Refertur 1. q. 1. ca. 60. ſ. quis per igno rantiam. Et de conſecra. d. 4. c. 2 Romanus.

Reſpondeo dicendum. quod hanc quæſtionem Auguſtinus* indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra Epiſt. Parmen. Hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrum & ab his qui nunquam fuerunt Chriſtiani, poſſit Baptiſmus dari: nec aliquid temere inde affirmandum eſt, ſine authoritate tanti Concilij, quantum tantæ rei ſufficit. Poſtmodum vero per Eccleſiam determinatum eſt, quod non baptizati, ſiue ſint Iudæi ſiue Pagani poſſunt ſacramentum Baptiſmi conferre, dummodo in forma Eccleſiæ baptizarent. Vnde Nicolaus Papa reſpondet, de Conſecr. diſt. 4. ad conſulta Bulgar. cap. 3. A quodam Iudæo, neſcitis vtrum Chriſtiano an Pagano, multos in patria veſtra aſſeritis baptizatos, &, quid inde ſit agendum, conſulitis? Hi profecto ſi in nomine ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt, baptizari non debent: ſi autem forma Eccleſiæ non fuerit obſeruata, ſacramentum Baptiſmi non confertur. Et ſic intelligendum eſt, quod Gregor.* ſecundus ſcribit Bonifacio Epiſcopo: Quos à Paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti (ſcilicet Eccleſiæ forma non ſeruata) vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio eſt, quia ſicut ex parte materiæ, quantum ad neceſſitatem ſacramenti, ſufficit quæcunq; aqua, ita etiam ſufficit ex parte miniſtri quicunque homo. Et ideo etiam non baptizatus, in articulo

Lib. 2. ca. 13, poſt mediũ, to. 7. refertur 1. q. 1. c. 80. Item Aug. de vnico Bap. cont. Pe ti. c. 7. to. 7. De conſecr. diſt. 4 ca. 23. A quodam Iudæo.

Habetur de conſecr. d. 4. Quos à paganis, c. 12 Denuo.

articulo neceſsitatis baptizare poteſt, vt ſi duo non baptizati ſe inuicem baptizent, dum prius vnus baptizaret alium, & poſtea baptizaretur ab eodem, conſequeretur vterq; non ſolum ſacramentum, ſed etiam rem ſacramenti. Si vero extra articulum neceſsitatis hoc fieret, vterq; grauiter peccaret, ſcil. baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur Baptiſmi effectus, licet non tolleretur ipſum ſacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod homo baptizans adhibet tantummodo miniſterium exterius, ſed Chriſtus eſt, qui interius baptizat, qui poteſt vti omnibus hominibus ad quodcunq; voluerit. Et ideo non baptizati poſſunt baptizare, quia, vt Nicolaus Papa dicit, Baptiſmus non eſt illorum, ſcil. baptizantium, ſed eius, ſcil. Chriſti. De conſ. d. 4. c. 23 A quodam Iudæo, infi.

Ad ſecundum dicendum, quod ille, qui non eſt baptizatus, quamuis non pertineat ad Eccleſiam re vel ſacramento, poteſt tamē ad eam pertinere intētione & ſimilitudine actus, inquātum ſcil. intendit facere, quod facit Eccleſia, & formam Eccleſiæ ſeruat in baptizando. Et ſic operatur vt miniſter Chriſti, qui virtutem ſuam non alligauit baptizatis, ſicut nec etiam ſacramentis.

Ad tertium dicendum, quod alia ſacramenta non ſunt tantæ neceſsitatis, ſicut Baptiſmus. Et ideo magis conceditur, quod non baptizatus poſsit baptizare, quam quod poſsit alia ſacramenta ſuſcipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures poſsint ſimul vnum baptizare.

4. d. 3. a. 2 q. 2 ad 1. & 2. d. 6 q. 2 ar. 1. q. 1. ad 3. *AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod plures poſsint ſimul vnum baptizare. In multitudine enim continetur vnum, ſed non conuertitur. Vnde videtur, quod quicquid poteſt facere vnus, poſsint facere multi & non ē conuerſo: ſicut multi trahunt nauem, quam vnus trahere non poſſet. Sed vnus homo poteſt baptizare. Ergo & plures poſſunt ſimul vnum baptizare.*

2. Præterea, Difficilius eſt, quod vnum agens agat in plura, quam quod plures agentes agant ſimul in vnum. Sed vnus homo poteſt ſimul plures baptizare. Ergo multo magis plures poſſunt ſimul vnum baptizare.

3. Præterea, Baptiſmus eſt ſacramentum maximæ neceſſitatis. Sed in aliquo caſu videtur eſſe neceſſarium, quod plures ſimul vnum baptizent, puta, ſi aliquis paruulus eſſet in articulo mortis, & adeſſent duo, quorum alter eſſet mutus, & alter manibus & brachiis careret, tunc enim oporteret quod mutilatus verba proferret & mutus actum Baptiſmi exerceret. Ergo videtur, quod plures poſsint ſimul vnum baptizare.

Sed contra eſt, quod vnius agentis eſt vna actio. Si ergo plures vnum baptizarent, videretur ſequi, quod eſſent plures Baptiſmi, quod eſt contra id, quod dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum Baptiſma.

Reſpondeo dicendum, quod ſacramentum Baptiſmi præcipue habet virtutem ex forma, quam Apoſtolus nominat, verbum vitæ. Epheſ. quinto. Et ideo conſiderare oportet ſi plures ſimul vnum baptizarent, qua forma vterentur. Si enim dicerent: Nos te baptizamus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: dicunt quidam, quod non conferretur ſacramentum Baptiſmi, eo quod non ſeruaretur forma Eccleſiæ, quæ ſic habet: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Sed hoc excluditur per formam baptizādi qua vtitur Eccleſia Græcorum, poſſent enim dicere, Baptizetur ſeruus CHRISTI N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & cætera. Sub qua forma Græci Baptiſmum ſuſcipiunt, quæ tamen forma multo magis diſsimilis eſt formæ, qua nos vtimur, quam ſi dicatur: Nos te baptizamus. Sed conſiderandum eſt, quod ex tali forma, te baptizamus, exprimitur talis intentio, quod plures conueniant ad vnum Baptiſmum conferendum. Quod quidem videtur eſſe contra rationem miniſterij: homo enim non baptizat, niſi vt miniſter Chriſti, & vicem eius gerens. Vnde ſicut vnus eſt Chriſtus, ita oportet eſſe vnum miniſtrum, qui Chriſtum repræſentet, propter quod ſignanter Apoſt. dicit, Eph. 4. Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma. Et ideo contraria intentio videtur excludere Baptiſmi ſacramentum. Si vero vterq; diceret: Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. vterq; exprimeret ſuam intentionē, quaſi ipſe ſingulariter Baptiſmum conferret. Quod poſſet cōtingere in eo caſu, in quo contentioſe vterq; aliquem baptizare conaretur. Et tunc manifeſtum eſt, quod ille, qui prius verba proferret, daret Baptiſmi ſacramētum, alius vero quantumcunq; ius baptizandi haberet, nihil faceret, & ſi verba pronunciare præſumeret, eſſet puniendus tanquam rebaptizator. Si autem omnino ſimul ambo verba proferrent, & hominem immergerent, aut aſpergerent, eſſent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iterat.one Baptiſmi: quia vterq; intenderet non baptizatum baptizare. Et vterq; quātum eſt in ſe, baptizaret. Nec traderent aliud & aliud ſacramentum, ſed Chriſtus, qui eſt vnus, interius baptizans, vnum ſacramentum per vtrumq; conferret.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa locum habet in his, quæ agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute, ſed virtute Chriſti, qui cum ſit vnus, per vnum miniſtrum perficit ſuum opus.

Ad ſecundum dicendum, quod in caſu neceſsitatis vnus poſſet ſimul plures baptizare, ſub hac forma: Ego vos baptizo, puta ſi immineret ruina, aut gladius, aut aliquid huiuſmodi, quod omnino moram non pateretur, vt ſigillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diuerſificaretur forma Eccleſiæ, quia plurale non eſt, niſi ſingulare geminatum: præſertim cum pluraliter dicatur. Matth. vlt. Baptizantes eos, &c. Nec eſt ſimile de baptizante & baptizato, quia Chriſtus, qui principaliter baptizat, eſt vnus, ſed multi per Baptiſmum efficiuntur vnum in Chriſto.

Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) integritas Baptiſmi conſiſtit in forma verborum, & in vſu materiæ. Et ideo neq; ille, qui tantum verba profert, baptizat, neq; ille, qui immergit. Et ideo ſi vnus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit eſſe conueniens, neque enim poterit dici: Ego te baptizo (cum ipſe non immergat, & per conſequens non baptizet;) neq; etiam poterit dici, Nos te baptizamus, cum neuter baptizet. Si enim duo ſint, quorū vnus vnam partem libri ſcribat, & alius aliam, non erit propria locutio. Nos ſcripſimus librum iſtum, ſed Synecdochica, in quantum totum ponitur pro parte.* q. 65. ar. 3. & 5.

DISPVTATIO XXIII.

De miniſtro ſeu cauſa efficiente ſacramentum Baptiſmi.

IN hac diſputatione ſolum eſt dicendū de cauſa proxime miniſtrante hoc ſacramentum, nam de cauſa principali, quæ eſt Deus, & de inſtrumento illi cōiuncto, & vniuerſali, quod eſt Chriſti humanitas, nihil ſpeciale hic dicendum occurrit. De cauſa vero inſtituente hoc ſacramentum, ſuperius in principio huius tractatus dictum eſt. Rurſus de cauſa miniſteriali ſupponenda ſunt omnia, quæ in ſuperiorib. de minſtris ſacramentor. in genere dicta ſunt, nimirū de intētione, bonitate, aut fide eius, & alia ſimilia, quæ hic in particulari traduntur à Theologis in 4. diſt. 6. nos vero ſolum addemus ea, quæ aliquo modo fuerint propria, & ſpecialia huius ſacramenti.

SECTIO I.

Quis ſit miniſter ſimpliciter neceſſarius ſacramenti Baptiſmi, vt factum teneat.

PRimum refertur noua hæreſis Caluini aſſerentis, neminem poſſe hoc ſacramentum miniſtrare, etiam in caſu extremæ neceſsitatis, niſi ſit miniſter Eccleſiæ ad hoc inſtitutus, & ordinatus. Ita refert Feuarde.in addit. ad Caſtr. verb. Baptiſmus, hæreſ. 6. Bellar. lib. 1. de hoc ſacram. cap. 7. qui dicit, hunc hæreticum non ſatis explicaſſe, an huiuſmodi mini- *Calui hæreſis.*

ſter ſit neceſſarius, vt ſacramentum teneat, an vero ſolum, vt licite miniſtretur. Mirum eſt autem, quomodo hic hæreticus in hunc errorem potuerit incidere, cum ipſe nec veros Epiſcopos, vel ſacerdotes, nec veram eorum Ordinationem agnoſcat, ſed ſolã extrinſecam diſputationem ex populi, vel Magiſtratuum conſenſu ad verbum Dei prædicandum, & ſi quæ ſunt alia miniſteria peragenda. Adducit autem Caluinus in confirmationem ſui erroris, verba Chriſti Matt. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Nam ibi ad ſolos Apoſtolos, & in eis ad eorum ſucceſſores Epiſcopos loquitur.

Matth. vlt.

Sentẽtia aſſerens miniſtrum neceſſario debere eſſe baptizatum.

Secunda ſententia hic referri poteſt affirmans, de neceſsitate huius ſacrameti eſſe, vt miniſter eius baptizatus ſit. Huius ſententiæ videtur fuiſſe Greg. 2. in Epiſt. vlt. ad Bonif. Et habetur in cã. Quos à paganis, de Conſec. diſt. 4. Nam ibi præcipit iterum baptizari eos, quos à paganis conſtiterit eſſe baptizatos: pagani enim proprie dicuntur, qui baptizati non ſunt. Auguſt. etiam 2. lib. contra Epiſ. Parmen. c. 13. & libr. 7. de Bapt. cap. 53. hanc quæſt. attingens, eam definire non audet, Sine authoritate, inquit, tanti Concilij, quantum tantæ rei ſufficit. Et coniectura adhiberi poteſt, tum quia non baptizatus nullo modo eſt Eccleſiæ membrum: ergo nec poteſt eſſe miniſter ſacramentorum Eccleſiæ: Tum etiam, quia qui non eſt conſecratus, non videtur aptum inſtrumentum ad conſecrandum alios, ſicut nullus conſecrat Epiſcopum, qui non ſit Epiſcopus, neq; ordinat ſacerdotes, qui non ſit ſacerdos, ergo neq; baptizare poteſt, qui non eſt baptizatus. Vnde Hieron. Dial. contra Luciferia. parum ante med. cum dixiſſet, laicum baptizare poſſe, ſubdit: Vt n. accepit quis, ita & dare poteſt. Et ſimiliter Tertul. l. de Bapt. 17. de eadem re tractãs, inquit: Quod ex æquo accipitur, ex æquo dari poteſt: ergo eadem ratione, quod acceptum non eſt, dari nõ poteſt. Atq; propter hanc cauſam videtur dixiſſe Cõc. Elibert. cap. 38. & eum, qui ſuum baptiſmum integrũ habet, poſſe in neceſsitate baptizare.

Auguſtinus. Probatur hac ſententia. Hieron. Tertull. Conc. Elibe.

Alia opinio, vt ſit vir, nõ fœmina. Con Carth Clemens.

Tertio opinari quis poſſet, non quamlibet perſonam, etiam baptizatam, eſſe poſſe ſufficientem miniſtrũ Baptiſmi, ſed oportere eſſe virum, & non fœminam. Nam de fœminis dicit Concil. Carth. 4. can. 10. Mulier baptizare non præſumat. Et Clem. li. 3. conſt. c. 9. Periculoſum eſſe dicit, iniquum, & impium, mulierem baptizare. Et infra dicit, eſſe alienum à Chriſti ordinatione. Alias, inquit, cum nos ad baptizandum miſit, vna nobiſcum ad id, mulieres miſiſſet, nunc aũt id nuſquam ordinauit, &c. Vnde Epip. hær. 42. & 79. in prin. & Tert. lib. de Bapt. c. 7. inter hæreſes Marcionis ponũt, quod mulieres permitteret baptizare.

Epiphan. Tertull.

Concluſ. 1.

Dicẽdum vero eſt primo: Quemlibet hominem, qui loqui poſsit & lauare, poſſe eſſe ſufficientem miniſtrũ Baptiſmi, ſiue ſit vir, ſiue fœmina, fidelis, vel infidelis, baptizatus, vel non baptizatus, dummodo ſciat lauare, & verba proferre cum debita intẽtione. Hæc aſſertio eſt omnino certa, & in primis, quod in caſu neceſsitatis, quando ſcilicet inſtat mortis periculum, & non adeſt ſacerdos, vel diaconus, vel alius huiuſmodi, quod (inquam) in eo caſu quilibet poſsit miniſtrare Baptiſmum, definitum eſt in Concil. Flor. in decreto Eugenij, vbi notanda ſunt illa verba, In caſu neceſsitatis, non ſolum ſacerdos, vel diaconus: ſed ẽt laicus, vel mulier, imo etiam paganus & hæreticus baptizare poteſt. Atq; idem ex parte colligitur ex Ioanne Papa 8. in c. Ad limi 30. q. 1. vbi ſolum dicit: Laicis fidelibus iuxta canonicam authoritatem, ſi neceſſe fuerit, opus baptizandi libere conceditur. Et ſimilia referuntur ex Aug. in c. In neceſsitate, de Conſ. diſt. 4. vbi dicitur, laicos in neceſsitate ſolere dare baptiſmum, quem acceperunt. Atq; idem refertur ibid. in c. Conſtat. ex Iſid. lib. 2. de officiis, c. 24. vbi ſolum loquitur de laicis fidelibus, in cap. vero. Sup quibus, 30. q. 3. Vrban. Papa declarat idẽ eſſe de fœminis: Atq; de paganis, ſeu non baptizatis, declaratum eſt aliis Eccleſiaſticis decretis, quæ ſtatim citabimus. Et ex ipſo vſu Eccleſiæ idem colligi poteſt, vt enim adnotauit Ambroſ. ad Epheſ. 4. in primitiua Eccleſia ſolebant Apoſtoli, fratribus non ordinatis committere Baptiſmi miniſterium, quando ipſi non poterant per ſe illud exercere, vt ex Actor. 2. 9. & 10. elici poteſt, imo ipſi Apoſtoli, Chriſto viuente, baptizabãt antequam eſſent Ordinati, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: ergo Ordinatio miniſtri non eſt de neceſsitate huius ſacramenti, ergo nec fides, vt ſupra de ſacramentis in genere dictum eſt, ergo nec baptiſmus, nec ſexus, eſt enim eadem ratio. Ex his ergo, & ex traditione Eccleſiæ, nobis conſtat hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, & inſtitutionem, à qua totum hoc potiſsimum pendet.

Conc. Flor. Ioan. Pap. 8.

Congruentia vero eſt, quia Baptiſmus eſt ſacramentum maximẹ neceſsitatis, reſpectu omnium hominum, ergo expediens fuit, vt illius adminiſtratio omnibus concederetur, præſertim neceſsitate vrgẽte. Et confirmatur, nam propter hanc cauſam inſtitutus eſt in materia communi, quæ vbiq; facile reperitur, & in ſimpliciſsima actione, ac verbis: ergo eadẽ ratione fuit conueniens, neceſſarium miniſtrum huius ſacramenti eſſe valde communem, atq; adeo miniſterium hoc cuilibet concedi.

Cõfirmatur.

Obiectio.

At vero dicet aliquis, his teſtimoniis ac rationibus ad ſummum probari, in caſu neceſsitatis, quemlibet eſſe poſſe miniſtrum huius ſacramenti: non vero, quod extra caſum neceſsitatis id fieri poſsit, ita vt factum teneat, neq; enim vnum ex altero recte poteſt inferri, ſicut patet à ſimili, ex ſacramento Pœnitentiæ, quilibet enim ſacerdos ſimplex, ſi non adſit proprius, poteſt miniſtrare illud ſacramentum, etiam in materia neceſſaria ſeu peccati mortalis, & tamen ſi extra neceſsitatem illam, ſacramentum illud miniſtrare tentet, non ſolum male faciet, ſed etiam nihil efficiet: ergo miniſter, qui in caſu neceſsitatis ſufficit ad miniſtrandum ſacramentum, non ſufficit extra illum etiam, vt ſacramentum collatum teneat, ergo idem eſſe poterit de Baptiſmo. Reſpondetur, quidquid ſit de illatione, ſeu conſecutione (quæ reuera non eſt formalis: potuiſſet enim Chriſtus, poteſtatem hanc cum prædicta limitatione, ſolum pro articulo neceſsitatis concedere) nihilominus tamen certum eſſe in præſenti materia, hanc poteſtatem talem eſſe, vt ſi quis illa vtatur extra neceſsitatis articulum, etiamſi male faciat, vt infra dicemus, nihilominus factum teneat, vt hic docet D. Thom. art. 3. ad 1. Et eſt ſententia Auguſt. libro 2. contra Epiſt. Parmenia. c. 13. dicentis, Sed etſi nulla neceſsitate vſurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non poteſt dici non datum, quamuis recte dici poſsit illicite datum. Quæ quidem verba, vt ex his quæ inferius ſubiungit, conſtat potiſsimum ab ipſo intelliguntur de fideli laico baptizante: ſed eſt eadem ratio de infideli vel pagano, ſi ſemel admittamus, eũ poſſe in neceſsitate baptizare. Vnde Nicolaus Papa in cap. A quodam Iudæo, de Conſecr. diſt. 4. definit, verum eſſe Baptiſmum datũ à Iudæo ſub debita forma, & nihil diſtinguit, an baptizaret ille Iudæus in caſu neceſsitatis, nec ne, ſed generaliter docet, baptizatos ab illo non eſſe iterum baptizandos. Et ſimiliter in cap. Romanus, eadem diſtin. generaliter & ſine vlla limitatione ſic dicitur: Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, ſed Spiritũ Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, etiamſi paganus ſit, qui baptizat, & ideo in Decreto Gregoriano, circa capitulũ: Siquis per ignorantiam: recte corriguntur, ſeu explicantur verba illius textus, quæ ſic habent. Si quis per ignorantiam Ordinatur, anteq̃ baptizetur, debent ab eo baptizati iterũ baptizari. Quę verba ex Iſidoro ibi referuntur, ſed non ſunt legenda affirmatiue, ita vt ea ſententia ab ipſo aſſeratur: ſed relatiue, i. quod tanquam falſa aliorum opinio referatur. Eam enim

Solutio. Baptiſmus extra neceſſitatẽ, àquouis collatus eſt validus.

Auguſtinus.

enim ſtatim corrigens Iſidorus ſubdit. Sed Romanus Pontifex, non hominem iudicat, qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, licet paganus ſit, qui baptizat. Quod iudicium ſedis Apoſtolicæ ex Gregor. & Sergio Pontificibus ibidem refertur, ex libr. 5. Capitularium, cap. 4. Et hoc etiam confirmat hiſtoria illa ſupra citata de Athanaſio, qui cum puer eſſet, Baptiſmum miniſtrauit abſque vlla neceſsitate, & tamen Baptiſmus iudicatus eſt validus. Ex quibus colligitur iuxta communem ſenſum & traditionem Eccleſiæ, ita fuiſſe intellectam Chriſti inſtitutionem, à qua, vt ſæpe dixi, hæc omnia pendent.

Baptiſmus magis neceſſarius eſt quam Pœnitentia.

Congruentia vero adiungi poteſt: reſpondendo ſimul ad obiectionem factam, ex differentia inter Baptiſmum, & Pœnitentiam. Nam in primis Baptiſmus eſt ſacramentum maioris neceſsitatis, quam pœnitentia, non ſolum in ordine ad vltimam ſalutem, ſed etiam in ordine ad effectus ſeu fructus diuinæ gratiæ in hac vita comparandos, quatenus Baptiſmus eſt ianua Eccleſiæ, & veluti primum fundamentum, per quod fit homo capax aliorum ſacramentorum, & influxus gratiæ ex opere operato: & ideo in ſacramento Pœnitentię non poteſt eſſe miniſter quilibet homo in neceſsitate, ſed ſolus ſacerdos, atque ille non in quacunque neceſsitate, ſed in extrema tantum, ſi materia cõfeſsionis ſit mortale peccatum. At vero in Baptiſmo non ſemper neceſſe eſt extremam neceſsitatem expectari, nam etiam extra illam propter magnam vtilitatem, aut ne cogatur quis multo tempore Baptiſmum differre, poteſt illum à laico, vel alio ſimili miniſtro recipere. Et ideo fuit conueniens, hanc poteſtatem concedi abſolute, & non limitatam, ad caſum neceſsitatis: ſaltem quoad hoc, vt ſacramentum factum teneat, ne fortaſſe poſſet ſacramentum in dubium reuocari, occaſione neceſsitatis, ſi fortaſſe minor exiſtimari poſſet, quam ſufficeret ad valorem ſacramenti. Atque hinc ſumitur ſecunda differentia, nam ſacramentum Baptiſmi iterari non poteſt, ſacramentum autem Pœnitentiæ poteſt iterari, tum circa eandem, tum etiam circa diuerſam materiam: vnde fit, vt in ſacramento Pœnitentiæ nihil ſit periculi, ſi contingat ſacramentum datum in neceſsitate à ſimplici ſacerdote non eſſe validum, quia fortaſſe non tanta erat neceſsitas, quantam eſſe oportebat ad habendam iuriſdictionem in tali articulo: quia tale ſacramentum, vt dixi, poteſt facile iterari: quod ſi non iteretur circa eandem materiam, quia bona fide ſuſceptum eſt, poterunt illa peccata, ſaltem per accidens, remitti per aliud ſimile ſacramentum, ex alia materia confectum: at vero ſacramentum Baptiſmi, & iterari non poteſt, & alioqui maximum homini creatur periculum, ſi illo priuetur: & ideo oportet, vt ea quæ neceſſaria ſunt ad illud conficiendum, ſint omnino fixa & ſtabilia, ita vt certum ſit, illis poſitis ſacramentum confici, ſiue adſit vera neceſsitas, ſiue non.

Pœnitentia ſacramentum iterari poteſt, Baptiſmus non item.

Poteſtas abſoluendi eſt iuriſdictionis, poteſtas vero baptizandi eſt abſoluta.

Tertia differentia eſt: quia ſacramentum Pœnitentiæ pendet ex poteſtate iuriſdictionis, quæ per extrinſecam deputationem ab hominibus datur, vel aufertur, vel limitatur ad caſum neceſsitatis: at vero poteſtas baptizandi eſt abſoluta facultas miniſterialis, ad conficiendum tale ſacramentum, quæ non ſolet limitari ſecundum ſubſtantiam, vel facultatem ſuam ad caſum neceſsitatis: ſed ſimpliciter confertur, ſicut patet in omni alia poteſtate conficiendi ſacramentum, quæ ex iuriſdictione non pendet. Et cõfirmatur tandem: nam ſi intelligeremus, hanc poteſtatem dari per impreſsionem alicuius characteris dati à Chriſto ad deputandum homines ad hoc miniſterium, hoc ipſo intelligeremus, ſacramentum collatum ab habente talem characterem eſſe validum, etiamſi ille male faceret, vtendo illa poteſtate extra neceſsitatem vel alio modo indebito: ergo idem dicendum eſt, etiamſi intelligamus hanc poteſtatem eſſe datam à Chriſto per ſolam inſtitutionem & extrinſecam deputationem, ſeu voluntatem ſuam, quæ ad hunc effectum æque ſufficiens & efficax eſſe poteſt.

Ad fundamentum primæ ſententiæ reſpondetur.

Ad fundamentum ergo primæ ſententiæ inprimis dicitur, in verbis illis: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. non eſſe datam poteſtatem baptizandi, quæ eſt neceſſaria, vt ſacramentum factum teneat: hanc enim multo antea habuerunt Apoſtoli, qui viuente Chriſto baptizabant: vnde veriſsime creditur hæc poteſtas data hominibus ab eo tempore, in quo ſacramentum Baptiſmi inſtitutum eſt, nam ſicut tunc Chriſtus vim regeneratiuam contulit aquis, non per impreſsionem alicuius qualitatis, ſed per extrinſecam deputationem, & quaſi ſanctificationem quandam: ita etiam ex tunc deputauit quemcunque hominem, non per impreſsionem characteris, ſed per voluntatem ſuam, vt poſsit eſſe miniſter ſufficiens huius ſacramenti, quamuis non omnibus dederit ius illud adminiſtrandi, vt poſtea dicemus. In prædicto ergo loco dedit Chriſtus Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, præceptum exercendi hoc munus, & ſpeciale ius miniſtrandi hoc ſacramẽtum ex officio. Deinde, quamuis concederemus, in illo loco eſſe datam poteſtatem baptizandi, non ſequitur datam eſſe ſolis Apoſtolis, vel Epiſcopis, ſeu ſacerdotibus: quia tunc Chriſtus loqui potuit ad Apoſtolos, & diſcipulos, vt repræſentabant vniuerſam Eccleſiam: atque ita recte intelligitur dediſſe hanc poteſtatem cuilibet, qui vt miniſter huius Eccleſiæ hoc miniſterium exercere vellet.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur inprimis, Gregorium cum rebaptizari præcipit eos, qui à Paganis baptizati fuerant, loqui (vt ita dicam) formaliter de paganis, vt pagani ſunt, id eſt, de his qui in baptizando non ſeruabant ritum Eccleſiæ, ſed paganorum: atque ita explicuit gloſſa in d. cap. Quos à paganis: ita interpretans verba textus: ſi ita habetur: id eſt, quod in forma Eccleſiæ non fuerint baptizati. Quæ expoſitio poteſt colligi ex verbis ſequentibus: Vt denuo baptizes in nomine Trinitatis. Supponit ergo priorem Baptiſmum non fuiſſe datum in nomine.

Ad Auguſtinum reſpondetur Ad coniecturam reſpõdetur.

Ad Auguſtinum reſpondetur, ſuo tempore potuiſſe dubitari, quia nondum erat res ita ab Eccleſia declarata, ſicut nunc eſt. Ad rationem ſeu coniecturam reſpondetur, ad priorem partem, Chriſtum Dominum ſæpe vti, vt inſtrumento, membro ſeparato ac præciſo ab Eccleſia, vel nondum illi actu coniuncto, quia virtus Chriſti non pendet ex diſpoſitione inſtrumenti, neque illius virtute nititur. Ad alteram partem reſpondetur, optime probare, per ſe non decere, hominem non baptizatum aut infidelem baptizare: non probare tamen, ſi id fiat, non recte fieri, ita vt factum teneat: aut etiam, vt conuenienter fiat, ſi neceſsitas vrgeat: neque in hoc eſt par ratio de Baptiſmo, & Ordine, cum non ſit vtriuſq; neceſsitas, & ita ſunt intelligenda loca Hieronymi, Tertulliani, & Concilij Elibertini ibi citata, non enim aſſerunt illam rationem tanquam adæquatam: neq; requirunt illam conditionem tanquam ſimpliciter neceſſariam, ſed ſolum vt magis conuenientem, ſi fieri poteſt. Imo prędicti patres ſolum affirmant, eos, qui Baptiſmum acceperunt, ſicut acceperunt, ita poſſe illum dare: non tamen addunt excluſiuam: neque dicunt hanc eſſe propriam vel neceſſariam rationem dandi. Neque vero eſt inconueniens, vt aliquis dare poſsit, quod non accepit, præſertim quando id non facit, vt cauſa præcipua, ſed ſolum vt inſtrumentum alterius.

Ad 3 opin.

Ad tertiam opinionem reſpondetur, etiam fœminas in caſu neceſsitatis poſſe baptizare, vt ex probationibus ſuperius adductis ſatis conſtat: Patres vero ibi citati, intelligendi ſunt de iure, ſeu poteſtate licite baptizandi, vel ſolemniter, vel per ſe, & extra caſum neceſ-ſitatis.

SECTIO II.

Quis habeat ius adminiſtrandi hoc ſacramentum, tanquam miniſter ex officio ad hoc deputatus.

Titulus explicatur HÆc quæſtio remitti poſſet ad diſputationem moralem infra tractandam: tamen, quia coniuncta eſt cum præcedenti, facilius hoc loco expedietur. Eſt igitur inprimis animaduertendum ex dictis ſupra de ſacramentis in genere, præter poteſtatem conficiendi ſacramentum, quæ neceſſaria eſt, vt factum teneat, neceſſarium eſſe ius adminiſtrandi illud, vt licite fiat: hoc autem ius in præſenti materia dupliciter explicari poteſt: vno modo in ordine ad ipſum ſacramentum: alio modo in ordine ad perſonam baptizandam. Et quidem de hoc poſteriori modo nihil ſpeciale addendum occurrit his, quæ in genere de ſacramentis dicta ſunt. Cum enim adminiſtratio ſacramenti ſit proprium munus paſtoris, & requirat iuriſdictionem adminiſtrantis in eum, cui adminiſtratur, vel facultatem eius, qui iuriſdictionem habet, multo maiori ratione hoc requiritur in hoc ſacramento, quod eſt ianua omnium ſacramentorum, & regeneratio ſpiritualis hominum in Chriſto. Quæſtio ergo præſens potiſsimum tractatur in priori ſenſu, ſcilicet ex parte ipſius ſacramenti: nam licet dictum ſit, omnibus hominibus abſolute loquendo datam eſſe poteſtatem ad hoc ſacramentum perficiendum ratione neceſsitatis: tamen non omnibus data eſt abſoluta facultas ſeu licentia illud adminiſtrandi, quocunque modo & extra neceſsitatem: neque omnes ſunt diuino iure deſtinati, vt tanquam miniſtri ex officio hoc munus poſsint præſtare: & hoc vocamus in præſenti ius adminiſtrandi ſacramentũ, quod eſt veluti capacitas proxima per ſe requiſita ad tale miniſterium. Vt autem breuiter reſpondeamus, poſſunt breuiter diſtingui quatuor perſonarum ordines, ſcilicet Epiſcopus, Presbyter, Diaconus, & quilibet alius Diacono inferior.

1. Concluſ. Primo ergo certum eſt, Epiſcopum iure ſuo & ex vi ſuæ Ordinationis, eſſe aptiſsimum miniſtrum huius ſacramenti. Hoc per ſe notum eſt, & à fortiori conſtabit ex dicendis.

2. Concluſ. Secundo eſt certum, ſacerdotem ex vi ſuæ conſecrationis eſſe poſſe ordinarium miniſtrum huius ſacramenti, vt hic docet D. Thom. artic. 1. & 2. & ex vſu Eccleſiæ ſatis conſtat, & ex Clemente Romano, Ignatio, Epiphanio, Iſidoro, & alijs, quos ſtatim referemus. *Conc. Flor* Denique Concilium Florentinum hoc ſenſu dixit: Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos, cui ex officio competit baptizare. *Ratio.* Ratio vero eſt optima, quam hic attigit D. Tho. quia ſacerdos habet poteſtatem in corpus Chriſti verum: ergo conſequenter recipit poteſtatem in corpus Chriſti myſticum, ſaltem quæ neceſſaria eſt vox vi conſecrationis, quæ alias dici ſolet poteſtas Ordinis, & reſpectu illorum ſacramentorum, quæ communia ſunt populo Chriſtiano, & ad remiſsionem peccatorum, & commune eius profectum ordinantur. Quod addo propter ſacramentum Confirmationis, quod propter ſpecialem rationem ſolis Epiſcopis ordinarie reſeruatur. *Confirmatur.* Vnde ſumitur confirmatio. Nam ſacerdos eſt ordinarius miniſter ſacramenti Euchariſtiæ, quod ad incrementum ſpiritualis vitæ inſtitutum eſt. Habet etiam poteſtatem ordinis ad ſacramentum Pœnitentiæ neceſſariam, quod eſt ad reparandam ſpiritualem vitam. Ergo multo magis illam habebit ad Baptiſmum adminiſtrandum, per quod datur ſpiritualis vita. Denique Sacerdos eſt in ſtatu & ordine conſtitutus, in quo eſſe poteſt ordinarius paſtor animarum: ergo neceſſe eſt, vt ex vi ſuæ conſecrationis aptus ſit ad regenerandos homines in Chriſto.

Obiectio. Sed contra: nam Presbyter non poteſt Baptiſmum miniſtrare, niſi facultate ſibi ab Epiſcopo conceſſa, ergo non proprio iure ſuo poteſt hoc miniſterium vſurpare. Antecedens patet ex Hierony. contra Luciferia & Tertull. libr. de Baptiſ. dicentibus, ius baptizandi eſſe penes Epiſcopum, communicari autem Presbytero, & Diacono, non niſi ex facultate Epiſcopi propter honorem Eccleſiæ: vbi nihil amplius videntur tribuere Sacerdoti, quam Diacono: qui tamen non habet proprium ius baptizandi, vt ſtatim dicemus. *Hieron. Tertull.* Et confirmatur. Nam per baptiſmum recipiuntur homines in Eccleſiam, & fiunt membra eius: decet autem, vt poteſtas & ius admittendi homines ad Eccleſiam ſit penes principes & ſupremos paſtores Eccleſiæ, vt ſunt Epiſcopi: & hoc ſaltem videtur probari illis verbis Chriſti, Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. Nam ibi locutus eſt ad vndecim Apoſtolos, vt Matth. dicit, quorum ſucceſſores ſunt Epiſcopi.

Reſpondetur. Reſpondetur, diſtinguendam eſſe (vt dixi) poteſtatem ordinis reſpectu ſacramenti, & poteſtatem iuriſdictionis, reſpectu eius, cui dandum eſt ſacramentum. *Alia poteſtas ordinis, alia iuriſdictionis.* Sacerdos ergo ex vi ſuæ Ordinationis habet ſufficientem poteſtatem, vt valide & digne miniſtret hoc ſacramentum, & quo ad hoc non pendet ab Epiſcopo, nec indiget conceſsione eius, & in hoc ſuperat Diaconum, vt iam dicemus. At vero vltra hanc poteſtatem requirit iuriſdictionem in perſonam, vt licite ille miniſtret hoc ſacramentum: & quoad hanc, pendet ab Epiſcopo, tanquam à ſuperiori paſtore, in quo eſt aliqua ſimilitudo inter Diaconum & Sacerdotem: & de hac intelligendi ſunt prædicti Patres: & hæc ẽt ſufficit ad conuenientẽ ordinẽ & debitum Eccleſiæ regimen. Deniq; facile concedi poteſt, hoc eſſe conſentaneum prædictis verbis Chriſti, quãuis, vt dixi, non ſatis conſtet, hunc eſſe ſenſum illius loci, quia neque conſtat, Chriſtum locutum eſſe de poteſtate iuriſdictionis, ſed de præcepto vtendi baptiſmate: neq; etiam conſtat locutum eſſe ad ſolos Apoſtolos: quia licet Matthæus, tantum vndecim Apoſtolorum mentionem faciat, tamen non excludit diſcipulos alios. Eſt autem probabile, vt in ſuperiori tomo diximus, agentes de Reſurrectio. Chriſti, apparitionem illam coram alijs multis diſcipulis factam eſſe.

3 Concluſ. Tertio, dicendum eſt, Diaconum per ſe ac iure diuino ordinario non poſſe adminiſtrare hoc ſacramẽtum ex vi ſuæ Ordinationis: eſſe tamen capacem huius miniſterij ex conceſsione ſeu delegatione Epiſcopi aut Sacerdotis. Vtraque pars eſt certa, & prior quidem ſatis colligitur ex definitione Concilij Florentini. *Conc. Flor.* Nam dicens, Presbyterum eſſe ordinarium miniſtrum, cui ex officio competit baptizare, ſatis ſignificat, nulli inferiori miniſtro hoc conuenire. Atque idem docet Clemens Romanus, libro 3. Conſtitution. capite 11. dicens, *Clem. Rom.* Sed neque reliquos clericos baptizare permittimus, ſed ſolos Epiſcopos, & Presbyteros, miniſtrantibus illis Diaconis, & libro 8. capit. 52. Nam nec Diacono fas eſt (inquit) offerre ſacrificium, vel baptizare. *Ignat.* Idem docet Ignatius Epiſt. 13. ad Heronem Diaconum, & *Gelaſ. Papa* Gelaſius Papa Epiſtola 1. ca. 9. & habetur in cap Diacon. 93. deſtinct. & *Iſidorus.* Iſidorus libro ſecundo, de officiis, capit. 24. & habetur in capit. Conſtat. de Conſecratione, diſtinct. 4. Idem Epiph. hæreſ. 79.

Ratio. Ratio vero eſt, quam hic D. Thomas, art. 2. indicat, quia ordinaria poteſtas Ordinis ſupra corpus Chriſti myſticum manat ex poteſtate ſupra corpus Chriſti verum: & artic. 1. ex ipſo nomine Diaconi hoc colligit: quia Diaconus ad hoc ordinatur, vt Epiſcopo & Sacerdoti deſeruiat, ſeu miniſtret in ſacramentorum diſpenſatione: non ergo conſtituitur tanquam ordinarius miniſter alicuius ſacramenti. Deniq; per Baptiſmum remittuntur peccata & congregantur homines intra Chriſti Eccleſiam, ergo per ſe pertinet hoc munus ſolum ad eos, qui poſſunt.

eſſe

eſſe Eccleſiæ paſtores: huiuſmodi autem ſunt Sacerdotes, & non Diaconi.

Obiectio. Sed contra. Nam in Pontificali Romano in Ordinatione Diaconi dicitur, Diaconum debere baptizare, & prædicare. *Diluitur.* Reſpondetur, hinc probari alteram partem concluſionis poſitam. Quamuis enim Diaconus ex vi ſuæ ordinationis per ſe non conſtituatur ordinarius miniſter huius ſacramenti, ſit tamen aptus, vt ei poſsit hoc miniſterium delegari ab Epiſcopo, vel Presbxtero, vt magis in ſeq. concluſione declarabitur.

4. Concluſ. Quarto igitur dicendum eſt, nullum hominem Diacono inferiorem habere aliquod ius, ſeu capacitatem proximam ad digne miniſtrandum hoc ſacramentum: nec iure ordinario neque ex delegatione Epiſcopi, vel Sacerdotis. Hæc etiam aſſertio eſt D. Thom. & communis omnium cum Auguſt. li. 2. cont. Parmen. cap. 13. Et probatur ſufficienter ex dictis, nã oſtenſum eſt ordinarium ius baptizandi ad Epiſcopos, vel Presbyteros pertinere, & non extendi ad Diaconos: multo ergo minus ſpectabit ad inferiores. Rurſus, poteſtas ad hoc miniſterium ex delegatione peragendum ſpecialiter datur Diacono ratione ſuæ Ordinationis, ergo non conuenit cæteris: qui tali ordine carent.

Difficultas Sed eſt difficultas in explicanda differentia, quæ in hoc eſt inter Diaconum & inferiores: videtur enim eſſe nulla, reſpectiue & cum proportione loquendo, vt enim fateamur, Diaconum in hoc cæteros ſuperare, quod in abſentia Sacerdotis ipſe præferendus eſt reliquis in hoc miniſterio: quia eſt ſacratior miniſter: tamen hoc modo etiam Subdiaconus reſpectu inferiorum poteſt dici miniſter huius ſacramenti, quia in abſentia Diaconi & ſuperiorum præferendus eſt omnibus inferioribus: quia eſt ſacratior illis. Rurſus ſi loquamur extra caſum neceſsitatis, vel quando eſt copia Sacerdotis, ſicut inferiores non poſſunt miniſtrare, nec iure ordinario, neque ex delegatione Sacerdotis: ita neque Diaconus, quia non poteſt ei committi hoc miniſterium, ſine vrgente neceſsitate. Quæ eſt ergo differentia?

Soluitur. Duplex diſcrimen inter Diaconum & inferiores. Reſpondetur, duplicem eſſe differentiam: vna eſt abſoluta in ordine ad ſolemnem Baptiſmi adminiſtrationem. Nam hæc ex rationabili cauſa committi poteſt Diacono in caſu neceſsitatis: immo ſi neceſsitas vrgeat, & Sacerdos ſit abſens, poteſt ipſe iure ſuo miniſterium vſurpare, vt docet gloſſ. in capit. Diaconos, verbo, Neceſsitas, 93. diſt. At vero inferioribus non poteſt committi propter vllam neceſsitatem, ſed ea vrgente, poſſunt tantum priuatim baptizare. Quę differentia colligitur ex citatis Decretis, & ex his quæ adduximus de Ordinatione Diaconi ex Pontificali Romano. Videtur autem hæc differentia ſtabilita potius iure Eccleſiaſtico, quam diuino: tum quia, neque in Scriptura aliquid legimus, vnde poſsit hæc differentia colligi: nam ſicut Actor. 8. legimus, Philippum Diaconum baptizaſſe, ita etiam ca. 9. legimus, baptizaſſe Ananiam, quem laicum fuiſſe ſignificat Clemens libr. 8. capit. 52. & vtrumque dicit ex ſpeciali Chriſti diſpenſatione baptizaſſe, neque etiam ex traditione colligi poteſt, hanc differentiam eſſe diuino iure introductam: Tum etiam, quia ſicut ſolemnitas & cæremoniæ Baptiſmi Eccleſiaſtico iure inſtitutæ ſunt, ita eodem iure videtur præſcriptum, quod tales cæremoniæ nemini, qui ſit inferior Diacono, poſsint committi: immo hoc videtur pertinere ad quendam ritum ipſius Baptiſmi. Non dubito tamen, quin ex diſpenſatione ſummi Pontificis hoc ſolemne miniſterium alicui non Diacono committi poſsit: quia nullum eſt ſufficiens fundamentum, ad negandum Pontifici hanc poteſtatem. Non tamen nego, quin hæc Eccleſiaſtica ordinatio valde conſentanea ſit iuri diuino, & in illo habeat aliquod fundamentum, quatenus ex intentione diuini iuris ad hoc ordinatur Diaconus, vt ſit ſpecialis miniſter Presbyteri, vt & illius miniſterio vtatur in rebus ſacris peragendis, & poſsit etiam ei committere aliquod ſacerdotale miniſterium, ad quod non eſt abſolute neceſſarius ſacerdotalis character, quando ſubeſt cauſa legitima. Exemplum accommodatiſsimum eſt in diſpenſatione Dominici Corporis, quæ poteſt Diacono committi, non vero Subdiacono, vt infra dicemus ex Concilio Niceno, capite decimoquarto & Concil. Arelat. capite decimoquinto, quod quidem conſentaneum eſt in iure diuino: abſolute tamen iure Eccleſiaſtico eſt inſtitutum.

Secunda differentia eſt in priuata adminiſtratione Baptiſmi ob neceſsitatem. Nam in primis facilius committi poteſt Diacono, quam inferiori: quia iam eſt aliquo modo ratione ſui Ordinis ad hoc deputatus: vnde etiam in præſentia Sacerdotis aliqua eſſe poteſt cauſa ſufficiens ad committendum hoc miniſterium Diacono, quæ non ſatis eſt, vt inferiori committatur: vt, verbi gratia, ob grauiorem aliquam occupationem, poſſet interdum Sacerdos committere Diacono, non vero Subdiacono, vel inferiori. Deinde, quamuis vera ſit illa reſpectiua differentia, ſupra inter argumentandum poſita, non eſt tamen omni ex parte æqualis proportio: nam in abſentia ſuperiorum, Diaconus, veluti iure ſuo præferendus eſt omnibus inferioribus, ita vt inuerſio huius Ordinis non ſolum ſit indecens ratione huius ſacramenti, ſed etiam ſit quædam vſurpatio iuris alieni. At vero Ordo inter cæteras perſonas inferiores Diacono, ſolum ſit ex decentia quadam, non vero ratione iuris, quod aliquis eorum habeat ad miniſtrandum hoc ſacramẽtum: adeo vt probabile ſit inuerſionem huius Ordinis in his inferioribus perſonis inter ſe non eſſe peccatum mortale ſecluſo contemptu, cum tamen reſpectu Diaconi, non ſit dubium, quin res ſit grauis, de qua re dicturi ſumus infra in diſput. morali, vbi explicabimus peccata, quæ in hoc miniſterio committi poſſunt.

SECTIO III.

Vtrum miniſter Baptiſmi eſſe debeat vna tantum perſona, vel poſsit ex multis componi.

VAriis modis poteſt intelligi, eundem hominem à multis ſimul baptizari. *Titulus quæſtionis explicatur.* Primo, ita vt à ſingulis integre baptizetur, vnoquoque per ſe, & abluente, & totam formam proferente, & abſolutam intentionem baptizandi habente independenter ab alio: in quo Baptiſmi modo non eſt vnus miniſter ex multis perſonis compoſitus, ſed ſunt plures integri, ſeu totales miniſtri baptizantes eandem perſonam. Secundo modo intelligi poteſt, vt plures concurrant partialiter, idque duobus aliis modis: primo, diuidendo inter ſe ipſum actum externum, ita vt vnus abluat, alter proferat formam, vel quod vnus proferat, verbi gratia, illa verba, Ego te baptizo, alius vero addat, In nomine Patris, &c. vel etiam ſi fieri poteſt, vnus abluat partem vnam, alius vero aliam. Secundo, ſolum ex intentione ſua partialiter concurrendo, ita vt licet vterq; lauet, & proferat totam formam: tamen vterq; intentionem habeat non baptizandi ſine alio, ſiue interius tantum eam intentionẽ concipiant, ſiue aliquo modo in forma exprimant, dicendo, Nos te baptizamus, & de ſingulis his modis aliquid dicendum eſt.

Ratio dubitandi circa primũ. Circa primum ratio dubitandi eſſe poteſt: primum, quia vel in eo caſu vterque illorum baptizat: vel alter tantum, vel neuter. Non primum: quia non poſſunt dari eiuſdem effectus plures cauſæ totales. Non ſecundum: quia non eſt maior ratio de vno, quam de alio: ergo tertium, atque ita repugnabit, Baptiſmum dari à multis miniſtris. Secundo, quia vel ille Baptiſmus eſt vnus, vel plures: vnus eſſe non

 poteſt,

poteſt, quia ibi ſunt plures materiæ, plures formæ, & plures miniſtri totales: neque etiam poſſunt eſſe plures: quia vnus neceſſario deſtrueret alium: quia Baptiſmus caderet in ſubiectum baptizatum, quod eſt incapax ſacramenti Baptiſmi, vt ſupra dictum eſt: ergo verius dicitur, nullum ibi eſſe ſacramentum. Tertio fingamus, vtrumque miniſtrum ſic baptizantem, habere intentionem non baptizandi ſi alius baptizet: baptizandi vero, alio non baptizante: & tunc inquiro, an ſit validus Baptiſmus, ab aliquo eorum datus, necne. Non poteſt dici, quod ſit validus, quia, neque vterque poteſt eſſe validus, cum ſit contra intentionem baptizantium, neque alter tantum, cũ non ſit maior ratio de vno, quam de altero. Si autem alter eorum inualidus eſt, neceſſario dicendum videtur alium eſſe validum, quia concurrunt materia, & forma neceſſariæ, & intentio miniſtri, quæ, licet conditionata fuerit, tamen tranſiit in abſolutam, cum ſupponatur conditio iam poſita: ergo nihil deeſt, quo minus talis Baptiſmus validus ſit: niſi dicamus, hoc ipſo eſſe nullum, quod multi ad illum efficiendum concurrere tentarunt: ergo hoc neceſſario dicendum eſt, cum fieri non poſſit, vt vnus potius, quam alius validus ſit.

Concluſio. Nihilominus communis ſententia eſt, nihil repugnare, quo minus plures homines hoc modo ad baptizandum concurrant. Hæc eſt ſententia D. Tho. hic, & omnium Theologorum, quos ſtatim referemus. *Ratio* Et ratio eſt, quia in eo caſu vnuſquiſque illorum baptizantium eſt ex ſe ſufficiens ad miniſtrandum baptiſmum, & tam in actione, quam in ſua intentione operatur, vt integer miniſter, & applicat omnia neceſſaria ad ſacramentum conficiendum: ergo vere ac valide conficit illud. Patet conſequentia: quia nihil eſt, quod impediat: nam ſolus concurſus ſeu concomitantia alterius non poteſt impedire: quia non habet actionem contrariam, aut repugnantem, ſed omnino ſimilem. Sicut in ſacramento Euchariſtiæ conficiendo, licet plures hoc modo concurrant, non ſe impediunt, quo minus ſacramentum factum teneat, vt ex Eccleſiæ conſuetudine conſtat, ſicut infra dicemus. Et hæc ratio euidentior fiet ex ſolutionibus argumentorum, quæ in contrarium obiecta ſunt.

Reſpondetur ad primam dubitandi rationem. Ad primum, diſtinctione vtẽdum eſt: aut enim vterq; illorum in eodem inſtanti perficit omnia neceſſaria ad Baptiſmum, vel vnus prius tempore abſoluit, quam alius. Si priori modo contingat, dicendum eſt, vtrumque illorum baptizare in eo caſu, imo ſingulos eorum integrum Baptiſmum conferre: quia vterque applicat integram formam, & materiam independenter ab alio. Quomodo vero illi duo miniſtri ſint cauſæ totales eiuſdem effectus, dicetur ſtatim. Si autem alter illorum prius abſoluat omnia neceſſaria ad ſacramentum, ille ſolus perficit ſacramentum, & non alius, ſi debita intentione baptizet. Ita docet Diuus Thomas, hic, quem ſequuntur omnes, & conuincitur illa ratione, quia Baptiſmus iterari non poteſt: & quod ſubiectum ſemel baptizatum incapax eſt vlterioris Baptiſmi: ſed quando alter miniſtrorum prius tempore perficit ſacramentum, iam ſubiectum illud eſt baptizatum. Ergo quidquid poſtea ſit, irritum eſt, & inane. Confirmatur ac declaratur. Nam ſi poſt conſummatum vnum Baptiſmum alium inchoaret, nihil faceret, quia ſubiectum iam eſt incapax: ergo eadem ratione, quamuis inchoauerit ſimul ſuum Baptiſmum, antequam ſubiectum eſſet baptizatum, tamen ſi in inſtanti in quo illum erat perfecturus, iam inuenit ſubiectum baptizatum, non poterit illum perficere, quia iam ſubiectum non eſt capax illius perfectionis: ſicut ſi ſubiectum deficeret ſeu moreretur ante perfectum ſacramentum, non poſſet perfici, ſed maneret irritum & inane ex defectu ſubiecti: eadem enim eſt ratio, quacumque ex cauſa ſubiectum fiat incapax ſacramenti. Supponit autem totus hic diſcurſus, Baptiſmum prius tempore conſummatum ſtatim eſſe validum, quod eſt certiſsimum, quia concurrentibus omnibus neceſſarijs ad ſacramentum: ſacramentum perficitur, hic autem concurrunt omnia neceſſaria, vt Baptiſmus fiat, ſi miniſter debitam intentionem habeat. Quod ideo addo, quia ſi haberet intentionem non baptizandi, donec alius abſoluat omnia neceſſaria ad ſacramentum: in eo caſu, nihil perficiet is, qui prius abſoluit, quia non habet abſolutam intentionem, ſed conditionatam: & conditio non eſt impleta in eo inſtanti, in quo ipſe perficit omnia ex parte ſua neceſſaria ad ſacramentum: diximus autem ſupra, agentes de ſacramentis in genere, ſacramentum datum ſub conditione de futuro, nullum eſſe, quia neque eſt validum in inſtanti, in quo deberet perfici, quia non eſt impleta conditio, nec poſtea: quia iam non extant materia, nec forma, ex quibus perfici deberet. Quocirca in prædicto caſu, ille miniſter, qui poſterius abſolueret neceſſaria ad Baptiſmum illum perficeret, atque conferret, quia iam ex parte ſubiecti non eſſet incapacitas, & aliunde adhiberentur omnia neceſſaria: Quia licet intentio eſſet conditionata, tamen iam conditio eſſet impleta. Quia iam ſupponimus alterum abſoluiſſe omnia ex parte ſua neceſſaria, & hæc tantum erat conditio appoſita, vt ſupponitur. Si autem conditio eſſet, quod alius verum perfeciſſet ſacramentum, redit difficultas tacta in tertia obiectione. Atque hinc conſtat veriſsimum eſſe, quod hic. D. Thom. dixit, illicitum eſſe, per ſe loquendo, hoc modo plures baptizare, non ſolum, quia ſuperfluum eſt, & præter morem Eccleſiæ, ſed etiam, quia ſine cauſa ſe exponunt morali periculo, vt alter eorum nihil efficiat, & materialiter ſaltem Baptiſmum repetat.

Ad 2. dubitandi rationem reſpondetur. Ad ſecundam difficultatem Diuus Thomas hic; articulo ſexto plane ſentit, vnum & eundem Baptiſmum ab eodem miniſtro in eo caſu conferri: & rationem indicat, quia Chriſtus, qui eſt vnus, interius baptizans, vnum ſacramentum per vtrumque confert. Idem ſentit Scotus, diſtinctio. 6. quæſtione 2. & Soto diſtinctio. quarta, articul. 4. iuxta quam opinionem tollitur omnis difficultas, ſeu periculum rebaptizandi in eo caſu. At vero Gabriel. in 4. diſtinctio. 6. quæſtione 1. articul. 3. dubitat. 4. exiſtimat, ibi fieri duo Baptiſmata, & idem videtur ſupponere Caietanus, hic articul. 6. Et valde fauet D. Thom. quæſtione præcedenti, articul. 5. ad 4. vbi dicit, agens de hac eadem re, actus multiplicari ſecundum multiplicationem agentium, ſi perfecte ab vnoquoque agantur. Sed in præſenti caſu, de quo agimus Baptiſmus perfecte datur ab vnoquoque agente, ergo multiplicatur iuxta multiplicationem agentium. Atque eandem vim habere videtur obiectio facta: quia ibi ſunt duæ formæ integræ, à quibus potiſsimum ſumi videtur conſtitutio, & diſtinctio ſacramentorum, præſertim eorum, quæ in vſu conſiſtunt. Rurſus ſunt duæ materiæ, nam ſunt duæ ablutiones, maxime ſi Baptiſmus fiat per aſperſionem vel infuſionem aquæ: ſunt ergo duo Baptiſmata. Nam quodlibet totum multiplicatur multiplicatis partibus, ex quibus intrinſece conſtat, vt videtur referre, quod ſubiectũ ſit idem. Nam vnitas ſacramenti non ſumitur ex ſubiecto: ſicut neque entitas eius. Et iuxta hanc ſententiam reſpondendum eſt ad obiectionem factam, vtrumq; illorum Baptiſmatum fieri circa ſubiectum non baptizatum, quia vnum eorum nõ ſupponit alterum nec tempore, nec natura: & ideo vtrumque poteſt eſſe validum: quia veritati, & valori Baptiſmi non repugnat conſortium alterius, qui omnino ſimul fiat, ſed ſolum repugnat fieri circa ſubiectum iam baptizatum. Atque hinc facile ſoluitur iuxta hanc opinionem alia difficultas tacta de pluribus cauſis totalibus eiuſdem effectus. Duo enim effectus

ctus horum miniſtrorum poſſunt hic conſiderari. Prior eſt, ipſum ſacramentum, cum enim fiat à miniſtro, vere ac proprie dicitur effectus eius, & hoc modo non eſt vnus effectus à duabus cauſis, quia ſunt duo ſacramenta à duobus miniſtris. Poſterior eſt character ſeu gratia ſacramentalis: & hic abſque vlla controuerſia eſt vnus tantum: quia illa receptio eſt per modum vnius: & quia non eſt homo capax characterum baptiſmalium, nec gratia ſacramentalis Baptiſmi iterari poteſt, proprie loquendo, per multiplicationem eius, quamuis poſsit eadem reſtitui, ſi amittatur, de quo alias. Et tunc eſt difficultas, quomodo ille vnus effectus fiat à duobus miniſtris, ſeu à duobus ſacramentis. Ad quam reſpondet Caietanus, quod licet in cauſis principalibus, & quæ operantur in propria virtute, repugnet eundem effectum eſſe à duabus cauſis totalibus: tamen non repugnat eſſe à duobus inſtrumentis, quando vnum eſt principale operans per vtrumque eorum. Sed ſi loquamur in ordine ad diuinam potentiam abſolutam, reuera neutrum repugnat, quia poteſt idem effectus fieri pluribus dependentiis & actionibus. Si vero ſermo ſit de potentia ordinaria, & conſentanea rebus ipſis, ſicut eſt ſuperuacaneum, plures cauſas principales, & ex ſe ſufficientes ad vnum effectum ſimul efficere illum pluribus actionibus totalibus, ita videtur ſuperfluum fieri, & plura inſtrumenta totaliter in ſuo genere concurrentia, id eſt, efficientia per plures actiones totales in ſuo genere. Quocirca in præſenti caſu cenſeo, hunc characterem & ſacramentalem gratiam poſſe fieri à Deo per vtramque formam à miniſtris prolatam, vel pluribus actionibus vel vna tantum, dimanante ſimul ab vtroque ſacramento. Et ſi priori modo fiat, ſacramenta concurrere, vt inſtrumenta totalia, quia à ſingulis eorũ eſt tota actio, quæ ſufficit ad effectum: ſi autem fiat poſteriori modo, tunc concurrere, vt inſtrumenta partialia: quia licet virtute (vt ſic dicam (ſint totalia tamen actu vnum non influit actione independente à conſortio alterius: quia non eſt maior concurſus neceſſarius. Cum ergo vterque iſtorum modorum ſit Deo poſsibilis, incertum eſt, quo illorum vtatur: quamuis poſterior videatur minus miraculoſus, facilior, & conformior ordinario modo operandi. De qua re iterum dicemus in materia de Euchariſtia, vbi ſimilis quæſtio redibit. Atque hæc poſterior ſententia in hunc modum explicata, videtur ſatis probabilis, & fortaſſe non eſt contraria D.Thomæ, immo vix poteſt hic eſſe diuerſitas in re, ſed ſolum in modo loquendi, quod attinet ad vnitatem, vel pluralitatem ſacramenti. Materialiter enim (vt ſic dicam) negari non poteſt, quin ibi ſint plures res ſignificantes & efficientes gratiam, quæ inter ſe non vniuntur per modum materiæ & formæ, neque alio genere compoſitionis: ſed ſunt potius diſtinctæ formæ, & materiæ diſtinctæ. Hoc ergo modo ſunt plura ſacramenta: tamen formaliter atque moraliter, quia in eodem ſubiecto ſunt ſimul & in ordine ad eundem omnino effectum efficiendum & ſignificandum poſſunt dici vnum ſacramentum, & vnum ſacrum ſignum, quatenus totum illud ſignum externũ, nec plus efficit, nec plus ſignificat, quam ſi eſſet ex vnica ſimplici forma & materia compoſitum.

Ad tertium.

Ad tertium reſpondetur, quando intentio miniſtri in ſe ipſa inuoluit contradictionem quandam, ſeu inextricabilem perplexitatem, & eſt quodã momo ſe falſificans (vt more Dialecticorum loquamur) tunc talem intentionem eſſe contra veritatem ſacramenti, quia quodammodo ſe ipſam deſtruit & impedit: non eſt autem hoc ſenſu interpretanda intentio, niſi manifeſte conſtet de voluntate & propoſito operantis. In præſenti ergo, quando vterque miniſtrorum vult baptizare, dummodo alius non baptizet, & non alias, duobus modis exponi poteſt talis intentio, vt non inuoluat repugnantiam. Primus eſt, dummodo alius non prius baptizet, & ita eſt non ſolum ſufficiens intentio, ſed etiam prudens, ad euitandum periculum intentæ rebaptizationis. Et in eo caſu, qui prius abſoluit, perficit ſacramẽtum: & ſi ſimul abſoluant, vterq; perficit, quia conditio poſita in vtriuſq; intentione impletur in ipſomet inſtanti in quo perficiendum eſt ſacramentum. Secũdus ſenſus conditionis appoſitæ eſſe poteſt, dummodo alius nõ abſoluerit materiam & formam ſacramenti in eo inſtanti, in quo eſt à me perficiendum: & tunc ſi vterq; ſimul abſoluat, neuter baptizat: quia neutrius cõditio impletur: eſt tamẽ talis conditio imprudẽs, quia ſine cauſa volunt in eo caſu irritum facere ſacramentum. Multo vero magis eſt imprudens & inepta intẽtio, ſi apponatur cõditio in alio ſenſu perplexo & inuoluente repugnantiam, Vt eſt ille tactus in argumẽto: & tunc etiam vtrumq; ſacramentum nullum eſt, non quia miniſtri propter ſolam multitudinem perſonarum ſe impediant, ſed quia habent intentionem perplexam, & ideo inutilem & inefficacem, vt Palu. & Soto etiam indicarunt. *Palud. Soto.*

2. Pars huius ſectionis. Marſil. Caiet.

In Secunda parte huius ſectionis videndum eſt, an poſsit Baptiſmus ita à duobus conferri, vt alter abluat, alter vero proferat formam: Theologi enim varie in hoc ſentiunt, Marſilius enim in 4.q.4.arti.8. dub.11. & Caietan. hic, quamuis cunctanter, in eam tamen partem magis inclinant, quæ affirmat huiuſmodi Baptiſmum validum eſſe: quia vt ſupponimus, huiuſmodi duo homines habent intentionem baptizandi, & applicant veram materiam, & veram formam: ergo nihil deeſt ad veritatem Baptiſmi. Probatur conſequentia, quia ſolum poteſt obſtare, quod ibi integer miniſter, veluti componitur ex duplici perſona. Hoc autem nullum impedimentum eſſe videtur: primo quidem, quia neque ex ipſa rei natura hoc repugnat, neque ex inſtitutione, neque ex aliqua ſignificatione, aut repræſentatione ſacramenti. Primum patet, tum quia ſacramenta nullum habent eſſe, neque virtutem agendi ex ſola natura rei, ſed ex inſtitutione, tum etiam, quia in aliis cauſis & effectibus ſæpe contingit, cauſam integram componi ex pluribus ſuppoſitis ſeu perſonis: ſæpe etiam contingit, principalem cauſam vti pluribus inſtrumentis, vel ad præparandam materiam, vel ad inducendam formam. Quinimo in hac ſacramentorum materia non eſt hoc nouum: nam in Matrimonio duo contrahentes ſunt miniſtri vnius ſacramenti, & in Pœnitentia, pœnitens eſt, qui exhibet materiam: Sacerdos vero, qui inducit formam. Secundum patet, quia nulla eſt authoritas, vel traditio ſufficiens, ex qua poſsit talis inſtitutio colligi: nec vero eſt vlla ratio, vnde colligatur, vt ex dictis conſtat. Verba autem Euangelij Baptizantes eos in nomine Patris, &c. ſatis verificantur, ſiue vtrumque fiat ab vna perſona, ſiue à pluribus concurrentibus per modum vnius. *Obiectio.* Dices, id colligi ex verbis formę, Ego te baptizo, quæ erunt falſa, ſi alter baptizet, alter proferat formam. Sed contra, quia huiuſmodi ſignificatio formæ non eſt de eſſentia huius ſacramenti: nam ſufficit forma Græcorum, Baptizetur ſeruus Chriſti. Item ſufficit, ſi in plurali dicatur, Nos te baptizamus, & vtroq; modo nulla eſt falſitas in ſignificatione formæ, etiam ſi Baptiſmus prædicto modo à duobus conferatur. Tertium de ſignificatione ſeu repræſentatione ſacramenti ſcilicet, quod ex parte illius nihil obſtet, probatur: quia non eſt neceſſe, vt in miniſtro ipſo, ſiue ſit vna perſona, ſiue plures, ſit aliqua ſpecialis ſignificatio. Quæ eſt enim hæc neceſsitas, aut vnde colligi poteſt? Deinde etiam ſi admittamus, quod Diuus Tho. ait, quod ſicut vnus eſt Chriſtus, qui eſt principalis baptizans, ita vnus eſſe debet miniſter, qui illum repræſentat: Reſponderi poteſt, debere quidem eſſe vnum miniſtrum, ſed non ſimplicem: nam licet ſit com-

compoſitus ex duplici perſona, tamen vtraque concurrit per modum vnius miniſtri, & in hoc ſatis repræſentat Chriſtum principalem Baptiſmi authorem, cuius vicem gerit. Et confirmatur tandem: nam hic modus baptizandi interdum poteſt eſſe neceſſarius, vt ſi infans ſit in extrema neceſsitate, & tantum adſint duæ perſonæ, quarum altera loqui non poſsit, altera vero non poſsit abluere: Baptiſmus autem eſt ſacramentum maximæ neceſsitatis: ergo debuit in ſua inſtitutione comprehendere etiam huiuſmodi miniſterij modum.

Nihilominus communis ſententia eſt, Baptiſmũ
D Thom. hoc modo collatum à multis non eſſe verum ſacra-
Alenſ. mentum. Ita tenet D. Tho. hic art. 6. in corpo. & ad 3.
Bonauen. & quæſt. præced. art. 5. ad 4. & Alex. Alenſ. 4. part. qu.
Scot. 16. memb. 6. Bonauen. in 4. diſt. 5 art. 1. q. 1. Scotus di-
Gabr. ſtin. 6. quæſt. 2. Gabr. q. 1. Richar. diſt. 3. art. 4. q. 1. ad 1.
Richard. Paludanus quæſt. 2. art. 2. & Soto, di. in. 4. art. 4. atq;
Palud idem tenet Gloſſa in capit. Quorundam. 23. diſt. ver-
Soto. bo, Impoſuiſſe: quæ hoc colligit ex illo textu, in quo
Gloſſ Ordo datus ab Epiſcopo, & Presbytero ſimul, Epiſcopo imponente manus, Presbytero autem benedicente, ſeu proferente formam, irritus eſſe declaratur. Cuius generalis ratio (vt illa Gloſſa inquit) eſt, quia duo imperfecta non conſtituunt vnum perfectum. Sed hæc ratio non redditur in textu: nec videtur caſus ille ſimilis ei, de quo agimus: quia in ſacramento Ordinis conferendo, Presbyter non poteſt eſſe miniſter, & ideo non poteſt cum Epiſcopo componere vnum miniſtrum: & ex hoc ſolo capite euidens eſt, illam Ordinationem fuiſſe irritam: in noſtro autem caſu quælibet perſona concur-
1. Ratio D Thom. rens poſſet eſſe ſufficiens miniſter ſacramenti Baptiſmi. D. Thom. ergo tres rationes indicat. Prima eſt iã inſinuata, quia in perſona miniſtri debet repræſentari perſona Chriſti, & ideo vna eſſe debet, ſicut Chri-
Inſtantia Durand. ſtus eſt vnus. Contra quam inſtat Durandus, quod principalior cauſa Baptiſmi eſt Trinitas perſonarum ergo ſicut in principali cauſa ſunt plures perſonæ, ita eſſe poſſunt in miniſtris. Sed hoc facilem habet ſolu-
Reiicitur. tionem: tum quia Trinitas non operatur in Baptiſmo per ſe, vt eſt plures perſonæ, ſed vt eſt vnus Deus: tum maxime, quia miniſter immediate non gerit perſonã Trinitatis, ſed Chriſti Dei hominis, cui data eſt omnis poteſtas excellentiæ ſupra ſacramẽta. Difficilior videtur obiectio ſupra facta, quia nulla apparet neceſsitas, quod vnitas perſonæ Chriſti repræſentetur per vnitatem perſonæ miniſtri: quia neque hoc ſacramentum eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum: neq; in cæteris ſacramentis omnibus hoc reperitur. Adde, ſi in hoc eſt aliqua repræſentatio neceſſaria, ſatis videri, quod ſacramentum vnum non poſsit à multis perſonis adminiſtrari, niſi quatenus vnum integrum miniſtrum complent. Nam per hoc indicant vnam virtutem principalis agentis, in qua operan-
2 Ratio D. Thom. tur. Secunda ratio D. Thomæ eſt, quia actus baptizãdi multiplicantur ſecundum multiplicationem agẽtium, ſi ab vnoquoque perfecte agantur. Sed actus baptizandi debet perfecte agi à quocumque agente: ergo non poteſt idem Baptiſmus fieri à multis imperfecte, & incomplete concurrentibus. Minor probatur ex veritate formæ: nam hoc ſignificant illa verba: Ego te baptizo, quæ ſi ab vno ſolo proferantur, & ille non lauat, neque integrum ſacramentum miniſtrat, falſa erunt: ſi autem fiat variatio in forma, & dicatur: Nos te baptizamus, iam mutabitur ſubſtantialiter forma, quia aliquid ei additur, quod in illa nõ continetur, quia illa forma æquipollet huic: Ego
3 Ratio D. Thom. & ille te baptizamus. Et præterea (vt hic ait D. Tho. ad 3. quæ eſt eius tertia ratio) non euitatur falſitas: tum, quia ſi alter non lauat, reuera non baptizat: tum etiam, quia ſi neuter cõficit totum ſacramentũ, neuter dici poteſt baptizare, ergo multo minus dici poteſt de vtroque copulatiue, prout in prædicta forma affirmatur.

Hic vero diſcurſus D. Thom. poſſet altero è duo- Eluditur 1.
bus modis eludi. Primo, ſi cum Caietano teneamus illis verbis formæ: Ego te baptizo, non ſignificari idem, quod, ego te exterius, ſenſibiliter, & corporaliter lauo: ſed ego tribuo tibi Baptiſmi ſacramẽtum, quo ſenſu ſuppoſito vere ab illis duobus dicetur: Nos te baptizamus, quia tunc forma non facit ſenſũ copulatiuum, & diuiſiuum, (in quo ſenſu procedit obiectio Diui Thomæ) ſed facit ſenſum complexiuum, & hoc ſenſu eſt vera locutio: quia non eſt neceſſe, vt de ſingulis perſonis verum ſit dicere, integre & in ſolidum baptizare: ſed ſolum vtramque per modum vnius concurrere ad illud ſacramentum perficiendum, & vtramque ſuam qualemcumque operam adhibere: & hoc verum eſt, & ita euitatur omnis falſitas in forma: mutatio autem illa non videtur ſubſtantialis, quia nihil per eam tollitur, quod ſit de ſubſtantia formæ, neque etiam aliquid additur, quod corrumpat ſubſtantialem ſenſum. Solum enim mutatur, quod ſignificetur adminiſtratio ſacramenti, vt ab vno, vel à duobus progrediens: & hoc contendimus, non eſſe de ſubſtantia. Quod ſi contrarium in prædicta ratione ſupponitur, petitur principium, ſeu ſupponitur, quod probandum eſt.

Hæc tamen reſponſio procedit, vt exiſtimo, ex Reſpond.
falſo fundamento. Nam illa verba formæ, vt in ſuperioribus dixi, primo, & per ſe ſignificant actionem ſenſibilem lauandi, & de illa inprimis verificanda ſunt: tum quia hæc eſt propria ſignificatio talium verborum: tum etiam, quia de ratione huius formæ eſt, vt in ea ſignificetur vſus materiæ: & ideo ſi alter miniſtrorum non lauat, non poteſt vere dicere, Ego te baptizo. nec vterque ſimul poterunt dicere, Nos te baptizamus. Neceſſe eſt ergo, vt qui profert illa verba: Ego te Baptizo, ipſemet lauet, immo neceſſe eſt, vt totam ablutionem efficiat neceſſariam ad ſacramentum conficiendum. Nam talis debet eſſe ablutio, quæ tam ex inſtitutione, quam ex vſu, per illa verba ſignificatur. Et conſequenter neceſſe etiam eſt, vt qui profert illa verba, Ego te baptizo, proferat etiam alia, in nomine Patris, &c. quia vt ſint pars formæ, neceſſe eſt, quod determinent verbum baptizãdi, & & ſignificationem eius. niſi autem ab eodẽ proferantur, reuera non ſunt pars eiuſdem propoſitionis, nec determinant, aut eleuãt ſignificationem eius ad ſacramentalem & myſticam ſignificationem. Atq; hoc modo non paruam vim habet ratio Diui Thomæ, ſuppoſitis verbis formæ, quibus Eccleſia Romana vtitur.

Poſſet tamen aliter reſponderi, illa verba ſub illa 2 Eluditur
ſignificatione non eſſe eſſentialia, quia ſufficit forma D. Tho doctrina.
Græcorum, baptizetur ſeruus Chriſti, per quam non ſignificatur actio lauandi, vt progrediens ab eodem, qui profert verba formæ, ſed ſolũ, vt recipitur in paſſo, ergo ex vi talis formæ, non eſt hoc de eſſentia huius ſacramenti: ergo, ſi abluente vno, alter ſub illis verbis formam proferat, nulla eſt falſitas, nec ſubſtantialis mutatio in materia ergo ex ratione facta non poteſt probari ibi non fieri ſacramentum. Vnde vlterius fieri videtur, etiam hanc formam poſſe in illo caſu ſufficere: Ille, ſeu Ioannes te baptizat in nomine Patris, &c. talis enim mutatio non videtur ſubſtantialis, cum eundem ſenſum referre poſsit, quem forma Græcorum, in qua ſicut dicitur abſolute: Baptizetur ſeruus Chriſti, ita dici poteſt: Baptizetur à me, ſeu baptizetur à Petro, vel Ioanne. Nihilominus
tñ exiſtimo, rationem D. Thom. eſſe valde probabi- Reſpon.
lem, quia verus ſenſus formæ Baptiſmi non eſt petendus ex forma Græcorum, ſed potius ex forma, qua vtitur Eccleſia Romana: neque eſt cenſenda illa forma ſufficiens, quæ prolata illis verbis, quibus Eccleſia Romana vtitur, vera eſſe non poteſt. Exiſtimo ergo, de eſſentia huius ſacramenti eſſe vt actio lauandi ab eodem prodeat, qui profert verba formæ,

formæ,prout in Latina forma ſignificatur. Atque in eodem ſenſu accipienda eſt forma Græc. nam verbum illud, Baptizetur, non eſt veluti deprecatiuum, ſed quaſi efficaciter operatiuum. Vnde ſignificat actualem operationem, vt exercitam ab ipſomet proferente.

Ratio à priori huius veritatis ex Chriſti inſtitutione petēda. Addo tandem, rationem à priori huius veritatis, petendam eſſe ex Chriſti inſtitutione. Non eſt enim dubium, quin potuerit Chriſtus, vel eo modo inſtituere hoc ſacramentum, quo alia ſententia dicebat, vel prout à D. Thoma declarata eſt inſtitutio. Quæ autem fuerit Chriſti voluntas, ex ſola quidem ratione colligi ſatis non poteſt, neque in Scriptura, vel ab Eccleſia aliquid eſt ſatis declaratum: ſi autem ſpectemus vſum, qui eſt optimus legum interpres nunquam viſum eſt, vel auditum in Eccleſia, quod Baptiſmus aliter fuerit adminiſtratus, quam ab vno abluente & proferente formam, & in hoc ſenſu intellecta ſunt verba Chriſti, Baptizantes eos in nomine Patris, &c. quod ſcilicet, qui baptizat, id faciat inuocando Trinitatem ſuper actionem ſuam. Rurſus, ſi ſpectemus formā Latinæ Eccleſiæ (quæ debet eſſe regula, & menſura cæterarum) in ea ſatis ſignificatur, hunc fuiſſe ſenſum inſtitutionis Chriſti. Præterea habet inſtitutio ſic explicata pleniorem, & conuenientiorem ſignificationem, quo ſenſu accipienda eſt prima ratio Diui Thomæ, tamquam congruentia quædam inſtitutionis. Cui etiam addi poteſt, fuiſſe conueniens, ſpiritualem regenerationem ab vna tantum perſona perfici poſſe, vt in hoc etiam eſſet diuerſa à generatione carnali, & quodammodo ſimilior ſpirituali Dei generationi. Ac tandem hoc fuit etiam conueniens ad euitanda incommoda, & occaſiones illudendi ſacramento, patiendo ſeu diuidendo inter ſe illud miniſterium. Et hoc magis conſtabit reſpondendo ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

Ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſpondetur. Ad primam ergo illius partem, fatemur, hoc non pendere ex ſolis rerum naturis, ſed ex inſtitutione: cur autem hæc fuerit conuenientior inſtitutio, iam explicatum eſt. Atque eadem inſtitutio reperietur in omnibus ſimilibus ſacramentis, vt ſunt Confirmatio, & Extrema vnctio. Ea vero, quæ in argumento adducuntur, non ſunt ſimilia: quia in eis materia ſacramenti non eſt proprius actus miniſtri, ex intentione eius determinandus & ſanctificandus per formam, vt cum ea vnum ſacramentum conſtituat: ſed in Matrimonio formaliter ac proprie materia eſt traditio: forma vero acceptatio mutua, & exterius expreſſa. Et ideo modus talis ſacramenti, & res ipſæ, in quibus fundatur, poſtulant diſtinctionem perſonarum: quia oportet, vt qui acceptat alius ſit ab eo, qui tradit, & forma ipſa acceptandi talis eſt, vt ex ſe ſupponat traditionem, vt ab altero oblatam. Et idem proportionaliter conſiderari poteſt in ſacramento Pœnitentiæ, quod per modum iudicij exercetur, in quo oportet reum, & iudicem diſtingui, & confeſsionem fieri à reo, non à iudice, ſed ſupponi potius, vt in eam cadat ſententia iudicis. At vero in hoc ſacramento (& idem eſt in Confirmatione, & ſacra Vnctione) ipſe miniſter exercet totam actionem, quæ eſt materia ſacramenti, & quæ explicatur in forma, vt per eam ſanctificetur & determinetur ad ſignificationem ſacramentalem. Et ideo oportet, vt ipſemet, qui actionem exercet, ſuis verbis, ſuaq; intentione proprium actum informet. Ad ſecundam & tertiam partem illius fundamenti iam reſponſum eſt.

Ad vltimam vero confirmationem de neceſsitate reſpondetur, nullam hic eſſe, ſi moraliter res conſideretur, prout inſtitutio ſacramenti requirit: alioqui pari modo dici poſſet, non eſſe neceſſaria verba ſemper: quia poteſt eſſe caſus neceſsitatis, in quo nemo loqui poſsit, ſed tantum efficere nutus, vel ſigna, quod Paludanus cenſet probabile: re tamen vera nō eſt, ſed omnino contra ſubſtantiam ſacramēti: alioqui etiam negari poſſet neceſsitas aquæ, quia poteſt occurrere caſus, in quo etiam aqua deficiat. Sicut ergo propter huiuſmodi euentus rariſsimos, non eſt facta exceptio in inſtitutio Baptiſmi, ſed generaliter facta eſt, in tali materia & tali forma, ita etiam in tali miniſtro. Quod ſi extra caſum neceſsitatis, nullus auderet approbare Baptiſmum illo modo datū à duob⁹: ita neq; in caſu neceſsitatis cenſendus eſt validus, quia veritas & ſubſtantia ſacramenti, vt factū tenet non aliā formam, materiā, vel miniſtrum requirit extra caſum neceſsitatis, quam in illo. Non nego tamen, ſi occurreret talis neceſsitatis articulus, poſſe iuxta aliam ſententiam conferri Baptiſmum, quia melius eſt accipere Baptiſmum dubium, & aliquo modo probabilem, quam omnino nullum: eſſet tamen ille Baptiſmus ſub conditione iterandus, ſi poſtea occurreret opportunitas recipiendi indubitatum ſacramentum ab vno & eodem miniſtro.

Ex his in vniuerſum ſequitur primo, quacumque ratione duæ perſonæ concurrant ad ſacramentum Baptiſmi conficiendum, vt partiales miniſtri, diuidentes inter ſe externum Baptiſmi miniſterium, nihil conficere. Probatur, tum rationibus factis, tum etiam inductione, quæ ex dictis fieri poteſt: quia oſtenſum eſt, non poſſe materiam applicari ab vno, & formam proferri ab alio. Obiter etiam probatum eſt, non poſſe partem formæ ab vno proferri, partem vero ab alio. Atque idem declaratum eſt de materia, quæ ſubeſt formæ, & per eam ſignificatur. Non poteſt autem excogitari, præter hos alius modus diuidendi hoc miniſterium inter plures perſonas. Denique, cum non ſit maior ratio de vno, quam de alio, excluſo vno, pari ratione quilibet alius modus reiiciendus eſt. *1. Corollariū*

Secundo ſequitur, etiamſi exterius non diuidant plures perſonæ inter ſe miniſterium baptizandi, ſi tamen interiori intentione illud diuidant, ita vt neuter velit baptizare, vt totalis miniſter, ſed ſolum vt partialis, & vt componens cum altero vnum integrum miniſtrum, nullum fieri ſacramentum. Hæc eſt ſententia Diui Thomæ & communior, & ſequitur conſequenter ex dictis. Nam probabilius exiſtimauimus, Chriſti inſtitutionem fuiſſe, vt miniſter Baptiſmi integer & totalis ſit illa perſona, quæ abluit & profert formam: ergo illa intentio non baptizandi niſi partialiter, eſt contra Chriſti inſtitutionem. Deinde eſt contra ſignificationem & veritatem formæ. Nam per eam ſignificat, qui illam profert, ſe appellare omnia neceſſaria ad Baptiſmum conficiendum, ſcilicet, ablutionem integram, & conſequenter integram formam. Ergo, vel habet intentionem veritati formæ contrariam, & ita nihil efficit: vel reuera vult ſua actione applicare totam materiam ſacramenti proferendo totam formam: & conſequenter vult adhibere totum miniſterium neceſſarinm ad conficiendum ſacramentum: quia miniſter ſacramenti, nihil aliud efficit, quod ad ſubſtantiam ſacramenti ſpectet, niſi applicationem materiæ & formæ. Ergo nunquam poteſt efficere ſacramentum, tamquam miniſter partialis. Et hoc eſt, quod D. Thom. dicit, quod Baptiſmus, vt procedit à perſona baptizante, eſt actus perfectus: in quo non petit principium, vt alij obiiciunt, quia id non ſumit ſine probatione, ſed ex verbis formæ id colligit, vt declarauimus. Et eodem ſenſu dixit D. Thom. ſi duo baptizent ſub hac forma, Nos te baptizamus, Sacramentum eſſe nullum. Intelligendum enim hoc eſt, ſi forma faciat ſenſum complexiuum, accomodatum illi intentioni, qua intendunt ſolum partialiter baptizare. Secus enim eſſet, ſi talem formam proferrent in ſenſu copulatiuo, cum recta intentione integre baptizandi: nā tunc forma eſſet ſufficiens, quamuis in ea adderetur aliquid non neceſſarium, ſcilicet, quod alius ſimul mecum baptizet, quod in prædicto *2. Corollariū*

ſenſu

ſenſu non eſt contra ſubſtantiam Sacramenti, vt ex 1. parte huius ſectionis conſtat.

Marſil. Caiet. Durand. Palud. Contra hanc vero illationem opinantur Marſilius & Caietanus paulo ante citati, & in hoc cum eis cõcordat Durandus in 4. diſtin. 3. quæſt. 3. circa finem, & in eandem ſententiam inclinat Paludanus ibi. d. q. 2. articulo 3. Nullam tamen nouam rationem afferunt, cui ſatisfacere neceſſarium ſit. Nam, quod aiunt, non eſſe de ratione Baptiſmi, quod ab vno tantum fiat, vel falſum eſt, vel non eſt ad rem: quia illa dictio excluſiua, (tantum) duplicem ſenſum reddere poteſt. Prior eſt, vt excludat omnem alium ſimul baptizantem eandem perſonam, & hoc modo verũ eſt, non eſſe de ratione Baptiſmi, vt vnus ſolus baptizet, vt in prima parte ſectionis dictum eſt. Hic tamen ſenſus nihil refert ad rem præſentem: quia non agimus de conſortio plurium miniſtrorum totalium, ſed de compenſatione vnius miniſtri totalis ex pluribus perſonis partialiter tantum concurrentibus, eo vel maximè, quod quando plures illo modo baptizant, valde probabile ſit, plura fieri baptiſmata, & ita nullum Baptiſmum fieri à pluribus. Alius ergo ſenſus illius excluſiuæ eſſe poteſt, non eſſe de ratione Baptiſmi, vt vna perſona ſit integer miniſter ſacramenti, ita vt totum miniſterium ab illa ſufficienter fiat ſine concurſu per ſe, vel dependentia ab altero. Et hoc modo falſum eſt, non eſſe de ratione baptiſmi, vt ab vna tantum perſona fiat. Atque hæc ſufficiant de miniſtro baptiſmi: nam alia quæſtio, quæ hic diſputari poſſet, an miniſter baptiſmi debeat eſſe perſona diſtincta ab eo, qui baptizatur, & conſequẽter, an idem poſſit baptizare ſeipſum, hæc (inquam) quæſtio, & per ſe facilis eſt: nam extra omnem controuerſiam eſt, neminem poſſe baptizare ſeipſum, & in ſuperioribus, tractando de forma, ſufficienter tacta eſt, & latius in diſp. de miniſtris ſacramentorum in genere.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de ſacro fonte.

Infra a. 8. ad 1. *AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod in Baptiſmo non requiratur aliquis, qui baptizatum de ſacro fonte leuet. Baptiſmus enim noſter per baptiſmum Chriſti conſecratur, & ei conformatur. Sed Chriſtus baptizatus non eſt ab aliquo de fonte ſuſceptus, ſed ſicut dicitur Matth. 2. Baptizatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua. Ergo videtur, quod nec in aliorum baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiat.*

2. Præterea, Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, vt dictum eſt. * Art. 3. huius quæſt. *Sed in carnali generatione non requiritur, niſi principium actiuum, quod eſt pater, & principium paſſiuum, quod eſt mater. Igitur cum in Baptiſmo locum patris obtineat ille, qui baptizat, locum autem matris, ipſa aqua baptiſmi (vt Auguſtinus* * Inſer. 1. Dominica infra octa. epiphan. to. 10 *dicit in quodam ſerm. Epiphaniæ) videtur, quod non requiratur aliquis alius, qui baptizatum de ſacro fonte leuet.*

3 Præterea, In ſacramentis Eccleſiæ, nihil deriſorium fieri debet. Sed hoc deriſorium videtur, quod adulti baptizati, qui ſeipſos ſuſtentare poſſunt, & de ſacro fonte exire, ab alio ſuſcipiantur. Ergo videtur, quod non requiratur aliquis præcipue in baptiſmo adultorum, qui baptizatum de ſacro fonte leuet.

Ca. 2. p. 2. de Eccl. ad fin. *Sed contra eſt, quod Dionyſ.* * *dicit 2. c. Eccleſ. Hier. quod ſacerdotes aſſumentes baptizatum, tradunt eum ad educationem ſuſceptori & duci.*

Reſpondeo dicendum, quod ſpiritualis regeneratio, quæ fit per baptiſmum, aſſimilatur quodam modo generationi carnali. Vnde dicitur, 1. Pet. 2. Sicut modo geniti infantes rationabiles, & ſine dolo, lac concupiſcite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pædagogo. Vnde & in ſpirituali generatione baptiſmi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis & pædagogi, informandõ & inſtruendo eum, quaſi nouitium in fide, de his, quæ pertinent ad fidem & vitam Chriſtianam. Ad quod Prælati Eccleſiæ vacare non poſſunt, circa communem curam populi occupati: paruuli enim & nouitij indigent ſpeciali cura præter communem. Et ideo requiritur, quod aliquis ſuſcipiat baptizatum de ſacro fonte, quaſi in ſuam inſtructionem & tutelam. Et hoc eſt, quod Dionyſius * Cap. 7. Eccl. nõ multum procul à fin. *dicit vltimo capite Eccleſ. Hierar. Diuinis noſtris ducibus (id eſt, Apoſtolis) ad mentem venit, & viſum eſt ſuſcipere infantes ſecundum iſtum ſanctum modum, quod naturales pueri parentes, traderent puerum cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum ſub ipſo puer ageret, ſicut ſub diuino patre & ſalutationis ſanctæ ſuſceptore.*

Ad primum ergo dicendum, quod CHRISTVS non eſt baptizatus, vt ipſe regeneraretur, ſed vt alios regeneraret. Et ideo poſt baptiſmum non indiguit pædagogo tanquam paruulus.

Ad ſecundum dicendum, quod in generatione carnali non requiritur ex neceſſitate, niſi pater & mater. Sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obſtetrix & nutrix & pædagogus, quorum vicem implet in baptiſmo, ille, qui puerum de ſacro fonte leuat. Vnde non eſt de neceſſitate ſacramenti: ſed vnus ſolus poteſt aliquem baptizare, neceſſitate imminente.

Ad tertium dicendum, quod baptizatus non ſuſcipitur à patrino de ſacro fonte propter imbecillitatem corporalem, ſed propter imbecillitatem ſpiritualem, vt dictum eſt. * In cor. art.

COMMENTARIVS.

HIc articulus magis pertinet ad cæremonias, quã ad ea, quæ ſunt de ſubſtantia & de neceſsitate Baptiſmi: tamen, quia hæc perſona, de qua D. Thom. hic diſputat, quę ſuſceptor, ſponſor, aut patrinus vocari ſolet, aliquod miniſterium exhibet in ſolẽni Baptiſmo, ideo D. Thom. hunc & ſequentem articulum huic quæſtioni de miniſtro adiunxit. Eſt ergo inprimis aduertendum, ex inſtitutione & præcepto Eccleſiæ ſtatutum eſſe, vt præter baptizantem & baptizatum adhibeatur alia perſona in baptiſmo ſolemni, quæ baptizatum ſuſcipiat de ſacro fonte, quam conſuetudinem fuiſſe antiquiſsimam: conſtat ex Dionyſio, cap. 2. de Eccleſiaſt. Hierarch. & ex Tertullian. libro de Baptiſmo, capit. 18. & Auguſtin. 1. de Peccat. merit. capit. 34. & de eodem videtur loqui Iuſtinus, quæſtio. 56. ad Gent. cum dicit: Baptizatum ab aliquo offerri ad Baptiſmum. Dionyſ. Tertull. Auguſt. Iuſtinus. Munus autem huius ſuſceptoris præcipuum eſt, vt puerum baptizatum de manu baptizantis, veluti ſub tutela & cura ſua ſuſcipiat, vt colligitur ex citatis Patribus, & ex capitulo, in Catechiſmo, & ſequentibus, de conſecrat. diſtin. 4. & ex Concil. Tridẽt. ſeſsio. 24. capit. 2. de reformat. Conc. Trid. In quibus locis, ſemper hoc munus explicatur per actum ſuſcipiendi baptizatum, non oportet autem hanc ſuſceptionem ſolum materialiter intelligere, ſeu corporaliter, ſed potiſsimum intelligenda eſt moraliter: quia ſub cura ſua alterum ſuſcipit, quamuis neceſſarius etiam ſit aliquis corporalis contactus, quod munus illud exterius exerceatur, & ſignificetur ipſa moralis ſuſceptio, & obligatio, & ideo ſolet hic ſuſceptor vocari fideiuſſor, vt patet ex Dion. ſuprà, & ex c. Vos ante, de conſec. diſt. 4. & ex Auguſt. ſerm. 116. 163. & ſermo. 215. de tempore, & ſponſor, vt patet ex Tertul. ſupra, & ſumitur ex Concil. Pariſien. 1. li. 1. c. 54. & fidei doctor, apud Aug. ep. 23. quia ſuſcipiendo baptizatũ virtualiter fideiubet, & ꝓmittit ſe habiturũ curã ſalutis ſpiritualis illius. Quocirca licet poſsit ſuſceptor in baptiſmo ſolẽni alios actus exercere, vt tenẽdo baptizatum, dum baptizatur, vel pro

illo reſpondendo, tamen proprius illius actus & maxime neceſſarius eſt, quod illum ſuſcipiat de manu baptizantis.

Atq; hinc colligitur ratio huius inſtitutionis, quã D.Tho. in articulo ſufficienter attigit, ſcil. quia homo recens baptizatus, eſt veluti paruulus nuper genitus, qui pædagogo indiget, à quo inſtruatur: ad hoc ergo munus aſſumitur ſuſceptor Baptiſmi, eo quod ſpiritualis pater, qui hominem in Chriſto regenerat baptizando illum, non ſemper poteſt per ſeipſum hoc munus exercere, & ideo ſuſceptor conuenienter, vt fideiuſſor adhibetur, quo Eccleſia ſecurior ſit, de fide hominis regenerati. Atque hinc in citatis Eccleſiaſticis decretis cautum eſt, vt hic ſuſceptor idoneus ſit atque expeditus ad explendum munus, ad quod aſ- *Conc. Pariſ.* ſumitur. Ita ſtatuitur in d. Concil. Pariſienſi, vbi dicitur huiuſmodi Patronos (ita enim ſuſceptores nominat) debere, & vim tanti ſacramenti, & quid pro aliis ſpopõderint, intelligere: & ibi ſpecialiter remouētur ab hoc munere, Qui propter reatum ſuum publica pœnitentia ſunt mulctati, donec per dignam pœnitentiæ ſatisfactionem, reconciliationem mere- *Cõc. Mogun.* antur. Et in Concil. Mogunt. c. 47. quod habetur in c. in Baptiſmate, de conſec. diſt. 4. præcipitur, vt nemo poſsit alterum de Baptiſmo ſuſcipere, niſi ipſe baptizatus ſit: atque eadem ratione nullus baptizatus poteſt ad idem munus admitti, qui ſit hæreticus, quia eſt omnino ineptus ad huiuſmodi miniſterium. A- *Conc. Altiſi.* liam vero ob cauſam ſtatuitur in Concil. Altiſiodorenſi, cap. 25. vt Monachi & Abbates hoc munus non exerceant, quia nimirum hæc cura, & ſolicitudo ab eorum ſtatu eſt aliena. Habetur in cap. Non licet, de conſecrat. diſtinct. 4. atque idem refertur ex decretis Eugen. 4. in cap. Placet, 2. 16. quæſt. 1. De fœminis quidam dubitant, an poſsint ſuſceptoris munus obire. Sed certum eſt, poſſe, vt conſtat ex vſu, & antiqua traditione, apud Auguſtinum ſerm. 163. de tempore, cap. Vos ante, de conſecrat. diſt. 4. & cap. Quod autem, 30. quæſt. 4. Vbi Vrban. Papa dicit, maritum & vxorem nõ debere eundem de fonte ſuſcipere, hoc tamen vſu receptum non eſt. Additur vero in Concil. Nicen. cap. 22. apud Turri. Vt, Viri non teneant in Baptiſmo fœminas, neque mulieres teneant mares, quod ſane in Baptiſmo adultorum ſatis prudenter cautum erat, nunc vero in Baptiſmo infantium non ſeruatur.

Vltimo tandem aduertendum eſt, olim ſtatutum fuiſſe, vt in baptiſmo vnius tantum ſit vnus baptizati ſuſceptor, vt patet ex c. in Catechiſmo, & cap. Non plures, de conſecr. diſt. 4. quæ referuntur ex Decretis Eugenij, & Leonis Pontificum. Poſtea vero videtur conſuetudine introductum, vt plures ad eundem baptizatum ſuſcipiendum admitterentur, vt colligitur ex c. Quamuis, de cognat. ſpirit. in 6. Iam vero in Conc. Triden. ſeſs. 24. cap. 2. de reformat Matrim. ſtatutum eſt, & vnus tantum ſiue vir, ſiue mulier, vel ad ſummum, vnus & vna baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant: & Parocho præcipit, vt diligenter de illis inquirat, & eos tantum ad illum ſuſcipiendum admittat, & in libro eorum nomina deſcribat, doceatq; eos, quam cognationem contraxerint, de qua in ſeq. art. pauca addemus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui aliquem leuat de ſacro fonte, teneatur ad eius inſtructionem.

Inf q 71. ar. 1 ad 3 Et 4 d. 6 q 2. ar. 2 q. 3. cor. & ad 3

AD *octauum ſic proceditur. Videtur, quod ille, qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, non obligetur ad eius inſtructionem. Quia nullus poteſt inſtruere, niſi inſtructus. Sed etiam quidam non inſtructi, ſed ſimplices admittuntur leuare aliquem de ſacro fonte. Ergo ille, qui ſuſcipit baptizatum, non obligatur ad eius inſtructionem.*

2. Præterea, Filius magis poteſt à patre inſtrui, quam ab alio extraneo: nam Filius habet à patre eſſe & nutrimentum & diſciplinam, vt Philoſ. dicit in 8 Ethic. Si ergo ille, qui ſuſcipit baptizatum, teneretur eum inſtruere, magis eſſet conueniens, quod pater carnalis filium ſuum de fonte ſuſciperet, quam aliquis alius. Quod tamen videtur eſſe prohibitum, vt habetur in Decret.* 30. q. 1. cap. Peruenit, & Dictum eſt.**

Lib. 8. Ethi. c. 12. circ me. & ca. 11. non longe à prin. 30 q 1. c. Peruenit, & ca. Dictum eſt. Art præced.

3. Præterea. Plures magis poſſunt inſtruere, quam vnus ſolus. Si ergo ille, qui ſuſcipit aliquem baptizatum, teneretur eum inſtruere, magis deberent plures ſuſcipere, quam vnus ſolus, cuius contrarium habetur ex Decret. Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad ſuſcipiendum de baptiſmo infantem, quam vnus accedant, ſiue vir, ſiue mulier.*

Loco citato in arg. 2

Sed contra eſt, quod Auguſtin. dicit in quodam ſermone Paſchali. Vos ante omnia tam viros, quam mulieres, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores, apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere.*

Hoc dictum Au. refertur de conſecr d. 4 cap 204 Vos ante omnia. Aug. in ſerm poſt Paſch incipit, Hodierna dies.

*Reſpondeo dicendum, quod vnuſquiſque obligatur ad exequendum officium, quod accepit. * Dictum eſt autem, quod ille, qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, aſſumit ſibi officium pædagogi. Et ideo obligatur ad habendam curam de ipſo, ſi neceſsitas immineret. ſicut eo tempore, & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur: ſed vbi nutriuntur inter Catholicos Chriſtianos, ſatis poſſunt hac cura excuſari, præſumendo, quod à ſuis parentibus diligenter inſtruantur. Si tamen quocumque modo ſentirent contrarium, tenerentur ſecundum modum, ſaluti ſpiritualium filiorum curam impendere.*

Art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quod vbi immineret periculum, oporteret eſſe aliquem doctum in diuinis, ſicut Dionyſius dicit, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſciperet. Sed vbi hoc periculum non imminet, propter hoc quod pueri nutriuntur inter Catholicos, admittuntur quicumque ad hoc officium, quia ea, quæ pertinent ad Chriſtianam vitam, & fidem, publice omnibus nota ſunt. Et tamen ille, qui non eſt baptizatus, non poteſt ſuſcipere baptizatum (vt eſt declaratum in Concilio Moguntino*) licet non Baptizatus poſsit baptizare: quia perſona baptizantis eſt de neceſsitate ſacramenti, non autem perſona ſuſcipientis, ſicut dictum eſt.**

Cap 7. Eccl. Hierar. non procul à fine. Refertur de conſecr. d 4 c. 101. In baptiſmate. Art præced.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut eſt alia generatio ſpiritualis à carnali, ita etiam debet eſſe alia diſciplina: ſecundum illud Hebr. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & viuemus? Et ideo alius debet eſſe pater ſpiritualis à patre carnali, niſi neceſsitas contrarium exigat.

Ad tertium dicendum, quod confuſio eſſet diſciplinæ, niſi eſſet vnus principalis inſtructor. Et ideo in baptiſmo vnus debet eſſe principalis ſuſceptor. Alij tamen poſſunt admitti, quaſi coadiutores.

COMMENTARIVS.

HIc etiam articulus ad partem moralem pertinebat, tamen, quia breuem continet materiam, hic poterit breuiter expediri. Reſpondet ergo Diuus Thomas teneri ſuſceptorem ad inſtruendum baptizatum in rebus fidei & morum, quæ ad ſalutem eius ſunt neceſſariæ. Quæ eſt doctrina omnium veterum, quos præcedenti articulo citauimus, & exprimitur in cap. Vos autem, de conſecr. diſtinct. 4. Et ratio, quam Diuus Thom. ſubiungit, eſt aperta, quia vnuſ- *D Th. ratio.* quiſque tenetur munus illud explere, quod aſſumit. Item quia, vt ex dictis cõſtat, ibi eſt quædam virtualis promiſsio & fideiuſsio, quæ obligationem inducit. Addit vero Diuus Thomas obligationem hanc, cum ſit illi ſimilis, quæ ex affirmatiuo præcepto oritur,

tur, non ſemper vrgere, ſed temporibus opportunis & neceſſariis, id eſt, ſi baptizatus hac cura patrini, & inſtructione indigeat: vt, verbi gratia, ſi infideles habeat parentes, vel ita negligentes, vt filium non inſtruant: at vero ſi puer eſt inter Catholicos natus, & enutritus, & à parentibus, vel tutoribus, vel dominis, ſi ſeruus ſit, vel aliis huiuſmodi ſufficienter inſtrui credatur, facile poſſunt ſuſceptores ab huiuſmodi obligatione excuſari. Quo ſit, vt inter Catholicos raro vrgeat hæc obligatio, quamuis cauendum ſit, ne hoc munus iam ita ſuſcipiatur, & negligenter ſeruetur, vt ſit pura cæremonia exterior ſine vllo fructu. Denique obligatio hæc non eſt perpetua exiſtimanda, ſed tam diu durare cenſenda eſt, donec baptizatus in rebus fidei ad ipſum pertinentibus ſit ſufficienter inſtructus: quod ſi ſemel ſufficienter fiat, ceſſabit ſuſceptoris obligatio: quia iam baptizatus cenſetur eſſe extra ſtatum infantiæ, in quo pædagogo indigebat. Atque in hunc modum explicanda ſunt, quæ traduntur in d. cap. Vos autem, de conſecr. diſtinct. 4.

Vltimo eſt in hac materia aduertendum, ex hoc munere & officio ſuſceptoris oriri, eccleſiaſtica etiam inſtitutione, eſſentiale impedimentum Matrimonij, quod ſpiritualis cognatio appellatur, quod ideo fortaſſe introductum eſt, vt ſignificaretur, quã puro & ſpirituali affectu ſit hoc munus ſuſcipiendũ, & quam paterno amore ſit proſecuturus patrinus ſuum ſpiritualem filium, ita enim, eos Patres appellant, vt patet apud Auguſt. d. ſerm. 116. de temp. & Nicol. Pa. ad cõſ. Bulg. c. 2. Ita (inquit) diligere debet homo cũ, qui ſe ſuſcepit ex ſacro fonte, ſicut patrẽ: quinimo quanto præſtantior eſt ſpiritus carne, tanto magis ſpiritualis pater eſt à ſpirituali filio diligend⁹. Vnde addit inferius, Eſt tamen alia inter eos gratuita, & ſancta communio, quæ non eſt dicenda conſanguinitatis: ſed potius habenda ſpiritualis proximitas. Propter hanc ergo cauſam, iure eccleſiaſtico vetitum eſt matrimonium inter has perſonas, vt Patet ex Conc. Mog. ſub Carol.. Mag. c. 55. & ex Can. 53. Trul. & Can. 21. Conc. Nic. apud Turrian. Eſt autem hoc impedimentũ, non tantum impediens, ne Matrimonium licite contrahi poſsit inter eos, qui hoc impedimento affecti ſunt: verumetiam dirimens, ſeu irritans illud, vt multis Iuribus cautum eſt, ſub titulo de cognat. ſpirituali, libro 3. & libr. 6. Decretal. & in capit. Pitacium, & cap. Super quibus, & cap. Illud, 30. quæſt. 3. in quibus Iuribus multa traduntur de perſonis, inter quas hoc impedimentum contrahitur. Quæ omnia nouo iure Concilij Tridentini limitata ſunt, cui iam ſtandum eſt, & ideo ſatis erit, illud breuiter proponere.

Primo ergo ſtatuit Concilium, vt tantum vnus, vel ad ſummum duo, vir, ſcil. & fœmina, ſint capaces huius impedimenti, in quo derogat, quod decretum fuerat in cap. Quamuis, de cognat. ſpirit. in 6. vbi ſtatutum fuerat ſine vlla determinatione, ſeu limitatione perſonarum, quod ſi plures ad ſuſcipiendum accedunt, omnes hoc impedimentum contrahant: Concilium autem voluit, vt ad ſummum duæ perſonæ poſsint illud contrahere: & ideo præcipit, vt parochi diligenter habeant curam deſignandi perſonam, vel perſonas ad ſummum duas, ad hoc munus aſſumendas: nam etiam ſi contingat plures alias tangere, vel ſuſcipere baptizatum, reuera non ſunt ſuſceptores, nec contrahunt hoc impedimentum.

Dubitatio. Sed quæres, an quando ſunt duæ perſonæ, neceſſe ſit, illas eſſe virum, & fœminam, an vero poſsint eſſe duo viri, vel duæ fœminæ. *Reſpondetur* Reſpondetur, ſtandum eſſe in rigore, verbis Concilij ſtatuentis, vt tantum ſit vnus vel vna, vel ad ſummum vnus & vna: nõ ergo poſſunt eſſe duo viri, vel duæ fœminæ, cum enim hæc res pendeat ex iure poſitiuo, verbis eius ſtandum eſt, præter quam hoc non impedit hæc impedimenta ampliari, ſed potius reſtringi. *Alia dubitatio.* Sed quæres rurſus, quid ſi de facto duo viri, vel duæ fœminæ baptizatum ſuſcipiant, quis eorum cognitionem ſpiritualem contrahet? Et idem quæri poteſt, ſi plures viri & plures fœminæ ſimul admittantur ad hoc munus de facto, licet non de iure, cum non poſsint omnes contrahere hoc impedimentum, quinam contrahent? *Reſpondetur.* Reſpondetur in primis, ſolum illum, vel illas perſonas illud contrahere, quæ ſunt deſignatæ ſpecialiter ad hoc munus, per eos ad quos eas eligere, vel deſignare ſpectat, & per parochum ad idem munus fuerint admiſſæ: vnde omnes illi, qui ſpecialiter deſignati non ſunt, non contrahunt impedimentum. Deinde, ſi ex ignorantia vel malitia plures fuerint deſignati, quam poſsint iuxta formam Concilij, ille tantum contrahet impedimentum, qui primo baptizatum ſuſceperit, vel ad ſummum duo, ſi fuerint vir & fœmina. Nam reuera illi tantum ſunt ſuſceptores, & reliqui iam non ſunt capaces talis miniſterij. Quod ſi fingamus plures ſimul deſignari, & ſuſcipere vltra formam a Concilio ſtatutam, probabile eſt, neminem eorum contrahere impedimentum. Nam certe videtur, nullum eſſe ibi verum, ac legitimum ſuſceptorem, quia nullus exercet munus illud eo modo, quo ab Eccleſia ſtatutum eſt: & ideo ſit probabile, nullum contrahere impedimentum: quia hoc iam limitatum eſt ad illum, qui fuerit, vel totalis ſuſceptor, vel ita partialis, vt ſolum habeat alium ſocium diuerſum in ſexu, in eo autem caſu nullus eſt huiuſmodi ſuſceptor. Nihilominus aliis probabile videri poteſt, in eo caſu omnes contrahere cognationem, & Concilium eſſe intelligendum, ſi ſeruetur forma ab ipſo præſcripta, vel certe moraliter, ac regulariter loquendo: quamquam non ita videtur conſentaneum verbis Concilij: nam ſimpliciter excludit hoc impedimentum, quando non ſeruatur forma ab ipſo præſcripta, vt inferius iterũ dicam. Sed quamuis hoc ſit probabile, quia res eſt dubia, & ab aliis hactenus hoc explicatum non eſt, non eſſet hoc facile conſulendum, ſed abſtinendum potius ab huiuſmodi Matrimonio, ſaltem propter dubium.

Secundo explicat Concilium, reſpectu quarum perſonarum contrahat ſuſceptor huiuſmodi impedimentum, & tres tantum perſonas numerat, ſcilicet, baptizatum ipſum, & patrem, & matrem eius. Itaque ſi ſuſceptor contrahat Matrimonium cum fœmina baptizata, quam de ſacro fonte leuauit, vel è contrario ſuſceptrix cum viro baptizato, nullum eſt matrimonium, atque idem eſt ſi ſuſceptor cum matre baptizati, aut ſuſceptrix cum patre eius tentet contrahere. Et ratio eſt, quia Eccleſia potuit hoc impedimentum ponere, & vſa eſt ſua poteſtate, & ſicut potuit ponere, ita potuit, vel ampliare, vel limitare, & de facto limitauit ad has perſonas. Et ſane merito: quia hoc ſatis eſt ad ſpiritualem fructum ſupra declaratum, & alioquin tolluntur multa incommoda, quæ ex huiuſmodi impedimentis ſequi ſolent, ſi nimirum multiplicentur. Vnde conſtat primo, ablatum iam eſſe impedimentum ſpiritualis fraternitatis, quod inter baptizatum, & filios ſuſceptoris contrahi ſolebat: vnde, iam inutiles ſunt omnes quæſtiones, quæ de hac fraternitate tractari ſolebant: ſolum ergo durat paternitas ſpiritualis inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & compaternitas inter eundem ſuſceptorem & parentes ſuſcepti. Secundo colligitur, ſi duo ſint ſuſceptores, vir ſcilicet, & fœmina, inter eos nullum oriri impedimentum. quia neque iuxta antiqua iura contrahebatur, vt omnes docent in 4. diſtin. 42. neque Concilium Tridentinum nouum aliquod impedimentum introducere voluit. Quocirca, quando Concilium inquit, Ad ſummũ vnus & vna baptizatũ de Baptiſmo ſuſcipiãt, inter quos ac baptizatũ ipſum & illi⁹ patrẽ & matrẽ ſpiritualis cognatio cõtrahitur: ſenſus illius particulæ (inter quos) non eſt quod inter illos inter ſe

talis

talis cognitio contrahatur, ſed inter illos, & alias perſonas, quæ ſtatim numerantur. Quod ſit, vt ſi vir & vxor alienum puerum de ſacro fonte leuent, nullum interſe contrahant impedimentum ad reddendum, vel petendum debitum: probabile tamen eſt, eos peccare, ſimul ad hoc munus accedendo: nam licet Vrbanus II. in cap. Quod autem, 30. quæſt. 4. dicat, Nulla authoritate hoc reperiri prohibitum, ipſe tamen decernit, vt maxime hoc facere præſumant propter maiorem decentiam & puritatem: non exiſtimo tamen hanc forè grauem culpam, quia materia leuis eſt, imo ſi contrarium eſſet conſuetudine receptum, facile poſſent ab omni culpa excuſari. Tertio colligitur, ſi ſolus maritus ſit ſuſceptor, quamuis ipſe contrahat cognationem cum baptizatò, nihilominus vxorem eius nullam contrahere, quia Concilium limitat illam ad ipſum ſuſceptorem, & ita explicuit Pius V. in quodam motu proprio, & notauit Nauar. cap. 22. num. 39. Quod ſi obijcias, quia vir & vxor ſunt vna caro, & ideo impedimentum vnius redundat in alterum. Reſpondetur, negando conſequentiam, tum quia hoc impedimentum eſt alterius rationis & ordinis: tum etiam, quia ſola lege Eccleſiaſtica eſt introductum, & ideo non extenditur vltra præſcriptum legis.

Dubium. Sed hinc oritur vulgare dubium: Quid, ſi pater filium ſuum ex legitima coniuge natum, neceſsitate vrgente in Baptiſmo ſuſcipiat, an contrahat aliquod impedimentum cum ſua vxore, vt ſaltem debitum petere non poſsit. Et eſt ratio dubij: quia Concilium generaliter dicit contrahi cognationem ſpiritualem inter ſuſceptorem, & matrem pueri baptizati. Reſpondetur tamen, nullum contrahi impedimentum: ita enim expreſſe declarat Ioan. 8. in cap. Limina, 30. quæſt. 1. quia pater non debet priuari iure ſuo, iam per matrimonium adquiſito, eo quod filio in neceſſitate ſubueniat. Vnde neque baptizando illum tale contrahit impedimentum: vt ibidem dicitur: Concilium autem Trid. in hoc nihil de nouo ſtatuit, ſed ſolam in his caſibus, in quibus iure antiquo contrahebatur cognatio ſpiritualis, limitationem ad certum numerum perſonarum adhibuit.

Aliud dubium. Maius vero dubium eſt, ſi parens ſine vlla neceſsitate filium ſuum in Baptiſmo ſuſcipit, an teneatur non petere debitum, vel non reddere. *Reſpondetur primo.* Reſpondetur primo, ſi ex ignorantia facti, aut iuris, ſeu ex errore perſonæ id fecit, non ſolum reddere, ſed neque etiam petere prohiberi: quia exiſtimatur ex neceſsitate quadam, atque inuoluntarie feciſſe. Deinde ſi ſciens & videns ex malitia id faciat, certum eſt nihilominus teneri ad reddendum debitum alteri coniugi petenti, quia alter non debet priuari iure ſuo ob peccatum alterius: & vtrumque ſtatutum eſt in cap. Si vir, de cognatione ſpirituali: vbi corriguntur antiqua iura, in c. 1. & 2. 30. quæſt. 1. Idem vero colligitur ex capit. 3. & ſequentibus eiuſdem cauſæ & quæſtionis. An vero in hoc caſu ſit prohibitum huiuſmodi coniugi, qui proprium filium ſcienter de Baptiſmo ſuſcepit, petere debitum, merito dubitari poteſt: nam ille voluntarie, & ſine neceſsitate illud munus ſuſcepit, ergo contrahit hoc impedimentum, quantum iure contrahere poteſt: poteſt autem merito priuari iure petendi. Vnde in citatis iuribus, nunquam ei datur facultas petendi debitum, ſed ſolum aſſeritur non debere ſeparari ab altero coniuge: quia non debet illi malitia, & fraus patrocinari: quæ ratio procedit de obligatione reddendi, non autem de iure petendi. Item, quia impedimentum dirimens matrimonium contractum, ſi ſuperueniat poſt matrimonium antea contractum, ſaltem priuat iure petendi debitum. Tandem hæc eſt communis ſententia Doctorum in 4. d. 42. vbi D. Thom. quæſt. 1. art. 1. & quodl. 6. quæſt. 3. Palud. quæſt. 1. art. 1. concluſ. 7. Soto art. 3. Syluester, verbo, Matrimonium, 8. quæſt. 7. Nauar. cap. 16. num. 34. & Abbas in c. Si vir, de cognat. ſpirituali. Nihilominus contrariam ſententiam tenent Cardinalis in d. c. Si vir, & alij Doctores, quos Syluest. ſupra refert. Quorum fundamentum eſſe potuit, quia hoc impedimentum ſeu prohibitio petendi debitum in eo caſu, nullo iure conſtat: ergo non eſt cur aſſeratur: nam in huiuſmodi impedimentis & prohibitionibus, quæ ex iure poſitiuo pendent, neque congruentiæ, neque argumenta à ſimili ſunt efficacia. Antecedens patet: nam duo, vel tria iura ad hoc adduci ſolent primum eſt cap. Peruenit, 30. quæſt. 1. quod quidem videtur expreſſam prohibitionem continere: tamen illud decretum manifeſte abrogatum eſt in capit. Si vir, de cognat. ſpirituali, manifeſtum argumentum eſt: quod prædictum capitulum, Peruenit, loquitur etiam, quando parentes per ignorantiam hoc faciunt, vt patet ex illa dictione, neſcientes, at vero eſt certiſsimum ex alijs iuribus, quando intercedit ignorantia, nullum huiuſmodi impedimentum oriri. Rurſus afferri ſolet capitulum, De eo, 30. quæſt. 1. & dictum cap. Si vir, in quibus ſolum dicitur, quod in eo caſu, alter alteri non ſubtrahat debitum, non tamen dicitur, quod poſsint petere. Sed imprimis in his iuribus non prohibentur petere, immo in dicto cap. De eo, dicitur, vt etiam, ſi ambo coniuges ex induſtria id faciant, ſi nolint, non ſeparantur, ſed ſimul maneant, & alia pœna mulctentur. Ergo ſupponit illud decretum, licitum eſſe illis petere debitum, alioquin deberent per Eccleſiam, quoad torum ſeparari: cur enim Eccleſia cohabitare permitteret, non ſolum vt patres, ſed etiam vt coniuges, eos, quibus ex impedimento, & prohibitione ipſius Eccleſiæ non liceret debitum exigere? Et confirmo, nam in eo caſu, quo vterque ſciens & videns ſuſcipit filium, volens & intendens contrahere impedimentum, ſi neuter poteſt petere debitum, neuter etiam poteſt reddere alteri petenti, ergo non poſſunt ſimul manere vt coniuges, ſed omnino tenentur alter alteri ſubtrahere debitum, quæ ſunt contra prædicta iura. Prior ſequela patet: quia qui ſciens & videns voluit contrahere impedimentum, hoc ipſo ceſsit iuri ſuo, & quando ambo in hoc conſentiunt, ambo ſibi mutuo cedunt, & acceptant: ergo neuter poſtea iure petit, & conſequenter neuter tenetur reddere: ergo nec licite reddere poteſt.

Quocirca libere fateor, nullum in iure me inuenire ſufficiens fundamentum ad hoc impedimentum aſſerendum. Neque etiam ratio illa cogit, quod ſcilicet huiuſmodi impedimentum inter alios non coniugatos eſt dirimens matrimonium. Nam regula illa, quod impedimentum dirimens vinculum inter non coniugatos, impedit actum petendi inter coniugatos, habet quidem locum, quando in ipſo iure non eſt reſtrictum impedimentum ad non coniugatos: at vero in præſenti ipſum ius hanc limitationem adhibuit: & ratio inſinuatur in cap. Ad limina, 30. quæſtio. 1. quia hæc non eſt ſufficiens cauſa ad ſeparandos eos, quos Deus coniunxit. In cap. vero, Si vir, de cognat. ſpirit. inſinuatur alia, ſcilicet, ne detur occaſio coniugibus, vt per fraudem & dolum toro ſeparentur, & inducant impedimentum vſui matrimonij contrarium. Exemplum afferri poteſt: nam qui baptizat filium ſuum in extrema neceſsitate, nullum impedimentum contrahit etiam ad petendum debitum: & tamen, qui baptizat filium alterius etiam in neceſsitate, non poteſt matrem eius ducere vxorem ſecundum communem ſententiam: quia hoc impedimentum in iure eſt limitatum reſpectu alterius non coniugis. Itaque in hac re, ſolum eſt certum peccare grauiter parentem, qui filium ſuum de propria coniuge natum in baptiſmo ſuſcipit ſine neceſſitate: hoc enim aperte prohibetur & aſſeritur in dictis iuribus: quod vero poſtea teneatur hac de cauſa non petere debitum, non video, quo ſufficienti fun-

damento aſſeratur: quamuis in re morali communem ſententiam deſerere difficile ſit.

Vltimo dubitari poteſt in hac materia, an hoc impedimentum contrahatur in priuato baptiſmo, vel tantum in ſolemni. Et quidem ſtando in iure antiquo, communis ſententia affirmat contrahi, vt patet ex Diuo Thom. Palud. & alijs dicta diſtin. 42. Nauar. cap. 16. num. 34. cap. 22. num. 40. & Couar. in 4. decre. c. 6. §. 4. num. 4. Quorum fundamentum eſt, quia iura antiqua generaliter loquuntur de ſuſceptore, non limitando ad baptiſmum ſolemnem, vel priuatum. Vnde infert Nauarrus: idem eſſe ſeruandum nunc: quia Concilium Tridentinum nihil in hoc innouauit. Et addit in dicto cap. 22. num. 39. quod ſi in eo caſu nulli deſignentur in patrinos, omnes qui tangunt baptizatum, contrahunt impedimentum, etiam ſi ſint plures, quam duo vel tres: quia Concilium Tridentinum ſolum reſtringit hunc numerum ad ſuſceptores deſignatos. Nihilominus contrariam ſententiam tenuit Soto in 4. diſt. 42. quæſt. 1. artic. 3. circa finem. Et fundamentum indicat his ſolis verbis: quia vbi non eſt ſolemnitas, non eſt proprie ſuſceptor. Et ita interpretatur tacite iura antiqua: nam illa ſupponunt ſolemnem ritum baptiſmi, quo introductum eſt, vt præter baptizantem aliquis ſit ſuſceptor: nam ſecluſa illa ſolemnitate, cum aliquis corporaliter tantum teneat baptizatum, non ſufficit ad munus ſuſceptoris, & cõſequenter non ſatis eſt ad cognitionem ſpiritualem contrahendam. Immo, quod in baptiſmo priuato aliquis teneat baptizatum, eſt valde accidentarium & quaſi materiale, & non fit propter cæremoniam Baptiſmi. Vnde ſi is, qui baptizatur, ſit adultus, nunquam in Baptiſmo priuato aliquis adhibebitur, qui illum teneat, vel ſuſcipiat: ſi vero ſit infans, interdum baptizari ſolet in lecto, interdum in vlnis matris, vel alterius perſonæ, non propter cæremoniam, ſed propter commoditatem, vel opportunitatem; quod certe non ſatis eſt ad ſpiritualem cognitionem, quæ ſecundum iurium intentionem non eſt, niſi vbi eſt ſuſceptor eo modo, quo ſpeciali cæremonia Eccleſiaſtica eſt introductus. Quocirca hæc opinio, quamuis ſingularis videatur, mihi videtur ſatis conſentanea rationi, & iuri etiam antiquo: & ad minimum cenſeo ſi is, qui baptizatum tenet, tantum (vt ita dicam) materialiter illum teneat, & non intendat illum veluti ſpiritualiter ſuſcipere, exercendo circa illum quoddam Eccleſiaſticum munus, & ſub cura ſua illum ſuſcipiendo, cum nec poſſe proprie vocari ſuſceptorem, nec contrahere ſpiritualem cognationem: & ita exiſtimo fieri regulariter in Baptiſmo priuato. Vnde cum ita ſit, non oritur in ſuſceptore illa obligatio inſtruendi baptizatum, quam ſupra diximus eſſe in ſolemni Baptiſmo. Et ratio omnium eſt, quia tam obligatio, quam ſpiritualis cognatio, oritur ex proprio munere & actu ſuſceptoris: hoc autem quamuis requirat aliquam actionem externam, non tamen in illa ſola conſiſtit, ſed requirit intentionem aliquam, ſaltem exercendi actum ab Eccleſia inſtitutum. Addo præterea, quamuis in Baptiſmo ſolemni, neceſſarium ſit adhibere ſuſceptiorem ex præcepto Eccleſiæ, eo modo, quo neceſſarium eſt ſeruare alias graues Eccleſiæ cæremonias, tamen in Baptiſmo priuato hoc non eſſe neceſſarium, nihilque peccari, ſi omittatur, quia nullum de hac re extat ſpeciale pręceptum poſitiuum. Item, quia ſi tunc non eſt neceſſarium ſeruare alias cęremonias pro ſolemni Baptiſmo ab Eccleſia inſtitutas, cur erit neceſſarium hanc obſeruare? Nihilominus tamen, licet hæc cæremonia tunc non ſit ex præcepto neceſſaria, ſi tamen vere, ac proprie adhibeatur voluntarie, probabile eſt, quod communis opinio dicit, tunc contrahi cognationem ſpiritualem, quia tunc reuera ille eſt ſuſceptor, de quo iura loquuntur. Nam, quod aliæ ſolemnitates non adhibeantur, non impedit, quo minus hæc poſſit impleri. Quo ſuppoſito, verum etiam eſt, poſt Concilium Tridentinum poſſe hanc cognationem contrahi in priuato baptiſmo, quia Concilium nihil in hoc innouat, quod iuri antiquo ſit contrarium. Et quamuis dicat, ſuſceptorem debere deſignari, & admitti à parocho: tamen, vel id intelligendum eſt ordinarie, & in Baptiſmo ſolemni, vel certe nomine parochi comprehenditur omnis ille, qui munus baptizandi loco parochi ſuſcipit. Non probatur tamen mihi, quod Nauarr. ait, tunc poſſe plures, quam vnum vel ad ſummum duos, ſpiritualem hanc cognationem contrahere: quia eſt aperte contra limitationem factam à Concilio Tridentino. Vnde etiam falſum exiſtimo dicere, ſi nullus ſit ſpecialiter deſignatus in ſuſceptorem, omnes, qui tangunt puerum, ſeu tenent baptizatum, contrahere hoc impedimentum, quotquot illi ſint: quia Concilium ſolum pręſcripſit numerum in ſuſceptoribus ſpecialiter deſignatis. Hoc (inquam) exiſtimo falſum, ſed potius in eo caſu iudico neminem contrahere tale impedimentum, quia Concilium ſimpliciter voluit, vt non poſſent eſſe plures ſuſceptores, quam duo, vir ſcilicet & fœmina. Et ad hoc voluit, vt qui futurus eſſet ſuſceptor, eſſet ſpecialiter deſignatus: & ideo, qui deſignatus non eſt, iam non eſt ſuſceptor: & conſequenter nec contrahit impedimentum, alioqui non euitarentur incommoda, quæ Concilium euitare intendit, ſi poſſent eſſe ſuſceptores ad hoc munus non deſignati, vel plures quam deſignati. Quæ omnia etiam in Baptiſmo ſolemni verum habent: ergo à fortiori in priuato. Et hæc ſufficient de ſuſceptore, & de cognatione ſpirituali, quam contrahit: quæ fere omnia applicari poſſunt ad ſuſceptorem in ſacramento Cõfirmationis. Nam in omnibus eſt eadem ratio; his tantum exceptis, quæ ad baptiſmum priuatum pertinent, vt infra ſuo loco breuiter attingemus. De cognatione autem ſpirituali, quam contrahit miniſter baptiſmi, dicemus infra in parte morali, agentes de obligationibus eius: vbi addemus aliqua, quæ de hac cognatione ſpirituali deſiderari poſſunt.

Communis ſententia. D. Thom. Palud. Nauar. Couar.

QVÆSTIO LXVIII.

De ſuſcipientibus Baptiſmum, in duodecim articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de ſuſcipientibus Baptiſmum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

Primo, vtrum omnes teneantur ad ſuſcipiendum Baptiſmum.

Secundo, vtrum aliquis poſſit ſaluari ſine Baptiſmo.

Tertio, vtrum Baptiſmus ſit differendus.

Quarto. vtrum peccatores ſint baptizandi.

Quinto, vtrum peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.

Sexto, vtrum requiratur confeſſio peccatorum.

Septimo, vtrum requiratur intentio ex parte baptizati.

Octauo, vtrum requiratur fides.

Nono, vtrum pueri ſint baptizandi.

Decimo, vtrum pueri Iudæorum ſint baptizandi, inuitis parentibus.

Vndecimo, vtrum aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes

Duodecimo, vtrum furioſi & amentes ſint baptizandi.

TRactaturus D. Thom. in hac quæſtione de his, qui ſuſcipiunt ſacramentum Baptiſmi, in eius diſcurſu omnia complectitur, quæ ad huiuſmodi perſonas pertinere poſſunt. Quæ ad quatuor capita videntur reuocari, quæ ſunt: capacitas Baptiſmi, ad quam ſpectant omnia, quæ ex parte baptizati neceſſaria ſunt, vt Baptiſmus fiat. Secundum eſt obligatio ſuſcipiendi Baptiſmum. Tertium eſt id, quod ex parte baptizati eſt neceſſarium ad conſequendum effectum,

ctum Baptiſmi. Quartum eſt neceſsitas huius effe-ctus,ſeu Baptiſmi ratione illius. Quæ omnia perſe-quitur D.Thom.in 12.articulis huius quæſtionis. Ne vero inchoatum à nobis ordinem inuertamus, circa hanc quæſtionem ſolum ex profeſſo diſputabimus ea,quæ ex parte ſuſcipientis pertinent ad valorem & ſubſtantiam ſacramenti,de qua nunc agimus,& quæ cum his neceſſario connexa ſunt: de cæteris vero attingemus tantum ea,quæ ad intelligendam mentem Diui Thomæ fuerint neceſſaria: longiorem vero diſputationem,vel ad quæſtionem ſequentem, quæ eſt de effectu huius ſacramenti, vel ad doctrinam moralem huius materiæ, in fine illius tradendam,reſeruabimus.

ARTIC. I.

Vtrum omnes teneantur ad ſuſceptionem Baptiſmi.

Inf.q 70.ar. 2 ar.3 & 4 & 4.d 4.q 3 ar.3 q.2.cõt & ad 3.& d 6 q 1.ar.1 q. 1.con & 4. cont.c.71

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non teneantur omnes ad ſuſceptionem baptiſmi. Per Chriſtum enim non eſt hominibus arctata via ſalutis. Sed ante Chriſti aduentum poterant homines ſaluari ſine Baptiſmo. Ergo & poſt Chriſti aduentum.

2. Præterea, Baptiſmus maxime videtur eſſe inſtitutus in remedium peccati originalis. Sed ille,qui eſt baptizatus,cum non habeat originale peccatum, non videtur,quod poſsit illud transfundere in prolem. Ergo filij baptizatorum non videntur eſſe baptizandi.

3 Præterea,Baptiſmus datur ad hoc,quod aliquis per gratiam à peccato mundetur. Sed hoc conſequuntur illi,qui ſunt ſanctificati in vtero ſine Baptiſmo. Ergo non tenentur ad ſuſcipiendum Baptiſmum.

Sed contra eſt,quod dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non poteſt introire in regnum Dei. Et in lib. de Eccleſ. dogmatibus dicitur, Baptizatis tantum iter ſalutis eſſe credimus.*

In lib de Eccleſ.dogmat. c.24.& 7 Habetur inter ope Aug. tom 3

Reſpondeo dicendum,quod ad illud homines tenentur,ſine quo ſalutem conſequi non poſſunt. Manifeſtum eſt autem, quod nullus poteſt ſalutem conſequi,niſi per Chriſtum. Vnde & Apoſt.dicit Rom 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem,ſic & per vnius iuſtitiam, in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Ad hoc autem datur baptiſmus, vt aliquis per ipſum regeneratus incorporetur Chriſto,factus membrum ipſius. Vnde dicitur Gal.3. Quicumq; in Chriſto baptizati eſtis,Chriſtum induiſtis Vnde manifeſtum eſt, quod omnes ad baptiſmum tenentur, & ſine eo non poteſt eſſe ſalus hominibus.

Ad primum ergo dicendum, quod nunquam homines potuerunt ſaluari, etiam ante Chriſti aduentum, niſi fierent membra Chriſti: quia,vt dicitur Actor 4. Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Sed ante aduentum Chriſti,homines Chriſto incorporabantur per fidem futuri aduentus: cuius fidei ſignaculum erat circumciſio,vt Apoſtolus dicit Rom.4. Ante vero,quam circumciſio inſtitueretur ſola fide (vt Gregor. dicit) cum ſacrificiorum oblatione, quibus ſuam fidem antiqui Patres profitebantur, homines Chriſto incorporabantur. Poſt aduentum etiam Chriſti, homines per fidem Chriſto incorporantur, ſecundum illud Epheſ 3. Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Sed alio ſigno manifeſtatur fides rei iam præſentis, quam demonſtraretur, quando erat futura: ſicut etiam alijs verbis ſignificatur præſens,præteritum,& futurum. Et ideo licet ipſum ſacramentum baptiſmi non ſemper fuerit neceſſarium ad ſalutem, fides tamen,cuius baptiſmus ſacramentum eſt, ſemper neceſſaria fuit.*

Li 4. Mora. c.2.in med.

Ad ſecundum dicendum, quod (ſicut in ſecunda parte dictum eſt) illi qui baptizantur, renouantur per baptiſmum ſecundum ſpiritum, corpus tamen remanet ſubiectum vetuſtati peccati,ſecundum illud Roman.8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus vero viuit propter iuſtificationem. Vnde & Auguſtinus* probat in libro contra Iulian. quod non baptizatur in homine quicquid in eo eſt. Manifeſtum eſt autem, quod homo non generat generatione carnali ſecundum ſpiritum, ſed ſecundum carnem. Et ideo filij baptizatorum cum peccato originali naſcuntur, vnde indigent baptizari.*

1.2.q.81 art. 3 ad 2

Lib.6. cap 6 à med. ad fi. tom.7

Ad tertium dicendum, quod illi, qui ſunt ſanctificati in vtero, conſequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali, non tamen ex hoc ipſo conſequuntur characterem,quo Chriſto configurentur. Et propter hoc.ſi aliqui, nunc ſanctificarentur in vtero, neceſſe eſſet eos baptizari, vt per ſuſceptionem characteris, alijs membris Chriſti conformarentur.

COMMENTARIVS.

SAEpe in ſuperioribus diſtinximus duplicem neceſsitatem ſacramentorum: medij, ſcilicet,& præcepti. & has duas videtur explicare D.Tho. in tribus primis articulis huius quæſtionis. Et in hoc primo videtur quidem agere de neceſsitate præcepti, vt conſtat ex titulo eius, tamen, quia hæc neceſsitas præcepti ibi ſemper eſt,vbi eſt neceſsitas medij, ideo Diuus Thomas in corpore articuli, ex eo quod fides Chriſti, & exterior eius profeſsio per actum à Deo præceptum,eſt neceſſaria ad ſalutem, colligit obligationem ad baptiſmum ſuſcipiendum, quia in lege noua baptiſmus eſt ſacramentum fidei, per quod fidem Chriſti ſolemniter profitemur, eique incorporamur, & in eo regeneramur. Atque hinc colligit in ſolutione ad primum, in omni lege & ſtatu hominum poſt peccatum primi parentis, fuiſſe ſimilem obligationem profitendi fidem Chriſti per ſacramẽtum, ſeu ſignum externum ad hoc inſtitutum: de qua re late diſputauimus ſupra, tractantes de ſacramentis in genere. Cætera,quæ Diuus Thomas dicit in articulo, clara ſunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſine baptiſmo aliquis poſsit ſaluari.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari. Dicit enim Dominus Iohannis tertio. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Sed illi ſoli ſaluantur, qui regnum Dei intrant. Ergo nullus poteſt ſaluari ſine baptiſmo, quo quis regeneratur ex aqua & Spiritu ſancto.

1.2.q.113 ar. 3.ad 1 & 4 & 4 q.4 q.3 ar 3 q 2.cor.& ad 3.& 4 cont.cap.72. co.2 & quodli.1 ar.4. Et to 6.l 7 co.1 Cap.74.to 3 habetur de conſec.d.4 c.36

2. Præterea, In libro de Eccleſiaſticis dogmatibus dicitur. Nullum catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum,vitam æternam habere credimus,excepto martyrio, vbi tota virtus ſacramenti baptiſmi completur. Sed ſi aliquis ſine baptiſmo poſſet ſaluari, maxime hoc haberet locum in catechumenis, bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. Videtur ergo, quod ſine baptiſmo nullus poſsit ſaluari.*

3. Præterea, Sicut ſupra dictum eſt, ſacramentum baptiſmi eſt de neceſsitate ſalutis. Neceſſarium autem eſt, ſine quo non poteſt aliquid eſſe, vt dicitur 5.Metaphyſic. * Ergo videtur, quod ſine baptiſmo nullus poſſit conſequi ſalutem.*

q 65.ar.3.& 4 Lib.5 Meta. tex o tom 3

Sed contra eſt,quod Auguſtin. dicit ſuper Leuiticum. Inuiſibilem ſanctificationem quibuſdam affuiſſe & profuiſſe ſine viſibilibus ſacramentis: viſibilem vero ſanctificationem (quæ fit ſacramento viſibili) ſine inuiſibili poſſe adeſſe, ſed non poſſe prodeſſe Cum igitur ſacramentum baptiſmi ad viſibilem ſanctificationem pertineat, videtur, quod ſine ſacramento baptiſmi, aliquis poſsit ſalutem conſequi per inuiſibilem ſanctificationem.*

In li.q.1.Leuit q.84.à med tom.4

Reſpondeo dicendum, quod ſacramentum Baptiſmi dupliciter poteſt alicui deeſſe. Vno modo & re, & voto quod contingit illis, qui nec baptizantur nec baptizari volunt: quod manifeſte ad contemptum ſacramenti pertinet, quantum ad illos, qui habent vſum liberi arbitrij. Et ideo hi, quibus hoc modo deeſt baptiſmus, ſalutem conſequi non poſſunt, quia nec ſacramentaliter nec mentaliter CHRISTO incorporantur, per quem ſolum eſt ſalus. Alio modo poteſt ſacramentum baptiſmi alicui deeſſe re, ſed non voto, ſicut cum aliquis baptizari deſiderat, ſed aliquo caſu, præuenitur morte, antequam Baptiſmum ſuſcipiat. Et talis ſine baptiſmo actuali, ſalutem conſequi poteſt, propter deſiderium baptiſmi: quod procedit ex fide per dilectionem operante: per quam Deus interius hominem ſanctificat, cuius potentia ſacramentis viſibilibus non alligatur. Vnde Ambroſius* dicit de Valentiniano, qui Catechumenus mortuus fuit. Quem regeneraturus eram, amiſi: verumtamen ille gratiam, quam popoſcit, non amiſit.

In lib de obitu Valentin. paulo ante med. habetur lib. 5. Epi. immediate poſt ep 33 tom. 3

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut dicitur 1. Reg. 16. Homo videt ea, quæ patent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem, qui deſiderat per baptiſmum regenerari ex aqua & Spiritu ſancto, corde quidem regeneratus eſt, licet non corpore. Sicut & Apoſtolus dicit Rom. 2 quod circumciſio cordis eſt in Spiritu, non in litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod nullus peruenit ad vitam æternam, niſi abſolutus ab omni culpa & reatu pœnæ. Quæ quidem vniuerſalis abſolutio fit in perceptione baptiſmi & in martyrio: propter quod dicitur, quod in martyrio omnia ſacramenta baptiſmi complentur: ſcilicet, quantum ad plenam liberationem à culpa & pœna. Si quis ergo Catechumenus ſit habens deſiderium baptiſmi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non poſſunt eſſe ſine fide per dilectionem operante) talis decedens non ſtatim peruenit ad vitam æternam, ſed patietur pœnam pro peccatis præteritis, ipſe tamen ſaluus erit ſic quaſi per ignem, vt dicitur prima ad Corinth 3.

Ad tertium dicendum, quod pro tanto dicitur ſacramentum baptiſmi eſſe de neceſſitate ſalutis, quia non poteſt eſſe homini ſalus, niſi ſaltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

COMMENTARIVS.

RESponſio D. Thomæ eſt, ſine baptiſmo in re ſuſcepto poſſe aliquem ſaluari, non tamen ſine baptiſmo in re, vel in voto: ſignificat tamen in ſolutione ad ſecundum, Martyrium etiam habere vim ad ſupplendam vicē baptiſmi: de qua re dicemus inferius.

ARTICVLVS III.

Vtrum Baptiſmus ſit differendus.

4 d 4 q. 3. ar. 1. q. 2. & d. 17 q. 1. ar 1 q. 4. cor. Et ma. q 4 ar. 1 Habetur de conſec. d 4. c. Duo tempor. Et ſumitur ex epi. eius 4. c. 5 In Con. Agathen. c 25

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod baptiſmus ſit differendus. Dicit enim Leo* Papa, Duo tempora, id eſt, Paſcha & Pentecoſten, ad baptizandum à Roman. Pontifice legitime præfixa ſunt: vnde dilectionem veſtram monemus, vt nullos alios dies huic obſeruationi miſceatis. Videtur ergo, quod oporteat non ſtatim aliquem baptizari, ſed vſque ad prædicta tempora baptiſmum differri.

2. Præterea, In Concilio Agathenſi* legitur: Iudæi quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, ſi ad leges Catholicas venire voluerint, octo menſes inter catechumenos Eccleſiæ limen introeant, & ſi pura fide venire noſcantur, tunc demum baptiſmi gratiam mereantur. Non ergo ſtatim ſunt homines baptizandi, ſed vſque ad certum tempus eſt differendum baptiſma.

3. Præterea, Sicut dicitur Iſa. 27. Iſte eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Sed magis videtur auferri peccatum, vel etiam diminui, ſi baptiſmus diu differatur. Primo quidem, quia peccantes poſt baptiſmum grauius peccant, ſecundum illud Hebr. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui ſanguinem teſtamenti pollutum dixerit, in quo ſanctificatus eſt, ſcil. per baptiſmum? Secundo, quia baptiſmus tollit peccata præterita, non autem futura: vnde quanto magis baptiſmus differtur, tanto plura peccata tollit. Videtur ergo, quod baptiſmus debeat diu differri.

Sed contra eſt, quod dicitur Eccleſ. 5. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Sed perfecta conuerſio ad Deum eſt eorum, qui regenerantur in CHRISTO per baptiſmum. Non ergo debet baptiſmus differri de die in diem.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc diſtinguendum eſt, vtrum ſint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri ſint baptizandi, non eſt differendum baptiſma. Primo quidem, quia non expectatur in eis maior inſtructio, aut etiam plenior conuerſio: Secundo, propter periculum mortis, quia non poteſt eis alio remedio ſubueniri, niſi per ſacramentum baptiſmi. Adultis vero ſubueniri poteſt per ſolum baptiſmi deſiderium, vt ſupra dictum eſt.* Et ideo adultis non ſtatim cum conuertuntur, eſt ſacramentum baptiſmi conferendum, ſed oportet differri vſque ad aliquod certum tempus. Primo quidem propter cautelam Eccleſiæ, ne decipiatur, ſacramentum ficte accedentibus conferens: ſecundum illud 1. Ioann. 4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint. Quæ quidem probatio ſumitur de accedentibus ad baptiſmum, quando per aliquod ſpatium, eorum fides & mores examinantur. Secundo, hoc eſt neceſſarium ad vtilitatem eorum, qui baptizantur, quia aliquo temporis ſpatio indigent ad hoc, quod plene inſtruantur de fide, & exercitentur in his, quæ pertinent ad vitam Chriſtianam. Tertio, hoc eſt neceſſarium ad quandam reuerentiam ſacramenti, dum in ſolemnitatibus præcipuis, ſcilicet Paſchæ & Pentecoſtes, homines ad baptiſmum admittuntur, & ita deuotius ſacramentum ſuſcipiunt. Hæc tamen dilatio eſt prætermittenda duplici ratione. Primo quidem quando illi, qui ſunt baptizandi, apparent perfecte inſtructi in fide, & ad baptiſmum idonei. ſicut Philippus ſtatim baptizauit Eunuchum, (vt habetur Actor. 8.) & Petrus Cornelium, & eos, qui cum eo erant, vt habetur Actor. 10. Secundo, propter infirmitatem aut aliquod periculum mortis. Vnde Leo Papa* dicit, Hi qui neceſſitate mortis, ægritudinis, obſidionis, perſecutionis, & naufragij vrgentur, omni tempore debent baptizari. Si tamen aliquis morte præuenitur, articulo neceſſitatis ſacramentum excludente, dum expectat tempus ab Eccleſia inſtitutum, ſaluatur, licet per ignem, vt ſupra dictum eſt.* Peccat autem ſi vltra tempus inſtitutum ab Eccleſia differat accipere baptiſmum, niſi ex cauſa neceſſaria & licentia Prælatorum Eccleſiæ. Sed tamen & hoc peccatum cum alijs deleri poteſt per ſuccedentem contritionem, quæ ſupplet vicem baptiſmi, vt ſupra dictum eſt.*

Art. præced. — Habetur di. 4 de conſecr. c. Si qui neceſſitate, ſumitur ex ep. eius, 4. c. 6 — Art. præced. ad 2. — In cor. ar. & art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quod illud mandatum Leonis Papæ de obſeruandis duobus temporibus in baptiſmo: intelligendum eſt de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod ſemper in pueris eſt timendum, vt dictum eſt.*

In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quod illud de Iudæis, eſt inſtitutum ad Eccleſiæ cautelam, ne ſimplicium fidem corrumpant, ſi non fuerint plene conuerſi. Et tamen, vt ibidem ſubditur, ſi infra tempus præſcriptum, aliquod periculum infirmitatis inciderint, debent baptizari.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus per gratiam, quam confert, non ſolum remouet peccata præterita, ſed etiam impedit peccata futura, ne fiant. Hoc autem præcipue deſiderandum eſt, vt homines peccent. Secundario autem vt leuius peccent, vel etiam vt eorum peccata mundentur. Secundum illud 1. Ioan. 2. Filioli mei hæc ſcribo vobis, vt non peccetis: ſed & ſi quis peccauerit, aduocatū habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.

COM-

COMMENTARIVS.

IN titulo huius articuli multa comprehendi poſſunt. Primum eſt, an aliqua dilatio baptiſmi ſit neceſſaria ad valorem eius, & hanc quæſtionem attigit D.Thom. in priori parte articuli, dicens, dilationem vſque ad vſum rationis non eſſe neceſſariam, vt hoc ſacramentum dari poſsit, & valide, & licitè, ac conuenienter: & eandem quæſtionem inferius tractat art. 10. Et huc etiam poterat ſpectare quæſtio, quam infra tractat in articulo vndecimo: Vtrum neceſſe ſit differre baptiſmum vſque ad perfectam natiuitatem ex vtero, de qua ibi dicemus. Secundo quæri pōteſt in titulo propoſito, an is, qui ad ætatem adultam ſine baptiſmo peruenit, teneatur quam primum poteſt, illum accipere, & an differri poſsit, & quanto tēpore, & quid in hoc ſit abſolute neceſſarium, quid verò magis expediens, & hæc omnia tractanda inferius ſunt in morali diſputatione.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatores ſint baptizandi.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod peccatores ſint baptizandi. Dicitur enim Zach. 13 *In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ Quod quidem intelligitur de fonte baptiſmali. Ergo videtur, quod ſacramentum baptiſmi ſit etiam peccatoribus exhibendum.*

2. Præterea, Dominus dicit Matth. 9. Non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus. Male autem habentes, ſunt peccatores. Cum igitur ſpiritualis medici, ſcilic. Chriſti, medicina ſit baptiſmus, videtur quod peccatoribus ſit ſacramentum baptiſmi exhibendum.

3. Præterea, Nullum ſubſidium debet peccatoribus ſubtrahi. Sed peccatores baptizati, ex ipſo charactere baptiſmali ſpiritualiter adiuuantur, cum ſit quædam diſpoſitio ad gratiam. Ergo videtur, quod ſacramentum baptiſmi ſit peccatoribus exhibendum.

Sed contra eſt, quod Auguſt.* dicit. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Sed peccator, cum habeat voluntatem non diſpoſitam, non cooperatur Deo, imo magis contrarium operatur. Ergo fruſtra adhiberetur ſibi baptiſmus ad iuſtificationem non diſpoſito.*

Reſpondeo dicendum, quod aliquis poteſt dici peccator dupliciter. Vno modo propter maculam & reatum præteritum: Et ſic peccatoribus eſt ſacramentum baptiſmi conferendum: quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum, vt per ipſum peccatorum ſordes mundentur ſecundum illud Epheſ 5. Mundans eam (ſc. Eccleſiam) lauacro aquæ in verbo vitæ. Alio modo poteſt dici aliquis peccator ex voluntate peccandi & propoſito perſiſtendi in peccato Et ſic peccatoribus non eſt ſacramentum baptiſmi conferendum primo quidem, quia per baptiſmum homines Chriſto incorporantur: ſecundum illud Galat. 3. Quicunq; in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quamdiu autem aliquis habet voluntatem peccandi non poteſt eſſe Chriſto coniunctus, ſecundum illud 2. Corin. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Vnde & Auguſt dicit in libr. de Pœnitentia, quod nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, poteſt nouam vitam inchoare, niſi eum veteris vitæ pœniteat Secundo, quia in operibus Chriſti & Eccleſiæ nihil debet fieri fruſtra. Fruſtra autem eſt, quod non pertingit ad finem ad quem eſt ordinatum. Nullus autem habens voluntatem peccandi, ſimul poteſt à peccato mundari, ad quod ordinatur baptiſmus, quia hoc eſſet ponere contradictoria eſſe ſimul Tertio quia in ſacramentalibus ſignis non debet eſſe aliqua falſitas. Eſt autem ſignum falſum, cui res ſignificata non reſpondet. Ex hoc autem, quod aliquis lauandum ſe præbet per baptiſmum, ſignificatur, quod ſe diſponat ad interiorem ablutionem. Quod non contingit de eo, qui habet propoſitum perſiſtendi in peccato. Vnde manifeſtum eſt, quod talibus ſacramentum baptiſmi non eſt conferendum.*

Alias, quia Auguſt. ad Boniſ ep. 25. dicit in baptiſmo aliquis membrum Chriſti efficitur. Sed nullus peccator, perſiſtens in voluntate peccandi, poteſt fieri membrum Chriſti, quod eſt incorporari Chriſto: Ergo huiuſmodi peccator nō eſt baptizādus: quia fruſtra baptizaretur. C. l ligitur ex tractat. 72. in Ioan. to. 9 Lib de medicina Pœnit. ca. 2 non procul à p.in. to 9

Ad primum ergo dicendum, quod illud verbum eſt intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi à peccato.

Ad ſecundum dicendum, quod ſpiritualis medicus, ſcilicet Chriſtus, operatur dupliciter. Vno modo interius per ſeipſum, & ſic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat. Alio modo operatur per miniſtros, exterius adhibēdo ſacramenta: & ſic operatur perficiendo exterius id, quod eſt interius inchoatum. Et ideo ſacramentum baptiſmi non eſt exhibendum, niſi ei, in quo interioris conuerſionis aliquod ſignum apparet: ſicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, niſi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus eſt fidei ſacramentum. Fides autem informis non ſufficit ad ſalutem, nec ipſa eſt fundamentum, ſed ſola fides formata, quæ per dilectionem operatur, vt Aug. dicit in lib de fide & operibus. Vnde nec ſacramentum baptiſmi ſalutem conferre poteſt cum voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit. Non eſt autem per impreſſionem characteris baptiſmalis aliquis diſponēdus ad gratiam, quamdiu in eo apparet voluntas peccandi, quia Deus neminem ad virtutem compellit, ſicut Damaſc.* dicit.*

Cap. 16. to. 4.

Lib 2. orthod. fid. ca. 30. circa princ.

DISPVTATIO XXIV.

De baptiſmo adultorum.

INter eos, quibus baptiſmus conferri poteſt, quidam ſunt adulti, qui ratione vti poſsūt, alij infantes: ſuppono enim ex dictis ſupra de ſacramentis in genere, ſolos viatores homines eſſe capaces baptiſmi: quoniam ergo de infantibus difficilior eſt & prolixior diſputatio, ideo hic breuiter dicemus de adultis. De quibus ſuppono, omnes qui baptizati nō ſunt abſolute loquendo, eſſe capaces baptiſmi, quantum eſt ex parte ipſarum perſonarum: nam de omnibus generatim dixit Chriſtus, Prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, Marci vlt. ſicut enim omnes homines ſunt capaces Euangelicæ prædicationis, ac fidei, ita etiam baptiſmi: & ideo Matth. vlt. generatim etiam dictum eſt: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos: ſicut enim omnes ex Adamo generati ſunt, ita & in Chriſto regenerari poſſunt: quæ regeneratio in lege noua, non niſi per baptiſmum fit: iuxta illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. nō poteſt introire in regnum Dei. Supereſt ergo, vt videamus, quid præter hanc capacitatem (quam perſonalem ſeu remotam appellare poſſumus) requiratur ex parte baptizati, vt baptiſmus adulto collatus, verum ſit ſacramētum: & obiter etiam attingemus: quid etiam neceſſarium ſit, vt digne ſuſcipiatur & conferatur.

Mar. vlt. Matt. vlt. Ioan. 3.

SECTIO I.

Vtrum neceſſarius ſit voluntarius conſenſus hominis adulti, vt baptizetur.

POſſet inprimis hoc loco tractari antiquus error eorum, qui dixerunt, non ſolum non requiri proprium conſenſum: verumetiam, neque corporalem vitam aut vnionem animæ cūm corpore mortali, vt poſsit homo rite ac valide baptizari, ita refert Theophyl. 1. ad Cor. 15. circa illa verba. Quid facient, qui baptizantur pro mortuis? dicens, Apoſtolum ibi alludere ad quorundam errorem, qui aſſerebant, poſſe hominem poſt mortem baptizari, aliquo ex viuis pro illo reſpondente & conſentiente. Quem errorem referunt etiam ibi Chryſoſtomus & Ambroſius, & Tertullianus lib. 5. de Reſurrectio. carnis, cap. 8. & lib. 5. contra Marcion. capitul. 10. & Epiphanius hæreſ.

Error. Theoph. Chryſ. Ambroſ. Tertull. Epiphan.

hæreſ.28. Quamuis hi authores videantur hunc errorem explicare, ſcilicet, poſſe hominuem viuum in ſe baptiſmum ſuſcipere, loco hominis mortui, & eo animo, & intentione, vt alteri proſit: & hoc ſatis eſſe, vt alter vere maneat baptizatus. Sed, quod ad locum Pauli pertinet, probabilius exiſtimo, eum ibi nullam facere mentionem huius erroris, vt latius

Reiicitur dictus error.

tractaui ſupra tom.2. huius 3. partis. diſput.50. ſect.1. vbi de vero ſenſu huius loci late diſſerui. Quod vero ad ipſum errorem attinet, vterque illius ſenſus aperte eſt hæreticus: quia conſtat ſolos homines viatores eſſe capaces ſacramentorum, vt ſupra de ſacramentis in genere dictum eſt: & de baptiſmo in ſpecie probari poteſt ex citatis locis in cap. huius diſputationis nam Chriſtus de ſolis hominibus viuis, & in hac vita degentibus dixit, Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit: &, Docete omnes gentes, baptizantes eos. Et ſimiliter vnicuique dixit, eſſe neceſſarium, vt ipſemet renaſcatur & baptizetur: non vero, quod vnus pro alio baptizari poſsit. Denique certum principiũ fidei eſt, ſolum præſentis vitæ tempus eſſe omnibus hominibus deſtinatum, vt in eo poſsint gratiam, & peccati remiſsionem conſequi.

Alia Catholicorum ſententia.

Secundo tractari poſſet quorundam Catholicorum ſententia, qui dixerunt, ad valorem Baptiſmi adultorum, non requiri conſenſum, ſeu intentionem eorum. Qui etiam bipartiti ſunt: nam quidam dixerunt ſatis eſſe, vt non diſſentiant, quamuis non conſentiant, ſed neutro modo ſe habeant. Alij vero addiderunt, etiamſi diſſentiant, & voluntate ſua repugnent, dummodo exterius eis applicetur materia & forma baptiſmi, verum fieri ſacramentum.

Reiicitur.

Sed, quia contra hanc ſententiam late diſputauimus ſupra agentes de ſacramentis in genere, & in baptiſmo nihil ſpeciale occurrit, quod ibi tractatum non ſit, eadem repetere non erit neceſſarium.

Alia ſententia priori ex diametro oppoſita.

Tertia ſententia in alio extremo eſſe poteſt: ad valorem baptiſmi, non ſolum requiri conſenſum hominis baptizati, ſed etiam oportere illum eſſe omnino ſpontaneum, nulla vi aut neceſsitate extortum, atque ita nec ſimpliciter nec ſecundum quid inuoluntarium. Ita videntur ſenſiſſe quidam, quos Cypr.

Cyprian.

epiſt.66. poſt medium, alias libr.4. epiſt.12. refert, dixiſſe, eos, qui toto tempore vitæ baptizari nolunt, ſi in mortis articulo ipſis etiam petentibus baptizentur, baptiſmum eſſe inualidum, quia iam non tam

Reiicitur.

voluntate, quam neceſsitate baptizari videntur. Hi autem hæretici multo maiori ratione aſſeruiſſent, ſi quis baptizetur ob timorem violentiæ mortis, vel exilij, aut alterius ſimilis pœnæ, non manere baptizatum, etiamſi interius baptizari velit: quia ille baptiſmus non eſt plene voluntarius.

Concluſ.1.

Dicendum vero eſt primo, in adultis, vt baptiſmus ſit validus, neceſſarium eſſe voluntarium conſenſum & intentionem ſuſcipiendi baptiſmum. Hęc concluſio eſt communis Theologorum, quos ſupra

Auguſt. Innoc.3.

retuli diſpu.14. ſect.2. & ſumitur ex Auguſtino lib.4. de baptiſ. capit.24. & Innocent.3. in capitul. Maiores, de baptiſmo, & in citato loco generaliter de ſacramentis probata eſt. Neque oportet diſtinguere de huiuſmodi homine adulto, ſi ſolum habet originale peccatum, vel iam mortaliter peccauit, nihil enim hoc ad præſens refert. Nam quomodocunque ſe habeat, neceſſaria in illo eſt hæc intentio: quia hæc non requiritur propter impedimentum huius vel illius peccati: ſed quia iam homo eſt dominus ſuorum actuum: & ideo ſine proprio conſenſu, nec ſpiritualiter regenerari poteſt, nec membrum Chriſti aut Eccleſiæ fieri.

2 Concluſ.

Secundo addendum eſt, non oportere, vt hæc voluntas ſeu conſenſus ſit actualis: ſed ſatis eſſe, quod aliquando præceſſerit, & moraliter duret, nec retractata ſit. Res eſt communis, & certa: & prædicto etiam loco de ſacramentis in genere inſinuata, &

Conc. Carth. Conc. Arau. Auguſt.

ſumitur ex Concil. Carthagin.3. Can.34. & Arauſican.1. Can.12. & ex dicto cap. Maiores, & Auguſtin. lib.1. de Adulter. coniug. cap.26. Ratio vero eſt: quia huiuſmodi voluntas ſufficit, vt talis baptiſmus cenſeatur voluntarius.

Dupliciter accidit homini baptizari cum virtuali voluntate.

Vt vero hoc magis explicetur, aduertendum eſt, duobus modis poſſe contingere hominem baptizari cum hac ſola morali ſeu virtuali voluntate ex præcedenti actuali voluntate relicta. Primo, vt cum baptizatur, ratione vti poſsit, & ſciẽs & videns baptizetur, & non reſiſtat, quamuis actu non conſentiat: & tunc Baptiſmus ſine dubio eſt validus, & quoad forum Eccleſiæ ſemper talis iudicatur: quia illa permiſsio & non repugnantia exterior, eſt ſufficiens indicium interioris conſenſus: imo videtur eſſe quædam virtualis voluntas: tamen reipſa & coram Deo neceſſe eſt, vt poſitiuus conſenſus ſaltem aliquando præceſſerit, & retractatus non ſit: quoniam ſola illa non reſiſtentia & carentia contrariæ voluntatis non ſatis eſt, vt actu ſit voluntarius, ſed ſolum vt ſit permiſſus: vel neuter, ſeu nec voluntarius, nec inuoluntarius, quod non ſatis eſt ad valorem baptiſmi, vt dictum eſt. Secundo modo contingere poteſt, vt is, qui baptizatur, quamuis adultus ſit, & aliquando ratione vſus fuerit, tamen, dum baptizatur, illa non vtatur, vel ex impotentia habituali, vt qui eſt amens, vel phreneticus: vel actuali, vt ſi ſit dormiens vel omnino diſtractus & non conſiderans, quid circa ipſum fiat. Et in his omnibus caſibus, reipſa neceſſaria eſt; & ſufficit poſitiua voluntas præterita non retractata, vt conſtat ex his, quæ Diu. Thomas tradit infra artic.12. & ex Auguſtino citatis locis, & 4. confeſſ. capitul.4. vbi de quodam amico ſuo refert, ſaluum factum eſſe per Baptiſmum, quem in phreneſi, abſque vllo ſenſu recepit. Et ratio cur hæc voluntas requiratur, ſæpe repetita eſt, ſcilicet, vt ſuſceptio Baptiſmi ſit aliquo modo humana, & voluntaria. Ratio vero, ob quam ſufficit, eſt, quia in huiuſmodi euentibus moraliter manet homo in ea diſpoſitione voluntatis, in qua reperitur: propter quam cauſam non ſolum ad valorem ſacramẽti, ſed etiam ad effectum poteſt ſufficere talis voluntas, ſi cum ſufficienti attritione coniuncta fuerit, vt dicemus latius inferius, agentes de Pœnitentia. Quod vero ſpectat ad Eccleſiæ forum, neceſſarium eſt in his euentibus, vt de priori voluntate data ſint ſufficientia indicia: de quibus conſtet ſaltem aliquo fideli teſtimonio: nam oportet vt illa voluntas aliquomodo Eccleſiæ conſtet. Imo addendum eſt, quamuis hoc ſufficiat, vt valide ſacramentum miniſtretur: tamen, vt digne & ſine peccato fiat, oportere, vt aliqua neceſsitas cogat ad baptizãdum hominem in eo ſtatu: vt, verbi gratia, ſi homo ſit in probabili periculo mortis, vel impedimentum vſus rationis cenſeatur perpetuum: nam extra hos caſus expectanda eſt ea diſpoſitio, ſeu aptitudo hominis adulti, in qua poſsit ſciens & videns ſacramentum accipere: tum propter maiorem certitudinem, tum propter maiorem fructum & reuerentiam ſacramẽti. Quando vero neceſsitate cogente opportunius tempus expectari non poteſt, ſi ſufficientia indicia pręteritæ volũtatis data ſint, poterit valide & digne baptiſmus conferri. Et quamuis ad hoc poſterius, id eſt, ad dignam adminiſtrationem præter indicia cõſenſus, neceſſaria etiam ſint aliqua pœnitentię ſigna: tamen ſi conſtet aliquem oſtendiſſe volũtatem ſuſcipiendi baptiſmum, & non cõſtet in virtuali complacentia peccati mortalis incidiſſe in phreneſin, vel amentiam, præſumenda eſt huiuſmodi diſpoſitio, & ipſum deſiderium baptiſmi, Eccleſiæ manifeſtatum reputabitur ſufficiens etiam ſignum attritionis, ſeu bonæ diſpoſitionis, vt digne poſsit dari ſacramentũ in articulo neceſsitatis.

3. Concluſ.

Dico tertio, vt ſacramentum hoc validum ſit, ſufficit conſenſus voluntarius ſimpliciter, quantumuis ſit inuoluntarius ſecundum quid, id eſt, vi aut

metu

metu extortus. Concluſio eſt certa & de fide, & quidem, ſi metus ſit ab intrinſeco, ſeu abſque vlla iniuria, vel actione humana incuſſus, res eſt manifeſta, vt Cyprianus docet, contra vltimum errorem paulo antea citatum: quia etiam pœnitentia in articulo mortis ex metu concepta, poteſt eſſe vera pœnitentia, & ſufficiens ad ſalutem, alias omnes, qui pœnitentiam differunt vſque ad finem vitæ, eſſent extra ſtatum ſalutis, quod eſt hæreticum, vt latius dicemus in materia de Pœnitentia. Et confirmatur: nam votum factum ex huiuſmodi metu ab intrinſeco proueniente, eſt validum, quia eſt voluntarium ſimpliciter, licet ſit inuoluntarium ſecundum quid: ergo ſimiliter baptiſmus. At vero ſi metus ſit extrinſeca vi, & præſertim ſi ſit per iniuriam illatus, non videtur res adeo clara: quia interdum contingit, vt huiuſmodi inuoluntarium irritet contractum, vel effectum huiuſmodi voluntatis, vt conſtat in Matrimonio, & in voto. Nihilominus tamen etiam, quoad hanc partem eſt concluſio definita ab Innoc. 3. in capitulo, Maiores, de Baptiſmo, & prius tradita fuerat in Concilio Toletan. 4. capitulo, 56. prout habetur in capite de Iudæis, 45. diſtinctione. Et ratio eſt, quia ille conſenſus eſt ſimpliciter & abſolute conſenſus voluntarius: ergo ſufficit ad valorem baptiſmi: & ideo talis baptiſmus cenſetur in prædictis Decretis imprimere characterem indelebilem, ratione cuius: qui ſic baptizatus eſt, ſubditus manet iuriſdictioni Eccleſiæ, & cogi poteſt ad ſeruandam fidem.

Cypr.

Innoc 3.

Cõc. Tolet.

Declaratur hæc ratio. Nam ſi conſenſus ſic voluntarius non ſufficeret, vel hoc eſſet ex natura rei, vel ex inſtitutione: non primum: tum quia ex natura rei efficacior eſt abſoluta voluntas, quam diſplicentia ſecundum quid: tum etiam, quia in aliis rebus ad Deum ſpectantibus, huiuſmodi voluntas ex natura rei ſufficit, imo in quibuſcunque contractibus ex natura rei ſufficere poteſt niſi fortaſſe interdum ratione iniuriæ illatæ, quando ius acquirendum eſt ab eo, qui intulit iniuriam, vt latius dicetur infra in materia de Matrimonio, & tradi etiam ſolet in materia de voto, & in 1. 2. quæſt. 6. quæ ratio in propoſito locum non habet, quia Deus & Chriſtus, nullam in hoc negotio inferunt iniuriam. Secundum etiam, de Chriſti voluntate, dici non poteſt, cum contrarium conſtet ex definitione & doctrina Eccleſiæ. Et quamuis non negemus potuiſſe Chriſtum aliter hoc inſtituere, tamen hoc certe multo fuit congruentius. Ne nomen Domini blaſphemetur, & fides ſemel ſuſcepta, vilis & contemptibilis habeatur, vt dicitur in prædictis Decretis. Et ideo, vt recte notauit Soto hic, d. 5, art. 7. qui non vult Chriſtianus fieri, potius debet quamcunque iniuriam ſuſtinere, quam ficte baptiſmo conſentire: quia in hoc magnam illi irrogat iniuriam. Quod ſi propter vitandum proprium incommodum, vere vult baptizari ſine iniuria baptiſmi, neceſſe eſt, vt habeat voluntatem nunquam diſcedēdi à fide, quam in baptiſmo profeſſus eſt. Hæc ergo voluntas ſufficit, vt baptiſmus teneat. Neque eſt ſimile de Matrimonio: quia valor eius, in ratione ſacramenti fundatur in contractu humano, qui ibi intercedit. Quamuis, tam de illo, quam de voto, adhuc lis ſub iudice ſit, an ex natura rei, vel ſolum ex Eccleſiæ ſtatuto introductum ſit, vt irrita ſint, ſi ex graui metu fiant, de quo non eſt hic diſputandi locus.

4 Cõcluſ.

Vltimo dicendum eſt, proprium conſenſum eius qui baptizatur, ſufficere ad Baptiſmum abſque dependentia ab alio humano conſenſu. Itaque etiamſi ſit filiusfamilias, conſenſus eius ſufficit, quamuis ſit contra voluntatem parentis: vel ſi ſit ſeruus, licet cōſentiat contra voluntatem domini: vel ſi ſit quicunque alius, qui à quolibet ſuperiori, vel Eccleſiaſtico paſtore prohibitus ſit baptizari. Concluſio eſt æque certa, ac præcedentes, quia valor ſacramenti per ſe non pendet ex voluntate intrinſeca, ſi ex parte ſuſcipientis, & miniſtri, adhibeantur omnia neceſſaria, cum debita materia & forma: quod patet in omnibus aliis ſacramentis: & maxime in his, quæ in quadam conſecratione conſiſtunt. Deinde eſt optima ratio ſeu congruentia: quia poſtquam aliquis eſt capax propriæ voluntatis, in his, quæ ad ſalutem pertinent, eſt ſui iuris, & maxime vt ſubdi poſſit Deo, eiuſque fidem ac religionem ſuſcipere, & ideo in hoc non pendet vel à parente vel à domino: Eccleſia vero, quamuis interdum poſſit prohibere vſum ſacramenti, propter eius reuerentiam vel aliam iuſtam cauſam: non poteſt tamen ſua ſola prohibitione efficere inualidum ſacramentum, ſi, ea non obſtante, omnia neceſſaria adhibeantur, vt conſtat ex dictis de ſacramentis in genere, in quo nulla hic noua difficultas occurrit.

Ratio.

SECTIO II.

Vtrum fides, vel aliqua alia diſpoſitio ſuſcipientis, neceſſaria ſit ex parte eius ad valorem baptiſmi.

Hanc ſectionem præmitto ante omnes ſequentes articulos D. Thomæ, quoniam ex illius reſolutione erunt perſpicui. Et quamuis quæſtio tantum ſit propoſita de valore, tamen quia res eſt facilis, ſimul expediemus ea, quæ ad dignam adminiſtrationem pertinent.

1. Propoſitio.

Primo ergo ſit certum, ad valorem ſacramenti, nec fidem, nec bonam aliquam diſpoſitionem in ſuſcipiente requiri. Eſt certa concluſio & communis omnium, vt in genere tractaui dicta diſput. 14. ſect. 2. Et colligitur ex d. capit. Maiores, de baptiſmo, & cap. de Iudæis, 45. diſtinct. nam ille, qui per vim & coactus baptizatur, ſi baptiſmo conſenſit, cogendus dicitur ad ſeruandam fidem abſolute, & ſine vlla limitatione: ergo, etiamſi cum incredulitate & infidelitate ad baptiſmum quis accedat, ſi tamen baptizari vult, characterem recipit, & verum ſacramentum. Et hoc etiam confirmat praxis Eccleſiæ. Nam quemlibet adultum voluntarie baptizatum cogit ad ſeruandam fidem, etiamſi conſtet fuiſſe infidelem, vel hæreticum cum baptizatus eſt: nec permittit illum iterum baptizari. Quod ſi fidei diſpoſitio neceſſaria non eſt, multo minus quælibet alia: quoniam cæterarum omnium primum fundamentum eſt fides. Quamuis hinc poſſit etiam argumentum à contrario ſumi; nam aliæ bonæ diſpoſitiones non requiruntur ad valorem Baptiſmi: ergo nec diſpoſitio fidei, ergo nulla. Probatur prima conſequentia: quia ſicut aliæ diſpoſitiones per ſe non ordinantur ad effectionem ſacramenti, ſed ad effectum eius, ita neque fides. Dices, in hoc videtur poſſe haberi vera voluntas baptiſmi: tum quia, niſi quis credat, in baptiſmo eſſe aliquid commodi vel honeſtatis, non videtur poſſe illum appetere: & ſimiliter, niſi credat eſſe ſacramentum, non poteſt illum velle ſub ratione ſacramenti: tum etiam, quia illa voluntas eſt ſupernaturalis, ergo ſupponit fidem, in qua fundetur. Reſpondetur, ſi voluntas baptiſmi honeſta ſit, & ex deſiderio propriæ ſalutis ſpiritualis & diuini cultus naſcatur, moraliter neceſſarium eſſe, vt procedat ex fide, ſeu credulitate baptiſmi: non eſt autem neceſſe, quod voluntas Baptiſmi ſit in ſe ſupernaturalis: poteſt enim ex aliquo motiuo humano, vel naturali procedere, & ideo non eſt neceſſe, vt fundetur in fide ſupernaturali: ſed in quadam humana credulitate, quam poteſt habere hæreticus. Interdum vero poteſt eſſe voluntas, quæ ad valorem baptiſmi ſufficiat, abſque vlla credulitate baptiſmi, ſolum ſub quadam ratione confuſa facienti vel ſuſcipienti id, quod Chriſtiani faciunt vel ſuſcipiunt, quidquid illud ſit: quam voluntatem poteſt quis habere, etiamſi priuata opinione credat, totum id nullius valoris vel momenti eſſe: ergo ex hoc capite ſimpliciter loquendo non eſt magis

Obiectio.

Diluitur.

Probatur concluſ à priori.

magis neceſſaria fides ad veritatem baptiſmi, quam ſint aliæ diſpoſitiones voluntatis, ergo nulla eſt ſimpliciter neceſſaria. Ratio vero à priori huius concluſionis eadem ferè eſt, quæ in præcedenti ſectione tradita eſt. Nam hæc veritas non pendet ex ſola rei natura, ſed ex inſtitutione, à qua eſt totum eſſe ſacramenti: conſtat autem ex vſu & traditione Eccleſiæ, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem. Congruentia autem illius eſt, quia non expedit, vt rei ſubſtantia pendeat ex accidentibus extrinſecis & contingentibus: ſed ex proprijs principiis & cauſis: quod etiam eſt neceſſarium, vt poſsit certitudine morali conſtare de illius veritate & valore. Item eſt naturis rerum conſentaneum, vt cauſa non pendeat à ſuo effectu, ſed è contrario: ergo nec ſacramentum pendere debet à ſuo effectu, ergo nec à diſpoſitione, quæ ad effectum ordinatur. Plura de hac materia dixi ſupra diſp. 14. ſect. 2.

2. Propoſitio.

Dico ſecundo, vt alicui digne detur baptiſmus, præter voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum neceſſaria eſt diſpoſitio conueniens ſanctitati ſacramenti. Hæc etiam aſſertio eſt certa & de fide, vt conſtat ex principiis generalibus de ſacramentis: debent enim ſacramenta ſancte & religioſe tractari: ad hoc autem neceſſe eſt, vt cum debita diſpoſitione ſuſcipiantur: ergo idem neceſſarium eſt in baptiſmo, qui eſt vnum ex præcipuis ſacramentis: & ideo Chriſtus Matthæi vltimo dixit, Docete omnes gentes, baptizantes eos: quia debet baptiſmum præcedere doctrina, qua homines ad baptiſmum diſponantur, iuxta illud Marci vltimo, Qui crediderit & baptizatus fuerit, & illud Actor. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm. Denique ob hanc cauſam, in baptiſmo adultorum præmittitur catechiſmus, vt infra dicemus.

Matt. vlt

Dubitat 1. Reſpondetur.

Sed quæres primo: quænam debeat eſſe hæc diſpoſitio. Reſpondetur, eam ſufficere & neceſſariam eſſe, quæ ad conſequendum effectum baptiſmi fuerit ſufficiens ac neceſſaria. Quia, cum per baptiſmum detur gratia, ſi aliquis eſt recte diſpoſitus ad effectum baptiſmi conſequendum, in inſtanti, quo receperit baptiſmum perfectum, recipiet gratiam: ergo cum ſufficienti dignitate & ſanctitate recipit ſacramentum. Item, quia cũ hoc ſit ſacramentum mortuorum, non eſt ad illud digne ſuſcipiendum præexigenda gratia, ad quam conferendam ipſum eſt inſtitutum: ergo ſufficiet illa diſpoſitio, cum qua ſacramentum conferret talem effectum. Quæ autem ſit hæc diſpoſitio, dicemus inferius diſputantes de effectu.

2 Dubitat Reſpondetur.

Quæres ſecundo, an hæc diſpoſitio ſuſcipientis requiratur ad dignam tractationem ſacramenti ex parte ſuſcipientis, vel etiam ex parte dantis. Reſpondetur, ex parte vtriuſque eſſe neceſſariam: nam ex natura rei & diuino iure vterque tenetur digne tractare id, quod ſanctum eſt: ergo & ſuſcipiens tenetur nõ vti ſacramento niſi debite diſpoſitus, & dans tenetur non dare ſanctum canibus. Vnde ad hoc obligatur, non ſolum miniſtrans ſolemniter, ſed etiam qui priuatim baptizat, ſiue ſit ſacerdos, ſiue laicus, ſiue ex officio, ſiue ob neceſsitatem baptizet: quia hæc obligatio non oritur ex officio vel ex modo baptizandi: ſed ex ipſius rei natura & ſanctitate ſacramenti: eo vel maxime, quod nunquam poteſt eſſe neceſſarium dare baptiſmum homini indiſpoſito, quia nihil ei prodeſſe poteſt, etiamſi ſit in extrema neceſsitate conſtitutus, niſi ad effectum eius comparandum ſe diſponat. Quomodo autem de hac diſpoſitione conſtare debeat, non poteſt certiori regula præſcribi aut declarari, quam quod probabilis quędam & humana fides ſatis eſt, ad quam concipiendam prudentia eſt neceſſaria, penſatis omnibus circumſtantiis, perſonæ, tẽporis, & occurrentis neceſsitatis, & opportunitatis, vt D. Thomas in artic. 3. & 4. latius declarat. Quæri vero hic poſſet, an hic habeat locum diſtinctio de peccatore occulto vel publico petẽte baptiſmũ. De qua re exiſtimo idem eſſe ferendum iudicium, quod in ſimili quæſtione de ſacramento Euchariſtiæ fieri ſolet, vt in eo loco latius diſputabimus.

ARTICVLVS V.

Vtrum peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.

Sup. q. 49. a 3. ad 2. & inf. ar. 6. cor. & 2. d. 6 q. 1 ar. 1. q. 1 c. r. & 3 d. 19 ar. 3 q. 2 ad 1 & 4. d. 6 q. 1 ar. 1 q. 1. cor Ei. 4 cont ca. 18. & Rom 1 lect 4. col. 4 & 5

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda. Hoc enim ad iuſtitiam Dei pertinere videtur, vt pro quolibet peccato aliquis puniatur, ſecundum illud Eccleſ. vlt. Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium. Sed opera ſatisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. Ergo videtur, quod peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda.

2 Præterea, Per opera ſatisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuerſi ad iuſtitiam, & ſubtrahuntur eis occaſiones peccandi: nam ſatisfacere, eſt peccatorum cauſas excidere, & peccatis aditum non indulgere. Sed hoc maxime eſt neceſſarium ſuper baptizatis. Ergo videtur, quod baptizatis ſint opera ſatisfactoria iniungenda.

3 Præterea, Non minus debitum eſt, vt homo Deo ſatisfaciat, quam proximo. Sed nuper baptizatis iniungendum eſt, vt ſatisfaciant proximis, ſi eos læſerint. Ergo etiam eſt eis iniungendum, vt Deo ſatisfaciant per opera pœnitentiæ.

Eſt gl. D. Ambr. in illum locũ, to 5.

Sed contra eſt, quod Ambroſ. ſuper illud Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei, dicit: gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum neque planctum, vel etiam opus aliquod ſed ſolam fidem, & omnia gratis condonat.*

Reſpondeo dicendum, quod ſicut Apoſtolus dicit Roman 6. quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus ei per baptiſmum in mortem ita ſcilicet, quod homo per baptiſmum incorporatur ipſi morti Chriſti. Manifeſtum eſt autem ex ſupra dictis, quod mors Chriſti ſatisfactoria fuit ſufficienter pro peccatis, non ſolum noſtris, ſed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Ioan. 2. Et ideo ei, qui baptizatur, pro quibuſcunque peccatis, non eſt aliqua ſatisfactio iniungenda, hoc enim eſſet iniuriam facere paſſioni & morti Chriſti, quaſi ipſa non eſſet ſufficiens ad plenariam ſatisfactionem pro peccatis baptizatorum.* q 49 & 48

Lib 1. de Baptiſ. paruul c. 26. à med. to 7.

Ad primum ergo dicendum quod ſicut Auguſt. dicit in li. de baptiſmo paruulorum, ad hoc baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporentur, vt membra eius. Vnde ipſa pœna Chriſti fuit ſatisfactoria pro peccatis baptizatorum, ſicut & pœna vnius membri poteſt eſſe ſatisfactoria pro peccato alterius membri. Vnde Iſai. 53. dicitur: Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.*

Ad ſecundum dicendum, quod nuper baptizati, exercitandi ſunt ad iuſtitiam, non per opera pœnalia, ſed per opera facilia vt quaſi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora: vt glo. dicit ſuper illud Pſal. 130. Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua. Vnde & Dominus diſcipulos ſuos de nouo conuerſos, à ieiunio excuſauit, vt patet Matth. 9. Et hoc eſt, quod dicitur 1. Pet. 2. Sicut modo geniti infantes, lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.* Glo ord. ib.

Ad tertium dicendum quod reſtituere male ablata proximis, & ſatisfacere eis de iniuriis illatis, eſt ceſſare à peccando, quia hoc ipſum, quod eſt detinere aliena, & proximum læſum non placare, eſt peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis iniungendum eſt, quod ſatisfaciant proximis, ſicut & quod deſiſtant à peccato: non eſt autem eis iniungendum, quod pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

COMMENTARIVS.

ATtente conſiderandum eſt in titulo articuli, non tractare D. Thom. de peccatoribus baptizandis, ſed de baptizatis, & quæſtionem mouere de operibus ſa-

bus ſatisfactoriis proprie ac formaliter, id eſt, quatenus ad ſatisfaciendum pro peccatis commiſsis efficiuntur. Eadem enim opera pœnalia, per quæ Deo ſatisfacimus, poſſunt ad plures alios effectus eſſe vtilia. Primo, ad corrigendos prauos mores & moderandos affectus. Secundo, ad excitandam animam ad deuotionem & dolorem ac contritionem de peccatis. Tertio, ad impetrandum à Deo ipſammet veram pœnitentiam de peccatis. Diuus Thomas igitur in articulo ſolum negat, peccatoribus, qui ad baptiſmum accedunt, ita eſſe iniungenda hæc opera, vt ad ſatisfaciendum pro reatu peccatorum fiant, etiam poſt receptum baptiſmum: quod eſt certiſsimum: quamquam ratio, qua Diuus Thomas id probat, non videatur conuincere: ſic enim argumentatur: Per baptiſmum conſepelimur Chriſto in morte eius, id eſt, incorporamur ipſi morti Chriſti: ergo poſt baptiſmum nulla eſt ſatisfactio neceſſaria pro peccatis prius commiſsis: nam hoc eſſet iniuriam facere paſsioni & morti Chriſti, ac ſi ipſa non eſſet ſufficiens ad plenariam ſatisfactionem pro peccatis baptizatorum. Quæ vltima probatio non videtur vrgens: quia licet ſatisfactio Chriſti in ſe ſit ſufficientiſſima, tamen ex defectu hominis, poteſt ei non plene applicari: ergo nulla fieret iniuria morti Chriſti, ſi ob hanc cauſam, ſeu ob timorem alicuius impedimenti ex parte baptizati, ei ſatisfactoria opera imponantur.

Concluſio D.Thom.

Vera ratio ponitur, & D.Th. ratio corroboratur & explicatur.

Itaq; propria ratio huius veritatis petenda eſt ex effectibus huius ſacramenti: nam quia vnus effectus illius eſt, non ſolum remittat culpam, ſed etiam omnem pœnam, ſi non inueniat obicem, vt infra videbimus: ideo per ſe loquendo nulla eſt homini baptizato neceſſaria ſatisfactio pro peccatis ante baptiſmum commiſsis, quia ſatisfactio ſolum habet locum, vbi aliquis reatus pœnæ relinquitur: hic vero effectus baptiſmi primariam originem ducit ex morte Chriſti, quantum ad ſufficientiam, quantum ad efficaciam vero manat ex inſtitutione eiuſdem Chriſti, qua voluit ſuam ſatisfactionem per hoc inſtrumentum plene ac perfecte applicare. Hanc vero inſtitutionem colligit D. Thomas ex ſignificatione ipſius Baptiſmi, per quem perfitemur nos commori & conſepeliri Chriſto, vt in ipſo nouam vitam inchoemus, cui ſignificationi conſentaneum eſt, vt omnia priora peccata prorſus aboleantur in Sanguine Chriſti, & ideo concludit fieri iniuriam ipſi Sanguini Chriſti, & ſatisfactioni eius, ſi opera ſatisfactionis requirantur, ac ſi hoc ſacramentum cenſeatur inſufficiens ad hunc effectum præſtandum, quod non poſſet attribui, niſi inſufficientiæ principalis cauſæ, ſeu ſatisfactionis Chriſti, quia ipſum ſacramentum in ſe plenam ſignificationem habet: virtutem autem ad faciendum quod ſignificat, habere debet ex paſſione Chriſti: hoc igitur modo totum cederet in iniuriam ipſius paſsionis. Quamquam autem hæc vera ſint, tamen ante Baptiſmum imponi poſſunt hæc opera: (vt Eccleſiaſtica etiam conſuetudo habet, ſicut infra videbimus quæſtione 71.) Imponuntur autem præcipue propter vtilitates ſupra dictas, quamquam Diuus Thomas hic ad ſecundum admoneat, nuper baptizatos non eſſe exercendos ad iuſtitiam per opera pœnalia, ſed per opera faciliora, quia ſunt veluti infantes denuo geniti, quia lacte potius indigent, quam ſolido cibo. Quod ſi verum eſt, maiori ratione locum habet in Catechumenis, qui nondum ſunt generati. Sed licet hoc regulariter verum ſit, & præſertim de operibus difficilioribus, magiſque pœnalibus: nihilominus tamen ſæpe expedire poteſt, huiuſmodi opera imponere, quia perſonæ ſtatus & conditio eis indiget: quamquam verum ſit, non poſſe de his ſpeciale præceptum imponi, ſed ſolum potuerunt conſuli, vel ſi ex ſe iudicentur media neceſſaria ad cauenda peccata in futurum: poterit hæc obligatio homini declarari, & non prius ad Baptiſmum admitti, quam & ea faciat, quæ ad præbenda ſufficientia ſigna veræ Pœnitentiæ, & tollendas proximas peccatorum occaſiones neceſſaria iudicabuntur, & ſimiliter proponat poſt baptiſmum ſimilia remedia adhibere ad cauenda peccata, ſi moraliter exiſtimata fuerint neceſſaria, quod tamen moraliter loquendo, raro vel nunquam accidit.

Addo denique ante Baptiſmum etiam poſſe hæc opera fieri animo & intentione ſatisfaciendi Deo pro pœna debita ob peccata ante Baptiſmum commiſſa, & quamuis non poſsint hoc titulo præcipi ab Eccleſia, poſſe tamen ſub hoc conſilio proponi, in quo eſt differentia inter ſtatum ante, vel poſt Baptiſmum. Nam antequam peccatum remittatur, quãuis ſperetur tota eius pœna gratis in Baptiſmo remittenda, nihilominus optimum eſt conſilium, vt homo velit, quantum in ſe eſt, facere, vt prius Deo ſatisfaciat, quod etiam eſt maioris amoris, ac deuotionis ſignum, poſt Baptiſmum vero iam hoc nõ habet locum, quia iam eſt omnis pœna remiſſa. Dices, non conſtat homini baptizato, ſe non conſecutum eſſe hunc effectum, aut non poſuiſſe obicem illi. Reſpondetur primum, hoc eſſe per accidens, nos autem per ſe loqui. Et deinde, vt poſsit poſtea ſatisfacere, neceſſe eſt, vt prius ſit in gratia, & tollat obicem, quem prius poſuit, quo ſublato, ſtatim Baptiſmus habebit ſuum effectum, & ita iam non habet locum ſatisfactio per propria opera. Dices etiam, ſi homo ſit conſecutus integram remiſsionem culpæ, & pœnæ, poteſt velle, quantum in ſe eſt, ſatisfacere Deo, & ita ſoluere quod remiſſum eſt, ac ſi non eſſet remiſſum. Nam hoc modo etiam poſt remiſſam culpam, poteſt homo habere verum actum contritionis ex proprio, & ſpeciali motiuo virtutis Pœnitentiæ. Reſpondetur, totum hoc verum eſſe, non tamen repugnare doctrinæ traditæ, & à Diuo Thoma intentæ, quæ ſolum eſt, hæc opera poſt Baptiſmum nõ eſſe neceſſaria ad conſequendam remiſsionem pœnę, & hoc modo non eſſe facienda propter actualem ſatisfactionem pro pœna, id eſt, vt ratione eorum remiſsio pœnæ obtineatur, in prædicto autem operandi modo non tam operatur quis ad faciendum actualiter, quam ad faciendum opera ex ſe ſatisfactiua, & ad explicandum affectum ad Deum, & ad honorem eius, & ad reſarciendam, quantum in ſe eſt, iniuriam in illum commiſſam.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatores ad Baptiſmum accedentes, teneantur ſua peccata confiteri.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur quod peccatores ad Baptiſmum accedentes teneantur ſua peccata cõfiteri. Dicitur enim Matth. 3. quod baptizabantur multi à Ioann. in Iordane confitentes peccata ſua. Sed Baptiſmus Chriſti eſt perfectior, quam Baptiſmus Iohannis Ergo videtur quod multo magis illi, qui ſunt baptizandi Baptiſmo Chriſti, debeant ſua peccata confiteri.

3.d.19.Art.3. q.2.ad 1. & 4 cõ.c.38 & Rom.11.l.4. col.4. & 5.

2. Præterea, Prouerbiorum 28. dicitur: Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Sed ad hoc aliqui baptizantur, vt peccatis ſuis miſericordiam conſequantur. Ergo baptizandi debent ſua peccata confiteri.

3. Præterea, Pœnitentia requiritur ante Baptiſmum, ſecundum illud Actorum 2. Agite Pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Sed confeſſio eſt pars Pœnitentiæ. Ergo videtur, quod confeſſio peccatorum requiratur ad Baptiſmum.

Sed contra eſt, quod confeſſio peccatorum debet eſſe cũ fletu, dicit enim Aug in li. de Pœnitentia. Omnis iſta vanitas confitenda*

Aug. in li. de ver. & fa. pœ.

nit c. 4. non procul à prin cip. 10. 4. & habetur de bon. d. 4. c. 1. ar. 1 c med. Ad Rom. 11 ſuper illud ſine pœnit. ſunt dona Dei tom. 5. In l. de med. pœn. cap. 2. non procul à princ. tom. 9

ſitenda eſt & deflenda. Sed ſicut Ambroſ. dicit, gratia Dei in Baptiſmo non requirit gemitum neq; planctum. Ergo à baptizandis non eſt requirenda confeſſio peccatorum.

Respondeo *dicendum, quod duplex eſt peccatorum confeſſio. Vna quidem interior, quæ fit Deo, & talis confeſſio peccatorum requiritur ante Baptiſmum, vt ſcilicet homo ſua peccata recogitans, de eis doleat. Non enim poteſt inchoare nouam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ, vt Auguſtinus dicit in libro de Pœnitentia. Alia vero eſt confeſſio peccatorum exterior, quæ fit ſacerdoti. Et talis confeſſio non requiritur ante Baptiſmum. Primo quidem: quia talis confeſſio, cum reſpiciat perſonam miniſtri, pertinet ad Pœnitentiæ Sacramentum, quod non requiritur ante Baptiſmum: quia eſt ianua omnium ſacramentorum. Secundo, quia confeſſio exterior, quæ fit ſacerdoti, ordinatur ad hoc, quod ſacerdos confitentem abſoluat à peccatis, & liget ad opera ſatisfactoria, quæ baptizatis non ſunt imponenda, vt ſupra dictum eſt.* [*Art. præced.*] *Nec etiam baptizati indigent remiſſione peccatorum per claues Eccleſiæ, quibus omnia remittuntur per Baptiſmum. Tertio, quia ipſa particularis confeſſio homini facta, eſt pœnoſa propter verecundiam confitentis. Baptizato autem nulla exterior pœna imponitur. Et ideo à baptizandis non requiritur ſpecialis confeſſio peccatorum, ſed ſufficit generalis, quam faciunt, cum ſecundum ritum Eccleſiæ abrenunciant Sathanæ, & omnibus pompis eius. Et hoc modo dicit quædam gloſ. Matth.* 3. quod in Baptiſmo Iohannis exemplum dabatur in baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora. Si qui tamen baptizandi ex deuotione ſua peccata confiteri vellent, eſſet eorum confeſſio audienda, non ad hoc quod eis ſatisfactio imponeretur, ſed ad hoc quod contra peccata conſueta eis ſpiritualis informatio vitæ traderetur.*

In gloſ. ord. ſuper illud, Exibant vt baptizarentur ab eo:

Ad primum ergo dicendum, quod in Baptiſmo Iohannis non remittebantur peccata, ſed erat Baptiſmus Pœnitentiæ. Et ideo conuenienter accedentes ad illud Baptiſma, confitebantur peccata, vt ſecundum qualitatem peccatorum eis Pœnitentia determinaretur. Sed Baptiſmus CHRISTI *eſt ſine exteriori Pœnitentia, vt Ambroſius* dicit. Vnde non eſt ſimilis ratio.*

Ambroſ. loco citato in Argum. Sed contra.

*Ad ſecundum dicendum, quod baptizatis ſufficit confeſſio interior Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc quod dirigantur, & miſericordiam conſequantur. Nec requiritur confeſſio ſpecialis exterior, ſicut dictum eſt.** [*In cor. art.*]

Ad tertium dicendum, quod confeſſio eſt pars Pœnitentiæ ſacramentalis, quæ non requiritur ante Baptiſmum, vt dictum eſt, ſed requiritur interioris Pœnitentiæ virtus. [*In cor. art.*]

COMMENTARIVS.

DIſtinguit Diuus Thomas de confeſsione interna, quæ fit Deo, & externa, quæ fit homini, & priorem affirmat eſſe neceſſariam ante Baptiſmum: de poſteriori vero id negat. Sed circa priorem partem aduertendum eſt, illam internam confeſsionem nihil aliud eſſe, quam recogitationem peccatorum, vt Diuus Thom. etiam declarat: hæc autem recogitatio non aliter neceſſaria eſt, niſi quatenus ad contritionem, vel attritionem habendam requiritur, vel ad eos effectus, quos neceſſe eſt cum vera Pœnitentia coniungi, quales ſunt, reſtituere alienū, auferre proximas occaſiones peccandi, & ſimiles, de qua re dicturi ſumus latius in materia de Pœnitentia. Circa poſteriorem autem partem aliter loquendum eſt de confeſsione externa peccatorum in genere, aliter vero de confeſsione ſacramentali: hæc enim poſterior non ſolum non requiritur ante Baptiſmum, verum nec præmitti poteſt: imo nec poſt Baptiſmum receptum fieri poteſt de illis peccatis, quæ ante Baptiſmū commiſſa ſunt, quæ non ſunt materia ſacramentalis confeſsionis: at vero alia confeſsio, quæ extra ſacramentum fieri poteſt, quæ potius eſt veluti conſultatio quædam, fieri poteſt ad maiorem animæ profectum, & de hac potiſsimum loquitur D. Thomas in articulo.

Sed quæri poteſt, an hæc confeſsio neceſſaria ſit ante Baptiſmum. Videtur enim fuiſſe olim in vſu in Eccleſia. Dicit enim Tertull. lib. de Baptiſmo cap. 20. Ingreſſurus Baptiſmum orationibus, ieiunijs, &c. & cum confeſsione omnium retro delictorum. Ex quo verbo Pamel. n. 136. confeſsionem colligit ſacramentalem. Nazianz. orat. 40. poſt medium dicit: Ad baptizandum, nec peccatum tuum confiteri graue ducas, ſciens quo pacto Ioan. baptizaret. Matt. etiam 3. Accedentes ad Baptiſmum Ioann. prius confitebantur peccata ſua: quod de confeſsione peccatorum in ſpecie videtur intelligere Chryſ. Homil. 3. imperf. & clare Baſil. 1. opere de Baptiſmo par. 2. aliquantulum à principio, & ſignificat D. Thom. ſupra q. 38. ar. 3. & hac quæſt. Vnde in lib. 9. Tripart. ca. 29. Ita refert Socrates. In Alexandrina ciuitate plurimi ad Baptiſmum confeſtinabant, peccata confitentes baptizabantur. Et ratio eſſe poteſt: quia cōfeſsio videtur neceſſaria ad medicinam adhibendam præteritis peccatis, & vt Eccleſiæ conſtet de bona diſpoſitione baptizandi.

Dico tamen talem confeſsionem non eſſe neceſſariam ex communi ſententia Theologorum. Et ratio eſt, quia illa confeſsio nec eſt, nec eſſe poteſt ſacramentalis, quia ante Baptiſmum nullus eſt capax ſacramenti Pœnitentiæ: Imo peccata ante Baptiſmum commiſſa non ſunt ſufficiens materia ſacramenti Pœnitentiæ, etiam poſt Baptiſmum ſuſceptum, vt ſuo loco dicam, quia fuerunt commiſſa extra forum Eccleſiæ, confeſsio autem non ſacramentalis non eſt homini neceſſaria, nec præcepta, nec per ſe eſt diſpoſitio ad gratiam. Quod ſi alicubi olim fuit illa conſuetudo, fortaſſe fuit per modum conſilij, & cuiuſdam actus humilitatis, & forte non erat exacta confeſsio, ſed quædam communicatio conſcientiæ ad inſtructionem, & directionem. Atq; ita ſatisfactum eſt adductis teſtimonijs. Ad rationem vero dicitur, alijs modis poſſe Eccleſiam habere ſufficientia ſigna diſpoſitionis baptizandi: medicinam vero curatiuam non eſſe neceſſariam, quia ipſe Baptiſmus eſt ſufficiens: Perſeueratiuam vero voluntarie ſuſcipi poſſe à Baptiſmum ſuſcipiente, & ob eam rem poſſe ſua ſponte conſulere, quem voluerit.

In ſolutione ad primum tractat D. Thom. locum Matthæi 3. in quo dicit, quod baptizabantur multi à Ioanne confitentes peccata ſua: atque illum explicat de poſteriori confeſsione dicta, & quamuis in corpore articuli indicaſſe videatur illam confeſsionem factam eſſe in generali, tamen in hac ſolutione declarat fuiſſe in particulari, nam inquit: Confitebantur peccata, vt ſecundum qualitatem peccatorum eis Pœnitentia determinaretur, quod fieri non poterat ſine particulari & ſpecifica reuelatione peccatorum: ſed hunc locum tractaui præcedenti tomo in Commentario artic. 3.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ex parte baptizati requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramentum Baptiſmi.

Inf. q. 69. ar. 9. & 4. d. 6. q. 1. ar. 2. q. 3. & d. 27. q. 1. ar. 2. q. 4. cor.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod ex parte baptizati non requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramētum Baptiſmi. Baptizatus enim ſe habet, ſicut patiens in ſacramento. Intentio autem non requiritur ex parte patientis, ſed ex parte agentis: Ergo videtur, quod ex parte baptizati, non requiratur intentio ſuſcipiendi Baptiſmum.

2. Præterea, Si prætermittatur id, quod requiritur ad Baptiſmum, homo eſt denuo baptizandus: ſicut cum prætermittitur inuocatio Trinitatis, vt ſupra dictum eſt. Sed ex hoc non videtur aliquis eſſe denuo baptizandus, quod intentionem non habebat ſuſcipiendi Baptiſmum: alioquin* [*q. 66. art. 6.*]

cum

cum de intentione baptizati non conſtet, quilibet poſſet petere ſe denuo baptizari propter intentionis defectum. Non videtur ergo quod intentio requiratur ex parte baptizati, vt ſuſcipiat ſacramentum.

3. Præterea, Baptiſmus contra peccatum originale datur. Sed originale peccatum contrahitur ſine intentione naſcentis. Ergo baptiſmus (vt dicitur) intentionem non requirit ex parte baptizati.

Sed contra eſt, quod ſecundum ritum Eccleſiæ, baptizandi profitentur ſe petere ab Eccleſia Baptiſmum, per quod profitentur ſuam intentionem de ſuſceptione ſacramenti.

Reſpondeo dicendum, quod per Baptiſmum aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ nouitatem, ſecundum illud Romanorum 6. Conſepulti ſumus Chriſto per Baptiſmum *in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et ideo ſicut ad hoc, quod homo moriatur veteri vitæ, requiritur ſecundum Auguſtinum in habente vſum liberi arbitrij voluntas, qua eum veteris vitæ pœniteat: Ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ nouitatem, cuius principium eſt ipſa ſuſceptio ſacramenti. Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, ſiue intentio, ſuſcipiendi ſacramentum.*

[In lib. de medit. pæn c 2 non longe à prin tom. 9]

Ad primum ergo dicendum, quod in iuſtificatione, quæ fit per Baptiſmum, non eſt paſſio coacta, ſed voluntaria. Et ideo requiritur intentio recipiendi id, quod ei datur.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi in adulto deeſſet intentio ſuſcipiendi ſacramentum, eſſet rebaptizandus: Si autem hoc non conſtaret, eſſet dicendum, ſi non es baptizatus, ego te baptizo.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus ordinatur non ſolum contra originale peccatum, ſed etiam contra actualia, quæ per voluntatem & intentionem cauſantur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fides requiratur ex parte baptizati.

[4. d. 6. q. 1. ar. 3. q 1. c q 2. ar. 2 q 3. cor. & d. 9. art. 2. q. 2. ad 2.]

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentum enim baptiſmi à Chriſto *eſt inſtitutum. Sed Chriſtus formam baptiſmi tradens fidem baptiſmo præmittit dicens Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ergo videtur, quod, niſi ſit fides, non poſſit eſſe ſacramentum baptiſmi.*

2. Præterea, Nihil fruſtra in ſacramentis Eccleſiæ agitur. Sed ſecundum ritum Eccleſiæ, ille, qui accedit ad baptiſmum, de fide interrogatur, cum dicitur: Credis in Deum Patrem, &c. Ergo videtur, quod fides ad baptiſmum requiratur.

3. Præterea, Ad baptiſmum requiritur intentio ſuſcipiendi ſacramentum. Sed hoc non poteſt eſſe ſine recta fide, cum baptiſmus ſit rectæ fidei ſacramentum. Per eum enim incorporantur homines Chriſto, (vt Aug. dicit in libro de baptiſmo paruulorum) hoc autem non eſſe ſine recta fide, ſecundum illud Eph. 3. Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Ergo videtur, quod illi, qui non habent rectam fidem, non poſſint ſuſcipere ſacramentum baptiſmi.*

[Lib. 1 de pec mer. & rem c. 26 à med. tom. 7]

*4. Præterea, Infidelitas eſt grauiſſimum peccatum, vt in ſecunda parte habitum eſt. * Sed permanentes in peccato, non ſunt baptizandi. Ergo etiam nec permanentes in infidelitate.*

[Cap. 2 q. 10. art. 3.]

*Sed contra eſt, quod Greg. * ſcribens Quirino Epiſcopo dicit, Ab antiqua Patrum inſtitutione didicimus, vt qui apud hæreſim, in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad ſanctam* Eccleſiam *redeunt, aut vnctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ reuocentur. Hoc autem non eſſet, ſi recta fides eſſet de neceſſitate baptiſmi. Non ergo recta fides ex neceſſitate requiritur ad ſuſceptionem baptiſmi.*

[In regi lib 9 epiſt 62. non longe à prin & habetur de conſec d. 4 c 43.]

*Reſpondeo dicendum, quod ſicut ex dictis patet, * efficiuntur in anima per baptiſmum, ſcilicet character & gratia. Dupliciter ergo aliquid ex neceſſitate requiritur ad baptiſmum: Vno modo, ſine quo gratia haberi non poteſt, quæ eſt vltimus effectus ſacramenti. Et hoc modo recta fides ex neceſſitate requiritur ad baptiſmum, quia ſicut dicitur Roman. 13. Iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chriſti. Alio modo requiritur aliquid ex neceſſitate ad baptiſmum, ſine quo character baptiſmatis imprimi non poteſt. Et ſic recta fides baptizati non requiritur ex neceſſitate ad baptiſmum, ſicut nec recta fides baptizantis, dummodo adſint cætera, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti. Non enim ſacramentum perficitur per iuſtitiam hominis dantis, vel ſuſcipientis baptiſmum, ſed per virtutem Dei.*

[q 63. art. 6.] [& q. 69. art. 4 & 6]

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus loquitur ibi de baptiſmo, ſecundum quod perducit homines ad ſalutem per gratiam iuſtificantem: Quod quidem ſine recta fide eſſe non poteſt: & ideo ſignanter dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Ad ſecundum dicendum, quod Eccleſia intendit homines baptizare, vt emundentur à peccato: ſecundum illud Iſa. 27. Hic eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Et ideo, quantum eſt de ſe, non intendit dare baptiſmum, niſi habentibus rectam fidem, ſine qua non eſt remiſſio peccatorum. Et propter hoc interrogat accedentes ad baptiſmum, an credant. Si tamen ſine recta fide aliquis baptiſmum ſuſcipiat extra Eccleſiam, non percipit illum ad ſuam ſalutem. Vnde Auguſt. dicit, Eccleſia Paradiſo comparata indicat nobis, poſſe quidem baptiſmum eius homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.*

[Lib. 4 de Baptiſ con. Donat in prin. tom. 7]

Ad tertium dicendum, quod etiam non habens rectam fidem circa alios articulos, poteſt habere rectam fidem circa ſacramentum baptiſmi, & ita non impeditur, quin poſſit habere intentionem ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi. Si tamen etiam circa hoc ſacramentum non recte ſentiat, ſufficit ad perceptionem ſacramenti generalis intentio, quia intendit ſuſcipere baptiſmum, ſicut Chriſtus inſtituit, & ſicut Eccleſia tradit.

Ad quartum dicendum, quod ſicut ſacramentum baptiſmi non eſt conferendum ei, qui non vult ab aliis peccatis recedere: ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deſerere. Vterq; tamen ſuſcipit ſacramentum, ſi ei conferatur: licet non ad ſalutem.

DOctrina horum articulorum ſufficienter explicata eſt in præcedenti diſputatione: circa textum autem D. Thom. nihil notandum occurit.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pueri ſint baptizandi.

*AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod pueri non ſint baptizandi. In eo enim, qui baptizatur, requiritur intentio ſuſcipiendi ſacramentum: vt ſupra dictum eſt. * Huiuſmodi autem intentionem non poſſunt pueri habere, cum non habeant vſum liberi arbitrij. Ergo videtur, quod non poſſint ſuſcipere ſacramentum baptiſmi.*

[4. diſt. 4 q 3. art. 1. q 1. & Mal q 4. ar. 1: col. prin. & quodl 4 ar. 10 cor. Et quodl 9. art. 12. co. 1. ar. 7 huius quæſt.]

*2. Præterea, Baptiſmus eſt fidei ſacramentum, vt ſupra dictum eſt. * Sed pueri non habent fidem, quæ conſiſtit in credentium voluntate, vt Auguſtin.* dicit ſuper Ioann. Nec etiam poteſt dici, quod ſaluentur in fide parentum: quia quandoque parentes ſunt infideles, & ſic magis per eorum infidelitatem damnarentur. Ergo videtur, quod pueri non poſſint baptizari.*

[q 65. art. 1. In li. de præd. ſanct c. 5. in fi. to. 7]

3. Præterea, 1. Pet. 3. dicitur, quod homines ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bona interrogatio in Deum. Sed pueri neq; conſcientiam habent bonam vel malam (cum non habeant vſum rationis) neq; etiam conuenienter ipſi interrogantur, cum non intelligant. Non ergo pueri debent baptizari.

Cap. 7. Eccl. Hier. non procul à fi.

Sed contra eſt quod Dionyſ. dicit vlt. cap. Eccleſ. Hierar. Diuini noſtri duces, ſcil. Apoſtoli, probauerunt infantes recipi ad baptiſmum.*

Reſpondeo dicendum quod ſicut Apoſtolus dicit, Rom. 5. Si vnius delicto mors regnauit per vnum, ſcilicet per Adam, multo magis abundantiam gratiæ & donationis, & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Pueri autem ex peccato Adæ peccatum originale contrahunt. Quod patet ex hoc, quod ſunt mortalitati ſubiecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertranſiit, vt Apoſtolus ibidem dicit. Vnde multo magis pueri poſſunt per Chriſtum gratiam accipere, vt regnent in vita æterna. Ipſe autem Dominus dicit. Ioan. 3. Quod niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnde neceſſarium fuit pueros baptizari, vt ſicut per Adam damnationem incurrerunt naſcendo,* ita per Chriſtum ſalutem conſequantur renaſcendo.*

Vt dicit Auguſt. li. 1. Hyp. & lib. de pec. mer. & remiſ. c. 19. tom. 7.

Aug. de Gen. ad lit. lib. 10. cap. 11. tom. 3.

Con. Mileu. c. 2. tom. 1.

Fuit etiam conueniens pueros baptizari, vt a pueritia nutriti in his, quæ ſunt Chriſtianæ vitæ, firmius in ea perſeuerent, ſecundum illud Prou. 22. Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea. Et hanc rationem aſsignat Dionyſ. vlt. cap. Eccl. Hier.*

Cap. 7. Eccl. Hier. 2. ar. 3. ö procul à fi.

Ad primum ergo dicendum, quod regeneratio ſpiritualis, quæ fit per baptiſmum, eſt quodammodo ſimilis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quod ſicut pueri in maternis vteris conſtituti non per ſeipſos nutrimentum accipiunt, ſed ex nutrimento matris ſuſtentantur: ita etiam pueri nondum habentes vſum rationis quaſi in vtero matris Eccleſiæ conſtituti, non per ſeipſos ſed per actum Eccleſiæ ſalutem ſuſcipiunt. Vnde Auguſtinus dicit in libro de Peccatorum meritis & remiſſione. Mater Eccleſia os maternum paruulis præbet, vt ſacris myſterijs imbuantur: quia nondum poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiam, nec ore proprio confiteri ad ſalutem.* Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur: cur etiam non pœnitentes habeantur, cum per eorundem verba geſtantium, diabolo & huic ſæculo abrenunciare monſtrentur? Et eadem ratione poſſunt dici intendentes, non per actum propriæ intentionis: cum ipſi quandoq; contra nitantur & plorent, ſed per actum eorum a quibus offeruntur.*

Lib. 1. cap. 25. circa fi. to. 7.

Exo lib. c. 19. circa fi. to. 7.

Epiſt. 23. c. 2.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Auguſtinus ſcribens Bonifacio dicit: in Eccleſia Saluatoris paruuli per alios credunt, ſicut ex alijs, quæ in Baptiſmo remittuntur, peccata traxerunt. Nec impeditur eorum ſalus, ſi parentes ſint infideles: quia, ſicut* Auguſtinus dicit, eidem Bonifacio ſcribens: offeruntur paruuli ad percipiendam ſpiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus (quamuis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt) quam ab vniuerſa ſocietate Sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, & quorum charitate ad communionem ſancti Spiritus adiunguntur. Infidelitas autem propriorum parentum: etiamſi eos poſt baptiſmum dæmoniorum ſacrificijs imbuere conentur, pueris non nocet: quia, vt Auguſtinus* ibidem dicit, puer ſemel generatus per aliorum voluntatem, deinceps non poteſt vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, vbi nulla ſua voluntate conſentit: ſecundum illud Ezechielis decimo octauo. Sicut anima patris mea eſt, ita & anima filij: anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Sed ideo ex Adam traxit, quod ſacramenti illius gratia ſolueretur: quia nondum erat anima ſeparatim viuens. Fides autem vnius, imo totius Eccleſiæ paruulo prodeſt per operationem Spiritus ſancti, qui vnit Eccleſiam, & bona vnius alteri communicat.*

In ea epiſt. 23. in med. to. 2.

Ea ep. 23. circa prin. to. 2. habetur de conſecr. diſt. 4. c. 129.

Ad tertium dicendum, quod ſicut puer cum baptizatur, non per ſeipſum, ſed per alios credit: ita non per ſeipſum ſed per alios interrogatur: & interrogati confitentur fidem Eccleſiæ in perſona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei ſacramentum. Conſcientiam autem bonam conſequitur puer etiam in ſeipſo: non quidem actu, ſed habitu per gratiam iuſtificantem.

COMMENTARIVS.

DVo docet Diuus Thomas in hoc artic. Primum eſt, infantes eſſe capaces Baptiſmi, quod probat: quia ſicut pueri ex Adam naſcendo contrahunt originale peccatum, ita neceſſe eſt eos renaſci in Chriſto, vt poſsint gratiam conſequi, & à peccato exire: ſed non poſſunt in Chriſto renaſci, niſi poſsint baptizari: ergo neceſſarium fuit, vt eſſent capaces Baptiſmi. Secundum eſt: conueniens eſſe pueros baptizare, vt a pueritia nutriti in his, quæ ſunt Chriſtianæ vitæ, firmius in ea perſeuerent: de quibus aſſertionibus ſtatim ex profeſſo diſputandum eſt. Nunc rationes D. Thom. declarandæ ſunt. Ratio enim prior, vel nimium, vel nihil probare videtur: nam ſi pueros, quoniam ſunt capaces originalis peccati ante vſum rationis, neceſſe eſt eſſe capaces Baptiſmi in eodem ſtatu, ſequitur etiam in vtero materno debere eſſe capaces Baptiſmi: nam etiam ad eundem ſtatum applicari poſſent verba Pauli, quæ D. Thom. adducit. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, multo magis abundantia gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ accipientes in vita regnabunt per vnũ Ieſum Chriſtũ. Hanc difficultatem attigit D. Thom. infra, art. 11. Argum. 1. cum ſolutione. Et reſpondet, Pueros in vteris maternis exiſtentes non poſſe ſubijci actioni humanę, quia nondum in lucem prodierunt. Ex quibus verbis colligitur in primis, non eſſe parem rationem de ſtatu in vtero & extra vterum ante vſum rationis. Colligitur deinde limitatio ſeu declaratio rationis Diui Thomæ, nimirum hominem, qui eſt capax originalis peccati, debere etiam eſſe capacem remedij ſeu iuſtitię & regenerationis in Chriſto, ſi poſsit ſubijci actioni ſenſibili & humanæ: quoniam expedit, regenerationem in Chriſto fieri per huiuſmodi actionem, de qua re plura dicturi ſumus infra diſputantes de Baptiſmi neceſsitate.

D. Tho. duas aſsignat rationes.

Prior ratio D. Th. obijcitur & explicatur.

Circa poſteriorem rationem dubitari poteſt, quia ante vſum rationis pueri non poſſunt in fide inſtrui, ſeu enutriri, ergo ex hoc capite non oportet eos tunc baptizari. Deinde, eo modo, quo tunc poſſunt inſtrui, per quandam puerilem conſuetudinem & imperfectam conceptionem, poſſent etiam quamuis non eſſent baptizati: imo & poſt rationis vſum, ſtatim à principio illius, poſſent doceri & inſtrui, etiam ſi baptizati non eſſent: ergo hoc capite, nulla dari poteſt ſufficiens cauſa huius conſuetudinis. Reſpondetur, non eſſe hanc ſolam rationem huius conſuetudinis, ſed alias quas diſputat. ſequenti declarabimus, hæc tamen etiam per ſe ſumpta & recte intellecta, eſt optima, nam ad fidei firmitatē, & vt fiat veluti connaturalis, multum confert, quod à principio fere natiuitatis infantes habeantur, tractentur & educentur vt Chriſtiani, & vt membra Eccleſiæ, non poſtea efficienda, ſed iam facta. Item confert multum, vt pueri ab infantia imbibant fidem, vt omnino neceſſariam ac perpetuo retinendam: & quod ſe ſemper agnoſcant vt Eccleſiæ ſubditos, à cuius gremio eis recedere non licet: quæ omnia in Baptiſmo fundantur: hoc ergo modo Baptiſmus infantum vtiliſsimus eis eſt, vt in fide Chriſtiana enutriti firmius illi adhæreant.

Poſterior D. Thom. ratio explicatur.

Quæ D. Thomas tractat in ſolutione argument. quomodo paruuli ſine propria intentione & fide baptizari poſsint, aut quomodo eis proſit fides, aut meritum Eccleſię, bene explicantur à Caiet. breui commentario. Reſolutio eſt, de neceſsitate ſacramenti, nihil eſſe paruulo neceſſarium ex parte ſua, vt ſit capax, quia illi ſufficit voluntas & intentio Chriſti, per quem regeneratur: tamen ad maiorem ſolemnitatem, & ad ſignificandos effectus, quos baptiſmus habet in infantibus, vtitur Eccleſia illis cæremonijs, quibus

Caietan.

quibus ſignificat, paruulos velle baptizari, credere, & iuſtificari, non proprijs actibus, ſed voluntate ſui capitis, ſeu totius corporis Eccleſiæ. Cuius meritum dicitur etiam paruulis prodeſſe, non quia ratione illius iuſtificantur, ſed quia pro eis orat Eccleſia, vt ſine impedimento, & baptiſmum accipiant, & poſtea ſuo tempore illius effectu perfruantur.

ARTICVLVS X.

Vtrum pueri Iudæorum, vel aliorum infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi.

2.2.q.10. ar.12. & quodl. 2. artic.7. & quodl 2. art.7 11. cor.

AD decimum ſi proceditur. Videtur, quod pueri Iudæorum vel aliorum infidelium ſint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini ſubueniri contra periculum mortis æternæ, quam contra periculum mortis temporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis exiſtenti eſt ſubueniendum, etiamſi parentes per malitiam contra niterentur. Ergo multo magis eſt ſubueniendum pueris, infidelium filiis, per baptiſmum contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

2. Præterea, Filij ſeruorum ſunt ſerui, & in poteſtate dominorum. Sed Iudæi ſunt ſerui, & regum & Principum, & quicunque etiam alij infideles. Ergo abſque omni iniuria poſſunt Principes filios Iudæorum, vel aliorum ſeruorum infidelium facere baptizari.

3. Præterea, Quilibet homo eſt magis Dei, à quo habet animam, quàm partus carnalis, à quo habet corpus. Non eſt ergo iniuſtum, ſi pueri, infidelium filij, parentibus carnalibus auferantur, & Deo per baptiſmum conſecrentur.

Diſt.45.c. de Iudæis. Et Conc. Tol.4 c.55.

Sed contra eſt, quod in Decret. * *diſt.45 Concilio Toletano ſic dicitur de Iudæis. Præcepit ſancta ſynodus nemini deinceps ad credendam vim inferre: non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ.*

Reſpondeo dicendum, quod pueri, infidelium filij, aut habent vſum rationis, aut non habent. Si autem habent, iam quantum ad ea, quæ ſunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt ſuæ poteſtatis eſſe. Et ideo propria voluntate, inuitis parentibus, poſſunt baptiſmum ſuſcipere, ſicut & matrimonium contrahere. Et ideo tales licite moneri poſſunt & induci ad ſuſcipiendum baptiſmum. Si vero nondum habent vſum liberi arbitrij, ſecundum ius naturale ſunt ſub cura parentum, quamdiu ipſi ſibi prouidere non poſſunt. Vnde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quod ſaluabantur in fide parentum. Et ideo contra iuſtitiam naturalem eſſet, ſi tales pueris inuitis parentibus baptizarentur: ſicut etiamſi aliquis habens vſum rationis baptizaretur inuitus. Eſſet etiam periculoſum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Eccleſiæ conſuetudo, quod filij infidelium, inuitis parentibus, baptizentur.

Ad primum ergo dicendum, quod à morte corporali non eſt aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis: puta, ſi aliquis à ſuo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter à morte eripere. Vnde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturæ, quo filius eſt ſub cura patris, vt eum liberet à periculo mortis æternæ.

Ad ſecundum dicendum, quod Iudæi ſunt ſerui Principum ſeruitute ciuili: quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

Ad tertium dicendum, quod homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoſcere poteſt. Vnde puer, antequam vſum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter ſubiacet, & ſecundum eorum diſpoſitionem ſunt circa ipſum diuina agenda.

DISPVTATIO XXV.

De Baptiſmo paruulorum, & iure ac poteſtate baptizandi illos.

IN hac diſpoſitione primum omnium declarandæ ſunt amplius, & confirmandæ duæ concluſiones à D. Thoma traditæ in art. 9. Deinde agendum erit de iure ſeruando in baptizandis his infantibus, quod D. Thom. tractat in art. 10. Nomine autem infantium in tota hac diſpoſitione intelligimus omnes eos, qui rationis vſum nunquam habuerunt, ſiue hoc ſit propter defectum ætatis, ſiue propter aliud impedimentum, quale eſt in perpetuis amentibus: nam de vtriſque eadem ratio eſt, quantum ad negotium iuſtificationis pertinet.

SECTIO I.

Vtrum homines ante vſum rationis ſint capaces Baptiſmi.

EPiphanius, hæreſ. 67. & Auguſt. hæreſ. 47. referunt Hierachitas, quorum author Hierax fuit, negaſſe paruulos pertinere poſſe ad regnũ cœlorum, quia non poſſunt habere vlla merita, quibus illud aſſequantur, nec poſſunt vllum certamen ſubire: Apoſtolus autem ait non fore coronandum, niſi qui legitime certauerit. Ex quo errore aperte conſequi videtur, hos infantes non eſſe capaces baptiſmi: quia ſi nõ ſunt capaces effectus, cur erunt ſacramenti? Apertius docuit hunc errorem Petrus Bruſius, & quidã Henricus: à quibus orti ſunt hæretici dicti Petrobruſiani, & Henriciani, vt meminit Bern. Epiſ. 240. & ſer. 66. in Cant. & hos poſtea ſecuti ſunt Anabaptiſtæ, vt videri poteſt in Prateol. libr. 1. Elenchi, num. 35. & lib. 14. nu. 18. Caſtro, Sandero, & alijs. Fundamentum huius hæreſis, præter ſupra inſinuatum, ſumi poteſt ex verbis illis Chriſti, Matth. vlt. Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. & illis Mar. vltim. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: nam ex his colligi videtur, iuxta Chriſti inſtitutionem & voluntatem (à qua totum hoc negotium pendet) eos tantum eſſe capaces baptiſmi & ſalutis, qui ſunt capaces doctrinæ & fidei: nam illa præcipit Chriſtus præmitti ante baptiſmum: ſicut ergo paruuli non ſunt capaces doctrinæ & fidei, ita nec Baptiſmi. Addi præterea poteſt, quod ad Baptiſmum neceſſaria eſt intentio ſuſcipientis: paruuli autem non ſunt capaces huius intentionis. *Hierarchitarũ error. Epiph Auguſtin.*

Dico primo, homines poſt natiuitatem ex vtero materno ſtatim ſunt capaces baptiſmi, etiamſi rationis vſum non habeant. Concluſio eſt de fide, quæ licet non ſit in ſacra ſcriptura expreſſa, poſſunt tamen ex illa varia argumenta ſumi ad eam confirmandam. Actor. enim 16. legimus baptizatum fuiſſe Lydiam & domum eius: & 1. ad Cor. 1. ait Paulus, ſe baptizaſſe Stephanæ domum: nomine autem domus, tota familia intelligi ſolet: in qua continentur etiam infantes. Et quamuis his locis non fiat eorum mentio, nec conſtet aliquos in illis familijs fuiſſe, ſatis tamen eſt eſſe potuiſſe, & locutiones ſcripturæ eſſe generales, ac neminem excludere. Nec diſsimile argumentum ſumitur ex ipſa inſtitutione baptiſmi, & ex illis verbis Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto. Quibus ſignificatur, omnem hominem, qui tingi poteſt aqua, ſub Spiritus ſancti ſeu Trinitatis inuocatione, poſſe ſpiritualiter renaſci, atque adeo eſſe capacem baptiſmi: vbi etiam ponderari ſolet, Chriſtum paſsiue potius quam actiue eſſe locutum: quia ad hanc natiuitatem ſpiritualem nulla eſt ſimpliciter neceſſaria humana actio (præſertim in his, qui non ſunt capaces eius) ſed ſufficit paſsio, ſeu ablutio aquæ in verbo vitæ. *1. Cõcluſio. Homines ſtatim à natiuitate ex vtero ſunt capaces baptiſmi. Primũ argumentum.*

Alterum argumentum ex ſcriptura ſumitur de circumciſione, quæ fuit figura baptiſmi, vt dicitur ad *Secundum argumentum ex ſcriptura.*

Coloſ. 2. nam in lege veteri paruuli erant capaces circumciſionis, quatenus erat ſacramentum legis veteris: multo ergo magis in lege noua erunt capaces baptiſmi, qui circumciſioni ſucceſsit: Nam lex gratiæ benignior & vniuerſalior eſt, & neminem excludit ab his beneficijs, quæ ſunt remedia ad ſalutem magis, quam lex vetus. Quo argumento vſus eſt Innoc. 3. ca. Maiores, de Baptiſmo, & ante illum Gregor. Nazian. oratio. 40. Quinimo in hoc generalior eſt baptiſmi quam circumciſionis inſtitutio: nam hæc dari non poterat ante octauum poſt natiuitatem diem: ex quo aliqui tempore Cypriani inferebant, eandem regulam in Baptiſmo eſſe ſeruandam, quos merito ipſe reprehendit epiſt. 59. quia lex gratiæ neminem prorſus excludit, cui remedia eius applicari poſsint. Addit Cyprian. in circumciſione præceptum eſſe expectare octauum diem, propter myſterium & ſignificationem futurorum, quorum illa lex erat vmbra, hoc autem ceſſauit in lege gratiæ, quæ veritatem continet rerum, & ad iuſtificationem conferendam per ſe primo ac principaliter ordinatur. Addere etiam poſſumus: remedium circumciſionis fuiſſe difficilius & acerbius, & ideo cautum eſſe, ne in tenerrima ætate ante octauum diem applicaretur: quæ cautio in baptiſmate non fuit neceſſaria: quoniam eſt facillimum remedium. Confirmare vero poſſumus, quia in lege naturæ ſacramentum omnibus infantibus etiam ante octauum diem applicari poterat, propter facilitatem & neceſsitatem eius. Vnde etiam in lege veteri, ſi ante octauum diem infans periclitaretur, non erat remedio deſtitutus, ſed erat capax ſacramenti legis naturæ: ergo multo magis in lege noua omnes ſunt capaces Baptiſmi, per quem omnia antiqua remedia abolita ſunt, vt infra videbimus.

Innoc. 3. Greg Naz. Cyprian.

Vltimum argumentum ex ſcriptura.

Vltimo ex ſcripturis colligi poteſt, infantes non eſſe incapaces ſalutis & gratiæ: quod Epiphanius probat primo, exemplo Hieremiæ (& idem eſt de Ioanne Baptiſta) quod tamen argumentum non eſt efficax: quia fundatur in ſpecialibus priuilegijs: alioqui nimium probaret. Atq; idem reſponderi poſſet ad exemplum, quod adducit de Martyribus innocentibus: quamquam hoc reuera efficacius eſt: nam licet ſanctificatio illa per Martyriũ ex priuilegio fit ipſi martyrio conceſſa, tamen hoc priuilegium eſt, non perſonale (vt ſic dicam) ſed generale, & ordinaria lege inſtitutum, vnde ſi ab hac lege non excluduntur paruuli, non eſt cur excludantur à lege Baptiſmi, vt incapaces ſalutis cenſeantur. Deinde adducit verba illa Chriſti Matth. 19. & Mar. 10. Sinite paruulos venire ad me: talium enim eſt regnum cœlorum. Nam licet Auguſt. 1. Coloſſenſ. c. 19. per paruulos ibi humiles intelligat, ſenſu videlicet, ſpirituali & myſtico, tamen ad litteram ſermo eſt de paruulis ſeu infantibus, vt dicitur Luc. 16. Hieronymus autem ſua expoſitione hoc teſtimonium nobis eneruat, ponderans Chriſtum non dixiſſe: Horum, ſed talium, vt oſtenderet (inquit) non ætatem regnare ſed mores, & his, qui ſimilem haberent innocentiam & ſimplicitatem præmium repromitti. Et eodẽ modo eludi poſſunt plura alia teſtimonia, quæ ibi congerit Epiphan. vt eſt illud Sapient. 4. Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neq; annorum numero computata, & ætas ſenectutis vita immaculata: & illud: Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius: & alia, quæ ibi ſubiungit Sapiens: quæ non eſt neceſſe intelligi de infante ante vſum rationis. Sed de his, qui in iuuentute decedunt, cum ſint iuſti. Nec videntur fortiora illa teſtimonia: Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem, & illud: Laudate pueri Dominum, & q; pueri Chriſto acclamabãt: Benedictus, qui venit in nomine Domini, & illud: Cuſtodiens paruulos Dominus, &c. quanquam hæc omnia teſtimonia contemnenda non ſint: nam ex eis fatis colligi videtur, nullã ætatem excludi à regno cœlorum, cum De⁹ omnium miſereatur: neq; per Deum ſtare, quominus etiam hi paruuli ſaluari poſsint, cum ipſi per ſe Deo non diſpliceant: nec ratione communis lapſus totius naturæ, Deo ſint magis inuiſi, quam adulti. Deniq; Epiphanius, ponderans priora verba Chriſti, & quaſi reſpondens obiectioni factæ, addit: Ne ſolum puerorum eſſe intelligeretur regnum cœlorum, & non omnis ætatis, ab ipſis quidem initium facit: his vero, qui ſimiles ipſorum ſunt, largitus eſt, vt cum ipſis habeant hæreditatem. Si enim hi, qui ſecundum ipſos ſunt, habet regnum: quanto magis illi, qui exemplaria ſunt eorum, qui ſecundum ipſos ſunt?

Secundum argumentum principale.

Secundo principaliter probatur hæc veritas ex vniuerſali conſenſu & definitione Eccleſiæ. Nam quod vniuerſa Eccleſia Catholica ita nunc in Baptiſmo paruulorum ſentiat, ſatis ex re ipſa conſtat: quod vero ita ſemper fuerit ab initio Eccleſiæ, præter citatos Patres, Cyprian. Nazian. Epiphan. & alios, quos ſequenti ſectione referam, apertiſsime conſtat ex Auguſtino, qui in omnibus fere libris contra Pelagianos, inde probat, eſſe in nobis peccatum originale, quod iuxta Eccleſiæ morem, etiam paruuli baptizantur in remedium peccati. Ita habet 1. de Peccat. merit. cap. 26. vbi dicit, traditionem hanc à Domino per Apoſtolos manaſſe. Idem lib. 3. c. 5. vbi late tractat ſupra citatum teſtimonium Cypriani: idem libr. 4. de Baptiſm. cap. 24. & lib. 2. de Nuptijs, c. 17. & lib. 10. Geneſ. ad lit. cap. 23. & epiſt. 23. 28. 57. 105. in fine, 100. per totam & 107. poſt medium. Et ita etiam definierunt tempore Auguſtini Concil. Mileuit. capit. 2. & poſtea Concil. Africanum, Can. 76. & habetur in ca. Placuit, de Conſecrat. diſt. 4. & Concil. Lateran. ſub Innocen. 3. in cap. Maiores, de Baptiſ. Concil. Viennenſ. cum Clem. V. in Clement. 1. §. de ſum. Trinit. & fide Cathol. Trident. ſeſſ. 5. in Decreto, de peccato origi. cap. 4. & ſeſſ. 4. Can. 12. & 13. Atque idem ſupponitur in quodam Decreto Concil. Nicen. quod refertur in cap. Eccleſijs, 68. diſtinct. & in Concil. Brachar. 2. Can. 7. quod habetur in capit. Placuit, 1. quæſtio. 1. Idem denique antiquiſsimi Pontifices definierunt. Innocen. 1. epiſt. 26. Syricius epiſt. 1. ca. 2. Leo epiſt. 86. c. 3.

Auguſt.

Conc. Mileu. Africa. Lateran. Vien Ind. Nicen Brachar.

Vltimum argumentum principale.

Vltimo eſt optima ratio Diui Thomæ ſumpta ex comparatione, atque exceſſu gratiæ Chriſti ad peccatum originale ex Adamo contractum: ex qua ſumitur optima coniectura, ſeu congruentia inſtitutionis: tamen ratio à priori in ipſa inſtitutione & voluntate Chriſti poſita eſt. Pertinuit etiam hoc ad copioſam redemptionem eius, & ſufficientiſsimam prouidentiam, qua omnibus hominibus abundanter prouidit, vnicuiq; iuxta capacitatem ſuam. Item, quia ſæpe infantes extremè indigent aliquo remedio, ne pereant: eſt autem certum, nullum aliud illis prodeſſe poſſe, ſecluſo martyrio, vt infra videbimus, nec vero diuinam miſericordiam decebat, eos ſine hoc remedio relinquere: cur enim, qui ſine actu proprio per Adamum damnati ſunt, non poterunt etiam ſine actu proprio per Chriſtum ſaluari?

3 Concluſ.

Dico ſecundo, vt infantes ſint capaces Baptiſmi, non eſt eis neceſſaria intentio ſuſcipiẽdi Baptiſmum, nec propria, nec parentum, vel alterius: ſed ſufficit illis voluntas Chriſti. Hæc concluſio eſt communis, & mihi videtur certa, quamuis non æqualiter, quoad vtramque partem. Prior ergo pars eſt contra quoſdam hæreticos huius temporis, qui fingunt, paruulis omnibus, vt baptizari & ſaluari poſsint, diuinitus accelerari vſum rationis, vt & credere poſſint, & velle baptizari. Ita referunt Richar. art. 1. contra VVicleph, & Soto, 2. de natura & gratia, capit. 10. & Bellarmin. libro 1. de Baptiſmo, capite 10. Sed hic error ſumma leuitate confictus eſt, ſine vlla authoritate, & contra omnem experientiam. Paruuli enim non ſunt capaces per ſe ſeu naturaliter huiuſmodi cognitionis ac liberi conſenſus: fingere autem miraculum, præſertim ordinaria lege omnibus conceſſum, eſt voluntarium figmentum. Rurſus experientia conſtat, hos paruulos, cum baptizantur, motibus &

Quæſtionam hæreticorum huius temporis figmentum.

Richard. Soto. Bellarm.

bus & ſignis, prout poſſunt, repugnare Baptiſmo, ſatiſq; indicare, ſe non intelligere, quid circa illos fiat, neque in actionem illam voluntarie conſentire: ita fere argumentatur Auguſtinus, qui hunc errorem antequam exortus eſſet, impugnauit, epiſt. 23. & 106. & 21. de Ciu. Dei, cap. 16. & lib. 22. c. 22. & lib. 1. de peccat. mer. cap. 25. 33. & ſequentibus, & tracta. 80. in Ioan. vbi dicit: Verbum fidei tantum valere in Eccleſia Dei, vt mundet infantem, nondum valentem corde credere, & ore confiteri. Ex his ergo ſatis probata eſt illa prior concluſionis pars: nam de facto Baptiſmus proficitur in paruulis ſine propria eorum voluntate & conſenſu: ergo talis conſenſus vel intentio non eſt neceſſaria, vt ſint capaces Baptiſmi. Item, Chriſtus prouidit vnicuique iuxta capacitatem eius: ergo cum paruulus non ſit capax propriæ intentionis abſque miraculo, non eſt veriſimile Chriſtum ſecundum ordinariam legem huiuſmodi eorum conſenſum poſtulaſſe. Denique hic habet locum ratio D. Thomæ: quia infantibus applicatur (vt ſic dicam) originale peccatum abſque eorum conſenſu: ergo etiam poteſt applicari meritum Chriſti: ergo vt regenerentur in Chriſto per Baptiſmum, non eſt neceſſaria propria eorum intentio. Neque in hoc valet argumentum à ſimili de adultis: quia, vt ſæpe dictum eſt, Deus vnicuique prouidet iuxta capacitatem eius: & ideo aliter adultum, quam infantem iuſtificat: cum ergo Baptiſmus ad primam iuſtificationem ordinetur, aliam conditionem in adulto requirit, quam in paruulo: quod etiam in circumciſione & in ſacramento legis naturæ ſemper locum habuit, vt in ſuperioribus viſum eſt.

Auguſt. — *D. Thom. ratio.*

Poſterior pars concluſionis eſt contra quoſdam Scholaſticos, qui dixerunt: in his infantibus, vt Baptiſmus ſit validus, neceſſariam eſſe voluntatem parentum ſuorum vel aliorum, quorum curæ commiſſi ſunt: quia quamdiu infans non habet propriam voluntatem, voluntas parentum reputatur voluntas eius, & ideo neceſſe eſt, vt ſaltem per voluntatem parentum intendat baptizari. Ita ſentiunt Duran. in 4. diſt. 4. q. 7. nu. 13. & Palud. q. 4. n. 33. Catharin. in opuſculo de infantibus Iudæorũ baptizandis: qui in particulari loquuntur de filijs infidelium, quos exiſtimãt non manere baptizatos, ſi contra voluntatem parentum baptizentur. Fortaſſe tamen non idem dicerent de filijs Chriſtianorum: quia hi magis videntur eſſe ſub cura paſtorum Eccleſiæ, & ideo forte dicerent, poſſe illis prodeſſe intentionem Eccleſiæ, vel paſtorum eius, etiamſi deficeret voluntas carnalium parentum. Hæc tamen ſententia falſa eſt, & concluſio poſita, eſt communior Theologorum, D. Th. Soti, & aliorum, quos in ſect. ſequentibus referemus: & ſumitur ex Auguſtino epiſt. 23. vbi ait, eſſe validum Baptiſmum illorum infantium, quos parentes infidelium offerunt baptizandos, etiamſi ipſi non intendant, vt ad vitam regenerentur æternam, ſed vt ſanitatem aut aliquod temporale commodum accipiãt. Non enim (inquit) illi non regenerantur, quia non ab eis hac intentione offeruntur: celebrantur enim per eos neceſſaria miniſteria, & infra, Offeruntur quippe paruuli ad recipiendam ſpiritualem gratiam non tã ab ipſis, quorum geſtantur manibus (quamuis & ab illis ſi fideles ſint) quam ab vniuerſa ſocietate Sãctorum, atq; fidelium: & infra: Illud autem nolo te, fallat, vt exiſtimes, reatus vinculum ab Adam tractum aliter non poſſe diſrumpi, niſi paruuli ad recipiendam Chriſti gratiam à parentibus offerantur: & poſtea ſubdit exempla, quibus confirmat, Baptiſmum poſſe eſſe validum ſine voluntate parentum. Atque idem eſt, etiamſi adſit contraria voluntas: nam hoc ipſo, quod voluntarius conſenſus parentis non eſt neceſſarius, vt Baptiſmus ſit validus, non poteſt contrarius diſſenſus obſtare, quin Baptiſmus datus validus ſit, quia, eo diſſenſu non obſtante, poſſunt applicari omnia miniſteria, vt Auguſtinus dixit.

Quorundã Scholaſticorum ſententia. — *Auguſt.*

Ratio autem concluſionis eſt, quia nulla eſt authoritas vel traditio, propter quam aſſeramus Chriſtum in inſtitutione Baptiſmi voluiſſe, hanc intentionem parentum reſpectu filiorum eſſe ſimpliciter neceſſariam: quin potius oppoſitum colligi poteſt ex vſu Eccleſiæ, quæ nunquam permiſit Baptiſmum iterari propter hunc ſolum defectum. Neque etiam eſt ratio vlla, ob quam fuerit baptiſmus hoc modo inſtituendus: nam ſicut paruulus contrahit originale peccatum abſque conſenſu proximi parentis per ſolum Adæ conſenſum, ita poterit iuſtitiam Chriſti participare per voluntatem Chriſti, & media ab eo inſtituta ſine voluntate proprij parentis. Præterea, quia in ordine ad ſpiritualia, & ſalutem animæ, non ſemper voluntas parentis reputatur voluntas filij: alias ſicut ad valorem Baptiſmi dicitur neceſſaria voluntas Baptiſmi in parente, ita ad effectum Baptiſmi ſimiliter exigenda eſſet in parente voluntas credendi, vt per eam voluntatem & fidem, dicatur filius credere: atque ita filij infidelium ſaluari non poſſent. Imo etiamſi eis daretur Baptiſmus valide, parentibus cõſentientibus, poſſet in eis non habere effectum, parentibus non credentibus. Atque pari ratione è contrario ſequitur, ſi paruulus re ipſa baptizari non poſſit, ei poſſe prodeſſe ad ſalutem, voluntatem & diſpoſitionem parentum, quæ reputatur voluntas eorum: quæ omnia ſunt falſa & abſurda: non ergo in his, quæ ad animam ſpectant, voluntas patris reputatur voluntas filij: ſed in his ſolum, quæ pertinent ad naturale ius, quod pater habet in filium, cuius curæ commiſſus eſt, vt ab eo educetur & inſtruatur. Et hac de cauſa, etiamſi parens offerat filium falſo Deo, nihil illi nocet: & è contrario, quod parens ſit baptizatus & iuſtus, rectamque habeat voluntatem, per ſe non ſufficit ad liberandum filium à peccato: quia in his omnibus voluntas parentis eſt propria & perſonalis: quamuis valere poſſit ad impetrandum à Deo aliquod bonum filio.

Concluſio probatur.

Deinde argumentum à ſimili ſupra inſinuatum contra Durandum & Paludanum, non eſt ſatis ſolutum. Sequitur enim, filium hominis baptizati hæretici vel ſchiſmatici, &c. ſi baptizetur contra voluntatem parentis, non manere baptizatum: quandoquidem voluntas parentis dicitur ſimpliciter neceſſaria, vt filius infans ſit capax Baptiſmi. Neque enim ſatis eſt dicere, hanc voluntatem veluti tranſlatam eſſe in Eccleſiam, & paſtores eius: tum quia fieri poteſt, vt Eccleſia nolit, ſed potius prohibeat huiuſmodi infantem baptizari, inuito parente, & tamen ſi ab aliquo priuata authoritate baptizetur, vere ac valide baptizatus erit, ac reputabitur: tum etiam, quia illud gratis dici videtur, & non ſatis conſequenter. Nam licet interdum Eccleſia habeat ius baptizandi aliquem adultum, vel cogendi illum ad Baptiſmum, vt in aliquibus caſibus accidere poteſt, ſi tamen re ipſa adultus non conſentit, quamuis Eccleſia iure ſuo vtatur, nihilominus Baptiſmus non erit validus: ergo ſimiliter, quamuis Eccleſia habeat ius baptizandi hos infantes, ſi tamen parentes non conſentiunt, Baptiſmus non erit validus: quia iuxta hanc ſententiam voluntas parentis talis exiſtimatur, reſpectu filij, ſicut voluntas propria, reſpectu adulti. Tandem non fuit expediens, vt Chriſtus inſtitueret hunc Baptiſmum infantium ita pendentem à voluntate ſeu intentione parentum: tum quia ſæpe eſt neceſſarium, aut valde expediens, non expectare conſenſum parentis ad baptizandum filium extreme periclitantem, vt infra videbimus: tum etiam, quia ſæpe parentes ſunt incerti vel occulti: ſæpe etiam non ſatis conſtare poteſt de voluntate parentis, quæ interdum poteſt eſſe ficta & fallax, & alioqui nulla erat cauſa ſufficiens ad hunc inſtitutionis modum, vt declaratum eſt.

Ad fundamentum erroris contrarij, omiſſo errore Lutheranorum iam impugnato, de actuali fide

Ad fundamentum erroris c...

horum

trarii reſpondetur. horum infantium, dicendum eſt, Chriſtum in illis verbis: Docete omnes gentes, non tantum propoſuiſſe id, quod ſimpliciter neceſſarium eſt ad valorem baptiſmi, ſed quod erat neceſſarium ad Eccleſiæ propagationem & promulgationem Euangelij, quodq́ in his, qui capaces ſunt, oportet fieri, vt conuenienter ſint diſpoſiti ad Baptiſmum & effectum eius ſuſcipiendum. Vnde vlterius dicitur, tam hæc verba, quam illa, Qui crediderit & baptizatus fuerit: dicta eſſe de adultis, vt exponit Innoc. 3. in c. Maiores, de Baptiſmo: *Innoc. 3.* non tamen propterea excluduntur paruuli: ſed fit ſpecialis mentio adultorum, quia illis prædicandum erat Euangelium, vt illi conuerterentur & ad Eccleſiam venirent, ſecumq́ ſuos infantes afferrent. *Auguſt.* Propter quam cauſam dicit Auguſt. hos infantes credere per eos, per quos ad baptiſmum offeruntur, & lib. 3. de liber. arb. cap. 23. ait, fidem offerentium prodeſſe paruulis: non quidem per modum neceſſariæ diſpoſitionis, ſed quia per eam fit, vt eis applicetur ſacramentum fidei, vt ipſe explicat ſerm. 10. de verbis Apoſtoli, & ſerm. 14. poſt medium. Vnde etiam dici poſſunt huiuſmodi infantes credere, non actu interno fidei, ſed ipſo opere, & ſuſceptione Baptiſmi: ita vt credere eis nihil aliud ſit, quam fidem Chriſti opere ipſo in Baptiſmo profiteri. Atque ad eum modum dicuntur ſaluari in fide parentum, ſicut ſupra vidimus agentes de ſtatu legis naturæ. Et eodem modo *Dionyſ. Iuſtin. Proſp. Bernard.* loquuntur de noſtris infantibus baptizatis Dionyſ. Iuſtin. Proſp. & Bernar. locis ſect. ſeq. citandis: nam per fidem parentum intelligenda eſt non interior, & (vt ita dicam) perſonalis fides eorum, ſed ipſa exterior fidei profeſſio, quam parentes vel profitentur, vel profiteri debent. Tandem dicuntur hi paruuli credere, non actu, ſed habitu: quæ fides non antecedit Baptiſmum, ſed per eum infunditur. Ita Innoc. 3. d. c. *Conc. Trid. Auguſt.* Maiores, & propterea Conc. Trid. definit, hos infantes eſſe proprie Chriſtianos & fideles, & Auguſt. 1. de Pecc. merit. cap. 33. Inter fideles (inquit) computantur & credere dicuntur: quia hoc eis acquiritur per Baptiſmi ſacramentum.

SECTIO II.

Vtrum expediat baptizare infantes Chriſtianorum filios ante rationis vſum.

QVia non omnia quę fieri poſſunt valide, licent aut expediunt: ideo non ſatis eſt, oſtendiſſe, poſſe paruulos baptizari, niſi etiam declaremus, an id liceat, vel expediat. Et quoniam valde diuerſa ratio eſt de filijs infidelium & Chriſtianorum, ideo de his prius dicemus, poſtea de reliquis. Fuit ergo quorundam hæreticorum ſententia, non expedire, hos infantes baptizare ante annos diſcretionis. Ita ſentiunt Lutherani, vt moderni authores referunt. Et in eundē errorem inclinat Ludouicus Viues in ſcholijs ad Auguſtinum, 1. de Ciu. Dei, c. 27. eidemq́ fauet Eraſmus, qui præfatione in Matth. dixit, ſi in infantia aliqui baptizētur, cum peruenerint ad vſum rationis, dandam eis eſſe liberam facultatem, vt vel in religione Chriſtiana permaneant, vel, ſi malint, aliam eligant. *Fundamentum.* Et hinc poteſt ſumi fundamētum huius erroris: quia nemo, cum incipit ratione vti, cogendus eſt, vt in Chriſtum credat: nam fides debet eſſe maxime libera & ſpontanea: ergo etiam filij Chriſtianorum nō ſunt hac libertate priuandi: ergo non expedit eos ante rationis vſum baptizare: quia vel poſtea cogendi ſunt credere, & in Catholica Eccleſia permanere, quod eſt contra libertatem Chriſtianam, vel: ſi hæc libertas violanda non eſt, Baptiſmus & character eius exponuntur periculo, vt indigne tractentur & contemnantur.

1. Cōcluſio. Dico primo, non ſolum eſt licitum, verum etiam magis expediens, hos infantes baptizare antequam poſsint ipſi libere conſentire. Eſt concluſio certa de *Conc. Trid.* fide, tradita in Triden. ſeſſ. 7. Can. 13. de Baptiſm. vbi anathematis dānat eum, qui dixerit, præſtare omitti eorum baptiſma, quam eos nō actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ. Fundamentum præcipuum ſumitur ex Eccleſiæ conſuetudine: nam quod vniuerſa Eccleſia ſeruat, ſemperque ſeruauit in his, quæ ad animarum ſalutem ſpectant, non ſolum licitum eſt (cum errare non poſsit in moribus: regitur enim à Spiritu ſancto, qui non permittit eam errare in re tam graui) verumetiam valde expediens. Imo etiamſi ſolam humanam authoritatem ſpectemus, eſt incredibile, eſſe deceptos tot ſanctos & ſapientiſſimos viros, qui in omni ætate & in omni loco huiuſmodi conſuetudinem conuenientem, & vtilitati fidelium maxime opportunam ſemper iudicarunt. Sed quod vniuerſa Eccleſia ita nunc ſentiat, ex ipſo vſu ſatis patet. Quod vero ſemper idem ſenſerit, conſtat ex veterum teſtimonijs. Clemens lib. 6. Conſtit. *Clem.* 15. ſic inquit, Baptizate paruulos veſtros, & educate eos in diſciplina & præceptis Dei. Dionyſ. c. 7. de Ec- *Dionyſ.* cleſ. Hierar. alias 12. part. 3. circa finem, contrarij erroris mentionem facit, eiuſq́ ſectatores grauiter reprehendit his verbis: Pueros vero, etiam qui nondum diuina myſteria intelligere poſſunt, diuini ortus participes fieri, ſanctiſsimorumque diuinæ ſocietatis ſignorum: videtur quidem, vt ais, non ſanatis hominibus, & à religione noſtra abhorrentibus merito riſu digniſsimum, ſi eos, qui audire non poſſunt diuina, Pontifices docent: & non intelligentibus fruſtra ea, quæ ſancte tradita acceperunt, tradūt. Eſt poſt multa. Hoc quoque de hac re dicimus, quod diuini noſtri Pontifices à veteribus acceptum nobis tradiderunt. Aiunt enim, id quod etiā verum eſt, pueros ſi in ſancto inſtituto ac lege inſtituantur, ad ſanctam animi conſtitutionem peruenturos eſſe ab omni errore ſolutos ac liberos, & ſine vllo vitæ impuræ periculo. Quod poſtea latius proſequitur, declarans, quanta his infantib[9] vtilitas ex baptiſmo proueniat, & quomodo per ſponſores, eorum ignorantiæ, atq́ impotentiæ Eccleſia ſubueniat. Vnde Chryſoſt. tom. 1. ho- *Chryſoſt.* mil. de Adam & Eua, (ſi illius eſt) Prædicat (inquit) Eccleſia Catholica vbique diffuſa, debere baptizari paruulos propter originale peccatum, & tom. 5. ad Neophytos: Hac (inquit) de cauſa etiam infantulos baptizamus, vt non ſint coinquinati peccato, vt eis addatur ſanctitas, iuſtitia, adoptio, hęreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint omnes, vt Spiritus habitatio fiant. Hanc etiam eſſe Apoſtolicam traditionem dixit, Orig. lib. 5. in ad Roman. circa illa ver- *Origen.* ba, c. 6. Qui mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Dę qua eleganter etiam ſcribit Hieronym. allegans Cy- *Hieron.* prian. & Auguſt. lib. 3. contra Pelag. in vltimis verbis, *Proſper.* & Proſper 2. de vocatione gentium, c. 8. & Greg. libro 7. Reg. epiſt. 57. & in Reſpon. ad Auguſt. Reſpon. 10. Optime Gregor. Nazian. oratione 40. §. Omnes ætatum gradus attingit, inter alia, inquit, *Greg. Naz.* Infans tibi eſt, ne occaſionem improbitas arripiat, ab infantia ſanctificetur: ab ipſis vnguiculis Spiritui conſecretur, ſic etiam dixit Baſilius, Homil. 13. ex varijs: nullam ætatē *Baſil.* non eſſe opportunam ſuſcipiendo baptiſmo. Quam ſententiam habet etiam Irenæus, li. 2. contra hæreſ. c. *Irenæus.* 39. expreſſe nominans: Infantes, paruulos, pueros, & iuuenes, ſeniores. Multa etiam de hac re ſcribit Ber- *Bernard.* nard. epiſtol. 77. 240. & ſermone 66. in Cantic. Atque hoc etiam confirmant omnia, quæ ex Pontificibus & Concilijs præcedenti ſectione adduximus. Nam illa non ſolum explicant poteſtatem, ſed etiam vſum, & Eccleſiæ conſuetudinem declarant. Ratio vero huius aſſertionis eſt: nam in primis conſtat hoc eſſe licitum, cum nec per ſe, & ex obiecto ſit intrinſece malum: neque etiam ſit iure poſitiuo prohibitum. Primum patet, quia hęc actio non habet prauum obiectum, cum nec ſit iniurioſa proximo, ſed potius vtiliſsima, vt dicemus: nec ſacramento, cum detur homini capaci & non indigno: nec Chriſto aut Deo, cum cedat potius in honorem eius & religionis augmentum, & ani-

marum

marum ſalutem. Secundum patet, quia tale ius poſitiuum, neq; diuinum, neq; humanum eſt : neutrum enim ſcriptum eſt, aut traditum, neque ab aliquo oſtendi poterit.

Conuenientia baptiſmi infantium, ex parte ipſorum. *Iuſtin.* *Damaſc.*

Rurſus, ſuppoſita actus honeſtate, facile eſt intelligere conuenientiam eius, ſupponendo, quod certiſsimum eſt, Baptiſmum dare infantibus ſuum effectũ, vt affirmant Patres omnes nuper citati, & expreſſe Iuſtinus, q. 6. 56. ad Gent. & ſentit Damaſc. lib. 4. c. 10. & ratione patet : quia omne ſacramentum confert ſuum effectum non ponenti obicem: infantes autem neque ponunt, neque poſſunt ponere obicem, vt per ſe cõſtat: recipiunt ergo ſacramẽti effectũ: eſt ergo eis vtiliſsimus Baptiſmus; liberantur enim à poteſtate diaboli: fiunt Chriſti & Eccleſiæ membra : præueniuntur, ne repentinis & inopinatis caſibus obruantur, ac perpetuo pereant : armantur aduerſus dæmonis tentationes : ac denique diſponuntur, vt firmius ac ſtabilius illis adhæreat religio: ergo ex parte ipſorum infantium eſt maxime conueniens hæc actio : nec in hoc læditur eorum libertas, ſed perficitur potius ac liberatur. Atque ideo etiam ex parte ſacramenti, non eſt cur impediat hanc actionem differri: quia tenentur paruuli, cum ad annos diſcretionis peruenerunt, in religione, quam profeſsi ſunt, perſeuerare : & ad hoc merito cogi poſſunt, non minus quam ſi in adulta ætate ceſſent baptizati, vt dicemus. Et quamuis negare non poſsit, quin, cæteris paribus, perfectior modus ſanctificationis & ſuſceptionis baptiſmi ſit per proprium conſenſum propriamque diſpoſitionem : tamen hoc ſolum habet locum ſuppoſita capacitate, tamen propter alias cauſas maioris momenti non expedit, illam capacitatem expectare: ſed melius eſt prius ſanctificari modo illi ætati accommodato, & poſtea per propriam diſpoſitionem ac meritum in ſanctitate creſcere, ac confirmari.

Dubitatio. *Reſpondetur.*

Sed quæres, an baptizare hos infantes non ſolum liceat, & expediat: verumetiam præceptum ſit. Reſpondetur primum, ſi neceſsitas vrgeat, ita vt infans ſit in probabili mortis periculo : certum eſt hoc eſſe in præcepto: tum ex generali lege charitatis, qua tenemur ſubuenire proximis extreme indigentibus, præſertim in ſpirituali neceſsitate: tum ex lege pietatis, qua parentes tenentur filiis prouidere: tum etiam ex lege iuſtitiæ reſpectu paſtorum Eccleſiæ, qui ex officio tenentur, ſacramenta ſubditis miniſtrare temporibus opportunis, & præſertim in neceſsitatis articulo. Neque in hoc videtur eſſe vlla dubitandi ratio: quin potius Tertullia. libro de Baptiſ. capit. 18. exiſtimat, in hoc ſolo articulo eſſe paruulos baptizandos: Nam ſi neceſsitas non vrgeat, conuenientius iudicat annos diſcretionis expectare : Ne ſponſores (inquit) qui pro baptizato promittunt periculo ſe exponant, non implendi, quod promittunt, propter varias cauſas, quæ in infantia occurrere poſſunt. Sed in hoc, vt in aliis, grauiter errauit Tertullianus, vt probatum eſt. Nec incommodum illud, quod affert, eſt alicuius momenti: nam ſatis eſt, quod ſponſor id præſtet, quod commode potuerit : quod ſi ipſe defecerit, ad Eccleſiæ paſtores pertinet inſtruere infantem, aut aliquem prouidere, qui hoc munus in ſe ſuſcipiat.

Tertull.

Extra neceſsitatem nullum præceptum obligat, vt pueri baptizentur ante vſum rationis. *Obiectio.* *Diluitur.*

Deinde addendum eſt, extra caſum neceſsitatis nullum extare diuinum præceptum, quod obliget ad baptizandos hos infantes filios Chriſtianorum ante vſum rationis. Neque enim ſcriptura vel traditione oſtendi poteſt de hac re poſitiuum præceptum, neque etiam eſt naturale, quod ex aliis principiis fidei neceſſario ſequatur. Dices, ipſa quotidiana neceſsitas, & morale periculum, quod eſt in illa tenera ætate, videtur eſſe ſufficiens cauſa, vt ex vi inſtitutionis Baptiſmi orta ſit hæc obligatio. Reſpondetur, hanc quidem rationem oſtendere rem eſſe valde conuenientem: non tamen ſimpliciter neceſſariam: quia illa neceſsitas non eſt tanta, vt ex illa oriatur morale periculum moriendi ſine Baptiſmo : præcipue cum hoc ſacramentum poſsit tanta facilitate adminiſtrari, vt rariſsime poſsit euenire caſus, in quo moraliter, ob acceleratam infantis mortem dari non poſsit. Quin potius Greg. Naz. d. orat. 40. ſignificat, in neceſsitate quidem baptizandum eſſe infantem ſine vlla mora: tamen extra illam expectandum eſſe triennij tempus, vt per ſe poſsit infans aliquo modo reſpondere & annuere. Hoc autem Nazianzeni arbitrium, habuit fortaſſe ſua ætate locum, nunc vero ſeruandum non eſt, nec per ſe loquendo, potuit vnquam eſſe neceſſarium, aut expediens. Quia ſi triennium expectandum eſſet, melius eſſet vſque ad rationis vſum expectare: nam alias quid refert illa dilatio vſque ad tertium annum? aut quid intereſt verbis reſpondere, ſi mens non concipit, neque intelligere valet, ita vt credat & libere conſentiat? ſane neque ad ſuſcipientis commodum, neque ad ſacramenti reuerentiam hoc vtile eſt, & alioqui maius infantium periculum eſt in ætate tenuiori.

Greg. Naz.

Eccleſiaſtico iure neceſſariũ eſt pueros baptizare ante vſum rationis.

Vltimo ergo addendum eſt, Eccleſiaſtico iure neceſſarium eſſe baptizare hos infantes eſſe vſum rationis. Etſi enim de hac re non inuenio ius canonicum, quod ſcriptum ſit, tamen recepta Eccleſiæ conſuetudo ſufficiens videtur ad hoc ius introducendum: cuius indicium eſſe poteſt, quod ſi quis fidelium vellet contra hanc conſuetudinem agere, magnum ſcãdalum in aliis generaret, niſi euidens aliqua neceſsitas ad Baptiſmum differendum cogeret. Quocirca, & paſtores Eccleſiæ tenentur adhibere curam, vt hi paruuli mature baptizentur, & parentes etiam tenentur eos ad Baptiſmum offerre. Quod ſi ipſi negligentes ſint, vel etiam ſi ſint inuiti, paſtores Eccleſiæ eos debent obligare & cogere ; vel, ſi opus ſit, etiam ipſis inuitis filios baptizare: quia neque horum conſenſus eſt ſimpliciter ad baptiſmum neceſſarius, vt dixi, neque habent ius differendi filiorum Baptiſmũ contra legem, ſeu conſuetudinem Eccleſiæ.

Aliud dubium. *Reſpondetur.*

Sed quæres tandem, pro quo tempore vrgeat hæc obligatio. Reſpondetur in primis, expectandum eſſe, vt infans ſit perfecte natus ex vtero matris: nam qui omnino natus non eſt, ita vt aqua contingi non poſſit, nullo modo baptizari poteſt, quia vt recte dixit Auguſt. lib. 6. contra Iulia. c. 5. nec per ſe ablui poteſt, vt per ſe conſtat, nec per matrem, cum reuera ſit perſona ab illa diſtincta, & animam habeat propria & diſtincta peccati macula affectam. Qui vero naſci incepit, baptizari integre non debet, donec integre ac perfecte naſcatur: quia ordinarie non renaſcitur, niſi qui iam ſemel natus eſt, vt Auguſt. dixit epiſt. 57. Hoc autem intelligendum eſt extra caſum neceſsitatis : tunc enim & ad reuerentiam ſacramenti, & ad corporale commodum ipſius infantis pertinet, vt aliquantulum differatur Baptiſmus, & commodius tempus expectetur. Propter neceſsitatem vero baptizari poteſt & debet infans ante perfectam natiuitatem ex vtero, vt dicemus in Commentario arti. 11. vbi exponemus, quid tunc temporis agendum ſit, Poſt perfectam vero natiuitatem corporalem, non poteſt certior regula aſsignari, quam vt Baptiſmus non nimium differatur ſine cauſa contra Eccleſiæ conſuetudinem : quanta vero poſsit eſſe dilatio, & quando ſit nimia cenſenda, prudentis arbitrio relinquendum eſt.

Ad fundamentum contrarij erroris iam fere reſponſum eſt : diximus enim nihil eſſe periculi, quoniam huiuſmodi baptizati infantes, cum ad annos diſcretionis perueniunt, non ſunt amplius ſuo arbitrio relinquendi, ſed obligandi ſunt, & cogendi ad perſeuerandum in religione ſuſcepta, vt Concilium Tridentinum definit ſupra Canone 14. & latius in materia de fide oſtenditur: quia per Baptiſmum hoc ius Eccleſiæ acquiritur, quod potuit Chriſtus ei dare: ac merito dedit, vt ex ipſo vſu & traditione conſtat: quia neceſſarium erat, vt & hominem neceſſi-

Cõc. Trid.

tati ſubueniretur, & ſacramenta, ac religio Chriſtiana debito honore tractarentur. Neque in hoc fit iniuria infanti: tum quia hoc ipſo, quod ex Chriſtianis naſcitur, ipſo iure natiuitatis eſt ſubditus Eccleſiæ, ſicut filius ancillæ eſt ſeruus, filius Hiſpani eſt ſubditus regi Hiſpaniæ: tum maxime, quia totum hoc negotium cedit in bonum & maximam vtilitatem ipſius infantis, & re ipſa nullum fere nouum pondus illi imponitur: nam iure diuino tenetur, cum ad vſum rationis peruenerit Chriſti fidem profiteri, & eius præceptis obedire: quod autem ſpeciali modo ſubdatur Eccleſiæ, reuera potius eſt commodum, quam onus, ex quo maiorem gratiam, maiuſque auxilium conſequitur ad id præſtandum, quod iure tenetur.

SECTIO III.

Vtrum liceat, infantes infidelium filios baptizare, parentibus inuitis, quando parentes nullo modo ſunt Eccleſiæ ſubditi.

Titulus explicatur. POſtquam dictum eſt de filijs Chriſtianorum, dicendum ſequitur de filiis infidelium. Et eſt ſermo de ſolis infantibus: nam adulti, vt diximus, ſunt in hoc negotio iuris ſui: & ideo neque quoad factum, neque quoad ius, pendent in eo à voluntate parentũ. Infantium vero Baptiſmus, quamuis non pendeat, quoad factum, ſeu, vt datus teneat: pendere tamen poteſt, quoad ius dandi, id eſt, vt iuſte & licite detur, & hoc eſt, quod inquirimus: loquor autem in titulo huius ſectionis de infidelibus, qui nullo modo ſunt Eccleſiæ ſubditi. *Duplex infidelium conditio.* Eſt enim conſiderandum, quoſdam eſſe infideles, ſubditos Eccleſiæ directe, ratione poteſtatis & iuriſdictionis ſpiritualis, huiuſmodi ſunt omnes apoſtatæ, qui poſt ſuſceptum Baptiſmum defecerunt à fide, ſiue in hæreſim inciderint, ſiue in Iudaiſmum, aut Paganiſmum declinauerint: & de his nulla eſt controuerſia, quin Eccleſia habeat ius baptizandi eorum infantes, etiam ſi parentes renitantur. Nam ipſos etiam parentes poteſt ad fidem ſeruãdam cogere, & pœna etiam mortis afficere, ſi pertinaces ſint, multo ergo magis poteſt eos priuare poteſtate, quam in filios ſuos habent. Præterquam quod, vt ſupra oſtenſum eſt, ex vi natiuitatis, ex parentibus baptizatis, & ſubditis Eccleſiæ, habet eadẽ Eccleſia ius & poteſtatem directam in ipſos filios, vt eos initiare poſsit, & in religione inſtituere. Alij vero ſunt infideles, qui nunquam baptizati fuerunt, qui non ſunt directe ſubditi ſpirituali iuriſdictioni Eccleſiæ, & hi ſunt in duplici differentia: quidam ſunt ſubditi Eccleſiæ, ſeu principibus Chriſtianis, quoad iuriſdictionem ſeu dominium temporale, de quibus dicturi ſumus ſectione ſequenti. *Quorundã Theologorum ſententia.* Alij vero ſunt, qui nullo modo, nec ſpiritualiter, nec temporaliter ſubiiciuntur Eccleſiæ, de quibus eſt præſens dubitatio. In qua nõnulli Theologi affirmant, per ſe loquendo, poſſe Eccleſiam baptizare hos infantes ſine conſenſu parentum, imo illis etiam inuitis. Hęc ſententia ſolet tribui Scoto in 4. d. 4. q. 9. ſed ibi hoc non docet. Non enim loquitur de his infidelibus, ſed de aliis ſubditis, Chriſtianis principibus, de quibus etiam loquuntur Durand. & Gabr. vt poſtea dicemus: vnde nullũ Theologorum inuenio, qui expreſſe hanc ſententiam doceat: ſi qui tamen ſunt, qui exiſtiment huiuſmodi infideles poſſe cogi, vel ad ſuſcipiẽdam noſtram fidem, vel ſaltem ad emendandos errores, & tollenda vitia legi & rationi naturali contraria, & ad fidem audiendam, & non impediendum eos, qui conuerti velint, hi conſequenter dicent, poſſe iuſte baptizari hos infantes, inuitis parentibus: ſed de illa ſententia, eiuſq; falſitate non eſt hic dicendi locus: habet enim proprium in 2. 2. quæſtio. 10. vbi interim videri poſſunt interpretes, & reliqui Scholaſtici in 4. diſtinctione 4. 5. & 6. & Geneſ. Sepulued. libr. 7. Polit. cap. 2. & Greg. Lup. Partit. 2. tit. 23. leg. 3. qui duo authores ſingularẽ illam ſententiam defendunt. Quod vero ad præſentem rem ſpectat, poteſt hæc ſententia fundari duplici via. *1. Fundamen um prædictæ ſententiæ.* Prima eſt, quia Eccleſia videtur ad hoc habere poteſtatem directam. Potuit enim Chriſtus illam dare, vt per ſe notum eſt, nam maius & excellentius dominium habet in quoſcumque infantes, quam habeant parentes. Et videtur dediſſe: nam verba eius generalia ſunt, Docete omnes gentes, baptizãtes eos. Nam ſicut Chriſtus inſtituit, vt baptiſmus eſſet medium neceſſarium etiam his infantibus, ita etiam præcepit, eos baptizari: ſicut ergo præceptum generale eſt, ita & poteſtas baptizandi: ergo quamuis parentes reſiſtant, poſſunt filij baptizari: nam in hoc ipſi faciunt contra Chriſti præceptum, & contra poteſtatem Eccleſiæ datam: Vnde in hoc illi irrogant iniuriã: ergo merentur ipſi priuari poteſtate, quam habent in filios. Et confirmatur. Nam in lege naturæ poterat quicunq; fidelis offerre Deo alienum infantem, eiq; remedium contra originale peccatum applicare, inuito parente: ergo hoc ius tranſlatum nunc eſt in Eccleſiam: alias nunc eſſent deterioris conditionis huiuſmodi infantes.

2. Fundamentum. Secundum fundamentum eſſe poteſt, quia ſaltem indirecte videtur habere Eccleſia hanc poteſtatem ipſo iure naturæ: quia poteſtas defendendi innocentes, omnibus eſt iuræ naturæ conceſſa: ſed hi infantes ſunt innocentes & infirmi, & ſummam iniuriam à parentibus patiuntur, & maximum detrimentum: ergo licet eos defendere, & hos iure eos eripere, ſi opus fuerit, de poteſtate parentum, vt ſecure baptizẽtur. Et confirmatur primo, nam parentes accipiunt poteſtatem in filios, vt eos in pietate inſtruant, & veri Dei cultu: ſed ipſi abutuntur hac poteſtate contra Dei honorem, & contra filiorum ſalutem. Non eſt ergo cur hoc ius eis ſeruetur: ergo, non obſtante hoc iure, poſſunt baptizari, inuitis parentibus. Confirmatur ſecundo, quia ſi parens vellet interficere filium, iure poſſemus illum cogere, ne id faciat, quia abutitur naturali iure, quod in illum habet: ergo multo magis hoc licet, ſi mortem illi ſpiritualem procuret, dum non permittit illum baptizari.

Concluſio. Nihilominus dicendum eſt: non poſſe hos infantes iure baptizari, inuitis parentibus, neque priuata authoritate, neque publica. Hæc eſt ſententia D. Th. hic, & 2. 2. q. 10. artic. 12. quam ſequuntur omnes eius diſcipuli vtroque loco. Caiet. Capr. Palu. Sot. d. 5. Richard. d. 6. ar. 3. q. 3. Marſil. in 4. q. 4. art. 4. Anton. 2. p. tit. 12. c. 2. §. 4. Vt fundetur hæc concluſio ſupponendum eſt, huiuſmodi infideles non poſſe iuſte cogi ad ſuſcipiendam fidem per bellum, aut iniuriam aliquam. Ita ſtatutum eſt in c. Qui ſyncera, 45. diſtin. ex Greg. lib. 11. epiſt. 15. & idem ſumitur ex eodem Greg. lib. 2. cap. 91. epiſto. 52. Idem ſtatuitur in Concil. Tolet. 4. c. 56. & habetur in c. De Iudæis, 45. diſt in. *Conc. Tolet.* Idem ſtatuitur in capit. Sicut Iudæi, de Iudæis & Sarac. De qua relatius tractatur in materia de fide. Secundo ſupponendum eſt, iure naturæ patrem habere ius in filium, vt eum inſtituat, & in rebus omnibus dirigat, atque gubernet: præſertim, quamdiu filius propria voluntate regi non poteſt: quia filius ex vi originis eſt aliquid patris: & ideo eſt ſub patria poteſtate, ita, quia pater iure naturæ tenetur prouidere filio, ac res illius diligenter curare: ergo è contrario, vt ſit æqualitas, ius in filium ex natura rei ad parentem ſpectat. *Ratio concl.* Ex his ergo concluditur ratio, nam duobus modis intelligi poſſet baptizare hos infantes filios infidelium, vno modo eripiendo eos parentibus, alio modo relinquendo eos ſub eorum cura & poteſtate. Prior modus includit apertam iniuriam: non ſunt autem facienda mala, vt eueniant bona. Aſſumptum patet, quia priuantur parentes naturali iure, & quaſi dominio, quod habent in filios, quod iuſte fieri non poteſt, quia Eccleſia nullam habet poteſtatem ſupra hos infideles, nec poteſt illos priuare rebus ſuis, vt conuer-

conuertantur ad fidem: non ergo poteſt priuare illos filiis ſuis, vt eos baptizet. Secundus vero modus imprimis includit apertum ſacrilegium, nam vt dicitur in Concilio Tolet. capit. 59. non poſſunt moraliter loquendo, infantes baptizati educari ſub cura parentum infidelium, quin eorum inuoluantur erroribus, in quo fit magna iniuria Chriſtianæ religioni, & ipſi ſacramento Baptiſmi, vt inferius latius dicemus. Deinde eſſet hoc etiam contra iuſtitiam, quia hoc ipſo quod infans baptizatur, poteſt Eccleſia, ſi oportuerit, ad tuendum honorem ſuſcepti ſacramenti, & vt ſemel baptizatus in fide ſuſcepta inſtruatur ac perſeueret, poteſt (inquam) eum à patria poteſtate eripere: nam hoc ius acquirit ex vi characteris baptiſmalis: ergo ſi Eccleſia non poteſt filios auferre ab his infidelibus, neque etiam poteſt id facere, ex quo hoc neceſſario conſequitur. Denique quia cum parens iure naturæ habeat hoc ius in filium, quacumque ratione alius velit vti hoc iure contra voluntatem patris, vſurpat alienum ius. Et confirmatur, quia nullibi legimus, Chriſtum dediſſe Eccleſiæ, hanc poteſtatem, neque enim hoc ſcriptum eſt, vt per ſe conſtat, & videbimus ſoluendo argumenta. Neque etiam eſt traditum. Nullus enim ſanctorum Patrum id docuit: neque ex vſu Eccleſiæ id colligi poteſt: nunquam enim Eccleſia hoc facere conſueuit. Vnde confirmatur, nam ſi Eccleſia haberet hanc poteſtatem, poſſet hoc ſolo titulo iuſtum bellum omnibus his infidelibus inferre, vt permitterent filios ſuos baptizari, & conſequenter etiam inſtruere eos in religione Chriſtiana, & præſeruare ab omni morali periculo, & proxima occaſione retrocedendi: hoc autem eſt plane abſurdum, & contra omnem vſum & ſenſum Eccleſiæ.

Reſpondetur argumentis 1. ſententiæ. Ad primum. Vt autem huius rationis vis apertius conſtet, oportet ſtatim reſpondere argumentis primæ ſententiæ. Ad primum negamus, Chriſtum dediſſe hanc poteſtatem Eccleſiæ, illa enim verba: Docete omnes gentes, baptizantes eos, directe ac primario reſpiciunt adultos, qui ſunt capaces doctrinæ, per quam trahendi ſunt ad baptiſmum: infantes vero, qui per ſe capaces non ſunt doctrinæ, per parentes trahendi ſunt, quorum voluntati ſunt commiſsi, vt per eam gubernentur. Atque ita, licet Baptiſmus reſpectu illorum ſit medium neceſſarium, tamen eis applicandum eſt conueniente modo, & ſeruato iuſtitiæ ordine. Et ſimiliter quamuis præceptum Baptiſmi ſit generale, tamen directe non cadit in infantes ante vſum rationis, quia pro tunc non ſunt capaces præcepti: Pertinet ergo ad illos mediis parentibus, qui tenentur & fidẽ ſuſcipere, & filios ſuos in ea inſtituere, & per Baptiſmum initiare. Licet autem parentes hoc præceptum violent, non poſſunt ab Eccleſia puniri, aut ad illud ſeruandum cogi: quia cum non ſint ſubditi Eccleſiæ, non habet Eccleſia vim coactiuam in illos.

Ad cõfirm. Ad confirmationem autem de tempore legis naturæ, Soto conceſſo antecedenti, negat conſequentiam. Eſt enim, vt ipſi videtur ratio valde diuerſa, quia in lege naturæ remedium contra originale peccatum, vel nullam externam cæremoniam requirebat, vel ſaltem non fiebat præſcripto ac definito ritu, neque imprimebat characterem, ex quo oriretur ſpecialis obligatio ad ſpecialem modum diuini cultus & religionis ſeruandum, ſicut nunc oritur ex Baptiſmo. Et ideo non videbatur tunc fieri iniuria parenti offerẽdo infantem vero Deo, eique fidem applicando, quia ad hoc non oportebat ſubtrahere filium è parentum poteſtate. Quæ ſententia videtur probabilis. Melius tamen ac facilius, magiſque conſequenter reſpondetur negando antecedens, quia iniuria quæ nunc fit parenti, baptizando infantem ipſo inuito, non oritur ex determinato ritu baptiſmi, neque ex charactere, ſed ex iure paterno in filium, quod idem erat in lege naturæ, ac modo eſt. Deinde, quamuis tunc non imprimeretur character, tamen infundebatur fides ſupernaturalis, per illud ſacramentum legis naturæ, ergo fieret contra reuerentiam debitam ſacramento & ipſi fidei, applicando illud remedium infanti educando ſub cura parentum infidelium, & exiſtenti in euidenti periculo apoſtaſiæ. Si ergo liceret illis infantibus tale ſacramentum dare, liceret etiam eos eripere à patria poteſtate, ne in periculo apoſtaſiæ relinquerentur. Omitto valde incertum eſſe, per quos poſsit in illo ſtatu valide applicari tale remedium, nam fortaſſe ſoli parentes, vel qui eorum ius obtinebant, ſeu in eorum locum ſuccedebant, habebant hanc poteſtatem applicandi fidem ſuam paruulis, cum eo tempore non eſſet alius ſpecialis ritus ſacramenti inſtitutus. De qua re in ſuperioribus dictum eſt.

Ad 2. fundamentum. Ad ſecundum fundamentum reſpondetur, licere quidem innocentes defendere iure naturæ, quando iniuſta vis eis infertur in his rebus, quæ ipſo iure naturæ ſunt homini debitæ. Defenſio enim ſolum habet locum, vbi intercedit coactio & vis, vel manifeſta fraus repugnans naturali iuſtitiæ: at vero parentes infideles, qui nolunt baptizari filios ſuos, nullam eis vim inferunt, proprie loquendo, neque eis faciunt propriam iniuriam, neque abutuntur iure ſuo contra debitum iuſtitiæ ordinem, ſed contra legem fidei, & contra pietatem non mere naturalem, ſed vt regulandam per fidem, & ſupernaturalem cognitionem, cuius peccati, vt diximus, Deus eſt vindex. Nam de his, qui foris ſunt, nihil ad nos, vt dicitur 1. ad Cor. 5. Et per hæc patet reſponſio ad primam confirmationem. *Ad 1. cõfir.* Nam licet iſti infideles abutantur patria poteſtate, tamen ille abuſus non eſt per manifeſtam iniuriam contra legem naturæ: imo proprie loquendo non incipit ille abuſus vſque ad ætatem adultam filiorum, quando illi ſunt capaces, vt in vera vel falſa religione inſtruantur: nam antea non baptizare paruulos, licet, reſpectu Chriſtianorum, ſit contra Eccleſiaſticam legem vel conſuetudinem, tamen reſpectu infidelium, quibus legibus Eccleſiaſticis non obligantur, non eſt contra diuinum ius poſitiuum, nedum contra naturale. Vnde patet, non eſſe ſimile illud, quod in ſecunda confirmatione adducitur, videlicet, ſi parens velit interficere filium. *Ad 2. cõfir.* Nam homicidium eſt manifeſta vis & iniuria contra naturalem iuſtitiam. Deinde eſt alia differentia, quia homicidiũ eſt damnum irreparabile, & ideo infans cui infertur hæc vis, eſt in extrema neceſsitate cui ex charitate tenemur ſuccurrere, ſi poſsimus. At vero ob dilationẽ Baptiſmi præciſe ac per ſe conſideratam, non conſtituitur infãs in extrema neceſsitate ſpirituali, cui ſubuenire poſſumus alterũ iure ſuo priuãdo, præſertim cũ moraliter ac regulariter fieri non poſsit ſine magna perturbatione pacis, & cũ occaſione belli iniuſti.

Ex his autem videntur inferri duo. Primum eſt, ſi paruulus ſit in extremo mortis periculo, tunc ſaltem poſſe baptizari inuitis parentibus, præſertim ſecrete & occulte. *8 Corollari.* Primum quidem, quia illa cenſetur eſſe extrema neceſsitas ſpiritualis, in qua videtur maior facultas concedenda. Deinde, quia iam videtur parens moraliter amiſiſſe ius in filium, quia quod parum diſtat, nihil diſtare videtur, atque ita ſentiunt Antoninus & quidam Gulielmus, quem ipſe citat, & Soto hic. *Antonin. & Gulielm & Soto.* Quod ſi obiicias, quia baptizare filium, inuito parente, eſt intrinſece malum, cum ſit contra iuſtitiam. *Obiectio.* Reſpondetur primum, id eſſe verum extra caſum neceſsitatis, in eo tamen ceſſare ſolere huiuſmodi iura, præſertim cum in illo articulo fere iam ſit extinctum paternum ius. *Reſpondetur.* Licet autem hoc ſit, piũ & probabile, non eſt tamen vtendum hac facultate ſine magna prudentia, & cautela. Et primum obſeruandum eſt, vt infans in eo iam ſit ſtatu, in quo de illius vita corporali moraliter deſperetur, ne ſi fortaſſe viuat, aut patri ſit filius eripiendus, aut poſt Baptiſmum relinquendus in euidenti periculo apoſtaſiæ. Deinde cauẽdum eſt, ne id fiat per manifeſtam violentiam,

lentiam, cum ſcandalo parentum infidelium, quia hoc non poteſt non cedere in iniuriam religionis Chriſtianæ & occaſionem præbere, vt fiant ſacrilegia. Et ratio à priori reddi poteſt: quia in prædicto caſu parens adhuc reuera poſsidet ius ſuum, & ideo ius habet illud defendendi & tuendi: ergo non poteſt per vim illo priuari, ne admittamus iuſtum bellum ex vtraque parte, non fundatum in ignorantia, ſed in vero ac reali iure. Et ideo licet ob neceſsitatem admittamus, poſſe paruulum in eo caſu baptizari, tamen quia illa neceſsitas non eſt talis, quæ lumine naturæ cognoſci poſsit, nec verſetur circa rem, ad quam parens iure teneatur, ideo non concedimus facultatem ſubueniendi tali neceſsitati, per vim, ſed ſolum ſecrete, & ſine ſcandalo.

2. Corollar. Secundo infertur ex dictis, ſi infans iure vel iniuria de facto iam ſit extra patriam poteſtatem, ita vt nulla ſit ſpes, neque obligatio reſtituendi filium parenti ſuo, vel quia ignoratur, cuius filius ſit, vel quia tam longe diſtat, vt moraliter non poſsit reſtitui, ſequitur (inquam) in huiuſmodi euentu poſſe huiuſmodi filium baptizari ſine conſenſu parentis, vel etiam ſi cõſtet ipſum fore inuitum. Ita docent Caietanus, Soto, *Caiet. Soto.* & omnes, quia tunc quamuis parens retineat veluti radicale ius, tamen amiſit actualem vſum eius, imo & moralem poteſtatem vtendi illo, & ideo neceſſe eſt, ne ille infans ſit omni auxilio deſtitutus, vt alius in eo iure ſuccedat, qui poſsit & debeat curam illius ſuſcipere: ergo ille poteſt eum baptizare, non expectato parentis conſenſu. Oportet tamen, vt ille paruulus ita ſit orbatus vtroque parente, vt nullum etiam tutorem habeat, ad quem ius inſtituendi ſeu educandi paruulum pertineat, nam tunc eadem eſt ratio de *Palud* tutore, quæ de parentibus, vt recte Paludanus dixit, quamuis Soto in eo caſu dicat non fieri tam atrocem iniuriam. Ratio eſt, quia ſi tutor eſt inſtitutus ex voluntate parentum, qui potuerunt ius ſuum in illum transferre, habet eundem iuſtitiæ titulum, cum illud ius, in ipſum translatum ſit: ergo eſt eadem ratio iuſtitiæ, nec magis poteſt tutor ille iure priuari, quam parentes. Atque eadem ratio eſt, ſi tutor alio iuſto titulo ſuccedet, vt quia eſt auus, vel frater natu maior, vel quilibet alius legitimo iure inſtitutus. Quod ſi fingamus, infantem omnibus his auxiliis deſtitutum, ad rempublicam, vel gubernatorem eius pertinet illi de tutore prouidere, vel illius curam ſuſcipere, & ideo reſpectu illius, eadem erit ſeruanda regula, quæ reſpectu parentis, quamdiu paruulus eſt ſub poteſtate vel gubernatione Principis, aut tutoris infidelis: ſecus vero erit, vt dixi, ſi quacumque cauſa vel occaſione ſubtractus ſit de poteſtate infidelium.

Duo ſuperſunt dubia circa hanc doctrinam explicanda. *Dubium 1* Primum eſt, an requiratur conſenſus vtriuſq; parentis, vel ſufficiat vnius, etiam ſi alter inuitus ſit. *Reſpondetur.* Reſpondetur ad primum, ſi mater ſit Chriſtiana ante conceptionem, & partum filij, eſt certum poſſe & debere filium baptizari, per ſe loquendo, etiam ſi pater contradicat. Eſt res certa, quia partus, vt dicunt, ſequitur ventrem, vnde hoc ipſo quod filius ex matre fideli & Chriſtiana concipitur, acquirit ius Eccleſia ad baptizandum illum, quia ille paruulus ex vi originis naſcitur ſubditus Eccleſiæ, & hoc à fortiori conſtat ex iuribus ſtatim citandis. Secundum, ſi pater ſit Chriſtianus, & mater infidelis, etiam poterit baptizari paruulus, conſentiente patre, & renuente matre, quia parens eſt caput, & habet præcipuum ius in filium. Tertio, etiam ſi filius natus ſit ex vtroque parente infideli, ſi poſtea alteruter parentum cõuertatur ad fidem, illius conſenſus ſufficiet, etiamſi alter contradicat, ſiue ille ſit pater, ſiue mater. Ita colligitur ex capite 2. extra. de conuerſi. infidelium: vbi *Greg. 9* Gregorius 9. ſtatuit, patre conuerſo ad fidem, illi eſſe aſsignandum filium puerum quadriennem, vt ab eo poſsit in fide Chriſtiana educari & inſtitui, & idem fere ſtatuerat Concil. Tolet. IV. capit. 62. & habetur in capit. Iudæo. capit. 28. quæſtio. 1. *Conc. Tolet.* vbi dicitur, filios natos, tam ex patre infideli, & fideli matre, quam ex patre fideli & matre infideli, imitari debere in religione parentem fidelem, atque ita poſſe baptizari. Ratio autem in patre eſt facilis, quia ille eſt caput, & ad illum maxime ſpectat filij cura & gubernatio, de matre vero, quando tempore partus nondum erat fidelis, non eſt tam euidens ratio, eſt tamen ſufficienter probabilis, quia ius maternum fere eſt æquale paterno. Nam licet, pater ſuperet in cauſalitate, & in eo, quod eſt caput vxoris & totius familiæ, tamen mater excedit, tum in certitudine, tum in eo quod mater plus confert de ſubſtantia ſui ad filij generationem, maioreſque dolores & labores pro illo ſuſtinet: aliunde vero aliquid dandum eſt parenti fideli in fauorem Chriſtianæ religionis, vt ſignificat Greg. 9. dicto cap. & in fauorem etiam innocentiæ, & ſalutis ipſius paruuli. Merito ergo in hoc negotio præfertur ius illius parentis, qui fidem aut religionẽ Chriſtianam ſequitur. Quin potius addo vltimo, etiam ſi neuter parens infidelis ad fidem conuertatur, ſi tamẽ permittat filium baptizari, id ſatis eſſe, etiam ſi ſola mater huiuſmodi conſenſum præbeat, quia cum talis conſenſus ſit in fauorem religionis, & bonum & ſalutem filij, præferendus eſt. *Vtriuſque parentis ſi ambo infideles ſint conſenſus ſufficit vt puer, altero inuito baptizari poſſit.* Nam etiam iuxta commune ius, ſi filius alicui ex parentibus ſubtrahendus eſt, adiudicatur parti innocenti: Quid ergo mirum, ſi in hoc negotio, vbi parentes per ſe non cõſentiunt, & alteri eorum quodammodo adiudicandus eſt filius, dicamus, illius conſenſum eſſe, qui, quantum ad hoc ſpectat, innocens dici poteſt, cum ſolus illius cõſenſus honeſtus ſit, & in filij commodum cedat? Hæc autem omnia, vt initio dixi, per ſe intelligenda ſunt: nam per accidens accidere poteſt, vt non expediat baptizare filium, altero parente inuito propter periculum apoſtaſiæ, vel alicuius ſacrilegij, & ideo in eo caſu curandum eſt, vt prius filius ſubtrahatur à cura & conſortio parentis infidelis, vt tuto baptizari poſſit, iuxta doctrinam Concilij Tolet. 4. capit. quinquageſimo nono. *Cõc. Tole*

Secundum dubium eſt, cum dictum ſit, hos infantes ante vſum rationis non poſſe baptizari inuitis parentibus: poſſe autem ſtatim ac ratione vti poſſũt, in quanam ætate baptizari poſſint, vel quæ ſit in hoc regula ſeruanda. *2 Dubiũ.* Quod dubium attigit hic Soto, & latius Catharinus in opuſ. de infantibus Iudæorum baptizan. qui recte dicunt, per annos ſeu tempus ætatis nullam poſſe certam regulam præſcribi, *Soto. Catharinus.* quia neque ex natura rei definitum eſt hoc tempus, cum quidam homines maturius, alij tardius ratione vti incipiant. Neque etiam eſt taxatum hoc tempus, iure poſitiuo, diuino aut humano: nullum enim extat tale ius, neque oſtendi poteſt. Immo nec videtur hæc materia capax huius determinationis, aut poſitiui iuris, quia agitur de remedio ad ſalutem neceſſario, cuius ſalutis per proprium conſenſum acquirendæ homo eſt capax, ſtatim ac poteſt ſua libertate vti, & non antea, in quacumque ætate conſtitutus ſit. Igitur hæc ſola videtur eſſe certa regula, quod cum primum homo peruenit ad eum ſtatum vſus rationis, in quo eſt capax peccati mortalis, iam tunc baptizari poteſt per proprium conſenſum, parentibus etiam inuitis, antea vero non poteſt. *Regula obſeruanda.* Ratio prioris partis eſt: quia qui habet poteſtatem peccandi mortaliter, iam eſt dominus ſuarum actionum: & perfecte liber. Item, poteſt ſe à Deo auertere, ergo etiam poteſt ſe ad illum conuertere. Nam ſi non eſſet capax habitus ſeu poſitiuæ conuerſionis, neque etiam eſſet capax priuationis ſeu auerſionis. Qui autem poteſt ſe in Deum conuertere, poterit etiam libere in Baptiſmum conſentire. Et hinc etiam ſumitur ratio poſterioris partis. Nam qui non eſt doli capax & mortalis culpæ, non eſt etiam capax ad ſuſcipiendam fidem per proprium ac liberum conſenſum: ergo nec ad re-

ad recipiendum Baptiſmum propria voluntate. Ad cognoſcendum autem, an peruenerit paruulus ad eum ſtatum & facultatem vſus rationis, vtendum eſt ſignis, & coniecturis ex experientia deſumptis, & hominis prudentis arbitrio iudicium ferendum eſt. Quod ſi ſigna non fuerint ſatis euidentia, tamen rem faciant dubiam, & aliquo modo probabilem, ſi neceſsitas non vrgeat, expectari poteſt & debet commodior occaſio, & maior cognitio. Si autem neceſſitas vrgeat, ita vt penſatis omnibus circumſtantiis, ea occaſio videatur neceſſaria ad ſalutem paruuli, tunc in caſu dubio inclinandum eſt in fauorem Religionis, & fidei Chriſtianæ, & ſpiritualis ſalutis ipſius paruuli, qui magis poſsidere cenſetur ius ſe tuendi, & animam ſuam, quam parentes poſsideant ius in ipſum: in caſu autem dubio melius ius poſsidentis præferēdum eſt. Quod etiam intelligendum eſt, per ſe conſiderata ratione iuſtitiæ, nam habēda eſt etiam prudens ratio Chriſtianæ religionis, & omnino cauendum, ne ita baptizentur huiuſmodi paruuli, vt relinquantur ſub conſortio parētum infidelium cum aperto periculo apoſtaſiæ.

Dubitatio. Sed quid, ſi paruulus cōſtitutus in ea ætate, in qua exhibet aliqua probabilia ſigna vſus rationis, non tamen ſufficientia, vt ſatis de libero eius arbitrio conſtare poſsit, ſed res ſit dubia, & parentes infideles velint eum baptizare, ipſe autem nolit? Soto indicat, eū fore baptizandum, quia in caſu dubij inclinandū *Reſpōditur:* eſt in fauorem Baptiſmi. Mihi vero oppoſitum verū videtur, tum propter rationem, quod in dubio melior eſt conditio poſsidentis: filius autem magis poſſidet ſe ipſum, quam poſsideatur à parentibus: tum etiam, quia in eo caſu ipſummet ſacramentum dubium redditur, an ſit validum, necne: nam ſi fortaſſe paruulus habet arbitrij libertatem, ipſo diſſentiente, ſacramentum erit nullum. Deniq; quia in eo caſu eſt euidentiſsimum, & quaſi per ſe coniunctum cum tali actu apoſtaſiæ periculum: nam facile vnuſquiſq; recedit ab eo ſtatu, quem inuitus ſuſcepit, etiam ſi fortaſſe abſq; ſufficienti iudicio & rerum cognitione inuoluntarius ſit.

SECTIO IV.

Vtrum filij infidelium iure baptizari poßint, inuitis parentibus, quando ipſi parentes ſubditi ſunt Chriſtianis Principibus.

Scoti opinio. IN hac quæſtione eſt opinio Scoti in 4.d.4.q.9. qui abſq; vlla diſtinctione affirmat, hos paruulos poſſe baptizari inuitis parentibus. Quam opinionem ſe- *Gabriel.* quitur Gabriel ibi.q.2.artic.3.dub.5. Fundamentum eorum eſt, quia ad principem & ſuperiorem ſpectat, ſibi ſubditos coercere, & compellere, vt Deo, qui omnium eſt ſupremus Dominus, obediant. Sed huiuſmodi infideles tenentur iure diuino velle, vt filij baptizētur: ergo poſſunt ad hoc compelli à ſuis ſuperioribus, &, ſi obedire nolint, poſſunt ipſis inuitis filij eorū baptizari, vel in pœnam ſui criminis, vel certe, quia ipſi Principes tanquā legitimi ſuperiores habēt maius ius in filios ſubditos, quā ipſi parentes: & ideo nullam faciunt iniuriam parentibus, priuando eos iure patriæ poteſtatis, maxime cum ea abutantur in perniciem filiorum, & contra Dei præceptum. Sicut, ſi ſubditus male vtatur rebus ſuis in perniciem reipublicæ, poteſt eis priuari ab habente legitimam poteſtatem. Ex quo fundamento ſequitur primo, hoc ius baptizandi hos infantes, iuxta hanc ſententiam non eſſe in ſingulis priuatis perſonis propria authoritate, ſed in Principe, vel quibus ipſe poteſtatem conceſſerit. Probatur, quia hoc ius oritur ex poteſtate iuriſdictionis, ſeu coercitiua: hæc autem non eſt in ſingulis, ſed in principe. Secundo ſequitur, iuxta hanc ſententiam non ſolum poſſe, ſed etiam teneri Principem, per ſe loquendo, ad baptizandos hos paruulos. Probatur, quia tenetur legitime vti ea poteſtate, quā habet in ſubditos. Dico autem per ſe loquendo, quia, vt ipſe etiam Scotus obſeruat, per accidens poſſunt Principes abſtinere ab vſu huius poteſtatis, ſi timeāt futurum eſſe, vt inde maiora mala ſequantur: vt verbi gratia, quod parentes occidāt filios ſuos, priuſquam ſubtrahātur, & baptizentur, aut ſi commode ſeparari à parentibus non poſſunt, ita vt ſine periculo apoſtaſiæ, & ſacrilegij baptizentur.

Secunda ſententia eſt Durandi in 4.diſt.4.q.6. qui *2. Sententia Durand.* ſubdiſtinguit de huiuſmodi infidelibus ſubditis. Nā quidam ſunt ſubditi tantum ciuili ſubiectione, eo modo, quo alij fideles ſubduntur iuriſdictioni Regum. Alij vero ſunt ſubditi, tāquam ſerui, qui omnino ſunt ſub dominio aliorum. De prioribus inquit, non poſſe eorum filios baptizari, parentibus inuitis: de poſterioribus vero affirmat, per ſe loquendo, & cōſiderata iuſtitiæ ratione, poſſe baptizari: quamuis moraliter cenſeat id non expedire: tum propter periculum apoſtaſiæ: nam huiuſmodi infantes, cum adoleuerint, facile imitabuntur parētes ſuos, præſertim cum intelligant, ipſis inuitis, fuiſſe baptizatos: tum etiam, quia hoc modo vis quędam inferretur parentibus, vt vel ficte conuerterentur ad fidem, vel certe filios ſuos occiderent, ne ſibi ſubtraherentur à dominis, & baptizarentur. Hæc doctrina Durandi mihi non diſplicet, quamuis Caietanus hic, & alij Tho- *Durādi ſentētia approbatur.* miſtæ aliter ſentire videantur: quoniam D. Thomas indiſtincte negat, filios infidelium eſſe baptizandos, inuitis parentibus. Vt vero rem totam diſtinctius explicemus & fundemus, oportet diſtinguere, vt ſæpe inſinuauimus, in hoc negotio rationem iuſtitiæ, quę pendet ex iure, ſeu poteſtate vnius in alterum: & rationem ſeu obligationem religionis, ad quam ſpectat, vt ſacramenta digne tractētur: & tertio loco adiungere poſſumus obligationem charitatis, ad quam pertinet cura ſpiritualis ſalutis proximi, quæ iuſte & religioſe adhiberi poteſt.

Dico ergo primo, filij eorum infidelium, qui non *1. Concluſio.* ſunt ſerui Chriſtianorum, baptizari non poſſunt, parentibus inuitis, neque authoritate priuata, neq; publica Chriſtianorum Principum: etiam ſi parentes politice ſubditi ſint temporali iuriſdictioni Chriſtiani Principis. Hæc concluſio ſumitur ex doctrina D. Thom. hic & 2.2.q.10. eamq; late defendunt Cypria. *Capreol.* Palud. Caiet. Soto, locis ſupra citatis, & Vict. Relect. *Palud.* de Indis. Et quidem, quod ad priuatam authoritatē *Caiet.* attinet, præter ſupra dicta circa opinionem Scoti, *Soto.* probari poteſt ex præcedēti ſectione. Sequitur enim *Victoria.* ex ibi dictis, quia vnus homo non eſt ſubditus alteri priuato homini, etiamſi vterq; eidem Principi ſubdatur: ergo comparantur iſti infideles ad alios conciues priuata authoritate vtentes, ſicut comparantur infideles non ſubditi, ad Chriſtianos principes: ergo ſicut illorum filij baptizari non poſſunt à principibus: ita neq; iſtorum à priuatis perſonis. Vnde etiam fit, idem eſſe dicendum de infidelibus ſubditis vni Principi Chriſtiano, reſpectu alterius, cuius non ſunt ſubditi, vt v.g. de ſubditis Regis Hiſpaniæ, reſpectu Regis Galliæ, nam reſpectu illius non ſunt ſubditi, & quoad hoc eadem eſt ratio de ſummo Pontifice, quia etiam ipſe non habet directam iuriſdictionem temporalē in huiuſmodi infideles, ex eo quod ſummus Pōtifex eſt: & ſi quos habet ſibi ſubditos, id habet vt dominus & rex tēporalis, cuius poteſtas quoad hoc non ſe extendit vltra ſuum gradum. Supereſt probanda concluſio, etiam reſpectu propriorum Principum. Et ratio illius à priori eſt, quia iſti infideles, quamuis ſint ſubditi Chriſtianis Principibus, non tamen poſſunt eorum voluntate priuari iure patriæ poteſtatis, quod habent in filios: ergo non poſſunt etiam filij eorum baptizari, ipſis inuitis. Probatur conſequentia, tum quia hic actus inſtituendi filium in religione, & dicandi illum Deo, maximè ſpectat ad patriam poteſtatem: tum etiam, quia huiuſmo-

iuſmodi infantes non poſſent ſecure baptizare abſq; periculo apoſtaſiæ, niſi parentibus ſubtraherentur. Si ergo illud prius eſſet licitum, etiam hoc poſterius liceret: maxime, quia per Baptiſmum ſubiicitur homo iuriſdictioni Eccleſiæ, & conſequenter iure liberatur paterna cura in his, quæ ad gubernationem animæ ſpectant, quatenus iuri Eccleſiæ acquiſito contraria eſſe poteſt. Antecedens principalis argumenti probatur, quia licet iſti infideles ſint ſubditi, non ſunt ſerui, vt ſuppono, ergo ſicut retinent dominium aliarum rerum, ita etiã & ius naturale, quod habent in filios: ergo ſicut non poſſunt priuari aliis rebus earumque dominio, ita nec filiis, & iure quod in illos habent. Dicetur, non poſſe priuari hoc iure ex ſola voluntate Principis ſine legitima cauſa: poſſe tamen vel in pœnam, vel propter maius bonum reipublicæ & aliorum ſubditorum, id iuſte fieri à ſuperiori habente poteſtatem, ſicut propter eaſdem cauſas poſſunt ſubditi priuari aliis rebus temporalibus: hic autem vtraque cauſa intercedere videtur, nam iſti infideles abutuntur iure ſuo, quod in filios habẽt: ergo merentur illo priuari: ergo poſſunt à Principe ſuperiori priuari. Habet enim Princeps poteſtatem regendi ſubditos in his, quæ ad honeſtatem morum pertinent: vnde & cogere poſſunt ad ea quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem animæ, & contraria prohibere. Rurſus, filij iſtorum infidelium non minus ſunt ſubditi Chriſtiano Principi, quam ipſorum parentes: ergo etiam pertinet ad huiuſmodi Principem prouidere, quæ neceſſaria ſunt ad commodum ipſorum paruulorum. Poſſunt ergo iuſte coercere parentes, ſi contra illorum ſalutem ſua poteſtate vtantur. Et cõfirmatur, nam Princeps curare poteſt & debet, vt iura ſeruentur illæſa: & quod maius ius minori præferatur: atque adeo quod, ſi poteſtas ſuperior & inferior inter ſe diſſentiant, ſubditus potius pareat ſuperiori poteſtati, quam inferiori. Cum ergo in præſenti pater infidelis ab ipſo Deo diſſentiat, poteſt princeps efficere vt diuinum ius illæſum ſeruetur, etiamſi neceſſarium ſit parentem ſuo iure priuare.

Obiectio.

Refellitur obiectio. Sed contra hoc eſt: primum, quia hæc omnia ad ſummum procedunt, in his quæ pertinent ad naturalem iuſtitiam, & honeſtatem: non in his quæ mere ſupernaturalia ſunt: nam ad hæc non extenditur poteſtas hæc politica & humana, quia hæc ab ipſis hominib. proximam originem habet, media naturali ratione, & ideo excedere non poteſt per ſe ac directe res, quæ cadunt ſub lumen naturæ. Vnde in ordine ad ſupernaturalia data eſt hominibus alia ſuperior poteſtas ſpiritualis & ſupernaturalis: quæ non ab hominibus, ſed ab ipſo Deo immediate manauit: lex autem Baptiſmi & obſeruatio eius ſupernaturalis eſt: & ideo non pertinet ad humanam poteſtatem cogere ad obſeruationem eius. Quapropter ſicut nõ poſſunt huiuſmodi Principes temporales cogere ipſos parentes infideles, vt ipſimet baptizari velint (vt cõtra Scotum latius oſtenditur in materia de fide) ita non poſſunt efficere, vt eorum filij, ipſis inuitis, baptizentur.

Obiectio. Dices, etiam poteſtas, quam parens habet in filium, eſt mere naturalis: ergo non ſe extendit ad ſupernaturalia: ergo cum Baptiſmus ſit ſupernaturalis, eſt extra latitudinem huius poteſtatis, & conſequenter non fit contra illam, etiam ſi filius baptizetur, inuito parente.

Reſponſio. Reſpondetur, gratiam fundari in natura, & inde non deſtruere neq; inuertere debitũ ordinem, ſed perficere: & ideo, quamuis, ſtãdo in pura natura, patria poteſtas abſoluta nõ ſe extendat ad ſupernaturalia, tamẽ hoc ipſo, quod hæc natura humana eleuatur ad ſupernaturalia, ſuo etiam modo eleuatur patria poteſtas, vt ſicut ex mero iure naturali à Deo inſito ipſi naturæ, filius, qui propria voluntate vti non poteſt, gubernandus eſt & conſecrandus Deo authori naturæ per voluntatem parentis: ita ex iure naturali ipſi gratiæ debet filius conſecrari Deo authori gratiæ per voluntatem parentis, eo vel maxime, quod non poteſt filius dicari Deo, vt eſt author gratiæ: nec ſanctificari, niſi ſimul ordinetur ad Deum, vt authorem naturæ: & ideo, ſi hoc faciendum eſt per voluntatem parentis, non poteſt illud prius fieri, ipſo inuito. Sed vrgere quis poterit, retorquendo hanc doctrinam. Nam licet poteſtas regia, ſeu politica, ſit humana & temporalis, & ita conſiderata in pura natura, non ſe extendat vltra naturalia: tamen, ſuppoſita eleuatione naturæ, poteſt conſequenter extendi ad ſupernaturalia, quatenus ſuppoſita releuatione & ſufficienti propoſitione ſupernaturalium præceptorum, ipſa naturalis ratio dictat illis eſſe obediendum, & ideo qui eis non parent, non ſolum contra legem ſupernaturalem, ſed etiam contra rationem naturalem peccant. *Reſponſio.* Reſpondetur imprimis, non eſſe ſimile: tum quia ius paternum eſt mere naturale & intrinſecum ipſi naturæ, & ideo eleuata natura, videtur neceſſarium, vt conſequenter eleuetur. Ius autem regium, quamuis radicaliter dicatur eſſe à Deo, tamen immediate eſt ab hominibus, & ideo nõ eſt ita neceſſarium, ipſum eleuari, & extendi ad ſupernaturalia: tum maxime, quia ſi filius baptizaretur inuito parente, non poſſet circa illum fieri id, quod ſupernaturale eſt, quin læderetur ius patriæ poteſtatis in eo ipſo, quod naturale eſt: quia eſt veluti fundamentum ordinis ſupernaturalis. At vero è contrario, parens infidelis non admittendo Baptiſmum, vel ſuum, vel filij, non violat ius regium, neq; aliquod, quod ſit mere naturale: nam licet fortaſſe peccet contra rationem naturalem, non tamen puram, ſed vt admixtam ordini ſupernaturali. Adde (quod maxime omnia confirmat) Principem temporalem non habere iuriſdictionem ſeu poteſtatem ad punienda vel coercenda omnia delicta, ſed ſolum ea, quæ ſunt contraria communi paci, & iuſtitiæ reipublicæ: hic enim eſt finis & ſcopus huius poteſtatis: ſub quem finem non cadit Baptiſmus, neque contra illum peccat infidelis ſubditus, qui nec ſe, nec filium ſuum baptizari vult. Non ergo poſſunt hi principes per poteſtatem coercitiuam cogere hos infideles ſubditos ad Baptiſmum ſuum, vel filiorum: ſed ad ſummum poterunt eos cogere, ne abutantur poteſtate, quam habent in filios per ſuperſtitiones, vel ſacrilegia euidenter contraria rationi naturali. Vnde tandem confirmatur concluſio. Nam ſi hi Principes habent hanc poteſtatem baptizandi filios ſubditorum ſuorum inuitis parẽtibus, vel hoc eſt ex natura rei, ſuppoſita tantum Chriſti inſtitutione: vel eſt ex ſpeciali conceſsione Chriſti. Primum dici non poteſt, vt ex dictis patet: quia hæc poteſtas nec eſt mere naturalis, neq; habet neceſsariam connexionem cum naturali. Secundum etiam non poteſt cum probabilitate dici: tum quia hæc ſpecialis conceſsio, nec ex traditione, nec ex ſcriptura colligitur: quin potius vſus Eccleſiæ contrarium indicat, quia nunquam Eccleſia conſueuit huiuſmodi baptiſmata permittere: quia vbi de ſpeciali inſtitutione Chriſti non conſtat, naturalia iura ſeruãda ſunt: tum etiam quia, ſi Chriſtus Dominus talem poteſtatem Eccleſiæ conceſsiſſet, illa potius pertineret ad ſpiritualem poteſtatem, quam ad iuriſdictionem temporalium principum. Hanc enim Chriſtus neq; immutauit, neq; auxit: oſtenſum autem eſt, Eccleſiam nõ habere ſpiritualem poteſtatem in hos infideles, quoad hoc enim eadem ratio eſt de infidelibus temporaliter ſubditis vel non ſubditis Principibus Chriſtianis. Et per hæc ſatis reſponſum eſt fundamentis Scoti.

Dico ſecundo, ſi infideles, & eorum filij, ſint ſerui Chriſtianorum, licite poſſũt authoritate dominorũ filij à parentibus ſeparari & baptizari, inuitis parentibus. *2. Concluſ.* Hæc eſt ſententia Durandi, quam non exiſtimo eſſe contra D. Thomam, qui nihil dixit expreſſe de hoc ſpeciali caſu; quin potius hic artic. 10. cum in 2. argumento obieciſſet, filios Iudæorum poſſe baptiza-

ptizari, quia Iudæi ſunt ſerui Chriſtianorum, in ſolutione reſpondet, non eſſe proprie ſeruos ſeruitute pœnali contraria libertati, ſed ſolum eſſe ſubiectos ſeruitute ciuili, & eodem modo reſpondet 2.2. q. 10. art. 12. ad 3. in qua reſponſione ſignificat, ſi Iudæi eſſent vere ſerui, fore, vt eorum filij baptizari poſſent ipſis inuitis. Atque ita doctrinam hanc ex parte admittũt Caiet. & Soto, & alij ex recentioribus Thomiſtis, quamuis non in omnibus conſequenter loquantur, vt oſtendimus. *Caiet. & Soto.*

1. Notabile. Primo igitur, vt concluſionem probemus, ſupponendum eſt, poſſe dominum ſuo arbitrio ſeparare filium ſeruum à patre etiam ſeruo, abſque vlla iniuſtitia, ex vi poteſtatis & iuris, quod habet ratione dominij. Probatur, quia ſeruitus iure gentium hoc modo introducta eſt, vt dominus poſſit ſeruum vendere, aut donare, aut quo voluerit, mittere. Ergo ſicut hoc poteſt facere circa parentem, non expectato filij conſenſu, ita poteſt idem facere circa filium contra voluntatem patris. Antecedens conſtat ex communi conſenſu omnium gentium. Et ratio ſumenda eſt ex ipſo titulo iuſtitię, in quo hęc ſeruitus fundata eſt. Eſt enim veluti iuſta pœna ex iuſto bello introducta, in quo ad ſeruandam vitam captiuorum hac ne priuẽtur, priuantur libertate, & rebus ſuis. Nam hæc omnia minoris æſtimantur, quam vita. Quando ergo pater & filius in captiuitatem & ſeruitutem deueniunt, omnino conſtituuntur ſub poteſtate domini, vt eis vti poſſit, tanquam rebus ſuis, modo rationabili, & hominibus accommodato. Sicut ergo ex vi huius dominij poteſt priuare ſeruum dominio aliarum rerũ, ita etiam filij ſui: poteſt ergo vnum ab alio ſeparare vel per venditionem, vel per donationem. Quod à poſteriori confirmatur, & declaratur, quoniam alias, ſi miles in bello patrem cum quinque aut ſex filiis caperet, nec poſſet vnum ſine alio captiuare, nec vendere, & conſequenter, ſi nec poſſet omnes alere, neq; vni & eidem omnes diuendere, cogeretur omnes libertate donare: quod nullus faceret, vt exiſtimo: neque eſt, cur id facere obligetur. Deniq; vſus ipſe ſatis hanc concluſionem confirmat, & declarat hoc dominium in ſeruos hoc modo, & cum tota hac poteſtate eſſe introductum. Quocirca in hoc puncto nulla fere eſt inter doctores controuerſia; quamuis Capreol. in 4. d. 5. q. 1. ar. 3. ad argumenta Durandi contra primam cõcluſionem hoc in dubium reuocet ſine vlla probatione, quæ difficultatem ingerat. Nam licet verum ſit, non poſſe dominum vti ſeruo ad omnem vſum pro ſuo arbitrio, quando in illo vſu eſt aliquid contrariũ alteri naturali legi ſeu honeſtati: qua ratione non poteſt illum interficere, & ſimilia: tamen in hoc vſu ſeparandi filium à patre, intrinſece nulla eſt turpitudo: nec ius, quod pater habet in filium, tam eſt intrinſecum, vt non poſſit illo priuari in pœnam, iure ſeruitutis: maius enim eſt ius propriæ libertatis, & tamen eo priuatur.

2. Notabile. Secundo eſt certum apud omnes, ſi filius ſerui infidelis ſemel ſeparetur à patre, poſſe baptizari, inuito patre. Diximus enim in præcedenti ſectione, etiam in filiis infidelium non ſubditorum Chriſtianis, hoc verum habere, quod, ſi omnino ſint ſeparati à parentibus, baptizari poſſint, quia non debent carere omni auxilio, & tunc non poſſunt gubernari voluntate parentum, ergo multo magis hoc erit verum de ſubditis & ſeruis. Sed aſſignari poteſt differentia: nam illud prius eſt verum, quando filij ita ſunt deſtituti parentibus, vt vel omnino ſint ignoti, vel nullus ad eos pateat aditus, vt eorum conſenſus poſtuletur, vel certe adeo eſſe difficilis, vt moraliter non poſſit, vel non expediat, qui huiuſmodi filium proxime gubernat, pendere à parentis voluntate & arbitrio. Quod ſi hoc ſolum de his ſeruis infidelibus diceretur, nulla eſſet difficultas. Aliquid ergo amplius & ſpecialius docere intendimus. Fieri enim poteſt, vt filius re ipſa ſit & conuictu & loco ſatis à patre ſeiunctus abſque vlla ſpe redeundi ad conſortium eius, & nihilominus parentes pueri eſſe cognitos his, ſub quorum cura exiſtit, & quod etiam facile ſit parentes conſulere, an velint filium baptizari. Et in eo caſu indicat Capreolus quantumcunque hi paruuli vendãtur, & ad remotas regiones transferantur, non eſſe ſcienter contra voluntatem parentum baptizandos ante vſum rationis, & hoc etiam docuit Soto hic, quamuis non ſatis conſtans in dictis ſuis videatur: prius enim dicit, falſum eſſe quod Capreolus ait: filiũ ſeparatum à patre ſeruo, non poſſe baptizari, illo inuito: & tamen poſtea dicit, quando parentes conſuli poſſunt non poſſe baptizari, eis inuitis: cum tamen hoc ipſum ſit, quod Capreolus docuit. Neque enim ille negat, quando conſuli non poſſunt parentes, poſſe filios baptizari, eis inuitis, ſed potius id expreſſe affirmat paulo inferius. *Capreol.* Ego tamen exiſtimo, in eo caſu poſſe legitime baptizari, neque oportere parentes conſulere, nec facultatem ab eis petere: quandoquidem, licet eam non concedant, baptizari poſſunt. Ratio eſt, quia dominus ſuccedit loco parentis, & ad eũ pertinet ius & cura gubernandi ſeruum ſuum, ſicut ad eum ſpectat prouidere illi de neceſſariis ad vitam corporalem. Quamuis enim hæc cura & obligatio nõ ſit parenti ablata, quia naturalis coniunctio ſemper manet: nihilominus tamen etiam eſt domino acquiſita, & poteſt illa vti abſque vlla dependentia à parentibus, quandoquidem ius illorum in dominum quodammodo translatum eſt, ſeu magis eſt illi ſubordinatum, quam è contrario. Supponimus enim, iuſto titulo filium eſſe in ſeruitutem redactum vel ſolum vt ſeparatum à patre vel ſimul cum illo. Et confirmari hoc poteſt ex 1. Machab. 2. vbi Mathathias omnes paruulos incircumciſos in bello captos circumcidi ecit. Nam quamuis Lyra dicat, ſolum id feciſſe in filiis Iudæorum, tamen Scriptura abſolute loquitur: & quamuis Soto dicat, ſi Mathathias id fecit in filiis gentium, feciſſe quidem ſecundum zelum, non tamen ſecundum ſcientiam: hoc tamen de inſigni, & ſanctiſsimo viro non recte dictum videtur. Melius ergo dicitur: cum illi iam eſſent iure belli in ſeruitutem redacti: & à parentibus ſeparati, iure circumcidi potuiſſe, ſicut nos etiam nunc iure baptizamus filios Saracenorum in bello captos.

Quocirca citata opinio Capreoli de conſulendis parentibus, ad ſummum, procedere poſſet, quando infans iniuſte eſſet captus, & ſeparatus à patre, tunc enim conſulendus eſſet pater, ſi fieri poſſet, vel (vt melius dicamus) potius eſſet filius reſtituendus parenti, ſi fieri poſſet, quam baptizandus, quia cum actio fuerit iniurioſa, nullum ius ex vi illius ablatum eſt patri per ſe loquendo: neque ille dici poteſt filius ſerui, de quo agimus. Quando vero iuſta ac legitima ſeruitus contracta eſt, dominus acquiſiuit ius in ſeruum, iuſteque priuauit parentem iure ſuo. Neque obſtat quod Capreolus obiicit, hoc ſcilicet ius eſſe naturale patri, & ideo non poſſe illo priuari. Nam duobus modis poteſt intelligi hoc ius eſſe naturale: primo, quia habet originem ab ipſa natura: alio modo, quia ipſum ius naturæ obligat, vt nullus poſſit hoc ius vſurpare præter parentem, aut ipſum illo priuare. Prior ſenſus eſt verus: poſterior autem falſus, quia non omne ius, quod à natura ducit originem, eſt immutabile: tolli enim poteſt, vel inuite, in pœnam iuſtam, vel voluntarie, vt cum aliquis ſe vendit in ſeruum, & ſe priuat iure libertatis ſibi à natura conceſſo: ſic ergo in pręſenti dicendum eſt: quia nulla eſt ratio ſpecialis, propter quam hoc ius ſit immutabilius, quam reliqua.

Tertio ex duobus principiis poſitis ſequitur, poſſe dominum hac ſpeciali intentione & fine vendere ſeruum, vt libere poſſit filium baptizare à parente ſuo ſeparatum. Quamquam enim hoc Caietanus hic neget, eique Soto citato loco conſentire videatur: hoc tamen, per ſe loquendo, & ablatis extrinſecis in- *3. Notabile.*

commodis, verius videtur. Probatur, quia dominus habet poteſtatem libere vendendi ſeruum, & aſportandi in remotiſsimas regiones, vt oſtenſum eſt: ergo ob quemcunque finem vel cauſam hoc faciat, non erit iniuſtus ex hoc præciſe capite, quod ſeparet filium à patre: nam vtitur iure ſuo. Imo ex vi talis obiecti actio illa non eſt mala, ſed ſaltem indifferens, ſicut vẽdere equum vel aliam quamcunque rem ſimilem. Rurſus finis ille vendendi patrem ad baptizandum filium non eſt malus: imo potius videtur habere honeſtatem charitatis & religionis: ergo neque facere illum actum propter hunc finem eſt malum. Nullam enim inordinationem aut aliam turpitudinem habet adiunctam. Reſponderi poteſt ex doctrina, quam Caietanus indicat, illud medium non eſſe proportionatum tali fini, & ideo contra rationem eſſe vnũ, propter alterum facere. Antecedens patet, quia illa duo pertinent ad diuerſos ordines. Nam baptizare eſt iuris diuini: poteſtas autem vendendi ſeruum eſt iure ciuili ſeu gentium introducta: non ergo poteſt vna actio recte ad aliam ordinari. Sed certe non video quo principio, vel fundamento nitatur hæc illatio. Videtur enim fundari in hoc, quod ea, quæ ſunt iuris humani, aut mere temporalia, non licet facere propter ea, quæ ſunt iuris diuini ſeu ſpiritualia: nam ſecluſo hoc principio, nulla eſt vis illius illationis. Hoc autem principium eſt omnino falſum, vt patet, tum ratione. nam quæ ſunt inferioris ordinis conuenientiſsime ordinantur ad ea, quæ ſunt ordinis ſuperioris: tum apertiſsimis exemplis, nam temporale regnum res eſt humano iure introducta, & tamen conuenientiſsime datum eſt ſummo Pontifici, vt optime & conuenientiſsime poſsit ſpirituali poteſtate vti: imo nullius eſſe poteſt melior finis temporalis dominij & vſus eius, quam vt ad ſalutem animarum proſit. Imo, vt adhibeamus exempla propinquiora præſenti materiæ, qui habet dominium in ſeruum, poteſt illũ libertate donare, vt ſi velit, poſsit ad ſuos redire, ſeque à ſuis filiis ſeparare. Cui ergo facit iniuriam, aut quæ eſt inhoneſtas, ſi hoc faciat animo ſeu intentione baptizandi filios? Quin potius exiſtimo, ſi pater ſit dignus morte, & ſit in poteſtate ducis aut Regis, vel illi parcere liberaliter, aut illum occidere iuſte, nihil peccare, ſi eligat potius eum occidere, ſi nullam ſpem haberet ſpiritualis ſalutis eius, & timeret eum impediturum Baptiſmum, ſeu conuerſionẽ filiorum, quia tunc neque ageret contra iuſtitiam, neque contra charitatem. Denique ſi Gentilis haberet ſeruum infantem filium Chriſtiani, vel alicuius infidelis, nonne liceret illum emere ſolum fine baptizandi illum? Nullus, credo, negabit, hoc eſſe opus magnæ charitatis: & tamen ibi actio ciuilis, humana, & temporalis ordinatur ad ſpiritualem, & ſupernaturalem finem: ergo idem eſt in præſenti.

Dixi autem per ſe loquendo, & ſecluſis extrinſecis incommodis, quia per accidens poſſet hoc, vel non expedire, vel etiam non licere: & huiuſmodi ſunt nõnulla, quæ contra prædictam doctrinam obiici poſſunt. Primum eſt, quia illa eſt quædam indirecta coactio parentis ad fidem, nam ſi intelligat ſe fore vendendum & à filio ſeparandum, vt poſsit filius baptizari, potius eliget ipſe conuerti ad fidem, ſeu conſentire Baptiſmo filij, vnde oritur morale periculum ſimulationis, & fictionis. Reſpondetur, ibi nullam eſſe coactionem formalem & propriam, quia neque eſt actio iniuſta, nec fit ex formali intentione extorquẽdi conſenſum ab alio. Quod autem interuenire poſsit quædam inductio indirecta, & quaſi per accidens, id non habet malitiam intrinſecam. Solum oportet cauere, ne quando aliquis hoc titulo mouetur ad fidem ſuſcipiendam, facile admittatur. Oportet enim prius ſufficienter examinare, ac probare, an ficto, vel vero corde accedat.

1. Inconueniens. *Reſpond.*

Secundum inconueniens extrinſecum obiici poteſt, quia ſi propter hunc finem ſepararentur filij à parentibus, periculum eſſet, ne parentes filios occiderent, priuſquam ſibi eriperentur, & baptizarentur. Reſpondetur, huiuſmodi caſum non tam frequenter euenire, vt timeri poſsit hoc periculum, moraliter loquendo: vnde in indiuiduo vix vnquam occurret. Quod ſi aliquando timeatur, facile eſt prius filium à patre ſeparare, quam ipſe poſsit in huiuſmodi ſuſpicionem venire. Ac denique ſi aliquando prudenter conſideratis omnibus circumſtantiis, probabiliter timeretur hoc periculum, nec poſſet aliter vitari, ceſſandum potius tunc eſſet ab huiuſmodi actu, quam infans tali periculo exponendus eſſet.

2. Inconueniens. *Reſpond.*

Tertium incommodũ inferri poteſt: quia ſi Chriſtiani hoc iure vterentur in ſeruos infideles captiuos, etiam ipſi infideles eodem vterentur in Chriſtianos, quos apud ſe haberent captiuos. Separarent enim parentes à filiis, vt eos poſſent, vel circumcidere, vel aliis ritibus ſuis falſis religionibus adigere, eoſque in ipſis inſtituere, & enutrire. Reſpondetur primum, vt dixi, hoc non eſſe tam frequens, neque oportere eſſe tam manifeſtum, & publicum, vt neceſſe ſit in aliorum exemplum venire. Deinde exiſtimo, paganos vel quoſcunque infideles ſuo arbitrio ac voluntate id facturos, ſi in eam cogitationem incidant: nam exiſtimant ſe habere verum ius dominij in Chriſtianos, quos habent captiuos, atque ita libere poſſe eos diuẽdere, ſeu diſtrahere, prout voluerint. Putare etiam poſſunt, obſequium ſe præſtare Deo trahendo aliquẽ ad ſuam ſectam: & ideo ex communi iure gentium arbitrari etiam facile poſſunt hoc ſibi licere. Vnde ſi fortaſſe hoc non faciunt, id eſt, quia non magno zelo ſuæ ſectę, vel animarum ducuntur: ſed ſolum ſtudent ſuæ cupiditati & commoditati: tamen ſi qui ſunt, qui huiuſmodi zelum habent, non dubito, quin libere id faciant, nulla habita conſideratione eorum, quę Chriſtiani facere ſolent. Non eſt ergo quod ob timorem huius incommodi, Chriſtianos homines hoc iure priuemus.

3. Inconueniens. *Reſpond.*

Quartum incommodum eſt, quia huiuſmodi infantes cum adoleuerint, facile in apoſtaſiam declinabunt, cum intelligent, quos parentes habuerint, & quam ſectam ſecuti fuerint: nam quodam veluti naturali deſiderio appetunt filij ſequi & imitari parentes. Sed hoc non eſt morale periculum, alioqui etiam ſi caſu moreretur pater ſeruus, non liceret domino baptizare filium, quia eſſet idem periculum. Item nec nũc liceret baptizari infantes filios Turcarum, quos Chriſtiani in bello capiunt, omnino à parentibus ſeparatos: quod tamen eſt contra vſum omniũ Chriſtianorum. Imo nec liceret Eccleſiæ baptizare filios hæreticorum, propter idem periculum. Quando igitur huiuſmodi pueri ſunt à parentibus ſeparati abſque vlla ſpe redeundi ad illos, non eſt cur moraliter hoc periculum timeatur: tum quia res abſentes minus mouent: tum præſertim, quia facile fieri poteſt, vt vel nullam, vel paruam notitiam parentum, & religionis eorum habeant: tum etiam, quia ſi aliquam occaſionem inconſtantiæ inde ſumere poſſunt, quæ eadem fere eſt in omnibus Neophytis, doctrina & diligentia paſtorum curandum eſt, vt eorum fragilitas præueniatur: non vero ſunt propter hanc cauſam ad id remotam tanto beneficio priuandi. Nullũ ergo apparet accidentale, ſeu extrinſecum incommodum, tanta morali neceſsitate cum hoc actu coniunctum, vt propterea poſsit iudicari moraliter, vel, vt plurimum, illicitus. Quin potius, ſi prudenter fiat, nõ erit difficile, vt exiſtimo, omnia inconuenientia vitare. Atque ex his ſufficienter, & declarata, & confirmata relinquitur ſecunda aſſertio. Ea vero, quæ circa illam deſiderari poſſunt ſectionibus ſequentibus expedientur.

4. Inconueniens. *Reſpond.*

(.·.)

SECTIO

SECTIO V.

Vtrum filius, infidelis ſeruus, ac ſerui filius, licitè baptizari poſsit, priuſquam à parente ſeparetur.

DOctores omnes, etiam hi, qui exiſtimant licere baptizare hos infantes, hanc conditionem requirunt, ſcilicet, vt prius à parentibus ſeparentur, abſque vlla ſpe ad illos redeundi: quæ certe non caret difficultate: quam vt declaremus, duplex ratio honeſtatis in hoc actu conſiderari poteſt: altera eſt religionis, altera iuſtitiæ. Et ſimiliter in contrario actu duplex poteſt eſſe malitia. Vna eſt contra religionem: quatenus videri poteſt indigne conferri ſacramentum. Nam licet paruulus ex ſe non ſit indignus, tamen vtens conſortio parentis infidelis, non cenſetur ſubiectum dignum ſacramento, propter periculum, quod ei creatur ex conſortio parentis infidelis, à quo facile peruertetur filius, & contaminabitur (vt ſic dicam) Baptiſmi ſacramentum. Altera malitia eſſe poteſt contra iuſtitiam, ſi fortaſſe in hoc actu ſit contra ius paternum.

Prima difficultas. De priori res eſt facilior & extra controuerſiam apud omnes Theologos. Omnes enim aſſerunt illum actum, ſaltem ex hoc capite, eſſe illicitum: quia ſi filius cohabitet cum patre infideli, ac poſsit vti conuerſatione, ac familiaritate illius, & pater exercebit circa filium ſuperſtitioſas actiones & ritus ſuæ religionis contra reuerentiam Baptiſmo debitam, & ipſe filius educabitur magno periculo apoſtatandi à fide per Baptiſmum ſuſcepta. Quæ duo in eo caſu ita ſunt moraliter coniuncta cum illa actione, vt abſolute, & ſimpliciter cenſenda ſit illicita. *Obiectio.* Dices, quandiu filius non poteſt ratione vti, nullum eſt periculum, quod à parẽte inſtruatur in fide falſa, cum primum autem peruenerit ad vſum rationis, tunc poterit, vel ſeparari, vel hoc incommodum aliter præueniri. *Diluitur.* Reſpondetur primum, non ſolum hoc illatum eſſe incommodum contra religionem, & dignitatem Baptiſmi: ſed etiam, quod poſsit parens infidelis exercere ſuperſtitioſas actiones circa filium, vt verbi gratia, circumcidendo illum, vel aliquid ſimile. Deinde, etiamſi tempore infantiæ non ſit infans capax malitiæ, aut falſæ fidei, vel religionis, tamen non expedit prius eum baptizare poſtea ſeparandum, ſed potius è contrario prius ſeparare poſtea baptizandum: quia in hoc poſteriori ordine nullum eſt periculum: in priori vero ſemper eſt aliquod, vel quia amor parentum creſcit, & conſuetudine, ac familiaritate confirmatur: vel quia poteſt ſaltem pueris adhærere memoria earum rerum, quas parentes, aut coram filiis faciunt, aut eos ab infantia docent: vel certe quia tẽpus vſus rationis eſt incertum, & prouidentia etiam humana incerta eſt. Vnde facile accidere poteſt, vt filius ſic baptizatus, vel non poſsit ſeparari à parente, vel certe, quod de facto non ſeparetur propter hominum negligentiam, vel malitiam. Sicut ergo, vt digne ſuſcipiatur ſacramentum, antecedere debet bona diſpoſitio, & non expectari poſt ſacramentum ſuſceptum: ita hæc ſeparatio, quæ eſt veluti diſpoſitio paruuli, antecedere debet, non ſubſequi ſacramentum.

Obiectiones Prima. Sed adhuc ſupereſt difficilis obiectio, nam ſequitur primo, non poſſe licite baptizari filios hæreticorum manentes ſub cura, & cohabitatione parentum. Patet conſequentia, quia licet Eccleſia habeat ius baptizandi hos infantes, eo quod parentes eorum baptizati ſint, tamen ex parte periculi contra religionem, videtur eſſe idem incommodum, ſaltem apoſtaſiæ. Nam huiuſmodi infantes ſine dubio imbuentur infidelitate parentum, & ab Eccleſia apoſtatabunt, vt experientia fieri videmus. Conſequens autem videtur eſſe valde rigidum, & contra conſuetudinem omnium. *Secunda.* Secundo etiam ſequitur filios eorum, qui ex Mahumetanis nuper conuerſi religionem Chriſtianam exterius profitentur in Hiſpania, non poſſe licite baptizari. Quia eſt morale periculum, quod à parentibus & ſuperſtitioſe tractentur, & ad apoſtaſiam inclinentur, vt eſt etiam experientia notum: conſequens autem eſt contra communem Eccleſiæ conſuetudinem. *Tertia.* Tertio ſequitur etiam filios iam adultos non eſſe baptizandos, niſi prius à parentibus infidelibus ſeparentur: quia eſt idem periculum apoſtaſiæ: hoc autem non ita fieri videmus. Nam ſi filius Iudæi Romæ, vel alibi Baptiſmum petat, & poſt ſufficientem inſtructionem firmus in fide appareat, non cogitur mutare domicilium, vel parens, vel filius, vt baptizetur. *Quarta.* Quarto denique accedit ratio generalis: quia hoc periculum videtur valde remotum, præſertim, ſi parens, & filius non cohabitent in eadem domo, etiamſi in eadem ciuitate maneant: ſicut in aliis peccatis eadem occaſio, quæ cenſeretur proxima, ſi eſſet in eadem domo, exiſtimatur remota ſi ſit tantum in eadem ciuitate. Vnde ſumitur confirmatio: quia ad ſuſcipiendum digne Baptiſmum, non ſolum eſſe neceſſaria diſpoſitio ad fidem, ſed etiam ad charitatem: ſed ſi parens ſit fidelis, ita tamen iniquus, vt moraliter exiſtimetur educaturus filium in prauis moribus, ita vt ſit morale periculum, eum amiſſurũ baptiſmalem iuſtitiam ſtatim ac peruenerit ad vſum rationis, non propterea eſt omittendus Baptiſmus talis infantis, nec infans ſub cura talis parentis cenſetur indiſpoſitus ad Baptiſmum ſuſcipiendum: quia illa eſt diſpoſitio valde remota. Ergo idem iudicium eſt de periculo amittendi fidem in tempore futuro: quia, vt dixi, ad digne tractandum hoc ſacramentum non eſt minus neceſſaria diſpoſitio ad charitatem, quam ad fidem. Non eſt ergo minus neceſſarium tollere occaſionem amittendi charitatem, quam amittendi fidem.

Hæc argumenta, vt verum fatear, in re morali non paruam ingerunt difficultatem, & poſſent alicui videri ſufficientia ad probabiliter opinandum, hunc ſolum titulum non ſatis eſſe ad reddendum hunc actum illicitum, ſi alioqui ius iuſtitiæ non deſit, & poſsit eſſe moralis ſpes ſubueniendi alio modo his periculis, & adhibendi diligentiam, ne illa incommoda & ſacrilegia ſequantur. Nihilominus tamen, quia res eſt grauis & moralis, non eſt recedendum à communi ſententia, cuius probabilitas magis conſtabit ſoluendo obiectiones. *Ad primum.* Ad primum ergo inprimis dicitur, non eſſe in omnibus parem rationem: quia inprimis Eccleſia habet per ſe & directe ius ad baptizandum filium hominis baptizati, etiamſi pater hæreticus ſit. Deinde habet etiam directam poteſtatem in patrem, vt ipſum poſsit coercere, ne filium falſis erroribus decipiat. Ad hæc ex parte periculi, moraliter loquendo videtur eſſe minus in parente hæretico, quia abſolute non negat Chriſtum, ſicut Ethnicus & Paganus: & ideo quamuis ex parte ſubiecti deſtruat omnino fidem Chriſti, tamen ex parte obiecti non omnino euertit Euangelium, & totam Chriſti doctrinam, & ita non omnino ſeparabit filium à Chriſto & à nomine Chriſtiano. Rurſus inter hæreticos moraliter nunquam deſunt Catholici, qui poſsint inſtruere in vera fide huiuſmodi infantes, quando peruenerint ad vſum rationis. Sed, vt verum fatear hæc omnia non ſatisfaciunt. Nam reuera poteſt vrgeri caſus, in quo ſit idem periculum infidelitatis, imo maius, quam in caſu de quo loquimur, quia poteſt eſſe maior penuria veræ doctrinæ, & minor facultas ad coercendos hæreticos. Parum autem refert ad periculum tollendum ius, quod Eccleſia habet, ſi non eſt potens ad illud exequendum. Parum item refert, quod Chriſti doctrina in totum aut in partem negetur, ſi omnino incurrit apoſtaſia à fide, & Eccleſia. Quocirca, vt conſequenter loquamur, idem dicendum videtur in caſu de hæretico, & de quo-

de quocunque alio infideli, ſi idem ſit morale periculum. Aut igitur filius hæretici baptizatur à parente, ſeu à miniſtro hæretico, & tunc concedo nunquã ab eis licite fieri: quia ſemper id faciunt animo inſtruendi talem puerum in falſa doctrina, ac religione, ac Baptiſmo contraria: Aut baptizatur à miniſtro Catholico: & tunc dico, vt licite fiat, neceſſarium eſſe, vt probabilem ſpem concipiat, fore vt huiuſmodi puer baptizatus poſsit ſuo tempore in vera fide inſtrui: quod ſi nulla via poſsit huiuſmodi ſpem moralem habere, deberet certe potius à Baptiſmo abſtinere, ſupponendo paruulum eſſe in extrema neceſsitate, in qua quilibet alius baptizari poteſt, vt ſupra dixi.

Ad ſecundũ. Ad ſecundum de filiis nouorum Chriſtianorum, de quibus periculum eſt, quod fidem tantum ſimulent & fingant, dicendum eſt, quamuis in communi ſit hoc dubium vel incertitudo, tamen in particulari de hac vel illa perſona non poſſe hoc iudicari, nec de hac re exiſtere probabile aliquod teſtimonium, & ideo bona fide baptizantur huiuſmodi infantes, nihil temere iudicando de hoc vel illo parente: quia illa generalis ſuſpicio non ſatis eſt ad dirigendum actum moralem in particulari. Quapropter ſi in particulari conſtaret de tali periculo & occaſione, idem iudiciũ eſſet ferendum, neque eſſent baptizandi huiuſmodi infantes niſi prius à parentibus ſepararentur.

Ad tertium. Ad tertium reſpondetur, concedendo ſequelam, proportione ſeruata. Sic enim iure etiam Eccleſiaſtico cautum eſt in Concil. Toleta. 4. cap. 59. & habetur in cap. Iudæorum. 28. quæſtione 1. vt filij Iudæorum (& idem eſt de aliis infidelibus) qui conuertuntur ad fidem, ſtatim à parentibus ſeparentur: ne parentum vltra inuoluantur erroribus. *Conc Tolet* Hæc autem ſeparatio fortaſſe minus neceſſaria erit in his, qui iam conuertuntur in adulta ætate, quam in aliis: quia cum illi proprio arbitrio conuertantur, & prius inſtruantur de falſitate & deceptione ſuorum parentum, minus videtur eſſe periculi, quod ab eis iterum decipi poſsint. Sed hoc ad prudentiam magis ſpectat, & ideo in particulari conſiderata hominis capacitate, & modo conuerſionis, & parentis diligentia ac pertinacia iudicandum eſt, quanta ſit hominis ſeparatio conueniens, aut neceſſaria.

Ad quartũ. Ad confir. Et per hæc fere patet ſolutio ad quartum. Negamus enim hoc periculum non eſſe morale, & occaſionem proximam, ſi reuera pueri ita ſint in conſortio parentum infidelium, vt ipſi poſſint, vel ſuperſtitiones ſuas circa ipſos exercere tempore infantiæ, vel eos docere falſos errores, ſi cum eis nutriantur vſque ad tempus vſus rationis. Quæ autem cohabitatio, vel coniunctio ſufficiat ad hoc periculum, vel è contrario, quæ ſeparatio ſufficiat ad illud tollendum, non ad doctrinam pertinet, ſed ad prudentiam. Pendet enim ex particularibus circumſtantiis. Aliquando enim fortaſſe ſufficit abſentia ab eodem oppido: interdum erit maior neceſſaria: aliquando vero forte ſufficiet, vt in eadem domo non cohabitent, neque vllum inter ſe conſortium, vel familiaritatem habeant. Denique ad confirmationem negatur ſimilitudo: quia periculum amittendi charitatem, valde generale eſt, & commune omnib. quod licet aliquantulum creſcere poſsit ex iniquis morib. & exemplis parentum, tamen hoc ſcandalum eſt valde accidentarium, & nunquam inter Catholicos deſunt ſufficientia media & auxilia, quibus poſsit facile ſuperari: at vero periculum apoſtaſiæ eſt ſpeciale, & multo maius, & conſtituens hominem in proxima & ſpeciali occaſione apoſtatãdi à fide ſuſcepta. Vnde eſt alia differentia, quod lapſus charitati contrarius, quamuis aduerſetur iuſtitiæ, quæ datur per Baptiſmum, non tamen eſt directe contrarius profeſsioni, quæ in Baptiſmo fit, at vero apoſtaſia à fide & Eccleſia, eſt directe contraria profeſsioni, quæ fit in Baptiſmo. Et ideo periculum apoſtatandi à fide multo magis repugnat condignæ adminiſtrationi Baptiſmi.

Supereſt dicendum de poſteriori malitia, ſcilicet, contra iuſtitiam. *Alia difficultas.* Eſt enim difficultas, an dominus habeat ius baptizandi huiuſmodi ſeruum infantem non ſeparatum à patre infideli, quamuis per accidens, & ab extrinſeco non poſsit religioſe vti hoc iure, ita vt, ſi de facto id faciat, non peccet contra iuſtitiam, licet peccet contra religionem, vel è contrario, ſi in particulari poſsit vitare illud periculum, & incommodum contra religionem, poſsit licite baptizare ſeruum ſuum renuente patre. Et videtur ſane hoc non eſſe contra iuſtitiam. *Pars affirmans probatur.* Ad quod declarandum oportet aduertere, aliud eſſe, filium eſſe in conſortio parentis, aliud vero, eſſe ſub cura illius: nam primum ſolum dicit concomitantiam, ſeu cohabitationem, ſecundo vero dicit poteſtatem vnius in alterum. Vnde recte poſſunt hæc ſeparari, vt per ſe conſtat. Quamuis ergo filius non ſit loco & conuictu ſeparatus à patre, recte intelligi poteſt proprie ac formaliter non eſſe iam ſub cura paterna, ſi ius patris in alterum translatum ſit, ita vero fieri videtur ex vi captiuitatis, & legitimæ ſeruitutis: nam per eam videtur ius paternum translatum in dominum: nam iure dominij habet poteſtatem in ſeruum ad regendum & gubernandum illum in omnibus, quæ ad ipſum pertinent. Ergo ſiue pater ſit præſens, ſiue abſens, poteſt dominus vti hoc iure ſuo independenter à voluntate patris abſque vlla iniuſtitia. Et confirmatur, nam ſeparatio illa veluti localis, quoad conuictum & habitationem, nullum nouum ius confert domino: imo eſt actus iuris & poteſtatis prius acquiſitæ in ipſum ſeruum. Ergo ſi illa interueniente poteſt baptizare filium, inuito parente, imo ſi habet hoc ius vtendi hoc medio ad eum finem, etiam ante omnem ſeparationem habet hanc poteſtatem, & conſequenter non peccat contra iuſtitiam, ſi illa vtatur abſq; ſeparatione media, ſed potius vtitur iure ſuo. Et confirmatur ſecundo, quia licet parens ſemper neceſſario ſit parens, & hac ratione videatur ſemper habere ius inſtruendi, & gubernandi filium, tamen hoc non obſtat, quominus hæc poteſtas ſit maior apud dominum, & conſequenter, quod ab ipſo poſsit impediri ſeu præueniri (vt ita dicam) in huiuſmodi actione, & regimine, ita vt ipſe nõ poſsit iuſte domino per vim reſiſtere, quominus vtatur iure ſuo: quamuis fortaſſe occulte oblata occaſione poſsit iure paterno in filium vti: ſicut eſt probabilis ſententia, quod ſeruus quantumuis, ſit legitimè bello captus, habet ius fugiendi, ſi poteſt occulte, & abſq; vi, quamuis, quia abſolute non manet dominus ſuæ libertatis, non poſsit per vim reſiſtere domino eum impedienti, ne fugiat. Sic ergo in præſenti, etiamſi parens ſimul cum filio maneat, & poteſtatem paternam aliquo modo in filium retineat, tamẽ à Domino poterit iuſte impediri, ne illa poteſtate vtatur: ergo poteſt dominus abſque vlla iniuſtitia illam ſibi vſurpare, & ratione illius filium baptizare, inuito parente. Quia, vt ſæpe dixi, non eſt maius ius regendi, vel gubernandi filium, quam tuendi propriam libertatem.

In contrarium autem videtur eſſe communis ſententia. *Pars affirmatiua probatur.* Nam fere omnes Doctores, atque etiam Durandus ſentire videntur, non facta ſeparatione filij à patre, ſemper fieri patri iniuriam, baptizando filium ipſo inuito, etiamſi vterque ſeruus ſit. *Durand.* Cuius fundamentum eſſe poteſt paulo antea inſinuatum: quia licet pater ratione ſeruitutis priuari poſsit cura & gubernatione filij, quoad vſum, non tamen quoad proprietatem, & radicale ius paternum: quia eſt omnino intrinſecum & connaturale. Ergo, ſi filius manet coniunctus patri, non poterit pater iuſte prohiberi, quo minus paternam curam exerceat in filium. Sicut ſi ſeruus coniugatus ſit, quamuis iure ſeruitutis poſsit iuſte ſeparari à coniuge, vel venditione, vel donatione, &c. tamen, quamdiu non ſeparatur iuſte prohiberi non poteſt, quominus matrimonij

actus cum coniuge exerceat, petendo, & reddendo debitum, & debitam curam coniugis gerendo. Nam hæ actiones ſunt valde intrinſecæ, & connaturales, quibus per ſe loquendo, non priuatur homo ratione ſeruitutis, quamuis per accidens priuari poſsit propter locorum diſtantiam. Ita ergo videtur eſſe in præſenti caſu, de quo agimus. Nam ius etiam patris ergà filium eſt valde connaturale, & intrinſecum, & eiuſdem rationis ſunt actiones, quæ ab illo manant. Non ergo poteſt per ſe omnino illis priuari, quamuis per accidens poſsit media ſeparatione & diſtantia loci. Priuaretur autem omnino, ſi filius exiſtens in conſortio patris, ipſo inuito baptizaretur. Nam intrinſece repugnat filium eſſe baptizatum, & manere ſub cura patris infidelis, ſiue cum illo habitet, ſiue non. Nam per Baptiſmum fit paruulus de iuriſdictione Eccleſiæ, & ideo fieri non poteſt, vt ius gubernandi paruulum iam baptizatum, in his quæ ad Deum pertinent, maneat apud parentem infidelem. Id enim, & iuri Eccleſiæ, & ſanctitati Baptiſmi repugnat. Ergo per Baptiſmum fit paruulus omnino extra ius paternum. Ergo ſi pater non poteſt omnino priuari hoc iure, neque etiam poterit filius baptizari, ipſo inuito.

Inter has ſententias difficile eſt ferre iudicium: nam priores rationes videntur certe valde efficaces, & magnam facere probabilitatem: quoniam ex illis non eſt difficile ſoluere fundamentum poſterioris ſententiæ: quæ nihilominus ſecurior eſt, & in praxi ſeruanda: tum propter communem opinionem, tum etiam propter fundamentum eius, quod eſt probabile, & exemplo adducto ex matrimonio fit valde veriſimile, ex quo vnicuique facile erit prioribus rationibus ſatisfacere, præſertim ad illud exemplum de fuga, & iure libertatis: nam etiam ſi admittamus illã ſententiam, quæ probabilis eſt, non eſt ſimile illud exemplum. Nam fuga eſt directe contraria dominio, & tendit ad deſtruendum illud: & ideo neceſſe eſt, vt qui habet dominium, ſaltem habeat ius impediendi fugam. At vero cura & gubernatio filij, præſertim in his, quæ ad animam ſpectant, non repugnat dominio, nec tendit in deſtructionem eius, & ideo non oportet, vt ratione ſeruitutis poſsit ſeruus directe priuari prædicto iure paterno in filium.

Obiectio. Poteſt tamen ex hac ſententia aliquis argumentari contra ea, quæ paulo antea diximus. Nam ſi non licet per ſe ac directe, parentem omnino arcere à cura & gubernatione filij: ergo neque etiam licebit filium ea intentione diuendere aut ſeparare à patre, vt omnino liberetur ab illius cura & gubernatione, & vt non poſsit parens curam paternam circa illum exercere, ſicut non poſſet ſeruus coniugatus, ea intentione per ſe ac directe diuendi, vt ſeparetur à coniuge, nec poſsit matrimonij actus exercere.

Reſpond. Reſpondetur negando conſequentiam, quando in illo fine includitur honeſtum motiuum, quale eſt baptizare, & ſaluare infidelem. Nam licet concedamus dominum non habere ius priuandi patrem omni cura & gubernatione filij ſecum conuiuentis, tamen ſimpliciter habet ius ſeparandi filium à patre, & conſequenter etiam habet ius priuandi parentem omni vſu regendi filium, ſaltem media ſeparatione, quaſi per accidens. Ergo poteſt hoc ipſum intendere propter quemcumque honeſtum finem. Atque idem erit proportione ſeruata in alio exemplo, quamuis intercedat diſsimilitudo. Nam in ſeparatione vnius coniugis ab altero, non poteſt proprie intercedere illa intentio Baptiſmi, de qua agimus, cum vterque ſit adultus: tamen, ſi aliqua alia intentio honeſta excogitetur, quam poſsit dominus ſerui intendere, per illud medium vendendi ſeruum, & ſeparandi à coniuge, non video cur non poſsit hoc directe eligere, & velle propter illum finem.

Dubitatio. Sed quæri hoc loco poteſt circa hanc & præcedentem ſectionem, quinam infideles cenſendi ſint ex his ſeruis, cum quibus licitum eſt hoc iure vti: quod dubium ſpecialiter tractari ſolet de Iudæis, qui in aliquibus prouinciis ſub poteſtate Chriſtianorum Principum degunt: Authores enim aliqui hos Iudæos inter ſeruos computare videntur, vt Caietanus & Durandus, & expreſſe Angelus, verbo, Baptiſmus 3. numer. 11. quibus fauet modus loquendi Innocent. III. in capit. Et ſi Iudæos. extra. de Iud. & Sarace. dicentis, Iudæos propria culpa perpetuæ ſeruituti ſubmiſit. Dicendum vero eſt in primis, hos Iudæos, qui nunc ſunt ſubditi Principibus Chriſtianis, non eſſe proprie ſeruos, ſicut ſunt mancipia: & ideo in eorum filiis non procedere doctrinam datam de filiis ſeruorum. Ita docet Soto, & eſt conſentaneum Diuo Thomæ hic ad 2. nam hoc ſenſu dicit, Iudæos eſſe ſeruos ſeruitute ciuili, id eſt, tanquam ſubditos & tributarios. Et ratio eſt, quia licet Iudæi ob culpam ſuã digni ſint ſeruitute: quo ſenſu videtur locutus Innocentius: & quamuis etiam in principio, quando per bellum ſuperati ſunt, iuſte potuerunt in captiuitatem, & ſeruitutem redigi, quod etiam in prædicto textu inſinuatur: tamen iam nunc de facto non ſunt hoc modo ſerui effecti, vt ipſe vſus ſatis docet. Tractantur enim vt Vaſalli & tributarij, nec vendi poſſunt, vt mancipia. Deinde generaliter dicendum eſt, eos tantum infideles eſſe proprie ſeruos, qui vel iuſto bello capiuntur, vt ſunt ordinarie Saraceni, Turcæ, &c. vel qui pretio emuntur à veris dominis, qui ius habent illos vendendi: de quibus magna eſt quæſtio, quæ ad hunc locum non ſpectat: nam hic non tractamus, quando aliquis legitime fiat ſeruus, ſed quomodo poſsit illi Baptiſmus dari ſuppoſito dominio in eum, tanquam in ſeruum.

Caiet. Durand. Angelus. Innoce. 3.

1. Propoſitio Soto.

2. Propoſitio.

SECTIO VI.

Vtrum Chriſtiani teneantur huiuſmodi infantes baptizare.

Diximus hunc actum eſſe licitum: dicendum ſupereſt, an ſit etiam ex præcepto neceſſarius: præſertim, quando Chriſtiani hos infantes à parentibus ſeparatos in bello capiunt, ita vt tunc non poſſint licite eos parentibus ſeu tutoribus reddere, etiam accepto pretio. Quod dubium non inuenio ſub his terminis ab authoribus tractatum: eſt tamen graue, quodque interdum nobis in praxim venit, & ideo dicam breuiter, quidquid in vtramque partem occurrit, quidque probabilius cenſeam.

Pars affirmatiua probatur. Quod ergo milites, qui hos infantes captiuant, vel alij, ad quorum dominium perueniunt, teneantur eos baptizare, nec poſſint licite amplius eos vendere infidelibus, videtur colligi ex Scoto, Gabriele, & aliis, quatenus ſentiunt, Principes Chriſtianos habentes infideles ſubditos, non ſolum poſſe, ſed etiam teneri ad baptizandos eos, ſi commode poſſint. Et poteſt fundari primo in officio & iure dominij, ratione cuius, ſicut in hos dominos transfertur poteſtas ſupra hos infantes, ita etiam cura ſalutis eorum. Ergo tenentur prouidere neceſsitati illorum: ergo & baptizare illos, quod eſt eis maxime neceſſarium. Et confirmatur, nam ſicut filius ante vſum rationis, quamdiu eſt ſub cura parentis, quia non habet voluntatem propriam, ſed voluntas patris reputatur voluntas eius, ita poſtquam conſtitutus eſt ſub poteſtate domini, voluntas domini reputatur voluntas ſerui. Ergo tenetur dominus id velle fieri circa ſeruum ſuum infantem, quod ipſe, ſi poſſet, velle deberet. Sed ſi eſſet in poteſtate ſerui, teneretur potius velle baptizari, quam reddi parentibus: ergo hoc ipſum tenetur velle & facere dominus. Quod etiam ſic explicatur: nam ſi ille ſeruus poſſet

Scotus. Gabriel. Primo.

poſſet ratione vti, & petere Baptiſmum, non poſſet licite dari aut vendi parentibus: ergo eandem voluntatem tenetur habere dominus, per cuius voluntatem paruulus regitur. Secundo oriri poteſt hæc obligatio ex charitate, qua tenemur amare proximum in ſpiritualibus magis, quam nos ipſos in corporalibus vel temporalibus: & ideo tenemur ei ſubuenire in ſpirituali neceſsitate exiſtenti, etiam cum aliqua iactura temporalis commodi pro ratione neceſsitatis & iacturæ, vt conſtat ex doctrina D. Thomæ 2.2. quæſt. 26. artic. 5. & quæſt. 33. ar. 2. Sed in præſenti caſu, neceſsitas paruulorum eſt grauiſsima ac fere extrema. Nam ſi reddantur parentibus moraliter loquendo, conſtituentur in euidenti periculo infidelitatis, & mortis æternæ: ſi autem retineantur & baptizentur, in primis liberantur à grauiſsimo malo infidelitatis, & prauiſsimorum peccatorum, quæ illam conſequuntur: & deinde conſtituuntur in ſtatu, in quo probabiliſsime ſperari poteſt æterna eorum ſalus. Deinde huic eorum neceſsitati ſubueniri poteſt abſque vlla fere iactura temporali: nam licet parentibus non vendantur, poterunt vendi fidelibus. Dices, ſi nunquam reddantur parentibus, erit magna illorum copia inter fideles: vnde fiet, vt vili pretio æſtimentur. Sed hoc & parui momenti eſt, ſi cum ſpirituali neceſsitate conferatur, & moraliter hoc non poteſt accidere. Quia abſolute vix alicubi eſt magna copia horum infantium. Et confirmatur, quia tenemur baptizare paruulum in extrema neceſsitate conſtitutum, & morti proximum, etiam cum periculo propriæ vitæ corporalis, vt tenet probabilior ſententia, fundata in illo principio de ordine charitatis, quam tenet Sylueſter, verbo, Bellum. 2. §. 4. & Cordub. qui refert alios, libr. 1. qq. Theologic. quæſtione 26. dub. vltim. Ergo à fortiori erit obligatio in præſenti caſu, vbi ſpiritualis neceſsitas paruuli tam grauis eſt, & temporale incommodum fere nullum. Tertium argumentum ſumi poteſt ex ratione cooperationis. Nam Chriſtianus vendens vel tribuens hos paruulos infidelibus, videtur certe cooperari infidelitati eorum, quam exercebunt in huiuſmodi paruulos, vel ſaltem præbere illis materiam vel occaſionem praue operandi. Hoc autem videtur eſſe intrinſece malum, ſicut dare arma gerenti iniuſtum bellum, vel pecunias exercenti vſuras.

Secundo

Sylueſt. Cordub.

Tertio.

Pars negatiua probabilior.

Nihilominus, ſimpliciter loquendo, verius videtur, ſine vllo peccato poſſe hos infantes vendi parentibus, & conſequenter abſolute non eſſe obligationem eos baptizandi. Cui ſententiæ imprimis fauet communis doctrina Theologorum docentium, non licere, vel ſaltem non expedire, ſeparare hos infantes à parentibus, vt baptizentur. Eiuſdem autem fere rationis eſt retinere paruulum, ne parentibus reddatur, & ſeparare illum. Et quamquam hoc poſterius aliquid eſſe maius videatur, tamen authores, qui cenſent hoc poſterius non licere, vel non expedire, vt ſunt Durandus, Paludanus, Capreolus, Caietanus, & Soto, maiori ratione reſponderent, illud prius, non eſſe præceptum, ſi de hoc eſſent interrogati.

Durand. Palud. Capre. Caiet. Soto.

Probatur hæc ſententia.

Fundamentum autem huius ſententiæ eſſe debet, quia nullum eſt ſufficiens principium, vnde hæc obligatio oriatur. Supponimus enim, vt per ſe clarum eſt, nullum eſſe poſitiuum ius, in quo fundetur. Aſſumptum oſtenditur, diſcurrendo per tria capita ſuperius poſita. Nam primo, ex vi dominij non oritur hæc obligatio: licet enim dominus, quamdiu dominium retinet, teneatur habere curam ſerui, tamen non tenetur perpetuo conſeruare huiuſmodi dominium: quia neque eſt aliqua lex iuſtitiæ, quæ ad hoc obliget: neque hic eſt neceſſarius actus dominij, ſed indifferens eſt ad retinendam vel alienandam rem, quæ ſub dominium cadit. Recte igitur probat illa ratio, teneri Chriſtianum dominum ad baptizandum ſeruũ ſuum infantem, quem apud ſe habet à parentibus ſeparatum, ſi decernat, nunquam eum parentibus reſtituere: non tamen probat, teneri ex titulo dominij ad non reſtituendum. Neque aliquid probat illa ratio, quod voluntas domini reputatur voluntas infantis. Eſt enim valde metaphorica, neque poteſt ad omnes actiones applicari, præſertim ad hanc actionem vendendi ſeruum ipſum, in qua dominus vtitur iure ſuo, & operatur proprio arbitrio, & voluntate, & non quatenus in poteſtate ſua retinet voluntatem ſerui. Nihil ergo refert, quod illa actio exiſtimetur voluntaria aut inuoluntaria paruulo ſecundum voluntatem interpretatiuam, quam habere deberet, ſi poſſet ratione vti: quia dominus non tenetur conformare ſe huic voluntati excogitatæ potius à nobis, quam in re ipſa exiſtenti: tum quia ipſe non operatur, vt in ſe continens vel interpretans rationalem voluntatem paruuli, ſed vt dominus, qui poteſt re ſua vti, & alienare illam: tum etiam, quia, cum illa interpretatiua voluntas paruuli, neque exiſtat, neque ſit regula præſentis actionis, nihil confert ad honeſtatem præſentiæ eius. Quare non eſt eadem ratio de infideli iam adulto, qui vellet potius baptizari, quam reſtitui parentibus. Nam ille iam eſt ſui iuris in his, quæ ſpectant ad bonum animæ ſuæ, in quibus nec parenti, nec domino obedire tenetur cum morali periculo ſuæ ſalutis. Paruulus vero ſemper regitur aliena voluntate: & quamuis ſit ſub poteſtate domini, tamen ipſe dominus poteſt à ſe abdicare hoc ius, illudque parenti reſtituere abſque vlla iniuſtitia, vel iniuria, quam in hoc faciat ipſi paruulo.

Neque etiam hæc obligatio oritur ex charitate: nã licet hi paruuli hac ratione conſtituantur in aliquo periculo: non tamen obligat charitas ad ſubueniendum illis hoc medio, non ſolum ob temporale incommodum, quo tota ratio ſuperioris ſententiæ nitebatur, ſed propter alias grauiores cauſas quales ſunt Baptiſmi reuerentia, maior libertas, & honor noſtræ fidei & religionis, conſeruatio iuris gentium valde neceſſarij reipublicæ Chriſtianæ. Singulæ ex his declarari poſſunt ex rationibus ſupra factis in fauorẽ ſententiæ D. Thom. nimirum, quod infideles hoc modo baptizati frequenter ſunt parum conſtantes in fide, quodque non decet religionem noſtram vti huiuſmodi mediis violentis, & valde extrinſecis ad aggregandos homines ad hanc religionem: nam hoc poteſt reddere illam odioſam infidelibus. Quæ rationes, quamuis extrinſecæ videantur, tamen etiam charitatis ratio extrinſeca eſt, &, vt illa obliget, omnes circumſtantiæ tam extrinſecæ, quam intrinſecæ ſunt conſiderandæ. Rurſus redemptio captiuorum iure gentium eſt introducta, & eſt valde neceſſaria ad pacem hominum, & ad vitanda maiora mala, & homicidia. Ergo non obligat ratio charitatis ad nunquam ſeruandum, ſeu exequendum hoc ius gentium in huiuſmodi infantibus, quia hinc fortaſſe maiora incõmoda ſequerentur. Quod poteſt in hunc modum explicari, quia ſi infideles intelligerent, Chriſtianos nũquam donare libertate hos infantes, atque ad hoc ius ſuis legibus obligari, etiam ipſi infideles retinerent apud ſe noſtros infantes captiuos, neque eſſet locus redemptioni eorum. Exponerentur ergo filij Chriſtianorum magno periculo, vt filios infidelium eo liberaremus. Imo detrimentum noſtrorum infantium eſſet multo certius, quam ſit vtilitas infantium infidelium: quia facilius eſt degenerare à vera fide, & in errorem deflectere, quam conſtanter perſeuerare in fide ſuſcepta ſine proprio conſenſu & contra veterem parentum conſuetudinem. Dicetur fortaſſe, non eſſe faciendum malum, vt vitetur maius. Reſpondetur, hoc eſſe quod inquirimus, an hoc malum ſit, ſcilicet, reddere hos paruulos parentibus infidelibus: & hoc negamus eſſe malum. Nam per ſe ex obiecto nullam malitiam habet: Aliud vero malum, quod inde timetur,

Obiectio.

Reſpond.

tur,

tur, ſcilicet, quod hi paruuli fiant infideles, non fit à Chriſtianis illos vendentibus, ſed à parentibus. Permittitur autem à Chriſtianis, qui illos vendunt, & hoc modo licitum eſt, & charitati conſentaneum,

Inſtantia. permittere minus magiſque alienum malum, propter vitandum maius ac magis proprium. Aliter re-

Reſpond. ſponderi poteſt, reuera non vitari hoc maius malum, quia infideles de facto nunquam concedunt libertatem infantibus Chriſtianorum, quos captiuant, ſed omnino apud ſe retinent, vt paganos illos efficiant: ita enim refertur. Reſpondetur ſi ita eſt, licitum eſt, par pari referre. Vix tamen credibile eſt, eos nunquã diuendere huiuſmodi infantes, quamuis fortaſſe difficilius & maiori pretio id faciant: quapropter non expedit eis dare occaſionem, vt in hoc negotio duriores fiant: & ideo non eſt hæc obligatio noſtris militibus, ſeu fidelibus imponenda. Accedere vlterius poteſt temporale detrimentum, quod interdum eſſe poteſt non minimæ exiſtimationis, ſi nonnulla alia præter ſupra dicta conſiderentur. Primum, quod huiuſmodi ſerui toto tempore infantiæ nullam vtilitatem afferunt dominis ſuis, ſed potius ſunt illis ſumptui, & labori. Deinde, ſæpe non poſſunt illos apud ſe retinere, neque educare & alere, vt verbi gratia, ſi domini qui illos captiuant, ſunt milites, qui neque inueniunt Chriſtianos homines, qui illos velint emere, nec poſſunt commode illos in aliquam prouinciam Chriſtianorum tranſmittere, nec ſecum ferre. Cur ergo hi non poterunt pretio accepto ad ſuos remittere? Quin potius hinc vlterius fieret, vt milites intelligentes, ſe non poſſe captiuare hos paruulos cum aliqua vtilitate, ſed potius cum magno onere & obligatione, vel remiſsius bellum agant, vel certe illos interficiendos cenſeant potius, quam captiuandos. Igitur, penſatis omnibus, hoc medium perpetuæ ſeruitutis, quod valde extrinſecum eſt, tot habet incommoda, vt non poſsit abſolute exiſtimari charitas ad illud obligare, loquendo moraliter ac regulariter, quamuis fortaſſe in aliquo ſpeciali caſu, præſertim ſi extrema neceſsitas interueniat, hęc obligatio admitti poſsit.

Vltimum caput, quod ex cooperatione ſumebatur, minoris eſt difficultatis: negamus enim hanc eſſe cooperationem. Nam Chriſtianus vendens ſeruum vtitur iure ſuo, & rem facit ex obiecto, vel indifferentem, vel bonam, ſcilicet, filium parentibus reſtituere. Quicquid vero poſtea ſequitur, eſt per accidens ex malitia parentum, quam alter vitare non tenetur propter dictas cauſas: & ideo illi non imputatur. Sicut non eſt malum ſoluere pecunias homini exercenti vſuras, quamuis ipſe male ſit illis vſurus: quia hoc

1. Corollariũ eſt valde extrinſecum & accidentarium. Nulla eſt ergo ſufficiens ratio huius obligationis, generatim loquendo. In particulari vero, vt dixi, conſiderandæ ſunt omnes circumſtantiæ, non ſolum ad iudicandũ de obligatione, quæ vel nunquam, vel raro intercedit, ſed etiam ad conſulendum, quid agere expediat,

2. Corollariũ quidue melius ſit. Atque hinc etiam à fortiori colligitur, quando aliquis apud ſe habet captiuum parentem ſimul cum paruo filio, non eſſe obligationem ſeparandi vnum ab altero, vt baptizetur infans: tum quia opinio probabilis eſt, hoc non licere: multo ergo probabilius erit, non eſſe neceſſarium: Tum etiam, quia fere omnes rationes factæ, eadem vel maiori proportione hic applicari poſſunt, neque vlla noua ratio in contrarium occurrit.

ARTICVLVS XI.

Vtrum pueri in maternis vteris poſiti ſint baptizãdi.

4.d.6.q.1.a. 1.q.1 & diſ. 23.q.2.ar.2. q.1.ad 1.& 2

AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quod pueri in maternis vteris exiſtentes poſsint baptizari. Efficacius enim eſt donum Chriſti ad ſalutem, quam peccatum Adæ ad damnationem, vt Apoſt. dicit, Rom. 5. Sed pueri in maternis vteris damnantur propter peccatum Adæ. Ergo multo magis ſaluari poſſunt per donum Chriſti: quod quidem fit per Baptiſmum. Ergo pueri in maternis vteris exiſtentes poſſunt baptizari.

2. Præterea, Puer in vtero matris exiſtens, aliquid matris eſſe videtur. Sed baptizata matre, baptizatur quicquid eſt eius intra ipſam exiſtens. Ergo videtur, quod baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius exiſtens.

3. Præterea, Mors æterna peior eſt, quam mors corporalis. Sed de duobus malis minus malum eſt eligendum. Si ergo puer in vtero matris exiſtens baptizari non poteſt, melius eſſet, quod mater aperiretur, & puer eductus baptizaretur, quam quod puer æternaliter damnaretur abſque Baptiſmo decedens.

4. Præterea, Contingit quandoque, quod aliqua pars pueri prius egreditur: ſicut legitur Geneſ. 38. quod pariente Thamar, in ipſa effuſione infantium, vnus protulit manum, in qua obſtetrix ligauit coccinum, dicens, Iſte egredietur prior: illo vero manum retrahente, egreſſus eſt alter. Quandoque autem in tali caſu imminet periculum mortis. Ergo videtur, quod illa pars debeat baptizari puero adhuc in materno vtero exiſtente.

*Sed contra eſt, quod Auguſt. * dicit in Epiſt. ad Dardanũ: Nemo renaſcitur, niſi primo naſcatur. Sed Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari, priuſquam ex vtero naſcatur.* Epi. 57 inter me. & fin. t. 2

*Reſpondeo dicendum, quod de neceſsitate Baptiſmi eſt, quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, cum Baptiſmus ſit quædam ablutio, vt ſupra dictum eſt. * Corpus autem infantis, antequam naſcatur ex vtero, non poteſt aliquo modo ablui aqua, niſi forte dicatur, quod ablutio baptiſmalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre exiſtentem perueniat. Sed hoc eſſe non poteſt: tum quia anima pueri, ad cuius ſanctificationem ordinatur Baptiſmus, diſtincta eſt ab anima matris: tum quia corpus pueri animati, iam eſt formatum, & per conſequens à corpore matris diſtinctum. Et ideo Baptiſmus, quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris exiſtentem. Vnde Auguſtinus * dicit contra Iulianum. Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt, aliquo mortis vrgente periculo, cum eum geſtaret in vtero. Nunc vero cum ipſe etiam, ſcilicet infans, baptizetur, non vtique ad maternum corpus, cum eſſet in vtero, pertinebat. Et ita relinquitur, quod nullo modo infantes in maternis vteris exiſtentes, baptizari poſſunt.* q.66.art.1. Lib.6.c.8. non longe ante med. tom.7.

Ad primum ergo dicendum, quod pueri in maternis vteris exiſtentes, nondum prodierunt in lucem, vt cum aliis hominibus vitam ducant. Vnde non poſſunt ſubiici actioni humanæ, vt per eorum miniſterium Sacramenta recipiant ad ſalutem. Poſſunt tamen ſubiici operationi Dei, apud quem viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ ſanctificationem conſequantur: ſicut patet de ſanctificatis in vtero.

Ad ſecundum dicendum, quod membrum interius matris eſt aliquid eius per continuationem & vnionem naturalem partis ad totum: Puer autem in vtero matris exiſtens, eſt aliquid eius per quandam colligationem corporum diſtinctorum. Vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod non ſunt facienda mala, vt eueniant bona, vt dicitur Rom 3. & ideo non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit, viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptizetur.

Ad quartum dicendum, quod expectanda eſt totalis egreſsio pueri ex vtero ad Baptiſmum, niſi mors immineat. Si tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur omnes ſenſus, debet baptizari periculo imminente: & non eſt poſtea rebaptizandus, ſi eum perfecte naſci contigerit. Et vide-

tur idem faciendum, quacumque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita conſiſtit, ſicut in capite: videtur quibuſdã, quod propter dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer poſt perfectam natiuitatem ſit baptizandus ſub hac forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo.

COMMENTARIVS.

HIc articulus fere expoſitus eſt in ſuperioribus: nam ſi paruulus omnino clauſus eſt in vtero matris, conſtat non poſſe baptizari: quia neque aliqua tangi in ſeipſo poteſt, neque per matrem baptizari. Nam cum ſit perſona ab illa diſtincta, ablutio matris, non poteſt ablutio filij reputari, vt bene notauit Aug. 6. cont. Iulia. cap. 1. & c. 6. habetur in c. Si quidquid, de conſecrat. d. 4. Et ideo in Conc. Neocæſari. cap. 6. dicitur. Baptiſmum mulieris prægnantis non communicari, nec prodeſſe filio. Oportet ergo, vt prius aliquo modo egrediatur ex vtero. Et quidem extra caſum neceſsitatis, iam ſupra diximus expectandum eſſe, vt perfecte naſcatur: in neceſsitate vero baptizari poteſt ſtatim ac ex vtero exiit pars corporis, quæ ad Baptiſmum perficiendum ſufficit, vt ſuperius, diſp. 20. ſect. 2. dictum eſt.

Non eſt expectanda propria natiuitas, vt infãs baptizari poſſit. Hic vero ſolum addendum occurrit, cum dicitur, debere hominem prius naſci ex vtero, vel omnino, vel ex parte, quam baptizetur: non oportere intelligi de propria natiuitate. Quacumque enim ratione fieri poſsit, vt abluatur, id ſatis erit ad valorem Baptiſmi: etiam ſi propria natiuitas humana non præcedat, quia ſubſtantia ſacramenti conſiſtit in ablutione ſub debita forma verborum. Vnde ſi mortua ſit mater habens infantem in vtero, & aperiatur, ac detegatur puer, illa non eſt propria corporalis natiuitas, & tamen circa illum puerum perfici poteſt Baptiſmus: nec ſolum poteſt, ſed etiam debet, quando mater prius mortua eſt: nam interficere, & aperire adhuc viuentem, ne prius filius ſine Baptiſmo moriatur, nunquam licet, vt bene Paludan. notauit in 4. diſtinct. 6. quæſtio. 1. *Palud.* quod eſt intelligendum, etiam ſi mater ſit iam non morti proxima, & infallibiliter expectetur mors eius, ac probabiliter timeatur, ne filius prius moriatur. Quia non ſunt facienda mala, vt eueniant bona: & quamdiu vita durat, nemo eſt dominus eius, vt poſsit illam violenter auferre propter ſalutem alterius.

Si mulier prægnans ſit morte digna accelerari poteſt eius mors, vt puer baptizari poſsit l. prægnantem ff. de pœnis. Solum poſſet excipi caſus, quando mater alias eſt morte digna, & iuſte eſt ad illam damnata. Nam licet tunc regulariter differendum ſit ſupplicium matris vſque ad partum propter bonum prolis, vt habetur in lege, Prægnantem. ff. de Pœnis: Tamen ſi fingatur caſus, in quo eo tempore, quo differtur ſupplicium, credatur prius moriturus paruulus, quam ad partum, vel natiuitatem peruenerit, & in eo caſu, quamuis Paludanus dubius ſit: quia (inquit) hoc non eſt in iure expreſſum: mihi tamen, non videtur eſſe dubiũ, quin tunc liceat anticipare ſupplicium, quantum fieri poſsit, ſeruato ordine iuris, & iuſtitiæ, quia tunc nulli fit iniuria, & cedit in maximum ſpirituale bonũ prolis. Nam dilatio, quæ in iure conceditur, non eſt propter matrem, ſed in filij vtilitatem: ſi ergo non ſolum ceſſet hæc vtilitas, verum etiam credatur cedere in magnum detrimentum prolis, non eſt neceſſarium, nec legi conſentaneum in tali caſu differri ſupplicium.

Obiectio. Dices, ceſſante fine legis in particulari, non ceſſare obligationem legis: *Reſpon.* Reſpondetur primo, illud eſſe certum, quando tantum ceſſat negatiue, non vero ſi ceſſet contrarie, prout accideret in prædicto caſu, quia non ſolum non eſſet vtilis proli, talis dilatio ſupplicij, ſed etiam eſſet in magnum detrimentum eius. Deinde illa lex reſpectu prolis eſt potius beneficium quoadam & priuilegium, quam præceptum: & ideo, ſi in particulari caſu non habet rationem beneficij, & priuilegij, ſed potius nocumenti, talis caſus non cenſetur ſub illa lege comprehendi. Et hæc quidem vera ſunt ex ſuppoſitione huiuſmodi euentus. Exiſtimo tamen moraliter vix poſſe accidere huiuſmodi caſum. Nam ſemper maius periculum imminet proli, ſi mater interficiatur, & ideo loquendo practice, & moraliter ſemper eſt differendum ſupplicium vſque ad partum.

ARTICVLVS XII.

Vtrum furioſi & amentes debeant baptizari.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod furioſi & amentes non debeant baptizari. Ad ſuſceptionem enim Baptiſmi requiritur intentio in eo qui baptizatur: vt ſupra dictum eſt. Sed furioſi & amentes, cum careant vſu rationis, non poſſunt habere ordinatam intentionem, ergo non debent baptizari.

2. Præterea, Homo bruta animalia ſuperexcedit in hoc, quod habet rationem. Sed furioſi & amentes non habent vſum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, ſicut expectatur in pueris. Ergo videtur, quod ſicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furioſi & amentes debent baptizari.

3. Præterea, Magis eſt ligatus vſus rationis in furioſis vel amentibus, quam in dormientibus. Sed Baptiſmus non conſueuit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus & furioſis.

Sed contra eſt, quod Auguſtin. dicit, 4. Confeſſ. de amico ſuo, qui cum deſperaretur, baptizatus eſt neſciens: & tamen Baptiſmus in eo efficaciam habuit. Ergo carentibus vſu rationis, aliquando Baptiſmus dari debet. Lib. 4. c. 4. parum ante med. t. 1.

Reſpondeo dicendum, quod circa amentes & furioſos eſt diſtinguendum. Quidam enim ſunt à natiuitate tales, nulla habentes lucida interualla: in quibus etiam nullus vſus rationis apparet. Et de talib. quantum ad Baptiſmi ſuſceptionem, videtur eſſe idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide Eccleſiæ, vt ſupra dictum eſt. Alij vero ſunt amentes, qui ex ſana mente, quam habuerunt prius in amentiam inciderunt. Et tales ſunt iudicandi ſecundum voluntatem, quam habuerunt, dum ſanæ mentis exiſterent. Et ideo, ſi tunc apparuit in eis voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, debet eis exhiberi in furia & amentia conſtitutis: etiam ſi tunc actu contradicant: alioquin, ſi nulla voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum in eis apparuit, dum ſanæ mentis eſſent, non ſunt baptizandi.* Quidam vero ſunt qui, etſi à natiuitate fuerint furioſi vel amentes, habent tamen aliqua lucida interualla, in quibus recta ratione vti poſſunt. Vnde ſi tunc baptizari voluerint, baptizari poſſunt etiam in amentia conſtituti. Et debet eis tunc ſacramentum conferri, ſi periculum timeatur. Alioquin melius eſt, vt tempus expectetur, in quo ſint ſanæ mentis, adhoc, quod deuotius ſuſcipiant Sacramentum. Si autem tempore lucidi interualli non appareat in eis voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, baptizari non debent in amentia conſtituti. Quidam vero ſunt, qui, etſi non omnino ſanæ mentis exiſtant, in tantum tamen ratione vtuntur, quod poſſunt de ſua ſalute cogitare, & intelligere Sacramenti virtutem. Et de talibus idem eſt iudicium, ſicut de his, qui ſanæ mentis exiſtunt, qui baptizantur volentes, non autem inuiti.* a. 9. huius q. — Vt habetur in Decr. lib. 3 t. 42. c. 2. in fin.

Ad primum ergo dicendum, quod amentes, qui nunquam habuerunt, nec habent vſum rationis, baptizantur ex intentione Eccleſiæ, ſicut & ex actu Eccleſiæ credunt & pœnitent: ſicut ſupra de pueris dictum eſt. Illi vero, qui aliquo tempore habuerunt vel habent vſum rationis, ſecundum propriam intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore ſanæ mentis.* a. 9. huius q.

Ad ſecun-

Ad ſecundum dicendum, quod furioſi vel amentes carent vſu rationis per accidens, ſcilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animæ rationalis ſicut bruta animalia. Vnde non eſt de his ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod dormientes non ſunt baptizandi, niſi periculum mortis immineat: in quo caſu baptizari debent, ſi prius in eis voluntas apparuit ſuſcipiendi Baptiſmum, ſicut de amentibus * *dictum eſt, ſicut Auguſt.* * *narrat in 4 lib. Confeſſ. de amico ſuo, qui baptizatus eſt neſciens, propter periculum mortis.*

In 10 art. Lib. 4 c. 4 parum ante med tom. 1.

COMMENTARIVS.

HIc articulus iam eſt in ſuperioribus explicatus. Nam hi amentes, ſi ſint perpetui, inter infantes computantur: ſi vero aliquando vſum rationis habuerunt, eadem eſt ratio de illis, quæ de aliis adultis, iudicandi autem ſunt iuxta ſtatum, & voluntatem in qua inuenti ſunt, quando in amentiam inciderũt. Neque circa literam D. Thomæ aliquid nouum, aut ſpeciale notandum occurrit.

QVÆSTIO LXIX.

De effectibus Baptiſmi, in decem articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de effectibus Baptiſmi.*

Et circa hoc quæruntur decem.

Primo, vtrum per Baptiſmum auferantur omnia peccata.

Secundo vtrum per Baptiſmum liberetur homo ab omni pœna.

Tertio, vtrum Baptiſmus auferat pœnalitates huius vitæ.

Quarto, vtrum per Baptiſmum conferantur homini gratia & virtutes.

Quinto, de effectibus virtutum, qui per Baptiſmum conferuntur.

Sexto, vtrum etiam paruuli in Baptiſmo gratiam & virtutes accipiant.

Septimo, vtrum per Baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cœleſtis.

Octauo, vtrum Baptiſmus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.

Nono, vtrum fictio impediat effectum Baptiſmi.

Decimo, vtrum, recedente fictione, Baptiſmus obtineat effectum.

SECTIO I.

Vtrum per Baptiſmum tollantur omnia peccata.

2 d. 31 q. 11. ar. 1. & 4. d 4. q. 2. a. 1. q 1 & d. 17 q. 3. a 5. q. 1. & 4 conc c. 50 & 72 col. 2. & Heb 6. col. 3. fin.

AD *primum ſic proceditur. Videtur, quod per Baptiſmum non tollantur omnia peccata. Baptiſmus enim eſt quædam ſpiritualis regeneratio, quæ contraponitur generationi carnali: ſed per generationem carnalem homo contrahit ſolum originale peccatum, ergo per Baptiſmum ſoluitur ſolum originale peccatum.*

2. Præterea, Pœnitentia eſt ſufficiens cauſa remiſſionis actualium peccatorum. Sed ante Baptiſmum in adultis requiritur Pœnitentia ſecundum illud Actorum 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Ergo Baptiſmus nihil operatur circa remiſſionem actualium peccatorum.

3 Præterea, Diuerſorum morborum diuerſæ ſunt medicinæ: quia, ſicut Hieron. * *dicit, non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum. Sed peccatum originale, quod per Baptiſmum tollitur, eſt aliud genus peccati à peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per Baptiſmum.*

Mat. 9. ſuper illud verbum Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, niſi, &c. t 9

Sed contra eſt, quod dicitur Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.

RESPONDEO *dicendum, quod, ſicut Apoſtolus dicit, Roman. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu in morte ipſius baptizati ſumus. Et poſtea concludit. Ita & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato: viuentes aũt Deo in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Ex quo patet, quod per Baptiſmum homo moritur vetuſtati peccati: & incipit viuere nouitati gratiæ. Omne autem peccatum ad priſtinam vetuſtatem pertinet. Vnde conſequens eſt, quod omne peccatum per Baptiſmum tollatur.*

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Apoſt. dicit Roman 5. Peccatum Adæ non tantum poteſt, quantum poteſt donum Chriſti, quod in Baptiſmo percipitur. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Vnde Auguſt. * *dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum, quod generante carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem ſpiritu, non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.*

Li. 1. de peccato meritis & remiſ. c. 15. in fi t. 7.

Ad ſecundum dicendum, quod nullius peccati remiſſio fieri poteſt, niſi per virtutem paſſionis Chriſti: vnde & Apoſtolus dicit, Hebr. 9. quod ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Vnde motus humanæ voluntatis, qui eſt in pœnitente, non ſufficeret ad remiſſionem culpæ niſi adeſſet fides paſſionis Chriſti, & propoſitum participandi ipſam vel ſuſcipiendo Baptiſmum, vel ſubiiciendo ſe clauibus Eccleſiæ. Et ideo, quando aliquis adultus pœnitens ad Baptiſmum accedit, conſequitur quidem remiſſionem omnium peccatorum ex propoſito Baptiſmi: perfectius autem ex reali ſuſceptione Baptiſmi.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptiſmus autem operatur in virtute paſſionis Chriſti, quæ eſt vniuerſalis medicina omnium peccatorum. Et ideo per Baptiſmum omnia peccata tolluntur.

COMMENTARIVS.

REſpondet D. Thom. Baptiſmum habere virtutem ad tollendum omne peccatum. Quam veritatem in argumento, ſed contra, confirmat ex illo, Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam: quem locum, vt ſupra notaui diſp. 20. ſect. 1. Hierony. de aqua Baptiſmi intelligit. Quam expoſitionem Theodoretus etiam ſequitur, atque eodem modo interpretatur Cyprianus epiſt. 70. & 76. & in 2. par. illius, alias lib. 4. epiſt. 7. ſumitur etiam ex Athanaſio epi. ad Serapionem, contra eos, qui dicunt Spiritum ſanctum eſſe creaturam: dicit enim, promiſſiones ibi per Ezechielem factas, ſolum tempore Meſſiæ eſſe impletas. In corpore autem articuli, eandem veritatem confirmat ex Paulo, ad Rom. 6. dicente. Nos per Baptiſmum conſepeliri Chriſto in mortem, vt in nouitate vitæ ambulemus: quod infra exponens ait, eos qui baptizati ſunt, mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu Domino noſtro: mori autem peccato, vt ſuperius idem Paulus expoſuerat, idem eſt, quod iuſtificari à peccato.

Ezech. 36. Hieron. Theodoret. Cyprian. Athanaſ. Rom. 6.

Ex quo loco colligit D. Thom. rationem, quæ dupliciter formari poteſt: primo, quia non poteſt quis iuſtificari ab vno peccato, verbi gratia, originali, quin iuſtificetur ab omnibus. Si ergo Baptiſmus habet virtutem iuſtificandi hominem à peccato, neceſſe eſt, vt poſſit delere omnia peccata. Quæ ratio procedit optime de omnibus peccatis, quæ gratiam tollunt, vt ſunt originale, & mortalia omnia. De venialibus autem non videtur ita procedere: quia hæc non neceſſario tolluntur per iuſtificationem à peccato. Poteſt tamen facile extendi ratio, quia licet non ſit ſimpliciter neceſſarium, remitti venialia peccata ſimul cum mortalibus, quia poteſt homo ponere impedimentũ: tamen à fortiori neceſſarium eſt, vt qui virtutem

Ratio D Thom.

virtutem habet tollendi mortalia peccata, habeat etiam tollendi venialia, ſi homo ſit diſpoſitus, ſeu obicem non ponat: quia hic effectus minor eſt, & eiuſdem ordinis cum illo, ſeu ſubordinatus illi. Secundo modo poteſt formari ratio D. Thomæ, quia per Baptiſmum ita iuſtificatur homo, vt omnino cenſeatur mori vitæ præteritę, & in nouum hominem reſtitui: vnde in alio loco Ezechielis dicitur accipere nouum cor, & nouum ſpiritum: omnia autem peccata ante Baptiſmum commiſſa pertinent ad veterem vitam: ergo omnia illa pereunt, & ſuffocantur in baptiſmate.

In ſolutione ad primum, rationem reddit Diuus Thomas, cur per generationem Baptiſmi non ſolum tollatur originale peccatum, ſed etiam alia, cum per regenerationem carnalem ex Adamo ſolum originale peccatum contrahamus, & non alia: & rationem reddit, quia efficacior eſt virtus Chriſti, quam defectus Adæ. Quod confirmat ex illo, ad Rom. 5. Non ſicut delictum, ita & donum: & infra. Non ſicut per vnum peccatum, ita & donum. Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Quorum verborum ſenſus eſt, Chriſti donum eſſe efficacius. Nam lapſus Adæ ſolum vnum delictum potuit in poſteros transfundere: Chriſti autem meritum non ſolum illud peccatum, ſed & reliqua omnia, quæ omnes homines poſtea committunt, poteſt auferre. Atque ita exponunt ibi Chryſoſt. ſerm. 10. Theodoret. Theoph. Ambroſ. & alij, & Auguſt. quem D. Tho. citat. Quod teſtimonium, & ratio in illo fundata, recte procedit de virtute Chriſti in communi: tamen quia hæc virtus non ſolum per Baptiſmum, ſed etiam per alia media applicatur, ideo non videtur tam efficaciter procedere in particulari de Baptiſmo. Sed dicendum eſt, illa ratione probari, habuiſſe Chriſtum virtutem ad inſtituendum talem modum regenerationis, quo omnia peccata delerentur, & hoc eſt, quod immediate probat D. Thom. Nam quod oportuerit hanc regenerationem eſſe in huiuſmodi, in corp. artic. ſatis probatum eſt. Atque eodem ſenſu accipiendum eſt, quod in ſolutione ad tertium dicit D. Thom. Baptiſmum eſſe remedium ſufficiens ad omnia genera peccatorum tollenda, quia paſſio Chriſti, in cuius virtute operatur, eſt vniuerſalis medicina omnium peccatorum. Videri enim poteſt hæc ratio inſufficiens: quoniam ſimiliter inferri poſſet Sacramentum Pœnitentiæ, Extremæ Vnctionis, & alia ſufficere ad omnia peccata tollenda: quoniam operantur in virtute paſſionis Chriſti, quæ eſt vniuerſalis medicina. Igitur ex illo principio ſolum intendit D. Thom. concludere, in paſſione Chriſti eſſe virtutem ſufficientem ad inſtituendum aliquod Sacramentum, quod vniuerſaliter delet omnia peccata: quod autem communicauerit hanc virtutem Baptiſmo, quodque ad hunc effectum ſit ſpecialis ratio in illo magis, quam in aliis ſacramentis, ex aliis principiis iam inſinuatis probatum ſupponitur.

[Rom. 5.] [Chryſoſt. Theodorit. Theophyl. Ambroſ. Auguſt.]

In ſolutione ad ſecundum, tangit D. Tho. quæſtionem de neceſsitate Baptiſmi ad prædictum effectum, quam paulo poſt ex profeſſo diſputabimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum per Baptiſmum liberetur homo ab omni reatu peccati.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod per Baptiſmum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apoſtol. Roma. 13. Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Sed culpa non ordinatur, niſi per pœnam, vt Auguſt. dicit. Ergo per Baptiſmum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.*

[Sup. 68. ar. 5 & 3. d. 19. ar. 3. q 2. Et 4. d. 4. q 2. ar. 1 q 2. & a. 3. q 1 & d. 7 q. 1 a. 1. q 1 & 4. cont. c. 58. 59]

*2. Præterea, Effectus ſacramenti aliquam ſimilitudinem habet cum ipſo ſacramento: quia ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod figurant: vt ſupra dictum eſt. * Sed ablutio baptiſmalis habet quidem aliquam ſimilitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem ſimilitudinem habere videtur cum ſubtractione reatus pœnæ. Non ergo per Baptiſmum tollitur reatus pœnæ.*

[& 72 col. & Rom. 11. le 4. col. 4. & 5. Et Hb. 6 col 3 fin: Lib. 1. retra. c. 9. & l 3. de lib. arb. c. 18. tom. 1. q. 62. art. 3.]

3. Præterea, Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna: & ita iniuſtum eſſet eum puniri. Si igitur per Baptiſmum tollitur reatus pœnæ, iniuſtum eſſet, poſt Baptiſmum ſuſpendere latronem, qui antea homicidium commiſit: & ita per Baptiſmum tolleretur rigor humanæ diſciplinæ: quod eſt inconueniens. Non ergo per Baptiſmum tollitur reatus pœnæ.

Sed contra eſt, quod Ambroſ. dicit ſuper illud, Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona Dei & vocatio. Gratia, inquit, Dei in Baptiſmo gratis omnia condonat.*

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) per Baptiſmum aliquis incorporatur paſſioni & morti Chriſti, ſecundum illud Roman cap 6. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiam viuemus cum eo. Ex quo patet, quod omni baptizato communicatur paſſio Chriſti ad redimendum, ac ſi ipſe paſſus & mortuus eſſet. Paſſio autem Chriſti (ſicut dictum eſt*) eſt ſufficiens ſatisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum. Et ideo ille, qui baptizatur, liberatur à reatu totius pœnæ ſibi debitæ pro peccatis, ac ſi ipſe ſufficienter ſatisfeciſſet pro omnibus peccatis ſuis.*

[Super illud ad Rom. 11. tom 5. Ar. præ. & q. 68 ar. 3 ad 1. & art. 2. q 63. ar. 5.]

Ad primum ergo dicendum, quod quia pœna paſſionis Chriſti communicatur baptizato, in quantum ſit membrum Chriſti, ac ſi ipſe pœnam illam ſuſtinuiſſet, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam paſſionis Chriſti.

Ad ſecundum dicendum, quod aqua non ſolum abluit, ſed etiam refrigerat. Et ita ſuo refrigerio ſignificat ſubtractionem reatus pœnæ, ſicut ſua ablutione ſignificat emundationem a culpa.

Ad tertium dicendum, quod in pœnis, quæ iudicio humano, inferuntur, non ſolum attenditur, qua pœna ſit homo dignus, quoad Deum, ſed etiam in quo ſit obligatus, quoad homines qui læſi & ſcandalizati ſunt per peccatum alicuius. Et ideo licet homicida per Baptiſmum liberetur à reatu pœnæ, quoad Deum, remanet tamen obligatus adhuc, quoad homines, quos iuſtum eſt ædificari de pœna, ſicut ſunt ſcandalizati de culpa. Pie tamen talibus princeps poſſet pœnam indulgere.

COMMENTARIVS.

PEr reatum peccati intelligit D. Thomas obligationem ad pœnam temporalem. Nam obligatio ad æternam pœnam cum ipſa culpa neceſſario tollitur. Nam licet formaliter non ſit ipſa culpa, ſed effectus, vel proprietas illius, eſt tamen ita per ſe coniuncta cum macula culpæ mortalis, vt ſit inſeparabilis ab ipſa ſaltem ſecundum legem Dei ordinariam. Solet autem ſæpe, ablata culpa, manere obligatio ad pœnam temporalem, vt inferius tractando de Sacramento Pœnitentiæ dicendum eſt: & ideo merito inquirit D. Thomas: an ita etiam contingat in baptizatis, & reſpondet, per ſe loquendo, non ita contingere, ſed Baptiſmum per ſe & virtute ſua, delendo culpam, redimere omnem pœnam, atque adeo omnem obligationem ad pœnam manentem ex culpa. Dico autem, per ſe & virtute ſua, quoniam ad hunc effectum nulla eſt ſatisfactio neceſſaria ex parte ſuſcipientis ſacramentum, neque alia diſpoſitio præter illam, quæ neceſſaria eſt ad remiſsionem culpæ. Vnde fit, hunc effectum nunquam impediri, niſi per obicem, quo remiſsio culpæ impediatur, quia remiſſa culpa, nihil eſt quod obſtare poſsit ad remiſsionem pœnæ, ſi ex parte hominis nulla ſatisfactio eſt neceſſaria. Hanc vero concluſionem ſic explicatam optime probat D. Thomas in argumento. Sed contra: ex Ambroſio, ad Roman. 11. in quo

[Titulus explicatur.] [Baptiſmus delendo culpam per ſe redimit omnem pœnam.] [Ratio concluſionis.]

præter verba, quæ D.Thom. affert, notanda ſunt illa: Gratia Dei in baptiſmate non quærit gemitum, aut planctum, aut opus aliquod, niſi ſolam ex corde profeſſionem. In corpore vero articuli fere non affert D.Tho. rationem diſtinctam à ratione præcedentis articuli, & ideo nihil hoc loco addere oportet: nam de re ipſa ſtatim diſputaturi ſumus. Solutiones autẽ argumentorum claræ ſunt. Solum eſt notanda ſolutio ad tertium, in qua D. Thom. declarat concluſionem poſitam intelligendam eſſe de reatu peccati reſpectu Dei, non vero reſpectu Reipublicæ, ſeu temporalis Principis. Nam licet peccata ſint coram Deo remiſſa, poteſt manere homo obligatus coram hominibus ad pœnam humanam, ſeu corporalem: quia eſt diſtincta ratio huius pœnæ, & fieri poteſt, vt non ſit illi ſatisfactum, vel etiam, vt non expediat, ablata vna pœna alteram auferri: & ita inquit D.Th. contingere in Baptiſmo, qui ſolum eſt inſtitutus ad tollendum culpam & pœnam coram Deo, non tamen coram hominibus, quos iuſtum eſt, (inquit) ædificari de pœna, ſicut ſunt ſcandalizati de culpa, poſſentque homines occaſionem ſumere multiplicandi publica peccata ante baptiſmum, ſi ſcirent, nullum eis ſupereſſe humanum ſupplicium, ſi baptizari vellent: vt etiam poſſent occaſionem ſumere ficte accedendi ad Baptiſmum, vt euaderent humanum ſupplicium. Addit vero D.Thom. pie poſſe Principem huiuſmodi pœnam remittere his, qui ad fidem conuertuntur, & baptizantur, quo intelligendum exiſtimo de ſupremo Principe, vel qui ab eo habet poteſtatem diſpenſandi in legibus humanis.

ARTICVLVS III.

Vtrum per Baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ.

3.d.32 q.1. ar.1 q.2 & d.33 q.1.ar. 2 & 8.d. 19. ar.3.q 2. & 4.d 4.q.2. a.1.q.3. & 4.con. c.52. fin. & 55.ad 5 & 27. & cap 59. & quodl.6.a 15 Ar.1. huius quæſt.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod per Baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ. Vt enim Apoſtolus dicit, Rom. 5. Donum Chriſti potentius eſt, quam peccatum Adæ. Sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apoſtolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per conſequẽs omnes aliæ pœnalitates præſentis vitæ. Ergo multo magis per donum Chriſti, quod in Baptiſmo percipitur, homo à pœnalitatibus præſentis vitæ debet liberari.*

2. Præterea, Baptiſmus aufert & culpam originalem & actualem, ſicut ſupra dictum eſt. Sic autem aufert actualem culpam, quod liberat ab omni reatu pœnæ conſequente actualem culpam. Ergo etiam liberat à pœnalitatibus præſentis vitæ, qui ſunt pœna originalis peccati.*

3. Præterea, Remota cauſa, remouetur effectus. Sed cauſa harum pœnalitatum eſt peccatum originale, quod tollitur per Baptiſmum. Ergo non debent huiuſmodi pœnalitates remanere.

Eſt gl. Aug. li.1.de bap. paruul.c. 39.inter. prin. & me. tom.7.

Sed contra eſt, quod ſuper illud Roman. 6. Deſtruatur corpus peccati, dicit Gloſſ. Per Baptiſmum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati deſtruatur: non ita, vt in ipſo viuente carnis concupiſcentia reſperſa, & innata repente abſumatur, & non ſit, ſed ne obſit mortuo, quæ inerat nato. Ergo pari ratione, nec aliæ pœnalitates per Baptiſmum tolluntur.*

q.68.ar.5. ad 3.& ar. præced.

Reſpondeo dicendum, quod Baptiſmus habet virtutem auferendi pœnalitates præſentis vitæ, non tamen eas aufert in præſenti vita, ſed eius virtute auferentur à iuſtis in reſurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, vt dicitur 1. Cor. 15. Et hoc rationabiliter: primo quidem, quia per Baptiſmum homo incorporatur Chriſto, & efficitur membrum eius, vt ſupra dictum eſt. Et ideo conueniens eſt, vt id agatur in membro incorporato, quod eſt actum in capite, Chriſtus autem à principio ſuæ conceptionis fuit plenus gratia & virtute: habuit tamen corpus paſſibile, quod poſt paſſionem & mortem eſt ad vitam glorioſam reſuſcitatum. Vnde & Chriſtianus in Baptiſmo gratiam conſequitur, quantum ad animam, habet tamen corpus paſſibile, in quo pro Chriſto poſſit pati, ſed tandẽ reſuſcitabitur ad impaſſibilem vitam. Vnde Apoſtolus dicit, ad Roman. 8. Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis: & infra eodem, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti ſi tamen compatimur, vt & ſimul glorificemur. Secundo, hoc eſt conueniens propter ſpirituale exercitium, vt videlicet contra concupiſcentiam & alias paſſibilitates pugnãs homo, victoriæ coronam acciperet. Vnde ſuper illud, Roman. 6. Vt deſtruatur corpus peccati, & dicit gloſſ.* Si poſt Baptiſmum vixerit homo in carne habet concupiſcentiam, cum qua pugnet, quamq; adiuuante Deo ſuperet. In cuius figuram dicitur Iudic. 3. Hæ ſunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraelem, & poſtea diſcerent filij eorum certare cũ hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi. Tertio hoc fuit conueniens, ne homines ad Baptiſmum accederent propter impaſſibilitatem præſentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. Vnde & Apoſtolus dicit, 1. Corinth. 5. Si in hac vita tantum ſperantes ſumus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.*

Eſt Aug. li. 1 de bap par. c.39 circ prin. t.7.

Ad primum ergo dicendum, quod (ſicut gloſſ. dixit Roman. 6. ſuper illud: Vt vltra non ſeruiamus peccato) ſicut aliquis capiens hoſtem atrociſſimum, non ſtatim interficit eum, ſed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulum viuere: ita & Chriſtus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

gl. ord. ſuper illud ad Ro. 6. homo noſter ſimul crucifixus.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut ibidem dixit gloſſ. duplex eſt pœna peccati, gehennalis & temporalis: Gehennalem prorſus deleuit Chriſtus, vt eam non ſentiant baptizati & vere pœnitentes: Temporalem vero nondum penitus tollit: manet enim fames, ſitis & mors & huiuſmodi. Sed regnum & dominium eius deiecit, vt ſcilicet hoc homo non timeat, & tandem in nouiſſimo eandem penitus exterminabit.*

1.2 q.81.a.1.

Ad tertium dicendum, quod (ſicut in 2. parte dictum eſt) peccatum originale hoc modo proceſſit, quod primo perſona infecit naturam, poſtmodum vero natura infecit perſonã, Chriſtus vero conuerſo ordine prius reparat id, quod perſonæ eſt, & poſtmodum ſimul in omnibus reparabit, id, quod naturæ eſt. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ viſionis diuinæ, quæ reſpiciunt perſonam, ſtatim per Baptiſmum tollit ab homine, ſed pœnalitates præſentis vitæ (ſicut mors, fames, ſitis, & alia huiuſmodi) reſpiciunt naturam ex cuius principiis cauſantur prout eſt deſtituta originali iuſtitia. Et ideo iſti defectus non tollentur niſi in vltima reparatione naturæ per reſurrectionem glorioſam.*

COMMENTARIVS.

CVm ſatis conſtet experientia huiuſmodi pœnalitates, quæ ſunt fomes peccati, mors, & alia huiuſmodi, non auferri per Baptiſmum, quamdiu præſens vita durat, D.Thomas ſolum mouet præſentem quæſtionem, vt rationem reddat huius inſtitutionis. Certum eſt enim, Baptiſmum non carere hac virtute, eo quod non potuerit Chriſtus eam ipſi communicare. Nam cum virtus Chriſti ſit infinita, certum eſt, potuiſſe hanc vim conferre Baptiſmo. Quin potius addit D. Thomas, Baptiſmum reuera habere hanc vim ex virtute Chriſti, non tamen ſtatim exercendam, ſed ſuo tempore, nimirum in ſtatu gloriæ, in quo reformabitur corpus noſtrum, & ſurget immortale, & ſimile corpori Chriſti propter inhabitantem Spiritum eius in nobis, quem per Baptiſmum accipimus, quæ eſt doctrina Auguſtini libro 6. Geneſ. ad liter. capite 20. & ſequentibus. Quod ergo Chriſtus non dederit Baptiſmo, vt ſtatim hoc faciat, non eſt, quia non potuit, ſed quia non oportuit. Huius autem rei tres affert congruentias Diuus Thomas. Prima eſt, quia per Baptiſmum incorporamur Chriſto. Cum ergo Chriſtus in hac vita fuerit paſſibilis & mortalis, non oportuit nos ſtatim fieri immor-

1. ad Cor. 15. Ad Philip. 3. Ad Rom. 8. Triplex congruentia. D. Thom. 1. Congruentia.

ri immortales & impaſsibiles, ſed potius expedit: vt pro illo pati, & cum illo compati poſsimus, vt cum eo etiam conglorificemur. Dices: hæc ratio optime procedit de paſsibilitate, & imbecillitatibus corporis, non vero de fomite peccati, qui in Chriſto non fuit, ſi ergo per Baptiſmum incorporamur Chriſto, cur non ſtatim efficimur illi ſimiles ſaltem in carentia fomitis? Reſpondetur primum, concedendo hanc rationem non procedere de fomite, nihilominus eſſe alias, propter quas non fuit expediens ſtatim nobis dari conformitatem cum Chriſto in hac perfectione, quas ſtatim afferemus. Secundo dicitur, fomitem ex natura rei & ex lege ordinaria eſſe coniunctum cum paſsibilitate corporis. Quod ergo Chriſtus caruerit fomite, fuit illi connaturale ratione vnius, & eodem modo fuiſſet connaturalis impaſsibilitas corporis. Ex diſpenſatione autem aſſumpſit corpus paſsibile propter nos: non aſſumpſit autem fomitem, quia neque illum decebat, nec nobis vtile erat, atque ita in illo fuit ſpeciale, quod habuerit corpus paſsibile ſine fomite. Quod etiam ex ſpeciali priuilegio B. Virgini communicatum eſt propter ſingularem dignitatem eius. In reliquis autem hominibus non oportuit fieri hoc ſpeciale miraculum: & ideo hoc ipſo, quod non oportuit, vt per Baptiſmum ſtatim fierent impaſsibiles, conſequens fuit, vt manerent fomiti ſubiecti.

Reſponſio.

2. Congruentia. Secunda ratio D. Th. procedit ſpecialiter de fomite, quamuis poſsit etiam applicari ad omnes alias corporis debilitates: quia oportuit (inquit) manere in homine concupiſcentiam ad exercitium pugnæ ſpiritualis. Et hanc rationem attigit Conc. Trid. ſeſsio. 5. decreto de pecca. orig. can. 5. dicens, Manere autem in baptizatis concupiſcentiam, vel fomitem hæc ſancta Synodus fatetur, & ſentit, quæ, cum ad agonem relicta ſit nocere non conſentientibus, ſed vtiliter per Chriſti Ieſu gratiam repugnantibus, non valet: quinimo, qui legitime certauerit, coronabitur. Et ſtatim veluti reſpondens cuidam tacitæ obiectioni addit Concilium: hanc concupiſcentiam, quando in nobis per conſenſum non dominatur, non eſſe vere ac proprie peccatum, & ideo poſſe manere poſt Baptiſmũ, quamuis poſt Baptiſmum omnia peccata tollantur. Solet autem improprie appellari peccatum, quia ex peccato naſcitur, & ad peccatum inclinat, vt Concilium dicit ex Auguſt. lib. 1. contra duas Epiſt. Pelag. c. 13. & lib. 1. de Nup. & concupiſcent. c. 23. & ſequentib. & lib. 6. contra Iulia. cap. 5. & 6. & lib. 2. de Peccat. merit. cap. 28. & Epiſt. 28. ad Hieronymum: quod aliis locis ſæpe repetit Auguſtinus contra Pelag. in quibus ſignificat, concupiſcentiam ante peccatum originale remiſſum, magis proprie habere rationem peccati, & ideo fortaſſe Concilium addit illam particulam (In renatis) negans concupiſcentiam in eis eſſe peccatum. Quomodo autem id intelligendum ſit, ad hunc locum non ſpectat, ſed ad materiam de peccato originali. Hæc autem ratio, quæ in fomite explicata eſt, facile poteſt ad alias corporis pœnalitates applicari: quod his verbis eleganter facit Auguſt. lib. 3. de Peccat. meri. c. 13. Nouit ille medicus, qui non eſt opus ſanis, ſed ægrotantibus, quemadmodum nos curando perficiat in æternam ſalutem, qui & ipſam mortem, quamuis peccati merito inflicta ſit, non aufert in hoc ſæculo eis, quibus peccata dimittit, vt eam cum eius timore ſuperando, ſuſcipiant pro fidei ſynceritate certamen.

Conc. Trid.

Auguſt.

3. Congruentia. Tertia ratio D. Thom. his verbis traditur, lib. 2. de Peccat. meri. c. 31. Poterat etiam hoc donare credentibus, vt neque iſtius experirentur corporis mortem: ſed, ſi hoc feciſſet, carni quædam fœlicitas adderetur: minueretur autem fidei meritum. Sic enim homines mortem iſtam timent, vt non ob aliud fœlices dicerent eſſe Chriſtianos, niſi quod mori omnino nõ poſſent. Ac per hoc nemo propter illam vitam, quæ poſt iſtam mortem beata futura eſt, per virtutem etiam contemnendæ ipſius mortis, ad Chriſti gratiam feſtinaret, ſed propter remouendam mortis moleſtiam, vel delicatius crederetur in Chriſto. Ex quibus verbis, quarta ratio ſumi poteſt, ſcilicet, relictas eſſe has pœnalitates, ne fides eneruaretur, & vtramque rationem repetit idem Auguſt. 13. de Trinit. cap. 4. Quinta addi poteſt ex eodem libr. 22. de Ciuit. c. 22. ſcilicet, Vt hinc appareat, in quid veluti pondere ſuo procliuis ſit vitioſa natura, & quãta ope, vt hinc liberetur, indigeat. Atque eadem ratio ſumi poteſt ex libr. 3. de Peccat. merit. c. vlt. Sexta deniq; addi poteſt, vt homo in hac vita ſemper ferat ſecum teſtimonium ſui lapſus, & quantum Deus ſuperbis reſiſtat, ex eodem Auguſt. lib. 1. Confeſſ. cap. 1.

Quarta ratio additur.

Quinta ratio.

Sexta ratio.

ARTICVLVS IV.

Vtrum per Baptiſmum conferantur homini gratia & virtutes.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod per Baptiſmũ non conferatur homini gratia & virtutes. Quia ſicut ſupra dictum eſt, † ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant. Sed per ablutionem Baptiſmi ſignificatur emundatio animæ à culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. Videtur igitur, quod per Baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes.

Inf q 71. a. 3. c rp & d 3. 1 q. 3. c. & q. 2 art. 1 q. 2. ad 2 & d 4. q 2. art. 2. q. 2. & d. 9. ar. 1. q. 2. cor. & a. 18 q 1. art. 3 q. 1. cor. q 60. art. 2. & 61 art 3. & q præced. art.

2. Præterea, illud quod iam aliquis adeptus eſt, non indiget iterum ſuſcipere. Sed aliqui accedunt ad Baptiſmum, iam habentes gratiam & virtutes, ſicut Actor. 10. legitur: Vir quidã erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religioſus & timens Deum: qui tamen poſtea à Petro baptizatus eſt. Non ergo per Baptiſmum conferuntur gratia & virtutes.

3. Præterea, Virtus eſt habitus, ad cuius rationem pertinet, quod ſit qualitas difficile mobilis per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur. Sed poſt Baptiſmum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & conſequitur difficultatem quis ad bonum, quod eſt actus virtutis. Ergo per Baptiſmum non conſequitur homo gratiam & virtutes.

Sed contra eſt, quod ad Titum. 3. dicit Apoſtolus, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis (id eſt, per Baptiſmum) & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abunde, id eſt, ad remiſſionem peccatorum & copiam virtutum, vt gloſſ. ibi exponit. Sic ergo in Baptiſmo datur gratia Spiritus ſancti & copia virtutum.*

Gloſ. interl. ibidem.

Reſpondeo dicendum quod (ſicut Auguſtinus dicit in lib. † de Baptiſmo paruulorum) ad hoc Baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporentur, vt membra eius: à capite autem Chriſto, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuantur: ſecundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Vnde manifeſtum eſt, quod per Baptiſmum aliquis conſequitur gratiam & virtutes.

Lib. 1 c. 26 à med. tom. 7.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut aqua Baptiſmi per ſuam ablutionem ſignificat emundationem culpæ, & per ſuum refrigerium ſignificat liberationem à pœna: ita per naturalem claritatem ſignificat ſplendorem gratiæ & virtutum.

*Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut dictum eſt, * remiſſionem peccatorum aliquis conſequitur ante Baptiſmum, ſecundum quod habet Baptiſmum in voto, vel explicite vel implicite. & tamen cum realiter ſuſcipit Baptiſmum, fit plenior remiſſio, quantum ad liberationem à tota pœna. Ita etiam ante Baptiſmum Cornelius & alij ſimiles conſequuntur gratiam & virtutes per fidem Chriſti & deſiderium Baptiſmi implicite, vel explicite: poſtmodum tamen in Baptiſmo maiorem copiam gratiæ & virtutum conſequuntur. Vnde ſuper illud Pſ. 22. ſuper aquas refectionis educauit me, dicit. * Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in Baptiſmo.*

q 68 art. 2.

Ex gloſ interli. colligitur ibid.

Ad tertium dicendum, quod difficultas ad bonum, & pronitas

pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum ſed propter concupiſcentiam, quæ non tollitur in Bapti mo. Sicut tamen per Baptiſmum diminuitur concupiſcentia, vt non dominetur, ita etiam diminuitur vtrumque dictorum, ne homo ab his ſuperetur.

DISPVTATIO XXVI.

De effectibus Baptiſmi.

DVos poſſumus in genere diſtinguere Baptiſmi effectus, ſcilicet characterem & gratiam ſanctificantem, ſub qua comprehendimus omnia dona, quę ad hanc gratiam ſpectant, de quibus tantum in hac diſputatione dicendum eſt. Nam de charactere nihil addendum occurrit his, quæ in ſuperioribus circa quæſt. 63. D. Thomæ dicta ſunt.

SECTIO I.

Vtrum Baptiſmus vere ac proprie remittat omnem culpam.

Varii errores Primus. VArij fuerunt de hac re hæreticorum errores, ac pene extreme contrarij. Primo quidam dixerũt, Baptiſmum eſſe inutilem & nullius efficaciæ ad delenda peccata. Huius erroris primus author fuiſſe creditur Gaianus, vt colligitur ex *Tertul.* Tertulliano libr. de Baptiſmo in principio. Hunc imitati ſunt Manichæi ex *Auguſt.* Auguſtino hæreſ. 46. & Arcontici ex Epiphanio hæreſ. 40. & Meſſaliani ſeu Maſſaliani: hos enim, vt *Damaſc.* diuerſos numerat Damaſc. ſunt tamen ijdem apud *Theodoret.* Theodoretum, lib. 4. hæret. fabul. circa finem, & libr. 4. hiſt. capit. 10. & habetur etiam libr. 7. Tripar. c. 11. Huius erroris nullum inuenio fundamentum.

2. Error. Secundus error eſt, Baptiſmum quidem non eſſe omnino inutilem, nec tamen proprie ac vere tollere peccata, ſed ea tantum tegere, & facere, vt non imputentur. Huius erroris inuenitur mentio apud Auguſtinum varijs locis contra Pelagianos, ſpecialiter lib. 1. contra duas Epiſt. Pelag. cap. 13. vbi tamen non refert aliquem hæreticum hoc docuiſſe, ſed potius Pe- *Auguſt.* lagianos ipſi Auguſtino imputaſſe, eumq́ reprehendiſſe, quod ipſum docere exiſtimarent, Baptiſma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, ſed radere, vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur. Ab eo tamen errore ſe omnino alienum oſtendit Auguſtin. tum ibi, tum etiam *Theodoret.* libr. 3. cap. 3. Theodoretus autem loco ſupra citato in hunc fere modum explicat Meſſalianorum errorem. Refert enim eos dixiſſe: Baptiſmum inſtar nouaculæ auferre peccata, radicem vero peccati non extingue- *Epiphan.* re. Epiphanius etiam hæreſ. 64. ex Methodio refert, Proclum quędam Origeniſtam dixiſſe, contrahi quidem nunc, & ſopiri peccatum, non tamen radicitus *Gregor.* tolli, & eiuſdem erroris meminit Gregorius libro nono Regiſtri. Epiſtola 39. dicens. Si qui ſunt, qui dicunt, peccata in Baptiſmo ſuperficietenus dimitti, quid eſt hac prædicatione infidelius? Hunc nihilominus errorem renouarunt hoc tempore Lutherani, qui interdum eiſdem loquendi formulis vtuntur, dicentes, Baptiſmum non tollere originale peccatũ, ſed radere, aut tegere, aut facere, vt non imputetur: interdum vero negant delere Baptiſmũ omnia peccata, quamuis fortaſſe tollat aliqua. Fundamentum horum hæreticorum eſt, quia Baptiſmus non tollit concupiſcentiam, quæ tamen peccatum eſt, de quo *Rom. 7.* dicitur ad Rom. 7. Lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato, & infra. Non enim, quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malũ, illud facio: nunc autem iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Ac tandem vlterius. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati.

3. Error. Tertius error extreme contrarius eſt, Baptiſmum delere omnia peccata non tantum iam commiſſa, ſed etiam quæ poſt Baptiſmum ſuſceptum committuntur. Hunc errorem ex Luthero, Caluino, & Kemnitio, refert Bellar. lib. 1. de Baptiſmo c. 18. Qui tamen hæretici non videntur loqui de vera peccatorum remiſſione, ſed de occultatione, ſeu non imputatione peccatorum. Fundamentum autem eorum pręcipuũ eſt, quia peccata remittuntur per ſolam fidem, & Baptiſmus ſolum deſeruit ad excitandam fidem, quę nõ minus excitari poteſt per memoriam Baptiſmi ſuſcepti: & addunt quædam loca Scripturæ: in quibus ſaluari, & mundari dicimur per Baptiſmum, 1. Petri 3. *1. Pet. 3.* Saluos nos facit Baptiſma: ad Tit. 3. Saluos nos fecit *Ad Tit. 3.* per lauacrum regenerationis, ad Epheſ. 5. Mundans *Epheſ. 5.* eam lauacro aquæ. Quem locum tractans Aug. lib. 1. *Auguſt.* de Nup. c. 33. multum videtur huic errori fauere.

1. Concluſ. Dico primo, Baptiſmus vere ac proprie delet originalem culpam, & quidquid in ea veram rationẽ pec- *Con. Trid.* cati habet: nam ad hoc eſt per ſe inſtitutus. Concluſio eſt de fide, definita in Conc. Trid. ſeſſ. 5. can. 5. his verbis. Si quis per Ieſu Chriſti Domini gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam non tolli totum id, quod verã & propriam peccati rationem habet: ſed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema ſit. Et ſta- *Rom. 6. & 8.* tim eam veritatem confirmat varijs Scripturæ teſtimonijs, vt eſt illud ad Rom. Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in morte, &c. & illud cap. 8. Nihil ergo nũc damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Et hoc etiam conuincunt illa loca ad Tit. 3. & ſimilia. Saluos nos fecit per lauacrum regeneratio- *Ad Tit. 3.* nis. Nam, cum originale peccatum ſit vera mors animæ, & hominem inimicum Dei conſtituat, non poteſt Baptiſmus hominem ſaluare, niſi vere ac proprię tollat peccatũ originale, & hominem vere Dei amicũ *Ioan. 3.* efficiat, & ad vitam ſpiritualem transferat, propter *Ad Tit. 3.* quod Baptiſmus regeneratio appellatur, Io. 3. ad Tit. *1. Pet. 1.* 3. primæ Petri 1. dicitur etiam ſpiritualis circumciſio *Ad Coloſ. 2.* & reſurrectio, ad Coloſſ. 2. In quo & circumciſi eſtis, circumciſione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, ſed in circumciſione Chriſti: conſepulti ei in Baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis. Vnde *Auguſt.* Auguſt. in Enchirid. c. 52. Quemadmodum in Chriſto vera mors facta eſt, ſic in nobis vera remiſſio peccatorum, & quemadmodum in illo vera reſurrectio, ita & in nobis vera iuſtificatio. Et eandem veritatem latius ſtatim confirmabimus ſimul cum ſequenti cõcluſione. Ratio vera eſt, quia ſupponimus ex dictis *Ratio concluſionis.* de neceſſitate Baptiſmi, eum eſſe inſtitutum, vt ſit verum Sacramentum ad regenerandos homines in Chriſto: non eſt autem minus efficax ſpiritualis regeneratio Chriſti, quam regeneratio carnalis ex Adamo. Si ergo hæc potens eſt ad transfundendum originale peccatum in filios Adæ, multo erit potentior illa ad tollendum hoc peccatum & infundendã Chriſti iuſtitiam. Rurſus non poteſt peccatũ illud ſecundum id, quod in eo habet rationem culpæ & maculæ partim tolli, partim relinqui: neque etiam ita poteſt radi, quin eradicetur, quia illud peccatum, quoad culpam, vnum eſt indiuiſibile eſt ſingulis hominibꝰ: vnde, vel totum tollitur, vel totum manet. Itẽ, quidquid eſt culpæ in eo peccato, non tollitur, niſi per infuſionem diuinæ gratiæ, & charitatis. Gratia autem Dei & charitas, quantumuis minima, conſtituit hominem ſimpliciter Deo gratum, & amicum, atque ita excludit, quidquid habet rationem culpæ, quæ huic amicitiæ contraria ſit: qualis eſt culpa originalis. Deniq́, quod hæc peccati remiſſio nõ ſit ſola occultatio ſeu nõ imputatio peccati, latius probandũ eſt in materia de gratia, & de iuſtificatione: vbi oſtenditur, veram ſanctitatem, & iuſtitiam viuis Chriſti membris infundi, per quã fere ac proprie à peccatis mundantur: quod ad rem pręſentẽ ſatis conuincunt illa verba ad Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ. Nam ſi in ani- *Epheſ. 5.* ma maneret peccati macula tecta, non vere munda-

retur anima,ſed fieret tanquam ſepulchrum dealbatum:Paulus autem dicit,vere mundari, & renouari per Spiritum ſanctum,qui in Baptiſmo nobis infunditur abunde,vt ad Titum 3.idem Apoſtolus tradit.

Dico ſecundo, Baptiſmus cum originali culpa ſimul delet omnem actualem antea commiſſam:ſi nullum ſit ex parte ſuſcipientis impedimentum. *1. Concluſ.* Concluſio eſt de fide definita in Concilio Florentino in Decreto Eugenij: Huius (inquit) Sacramenti effectus eſt remiſsio omnis culpæ, originalis, & actualis. Ex quibus verbis colligo,non ſolum per accidens,ſed per ſe conferre Baptiſmum hunc effectum ex vi ſuæ inſtitutionis. Nam inter effectus Sacramentorum non numerantur niſi illi,ad quos ſunt ſacramenta ex inſtitutione ſua ordinata: & quia Concilium æque ponit originale & actuale.Itaq; licet fortaſſe primum motum (vt ſic dicam) inſtituendi hoc ſacramentum, fuerit originale peccatum: tamen adæquatus effectus in hoc genere remiſsionis culpæ, ad quem per ſe eſt ordinatum hoc ſacramẽtum,omnia peccata complectitur: ſicut de paſsione Chriſti dici ſolet. Primario quidem ordinatam eſſe à Deo occaſione originalis peccati, deinde tamen eſſe propter omnia peccata tollenda. Quod vero hoc intelligendum ſit de actualibus peccatis iam commiſsis, quando Baptiſmus ſuſcipitur,Concilium non aperte explicuit: vel quia Lutheranorum error nondum exortus erat,vel quia res nulla expoſitione indigebat. Non enim remittitur peccatum,niſi quod,vel contractum eſt,vel commiſſum. Non tamen hoc omnino prætermiſit Concilium:ſubdens inferius, baptizatis non imponi ſatisfactionem pro peccatis præteritis. Clarius autẽ *Con. Trid.* hoc declarauit Concilium Tridentinum, ſeſſ.7. Can. 9.vt ſtatim videbimus.Poteſt etiam hæc aſſertio colligi ex eodem Concilio Tridentino,ſeſsion.6. per totam, vbi docet in iuſtificatione impij deleri omnia peccata:& hanc iuſtificationem dicit conferri per Baptiſmum:& ideo ſeſsione 14. capit.1.ait: Si homines iuſtitiam in Baptiſmo acceptam conſtanter tuerentur, non fore neceſſarium aliud ſacramentum ad remittenda peccata, præter Baptiſmum:ſupponens,illum ſufficere ad tollenda omnia peccata, quæ ante acceptam baptiſmalem iuſtitiam committuntur, prout ſtatim aperte docet, cap. 2. In quo fundamentum iam tactum huius veritatis declarat: quia per Baptiſmum efficimur noua prorſus creatura in Chriſto,cui commorimur, & conreſuſcitamur. Ad quod facile applicari poſſunt omnia teſtimonia Scripturæ in præcedenti concluſione adducta. Quibus addi poſ- *Actor.2.* ſunt expreſſa verba Petri, Acto.2. Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in remiſsionem peccatorum veſtrorum, actualium videlicet: nam horum tantum pœnitentia eſt neceſſaria,& ea ſunt proprie peccata adultorum,ad quos Petrus ſermonẽ habebat. Atque de hoc effectu Baptiſmi exponuntur illa verba, Mich.7. Proijciam in profundum maris om- *Mich.7.* nia peccata veſtra: nam per mare, Baptiſmus ſignifi- *1. Cor 10.* catus eſt, vt 1. ad Corinth.10. dicitur, vt late tractat *Auguſt.* Auguſt. concion.1.in Pſal.113.dicens: Sicut Ægyptios in mari rubro, ita delicta noſtra in Baptiſmo eſſe demerſa, & extincta. Quod etiam notarunt ſuper Michæam, Theodor. & Rupert. & Baſil. homil.1. in Pſal. 28. circa illa verba: Dominus diluuium inhabitare facit, & Hieron. Epiſt.83. ad Ocean. vbi copioſe de laude Baptiſmi tractat.

Præterea hanc fuiſſe antiquiſsimam Eccleſię fidem, conſtat ex Patrum traditione. Nam in primis in Concil. Carthag. 4.c.1. inter dogmata fidei, quæ debet Epiſcopus profiteri cum conſecratur, vnum eſt de quo agimus: Quærendum, inquit, ab eo, ſi in Baptiſmo omnia peccata, id eſt, tam illud originale contractum, quam illa, quę voluntarie admiſſa ſunt, dimittantur. *Chryſoſt.* Vnde Chryſ. hom. ad baptizand. ante med. to.5. Diuina gratia lauacrum, inquit, non corporis maculas, ſed animæ ſordes mundare conſueuit: etſi mollis, etſi fornicator, etſi totius malitiæ nodis aſtrictus, cum ad notoria venerit, Solis radijs mundior eleuatur. Idem *Baſil.* docet Baſil. hom.13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmũ, *Theodoret.* & ho. in Pſ.59. circa illa verba, Moab labes, ſpei meæ. Theodor. tractans illa verba, Pſ. 50. Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, ſola (inquit) aqua Baptiſmi, hãc poteſt facere purgationem delictorum. Vbi ad eãdem rem confirmandã plura ſimilia teſtimonia applicat in ſenſu allegorico. Eleganter Ambroſ. 1. de *Ambroſ.* ſacra. c.4. Qui per hunc fontem tranſijt à peccato ad vitam. & lib.2. cap.4. applicat figuram de Heliſæo, qui ligno in aquis miſſo ferrum fecit aſcendere. 4. Reg.6. & aliã de aquis amaris, quę dulces effectæ ſunt. Exod. 15. Nam merito inquit, aqua dulcis eſt, in qua culpa deuoratur, & lib.4. in Lucam. Nemo, inquit, ad certamen virtutis admittitur, niſi prius ablutus ab omnibus maculis delictorũ gratiæ cœleſtis munere conſecretur. *Lactant.* Vnde Lactant. lib.3. c.26. Vno, inquit, lauacro malitia omnis abolebitur. Proſper. libr.1. de vocat. gent. c.5. Euacuaretur fides, quæ credit per Baptiſmum omnia peccata dimitti, ſi gratia non malis, & impijs, ſed bonis & rectis probaretur impendi. In eadem ſententia eſt perpetuo Auguſt. vt videre licet. q. 33. in Num. vbi ad hoc accommodat figuram de aqua aſperſionis. Nu.19. idem tract.11. & ſequentib. in Ioan. & in Enchirid. c.64. & Oration. contra Iudæos, Paganos, & Arrianos, c.19. & alia tam ex eodem, quam ex alijs citauimus ſupra in Commentarijs articulorum, diſputantes de inſtitutione, & de materia Baptiſmi: & infra afferemus alia agentes de illius neceſsitate. Rationem huius veritatis attulit ſufficientem D. *Ratio concluſionis ex D. Thom.* Tho. in art.1. vbi eam declaratam reliquimus. Aliam verò hic addere poſſumus. Quia peccata actualia cõmiſſa ante Baptiſmũ non poſſunt tolli per Sacramentum Pœnitentiæ: quia non ſunt materia eius, vt infra videbimus. Ergo neceſſe eſt tolli per Baptiſmum per ſe & directe: quia non eſt aliud Sacramentum per ſe inſtitutum ad remiſsionem peccatorum. Omnia autem peccata per ſe remittuntur per aliquod Sacramentum. Voluit enim Chriſtus omnia peccata per Eccleſiam dimitti, medijs Sacramentis. Quæ ratio optime probat de peccatis mortalibus. Nam venialia, & neceſſe non eſt per ſacramenta tolli, & fortaſſe per alia etiam Sacramenta remitti poſſunt. Sed in hoc nõ eſt cur multum hæreamus. Nullus enim, qui ſentiat per Baptiſmum tolli peccata mortalia, id negabit de venialibus, quorum remiſsio multo facilior eſt. Vnde probabile eſt, omnia Sacramenta nouæ legis habere hanc virtutem; in quo eſt multo maior ratio de Baptiſmo. Nam cum ſit ſpiritualis hominis regeneratio, atque integra renouatio non ſolum aufert, quidquid ſpirituali vitæ contrarium eſt, ſed omnẽ etiam tollit maculam & rugam, vt ſtatim iterum dicemus.

Dico tertio: Baptiſmus ſimul remittit cum culpa omnem pœnam proprie dictam: non tamen aufert o- *3. Concluſ.* mnes vitæ pœnalitates. Ad intelligendam vtramque partem huius concluſionis aduertendum eſt, quoſdam eſſe in hominibus lapſis defectus, qui ſecundum ſe ex principijs naturæ oriuntur, eſſentq; in homine in puris naturalibus condito, quantum ad ſubſtantiam, ſeu entitatem, aut imperfectionem eorum: huiuſmodi ſunt paſsibilitas corporis, ægritudines, dolores, mors, fomes peccati, & inordinatio potentiarum, &c. His autem defectibus ſubuentum erat per originalem iuſtitiam, quam in primo ſuo parente totum genus humanum amiſit: & ideo hi defectus in homine lapſo non cenſentur mere naturales, ſed pœnales, & per peccatum originale contracti: & iſti ſignificati ſunt à Theologis nomine pœnalitatum, vt diſtinguantur ab illis pœnis, quæ ita ſunt per diuinã iuſtitiã impoſitæ, vt ex principijs naturæ nõ oriãtur: quales ſunt pœnæ inferni, aut purgatorij: Ex his ergo

ſatis

ſatis clara eſt vtraque pars concluſionis, & poſterior quidem ſufficienter tractata eſt in Commentario ar. 3. Non eſt enim hoc loco probandum hos defectus habere rationem pœnæ. Id enim in materia de originali agendum eſt. Hac autem veritate ſuppoſita, vel ipſa experientia, ſatis notum eſt, non auferri has pœnalitates per Baptiſmum. Eius rei congruentes rationes dicto loco tradidimus. Prior vero pars definita eſt in Concilio Florentino: hac enim ratione negat eſſe baptizatis imponenda opera ſatisfactoria pro peccatis ante Baptiſmum commiſsis: quod etiã explicuimus, quæſtio. præcedenti, art. 5. Eandem veritatem ſatis indicat Concil. Trid. ſeſſ. 5. can. 5. in illis verbis: Innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti ſunt, ita vt nihil prorſus eos ab ingreſſu cœli remoretur: loquitur enim de baptizatis. Expreſsius ſeſſ. 6. c. 14. dicit in Sacramento Pœnitentiæ, non ſemper totam pœnam temporalem remitti (vt in Baptiſmo fit) quod latius repetit. ſeſſ. 14. c. 8. vbi in hoc conſtituit magnam differentiam inter iuſtificationem, quæ per Baptiſmum, & per Sacramentum Pœnitentiæ fit. Atq; in hunc modum explicant multi difficilẽ illum locum Pauli, ad Hebr. 6. Impoſsibile eſt, eos, qui ſemel ſunt illuminati, &c. & prolapſi ſunt, iterum renouari ad pœnitentiam: ſcilicet renouatione illa, quę in Baptiſmo fit, abſolutam condonationem omnium obtinendo abſq; vlla ſatisfactione. De quo etiam intelligunt verba illa, ca. 10. eiuſdem Epiſt. Voluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia. De quibus teſtimonijs in materia de ſacrificio, & de pœnitentia latius dicendum eſt. Solet etiam hæc veritas confirmari illis teſtimonijs ſupra tractatis, ad Rom. 6. & ad Epheſ. 4. & 5. in quibus docet Paulus, per Baptiſmum omnino nos mori vitæ ſuperiori, atque adeo omnino mundari, & renouari. Nam hinc recte colligimus, ita nos per Baptiſmum inchoare nouam ſpiritualem vitam, ac ſi tunc denuo in gratia crearemur, ideoque omnem culpam, & reatum pœnæ nobis auferri.

Conc. Flor. *Hebr. 6.* *Heb. 10.*

Tandem Eccleſiaſtica traditio, & perpetuus Eccleſiæ cõſenſus ita intellexit hæc teſtimonia, & hunc Baptiſmi effectum, vt colligere licet ex Sanctis Patribus ſupra citatis, & ex Cypriano, libr. 3. ad Quiri. c. 65. & ſerm. de ablution. ped. vbi de Baptiſmo dicit, Sic lauans quos parentalis labes infecerat, vt neq; actualis nec originalis culpæ veſtigia relinquat. Et Gregorius Nazianzenus Orat. 50. quæ eſt de Baptiſmo, multa dicit in hãc ſententiam: & inter alia vocat Baptiſmũ, præclariſsimum, & præſtantiſsimum beneficiorum Dei, quod non ſimpliciter intelligendum, ſed quoad hunc effectum. Hoc idem late docet Greg. Pap. lib. 9. c. 39. vbi ſæpe repetit: Animam in Baptiſmo cœleſtem munditiam conſequi, radicitus à peccatis abſolui, peccata in Baptiſmo funditus dimitti, atque ad hoc confirmandum adducit illud, Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus, ſcilicet, per Baptiſmum, vt ipſe intelligit. Vnde ait: Totus mundus dici nõ poteſt, cui de peccato aliquid remanſit: ſed nemo reſiſtit voci veritatis, quæ ait, qui lotus eſt, mundus eſt totus. Nihil ergo ei de peccati ſui contagione remanet, quem totum fatetur mundum ipſe, qui redemit. Præterea Clemens Alexand. libr. 1. Pædagog. c. 6. vbi inter alia multa, quæ de effectibus Baptiſmi ſcribit: Multis, inquit, modis vocatur hoc opus, lauacrum, quo peccata abſtergimus: gratia, qua remittuntur pœnæ, quæ peccatis debentur.

Cyprian. *Nazian.* *Greg. Pap.* *Ioan. 13.* *Clem. Ale.*

Ratio concluſ. Deniq; ratio huius concluſionis primario fundatur in voluntate, & inſtitutione Chriſti, eademq; eſt, quæ præcedentium. Nam, quia hoc ſacramentum eſt regeneratio, & per illud homo commoritur Chriſto, & in eo reſurgit, ideo per illud perfectiſsime applicatur paſsio Chriſti, quantum vnicuique neceſſe eſt ad plenã totius pœnæ remiſsionem. Præterea addi poteſt congruentia ex Concil. Trid. Nam peccata ante Baptiſmum commiſſa, videntur quadam ignorantia & infirmitate profecta: quia tunc nondum homo eſt illuminatus à Deo, nec ſpecialem Baptiſmi gratiam eſt conſecutus, & ideo decuit facilius remitti, quoad omnem pœnam. Tandem Baptiſmus eſt ianua ad Eccleſiam, & quaſi fundamentum illius, quam Chriſtus cupit eſſe puriſsimam, & ſine macula & ruga: & ideo voluit, vt omnes, qui ingrediuntur Eccleſiam, per hoc ſacramentum perfectiſsime mundarentur. Atque ex hac veritate ſequitur, ſi quis ex hac vita decedat ſtatim poſt receptum Baptiſmum, antequam aliquam culpam committat, ſine vlla mora ingredi cœlorum regnum & beatitudinem accipere, ſi nullum poſuit obicem effectui Baptiſmi: quia nihil damnationis in eo manet. Cum enim omni culpa, & reatu pœnę liber ſit, nihil in eo eſt, quod eum poſsit ab ingreſſu beatitudinis retardare. Et hac ratione, dicitur Baptiſmus aperire ianuam regni, vt ſtatim explicabimus circa art. 7.

Congruentia ex Con. Trid. *Alia cong.* *Corol.*

4. Concluſ. Dico quarto, Baptiſmus per ſe non tollit peccata, quæ ſubſequũtur poſt Baptiſmum ipſum receptum. Concluſio eſt de fide, definita in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 10. de Baptiſmo, & colligitur etiã ex ſeſsio. 14. can. 1. & 2. vbi ex hoc fundamento docet, neceſſarium eſſe aliud ſacramentum præter Baptiſmum, quo lapſis poſt Baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicetur. Et ideo ſancti Patres, Pœnitentiam vocarunt ſecundam tabulam poſt naufragium: vt idem Conciliũ notauit, ſeſſ. 6. c. 14. De qua re fuſius eſt in ſeq. tom. dicendum, in quo de pœnitentiæ ſacramento, eiuſq; neceſsitate diſputabimus. Inde enim ſumendum eſt huius veritatis fundamentum: quia ſi memoria Baptiſmi præteriti ſufficeret ad tollenda peccata poſt baptiſmum commiſſa, propter hunc effectum non eſſet aliud Sacramentum neceſſarium. Deinde, ſi illud eſſet ſufficiens remedium omnium peccatorum, non ſolum eadem facilitate, qua peccata antecedentia Baptiſmum, verum etiam quodammodo maiori tollerentur: quia facilius eſt recordari Baptiſmi ſuſcepti, quam de nouo illud ſuſcipere: conſequens autem eſt contra Paulum ad Heb. 6. vt in præcedenti aſſertione dicebamus, & contra communem Patrum traditionem: qui hac ratione vocant Pœnitentiam poſt Baptiſmum neceſſariam, laborioſum Baptiſmũ. Præterea contrarius error hæreticorum procedit ex alijs falſis & erroneis principijs: ſcilicet, quod ſacramenta non aliter deſeruiant ad remiſsionem peccati, quam excitando fidem, & quod peccata ſola fide, & ficta ac particulari fiducia tollantur, firmiter credendo, ſibi non imputari propter Chriſtum, ſeu propter Baptiſmum ſuſceptum: quæ ſunt falſa & hæretica dogmata, vt partim in ſuperibus tractando de ſacramentis in genere dictum eſt: partim in prædicto tractatu de Pœnitentia demonſtrabimus.

Con. Trid. *Heb. 6.* *Ad primũ errorem ſupra adductum, reſpondetur.*

Ad fundamentum ſecundi erroris reſpondetur. Ad fundamentum ergo ſecundi erroris de concupiſcentia, quæ manet in renatis, ſatis dictum eſt in Commentario, artic. 3. illam non eſſe vere ac proprie peccatum: atq; adeo ob eam cauſam negari non poſſe, quin per Baptiſmum omnia peccata remittantur. Cum ergo dicunt hæretici, peccata non tolli radicitus per Baptiſmum, ſi tantum hoc dicerent, quia non tollitur fomes peccatorum, eos tantum admonere oporteret, vt ſenſum tenerent: & linguam corrigerent: ſi enim Paulus dicit. Radix malorum omnium eſt cupiditas, etiam nos dicere poſſumus fomitem, & concupiſcentiam effrænem eſſe radicem & omnium peccatorum: quatenus ergo Baptiſmus non aufert hanc radicem, dici poteſt non tollere radicitus peccata, quia non tollit radicem illorum: & hoc ad ſummum probat hæreticorum fundamentum. Tamen non eſt hic illorum ſenſus, neque illorum verborum ſecundum proprietatem, & rigorem, ſed quod de facto non tollitur per Baptiſmum, quidquid habet rationem culpæ & peccati, & hic ſenſus eſt hæreticus: & ad illum confirmandum nihil omnino valet prædictum fundamentum, vt oſtenſum eſt.

Ad fundamentum tertij erroris reſpondetur. Ad fundamentum tertij erroris iam dictum eſt, eſſe hæreticum illud dogma, quod ſacramenta ſolũ concurrant ad remiſsionem peccatorum excitando fidẽ. Teſtimonia vero Scripturę ibi citata ſolum probant, Baptiſmum, cum confertur, perfecte mundare hominem, & conſtituere illum in ſtatu ſalutis, ita vt, ſi non ponat impedimentum, infallibiliter æternam ſalutem conſequatur ratione Baptiſmi ſuſcepti: ſi vero impedimentum ponat, non eſt neceſſe, vt per Baptiſmum auferatur, neq; hoc dicitur in citatis locis: ſed ſatis eſt, quod per Baptiſmum conſtituatur in eo ſtatu in quo ſit capax alterius remedij, quod inſtitutũ eſt ad huiuſmodi impedimenta ſeu peccata tollenda. Et hic eſt ſine dubio ſenſus Auguſtini in loco ibi citato: cum enim dixiſſet: Per Baptiſmũ ſemel datũ fieri, vt non ſolum antea, verum etiam poſtea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur: ſubdit: Quid enim prodeſſet, vel ante Baptiſmum Pœnitentia, niſi Baptiſmus ſequeretur, vel poſtea, niſi præcederet? Quæ quidem ſententia veriſsima eſt. Eſt autem conuenienter exponenda, quod Auguſt. facere prætermiſit: quia tunc res ſatis clara videbatur, & contrarius error nondum fuerat exortus. Itaq; aliter Pœnitentia reſpicit futurum Baptiſmum, vt peccata deleat ante Baptiſmum commiſſa: aliter vero iam ſuſceptum, vt tollat ea, quæ poſtea commiſſa ſunt, nam reſpectu antecedentium peccatorum reſpicit Baptiſmum, vt vnicum remedium, quo tollenda ſunt, & in cuius voto interdum per pœnitentiam tolluntur: reſpectu vero ſubſequentium peccatorum, reſpicit Baptiſmum, ſeu potius ſupponit illum, vt conſtituentem ſubiectum capax illius remedij, quo talia peccata tollenda ſunt. Nam per Baptiſmum imprimitur character, quo fit homo capax aliorum Sacramentorum, & habet ius ad alia remedia, quæ aduerſus peccata inſtituta ſunt.

SECTIO II.

Vtrum Baptiſmus conferat gratiam & ſupernaturalia dona hominibus, vel alios effectus in eis habeat.

HÆc ſectio eſt facilima, ſuppoſitis, quæ diximus, ſolumq; ad doctrinæ complementum proponitur, & ideo eſt breuiſsime expedienda.

1. Propoſi. Dico ergo primo, Baptiſmus confert baptizatis gratiam, & dona infuſa, ſi ſuſcipiens non ponat obicem. Concluſio ſub his terminis eſt certa de fide. Nam licet olim fuerit dubitatũ, an gratia & virtutes infuſæ ſint qualitates & habitus inhærentes nobis, & ab Innocentio III. in cap. Maiores. de Baptiſmo, & à Clemente V. cum Concil. Viennenſ. in Clement. 1. de ſum. Trinit. & fide Catholica: hoc non fuerit de fide definitum: ſed ſolum probabilius exiſtimatum: iam tamen de fide certum eſt, Baptiſmum nobis conferre hunc effectum: præſertim, ſi nos abſtrahamus à nominibus qualitatis, & habitus, & loquamur de iuſtitia inhærente: & de gratia, & donis, ſeu de fide, ſpe, & charitate: ſic enim de fide eſt, Sacramenta nouæ legis, gratiam conferre non ponentibus obicem, ſemper & omnibus ex opere operato: vt ſupra late dictum eſt: & definiunt Conc. Florenti. ſub Eugenio IV. & Triden. ſeſſ. 7. can. 6. 7. & 8. de ſacrament. in genere. Sed Baptiſmus eſt Sacramentum nouæ legis: ergo. Deinde Concil. Trident. ſeſſ. 6: cap. 7. definit, iuſtificationẽ fieri per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum, ſcilicet charitatis, quæ in cordibus eorum diffunditur, qui iuſtificantur, atque ipſis inhæret, ſimul cum fide, & ſpe. Nam hęc omnia. Simul infuſa accipit homo, qui iuſtificatur, cum remiſsione peccatorum. Et ibidem definit, cauſam inſtrumentalem huius iuſtificationis eſſe Baptiſmum: ergo definit, Baptiſmũ conferre gratiam, dona, & iuſtitiam inhærentem nobis. Deniq; definit, iuſtificationem non tantum eſſe remiſsionem peccatorum, ſed etiam internam hominis renouationem, & ſanctificationem hominis per gratiam: & totum hoc ait conferri per Baptiſmum: ergo vtrumque eſt de fide certum.

Innoc. 3. Clem. 5. Con. Vien. Con. Flor. Con Trid.

Huius autẽ doctrinæ fundamentum præcipue pendet ex doctrina de iuſtificatione, vbi ex profeſſo probandum eſt, peccatum auferri per infuſionem gratiæ, & donorum. Nunc ſufficiat attingere pauca teſtimonia Scripturæ & Sanctorum, in quibus de Baptiſmo in ſpeciali ſermo eſt. Propter hanc enim cauſam ait Paulus ad Ro. 6. Per Baptiſmum ita nos mori peccato, vt viuamus Deo: & complantatos Chriſto, non ſolum fieri ſimiles morti eius, ſed etiam reſurrectioni. Quod etiam repetit ad Coloſſen. 2. ergo per Baptiſmum non ſolum moritur peccatum in nobis, ſed etiam anima per gratiam viuificatur. Vnde ad Epheſ. 5. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundãs eam lauacro aquæ, vt ſit ſancta & immaculata. Vtrumque ergo efficitur per Baptiſmum. Et ideo Chriſtus Ioan. 3. agens de natiuitate ſpirituali Baptiſmi. Quod natum, inquit, eſt ex carne caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu, Spiritus eſt: ac ſi diceret: per hanc regenerationem, non accipere hominem corporalem & humanam vitam, ſed ſpiritualem per interna & ſpiritualia dona. Vnde Cyrill. ibi lib. 2. c. 43. Natum, inquit, ex Spiritu, ſpiritum hominis dicimus, quoniam per ipſum ad Deum reformati, ac proprio eius charactere inſigniti, ad ſuã (vt ita dicam) qualitatem animi transformamur. Atque hoc pacto, inquit, illud etiam Pauli intelligi poteſt: Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Sic enim per gratiã dicimur Chriſtum induere, ad Gal. 4. Quod etiam declarans Baſilius Homil. de Baptiſm. in 2. par. illius verſus finem, inquit. Quemadmodum, quod ſecundum carnem natum eſt ex aliquo, tale eſt, quale id, ex quo natum eſt: ita & nos ex ſpiritu natos ſpiritum fieri: ſpiritum dico, non ſecundum immenſam illam & humano ſenſu incomprehenſibilem Spiritus ſancti gloriam, ſed ſecundum eam, quæ in diuiſione chariſmatum Dei conſpicitur. Atq; ibidem explicat hunc effectum exemplo ferri, quod igni immerſum, non ſolum purificatur, ſed etiam in ſeipſo illuſtrius, & ſplendidius ſit: ita enim anima per Baptiſmum non ſolum peccatorum maculis purgatur, ſed etiam iuſtificationis gratia decoratur atque perficitur. Quam doctrinam in tota illa homilia late proſequitur, & eadem reperietur apud omnes Patres de Baptiſmo ſcribentes. Diony. de Eccleſiaſt. Hier. cap. 22. Tertull. libr. de Baptiſ. Damaſ. lib. 4. de fide, c. 10. Chryſ. optime Homil. 24. in Ioan. & Hom. ad neophyt. cuius verba tractat optime Auguſt. lib. 1. contra Iulian. ante medium, qui etiam legi poteſt in Enchyr. c. 57. lib. 1. de Nup. c. 12. & lib. 2. de peccato. merit. c. 9. & 27. & Epiſto. 57. fere tota q. 2. & Cyprian. epiſt. 63. Proſper. de Vocat. gent. lib. 1. c. 5. circa finem: ac denique etiam Baſil. libr. de Spiritu ſancto, cap. 14. & 15. & alij ſect. præced. in 2. & 3. conclu. citati.

Rom. 6. Coloſſ. 2. Epheſ. 5. Ioan. 3. Cyrill. Ad Gal. 4. Baſil.

Ratio Con. Ratio autem huius veritatis ex eiſdem principijs & teſtimonijs ſumenda eſt: nam Baptiſmus inſtitutus eſt ad remittendum originale peccatum, & actuale, ſi cum illo coniunctum ſit. Sed peccatum originale, & mortale non remittitur ſine infuſione gratiæ, & iuſtitiæ inhærentis homini. Ergo Baptiſmus infundit gratiam, & iuſtitiam & virtutes omnes, quæ gratiam comitantur. Et confirmatur, nã Baptiſmus facit hominẽ membrũ Chriſti, & hæredem vitæ æternæ. Sed hoc fit in nobis pgratiã, & charitatẽ infuſam in cordibus noſtris: ergo hęc omnia dona cõfert Baptiſmus.

Dubium. Duo extrema vitanda. Primum Sed quæres, an hæc aſſertio ſit æque certa in omnibus baptizatis, tam in infantibus quam adultis. In hoc duo extrema vitanda ſunt: vnum fuit antiquum, quod Baptiſmus tribuat hæc dona adultis, nõ vero infantibus, vt attigit D. Thomas, hic art. 6. quia infantes non videntur eſſe capaces harum virtutum, cum nec poſsint earum actus exercere, neque earum infuſioni conſentire; cum tamen Concilium Tridentinum

dentinum doceat, ſuſceptionem horum donorum debere eſſe voluntariã, vt poſsit iuſtificare. Sed hæc ſententia antiquata iam eſt, eamq́; euidenter confutat ex principiis fidei D. Thom. citans Auguſt. 6. Eſt enim aperte erronea, nam, vt recte dixit Cyprian. Epiſt. 59. Vna eſt diuini muneris æqualitas apud omnes ſiue infantes, ſiue maiores natu. Nam gratia quę baptizatis datur non pro ætate accipientium maior vel minor tribuitur, ſed de pietate, atque indulgentia paterna æqualis omnibus præbetur. Nam Deus, vt perſonam non accipit, ſic neque ætatem, cum ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Vnde Concil. Trid. ſeſſ. 5. c. 5. generaliter, & ſine diſtinctione definit, baptizatis gratiam conferri, per quam & veterem hominem exuunt & nouum induunt, & ſeſſ. 7. can. 13. de Baptiſmo, definit, paruulos baptizatos inter fideles computandos eſſe, quia nimirum iam habent fidem infuſam per baptiſmum, vt Auguſt. docuit lib. 1. de Peccator. merit. ca. 19. & lib. 3. c. 2. Eſt autem eadem ratio de cæteris donis, ac de fide, maxime, quia ſi paruulis datur fides, nõ mortua, ſed viua; quia æque ſunt capaces illius abſq́; obice, vel impedimento. Et hæc eſt ratio euidens huius veritatis, ſuppoſitis principiis fidei: quia Sacramentum cõfert ſuum effectum non ponenti obicem. Sed paruuli ſunt capaces effectus Baptiſmi: alioqui, vel non eſſent capaces Sacramenti, vel ſaltem indigne illis tribueretur: & non ponunt obicem: ergo recipiunt gratiæ effectum. Neq́; enim refert, quod non poſſunt propria voluntate conſentire, vt iuſtificentur. Sufficit enim, quod eis ſit voluntaria illa ſuſceptio voluntate capitis. Nã voluntarium non minus eſt de ratione culpæ, quam iuſtitiæ, & nihilominus voluntas capitis naturalis, ſeu primi parentis ſufficit, vt veram culpam voluntariam contrahant. Ergo multo magis voluntas capitis gratuiti, primique ſpiritualis parentis ſufficiet vt veram iuſtitiam recipiant. Neque etiam obſtat, quod pro ea ætate non poſsint actus iuſtitiæ exercere: quia, cum non ſit acquirenda per proprios actus, ſed à Deo infundenda, ſatis eſt, quod ſtatim poſsit ſuum effectum formalem habere, ſanctificando animam, dando illi ius intrinſecum ad vitam æternam, & apte diſponendo potẽtias, vt poſsint ſuo tempore actus iuſtitiæ elicere: non eſt igitur hęc veritas minus certa in paruulis, quam in adultis.

Conc. Trid. *Auguſt.* *Huius veritatis ratio.* *Refellitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ.*

Aliud extremum nouum eſt, veritatem hanc certiorem eſſe in paruulis, quã in adultis, quia de vtriſque eſt de fide certum iuſtificari per Baptiſmum, & per iuſtitiam ipſis inhærentẽ, vt Concilium Tridentinũ definit. Hæc autem iuſtitia cum in paruulis nõ poſsit eſſe actualis, neceſſario eſſe debet habitualis: in adultis vero, cum reperiatur actualis iuſtitia inhęrens, non poteſt tam neceſſaria conſecutione inferri dari eis per Baptiſmum, habitualem iuſtitiam. Sed hæc etiam ſentẽtia falſa eſt. Non eſt enim minus certum infundi adultis non ponentibus obicem habitualem iuſtitiam, quã paruulis. Primo, quia doctrina de iuſtificatione Concilii Tridentini, ſeſſ. 6. cap. 7. generalis eſt, imo magis propria adultorum, quam paruulorum: nam agit de his, qui per propriam diſpoſitionem iuſtificantur: & tamen illis dicit infundi iuſtitiam inherentem, cuius inſtrumentalis cauſa eſt Baptiſmus. Hæc autem non eſt iuſtitia actualis ſed habitualis: quia iuſtitia actualis nihil aliud eſt, præter actus, per quos homo ſe diſponit ad Baptiſmum digne ſuſcipiendum, qui non fiunt per Baptiſmum, ſed illi ſupponuntur. Adde Concilium ipſum diſtinguere iuſtitiam, quæ per Baptiſmum infunditur, ab actuali diſpoſitione ſuſcipientis. Nam dicit, illam infundi diſpoſitioni proportionatam. Loquitur ergo de iuſtitia inhærente diſtincta ab actibus ſuſcipientis. Secundo idem colligitur ex doctrina eiuſdẽ Concilij de Sacramentis in genere. Cum enim definit, ſacramenta cõferre gratiam omnibus, & ſemper certa, ac definita lege Dei, ſi non ponant obicem, non tantum loquitur de gratia actuali, ſed etiam ac multo magis de habituali, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt. Ergo ſi Baptiſmus habet efficaciam ad conferendam gratiam habitualem paruulis, eandem ſemper confert omnibus non ponentibus obicem. Sed adulti non ponunt obicem, eo quod accedant cum actibus iuſtitiæ, nam potius per hos actus omnino tollitur obex: ergo tam eſt certum, Baptiſmum conferre hanc gratiam adultis, quam paruulis. Tertio idem colligi poteſt ex doctrina propria, & ſpeciali huius Sacramenti. Nam Baptiſmus, ſicut eſt vnus in omnibus, ita & regenerationem ſpiritualem eandem & eiuſdem rationis in omnibus efficit. Confert ergo omnibus idem eſſe, & eandem ſpiritualem vitam permanentem, & durabilem. Quam rationem indicauit Concilium Vienneſe, dicens: Nos attendentes generalem efficaciam mortis Chriſti, quæ per Baptiſmum applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem, quæ aſſerit tam paruulis, quam adultis, dari in Baptiſmo informantem gratiam, duximus eligendam. Et ſimiliter Patres omnes locis ſupra citatis agentes de donis, quæ per Baptiſmum dantur, indifferenter loquuntur de paruulis, & adultis. Eſt ergo res in vtriſque æque certa.

Alterum extremum. *Conc. Trid.* *Con. Vien.*

Neque obſtat ratio in contrarium facta: tum quia hæc veritas non ſolum nititur illo principio de neceſſitate abſoluta gratiæ inhærentis: ſed etiam altero de efficacia ſacramenti, ad ſuum effectum pręſtandum: tum etiam quia, licet in adultis reperiantur actus iuſtitiæ inhærentis, tamen illi non ſunt cauſa formalis iuſtificationis, ſed diſpoſitiua, vt aperte docet Concilium Tridentinum, & ideo etiam in illis neceſſaria eſt iuſtitia inhærens, diſtincta ab actibus, vt ex eodem Concilio declarauimus.

Ad rationẽ oppoſitæ ſententiæ. Reſpondetur. *Conc. Trid.*

Sed quæret vlterius aliquis, vtrum pręter habitualem iuſtitiam, conferat Baptiſmus aliquam ſacramentalem gratiam. Reſpondeo primo, certum eſſe non infundi aliquem habitum: nam (prætermiſſo charactere, de quo iam non agimus) certum eſt, nullum habitum infundi, præter eos, qui ſemper, & quaſi ex natura rei, gratiam habitualem comitãtur, vt conſtat ex generali doctrina ſupra tradita de ſacramentis in genere. Deinde ipſamet iuſtitia baptiſmalis, quatenus eſt regeneratiua, & ſecum affert remiſsionem omnis culpæ & pœnæ, dici poteſt gratia ſacramentalis huius ſacramenti, quia ſub illo reſpectu & ratione eſt illius propria. At vero probabile eſt ratione huius ſacramenti dari aliqua auxilia actualia maiora, quam ipſi gratiæ ſecundum ſe debeantur, non quidem talia, vt baptizatus in gratia cõfirmetur, aut infallibile donum perſeuerantiæ recipiat. Hoc enim hæreticorum figmentum eſt vanum & ſine vllo fundamento, ac merito damnatum in Trid. ſeſſ. 7. can. 6. de Baptiſmo. Eſt enim non ſolum contra ſcripturam, & Eccleſiæ ſenſum, ſed etiam cõtra experientiam ipſam, vt latius in materia de gratia & charitate diſſeritur: Sed dari dicimus aliquod maius auxilium, quo homo frequentius, & vehementius excitetur, & adiuuetur, vel ad ſuperandum concupiſcentiæ fomitem, vel ad exercenda illa munera, ad quæ Baptiſmus obligat. Nam per Baptiſmũ efficimur membra Chriſti, & Eccleſiæ, & capaces aliorum Sacramentorum. Pie igitur credi poteſt, ratione illius dari aliquod ſpeciale auxilium ad ferendum Chriſti iugum fortiter ac ſuauiter, & ad digne accedendum ad cætera Sacramenta, qui effectus ſatis conſentaneus eſt doctrinis ſanctorum Patrum ſupra citatis, quamuis illud non tam diſtincte explicuerint. Præter hos autem effectus nulli alij ſunt, qui vere poſsint Baptiſmo attribui, tanquam proprie ſacramẽtales. Quod ideo addo, quia interdum Baptiſmus ſanat hominem corporaliter, aut alium ſimilem miraculoſum effectum operatur. Sed hoc non eſt ex certa lege, & promiſsione, neque ex directa in-

Dubium aliud.

ſtitutione Sacramenti, ſed ex ſpeciali Dei beneficio, & extraordinaria prouidentia: & ideo huiuſmodi miracula non pertinent ad ſacramentales effectus, nec poſſunt aliquo probabili fundamento alij effectus præter dictos huic Sacramento tribui, quia nec de illis facta eſt promiſsio, neq; ex traditione habentur, aut ratione aliqua oſtendi poſſunt. In his autem, quæ pendent ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, nihil eſt aſſerendum, niſi quod, aut reuelatum ſit, aut ex reuelatis colligatur.

Quapropter vana ſunt hæreticorum figmenta, qui nouos quoſdam Baptiſmi effectus excogitarunt, quales ſunt, reddere hominem baptizatum liberum omni lege diuina & humana: quamuis diuerſo modo, quia per humanam (inquiunt) nullo modo obligari poteſt: per diuinam autem licet obligetur, tamen tranſgreſsio illius non imputatur ad culpam propter Baptiſmum. Vnde vlterius addunt: Baptiſmum ea ratione confirmare hominem in iuſtitia ſuſcepta, quia vel facit illum impeccabilem, vel facit, vt licet homo peccet, tamen peccatum ei non imputetur, dummodo firmiter credat ſibi non imputari: neque eſſe vllum crimen, quod poſsit eum gratia baptiſmali priuare. Sed hæc & ſimilia merito damnata ſunt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 7. can. 6. 7. 8. 9. & 10. quia non ſolum tales ſunt hi effectus, vt nullo Eccleſiaſtico, aût probabili fundamento nitantur, ſed ēt ſunt ex his, qui principiis, aut dogmatibus fidei repugnant, quod latius demonſtrare ad hunc locum non ſpectat.

Conc Trid

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter attribuantur Baptiſmo quidam actus.

4 d. 4. q. 2. ar. 2 q. 3. 4. & 5 & d. 5 q. 2 ar. 3 q. 2. cor. art. 3. ad 1 & ar 1 q. 1. ad 1. & quo. 6. ar. 4. cor.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod inconuenienter attribuantur Baptiſmo pro effectibus quidam actus virtutum, ſcilicet, incorporatio ad Chriſtum, illuminatio, & fœcundatio. Non enim Baptiſmus datur adulto, niſi fideli, ſecundum illud Mar. vltim. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Sed per fidem aliquis incorporatur Chriſto, ſecundum illud Epheſ. 3. Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Ergo nullus baptizatur, niſi iam Chriſto incorporatus, Non ergo eſt effectus Baptiſmi incorporari Chriſto.

2. Præterea, illuminatio fit per doctrinam ſecundum illud Epheſ. 3. Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, illuminare omnes, &c. Sed doctrina præcedit Baptiſmum in catechiſmo. Non ergo eſt effectus Baptiſmi.

3. Præterea, Fœcunditas pertinet ad generationem actiuā: ſed per Baptiſmum aliquis regeneratur ſpiritualiter: ergo fœcunditas non eſt effectus Baptiſmi.

c 2. eccl. hier. par. 1. & 2.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit in libr. de Baptiſmo paruulorum, quod ad hoc valet Baptiſmus vt baptizati, Chriſto incorporentur. Dionyſ.* etiam ca. 2. eccleſ. hier. illuminationem attribuit Baptiſmo. Et ſuper illud Pſal. 22. ſuper aquā refectionis: dicit gloſ.† quod anima peccatorum ariditate ſterilis fœcundatur per Baptiſmum.*

Eſt glo. Caſſiod ſuper hunc locum, Pſalm. 22.

Reſpondeo dicendum, quod per Baptiſmum aliquis regeneratur in ſpiritualem vitam, quæ eſt propria fidelium Chriſti: ſicut Apoſtolus dicit Gal. 2. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei. Vita autem non eſt, niſi membrorum capiti vnitorum, à quo ſenſum & motum ſuſcipiunt, & ideo neceſſe eſt, quod per Baptiſmum aliquis incorporetur Chriſto, quaſi membrum ipſius. Sicut autem à capite naturali deriuatur ad membra ſenſus & motus: ita à capite ſpirituali, quod eſt Chriſtus, deriuatur ad membra eius ſenſus ſpiritualis, qui conſiſtit in cognitione veritatis, & motus ſpiritualis, qui eſt per gratiæ inſtinctum. Vnde Ioan. 1. dicitur: Vidimus eū plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo conſequens eſt, quod baptizati illuminentur à Chriſto circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo fœcunditate bonorum operum per gratiæ infuſionem.

Ad primum ergo dicendum, quod adulti prius credentes in Chriſtum, ſunt ei incorporati mentaliter, ſed poſtmodum cum baptizantur incorporantur ei quodammodo corporaliter: ſcilicet per viſibile ſacramentum, ſine cuius propoſito nec mentaliter incorporari potuiſſent.

Ad ſecundum dicendum, quod doctor illuminat exterius per miniſterium catechizando, ſed Deus illuminat interius baptizatos præparans corda eorum ad recipiendam doctrinā veritatis, ſecundum illud Ioan. 6. Eſt ſcriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei.

Ad tertium dicendū, quod effectus Baptiſmi ponitur fœcūditas, qua aliquis producit bona opera, non autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Chriſto, ſicut Apoſtolus dicit. 1. ad Cor. 4. In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.

COMMENTARIVS.

Baptiſma incorporamur Chriſto, illuminamur, & fœcundamur.

IN hoc articulo non explicat D. Thomas nouum Baptiſmi effectum: quia reuera nullus ſupereſt explicandus, vt dixi, ſed declarat, nonnullas voces, quib. Baptiſmi effectus ſolet à Patribus ſignificari, præſertim has tres, Incorporari Chriſto: illuminari, ac fœcundari: nam primum tribuitur Baptiſmo, ratione gratiæ, & charitatis, per quam homo vnitur ſpiritualiter Chriſto. Item, ratione characteris, per quem ſpeciali modo conſignatur, vt ſit membrum Chriſti, & Eccleſiæ, quæ eſt corpus eius: & ideo recte dicit D. Thomas in ſolutione ad primum, quod licet per fidem, & gratiam fiat homo ſpirituale membrū Chriſti, tamen per illa, vt accepta per hoc ſacramentum viſibile, quodammodo incorporatur ei, corporaliter, & viſibiliter, quia fit membrum Eccleſiæ viſibilis, & fit capax influxus quodammodo ſenſibilis, prouenientis à capite Chriſto per ſacramenta ſenſibilia. Secundum, ſcilicet illuminare, tribuitur Baptiſmo ratione fidei: eſt enim fidei ſacramentum, & ſpecialis eius profeſsio. Tertium, ſcilicet fæcunditas, tribuitur Baptiſmo, ratione aliarum virtutum, & bonorum operum ab eis prodeuntium. Significat autē D. Thom. in ſolutionibus ad 2. & 3. hos actus non tribui Baptiſmo ſolum propter infuſionem habituum, ſed etiam, quia Deus ſpecialiter præparat cor hominis baptizati ad ſuſcipiendam, & operandam doctrinam veritatis. Quod intelligendum videtur iuxta dicta in fine præcedentis diſputationis.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum pueri in Baptiſmo conſequantur gratiam & virtutes.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod pueri in Baptiſmo non conſequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur ſine fide & charitate. Sed fides, vt Auguſt. dicit, conſiſtit in credentium voluntate, ſimiliter etiam charitas conſiſtit in diligentium voluntate, cuius vſum pueri non habent, & ſic non habent fidem & charitatem. Ergo pueri in Baptiſmo non recipiunt gratiam & virtutes.*

1 2. q 47. art. 14. ad 3 & 4 d 4. q. 2. 2 1 2. q 1. & d. 17 q 1. art. 3 q 2 cor. ad 3 & d. 18 q. 1 ar 3. q. 1. cor Ep. 21. non remote à fin to. 2. Tract. 72. in Ioan à med tom. 8.

2. Præterea, Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Auguſt. quod ex impio iuſtus fiat in illo, ſed non ſine illo Chriſtus operatur. Sed puer, cum non habeat vſum liberi arbitrij, non cooperatur Chriſto ad ſuam iuſtificationem, imo quandoque pro poſſe renititur. Ergo non iuſtificatur per gratiam & virtutes.*

3. Præterea, Rom. 4. dicitur, Ei qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ Dei. Sed puer non eſt credens in eum, qui iuſtificat impium. Ergo non conſequitur gratiam iuſtificantem neque virtutes.

4. Præte-

4. *Præterea, Quod ex carnali intentione agitur nō videtur habere ſpirituale effectum. Sed quandoq; pueri ad baptiſmū deferuntur carnali intentione. vt ſcilicet corporaliter ſanentur. Non ergo conſequuntur ſpiritualem effectum gratiæ & virtutum.*

Enchirid. c. 52 ante me tom 3

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit in Enchirid. Paruuli renaſcendo moriuntur illi peccato, quod naſcendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet, quod dicitur: conſepulti ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem (ſubditur autem) vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: Sed nouitas vitæ eſt per gratiam & virtutes. Ergo pueri in Baptiſmo gratiam & virtutes conſequuntur.*

Reſpondeo dicendum, quod quidam antiqui poſuerunt. quod pueris in Baptiſmo non dantur gratia & virtutes, ſed imprimitur eis character Chriſti, cuius virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, conſequuntur gratiam & virtutes.

Sed hoc patet eſſe falſum dupliciter. Primo quidem, quia pueri ſicut & adulti in Baptiſmo efficiuntur membra Chriſti, vnde neceſſe eſt, quod à capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo, quia ſecundum hoc pueri decedentes poſt baptiſmum, non peruenirent ad vitam æternam, quia, vt dicitur Rom. 9. Gratia Dei eſt vita æterna. Et ita non profuiſſet eis ad ſalutem, baptizatos fuiſſe. Cauſa autem erroris fuit, quia neſcierunt diſtinguere inter habitum & actum. Et ſic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos poſt baptiſmum nullatenus virtutem habere. Sed iſta impotentia operandi non accidit pueris ex defectu habituum, ſed ex impedimento corporali: ſicut etiam dormientes quamuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter ſomnum.

Ad primum ergo dicendum, quod fides & charitas conſiſtunt in voluntate hominum: ita tamen, quod habitus harū & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ eſt in pueris: ſed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non eſt in pueris. Et hoc modo Aug. dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum, quod paruulum, etſi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei ſacramentum (quod ſcilicet cauſat habitum fidei) fidelem facit.*

Epiſt. 23. ad Bonif. non procul. à fin. to. 2.

Ad ſecundum dicendum, quod (ſicut Aug. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu ſancto renaſcitur, niſi volens. Quod non de paruulis, ſed de adultis intelligindum eſt. Et ſimiliter de adultis intelligendum eſt, quod homo à Chriſto ſine ipſo non iuſtificatur. Quod autem paruuli baptizandi, prout viribus poſſunt, reluctantur, non eis imputatur: qui in tantum neſciunt, quod faciunt, vt nec facere videantur, vt Aug. dicit in lib. de præſentia Dei ad Dardanum.*

Epiſt. 57. poſt med. tom. 2.

Ad tertium dicendum, quod (ſicut Aug. dicit) paruulis mater Eccleſia aliorum pedes accommodat, vt veniant: aliorum cor, vt credant, aliorum linguam, vt fateantur. Et ita pueri credunt, non per actum proprium ſed per fidem Eccleſiæ, quæ eis communicatur. Et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

De conſe. d. 4 c Mater Ecc Epiſt. 23 parum ante med. tom. 2. & lib. 1. de peccat. merit. c. 25. in fin. tom 7.

Ad quartum dicendum, quod carnalis intentio deferentium pueros ad Baptiſmum nihil eis nocet, ſicut nec culpa vnius nocet alteri, niſi conſentiat. Vnde Auguſt. dicit in Epiſt. ad Bonifacium Non illud te moueat, quod quidam non ea fide ad Baptiſmum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia ſpirituali ad vitam regenerentur æternam, ſed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab iſtis hac intentione offeruntur.*

COMMENTARIVS.

Materia huius articuli in præcedenti diſputatione tractata eſt. Etenim hæc quæſtio ita coniūcta eſt cum alia de adultis, vt ſine repetitione, & prolixitate non potuerint ſeparari. Littera autem Diui Thomæ ſatis clara eſt.

ARTICVLVS VII.

Vtrum effectus Baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cœleſtis.

4. d. 3 art. 5. q 3. & 4 d. 4. q 2. cor. 2 q 9. & 4. con. 10 & 7. cor. 2.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod effectus Baptiſmi non ſit apertio ianuæ regni cœleſtis. Illud enim quod eſt apertum, non indiget apertione. Sed ianua regni cœleſtis eſt aperta per paſſionem Chriſti, vnde Apocalyp. 4. dicitur. Poſt hæc vidi oſtium magnum apertum in cœlo. Non eſt ergo effectus Baptiſmi apertio ianuæ regni cœleſtis.

2. Præterea, Baptiſmus omni tempore, ex quo inſtitutus fuit, habet ſuum effectum. Sed quidam baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti ante eius paſſionem (vt habetur Ioan. 3.) quibus, ſi tunc deceſſiſſent, introitus regni cœleſtis nondum patebat, in quod nullus ante Chriſtum introiuit, ſecundū illud Mich. 2. Aſcendit pandens iter ante eos. Non eſt ergo effectus Baptiſmi apertio ianuæ regni cœleſtis. Ioā 3 loc. 5.

3. Præterea, Baptizati adhuc ſunt obnoxij morti, & aliis pœnalitatibus vitæ præſentis, vt ſupra dictum eſt. Sed nulli eſt apertus aditus regni cœleſtis, quamdiu obnoxius eſt pœnæ, ſicut patet de his, qui ſunt in purgatorio. Non ergo effectus Baptiſmi eſt apertio ianuæ regni cœleſtis. Ad 3. huius q.

*Sed contra eſt, quod ſuper illud Luc. 3. Apertum eſt cœlum, dicit gloſ. * Bedæ. Virtus hic baptiſmatis oſtenditur, de quo quiſq; cum egreditur, regni cœleſtis ei ianua aperitur.* Beda Lu. 3. in c 10. ſecundum ſuum ordi. t. m. 2.

Reſpondeo dicendum, quod aperire ianuam regni cœleſtis, eſt amouere impedimentum, quo quis impeditur regnum cœleſte introire. Hoc autem impedimentum eſt culpa & reatus pœnæ. Oſtenſum eſt autem ſupra, quod per Baptiſmum omnis culpa & omnis reatus pœnæ tollitur. Vnde conſequens eſt, quod effectus Baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cœleſtis.* Art. 1. & 2 huius q.

Ad primum ergo dicendum quod Baptiſmus in tantum aperit baptizato ianuam regni cœleſtis, in quantum incorporat eum paſſioni Chriſti, virtutem eius homini applicando.

Ad ſecundum dicendum, quod quando paſſio Chriſti nondum erat realiter perfecta ſed ſolum in fide credentium, Baptiſmus proportionaliter cauſabat ianuæ apertionem, non quidem in re, ſed in ſpe. Baptizati enim tunc decedentes ex certa ſpe, introitum regni cœleſtis expectabant.

Ad tertium dicendum, quod Baptizatus non eſt obnoxius morti, & pœnalitatibus vitæ præſentis, propter reatum perſonæ, ſed propter ſtatum naturæ. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cœleſtis, quando anima ſeparatur à corpore per mortem, quaſi iam perſoluto eo, quod naturæ debebatur.

COMMENTARIVS.

DE hoc effectu iam ſupra dictum eſt. Solum eſt aduertenda ratio D. Thomæ, probat enim Baptiſmum aperire ianuam regni, quia tollit impedimenta regni cœleſtis quæ ſunt culpa, & reatus pœnę. *Impugnatur ratio D. Thom.* Contra quam inſtari poteſt, nam etiam circumciſio tollebat hæc impedimenta, & tamen non dicitur aperuiſſe ianuam regni, vt conſtat ex capitulo Maiores, de baptiſmo. Item. Baptiſmus ipſe ante Chriſti mortem applicatus tollebat eadem impedimenta, & tamen non aperiebat ianuam regni. Nam ſi quis ſtatim poſt Baptiſmum tunc deceſsiſſet, non fuiſſet regnum cœlorum ingreſſus. *Reſpondetur* Sed ſciendū eſt, aliud eſſe agere de perſonali impedimento, aliud de impedimento totius naturę: nam illud tollitur per gratiam, & integram remiſsionem pœnæ debitam ipſi perſonæ: ad hoc vero tollendum neceſſaria fuit paſsio & ſatisfactio Chriſti de ſe ſufficiens pro lapſu totius naturæ. baptiſmus ergo cum non ſit ad ſatisfaciendum pro tota natura, ſed ad applicandum ſingulis perſonis generalem ac ſufficientem Chriſti ſatisfactionē, non tollit ex ſe impedimentum totius naturæ, niſi quatenus illud redundabat in perſonam, cui applicatur baptiſmus, nam impediebat illam ab ingreſſu regni, & hoc impedimētum tollit baptiſmus. In quo eſt dif-

Diſcrimen inter Baptiſmum, & circumciſionem.

eſt differentia inter ipſum, & circumciſionem, & omnem gratiam, quæ ante Christi mortem dabatur, quia tunc gratia non aperiebat ianuam regni pro illo tempore, & ita pro tunc non tollebat impedimentum illud totius naturæ, etiam prout in ſingulas perſonas redundabat, ſed ſolum dabat ius obtinendi gloriam ſtatim ac redemptio totius naturæ eſſet cõſummata. At vero gratia baptiſmalis ſtatim aperit ianuam regni, q̃ per ſe conuenit Baptiſmo, in quantum inſtitutus eſt ſignum paſſionis Chriſti iam exhibitæ & conſummatæ, à qua habet virtutem applicãdi ſatisfactionem iam factam. Quod aũt ante Chriſti mortem Baptiſmus non haberet hunc effectum, eſt quaſi per accidens: quia tunc Baptiſmus nondũ habebat ſuam ſignificationem perfectam, & erat quaſi in ſtatu præternaturali, quia licet ante Chriſti mortẽ inſtitutus ſit, tamen per ſe non inſtituebatur pro illo ſtatu imperfecto legis veteris, ſed pro ſtatu perfecto legis gratiæ, in quo, & redemptio Chriſti perfecta eſt, & impedimentum totius naturæ ſublatum.

DISPVTATIO XXVII.

De neceſſitate Baptiſmi ad gratiam, & gloriam conſequendam.

HAnc diſputationem ſupra, quæſt. 66. art. 1. & 2. in hunc locum remiſimus, quia ſupponit ea, quæ in præcedenti diſput. dicta ſunt, nimirum, Baptiſmum conferre gratiam primam, & aperire ianuam regni. Statim enim inquirendum ſequitur, an ſit cauſa adæquata huius effectus, ita vt ſine illa fieri non poſſit: quod eſt inquirere, an Baptiſmus ſit neceſſarius neceſſitate medij. De neceſſitate autem præcepti inferius in parte morali dicendum eſt. Dicemus igitur primo de hac neceſſitate in communi, deinde tam in adultis, quàm in infantibus ſigillatim eam explicabimus.

SECTIO I.

Vtrum Baptiſmus ſit ſimpliciter neceſſarius ad gratiam, & ad vitam æternam conſequendam.

Primus error negantiũ neceſſitatem Baptiſmi.

MVlti hæretici negarunt hanc Baptiſmi neceſſitatem: non tamen eodem modo, neque ex eiſdẽ principiis, & fundamentis. Primo Pelagiani, cũ negarent originale peccatum, & gratiæ neceſſitatem, conſequenter negabant Baptiſmum eſſe neceſſariũ, vel ad remiſſionem peccati, vel ad gratiam obtinendam, vel ad conſequendam vitam æternam, quam putarunt eſſe puræ naturæ debitam. Ita ſumitur ex Auguſtino hæreſi 88.

Auguſt.

Diſtinguunt hæretici inter vitam æternam, & cœlorum regnum.

Quoniam vero Ioan. 3. ait Chriſtus, neminem ſine Baptiſmo ingredi poſſe regnum cœlorum: coacti ſunt iſti hæretici diſtinguere inter vitam æternam, & cœlorum regnum: & docere Baptiſmum eſſe neceſſarium ad ingreſſum regni cœlorum, non autem ad vitam æternam. Quanquam hoc etiam limitauit quidam Vincentius Victor Pelagianus, dicens pueros non baptizatos detineri ab ingreſſu regni vſque ad diem iudicij: poſtea vero illuc etiam ingreſſuros: vt refert Auguſt. lib. 1. de Anima, & eius origine, c. 9. & lib. 3. cap. 11. & 13. Quam autem differentiam iſti hæretici conſtituerint, inter vitam æternam, & regnum cœlorum, neq; Auguſtinus explicauit, neq; à nobis cum aliquo fundamento doceri poteſt: cum ex ſacra Scriptura conſtet, nec vitam æternam haberi poſſe extra regnum cœlorum, vt late Auguſtinus proſequitur lib. 1. de peccat. merit. c. 18. & 20. nec magis vnum, quam aliud poſſe ſine Baptiſmo comparari, vt videbimus. Sed huius erroris fundamenta in materia de peccato originali, & de gratia euertenda ſunt, oſtendendo, homines in peccato originali naſci, & cum ſumma gratiæ neceſſitate.

Auguſt.

2. Error.

Secundus error ſimilis præcedenti, quamuis minus generalis eſt, Baptiſmum non eſſe neceſſarium ſaltem hominibus ex parentibus fidelibus, & baptizatis procreatis: quia, vel nõ oriuntur in peccato originali, vel certe, quia eis non imputatur propter fidem parentum. Hic error antiquior eſt Caluino, vt conſtat ex Vualdenſ. tom. de ſacramentis. titu. 3. ca. 53. & 54. illum tamen, aut excitauit, aut auxit Caluinus vt conſtat ex Ruardo art. 2. & Lindano lib. 4. Panopl. c. 15. Prateolo, & aliis recentioribus. Nam alij hæretici fortaſſe putabant ſaltem requiri, vt vterque, vel ſaltem aliquis ex parentib. proximis, non tantum fidelis, ſed etiam baptizatus ſit. Noui autem hæretici videntur docere ſatis eſſe, quod aliquis ex progenitorib. quantumuis remotis, fuerit fidelis, præſertim ab eo tempore, quo facta eſt Abrahæ illa promiſsio: In ſemine tuo benedicentur oẽs gentes, & ero Deus tuus, & ſemini tuo, poſt te. Omnes enim fideles ſunt ſemen Abrahæ, non carne, ſed ſpiritu, & fide: ergo omnes complectitur illa promiſsio: omnes ergo fidelium filij ſunt amici Dei. Sed præcipuum huius erroris fundamentum, ſcilicet filios fidelium non naſci in peccato originali, eſt plane hæreticum, & contra generales locutiones ſcripturæ, vt ſæpe probat Auguſt. lib. 2. de pecc. merit. c. 9. 25. & 27. & lib. 1. de Nuptiis, c. 17. & ſeq. & lib. 6. cont. Iulian. c. 3. vbi argumenta hæreticorum diſſoluit. Aliud vero huius erroris fundamentum ſupra tactũ de promiſsione facta Abrahæ, vanum eſt. Quis enim cogitet, omnes filios Iudæorũ concipi, aut naſci ſanctos ſolum, quia ad Abraham, vel Iſrael ducunt originem? dicente Paulo ad Rom. 9. Non omnes qui filij Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ, neq; qui filij carnis, hi filij promiſsionis. In illa ergo promiſsione facta Abrahæ, ſemen illud, in quo benedicendæ ſunt omnes gentes, eſt Chriſtus Dominus, in quo, & per quem, diuinam hæreditatem & benedictionem accipiunt, quicunque illis efficiuntur digni, per ſpiritualem in Chriſto regenerationem. Et ita explicuit Paulus ad Galat. 3. & 4. & declarauit Auguſtin. Epiſt. 200. Adde, quamuis per ſemen Abrahæ, filios Abrahæ intelligamus, vt in poſterioribus verbis citatis intelligi poteſt: non oportere id exponere de filiis tantum ſecundum generationem carnis, ſed ſecundum imitationem fidei. Vel denique, etiam ſi intelligatur de filiis ſecundum carnem, ſubintelligenda ſemper eſt conditio, ſi eandem fidem profiteantur. Iudæus enim ante aduentum Chriſti ex Abraham deſcendens, ſi non circumcideretur, non computabatur inter filios Dei, vt ex eodem loco Geneſis colligitur. Non ergo ſatis erat generatio carnalis ex progenitoribus fidelibus, niſi adiungeretur eadem fides, ſeu eiuſdem fidei profeſsio.

Vualdenſ. Lindanus. Prateolus.

Refutatur hic error.

Auguſt.

3. Error.

Tertius error negat, baptiſmum eſſe neceſſarium ex alio falſo fundamento diuinæ prædeſtinationis. Nam ſi homo (inquiunt authores huius erroris) prędeſtinatus eſt, etiam ſi non baptizetur, ſaluabitur: ſi vero eſt reprobatus, etiam ſi baptizetur, non ſaluabitur. Ita eſt argumentatus Vuiclef, vt refert Vualdenſ. lib. 2. de ſacram. c. 96. Et noui hæretici dicuntur in eodem errore verſari. Illa vero argumentatio, ſi quippiam valeret, non ſolum probaret, Baptiſmum non eſſe neceſſarium, ſed etiam non eſſe alicuius vtilitatis ad ſalutem conſequendam. Rurſus etiam probaret, neque obſeruare mandata, neque fidem, ſpem, aut charitatem, vel aliquod aliud medium eſſe ad ſalutem neceſſarium: quia iuxta illud argumentandi genus prędeſtinatio nullum medium requirit, vt executioni mandetur, quoad vltimum effectum, quod eſt abſurdiſsimum. Nam prædeſtinatio, quæ eſt pars diuinæ prouidentiæ, non excludit conſentanea media ad finem conſequendum, ſed potius illa prouidet: atq; ita diſponit, vt infallibiliter ad finem perducant. Quod ſi prædeſtinatio non excludit media, quid prohibet, quominus vnum ex illis ſit Baptiſmus? Nullius ergo momẽti eſt illa collectio: ſi eſt præde-

Vuiclef. Vualdenſ.

Refellitur.

prædeſtinatus, etiam ſi non baptizetur, ſaluabitur: ſed potius colligendum eſſet, ſuppoſita Baptiſmi neceſsitate, ſi eſt prædeſtinatus, ergo non morietur ſine Baptiſmo: quia per ipſammet prædeſtinationē prouiſum erit, vt infallibiliter baptizetur. E contrario vero non ſequitur: ſi non eſt prædeſtinatus, vel ſi eſt reprobus, ergo non baptizabitur: quia, eſto, Baptiſmus ſit neceſſaria cauſa ſalutis: non tamen eſt adæquata ſeu ſufficiens, neque carentia baptiſmi eſt adæquata cauſa damnationis. Poteſt enim etiam is, qui baptizatus eſt, damnari, ſi adultus ſit: in infantibus vero, quia per proprium actum non poſſunt amittere gratiam baptiſmi: neque alio medio indigent ad ſalutem, recte inferri poteſt in noua lege, ſi eſt reprobatus, & moriturus eſt ante ætatem adultam: ergo non baptizabitur: non tamen propter eandem cauſam, quæ de prædeſtinatione dicta eſt, ſed è contrario, quia reprobatio ſupponit præſcientiam carentiæ baptiſmi. Atq; eodem modo de adulto vere dicitur, ſi reprobatus eſt, etiam ſi ſit baptizatus, non fore ſaluandum, non quia Baptiſmus ei minus fructuoſus ſit, quam prædeſtinatio: ſed quia ille, qui huiuſmodi eſt, non perſeuerabit in iuſtitia per Baptiſmum accepta. Quod non ideo eueniet, quia reprobatus eſt, ſed potius ideo reprobatus eſt, quia præuiſus eſt non perſeueraturus in gratia per Baptiſmum accepta, vt recte dixit Proſper in reſponſionibus ad capitula Gallorum, cap. 3. & 7. & in lib. ſententiarum, cap. 3. & 7. de qua re latius alibi.

Baptiſmi neceſsitas impugnatur. Prætermiſsis, ergo his fundamentis extraneis, & erroneis, aliunde videtur poſſe probari, Baptiſmum, etiam ſi ſit cauſa efficax gratiæ, non tamen eſſe vnicā, & adæquatam, & conſequenter non eſſe ſimpliciter neceſſariam. Antecedens patet primo in adultis, quia licet non baptizentur, per fidem, charitatem, ac veram pœnitentiam, poſſunt ſaluari. De paruulis vero, quia interdum baptizari non poſſunt: ergo tūc poterunt ſaluari per fidem parentum, ſicut ante Baptiſmum inſtitutum ſaluabantur. Neque enim credibile eſt illis eſſe ſalutis viam occluſam, vel coarctatam per Baptiſmi inſtitutionem. De vtriſque vero eſt etiam argumentum: quia licet non ſint baptizati, per martyrium ſaluari poſſunt, iuxta illud: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.

Concluſio. Nihilominus ſimpliciter dicendum eſt, baptiſmū eſſe medium neceſſarium ad remiſsionem peccatorum, & ad gratiam & gloriam conſequendam. Concluſio eſt de fide. *Probatur* 1. Probatur primò, ex ſcriptura. Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Loquitur enim Chriſtus ibi de Sacramento baptiſmi, vt ſupra oſtenſum eſt. In illa vero conditionali locutione intrinſece includitur neceſsitas. Nam illud dicitur neceſſarium ad finem aut effectum, ſine quo fieri aut comparari non poteſt, præſertim cum ſermo ſit de Sacramento inſtituto ad remiſsionem peccati originalis, cum quo nemo ſaluari poteſt, etiam ſi aliud non cōmittat. Vt, ſi medicus infirmo diceret, niſi hanc acceperis medicinam, non ſanaberis: perinde eſt, ac ſi diceret, hæc medicina eſt tibi ad ſalutem neceſſaria. Vnde hanc neceſsitatem ſtatim explicuit Chriſtus, dicens: Oportet vos naſci denuo, nam verbum illud, Oportet, neceſsitatem ſignificat, ſicut ibidem dixit Chriſtus: Oportet exaltari filium hominis, vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat, docens, paſsionem ſuam fuiſſe nobis ad ſalutem neceſſariam. *1. Pet. 3.* Hinc Petrus 1. Canonica, cap. 3. Baptiſmum dicit fuiſſe præfiguratum per arcam Noe in diluuio: quia, ſicut per illam arcam pauci ſalui facti ſunt, qui illo remedio, tamquam omnino neceſſario indiguerunt, ita nos quoque ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma. Et idcirco Actorum 2. interrogatus Petrus à quibuſdam, Quid faciemus? nimirum, vt ſaluemur: ipſe reſpondit. Pœnitemini igitur, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum: ſignificans tam neceſſarium eſſe baptiſmū peccatorib. q̄ pœnitentiam. Ac ſimili modo Paulus, cùm ad Rom. 5. dixiſſet: ſicut per vnum hominem omnes lapſi ſunt, ita per vnum Chriſtum eſſe viuificandos: ſtatim capite ſexto, proponit vnicam viam reſurgēdi à peccato per Chriſtum, dicens: An ignoratis, quia quicumq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? &c. *Rom 6.* Et ideo ad Titum tertio, baptiſmum vocat regenerationem, per quam ſaluamur: quia ſicut naturalis generatio ex Adamo eſt vnica via contrahendi peccatum ex Adamo, ita hæc generatio per aquam eſt vnica via reſurgendi ab illo peccato per Chriſtum. Atque in hunc modum intellexit ſemper Eccleſia has ſcripturæ locutiones.

2 Probatur concluſio. Vnde probatur ſecundo hæc veritas: Eccleſiæ authoritate, & Patrum traditione. Primum enim antiqua Concilia contra Pelagium congregata, hanc veritatem docuerunt, vt conſtat ex Epiſtolis Conciliorum, Carthaginenſis, & Mileuitani ad Innocentium Papam, & reſcriptis eius, quæ habentur inter epiſto. Innocentij 24. & 26. & inter epiſt. Auguſt. 90. 91. 92. & 93. *Cōc. Carth. Mileuit. Auguſt. Cōc. Flor.* clarius id tradit Concilium Florent. quod propter hanc cauſam vocat Baptiſmum Ianuam ſpiritualis vitæ: ita exponens verba Chriſti. Iohannis 3. *Tridentin.* Conciliū etiam Tridentinum ſeſſ. 7. Can. 5. de baptiſ. anathema dicit in eum, qui dixerit, baptiſmū liberum eſſe, id eſt, non neceſſarium ad ſalutem. Sed hic Canon exponi poſſet de neceſsitate præcepti, nam hæc neceſsitas videtur proprie opponi libertati, de qua ibi eſt ſermo, tamen ex doctrina eiuſdem Concilij, ſeſſ. 5. Can. 4. & 5. colligitur hanc neceſsitatem non ſolum eſſe reſpectu adultorum, ſed etiam reſpectu infantium, & ideo non poſſe eſſe ſolam neceſsitatem præcepti, ſed etiam medij.

Syric. Papa. Præterea Syricius Papa epiſt. 1. cap. 2. dicit, Baptiſmum nemini eſſe negandum in neceſsitatis articulo. Ne, ſi abſq; Baptiſmo decedat, & regnum perdat, & vitam: & inferius vocat baptiſmum, vnicum credulitatis auxilium, eodem modo loquitur *Leo Papa.* Leo Papa, epiſtola 78. alias 80. vbi inter alia ait. Qui Baptiſmo priuatur, neceſſaria liberatione fraudari. *Clem. Papa.* Et Clemens Papa epiſt. 4. cum dixiſſet. Per Baptiſmi regenerationem exuere hominem maculam priori natiuitate cō tractam: ſubdit. Alias impoſsibile eſt. *Irenæus.* Idem fere Iren. lib. 3. contra Hæreſ. c. 19. dum ait, Aquam, & Spiritum eſſe neceſſaria, vt homo in vitam Dei perficiatur. *Gregorius. Hieronym.* Idē ſumitur ex Gregorio 4. moral. c. 2. & Hiero. Dialogo 3. contra Pelagianos, vbi in hanc ſententiam refert, & plurimum commendat libros *Auguſt.* Auguſtini de peccato. merit. & remiſsion. in quibus copioſe hanc veritatem docuit Auguſtinus, qui etiam legi poteſt contra duas epiſto. Pelag. c. 4. Vbi Innocentium allegat, & lib. 1. de anima & eius origine, capit. 10. vbi facilius exiſtimat hominem baptizatum, & in peccato mortali mortuum, potuiſſe ab æternis pœnis per interceſsionem cuiuſquam ſanctæ mulieris liberari, quam hominem non baptizatum, per ſimiles preces ſaluari: quod per quandam exaggerationem dictum videtur. Vtrumque enim æque impoſsibile eſt, quia non eſt minus neceſſaria Pœnitentia peccati mortalis poſt baptiſmum commiſsi, quam baptiſmus ad priora peccata delenda, quamuis, ſi diſpenſatio in hac lege eſſet admittenda propter preces alicuius ſancti, facilius videtur Auguſtino admitti poſſe circa hominem baptizatum, quam circa non baptizatum, quia ille eſt Chriſto, & Eccleſiæ incorporatus, non vero hic. Eandem baptiſmi neceſsitatem docet idem Aug. lib. 2. de anima & eius orig. cap. 12. & li. 3. cap. 9. vbi ſic ſcribit. Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, anteq̄ baptizetur, morte præuentos, poſſe peruenire, ad indulgentiam originaliū peccatorū, ſi vis eſſe Catholicus. Idem epi. 28. ad Hier. & ſimilia habent *Fulgentius* Fulgen. de fide ad Petrum, cap. 30. *Proſper.* Proſper. lib. 2. de vocat. gen. c. 8. Nec credi fas eſt, inquit, eos, qui non ſunt adepti regenerationis ſacramentū, ad vllum beatorū pertinere

Chryſoſt. nere conſortium. Idem docet Chryſoſt. hom. 40. in 1. ad Corinth. vbi tractans illa verba: Quid facient, qui baptizantur pro mortuis? refert quorundam errorẽ, qui putabant, poſſe aliquem ex viuis baptizari pro defuncto, qui ſine Baptiſmo deceſsit, ita vt Baptiſmus ille mortuo profit ad vitam. Quem errorem dicit eſſe contra verba Chriſti, Niſi quis renatus fuerit, in quibus vnicuique dum viuit, dicitur eſſe neceſſarius proprius Baptiſmus: Sed de illo loco Pauli, & quid ſit baptizari pro mortuis, late diſſerui ſuperiori tomo, diſput. 50. ſectio. 1.

Ratio Con. Vltimo adhibenda eſt ratio huius veritatis, quia cum omnes homines naſcantur in peccato originali, & filij iræ, indigent aliquo medio, quo, & ab illo peccato liberentur, & Chriſto liberatori ſuo vniantur, ſed in lege noua hoc medium ab eodem Chriſto inſtitutum, eſt Baptiſmus, vt ex ſuperius tractatis de eius inſtitutione conſtat. Oſtendimus quoque in ſuperioribus, in omni lege fuiſſe neceſſarium aliquod ſacramentum fidei ad hunc effectum, quod in vnoquoque ſtatu fuit ſuo tempori accommodatum: hoc autem ſacramentum determinatum eſt ad Baptiſmum in noua lege. Eſt ergo ſimpliciter neceſſarius ad ſuum effectum.

Atque hinc ſequitur, Baptiſmum non minus eſſe neceſſarium filiis fidelium ſeu baptizatorum hominum, quam reliquis. Probatur, tum, quia etiam hi naſcuntur in peccato originali, & filij iræ, & indigẽt incorporari Chriſto, eiusq́ue charactere conſignari: tum etiã, quia omnia teſtimonia adducta generalia ſunt, & vniuerſus Eccleſiæ conſenſus ita declarat verba Chriſti. Ac tandem expreſſe definit Conc. Trid. ſeſſ. 5. Can. 4. Neq; in hoc eſt vlla difficultas. Nam licet parentibus ſit remiſſum peccatum originale, nihilominus per eorum carnalem generationem transfunditur peccatum originale in filios, quia non generant illos vt ſancti, ſed vt filij Adæ: & quia licet eis ſit remiſſum peccatum, quoad perſonalem maculam, non tamen, quoad communem naturæ defectum.

Cõc. Trid.

Obiectio. Solet vero obiici locus ille Pauli, 1. ad Cor. 7. Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſãctificata eſt mulier infidelis per virũ fidelem: alioqui filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt: Si ergo filij qui naſcuntur ex alterutro parente fideli, ſãcti ſunt, non eſt illis neceſſaria ſimpliciter alia ſanctificatio baptiſmi. Reſpondetur, ibi Sancti vocabulo nõ intelligi iuſti & mundi à culpa coram Deo, ſed idẽ quod legitimi & ex puro thoro nati. Docet enim ibi Paulus Matrimonium inter fidelem, & infidelem non ſtatim diſſolui. Alioqui, inquit, filij veſtri immundi eſſent, id eſt, illegitimi. Quod ergo ſubdit, nunc autem ſancti ſunt, intelligit de ſanctitate illi immunditiæ oppoſita, id eſt, legitime, & honeſte concepti, ita Ambroſius ibi, cum aliis & D. Auguſtin. ſerm. 14. de verbis Apoſt. circa finem, & lib. 2. de peccato. merit. ca. 26. & hic videtur literalis ſenſus. Secundo vero dicitur, ſi intelligatur de vera ſanctitate, non eſſe ſenſum filios ſanctificari (vt ſic dicam) ex opere operato hoc ſolum, quod ex parentibus fidelibus oriuntur, ſed quod eorum fide, & diligentia, ac exemplo poſſunt facile ſanctificari, ſicut ibidem dicitur ſanctificari coniux infidelis per coniugem fidelem, quod tamen nullus intellexit fieri ex vi ſolius Matrimonij, ſed per exemplum, & ſãctam conuerſationem, quæ non excludit neceſsitatẽ Baptiſmi, ſed eſt potius quædam occaſio excitans ad ſuſcipiendum illum. Ita exponit etiam Aug. libr. 1. de ſerm. Domini in monte cap. 27. & lib. 3. de peccator. merit. capit. 12. Hieronymus Epiſtola 153. ad Paulinum, qui citat Tertull. libr. de Monogamia, qui eandem fere expoſitionem habet libro ſecundo ad vxorem.

Diluitur. Ambr. Auguſt. Aug. Hier. Tertull.

Fundamenta hæreticorum, inter referendas eorum ſententias, expedita ſunt. Vltima vero ratio dubitandi à nobis propoſita poſtulat dubitationes ſequentibus ſectionibus tractandas.

SECTIO II.

Vtrum ſacramentum baptiſmi re ipſa ſuſceptum ſit adultis ad ſalutem neceſſarium?

NOn defuerunt hæretici, qui docuerunt, nullum adultum poſſe ſaluari, ſi abſque baptiſmo re ipſa ſuſcepto moriatur, quantumuis deſiderio ipſius flagrauerit, & per eum nõ ſteterit, quo minus fuerit ablutus. Ita refert Bernardus epiſt. 77. & noſtris temporibus Theologus quidam Louanienſis dictus Michael Baius docuit, ſine baptiſmo re ipſa ſuſcepto, poſſe quidem interdum obtineri charitatem, non tamen comparari remiſsionem peccati ante realem baptiſmi ſuſceptionem: mouebaturque quibuſdam Auguſtini teſtimoniis, quæ poſtea tractabimus. Huius vero authoris ſententiam Pius V. & Gregorius XIII. propriis reſcriptis ac litteris contra doctrinam huius authoris editis reprobarunt. Alius autem error, qui in hac ſententia continetur, ſcilicet, infundi charitatem abſque remiſsione peccati, & in Concilio Tridentino ſeſsio. 6. plane damnatus eſt, & in materia de gratia proprium habet locum, fuſiorque contra illum eſt ibi diſputatio.

Quorundã error. Bernard. Pius V. Greg. XIII.

Dicendum ergo eſt primo, ad obtinendam primã gratiam & remiſsionem originalis peccati, & actualium, quæ cum ipſo coniuncta fuerint, non eſſe neceſſarium ſemper Baptiſmum in re ipſa ſuſcipere, ſed ſufficere contritionem, Baptiſmi votum in ſe continentem. In hac aſſertione conueniunt omnes Theologi, tamquam in re omnino certa: quę probatur primo ex illis ſcripturæ locis, in quibus hominibus vere pœnitentibus, ſeque poſt peccatum per amorem, dolorem, & contritionem ad Deum conuertentibus vera iuſtificatio & remiſsio peccati promittitur, vt eſt illud Ezech. 18. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. & alia ſimilia, quæ omitto, tum quia vulgaria ſunt, tum quia in materia de pœnitentia & de gratia latius tractantur. Ex quibus colligimus, non ſolum poſſe hominem iuſtificari ante realem ſuſceptionem Baptiſmi, verum etiam frequenter ita fieri, quia interior cordis motus in Deũ, & aduerſus peccatum vno momento perficitur, priuſquam homo baptizari poſsit. Nam Baptiſmus & ab alio conferẽdus eſt, & temporis ſucceſsionem requirit: motus autem interior & ab alio non pendet, præterquam à Deo, & ab ipſo homine peccatore, & in inſtanti perfici poteſt. In huius autem veritatis confirmationem habemus illuſtre exemplum Actorum 10. vbi Cornelius, antequam Baptiſmum ſuſciperet, iuſtificatus eſt, & prædicante Petro, Spiritus ſanctus cecidit ſuper multos, qui nondum baptizati fuerant, de quib. Petrus dixit: Numquid aquam quis prohibere poterit, vt non baptizentur hi, qui Spiritũ ſanctũ acceperũt, ſicut & nos? Secũdo probatur hæc veritas teſtimoniis Patrum, ex quibus multa congeruntur in decretis de Conſec. diſt. 4. præſertim in capite, Baptiſmi vice. Et in cap. Non dubito, ex Auguſt. lib. 4. de Baptiſmo, ca. 22. & ſequentib. Idem Auguſt. libr. 2. contra litteras Petil. vbi in illo hæretico contrarium errorem damnat: citatur etiam Auguſt. in libr. 8. de Ciuit. Dei ab Innoc. III. in capit. Apoſtolicam, de Presbytero non baptizato, vbi etiam refert Ambroſium oratione de obitu Valentiniani circa fin. vbi inter alia inquit, Audio vos dolere, quod non acceperit Sacramentum baptiſmatis, atqui hoc etiam in votis habuit. Non ergo habuit gratiam, quam deſiderauit? Non habuit, quod popoſcit? Imo, quia popoſcit, accepit. Idem late docet Bernardus dicta epiſtola 77. vbi inter alia ponderat, dixiſſe Chriſtum Marci vltimo. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur: Non vero dixiſſe, qui nõ baptizatus fuerit, condemnabitur: quia per fidem viuam homines iuſtificari poſſunt, etiamſi Baptiſmum re ipſa non ſuſcipiant. Quod etiam vere docuit Hugo Victorinus libro 2. de Sacramentis parte 6. cap.

1. Concluſ. Aug. Ambr. Bernard. Hugo de S. Victore.

6. cap. 7. Propter quod Trident. Conc. ſeſsio. 6. cap. 4. docet, Poſt Euangelium promulgatum neminem transferri à ſtatu peccati in ſtatũ gratiæ, ſine lauacro regenerationis, aut eius voto. Ita exponens verba Chriſti Iohan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. *Cõc. Trid.*

Tertio adiungi poteſt ratio, quia interior iuſtificatio fit per infuſionem gratiæ, & charitatis, per quam etiã peccatum expellitur: ſed vltima diſpoſitio ad hanc iuſtitiam poteſt haberi prius tempore, quam homo realiter baptizetur: ergo etiam ipſa iuſtificatio. Minor probatur, quia iuxta Concil. Trid. ſeſſ. 6. & 14. vltima diſpoſitio ad iuſtitiam eſt vera Pœnitentia ex amore Dei ſuper omnia procedens, cum voto præſtandi reliqua, quæ neceſſaria ſunt. Hoc autem totum fieri poteſt ante Baptiſmum, vt per ſe notum eſt, & ex dictis etiam eſt probatum. Conſequentia vero principalis argumenti probatur: tum ſcripturis, quia cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit, ſed diligit potius diligentes ſe, tum ratione Theologica, quia facienti, quod in ſe eſt, per gratiæ auxilium Deus non denegat ſuam gratiam, & iuſtitiam: tum ratione morali, qui voluntas pro facto reputatur, vbi facultas deeſt, præſertim apud Deum, qui corda intuetur: tum deniq; ratione phyloſophica, quia, poſita vltima diſpoſitione, ſtatim infunditur forma. *Cõc. Trid.*

Corollariũ. Ex quibus infero, non ſatis perfecte ſcripſiſſe Pamelium ſuper epiſt. 54. Cypriani, circa finem, improbabilem eſſe eorum ſententiam, qui ſolam contritionem ſufficere plerumque exiſtimant ad remiſsionem peccati abſque Baptiſmo re ipſa ſuſcepto. Vnde ſubdit inferius, etiam ſi ordinarie non ſit peccatorum remiſsio in decedentibus ſine confeſsione & baptiſmo, tamen interdum, atque in neceſsitate operari Deum ſine Sacramento. Ex quibus verbis colligere licet, quid ipſum mouerit ad eam ſententiam, nimirum, quia Patres ſolum docent, contritionem ſufficere ſine Baptiſmo in caſu neceſsitatis, vt conſtat ex Cypriano ibi, & Auguſtino libro de natura boni contra Manichæos, capite vltimo, & libro 1. de adulterinis coniugiis, capite vltimo. *Cyprian. Auguſt.* Veruntamen hæc ſententia ſuſtineri quidem poſſet, ſi ſermo eſſet de vltima ſalute, ſeu gloriæ conſecutione, vt ſtatim dicam, tamen loquendo de iuſtificatione & remiſsione peccati, defendi non poteſt, quia non ſolum non eſt improbabile ad huiuſmodi effectum ſufficere contritionem cum voto Baptiſmi abſque reali ſuſceptione Sacramenti, verum potius eſt certum & Catholicum dogma, vt probat, quæ adducta ſunt, & quæ tradit Concilium Tridentinum, ſeſsione 6. & 14. *Cõc. Trid.* Atque hinc fit, ordinarie accidere poſſe adultum catechumenum iuſtificari ante realem ſuſceptionem Sacramenti. Quia iuxta legem gratiæ ordinariam fieri facile poteſt, vt veram contritionem habeat, prius tempore, quam baptizetur. Neque hoc eſt contra mentem Sanctorum, qui neceſsitatem aliquam requirunt. Nam hic etiam intercedit aliquis modus neceſsitatis, eo quod non ſit in poteſtate hominis ſtatim & in momento baptizari, ſicut eſt in hominis poteſtate ſtatim ac ſine dilatione conuerti, cum qua perfecta conuerſione coniuncta eſt ſanctificatio, ac peccati remiſsio. Contra hanc vero doctrinam obiici poſſent nonnulla Patrum teſtimonia, quæ non minus poſſunt contra ſequentem concluſionem vrgere, & ideo inferius melius proponentur.

2. Concluſ. Dico ſecundo, regulariter ac per ſe loquendo, non aſſequuntur homines beatitudinem abſque reali ſuſceptione Baptiſmi, interdum tamen accidere id poteſt, interueniente impedimento, ſuſcipiendi Sacramentum. Aſſertio eſt certa, & quoad priorem eius partem habemus exempla Actor. 9. & 10. vbi Paulus ait, Centurio & alii fideles, qui per fidem & interiorem conuerſionem iuſtificati fuerant, & Spiritum ſanctum acceperant, baptizati ſunt, vt æternam vitam conſequi poſſent. Vnde Auguſtin. libr. 4. de Baptiſmo c. 21. ſic inquit: Si contritus poſt Spiritum ſanctum acceptum baptizari voluiſſet, contempti Sacramenti reus fieret. Et infra dicit: Bono catechumeno deeſt Baptiſmus ad conſequendum regnum cœlorũ. Et li. 1. qu. ad Simplicianum, qu. 2. In quibuſdam, inquit, tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad capeſſendum regnum cœlorum, ſicut in catechumenis, vt in Cornelio, antequam ſacramentorum participatione incorporaretur Eccleſiæ. Et infra: Fiunt conceptiones quædam fidei conceptibus ſimiles: non tamẽ ſolum concipi opus eſt, ſed etiam naſci, vt ad vitam perueniatur æternam. Et ſimilia habet, quæſtio. 33. in Numeros. *Aug.* Quæ omnia per ſe intelligenda ſunt, ac ſecluſa neceſsitate, quæ omnino cogant hominem ſine Baptiſmo mori. *Obiectio.* Dices, idem eſſe de iuſtitia ſeu ſanctitate: quæ eſt ergo differentia, quam Auguſtinus ſignificat, quamque etiam nos in hac, & præcedenti concluſione indicauimus? *Diluitur.* Reſpondetur, eſſe quidem in hoc ſimilitudinem, quod Sacramentum baptiſmi per ſe inſtitutum ſit, vt medium neceſſarium, tam ad remiſsionem peccati, quam ad beatitudinem obtinendam: tamen eſt differẽtia, reſpectu adultorum, quod regulariter ac moraliter loquendo, non poſſunt tam cito Baptiſmum recipere, quam remiſsionem peccati obtinere, ſi, quod in ipſis eſt, facere & præſtare velint, at vero reſpectu gloriæ, quãtumuis interius perfecte ſe diſponant, nõ poſſunt ſtatim illam conſequi, & ideo frequenter ac regulariter poſſunt prius re ipſa baptizari, quam ad beatitudinem perueniant. Et hæc eſt tota ratio huius partis: nam Baptiſmus re ipſa ſuſceptus, per ſe loquendo, eſt medium neceſſarium ad capeſſendum regnum cœlorum, vt conſtat ex verbis Chriſti, Iohannis 3. & eſt etiã in præcepto, vt ex Matt. & Marci vltimo colligitur, ſed adulti per ſe ac regulariter loquendo, poſſunt vti hoc medio, & implere hoc præceptum, antequam moriantur: ergo moraliter loquendo, hoc eſt illis neceſſarium. Atque hinc facile probatur altera pars concluſionis, quod frequenter docet Patres ſupra citati: & eſt res omnino certa, quia non eſt dubium, quin poſsit interdum accidere, vt fideli catechumeno, vereque pœnitenti, & in extrema vitæ neceſsitate poſito deſit copia Baptiſmi, reliquo tempore vitæ vſque ad mortem. Hoc enim humanũ eſt, neque eſt, quod fingamus miracula aut extraordinariam Dei prouidentiam, vt euidenter huiuſmodi pericula & naturales defectus, ipſaque experientia docet, hoc ſæpe accidiſſe in neceſsitate Sacramenti baptiſmi, & frequenter in Sacramento pœnitentiæ. Poſito ergo huiuſmodi euentu, neceſſe eſt, huiuſmodi hominem per contritionem iuſtificatum ſine reali ſuſceptione Baptiſmi ſaluari, quia vera iuſtitia vſque ad mortem conſeruata perducit hominem ad regnũ cœlorum. Conſeruatur autem vſque ad mortem, ſi nullum peccatum mortale interueniat, qui autem omittit Baptiſmum ob ſolam impotentiam, in hoc nõ peccat, & ſimul poteſt alia peccata vitare, cum ſit iuſtus, & auxilium Dei illi non deſit. Ergo ſi id faciat, ſaluabitur ex vi iuſtitiæ comparatæ per contritionẽ & baptiſmum in voto, etiam ſi decedat abſque Baptiſmo in re ſuſcepto. *Obiectio.* Dices ergo, ſi in aliqua debita opportunitate catechumenus ex negligentia Baptiſmũ omittat, vt mortaliter peccet, & amittat iuſtitiam, poſtea non poterit ſaluari, ſi baptizari non poſsit. *Reſpondetur.* Reſpondetur, ſi poſt priorem culpabilem omiſsionẽ illius peccati vere conteratur, non minus poterit per illam ſecundam contritionem, & Baptiſmi votum ſaluari, quãdo deeſt copia Baptiſmi, quam prius poſſet, ſi eadem neceſsitas occurriſſet. Nam Baptiſmus flaminis iterabilis eſt, & præter quamcunque contritionem remittitur culpa, etiam ſi ſæpius iterata ſit, & comparata iuſtitia, quæ poſtea non amittitur abſque nouo peccato.

Impugnatur concluſio ex variis Sanctorum teſtimoniis Sed obiici poſſunt contra dicta varia Sanctorum teſtimonia. Primum ſit, quod Siricius Papa, & alij antiqui Pontifices monent, non eſſe negandum alicui Bapti-

Baptiſmum in neceſsitate exiſtenti, ne ob defectum neceſſarij remedij regno cœlorum priuetur: ſentiunt ergo Baptiſmi ſuſceptionem eſſe neceſſariam ad obtinendam gloriam, nec ſufficere deſiderium eius, alioqui nullum crearetur periculum homini petenti Baptiſmum ex denegatione illius, quia per ſuum deſiderium poſſet ſaluari. Secundo Ambr. libr. de his qui initiantur cap. 4. Credit, inquit, catechumenus, ſed niſi baptizetur, remiſsionem peccatorum non poteſt obtinere, neque gratiæ munus haurire. Tertio, Aug. lib. 4. de Baptiſmo, c. 21. inquit: Deeſt bono catechumeno Baptiſmus ad capeſſendum regnum cœlorum, ſicut deeſt malo baptizato vera conuerſio: qui n. dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. dixit et, niſi abundauerit iuſtitia veſtra, plus quam Scribarum & Phariſæorum, &c. ſicut ergo malo baptizato in re ipſa neceſſaria eſt conuerſio, vt ſaluus fiat, ita bono catechumeno re ipſa neceſſarius eſt Baptiſmus, vt regnum cælorum obtineat. Vnde idem Aug. tract. 13. in Iohannẽ. Quantumcunq; ait, catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non illi dimittitur, niſi cum peruenerit ad Baptiſmum. Vbi per ſarcinam iniquitatis videtur intelligere reatum amittendi regnum cœlorum ex peccato contractum. Vnde li. 3. de anima, & de eius origine c. 9. indicat, credendum non eſſe, catechumenum ſine Baptiſmo mortuum ad beatitudinem perueniſſe, & lib. de Confeſsione cap. 4. de ſeipſo dicit, quamuis ante Baptiſmum fidem haberet, deque peccatis commiſsis pœniteret, nunquã de obtenta illorum remiſsione fuiſſe ſecurum, donec illam in Baptiſmo eſſet aſſecutus. Quarto Fulgentius de fide ad Petrum, c. 3. circa finem: Ex illo, inquit, tempore, in quo Saluator dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. abſq; Sacramento baptiſmatis, præter eos, qui in Eccleſia ſine baptiſmate, pro Chriſto ſanguinẽ fundũt, nec regnum cœlorũ poteſt quiſquã accipere, nec vitã æternam. Vbi notanda eſt illa exceptio, quæ (vt Iuriſtæ dicunt) firmat regulam. Igitur ex ſententia Fulgentij ſolus Baptiſmus ſanguinis ſufficit, ſine Baptiſmo aquæ ad obtinendum regnum cœlorum.

Ambr. *Auguſt.* *Fulgent.*

Quinto, eandem ſententiam difficillime confirmat Gennadius lib. de Eccleſ. dog. c. 74. dicens: Baptizatis tãtum iter eſſe ſalutis credimus: Nullũ catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitã æternã habere credimus, excepto martyrio, vbi tota baptiſmi Sacramenta complentur. Sexto Nazianz. orat. de baptiſ. circa mediũ dicit: Catechumenos eſſe in veſtibulo pietatis, ad quam per baptiſmũ intrant. Vnde ſubdit inferius. Quid autem, inquies, quoſdam priuari baptiſmo vel propter infantiam, vel propter inopinatum aliquem caſum, quo efficitur, vt neque cupientibus gratia potiri liceat? Et inferius concludit huiuſmodi homines, nec cęleſti gloria, nec ſuppliciis à iuſto iudice affici, vtpote, qui licet ſignati non fuerint, improbitate tamen carent, atq; hanc iacturã paſsi potius fuerint, quam fecerint. Septimo, afferre poſſumus Richardum & Hugonem Victorinum, qui de ſacramen. Pœnitent. dixerunt, per ſolam contritionem & votum eius non omnino remitti æternæ pęnæ reatum, niſi ſacramentum ipſum ſuſcipiatur. Videtur enim eadem ratio eſſe de Baptiſmo.

Gẽnadius. *Nazianz.* *Richar.* *Hugo de S. Victore.*

Hæc Patrum teſtimonia, generatim loquendo, partim intelligi poſſunt eodem modo, quo verba Euangelij, partim ſunt pie exponenda, de illo, qui Baptiſmum voluntarie omittit, cum poſsit ante mortem illum ſuſcipere, partim vero ſunt corrigenda, quia nonnulla certe commodam expoſitionem non admittunt. Sed facilius omnia expendentur, ſi per ſingula verba breuiter diſcurramus. Ad primum reſpõdetur, quamuis poſsit quis ſine Baptiſmo ſaluari ob impotentiam recipiendi illum, multo tamen certiorem eſſe ſalutis conſecutionem, ſi homo ſine baptiſmo non decedat, quia vera contritio difficilis valde eſt, & ideo in magno periculo conſtituitur fidelis, ſi tempore neceſsitatis ei Sacramentum denegetur. Nam fortaſſe illo ſuſcepto ſaluabitur, & ſine illo condemnabitur, non quia impoſsibile ſit ſine illo ſaluari, ſed quia fortaſſe veram contritionem non habebit, & hoc periculum merito docent eſſe cauendum Siricius & alij Pontifices. Adde ſacramentum ipſum, per ſe loquendo, eſſe neceſſarium, & ideo negandum non eſſe tempore neceſsitatis ab Eccleſiæ miniſtris. Nam ſicut fidelis tenetur illud accipere in illo præſertim articulo: ita & ipſi tenentur illud miniſtrare, ſi moraliter poſsint. Ad ſecundum reſpondetur, Ambroſium exponendum eſſe de baptiſmo in re, vel in voto. Sola enim fides non ſufficit catechumeno ad remiſsionem peccatorum, & gratiam conſequendã, nec Pœnitentia ſeu contritio illi ſufficeret, niſi votum baptiſmi includeret. Ad tertium reſpondetur, non oportere ſimilitudinem in omnibus tenere. Bono ergo catechumeno adhuc deeſt Sacramentum baptiſmi, per ſe loquendo, & in hoc tenet comparatio inter illum & baptizatum peccatorem, qui indiget conuerſione. Eſt autem differentia, quod vera conuerſio poſsit ſemper re ipſa exhiberi: vnde non poteſt in ſolo voto ſufficere: imo ſi proprie loquamur, non poteſt contineri in voto, id eſt, aliquo alio priori actu, qui non ſit ipſe ſupernaturalis conuerſio in Deum, & auerſio à peccato propter Deum. Cum enim ipſa interior conuerſio ſit vltima diſpoſitio ad gratiam, non poteſt ſine illa obtineri ſecluſo Sacramento, quia non poteſt forma introduci ſine vltima diſpoſitione: at vero exterior ſuſceptio ſacramenti, neque eſt ex natura ſua diſpoſitio ad gratiam, ſed ſolum ex inſtitutione eſt neceſſaria, nec ſemper eſt in hominis poteſtate, & ideo interdum poteſt votum illius ſufficere. Ad alterum locum Auguſtini, qui reuera difficilis eſt, reſpondetur, per ſarcinam iniquitatis non potuiſſe Auguſtinum intelligere reatum æternæ pœnæ, cum per ſe ſatis conſtet, hunc reatum tolli cum ipſa culpa, quod tam eſt frequens apud Auguſtinum, vt veriſimile non ſit, eum in hoc dubitaſſe. Poſſumus ergo per ſarcinam iniquitatis intelligere reatum aliquem pœnæ temporalis. Vnde dicit, hanc ſarcinam non remitti niſi in ipſo Baptiſmo, quia ex ordinaria ac certa lege plenaria remiſsio totius culpæ & pœnæ non niſi per Sacramentum datur. Vnde fit, vt regulariter loquendo, catechumenus, qui per ſolum interiorem actum iuſtificatur, ſemper maneat obnoxius alicui temporali pœnæ. Vel, ſi hoc non ſatisfacit, quia non eſt in vniuerſum neceſſariũ, dici poteſt catechumenus iuſtus portare ſarcinam iniquitatis, quia licet illi ſint remiſſa peccata, tamen id factum eſt in ordine ad baptiſmum ſuſcipiẽdum, ad quod manet obligatus, & ideo, donec Sacramentum re ipſa ſuſcipiat, non cenſetur omnino liber ab illo onere, quod dici poteſt ex peccatis ortum, quia ob remiſsionem peccati impoſitum eſt. Atque hac etiam ratione non cenſetur catechumenus ſecundum pręſentem ſtatum ſatis expeditus & aptus ad regnum cœlorum, ſed neceſſe eſt, vt per ipſum ſacramentum amplius ſe diſponat, ſi tamen poſsit. Tertius Auguſtini locus facilior eſt: Solum enim dicit, infantes non poſſe ſine baptiſmo ſaluari, quod poſtea videbimus, indicat tamen eandem eſſe rationem de adultis. Nam obiicit de bono latrone, qui ſine baptiſmo ſaluatus eſt: & de quodam Dinocrate fratre ſanctæ Perpetuæ, qui mortuus fuit ſine baptiſmo, & tamen precibus ſororis ſuæ ſalutem eſt conſecutus: & de latrone quidem reſpondet, fortaſſe fuiſſe baptizatum, non tamen neceſſarium erat Auguſtino de latrone eſſe ſolicitum, quia tunc nondum erat baptiſmus ad ſalutem neceſſarius. De Dinocrate vero ſimiliter reſpondet Auguſtinus fortaſſe fuiſſe baptizatum: Poſt baptiſmum autem peccaſſe, & ideo poſt mortem fuiſſe in pœnis, de quibus ſorore orante liberatus eſt. Sed ſi ſit ſermo de pœnis inferni, non video cur ſit credibilius ab eis fuiſſe liberatum per orationem ſororis, ſi deceſsit baptizatus, quàm ſi catechumenus, quia ſecundum legem ordi-

ordinariam, tã impoſsibile eſt ſaluari ſine Pœnitentia poſt peccatum commiſſum poſt Baptiſmum, quam ſine Baptiſmo ratione peccati originalis, & aliorum, qui poſſunt Baptiſmum antecedere. Si vero ſit ſermo de pœnis purgatorij, ſicut potuit ad illas peruenire iam baptizatus propter peccata commiſſa poſt Baptiſmum, ita etiam potuit catechumenus ad eaſdem pœnas deduci, ſi per contritionem iuſtificatus fuit, non tamen ita perfecte, vt plenã remiſsionẽ peccatorum obtineret. Potuit ergo Dinocrates ab illis pœnis, ſororis orationibus liberari, etiam ſi catechumenus mortuus fuiſſet. Quę ratio, vt verum fatear, conuincit reſponſionem Auguſtini, etſi ſufficiens fuerit ad eludendam & eneruandam obiectionem, non tamen fuiſſe neceſſariam: faciliusq́ potuiſſe reſpondere per diſtinctionem Baptiſmi in re, vel in voto, ſi illius meminiſſet. Quamuis autem de illa tacuerit, nunquã tamen eam negauit nec negare potuit, cũ ex doctrina eius, & ex alijs locis ſupra citatis, conſtet in caſu neceſsitatis, votum Sacramenti ſufficere, Deumq́ ſupplere, quod non voluntas, ſed neceſsitas abſtulit, vt ex doctrina eiuſdem Auguſtini late docet VValdenſis, tom. 2. de ſacramentis cap. 97. & 98. Quartus locus Auguſtini eandem habet reſponſionem, quæ primo loco ad Siricium data eſt. Merito enim ante Baptiſmũ erat ſolicitus de obtenta remiſsione peccatorum, quæ accepto Baptiſmate, multo facilior eſt, atq́ ſecurior. Ad quintum reſpondetur, dictum Fulgentij eſſe verum, intelligendum tamen eſſe per ſe, ac ſecluſa neceſsitate & impotentia, vel quod idem eſt de Baptiſmo in re, vel in voto, quando in re non poteſt applicari. Quod vero ſolum excipit martyrium, fortaſſe ideo eſt, quia ſub Baptiſmo aquæ votum ipſius comprehenditur, vel etiam id fecit ad commendandam excellentiam & ſpeciale priuilegium martyrij, quod non ſolum ſaluat, vt votum Baptiſmi aquæ, ſed quodammodo etiam vi ſua, vt inferius latius explicabimus: vel etiam dici poteſt, neminem ſine Baptiſmo mortuum: ſtatim accipere regnum cœlorum, excepto martyrio, quia, vt ſupra dicebam, non ſit plena remiſsio in voto Sacramenti ſine ipſo Sacramento: quod tamen priuilegium ſoli martyrio commune eſt. Hęc vero vltima reſponſio, neq́ eſt iuxta mentem Fulgentij, qui non loquitur de tempore, ſeu mora conſequendi regnum cœlorum, ſed abſolute de conſecutione illius, neq́ eſt vniuerſaliter vera, ſed ſolum regulariter, vt ſupra dictum eſt. Ad ſextum ex libro de Eccleſiaſti. Dogma. Diuus Thomas quæſt. præc. art. 2. ad 2. addit vltimam reſponſionem, quam nuper dedimus ad Fulgẽtium, ſed valde dubito, an ſit ad mentem authoris propter ea, quæ dicta ſunt, & quia loquitur de Catechumeno in bonis operibus defuncto. Fieri autem poteſt, vt catechumenus per bona opera ſua ita ſatisfaciat pro peccatis ſuis, vt ſtatim in cęlum euolet: Ideo reſponderi poteſt, Gennadium loqui de catechumeno habente quidem alia bona opera: voluntarie tamen, ſeu negligenter omittenre Baptiſmum. Ita reſpondet Gloſſa ibi. & in capit. Baptiſmi, de conſecratio. diſtin. 4. Non tamen videtur poſſe accommodari, quia hoc modo non haberet locum exceptio martyrij, quia ſi quis voluntarie Baptiſmum omitteret, etiam per martyrium ſaluari non poſſet. Tenetur enim fidei confeſſor, ſi baptizatus non eſt, prius baptizari, quam martyrium ſubeat: & ideo ſi voluntarię Baptiſmũ omittat, nihil illi proderit martyrium: Quod ſi dicas, poſſe tunc prodeſſe martyriũ, ſi Baptiſmus iam non ſit in poteſtate, & prioris omiſſionis hominem pœniteat. Sed hoc idem eſt in Baptiſmo flaminis, vt ſupra diximus. Neceſſario ergo retinenda eſt D. Thomæ reſponſio, dum melior non occurrerit, & ſententia illa moraliter ac regulariter intelligenda eſt, vt ſæpius eſt dictum. Septimum Nazianzeni teſtimonium vix habet interpretationem vllam. Nam aperte loquitur de adulto: nam ſermonem habet de illo, qui per proprium actum deſiderat Baptiſmum. Item, manifeſte tractat de illo, qui ſine vllo peccato ſuo, Sacramento caret, & hunc dicit non peruenire ad regnum cœlorum, &, quod obſcuriſsimum eſt, diſtinguit tres ordines adultorum Baptiſmo carentium. Nam alij ſunt Baptiſmi contemptores, alij non tam animi prauitate, quam ſtultitia à Baptiſmo aberrarunt, poſtremi denique abſq́ probitate paſsi ſunt potius, quam fecerunt Baptiſmi iacturam, & de his poſtremis, inquit, nec cœleſti gloria, nec ſupplicijs à iuſto iudice eſſe afficiendos. Quem locum nonnulli de infantibus explicare volunt, illos ſolos in illo tertio ordine conſtituentes. Sed hoc reuera eſt præter mentem Nazian. qui non ſolum infantes, ſed etiam aliquos adultos in illo ordine numerat, ſic enim ait: Alij ne accipere quidem poſſunt, vel propter infantiã fortaſſe, vel propter inopinatũ prorſus, & violentum aliquem caſum, quo efficitur, vt neq́ cupientibus quidem gratia potiri liceat. Poſſemus autem vtcunque exponere Nazian. de illis adultis, qui deſiderant quidem Baptiſmum, non tamen ſufficienter ſe diſponunt ad gratiam conſequendam. Hi enim propter ſolum deſiderium, regnum cœlorum non aſſequentur. Quod ſi contingat, eos peccata actualia non commiſiſſe (quod raro vel fortaſſe nunquam eueniet) non afficientur ſupplicio, ſcilicet quoad pœnam ſenſus: aut ſi alia peccata commiſerint, punientur quidem propter illa, non tamen propter carentiam Baptiſmi. Ad vltimum ex Rich. & Hugone de S. Victo. reſpondetur, falſum eſſe eorum ſententiam, vt latius oſtendemus, tractando de Sacramento Pœnitentiæ.

Dubitatio. Supereſt vero dubium circa præcedentem doctrinam, quale requiratur Baptiſmi votum ad remiſsionem peccati obtinendam abſq́ reali ſuſceptione ſacramenti, cumq́ certum ſit, requiri veram peccatorum contritionem, ſeu amorem Dei ſuper omnia difficultas ſolum eſſe poteſt, an præter hos actus requiratur proprium deſiderium, & explicitum propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod propoſitum expreſſam cognitionem & fidem Baptiſmi requirit: an vero ſufficiat implicitum deſiderium, quod in ipſa contritione & in generali propoſito ſeruandi omnia mandata continetur. Quod dubium tractari etiam ſolet de confeſsione, ſeu propoſito confitendi peccatum mortale poſt Baptiſmum commiſſum. Nam quoad hoc, eadem eſt vtriuſq́ Sacramenti ratio, quia æqua eſt vtriuſque neceſsitas in ordine ad ſuum effectum. Tres igitur poſſunt eſſe dicendi modi: Primus eſt, tam ad iuſtitiam, quam ad gloriam obtinendam eſſe neceſſariũ expreſſum deſiderium Baptiſmi. Huius vero opinionis, neq́ authorem inuenio, neq́ fundamentum. Quamuis Soto interdum videatur ex parte illi fauere: nam licet hic diſt. 5. artic. 2. poſt medium ſolum implicitum votum exigere videatur, tamen infra diſt. 14. quæſt. 1. art. 5. ſub diſtinctione dicit his, qui non habent notitiam Baptiſmi, ſufficere implicitum votum eius: his vero, qui iam habent Baptiſmi fidem, neceſſarium eſſe votum implicitum, quia tenentur, quam primum poſsint, Baptiſmum ſuſcipere. Sed reuera hæc ratio nullius momenti eſt. Nam quamuis fidelis, dum recogitat ſua peccata & de illis dolet, non proponat expreſſe ſuſcipere Baptiſmum, poteſt poſtea baptizari tempore debito. Sicut etiam tenetur reſtituere alienum, cum primum poſſit, & tamen non oportet, vt hoc expreſſe proponat, cum iuſtificatur, ſed ſufficit generale propoſitum ſeruandi mandata. Quod ſi non mutetur, ſufficiet, vt poſtea opportunis temporibus impleantur. Deinde ſicut is, qui caret notitia Baptiſmi excuſatur ab hoc expreſſo propoſito propter ignorantiam, ita, qui habet iam fidem huius ſacramenti, poterit excuſari ab expreſſo deſiderio propter actualem inconſiderationem. Fieri enim poteſt, vt ſubito excitetur ad conſiderationem diuinæ bonitatis, & ſuorum peccatorum, quibus illam oſtendit, nihil prorſus tunc de Baptiſmo

Tres dicendi modi proponuntur.

Primus.

Impugnatur hic modus dicendi.

ptiſmo conſiderans, atque ita mouetur in Deum per veram conuerſionem, & pœnitentiam. Ergo tunc iuſtificabitur ſine alio explicito deſiderio Baptiſmi: Quin potius excogitari poteſt caſus, in quo etiam ſi Baptiſmus memoriæ occurrat, non oporteat propoſitum ſeu deſiderium explicitum eius concipere, vt ſi huiuſmodi homo in extremo mortis articulo conſtituatur, in quo iudicet ſibi iam eſſe impoſsibile baptizari, ille certe tunc non tenetur abſolutum propoſitum ſuſcipiēdi Baptiſmum habere. Eſt enim illud impoſsibile, quia iam hic & nunc res iudicatur impoſsibilis: neq; etiam videtur neceſſarium, vt habeat propoſitum conditionale, ſcilicet, propono baptizari, ſi hoc periculo eripiar: vel aliter: vellem baptizari, ſi poſſem. Nam huiuſmodi actus nullius fere momenti aut fructus ſunt in eo caſu, in quo apprehenditur cōditio, vt impoſsibilis, & nunquam exequenda. Erit ergo tunc vtilius in Dei amore, & peccatorum deteſtatione prorſus occupari. Non eſt ergo alius actus neceſſarius, neque afferri poteſt fundamentum ſufficiens huius neceſsitatis. Quocirca etiam extra prædictū neceſsitatis articulū, & poſita cognitione & cogitatione Baptiſmi, non videtur ſpecialiter neceſſarius hic actus ex vi alicuius ſpecialis præcepti, aut inſtitutionis, propter quam, per ſe loquendo, ſit neceſſarius hic actus ad iuſtificationem, ſicut ſunt amor Dei, & dolor de peccatis, & propoſitum non peccandi de cętero. Quamuis moraliter vix fieri poſsit, quin homo iam credens, & amans Deum, & proponens illi placere in omnibus, ſi ſimul actu cogitet de baptiſmo, eiuſque neceſsitate, ſtatim illum deſideret, ac proponat ſuſcipere, cum primum poſsit. Hæc tamen moralis neceſsitas magis oritur ex propenſione voluntatis ſuppoſitis prioribus actibus, quam ex ſpeciali inſtitutione, aut præcepto habendi ſtatim talem actū, vt dixi: quia hoc reuera neque eſt expreſſe traditum aut ſcriptum, nec neceſſario ſequitur ex inſtitutione ac neceſsitate Baptiſmi, vt oſtenſum eſt.

2 dicendi modus. Secundus modus dicendi alia diſtinctione vtitur; nimirum ad cōparandam iuſtitiā in hac vita, non eſſe neceſſarium deſiderium explicitum, ſed ſufficere implicitum: ad obtinendam vero gloriam in alia vita, neceſſarium eſſe, vt in hac vita aliquando præcedat explicitum Baptiſmi deſiderium. Ita ſentit Cano relectione de Sacramentis in genere, part. 2. & electione de pœnitētia part. 1. qui videtur fundari in hoc, quod de neceſsitate fidei explicitæ Chriſti ad iuſtitiam vel gloriam, ſimili diſtinctione vſus eſt. Veruntamen hęc diſtinctio nec de fide ipſa habet fundamentum, & multo cum minori probabilitate ad Baptiſmum applicatur, ſi ſermo ſit de neceſsitate ſimpliciter. Nam per ſe loquendo, interior diſpoſitio, quæ ſufficit ad iuſtitiam, poteſt etiam ſufficere ad gloriam, ſi non occurrat noua aliqua obligatio abſque excuſatione, vel impedimento implendi illam. Sed fides & voluntas implicita Baptiſmi ſufficit ad iuſtificationem. Ergo poteſt etiam ſufficere ad gloriam, quia poteſt contingere, vel propter vitæ breuitatem, aut alia extrinſeca impedimenta, non poſsit homo maiorem fidei notitiam conſequi, aut certe vt neceſſarium non ſit neq; oportunum, illud Baptiſmi deſiderium exercere, vt etiam contra priorem dicendi modum argumentabamur. Deinde eſt in hoc magna differentia inter fidem Chriſti, & deſiderium baptiſmi. Nam illa per ſe, & propter ſe eſt neceſſaria explicite in lege gratiæ, & ideo licet ex accidenti poſsit ſufficere implicita ad iuſtitiam, tamen ſemper manet obligatio & neceſsitas habendi fidem explicitam Chriſti in hac vita, ſi fieri poteſt, tamen deſiderium, ſeu propoſitum Baptiſmi non exigitur propter ſe, ſicut fides, ſed propter externam ſuſceptionem ipſius Sacramenti: & ideo ſi non occurrat opportunitas, nec ſpes obtinendi ipſum ſacramentum, non eſt, cur ſit neceſſarium expreſſum deſiderium eius. Deniq; Baptiſmus in re ſuſceptus nō eſt neceſſarius ad gloriam obtinendam, quia interdum poteſt propter neceſsitatem, & occurrentia impedimenta, ſine illo obtineri. Sed etiam poſſunt occurrere impedimenta, propter quæ non poſsit homo habere votum explicitum Baptiſmi. Ergo eadem ratione non erit neceſſarium tale votum ad obtinendam gloriam.

Cano.

Tertius ergo dicendi modus & verus eſt, tam ad iuſtitiam, quam ad gloriam conſequendam ſufficere poſſe implicitum votum Baptiſmi. Quem docuit Vega lib. 5. in Trid. cap. 14. & ſumitur ex S. Thom. ſupra quæſt. 68. art. 2. & clarius in hac quæſt. 69. art. 4. ad 2. Cuius fundamentum ſatis conſtat ex dictis contra præcedentes ſententias, ſcilicet: quia ſufficiens diſpoſitio ad gratiam poteſt haberi cum voto implicito in ipſa contritione incluſo, vt ſignificauit Trid. ſeſſ. 6. c. 6. & 7. & clarius ſeſſ. 4. ca. 4. gratia autem comparata per hanc diſpoſitionem poteſt durare vſque ad mortem ſine nouo deſiderio Baptiſmi, atque etiam ſufficere ad vltimam ſalutem. Sed de hac re plura dicturi ſumus in materia de pœnitentia.

Tam ad iuſtitiam, quam ad gloriam ſufficere poteſt implicitum votum baptiſmi. *Vega.* *S. Thom.* *Tridentin.*

SECTIO III.

Vtrum Baptiſmus re ipſa ſuſceptus ſit infantibus neceſſarius ad ſalutem.

HÆc quæſtio accipienda eſt, ſecluſo priuilegio martyrij, atque in hunc ſenſum accipienda ſunt, tam quæ in præcedenti ſectione ſunt dicta, quam quę in pręſenti dixerimus, ne id ſæpius oporteat monere. Fuit ergo quorundam ſententia aſſerentium, paruulos poſſe ſine Baptiſmo ſaluari, & vitam æternam cōſequi. Hoc docuerunt Pelagiani, qui, cum negarent originale peccatum, negarunt etiam paruulos indigere baptiſmo ad remiſsionem peccatorum: de quibus, & de alijs hæreticis negantibus vtilitatem, vel neceſsitatem Baptiſmi, ſatis in ſuperioribus dictū eſt: nunc ſolum cum Catholicis eſt diſputandum: qui cum fateantur, paruulos indigere Baptiſmo, eſſeque ſimpliciter loquendo neceſſarium ad ſalutem, quia verba Chriſti Domini, Ioannis 3. & definitiones Conciliorum & Sanctorum id conuincunt: nihilominus arbitrantur, interdum paruulos poſſe ſaluari ſine Baptiſmo, ſi caſu aliquo, vel fortuito euentu contingat, vt illis non poſsit applicari. In hac vero ſententia aſſerenda, duo poſſunt modi excogitari: prior eſt, hoc non eſſe regulare, neque ſecundum legem ordinariam à Chriſto Domino ſtatutam: tamen interdum ex miſericordia Dei & ſpeciali diſpenſatione priuilegiū hoc aliquibus concedi. Ita ſentit Altiſiodor. in ſum. lib. 4. tract. 3. cap. 4. Alenſ. 4. part. quæſt. 13. art. 1. & 2. Syluester verbo, Baptiſmus, primo, nume. 5. & 7. qui ſpecialiter loquuntur in eo caſu, in quo Baptiſmus exterius adminiſtrari incipit, tamen in eo committitur defectus eſſentialis, aut in materia, aut in forma, aut in intentione miniſtri. Tunc enim exiſtimant, quamuis Baptiſmus nullus ſit, pie tamen credi, Deum ſupplere effectum eius: ex quo fit conſequens, infantem ſic baptizatum ſaluari ſine Baptiſmo: quia reuera ille Baptiſmus nullus eſt. Pro qua ſententia citari poſſunt alij authores, qui generatim de Sacramentis ita ſentiunt, quando in eis committitur defectus eſſentialis, quos citaui ſupra tractando de ſacramentis in genere. Eandem ſententiam abſolute docet Bonauentura in 4. diſtinct. 4. articulo 4. quæſt. 1. ad vlt. qui ſolum dicit, hanc eſſe legem communem, ſed ex priuilegio, poſſe aliud fieri, ſicut in ſanctificatis in vtero: idemque ſentit Gabriel ibi. quæſt. 2. art. 3. dub. 2. circa finem, & Gerſon tom. 3. ſuorum operum, ſermone de Natiuitate Mariæ, conſideratione 2. vbi dicit, debere parentes fundere preces pro filijs infantibus, ſi forte caſu aliquo morituri ſint ante Baptiſmū, vt Chriſtus in eis gratiam ſuppleat, quia non eſt omnino ablata ſpes, quamuis abſque reuelatione nulla poſsit eſſe certitudo. Fundamentum huius ſententiæ ſolum

Pelagianorum error. *Saluari non poſſit infans ſine baptiſmo ob caſum fortuitum nō ſuſcepto.* *1 Modus.* *Altiſiodor.* *Alenſis.* *Syluester.* *Bonauent.* *Gabriel.* *Gerſon.*

tiæ ſolum eſt, quia Chriſtus ſtatuendo ordinariam legem de neceſsitate Baptiſmi non abſtulit ſibi poteſtatem diſpenſandi, & gratiam ſuam communicandi per poteſtatem excellentiæ, quæ non eſt alligata Sacramentis. Ergo pium eſt credere, ita interdum facere, vel ob parentum iuſtorum deprecationem, vel ad oſtenſionem gratiæ ſuæ.

2. Modus. Secundus modus aſſerendi hanc ſententiam eſt, non ſolum interdum ſpeciali priuilegio, ſed ſemper ac certa lege id fieri, vt paruulus, qui in aliquo caſu fortuito baptizari non poſsit, per aliud remedium ſaluari poſsit, videlicet per fidem parentum ei applicatam quolibet religioſo ſigno externo, vt, v.g. ſigno Crucis cum inuocatione Trinitatis, vel alio ſimili. *Caietanus.* Hanc ſententiam docuit inter Catholicos ſolus Caietanus, quæſt. 68. artic. 2. qui hoc modo videtur legem Chriſti interpretari, quaſi addendo illi conditionem, ſcilicet, Baptiſmum eſſe paruulis neceſſarium, ſi poſsit illis applicari. Aut melius dicere poſſet, Baptiſmum eſſe paruulis neceſſarium in re, vel in voto. Atque hinc poſſumus fundamentum huius ſententiæ inchoare. *Fundamẽtum huius ſententiæ.* Nam lex de neceſsitate Baptiſmi æque vniuerſaliter propoſita eſt pro adultis ac pro paruulis, & nihilominus in adultis explicatur de Baptiſmo in re, vel in voto. Ergo eodem modo explicanda eſt in paruulis, qui imbecilliores, & indigentiores ſunt, quam adulti, ſi tamen eis poteſt commode applicari dicta diſtinctio. Quod autem poſsit, ita declaro, quia voluntas parentis reputatur voluntas paruuli, nam, vt inquit Proſper lib. 2. de vocatione gentium, cap. 8. Omnia exordia paruulorum ſub arbitrio iacent voluntatis alienæ, neque illis vllo modo, niſi per alios conſuli poteſt, & conſequens eſt, illos ad eorum pertinere conſortium, quorum vel recto, vel prauo reguntur affectu. *1. Confirm.* Sicut ergo adultus per voluntatẽ propriam habet votum Baptiſmi, ita infans poterit illum habere per voluntatem parentis, præſertim ſi applicetur illi aliquo ſigno externo, quod poterit etiam dici continere huiuſmodi votum, quaſi ex opere operato, ſicut multi dicunt, Baptiſmum continere votum Euchariſtiæ. Et confirmatur hæc ſententia primo, quia Chriſtus Dominus potuit inſtituere neceſsitatem Baptiſmi, & dare legem eius hoc ſenſu, & cum prædicta exceptione: & verba Euangelij videntur ſufficienter explicari dicto modo. Atque hoc prouidentiæ genus videtur ſuauius, & ſapientiæ ac charitati Chriſti magis conſentaneum. Sic enim melius erit prouiſum neceſsitati paruulorum: & aliunde nullum ſequitur incommodum. *2. Confirm.* Et confirmatur ſecundo, quia remedium originalis peccati, reſpectu paruulorum non debet eſſe in lege noua magis limitatum, & coarctatum, quam in veteri, cum illa ſit lex gratiæ, & in ea merita Chriſti efficacius applicentur. Sed in lege veteri ita fuit data circumciſio in remedium neceſſarium paruulorum, vt ſi caſu aliquo eis applicari nõ poſſet, per Sacramentum ſeu remedium legis naturæ poſſet illis ſubueniri, ſcilic. applicando eis fidẽ Chriſti quolibet externo ſigno. Ergo idem credendum eſt ſufficere in lege gratiæ. Ratio enim eadem eſt, aut maior. Ideo enim id factum eſt in lege veteri, ne illa ſigni exterioris determinatio cederet in detrimentum paruulorum, atque ita videretur eis ſalutis via difficilior, & arctior effecta. Hæc autem ratio multo maiorem vim habet in præſenti tempore gratiæ. Ergo cenſendum eſt, nunc vtile eſſe poſſe paruulis remedium legis naturæ, quando non poteſt illis Baptiſmus applicari: non quidem per ſe, & vi ſua, ſed vt includit votũ Baptiſmi. *Bernardus.* Vnde Bernardus epiſtola 77. non longe à principio, cum dixiſſet, neceſsitatem Baptiſmi non incepiſſe vſque ad ſufficientem Euangelij promulgationem, ſubdit: Sane paruulis, & nondum ratione vtentibus, quia ſola nocere creditur peccati contagio, non etiam mandati præuaricatio, tamdiu credendum eſt, antiqua valuiſſe ſacramenta, quamdiu palam interdicta non fuiſſe conſtiterit: An vero vltra, penes Deum eſt, non meum definire. Ecce non audet Bernardus negare, poſſe interdum Sacramentum antiquum prodeſſe paruulis in lege gratiæ, & poſt Euangelium ſufficienter promulgatum. Ergo hoc maxime probabile eſt de Sacramento legis naturæ, & in articulo neceſsitatis, non vt erat Sacramentum illius legis, ſed vt continet votũ Baptiſmi. Quod etiam confirmat & declarat exemplum adultorum, qui ſi nunc baptizari non poſsint re ipſa, ſaluari poſſunt eodem remedio, quo ſaluabantur in lege naturæ, ſcilicet, eadem fide & contritione, non tamen eadem ratione & conſideratione, ſed prout nunc includunt votum fidei explicitæ Chriſti & Baptiſmi. Quid ergo mirum, ſi idem dicamus de paruulis, ſeruata proportione, cum hi ſint magis innocentes, nec ſit vlla ratio, cur eis magis limitetur remedium ſalutis, quam adultis? Ac denique, quia ſicut adultus per ſuam voluntatem facit, quod in ſe eſt, ita poteſt facere paruulus per voluntatem parentis. *3. Confir.* Tandem confirmatur hæc ſententia, quia alias ſequitur, infantes decedentes in vteris maternis, nullo modo poſſe ſaluari in lege gratię, quia non poſſunt tingi aqua, neque ablutio matris poteſt eſſe materia Sacramẽti Baptiſmi, reſpectu filij, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, Conſequens autem videtur durisſimum, vt idem Caietanus notauit ſuperiori quæſtione art. 11. ſcilicet quod diuina ptouidentia reliquerit homines ſine remedio ſalutis in quodam ſtatu, in quo quam pluribus ex hac vita diſcedere neceſſe eſt. Neque enim refert, ſi dicamus in eo ſtatu infantem eſſe, veluti partem matris, & ideo non eſſe capacem proprij remedij. Nam reuera non ita eſt. Eſt enim ſuppoſitum à matre diſtinctũ, & ideo capax propriæ culpæ originalis diſtinctæ à culpa matris: & ſimiliter propriè ſanctificationis. Vnde fit, vt ſæpe mater poſsit eſſe iuſta, & infans ſit in peccato, & è contrario poteſt filius in vtero matris ſanctificari, etiam ſi mater non eſſet ſancta: Eſt ergo capax proprij remedij contra originale peccatum. Etenim ſi culpa Adæ communicatur filio in vtero matris, & hoc fit ordinaria lege, ac via, multo magis poterit eſſe aliquod remedium, quo eidem applicetur gratia Chriſti, cum eius meritum efficacius ſit, quam demeritum Adæ. Ergo non eſt, cur dicamus, clauſam eſſe his infantibus ſalutis viam in lege gratiæ: potuerunt ergo ſine Baptiſmo ſaluari.

Quomodo infantes in lege gratiæ non poſſint ſaluari. Dico primo, infantes, qui ante vſum rationis moriuntur, tempore legis gratiæ ſufficienter promulgatæ, non poſſe ſaluari ſecundum legem ordinariam, niſi re ipſa eis applicetur verum ac validum Baptiſmi ſacramentum. *D. Thom.* Hæc eſt ſententia Diui Thomæ ſuperiore quæſtione, articulo ſecundo, vbi nullum cenſet eſſe poſsibile votum Baptiſmi, niſi in his, qui per proprium actum poſſunt cognoſcere & deſiderare: & infra quæſtione 73. artic. 3. dicit ante Baptiſmum ſuſceptum non poſſe paruulum habere baptiſmum in voto, & ideo non poſſe rem ſacramenti ſine ipſo ſacramento obtinere: idem 1. 2. quæſtione 113. articulo 3. ad primum, & in 4. diſtin. 4. quæſt. 3. articul. 3. quæſtiun. 2. ad 3. & quodl. 6. ar. 4. vbi in terminis tractat quæſtionem de caſu neceſsitatis, & hæc etiam eſt communis ſententia Doctorum in 4. diſtin. 4. Scoti, Durandi, Richardi, Paludani, Capreoli, & aliorum, Soto diſtin. 5. articulo 2. Vega lib. 5. in Tridentinum capite vltimo. VValdenſis 2. tom. de ſacramentis cap. 99. vbi inter errores VViclef. ponit, quod dubitauerit, an paruulus ſine Baptiſmo mortuus damnetur, Tandem Caſtro libr. 3. contra hæreſes, verbo, Baptiſmus, hæreſi. 9. ſententiam Caietani, vt hæreticam damnare videtur, & reuera eſt valde aliena à ſenſu & dogmatibus Eccleſiæ, & ideo, vt minimum, eſt temeraria, & errori proxima: eamque ob cauſam merito Pius V. hanc Caietani ſententiam à commentarijs Diui Thomæ expungi fecit in Romana impreſsione. Præcipuum fundamentum huius ſententiæ ſumendum eſt ex verbis Chriſti: Niſi quis renatus fuerit, &c.

Scotus. Durandus. Richardus. Paludanus. Capreolus. Sotus. Vega. VValdenſis. Caſtro. Pius V. Exploditur Caiet. ſententia.

quæ non licet vnicuique proprio ſenſu & arbitrio interpretari, ſed iuxta proprietatẽ verborum, & iuxta Eccleſię ſenſum, & Sanctorum Patrum, quorum nullus addidit exceptionem illam, quam Caietanus contra verborum vim adiunxit, faciens ex propoſitione abſoluta conditionatam, nam Chriſtus abſolute dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. ipſo verbo addit cōditionem, ſi fuerit poſsibile, abſque vllo teſtimonio, vel authoritate.

Non eſt votum Baptiſmi niſi in adultis.

Nec maius pondus authoritatis habet alia interpretatio de Baptiſmo & voto reſpectu paruulorum. Nullus enim Sanctorum agnouit votũ Baptiſmi, niſi in adultis, idq; merito, vt commodius infra dicam, reſpondendo ad fundamenta contrariæ ſententiæ. Eſt ergo lex lata à Chriſto ſimpliciter, & abſolute intelligenda, vt verba ſonant. Per eam autẽ plane excluduntur à regno cœlorum omnes paruuli, qui ſine Baptiſmo moriuntur.

Auguſt.

Vnde Auguſtinus libro de natura & gratia, cap. 8. tractans de paruulo in eo loco nato, ac mortuo, vbi baptizari non potuit, ſic inquit, Abſoluat eum Pelagius, & aperiat ei contra ſententiam Domini regnum cœlorum, ſed non abſoluit eum Apoſtolus, dicens: per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatũ mors,

Paulus.

& ſimilem doctrinam habet lib. de bono perſeuerantiæ c. 12. Nec refert, quod directe ſcribit contra Pelagium. Nam licet diuerſo modo & ratione, tamen in hoc conuenit ſententia Caietani cum ſententia Pelagij, quod abſoluit huiuſmodi infantem, eiq; regnum cœlorum aperit, & hoc eſt, quod ſimpliciter damnat Auguſtinus docens, eſſe verbis Chriſti contrarium.

In quo Caiet. cum Pelagio conueniat.

Vnde libro 1. de anima & eius origine. cap. 9. & libr. 2. cap. 12. refert ſententiam cuiuſdam Vincentij Victoris,

Vinc. Vict.

qui cum non negaſſet peccatum originale in paruulis (in quo à Pelagio differebat) nihilominus his paruulis, qui morte præueniuntur prius, quam baptizentur in Chriſto, auſus fuit eis promittere, non ſolum Paradiſum, verum etiam regnum cœlorum, & ideo aiebat, pro eis oblationes aſsiduas, & ſacrificia ſanctorum Sacerdotum iugiter eſſe offerenda, & ſubdit Auguſtinus, illum hæreticum plus fuiſſe auſum, quam Pelagium. Nam hic non eſt auſus promittere paruulis non baptizatis regnum cœlorum, ſed neſcio, quam aliam æternam vitam, ſeu fœlicitatis locum: Vincentius autem etiam regnum cœlorum eis concedere auſus eſt, contra regularem legem Chriſti, ait Auguſtinus concludens: Nunquid in hac cauſa erroris audaciam, temeritatem, pręſumptionẽ habere, quiſquam poſſet ampliorem? & ideo lib. 3. c. 9. ita definit. Noli credere, noli docere, infantes morte præuentos, antequam baptizentur, peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe Catholicus: in quibus verbis iam non contra Pelagium, ſed contra Caietanum ſcribere videtur. Non. n. dicit, noli docere, infantes carere originali peccato, ſed noli docere, ſtante lege Chriſti, poſſe illis remitti ſine Baptiſmo.

Ambroſ.

Atque hoc aperte confirmat Ambroſius lib. 2. de Abraham cap. vltim. vbi tractans verba Chriſti: Niſi quis renatus: Vtique, inquit, nullum excipit, non infantem, non aliqua præuentum neceſsitate, nemo aſcendit in cœlum, niſi per Sacramentum Baptiſmi, & quia omnis ætas peccato eſt obnoxia, ideo omnis ætas eſt huic Sacramento idonea.

Iſidorus.

Sic etiam Iſidorus lib. 2. de diuinis officijs, ca. 24. de Baptiſmo, Paruulis, inquit, Baptiſmus proficit, vt à peccato originali abluantur, quod ab Adam prima natiuitate contraxerunt, qui, ſi prius quam ex aqua & Spiritu ſancto regenerentur, trãſierint, procul dubio à Saluatore noſtro Chriſto alienati ſunt, teſtante Domino: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.

Gregorius.

Atq; in eandẽ ſententiam ſcribit Gregorius libr. 7. epiſt. 53. verſus finem, vbi reſpondet huic quæſtioni ſibi propoſitæ de paruulis morte præuentis ante Baptiſmum ſuſceptum, dicitq; eſſe rem certam, eos nō ingredi regnum cœlorum, ex lege à Chriſto lata, atq; idem tradit Innocentius III. in cap. Maiores. de Baptiſmo, & Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 15. abſolute damnat erroris, dicere, paruulos poſſe ſine Baptiſmo ſaluari, &

Innocen. 3.

Con. Conſt. Tridentin.

Conc. Trid. ſeſſ. 5. Can. 3. definit peccatum originale non poſſe paruulis remitti per aliud remedium, præterquam per meritum Chriſti applicatum per Baptiſmi ſacramentum rite collatum, & capit. 4. dicit, neceſſarium eſſe, hoc peccatum regenerctionis lauacro expiari, & ſeſsio. 6. cap. 4. clarius docet, poſt Euangelium promulgatum neminem iuſtificari poſſe ſine lauacro regenerationis, ſicut ſcriptum eſt, Niſi quis renatus fuerit, & ſeſſ. 7. Can. 5. abſolute definit Baptiſmum eſſe ad ſalutem neceſſarium.

Probatur concluſio ratione.

Vltimo poſſumus argumentari ratione, quamquam hæc concluſio reuera tota poſita eſt in Chriſti voluntate & inſtitutione. Nam ex illa totum hoc negotium pendet. Poteſt tamen in hunc modum explicari. Nam infantes ſaluari non poſſunt ex opere operantis per proprium actum, ſeu propriam diſpoſitionem, quia non ſunt capaces illius, vt per ſe notum eſt, niſi fortaſſe per miraculum, quod eis attribuere vanum eſſet, & ſine vllo fundamento confictum, vt in ſuperioribus etiam dictum eſt contra huius temporis hæreticos. Rurſus nec ſaluari poſſunt ex opere operato ſine Baptiſmo ſecundum legem latam: quia hic modus conſequendi ſalutem, pendet ex Dei prouiſione & inſtitutione. Non eſt autem talis prouiſio facta in lege gratia alteri remedio præter Baptiſmũ: Imo ita huic facta eſt, vt alia remedia excludantur, vnde Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſsione capit. 25. Nulla, inquit, Præter Baptiſmum Chriſti ſalus permittitur infantibus, quia infantes, ſi per ſacramentum, quod ad hoc eſt diuinitus inſtitutum in credentium numerum non tranſeant, in tenebris manent. Atque in hoc teneri poteſt proportio & ſimilitudo inter paruulos & adultos, quia etiam adulti non poſſunt ex opere operato iuſtificari ab originali peccato, niſi per Baptiſmum. In hoc ergo pares eſſe debent infantes, nam eſt eadem omnium ratio, quia pro omnibus eſt inſtitutus Baptiſmus, & de omnibus lata eſt lex neceſsitatem iuducens. Quod vero adulti poſsint per propriam diſpoſitionem iuſtificari cum voto Baptiſmi intrinſece, requirit facultatem vtendi ratione, quæ poſsit diuina gratia excitari & adiuuari: & ideo in hoc non potuerunt paruuli illis eſſe pares, vt latius dicemus in ſolutionibus argumentorum. Vnde poteſt hæc ratio confirmari, ſimulque excludi fuga vel euaſio contrariæ ſententiæ.

Excluditur fuga contrariæ ſententiæ.

Nam iſti paruuli non poſſunt ſaluari per Baptiſmum in voto: ergo, ſi non ſaluantur per Baptiſmum in re, nullum eis ſupereſt remedium. Patet conſequentia, quia oſtenſum eſt, Baptiſmum, ſimpliciter loquendo, eſſe medium neceſſarium ad ſalutem. Antecedens autem probatur, quia votum Baptiſmi habendum eſt, aut per deſiderium eius, ſeu expreſſum propoſitum ſuſcipiendi illum, aut certe per talem diſpoſitionem ad gratiam, quæ hoc votum implicite continet.

Quomodo voluntas patris non reputetur votum filii.

Quod vero dicitur paternam voluntatem vel diſpoſitionem reputare votum filij, vanum eſt, & ſine fundamento. Nam quod propria contritio implicitè includat votum Baptiſmi, ſuppoſita illius lege, non eſt aliquid extrinſecus ſuperadditum, ſed ex natura rei conſequitur. Nam vera contritio includit propoſitum ſeruandi omnia præcepta, & exequendi omnia neceſſaria ad ſalutem, & diuinam amicitiam tuendam. Vnde hoc ipſo, quod Baptiſmus eſt præceptus, & neceſſarius, continetur ſub obiecto illius propoſiti, atque hoc modo ex natura rei tale propoſitum continet votum implicite Baptiſmi, ſuppoſita lege eius. At vero quod voluntas, ſeu deſideriũ patris proficiat filio tanquam diſpoſitio vel votum eius, non poteſt in ipſa rei natura fundari, etiam ſuppoſita lege Baptiſmi. Oportet ergo oſtendere Chriſti legem, aut prouiſionem, qua decreuerit, huiuſmodi patris voluntatem ita acceptari ad ſalutem filij, ac ſi eſſet voluntas eius. Nulla autem extat talis

Chriſti

Chriſti promiſsio, nec veſtigium eius. Nam illud principium, quod filij ante vſum rationis reguntur patris voluntate, neque aliam habent præter illam, non ſatis eſt, vt exiſtimemus, totum negotium ſalutis filij poſitum eſſe in voluntate patris, ſicut in adultis totum negotium ſalutis propriè pendet ex propria voluntate. Alias ſequeretur primo, Baptiſmum datum ſilio contra voluntatem patris non eſſe validum, nec illi prodeſſe ad ſalutem, quod eſt omnino falſum, vt in ſuperioribus oſtendi. Secundo ſequitur, ſi pater deſideret filio abundantiorem gratiam hoc ipſo acceptari ad illum effectum, & reputari, ac ſi eſſet voluntas ipſius filij, quod eſt plane falſum, alias creſcerent infantes in gratia per deſideria vel merita parentum. Vnde è cōtrario etiam fieret, vt per prauam patris voluntatem poſſet infans iuſtificatus gratiam amittere, vt ſi per filium offerat idolo, quia voluntas patris æque reputanda eſt voluntas filij in malis, ac in bonis. Conſequens autem eſt aperte erroneum, vt late tractat Auguſtinus in Pſalmum 23. Tertio ſequitur, quod ſicut adultus ſtatim iuſtificatur per votum Baptiſmi, etiam ſi non ſit in extremo periculo moriendi ſine Baptiſmo, ita etiam infantes hoc ipſo, quod parentes illos Deo offerunt, & proponunt eos baptizare, ſtatim iuſtificentur, etiamſi non ſint in neceſsitate, vel periculo moriendi ſine Baptiſmo. Patet ſequela, quia eſt eadem ratio, & proportio, iuxta contrariam ſententiam inter propriam voluntatem reſpectu adulti, & voluntatem patris reſpectu filij. Eadem ergo voluntas, atque idem votum, quod ſufficit in neceſsitate ad vltimam & æternam ſalutem, ſufficit extra illam ad iuſtificationem. Conſequens autem eſt plane falſum, alioqui fere nunquam infantes acciperent primam iuſtitiam in Baptiſmo re ipſa ſuſcepto, ſed in voto eius per voluntatem parentum. Vnde vlterius ſequitur, quod licet poſtea omittatur baptiſmus ex negligentia, vel perſonali malitia, nihilominus infans ſaluatur, quæ omnia ſunt valde abſurda, & ab Eccleſiæ ſenſu aliena.

Quanam abſurda ſequantur ex oppoſita ſententia.

Dico ſecundo, nullum infantem decedentem ſine baptiſmo ſaluari ex ſpeciali priuilegio aut diſpenſatione, vel ſaltem non poſſe hoc de aliquo affirmari abſque ſpeciali reuelatione ſine temeritate: Hæc concluſio ſequitur iudicio meo ex præcedenti, eamque docuit Scotus diſtinct. 15. artic. 2. & colligi poteſt ex Auguſtino citatis locis, de origine animæ, & ratio eſt, quia nobis conſtat de vniuerſali lege in ſcriptura lata: non ergo poteſt à nobis diſpenſatio in tali lege, aut ſpeciale priuilegium affirmari, niſi aut ex eadem ſcriptura colligatur, aut alia ſufficienti authoritate, vel reuelatione conſtet, præſertim cum non ſoleat Deus his diſputationibus vti, & præter legem ordinariam, quaſi miraculoſe operari propter priuatas rationes, ſeu perſonalia commoda, aut neceſsitates aliquorum, ſed propter aliquod commune bonum, aut publicum miniſterium; ſeu diuinæ gratiæ commendationem, vt in hac materia dixit Diuus Thomas in 4. diſtinct. 6. quæſt. 1. articulo 2. quæſtiuncula 2. ad tertium. Et confirmatur, nam ſi Deus vellet inuſitato, ſeu miraculoſo modo operari, facilius illi eſſet, prouidere viam aut rationem aliquam baptizandi illum, quam eum ſine Baptiſmo iuſtificare. Sicut magis extraordinarium & miraculoſum eſſet iuſtificare adultum ſine fide, quam extraordinario modo prouidere vnam comparandi fidem. Sicut ergo improbabile, ac temerarium eſſet, dicere, adultum aliquem ſaluari ſine fide, quando non habet humanum medium ad obtinendam illam, ſed dicendum potius eſt, vel Deum illi donare fidem per ſpecialem aliquam prouidentiam, vel certe fore damnandum, ſi Deus hoc modo illi non prouideret: ita de nullo infante credendum eſt, ex diſpenſatione ſaluari ſine fidei Sacramento, quod eſt Baptiſmus, ſed vel Deum illi prouidere de baptiſmo, vel certe perire, ſi omnino hæc prouidentia deſtituatur, & baptiſmo careat. Atque

Nullus infans ſine Baptiſ. etiam ex ſpeciali priuilegio ſaluatur, idq́ ſine reuelatione temere aſſeritur de aliquo.

Scotus.

Auguſt.

D. Thom.

Sicut adultus ſine fide, ita paruulus ſine Baptiſ. ſaluari non poteſt.

ex hac concluſione colligo, idem dicendum eſſe de infante, qui exterius baptizatus eſt, tamen in baptiſmo commiſſus eſt defectus aliquis eſſentialis. Nam cum ille defectus irritet totum Sacramentum, perinde ſe haber, ac ſi nullo modo eſſet baptizatus, quia reuera non eſt renatus ex aqua, & Spiritu ſancto, & tota illa actio exterior re ipſa non fuit ſacramentalis, atque ita nullum effectum habere poteſt. Vnde affirmare, in eo caſu paruulum ſaluari, non eſt veriſimilius, quam id affirmare, de quocunque paruulo ſine baptiſmo mortuo. Nam vel illi promittitur ſalus per legem ordinariam, vel per ſpeciale priuilegium aut diſpenſationem. Hoc poſterius vanū eſt, & ſine fundamento, vt dictum eſt. Illud vero prius inuoluit in terminis repugnantiam. Nam ſi illa actio exterior, prout fuit facta cum tali defectu, non eſt Sacramentum: ergo non eſt ſignum gratiæ ex certa lege Dei & promiſsione: vel è contrario, ſi non obſtante illo defectu, ex certa lege datur gratia, per illam actionem: ergo illa eſt verum Sacramentum, quia talis promiſſio gratię ſecundum legem ordinariam non eſt facta, niſi Sacramento. Item ſi ex lege Dei eſſet certū ſignum gratiæ, & vera regeneratio: ergo, vel eſſet aliud Sacramentum præter Baptiſmum regeneratiuum animæ in lege gratiæ: quod eſt hæreticum, vel eſſet verum baptiſmi Sacramentum cum defectu eſſentiali, quod & in ſe repugnat, & non eſt minus falſum.

Ad fundamentum igitur contrariæ ſententiæ priori modo explicatum, reſpondetur, Chriſtum quidem non abſtuliſſe ſibi poteſtatem diſpenſandi in lege ſua, aut communicandi gratiam eo modo, quo ſibi placuerit: tamen nec pium, nec rationabile eſſe credere, aut aſſerere ipſum hoc facere in priuata aliqua neceſsitate ſine alia cauſa, vel ratione, vel fundamento. Nam vel de omni ſimili neceſsitate idem aſſerendum eſt, & hoc virtute eſt aſſerere, ita fieri ex lege ordinaria: vel certe non eſt minor ratio ad id potius aſſerendum in vno caſu, quam in alio, niſi hoc ſpeciali reuelatione conſtet: Imo exiſtimo in huiuſmodi neceſsitate non debere pios parentes petere à Deo, vt iuſtificet, vel ſaluet paruulum ſine Baptiſmo, quia hoc eſſet petere ab illo, vt contra ſuam legem agat, vel vt in vniuerſali lege pro omnibus lata diſpenſet, quod ſine ſpeciali reuelatione, aut inſtinctu Spiritus ſancti, qui reuelationi æquiualeat, non licet, ſicut non licet petere à Deo, vt aliquem damnatum ab inferno liberet, vel vt peccatorem adultum ſine illius diſpoſitione ſanctificet. Sed in his caſibus petendum eſt à Deo, vel in communi, vt de remedio neceſſario prouideat, vel certe, vt non permittat paruulum in ea opportunitate mori, antequam baptizetur. Hoc autem intelligendum eſt, vt dixi, ſecundum ordinarium modum procedendi hominum conſentaneum fidei, & legi à Deo latæ. Nam ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, qui, vbi vult, & quomodo vult, ſpirat, poſſet interdum aliud licere.

Ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

Ad fundamentum opinionis Caietani iam oſtenſum eſt, vtramque interpretationem legis Chriſti eſſe valde abſurdam. Nam cum abſolute lex lata ſit, & abſolutam neceſsitatem præ ſe ferat, addere ei conditionem, vel generalem, & ordinariam exceptionem ſolum ex proprio capite & arbitrio, non eſt interpretari legem, ſed corrumpere. Altera vero interpretatio de baptiſmo in re, vel in voto, non poteſt applicari paruulis, de quibus, quoad hoc non eſt eadem ratio, quæ de adultis, vt oſtenſum eſt. Quod autem dici ſolet, paruulum non habere aliam voluntatem, præter paternam, intelligendum eſt, quoad particulare ius, quod pater habet ad gubernandum filium, & curam eius gerendam in his, quæ ad corpus, & animam eius pertinent, de quo iure in ſuperioribus late tractatum eſt: non vero quoad hoc: vt voluntas patris reputetur voluntas filij, præſertim in his, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, quæ non ſunt poſita in voluntate patris, nec ſubiacent dominio

Ad fundamentum opinionis Caietani.

 eius,

eius, neque in his ſe gerit, vt caput filij, ſed ſolum vt priuata perſona. Et eadem ratione fides patris non applicatur filio pro ipſius arbitrio, ſed ſolum iuxta diuinam inſtitutionem. Et ideo nihil refert ſignum externum, niſi ſit illud, quod à Deo eſt inſtitutum. Quare gratis & ſine fundamento dicitur, tale ſignum continere votum Baptiſmi, quaſi ex opere operato, quia hoc opus operatum deberet fundari in aliqua Dei lege, vel in effectu aliquo ab illa prouenięte. Quare non eſt ſimile, quod de Baptiſmo & de Euchariſtia dicitur, nam, vt omittam, ſatis metaphorice dici, paruulum per Baptiſmum habere votum Euchariſtiæ, tamen illa metaphora fundatur in effectu, quam Baptiſmus habet ex lege & promiſsione Dei. Nam vnit animam Chriſto, & infundit charitatis habitum, quo ſeruantur omnia mandata, ſeu ſeruari proponuntur, etiam in habitu. Hæc autem & ſimilia non habent locum in quolibet ſigno externo proprio arbitrio exhibito abſque Dei inſtitutione.

Ad 1. confirm. Ad primam confirmationem reſpondetur, negando verba Euangelij ſufficienter explicari dicto modo, ſeu cum prædicta exceptione, quam non negamus potuiſſe Chriſtum addere ſuæ legi: ſi voluiſſet, negamus tamen id feciſſe, quia nec verba eius hoc præ ſe ferunt, nec Eccleſia ita ſentit. Ad congruentiam vero de ſuaui Dei prouidentia reſpondetur, inprimis in hoc negotio paruulorum, partim habendam eſſe rationē diuinę miſericordiæ, partim iuſtitiæ. Eſt enim in paruulis ſufficiens cauſa, propter quam excludantur à regno cœleſti, & ideo potuit Deus ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ permittere, vt pereant illi, quibus remediū ordinarium ad conſequendam ſalutem vel non applicatur, vel applicari non poteſt propter occurrentes circumſtantias, quæ ſunt per accidens ad inſtitutionem remedij, quod de ſe vniuerſale eſt, & pro omnibus datum. Deinde dicitur, in hac lege de neceſsitate Baptiſmi, magis eſſe penſandum, quid expediat bono communi totius Eccleſiæ in hoc ſtatu legis gratiæ, quam quid expediat priuatis neceſsitatibus, aut cōmodis aliquorum. Oportuit enim legem Baptiſmi eſſe generalem, vt ille ſolus ſit regeneratio in Chriſto, & ianua ingrediendi Eccleſiam, vt ſicut Eccleſia vna eſt, ita vnus ſit regenerationis modus. Addo illum euentum, in quo accidit, paruulum aliquem non poſſe baptizari, rariſsimum eſſe, & moraliter vix poſſe accidere, & ideo propter id non oportuiſſe exceptionē addere, ſed magis fuiſſe conueniens legem eſſe regularem, & inuiolabilem, nullumq́; locum relinqui humanis interpretationibus & arbitrijs. Addo præterea, hoc fuiſſe expediens ad oſtenſionem diuinæ gratiæ, ſicut & iuſtitiæ. Nam totum hoc negotium ſalutis maxime pendet ex diuina voluntate & præordinatione, & ideo ſicut in hoc negotio Baptiſmi, interdum oſtendit iuſtitiam ſuam, vt dicebamus, præuidens fore, vt alicui non poſsit applicari Baptiſmus, & permittens illum ſine Baptiſmo perire: ita interdum mirabiliter oſtendit gratiam ſuam, quādo nimirum caſus occurrit, in quo videtur paruulus omni humano, & naturali auxilio deſtitutus, vt baptizari poſſit, tamē Deus ſpecialiter, & inuſitato modo illis prouidet, vt omnino baptizetur, priuſquam moriatur.

Ad 2. confirm. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur etiam ſi in lege gratiæ omnino determinatum ſit remediū paruulorum ad Baptiſmum, non ideo eſſe nunc paruulos peioris conditionis, quam eſſent in lege naturæ, aut veteri. Nam in primis, quamuis materia ſeu ſignum Baptiſmi ſit definitum ad talem cæremoniā, quæ non erat determinata in lege naturæ, nihilominus tam eſt communis hæc materia Baptiſmi, & tam facile poteſt applicari tota eius cæremonia, vt moraliter fere tam facile applicari poſsit, ac ſi eſſet indifferens, & quælibet cæremonia ſufficeret, ſicut in lege naturæ ſufficiebat. Aliunde vero facilius poteſt nunc applicari hoc remedium propter maiorem fidei cognitionem, & certiorem ipſius Baptiſmi ſignificationem & inſtitutionem. Accedit etiam, quod maiori fructu applicatur nunc hoc ſignum, quia maiorem confert gratiam, & ianuam regni aperit. Præterquā, quod propter commune bonum Eccleſiæ, & perfectiorem ſtatum legis gratiæ, vt in ea eſſet expreſsior Sacramentorum ſignificatio, oportuit hoc remediū originalis peccati ad certum ac definitum ſignum limitari.

Comparatio Baptiſmi & Circumciſionis. Deinde, ſi comparatio fiat ad remedium circumciſionis, omiſſa opinione eorum, qui negant potuiſſe illud remedium ſuppleri interdum per Sacramentum legis naturæ, de qua infra dicemus, & ſuppoſita contraria ſententia vt veriori, quam late tractat Sotus diſtinct. 2. quæſt. 1. articul. 3. *Sotus.* dicendum eſt, non eſſe parem rationem de Baptiſmo & circumciſione, primo quidem, quia neceſsitas circumciſionis non vrgebat vſq; ad octauum diem, nec fortaſſe poterat prius applicari ob quamcunq; neceſsitatem, & ideo pro illo tempore non videtur excluſum aliud remedium, ſaltem neceſsitate vrgente. Deinde quia circumciſio per ſe primo non fuit inſtituta, vt remedium originalis peccati, ſed vt eſt profeſsio illius legis, ſeu fidei, ex quo conſequenter habuit eandem vim, quam remedium legis naturæ, quaſi loco illius ſuccedens. Vnde mirum non eſt, quod non omnino illud euacuauerit, ac de medio abſtulerit. Cuius etiam ſignum eſt, quia nec toti orbi fuit propoſita, neq; omnibus infantibus Hebræorum applicari poterat, vt conſtat de fœminis. Quæ omnia ſunt longe alterius rationis in Baptiſmo. Nam & per ſe primo eſt inſtitutus ad remittendum peccatum, & regenerandos homines in Chriſto, & omnibus applicari poteſt, & pro omnibus eſt inſtitutus, & vt neceſſarius propoſitus. Deniq; accedit congruentia, quod circumciſio erat remedium difficile, & interdum periculis expoſitum, at vero Baptiſmus eſt remedium facile, ſemperque ſine periculo applicari poteſt. Eſt ergo certū, per Baptiſmum reuocatum eſſe, omne aliud ſignum externum, non ſolum circumciſioni, ſed etiam legis naturæ, quia quod tunc erat indifferēs, nunc eſt à Chriſto determinatum ad Baptiſmum, ſub abſoluta lege neceſsitatis. Neque exiſtimo Bernardum de hoc vnquam dubitaſſe, ſed ſolum citato loco dubitat, quo tempore antiqua Sacramenta cœperunt eſſe inutilia paruulis, in quo potius ſupponit, iam eſſe inutilia. Quod ſi etiam de præſenti tempore, vel de ſua ætate dubitat, non eſt intelligendus, quoad legem ordinariam, ſed ſolum quantum dubitari poteſt, an Deus alicui ſpeciale priuilegium concedat. Ad exemplum autem de adultis, quod in eadem confirmatione afferebant, reſpondetur, non eſſe eandem rationem, vt ex dictis facile conſtare poteſt, quia adulti ſunt capaces iuſtificationis per propriā diſpoſitionem, in qua intrinſece, & quaſi ex natura rei continetur votum Baptiſmi, ſuppoſita eius inſtitutione, & neceſsitate, in paruulis vero hoc non habet locum, vt dictum eſt.

Ad 3. confirm. Ad vltimam confirmationem conceditur ſequela, & conſequens debet eſſe certiſsimum, ſcilicet infantes, qui in maternis vteris moriuntur, non poſſe ſaluari: ita etiam ſentit vniuerſa Eccleſia, & Theologi, qui omnes cum Diuo Thoma dicto articulo 11. *D. Thom.* quæſtione præcedente, & Auguſtino epiſto. 57. Fulgentio de fide ad Petrum capite 27. Hoc autem non eſt ſingulare legis nouæ, ſed in omni lege & ætate verum habuit, quia vt Auguſtinus ſupra dixit, ſecluſo ſpeciali priuilegio, nunquam potuit homo renaſci prius, quam naſceretur ex vtero matris, & ideo ſanctificatio, quæ interdum facta eſt in aliquibus in vtero materno, ſemper exiſtimata eſt fieri ex priuilegio ſpeciali. Ratio autem huius rei præcipue petenda eſt ex diuina prouidentia, & voluntate. *Sanctificatio in vtero ſemper facta eſt ex aliquo priuilegio.* Poſſumus autem nos nonnullam congruentiam illius voluntatis excogitare. Nā oportuit, vt ſicut homines ab Adamo deſcendunt humano modo, & per actionem ſenſibilem, ab illo contrahunt originalem culpam, ita per homines, & per actionem aliquam ſenſibilem, & modo ho-

do hominibus accommodato eis applicaretur gratia Chriſti. At vero quamdiu infans eſt in vtero materno, adhuc eſt veluti extra ſocietatem humanam, vnde non poteſt ad eum referri ſacramentalis actio, & intentio, cum adhuc non conſtet hominibus, quid ibi lateat, aut in quo ſtatu, vel neceſsitate conſtitutum ſit. Vnde fit vlterius, non potuiſſe commode applicari huiuſmodi remedium paruulis in eo ſtatu exiſtentibus, quia vel ſemper applicandum eſſet, quia ſemper timeri poteſt, ne ſint in aliquo graui periculo vitæ, & ita nunquam ſanctificarentur per ordinaria remedia quæ pro hominibus, iam natis inſtituta ſunt, vel certe nunquam poteſt opportuno tempore prudenter applicari, quia nunquam poteſt ſatis conſtare de neceſsitate aut ſtatu, in quo infans exiſtit in materno vtero. Niſi forte quis dicat, remedium ſemper eſſe applicandum per orationes, vel alia ſigna fidei parentum: Habere autem, vel non habere effectum iuxta diuinam præſcientiam: ita vt, ſi Deus præſciat, paruulum moriturum in vtero matris, remedium applicatum habeat in eo effectum, non vero ſi præſciat, illum eſſe victurum, & naſciturum ex vtero matris, ſicut in ſimili dixit Marſilius in 4. quæſt. 2. artic. 1. dubio 1. ſed hoc non eſt veriſimile, vt bene notauit Soto in 4. diſt. 2. quæſtio. 1. artic. 2. & 3. de natura & gratia capite 10. quia ſacramenta & alia remedia, quæ Deus nobis ad ſalutem reliquit, non pendent ex futuris euentibus, neque ex præſcientia eorum, ſed ex applicatione remedij inſtituti, & diſpoſitione recipientis, alioqui eodem modo dici poſſet, ſicut dicebat VVicleſ. hæc remedia habere effectum in prædeſtinatis, non vero in præſcitis. Ad rationem ergo in illa vltima confirmatione factam, fatendum eſt, Deum reliquiſſe hos infantes ſine remedio pro illo ſtatu, ſeu quod in illo ſtatu applicari poſſet. Inde vero non fit ſimpliciter & abſolute reliquiſſe illos ſine remedio: quia ſufficienter illis prouidit, ſaltem in cauſis vniuerſalibus. Nam pro illis inſtituit Baptiſmum, & per generales cauſas ſufficienter prouidit, vt eis poſſet applicari: quod vero interdum impediantur hæ cauſæ ex concurſu aliarum cauſarum, eſt per accidens, nec pertinuit ad ordinariam Dei prouidentiam, hæc omnia impedimenta tollere, aut propter priuata incommoda, & raros euentus extraordinaria concedere remedia, quorum vſus conuenientem modum, & vſum ordinarium Sacramentorum quodammodo perturbaret. Vnde interdum permittit Deus, infantem mori in eo ſtatu abſque remedio ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ: interdum vero extraordinario modo prouidet, vt infans, non obſtante quocunque periculo, aliqua ex parte egrediatur de vtero matris, ita vt baptizari poſsit, antequam moriatur, ad oſtenſionem gratiæ & electionis ſuæ, neque in hoc negotio aliquid amplius petendum eſt à diuina prouidentia, quia non tenetur ſingulis dare remedia pro ſingulis temporibus, & in quocumque ſtatu, & ſub quacumque conditione, ſed ſatis eſt omnibus prouidere vniuerſali quadam ratione, & modo hominibus accommodato. Quocirca non eſt omnino eadem ratio, quoad hoc in culpa Adæ, & gratia Chriſti communicanda. Nam illa tranſfunditur per naturalem generationem, & ideo in vtero matris, & in ipſo conceptionis inſtanti participatur: gratia vero Chriſti per ſpiritualem regenerationem infunditur, quæ fit per humanam & ſacramentalem actionem, ad quam neceſſe eſt ſupponi ſubiectum, quod ſenſibus atque oculis humanis ſubiacere poſsit.

Marſilius. *Sotus.* *VVicleſ.* *Cur Deus patiatur infantes mori in vtero materno.*

SECTIO IV.

Quo tempore cœpit Baptiſmus eſſe ad ſalutem neceſſarius.

Hanc quæſtionem tetigit Bernardus epiſtola 77. vbi refert, quoſdam ſuo tempore aſſeruiſſe ab eo tempore, quo Chriſtus dixit Nicodemo: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non intrabit in regnum cœlorum, cœpiſſe Baptiſmum eſſe neceſſarium ad ſalutem, ita vt nullus poſtea ſine illo ſalutē ſit conſecutus, cui ſententiæ videntur interdum fauere ſancti Patres, præſertim Fulgentius libr. de Fide ad Petrum. capite 3. vbi expreſſe dicit, baptiſmum fuiſſe neceſſarium ab eo tempore, quo Chriſtus illa verba protulit. Et fortaſſe hac ratione Cyprianus & Auguſtinus, qui eum refert libro primo de anima & eius origine, capite 9. libro 2. capite 10. & libro tertio, capi. 9. conati ſunt docere, ſanctum latronem non fuiſſe mortuum ſine baptiſmo, aut aquæ, aut ſanguinis, aut ſaltem flaminis, vt addit idem Auguſtinus 4. libr. de Baptiſmo capite vigeſimoſecundo & vigeſimotertio. Vnde colligit documentum, ſcilicet poſſe in neceſsitate ſufficere ad ſalutem, votum Baptiſmi, quæ tamen omnia neque eſſent neceſſaria, nec conſequenter dicta, niſi ſupponerent Baptiſmum fuiſſe neceſſarium ante Chriſti mortem, quando latro iuſtificatus eſt, non potuit autem tunc eſſe neceſſarius, niſi neceſsitas eius inceperit ab eo tempore, quo Chriſtus prædicta verba protulit Iohannis 3. Vnde in eadem ſententia videtur eſſe Chryſoſt. Homil. de reditu ſuo ex Aſia, vbi dicit, latronem eſſe baptizatum aqua, quæ ex latere Chriſti manauit.

Bernard. *Fulgent.* *Auguſt.* *Cypr.* *Chryſ.*

Dico primo, neceſsitas Baptiſmi non incepit ante Chriſti Domini mortem & reſurrectionem. Ita docuit Bernardus citato loco, & Hugo de ſancto Victo. lib. 2. de Sacramento p. 6. ca. 5. eoſque cæteri Theologi ſecuti ſunt, & ratione facile conuinci poteſt: nam licet Chriſtus dixerit Nicodemo. Niſi quis renatus fuerit, &c. non eſt veriſimile, Baptiſmum fuiſſe neceſſarium ab eo tempore, quo Chriſtus protulit illa verba, primo quidem, quia non protulit illa tanquam condens & promulgans legem, ſed in priuato colloquio ſermonem habens. Neceſsitas autem hæc orta eſt ex lege, vt infra dicam. Lex autem non inducit neceſsitatem, donec condita ſit & promulgata. Deinde, quia in illis verbis non tam dixit Chriſtus, quid iam tunc eſſet neceſſarium, quam prædixit, ſeu indicauit quid ſuo tempore futurum erat neceſſarium: Vnde quod ait. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, ſubintelligendum eſt, ſcilicet, eo tempore, quo talis modus renaſcendi fuerit hominibus præſcriptus. Vnde ſumitur noua ratio, quia non potuit neceſsitas Baptiſmi imponi ante inſtitutionem eius. Sed quando Chriſtus protulit illa verba, nondum erat Baptiſmus inſtitutus. Ergo non poſſunt ea verba referri ad illud tempus, in quo dicta ſunt, ſed ad aliud tempus, iam inſtituti, ſeu promulgati Baptiſmi, pro quo prædicta ſunt. Sicut quando Chriſtus dixit Ioan. 6. Niſi māducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: non indicauit neceſsitatem, qua iam tunc tenerentur homines, quando ipſe proferebat illa verba: quia tunc nondum erat poſsibile manducare eius carnem: cū nondū eſſet Euchariſtiæ Sacramentum inſtitutum. Significauit ergo neceſsitatem paulo poſt, tēpore debito futurā. Sic ergo intelligendum eſt in præſentia. De reliquo autem tempore vſque ad paſsionem Chriſti eadem fere ratio eſt. Nam licet ante mortē Chriſti fuerit Baptiſmus inſtitutus, non fuit tamen hominibus propoſitus vt neceſſarius ad ſalutem, quia præceptum eius non fuit eo tempore latum: neque enim traditum nobis eſt, nec ſcriptum ante Chriſti mortem, & reſurrectionem, cum dixit, Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Tandem adiūgitur generalis ratio ſumpta ex debita diſpoſitione diuinæ prouidentiæ. Nam ſi Baptiſmus fuiſſet neceſſarius eo tempore, tam paruulis, quam adultis fuiſſet neceſſarius, quia ſimul cœpit eius neceſsitas reſpectu omnium. Ergo omnia antiqua remedia fuiſſent iam inutilia, vel ſaltem inſufficientia ad ſalutem eorum. Eſſet ergo tunc clau-

Ante Chriſti mortem, & reſurrectionem nō fuit Baptiſmi neceſſitas. *Bernardus.* *Hugo de S. Victore.* *Lex non obligat antequam condita ſit & promulgata.* *Iohan. 6.*

clauſa ſalutis via hominibus, præſertim infantibus, non tantum ex accidenti, ſed per ſe ex vi talis modi imponendi neceſsitatem. Patet vltima conſequentia, quia, cũ tunc non eſſet publice prædicatus Baptiſmus, non poterant homines illo vti in remedium ſalutis, quia non poterant vllo modo intelligere vel cogitare, corporis ablutionem fore vtilem: nedum neceſſariam ad animæ ſalutem. Propter quam cauſam conſtans, & certa doctrina eſt Theologorum, quæ in materia de legibus traditur, antiqua remedia, tam legis naturæ, quam veteris, non amiſiſſe ſuam vim & vtilitatem ſufficientem ad tollendum peccatum ante Chriſti mortem, ex quo neceſſario conſequitur, Baptiſmum non fuiſſe illo tempore neceſſarium.

Quando cœpit eſſe baptiſmi neceſſitas. Dico ſecundo, Neceſsitas Baptiſmi non incepit à die mortis, vel reſurrectionis Chriſti, ſed ab eo tempore, quo cœpit Euangelium eſſe ſufficienter promulgatum. Hoc etiam docet Bernardus in dicta epiſtola, & colligitur ex Concilio Tridentino ſeſsione 6. capit. 4. dicente, poſt Euangelium promulgatum neminem iuſtificari ſine Baptiſmo, vt recte notauit Vega lib. 5. in Tridentinum cap. 13. & cum Scoto & aliis doctoribus in 4. d. 3. & 4. intelligendum eſſe declarat de ſolemni promulgatione toti orbi facta, ſiue illa ſimul, ſiue ſucceſsiue perfecta fuerit, & obligare cœperit in toto orbe, quod in materia de legibus, ex profeſſo tractandum eſt. Ratio autem à priori eſt, quia Baptiſmus non prius cœpit eſſe neceſſarium medium ad ſalutem, quam fuerit neceſſarius ex præcepto. Sed præceptum non cœpit obligare ante ſufficientem promulgationem, quia hoc eſt de intrinſeca ratione præcepti ſeu legis, ſiue ſit de aſſentia, ſiue neceſſaria conditio ad obligationem eius (parum enim hoc refert) Ergo nec cœpit Baptiſmus habere neceſsitatem medij vſque ad eandem promulgationem. Maior declaratur, quia licet neceſsitas medij, & præcepti, ſint aliquo modo diuerſæ: tamen in his mediis externis, quæ natura ſua non ſunt medium, ſed ſola ex inſtitutione, non poteſt eſſe neceſsitas medij, niſi ex neceſsitate præcepti oriatur. Quia ſi non ſit datum præceptum de illorum vſu: ergo omittere illa nullum erit peccatum. Poterit ergo aliquis ſaluari, etiam ſi illa omittat, quia ſalus ſolum per peccatum impeditur. Ergo ſine præcepto non poteſt intelligi neceſsitas ſimpliciter in huiuſmodi medio.

Bernard. *Con. Trid.* *Vega.* *Scotus.* *Ratio à priori.*

Obiectio. Dices, hoc ad ſummum procedere in adultis, nõ verò in infantib. Illi enim poſſunt per contritionem iuſtificari, & iuſtitiam ſemel comparatam amittere non poſſunt niſi per peccatum, & ideo, niſi intercedat præceptum, quo teneantur ſuſcipere Baptiſmum, quodque violent, omittendo illum, non poteſt intelligi neceſsitas talis medij, neque quod votum eius neceſſario in contritione includatur. Infantes vero nec iuſtificari poſſunt per proprium actum, nec ſunt capaces præcepti, & ideo reſpectu illorum potuiſſet Baptiſmus eſſe medium neceſſarium ante latum præceptum, quia licet in carentia talis medij non peccarent, damnari poſſent propter originale non deletum.

Solutio. Reſpondetur primo, hoc nobis ſatis eſſe, quia, quicquid ſit de poſsibili, tamen de facto certum eſt, neceſsitatem Baptiſmi non prius incepiſſe, reſpectu infantium, quam reſpectu adultorum: Nam Chriſtus nullam inter eos diſtinctionem fecit, ſed ſimul, & in omnibus locutus eſt. Deinde, non fuit conueniens, prius cœpiſſe Baptiſmum eſſe infantibus neceſſarium, quam fuerit parentibus impoſita neceſsitas baptizandi illos. Hæc autem orta eſt ex præcepto Baptiſmi. Quamquam etiam oriri potuerit ex lege charitatis & pietatis ſuppoſita infantium neceſsitate, tamen, quia hæc ipſa neceſsitas non poterat cadere in mentem parentum, ante promulgatam ſufficientem Baptiſmi inſtitutionem, ideo non potuit conuenienter inſtitui, & imponi Baptiſmus vt neceſſarius, etiam reſpectu infantium ante ſufficientem promulgationem. Vnde poteſt hic tandem applicari ſupra facta ratio, ſumpta ex debito ordine diuinæ prouidentiæ, quia ſcilicet alias via ſalutis eſſet per ſe impoſsibilis omnibus infantibus toto illo tempore: quod eſt magnum incommodum, dico, autem per ſe: quia per accidens non eſt inconueniens. Quod enim gubernator, aut legiſlator prouideat, aut præcipiat media ex ſe impoſsibilia, eſt contra omnem prudentiam, & ſapientiam: quod vero remedia aut præcepta, alias poſsibilia, interdum executioni mandari non poſſint, humanum eſt: & non ſpectat ad legiſlatorem, vel gubernatorem prouidere modum, quo poſſint in omni euentu, & particulari caſu talia remedia applicari. Sed occurrebat iam, hoc loco explicandum, quando fuerit lex euangelica ſufficienter promulgata, ſed hoc non ſpectat ad præſentem locũ, ſed in 1. 2. differendum eſt.

An Chriſti morte vtilitas circũciſionis euanuerit. Obijci vero poteſt, contra hanc concluſionem, quia in puncto mortis Chriſti lex vetus, euacuata eſt & vtilitas circumciſionis euanuit, iuxta illud ad Romanos 7. Mortificati eſtis legi per mortem Chriſti: ergo extunc cœpit Baptiſmus eſſe neceſſarius, alias nullum tunc permanſiſſet remedium neceſſarium ad peccatum originale delendum.

Reſponſio. Reſpondetur primo, negando antecedens, cum enim Paulus ſignificat, mortuam fuiſſe legem veterem per mortem Chriſti, non eſt neceſſe ita intelligi, vt in eodem momento, in quo mortuus fuit Chriſtus, mortua etiam fuerit lex vetus: ſed quia ex morte Chriſti manauit ablatio veteris legis, vnde tunc poſita fuit ſufficiens cauſa huius effectus, quamuis non ſtatim, ſed paulatim, ſeu opportuno tempore illum effecerit, vt lex illa ſepeliretur cum honore, ſicut etiam ſacrificia illius legis ablata ſunt per Sacrificium legis nouæ, & ſacerdotium vetus per Sacerdotium Chriſti, & per mortem eius, vt ſignificatur ad Hebræos 7. & 9. & tamen nec ſacerdotium, nec ſacrificia vetera omnino extincta fuere in morte Chriſti, alioqui vſus talis ſacerdotij, & omnes cæremoniæ, & ſacrificia legis veteris fuiſſẽt ſuperſtitioſa & ſacrilega ab inſtanti mortis Chriſti. Quod tamen verum non eſt. Dicuntur ergo hæc omnia euacuata per mortem Chriſti, quia tunc conſummata ſunt omnia, & confirmatum Teſtamentum nouum, ex quo ortum eſt, vt vetus ceſſaret, modo tamẽ conuenienti, & tempore opportuno.

Pau. Heb. 7. 9.

Reſpõſio 2. Secundo reſpondetur, negando conſequentiam. Probabile enim eſt, eo tempore, quo lex vetus fuit mortua, & non mortifera, adhuc non fuiſſe Baptiſmum ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, quamuis vtilitas omnium veterum ſacramentorum & circumciſionis etiam, vt ad illam legem pertinebat, euacuata iam eſſet. Dicendum eſt ergo, illo tempore vſque ad perfectam euangelij promulgationem duraſſe naturalem legem, & remedia ſalutis, quæ in illa erant, ſuam vtilitatem non amiſiſſe: quia illa non erant ita cæremonialia & vmbræ futurorum, ſicut veteres cæremoniæ: ſed erant quaſi connaturalia, & per ſe ordinata ad ſalutem hominum. Vnde fit, circumciſionem potuiſſe eo tempore prodeſſe ad remedium originalis peccati: quia huiuſmodi vtilitatem non habuit, vt ſpeciale ſacramentum veteris legis, ſed vt participabat communem rationem, & vim ſacramenti legis naturæ, vt in ſuperioribus explicatum eſt: hanc ergo vim obtinere potuit, quamdiu lex vetus non fuit mortifera: & ideo non oportuit, baptiſmum eo tempore eſſe ſimpliciter neceſſarium.

Ad fundamentum contrariæ ſententiæ. *Ioan. 3.* Ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſpondetur ſi aliquando Patres dicunt, baptiſmum cœpiſſe eſſe neceſſarium, ex quo Chriſtus dixit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit: exponendos eſſe non de eo tempore, in quo, ſed pro quo protulit illa verba, vt à nobis ſatis explicatum eſt: quod vero Auguſt. Cyprian. & Chryſoſtomus de baptiſmo boni latronis docuerunt, ex quadam pia conſideratione, & copia doctrinæ dictum videtur, non quod fuerit neceſſarium, vt argumentum conuincit: quia tunc nondum vrgebat baptiſmi neceſsitas. An vero credibile ſit, illum

Aug. *Cypr.* *Chryſ.* *An bonus*

fuiſſe

latro fuerit baptizatus. fuiſſe baptizatum, tractaui ſuperiori tomo, q. 46. art. 11. in Commentario, vbi probabilius duxi, non fuiſſe baptizatũ baptiſmo aquæ, antequam cruci affigeretur, quia nondum in Chriſtum crediderat: quod vero in ipſa cruce non fuerit baptizatus, certo certius eſt: quis enim miniſter eum baptizaſſet, aut formam protuliſſet, aut qua aqua baptizatus eſſet? illa enim, quæ ex latere Chriſti manauit, non potuit ad illum pertingere ſine miraculo, quod non eſt fingendum ſine fundamento: & fortaſſe prius, quam illa aqua manaret è latere Chriſti, iam ille erat mortuus: nam prius fregerunt eius crura, vt interficeretur, quam latus Chriſti aperirent: præſertim quia viuente Chriſto ille iuſtificatus eſt, quando ipſum confeſſus eſt, & ideo ab eo audiuit, Hodie mecum eris in paradyſo. Vnde etiam conſtat, non fuiſſe baptiſmo ſanguinis iuſtificatum: quia multo tempore ante mortem & ante lethalia vulnera, ac omnino deſperata, iuſtificatus eſt, & quando dici nullo modo poterat propter Chriſtum pati. Addo paſsionem & mortem eius non poſſe dici baptiſmum ſanguinis: tum quia nec fuit verum martyrium, quia non propter fidem aut virtutem, ſed propter ſua ſcelera paſſus eſt: tum etiam, quia licet illa mors fuiſſet martyrium, non tamen ſuppleuiſſet neceſsitatem baptiſmi aquæ: quod eſt neceſſarium ad propriam denominationem baptiſmi ſanguinis, quia tunc nulla erat talis neceſsitas. Atque eadem ratione non poteſt dici latro ille proprie baptizatus baptiſmo flaminis, quia licet veram habuerit contritionem, verumque Dei amorem ſuper omnia, non tamen oportuit in eis includi votum baptiſmi, qui nondum erat neceſſarius: quod tamen votum eſt de neceſsitate baptiſmi flaminis. Quocirca ex hoc facto latronis non poteſt ſufficienter colligi documentum illud, quod tunc in neceſsitate ſufficiat votum baptiſmi: ſed poteſt ſumi argumentum à ſimili: quod ſicut illi profuit ad ſalutem interior conuerſio in extremo vitæ poſito: ita ſufficiens eſſe poterit cuilibet in neceſsitate exiſtenti, etiam ſi baptizari non poſſit: quia baptiſmi neceſsitas non abſtulit vim ſuam interiori conuerſioni ad Deum, ſi ex perfecto corde profecta ſit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum baptiſmus habeat in omnibus æqualem effectum.

4. d. 4. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. & d. 38. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod baptiſmus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptiſmi eſt remotio culpæ. Sed in quibuſdam plura peccata tollit, quam in aliis, nam in pueris tollit ſolum peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibuſdam plura, in quibuſdam vero pauciora. Non ergo æqualem effectum habet baptiſmus in omnibus.

2. Præterea, Per baptiſmum conferuntur homini gratia & virtutes, Sed quidam poſt baptiſmum videntur habere maiorẽ gratiam & perfectionem virtutum, quam alij baptizati. Non ergo baptiſmus habet æqualem effectum in omnibus.

3 Præterea, Natura perficitur per gratiam ſicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia ſecundum eius capacitatem. Cum ergo in quibuſdam baptizatis etiam pueris, ſit maior capacitas naturalium, quam in aliis, videtur, quod quidam maiorem gratiam conſequantur, quam alij.

4. Præterea Quidam in baptiſmo conſequuntur non ſolum ſpiritualem ſalutem, ſed etiam corporalem. ſicut patet de Conſtantino, qui in baptiſmo mundatus eſt à lepra. Non autem omnes infirmi corporalem ſalutem conſequuntur in baptiſmo, Baptiſmus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.

Sed contra eſt, quod dicitur Epheſ 4 Vna fides, vnum baptiſma. Vniformis autem cauſæ eſt vniformis effectus. Ergo baptiſmus habet æqualem effectum in omnibus.

Reſpondeo dicendum, quod duplex eſt effectus baptiſmi: vnus per ſe, & alius per accidens. Per ſe quidem effectus baptiſmi, eſt id, ad quod baptiſmus eſt inſtitutus ſcilicet ad regenerandũ homines in ſpiritualem vitam. Et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter ſe habent ad baptiſmum. Vnde, quia omnes pueri æqualiter ſe habent ad baptiſmum (quia non in fide propria. ſed in fide Eccleſiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptiſmo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptiſmum accedunt, non æqualiter ſe habent ad baptiſmum; quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptiſmum accedunt, & ideo quidam plus quidam minus de gratia nouitatis accipiunt. Sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris. qui plus ei appropinquat, licet ignis, quantum eſt de ſe, æqualiter ad omnes ſuum calorem effundat. Effectus autem baptiſmi per accidens eſt, ad quem baptiſmus non eſt ordinatus, ſed diuina virtus hoc in baptiſmo miraculoſe operatur. ſicut ſuper illud, Rom. 6. Vt vltra non ſeruiamus peccato, dicit gloſ. Non hoc præſtatur in baptiſmo, niſi forte miraculo ineffabili Creatoris, vt lex peccati quæ eſt in membris prorſus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter ſuſcipiuntur ab omnibus baptizatis, etiamſi cum æquali deuotione accedant. ſed diſpenſantur huiuſmodi effectus ſecundum ordinem prouidentiæ diuinæ.* *Eſt gloſ. Aug lib. 1. de pec mer. & remi. c. 39. tom. 7.*

Ad primum ergo dicendum, quod minima gratia baptiſmalis ſufficiens eſt ad delendum cuncta peccata. Vnde hoc non eſt propter maiorem efficaciam baptiſmi, quod in quibuſdam plura, in quibuſdam autem pauciora peccata ſoluit, ſed propter conditionem ſubiecti, quia in quolibet ſoluit, quotcunque inuenerit.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc, quod in baptizatis maior vel minor gratia appareat, poteſt dupliciter contingere. Vno modo, quia vnus in baptiſmo percipit maiorem gratiam, quam alius propter deuotionem maiorem, vt dictum eſt. Alio modo, quia etiam ſi æqualem gratiam percipiant. non æqualiter ea vtuntur, ſed vnus ſtudioſus in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deeſt.* *In corp. art.*

Ad tertium dicendum, quod diuerſa capacitas naturalium in hominibus non eſt ex diuerſitate mentis, quæ per baptiſmum renouatur, cum omnes homines eiuſdem ſpeciei exiſtentes, in forma conueniant: ſed eſt ex diuerſa diſpoſitione corporum, Secus autem eſt in Angelis, qui differunt ſpecie. Et ideo Angelis dantur dona gratuita ſecundum diuerſam capacitatem naturalium, non autem hominibus.

Ad quartum dicendum, quod ſanitas corporalis non eſt per ſe effectus baptiſmi, ſed eſt quoddem miraculoſum opus prouidentiæ diuinæ.

COMMENTARIVS.

DOctrina D. Thomæ in corpore articuli clara eſt, neq; vlla indiget expoſitione: docet enim baptiſmũ per ſe, & vi ſua æqualẽ dabere effectum in omnibus, qui illũ ſuſcipiunt: quia, quantum in ſe eſt, æqualiter ſe habet ad omnes: ex parte vero ſubiecti inæqualiter diſpoſiti fieri poſſe, vt maiorem habeat effectum in vno, quam in alio. Quam doctrinam fuſius explicabimus ſequenti diſputatione. Vbi nonnihil etiam dicemus de ſolutione ad ſecundum, in qua D. Th. attingit philoſophicã quæſtionem, an animæ humanæ ſint inæquales in naturali perfectione, vt hac ratione, cæteris paribus, recipiant inæqualem effectum proportionatum naturali perfectioni: & reſpondet, non eſſe in mentib. hominũ diuerſam capacitatem naturalem ex parte ipſarũ, ſed ex diuerſa corporũ diſpoſitione: & ideo non oportere, vt eis detur inæqualis gratia ob diuerſam capacitatẽ naturalẽ, quæ reſponſio duob. modis poteſt intelligi. Primo, quod in animab. ipſis ſecundũ ſe nulla ſit inæqualitas. Secundo, quod in eis nõ ſit inæqualitas formalis (vt ſic dicam); & omnino abſoluta, ſed materialis tantũ, & per habitudinem ad corpora diuerſimode diſpoſita, ita tamẽ, vt nõ ſit inæqualitas in ſolis corporibus, ſed etiã in animab. habentibus

bentibus

bentibus habitudinem ad illa. Et vterque ſenſus poteſt facile accommodari verbis D. Thomæ, ac prior quidem eſt facilior ad euacuandam omnino difficultatem argumenti. Poſterior vero eſt fortaſſe in re ipſa verior, vt in libro de anima latius diſſeritur, & eſt ſufficiens ad argumentum ſoluendum: quia, cũ multiplicatio indiuiduorum, & inæqualitas eorum ſit quodammodo materialis: & per accidens, non oportet in hoc gratiam accommodari naturæ, vt iterum inferius dicam.

Quomodo effectus baptiſmi per accidens poſſint eſſe diuerſi.

Quod autem D. Thomas aſſerit in poſteriori parte articuli, effectus per accidens baptiſmi poſſe eſſe diuerſos, & inæquales in variis ſubiectis, ſi termini intelligantur, difficultatem etiam non habet: dicuntur enim effectus per accidens illi, qui ſunt vltra virtutẽ, & efficaciam, quam Baptiſmus habet ex vi ſuæ inſtitutionis: de quibus nulla eſt à Deo lex, nec promiſsio. Vnde, ſi loquamur ſecundum legem ordinariam, æqualitas baptiſmi, quoad hos effectus eſt, quod in nullo ſubiecto habere illos poteſt virtute ſua: ſi ergo interdum habet aliquem huiuſmodi effectum, eſt, quia Deus ſuo arbitrio miraculoſe illo vtitur ad aliquid operandum vltra legem ordinariam. Diuina autem voluntas pro ſua libertate & gratia poteſt operari, vel non operari huiuſmodi effectum, quando vult: & ideo non oportet in huiuſmodi effectibus inueniri æqualitatem, etiam ſi ex parte ſuſcipientium cætera ſint paria. Vnde quoad priores effectus, baptiſmus ſe habet, vt agens naturale ex vi inſtitutionis, & ideo ſemper agit, quantum poteſt: quoad poſteriores autem effectus ſe habet, vt agens liberum ex vi motionis diuinæ: & ideo non agit, quantum poteſt, ſed quã tum Deus vult. Hac vero occaſione attingit Diuus Thomas in ſolutione ad quartum, quæſtionem illam de Baptiſmo Conſtantini, an in eo fuerit à lepra mundatus. Et in argumento quidem refert hanc hiſtoriam, vt veram: & in ſolutione eandem veritatem admittens, reſpondet, illam fuiſſe ex effectibus miraculoſis, & per accidens baptiſmi: Caietanus autem in Commentario ſignificat, hiſtoriam illam, & eſſe incertam, & non eſſe adeo fide dignam: quia nullius authoritate conſtat, vt ipſe dicit: ac tribus modis confirmat: primo, quia geſta Syluestri, in quibus hæc hiſtoria narratur, incertum habent authorem: ſecundo, quia nullus hiſtoricus Chriſtianus, aut Gentilis eam narrauit hiſtoriam: tertio, quia Ambroſius oratione de obitu Theodoſij dicit, Conſtantinum in vltimo vitæ poſitum baptizatum fuiſſe: quod ipſe etiã Caietanus docuit ſupra articul. 3. citans eundem Ambroſium. Potuiſſetque adiungere Euſebium (ex quo fortaſſe Ambroſius id mutuatus eſt) libro 4. de vita Conſtantini. capit. 62. vbi refert, Conſtantinum in fine vitæ, Nicomediæ fuiſſe Baptizatum. Idem Hieronymus in additione ad Chronicon Euſebij anno trecenteſimo quadrageſimo, addens, Conſtantinum fuiſſe ab Euſebio Nicomedienſi Arriano baptizatum, & in Arrianam hæreſim declinaſſe. Theodoretus etiam libr. 1. hiſtoriæ capit. 32. addit, Conſtantinum baptiſmum diſtuliſſe vſque ad finem vitæ, quod magno tenebatur deſiderio ſalutare lauacrum in Iordane flumio recipiendi. Sed non debuiſſet Caietanus in re tam graui ac pia, tam facile à Romana traditione diſcederent: neque enim ea, quæ ipſum mouiſſe videntur, ſatis perfecta, atque conſiderata ſunt. Nam in primis, licet fateamur, cum Gelaſio Papa in capit. Sancta Romana 15. d. Acta Syluestri non habere nominatum ac certum authorem, tamen ex eodem Gelaſio fatendum nobis eſt, habere pluſquam probabilem, ac fere certam authoritatem, qualis eſſe poteſt in humana hiſtoria, quæ non ſemper ex nomine authoris, ſed interdum ex antiqua traditione, & communi conſenſione authoritatem accipit. Refert autem in eodem capit. Gelaſius hiſtoriam illam atque acta Syluestri, ſuo iam tempore antiquo vſu fuiſſe recepta, tam in Romana Eccleſia, quam in alijs: fuit autem Gelaſius nondum

Baptiſmus Conſtantini.

Caietanus de Conſtãtini baptiſmo.

Exploditur Caiet. ſententia.

duobus ſæculis poſterior Syluestro, nimirum centũ, & ſeptuaginta annis: ergo ſi tempore Gelaſij iam erat illa hiſtoria antiqua traditione, & conſuetudine recepta, veriſimile certe eſt, vel viuente Syluestro, vel prope illius tempora fuiſſe conſcriptam: quis ergo leuiter audebit de illius veritate dubitare? Secundo, quod Caietanus ait, nullum Hiſtoricum illius facti meminiſſe, non ita eſt: nam, vt omittam Glicam authorem Græcum libr. 4. ſuæ hiſtoriæ, & Marianum Scotum ſub anno 327. illud miraculum narrare: & Gregorium Turonenſem libr. 2. ſacræ hiſtoriæ, capit. 31. illud indicare: maioris authoritatis eſt Concilium Romanum, ſub eodem Syluestro, quod capit. 1. eandem hiſtoriam narrat, quam etiã amplectitur Adrianus Papa, epiſtola ad Conſtantinum & Irenem, & refertur ac probatur in ſeptima Synodo. act. 2. Vnde Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaelem Imperatorem paulo ante medium, Syluestrum Magni Conſtãtini baptizatorem appellat, & Leo nonus in epiſtola contra Michaelem Imperatorem Conſtantinum vocat ſpiritualem Syluestri filium, eumque ait quarto à ſuo baptiſmate die quædam priuilegia Eccleſiæ Romanæ contuliſſe. Tertio, quod ad Ambroſium attinet, poſſemus eius verba ſubterfugere, negando illũ dicere, Conſtantinum baptizatum eſſe extremo vitę tempore: ſed in extremo vitæ periculo, quod verificari poteſt, etiamſi Romæ baptizatus fuerit: quia tunc reuera laborabat lepræ ægritudine: ratione cuius erat in vitæ diſcrimine: verba enim Ambroſij ſũt, Baptiſmatis gratia in vltimis conſtituto, omnia peccata dimiſit. Sed ſimplicius fatemur, Ambroſium obiter rem attigiſſe, & non ſatis explorata cauſa Euſebio fidem dediſſe: qui etiam nonnullos alios poſteriores authores decepit, falſam narrationem contexens: non certe (vt exiſtimo) quod ipſe deceptus fuerit, aut ignorantia hiſtoriæ laborauerit: quis enim hoc credibile eſt, cum ille familiaris fuerit Conſtantino, & de rebus ſua ætate geſtis, & quibus ipſe fere interfuit, ſcribat? Non ergo ipſe deceptus eſt, ſed alios decipere voluit in gratiam, vt creditur, Conſtantij hæretici, & in odium Eccleſiæ Romanæ, & in fauorem Arrianæ hæreſis, vt nimirum poſteris perſuaderet, Conſtantinum inter Arrianos & ab Epiſcopo Arriano, vel potius Arrianorum Principe, Euſebio ſcilicet Nicomedienſi, fuiſſe baptizatum: atque adeo in eodem ſchiſmate & hæreſi fuiſſe mortuum: hoc enim totum ex ipſius narratione colligitur, cum dicat Cõſtantinum in vltimo vitæ poſitum Nicomediæ, ab Epiſcopis, qui ibi aderant, quorum Princeps, & illius Eccleſiæ caput erat Euſebius, baptiſmum petiiſſe & accepiſſe, pauloque poſt obiiſſe. Quis autem credere audeat, Conſtantinum Imperatorem piiſsimum, & à tota antiquitate laudatum, Arriana hæreſi infectũ, & Arrianis fauentem, baptizatum, & mortuum fuiſſe? Adde, per ſe eſſe incredibile, Conſtantinum Chriſtianiſsimum Principem poſt fidem & pietatem conceptam, tot bella geſsiſſe, totque vitæ periculis ſeſe expoſuiſſe ſine Baptiſmo: &, quod amplius eſt, interfuiſſe ſæpe ſacris functionibus & myſteriis, vt idem Euſebius variis locis eiuſdem operis narrat: quod non licebat, niſi baptizatis: Idem conſtat eum adfuiſſe Nicæno Concilio: tantamque pietatem & Chriſtianam fidem & authoritatem in eo oſtendiſſe, vt non ſit credibile, eum tunc fuiſſe tantum Catechumenum, & non baptizatum. Denique extat Romæ antiquiſsimum monimentum, Baptiſterium Conſtantini appellatum, quod ipſum ratione Baptiſmatis ibi ſuſcepti ædificaſſe, antiquiſsima traditio tenet ac docet: quod ſi hoc leuiter negare licet, eadem certe ratione negare quis poterit, aut Lateranenſem Eccleſiam, aut Petri vel Pauli templa à Conſtantino ædificata fuiſſe: quo nihil poteſt eſſe abſurdius. Sit ergo conſtãs, Conſtantinum multis annis ante mortem ſuam, Romæ à Syluestro baptizatum fuiſſe, & diuinitus à lepra mundatum: quam hiſtoriam etiam

Glicas. Marianus. Scotus. Greg. Turo. Con. Rom. Adria. Pa. 7. Synod. Nicol. Pap. Leo nonus.

Conſtan. multis annis ante obitũ baptizatus, & à lepra mundatus.

Pius V. etiam Pius V. in breuiario Romano in vita Syluestri recepit.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fictio impediat effectum baptiſmi.

4.d.4 q 1. ar.1 q.1.ad 3.& q.3.ar. 2.q 2.per to.& d.1. q.1.ar.1. q. 3.ad.3. *AD nonum ſic proceditur, Videtur, quod fictio non impediat effectũ baptiſmi Dicit enim Apoſtolus Gal 3, Quicunq; in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Sed omnes qui baptiſmum Chriſti ſuſcipiunt, baptizantur in Chriſto. Ergo omnes induunt Chriſtum, quod eſt percipere baptiſmi effectum. Et ita fictio non impedit baptiſmi effectum.*

2. Præterea, In baptiſmo operatur virtus diuina, quæ poteſt voluntatem hominis mutare in bonum. Sed effectus cauſæ agẽtis non poteſt impediri per id, quod ab illa cauſa poteſt auferri. Ergo fictio non impedit baptiſmi effectum.

3 Præterea, effectus baptiſmi eſt gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa ſunt alia peccata grauiora quam fictio de quibus non dicitur, quod effectum baptiſmi impediant. Ergo neque fictio impedit effectum baptiſmi.

Sed contra eſt, quod dicitur Sap. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum Sed effectus baptiſmi eſt à Spiritu ſancto. Ergo fictio impedit effectum baptiſmi.

Lib. 2. orth. cap. 30. *Reſpondeo dicendum, quod (ſicut Damaſc.* dicit) Deus nõ cogit hominem ad iuſtitiam. Et ideo ad hoc, quod aliquis iuſtificetur per baptiſmum requiritur quod voluntas hominis amplectatur baptiſmum, & baptiſmi effectum. Dicitur autem aliquis fictus, per hoc, quod voluntas eius contradicit vel baptiſmo, vel eius affectui Nam ſecundum Auguſtin. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille, qui non credit, cum tamen baptiſmus ſit fidei ſacramentum. Alio modo per hoc, quod aliter celebrat ſacramentum, non ſeruando ritum Eccleſiæ. Quarto modo per hoc, quod aliquis indeuote accedit. Vnde manifeſtum eſt, quod fictio impedit effectum baptiſmi.*

Ad primum ergo dicendum quod baptizari in Chriſto, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo in Chriſto id eſt in Chriſti conformitate. Et ſic quicunq; baptizantur in Chriſto, & conformantur ei per fidem & charitatem, induunt Chriſtum per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Chriſto, in quantum accipiunt ſacramentum Chriſti. Et ſic omnes induunt Chriſtum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus: ſed non ſemper hoc Deus facit. Nec ad hoc ſacramentum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis non fictus, ſed vt non fictus aliquis accedens iuſtificetur.

Ad tertium dicendum, quod fictus dicitur aliquis ex eo, quod demonſtrat ſe aliquid velle, quod non vult. Quicunq; autem accedit ad baptiſmum, ex hoc ipſo oſtendit ſe rectam fidem Chriſti habere, & ſacramentum venerari, & velle ſe Chriſto conformari, & velle à peccato recedere. Vnde cuicunq; peccato vult homo inhærere, ſi ad baptiſmum accedit, fictus accedit, quod eſt indeuote accedere. Sed hoc intelligendũ eſt de peccato mortali, quod gratiæ contrariatur, non autem de peccato veniali. Vnde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

COMMENTARIVS.

D. Thom. INtelligentia huius articuli tota pendet ex intelligentia illius vocis (fictio) nam D. Thomas in articulo ſatis conciſe & ſine explicatione numerat quatuor fictionis modos, quos poſtea explicabimus; in ſolutione autem ad tertium ait, eum dici fictum, qui demonſtrat ſe aliquid velle, quod non vult: fictio ergo erit ſimulatio exterior, ſeu opere ipſo exhibita, qua aliquis in baptiſmo exterius profitetur ſe aliquid velle, quod reuera interius non vult. Quæ nominis interpretatio ipſi voci per ſe ſatis eſt accommodata: vocatur enim fictio, quia reuera non eſt, qualis appareret, ſeu exterius exhibetur. Vnde colligitur primo, duplicem poſſe eſſe huiuſmodi fictionem: alteram ipſi baptiſmo: alteram vero ſolum effectui baptiſmi contrariam: prior eſt in voluntate: & tunc eſt, quando quis recipit baptiſmum ſine intentione & voluntate recipiendi ſacramentum: & multo magis ſi habeat voluntatem nihil agendi, ſed vel decipiendi aut illudendi, ſeu irridendi ſacramentum: poſterior autem fictio eſt etiam in voluntate, & poteſt redundare in intellectum: non tamen excludit voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum, ſed illam potius ſupponit, & formaliter conſiſtit in carentia diſpoſitionis neceſſariæ ad recipiendum ſacramenti effectum: quæ diſpoſitio in aliquo actu conſiſtit, vt infra dicemus. Vnde hæc ipſa fictio duobus modis haberi poteſt: Primo mere negatiue, ſeu inuoluntarie, vt ſi quis careat diſpoſitione neceſſaria ex ignorantia, vel inaduertentia inculpabili. Secundo contrarie, ſeu voluntarie: vt cũ quis vult Baptiſmum ſuſcipere cum voluntaria adhæſione ad aliquod peccatum mortale, aut abſque neceſſaria diſplicentia illius: quando fictio contingit priori modo, formaliter conſiſtit in aliquo peccato habituali gratiæ contrario, & nullo modo retractato: quando vero eſt poſterioris generis, ſupponit habituale peccatum non retractatum, & addit actuale aliquod, ſaltem ipſam indignam ſuſceptionem baptiſmi voluntariam. In vtroque autem fictionis genere poſſunt varia peccatorum genera interuenire, ſcilicet infidelitatis, contemptus, ſacrilegij, &c. tamen hæc omnia materialiter ſe habent ad fictionem, quæ formaliter in hoc conſiſtit, quod aliquis imparatus, ſeu indiſpoſitus accedit ad ſacramentum.

Secundo colligitur ex dictis, hanc fictionem, & cõſequenter totam hanc quæſtionem ſolum habere locum in adultis: nam in paruulis neque ad ſubſtantiã ſacramenti requiritur propria voluntas ſuſcipiendi illud, neque diſpoſitio ad effectum, quia vtriuſque ſunt incapaces, & ideo ficti eſſe non poſſunt: quia nec repugnare poſſunt, neque aliqua re ex parte illorum neceſſaria carere.

Tertio colligitur ſenſus, & facilis reſolutio quæſtionis: nam prior fictio non ſolum effectum, ſed etiam veritatem ſacramenti impedit, quia, vt ſupra dictum eſt, ad valorem ſacramenti requiritur in adulto intentio ſuſcipientis, de qua re nihil hoc loco addendũ eſt: quia ſatis eſt in ſuperioribus diſputata, & quia reuera non eſt hic ſenſus præſentis quæſtionis, vt patet, tum ex titulo, vbi non quæritur de impedimento baptiſmi, ſed effectus eius, tum ex ſolutionibus argumẽtorum maxime ex articulo ſequenti, vbi D. Thomas docet, recedente fictione incipere, Baptiſmum habere ſuum effectum, quod non eſt verum, niſi in prædicto ſenſu. Poſterior ergo fictio non impedit veritatem ſacramenti, impedit tamen effectum gratiæ, cuius rationem reddit D. Thomas, qui effectus gratiæ, non datur niſi volenti, qui autem accedit fictus, voluntate ſua contradicit gratiæ effectui, de qua re ſtatim latius diſputabimus. *Fictio tantum locum habet in adultis.*

Vltimo poſſunt ex dictis facile explicari quatuor modi fictionis à D. Thoma poſiti, ex quibus nonnulli poſſunt ad vtrumque fictionis modum ſupra poſitum facile accommodari: nam licet (vt dixi) quæſtio hæc potiſsimum intelligatur de fictione effectui contraria. Tamen Diuus Thomas ad doctrinæ amplitudinem de vtraque miſcet ſermonem in corpore articuli. Primus ergo modus fictionis eſt per infidelitatem, quæ poteſt eſſe vel contra ſacramentum, ſi quis non credat Baptiſmum eſſe alicuius valoris, neque aliquid ſacrum, & ideo nolit reuera baptizari, ſed ludere vel ſimulare. Poteſt etiam hoc modo reperiri fictio ſoli effectui contraria, vt ſi quis ſit infidelis in aliis rebus fidei, non tamen in ipſo Baptiſmo, vel etiam ſi ſit infidelis in Baptiſmo, vt ſi velit ba- *Quatuor fictionis modi explicantur.*

Quid ſit fictio & quotuplex in baptiſmo.

ſit baptizari, non credens Baptiſmum aliquid eſſe, volens tamen accipere quidquid ille ſit, vt in ſuperioribus tractatum eſt. Secundus modus fictionis dicitur eſſe per contemptum ipſius ſacramenti, qui tantus eſſe poteſt, vt excludat intentionem ſuſcipiendi ſacramentum, atque ita ſit fictio contraria veritati ſacramenti, vt ſi quis velit exterius baptizari, non tamen verum ſacramentum ſuſcipere, ſolum vt illudat ſacramento, & in irreuerentiam eius: aliter tamen poteſt hæc fictio eſſe contraria effectui tantum, vt ſi quis velit ſuſcipere ſacramentum ſine debita diſpoſitione, quia pro nihilo ducit, illam iniuriam facere ſacramento, neque in hoc vult recognoſcere dignitatem ſacramenti, ad illud ſe digne præparando. Tertius modus, ait Diuus Thom. eſt per hoc, quod aliter celebrat ſacramentum, non ſeruans ritum Eccleſiæ, quod quidem magis videtur ad miniſtrum, quam ad ſuſcipientem pertinere, poteſt tamen in ſuſcipientem redundare, ſi ipſe velit eo ritu accipere, aut miniſtrũ inducat, aut alio modo cooperetur illi, erit autem hæc fictio ſacramento contraria, ſi mutatio illa ſit in ritu eſſentiali: ſi vero ſit ſolum in accidentali, erit tantum contraria effectui, dummodo ſit in re graui, quæ ad peccatum mortale ſufficiat. Vnde conſtat, omnes hos fictionis modos, quod ad rationem fictionis attinet, eſſe materialiter diuerſos, poſſeque in infinitum multiplicari iuxta varia peccatorum genera. Quartus ergo modus eſt proprius formalis, atque vniuerſalis ſcilicet, quando quis indeuote accedit. Declarat autem D. Thomas in ſolutione ad 3. indeuote accedere, idem eſſe, quod ſuſcipere ſacramentum cum voluntate adhærente alicui peccato mortali, vbi ſtatim occurrebat difficultas, qualem neceſſe ſit eſſe huiuſmodi inhæſionem, & an interdum ſufficiat ſolum originale peccatum, ſed de hac re diſſeremus diſputatione ſequenti.

ARTICVLVS X.

Vtrum fictione recedente, Baptiſmus ſuum effectum conſequatur.

4. d. 4. q. 3. a. 2. q. 3. & d. 17. q. 3. a. 4. q. 1.

AD decimum ſic proceditur, Videtur, quod fictione recedente, baptiſmus ſuum effectum non conſequatur: Opus enim mortuum, quod eſt ſine charitate, non poteſt vnquam viuificari. Sed ille, qui fictus accedit ad Baptiſmum, recipit ſacramentum ſine charitate. Ergo nunquam poteſt viuificari hoc modo, vt gratiam conferat.

2. Præterea, Fictio videtur eſſe fortior, quam Baptiſmus cum impediat eius effectum. Sed fortius non tollitur à debiliori. Ergo peccatum fictionis non poteſt tolli per Baptiſmum fictione impeditum. Et ſic Baptiſmus non conſequetur ſuum effectum, qui eſt remiſſio omnium peccatorum.

3. Præterea, Contingit, quod aliquis ficte accedat ad Baptiſmum, & poſt Baptiſmum multa peccata committat, quæ tamen per Baptiſmum non tolluntur, quia Baptiſmus tollit peccata præterita, non futura. Ergo Baptiſmus talis nunquam conſequetur ſuum effectum, qui eſt remiſſio omnium peccatorum.

Lib. 1 de Baptiſmo con. Donat c. 1. ante med. to. 7. & habe. de Conſec. d. 4. ca. 41 Alias ad abolitionē. q. 66. ar. 9.

Sed contra eſt, quod Auguſtinus dicit, in libro de Baptiſmo. Tunc valere incipit ad ſalutem Baptiſmus, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ, corde in malitia vel ſacrilegio perſeuerante, peccatorum ablutionem non ſinebat fieri.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Cum autem aliquid generatur ſimul cum forma recipit effectum formæ, niſi ſit aliquid impediens, quo remoto, forma rei generatæ perficit ſuum effectum, ſicut ſimul cum corpus graue generatur, mouetur deorſum, niſi ſit aliquid prohibens, quo remoto, ſtatim incipit moueri deorſum, Et ſimiliter, quando aliquis baptizatur, accipit characterem quaſi formam, & conſequitur proprium effectum, qui eſt gratia remittens omnia peccata, impeditur autem quandoque per fictionem, vnde oportet, quod remota ea, per pœnitentiam Baptiſmi ſtatim conſequatur ſuum effectum.

Ad primum ergo dicendum, quod ſacramentum Baptiſmi eſt opus Dei & non hominis. Et ideo non eſt mortuum in ficto, qui ſine charitate baptizatur.

Ad ſecundum dicendum, quod fictio non remouetur per Baptiſmum, ſed per pœnitentiam ſubſequentem, qua remota Baptiſmus aufert culpam & reatum omnium peccatorum præcedentium Baptiſmum, & etiam ſimul exiſtentium cum Baptiſmo: Vnde Auguſtinus dicit in libro de Baptiſmo paruulorum. Soluitur heſternus dies, & quidquid ſupereſt ſoluitur, etiam ipſa hora momentumque ante Baptiſmum, & in Baptiſmo deinceps autem continuo res eſſe incipit. Et ſic ad Baptiſmi effectum conſequendum concurrit Baptiſmus & Pœnitentia, ſed Baptiſmus ſicut cauſa per ſe agens. Pœnitentia ſicut cauſa per accidens, id eſt, remouens prohibens.

Li. 1 de bap paruul. c. 1. inf. to. 7. habetur decõſe. d. 4. c. 40 in fine.

Ad Tertium dicendum, quod effectus Baptiſmi non eſt tollere peccata futura ſed præſentia vel præterita Et ideo recedente fictione, peccata ſequentia remittuntur quidem, ſed per Pœnitentiam, non per Baptiſmum. Vnde non remittuntur quantum ad totum reatum, ſicut peccata præcedentia Baptiſmum.

COMMENTARIVS.

MAteria huius articuli ampliſsima eſt, & difficilis, tam in reddenda propria ratione, & neceſsitate huius effectus, qui vt D. Thomas docet, tribuitur ratione Baptiſmi ficte recepti, recedente fictione, quam in explicando modo, quo hic effectus redeat, & quomodo ſit tollenda fictio: quod D. Thom. attingit in ſolutione ad ſecundum & tertium: quapropter de his ſtatim fuſius agemus. Circa contextũ autem Diui Thomæ dubitat Caietanus de illa proportione, qua comparantur character & gratia, formæ & proprietati, ſeu perfectioni, quæ conſequitur formam: nam potius gratia videtur ſe habere, vt prę cipua forma in eſſe ſupernaturali: character autem eſt veluti diſpoſitio, vel certe tanquam proprietas quædam, quæ conſequitur gratiam, medio ſacramento. Sed non oportet multum immorari in huiuſmodi congruentiis, quæ ſolum fundantur in analogia quadam & proportione. Non eſt ergo mens Diui Thomæ in re ipſa gratiam ex natura ſua conſequi ad characterem, tanquam ad formam: nam conſtat, non ita eſſe, vt probat ratio facta, & quia character ſolum eſt ſignum quoddam commune bonis & malis: tamen quia hoc ſignum datum eſt, vt homines conſecrentur in membra Chriſti, & profiteantur legem eius: gratia vero datur, vt ſint viua membra, & vt per eam iuuentur ad iugum Chriſti ferendum: ideo ex intentione Chriſti inſtituentis, gratia ſemper comitatur characterem, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum: atque hoc ſatis eſt ad dictam proportionem.

D. Thom. Caiet.

DISPVTATIO XXVIII.

De diſpoſitione ad effectum baptiſmi neceſſaria, & varietate effectus, quæ inde conſequitur.

Vtrum effectus baptiſmi neceſſario à ſua cauſa prodeat.

POſtquam dictum eſt de effectu baptiſmi, & de neceſsitate talis cauſæ ad huiuſmodi effectum, dicendum ſequitur de neceſsitate emanationis talis effect⁹ à tali cauſa, ſcilicet, an ſemper ab illa prodeat, vel poſsit interdum impediri: vnde conſequenter conſtabit, an hic effectus ſit ſemper omnino idem, & inuariabilis, an vero poſsit maior & minor inueniri: totum autem hoc pendet ex diſpoſitione recipientis: & ideo ab hac quæſtione incipiendum nobis eſt.

SE-

SECTIO I.

Vtrum baptiſmus requirat aliquam diſpoſitionem ad ſuum effectum.

QVæſtio hæc ſolum habet locum in adultis, vt ſupra notaui: nam infantes non ſunt capaces diſpoſitionis propriæ: per infantes autem intelliguntur omnes, qui nunquam ratione vti potuerunt, etiam ſi grandioris ætatis ſint: & è conuerſo adulti dicuntur omnes, qui aliquando habuerunt vſum rationis, quamuis contingat eſſe amentes vel furioſos eo tempore, quo baptizantur. Rurſus mouetur quæſtio de effectu gratiæ ſanctificantis, & remiſsionis peccati, atque aliorum donorum, quæ ad hunc ordinem ſpectant: nam de effectu characteris certa res eſt, nullam poſtulare diſpoſitionem præter voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum: quia hæc voluntas ſufficit ad veritatem ſacramenti: non poteſt autem eſſe verum ſacramentum baptiſmi, quin conferat effectum characteris: hac enim de cauſa iterari non poteſt, & ideo non poteſt maior diſpoſitio requiri ad effectum characteris, quam ad veritatem ſacramenti. Nos autem ſupponimus verum ſacramentum ſuſcipi, & conſequenter hominem accedere cum ſufficienti voluntate recipiendi ſacramentum: atque ita recipere characterem eius: inquirimus autem, an ad recipiendum vlteriorem effectum alia diſpoſitio neceſſaria ſit.

Addo præterea, totam quæſtionem eſſe de diſpoſitione voluntatis: nam inter Catholicos, imo etiam inter hæreticos nulla controuerſia eſt, quin ex parte intellectus, ſit neceſſaria fides: quia, vt ad Hebræos 11. inquit Paulus, ſine fide impoſsibile eſt placere Deo: eſt enim totius iuſtitiæ fundamentum, & ideo Chriſtus Dominus Matthæi vltimo, præcipit diſcipulis, vt prius docerent omnes gentes: deinde eos baptizerent: quia neceſſe eſt, vt fides antecedat baptiſmum: fides autem eſt ex auditu, ac ſimili modo Marci vltimo dixit Chriſtus, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: eſt ergo neceſſaria fides, & illa ſine dubio ſufficit ex parte intellectus. Difficultas ſolum eſt, an ex parte voluntatis aliqua alia diſpoſitio requiratur. Lutherani negant: quia putant fidem ſufficere ad omnem iuſtitiam: quod in præſenti confirmant ex citatis verbis Marci vltimo, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. In quibus præter baptiſmum, nihil aliud ad ſalutem poſtulatur, niſi fides. Nonnulli etiam ex Scholaſticis ſolum requirunt ex parte voluntatis, vt actualiter non ſit affecta alicui peccato mortali, & quod velit ſubdi baptiſmo, & recipere illum. Ita ſolet tribui Scoto in 4. d. 14. q. 4. art. 3. vbi inquit, non requiri, niſi voluntariam ſuſceptionem baptiſmi ſine fictione: hoc eſt, cũ intentione ſuſcipiendi, quod confert Eccleſia, & ſine actu, vel voluntate peccati mortalis. Et quamuis inferius videatur requirere motum aliquem diſplicentiæ ſeu attritionis, tamen non loquitur de ſacramento baptiſmi, ſed pœnitentiæ: in quo videtur aliquid amplius exigere, quam in baptiſmo: fauet etiam Caietanus infra q. 86. artic. 2. dubio vlt. circa ſolutionem ad primum. Vbi dicit, in baptiſmo requiri propoſitum emendæ: in qua ratio formalis pœnitentiæ conſiſtit: ſed baptiſmum, in quantum includit voluntatem ſuſcipiendi ipſum in remiſsionem peccatorum, includere ſufficiens propoſitum emendæ: quia qui vult ſubijci baptiſmo, & fatetur ſe peccaſſe, & deteſtatur priorem vitam, moriendo illi, & ſubijcit ſe Deo, vt nouum Chriſti membrum. Sentit ergo Caietanus, ipſam voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum in remiſsionem peccatorum eſſe virtualem pœnitentiam, & conſequenter eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad iuſtitiam per baptiſmum obtinendam: & adducit Caietanus in confirmationem ſuæ ſententiæ dictum Ambroſij ad Roman. 11. Gratia Dei in baptiſmo gratis omnia condonat, nullumque luctum requirit: ſed Ambroſius ibi non dicit, hæc præſtare baptiſmum ſine vlla diſpoſitione hominis. Magis videtur fauere lib. 3. de ſacramentis, c. vlt. dicens, Qui venit ad baptiſmum, etiam ſi non confiteatur peccatum, in hoc ipſo implet confeſsionem omnium peccatorum, quod baptizari petit, vt iuſtificetur.

Pau Hebr. 11. — *Matt. vlt.* — *Marci vlt.* — *Error Lutheranorum.* — *Scoti ſententia.* — *Caiet.*

Secunda ſententia hic referri poteſt, quam docet Gabriel in 2. d. 32. qu. 1. vbi diſtinguit inter effectum remiſsionis peccati originalis, & infuſionem gratiæ, ac remiſsionem peccatorum actualium: & ad primum effectum dicit ſufficere voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum: ad alios vero requiri aliquam aliam diſpoſitionem. Vnde infert, ſi quis accedat ad baptiſmum cum intentione ſuſcipiendi illum, & cum complacentia alicuius peccati mortalis, conſequi remiſsionem peccati originalis, non vero gratiam, nec remiſsionem peccati mortalis. Qua diſtinctione nihil cogitari potuit improbabilius, magiſque contrarium Catholicæ doctrinæ. Conſtat enim peccatum originale non remitti ſine infuſione gratiæ, vt fere apertis verbis definit Conc. Trid. ſeſſ. 6. Vbi docet, peccatum, in quo homo naſcitur filius Adæ non remitti, niſi per iuſtificationem, quæ eſt tranſlatio ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei quam tranſlationem dicit fieri in Baptiſmo per infuſionem gratiæ, & donorum, tanquam per formalem cauſam. Atque hic fit peccatum originale nunquam remitti ſine alijs peccatis mortalibus, vt plane ſupponit Concilium in tota illa ſeſsione, & ideo indifferenter loquitur de remiſsione peccatorum, quæ hominem conſtituunt Deo inimicum, inter quæ computatur peccatum originale, nam eſt vera mora animæ, vt idem Concilium definit ſeſſ. 5. Can. 2. & ideo c. 5. concludit. Per Ieſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti, ac tolli totum id, quod veram ac propriam peccati rationem habet. Nulli ergo remittitur peccatum originale, niſi cui diuina gratia confertur, diuina autem gratia nullum peccatum mortale ſecum admittit: ergo remiſsio omnium peccatorum mortalium neceſſario coniuncta eſt cum remiſsione peccati originalis, ratione diuinæ gratiæ, & iuſtitiæ. Sicut enim eſt certum, vnum peccatum mortale non remitti ſine alio, quia nullum remittitur ſine infuſione gratiæ, cui quodlibet peccatum mortale regnat: ita non remittitur peccatum originale ſine mortalibus: quia tam conſtituit hominem Deo inimicum, tamque per diuinã gratiam & ſanctitatem tollendum eſt, ſicut mortale. Repugnat igitur catholicæ doctrinæ, quod Gabriel ait de remiſsione originalis peccati ſine mortalibus & ſine infuſione gratiæ, & conſequenter etiam repugnat, aliquam diſpoſitionem ſufficere ad remiſsionem peccati originalis ſine mortali, quãdo illa duo coniuncta ſunt. Nec Gabriel habuit probabile fundamentum ad illam diſtinctionem excogitandam: nullum enim inconueniens eſt illud, quod infert, aliquem eſſe vere baptizatum, cui non ſit remiſſum peccatum originale propter obicem, quem poſuit: nam licet ille ſit regeneratus in Chriſto, quoad veram ſacramenti ſuſceptionem, & quoad impreſsionem characteris, qui propter hanc cauſam comparatur formæ per generationem inductæ, vt in Commentario artic. 10. diximus, non tamen neceſſe eſt, vt ſuſceperit omnes effectus huius regenerationis, ſi ex parte ſubiecti non eſt ſufficiens diſpoſitio. Et in hoc eſt differentia inter generationem Adæ, & regenerationem Chriſti, nam generatio ex Adamo nunquam fit ſine transfuſione peccati, quam homo genitus impedire non poteſt, ſed ſolus Deus ſingulari gratia præueniendo: at vero regeneratio in Chriſto non ſemper fit cum infuſione gratiæ, ſed po-

2. Sententia. — *Originale non remittitur ſine alijs peccatis mortalibus.* — *Reijcitur Gabrielis ſententia.* — *In quo differant generatio Adæ & regeneratio Christi.*

teſt ab ipſo ſuſcipiente impediri, & ratio differentiæ eſt clara, quia regeneratio in Chriſto ſpiritualis & voluntaria fit per propriam regenerati voluntatem, ſi ſit capax illius, & ideo per eandem voluntatem poteſt ponere obicem effectui illius: at vero generatio ex Adamo eſt mere naturalis, & independens in ſe & in omnibus, quæ per illam cõmunicantur à propria voluntate ipſius geniti, & ideo non poteſt per illam impediri tranſfuſio peccati. Maiori quidem probabilitatis ſpecie poſſet hæc diſtinctio in hunc modum aſsignari, dupliciter enim poſſet adultus ad Baptiſmum accedere, vno modo cum ſolo peccato originali abſq; vllo actuali mortali, non enim repugnat, aliquem peruenientem ad vſum rationis perſeuerare aliquo tempore ſine peccato mortali, & ſine ſufficienti præparatione ad gratiam: poteſt enim habere ignorantiam inuincibilem fidei & legem naturalem aliquo tẽpore ſeruare, alio modo poteſt adultus accedere ad Baptiſmum in peccato mortali. In priori ergo videtur ſufficere voluntas Baptiſmi ad conſequendam gratiam & remiſsionem peccati originalis, quia illi non eſt neceſſaria pœnitentia, cum per voluntatem ſuam non ſe auerterit à Deo, neq; conuerterit ad creaturam, ergo ſufficit voluntaria acceptatio gratiæ, hanc vero habet hoc ipſo, quod voluntarie acceptat Baptiſmum: nam qui vult cauſam, vult & effectum eius: cui, quantum eſt in ſe, obicem non ponit, in alio vero homine, qui habet peccatum mortale, hæc voluntas ſine alia diſpoſitione nõ ſufficiet etiam ad peccati originalis remiſsionem, non quia ipſum inter ſe maiorem diſpoſitionem requirat, ſed quia remitti non poteſt ſine peccato mortali, quod ſine maiori diſpoſitione remitti non poteſt, quia oportet, vt voluntas, quæ per proprium motum peccato adhæſit, per proprium etiam actum à peccato diſcedat, vt iam latius oſtendemus. Atque hęc ſententia & diſtinctio ſic explicata non multum, vt exiſtimo à veritate diſcrepat: ea tamen magis declarare & confirmare oportet.

Quæ diſpoſitio requiratur in peccatore adulto ad baptiſmũ. Vnde dico primo, In adultis, qui cum peccato originali habent coniunctum aliquod peccatum mortale, præter voluntatem ſuſcipiendi Baptiſmum neceſſaria eſt aliqua alia voluntatis diſpoſitio, quę conſiſtit in aliqua conuerſione ad Deum cum deteſtatione, ſeu pœnitentia prioris vitæ. Concluſio hæc iam eſt certa de fide, eamq; docent omnes Scholaſtici hic, *Scotus.* d. 4. & 5. à quibus non diſcrepat Scotus, vt late oſten- *Vega.* dunt Vega. lib. 9. in Trid. cap. 15. & lib. 13. cap. 33. & 34. *Cordub.* Cord. libr. 1. Theologi. quæſt. quæſt. 2. expreſſe enim diſt. 4. quæſt. 5. dicit eſſe fictum ad recipiendum effectum Baptiſmi, qui accedit cum peccato mortali, vel actu præſente, vel præterito, de quo nullo modo atteritur, vel conteritur, in alio autem loco, licet non ſatis rem explicet, non tamen docet contrarium, & ſemper requirit ad effectum ſacramenti, quod non fit actu, vel voluntate peccatum mortale, quamdiu autem peccatum prius commiſſum nullo modo diſplicet, poteſt dici eſſe in voluntate, quamuis non ſit in actu: neque etiam exiſtimo, Caieta. ſenſiſſe contrarium, licet obſcure ſatis loquatur, vt poſtea exponã. Probatur ergo concluſio, primo ex ſcriptura & Patribus, nam ei qui peccauit mortaliter, pœnitentia eſt medium ad ſalutẽ neceſſarium, iuxta verba Chri- *Luc 13.* ſti, Luc. 13. Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Eſt ergo hæc diſpoſitio neceſſaria omnibus *Petrus act. 2.* peccatoribus, etiam baptizandis, & ideo Petrus Act. 2. dicebat. Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſq; ve- *Io. Bapt.* ſtrum. Et Ioan. Bapt. præparans viam ad Baptiſmum Chriſti, initium fecit à prædicatione pœnitentiæ, & *Matth. 3.* Baptiſmum dabat in remiſsionem peccatorum Matt. *Luca 3.* *Chryſ.* 3. Luc. 3. vt optime tractat Chryſoſt. hom. 11. in Matt. *Auguſt.* Hinc Aug. lib. de vera & falſa Pœnitentia c. 18. Baptiſmus, inquit, ſine pœnitentia nunquam profuit ei, qui peccauit ſpontaneè. & lib. de Pœnitentiæ medicina. c. 2. vbi habet illam ſententiam, Omnis, qui voluntatis ſuæ factus eſt arbiter, cum accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum veteris vitæ pœniteat, nouam inchoare nõ poteſt, & infra: Ab hac pœnitentia ſoli, qui baptizãtur, pueri immunes ſunt. Similia docet lib. de fide & operibus c. 6. & ſequentibus, & epiſt. 48. & 118. & libro quinquaginta homiliarum, homil. 27. & 50. & ſermone 11. ad fratres in heremo. O compunctio ſancta, ſine qua adultis non prodeſt Baptiſmus, ſine qua infructuoſa eſt omnis confeſsio. Vnde Fulgentius libro de fide ad Petrum c. 30. Firmiſsime *Fulgent.* tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitã æternam, qui non hic à malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidemq; conuerſus, & per ſacramentum fidei, & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmum liberatus. Et maioribus quidem neceſſariũ eſſe, & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem Catholicam ſecundum regulam veritatis tenere, & ſacramentum baptiſmatis accipere. Tandem Conc. *Trident.* Trident. ſeſſ. 6. c. 6. & 7. deſcribens primam iuſtificationem, quæ fit in homine adulto per baptiſmum in re, vel in voto, docet eſſe neceſſariam diſpoſitionem ex parte eius per deteſtationem peccatorum & conuerſionem in Deum. Et ſeſſ. 14. cap. 1. docet, pœnitentiam omni tempore fuiſſe neceſſariam ad ſalutem.

Vbi non eſt peccatum mortale nõ eſt neceſſaria aliqua pœnitentia Dico ſecundo, ſi contingeret, hominem adultum accedere ad baptiſmum ſine peccato mortali cum ſolo originali, non eſſet illi neceſſaria pœnitentia aliqua, ſed ſufficeret voluntas ac propoſitum profitendi & ſeruandi legem Chriſti. Propono hanc concluſionem ſub forma conditionali: quia, moraliter ac regulariter loquendo, caſus hic accidere non poteſt: præſertim, ſi vera eſt opinio D. Thomæ, teneri hominem, quam primum peruenit ad vſum rationis conuerti ad Deum: ideoque, vel ſtatim peccare mortaliter, ſi, quod tenetur facere, omittat, vel iuſtificari, ſi faciat, quod tenetur: ſi autem teneamus (quod fortaſſe verius eſt) illud naturale præceptum non ſtatim vrgere & obligare, ſed aliquod tempus eſſe admittendum, pro quo poſsit conuenienter, & humano modo impleri: itemque poſt impletum illud præceptum, quod ſine fide impleri poteſt, non ſtatim ſequi iuſtificationem: ac denique (quod conſequens eſt) poſſe hominem eſſe aliquo tempore in peccato originali, priuſquam, vel illius remiſsionem obtineat, vel mortaliter peccet: poſſet quidem eo tempore, & incipere credere, & ad baptiſmum ſuſcipiendum accedere. Licet hoc verum ſit, moraliter tamen vix poteſt accedere: quia neceſſe eſt, illud tempus eſſe valde breue: quia natura lapſa, non ſanata per gratiam, non poteſt diu ſe continere, quin iterum atque iterum labatur: præſertim ſi ſit ſermo de homine non illuminato per fidem. Propter hanc ergo cauſam, non abſolute, ſed ſub conditione loquimur: tamen quia caſus non eſt ſimpliciter impoſsibilis, prætermittendus non eſt. Prior igitur concluſionis pars, quod ſcilicet huic homini non ſit neceſſaria pœnitentia, eſt expreſſa Auguſtini lib. de vera & falſa pœnitentia, c. 8. vbi prius ſic abſolute ſcribit. Pœnitentia *Auguſt.* baptizandis non eſt neceſſaria, ſed baptizatis de maioribus & minoribus peccatis pœnitendum eſt, quæ verba, quoad priorem partem videntur cõtraria doctrinæ traditæ in prima aſſertione, tamen non poſſunt in eo ſenſu interpretari, ne Auguſtinus ſibi ipſi in eodem contextu contrarius ſit: ſtatim enim ſubdit, adulto ſine pœnitentia non prodeſſe baptiſmum, ſi ſpontaneè peccauit: igitur in illis prioribus verbis loquitur Auguſtinus de baptiſmo, præcisè conſiderãdo id, ad quod fuit per ſe inſtitutus: nã baptiſmus primo & per ſe ordinatus eſt ad tollendum originale peccatum: quod vero cũ hoc, ſint coniuncta mortalia, quæ ſimul tollantur, eſt per accidens: hoc ergo ſenſu vere dicitur, baptiſmum per ſe non requirere pœnitentiam: & hunc eſſe Auguſtini ſenſum, conſtat ex ratione, quam ſubdit: ſcilicet, quia ad tollendum originale pec-

le peccatum, quod non eſt propria voluntate contractum, non eſt neceſſaria pœnitentia: & eandem doctrinam repetit alijs locis ſupra citatis. Et ratio eſt clara, quia pœnitentia proprie eſt de peccatis ab ipſo pœnitente commiſſis: eſt enim retractatio, & diſplicentia prioris voluntatis, quia ergo hic homo, de quo loquimur, propria voluntate non ſe auertit à Deo, & conuertit ad creaturam, ideo non eſt illi neceſſaria pœnitentia: quatenus proprie ſignificat diſplicentiam prioris vitæ, aut propoſitum ſatisfaciendi Deo pro culpa commiſſa. Atque hac etiam ratione, ſi huiuſmodi homo eſſet iuſtificandus per proprium actum abſque ſacramento, non indigeret dolore aut contritione: ſed, ad ſummum, amore Dei ſuper omnia cum propoſito ſeruandi mandata: pœnitentia enim tantum neceſſaria prædicatur ijs, qui propria voluntate mortaliter peccarunt. Iam vero probanda ſupereſt vltima pars concluſionis: & in primis, quod huic homini adulto, licet non ſit neceſſaria pœnitentia, ſit nihilominus neceſſaria aliqua voluntatis diſpoſitio ad iuſtitiam, optime probat ratio D. Thomæ hic artic. 9. quia Deus non iuſtificat adultum, niſi conſentientem, & voluntate ſua iuſtitiam amplectentem. Cum enim hæc iuſtitia includat veram ac propriam amicitiam inter Deum & hominem, vtriuſque etiam voluntarium conſenſum poſtulat, ſi homo capax illius ſit, & potens ad præſtandum illum: eſt ergo neceſſaria aliqua diſpoſitio, qua huiuſmodi homo amplectatur, & baptiſmum, & baptiſmi effectum: non eſt autem exigendus ab huiuſmodi homine amor Dei ſuper omnia, vt effectum baptiſmi conſequatur: nam etiam illi, qui mortaliter peccauit, non eſt neceſſaria tam perfecta diſpoſitio, vt infra dicemus: ergo multo minus eſſe poteſt neceſſaria ei, qui non peccauit: ergo ſufficiet illi, aut imperfectus amor Dei ad concupiſcentiæ amorem ſpectans, aut (quoo fere idem eſt) propoſitum obediendi Deo in omnibus, ſaltem ſpe retributionis, vel ob timorem pœnæ, vel deniq; propter intrinſecam honeſtatem præceptorum, ſeu cuiuſcunq; virtutis. Quælibet autem ex his videtur apta diſpoſitio, iuxta neceſſitatem talis ſubiecti, & aliqua huiuſmodi videtur neceſſaria: nam ſicut in eo, qui peccauit, requiritur deteſtatio prioris vitæ, & propoſitum recte viuendi in futurum ſub aliquo ex prædictis motiuis: ita in eo, qui non peccauit, licet non requiratur deteſtatio, quia huius neceſsitas oritur ex priori peccato commiſſo voluntatis tamen conuerſio aliqua ad Deum, vel ſaltem ad obedientiam eius, ſeu mandatorum obſeruationem æque erit neceſſaria: quia hæc non exigitur ratione tantum peccati commiſsi, ſed per ſe ad conuenienter inſtituendam nouam vitam, & voluntarie amplectendam ipſam iuſtitiam.

D. Thom.

Aliqua voluntatis conuerſio ad Deum requiritur in adulto baptizando, qui non peccauit mortaliter.

Ad argumentum oppoſita ſententiæ.

Ex his ſatisfactum fere eſt omnibus, quæ inter referendas priores ſententias adducta ſunt, & circa poſteriorem quidem nihil addendum occurrit, præterquam quod hæc diſpoſitio, quam dicimus eſſe per ſe neceſſariam, etiam ſecluſo peccato mortali, non eſt ſola voluntas ſuſcipiendi baptiſmum, vt ibi ſignificatur: nam hæc voluntas non eſt formale aut virtuale propoſitum amplectendi & ſequendi iuſtitiam, ac ſeruandi mandata: quia cum illa voluntate baptiſmi poteſt eſſe formalis voluntas contraria iuſtitiæ: ergo oportet aliquam aliam voluntatem addere, præter voluntatem baptiſmi. Atque hac ratione etiam ſi velimus priorem ſententiam, quę ad iuſtitiam in baptiſmo obtinẽdam requirit ſolam voluntatem baptiſmi, explicare de baptiſmo per ſe, & ſecluſo peccato mortali, vt ſupra de Auguſtino dicebamus, adhuc non eſt vera illa ſententia, licet ſit minus improbabilis: quia, licet in eo ſenſu ſit verum non requiri pœnitentiam, vt dictum eſt: non tamen eſt verum, nullum alium actum voluntatis requiri præter voluntatem ſacramenti. Quod ſi Caietanus (nam de Scoto iam diximus) arbitratus eſt, ſolam voluntatem baptiſmi eſſe virtualem pœnitentiam, aut virtuale propoſitum ſeruandi iuſtitiam, falſa eſt eius ſententia, tamen, quia hoc non aperte dicit, poſſet exponi, vt per propoſitum emendæ intelligat ptopoſitum reſarciendi iniuriam Deo factam per proprium actum: nam dicit in hoc propoſito reperiri formalem rationem pœnitentiæ: conſtat autem, rationem formalem obiecti pœnitentiæ eſſe reſarcire iniuriam Deo factam: huiuſmodi autem propoſitum reuera non eſt ad baptiſmum neceſſarium: quia ibi non oportet, vt homo intendat, quod in ſe eſt facere, ad compenſandam diuinam iniuriam: ſed ſolum conſequi remiſsionem culpæ per baptiſmalem gratiam. Nam ſi diſplicentia peccatorum eſt ibi neceſſaria, non tam eſt ad ſatisfaciendum Deo, quam vt ſubiectum ſit conuenienter diſpoſitum ad effectum gratię & remiſsionis peccati. Et quoad hoc, verum eſt, quod Caietanus ait, voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum in remiſsionem peccatorum, eſſe virtuale propoſitum emendæ pro peccatis, quoad culpam, & quoad pœnam, ratione tanti beneficij, quantum eſt baptiſma: quod intelligendum eſt, quando illa voluntas eſt ita efficax, vt ſecum afferat reliqua omnia neceſſaria ad hoc beneficium obtinendum. Atque hunc ſenſum confirmat locus Ambroſij, quem Caietanus adducit: nam ſolum ibi negat requiri ſatisfactionem pro peccatis remiſsis in baptiſmo: quia omnia integre & gratis remittuntur, quoad culpam & pœnam, & conſequenter etiam negabit, requiri voluntatem ſatisfaciendi formaliter ac proprie loquendo, non tamen inde ſit, non eſſe neceſſariam diſplicentiam peccatorum, vt conuenientem diſpoſitionem ad iuſtitiam. Non prætermittam autem aduertere, illud teſtimonium non videri eſſe Ambroſij: exponit enim ibi verba Pauli dicentis, dona Dei interdum eſſe ſine pœnitentia: in hoc ſenſu, quod Deus aliquando dat ſua dona ſine pœnitentia, quæ expoſitio eſt indigna Ambroſio: nam planus ſenſus eſt, Deum non pœnitere eorum donorum, quæ ſuis confert creaturis. Ad aliud Ambroſij teſtimonium, reſpondetur primum: ibi ſolum aſſerere ad baptiſmum non eſſe neceſſariam confeſsionem peccatorum: ſed hanc ſufficienter impleri in hoc, quod baptizari quis petit, vt iuſtificetur. Deinde potiſsimum intendit docere, etiam ſi quis non habeat peccatum, quod confiteri oporteat, nihilominus illi eſſe baptiſmum neceſſarium, vt culpa ad gratiam tranſeat, & hoc modo ait, eſſe neceſſariam ſaltem illam pœnitentiam, qua ſortem humanæ generationis homo cognoſcat: non tamen dicit hanc pœnitentiam ſufficere, ſi præter originale peccatum habeat homo propria peccata.

Ad Ambroſ. teſtimonium.

SECTIO II.

Quænam pœnitentiæ diſpoſitio ad effectum baptiſmi conſequendum ſufficiens, ac neceſſaria ſit.

IN hac quæſtione ſermo ſolum eſt de homine adulto, qui habet mortalia peccata præter originale: nam de alio caſu extraordinario hominis adulti accedentis ad baptiſmum cum ſola originali culpa iam ſatis dictum eſt. Sunt ergo in hac re variæ ſententiæ extremè contrariæ. Prima affirmat requiri contritionem veram. Ita ſentit Gabriel in 4. d. 4. q. 2. & diſt. 14. q. 2. & Marſil. in 4. qu. 2. in princip. Eos ſecutus eſt Petrus Soto lectio. 4. de baptiſmo, & lect. 7. de pœnitentia: videtur fauere D. Tho. ſupra q. 68. art. 6. ad 3. dicens: baptiſmum requirere in adultis ad ſuum effectum actum virtutis pœnitentiæ: proprius autem actus virtutis pœnitentiæ eſt contritio: & in hac q. 69. artic. 1. arg. 2. cum ſolutione idem indicat, nam in argumento ſumit, ad baptiſmum requiri pœnitentiam, quæ eſt ſufficiens cauſa remiſsionis actualium peccatorum, & in ſolutione hoc videtur admittere: addens, in illa pœnitentia debere nunc includi votum baptiſmi, & infra q. 86. artic. 2. ad 1. dicit peccata

1. Sententia. *Gabriel.* *Marſil.* *Petrus Soto.* *D. Thom.*

non remitti in baptiſmo ſine actuali mutatione voluntatis, quod fit per pœnitentiam, loquitur autem proprie de pœnitētię virtute, cuius proprius actus eſt contritio. Simile habet in 4. d. 4. q. 2. art. 1. quæſtiuncula 1. & ſuper ad Romanos 11. circa illa verba, Sine pœnitentia ſunt dona Dei: vbi dicit, in baptiſmo non requiri externam confeſsionem, ſed internam contritionem. *Fundamentum Tridentin.* Fundamentum huius ſententiæ ſumi poteſt ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6. & 7. Vbi deſcribens primam iuſtificationem adulti, quæ fit per baptiſmum, ponit omnes actus, quibus neceſſe eſt diſponi eum, qui per baptiſmum iuſtificandus eſt, & inter eos ponit amorem Dei, & dolorem de peccatis: ſed hi actus ſunt, qui contritionem perficiunt, ergo iuxta Concilij doctrinam contritio eſt neceſſaria diſpoſitio ad iuſtitiam baptiſmalem obtinendam. Secundò poſſumus argumentari ratione: quia homo peccando ſe auertit à Deo, vt ab vltimo fine: ergo cōuerſio ad Deum, vt ad vltimum finem, qualis fit per amorem & contritionem, eſt ex natura rei neceſſaria ad remiſsionem peccati, & veram iuſtitiam recuperandam: Chriſtus autem inſtituens baptiſmum non abſtulit media ex natura rei neceſſaria, & maxime conuenientia ad iuſtitiam, ſed perfecit & locupletauit illa, ergo tam eſt neceſſaria nunc illa contritio, quam ſemper fuit, ergo ſine illa nihil poteſt prodeſſe baptiſmus. Atq; hic poſſet attingi communis illa difficultas de iuſtificatione, an auerſio illa, quæ per actuale peccatum vitali, & intrinſeco quodam modo introducitur, tolli poſsit abſque vitali conuerſione formaliter illi contraria, qualis eſt ſola contritio, vel dilectio Dei ſuper omnia. Sed de hoc alias. *2. Sententia.* Secunda ſententia conuenit cum præcedenti: contritionem, per ſe loquendo eſſe neceſſariam ad effectum baptiſmi: tamen ex accidente, propter ignorantiam inuincibilem poſſe minorem diſpoſitionem ſufficere, nimirum attritionem, exiſtimatam contritionem. Ita opinatur Nauarrus *Nauar.* in ſumma cap. 1. num. 39. & Corduba *Cordub.* lib. 1. quæſtionum Theologicarum, quæſtio. 2. ad tertium: ſatis tamen de ſua ſententia dubitans. Fundamentum prioris partis eſt idem, quod præcedentis ſententiæ: poſteriorem autem partem probant: quia alias nunquam baptiſmus primam gratiā conferret, quod eſt inconueniens, vt videbimus.

3. Opinio. Tertia ſententia omnino contraria eſt, quamcunque diſplicentiam peccatorum abſolutam cum propoſito vitæ emendandæ, etiam ſi naturalis ſit, & viribus naturæ concepta, eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum huius ſacramenti. Ita opinatur Soto *Soto.* hic & lib. 2. de natura & gratia, cap. 15. qui ſignificat, etiam ſi dolor ſit conceptus ex motiuo humano, qualis eſt metus infamiæ, aut mortis, ſufficere cum hoc ſacramento ad iuſtitiam. Fundamentum eius eſſe poteſt: quia, qui ſic eſt diſpoſitus, non ponit obicem ſacramento: quia non habet voluntatem affectam alicui peccato: ſed ſacramentum dat gratiam non ponenti obicem: ergo. Confirmatur 1. quia hoc extendendum eſt, & amplificandum in ſacramento baptiſmi, quantum fieri poſsit: tum quia eſt regeneratio, in qua omnia delicta breuiſsime condonantur: quia in eo conſepelimur Chriſto, & veluti noua creatura efficimur: tum etiam quia, cum baptiſmus per ſe loquendo, ſupponat hominem valde imperfectum, & veluti infantem eum generet in rebus diuinis, & ſpiritualibus, continere debuit facilimam viam remittendi delicta, vt ſignificatur etiam ad *Paul. Heb. 6 10.* Hebræos 6. & 10. ergo quæcunque pœnitentia, dummodo vere tollat complacentiam peccati, erit ſufficiens diſpoſitio ad iuſtitiam. Vnde confirmatur ſecundo, nam minor diſpoſitio ſufficit cum ſacramento baptiſmi, quam pœnitentiæ, vt ſignificat Concilium *Trident.* Tridentinum ſeſsio. 14. cap. 2. Vbi propter hanc cauſam dicit ſacramentum Pœnitentiæ vocatum eſſe à Patribus laborioſum baptiſmum: quia nimirum maior dolor in ſacramento pœnitentiæ requiritur, quam in ſacramento baptiſmi: ſed in ſacramento pœnitentiæ ſufficit attritio ſupernaturalis: ergo in baptiſmo ſufficiet naturalis.

Quarta opinio eſt, per ſe loquendo requiri, & ſufficere quamcunque attritionem veram, etiam ſi naturalis ſit, vt præcedens doctrina dicebat: *4. Opinio.* tamen ex accidenti, & ob ignorantiam inuincibilem poſſe interdum obtineri effectum ſacramenti ſine tali diſpoſitione vera, ſed ſolum exiſtimata. Ita opinatur Cano *Cano* relectione de pœnitentia part. 3. Vbi generaliter docet, quacunque ratione homo accedat bona fide ad baptiſmum, exiſtimans ſe eſſe ſatis diſpoſitum, conſequi effectum baptiſmi: quamuis reuera diſpoſitus non ſit. Priorem partem probare poteſt omnibus teſtimonijs & rationibus, quibus ſupra probauimus pœnitentiam eſſe ad effectum baptiſmi neceſſariam: oportet enim, vt hoc verum ſit, ſaltem per ſe loquendo, & de minima pœnitentia, qualis eſt illa attritio. Poſteriorem autem partem probare poteſt, quia ille non ponit obicem effectui ſacramenti, cum bona fide accedat, & reuera non habeat voluntatem adhærentem peccato. Et confirmari poteſt à ſimili: quia ad effectum Euchariſtiæ, verbi gratia, per ſe loquendo, neceſſe eſt, vt homo accedat in gratia, ſeu vere contritus: & tamen, ex accidente propter ignorantiam & bonam fidem, poteſt ſufficere exiſtimata contritio, licet vera non ſit: ergo pari ratione, licet in ſacramento baptiſmi, per ſe loquendo, requiratur vera attritio, ob ignorantiam poterit ſufficere ſolum exiſtimata.

Quod non requiratur ad effectū baptiſmi. Dico tamen primo: Ad effectum huius ſacramenti obtinendum non eſſe neceſſarium, vt homo accedat iam iuſtificatus per veram contritionem. Hæc eſt ſententia D. Thomæ *D. Thom.* in 4. diſt. 6. q. 1. articu. 3. quæſtiunc. 1. quam ſequitur tota eius ſchola. Eandem tenet Scotus *Scotus.* d. 4. q. 5. & diſt. 14. q. 4. artic. 3. Durand. *Durand.* d. 4. quæſt. 2. ad 2. Palud. *Palud.* quæſt. 1. num. 5. Soto *Soto.* conatur fundare hanc concluſionem in citato loco Concilij Tridentini *Trident.* in ſeſſ. 6. cap. 6. & 7. ſed ex hoc loco nihil colligi poteſt, vt inferius dicam, reſpondendo ad argumenta primæ opinionis. Magis fauet huic ſententiæ idem Concilium, ſeſsio. 14. capit. 4. Vbi ſignificat, ad comparandam iuſtitiam cum ſacramento pœnitentiæ non eſſe neceſſarium contritionem, ſed attritionem ſufficere: ſed in ſacramento baptiſmi facilius venia conceditur, vt idem Concilium tradit: ergo. Atque hoc eſt ſufficiens argumentum, ſupponit tamen multa, quæ in materia de ſacramento pœnitentiæ tractanda ſunt, nunc vero ſatis eſt, hanc conditionalem à nemine negari: ſi contritio non eſt neceſſaria in ſacramento pœnitentiæ, multo minus eſſe neceſſariam in baptiſmo: oſtendemus autem ſuo loco, ad effectum ſacramenti pœnitentiæ tam perfectam diſpoſitionem non requiri. Ratio à priori ſumenda eſt ex efficacia huius ſacramenti, illi à Chriſto Domino conceſſa, quæ ex inſtitutione eiuſdem ſacramenti, & fine eius colligenda eſt: nam hoc ſacramentum per ſe inſtitutum eſt ad regenerandum hominem: iuxta illud, Niſi quis renatus fuerit, &c. eſt ergo per ſe inſtitutum ad remittendum peccatum ſpirituali vitæ contrarium: ſicut enim naturalis generatio per ſe fit ex priuatione formæ, quæ per generationem inducitur: ita etiam ſupernaturalis regeneratio per ſe loquendo: ergo hoc ſacramentum, vt ſuum effectum conferat, per ſe non ſupponit peccatum remiſſum, aut hominem iuſtificatum: quomodo enim ordinaretur ad dandam vitam ſpiritualem, ſi prius ſemper illam neceſſario ſupponeret? aut qualis eſſet inſtitutio, vtilitas, aut efficacia remedij contra peccatum, quod prius neceſſario ſupponeret ablatum peccatum? ergo ſimiliter non neceſſario ſupponit hoc ſacramentum veram contritionem, vt ſuum effectum conferat: alias ſupponeret peccatum remiſſum, & vitam gratiæ: quia hæc ſtatim datur per contritionem. Nec refert, ſi quis dicat, nunc dari

hos

hos effectus per contritionem, vt includentem votum baptiſmi: & ideo totam efficaciam refundi in baptiſmum: & hoc ſatis eſſe ad conuenientem eius inſtitutionem: nam reuera hoc ſatis non eſt; quod enim interdum per baptiſmum in voto detur ille effectus, non eſt contra efficaciam & inſtitutionem eius, ſed potius commendat illam, tamen, quod ſemper ac neceſſario debeat baptiſmus ſupponere hunc effectum, prius quam ipſe recipiatur, reuera eſt contra efficaciam eius, & contra finem inſtitutionis illi⁹. Quod alio modo ſic explicatur: nam inde ſequitur, baptiſmum nunquam dare remiſsionem peccati, nec primam gratiam ex opere operato: nam illa, quæ datur per contritionem includentem votum baptiſmi, non eſt ex opere operato: quia ſacramentum non ita operatur, donec collatum ſit: ſed datur iuxta diſpoſitionem operantis, vt latius dicetur in materia de pœnitentia: conſequens autem eſt contrarium primario fini huius ſacramenti. Vnde tandem confirmatur, quia alias per inſtitutionem huius ſacramenti difficilior facta eſſet via ſalutis, quam ſine illo eſſet in lege naturæ, ac veteri: quia tam difficilis contritionis actus nunc requireretur, quam erat neceſſarius in eo tempore, & præterea addita eſſet neceſsitas baptiſmi: conſequens autem eſt contra perfectionem legis gratiæ, in qua remedia ſalutis non ſolum vtiliora, ſed etiam faciliora eſſe debuerunt.

Attritio cognita ſufficit ad effectum baptiſmi.

Dico ſecundo. Ad effectum huius ſacramenti ſufficit attritio, etiam ſi cognita ſit, nec neceſſe eſt, vt exiſtimetur contritio. De priori parte nulla eſt difficultas: nam ſequitur euidenter ex præcedente aſſertione: nam ſuperiori ſectione oſtendimus, eſſe neceſſariam & ſufficientem aliquam pœnitentiam peccatorum: rurſuſque diximus, non eſſe neceſſariam contritionem, conſequens ergo eſt, vt ſufficiat attritio.

Sotus. Cano. Cordub. Turrecr. D. Thom.

Poſterior ergo pars probanda eſt, quam docent Soto locis ſupra citatis, & hic d. 6. q. 1. artic. 7. & Cano dicta relect. de pœnitentia, part. 5. & Corduba dicta q. 2. qui refert Turrecrematam in cap. Si quotieſcunque, de Conſecrat. d. 2. & colligitur ex D. Thoma ſupra q. 68. art. 4. vbi dicit, peccatoribus eſſe dandum baptiſmum, etiam ſi maculam & reatum præteriti peccati habeat, Quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutus, vt per ipſum peccatorum ſordes mundentur, ſecundum illud ad Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ. Clarius hoc docet infra q. 79. artic. 3. ad ſecundum. Vbi ſic ſcribit, Baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe ſpirituali ad eſſe ſpirituale, & datur per modum ablutionis: & ideo quantum ad vtrumque non inconuenienter accedit ad baptiſmum, qui habet conſcientiam peccati mortalis. Habere autem conſcientiam peccati mortalis, non eſt ſolum, hominem cognoſcere, ſe aliquando peccaſſe: nam in hoc ſenſu non ſolum ad baptiſmum, ſed etiam ad Euchariſtiam poteſt homo conſcius peccati commiſsi digne accedere: quod tamen ibi D. Thomas negat: differentiam in hoc conſtitues inter baptiſmum & Euchariſtiam: igitur habere conſcientiam peccati mortalis eſt exiſtimare, ſeu recognoſcere hominem, nondum ſibi eſſe remiſſum peccatum: qui autem habet hanc conſcientiam, neceſſe eſt, vt exiſtimet, ſe non eſſe contritum: ergo iuxta ſententiam Diui Thomæ, cum hac exiſtimatione & conſcientia poteſt quis digne accedere ad hoc ſacramentum, & conſequi effectum eius. Atq; eandem differentiam inter hoc ſacramentum & Euchariſtiã repetit D. Thomas quæſtio. 80. art. 4. ad 2. vbi ait, Euchariſtiam, quia eſt medicina confortatiua, non eſſe dandam, niſi liberatis à peccato: ſecus vero eſſe de baptiſmo & pœnitentia, quæ ſunt quaſi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem. Ratio autem huius aſſertionis eſt, quia contritio non eſt ſimpliciter neceſſaria ad effectum huius ſacramenti neceſsitate medij, cum oſtenſum ſit, ſine illa poſſe hominem iuſtificari. Rurſus neque eſt neceſſaria neceſſitate præcepti: nam, vel hoc præceptum eſſet poſitiuum: & huiuſmodi nullum oſtendi poteſt, neque ex Scriptura, neque ex traditione: aut eſſet naturale, ſeu connaturale ipſi ſacramento, & neceſſarium ad dignum vſum eius, eo quod ſancta ſancte tractanda ſint: nam ex hoc principio ſimile præceptum colligimus: ſed hoc in præſenti ſacramento non vrget: nam ex fine inſtitutionis eius colligitur, digne & ſancte tractari hoc ſacramentum, ſi homo accedat cum ſufficiente diſpoſitione ad illius effectum conſequendum. Nam vnaquæque res ſancta ſancte tractanda eſt iuxta modum ſuum: hoc autem ſacramentum per ſe inſtitutum eſt ad dandam vitam animæ, & primum eſſe ſupernaturale illius: ergo per ſe, vt digne tractatur, ſolum poſtulat diſpoſitionem re ipſa neceſſariam ad talem effectum: ſatiſque digne tractetur, ſi in ipſo momento, in quo perficitur, homo ſit ſanctus ex vi ipſius ſacramenti: ergo contritio nullo modo eſt per ſe neceſſaria ad effectum huius ſacramenti: ergo neque exiſtimatio contritionis poteſt eſſe neceſſaria: quia hæc exiſtimatio per ſe nihil confert, cum ſit tantum iudicium quoddam falſum & erroneum: ſolum ergo poteſt requiri, vt homo excuſetur ab aliquo peccato, ſeu tranſgreſsione alicuius præcepti. Si ergo nullum eſt præceptum de habenda contritione in ſuſceptione baptiſmi, non erit neceſſaria exiſtimatio contritionis ad effectum eius: ſufficiet ergo attritio, etiamſi cognita ſit.

Qualis debeat eſſe attritio, vt ſufficiat ad effectum baptiſmi.

Dico tertio, Hæc attritio ſufficiens ad effectum baptiſmi eſſe debet, ſupernaturalis, abſolutus, & efficax actus voluntatis, includens deteſtationem peccatorum, & propoſitum non peccandi de cætero, ex motiuo aliquo ſupernaturali, & per auxilium gratiæ elicitus. Hæc aſſertio eſt mihi fere certa, & in eius cõfirmationem adduci poſſunt imprimis omnia, quæ ſupra ex Scriptura & Patribus adduximus ad probandum, aliquam pœnitentiam requiri ad effectum huius ſacramenti: non enim loquuntur de aliqua humana diſplicentia peccati, ſed de illa pœnitentia, quæ ſecundum Deum eſt: illa enim ſola ſalutem animæ operatur. Poſſunt deinde afferri omnia, quibus in materia de iuſtificatione & gratia oſtenditur, non poſſe hominem viribus naturæ ſe præparare ad gratiam & remiſsionem peccati obtinendam: nam doctrina Patrum & Conciliorum in hac re generalis eſt, & indiſtincte datur de iuſtificatione, quæ in ſacramento, & extra illud fit: nec licet nobis, generalem doctrinam Conciliorum ſine fundamento limitare: alias eadem ratione poſſet dici ad iuſtitiam obtinendam extra ſacramentum requiri ſupernaturalem cognitionem fidei infuſæ: tamen cum ſacramento ſufficere naturalem cognitionem, vel fidem aliquam humanam: nam Concilia, cum loquuntur de neceſſitate fidei ad iuſtitiam, ſolum in cõmuni, & indiſtincte loquuntur: conſequens autem eſt omnino falſum & erroneum, vt in principio præmiſimus. Præterea magis in ſpecie probatur concluſio ex Concilio Tridentino ſeſsion. 6. Vbi loquens abſolute de iuſtificatione, quæ fit per baptiſmum in voto, vel in re, ad illam requirit ſupernaturalem diſpoſitionem, quæ, vt minimum, includit prædictum actum, vt patet à cap. 3. vſque ad ſextum, apertius ſeſſ. 14. cap. 4. diſtinguens contritionem perfectam ab imperfecta, quam nos attritionem vocamus, vtramque dicit eſſe ſupernaturalem deteſtationem peccatorum, quæ voluntatem peccandi excludat. *Trident.*

Ratio concluſionis.

Ratio autem concluſionis eſt: quia cum in iuſtificatione remittenda ſunt omnia peccata mortalia, neceſſe eſt, ea deteſtari: ſaltem illa, quæ homo commiſit: & conſequenter neceſſe eſt, vt hoc fiat per actum efficacem & abſolutum: alias non eſſet vera retractatio prioris vitæ, ſed ſolum ſimplex & imperfectus affectus, cum quo manere poteſt voluntas ſuis peccatis efficaciter adhærens; atque eadem ratione neceſſe eſt, vt hic motus includat formaliter, aut virtute propoſitum ſeruandi man-

di mandata in futurum: quia per iuſtificationem homo recedit à priori vita, vt ad meliorem conuertatur. Ac deniq;, quia hic actus eſt diſpoſitio ad ſupernaturalem formam, & ad tollendum auerſionem à ſupernaturali fine: ideo neceſſe eſt, vt ipſa ſit ſupernaturalis: & conſequenter vt ſit ex motiuo ſupernaturali, & à Deo principaliter operante per auxilium gratię, quatenus eſt ſupernaturalis cauſa, ducens hominem ad ſupernaturalem finem. Et confirmatur illo exemplo de diſpoſitione requiſita ex parte intellectus: nam illa eſſe debet ſupernaturalis etiam in iuſtificatione, quæ fit per ſacramentum: ergo etiam diſpoſitio requiſita ex parte voluntatis: eſt enim aut par aut maior ratio: quia diſpoſitio intellectus eſt magis remota: diſpoſitio autem voluntatis propinquior eſt, & magis perficit conuerſionem & ſanctificationem hominis.

Obiectio. Dices, hoc argumentum, vel nimium, vel nihil probare: nam ex illo ſequitur, tam perfectam diſpoſitionem voluntatis requiri cum baptiſmo ad obtinendam iuſtitiam, quam extra illum: probatur ſequela ſimili ratione, quia ex parte intellectus requiritur diſpoſitio æque perfecta intra & extra ſacramentum, ſcilicet actus fidei eiuſdem rationis & ſpeciei: ergo idem erit in voluntate, vel ſi hæc conſequentia non tenet, quoad æqualitatem actus, etiam non tenebit, quoad ſupernaturalitatem. Vnde poteſt reddi nonnulla differentia inter intellectum & voluntatem: quia actus intellectus eſt prior, & ideo eſt veluti fundamentum totius ordinis ſupernaturalis: propter quod dicta eſt fides, Subſtantia rerum ſperandarum, ad Hebræos 11. *Pau. Hebr. 11.* Quapropter neceſſe eſt, vt ſaltem ex parte intellectus diſpoſitio ſit ſupernaturalis, vt ab ea omnes alij motus habeant aliquam ſupernaturalitatem, ſaltem extrinſecam, quamuis ipſi in ſe ſupernaturales non ſint: at vero ſi ex parte intellectus deeſſet fides, & reliqui motus voluntatis naturales eſſent, & nihil ſupernaturalitatis relinqueretur in tota hominis diſpoſitione.

Reſponſio. Reſpondetur ad obiectionem, negando ſequelam: in intellectu enim ſufficit ad iuſtificationem extra ſacramentum talis diſpoſitio ſupernaturalis, quæ in illo ordine infimum tenet locum: & ideo non potuit conuenienter fieri, vt in ſacramento minor diſpoſitio ſufficeret, quia oportet illam naturalem eſſe, nam in ordine ſupernaturali non poteſt eſſe minus perfecta cognitio (ſaltem ſecundum legem ordinariam, ſeu quæ à nobis cognoſcatur) quam ſit cognitio fidei, at vero in voluntate ad iuſtificationem extra ſacramentum neceſſaria eſt perfectiſsima diſpoſitio, qualis eſt contritio, & amor Dei ſuper omnia ex charitate, infra quam poſſunt eſſe aliæ diſpoſitiones minus perfectæ intra ordinem ſupernaturalem, & ideo non eſt ſimilis ratio de ſupernaturalitate diſpoſitionis, & de æqualitate perfectionis eius: nam illa potuit, ac debuit requiri propter ſupernaturalitatem formæ inducendæ, & vt homo per vtramq; potentiam operetur conſentanea fini & ſtatui ſupernaturali, ad quem eleuatus eſt, & à quo peccando cecidit: de æqualitate autem perfectionis potuit & debuit aliquid remitti ex parte voluntatis, vt propter paſsionem Chriſti exhibitam facilior eſſet hominibus ſalutis via. Et per hæc facile etiam reiici poteſt illa differentia aſsignata inter intellectum & voluntatem, quæ magis in verbis, quam in re videtur conſiſtere. Nam illa ſupernaturalitas extrinſeca, qua dicuntur participare actus voluntatis ab actu intellectus, reuera nulla eſt, ſi ipſi actus voluntatis non ſunt in ſe ſupernaturales, nam per ſe non requirunt fidem in intellectu, & quando cum illa coniunguntur, nihil ab ea accipiunt, vt ſupernaturalis eſt.

Ad effectũ Baptiſmi requiritur attritio vere ac realiter exi- Dico quarto, Ad effectum Baptiſmi neceſſariam eſſe hanc attritionem vere ac realiter exiſtentem, & non ſatis eſſe exiſtimationem eius, quantumuis inuincibilem & inculpabilem, ſi reuera ipſa attritio non habeatur. Probatur, quia hęc attritio non ſolum requiritur vt præcepta, ſed etiam vt medium neceſſarium ad iuſtitiam, ea ſcilicet ratione qua nonnulla pœnitentia peccatorum vera & ſupernaturalis neceſſaria eſt ad eorum remiſsionem: ſed in his, quæ ſunt neceſſaria, neceſsitate medij, non ſufficit ad ſalutem eorum exiſtimatio, ſi ipſa reuera non adhibeantur, quid enim proderit peccatori, quod exiſtimet ſe vere abſolui à ſacerdote, ſi reuera ille non eſt ſacerdos, aut non habet intentionem, vel iuriſdictionem? ſic ergo nihil proderit exiſtimatio attritionis, ſi in re non exiſtat: quia non eſt minus neceſſaria attritio ad hunc effectum, quam abſolutio ad ſuum, & alia media neceſſaria ad ſalutem. *ſtens, & non ſufficit exiſtimata.*

Dices, quamuis medium neceſſarium non adhibeatur in re, poſſe ſufficere votum eius: ſicut in prædicto exemplo de abſolutione conſtat. Reſpondetur imprimis, hoc votum non ſufficere, niſi quatenus includitur in aliqua diſpoſitione ita perfecta, vt ſit ſufficiens diſpoſitio ad iuſtitiam: non poteſt autem fingi huiuſmodi votum attritionis, deberet enim in contritione includi, quod ridiculum eſt: tum quia attritio non eſt abſolute neceſſaria, ſed ob defectum contritionis: tum etiam, quia nos loquimur, quando vtraque deeſt. Vnde addo attritionem, ſi re ipſa non exhibeatur, nō poſſe in voto proprie contineri, quia eſt minima & imperfectiſsima diſpoſitio, quæ in ordine ſupernaturali requiri poteſt, nam dolor, ſeu attritio naturalis, non eſt proprie votum, quia non eſt diſpoſitio ad ordinem ſupernaturalem ſpectans. Optimum & accommodatum exemplum eſt de fide, quæ etiam eſt medium ad ſalutem neceſſarium ex parte intellectus, & ideo quantumuis quis exiſtimet, ſe habere fidem ſupernaturalem, ſi reuera illam non habet, poterit quidem à peccato excuſari, non tamen iuſtificari, quia non poteſt obtineri effectus ſine medio neceſſario: fides autem eſt tale medium, quod ſi in re non habetur, non poteſt in ſolo voto contineri: eſt enim primus ſupernaturalis actus, qui non ſupponit alium, in quo poſsit votum eius contineri, loquor enim ſimpliciter de fide, non in paticulari de fide huius vel illius rei, explicita vel implicita. Eſt ergo eadem ratio de pœnitentia infuſa, quia æqualis eſt vtriuſque neceſsitas, vt conſtat ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. & 14. *Con. Trid.* & conſequenter idem erit de attritione, de qua agimus, deficiente contritione. Vnde qui affirmant, ſufficere cum ſacramento exiſtimatam attritionem ſine vera attritione: eadem ratione poſſunt ac debent dicere, ſufficere exiſtimatam fidem, ſine ſupernaturali fide, & ſufficere naturalem diſpoſitionem ſolis viribus naturæ affectam, exiſtimatam ſupernaturalem: Imo etiam ſufficere exiſtimationem diſpoſitionis ſine vlla diſpoſitione præter voluntatem Baptiſmi, vt ſi quis ex ignorantia inuincibili exiſtimaret, illam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum Baptiſmi, & dignum vſum eius: hæc autem omnia ſunt valde abſurda, vt ex dictis patet.

Ad fundamenta 1. opinionis. Ad fundamenta primæ ſententiæ. Ad primum ex Concilio Tridentino imprimis reſponderi poteſt ipſum in illis capitibus nihil de contritione agere, ſed ſolum de attritione, ita enim Soto, & nōnulli alij recentiores hunc Concilij locũ intellexiſſe videntur, & poteſt confirmari ex verbis ipſius Concilii, nam in illo cap. 6. *Explicantur loca Conc. Trid.* initium illius diſpoſitionis poſt actum fidei ponit in timore diuinæ iuſtitiæ, & addit actum ſpei in Chriſtum, cum autem peruenit ad amorem, nullã mentionem facit dilectionem Dei ſuper omnia, ſed ſolum ait, Illumque (ſcilicet Deum ſeu Chriſtum) tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt. Quæ verba ſignificant ſermonem eſſe de amore imperfecto, tum quia videtur in eis ſermo eſſe de amore concupiſcentiæ, quia amare Deum, vt iuſtitię fontem, non videtur eſſe amare Deum propter ſe, ſed vt benefactorem noſtrum, tum etiam, quia incipere diligere, non eſt perfecte diligere. Deinde ſtatim addens

dens Concilium actum doloris, ſolum dixit. Ac præterea mouentur aduerſus peccata per odiũ aliquod & deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quã ante Baptiſmum agere oportet. Vbi notandum eſt, verbum illud, odium aliquod, nam videtur eſſe diminuens, vnde non videtur exigere ſummum odium, ſummamque deteſtationem, qualis eſt contritio. Item Pœnitentia, quam agere oportet ante baptiſmum, non eſt contritio, ſed attritio tãtum. Tandem in omnibus teſtimoniis, quæ ibi Concilium adducit, nullum eſt, quod de contritione aut de amore Dei ſuper omnia loquatur, ſed ſolum de pœnitentia in genere. Sed mihi non videtur veriſimile, Concilium ita loqui de attritione, vt contritionem excludat, vel vt in eam non conueniant omnia, quæ de diſpoſitione ad gratiam, tam in illis capitibus, quam in Canonibus, qui illis reſpondent, docet. Itaque licet non affirmem, Concilium loqui de ſola contritione, & amore Dei ſuper omnia, non enim ſine cauſa ita verba ſua temperauit, ſicut notatum eſt, & ex parte notauit Vega. libro ſexto in Tridentinum capite 28. 29. & 30. dico tamen, ita Concilium doctrinam ſuam accommodaſſe, vt non ſolum attritioni, ſed potiſsimum contritioni conueniat. Primo, quia Concilium ibi non ſolum intendit deſcribere iuſtificationem, quæ fit per Baptiſmum reipſa ſuſceptum, ſed abſolute & ſimpliciter docere modum primæ iuſtificationis, qui proportione ſeruata, conuenire poſsit iuſtificationi per Baptiſmum in re, vel in voto, vel etiam illi, quæ fiebant in veteri & naturali lege ante Baptiſmi inſtitutionem, nam illa doctrina de gratia communis eſt omnibus hominibus, & omnibus ætatibus, non ergo debuit limitari doctrina ad ſolam iuſtificationem per realem ſuſceptionem Baptiſmi: ergo non debuit loqui de ſola attritione, ſed potiſsimum de contritione, præſertim cum capit. 4. dixiſſet, poſſe iuſtificationem fieri per Baptiſmum in voto, ad quam non ſufficit attritio, ſed neceſſaria eſt contritio.

Vega.

Secundo, verba Concilij optime ad contritionem accommodantur: nam quod ait, Diligere incipiunt, non ſignificat imperfectionem dilectionis, ſed nouã mutationem, quæ fit in corde peccatoris, quando ex ſtatu peccati transfertur in ſtatum dilectionis Dei: tunc enim incipit diligere, quem antea odio habebat quantumuis perfecto amore eum diligat. Itaque illud verbum incipiendi, dicit durationem & inceptionem nouam, non eſſentialem imperfectionem actus, qui de nouo fit. Eo vel maxime, quod dilectio Dei abſolute dicta maxime ſignificare ſolet dilectionem ſuper omnia, iuxta illud, Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diligit eum, Ioan. 14. Nam cum imperfecta dilectio poſsit ſimul eſſe cum peccato mortali, non meretur nomen dilectionis ſimpliciter: quod vero Concilium loquatur de dilectione Dei, tanquam fontis omnis iuſtitiæ, non excludit, quin amor ille ſit beneuolentiæ, ſeu propter ſeipſum: ſed ſignificat amorem illum debere ferri in Deum, vt ſupernaturalem finem & authorem, ſicut diligere Deum, vt creatorem, dilectione naturali, non eſt diligere amore concupiſcentiæ, ſed eſt diligere ſummam bonitatem Dei, vt poteſt eſſe obiectum naturalis amoris. Rurſus verba, quibus loquitur Concilium de dolore, magis conueniunt contritioni, quam attritioni, vt patet ex illa cauſali: Ac propterea mouentur aduerſus peccata per odium aliquod, & deteſtationem: quibus ſignificatur hanc pœnitentiam, quam Concilium docet, requiri debere oriri ex amore Dei, & ex motiuo illius: hoc autem magis contritioni conuenit, quam attritioni, præſertim iuxta doctrinam eiuſdem Concilij ſeſſ. 14. capite 4. vbi loquens de attritione, quæ cum ſacramento valet ad impetrandam remiſsionem peccatorum, duas tantum eius ſpecies ponit, ſcilicet quod ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex metu pœnarum inferni concepta ſit: ergo iuxta doctrinam Concilij deteſtatio peccati ex amore Dei concepta non eſt attritio, ſed potius contritio.

Ac denique hoc argumentum ſaltem eneruat fundamentum contrariæ ſententiæ: nam etiamſi demus, aliquam eſſe attritionem ex imperfecto amore Dei conceptam, tamen dici non poteſt, eam eſſe ſimpliciter neceſſariam ad effectum baptiſmi obtinendum: quia ſine dubio ſufficere poteſt attritio concepta ex metu gehennæ, vel turpitudine peccati, ſi ſupernaturalis ſit, & à gratia procedat: ergo quod contritio non ſit ſimpliciter neceſſaria, nullum argumentum eſt, doctrinam Concilij non eſſe de contritione intelligendam: quia negari non poteſt, quin loquatur de contritione, aut ſaltem de attritione ex amore Dei concepta: neutra autem eſt ſimpliciter neceſſaria: igitur in omni ſententia dicendum neceſſario eſt, Concilium non deſcripſiſſe diſpoſitionem ſimpliciter neceſſariam: ſed vel eam, quæ optima eſt omnium, magiſque certa & hominibus, etiam ante baptiſmum, magis conſulenda: fortaſſe enim ideo abſtinuit à verbo neceſsitatis: ſolumque dixit (Quam ante baptiſmum agere oportet) vel certe enumerauit eos actus, qui, per ſe loquendo, ſunt aliquo modo neceſſarij: non determinans, an omnes ſimul ſint neceſſarij in omni iuſtificatione intra & extra ſacramentum: an vero perfectiores ſint neceſſarij extra ſacramentum, alii minus perfecti cum ſacramento ſufficiant: quod clarius ipſummet Concilium docuit ſeſſ. 14. cap. 4.

Poſſumus autem hanc explicationem doctrinæ Concilij confirmare ex definitione Canonis tertij, vbi definit, neminem ſine gratia excitante & adiuuante poſſe credere, ſperare, diligere, aut pœnitere, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia concedatur. In qua definitione non fit expreſſa mentio dilectionis ſuper omnia, ſed dilectionis abſolute: & tamen negari non poteſt, quin maxime comprehendatur dilectio perfecta, & ſuper omnia ex charitate, nam de hac potiſsimum, imo de hac ſola certum eſt, non poſſe ſine gratia excitante & adiuuante haberi: nam de imperfecta dilectione, & incertum eſt, qualis ſit, & quibus viribus fieri poſsit. Huius autem Canonis definitio manifeſte reſpondet doctrinæ datæ in ſuperiori capit. 6. ergo vtrobique eſt ſermo de eadem dilectione: ergo etiam in cap. 5. eſt ſermo de dilectione ſuper omnia, vel ſolum vel maxime. Concedimus ergo ad difficultatem propoſitam. Concilium in eo capite loqui de contritione, vel ſaltem illam in ſua doctrina comprehendere: negamus tamen inde ſequi contritionem eſſe neceſſariam ad iuſtificationem, quæ fit per ſacramentum: nam Concilium non tantum de hac iuſtificatione, qua homo adultus transfertur à ſtatu peccati originalis ad ſtatum gratiæ: quod nũc fit per baptiſmum in re vel in voto, vt capit. 4. docuerat. Et ideo deſcribit diſpoſitionem, vel optimam, vel in communi, vt poſsit ſecundum diuerſos actus ad diuerſos iuſtificationis modos accommodari: non tamen dicit, omnes illos eſſe neceſſarios in ſingulis iuſtificationibus, vt nuper dicebamus. Et ideo fortaſſe inferius Can. 9. tractans Concilium de diſpoſitione neceſſaria ad iuſtitiam ex parte voluntatis ſolum dixit, non ſufficere ſolam fidem, & neceſſe eſt hominem ſuę voluntatis motu præparari & diſponi: & damnat dicentes, nulla ex parte hanc diſpoſitionem eſſe neceſſariam.

Concilij explicatio paucis contenta.

Ad rationem illius ſententiæ reſpondetur, contritionem quidem ex natura rei eſſe optimam diſpoſitionem ad remiſsionem peccati, & ex iuſtitia debitam Deo, vt homo, qui non poteſt ad æqualitatem Deo ſatisfacere pro iniuria illata, ſaltem facit, quod in ſe eſt, quodque auerſioni peccati maxime videtur repugnare. Chriſtus autem nouum peccati remedium inſtituens, rigorem iuſtitiæ temperauit, & contritionis remedium leniuit, non quidem vtilitatem

Ad rationẽ 1. opinionis.

eius,ſed neceſsitatem moderando. Nec dubitari poteſt,quin hoc facere potuerit : quia neq; ex parte obiecti repugnat, vt latius in materia de pœnitentia oſtendemus,quoniam formalis cauſa iuſtitiæ,& remiſſionis peccati non eſt noſter actus, ſeu diſpoſitio,ſed diuina gratia,vt Concilium Tridentinum aperte docuit:neque etiam repugnat ex parte diuinæ omnipotentiæ, tum quia poteſt gratis ac liberaliter iniurias condonare,& gratiam ſuam, cui voluerit, conferre, tum etiam ; quia totum hoc meruit nobis Chriſtus ſua perfecta iuſtitia,& rigoroſa ſatisfactione.

Ad fundamentum 2. opinionis. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ negatur, poſt inſtitutum Baptiſmum contritionem eſſe per ſe neceſſariam ad primam iuſtificationem, vt ſatis declaratum eſt. Hic vero inquiri poſſet, an talis contritio ſit aliquando in vita neceſſaria, ſaltem in articulo mortis,vel propter maiorem certitudinem,vt homo in tam graui negotio nulli ſe periculo exponeret, vel certe propter obligationem connaturalem , quam homo habet conuertendi ſe ad Deum modo perfecto & conuenienti, quam obligationem non eſt neceſſe ablatam eſſe per Baptiſmum,etiamſi abſque illius executione poſsit obtineri iuſtitia.Cum qua quæſtione coniuncta eſt alia,ſcilicet,an in attritione, quæ ſufficit ad effectum Baptiſmi,includatur votum ſeu propoſitum habendi aliquando contritionem tempore opportuno, ſicut includitur propoſitum ſeruandi alia mandata:ſed has quæſtiones tractabimus infra in materia de Pœnitentia.

Ad fundamentum 3. opinionis. Ad fundamentum tertiæ ſententiæ negatur, eum, qui accedit ad Baptiſmum cum ſolo dolore naturali, vel humano, non ponere obicem ſacramento. Primo quidem,quia ipſa carentia debitæ ac neceſſariæ diſpoſitionis eſt obex, ſiue culpabilis ſit, ſiue etiam inculpabilis:quia eſt veluti carentia medij neceſſarij,ſicut explicatum eſt:tum etiam, quia ſolus dolor naturalis non cenſetur moraliter excludere affectum peccati,vt fuit contra Deum, finem naturalem. Ad primam confirmationem concedimus in Baptiſmo requirendam eſſe minimam diſpoſitionem , tamen eã ſaltem eſſe exigendam,quæ poſsit eſſe diſpoſitio : huiuſmodi autem eſt ſolus dolor,qui ſupernaturalis ſit, quique ex aliquo diuino motiuo procedat : quia naturalis actus non eleuat voluntatem ad ordinem ſupernaturalem : neque extendit conſenſum eius , & proximam capacitatem ad ſupernaturalem iuſtitiam:dolor autem mere humanus, & ex motiuo humano adhuc eſt minus ſufficiens:quia reuera , quantum eſt ex ſe,non tollit internum affectum peccandi, vt latius dicemus in materia de Pœnitentia. Ad ſecundam confirmationem, falſam exiſtimo etiam in hac parte ſententiam Soti aſſerentis, aliquam attritionem ſufficere cum ſacramento Baptiſmi ad remiſsionem peccati mortalis,quæ non ſufficeret cum ſacramento Pœnitentiæ:quia nullum eſt fundamentum ad conſtituendam hanc differentiam : & quia iuxta doctrinam eiuſdem Concilij,attritio concepta ex metu gehennæ ſufficit cum ſacramento Pœnitentiæ : videtur tamen illa attritio ſatis in ſua ſpecie imperfecta. Et idem eſt de attritione ob propriam fœditatem peccati. Non ergo fingi poteſt alia minus perfecta, quæ cum Baptiſmo ſufficiat : quia,nec, quoad ſpeciem fortaſſe dari poteſt,nec perfectio indiuidualis,aut intenſiua eſt in aliquo ſacramento neceſſaria. Quod ergo in ſacramento Pœnitentiæ dicitur difficilior,ſeu laborioſior pœnitentia requiri, quam in Baptiſmo, intelligitur, quoad plenam ſatisfactionem ſeu remiſsionem peccati, quoad culpam & pœnam,non vero, quoad ſolius culpæ remiſsionem,vt ſatis explicuit Concilium Tridentinum,ſeſſ. 14. cap. 2. & 8.

Sententia Soti falſa eſt.

Coc. Trid.

Ad fundamentum 4. opinionis. Ad fundamentum quartæ opinionis reſpondetur, non ſufficere bonam fidem, vt homo non ponat obicem effectui ſacramenti, vt à fortiori patet ex dictis ad fundamenta tertiæ tententiæ. Atque hinc fit (licet aliter Cano ſentiat) in rigore poſſe dari ſtatum medium in eo,qui ad Baptiſmum accedit : ita vt neque effectum conſequatur,neque ob indignam ſumptionem denuo peccet:vel propter inuincibilem ignorantiam iuris, putans non requiri aliam diſpoſitionem præter voluntatem Baptiſmi,vel propter ignorantiã facti : exiſtimans ſe eſſe attritum, cum vere non ſit: Dico autem in rigore:quia ſimpliciter non repugnat, quamuis moraliter vix ſit credibilis talis ignorantia. Ad confirmationem reſpondetur ex ſupra dictis , non eſſe ſimilem rationem de contritione & attritione : quia contritio non eſt ſimpliciter neceſſaria , neceſsitate medij cum aliis ſacramentis, ſed ſolum neceſsitate præcepti,attritio vero,deficiente contritione,eſt ſimpliciter neceſſaria,neceſsitate medij. Deinde contritio poteſt in voto contineri in attritione: vnde cum per attritionem voluntas auertatur à peccato, & in ea includatur propoſitum ſeruandi mandata,ex eo poteſt eſſe ſufficiens diſpoſitio ad gratiam cum quolibet ſacramento, ſi alioqui homo per bonam fidem excuſetur à tranſgreſsione præcepti habendi contritionem, quod alijs ſacramentis adiunctum eſt : at vero, remota vera attritione, non relinquitur alia inferior diſpoſitio , quæ ad gratiam ſufficiat, quæque ſatis auertat voluntatem à peccato, & propoſitum includat præſtandi reliqua: & ideo exiſtimatio attritionis non ſufficit ſine vera attritione.

SECTIO III.

Vtrum Baptiſmi effectus augeatur, minuatur, vel impediatur ex diſpoſitione ſuſcipientis.

PRincipio ſtatuendum eſt ; quæſtionem hanc non habere locum in infantibus:nam ſicut in eis non requiritur diſpoſitio ad effectum Baptiſmi : ita neq; impediri poteſt ex defectu diſpoſitionis: omnes ergo infantes infallibiliter recipiunt effectum Baptiſmi, quoad gratiam, & omnia dona habitualia, quæ illam conſequuntur, ſi verum ſacramentum accipiant. Atq; eadem ratione ; ſicut non poſſunt infantes per proprium actum ſe ad gratiam diſponere, ita nõ poſſunt ratione diſpoſitionis maiorem, aut minorem gratiã accipere. Vnde fit, omnes infantes recipere æqualem gratiam baptiſmalem, vt hic Diuus Thomas ſentit, & ſupra tractando de ſacramentis generatim diximus:quia ſecluſa diſpoſitione, non eſt, vnde effectus hic varietatem, aut inæqualitatem accipiat. *Omnes infãtes æqualem gratiã baptiſmalẽ recipiunt.* *D. Thom.*

Sed dici poteſt primo, poſſe illam recipere ex ſanctitate miniſtri, aut ex oratione eius, vel circumſtantium : Sed iã ſupra dictum eſt, ſanctitatem miniſtri non poſſe augere effectum ex opere operato : quia non eſt cauſa principalis, à qua ſacramentum habet vim & efficaciam operandi:ſed tantum eſt cauſa miniſterialis, applicans inſtrumentum Chriſti. Et eadem ratione ex oratione eius, vel aliorum aſtantium, non poteſt hic effectus augeri : præſertim cum nemo poſsit alteri impetrare immediate infuſionem gratiæ habitualis, vel augmentum eius , niſi impetrando diſpoſitionem , ſeu auxilium congruum ad illam habendam. *1. Obiectio. ſoluitur.*

Secundo dici poteſt, hunc effectum recipere inæqualitatem ex diuerſa capacitate naturali ipſorum infantium : nam Deus confert gratiam iuxta capacitatem naturæ , vt de angelis Theologi docent : Sed ad hoc ſatis reſpondet Diuus Thom. in articulo: cui ſolum addendum eſt , gratiam ſanctificantem proximè ac per ſe dari , iuxta proportionem diſpoſitionis, quod etiam in angelis ſeruatum eſt : quia hoc poſtulat natura, & perfectio illius formæ. Adipſam autem diſpoſitionem eliciendam datum eſt eis auxilium gratiæ, perfectioni naturali proportionatum : vnde datum eſt inæquale : quia naturalis perfectio, & eſſentialis erat in angelis inæqualis : & ideo *2. Obiectio.* *Soluitur.*

ideo non eſt eadem ratio de infantibus, tum quia in eis non eſt varia capacitas eſſentialis, tum etiam, quia non ſunt capaces auxilij, quo ſe ad gratiam diſponant.

3. Obiectio. Tertio dici poteſt, hunc effectum variari & eſſe inæqualem in paruulis ex diuina ordinatione, & prædeſtinatione, quod aliquando ſignificat *Scotus* eſſe probabile, vt loco ſupra citato notauimus, & in re idem ſentit *Palud.* in 4. diſt. 4. quæſt. 1. qui hoc colligit ex eo, quod omnes homines electi à Deo, aſſumpti ſunt ad ſedes angelorum, qui ceciderũt. Vnde infert, neceſſe eſſe, vt omnes ſint in gratia, & gloria inæquales: quia angeli omnes ſicut ſunt inæquales in natura, ita & in gratia & gloria: ergo etiam infantes, qui cum ſolo effectu baptiſmi ex hac vita decedunt, aſſumuntur ad inæquales ſedes angelorum: ergo recipiunt per baptiſmum illam inæqualem gratiam, ſolum quia per diuinam prædeſtinationem ad illas inæquales ſedes ordinati ſunt. *Reſponſio.* Reſpondetur, improbabile eſſe ſacramentorum effectus, qui in hominibus fiunt, per ſolam diuinam voluntatem, aut prædeſtinationem metiri, ac ſi non habeant ſacramenta certos ac ſtabiles effectus diuina lege ac promiſſione definitos: cum tamen hoc certiſsimum ſit, vt prædicto loco oſtendi: diuina ergo electio ad inæqualem gloriam non efficit, vt per æqualia media hominibus æque diſpoſitis inæquales effectus conferantur: hic enim non eſſet conueniens prouidentiæ modus, quia diuina electio impleri debet per proportionata media, alias dici etiam poſſet: adultos æque diſpoſitos recipere inæquales effectus ſacramentorum: aut per æqualia opera & ceteris omnibus paribus, recipere inæquale augmentum gratiæ, vt tandem accipiant inæquales ſedes gloriæ, ad ad quas ſunt præordinati; quæ tamen abſurda ſunt: non ergo hoc efficit diuina electio: ſed quando hæc in intentione ſuæ efficaciæ terminatur ad inæqualem gloriam, conſequenter efficit, vt dentur inæqualia media, & proportionata ad inæqualem gratiam obtinendam. Ad motiuum ergo Paludani in primis incertum eſt, omnes angelos eſſe in gloria inæquales. Deinde falſum eſt, omnes homines electos aſſumptos eſſe ad reparandas ſedes angelorum: nam primaria ratio electionis hominum non fuit reparatio angelicarum ſedium: non enim prædeſtinati nos ſumus occaſione peccati angelorum: ſed tam per ſe, ſicut ipſi angeli, vt recte tractat *Anſelmus.* Anſelm. lib. 1. Cur Deus homo, cap. 18.

Quapropter ſine fundamento dicitur, nec plures, nec pauciores homines eſſe ſaluandos, quam fuerunt angeli, qui ceciderunt, vel non eſſe habituros maiorem, vel minorem gloriam, quam haberent illi, ſi perſeuerarent: nam primum horum incertum eſt, & probabilius fortaſſe eſt, plures homines fore ſaluandos, quam angeli ceciderunt. Secundum vero eſt plane falſum: nam, eſto, ſit veriſimile omnes illos gradus gloriæ, qui futuri erant in angelis lapſis, ſi perſeueraſſent, reparandos eſſe in hominibus (ſic enim interdum videntur loqui ſancti Patres) tamen, quod non ſit in eis futura aliqua maior, vel minor gloria, quam eſſet futura in illis angelis, falſum omnino eſt: quia, ſaltem in beata Virgine, eſt certiſsimum, futuram eſſe maiorem gloriam, quam in omnibus illis: & idem eſt probabile de aliquibus eximijs, ſanctis hominibus ſi qui ſunt, qui ſuperent in gloria omnes beatos angelos: nam probabile eſt, ſupremum ſanctorum Angelorum habere nunc maiorem gloriam, quam habiturus eſſet Lucifer, ſi perſeueraſſet. Et ſimili modo non videtur dubium, quin multi homines habituri ſint gloriam minus perfectam, quam angeli, qui ceciderunt, habuiſſent, ſi perſeueraſſent: quod maxime credendum videtur de infantibus: nam horum gratia eſt valde imperfecta, vt iam dicam: tota autem angelica natura accepit in ſua creatione perfectiſsimam gratiam, naturali perfectioni eius proportionatam. Ex hoc ergo fundamento non poteſt colligi, gloriam infantium futuram eſſe inæqualem, ſed in multis erit æqualis, qui per æqualia media ſaluati ſunt: in alijs vero poterit eſſe maior, & in alijs minor propter diuerſitatem mediorum, vt ſtatim explicabo: quæ tota varietas ad oſtenſionem diuinæ gratiæ, & ad decorem & ſplendorem gloriæ pertinebit.

Quanta ſit gratia, quæ infantibus per Baptiſmum datur. Sed antequam ab infantibus ſeparemur, quæri breuiter poteſt, quanta ſit hæc gratia, quæ infantibus per Baptiſmum datur. Quidam enim exiſtimant, eſſe minimam: ſed, vt hoc ſit verum, intelligendum eſt de minima, quæ per baptiſmum datur non enim eſt minima in intenſione, quæ ſimpliciter reperiri poteſt in qualitate gratiæ: quia, vel in nulla qualitate datur huiuſmodi minimum in intenſione: vel, ſi datur gratis, & ſine vllo fundamento attribuitur effectui Baptiſmi: præſertim cum ſancti Patres plurimum commendent, & exaggerent gratiam baptiſmalem. Quocirca non exiſtimo, illam gratiam ita eſſe imperfectam, quin minor fuerit data paruulis per circumciſionem, & per remedium legis naturæ: quia hoc pertinet ad plenitudinem perfectionis legis gratiæ: in qua & homines aſſumuntur, & per Baptiſmum conſecrantur ad perfectiorem ſtatum, magiſque ſpiritualem, quam in lege veteri: & Chriſti merita re ipſa iam exhibita copioſius operantur. Deinde non eſt improbabile, hanc gratiam baptiſmalem, quæ datur infantibus, habere plures gradus intenſionis, quam minima gratia, quæ datur per Pœnitentiam, Extremam vnctionem, & ſimilia ſacramenta: quamuis omnis hæc comparatio incerta ſit, ſicut etiam incertum eſt, quot gradus gratiæ per Baptiſmum paruulis conferantur. Denique, quod hæc gratia baptiſmalis paruulorum ſit minima inter Baptiſmales, dupliciter intelligi poteſt: primo, negatiue, ſcilicet, quia nulla eſt minor illa: & hoc modo eſt res clara, & certa: quia non eſt, vnde gratia illa poſsit decreſcere, cum in ſubiecto nulla poſsit eſſe minor diſpoſitio, quam non repugnantia ad gratiam. Secundo modo poteſt intelligi poſitiuè, ſcilicet, quia poteſt dari gratia baptiſmalis maior, quam hęc: & hic ſenſus eſt etiam verus, pendet tamen ex ſequentibus.

Adulti defectu diſpoſitionis nullum interdum effectum baptiſmi accipiunt. Omiſsis ergo infantibus, quæſtio propoſita proprium locum habet in adultis, de quibus dicendum eſt, primo, ex defectu diſpoſitionis interdum fieri poſſe, vt nullum effectum gratiæ per Baptiſmum accipiant. Hæc concluſio eſt certa, quia ſacramenta non dant gratiam ponenti obicem: quia autem accedit ſine diſpoſitione debita, ponit obicem: & hoc idem eſt, quod D. Thom. ait, fictionem impedire effectum Baptiſmi: nam accedere ſine debita diſpoſitione, eſt ficte accedere. Dices, interdum poteſt quis accedere ſine debita diſpoſitione abſque fictione, vt ſi bona fide accedat: nam hoc poſſe interdum contingere, dictum eſt ſectione præcedente: nam qui bona fide accedit, reuera non fingit, ſed talem ſe exterius exhibet, qualem ſe eſſe exiſtimat. Reſpondetur, ſicut, qui dicit falſum, putans ſe dicere verum, materialirer dicit mendacium, ipſe autem formaliter non mentitur: ita, qui bona fide accedit indiſpoſitus, obicem ponit, & materialiter ac re ipſa fictus eſt, quamuis formaliter, & quoad nouam culpam non fingat.

Dico ſecundo, ex imperfectione diſpoſitionis, fieri poſſe, vt effectus Baptiſmi minuatur, & è conuerſo, vt ex perfectione diſpoſitionis augeatur. Vt declaretur, & probetur hæc aſſertio, aduertendum eſt, in effectibus Baptiſmi duplicem quantitatem intelligi poſſe: prior vocari poteſt extenſiua, ſeu, quaſi diſcreta, vt eſt habituum, ac donorum multitudo, remiſsio peccatorum mortalium, & venialium

lium & omnium pœnarum. Et præterea aliqua alia auxilia gratiæ, ſi fortaſſe aliqua dantur ratione Baptiſmi, præter ea, quæ ex natura rei debentur gratiæ habituali: Poſterior quantitas eſt intenſiua, quæ eiuſdem rationis, ſeu proportionis eſt in gratia gratum faciente, & in omnibus virtutibus infuſis, & donis, quæ illam conſequuntur. Quod igitur ſpectat ad priorem quantitatem, quælibet diſpoſitio, quæ ſufficit ad gratiam recipiendam per Baptiſmum, ſufficit ad omnia alia poſitiua habitualia dona gratiæ, quæ ſecundum legem ordinariam dari poſſunt per Baptiſmum: tum quia hæc ex natura rei conſequuntur gratiam, tum etiam, quia, qui non ponit obicem gratiæ, non ponit etiam illum aliis virtutibus, ſeu donis infuſis: ſufficit etiam illa diſpoſitio ad omnia mortalia peccata tollenda: quia omnia per gratiam remittitur, neque vnum poteſt ſine alio remitti, aut cum gratia ſimul eſſe. Atque ita in hac quantitate huius effectus non poteſt eſſe inæqualitas ratione diſpoſitionis, quia totus hic effectus per ſe, & ex natura ſua, eſt quaſi indiuiſibilis: ſolum in remiſsione peccatorum mortalium fieri poteſt, vt vni plura remittantur, quam alteri, ſed hoc non poteſt prouenire ex parte diſpoſitionis: quia cum eadem diſpoſitione, imo, & cum meliori, poſſunt alicui pauciora peccata remitti. Tantum ergo poteſt hoc prouenire ex parte ſubiecti, ſcilicet, quia vnus homo plura habet peccata, quam alius, quod eſt per accidens, & quaſi materiale ad virtutem ſacramenti, cuius efficacia formaliter in hoc conſiſtit, quod tollit ſemper omnia peccata mortalia, quæ inuenit in ſubiecto diſpoſito: atq; idem proportionaliter eſt in remiſsione pœnæ, quæ reſpondet huiuſmodi peccatis. Nam ex parte ſacramenti, & diſpoſitionis requiſitæ ad effectum eius, non reperitur magis & minus in hoc effectu, ſed ſi aliquid huius pœnæ remittitur per Baptiſmum, totam remitti neceſſe eſt: quia non poteſt ex parte ſubiecti dari obex impediens remiſsionem totius pœnæ æternæ, & temporalis, ſi non datur ad remiſsionem culpæ: cum nulla ſatisfactio exigatur ab eo, qui digne ſuſcipit Baptiſmum. Ex parte vero ſubiecti fieri poteſt, vt vni remittatur maior pœna, quam alteri, quia inuentus eſt reus maioris pœnæ propter plura, & maiora peccata, quod eſt per accidens, vt dixi. Tandem in remiſsione peccatorum venialium in hoc etiam reperitur quædam æqualitas, quia illa diſpoſitio, quæ ſufficit ad gratiam, ſufficit ad remiſsionem omnium peccatorum venialium, quæ in ſubiecto inuenta fuerint, ſi aliunde non fuerit poſitum ſpeciale impedimentum: quia Baptiſmus de ſe eſt efficax ad hunc effectum, & ideo illum præſtat, ſi non inuenit obicem.

Diſpoſitio ad gratiã, ſufficit ad omnia quæ eam conſequuntur.

In remiſſione peccatorum inæqualitas prouenit ex parte ſubiecti.

Diſcrimen inter venialia & mortalia.

Eſt autem differentia inter peccata venialia & mortalia, quod remiſsis mortalibus non neceſſario remittuntur venialia, neque remiſso vno veniali neceſſario remittuntur omnia. Quia poteſt quis veram attritionem vel contritionem habere de peccatis mortalibus, complacendo in venialibus: poſſunt itẽ venialia ſimul eſſe cum gratia ſanctificante: & ideo licet illa infundatur per ſacramentum homini attrito, non neceſſe eſt excludi venialia, ſi contingat, hominem in eis actu complacere, ſeu conſentire: nam hæc praua diſpoſitio actualis eorum remiſsioni repugnas, vt Diuus Thomas tradit infra quæſtione 86. articul. 2. & ibi latius dicetur. Similiter poteſt vnum peccatum veniale diſplicere: quamuis aliud adhuc placeat, & ad remittendum veniale peccatum per ſe non requiritur gratiæ habitualis infuſio: & ideo fieri etiam poteſt, vt per Baptiſmum tollatur vnum peccatum veniale abſque alio, ſi Baptiſmus inueniat hominem affectum, & complacentem in aliquo peccato veniali, & non in alio: ſic igitur in hoc effectu reperiri poteſt inæqualitas (vt ſic dicam) extenſiua ex imperfecta diſpoſitione recipientis, ſeu potius ex contraria diſpoſitione repugnante plenitudini, & integritati huius effectus: quæ tamen non impedit ſubſtantialem effectum eius, qui eſt gratia, & remiſſio peccati mortalis: quia non excludit veram attritionem, vt dictum eſt, licet Paludanus, diſtinctione 4 quæſtione 5. indicet, per ſolum veniale peccatum poſſe impediri effectum gratiæ ſacramentalis, quod omnino falſum eſt, vt ſupra etiam tetigimus tractando de ſacramentis in genere. Atque hinc tandem conſtat, in effectu remiſsionis pœnæ, quæ correſpondet culpis venialibus, poſſe ex eadem radice reperiri aliquam inæqualitatem proportionatam remiſsioni culpæ, quia in hoc ſacramento, remiſſa aliqua veniali culpa, tota pœna illi reſpondens remittitur: quia quoad hoc non poteſt poni obex ſpecialis, neque etiam exigitur ſatisfactio remiſſa culpa: ſolum ergo poteſt relinqui aliquis reatus pœnæ temporalis, quatenus poteſt manere aliqua culpa venialis non remiſſa. Atque hæc de priori quantitate huius effectus.

D. Thom.

Palud.

Effectus Baptiſmi poteſt eſſe inæqualis intenſiue pro inæqualitate diſpoſitionis.

Altera quantitas effectus Baptiſmi eſt intenſiua: de qua longa poſſet inſtitui diſputatio, niſi ſuperius eſſet tractata in materia de ſacramentis in genere: & ideo breuiter ſolum dicendum eſt pro qualitate diſpoſitionis poſſe hunc effectum eſſe inæqualem, ſeu intenſiorem, vel remiſsiorem, quod ſatis ſignificauit Concilium Tridentinum ſeſsione 6. capite 7. agens numero de gratia, cuius inſtrumentalis cauſa & Baptiſmus, dari docet vnicuique iuxta diſpoſitionem eius: atque idem docet D. Thom. hic, cuius ratio eſt optima, de qua plura citato loco. Atque hinc infert Soto d. 6. quæſtione 1. articul. 6. hanc gratiam ſemper infundi intenſiorem adulto, quàm infantibus, quod eſt ſatis veriſimile, quia ſemper adultus eſt melius diſpoſitus, quam infans: nam hic nullam habet poſitiuam diſpoſitionem, ſed ſolam non repugnantiam: adultus vero ſemper eſſe debet poſitiue diſpoſitus per proprium actum, quod ſanctificationis genus perfectius eſt.

Con. Trid.

D. Thom.

Sotus.

Obiectio.

Sed dicet aliquis, hanc rationem habere vim, ſi cætera ſint paria ex parte ſubiecti: fieri autem poſſe, imo ſemper moraliter accidere, vt ex parte ſubiecti ſit magna diuerſitas: nam infans tantum habet originale peccatum: adultus vero habet ſimul peccata actualia. Vnde maiorem habet repugnantiam ad gratiam, quam infans: & ideo, licet aliquam habeat actualem diſpoſitionem, tamen reſpectu talis ſubiecti non videtur illud reddere magis proportionatum ad maiorem gratiam accipiendam: præſertim ſi illa diſpoſitio non ſit contritio, ſed tantum attritio. Hoc autem argumentum, ſi alicuius momenti eſt, conſequenter probabit, ex duobus adultis, ſi aliter habeat plura peccata actualia, quam alius, licet cum eadem attritione accedant ad Baptiſmum, vel Pœnitentiam, maiorem gratiam accipere eum, qui pauciora habet peccata: quia, licet actus diſpoſitionis in ſe ſit æqualis, tamen reſpectu ſubiecti indignioris, magiſque indiſpoſiti per plura peccata, moraliter cenſetur minor diſpoſitio: ſicut idem calor vt duo, in ſubiecto humidiori ac denſiori dici poteſt minor diſpoſitio ad ignem, quam in ſubiecto ſicciori. Vnde vlterius etiam ſequitur, adultum magis attritum, poſſe recipere minorem gratiam per Baptiſmum, vel Pœnitentiam, quam alium minus attritum: videlicet ſi prior habeat plura peccata, & ſeruata proportione, ſit maior exceſſus in multitudine ſeu magnitudine peccatorum, quam in attritione.

Reſponſio.

Æqualitas vel inæqualitas diſpoſitionis vnde ſumenda ſit.

Et fortaſſe non deerit, cui hæc omnia non videantur abſurda: quia reuera habent aliquam ſpeciem congruentiæ probabilis: nihilominus tamen mihi, ſicut noua videntur, ita etiam minus probanda: ſed dicendum eſt, inæqualitatem, vel perfectionem diſpoſitionis ſimpliciter attendendam eſſe ex qualitate, ſpecie, intenſione, & quacunque alia perfectione

poſitiua

poſitiua ipſius diſpoſitionis, nulla habita ratione multitudinis, vel magnitudinis peccatorum, quæ præceſſerunt. Poteſt quidem propter plura vel maiora peccata maior reatus pœnæ temporalis relinqui, ſtante æquali diſpoſitione, ſi iuſtificatio fiat extra ſacramento, vel in ſacramentum Pœnitentiæ: nam in baptiſmo hoc non habet locum, vt iam diximus: tamen, quoad effectum gratiæ non infundetur maior vel minor, ſtante æquali diſpoſitione propter panciora, vel plura peccata præterita, quia ab omnibus æque auertitur voluntas per æqualem diſpoſitionem, & æque ad Deum conuertitur, nec plura peccata præterita faciunt illam diſpoſitionem moraliter minorem: quia non ſunt circumſtantiæ eius, & diſpoſitio illa non accipit à dignitate vel indignitate ſubiecti proportionem illam ſeu congruentiam, quam habet ad effectum gratiæ, ſed ex gratia Spiritus ſancti, & ex ſua intrinſeca perfectione. Denique, quia peccator, formaliter loquendo, tam eſt auerſus à Deo, tamque repugnat gratiæ per vnum peccatum, ſicut per multa: quamuis radicaliter, & demeritorie vnus ſit auerſus per plura peccata, quam alius, & è conuerſo vera attritio æque diſponit ad tollendam auerſionem, ex quacunque radice, ſeu voluntate orta ſit. Vnde tandem concluditur, ſeruata proportione, vere ac recte dici, adultum per propriã diſpoſitionem iuſtificatum, in baptiſmo maiorem gratiam accipere, quam infantem: quia eſt melius diſpoſitus. Et hæc de poſteriori quantitate intenſiua effectus baptiſmi.

Adultus maiorem gratiam recipit in baptiſmo, quam infans.

Vtrum in baptiſmo ficte ſuſcepto poſſit infundi fides, aut ſpes ſine gratia, vel ante baptiſmum. Con. Trid.

Vna ſupererat hoc loco quæſtio pertinens ad priorem partem huius quæſtionis, ſcilicet, an is, qui ponit obicem gratiæ ſanctificanti recipiendæ per hoc ſacramentum, poſſit interdum recipere aliquem habitum infuſum, ſaltem fidei, & ſpei: de alijs enim non poteſt eſſe quæſtio, quia, iuxta communem ſententiam, nunquam ſeparantur à gratia ſanctificante. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia Concilium Trident. ſeſſion. 6. capite 7. tractans de prima iuſtificatione, quæ fit per ſacramentum Baptiſmi in re, vel in voto, dicit. In hac iuſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem ſpem, & charitatem: ergo iuxta doctrinam Concilij adultus baptizandus, vel baptizatus non prius accipit fidem & ſpem, quam charitatem: ſed quandocunque ponit obicem gratiæ, non recipit charitatem: ergo nec fidem, nec ſpem. Quæ ratio fundata in authoritate Concilij conuicit aliquos Theologos, vt hoc affirmarent. Ego vero in primis cenſeo non fuiſſe hanc mentem, aut intentionem Concilij: quia nulla erat neceſſitas hoc definiendi: nec pertinebat ad inſtitutum eius: quod enim Concilium eo loco intendit, ſolum eſt, in inſtanti iuſtificationis illa tria, ſcilicet, fidem, ſpem, & charitatem, eſſe inſeparabilia à vera iuſtitia: atque adeo ſimul neceſſario eſſe debere in homine iuſto: & hoc probat ratio ſubiuncta à Concilio his verbis. Nam fides, niſi ad eum ſpes accedat, & charitas, neque vnit perfecte cum Chriſto, neque corporis eius viuum membrum efficit. Quod autem ante inſtans iuſtificationis non infundantur fides & ſpes ſine charitate, nec probari poteſt illa ratione Concilij: quia ante iuſtificationem poteſt homo eſſe vnitus cum Chriſto imperfecte, & vt membrum mortuum. Neque etiam id erat neceſſarium ad doctrinam de iuſtificatione, neque aliquo firmo fundamento affirmari poterat: non eſt ergo hæc mens Concilij: ſed vel ſumpſit, verbum illud, accipit, non in rigore, vt ſignificet initium eſſendi, ſed latius, prout idẽ ſignificare poteſt, quod habere, ſeu poſſidere: vel certe illud aduerbium, ſimul, non eſt poſitum ad ſignificãdam durationem, ſeu initium eius: ſed vt ſignum diſtribuens, ad ſignificandam collectionem illarum trium virtutum, & neceſſariam connexionem, quam inter ſe habent, vt hominem plene iuſtificent: in quo ſenſu, quando dicit Concilium, hominem in iuſtificatione illa tria ſimul accipere, non oportet per iuſtificationem intelligere ſolum inſtans infuſionis gratiæ ſanctificantis, ſed totam ſuſceptionem, & ſpiritualem immutationẽ, quæ in homine fit à prima vocatione vſque ad gratiæ infuſionem: hæc enim acceptio illius vocis valde vſitata eſt, vt ex ipſomet Concilio conſtare poteſt, vt latius traditur in materia de iuſtificatione.

Probabile eſt fidem, & ſpem infundi poſſe ante baptiſmũ.

Quocirca valde probabile ſemper mihi viſum eſt, quod ſicut fides & ſpes non pendent in conſeruatione ſua à gratia & charitate, ita neque in infuſione. Eſt enim eadem ratio, nec facile poterit conueniens diſcrimen aſſignari: nam ſicut homo ſemel iuſtificatus, amiſſa iuſtitia vere & ſupernaturaliter credit, ac ſperat, &, vt hoc poſſit conuenienter facere, retinet fidem & ſpem: ita peccator, qui incipit ad Chriſtum conuerti, antequam perfecte amet vel efficaciter deteſtetur omnia peccata, poteſt vere & ſupernaturaliter credere ac ſperare: ergo, vt hoc poſſit conuenienter & connaturali modo facere infundentur illi fides, & ſpes: nam ad illas eſt ſatis diſpoſitus, & per illas melius diſponi paulatim poteſt ad gratiam obtinendam, à qua hi habitus natura ſua ſeparabiles ſunt. Neque in hoc reperiri poterit maius inconueniens inter habitus, quam inter actus: ſi ergo actus poſſunt antecedere, cur non etiam habitus? Vnde conſequenter fit, accidere poſſe, vt in baptiſmo homo ponat obicem gratiæ, & charitati, non tamen fidei & ſpei: quia poteſt credere, & ſperare, non tamen de peccatis dolere: tunc ergo ſacramentum habebit effectum circa fidem & ſpem, quamuis non habeat circa alia dona: quia ſacramẽtum dat omnem effectum, cui non ponitur obex. Eſt enim veluti cauſa naturalis, quæ agit, quantum poteſt, ſi non ſit impedita, ſi ergo poteſt dare plures effectus, & impeditur circa vnum, & non circa alium, qui eſt ab altero independens, dabit vnum, ſine alio: ſicut contingit in charactere & idem ſupra dictum eſt de remiſſione venialium peccatorum.

Obſeruandum vero eſt iuxta diſcurſum factum, moraliter loquendo, ſemper accidere, vt habitus fidei ante baptiſmum infundatur: quia moraliter loquendo, neceſſe eſt, vt actus fidei in catechumeno antecedat: per quem actum diſponitur, vt ſtatim ei infundatur habitus: ſicut, ſi prius tempore, quàm baptizetur, habet amorem Dei ſuper omnia, ſtatim ei infundetur charitas, quæ poſtea augetur per baptiſmum ſuſceptum: & idem probabile eſt de ſide cum eadem proportione. Si tamen contingeret, aliquem non habere verum actum fidei vſque ad illud inſtans, in quo perficitur ſacramentum baptiſmi: tunc prima infuſio talis habitus fieret per ipſum ſacramentum, & idem eſt dicendum proportionaliter de ſpe, in qua facilius poteſt accidere, vt ante baptiſmum non exerceatur per proprium & formalem actum ſuum: quia non eſt fundamentum totius iuſtitiæ, & ſupernaturalium actuum, ſicut eſt fides: ſed hæc res latius tractanda eſt in materia de iuſtificatione.

SECTIO IV.

Vtrum effectus baptiſmi impeditus per fictionem detur, recedente fictione.

SVppono, quæſtionem hanc ſolum habere locum, quando baptiſmi ſacramentum validum fuit: non tamen contulit effectum propter obicem ſuſcipientis, qui obex, fictio appellatur, nam quando fictio opponitur ipſi ſacramento, illudque irritum reddit, nihil eſt, quod redire poſſit: cum nihil antea effectum fuerit, ſed neceſſe eſt, ſacramentum iterari. Ratio autem difficultatis in hac quæſtione ſic explicata eſt: quia cauſa phyſica non operatur, niſi quando exi-

do exiſtit: ergo ſi Baptiſmus non confert ſuum effe-ctum, quando exiſtit, nihil poſtea efficere poterit, cũ eius efficientia realis ac phyſica ſit. In contrarium vero eſt: quia proprius effectus Baptiſmi, qui eſt, regenerare hominem in Chriſto, & remittere originale peccatum, & alia mortalia, quæ cum illo ſunt coniuncta, ita eſt proprius Baptiſmi, vt à nullo alio ſacramento, nec per aliud remedium abſque Baptiſmo fieri poſsit: hac enim de cauſa eſt Baptiſmus medium neceſſarium ad ſalutem. ergo neceſſe eſt, vt, vel ablata fictione præcedens Baptiſmus efficiat hunc effectũ, vel vt iteretur Baptiſmus, vel det illum effectum, qui non poteſt, niſi per Baptiſmum dari: ſed Baptiſmus iterari non poteſt, vt fides docet: ergo neceſſe eſt, vt præcedens Baptiſmus conferat effectum recedente fictione.

August. Hæc poſterior ratio omnino conuicit Auguſtinum, vt doceret, Baptiſmum impeditum à ſuo effectu per fictionem incipere illum habere ablata fictione, ſicut videre licet, libro primo de Baptiſmo capit. 11. & ſeq. & lib. 3. capit. 13. & lib. 6. capit. 5. & ſæpe alias, & refertur de Conſecrat. diſtinction. 4. in capite Tunc valere. Atque hanc ſententiam videtur etiam

Cypr. ſignificaſſe Cyprianus in libro de Cardinalibus Chriſti operibus, verbis poſtea referendis. Et eandem am-

D. Thom. plexi ſunt omnes Scholaſtici cum D. Thoma hic. Sed in ea explicanda poteſt eſſe nonnulla diuerſitas. Va-

1. Sententia. riis enim modis intelligi poteſt, dari effectum Baptiſmi recedente fictione. Primo, omnino materialiter, & quaſi concomitanter: ita vt, remoto obice, verbi gratia, per contritionem, vere infundatur gratia, & remittatur peccatum originale cum aliis actualibus, quæ per Baptiſmum tollenda erant, ſi fictio non interceſsiſſet: & ideo dicatur tunc dari effectus Baptiſmi, id eſt, qui per Baptiſmum dandus erat, ſi non impediretur: tamen reuera, quando talis effectus datur, Baptiſmus nihil circa illum operatur (iuxta hanc ſententiam) nec phyſice, nec moraliter, ſed ſola contritio, ratione cuius datur gratia, & tollitur fictio, & concomitanter tolluntur omnia alia peccata. Ita o-

Gloſſa. pinatur Gloſſ. in capite Tunc valere, de Conſecratione diſtinctione 4. dicens: tunc non dari remiſsionem peccatorum propter Baptiſmum, ſed propter contritionem. Cuius ſententiæ fundamentum eſſe poteſt, quia hoc ſufficit, vt omnia peccata remittantur quæ per Baptiſmum remiſſa non fuere propter obicem: non ergo oportet nouos effectus, aut nouos cauſandi modos ſine fundamento multiplicare. Item hoc modo facile expeditur difficultas in prima ratione dubitandi tacta: quæ confirmari poteſt: quia ſacramentum futurum non dat ſuum proprium & ſpecialem effectum ex opere operato, antequam ſit: ſed, ad ſummum, dicitur contritio dare ſuum effectum in ordine, vel cum voto futuri ſacramenti: quia veluti imponit obligationem ſuſcipiendi illud, & ſub hac veluti conditione, ſaltem voluntate & propoſito concepta, confert ſuum effectum: ergo ſimiliter ſacramentum præteritum, quod iam non eſt, non poteſt dare ſuum effectum ex opere operato: quia poſtquam præteriit, tam eſt nihil, quam quod nondum fuit: ergo contritio eſt, quæ habet effectum: quæ iam non indiget voto Baptiſmi, quia ſupponit illum ſuſceptum, ſolumque poterit talis effectus Baptiſmo attribui, quia contritio ſupponit illum ſuſceptum, nec dare illum poſſet, niſi præſuppoſito Baptiſmo, vel in ordine ad illum. Denique iuxta hunc dicendi modum dupliciter ſolui poteſt ratio in contrarium ſupra facta. Primo, dicendo, peccatum originale per ſe primo non poſſe tolli, niſi per Baptiſmum: tamen ex accidente & concomitanter poſſe tolli per Pœnitentiam, quatenus per illam datur gratia, quæ tollendo fictionem conſequenter neceſſe eſt, vt tollat originale peccatum, & omnia alia mortalia cum illo coniuncta: quia vnum peccatum mortale non poteſt tolli, niſi tollantur omnia. Vel ſecundo addi poteſt, hunc effectum attribui Baptiſmo, quia, vt ſic fiat, neceſſario præſupponitur Baptiſmus.

Sed hic modus dicendi omnino eſt alienus à mente Auguſtini & aliorum Theologorum: & nullo modo probandus eſt: quia ratio ſupra facta in contrarium ſemper vim ſuam retinet, neque euaſiones illæ ſatisfaciunt: quia iuxta doctrinam Concilij Tridentini, ſeſsione ſexta & decimaquarta, in lege noua, nullum peccatum originale aut mortale remittitur, niſi per aliquod ſacramentum in re, vel in voto, ſcilicet per Baptiſmum aut Pœnitentiam: nam alia ſacramenta non ſunt per ſe inſtituta ad tollenda huiuſmodi peccata: ſed peccatum originale, & mortalia ante Baptiſmum commiſſa non tolluntur per pœnitentiæ ſacramentum in re vel in voto: quia, cum non ſint materia illius, ipſum non poteſt habere efficaciam circa illa: ergo oportet tolli per Baptiſmum: ſed in eo, qui iam baptizatus fuit ficte, non poſſunt tolli per Baptiſmum in voto: quia eſt incapax talis voti, ſicut & alterius Baptiſmi: ergo tolli neceſſario debent per Baptiſmum iam ſuſceptum, quamuis tempore præceſſerit. Neque illud de remiſſione peccatorum per concomitantiam ſufficit ad vim huius rationis eludendam: quia nunquam peccatum aliquod mortale remittitur per accidens, ſeu concomitanter per aliquod ſacramentum, niſi cum ordine ac voto alterius ſacramenti, per quod tolli poteſt per ſe, vt verbi gratia, quando quis bona fide accedens tantum, attritus ad Euchariſtiam, per illam conſequitur gratiam & remiſsionem peccatorum, dicitur ille effectus per accidens reſpectu Euchariſtiæ: quia ſemper fit per reſpectum ad ſacramentum Pœnitentiæ, vel cum voto illius. Interdum etiam contingit, per ſacramentum pœnitentiæ remitti aliquod peccatum tantum concomitanter ad remiſsionem aliorum, vt quando illud peccatum eſt oblitum, vel bona fide tacitum propter grauem cauſam: tunc autem & ſacramentum ipſum Pœnitentiæ per ſe poterat habere virtutem ad tollendum peccatum, ſi in confeſsione aperiretur, & præterea peccatum illud nunquam tollitur, niſi in virtute & voto alterius confeſsionis, in qua per ſe remittendum ſit. At vero in præſenti, originale peccatum, & alia mortalia ante Baptiſmum commiſſa non reſpiciunt aliquam cauſam per ſe remiſsiuam illorum, niſi Baptiſmum: ergo non poſſunt, etiam concomitanter, tolli per aliud remedium, niſi cum ordine ad Baptiſmum, & non per votum Baptiſmi futuri: quia hoc nullum eſſe poteſt: ergo per ordinem ad Baptiſmum iam ſuſceptum. Neque vero ſatis eſt, quod ſecundo loco dicebatur: poſſe hunc effectum tribui Baptiſmo: quia, vt ſic fiat per contritionem ſine voto Baptiſmi, neceſſario ſupponit Baptiſmum ſuſceptum: quia hæc habitudo non ſufficit, vt talis effectus Baptiſmo attribuatur: alias etiam remiſsio peccatorum, quæ fit per ſacramentum Pœnitentiæ, deberet tribui Baptiſmo: quia Pœnitentia non poſſet habere illum effectum, niſi præſuppoſito Baptiſmo: & idem eſt de effectibus aliorum ſacramentorum: ergo neceſſe eſt, vt alio proprio & ſpeciali modo tribuatur ille effectus Baptiſmo, ſcilicet tanquam vnicæ cauſæ & remedio neceſſario per ſe inſtituto ad talem effectum: ergo hoc modo Baptiſmus prius indigne ſuſceptus confert poſtea remiſsionem peccatorum recedente fictione. Quod tandem ita confirmo: quia peccatum originale non contrahitur, niſi per generationem naturalem: ergo nec remitti poteſt, niſi per generationem ſpiritualem, iuxta illud, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, &c. ergo quando peccatum originale deletur recedente fictione, tollitur per aliquam regenerationem ſpiritualem, quæ tantum fit in baptiſmo: & non per præſentem, aut futuram: ergo per præteritam.

Impugnatur hic dicendi modus.

Con. Trid. Peccatum originale, vel mortale non remittitur, niſi per aliquod ſacramentum in re, vel in voto.

Secundus

Secundus modus explicandi Auguſtini ſententiam eſſe poteſt, ablata fictione redire effectum baptiſmi, quoad remiſsionem peccati originalis, & omnium mortalium, quæ antea commiſſa fuerant: non tamen quoad ſpecialem gratiam diſtinctam ab ea, quæ daretur ratione contritionis, per quam tollitur fi-
2. Sententia. ctio: neque quoad effectus alios, qui non ſunt ſimpliciter neceſſarij, quatenus per baptiſmum fiunt, ſed poſſunt alijs medijs obtineri, quales ſunt remiſsio totius pœnæ temporalis, & omnium peccatorum venialium, & aliqua auxilia gratiæ, quæ fortaſſe dantur digne ſuſcipientibus baptiſmum ratione ipſius ſacramenti. Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia hoc ſatis eſt ad ſaluandam in baptiſmo neceſsitatem medij ad ſalutem: nam hoc modo ratione illius confertur ille effectus gratiæ, ſine quo homo ſaluari non poteſt: qui eſt remiſsio peccati originalis & mortalis: ſed tota ratio ob quam dicitur effectus baptiſmi dari recedente fictione, eſt, quomodo eſt cauſa vnica & neceſſaria alicuius effectus gratiæ neceſſarij ad ſalutem: ergo non oportet, vt hic effectus alio modo redeat, neque eſt aliquod probabile fundamentum ad id aſſerendum. Quod ſi dicas, baptiſmum non poſſe remittere peccatum, niſi det gratiam: quia peccatum non remittitur niſi per gratiam: Dicitur iuxta hanc ſententiam, dari quidem gratiam intuitu ſeu ratione baptiſmi: non tamen diſtinctam ab ea, quæ daretur per contritionem, ſeu eandem cum quadam habitudine ſeu morali reſpectu, non ſolum ad contritionem, ſed etiam ad baptiſmum: ita vt veluti duplici titulo detur eadem gratia, baptiſmi ſcilicet, & contritionis: nam hoc ſatis eſt: neque oportet multiplicare gratias ſine ſufficienti fundamento. Atq; hoc modo expeditur facile prior ratio dubitandi in principio poſita, quia non oportet, vt hæc gratia phyſice fiat à baptiſmo præterito, ſed ſatis eſt, vt moraliter detur ratione illius, & in ordine ad proprium effectum baptiſmi, qui eſt regenerare hominē, & mundare illum ab originali culpa, & alijs, quas cum illa coniunctas inuenerit. Poteſt tandem confirmari hæc ſententia. Nam qui digne ſuſcepit baptiſmum, & per eum gratiam baptiſmalem, ſi poſtea peccando illam amittat, & iterum poſtea pœnitendo reſurgat, non oportet, vt illi reſtituatur prior gratia baptiſmalis, quam amiſit per peccatum: quia hæc iam ſemel data eſt, & homo ſibi imputare debet, ſi illam amittit, neque enim amplius ei debetur: ergo maiori ratione, ſi homo poſuit impedimentum gratiæ baptiſmali, non ei amplius debetur: ſed ſatis eſt, quod gratiæ pœnitentiæ addatur reſpectus ad baptiſmum, vt ratione illius intelligatur deſtruere illud peccatum, quod ſolus baptiſmus delere poteſt. Confirmatur ſecundo. Nam alias ſequitur, eum, qui per baptiſmum ficte ſuſceptum, de fictione alijſque peccatis conteritur, maiorem gratiam accipere, quam recepiſſet per cōtritionem, nondum ſuſcepto baptiſmo. Conſequens eſt falſum: tum quia indigna ſuſceptio non debet illi homini prodeſſe ad gratiæ augmentum: tum, quia oporteret in illa gratia diſtinguere diuerſos gradus, ex quibus aliqui darentur ratione baptiſmi, alij ratione pœnitentiæ: quod vix poteſt intelligi.

Impugnatur. Hęc ſententia non caret aliqua probabilitate, mihi tamen ſimpliciter non placet. Primo, quia non videtur iuxta mentem Theologorum aſſerentium, effectum baptiſmi redire recedente fictione: ſimpliciter enim loquuntur de quolibet effectu baptiſmi: & maxime de effectu gratiæ: atq; idem videtur ſenſus Auguſtini dicentis, non ſolum remiſsionem peccatorum, ſed & charitatem & Spiritum ſanctū dari ratione baptiſmi recedente fictione. Et idem videtur docere Cyprianus ſermone de Paſsione Domini dicens, Et licet indigni ſint, qui accipiunt (loquitur de baptiſmo) ſacramentorum tamen reuerentia, & propinquiorem ad Deum parat acceſſum, & vbi redierint ad cor, conſtat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec alias quæri aut repeti neceſſe eſt ſalutiferum ſacramentum. Video, hęc teſtimonia poſſe eludi, dicendo, dari quidem gratiam ratione baptiſmi, ſed non nouam aut maiorem, quam daretur ratione ipſius pœnitentiæ. Sed hoc reuera magis eſt verbis, quam re ipſa dari, vel redire effectum baptiſmi. Quia ille reſpectus nihil addit ipſi gratiæ, quę ex ſe habet formalem repugnantiam cum peccato originali, & quocūq; mortali. Et præterea argumentor primo in hunc modum. Conſtituamus hominem, qui bona fide, & ſine nouo peccato accepit baptiſmum ſine ſufficienti diſpoſitione, atq; adeo ficte, & abſq; effectu: ſi huiuſmodi homo, antequam aliquod mortale peccatum committat, habet veram attritionem de peccatis præteritis, conſequetur effectum baptiſmi, vt infra dicam: quia reuera tollit fictionem, quæ tantum poſita fuerat in defectu talis diſpoſitionis: ergo illi homini datur prima gratia baptiſmalis, quæ data fuiſſet tempore baptiſmi, ſi non eſſet fictio: ergo illa gratia datur ratione ſolius baptiſmi, ſuppoſita ſubiecti diſpoſitione: nam ſola attritio per ſe non ſufficeret ad talem gratię effectum: ergo baptiſmus præteritus ſufficit recedente fictione ad dandam eandem gratiā: ergo ſemper eodem modo, & cū eadē proportione operatur, ſi talis diſpoſitio ſit cōtritio: verbi gratia, vt quatuor: nam per eā ſecluſo baptiſmo, ſeu ante inſtitutionem eius, daretur gratia vt quatuor: nunc vero maior gratia datur homini prius ficte baptizato, remouēti fictionem per eandem contritionem, vt quatuor, tū quia, ſi nō daretur niſi gratia, vt quatuor, nulla gratia daretur ex opere operato ratione baptiſmi, cū illa gratia non excedat latitudinem & proportionem contritionis, ſecundum ſe conſideratæ: tum ēt, quia eſt eadē proportio, & quodammodo maior ratio. Nam ſi homini auferenti fictionem per attritionem datur ex opere operato aliqua gratia, multo maiori ratione dabitur idem effectus gratiæ ex opere operato homini remouenti fictionem per contritionem.

Secundo argumentor, quia prima gratia, vt ſupra dixi ex Concilio Tridentino, non datur, niſi vel ex opere operato per aliquod ſacramentum, vel per votum illius: ſed quando recedit fictio poſita in pręterito baptiſmo, datur prima gratia: ergo datur ex opere operato ratione baptiſmi per ſe loquendo: ergo non tantum datur gratia per ſe reſpondens contritioni, ſed etiam aliqua, quæ reſpondet efficaciæ ipſius ſacramenti, quod ſemper operatur, quantum poteſt, in ſubiecto diſpoſito: ſemperq; aliquid amplius operatur, quam ſecluſo ſacramento fieret in eodem ſubiecto eodē modo diſpoſito. Dixi autē per ſe loquendo, quia interdum fieri poteſt ratione alicuius peccati mortalis poſt baptiſmum commiſsi, vt illa prima gratia non tantū reſpiciat baptiſmum præteritum, ſed etiam votum ſacramenti pœnitentiæ poſtea ſuſcipiendi: hoc tamen nihil obſtat: quia hoc eſt per accidens: & ad vim argumenti ſatis eſt, quod baptiſmus prius ſuſceptus eſt ſufficiens cauſa, vt illa gratia detur ex opere operato, etiamſi non ſit neceſsitas reſpiciendi aliud ſacramentum. Quod ſic etiam confirmatur, nam ille ſic iuſtificatus ſaluabitur: ergo ex aqua & Spiritu ſancto, quia non eſt alia via ad ſalutem: ergo recipit gratiam regeneratiuam per aquam baptiſmalem: ergo eſt effectus eius ex opere operato. Tertio argumentor, quia, iuxta probabiliorem, magiſq; piam ſententiam, gratia per Baptiſmum ſemel comparata, etiamſi per peccatum mortale amittatur, iterum recuperatur per pœnitentiam, vt latius ſequenti tomo dicturi ſumus: ergo ſimiliter eadem gratia baptiſmalis, quæ danda fuiſſet homini non ficto, dabitur recedente fictione: eſt enim eadem ratio, vt magis ex dicendis conſtabit: in quibus alia addemus, quæ hunc dicendi modnm ſatis improbare videntur.

3. Sententia. Tertius igitur ac verus dicendi modus eſt, ablata fictione dari totum effectum baptiſmi cum tota extenſione & intenſione, cum qua in principio daretur, ſi fictio non interfuiſſet. Ita enim ſignificant verba Sanctorum & Theologorum ſimpliciter ſumpta. Et ſigillatim declaratur: nam in primis datur gratia ſanctificans ex opere operato, vt oſtēſum eſt, & cum ea dantur omnes virtutes & dona: nam hæc omnia, vel ſub nomine gratiæ ſanctificantis comprehēduntur, vel in ea tanquam in radice continentur, & quaſi naturali ſequela cōſequuntur. Deinde datur remiſſio peccati originalis, & omnium mortalium, quæ cum illo coniuncta ſunt, non tamen omnia eodem titulo ac ratione, nam quæ commiſſa fuerunt ante baptiſmum, per ſe tolluntur virtute illius: quia remiſsio eorum eſt proprius ac per ſe effectus eius: quæ vero poſt baptiſmum commiſſa ſunt, tolluntur, & concomitanter, ſeu per accidens reſpectu baptiſmi, & per ſe reſpectu pœnitentiæ, ſeu in voto eius. Vnde quoad hæc peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa non dicetur proprie redire effectus baptiſmi: quia baptiſmus nunquam habuit virtutem per ſe ad remittenda hæc peccata: ſed dicetur effectus baptiſmi neceſſario coniungi cum remiſsione eorum peccatorum, & cum effectu virtutis pœnitentiæ, vt includentis votum ſacramenti pœnitentiæ: eo quod non poſsit tunc proprius effectus baptiſmi ſine alio fieri: quia non poteſt vnum peccatum mortale ſine alio remitti. Atq; hinc fit, vt tunc etiam detur integra remiſsio pœnæ, quæ reſpondet peccatis mortalib. ante baptiſmum commiſsis: non vero illius pœnæ, quæ debetur propter peccata poſtea commiſſa: quia remiſsio illorum eſt effectus per ſe baptiſmi, qui nullam ſatisfactionem poſtulat ad plenam remiſsionem totius pœnæ: ſed ſolum diſpoſitionem ſufficientem, vt tollatur culpa: horum autem remiſſio per ſe ſpectat ad ſacramentum pœnitentiæ, in cuius voto fit: & ideo, licet concomitanter tollantur, quando baptiſmus habet ſuū effectum ablata fictione: non tamē omnino remittuntur quoad pœnam, ſed iuxta diſpoſitionem, & ſatisfactionē peccatoris: & ita, quoad hæc poteſt manere reatus pœnæ tēporalis, etiamſi baptiſmus ſuum integrum effectū habeat. Præterea datur recedēte fictione remiſsio peccatorum venialium, quę commiſſa ſunt ante baptiſmum, & pœnæ, quæ ijs correſpondet, ſi tamen fictio etiam tollatur reſpectu illorum: ita vt non perſeueret homo in complacentia eorum: ſicut enim poteſt peccatum mortale ſine veniali remitti: ita poteſt tolli fictio, vt impedit remiſsionem mortalium, & non vt impedit remiſsionem venialium: & tunc fiet prior effectus ſine poſteriori: quia vni ponitur obex, & non alteri, & vnus eſt ab alio ſeparabilis: ſi autem obex & fictio ſimpliciter tollatur reſpectu omnium, omnia abſolute remittentur ex fundamento iacto: quod, ablato impedimento, ſacramentum operatur, quantum poteſt: non minus autem poteſt operari baptiſmus prius receptus, & veluti manens in acceptatione diuina, quam actu exiſtens.

Quomodo remittantur mortalia poſt Baptiſmum commiſſa recedente fictione.

Quomodo remittantur venialia recedente fictione.

Dices, quid ſi prius ablata eſt fictio reſpectu mortalium tantum: & poſt aliquod tempus reſpectu venialium: nunquid baptiſmus ſucceſsiue, & quaſi per partes tunc conferet hos effectus diuerſis temporibus? Videtur enim hoc eſſe incōueniens: quia oporteret gratiam etiam baptiſmalem paulatim, & quaſi per partes infundi. Reſpondetur, quamuis non ſit æque certum redire effectum baptiſmi quoad remiſsionem venialium: quia baptiſmus non eſt medium neceſſarium ad huiuſmodi remiſsionem: nihilominus probabilius eſt, etiam hunc effectum redire: quia ſi baptiſmus ita eſt inſtitutus, vt poſsit operari ablato impedimento ex parte ſuſcipientis, etiamſi ipſe iam non exiſtat, non eſt veriſimile, hoc eſſe limitatum ad vnum effectum eius potius, quam ad alium: nullum enim fundamentum eſt ad id excogitandum: præſertim, quia gratia illa, quæ datur recedente fictione, tam vere eſt regeneratiua, ac ſi eſſet data in præſentia baptiſmi, & ideo, quantum eſt de ſe, omnino transmutat hominem, & delet omnem maculam ſuperioris vitæ. Vnde fit vlterius probabile, totum hunc effectum ſimul redire, ſi reſpectu totius ſimul tollatur fictio, vel etiam ſucceſſiue & diuerſis temporibus, ſi eodem modo auferatur impedimentum, quia cauſa ſemper manet eadem, & cum eadem virtute ac determinatione ad operandum, ſi ex parte ſubiecti auferatur impedimentum. Quid ergo mirum, ſi impedimentum paulatim auferatur, effectum etiam paulatim, & per partes conferri? Neque enim neceſſe eſt, vt gratia ipſa ſanctificans paulatim etiam detur illis diuerſis temporibus: nam hoc ipſo, quod auferatur fictio reſpectu mortalium peccatorum: tollitur etiam obex reſpectu totius gratiæ baptiſmalis, quia peccatum veniale, vt ſic, non repugnat gratiæ, neq; intenſioni eius: & è contrario, vt poſtea tollantur peccata venialia, non eſt per ſe neceſſaria gratiæ infuſio, ſed ipſamet gratia regeneratiua & baptiſmalis, ablato impedimento, eſt ſufficiens ratio remiſsionis eorum, quod ſi fortaſſe tunc coniungitur cum remiſſione venialium aliquod augmentum gratiæ, illud non erit ex opere operato ratione baptiſmi præteriti, ſed fortaſſe ex merito ipſius operantis fundato in aliquo actu bono, quo diſplicent illi venialia peccata, vel alio ſimili.

Sed quæres vlterius, quid de peccatis venialibus commiſsis poſt baptiſmum, nunquid illa etiam tollentur ablata fictione? Reſpondetur, per ſe loquendo non eſt neceſſe illa tolli, quia nec per ſe hoc pertinet ad baptiſmum, quia, vt ſæpe dictum eſt, non habet efficaciam circa peccata poſt illum ſuſceptum commiſſa, neq; etiam concomitanter: quia remiſsio venialium non habet neceſſariam connexionem cum remiſsione mortalium. Attendenda eſt ergo qualitas & virtus illius diſpoſitionis, per quam fictio remouetur: nam ſi illa ſit per ſe ſufficiens diſpoſitio, aut meritum operandi ad tollenda huiuſmodi venialia, abſq; eo quod ſacramentum aliquid ſuppleat ex opere operato, tunc quidem remittentur: ſi autem diſpoſitio non fuerit huiuſmodi, manebit reatus talium peccatorum, vel omnium, vel aliquorum, pro ratione diſpoſitionis: quia baptiſmus prius ſuſceptus nihil omnino iuuat ex opere operato ad horum remiſsionem. Atque eodem modo cenſendum eſt de remiſsione pœnæ, quæ propter hæc peccata debetur: fiet enim iuxta diſpoſitionem & ſatisfactionem operantis, & non amplius. Tandem ablata fictione, dabitur omnis gratia ſacramentalis, ſi quæ fortaſſe eſt in baptiſmo præter ipſam gratiam ſanctificantem, vt regeneratiuam: quale erit auxilium aliquod ſpeciale opportuno tempore datum ad baptiſmi effectum conſeruandum, vel aliquid huiuſmodi: Quod probari poteſt ex fundamentis & rationibus ſupra poſitis: & præterea, quia hic effectus gratiæ eſt maxime neceſſarius, & conueniens homini: non ergo debet illo perpetuo priuari: alioqui, ſaltem propter illum recipiendum, oporteret iterum baptiſmūm ſuſcipere: cum ergo baptiſmus iterari non poſsit, oportuit, vt haberet hanc vim dandi omnem huiuſmodi gratiam, quocunq; tempore obicem non inueniat. Propter quod etiam veriſimiliter credi poteſt, etiam ſi ſæpius homo peccando ponat obicem huic effectui, tamen ſi reſurgat, & pręſertim ſi opportuno tempore, in quo dandum eſt hoc auxilium, non habeat impedimentum peccati, non fore illo priuandum propter priora peccata iam remiſſa. Quod videtur docuiſſe Cyprian. ſerm. de ablutione pedum, his verbis. Nunc contemptum ſuum non ſtatim vlciſcitur Deus, nec per ſingulas offenſas iudicantis ira diſcurrit, nec

obſtruxit

obſtruxit fonti miſericordiæ ſuæ oſtia meatuſque multiplices: ſed obuiat fugientibus, & cogit regredi deſperatos oſtendens eis pœnitentiæ viam, qua nulla latior inuenitur, & reuerſis dat, vt iterum eis poſſint ſacramēta prodeſſe: quorum, ſi pœnitentia non ſubeſſet nullo modo deinceps experiri poſſent effectū. Ex his ergo ſatis cōſtat quomodo ablata fictione detur totus effect⁹ Baptiſmi, quoad extenſionē eius.

Quo gradu intenſionis redeat gratia recedente fictione. Sed circa intenſionem huius effectus eſt non parua difficultas, quomodo intelligendum ſit, redire totum effectum gratiæ, quoad intenſionem ablata fictione. Et ratio dubitandi eſt, quia hæc intenſio gratiæ, quæ datur ex opere operato, non eſt omnino indiuiſibilis, & determinata: nam ſi huiuſmodi eſſet, nulla relinqueretur difficultas, quin tota daretur iuxta principia poſita: non tamen ita eſt, ſed poteſt hæc intenſio eſſe maior & minor iuxta diſpoſitionem operantis magis, vel minus perfectam. In eo autem, qui ficte ſuſcepit baptiſmum, nulla fuit diſpoſitio ad gratiam, vel intenſionem eius: quæ ergo intenſio danda eſt recedente fictione, aut per quam diſpoſitionem vel menſuram eſt definienda.

1. Dicendi modi. Duos potui excogitare dicendi modos. Primus eſt, dari minimam gratiam, quæ ex opere operato dari poteſt per Baptiſmum, qualis eſt illa quæ datur infantibus, & cuicunque neq; obicem contrarium, neq; poſitiuam diſpoſitionem ad gratiam habenti. Ratio huius ſententiæ eſſe poteſt, quia in huiuſmodi homine nulla eſt diſpoſitio ad Baptiſmum, ratione cuius effectus gratiæ excedat illum minimum gradum: quia diſpoſitio ad baptiſmum digne ſuſcipiendum ſolum eſt, quando ipſe baptiſmus ſuſcipitur: tunc autem nulla fuit talis diſpoſitio: quia, vt ſupponitur, ficte & indigne ſuſceptus eſt: ergo non eſt, vnde effectus gratiæ excedat prædictum intenſionis gradum. Dices, poſſe excedere ratione ſubſequentis diſpoſitionis, per quam tollitur fictio: nam quo illa fuerit melior: tanto videtur futurus hic effectus maior. Vnde, cum ſemper ſit neceſſaria aliqua poſitiua diſpoſitio ad tollendum obicem, ſemper ex hoc capite dabitur intenſior gratia, quam daretur cum diſpoſitione neutra (vt ſic dicam) id eſt, nec poſitiua, nec repugnante. Sed contra hoc eſt, quia ille actus, quo poſtea tollitur fictio, reuera non eſt diſpoſitio ad baptiſmum: quia non præparat hominem ad illum digne ſuſcipiendum: ſolum ergo deſeruit reſpectu baptiſmi, tanquam remouens prohibens: non tanquam poſitiue præparans: ergo, quod ille actus ſit magis vel minus perfectus, nihil refert ad effectum baptiſmi: quia ad remouendum obicem quilibet eſt æque ſufficiens: ergo baptiſmus tunc per ſe non operatur in ſubiecto poſitiue diſpoſito, ſed tantum in ſubiecto non habente obicem: dabit ergo illi minimum effectum, quoad intenſionem.

Confirmatur & declaratur à ſimili, ſuppoſita probabili ſententia: quod per quamcunque contritionem cuiuſcunque intenſionis redeunt omnia merita per peccatum mortificata, & omnis gratia amiſſa: hoc enim poſito fieri poteſt, vt per contritionem, vt quatuor, detur gratia, vt centum: & per contritionem, vt octo non ſemper detur maior, ſed interdum minor: quia licet illis cōtritionibus, vt ſunt diſpoſitiones ad nouam gratiam, reſpondeat diuerſus effectus, maior intenſiori, & remiſsiori minor: tamen vt remouent obicem priorum meritorum, quantum eſt ex ſe, æque operantur: quia in hoc habent quandam æqualitatem, quia vtraque remouet totum obicem, quo ſublato omnia merita præcedentia redeunt, ſiue ſint minora, ſiue æqualia, ſiue maiora: quia reſpectu illorum illa contritio non ſe habet vt diſpoſitio, ſed tantum vt remouens prohibens: ſic ergo in præſenti, actus, quo tollitur fictio, ſolum ſe habet, vt remouens obicem: & ideo non refert, quod in ſe ſit magis vel minus perfectus: quia in efficacia tollendi obicem omnes ſunt æquales, & tantam ſub hac ratione tunc concurrunt ad effectum baptiſmi.

Et confirmatur ſecundo hæc ſententia, quia recedente fictione ſolum datur effectus baptiſmi ratione præcedentis ſuſceptionis eius, eo modo quo tunc facta eſt, & acceptata à Deo ad talē effectum: ſed tunc ſuſceptio baptiſmi ex parte ſuſcipientis fuit ſacrilega, & indigna, quamuis ex parte baptiſmi ſemper de ſe fuerit efficax & ſufficiens ad gratiam: ergo ille baptiſmus ſic ſuſceptus ſolum acceptatur ad dandam minimā gratiam, quam Baptiſmus ex ſe poteſt dare, quia ex parte ſubiecti nihil fuit, vnde poſſet creſcere ille effectus. Neque enim conuenienter dici poteſt, tunc non acceptari ad determinatum effectum, ſed confuſe ad talem effectum, qualis poſtea fuerit diſpoſitio, per quam tolletur fictio. Hoc, inquā, non placet, quia ſacramentū determinatur ad effectum iuxta capacitatem, & diſpoſitionem, quam habet ſubiectum eo tempore, quo recipit ſacramentum, non iuxta eam, quam poſtea eſt habiturum, vt patet inductione facta in omnib. ſacramentis, & in omnibus cauſis efficientibus, quæ ex diſpoſitione ſubiecti habent aliquo modo determinatos effectus. Item ratione morali: quia hoc expedit ita fieri, vt homines excitentur ad digne ſuſcipienda ſacramenta.

Vnde plures rationes oriuntur, quibus hæc ſententia amplius cōfirmari poteſt. Vna eſt, quia ei, qui indigne ſuſcepit baptiſmum, non datur poſtea gratia recedente fictione, niſi ob ſanctitatem & efficaciam baptiſmi, vt eſt medium neceſſarium ad ſalutem: non vero propter id, quod homo ex parte ſua adhibuit in tali ſuſceptione: nam ex hoc capite potius fuiſſet priuandus omni gratia: ergo ſatis ſuperq; eſt, quod detur ei minima gratia baptiſmalis, nā hæc eſt, quam baptiſmus de ſe ſemper efficit, nulla habita ratione diſpoſitionis ſubiecti, ſed ſolū remoto obice: nam hæc ſufficit ad ſalutem, & ad neceſsitatem baptiſmi & efficaciam eius: & quod non detur maior, quodam modo debetur indignæ ſuſceptioni. Altera ratio, ſeu tertia confirmatio eſt, quia ſi aliquis accepit baptiſmum cum attritione vt duo: alius vero ficte, & vterq; poſtea habeat attritionem vt tria, non eſt veriſimile, maiorem gratiam ex opere operato accipere eum qui ficte baptizatus eſt quā eum, qui digne cum attritione vt duo: ergo: quamuis ille, qui ficte accepit ſacramentum, poſtea tollat fictionem per attritionem vt tria, non recipiet tātam gratiam ex opere operato, quantam accepiſſet, ſi tempore baptiſmi habuiſſet illam attritionem, vt tria: alioqui acciperet maiorem gratiam ex opere operato, quam alius, qui baptizatus fuit cum attritione vt duo, quod videtur incredibile.

Et poteſt in hunc modum etiam explicari, nam ei, qui baptizatus eſt cum attritione vt duo, licet habeat poſtea attritionem vt tria, non propterea confertur maior effectus ex opere operato: quia ille iam fuit definitus ex priori diſpoſitione, quæ cum ipſo baptiſmo concurrit: ergo neque ei, qui indigne ſuſcepit baptiſmum, attritio vt tria poſtea habita vtilis eſſe debet, vt effectus ex opere operato in eo creſcat: ſed ſatis eſt, vt deſeruiat ad tollendum obicem. Tandē, poteſt alio modo vis huius rationis declarari, nam baptiſmus, ſicut dat gratiam homini nō ponenti obicem, ita maiorem dat homini bene diſpoſito, & adhuc maiorem melius diſpoſito: ergo ſicut in homine adulto carentia diſpoſitionis abſolute & ſimpliciter eſt obex ad totum effectum ſacramenti, ita carētia perfectioris diſpoſitionis dici poteſt obex reſpectu perfectioris gratiæ ex opere operato recipiendæ: ſed, qui recipit ſacramentum cum diſpoſitione imperfecta, quamuis ex parte ſua obſtiterit perfectiori gratiæ, non poteſt poſtea per contritionem, vel attritionem perfectiorem quaſi remouere illum obicem, & ſe diſponere, vt ille effectus ex opere operato creſcat: quia iam effectus baptiſmi fuit determi-

determinatus in ipſo inſtanti receptionis eius, & ſubſequens contritio iam non eſt diſpoſitio ad illum: ergo ſimili ratione & proportione dicendum eſt de eo, qui poſuit obicem toti effectui, nimirum, quod maior vel minor contritio, aut attritio poſtea habita, non ſit in eo diſpoſitio ad perfectiorem effectum ex opere operato, ſed ſolum ad remouendum obicem.

Dices, ſi hæc ratio eſſet efficax, probaret, quod ſicut maior perfectio effectus baptiſmi ſemel impedita ex imperfecta diſpoſitione ſuſcipientis non poteſt poſtea recuperari, veluti auferendo obicem per meliorem diſpoſitionem: ita neq; abſolutus effectus gratię ſemel omnino impeditus poſsit poſtea redire ablata fictione, etiam quoad minimam gratiam. Reſpondetur non eſſe parem rationem: quia aliqua gratia baptiſmalis eſt neceſſaria ad ſalutem: perfectio autem gratiæ non eſt ita neceſſaria: & ideo baptiſmus, quomodocunq; recipiatur, acceptatur ad aliquam gratiam dandam remoto obice: non vero ad perfectionem gratiæ, niſi pro ratione præſentis diſpoſitionis. Item eſt alia differentia, quia reſpectu perfectioris gratiæ non datur obex contrarius, proprie loquendo, ſed tantum negatiuus: quia eſt carentia perfectioris diſpoſitionis, qui obex poſtea nullo modo auferri poteſt, quia licet poſsit haberi perfectior actus, non tamen perfectior diſpoſitio, quia poſtea elicitus actus neq; eſt, neque eſſe poteſt diſpoſitio ad baptiſmum: at vero reſpectu gratiæ abſolute, præter negatiuam diſpoſitionem concurrit ſemper contraria: ſcilicet, peccatum aliquod gratiæ repugnans: & huiuſmodi obex auferri poteſt per aliquam deteſtationem illius, ſcilicet per conuerſionem in Deum illi repugnantem aliquo modo: & ideo poteſt redire effectus gratiæ, prout eſt neceſſarius ad expulſionem peccati, quamuis non redeat, quoad maiorem perfectionem, quæ pendet ex meliori diſpoſitione.

Vltimo confirmatur, & declaratur hæc ſententia à ſimili ex modo, quo reuiuiſcit gratia baptiſmalis ſemel habita & amiſſa: nam ſi quis digne recepit baptiſmum cum cõtritione vt duo, & poſtea peccauit, & deinde reſurgit per cõtritionẽ vt quatuor, quamuis illi iterum detur gratia baptiſmalis ablato obice peccati, non tamẽ illi datur tanta gratia ratione baptiſmi, quam data fuiſſet, ſi in ipſa ſuſceptione baptiſmi habuiſſet cõtritionem vt quatuor: ſed præciſe reſtituūtur illi gradus gratiæ, quos baptiſmus habere poteſt in homine contrito vt duo: quia illa gratia non eſt menſurãda per diſpoſitionem, per quam poſtea aufertur obex, ſed per eam, quæ fuit tempore ſuſceptionis baptiſmi: ergo multo maiori ratione ſi prius accepit baptiſmum ſine vlla cõtritione, vel attritione, & poſtea reſurgit per contritionem vt quatuor, non dabitur illi tanta gratia ratione baptiſmi, quanta daretur homini ſuſcipienti illum cum cõtritione vt quatuor: alioqui, cęteris paribus, meliorem effectum baptiſmi conſequeretur, qui indigne illum ſuſcepit, quam qui digne, licet tardius, ſeu tempore poſteriori, quod videtur ſatis abſurdum: quia cõtritio illa, per quam remouetur obex, non magis eſt diſpoſitio ad baptiſmũ in vno, quam in alio. Quæ ratio, & omnes aliæ factæ eadem proportione probãt, ablata fictione nunquam dari tantã gratiam ex opere operato ratione baptiſmi, quanta data fuiſſet homini digne ſuſcipienti illum quacunque diſpoſitione minima & imperfecta. Vnde tandem concluditur, recedente fictione ſolũ dari minimam gratiam, quæ determinata eſt ex ipſa inſtitutione baptiſmi ad certum gradum, ſine ordine ad poſitiuam diſpoſitionem ſuſcipientis, ſed ſolum ad ſubiectum nõ habens obicem, ſeu remouens illum: nam licet baptiſmus non ſemper det hunc effectum ob indiſpoſitionem ſuſcipientis, ſemper tamen ad illum acceptatur, vt remoto obice illum conferat. Atque hæc ſententia videtur certe non ſolum probabilis, ſed etiam vera: nam rationes & coniecturæ adductæ videntur congruentiſsimæ & ſatis vrgentes.

Nihilominus poteſt quis opinari, recedẽte fictione dari ratione baptiſmi, & ex opere operato maiorem vel minorem gratiam iuxta qualitatem actus ſeu diſpoſitionis, per quam remouetur obex. Iuxta quam ſententiã conſequenter dicendum eſt, tãtam gratiam dari recedente fictione, quanta data fuiſſet, ſi in ipſo baptiſmo homo habuiſſet eandem diſpoſitionem, quam habet, cum tollit fictionem, nam ſuppoſito priori principio, quod hic effectus creſcat vel minuatur pro qualitate act⁹, quo remouetur fictio, nõ poteſt certior regula præſcribi huius proportionis, nec ſolidius fundamentum dari, quam tribuendo baptiſmo totum effectum ſuum, ſtante eadẽ proportione in ſubiecti diſpoſitione. Itaq; baptiſmus ſemel receptus tam eſt efficax ad operandũ, recedente fictione, quam in principio actu exiſtens: ergo tantam gratiam dat, recedente fictione, cum tali diſpoſitione, verbi gratia, contritione vt quatuor, quantam in principio daret, ſi cum eadem ſuſceptus fuiſſet: antecedẽs patet inductione ſupra facta in omnibus alijs effectibus: & ratione, quia eſt eadem cauſa, & eadem virtus, in qua perinde eſt manere in acceptatione diuina, ac ſi actu exiſteret: conſequentia vero patet à paritate rationis. Nec videtur ſatis eſſe dicere illum actum, quo tollitur fictio, non eſſe diſpoſitionem ad ſacramentum: nam ſatis eſt, quod ſit diſpoſitio ad effectum ſacramenti: nam licet ſacramentum præceſſerit, quoad ſuum eſſe: non tamen quoad efficaciam ſuam: quia nondum contulit effectum ſuum: & ideo recte intelligi poteſt, quod, licet non poſsit homo iam ſe diſponere ad ſacramentum ſuſcipiendum: poſsit tamẽ ſe præparare ad gratiam, non ſolum vt gratia eſt, ſed etiam vt effectus ſacramenti eſt: & quod hac ratione detur inæqualis effectus diſpoſitioni proportionatus. Neq; in hoc oportet idem ferre iudicium de hoc effectu ſacramenti, qui datur recedente fictione, & de reuiuiſcentia meritorum, ſeu reditu gratię per peccatum amiſſæ: certius enim eſt, baptiſmum habere effectum recedente fictione, quam gratiam ſemel per baptiſmum comparatam, & per peccatum amiſſam, per pœnitentiam in integrum reſtitui: gratia enim, quæ datur propter ſacramentum recedente fictione, vere eſt effectus ſacramenti, & in eius efficacia & neceſsitate fundatur: gratia vero, quæ per pœnitentiam reſtituitur, iam tunc non eſt proprie effectus baptiſmi: ſed, ſi reſtituitur, ſolum eſt, quia acceptatio ad gloriam, quæ correſpondet tali gratiæ, de ſe eſt perpetua, & firma, niſi homo ponat impedimentum perfectum: & ideo, ablato hoc impedimento per pœnitentiam, reſtituitur illa gratia, non vt nouus effectus ſacramenti: & ideo non commenſuratur præſenti diſpoſitioni: at vero gratia, quæ datur recedente fictione, poteſt commenſurari diſpoſitioni, non ſolum vt remouenti obicem, ſed etiam vt præparanti ſubiectum ad effectum ſacramenti. *2. Modus dicendi.*

Denique, ex hoc dicendi modo non ſequitur aliquod inconueniens: nã, licet fateamur, eum, qui indigne ſuſcepit baptiſmum, ſi poſtea reſurgat per cõtritionem vt quatuor, maiorẽ gratiã baptiſmalem accipere, quam eum, qui digne ſuſcepit baptiſmum cum cõtritione vt duo, nihil abſurdum, vel incommodum in hoc eſſe videtur: quia ille, qui indigne ſuſcepit baptiſmum, non ratione peccati, quod tunc commiſit, fructum aliquem accipit, ſed magnum potius inde ſenſit detrimẽtum: quia eo tempore caruit diuina gratia, & fauoribus, & auxilijs proprijs filiorum Dei: ſi quid ergo vberioris fructus conſequi videtur, totum prouenit ex perfectiori contritione, qua ſe ad effectum ſacramenti præparauit. Quod enim hęc contritio poſterior tempore ſit, non refert: quia moraliter coniungitur cum ipſo ſacramento, & præparat ſubiectum ad effectũ illius. Et ideo etiam

nihil

nihil obſtat, quod alter, qui digne ſuſcepit ſacramentum cũ remiſſa contritione, poſtea habeat alios actus contritionis intenſiores: quia illi iam non ſunt diſpoſitiones ad effectum ſacramenti. Sicut, ſi conſtituamus duos, quorum alter nunc accipiat Baptiſmum cum contritione vt duo, poſtea vero ſucceſſu temporis habeat feruentiſsimos actus amoris, & contritionis: alius vero in fine vitæ baptizetur cum contritione vt quatuor: hic poſterior maiorem gratiam baptiſmalem ſecũ afferet, quam alius, etiamſi fortaſſe aliunde plura habuerit peccata, & pauciora merita: quia hæc ſunt accidentaria ad effectum ſacramenti: ita vero eſt in præſenti: nam ita cẽſendum eſt de illo, qui poſteriori tempore tollit fictionem per nobiliorem actum, & diſpoſitionem, ac ſi tunc cum eadem diſpoſitione ſacramentum accepiſſet.

Vterq; modus probabilis, ſed prior probabilior.

Atque in hunc modum explicata eſt hæc ſententia & poteſt abſque magna difficultate effugere vim ſuperiorum rationum, & non eſt dubium, quin potuerit Chriſtus Dominus hunc effectum, aut efficaciam ſacramenti inſtituere: totum enim hoc negotium ex illius inſtitutione pendet, quam coniecturis potius, quàm firmo aliquo fundamento, inueſtigare poſſumus: & ideo vterq; modus dicendi eſt probabilis: prior tamen videtur mihi veriſimilior, magiſque conſentaneus communib. legibus ſacramentorum, & conuenienti prouidentiæ, ad quam expedit, vt maiorem fructum reportet, qui melius diſpoſitus ad ſacramentum accedit: & ideo, quod diſpoſitio ad effectum propria tantum ea ſit, quæ ſimul eſt diſpoſitio ad ipſum ſacramentum, dignamque ſuſceptionem, & reuerentiam eius.

Ad fundamenta aliarum opinionum.

Supereſt, reſpondeamus ad fundamenta aliarum opinionum: & ad rationem dubitandi in principio poſitam; ad quam breuiter dicitur ex principijs ſupra poſitis diſputando de ſacramentis in genere: ſacramentum, quando habet effectum recedente fictione, non conferre illum, vt inſtrumentum phyſicum, ſed Deum ſolum dare effectum ratione ſacramenti prius ſuſcepti: & hæc eſt facilior, & intelligibilior reſponſio, quam aliæ, quæ dari ſolent: neq; in ea eſt vllum inconueniens: quia neque eſt neceſſe, neque poſsibile, quod res, quæ, ſi exiſteret phyſice, operaretur, etiamſi non exiſtat, phyſicum influxum adhibeat: neque è conuerſo neceſſe eſt, vt ſacramentum, quod, cum iam non exiſtit, operatur tantum moraliter, & non phyſice, etiam cum exiſtit, & in ſubiecto non inuenit obicem, non operetur phyſice, ſed tantum moraliter: ſed potius conſentaneum rationi eſt, vt cauſa actu exiſtens maiorem efficaciam habeat, ſaltem in modo operandi: quæ omnia in prædicto loco latius tractata ſunt. Atq; hinc ſatis reſponſum eſt ad fundamentum primæ ſententiæ: negamus enim, abſque proprio effectu gratiæ ſacramentalis vere ac proprie ſaluari, quod ſacramentum habeat ſuum effectum recedente fictione, vt ſatis declaratum eſt.

Reſponſio aliquorum.

Ad confirmationem vero ibi adiunctam ex comparatione inter ſacramentum iam receptum, & poſtea ſuſcipiendum, quod non magis poſsit vnum habere effectum ex opere operato, quam aliud: aliqui concedunt proportionem: & affirmant, effectum gratiæ, qui datur per contritionem in voto ſacramenti, attribuendum eſſe ipſi ſacramento tanquam propriæ cauſæ morali, atq; ita dici poſſe effectum ex opere operato reſpectu illius; nã huiuſmodi cauſalitas ex opere operato, cũ latius pateat, quam cauſalitas phyſica, non requirit neceſſario actualem, & realem exiſtentiam cauſæ: poteſt ergo attribui ſacramento futuro, ſicut præterito.

Refellitur.

Sed hic dicendi modus, quamuis fortaſſe magis in verbis conſiſtat, quam in re, mihi non probatur, vt ſæpe in ſuperioribus tetigi: primo quidem, quia, ſi Baptiſmus in voto operaretur ex opere operato, ſicut dicitur cauſare gratiam, ita dici poſſet cauſare characterẽ, quia non

eſt maior ratio de vno effectu, quam de alio: imo videtur eſſe maior ratio de charactere: quia eſt veluti potentia paſsiua ad omnia ſacramenta, & ad omnes effectus ex opere operato ſacramentorum: & ita inter effectus Baptiſmi eſt primus omnium. Secundo, quia, ſi poſt Baptiſmum in voto aliquis accipiat Baptiſmum in re, tunc recipit ex opere operato totam gratiam, quam hoc ſacramentum dare poteſt cum tali diſpoſitione: ergo ſignũ eſt, prius non fuiſſe operatum ſacramẽtum ex opere operato: quia idem ſacramentum non confert ex opere operato duplicem effectum diſtinctum. Tertio, ratio à priori eſſe videtur, quia in ipſis terminis videtur eſſe repugnantia, quod effectus detur ex opere operato, & tamẽ quod detur prius, quam opus fiat: quia in ipſiſmet verbis: (opus operatum) includitur realis applicatio & effectio ipſius operis: cui talis effectus coniunctus eſt ratione ipſius operis, re ipſa exhibiti, cui promiſſa eſt ſpecialis virtus, ſeu priuilegium. Ex qua ratione clara eſt reſponſio ad prædictam confirmationem: negando ſimilitudinem: & ratio differentię non eſt poſita in reali & actuali exiſtentia, vt bene probat ratio ibi facta: ſed eſt in hoc poſita, quod ſacramentum præteritum iam ſemel fuit re ipſa ſuſceptum, & applicatum ſufficienter ad operandum, ratione ipſius operis iam operati: ſacramentum aũt futurum nondum applicatum eſt, neq; operatum (vt ſic dicam) & ideo non poteſt habere effectum ex opere operato.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ iam ſatis declaratum eſt, quæ ſit neceſsitas, ob quam oportet, dari ratione Baptiſmi ſpecialem effectum gratiæ, recedente fictione. Petitur autem in vltima confirmatione ibi poſita (cætera enim omnia expedita iam ſunt) ſpecialis difficultas, nimirum ſi recedente fictione datur aliqua gratia ratione Baptiſmi: & aliqua ratione contritionis ſeu ſacramenti pœnitentiæ, quomodo poſsit hic effectus diuidi, & attribui huiuſmodi diuerſis cauſis; ſed quia hæc difficultas ſupponit aliqua in ſeq. ſect. tractanda: ideo in fine illius commodius explanabitur.

SECTIO V.

Quænam diſpoſitio ſufficiat ad tollendam fictionem, vt Baptiſmus ſuum effectum habere incipiat.

TOta difficultas eſt, an requiratur contritio, vel ſufficere poſsit attritio. Et ratio dubitandi eſt, quia, ſi in ipſa ſuſceptione ſacramenti adfuiſſet attritio, illa fuiſſet ſufficiens ad fictionem tollẽdam: ergo etiam poſtea adhibita ad eundem effectum valebit. In contrarium vero eſt, quia fictio nihil aliud fuit, quam peccatum: ergo tollere fictionem nihil aliud eſt, quam tollere peccatum: ſed attritio non ſufficit ad tollendum peccatum: ergo neque ad tollendam fictionem.

Attritio nõ ſufficiat ad tollendam fictionem.

Duobus modis cõtingere poteſt, vt ſupra vidimus, hominem eſſe fictum in ipſa ſuſceptione Baptiſmi: Vno modo abſque actuali peccato ſacrilegæ ſuſceptionis, vt ſi bona fide accedat, putans ſe eſſe attritum, non tamen ſit: aut, ſi inuincibiliter exiſtimet, non eſſe neceſſariam aliam diſpoſitionem præter fidem, & voluntatem Baptiſmi. Secundo modo poteſt quis eſſe fictus, actualiter peccando, & ſacrilegium committendo in ipſamet ſuſceptione Baptiſmi: quia nimirum praua conſcientia ſciens, & videns, vel culpabiliter ignorans, ita accedit. Et vtroq; modo euenire poteſt, vt homo poſt Baptiſmum acceptum aliqua peccata mortalia commiſerit, aut quod nunquam poſtea mortaliter peccauerit.

Sufficit attritio, quando in Baptiſmi ſuſceptione, vel poſt Baptiſmum non fuit peccatum.

Dico ergo primo. In eo, qui neque in ſuſceptione Baptiſmi, nec poſt Baptiſmũ ſuſceptum, mortaliter peccauit, ſed ex inculpabili ignorãtia fictus acceſſit, ſufficit poſtea ſola attritio ad tollendam fictionẽ, & ad gratiam & remiſsionem peccatorum, ratione Baptiſmi obtinẽdam. Hæc concluſio à fortiori colligitur ex authoribus ſtatim citandis: & eam apud me conuin-

conuincit ratio dubitandi in principio poſita: quia illa attritio antea ſufficeret: ergo & poſtea ſufficiet. Patet cõſequentia, quia nullum nouum peccati impedimentum adiunctum eſt. Secundo, quia tollere fictionẽ, proprie ac formaliter non eſt tollere peccatum, vt falſo ſumebatur in ratione dubitandi poſteriori loco poſita: nam ablatio peccati potius eſt effectus baptiſmi, quam diſpoſitio ad illum: igitur tollere fictionem in præſenti ſolum eſt, tollere carentiam diſpoſitionis: quia in caſu, de quo agimus, tota fictio poſita fuit in carentia diſpoſitionis, & non in aliquo nouo peccato. Vel aliter: tollere diſpoſitionẽ eſt, retractare peccatum, ꝗ prius non fuerat retractatum: ſed in caſu, de quo agimus, per ſolã attritionem ſufficienter retractatur peccatũ, quantũ baptiſmus poſtulat: & conſequenter ponitur diſpoſitio, quã ſolam baptiſmus per ſe requirit; ergo ſufficienter tollitur fictio: ergo ſacramentũ habebit ſuum effectum, cum aliunde nullum peccati impedimẽtum interueniat, vt ſupponitur. Tertio, quia in huiuſmodi homine non eſt neceſſariũ ſacramentum pœnitentiæ, cũ ſupponãtur omnia peccata anteceſsiſſe baptiſmũ: ergo tollẽda ſunt omnia virtute ſolius baptiſmi: ergo tollentur cum diſpoſitione per ſe ſufficienti cum ſolo baptiſmo. Deniq;, quoad hoc perinde operatur Baptiſmus antea receptus, ac ſi tunc reciperetur: nam eandem habitudinem habet ad omnia illa peccata, & ad illam diſpoſitionem, & ſemper de ſe eſt efficax, dum nouum obicẽ non inueniat. Neq; contra hanc concluſionem inuenio obiectionem, alicuius momenti: nam quæ in principio tacta eſt, ſoluta iam eſt.

Scotus. Circa concluſionem hanc videndus eſt Scotus, in 4. diſt. 4. quæſt. 5. Vbi tamen ſubobſcure loquitur, & nonnulla dicit, quæ mihi non omnino probantur: dicit enim; quod ſi quis ante Baptiſmum habuit ſeptem mortalia peccata, & ad baptiſmũ acceſsit cum attritione ſex peccatorum, & ſine attritione ſeptimi, vel cum complacentia eius, tunc ad remouendam fictionem non indiget noua contritione, vel attritione priorum ſex peccatorum: indiget tamen pœnitentia, confeſsione & ſatisfactione ſeptimi peccati, quod fuit cauſa fictionis, & cuiuſcunque alterius poſtea cõmiſsi. In qua doctrina, hæc vltima pars eſt vera, & conſentanea concluſioni ſequenti: prima etiam eſt probabilis, & conformis priori noſtræ aſſertioni: nã ſupponimus poſſe aliquem habere verã attritionem aliquorum peccatorum, & non omnium, ſaltem propter propriam & ſpecificam turpitudinem eorum, in qua non habent peccata mortalia neceſſariam connexionem, reſpectu interioris affectus, ſeu deteſtationis voluntatis: potuit ergo vere aliquis deteſtari ſex peccata, nõ deteſtando ſeptimum: ergo per affectum ad illa non poſuit obicem: ad tollendum ergo obicem ſeu fictionem, non erit neceſſaria noua attritio illorum ſex peccatorum.

Quod vero Scotus dicit de ſeptimo peccato nullo modo deteſtato (gratia enim exempli ſic loquimur: nam eadem ratio eſt de omnib. peccatis ante baptiſmum commiſsis, & non deteſtatis per verã attritionem) quod, inquam, Scotus inquit, ad tollendũ huiuſmodi peccatum, eſſe neceſſariam contritionem, confeſsionẽ, & ſatisfactionem, mihi non placet: nam conſequenter ſignificat, baptiſmum non habere efficaciam circa illud peccatum: nec delere illud, quoad culpam & omnem pœnam, etiam accedente hominis attritione, indicat etiam peccatum illud eſſe materiam pœnitentiæ: vnde declarat propoſitionem illam vniuerſalem ſacramentum pœnitentiæ ſolum habere efficaciã ad tollẽda peccata poſt baptiſmum commiſſa, intelligendam eſſe de peccatis, vel cõmiſſis poſt receptum baptiſmum, vel ita inhærentibus, vt de illis nec attritio, nec contritio fuerit in baptiſmo: quæ omnia in rigore mihi videntur falſa: oportet n. diſtinguere inter peccatum ante baptiſmum commiſſum & non deteſtatũ, quod fuit cauſa fictionis, & inter peccatum irreuerentiæ, ſeu ſacrilegij, ſi fortaſſe cõmiſſum fuit indigna ſuſceptione baptiſmi: Scotus enim de vtroq; loquitur: eius tamen doctrina ſolum habet verum in peccato poſtremo, ſcilicet ſacrilegæ ſuſceptionis baptiſmi, vt in 3. concluſione dicemus: nõ tamẽ in peccato ante Baptiſmum commiſſo & non deteſtato, vt ex aſſertione poſita colligitur, cui in hac parte cõtraria eſt doctrina Scoti. Probatur autem noſtra ſententia, quia omnino falſum eſt, peccata commiſſa ante baptiſmũ, quamuis poſt baptiſmum inhæreãt ob defectum attritionis, eſſe materiam ſacramenti pœnitentiæ: nam illa nõ cadunt ſub iuriſdictionem Eccleſiæ: ergo nec ſub pœnitentiæ ſacramentum, quod iuriſdictionem requirit. Itẽ peccata nõ ſunt materia pœnitentiæ, prout habitu inhærent, ſed prout actu commiſſa ſunt: at vero peccata, prout commiſſa ante baptiſmum, non pertinent ad ſacramentum pœnitentiæ: ergo quamuis poſtea habitualiter inhæreant poſt Baptiſmum, non propterea erunt materia ſacramenti pœnitentiæ. Tandem, hoc ſacramentum non habet efficaciam circa hominem, niſi vt iam inſignitum charactere baptiſmali: ergo peccata commiſſa ante ſuſceptum hunc characterem, non ſunt materia illius ſacramenti. Vnde Concilium Trid. ſeſſ. 14. c. 1. abſolute docet, ſacramentum pœnitentiæ inſtitutum eſſe ad remittenda peccata poſt baptiſmum commiſſa, & reconciliandos fideles poſt baptiſmum lapſos: & c. 2. & ſequentibus eandem doctrinam ſæpe repetit. *Tridentinũ.*

Ex hoc ergo principio colligitur (cum eodem Concilio, eadem ſeſsione cap. 5.) peccata ante baptiſmum cõmiſſa, quamuis in baptiſmo non ſint remiſſa, neq; vllo modo deteſtata, non eſſe poſtea neceſſario confitenda: quia non ſunt materia illius ſacramenti: ſi ergo in ipſa ſuſceptione baptiſmi nihil peccatum ſit, nihil oportebit confiteri eorum, quæ præceſſerunt; ſi vero nouum ſacrilegij peccatum commiſſum ſit propter fictionẽ, ortam fortaſſe ex complacentia alterius peccati prioris, aut ex carentia attritionis eius, & ad ſummum confiteri oportebit, indigne ſuſcepiſſe baptiſmum (vt dicetur concluſione tertia) non tamen oportebit explicare peccatũ non deteſtatum, cuius occaſione fictio fuit poſita: niſi fortaſſe aliquando id ſit neceſſarium ad explicandam circumſtantiam aliquam ipſius ſacrilegij mutantem ſpeciem, vel notabiliter aggrauantem, quod raro, aut nunquam poteſt contingere, & multo minus erit neceſſarium confiteri alia peccata ante baptiſmum commiſſa, quamuis contrarium ſine fundamento doceat Paludanus loco allegato. Vnde infertur vlterius, illud ſeptimum peccatum (vt cum Scoto loquamur) ante baptiſmum commiſſum, & in ipſo baptiſmo nullo modo deteſtatum, per baptiſmum remitti: nam in lege noua nullum peccatum mortale remittitur, niſi per ſacramentum baptiſmi, aut pœnitentiæ in re, vel in voto: ſed illud peccatum non remittitur per ſacramentum pœnitentiæ, cum non ſit materia eius, vt oſtenſum eſt: ergo remitti debet per ſacramentum baptiſmi. *Peccata ante baptiſmũ cõmiſſa non ſunt materia ſacramenti pœnitentiæ.*

Ex quo vlterius cõcluditur, ad illius remiſsionem non eſſe neceſſariam contritionem, ſed attritionem per ſe ſufficere, id eſt, ſecluſis alijs extrinſecis impedimentis, & rationibus, de quib. in ſequentibus aſſertionib. dicendum eſt. Probatur: quia attritio eſt per ſe diſpoſitio ſufficiens cum baptiſmo ad remiſsionem peccati: ſed peccatum illud tollitur per baptiſmum: ergo ad hoc, per ſe loquendo, ſufficit attritio. Vnde tãdem contra Scotum inferre poſſumus: nullam eſſe neceſſariam ſatisfactionem huiuſmodi peccati: quia, cum per Baptiſmũ deleatur, ſimul quoad culpã, & quoad omnem pœnam, remittitur, ablato obice: quia baptiſmus, recedente fictione, incipit habere effectum ſuum, nõ ſolum, quoad remiſsionem culpæ, ſed etiam pœnæ, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt. Quocirca etiamſi contingat, peccata ante baptiſ-

mum

ſmum commiſſa, eſſe cõiuncta cum aliis commiſsis poſt Baptiſmum, & recedente fictione, omnia deleri medio actu pœnitentiæ, qui per ſe non ſufficeret ad ſatisfactionem pro omni pœna: nihilominus priora peccata omnino delebuntur, quoad omnem pœnæ reatum, licet de poſterioribus maneat aliquis reatus pœnæ temporalis: quia in hoc reatu pœnæ temporalis delendo non eſt neceſſaria connexio: ſed poteſt optime auferri reatus pœnæ temporalis reſpõdens vni peccato, manente reatu, qui alteri peccato reſpondet: ex hac ergo parte non eſt repugnantia, & alioqui Baptiſmus habet totum effectum ſuum, ſi ex parte ſubiecti non repugnet: delebit ergo omnino priora peccata, quamuis poſteriora non prorſus tollantur, quoad reatum pœnæ temporalis.

Ad tollendã fictionem neceſſaria eſt contritio, ſi poſt Baptiſmum cõmiſſum eſt aliquod mortale. Dico ſecundo: Si poſt Baptiſmum ſuſceptum aliquod peccatum mortale commiſſum eſt, neceſſaria erit contritio ad tollendam fictionem, & recipiendum effectum Baptiſmi, ſiue in ipſa ſuſceptione denuo peccatũ ſit, ſiue non. Loquor de contritione per ſe ac præciſe conſiderãdo internam hominis diſpoſitionem, vt ſeparatam ab omni alio ſacramento: nam de hoc dicemus concluſione quarta. Hanc cõcluſionem ſignificat Scotus paulo antea citatus, & Paludanus in 4. diſt. 4. q. 5. nu. 24. clarius Durandus, quæſtio. 4. Soto, & alij. *Scotus. Palud. Durand. Soto.* Et probatur ratione: quia illud peccatum, quod poſt Baptiſmum commiſſum eſt, nõ poteſt per Baptiſmum deleri, vt ſupra dictum eſt, & cõſtat ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 10. & tota ſeſſ. 14. *Tridentin.* ergo non poteſt ſola attritio ſufficere ad illud peccatum tollendum: quia attritio per ſe non ſufficit ad tollendum peccatum, niſi cum aliquo ſacramento: hic autem non concurrit cum attritione Baptiſmus ad tollendum hoc peccatum, vt oſtẽſum eſt: neque etiam concurrit aliud ſacramentum, vt ſupponitur: non ergo ſatis eſt attritio, vt tollatur illud peccatum: ergo neq; etiam erit ſatis, vt tollatur fictio, & redeat effectus Baptiſmi. Probatur vltima hæc conſequentia, quia non poteſt tolli vnum peccatum mortale ſine alio: & conſequenter nec dari poteſt effectus gratiæ baptiſmalis abſque remiſsione peccatorum omniũ mortalium, ſiue ante ſiue poſt Baptiſmum commiſſa ſint. Et confirmatur hæc ratio, nam ſi quis poſt Baptiſmum digne ſuſceptum mortaliter peccet, licet poſtea atteratur, non ei ſatis erit, vt remiſsionem illius peccati conſequatur, ratione Baptiſmi prius ſuſcepti: quia Baptiſmus non habet efficaciam circa tale peccatum: ergo multo maiori ratione nõ ſufficiet ſola attritio ad remittendum ſimile peccatum, ratione Baptiſmi prius indigne ſuſcepti: ergo neq; etiam ſufficiet ad gratiam baptiſmalem, & remiſsionem aliorum peccatorum obtinendam.

Obiectio. Sed obijciet aliquis contra poſitam cõcluſionem, & rationem eius, nam, licet Baptiſmus per ſe non ſit inſtitutus ad tollenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa, tamen interdum neceſſe eſt, vt per accidens, & propter neceſſariam concomitantiam ea tollat, vt poſtea dicemus: quia non poteſt vnum peccatum remitti ſine alio & ideo, ſi peccata antecedentia Baptiſmum coniuncta ſunt cum peccatis poſtea ſubſecutis, vt illa tollantur, neceſſe eſt, hæc etiam concomitanter tolli: ergo hoc modo poteſt Baptiſmus tollere peccatum poſt ſe ſuſceptum, commiſſum: ſicut ſacramentum pœnitentiæ non eſt per ſe inſtitutum ad delenda peccata non confeſſa, vel propter obliuionem, vel propter aliam rationabilem cauſam: & tamen per concomitantiam illa delet: quia nõ poſſunt tolli peccata confeſſa, quin alia etiam tollantur: ergo illa diſpoſitio, quæ ſufficit, vt Baptiſmus deleat peccata prius commiſſa, quæ per ſe, & ex propria inſtitutione remittit, nimirum attritio, ſufficiet etiam vt concomitanter deleat peccata, quæ cum illis inuenit coniuncta. Patet conſequentia: tum à ſimili ex adducto exemplo: nam, vt ſacramentum pœnitentiæ remittat peccata oblita, ſufficit attritio omnium peccatorum, quamuis non per ſe, & directe, ſed concomitanter illa remittat: tum ratione: quia ideo ſacramentum tollit cõcomitanter peccatum, quia dat gratiam, quæ ſimul neceſſario excludit omnia peccata mortalia: ergo ſacramentum, quod per ſe & vi ſua habet virtutem ad dandam gratiam homini attrito, ſtante attritione, ſemper dabit illam, neq; efficaciam eius impedire poterit quodcumq; peccatum, ſed potius ipſum concomitanter tolletur, cum volũtas ratione attritionis iam non ſit ad illud formaliter, aut virtualiter affecta.

Et confirmatur à fortiori, nam ſacramentum Euchariſtiæ (& idem eſt de alijs ſacramentis viuorum) quamuis non ſit per ſe inſtitutum ad delendum peccatum cum ſola attritione: nihilominus intercedente bona fide, delet peccatum homini attrito propter virtutem, quam habet ad dãdam gratiam, ad quam conſequitur neceſſario remiſsio peccati, ſaltem indirecte & per accidens, & non ſine habitudine ad ſacramentum pœnitentiæ, & cum voto illius: ergo ſimiliter Baptiſmus: quamuis non ſit inſtitutus per ſe ad tollendum peccatum commiſſum poſt ſuſceptionem eius, concomitanter delebit illud ex virtute, quam habet ad dandam gratiam homini attrito: indirecte tamen & per accidens, & cum voto ſacramẽti pœnitentiæ, reſpectu illius peccati, quod neceſſario poſtea confitendum eſt: non ergo eſt neceſſaria cõtritio ad hunc effectum: imo neq; alia bona fides, aut exiſtimatio contritionis videtur neceſſaria: quia hæc ſolum exigitur in Euchariſtia & alijs ſacramentis, ad excuſandum peccatum indignæ ſuſceptionis ſacramenti: hic autem nullum ſacramentum denuo ſuſcipiendum eſt: neq; reſpectu Baptiſmi id eſſet neceſſarium: quia per ſe ſolam attritionem poſtulat. Confirmatur ſecundo: quia ſi in eo caſu neceſſaria eſſet contritio ad tollendum obicem: ergo oportet etiam de peccatis ante baptiſmum commiſsis habere contritionem: ergo impediretur quodammodo effectus baptiſmi: quia non poſſet viuificare hominẽ, non prius per contritionem viuificatum, nec poſſet delere peccata non prius per contritionem deleta, quod ſupra diximus eſſe contra inſtitutionem baptiſmi. Hæc argumenta videntur facere probabilem ſententiam, quam eiuſmodi exiſtimauit Paludanus *Palud.* dicta q. 5. numero 24. ſcilicet, in eo caſu ſufficere attritionem ad tollendam fictionem, dummodo includatur votum ſacramenti pœnitentiæ, reſpectu talis peccati.

Reſponſio. Nihilominus tamen aſſertio poſita verior, eiusq; ratio ſolidior videtur. Ad principalem ergo obiectionem reſpondetur, verum quidem eſſe, non poſſe per baptiſmum tolli peccata mortalia antecedentia baptiſmum, quin tollantur etiam ſequentia: dico tamen ſolum baptiſmum prius ſuſceptum ad hoc non ſufficere, niſi iuuetur aliquo alio medio, quod per ſe & in genere ſuo ſufficiat ad delẽdum peccatum poſt baptiſmum commiſſum: huiuſmodi autem mediũ non eſt ſola attritio abſq; reali ſuſceptione ſacramẽti pœnitentiæ: erit ergo neceſſaria contritio. Ratio autem, ob quam baptiſmus non ſufficit abſque alio medio per ſe ſufficiente, eſt: quia nullum ſacramentum habet virtutem ad remittẽdum peccatum poſt ſuſceptionem ipſius ſacramenti commiſſum, neque directe, neque indirecte, neq; vllo modo: non enim ad hoc ſunt vlla ratione inſtituta: neq; ad huiuſmodi effectum à Deo acceptantur: ſunt enim ſacramenta medicinæ curatiuæ præcedentium peccatorum, & præſeruatiuæ ſequentium, non tamen fuit conueniens, vt haberẽt etiam vim ad delenda peccata poſtea committenda: nã huiuſmodi medicinæ non adhibentur, donec ægritudo inſit: neque in aliquo alio ſacramenta huiuſmodi effectus reperiri vnquã poteſt. Quamobrem non eſt ſimile, quod de ſacramento pœnitentię adducitur, reſpectu peccatorum oblitorum, quę indirecte remittit cum ſola attritione. Vt

enim omittam, non eſſe hoc certum, ſed ſatis dubiū: tamen, eo conceſſo, non eſt ſimile: quia peccatū oblitum ſupponitur iam commiſſum ante ſuſceptum tale ſacramentum pœnitentiæ: & ideo habere poteſt efficaciam ad tollendum illud, ſaltem concomitanter: peccatum autem, de quo hic agimus, non erat commiſſum, quādo baptiſmus ſuſceptus eſt. Atque eadē reſponſio eſt ad exemplum adductum in confirmatione prima: nam Euchariſtia non facit ex attrito cōtritum, niſi reſpectu peccatorum, quæ ante ſuſceptionem talis ſacramenti commiſſa fuerunt.

Scotus. Ad ſecundam confirmationem Scotus ſupra ſignificat, ſufficere contritionem illius peccati, quod fuit occaſio fictionis, & ſubſequentium peccatorum: dico tamen, veram contritionē neceſſario extendi, ſaltem virtualiter, & implicite ad omnia peccata, vt ſequenti tomo latius tractandum eſt: & hoc ſenſu concedo ſequelam: nimirum neceſſariam eſſe contritionem vniuerſalem omnium peccatorum, etiam illorum, quæ baptiſmum anteceſſerunt, ſiue aliquorum attritio præceſſerit, ſiue non: hoc enim nihil refert, vt bene Soto notauit: *Soto.* neque hoc eſt inconueniens: aut repugnans inſtitutioni baptiſmi: quia eſt per accidens, ob neceſſariam connexionem omnium peccatorum mortalium in ordine ad ſuam remiſſionē, & gratiæ infuſionem. Nec vero in eo caſu baptiſmus ſupponit hominem viuum, priuſquam ipſum viuificet: nec peccatum deletum, priuſquam ipſum deleat: ſed omnino ſimul baptiſmus iam applicatus adueniente contritione cum illa, dat primam gratiam, & remittit peccata, vt paulo inferius amplius explanabimus.

Ad tollendā fictionē peccati cōmiſſi in ipſa ſuſceptione Baptiſmi requiritur cōtritio.

Dico tertio, Quando in ſuſceptione baptiſmi cōmittitur peccatum mortale in ipſa actuali, & indigna ſuſceptione, tunc neceſſaria eſt contritio ad tollendā fictionem, & conſequendum effectum baptiſmi, etiā ſi poſt acceptum baptiſmum nullum aliud peccatū mortale commiſſum ſit. Hæc cōcluſio eſt minus certa, quam præcedens: quia de illo peccato ſacrilegij, quod in ipſa ſuſceptione baptiſmi committitur, non immerito dubitari poteſt, an ſubſequatur baptiſmū. Videtur enim potius antecedere, quia peccatum potiſsimum in voluntate conſiſtit: voluntas autem ſic ſuſcipiēdi baptiſmum antecedit ſuſceptionem eius: ergo illud peccatum antecedit baptiſmum: ergo ſufficiet attritio eius, iuxte principia hactenus poſita. Vel certe, ſi dicatur peccatum illud durare vſque ad ipſam ſuſceptionem ſacramenti, reſponderi imprimis poterit, id eſſe verum de peccato exteriori: quod præciſe conſideratum non ſatis eſt: quia culpa formaliter eſt in voluntate & animo. De interiori autem voluntate actuali non eſt neceſſe, quod actu perſeueret vſque ad inſtans, in quo ſacramentum perficitur: imo, moraliter loquendo, frequentius fortaſſe non ita accidit, preſertim ſi verum eſt, requiri actualem aduertentiam malitiæ ad actualiter peccandum in interiori voluntate. Denique, vt verum ſit etiam internum peccatum actuale durare interdum vſque ad conſummatam ſuſceptionem ſacramenti: inde tamen, ad ſummum, concluditur, illud peccatum eſſe concomitans Baptiſmum, non tamen eſſe conſequens ipſum: quia, finito Baptiſmo, finitur ſuſceptio eius: ergo finitur etiam peccatum ſacrilegij, quod ſolum in ipſa ſuſceptione committebatur: ergo ex vi talis peccati nulla ibi eſt culpa poſt Baptiſmum commiſſa: ergo neque eſt vlla ratio, propter quam ibi requiratur contritio: quia peccatum illud magis videtur numerādum inter ea, quæ per ſe poſſunt per Baptiſmum tolli, quam inter alia: tum quia eſt idem numero peccatum, quod ante Baptiſmum inchoatum eſt, & vix ei additur aliqua malitia ob eam durationem: tum etiam, quia baptiſmus habet efficaciam aduerſus omnia peccata, quæ in homine inuenit: inter quæ computandum eſt illud peccatum, quod Baptiſmum ipſum comitatur. Nihilominus aſſertio poſita eſt conſentanea doctrinæ D. Thomæ hic art. 10. ad 2. vbi negat peccatum fictionis tolli per Baptiſmum, ſed per pœnitentiam: *D.Thom.* quod etiam indicat Auguſt. lib. 1. de Baptiſmo, cap. 12. vbi ſignificat: *Auguſt.* fictionem debere tolli per confeſsionem, ſcilicet in re, vel in voto, quod in contritione includitur. Et idem ſignificant alij authores citati, neque vllus negat, neque negare poteſt, illud peccatum ſacrilegij eſſe materiam ſacramenti pœnitentiæ, & neceſſario confitendum. Ex quo principio aperte ſequitur, quamdiu peccatum illud in confeſsione non aperitur, vt per ſacramentum pœnitentiæ re ipſa applicatum deleatur, neceſſariam eſſe contritionem, vt poſsit deleri, & conſequenter, vt poſsit fictio tolli, & effectus Baptiſmi redire. Conſecutio probatur ex dictis: quia peccatum, quod per Baptiſmum non deletur, nec per aliud ſacramentum re ipſa applicatum, neceſſario requirit contritionem, vt deleri poſsit. Atque hinc ſimul redditur ratio à priori concluſionis, & ſatisfit rationi dubitandi propoſitæ: nam illud peccatum computatur inter ea, quæ Baptiſmum ſubſequuntur. Quod ita declaratur: quia Baptiſmus in ordine ad ſuſcipientem, & ad diſpoſitionem eius, prius natura infundit characterem, quam gratiam: tum quia ad imprimendum characterem nullam requirit diſpoſitionem, quam requirit ad gratiam: tum etiam, quia (vt ſupra dicebam) ſicut character baptiſmalis eſt potentia paſsiua ad alia ſacramenta, & eorum effectus: ita & ad effectum gratiæ baptiſmalis: igitur quando homo ponit obicem gratiæ baptiſmali per actionem ſacrilegam, iam intelligitur inſignitus charactere baptiſmali: ergo tale peccatum, prout in re fit, eſt ab homine iam baptizato: quia eſt ab homine affecto charactere: & quia ſicut prius natura eſt, Baptiſmum eſſe, quam cauſare gratiam: ita prius natura eſt, Baptiſmum eſſe, quam actualiter illi ponere impedimentum, ne cauſet gratiam: ergo hoc peccatum vt ſic, eſt ab homine iam ſubiecto clauibus Eccleſiæ: per characterem enim ſubiicitur: eſt ergo materia pœnitentiæ: & ideo per contritionem neceſſario delendum eſt, quando ſacramentum pœnitentiæ non applicatur.

Tandem, etiam ſi peccatum illud conſideretur, vt concomitans Baptiſmum, per ſe & ex intrinſeca ratione ſua habet, vt non poſsit per Baptiſmum deleri, *D.Thom.* nec directe, nec concomitanter: quia, vt Diuus Thomas in prædicto ſecundo argumento tetigit, per ſe, & directe includit oppoſitionem repugnantem effectui Baptiſmi: quia directe, ac per ſe tollit neceſſariam diſpoſitionem ad illum, in quo eius malitia conſiſtit: non potuit autem Baptiſmus directe inſtitui ad tollendum hoc peccatum, cum potius ex ſua inſtitutione prærequirat ad ſuum effectum contrariam diſpoſitionem, ſine qua neque illud peccatum, neque aliud delere poteſt: & eadem ratione non poteſt illud tollere concomitanter, quia per illud impeditur, ne ſuum conferat effectum: ſi ergo hoc peccatum nullo modo poteſt per Baptiſmum tolli, ſupereſt, vt ſit neceſſaria contritio ad illud tollendum: hæc enim illatio ſatis eſt in ſuperioribus demonſtrata.

Vnde ad rationem dubitandi poſitam facile patet reſponſio: dico enim, hoc peccatum poſſe quidem in voluntate temporis duratione antecedere Baptiſmum, tamē vt ſic, non exiſtimo indigere alio remedio, ſed per Baptiſmum poſſe tolli, vt cōcludit ratio facta. Vnde, ſi mihi cōſtaret, aliquem eo tempore & inſtanti, quo baptizatus eſt, non actualiter peccaſſe, & priorem malam voluntatem cōtinuaſſe, cenſerē, illi ſufficere attritionem, per ſe loquēdo, illudq́ peccatum per Baptiſmum eſſe remittendum, & non eſſe materiam confeſsionis: tamen huiuſmodi caſus non eſt admittendus in eo, qui ſciens & volens, & humano modo operans ſic baptizatur: & ideo ſemper in-

per indiget contritione, vel ſacramento pœnitentiæ ad huiuſmodi obicem tollendum.

An id ſit dicendũ de ſacrilegio tantum, non de quouis alio peccato.

Sed quæres, an hoc ſit ſpeciale in peccato ſacrilegij commiſſi indigna ſuſceptione Baptiſmi, vel ſit idem dicendum de quouis peccato actualiter concomitante Baptiſmum in ipſo tempore, & inſtanti, quo Baptiſmus perficitur. Videtur enim idem eſſe dicendum: in quam ſententiam poteſt referri Scotus diſt. 4. quæſt. 5. quem fere ſequitur Gabriel. quæſt. 1. artic. 3. dub. 3. tamen Scotus non ſolum de peccato concomitante Baptiſmum, ſed etiam de antecedenti idem cenſet, ſi tale peccatum fuit cauſa fictionis, quod nobis ſupra non placuit: loquendo vero ſpecialiter de peccato concomitante, videtur in eo eſſe peculiaris ratio: quia iam eſt peccatũ hominis baptizati, & ſubiecti Eccleſiæ per characterem: ergo eſt peccatũ ſubijciendum clauibus, non tantum ſub ratione fictionis, ſed vt eſt in tali ſpecie, v.g. moroſæ delectationis, vel odij, vel alterius ſimilis: ergo non poteſt tolli per ſolum Baptiſmum. Et confirmatur, quia tale peccatum, ratione ſuæ ſpecificæ malitiæ reddit indignam ſuſceptionem Baptiſmi, & ponit obicem effectui eius: vnde in illo peccato poteſt diſtingui duplex malitia: altera in propria ſpecie, verbi gratia, odij, vel turpis conſenſus: altera ſacrilegij: quatenus eſt cauſa indignæ ſuſceptionis: & hæc poſterior fundatur in priori, & eſt veluti circumſtantia illius: ergo, ſi ſub vna ratione iudicatur illud peccatum ordine naturę poſterius charactere, & ſubiectũ clauibus, & indigẽs contritione, idem eſt de illo dicendum ſub vtraque ratione.

Scotus. Gabriel.

Quid D.Th. ſentiat.

Nihilominus D. Thomas articul. 10. ad 2. de fictione, ait, non remitti per Baptiſmum, ſed per pœnitentiam: de cæteris vero peccatis, ſiue pręcedant, ſiue ſimul cum Baptiſmo exiſtant, per ipſum Baptiſmum remitti: & ita eum exponunt, & ſequuntur Caietanus, Soto, & alij Thomiſtæ, qui conſequenter aiunt, non eſſe neceſſarium, peccatum illud fictionis materialiter (vt ſic dicam) ſeu in propria ſpecie confiteri, ſed ſolum formaliter, ſeu ratione fictionis: ita vt ſit ſatis dicere, ſe indigne ac ficte recepiſſe Baptiſmum, nõ explicando, an illo eodem momento, quo baptizabatur, concupiſceret fœminam, aut odio haberet proximum, vel aliud ſimile peccatum commiſiſſet: Et huic ſententiæ fauet Auguſtinus libro primo de Baptiſmo, capite duodecimo in fine, cuius verba D. Thomas refert. Atque hæc ſententia, ſpeculatiue loquendo, eſt ſatis veriſimilis, ac probabilis: & ratio differentiæ inter fictionem, vt fictio eſt, & quodlibet aliud peccatum actuale durans in eodem inſtanti, eſt de ſe ſufficiens ad fundandam rationem: quæ ex dictis reddi poteſt: quia ſola fictio formalis eſt, quæ directe opponitur Baptiſmo, & per ſe ex vi rationis ſuæ dicit actualem repugnantiam cum effectu illius, & ideo per ſe etiam eſt, vt Baptiſmus non habeat vim ad remittendum tale peccatum: reliqua vero peccata ex ſe non habent directe repugnare effectui Baptiſmi, & obicem illi ponere: ſed hoc per accidens contingit ex ſola concomitantia temporis. Vnde Baptiſmus non habet ex vi ſua, vt non tollat huiuſmodi peccata, ſed ſolum per accidens ex actuali indiſpoſitione voluntatis. Vnde etiam fit, vt alia peccata mere concomitanter ſe habeant ad Baptiſmum, & ad effectum eius, vel carentiam illius, ne ſint poſteriora illo, ordine naturæ: quia nullam rationem cauſæ, aut effectus habẽt reſpectu illius: at vero fictio formaliter ſub ratione ſacrilegij & obicis Baptiſmi, quoad effectum eius ex natura ſua ſupponit Baptiſmum. Nec refert, quod malitia fictionis, ſeu ſacrilegij fundetur aliquo modo in alio actuali peccato, vt tale eſt in ſua ſpecie: quia recte poteſt intelligi, fundamentum eſſe prius: id vero, quod in eo fundatur, eſſe poſterius: ſicut etiam poteſt actualis & formalis fictio fundari in ſolo peccato præterito, & non retractato, ſeu in macula peccati, & carentia attritionis, quæ tũc nõ eſt nouum peccatum actuale, diſtinctum ab ipſo ſacrilegio, ſeu formali fictione. Vnde intelligitur, malitiam ſacrilegij ſeu fictionis non eſſe proprie circumſtantiam alterius peccati, quod ſimul concurrit cum Bptiſmo, v.g. infidelitatis, aut odij, &c. Sed vel neutrum eſſe circumſtantiam alterius, ſed vtrumq; eſſe ſimul tempore, vel potius ipſum peccatum infidelitatis, vel odij, aut aliud ſimile eſſe circumſtantiã ex parte perſonæ operantis, ex qua manat aliud peccatum ſacrilegij: quod in hoc conſiſtit, quod perſona carens debita diſpoſitione, voluntarie recipit ſacramentum: inde enim fit, vt indigne accipiat, tanto magis, quanto non ſolum habet carentiam diſpoſitionis, ſed etiam prauam diſpoſitionem contrariam: quę quidem praua diſpoſitio ſecundum ſe, ſeu prout tale peccatum, nullam habet habitudinem ad Baptiſmum, neque vllum ordinem cum illo: peccatum vero ſacrilegij inde ſubſecutum, directe opponitur Baptiſmo, & effectui eius. Eſt ergo veriſimilis hęc opinio. Dixi autem ſpeculatiue eſſe probabilem, quia moraliter vix poteſt ad praxim reduci: nam vix eſt moraliter credibile, vt aliquis duret in aliquo actuali conſenſu prauo, toto tempore, quo perficitur baptiſmus, vſque ad inſtans, in quo conſummatur baptiſmus intrinſece, quin etiam poſt baptiſmum perfectum in eodem actu aliquo tempore duret: ſed in caſu, de quo agimus, peccatum illud durat intrinſece vſq; ad inſtans perfectiuum baptiſmi: ſic enim intelligenda ſunt omnia dicta, vt per ſe conſtat: ergo, moraliter loquendo, tale peccatum durabit aliquo tempore poſt baptiſmum: tunc autem inter peccata poſt baptiſmum commiſſa computandum eſt: quia iam non eſt tantum pręcedens, vel concomitans, ſed etiam ſubſequens: & ideo ſubiectum iam eſt clauib. Eccleſiæ, & extra ſphæram (vt ſic dicam) ſeu efficaciã baptiſmi: ergo ſaltem ratione huius moralis periculi, ſeu dubij oportebit huiuſmodi peccatum confiteri, atq; de illo conteri.

Caiet. Soto.

Auguſt.

Dico quarto, Si is, qui ficte baptiſmum accepit, poſtea actualiter confiteatur, & ſacramentum pœnitentiæ accipiat, ſufficiet illi attritio ad tollendum obicem, etiam ſi & in ipſa fictione peccauerit, & poſt fictionem multa peccata commiſerit. Concluſio eſt certa & communis omnium, qui tenent, pœnitentiæ ſacramentum facere hominem de attrito contritũ: nam hoc ſuppoſito, attritio illa omnium peccatorũ coniuncta cum præcedenti ſacramento baptiſmi, & cum præſenti ſacramento pœnitentiæ reſpectu omnium habet vim contritionis. Item quia vtrumq; ſacramentum habet tunc diſpoſitionem ſibi proportionatam ad effectum, qui ſibi poteſt attribui, ſeu reſpõdere: ergo vtrumq; delebit per ſe, & directe peccata, quæ ſibi ſubijciuntur: ergo nihil iam tunc eſt, quod poſſit baptiſmi effectum impedire: non enim impedient peccata præcedẽtia baptiſmum: quia ipſe poteſt illa delere ſuppoſita attritione, ſi nõ ſit aliũde impedimentum: neque etiam impedient poſteriora peccata, quia adeſt ſacramentum pœnitentiæ, quod poteſt illa delere ſuppoſita etiam attritione. Atq; ex hac ratione infero, idem eſſe quandocumq; cum huiuſmodi attritione coniungitur quodlibet aliud ſacramentum bona fide ſuſceptum, nam (vt ſuppono) quodlibet poteſt facere ex attrito cõtritum, intercedente bona fide.

Attritio cũ ſacramento pœnitentiæ ſufficit ad tollendam fictionem etiam ſi in ſuſceptione, & poſt ſuſceptionem baptiſmi peccatũ fuerit.

Dubium.

Sed ſuperſunt circa hanc concluſionem duo dubia explicãda. Primũ eſt, quæ gratia detur huiuſmodi homini attrito ratione vtriuſq; ſacramenti baptiſmi, ſcilicet præteriti, & præſentis pœnitentiæ: ponamus enim illã attritionẽ eſſe vt quatuor: inquirimus ergo, an per vtrumq; ſacramẽtum detur tanta gratia ſimul, & in eodem inſtanti, quanta diuerſis temporibus daretur, ſi vtrumq; ſacramentum ſuo tempore effectum ſuum contuliſſet, aut, (quod idem eſt) ſi baptiſmus cum ſimili attritione, vt quatuor receptus fuiſſet: nam iuxta doctrinam traditã videtur ita eſſe affir-

Ratio dubitandi.

affirmandum:nam imprimis non eſt, cur ſacramentum pœnitentiæ nõ conferat integre ſuum effectum gratiæ, quem conferre poteſt in ſubiecto ſic diſpoſito:nam actu exiſtit,& actu inuenit talem diſpoſitionem in ſubiecto, quando actu ita operatur:Aliunde vero probabiliter dictum eſt ſupra, Baptiſmum ita operari,recedẽte fictione, ac ſi eſſet receptus cum illa diſpoſitione,per quam tollitur fictio:ergo dabitur ſimul tota illa gratia,quæ vtriq; ſacramento reſpondet.In contrarium vero eſt, quia huiuſmodi homo nõ eſt tam bene diſpoſitus ad effectum vtriuſque ſacramẽti per illum vnicum actum attritionis,quantũ fuiſſet in duos actus ſimiles & æquales, ſi cum vno prius Baptiſmum recepiſſet, & cum alio poſtea pœnitentiam: ergo non recipit æqualem effectum per vtrumq; ſacramentum. Probatur conſequẽtia,quia quodlibet ſacramentũ maiorem effectum cõfert homini melius diſpoſito:ergo ſimiliter duo ſacramẽta, quæ ſimul operantur, fortius operabuntur cum meliori diſpoſitione. Primum autem antecedens probatur, quia non ſola intenſio, ſed etiam multitudo actuum cõducit ad meliorem diſpoſitionem moralem:nam ſi confert ad meritum, cur non ad rationẽ diſpoſitionis?Item, quia ille, qui plures actus efficit, aliquid amplius ex parte ſua pręſtat: vnde plus etiam ſatisfacit per duas attritiones,quam per vnã.Et confirmatur,nam alias ille, qui ficte ſuſcipit ſacramentũ plus peccando, & minus laborando, ſeu minus ſtudioſe operando, maiorem gratiam conſequeretur, quod non videtur eſſe rationi conſentaneum.

Reſponſio. Res certe videtur dubia: mihi tamẽ inprimis certum eſt, plus gratiæ dari per illa duo ſacramenta ſimul concurrentia, quam detur per ſingula cum eadem attritione: quia vnumquodq; habet ſuum proprium effectum: neque vnius cauſalitas impedit, aut minuit cauſalitatem alterius: cur enim ſeſe impedirent, cum effectus eorum inter ſe non ſint repugnãtes,& in ſubiecto ſit ſufficiẽs capacitas ad vtrumque ſimul recipiendum? Deinde non dubito, quin ſacramentum pœnitẽtiæ det totum gratiæ effectum, quẽ poteſt dare homini ſic diſpoſito per attritionem vt quatuor:quia ſupponimus, hoc ſacramentum recipi cum tali diſpoſitione: nihil ergo illi deeſt, quo minus tota virtute operetur in ſubiectum ſic diſpoſitum:quoniam, & realiter exiſtens operatur,& determinatur in actione ſua ab actuali diſpoſitione ſubiecti. Neque enim poteſt ad hunc effectum minuendum referre, quod quis prius ficte receperit baptiſmum,& nondum fuerit effectum illius conſecutus: aut quod poſtmodum plurima peccata multiplicauerit.Ita enim in ſuperioribus oſtendimus, eandem attritionem eiuſdem perfectionis abſolutæ ad æqualem effectum præparare hominem, ſiue plura, ſiue pauciora peccata in eo præceſſerint: cum ergo fictio ſit vnum ex his peccatis, quod illud præceſſerit, & cũ illo alia multa, non minuit valorem huius diſpoſitionis,& conſequenter neque effectum: & eadem ratione nihil obſtabit, quod effectus Baptiſmi non fuerit antea datus:tum quia ſatis eſt, quod poſſit ſimul dari:tum etiam, quia, licet eſſet prius receptus, & per peccatum amiſſus, nihilominus pœnitentia poſſet habere ſuum effectum integrum: ergo eundem habere poterit, etiam ſi Baptiſmi effectus nunquam fuerit antea receptus. Deniq; nulla ratio eſt, ob quam præſens effectus pœnitentiæ pendeat ex præcedente effectu Baptiſmi; habet ergo tunc ſacramentum pœnitentiæ totum gratię effectum, quem habere poteſt in homine ſic attrito.

Tertio de ſacramento Baptiſmi, ſi teneamus, tantundem operari, recedente fictione, quantum cum ſimili diſpoſitione operaretur actu exiſtens: conſequenter dicendum erit, etiam ipſum dare totum effectum gratiæ, quem dare poteſt homini ſic attrito, quia reuera concurrunt ibi omnia neceſſaria ad illum effectum. Neque enim mihi probatur, quod video ab aliquo excogitari poſſe: nimirum illam attritionẽ, licet in ſe vna ſit & æqualis ſimili attritioni vt quatuor: tamẽ hoc ipſo, quod diſponit ſimul ad duo ſacramẽta, reputari moraliter minorem diſpoſitionem ad ſingula, quam ſi ad vnam tantum diſponeret:nam ſi hoc eſſet verum, etiam effectus ſacramenti pœnitentiæ eſſet minuendus, quod non videtur certe probabile. Item ſi fingamus, aliquem ſimul & eodem tempore recipere duo ſacramenta, v. g. Euchariſtiam, & Extremam vnctionem, quamuis vnico deuotionis actu ad vtrumque ſe præpararet, plecum vtriuſq; effectum reciperet, non minus, quam ſi ſigillatim diuerſis temporibus illa ſacramenta acciperet cum æquali deuotione. Quare ad rationem in contrarium dicendum erit, multitudinem actuũ eſſe quodammodo accidentalem, quãdo in reliquis eſt perfectio æqualis, & illa pluralitas actuum ſolum requiritur propter temporis diuerſitatem. Si autem teneamus, Baptiſmum recedẽte fictione, ſolum conferre minimam gratiam, quam poteſt dare homini, neq; ponenti obicem, neque ſe poſitiue præparanti ad ſacramentum ſuſcipiendum, hoc modo expeditior, & veriſimilior erit reſponſio, ſcilicet huiuſmodi gradum gratiæ dari tunc, ratione Baptiſmi homini ſic attrito, & conſequenter per vtrumq; ſacramentum ſimul minorem gratiam dari cum attritione vt quatuor, quam ſi vtrumque ſacramẽtum receptum fuiſſet cum ſimili attritione: quia tunc Baptiſmus maiorem gratiam dediſſet, quia determinaretur à diſpoſitione, & attritione præſenti ad tantum effectum:in caſu vero, de quo agimus, attritio illa non concurrit, vt diſpoſitio ad Baptiſmum, determinans effectum eius, ſicut cõcurrit cum ſacramento pœnitentiæ, ſed ſolum, vt remouens prohibens. Atq; hic poſterior modus dicendi mihi maxime probatur. *Probabilius reſpondetur ad dubium.*

Secundum dubiũ eſt: Quomodo hic effectus gratiæ diuidendus ſit inter hæc duo ſacramenta: neutrum enim videtur poſſe totum hunc gratiæ effectũ prębere:nam, vt dixi, maior eſt, quam poſſit fieri per ſingula illa ſacramenta. Aliunde vero dici etiam non poteſt, quoſdam gradus illius gratiæ fieri ab vno ſacramento, & alios ab altero: quia neq; deſignari, aut diuidi poterunt hi gradus, neque eſt vlla ratio, cur hi potius, quam illi fiant ab alterutro ſacramento. Dices, priores gradus fieri à ſacramento Baptiſmi, quia Baptiſmus eſt primus omnium ſacramentorum: & ita gratia baptiſmalis eſſe debet prima omnium. Sed cõtra hoc eſt imprimis, quod, licet Baptiſmus ſit primus, ratione characteris, non eſt tamen neceſſe, vt quoad effectum gratiæ ſanctificantis intelligatur ordine naturæ præcedere: alias, quoties homo lapſus per pœnitẽtiam reparatur, & primam gratiam recipit, deberet pręintelligi ordine naturæ, vt recuperãs gratiam baptiſmalem, in qua reliqui gradus gratiæ fundentur, quod valde friuolũ eſt. Deinde, & maxime, quia quilibet gradus gratiæ ſufficit ad expellenda omnia peccata mortalia:non poteſt autem Baptiſmus in caſu, de quo agimus, expellere omnia peccata, nimirum peccatum fictionis, & alia ſubinde cõmiſſa: ergo nec poteſt ſolus efficere vel minimum gradum gratiæ. Vnde etiam videtur dici non poſſe, totam illam gratiam fieri ab illis ſacramẽtis, vt à cauſa partiali: tum quia ſacramẽtum ex inſtitutione ſua non habet, quod ſit cauſa partialis tantæ gratiæ, ſed quod ſit in ſuo genere integra cauſa inſtrumentalis minoris gratiæ ſibi proportionatæ: tũ maxime, quia quodlibet illorum ſacramẽtorum per ſe, ac propria & integra virtute remittit peccatũ mortale ſibi correſpondẽs: ergo ſimili modo infundit aliquem gradum gratiæ, per quem tale peccatum tollatur, quia peccatum non tollitur, niſi per gratiam. Antecedens patet ex inſtitutione horum ſacramentorum, & ex communi modo loquendi Theologorum dicentiũ, peccatum originale remitti per Baptiſmum: peccatum autem fictionis per pœnitentiam, &c. *Dubium.*

Reſpon-

Reſponſio. Reſpondeo, non poſſe conuenienter dici, quoſdā gradus gratiæ fieri tunc ab vno ſacramento: quoſdā vero ab alio: neque etiam totam illam gratiam fieri ab vno ſacramento, vt ab inſtrumento totali, altero nihil efficiente, vt ſatis conuincunt rationes factæ. Quare dicendum eſt, quod vltimo loco eſt poſitum, ſcilicet illa duo ſacramenta concurrere per modum vnius agentis integri ad illam gratiam producendam: ita vt mutuo ſe iuuent & totus effectus ſit à ſingulis, à neutro tamen indepēdenter ab alio: ſed cum neceſſaria depēdētia ab vtroque, ſimul ſiue illa dependentia tota ſit phyſica, ſiue moralis, ſiue ex vtraque mixta: parum enim refert: Neque hoc erit contra, vel præter inſtitutionem talium ſacramentorū: nam ſingula ſacramenta habent ex inſtitutione ſua virtutem ad præſtandum ſuum effectum gratiæ, vel per ſe ſolum, ſi nullum adſit impedimentum, vel ſimul cū alio ſacramēto, ſi occaſio vel neceſsitas ſubiecti id requirat: & tunc conſequenter habent alia ſacramenta ex inſtitutione ſua, vt ſeſe poſſint iuuare, & cooperari ad ſuos effectus, iuxta ſubiecti capacitatem, vel neceſsitatem. Atque hinc etiam fit, vt, licet vnumquodque illorum ſacramentorum directe ac per ſe remittat quædam peccata: in quorum remedium eſt inſtitutum: tamen de facto in eo caſu neutrum eorum remittat aliqua peccata directe, quin concomitanter remittat alia omnia eodem genere cauſalitatis, ſeu partialis inſtrumenti propter rationem factam, quod omnia hæc peccata ſunt connexa: quoad remiſsionem: & hæc videtur eſſe communis ſententia Theologorum, vt videre licet in Scoto, Paludano, Gabriele, Soto, & alijs ſupra citatis. *Scotus. Palud. Gabriel. Soto.*

SECTIO VI.

Vtrum habere effectum recedente fictione ſit proprium ſacramenti Baptiſmi.

HÆc quæſtio attingit materiam aliorum ſacramentorum, & ideo breuiſsime hic expedienda eſt, quantum huius loci neceſsitas poſtulat, vt ea cōpleamus, quæ ſupra diſput. 8. ſect. 3. huc remiſimus. *1. Sententia. Soto.* Prima ſententia eſt, hoc eſſe proprium ſacramenti Baptiſmi. Hanc tenet Soto diſt. 6. quæſt. 1. art. 8. Fundari poteſt primo, quia ratio & neceſsitas Baptiſmi eſt in hac parte ſingularis: quia, & eſt ſacramentum, quod iterari non poteſt & cuius effectus eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem: quæ duo non reperientur ſimul conuenire alicui aliorum ſacramētorum. Ex his autem duabus proprietatibus ſimul ſumptis oritur neceſsitas, ob quam redit effectus Baptiſmi recedente fictione: ergo non eſt, cur hoc alteri ſacramento tribuatur, quia, ſi iterari poteſt, ſubſequens ſacramentum ſufficiet ad effectum: & ita non oportebit, vt ſacramentum prius ficte ſuſceptum operetur: ſi autem iterari non poteſt, tamen non eſt ſacramentum neceſſarium ad ſalutem, neque eius effectus erit neceſſarius: ergo neq; oportebit dari, recedente fictione. Secundo argumentatur Soto, quia Baptiſmus ſingulari modo eſt opus Dei, quod nec claues Eccleſiæ requirit, neq; diſpoſitionem in ſuſcipiente, per ſe loquendo: nam inſtitutum eſt ad remedium originalis peccati, & ad pleniſsimam indulgentiam, & regenerationem filiorum Dei: & ob hæc omnia, illi eſt conceſſa hæc ſingularis prærogatiua. Tertio, quia Auguſtinus ſoli Baptiſmo tribuit hoc priuilegium: non eſt ergo extendendum: cum neque in ſcriptura ſacra, neque in ſanctis Patribus habeamus fundamentum. Vnde nec D. Tho. in tota hac tertia parte alteri ſacramento tribuit hāc gratiam. Nihilominus contraria opinio probabilior eſt, quæ breui inductione ſic declaratur. Primo enim veriſimilius eſt omnia ſacramenta imprimentia characterem conferre hūc effectum ita ſentit D. Tho. in 4. d. 4. q. 3. art. 2. quæſtiunc. 3. ad 3. & ibi Palud. q. 5. art. & alij, quos refert, & ſequitur Couarruias in c. Alma mater, 1. p. §. 4. num. 13. Et poteſt probari ratione D. Thom. hic fundata in charactere, nam licet ipſe loquatur de charactere baptiſmali: tamen ratio poteſt proportionaliter applicari: nam etiam, qui ordinatur, recipit characterem, quaſi formam, qua conſtituitur ſacerdos, ad quam conſequitur gratia neceſſaria ad illud munus conuenienter peragendum: ſed omnis forma, remoto impedimento, conſequitur ſuum effectum, ſeu proprietatem ſibi conſentaneam, & connaturalem: neq; in hoc opus gratiæ eſt minus efficax, quam opus naturæ. Atq; eadem proportione poteſt formari ratio de charactere Confirmationis. Sed quia hæc ratio non eſt in rigore metaphyſico intelligenda: nam vt Durandus obijcit, character non eſt forma, aut diſpoſitio neceſsitans ad gratiam, remoto obice: ideo moraliter ſic explicanda eſt. Nam hæc ſacramenta conſtituunt hominem in quodam ſtatu, à quo retrocedere non poteſt: quia character, quem imprimunt, inamiſsibilis eſt: ergo conueniens inſtitutio eorum poſtulat, vt ea gratia, quę ex diuina inſtitutione annexa eſt huic characteri, ſemper detur, quoties ex parte hominis non fuerit impedimentū, & conſequēter, ꝙ reuiuiſcat, etiamſi in principio per fictionem impedita fuerit: probatur conſequentia: quia hæc gratia, vt videtur per ſacramēta, ordinatur ad bonū vſū ipſius characteris, ſeu illius muneris, ad ꝙ homo per characterem deſtinatur: ergo non fuit expediens, vt homo propter peccatum cōmiſſum in ſuſceptione talis ſacramenti perpetuo priuaretur ea gratia: alioqui oportuiſſet, vel ꝙ tale ſacramentū eſſet iterabile, vt poſſet illa gratia obtineri, vel certe, vt eſſet aliquod aliud remedium ad illam obtinēdam, ne homo perpetuo priuaretur auxilijs debitis, ratione ſacramenti ad huiuſmodi opus, vel miniſterium efficiendum. Vnde hæc ratio immediate procedit de gratia ſacramentali, ſeu auxiliante: tamen conſequēter etiam probat de gratia ſanctificante, quæ per ſacramētum datur: tum quia hęc etiam iuuat, vt opus, ad quod ordinatur ſacramentū, ſancte & digne perficiatur: tum etiam, quia per ſacramenta non datur gratia auxilians, ſeu ſacramentalis, niſi vt coniuncta, & quaſi radicata in aliqua gratia habituali.

Auguſt. D.Thom. Sacramēta, quæ imprimunt characterē, habent ſuum effectū recedente fictione. D.Thom. Palud. Couarruuias. Duran.

Neq; contra hanc conclusionem procedunt fundamenta primæ ſentētiæ: nam prima ratio ſolū probat, in his ſacramentis non eſſe tantam neceſsitatem, quanta eſt in Baptiſmo: non tamen non eſſe ſufficiētem rationem, & neceſsitatem, eo modo quo dicitur moraliter neceſſarium, quod eſt valde vtile, vel conueniens: nam licet gratia horum ſacramentorum nō ſit ad ſalutem ſimpliciter neceſſaria: tamen ad finem horum ſacramentorum eſt quodammodo neceſſaria moraliter prædicto neceſsitatis modo: ſecunda vero ratio nullius eſt momenti, quia nihil probat eorum, quæ aſſumit: tertia etiam eſt inefficax: quia ſolum fundatur in authoritate negatiua Auguſtini, at quamuis Auguſtinus hoc non dixerit, nō tamen negauit: & ex doctrina eius de Baptiſmo poteſt hęc amplificatio probabiliter colligi.

Secundo hinc infero, idem dicendum eſſe de ſacramentis Matrimonij, & Extremæ vnctionis, quatenus aliquo modo iterari non poſſunt. Matrimoniū enim nō poteſt iterari viuente coniuge per ſe loquēdo: & alioqui conſtituit hominem in eo ſtatu, in quo valde indiget gratia ſacramentali illius ſacramenti: nō ergo expedit, vt homo perpetuo careat hac gratia propter priorem fictionem: ſed magis eſt conſentaneum virtuti tanti ſacramenti, vt ſicut de ſe conſtituit hominem in ſtatu perpetuo & immutabili, viuente vtroque coniuge: ita de ſe ſemper ſufficiat ad dandam gratiam conuenientem illi ſtatui, ſi homo non ponat obicem: ergo propter hanc cauſam redibit effectus huius ſacramenti, recedente fictione: alioqui oporteret illud iterari, ſaltem pro- *Matrimoniū & Extremæ vnctio tribuunt ſuū effectū, recedente fictione.*

propter

pter hanc gratiam conſequendam. Similis ratio formari poteſt de Extrema vnctione: eſt enim hoc ſacramẽtum initerabile in eadem ægritudine: eodemque ſtatu illius: & ordinatur præcipue ad præparandum hominem ad exitum huius vitæ, vt & coram Deo purior egrediatur, & omnes difficultates vincat, quæ in illo articulo occurrere ſolent. Conſtituamus ergo hominem morti proximum, qui hoc ſacramentum ficte recipit, & deinde magis ac magis morti appropinquat: cur ergo hũc priuabimus omni ſpe, ac remedio conſequendi gratiam, & ſubſidia huius ſacramenti tam neceſſaria in tam graui negotio, tamque arduo periculo? Certe, ſi homo per pœnitentiam remouendo fictionem nõ poſſet ſuſcepto ſacramento iuuari, ſine cauſa eſſet ita inſtitutum hoc ſacramentum, vt non poſsit in huiuſmodi euentu iterum digne ſuſcipi, ad fruendum eius gratia, & auxiliis: in his ergo ſacramentis, quatenus participant initerabilitatem Baptiſmi, & quandam moralem neceſsitatem ſuæ gratiæ ad fines ſuos obtinendos, veriſimile eſt, habere ſuos effectus, recedente fictione.

Obiectio. Dices: ergo ſi eo tempore, quo durat propria neceſsitas talis effectus, & pro quo iterari non poſſunt, non tollatur fictio, etiam ſi poſtea tollatur, non dabit effectum: vt, verbi cauſa, gratia ſacramenti matrimonij neceſſaria eſt durante matrimonio, & pro eo etiam tempore iterari non poteſt illud ſacramentum: finge ergo, aliquem recepiſſe illud ſacramentum ficte, & non abſtuliſſe fictionem toto tempore, quo durauit matrimonium: poſtea vero mortuo altero coniuge egiſſe pœnitentiam: videtur ergo ſequi tunc in huiuſmodi homine non redire effectum prioris ſacramenti: quia iam in eo non eſt ſimpliciter initerabile tale ſacramentum: & quia in eo iam ceſſauit illa neceſsitas: neque illi homini danda eſt amplius gratia auxilians ſacramentalis matrimonij: quia iam deſijt eſſe in tali ſtatu conſtitutus. Idem fingi poteſt in extrema vnctione, ſi quis ſacramentum illud ficte accipiat, nec veram pœnitentiam agat, durante illa ægritudine: poſtea vero ſanitatem recuperet, eumque pœniteat, &c. *Reſponſio.* Reſpondetur, non eſſe inconueniens hoc totum concedere, quia coniectura videtur ſatis probabilis: & ſaltem videtur oſtendere rationem à nobis factam ex quadam neceſsitate, & initerabilitate horum ſacramentorum deſumptam, non procedere in prædictis caſibus: ac proinde ſaltem hoc titulo non oportere, vt tunc reuiuiſcat effectus eorum: an vero alio titulo id affirmari poſsit, conſtabit ex dicendis in vltimo puncto. Poſſet etiam reſponderi, negando ſequelam: quia aliud eſt, conſiderare rationem inſtitutionis, aliud inſtitutionem ipſam: ratio ergo ob quam inſtitutum eſt, vt hæc ſacramenta habeant ſuum effectum, recedente fictione, eſt illa, quæ tacta eſt: inſtitutio autem, abſolute facta eſt. Vnde non oportet, vt in quocumque caſu particulari contingat, rationem illam, ſeu neceſsitatem ceſſare, eo ipſo ceſſet effectus ſacramenti. Sicut enim in materia de legibus dici ſolet, ceſſante in particulari fine vel ratione legis tantum negatiue, non ceſſare legis obligationem: quia lex eſt, vniuerſalis regula, quæ non excipit, neque conſiderat huiuſmodi particulares euentus, qui ſunt per accidens: ita in præſenti dicere poſſumus, inſtitutionem hanc eſſe veluti legem quandam, quę ſemper habet ſuam vim & efficaciam, quamuis in particulari ceſſet eius ratio, ſeu neceſsitas.

Rediteffectus Pœnitentiæ recedente fictione. D.Thom. Durand. Palud. Tertio, de ſacramento pœnitentiæ (ſi aliquando poteſt dari informe, ita vt verum ſacramentum ficte recipiatur) veriſimilius eſt, illud habere effectum, recedente fictione, quod docuit aperte Diuus Thom. loco ſupra citato ex 4. d. 17. & Durandus ibi quæſtio. 13. diſtinct. 4. quæſt. 4. & Paludanus diſtinct. 14. qu. 1. art. 3. & ratio eſt fere eadem, quæ de Baptiſmo, quoad hoc, quod ſicut peccata mortalia ante Baptiſmũ commiſſa non poſſunt, niſi per Baptiſmum remitti: ita peccata mortalia poſtea commiſſa non poſſunt remittti, niſi per aliquod ſacramentum confeſsionis. Ex quo certo principio ſic argumentor: peccatum mortale ficte confeſſum remitti poſtea poteſt per contritionem, & non in voto alterius confeſsionis eiuſdem peccati: quia nõ tenetur homo illud iterum cõfiteri: vnde, ſtante contritione, poteſt habere propoſitum formale nunquam amplius confitendi illud peccatum: ergo remittitur tale peccatum per ordinem, & efficaciam prioris ſacramenti: & hoc eſt incipere habere effectum, recedente fictione: nam ſi poteſt remittere peccatum mortale: poteſt etiam dare gratiam, qua illud remittitur, & procedunt aliæ rationes de Baptimo factę. Quapropter nõ obſtat, quod hoc ſacramẽtum iterari poſsit, etiam de eodem peccato prius cõfeſſo, in quo differt à Baptiſmo: nam ad efficaciam rationis factæ ſatis eſt, quod hæc iteratio non eſt neceſſaria ad remiſsionem talis peccati, cum tamen efficacia ſacramenti ſemper ſit neceſſaria: nã hinc euidenter concluditur, neceſſariũ eſſe, vt prior abſolutio poſsit habere efficaciã, ablato obice: quia, ſi illa iam eſſet omnino inefficax, neceſſarium eſſet aliam adhibere: & conſequenter neceſſarium foret peccatum iterum confiteri: quia abſolutio per ſe & directe non cadit, niſi in peccatum confeſſum. Vnde non eſt ſatis, ſi dicatur, concomitanter remitti per ſequentem abſolutionem: tum quia poteſt ante aliam abſolutionem remitti per contritionem, & ſine vllo ordine ad ſequẽtem abſolutionem: tum etiam, quia nullum peccatum mortale remittitur concomitanter, & per accidens per aliquam abſolutionem, niſi cum voto ſeu ordine ad aliam, per quam directe remittatur, vt ſupra dictum eſt. Dices, interdum fingi poteſt caſus, in quo confeſsio ſit facta, etiam ſi ſit tantum de venialibns peccatis, vt ſi quis habeat mortale *Obiectio.* aliquod, quod inuincibiliter ignoret, & nullam attritionem illius habeat, ſed tãtum vnius, vel alterius venialis, quod confitetur: tunc ergo non erit neceſſe, effectum illius ſacramenti redire: quia non eſt neceſſe, vt illa peccata venialia ſic confeſſa per abſolutionem præteritam, vel futuram remittantur: quia ſacramentum pœnitentiæ non eſt medium neceſſariũ ad remiſsionem venialium. Reſpondetur, hic optime accommodari doctrinam paulo antea datam de inſtitutione ſacramenti: eſſe ſcilicet velutigeneralem legẽ, quę non ceſſat in particulari caſu, etiam ſi negatiue ceſſet neceſsitas, dummodo tollatur contrariu s obex.

Quarto, De ſacramento Euchariſtiæ res eſt valde *Reſponſio.* dubia: quam in propria materia tractabo.

Sed circa alia ſacramenta ſupererat hic declarandum, per quid poſsit tolli fictio, vt ſuos effectus habere incipiant: tamen hoc, & alia ſimilia dubia ex doctrina data de Baptiſmo poſſunt facile expediri. Poſſet autem hic vlterius dubitari, an in aliquo ſacramento veteri habeat locum hęc doctrina, ſcilicet ꝙ ſuo modo habuerit effectum, recedẽte fictione: nã D. Th. in 4. d. 1. q. 2. art. 4. quæſtiun. 1. ad 3. hoc tribuit Circumciſioni, dicens, Sicut in Baptiſmo manet character ſpiritualis, ratione cuius fictus, depoſita fictione, effectũ Baptiſmi recipit: ita manebat character exterior in circumciſione, quę hoc idẽ faciebat. Sed nũquam hoc D. Thom. docuit in hac par. Vnde valde incertum, & contrarium mihi videtur probabilius, ſuppoſitis his, quæ ſupra diximus de modo, quo in circumciſione, & in ſacramento legis naturæ gratia dabatur: eſt enim multum probabile, adultis nullam tunc fuiſſe datam gratiam ex opere operato, in huiuſmodi ſacramantis: nec potuiſſe facere adultum ex attrito contritum: atque adeo non fuiſſe ſimpliciter neceſſaria media ad remiſsionem peccati, præſertim in adultis, qui poterant & debebant per contritionem ſanctificari: non ergo fuit neceſſarius hic effectus in his ſacramentis, quia infantes non poterant

rant eſſe ficti: adultis vero, & ſufficiebat, & neceſſaria erat contritio, quod ſpectat ad medij neceſsitatem: ſi autem non eſt neceſsitas, non eſt attribuendus talis effectus illis ſacramentis: quia in illis non dabatur gratia præter meritum operantis, niſi veluti ex ſpeciali diſpenſatione ad ſubueniendum neceſsitati infantium.

DISPVTATIO XXIX.

De effectu Baptiſmi ſanguinis, & diſpoſitione ad illum neceſſaria.

POſſet diſputatio hæc in materiam de fortitudine reijci: quoniam hic Baptiſmus ſanguinis nihil aliud eſt, quam martyrium, quod actus eſt fortitudinis: tamen, quoniam, vt ſupra vidimus, non quodlibet martyrium habet rationem Baptiſmi ſanguinis, ſed illud ſpecialiter, quod ſupplet vicem Baptiſmi aquæ: ideo conſideratio martyrij ſub hac ratione baptiſmatis ad hunc locum ſpectat. Pendet autem eius cognitio ex virtute & efficacia, quam martyrium habet ad dandam gratiam, & deficiente Baptiſmate aquæ & flaminis, de quibus, & eorum effectib. iam ſatis dictum eſt. Hac igitur de cauſa proponimus hoc loco diſputationem præſentem, quæ plurimum etiam conferet ad perfectam intelligentiam eorum, quæ de neceſsitate Baptiſmi ad ſalutem conſequendam ſuperius tractata ſunt: &, vt clarior ſit diſputatio, dicemus prius de infantibus, poſtea de adultis.

SECTIO I.

Vtrum per Baptiſmum ſanguinis poſſint infantes ſaluari abſque Baptiſmo aquæ.

INfantes hoc loco dicuntur, non tam propter ætatem, quam propter carentiã perpetuam vſus rationis, ſicut in ſuperioribus explicatum eſt. Atque hinc oritur ratio dubitandi in quæſtione propoſita: nam Baptiſmus ſanguinis includit, vel ſupponit eſſentialem ac propriam rationẽ martyrij: ſed abſq; vſu rationis non poteſt vera ratio martyrij ſaluari: ergo in his, qui nunquam ratione vſi ſunt, non poteſt Baptiſmus ſanguinis reperiri: non ergo poterunt per illum ſaluari, abſq; Baptiſmo aquæ. Minor principalis argumẽti patet, quia martyrium eſt actus virtutis fortitudinis, abſq; rationis autem vſu nullus actus virtutis inueniri poteſt. Et augetur difficultas, quia alias Baptiſmus aquæ, neq; in re, neq; in voto eſſet infantibus neceſſarius ad ſalutem: quod videtur eſſe contra Chriſti verba: Niſi quis renatus fuerit, &c. à qua generali regula Scripturæ non licet exceptionem facere, abſq; ſufficiente, & cogente authoritate. Sequela patet, quia in huiuſmodi infantibus ſupponitur deeſſe Baptiſmus aquæ in re ſuſceptus: votum autem in illis eſſe non poteſt: quia hoc votũ cõcipitur per proprium actum, ſeu deſiderium, cuius illi ſunt incapaces. Nec dici poteſt, re ipſa per mortẽ habere huiuſmodi votum Baptiſmi aquæ, quatenus & commoriuntur Chriſto, & ſuo ſanguine tinguntur: hoc enim non ſatisfacit, tum quia eſt valde metaphoricum, & in re nullã habitudo ad Baptiſmũ aquæ per hæc verba declaratur: ſed ſolum analoga quædam proportio, ſeu conuenientia: tum etiam quia, cum mors efficiat hominem incapacem Baptiſmi aquæ, nõ poteſt includere votum eius. Quod vero nullum ſit ſufficiens fundamentum ad prædictam exceptionem faciendam, conſtat: quia neque in Scriptura cõtinetur neque in Eccleſiæ traditione. Prior pars probatur, quia, ſi cõtineretur in Scriptura, maxime in illis verbis Chriſti Domini: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo: at verba hæc non de infantib. dicuntur, ſed de adultis: infantes enim neſciunt confiteri Chriſtum. Poſterior pars probatur, quia, ſi Eccleſiæ authoritas faueret ad hanc exceptionem faciendam, maxime, quia Innocentes pueros colit, vt ſanctos: ſed hoc non cogit, tum quia poſſunt illi inter ſanctos recenſeri, quia erant circumciſi, & mortui ſunt abſq; alio peccato, & Eccleſia voluit eos colere, quamuis fortaſſe non ſint ſanctiores aliis, in Chriſti reuerentiam & amorẽ, ob cuius odium illi ſunt ab Herode occiſi: tum etiã, quia licet gratis demus aliquod priuilegium fuiſſe illis paruulis conceſſum, non eſt, cur extendatur ad omnes alios infantes, præſertim poſt Baptiſmum aquæ, cuius neceſsitas nondum erat eo tempore introducta.

In hac quæſtione non defuerunt Catholici, qui, fortaſſe propter rationes factas, ſenſerunt, paruulos nõ poſſe ſaluari per Baptiſmum ſanguinis: ita videtur docere Alex. Alenſ. 4. p. q. 22. memb. 5. artic. 1. vbi dicit, Baptiſmum aquæ extẽſiue excedere in effectu *Alex. Alenſ.* Baptiſmum ſanguinis, quia pluribus perſonis prodeſſe poteſt, ſcilicet paruulis & adultis: cum tamen Baptiſmus ſanguinis ſolum proſit adultis. In hanc ſententiam inclinat etiam Armachan. lib. 8. de quæſtionibus Armenorum, c. 37. & Adrianus 4. q. vltim. *Armachan.* de Bap. ad 3. Qui, licet non omnino rem definire audeant, tamen probabile eſſe cenſent, Innocẽtes martyres nihil gratiæ aut ſanctitatis per mortem illam fuiſſe conſecutos: & ſi fortaſſe aliqui ex eis non fuerãt circumciſi: eos etiam non fuiſſe ſaluos, ſed in peccato originali deceſsiſſe. Soto etiam citat Bonauenturam in eandem ſententiam, quod Baptiſmus ſanguinis non proſit paruulis. Sed ille nihil de hac re aperte locutus eſt. *Adrian.* *Bonauen.*

Dicendum eſt ergo primo, Infantes eſſe capaces martyrij, ſeu Baptiſmo ſanguinis. Hæc concluſio eſt mihi certa, neq; exiſtimo poſſe ſine temeritate negari. Eam tradit D. Thom. 2. 2. q. 124. art. 1. ad 1. & quod lib. 6. art. 4. Richar. in 4. d. 4. art. 2. q. 3. vbi hoc extendit ad illos infantes, qui in vteris maternis ſimul cũ matribus interficiuntur. In eadem ſententia ſunt Scotus, Gabriel, & alij d. 4. Soto d. 3. artic. 11. & bene Caietanus 2. 2. loco citato: & D. Bonauent. illa d. 4. p. 2. art. 1. q. 2. limitat ſententiam Alenſis dicentis Baptiſmum aquæ pluribus prodeſſe, quam ſanguinis. Vnde nihil in hoc diſtinguit inter paruulos, & adultos, & probatur præcipue exemplo ſanctorum Innocentium, quos martyres fuiſſe conſtat: primo ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ celebrantis feſtum eorum, tanquam vere martyrum, propter quod officium martyrum eis recitandum proponit, eosq; martyres appellat, tũ in collecta, ſeu oratione: Deus, cuius hodierna die præconium, Innocentes martyres non loquendo, ſed moriendo confeſsi ſunt: tum in hymno: ſaluete flores martyrum, vos prima Chriſti victima. *Infantes capaces ſunt martyrij.* *D. Thom.* *Richard.* *Scotus.* *Gabriel.* *Soto.* *Caiet.* *Bonauent.*

Secundo ex Patrib. Cyp. ſermone de Stella & Magis, circa finem: Tyrannus, inquit, crudelis illuditur, qui dum putat perdere, quos occidit, melioris vitæ ſtatum eis procurat: & infra: Ecce paruuli iſti, quos inauditæ crudelitatis monſtrum Herodes occidit, ſubito ſunt martyres, & infra: Ætas nondum habilis ad pugnam, idonea extitit ad coronam: Vt appareret Innocentes eſſe, qui pro Chriſto necantur, infantia innocens ob nomen eius, occiſa eſt. Optime Leo Papa ſerm. 1. de Epiph. Quos Rex impius eximit mũdo, Chriſtus inſerit cœlo, & quib. nondum ſanguinis ſui impendit redemptionẽ, iam martyrij tribuit dignitatem. Et ſubdit ſerm. 2. Ac ſi iam diceret: Sinite paruulos venire ad me, talium eſt n. regnum cœlorum: noua gloria coronabat infantes. Et infra: Vt diſceretur, nullũ hominẽ incapacem eſſe diuini ſacramenti, quando et illa ętas gloriæ eſſet apta martyrij. Sic etiã Aug. li. 3. de libero arbi. c. 23. de Innocentibus loquẽs, dicit: Eos in honorem martyrum receptos venera- *Cyprianus.* *Leo Papa.* *Auguſt.*

tur Eccleſia. Et lib. 2. de ſymbolo ad catechumenos, c.5.& lib.3.ca.4.dicit, Innocentes martyres teſtimonium reddidiſſe innocentiæ Chriſti. Idem Epiſto.28. ad Hieronymum, & ſerm.8.de Sanctis, cum ſequentibus, qui ſunt de Innocentibus. *Origenes.* Origenes etiam homil.3.in varios locos Euangelij huius antiquæ traditionis meminit, & hunc in modum ſenſum Eccleſiæ interpretatur, dicens: Horum memoria ſemper, vt dignum eſt, in Eccleſijs celebratur ſecundum ordinem integrum ſanctorum, vt primorum martyrum pro Domino occiſorum, vt ipſa Bethleem, in qua natus eſt Dominus primitias martyrum Domino obtuliſſe videatur.

Denique Patres omnes in concionibus, quas de ſanctis Innocentibus ſcripſerunt, omneſque catholici Scriptores Euangeliorum Matthæi 2. teſtes ſunt, illos Innocentes fuiſſe fere martyres, & hoc nomine ab Eccleſia coli. Tertio, eſt optima ratio, quia, niſi illi Innocentes fuiſſent martyres, non potuiſſet Eccleſia omnes illos ſua ſolemnitate canonizare, & vt vere beatos colere: quid enim ſi aliqui eorum circumciſi non fuerant? eſt enim id valde veriſimile: nā occiſi ſunt omnes à bimatu, & infra: ergo etiam illi, qui nondum octauum diem ætatis attigerant, quos neceſſe erat nondum eſſe circumciſos: at vero Eccleſia omnes generatim, & ſine vlla exceptione colit: quia reuera non ob circumciſionem, nec ob gratiam, quam in ea acceperant, ſed ob mortem pro Chriſto ſuſceptam eos veneratur: hæc enim ſola cauſa, & titulus venerationis erat illis omnibus communis. *Adrian.* Immerito ergo Adrianus dixit, non ſatis conſtare in hac parte de ſenſu & doctrina Eccleſiæ. Quia neque facto, neque verbo potuit Eccleſia clarius ſuam mētem aperire, & antiquam traditionem nobis proponere, quare non video, quo modo ſine temeritate, & magno errore poſſit hoc in dubium reuocari. *Quilibet infantes poſſūt eſſe martyres* Ex hoc autem ſingulari facto recte colligimus nullum infantem ratione infantiæ eſſe martyrij incapacem: ſed omnes eos, qui eodem modo pro Chriſto mortem ſuſtinuerint, vere eſſe martyres: nam eadem eſt ratio & cauſa in cæteris infantibus, quæ fuit in illis Innocentibus. Quia vel in illo facto interceſſit ſpeciale priuilegium factum illis pueris, vel non: ſi non interceſſit, ergo non eſt, cur alij cenſeantur magis incapaces martyrij, quam illi, cum omnes æque careant vſu rationis: ſi vero interceſſit priuilegium, hoc certe non eſt factum perſonis, ſed cauſæ: quid enim in illis pueris cogitari poteſt pertinens ad perſonalem dignitatem, vel conditionem eorum, propter quod huiuſmodi priuilegium illis conceſſum ſit? Nihil ſanè. Tota ergo ratio illius priuilegij fuit cauſa mortis: nimirum quod propter Chriſtum occiſi ſunt. *Cyprian. Leo Papa.* Vnde eleganter Cyprianus ſupra. Sufficit cauſa teſtimonio, licet nondum eloquio diſtinguantur. Et Leo Papa. Vt diſceretur, nullum hominem incapacem eſſe diuini ſacramenti. Et eodem modo loquuntur cæteri Patres. Quin etiam Eccleſia eodem modo inter martyres numerat quoslibet pueros vel infantes, qui in lege gratiæ pro Chriſtiana religione mortui ſunt: vt conſtat ex omnibus hiſtorijs Eccleſiaſticis, & ex modo loquendi Sanctorum. Cur enim priuabuntur nunc infantes huiuſmodi priuilegio & honore? Neque enim gratia Chriſti minus liberaliter nunc, quam eo tempore communicatur: neque horum mors minus eſt propter Chriſtum, quam illorum: imo quodammodo videtur expreſsius ac formalius eſſe propter Chriſtum: nam, licet omnes interfecti ſint in odium Chriſti: tamen illi priores Innocentes ſolum mortui ſunt inter quærendum Chriſtum: hi vero interficiuntur propter fidem Chriſti, & ad deſtruendam & euertendam religionem eius: eſt ergo par omnium ratio.

Baptiſmus ſanguinis ſatis eſt infantib. ad ſalutē, et ſine baptiſmo aqua. Secundo igitur dicendum eſt, Baptiſmum ſanguinis ſatis eſſe poſſe Infantibus ad ſalutem ſine baptiſmo aquæ. Hæc concluſio ſequitur ex præcedenti. Primò, quia verum myſterium eſt ſufficiens ad ſalutem, vt ſectione ſequenti oſtendam: imò in paruulis non poteſt alia ratione mors eos martyres efficere, honore & cultu dignos: niſi quia efficit ſanctos: conſtat præterea, illam mortem non dici martyrium, quia ſit actus virtutis fortitudinis in ipſis infantibus, vt ratio dubitandi in principio poſita ſatis probat: dicitur ergo martyrium, quia ex eo, quod eſt propter Chriſtum, habet effectum martyrij, qui per ſe ſufficit ad ſalutem. Præterea Innocentibus ab Herode occiſis martyrium illud fuit ſufficiens ad ſalutem ſine circumciſione: ergo & nunc erit ſine Baptiſmo. Dices, non fuiſſe autem neceſsitatem circumciſionis, quanta eſt Baptiſmi, quia tunc ante octauum diem poterat aliquod remedium prodeſſe. Sed contra: quia ſaltem ab octauo die erat tam neceſſaria circumciſio, vel ſaltem aliquod ſacramentum legis naturæ, erat tam neceſſarium ſimpliciter, ſicut nunc eſt Baptiſmus: & tamen quamuis neutrum fuiſſet applicatum, certiſſimum eſt, illam mortem fuiſſe ſufficientem ad ſalutem, vt conſtat ex adductis in prima concluſione: ergo non obſtante neceſsitate Baptiſmi ſimilis mors nunc ſufficiet: quia inſtitutio Baptiſmi nihil dignitatis, vel efficaciæ martyrio abſtulit: quin potius probabile eſt, per Chriſtum vtriuſque Baptiſmi gratiam fuiſſe ſpecialiter conceſſam, vel confirmatam, & auctam, vt de Baptiſmo ſanguinis dicetur inferius: nam de Baptiſmo aquæ res eſt omnino certa: nam ſicut illius neceſsitas, ita & efficacia ex Chriſti inſtitutione & promiſsione manauit: priuilegium autem martyrij, licet ſemper fundatum fuerit in meritis Chriſti, tamen non eſt improbabile fuiſſe antiquius, quam inſtitutionem Chriſti poſt incarnationem factam: eſto, tamen ita ſit, non fuit tamen per Chriſtum, aut inſtitutionem Baptiſmi reuocatum, ſed confirmatum potius, iuxta verba Chriſti, Qui me confeſſus fuerit coram hominibus. Et veriſimile eſt, fuiſſe etiam auctum: nam ita decet ſtatum, & perfectionem legis gratiæ, in quo vberius & liberalius Chriſti gratia communicatur.

Ad rationē dubitandi. Ad rationem ergo dubitandi in principio poſitā, reſpondetur, martyrium poſſe conſiderari, vt actum virtutis, & vt ſic non habere locum in infantibus: vel ſolum, vt eſt actualis mors, quam innocēs pro Chriſto patitur: & vt ſic non eſt de ratione eius, quod ſit actus virtutis: imò nec eſt neceſſarium, quod mors ſit voluntaria in eo, qui non eſt capax proprij cōſenſus. Vnde dici poteſt illa mors martyrium, quoad martyrij gloriam & efficaciam, quamuis non, quoad eſſentiam virtutis. Vel dici etiā poteſt illa mors obiectiue honeſta & ſtudioſa: quamuis formaliter, vt eſt in eo, qui eam patitur, non ſit ex virtute, ſicut non eſt ex voluntate. Ad confirmationem reſpondetur, non eſſe ſimpliciter contra neceſsitatem Baptiſmi aquæ, priuilegium, ſeu exceptionem, quæ ſit etiam de Baptiſmo ſanguinis. Primo quidem, quia per ſe loquendo Baptiſmus aquæ ſemper debet præcedere, etiamſi ſtatim ſperetur Baptiſmus ſanguinis, & male facerent parentes tutores, vel paſtores, qui infantem priuarent Baptiſmo aquæ, etiamſi ſtatim eſſet pro Chriſto occidendus: hoc autem malū nihil paruulo obeſſet, quo minus frueretur fructu Baptiſmi, cum non eſſet poſitū in voluntate eius. Deinde, quia hæc exceptio ab eodē Chriſto eſt facta, vel cōfirmata illis verbis. Qui me confeſſus fuerit corā hominibus: nā, vt Patres dicunt, infantes, quāuis non verbis, re & opere Chriſtum confiteātur: eiq; conformentur. Accedit etiam traditio Eccleſiæ à nobis explicata. Vnde non eſt neceſſe quærere in his infantib. qui nunc pro Chriſto occiduntur, votum Baptiſmi aquæ: nam hoc reuera proprie nullum eſt, niſi fortaſſe per extrinſecam voluntatem, & acceptationem Chriſti, ſed non eſt ne-

eſt neceſſarium, abſolute loquendo, huiuſmodi votum proprie dictum: quia baptiſmus ſanguinis per ſe ſufficiens eſt, & non quaſi in virtute alterius: votũ autẽ ſacramenti tunc dicitur eſſe neceſſarium, quando effectus datur in ordine ad tale ſacramentũ, quaſi ſupplendo locum & vicem illius, donec ipſum applicetur: hoc autem non ita eſt in martyrio, ſed per ſe, & ex propria promiſſione hoc habet priuilegium, vt in ſequentibus dicemus latius.

SECTIO II.

Vtrum Baptiſmus ſanguinis ſufficere poßit adultis ad ſalutem abſque Baptiſmo aquæ.

NOn inquirimus, an voluntarie poſſit omitti Baptiſmus aquæ, propterea quod inſtet, vel ſtatim ſperetur neceſſitas ſuſtinẽdi martyrium: nam certũ eſt, ſi ſit in hominis poteſtate ſe præparare per Baptiſmum aquæ, antequam mori pro Chriſto cogatur, teneri ad id faciendum non minus, quam in quouis periculo mortis teneretur: quia præceptum Baptiſmi ſemper obligat: & nihil eſt, quod in eo caſu excuſet ab obſeruatione eius: quia, licet martyrium per ſeſe ſit optimus virtutis actus, & magna habeat priuilegia: non tamen tollit aliorum præceptorum obligationẽ: nec excuſat, quin homo vti debeat ordinariis ac neceſſariis remediis ſalutis, ſi facultas adſit: quin potius, quo martyrij certamen difficilius eſt, eo magis debet homo ſe ad illud diſponere, præſertim per ſacramenta ad ſalutem neceſſaria: quapropter, qui ea voluntarie negliget, quamdiu in ea voluntate perſeuerat, non eſt ad martyrium idoneus, nec fructum eius recipiet, vt Epiſt. 54. copioſe Cyprian[9] diſputat. *Cyprian.*

Quæſtio ergo propoſita ſolum habet locum in fideli adulto, qui ad martyrium rapitur prius, quã re ipſa poſſit ſuſcipere Baptiſmum aquæ: an illi ſatis eſſe poſſit ad ſalutem martyriũ, tanquam Baptiſm[9] ſanguinis. Et ratio difficultatis eſt, quia ſi in infantibus martyrium habet hanc virtutẽ & efficaciam, cur non in adultis? In contrarium vero eſt, quia adultus cum ſit capax propriæ rationis & voluntatis, poteſt ſe ad gratiam diſponere ac præparare per conuerſionem in Deum & deteſtationẽ peccati: &, cum hoc remedium ſit per ſe neceſſarium ad ſalutem, tenetur per ſe illud adhibere per veram contritionem, inſtante mortis periculo, & præſertim deficiente Baptiſmo aquæ, quam obligationem non tollit martyrium, vt ex dictis colligi poteſt. Nam doctrina data generalis eſt. Vel ergo adultus, inſtante martyrio, in prædicto caſu ita ſe diſponit, vel non: ſi non, incapax eſt martyrij, & fructus eius: quia voluntarie perſeuerat in peccato: ſi vero ſe ita diſponit, illa diſpoſitio habebit rationem Baptiſmi flaminis: & virtute continebit votum Baptiſmi aquæ: ergo iam ille homo non ſaluabitur per ſolum Baptiſmum ſanguinis, ſed per baptiſmum flaminis, ſeu (quod idem eſt) per Baptiſmũ aquæ, non in re, ſed in voto. *In quo locum habeat quæſtio.*

In hac re ſupponendum in primis eſt, hoc differre inter infantes & adultos: quod in illis martyrium non requirit conſenſum voluntarium ipſius martyris, ſed ſufficit violenta mors à tyráno propter Chriſtum, ſeu in odium Chriſti illata: at vero in adultis de ratione martyrij eſt voluntarius conſenſus, vt docent D. Th. 2. 2. quæſt. 124. art. 1. & 2. & Caietanus ibi, fere in vltimis verbis, & Soto in 4. diſtinct. 15. quæſt. 1. articul. 1. & lib. 2. de natura & gratia, capit. 16. Quocirca licet contingat aliquem fidelem in ſomno à tyranno occidi in odium Chriſti, ſi nullam voluntatem prius habuit circa mortem illam, non erit martyr, neque ex illa morte aliquem fructum gratiæ, aut remiſſionẽ culpæ vel pœnæ conſequetur. Ratio huius primum reddi poteſt ex illo generali principio ꝙ adultus, quia eſt capax propriæ voluntatis, ſine illius libero cõſenſu non conſequitur regulariter gratiam: neq; remiſſionem culpæ: & ideo nulla actio, vel paſſio exterior illi poteſt ad ſalutẽ prodeſſe, niſi aliquo modo voluntaria ſit: ergo etiam mors extrinſecus illata, niſi ſit voluntaria, non habet in illo effectum gratiæ, vel remiſſionis culpæ: ergo talis mors non eſt martyrium, quaſi ex priuilegio, ſeu quoad effectum, & dignitatem martyrij: ſed neque etiam eſt vere ac proprie martyrium, quoad eſſentiam: quia de ratione eius eſt, vt ſit opus virtutis: quod eſſentialiter à voluntate pendet: ergo nullo modo eſt martyrium in adulto ſine voluntate eius. Et confirmatur à ſimili de Baptiſmo aquæ: qui, licet in paruulo non requirat conſenſum propriæ voluntatis, in adulto tamen non poteſt eſſe ſine illo: quamuis gratia & priuilegium huius Baptiſmi non manet ex voluntate recipientis, nec pendeat ex merito illius: ſolum ex illo principio, quod ſalus animæ, & remedia, per quæ efficitur, voluntaria eſſe debent ei, qui ſua volũtate vti poteſt: ergo idem maiori ratione dicendum eſt de martyrio. *Quomodo differant infantes ab adultis, quod attinet ad martyrium. D. Thom. Soto.*

Ex quo vlterius infero, ad verã martyrij rationẽ, vt Scriptura & Sancti de illo loquuntur, neceſſarium eſſe, vt hæc voluntas, qua mors pro Chriſto acceptatur, ſit honeſta, immo ſupernaturalis aliquo modo. Probatur prior pars: quia neceſſe eſt, vt procedat ex honeſto motiuo: nam ſi fiat propter gloriam vanam, aut famam, vel aliud ſimile humanum commodũ, non meretur illa mors nomen martyrij, vt merito docent omnes Theologi: quia talis mors, neque eſt actus virtutis, nec fortitudinis: neque eſt propter Deum, ſeu Dei amorem aliquo modo, neq; propter confeſſionem Chriſti, ſeu fidei eius, ſed propter inanem gloriam. Vnde de illo, qui ſic moritur, recte dici poteſt, recepiſſe mercedem ſuam. Et in illum optime quadrat, quod Paulus ait. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem aũt non habuero, nihil mihi prodeſt. Deniq; ſi natura & efficacia talis humani motiui conſideretur, ex vi illius, ſeu ad famã & gloriam apud homines obtinendam, non minus erit aliquis paratus ad falſitatem, quam ad veritatẽ mordicus: & vſque ad mortem profitẽdam, ſi exiſtimet, non minus poſſe vna via, quam altera, famam acquirere, quam exoptat, ſignum ergo eſt, eum, qui ſic moritur, proprie & vere non mori pro fide, aut Chriſto: non eſt ergo martyr, nec præbet teſtimoniũ veritati fidei. *De ratione martyrii eſt voluntas moriendi pro Chriſto honeſta, & quodammodo ſupernaturalis. Paulus.*

Altera vero pars, ſcilicet, quod oporteat hanc voluntatem eſſe aliquo modo ſupernaturalem, & ex motiuo ſupernaturali profectam: probatur ex eiſdẽ principiis, quia alias non pateretur homo, vt Chriſtianus, ſed vt Philoſophus: nõ ergo dici poteſt mori, aut pati pro Chriſto, aut pro defẽſione fidei, vel Chriſtianæ religionis, qua tenditur ad ſupernaturalẽ beatitudinem. Vnde eſt illud Petri, Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniã, ꝙ eſt honoris, & gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt eius ſpiritus, ſuper vos requieſcet: nemo aũt veſtrũ patiatur, vt homicida: ſi aũt Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine. Vnde confirmatur. Nam ad veram rationem martyrij neceſſe eſt, vt procedat ex vera fide ſupernaturali. Vnde ſi contingat, hominem hæreticum circa vnam fidei veritatem mori ob confeſſionem alterius veritatis fidei, ille non erit martyr, neque vllum effectum martyrij conſequetur, vt eleganter tradit Cyprian. Epi. 52. 54. & 73. ad Iubaianum: & Auguſtinus lib. 1. de Baptiſmo, ca. 11. lib. 3. ca. 16. & lib. 4. ca. 17. & ratio eſt, quia, qui caret fidei fundamento, nullo modo eſt Chriſto vnitus: non ergo poteſt mori pro Chriſto, aut pro eius fide: nam, licet videatur mori pro aliqua veritate, quę ad fidem ſpectat: tamen ſicut hæreticus illam non credit ex motiuo fidei, ſed ex humana aliqua ratione & iudicio proprio: ita etiam non moritur pro Chriſti fide, vt Chriſti eſt, ſed ſolum pro ſuo arbitrio & pro- *Petrus. Ad martyrium requiritur fides. Cyprianus. Auguſt.*

prio iudicio pertinaciter defendendo. Cuius indiciũ eſt, quia eodem modo erit paratus ad moriendum pro quacumque alia re, quam ſimili modo credit, etiam ſi contingeret, illam eſſe Catholicæ veritati repugnantem: ſicut ergo ex parte intellectus neceſſaria eſt fides: ita ex parte voluntatis neceſſaria eſt voluntas aliqua ex eadem fide procedens, vt actus ille aliquo modo in Chriſtum, & in ſupernaturalem finem tendat.

Actualis ne dilectio Dei ſuper omnia ſit de ratione martyrii. Poteſt tamen vlterius dubitari, an ſit de ratione martyrij, vt procedat ex actuali charitate, & dilectione Dei ſuper omnia. Aliqui enim Theologi ita ſentire videntur: quoniam Paulus ait primæ ad Corin. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatẽ aũt non habuero, nihil mihi prodeſt. Et *D.Thom.* D.Th. 2.2.q. 124.art. 2. ad 2. dicit, Martyrium eſſe actum charitatis, vt imperantis: fortitudinis autem, vt elicientis. *Caiet.* Vbi Caietanus ſentit: non poſſe haberi honeſtam & veram martyrij voluntatem, niſi imperatam ab amore Dei ſuper omnia ex charitate perfecto. Sed quamuis demus, hoc charitatis imperium eſſe perfectiſsimum: & maxime efficax principium, eleuans & confortans hominem ad perſeuerandum in difficillimo actu martyrij, nihilominus per ſe loquendo, & conſiderata arbitrij libertate, diuina gratia adiuta, non videtur dubium, quin poſsit hic actus elici à fortitudine infuſa ex proprio motiuo abſq; actuali imperio charitatis, vel ex imperio religionis & intẽtione diuini cultus, quomodo poteſt quis velle mori, ne cultum ſoli Deo debitum transferat in idolum: vel ex imperio virtutis obedientiæ: vt ſi quis velit mori potius, quam diuinam legem tranſgredi: vel ex pia affectione ad fidem, vt contingere potuit in multis martyribus: vel deniq; ex ſolo intrinſeco motiuo fortitudinis: quia intrinſece & per ſe honeſtum eſt conſtanter tolerare mortem, quando oportet propter maius bonum: quælibet enim ex his rationibus per ſe ſufficiens eſt ad mouendam volũtatem: quælibet etiam virtus per ſe ſufficiẽs eſt ad eliciendum ſuum actum intra proprium obiectum: neque vna virtus voluntatis eſſentialiter pendet in ſuo actu ab imperio alterius, quia, vt ex 1. 2. conſtat, hæc relatio actus vnius virtutis in finem alterius, quamuis ex parte operantis poſsit eſſe præcipua & maxime intenta: tamen ipſi actui imperato, ſeu relato in finem extrinſecum, accidentalis eſt. Poteſt igitur dari voluntas ſupernaturalis moriendi pro fide, aut religione, abſque actuali Dei amore ſuper omnia: mors ergo acceptata illa voluntate habebit veram & eſſentialem rationem martyrij: quia, & eſt opus virtutis, & eſt in confeſsionem Chriſti, & quaſi in maximum teſtimonium & irreuocabile fidei. Nihil autem aliud videtur Chriſtus poſtulaſſe ad veritatem martyrij, cum dixit: Qui me confeſſus fuerit coram ho- *Matt. 10. & 16.* minibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. Matt. 10. & 16. Marc. 8. Qui perdiderit animam ſuam *Marci. 8.* propter me & Euangelium, ſaluam faciet eam: Nec *Paulus.* Paulus dixit: ſi tradidero corpus meum ſine actuali dilectione, & relatione charitatis, ſed ſine charitate: quæ ſunt valde diuerſa. Nam poteſt quis eſſe in charitate & amicitia Dei, non operari ex actuali impe- *D.Thom.* rio charitatis. D.Thom. autem non dixit, de eſſentia martyrij eſſe, vt imperetur à charitate: ſed potius dixit, eſſentialiter eſſe actum fortitudinis, qui natura ſua eſt aptus imperari à charitate: & hoc eſt illi maxime conſentaneum propter difficultatem eius, & propter quandam coniunctionem, quam habet cũ Deo, ac diuinis rebus: ideo vocauit illum actum imperatum à charitate, ſeu imperabilem natura ſua. Vnde idem Diuus Thom. quodlib. 4. articul. 19. fatetur, poſſe reperiri martyrium ſine imperio charitatis. Sed quamquam hoc verum ſit de martyrio ſub eſſentiali ratione martyrij conſiderato: difficultas vero ſupereſt, an huiuſmodi martyrium, ſecluſo merito, ſeu diſpoſitione charitatis vi ſua, ſeu ſpeciali priuilegio, ſufficiat ad ſupplendam vicem Baptiſmi aquæ.

Principalis ratio quæſtionis huius ſtatus in quo conſiſtat. In hac re videtur eſſe antiquorum Theologorum opinio, negans martyrium per ſe habere hanc efficaciam. *Opinio negans.* Ita ſentit Alexander Alenſ. 4. p. q. 22. memb. 5. vbi aperte negat poſſe martyrium dare adulto primam gratiam: qui ſane conſequenter loquitur, cum ibidem neget, poſſe martyrium habere effectum gratiæ infantibus: tamen, ſicut in hoc poſteriori puncto ſententia Alenſis improbabilis eſt: ita minorem *Alex. Alenſ.* facit fidem in puncto, de quo diſputamus. Eandem vero ſententiam tenet Bonauentura in 4. d. 4. 2. par. diſtinct. ar. 1. q. 2. vbi negat, poſſe Baptiſmum ſangui- *Bonauen.* nis conferre gratiam gratum facientem, aut remittere culpam mortalem, quamuis de paruulis nihil expreſſe loquatur: Paludanus etiam d. 4. quæſtione 3. art. 1. vbi prius negat Baptiſmum ſanguinis habere *Palud.* effectum ex opere operato, aut ſine præuia contritione poſſe ad ſalutem prodeſſe: poſtea vero tribuit illi effectum remittẽdi omnem culpam originalem, actualem, & mortalem, & omnem pœnam, & in paruulis dicit ſupplere altiori modo effectum Baptiſmi aquæ. Quæ non videntur ſatis conſequenter dicta, nam, ſi martyrium, vt ſit fructuoſum, ſupponit contritionem & gratiam, & non habet fructum niſi ex merito operantis, quomodo delet culpam originalem aut mortalem, cum neceſſario ſupponat illam remiſſam per contritionem & gratiam? Quomodo ergo ſupplet in paruulis Baptiſmum aquæ, ſi non dat illis aliquo modo effectum ex opere operato? Aut, ſi dat illis, cur non etiam adultis? Durandus etiam ibi, *Duran.* q. 8. lubricus eſt in hac parte, nam in fine quæſtionis in ſolutione ad tertium, videtur fauere huic ſententiæ: dum ait, martyrium requirere charitatem patiẽtis, quamuis non à ſola illa habeat efficaciam: prius tamen n. 6. & 8. dicit, per martyrium remitti culpam perfectius, quam in Baptiſmo aquæ, & ideo non minus operari ad ſalutem, & propterea vocari Baptiſmum ſanguinis. Tandem huic ſententiæ multum fauet D.Tho. ſupra quæſt. 66. art. 12. ad 2. vbi ſic inquit, *D.Thom.* Effuſio ſanguinis non habet rationem Baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Ex quo patet, quod Baptiſmus ſanguinis includit Baptiſmum flaminis. Ex recentioribus vero acriter defendit hanc ſententiam Cano relect. de Pœnitentia par. 3. Poteſtque in eius fauorem citari Bernardus Epiſt. 7. vbi generatim dicit, ſine charitate nullum ſacrificium eſſe Deo acceptum, etiam martyrium, iuxta illud primę ad Corint. 13. Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autẽ non habuero, nihil mihi prodeſt: ſpecialius idem Bernardus epiſtola 77. circa medium ſignificat, martyrium nõ ſupplere vicem Baptiſmi, niſi ex fide & merito ſuſcipientis: quod eſt re ipſa negare ipſum martyrium ſupplere vicem Baptiſmi: ſed meritũ ipſum, ſeu veram conuerſionem in Deum, quam ſupponit, Baptiſmi vicem ſupplere. Vnde ſubdit idem Bernardus ſi deeſſet externum martyrium, internam fidem & voluntatem eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad iuſtitiam. *Paul. Cor. 13.*

Fundamentum huius ſententiæ facile conſtat ex dictis: nimirum quod martyrium, cum non ſit verũ ſacramẽtum, non dat gratiam ex opere operato: ergo non poteſt per ſe remittere culpam: ergo non poteſt per ſe ſupplere vicem & neceſsitatem baptiſmi aquæ. Patet hæc vltima conſequentia, quia primaria neceſsitas baptiſmi aquæ eſt ad remittendam culpã: ergo quod non poteſt remittere culpam, non poteſt ſupplere vicem baptiſmi.

Martyrium obtinet vim baptiſmi aquæ in adultis. Dico tamen primo: ſimpliciter & abſolute fatendum eſt, martyriũ obtinere vim baptiſmi aquæ in adultis, atq; ita poſſe ſupplere vicem eius, quando non volũtatis contemptus, ſed neceſsitas cogit pati martyrium abſq; baptiſmo aquæ. Ita docet D. Th. ſupra *D.Thom.* q. 66. art. 11. & infra q. 87. ar. 1. ad 2. & plures alij Theologi: quos inferius referam. Præcipue tamen probatur

tur hæc veritas ex Patrib. adiunctis ſcripturis, quas ipſi in hanc rem adducunt, & interpretantur. Inprimis Clem. Papa lib. 5. Conſtit. Apoſtolicar. cap. 7. *Clem. Pap.* Qui martyrium, inquit, cõſequi meruit, gaudeat in Dño, ꝙ tãtam coronam eſt adeptus: & quamuis fuerit catechumenus, lætus diſcedat: paſſio enim, ꝗ pro Chriſto ſuſtinet, cedet in veriorem Baptiſmum, quoniam ipſe re ipſa commoritur Chriſto, alij in figura. Vbi nõ tantum voluntati, ſed ipſi paſsioni, hunc attribuit effectum: & rationem ſumit ex ipſa reali conformitate ad Chriſtum, quæ per ipſam exteriorem mortem & paſsionem fit altiori modo, quam per exteriorem ablutionem. Quam rationem inſinuant alii Patres citandi, eamq; D. Th. & alij Scholaſtici amplectuntur, & eſt optima congruentia ad explicandam promiſsionem & inſtitutionẽ Chriſti, quæ eſt prima radix & fundamentum huius veritatis. *Cypr.* Præterea Cypr. epiſt. 73. ſic ſcribit. Numquid poteſt vis Baptiſmi eſſe maior aut potior, ꝗ confeſsio? quam paſsio? vt quis coram hominib. Chriſtum cõfiteatur, & ſuo ſanguine baptizetur? Ex quo principio concludit inferius, cui prodeſſe non põt martyrium, nec Baptiſmum aquæ poſſe prodeſſe: nam illius vis maior eſt: igitur ex mente Cypriani conſtat, ſi Baptiſmus aquæ põt prodeſſe homini habenti originale, vel actuale peccatũ, ad tollendum illud, Baptiſmum ſanguinis poſſe eidẽ prodeſſe: pręſertim ſi ex parte affectus ipſius hominis non ſit maior repugnantia. Quod aperte cõfirmauit idem Cyprianus in expoſitione orationis dominicæ circa illa verba, Et dimitte nobis debita noſtra, dicẽs, Quale delictum eſt, quod nec Baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimen eſt, quod nec martyrio põt expiari? quaſi dicat, nullum: præter ipſum actualem affectum peccati: vt inferius declarat. Similia habet in ſermone de Stella & Magis, vbi eodem modo præfert Baptiſmum ſanguinis Baptiſmo aquæ, ſic ẽt *Auguſt.* Aug. 13. de Ciui. c. 7. Quid pretioſius, quam mors, per quam fit, vt delicta omnia dimittantur? quam vim dicit habere martyrium ex Chriſti promiſsione: nã, ſicut ille dixit, Ioa. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua *Innocen. 3. Matt. 10. & 17.* & Spiritu ſancto: ita dixit Mat. 10. & 17. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eũ coram Patre meo: ſignificat aũt Aug. eodem loco, neminẽ poſſe martyrium pati ſine gratia & charitate, dicens. Quando ſine abundantia gratię & ſpiritus tãtum Chriſtum amare poſsit homo, vt eum in tanto vitæ diſcrimine, ſub tanta ſpe venię, negare non poſſit? Sed hæc verba intelligi poſſunt de gratia excitante, & adiuuante, & de amore, opere ipſo exhibito: gratia enim habitualis, quamuis & multum conferre poſsit, &, moraliter loquendo, frequentius antecedat: non eſt tamen ſimpliciter neceſſaria, vt per ſe manifeſtum eſt.

Præterea, quod Baptiſmus ſanguinis, per ſe ſufficiat, loco Baptiſmi aquæ, aliis locis frequenter docet *Auguſt.* Aug. vt lib. 4. de Baptiſmo. c. 22. li. 1. de anima & eius origine, c. 9. & de Eccleſiaſticis dogmatibus, c. 74. vbi *Gennadius.* dicit Aug. vel potius Gennadius: omnia peccata remitti in Baptiſmo, in martyrio autem extingui. Et *Ambroſ.* eodem modo loquitur Ambr. lib. 1. de Pœnitentia, c. 2. vbi ponderat, dixiſſe Chriſtum diſtributiue ſeu vniuerſaliter. Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eũ coram Patre meo. Poſtea vero indefinite addidiſſe, Qui aũt negauerit me coram hominib⁹, negabo & eum coram Patre meo. *Matt 16. Luc. 12.* Matt. 10. Luc. 12. Vt quod eſt, inquit, miſerationis, exaggeret, quod eſt vltionis, extenuet: & idem fere eſt, *Auguſt.* quod Auguſtinus ait, lib. de vera & falſa pœnitentia, capite quinto, id factum eſſe ad ſignificandum, etiam maximis peccatoribus poſſe prodeſſe martyrium. *Proſper.* Eandem ſententiam docuit Proſper in libro Sententiarum, in 149. dicens. Qui non percepto regenerationis lauacro, pro Chriſti confeſsione moriuntur, tantum eis valet ad abluẽda peccata, quantũ ſi abluerentur fonte baptiſmatis. Multa etiam ad hanc rem

habentur in lib. de ſingularitate Clericorum, qui tribuitur Cypriano, & exiſtimatur eſſe Origenis, c. 20. vbi inter alia dicitur. Martyrium appellatur tam Baptiſma, quam corona: quia baptizat pariter & coronat. *Ruffinus.* Ruffinus etiam in expoſitione ſymboli, c. 16. per aquam & ſanguinem, quæ manarunt de latere Chriſti: dicit, ſignificata eſſe duo baptiſmata, aquæ, & ſanguinis. Vnde Cyrillus Alexandrinus, lib. 2. in Leuiticum, *Cyril. Alex.* dicit primum remedium ad remiſsionem peccati eſſe Baptiſmum aquæ: ſecundum autem eſſe martyrium.

Et conſentiunt alij Patres, qui inter baptiſmata martyrium numerant, vt Gregorius Nazianzenus *Greg. Naz.* oratio. 39. Ambroſius ſer. 3. in Pſalm. 118. Tertullianus *Ambr.* lib. de Baptiſmo c. 16. Nec minus fauent, qui, tractan- *Tertull.* tes de neceſsitate Baptiſmi aquę, excipiunt Baptiſmũ ſanguinis, vt Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 3. *Cyril. Hier.* Si quis non baptizatur, ſalutem non habet, præter ſolos martyres. Et Fulgentius de fide ad Petrum, c. 3. *Fulgent.* Abſque ſacramento baptiſmatis, præter eos, qui in Eccleſia Catholica ſine baptiſmate pro Chriſto ſanguinem fundunt, nec regnum cœlorum poteſt quiſquam accipere, nec vitam æternam. Et eandem exceptionem facit Bernard. epiſto. 77. & alij Patres ſu- *Bernard.* pra relati tractando de neceſsitate Baptiſmi: qui omnes euidentius de adultis, quam de infantibus loquuntur: hæc autem exceptio nullius momenti eſſet, ſi martyrium per ſe ipſum non poſſet aliquo modo ſaluare hominem, & à peccato mundare: & hoc modo vicem Baptiſmi aquæ ſupplere. Nam ſi totum eſſet ſemper referendum in meritum & diſpoſitionem hominis, nullam exceptionem martyrij facere oporteret: tum quia, poſita illa diſpoſitione, ſine martyrio ſaluaretur homo: tum etiam, quia nunc proprie non ſaluatur per martyrium, ſed per Baptiſmum aquæ in voto contento in diſpoſitione per ſe ſufficiente ad ſalutem. Vnde tandem fit, vt nulla alia ratione poſsit ratio baptiſmatis martyrio accommodari, ſi per ſe non ſuppleat vicem Baptiſmi aquæ, & id præſtet, quod daret Baptiſmus aquę, ſi adeſſet, ſcilicet ſpiritualem ablutionem ab omni culpa.

Cur martyriũ dicatur ſupplere vicem Baptiſmi aquæ. Atque hinc petenda eſt ratio concluſionis poſitæ: dicitur enim martyrium ſupplere vicem baptiſmi aquæ, ratione effectus, ſcilicet, quia per ſe eſt ſufficiens remedium ad ſalutem, deficiente Baptiſmo aquæ. Ratio autem huius effectus habet quidem magnam congruitatem in ipſo opere, tum propter magnam difficultatem eius, tum quia de ſe eſt opus & ſignum maximæ dilectionis, iuxta illud. Maiorem charitatẽ nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: Tum etiam, quia in eo opere eſt quidam virtualis contemptus omnis boni creati, & inferioris ordinis propter Chriſtum: tum maxime, quia re ipſa configuratur homo Chriſto, vt ſupra dicebamus. At vero proprium fundamentum habet hic effectus in Chriſti promiſsione, quam ipſe ſignificauit in locis Euangelij ſupra citatis: & ſancti Patres explicuerunt, & vſus ac traditio Eccleſiæ. Cum enim oſtenſum ſit martyrium habere hanc vim circa infantes, non tantum in aliquo ſingulari facto, ſed etiam communi & ſtatuta lege: conſtat non aliunde manaſſe, niſi ex diuina promiſsione, quæ adhuc durat, & durabit vſque ad finem ſæculi: non eſt autem, vnde hãc promiſsionem ad ſolos infantes limitemus, cum verba Chriſti ſint vniuerſalia: immò expreſsius videantur ad adultos pertinere, cum Patrum & Eccleſiæ ſenſus huic vniuerſali interpretationi magis faueat. Hinc enim eſt illud Innoc. 3. in c. Cum Marthę, de celebratione Miſſarum, Iniuriam facit martyri qui orat pro martyre: *Innoc. 3.* quod ſumptum eſt ex Auguſtino, ſerm. 5. de martyribus: ſerm. 27. de verbis Apoſtoli. tractatu 84. in Ioan. *Auguſt.* Iniuria eſt pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari: certauit enim contra peccatum, vſque ad ſanguinem. Quæ verba vltima indicant optimam congruentiam: maxime enim decet,

cet, vt Deus condonet peccata ei, qui contra peccata tam fortiter dimicat. Hinc etiam eſt illud Tertulliani in Apologetico in fine. *Tertull.* Quis non pati exoptat, vt totam Dei gratiam redimat, vt omnem veniam ab eo compenſatione ſui ſanguinis expediat: omnia enim huic operi delicta donatur. Quia etiam in Scorpiaco, c. 6. martyribus accommodat illud Pſ. 31. Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates: Proprie enim, inquit, marryribus nihil poteſt imputari, quib. in lauacro vita ipſa deponitur. Sic etiam Cypr. lib. de laudibus Martyrij in fine concludit. *Cyprianus.* Igitur, cum ad exēplum Dominicæ paſsionis, atq; ad omne teſtimoniū Chriſti, animam tuam ponas, ne fundere ſanguinem metuas, martyrio neceſſe eſt, vt totum cadat, martyrij inæſtimabilis gloria, infinita menſura: & quæ ſequuntur: quib. tandem adiungit, hoc totum eſſe diuinæ promiſsionis & muneris. Hinc deniq; eſt communis ille conſenſus Theologorum omnium, martyrem ſtatim in cœlum euolare, de quo late tractant Clemens Alexandrinus lib. 4. ſtromatum, & Cyprianus Epiſtol. 52. *Clem. Alex. Cypr.* conſtat autem hoc non poſſe certo & infallibiliter conuenire martyrio ex ſolo merito, vel ſatisfactione operantis: poſſent enim interdum tanta eſſe peccata, & peccatorum reatus, & è conuerſo tam leues dolores mortis, & tam remiſſa & imperfecta voluntas patientis, vt ex ſolo opere operantis non ſufficerent ad perfectam, & condignam ſatisfactionem: neceſſe eſt ergo fateri, interuenire hic aliquam diuinam promiſsionem, & extraordinariam legem ſeu priuilegium martyrio conceſſum. Hinc ergo habet prædictam vim, vt vicem Baptiſmi ſupplere poſsit.

Baptiſmo ſanguinis quid obtineri poſſit. Ex his infero, & dico ſecundo, In Baptiſmo ſanguinis obtineri poſſe remiſsionem culpæ originalis & mortalis, & conſequenter gratiam, non ſolum, quoad augmentum, ſed etiam quoad primam eius infuſionem. *D. Thom.* Ita fere colligit D. Thomas infra qu. 87. art. 1. ad ſecundum dicens. Paſsio pro Chriſto ſuſcepta obtinet vim Baptiſmi, & purgat ab omni culpa & veniali & mortali, niſi actualiter voluntatē peccato inuenerit inhærentem. Vbi Caietanus eandem ſententiam ſatis indicat, neque ei contradicit. *Caiet.* 2. 2. q. 124. art. 2. circa ad 2. quamuis obſcurius ibi loquatur. Fauet etiam Durandus ſupra dicta q. 8. nu. 10. neque in ſolutio. ad tertium contradicit: nam, licet dicat *Durand.* martyrium requirere charitatem, non tamen explicat, an requirat illam, vt antecedentem, vel vt conſequentem: ſubdit tamen, martyrium non habere totam ſuam efficaciam ex charitate: ſed ex cauſa patiendi, & ex conformitate ad paſsionem Chriſti: citari etiam ſolet pro hac ſententia Gabriel in 4. diſtin. 4. quæſtione 2. vbi nihil fere dicit, quod ad cauſam ſatis ſpectet. Apertius loquitur Diuus Thom. ibi, quęſtio. 3. art. 3. quæſtiuncul. 4. vbi dicit, vtrumque Baptiſmum, aquæ, & ſanguinis habere efficaciam in paſsione Chriſti: tamen quia, Baptiſmus aquæ configurat Chriſto ſacramentali ſignificatione, ideo excedere in ſacramentali effectu, qui eſt character: Baptiſmum autem ſanguinis, quia configurat Chriſto realiter, per veram conformitatem in reali paſsione & morte, ideo ſuperare in re ſacramenti, quę eſt gratia: Quia, & gratia in Baptiſmo ſanguinis magis augetur habenti, & amplior datur non habenti, ſi impedimentum non adſit, & remiſsio peccatorum: quamuis non ſit plenior, quia vterque Baptiſmus omnem culpam & pœnam tollit, tamen in Baptiſmo ſanguinis efficacior eſt, & fructuoſior: quia ſecundis maculis non inquinatur, vt Damaſcenus dicit: *Damaſc.* Et ſtatim id confirmat exemplo infantium, nam eadem ratio (inquit) eſt de adultis non ponentibus obicem. Atque idem repetit diſt. 16. quæſtione 2. art. 2. quæſtiuncu. 2. ad tertium: vbi habet eadem verba, quæ in hac tertia parte, loco citato ſcripſit, ſcilicet. Paſsio pro Chriſto ſuſcepta vim Baptiſmi obtinet: & ideo purgat ab omni veniali & mortali, niſi actualiter voluntatem renitentem inuenerit: quod ideo aduerto, vt conſtet Diuum Thomam eandem ſentētiam, quam in quarto tenuerat, in hac tertia parte docuiſſe, & in eodem ſenſu fuiſſe locutum. Atque ita ſentiunt moderni eius expoſitores: Soto in 4. diſtin. 15. q. 1. art. 1. & quæſtione 2. artic. 1. & libro ſecundo de natura & gratia, *Soto.* cap. decimoſexto, Ledeſma in 4. 1. part. quęſtione 25. *Ledeſm.* articulo quinto, dub. 1. & eandem ſententiam fuſe defendit Vega lib. 6. in 6. ſeſsione. Concilij Trident. capit. 36. & 37. *Vega.* ſequiturque hæc concluſio manifeſte ex præcedenti: nam martyrium dicitur Baptiſmus ſanguinis, & remedium ſufficiens ad ſalutem deficiente Baptiſmo aquæ, & ad ſupplendum vicem eius, ratione effectus, vt declaratum eſt: ſed hic effectus, reſpectu Baptiſmi aquæ eſt remiſsionis originalis, & mortalis peccati ſi adſit, & effectus gratiæ, etiam primæ: ergo oportet, vt martyrium poſsit hæc omnia dare: alias quomodo ſupplebit vicem Baptiſmi aquæ? Aut quomodo ſaluabit hominem ſine illo, cum non poſsit ſaluari ſine remiſsione peccati & gratia? Quocirca omnia, quæ adduximus ad priorem concluſionem probandam, hanc confirmant, nec plura videntur requiri. Fundamentum autem contrariæ ſententiæ poſtulat multa tractanda in ſectione ſequenti, vbi & illud & alia, quæ contra noſtram ſententiam obijci poſſunt, diſſoluemus.

SECTIO III.

Quam diſpoſitionem requirat baptiſmus ſanguinis in adulto, vt illi ſuum conferat effectum.

DVæ poſſunt eſſe opiniones extremè contrariæ. Prior affirmat neceſſariam eſſe contritionem, & *1. Opinio.* conſequenter charitatem elicientem, aut imperantem, vel ſaltem informantem & viuificantem opus martyrij. Hanc tenent authores citati in prima ſententia, ſectione præcedenti. Primum ac præcipuum fundamentum ſumitur ex verbis Pauli primæ ad Cor. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, *Paul. Cor. 13.* charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Vbi ponderandum eſt, eodem modo loqui Paulum de inſigni actu eleemoſynæ, & de actu martyrij, & eandem legem de vtroque ſtatuere, quoad charitatis neceſsitatem, neque plus vni, quam alteri tribuere: ſicut ergo actus eleemoſynæ, quantumuis inſignis in ſuo genere, & in quantitate rei donatæ, ſi nō ſupponat charitatem, & aliquo modo ab illa procedat, nulli[9] eſt valoris apud Deum: ita etiam mors, ſeu martyrium. Atque hoc teſtimonium confirmat expoſitio Diui Thomæ ſupra quæſtione 66. articulo duodecimo, ad ſecundum, qui ex hoc loco Pauli colligit, baptiſmum ſanguinis includere Baptiſmum *D. Thom.* flaminis, & in corpore articuli dixerat, virtutem Spiritus ſancti operari in baptiſmo aquæ per virtutem latentem, in baptiſmo pœnitentiæ per cordis cōmotionem: in baptiſmo autem ſanguinis per potiſsimū dilectionis actum. Requirit ergo Diuus Thomas dilectionem & charitatem, vt martyrium habeat baptiſmi effectum.

Vnde argumentor ſecundo, nam iuxta D. Th. ſententiam, hoc differt inter baptiſmum aquæ & ſanguinis, quod in illo operatur Spiritus ſanctus per virtutem latentem: in hoc vero non, ſed iuxta menſurā dilectionis: ergo in illo operatur ex opere operato per virtutem latentem, quam addit ipſi operi: in hoc vero non ita: ergo non eſt, vnde habeat martyrium vim faciendi hominem ex attrito, contritum: quia ad hoc neceſſaria eſt virtus ſpecialis Spiritus ſancti; ergo, vt aliquid conferat, neceſſe eſt, vt ſupponat hominem contritum.

Tertiò vrget ratio ſupra facta: quia alias martyrium

rium daret gratiam ex opere operato, ſi poſſet facere hominem ex attrito, contritum, conſequens eſt falſum. Primo, quia alias eſſet ſacramentum. Secundo, quia talis virtus martyrij, neque in noua lege ſpecialiter ei data inuenitur, neq; ante Chriſti aduentum illam habere potuit. Tertio, quia martyrium conſummatur in morte, quando iam homo non eſt: ergo iam non poteſt illi dare gratiam: alias poſſet homo eſſe ſine gratia toto vitę tempore, & in primo inſtanti ſeparationis animæ à corpore iuſtificari: imo & beatificari ratione martyrij præcedentis, quod videtur abſurdiſsimum: neq; etiam poteſt dare gratiam ante inſtās mortis, quia nondum veram martyrij rationē habet. Quocirca Cano, vbi ſupra conſtanter defendit hanc ſententiam: imo addit, non ſufficere ad conſequendum effectum martyrij etiam dilectionem Dei ſuper omnia in eo, qui mortaliter peccauit, ſed omnino neceſſarium eſſe formalem dolorem & contritionem peccatorum: exiſtimat enim tam neceſſarium eſſe huiuſmodi formalem dolorem ad remiſsionem peccati mortalis, vt ſine illo nunquam remittatur, etiamſi adſit abſoluta dilectio Dei ſuper omnia, actu imperans martyrium. Sed in hoc exceſsit: non enim ſolum in caſu martyrij (de quo ſtatim plura) ſed etiam abſolute & per ſe, vera dilectio Dei ſuper omnia ſupernaturalis & infuſa, ſi contingat ſeparari ab actuali dolore, eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam obtinendam: nam ſatis eſt, quod virtute & voto dolorem includat: at hunc actum amoris Dei ſuper omnia ab actuali dolore ſeparari nunquam continget, niſi ex obliuione, vt latius in materia de pœnitentia dicendum eſt.

2. Opinio. Secunda opinio extreme cōtraria eſſe poteſt, martyrium nullam omnino diſpoſitionem requirere, vt ſuum effectum conferat, præter illam voluntatem moriendi pro Chriſto, à qua martyrium imperatur. *1. Modus explicandi hāc opinionem.* Quæ ſententia varijs modis doceri poteſt. Primo aſſerendo per ſe, & non tantum per accidens, illam voluntatem eſſe ſufficientem diſpoſitionem: ita vt, quamuis homo, dum ad martyrium rapitur, actu recordetur ſe eſſe in ſtatu peccati mortalis, non teneatur aliquam pœnitentiam agere, neq; in alijs interioribus actibus occupari præterquam in illa voluntate fundendi ſanguinem pro Chriſto: nam hæc erit illi ſufficiens diſpoſitio ad gratiam & remiſsionem peccati obtinendam. Et hanc ſententiam ita explicatam tenet Vega loco ſupra citato: & poteſt *Vega.* fundari primo: quia martyrium eſt per ſeſe ſufficiēs medium ad ſalutem, non minus, quam baptiſmus, vel pœnitentia: ergo quando hoc remedium pręſens adeſt, poteſt homo illo eſſe contentus, alijs prætermiſsis. Secundo, quia actus martyrij eſt per ſe difficillimus, ergo, quando inſtat eius occaſio & neceſsitas, non eſt obligādus homo, vt ad exercendos alios actus diuertatur & diſtrahatur: ne virtus, in pluribus diuerſa, in ſingulis fiat minor, poterit ergo ſe totum colligere, & in ſola illa voluntate martyrij occupare, vt eam conſtanter, atque efficaciter eliciat, ergo illa diſpoſitio ei ſufficiet. Tertio, quia illa voluntas eſt virtualis quædam dilectio Dei ſuper omnia, & diſplicentia peccatorum omnium, ergo erit ſufficiens diſpoſitio ad effectum martyrij. Antecedens patet, quia per eam voluntatem homo contemnit propter Deum id, quod eſt in hac vita maioris æſtimationis, nam dat vitam, ne Deum offendat, & diligit eum plus, quam ſeipſum, & virtute deteſtatur Dei offenſam ſuper omne deteſtabile.

2. Modus explicandi hāc opinionem. Secundus modus docendi hanc ſententiam eſſe poteſt, præter voluntatem martyrij requiri, per ſe loquendo, aliquam diſpoſitionem ad effectum eius in eo, qui antea erat in ſtatu peccati: nam in eo, qui eſt in ſtatu gratiæ, ipſa gratia eſt ſufficiens diſpoſitio: ratio eſt, quia formalis pœnitentia eſt per ſe neceſſaria ad ſalutem. Addit vero duo hæc ſententia, hanc diſpoſitionem per ſe requiſitam, ſolum eſſe attritionem. Et ratio eſt, quia baptiſmus ſanguinis eſt efficacior, quam baptiſmus aquæ, vt ſupra ex Cypriano & alijs Patribus referebamus: ſed baptiſmus aquæ per ſe eſt efficax cum tali diſpoſitione: ergo multo magis erit baptiſmus ſanguinis. Et confirmatur, quia martyrium per ſe confert gratiam paruulis, abſque alia diſpoſitione, ergo per ſe etiam confert gratiam adultis, etiamſi non habeant maiorem diſpoſitionem, quam illam, quæ ſufficit, vt non ponant obicem gratiæ, ad hoc autem ſufficit attritio, quia ſufficienter auertit voluntatem à peccato. Secundum eſt per accidens ob inaduertentiam, ſeu obliuionem, poſſe ſufficere voluntatem illam moriendi pro Chriſto abſque alia formali pœnitentia ſeu diſpoſitione, vt ſi aliquis repente cogatur fidem confiteri, & totus in eo actu occupatus, omnino non recordetur actus vitæ præteritæ: nec ſtatus ſui, & ſubito in eo actu interficiatur, tunc enim & ratione obliuionis excuſabitur ab omiſsione pœnitentiæ ſeu alterius diſpoſitionis, & ratione illius voluntatis moriendi pro Chriſto, cenſebitur ſatis diſpoſitus ad iuſtitiam per martyrium obtinendam, propter rationes factas in priori modo.

Tertius modus explicandi hanc ſententiam eſt, *3. Modus explicandi hāc opinionem.* per ſe loquendo, diſpoſitionem neceſſariam ad effectum martyrij eſſe contritionem & charitatem, ita vt ſi martyr ſciens & volens illam omittat, nihil ſit illi martyrium ad ſalutem profuturum: quia martyrium per ſe non aufert neceſsitatem aliorum mediorum: tamen ex accidenti, & ob ignorantiam interuenientem poſſe ſufficere attritionē: quia alioqui nunq; martyrium daret primam gratiam: tātaq; poteſt eſſe ignorātia vel obliuio, vt ſola voluntas martyrij ſufficiat ſine alia poſitiua diſpoſitione, dummodo non adſit actualis affectus ad peccatum: quia hoc ſatis eſt, vt non ponatur obex, & vt procedant aliæ rationes ſupra factæ. Et pro hac ſententia ſic expoſita citari poteſt D. Tho. d. q. 87. art. 1. ad 2. dicens, *D. Thom.* Martyriū purgare ab omni culpa & veniali, & mortali, niſi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem: nā licet hæc verba ad quemlibet modum huius ſententiæ poſsint accommodari, tamen proprius & facilius iuxta hunc poſteriorem modum explicantur, & verificantur. Nam qui ob inaduertentiam naturalem, actum omittit, etiamſi alias illum efficere teneatur, ex hoc capite non habet voluntatem actualiter peccato inhærentem: & ideo, ſi aliunde non eſt in alio actuali peccato, hoc ſatis illi erit, vt per voluntariam martyrij mortem ſaluetur, iuxta D. Thō. doctrinam, & hoc etiam optime accommodatur ad caſum illum, de quo ibi D. Tho. ſermonem habet, de homine dormiente in peccato, & in eo ſtatu propter Chriſtum occiſo: hunc enim caſum D. Th. in argumento propoſuerat, &, licet in argumento ſolum loquatur de peccato veniali: in ſolutione tamen extendit ſermonem ad hominem dormientem in peccato mortali: quem dicit per martyrium poſſe ſaluari, ſolum, quia non habet voluntatem actualiter peccantem: ſupponit autem D. Tho. illam mortem eſſe voluntariam per aliquam voluntatem præcedentem: alioqui non haberet in adulto rationem martyrij. Pro hac etiam ſententia poteſt citari Soto in 4. d. 3. q. vnica, ar. 11. in fine, quamuis ille non *Soto.* ſatis explicet, quo modo ex dictis hanc ſententiam defendat, ſed ſolum dicat, hunc actum: volo mortem pro Chriſto perpeti, cum ipſo exteriori opere ſufficere ad pleniſsimam indulgentiam omnium peccatorum, quoad culpam & pœnam, ſi non opponatur obex complacentiæ alicuius criminis, & (quod amplius eſt) addit, martyrium hoc modo ſufficere per modum meriti, quia volitio mortis pro Chriſto, pro ſumma reputatur charitatis excellētia.

Tertia ſententia media eſſe poteſt, ſolam voluntatem moriendi pro Chriſto nunquam ſufficere ad effectum martyrij abſq; alia diſpoſitione, quia oportet vo- *3. Opinio.*

tet voluntatem formaliter auerti à peccato, vel conuerti in Deum, non eſſe tamen neceſſarium, vt hæc diſpoſitio ſemper ſit contritio, vel amor Dei ſuper omnia, ſed ſufficere poſſe attritionem, aut per ſe, aut per accidens, ob ignorantiam ſeu inaduertentiam, iuxta varias opiniones ſupra tractatas. Quę ſentētia ſic expoſita poteſt cōfirmari, quia in baptiſmo aquæ nō ſufficit voluntas ipſius baptiſmi ad effectum eius abſque alia diſpoſitione, ergo nec ſufficiet in baptiſmo ſanguinis, neque per ſe, neque per accidens, quia neutro modo ſufficit in baptiſmo aquæ. Probatur conſequentia, quia, licet baptiſmus ſanguinis fortaſſe excedat in perfectione effectus, quem confert, tamen in virtute & promiſſione dandi effectum gratiæ, & remittendi omnem culpam, non poteſt excedere, imo baptiſmus aquæ videtur magis per ſe ad hunc effectum inſtitutus: ergo non eſt veriſimile, non poſſe operari in ſubiecto æque diſpoſito, aut è contrario, minorem diſpoſitionem requiri cum baptiſmo ſanguinis, quam cum baptiſmo aquæ.

1. Concluſio. Dico primo, per ſe loquendo, tenetur homo, qui eſt in peccato mortali, inſtante occaſione ſeu neceſſitate moriendi pro Chriſto, præmittere contritionem peccatorum per formalem deteſtationem eorum, & dilectionem Dei ſuper omnia. Vnde, ſi voluntarie hoc omittat, & ſine ea diſpoſitione moriatur, non ſaluabitur per martyrium. Hanc concluſionem exiſtimo certam: primo ex generali ratione & obligatione charitatis, qua homo tenetur ſuæ ſaluti prouidere: nam, quod mors exterior pro Chriſto ſuſcepta ſufficiat ad remiſſionem peccati ſine contritione, eſt quidem opinio ſpeculatiue probabilis, tamen ſimpliciter eſt res dubia: &, ſi fortaſſe in re eſt falſa talis opinio, nihil ei proderit ad ſalutem, qui de tali opinione confiſus ſeſe ſine peccatorum contritione morti expoſuerit: ergo tenetur, ſaltem ex charitate propria in re tanti momenti non relinquere medium certum pro incerto: tenetur ergo cōtritionem præmittere. Secundo eſt ratio à priori, quia occaſio martyrij non tollit obligationē adhibendi media neceſſaria ad ſalutem: neq; enim martyrium eſt, veluti medium per ſe inſtitutum ad tollendum peccatum, ſed potius ex ſe ſupponit hominem bene diſpoſitum ad tranſitum ex hac vita: & conſequenter, quantum in ſe eſt, petit, vt prius homo ſeruet omnia neceſſaria, & à Deo inſtituta ad gratiam & gloriam conſequendam: & hac ratione dicebamus ſua, teneri parentes ad baptizandos prius ſuos paruulos infantes, etiamſi ſciant, ſtatim fore pro Chriſto occidendos: & maiori ratione tenetur homo adultus baptizari ante martyrium, ſi commode poſſit: vel, ſi iam baptizatus ſit, conſcientiam autem mortalis peccati habeat, tenetur etiam prius confiteri, ſi poteſt: ergo, ſi baptizari non poteſt, tenetur ſaltem in Deum conuerti per amorem ſuper omnia, & deteſtari peccatum per contritionem, ſi poteſt: probatur conſequentia: quia ſicut baptiſmus, vel confeſſio, eſt per ſe medium neceſſarium ad ſalutem: ita etiam interior pœnitentia & conuerſio: quæ in omni tempore fuit neceſſaria, vt Conc. Trident. dicit ſeſſ. 14. c. 4. & nunc etiam eſt in lege noua, præſertim vbi non poteſt externum ſacramentum adhiberi. *Trident.*

Quocirca non poteſt, moraliter loquendo, ab obligatione hac excuſari homo propter ſubitam mortis occaſionem, niſi naturalis obliuio peccatorum, & pœnitentiæ de illis agendæ intercedat: quia, ſi in ea occaſione, quantumuis ſubita & momentanea, recordatur ſui ſtatus, ſeu ſuorum peccatorum, ſimul etiam poteſt facile ea deteſtari, & in Deum conuerti vnico momento, & actu morali: neq; enim propter hunc actum impedietur, quo minus de ſuſtinenda morte propter Chriſtum cogitare poſſit, & in ea voluntate confirmari: quin potius huiuſmodi actus pœnitentiæ, & conuerſionis in Deum, præbebit animum & vires ad alium actum confitendi fidem, & ad recurrendum ad Deum per orationem, quæ in eo articulo maxime eſt neceſſaria, & optime fiet, placando prius Deum per pœnitentiam: ſimulque veniam peccatorum ab eo poſtulando. Quamquam enim hi actus diuerſi ſint, & in rigore phyſico fortaſſe non fiant, nec regulariter fieri poſſint in eodem inſtanti: nihilominus tamen moraliter ſunt ita connexi, vt vnus alium excitet, & facillime fiat tranſitus ab vno ad alium in quacunq; breuiſſima mora temporis: in qua poſſunt dici moraliter ſimul fieri: & ideo, quantumuis occaſio & tempus martyrij breue ſit & ſubito occurrat, ſi in eo homo aduertat, non poteſt excuſari à culpa, voluntarie omittendo pœnitentiam interiorem eorum peccatorum, quæ, veluti ſponte ſua, memoriæ occurrunt tanquam commiſſa & nunquam per pœnitentiam deleta. Nec vero obligandus eſt homo tunc ad ſcrutandam conſcientiam ſuam, vel inquirenda peccata præſertim in particulari, ſed ſatis erit generatim dolere de offenſa Dei eo modo, quo memoriæ occurrunt. *Non tenetur martyr ſcrutari conſcientiam.*

Dico ſecundo, Nihilominus, vt homo per martyrium obtineat gratiam & remiſſionem peccatorum, non ſemper eſt neceſſarium, vt in re ipſa contritio intercedat, ſed ſufficere poterit attritio, ſaltem ex accidente, ſeu intercedente bona fide per ignorantiam probabilem iuris, aut facti. Hanc concluſionem, vt minimum, tenent D. Thomas & alij authores citati ſectione præcedenti pro ſecunda ſententia: & colligitur ex doctrina Sanctorum, quam in eadem ſectione tradidimus: omnes enim tribuunt baptiſmo ſanguinis vim ad remittendum peccatum mortale, non ſolum, quoad temporalem pœnam, ſed etiam, quoad culpam: ſi autem ſemper in re ipſa eſſet prius neceſſaria contritio, ſemper ſupponeret martyrium culpam ablatam: nunquam ergo haberet efficaciam remittendi illam, ſed tātum pœnam. Vnde vlterius etiam ſequitur, baptiſmum ſanguinis vere ac proprie nūquam ſupplere baptiſmum aquæ: quia & ſupponit effectum iam factum per baptiſmum flaminis, & ipſum ſolum conferet augmentum gratiæ, quod eſt valde accidentarium ad neceſſitatem baptiſmi aquæ. Et confirmatur hęc ratio: nam ſi Catechumenus, prius quam offeratur occaſio martyrij, nihil q; prorſus de illo cogitans, de peccatis conteratur & iuſtificetur, poſtea vero, ante baptiſmum aquæ martyrium patiatur, non dicetur ille obtinuiſſe remiſſionem culpæ originalis aut mortalis per martyrium: neq;, quoad hoc martyrium ſupplebit vicem baptiſmi in illo: quia ante martyrium, illum effectum eſt conſecutus per aliud remedium: quod de ſe nullum ordinē dicit ad martyrium: ergo idem erit dicendum in quocunq; caſu, ſi ſemper in re ipſa præmittenda eſt contritio: nam, quod hæc multo, vel paruo tempore antecedat, accidentarium eſt: ſemperq; eſt medium eiuſdem rationis: neq; in vno euentu magis dicit ordinem ad martyrium, quam in alio. Dicet aliquis: hoc argumentum procedere, quando contritio tempore antecedit martyrium: fieri tamen poſſe, vt ſimul in ipſo martyrio perficiatur: & tunc martyrium remittere culpam, ſtante tali diſpoſitione: ſed hæc fuga in primis eſt impertinens ad rem moralem: quia ille caſus moraliter nunquam accidet: imo, ſi in rigore loquamur de martyrio conſummato, non poteſt accidere: nam martyrium conſummatur in morte, quæ eſt in primo non eſſe hominis, in quo contritio haberi non poterit, ſi prius non eſt aliquo modo habita, ita vt durāte hac vita, ſit remiſſio peccati obtenta. Quod ſi dicas, martyrium, quoad ſtatum, in quo poteſt habere effectum gratiæ, conſummari in aliquo inſtanti ante mortem, vt nos etiam ſtatim dicemus: Inquiro, de quo effectu ſit ſermo, an de effectu ex merito operantis, & hoc eſt falſum, quia, quamdiu durat vita, poteſt durare meritum operantis, etiamſi vulnera lethalia ad eum ſtatum perueniāt, in quo iam nulla ſit na-

2. Concluſ.

D. Thom.

1. Pars concluſionis probatur.

ſit naturalis ſpes euadendi: Si vero ſit ſermo de effectu gratiæ ex opere, vel quaſi ex opere operato, ſecum pugnat reſponſio, quia contraria ſententia ſupponit, per martyrium non dari gratiam, niſi ex merito operantis.

Vnde ſumitur nouum argumentum: nam, licet admittamus contritionem concurrere cum martyrio in eodem tempore vel inſtanti, nihilominus remiſsio culpæ non eſſet attribuenda martyrio, ſed contritioni includenti votum baptiſmi aquæ: quia martyrium ipſum nec per ſe habet meritum, niſi ſit in ſuppoſito grato: nec ex priuilegio habet aliquid vltra meritum operantis: ergo, ſi in aliquo caſu non habet vim ad remittendam culpam abſque contritione, non poteſt hic effectus vere illi attribui, neque quod ſuppleat vicem baptiſmi aquæ.

Vnde etiam excluditur alia euaſio, ſi quis dicat, martyrium ſolũ dici ſupplere vicem baptiſmi aquæ, quia cum cõtritione coniunctum perficit integrum effectum baptiſmi, quoad remiſsionem omnis culpæ & pœnæ. Sed hoc etiam non ſatisfacit: primo, quia in re nihil aliud dicitur, quam martyrium ſupplere vicem baptiſmi, quoad remiſsionem pœnarum temporalium: cum tamen Sancti dicant ſupplere vicem eius, etiam quoad remiſsionem culpæ. Secundo, quia (vt ſupra argumentabamur) ſi martyrium ſupplet ſemper vicem baptiſmi, quoad hunc effectum remittendi omnem pœnam, neceſſe eſt, vt hoc nõ attribuatur ſoli merito vel ſatisfactioni operantis, ſed alicui priuilegio ſeu promiſsioni diuinæ: quia alias non erit infallibilis: ergo, ſi ſemel talis promiſsio ſeu priuilegium admittitur, cum non habeat fundamentum, niſi, vel in traditione Eccleſiæ & Sanctorum, vel in verbis Scripturæ, prout exponuntur à Patribus, admittendum eſt non ſolum in remiſsione pœnæ, ſed etiam in remiſsione culpæ, & in collatione gratiæ: nam verba Chriſti generalia ſunt, & hęc omnia includũt, Qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet eam, Marci 8. vel, viuificabit eam, vt clarius dicitur Lucæ 12. Verba item & expoſitiones Sanctorum ampliſsimæ ſunt, & ſæpe expreſſe extenduntur ad omnes hos effectus: vſus etiam & traditio Eccleſiæ, non ſolum oſtendit certitudinem in integra remiſsione pœnæ, ſed etiam de ipſa iuſtificatione, & remiſsione culpæ: Tandem in paruulis declarat, martyrium habere vim dandi gratiam præter meritum operantis: quo ergo fundamento dicemus, hanc promiſsionem eſſe limitatam ad paruulos, & non extendi ad adultos?

Marc. 8. Luc. 12.

2. Pars concluſionis probatur.

Ex hac ergo parte ſic demonſtrata, neceſſario ſequitur altera concluſionis pars, neque, per martyrium dari gratiam homini attrito, ſi bona fides intercedat: quia ſi martyrium non ſemper requirit veram & realem contritionem, neque amorem Dei ſuper omnia, vt gratiam conferat, & peccatum tollat: ergo aliquãdo poteſt hoc facere cum minori diſpoſitione: ſed ſecluſa contritione & amore nulla eſt melior diſpoſitio, quam vera attritio, excludens omne actuale peccatum & affectum peccati: ergo hæc aliquando ſufficiet. Confirmatur primo, quia martyrium ex priuilegio habet promiſsionem gratiæ vltra meritum operantis, vt oſtenſum eſt: ergo ſemper dat illam non ponenti obicem: omne enim opus, quod habet virtutem dandi gratiam ex ſe, præter meritum operantis, ſemper dat illam, quando non ponitur obex: & ideo omnia ſacramenta dant gratiam non ponẽti obicem: ſed qui eſt attritus, & alioqui habet bonam fidem, nõ ponit obicem: quia iam habet voluntatem ſufficienter à peccato auerſam, & ideo omnia ſacramenta faciunt ex attrito, contritum, interueniente bona fide: ergo idem faciet martyrium. Confirmatur ſecundo: quia baptiſmus ſanguinis non eſt minus efficax, quam baptiſmus aquæ, vt ſupra ex Cypriano referebamus: ſed baptiſmus aquæ confert gratiam attritio: ergo idem poterit facere baptiſmus ſanguinis. Vnde, ſicut Cyprianus argumentatur: ſi baptiſmus ſanguinis non poteſt hæretico prodeſſe, nec baptiſmum aquæ poſſe: ita nos poſſumus argumentari, ſi baptiſmus ſanguinis non poſſet peccatori attrito prodeſſe, nec baptiſmum aquæ poſſe, & à contradictorio conſequentis: ſi baptiſmus aquæ poteſt prodeſſe attrito, multo magis baptiſmus ſanguinis.

Cyprianus.

Dixi, debere bonam fidem intercedere: quia, cum dictum ſit, per ſe eſſe neceſſariam contritionem, vt homo non peccet ſe præparando per ſolam attritionem, neceſſe eſt, vt ab illa obligatione aliqua ratione excuſetur: non poteſt autem excuſari propter impotentiam ſimpliciter, quia ſemper eſt in poteſtate hominis habere contritionem per diuinam gratiam: ergo oportet, vt excuſetur propter ignorantiam probabilem iuris, aut facti, id eſt, quod probabiliter exiſtimet, eam diſpoſitionem, quam habet, eſſe contritionem, cum reuera non ſit, aut quod probabiliter exiſtimet, ſe non teneri ad habendam meliorem diſpoſitionem, vel ſaltem omnino non aduertat ſe ad hoc obligari.

Obiectio.

Sed obijcies ſimilem rationem illi, qua nos concluſionem probauimus: nam baptiſmus aquæ non requirit hanc fidem, ſeu exiſtimationem, vt cõferat ſuum effectum: ſed dat gratiã homini attrito, cognoſcenti & aduertenti ſe tantum eſſe attritũ: ergo idem faciet baptiſmus ſanguinis, cũ ſit efficacior. Reſpondetur primo, eſſe differentiam in hoc, quod baptiſmus ſanguinis ſemper cõſtituit hominem in mortis articulo, baptiſmus autem aquæ non ita: ſi autem loquamur de homine, qui in mortis articulo baptizatur, probabile eſt teneri tunc ad habẽdam contritionem, non quia ſit neceſſaria diſpoſitio ad baptiſmum, ſed quia eſt neceſſaria diſpoſitio ad mortem, vel propter obligationem charitatis (vt dicebam) quia etiam non eſt res omnino indubitata & certa, baptiſmum facere ex attrito contritum, præſertim quando attritio eſt cognita: in negotio autem, ex quo pẽdet æterna ſalus, videtur homo teneri ad eligendum medium, quod ſit omnino certũ & ſecurum ſecundũ Catholicam fidem, ſaltem quantum in ipſo eſt, vel certe oritur hæc obligatio per ſe ex præcepto contritionis, cuius obligatio non eſt omnino extincta in noua lege. Vnde ſaltem videtur obligare in articulo mortis, aut ſaltem tunc obligat præceptum diligendi Deum ſuper omnia, vt latius dicetur infra in materia de pœnitentia. Secundo dici poteſt, eſſe differentiam inter baptiſmum ſanguinis, & baptiſmum aquæ: nam baptiſmus aquæ eſt per ſe inſtitutus ad delendum peccatum, & dandam primam gratiam: & ideo ex propria ratione non requirit contritionem ante ſuum effectum, vel ad vſum dignum talis ſacramenti: at vero baptiſmus ſanguinis, licet excellentior ſit, & efficacior: non tamen eſt ordinatus ad talem effectum, ſed ſolum eſt quidam excellens actus virtutis, cui ex diuina liberalitate adiuncta eſt promiſsio plurium effectuum gratiæ & gloriæ: præter id, quod ex condigno reſpondet merito operantis: hæc autem promiſsio non tollit obligationem conuenienti modo operandi talem actum, & ſe præparandi ad mortem, quæ in illo includitur: & ideo non eſt ſimilis ratio de vtroque baptiſmo, neq; contra efficaciam & dignitatem baptiſmi ſanguinis, vt ex dictis conſtat.

Reſponſio. Quomodo differãt baptiſmus aquæ & ſanguinis, quod attinet ad diſpoſitionẽ prærequiſitam.

Ex quo vlterius infero, iuxta hanc noſtram ſententiam conſequenter dicendũ eſſe, per martyrium ſemper cõferri aliquam gratiam gratum facientem, vel eius augmentum, vltra id, quod reſpondet merito patientis, quæ largo modo dici poteſt ex opere operato, quamquam hoc negare videtur Soto d. 5. art. 11. prope finem, id tamen nobiſcum affirmat Palud. d. 4. q. 3. Et in primis, quod martyrium, quãdo facit ex attrito contritum, id faciat ad modum operis operati, probatur, quia illa gratia non debebatur diſpoſitioni

Per martyriũ ſemper confertur gratia gratum faciens vel eius augmentum, quaſi ex opere operato. Palud.

poſitioni operantis, quia ſolùm contritio, vel dilectio Dei ſuper omnia, quæ virtute illam includat, eſt per ſe ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, de quo plura in concluſione ſequente. Hinc ergo vlterius rectè colligitur, quod, ſi homo accedit ad martyriũ rectè diſpoſitus & in gratia, vltra id, quod de condigno meretur, recipit augmentum aliquod gratiæ ex ſpeciali priuilegio martyrij. Primo quidem, quia nõ eſt veriſimile eſſe peioris conditionis eum, qui iuſtior eſt, & melius ſe ad martyrium diſponit, quam qui ſe diſponit per attritionem: ſed ei, qui accedit, cum imperfecta diſpoſitione attritionis, datur gratia ex priuilegio: ergo multo magis dabitur ei, qui accedit cum perfecta diſpoſitione contritionis. Quod optime declarat & confirmatur exemplum paruulorum: nam ſi inter Innocentes, verbi gratia, fuerunt aliqui nõdum circumciſi, illis data eſt gratia, ratione martyrij: ergo etiam illis, qui iam erant circumciſi, dati fuerũt, vt minimum, totidem gradus gratiæ: quamuis his dati ſint per modum augmenti, alijs vero per modum primæ gratiæ: quis enim dicat, illos priuatos eſſe fructu martyrij propter acceptam circumciſionem? Atque idem argumentum fieri poteſt de infante baptizato, qui propter Chriſtũ occiditur: idem ergo erit in adultis: nam eſt eadem, vel maior ratio: Eo vel maxime, quod gratia martyrum, vt ſic, quantum ex ſenſu Eccleſiæ & traditione colligi poteſt, eſt longe maior, quam illa, quæ dari poteſt propter vnum actum contritionis: veneratur enim Eccleſia, vt egregie ſanctum, hominem nuper conuerſum ad fidem, & ſtatim abſque alijs præcedentibus meritis ſuo ſanguine baptizatum, iudicans, maiorem eſſe illam gratiam, quæ martyrio reſpondet, quam quæ poſſet per multa merita longo tempore comparari: ergo non eſt priuandus tanto gratiæ augmento, eo quod ad martyrium accedat cum prima gratia remiſſa, per vnum actum contritionis comparata.

Et confirmatur: nam omnia alia media, per quæ homini attrito datur prima gratia, conferunt augmentum gratiæ homini contrito ſeu grato, vt conſtat de baptiſmo & confeſſione: ergo multo magis idem eſt dicẽdum de martyrio. Ratio autem à priori eſt, quia promiſſio facta martyrio non eſt ſpecialiter facta in fauorem hominum peccatorum, neq; in remedium peccati, ſed facta eſt in fauorem operis excellẽtiſſimi, in quo diuina charitas maxime inter opera externa manifeſtatur: ergo hæc promiſſio non ſolum ad homines iuſtos ſe extendit, (& ideo, ſicut eis remittit omnem venialem culpam, & reatum temporalis pœnę: ita etiam, quaſi ex opere operato confert magnum cumulum gratiæ) verum etiam propter ipſos iuſtos præcipue ac principaliter facta eſt: quia eorum charitas eſt maior: extenditur tamen etiam ad peccatores non ponentes obicem: quia promiſſio intelligitur abſolute facta ipſi operi propter excellentiam ſuam: eſt autem generalis lex, vt gratia, quæ datur ex vi alicuius operis, infallibiliter detur homini non ponenti obicem: ergo non ſolum eſt magis conſequens, dari per martyrium huiuſmodi augmentum gratiæ homini iuſto, ſi datur prima gratia homini attrito, ſed etiam illud videtur per ſe certius, ſeu veriſimilius, neque video nouam difficultatem, quæ contra hoc obijci poſſit, præter eas, quæ, referendo alias ſententias, tactæ ſunt.

3. Concluſio. Dico tertio, Probabile eſt, quamuis per ſe ſit neceſſaria formalis pœnitentia peccatorũ ante baptiſmum ſanguinis: tamen, ſi ex accidenti cõtingat, hominẽ excuſari à culpa omiſſionis huiuſmodi pœnitentiæ propter naturalem inaduertentiam, & obliuionem peccatorum, ſolam voluntatem moriendi pro Chriſto eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad obtinendam veniam peccatorum, & gratiam ex priuilegio martyrij. Hanc concluſionem non ponunt expreſſe antiqui doctores ſupra citati pro noſtra ſententia: inſinuant tamen, & præſertim D. Thomas, qui nullam aliam diſpoſitionem requirit, niſi quod homo pro Chriſto moriatur abſque actuali complacentia peccati; & multum fauet Caietanus circa illam ſolutionem ad ſecundum, art. 1. qu. 77. dicens, Si quis iuit dormitum cum propoſito dicendi mane mendaciũ officioſum, & interim dormiens occideretur pro Chriſto, illius peccati pleniſſimã remiſſionem conſequitur, quamuis per baptiſmum, illius remiſſionem non conſequeretur. Vbi de peccato quidem veniali loquitur: tamẽ videtur eſſe eadem ratio de mortali, ſi tamen debita proportio ſeruetur, ſcilicet, quod non maneat virtualiter, ſed tantum habitualiter propoſitum mortaliter peccandi, vt inferius magis explicabimus. In hoc etiam fauet Caietanus, q; maiorem vim agnoſcit in martyrio ad remittendam culpam, quam in baptiſmo. Expreſſius hãc concluſionem docent Soto & Vega locis ſupra citatis. Duobus autem modis poteſt hæc concluſio fundari. Primo, in ipſa rei natura. Et hunc modum videtur ſequi Soto ſupra, dum inquit, Martyrium non ſupplere vicem baptiſmi ex opere operato; ſed per modum meriti: neq; in hoc differre à baptiſmo flaminis, ſed in hoc ſolum, quod non requirit formalem deteſtationẽ peccatorum, ſed hunc ſolũ actum: volo mortẽ pro Chriſto perpeti. Vnde ſic poteſt formari ratio ex eodem authore. Nã volitio mortis pro Chriſto, pro ſumma reputatur charitatis excellentia, iuxta illud Ioan. 15. Maiorem charitatẽ nemo habet, quã vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis: ſed qui diligit Deum, diligitur à Deo: ergo illa voluntas moriendi pro Chriſto eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, & ad remiſſionem culpæ. Et confirmatur, ac declaratur: nã illa voluntas eſt virtualis dilectio Dei ſuper omnia: ergo eſt etiam virtualis deteſtatio omnium peccatorum, ergo eſt ex ſe ſufficiens diſpoſitio. Conſequentia probatur, nam, vt ſuppono ex dicendis infra in materia de pœnitẽtia, licet hi actus amoris & deteſtationis per ſe requirantur formaliter ad remiſſionem peccati, tamen interdum poſſunt ſufficere virtualiter, interueniente ignorantia, vel inaduertentia. Primum autem antecedens probatur: quia huiuſmodi homo propter Deum contemnit id, quod maxime diligit inter bona creata, ſcilicet, vitam: ergo opere ipſo & implicite diligit Deum plus, quam alia bona: cumque id faciat propter fidem & religionem, ſeu cultum Dei, totum cedit in gloriam eius: ergo merito tale opus poteſt dici virtualis amor Dei: ſicut qui beneficus eſt ergo proximum, aut vult pati aliquid propter commodum eius, rectè dicitur amare proximum, ſicut ſeipſum. Et propter hanc etiam rationem, qui ſic pro Chriſto moritur, non poteſt dici, omnino ſine charitate tradere corpus ſuum: quia illud tradit ex quadam virtuali charitate actuali, per quam ſe diſponit ad formalem charitatem habitualem conſequendam. Atque hinc probata etiam relinquitur prior conſequentia, ſcilicet, quod ille actus ſit virtualis deteſtatio peccatorum: tum quia in dilectione ſuper omnia includitur hæc virtualis deteſtatio: tum etiam, quia illa voluntas talis eſt, vt repugnet cum voluntate peccandi: atq; ita ſit quoddam virtuale odium peccati: nam, qui vitam perdit, ne Deum offendat, ſatis oſtendit, odiſſe offenſam Dei, quatenus talis eſt.

Veruntamen, quamuis hæc ratio ſit accommodata ad explicandam congruentiam, quæ in tali opere & voluntate eſſe potuit, vt Deus illam acceptaret, tanquam ſufficientem diſpoſitionem ad condonandam culpam in ipſo opere martyrij: non tamen eſt ſufficiens hæc ratio, ſecluſo omni priuilegio ſpeciali. Primo, quia ſi illa voluntas ex natura ſua eſſet ſufficiens diſpoſitio, per illam obtineret homo gratiam & remiſſionẽ peccati abſq; externo opere martyrij: conſequens autem eſt, & contra D. Thomam ſupra, qui ſupponit hominẽ in ſtatu peccati dormientem interfici pro Chriſto, quem conſtat, non prius fuiſſe iuſtifi-

Probabile eſt voluntatem tantum martyrij ex accidẽti ſufficere ad obtinendam gratiã, &c.

D. Thom.

Caiet.

Soto.

Vega.

Vtrum volitio mortis pro Chriſto includat virtute dilectionem Dei ſuper omnia, & deteſtationem peccatorum.

D. Thom.

iuſtificatum per voluntatem martyrij, quam antea habuit: alioqui iam non eſſet dormiens in peccato: & contra ipſum Soto, qui non auſus eſt dicere, hunc ſolum actum: volo mortem pro Chriſto perpeti, eſſe ſufficientem diſpoſitionem, ſed illum cum ipſo exteriori opere ſufficere ad pleniſsimam indulgētiam omnium peccatorum. Eſt etiam contra rationem. Quis enim credat, omnem hominem, qui de martyrio cogitat, & ad illud ex corde afficitur, quantumque in ſe eſt, efficaciter proponit, in illo conſtanter ſe gerere, ſi eius occaſio occurrat, aut etiam talem occaſionem appetit & deſiderat, hoc ipſo ſtatim iuſtificari: & quamuis multa mortalia peccata commiſerit, ſtatim omnium remiſsionem conſequi, etiamſi nullum alium actum charitatis, vel pœnitentiæ habeat? Sane hoc non videtur probabile, nec conſentaneum Scripturis, poſtulantibus pœnitentiam ſeu dilectionem ad remiſsionem peccati, à quibus non poteſt fieri exceptio ſine ſufficiente fundamento in eadem Scriptura, vel traditione Patrum, aut manifeſta ratione: hic autem nullum eſt tale fundamentum. Patres enim ſolent excipere martyrium ab huiuſmodi regulis: illa autem voluntas non eſt martyrium, ſed dici poteſt votum, vel deſideriū martyrij: & Chriſtus Dominus, non de voluntate, ſed de opere ipſo dixit. Qui me confeſſus fuerit, &, Qui tradiderit animam ſuam propter me: & ita Sancti interpretantur hanc promiſsionem factam eſſe ipſi operi & morti propter ſpecialem conformitatem ad Chriſtum, vt in paruulis manifeſtius videre licet. Præterea ratio ſupra facta eſt inſufficiens: nā in rigore voluntas dandi vitam pro alio nō eſt virtualis dilectio illius ſuper omnia: tum quia non eſt neceſſe vitam corporalem diligi ſuper omnia bona creata: multi n. plus amāt honorem, vel perpetuam famam, vel patriam, aut alia bona ſimilia: tū etiam quia, qui perdit vitam propter amicum, & propter ſalutem ſpiritualem proximi, non amat proximum ſuper omnia: quia non refert ſe, & omnia ſua in ipſum, tanquam in vltimum finem: ſic ergo poſſet quis perdere vitam propter Chriſtum, non amando illum, vt vltimum finem, vel formaliter, vel virtualiter, ſed ſolum vt obiectum, cui offert cultum, ſeu honorem. Et ſimili modo non includitur in rigore in illa voluntate virtualis deteſtatio peccatorum omnium: nam poteſt homo ita odiſſe hæreſim, vel infidelitatem, vt ſit paratus ad dandam vitam, ne in illam conſentiat, & nihilominus eſſe in actuali propoſito furandi, vel committendi aliud ſimile peccatum: ergo ſignum eſt, illam voluntatem non excludere omnino affectum peccati: non ergo continet virtuale odium omnis peccati.

Secundo igitur, pręter congruentiam adductam, fundanda eſt hæc concluſio in ſpeciali priuilegio & promiſsione Chriſti facta martyrio: eſt enim abſoluta & vniuerſalis, Quicunq; perdiderit animā ſuam propter me, viuificabit eam, Luc. 12. aut, ſaluam faciet eam, Marci 8. & eodem modo loquuntur Sancti: *Luca 12. Marci 8.* & fauet Eccleſiæ conſuetudo, quæ, vt martyrem veneretur, nullum aliud experimentum aut pœnitentiam explorat, præter hoc, quod pro Chriſto paſſus ſit. Dices, hoc ſigno probaretur, martyrium conferre gratiam, etiamſi inueniat hominem in actuali complacentia peccati, quia de hoc etiam nihil Eccleſia inquirit, vt martyrem veneretur. Quocirca ad illas generales promiſsiones ſeu locutiones facile reſpon-deri poteſt: intelligendas eſſe, ſi homo nō ponat obicem peccati mortalis nunquam deteſtati: ſicut explicantur in ſacramentis, in quibus certior eſt hæc promiſsio. Reſpondetur, his & ſimilibus rationibus recte oſtendi prædictam concluſionem non eſſe certam, ſed ſatis dubiam: quia reuera non poteſt hoc priuilegium cum tota hac amplitudine efficacibus argumentis oſtendi. Non tamen excludit obiectio facta, quin coniecturæ adductę probabiles ſint: nam inprimis non eſt par ratio de actuali peccato, & de actuali pœnitentia præcedentium peccatorum: non eſt enim veriſimile, imo vix eſt moraliter poſsibile, vt is, qui patitur martyrium, tunc ſit in actuali affectu peccati, præſertim, quando exterius nullum ſignum præbet talis affectus: neq; aliquid facit, quod merito poſſit malum iudicari: & ideo ipſum martyrium ſic ſuſceptum poteſt eſſe Eccleſiæ ſufficiens indicium ac certum teſtimonium, quantum moraliter eſſe poteſt, quod martyr non deceſſerit in actuali affectu peccati. At vero bene poteſt moraliter contingere, vt homo, qui patitur martyrium, totus occupetur in confeſsione fidei exhibenda, & tunc actu non aduertat ad præterita peccata, & eorum dolorem: & ideo ſolum martyrium non eſt ſufficiens ſignum actualis & formalis pœnitentiæ: præſertim quando exterius neque voce, neque alio actu exhibetur aliquod ſignum talis pœnitentiæ, aut formalis conuerſionis: ergo, cum Eccleſia contenta ſit martyrio, non obſtantibus pręcedentibus peccatis, abſque alio ſigno vel teſtimonio maioris pœnitētię, ſignum eſt, illam non eſſe ſimpliciter neceſſariam. Deinde, moraliter loquendo, ille homo non ponit obicem gratiæ: quia non eſt in actuali peccato, & illa voluntas coniuncta operi in tali articulo merito reputatur ſufficiens ad tollendum hunc obicem: quia inprimis eſt valde veriſimile, quod ille homo in eo articulo poſitus, ſi recordaretur peccatorum, ſtatim deteſtaretur illa ex vi illius voluntatis, quam habet moriendi pro Chriſto: & ſimiliter in eodem tempore & articulo eadem conſtantia euitaret omne peccatum mortale: cum iam actualiter voluntarie perdat vitam, ne Chriſtum offendat. Denique non eſt dubium, quin potuerit Deus hanc voluntatem acceptare, vt ſufficientem diſpoſitionem, cum ipſo opere externo & reali conformitate ad Chriſtum: & aliunde conſtat, aliquod priuilegium conceſsiſſe tali operi: & in illo, cum voluntate ſibi intrinſeca, eſſe ſufficiens morale fundamentum, vt ex priuilegio acceptetur, tanquam ſufficiens diſpoſitio ad gratiam. Atque hęc videtur eſſe tota probabilitas huius ſententiæ.

Male ergo Soto totum hunc effectum tribuit merito operantis, primo quidem, quia oſtenſum eſt, ſolam voluntatem ad hoc nō ſufficere ſine opere externo: opus autem externum non auget meritum, quod eſt ex parte operantis, vt ſuppono: ergo. Secundo, quia, aut Soto loquitur de merito de condigno, aut de congruo: priori ſenſu loqui non poteſt iuxta ſanam doctrinam: agimus enim de effectu primæ gratiæ, & de remiſsione peccati mortalis, quoad culpam: certum eſt autem, neminem poſſe hæc ſibi de condigno mereri, etiam pėr martyrium: quia omne meritum de condigno ſupponit perſonam gratam, & à peccato immunem: poſteriori autem ſenſu, ſcilicet, quoad meritum de congruo: inprimis pugnat illa ſententia cum doctrina eiuſdem authoris negantis huiuſmodi meritum de congruo, vt ordine naturæ antecedens infuſionem primæ gratiæ, & remiſsionem peccati. Deinde, licet hoc meritum admittatur, in diſpoſitione vltima, & perfecta, tamen in diſpoſitione ex ſe imperfecta, quamuis lato modo poſsit admitti, tamen reuera non eſſet ſufficiens, niſi adiungeretur promiſsio ſpecialis, quam vocamus ſpeciale priuilegium: cuius etiam ſignum eſt, quod non eſt facta promiſsio ſoli interiori voluntati, ſed operi etiam externo. Vnde fieri poteſt tertium argumentum, quia paruulis datur gratia, ratione martyrij, & tamen in eis nullum poteſt fingi meritum: ergo etiam in adultis poteſt habere effectum ſupra meritum operantis, ſicut etiam eis remittit totam pœnam, vltra perſonalem eorum ſatisfactionem. *Male Soto effectū martyrij tribuit merito operantis.*

Ad fundamenta primę opinionis, ad primū ex teſtimonio Pauli, ſi tradidero corpus meū, &c. dicitur *Ad fundamēta primæ opinionis.*

primo

Chryſoſt. Theophyl. primo ex Chryſoſtomo & Theophylacto, ſermonem Pauli non eſſe abſolutum, ſed conditionalem: non enim affirmat, poſſe aliquem pro Chriſto mortem pati, & ſine charitate manere, ſed ſolum ex hypotheſi ait, ſi per poſsibile vel impoſsibile id accideret, talem mortem nihil prodeſſe: quod veriſsimum eſt: quia ſine charitate nihil ſumus: cùm hoc tamen ſtat, vt nunquam talis mors pro Chriſto ſit ſine charitate: & ideo non ſit infructifera. Secundo dicitur, Paulum non dicere, ſi tradidero corpus meum propter Chriſtum, ſed abſolute: ſi tradidero, charitatem autem non habuero: ait autem D. Thó. ibi, tunc tradi corpus abſque charitate, quando vel cũ tali opere adeſt voluntas peccandi mortaliter, vel quãdo ſit propter inanem gloriam: ſignificans, quãdo quis tradit vitam propter fidem, vel religionem, vel honorem Chriſti, licet id non faciat ex præſuppoſito habitũ charitatis: neq; ex formali & actuali Dei dilectione, non poſſe omnino dici id facere abſq; charitate: quia ipſo opere aliquo modo exhibet dilectionem Chriſti, vt ſupra tactum eſt. Vnde dicitur tertio, duobus modis intelligi poſſe, aliquem tradere corpus ſuum abſq; charitate: vno modo, abſque charitate antecedente, quæ ſit aliquo modo cauſa operis, vel ſimpliciter, vel in eſſe meriti, vel conſequente, ita vt ex tali opere non ſequatur charitas in operante, neq; illud antecedat. Rurſus duobus etiam modis intelligi poteſt, tradere corpus abſque charitate, nihil prodeſſe, ſcilicet, aut meritoriè ex proprio merito operantis, vel nullo prorſus modo: tradere igitur corpus ſuum tali modo, qui nec ſit ex charitate, neq; habeat charitatem adiunctam, & quaſi conſequentẽ opus ipſum, ſaltem in termino operis, eſt prorſus infructuoſum, & inutile, & ita poteſt rectè Paulus intelligi: ſimiliter tradere corpus ſuum abſque charitate, aliquo modo antecedente opus ipſum, & operante vel dignificante illud, eſt infructuoſum, quantũ ad proprium meritum operantis, & ita etiam poteſt exponi Paulus, vt D. Th. & Caietanus ibi ſignificant: & quoad hoc eſt eadẽ ratio de martyrio & de eleemoſyna, & neuter ſenſus repugnat his, quæ hactenus diximus: at vero tradere corpus ſuum abſque charitate antecedente, cùm illa tamen conſequente, ſeu in ipſo opere cõparata, non eſt omni modo inutile, ſed valde vtile: quia non eſt omnino ſine charitate, atq; ita cõtingit in martyrio, de quo hactenus locuti ſumus: nam, licet charitatem non ſupponat, ſecum tamen illam trahit: & ideo multum prodeſt. Vt ſi diceremus, ſi de peccatis doleam, eaq; confitear, charitatem aũt non habeam, nihil mihi prodeſt: abſolute loquendo veriſsime dictum eſt: quia eo modo, quo illam non habeo, illa actio mihi non prodeſt: vnde, ſi neq; antecedentem, neq; cõſequentem charitatẽ habeam, nihil omnino proderit illa confeſsio: ſi tamẽ non habeam charitatem antecedentem ipſam confeſsionem, tamen per confeſsionem illam obtineam, multũ proderit illa confeſsio: quia non omnino eſt ſine charitate: ſic ergo nos dicimus de martyrio, neq; ex loco Pauli colligi poteſt, nunquam tale eſſe martyrium, quod, licet ex charitate non procedat, ſecum tamen illam non afferat, nec D. Thó. huic doctrinæ vel expoſitioni repugnat, quam alijs locis tam aperte docuit. Quod ergo ait, in baptiſmo ſanguinis Spiritum ſanctum operari per potiſsimum dilectionis actum, ideo dictum eſt, quia ipſum martyrium ex ſe videtur maximum opus, quod poteſt charitas imperare: propter quam cauſam, inter alias, Spiritus ſanctus voluit in eo opere ſpecialiter operari, & gratiam, atque indulgentiam concedere. Et ſimiliter, quod ait: baptiſmum ſanguinis includere baptiſmum flaminis, intelligendum eſt ratione charitatis habitualis, quam ſecum affert, & ratione formalis, aut virtualis propoſiti implendi omnia præcepta, quod includitur in attritione, præſertim informata charitate.

Varia expoſitiones loci illius Pauli 1. Corint. 13. ſi tradidero, &c.

D. Thom.

D. Thom. Caiet.

Ad ſecundum. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, in hoc eſſe poſſe aliquam conuenientiam inter baptiſmum aquæ & ſanguinis: quod in vtroque dari poteſt gratia Spiritus ſancti vltra meritum operantis: neque hoc vnquam negauit Diuus Thomas: poſſunt tamen in hoc differre, quod in baptiſmo aquæ non ſolum datur gratia, ſed etiam ipſemet operatur illam, & ideo dicitur operari per virtutem latentem Spiritus ſancti: in martyrio vero, licet detur gratia, non oportet, vt ipſa paſsio illam efficiat: quia non eſt ad hoc inſtituta, nec ibi operatur homo, vt miniſter Dei: & ideo non dicetur opus illud operari per virtutem latentem Spiritus ſancti, ſed ſolum dicetur ibi Spiritus ſanctus operari ex ſpeciali priuilegio.

Ad tertium. Vnde ad tertium reſpondetur, eſſe poſſe quæſtionem de nomine, an ſit dicendum martyrium dare gratiam ex opere operato: nam, ſi per hanc loquendi formam intelligatur, opus ipſum martyrij conferre gratiam, tanquam propriam, & per ſe cauſam illius, ſic non eſt neceſſe, id cõcedere: ſi autem ſolum ſignificetur, poſito illo opere, Spiritum ſanctum dare ſpecialem gratiam abſq; merito, vel vltra meritum patientis, ſic nullum eſt inconueniens, id concedere. Ad primam autem probationem in contrarium negatur, inde ſequi martyrium eſſe ſacramentum, quamuis id male concedat Maior in 4. d. 4. q. 3. nam ad rationem ſacramenti non ſatis eſt, quod ſit opus externum, in quo detur gratia: ſed inprimis oportet, vt ſit cæremonia ſacra, vt ſupra dictum eſt: deinde oportet, vt ſit inſtituta ad ſignificandũ: neutrum autem horum cõuenit martyrio, quod ex parte tyranni eſt actio praua: præter Dei ordinationem & inſtitutionem, ſed ſolum ex permiſsione: ex parte autem martyris tantum eſt quidam actus virtutis, cui Deus voluit hunc effectum & priuilegium concedere. Ad ſecundam vero rationem, in qua petitur, quando inceperit hoc priuilegium martyrij, videri quidem poteſt incepiſſe à Chriſti aduentu: nam Sancti illud fundant in eius verbis, & promiſsione, & in conformitate ad mortem eius, quæ ante propriè non erat. Ac deniq;, quia ante Chriſti aduentum non dabatur gratia ad modum operis operati, niſi in ſacramento paruulorum, veluti ob neceſsitatem extremam. In contrarium autem ſunt argumenta non parua. Primum de martyrio Innocentium, q; habuit hunc effectum ante Chriſti mortem: & ante verba & promiſsionẽ eius: & ideo nõ refert, quod non fuerit ante Incarnationem, quia Incarnatio non potuit eſſe initium huius priuilegij, niſi media aliqua actione vel promiſsione Chriſti, quæ nondum tunc præceſſerat: ſignum ergo eſt, non fuiſſe tunc inchoatũ hoc priuilegium. Secundum argumentum ſumi poteſt ex martyrio Machabæorum, & alijs antiquioribus, quæ non minus exaggerantur à Sanctis, vt videre licet in Cypriano libro de exhortatione martyrij, cap. 11. & Gregorio Nazianzeno orat. 22. quæ eſt de Machabæis, Quos, dicit, fuiſſe Chriſti paſsioni conformes, & in fide illius conſecutos eſſe iuſtitiam, & effectos niue cãdidiores, quo verbo ſignificat remiſsionem totius culpæ & pœnæ. Vnde Tertull. in Scorpiaco, c. 8. Habes, inquit, hic & prædicationem, & remunerationẽ martyrij. Videtur ergo hæc pars conſentanea ſanctis Patribus. Præterea videtur conſentanea diuinæ prouidentiæ: nam hoc priuilegiũ non eſt cõceſſum martyrio per modũ ſacramenti, ſed per modũ excellentiſsimi actus virtutis, & propter maximam cum Chriſto conformitatẽ: quæ duæ rationes ſemper repertæ ſunt in martyrio: nam etiam ante Chriſti aduentum erat maximum opus, & quodammodo magis laudabile: tum quia eo tempore erant pauciora exempla tantæ fortitudinis, tum etiam, quia erat fides obſcurior, & minor diuinæ gratiæ cõmunicatio: erat etiam conformitas cum Chriſto fide credito, & præſertim apud Deum, cui omnia ſunt præſentia. Eſt ergo hæc ſententia & pia & probabilis,

Maior.

Quo tempore martyrij priuilegium cœperit.

Cyprian. *Greg. Naz.*

Tertull.

babilis, quamuis nihil temere aſſerendum ſit, cum antiqui nihil de hac re clare docuerint: illa tamen differentia indubitata eſt, quod martyrium ante Christi mortem aperiebat ianuam regni, ſicut nunc aperit; quia nec poterat totius naturæ impedimentum auferre, nec ſupponebat ablatum, ſicut nunc eſt per Chriſti mortem.

Quo tempore, vel inſtanti martyriũ gratiam tribuat. In tertia parte illius argumenti petitur, quo tempore vel momento detur gratia homini non habenti illam & patienti martyrium. Quæ difficultas non tantum procedit circa ea, quæ hic dicta ſunt, ſed etiam circa ea, quæ in ſectione prima diximus: nam eadem difficultas locum habet in martyrio Innocentum. Primus ergo dicendi modus eſſe poteſt, dari gratiam in inſtanti mortis, quod eſt primum non eſſe hominis: quia tunc martyrium conſummatur. *1. Sententia Caietan.* Huic ſententiæ fauet Caietanus 2. 2. quæſt. 124. art. 4. circa ſolutionem ad quartum: vbi concedit, martyrem mereri in illo inſtanti, in quo primo non eſt: nam ſi hoc eſt verum, neceſſe eſt fateri illud inſtans intrinſece pertinere ad viam, ſaltem tanquam terminum eius, quia homo mereri non poteſt, niſi in via: ergo eadem ratione potuit in illo inſtanti iuſtificari, etiam ſi prius gratiam non habuerit, ſi in eo inſtanti conſummetur medium ſufficiens ad iuſtitiam, quale eſt martyrium, ſicut alij, idipſum concedunt in Baptiſmo aquæ, ſi contingat in eodem inſtanti conſummari, vt *Almainus.* Almainus tract. 2. moral. cap. 2. Hæc vero ſententia mihi non placet, *Reiicitur hæc ſententia.* quia non eſt conſentanea alijs principijs Theologiæ, vt ſupra tetigi, tractando de ſacramentis in genere. Et præterea, quia falſum eſt, illud inſtans pertinere intrinſecè ad ſtatum vitæ, ſi in illo iam anima non eſt vnita corpori, quia ſi tunc nullum habet impedimentum, vt contingit in martyre, ſtatim in eodem inſtanti videt Deum: ergo non habet fidem, ergo non eſt in via, quia ſolum, quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus. Si autem in eo inſtanti iam anima non eſt in via, non poteſt in ea mutari ſtatus, quem immediate antea habuit in corpore: quia talis ſtatus viæ datus eſt ad gratiam comparandam. Vbi autem ceciderit lignum, ibi erit, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem. Eſt ergo parum conſentaneum principijs fidei, dicere, poſſe hominem, qui in toto tempore huius vitæ durauit in ſtatu peccati mortalis, ſaluari in primo ſui non eſſe: aut eum, qui nunquam habuit fidem in hac vita, neque actualem, neque habitualem poſſe in inſtanti mortis incipere Deum videre, quod ſaltem de infantibus, qui nunc martyrio afficiuntur, neceſſario fatendum eſſet. Vnde ad Caietanum, negatur inſtans mortis eſſe ſufficiens ad meritum martyris, ſi in illo inſtanti iam non eſt: quia nullum eſt meritum in pura creatura, niſi fundatum in fide: tunc autem iam non eſt fides. Item, quia in illo inſtanti iam non poteſt eſſe demeritum, ex vi ſtatus: neque enim fieri poteſt, vt in eo inſtanti aliquis perdat gratiam, quam immediate antea habebat: ſtatus autem merendi non plus durat, quam ſtatus demerendi. Ad Almainum vero dicitur, eius ſententiam eſſe falſam: de qua ſatis dictum eſt ſupra de ſacramentis in genere. *2 Sententia.* Secundus modus dicendi eſſe poteſt, dari gratiam martyri in inſtanti mortis, tamen illud non eſſe primum non eſſe hominis, ſed vltimum eſſe illius. Quæ ſententia eſt quidem accommodata ad ſaluanda omnia principia Theologiæ: quia iuxta illam anima in eo inſtanti adhuc eſt corpori mortali vnita, adhuc ergo eſt in via, & nondum eſt capax viſionis, ſed fidei: & ideo recte poteſt tum denuo iuſtificari: ergo cum martyrium tunc conſummetur, veriſimile eſt tunc habere effectum. Verum hæc ſententia ſupponit principium philoſophicum paucis probatum: nam fere omnes ſentiunt, res permanentes deſinere per primum non eſſe, quod modo diſputandum non eſt, neque negandum, ad tuendam ſententiam Theologicam, quam defendimus: nam quomodocunque homo deſinat eſſe, potuit Deus hanc gratiam concedere martyribus, adhuc in corpore viuentibus. Data ergo hypotheſi, quod homo deſinat per primum non eſſe, dicendum eſt dari gratiam martyri, in aliquo priori inſtanti, inter quod, & inſtans mortis neceſſe eſt, vt aliquod breue tempus intercedat. *Sententia tenenda.* Nec refert, quod in eo inſtanti nondum ſit vita conſummata: nam ſatis eſt, quod per vulnera lethalia, aut aliud genus paſſionis, iam ſit homo in eo ſtatu conſtitutus, in quo iam eſt mors naturaliter ineuitabilis, nam tunc iam apud Deum eſt completum, & acceptum martyrium: & hanc ſententiam ſequitur Vega libr. 6. in Tridentinum, cap. 37. *Vega.* neque videtur difficultatem habere alicuius momenti. Niſi quis fortaſſe dicat, in quocunque tempore huius vitæ poſſe hominem peccare: ergo poſſet martyr in eo breui tempore peccare, & gratiam perdere: & ita damnari poſt obtentam gratiam martyrij, quod videtur valde alienum à ſenſu omnium Patrum. Reſpondetur tamen ſimpliciter negando ſequelam: primo quidem, quia licet homo poſſit peccare in hac vita, quamdiu poteſt vti ratione, & libero arbitrio, veriſimile tamen eſt, ſecluſis miraculis, ſemper eſſe aliquod breue tempus ante mortem, in quo iam ita eſt homo viribus corporis deſtitutus, aut ſenſibus impeditus, vt iam non poſſit ratione, aut libertate vti: ex hac igitur parte fieri poteſt, vt iam martyr peccare non poſſit, quando illi gratia confertur. Secundo, quia etiam ſi homo poſſet vti ratione, & libertate vſque ad inſtans mortis, veriſimile eſt, per gratiam martyrij in eadem gratia confirmari, ita vt vel peccare non poſſit, vel infallibiliter amplius non peccet: quod perinde eſt, quantum ſpectat ad effectum gloriæ conſequendæ. Dices ergo, ſi talis homo aliqua via mortem euaderet, maneret confirmatus in gratia toto tempore vitæ. Reſpondetur, caſum eſſe naturaliter impoſsibilem: quia ſupponimus, gratiam nõ dari, donec mors eſt naturaliter ineuitabilis. Si autem miraculoſe Deus vellet hominem conſeruare, poſtquam ad illum ſtatum peruenit, dici poteſt, tunc non dari illi homini effectum martyrij: quia Deus præuidet non fore martyrium in illo homine conſummandum. Quod tamen mihi non admodum placet, tum quia non eſt mihi veriſimile, Deum priuare hominem effectu gratiæ ſuæ propter miraculum, quod in eo vult operari: tum etiam, quia non eſt, cur dicamus de ratione martyrij eſſe, vt mors nullo modo impediatur, & non ſatis eſſe, pati vſque ad mortem naturaliter ineuitabilem: nam per huiuſmodi paſsionem æquale teſtimonium redditur, quod ſi miraculum intercedat, adauget teſtimonium, non minuit. Virtutes etiam fidei, fortitudinis, & aliæ æqualiter exercentur. Concedo ergo, tunc etiam dari gratiam homini ratione illius paſsionis, & confirmari in illa, ſaltem pro ea occaſione aut pro eo tempore, quo naturaliter poſſet viuere. An vero pro reliquo vitæ tẽpore maneret etiam in gratia confirmatus, incerta res eſt: nam cum hoc ſit præter legem, non videtur comprehenſum ſub communi priuilegio martyrij: nihilominus tamen pie credi poteſt, nunquã Deum eſſe miraculoſe liberaturum martyrem ab huiuſmodi morte, quin illum in gratia confirmet: quia & hoc donum eſt valde conſentaneum dignitati martyrij: & quia cum Deus tunc miraculoſe reuocet (vt ſic dicam) illum hominem à paradiſi ianua, illumque detineat, ne beatitudinem accipiat, quam ſtatim eſſet infallibiliter conſecuturus, valde conſentaneum eſt prouidentiæ eius, vt eum confirmet in acquiſito iure beatitudinis.

Ad argumenta pro ſecunda ſententia. Ad argumenta facta in fauorem ſecundæ ſententiæ primo modo explicatæ, fere reſponſum eſt ex dictis: nam martyrium non eſt per ſe medium ordinatum ad tollenda peccata, & ideo non excludit per ſe loquendo neceſsitatem Baptiſmi & Pœniten-

tiæ: neque hæc obligatio eſt admodum difficilis, aut impediens affectum martyrij: nam ſi peccata memoriæ occurrant, eorum deteſtatio potius prębebit animum ad mortem conſtantius, & alacrius obeũdam. Quomodo autem ſola voluntas martyrij per ſe non ſufficiat, nec ſatis contineat Dei amorem & deteſtationem peccatorum, iam oſtenſum eſt. Ad ea vero, quæ in ſecundo membro illius ſententiæ adducebãtur, reſpondetur, quod ad attritionem attinet, non eſſe eandem rationem de baptiſmo aquæ, & ſanguinis: non quia hic ſit minus efficax, ſed quia non eſt per ſe ordinatus ad remiſsionem culpæ, ſicut ille, & ideo etiam per ſe non excludit neceſsitatem contritionis. Reliqua quæ in ea ſententia adducta ſunt, non ſunt contraria his, quæ diximus. De tertia vero ſententia iam dictum eſt, eſſe probabilem: tamen quia contrariam etiam probabiliter ſuſtinuimus, quoad eum caſum, in quo eſt voluntas patiendi martyrium abſque vlla alia diſpoſitione: Reſpondetur, quoad hoc non eſſe eandem rationem de baptiſmo aquæ: tum quia voluntas baptiſmi aquæ non eſt tam inſigne opus, ſicut martyrium, neq̃ ita continet aliquo modo amorem Dei & auerſionem voluntatis à bono creato: tum etiam quia, licet baptiſmus aquæ ſit ordinarium remedium, baptiſmus tamen ſanguinis eſt excellentior, & maiora habet priuilegia, vt fusè ſatis declaratum eſt.

QVÆSTIO LXX.

De Circumciſione, quæ præceſſit Baptiſmum, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de præparatoriis ad Baptiſmum.

Et primo de præparatorio, quod præceſſit baptiſmum, id eſt, de Circumciſione.

Secundo de præparatoriis, quæ concurrunt ſimul cum Baptiſmo, ſcil. de catechiſmo & exorciſmo.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo, vtrum Circumciſio fuerit præparatoria & figuratiua Baptiſmi.

Secundo de inſtitutione ipſius.

Tertio, de ritu eius.

Quarto, de effectu ipſius.

HAnc quæſtionem interpoſuit hoc loco D. Thomas occaſione ſumpta ex analogia, quæ eſt inter circumciſionẽ & baptiſmum, & quia, ſicut lex vetus præparauit homines ad legem gratiæ per Chriſtum dandam, ita circumciſio, quæ fuit profeſsio legis veteris, fuit præparatio quędam ad Baptiſmum, in quo ſit legis gratiæ profeſsio. Nobis autem in ſuperioribus neceſſarium fuit multa de circumciſione dicere, dum explicaremus inſtitutionem veterum ſacramẽtorum, atque eorum efficaciam: & in ſuperiori tomo diſp. 15. circa q. 37. D. Tho. tractando de circumciſione Chriſti, nonnulla de hoc ſacramento attigimus, quæ omnia hoc loco repetenda non ſunt: & ideo neceſſarium non erit ſpecialem de circumciſione diſputationem inſtituere, nam ſi quid occurrerit addendum, in Commentarijs articulorum breuiter poterit adnotari.

ARTICVLVS I.

Sup. q. 69. ar. 1 ad 1. & 1. 2. q. 102. art. 5. cor. ad 1. & 3. & 4 d. 1. q. 2. art. 1. q. co. & d 2 q. 1. ar. 2. ad, & Ro 2. l 3. co. & l. 4. col. 4.

Vtrum Circumciſio fuerit præparatoria & figuratiua Baptiſmi.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod circumciſio non fuerit præparatoria & figuratiua Baptiſmi. Omnis enim figura habet aliquam ſimilitudinem cum ſuo figurato. Sed circumciſio nullam habet ſimilitudinem cum Baptiſmo. Ergo videtur, quod non fuerit præparatoria & figuratiua Baptiſmi.

2. Præterea, Apoſtolus dicit 1. Corinth. 10. de antiquis Patribus loquens, quod omnes in nube & in mari baptizati ſunt. Non autem dicit, quod in circumciſione baptizati ſint. Ergo protectio columnæ nubis, & tranſitus maris rubri, magis fuerunt præparatoria ad Baptiſmum & figuratiua ipſius, quam circumciſio.

*3. Præterea, ſupra dictum eſt, * quod baptiſmus Ioannis fuit præparatorius ad Baptiſmum Chriſti. Si ergo etiam circumciſio fuit præparatoria & figuratiua Baptiſmi Chriſti, videtur, quod baptiſmus Ioannis fuerit ſuperfluus, quod eſt inconueniens. Non ergo circumciſio fuit præparatoria & figuratiua Baptiſmi.* Quæſt. 37. a. 1. 2. & 3.

Sed contra eſt, quod Apoſt. dicit Coloſſ. 2. Circumciſi eſtis circumciſione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, ſed circumciſione Chriſti, conſepulti ei in Baptiſmo.

Reſpondeo dicendum, quod baptiſmus dicitur ſacramentũ fidei, in quãtum ſcilicet in baptiſmo ſit quædam fidei profeſſio & per baptiſmũ aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem eſt fides noſtra & antiquorum Patrum, ſecundum illud Apoſt. 2. Corinth. 4. Habentes eundem Spiritum fidei, credimus: Circumciſio autem erat quædam proteſtatio fidei. Vnde dicitur Roman. 4. quod Abraham accepit circumciſionem, tanquam ſignaculum fidei. Vnde & per circumciſionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. Vnde manifeſtum eſt, quod circumciſio fuit præparatoria ad Baptiſmum, & præfiguratiua ipſius, ſecundum quod antiquis Patribus omnia in figuram futuri contingebant, (vt dicitur 1. Cor. 10.) ſicut & fides eorum erat de futuro

Ad primum ergo dicendum, quod circumciſio habebat ſimilitudinem cum baptiſmo, quantum ad ſpiritualem effectum baptiſmi. Nam ſicut per circumciſionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per Baptiſmum homo expoliatur à carnali conuerſatione.

*Ad ſecundum dicendum, quod protectio columnæ nubis, & tranſitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ noſtri baptiſmi, quo renaſcimur ex aqua figurata per mare rubrum, & Spiritu ſancto ſignificato per columnam nubis. Non tamen per hæc fiebat aliqua profeſſio fidei, ſicut per circumciſionem. Et ideo prædicta * duo, erant tantum figuræ, & non ſacramenta. Circumciſio autem erat etiam ſacramentum præparatorium ad Baptiſmum, minus tamen expreſſe figurans Baptiſmum, quantum ad exteriora, quam prædicta. Et ideo Apoſtolus potius fecit mentionem de prædictis, quam de circumciſione.* In iſta ſolut. & in arg.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus Ioannis fuit præparatorius ad baptiſmum Chriſti, quantum ad exercitium actus. Sed circumciſio, quantum ad profeſſionem fidei, quæ requiritur in baptiſmo, ſicut dictum eſt.

COMMENTARIVS.

REſpondet D. Thomas, circumciſionem fuiſſe figuram baptiſmi, quam veritatem tam certam exiſtimauit eſſe Auguſtinus lib. 1. cont. Creſconium, cap. 31. vt cum hæreticis loquens dicat: Circumciſionem certe præputij in figura futuri baptiſmi Chriſti ab antiquis obſeruatam eſſe, negare, vt arbitror, non audetis. Et 6. contra Iulianum cap. 3. Sacramentum, inquit, circumciſionis in figura præceſsiſſe baptiſmatis, quis, vel mediocriter ſacris litteris eruditus ignoret? cũ apertiſsime de Chriſto dicat Apoſtolus: Qui eſt caput omnis principatus, in quo & circũciſi eſtis, circũciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in circumciſione Chriſti, conſepulti ei in Baptiſmo. In quibus verbis aperte Paulus baptiſmum vocat, circumciſionem Chriſti, nomine figuræ appellans rem figuratam. Quo teſtimonio vtitur D. Tho. hic in argumento, ſed contra: In corpore autem articuli id probat D. Thomas ex analogia inter vtrumq; ſacramentum, & vtriuſq; munera, nam ſicut circumciſio erat ſuo tempore profeſsio fidei, ita nunc

ita nunc eſt baptiſmus, & ſicut circumciſio erat quoddam ſignaculum fidei, quo ſignabantur homines, quia ad ſpecialem illam congregationem fidelium pertinebant: ita nunc per baptiſmum aggregatur homo congregationi fidelium. Et in ſolutione ad 1. addit, fuiſſe ſimilitudinem inter exteriorem, ſeu carnalem effectum circumciſionis, & interiorem ac ſpiritualem effectum baptiſmi: nam ſicut per circumciſionem auferebatur quædam corporis particula: ita per baptiſmum expoliatur homo à carnali conuerſatione, quod ſatis ſignificauit Paulus in loco citato ad Coloſſ. & ad Rom. 4. vbi circumciſionem vocat, ſignaculum iuſtitiæ. Quomodo dixit Irenæus libr. 4. contra hæreſes, cap. 30. Secundum carnem circumciſio, circumciſionem præfigurabat ſpiritualem. & Aug. lib. 6. contra Fauſt. c. 3. In quo, inquit, membro congruentius expoliatio carnalis & mortalis concupiſcentiæ figuratur, quam vnde carnalis, & mortalis fœtus exoritur? Vnde tandem in ſolutionibus aliorum argumentorum concludit, in exteriori ſigno & exercitio actus externi, tranſitum maris rubri, & alias ſimiles figuras potuiſſe eſſe ſimiliores baptiſmo Chriſti, & baptiſmum Ioannis eodem modo fuiſſe propinquiorem præparationem ad bapſmum Chriſti: tamen in effectu & in vſu, quoad profeſsionem fidei, & aggregationem fidelium, circumciſionem fuiſſe potiſsimam figuram, & ſacramentum præparatoriũ ad baptiſmum. Dices, ex his omnibus ad ſummum colligi, inter hæc ſacramenta eſſe analogiam & prnportionem quandam, non vero, quod vnum ſit inſtitutum ad præfigurandum, ſeu adumbrandum aliud. Sic enim etiã Auguſtinus epiſt. 57. & 203. dicit: Circumciſionem fuiſſe antiquis Sanctis pro baptiſmo: quod dici etiam poſſet de ſacramento legis naturæ, quamuis non eſſet ſpecialis figura Baptiſmi. Reſpondetur, in omni ſigno ad placitum ſignificante, & prudenter impoſito, reperiri aliquam analogiam, ſeu proportionem, continentem imperfectam quandam repræſentationem, quaſi naturalem quæ eſt aliquo modo fundamentum talis impoſitionis, & hanc fatemur reperiri aliquo modo inter circumſionem, & effectum baptiſmi: quomodo dixit Damaſcenus lib. 4. c. 26. Circumciſio baptiſmi figura erat, quemadmodum enim circumciſio non vtile aliquod ac neceſſarium corporis membrum, ſed ſuperuacaneũ excrementũ abſcindit, ita per ſanctũ baptiſma peccatum nobis amputatur, quod cupiditatis excrementũ eſt, non vtilis cupiditas. Et ſimilia habet Chryſ. Homilia. 39. in Geneſim, circa finem: nec diſsimile eſt, quod ait Auguſt. 16. de Ciuitate Dei, c. 6. Quid aliud circumciſio ſignificat, quam vetuſtate exuta, naturam renouatam? Et 16. cont. Fauſtum, ca. 29. Quid ſignificat circumciſio carnis, niſi ſpoliationem mortalitatis, quã de carnali generatione portamus? Quod idem fere eſt cum eo, quod Paulus de baptiſmo docet ad Rom. 6. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Præter hoc tamen negandum non eſt, quin ſpeciali Dei inſtitutione & intentione fuerit circumciſio impoſita ad figurandum baptiſmum, & effectum eius, & expoliationem carnalium concupiſcentiarum per Chriſtum dandam, vt ait Auguſtinus 2. cõtra litteras Petiliani, ca. 37. & præguranda alia multa, de quibus Patres citati copioſe diſſerunt. Et idem Auguſt. epiſt. 200. & lib. 3. contra Iulianum c. 19. & Theodor. q. 67. in Geneſim, quam veritatem tandem confirmat D. Thom. in articulo ex illa generali doctrina Paul. 1. ad Corinth. 10. Omnia in figura contingebant illis.

Auguſt. | *Auguſt.* | *Damaſc.* | *Chryſoſt* | *Paul. Ro. 6.* | *Auguſt.* | *Theodoret.* | *Paul. 1. Cor. 10.*

ARTICVLVS IV.

Vtrum circumciſio fuerit conuenienter inſtituta.

1.2 q. 101 a. 5 ad 1. & q. 103 ar. 1. ad 3 & 4. diſt 1. ar. 2. q 4. co & q 2 art. 1. q. 3. per totum. Art. præce.

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod circumciſio fuerit inconuenienter inſtituta. Sicut enim dictum eſt, * in circumciſione fiebat quædam fidei profeſſio: Sed à peccato primi hominis nullus vnquam ſaluari potuit, niſi per fidem paſſionis Chriſti, ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Ergo ſtatim poſt peccatum primi hominis, circumciſio inſtitui debet, & non tempore Abrahæ.*

2. Præterea, In circumciſione homo profitebatur obſeruantiam veteris legis, ſicut in baptiſmo profitetur obſeruantiam nouæ legis. Vnde Apoſt. dicit, Galat. 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ, ſed legalis obſeruantia non eſt tradita tempore Abrahæ, ſed magis tempore Moyſi. Ergo inconuenienter inſtituta eſt circumciſio tempore Abrahæ.

3. Præterea, Circumciſio fuit figuratiua & præparatiua baptiſmi. Sed baptiſmus exhibetur omnibus populis, ſecundum Matth. vlt. Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. Ergo circumciſio non debuit inſtitui, vt obſeruanda tantum ab vno populo Iudæorum, ſed ab omnibus populis.

4. Præterea, Carnalis circumciſio debet reſpondere ſpirituali, ſicut figura figurato. Sed ſpiritualis circumciſio, quæ fit per Chriſtum, indifferenter conuenit vtrique ſexui, quia in Chriſto Ieſu non eſt maſculus, neq; fœmina, vt dicitur Coloſſ. 3. Ergo inconuenienter eſt circumciſio inſtituta, quæ competit ſolis maribus.

Sed contra eſt, quod, ſicut legitur Geneſ. 17. circumciſio eſt inſtituta à Deo, cuius perfecta ſunt opera.

*Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt, *) circumciſio erat præparatoria ad Baptiſmum, in quantum erat quædam profeſſio fidei Chriſti, quam etiam nos in baptiſmo profitemur. Inter antiquos autem Patres primus Abraham promiſsionem accepit de Chriſto naſcituro, cum dictum eſt ei Geneſ. 22. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipſe etiam primus ſe à ſocietate infidelium ſegregauit, ſecundum mandatum Dei dicentis ſibi; Egredere de terra tua, & de cognatione tua. Et ideo conuenienter circumciſio fuit inſtituta in Abraham.* *Art præc.*

Ad primum ergo dicendum, quod immediate poſt peccatum primi parentis, propter doctrinam ipſius Adæ, (qui plene inſtructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis in tantum vigebat in homine, quod non oportebat determinari hominibus aliqua ſigna fidei & ſalutis, ſed vnuſquiſque pro ſuo libito fidem ſuam aliquibus ſignis proteſtabatur. Sed circa tempus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus: obſcurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiſcentiæ, vſque ad peccatum contra naturam. Et ideo conuenienter tunc, & non ante, fuit inſtituta circumciſio ad profitendum fidem, & ad minuendum carnalem concupiſcentiam.

*Ad ſecundum dicendum, quod legalis obſeruantia tradi non debuit, niſi populo iam congregato, quia lex ordinatur ad bonum publicum, vt in ſecunda parte dictum eſt. * Populus autem fidelium congregandus erat aliquo ſigno ſenſibili, quod eſt neceſſarium ad hoc, quod homines in quacunque religione adunentur, ſicut Aug. * dicit contr. Fauſt. Et ideo oportuit prius inſtitui circumciſionem, quam lex daretur. Illi autem Patres, qui fuerunt ante legem, familias ſuas inſtruxerunt de rebus diuinis, per modum paternæ admonitionis. Vnde & Dominus dicit de Abraham: Scio quod præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini.* *1.2 q. 90. ar. 2.* *Lib. 19. c. 11. in fin. to. 6.*

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus in ſe continet perfectionem ſalutis, ad quam Deus omnes homines vocat, ſecundum illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines ſaluos fieri. Et ideo baptiſmus omnibus populis proponitur. Circumciſio autẽ non continebat perfectionem ſalutis, ſed figurabat ipſam, vt fiendam per Chriſtum, qui erat ex Iudæorum populo naſciturus. Et ideo illi ſoli populo data eſt circumciſio.

Ad quartum dicendum, quod circumciſio inſtituta eſt, vt ſignum fidei Abrahæ, qui credidit ſe patrem futurum Chriſti ſibi

ſti ſibi repromiſſi, & ideo conuenienter ſolis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod ſpecialiter circumciſio ordinabatur, à patre trahitur, non à matre, vt in ſecunda parte dictum eſt. * *Sed Baptiſmus continet virtutem Chriſti, qui eſt vniuerſalis cauſa ſalutis omnium, & remiſſionis omnium peccatorum.*

1.2 q.81 ar 5 ad 1. & ar 10. ad 2.

COMMENTARIVS.

QVamuis titulum huius articuli D. Thomas indefinite proponat, tamen præcipuus ſenſus eius eſt, tractare de conuenientia huius inſtitutionis, quantum ad circumſtantiam temporis, & perſonarum, quibus circumciſio data eſt, vt ex diſcurſu articuli conſtat.

Duæ igitur quæſtiones hic à D.Thoma tractantur. Prima eſt, an circumciſio fuerit conueniente tempore data, & reſpondet duabus aſſertionibus: Prima eſt, conuenienter fuiſſe dilatam circumciſionem, vſque ad Abraham. Hanc probat primo D. Thom. in corpore articuli, quia Abraham primus inter antiquos Patres promiſsionem accepit de Chriſto naſcituro. Secundo, quia primus ſe à congregatione infidelium ſegregauit: ſed hæ rationes partim videntur falſum aſſumere: partim petere principium. Primum patet, quia prius facta eſt Chriſti promiſsio ipſi Adamo, & fortaſſe alijs ex Patriarchis, Abraham antiquioribus: qui expreſſam de Chriſto fidem habuerunt, vt verbi gratia, Melchiſedech, qui fuit, vt creditur, ex progenitoribus Abrahæ. Similiter Adam, quamdiu vixit, ſatis fuit ab infidelibus ſegregatus, quod ſi fortaſſe eo tempore nulli erant infideles, illud eſt extrinſecum & accidentarium: idemque argumentum fieri poteſt de Noe, & alijs. Secundo, eſto, verum ſit, quod Diuus Thomas aſſumit: adhuc ſupereſt quæſtio, cur illæ duæ conditiones requiſitæ fuerint tanquam conueniens, vel neceſſaria diſpoſitio in eo, cui danda erat circumciſio. Ac tandem, ſi neceſſariæ fuerunt, cur ante Abrahamum non vocauit Deus aliquem ex antiquis Patribus, eumque ab infidelibus ſegregauit, & filium ſuum ei promiſit, vt circumciſionis fœdus cum illo poſſet inire? Reſpondetur, hanc quæſtionem ſupponere reſolutionem alterius, cur ſcilicet fuerit conueniens tanto tempore Incarnationem Verbi differri: cum enim circumciſio, ſicut & tota lex vetus, ordinata fuerit ad præparandum Chriſti aduentum, vt conſtat ex Paulo ad Galat.3.4.& 5. eo modo oportuit, circumciſionem, quo & Incarnationem, differri, proportione ſeruata: fuit autem dilata Incarnatio, vt homines paulatim ad Chriſtum ſuſcipiendum diſponerentur, priuſque ſuæ naturæ infirmitatem agnoſcerent, vt poſtea bonum gratiæ, vt par eſt, æſtimarent: hac ergo de cauſa fuit conueniens, homines prius relinqui in ſola naturæ lege, cum communibus gratiæ auxilijs, vt ſuæ naturæ vires experirentur: & ideo tunc non receperunt à Deo determinata ſigna, aut cæremonias, quibus fidem ſuam proteſtarentur, quibus etiam tunc non admodum indigebant: quia fides eo tempore magis vigebat per recentem traditionem, quæ ab Adamo manauerat, vt hic dicit D.Thom.in ſolut.ad 1. Et propterea etiam non oportuit ea ætate ſegregari aliquem populum, qui proprijs ritibus à Deo præſcriptis ipſum coleret: quia prius debuerunt homines committi ſuo arbitrio, & permitti in ignorantias & infidelitatem labi, vt gratia Dei, & Incarnationis beneficium magis eluceſceret. Poſtquam vero ſatis erat genus humanum multiplicatum, ac ſufficienti tempore infirmitatem ſuã expertum, ita vt pene totum eſſet idololatriæ, & alijs vitijs deditum: oportuit, quaſi renouari in mundo fidem Dei & Chriſti mediatoris: tum ne ſucceſſu temporis prorſus extingueretur: tum maxime, vt præpararentur homines ad Chriſtum ſuſcipiendum: præſertim illi, ex quibus carnem erat aſſumpturus: & ideo etiam conueniens fuit, ſegregari quendam populum, & cultui diuino ſpecialiter dicari, vt & vera religio melius in eo conſeruaretur, & Chriſtus ex illo decentius naſceretur: hac ergo de cauſa dilata eſt circumciſio vſque ad Abraham, qui à Deo vocatus, & ab infidelibus ſegregatus, vt eſſet veluti primus parens illius populi, quem ſibi Deus ſpecialiter conſecrare decreuerat: & ideo etiam illi facta eſt ſpecialis Chriſti promiſsio, quæ nemini antea facta legitur poſt Adam: quia iuxta ſapientem Dei prouidentiam totum id tempus fuit opportunum, & moraliter neceſſarium ad prædictum finem. Hac ergo de cauſa merito D. Tho. illas duas conditiones conſiderauit in Abrahamo, vt illi potius, quam alteri, circumciſio commendaretur, quas in nullo antea inuentas eſſe facile conſtat: nam cum Adamo non ſit comparatio: tum quia vt manifeſtum ſupponitur, non fuiſſe conueniens huiuſmodi determinatas cæremonias à priuilegio generis humani incepiſſe: tum etiam, quia nec tam manifeſte conſtat ex ſcriptura, illi eſſe factam ſpecialem de Chriſto promiſsionem, neque facta ex eo modo, quo Abrahæ, ſcilicet in ſignum ſpecialis beneuolentiæ, & in propriæ obedientiæ remunerationem: iuxta illud: Quia feciſti rem hanc, &c. nec denique proprie ſegregatus fuit Adam à conſortio, & cohabitatione infidelium, ſicut fuit ſegregatus Abraham, & pater credentium effectus, vt dicitur ad Rom. 4. De alijs vero Patribus, qui poſt Adam fuerunt vſque ad Abraham: nulla eſt difficultas, quia, licet expreſſam fidem Chriſti retinuerint per traditionem ab Adamo acceptam, nemini tamen facta legitur ſpecialis reuelatio, aut promiſsio, præſertim eo modo, quo facta eſt Abrahæ: nulluſque eorum fuit à Deo ſpecialiter vocatus, & ad ipſum colendum ſegregatus. Cur autem nemini antea hæc gratia conceſſa ſit, D. Thom. hic non explicuit, vel quia ſuppoſuit facile poſſe deduci ex ratione dilationis Incarnationis, vt ſatis ſignificauit in ſolutione ad primum: vel certe, quia hoc maxime pendet ex diuina electione, quæ facta eſt ſecundum propoſitum voluntatis diuinæ: non enim Abraham electus eſt, vt illi primũ fieret Chriſti repromiſsio, & vt pater eſſet circumciſionis, propter merita ſua, ſed potius, quia ad tantum munus electus eſt, ideo accepit merita, per quæ illud conſequeretur, vt D. Thomas 1.2. docet, q 98. ar. 4. diuinæ autem electionis vix poteſt ab hominibus ratio reddi.

An circumciſio fuerit conuenienter dilata vſque ad Abraham. — *Adam.* — *Melchiſedech.* — *Noe.* — *Paul. ad Galat.3 4 & 5.* — *D.Thom.* — *D.Thom.*

Secunda aſſertio D. Thom. in hac priori quæſtione, eſt: non oportuiſſe circumciſionem vltra Abrahamum differri. Hanc ponit D. Thomas in ſolutione ad ſecundum: & prius ſupponi debet ex diſcurſu ſupra facto: oportuiſſe legem veterem dari aliquo tempore ante Incarnatinoem, quod tempus, quantum fuerit ſufficiens, ſola diuina ſapientia ac prouidentia definire potuit: circumciſio autem fuit profeſsio illius legis, vt conſtat ad Galat. 5. debuit ergo etiam illa dari ante Chriſti aduentum: nec potuit conuenienter dari tardius, quam lex. Solum ergo oportet exponere, cur fuerit etiam conueniens dari ante legem: ſicut de facto fuit data plus, quam quadringentis annis ante Moyſen, propter quod dicitur, non fuiſſe ex Moyſe, ſed ex Patrib. Ioan.7. Reddit ergo rationem D. Thom. quia, antequam daretur lex, oportuit fidelem populum congregari, cui daretur, non congregatur autem, niſi ſigno aliquo ſenſibili, iuxta doctrinam Auguſtin.19.cont.Fauſt.cap.11. Dices: ergo propter ſimilem rationem debuiſſet baptiſmus multo tempore inſtitui ante legis nouæ promulgationem, vt fidelium populus prius congregaretur, cui lex poſtea poſſet promulgari. Quod ſi dicas, hoc non fuiſſe neceſſarium, neque expediens, quia promulgando ipſam legem baptiſmi, potuit lex Euangelica promulgari: idem de circumciſione dici poterit. Et maiori quadam ratione: nam lex vetus propter imperfectionem ſuam, & præceptorum multitudinem,

Circumciſio non fuit vltra Abraham differenda. — *Pau. ad Gal 5.* — *Ioan. 7.* — *Auguſt.*

tudinem, debuit ſcripto tradi: ergo circumciſio, quæ pars eſt eius, non debuit inſtitui ante tempus legis ſcriptæ. Reſpondetur, in primis baptiſmum etiam fuiſſe inſtitutum ante promulgationem legis nouæ, quæ facta eſt poſt Chriſti reſurrectionem, & ſimiliter per baptiſmum conſignata prius fuere præcipua membra, & quaſi fundamenta Eccleſiæ, quibus in initio hæc lex data eſt, & quoad hoc, eſt aliqua ſimilitudo, quoad alia vero, eſt duplex differentia. Prima, quod lex gratiæ ſupponebat iam fidelium populum congregatum, cui primo prędicanda, ac promulganda erat, iuxta illud Iſaiæ 2. De Sion exibit lex, & Verbum Domini de Hieruſalem: propter quod dicebat Chriſtus: non ſum miſſus, niſi ad oues quę perierunt, domus Iſrael. Matth. 15. Secunda, quia lex gratiæ erat danda vniuerſo mundo, & non priuato populo, ſicut lex vetus: & ideo non oportebat, vt baptiſmus longo tempore antecederet ipſam legem: maxime cum idē futurus eſſet author & promulgator primus tam baptiſmi, quam totius legis. Ad aliud vero de lege ſcripta reſpondetur, quamuis oportuerit ipſam legem in ſcripto tradi, circumciſionem tamen, quę erat veluti præparatio ad legem, non oportuiſſe in antecedente tempore ſcribi: tum quia, cum eſſet vnicū pręceptum, facile poterat memoria retineri, præſertim cum eſſet ſolemnis cæremonia in illo populo, cuius ſignum & character in ipſa carne manebat impreſſus: tum etiam, quia præſciebat Deus fore, vt per traditionem à parentibus ad filios illo tempore conſeruaretur, iuxta illud Geneſ. 18. Scio quod præcepturus ſit filijs ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini. Ita fere Diu. Thomas hic ad ſecundum, & ſumitur ex Auguſt. & Damaſceno locis citatis.

Geneſ. 18. *D. Thom.* *Auguſt.* *Damaſc.*

Secunda quæſtio à D. Thoma in hoc arti. tractata eſt: an fuerit conueniens, circumciſionem dari, non vniuerſis hominibus, ſed certis ac determinatis perſonis. Et reſpondet alijs duabus aſſertionibus. Prima eſt in ſolut. ad 3. non oportuiſſe dari vniuerſo orbi: ſed cuidam peculiari populo. Ratio à priori ſumenda eſt ex dictis circa priorem dubitationem: quia circumciſio data eſt ad diſponendum populum, ex quo Chriſtus erat naſciturus: oportuit enim, vt ex fideli populo, & peculiariter Deo dilecto naſceretur: & ideo data eſt ad ſegregandum illum populum à cæteris gentibus, & ideo non debuit eſſe communis omnibus hominibus. Et hæc ratio confirmari poteſt ex omnibus ſupra adductis in tractatu de ſacramentis in genere, de principali fine inſtituendi circumciſionem: quod ſcilicet non fuerit primario propter dandam gratiam, ſed propter conſignandum Dei populum. Et in idem fere incidit ratio: quam tangit D. Th. in ſolut. ad 3. aſsignando differentiam inter baptiſmum & circumciſionem: nam baptiſmus, inquit, continet perfectionem ſalutis, quam Deus omnibus hominibus procurat, & ideo omnibus datus eſt: circumciſio autem non continebat ſalutem, ſed figurabat per Chriſtum dandā: & ideo illi ſoli populo data eſt, ex quo Chriſtus erat naſciturus. Atque eadem differentia aſsignari poteſt inter circumciſionem, & ſacramentum legis naturæ: nam, licet hoc non proprie contineret ſalutem eo modo, quo baptiſmus continet: tamen datum eſt pro omnibus hominibus: quia fuit per ſe inſtitutum, vt aliquo modo eſſet in remedium ſalutis, quam Deus vult omnibus hominibus: & ipſa circumciſio in tantū ad ſalutem profuit, in quantum generalem rationem ſacramenti legis naturæ in ſe includebat.

An conuenerit certis ac determinatis tantum perſonis circumciſionem dari.

Secunda aſſertio D. Thomæ eſt in ſolutione ad 4. Circumciſionem conuenienter inſtitutā eſſe pro ſolis maſculis populi Iudaici, & non pro fœminis: Cuius rei duplicem rationem reddit: vna eſt, quia data eſt in ſignum fidei Abrahæ, qui fututus erat pater credentium. Secunda eſt, quia peccatum originale à patre trahitur, & non à matre, addi etiam poſſunt omnes rationes, ob quas fuit conueniens illam cæremoniam conſtitui in tali ſigno: nam illud ſignum nō poterat eſſe commune fœminis, ſed tantum viris. Præterea eſt alia ratio fortaſſe ſatis litteralis, quia illud ſignum præcipue dabatur ad congregandum Dei populum: in vnoquoq; autem populo, ſeu republica, viri ſunt capita familiarum & totius reipublicæ: & ideo, vt totus populus eſſet conſignatius & ſegregatus à cæteris, ſatis erat, quod viri conſignarentur: ſic ergo ſatis etiam fuit, dare ſacramentum circumciſionis, quod ſolis viris poſſet eſſe commune.

Sed ſuperſunt circa has aſſertiones nonnulla explicanda: nimirum, qui homines obligati fuerint ad circumciſionem: neq; in hoc conſtituimus differentiam inter adultos & infantes: nam certum eſt pręceptum ſolum obligaſſe adultos, vel ad circumcidendos ſeipſos, vel ſuos filios, vel etiam ſeruos & familiares. Ad quod exponendum ſupponenda ſunt verba legis, Geneſ. 17. Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te, circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris, tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, & quicunque non fuerint de ſtirpe veſtra. Circa quæ verba primum inquiri poteſt, an per hanc legem obligatus fuerit Abraham ad circumcidendos omnes filios ſuos, vel ſolum Iſaac: & conſequenter, an præceptum circumciſionis comprehenderit omnes poſteros Abrahæ: an vero ſolum eos, qui ex Iſaac & Iacob originem duxerunt. Quidam enim ſentiunt hoc præceptum abſolute pertinere ad omnes: quia verba legis ſunt abſoluta & generalia, ſcilicet, Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te. Omne maſculinum circumcidetur in vobis, ſeu, in generationibus veſtris. Et confirmari poteſt ex facto ipſo: nam Abraham ſtatim circumcidit Iſmael filium ſuum: &, quod id fecerit ex obligatione & præcepto, colligitur ex verbis Geneſ. 17. Tulit autem Abraham Iſmael filium ſuum, & omnes vernaculos domus ſuæ, &c. & circūcidit carnem præputij eorum, ſicut præceperat ei Deus. Fecit ergo hoc Abrahā ex præcepto: ergo eadē ratione fuerunt obligati filij, & omnes poſteri eius. Et confirmatur ſecundo, quia ſi hæc obligatio coarctāda eſſet ad Iſaac, maxime quia ex ipſo erat Chriſtus naſciturus, & ex illo ſolo erat Iudæorum populus propagandus: ſed hac ratione etiam Iſaac non fuiſſet obligatus ad circumcumcidendum Eſau, ſed tantum Iacob: imo & Iacob potuiſſet ſolum Iudam & Leui circumcidere: quia ex eis tantum erat Chriſtus naſciturus. In contrarium autem induci in primis poſſunt verba Gen. 17. Nam ibi dicit Deus pactum ſuum ad Abraham, & ſemen eius: notat autem Paulus ad Gal. 3. non dixiſſe Deum in plurali, & ſeminibus, ſed in ſingulari, & ſemini tuo, quaſi in vno, qui eſt Chriſtus, qui ab Abraham & Iſaac deſcendit, ergo per ſemen Abrahæ non intelligitur ibi tota Abrahę poſteritas, ſed ſolū, quæ ex Iſaac profectura erat, & ad Dei populum pertinere debebat. Vnde tota illa promiſsio, quæ Abrahæ fit in eo capite ante latam legem circumciſionis, ad ſolos poſteros Iſaac & Iacob pertinet, ſcilicet, Statuam pactum meum inter me & te, & inter ſemē tuum poſt te in generationibus ſuis fœdere ſempiterno, vt ſim Deus tuus, & ſemini tuo poſt te, daboq; tibi & ſemini tuo poſt te terrā peregrinationis tuæ omnem terram Chanaam, in poſſeſsionem æternā, eroq; Deus eorum. Et inferius poſt latam legem circumciſionis apertiſsime ſubditur. Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabisq; nomen eius Iſaac, & conſtituam pactum meum illi in fœdus ſempiternum, & ſemini eius poſt eum, ſuper Iſmael quoq; exaudiui te, ecce benedicam ei, pactum vero meum ſtatuā ad Iſaac, quem pariet tibi Sara. Propter hæc dicunt aliqui, præceptum circumciſionis tantum obligaſſe Abraham,

Quinam homines obligati ſint ad circumciſionem. *Geneſ. 17.* *Abraham* *Iſaac.* *Eſau.* *Iacob.* *Iudas.* *Leui.* *Paul. ad Gal. 3.*

Abraham,& eius poſteros, quantum ad Iſaac, Iacob, & cæteros, qui ex Iacob propagati ſunt. Sed in hoc, diſtinctione eſt vtendum, quam docuit D.Thom. in 4. diſt. 1. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 3. & ibi Durād. quæſt. 6. Maior q. 5. & alij: nam Abraham obligatus fuit ex præcepto circūciſionis ad circumcidendum Iſmael, quia illa verba generalia ſūt. Circumcidetur ex vobis omne maſculinum: & quia tenebatur circumcidere omnē ſuam familiam, vt ſtatim dicetur. Iſmael autem quamdiu erat in patria poteſtate, pertinebat ad familiam Abrahæ: atq; idem à fortiori dicendū erit de Iſaac, quod fuerit obligatus ad circūcidendum Eſau: quia manifeſte cōprehendebatur ſub verbis legis: atq; eadem ratione, quamdiu Iſmael, vel Eſau pertinuerunt ad familiam parentum ſuorum, obligati fuerunt eadem lege, quoad ſuos filios, ſi fortaſſe Eſau eo tempore illos habuit: nā de Iſmaele conſtat, multo prius fuiſſe à patre ſegregatum. At vero, quoniam ex præcepto Dei ſeparatus eſt Iſmael à familia Abrahæ, iuxta illud Gen. 21. Eiice ancillam & filiū eius, non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio liberæ, vt ait Paulus ad Gal. 4. quia in Iſaac (inquit Deus) vocabitur tibi ſemen: ideo lex circumciſionis, neq; eum amplius, neque poſteros ei⁹ Iſmaelitas obligauit: & idem eſt de Eſau, & filiis ſeu poſteris eius Idumæis: poſtquam à familia parentis Iſaac ſeparati ſunt ex Dei electione, ſeu reprobatione, iuxta illud Malach. 1. & ad Rom. 9. Iacob dilexi, Eſau autē odio habui, & poſui montes eius in ſolitudinem, & hæreditatem eius in dracones deſerti. Quoniam autē in filiis Iacob nulla facta eſt ſeparatio, ſed ex omnibus illis, & eorum poſteris congregatus fuit populus Dei, ex quo Chriſtus erat naſciturus: ideo omnes illos obligauit lex circumciſionis. Dices, ergo non licebat Iſmaelitis, vel Idumæis vti ſigno circumciſionis: quia non pertinebant ad eum populum, propter quē conſignandum data fuit: præſertim quia illa circumciſio erat profeſsio veteris legis: & ideo, qui illam aſſumebant, totam legem ſeruare tenebantur, vt dicitur ad Galat. 5. ergo, qui non habebant animum ſuſcipiēdi illam legem, neq; ſeruandi illam, non poterant licite circumcidi. Reſpondetur, ſimpliciter negādo ſequelam: quia neq; aliqua diuina lege poſitiua hoc erat eis expreſſe prohibitum: nullibi enim eſt talis lex, neq; ex natura rei hoc erat intrinſece malum, præſertim cum hoc fieret ad imitationem quandam, vel parentum, quomodo ait Cypr. ſer. de ratione circumciſ. filios Eſau, & Iſmael huius traditionis nō fuiſſe expertes, vel illius populi, cui Deus magna beneficia concedebat: hoc enim modo & Phœnices, & Arabes, & Aegyptij, & aliæ nationes circumciſione vtebantur, vt Cypr. ſup. & D.Hier. Hierem. 9. teſtantur. Illi autē populi non vtebantur eo ſigno, vt re ſacra, ſacramētum aliquod continente, neque ad profitendam aliquam legem: ſed ſolum ex humana quadam conſuetudine: & ideo non aſtringebantur ex vi talis circūciſionis ad ſeruandam legem. Paulus enim ad Gal. 5. loquitur de homine circumcidente ſe intentione & ritu Iudaico, quomodo etiam Gentiles, licet abſolute non tenerentur circumcidi, ſi tamen prædicta intentione circumcidebantur, ſicut facere poterant, vt cōſtat Exod. 12. & Iudith 14. tenebantur perpetuo ea lege, & ad circumcidendum filios ſuos.

D.Thom. Durād. Maior. Paul. ad Gal 4. Malach. 1. Paul. Ro. 9. Paul. ad Gal 5. Cypr. Hieron. Hierem 9 Exod. 12. Iudith. 14.

Quam late pateret præceptum circumciſionis.

Secundo quæri poteſt circa alteram partem illius legis, quæ pertinet ad ſeruos & familiam Abrahæ: de quibus inprimis eſt dubium, an hoc præceptum obligauerit Abraham, omnes ſeruos, etiam adultos, & infantes, qui viuos habebant parentes, incircumciſos, circumcidere. Et ratio dubitandi eſt, quia verba legis ſunt generalia: Circumcidetur tam vernaculus, quam emptitius: & infra ſubditur: Tulit autē Abraham omnes vernaculos domus ſuæ vniuerſoſq; quos emeret, cunctos mares ex omnibus viris domus ſuæ, & circumcidit carnem præputij eorum ſtatim in ipſa die, ſicut præceperat ei Deus: ergo ex vi præcepti ad hoc tenebatur. In cōtrarium vero eſt, quia nemo adultus cogitur ad fidem ſine ſuo conſenſu & voluntate ergo neque ad accipiendum ſignum fidei. Dices, non poſſe quidem adultum ab hominibus cogi ad primā fidei ſuſceptionem, ſeu profeſsionem: poſſe tamen à Deo obligari: ipſumque Deum fuiſſe authorem huius legis, atque ita recte potuiſſe illa obligare. Sed cōtra hoc eſt, quia ea lege Deus nihil præcepit ipſis ſeruis, ſed Abrahæ, & ſemini eius, ergo ipſi ſerui per ſe non obligabantur lege: ergo neque Abraham, nec poſteri eius tenebantur eos circumcidere, niſi fortaſſe ad ſummum, eis volentibus & conſentientibus. Quod etiam inde confirmatur, nam poſt illa verba: Tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, ſubditur: Et quicunque non fuerit de ſtirpe veſtra: conſtat autem, alienigenas & peregrinos, ſeu alios Gentiles non fuiſſe abſolute obligatos ad circumciſionē, ſed ſolum ſub conditione, quæ ponitur Exod. 12. Si quis peregrinorum in veſtram voluerit trāſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circūcidetur prius omne maſculinum eius, & tunc rite celebrabit, eritq; ſicut indigena terræ: eadem lex erit indigenæ, & colono, qui peregrinatur apud vos. Atq; ex hoc eodē loco oritur alia quæſtio de mercenariis famulis, an deberēt circumcidi: nam quidā exiſtimant, hos etiam comprehendi nomine vernaculorum, ita Caiet. Geneſ. 17. vbi vernaculos dicit appellari, qui nati, vel naſcituri erant ex familia Abrahæ, & filiorū eius, videlicet ex procuratoribus & paſtoribus miniſtris, & huiuſmodi: ita vt ex vi illius legis deberēt circumcidi omnes domeſtici Iudæorū. Aliis vero videtur huiuſmodi famulos mercenarios nullo modo fuiſſe hac lege comprehenſos, quia nullū eſt verbum in tota lege, quod eos in rigore complectatur: nam per vernaculos ſufficienter intelligi poſsūt ſerui domi nati, & alioqui Exod. 10. videntur hi mercenarij aperte eximi ea lege, nam aliter ibi fit ſermo de ſeruo emptitio, & de mercenario, vt patet ex illis verbis: Omnis alienigena nō comedet ex eo, omnis autē ſeruus emptitius circūcidetur & ſic comedet, aduena & mercenarius non edent ex eo. Vbi emptitius ſeruus circūcidendus dicitur: mercenarius autē non item, ſed æquiparatur aduenæ, aut alienigenæ.

Exod. 12. Caietan. Exod. 10.

1. Dicendi modus.

Tres igitur in hac re inuenio dicendi modos. Primus eſt, legem circumciſionis comprehendiſſe totam familiam Abrahæ, quatenus conſtare poterat ex filiis propriis, ſeruis, famulis, liberis, ac eorum filiis. Et hæc eſt opinio Caietani loco citato, quam ſequitur Lypomanus in catena Gene. 17. Eamq; ſequi videtur Lyranus, Exod. 12. eique fauet Ambroſius epiſt. 77. & lib. 2. de Abraham Patriarch. ca. 11. fauent verba Geneſis ſupra citata, præſertim illa: Et quicunque nō fuerit ex ſtirpe veſtra: quæ abſoluta ſūt: & voluntarie eis additur aliqua conditio, nam illa, quæ ponitur Exod. 12. non intelligitur, reſpectu familiarium, ſeu domeſticorum, ſed reſpectu eorum, qui omnino erant extra familiam Abrahæ, & filiorum eius, in loco vero Geneſis eſt ſermo de domeſticis. Vt autem hæc opinio veriſimilior ſit, intelligenda videtur in hunc modū, quod Abraham (& idem ſemper intelligo de cæteris Iudæis) teneretur circumcidere omnes maſculos familiæ ſuæ, etiamſi non eſſent de ſtirpe ſua: ita tamen vt neque adulti abſolute cogerentur ad circumciſionem, nec infantes circūciderentur, ſuis parentibus inuitis, ſed ſolū ſub hac cōditione, ſi vellent in familia Abrahæ permanere, atque ita tenebatur Abraham illos circumcidere, ſi conſētirent: aut eos à ſua familia ſeparare, ſi circūcidi nollent: nam, quod deberet, aut poſſet eos abſolute cogere, nō eſt veriſimile. Vnde, ſi aliquis infans erat in domo eius vernaculus aut emptitius parentib. orbatus, illum abſolute & ſine conditione tenebatur circumcidere, etiamſi non eſſet de ſtirpe ſua, quia iam non erat aliquis, cuius conſenſus eſſet expectandus.

Caietan. Lypoman. Lyranus. Ambroſ. Exod 12.

2. Dicendi modus.

Secundus modus dicendi eſt extreme contrarius,

præſertim quantum ad adultos,& eorum filios, ipſis viuentibus:negat enim hæc ſententia, Abraham fuiſſe ex præcepto obligatum ad circumcidendos vernaculos,ſiue famulos, ſiue ſeruos, aut natos domi, aut emptitios.Ita opinatur Soto in 4.diſt.2.q.1.ar.2. Soto. Alex. Alenſ. Bonauent. Hug. Vict. Rupertus Et videtur fuiſſe opinio Alex. Alenſ.4.par.quæſt.7. memb.3.art.2.& Bona.in 4.diſt.1.art.3.& Hug.Vict. lib.1.de ſacram.par.12.c.2.Fauet etiam Rupert.lib.5. in Geneſ.ca.31.dicens,poſt illa verba Gen.17.Et quicunq; non fuerit de ſtirpe veſtra, ſubintelligendam eſſe conditionem,ſcilicet,ſi ad veſtrum populũ tranſire voluerit: Exodi 12 cui opinioni fauet Scriptura Exodi 12. vbi generaliter de aduenis & de peregrinis adhibetur illa conditio: & idem indicatur de mercenariis: nam, ſi eſſet abſolutum præceptum illos circumcidendi,non oportuiſſet de illis potius, quam de filiis dicere,Circumcidentur,& ſic comedent: ideo ergo Scriptura hoc dixit, quia abſolute non erat neceſſarium,ſeruos ẽt emptitios eſſe circumciſos: quamuis ergo forma verborum diuerſa videatur,tamen ſenſus eſt idem,ſc.qui comedere voluerint,circumcidẽtur prius: ergo verba Geneſis accipienda ſunt iuxta ſenſum,q in Exodo explicatur. Quocirca iuxta hanc ſententiam factum Abrahæ circumcidendi omnes maſculos domus ſuæ potius fuit conſiliũ,quam præceptum. Vnde,quod in Geneſi dicitur,id feciſſe:ſicut præceperat ei Deus,iuxta hanc opinionem nõ eſt intelligendum,iuxta obligationem præcepti: ſed iuxta normam & formam præcepti. Vel certe,quia nullus familiarium,aut ſeruorum ſuorum ei reſtitit: eo quod omnibus eſſet dilectus: omneſque eum maximè reuererentur.ideo debuit,etiam ex præcepto, illos circumcidere,ſeu ad circumciſionem admittere: quia, licet præceptum abſolute eum non obligaret ad eos cogendos, non tamen negabit hæc ſententia, obligaſſe ſaltem ad eos admittendos,vel etiam inuitandos,ſi ipſi vellent.

3 Dicendi modus. Tertius modus dicendi melior inter hos, diſtinguit inter famulos liberos, & ſeruos emptitios: ſub quibus(vt opinor)comprehendit à paritate rationis omnes vere ac proprie ſeruos, quocunque titulo in ſeruitutem redacti ſint:ſiue quia capti in bello iuſto, ſiue quia domi nati ex ancilla: nam omnes hi ſunt pretio æſtimabiles,& emi ac vendi poſſunt: & ideo generali vocabulo dici poſſunt emptitij. Dicit ergo opinio,ſeruos emptitios omnino fuiſſe ex præcepto circumcidendos: reliquos vero famulos mercenarios non fuiſſe ſub præcepto comprehenſos, etiamſi eſſent domi nati & vernaculi. Abulenſis. Geneſ.12. Exodi 12. Matth.26. Ita ſentit Abulenſ.Geneſ.17.& Exodi 12.quæſt.56.& Matth.26.q.44. Fundamentum eius eſt,quia Exod. 12. cum ſit ſermo de emptitio,abſolute dicitur,Circumcidetur, & ſic comedet:de aduena autem, alienigena,& mercenario ſimpliciter dicitur,Non edent ex eo:& ſolum in fine additur conditio, Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum eius,& tunc rite celebrabit:ſignum ergo eſt priora verba dicta de emptitio non fuiſſe conditionata,ſed abſoluta.

Inter has opiniones hæc poſterior videtur minus conſentanea verbis Geneſis: vbi eodẽ modo & contextu comprehenduntur vernaculi & emptitij,& omnes,qui non eſſent de ſtirpe Abrahæ,vel,vt habent Hebræa,Natus domi & poſſeſſus argento ex omni alienigena, qui non de ſemine tuo ipſe,ſcil.circumcidetur: non ergo recte conſtituitur differentia inter hos:præſertim cum verba Exodi non cogant:quia,vt dixi,circa ſecundam opinionem:licet forma verborum ſit diuerſa,tamen facile poſſunt ad eundem ſenſum reduci. Aliæ vero duæ opiniones ſunt quidem probabiles,& ſi recte expendantur, in vtraq; eſt aliquid verum:& fortaſſe authores earum non ſunt admodum inter ſe contrarij.

Opinio tenẽda. Mihi ergo in primis videtur, præceptum circumciſionis datum eſſe non ſolum quantum ad illos, qui erant de ſtirpe Abraham, Iſaac, & Iacob, ſed etiam quantum ad omnes,qui ad populum illum qualitercunque pertinebant. Verba ſunt fere D. Thomæ in 4.d.1.quæ.2.art.2.quæſtiunc.1.Et rationem adhibet, D. Thomas. quia circumciſio fuit ſignum diſtinguens populum Dei ab aliis:ergo oportebat,omnes, qualitercunque pertinentes ad illum populum,eſſe circumciſos. Sed hoc præcipue confirmãt verba Geneſis, vt circa primam opinionem declaratum eſt. Atque ex hac generali aſſertione colligitur,quod ad infantes attinet, de quibus in Geneſi præcipua fit mentio: (nam de adultis nulla fit mentio)omnes, qui abſolute & ſimpliciter eſſent in poteſtate Abrahæ, fuiſſe circumcidendos ex vi præcepti:quia verba præcepti id ſonãt: & nulla eſt conditio, quam ſubintelligi neceſſe ſit. Huiuſmodi autẽ erant ſerui infantes, vel pretio empti,& à parentibus ſeparati, vel domi ex ancillis Iudæis nati: imo & alij omnes pertinentes ad familiam eius,qui eſſent ſub eius tutela & cura:eo quod eſſent parentibus orbati: quia hi omnes erant ſimpliciter ſub poteſtate Abrahæ,eiuſque voluntate & arbitrio poterant gubernari:de aliis vero infantibus, qui erant ſub cura parentum, idem iudicium erit, quod de parentibus ipſis. Igitur,quod ad adultos pertinet, non exiſtimo debuiſſe,nec potuiſſe Abraham quenquam ad circumciſionem cogere:& primum de mercenariis res apparet clara ex duodecimo Exodi: vbi aperte ſupponitur, non fuiſſe neceſſarium, mercenarios eſſe circumciſos: & ideo prohibentur edere Phaſe. Eadem autem ratio eſt, de omnibus aliis famulis non ſeruis:nam hi omnes mercenarij dici poſſunt. De ſeruis autem in primis eſt fere eadem ratio: nam etiam in eodem capite ſupponitur, eos licite potuiſſe eſſe incircumciſos: ideo enim dicitur,Circumcidantur,& ſic comedant:i.ſi comedere volunt: præterea nullum eſt expreſſum præceptum, quod huiuſmodi adultos obligaret ad circumciſionem, aut quod tribueret facultatem Abrahæ ad cogẽdum illos, vt circumciderentur, aut ad expellẽdos eos de domo ſua, ſi circumcidi nollent: hæc autem, cum ſint tam violenta & grauia, non ſunt aſſerenda ſine expreſſo præcepto. Præterea, quia non eſt veriſimile Deum vllo modo voluiſſe, aliquem adultum hoc ipſo,quod eſſet ſeruus Iudæorum, potuiſſe cogi vel compelli ad ſuſcipiendum onus legis antiquæ: ergo neq; ad ſuſcipiẽdam circumciſionem, quæ erat profeſsio illius legis antiquæ:nam ſeruitus ſolum eſt obligatio quædam ciuilis: vnde non eſt,cur ratione illius poſsint cogi homines ad legem ſupernaturalem. Adde circumciſionem fuiſſe ſolemnẽ fidei proteſtationem:fides autem eſſe debet voluntaria:& ideo nemo adultus ad eam recte cogitur, niſi ratione alicuius ſacramenti,ſeu characteris prius ſit ad illam obligatus: ſicut ſupra dictum eſt,tractando de baptiſmo:in qua re eadem certe ratio eſt de circumciſione: quapropter debuit etiam in hoc figura figurato conformari. Relinquitur ergo ſolum obligaſſe hoc præceptum ad circumcidendos adultos domeſticos Abrahæ, ſeu alterius Iudaicæ familiæ, ſi ipſi id peterent,vel conſentirent: & idem dicendum eſt de filiis infantibus exiſtentibus ſub cura parentum. Atq; eodem modo exponendum eſt,quod dicitur Exodi ca. Exodi 12. 12. Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam,& facere Phaſe Dñi, circumcidetur prius omne maſculinum eius,& tunc rite celebrabit,eritq; ſicut indigena terræ:non eſt enim veriſimile,ſi aliquis paterfamilias Gentilis voluiſſet ad Iudaiſmum tranſire,& Paſcha celebrare,neceſſarium illi fuiſſe,nõ ſolum ſeipſum,ſed etiam omnes domeſticos ſuos, etiã adultos,circumcidere,eos cogendo,ſi opus eſſet:hoc enim,& per ſe eſt incredibile,& valde alienum ab ea voluntate, qua & fides & eius profeſsio ſuſcipienda eſt: intelligendum ergo eſt debuiſſe prius circumcidere omne maſculinum ſuum, quantum in ipſo eſſet,ſeu quantum ab illius voluntate dependeret,

ret, prout explicatum eſt: ergo in eodem ſenſu obligabantur Iudæi ad circumcidendos omnes domeſticos ſuos: nam quoad hoc æquiparantur Proſelytus, & Iudæus, vt patet ex verbis ſubiunctis, Eritq; ſicut indigena terræ. Dices: ergo etiam Abraham nõ debuiſſet, nec potuiſſet cogere Iſmael ad circumciſionem, ſi ipſe nollet conſentire: probatur ſequela, quia iam eo tempore Iſmael erat adultus tredecim

Geneſ. 17.

enim annos impleuerat, vt dicitur Geneſis 17. Reſpondetur, in primis non eſſe eandem rationẽ: quia illa lex directe data eſt Abrahæ, & filiis, ac poſteris eius, vt patet ex illis verbis: Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te: nam illud pronomen, vos, quod ſæpe ibi repetitur, indicat, legem illam directe datam eſſe Abrahæ, & poſteritati eius: poſtea vero extenſa eſt ad alios domeſticos, quaſi ſecundario: & ideo magis obligabat filios, quam ſeruos. Vnde omnes intelligũt, pœnam illam impoſitam tranſgreſſori illius legis in illis verbis, Maſculus, cuius præputij caro circumciſa nõ fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, pænam, inquã, illam ſolum ad filios Abrahæ, & Iudæo-

Auguſtin.

rũ pertinuiſſe: ſiue exponatur iuxta ſenſum Auguſt. de infantib. & de pœna damni, q̃ patiebantur propter originale peccatũ non remiſſum ex defectu circumciſionis: ſiue iuxta communẽ opinionem, fortaſſe magis literalẽ, intelligatur de adultis, & de pœna mortis, cuius eſſent rei propter tranſgreſsionem illius legis: alij n. adulti alienigenę non incurrebant illam pœnam, ſed ſolum poſteri Abrahæ: hac ergo de cauſa potuit fortaſſe Abraham cogere filiũ Iſmael ad circumciſionem ſub illa pœna mortis: quia Deus lege ſua illum immediate obligauit, & Abraham erat tunc ſupremus Rex & Pontifex illius familiæ, ad quẽ ſpectabat diuinam legem exequi. Sicut quando Deꝰ præcepit Abrahæ, interficere Iſaac filium ſuũ, ſi ipſe noluiſſet conſentire, potuiſſet pater illum cogere ad exequendum mandatũ Dei. Secundo, nõ cenſeo inconueniens concedere ſequelam, & conſequenter Iſmael nõ fuiſſe circumciſum ſine ſuo conſenſu: neq; fuiſſe cogendũ ſub pœna mortis, ſi repugnaret; quia eſt valde probabile pactum illud circumciſionis directe editum eſſe cum Abraham & ſemine eius, quod in Iſaac & per Iſaac propagandum & congregandũ erat in peculiarem Dei populum: ad Iſmaelem aũt non fuiſſe extenſum, niſi quatenus tunc pertinebat ad domum & familiam Abrahæ: & ideo non aliter fuit obligatus Abraham ad circumcidẽdum Iſmael, quam cæteros adultos domeſticos ſuos: ſecus vero eſt de Iſaac, reſpectu Eſau: quia hic natus eſt poſt latum præceptum circumciſionis, & potuit octauo die circumcidi quando non oportebat eius conſenſum expectare: & in hunc ſenſum accipienda ſunt, quæ paulo ſuperius diximus.

ARTICVLVS. III.

Vtrum ritus circumciſionis fuerit conueniens.

4. d. 1. q. 2 ar. 3 q. 1 & art. 3. q. 2 & 3 & lo 7 le. 2. co. 5 & Ro. 4 le. 2 col 3. Art 1 & 2 huius q.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod ritus circumciſionis non fuerit conueniens Circumciſio enim (ſicut dictum eſt) fidei quædam profeſſio eſt. Sed fides in vi apprehenſiua exiſtit, cuius operationes maxime apparent in capite. Ergo maris debuit ſignum circumciſionis dari in capite, quam in membro generationis.*

2. Præterea, Ad vſum ſacramentorum aſſumimus ea, quorum eſt communior vſus, ſicut aquam ad abluendum, & panem ad reficiendum. Sed ad incidendum communius vtimur cultello ferreo, quam petrino. Ergo circumciſio non debuit fieri cultello petrino.

In Hom. circumciſionis inter princ. & med. in Homi. totius anni reperies

*3. Præterea, Sicut baptiſmus inſtituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circumciſio, ſicut Beda dicit. *Sed baptiſmus non differtur vſq; ad octauum diem, ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, ſi nondum baptizati decedant: quandoq; etiam traditur baptiſmus poſt octauum diem. Ergo circumciſioni non debuit determinari octauus dies, ſed debebat quandoque præueniri, ſicut etiam quandoque tardabatur.*

Sed contra eſt, quod Rom 4. ſuper illud, & ſignum accepit circumciſionis, determinatur in gloſ. prædictus circumciſionis ritus.*

In gl ord. ſuper illud, Signum accepit circumciſionis.

Art. præced. huius q.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut dictum eſt*) circũciſio quiddam ſignum fidei eſt, inſtitutum à Deo, cuius ſapientiæ non eſt numerus. Determinare autem conuenientia ſigna, eſt ſapientiæ opus Et ideo concedendum eſt, quod ritus circumciſionis fuit conueniens.*

Ad primum ergo dicendum, quod circumciſio conuenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem, quia ſignũ erat fidei, qua Abraham credidit Chriſtum ex ſuo ſemine naſciturum: Secundo, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertio quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiſcentiæ, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum

Ad ſecundum dicendum, quod cultellus lapideus non erat de neceſſitate circumciſionis: vnde non inuenitur tale inſtrumentum præcepto diuino determinatum. Neque etiam communiter tali inſtrumento Iudæi vtebantur ad circumcidendum, ſicut neque modo vtuntur. Leguntur tamen aliquæ circumciſiones famoſæ, cultello lapideo factæ, ſicut legitur Exodi 4. quod tulit ephora acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filij ſui, & Ioſue 5. dicitur, Fac tibi cultellos lapideos, & circumcide ſecundo filios Iſrael. Per quod figurabatur; circumciſionem ſpiritualem eſſe fiendam per Chriſtum, de quo dicitur: .Cor. 10. Petra autem erat Chriſtus.

Ad tertium dicendum quod octauus dies determinabatur circumciſioni tum propter myſterium, quia in octaua ætate (quæ erit ætas reſurgentium) quaſi in octauo die perficietur per Chriſtum ſpiritualis circumciſio, quando auferet ab electis non ſolum culpam, ſed etiam omnem pœnalitatem: tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. Vnde etiam de aliis animalibus. Leuit. 22. præcipitur, Bos, ouis & capra, cum genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ. die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino. Erat autem octauus dies de neceſſitate præcepti, ita ſcilicet, quod octauum diem prætermittẽtes peccabant, etiam ſi eſſet ſabbathum, ſecundum illud Ioan. 7. Circumciſionem accipit homo in ſabbatho vt non ſoluatur lex Moyſi. Non tamen erat de neceſſitate ſacramenti, quia, ſi aliqui omittebãt octauum diem, poſtea poterant circumcidi. Quidam etiam dicunt, quod propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri. Sed hoc nec ex authoritate Scripturæ, nec ex conſuetudine Iudæorum haberi poteſt. Vnde melius dicendum eſt ſicut etiam Hugo de ſancto Vict. dicit, quod octauus dies nulla neceſſitate præueniebatur. Vnde ſuper illud Prouerb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea: dicit gloſ.* quod alius Berſabeæ paruulus non computatur, quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per conſequens nec circumciſus.*

Poteſt colligi ex li. 1. de ſacram. par. 12. cap 2.

Glo. ord ibi.

COMMENTARIVS.

Cur in corporis parte circumciſio fieret.

DE triplici conditione, ſeu cultu illius ſacramenti quæſtionem mouet D. Thomas. Prima eſt pars illa corporis, in qua circumciſio fieri præcepta eſt, cur ſcil. in occulto & pudendo corporis membro voluerit Deus ſignum illud ponere: nam ſi datum fuit ad diſtinguendum fidelem populum à cæteris, conuenientius videretur datum in manifeſta, & decenti corporis parte, verbi gratia, in capite: præſertim, quia ibi melius ſignificaret, Chriſtum caput noſtrum, & fidem Abrahæ parentis credendum, qui circumciſionem accepit, tanquam ſignaculum fidei ſuæ, vt dicitur ad Roman. 4. Atq; huc etiam ſpectat inquirere, cur voluerit Deus partem humani corporis abſcindi, cum in ea nullum ſit vitium, neque etiam

iam

iam ſit ſuperflua, cum per ſe ſit ex inſtitutione naturę, & non ſit excrementum. Deniq; cur datum ſit in tenera ætate tam doloriferum ſignum: & quo poſſent facile infantes periculo mortis exponi: propter has enim cauſas pleræque gentium, vt eleganter tractat Ambroſ. epiſt. 77. & Cypr. etiam refert ſermone de

Ambr.
Cypr.

ratione circumciſionis, tam factum quam mandatum irrident, & Deo minime aſſerunt conuenire, vt Saluatoris benignitas plagis infantium delectetur & immeritos in ipſo vitæ initio periculo mortis addicat. Verum (vt Cypr. proſequitur) cum opus iſtud, & antiquitas commendet, & iubentis authoritas, nemo prudens ac fidelis dubitare poteſt, quin conuenienter inſtitutum ſit: etiamſi fortaſſe mens humana plenam eius myſterij rationem aſſequi non poſsit: neq; enim diuinæ prouidentiæ altitudo humanis rationibus metienda atque comprehendenda eſt: ſufficit ergo pro ratione, Dei voluntas & ſapientia. Nihilominus Patres ſemper fuerunt ſoliciti in inquirenda ratione huius myſterij: nam & Damaſus Papa inter alias quęſtiones hanc Hier. propoſuit in quadam epiſtola, quæ

Damaſ. Pap.

eſt 124. inter epiſt. Hieron. de qua, vti lle ſtatim refert epiſt. 125. copioſe ac magnifice diſputarunt Tertull. Nouatianus, Orig. quorum rationes, neque ipſe refert, neque ſuam profert, ſed rem totam ad eorum opera remittit, in quibus nunc pauca reperimus: nam,

Tertull.
Nouatian.
Orig.

licet Tertul. li. contra Iudæos, c. 3. aliqua de circumciſione diſputet: nihil tamen de hoc peculiari puncto ſcribit: opus autem de circumciſione, quod habetur inter opera Hieronym. tom. 9. licet aliqui exiſtiment

Paulinus.
Maximus
Origenes.

eſſe Tertulliani, tamen veriſimilius creditur eſſe Paulini, aut Maximi, vel alterius, qui poſt Manichæorum hæreſim ſcripſerit, quorum ibi fit mentio. Origenes vero, quamuis de circumciſione tractet, ca. 4. ad Romanos: tamen, quod ad præſentem quæſtionem ſpectet, ſolum dicit carnalem illam circumciſionem ſi-

Philo.

gnum fuiſſe ſpiritualis circumciſionis, quæ non in carne ſuſcipitur, ſed in corde. Ex Iudæis autem Philo in lib. de circumciſ. ſex attulit rationes huius myſterij, quæ in eo videri poſſunt: nam quatuor illarum valde materiales ſunt, vt ſic dicam: aliæ vero morales, continentur in his, quas D. Th. hic attigit in ſolut. ad 1. quæ in hac re ſunt præcipuæ. Prima eſt, quia cir-

Rationes cur in ea parte corporis circũciſio fieri præcepta ſit Gen. 17.

cumciſio fuit ſignum fidei Abrahæ, qua credidit Chriſtum ex ipſo naſciturum: & ideo poſita fuit in generationis organo: quoniam Chriſtus ex Abraham ſecundum carnem producendus erat: & hoc eſt, quod dicitur Geneſ. 17. Circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos: fœdus enim præcipuum inter Abraham & Deum fuit, quod Deus illi promiſit, Meſsiam ex eius ſemine venturum:

Ad Rom. 4

ipſe autem credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam: & ideo, vt dicitur ad Rom. 4. Signum accepit circumciſionis ſignaculum iuſtitiæ fidei, illius, ſcil. qua credidit promiſsioni ſibi factæ, ac ſemini eius, vt hæres eſſet mundi. Secunda ratio D. Th. eſt, quia cir-

Hug. Vict.

cumciſio erat in remedium peccati originalis, quod per actum carnalis generationis traducitur. Quæ ratio ſumpta eſt ex Hug. Vict. li. 1. de ſacram. par. 12. c. 2. & aliis adiuncta eſt probabilis: tamen per ſe non eſt efficax: tum quia ẽt baptiſmus eſt in remedium originalis peccati, tum maxime, quia, licet ex circumciſionis inſtitutione conſecutum ſit, vt in ea deleretur originale peccatum, tamen non conſtat propter hunc finem eſſe primario inſtitutam. Tertia ratio eſt, quia circumciſio ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiſcentiæ: quæ ratio duobus modis poteſt intelligi, ſcilicet efficaciter (vt ſic dicam) aut ſignificatiue: efficaciter intelligo: id eſt, quod ipſamet circumciſio per ſe fuerit remedium efficax ad minuendam concupiſcentiam: & hoc, ſi intelligatur de efficacia naturali, non eſt probabile, nec veriſimile: quia abſciſsionem illius particulæ corporis ex ſe nihil exiſtimo poſſe conferre ad minuendam delectationem carnis, vel concupiſcentiæ motus. qui non ex illa carnis particula, ſed ex interna facultate, aliiſque naturalibus qualitatibus oriuntur. Si vero intelligatur de ſpirituali efficacia, quatenus gratia, qua peccatum originale remittitur, potens eſt ad minuendam concupiſcentiam fomitis, quamquam hoc verum ſit, non tamen bene accommodatur ad prædictam rationem: tum quia circumciſio in hoc nullam haberet efficaciam: &, licet in ea daretur gratia: non tamen ratione ſui, ſed ex ratione ſeu promiſsione communi ſacramẽto legis naturæ: tum etiam, quia in hoc ſenſu nihil fere diſtingueretur hæc ratio à præcedenti. Magis ergo exiſtimo, rationem illam intelligendam eſſe ſignificatiue: nimirum circumciſionem datam eſſe ad ſignificandum, carnis concupiſcentiam per Chriſtum, eiuſque gratiam, minuendam, atque ſuperandam fuiſſe: & ideo datam eſſe in ea parte, in qua magis hæc concupiſcentia viget: vel (quod perinde fere eſt) ideo in ea parte datam eſſe, vt hi, qui populo Dei adſcribuntur, & cum ipſo perpetuum fędus ineunt, intelligant, ſibi eſſe carnis concupiſcentiam amputandam, aut ſaltem mortificandam & ſuperandam. Quam rationem latiſsime proſequitur author libri de vera Circumciſione inter opera Hieronymi, & Cypria. dicto

Cypr.

ſerm. de circumciſione, vbi inter alia inquit, Tenera infantia huiuſmodi erat imbuenda doctrina, & ante concupiſcibiles motus, quos peccatum meruerat, ẽt in paruulis adhibenda erat ſeueritas: ideoque dolor voluptati, & ſanguini delectationis ſanguis tormenti opponitur, vt in primis elementis diſcerent paruuli, ſemper propriæ memores ſectionis, contraria curare contrariis. Addit etiam Damaſc. lib. 4. cap. 26. circũ-

Damaſc.

ciſionem, non vtile aliquod, aut neceſſarium corporis membrum, ſed ſuperuacaneum excrementum abſcidiſſe: quia non vtilis cupiditas, ſed peccatũ, quod cupiditatis eſt excrementum, reſecandum ſignificatur: neque enim fieri poteſt, vt quiſquam omnino nõ concupiſcat, aut voluptatis omnino ſit expers: verũ, quod in voluptate nulli vſui eſt, hoc eſt, inutilis concupiſcentia & voluptas, hoc circumcidendum oſtenditur. Neque multum ab hac ratione differt, quod ſæpe Patres dicunt, vt ſupra retulimus ex Auguſtino,

Aug.

epiſtola 200. & 203. & aliis, circumciſionem ſcilicet carnalem, ſpiritualem præfiguraſſe: cui addi poteſt ex libro de vera Circumciſione inter opera Hieronymi, ideo datam eſſe in ea parte, in qua, veluti in virtute, & ſemine, totus homo continetur: quia totus homo ſpiritualiter circumcidendus eſt. Addit Auguſtin. 17. contra Fauſtum, cap. 29. circumciſionem carnis, expoliationem mortalitatis ſignificaſſe, quam de carnali generatione portamus. Vnde concludit 6. contra eundem, cap. 3. In quo membro congruentius expoliatio carnalis, & mortalis cõcupiſcentiæ figuratur, quam vnde carnalis & mortalis fœtus exoritur? ſed ſicut dicit Apoſtolus. Omnia munda mundis, immundis autem & infidelibus nihil eſt mundum. Atq; ita ſatis reſponſum eſt ad rationem dubitandi in principio poſitam: non enim fuit neceſſarium, ſignũ illud eſſe oculis expoſitum, ſed ſatis erat, quod publica & ſoleni cæremonia in illo populo obſeruaretur: imo, vt notauit Author illius libri, de vera Circumciſione, in occulto illo ſigno ſignificatum eſt, vel internam iuſtitiam quæ illo ſignaculo iudicabatur, in occulto potius, quam in publico eſſe optandam ac procurandam, vel certe ita fuiſſe diuinitatem velandam ſub carne aſſumpta in ſimilitudinem carnis peccati, ſicut interna fides & iuſtitia ſub illo occulto, & ignobili ſigno delitеſcebat: reliqua vero, quæ in principio tangebantur, iam expedita ſunt.

Lapideus culter an fuerit ex præcepto.

Secunda quæſtio, ſeu pars ritus circumciſionis, quæ à Diuo Thoma tractatur in ſecundo argumento, eſt de cultro lapideo, quo circumciſio apud Iudæos fieri ſolita eſt: de quo ſolet eſſe non parua diſputatio inter authores, an fuerit de neceſsitate ſacramenti, aut præcepti duntaxat, quod fuerit culter ille lapideus: quod videtur ſentire Magiſter ſententia-

Magiſter.

rum

rum in 4.diſt.1.dicens de circumciſione,quod fiebat, & fieri debebat ſecundum legem octaua die, idque lapideo cultro in carne præputij. Vbi omnes tres ritus æque enumerat, tanquam ad circumciſionem æquè neceſſarios. Fauet etiam Magiſtro hac in parte

Aug. Auguſt.lib.2.de gratia Chriſti, cap.31. vbi de Chriſto loquens,ſic ait,Quem circumciſio prophetauit: dies n. octauus eſt in hebdomadarũ recurſib. dies dominicus quo reſurrexit Dominus: & petra erat Chriſtus: vnde circumciſionis cultellus petrinus, & caro præputij corpus peccati:idem ſignificat, author de vera

Author operis de Vera Circumciſ. Circumciſione,to.7.operum D.Hier.dicens, cultello itaq; petrino corporis noſtri circumcidenda eſt natura.Petra autem Chriſtus eſt,cuius amor cultellus eſt, quo creſcente in nobis,ſæculi deſideria decreſcent.Iu

Iuſtinus. ſtin.ēt Dialog. contra Tryph. ſic ait, Ieſus Chriſtus oēs eos,qui volunt,circumcidit, iuxta priſca præſagia,cultris lapideis.Fundamentum eſſe põt, vel quia hoc modo plenior eſt circumciſionis ſignificatio, vt tactũ eſt in verbis Auguſtini:vel certe quia, vbicunq; Scriptura in particulari explicat materiam illius cul-

Exodi 4. Ioſue. tri docet fuiſſe petrinam:vt Exo.4.vbi Sephora ſumpſit acutiſsimam petram,& circumcidit præputium filij ſui:& Ioſue 5.vbi dixit Dominus ad Ioſue,Fac tibi cultros lapideos, & circumcides ſecundo filios Iſrael: ergo ſignum eſt,hoc fuiſſe præceptum.

Nihilominus contraria ſententia vera eſt & communis:ſcilicet,nec de neceſsitate ſacramenti, nec de præcepto fuiſſe petrinum cultrum,ſed ferreum fuiſſe ſufficientem.Ita tenet D.Tho.hic ad 2. & Hugo de S.

D.Thom. Hugo. Vict.lib.1.de Sacram.par.12.c.2. & communiter Doctores in 4. d. 1. & expoſitores Scripturæ citatis locis

Geneſ.17. Iuſtinus. Geneſ.17.& Ioſue 5.Et eſt aperta ſententia Iuſtini dialogo cum Tryphone, non longe à fine, cuius verba ſtatim referam.Ratio ſeu fundamentum eſt,quia Gē. 17.vbi,& eſſentialis ritus,& præceptum circumciſionis traduntur,nulla ſit mentio lapidei cultri: ergo nõ cadebat huiuſmodi inſtrumentum ſub præcepto: nã ſi quis præciſe faceret, quod eo loco continetur, ſine dubio ſatisfaceret illi præcepto. Et reuera, ſi Abrahã vſus fuiſſet lapideo cultro ob aliquam ſignificationem ex præcepto Dei,Scriptura non omiſiſſet: non eſt ergo,cur id aſſeramus, neque de Abraham, nec de aliis Iudæis in communi vſu circumciſionis: quia nec nunc dicuntur vti petrinis cultris,ſed ferreis. Quod

Hugo. ergo Sephora vſa ſit petra acutiſsima ad circumcidendum filium,non ob præceptum,ait Hugo,nec fortaſſe ob myſterium,ſed ob feſtinationem & timorem

Auguſt. Hier. fecit:quia fortaſſe cultellum ferreum ad manum non habuit,& quia timebat,ne infans(vt putat Auguſt.q. 11.in Exodum,& lib.4.de baptiſmo,c.24.) aut fortaſſe)vt exiſtimat Hieron.ad Gala.5.) ne Moyſes ipſe ab Angelo interficeretur:noluit differre, ſed ſtatim,quo inſtrumento potuit,filium circumcidit. Quod vero in ſecunda circumciſione præcepit Deus Ioſue vti cultris lapideis, potius eſt argumentum ordinario & frequenti vſu non fuiſſe ſolitam fieri circumciſionem illo inſtrumento.tum quia, ſi illud contentum fuiſſet in primo præcepto, non oportuiſſet tunc ſpecialiter exprimi: tum etiam, quia hoc tunc ſpecia-

Iuſtinus. liter factum eſt, propter ſingularem ſignificationem & myſterium, quod notat Iuſtinus his verbis, Beati nos circumciſi cultris lapideis circumciſione ſecunda:nam prima illa veſtra, quia ferro facta eſt, & ſit, hodieq; permanet in vobis eadem cordis duritia: at noſtra, quæ ſecunda poſt veſtram circumciſionem numeratur,ſit per acutos lapides,hoc eſt, per verbũ Apoſtolorum illius angularis lapidis exciſi ſine manibus. In illa ergo ſecunda circumciſione ſignificatũ eſt, poſt primam carnalem circumciſionem futuram fuiſſe ſecundam ſpiritualem,per Chriſtum dandam: &ideo in illa ſola ſeruata eſt cultri lapidei cæremonia, quæ poſtea non eſt ſeruata,neq; in vſum recepta:quia

Ioſue 5. præceptum illud Ioſu.5.ſolum pro illa vice,& ob ſpecialem ſignificationem datum eſt.

Tertia pars illius ritus explicatur à D.Tho.in ſolut. ad 3.quæ eſt de tempore ad circumciſionē præſcripto: *Quod octauum tempus circumciſ. præceptum …* quod conſtat fuiſſe octauum diem. In qua re primo certum eſt,illum diem fuiſſe neceſſarium, neceſsitate præcepti per ſe loquendo:quod ideo dico,quia poterat interdum ex legitima cauſa differri, v.g. ob ægritudinem,aut aliud periculum,ſic enim populus Iſrael in deſerto multo tempore fuit ſine vſu circumciſionis: quia propter continuum iter non poterat ſine multorum periculo conuenienter fieri, vt colligitur ex Ioſu 5.Non reputabatur autem ſufficiens cauſa ad *Ioſue 5.* differendam circumciſionem, quod dies octauus in ſabbathum incideret: quia vna lex cum altera nõ pugnabat,nec per ſacramenti vſum poterat ſabbathum violari,Ioa.7.Secundo probabilius cenſet D.Th.hic, *Ioan.7.* eum diem octauum ita fuiſſe de neceſsitate ſacramēti,vt ante illum exhiberi non poſſet: in quo ſequitur *D.Thom.* ſententiam Hugonis lib.1.de ſacram.par.12.c. 2. quãuis in 4.d.1.q.2. art.3. non improbat ſententiam Ma- *Hugo.* giſtri ibi: qui ſenſit imminente mortis periculo,potuiſſe circumciſionem ante octauum diem præueniri:tamen etiam ibi inclinat magis in ſententiam Hugonis, eamque confirmat authoritate Gloſſæ Prou. 4.circa illa verba, Vnigenitus eram corã matre mea, quæ ait, priorem filium Dauid ex Berſabea non numerari, quia incircumciſus mortuus eſt ante octauũ diem. Rationem etiam adhibet D. Tho. quia præceptum quod deſignat certum diem, non eſt implendũ præueniendo diem: nam hoc potius eſſet illud tranſgredi:quod ſecus eſt de dilatione;nam ſi quis iam trãſgreſſus eſt differendo, debet,quam primum poſsit illud adimplere. Aliter etiam id probari poteſt: quia, cum Deus illum diem deſignauit huic ſacramento, hoc ipſo voluit, neminem ante illam ætatem eſſe capacem eius, ſicut nunc dicimus de Extrema Vnctione: quæ pro ægrotantibus inſtituta eſt: neminem extra illum ſtatum eſſe capacem eius. Tandem eſt bona coniectura,quod nulla poterat eſſe cauſa præueniendi circumciſionem,niſi periculum mort s: non erat autem pietati,nec miſericordiæ conſentaneum, per circumciſionem maturare mortem infantis in tam graui periculo conſtituti: nam reuera, moraliter loquendo,hoc fuiſſet, illum interficere. Dices ergo,ſi pater ex malitia, vel ignorantia filium ante octauum diem circumcideret, illud non fuiſſet ſacramentum: quia deeſſet illi aliquid eſſentiale: conſequens autem apparet falſum: quia alias neceſſario priuandus eſſet ille infans perpetuo ſacramento circumciſionis:quia, vt ſæpe ait Aug.circumciſio iterari non poterat:quia *Aug.* illa particula ſemel abſciſſa amplius non reparatur. Et quod quidam Iudæi,aut Samaritani vti ſolebant inſtrumento ad pellem, ſeu cutem extendendam,vt iterum circumcidi poſſent, improbum erat, &, vt multi exiſtimant, à Paulo damnatum primæ ad Corinth.7.dicente,Circumciſus aliquis vocatus eſt non *Pau. 1 Cor. 7.* adducat præputium,vt indicat Epiphan.libro de mē- *Epiphã.* ſuris & ponderibus,poſt medium: vbi originem huiuſmodi abuſus recenſet. Reſpondetur, forte poſſe probabiliter dici,fuiſſe quidem de præcepto, vt dies ille non præueniretur, non tamen ita fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, vt, ſi præueniretur,ſacramentum non eſſet validum, etiam ſi miniſter peccaret illud *Circumſio die 8.fuit de neceſſitate præcepti, non vero ſacramenti.* dando. Vnde D.Th.nunquam dixit,eſſe de neceſsitate ſacramenti, ſed ſolum non potuiſſe licite præueni- *D.Thom.* ri: & Maior in 4. diſt.1. quæſt.5.abſolute dicit,octa- *Maior.* uum diem non fuiſſe de neceſsitate ſacramenti, ſed fuiſſe neceſſarium neceſsitate miniſtri.Et idem ſignificat Paludanus ibi, quæſt. 5. artic.3. Secundo vero *Paludan.* reſponderi poteſt, concedendo ſequelam: nam circumciſio data ante octauum diem erat ſimpliciter contra Dei inſtitutionem, & in ſubiecto incapaci: vnde non erat ſacramentum, nec cæremonia ſacra, ſed impia, & iniuſta pueri interfectio,vt dictum eſt. Neque erat inconueniens, puerum i... m relinqui ſine proprio ſacramento circumciſionis; quia,quod ... ad re-

ad remedium animæ ſpectat, poterat ei ſubueniri per ſacramentum legis naturæ: quod vero ſpectabat ad exteriorem characterem, idem erat, ac ſi per legitimum ſacramentum eſſet impreſſus. Sicut ſi aliquis Gentilis circumciſus, vt erat moris inter Aegyptios: & alios, voluiſſet ad Iudaiſmum tranſire, non poterat ei ſacramentum circumciſionis applicari: poterat tamen aliis modis ſuam fidem profiteri, & velle populo Iudæorum aſcribi, & quaſi acceptare characterem, quem in ſua carne habebat impreſſum, tanquam ſignum diſtinctiuum Iudæorum ab aliis gentibus, & præfiguratiuum Chriſti ex illo populo venturi. Lege Auguſtinum epiſt. 203. vbi de circumciſione Samaritanorum fere in hunc modum philoſophatur. *Aug.*

Tertio certum eſt, octauum diem non ita fuiſſe de neceſsitate ſacramenti, quin circumciſio data poſt illum diem eſſet verum ſacramentum: imo neque ita fuiſſe de neceſsitate præcepti, quin ex legitima cauſa poſſet abſque peccato differri. Prior pars eſt certiſsima ex ſententia omnium Theologorum, cum Hugone, Magiſtro, & D. Tho. locis citatis: & conſtat in ipſo initio inſtitutionis: nam Abraham ſenex: & Iſmael tredecim annorum, & omnes viri domus eius, infantes & adulti, cuiuſcunque ætatis eſſent, dummodo octauum diem attigiſſent, circumciſi ſunt. Rurſus Proſelyti, in quacunque ætate circumcidebantur, quãdo fiebant Iudæi, vt patet de Achior, Iud. 14. & Exod. 10. datur generalis facultas: vt omnis alienigena, qui vellet comedere Phaſe, circumcidi poſſet: & ideo Paulus circumcidit Timotheum, vt Iudæis ſatisfaceret, Actor. 16. ſignum ergo eſt, circumciſionem in quacũque ætate datam, exiſtimatam fuiſſe validã à Iudæis. Dicere aliquis poſſet, hoc potuiſſe habere locum in aduenis, non vero in filiis Iudæorum, qui ob negligẽtiam parentum vltra octauum diem manerent incircumciſi: quia de tota poſteritate Abrahæ naſcitura poſt illam legem inſtitutum eſt, vt octauo die circumcideretur: de illis vero, qui iam nati erant, quando inſtituta eſt circumciſio, & de aduenis poſtea adiungẽdis populo Iudaico per circumciſionem, non eſt præſcripta illa temporis determinatio. Reſpondetur, hãc fugam gratis eſſe conſictam: tum quia non erat peioris conditionis Hebræus incircumciſus, quam Gentilis, vt hic cenſeretur capax circumciſionis, & non ille: tum etiam: quia conditiones, quæ ſunt de neceſsitate ſacramenti, generales ſunt. Tandem ratio à priori eſt, quia, licet vſque ad octauum diem infans eſſet incapax ſacramenti circumciſionis, tamen ex eo die incipiebat eſſe capax: & ideo perpetuo manebat capax illius ſacramenti, quamuis, per ſe loquendo, non deberet vltra idem illum differri. Atque hæc pars à fortiori patebit ex ſequenti, quæ in primis probatur ex facto Iudæorum, qui per plures annos incircumciſi fuerunt, quamdiu per deſertum peregrinabantur: neque enim dicendum eſt, eos tunc peccaſſe tranſgrediendo legem circumciſionis: tum quia non eſt credibile Moyſen, & alios viros ſanctiſsimos, publicum illud & generale peccatum eſſe permiſſuros: tum etiam, quia nunquam Deus propter illam cauſam eos puniuit, aut reprehendit: cum tamen propter minora & priuata peccata ſoleret id facere & grauiſsime. Neque eſt veriſimile, quod Maior, & alij dicunt, illud factum eſſe ex ſpeciali diſpenſatione diuina: nullibi enim de tali diſpenſatione conſtat, neque Ioſue 5. alia cauſa illius dilationis redditur: niſi quia per quadraginta annos iter latiſsimum egit populus in ſolitudine: nulla ergo interceſsit diſpenſatio, ſed ipſa rationabilis cauſa ſufficiens fuit ad excuſandos illos ab obligatione: hæc autem cauſa duplex aſsignari ſolet. Prima ex Damaſc. li. 4. de fide, c. 26. quia, cum populus tunc verſaretur in deſerto, ſatis erat ſegregatus à cæteris populis abſque circumciſione. Sed hæc ratio, licet poſsit nõ nihil iuuare adiuncta altera, tamen nõ eſſet per ſe ſufficiens ad excuſandum à præcepti obligatione: quia ceſſante fine legis ſolum negatiue, non ceſſat obligatio legis. Secunda ergo, & ſufficiens ratio eſt: quia ſemper erant, quaſi in cõtinuo motu: & ideo non poterant circumcidere infantes ſine graui illorũ detrimento. Idem ergo iudicium ferendum eſt de quouis ſimili caſu, vel generali, vel particulari. Et ratio eſt, quia lex poſitiua, etiam diuina, eſt ſuauis & accommodata humanæ fragilitati: & ideo non obligat cum tanto vitæ diſcrimine, niſi in ipſa lege exprimatur, vel ex fine eius ſatis certo colligatur, hanc eſſe intentionem legiſlatoris: neutrum autem in præſenti locum habet, vt de ſe conſtat. Dices: ergo facta huiuſmodi dilatione neceſſe eſt, manere infantem, vel etiam adultum toto illo tempore ſine remedio originalis peccati, & conſequenter etiam mori abſque tali percepto: hoc autem videtur inconueniens, & contra finem illius inſtitutionis. Reſpondetur, ſimpliciter negando ſequelam, quia circumciſio non erat remedium abſolute neceſſarium, vt ſæpe dictum eſt: poterat ergo in eo caſu adhiberi ſacramentum legis naturæ, ne infans tamdiu maneret in ſtatu peccati, & adulti per contritionem poterant iuſtificari: & ideo non erat magnum inconueniens, quod ſine circumciſione morerentur, ſi iuſta ex cauſa illam prætermittebant. Atque ita fere reſpondet D. Thom. in 4. diſt. 2. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ad tertium, agens de Iudæis, ſi qui forte in deſerto incircumciſi mortui ſunt: nam idem, inquit, dicendum eſt de eis, quod de his, qui ante circumciſionis inſtitutionem moriebantur: addit tamen incertum eſſe, an aliqui incircumciſi mortui fuerint in deſerto: quia, vt dicitur in Pſalm. 104. Non erat in tribubus eorum infirmus, & Ioſue 5. ſolum dicitur, mortuos fuiſſe in deſerto omnes, qui exierant de Aegypto, qui omnes circumciſi erant.

Magiſter. Hugo. D. Thom. Iudith 14. Exod. 10. Actor. 16. Maior. D. Thom. Pſalm. 104 Ioſue. 5.

Quarto, reddit Diuus Thomas rationem huius circumſtantiæ diei octaui, & litteralis quidem fuiſſe videtur, quia ante illum diem propter ætatis teneritudinem non poſſent infantes ſine periculo circumcidi: ab illo autem die iam erant ſufficienter validi, ſeu conſolidati, vt poſſent vulnus illud, & dolorem ſine periculo ſuſtinere: non debuit autem vltra differri: (vel vt quidam aiunt) ne nimium obduraretur caro, & dolor eſſet vehementior: vel certe, quia neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, & ideo non debuit remedium animæ differri, poſtquam iam caro erat idonea ad ſuſtinendum illud. Addit Cypr. dicto ſer. de ratione circumciſionis: iuſſam eſſe partem illam, etiam in paruulis, amputari, vt proprij primitia ſanguinis ei, qui totum ſanguinem ſuum oblaturus erat, offerrent, & communia ſingulorum ſacrificia ſingulare præcederent holocauſtum: ex quib. verbis colligi etiam poteſt ratio fortaſſe non improbanda, ſcil. iuſſum eſſe ſanguinem infantium effundi, quã primum commodè poſſet, vt Chriſtus quaſi ex illo præcepto, occaſione ſumpta poſſet ſtatim in infantia pro nobis ſanguinem ſuum fundere, ſtatim ac ſine periculo mortis poſſet: quia non expediebat eum tunc mori, & tamen oportebat, vt ſtatim ſoluere inciperet pretium ſanguinis ſui, copioſe poſtea effundendi. Myſtica vero ratio eſt, quia per octauum illum diem circumciſionis ſignificatur dies reſurrectionis, in quo omni vetuſtate exuta, natura noſtra perfecte renouabitur, & mortalitate prorſus expoliabitur. Chriſtus enim die Dominica, quæ eſt octaua poſt hebdomadam completam, reſurrexit, & omnes homines poſt ſeptimam mundi ætatem in octaua reſurrecturi ſũt: & ideo per octauam diem perfectio gratiæ & gloriæ deſignatur, vt ſignificat Iuſtinus in Dialog. cum Tryphone, Cyprianus epiſt. 59. Hieronymus Amos 5. & Oſeæ 3. Ambroſ. lib. de Abraham Patriarch. cap. 11. & Auguſt. 16. contra Fauſtum, cap. 29. & 2. libr. de gratia Chriſti, cap. 31.

Cypr. Iuſtinus. Cypr. Hieron. Ambr. Auguſt.

Vltimo inquiri poteſt de aliis circumſtantiis, quas D. Thom. omiſit, nec ſine cauſa: quia ſicut de eis nihil ſcri-

ſcriptum eſt, ita earum obſeruatio nihil ad ritum circumciſionis ſpectabat. Quædam ex his circumſtantiis eſſe poteſt, locus, de quo nihil per legem circumciſionis præſcriptum erat, vt conſtat ex Gen. 17. Nec poſtea in lege ſtatutum fuit, vt in templo fieret: quomodo enim poterant infantes omnes in templum adduci infra octauum diem? præſertim ex remotioribus locis: neque etiam oportebat circumciſionem fieri in ſynagoga, vel alio ſimili loco. Vnde Abraham primã circumciſionem in domo ſua celebrauit: Sephora filium ſuum circumcidit in diuerſorio: Ioſue circumcidit populum in Galgalis: Ioannes Baptiſta in domo patris Zachariæ circumciſus eſt: Chriſtus vero in Bethlehem. Itaque quoad hanc circumſtantiam nihil peculiare habemus de ritu circumciſionis. Altera circumſtantia eſſe poteſt, Miniſter: & de hoc etiam nihil peculiare ſtatutum fuit: nam Gen. 17. ſolum dicitur, Circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem preputij veſtri: & nihil aliud in particulari traditur, neq; ibi, neque in tota lege. Vnde interdum legimus, viros circumciſionem effeciſſe: vt de Abraham in prædicto loco: interdum vero fœminas, vt de Sephora Exodi 4. & de aliis, 1. Machabeo. 1. & probabile eſt, potuiſſe adultum ſeipſum circumcidere: quia neq; ex verbis legis, neque ex vſu poteſt aliud colligi, vt notauit Abulenſis Ioſue 5. q. 44. Abraham enim ſeipſum circumcidit, vt conſtat ex Gen. 17. quamuis de nullo alio id legatur: nam potius ibi dicitur Abraham circumcidiſſe reliquos viros domus ſuæ, & Ioſue dicitur circumcidiſſe reliquum populum, Ioſue 5. Reliquæ vero circumciſiones, quia fiebant in infantibus, neceſſe erat per alios fieri: ſolũ de Achior legitur Iudith. 4. Relicto gentilitatis errore credidit Deo, & circumcidit carnem præputij ſui: quæ verba poſſent verificari, etiam ſi ab alio fuerit circumciſus: itaq; etiam de hoc nihil conſtat fuiſſe lege præſcriptum. Vnde non ſolum à iuſto, ſed etiam à prauo miniſtro, nec ſolum à fideli, ſed etiam ab infideli, dari poterat circumciſio, etiam quoad veram rationem ſacramenti, dummodo fieret intentione cõſecrandi puerum, ſeu hominem circumciſum Deo ſeu faciendi, quod Deus inſtituit, & præcepit Abrahæ, ſeu faciendi, quod faciebant Iudæi, de quo ſatis diximus ſupra, tractando in genere de miniſtris ſacramentorum. Atq; hoc ſenſu ſapienter dixit hoc loco Sebaſtianus Oxomenſis Epiſcopus: Circumciſionem, quatenus fuit remedium, quo remitteretur originale peccatum, & profeſsio fidei de Chriſto venturo, potuiſſe eſſe in vſu omnium gentium: poterant enim hoc externum ſignum eligere inter alia, & ſine dubio eſſet validum ad prædictum effectum, ſi ea intentione fieret: quamuis non fieret cum intentione ſeſe obligandi ad Iudaiſmum, ſeu profitendi illam legem, ſeq; illi populo adiungendi, quo modo de circumciſione loquitur Paulus ad Galatas 5. Vltima cæremonia eſſe poterat, nominis impoſitio, quæ fiebat in die octauo, finita circumciſione, ſicut nunc fit in baptiſmo, de qua re ſatis diximus ſuperiori tomo ad q. 37. D. Tho. Dicunt autem quidam, ſolitum fuiſſe nomen imponi à matribus: propter ea, quæ leguntur de Rebecca & Lia, Gen. 29. & 30. & de matre Samſonis Iud. 13. ſed hoc non eſt generatim intelligendum: quia, cum vir caput ſit mulieris, & præcipuus in generatione filiorũ, ſicut ad eum præcipue ſpectat eorum gubernatio, ita & nominis impoſitio. Neque veriſimile eſt, in lege veteri priuatum fuiſſe virum hoc iure: nullum enim eſt fundamentum ad hoc aſſerendum: & preterea fuiſſet quidam abuſus patriæ poteſtatis. Vnde Lucæ 1. cum Eliſabeth vellet, vt nomen Ioannis filio ſuo imponeretur: idque cæteris cognatis nouum in familia videretur: innuebant patri eius, quem vellet vocari eum, & Matth. 1. dixit Angelus Ioſepho, Et vocabis nomen eius Ieſum: quia, licet pater eius non eſſet, patris tamen munere functurus erat: per ſe igitur hoc ad patrem pertinebat: interdum vero potuit mater nomen eligere ſeu imponere, patre non repugnante, ſed potius conſentiente: neque aliud ex citatis ſcripturæ teſtimonijs colligi poteſt.

Quo loco fiebat circumciſio. — *Abraham.* — *Ioſue.* — *Ioan. Bapt.* — *Chriſtus* — *Miniſter circumciſionis.* — *Abraham.* — *Sephora.* — *Abulenſis.* — *Achior.* — *Sebaſtian. Oxomenſis Epiſcopus.* — *Miniſter circumciſionis, Cantipratenſis li. 2. Hypotyposeon, c. 1.*

ARTICVLVS IV.

Vtrum circumciſio conferebat gratiam iuſtificantem.

AD quartum ſic proceditur, Videtur; quod circũciſio non conferebat gratiam iuſtificantẽ: dicit enim Apoſt. Gal. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt, id eſt, ſine cauſa. Sed circumciſio erat quædam obligatio legis implendæ: ſecundum illud Gal 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Ergo, ſi ex circũciſione eſt iuſtitia, Chriſtus gratis, id eſt, ſine cauſa, mortuus eſt. Sed hoc eſt inconueniens: non ergo ex circumciſione erat gratia iuſtificans à peccato.

2. Præterea, Ante inſtitutionem circumciſionis ſola fides ad iuſtificationem ſufficiebat, dicit enim Gregor. in Moral. Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres pro paruulis ſola fides. Sed virtus fidei non eſt imminuta per mandatum circumciſionis: ergo ſola fides paruulos iuſtificabat, & non circumciſio.

*3. Præterea, Ioſue 5. legitur, quod populus, qui natus eſt in deſerto, per quadraginta annos incircumciſus fuit. Si ergo per circumciſionem auferebatur peccatum originale, videtur, quod omnes, qui in deſerto mortui ſunt, tam paruuli, quam adulti, fuerint damnati. Et eadem obiectio eſt de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circumciſionis, quæ præueniri non debebat, vt dictum eſt.**

4. Præterea, Nihil impedit introitum regni cœleſtis, niſi peccatum. Sed circumciſi ante paſsionem Chriſti impediebantur ab introitu regni cœleſtis. Non ergo per circumciſionem homines iuſtificabantur à peccato.

5. Præterea, Peccatum originale non dimittitur ſine actuali, quia impium eſt à Deo dimidiam ſperare veniam, vt Auguſt. dicit. Sed nuſquam legitur, quod per circumciſionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.*

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit ad Valerium contra Iulianum, Ex quo inſtituta eſt circumciſio in populo Dei, quæ erat ſignaculum fidei iuſtitiæ Dei, ad ſanctificationem purgationis valebat paruulis originalis veteriſque peccati, ſicut & baptiſmus ex illo cœpit valere tempore ad innouationem hominis, ex quo inſtitutus eſt.*

Reſpondeo dicendum, quod ab hominibus communiter ponitur, quod in circumciſione peccatũ originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt quod non conferebatur gratia, ſed ſolum auferebatur peccatum, quod Magiſter ponit in prima diſtinctione 4. ſententiarum, & Roman. 4. in gloſ.* Sed hoc non poteſt eſſe, quia culpa non remittitur, niſi per gratiam, ſecundum illud Roman. 3. Iuſtificati gratis per gratiam. Et ideo alii dixerunt, quod per circumciſionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remiſsionis culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitiuos, ne cogerentur dicere, quod gratia in circumciſione collata ſufficiebat ad implendum mandata legis, & ita ſuperfluus fuerit aduentus Chriſti. Sed hæc etiam poſitio ſtare non poteſt. Primo quidem, quia per circumciſionem dabatur pueris facultas ſuo tempore perueniendi ad gloriam quæ eſt vltimus effectus poſitiuus gratiæ. Secundo, quia priores ſunt naturaliter ſecundum ordinem cauſæ formalis, effectus poſitiui, quam priuatiui, licet ſecundum ordinem cauſæ materialis ſit è conuerſo: forma enim non excludit priuationem, niſi informando ſubiectum. Et ideo alii dixerunt, quod in circumciſione conferebatur gratia, etiam quantum ad aliquem effectum poſitiuum, qui eſt, facere dignum vita æterna: ſed non quantum ad omnes effectus: quia non ſufficiebat reprimere concupiſcentiam fomitis: nec*

Sup. q. 62. a. 6. ad 3. & 4. d. 1. q. 1. a. 4. & vin. q. 18. a. 2. ad 12. & co. 4. l. 2. col. 3. & c. 9 l. co. 1. fi. — *Art. præced. ad 3. arg.* — *In lib. de ver. & falſ. pœni. ca. 9. non longe à prin. to. 4.* — *Lib. 2. de nuptiis & concup. c. 11 in fi. to. 7.* — *d. 1 in §. pt.* — *Gloſ. ord. et ſuper illud, Signum accepit circũciſionis.*

*nec ad implendum mandata legis quod etiam aliquando mihi viſum eſt. Sed diligenter conſideranti apparet hoc non eſſe verum: quia min ma gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in tranſgreſsione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri & argenti. Et ideo dicendum eſt, quod in circumciſione conferebatur gratia, quantum ad omnes gratiæ effectus: aliter tamen quã in baptiſmo Nam in baptiſmo confertur gratia ex virtute ipſius baptiſmi, quam habet, in quantum eſt inſtrumentum paſsionis Chriſti iam perfectæ. *In circumciſione autem conferebatur gratia, non ex virtute circumciſionis, ſed ex virtute fidei paſsionis Chriſti, cuius ſignum erat circumciſio: ita ſcilicet, quod homo, qui accipiebat circumciſionem, profitebatur ſe ſuſcipere talem fidem, vel adultus pro ſe, vel alius pro paruulis. Vnde & Apoſtolus dicit Roman. 4 quod Abraham accepit ſignum circumciſionis ſignaculum iuſtitiæ fidei : quia ſcilicet iuſtitia erat ex fide ſignificata, non ex circumciſione ſignificante. Et quia baptiſmus operatur inſtrumentaliter & virtute paſsionis Chriſti, non autem circumciſio: ideo baptiſmus imprimit characterem : incorporat enim hominem Chriſto & copioſiorem gratiam confert, quam circumciſio, maior enim eſt effectus rei iam præſentis quàm ſpei.*

Alias circumciſio autem conferebat gratiam in quantũ erat ſignum fidei paſsionis Chriſti futuræ.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procederet, ſi ex circumciſione eſſet iuſtitia aliter, quam per fidem paſsionis Chriſti.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut ante inſtitutionem circumciſionis, ſola fides Chriſti futuri iuſtificabat tam pueros, quam adultos, ita etiam & circumciſione data. Sed antea non requirebatur aliquod ſignum proteſtatiuum huius fidei: quia nondum homines fideles, ſeorſum ab infidelibus cæperant adunari ad cultum vnius Dei. Probabile tamen eſt, quod parentes fideles pro paruulis natis, & maxime in periculo exiſtentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam ſignaculum fidei) ſicut adulti pro ſeipſis preces, & ſacrificia offerebant.

Ad tertium dicendum, quod populus in deſerto prætermittens mandatum circumciſionis, excuſabatur: tum quia neſciebant, quando caſtra mouenda erant: tum quia (vt Damaſcenus dicit) non neceſſe erat eos aliquod ſignum diſtinctionis habere cum ſeorſum ab aliis populis habitabant. Et tamen, vt Auguſtinus* dicit, inobedientiam incurrebant, qui ex contemptu prætermittebant. Videtur tamen, quod nulli incircumciſi mortui fuerint in deſerto, quia, vt in Pſal. 104. dicitur: non erat in tribubus eorum infirmus, ſed illi ſoli videntur mortui in deſerto, qui fuerant in Aegypto circumciſi. Si tamen aliqui incircumciſi mortui ſunt, eadem ratio eſt de his vt de his, qui moriebantur ante circumciſionis inſtitutionem. Quod etiam intelligendum eſt de pueris, qui moriebantur ante octauum diem tempore legis.*

Damaſc. lib. 4. cap. 26. circa princ.
In l b q ſup. Ioſue, c. 5 à med tom. 4.

Ad quartum dicendum, quod in circumciſione auferebatur originale peccatum ex parte perſonæ: remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum cœlorum ex parte totius naturæ quod fuit ſublatum per paſsionem Chriſti. Et ideo etiam baptiſmus ante paſsionem Chriſti non introducebat in regnum. Sed & circumciſio, ſi haberet locum poſt paſsionem Chriſti, introduceret in regnum.

Ad quintum dicendum, quod adulti, quando circumcidebantur, conſequebantur remiſsionem, non ſolum originalis peccati, ſed etiam actualium peccatorum. Non tamen ita, quod liberarentur ab omni reatu pœnæ, ſicut fit in baptiſmo, in quo confertur copioſior gratia.

MAteria huius articuli fuſe ſatis tractata eſt ſupra in materia de ſacramentis in genere, circa litteram autem D. Thomæ nihil neceſſe eſt addere, præter ea, quæ in præcedentibus dicta ſunt.

QVÆSTIO LXXI.

De præparatoriis, quæ ſimul concurrunt cum baptiſmo, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de præparatoriis, quæ ſimul concurrunt cum baptiſmo. Et circa hoc quæruntur quatuor. *Primo, vtrum catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.*
Secundo, vtrum baptiſmum debeat præcedere exorciſmus.
Tertio, vtrum ea, quæ aguntur in catechiſmo & exorciſmo, aliquid efficiant, vel ſolum ſignificent.
Quarto, vtrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per ſacerdotes.

DISPVTATIO XXX.

De ritu ac circumſtantiis, ſeu cæremoniis in ſolemni baptiſmo obſeruandis.

POſtquam dictum eſt de eſſentia & omnibus cauſis, ac effectibus baptiſmi, ſupereſt, vt de cæremoniis, quæ ſunt veluti accidentia, ſiue proprietates eius, pauca dicamus. Supponimus aũt, baptiſmum in Eccleſia duob. modis celebrari poſſe: primo, priuatim & abſque ſpeciali ſolemnitate : & tunc nullum ſpecialem ritum requirit præter ea, quę ſunt de eſſentia : quia, vt ſæpe dictum eſt, in quouis loco, quouis tempore, à quacunque perſona miniſtrari poteſt, dummodo neceſsitas id requirat. Secũdo datur baptiſmus publice & ſolemniter, adiunctis quibuſdam cæremoniis ab Eccleſia inſtitutis: quarũ antiquitas & ratio explicanda à nobis eſt. Et has cæremonias vocat hic Diu. Thomas præparatorias ad baptiſmum : quas dicit ſimul cum illo concurrere: non quia omnino eodem tempore fiant: quædam n. antecedunt, aliæ comitantur, aliæ vero baptiſmum conſequuntur: tamen, quia proxime ad illum ordinatur: moraliter dicuntur ſimul cum illo fieri. Quoniam vero D. Thom. ſolum de quibuſdam ex his ritibus in particulari diſſerit, viſum eſt, nõnulla prius in communi præmittere, vt res tota melius & copioſius comprehendatur.

SECTIO I.

Quibus de cauſis, ſeu ad quos effectus inſtitutæ ſint cæremoniæ baptiſmi.

CVm hæretici omnes Eccleſiæ cæremonias generatim contemnant, multo tamen magis has irrident, quas in baptiſmo ſeruat Eccleſia: maxime propter earum multitudinem, quæ videtur valde oneroſa & inutilis: & ſpecialiter, quia quædam earũ videntur nimis ſuperſtitioſæ: & non ſolum inutiles, verum etiam contemptibiles, vt ſunt guſtus ſalis, tactus narium & aurium, ſaliua. Addunt, in primitiua Eccleſia ſimpliciori modo, abſq; huiuſmodi obſeruationibus datum eſſe baptiſmum, nam quocunq; tempore & loco, in fluuiis & fontibus, baptizabantur credentes, vt ex Actor. 8. & 16. colligi poteſt, & tractat VValfredus. Strabo libro de rebus Eccleſiaſticis, cap. 26. *VValfredus. Strabo.*

Dicendum vero eſt, conuenientiſsimum fuiſſe, vt baptiſmus ſolemni aliquo ritu in Eccleſia traderetur. Hæc concluſio eſt de fide: ad quam confirmandam ſufficit Eccleſię authoritas, vſus, perpetuaque traditio, de qua ſtatim in particulari plura afferemus. Videri etiam poſſunt ſupra tractata diſputat. 15 ſect. 2. vbi in genere rationes ſacramentaliũ rituum indicauimus. Nunc ſolũ explicandæ ſunt cauſæ, ob quas hic vſus cæremoniarũ magis quodammodo in baptiſmo, quã in aliis ſacramẽtis obſeruatus & auctus eſt:

Conueniens fuit baptiſmum in Eccleſia ſolemni aliquo ritu celebrari.

ctus eſt: plures enim cæremoniæ in hoc ſacramento miniſtrando, quam in cæteris obſeruantur. Poſſunt autem hæ cauſæ ad 4. ca. reduci: quæ ſunt inſtructio, ſignificatio, efficacia, ornatus ſeu decentia aut reuerentia Sacramenti. Primo enim per hoc ſacramentũ regeneratur homo, & à dæmonis poteſtate ad Dei cultum & amicitiam traducitur, & ab infidelitate ad fidem, in Eccleſiæ gremium recipitur: oportet ergo, vt prius inſtruatur & diſponatur: ad hunc ergo finem maxima pars harum cæremoniarum ordinatur, vt de Catechiſmo docet D. Th. ſtatim a. 1. de quo ibi plura afferemus. Secundo, oportuit non ſolũ doctrina & verbis, ſed etiam reb. ipſis, & actionib. ſignificari myſteria, quæ in baptiſmo continentur, vel propter ipſum baptizatum, (ſi ſit adultus) vel ſaltẽ propter alios fideles, qui ſenſibilibus ſignis indigent, quibus excitentur ad intelligenda ſupernaturalia myſteria, vt ea poſsint facili⁹ memoria retinere: hac ergo de cauſa adhibitæ ſunt multæ cæremoniæ propter ſignificationẽ, vt docet Aug. 1. li. de peccat. meri. & remiſ. c. 26. & alijs locis, quę in dicta diſp. 15. citaui, & in ſequentib. omnia hæc ſigna breuiter exponemus. Tertio, nullæ ex his cæremoniis creduntur exhibitæ propter efficaciam alicuius ſpiritualis effect⁹, qui duplex excogitari poteſt, ſc. ablatio alicuius mali, ſeu impedimentorum, quæ vel ſacramentum, vel effectum eius impedire poſſunt: vel collatio, ſeu impetratio alicuius boni. Propter priorem effectum cenſetur inſtitutus exorciſmus, de quo D. Th. arti. 2. quamuis Altiſiodorenſ. lib. 4. Summæ tracta. 3. c. 1. q. 1. cenſeat ſolum adhiberi propter ſignificationẽ, præſertim in baptiſmo infantium. Alij vero tantã cenſent eſſe huius exorciſmi efficaciam, vt minuat pœnam peccato originali debitam, ſi forte, qui exorcizatur, ante ſuſceptum baptiſmũ moriatur. Sed hoc valde friuolum eſt: tum quia reatus pœnæ non minuitur, ſi culpa eadem ſemper maneat: tum etiam, quia pœna originali peccato debita minima eſt, & ſuo modo indiuiſibilis. Si quam ergo efficaciam habent hæ cæremoniæ in liberando à malo, ſolum eſt, quoad coercendam dæmonis poteſtatem circa hominem baptizandum. Et hoc ſenſu dicitur dæmon ab illo expelli: nõ quia ſemper ante baptiſmũ homo ſit obſeſſus à dæmone: ſed quia ratione originalis peccati quodammodo eſt eius poteſtati traditus, & ampliorem facultatem, ſeu licentiam accepit, hominem affligendi ac tentandi: hæc igitur eius poteſtas arcetur, atque impeditur, per exorciſmum, ne vlla ratione noceat homini baptizando, eumq́; à ſacramento ſuſcipiẽdo impediat: qui effectus fortaſſe nõ obtinetur ſolum pro eo tempore, quo datur baptiſmus, ſed etiam in futurum. Alter effectus, quaſi poſitiuus per collationem alicuius doni, difficilius explicatur: docet tamen hunc effectum D. Th. hic ar. 3. ad 4. vbi ait, Inunctio, quæ fit in vertice, operatur cõſeruationem gratiæ baptiſmalis, vbi Caieta. ait, poſſe hoc intelligi, vel per remotionem impedimenti tentantis dęmonis: vel per excitationẽ alicuius boni motus: ſed prior effectus magis pertinet ad exorciſmum: poſterior vero, neq́; in paruulis locum habet, neq́; in adultis videtur poſſe ſufficienti fundamento affirmari, vt Durand. Paludanus, & alij Scholaſtici notarunt: quapropter incertus ſatis eſt his effectus. Sed oportet recolere, quod ſupra de ſacramentis in genere diximus: hanc efficaciam non eſſe proprie ex opere operato, neque ex ſolo merito operãtis, vel miniſtri, vel hominis baptizandi, vel aliorum aſtãtium, ſed fundari in impetratione totius Eccleſię, cuius nomine & authoritate hæc omnia fiunt: fieri ergo poteſt, vt ſicut Eccleſia impetrat per hæc ſacramentalia, vt Deus coerceat dæmonis poteſtatem, ita etiam impetret bonum animæ motum ad reſiſtendum illi, & gratiam conſeruandam: qui motus, vel ſtatim detur, ſi homo fuerit capax, & illo indigeat, vel poſtea tempore opportuno: atq́; ita poterit hic effectus habere locum in infantibus, vt magis ex his, quæ dicemus, in ſingulis cęremoniis cõſtabit. Quarta cauſa, ſeu ratio harum cæremoniarũ eſt, propter decentiam & ornatum tanto ſacramento debitum: cum enim hoc ſacramentum ſit Eccleſiæ ianua, & prima ſolemnis fidei profeſsio, decuit maiori pompa & celebritate fieri. Deinde, quia ſubſtantialis ritus huius ſacramẽti eſt ſimpliciſsimus, & pauciſsimis rebus, & vulgaribus, ac cõmunibus perficitur: quia ita fieri oportuit propter eius neceſsitatem: vt ergo maiori reuerentia tractaretur, & ne apud rudiores homines vileſceret, oportuit debito cæremoniarum cultu celebrari.

Redditur quadruplex ratio cæremoniarum baptiſmi. *D Thom.* *Auguſtin.* *D Thom.* *Altiſiodor.* *D Thom.* *Caietan.* *Durand.* *Paludan.*

Ad hæreticos ergo nihil eſt, quod reſpondeamus: quia nihil obiiciunt, quod ratione vel authoritate nitatur: negatur enim, hunc cæremoniarum ornatũ eſſe, vel nimis oneroſum, vel inutilem: neque enim tanta eſt rituum multitudo, quin poſſit facile obſeruari ab Eccleſię miniſtris, quos oportet in huiuſmodi rebus ſatis eſſe inſtructos. Quæ vero in his rebus ſit vtilitas iam explicatum eſt, magiſque ex dicendis cõſtabit: vbi ſingulas cæremonias à calumniis hæreticorum vindicabimus. Nec quidquam valet argumentũ ſumptũ ex initio Eccleſiæ, quando cœpit baptiſmus miniſtrari: quia tunc Eccleſia non erat ſatis fundata: & aliunde nõ erat tanta neceſsitas propter ſpiritus abundantiam: de qua re legi poteſt egregius locus apud Ambroſium circa id ad Epheſ. 4. Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c. Quamquam etiam tunc non omnino defuerunt huiuſmodi cęremoniæ, ſed à principio aliquæ obſeruatę ſunt, ſaltem quoad ſubſtantiam earum, vt ſunt illæ, quę pertinẽt ad catechiſmum, ſeu inſtructionem baptizandorũ: reliquæ vero paulo poſt inſtitutæ ſunt, vel Apoſtolorũ tempore, vel prope illud, vt ex antiquiſsima traditione conſtat, quam prædicta diſputatione 15. tetigimus, & in ſequentibus copioſius indicabimus.

SECTIO II.

Quinam ſint, quamue antiqui ritus in baptiſmo ſolemni obſeruandi.

Ritus omnes, ſeu cæremoniæ, quas in ſolemni baptiſmo ſeruat Eccleſia, conuenienti ordine diſtingui poſſunt iuxta numerum circumſtantiarum, quæ à Philoſophis moralibus tradi ſolent, quæ ſunt: quis, quid, circa quid, quibus auxiliis, quomodo, vbi, quando: omitto circumſtantiam, propter quid: nam hæc, non tam pertinet ad ipſum opus externũ, quod debitis circumſtantiis veſtiri debet, quam ad interiorem voluntatem, ſeu rationem operandi. In his circumſtantiis omnibus occurrit aliquid de cæremoniis baptiſmi conſiderandum, & ideo per ſingulas breuiter diſcurremus.

Primo ergo, à notioribus, & facilioribus incipiendo, circa temporis circumſtantiam fuit olim ab Eccleſia ſtatutum, vt baptiſmus duobus tantum anni diebus, ſabbatho ſcilicet Paſchæ, & Pentecoſtes celebraretur, niſi ob neceſsitatem vrgentem: nam in caſu neceſsitatis nulla vnquam fuit, nec prudenter eſſe potuiſſet vlla temporis limitatio determinata. Hanc veterem conſuetudinem obſeruauit D. Thomas ſupra quæſt. 66. art. 10. quem in hunc locum explicandum remiſimus: & colligitur ex antiquiſsimis decretis, quæ leguntur apud Gratianum, de Conſecrat. diſt. 4. cap. Baptizandi, ex Gelaſio Papa in epiſt. ad Epiſcopos Lucaniæ, cap. 12. & ex Concilio Pariſienſi, c. 7. & in ca. de Catechumenis ex Concilio Gerundenſi, cap. 4. & cap. Duo tempora, & c. Si qui, ex Leone Papa, epiſt. 4. vbi hoc grauiſsime præcipit: atque idem habet in epiſt. 68. Item in cap. Non ratione, ex Syricio Papa in epiſt. 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum: alia decreta refert Burchardus lib. 4. ſui decreti, cap. 3. 6. & 7. ex Victore Papa, epiſt. ad Alexandrinos, & Concilio apud Compendium, cap. 3. & ex Concilio VVormatienſi, capit. 10. Eiuſ-

Quænam cõſuetudo fuit circa tempus celebrandi baptiſmum. *D Thom.* *Gratianus.* *Gelaſius Papa.* *Conc. Pariſ.* *Concil. Gerundenſ.* *Leo Papa.* *Syric Papa.* *Burchardus.* *Victor Papa.* *Cõc. VVorm.*

Tertull. Eiuſdem conſuetudinis meminit Tertullian. libro de baptiſmo, cap.91. & libro de corona militis, c.3. & *Hieron.* Hieronym. epiſt.61. ad Pammachium, contra errores Ioannis Hieroſolymitani, circa finẽ, & in illud Zach. 14. Exibunt aquæ viuæ de Hieruſalem. Multi, inquit, ad baptiſmum referunt aquas viuentes, quæ in Vere, & æſtate, hoc eſt, in Paſcha, & Pentecoſte: ſitientibus *Ambr.* largiendæ ſunt. Ambroſius ad Epheſ. 4. Neque quocunq; die, inquit, credentes tinguntur, niſi ægri. Eadẽ *Greg. Turo.* conſuetudo colligitur ex Gregorio Turonenſi, lib.5. *Auguſt.* Hiſtor. cap.11. & lib.6. capit.27. Auguſtino in libro de *Chryſoſt.* *Niceph.* ſymbolo ad Catechumenos, & ex epiſtola Chryſoſt. *Alcuinus.* ad Innocentium: quam etiam refert Nicephor. lib.13. Hiſtor. cap.19. & ex Alcuino de Eccleſiaſt. officiis, cap. *Conc. Matiſconenſe.* de Baptiſmo Domini, & c. de ſabbatho ſancto. Quin potius videtur colligi ex Concilio Matiſconenſi, cap. 3. alicubi obſeruatum eſſe, vt tantum in feſtiuitate *Socrates.* Paſchæ baptiſmus traderetur. Vnde etiam Socrates, lib.5. Hiſtor. cap.19. refert, in Theſſalia ſolum in Paſchate baptiſma dari conſueuiſſe: indeque eueniſſe, vt *Ambr.* multi ſine baptiſmo decederent. Fauet etiam Ambroſius lib. de myſterio Paſchæ, cap.5. Sed hi authores, quamuis his locis non faciant mentionem Pen*Rupert.*tecoſtes, non tamen illud tempus excludunt: nam & Rupertus, lib.4. de diuinis offic. capit.18. abſolute dicit, fuiſſe conſuetudinem in Eccleſia baptizandi tãtum in Paſchate, & tamen poſtea libr.10. cap.2. addit, eandem conſuetudinem fuiſſe in Pentecoſte obſeruatam. Sunt autem, qui exiſtiment, non tantum in diebus ſabbathi Paſchæ, & Pentecoſtes, ſed in omnibus diebus vtriuſque Paſchalis hebdomadæ fuiſſe *Rhenanus.* conſuetum, baptiſmum celebrari, ex Rhenano, annotationibus in Tertullianum locis citatis. Sed con*Alcuinus.*trarium colligitur fere ex omnibus locis adductis, & ex veſtigiis illius antiquitatis, quæ adhuc in Romana Eccleſia permanent. Imo & Alcuinus horam baptiſmi deſignat, ſcilicet, horam diei nonam, vel, quia ea hora Chriſtus obiit: vel, quia ea hora Petro oranti reuelatum eſt, vt gentes ad baptiſmum reciperet, & Cornelium baptizaret. Rationes autem huius inſti*Leo Papa.* *Tertullian.* *D. Thom.* tutionis attingunt Leo Papa, Tertullianus, D. Thom. & alij Patres ſupra citati, ſcilicet, quia baptiſmus ex paſſione Domini habet efficaciam delendi peccata, & ad inſtar reſurrectionis eius nos transfert de morte ad vitam: & ideo merito eo die celebratur, quo paſſio Domini conſummata eſt, & reſurrectio. Addebatur vero dies Pentecoſtes: vel, quia toto illo tẽpore reſurrectio Domini, & paſchalis feſtiuitas celebratur, ibique conſummatur: vel, quia tunc gratia Spiritus ſancti copioſius diffuſa eſt: vel, quia tunc baptiſmus ab Apoſtolis publice prædicari & miniſtrari cœpit. Hæc autem conſuetudo vſque ad tempora Ca*Rhenanus.* *Pamelius.* roli Magni durauit, vt Rhenanus & Pamelius annotationibus in librũ Tertull. de baptiſmo adnotarũt, poſtea vero aboleri cœpit, iamque omnino antiquata eſt, quantum ad obligationem præcepti ſpectat: nã quantum ad obſeruantiam, ob antiquitatis reuerentiam, & memoriam, adhuc Romæ huius conſuetudinis veſtigia ſeruari videmus: nam, licet aliis etiã temporibus anni baptiſmata celebrari conſueuerint, tamen illis duabus feſtiuitatibus ſpeciali, vt par eſt, ſolemnitate fiunt. Ratio autem, ob quam hic mos *Rupertus.* *Quoduis tẽpus aptũ eſt baptiſmo.* mutatus eſt, facile ſumi poteſt ex Ruperto Abbate, l. 4. de diuin. offic. c.18. dicente. Poſtquam Chriſtianitas creuit, & ſagena illa verbi Dei piſcibus impleta eſt, quia periculoſum erat tantam multitudinem differri, propter occaſiones mortis, quæ in multitudine hominum multæ ſunt, maxime propter turbam infantium ex fidelibus parentibus naſcentium, quorum tenera vita per ſæpe leui occaſione ſucciditur, viſum eſt ſanctæ Eccleſiæ, paſſim indulgentia baptizandi conceſſa, cuncta anteuenire pericula. Quocirca, quod ad hanc circumſtantiam ſpectat, nullus iam ſpecialis ritus, aut cæremonia ſeruari in Eccleſia conſueuit: ſed quoduis tempus aptum eſt baptiſmi ſacramento. Vnde, ſi baptizandus ſit infans, baptizandus eſt, quam primum ſine mortis probabili & morali periculo baptizari poſſit, nulla enim ætas, etiam vnius diei, inepta eſt baptiſmo, vt recte D. Cypr. epiſtol. 59. *Cypr.* *Aug.* & B. Auguſtinus epiſtol.28. ſi vero ſit adultus, cũ primum fuerit conuenienter inſtructus, atque diſpoſitus, baptizandus eſt, nec differendus eſt baptiſmus, *Greg. Naz. & Baſilius.* quoad commode fieri poſſit, vt late tractant Gregorius Nazianzen. orat.40. & Baſil. in exhortatione ad baptiſmum.

Quo loco baptiſmus ſit celebrandus. Secunda circumſtantia eſt, locus: de qua conſtat, nec ex natura rei, neque ex diuino iure quicquam eſſe præſcriptum. Vnde olim in fluuiis, fontibus, in priuatis domibus, & aliis locis ſimilibus baptizabantur fideles, vt ex Act.2.8.10. & 16. colligi poteſt. Quãuis autem diuina lex nihil circa hoc in particulari ſtatuerit, aut decreuerit: tamen, quia baptiſmi ſacramentum res eſt admodum ſacra, & prima ac ſolemnis Chriſtianæ religionis profeſsio: ideo, poſtquã res Eccleſiaſticæ ad conuenientem ordinem reduci potuerunt, merito certa ſunt loca deſignata, vt in eis baptiſmus adminiſtraretur, quæ olim baptiſteria dicebantur, vt conſtat ex Concil. Antiſiodorenſi, ſub Deuſdedit, cap.14. vbi prohibet mortuorum corpo*Conc. Antiſ.*ra in baptiſterio ſepeliri, & ex Cyrillo Hieroſolym. catecheſi 1. Myſtagogica dicente, Primum ingreſsi eſtis in porticum domus baptiſterij. Item ex Nazian*Cyr Hieroſ.*zeno, orat. 40. & Paulino epiſtol. 12. ad Seuernm: ex quibus, & ex aliis antiquis decretis colligere licet, olim hunc baptiſmi locum ſeparatum ab Eccleſia fu*Nazianz.* *Paulinus.*iſſe: imo & in ſingulis ciuitatibus ſeu oppidis vnum tantum extitiſſe: poſtea vero in ſingulis parochialib. Eccleſiis ſunt propria baptiſteria deſignata: de quib. ſic legitur in Concilio Meldenſi, ſeu Illerdenſi, cap.7. *Conc. Meld. ſeu Illerden.* vt eſt apud Burchardum, libr. 4. cap.13. & apud Gra*Burchardus.* *Gratianus.*tianum, de Conſecrat. diſtin.4. c.106. Omnis Presbyter, qui fontem lapideum habere nequiuerit, vas cõueniens ad hoc ſolummodo baptizandi officium habeat, quod extra Eccleſiam non deportetur. Atq; ita hic mos in Eccleſia ſeruatur, vt in ſingulis parochiis *Dion.* ſit fons ad baptizandos fideles deputatus ac conſecratus, quem Dionyſius capit.2. de Eccleſiaſt. Hierar. *Non licet extra Eccleſiã baptizare extra neceſsitatem.* par.2. Matrem adoptionis honorifice appellat. Vnde iam non licet (caſum neceſsitatis ſemper excipio) extra Eccleſiam, etiam in priuatis oratoriis, quempiã *Conc. Melden.* baptizare, vt expreſſe ſtatuitur Can. 59. Trullano, & colligitur ex Concil. Meldenſi, cap.48. apud Burchardum, lib.4. cap.14. & in Clemen. vnica de baptiſmo, vbi filios Regum & Principum ab hoc præcepto excipit: vbi Gloſſa late diſputat, qui nomine Principũ comprehendantur, & adductis variis iuribus concludit: illa voce plus videri ſignificari, quam nomine Ducis, Marchionis, &c. quod videtur verum, præſertim quando hi non ſunt ſupremi, ſed ſub Regibus cõſtituti: ſolum ergo videntur poſſe vti hoc priuilegio Reges, vel alij ſupremi Potentatus, qui fere Regibus æquiparantur. Exiſtimo autem, ibi non concedi priuilegium baptizandi hos filios Principum ſine ſolemnitatibus reliquis, quia ibi ſolum fit mentio huius circumſtantiæ loci: ſi ergo extra caſum neceſsitatis, ſeu periculum mortis domi baptizentur, ſolemni ritu baptizandi ſunt, ſeruatis reliquis cæremoniis: quia nulla eſt cauſa, vel ratio ſufficiens ad illud priuilegium extendendum. Tertia eſt circumſtantia: Quis: quæ in præſenti excogitari poteſt ex parte miniſtri baptizantis. De qua re, præter ea, quæ diximus ſupra diſputatione 23. ſectione 2. & 3. nihil fere addendum occurrit: nam omnis conditio perſonæ, quæ non eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſubſtantiam ſacramenti, poteſt dici pertinere ad hunc accidentalem ritum, & ad hanc circumſtantiam, de qua nunc tractamus: quamuis, quæ ibi diximus, magis ſint in ipſo iure diuino fundata, ſuppoſita inſtitutione, quam in ſola aliqua Eccleſiaſtica lege. Præter hæc autem non inuenio aliquem

alium ritum ex parte huius perſonæ eſſe neceſſariū ex Eccleſiæ ordinatione: niſi forte, quod ſpectat ad aliqua veſtimenta ſacra, quibus ornari debet miniſter, qui ſacramentum Baptiſmi ſolemniter miniſtrat: de quibus ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo, & officium Romanum, ſeu alij recepti rituales libri conſulendi. Communis tamen vſus obtinuit, vt miniſter ſolemniter baptizaturus, ſaltem ſuperpellicio & ſtola amictus ſit. Quem ſtolæ vſum antiquiſsimū eſſe in hoc miniſterio, colligi poteſt ex Theodoreto lib. 2. Hiſtor. capit. 27. vbi refert, Conſtantinum Machario, Hieroſolymorum Epiſcopo, ſtolam ex aureis filis contextam dediſſe, vt ea amictus ſacroſancti baptiſmatis munus obiret. Quarta circumſtantia, ſeu cæremonia adiungi poteſt præcedenti, ſcilicet ſuſceptor, ſeu patrinus, quæ ſpectare videtur ad circumſtantiam, Quibus auxiliis: nam ſuſceptor ab Eccleſia introductus eſt, quaſi in auxilium miniſtri: & vt eius opus ex parte ſuſcipiat, de quo ſatis dictum eſt ſupra, q. 67. art. 7. & 8.

Theodor.

Quinto loco numerare poſſumus circumſtantiam: Quid, qua voce proprie & in rigore ſumpta, ſubſtātia ipſius actionis ſignificari poteſt, & hoc ſenſu, quod hic præcipue fit, eſt ſubſtantia ipſius ſacramenti, quæ conſiſtit in ablutione ſub tali verborum forma, debita intentione facta: quod ſub hac præciſa ratione non pertinet ad ritum accidentalem: de quo agimus: ſed ad ſubſtantialem, tamen in ipſa materia & forma, vel circa ipſas aliquid obſeruatum, ſeu adiunctum eſt ab Eccleſia, quod nos dicimus pertinere ad ritum accidentalem ex parte huius circumſtantiæ. Et in primis ex parte formæ pauca obſeruare poſſumus, quę ad accidentalem ritum pertineant, eaque ſatis notata ſunt ſupra, diſp. 21. ſcilicet, quod forma exprimatur verbis ab Eccleſia vſitatis, & in eo idiomate, quo ipſa in publicis officiis ac cæremoniis vtitur. Rurſus hoc loco annumerari poſſunt benedictiones aliæ, ſeu deprecationes, quas ſacerdos cum aliis actionibus adiungit in ipſo baptiſmo, de quibus ſtatim dicemus. Præterea ex parte materiæ duæ cæremoniæ ſeu ritus conſiderari poſſunt. Vnus eſt ex parte materiæ proximæ, quæ eſt ablutio: ad quam pertinet, quod fiat per immerſionem vnam, vel trinam, aut per aſperſionem. De qua re ſatis in ſuperioribus dictum eſt, diſputatione 20. Alter eſt ex parte materiæ remotæ, quæ eſt aqua, ad quam ſpectat, vt aqua prius benedicatur, & conſecretur, quam ad vſum baptiſmatis aſſumatur: quamquam enim hoc non ſit de ſubſtantia ſacramenti, vt ſatis conſtat ex ſupra tractatis diſputatione 20. & ideo neceſsitate vrgente, quacunq; aqua naturali poſsit perfici baptiſmus, vt habetur etiam in Decretis Victoris Papę, 1. Tom. Conciliorū, nihilominus antiquiſsima Eccleſię conſuetudo obtinuit, vt prius aqua benedicatur, ſeu ſanctificetur. Vnde Dionyſ. ca. 2. de Eccleſ. Hier. Sacra, inquit, appellatione inuocationeq; ſanctificatis aquis, cum eas trina vnguenti perfuſione, crucis ſpecie perfecit, &c. Vnde Baſil. ibi de Spiritu ſancto, c. 27. hanc dicit eſſe Apoſtolicam traditionē. Idem lib. 6. contra Iulianum, c. 8. & ſermo. 181. de tēpore, vbi dicit, crucis ſigno ſanctificari fontem baptiſmatis. Idem ſermo. 19. de Sanctis, & tractat. 118. in Ioannem, & libro 50. Homiliarum, in homilia 27. Ratio vero huius cæremoniæ præcipua & potiſsima eſſe videtur, vel vt conciliet maiorem reuerentiam circa hoc baptiſmi ſacramentum, vel vt nobis ſignificet Spiritus ſancti gratiam, quæ per ablutionē huius aquæ, & virtutem paſsionis Chriſti, (vnde hæc aqua vim ſuam & efficaciam habet) mirabiliter & infallibiliter, ex opere, vt loquuntur Theologi, operato baptizatis confertur. Hęc enim videntur ſignificari in infuſione olei cum benedictione & crucis ſigno. Aliqui etiam ex Patribus ſignificant, hanc conſecrationem aquæ adhiberi, vt virtutem accipiat regenerandi: ſic enim ſcribit Cypr. epiſt. 70. Oportet

Quiritus obſeruandi ſint circa formam.

Qui ritus circa materiā obſeruandi.

Vict. Pap.

Dionyſ.

Baſil.

Cur aqua benedictio & conſecratio baptiſmum precedat

mundari & ſanctificari aquam prius à ſacerdote, vt poſsit baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere. Vnde poſtea colligit, qui non pōt aquā ſanctificare, nec baptiſmum dare poſſe: & Ambr. lib. de ijs, qui myſteriis initiantur, c. 3. Aqua ſine prædicatione dominicæ crucis ad nullos vſus futuræ ſalutis eſt: cum vero ſalutaris fuerit crucis myſterio conſecrata, tunc ad vſum ſpiritualis lauacri, & ſalutaris poculi temperatur. Et lib. 1. de ſacramentis, c. 5. Non aqua omnis ſanat, niſi Sp. S. deſcenderit, & aquā illā conſecrauerit: & ſubdit inferius, vſus hoc habet, vt ante fons conſecretur, & tunc deſcendat, qui baptizandus eſt, &c. loquitur ergo Ambr. de conſecratione aquæ præuia ad baptiſmum: & illam dicit eſſe neceſſariam. ſic etiam Auguſtinus libro de vtilitate pęnitentiæ, capitulo 1. Non eſt, inquit, aqua ſalutis, niſi Chriſti nomine conſecrata, qui pro nobis ſanguinē fudit, cruce ipſius aqua ſignatur. Sed hæc Patrum teſtimonia ſano modo interpretanda ſunt: non eſt enim veriſimile eos crediſſe, hanc accidentalem ſanctificationem aquæ eſſe de neceſsitate baptiſmi: ſed illam aquæ conſecrationem, quę fit per ſacramentalem vſum, & coniunctionem formæ ſacramentalis cum aqua, ex qua habet vim ſanctificandi, iuxta illud Auguſtini tractat. 80. in Ioannem: Quæ eſt tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo? tamen quia hæc ipſa veluti ſubſtantialis cōſecratio per aliam cæremonialem ſignificatur ideoq; indiſtincte de conſecratione aquæ loquentes dicunt Sancti, aquam non ſanctificare, niſi fuerit in Chriſto conſecrata. Indicant etiam, ex vſu Eccleſiæ, fuiſſe hanc conſecrationem neceſſariam, non neceſſitate ſacramenti, ſed præcepti. adeo vt, iuxta Eccleſiæ conſuetudinem, quamuis in ſolemni baptiſmo ſoleat in ipſo baptiſmo conſecratio aquæ præmitti, nihilominus pro his, qui neceſsitate baptizantur, ſoleat aqua conſecrata ſeruari, vt ea baptiſmus perficiatur, vt ex Cyrillo Hieroſolymitano catecheſi 5. & Optato Mileuitano, libro quinto cōtra Parmenianū, & ex aliis veterib. colligit Pamelius in annotationibus ad Tertullianum, libro de baptiſm. cap. 4. num. 27. Quin etiam obſeruare licet ex Alcuino, libro de diuinis offic. ca. de ſabbatho Paſchæ, fuiſſe ſolitos fideles de aqua ſanctificata baptiſterij ſecum deferre ad aſpergendas domos, &c.

Ambr.

Auguſt.

Cyr. Hier.

Opt. Mileui.

Pamelius.

Alcuinus.

Sexto loco recenſeri poſſunt omnes cæremoniæ, quæ ex parte perſonæ, circa quam baptiſmus exercetur, adhibentur, quas Diuus Thomas ad duas reuocat: baptiſmum ſcilicet & exorciſmum: & ſub eis alias minutiores complectitur, de quibus in Commentariis articulorum commodius ac breuius dicemus. De circumſtantia vero, quomodo, nihil addere oportet: quia in præſenti nihil addit ab aliis cæremoniis, ſeu earum collectione diuerſum: nā omnes adhibitæ ſunt, vt baptiſmus conuenienti modo fiat: & hic conueniens modus in hoc ſolum conſiſtit, quod cum ſubſtantiali ritu ſeruetur accidentalis in aliis actionibus ſeu conditionibus, quæ baptiſmum circumſtant. Solum ergo ſupereſt, vt circa D. Thom. textum pauca notemus.

Qui ritus adhibentur ex parte perſona.

ARTICVLVS I.

Vtrum catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quod catechiſmus non debeat præcedere baptiſmum: per baptiſmum enim regenerantur homines in vitam ſpiritualem. Sed prius homo accipit vitam, quam doctrinam. Non ergo prius debet homo catechizari, id eſt, doceri, quam baptizari. 4. d. 6. q. 2. a. 1. q. 1.

2. Præterea, Baptiſmus exhibetur non ſolum adultis, ſed etiam pueris, qui non ſunt doctrinæ perceptibiles, eo quod non habent vſum rationis. Ergo ridiculum eſt eos catechizare.

3. Præterea, In catechiſmo confitetur catechizatus ſuam fidem. Sed pueri non poſſunt ſuam fidem confiteri, neque per ſeipſos, neque etiam aliquis alius pro eis: tum quia nullus poteſt alium ad aliquid obligare: tum etiam, quia non poteſt aliquis ſcire, vtrum pueri, cum ad legitimam ætatem peruenerint, aſſentient fidei. Non ergo debet catechiſmus præcedere baptiſmum.

*Sed contra eſt, quod Rabanus de inſtructione clericali dicit, * Ante baptiſmum, catechizandi debet hominem præuenire officium, vt fidei primum catechumenus accipiat rudimentum.*

Lib 1. ca. 25. à med illum.

q. præc. art. 1.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) baptiſmus eſt fidei Chriſtianæ ſacramentum, cum ſit quædam profeſſio fidei Chriſtianæ. Ad hoc autem, quod aliquis fidem accipiat, requiritur, quod de fide inſtruatur, ſecundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Et ideo ante baptiſmum conuenienter præcedit catechiſmus. Vnde & Dominus præceptum baptizandi diſcipulis tradens, præmittit doctrinam baptiſmo dicens: Euntes, docete omnes gẽtes, baptizantes eos, &c.*

Ad primum ergo dicendum, quod vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptiſmum, præſupponit vitam naturæ rationalis, in qua homo poteſt eſſe particeps doctrinæ.

q. 69. ar 6. ad 3. argu. & 68 art. 9.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut mater Eccleſia (vt ſupra dictum eſt) accommodat pueris baptizandis aliorum pedes, vt veniant: & aliorum cor, vt credant: ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intellectum, vt per alios inſtruantur. Et ideo eadem ratione ſunt catechizandi, qui ſunt baptizandi.*

Ad tertium dicendum, quod ille, qui pro puero baptizato reſpondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cum ad legitimos annos peruenerit, alioquin diceret, Credit: Sed profitetur fidem Eccleſiæ in perſona pueri, cui communicatur, cuius ſacramentum ei attribuitur, & ad quam obligatur per alium. Non eſt enim inconueniens, quod aliquis obligetur per alium in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Similiter etiam patrinus pro puero reſpondens promittit ſe operam daturum ad hoc, quod puer credat. Quod tamen non ſufficeret in adultis, vſum rationis habentibus.

COMMENTARIVS.

De catechiſmo adultorum ſubſtantiali.

DVo attingit D. Thomas in hoc articulo: vnũ de catechiſmo adultorum, aliud de catechiſmo paruulorum, & de vtroque aliquid notandum eſt. Circa primum diſtinguere poſſumus duplicem catechiſmum adultorum, ſcilicet ſubſtantialem (vt ſic dicam) & cæremonialem: ſubſtantialem voco eum, qui per ſe & ex natura rei, ſuppoſita inſtitutione & fine baptiſmi, neceſſarius eſt ad conuenientem vſum huius ſacramenti, licet non ſit ſimpliciter de eſſentia eius: & hic catechiſmus conſiſtit in ſufficiente inſtructione & doctrina rerum fidei ac morum: atque hic catechiſmus fundamentum habet in verbis Chriſti, Matt. vltim. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: vt recte notauit & explicuit Baſil. Hom. 1. de baptiſmo. Et, ne quis exiſtimaret (quod aliqui etiam hæretici opinati ſunt, vt refert & impugnat Aug. lib. de fide & operibus) eſſe tantum neceſſariam doctrinam de credendis, non autem de agendis, addit Chriſtus, Docentes ſeruare omnia, quæcunq; mandaui vobis. Atq; ita ſemper in Eccleſia ſeruatũ eſt, vt ante baptiſmum ſufficiens catechiſmus præcederet. Vnde Act. 2. prius Petrus fidem prædicauit, & pœnitentiam agendam eſſe docuit: & deinde, qui receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & ſimiliter capit. 8. Philippus prius catechizauit Eunuchum, & deinde baptizauit illum.

Baſilius. Auguſt.

De catechiſmo cæremoniali.

Alter catechiſmus, quem cæremonialem vocamus, ad priorem ordinatur, & illum includit, ſolũq; addit ſpecialem quendam modum & ordinem ab Eccleſia inſtitutum, & obſeruatum in catechumenorum inſtructione & præparatione ad baptiſmũ. Primo ergo, qui animum ad Chriſtianam fidem applicabant, ad res fidei audiẽdas admittebãtur prius, quam baptiſmum peterent, & hi generali nomine ſolent vocari catechumeni, ſpecialiter autem dicũtur audientes, vt diſtinguantur ab aliis, qui competentes vocantur, vt notat Rabanus, lib. 1. de inſtitut. Cleric. c. 26. ex Iſidoro lib. 2. de Eccleſiaſt. officiis, c. 21. Secundo igitur, qui iam omnino decreuerant fieri Chriſtiani, baptiſmũ petebant, & ſua nomina dabãt, vt conſtat ex Dion. c. 2. de Eccleſiaſtic. Hier. Vnde Clemens epi. 3. Accedat, qui baptiſmum vult ad ſacerdotem, & nomen ſuum det: & Aug. li. de fide & operib. c. 6. Hoc, inquit, fit multo diligentius & inſtantius his diebus, quibus competentes vocantur, cum ad percipiendum baptiſmũ ſua nomina iã dederunt: & li. de cura pro mortuis agenda, c. 12. Paſcha, inquit, appropinquabat: dedit nomen inter alios cõpetentes: & li. 9. confeſsionum, ca. 6. de ſe catechumeno ſic ſcribit: Inde vbi tempus aduenit, quo me nomẽ dare oporteret, relicto rure Mediolanum remeauimus, ſimilia repetit epiſt. 115. Cyrill. Hieroſ. catech. 1. Intra ſti eo loco dignus habitus, nomen tuũ inſcriptũ eſt. Idẽ ſumitur ex Dion. c. 12. de Eccleſiaſt. Hierar. & ex Conc. Carthag. 4. c. 85. & habetur de Conſecrat. d. 4. ca. Baptizandi, ſecundo. Et iuxta hæc fortaſſe intelligendus eſt can. 7. Concilij 1. Conſtantinopol. vbi hic ordo præſcribitur ſeruandus circa eos, qui rectæ fidei adſcribi volunt: Primo, inquit, die ipſos Chriſtianos facimus: ſecundo catechumenos, tertio exorcizamus, & tunc eos baptizamus: Eſt n. in his verbis difficile intellectu, quid ſit Chriſtianos facere ante catechiſmum & baptiſmum: vnde nihil aliud eſſe videtur, quam eos annumerare, & adſcribere inter electos ad Chriſtianiſmum (ſic n. eos vocat Leo Papa epiſt. 4. capit. 5. & 6.) Vnde fit veriſimile, ea nomina, quæ tunc catechumeni dabant, non fuiſſe antiqua gentilitatis nomina, ſed ea, quæ baptiſmum ſuſcepturi ſibi eligebant: quæ futura erant, non gentiliũ, ſed Sanctorum nomina, iuxta id quod ſancitum eſt in Concilio Nicæno, can. 30. apud Turrianum: vbi etiam dicitur, nomina Chriſtianorum imponenda eſſe in baptiſmo, ſed intelligendum eſt, ita fuiſſe imponenda, vt ipſi ea ſibi eligant, ſi ſint adulti, vel parentes ſeu ſuſceptores, ſi ſint paruuli. Et quamuis huiuſmodi nomen dicatur imponi in baptiſmo, non eſt neceſſe, vt ipſo die baptiſmatis, ſeu cum ipſa ablutione ſimul imponendum intelligatur, ſed ſatis eſt, quod in initio ipſius ritus baptiſmalis eligeretur, ſeu daretur nomen. Atq; ita etiam in ritu baptizandi infantes, quem nunc ſeruat Eccleſia, ſtatim in foribus Eccleſiæ, in initio catechiſmi interrogat miniſter: quo nomine vocari vis? & reſpondent patrini Petrus, vel Ioannes. Ita ergo exiſtimo ſeruatum eſſe in adultis: quod ſcilicet ea nomina, quæ in initio catechiſmi dabant, erant illa, quæ in baptiſmo, ſeu Chriſtianiſmo ſibi imponenda eligebant, quæ nomina ſcripta in Eccleſia ſeruabantur, vt colligitur ex ca. Legum Eccleſiaſticarum, 2. q. 1. Poteſt etiam hoc colligi ex Euſebio, lib. 7. Hiſt. cap. 20. & lib. 8. capit. 21. & Niceph. lib. 6. c. 22.

Rabanus. Iſidor. Dionyſ. Clemens. Aug. Cyrillus. Hieroſ. Dionyſ. Con. Carth. Concil. Conſtantinop. Leo Papa. Quæ nomina dabant catechumeni. Conc. Nic. Euſebius. Nicephor.

Tertio poſt petitum baptiſmum, & datum nomẽ inchoabatur catechiſmus, vt ex prædictis decretis colligitur, præſertim ex D. Dionyſio Areop. d. cap. 2. Clemente dicta epiſt. 3. Ambroſ. libr. de ijs, qui initiantur, Cyrillo Hieroſolymitano in catecheſibus, Auguſtino lib. de fide, & operibus, cap. 9. & ſequentibus: & Tertulliano in lib. de baptiſmo. Qui omnes docent non ſolum de rebus fidei, ſed etiam de his, quæ ad mores pertinẽt, fuiſſe illo tempore catechumenos inſtructos, nec ſolum edoctos, ſed etiam in ieiuniis, orationibus, alijſque piis operibus eo tempore fuiſſe exercitos, vt diſerte docet Syricius Papa

Quibus inſtruebantur catechumeni. Ambr. Cyril Hieroſ. Auguſt. Tertu ll. Quamdiu durabat catecheſis. Syric. Pap.

epiſt.ad Himerium Tarraconenſem,cap.2.De qua re nonnulla ſupra attigimus,qu.68.artic.5.& 6.& Leo *Leo Papa. Iuſtinus martyr.* Papa epiſt.80.Iuſtinus Martyr apologia 2. pro Chriſtianis circa fin. Sed interrogabit fortaſſe aliquis, quanto tempore durare oportebat in huiuſmodi catechiſmo & exercitatione. In hoc nihil inuenio ſatis *Cōcil. Conſtantinop.* aperte ſcriptum:nam in dicto cano.7. Concilij Conſtantinopolitani ſolum dicitur:Si eos catechizamus, ſeu initiamus,& curamus vt longo tempore verſen- *Con Car.* tur in Eccleſiis,& audiant Scripturas: & in idem redit,quod in Conc.Carthag.IV.c.85.dicitur. Diu ſub *Burchardus* abſtinentia vini & carnium : & manus impoſitione crebra examinati baptiſmum percipiant; apud Burchardum autem lib.4.c.15. ex decretis Clementis ſic legimus:Si quis fidelis voluerit exiſtere,accedat ad ſacerdotem,& det nomen ſuum,atq; ab eo audiat myſteria regni cælorum,ieiuniis frequentib.operam impendat,ac ſemetipſum in omnib.probet,vt tres menſes iam conſummando in die feſto poſſit baptizari. *Syricius.* Syricius vero loco citato dicit eligendos eſſe ad baptiſmum,qui ante quadraginta vel eo amplius dies nomẽ dederint,& exorciſmis, quotidianisq; orationib. atq; ieiuniis fuerint expiati. Rupert. vero l.4.de *Rupertus.* Officiis Eccleſ.c.18.agens de feria 4.quartæ hebdomadæ quadrageſimæ, ſic inquit. Cuncta pene Eccleſiæ proles , quã per annũ verbo prædicationis nouã gignere poterat,inſtante ſolemnitate Paſchali,hac die ſua nomina dabant,&c.q̃ ſi hoc verum eſt(vt credẽdum eſt)tm̃ 25.diebus,qui ab eo die vſq; ad ſabbathũ ſanctũ intercedunt,durabat Catechiſmus competẽtium:ex quo nomina ſua dederant. Et fortaſſe iuxta hanc Ruperti hiſtoriam intelligendũ eſt decretum Concilij 2.Bracharenſis,c.1.q̃ refertur in c.Placuit,10. q.1.& in c. Ante viginti,de Conſecr. d. 4. vbi ſic dicitur:Epiſcopi docere debẽt ignaros , & hoc modis omnib.præcipere,ſicut antiqui canones iubẽt, vt ante viginti dies baptiſmi ad purgationẽ exorciſmi concurrant catechumeni, in quib. viginti dieb.omnino catechumeni ſymbolũ doceantur.Fortaſſe n. ille numerus cõpletus pro incõpleto poſitus eſt : vel certe, *Rupertus.* quamuis eo die,quẽ Rupert.deſignat,inciperent nomina dari,non tñ erat neceſſariũ oẽs eo die deſcribi, ſed infra quatuor,vel quinq; dies:ita tñ vt ſaltem vigeſimo die ante baptiſmũ oẽs eſſent deſcripti , quomodo in c.49.ex Collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo dicitur,non licere ante duas ſeptimanas Paſchæ,ſed ante tres ad baptiſmum ſuſcipere aliquem. *Martinus Burchar.* Vel deniq; (quod veriſimile eſt) non fuit in hoc vna omnium Eccleſiarum conſuetudo: nec fortaſſe in omnibus Eccleſiis fuit certus dierum numerus deſignatus,ſed iudicio prudentis Epiſcopi , vel parochi committebatur,vt tunc eos admitteret,cum ſufficienter inſtructos,ac diſpoſitos iudicaret.

De ſcrutinio Quarto notantur ab authorib. nõnullæ cæremoniæ,quæ ſpecialiter in hoc catechiſmo fiebant.Primo *Rupertus. Rabanus. Alcuinus.* dicitur ſcrutinium, vt videre licet apud Rupertum, Rabanum,& Alcuinum locis citatis,& alios authores,qui de officiis Eccleſiaſticis ſcribunt:vt enim certius exploraretur , an vera eſſet catechumenorum conuerſio ad fidem , fiebant ab Eccleſia ſeptem ſcrutinia infra illos 25.dies,a die,quo dabant nomina vſ- *Leo Papa.* que ad diem baptiſmatis:& de his loquitur Leo Pap. epiſt.4.c.6.cum ait,catechumenos prius ſcrutandos *Auguſt.* eſſe,& Auguſt.de fide,& operibus,cap.6. Catechizantur,exorcizantur,ſcrutantur:& lib.2. de ſymbolo,c.1 *De ſigno crucis* & l.4.c.1.idem ſatis aperte ſignificat. Secunda cæremonia eſt,quod catechumeni ſæpius ſignabantur ſigno crucis, per quod ſacroſanctum ſignum(teſte D. *Auguſt* Auguſt. ſupra) in vtero ſanctæ matris Eccleſiæ catechumenus concipitur:fiebatq; hoc ſignum in fronte, *Dionyſ Cyprian.* vt ex B.Dionyſio euidenter colligitur,c.2. libri ſui de Eccleſ.Hierarch.& S.Cypr.epi.56.& ſerm. de lapſis., Auguſtino de catechizandis & inſtruendis rudibus, *Ambroſ.* c.20,& epiſt.118.& concione 2.in Pſal.36.& Ambroſ lib.de his,qui initiantur,cap.4. Credit,inquit, catechumenus in crucem Domini Ieſu, qua & ipſe ſigna- *De abrenunciatione Satanæ.* tur.Tertia,& ſolemniſſima cæremonia eſt abrenunciatio Satanæ, quam late deſcribit B.Cyrillus, Hie- *Cyrill* roſolymitanus Epiſcopus,catech. 1.Myſtagogica, & *Dion.* eius ſæpe meminit etiam D.Dionyſius ſupra,& Cle- *Clemens.* mens lib.7.conſtitut.cap.41.& 42.& Tertullian. lib. *Tertullian.* de ſpectaculis,c.1.D. Baſilius lib. de Spiritu ſancto,c. *Baſilius. Origenes. Ambr.* 27.Origenes hom.8.in Exod. Ambroſ. locis ſupra citatis,& lib.1.Hexameron.c.4.Auguſtin.ſupra.& lib. *Aug* 1.de Peccat.merit. & remiſ.c.34. Chryſoſt. homil.21 *Chryſ.* ad populum,& D.Bernardus ſermon. quem habuit *Bern.* de duplici baptiſmo.Colligitur autem idipſum ex citatis Patribus , præſertim ex D.Dionyſio, Cyrillo,& Ambroſio ,ſolitum fuiſſe catechumenum conuerti ad occidentem : facta vero renuntiatione conuerti ſolitum ad orientem ad ſignificandum hominem baptizandum debere,ſpreto dæmone,Chriſtum intueri,vt ait Ambroſius de iis,qui initiantur, capit. 1.ſeu *De fidei profeſſione.* cœlum aſpicere,Chriſtoque coniungi, vt ait Dionyſ. Quarta erat fidei profeſſio,quæ ſæpius fiebat illis catechiſmi diebus, & ipſo etiam baptiſmatis die, per publicam ſymboli confeſſionem,vt ex Dionyſ. & a- *Dion.* liis Patribus citatis conſtat,& ex Concil. Carthagin. *Con. Carth.* 1.c.1.& ex Cyrillo Alex.lib.12.in Ioan.cap. 64.vbi ait. *Cyrill. Alex.* Hinc(id eſt, ex trina interrogatione Chriſti facta ad Petrum) Eccleſia regulam tertio interrogandi eos accepit qui ad baptiſmum accedunt,vt terna Chriſti confeſſione fidelib.adnumerentur.Et ex Ambr. libr. *Ambr.* 2.de ſacramen.c.7.Auguſtino de fide & operib.c.11. *Aug.* Cur,inquit, baptizandis, vel ſymbolum tradimus, vel reddendum repoſcimus ? Idem ſæpe in libro de ſymbolis,& libr.2.Confeſ.cap.2.Hieron.dialog.con- *Hier.* tra Luciferianos:& Tertull.libr. de ſpectacul.Aquam *Tertull.* ingreſſi Chriſtianam in legis ſuæ verba profitentur. *Cypr.* Idem late Cyprian.lib. 1. epi. 12. Ratio autem harum omnium cæremoniarum eſt,vt per eas Catechumeni in fide confirmentur,& perfecte ad Deum conuertantur,vt de vtroque ſatis Eccleſiæ conſtet. Ex quo interdum apud antiquos Patres legimus , inter baptizatum , & Chriſtum ſeu Eccleſiam iniri pactum cum promiſſione.Vnde Vrbanus 1. epiſt. decretali,c. *Vrbanus.* 6.Hortamur,inquit,vt ſponſionem, quam Domino in baptiſmo feciſtis, firmiter teneatis, & eodem fere modo loquitur Ambroſius libro 1.de ſacramen. c. 2. *Ambr.* Vbi promiſeris , conſidera , vel quibus promiſeris, chirographum tuum tenetur,non in terra,ſed in cœlo.Imo Iſidorus lib.2.de officiis Eccleſiaſticis,cap.24. *Iſidorus.* duplicem dicit intercedere pactionem : alteram renunciationis diaboli,& pomparum eius: alteram fidei in Patrem,& Filium , & Spiritum ſanctum. Sed non eſt intelligendum de proprio voto , ſeu promiſſione Deo facta , ſed de obligatione, quam ipſamet profeſſio Chriſtianæ religionis , quæ in baptiſmo fit, inducit ratione diuinæ legis à Chriſto latæ, & poteſtatis Eccleſiæ ſuæ conceſſæ. Et hæc de Catechiſmo adultorum.

De Catechiſmo infantiū Altera pars doctrinæ D. Thom. in hoc articulo eſt de catechiſmo infantium, quem infideles irrident, vt ex Dionyſ. & aliis Patribus ſtatim citandis conſtat:quia infantes,nec poſſunt in fide inſtrui, nec diabolo renunciare,& Chriſtum amplecti : neque alij pro eis poſſunt id affirmare,aut profiteri , cum ignorent,quid ipſi paruuli poſtea acturi ſunt, aut deliberaturi. Nihilominus tamen hic modus catechiſmi paruulorum : quem nunc eiſdem fere cæremoniis Eccleſia ſeruat, antiquiſſimus eſt, vt patet ex Dio- *Dionyſ.* nyſio de Eccleſ.Hier.cap.vltimo,in fine,& Auguſtin. *Aug.* epiſt.23.& libro 4.de baptiſ.cap. 24. & ſerm.10.& 14. *Iſidor.* de verbis Apoſt.& Iſidorus lib.2.de offic.c.de Baptiſmo,& ſignificat etiam Iuſtin.quæ. 56.ad. Orthodox. *Iuſtinus.* Fit autem hic catechiſmus in paruulis primo,vt in eis perficiantur ea,quorum ipſi ſunt capaces , & ita eis tunc nomen imponitur , & ſigno crucis ſignantur. Secundo,vt ſuſceptores admoneantur de obligatione, qua tenentur ad inſtituendos infantes: & ideo

ideo manus ſuas imponunt capiti baptizandi, & nomine eius ſymbolum profitentur, & orationem Dominicam recitant. Tertio, vt quaſi ſolemni profeſſione conſtet, non minus manere obligatum paruulum baptizatum ad fidem & religionem Chriſtianã, quam ſi propria voluntate baptiſmum ſuſcepiſſet. De qua re ſatis in ſuperioribus dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum exorciſmus debeat præcedere baptiſmum.

Inf a 3. ad 3 & 4. d. 6 q 2 ar 3. q. 1. per tot. & q 3. ad 4.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod exorciſmus non debeat præcedere baptiſmum. Exorciſmus enim contra energumenos, id eſt, arreptitios ordinatur. Sed non omnes baptizandi ſunt tales. Ergo exorciſmus non debet præcedere baptiſmum.

2. Præterea, Quamdiu homo ſubiacet peccato, diabolus in eum habet poteſtatem, quia, vt dicitur Ioan. 8. qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Sed peccatum tollitur per baptiſmum. Non ergo ante Baptiſmum ſunt homines exorcizandi.

3. Præterea, ad arcendam dæmonum poteſtatem introducta eſt aqua benedicta. Non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorciſmum.

Cæleſt. 1 in 1 ep. ad Epiſc. Galliæ c. 12. in princ. t. 1. Concil & de Eccle dogm. c. 31. t 3 inter oper. Aug.

*Sed contra eſt, quod Cæleſtinus Papa dicit: *Siue paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis veniant ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorciſmis & exufflationibus clericorum ſpiritus immundus ab eis abiiciatur.*

Reſpondeo dicendum, quod quicunque ſapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimenta ſui operis, vnde dicitur Hierem. 4. Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Diabolus autem hoſtis eſt humanæ ſalutis, quæ homini per baptiſmum acquiritur, & habet poteſtatem aliquam in hominem, ex hoc ipſo, quod ſubditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptiſmum expelluntur dæmones per exorciſmos, ne ſalutem hominis impediant: quam quidem expulſionem ſignificat exufflatio. Benedictio autem cum manus impoſitione, præcludit expulſo viam, ne redire poſſit. Sal autem in os miſſum, & narium & aurium ſputo linitio, ſignificat receptionem doctrinæ fidei, quantum ad aures, & approbationem, quantum ad nares, & confeſſionem, quantum ad os, Olei vero inunctio ſignificat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones.

Ad primum ergo dicendum, quod energumeni dicuntur, quaſi interius laborantes ex intrinſeca operatione diaboli. Et quamuis non omnes accedentes ad Baptiſmum corporaliter ab eo vexentur, omnes tamen non baptizati, poteſtati dæmonum ſubiiciuntur, ſaltem propter originalis peccati reatum.

Ad ſecundum dicendum, quod in baptiſmo per abſolutionem peccati includitur poteſtas dæmonum ab homine, quantum ad hoc, quod impedit eum à perceptione gloriæ. Sed exorciſmi excludunt poteſtatem dæmonis, in quantum impedit hominem à perceptione ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quæ ſunt ab exteriori: ſed exorciſmus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quæ ſunt ab interiori. Vnde & energumeni dicuntur, quaſi interius laborantes, illi qui exorcizantur. Vel dicendum, quod ſicut in remedium contra peccatum, ſecundo datur pœnitentia, quia Baptiſmus non iteratur, ita in remedium contra impugnationes dæmonum ſecundo datur aqua benedicta, quia exorciſmi baptiſmales non iterantur.

COMMENTARIVS.

DE hac materia, & de exorciſmi antiquitate multa ſupra attigimus, de cæremoniis ſacramentorum in genere diſputando, & in particulari de exorciſmo, quatenus ante Baptiſmum præmittitur, tractant Dionyſius capit. 2. de Eccleſiaſtica Hierarch. & Cæleſtinus Papa, quem hic D. Thom. citat. in epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ, cap. 12. & Concil. Bracharenſe, 2. cap. 1. & Chryſoſtom. homil. de Adam & Eua. Aug. lib. 6. contra Iulianum, c. 2. & lib. 1. de Gratia Chriſti, c. 40. & lib. 2. de peccato originali, cap. 24. & libr. 2. de nuptiis & concupiſcentia, cap. 17. & 18. & lib. 5. Hypognoſticon, & lib. 3. contra Creſconium capit. 3. & 4. & ſer. 10. de verbis Apoſtoli, & lib. de Eccleſiaſt. dogmatibus, cap. 31. in quibus locis ex hac cæremonia exorcizandi catechumenos colligit, dæmonem habere ſpecialem in homine poteſtatem, & habitationem propter peccatum originale. Quo argumento vtitur etiam Optatus Mileuitanus lib. 4. contra Parmenianum. Eiuſdem cæremoniæ meminit Iſidor. libr. 1. de Eccleſiaſt. offic. cap. 21. vbi ait, exorciſmum eſſe increpationem contra immundum ſpiritum: qua eius virtus, & violenta incurſio arcetur, ſeu fugatur. De eadem tractat Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi 1. & Nazianz. oratione 40. in ſanctum Baptiſmum. Ambroſ. lib. 1. de ſacramentis cap. 5. Leo Pap. epiſt. 4. cap. 5.

Dionyſ. Cæleſt Pap. Conc Brac. Chryſoſt. Aug. Opt. Mil. Iſidorus. Cyrill Nazian. Ambr: Leo Pap.

De cæremoniis exorciſmi. Exſufflatio. Dion. Aug

Explicat autem D. Th. in particulari varias cæremonias, quibus hic exorciſmus catechumenorum perficitur. Prima eſt, exſufflatio dæmonis, quam expreſſe ponunt Dionyſ. Auguſt. & alij. Hæc autem exſufflatio per Eccleſiæ miniſtros fit, ad ſignificandum effectum exorciſmi, qui eſt, quædam dæmonis expulſio. Vnde videtur de ratione illius eſſe, vt fiat à miniſtris exorciſmi. Vnde Auguſt. de Eccleſiaſt. dogm. c. 31. dicit: Exufflationibus Clericorum ſpiritum immundum abigi, tam à paruulis quam ab adultis: & idem ſignificat li. 6. contra Iulianum c. 2. & aliis locis ſupra citatis, vbi ſemper docet, hanc exſufflationem fieri ab Eccleſia per miniſtros ſuos: at vero Dionyſ. loco citato ſignificat, ipſummet catechumenum baptizandum, ſi eſſet adultus, ſolitum eſſe ter exſufflare dæmonem, verba eius ſunt: Deinde cum illum Occidentem verſus attendentem, manuſq; porrigentẽ collocauit, tunc n. iubet tertio ſatanam inſufflare, & præterea, quæ abrenuntiationis ſunt, profiteri, &c. Sed ſi proprie loquamur, exſufflatio proprie pertinet ad miniſtros: fit enim ad ſignificandam efficaciã: vnde habet increpationem & imperium adiunctum his fere verbis, Maledicte exi foras, vt Optatus ſupra notat: fortaſſe vero adulti catechumeni etiam exſufflabant, veluti conſentiendo, aut certe ipſamet abrenũciatio dæmonis facta à catechumeno dicitur quædã eius inſufflatio. Secunda exorciſmi cæremonia eſt: manus impoſitio cum benedictione ſacerdotis: qua ſignificatur, vel ẽt impetratur, vt dæmoni præcludatur via, ne iterum redeat, ſicut D. Th. notauit: huius vero cæremoniæ, quoad manus impoſitionem, meminit Clemens Papa l. 7. conſtitutionum Apoſtolicarum. c. 30. & 40. & Concil. Hiſpal. 2. c. 7. & Carthaginenſe 4. c. 85. & Aug. l. 2. de peccatorum meritis, & remiſ. c. 26. vbi ait: Catechumenos ſecundum quendã modum ſuum per ſignum Chriſti & orationem manus impoſitionis ſanctificari: quibus verbis ſignificat, hanc manus impoſitionem habuiſſe coniunctã orationem ſacerdotis, & ſignum crucis: & hanc forte vocauit D. Th. benedictionem ſacerdotis, quod ſumpſit ex Dionyſ. loco citato dicente: Rurſus cum precatus eſt, eum benedicit, manuſq; imponit. Tertia cæremonia eſt, ſal in os baptizandi miſſum: qua cæremonia, aut diuinæ ſapientiæ infuſio, aut fidei confeſsio ſignificatur, vt colligi poteſt ex Orig. hom. 6. in Ezech. circa illa verba, cap. 16. Aqua non eſt lota in ſalutem, nec ſale ſalita. & Auguſt. li. 1. confeſsionum, cap. 11. dicente: Signabar iam ſigno eius, & condiebar eius ſale. Clarius ex Beda lib. 2. in Eſdram, capit. 9. & habetur in cap. Sal cœleſtis ſapientiæ, de conſecrat. diſt. 4. & ex Iſidoro lib. 2. de officiis, cap. 20. in Conc.

Optatus. D Thom. Clemens. Conc. Hiſp. Conc Cart. Aug. Dion De ſale in os baptizandi miſſo. Orig. Aug. Beda: Iſidor.

Conc Cart autem Carthag.3.cap.5.indicatur, ſal ſolitum fuiſſe dari catechumenis loco Euchariſtiæ: quod de pane *Aug.* benedicto docuit Auguſt.lib.2.de Peccat.merit.cap. 26.hoc autem ſal prius benedicebatur, quam guſtandum daretur catechumenis, vt conſtat ex ordine Romano, & ex more, quem nunc ſeruat Eccleſia, & *Rabanus.* ex Rabano lib.1.de inſtitutionibus Clericorum, ca. 27.habetur in cap. Ex hinc, de Conſecrat.d.4. Datur, inquit, baptizando ſal benedictum in os, vt per ſal typicum ſapientiæ ſale conditus fœtore careat iniquitatis, & ne à vermibus peccatorum, vltra putreſcat. *Petr Dam.* Optime Petrus Damianus epiſt.15.c.20. in quo ſunt illa verba notanda: agens enim de ſale, aqua, & chriſmate ſubdit: Hoc quidem per ſe conſideratum, nuda ſunt elementa, nullumq́ habere noſcuntur myſticæ dignitatis arcanum, ad orationem autem Sacerdotis, & inuocationem diuini nominis, virtutis intimę *De ſputo.* concipiunt ſacramentum. Quarta cæremonia eſt: *D.Thom.* ſputo nares, & aures baptizandi linire: in ſignũ (ait D.Th.) receptionis, & approbationis doctrinæ fidei: *Ambr.* quam cæremoniam eſſe antiquiſsimam, conſtat ex Ambr.l.1.de ſacramen.c.1. Ideo, inquit, tibi Sacerdos aures tetigit, vt aperirentur aures tuæ ad ſermonem & ad eloquium Sacerdotis: & ſignificat hanc cæremoniam ſumptam eſſe ex Chriſti exemplo, qui os, & aures hominis ſurdi & muti tetigit, vt ei ſermonem & auditum reſtitueret, & ſubdit infra. Quare nares? vt bonum odorem accipias pietatis æternæ, & ſit in te fides, deuotionisq́ plena fragrantia. Idem fere docet Ambr.lib.de his, qui initiantur, c.1. Verum eſt his locis non facere Ambroſium expreſſam mentionem ſaliuæ, qua nares, & aures tangebantur, indicat tamen, dum affert Chriſti exemplum, qui expuens tetigit linguam, & aures alterius: de quo videndus eſt Beda Homilia 19. in Marcum, & ſignificat etiã Aug. tract.44.in Ioannem, quatenus dicit, cæcum ſaliua Chriſti inunctum repræſentare catechumenum. Quinta cæremonia eſt, inunctio olei ſanctificati, quã *D Thom.* dicit D.Thom. ſolum eſſe ad ſignificandum aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones, *Ambr.* quod ſumpſit ex Ambroſio libro 1. de ſacramentis, capite 2. & libro 3. capite 1. vt latius explicuit ſupra quæſtione 66.articulo 10. ad ſecundum: vbi declarat, duplicem eſſe hanc vnctionem, alteram in pectore, qua ſignificatur fides recta animo ſuſcepta, alteram inter ſcapulas, ad ſignificandum exercitium bonæ operationis, quia fides ſine operibus mortua eſt, vel per priorem ſignificatur munditia cogitationum in pectore, per poſteriorem vero fortitudo laborum in ſcapulis: Ita ferè Innocentius in capite v- *Innocen.* nico, §: quia vero, de ſacra vnctione. Eandem cære- *Baſil.* moniam indicat Baſilius, libro de Spiritu Sancto capite 27. vbi inter traditiones non ſcriptas numerat benedictionem olei, quo catechumeni inunguntur, *Origen.* eiuſdem meminit Origenes homil.7.in Ezechiel, *Cyrill. Hier.* Cyrillus Hieroſolymit.catecheſi 2. Myſtagogica, & *Chryſ.* Chryſoſtom. homil. 6. ad Coloſſ. Auguſtinus ſerm. *Aug.* 206.de tempore. Iuſtinus q.137.ad Gentes. Clemens *Iuſtinus.* Romanus lib.3.conſt.cap.16. vbi optime Turrianus, *Clem. Rom.* Atq́ hæ ſunt cæremoniæ, quas D. Thom. in hoc arti- *Turrian.* culo attigit: quæq́ Baptiſmum antecedunt: alias vero, quæ ſubſequuntur, explicat ar. ſequentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant.

4.d 6.q.2.a. 3 *AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod ea quæ aguntur in exorciſmo, non efficiant aliquid, ſed ſolum ſignificent. Si enim puer poſt exorciſmos moriatur ante Baptiſmum ſalutem non conſequetur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quæ in ſacramentis aguntur, vt homo conſequatur ſalutem, vnde & Marci vltimo dicitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ergo ea, quæ aguntur in exorciſmo nihil efficiunt, ſed ſolum ſignificant.*

2. Præterea. Hoc ſolum requiritur ad ſacramentum nouæ legis, vt ſit ſignum & cauſa, vt ſupra dictum eſt. Si ergo ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant, videtur, quod ſingula ſint quædam ſacramenta. *q.61.a.1 & 2*

3. Præterea. Sicut exorciſmus ordinatur ad Baptiſmum. ita etiam ſi aliquid in exorciſmo efficitur, ordinatur ad effectum Baptiſmi. Sed diſpoſitio ex neceſſitate præcedit formam perfectam, quia forma non recipitur niſi in materia diſpoſita. Sequeretur ergo, quod nullus poſſet conſequi effectum Baptiſmi, niſi prius exorcizetur, quod patet eſſe falſum. Non ergo ea, quæ aguntur in exorciſmis, aliquem effectum habent.

4. Præterea, Sicut quædam aguntur in exorciſmo ante Baptiſmum, ita etiam quædam aguntur poſt Baptiſmum, ſicut quod ſacerdos baptizatum chriſmate vngat in vertice: Sed ea quæ poſt Baptiſmum aguntur, non videntur aliquid efficere, quia ſecundum hoc effectus Baptiſmi eſſet imperfectus. Ergo nec ea, quæ ante baptiſmum aguntur in exorciſmo, aliquid efficiunt.

Sed contra eſt, quod Auguſtinus dicit, in libro de Symbolo: Paruuli exufflãtur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, qui decepit hominem. Nihil autem agitur fruſtra per Eccleſiam. Ergo per huiuſmodi exufflationes hoc agitur, vt dæmonum poteſtas expellatur.* *Lib.1 de ſym c.1. circa finem to 6. & lib.5. Hypog. circa fi. to 7. & de Nup. & concup lib 2.c. 17. & 18 t.7.*

Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt, ea, quæ in exorciſmo aguntur, nihil efficere, ſed ſolum ſignificare. Sed hoc patet eſſe falſum, per hoc, quod Eccleſia in exorciſmis imperatiuis verbis vtitur ad expellendam dæmonis poteſtatem, puta, cum dicit. Ergo maledicte diabole exi ab eo, &c. Et ideo dicendum eſt, quod aliquem effectum habent, differenter tamen ab ipſo Baptiſmo. Nam per Baptiſmum datur homini gratia, ad plenam remiſſionem culparum. Per ea vero quæ in exorciſmo aguntur, excluditur duplex impedimentum ſalutaris gratiæ percipiendæ; Quorum vnum eſt impedimentum extrinſecum, prout dæmones hominis ſalutem impedire conantur. Et hoc impedimentum excluditur per exufflationes, quibus poteſtas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta authoritate Auguſtini) quantum ſcilicet ad hoc, quod non præſtet impedimentum ſacramento ſuſcipiendo. Manet tamen poteſtas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati, & reatum pœnæ, quouſque peccatum per Baptiſmum tollatur. Et ſecundum hoc Cyprianus dicit:* Scias diaboli nequitiam poſſe remanere vſque ad aquam ſalutarem. In Baptiſmo autem omnem nequitiam amittere. Aliud impedimentum eſt intrinſecum, prout ſcilicet homo ex infectione originalis peccati habet ſenſus præcluſos ad percipienda ſalutis myſteria. Vnde Rabanus de inſtitutione Clericorum dicit,* quod per ſaliuam typicam & ſacerdotis tactum, ſapientia & virtus diuina ſalutem catechumeni operatur, vt aperiantur ei nares, ad percipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur ei aures, ad audiendum mandata Dei: vt aperiantur illi ſenſus in intimo corde ad reſpondendum.* *In arg. Sed contra.* *In lib. 4 epi. poſt med.* *Lib. cap.27. poſt med.*

Ad primum ergo dicendũ, quod per ea quæ aguntur in exorciſmo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur poſt mortem, ſed ſolum tolluntur impedimenta recipiendi remiſſionem culpæ per ſacramentum, vnde poſt mortem exorciſmus non valet ſine Baptiſmo. Præpoſitiuus tamen dicit, quod pueri exorcizati, ſi moriantur ante Baptiſmum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum, quia tenebræ illæ ſunt carentia diuinæ viſionis, quæ non recipit magis & minus.

Ad ſecundum dicendum, quod de ratione ſacramenti eſt quod perficiat principalem effectum, qui eſt gratia remittens culpam, vel ſupplens aliquem hominis defectum. Quod quidem non fit per ea quæ aguntur in exorciſmo, ſed ſolum huiuſmodi impedimenta tolluntur, & ideo non ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia quædam.

Ad tertium dicendum, quod diſpoſitio ſufficiens ad ſuſcipiendam gratiam baptiſmalem, eſt fides & intentio, vel propria eius, qui baptizatur, ſi ſit adultus, vel ipſius Eccleſiæ, ſi ſit paruulus. Ea vero, quæ aguntur in exorciſmo, ordinantur ad remouendum impedimenta, & ideo ſine eis poteſt aliquis conſequi effectum Baptiſmi. Non tamen ſunt huiuſmodi prætermittenda, niſi in neceſſitatis articulo. Et tunc ceſſante periculo debent ſuppleri, vt ſeruetur vniformitas in Baptiſmo. Nec fruſtra ſupplentur poſt Baptiſmum, quia ſicut impeditur effectus Baptiſmi, antequam percipiatur, ita poteſt impediri poſtquam fuerit perceptus.

Ad quartum dicendum, quod eorum, quæ aguntur poſt Baptiſmum circa baptizatum aliquid eſt, quod non ſolum ſignificat, ſed efficit, puta, inunctio ſit in vertice, quæ operatur conſeruationem gratiæ baptiſmalis. Aliquid autem eſt quod nihil efficit, ſed ſolum ſignificat, ſicut quod datur ei veſtis candida, ad ſignificandum nouitatem vitæ.

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli ex profeſſo à nobis ſupra diſputata eſt, tractando de ſacramentalibus in genere, & in prima ſectione huius diſputationis eam iterum ſufficienter attigimus, quapropter nihil de illa addendum occurrit, nec Diui Thomæ littera indiget aliqua explicatione: ſolum in ſolutione ad tertium, aduertendum eſt, quod Diuus Thomas docet, has cæremonias tempore neceſſitatis prætermittendas eſſe, quia neque ad ſacramentum, neque ad effectum eius ſunt ſimpliciter neceſſariæ, nihilominus tamen, etiamſi prius Baptiſmus ſit priuatim datus, tranſacto poſtea periculo eas eſſe adhibendas ſolẽni ritu in Eccleſia: Vt ſeruetur (inquit) vniformitas in baptiſmo. Atq; hoc ſeruat vſus Eccleſiæ, vnde ad Eccleſiaſticum præceptum pertinet, neque tunc carent hæ cæremoniæ debito vſu, quia licet ſacramentum non ſit iterandum vllo modo, nihilominus ad illius ornatum & reuerentiam, & publicam ſolemnitatem, etiam tunc hæc omnia ordinantur, & ſuam retinent ſignificationem, & efficaciam, quam habere poſſunt.

Circa ſolut. D. Tho. ad 3. D. Th.

In ſolutione ad quartum explicat Diuus Thom. duas cæremonias, quæ Baptiſmum conſequuntur. Prima eſt inunctio Chriſmatis, quæ fit in vertice baptizati, quam dicit habere aliquã efficaciam ad conſeruationem gratiæ baptiſmalis, ſcilicet per modũ impetrationis, vt ſupra explicatum eſt. Eſt autem hæc vnctio, valde diuerſa ab illa, quæ fit in Confirmatione, nã illa prior eſt cæremonialis, & fit in vertice, poſterior vero fit in fronte, & eſt ſubſtantialis materia ſacramenti Confirmationis. Vnde illa fieri poteſt à ſimplici ſacerdote: hæc tantum ab Epiſcopo, & ideo fortaſſe illa introducta eſt, quia non ſemper adeſt Epiſcopus, qui poſsit confirmare. Eſt autẽ hæc cæremonia antiquiſsima, vt conſtat ex Concil. Arauſic. cap. 1. Innocent. I. epiſt. 1. ca. 3. & Tertulliano libro de Baptiſmo ca. 7. Iuſtino dicta quæſt. 137. Baſil. d. ca. 27. de Spiritu ſancto Nazian. oratione 40. de Baptiſmo, Auguſtino lib. 15. de Trinitate cap. 26. lib. 4. de ſymbolo ca. 10. Hieronymo Dialogo contra Luciferianos, vbi ratione huius vnctionis dicit nõ licere Presbyteris ſine Chriſmate baptizare, & Cyrillo Hieroſolymit. Catecheſi tertia myſtagogica, ac denique Ambroſio li. 2. de ſacramentis, c. 7. & li. 3. c. 1. Accipis, inquit, myſterium, hoc eſt, vnguentum ſupra caput. Quare ſupra caput? quia ſenſus ſapientis in capite eius: friget enim ſapientia ſine gratia, ſed vbi ſapientia acceperit gratiam, tunc opus eius incipit eſſe perfectum. Eſt autem obſeruandum ex capite. Si quis de alio, de Conſecratione d. 4. hanc vnctionem faciendam eſſe ex nouo chriſmate, & non ex veteri, niſi adſit mortis periculum. Quodſi quis contrarium tẽtauerit (ait textus) propria temeritate, ipſe in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam manifeſtatur.

Circa ſolut. ad 4.

Quomodo differant inunctio Baptiſmi, & Confirmationis.

Conc. Arau. Innocen. Tertull. Baſil. Nazian. Auguſt. Hieron. Cyrill. Ambroſ.

Quæ verba apertè indicant eſſe præceptum, eiusq; tranſgreſsionem eſſe graue peccatum, & ita etiam notauit Nauarrus in ſum. c. 22. num. 75. & ca. 25. n. 75. colligitur ex gloſſ. in c. Quoniam, de ſententia excõmun. in 6. verbo (Dubium) vbi ait, depone ſacerdotem, qui in hoc delinquit, & citat prædictum decretum. Si quis de illo. Vbi nihil de hac pœna in ſpeciali dicitur.

Nauar.

Secunda cæremonia, cuius Diuus Thomas in eadem ſolutione meminit, eſt, quod poſt Baptiſmum induebatur veſtimentis albis, quam cæremoniam dicit, nihil efficere, ſed ſignificare nouitatem vitæ, quæ cæremonia eſt etiam antiquiſsima, vt cõſtat ex Dion. ſupra, Ambr. libr. de his, qui initiantur, capi. 7. Auguſt. ſerm. 157. de temp. Greg. Turon. libr. 5. Hiſt. cap. 11. & Rabano lib. 1. de inſtitut. Clericor. c. 29. & lib. 2. cap. 39. vbi ait, ſolitos fuiſſe baptizatos vti veſtimentis albis per totã octauam Paſchæ, & ideo dies octaua vocatur Dominica in Albis, quia eo die deponebant baptizati alba veſtimenta. Et huius cæremoniæ veſtigia adhuc manent in baptiſmis adultorum, qui temporibus Paſchæ & Pentecoſtes fiunt in Romana Eccleſia, in baptiſmo autem paruulorum ſacerdos operit caput infantis candida veſte.

Cur induitur veſtimentis albis.

Dionyſ. Ambroſ. Auguſtin. Greg. Tur. Raban.

Præterea, has cæremonias à Diuo Thoma tractatas, ſeruat Eccleſia: aliam, videlicet dandi cereum accenſum homini iam baptizato, quæ etiam eſt antiquiſsima, vt conſtat ex Gregorio Nazianzeno orat. 40. in ſanctum Baptiſmum, vbi inquit, hac cæremonia ſignificari fidem viuam, quam baptizatus ſemper habere debet, vſque ad finem vitæ, & Gregori. Turon. loco citato ad hanc cæremoniam alludens inquit. Flagrabant cerei, lampades refulgebant: & Nicephorus lib. 3. Hiſtor. c. vltimo, & latius Alcuinus de diuinis officiis cap. de Sabbatho ſancto. Rurſus olim hominibus baptizatis lac & mel prægustanda dabantur ad infantiæ ſpiritualis ſignificationem, vt ait Hieronymus dialogo contra Luciferian. Vnde Dominica in albis canitur. Quaſi modo geniti infantes lac concupiſcite. Addit vero idem Hieronym. in 55. caput Iſaiæ, vsq; ad ſua tempora in Eccleſiis Occidentis obſeruatum eſſe, vt renatis in Chriſto vinum lacq; tribuatur, ſed hæc cæremonia iam non eſt in vſu. Sicut neque alia de oſculo pacis, cuius meminit Cypr. lib. 3. epiſt. 8. neq; alia de lotione pedum, de qua mentionem facit Ambr. lib. 3. de ſacramentis, cap. 1. Quam tamen non fuiſſe receptam, ne illa lotio exiſtimaretur eſſe de ſubſtantia Baptiſmi, docet Auguſt. epiſtola. 119. cap. 18. imo prohibita videtur in Concilio Eliber. cap. 48.

Cereus accenſus cur datur baptizato.

Greg Naz. Greg Tur. Niceph. Alcuinus. Hieron. Cypr. Ambr. Auguſt. Conc. Elib.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſit officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod non ſit ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim miniſtrorum pertinet habere operationem ſuper immundos, vt Dion. dicit 5. cap. Eccleſ. Hierar. Sed Catechumeni, qui inſtruuntur in catechiſmo, & energumeni, qui purgantur in exorciſmo, computantur inter immundos, vt ib. Dion.* dicit. Ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium ſacerdotis, ſed potius miniſtrorum.*

4. d. 6. q. 2. a. 3. q. 3. c. 5.

In tit. de ſacerdotum perfectionibus, & in contẽp. Loco citato.

2. Præterea, Catechumeni inſtruuntur de fide per ſacram Scripturam, quæ in Eccleſia per miniſtros recitatur, ſicut enim per lectores in Eccleſia legitur vetus Teſtamentum, ita etiam per Diaconos & ſubdiaconos legitur nouũ. Et ſic ad miniſtros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad miniſtros pertinet. dicit enim Iſid. in quadam epiſtola, Ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manusque ſuper energumenos & catechumenos in exorciſmo imponere: non ergo pertinet ad officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare.*

Refertur in d. 25. c. per lectu, & dicitur eſſe in ep. ad Ludifred.

3. Præ-

3. Præterea, catechizare idem eſt, quod docere, & hoc idẽ eſt, quod perficere, quod ad officium Epiſcoporum pertinet, vt dicit Dionyſ. 5. cap. Eccleſ. hierar. Non ergo pertinet ad officium ſacerdotis.

Ex co citato in arg 1. Refertur de conſec d. 4. c Catechiſmi. Greg ho. 29. in Euang. ante med.

Sed contra eſt, quod Nicolaus * *Papa dicit: Catechiſmi baptizandorum à ſacerdotibus vniuſcuiuſque Eccleſiæ fieri poſſunt. Vnde Gregorius etiam ſuper Ezechielem dicit. Sacerdotes, cum per exorciſmi gratiam manus credentibus imponunt, quid aliud faciunt, niſi quod dæmonia eijciunt?*

Reſpondeo dicendum, quod miniſter comparatur ad ſacerdotem, ſicut ſecundarium & inſtrumentale agens ad principale, vt indicat ipſum nomen miniſtri. Agens autem ſecundarium non agit ſine principali agente, ſed cooperatur principali agenti in operando. Quanto autem potior eſt operatio, tanto principale agens potiorib. indiget inſtrumẽtis, ſeu miniſtris. Potior autem eſt operatio ſacerdotis, in quantum confert ipſum ſacramentum, quàm in præparatorijs ad ſacramẽtum. Et ideo ſupremi miniſtri, qui dicuntur diacones, cooperantur ſacerdoti in ipſa collatione ſacramentorum. Dicit enim Iſidorus * *quod ad diaconem pertinet aſſiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in ſacramentis Chriſti in Baptiſmo, ſcilicet in chriſmate, patena & calice. Inferiores autem miniſtri cooperantur ſacerdotibus in his, quæ ſunt præparatoria ad ſacramentum, ſicut lectores in Catechiſmo, & exorciſtæ in exorciſmo.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſuper immundos miniſtri habent operationem miniſterialem, & quaſi inſtrumentalem ſed ſacerdos principalem.

Ad ſecundum dicendum, quod lectores & exorciſtæ habẽt officium catechizandi & exorcizandi, non quidem principaliter, ſed ſicut in his ſacerdoti miniſtrantes.

cap. 2 Eccle. hierar. ar. 2. *Ad tertium dicendum, quod multiplex eſt inſtructio, vna conuerſiua ad fidem, quam Dionyſ. tribuit Epiſcopo in cap. 2. Eccleſiaſt. Hierar. & poteſt competere cuilibet prædicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda eſt inſtructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter ſe debeat habere in ſuſceptione ſacramentorum, & hæc pertinet ſecundario quidem ad miniſtros, principaliter autem ad ſacerdotes. Tertia eſt inſtructio de conuerſatione Chriſtianæ vitæ: & hæc pertinet ad Patrinos. Quarta eſt inſtructio de profundis myſterijs fidei, & perfectione Chriſtianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad Epiſcopos.*

IN hoc articulo nihil addendum occurrit his, quæ de miniſtris ſacramentalium in genere ſupra tractata ſunt, præterea, quæ in ſequenti diſputatione morali de miniſtro huius ſacramenti dicemus.

DISPVTATIO XXXI.

De morali doctrina ad ſacramentum Baptiſmi pertinente.

HÆc ſola diſputatio ſupereſt de Baptiſmi ſacramento. Hactenus enim inſtitutionem, eſſentiam, cauſam, effectus & accidentia, ſeu proprietates eius explicuimus. Dicendum ergo ſupereſt de præceptis, quæ ad hoc ſacramentum ſpectant, & quãdo, vel quo modo contra illa peccetur, & quænam Eccleſiaſticæ pœnæ propterea imponantur. Ad hæc enim capita tota hæc doctrina moralis reuocatur. Prꝗcepta autem huius ſacramenti poſſunt vel ad dantem, vel ad recipientem pertinere: Nam hæ duæ perſonꝗ ſunt per ſe neceſſariæ ad vſum huius ſacramenti, nam de ſuſceptore, qui ex vſu Eccleſiæ in ſolemni Baptiſmo requiritur, ſatis dictum eſt ſupra q. 67. ar. 8 dicemus ergo prius de ſuſcipiente ſacramentum, deinde de miniſtrante, ac deniq; de iis, quæ vtriq; ſunt cõmunia, ac de mutua eorum obligatione inter ſeſe.

SECTIO I.

Vtrum iure diuino teneantur homines baptizari.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia, licet Matthæi vltimo, præceptum ſit Apoſtolis: Docete omnes gentes, baptizantes eos, tamen aliis nõ eſt præceptũ, vt Baptiſmum reciperent: poteſt autem optime vnus obligari ex præcepto ad dandum, quamuis alter non obligetur ad recipiendum, vt patet de eleemoſyna, & de reſtitutione. Poteſt enim ſubintelligi cõditio in illis verbis, baptizantes eos, ſcilicet, ſi ipſi cõſenſerint, vel baptizari voluerint. Vnde addẽs Chriſtus Dominus Marc. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, ſolum poſtea dixit: Qui nõ crediderit condemnabitur, & non dixit, Qui non baptizatus fuerit, indicans, Baptiſmum non ita eſſe ſimpliciter præceptum, ſicut fidem. Vnde poteſt hoc confirmari, quia per fidem viuam poteſt quis iuſtificari ante Baptiſmum, poſtea ergo non indigebit Baptiſmo, cum non indigeat effectu eius, & cæremonia exterior non ſit per ſe præcepta, ſed propter effectum. Matt. vlt.

Dico primo, iure diuino impoſitum eſſe hominibus præceptum ſuſcipiendi Baptiſmum aquæ. Eſt certa concluſio & communis Theologorum, D. Th. ſupra. q. 68. artic. 1. & in 4. diſtinct. 4. quæſt. 3. artic. 3. quæſtiuncula 2. & idem tenent alij Theologi. Richard. articulo 2. quæſtione 3. Gabriel quæſtione 2. articulo 3. dub. 1. Bonauentura diſtinctione 6. articulo 2. quæſt. 2. Paludan. quæſtio. 1. Soto & alij, & Adrianus in materia de Baptiſmo, quæſtione 5. colligitur ex Concilio Tridentino ſeſsio. 7. cano. 5. de Baptiſmo, vbi anathematis damnat, dicentes, Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem. Vbi licet non apertè declaret, an de neceſsitate medij, vel præcepti loquatur, tamen etiamſi ſit ſermo de neceſsitate medij, in illa omnino continetur neceſsitas præcepti, reſpectu adultorum, vt dicemus, & cũ Concilium negat Baptiſmum eſſe liberum, manifeſtum eſt, libertatem ibi opponi præcepti obligationi. Deinde colligitur hæc veritas ex illo Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit, &c. Primo quidem quia omnia media neceſſaria ad ſalutem, quatenus ſunt in poteſtate & voluntate noſtra, cadunt ſub præceptum. Nam per obſeruationem præceptorum vitam æternam conſequimur, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Nihil ergo eſt, quod magis ſub præceptum cadat, quam medium illud, ſine quo vita æterna obtineri non poteſt, quantum in noſtra eſt poſitum voluntate & poteſtate. Ex qua ratione intulerunt aliqui, hoc præceptum præter inſtitutionem Baptiſmi non eſſe poſitiuum, ſed naturale, conſequens ipſam inſtitutionem ex vi charitatis: qua homo obligatur curam gerere ſuæ ſalutis ſpiritualis, & vti mediis inſtitutis ad conſequendam vitam æternam. Sed hoc non recte dictum eſt, quia ex vi ſolius inſtitutionis poterat quidem baptiſmus eſſe vtilis ad abundantiorem gratiam, & ad maiorem ſecuritatem ſalutis comparandæ, tamen ex hoc præciſe non eſſet neceſſarius ſimpliciter ex obligatione charitatis, quia non tenetur homo, aut certiora, aut vtiliora media ſalutis aſſumere ex vi ſolius charitatis proprie, niſi aliunde ſint præcepta, vel neceſſaria: Hæc ergo obligatio charitatis ſupponit aliam neceſſitatem priorem medij, quæ in præſenti intelligi nõ poteſt ex ſola natura rei, nec ſine priori aliquo præcepto poſitiuo. Vnde argumentor ſecundo in hunc modum, nam adultus, etiamſi per interiorem fidem dilectionem, & pœnitentiam iuſtificetur, adhuc eſt illi neceſſarius baptiſmus neceſsitate medij ad vltimam ſalutem, ita vt ſi voluntariè illum negligat, ſaluari non poſsit, vt conſtat ex ſupra dictis de neceſsitate medij: ſed hæc neceſsitas oriri non potuit, niſi ex ſpeciali præcepto poſitiuo: ergo. Probatur minor, quia poſtquam homo iuſtificatus eſt, non poteſt impediri ab vltima ſalute conſequenda, niſi ratione aliciuius

Eſt præceptũ ſuſcipiendi Baptiſmum iure diuino. D Thom. Richard. Gabriel. Bonauen. Palud. Soto Adrian. Conc. Trid. Ioan 3. Matt 19.

lieuius peccati, quia, ſi gratia non amittatur, infallibiliter perducimur ad vitam æternam: amitti autẽ non poteſt, niſi per peccatum, omiſsio ergo voluntaria Baptiſmi non poteſt, vel gratiam prius obtentam tollere, vel conſecutionem vitæ æternæ impedire, niſi ipſa peccatum ſit, nõ poteſt autem ipſa eſſe peccatum, niſi ſit contra præceptum, vt per ſe conſtat: ergo de primo ad vltimum, vt Baptiſmus ſit adultis medium neceſſarium ad ſalutem, oportet, vt illis ſit præceptus. Dices, illam neceſsitatem non oriri ex præcepto, ſed ex voto Baptiſmi, quod homo per contritionem habuit, vt iuſtificari poſſet. Sed hoc friuolum eſt, quia hoc votum non eſt intelligendũ (vt nomen ſonat) per modum promiſsionis, qua homo ſe voluntarie obliget ad Baptiſmum ſuſcipiendum, tum quia ficta eſt, & inuſitata talis promiſsio, imo (vt ſupra dictum eſt) interdum poteſt haberi hoc votum implicitum ſine cogitatione, vel cognitione Baptiſmi, ſine qua eſſe non poteſt promiſsio propria voluntate facta, tum etiam, quia de ipſamet promiſſione inquiro, an ſit præcepta, nec ne, nam ſi non eſt præcepta omitti poterit ſine peccato, & ſine illa poterit homo habere dilectionem veram & contritionem, & ita poterit iuſtificari ſine voto Baptiſmi, & tolletur neceſsitas medij: ſi autem dicatur de illa datum eſſe præceptum, multo verius & facilius dicetur, datum eſſe huiuſmodi præceptum de ipſo Baptiſmo ſuſcipiendo, quia hoc immediatè & per ſe pertinet ad neceſsitatem Baptiſmi, non aliud. Votũ ergo illud nihil aliud eſt, quam propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod propoſitum ideo neceſſarium eſt, quia Baptiſmus eſt præceptus, vt medium neceſſarium: Non ergo oritur illa obligatio ex voto, ſed potius votum eſt de obligatione implenda, & ideo neceſſe eſt, illud includi in contritione, quia ſupponit obligationem, nam, ſi hæc non ſupponeretur, poſſet homo habere contritionem ſine tali propoſito, imo cum contraria voluntate nõ faciendi, quidquid præceptum eſt, quod enim licet non facere, licet etiam velle non facere, & ideo voluntas illa non eſſet contraria verę dilectioni ac contritioni, & ideo neceſſarium eſt præceptum, vt tale votum ex neceſſitate in contritione includatur. Ex quo vlterius cõcludi poteſt hoc præceptum tale eſſe, vt obliget ſub mortali: quandoquidem voluntaria eius omiſsio talis eſt, vt excludat hominem à regno cœlorum, iuxta verba Chriſti Domini ſuperiꝰ citata, & ratio eſt, quia hoc præceptum eſt de re ad ſalutem neceſſaria, ſeu tale eſt, vt cõſtituat rem ad ſalutem neceſſariam. Quocirca, ſicut Chriſtus Dominus dixit: Qui non crediderit, condemnabitur, ita de adultis dicere potuiſſet, qui ſine baptiſmo voluntarie mortuus fuerit, condemnabitur, quia ſine dubio ęquè verum eſt, & licet Chriſtus Dominus id tacuerit, non tamen negauit: tacuit autem, vel quia ex priori membro id ſatis colligi poterat, nam cum damnandus dicitur, qui non crediderit, non ſolum intelligendum eſt de illo, qui nullo modo credit, ſed etiam de omni illo, qui non crediderit fide viua, qui autem voluntariè baptiſmum omittit, iam non credit fide viua, vel certe id tacuit Chriſtus, vt ſignificaret poſſe hominem ſaluari per internam diſpoſitionem abſque reali ſuſceptione Baptiſmi, quando non voluntas, ſed neceſsitas illam excludit, quod optime ſtare poteſt cũ præcepto, quia tunc impotentia culpam excuſat. Quando ergo Chriſtus præcepit Apoſtolis, vt omnes gentes baptizarent, implicite aliis præcepit, vt baptizarentur, ſicut præcipiendo Apoſtolis, vt alios docerent, præcepit aliis, vt audirent, & crederent. Nec vero hæc obligatio ſuſcipiendi Baptiſmum ſine fructu eſt, etiam poſt gratiam & iuſtitiam per contritionem obtentam. Primo quidem, quia ipſa gratia ſacramentalis, & totius pœnæ, & omnis culpæ remiſſio, & maior ſecuritas ac certitudo, ſunt fructus magni momenti, propter quos omnes, poterat merito præcipi Baptiſmi ſuſceptio. Deinde character baptiſmalis non imprimitur per interiorem contritionẽ abſque reali ſuſceptione ſacramenti. Eſt autem hic character in lege noua neceſſarius, vt homo ſit capax aliorum ſacramentorum, & fructuum eorum. Denique ſacramenti huius ſuſceptio eſt ſolemnis profeſsio fidei, per quam fideles configurantur Chriſto, eiuſque corpori Eccleſiæ aggregantur & ſubijciuntur, quam profeſsionem oportuit fieri certo aliquo ſenſibili ſigno, vt fieret humano modo & conſtanti, & omnibus manifeſto.

Præceptum Baptiſmi ſuſcipiendi omnib. hominibus poſitũ eſt.

Dico ſecundo, hoc præceptum Baptiſmi omnibus hominibus poſitum eſt, vnde, quantum eſt ex ſe ex quo latum eſt, omnes obligat, qui ſunt capaces præcepti. Eſt certa concluſio, in quo differt hæc à lege circumciſionis, illa enim vni tantum populo data eſt: hæc vero vniuerſo mundo, quod conſtat ex generalitate verborum Chriſti: Niſi quis renatus fuerit: Et baptizate oẽs gentes. Et ratio eſt, quia regnũ Chriſti & Eccleſia eius futura erat Catholica vniuerſalis, & per vniuerſum mundum diffundenda, & ideo ſicut omnibus hominibus pręcipitur fides Chriſti, & coniunctio cum Eccleſia extra quam non eſt ſalus, ita etiam omnibus præcipitur profeſsio Chriſtianæ fidei, quæ fit in Baptiſmo. Atque hinc ſequitur, primo, hanc legem, quantum eſt ex ſe, obligaſſe etiam illos homines, qui eo tempore viuebant, quo Chriſtus hanc legem tulit, quantumuis eſſent iuſti & ſancti, obligauit itaque Apoſtolos, & Beatiſsimam etiam Virginem, quia omnibus neceſſarium fuit, vniri Eccleſiæ, prout à Chriſto inſtituebatur, & ſubdi iuriſdictioni eius, & fieri capaces aliorum ſacramentorum eius, & ideo omnibus eſt impoſitum hoc pręceptum, quamuis iam non eſſet illis neceſſarius Baptiſmus ad peccati remiſsionem. Sequitur ſecundo, obligare hoc præceptum infideles omnes, eſt enim à Chriſto datum, qui poteſtatem habuit excellentiæ, ad obligandos omnes, & verba legis ad omnes diriguntur, quomodo autem hæc lex & obligatio illis applicetur, & an inuincibiliter ignorare poſsit, in materia de fide tractatur, eadem enim ratio, quoad hoc, eſt de Baptiſmo, quæ eſt de ipſa fide, præſertim de fide explicita Chriſti & Trinitatis, prout nunc eſt in lege gratiæ neceſſaria. Hinc vero obiter vlterius ſequitur, nullum hominem proprij arbitrij capacem, poſſe iuſte aliqua humana poteſtate impediri, quo minus baptizetur, ſi velit. Itaque & filius inuito parente, & ſeruus inuito domino, & quilibet priuatus homo inuito ſuo Principe ſeu republica baptizari poteſt, & grauiter contra præceptum Chriſti delinquit, qui eum tentat impedire, ipſeque ius habet ſe defendendi, ſi poſsit, imo & Eccleſia habet etiam poteſtatem defendendi illum ex vi illorum verborum: Docete omnes gentes, baptizantes eos: & illorum: paſce oues meas. ſed de hoc latius dixi in materia de fide.

Apoſtolos ac B. Virginẽ hoc præceptũ obligauit.

Hoc præceptũ non obligat paruulos ante vſũ rationis, neque parentes niſi inſtante neceſsitate.

Tertio ſequitur ex dictis, hoc præceptum per ſe & directè nõ obligare paruulos ante vſum rationis, quia pro ea ætate non ſunt capaces præcepti: inquiri vero poteſt, an obliget parentes, aut alios, qui curam gerunt infantium ad baptizandos illos. Reſpondetur primum inſtante neceſsitate vel periculo mortis ipſius infantis, ſaltem obligari ad hoc ex lege charitatis, miſericordiæ, & pietatis, qua tenetur parens ſubuenire filio indigenti, & recte illum inſtituere, ſeu diſponere, etiam ijs, quæ ad ſalutem animæ ſpectant. Deinde etiam ex vi legis Baptiſmi exiſtimo ad hoc teneri parentes, quia materia huius legis cõmunis eſt infantibus & adultis, & ideo ad omnes extendi debet obligatio eo modo, quo poteſt: infantes autem, ſicut non habent pro tunc vllam volũtatem, niſi paternam, ita per illã obligantur, ad baptiſmum, quatenus ipſi parentes obligãtur ad baptizãdos illos: ſicut olim lex circumciſionis obligabat parentes ad circũcidendos infantes. Preterea, ſi infãte

ſine

ſint filij Chriſtianorum, tenentur paſtores Eccleſiæ ex officio, & ex iuſtitia, ad baptizandos illos, ſaltem in prædicta neceſsitate, vt conſtat ſufficienter ex ſupra tractatis de miniſtris ſacramentorum in genere. At vero extra caſum neceſsitatis, & ſtando in ſolo iure diuino non videntur obligari parentes hoc præcepto Baptiſmi ad baptizandos ſuos filios tempore infantiæ. Et idem videtur dicendum de tota Eccleſia reſpectu ſuorum membrorum, quia hoc nõ continetur in ſubſtantia ipſius præcepti: Non enim determinat tempus vel ætatem, in qua dandus, vel ſuſcipiendus eſt Baptiſmus, ſicut determinabat lex circumciſionis. Rurſus, cum hoc præceptum ſit affirmatiuum, non obligat pro omni tempore, ſed ſolum tempore opportuno, vel moraliter neceſſario, vt explicabimus ſectione ſequenti. Tempus autem infantiæ, ſecluſo periculo mortis, non videtur ex ſe adeo neceſſarium, vt ex vi ſolius diuini iuris obligetur Eccleſia ad baptizandos homines, tempore infantiæ, nec poſsit licite Baptiſmum differre vſque ad ætatem adultam. Quod videtur olim fuiſſe in conſuetudine in aliquibus locis: nec video rationẽ, aut authoritatem ſufficientem ad aſſerendum talẽ conſuetudinem eſſe contrariam iuri diuino, quamuis contraria melior ſit, vt ſupra tradidimus. Vnde ex conſuetudine Eccleſiæ, & præcepto eius recte poſſunt parentes Chriſtiani, ad baptizandos infantes ſuos ante adultam ætatem, obligari, quia res eſt iuſta, & bono communi ſatis expediens, & ipſi ſunt ſubditi iuriſdictioni Eccleſiæ. Et ita exiſtimo, ſaltem conſuetudine ipſa, introductum eſſe hoc præceptum, eo vel maxime, quod ſecluſa grauiſsima cauſa non poſſet ſine magno ſcandalo hæc conſuetudo violari: Parentes autem non baptizati, cum non ſint Eccleſiæ ſubditi, non obligantur hoc particulari præcepto.

Quando hoc præceptũ obligare cœperit. *Bernard.* *Hugo.*

Vltimo occurrebat, hoc loco tractandum, quando cœperit hoc præceptum vniuerſum mundum obligare, ſed, quia hæc quæſtio generalis eſt de tota lege noua, illam relinquo in materiam de legibus. Mihi tamen ſemper placuit Diui Bernardi ſententia in epiſtola 77. ad Hugonem, & Hugonis in libro primo de cæremoniis & officiis Eccleſiaſticis, capite 13. & in ſumma ſentent. tractatu 5. capite 2. ſcilicet, hoc præceptum non obligaſſe vniuerſum mundum ante ſufficientem Euangelij promulgationem, quæ comprehendit ſufficiens tempus, & diligentiam, ac publicationem præcepti de ſe ſufficientem, vt poſſet notitia eius ad omnes mundi homines peruenire, quia nec obligatio legis aliter prudenter imponeretur, neque eſſet hominibus accommodata, quia non ſolum ex accidenti, ſed per ſe, eſſet impoſsibilis eius notitia: ſecluſo enim miraculo, per ſe repugnat, legem vno tantum loco diuulgatam, eadem hora, vel die in notitiam totius orbis deuenire. Non eſt ergo humanum hoc modo vniuerſos homines aliqua lege obligare, neque eſſet prudens prouidentiæ genus, præſertim in lege introducente nouum remedium neceſſarium ad ſalutem, & antiqua remedia irritante, quia non poſſet non afferre multis neceſsitatem quandam pereundi abſque remedio ſalutis, præſertim infantibus. Adde nullum aliud tempus conuenienter aſsignari poſſe, nam quod quidam dicunt, die reſurrectionis, vel aſcenſionis cœpiſſe hanc legem obligare omnes, quando Chriſtus dixit Apoſtolis: Docete omnes gentes, baptizantes eos: nõ eſt veriſimile, quia tunc Chriſtus non promulgauit hanc legem, ſed ſolum inſtruxit Apoſtolos, eiſque præcepit, vt illam promulgarent, & executioni mandarent. Quod vero alij dicunt, hanc vniuerſalem obligationem cœpiſſe in die Pentecoſtes, nullum etiam habent ſufficiens fundamentum, quia, neque eo die legimus factam hanc vniuerſalem promulgationem, aut enim hæc intelligitur facta in ſolo ipſo aduentu Spiritus ſancti ſolemni & publico, aut in prædicatione Petri: nulla enim alia actio eo die facta eſt, quæ poſsit vim promulgationis habere, ſed in neutra earum actionum facta eſt talis promulgatio, nam per ſolum aduentum Spiritus ſancti, & omnia ſigna, quæ in illo facta ſunt, nihil potuit mundus percipere aut intelligere de tali lege, vt per ſe conſtat: ergo per illud ſolum myſterium non eſt facta promulgatio ſenſibilis & humana. Neque enim facta eſt per prædicationem Petri, quia neque ipſe tunc direxit ſermonem ſuum ad vniuerſos homines, ſed ad Iudæos, & Iſraelitas, vt patet ex illis verbis Acto. 2. Viri Iſraelitæ audite verba hæc: & illis: Vobis enim eſt repromiſsio, & filiis veſtris, & omnibus, qui longe ſũt, quoſcunq; aduocauerit Deus noſter, quæ poſteriora verba poſſunt intelligi, vel de Iudæis vbiq; diffuſis, vel certe de quibuſcunque hominibus, quos Deus vocare dignaretur, de quibus Petrus nihil tunc ſatis cognoſcebat. Cuius rei argumentum ſufficiens ſumitur ex capite 10. Actorum, vbi Petro facta eſt ſpecialis reuelatio de baptizandis gentibus: non eſt ergo veriſimile, ipſum voluiſſe in prima illa prædicatione promulgare Baptiſmi legem omnibus gentibus: non ergo fuit illa vniuerſalis, & integra promulgatio, ſed ſolum inchoatio quædam promulgationis paulatim perficiendæ.

Actor. 2. *Act. 10.*

SECTIO II.

Quomodo poſsit determinari certum tempus humanæ vitæ, pro quo obliget hoc præceptum Baptiſmi.

SVpponimus ex præcedenti ſectione ſermonem eſſe de adultis, qui in ſeipſis hac lege obligantur, nam de paruulis iam ſatis dictum eſt. Ratio autem dubitandi eſt, quia præceptum affirmatiuum, quale eſt hoc, de quo agimus, licet obliget ſemper, non tamen pro ſemper, & ideo difficile eſt, aſsignare temporis articulum, pro quo definite obliget, quando ipſa lex illum non determinat, vt in præſenti contingit. Duobus autem modis fieri ſolet hæc temporis determinatio in obſeruatione alicuius præcepti diuini affirmatiui. Primo, priuata authoritate per ſolã prudentem & ſapientem interpretationem diuinæ legis, quomodo interpretamur, præceptum credendi, obligare hominem ad credendum ſtatim, ac illi ſufficienter proponuntur res fidei. Secundo per publicam Eccleſiæ authoritatem, & poteſtatem, quæ præcepto diuino adiungit aliud humanum determinans tempus, in quo diuinũ ſeruandum eſt, quomodo diuina lex de confeſsione peccatorum, vel de ſumenda Euchariſtia determinatur ex præcepto Eccleſiæ, vt ſemel in anno, vel tempore Paſchali ſeruetur, & de vtroque modo dicendum eſt.

Duobus modis poteſt determinari tempus quo præceptum aliquod obligat.

Circa priorem tria ſunt tempora, de quibus poteſt eſſe cõtrouerſia. Primum eſt, ipſum initium, ſeu ſtatus vſus rationis, ſuppoſita ſufficiente cognitione Baptiſmi, & iuxta hoc obligabitur vnuſquiſque ex vi huius legis, vt Baptiſmum recipiat ſtatim ac commode poteſt, ſuppoſita Baptiſmi propoſitione & cognitione. Secũdum tempus erit vltimum vitæ tempus, ſeu periculum. Tertium erit aliquod tempus intermedium. Ex his autem hoc vltimum videtur maxime indeterminatum, & æque incertum, quia non eſt maior ratio de vno die, menſe, aut anno, quã de alio. Primum autem tempus, quamuis opportuniſsimum ſit, & ideo maxime conſulendum: non tamen videtur poſſe ſufficienti ratione probari, ſtatim pro illo tempore obligare hoc præceptum, quia non obligatur homo ad id, quod optimum eſt, nec cætera affirmatiua præcepta ſtatim obligant, vt conſtat de præcepto pœnitendi ſeu confitendi poſt peccatũ commiſſum. Tunc enim per annũ differri poteſt, & ſecluſa Eccleſiæ determinatione, longiori tempore potuiſſet. Quin potius Tertullianus lib. de Bapt. ca. 18. conſilium dicit eſſe differre Baptiſmum, & nonnulla veterum Sanctorum exempla id ſuadent, nam

Tertull.

D. Mar-

Martin. *Ambroſ.* D. Martinus octo annis fuit catechumenus, & Baptiſmum diſtulit, & Ambroſius, quando in Epiſcopum electus fuit, nondum erat baptizatus. Videtur ergo ſolum vltimum tempus, id eſt, vitæ terminus, ſeu periculum, eſſe illud, pro quo per ſe loquendo, obligat hoc præceptum. Quod poteſt confirmari: primo, quia præcepta affirmatiua ſolum obligant pro tempore neceſsitatis, teſte Diuo Thoma in 4. d. 17. quæſt. 3. art. 4. quæſtiunc. 1. ſed nullum aliud tempus poteſt verè dici tempus neceſsitatis Baptiſmi: ergo tantum pro illo obligat. Secundo, quia etiam videtur illud tempus maximæ commoditatis: nam per Baptiſmum remittuntur omnia peccata, quoad culpam, & omnem pœnam: quod non ſemper fit per ſacramentalem confeſsionem abſque laborioſo pœnitentiæ Baptiſmo, vt dixit Greg. Naz. orat. 40. ergo magnum commodum eſt differre baptiſmum vſque ad finem vitæ, quando iam homo vix poſt baptiſmum ſuſceptum peccare poſſit, vt hoc modo purior & innocentior ex hac vita decedat. *D. Tho.* *Nazian.*

Cũ primum quis commode poteſt, tenetur baptizari. Dicendum nihilominus eſt, hoc præceptum obligare hominem, vt moraliter loquendo, quam primum digne & commode poſsit, baptiſmum recipiat, vel ſaltem, vt non multo tempore hoc differat. Et ideo dixi moraliter loquendo, quia in huiuſmodi reb. non eſt poſtulandum, vt temporis articulus indiuiſibiliter deſignetur. Atque ſic intellecta concluſio ſumitur ex doctrina Sanctorum, Baſilij hom. 13. ex varijs. Nazian. orat. 40. de ſancto baptiſmo, Chryſ. hom. 1. in Acta, circa finem, & ho. 13. ad Hebr. & habetur in cap. Quando quis, de conſecr. d. 4. vbi grauiter reprehendit eos, qui vſque ad mortem Baptiſma differunt, vt liberius peccent, & tunc plenam remiſsionem conſequantur. Ratione poteſt probari: primo hæc opinio ex fine huius ſacramenti. Quamuis enim inſtitutum ſit ad remittẽda peccata, tamen per ſe primũ eſt ad peccatum originale tollendum, & ad regenerandum hominem in Chriſto, & ad conſtituendum eum membrum Eccleſiæ Chriſti, vt ſit capax aliorum ſacramentorum, & fructus ſacrificij, & obedientiæ ſeu ſubiectionis iuriſdictioni Eccleſiæ. Sed hæc omnia talia ſunt, vt per ſe pertineant ad totum tempus & ſtatum huius vitæ, & vt ſint moraliter neceſſaria ad ſpiritualem vitam hominis: ergo ex fine & inſtitutione Baptiſmi ſatis cõſtat, præceptum eius ſtatim obligare modo explicato: voluit enim Chriſtus fideles ſuos in hac vita in vna viſibili republica ſeu Eccleſia congregare, vna fide, ſub vno capite, in eorundem ſacramentorum vſu & fructu, ad quam voluit ingreſſum patere per baptiſmum: ergo conſequenter etiã voluit huiuſmodi ingreſſum fieri ſtatim à principio vitæ, moraliter loquẽdo. Et confirmatur, nam ſi in vltimum vitæ tẽpus reſeruetur, magna ex parte fruſtratur ſacramentum fine ſuo: de tempore autem intermedio, recte procedit argumentum ſupra factum, nullam eſſe maiorem rationem de vna parte illius, quam de altera: relinquitur enim ſolum prædictum tempus poſſe rationabiliter determinari. Vnde cõfirmatur tertio, quia illud non ſolum poteſt dici tempus commoditatis, ſed etiam cuiuſdam moralis neceſsitatis, quæ non eſt in omnibus affirmatiuis præceptis eadem poſtulanda, ſed proportionalis, iuxta vniuſcuiuſque materiam & finem. In præſenti ergo magna eſt neceſsitas ingrediendi Eccleſiam, & vitam ſpiritualem gerendi in illa, & fruendi ſacramentis, & influxu eius, quæ neceſsitas durat toto tempore vitæ, præſertim in ætate adulta: ergo hæc ſatis eſt, vt homo ſtatim obligetur ad hanc ſpiritualem regenerationem. Quarto, homo ſtatim tenetur credere, & ſuſcipere fidẽ ſibi ſufficiẽter propoſitam, quia eſt vitæ ſpiritualis fundamentũ: ergo ſimiliter tenetur ſtatim hoc fidei ſacramentum ſuſcipere, & in eo ſuam fidem ſolemniter profiteri. Probatur conſequentia, tum quia non ſolum obligatur homo, vt interius credat, ſed etiam vt exterius fidem profiteatur ritu publico, & ſolenni, quo ipſa vnitas fidei demonſtretur, tũ etiam, quia ſicut fides interior eſt fundamentum interioris iuſtitiæ, ita Baptiſmus eſt fundamentum eiuſdem iuſtitiæ, quatenus per exteriora media comparari poteſt, & Chriſtianæ regionis, quatenus exterius vniri & videri poteſt. Vide, ſicut, qui vouet ingredi religionem, quamuis non determinet tempus, tenetur ad ſtatim ingrediendum, moraliter loquendo, quia ex vi talis voti totam vitam ſuam, totumque vitæ tempus offert, & conſecrat ad illum ſtatum: ita hoc præceptum, quod homines obligat ad aſſumendam religionem Chriſtianam ſtatim obligat in ſenſu explicato. Tandem hoc eſt valde conſentaneũ vſui, quem ſemper ſeruauit Eccleſia, vbique n. legimus, homines ſatis in fide inſtructos ſtatim fuiſſe receptos & inuitatos ad baptiſmũ ſuſcipiendum abſque vlla mora, niſi cauſa rationabilis intercederet, vt patet Act. 2. 8. & 10. &c. Et etiam hoc conſentaneum fragilitati & periculis huius vitæ, nam accidere facile poteſt vt homo ſine hoc remedio decedat, ſi multum differat. Eſt denique conſentaneum propriæ charitati ne homo priuetur maximis ſpiritualibus bonis, quæ vel per hoc ſacramentum dantur, vel illud neceſſario ſupponunt. Dixi in concluſione, quam primum digne & commode poſsit, quia homo adultus prius eſt in fide inſtruendus, & ad Baptiſmum diſponendus, & quamdiu ob hanc cauſam Baptiſmum diſtulerit, non cenſebitur eſſe in mora culpabili, tenebitur tantum moralem diligentiam adhibere, vt ſe ad Baptiſmum diſponat & inſtruat, ne ob hanc cauſam plus iuſto tempus Baptiſmi differat, quæ obligatio oritur ex ipſomet præcepto Baptiſmi, nõ enim obligat hoc preceptum tantum poſt ſufficientem diſpoſitionem ad Baptiſmum recipiendum, ſed abſolute omnes obligat, & ideo adiũcto alio præcepto naturali, ſancta ſanctè tractandi, conſequenter etiam obligat ad non negligendam, nec nimium differendam ipſam Baptiſmi diſpoſitionem, alioqui vel fingendum eſſet aliud præceptum, vel huius præcepti obligatio ex hominis arbitrio penderet. Ad rationem dubitandi in principio poſitam, D. Th. quidem in 4. d. 17. loco ſupra citato æquiparat hoc præceptũ Baptiſmi cum præcepto pœnitentiæ: & ideo ſicut hoc præceptum confitendi non obligat ſtatim, ac homo peccat: ita idem dicendum ſentit de præcepto Baptiſmi. Caietanus etiam ſupra q. 68. ar. 3. obſcurè loquitur de hac obligatione huius præcepti, & illud videtur cæteris præceptis affirmatiuis æquiparare. Quę, inquit, licet ex parte tẽporis non obligent, niſi in articulo neceſſitatis, ex parte tamen motiui ad differendum rationem requirunt: nam ſi ſine ſufficienti ratione dilatio voluntariè fiat peccatũ incurritur. Vnde concludit, peccare hominẽ, differẽdo Baptiſmũ ex ſola voluntate, non tamẽ ſi ex rationabili cauſa illum differat. Quæ cõcluſio Caietani ſimpliciter vera eſt, & noſtræ ſententiæ minime cõtraria, ſi recte intelligatur: Imo ex illa neceſſariò ſequitur, obligationem ſuſcipiendi Baptiſmũ vrgere ſtatim, ac homo commode poteſt illũ accipere, & nullã habet rationabilem cauſam ad differendum, nam ſi hanc habeat, iam non cenſebitur habere moralem oportunitatem ac commoditatem: & ideo nondum cenſetur adeſſe tempus, pro quo dicimus ſtatim obligare baptiſmum. Quod vero Caiet. hanc doctrinam colligit ex communi ratione præcepti affirmatiui, mihi probari non poteſt: non enim in omnibus illis dilatiò, quæ ſola voluntate fit, abſque alia rationabili cauſa, peccatũ eſt contra tale præceptum: nam, vel præceptũ iam habet tempus determinatum, intra quod implendum eſt, vt, v. g. quod audienda eſt Miſſa die feſto ante Meridiem, & tunc dilatio, quæ fit intra totum illud tempus vſque ad vltimam eius horam, nullũ eſt peccatum per ſe loquendo, quia quamdiu præceptum ſufficienter impleri poteſt, neque aliud agitur cõtra id, quod in ipſo *Baſil.* *Nazian.* *Chryſoſt.* *Act. 2. 8. 10.* *Ad argumẽta D. Tho.* *Caiet.*

in ipſo decretum eſt, nihil contra illud peccatur, ſi autem vltra totum illud tempus differatur, iam illa erit tranſgreſsio pręcepti, non quia eſt dilatio voluntaria ſine motiuo rationabili, ſed quia eſt abſoluta tranſgreſsio contra ſubſtantiam præcepti, quæ peccatum eſt, quocunq; motiuo fiat, niſi talem cauſam contineat, quæ hominem excuſet à totius præcepti obligatione: Aut præceptum non habet in ſe expreſſam determinationem temporis, ſed ex materia & fine talis præcepti colligenda eſt, & in his præceptis nõ eſt ſemper iudicandum, an dilatio ſit peccaminoſa, necne, ex motiuo, & ratione differendi: alioqui omnia obligarent ad exequendam actionem præceptã, ſtatim, ac commode fieri poteſt, neque vlla intercedit cauſa rationabilis ad differendum: quod tamen conſtat eſſe falſum in præcepto confeſsionis, ſtando iuri diuino, aut in præcepto amandi proximum, & ſimilibus. Prius ergo determinanda eſt aliquo modo quantitas temporis, intra quam poteſt præceptum obligare: nam intra illam differri poterit executio ſine peccato, etiam ſi ſola voluntate fiat abſq; alia cauſa: aſsignandus autem erit aliquis terminus, vltra quem non liceat actionem præceptam differre, neq; ex voluntate, neque ex cauſa, niſi ſit tam grauis, quæ ſufficiat excuſare à præcepti obſeruatione. Cenſeo igitur in præcepto baptiſmi eſſe ſingularem rationẽ, propter quam quantitas temporis, pro quo obligat, & intra quod obligat, ita limitanda & coarctanda ſit, vt moraliter cenſeatur ſtatim obligare, quam primũ occurrerit opportuna occaſio illud ſuſcipiendi: quia ſuppoſito fine & materia huius præcepti, illud tempus non ſolum cenſetur commodius, ſed neceſſariũ, moraliter tamen, & prout res humana poſtulat, definiendum. Quare non eſt omnino in hoc eadem ratio de confeſsione, & de baptiſmo: quia confeſsio nõ eſt ſpiritualis regeneratio, nec fundamentum Chriſtianæ religionis, nec ianua Eccleſiæ, ſicut eſt baptiſmus.

Ad exempla Martini, & Ambroſ.

Ad exempla vero Martini, Ambroſij, & huiuſmodi: dicendum eſt, ex particularibus factis, aut euentibus non poſſe ſumi efficax argumentum: nam in rebus humanis multa occurrunt, quæ poſſent hominem ſine peccato impedire, & ita in dictis caſibus interuenire potuerunt ſpeciales cauſæ, quæ ad id cogerent: præſertim quia tunc baptiſma tantum conferebatur duobus anni temporibus, in quibus facile occurrere poterant impedimenta, propter quæ neceſſarium exiſtimaretur ab vno in alium annum baptiſmum differre: fortaſſe etiam interdum fiebat ex aliqua ignorantia, vel nimia reuerentia, qua ignorantia videtur Tertullianus laboraſſe, qui etiam errauit, exiſtimans non eſſe infantes baptizandos, vt ſupra tractatum eſt.

Tertull.

Ad vltimam rationem ibi factam (cætera enim omnia expedita ſunt) reſpondetur, illam commoditatem conſequendi remiſsionẽ totius pœnæ in fine vitæ, fere nullius momenti eſſe, ſi cum aliis rationibus & vtilitatibus explicatis conferatur: quales ſunt ingredi Eccleſiam, frui aliis ſacramentis & ſacrificio, & communicatione Sanctorum, & cõmunibus ſuffragiis, & bonis operibus Eccleſiæ. Deinde licet humanũ ſit poſt baptiſmũ ſuſceptum peccare, tamen idẽ periculũ eſt, etiam ſi baptiſmus non ſuſcipiatur, & aliunde augeri poteſt, per defectum gratiæ baptiſmalis, quæ ad non peccandũ iuuat: vel ob ſpem conſequendi facilem & plenam veniam omnium peccatorum in finę vitæ, quod eſſet abuti valde tanto diuino beneficio, contra finem & intentionem eius: ergo propter hoc periculum peccandi non licet Baptiſmum differre: ideo enim inſtituta eſt pœnitentia, quæ licet laborioſa ſit, tamen hoc ipſum diuina prouidentia & iuſtitia ordinatum eſt, vt vel timore pœnæ, homines à peccando arceantur.

An Eccleſia potuerit tẽpus baptiſmi ſuſcipiendi determinare

Circa poſteriorem partem difficultas eſt, an potuerit Eccleſia hoc tempus Baptiſmi determinare, & an id fecerit. Caietanus enim d. q. 68. ar. 3. concedit poſſe Eccleſiam hoc tempus determinare: negat tamen ſe inuenire pręceptum, quo id Eccleſia determinauerit.

Caiet.

D. Thom.

D. Th. autem eo loco vtrumq; affirmare videtur, dũ ait: peccare catechumenum, ſi per tempus inſtitutum ab Eccleſia, differat accipere baptiſmum, niſi ex cauſa neceſſaria, & licentia prælatorum Eccleſiæ: non enim eſſet neceſſaria talis licentia, niſi præceptum Eccleſiaſticum ad hoc obligaret: neque id eſſet vllum peccatum, niſi talis inſtitutio Eccleſiæ haberet vim præcepti: atq; ita videtur D. Th. intellexiſſe. Soto in 4. d. 5. q. vnica ar. 3.

Soto.

Et quoad poteſtatem poteſt hoc probari, quia Chriſtus diſpenſationem ſacramentorum Eccleſię commiſit: ergo dedit illi poteſtatem definiendi tempus, pro quo baptiſmus eſſet neceſſario ſuſcipiendus: hanc enim eandem habet Eccleſia in cæteris ſacramentis, quæ ſub præceptum diuinum cadunt, vt ſunt Euchariſtia & pœnitentia. Eſtq; valde neceſſaria ad conuenientem ſacramentorum vſum, & ad tollendas dubitationes, vtq; certo conſtet hominibus, quo tempore teneantur hæc præcepta ſeruare. Et cõfirmatur: nam duobus modis poteſt præcipi hæc temporis determinatio. Primo, pręcipiendo aliquam dilationem, ſeu prohibendo, ne vllus ſuſcipiat baptiſmum, niſi tali tempore, vel poſt tot dies catechiſmi, aut alia ſimili ratione. Secundo præcipiendo accelerationem, ſeu prohibendo, ne vltra tale tempus differatur baptiſmus: ſed conſtat, poſſe Eccleſiam priori modo præcipere tempus baptiſmi, vt conſtat ex antiquo vſu ſupra tractato in diſputatione de cæremoniis, & ex cap. Non ratione, cum ſeqq. de conſecr. d. 4. ergo eadem ratione poterit pręcipere poſteriori modo certam temporis determinationem. Quod vero ad vſum huius poteſtatis ſpectat, videmus Eccleſiam iam definiuiſſe hoc tempus, quoad baptiſmum infantium, vt ſupr. etiam diximus, de baptiſmo aũt adultorum, quamuis de hac re nulla inueniatur lex Eccleſiaſtica, tamen conſuetudo ipſa ſuadet, & veriſimile eſt, Eccleſiam obligare catechumenos, vt ſtatim poſt perfectum catechiſmum ad lauacrum accedant, & hac lege, & quaſi pacto implicito eos admittere in catechumenorum numerum, eoſq; inſtituere & ad baptiſmum pręparare, vt ipſi etiam teneantur intra definitum tempus baptiſmum ſuſcipere, atq; hoc modo explicat hanc ſententiam Soto loco ſupra citato, qui huiuſmodi pactum colligit ex eo, quod olim baptizandi in initio catechiſmi ſua nomina dabant.

Soto.

Nihilominus dicendum ſentio, in Eccleſia non eſſe directam poteſtatem ad præcipiendum adultis non baptizatis, nec baptizatorum filiis, vt intra talę tempus baptizentur, ſi proprie loquamur de præcepto poſitiuo humano. Aliud eſt enim interpretari diuinũ ius, aliud determinare illud ſpeciali præcepto. Primũ poteſt ſine dubio facere Eccleſia in hoc præcepto, ſicut & in aliis: nam apud illam eſt clauis ſcientiæ, & interpretationis diuinarum legum. Vnde, ſi Eccleſia interpretetur, in tali tempore vel opportunitate obligare baptiſmum, re vera obligabit, non tamen ex vi præcepti Eccleſiaſtici, ſed ex vi ſolius diuini iuris, & catechumenus etiam tenebitur fidem adhibere tali interpretationi ſufficienter ſibi propoſitæ: non ex vi alicuius legis humanæ, ſed ex vi præcepti fidei, ſeu iuris diuini, quo omnes homines tenentur credere definita ab Eccleſia, vel etiam naturali iure, quo tenetur quis legitimam legum interpretationem ſequi, eique obedire. Secundum autem, ſcilicet ſpecialem determinationem adhibere diuino præcepto baptiſmi per nouum Eccleſiaſticum præceptum, hoc negamus poſſe fieri Eccleſia reſpectu adultorum. Probatur ex illo Pauli 1. ad Corinth. 5. De his, qui foris ſunt, nihil ad nos: ex quo colligunt omnes Doctores Eccleſiam non habere iuriſdictionem in eos, qui non ſunt membra Eccleſiæ viſibilis, qualis à Chriſto eſt inſtituta, cuiuſmodi membra ſunt ſolum homines baptizati. Vnde Conc. Trident. ſeſſ. 14. ca. 4. Eccleſia, inquit, in neminem iudicium exercet, qui non prius in ipſam per baptiſmi ianuã fuerit ingreſſus. Eadem

Poteſt Eccleſia interpretari diuinũ ius, non vero illud determinare ſpeciali præcepto.

Conc. Trid.

autem

autem eſt ratio de præcepto, ac de iudicio: quia non minus iuriſdictionem vnum requirit, quam aliud: ergo adultus, quantumuis catechumenus, non poteſt, antequam baptizetur, propter præcepta affirmatiua Eccleſiæ directe obligari: ergo non eſt in Eccleſia poteſtas ad huiuſmodi determinationem faciendam per ſpeciale præceptum humanum: patet conſequentia: quia tale præceptum, vt eſſet alicuius momenti, deberet obligare ante baptiſmum. Et confirmatur, quia alias, poſito tali præcepto, poſſet Eccleſia cogere catechumenum ad illud implendum, & punire illum niſi ita faceret, quod eſſe falſum conſtat ex Paulo, & Conc. Trid. citatis: ſequela vero patet, quia poteſtas directiua, & coercitiua coniunctæ ſunt in Eccleſia: & per ſe loquendo, ad eoſdem ſubditos extenduntur, quia poteſtas directiua inefficax eſſet ſine coercitiua.

Paulus. Conc. Trid.

Nunquam fuit præceptũ determinans tempus baptiſmi reſpectu adultorum infidelium.

Secundo ex hoc principio infertur: neq; eſſe, neq; fuiſſe vnquam in Eccleſia tale præceptum reſpectu adultorum infidelium, ſeu non baptizatorum: nam ſi non eſt poteſtas, neque actus eſſe poteſt. Et confirmatur vtrumq;: quia non eſt neceſſarium tale præceptum, & conſequenter nec talis poteſtas: nam cum præceptum baptiſmi obliget ſtatim habita opportunitate, ſecum affert determinationem ſuam: ergo nulla indiget determinatione per Eccleſiaſticũ præceptum, ſed ſola ſufficiente interpretatione & declaratione diuini iuris: & re vera Soto loco citato, quoad hoc nihil differt à noſtra ſententia, quamuis non ſatis explicuerit modum determinationis. Quod vero ibi addit de pacto inter catechumenum & Eccleſiam mihi nõ videtur ſatis fundatum: quia, quod catechumeni ſua nomina darent, nullum argumentum eſt ſpecialis obligationis & pacti, ſed ſolum cuiuſdam publici teſtimonij de voluntate catechumeni, & de tempore, quo incipiebat ſolemniter ad baptiſmum præparari. Sicut quando Nouitius religionem ingreditur, nomen ſuum dat, vt conſtet de ingreſſu eius, non tamen ideo ſe obligat ad profitendam religionem intra tale tempus: neque ſi retrocedat, tranſgreditur aliquod pactum cum religione initum. Vnde confirmatur ſimili argumento ſupra facto, nam ſi interceſsiſſet pactum inter catechumenum, & Eccleſiam, poſſet poſtea cogi catechumenus ad ſtandum promiſsis: faceret enim iniuriam Eccleſiæ, vnaquæque autem ſuprema reſpublica ſeu poteſtas poteſt iniurias ſibi illatas vindicare: poſſet ergo Eccleſia punire catechumenum à fide retrocedentem, eumque ad baptiſmum ſeu fidei profeſsionem cogere: conſequens autem eſt falſum, vt ex teſtimonijs ſupra adductis conſtat: & latius oſtenditur in materia de fide. Nullum ergo videtur intercedere tale pactum, ſed ad ſummum, videtur Eccleſia ſtatuiſſe, vt qui in catechumenorum numerum recipiuntur, tempore ab Eccleſia definito baptizentur, & in hoc iudicio Eccleſiæ pareant: alioqui è catechumenorum numero reijciantur: non per modum pœnæ, ac ſi eſſent ſubditi, vel aliquam Eccleſiaſticam legem eſſent transgreſsi aut obligationem Eccleſiæ factam rupiſſent, ſed ſolum per modum cuiuſdam conuenientis diſpoſitionis ſuorum beneficiorum, & ſuarum actionum, ac miniſteriorum, vt conuenienti modo eos inducat ad præceptum diuinum exequendum: hoc enim modo intellectum, hoc factum eſt rationi conſentaneum: alio vero modo intellectum videretur eſſe contra eam libertatem, qua Chriſtus voluit, homines ad baptiſmum venire, quod etiam exemplo ſupra poſito explicari poteſt de Nouitio habitum religionis aſſumente: nam licet abſolute obligari non poſsit, vt intra certum tempus profiteatur: poteſt tamen ſub conditione ſeu diſiunctione obligari, vt, vel intra illud tempus profiteatur, vel habitu religionis priuetur.

Soto.

Poteſt Eccleſia determinare tempus baptiſmi pro filiis Chriſtianorum proprio & ſpeciali præcepto.

Tertio addendum eſt, poſſe Eccleſiam proprio & ſpeciali præcepto determinare tempus baptiſmi pro filijs Chriſtianorum, vel baptizatorum hominum: hoc conſtat ex ſupra dictis. Et ratio eſt, quia ratione parentum acquiſiuit ius in filios, vt in ſuperioribus etiam tractatum eſt. Ad D. Thomam, ergo in principio citatum reſpondere poſſumus, ipſum vocaſſe tempus inſtitutum ab Eccleſia non illud, quod ſpeciali præcepto Eccleſiaſtico determinatum eſt, ſed illud quod determinatum eſt ab Eccleſia, tanquam ſufficiens, vt in eo incipiat obligare ius diuinum.

Ad D. Tho.

Poteſt item Eccleſia tempus aliquod ſtatuere, tradendo baptiſmo, & conſtituere ſufficiens tempus & locum, omnemq; opportunitatem ad catechiſmum ſubeundum, & baptiſmum intra illud tempus ſuſcipiendum: & tunc peccabit adultus ſine cauſa differendo baptiſmum, non tamen contra præceptum Eccleſiaſticum, ſed contra diuinum tantum.

Ad argum.

Ad primam rationem, qua ſuadetur hęc poteſtas, iam declaratum eſt, quomodo in hoc pręcepto, neq; eſt neceſſaria propter intrinſecã determinationem eius: neq; etiã moraliter poſsibilis: quia ante executionem huius præcepti diuini de baptiſmo ſuſcipiendo, non eſt homo ſubditus Eccleſiæ. Ad confirmationem primo dici poteſt illa præcepta, non tam obligare homines baptizandos, quam miniſtros ipſius Eccleſiæ, quib. poteſt ipſa præcipere, ne baptiſmum adminiſtrent, niſi talibus temporibus, vel cum talibus conditionibus. Secundo, licet concedamus, illa præcepta directe etiam obligaſſe baptizandos, negatur ſimilitudo: non eſt n. par ratio, quia, cum ad Eccleſiam pertineat diſpenſatio ſacramentorum, poteſt præſcribere modum, & cæremonias, ſeu ritus conuenientes ad decentem eorum adminiſtrationem, & vſum: quibus ab Eccleſia præſcriptis obligantur, etiam infideles & catechumeni, non tam Eccleſiaſtico quam naturali, & diuino præcepto, quo tenentur res ſacras ſanctè & reuerenter tractare ſeruando modum in vſu ſacramẽti, quem Eccleſia præſcripſit, & conſequenter poſſent tranſgreſſores huius legis ab Eccleſia puniri propter iniuriam ſibi, & irreuerentiam ſacramento factam, ſicut poſſet Eccleſia punire infidelem, qui templum Chriſtianorum violaret, vel ſacramentum conculcaret. Maxime, quod catechumenus ſic ſuſcipiens baptiſmum præter ritum ab Eccleſia inſtitutum per ipſum baptiſmũ fieret Eccleſiæ ſubditus, & ideo mirum non eſt, quod puniri poſsit ab Eccleſia propter indebitũ ſuſcipiendi modũ, præſertim, cũ ſupra oſtẽſum ſit, peccatũ in ſuſceptione baptiſmi commiſſum ad iuriſdictionẽ Eccleſiæ pertinere. Cætera iam expedita ſunt.

Quomodo catechumeni, & infideles ſubditi eſſe poſſint Eccleſiæ.

SECTIO III.

Quibus ex cauſis poſsit homo ab obſeruatione huius præcepti excuſari.

Aliud eſt inquirere, quæ cauſæ ſufficiant ad differendam executionem huius præcepti, aliud verò, quę ſint ſatis ad illam prorſus omittendam. Illud enim prius, ſæpe poteſt contingere durante vita, hoc autem poſterius tantum in vitæ fine contingit: quia, quãdiu homo viuit, baptizari poteſt: nondum ergo prorſus omiſit, ſed tantum diſtulit: ſolum ergo dicetur omittere, quando voluntarie ſine baptiſmo moritur, aut probabili periculo mortis ſe exponit abſque baptiſmo ſuſcepto, quia in moralibus perinde cenſetur eſſe, exponere ſe morali periculo aliquid faciendi, vel omittendi, & illud facere vel omittere. Hic ergo non agimus de cauſis ſufficientibus ad differendum Baptiſmum, quia hæ poſſunt eſſe complures & variæ: quia licet oporteat eſſe grauem & rationabilem cauſam, tamen non oportet eſſe grauiſsimam, & quaſi extremam. Cuius ratio eſt, quia, licet hoc præceptum, nacta opportunitate & ablatis incommodis, ſtatim incipiat obligare, tamen cum ea neceſsitas præcepti non ſtatim ſit extrema, ſecluſo mortis periculo, & alioqui præceptum ſit affirmatiuum, non obligat ſtatim cum tanto rigore, quanto in ex-

Quæ cauſæ ſufficiant ad differendum baptiſmum.

in extrema neceſsitate obligaret, & ideo ex cauſa, moraliter graui, rationaliter differri poteſt: nec eſt certior aut ſpecialior regula: cauſæ enim particulares ſub ſcientiam non cadunt, ſed per prudentiam iudicandæ ſunt. De abſoluta ergo omiſsione baptiſmi, dubitari inprimis poteſt, an ſine peccato poſsit interdum permitti, ſeu omitti: & ratio dubij eſſe poteſt, quia nulla videtur eſſe poſſe ratio ſufficiens ad omittendum medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem animæ. In contrarium vero eſt, quia hoc præceptum, quamuis diuinum, eſt tamen poſitiuum: huiuſmodi autem præcepta non ita obligant, quin ex grauiſsima cauſa, qualis eſt mortis periculum, vel alia huiuſmodi, poſsit homo ſimpliciter ab eorum obſeruatione excuſari.

Aliqua ratione Baptiſmus omitti poſsit.

Nũ in mortis periculo omitti poſsit baptiſmus.

In hac re fere omnes docent, hoc præceptum non obligare ad ſui obſeruationem cum manifeſto vitæ diſcrimine: atq; adeo hanc eſſe ſufficientem cauſam, ad excuſandum hominem. Vt tamen hoc melius intelligatur, diſtinguamus duplex vitæ periculũ, quod poſsit eſſe cum baptiſmo coniunctum. Vnum eſt naturale, & ab intrinſeco: aliud vero violentum, & ab extrinſeco. Primum erit, ſi cõtingat, hominem grauiter ęgrotare, & probabiliter timeat, ipſammet baptiſmi ablutionem magnum illi detrimentum allaturam, mortemq; acceleraturam, & in hoc caſu Soto *Soto.* d.3. artic. 8. circa fin. abſolute iudicat, hanc eſſe ſufficientem cauſam ad omittendum baptiſmum: & generalem regulam ſtatuit, in nullo caſu eſſe aliquem cum tali periculo mortis baptizandũ: ita vt baptiſmus ſit ei cauſa, vel mortis, vel multæ eius accelerationis: præſertim, quamdiu ſpes eius vitæ durat. Sed ita, inquit, cenſendũ eſt de illo, ac ſi nulla eſſet aquæ copia. Fundamentũ eius eſt, quia tunc baptizare hominem, eſſet illum occidere, interficere autem innocentem, eſt intrinſece malũ: non ergo eſt faciendum propter quodcunq; bonum: ſicut ſupra dicebamus, non eſſe proijciendum paruulum in puteum, vt baptizetur, neque interficiendam matrem, vt infans baptizetur. Quæ doctrina in adultis facile credi poteſt fere ſine diſtinctione vlla: nam illis exterior baptiſmus non eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem: poſſunt enim per baptiſmum in voto ſaluari. & ideo facilius excuſari poſſe videntur: in paruulis autẽ videtur eſſe maior difficultas: quia ſi non baptizentur, nullum eis ſupereſt ſalutis remediũ: & ideo, quamuis reſpectu illorum locum non habeat obligatio & excuſatio præcepti, quia non ſunt capaces eius: illi tamen, qui eorum curam gerunt, non videntur in illo caſu excuſari. Et augetur difficultas, quia vel infans eſt in eo ſtatu, in quo eſt moralis ſpes vitæ eius, quæ tamen minuenda, vel prorſus auferenda timetur per baptiſmum: vel nulla iam eſt ſpes vitæ, etiãſi non baptizetur. In priori caſu certum eſt, durãte eo ſtatu, non eſſe baptizandum infantem: quia pro tũc baptiſmum non dare, non eſt ſimpliciter negare, ſed differre tantum, cum adhuc ſperetur vita, & conſequenter melior baptiſmi opportunitas: in poſteriori autem caſu negare baptiſmum, eſſet prorſus omittere, & infantem perpetuo damnare: dare autẽ tunc baptiſmum, non videtur eſſe, infantẽ occidere: tum quia ille iam ſupponitur eſſe ſine ſpe vitę: tum etiam quia per ſolam ablutionẽ, etiamſi fingatur aliquantulum acceleranda mors, tamen in eo caſu illud moraliter, quaſi nihil reputatur, præſertim ſi cum æterna vita conferatur. Atque hoc argumentum in adultis fieri etiam poteſt, quamuis in eis minus aliquantulum vrgeat, propter minorem eorum neceſſitatem: & quia propter maius corporis robur rarior poteſt in eius huiuſmodi neceſsitas accidere.

Qua ratio adhibenda eſt in puero baptizando cum periculoſe ægrotat.

Primum igitur omnium, in huiuſmodi euentib. obſeruãdum eſt, vt omnis diligentia adhibeatur ad cauendum omne corporis damnum & ſalutis detrimentum: videlicet, vt baptiſmus aſperſione fiat, & in quantitate modica, quæ ad baptiſmum ſufficiat, & in ea parte corporis, in qua minus nocere poſsit: & ſi oportuerit, vt aqua etiam modico calore temperetur, & ſtatim poſt aſperſionem abſtergatur, quę omnia, ſi obſeruentur, vt ſeruari facile poſſunt, moraliter loquendo vix poteſt cogitari, aut fingi, quod ex huiuſmodi baptiſmo augeatur mortis periculum, vel vitæ deſperatio, quantumuis infans ſit debilis, & in vltimis conſtitutus. Ratio autem huius obligationis eſt, quia tenemur non inferre damnum proximo, nec cooperari morti eius. Vnde infert Palud. *Palud.* d.3.q.3. circa finem, eum, qui incautè baptizat hominem in tali periculo conſtitutum, vtendo illa materia, quæ mortem eius acceleret, manere irregularem. Soto verò ſupra dicit, ſe neſcire, ex quo canone *Soto.* Eccleſiæ hoc colligatur, & ſubdit. Quamuis graui ſacrilegio & homicidio delinqueret. Sed mirum eſt, quod peccatum homicidij agnoſcat, & ſpecialem Canonem requirat, in quo illa irregularitas expreſſa ſit, cum in vniuerſum ſit cum culpa homicidij coniuncta: præſertim, cum paulo inferius ipſe doceat, eum, qui baptizat puerum, ita vt mors inde illi immineat, homicidam eſſe & irregularem: nam de hoc etiam nullum Canonem ipſe citat, ſed ex peccato homicidij colligit merito irregularitatem. Addendum verò eſt, dummodo non tantum periculum mortis puero creetur, ſed etiam reipſa mors conſequatur, vt in ſimili notauit Scotus in 4.d.3.q.3. quia *Scotus.* irregularitas non eſt impoſita propter peccatum homicidij internum, vel externum inchoatum, ſi reipſa perfectum non ſit homicidium.

Propter mortis periculũ moraliter nõ eſt omittendus baptiſmus.

Secundo hinc colligo, moraliter loquendo, accidere non poſſe, vt propter hoc mortis periculum omittendus ſit baptiſmus. Quod recte ſuadet ratio ſupra facta, addendo, detrimentum ſalutis, quod ex Baptiſmo prudenter applicato oriri poteſt, nullius fere eſſe momenti, vel conſiderationis. Non tamen nego, quin in eo caſu poſsit Baptiſmus differri, quãdiu eſt ſpes vitæ, & nullum eſt morale periculum ſubitaneæ mortis, quia tunc ſpiritualis neceſsitas non vrget: & conſequenter, nec diuinum aut Eccleſiaſticum præceptum, & ideo quælibet cauſa, etiam leuis, ſufficit, vt ſine peccato differatur: at vero, quando iam eſt morale periculum mortis æternæ, pro nihilo habendum eſt illud detrimentum corporis, quod ex Baptiſmo accidere poteſt: quia reuera nec mors inde cauſatur, nec mortis acceleratio notabilis, aut conſideratione digna. Quod non ſolum in infantibus ſed etiam in adultis verum eſſe cenſeo: quia, licet minor videatur eorum neceſsitas, eſt tamen non parua, & interdum poteſt eſſe æqualis: & ſaltem vtilitas ſemper eſt magna, quæ prætermittenda non eſt propter paruum detrimenti periculum. Hæc autem omnia per ſe, ac moraliter, & regulariter intelligenda ſunt, nam ſi fingantur extraordinarij caſus, in quib. oporteat, aut immittere puerum in puteum ad baptizandum illum, aut eum intingere aqua venenata, quæ ſtatim illum interficiat, aut alij ſimiles, in eis non eſt vtendum tali genere Baptiſmi: quia ſunt actiones plane interfectiuæ hominum, & ideo in illis vera eſt regula à Soto aſsignata. *Soto.* Hæc tamen quæ ſunt valde per accidens, non veniunt in moralem conſiderationem.

Quãdo quis tenetur ſuſcipere, vel conferre Baptiſmum cum periculo mortis violentæ.

De alio periculo mortis violentæ, & extrinſecus illatæ, quale eſſet, ſi tyrannus minaretur mortem ei, qui vel baptiſmum ſuſciperet, vel infantem baptizaret, multa dici poſſent, quæ partim ad materiã de fide, partim ad materiam de charitate ſpectant: & id eo breuiter illa expediam. Diſtinguendum ergo eſt primum de paruulis, & de adultis: deinde de ſtatu & neceſsitate: ſcilicet an ſit baptizandus in periculo mortis, necne: ac denique, an vis inferatur in odium fidei, vel religionis Chriſtianæ, vel ſolum in odium perſonæ. Primo igitur, ſi baptizandus ſit infans, & inſtet probabile mortis periculum, non eſt prætermittendus Baptiſmus propter timorem violentæ

lentæ mortis. Contrarium huius ſentit Soto ſupra, probatur tamen, quia, vel mors violēta timetur infanti baptizato, & hoc nullius eſt momenti in prædicto caſu, quia iam ponitur conſtitutus in eo ſtatu, in quo abſque violenta morte imminet ei probabile periculum mortis (ita enim eſt caſus ſupponendus, & intelligendus) & quamuis hoc periculum corporalis mortis ex Baptiſmo augeatur, hoc tamen merito permittendum eſt propter vitandum inſtans periculum mortis æternæ. Dico autem tunc permitti illud externum & violentum periculum, quia baptizans tunc paruulum, reuera non eſt cauſa eius, ſed tyrannus ex praua volūtate inde ſumit occaſionem inferendi vim, quam occaſionem alter, qui baptizat non dat, ſed permittit propter maius bonum, ratione cuius non tenetur materiam eius auferre: Aut hoc periculum imminet ipſi baptizanti, quod magis morale eſt: & tunc etiam (vt opinor) non excuſatur ab obligatione baptizādi, vel propter defenſionem fidei, & honorem religionis Chriſtianæ. Nam vix poteſt fidelis prætermittere huiuſmodi collationem Baptiſmi propter huiuſmodi timorem ſine magno ſcandalo, & infamia religionis: vel generalius propter ordinem charitatis. Tenetur enim vnuſquiſque plus diligere vitam ſpiritualem proximi, quam propriam corporalem: in eo autē caſu æterna vita proximi periclitatur. Sed de hoc latius alibi. Quia nunc non agimus de obligatione fidei, vel charitatis, ſed præcepti Baptiſmi: quod in eo caſu non habet proprie locum reſpectu infantium. Secundo igitur, ſi baptizandus ſit adultus, & in mortis articulo per ſe conſtitutus, etiam ſine extrinſeca vi, tenetur non omittere Baptiſmū, etiamſi tyrannus minetur mortem ſtatim inferendā, ſeu accelerandam. Probatur, quia hoc præceptum eſt iuris diuini, & de re grauiſſima, & maxime neceſſaria ad ſalutem: non ergo eſt prætermittendum abſq; grauiſsima & euidenti cauſa. Tunc autem nulla eſt ſufficiens: quia licet tyrannus minetur mortem, tamen cum iam ſupponatur homo in probabili periculo mortis, illud augmentum vel certitudo, ſeu acceleratio mortis non eſt tanti momenti, vt propter eam ſit res tam neceſſaria omittenda, præſertim, quia, licet adultus poſsit per contritionem ſaluari, ea tamen res eſt valde difficilis & incerta. At verò, ſi ſecluſa extrinſeca vi, homo non eſt in mortis periculo, & alioqui nec debilitatur fides, nec creatur infamia religioni Chriſtianæ, poteſt ſine peccato differri Baptiſmus, donec vel maior inſtet neceſsitas, vel melior ſeſe offerat Baptiſmi opportunitas, quia iam illa non eſt abſoluta omiſsio, ſed ſola dilatio, ad quam ſatis rationabilis cauſa tunc occurrit. Secus vero erit, ſi cauſa fidei & religionis aliud requirit, vt ſi iuxta circumſtantias occurrentes cenſeatur eſſe obligatio confitendi fidem ſuſcipiendo Baptiſmum, etiam ſi neceſſe ſit ob eam cauſam ſuſtinere martyrium.

Alia, quæ hic deſiderari poſſent de obligationib. pertinentibus ad modum ſuſcipiendi Baptiſmum, ſupra tractata ſunt, cum de diſpoſitione ad Baptiſmum neceſſaria ageremus: & in materia de ſacramentis in genere nonnulla dicta ſunt. De obligatione autem ſuſcipiendi Baptiſmum ab hoc vel illo miniſtro, præter ea, quæ de ſacramentis in genere dicta ſunt, quod addendum occurrerit, in ſeqq. ſectionib. dicetur.

SECTIO IV.

Quis poßit licite, vel teneatur ſacramentum Baptiſmi miniſtrare.

POſtquam dictum eſt de præceptis, & obligationibus, ad baptizandos pertinentibus, dicendum ſequitur de ijs, quæ ad miniſtros ſpectant: inter quæ primum locum habent præcepta, quæ abſolute cadunt in actum baptizandi: poſtea verò alia, quæ ad modum pertinent. Primum igitur caput duas quæſtiones complectitur: vna eſt, an aliquibus datum ſit præceptum baptizandi, & quas perſonas, & quando obliget hoc præceptum. Sed non eſt, quod circa huiuſmodi quæſtionem immoremur. Nam, quod huiuſmodi præceptum ſit à Chriſto Domino datum, & paſtoribus Eccleſiæ impoſitum, ſatis expreſſum eſt, Matth. vlt. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti: & comprehenditur ſub illis verbis dictis Petro, Ioan. 20. Paſce oues meas, ſcilicet verbo, & ſacramentorum adminiſtratione, quam ſucceſſores Petri curare debent, & prouidere per ſe, vel per miniſtros, & coadiutores ſuos, cum quib. poteſtatem, & iuriſdictionem ſuam communicant. Itaq; obligat hoc præceptum animarum paſtores, per ſe loquendo, & ex officio: ex charitate verò etiam alij obligari poſſunt ad hoc beneficium conferendum in neceſsitatis articulo. De qua re videnda ſunt, & ad præſentem materiam applicanda, quæ de ſacramentis in genere ſupra diximus: nihil enim aliud hic addendum occurrit.

Parochi ex præcepto tenentur baptizare.

Matth. vlt.

Ioan. 20.

Altera quæſtio eſt, quis habeat ius baptizandi, ſeu quis poſsit licite hoc miniſterium exercere. In qua loqui poſſumus, vel ſimpliciter de baptiſmo etiam priuatim collato, vel ſpecialiter de Baptiſmo ſolemni ritu cum omnibus Eccleſiaſticis cæremonijs perfecto. Dico ergo primo, ſolos paſtores animarum habere ius baptizandi: atque adeo illis ſolis per ſe licere hoc miniſterium exercere, vel alijs ex commiſſione eorum. dico autem per ſe: vt excludam caſum neceſsitatis, de quo poſtea. Concluſio eſt certa ex dictis ſupra de ſacramentis in genere: nam eadem eſt ratio de hoc ſacramento, & de cæteris: quia alieni muneris vſurpatio, peccatum eſt: ſed paſcere animas eſt proprium munus paſtorum, quod, vt dixi maximè fit verbo & ſacramentis: ergo vſurpare hoc munus ſine neceſsitate, eſt ius alienum inuadere: quod illicitum eſt: Quæ ratio ſumpta eſt ex Auguſtino, libro ſecundo, contra Epiſt. Parmen. cap. 13. vbi ſpecialiter loquitur de hoc ſacramento. Videtur tamen ibi docere, omnibus Sacerdotibus in ſua ordinatione datum eſſe ius baptizandi: ſed intelligendum eſt, non quoad poteſtatem iuriſdictionis, nec ſimpliciter, ſed quoad poteſtatem ordinis, & comparatione facta, ad laicos, vt ſtatim explicabimus: laici enim per ſe loquendo, & ſecluſa neceſsitate, nūquam poſſunt habere hoc ius: ſed eſt proprium Sacerdotum, & hoc modo dicitur illis dari, quaſi in radice in ordinatione ſua: atque ita hæc doctrina eſt communis Theologorum, cum D. Thom. ſupra q. 67. art. 2. & 3. & alijs in 4. d. 5. Soto d. 4. art. 3. vbi alios refert. Sed dices, homo antequam Baptiſmum ſuſcipiat, non eſt de iuriſdictione Eccleſiæ, vt ſupra dicebamus: ergo nullum habet paſtorem: ergo à quolibet, ſaltem Sacerdote, poteſt baptizari, quia reſpectu illius non eſt maior ratio de vno, quam de alio. Et confirmatur, nam ipſe baptizādus poteſt licite petere Baptiſmum à quocunque Sacerdote voluerit: ergo etiam Sacerdos poteſt licite dare: quia ſi vni non liceret dare, neque alteri liceret petere. Reſpondetur inprimis, in infantibus filijs Chriſtianorum non procedere argumentum factum, quia medijs parentibus habent proprios deſignatos paſtores. Ad eos enim pertinet ius baptizandi infantes, qui ſunt proprij paſtores ſuorum parentum: quapropter in his non ſolum ex parte baptizantis erit peccatum, alienum ius vſurpare, ſed etiam ex parte eorum, qui infantem ad Baptiſmum offerunt, ſeu eius curam gerunt, erit peccatum tam ab altero, quam à proprio paſtore, vel de eius licentia Baptiſmum poſtulare, vel accipere: quia etiam illud eſſet contra ius proprij paſtoris: præter quam quod etiam eſſet cooperatio vel inductio ad malum. At verò de alijs infidelibus, qui de nouo ad fidem veniunt, videtur eſſe maior difficultas propter rationem factam: & ideo exiſtimare quis poteſt ſuffice-

Paſtoribus animarum ſolum per ſe licet baptizare.

Auguſt.

D. Thom.

Soto.

Obiectio.

Solutio.

ſufficere voluntatem hominis infidelis offerentis ſe vel filium ſuum infantem ad Baptiſmum, vt à quolibet ſaltem Sacerdote baptizari licite poſsit: re tamen vera non ita eſt. Nam ſi infidelis baptizandus ſit intra terminos Eccleſiæ Catholicæ, in qua ſunt Epiſcopatus, vel parochiæ diſtributæ, tunc ad Epiſcopum, vel parochum illius loci ſpectabit, huiuſmodi hominem ad Baptiſmum admittere, quia ipſi habent ius proprium diſpenſandi ſacramenta in illis locis, & quia ita neceſſarium eſt, vt res ordinatè fiant, & ſine confuſione.

Quis licite poſsit baptizare infideles locis ipſorum.

Si vero aliqui denuo ſint baptizandi in locis infidelium, vbi ad fidem conuertuntur, per ſe loquendo, & ſecluſa neceſsitate, oportet, vt qui eos ad Baptiſmum admittit, miſſus ſit à paſtoribus Eccleſiæ, & habeat hoc ius admittendi ad Eccleſiam cōmiſſum à ſupremo paſtore illius, Chriſti Vicario proximè, vel mediatè: quia, ſicut excludere, ita & admittere ad Eccleſiam, pertinet ad caput, & gubernatorem eius, ſic ergo reſpectu cuiuſcunque eſt neceſſarium ius baptizandi, vt licite fiat. Vnde fit, etiam infidelem, qui conuertitur, ſolū poſſe licite Baptiſmum petere ab eo, qui habet ius dandi propter rationem ſupra factam: hæc autem obligatio non oritur ex ſpeciali præcepto eccleſiaſtico infideli impoſito: hoc enim nullum eſſe poteſt, vt ſupra dixi, ſed oritur ex ipſa natura rei, quia vnuſquiſque tenetur, vnamquamque actionem poſtulare ab eo, qui licite præſtare poteſt.

Nullam cenſuram incurrit, qui vſurpat iuriſdictionem in conferendo hoc ſacramento.

Sed quæres, an illicitè miniſtrans Baptiſmum, inuertendo hunc ordinem, & vſurpando alienum ius, aliquam cenſuram ſeu eccleſiaſticam pœnam propterea incurrat. Reſpondetur, præciſe ex hoc capite nullam incurrere, quia nulla eſt in iure impoſita: imo neque de hac re inuenietur eccleſiaſtica lex poſitiua, generaliter hoc prohibens, quamuis nonnulla ſpecialia decreta reperiantur: in ca. enim, Placuit, 2.16.q.1. prohibentur monachi Baptiſmum dare, tamen illa lex non comprehendit omnes Sacerdotes ſimplices ſæculares: ſolum ergo ipſo iure naturæ eſt hoc illis prohibitum, quia per ſe malum eſt, ius alienum vſurpare. Imo, neque illa ſpeciali prohibitione eccleſiaſtica monachis facta, adhibita eſt aliqua ſpecialis pœna vel cenſura: ſed ſolum videtur, eis ſpecialiter expreſſa illa prohibitio propter aliquem exceſſum vel ſpecialem neceſsitatem tunc occurrentem.

Dices, in Clementina prima de priuilegiis imponi excommunicationis cenſuram religioſis miniſtrantibus ſacramenta ſine licentia paſtorum. Reſpondetur, non eſſe ibi ſermonem generaliter de ſacramentis, ſed ſolum de Extrema vnctione, Euchariſtia & ſolemnitate matrimonij, & quibuſdam aliis caſibus ibi expreſsis: extra quos non eſt illa excommunicatio extendenda: tum quia pœnæ & odia potius coarctanda ſunt: tum etiam, quia argumentum à ſimili in pœnarum impoſitione nullius momenti eſt: cum ergo ibi nulla fiat mentio de Baptiſmo, non eſt ad illum extendenda illa cenſura. Maximè, quia cum ſit ſacramentum neceſsitatis, potuit in eo eſſe ſpecialis ratio, vt non tāto rigore prohiberetur: ſicut neque de ſacramento pœnitentiæ quicquam ibi dictum eſt, forte quia ſpecialem iuriſdictionem requirit. Dixi autem præciſe ex hoc capite vſurpatæ iuriſdictionis, non incurri aliquam eccleſiaſticam pœnam, quia aliunde, ſcilicet ex adminiſtratione ſacramenti abſque ordine neceſſario ad talem adminiſtrandi modum, aliud dicendum erit, vt ſtatim annotabo.

Quis poſsit eſſe miniſter baptiſmi in caſu neceſsitatis.

Dico ſecundo. In caſu neceſsitatis poteſt licite Baptiſmum dare, etiam is, qui non eſt paſtor animarū, ſiue ſit ſacerdos, ſiue laicus, dummodo ſeruetur debitus ordo, ſeu ratio veræ neceſsitatis habeatur. Prior pars concluſionis eſt certa, ſatiſque conſtat ex dictis ſupra quæſt. 67. vbi oſtendimus, in caſu neceſsitatis quemlibet poſſe eſſe miniſtrum huius ſacramenti: ſuperflue enim eſſet hæc poteſtas data, niſi vſus eius aliquando poſſet eſſe licitus: quod ſi aliquando licet, maxime in caſu neceſsitatis. Poſterior autem pars poſita eſt, ad explicandum hunc caſum neceſsitatis: poteſt enim, qui baptizandus eſt, eſſe in neceſsitate Baptiſmi, nimirum quia eſt in periculo vitæ: & nihilominus quod poſsit illum recipere à proprio Sacerdote ſeu Paſtore, qui vel præſens adeſt, vel facile poteſt ad illud munus vocari: & tunc non eſt ſufficiens neceſsitas, vt alius poſsit ſeſe ingerere ad Baptiſmum dandum: quia reuera miniſterium illius non eſt neceſſarium: oportet ergo, vt vtrumque concurrat, ſcilicet, & extrema neceſsitas ex parte baptizandi, & neceſsitas etiam ex parte eius, qui miniſtraturus eſt ſacramentum, ſcilicet, vt non ſit alius qui poſsit illud conferre, & ad quem aliquo titulo magis ſpectet miniſterium tale. Et hoc ſenſu dixi ſeruandum eſſe debitum ordinem: nam ſi adſit Sacerdos, non erit conueniens miniſter Diaconus: nec in præſentia Diaconi, inferior clericus: nec in præſentia clerici, laicus, neque in præſentia viri, fœmina, ſi cætera ſint paria. Ratio omnium eſt, quia hæc licentia ſolum conceditur ob veram neceſsitatem: vera autem neceſsitas non conſurgit, niſi ex vtroque cap. ſupra poſito, ſcilicet ex penuria miniſtri, & periculo hominis baptizandi: ergo vbi hæc duo non concurrunt, non eſt vera neceſsitas: ergo nec facultas licite baptizandi.

Sed quæres primo, an inuerſio huius ordinis ſit graue peccatum: videtur enim non eſſe: quia, cum Baptiſmus tunc priuatim detur, non oportet accidentalem ſolemnitatem adiungere: ſed quod miniſter ſit Sacerdos, vel laicus ſolum ſpectat ad quandam ſolemnitatem accidentalem: ergo hoc omittere, vel immutare, vel nullum peccatum eſt, vel certe non graue. Confirmatur, quia non videtur grauis irreuerentia ſacramenti: neque etiam alicui in hoc ſit grauis iniuria. Reſpondetur, hic poſſe fieri multiplicem cōparationem, quia nō omnes poſſunt vna & eadem regula definiri.

Peccat grauiter ſimplex Sacerdos baptizans inuito proprio parocho.

Primò ergo, ſi comparemus Sacerdotem ſimplicem ad proprium, ſeu paſtorem eius, qui baptizandus eſt, cēſeo eſſe graue peccatum, illo inuito vſurpare munus illius, propter rationes factas in 1. concluſ. Nam extrema neceſsitas ſubditi baptizandi non tollit alteri proprium ius: nec dat licentiam inuertēdi debitum ordinem iuſtitiæ. Quod euidentius eſt neceſſarium, quando baptizandus eſt adultus, quem oportet cōuenienter eſſe diſpoſitum ad Baptiſmum, etiam ſi in neceſsitate conſtitutus ſit: eius aūt voluntatem examinare, & probare pertinet ad paſtorem: per ſe etiā loquendo idem eſt de Baptiſmo infantiū. Nam ſi parochus adſit, & velit illum baptizare, nullus Sacerdos poteſt, illo inuito vſurpare hoc miniſterium: hoc aūt non tam eſt propter reuerentiam, vel ſolēnitatem ſacramenti, quam propter ſeruandū vnicuique ius ſuum: & ideo, ſi proprius Sacerdos velit cedere iuri ſuo, licite poterit Sacerdos ſimplex id præſtare: quia iam nulli facit iniuriam, & quia alius poteſt hoc miniſterium alteri committere, & poteſtatē ſuam delegare. Et hac fortaſſe de cauſa, infantes filij Chriſtianorum, quando in periculo mortis exiſtunt, facile à quolibet ſimplici Sacerdote baptizantur, neque eſt tanta ſolicitudo vocandi parochum, quia ex vſu videtur haberi quędam interpretatiua voluntas & cōſenſus illius, eo quod in eo caſu ſufficienter exercetur hoc miniſteriū à quolibet Sacerdote, cū priuatim ſit dandū ſacramentum, & ſine ſolemnitate publica, & alioqui miniſterium ſit facile, & nullum requirat examē vel iudicium, vel diſpoſitionem baptizandi, ſed ſolius neceſsitatis.

Peccat grauiter laicus baptizans in præſentia Sacerdotis.

Secundo grauiter peccaret laicus, qui baptizaret in præſentia Sacerdotis. Imo exiſtimo in huiuſmodi neceſsitate, quamuis non adſit Sacerdos, ſi tamen facile vocari poteſt ſine vllo morali periculo, ita omnino faciendum eſſe. Ita ſumi poteſt ex Auguſtin.

Auguſtinus. D.Thom.

D.Thom. D.Thoma, & aliis Theologis ſuper citatis: & vſus Eccleſiæ id cõfirmat, nam reuera ita ſeruatur. Ratio vero eſt, quia per ſe, & ex directa intentione inſtituentis ſolus Sacerdos eſt miniſter huius ſacramenti. Quod ſi laico interdum conceditur, ſolum eſt omnino ex accidenti propter neceſsitatem: ergo ſine hac vſurpare hoc miniſterium grauis inordinatio eſt. Vnde non eſt eadem ratio de hac conditione miniſtri, & de aliis conditionib. accidentalibus ab Eccleſia inſtitutis: hæc enim magis neceſſaria eſt, & ex ipſa inſtitutione manat, & magis ſpectat ad reuerentiam ſacramenti: nam cum ſit ſacrum miniſterium, per ſe requirit miniſterium conſecratum. Accedit, quod ſi hoc miniſterium fiat à laico, facilius poteſt interuenire periculum alicuius erroris, vel iterationis Baptiſmi.

Quid ſi Sacerdos det facultatẽ, vel nolit baptizare. Sed quæres, an ſaltem ex licentia Sacerdotis poſsit laicus in eius præſentia baptizare: videtur enim poſſe, quia tunc Sacerdos cedit iuri ſuo. Reſpondetur, ſi ſacerdos omnino nolit Baptiſmum dare, poſſe laicum illum præbere: quia iam eſt caſus neceſsitatis: quid enim refert, quod adſit Sacerdos, ſi nõ vult neceſsitati proximi ſubuenire? Ergo ita poteſt tunc laicus illum dare, ac ſi Sacerdos non eſſet ibi: peccabit tamen tunc Sacerdos miniſterium ſuum negando contra reuerentiam ſacramenti, & contra debitum ſui muneris, & officij. At vero, ſi Sacerdos non omnino neget miniſteriũ ſuũ, ſed tantũ cedat iuri ſuo, concedens alteri facultatem dãdi, vel ex indiſcreta quadam vrbanitate, vel alia ſimili cauſa, tunc non poteſt laicus: imo nec quilibet alius non Sacerdos, etiamſi Diaconus ſit, vſurpare tale munus ſine graui cauſa, quæ neceſsitati æquiualeat: quia ſol⁹ ſacerdos eſt per ſe inſtitutus miniſter ſacramenti: & non poteſt ipſe ſua authoritate hoc miniſterium alteri dare, & inuertere inſtitutionem per ſe intentam à Chriſto, cõtra reuerentiam ſacramento debitam, quę in hoc negocio magis eſt penſanda, quam ius ipſius Sacerdotis. Dicunt autem quidam, non peccare tunc mortaliter laicum baptizando, non ſolum, ſi Sacerdos det licẽtiam, ſed etiam eo ipſo, quod non prohibeat, citarique ſolent pro hac ſententia Soto in 4.d.4.art.3. & Nauar. in ſum.c.22.nu.7. Sed, neq; hoc probabile eſt: quia, cum hoc peccatum non conſiſtat in iniuria Sacerdotis, ſed ſacramenti, parum illud diminuit, q; fiat contradicente, vel annuente Sacerdote: neque dicti authores id docent, ſed potius cõtrarium: nam generaliter & ſine limitatione affirmant, hoc eſſe peccatum mortale: cum Richardo, Palud. & aliis. d. 5. Hæc autem omnia per ſe intelligenda ſunt, ſecluſa ignorantia: nam hæc facile in hoc negocio interuenire poteſt tam facti, quam iuris: facti quidem: quia ſæpe poteſt facile & ſine culpa timeri periculum, vbi non eſt, & accelerari Baptiſmus non expectato conueniente miniſtro, ſine vera neceſsitate, bona tamen fide exiſtimata, ex zelo charitatis: iuris autem, quia licet hoc ius diuinum ſit, non eſt tamen tam clarum, quin facile poſsit à communi plebe inuincibiliter ignorari.

Soto. Nauar.

Non peccant grauiter miniſtri inferiores ſacerdote peruertendo hunc ordinẽ inſtitut. Vnde tertio addendum eſt, inter omnes alios miniſtros inferiores, Sacerdotes etiam, eſſe ſeruandum ordinem, ita vt quilibet ordinatus præferatur laico, & inter ordinatos, qui eſt in ſuperiori ordine conſtitutus: & inter laicos vir, fœminæ. Ita docent omnes, quia hoc ſpectat ad quandam decentiam & reuerentiam ſacramenti. Non exiſtimatur autem hæc res grauis quæ ad peccatum mortale ſufficiat: quia nullus horum eſt per ſe miniſter huius ſacramenti: neque abſolutum habet ius illud dandi: & ideo abſolute non fit illi iniuria: neque etiam irreuerentia ſacramenti eſt grauis, quia neque illud miniſtratur ſolemniter, neque conditio miniſtri, quæ prætermittitur, eſt admodum neceſſaria. Dices, quamuis hoc reſpectu aliorum ſatis certum videatur, tamen reſpectu Diaconi videtur dubium, quia aliquo modo ei competit hoc miniſterium ex vi ordinationis ſuæ. Reſpondetur, quamuis hoc ita ſit, nihilominus veriſimilius videri, etiam reſpectu Diaconi non eſſe peccatum mortale, illi præferre alium inferiorem, & laicum, vt bene docuit Soto d.4. art. 2. quia Diaconus in rigore loquendo, non eſt miniſter ex officio, vt ſupra dictum eſt: quare cum nulla ratio ſufficienter cogat, non eſt huiuſmodi factum culpæ mortalis damnandum.

Iuſtus peccatori eſt præferendus in dando Baptiſmo. Quartò ſimiliter dicendum eſt cæteris paribus, præferendum eſſe in hoc miniſterio iuſtum peccatori, patet, quia hoc ſpectat ad reuerentiam ſacramenti. Dico autem, cæteris parib. quia ſimpliciter Sacerdos eſt præferendus non Sacerdoti, etiam ſi peccator exiſtimetur: quia, vt ſæpe dictum eſt, per ſe & ex officio eſt miniſter, & ideo non eſt priuandus iure ſuo, neque immutandus ordo inſtitutionis propter ea, quæ ſunt per accidens. Quapropter, etiam inter inferiores, videtur magis rationi conſentaneum, vt ſeruetur ordo conſecrationis perſonæ, quanquam, ſi ille inuertatur intuitu maioris ſanctitatis, vel vt detur ſacramentum ab homine iuſto, & nõ à peccatore, exiſtimari certe poteſt ſufficiens cauſa ad excuſandum, etiam à culpa veniali ſupra dictã. Aduertendum eſt autem, hic ſermonem eſſe de Baptiſmo in neceſsitate collato, abſq; ſolemnitate: quo modo non eſt peccatum mortale illum in peccato mortali miniſtrare, vt ſupra dictum eſt, & ideo non videtur etiã peccatum mortale, preferre in huiuſmodi miniſterio peccatorem iuſto, etiam cæteris paribus: quia, neq; miniſter, tunc inducitur ad mortaliter peccandum, neque etiam ſacramento fit grauis irreuerentia, cum ipſemet miniſter in ea re grauiter nõ peccet: ſecus vero eſſet in Baptiſmo ſolemni propter rationẽ contrariã: nam ſic miniſtrare Baptiſmũ in peccato mortali, peccatũ mortale eſt: & ideo ꝑferre in eo miniſterio peccatorẽ iuſto, ſi vterq; haberet æquale ius, ſeu eandem facultatem, non careret culpa graui; quia eſſet ad malum inducere, & ad grauem irreuerentiam ſacramenti. At vero, ſi non ſit æqualitas, vt v.g. quia vnus eſt Sacerdos, alter Diaconus, vel quia vnus eſt Sacerdos proprius, alius ſimplex tantũ, tunc ab eo eſt petendus Baptiſmus ſolemnis, ad quem, ex officio ſpectat dare, nam quod ab illo petitur, iuſtum eſt, & iure petitur: quãdoquidem ille ſolus habet ius dãdi, quod aũt ille iniquè ſit daturus, eſt per accidens ex mala voluntate eius, quæ alteri non imputatur.

Vtrũ liceat admittere infidelẽ ad dãdũ bapt prætermiſſo fideli in neceſſitate. Sed obiicies contra priorem partem: nam ſequitur ex dictis, non eſſe graue peccatum in articulo neceſsitatis admittere ad baptizandum hominem infidelem prætermiſſo fideli, aut hæreticum prætermiſſo catholico: conſequens autem, & per ſe videtur abſurdum: quia eſt valde indecens ad ſacramentum Eccleſiæ miniſtrandum ſine cauſa admittere infidelem hominem extra Eccleſiam exiſtentem, & præterea videtur eſſe contra S.Tho. ſupra q.67.art.5. vbi ait, eſſe graue peccatum ſine neceſsitate accipere baptiſmum ab homine non baptizato: nec dici poteſt D.Thom. loqui, quando baptizandus in nulla eſt neceſsitate, nam tunc etiam à laico baptizato ſuſcipere Baptiſmum eſſet peccatum: aliud autem ſpecialius docet D.Tho. de non baptizato, ſcil. quòd ab illo Baptiſmum accipere, quando recipi poteſt ab homine baptizato, grauis inordinatio ſit. Reſpondetur, conſiderando præciſe hanc comparationem vnius ad alterum, ſolum ob dignitatem perſonæ, non apparere, etiam in hoc grauem inordinationem, quia in rigore neuter eſt miniſter ex officio, & alioqui ſacramentũ priuatim miniſtratur: nihilomin⁹ tamẽ, moraliter rem conſiderando, vix poteſt fieri ſine graui culpa, vel propter ſcãdalum, & prauam ſuſpicionem ſui, quam merito daret, qui infidelem in ſacro miniſterio fideli præferret: vel propter ſacrilegam communicationẽ cũ homine heretico, & ab Eccleſia precĩſo: vel propter aliq; morale periculum erroris, aut

deceptionis, aut prauæ intentionis: & iuxta hæc poſſet exponi D. Th. quis ibi reuera loquatur in eo caſu, in quo non eſt neceſsitas, etiã ex parte baptizãdi: nec neceſſe eſt, vt aliquid ſingulare doceat de homine nõ baptizato: ſed docet id, quod in illo eſt verũm, quia de illo ſermonem inſtituerat, quamuis illud ipſum verum poſsit etiam eſſe in aliis, ſeruata proportione.

Vltimo dicendũ eſt, Quando ob neceſsitatẽ conceditur facultas baptizandi ei, qui non eſt miniſter ex officio, ſolum poteſt licite Baptiſmum priuatim & ſine ſolemnitate dare. Vnde grauiter peccabit, ſi ſolemniter illum miniſtret. Dixi, qui non ſit miniſter ex officio, & non ſolum, qui non eſt paſtor: vt excluderem etiam ſimplicem Sacerdotem: nam hic, ſi ob neceſsitatem baptizet propria authoritate in abſentia parochi, nihil peccabit miniſtrando ſolemniter: quia ex vi ſuæ ordinationis eſt ſatis idoneus ad hoc miniſterium: & neceſsitas dat illi facultatem baptizandi. Cur ergo peccabit ſolemniter baptizando? De Diacono autem non eſt idem, niſi ſpeciali diſpenſatione hoc illi conceſſum ſit, iuxta ſupra dicta qu. 67. Vnde conſtat de cæteris omnibus inferioribus, nunquam eis licere ſolemniter baptizare, etiam in neceſſitate, quia non ſunt ad hoc idonei miniſtri.

Sed quæres, an laicus baptizans ſine neceſsitate fiat irregularis, etiam ſi abſque ſolemnitate baptizet: & ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in ca. 1. de Clerico non ordinato miniſtrante, abſolute imponitur pœna irregularitatis ei, qui baptizauerit nõ ordinatus. Quod videtur intelligendum de quocumque non ordinato baptizante, quando ei non licet: atque ita videntur intelligere Palud. in 4. d. 5. q. 2. Syluest. verbo, Baptiſmus 3. in prin. Ang. verbo, Baptiſmus 5. nu. 1. Gabr. in 4. d. 6. q. 1. art. 2. concluſ. 2. qui tamen non expreſſe loquuntur de baptizante non ſolemniter, ſed ſimpliciter de baptizante ſine neceſsitate. Soto vero d. 4. ar. 3. in hanc ſententiam ita expoſitam valde inclinat, licet non omnino audeat definire. [*Paludan. Syluest. Angelus. Gabriel. Soto.*] Nihilominus dicendum eſt, propter Baptiſmum priuatim miniſtratũ illicite ab homine non ordinato non incurri irregularitatem. Itaque textus ille intelligendus eſt de Baptiſmo ſolemni. Ita ſentit Gloſ. ibi, dum ait, intelligendum eſſe, ſi quis baptizauerit, ac ſi eſſet ordinatus, & ei liceret ex officio. Inſinuat Nauarr. ca. 22. num. 7. clarius c. 27. nu. 242. vbi tradit generalem doctrinam ex Anton. 3. p. tit. 28. ca. 1. hanc irregularitatem non incurri, niſi exercendo actum ordinis eo modo, & cum ea ſolemnitate, cum qua à ſolis ordinatis licite exerceri poteſt. [*Gloſſa. Nauar. Anton.*] Quam expoſitionem amplectitur etiam Syluester, verbo, Irregularitas, q. 12. & 27. cum Palud. d. 5. q. 2. & idem tenet Ledeſma in 4. 1. p. q. 8. art. 4. [*Syluest.*] Et ratione confirmari poteſt, quia, vt ex titulo & intentione Legiſlatoris conſtat, ibi imponitur irregularitas ei, qui exercet actum ordinis, cum non ſit ordinatus: ſed Baptiſmus priuatim datus in rigore non eſt actus ordinis, cum poſsit valide fieri ab homine non ordinato: vnde, qui ſic dat Baptiſmum extra neceſsitatem, non proprie peccat exercendo actum ordinis, quem non habet, ſed vtendo ſine neceſsitate, facultate ſibi data ſolum in caſu neceſsitatis. Vnde etiam Sacerdos ſic baptizans ſine neceſsitate peccabit: ergo propter illum actum non incurritur irregularitas.

Atque hinc fit, Sacerdotem ſimplicem, etiam ſi ſolemniter baptizet, iniuſte vſurpando munus alterius, non manere irregularem, vt bene docuit ſupra Syluester, & omnes citati, & citandi: quia non exercet actum, ad quem non ſit ordinatus, quamuis indebito modo illum exerceat: nam huic peccato nulla eſt in iure irregularitas annexa. Vltimo vero dico, quemlibet clericum non Sacerdotem, miniſtrando ſolemniter etiam in caſu neceſsitatis, fieri irregularem. Ita ſentiunt Soto, Nauarr. & alij locis ſupra citatis: [*Soto. Nauarrus.*] & patet ex dict. ca. 1. de Clerico non ordinato miniſtrante. Vbi generaliter pœna irregularitatis imponitur ei, qui, cum non ſit ordinatus, baptizat: quod intelligendum diximus de Baptiſmo ſolemni, qui non conceditur ex vi ordinationis, niſi tantum Sacerdoti. Vnde pœna hæc, etiam ad Diaconum ſua authoritate ſic baptizantem, extenditur, vt ſupra dictum eſt, q. 67. & tradit Clem. lib. 3. conſtitutionum, c. 11. & ita ſignificant Palud. Soto, Nauar. & Syluest. locis ſupra citatis: [*Clemens. Paludan. Soto. Nauar. Syluest.*] nam abſolute id docent de clerico non presbytero: Neque etiam excipiunt caſum neceſsitatis, neque eſt cur excipiatur: quia nulla eſt neceſsitas, quæ cogat ad Baptiſmum ſolemnem: nam ſufficienter ſubuenitur cuicunque neceſsitati per Baptiſmum, etiam ſine ſolemnitate: non ergo excuſatur à culpa, propter quam incurritur hæc irregularitatis pœna: quia reuera tunc exercet proprium actũ ordinis, ſine ordine.

Sed quæres, an idem dicendum ſit de laico ſolẽniter miniſtrante, quod maneat irregularis. Quidam enim negant, quia non inuenitur in iure hæc irregularitas laicis impoſita: nam caput ſupra citatum intelligendum eſt iuxta titulum, ſub quo cõtinetur: titulus autem ſolum eſt de clerico non ordinato miniſtrante: ergo deciſio illius canonis non comprehẽdit laicos, ſed tantum clericos: atque ita tenet Ang. in ſum. verbo. Irregularitas. §. 3. citans Directorium lib. 3. tit. 8. [*Angelus.*] quem ſequitur Arml. verbo. Irregularitas, num. 65. [*Armilla.*] & quidam alij Summiſtæ, qui falſo citant D. Tho. & quoſdam alios Scholaſticos, qui contrarium expreſſe docent, vt iam dicam: videtur autem in hac ſentẽtia eſſe Couar. in Clem. Si furioſus. §. 1. n. 1. [*Couar.*] ibi tamen non de hac irregularitate tractabat, ſed de illa, quæ impoſita eſt exercentibus actum ordinis, in quo ſuſpenſi ſunt, quam ſine dubio laici non incurrunt: hęc vero, de qua diſputamus, eſt diuerſa. De qua probabilius videtur, incurri etiam à laico ſolemniter baptizante: quia textus in d. c. 1. non dicit, Si quis ordinatus baptizauerit, &c. ſed abſolute, Si quis baptizauerit non ordinatus: quæ verba generalia ſunt, & omnem non ordinatum comprehendunt: non eſt ergo, cur excludatur laicus, qui etiam eſt non ordinatus. Nec refert, quod de rubrica tituli dicebatur. Primo, quia vt Antonius Aug. & alij eruditi viri adnotarunt, [*Anton. Aug.*] in antiquis codicibus, in illo titulo non legitur, de clerico non ordinato miniſtrante, ſed, de non ordinato miniſtrante, & nunc in Gregorianis codicibus adnotatur: ita legi in ſeptem manu ſcriptis. Secũdo, quia decretalis illa, ſiue Hormiſdæ ſit, ſiue Honorij, [*Hormiſda. Honorius.*] antiquior eſt, quam rubrica illius tituli: non eſt ergo per rubricam tituli reſtringenda, præſertim, cũ caſu quodam, & ex inaduertẽtia potuerit facile verbum illud excidere. Atque hæc ſententia communis eſt inter Scholaſticos in 4. vbi Palud. d. 5. q. 2. d. 22. q. 3. a. 2. Maior d. 5. q. vnica, ad argum. contra 2. concl. D. Anton. 3. p. tit. 28. ca. 1. Soto in 4. d. 4. art. 2. & d. 25. q. 1. art. 3. Ledeſ. 1. p. 4. q. 8. art. 2. Syluest. verbo, Irregularitas, n. 14. & 27. Maiol. lib. 4. de irregul. capit. 13. num. 4. [*Palud. Maior. D. Anton. Soto. Ledeſma. Syluest. Maiol. Nauar.*] & eodem modo interpretantur communiter prędictam decretalem ibi. Et ſignificat etiam Nauar. cap. 22. num. 7. & ca. 27. nu. 242. Tandem adiungi poteſt coniectura. Quia magis eſt (vt ita dicam) alienus ab huiuſmodi ſacro miniſterio, qui omnino caret ordine, quam qui eſt in inferiori ordine conſtitutus, & ſuperiori caret: ergo non eſt veriſimile, hunc incurrere irregularitatem propter hoc peccatum, & non illum.

Scio argumentum à ſimili, imo à minori, non eſſe efficax in his, quæ à iure poſitiuo pendent, præſertim in materia irregularitatis: ſed non in eo ſenſu vtimur hoc argumento, ſed ſuppoſita deciſione illius textus, deſeruit plurimum illa ratio ad veram eius intelligentiam. De hac vero irregularitate aduertunt omnes authores, [*Quis poſſit in hac irregularitate diſpenſare.*] ſolum Pontificem poſſe in ea diſpenſare, quoad nouos ordines ſuſcipiendos: Epiſcopum vero poſſe diſpenſare in vſu ſuſceptorum: quod videtur poſſe fundari in ca. 2. de Clerico

rico non ordinato miniſtrante, vbi Panorm. & alij, cap. 1. & 2. Maio. lib. 3. de Irregularit. cap. 13. Nauar. cap. 27. num. 242. & alii ſupra citati. Vltimo ex dictis in hac ſectione intelligitur, peccare baptizatum (ſub quo comprehendo eos, qui infantem ad Baptiſmum offerũt) recipiendo Baptiſmum ab eo, qui non habet ius, ſeu poteſtatem miniſtrandi illum: quia, &, quantum in ipſo eſt, inuertit debitam ſubordinationem, & hierarchicum ordinem Eccleſiæ, & quia cooperatur peccato alterius. Et ideo neceſſe eſt, vt voluntarie id faciat: nam ſi neceſsitate compulſus id efficiat, quamuis ex malitia alterius in tali neceſsitate conſtituatur, non peccabit recipiendo Baptiſmum: quia tunc non cooperatur, ſed permittit alterum in ſe operari: vt, ſi alter minetur mortem, niſi ſe permittat baptizari, vel ſi laicus vi detineat Sacerdotem, & homo alias Baptiſmo indigeat, & in caſibus ſimilibus, in quibus ſemper eſt adhibenda illa generalis exceptio, dummodo id non cedat in iniuriã fidei: & contemptum religionis Chriſtianæ: nam tunc potius ſubeundum eſt martyrium, quod vicem Baptiſmi ſupplebit.

Qui recipit baptiſmũ à non habente poteſtatẽ aut ius, peccat.

SECTIO V.

Quibus modis peccari poſsit indigne miniſtrando Baptiſmum.

HIc titulus adeo generalis eſt, vt poſsit etiam comprehendere quæſtionem, præcedente ſectione, tractatam. Tamen ita illum proponimus, vt multa & varia, quæ breuiter expediri poſſunt, comprehendamus: & intelligendus eſt de miniſtro, qui per ſe loquẽdo, poteſt licite baptizare: & ita excludimus proxime præcedentem quæſtionem: nam etiam ſuppoſita facultate & iure dandi ſacramẽtum, oportet ſeruare debitum & conuenientem modum, vt recte & ſine peccato fiat.

Tria ergo, vel quatuor ſunt principalia capita, ex quibus oriri poteſt defectus ſeu culpa in adminiſtratione huius ſacramenti. Primum ac præcipuum eſt ſubſtantia ipſius ſacramenti: erit enim graue peccatum in hoc miniſterio aliquid prætermittere, quod ſit de illius ſubſtantia, vt patet ex generali doctrina ſupra tradita de ſacramentis: hoc autem accidere poteſt, vel ex parte materiæ nõ adhibendo naturalem aquam: vel non in ſufficiente quantitate aut ex parte formæ, non proferendo omnia verba neceſſaria: aut ex parte miniſtri, non habendo neceſſariam intentionem, aut ex parte perſonæ baptizandæ: quod ſolum poteſt contingere, vel ex defectu conſenſus, & volũtatis eius, cui Baptiſmus datur, ſi adultus ſit, vel ſi Baptiſmus detur ei, qui iam baptizatus eſt, de quo genere peccati, dicemus ſectione ſequente. Atque ad hoc caput ſpectat, vt miniſter in his præſertim, quæ ſunt de ſubſtantia, adhibeat ea, quæ ſunt certa, quoad poſsit, prætermiſsis dubiis, etiã ſi probabilia ſint, cuius rei plura exempla in ſuperioribus viſa ſunt, & ratio etiam eſt clara, quia contra omnem rectam rationem eſt exponere ſe periculo nihil faciendi, abſque neceſsitate vel caſu vrgente. Quæ ratio in omnibus ſacramentis eſt vrgentiſsima, in hoc autem maxime propter eius neceſsitatem. Rurſus ex hoc principio inferunt aliqui teneri fœminas, quæ ex officio ſunt obſtetrices, ad ſcienda ea, quę ſunt ſubſtantialia ad Baptiſmum, ſcilicet materiam, & formam, ſaltem verracula lingua. Ita ſentit Nauar. cap. 22. num. 6. citãs Palud. in 4. d. 5. q. 2. n. 7. vbi ait, non omnes teneri ad ſciendam formam Baptiſmi, niſi quibus incumbit ex officio, vt Curatus, inquit, & obſtetrix, cui ſæpe incumbit, quæ verba tranſcripſit etiam Anton. 3. p. cap. 13. §. 4. Quæ opinio eſt pia & conſulenda: tamen in rigore non video, quale ſit hoc præceptum: quia non eſt poſitiuum Eccleſiaſticum, vt conſtat. Nullibi enim ſcriptum reperitur. Neque etiam eſt naturale, quia non pertinet ad iuſtitiam, quia ex vi ſui muneris non obligatur obſtetrix ad curandam ſalutem animæ pueri, ſed ſolum ad recte cooperandum natiuitati corporali eius: neque etiam pertinet ad charitatem: quia, licet ſuppoſita neceſsitate pueri, teneatur quilibet illum baptizare, ſi poteſt, vt recte prædicti authores, & omnes docent: non tamen tenetur vnuſquiſque eſſe paratus aut inſtructus ad dandum Baptiſmum, ſi fortaſſe inueniat proximum in neceſsitate conſtitutum: ergo neque charitas obligat obſtetricem ad huiuſmodi præparationem, ſeu diſpoſitionem quia, licet fortaſſe ſæpius in eo munere accidat huiuſmodi neceſsitas, tamen rariſsime euenit, vel non adeſſe aliquẽ alium, à quo poſsit infans ptizari, vel neceſsitatem eſſe tantam, vt non poſsit cito vocari, & expectari: ergo propter rariſsimum euentum non obligat charitas ad prædictam ſcientiam.

Quib. ex capitibus oriri poſſit defectus in adminiſtrando Baptiſmo.

Obſtetrix qua obligatione teneatur.

Nauarrus. Palud.

Antoninus.

Secundum caput præcipuum eſt, debita diſpoſitio eius, qui miniſtrat, & eius cui Baptiſmus datur. Vtrumque enim cadit ſub miniſtri obligationem: quamuis ea obligatio quodammodo reciproca ſit: primo enim, qui hoc ſacramentum ritu ſolemni miniſtrat in peccato mortali, grauiter peccat: ſecus vero ſi abſque ſolemnitate id faciat in caſu neceſsitatis: vt latius dictum eſt ſupra in materia de ſacram. in genere. Secundo, peccat mortaliter, qui ab Eccleſia interdictus per excommunicationem, vel aliam cenſuram, baptizat ſine neceſsitate vrgente: quia & agit contra Eccleſiaſticam cenſuram, & conſequẽter indigne ſacramentum tractat: Vnde vtroque titulo peccat, ſi Baptiſmum ſolemniter miniſtret, imo, ſi ſit Clericus, irregularis manebit, ex c. 1. de re iudi. cap. 1. cum aliis, de ſen. excom. in 6. Si autem ſine ſolemnitate baptizet, non manebit irregularis: quia proprie non exercet actum, ad quem ſit ſimpliciter neceſſarius aliquis ordo, vt notauit Couar. cum aliis in Clem. Si furioſus p. 1. §. 1. numer. 1. & à ſimili confirmari poteſt ex dictis præcedente ſectione: ſi tamen ſine neceſsitate id faciat, grauiter peccabit, ſaltem ratione cenſuræ, ob neceſsitatem vero excuſari poteſt, ſi non ſit alius qui miniſtret, quia Eccleſiæ prohibitio, cum ſit rationi conſentanea, non habet locum in ſimili caſu. De qua re videnda ſunt dicta ſupra de ſacramentis in genere, & D. Thom. quæ. 64. art. 6. Nauar. cum aliis, quos refert in ſumma. cap. 25. nu. 72. Tertio tenetur, qui miniſtrat Baptiſmum non dare illum, niſi homini conuenienter diſpoſito: quia debet ſancta ſancte tractare, & non dare ſanctum canibus. Quæ obligatio maxime locum habet, reſpectu adultorum: in quibus tria, vel quatuor obſeruare debet, ſcilicet, quod voluntarie, abſque metu, vel coactione baptizari velint, quod ſint ſufficienter inſtructi in rebus, fidei & morum: quod ſufficientia ſigna pœnitentiæ degerint. Et huc ſpectat, quod non ſint in morali periculo, vel proxima occaſione recedendi à fide. Et hæc vltima ratio habet ſuo modo robur in infantibus filiis infidelium ſub eorum cura exiſtentibus. Præter aliam obligationem, quæ oritur ex iure paterno, ob quam baptizãdi non ſunt, parentibus inuitis: de qua re ſatis in ſuperioribus tractatum eſt. Quarto dixi, hanc obligationem quodammodo eſſe reciprocam: quia, etiam is, qui baptizatur, tenetur per ſe loquendo non accipere Baptiſmum ab indigno miniſtro, ſi facile habere poteſt alium, qui digne miniſtret: quod explicandum eſt iuxta doctrinam ſupra traditam, tractando de ſacramentis in genere.

Quomodo peccetur in conferendo baptiſmo ex defectu diſpoſitionis.

Couar.

D. Thom.

Nauar.

Tertium caput eſt modus adminiſtrandi hoc ſacramentum, qui etiam cadit ſub præceptum: ſub quo autem comprehendimus obſeruationem omniũ rituum, quos Eccleſia peculiari præcepto ſeruandos ſtatuit, aut quos recepta conſuetudine obſeruat in ſolemni huius ſacramenti adminiſtratione, vt colligi poteſt ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 13. de ſacramentis in genere, & ex doctrina ſupra tradita de ſacrament-

Quomodo peccetur ex defectu debiti modi.

Conc. Trid.

cramentalib.in communi, & ex his, quæ diximus de ritu huius ſacramenti, ſatis conſtat fundamentum, & ratio huius obligationis: nam illi ritus ſunt grauiſſimi, & antiquiſsimi, atq; ad reuerentiam ſacramento conciliandam maxime neceſſarij, & ideo grauiter peccaret, qui illos prætermitteret, ſicut qui ſine veſtib. ſacris celebraret: poteſt autem hoc peccatum eſſe leue ex paruitate materiæ: quia hæc obligatio, præſertim grauis, non eſt extendenda ad ſingulas, etiam leues cæremonias: intelligendum etiam hoc eſt extra caſum neceſsitatis, in quo omnes cæremoniæ prætermitti poſſunt: & debent, vt per ſacramentum neceſsitati proximi ſubueniatur.

SECTIO VI.

Vtrum ob peccatum iterandi Baptiſmum irregularitatis pœna incurratur.

Qui rebaptizat, & adultus, qui conſentit ſe rebaptizari, grauiſsime peccant.

CONſtat, iterationem Baptiſmi, tam ex parte dantis, quam voluntarie recipientis, eſſe grauiſsimũ peccatum, vt ex variis ſententiis Pontificum, Conciliorum, & Patrum traditur de Conſecrat. diſt. 4. cap. Non licet. 2. & ſequentibus. Ratio vero à priori tacta eſt ſectione præcedente, quia hoc eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quod fieri tentatur in ſubiecto incapaci. Vnde fit, vt etiam ſit contra inſtitutionem Chriſti, & contra reuerentiam debitam Baptiſmo prius ſuſcepto: ſignificatur enim fuiſſe inefficacem & inſufficienrem. Ac denique eſt contra ſignificationem huius ſacramenti, per quod Chriſto commorimur & conſepelimur, qui ſemel tãtum pro nobis mortuus eſt, & ſepultus: & ideo, qui Baptiſmum iterat, quantum in ſe eſt, iterum Chriſtum crucifigit, vt indicatur ad Hebræos 6. Eſt autem circa hoc aduertendum, tunc proprie hoc præceptum violari, quando conſtat, hominem eſſe baptizatum ſufficiẽti ritu externo, ſaltem quoad ſubſtantiam ſacramenti, & nulla eſt probabilis ratio dubitandi de intẽtione debita miniſtri: nam hæc ſemper præſumitur ſufficiens, niſi aliunde ſit probabilis ſuſpicionis ratio. Cum autem ita de Baptiſmo conſtat, non ſolum erit peccatum abſolute iterum baptizare, ſed etiam ſub conditione tum quia etiam hoc modo fit magna irreuerentia ſacramento: tum etiam, quia illa conditio in tali caſu eſt impertinens, & moraliter haberi poteſt pro non adiecta. Quid enim intereſt addere conditionem, quando iam cõſtat, quid in re ipſa factum ſit? imo videtur fere impoſsibile, tunc haberi actualem intentionem ſub tali conditione, prout explicatur hoc verbo indicatiuo: intendo te baptizare, ſi non es baptizatus: ſed ſolum de futuro conditionali, prout explicatur per hoc verbum ſubiunctiuũ, ſi non eſſes baptizatus, intẽderem te baptizare: quia ſtante iudicio, & credulitate, quod aliquis ſit baptizatus, vix poteſt prior modus intentionis mente concipi, ſub illa conditione, ſi non es baptizatus: niſi fortaſſe, quatenus res illa poteſt aliqua ratione exiſtimari dubia, quod eſt etiam contra prudentiam, quando morali modo de re conſtat. Secundo eſt aduertendum, in caſu dubij, quando ſunt aliqua indicia ad ſuſpicandum puerum eſſe baptizatum, non tamen ſufficientia ad ferendum abſolutum aut definitum iudicium, tunc licitum eſſe talem puerum baptizare, vt traditur de conſecratione. d. 4. capitul. Paruulos, & ſequentibus ex Leone Papa Epiſtol. 3. cap. 1. Epiſtol. 92. cap. 16. & ex Greg. III. Epiſtol. 4. & Concil. Carthag. 5. cap. 6. Et ratio eſt clara, quia non eſt exponendus homo periculo ſalutis æternæ: & alioqui nulla fit iniuria ſacramento, cum non conferatur animo iterandi Baptiſmum: & ideo ad tollendum omnia pericula, addenda eſt tunc conditio, ſi non eſt baptizatus: vt præcipitur in cap. 2. extra. de baptiſmo.

Quãdo licet baptizare ſub conditione.

Leo Papa. Conc. Cart. Gregor.

De quo præcepto, & quando Baptiſmus debeat cenſeri moraliter dubius, & quid ſufficiat ad moralem certitudinem in hac materia, ſatis dictum eſt ſupra diſp. 22. ſect. 2. ſolum addendum hic eſt, antequã in huiuſmodi caſu iterum detur Baptiſmus, adhibẽdam eſſe moralem diligẽtiam ad tollendum dubiũ: nam ſi ſtatim abſque vllo examine detur Baptiſmus, valde temere fit, & contra reuerentiam ſacramento debitam, vt recte annotauit Soto in 4. d. 3. art. 9. reprehẽdens contrariam conſuetudinem aliquorum parochorum, qui maiori reprehenſione digni ſunt, ſi, quem conſtat eſſe priuatim domi baptizatũ, iterũ ſub conditione baptizant: ſed in eo caſu debent cæremonias, & ritus Baptiſmi ſupplere: & ea quæ ſunt ſubſtantialia, omittere. Vltimo eſt aduertẽdum, hoc præceptum non minus obligare baptizatum, quam baptizantem: peccat enim grauiter, qui, cum ſit baptizatus, eiq; hoc ſufficienter cõſtet, iterum ſe baptizari conſentit, et ſi metu mortis id faciat: quia. i. intrinſece malum, multo magis, quam indigne ſuſcipere ſacramentũ. Vnde etiam peccabunt parentes, vel quicunq; alij qui puerũ iam baptizatum, iterum ad Baptiſmum offerunt, eumve baptizari procurant: quia cooperantur actui intrinſece malo: admonere ergo debent de Baptiſmo iam ſuſcepto, ſolumque ad ſupplenda accidentalia, quę deſunt, puerum offerre.

Soto.

Hactenus dictum eſt de culpa, quæ in Baptiſmo iterando committitur, ſequitur, vt dicamus de pœna iure impoſita pro huiuſmodi culpa. Duabus autem perſonis impoſitæ ſunt huiuſmodi pœnæ, ſcilicet baptizanti, & baptizato, quando in ea ætate eſt, vt conſentiendo, iterationi Baptiſmi delinquere poſsit: de aliis autem perſonis nulla mentio in iure fit: fortaſſe quia licet interdum poſsint cooperari huic delicto, tamen valde per accidens, & remote concurrunt. Igitur iure ciuili tam rebaptizanti, quam culpa ſua re baptizato pœna capitis imponitur, in l. 2. C. Ne ſanctum Baptiſma iteretur: ſed hæc pœna nihil ad nos ſpectat. Dicẽdum ergo tantum eſt de pœna eccleſiaſtica, & prius de rebaptizante, poſtea de rebaptizato.

Circa primum ſic legitur in l. 2. C. Ne ſanctum Baptiſma iteretur: Antiſtitem, qui ſanctitatem baptiſmatis illicita vſurpatione geminauerit, ſacerdotio indignũ eſſe cenſemus: tamen nec iure ciuili potuit aliqua huiuſmodi pœna introduci, neque illis verbis pœne aliqua iniungitur, ſed criminis acerbitas exaggeratur. Præterea in can. 47. Apoſt. quem falſo citat ex Conci. Lugdun. Burchardus li. 4. ſui decreti, c. 56. deponi iubetur Epiſcopus, aut presbyter, qui denuo baptizat eum, qui iam erat vere baptizatus. Sed ibi nulla pœna imponitur ipſo facto incurrenda, & illa depoſitionis pœna nunc non videtur eſſe in vſu. Rurſus Fœlix III. Epiſt. 1. c. 2. & habetur in c. Eos, quos. de conſecrat. diſtin. 4. varias imponit pœnas Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconibus, qui ſacri baptiſmatis iacturam fecerint, ſcilicet, quod vſque ad finem vitę in pœnitentia iaceant, & orationi fidelium non interſint, & ſolum in fine vitæ comminicentur cõmunione laica, ſed etiam hæ pœnæ non ſunt in vſu, & prętera illa verba. Vnici ſalutariſq; lauacri feciſſe iacturã, non ſignificant peccatum rebaptizandi, ſed conſentiendi in iteratam Baptiſmi receptionem: vt ex vſu illorum verborum, & ex reliqua parte illius textus, magiſq; ex ipſa originali Epiſtola conſtat: nullam ergo excommunicationis, vel alterius cenſuræ pœnam inuenio eſſe iure impoſitam, quæ ratione huius peccati ipſo facto incurratur, ſolum ſupereſt dicendum de pœna irregularitatis.

Conc. Lugd. Burchard.

Fœlix III.

Rebaptizãs nullã incurrit cẽſuram.

Et ratio dubitãdi ex vna parte eſt, quia omnes doctores docent, manere irregularẽ eum, qui rebaptizando peccat, vt late tradunt Theologi in 4. d. 5. & 6. Soto diſt. 3. ar. 9. Anto. 3. par. tit. 14. ca. 13. §. 12. & tit. 28. c. 6. §. 3. Nauar. c. 27. nu. 246. alij Summiſtę, verbo, Irregularitas. & Couarru. Clem. ſi furioſus. p. 1. in prin. nu. 8. In contrariũ autem eſt, quia irregularitas non incurritur: niſi in caſibus à iure expreſsis: ſed de hac irregularitate nullũ habemus expreſſum ius: omnes enim

Soto. Antonin. Couar.

enim authores fundant illam in cap. 2. extra, de Apoſtatis: reliqua enim iura, quæ afferri ſolent omnino ſunt extra propoſitum, qualia ſunt, quæ ex ciuili, & canonico iure adduximus: ſed neq; in cap. illo videtur ſatis fundata hęc irregularitas: nam in priori parte illius textus ante verſiculum: Quia ergo: non eſt ſermo de rebaptizante, ſed de rebaptizato: in poſteriori autem parte non eſt ſermo de ipſo baptizante, ſed de Acolyto, qui ei miniſtrauit: quod patet aperte ex textu originali in Concilio Lateran. ſub Alexand. III. p. 26. c. 1. vbi ſic dicitur. Aſtitit autem huic ſacrilegio adoleſcens Acolytus, frater illius, in quo Baptiſmus aſſeritur iteratus, & miniſterium exhibuit in reſpondendo Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ: & de hoc Acolyto poſtea dicitur: non eſſe ad ſuperiores ordines promouendum, ſi publicum ſit crimen: ſi vero occultum eſt, promoueri poſſe: de ipſo autem baptizante, nihil ibi quæritur, aut reſpondetur. Nec videtur ſatisfieri, ſi quis dicat, à fortiori ſumi poſſe argumentum, nam ſi is, qui ſolum cooperatur illi miniſterio, ea pœna punitur, multo magis, qui ipſum ſubſtantiale miniſterium exhibet, quia, vt ſæpe diximus in his, quæ pendent ex iure poſitiuo, argumentum à ſimili, vel à fortiori non eſt efficax: nam, licet maius peccatum ſit operari rebaptizationem, quam cooperari illi: potuit tamen propter cooperationem imponi hæc pœna, & non propter rebaptizationem: vel quia ſupponitur grauior pœna imponẽda pro maiori crimine: vel ob alias cauſas: deniq; hæc ratio maxime procedit de irregularitate: quia in iure expreſſum eſt, non incurri, niſi in caſibus à iure expreſſis. cap. Is, qui, de ſent. excommun. in 6.

Conc. Later.

Qui rebaptizat incurrit irregularitatem. Nihilominus communis ſententia certa eſſe debet, quam ipſe vſus & conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ſatis confirmat, & textum illum declarat. Quę interpretatio, & per ſeſe eſt rationi conſentanea, & verbis ipſius Pontificis: non enim iudicauit, illum Acolytum dignum illa pœna propter cooperationẽ præciſe, vt cooperatio eſt, nec propter ſolum miniſterium accidentale (vt ita dicam) ſed abſolute propter nefandum miniſterium, quod multo magis conuenit rebaptizanti, quam miniſtranti. Denique argumentum à fortiori in huiuſmodi caſu cenſendum eſt efficax, quia proprie non eſt in rebus, vel actionib. diſtinctis, ſed in eadem actione comparando, acceſſorium ad principale.

Dubium 1. Sed ad explicandam hanc pœnam inquiri poteſt primo, an hæc irregularitas impediat ſolũ aſcenſum ad ſuperiores ordines, vel etiam vſum ſuſceptorum: authores enim nihil aperte declarant, ſed ſimpliciter dicunt, propter hoc crimen irregularitatem incurri: irregularitas aũt abſolute & ſimpliciter dicta vtrumque impedimentum afferre videtur. Et Ledeſma in 4. 1. p. qu. 7. artic. 9. dub. 2. diſtincte affirmat, quod ſi eſt promotus, non poteſt exercere officium ſuum, quod non aliter probat, niſi citando prædictum c. 2. de Apoſtatis. Sed non videtur ſatis conſideraſſe textum illum: nam ex illo potius videtur ſumi argumentum efficax in contrarium, quia in prædicto textu ſolum prohibetur ne ad ſuperiores ordines promoueatur, neq; alia fit irregularitatis mentio. Adde, aliquas eſſe irregularitates, quæ impediunt acceptionem ordinum, & non vſum acceptorum, vt notauit Nauar. c. 27. num. 191. Accedit, quod pœnæ reſtringendæ ſunt, ad præciſa verba legis limitandæ: ſed in verbis huius legis tantum prohibetur aſcenſus ad ſuperiores ordines: ergo non eſt hæc talis pœna vlterius extendenda. Certe hæ rationes videntur ſufficienter hanc partem perſuadere. Vnde, quod attinet ad Acolytum miniſtrantem rebaptizanti, de quo tantum eſt expreſſus ſermo in illo textu, non dubito, quin in eo prædicto modo ſit intelligenda hæc pœna, vt verba legis præſe ferunt, preſertim cum ibi addatur, propter illam culpam non multum fuiſſe plectendum: ex his autem eiſdem verbis videtur fieri veriſimile, aliter cenſendum eſſe de ipſo rebaptizante, quia ille maiori dignus eſt pœna: nihilominus tamen, quia hæc maior pœna, qua dignus eſt, non eſt in iure expreſſa, non cenſeo impedimentum hoc etiam, reſpectu illius eſſe amplificandum, vltra id, quod verba legis requirunt.

Ledeſma. *Nauar.* *Hac irregularitas ſolũ impedit aſcẽſum ad ſuperiores ordines*

Dubium 2. Quin potius de hac ipſa pœna poteſt vlterius dubitari, an incurratur ipſo facto, vel ſolum poſt iudicis ſententiam, & declarationem: & eſt ratio dubii; quia in eo textu nullum eſt verbum, quo ſignificetur hoc impedimentum contrahi ipſo facto: nam ante illam Pontificis deciſionem non incurrebatur ipſa irregularitas ipſo facto per huiuſmodi peccatum, quia non erat iure expreſſa: & ideo in eo textu non interrogatur Pontifex, quam pœnam vel inhabilitatem ille Acolytus incurriſſet, ſed qua pœna puniendus eſſet. Reſpondet autem Alexand. III. quod, quamuis non multum videatur propterea plectendus, ad ſuperiores tamen ordines aſcendere non valebit: ergo donec à ſuperiori plectatur rebaptizans hac pœna, non incurrit illam: neq; enim ſatisfacit, ſi quis dicat pœnam hanc, cum ſolum conſiſtat in priuatione, & quadam inhabilitate, ipſo facto contrahi: nam, licet verum ſit, huiuſmodi pœnarum genus facilius & frequentius ipſo facto incurri: nihilominus neceſſe non eſt, vt ſemper eo modo contrahatur, niſi id fuerit lege expreſſum: vbi autem non ita fuerit, potius videtur generalis regula ſeruanda, quod pœnæ reſtringendæ ſunt, quodq; nemo obligatur ad pœnam, donec iudicetur. His tamen non obſtantibus, dicendum eſt, rebaptizantem ipſo facto fieri irregularem, ſaltem quoad impedimentum aſcendendi ad ſuperiores ordines. Ita enim authores omnes textum illum interpretantur, & ita eſt in vſu, quæ res maximi eſt momenti in huiuſmodi materiis: neque maior eſt huius rei ratio exigenda, quia tota pendet ex lege humana, quæ nullo modo melius, quam recepta conſuetudine declaratur. Et verba textus ad hunc ſenſum poſſunt facile induci & accommodari: nam abſolute reſpondet Pontifex, quod is, qui ſic deliquit, ad ſuperiores ordines promoueri non valebit, vbi non dicit poſt ſententiam latam: neque requirit, quod à ſuperiori priuetur ea poteſtate, ſed ipſemet per illam legem priuat ipſum, & inhabilem ſeu impeditum reddit: & hoc ipſum eſt irregularitatem imponere, ipſo facto incurrendam.

Alexand. 3. *Incurritur ipſo facto.*

Dubium 3. Tertium tamen, & difficilius dubium circa hoc eſt, an hæc irregularitas incurratur propter baptizationem, ſolum quando delictum eſt publicum, an vero etiam, quando eſt occultum. Et ratio dubitandi eſt, quia Pontifex ſub hac diſtinctione reſpondet dicens. Ad ſuperiores ordines promoueri, ſi publicum eſt, quod proponitur, non valebit: ſi vero occultum eſt, promoueri poterit: ergo, quando hoc crimen eſt occultum, non incurritur irregularitas. In hac re Scotus in 4. d. 6. q. 8. dicit, vtroq; modo incurri hanc irregularitatẽ: & textum illum hoc modo exponit: quod, quando crimen eſt publicum, nullo modo poteſt quis ad ſuperiores ordines promoueri, ſine diſpenſatione Pontificis: quando vero eſt occultum, licet irregularitas contrahatur, tamen Epiſcopus poteſt delinquentem promouere ad ſuperiores ordines, cum illo diſpenſando. Sed hæc ſententia non habet fundamentum in textu, quia, quando, crimen eſt occultum, nullam ſuperioris diſpenſationem requirit, ſed abſolute dicit: promoueri poterit: quod non eſt limitandum, addita cõditione, ſcilicet ex diſpenſatione Epiſcopi, præſertim, quia priora verba, quæ pœnã publici criminis continent, ſcilicet, promoueri non valebit, abſolute intelligenda eſſe diximus, nulla expectata iudicis ſẽtentia, vel declaratione, ergo multo magis poſteriora verba, quæ continent fauorem, intelligenda ſunt abſolute nulla requiſita diſpenſatione: præſertim cũ fauores ſint ampliandi, & odia reſtringenda. Vnde Panorm. ibi notabil. 2. expreſſe dicit, nullam in hoc crimi-

Scotus. *Panorm.*

crimine occulto requiri diſpenſationem: quia per illud reuera non cõtrahitur hæc irregularitas. Et hanc opinionem ſequuntur communiter iuris interpretes: & Sylueſter verbo, Irregularitas, nu. 4. Sunt autẽ, qui dicant, hanc diſtinctionem de crimine publico & occulto, ſolum habere locum in Acolyto cooperante: non verò in miniſtro rebaptizante: quia textus ſolũ de priori loquitur. Vnde Soto in 4. d. 3. art. 9. in fine ſignificat, ſiue publicũ, ſiue occultũ ſit hoc delictum, ratione illius contrahi irregularitatem: & contra Scotum addit: in neutro caſu poſſe per Epiſcopum, ſed per ſolũ Papam diſpenſari, citans Syluestrum, verbo, Baptiſmus, 5. §. 3. vbi tantum in communi loquitur. Ad textum aũt prædictum Soto nihil reſpondet. Vnde videtur tacitè prædictam diſtinctionem admittere: quæ mihi probari nullo modo poteſt: quia hæc irregularitas non eſt alibi in iure expreſſa, niſi in illo textu, neque in illo diſtinctè traditur de rebaptizante: ſed ſolum de Acolyto miniſtrante, & ſub illo intelligimus etiam perſonam rebaptizantem: ergo ſub eadem diſtinctione & limitatione exponenda eſt: quia nullum eſt in iure fundamentum ad aliam extenſionem in vna perſona potius, quam in alia faciendam. Quocirca rationes factæ reuera conuincunt, quantum ex iure colligi poteſt, non eſſe impoſitam hanc irregularitatem rebaptizanti, niſi quando crimen eius eſt publicum. An verò propter communem & receptam ſententiam dicendum ſit, etiam incurri per crimen occultum, aliis iudicandum relinquo: quia in re morali nollem à recepta ſentẽtia diſcrepare, præſertim quia fortaſſe fieri poteſt, vt communi vſu ſit hæc pœna ita introducta, ſeu lex illa ita declarata. In irregularitate autem, quam contrahit Acolytus, habet locum ſine vllo ſcrupulo diſtinctio prædicta. Non poſſumus autem hoc loco immorari in explicando quid requiratur ad crimẽ publicum, vel occultum: quoniam eſſet à præſente inſtituto alienum, & de ea re dicturi ſumus inferius in parte morali de Euchariſtia: videri etiam poteſt Nauarr. in ſum. cap. 27. num. 255. Atque hinc obiter ſequitur, in hac irregularitate Acolyti neminem præter Summum Pontificem poſſe diſpenſare: quia per delictum occultum non contrahitur: quando verò delictum eſt publicum, omnes fatentur ad Summum Pontificem pertinere poteſtatem diſpenſandi. Et idem eſt de irregularitate rebaptizantis publicè, de occultè verò rebaptizante, ſupponendo, quod irregularis fiat, ait Scotus, per Epiſcopum poſſe diſpenſari: tamen hoc nullo antiquo iure probari poteſt, vt ex dictis conſtat: iure autem nouo Concil. Tridentin. ſeſſ. 24. cap. 6. eſt res certa.

Soto. *Sylueſt.* *Quando publica eſt rebaptizatio.*

Dubium 4.

Quarto inquiri poteſt, an is, qui exterius rebaptizat, ſine interna intentione conficiendi ſacramentũ, hanc irregularitatem contrahat. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia præcepta eccleſiaſtica cadũt in actus externos, & eoſdem punit Eccleſia, nam de interioribus nihil iudicat: ſed ille exterius rebaptizat: ergo contrahit pœnam rebaptizantibus iniunctam. Nihilominus dicendum eſt, in foro quidem exteriori illum præſumi irregularem, hocque ſatis probari ratione facta: tamen reuera coram Deo non contrahere irregularitatem propter tale crimen: & conſequenter ſi aliqua via Eccleſiæ conſtare poſſet de tali intentione, etiam in foro exteriori non debere huiuſmodi hominem iudicari irregularem, ſed poſſe alia pœna puniri. Hanc opinionem indicat Nauarr. in ſum. cap. 27. nu. 246. in fin. in illis verbis. Quia intentio eorum non fuit iterare Baptiſmum, & actus agentium non operantur vltra intentionem eorum, l. Non omnis, ff. de reb. cred. Quæ ratio ſolum probat illum actum ex defectu intentionis non eſſe ſacramentum, etiam ſi illud alias eſſet poſſibile: hinc tamen vlterius colligimus, actum illum verè in ratione culpæ non eſſe peccatum conſummatum rebaptizandi, ſed eſſe tantum imperfectum in eo ordine: & ideo non eſſe ſufficiens ad contrahendam irregularitatem: quia huiuſmodi pœnę eccleſiaſticę, quę imponuntur propter aliqua delicta, ſimpliciter, & abſolute intelligendæ ſunt de delictis perfectis & conſummatis in ſuis ſpeciebus.

Rebaptizãs ſine intentione non fit irregularis. *Nauar.*

Exemplum optimum ad rem hanc declarandam & confirmandam eſt in eo, qui exterius hæreſim profitetur, veram fidem animo & mente retinens: nam iuxta communem ſententiam ille non incurrit pœnas, & cenſuras hæreticis impoſitas: quia reuera non eſt ſimpliciter hæreticus, ſed ſolum cum addito, ſcilicet exterior hæreticus, ſeu fictus: ſic ergo in præſenti, qui ſine intentione exterius iterat Baptiſmum, reuera non eſt rebaptizator, ſed fingit ſe rebaptizatorem: & ideo, quamuis in hoc etiam grauiter peccet, non tamen propriè illa culpa, propter quã irregularitas eſt impoſita. Quod etiam ex fine huius pœnæ confirmari poteſt, impoſita enim eſt in odium hæreticorum introducentium rebaptizationes: qui autem ſine intentione operatur, non facit animo hęretico, nec propriè conuenit cum hæreticis in actione ſua, vt ab eius intentione procedit. Neque contra hoc vrget ratio in principio poſita, quia licet Eccleſia per ſe non præcipiat, vel prohibeat actus interiores, prohibet tamen exteriores, vt ab interioribus manantes: & ita etiam prohibet interiorem, ratione exterioris, ſeu vt principium eius, & eodem modo punit aliquando aliquem exteriorem, vt à tali interiori manantem, & non alias: quia ergo rebaptizatio ſimpliciter dicta, ſignificat actum exteriorem procedentem ex intentione dandi ſacramentum Baptiſmi homini iam baptizato, ideo quando actus exterior ab illa intentione nõ procedit, non eſt ſufficiens ad irregularitatem inducendam.

Dubium 5.

Atque ex hac doctrina, quæ mihi certè ſatis fundata videtur, definiendum eſt quintũ dubium, quod hic occurrere ſolet de rebaptizantibus ſub conditione, aut verbis expreſſa, aut mente concepta: an incurrant hanc irregularitatem. Soto enim in 4. d. 3. artic. 9. ſub diſtinctione reſpondet: eum, qui temerè, & nulla diligentia adhibita ſic rebaptizat, manere irregularem: nõ verò qui, morali ac probabili diligentia adhibita, bona fide id facit: & de hac poſteriori parte nulla eſt dubitãdi ratio, vt à fortiori patebit ex his, quæ ſequenti dubio dicemus: ratio verò prioris partis eſſe poteſt, quia ille grauiter peccat rebaptizando, & illa conditio moraliter habetur pro non adiecta: quam ſententiam ſumpſit Soto ex Victoria, vt conſtat ex ſumma eius in quartum, materia de Baptiſmo, §. 36. & Corduba in ſum. Hiſpan. q. hanc opinionem ſequitur dicens, & veram, & communem eſſe. Nihilominus tamen mihi longè verior videtur ſententia Nauarr. loco citato, negantis, in eo caſu incurri irregularitatem. Vide Palaci. 6. qu. 6. colum. 3. Maiol. lib. 3. de Irregul. cap. 14. numer. 5. Ratio ſumenda eſt ex reſolutione præcedentis dubij: quia illa actio non procedit ex intentione dandi Baptiſmum homini baptizato: ergo non eſt rebaptizatio ſimpliciter, neque peccatum in ea ſpecie conſummatum. Item, quia conditio ipſa, ſiue prudenter, ſiue ineptè addita, ſuſpendit, quantum in ſe eſt, actum illum: atque ita impedit formalem rationem rebaptizationis. Tandem, quia ille in eo facto non eſt imitator hęreticorum, vt à tali intentione conditionata procedit. Neque authores contrariæ ſententiæ aliquid in contrarium afferunt, Soto enim ſolum id probat, quia forma baptizandi ſub conditione, ſolũ permittitur in caſu dubij: ſed hoc probat, id eſſe peccatum: non tamen propter illud eſſe irregularitatem impoſitam: illud enim eſt expreſſum in iure, hoc verò minimè, quia illa non eſt rebaptizatio ſimpliciter. Vnde, licet illa conditio moraliter cenſeatur pro non adiecta, quantum ad hoc, quod non excuſat à temeritate, & culpa ſacrilegij, aliquid verò operatur, &

Soto. *Victoria.* *Corduba.* *Qui rebaptizat ſub conditione tacita vel expreſſa, non incurrit irregularitatem.*

tur, & magni momenti eſt, quantum ad hoc, quod tollit intentionem, & ſuſpendit actum, & conſequẽter facit, vt illa nõ ſit rebaptizatio ſimpliciter: ac denique propterea excuſat ab irregularitatis pœna.

Dubium 6. Sextum dubium eſſe poteſt: an, qui ob ignorantiã rebaptizat, non ſub conditione (de hoc enim iam dictum eſt) ſed abſolute, incurrat pœnam irregularitatis. Hoc dubium tractat Scot. in 4. d. 6. q. 8. & imprimis diſtinguit de ignorãtia facti, vel iuris: deinde, de ignorantia culpabili, vel inculpabili: & primo dicit: ſi ignorantia ſit facti, & talis, vt excuſet à culpa, etiam excuſare ab irregularitate: & in hoc omnes conueniunt, quia eſt certiſsimum: hæc enim irregularitas eſt pœnalis: & ideo, vbi non eſt culpa, nõ incurritur talis pœna. Quod aliqui tam ſtricte & rigoroſe intelligunt, vt requirãt omnino carentiam culpæ, tam venialis, quam mortalis, ita, vt, ſi ignorantia talis ſit, vt excuſet à culpa mortali, non autem à veniali, nõ ſufficiat ad impediendam irregularitatem. Ita ſentit Corduba ſupra. Mihi tamen hoc videtur incredibile: tũ quia tã grauis pœna nõ imponitur, niſi propter mortalem culpam: tum etiam, quia ille actus, vt culpabilis eſt, non eſt perfecte humanus, ſed indeliberatus, ratione ignorantiæ: nam, cum ex parte obiecti & materiæ ſit ſufficiens grauitas ad peccatum mortale, non poteſt actus à tali culpa excuſari, niſi propter indeliberationem turpitudinis actus, quam ignorantia cauſat: propter actum autem imperfecte humanum, & indeliberatum non incurritur irregularitas: quacumque ergo ratione ignorantia excuſet à peccato mortali, excuſat ab irregularitate, etiamſi aliqua leuis negligentia, vel venialis culpa miſceatur. Secundo, quando ignorantia facti nõ excuſat à culpa mortali, docet Scotus, non excuſare etiam ab irregularitate. In quo etiam omnes illum ſequuntur propter contrariam rationem, quia, qui non excuſatur à culpa, non excuſatur à pœna: illa autem culpa eſt ſimpliciter talis in ſua ſpecie, & eiuſdem rationis cum rebaptizatione ſcienter facta.

Scotus. *Corduba.* *Quando ignorantia excuſat à peccato mortali non incurritur irregularitas, contra vero, ſi non excuſet.* *Scotus.*

Obiectio. Solum poteſt obijci ex principio poſito in quarto & quinto dubio, quia ille qui ex huiuſmodi ignorãtia rebaptizat: non habet intentionem rebaptizandi, ſed baptizandi tantum hominem, quem putat non eſſe baptizatum: ſed qui baptizat ſine intentione rebaptizandi abſolute, non incurrit irregularitatem, vt dictum eſt: Et confirmatur, quia hoc ipſo, quod propter ignorantiam facti rebaptizat, virtute & implicite habet in animo hanc conditionem baptizandi tantum eum, qui non eſt baptizatus: ergo hoc ſatis eſt, vt ille non incurrat irregularitatem. Tandem cõfirmatur, quia ille ex intentione ſua non rebaptizat animo hæretico, neque in eo facto hæreticos imitatur: ergo non videtur contra eum lata hæc iuris pœna.

Solutio. Fateor quidem, has rationes eſſe apparentes, & alicui videri poſſe probabiles, præſertim in materia odioſa, quæ reſtringenda eſt, & maxime, cum hæc irregularitas tam euidenter & formaliter in iure non ſit expreſſa. Nihilominus tamen in re mortali & graui non eſt à recepta ſententia recedendum: & ideo ad argumenta dicendum eſt, ad incurrendam pœnam non eſſe neceſſariam intentionem rebaptizandi formaliter, ita vt ſub directo obiecto illius intentionis cadat hoc totum, ſcilicet Baptiſmus iteratus. Neque hoc dictum eſt à nobis in ſuperioribus, ſed ſolum neceſſariam eſſe intentionem dandi ſacramentum Baptiſmi homini iam baptizato: hanc autem intentionem habet etiam ille, qui ex ignorantia rebaptizat: quia, licet non cognoſcat, illũ eſſe baptizatum, tamen ſimpliciter vult baptizare hunc qui eſt baptizatus, & facile poſſet, ac deberet ſcire illum eſſe baptizatum: & quoad hoc ſatis conuenit cum hæreticis in facto ipſo, licet non omnino conueniat in animo, quod ſatis eſt: nam, licet hæc irregularitas poſita ſit in odium hæreticorum, non tamen eſt impoſita ſolis hæreticis, ſed omnibus imitantibus hæreticos in abſoluta rebaptizatione: quapropter conſulendum ſemper eſt, vt in his caſibus addatur conditio, nam illa poſita tollit omne periculũ irregularitatis.

Obiectio. Sed quid, ſi tanta eſt, tamque probabilis dubitatio prioris Baptiſmi, vt ſine culpa poſsit iterum ſub conditione dari, miniſter autem non det illum abſolute, ſed ſub conditione contra ordinationem Alexandri III. in cap. 2. de Baptiſmo, nunquid incurret irregularitatem, ſi fortaſſe in re ipſa rebaptizet? Reſpondetur cum Nauar. ſupra non incurrere, quia nõ monſtratur eſſe iteratũ, quod neſcitur eſſe factũ, vt dicit Innocentius III. in cap. vnico, de Clerico per ſaltum promoto. Et Fœlix Papa in cap. Solemnitates. de Conſecrat. diſt. 1. Tertio, quando rebaptizatio fit per ignorantiam iuris, Scotus abſolute ſentit, non excuſare ab irregularitate: quia aut eſt ignorantia iuris eccleſiaſtici, aut diuini: prior, quæcumque illa ſit, etiam inuincibilis, nihil refert, quia, cum hoc peccatum ſit contra ius diuinum, ignorantia ſolius iuris humani non poteſt eſſe ſimpliciter de culpa, ſed ad ſummum de pœna irregularitatis, ſolo iure humano impoſita: ignorantia autem ſolius pœnæ non excuſat, quo minus, ratione culpæ eadem pœna irregularitatis contrahatur: nam, licet de excommunicatione ſit in hoc ſpecialis controuerſia & difficultas, quã ſuo loco tractabimus, de irregularitate vero nulla eſſe videtur dubitandi ratio: vt patet etiam de irregularitate homicidij, & de alijs ſimilibus. Licet Caſtro lib. 2. de lege pœnal. c. 14. contrarium ſentire videatur, ſine fundamento & contra communem ſententiam: iuxta quam etiam hæc pars eſt recepta ſine controuerſia. Poſterior autem ignorantia (ait Scotus) non excuſat à peccato: quod ſine probatione, vel maiori explicatione aſſumit. Sed, vt recte Soto notauit dicto art. 9. non videtur impoſsibile hoc ius diuinum de nõ rebaptizando, eſſe ab aliquo inuincibiliter ignoratum, quia non eſt tam per ſe notum, vt nullus, quantumuis ruſticus, vel idiota, poſsit illud ignorare: maxime quia poſſet aliquis decipi ab vno vel pluribus viris doctis, & fide dignis, ſaltem ſecundum communem exiſtimationem. Poſſet ergo tunc ille error eſſe inculpabilis in homine ſimplici, qui per ſe ipſum nec debet, nec poteſt huiuſmodi res fidei examinare. Quacunque ergo ratione contingat hanc ignorantiam eſſe inuincibilem, excuſabit à culpa, & conſequenter etiam ab irregularitatis pœna, quod Soto dubitanter affirmat: ſed non video dubitandi rationem: cum conſtet, hanc irregularitatem non eſſe introductam ob ſignificationem aliquam, ſed præciſe in pœnam, quæ ceſſat, ceſſante culpa. Quæret vero aliquis, an idem ſit dicendũ de rebaptizante per metum, quia ille etiam videtur inuoluntariè rebaptizare. Reſpondetur, illud tantum eſſe inuoluntarium ſecundum quid, quod non excuſat à graui culpa ſacrilegæ iterationis Baptiſmi: & ideo neque etiam excuſat ab irregularitatis pœna, niſi fortaſſe ſolam exteriorem actionem quis faceret ex tali metu abſque intentione faciendi ſacramentum, vt dictum eſt. Vide Maiol. libr. 3. de irregularitate cap. 14. circa finem.

Alex. III. *Solutio.* *Nauar.* *Innocentius.* *Fœlix Papa.* *Scotus.* *Caſtro.* *Quid qui per vim, & metum rebaptizat.*

Dub. 7. Septimo inquiri poteſt circa formalem caſum, & deciſionem illius textus, de illo Acolyto, qui presbytero baptizãti miniſtrauit, cur dicatur irregularitatem incurriſſe: & eadem quæſtio nunc eſt de quolibet ſic miniſtrante. Et ratio dubitãdi eſt, quia huiuſmodi miniſter non poteſt cooperari ad ſubſtantiale miniſterium Baptiſmi: ſed ad ſummum, ad aliquem ritum accidentalem. Vnde in prædicto Concil. Lateran. p. 26. c. 1. ſic dicitur. Aſtitit autem huic ſacrilegio adoleſcens Acolytus, & miniſterium exhibuit in reſpondendo Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ. Nihil ergo cooperatus eſt, aut obliuioni, aut plationi verborũ formæ, neque ad hæc oporrebat aliquid reſpondere, ſed ſolũ ad cæteras oratio-

nes, quæ in cæremoniis dicuntur: ergo ille proprie nullo modo contraxit culpam rebaptizantis: ergo nec pœnam. Atque hinc oritur ſimul octaua dubitatio, an propter ſolam iterationem Baptiſmi, quoad accidẽtales ritus incurratur hæc irregularitas, ſi non iterentur ea, quæ ſunt ſubſtantialia ſacramento. Et ratio dubij ſumitur ex dictis: quia ſi Acolytus manet irregularis ſolum cooperando iis cæremoniis, multo magis Presbyter illas iterando: vel è contrario, ſi hic, qui eſt principalis operans, ex hoc capite præciſe non fit irregularis, neque etiam manebit miniſter cooperans. Reſpondetur ab vltimo dubio incipiendo, propter ſolam cæremoniarum iterationem non contrahi irregularitatem hanc, quia ſolum eſt propter peccatum rebaptizandi iniuncta. Vnde, ſi quis puerum ſemel ſolemniter baptizatum, vel metu mortis, vel alia de cauſa fingeret ſe iterum ſolemniter baptizare, & omnes cæremonias efficeret, veram autem formam non proferret, non maneret irregularis, quia non eſt rebaptizator: è contrario autem, ſi ſubſtantialia iteraret, etiam ſine cæteris requiſitis, irregularis maneret. Quin potius dicunt aliqui, iterationem harum cæremoniarum non eſſe ita prohibitam, quin, ſi caſu contingeret, in Baptiſmo ſolemni committi ſubſtantialem & eſſentialem defectum, dandus ſit poſtea Baptiſmus eſſentialiter completus, omnes ſolemnitates iterando: ita Antonin. ſup. Ledeſm. 1. par. 4. qu. 7. art. 9. dub. 5. Sed hoc mihi non probatur, cenſeo enim, in eo caſu repetenda eſſe ſubſtantialia, omiſsis accidentalibus: quia ita cautum eſt in iure, vt in huiuſmodi defectibus ſolum ſuppleantur ea, quæ deſunt, item quia illa accidentalia in ſuo ordine fuerunt completa: & licet propter Baptiſmum inſtituta ſint ab Eccleſia, non tamen neceſſe eſt, vt cum illo ſint ſemper tempore coniuncta: vt patet, quando ob neceſsitatem prius antecedit ſubſtantialis Baptiſmus, & poſtea cæremonialia ſupplentur. Et hinc ad ſeptimum dubium reſpondetur, eum, qui miniſtrat Presbytero ſolemniter rebaptizanti, manere irregularem propter deciſionem illius textus: hanc autem irregularitatem non contrahi præciſe, quia cooperatur cæremoniis, ſed quia cooperatur aliquo modo iterationi Baptiſmi: ſic enim in textu dicitur, Cooperator extitit rei nefandæ: hæc autem res nefanda non eſt in accidentalis, ſed in ſubſtantialis ritus Baptiſmi iteratione. Vnde etiam ſi in illo Baptiſmo non iterarentur ſolemnitates, verbi gratia, qui in priori fuerunt prætermiſſæ, nihilominus Acolytus maneret irregularis: è contrario vero, etiamſi cæremoniæ eſſent iterandæ: ſi tamen Baptiſmus, quoad ſubſtantiam non repeteretur, non maneret irregularis. Ratio ergo illius irregularitatis eſt cooperatio ad iteratum Baptiſmum: nam, licet Acolytus non concurrat, proxime miniſtrando aliquid ſubſtantiale, tamen quia miniſtrat illi actioni morali, ad totam illam cooperari cenſetur, ſicut cooperatur ſacrificio, qui ſacerdoti offerenti miniſtrat. Et hæc de rebaptizante.

Ledeſma.

Quam pœnã incurrat rebaptizatus. *Fœlix.*

Circa rebaptizatum etiam in iure ciuili ei imponitur pœna capitis in legibus ſupra citatis, & in epiſt. 1. Fœlicis III. ſupra etiam citati: variæ etiam pœnæ huiuſmodi rebaptizatis imponũtur, vt patet in cap. Eos, quos, de conſecratio. d. 4. quas partim ſupra retulimus, ſed illæ iam non ſunt in vſu: neque ibi fit vlla irregularitatis mentio: In cap. autem, Qui bis: eadem d. aperte ponitur hæc irregularitas: dicitur enim, qui baptizatus eſt bis, ſecundum canones ordinari non poſſe, niſi magna aliqua neceſsitas cogat, ille tamen textus per ſe non habet authoritatem ad hanc irregularitatem inducendam: non enim eſt alicuius Pontificis, vel generalis Concilij, vt Scotus & poſt eum alij notarunt, vt infra dicemus, ſed deſumptum eſt ex Pœnitentiali Theodori. cap. 14. vt eſt apud Burchardum, lib. 4. decreti. cap. 51. Apertius colligitur hæc irregularitas ex d. Epiſt. Fœlicis III. cap. 5. & habetur in c. Qui in qualibet. 1. q. 7. vbi aperte declaratur, hanc irregularitatem non ſolũ à ſuſceptione, ſed etiam ab vſu ordinum impedire. Solum poteſt dubitari, quia ibi ſolum fit mentio de iis, qui alibi, quam in Eccleſia catholica baptizati, aut rebaptizati ſunt: ergo, qui in Eccleſia & à Catholicis rebaptizatus fuerit, non incurret hanc irregularitatem. Reſpondetur tamen, eam legem generaliter eſſe intelligendam: ita enim & ab omnibus intellecta eſt, & communi vſu ſuſcepta: quia, qui rebaptizatur, in eo facto ita ſe gerit, ac ſi eſſet extra Eccleſiam. Vnde in Concil. Carthag. V. capit. 11. & habetur in ca. Confirmandum, ac d. 50. abſolute dicitur, Nunquam permittendum eſt, vt rebaptizati ad Clericatus gradum promoueantur. Item colligitur ex Concil. Toletan. IV. c. 18. & habetur in cap. Qui in aliquo. d. 51. Quod ergo baptizatus fiat irregularis certum eſt: intelligẽdum autem eſt iuxta ſupra dicta de rebaptizatione abſolute, & ſine conditione, & cum intentione iterũ ſuſcipiendi Baptiſmum propter rationes ibi factas, quæ eodem modo hic applicari poſſunt.

Scotus. *Burchard.* *Con. Cart.* *Con. Tolet.*

Quid qui ignorãtes rebaptizantur.

Solet autem de hac irregularitate ſpecialiter dubitari, an contrahatur, etiam ab his, qui ignoranter rebaptizantur, nam quidam authores, præſertim Canoniſtæ ita ſentiunt, vt refert Couar. in d. Clement. Si furioſus, in princip. numer. 8. & in eam inclinat Richardus in 4. d. 6. artic. 4. qu. 2. Paludan. d. 6. qu. 4. artic. 1. quem ſequitur Antoninus. 3. p. titul. 14. cap. 13. §. 12. Fundatur hæc opinio in d. c. Qui bis: ibi enim dicitur, etiam illos, qui bis ignoranter baptizati ſunt, manere irregulares, & plane loquitur de ignorantibus inuincibiliter: nam dicit, eos pro eo facto non indigere pœnitentia: quod non recte à quibuſdam exponitur de iis, qui per ignorantiam iuris culpabilem rebaptizari ſe ſinunt, qui dicuntur non indigere pœnitentia apud Deum, ſed illa Eccleſiaſtica pœnitentia, quæ imponitur his, qui ſcienter rebaptizantur: eſt enim valde violenta hæc expoſitio, vt ipſa verba ſatis per ſe oſtendunt: & ex fine eiuſdem capitis conſtat, vbi triennalis pœnitentia imponitur his, qui non pro vitio, ſed pro mundiria ex ignorantia rebaptizantur. Melior ergo reſponſio eſt, textum illum per ſe non habere authoritatem, vt ſupra dicebam. Sed augetur difficultas, quia ibidem dicitur, ita eſſe in canonibus ſtatutum, & videtur ſane indicari decretum Fœlicis III. dicto cap. Qui in qualibet. vbi dicitur, rebaptizatos in qualibet ætate manere irregulares: ergo etiam rebaptizatos in infantia, cum tamen illi maxime ignoranter rebaptizentur: ergo eadem ratio erit de omnibus ignoranter rebaptizatis. Nihilominus contraria ſententia, & vera, & communis eſt. Eam tenet Scotus in 4. diſt. 6. quæſt. 8. Soto in dicto artic. 9. Nauar. cap. 27. numero 246. Couarru. ſupra, & Syluester verb. Irregularitas, quæſt. 4. Turrecremata dicto capit. Qui bis, de Conſecrat. diſtinct. 4. numer. 7. Quæ in hunc modum declaratur, & probatur: nam inprimis, ſi aliquis in infantia rebaptizetur, non manet irregularis, vt à ſimili colligitur ex capit. Placuit, & cap. Qui apud. de Conſecrat. diſtinct. 4. vbi dicitur, infantes, etiam ſi ab hæreticis baptizentur, non ideo manere irregulares: per quæ iura explicandum eſt citatum caput. Qui in qualibet. vbi ſermo eſt tam de baptizatis, quam de rebaptizatis extra Eccleſiam. Si ergo illa lex non comprehendit infantes baptizatos ab hæreticis, neque etiam comprehendit rebaptizatos: cum ergo dicit, In qualibet ætate, intelligendum eſt de ætate adulta, in qua iam homo poſsit ratione vti. Vnde vlterius fit, etiam eſſe interpretandam hanc legem de iis, qui ſcienter & voluntarie rebaptizantur, nam, ſi requiritur adulta ętas, ſolum eſt, vt homo ſit capax culpæ & proprię voluntatis. Item, ſi excluduntur infantes, ideo eſt, quia excuſantur à culpa: ergo idem erit etiam de adulto, quacunq; ratione à peccato excuſetur.

Fœlix. *Scotus.* *Soto* *Nauar.* *Couar.* *Syluest.* *Turrecre.*

Tandem

Tandem hæc irregularitas, etiam reſpectu rebaptizati, impoſita eſt in pœnam, & non ob aliquam ſpecialem indecentiam, aut ſignificationem: alias ēt infantibus eſſet impoſita: ergo, ſi ignorantia talis eſt, quæ excuſet à culpa, excuſat etiam à pœna. Sed dicūt Richard. Palud. Antonin. Syluest. & alij, licet hoc ſit probabile, tutius tamen eſſe diſpenſationem ab Epiſcopo petere, ſed certe, ſi propter dubium diſpenſatio petenda eſt, ab eo eſt petēda, qui habet poteſtatē diſpenſandi in hac irregularitate. Solus autem Papa poteſt cum rebaptizato diſpenſare, ſicut & cum rebaptizante. Re tamen vera non eſt neceſſarium, talē diſpenſationem petere: nam res tam clara videtur, vt nullum poſsit practicum dubium generare.

Richardus. Paludanus. Antonin. Syluest.

Quin potius addo contra eoſdem authores vltimo loco citatos, etiamſi rebaptizatus poſtea ſciat, q͂d circa illum actum ſit, & ratum habeat, ac conſentiat, non manere irregularem: quia huiuſmodi conſenſus non facit priorem actionem vel potius paſsionē, voluntariam aut culpabilem, ſed eſt nouum peccatum, vel internum, vel etiam externū: cui nulla eſt irregularitas in iure impoſita. Sicut, ſi quis caſu & omnino ſine culpa occideret hominem, nec tunc fieret irregularis, nec poſtea, etiā ſi, viſo effectu gauderet: quia illud gaudium nō eſt proprie voluntarium homicidium, cui eſt irregularitas iniuncta: ſic ergo eſt in præſenti. Sed quæres, an idem dicendum ſit de eo, qui per vim & metum rebaptizatur. Syluester, verbo, Irregularitas, num. 4. ex Innocen. in cap. Eos, quos. de Conſecratio. d. 4. reſpondet: ſi fuit abſoluta coactio, non manere irregularem: ſecus vero, ſi fuit tantum conditionata ſeu per metum: quę fuit etiam opinio Gloſſæ in dict. cap. Eos, quos. Ego vero dicerem, ſi ille habeat intētionem, vt rebaptizetur, reuera manere irregularem: quia ad hanc intentionem cogi nullo modo poteſt, neque ipſe debet voluntarie illam adhibere: alias grauiter peccat peccato rebaptizationis, & ideo irregularis manet. Si vero talem intentionem non adhibeat, ſiue per abſolutam vim, ſiue per ſolum metum cogatur ad exteriorem receptionem ablutionis, non manebit irregularis. Imo, ſi metus ſit grauis, nihil peccabit non reſiſtendo, dūmodo nec exterius ſignificet ſe conſentire, quia in reliquo nihil operatur, ſed patitur potius. Quod recte poteſt à ſimili cōfirmari ex cap. Cōſtat. 1. q. 1. Sed poteſt inde ſumi argumentum contra priorem partem huius reſponſionis: ibi enim dicitur, eos, qui inuiti ordinantur ab hæreticis, non manere irregulares, quod eſt verum, etiam ſi illi habuerint intentionem recipiendi ordinem. Reſpondetur eſſe diſparem rationem, nam ille non tenetur nō habere intentionē, ſuppoſito, quod miniſter ſit ſufficiens & eſſentialia adhibeat, quia ipſe eſt capax talis ſacramenti: ſicut, qui inuitus baptizaretur ab hæretico, poſſet ſine culpa habere intentionem, quia eſt capax: ſecus eſt de rebaptizato, quia eſt incapax. Vltimo dubitari poteſt, an hæc irregularitas extendenda ſit ad iterantem ſacramentum Confirmationis, ſed de hoc dicemus in diſputatione morali de illo ſacramento, cuius tractationem aggredimur. Nam de ſacramento Baptiſmi ſatis diſputatum eſt.

Syluest. Innocent.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA SECVNDA.

De Sacramento Confirmationis, in duodecim articulos diuiſa.

Conſequenter conſiderandum eſt de ſacramento Confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

Primo, vtrum Confirmatio ſit ſacramentum.

Secundo de materia eius.

Tertio, vtrum ſit de neceſsitate ſacramenti, quod Chriſma fuerit prius per Epiſcopum conſecratum.

Quarto, de forma ipſius.

Quinto, vtrum imprimat characterem.

Sexto, vtrum Character confirmationis præſupponat characterem baptiſmalem.

Septimo, vtrum conferat gratiam.

Octauo, cui competat recipere hoc ſacramentum.

Nono, in qua parte.

Decimo, vtrum requiratur aliquis, qui teneat confirmandum.

Vndecimo, vtrum hoc ſacramentum per ſolos Epiſcopos detur.

Duodecimo, de ritu eius.

Poſt tractationē de ſacramento Baptiſmi. D. Tho. & Magiſt. cum cæteris Theologis in 4. diſtin. 7. de Confirmatione diſputant, ſecundum ei locum in ordine ſacramentorum tribuentes, non tam dignitatis, aut neceſsitatis, quam temporis & generationis ordinem conſiderantes. Sacramentum enim Confirmationis proxime poſt Baptiſmum tradendū eſt, vt antiqua etiam Eccleſiæ cōſuetudine fuit obſeruatum: nam licet interdum Patres ſignificent, Euchariſtiam ſolitā eſſe dari immediate poſt Baptiſmū, vt ex Hier. Dialog. contra Luciferianos, & ex Ambr. lib. de his, qui initiantur, cap. & Auguſt. Epiſt. 23. ſumitur: id tamen per ſe loquendo intelligendum eſt, poſt ſacramentum Confirmationis, quod poſt Baptiſmum ſtatim conferebatur, vt eſſet veluti perfectio & cōſummatio eius, vt ex eodem Ambr. eodem lib. de Myſteriis, c. 7. in fine, & l. 3. de ſacram. c. 1. & 2. conſtat, & ex Dionyſ. ca. 2. de Eccleſ. Hierarch. dicente. Hierarcha, cum virum vnguento, quod maxime diuinos efficit, inſigniuit Euchariſtiæ, quæ vim maximam habet perficiendæ ſanctitatis, participem eſſe pronuntiat. Idem tradit Cyrill. Hieroſol. Catecheſi. 3. Myſtagogica, & alij infra referendi. Vnde Eugenius Papa in decreto fidei. Per Baptiſmum, inquit, ſpiritualiter renaſcimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati nutrimur diuinæ Euchariſtiæ alimonia. præcedit ergo Confirmatio Euchariſtiam. Atq; hoc ſenſu accipiendum eſt, quod ait Melchiades Papa Epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ca. 3. Ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta (agit de Baptiſmo & Confirmatione) vt ab inuicem, niſi morte pręueniente, nullatenus poſsint ſegregari, & vnū ſine altero rite perfici nō poteſt. Quod enim, ait, (rite) intelligendum eſt, i. conuenienter, & cum conſummata hominis perfectione. Hinc denique Rabanus l. 1. de inſtit. Cleric. c. 28. dicit, Cæremonialem vnctionem chriſmatis, quæ poſt Baptiſmum fit in vertice, ideo eſſe ab Eccleſia introductam, quia non ſemper poterat adeſſe Epiſcopus, qui ſacramentum Confirmationis daret. Eſt itaque hoc ſacramentum generatione, ſeu ordine, & vſu ſecundum: & ideo, & ſecundo loco numeratur, & eodem ordine de eo diſputatio inſtituitur, quamuis à nonnullis authoribus propter ſpeciales cauſas interdum hic

D Thom. Mag. ſter. Quare ſacramentum Confirmationis ſit ordine ſecundū. Hieronym. Ambroſ. Auguſt. Dionyſ. Cyrill. Eugenius. Melchiad. Papa. Rabanus.

hic ordo immutetur, vt ſequenti quæſt. in initio diſputationum de Euchariſtia notabimus.

ARTICVLVS I.

Vtrum Confirmatio ſit ſacramentum.

Sup. q 65. art. 1. & 4. d. 2. q. 1. ar. 2 co. & d 7 q. 1 ar. 1. q. 1. per to & 4 con. c 58. q 64. art. 2.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod Confirmatio non ſit ſacramentum Sacramenta enim ex diuina inſtitutione efficaciam habent. ſicut ſupra dictum eſt.* Sed Cõfirmatio non legitur à Chriſto inſtituta. Ergo non eſt ſacramentum.

2. Prætcrea, Sacramenta nouæ legis in veteri lege præfigurata fuerunt, vnde Apoſtolus dicit 1. Corin. 10. quod omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. Sed Confirmatio non fuit præfigurata in veteri teſtamento Non ergo eſt ſacramentum.

3. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum ſalutem. Sed ſine confirmatione poteſt eſſe ſalus, nam pueri baptizati ſine Confirmatione decedentes, ſaluantur. Ergo Confirmatio non eſt ſacramentum.

4. Præterea, Per omnia ſacramenta Eccleſiæ, homo Chriſto conformatur, qui eſt ſacramentorum author. Sed per Confirmationem non videtur homo Chriſto conformari, qu non legitur eſſe confirmatus. Ergo Confirmatio non eſt ſacramentum.

Habetur de conſe d. 5. c. 3 De his, & eſt parum ante med, illius op to. 1 Concil.

Sed contra eſt, quod Melchiades Papa ſcribit* Hiſpaniarum Epiſcopis. De his, ſuper quibus rogaſtis vos informari, vtrum maius ſit ſacramentum, manus impoſitio Epiſcoporum, an Baptiſmus, ſcitote vtrumq; magnum eſſe ſacramentum.

Aug. lib. 2. con. lit Petil. ca. 104. to: 7.

RESPONDEO dicendum, quod ſacramenta nouæ legis ordinantur ad ſpeciales gratiæ effectus: & ideo vbi o currit aliquis ſpecialis effectus gratiæ, ibi ordinatur ſpeciale ſacramentum. Quia vero ſenſibilia & corporalia gerunt ſpiritualium & intelligibilium ſimilitudinem, ex his, quæ in vita corporali agũtur, percipere poſſumus, quid in ſpirituali vita gratiæ ſpeciali exiſtat. Manifeſtum autem eſt, quod in vita corporali ſpecialis quædam perfectio eſt, quod homo ad perfectam ætatem perueniat, & perfectas actiones hominis agere poſſit. Vnde & Apoſt. dicit 1. Corint. 13. Cum autem factus ſum vir, euacuaui, quæ erant paruuli. Et inde eſt etiam, quod præter motum gen rationis, quo aliquis a cipit vitam corporalem, eſt motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam ſpiritualem homo accipit per Baptiſmum, qui eſt ſpiritualis regeneratio. In Confirmatione autem homo accipit quaſi quandam perfectam ætatem ſpiritualis vitæ. Vnde Melchiades Papa dicit:* Spiritus S. qui ſuper aquam Baptiſmi ſalutifero deſcendit lapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam, in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur. Et ideo manifeſtum eſt, quod Confirmatio eſt ſpeciale ſacramentum.

In epiſt. ad Hiſpaniarũ Epiſc à med. illius tom. 1. Concil.

Ad primum ergo dicendum, quod circa inſtitutionem huius ſacramenti eſt duplex opinio. Quidam enim dixerũt, quod hoc ſacramentum non fuit inſtitutum nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis, ſed poſtea proceſſu temporis in quodam Concilio. Alij vero dixerunt, quod fuit inſtitutum ab Apoſtolis. Sed hoc non poteſt eſſe, quia inſtituere nouum ſacramentum, pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quæ competit ſoli Chriſto.

Et ideo dicendum eſt, quod Chriſtus inſtituit ho ſacramentum, non exhibendo, ſed promittendo, ſecundum illud Ioan. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Et hoc ideo, quia in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti, quæ non erat danda ante Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem, ſecundum illud Ioan. 7. Nondum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.

Ad ſecundum dicendum, quod, quia Confirmatio eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid reſpondens in veteri teſtamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Hebr. 7.

Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) omnia ſacramenta ſunt aliqualiter neceſſaria ad ſalutem, ſed quædam ſunt, ſine quibus non eſt ſalus, quædam vero ſunt, quæ cooperantur ad perfectionem ſalutis. Et hoc modo Confirmatio eſt de neceſſitate ſalutis, quamuis ſine ea poſſit eſſe ſalus: dum tamen non prætermittatur ex contemptu ſacramenti. *q 65. ar. 4. ad 3. arg.*

Ad quartum dicendum, quod illi, qui Confirmationem accipiunt, quæ eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, Chriſto conformantur, inquantum ipſe à primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata eſt in Baptiſmo, quando Spiritus ſanctus deſcendit corporali ſpecie ſuper eum. Vnde & Luc. 4. dicitur, quod Ieſus plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane. Non autem conueniebat dignitati Chriſti (qui eſt ſacramentorum author) vt à ſacramento plenitudinem gratiæ acciperet.

COMMENTARIVS.

DVo definit D. Thom. in hoc artic. quæ à nobis in ſequente diſputatione late ſunt tractãda, & confirmanda. Primum eſt in corpore art. Confirmationem eſſe ſpeciale ſacramentum, quod præter authoritatem Melchiadis Papæ, quam adducit in argumẽto, ſed contra, ſolum declarat quadam congruentia & proportione ad corporis viuentis generationem & augmentum, quibus dicit in ſpiritualibus comparari Baptiſmum & Confirmationem: de qua proportione ſatis dictum eſt ſupra, q. 65. art. 1. Secundum eſt in ſolut. ad 1. Confirmationem fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutam, quæ aſſertio ſequitur ex præcedente, ſuppoſitis principijs traditis, de inſtitutione ſacramentorum nouæ legis in genere. Addit tamen D. Th. Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum non exhibendo, ſed promittendo, iuxta illud Ioan. 16. Si non abiero, Paracletus nõ veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Et Luc. 24. Ego mittam promiſſum Patris mei in vos. Et Ioan. 14. & 15. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, &c. iuxta quam interpretationem ſignificat D. Thom. quamuis hæc promiſſio ad literam intelligenda ſit de celebri illa ac viſibili miſſione, qua Spiritus S. in die Pentecoſtes in Apoſtolos miſſus eſt, iuxta id, quod ſtatim ſubdit Lucas. Vos autem ſedete in ciuitate, quoad vſque induamini virtute ex alto, & Actor. 1. Vos autem baptizabimini Spiritu S. non poſt multos hos dies: non tamen eſſe limitandam ad illam miſſionem, ſed extendendam ad omnium fidelium confirmationẽ, & ad ſpecialem Spiritus S. miſſionem, quæ in ea fit, ſiue viſibiliter, vt olim, ſiue inuiſibiliter, vt modo, fiat: nam illi effectus, propter quos Chriſtus Apoſtolis Spiritum S. promiſit, ſemper ſunt in Eccleſia neceſſarij, & proportione ſeruata, in omnibus fidelibus locum habet, vt facile conſtabit prædicta Ioannis capita conſideranti. Vnde Melchiades Papa, Epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ cap. 2. promiſſionem à Deo factam Ioelis 2. Effundã de Spiritu meo ſuper omnem carnem. quam Petrus Act. o. 2. de aduentu Spiritus S. in die Pentecoſtes explicuit, declarat ipſe de miſſione etiam, quæ fit in hoc ſacramento, indicans non eſſe vnam ab altera ſeiungendam. Vnde inferius ad explicandum fructum huius ſacramẽti vtitur illis verbis. Ioan. 16. Cum venerit Spiritus veritatis, ipſe docebit vos omnem veritatem, ſubiungẽs. Vides, quoniam, cum Spiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & conſtantiam dilatatur.

Melch. Pap. — Ioan 16. — Luc. 24. — Ioan. 14. 15. — Actor 1. — Melch. Papa — Ioelis 2. — Ioan. 16.

Eſt autem vlterius in hac D. Thom. doctrina conſiderandum, cum ait Chriſtum Dominum inſtituiſſe hoc ſacramentum, non exhibendo, ſed promittendo, non eſſe intelligendum, Chriſtum ante

aſcenſum in cœlum, nihil præter Spiritus S. promiſſionem de hoc ſacramento Apoſtolis tradidiſſe, nam hoc ſolum ſine dubio ad inſtitutionem ſacramenti non fuiſſet ſufficiens: nam illa promiſsio ex ſe ab omni ſacramento abſtrahit, nec determinat modum talis aduentus, ſeu miſsionis Spiritus S. Igitur Chriſtus Dominus non ſola promiſsione, ſed etiam inſtructione (vt latius infra dicam) hoc ſacramentum inſtituit: ritum illius Apoſtolos docens, & vſum præcipiens. Neq; D. Tho. hoc excludit, ſed ſolum ſignificare voluit, ita inſtituiſſe Chriſtum hoc ſacramentum pro tempore futuro, pro quo Spiritum S. promittebat, vt ante aduentum eius noluerit vſum illius exerceri: & hoc declarat ratione, quam ſubiungit, quia Spiritus S. plenitudo, quæ eſt effectus huius ſacramenti, non erat tanta, antequam Chriſtus eſſet

an. 7.

glorificatus, vt Ioan. 7. dicitur. Atq; ob ſimilem rationem addit D. Tho. in ſolution. ad 2. in veteri lege non præceſsiſſe propriam figuram huius ſacramenti, quia nihil ad perfectum adduxit lex: in hoc autem ſacramento plenitudo ac perfectio Spiritus S. datur: idemq; docuerat ſupra q. 65. art. 1. ad quartum. Addit vero in 4. d. 7. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 3. aliquo modo fuiſſe hoc ſacramentum adumbratum in vnctione Pontificum, qua ſignificabatur vnctio Chriſti, à qua hæc vnctio deriuatur. Quod ſignificaſſe videtur

Cyprian.

Cyprian. ſerm. de vnctione chriſmatis dicens. A facie noui olei deſiccatæ ſunt vnctiones antiquæ: & inferius oleum Eliæ, & Eliſei, & antiquas fere omnes myſticas vnctiones in figuram huius ſacræ vnctionis adducit. Sed hæ potius ſunt accommodationes quædam, quam propriæ figuræ.

In ſolution. ad 3. indicat D. Thom. quæſtionem de neceſsitate huius ſacramenti: ſed, ſi ſit ſermo de neceſsitate medij, res eſt extra controuerſiam, eſſe quidem hoc ſacramentum valde vtile ad ſalutem: atq; hoc ſenſu dici poſſe neceſſarium ad melius eſſe: ſimpliciter tamen non eſſe neceſſarium, quia non eſt per ſe inſtitutum ad tollendum peccatum, & ſine illo poſſunt homines ſaluari. Atq; hoc ſenſu accipiendum

Melch. Pap.

eſt, quod Melchiades Papa loco citat. dicit. In Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur: at ſi cõtinuo tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat, mox in pace beati ſeculi recipiendos: Confirmatio aũt armat & inſtruit ad agones mundi huius, & prælia reſeruandos. Ad hunc ergo finẽ dixit eſſe neceſſariam Confirmationẽ, non ſimpliciter, ſed ad melius eſſe: i. maxime vtilẽ. Si aũt ſit ſermo de neceſsitate præcepti, habet hoc ſpecialẽ difficultatẽ infra tractandam in diſputatione morali. Solutio ad quartum non indiget explicatione.

DISPVTATIO XXXII.

Et prima de Confirmatione.

De inſtitutione ſacramenti Confirmationis.

QVãuis doctrina de hoc ſacramento breuior ſit, quam aliorum, nihilominus in illa tradenda eandem dicendi methodum tenebimus: probando prius dari hoc ſacramentum à cæteris diſtinctum: poſtea eſſentiam, cauſas, effectus, & proprietates eius declarando. In hac ergo diſputatione definiemus quæſtionem, an ſit hoc ſacramentum, & conſequenter eius inſtitutionem, ex qua illius eſſe pendet.

SECTIO I.

Vtrum Confirmatio ſit verum ac perfectum nouæ legis ſacramentum.

RAtio dubitandi eſſe poteſt primo: quia in Scriptura nulla fit huius ſacramenti mentio. Secundo, quia nulla ſit illius neceſsitas, nã Baptiſmus ſufficit ad ſpiritualem vitam præſtandam: Euchariſtia ad augendam, nutriendam, & conſeruandam. Propter hæc multi hæretici auſi ſunt ſacramentum hoc

negare, ac contemnere, quorum parens videtur fuiſſe Nouatus: ſic enim de illo ſcribit Theod. lib. 3. Hæreticarum fabularum, c. pen. Iis, qui ab ipſis (ſcil. Nouatianis) tinguntur, ſacrum Chriſma non præbent: quocirca eos etiam, qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ coniunguntur benedicti Patres vngi iuſſerunt. Hunc errorem ſecuti ſunt Vvaldenſes, vt refert Æneas Syluius de origine Bohemorum, c. 35. Item Flagellantes apud Sãderum lib. 7. de viſibili Monarchia Eccleſiæ hæreſ. 165. Item Pauperes de Lugduno, Rutheni, Lutherus, Caluinus, & reliqui noui ſectarij, vt videri licet apud Prateolum ſub eorum nominibus, & Lindanum lib. 4. Panopliæ à c. 26. Ruardum ar. 12. Bellarm. lib. de Confirmatione, & alios, qui hoc tempore contra hæreticos ſcripſerunt.

Error Noua. Theodor. Vvaldenſes. Æne. Syl Flagellantes Sanderus. Pau de Lu. Rutheni. Lutherus. Caluinus. Prateolus. Lindanus. Ruardus. Bellarmin.

Eſſe Confirmationis ſacramentum diſtinctum ab aliis, de fide eſt.

Dicendum vero eſt, in lege gratiæ eſſe quoddã ſacramentum à Baptiſmo, & cæteris diſtinctum, ad diuerſum finem & effectum, & ſub diuerſo ſigno viſibili inſtitutum, quod à Patrib. Confirmatio appellatur ab effectu: aut Conſignatio frontis, aut ſacramentũ chriſmatis: ex materia: aut manus impoſitio Epiſcoporum. Res in hac concluſione contenta eſt de fide, quæ in primis ex ſacra Scriptura colligenda eſt, ſumendo inprimis id, quod in Commentario articuli probatum eſt, Chriſtum ita promiſiſſe Apoſtolis ſuis ſpeciale Spiritus S. donum, & aduentum ad eorum inſtructionem, protectionem, & ſingulare regimen, vt non ſolum eorum perſonis, nec tantum fidelibus diſcipulis, qui cum eis tunc congregati erant, ſed in eis vniuerſæ Eccleſiæ perpetuo duraturæ omnibusq; fidelib. hoc beneficium promiſerit, iuxta illud Io. 14. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere: quia nõ videt eum, nec ſcit eum: vos aũt cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Hæc aũt promiſſio, quãuis in Apoſtolis ſingulari, & extraordinario modo impleta ſit, tamen oportuit, vt Chriſtus in Eccleſia relinqueret definitum aliquem ac certum modum & viam, qua donũ hoc, & effectus huius promiſſionis ad oẽs, & ſingulos fideles, quadam ordinaria ac certa lege perueniret: quia alioqui nec poſſet nobis conſtare, quãdo, vel quomodo in nobis eſſet implẽda hæc promiſsio: nec poſſent fideles vti aliquo certo medio ad hoc donum recipiendũ: & hac ratione fuit et maxime conueniens, vt hæc promiſsio aliquo certo ſacramento, & viſibili ſigno impleretur, quomodo Eccleſia Chriſti viſibilis eſt, & corporales homines ſub viſibilibus ſignis melius ſpiritualia capiunt. Vnde etiam in ipſis Apoſtolis non eſt hæc promiſsio impleta ſine viſibili ſigno, cuius veſtigium, ſeu participatio quædam aliquo tempore in Eccleſia primitiua durauit: tamẽ quia illud extra legem, & quaſi miraculoſum erat, magisq; ad fundãdam, quam ad cõſeruandam, & exercendam fidem expediens: ideo neceſſarium fuit inſtitui aliud determinatum ſignum, per quod promiſsio illa in fidelibus impleretur: ſicut ergo promiſsio illa determinata eſt, & diſtincta à cæteris in fine & effectu: ita proprium requirit ſignum & ſacramentum.

Concluſio probatur au thoritatib. Scripturæ.

Ioan. 14.

At n. dicet aliquis, promiſsionẽ hanc in Baptiſmo, & per Baptiſmũ impleri. De illa n. loquens Pet. Act. 2. cum dixiſſet, Hoc eſt quod dictum eſt per Prophetã Ioel: Et erit in nouiſsimis diebus, dicit Dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnẽ: ſubdit inferius. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donũ Spiritus S. Vobis n. eſt repromiſsio, & filijs veſtris, & omnib. qui longe ſunt: quoſcunq; aduocãrit Dominus Deus noſter: docet ergo Petr. promiſsionem illam in Baptiſmo impleri. Sed nõ eſt hæc conueniens huius loci intelligentia: duo enim dona ſignificat Petrus eis verbis nobis eſſe promiſſa, ſcil. remiſsionem peccatorum per Baptiſmum, & ſpeciale Spiritus S. donum poſt

Actor. 2.

Baptiſmum. Vnde Chryſoſt. Homil. 18. in Acta, Non eſt idem (inquit) aſſequi remiſsionem peccatorum, & accipere virtutem illam, i. Spiritum S. non ergo illa ſingularis Spiritus S. promiſsio per ſolum Baptiſmum impletur, ſed Baptiſmus præmittendus eſt, vt in aliquo talis promiſsio poſsit impleri. Hanc autem eſſe veram huius loci intelligētiam, ipſe rerum vſus, & praxis ſatis oſtendit. Nam imprimis Apoſtoli iam baptizati erant, quando Chriſtus eis hoc ſpeciale donum promiſit, & quando in eis promiſsionem impleuit die Pentecoſtes: & tamen per Baptiſmum receperant proprium donum & effectum Baptiſmi: ergo etiam nobis aliquid ſpeciale promiſſum eſt ea pro miſsione, diſtinctum à dono Baptiſmi. Deinde Samaritæ iam baptizati erant, & donum Baptiſmi acceperant: & nihilominus ad eos mittuntur Petrus & Ioannes, vt Spiritum S. acciperent: eſt ergo hæc Spiritus S. receptio diſtincta ab effectu Baptiſmi: antecedens patet Act. 6. vbi non ſolum habemus Spiritus S. donationem, & promiſsionem impletam, ſed etiam ſignum viſibile, per quod implebatur, Miſerunt (inquit) ad eos Petrum & Ioan. qui cum veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum S. nōdum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Ieſu, tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum S. Quod factum ſatis oſtendit, Apoſtolos intellexiſſe, & hoc donum eſſe diſtinctum ab effectu baptiſmi: alias non tanta ſolicitudine illud procuraſſent hominibus iam baptizatis: & eſſe promiſſum à Chriſto ſub tali cæremonia & ſigno viſibili: alias non auſi eſſent illa vti, vt daretur Spiritus Sanctus.

Actor. 19.

Atq; idem colligitur ex facto Pauli Acto. 19. vbi inuenit quoſdam credentes baptizatos ſolo Baptiſmo Ioannis: quos prius fecit baptizari Baptiſmo Chriſti: & poſtea Paulus impoſuit manus ſuper eos, & datus eſt eis Spiritus S. eſt ergo hæc promiſsio Spiritus S. diſtincta à promiſsione Baptiſmi, & effectu eius, & in nobis impletur: non abſolute & ſimpliciter ex vi ſolius Baptiſmi nec ſub conditione alicuius meriti, vel ſolius interioris diſpoſitionis: nihil enim tale nobis traditum eſt, aut in Scriptura legitur, ſed per viſibile miniſterium Eccleſiæ: vt ex dictis locis colligitur, & hoc eſt, quod nos appellamus Confirmationis ſacramentum.

Eludunt hæretici hoc argum. 1

Hoc autem efficaciſsimum argumentum ex Scripturis deſumptum duobus modis eludunt hæretici, vt referunt authores ſupra citati, prior eſt, negando illam manuum impoſitionem fuiſſe ad dandum aliquem effectum, vel donum ex opere operato: ſed ſolum fuiſſe cæremoniam ab illis introductā in ſignum cuiuſdam approbationis: nam poſt Baptiſmum, inquiunt, fideles præſentabantur Apoſtolis, vel Epiſcopis, & ab eis examinabantur & inſtruebantur: illi vero, quaſi approbantes eorum fidem manus eis imponebant.

Reſpondetur hæreticis.

Sed in primis hoc eſt hæreticorum inuentum de ſuo capite abſq; fundamento, ſolum ad eneruandam Scripturæ vim. Deinde eſt per ſe incredibile, Petrum & Ioann. tanta cura fuiſſe miſſos Samariam, ſolum vt nudam quandam cæremoniam exercerent. Deinde repugnat verbis Scripturæ, vt patet ex illa cauſali: Orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum S. In hunc ergo finem, & non tantum propter externam cæremoniam, imponebant manus ſuper illos: & ita ſtatim conſecutum eſt, quod ſubditur, Et accipiebant Spiritum S. Quod paulò inferius expreſſius declaratur, cum dicitur: Cum vidiſſet autem Simon, quia per impoſitionem manus Apoſtolor. daretur Spiritus S. obtulit eis pecuniam, dicens: Date mihi hanc poteſtatem vt cuicūq; impoſuero manus, accipiat Spiritum S. vbi particula illa, per, cauſalitatem ſignificat: & non à Simone, ſed ab ipſo Luca poſita eſt,

Simon Magus.

Simon autem agnoſcens in Apoſtolis illam poteſtatem, deceptus non eſt: ſed in eo, quod credidit pecunia poſſe obtineri. Vnde Petrus poſterius hoc reprehendit, non primum, ſed potius illud probauit, docens, illam poteſtatem eſſe donū Dei, quod pecunia obtineri non poſſet, vt ex illis verbis patet, Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſe obtineri.

Pugnant duo hæretici & nituntur hoc argumētum infirmare.

Alio modo reſpondent hæretici: illud factum non pertinuiſſe ad vſum ſeu miniſterium alicuius ſacramenti, ſed ad poteſtatem miraculorum, vel ſimilem gratiam gratis datam: tunc ſpecialiter conceſſam Apoſtolis ad fidem fundandā, & confirmandam. Vnde conſequenter aiunt, per illam impoſitionē manuum non fuiſſe datam gratiam ſanctificantem, ſed ſimilia dona, ſeu gratias gratis datas: vt ſunt Prophetiæ, & donum linguarum: vnde Acto. 19. dicitur. Poſtquam impoſuit Paulus illis manus, venit Spiritus S. ſuper illos, loquebāturq; linguis, & ꝓphetabāt. Vbi Chryſ. hom. 40. Illi (inquit) quibus manus imponit, Spiritū accipiebant, veriſimile aūt eſt, illos Spiritum habere, ſed non apparere, ſed efficacia & linguarū locutione nunc declarabant. Et eodem modo videtur exponere hanc manuum impoſitionem Theophyl. ad Heb. 6. tractans illa verba, Nō rurſum iacientes fundamētum pœnitentiæ ab operib. mortuis, & fidei ad Deū, baptiſmatum doctrinę, & impoſitionis quoq; manuum, per quas (ait Theophyl.) Spiritum accipiebant, vt prophetarent, & miracula ederent: imponente. n. ipſis Paulo manus, acceperunt Spiritum S. Alludit ad locum Act. 19. ex quo nos ſacramentum hoc Confirmationis colligebamus.

Actor. 19. Chryſoſt. Theophyl. Actor. 19.

Reſpondetur hæreticis.

Sed hęc etiam euaſio repugnat Scripturis: nam imprimis miſsio Spiritus S. facta à Chriſto, non ſolum ad gratias gratis datas, ſed maxime ad gratiā ſanctificantem pertinuit, iuxta illud Luc. 24. Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto: & idem colligitur ex Ioan. 14. 15. & 16. vbi ſpecialiter dicit Chriſt⁹, Expedit vobis, vt ego vadam: ſi. n. non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi aūt abiero, mittam eum ad vos. Si enim Spiritus S. aduentus non fuiſſet futurus ad perfectionem ſpiritualis vitæ, & augmentum gratiæ ſanctificantis, ſed ad ſolas gratias gratis datas, quæ ad aliorum vtilitatem, magis quam recipientis ordinantur, non eſſet tantę æſtimationis, vt cōſortio & corporali præſentiæ Chriſti eſſet præferendus. Deinde gratiæ gratis datæ non ſunt cōmunes omnibus fidelibus, ſed Spiritus S. eas diſtribuit prout vult, & Eccleſiæ expedit, vt patet 1. ad Cor. 12. & ad Epheſ. 4. at vero hoc donum Spiritus S. indifferenter dabatur omnibus fidelibus: Apoſtoli enim omnibus baptizatis manus imponebant, vt patet Actor. 8. 9. & 19. ergo non pertinebat tantum ad gratias gratis datas.

Luc 24. Ioan. 14. 15. 16. Paul. 1. Cor 12. Ad Epheſ 4. Act. 8. 9. 19.

Præterea, quod illa impoſitio manuum non pertineret ad gratiam miraculorum pro illo tempore ſpecialiter conceſſam, ſed ad ſacramentale aliquod miniſterium perpetuo in Eccleſia manſurum, probari poteſt primo, quia per illam implebatur Chriſti promiſsio de Spiritu S. fidelibus dando, quam factā eſſe toti Eccleſiæ, & pro vniuerſis fidelibus, ac temporibus, ſupra oſtenſum eſt. Secundo, quia, ſi illa poteſtas ad miracula, vel gratias gratis datas pertinuiſſet, alijs, quam Apoſtolis, vel Epiſcopis, interdum cōmunicata fuiſſet, ſicut ad alias miraculoſas actiones dabatur: non ſine myſterio autem vbique legitur, ſolos Apoſtolos hanc manuum impoſitionem exercuiſſe eo tempore, quo illi ſoli erant Epiſcopi. Tertio eſt optimum teſtimonium ad Hebr. 6. vbi Paulus inter fidei rudimēta poſt Baptiſmum ponit manus impoſitionem: nimirum eam, per quam ipſe & alij Apoſtoli gratiam Spiritus ſancti dabant, vt Chryſoſt. Theophyl. & alij exponunt: ſi autem illa manus impoſitio non pertineret ad ordinaria Eccleſiæ miniſteria, & ſacramenta, non numeraretur à Paulo inter fidei initia & fundamenta: & ita intellexit eum locum Ambr. ibi dicens, loqui Paulum de impoſitione manuum, per quā Spiritus S. accipi poſſe creditur: q̄ poſt Baptiſmum ad Confirmationem vnitatis in Eccleſia

Chryſoſt. Theophyl. Ambroſ.

cleſia Chriſti à Pontificibus fieri ſolet. Et Aug.lib.de fide & operibus ca.11.tractans illum locum Pauli,ita concludit.Hæc igitur omnia pertinere ad initia neophytorum ſatis aperte Scriptura teſtatur.Deniq; ſufficiens huius rei argumentum eſt, quod illa manus impoſitio,quæ ab Apoſtolis fiebat,poſtea in Eccleſia durauit, & per Epiſcopos ſemper facta eſt: & ideo manus impoſitio Epiſcoporum eſt dicta, vt conſtat ex Melchiade ſupra. Cuius rei plures teſtes inferius adducam,nunc duo ſufficiant omni fide digni. Vnus *Cyprian.* eſt Cypri.Epiſ.73.ad Iubaianum,vbi tractans prædictum locum Act. 8. dicit Petrum & Ioannem compleuiſſe.quod Philippus diaconus dare non poterat: & ſubdit.Quod nunc quoq; apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur,ꝑpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem ac manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur,& ſignaculo Dominico conſummentur. *Auguſtinus.* Alius eſt Aug.li.3. de Baptiſmo contra Donatiſtas,c.16. & tract.6.in primam Canonicam Io.quib.lo cis ait, eundē Spiritum ſanctū dari nunc per manus impoſitionē,qui tunc dabatur, quā uis nō cum eiſdem ſignis viſibilibus,nec cum eiſdem effectibus,ad gratias gratis datas pertinētibus, q̃ tūc erant neceſſaria,iam vero eorum neceſsitas ceſſauit.

2. Probatur Pontificum authoritate. Clemens Papa. Secundo principaliter probatur hæc veritas ſummorum Pontificum authoritate. Primo Clemēs Papa li.3.Conſtitutionum.c.16.Poſtea,inqt, Epiſcopus baptizatos Chriſmate vngat:& c. 17.Chriſma,inqt, confirmatio confeſsionis,ſeu profeſsionis.In quibus verbis materiam,miniſtrum,& effectum, & nomen Confirmationis ab illo deſumptum,& in Eccleſia retentū indicauit:& Epi.4.Omnibus,inqt, feſtinandū eſt ſine mora renaſci Deo,& demum conſignari ab Epiſcopo,i.ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere:& infra. Niſi regeneratus fuerit ab Epiſcopo confirmatus,perfectus eſſe Chriſtianus nequaq̃ poteſt:nec ſedem habere inter perfectos,ſi non neceſsitate,ſed incuria,aut volūtate remāſerit,vt à B.Petro accepimus,& cæteri ſancti Apoſtoli,præcipiēte Dn̄o, *Vrban. Pap.* docuerunt.Secundo Vrbanus Papa in Epi.ſua,c.7.Omnes fideles per manus impoſitionē Epiſcoporū Spiritum ſanctū poſt Baptiſmū accipere debēt, vt pleni *Fabian. Pa.* Chriſtiani,inueniantur.Tertio Fabianus Ep.2.c.1.de Chriſmate multa docet,q̃ infra trademus:inter alia vero,ait,Baptiſmū ſancti Chriſmatis vnctione perfici *Corn. Pap.* atq; confirmari.Quarto:Cornel.Papa Epi.ad Fabiā. Antiochenum.apud Euſeb.lib.6.Hiſtor.c.33. alias 35. Dn̄i ſigillum appellat referens de Nouato. Neq; Domini ſigillo ab Epiſcopo cōſignatus fuit:quo quidem neutiq̃ potitus,quomodo quæſo,Spiritum ſanctum *Euſeb. Pap.* adeptus eſt?Quinto:Euſebius Papa Epiſt.3.circa fin. *Melch. Pap* Sexto:late Melchiades Papa Epiſt.ſupra citata.Septi- *Syluest. Pap* mo:Syluester ſacramentum hoc Conſtantino dedit: ſic n.legitur in Edicto Conſtantini col.4.Septiformis gratiæ Spiritus ſancti adhibuit B.Chriſmatis vnctionem,& vexillum ſanctę Crucis liniuit in mea fronte, dicens:ſignet te Deus ſigillo fidei in nomine Patris,& *Damaſ. Pa* Filij,& Spiritus ſancti.Octauo:Damaſus Pap.epiſt.4. *Innocen. I.* Nono:Innoc.I.epi.1.c.3.Decimo:Leo I.ep.73.alias 75. *Leo Pap.* deplorans ſtatum Eccleſiæ Alexan.Interrupta eſt,inquit,ſacrificij oblatio,defecit Chriſmatis ſanctificatio:clarius epi.86.alias 88.de Chorepiſcopis agens negat poſſe Chriſma conficere,aut Chriſmate baptizatorum frontes ſignare: Epi.ēt 37.c. 2.& 79.c.7.dicit, baptizatos ab hæreticis non eſſe baptizandos:ſed inuocatione Spiritus ſancti per Epiſcopalē manus im- *Gregor. I.* poſitionem confirmandos.Vndecimo: Greg.I.li.3.e- *Innoc. III.* piſ.9.Duodecimo:Innoc.III.in ca.vnico,de ſacra vnctione,§.Quia vero,ait:Poſt Baptiſmum vngi Chriſtianos ſancto Chriſmate in fronte,vt libere confiteantur,quod creditur:& infra: Per frontis chriſmationem manus impoſitio deſignatur,quę alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus S. ad augmentum datur & robur.

3. Probatur authoritate Conciliorum. Tertium argumentum ex Conciliorum authoritate ſumendum eſt:huius enim ſacramenti meminit *Conc Elib.* Concil. Elibertinum, ca.38.dicens,baptizatum perducendum eſſe ad Epiſcopum,vt per manus impoſitionem perficiatur,c.77.dicit: Epiſcopus per bene- *Conc Laod.* dictionem eum perficere debebit.Concil. Laodicen. *Conc. Hiſp* c.48.vocat Vnctionē ſupercœleſtis chriſmatis: Cōc. *Conc. Cab.* Hiſpal.ſecundum c.7.vbi idem dicit de Chorepiſcopis,quod Leo Papa loco ſupra citato: Conc. Cabilonenſe ſecundum ca. 27.ſub nomine Confirmationis, quam dicit,ſicut nec Baptiſmum,iterari minime debere,quod citant ex Conc. Tarracon. can. 6. Gratia- *Conc. Tarr* nus in c.Dictum eſt,de conſecrat.diſt.5.& Iuo. lib. 4. c.46.Item Concil.Pariſienſ.ſub.Ludouico & Lothario lib.1.cap.33.vbi præcipit Epiſcopis,ne poſt cibum *Conc. Pariſ.* & potum per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum tradant temporibus Paſchæ & Pentecoſtes, & *Conc. Mel.* Concilium Meldonenſe cap. 45. prohibet pro ſacro *Con Arau.* Chriſmate munera accipere : in Concil.Arauſica.1. cano.1.fit mentio huius ſacramenti ſub nomine Cō- *Conc. Colo.* firmationis : Idem in 6. Synodo,can.7.Conc.Colonienſ.par.7.ca.8.ex profeſſo tradit doctrinam de hoc *Conc Seno.* ſacramento:Sononenſe in decret.fidei,ca.10.& in de- *Conc Flor.* cretis morum.c.38.Mogunti.ca.17.expreſsius tamen *Conc. Trid.* hoc definierunt Concil. Flor. in decret. Eugenij,& Concil. Trid.ſeſſ.7.& ſeſſ.23.c.4.vbi ſtatuit, vt nemo prima tonſura initietur, qui prius confirmatus non fuerit.Plura ex Conciliis afferemus infra de materia & miniſtro huius ſacramenti diſputantes.

Probatur traditione Patrum. Quartum argumentum ſumitur ex patrum traditione,quæ ad hanc veritatem cōfirmandam ſufficeret,quando nullum aliud Scripturæ teſtimoniū ha- *Hieronym.* beremus,vt de hac ipſa re diſputans dixit Hier. dial. *Baſilius.* contra Luciferian. Vnde Baſil.lib.de Spiritu ſancto, *Dionyſius.* ca.27.inter non ſcriptas traditiones ponit conſecrationem olei vnctionis: latius & apertius Dionyſ.c.4. de Eccleſiaſt. Hierar. diſſerit de confectione Chriſmatis,quod c.2.Deificū vnguentum vocauerat, quo ſignantur baptizati,& in 3.par.illius c.hoc ſacramentum vocat:Diuinæ generationis ſacroſanctam perfe- *Cyr. Hier.* ctionem : Pulchre de eodem diſputat Cyrill.Hieroſ. catech.3.Myſtagogica,vbi inter alia ait,hoc ſacramē. tum indicatum eſſe in Iordane:quando , baptizato Chriſto, Spiritus ſanctus in ipſum deſcendere viſus *Theodoret.* eſt.Theodoret.in id Cantic. 1. Vnguentum effuſum nomen tuum: Si myſtice,inquit,magis vis intelligere,ſancti baptiſmatis myſterium recordare, in quo qui initiantur,ſpiritualis vnguenti Chriſmate inuncti,ſub ea viſibili ſpecie inuiſibilē Spiritus ſancti gratiam ſuſcipiunt. Vbi de Baptiſmo & Confirmatione, vt de vno ſacramento,loqui videtur : quia,vt ſupra diximus,olim ſimul dari ſolebant,tanq̃ neceſſaria ad perfectionem,& quaſi complementū hominis Chriſtiani,non quidem quātum ad ſubſtantiam vitæ ſpiritualis:hæc n.in Baptiſmo complete datur:ſed quātum ad robur,& augmentum,perfectamq; Spiritus ſancti protectionem, qđ ad intelligendos cæteros an- *Nazian.* tiquos Patres obſeruandum eſt, præſertim Nazian. orat.40.de ſancto Baptiſmo:vbi videtur Confirmationem ſub Baptiſmo comprehendere,cum ait:In eo animum & corpus vnctione & Spiritu cōſignari. Niſi hęc verba ad cęremonialem vnctionem Baptiſmi re- *Damaſcen.* ferātur:atq; eodem fere modo loquitur Damaſ.li.4. *Iuſtin.* de fide, ca.10.Præterea eſt optimus locus apud Euſebium,li.3.Hiſt.c.17.alias 23.vbi hiſtoriam illā ex Clemente Alexandrino refert de adoleſcente,quē Ioannes Euangeliſta ſingulariter dilexit,& Epheſino Epiſcopo cōcredidit:Quem ille,inqt,Baptiſmi ſacramēto illuminauit:poſtea vero ſigillo Domini, i.e. ſacramēto Confirmationis,tanq̃ perfecta,tutaq; eius ani- *Iuſtin.* mi cuſtodia obſignauit.Iuſtinus Martyr,quæ. 137. ad Orthodox.vbi diſtinguit vnctionē olei,& vnguenti: *Tertul.* per vnguentum Chriſma intelligens, quo dicit conſignari fideles poſt Baptiſmum , Ex Latinis Tertull. interdum indicat hoc ſacramentum : præſertim lib. de præſcriptionibus hæreticor. cap.36.& 40.dicens:

Cyprian. Poſt lauacrum ſignat in frontibus milites ſuos: idem li. de Reſurrectio. carnis, c. 8. Cyprianus late Epiſt. 70. clarius 72. vbi dicit Baptiſmum & manuum impoſitionem eſſe duo ſacramenta, & vtrumq; eſſe fidelibus ſuſcipiendum, & Epiſt. 73. ad Iubaianum: cuius verba ſupra retulimus: & in ſerm. de vnctione Chriſmatis late *Ambroſ.* Ambroſ. lib. 2. de ſacrament. c. 2. vocat Spirituale ſignaculum, quod poſt fontem ſupereſt, vt perfectio fiat. Idem li. 6 c. 20. & lib. de iis, qui initiantur, *Auguſt.* c. 7. Aug. lib. 2. contra litter. Petil. c. 104. vbi vocat ſacramentum Chriſmatis: Quod in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut & Baptiſmus. Idem li. 5. de Baptiſ. c. 20. & li. 15. de Trinit. c. 26. tract. *Pacianus.* 118. in Ioannem, & aliis locis ſupra relatis. Patianus epiſt. 1. ad Symphorianum circa fin. inter ſacramenta numerat Baptiſma & Chriſma, de quo latius differit infer.⁹ li. de Baptiſmo: Lauacro, inquit, peccata purgantur, Chriſmate ſanctus Spiritus ſuperfunditur: vtraq; vero iſta, manu & ore antiſtitis impetramus. *Opta Mil.* Optatus etiam Mileuitanus l. 2. contra Parmenianū. colū. 8. mentionem facit cuiuſdam ampullæ Chriſmatis q̄ hęreticus per feneſtram proiecit, vt eam frāgeret: Quæ tamen, inquit, Deo muniente, inter ſaxa *Synodus.* illæſa conſedit. In 7. ēt Syn. actione 4. inter miracula Sanctorum Coſmæ, & Damiani, ponitur, quod quędam mulier laborans quadam ægritudine: Chriſma accipiens, in aq̄ effudit, illamq; bibit, & confeſtim ſa*Euſ. Emiſ.* nitati ſanctorum interceſsione reſtituta eſt. Euſebi⁹ *Melch. ad.* ēt Emiſſenus homil. in die Pentecoſtes ex Melchiade *Iſidorus.* Papa multa de hoc ſacramento deſumpſit: videri ēt *Beda* poteſt Iſid. de Eccleſiaſticis officiis ad finē. Beda Luc. *Rabanus.* 22. & Act. 8. Rabanus in li. de inſtitutione Cleric. c. 30. *Bernard.* & Bernard. in vita ſancti Malachiæ c. 2. in fine refert, B. Malachiam in Epiſcopatu quodam vſum ſaluberrimum confeſsionis, & ſacramentum Confirmationis, quæ gens illa, aut ignorabat, aut negligebat, inſtauraſſe: & cap. ſeq. refert, Malchū Epiſcopū, Malachiæ magiſtrū, puerum mente captū, ex his, quos lunaticos vocāt, inter cōfirmādū ſacra vnctiōe ſanaſſe.

1. Probatur ratione. S. Thom. Melch. Pap. Vltimo afferre poſſumus congruentias, ſeu rationes huius veritatis: cum enim non ex rerum naturis, ſed ex inſtitutione ad placitum, & ex voluntate inſtituentis pendeat, nō poteſt efficaci ratione probari, ſed teſtimoniis, quibus de voluntate inſtituentis ſatis conſtet: poſſumus tamen eius voluntatis ſufficientes & morales rationes afferre. Prima & fundamentalis eſt, qua D. Thom. hic eſt vſus, de qua ſupra ſatis dictum eſt. Secunda ſumi poteſt ex Melchiade Papa Epi. ſupra citata: vbi proponens obiectionem, qua nunc maxime vtuntur hæretici: Quid mihi prodeſt poſt myſterium baptiſmatis myſterium Confirmationis? aut quantum video, non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis indigemus? Reſpondet: rationem reddens: ſicut ad Imperatorem ſpectat, nō ſolum ſignare militem, ſed etiam armis competentibus eum inſtruere: ita Chriſtum Dominum per Baptiſmum nos deſcribere militiæ ſuæ: per Confirmationem vero dare adiumentū militiæ: Item ſicut parens magnam pupillo facultatē relinquens ei ſtatim prouidet tutorem: ita in hoc ſacramento dari regeneratis Paracletum, vt ſit eis cuſtos, conſolator, & tutor: deniq; inquit: In fonte plenitudinem tribuit ad innocentiā: in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam: in Baptiſmo regeneramur ad vitā: poſt baptiſmū confirmamur ad pugnā: in Baptiſmo abluimur: poſt baptiſmum roboramur: & hoc eſt, q́ alij sācti Patres dicūt, hoc ſacramētum fuiſſe conueniens, vt ſit perfectio Baptiſmi, & plenitudo hominis Chriſtiani, vt ſupra explicatū eſt.

Dices, totum hoc potuit ſimul dari vnico Baptiſmo: quid ergo neceſſe fuit, quaſi per partes, per vniuerſa ſacramēta dari? Reſpondetur primum: id fuiſſe expediens, vt in ipſam et ſacramentorum diuerſitate effectuum etiam gratiæ Dei & beneficiorum eius varietas & multitudo cognoſceretur: nam præter gratiam regenerationis baptiſmalis, eſt ſingulare Chriſti beneficium, quod ipſis regeneratis Spiritum ſanctum tribuat in ſingulare regimen & protectionē eorum. Deinde, vt homines, & difficultatē ſpiritualis militiæ, & ſuæ naturæ imbecillitatem agnoſcant: nam etiam poſt copioſam Baptiſmi gratiam indigēt ſpeciali robore & protectione Spiritus S. vt Chriſto poſsint conuenienter militare. Tandem, vt hac ſacramentorum ſapientiſsima, & admirabili varietate magis ab hominibus coleretur Deus, & vt profeſsio fidei in Baptiſmo facta, veluti iteraretur, & rata fieret in Confirmatione. Atq; ex his obiter ſatisfactum eſt, ſi quid in contrarium obiici poterat.

SECTIO II.

An, & quo tempore fuerit hoc ſacramentum à Chriſto inſtitutum.

Error quorundam tum hæreticorum, tum fideliū. Melch Papa IN hac re & hæreticos, & nonnullos catholicos erraſſe inuenio: hæretici enim qui negant hoc eſſe verum ſacramentum, cōſequenter dicunt, non Chriſtum, ſed Melchiadem Papam hanc cæremoniam inſtituiſſe. Sed quantum in hoc errent, ſatis conſtat ex dictis: oſtendimus enim ſacramentum hoc longe ante Melchiadem Papam tempore Clementis, Vrbani, Fabiani, Cornelij, Cypriani, Euſebij, & aliorum in vſu fuiſſe. Secundo fuit ſententia quorundam catholicorum, hoc ſacramentum non à Chriſto, neq; ab Apoſtolis, ſed in Concil. Meldenſi, ſpeciali Spiri*Con. Meld.* tus ſancti inſtinctu, fuiſſe inſtitutum. Fundamētum eſt, quia inſtituere ſacramentum non eſt ſolum promittere effectum ſacramenti, ſed deſignare etiam & præcipere ſignum viſibile, ſeu materiam & formam, per cuius vſum ſignificetur, & ex promiſsione detur effectus ſacramenti: ſed nec Chriſtus Dominus, neq; Apoſtoli hoc præſtiterunt circa hoc ſacramentum: ergo non inſtituerunt illud. Probatur minor, quia, licet Chriſtus promiſerit Spiritum ſanctū Apoſtolis, & diſcipulis ſuis, nullo tamen ſacramento vſus eſt ad hoc promiſſum implendum, ſed in die Pentecoſtes per poteſtatem excellentiæ eos abſq; ſacramento confirmauit, vt ſignificat Melchiad. Pap. *Melc. Pap.* dict. Epiſt. dicens: Quod in confirmandis neophytis manus impoſitio tribuit ſingulis: hoc tunc Spiritus ſancti deſcenſio in credentium populos donauit vniuerſis: & idem ſignificauit Concil. Florent. in decret. *Conc. Flor.* Eugenij, & D. Thom. late artic. ſeq. ad 1. & Bonauent. *D. Thom.* d. 7. art. 1. q. 1. Similiter, licet Apoſtoli ſuo miniſterio *Bonauent.* dederint effectū huius ſacramēti, non tamen ad hoc vtebantur ſigno viſibili huius ſacramenti, ſed ſola manus impoſitione & oratione, vt dictum eſt: nec leguntur de vnctione Chriſmatis, vel præſcripta verborum forma quicquam docuiſſe. Hanc opinionem tenet aperte Alex. Alenſ. 4. par. q. 24. memb. 1. & 2. art. *Alex. Alenſ.* 1. & S. Bonauent. in 4. d. 7. art. 1. q. 1. & 2. vbi ait, inſti*Bonauent.* tutum eſſe, Spiritu ſancto dictante, ab Eccleſiæ rectoribus, & aliis.

Sacramentū confirmationis fuit à Chriſto immediatè inſtitutum. Dicendum vero eſt hoc ſacramētum fuiſſe à Chriſto Domino immediate inſtitutum. Hoc iam eſt de fide certum ex definitione Concil. Trident. vt ſupra *Conc. Tri.* late explicatum eſt, tractando de ſacramentis in genere, & in ſpeciali de hoc ſacramento docuerunt hoc Concil. Mogunt. cap. 17. & Concil. Senonenſe in de*Conc. Mog.* cretis morum. cap. 38. vbi dicit, hoc ſacramentum *Conc. Seno.* fuiſſe primo à Chriſto inſtitutum, & ab Apoſtolis receptum. Et ratio eſt illa generalis, quia inſtitutio ſacramenti pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quam ſolus Chriſtus habuit. Item quia ſolus ipſe potuit effectum gratiæ infallibiliter promittere per ſignum ſenſibile. Oportet autem diſtinguere inſtitutionem ab vſu: & quidem veriſsimum eſt, Chriſtum Dominum nunquam ſuis manibus dediſſe ſacramentum hoc, imo neque ante aſcenſionem eius fuiſſe ab aliquo miniſtratum: cuius congruentem rationem adducit

D.Thom. dicit D. Thom. quia in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti, quam dari non expediebat, donec Ieſus eſſet glorificatus, vt dicitur Ioan. 7. ſed hinc nullum argumẽtum ſumitur ad inſtitutionem Chriſto negandam: non enim Chriſtus omnia ſacramenta per ſe miniſtrauit, quæ inſtituit, imo de nullo hoc expreſſe legitur in ſcriptura, niſi de Euchariſtia: & idem eſt de Baptiſmo, ſaltem quoad aliquas perſonas, vt ſupra dictum eſt: de pœnitentia vero, cum conſtet, Chriſtum illam inſtituiſſe, cum Apoſtolis dixit: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur, &c. Ioa. 20. certum tamen eſt, nunquam ſacramentum iſtud adminiſtraſſe: ſic ergo dicendum eſt de Confirmatione, ſicut ſuo loco dicetur etiam de extrema vnctione: de Matrimonio vero id notum eſt: idem vero eſt de ſacramento Ordinis, nam licet Chriſtus per ſe Apoſtolos ordinauerit, non tamen ſacramentum Ordinis miniſtrando, ſed altiori modo. Atq; eadem ratione nihil obſtat, quod Apoſtoli non fuerint cõfirmati per proprium ſignum viſibile huius ſacramenti: quia Chriſtus per poteſtatẽ excellentiæ potuit eos altiori modo Spiritu ſancto replere ſub alio ſigno viſibili mirabiliori, & manifeſtiori, prout eo tempore fuit expediens ad inchoandam nouæ legis promulgationem. An vero Apoſtoli vſi fuerint hoc ſacramentali ſigno ad confirmãdum alios fideles, quo nunc Eccleſia vtitur, vel ſola manus impoſitione, dicemus commodius diſputatione ſequente.

Quando Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum. Occurrit autem ſtatim inquirendum, quando inſtituerit Chriſtus hoc ſacramentum: aliquibus enim viſum eſt, & ſignificatur in Concil. Senonenſi: *1. Sententia. Conc. Seno.* inſtituiſſe illud Matth. 19. Quando oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret: & cum diſcipuli increparẽt eos, dixit eis Ieſus: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium eſt n. regnum cœlorum. Sed, quanuis gratis dem⁹, ibi fuiſſe aliquo modo adumbratum hoc ſacramentum: quod tamen ibi fuerit inſtitutum, nullo fundamento affirmari poteſt: ibi n. nulla promiſſio, nullũ præceptum, nulla materiæ aut formæ deſignatio legitur, ſine quibus ſacramenti inſtitutio eſſe non poteſt: item veriſimile non eſt, Chriſtum pueros illos confirmaſſe, quia, vt *D.Thom.* diximus cum D. Thom. decuit, hoc ſacramentum ante Chriſti glorificationem non miniſtrari: & alioqui illi pueri nondum erant baptizati, neq; ad hunc finem Chriſto offerebantur, ſed vt ab eo benedicerẽtur, vt Hieron. dicit: vel vt curarentur, vt ſignificat *Hieron. Anſelm.* Anſelmus. Alij ergo dicunt, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum poſt reſurrectionem, cum Apoſtolis *2. Sententia.* Spiritum ſanctum dedit inſufflando, eiſq; dixit Ioan. 20. Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Ita videtur ſignificare Scot. in 4. diſt. 7. q. 1. in 1. obiect. in ſolutione vero indicat, fortaſſe non fuiſſe inſtitutum ante Chriſti aſcenſionem, neq; toto illo tempore, quo Apoſtoli nõ fuerũt vſi materia & forma huius ſacramenti. Sed hoc poſterius, neq; ipſi Scoto placet, neq; eſt probabile: alioqui vel dicendum eſſet hoc ſacramentum non fuiſſe immediate à Chriſto inſtitutum, aut iterum ad terras deſcendiſſe ad inſtituẽdum illud, vel certe in cœlo exiſtentem illud inſtituiſſe, & Apoſtolis per mundũ diſperſis reuelaſſe, quę omnia improbabilia ſunt. Primum vero etiam eſt valde incertum: quia in illo facto Chriſti nullum eſt huius ſacramenti veſtigium: nam per illam inſufflationem non eſt datus Spiritus ſanctus Apoſtolis ad robur, ſicut datur in hoc ſacramento, ſed quoad poteſtatem remittendi peccata, vnde hic effectus magis ad ſacramentum Ordinis, quam ad hoc ſpectauit. In verbis etiam, quæ Chriſtus protulit, nullum eſt huius ſacramenti indicium: quia nõ eſt inſtitutum ad remittenda peccata, ſed ad gratiam augendam. An vero in aliquo ſenſu hoc verum *3. Sententia.* ſit, infra dicemus. Alij vero exiſtimarunt ſacramentum hoc fuiſſe inſtitutum in die Pentecoſtes: quia tunc primum Apoſtoli ſunt confirmati: ſed neq; hoc habet probabilitatis coniecturam, quia, licet tunc Apoſtoli fuerint confirmati: non tamen per vſum ſacramenti, ſed altiori modo: tum etiam, quia in toto illo facto nihil eorum interceſſit, quæ diximus eſſe ad inſtitutionem ſacramenti neceſſaria.

Mihi ergo certum eſſe videtur, Chriſtum, prius quam in cœlum aſcenderet, hoc ſacramentum inſtituiſſe: tum propterea, quæ nuper circa Scoti ſententiam dicebamus: tum etiam, quia Concil. Trid. hunc ſenſum videtur intendere, quando ſeſſ. 7. can. 1. definit, omnia ſacramenta nouæ legis à Ieſu Chriſto Domino noſtro eſſe inſtituta: Deniq;, quia Chriſtus Dominus prius, quàm in cœlos aſcenderet, Eccleſiam ſuam fũdauit, quoad potiſsima, quæ ad ſubſtantiam eius, & principalia fundamenta pertinent, qualia ſunt omnia ſeptẽ ſacramẽta. *Hoc ſacramentum eſt inſtitutũ à Chriſto ante eius aſcenſionem. Con. Trid.* De tempore autem, quo ante aſcenſionem hoc inſtituit ſacramentum, licet res ſit valde incerta, quia à ſacris Hiſtoriographis non eſt memorię prodita, veriſimilius tamen videtur, quoad promiſsionem, & Apoſtolorum inſtructionem & præceptum illius datum de adminiſtrando hoc ſacramento in futuro tempore, & de materia & forma, qua in illo vti debebant, totum, inquam, hoc fuiſſe à Chriſto Domino factum in nocte Cœnæ: nullum enim tempus ad hoc aptius excogitari poteſt, præſertim cum ea nocte toties Spiritum ſanctum promiſerit Eccleſiæ ſuæ, & nouum teſtamẽtum condiderit. *Inſtituta eſt confirmatio nocte Cœnæ quoad aliqua.* Et, quod maxime vrget, hoc aperte docet Fabianus Papa, Epi. 2. c. 1. In illa, inquit, die Dominus Ieſus, poſtquam cœnauit cum diſcipulis ſuis, & lauit eorum pedes (ſicut à ſanctis Apoſtolis Prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſq; reliquerũt) Chriſma cõficere docuit. *Fab. Papa.* Vbi nomine Chriſmatis, totum ſacramentum intelligere poſſumus, vel certe inde ſufficiens ſumitur argumẽtum, quod, ſicut Chriſma docuit conficere, ita etiam aliquos ritus, qui ſunt de huius ſacramenti ſubſtantia.

Cyprian. Cle. Papa. Atque hoc modo idem ſumitur ex Cypriano in ſerm. de Vnction. Chriſm. & ſignificat etiam Clem. Papa locis ſupra citatis, & inde forte manauit Eccleſiæ conſuetudo conficiendi Chriſma illo die ſingulis annis, de quo infra dicemus. Atque hanc ſententiam ſignificat hic D. Thom. ad 1. & ſequuntur Soto, & Victoria in Summa, in materia de hoc ſacramento in principio, quia generalem regulam aſsignat, omnia ſacramenta fuiſſe inſtituta ante Reſurrectionem, quia ſunt inſtrumenta noſtræ redemptionis, quæ in morte Chriſti conſummata eſt. *D.Thom. Soto. Victoria.* Quam etiam amplectitur Soto fere, vbicunque in 4. diſputat de inſtitutione ſacramentorum, vel in genere, vel in particulari. Hæc tamen tam generalis doctrina videri iam poteſt hoc tempore ſuſpecta, quia Concil. Trid. definit, Chriſtum inſtituiſſe ſacramentum Pœnitentiæ poſt reſurrectionem ſuam ſeſsion. 6. cap. 14. ſeſsion. 14. cap. 1. vbi ait, illud ſacramentum præcipue fuiſſe inſtitutum, quando Chriſtus dixit Apoſtolis: Accipite Spiritum ſanctum. *Con. Trid.* Vbi notanda eſt illa particula (præcipue.) Nam hinc, vt minimũ, certũ eſſe exiſtimo, tunc fuiſſe datam Apoſtolis poteſtatem ordinis ad abſoluendum à peccatis, vt ex eodem etiam Concilio colligitur ſeſsion. 23. cap. 1. & cano. 4. Vnde fit, ex illo tempore, cœpiſſe ſacramentum illud eſſe, veluti in eo ſtatu, in quo, & ab Apoſtolis dari, & à fidelibus baptizatis recipi poſſet: & ideo vere ac proprie dicitur, tunc fuiſſe inſtitutum. Cum hoc tamen optime poteſt intelligi abſque vlla repugnantia, quod Chriſtus Dominus in nocte Cœnæ inſtruxerit Apoſtolos de futuro ſacramento Pœnitentiæ, & quod illos conſtituturus eſſet illius ſacramenti miniſtros, eoſque docuerit modum & formam, quam in iudicandis & remittendis peccatis ſeruaturi erant. Quod nunc exempli tantum cauſa dictum ſit. Nam exacta eius diſcuſsio ſuo loco tradetur. Ad hunc ergo modum intelligo Confirmationis

mationis inſtitutionem potius inchoatã, quam perfectam eſſe in nocte Cœnæ, ſeu in futurum potius traditam per inſtitutionem, quam de præſenti per facultatem & efficaciam datam: nam, vt infra dicetur, ſoli Epiſcopi habent poteſtatẽ adminiſtrãdi hoc ſacramentum: Apoſtoli autem, licet in nocte Cœnæ fuerint ordinati Sacerdotes, non tamen Epiſcopi, vt probabilius creditur, vſq; ad Chriſti reſurrectionem: & ideo in nocte Cœnæ non fuit hoc ſacramentum in eo ſtatu conſtitutum, in quo poſſet & adminiſtrari, & recipi: & hac ratione dicimus, non fuiſſe tunc plene inſtitutum. Quoad hoc ergo dici poteſt inſtitutũ Ioann. 20. quando Chriſtus dixit Apoſtolis, Accipite Spiritum ſanctum, &c. quatenus tunc Chriſtus fecit Epiſcopos ſuos Apoſtolos: atq; ita dedit illis poteſtatem conficiendi hoc ſacramentum, ſuppoſita inſtructione præcepti & promiſſione, quæ prius in nocte Cœnæ eiſdem tradiderat.

Quando Apoſtoli fuerunt inſtituti ſacerdotes, quando Epiſcopi.

Quando perfecta & abſoluta eſt cõfirmationis inſtitutio.

ARTIC. II.

Vtrum chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti.

Inf. q. 84. ar. 1. ad 1. & 4. d. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. 2. & 4. cõ. c. 60. Art. præc ad 1. arg.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod chriſma nõ ſit conueniens materia huius ſacramenti. Hoc enim ſacramentum (vt dictum eſt) inſtitutum eſt à Chriſto promittente diſcipulis Spiritum ſanctum. Sed ipſe miſit eis Spiritum ſanctum abſq; omni chriſmatis inunctione. Ipſi etiam Apoſtoli hoc ſacramentum conferebant per ſolam manus impoſitionem abſq; chriſmate. Dicitur enim Actor. 8. quod Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos, & accipiebant Spiritum ſanctum. Ergo chriſma non eſt materia huius ſacramenti, quia materia eſt de neceſſitate ſacramenti.*

q. 65. ar. 4

2. Præterea, Confirmatio quodammodo perficit ſacramentum Baptiſmi (ſicut ſupra dictum eſt) & ita debet ei cõformari, ſicut perfectio perfectibili. Sed in Baptiſmo eſt materia ſimplex elementum ſcilicet aqua. Ergo huius ſacramenti non eſt conueniens materia chriſma, quod conficitur ex oleo & balſamo.*

3. Præterea, Oleum aſſumitur in materiam huius ſacramenti ad inungendum. Sed quolibet oleo poteſt fieri inunctio, puta oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuſcumq; aliis rebus. Non ergo ſolum oleum oliuarum debet aſſumi ad huiuſmodi ſacramentum.

q. 66. ar. 3

4. Præterea. Supra dictum eſt, quod aqua aſſumitur, vt materia ad baptizandum, quia vbiq; de facili inuenitur. Sed oleum oliuarum non vbiq; inuenitur, & multo minus balſamum. Non ergo Chriſma, quod ex his conficitur, eſt conueniẽs materia huius ſacramenti.*

Lib. 3. c. 9. à med illius.

Sed contra eſt, quod Gregor. dicit in Regiſtro, Presbyteri baptizatos infantes ſignare in frontibus ſacro chriſmate, non præſumant. Ergo chriſma eſt materia huius ſacramenti.*

Art. præced.

Reſpondeo dicendum, quod chriſma eſt conueniens materia huius ſacramenti: Sicut enim dictum eſt, in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti ad robur ſpirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem, cum ad perfectam ætatem peruenerit, incipit iam communicare actiones ſuas ad alios, ante vero quaſi ſingulariter ſibiipſi viuit. Gratia vero Spiritus ſancti in oleo deſignatur, vnde Chriſtus dicitur eſſe vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinem Spiritus ſancti quam habuit. Et ideo oleum competit materiæ huius ſacramenti. Admiſcetur autem balſamum propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, vnde Apoſtol. dicit, 2. Cor. 2. Chriſti bonus odor ſumus Deo, &c. Et licet multa aliæ ſint odorifera, tamen præcipue accipitur balſamum propter hoc, quod habet præcipuum odorem & quia etiam incorruptionem præſtat. Vnde Eccleſ. 24 dicitur, quaſi balſamum non mixtum odor meus.*

Ad primum ergo dicẽdum, quod Chriſtus ex poteſtate excellentiæ, quam habet in ſacramentis, contulit Apoſtolis rem huius ſacramenti: id eſt, plenitudinem Spiritus ſancti ſine ſacramento, eo quod ipſi primitias Spiritus ſancti acceperunt, ſicut dicitur Romanorum 8. Nihilominus tamen aliquod conforme materiæ huius ſacramenti, exhibitum fuit Apoſtolis ſenſibiliter in collatione Spiritus ſancti. Quod enim ſenſibiliter Spiritus ſanctus ſuper eos deſcendit in ſpecie ignis ad eandem ſignificationem refertur, ad quam refertur oleũ, niſi quod ignis habet vim actiuam, oleum autem habet vim paſſiuam, in quantum eſt materia & fomentum ignis. Et hoc ſatis competebat: nam per Apoſtolos gratia Spiritus ſancti erat ad alios deriuanda. Super Apoſtolos etiam Spiritus ſanctus deſcendit in figura linguæ, quod ad idem ſignificandum refertur, quod ſignificat balſamum; niſi quod lingua per locutionem eſt communicatiua ad alterum, balſamum vero per odorem, quo ſcil. Apoſtoli replebantur Spiritu ſancto, vt fidei Doctores, alij autẽ fideles, vt operatores eorum, quæ pertinent ad ædificationem fidelium. Similiter etiam ad impoſitionem manus Apoſtolorum, & etiam ad eorum prædicationem deſcendebat plenitudo Spiritus ſancti ſuper fideles ſub viſibilibus ſignis, ſicut & à principio deſcenderat ſuper Apoſtolos. Vnde Petrus, Actorum 11. Cum cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos ſicut & in nos in initio. Et ideo non erat neceſſaria ſenſibilis materia ſacramentalis, vbi ſenſibilia ſigna miraculoſe exhibebantur diuinitus. Vtebantur tamen Apoſtoli communiter chriſmate in exhibitione ſacramenti, quando huiuſmodi viſibilia ſigna non exhibebantur. Dicit enim Dionyſ. 4. ca. Eccleſiaſt. hierarch. Eſt quædam perfectiua operatio, quam duces noſtri (id eſt Apoſtoli) chriſmatis hiſtoriam nominant.* *Cap. 4. in princ.*

Ad ſecundum dicendum, quod Baptiſmus datur ad ſpiritualem vitam ſimpliciter conſequendam: & ideo competit illi ſacramento materia ſimplex. Sed hoc ſacramentum datur ad plenitudinem conſequendam Spiritus ſancti, cuius eſt multiformis operatio, ſecundum illud, Sap. 7. eſt enim in illa ſpiritus intelligentiæ ſanctus, vnicus, multiplex, & 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt idem autem Spiritus. Et ideo conuenienter huius ſacramenti eſt materia compoſita.

Ad tertium dicendum, quod proprietates olei quibus ſignificatur Spiritus ſanctus, magis inueniuntur in oleo oliuarum, quam in quocumque alio oleo Vnde & ipſa oliua ſuper frondibus virens, virorem & miſericordiam Spiritus ſancti ſignificat. Hoc etiam oleum proprie dicitur oleum, & maxime habetur in vſu, vbi haberi poteſt. Quilibet autem alius liquor, ex ſimilitudine huius, oleum nominatur: nec eſt in vſu communi, niſi ſupplementum apud eos, quibus deeſt oleum oliuarum. Et ideo hoc oleum ſolum aſſumitur in vſu huius, & quorumdam aliorum ſacramentorum.

Ad quartum dicendum, quod Baptiſmus eſt ſacramentum abſolutæ neceſſitatis: & ideo eius materia debet inueniri vbiq;. Sufficit autem, quod materia huius ſacramenti, quod non eſt tantæ neceſſitatis, poſſit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

COMMENTARIVS.

CHriſmatis nomine D. Tho. plane intelligit compoſitum ſeu mixtum quoddam ex oleo oliuarũ, & balſamo: vt aperte conſtat ex corpore articuli: vbi optimam congruentiam huius materiæ adducit. De hoc ergo compoſito non ratione vnius, vel alterius partis, vel ratione totius, docet ſine dubio D. Thom. (quidquid Caietanus dicat) eſſe neceſſariam materiã huius ſacramenti, non minus, quam ſit aqua neceſſaria ad Baptiſmum, vt plane colligitur ex ſolutione ad 4. & ita, quod attinet ad litteram & ſenſum D. Tho. nulla eſt difficultas. Quam ſit autem certa eius ſententia, ſtatim diſputabitur.

ARTICVLVS III.

Vtrũ ſit de neceſsitate huius ſacramenti, quod Chriſma fuerit prius per Epiſcopum conſecratum.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quod chriſma, quod eſt materia *4 d. 7. q. 1. ar. 2 q. 3*

teria huius ſacramenti, fuerit prius per Epiſcopum conſecratum. Baptiſmus enim, in quo fit plena remiſſio peccatorum, non eſt minoris efficaciæ, quam hoc ſacramentū Sed licet quædam ſanctificatio adhibeatur aquæ baptiſmali ante Baptiſmum, non tamen eſt de neceſſitate ſacramenti, quia in articulo neceſſitatis præteriri poteſt. Ergo non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quod chriſma fuerit prius per Epiſcopum conſecratum.

2. Præterea, Idem non debet bis conſecrari. Sed materia ſacramenti ſanctificatur in ipſa collatione ſacramenti, per formam verborum, qua confertur ſacramentum, vnde & Auguſt. dicit ſuper Ioannem. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Non ergo debet prius chriſma conſecrari, quam hoc ſacramentum tradatur.*

Tract. 80 in Ioan. à med. t. 9.

3. Præterea, omnis conſecratio, quæ fit in ſacramentis, ad conſecutionem gratiæ ordinatur. Sed materia ſenſibilis, confecta ex oleo & balſamo non eſt capax gratiæ. Ergo non debet ei aliqua conſecratio adhiberi.

Habetur de conſec d. 4. c. Preſbyteria.

Sed contra eſt, quod Innocent. Papa dicit, Presbyteris, cum baptizant, chriſmate baptizatos vngere liceat, quod ab Epiſcopo fuerat conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolum debetur Epiſcopis, cum tradunt Paracletum Quod quidem fit in hoc ſacramento. Ergo ad hoc ſacramentum requiritur chriſma per Epiſcopum conſecratum.*

q. 64. art. 3.

RESPONDEO *dicendum, quod tota ſacramentorū ſanctificatio à Chriſto deriuatur, vt ſupra dictum eſt. * Eſt autem conſiderandum, quod quibuſdam ſacramentis habentibus materiam corpoream, Chriſtus eſt vſus, ſcilicet Baptiſmo, & etiam Euchariſtia. Et ideo ex ipſo vſu Chriſti, materiæ horum ſacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem ſacramenti. Vnde Chryſoſtomus* dicit quod nunquam aquæ Baptiſmi purgare peccata credentium poſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent. Et ſimiliter ipſe Dominus accipiens panem, benedixit, ſimiliter autem & calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. Et propter hoc non eſt de neceſſitate horum ſacramentorum, quod materia prius benedicatur, quia ſufficit benedictio Chriſti. Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad ſolemnitatem ſacramenti non autem ad neceſſitatem. Vnctionibus autem viſibilibus Chriſtus non eſt vſus, ne fieret iniuria inuiſibili vnctioni, qua eſt vnctus præ conſortibus ſuis. Et ideo tam chriſma, quam oleum ſanctum infirmorum, prius benedicuntur, quam adhibeantur ad vſum ſacramenti.*

Refertur de conſec. d. 4. c. 101 nunquā aquæ.

In cor. 4.

Ad primum ergo patet reſponſio ex dictis.

Ad ſecundum dicendum, quod vtraque conſecratio chriſmatis non refertur ad idem Sicut enim inſtrumentum virtutem inſtrumentalem acquirit dupliciter, ſcil quando accipit formam inſtrumenti, & quando mouetur à principali agente ad effectum, ita etiam materia ſacramenti duplici ſanctificatione indiget, per quarum vnam ſit propria materia ſacramenti, per aliam vero applicatur ad effectum.

q. 62. ar. 1. 2. & 3.

*Ad tertium d cendum, quod materia corporalis non eſt capax gratiæ, quaſi gratiæ ſubiectum: ſed ſolum ſicut gratiæ inſtrumentum, vt ſupra dictum eſt. * Et ad hoc materia ſacramenti conſecratur, vel ab ipſo Chriſto, vel ab Epiſcopo, qui gerit in Eccleſia perſonam Chriſti.*

COMMENTARIVS.

DVo proponuntur in titulo articuli: primum, an ſit neceſſarium, chriſma eſſe conſecratum: ſecundum, an eodem modo neceſſarium ſit, vt hæc conſecratio fiat ab Epiſcopo. Ad priorem partem diſtincte reſpondet Diuus Thomas in artic. de neceſſitate huius ſacramenti eſſe conſecrationem, ſeu benedictionem chriſmatis. Ratio vero, qua id probat, nonnullam habet difficultatem, quæ ad formam argumenti redacta, videtur eſſe huiuſmodi: Omnis materia ſacramenti, qua Chriſtus non eſt vſus, conſecranda eſt, antequam ad vſum ſacramenti applicetur: illa vero qua Chriſtus eſt vſus, non indiget tali conſecratione: ſed Chriſtus non eſt vſus vnctione Chriſmatis, aut olei: ergo de neceſſitate huius materiæ eſt, quod prius conſecretur. Maior declaratur, ex differentia inter Baptiſmum & Euchariſtiam reſpectu aliorum ſacramentorum: nam quia Chriſtus baptizatus eſt, & tactu ſuæ ſanctiſſimæ carnis aquā ſanctificauit, ideo non eſt de neceſſitate ſimpliciter Baptiſmi benedictio aquæ, ſed ſolum eſt cæremonialis ex inſtitutione Eccleſiæ: & ſimiliter, quia ipſemet Chriſtus panem accepit, & benedixit, nulla etiam præuia benedictio eſt de neceſſitate Euchariſtiæ: ergo vbi Chriſtus tactu ſuo non ſanctificauit materiam, erit neceſſaria præuia benedictio: atque huiuſmodi eſt materia Chriſmatis, & olei infirmorum.

Circa quem diſcurſum primo obijci poteſt de alijs tribus ſacramentis, quorum materijs Chriſtus etiam non eſt vſus, & tamen nulla eſt in eis neceſſaria præuia benedictio. Ad hoc autem facilis eſt reſponſio: ſermonem eſſe de materijs, quæ ſunt res ſenſibiles & permanentes: nam aliæ, quæ conſiſtunt in ſolis actionibus humanis, aut verbis, non ſunt capaces huiuſmodi benedictionis, vt eſt in Pœnitentia, confeſſio peccatorum: & in matrimonio expreſſio conſenſus, ſeu mutuæ traditionis corporum: in ſacramento Ordinis contactus aliquis: quamquam in eo ſacramento eo modo, quo ex parte materiæ concurrunt aliquæ res permanentes, ita in eis reperitur præuia aliqua ſanctificatio, nam, ſi materia eſt manuum impoſitio, illæ manus ſunt Epiſcopales & conſecratæ: ſi vero eſt porrectio alicuius inſtrumenti, illud inſtrumentum eſt aliquo modo ſacrum & religioſum, vt eſt calix, patena, liber Euangeliorum, &c. *Obiectio circa diſcurſum D. Tho.*

De Pœnitentia etiam dicere quis poſſet, confeſſionem quodammodo ſanctificari ex vi contritionis, ſeu attritionis, à qua procedat neceſſe eſt: de Matrimonio vero externam traditionem ſanctificari ratione intentionis, honeſte procreandi filios in vitam æternam. Maior difficultas eſt in prima propoſitione à D. Thom. aſſumpta, & in declaratione, & probatione eius: nam quod in Baptiſmo non requiratur neceſſario præuia benedictio aquæ, non eſt, quia Chriſtus eſt vſus Baptiſmo, ſed quia illud eſt ſacramentum neceſſitatis: ſicut enim ob hanc cauſam non requirit determinatum, ſeu ſanctificatum miniſtrum: ita etiam propter eandem communem tantum materiam poſtulat. Quod autem nō ſit propter contactum Chriſti, probatur, quia cum dicitur Chriſtus fuiſſe vſus Baptiſmo, aut eſt ſermo de ſacramento Baptiſmi, & hoc eſt falſum: aut eſt ſermo de ablutione aquæ: & hoc modo etiam eſt vſus vnctione, & viuens, quādo à Magdalena vnctus eſt, & mortuus, à Nicodemo. Similiter in Euchariſtia propria ratio, ob quam non eſt neceſſaria præuia benedictio, non eſt, quia Chriſtus illa eſt vſus: ſed quia illud ſacramentum tale eſt, quod per ipſius materiæ conſecrationem conficitur: ita vt materia conſecrata ſit ipſum ſacramentum: vſus vero ſit quid poſterius: ad conſecrationem autem materiæ non oportuit exigi aliam priorem benedictionem: alioqui procedi poſſet in infinitum. Denique ex toto D. Thom. diſcurſu nulla ratio colligitur, ob quam neceſſarium ſit in hoc ſacramento materiam eſſe præconſecratam: nam quod Chriſtus non fuerit ea vſus, non eſt ſufficiens ratio.

Reſpondetur ab hac vltima parte incipiendo, per ſe eſſe decens ac congruum, vt res, quæ ex ſe habet communem & vulgarem vſum, priuſquam ad ſacrum vſum, & ad ſanctificandos homines aſſumatur, fiat aliquo modo ſacra ac religioſa, ita vt prius conſtituatur in ratione materiæ remotæ, & rei ſacræ ſeparatæ à reliquis communibus: poſtea vero adhibeatur ad vſum, qui eſt materia proxima, vt Diuus Thomas in ſolution. ad ſecundum & tertium *Reſponſio.*

Cyrill. Hieroſolym. tertium ſignificauit, quomodo dixit Cyrillus Hieroſolymitanus, agens de Chriſmate, catecheſi 3. myſtagogica. Sanctum hoc vnguentum non amplius eſt vnguentum nudum, neq; (ſi quis ita appellare malit) commune, poſtquam iam conſecratum eſt. Propter hanc ergo cauſam non fuit D. Thom. ſolicitus in corpore articul. in reddenda ratione huius neceſsitatis, quam in ſolutionibus argumentorum ſatis erat explicaturus, ſed illud potius exiſtimauit declarãdum, cur in Baptiſmo & Euchariſtia præuia materiæ benedictio non ex neceſsitate requiratur. Obiectiones autem contra hoc factæ probant quidem præter rationem à Diuo Thoma allatam poſſe alias probabiles excogitari: non tamen efficiunt, quo minus D. Th. coniectura probabiliſsima ſit. Nam, quod ad Baptiſmum attinet, cum dicitur Chriſtus vſus Baptiſmo, neq; intelligitur in rigore de noſtro ſacramento, neq; de quacunq; communi aquæ ablutione, ſed de Baptiſmo Ioannis, qui, licet fuerit diuerſus à noſtro, tamẽ conueniebat in materia, & aliquam rationem ſacri ſigni habebat, quatenus erat, veluti præcurſor ad Baptiſmum Chriſti: eoq; vſus eſt Chriſtus, vt aquas ad ſuum Baptiſmum ſanctificaret ac conſecraret: hoc autem modo non eſt Chriſtus vſus vnctione aliqua Chriſmatis aut olei, licet alijs de cauſis vnctũ fuerit aliquando corpus eius: nõ tamẽ conſtat illas vnctiones ex huiuſmodi materia fuiſſe. Quod vero ad Euchariſtiam ſpectat, noua declaratione non indiget: vtraq; n. ratio adducta cõueniens eſt: cum n. materia illius ſacramenti in perſona ipſius Chriſti conſecretur, ſufficiens præuia ſanctificatio eſt viua repræſentatio eius: quod ipſe geſsit, vt, ſicut ipſe accepit panẽ in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & verbo ſuo cõſecrauit: ita etiam faciat miniſter illius ſacramenti, eius perſonam repræſentando.

Ad alteram quæſtionem in titulo contentam D. Tho. non videtur reſpondere in corpore articuli: ſolum enim concludit. Chriſma prius eſſe conficiendũ quam ad vſum ſacramenti adhibeatur: nihil tamen de Epiſcopo dicit, tamen, cum in titulo id propoſuerit, vt reſpõſio quæſtioni adęquata ſit, in eo ſenſu intelligenda videtur: præſertim quia teſtimonium *Innocent.* Innocentij, quod adducit in argumento, ſed contra, de Epiſcopali conſecratione loquitur, & in ſolutione ad 3. etiam rationem inſinuat dicens, materiam ſacramenti, vt ſit gratiæ inſtrumẽtum, debere conſecrari, vel ab ipſo Chriſto, vel ab Epiſcopo, qui gerit in Eccleſia perſonam Chriſti. Dices, ẽt Sacerdotem ſic gerere perſonam Chriſti: Reſpondetur, ſpecialiter hoc dici de Epiſcopo, qui ex inſtitutione ipſius Chriſti eſt ordinarius Paſtor, & ſponſus Eccleſiæ, & ſubit vicem ipſius Chriſti.

ARTICVLVS IV.

Vtrum hæc ſit conueniens forma huius ſacramenti Conſigno te ſigno crucis, &c.

Inf q.84.a.3 cor & 4.d 7. q.1.ar.3.q.2. & op.12.col 1.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit conueniens forma huius ſacramenti, conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Amen. Vſus enim ſacramentorum à Chriſto & ab Apoſtolis deriuatur. Sed neq; Chriſtus hanc formam inſtituit, nec Apoſtoli ea vſi leguntur. Ergo non eſt conueniens forma huius ſacramenti.

2. *Præterea, Sicut ſacramentum eſt idem apud omnes, ita & forma debet eſſe eadem: quia quælibet res habet vnitatem, ſicut & eſſe, à ſua forma. Sed hac forma non omnes vtuntur: quidam enim dicunt: Confirmo te chriſmate ſanctificationis. Ergo hæc non eſt conueniens forma huius ſacramenti.*

3. *Præterea, Sacramentum hoc debet conformari Baptiſmo ſicut perfectio perfectibili, vt ſupra dictum eſt.* (*q 65.ar.4.& ar 2.huius q arg.1*) *Sed in forma Baptiſmi non fit mentio de conſignatione characteris, nec etiam de cruce Chriſti (cum tamen per Baptiſmum homo Chriſto commoriatur, vt Apoſtolus dicit, Rom. 6.) nec etiam fit mentiõ de effectu ſalutis: cum tamen Baptiſmus ſit de neceſſitate ſalutis. In forma etiam Baptiſmi ponitur vnus actus tãtum, & exprimitur perſona baptizantis, cum dicitur: Ego te baptizo. Cuius contrarium apparet in forma prædicta,* (*In initio poſita.*) *non ergo eſt conueniens forma huius ſacramenti.*

Sed contra eſt authoritas Eccleſiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

Reſpondeo dicendum, quod prædicta (*Poſita in initio a. t.*) *forma eſt conueniens huic ſacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei ſpeciem, ita forma ſacramenti continere debet, quicquid pertinet ad ſpeciem ſacramenti. Sicut autem ex ſupra dictis patet,* (*A[illegible] huius q[illegible]*) *in hoc ſacramento datur Spiritus ſanctus ad robur ſpiritualis pugnæ.*

Et ideo in hoc ſacramento tria ſunt neceſſaria, quæ continentur in forma prædicta. (*Poſita in 2. arg.*) *Quorum primum eſt cauſa conferens plenitudinem roboris ſpiritualis, quæ eſt ſancta Trinitas, quæ exprimitur, cum dicitur. In nomine Patris &c. Secundum eſt ipſum robur ſpirituale, quod homini confertur per ſacramentum materiæ viſibilis, ad ſalutem, quod quidem tãgitur, cum dicitur: Confirmo te chriſmate ſalutis. Tertium eſt ſignum, quod pugnatori datur, ſicut & in pugna corporali milites inſignijs ducum inſigniuntur. Et quantum ad hoc dicitur: Conſigno te ſigno crucis, in quo ſcilicet Rex noſter triumphat, vt dicitur Coloſſ. 2.*

Ad primum dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) (*Art. 1. huius q. ad 1. arg.*) *per miniſterium Apoſtolorum quandoque dabatur effectus huius ſacramenti ſcilicet plenitudo Spiritus ſancti, quibuſdam viſibilib. ſignis miraculoſe à Deo effectis, qui poteſt effectum ſacramenti ſine ſacramento conferre. Et tunc non erat neceſſaria nec materia nec forma huius ſacramenti. Quandoque autem tanquam miniſtri ſacramentorum hoc ſacramentum præbebant: & tunc ſicut materia, ita & forma ex mandato Chriſti vtebantur. Multa enim ſeruabant Apoſtoli in ſacramẽtorum collatione, quæ in Scripturis communiter propoſitis non ſunt tradita. Vnde Dionyſius* (*Cap 7. Eccl. hier. par 3. inter. me. & fi.*) *dicit in fine Eccleſiaſt. hierarch. Conſummatiuas inuocationes, id eſt, verba quib. perficiuntur ſacramenta non eſt iuſtum Scripturas interpretantibus, neq; myſticum earum aut in ipſis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere, ſed noſtra ſacra traditio ſine põpa. i. e occulte eas edocet. Vnde & Apoſtolus dicit, loquens de celebratione Euchariſt. 1 Cor. 11. Cætera cum venero diſponam.*

Ad ſecundum dicendum, quod ſanctitas eſt ſalutis cauſa. Et ideo in idem redit, quod dicitur chriſmate ſalutis & ſanctificationis.

Ad tertium dicendum, quod Baptiſmus eſt regeneratio in ſpiritualem vitam qua homo viuit in ſeipſo: & ideo non ponitur in forma Baptiſmi, niſi vnus actus ad ipſum hominem ſanctificandum pertinens. Sed hoc ſacramentum non ſolum ordinatur ad hoc, quod homo ſanctificetur in ſeipſo, ſed exponatur cuidam pugnæ exteriori. Et ideo non ſolum fit mentio de interiori ſanctificatione, cum dicitur: Confirmo te chriſmate ſalutis: ſed etiam conſignatur homo exterius quaſi vexillo crucis ad pugnam ſpiritualem, quod ſignificatur, cum dicitur, Conſigno te ſigno crucis. In ipſo autem verbo baptizandi, quod ablutionem ſignificat, poteſt intelligi & materia, quæ eſt aqua abluens & effectus ſalutis, quæ non intelliguntur in verbo confirmandi, & ideo oportuit hæc ponere. Dictum eſt autem ſupra, (*q. 66. a. 5. ad 1*) *quod hoc, quod dicitur, Ego, non eſt de neceſſitate formæ baptiſmalis, quia intelligitur in verbo primæ perſonæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionem, quod non eſt ita neceſſarium in Confirmatione, quæ non exhibetur, niſi ab excellenti miniſtro, vt infra* (*Art. 11. huius quæſt.*) *dicetur.*

LIttera D. Thom. perſpicua eſt, rem autem ipſam amplius explicabimus in vltima ſectione diſputationis ſequentis.

DISPV-

DISPVTATIO XXXIII.

Et ſecunda de Confirmatione.

De eſſentia ſacramenti Confirmationis.

Quæ ſit definitio Confirmationis. CONfirmatio definiri poteſt, eſſe ſacramentum nouæ legis, quo baptizati in gratia roborantur, & ſpeciali modo Spiritum S. accipiunt: ſeu eſſe ſacramẽtum nouæ legis ſpeciale robur gratiæ Spiritus S. ſignificans, & conferens. His enim verbis metaphyſico modo per proprium genus & differentiam huius ſacramenti eſſentia declaratur: tamẽ hoc modo explicata ratione huius ſacramenti pendet eiꝰ intelligentia ex cognitione effectuum eiuſdem ſacramenti. Nam ſignum non poteſt ſine ſignato intelligi: neq; ſpecialis cauſalitas inſtrumenti abſq; ſpeciali effectu: & ideo hæc tractatio reſeruanda eſt in diſputationem ſequentem, quæ erit de effectu. Aliter ergo poteſt magis phyſice definiri Confirmatio: quod ſit vnctio Chriſmatis in fronte ſigno crucis facto, ſub præſcripta forma verborum. Et hæc definitio eſt à nobis in hac diſputatione explicanda, in qua prius de materia remota, deinde de proxima, ac poſtremo de forma dicemus.

SECTIO I.

Vtrum oleum balſamo miſtum ſit de neceſſitate materiæ huius ſacramenti.

1. Sententia. PRima ſententia eſſe poteſt: nullam ſenſibilem materiam præter Epiſcopalem manuum impoſitionem eſſe de ſubſtantia huius ſacramẽti. Hæc fuit *Marſilius.* opinio Canoniſtarum, vt refert Marſilius in quarto quæſtio. 5. art. 1. qui fundabantur in hoc, quod materia hæc fuit ab Eccleſia inſtituta: & eadem opinio *Alenſis. Bonauent.* tribui poteſt Alenſi & Bonauenturæ qui idem docẽt locis ſupra citatis: nam quod ex ſola inſtitutione Eccleſiæ non poteſt eſſe de ſubſtantia ſacramenti. Vnde Apoſtoli nulla materia vtebantur præter manuum *Hugo. Victo.* impoſitionem, vt ſentit Hugo Victorin. lib. 1. de ſacram. p. 7. c. 2.

Secunda ſententia. Secunda opinio, admittit Chriſma ſaltem ex oleo confectum eſſe de eſſentia huius ſacramenti: balſami autem miſtionem non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolum de neceſſitate præcepti, ſicut eſt miſtio *Caietan. Soto. Victoria. Nauarrus. Couar. Innoc. 3.* aquæ in Euchariſtia. Ita ſentit Caiet. hic, quem ſecuti ſunt Sot. d. 7. ar. 2. Victoria ſupra, num. 41. Nauar. c. 22 num. 8. Couar. lib. 1. Variar. reſolut. cap. 10. num. 4. citantur etiam Hoſius, Ledeſ. & alij moderni, ſed falſo. Præcipuum fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex Innoc. 3. in cap. 1. de ſacram. non iterandis, vbi conſultus Pontifex, an Confirmatio eſſet iteranda in eo, qui per errorem non Chriſmate, ſed oleo fuerat delinitus: reſpondet, nihil eſſe iterandum, ſed caute ſupplendum, quod incaute fuerat prætermiſſum: ſupponit ergo id, quod fuerat prætermiſſum non eſſe de ſubſtantia ſacramenti. Nam ſi defectus fuiſſet *Palud. Durand. Adrianus.* ſubſtantialis, ſacramentum etiam nullum fuiſſet: ergo iterum dari debuiſſet. Reſpondet Palud. Duran. Adrian. & alij infra citandi: Pontificem non negare, in eo caſu dandum eſſe ſacramentum Confirmationis, ſed negare eſſe iterandum ſacramentum Confirmationis: illa enim non eſt iteratio, ſed effectio eius, quod factum non fuerat. At hoc nimis videtur violentum: tum quia ibi non erat quæſtio de iteratione: nec fiebat vis in verbo iterandi, prout ſignificare poteſt ſecundam collationem eiuſdem ſacramenti poſt primam ratam & validam: ſed ſimplicius agebatur de iteratione, prout cõmuniter loquimur, ad ſignificandam collationẽ ſacramẽti, quæ iterũ fit, quomodo prior iudicatur fuiſſe inualida: tum ẽt, quia verba illa: ſed caute ſupplendum, ꝙ incaute fuerat prætermiſſum, plane indicant, non eſſe totum ſacramentũ iterandum, ſed ſolum aliquem defectum ſupplendum, quod ſolum habet locum, quando defectus eſt accidentalis: nam ſi ſit ſubſtantialis, totum repeti oportet. Et confirmatur: nam ibi ſimul cum illa quęſt. alia Pontifici proponitur: ſc. an Subdiaconatus ſine manus impoſitione datus, ſit iterãdus: & vtriq; quæſtioni reſpondet eiſdem verbis ſupra citatis. Sentit ergo eiuſdem rationis eſſe defectum in vtroq; caſu: ſed in ſubdiaconatu ille defectus eſt accidentalis: ergo etiam alter in Confirmatione.

Secundo principaliter poteſt hæc ſententia teſtimonis antiquorum Patrum ſuaderi: ſæpe n. nomine olei hanc materiam ſignificant: & quamuis interdũ vtantur nomine Chriſmatis, tamẽ illam vocem nomine olei ſæpe declarant: nã Chriſma apud Græcos ex vi ſuæ ſignificationis vnctionem tantum generatim ſignificat, quolibet genere vnguẽti fiat, vt ex vſu illius linguæ conſtat, & notauit Aug. tract. 33. in Ioan. Et Proſper in lib. ſentent. in 342. & S. Eligius hom. 8. in die Cœnæ Domini: vbi ait eo die cõfici Chriſma, quia ante biduum Maria caput Domini ac pedes vnguento perfudiſſe perhibetur. Item Iſidor. lib. 7. orig. c. 2. & ita Chriſtus à Chriſmate dictus eſt, vtpote diuinitate, & gratia Spiritus S. excellẽti modo vnctus: vſu vero accommodata eſt illa vox ad ſignificandam illam materiam, qua fit vnctio huius ſacramẽti: quia illa eſt præcipua vnctio, quæ in Eccleſia fit, & per illam datur Spiritus S. gratia, quæ in Scriptura per oleum maxime ſignificatur. Hinc Baſil. de Spiritu S. c. 27. inter antiquas, & Apoſtolicas traditiones ſolum poſuit oleum ſignificatum: neq; alterius Chriſmatis meminit: & apud Cyprian. ep. 70. eſt locus egregius. Vngi (inquit) neceſſe eſt eum, qui baptizatus ſit, vt accepto Chriſmate, i. vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. Porro autem Euchariſtia, &, vnde baptizati vnguntur, oleum in altari ſanctificatur. Vbi quod prius vocauerat Chriſma, poſtea vocat oleum. Sic etiam Prudent. in Pſychomachia ſcripſit. *Auguſt. Proſper. Eligius. Iſidor. Baſil. Cyprian. Prudent.*

Poſt in ſcripta oleo frontis ſignacula: per quæ
Vnguentum regale datum eſt per Chriſma perenne.

Aug. lib. 5. de Baptiſmo, c. 20. alludens ad locum Cypriani ſupra citatum. Cur (inquit) ad verba, quę procedunt ex ore homicidæ poſſit Deus oleum ſanctificare, & in altari quod hęretici poſuerunt, non poſſit, neſcio. Idem ſignificat ſer. 46. de verb. Dom. ponderans, quod Ioan. dicit, Chriſtum perrexiſſe in montẽ Oliueti: In montem (inquit) fructuoſum, in montem vnguenti, in montem Chriſmatis: vbi n. decebat docere Chriſtum, niſi in monte olíueti? Chriſti n. nomẽ à Chriſma dictum eſt: Chriſma aũt Gręce, Latine vnctio nuncupatur, ideo vos vnxit, quia luctatores cõtra diabolum fecit. Vbi idem eſſe ſignificat vnguentum, Chriſma, & oleum: nã ex monte Olíueti nullus alius liquor exoritur. Vnde ſer. 206. de tẽpore copulatim dicit baptizatos, Chriſma & oleum benedictionis accipere. Sic etiam Cyrill. Hieroſoly. Catecheſ. 3. myſtagogica, vnguentum, Chriſma, & oleum vocat: ſentit tñ eſſe idem: nã illo dicit frõtem & alios ſenſus corporis, & pectus inungi, cum tamen modo nõ hæc omnia balſamo inungantur. Vnde veritas adducit figuras, & locutiones veteris teſtamenti, in quib. per oleum hoc vnguentum ſignificatum eſt: quomodo etiam Innoc. III. in ca. vnico §. Per frontis Chriſmationem, de ſacra vnctione, ait, per hanc vnctionem Spiritus S. aduentum deſignari: quia columba quæ ſuper Chriſtum in Baptiſmo deſcendit, in diluuio reuertens: ramum attulit virentis oliuæ, &, quia hoc ſacramentum Dauid prænoſcens exhilarandam faciem in oleo prædicauit. Clarius Innoc. I. in ep. 1. ad Decẽtium c. 3. Presbyteris, inquit, Chriſmate baptizatos vngere licet: ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum: non tamen frontem ex eodem oleo ſignare: ſignificat ergo, Chriſma nihil aliud eſſentialiter eſſe, quam oleum conſecratum. *Auguſt. Cyril. Hieroſ. Innoc. III. Innoc. I.*

Tertio adhibere poſſumus rationem ſeu coniecturam: quia materias ſacramentorum tales eſſe oportet, quæ & certo cognoſci, & facile in vſus omnium regionum venire poſsint: balſamum ergo nõ eſt de eſſentia huius materiæ: maior conſtat: quia ſacramẽta ſunt pro vniuerſo orbe inſtituta, ita vt, quoad fieri poſsit, certum ac determinatum vſum habeant: minor vero patet: quia teſte Plinio, lib. 12. c. 25. balſamum Vni terrarum Iudæę conceſſum eſt, quondam in duobus tantum hortis vtroque Regio, altero iugerum viginti nõ amplius, altero pauciorum: quod tam paruæ erat quantitatis, vt vix poſſet pro vna regione deſeruire, nedum pro vniuerſa Eccleſia, maxime cum plures alios habeat vſus. Nunc vero, quamuis ex India deferatur, etiam eſt in minori abundantia, quam vt pro vniuerſa Eccleſia ſufficiat, & adhuc incertum eſt, an ſit verum balſamum, vel alius liquor illi ſimilis: ait etiam Plinius ſupra, facile balſamum adulterari, & ideo dixi, hanc materiam eſſe incertam. De qua refertur hiſtoria, quæ, ſi vera eſt, non parum fauet huic opinioni. Tẽpore enim Pauli III. in regione quadam liquor quidam nomine balſami habebatur, de quo Epiſcopus, an verum balſamum eſſet, dubitabat, conſuluitq; Pontificem: ab eoque ſpecialem facultatem poſtulauit, vtendi illo balſamo quamuis incerto in confectione Chriſmatis, & Confirmatione, cui Pontifex ex ſpeciali fauore gratiam conceſsit. Ex hoc ergo facto colligimus, verum balſamum non eſſe de eſſentia huius ſacramenti: nam, ſi eſſet, priuilegium Pontificis nihil conferret: ergo ſi verum balſamum non eſt neceſſarium, neque ſimpliciter balſamum: quia quod verum balſamum non eſt, neque balſamum eſt, niſi æquiuoce. Accedit, tam paruam eſſe balſami miſtionem, vt nec miſceri poſsit omnibus partibus olei, nec multo tempore conſeruari, quin in oleum conuertatur. Vnde fit, vnctionem, qua perficitur Confirmatio ſæpe fieri ex ſolo oleo: ergo oleum ſufficit in materia proxima huius ſacramenti: ergo poſſet etiam ſufficere in materia remota ad ſubſtantiam ſacramenti, quia materia remota non eſt, niſi propter proximam.

Caietan.

Eſt autem quædam diuerſitas inter authores huius ſententiæ: nam Caietanus exiſtimat præceptum miſcendi balſamum in hac materia eſſe tantum Eccleſiaſticum, & non fuiſſe in vſu tempore Apoſtolorum, neque in primitiua Eccleſia: quia non eſt, inquit, credibile, pauperrimos Epiſcopos habuiſſe balſamum, quo forte etiam hodie multi carent: Soto vero ſentit, permiſtionem balſami eſſe ex inſtitutione Chriſti: non tamen, vt neceſſariam ad ſacramentum, ſed vt pręceptum, vbi poſſet commode ſeruari. Qui probabilius quidem loquitur, ſi ad antiquitatem reſpiciamus, minus tamen conſequenter, vt videbimus.

Soto.

Materia huius ſacramenti ſimpliciter neceſſaria eſt Chriſma.
Conc. Flor.
Conc. Trid.

Dicendum eſt ergo primo, Chriſma eſſe materiam ſimpliciter neceſſariam ad eſſentiam, & ſubſtantiam huius ſacramenti conficiendam: hæc aſſertio nunc eſt abſolute de fide, definita in Concil. Floren. in decre. Eugenij, & in Trident. ſeſsio. 7. cano. 2. nam quamuis ex Scriptura hoc non colligatur, tamen antiquiſsima traditio, & perpetuus Eccleſiæ vſus ſufficit ad certam fidem faciendam, vt de hac ipſa re diſputans dixit Hieronym. dialog. contra Luciferian. & in ſimili Auguſt. lib. 4. de Baptiſ. c. 24. Hæc autem traditio partim ex diſputatione præcedente conſtat: ibi enim oſtendimus hac de cauſa ſacramentum hoc ſæpe ab antiquiſsimis Patrib. Chriſma, vel ſacramẽtum Chriſmatis appellari, idque non ex Eccleſiæ inſtitutione, ſed ab ipſo Chriſto manaſſe. Quid vero de Apoſtolorum vſu dicendum ſit, ſequentibus ſectionibus dicemus.

Chriſma cõfici debet ex oleo & balſamo. vt ſit huius ſacramẽti materia.
Conc. Flor.
Conc. Trid.

Dico ſecundo: Chriſma, vt ſit huius ſacramenti materia, confici debet ex oleo, & balſamo: etiam hæc concluſio nunc eſt abſolute de fide: nam Concilium Florentinum ſimpliciter docet, materiam huius ſacramenti eſſe Chriſma confectum ex oleo & balſamo, vnde in eadem ſignificatione videtur vſum nomine Chriſmatis Concil. Trident. loco citato. Imo ex hac definitione colligimus, iuxta Eccleſiæ declarationem, hanc eſſe ſignificationem huius vocis apud antiquos patres. Nam, licet ex prima impoſitione linguæ Græcæ vnctionem ſignificet abſolute, tamen ex accommodatione vſus accommodata eſt ad prædictam materiam ſignificandam: quæ interdum Chriſma principale vocari ſolet, vt diſtinguatur ab oleo infirmorum, ſeu catechumenorum, interdum vero appellatur vnguentum, & ab oleo diſtinguitur, vel legimus apud Iuſtinum quæſt. 137. ad Orthodox. vt ante lauacrum dicit nos vngi oleo: poſtea vero vnguento conſignari: ſic etiam in Concil. Meld. cap. 1. apud Burchard. lib. 4. cap. 75. diſtinguitur ampulla Chriſmatis, ab ampullis olei Catechumenorum, & infirmorum, quo intelligimus, Chriſma, aliquid aliud præter oleum includere. Fundamentum autem huius veritatis ſumendum etiam eſt ex traditione, quam ſtatim afferemus.

Iuſtinus
Conc. Meld.

Confectio Chriſmatis ex oleo, & balſamo ex traditione Apoſtolica, & Chriſti inſtitutione manauit.

Dico ergo tertio: Hæc confectio Chriſmatis ex oleo & balſamo non ex Eccleſiæ inſtitutione, ſed ex Apoſtolica traditione & Chriſti inſtitutione manauit. Hæc concl. quoad materiam olei videtur etiam certa de fide. Nam euidenter ſequitur ex principijs fidei poſitis: nam de fide eſt, Chriſtum immediate inſtituiſſe hoc ſacramentum, quoad omnia eſſentialia: item eſt de fide, Chriſma eſſe materiam eſſentialem, ergo de fide eſt, Chriſma eſſe ex inſtitutione Chriſti, ergo, ſaltem quoad materiam olei: nullus enim hactenus cogitauit, ſolum balſamum, vel aliquod aliud vnguentum poſſe ſufficere: idque à fortiori ex dicendis conſtabit. Atque hinc ſit, hoc intelligendum eſſe de oleo oliuarum, quod eadem certitudine tenendum eſt: hoc enim eſt, quod illa voce ſimpliciter ac proprie ſignificatur, atq; ita ab vniuerſa Eccleſia intelligitur.

Aug. regul.

Altera vero pars de miſtione balſami non eſt tam manifeſte de fide. Videtur tamen non poſſe vlla ratione negari. Et primum, quod hæc ſit Apoſtolica traditio, ſatis oſtenditur ex regula Auguſtini, li. 4. de Baptiſ. c. 24. Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutũ, ſed ſemper retentũ eſt, non niſi authoritate Apoſtol. traditum rectiſsime creditur: ſed huiuſmodi eſt hæc miſtio balſami, nam ab vniuerſa Eccleſia obſeruatur, & non eſt in aliquo Concil. inſtituta. Nam quod de Conc. Meldenſi dicitur, ſupra oſtẽdimus eſſe falſum: in Concil. aũt Bracharenſi. 2. c. 4. fit eius mentio, ſed tanquam de re longe antiquiori: imò ex ſupra adductis apertiſsime conſtat, hunc morem eſſe in Eccleſia antiquiorem, quam ſint omnia Concilia, præſertim generalia, poſt Apoſtolorum tempora celebrata, ergo traditio hæc ad Apoſtolos reuocanda eſt. Quoniam vero Apoſtoli quędam tradiderunt, non à Chriſto, ſed ab ipſiſmet inſtituta, alia vero, vt à Chriſto inſtituta, & præcepta: probanda ſupereſt vltima pars concluſionis, nimirum hanc inſtitutionem eſſe poſterioris generis, i. ab ipſo Chriſto immediate manaſſe, quod non poſsit ratione à priori probari, teſtibus fide dignis adhibenda eſt fides; ſunt autem in hac cauſa tot ac tales, vt cuiuis prudenti certam fidem faciant. Primus eſt Dionyſius, qui c. 4. de Eccleſiaſt. Hier. par. 2. circa finem, mentionem facit Chriſmatis ſub nomine vnguenti, quod nos maxime diuinos efficit. De quo inferius part. 3. circa finem dicit, Vnguenti, quæ perficiendi vim habet, perfuſio eum, qui initiatus eſt ſuauitate odoris fragrantem facit: quod de puro oleo dici non poſſet, vt per ſe notum eſt: latius tamen eius vnguenti ritum deſcribens, c. 4. dicit: illud vnguentum refertum eſſe odoris ſuauitate: vbi quamuis nunquam expreſſe vtatur nomine balſami, ſatis tamen illud indicat ſub nomine ſuauiſsimi odoris.

Conc. Meld.
Conc. Brach.

Poſtea

Poſtea vero dicit,illum ritum traditum eſſe ab Apoſtolis,vt diuinum & eiuſdem ordinis,& efficacitatis, cuius eſt Synaxis ſacramenti,&in fine ſatis aperte dicit,eam inſtitutionem à Deo eſſe traditã. Secundus *Fabian. Papa* eſt Fabianus Papa in dicta epiſt.2. vbi expreſſe dicit, Dominum Ieſum Apoſtolos Chriſma conficere docuiſſe, ſicut à ſanctis Apoſtolis(inquit)Prædeceſſores noſtri acceperunt: ſupponit aũt illam confectionem ex oleo&balſamo conſtare debere:& hoc modo præcipit,vt ſingulis annis renouetur. *Cyprian.* Tertius eſt Cypria. ſerm.de vnctione Chriſmatis, Hodie(inquit)ſacrum Chriſma conficitur, in quo mixtum oleo balſamum Regiæ & ſacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem,quibus dignitatib. initiandis diuinitus eſt vnctio inſtituta: & inferius dicit,huiuſmodi Chriſmate ſanctificari, confirmari, & quodammodo conſecrari Chriſtianos.Ex quib.teſtimonijs,& ex alijs infra tractandis colligitur,quamuis nomẽ,Chriſma, ex primæua impoſitione vnguentum & vnctionem ſignificet,tamen ex vſu ſignificare vnguentum,quod ex oleo fit& *Innoc.III.* balſamo myſtica ratione,vt dicit Innoc.III.in c.vnico,de ſacra vnctione. Vnde apud ſanctos Patres perinde eſt dicere, miſtionem balſami eſſe ex Chriſti inſtitutione, & dicere, vnctionẽ Chriſmatis ex eadem eſſe inſtitutione: quia nomine Chriſmatis intelligũt quoddam miſtum,ſeu compoſitum ex oleo,& balſa- *Gregor.* mo.Vnde Gregor.in id Canticor.1. Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. In Engaddi(inquit)balſamum gignitur, quod cum oleo Pontificali benedictione Chriſma efficitur,quo dona S.Spiritus exprimuntur.

Miſtio balſami eſt de eſſentia huius ſacram.ẽti. Dico ergo quarto, miſtionem balſami eſſe de eſſentia huius materiæ, ita vt vnctio in fronte oleo tantum facta ſine miſtione balſami non ſolum illicita ſit, ſed etiam inſufficiens,vt ſacramentum factum teneat. Hæc videtur fuiſſe ſententia Diui Tho. hic, *D.Thom.* vt in Commentario artic.2.explicuimus, & ſumitur etiam ex 4. contra Gent. 60. Vbi inter alia, quæ ſunt de ſubſtantia huius ſacramenti, ponit confectionem olei,& balſami,quæ Chriſma vocatur.Idem in 4.d.7 quæſtione 1.artic.2.quæſtiun.2.vbi ſimpliciter dicit, materiam Confirmationis eſſe oleum balſamatum: & ad ſecundum ait, materiam huius ſacramenti eſſe vnam in actu,& multiplicem virtute: ſicut & alia miſta:& habere virtutem inſtrumentalẽ proportionatam:& hanc ſententiam frequentius ſequuntur ibi *Bonauent. Richard. Scotus. Duran. Alex.Alenſ. Rabanus. Hugo. Turrecre.* Theologi,Bonauent.ar.1.quæſtione 2.ad primum, Richard.ar.1.quæſtione 1. Scotus quæſt.1.Durand.q. 2.Alexan.Alenſ.4.part.quæſt.24.memb.2.artic.2.§.2 qui citat Rabanum lib.18. de Naturis rerum.capit.6. Hugo de ſanct.Victo.lib.2.de ſacramen. par.7. cap.1. Turrecrem.in capit.Litteris.num.3.de Conſecratione.d. 3. Sed hi authores non explicant diſtincte,an miſtio balſami ſit eſſentialis,ſed ſolum dicunt,Chriſma debere confici ex oleo,&balſamo:quia tamen abſolute loquuntur de materia ſacramẽti, ideo eis merito hæc ſententia tribuitur: & eodem modo eam docet Hoſius in confeſsione fidei,capitu.38.& Petrus *Hoſius. Petrus Soto. Conc.Colon. Gabr el. Palud. Adrianus. Syluest. Innocent. Hoſtien. Ledeſ.* Soto.libro 2.de Confirmatione,& alij moderni,imo & Concilium Colonienſe in doctrina de hoc ſacramento, expreſsius docet,balſamum eſſe de eſſentia, negatq́;,ſolum oleum poſſe ſufficere. Gabriel in 4.diſtin.7.art.1.Paludan.quæſtione 1.artic.2.Adrian.materia de Confirmatione, artic.2.in 1. part. illius,ad 5. Syluest.verb.Confirmatio diuina, citans Innocent. &Hoſtienſem in cap.1.de ſacramentis non iterandis. Et eandem ſententiam, vt probabiliorem,ſequitur Ledeſma,1.p.4.quæſtione 13. artic.2. dub.3. & Seba- *Sebaſt. Oxo. Bellarminus* ſtianus Oxonienſis Epiſcopus in Commentario horum articulorum, num.2. & Bellarmin.libr.2.de ſacramento Confirmationis, capit.8.& 9. & idem inſinuat, licet dicat, neutram opinionem eſſe de fide & contra fidem.

Poteſt autem hæc ſententia ex his,quæ adduximus varijs modis fundari. Primo ex Concil.Flor. dicente. Secundum ſacramentum eſt Confirmatio, cuius materia eſt Chriſma cõfectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem,ſignificat bonæ famæ,per Epm benedicto. Vbi,licet nõ expreſſe dicat, oĩa hæc,quæ numerauit,eſſe de eſſentia huius materię,tamẽ in abſoluta materię appellatione, & in æquali numeratione id ſatis indicat: tria n. numerat æqualiter, oleum, balſamũ, & benedictionem Epiſcopalem: at primum & tertium ſunt de eſſentia:ergo & ſecundum. Dices,etiam inferius agens de Euchariſtiæ ſacramẽto dicit, materiam calicis eſſe vinum aqua miſtum,& tamen miſtio aquę non eſt eſſentialis. Reſpondetur,negando antecedens: nam potius in diuerſo modo loquendi de vtroq́; ſacramẽto ſignificauit Concilium, longe aliter eſſe neceſſariam miſtionem in vno,quam in alio: nam de Confirmatione abſolute dicit, materiam eius eſſe Chriſma confectum ex oleo,& balſamo: de Euchariſtia vero non dicit, materiam eſſe vinum miſtum aqua, ſed ſimpliciter dicit eſſe vinum de vite: additq́;: Cui ante conſecrationẽ aqua modicisſima adhiberi debet, vt hoc genere dicendi ſignificaret, aquam non eſſe materiam,nec partem eſſentialem eius,ſed ex præcepto eſſe miſcendam ob ſignificationem. Secundo *2.Probatio.* probatur: quia oſtenſum eſt, confectionem Chriſmatis ex oleo & balſamo ad vſum huius ſacramenti eſſe ex Chriſti inſtitutione & mandato: ſed in nullo ſacramẽto oſtendi poteſt,aliquid eſſe de eſſentia,niſi quia eſt ex inſtitutione, & mandato Chriſti neceſſarium in materia,aut forma: & ideo (vt infra videbimus) miſtio aquæ in calice non cenſetur eſſe ex præcepto Chriſti, nec proprie ex inſtitutione, ſed ſolum ex inſtitutione & præcepto Eccleſiæ, ſumpto tamẽ à Chriſto,& à cauſa exemplari: quia illa miſtio non eſt de ſubſtantia illius ſacramenti: ergo ſicut & miſtio balſami eſt de inſtitutione & præcepto Chriſti: ita etiam eſt de ſubſtantia ſacramẽti: nec poteſt aſsignari ratio: ob quam in hac materia, potius quam in alijs, aliquid ſit de inſtitutione & præcepto Chriſti, quod non ſit de ſubſtantia.

Solum poſſet aliquis ſubterfugere dicendo, ſatis *Obiectio.* eſſe, quod balſamum ſit pars integralis huius materiæ,quamuis non ſit eſſentialis: ſicut in ſacramento Pœnitentiæ ſatisfactio eſt ex inſtitutione & præce- *Reſponſio.* pto Chriſti,tamen ſolum eſt pars integralis. Reſpondetur,non eſſe ſimilem rationem: nam illud eſt ſingulare in ſatisfactione, quia non eſt pars, quæ actu concurrat ad componendum ſacramentum, quando ſubſtantialiter fit,nec ex parte materiæ neceſſario ſupponitur ad formam, ſed eſt quippiam poſtea cõſequens. Vnde licet omittatur,ſacramentum manet validum: imo,etiam à principio,poteſt nulla iniungi ſatisfactio,& interdum etiam ſine culpa,& nihilominus verum fieri ſacramentum: at vero in præſenti confectio ex balſamo eſt ita neceſſaria ex parte materiæ,vt præſupponatur ipſi formæ,& ſimul concurrere debeat ad efficiendum ſacramentum: neque legimus aliquando confectum eſſe hoc ſacramentum abſque vſu talis materiæ, quod eſſe poteſt nouum argumentum ad confirmandum hanc materiam eſſe eſſentialem. Tertium argumentum ſumi poteſt *3.Probatio.* ex parte formæ. Nam illa materia ſacramenti,quæ neceſſaria eſt ad veritatem formæ, eſt de eſſentia ſacramenti, quia veritas formæ eſt de eſſentia ſacramenti, ſed ad veritatem formæ huius ſacramenti eſt neceſſarium oleum miſtum balſamo, vt patet ex illis verbis: Confirmo te Chriſmate ſalutis: quia (vt oſtendimus) nomine Chriſmatis,ex vſu totius Eccleſiæ, & ſanctorum Patrum ſignificatur compoſitum ex oleo, & balſamo Epiſcopali benedictione conſecratum, & authoritate Fabiani, Cypriani, Gregorij, Innocentij & aliorum oſtendimus: ergo huiuſmodi Chriſma eſt de ſubſtantia huius materiæ.

Vltimo conſtabit hæc concluſio, magiſque declarabitur

Vltima probatio. rabitur ex reſponſionibus ad fundamenta contrariæ opinionis. Ad capitulum ergo primum de ſacramentis non iterandis, in primis dicitur: negari non poſſe, quin in eo caſu, & in quocunque ſimili, contingat hominem confirmari cum vnctione ſolius olei catechumenorum, aut infirmorum, abſque mistione balſami debeat iterum confirmari quoad ſubſtantialia huius ſacramenti: quia, etiamſi demus contrariam opinionem eſſe probabilem, nihilominus ſacramentum, iuxta illam confectum in re ipſa eſt incertum: &, vt minimum, eſt etiam valde probabile, eſſe nullum: ergo non eſt homo relinquendus in periculo carendi hoc ſacramento: ergo iterum dandum eſt illud in materia certa: ergo non eſt veriſimile, hoc voluiſſe negare Pontificem: nec dubitari poteſt, quin, non obſtante illo textu, nunc ſit licitum in eo caſu iterum dari ſacramentum: ergo neceſſario eſt aliter explicandus textus ille. Deinde certum eſt illa reſponſione Innocentij ſupplendam eſſe in eo caſu eam vnctionem ex balſamo, quæ facta non erat. Non poteſt autem ſuppleri vngendo cum ſolo balſamo ſine oleo: tum quia talis vnctio nunquam fuit adhibenda, & ideo nec prætermiſſa dici poteſt, neque ſupplenda: tum etiam quia ſuppleri debet vnctio ex balſamo benedicto: balſamum autem nunquam per ſe benedicitur ſeparatum ab oleo: erit ergo ſupplenda vnctio ex toto Chriſmate, talisq́; qualis prætermiſſa fuerat: non eſt autem ſupplenda ſine forma: tum quia illi vnctioni debita erat (vt ſic dicam) talis informatio & hæc etiam fuerat prætermiſſa: tum etiam, quia prior forma caruerat veritate, quia non cecidit in verum Chriſma, vt per illam ſignificatur. Pontifex ergo cum dicit, Caute eſt ſupplendum, quod incaute fuerat prætermiſſum: non negat, ſed affirmat potius ſubſtantialia huius ſacramenti eſſe in eo caſu iteranda. Vel igitur ſolum negat, illam eſſe iterationem, vt ab authorib. ſupra citatis dicitur: vel addendum præterea eſt, negare Pontificem eſſe iterandos alios ritus & cæremonias, quæ in ſolemni adminiſtratione huius ſacramenti obſeruari ſolent: vnde aliqui colligunt, illud ſupplementũ priuatim & occulte abſq; vlla ſolemnitate eſſe addendũ præſertim ad vitandum ſcandalum. Et ideo etiam ſupra diximus agentes de Baptiſmo, ſi contigat in ſolemni Baptiſmo committi ſubſtantialem defectum, priuatim eſſe iterandum, quoad ſubſtantiam, non vero quoad ſolemnitatem & cæremonias. Quocirca iuxta hanc interpretationem potius ex hoc textu cõfirmatur noſtra ſententia. Nam iuxta reſponſum Innocentij vnctio Chriſmatis ſupplenda eſt, hoc autem nihil aliud eſt quam ſupplere id, quod eſt ſubſtantiale in ſacramento. Vnde nonnulli colligunt in prædicto caſu non ſolum poſſe, & debere ſacramentũ hoc, quoad eſſentiam conferri, verum etiam id faciendũ eſſe abſolute & nulla adhibita conditione: quia res videtur adeo certa, vt non ſit neceſſaria talis conditio. Sed quãuis hoc ſine peccato fieri poſſit, eo quod prædicta ſententia probabilior ſit & ſecurior, non eſt tamen neceſſarium, ſed adhiberi poteſt conditio: ſi non es confirmatus, &c. ſiue hæc exterius exprimatur, ſiue interius tantum in intentione concipiatur: quia, cum opinio contraria ſit probabilis in re ipſa, incertum eſt, an prius fuerit verum ſacramentum, & conditio adiuncta nihil obſtat poſteriori ſacramento neq; intentioni conficiendi illud.

Ad argumenta opinionis contrariæ.

Neque contra prædictam interpretationem obſtat coniectura ſupra adducta, quod Pontifex in eo textu vnica reſponſione duplici quæſtioni ſatisfaciat. Nam inde nõ colligitur id, quod defuit in vtroque ſacramento eiuſdem eſſe rationis, quoad eſſe accidentale, vel ſubſtantiale ſacramento: ſed colligitur potius reſponſionem Pontificis generaliter, & cum proportione eſſe ſingulis quæſtionib. applicandam, nimirum in vnoquoque ſacramento ſupplendum eſſe id tantum quod defuerit, ſiue accidentale illud ſit, ſiue eſſentiale.

Ad 2. argum. Ad ſecundum argumentum ex Patribus iam ſatis oſtenſum eſt, Chriſma apud antiquos Patres regulariter ſignificare compoſitum illud ex oleo & balſamo: quia vero præcipua pars eius compoſiti erat oleum, eique modicum balſamum miſcebatur, ideo mirum non eſt, quod interdum nomine olei ſignificetur: præſertim, cum ex eiſdem Patribus, vel eiſdẽ, vel alijs locis conſtet, huiuſmodi Chriſma ſemper habuiſſe balſamum admixtum: in Concil. etiam Brachar. 1. cap. 4. totum Chriſma nomine balſami conſecrari appellatur.

Ad 3. argum. Ad tertium reſpondetur: primo coniecturam illam poſſe in fauorem noſtræ ſententiæ adduci: quia hactenus nunquam in Eccleſia defuit balſamum ſufficienter certum, ex quo poſſet Chriſma confici: etiam in priſcis illis temporibus, quando Eccleſia, & his temporalibus rebus magis egebat, & grauiores perſecutiones ſuſtinebat: cuius ſufficiens argumentum eſt, quod, cum tempore Fabiani Pontificis quidam Epiſcopi ſe excuſarent à Chriſmate quotannis conficiendo, idque per biennium aut triennium differrent, eo quod balſamũ per ſingulos annos reperiri non poſſe cauſarentur: eos Pontifex grauiter reprehendit epiſt. 2. docens, quotannis eſſe Chriſma nouum conficiendum, & vetus cremandum: ſicut à ſanctis (inquit) Apoſtolis, & eorum ſucceſſorib. accepimus: hoc ſancta Romana Eccleſia & Antiochena, à tempore Apoſtolorum cuſtodit, & Hieroſolymorũ ac Epheſianorũ tenet. Ad excuſationem autem illorum Epiſcoporum, quod ſcil. balſamum ſingulis annis nõ inuenirent, Fabianus nihil reſpondet, ſed tanquam friuolam, & nullius momenti illam omittit: eaq́; non obſtante ſeueriſsimis verbis factum reprehendit, ſignificans fuiſſe confictam, & balſami copiam facili negotio potuiſſe reperiri. Vnde & in Concil. Brach. ſupra citat. præcipitur, vt pro Chriſmate ſeu balſamo benedicto nihil ab Eccleſijs exigatur, ſed gratis ab Epiſcopis detur. Quod eſt ſignum, ſine magno labore, aut diſpendio potuiſſe ſemper reperiri: ſignum ergo eſt, balſamum eſſe materiam ſufficienter certam, & abundantem nec propter eius penuriam diſpenſatum aliquando eſſe in Eccleſia, vt in ſolo oleo hoc ſacramentum conficiatur: aut ea de cauſa caruiſſe aliquando fideles hoc ſacramẽto. Aliunde vero eſt congruentiſsima hæc materia ad perfectionem, & effectum huius ſacramenti ſignificandum, vt D. Thom. in articulo ſatis explicuit. Ad probationem vero ex teſtimonio Plinij reſpondetur inprimis maiorem eſſe vim experientiæ, qua à principio naſcentis Eccleſiæ vſq; nunc oſtenſum eſt, eſſe ſufficientem copiam balſami, ſemperq́; fuiſſe in Eccleſia ad hoc ſacramentum conficiendum, quam ſit authoritas Plinij dicentis, ſolum in duobus hortis Iudææ balſamũ reperiri. Deinde non videtur Plinius loqui de ſuo tempore, ſed de antiquo: ſic enim ait, Balſamum vni terrarum Iudææ conceſſum, quondam in duob. tantum hortis: itaque fieri potuit, vt olim rarius inueniret: poſtea vero in maiorem abundantiam excreuerit: quod ita accidiſſe vſq; ad ſua tempora Plinius in ſequentib. ſignificat, & apertius Ioſeph. li. 8. Antiquitatum, c. 2. alias 6. Vbi refert, Reginam Saba plantam balſami Salomoni obtuliſſe, cuius hodie (inquit) ferax eſt noſtra regio, illiusq; Reginæ munificentiæ acceptam ferri oportet, & lib. 15. c. 5. alias quarto de agro Hierichuntino loquens. Is (inquit) & balſamum fert, quod vnguentorum longe pretioſiſsimũ ibi tantum prouenit, & eximiarum palmularũ vim maximam. & Hier. exponens verba illa Ezech. 27. Iuda & Iſrael balſamum, mel, & oleum, & reſinam propoſuerunt in nundinis tuis, dicit terram Iudææ ſeu Palæſtinæ copijs harum rerũ abundare, & balſamũ naſci in vineis Engaddi, quod etiam affirmat Grego. Cantic. 1.

Fabia. Papa *Conc. Brach.* *D. Thom.* *Plinius.* *Ioſephus.* *Regina Saba* *Hieron.* *Gregor.*

tic.1.ſupra cit. Nunc denique magna copia balſami ex India defertur, quod, ſiue ſit eiuſdem ſpeciei phyſice, ſiue non (hoc enim nihil ad veritatem ſacramenti refert) non eſt tamen fictitium, neque adulterinum, vt quidam putãt: ſed verum: licet colore differat: quia in fragantia boni odoris, & in effectibus, aliiſque proprietatibus habet ſufficientem ſimilitudinem, & conuenientiam cum alio balſamo Syriaco, & ideo ſimpliciter & vniuoce balſamũ exiſtimatur, & nominatur: propter ſimilem enim rationem vinum, ſiue ſit rubrum, ſiue album, & ſiue ſpecie differat, ſiue nõ, ſimpliciter eſt vinum, & materia ſacramenti.

Paulus 3. Pius 4. Atque in hunc modum intelligenda eſt illa declaratio Pauli III. & alia conceſsio Pij IV. quæ ab authoribus refertur, conficiendi Chriſma in India cum balſamo illius regionis: non enim exiſtimandum eſt, diſpenſaſſe Pontificem in materia huius ſacramenti, ſed declaraſſe tantum illam eſſe ſufficientem materiam, & dediſſe facultatem vtẽdi illa, quod in eo caſu prudenter fuit exiſtimatum conueniens, ac neceſſarium: quia prius ſolum balſamum Syriacum erat in vſu. In rigore tamen exiſtimo id potuiſſe fieri etiam ſine facultate Pontificis: maxime, ſi alterius balſami copia non erat: quia illa erat materia ſufficienter certa moraliter loquendo. Tandem nihil refert, quod quantitas balſami miſti oleo parua ſit (quod in fine illius argumenti obiicitur) quia non dicimus eſſe de eſſentia huius materiæ, quod ſingulæ partes eius ſint ſubſtantialiter miſtæ ex oleo, & balſamo, ſed ſolum, quod ipſum vnguentum ſit compoſitum & miſtum. Nam hoc ſatis eſt, vt tota ipſa materia ſit odorifera. Quod maxime ad ſignificationem ſacramenti deſideratur: ſingulæ etiam partes erunt miſtę, ſaltem quoad qualitates per mutuam partium alterationem: atq; hoc ſatis eſt, vt ſolum oleum ſine miſtione balſami non poſsit ſufficere.

Vtrum Chriſma eſſe recẽs illius anni, ſit de neceſsitate huius materiæ. Hic vero inquiret aliquis, an ſit de neceſsitate huius materiæ, vt Chriſma ſit nouum & recens illius anni. Nam Fabianus ſupra dicit, hoc eſſe neceſſarium ex Apoſtolica traditione: vnde in Concil. Carthagin. IV. capit. 36. præcipitur parochis, vt à ſuis Epiſcopis ſingulis annis ante Paſchæ ſolemnitatem Chriſma petant. *Fabianus. Conc. Carth.*

Idemque ſtatuitur in Concil. Vaſenſi. capit. 3. & in Concil. Tolet. I. capit. 12. & colligitur ex capit. 51. ex Collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo, & habetur in capit. Omni tẽpore. de Conſecrat. d. 4. & ex capite. Quoniam, de ſentent. excommunic. in 6. Reſpondetur, hoc non eſſe de neceſsitate ſacramenti: eſſe tamen de neceſsitate præcepti, ita Palud. 4. d. 17. queſtione 1. art. 2. nu. 19. Prior pars certa eſt, quoniam hæc conditio Chriſmatis, quod ſit eiuſdem vel alterius anni, eſt valde extrinſeca, & accidentalis, vt ad ſubſtantiam ſacramenti pertinere cenſeatur: neq; in dictis decretis vel in aliis, eſt aliquod verbum, vnde id colligi poſsit. Deniq; Concil. Flor. non dixit, Chriſma eodem anno confectum, ſed ſimpliciter Chriſma eſſe materiam huius ſacramenti: ſed quamuis ſit vetus, vel alterius anni, eſt verum Chriſma: ergo eſt ſufficiens materia, quantum ad ſubſtantiam ſacramẽti ſpectat: quæ ratio probat idem eſſe iudicium de quouis Chriſmate, quamdiu ſubſtantialiter incorruptum manet: & fragrantiam ſeu odorem balſami retinet: nam, ſi hunc omnino amiſiſſet, aut omnino nulla, aut certe valde dubia materia eſſet: quia iam videretur omnino corrupta, ſaltem quantum ad miſtionem ex oleo, & balſamo. Poſterior pars probatur ſufficiẽter decretis ſupra adductis. Hac enim de cauſa præcipitur, vt ſingulis annis in die Cœnæ Domini nouum Chriſma conficiatur, & per parochias diſtribuatur, & vt vetus concremetur, vt omnes vnctiones, quæ Chriſmate conficiuntur, nouo, & non veteri Chriſmate fiant. Vnde in capit. Si quis de alio, de Conſecrat. diſtin. 4. dicitur. Eum, qui tentauerit *Conc. Vaſen. Conc. Tolet. Concluſio. Palud. Conc. Flor.*

ex veteri Chriſmate baptizatum vngere, niſi præoccupante morte, pro temeritatis auſu ipſum in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam: ergo à fortiori idem dicendum eſt de vnctione Chriſmatis, quæ fit in hoc ſacramento, quæ eſt omnium præcipua: & propterea in dict. cap. Quoniam. de ſenten. excommun. in 6. dicitur, Chriſma poſſe confici in die Cœnæ, non obſtante interdicto: quoniam Baptiſmus, & Confirmatio dari poſſunt tempore interdicti, vt ibi gloſſ. notat: Quia vetus (inquit) Chriſma non debet eſſe vſui, neq; de veteri Chriſmate debet quis chriſmari. Deniq; Fabianus Papa expreſſe dicit Apoſtolos iubẽtes docuiſſe, non amplius, quam vno ano Chriſmate vti: atq; deinceps nouo frui, & non veteri. Hic autem annus computandus eſt Eccleſiaſtico more à Paſchate in Paſcha, ſeu à feria quinta in Cœna Domini ad aliam ſimilem feriam quintam, vt ſatis colligitur ex citatis decretis. *Fabia. Papa.*

SECTIO II.

Vtrum [illegible]ſtantia, & de eſſentia huius materiæ ſit, vt Chri[illegible] ab Epiſcopo conſecratum, ſeu benedictum.

RATIO [illegible]cultatis poteſt eſſe duplex. Prima eſt, quia h[illegible]nedictio Chriſmatis ſolum eſt ſacramentale qu[illegible]n ab Eccleſia inſtitutum, quod eius authoritate [illegible]tionem ſeu variationem recipit, ergo non eſt eſſentialis: nam Eccleſia nihil poteſt inſtituere, vel mutare in his, quæ ad ſubſtantiam ſacramentorum pertinent. Et confirmatur, quia nulla certa, ſeu determinata benedictio eſt de eſſentia huius materiæ: ergo abſolute nulla eſt eſſentialiter requiſita ex inſtitutione Chriſti: quidquid enim ex inſtitutione Chriſti eſt neceſſarium ad ſubſtantiam ſacramenti, habet determinationem, certamque formam ab ipſomet Chriſto. Secunda ratio dubitandi eſt, quia, ſaltem non videtur eſſentiale, quod hæc cõſecratio fiat ab Epiſcopo. Nam principalior eſt adminiſtratio ſacramenti, quam conſecratio materiæ: ſed non eſt ſimpliciter de eſſentia huius ſacramẽti, quod ab Epiſcopo conferatur: nam, vt infra videbimus, Papa poteſt in hoc diſpenſare, cum tamen non poſsit diſpenſare in his, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti: ergo multo minus Epiſcopalis benedictio materiæ erit de eſſentia. *Ratio dubitandi 1. Ratio dubitandi 2.*

In hac re dicendum eſt, non ſolum de neceſsitate præcepti, ſed etiam de neceſsitate ſacramenti ex parte materiæ eſſe, vt Chriſma ſit ab Epiſcopo conſecratum, ſeu benedictum. Hęc eſt ſententia D. Thom. hic, & omnium Theologorum paucis exceptis. Et colligitur primo ex Concil. Flor. loco ſupra citato definiente materiam eſſe, Chriſma ex oleo & balſamo per Epiſcopum benedictum. Fundatur autem hæc definitio in perpetuo vſu Eccleſiæ, & ex traditione omnium Patrum, quos citauimus. Dionyſius enim, cap. 4. de Eccleſiaſtica Hierarch. late deſcribit Chriſmatis conſecrationem, q̃ dicit per Pontificem fieri: Cyrillus vero Hieroſolymitan. Catech. 3. Myſtag. adeo exaggerat hanc cõſecratiouem, vt illam cum conſecratione Euchariſt. conferre videatur, dicens, Vide, ne illud eſſe putes vnguentum tãtum: quemadmodum n. panis Euchariſtiæ poſt ſancti Spiritus inuocationẽ non amplius eſt panis communis, ſed eſt corp⁹ Chriſti, ſic ſanctum hoc vnguentum non amplius eſt vnguentũ nudum: neq;, ſi quis ita appellare malit, commune, ſed eſt Chriſma Chriſti, q; aduentus Spiritus ſancti per ipſius diuinitatem, energiam habet: q̃ comparatio ſano modo eſt intelligenda, per quandam ſimilitudinem, vel proportionem, non vero æqualitatem. Fabianus item & Cyprianus, quamuis non expreſſe nomine conſecrationis vtantur, tamen nomine confectionis Chriſmatis idem intelligunt: qa in Eccleſia nunquam eſt confectum Chriſma ſine aliqua benedictione. Vnde Cyprianus de vnctione Chriſmatis, *Chriſma ex neceſsitate præcepti, & ſacramenti debet eſſe cõſecratum ab Epiſcopo. D. Thom. Con Flor. Dionyſius. Cyrill. Hier. Fabianus. Cyprian.*

Sanctificatis, inquit, elementis, iam non proprie natura præbet effectum, ſed virtus diuina potentius operatur, ſed adeſt veritas ſigno, & Spiritus ſacramẽto. Innocentius epiſtol. 1. ad Decentium, cap. 3. expreſſe requirit, vt Chriſma ſit ab epiſcopo conſecratum, non ſolum ad Confirmationem, ſed etiam ad cæremonialem vnctionem, quæ fit in vertice baptizati poſt Baptiſmum. Denique omnia Concilia, quæ docent, Chriſma non poſſe confici, niſi ab Epiſcopo, quæ ſupra tetigimus, & ſtatim inſinuabimus, ſupponunt, confectionem Chriſmatis non eſſe nudam, & quaſi materialem miſtionem balſami, & olei (hanc enim quilibet facere poſſet) ſed eſſe etiã benedictionem aliquam, ſeu conſecrationem, ad quam Epiſcopalis authoritas, & conſecratio neceſſaria eſt, & ſuo modo concurrit. Quocirca vbicunque Patres de Chriſmate loquuntur, per Chriſma intelligunt hoc miſtum ex oleo & balſamo ſic confectum, & conſecratum: & ideo ſæpe vocãt ſacrum, ſeu ſacratiſsimũ, vel ſanctum Chriſma, vt legitur in Concil. Trident. ſeſsion. 3. can. 2. & Laodic. cano. 8. vbi vocantur Chriſma cœleſte, ſeu ſupercœleſte. Optatus Mileui. li. 2. cõtra Parmenianum, Sacroſanctum Chriſma vocat. Theoph. Antioch. lib. 1. contra Chriſtianæ religionis calumniatores vocat diuinum oleum. Eligius hom. 8. vocat ſanctum Chriſma: In Conc. II. Brach. c. 4. vocatur balſamum benedictum, quod pro ſalute animarũ per Spiritus ſancti inuocationem conſecratur: cum ergo Sancti ſimpliciter dicunt Chriſma eſſe neceſſariam materiam huius ſacramenti, loquuntur de Chriſmate iuxta prędictum vſum: ſicut ergo hinc ſupra colligebamus miſtionem balſami eſſe neceſſariã: ita nunc idem colligimus ex eadem traditione de benedictione, ſeu conſecratione materiæ.

Innocen. *Concil. Trid.* *Laodic.* *Optatus. Mileui.* *Theoph. Antioch.* *Eligius.* *Conc. Brach.*

Nec poſſunt hæc omnia teſtimonia explicari de ſola neceſsitate præcepti, cum inter eſſentialia & neceſſaria ſimpliciter ex parte materiæ hæc conditio numeretur: & ideo ab initio Eccleſię inuiolabiliter & vniuerſaliter obſeruata eſt talis conditio in huius ſacramenti adminiſtratione. Atque eiſdem teſtimoniis oſtendi poteſt eadem neceſsitate, & tanquam de eſſentia ſacramenti requiri, vt hæc benedictio, ſeu cõſecratio, Epiſcopalis ſit: ideo n. in Synodo Rom. ſub Sylueſt. capit. 3. & Concil. Tolet. I. capit. 20. & Concil. Carthag. II. capi. 3. & Carthag. III. cap. 36. & Hiſpalen. II. ca. 7. hoc ipſum expreſſe & diſertis verbis cauetur, ne Chriſma à Presbytero, neque ab alio, quàm ab Epiſcopo cõficiatur. Ratio autem huius veritatis propria eſt: quia Chriſtus ita inſtituit, cuius inſtitutio & volũtas ſatis eſt nobis per traditionem Eccleſiæ propoſita.

Syno. Rom. *Conc. Tolet.* *Carthag. II. & III.* *Hiſpal. II.*

Congruentia vero ſufficiens eſt, quæ traditur à D. Thom. art. 3. vbi eam declarauimus, defendimus, & confirmauimus, immeritoque eam reiicit Durand. in 4. d. 7. q. 2. vbi ipſe aliam adducit rationem: ſcilicet, quia materia ſacramenti debet congruere miniſtro, ideo, vbi requiritur miniſter conſecratus certa conſecratione, ſcilicet Epiſcopali, materia etiam debet eſſe ſacrata certa benedictione: quæ ratio, vt probabilis congruentia acceptari poteſt: quamquam fundamentum, quod aſſumit, vniuerſale non ſit. Nam in Euchariſtia ſacer miniſter requiritur certa conſecratione, & tamen ex parte materiæ nulla præſanctificatio neceſſaria eſt: & è contrario, in Extrema vnctione in miniſtro tantum requiritur ſacerdotalis cõſecratio: in materia vero præexigitur Epiſcopalis benedictio: cuius rei cauſam ſuo loco trademus: nam de ſpeciali ratione Euchariſtiæ ſatis dictum eſt in Commẽtario articuli tertij.

Durand.

Ad 1. dubitandi rationem. Prima ratio dubitandi in principio poſita poſtulat, vt explicabimus, qualiter hæc Chriſmatis conſecratio ſit iure diuino inſtituta, ac determinata. Quidam enim Theologi, licet fateantur, nunc eſſe de neceſsitate huius ſacramenti, vt fiat ex Chriſmate conſecrato: dicunt tamen poſſe Eccleſiam in hoc diſpenſare, ſeu ſtatuere, vt Confirmatio fiat ex Chriſmate non benedicto. Vtrumque affirmat Paludan. in quarto d. 7. quæſtione 1. numer. 19. & quæſtione 4. numer. 34. qui conſequenter docet, Chriſtum ſolum in communi, ſeu diſiunctim inſtituiſſe, vt Confirmatio fieret ex Chriſmate conſecrato, vel non conſecrato: prout Eccleſia id præſcriberet: ita tamen, vt illud eſſet eſſentiale, & ſimpliciter neceſſarium, quod Eccleſia definiret. Fundamentum eius ſolum eſt, quia oportuit ita fieri ſine vllo incommodo: & quia conſecratio, quæ de facto eſt, non eſt ſacramentum, ſeu aliquid ſacramentale, & eſt mutabilis per Eccleſiam, & nihil reale addit, ſed puram relationem rationis, ſeu denominationem extrinſecam. Et hanc opinionem fere ſequitur Capreolus eadem diſtinctione ſeptima quæſtione 2. ad primum.

Palud. *Capreolus.*

Mihi tamen nullo modo probanda videtur hæc opinio: nam, ſi neceſsitas huius conſecrationis omnino penderet ex voluntate Eccleſiæ, nulla ratione oſtendi poſſet, illam eſſe de neceſsitate ſacramenti, vel è contrario, ſi ea, quæ adduximus, probant (vt vere probant) eam eſſe de neceſsitate ſacramenti, conſequenter etiam conuincunt, non eſſe in poteſtate Eccleſiæ facere, vt materia non conſecrata ſit ſufficiens materia huius ſacramenti: nam, quod conſecratio requiratur, non ex inſtitutione Eccleſiæ, ſed ab ipſo Chriſto manauit: hoc enim ſenſu dicunt Patres, Chriſtum in nocte Cœnæ docuiſſe Chriſma conficere. Iam enim oſtendimus hanc confectionem Chriſmatis, benedictionem aliquam includere. Vnde Patres omnes, & Doctores in concluſione citati non tantum ex ſuppoſitione determinationis Eccleſiæ, ſed ſimpliciter & abſolute cenſent eſſe de eſſentia huius materiæ, quod ſit conſecrata. Et confirmatur, nam alioqui non omnia, quæ ſunt eſſentialia in hoc ſacramento, eſſent immediate ex inſtitutione Chriſti: quod videtur repugnare his, quæ diſputatione præcedente tradita ſunt. Et eſt præter communem legem omnium ſacramentorum nouæ legis: in nullo enim alio ſacramento determinatio materiæ quoad aliquod eſſentiale, relicta eſt arbitrio Eccleſiæ. Sequela patet: quia nunc conſecratio eſt eſſentialis, & tamen eius neſsitas dicitur ſimpliciter pendere ex determinatione Eccleſiæ.

Nec fundamentum Paludani quicquam obſtat. Quia licet verum ſit, potuiſſe Chriſtum aliter ſacramenta inſtituere, tamen de facto ipſe voluit eſſe immediatus author ſacramentorũ omnium, quoad omnia eſſentialia: & in hoc ſacramento abſolute voluit, vt fieret ex materia præconſecrata: per quam conſecrationem, quamuis nihil phyſicum materię addatur, deputatur tamen, & quaſi in actu primo conſtituitur, vt poſsit virtute diuina aſſumi in inſtrumẽtũ ad ſanctificandos homines, ſicut aqua ex contactu Chriſti dicitur vim accepiſſe regeneratiuam: eſt ergo hæc conſecratio ex Chriſti voluntate, veluti conditio quædam neceſſaria, ſeu præparatio debita materiæ huius ſacramenti.

Reſtat vero vlterius declarandum, qualis conſecratio neceſſaria ſit in hac materia, Chriſti inſtitutione. Videtur enim neceſſario dicendum, Chriſtum non determinaſſe modum conſecrationis, ſed ſolum in communi ſtatuiſſe, vt hæc materia eſſet conſecrata: modum autem conſecrationis Eccleſiæ ordinatione reliquiſſe: quia nec eſt veriſimile ſemper in Eccleſia ſeruatum eſſe illum modum conſecrandi Chriſma, quem nunc Eccleſia tenet, nec fortaſſe nunc eundem modum in vniuerſa Eccleſia, tam Latina quam Græca, ſeruari: cum tamen ea, quæ ſunt ex inſtitutione Chriſti, eadem ſint apud omnes: ergo

Conſecratio chriſmatis in communi eſt de eſſentia huius ſacramenti.

ergo ſola cõſecratio in communi eſt eſſentialis: modus autem eſt ſolum ex determinatione Eccleſiæ. Et hoc etiam docet Paludan. ſupra, eiuſque opinionem, quoad hoc ſequitur Soto. d. 7. artic. 3. &, abſolute loquendo, ita ſentiendum videtur. Poteſt autem duobus modis hoc explicari. Primus eſt, vt facta ab Eccleſia determinatione conſecrationis, iam non tantum conſecratio abſolute, ſed etiam talis modus cõſecrationis ſit eſſentialis, & ſimpliciter neceſſarius. Et hoc etiam affirmat Palud. & conſequenter loquitur: videntur tamen incidere in eadem incommoda, quæ contra priorem partem eius ſententiæ à nobis illata ſunt, nimirum quod al quid nunc de facto ſit eſſentiale, quod Chriſtus immediate non inſtituit: & quod eſſentia ſacramenti pendeat ex inſtitutione Eccleſiæ. Sed reuera non eſt, quoad hoc ſimilis ratio, vnde quoad hanc partem poſſet hæc ſententia probabiliter ſuſtineri, dicendo, facta ab Eccleſia determinatione, & definito modo conſecrationis: ſolam illam habere rationem ſacræ cæremoniæ, & religioſi cultus, & ideo illam ſolam vere eſſe benedictionem ſacramentalem, omnemque alium modũ fore ſuperſtitioſum, & ſacrilegum, magiſque maledictionis, quam benedictionis nomen mereri. Atque hoc modo non eſt inconueniens, materiam ſacramenti pendere aliquo modo ex inſtitutione Eccleſiæ, non quia ab illa pendeat deſignatio materiæ, ſed quia ab illa pendere poteſt exiſtentia (vt ſic dicam) ipſius materiæ, ſeu quod talis reuera ſit, qualẽ Chriſtus poſtulauit. Sicut in ſacramento matrimonij ex ordinatione Eccleſiæ pendet, quod hic ſit verus contractus, vel non: & in ſacramento Confeſsionis pendet ex iuriſdictione Eccleſiæ, quod hæc ſit vera confeſsio, vel non. Secundus tamen modus explicandi hanc rem eſſe poteſt, Chriſtum inſtituiſſe, vt Chriſma conſecraretur per ſancti Spiritus inuocationem: vt Sancti patres ſupra citati loquuntur, ideoque, quomodocunque fiat hæc conſecratio & benedictio, dummodo ab Epiſcopo debita intentione fiat, eſſe ſufficientem ad ſubſtantiam ſacramẽti: quamuis non ſeruetur modus ab Eccleſia præſcriptus. Nam quoad hoc, cæremonialis magis videtur, quam ſubſtantialis, & ideo, licet ſit neceſſarius neceſſitate præcepti: non tamen ſacramenti, atque ita videtur opinari Soto ſupra dicens, variare conſecrationem materiæ, non eſſe ſubſtantiam eius mutare: atque adeo nec ſubſtantiam ſacramenti. Et poteſt hoc confirmari, quia non eſt veriſimile, omnes deprecationes, benedictiones, & cæremonias: quæ iuxta Romanum ritum fiunt in conſecratione Chriſmatis, eſſe de ſubſtantia huius materiæ, ſeu eſſentiales conſecrationi eius. Neque etiam deſignari poſſunt aliqua verba vel facta, in quibus conſiſtat eſſentia talis conſecrationis, vt facile patebit attentè legenti, & conſideranti totum illum ritum: ergo dicendum eſt, ſolum eſſe de eſſentia, quod materia conſecretur per Epiſcopalem benedictionem, & ſancti Spiritus inuocationem. Nam in hoc ſatis ſaluatur Chriſti inſtitutio & hoc de ſe ſemper eſt ſanctum & pertinens ad diuinum cultum, quamuis in omiſsione aliorum quæ præcepta ſunt ab Eccleſia, poſsit peccatum interuenire: ſi tamen in diuerſis Eccleſiis ſunt in hoc diuerſi ritus probata conſuetudine recepti, illa varietas, & licita eſt, & non eſt in re ſubſtantiali, ſed accidentali ſacramenti. Non omittam aduertere Auguſt. tract. 118. in Ioann. in fine ſignificare, vt rite fiat hæc conſecratio, neceſſarium eſſe, adhiberi ſignum Crucis. Sed cum Auguſt. idem ibi dicat de aqua Baptiſmi, non videtur loqui de ritu eſſentiali, ſed de ritu neceſſario ex præcepto, & conſuetudine Eccleſiæ. Atque ita ſufficienter reſponſum eſt ad primam difficultatem.

Soto.

Auguſt.

Ad 2. dubitandi rationem. In ſecunda petitur aliud dubium, ſcilicet, an ſit omnino eſſentiale, & omnino inuariabile, quod benedictio ſit Epiſcopalis, quod dubium poſſet remitti in diſputationem de miniſtro: tamen, vt plena notitia huius materiæ habeatur, hic poterit expediri. Caietanus ergo hic articulo tertio in dubium reuocat, an Confirmatio facta cum Chriſmate à ſimplici Sacerdote conſecrato ſit verum ſacramentum: & putat, affirmantem partem eſſe magis rationi conſentaneam, quia Sacerdos ſimplex poteſt efficere maximam conſecrationem, ſcilicet Euchariſtiæ: ergo & quamcunque minorem, ita vt facta teneat, quamuis peccet faciendo. Hæc vero Caietani opinio ſingularis eſt, & contra omnes Theologos, & plane repugnãs his omnibus, quę in Confirmationem concluſionis adduximus. Oſtendimus enim, Chriſma ab Epiſcopo benedictum eſſe de eſſentia, ex primæua inſtitutione huius ſacramenti: ergo benedictio facta à ſimplici Sacerdote eſt per ſe inſufficiens ad conficiendum Chriſma, quale à Chriſto inſtitutum eſt: & hoc magis conſtabit ex ſequentibus. Ratio autem Caietani nullius momenti eſt: quia in cauſis & virtutibus limitatis nullum argumentũ ſumitur à maiori effectu ad minorem, quando vnus alterum non includit, neque ei ſubordinatur: quia enim ignis poteſt generare ignem, non recte inferemus poſſe etiam generare aerem, licet minus perfectus ſit, quia reuera huiuſmodi argumentum non eſt à maiori ad minus; ſed vel à diſparatis, vel potius à minori ad maius, ſeu à parte ad totum: quia maius eſt poſſe vtrumque, quam alterum tantum. Alioqui etiam poſſet Caietanus inferre, poſſe ſimplicem Sacerdotem templa, & aras conſecrare, & omnia alia ſimilia, quæ minora ſunt, quam Euchariſtiam conficere. Quod tamen ſine dubio falſum eſt. Quia, licet ſint minora, tamen propriam & ſpecialem poteſtatem requirũt diſtinctam à poteſtate conſecrandi Euchariſtiam, quæ limitata eſt ad actus ſuos. Sic ergo eſt in præſenti. Nam etiam confectio Chriſmatis eſt ſupernaturalis actus à Chriſto inſtitutus, requirens ſpecialẽ poteſtatem ab eodem Chriſto datam: hanc autem, vt ex antiqua traditione colligitur, dedit Chriſtus ſolis Epiſcopis, non ſimplicibus Sacerdotibus: neque etiam Eccleſia eam illis conceſsit, cum potius omnino illis interdicat tale miniſterium.

Caietan.

An Eccleſia poſsit concedere ſimplici Sacerdoti munus conficiendi Chriſmatis.

Maior difficultas eſt. an ſaltem poſsit Eccleſia hoc miniſterium conficiendi Chriſma concedere ſimplici Sacerdoti: tres enim falſas ſententias in hoc reperio. Prima eſt Palud. d. q. 4. num. 34. qui ſicut dixit, potuiſſe Eccleſiam ordinare, vt ſufficiat ad hoc ſacramentum Chriſma non benedictum, ita etiam dicit, poſſe ordinare, vt ſufficiat Chriſma benedictum à ſimplici Sacerdote: & conſequenter quidem loquitur: quia putat, nihil de hac Chriſmatis conſecratione Chriſtum in particulari ſtatuiſſe: ſed ſicut hoc fundamentum falſum eſt, ita & ea- quæ illud cõſequuntur: oſtenſum eſt enim ex definitione Concil. Flor. & aliis, Epiſcopalem conſecrationem eſſe de eſſentia huius materiæ, & conſequenter eſſe immediate de inſtitutione Chriſti: ergo nõ poteſt Eccleſia abſolute & ſimpliciter ordinare vt minor, benedictio, ſcilicet à ſimplici Sacerdote facta, ſufficiat. Secunda ſententia eſſe poteſt, per modum diſpenſationis, ſeu delegationis, poſſe hanc poteſtatem cõcedi ſimplici Sacerdoti, non ſolum à Pontifice, ſed etiam ab Epiſcopo. Ita tenet Ledeſma hic ar. 3. Fundatur in Concil. Tolet. I. c. 20. vbi ſic dicitur. Quamuis pene vbiq; cuſtodiatur, vt abſque Epiſcopo Chriſma nemo conficiat, tamen quia in aliquibus locis, vel prouinciis Presbyteri dicũtur Chriſma cõficere, placuit, ex hac die nullũ alium, niſi Epiſcopũ, chriſma conficere. Ex quibus verbis non ſolum in fauorem huius ſentẽtiæ ſed etiam præcedentis, poteſt multiplex argumentũ ſumi. Primo, quia dicit, Pene vbiq; cuſtodiri, vt ſolus Epiſcopus chriſma cõficiat: ergo non eſt ſimpliciter neceſſarium. Secundo, quia non dicit illud chriſma, quod fiebat à Presbyteris, fuiſſe irritum & inane, ſed ſolum prohibet in poſterum fieri: ergo ſignum eſt il-

1. Opinio. Palud.

2. Opinio.

illud prius antea factum fuiſſe ſaltem ex commiſsione Epiſcopi. Tertio, quia illa verba, Placuit ex hac die, &c. valde indicant, hanc ſolum eſſe prohibitionem Eccleſiaſticam. Quod etiam videtur colligi poſſe ex Concil. Carth. II. can. d. ex Concil. Bracharen. I. cano. 37. dicente, antiquos canones vetuiſſe, ne Presbyter audeat chriſma benedicere: alioqui deponi iuſsiſſe. Quarto ponderat Ledeſma, quod infra dicitur, ſine cõſcientia Epiſcopi, nihil Presbyteri agere præſumãt: ergo, eo ſciẽte & conſentiente, poterunt chriſma conficere.

Conc. Cart. Con. Brac.

Ledeſma.

Sed nihilominus hæc ſententia eſt ſine dubio falſa. Quia cõficere chriſma pertinet ad poteſtatem ordinis: ſed ſimplex Sacerdos ex vi ſuæ ordinationis non habet hanc poteſtatem: ergo neq; Epiſcopus poteſt illam dare per diſpenſationem, ſeu delegationem. Patet conſequentia: quia Epiſcopi non poſſunt extẽdere (vt ſic dicam) poteſtatem ordinis ad actus, ad quos character eſt de ſe inſufficiens, ſed ſolum poſſunt cõcedere poteſtatẽ iuriſdictionis. Et hoc à fortiori magis conſtabit ex his, quæ dicemus circa conſequẽtem ſententiam.

Nec decretum illud Concil. Toletani quicquam obſtat. Nam, quod dicit, pene vbiq; cuſtodiri, &cæt. Non ideo eſt, quia alicubi aliter rite fieret: ſed quia ex ignorantia, vel praua conſuetudine, aliter fiebat in aliquibus locis. Et, quamuis Concil. ibi non dicat expreſſe illud factum fuiſſe irritum, tamen neq; etiam affirmat fuiſſe ratum: vnde verba illa prohibentia, iuxta capacitatem materiæ intelligenda ſunt, non tanquam de nouo inducentia prohibitionem, ſed tanquam declarãtia id, quod de ſe erat prohibitum, atq; irritum. Denique ex illa negatiua, quod Presbyter nihil agere poſsit ſine conſcientia Epiſcopi, non ſequitur illa affirmatiua, ſcilicet poſſe omnia agere ſciente, & cõſentiente Epiſcopo: ſolum ergo ſequitur, Presbyterum, etiam in his, quæ ſibi conceſſa ſunt, dependere aliquo modo ex ſcientia & facultate ſui Epiſcopi. Addere etiam hic obiter poſſumus, duplicem inter alios eſſe vſum chriſmatis: vnum cæremonialem reſpectu Baptiſmi: alterum ſubſtantialem, reſpectu ſacramenti Confirmationis: quamuis ergo Eccleſia non poſsit concedere ſimplici Sacerdoti abſolutam poteſtatem conficiẽdi chriſma, quod ſit ſufficiens materia ſacramenti Confirmationis, poſſet tamen concedere poteſtatẽ conficiendi Chriſma, quo in vertice vngatur baptizatus: quia, cũ hæc cæremonia ſit ex ſola inſtitutione Eccleſiæ, etiã eius materia poteſt per Eccleſiã mutari. Quod ergo in illo Concilio inſinuatur, fuiſſe aliquando alicubi abuſum, vt ſimplices Sacerdotes chriſma conficerent, nõ eſt neceſſarium intelligi de chriſmate Cõfirmationis: quia non eſt veriſimile, in aliquibus Eccleſiis Catholicis hoc fuiſſe aliquando permiſſum, neq; fuiſſe tantam ignorantiam in Epiſcopis, vt tali chriſmate ad confirmandum vterentur: veriſimilius ergo eſt, ſolum ad cæremonialem vſum baptiſmatis hoc fuiſſe alicubi ex negligentia introductum vel permiſſum.

3. Opin. probabilis eſt.

Tertia ſententia eſt, iure diuino ſolum Epiſcopum poſſe ordinarie verum chriſma conficere: nihilominus tamen poſſe Summum Pontificem hanc poteſtatem delegare ſimplici Sacerdoti. ita opinatur Caietanus hic. & in eandem ſententiam inclinat Soto, quem ſequitur Victoria in ſum. materia de hoc ſacram. §. 43. Fundamentum eorum eſt: quia magis eſt Confirmare, quam chriſma conficere: ſed, quamuis iure diuino ſolus Epiſcopus poſsit confirmare, nihilominus Papa poteſt hanc poteſtatem delegare ſimplici Sacerdoti: ergo multo magis hoc poterit fieri in conficiendo chriſmate. Et hæc ſententia tribuitur Scoto. d. 7. q. 1. Sed ibi nihil de confectione chriſmatis, ſed ſolum de ſacramenti Confirmationis miniſterio diſputat. Eſt tamẽ hæc opinio probabilis propter rationem factam: nam ſi ſacramentum ipſum poteſt committi Sacerdoti, cur non materiæ præparatio? Item, quia aliæ conſecrationes calicis vel altaris poſſunt per ſummum Pontificem ſimplici Sacerdoti committi: ergo & hæc. Patet conſequentia, tum quia hæc omnia tantum ſunt quædam ſacramentalia: tum etiam, quia in Conc. Tolet. VIII. c. 7. æqualiter dicitur, diuinam authoritatem Epiſcopali eminentiæ conceſsiſſe, quæ cæteris Sacerdotib. exercenda prohibuit, ſcilicet templorum Dei ſacrationem, chriſmatis benedictionem, ſacrorumq; ordinum inſtitutionem, quæ à nullo altero conferri, quam à ſolis Pontificibus, poſſunt.

Caietan.

Soto. Victoria.

Con. Tolet.

Probabilior ſententia oppoſita.

Nihilominus contraria ſententia probabilior, & Conciliorum decretis conformior videtur. Primum, quia oſtenſum eſt, de iure diuino ſolis Epiſcopis datam eſſe hanc poteſtatem conficiendi chriſma: ergo ſine ſufficiente authoritate extendenda non eſt hæc poteſtas ad alios, præter Epiſcopos: ergo ſine eadem authoritate, aſſerendum non eſt, Summum Pontificem poſſe quaſi extendere hoc ius diuinum, ſeu hanc poteſtatem concedere ſimplicib. Sacerdotibus. Antecedens colligitur ex Dionyſio, Fabiano, & Cypriano, & Concilio Rom. ſub Syluestro, & aliis ſupra citatis, & ex Concil. Tolet. VIII. cap. 7. & ex Con. VVormatien. can. 2. Chriſma, inquit, conficere nullus præter Epiſcopum præſumat: nam illi ſoli hæc dignitas conceſſa eſt. Sed maxime hoc confirmat Concilium Florentinum, agens enim de miniſtro huius ſacramenti, dicit eſſe Epiſcopum, tamen aliquando ex conceſsione ſedis Apoſtolicæ ſimplicẽ Sacerdotem illud miniſtraſſe ex chriſmate per Epiſcopum confecto. In quibus verbis ſignificat, nunquã factum eſſe, neq; fieri poſſe, vt hoc ſacramentum detur alio chriſmate, præterquam chriſmate conſecrato ab Epiſcopo. Quod teſtimonium ſoluit rationem in contrarium adductam: quia licet ſimpliciter maius quid videatur conferre ſacramentum, quam conficere chriſma: tamen reuera maius eſt vtrumque concedere ſimplici Sacerdoti, quam alterum tantum. Vnde enim legimus aliquando conceſſum, quod rarum eſt, & ſingulare, vt infra videbimus, & ideo non eſt ad vtrumque extendendum, quod nunquam legitur factum. Vnde noſtris temporibus Gregor. XIII. dicitur conceſsiſſe poteſtatem confirmandi in India ſacerdoti ſimplici: hac vero lege, vt vteretur chriſmate conſecrato ab Epiſcopo. Et poteſt addi etiam coniectura, quia multo minor eſt neceſſitas huius diſpenſationis, quam alterius: nam ſæpe poteſt accidere, vt Epiſcopi non poſsint mitti ad miniſtrandum hoc ſacramentum, ſemper tamen poteſt facile fieri, vt ſimplex ſacerdos, cui hoc miniſterium committitur, habeat chriſma ab Epiſcopo cõſecratum. Item, quia cum per ſe hoc ſacramentum ad Epiſcopum pertineat, ſi aliquando ex diſpenſatione alteri committitur, expedit, vt ſaltem in ipſa materia Epiſcopalis authoritas interueniat. Deniq;, quia expedit, vt materia ſubſtantialis ſacramenti, quoad omnes ſuas conditiones eſſentiales, ſit inuariabilis, Epiſcopalis autem benedictio eſt ſubſtantialis cõditio huius materiæ, vt oſtenſum eſt: & ideo non fuit conueniens, vt variationem, ſeu diſpenſationem aliquã reciperet: maxime cum hoc non ſit ſacramentum neceſsitatis, & rariſsime euenire poſsit neceſsitas, vel iuſta occaſio talis diſpenſationis. Sed quærat tãdem aliquis, vtrum è contrario poſsit ſummus Pontifex priuare inferiores Epiſcopos poteſtate conficiendi chriſma. Reſpondetur, non magis poſſe ſummum Pontificem priuare inferiores Epiſcopos hac poteſtate, quam poteſtate confirmandi: de qua infra dicendum eſt: quia etiam hæc conuenit Epiſcopo iure diuino ex vi ſuæ cõſecrationis. Vnde talis actus præciſe ad poteſtatem ordinis pertinet, neque eſſentialiter requirit poteſtatem iuriſdictionis. Poteſt ergo Epiſcopus iuſta ex cauſa prohiberi, ne chriſma conficiat, ſicut poteſt etiam ab aliis actibus ſui ordinis ſuſpendi, non tamen poteſt ita priuari poteſtate, quin, ſi id fa-

Dionyſius. Fabian. Cyprian. Con. Rom. Toletan. VVormat.

Florent.

Greg. XIII.

ſi id faciat, factum teneat, quamuis male faciat, ſicut de aliis actibus, præciſe ſumpta poteſtate ordinis dici ſolet, & infra attingetur. Quo fit, vt chriſma confectum ab Epiſcopo hæretico ſchiſmatico, vel excommunicato, verum chriſma ſit, & ſufficiens materia huius ſacramenti: quia reuera illi cõuenit totum id, quod ex Chriſti inſtitutione eſt de eſſentia huius ma- *Cyprian* teriæ: quamuis contrarium doceat Cyprian. Epi. 70. *Auguſtin.* ſed ipſe procedit in ſua ſententia, ſupra improbata, vt Aug. etiam notauit, noſtram docens ſententiam li. 5. de Baptiſ. c. 19. & 20. & tract. 118. in Ioan.

SECTIO III.

Quæ vnctio chriſmatis ſit materia proxima huius ſacramenti.

DIximus de materia remota, ſupereſt vt de proxima dicamus. De qua primo, certum eſt, ſubſtantiam & eſſentiam eius conſiſtere in vnctione ex chriſmate facta, vt ex Concil. Floren. & ex omnibus, quæ hactenus tractauimus, conſtat, & ex generali regula ſacramentorum, quod in illis, quæ in vſu conſiſtunt, proxima materia eſt actualis vſus materiæ remotæ, circa eum, qui ſacramentum recipit, vt in Baptiſmo, materia proxima eſt ablutio, & in extrema vnctione, vnctio ex oleo benedicto: hic ergo eſt vnctio chriſmatis. Confirmatur, nam illa eſt materia proxima ſacramenti, in quam proxime forma cadit: ſed forma huius ſacramenti proxime applicatur ipſi vnctioni: ergo vnctio eſt proxima materia. Confirmatur ſecundo: nam illa eſt proxima materia, per quam proxime fit, & ſignificatur effectus ſacramenti: huiuſmodi autem eſt vnctio: vnde eſt illud *Tertul.* Tertull. Caro vngitur, vt anima conſecretur. Caro ſignatur, vt anima Spiritu illuminetur. Tandem hac ratione ſacramentum hoc ſæpe vocatur, Vnctio: & ſignificare dicitur athletam Chriſti. *Dionyſ. Cyprian. Auguſt.* Legatur Dionyſ. dict. c. 4. de Eccleſiaſtica Hierar. & Cyprian. Epiſtol. 70. & Auguſt. dict. tract. 118. in Ioan. Solum ergo ſupereſt explicandum, qualis & quanta debeat eſſe hæc vnctio. Circa primum de qualitate dicendum eſt, de neceſsitate huius materiæ eſſe, vt hæc vnctio fiat in figura, ſeu ſigno Crucis, ita ſentiunt communiter *D.Thom.* Theologi, D. Tho. hic. art. 4. ad 3. & alij in 4. d. 7. vbi *Scotus.* Scotus qu. 1. in definitione huius ſacramenti ponit. *Durandus* quod ſit vnctio in figura Crucis: expreſsius Durand. *Gabriel.* ibi q. 2. num. 9. Gab. artic. 1. Soto art. 4. & alij. Probari *Soto.* autem ſolet ex Stephano Papa in capit. Nunquid. de *Steph. Pap.* Conſecra. d. 5. vbi dicit, Omnia chriſmata ſacerdotalis miniſterij Crucis figura perficiuntur. Sed ex huiuſmodi generalib. locutionibus non colligitur eſſentialis ritus, vt ſuperius circa teſtimonium Aug. in tra. 118. in Io. dicebamus. Probatur ergo ex veritate formæ huius ſacramẽti, nam ille modus ſignificatus per formam in vſu materiæ, & neceſſarius ad eius veritatem, eſt ẽt ex parte materiæ neceſſarius, & eſſentialis: ſed per formam ſignificatur, vnctionem hanc debere fieri in figura Crucis, vt ex illis verbis patet: Signo te ſigno Crucis: ergo illa figura vnctionis eſt eſſẽ- *Obiectio.* tialis materiæ. Dices, hoc argumento recte conuinci. de neceſsitate huius ſacramenti eſſe, vt Epiſcopus ſignet ſigno Crucis eum, quem confirmat, non tamen probari, ipſammet vnctionem debere fieri ſub figura Crucis, poſſet enim Epiſcopus prius nudo pollice ſignare confirmandum, & poſtea ſimpliciter contingere ſeu vngere Chriſmate. Imo videtur hic ordo, & hæc duplex actio eſſe conſentanea verbis formæ, quę ſic habent: Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis: nam per priorem partem ſignificatur conſignatio, per poſteriorem autem chriſmatis vnctio, & ita ẽt poſſent facile interpretari Patres, cũ hoc ſacramentum vocant ſignaculum Dominicum, *Cyprianus. Euſeb. Corn. Pap.* vt eſt apud Cypr. epi. 73. & apud Euſe. ex Cornel. Pap. li. 6. Hiſtoriæ, c. 33. alias 35. vbi vocat, Domini ſigillũ, quo baptizatus ab Epiſcopo obſignatur, nam ad hoc ſatis eſt, vt ſacramẽtum hoc ſigno Crucis perficiatur, *Ambroſ.* quãuis ipſa vnctio ſub illo ſigno non fiat. Vnde Ambr. illas duas actiones videtur diſtinguere libro 6. de ſacramen. c. 2. dicens, Vnxit te Deus, ſignauit te Dominus ſeu Chriſtus. Nihilominus certum exiſtimo, ſignum Crucis debere adhiberi in hoc ſacramento, *Reſponſio.* non vtcunque, ſed in ipſa vnctione atque adeo illam figuram eſſe eſſentialem modum huius vnctionis, huncque eſſe ſenſum formæ, vt ſentit D. Thom. in di- *D.Thom.* cta ſolutione ad tertium, & colligitur ex antiquis Pa- *Dionyſ.* tribus. Dionyſ. enim cap. 2. de Eccleſiaſ. Hierar. part. 2. circa finem dicit, peracto Baptiſmo perduci baptizatum ad Hierarcham, qui vnguento, quod maxime diuinos efficit, eum ſignat: alia vero trãslatio habet, inſignit: ꝙ generalius verbum, magiſꝗ æquiuocum *Innoc. I.* eſt: tamen Innocentius I. dicta epiſt. 1. c. 3. proprie vtitur verbo ſignandi, ſeu conſignandi, cum ait, Non licere Presbyteris frontem ex eodem oleo, i. Chriſmate, ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cum tradũt Spiritum S. Paracletum: & Greg. li. 3. epiſt. 9. Presbyteri, inquit, baptizatos infantes ſignare in frõte chri- *Gregor.* ſmate non præſumant. Vnde propriiſsime Conſtantinus in ſuo edicto, Septiformis, inquit, gratiæ ſancti Spiritus conſignationem adhibuit B. Chriſmatis vnctione, vexillum ſanctæ Crucis in mea fronte liniuit, dicẽs: Signet te Deus, &c. conſtat ergo ipſam vnctionem faciendam eſſe in figura Crucis, & huncritum ſemper eſſe ſeruatum, ſicut modo ſeruatur: & huiuſmodi ſignationem ſignificari per illud verbũ formę: Signo te ſigno Crucis, vt ẽt ex Pontificali Romano clare cõſtat. Eſt ergo hæc inſtitutio, quæ per patriam traditionem ad nos peruenit. Eius vero congruentia adhiberi poteſt, quia per hoc ſacramentum deſignatur & armatur baptizatus miles, ad ſpiritualem pugnam: & ideo decuit, ſigno Crucis muniri, illudꝗ palam ferre, ne illud confiteri timeat, aut erubeſcat: ꝗa vero ſola vnctio eſt eſſentialis actio ex parte materiæ huius ſacramenti, ideo eandem fieri oportuit ſub figura Crucis: quia per illam confirmatur homo, & miles Chriſti deſignatur.

Circa alteram partem de quantitate vnctionis, ſic- *Quæ ſit materiæ quantitas neceſſaria.* ut ſupra de Baptiſmo, ita hic diſtinguere poſſumus de quantitate, aut ex parte materiæ ſeu chriſmatis, aut ex parte ſubiecti, quod vngitur. Ad priorẽ interrogationem facile dicitur, eã quãtitatem chriſmatis ſufficere, quæ ſatis ſit ad ſignum Crucis imprimendũ in ea parte corporis, quæ conſignanda fuerit. Vnde, cũ hæc cõſignatio ſucceſsiue fiat, parua ſane chriſmatis quantitate perfici poterit. In ſecunda vero interrogatione certum eſt, de neceſsitate huius ſacramẽti eſſe, vt hæc vnctio fiat in fronte eius, qui cõfirmatur, quamquam n. hoc non explicetur in forma, tamen traditio & vſus docet, eſſe neceſſarium, & quidem de neceſsitate præcepti res indubitata eſt, idꝗ vt minimum docet D. Th. infra ar. 9. quod vero ſit etiam eſ- *D.Thom.* ſentiale, docuerunt expreſsius Duran. Scotus, Palud. Gab. Soto, Syluest. & alij ſupra citati. Et colligit om- *Durand.* nibus ex decretis ſupra citatis: in quibus prohibetur *Scotus.* ſimplicibus ſacerdotibus ſola illa vnctio chriſmatis, *Palud.* quæ fit in fronte baptizati, quæ dicitur propria Epiſ- *Gabriel.* coporũ: ſignificant ergo Confirmationẽ eſſentialiter *Soto.* eſſe vnctionem, ſeu chriſmationẽ in fronte: & ita illã *Syluest.* vocat Innoc. III. in c. vnico, de ſacra vnctione: ratio- *Innoc. III.* nemꝗ reddit Conciliũ Florentinum dicens, Ideo in fronte, vbi verecundiæ ſedes eſt, confirmandus inũgitur, ne Chriſti nomẽ cõfiteri erubeſcat: & præcipue Crucem eius, quæ Iudæis eſt ſcandalum, Gentib. aũt ſtultitia, ſecundum Apoſtolum, propter quod Crucis ſigno ſignatur, ex Aug. enarratione ad Pſ. 141. dicẽte: *Auguſtinus.* Vſꝗ adeo de Cruce nõn obſecro, vt nõ in occulto loco habeam Crucem Chriſti, ſed in fronte portem: & ſubdit, Quædam ſacramenta aliter atꝗ aliter accipimus: quædam ore, quædam per totum corpus: qui a vero in fronte erubeſcitur ille, qui dixit: Qui erubuerit me coram hominibus, erubeſcam & ego eum corã

Patre

Patre meo. ipſam ignominiam quodammodo, & quā pagani erubeſcunt in loco pudoris conſtituit: ſignificans, eſſe aliquod ſacramentum, quod in fronte eſt neceſſario recipiendum, quod tamē nullum eſſe poteſt, niſi ſacramētum Confirmationis. Vnde eſt illud Tertull. lib. de præſcriptionibus hæreticor. capit. 40. Signat in frontibus milites ſuos. Dices: nunquam expreſſe affirmari hanc cæremoniam eſſe eſſentialem. Propter hoc Ledeſ. hic art. 9. dicit, hoc tantum eſſe de neceſſitate præcepti Eccleſiæ, non ſacramenti: & conſequenter, quocunq; loco vel parte corporis fiat vnctio, factum tenere, licet peccet ſic adminiſtrans. Sed eſt ſententia non ſolum falſa, ſed etiam valde temeraria: vt ſatis patet ex his, quæ adduximus: & quę adducit Bellarm. lib. de hoc ſacramento, c. 8. Reſpondetur ergo, non oportere, vt Patres antiqui dicant eſſe de eſſentia, in actu ſignato (vt ſic dicam) & ſcholaſtico more, hoc n. nō eſt apud illos vſitatum: ſatis ergo eſt, quod hæc cæremonia inter eſſentialia numeretur, & quod inuariabili ritu ſeruata ſemper ſit, ac ſeruetur, ſic n. in Extremæ vnctionis ſacramento colligimus: vnctiones quorundam partium eſſe eſſentiales, ex perpetuo & inuariabili ritu: & quia ex traditione inter eſſentialia numerantur. Sed vrgebis: ſimili argumēto poſſe probari, non ſolam vnctionem in fronte, ſed quaſdam etiam alias eſſe eſſentiales, nam Cyrillus Hieroſol. catech. 3. Myſtagogica æquè dicit frontem, & alios ſenſus corporis chriſmate inungi. Et primum quidem, inquit, fronti illinitur, vt eum abſtergat à vobis pudorem, quē primus homo tranſgreſſor perpetuo circumferebat: ſimulq; efficiat, vt poſsitis vultu non velato gloriam Dñi intueri, & addit. Deinde vero aures vnguntur, poſtea nares, &c. Reſpōdetur: fortaſſe eam cæremoniam tunc in Eccleſia obſeruari ſolitam fuiſſe, quæ tamen neq; in aliis, præſertim in Romana, fuiſſe legitur: neq; nunc ſeruatur, & hoc eſt ſufficiens ſignum, illas alias vnctiones non eſſe, nec fuiſſe vnquam de eſſentia, ſed accidentarias: neq; ipſe Cyrillus eas ponit, vt omnino æquales: ſed vnctionē in fronte ponit vt primariam, & ſubſtantialem: alias vt acceſſorias. Atque ex his ſatis etiam conſtat congruētia huius ritus, præſertim ex verbis Cyrilli, Auguſtini, & Concilij Florentini, quam latius explicat D. Thom. infra art. 9.

Tertull. *Ledeſma.* *Bellarm.* *Cyrill. Hier.* *Auguſtinus.* *Con. Flor.* *D. Thom.*

Vtrum ſit de neceſſitate huius ſacramenti, vt vnctio manu, & pollice fiat.

Non omittam autem hoc loco inquirere, an ſit de eſſentia huius materiæ, quod vnctio & conſignatio proxime fiat manu & pollice Epiſcopi, nihil enim de hoc inuenio ab authoribus dictum: cum tamen res poſſit in dubitationem venire, nā poſſet hæc vnctio fieri ab Epiſcopo, medio aliquo inſtrumento: vt penna, aut alio ſimili: & tunc ex parte materiæ nihil videtur deeſſe ex his, quæ vt eſſentialia, ab omnibus ponuntur, quæque ſufficerent ad veritatem formæ, & omnium particularum eius, neque etiam aliquid deeſſet ex parte miniſtri, nam tunc etiam verè Epiſcopus inungeret, ſicut vere ſcribit, qui medio calamo ſcribit: non videtur ergo hoc eſſe eſſentiale. In contrarium eſt, quod Pontificale Romanum dicit, hanc vnctionem debere fieri ipſo pollice dextræ manus chriſmate intincto: & hoc videtur perpetuo in Eccleſia ſeruatum: quin potius ait Durand. lib. 6. Rationalis, cap. 84. pollicem Pontificis ad hoc ſpecialiter in eius conſecratione conſecrari. Reſpondetur: Nō videtur dubium, quin hoc ſit de neceſsitate præcepti: quia eſt res grauis, & ab Eccleſia ſeruata, & prę-ſcripta in ritu tradendi hoc ſacramentum. Deinde probabile mihi eſt, eſſe neceſſarium & eſſentiale, vt hęc vnctio immediate fiat manu ſeu digito Epiſcopi, propter ea, quæ de manus impoſitione dicemus ſtatim, dubio ſequente: eſt enim probabile, manus impoſitionem eſſe aliquo modo de eſſentia huius ſacramenti. Quod hæc vnctio fiat pollice manus dextræ, non videtur ita eſſentiale, quin ſi cōtingeret fieri alio digito, etiam manus ſiniſtræ, ſacramentum factum teneret, quia tunc eſſet ſufficiens manus impoſitio, & cætera omnia, quæ ex parte materiæ & formæ, vt eſſentialia ab omnibus requiruntur, cōcurrerent. Illud vero ſpeciale de pollice dextro, quamuis in Pontificali ponatur, & præcipiatur, quia irregulariter eſt aptius ac decentius, non tamen poteſt inde colligi, quod ſit eſſentiale: nec video aliquod ſufficiens fundamentum ad id aſſerendum.

SECTIO IV.

Vtrum ſola vnctio chriſmatis abſque alia manus impoſitione ſit neceſſaria materia proxima huius ſacramenti.

DVO poſſunt in hoc titulo inquiri, quæ dictio excluſiua indicat: Vnum eſt, an prædicta vnctio ſit ita neceſſaria, vt ſine illa non ſufficiat manus impoſitio: Aliud eſt, an præter illam requiratur manus impoſitio. Et primum quidem horum ſatis videtur ex dictis reſolutum: oſtenſum eſt enim eſſe hāc vnctionem eſſentialem materiam: ſed ſine parte eſſentiali non poteſt confici ſacramentum: ergo ſine prædicta vnctione, nulla manus impoſitio poteſt ſufficere. Atq; hinc etiam videtur expedita poſterior quæſtio: quia etiam videtur ſatis demōſtratum, hanc eſſe totam materiam proximam huius ſacramēti, in quam ſolum cadit forma, quam oportet eſſe efficacem. In contrarium autem eſt factum Apoſtolicum, propter quod explicandum hoc dubium propoſitum eſt: legimus enim in Actis Apoſtolorum 8. & 9. capit. Apoſtolos ſæpe tradidiſſe hoc ſacramentum ſola manus impoſitione abſq; vlla vnctione, aut chriſmate: ergo ſignum eſt, vnctionem non eſſe eſſentialem, ſolamq; manus impoſitionem poſſe ſufficere: aliunde vero nunquam in Scriptura legimus hoc ſacramētum datum eſſe ſine manus impoſitione: cur ergo negabimus eſſe eſſentialem, præſertim, cum ex antiquis Patribus habeamus, etiam poſt Apoſtolorum tempora, ſeruatam in Eccleſia fuiſſe? Hinc enim Cyprian. Epiſt. 72. manum dicit imponi ad accipiendum ſeu dandum Spiritum ſanctum, & Tertullian. li. de reſurrect. carnis, c. 8. Caro manus impoſitione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur. & li. de Baptiſ. c. 8. Dehinc manus imponitur per benedictionem aduocans & inuitans Spiritum ſanctum: quibus locis Pamelius multa cogerit. & Aug. li. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas. c. 16. In Eccleſia Catholica, inquit, dari Spiritū ſanctum per manus impoſitionem: & ſimilia teſtimonia reperientur paſsim in Patribus citatis, ad quos hac de cauſa hoc ſacramentum frequentius vocatur manus impoſitio.

Act. 8. & 9. *Cyprian.* *Tertull.* *Pamelius.* *Auguſtinus.*

Quomodo vſi ſint Apoſtoli manus impoſitione.

In hac re prius explicabimus Apoſtolorum factū, ſeu conſuetudinem: & inde facile cōſtabit, quid de re ipſa dicendum ſit. De vſu ergo Apoſtolorum variæ ſunt opiniones. Prima eſt, Apoſtolos ſemper fuiſſe vſos ſola manus impoſitione ad confirmandum fideles abſq; chriſmate vel vnctione. Ita tenent Alenſis 4. p. q. 24. memb. 1. & 2. Bonauen. in 4. d. 7. art. 1. q. 1. & 2. qui non ſolum de Apoſtolis ita ſentiunt, ſed etiam de aliis Epiſcopis primitiuæ Eccleſiæ per aliquot annos, ſeu vſque ad Concil. Meldenſe, vt ait Alenſis: quia nō potuerunt (inquiunt) in primitiua Eccleſia ſtatim omnia redigi ad eum ordinem, in quo erant permanſura. Hæc vero opinio, quantum ad alios Epiſcopos præter Apoſtolos, & maxime poſt illorum tempora, eſt prorſus falſa, & improbabilis, & nititur falſo fundamento, quod vnctio chriſmatis non ſit ex Chriſti inſtitutione, & Apoſtolorum traditione: cuius contrarium ſatis oſtenſum eſt, neque quoad hanc partem nititur hæc opinio aliquo probabili fundamento, cui ſatisfacere ſit neceſſe. Quoad ad illam vero partem de perſonis Apoſtolorum, eſt hæc opinio incerta, ſed probabilis: incerta quidem, quia licet legamus Apoſtolos confirmaſſe imponendo manus, non tamen legimus, chriſma & vnctionem eos non adhibuiſſe, & multo minus reperimus ſcriptum, nunquā omnino ſeruaſſe Apoſtolos hunc ritum: quin potius

1. Opinio. *Alenſ.* *Bonauen.*

quamuis in Actis hoc non legatur, videtur tamẽ colligi ex his, quę Fabianus, Cyprianus, & alij antiqui de *Fabianus. Cyprian.* confectione chriſmatis ſcribunt : & in ſuperioribus relata ſunt. Probabilis vero eſt hæc pars: primo, quia ex vno & alio facto poſſumus ſimilia probabiliter coniectari. Secundo, quia ad Apoſtolicam dignitatem pertinuit, vt faciliori modo per ſolam manus impoſitionem darẽt Spiritum ſanctum. Tertio, quia fortaſſe non poterant tam facile vti balſamo. Quarto, quia tunc dabatur Spiritus ſanctus viſibiliter, vt *Act. 8 & 10.* conſtat ex Act. 8. in illis verbis, Cum vidiſſet Simon, quia per impoſitionem manꝰ Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus: &c. Loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum : & obſtupuerunt, qui erant ex circumciſione fideles. Neq; n. ille vidiſſet: neq; hi obſtupuiſſent: niſi Spiritus ſanctus deſcenderet ſub aliquo ſigno viſibili, aut colum- *Actor 11. Con Flor.* bæ, aut ignis, vt eſt probabilius ex Acto. 11. Vltimo ex Conc. Flor. dicente, Loco illius manus impoſitionis Apoſtolicæ dari nũc in Eccleſia Confirmationis ſacramentum. Vnde iuxta hanc opinionem dicendum cõſequenter eſſet, Apoſtolos reuera non adminiſtraſſe proprium & ſenſibile ſacramentum confirmationis ſecundum eum ritum ſenſibilem, quem Chriſtus inſtituit, vt perpetuo in Eccleſia duraret, ſed habuiſſe ſpecialem diſpenſationem vtendi, alio ſigno ſimplicis manus impoſitionis, ac propterea illã manus impoſitionem, neq; nunc ſufficere, neq; vnquam fuiſſe neceſſariam ad conficiendum hoc ſacramentũ, prout inſtitutum fuit, vt lege ordinaria, & abſq; diſpenſatione adminiſtraretur: quæ diſpenſatio, nullis aliis, præterquam Apoſtolis conceſſa legitur.

2 Opinio. Secunda ſententia extreme contraria eſt, neque Apoſtolos, neque aliquem alium præter Chriſtum ſeu Deum ipſum dediſſe effectum Confirmationis abſq; vnctione chriſmatis, neq; adhibuiſſe vnquam, ſaltem vt neceſſariam, aliam manus impoſitionem præter eam, quę in prædicta vnctione includitur. Hanc opi- *Bellarm. Hugo de Sancto Vict.* nionem tenet Bellar. li. 2. de hoc ſacramento, ca. 9. citatque Hugonem de Sancto Vict. lib. 2. de ſacrament. part. 7. ca. 2. Sed Hugo nihil aperte dicit, ſic enim ait, Manus impoſitio quæ vſitato nomine Confirmatio vocatur, qua Chriſtianus vnctione chriſmatis per impoſitionem manus in frõte ſignatur, ſolis Epiſcopis debetur, ſicut in pimitiua Eccleſia ſoli Apoſtoli per impoſitionem manuum Spiritum ſanctũ dabãt, non tamen explicat, an illa manus impoſitio Apoſtolica includeret omnia, quæ nũc includit noſtra chriſ- *VValdenſ.* matis vnctio: citat p̃terea Vvaldenſem to. 2. de ſacra. c. 113. vbi reuera videtur ita ſentire: imo ſignificat, eſſe certum de fide, his verbis : Nemo igitur dicat, qui vult eſſe fidelis, ꝙ ſacramentum Confirmationis fiebat ſine vnctione per ſolam manus impoſitionem à Chriſto & Apoſtolis, non n. minus manus imponit, q vngẽdo imponit: vnde prius dixerat. Non recte ergo colligunt dicentes, in Confirmatione non fuiſſe oleũ vnctionis, vel chriſmatis in primitiua Eccleſia, ſed ad acceptionẽ Spiritus ſancti fuiſſe tantũ manus impoſitas. Fundamentũ eius eſt: quia inſtitutio chriſmatis ab ipſo Chriſto facta eſt, & Apoſtolis tradita, vt ſupra *Beda. Cæſarius.* oſtendimus, & ipſe ibi confirmat ex Beda, Cæſario, & aliis. Reſponderi autem poteſt: inſtitutionem quidem à Chriſto eſſe factam, & Apoſtolis datam, qui eam ẽt Eccleſiæ tradiderunt: vſum aũt illius inſtitutionis, neq; à Chriſto, neq; ab Apoſtolis fuiſſe exercitum. Et de Chriſto quidẽ res certa eſt, nec video, cur Vvaldenſis illum cum Apoſtolis coniunxerit : ſupra n. oſtendimus, Chriſtum nunquam per ſe ipſum miniſtraſſe Confirmationis ſacramentum. Certa etiam res eſt, Chriſtum interdum dediſſe Spiritum ſanctũ, & Confirmationis gratiam, nõ ſolum ſine vnctione, verumetiam ſine vlla manus impoſitione, vt Apoſtolis & diſcipulis in die Pentecoſtes Actor. 2. & Cor- *Act. 8. & 10.* nel. & aliis, in domo eius. Actor. 10. De Apoſtolis vero, quamuis res ita certa non ſit, quia illi non habebant poteſtatem excellentię, ſicut Chriſtus: tamen ex inſtitutione ſaltem, non probatur, eos habuiſſe præceptum, ſeu non habuiſſe priuilegium non vtendi eo ſigno inſtituto, ſed alio, & faciliori, & illi tẽpori magis accommodato, & maiorem quandam dignitatẽ & poteſtatem præſeferente: qualis erat manus impoſitio. Sed contra hoc replicatur ex verbis eiuſdem Vvaldenſis, quia, ſi inſtitutio à Chriſto facta eſt: ergo & regulare præceptum vngendi chriſmate ad confirmandum fideles à Chriſto etiam latum eſt : ergo nullus eſt ab hoc præcepto excipiendus, nec priuilegiũ, aut diſpenſatio aſſerenda ſine fundamento: nullum autem, vt dicamus Apoſtolos, habuiſſe hoc priuilegium: Primo, quia ex Scriptura non colligitur: nã Scriptura ſolum dicit, eos confirmaſſe per manus impoſitionem, qui autem à parte totum nominat, non excludit reliquas partes : vnctio autem includit manus impoſitionem : ergo ex illa appellatione non poteſt colligi, illam manus impoſitionem non fuiſſe vngentem, ſeu chriſmantem, vt ſic dicam. Et confirmari poteſt, nam eodem modo, quo Lucas in Actibus, antiqui Patres dicunt, in Eccleſia dari Spiri- *Vrbanus.* tum ſanctum per manus impoſitionem, vt patet ex *Leo.* Vrbano Papa Epiſt. vnica, & Leone Epiſt. 88. Aug. lib. *Auguſt.* 3. de Baptiſmo, ca. 16. Cypriano ſer. de ablutione pe- *Cyprian.* dum, Tertull. & aliis locis ſupra citatis, & citandis, & *Tertul.* non propterea excludunt vnctionem, neque aliam manus impoſitionem ſignificant, aut requirunt, quã illam, per quam ipſa vnctio fit : ergo & poteſt ita exponi Lucas, & ipſi Patres tacite ita illum interpretantur. Secundo, neque eſt vlla congruentia ad hoc priuilegium aſſerendum, nam, per ſe loquendo, potius congruentius erat, vt in initio Eccleſiæ, quando eius fundamenta iaciebantur, non vterentur Apoſtoli diſpenſationibus: nec priuilegiis, præſertim in miniſterio ſacramentorum, quæ perpetuo erant futura quædam certa ſigna Eccleſiæ viſibilis. Aliunde vero non eſt veriſimile, Apoſtolos omiſiſſe vnctionem propter defectum materiæ : quia materia olei facilis erat : nam etiam viuente Chriſto ſolebant ipſi infirmos oleo inungere, Marci 6. materia autem balſami, quamuis rarior eſſet, & pretioſior, tamen in illa regione, & in parua quantitate facile haberi poterat. Item, ſi Magdalena libram vnguenti pretioſi effudit *Magdalena.* ſuper caput Chriſti, & ſi Ioſeph ab Arimathæa, & Ni- *Ioſeph ab Arim.* codemus emerunt centum libras miſturæ ad vngendum corpus Chriſti mortui : quî eſt credibile *Nicodem.* defuiſſe Apoſtolis exiguam quantitatem balſami ad confirmandos fideles ? Non ergo id omiſerunt propter penuriam materiæ : neque etiam propter difficultatem, quia nulla in hoc maior erat, quam in vngendis oleo infirmis. Nec propter dignitatem, quia nihil de Apoſtolica dignitate diminuit habere poteſtatem ſacramentis à Chriſto inſtitutis alligatã: nec minus oſtenditur diuina virtus dando gratiam Spiritus ſancti per vnctionem, quam per nudam manus impoſitionem. Nec denique omiſerunt, quia tũc daretur Spiritus ſanctus viſibiliter : tum quia ſi hæc fuiſſet cauſa ſufficiens, omne aliud ſignum ſenſibile, etiam ipſa manus impoſitio omittenda fuiſſet : tum etiam quia illud ſenſibile ſignum, quod diuinitꝰ apparebat, & non conſtat fuiſſe vniuerſale in omnibus, & fortaſſe non erat ſemper in ſigno aliquo, quod ſimul iungeretur cum infuſione Spiritus ſancti, ſed in aliquo effectu ſenſibili, qui poſtea ſequebatur: vt verbi gratia, quod loquebantur linguis, & prophetabãt, vt Auguſtinus ſignificat libro 3. de Baptiſmo, cap. 16. *Auguſt.* Ac denique quicquid illud eſſet, erat quid ſubſequẽs & poſterius ad Actionem, quam Apoſtoli exercebãt, vt daretur Spiritus ſanctus: ergo oportebat, vt ipſi vterentur ſigno re ſufficiente ad confirmandum, ſiue poſtea dandus eſſet Spiritus ſanctus ſub alio ſigno viſibili, ſiue non.

Tertio principaliter, quia ex antiqua traditione *Præcipua huius opinionis ratio.* habemus, Apoſtolos vſos fuiſſe chriſmate & vnctione, & tali

ne,& tali manus impoſitione, qualis ex illa, qua nunc vtitur Eccleſia ad confirmandos fideles, quæ ſolum ea eſt, quæ in ipſa vnctione intrinſece includitur. *Fabianus.* Aſſumptum patet primo ex Fabiano, dicta Epiſtola dicente, Apoſtolos, non ſolum docuiſſe, ſed etiam ſeruaſſe conſuetudinem ſingulis annis cõ ciendi chriſma, & concremandi vetus, & vtendi nouo. *Auguſt.* Secundo ex Aug. 15. de Trin. c. 28. dicente, de Apoſtolis, Orabant, vt Spiritus ſanctus veniret in eos, quibus manꝰ imponebant: & ſubdit, Quem morem in ſuis Præpoſitis etiam nunc ſeruat Eccleſia: quomodo dixit etiã *Cyprian.* Cyprianus epiſt. 72. loquens de ſuo tempore, imponi manum, vt detur Spiritus ſanctus: & clarius Epi. 73. *Act. 8.* dicit, ritum, quem Petrus & Ioannes Act. 8. ſeruarũt, orando & imponendo manum, eſſe eundem cum illo, quem Eccleſia ſuo tẽpore tenebat: ſic n. ait. Quod nũc quoq; apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtrã orationem ac manus impoſitionem Spiritum ſanctũ *Euſeb. II.* conſequãtur, & ſignaculo dominico cõſummentur. Et etiam optimum Euſebij Pæpæ teſtimonium epi. 3. in fine, vbi ſic inquit. Manus quoq; impoſitionis ſacramẽtum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibꝰ, vbi per ſacramentum manus impoſitionis intelligit ſine dubio ſacramentum chriſmatis, quod vnctione perficitur: & tamen ſubiungit. Nec tempore Apoſtolorum ab aliis, q̃ ab ipſis Apoſtolis legitur, aut ſcitur, peractum eſſe: ſentit ergo, illud ipſum manus impoſitionis ſacramentum ab Apoſtolis peractum eſſe: & hanc eſſe Apoſtolicam manus impoſitionem, quæ in Actis Apoſtolorum legitur. *Innoc III.* Hoc tandem confirmant verba Innocentij III. in cap. vnico, §. penultim. de ſacra vnctione, ſcilicet. Per frõtis Chriſmationem manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine Confirmatio dicitur: igitur illa tria, Chriſmatio, manus impoſitio, Confirmatio, in præſenti idem ſunt, atq; idem ſignificant: & tamẽ ſubdit ſtatim, Cum cæteras vnctiones ſimplex ſacerdos poſsit cõferre, hãc nõ niſi Epiſcopus confert: quia de ſolis Apoſtolis legitur, q; per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabãt: ſentit ergo illã manus impoſitionem fuiſſe eandem, quæ nunc eſt: quæque nomine etiã chriſmationis, ſeu vnctionis in fronte ſignificatur. Atq; iuxta hanc ſentẽtiam, quæ ſine dubio ſatis pia eſt, & probabilis, ceſſat omnis præſentis quæſtionis difficultas: quia conſequenter dicendum eſt, & aliquam manus impoſitionem eſſe de eſſentia huius ſacramẽti, & nihil aliud præter vnctionem manu Epiſcopi factam: quia illa eſt quædam manus impoſitio, quam eſſe ſufficientem probat ſatis præſens Eccleſiæ vſus, à quo oſtendimus, ſubſtantialiter non diſcrepaſſe Apoſtolorum ritum. Neque contra hanc ſententiam vrgent coniecturæ adductæ in fauorem præcedentis ſententiæ: omnibus enim iam ſatisfactum eſt, præterquam verbis Conc. Florent. dicentis, Loco manus impoſitionis Apoſtolicæ dari in Eccleſia Confirmationem. Ad quę facilis eſt reſponſio, illis verbis non ſignificari diuerſa eſſe hęc ſacramenta, aut diuerſos illorum ritus, ſed ſolum hoc facere Epiſcopos nunc confirmãdo, quod Apoſtoli faciebant manus imponendo: & idem nunc ſignificari nomine Confirmationis, quod tũc manus impoſitionis: ac deniq;, ſicut Epiſcopi dicuntur ſucceſsiſſe loco Apoſtolorum, quamuis Apoſtoli fuerint veri Epiſcopi, quoad ſubſtantiam, & poteſtatem ordinis eiuſdem rationis cum ſuis ſucceſſoribus, ſuperiores tamẽ in iuriſdictione, & aliis gratiis, ita noſtra Confirmatio eſſe dicitur loco illius manus impoſitionis, non quia in ritu ſubſtantialiter differat, ſed potius quia eandem ſacramenti rationem retinet, licet in quibuſdam effectibus & gratiis maiorem quandã excellentiam habuerit Apoſtolorũ manus impoſitio.

3. Opinio. Tertia, & media ſententia eſt, Apoſtolos interdum vſos fuiſſe nuda manus impoſitione abſq; vnctione vt daretur Spiritus ſanctus ad robur, & confirmationem fidelium, interdum vero vſos fuiſſe vnctione chriſmatis. Ita ſentit D. Thom. hic. art. 2. ad 1. & art. 4. ad 1. quam, non vt certam (vt quidam temere dicũt) ſed vt probabiliorem ſequuntur Thomiſtæ. Palud. d. 7. q. 2. ar. 2. n. 12. & ar. 3. n. 24. & Soto a. 2. ad 1. Ledeſma hic art. 2. dub. 5. & idem ſentit Durand. q. 2. ad 1. & Gab. q. 1. ar. 5. & Scotus q. 1. Richar. ar. 12. quamquam reuera omnes hi authores dubij ſunt, & non parum fauent pręcedenti ſententię, pręſertim Palud. & Durand. atque hanc opinionem ſecuta ſunt duo recentiora prouincialia Concilia, Moguntinum in doctrina fidei cap. 18. & Concil. Colonienſe in doctrina de hoc ſacramento. *D. Thom. Palud. Soto. Ledeſma. Durandus. Gabriel. Scotus. Richard. Con. Mog. Con. Colo.* Fundamenta huius ſententiæ ſumenda ſunt ex præcedentibus, nam quod aliquando Apoſtoli non fuerint vſi chriſmate, ſed nuda manus impoſitione, ſignificant verba Actor. 8. & 9. ſimpliciter, & vt iacent intellecta, & ſimiliter verba ſupra tractata ex Concil. Florent. & coniecturæ adductæ in prima opinione: *Act. 8. 9. Con. Flor.* quod vero aliquando etiam vſi fuerint chriſmate, ſuadent argumenta ſecundæ opinionis, præſertim ſecundum & tertium, quatenus ex authoritate antiquorum probant, Apoſtolos cõfeciſſe chriſma ſuo tempore, eoque vſos fuiſſe: atque adeo ſacramentum Confirmationis miniſtraſſe. Nam iuxta hanc opinionem conſequenter dicẽdum eſt, illam priorem ſimplicem manus impoſitionem, reuera nõ fuiſſe ſacramentum Confirmationis, quod nunc habemus: quia in ritu ſenſibili valde differebat: imo nec ſimpliciter ſacramentum fuiſſe, quia non erat cæremonia firma, & ſtabili lege inſtituta, tamen quia per illam fiebat idem effectus quoad ſubſtantiam, qui fit per ſacramentum Confirmationis, & quia tunc ſupplebat vicem huius ſacramenti, ideo (dicit hæc opinio) & illa manus impoſitio interdum ſacramentum dicitur: & è contrario noſtra Confirmatio, dicitur manus impoſitio, & tanquam vnum quid iudicantur: atque in hunc modum reſpondendum eſt iuxta hanc opinionem, ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, quatenus illi obſtare poſſunt.

Quod ſi inquiras, quando Apoſtoli vno vel alio modo vſi ſunt ad confirmandos fideles, regula generalis, quæ ex prædictis authoribus ſumi videtur, hæc eſt, quod quando Spiritus ſanctus dabatur miſsione viſibili, ſeu cum effectu ſenſibili, doni linguarum, aut ſimilibus, tunc Apoſtoli confirmabant ſine vnctione: quando vero ceſſarunt illa ſigna viſibilia, tũc cœperunt Apoſtoli vti chriſmate. Hęc autem duo, quidam diſtinguunt per perſonas, non per tempora, nã Gentilibus, inquiunt, Spiritus ſanctus dabatur modo viſibili, vt patet Actor. 10. Iudęis autem dabatur ſine effectu ſenſibili: quia ſigna, vt Paulus 1. ad Corin. 14. data ſunt infidelibus, non fidelibus: & quia oportuit ſignis oſtendi gratiam legis nouæ communem eſſe gentibus. *Act. 10. Pau. 1. Cor. 14.* Hanc opinionem citat Ledeſma hic art. 7. dub. 4. ex Beda Act. 10. & Vvaldenſi in tom. 2. de ſacramentis c. 11. ſed eo loco nihil dicit, neque inferius c. 1. & ſequentibus, in quibus de hoc ſacramento diſputat, nec Beda de hac re ibi loquitur, ſed de alio ſpeciali miraculo, quod Act. 10. accidiſſe narratur, quod ſcilicet Spiritus ſanctus deſcendit in eos, qui nõdum fuerant baptizati, quod ſpecialiter factum eſt in Gẽtilibus ad eorum vocationem confirmandam. *Ledeſma. Beda. Vvaldenſ. Act. 10.*

Vnde hic dicendi modus improbabilis eſt, nam, vt omittam omnes diſcipulos, qui in die Pentecoſtes Spiritum ſanctum viſibiliter cum Apoſtolis acceperunt illi, qui in Samaria confirmati ſunt, Iudęi erant: & tamen viſibiliter eis datus eſt Spiritus ſanctus: imo ex Actor. 10. colligitur, nunquam fuiſſe Spiritum ſanctum viſibiliter datum gentibus, ante Cornelium, & ſocios eius, cum tamen conſtet ſępius fuiſſe antea viſibiliter datum: ergo ad Iudęos etiam illo modo mittebatur. *Act. 10.* Verius ergo fit illa diſtinctio per temporum diuerſitatem: nam in initio Apoſtolicę prędicationis dabatur Spiritus ſanctus ſub ſigno, vel effectu viſibili: & hoc erat regulare, & ordinarium, & conueniẽs

ad fidem

ad fidem ſuadendam, & ſtabiliendam: poſtea vero viuentibus adhuc Apoſtolis, ceſſauit ille extraordinarius modus mittendi Spiritum ſanctum: quia iam fides & Eccleſia cœperat ſufficienter fundari, & tunc cœperunt etiam Apoſtoli vti vnctione chriſmatis tanquam regulari ac ordinario medio à Chriſto inſtituto ad confirmandos fideles, cum prius ex ſpeciali commiſsione, nuda manus impoſitione vteretur.

Atque ita etiam iuxta hanc ſententiam facile expeditur propoſita quæſtio: dicendum eſt enim nullam manus impoſitionem diſtinctam ab vnctione chriſmatis manu Epiſcopi facta eſſe de eſſentia huius ſacramenti, ipſam vero vnctionem eſſe eſſentialem, & vtrumque ſatis conſtare ex dictis, & ex vſu Eccleſiæ, neque huic veritati obſtare Apoſtolicum factum: quia illud non fuit iuxta legem & inſtitutionẽ ſacramentorum, ſed præter illam ex ſpeciali omiſsione, vel diſpenſatione: & conſequenter, ſignum illud ſimplicis impoſitionis manus non fuiſſe verum ſacramentum Confirmationis, quoad ſubſtantiam: fuiſſe vero, quoad effectum.

Quod ſi quis tandem inquirat, quænam iſtarum opinionum probabilior ſit. Reſpondeo breuiter, ſecundam & tertiam eſſe longe probabiliores primâ: quia non videtur negandum, Apoſtolos aliquando chriſmate vſos eſſe ad confirmandos fideles: tum propter authoritatem antiquorum Patrum: tum quia per ſe decens fuit & conueniens, omnia ſacramenta viuentibus Apoſtolis fuiſſe in vſu in Eccleſia, & præſertim hoc, quod eſt proprium Epiſcopalis muneris: tum denique, quia non eſt veriſimile illa miracula dandi Spiritum ſanctum viſibiliter & extraordinario modo multo tempore duraſſe. Inter ſecundam autem & tertiam opinionem, quantum ad illud, in quo differunt, difficile eſt ferre iudicium, quia res eſt valde ambigua, & dubia, placet tamen non diſcedere à D. Th. ſententia, præſertim quia etiam Conc. Florent. in eam inclinaſſe videtur, de quo pauca addemus in ſectio. ſequen. *D. Thom. Conc. Flor.*

SECTIO V.

Vtrum tota hæc forma ſit eſſentialis, Signo te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Difficultas circa hanc formam non minor eſt, quã circa materiam huius ſacramenti, quia nihil omnino de illa legimus in ſcriptura ſacra: ſi autem ad traditionem confugimus, magnam in antiquis Patribus reperimus varietatem. Primo enim in Edicto Conſtantini legimus, Syluestrum hac forma confirmaſſe Conſtantinum, Signet te Deus ſigillo fidei ſuæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti in conſignatione fidei. Secundo Ambroſ. lib. 2. de ſacramen. cap. vltimo, hanc ponit formam. Deus, qui te regenerauit omnipotens, conceſsitque tibi peccata tua, ipſe te vngat in vitam æternam. Tertio, Alcuinus libro de diuinis officiis, capite de Sabbatho ſancto dicit: Romanum Pontificem confirmaturum baptizatos, ſolitum eſſe orationem præmittere, per quam eis inuocat ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam, eaque finita facere crucem de chriſmate cum pollice in ſingulorum frontib. ita dicẽdo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti pax tibi. Vnde videtur priorem orationem eſſe tantum præambulam, & cæremonialem: ſolaque poſteriora verba poni, vt eſſentialia, huic formæ, atque eodem modo refert huius ſacramenti adminiſtrationem Duran. in rationali diuinorum officiorum, li. 6. c. 84. Quarto alij Patres ſcribentes de hoc ſacramento, vel nullam faciunt mentionem formæ, vel ſolius vnctionis, vt Cyrillus Hieroſol. catecheſi 4. Myſtag. & Dion. c. 2. de Eccleſiaſtica Hierarchia: vel, ad ſummum, adiungunt Pontificis, vel Epiſcopi orationem, vt videtur etiam Dion. c. 4. de Eccleſiaſtica Hierarchia, & clarius Auguſt. 15. *Conſtantinus. Syluester. Ambr. Alcuinus. Durand. Cyril. Hier. Dionyſ. Auguſt.*

de Trinitate, c. 26. qui id colligit ex verbis Actor. 8. Orauerunt pro ipſis, vt acciperẽt Spiritum sãctum. Quem morem, inquit, in ſuis Præpoſitis etiam nunc ſeruat Eccleſia. Vnde Amalarius lib. de Eccleſiaſticis Offic. c. 27. ſentit: formam huius ſacramenti eſſe deprecatiuam: neque aliam ponit præter orationem, per quam Epiſcopus Spiritum ſanctum poſtulat infantibus, cum eos ſignat, quia illi non dant Spiritum ſanctum: ſed dari petunt. *Amalar.*

Nihilominus dicendum imprimis eſt, formam in prædictis verbis contentam, eſſe ſufficientem ad ſacramentum Confirmationis conficiendum. Concluſio eſt de fide: primo ex definitione Conc. Floren. Secundo, quia certum de fide eſt, eſſe in Eccleſia Romana legitimum ſacramentorum vſum, c. Ad abolendam. de Hæreticis: vſus autem legitimus, vt minimum, requirit applicationem eorum omnium, quæ ad verum ſacramentum conficiendum ſufficiant: cum ergo Romana & Catholica Eccleſia hac ſola forma vtatur, de fide certum eſt illam eſſe ſufficiẽtem. Tertio id egregie declarat D. Th. quia per hanc formam ſignificantur omnia, quæ ſignificari oportet, ſcilicet materia remota, & proxima: finis, & effectus, cauſa principalis, inſtrumentalis, miniſterialis, & actus eius: nihil ergo aliud deſiderari poteſt, vt ſit ſufficiens. *1. Concluſ. Conc. Flor. D. Thom.*

Secundo dicendum eſt, hæc verba continere formam neceſſariam, & eſſentialem conſtitutiuam huius ſacramenti, nullamque aliã poſſe eſſe ſufficientem, quæ huic non æquiualeat, ſaltẽ in ſenſu & ſignificatione ſubſtantiali. Eſt eodem modo certa, nam Cõc. Flor. aſsignans materias, & formas ſacramentorum, præſertim quando in particulari eas præſcribit, ſolũ determinat eas, quæ neceſſariæ, & eſſentiales ſunt. Imo hoc videtur eſſe de ratione formæ: quia cũ conſtituat ſpeciẽ, debet in indiuiſibili conſiſtere. Vnde Theologi omnes dicunt (vt ſupra viſum eſt) mutationem, quæ variat ſenſum formæ, illam prorſus deſtruere. Tertio probatur, quia ſacramentũ Confirmationis vnũ & idem eſt in vniuerſa Eccleſia: quia ſacramenta debent eſſe eadem apud oẽs, ſaltem eſſentialiter, vt ſupra viſum eſt: ergo nulla alia forma poteſt ſufficere præter dictã, niſi ei in ſenſu, & ſignificatione æquiualeat. Vltimo tandẽ ita declaratur, quia neceſſe eſt in hoc ſacramento interuenire aliquam præſcriptam verborum formam: hoc enim eſt de ratione ſacramentorũ nouæ legis, vt ſupra viſũ eſt: ergo neceſſe eſt, talẽ formã eſſe à Chriſto Domino immediate inſtitutã, à quo totum ſacramentũ immediate inſtitutũ eſſe oſtendimus: ergo neceſſe eſt, illam formam eſſe vnam, & eandem: quia inſtitutio Chriſti vnica tantum fuit & mutationem non recipit: ergo, ſi hæc forma eſt ſufficiens, eſt etiam neceſſaria, & vnica: neque vlla alia poteſt ſufficere, niſi quatenus eadem eſt cum iſta in ſenſu, & ſignificatione. Quo fit, ſicut in omni loco, ita & in omni tẽpore eſſe, ſemperque fuiſſe hanc formã neceſſariam: & ſicut nũquam defuit in Eccleſia vſus huius ſacramẽti, ita neque vſum huius formæ defuiſſe, quod ſi aliqua varietas inueniatur, mutatio erit accidẽtalis, nõ ſubſtãtialis. *2. Concluſ. Conc. Flor.*

Sed, vt hoc amplius declaretur per ſingulas particulas illius formæ diſcurrendũ eſt, & quomodo ſingulæ accidentales, vel eſſentiales ſint, explicandum. Primũ ergo certum eſt, verba illa, Signo, & chriſmo, quatenus ſignificant actionem miniſtri: & pronomen, te, vt ſignificat ſubiectum: circa quod illa actio verſatur, eſſe de eſſentia huius formæ, ſicut dictum eſt de illis verbis formæ Baptiſmi, Baptizo te, eſt n. eadem ratio, vt omnes Theologi docent: videri ergo poſſunt, & hic applicari, quæ ibi dicta ſunt. Difficultas aũt eſt, an geminatio illorum verborum, Signo & chriſmo, ſit de eſſentia, vel alterum proferre ſufficiat: & ratio dubitandi eſſe poteſt: quia, quodcunque illorum per ſe proferatur, manet integer ſenſus formæ: ergo manet integra forma, quæ magis ex ſenſu, *Singulæ particulæ huius formæ expenduntur. Signo, & Confirmo.*

quam ex verborum pluralitate, penſanda eſt, antecedens patet: nã ſi dicat, Signo te chriſmate ſalutis. ſignificat miniſter totum actũ ſuum, quod eſt ſignare & vngere; quia non põt ſignare chriſmate, niſi vngat: addendo aũt illam particulam ſalutis ſatis ſignificat effectum, & finem huius actionis. Rurſus, ſi tantum dicat, Confirmo te chriſmate ſalutis, vtrumq; ẽt ſatis explicat, maxime ſecundũ communẽ ſenſum & vſum illius verbi, Confirmo, qui potiſsimũ attẽdendus eſt in verbis ſacramentorum: aſſumptũ patet quia ſicut Confirmatio, vt eſt nomen, non tantũ ſignificat effectum ſacramenti Confirmationis, ſed ẽt ſacramentum ipſum, & in ea ſignificatione hæ voces, Confirmatio, Signaculum, & ſimiles, ſynonymę ſunt, ita verbum, Confirmo, non tantum ſignificat interiorem & ſpiritualem vnctionẽ, quæ eſt effectus ſacramenti, ſed etiam exteriorem & ſenſibilem, quę eſt materia ſacramenti: ergo in hac ſignificatione perinde eſt dicere, Confirmo te, & ſigno, vel vngo. Vnde quidam referunt, in quodam ordine Romano antiquo ſolum haberi hanc formam, Confirmo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quod, ſi ita eſt, reddit probabilem hanc ſententiam.

D.Thom. *Alex.Aleſ.* *Richard.* *Bonauen.* *Scotus.* *Gabriel.* *Palud.* *Soto.* *Conc Flor.* *Ambr.*

Nihilominus dicendum videtur vtrumq; verbũ eſſe eſſentiale, prout D.Th. hic ſentit, & Alexand. Alenſ. 4.p.q.24.memb.2.artic.1.§.2. alij Doctores d.7. clare Richard. ar.1.q.2. Bonau.q.1. Scotus qu. vnica, Gabr. art.1. Palud. qu.1.num.24. Soto. artic.4. Fauet Concil. Floren. ponens in forma vtrumq; verbum, quod ſignificauit etiam Ambr. lib. de iis, qui initiantur, c.7. Accepiſti, inquit, ſignaculum ſpirituale: & infra, Signauit te Deus Pater, confirmauit te Chriſtus, & lib.1. de ſpiritu ſancto cap.6. Vnxit nos Deus, & ſignauit nos, & fundamentum habet in verbis *Pau. 2. Cor. 1.* Pauli 2. ad Corint.1. dicentis, Qui confirmat nos, & qui vnxit nos Deus, qui & ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris, vbi *Theodor.* Theodoretus, ipſe, inquit, nos vnxit, & ſanctiſsimi Spiritus ſignaculo dignos duxit: & *Anſelm.* Anſelmus, Signauit, inquit, nos ſigno Crucis, quod noſtris frontibus impoſuit, & dedit pignus Spiritus, quando per impoſitionem manus accepimus Spiritum ſanctum. Videtur ergo Paulus eo loco adhoc ſacramentũ, & ad verba formę eius alluſiſſe. Ratio vero eſt, quia illa duo verba non poſſunt dici ſynonyma, neq; æquipollentia, nã, quolibet dempto, aliqua ſignificatio ſubſtantialis tollitur: ergo, vel vtrumq; eſt de eſſentia, vel neutrũ, quia non eſt maior ratio de vno, quã de alio, & quia neutrum ſupplet ſignificationem alterius. Aſſumptum declaratur: quia per verbum, ſigno, vel conſigno, proprie ſignificatur actio Pontificis, & quãuis ex vſu audientium ſtatim illud intelligatur de conſignatione Crucis, tamen ex vi verbi non id ſignificat, ſed generalior & abſtractior eſt eius ſignificatio, & ideo neceſſe eſt, non omittere particulã illã, ſigno Crucis, & ideo non ſatis eſſet dicere, Conſigno te chriſmate ſalutis, præſertim, quia expreſſa Crucis mentio & ſignificatio valde conſentanea eſt fini & effectui huius ſacramenti, & ideo proprer ſe potuit eſſe neceſſaria: dici ergo neceſſario debet, Signo te ſigno Crucis, & tunc non poſſet commode adiungi alia particula, & chriſmate ſalutis, niſi interpoſito alio verbo, Confirmo, vel ſimili, quod tamen omitti nullo modo põt: quia alias non ſatis explicaretur materia. Rurſus, omittatur verbũ, Confirmo, non ſatis ſignificatur effectus huius ſacramenti, qui per illud verbũ exprimitur. Ac ſimili modo è conuerſo nec verba illa, Cõfirmo te chriſmate ſalutis, ſufficere poſſunt ſine aliis: quia per ea non explicatur expreſſe ſignum Crucis. Dices, poſſe addi hoc modo Confirmo te ſigno Crucis, & chriſmate ſalutis. Reſpondetur: Hic modus eſſet etiam inſufficiens, quia licet exprimatur ſignũ Crucis, vt res quædam, non tamen vt actio miniſtri conſignantis, & ideo quodcumq; horum verborum tollatur, non manet integer ſenſus huius formæ. An vero loco iſtorũ verborũ poſsint alia poni, quæſtio communis eſt omnib. formis ſacramentorum: Nam ſi verba non ſint æquipollentia & ſynonyma, non ſolum non licet vnum pro alio commutare, verum etiam, ſi id fiat, non fiet ſacramentum, ſi autem verba ſint ſynonyma, etiam ſi mutatio fiat, valida erit forma, erit tamen peccatũ magis, vel minus graue pro materiæ qualitate & Eccleſiæ conſuetudine, à qua non licet in huiuſmodi rebus diſcrepare, quę omnia inſinuauit D.Th. art.4. ad 2. & 3. Neq; oportet exempla adhibere, quia res eſt communis & facilis: ſolum *D.Thom.* aduerto, ſi verbum Confirmandi mutetur in verbũ vngendi, mutationem videri ſubſtantialem, neque manere ſufficientem formam: quia verbum, Confirmo, ſignificat ſanctificationem interiorem, quæ non ſatis explicatur verbo vngendi, vt eadem ſolutione ad 3. D.Thom. indicat.

Secundo dubitari poteſt, an expreſſa inuocatio Trinitatis illis verbis, In nomine Patris &c. ſit de neceſsitate huius formę. Reſpondetur, ſine illa dubitatione illam particulam eſſe eſſentialem: ita enim intelligitur ab omnib. Theologis, & probari poteſt ex Conc. Flor. & vſu Eccleſiæ, & aliis fundamentis ſupra adductis. *Conc. Flor.* Et ratio ſeu congruentia eſt, quia hoc ſacramentum eſt quædã Baptiſmi perfectio, & ideo in forma vtriusq; ſacramenti ſit expreſſa Trinitatis profeſsio, in hoc etiam ſacramento armatur homo ad fidem profitendam, in qua præcipuũ eſt Trinitatis myſterium: Eſt etiam Trinitas principalis cauſa perfectionis & roboris ſpiritualis, quod in hoc ſacramento datur, & finis, ad quem hæc Confirmatio ordinatur, vt homo ille inſeparabiliter adhæreat, & ideo merito in hac forma ſit expreſſa Trinitatis mẽtio, de qua re poſſent tractari omnia, quæ in forma Baptiſmi diximus de huiuſmodi inuocatione: nam quoad hanc partem eadem eſt ratio vtriusq; formæ.

Ad rationem dubitandi in principio poſitã, quod *Ad ration. dubitandi.* attinet ad authoritatem negatiuam Scripturę ſacrę, communis eſt hæreticorum obiectio, & Catholicorum etiam communis ac certa reſponſio non oportere, vt omnia, quæ ad fidem ſpectant, in Scriptura expreſſe contineantur, multa enim ſola traditione habentur, ad quam ſufficit perpetua Eccleſiæ obſeruatio, quæ ſi talis eſt, vt à nullo Pontifice, vel Concilio habeat initium, eſt ſufficiens ſignum Apoſtolicæ traditionis, iuxta vulgatam & receptam Auguſt. reg. *Aug. reg.* lib.4. de Baptiſ. ca.24. huiuſmodi autem eſt traditio huius formę, vt cõſtat ex vſu Eccleſię, cuius initium & inſtitutio à nullo Pontifice, vel Concilio incepit. Quod vero attinet ad Patres antiquos, non mirum eſt, non reperiri in eis vulgatam & expreſſam huius formę mentionem, quia timebant occulta noſtrę fidei myſteria vulgo prodere ſine magna cauſa, & neceſsitate, quod agens de præſente ſacramento, ſatis ſignificauit Inno. I. d. Epi.1.c.3. vbi, cum de vnctione *Innocen. I.* chriſmatis nonnulla docuiſſet, ſubdit: Verba vero dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quã ad conſultationẽ reſpõdere: in quo ſatis ſignificat, aliqua & præſcripta verba ſolere à Põtifice proferri, miniſtrante hoc ſacramentũ, quãuis ea non explicet, pter dictã cauſam. Et ſimiliter alij Patres cõpendio indicant hanc formã nomine deprecationis Epiſcopalis, nunquam tamen aliquid docent, quod veritati prædictæ formæ repugnet. Vnde ad 1. de Edicto *Ad primũ.* Conſtan. reſpondetur, Conſtantinum ibi non retuliſſe omnia, quæ Syluester dixit, aut fecit, ſed breuib. ac conciſis verbis illa inſinuaſſe. Ad ſecundũ reſpon- *Ad ſecundũ.* detur, Ambroſ. eo loco non ſolum non deſcribere formam huius ſacramenti: verum etiam nec de vnctione huius ſacramẽti ibi diſputare, ſed de cæremoniali vnctione, quæ à Presbytero fit in Baptiſmo. Ad *Ad tertium.* tertium reſpondetur, vel Alcuinum non retuliſſe integram formam, vel certe per orationem illam, quam dicit præmittere Pontificem, quando ſignat & vngit baptizatum, intelligere priora verba huius

formæ, quæ in illis terminantur, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Quod clarius ſignificauit Durand. citato loco, vbi ait, dicere Pontificẽ, Conſigna eum ſigno S. Crucis, &c. quæ mutatio non eſſet ſubſtantialis, vt ſupra in ſimili dictum eſt, tractando de forma baptiſmi: quia tamen hi authores nunquam ſatis exprimunt omnia verba eſſentialia, fortaſſe verius eſt, eos non retuliſſe ritum eſſentialem quoad
Ad quartũ. omnia, ſed tantum accidentalem ſolemnitatem. Ad quartum iam reſponſum eſt ad Patres ſupra citatos: idemque ad Amalarium dicendum eſt. Quod vero ibi tangitur de forma deprecatiua, eodem modo expediendum eſt, quod dictum eſt ſupra de forma baptiſmi: non enim ſufficit proprie forma per modum deprecationis, ſed eſſe debet per modum indicatiui, aut ſaltem imperatiui, vt ſignificetur efficacia ſacramenti, & vt idem ſenſus formæ retineatur.

Vtrum Apoſtoli fuerint hac forma vſi. Hinc vero inquiri poteſt, an Apoſtoli in confirmandis fidelibus vſi fuerint hac forma, ſicut ſupra quæſitum eſt de vnctione chriſmatis. In quo poſſunt eſſe tres modi opinandi ſimiles illis, quos præcedẽte ſectione tractauimus de vnctione chriſmatis: quib. addi poteſt, quoſdam ſentire, Apoſtolos nunquam confirmaſſe ſine hac forma, etiam tunc, cum per ſimplicem manus impoſitionem ſine chriſmate confirmabant. Sed eſt improbabilis valde & inconſtans ſententia, primum enim expreſſe eſt contra D. Tho. qui hoc ar. 4. ad 1. loquens de illo tempore dicit, Tũc non erat neceſſaria, nec materia nec forma huius ſacramenti. Deinde eſſet falſa forma, quomodo enim dicere poterãt, cõfirmo te chriſmate, ſi chriſmate nõ vtebantur: aut vnde cõſtat, eos ſignaſſe ſigno Crucis magis, quam vnxiſſe chriſmate? Deniq; ſicut in Actis Apoſtol. ſolum legimus, Orauerunt pro ipſis. Sicut ergo propter priora verba negatur, eos vſos fuiſſe chriſmate, ita propter poſteriora negandum erit, e-
Reſponſio. os vſos fuiſſe præſcripta forma verborum, ſed ſola deprecatione pro ſuo arbitrio, & Spiritus ſancti inſtinctu. Quocirca ita ſentiendum eſt in hoc dubio, ſicut in præcedente de vnctione, & ideo qui opinat⁹ fuerit, Apoſtolos ſemper vſos fuiſſe integro ſacra-
Actor. 8. mento, dicere conſequenter debet, in illis verbis Actor. 8. Orauerunt pro ipſis, vel non ſignificari verba
Actor. 19. formæ, ſed præambulam orationem, formam autẽ comprehendi ſub manus impoſitione, vt Actorum etiam 19. vel certe formam ipſam poſſe orationis nomine ſignificari, non quia deprecatiua tantum ſit, ſed quia virtualem deprecationem continet, quatenus diuinæ virtuti & promiſſioni innititur, ſicut ſupra eſt de ſacramentis in genere dictum.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſacramentum Confirmationis imprimat characterem.

4. d. 7. q. 2. ar. 1. q. 1 & q 3 ar 1. A*D quintum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum Confirmationis non imprimat characterem. Character enim importat quoddam ſignum diſtinctiuum. Sed per ſacramentum Confirmationis non diſtinguitur homo ab infidelibus: hoc enim fit per Baptiſmum: neque etiam ab aliis fidelibus, quia hoc ſacramentum ordinatur ad pugnam ſpiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. Non ergo in hoc ſacramento imprimitur aliquis character.*

Quæſt. 63. ar 2. 2. *Præterea, Supra dictum eſt*, quod character eſt quædam potentia ſpiritualis. Potentia autem non eſt niſi actiua vel paſſiua. Potentia autem actiua in ſacramentis, confertur per ſacramentum Ordinis: potentia autem paſſiua ſiue receptiua per ſacramentum Baptiſmi. Ergo per ſacramentum Confirmationis nullus character imprimitur.*

3 *Præterea, In circumciſione, quæ eſt character corporalis, non imprimitur aliquis ſpiritualis character. Sed in hoc ſacramento imprimitur quidam character corporalis: dum ſcilicet homo chriſmate ſignatur ſigno crucis in fronte. Non ergo imprimitur in hoc ſacramento character ſpiritualis.*

Sed contra, In omni ſacramento, quod non iteratur, imprimitur character. Sed hoc ſacramentum non iteratur, dicit enim Gregor. de homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda eſt. Ergo in Confirmatione imprimitur character.* *Refertur de conſe. d 5 c. 9. De homine*

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) character eſt quædam ſpiritualis poteſtas ad aliquas ſacras actiones ordinata. Dictum eſt autem ſupra,* quod ſicut Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio in vitam Chriſtianam: ita etiam Confirmatio eſt quoddam ſpirituale augmentum, promouens hominem in ſpiritualem ætatem perfectam. Manifeſtum eſt autem ex ſimilitudine corporalis vitæ, quod alia eſt actio hominis ſtatim nati, & alia actio, quæ competit ei, cum ad perfectam ætatem peruenerit. Et ideo per ſacramentum Confirmationis datur homini poteſtas ſpiritualis ad quaſdam alias actiones ſacras, præter illas ad quas datur ei poteſtas in Baptiſmo. Nam in Baptiſmo accipit homo poteſtatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent ſalutem prout ſcilicet, ſecundum ſeipſum viuit. Sed in confirmatione accipit homo poteſtatem ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei: ſicut patet ex exemplo Apoſtolorũ, qui antequam plenitudinem Spiritus ſancti acciperent, erant in cœnaculo perſeuerantes in oratione: poſt modum vero egreſſi, non verebantur publice fidem fateri, etiam coram inimicis fidei Chriſtianæ. Et ideo manifeſtum eſt, quod in ſacramento Confirmationis imprimitur character.* *Quæſt 63. art 2* *Ar 1. huius q.*

Ad primum ergo dicendum, quod pugna ſpiritualis contra hoſtes inuiſibiles, omnibus competit. Sed contra hoſtes viſibiles, id eſt, contra perſecutores fidei pugnare, nomen Chriſti publice confitendo, eſt confirmatorum, qui iam ſunt perducti ſpiritualiter ad virilem ætatem, ſecundum quod dicitur 1. Ioan. 2. Scribo vobis, iuuenes, quoniam fortes eſtis, & verbum Dei in vobis manet, & viciſtis malignum. Et ideo character Confirmationis eſt ſignum diſtinctiuum, non infidelium à fidelibus, ſed ſpiritualiter prouectorum ab his, quibus dicitur: ſicut modo geniti infantes.

Ad ſecundum dicendum, quod omnia ſacramenta ſunt quædam fidei proteſtationes, Sicut igitur baptizatus accipit poteſtatem ſpiritualem ad proteſtandum fidem per ſuſceptionẽ aliorum ſacramentorum: ita confirmatus accipit poteſtatem publice fidem Chriſti verbis profitendi, quaſi ex officio.

Ad tertium dicendum, quod ſacramenta veteris legis dicuntur iuſtitiæ carnis (vt patet Hebr. 9) quia ſcilicet, interius nihil efficiebant. Et ideo in circumciſione imprimebatur character ſolum in corpore, non autem in anima. Sed in Confirmatione cum charactere corporali imprimitur ſimul character ſpiritualis, eo quod eſt ſacramentum nouæ legis.

HIc articulus explicatus eſt in his, quæ ſupra tractauimus de charactere in communi qu. 63. & pauca addemus diſputatione ſequente, præſertim, quod hoc ſacramentum non poſſit iterari, quod attigit hic D. Thom. in argum. Sed contra.

ARTICVLVS VI.

Vtrum character confirmationis præſupponat characterem Baptiſmi.

A*D ſextum ſic proceditur. Videtur, quod character Confirmationis non præſupponat ex neceſſitate characterẽ baptiſmalem. Sacramentum enim Confirmationis ordinatur ad confitendum publice fidem Chriſti. Sed multi etiam ante Baptiſmum ſunt fidem Chriſti publice confeſſi, ſanguinem fundentes pro fide. Ergo character Confirmationis non præſupponit characterem baptiſmalem.* *4. d. 7. q. 2. a 1 q 3 & d. 24. q 1. art. 2. q 3. & 4.*

2. *Præterea,*

2. Præterea, de Apoſtolis non legitur, quod fuerint bapti-zati; præſertim, cum dicatur Ioan. 4. quod ipſe Chriſtus non baptizabat ſed diſcipuli eius) & tamen poſtea fuerunt confirmati per aduentum Spiritus ſancti. Ergo ſimiliter alij poſſunt confirmari, antequam baptizentur.

3. Præterea, Actor 10 dicitur, quod, adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, qui audiebant verbum, & audiebant eos loquentes linguis. Et poſtea Petrus iuſſit eos baptizari. Ergo pari ratione poſſunt alij prius confirmari, quam baptizentur.

Lib 1. c. 31. in prin. & habetur de c. n. d 5 c. 5. *Sed contra eſt, quod Rabanus dicit in lib. de Inſtitut. cleri. Nouiſſime à ſummo ſacerdote, per impoſitionem manus Paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritum ſanctum ad prædicandum.*

Reſpondeo dicendum, quod character Confirmationis ex neceſſitate præſupponit characterem baptiſmalem, ita ſcilicet, quod ſi aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, ſed oporteret iteratò ipſum confirmari poſt Baptiſmũ: cuius ratio eſt, quia, ſicut ſe habet Confirmatio ad Baptiſmũ: ita augmentum ad generationem, vt ex ſupra dictis patet. Art 1 huius quæſt. *Manifeſtum eſt autem, quod nullus poteſt promoueri in ætatem perfectam, niſi primo fuerit natus Et ſimiliter, niſi primo aliquis fuerit baptizatus, non poteſt ſacramentum Confirmationis accipere.*

Ad primum ergo dicendum, quod virtus diuina eſt alligata ſacramentis Vnde poteſt conferre homini ſpirituale robur ad confitendum publice fidem Chriſti abſque ſacramento Confirmationis, ſicut etiam poteſt conferre remiſſionem peccatorum ſine Baptiſmo. Sicut tamen nullus conſequitur effectum Baptiſmi ſine Baptiſmi voto: ita nullus conſequitur effectum Confirmationis, ſine voto ipſius, quod poteſt haberi etiam ante ſuſceptionem Baptiſmi.

Epiſt 108. à med tom 2 *Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſtinus* dicit ad Seleucianum, ex hoc quod Dominus dicit Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, intelligimus, Petrum & alios Chriſti diſcipulos fuiſſe baptizatos, ſiue Baptiſmo Ioannis (ſcilicet nonnulli arbitrantur) ſiue, quod magis credibile eſt, Baptiſmo Chriſti, neque enim renuit miniſterium baptizandi, vt haberet & baptizatos ſeruos, per quos cæteros baptizaret.*

Art. 4 & 2 ad 1 arg. *Ad tertium dicendum, quod audientes prædicationem Petri acceperunt effectum Confirmationis miraculoſe, non tamen Confirmationis ſacramenti. Dictum eſt autem,* quod effectus confirmationis poteſt alicui conferri ante Baptiſmum, non autem ſacramentum Confirmationis. Sicut enim effectus Confirmationis qui eſt robur ſpirituale, præſupponit effectum Baptiſmi, qui eſt iuſtificatio: ita ſacramentum Confirmationis præſupponit ſacramentum Baptiſmi.*

COMMENTARIVS.

MAteria huius articuli pertinet ad diſputationẽ trigeſimam quintam de ſuſcipientibus hoc ſacramẽtum: & ideo, ſolũ hic pauca notabimus circa ſolutionem ad 1. cætera enim facilia ſunt. Nam concluſio eius certa eſt, ſcilicet characterem Confirmationis ſupponere characterẽ Baptiſmi, quod intelligendum eſt ſecundum legem ordinariam, vel ſecluſa diuina diſpenſatione: an vero hæc interdum data ſeu facta ſit, quod attigit hic D. Tho. in ſolutione ad 3. in dicto loco dicemus. De Apoſtolis vero, quod tãgitur in ſolutione ad 2. quod fuerint baptizati Baptiſmo Chriſti, antequam confirmati in die Pentecoſtes, tractatum eſt ſupra in materia de Baptiſmo.

Difficilis D. Thomæ locus explicatur. In ſolutione ergo ad 1. difficilia ſunt illa verba D. Th. Sicut nullus conſequitur effectũ Baptiſmi, ſine Baptiſmi voto: ita nullus cõſequitur effectũ cõfirmationis ſine voto ipſius, quod põt haberi ẽt ante ſuſceptionẽ Baptiſmi: Hæc n. verba intelligi nõ poſsũt de effectu characteris: quia neque character Confirmationis, nec character Baptiſmi obtineri põt ſine reali ſuſceptione ſacramẽti per ſolum votum eius, vt in ſuperioribus dictum eſt; & cõſtat, quia alias per votum talis ſacramenti fieret homo incapax realis ſuſceptionis ſacramenti: quia, qui habet characterem, iam non eſt capax eiuſdem ſacramenti: hac enim de cauſa iterari non poteſt ſacramentum illud, quod characterem imprimit: neceſſe eſt ergo Diuum Thomam loqui de effectu huius ſacramenti, qui eſt gratia ſeu gratiæ auxilium ſufficiens vel efficax ad publicè confitendum fidem: & in hoc ſenſu eſt difficilis aſſertio D. Thomæ, quia ſacramentum Confirmationis non eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad prædictum effectum, tum quia oratio ex fide & charitate facta poteſt eſſe medium ſufficiens ad obtinendum à Deo illud auxilium ex merito operantis, tum etiam, quia ſacramentum Confirmationis abſolute non eſt in præcepto: poteſt ergo homo habere animum nunquam ſuſcipiendi hoc ſacramentum abſque peccato, & nihilominus cum diuina gratia publicè confiteri fidem: ergo ille conſequitur prædictum effectum abſque voto huius ſacramenti: quia propoſitum non recipiendi ſacramentum, directe pugnat cum voto eius. De hac difficultate expoſitores Diui Thomæ, Caietanus, Soto, Ledeſma, & Sebaſtianus nihil attigerunt: ſolus Soto addidit verbis D. Thom. non oportere intelligi de ſpeciali voto: Nam votum, inquit, Baptiſmi, in quo includitur generaliter, recipere poſtea ſacramenta iuxta ritum Eccleſię, ſufficit. Sed hoc ipſum falſum videtur, in voto baptiſmi neceſſario includi votum recipiendi alia ſacramenta, ſed ſolum illa, quæ fuerint neceſſaria ad ſalutem: ſaltem ex præcepto, quod virtuale votum non tam eſt in voto baptiſmi, vt ſic, quam in actu dilectionis Dei ſuper omnia, vel propoſito ſeruandi omnia pręcepta Et præterea loqui poſſumus de homine iam baptizato, & non confirmato: in quo iam non eſt votum Baptiſmi, ſed realis Baptiſmus: in quo procedit argumentum factum, quod nullum poteſt habere votum Confirmationis, & nihilominus firmus in fide perſiſtere, illam publice confitendo, & martyrium etiam pro Chriſto ſubeundo. Dico ergo, aut D. Tho. interpretandum eſſe de voto quodam metaphorico & improprio, quod in Baptiſmo vel Baptiſmi voto includi dicitur, vt latius infra dicam de neceſsitate Euchariſtiæ diſputans, quod in hoc ſolum conſiſtit, quod, qui habet baptiſmum, conſequenter habet ius quoddam ad ſacramentum Confirmationis, Euchariſtiæ, & alia: & ſicut perfectibile appetit ſuam perfectionẽ, ita Baptiſmo initiatus Confirmationem, quaſi naturali appetitu potius, quam elicito: vel, ſi hæc expoſitio nimis violenta videtur, plane confitendum videtur, per ſe loquendo, neceſſarium eſſe fideli, ſaltem ex neceſsitate præcepti, recipere ſacramentum Confirmationis, ſi commode poteſt, ſaltem in eo articulo, in quo vrget neceſsitas publice confitendi fidem coram tyranno, nam ſine hoc præcepto non poteſt intelligi neceſsitas illius voti, quod D. Th. requirit: illo autem poſito, recte ſequitur, eum, qui nondum hoc ſacramento confirmatus fidem publice confiteri cogitur, non poſſe conſequi effectum huius ſacramenti id eſt, auxilium ad confitendum fidem ſine voto huius ſacramenti, quia non obtinebit illud auxilium, ſi non ſit in gratia, & habeat animum ſeruandi omnia præcepta. Et adhuc iuxta hanc expoſitionem eſt obſeruandum, D. Thomam non dicere, in eo caſu conſequi hominem talem effectum gratiæ per votũ huius ſacramenti, ſeu per ipſum ſacramentum in voto: ſed ſolum non conſequi talem effectum, ſine tali voto: quod valde diuerſum eſt: nam ad hoc poſterius ſufficit quædam neceſſaria coniunctio, vel ad ſummum, quod illa ſit quædam diſpoſitio neceſſaria: illud autẽ prius ſignificat, talem effectum dari intuitu huius ſacramenti, & in ordine ad illud, quod non video, cur ſit neceſſarium, aut quo fundamento affirmari poſsit: & argumentũ ſupra factum videtur oppoſitum probare: nam idem genus gratiæ ſeu auxilij poteſt variis mediis obtineri: & non eſt neceſſe vnum ordina-

Caietan. Soto. Ledeſma. Sebaſtian.

ordinare ad aliud, vel excludere alia. Vnde fit, vt homo Confirmatus præter auxilium debitum, ratione ſacramenti poſsit alia noua, impetrare per ſua merita, & orationes ſine ordine ad hoc ſacramentum: ergo ſimiliter qui non eſt Confirmatus, poteſt impetrare aliqua auxilia omnino diuerſa à gratia ſacramentali Confirmationis ſine ordine ad ipſum ſacramentum Confirmationis, quamuis non ſine aliquo voto illius. Quocirca comparatio ad Baptiſmum, quã D.Th. facit, non debet ſecundum æqualitatem intelligi, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem & proportionem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum per ſacramentum Confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

4.d.7 q.1.a.1 *AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod per hoc ſacramentum gratia gratum faciens non conferatur. Gratia enim gratum faciens ordinatur contra culpam. Sed hoc ſacramentum (ſicut dictum eſt*) non exhibetur, niſi baptizatis, qui ſunt à culpa mundati. Ergo per hoc ſacramentum gratia gratum faciens non confertur.* (Ar. praced.)

2. Præterea, Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, per quam ſolam iuſtificari poſſunt. Si ergo per hoc ſacramentum gratia gratum faciẽs confertur, videtur, quod deberet dari hominibus in peccato exiſtentibus: quod tamen non eſt verum.

3. Præterea, Gratia gratum faciens, ſpecie non differt, cum ad vnum effectum ordinetur. Sed duæ formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. Cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini per Baptiſmum, videtur: quod per ſacramentum Confirmationis, quod non exhibetur, niſi baptizato. gratia gratum faciens non conferatur.

Sed contra eſt, quod Melchiades Papa dicit: Spiritus ſanctus in fonte Baptiſmi, plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam.* (In Epiſt. ad Hiſpaniarũ Epiſc. à me. illum to. 1. Concil.)

Reſpondeo dicendum, quod in hoc ſacramento (ſicut dictũ eſt) datur baptizato Spiritus ſanctus ad robur, ſicut Apoſtolis datus eſt in die Pentecoſtes (vt legitur Actor. 2.) & ſicut dabatur baptizatis per impoſitionem manus Apoſtolorum vt dicitur Actuum 8. Oſtenſum eſt autem in prima parte.* quod miſsio ſeu datio Spiritus ſancti non eſt, niſi cum gratia gratum faciente. Vnde manifeſtum eſt, quod gratia gratum faciens confertur in hoc ſacramento.* (Ar. 1. 2. & 3. huius q.) (1.p.q. 43.a.9)

Ad primum ergo dicendum, quod gratiæ gratum facientis primus effectus eſt remiſsio culpæ. Habet tamen & alios effectus, quia ſufficit ad hoc, quod promoueat hominem per omnes gradus vſque in vitam æternam, ſecundum illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Vnde & Paulo dictum eſt 2. Corint. 12 Sufficit tibi gratia mea. Et ipſe de ſe dicit 1. Cor 15 Gratia Dei ſum id, quod ſum. Et ideo gratia gratum faciens, non ſolum datur ad remiſsionem culpæ, ſed etiam ad augmentum & firmitatem iuſtitiæ. Et ſic confertur in hoc ſacramento.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut ex ipſo nomine apparet, hoc ſacramentum datur ad confirmandum, quod prius inuenerit: & ideo non debet dari his, qui non habent gratiã. Et propter hoc, ſicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, niſi per pœnitentiam reparatis. Vnde dicitur in Aurelianenſi Concilio, Vt ieiuni ad Confirmationem veniant, vt moneantur confeſsionem facere prius, vt mundi donum Spiritus ſancti valeant accipere. Et tunc per ſacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, ſicut & Baptiſmi: quia per gratiam collatam in hoc ſacramento, conſequitur pœnitens pleniorem remiſsionem peccati. Et ſi aliquis adultus in peccato exiſtens, cuius conſcientiam non habet, vel ſi etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc ſacramento conſequetur remiſsionem peccatorum.* (Habetur de conſe. diſt 5. c. vt ieiuni.)

Ad tertium dicendum, quod (ſicut dictum eſt) gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam gratum facientem communiter ſumptam, aliquid effectiuum ſpecialis effectus, ad quod ordinatur ſacramentum. Si ergo conſideretur gratia in hoc ſacramento collata, quantum ad id, quod eſt commune: ſic per hoc ſacramentum non confertur aliqua alia gratia, quam per Baptiſmum, ſed quæ prius inerat, augetur. Si autem conſideretur, quantum ad illud ſpeciale, quod ſuperadditur, ſic non eſt eiuſdem ſpeciei cum ipſa.* (Quæſt. 62. art. 8.)

Litera D.Tho. ſatis perſpicua eſt, & doctrina eius fere eſt expoſita in his, quæ de effectibus ſacramentorum in genere ſupra diſputata ſunt, & pauca addemus diſputatione ſequente.

DISPVTATIO XXXIV.

& 3. de hoc ſacramento.

De effectu ſacramenti confirmationis.

Explicata eſſentia huius ſacramenti, dicendum ſequitur de effectibus eius: ſic enim eius vtilitas, ſignificatio, & finalis cauſa magis conſtabunt, erit autem breuiſsima hæc diſputatio, quia nihil fere difficultatis habet, ſed ſolũ oportet generalem doctrinam ſupra datam, tam de effectu gratię ſacramentalis, quam de effectu characteris, ad hoc ſacramentum accommodare.

SECTIO I.

Vtrum hoc ſacramentum imprimat characterem, ideoque iterari non poſſit.

DE hoc charactere eædem ſunt opiniones, vel errores, qui ſupra de charactere in communi relati ſunt. Quibus non obſtantibus dicendum eſt, per hoc ſacramentum infundi characterẽ in anima. Eſt de fide definita in Conc. Flor. & habetur ex traditione, vt in dicto loco latius oſtendimus, ex quo petendæ ſunt rationes, vel congruentiæ, quas hoc loco repetere neceſſe non eſt, de quibus legi etiam poteſt D. Th. hic, & in 4. diſt. 7. vbi alij Doctores & Turrecremata in cap. Dictum eſt, de Conſecrat. d. 5. (Confirmatio characterem imprimit. Conc. Flor. Conc. Trid. D. Thom. Turrecr.)

Solum poteſt hoc loco inquiri, an hic character ſit diſtinctus à charactere baptiſmali, in quo dubitari non poteſt, quin ex natura rei aliqualiter diſtinguatur, quia ſi non diſtinguerentur, non poſſet intelligi noua efficientia Confirmationis circa characterem præter efficientiam Baptiſmi: ſolum ergo dubitari poteſt, an character Confirmationis ſit noua qualitas, omnino in re diſtincta à charactere baptiſmali, vel ſolum ſit quidam modus, vel perfectio eius: ſicut gratia Confirmationis ad baptiſmalẽ gratiam comparatur. Videtur enim hoc poſterius ſufficere, quia hoc ſatis eſt, vt vera ſint omnia, quæ de hoc charactere docent Concilia, & Theologi: & eſt conſentaneum inſtitutioni huius ſacramenti: dicitur enim eſſe quędam Baptiſmi perfectio: ergo & character eius ſolum erit quædam perfectio characteris baptiſmalis: & hoc ſufficit, vt dicatur imprimere characterẽ, ſicut dicitur conferre gratiam, ſolum quia perficit gratiam baptiſmalem. Hic modus dicendi poſſet defendi ſine errore in fide: veritas autem eſt, characterem Confirmationis eſſe qualitatem realiter omnino diſtinctã à charactere Baptiſmi, quod inter alios clarius notauit Gabriel dicta d. 7. dub. 4. colligi poteſt ex Conciliis & Doctoribus, qui æquè diſtinguũt tres characteres, Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis: ſicut ergo character Ordinis ab aliis realiter diſtinguitur, ita & alij inter ſe. Itẽ, quia, ſi hic character in re tantum eſſet vnus magis intenſus, vel perfectus, eadem ratione dici poſſet, baptiſmum & Cõfirmationem non eſſe duo ſacramenta, ſed conſtituere vnum integrum atque perfectum, ad eum modum, quo plures Ordines vnum ſacramentum Ordinis (Vtrum character Baptiſmi & Confirmationis diſtinguantur.) (Gabriel.)

dir is perficere dicuntur. Tandem, quia non eſt veriſimile, Confirmationem eſſe tantum intenſionem quandam characteris baptiſmalis: cum ad fines valde diuerſos ordinetur, ſecluſa autem intenſione nõ ſatis intelligitur reale augmentum per additionem alicuius modi realis in his qualitatibus, vt aliis in locis, præſertim 1.2. tractatum eſt. Ex quo vlterius dicendum eſt, characteres hos eſſe eſſentialiter, & in phyſica ſpecie qualitatis diſtinctos: tum quia non debent diſtingui ſolo numero, cũ ipſa ſacramenta ſuo modo ſpecie differant: cumque multiplicatio qualitatum ſolo numero diuerſarum in eodem indiuiſibili ſubiecto, vel ex natura rei repugnet, vel ſaltẽ ſit valde per accidens & impertinens, multoq; magis ad ornatum animæ ſpectent perfectiones diuerſarum rationũ. Item quia per hos characteres conſignatur homo ad diuerſa munera: per baptiſmalem, vt ſit Eccleſiæ membrum & capax ſacramentorum: per aliũ vero, vt ſit conſignatus miles Chriſti, ad fidem eius publice profitendam. Addi etiam poteſt ratio: quia character baptiſmalis habet modum potentiæ paſſiuæ: alter vero magis aſsimilatur actiuæ, vt hic D. *D. Thom.* *Caietanus.* Tho. ſignificat: quamuis Caietanus hic, art. 5. vtrumque ſacramentum partim paſsiuum, partim actiuũ conſtituere videatur, quod non admodum ſpectat ad diſputationẽ de re: quia (vt ſupra dixi) character non eſt ꝓprie ac phyſice potẽtia, ſed diſpoſitio quædam conſignans hominem, & deputans illum ad aliquid agendum, vel recipiendum. Vnde cum tam ea, quæ pertinent ad munus & officium hominis tantum baptizati, quam ea, quæ ſunt hominis Confirmati, & perfecti, partim in actione, partim in receptione conſiſtant, facile poteſt vtrique characteri ratio potentiæ actiuæ & paſsiuæ accommodari: tamen ſimpliciter loquendo character baptiſmi magis dicitur potentia paſsiua, quam actiua, quia per illum fit homo capax aliorum ſacramentorum, quæ extra tale ſubiectum fieri nullo modo poſſunt, ſicut character Ordinis dicitur potentia actiua contraria ratione, character autem Confirmationis, vel non ita accommodate recipit nomen, & metaphorã potentiæ, ſed tantum eſt vnum ſignaculum, vel magis reuocatur ad potentiam actiuam, quia proxime ad actionem ordinatur, & non ad receptionem, niſi in quantum ex actione, id eſt, ex conſtantia fidei, & religionis pendet. *Vter character perfectior.* Vnde, ſi quis quærat, quis ſit perfectior character, Baptiſmi vel Confirmationis: Reſpondetur, rem eſſe incertam, probabile tamen videri, Confirmationis characterem eſſe perfectiorem, iuxta ea quæ ſectione ſequente tradentur.

Confirmatio eodem in homine iterari non poteſt. Vltimo ex dicto principio infertur, ſacramentum Confirmationis in eodem homine iterari non poſſe: quod eſt etiam de fide certum & definitum in eiſdem Conciliis, Flor. & Trident. ſeſsio. 7. Canon. 9. de ſacramentis in genere, & hoc ſenſu dixit Concilium *Con. Flor* *Con. Trid.* *Con. Tolet.* Tolet. 8. Sanctum Chriſma collatum euelli nõ poſſe, id eſt, indelebilem imprimere characterem, propter quod iterari non poteſt, vt expreſsius traditur in ca. *Con. Cabil* *Gregor. 3.* Dictum eſt. de Conſecratio. diſt. 5. ex Concil. Cabillonenſ. 2. c. 27. idemq; tradit Greg. 3. in epiſt. 1. ad Bonifacium, habetur in cap. De homine, de Conſecra. d. 5. poteſtq; iuxta probabilem ſanctorum expoſitionem hæc veritas confirmari ex illo ad Hebr. 6. Non *Pau. ad Heb. 4.* *Chryſoſt.* rurſum iacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei in Deum Baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoq; manuum, quo loco ſacramentũ Confirmationis ſignificari ſupra ex Chry- *Anſelm.* ſoſtomo & aliis oſtendimus. Vnde de eodem intelligunt Anſelmus & alij, quod ſtatim ſubditur. Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati per Baptiſmũ, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, iterum reuocari, &c. Vbi ſignificatur, vtrumq; donum tã Baptiſmi, quam Confirmationis iterari non poſſe. Ratio vero eſt, quia per peccatum nõ amittitur character, & ideo neceſſaria ſacramenti iteratio, nec propter ſe, nec propter effectum. Nam ſi obex peccati tollatur, effectus ſacramenti ſemper præſto eſt: tollitur autem obex peccati non per iteratum Confirmationis ſacramentum, ſed per Pœnitentiam. *Auguſt locus difficilis obiicitur.* Contra hãc autem veritatem obſtat difficilis locus Aug. lib. 3. de Bapt. c. 16. vbi ſic ait. Manus n. impoſitio nõ, ſicut Baptiſmus, repeti non poteſt, quid eſt n. aliud, niſi oratio ſuper hominem? Quod aũt per manus impoſitionem ſacramentum Confirmationis intelligat, patet ex initio illius c. ſcil. Sp. S. in ſola Catholica Eccleſia per manus impoſitionem datur: & infra dicit. Nunc non dari ſenſibilibus miraculis atteſtantibus S. ſanctum per manus impoſitionem, ſicut antea dabatur: Conſtat autem Spiritum ſanctum non dari in Eccleſia, niſi per ſacramentum Confirmationis.

1. expoſitio. Ad hoc teſtimonium reſponderi poteſt, Auguſtinum ſenſiſſe, Confirmationem datam ab Hæreticis (de his enim ibi loquitur) non eſſe ratam, nec verum ſacramentum, & ideo iterari poſſe, & debere in huiuſmodi homine, cum ad Eccleſiam conuertitur: nõ tamen docet Auguſtinus ſacramentum Confirmationis ſemel ratum & validum poſſe in eodem homine iterari, cui expoſitioni fauere videtur Innoc. Papa. I. epiſt. 18. c. 3. & habetur in c. Arianos 1. q. 1. vbi *Inn. Pap. 1.* dicitur. Hæreticos conuerſos ad Dominum ſub imagine Pœnitentiæ, ad ſancti Spiritus ſanctificationem per manus impoſitionem ſuſcipi: & infra ſubdit rationem. Quoniam quibus ſolum baptiſmum ratũ eſſe permittimus, nec Sp. ſanctum eos habere arbitramur. Vbi Gratianus paulo inferius in hoc ſenſu vtrumq; teſtimonium interpretari videtur, argumentando potius, quam definiendo, vt ex his conſtat, quæ inferius latius tradit.

2. expoſitio. Hæc vero expoſitio omnino reiicienda eſt, primũ, quia fundatur in doctrina hæretica, & repugnante alijs teſtimoniis Aug. quæ infra diſput. 37. ſect. vlt. afferemus: deinde, quia ratio Auguſt. non in eo fundatur, ſed in hoc, quod talis manus impoſitio nõ eſt ſacramentum, ſic enim ait: Quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem?

Vnde etiam mihi non videtur probabile, quod quidam aiunt, fortaſſe ita tunc ſenſiſſe Auguſtinum de hoc ſacramento: Nam ratio Auguſt. declarat: eum ſenſiſſe, ſolam eam manus impoſitionẽ repeti poſſe, quæ ſacramentum non eſt: nam hic eſt ſenſus illorũ verborum. Quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem? Quamuis oppoſitum ſentiat Petrus Soto, lect. 1. de Confirmatione: nã ibidem diſtinguit Aug. ſacramentum ab operatione, ſeu fructu ſacramenti, & dicit ſacramenta poſſe eſſe in hæreticis valida, nõ tamen fructuoſa, & ideo cum conuertuntur: nõ repeti in eis ſacramentum Baptiſmi, quod valide acceperunt, ſed ſolum imponi eis manus, quod repeti poteſt, quia hæc tantum eſt oratio quædam: Ergo per illam dictionem excluſiuã intendit excludere, quod illa manus impoſitio ſit ſacramentum: non ergo ibi docere intendit, ſacramentum Confirmationis iterari poſſe.

3. Expoſitio Vualdenſis. Vnde eſt tertia reſponſio, ibi non loqui Auguſt. de ſacramento Confirmationis: ita Vvalden. tom. 2. de ſacram. c. 15. & alij moderni: & probatur, quia Aug. alijs locis euidenter docet, Confirmationem & manus impoſitionem, prout illam ſignificat, eſſe verum ſacramentũ ſignatim li. 2. c. contra literas Petiliani c. 104. ſacramentũ Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorũ ſacroſanctũ eſt, ſicut ipſe baptiſmus: ſed poteſt eſſe & in hominibus peſsimis, in alio aũt loco negat illã manus impoſitionem eſſe ſacramentũ: nõ ergo loquitur de ſacramẽto Chriſmatis. Eſt ergo aduertendũ, multiplicem fuiſſe manus impoſitionem, *Manus impoſitio multipliciter ſumitur.* ideoq; vocem hanc eſſe valde æquiuocã, vt notauit Gloſſa in ca. Manus impoſitio. 1. q. 1. quædam n. dici põt curatiua, iuxta illud Mar. vlt. Super ægros manus imponent, & bene habebunt, de qua videtur in- *Marci vlt.* *Act. 9. & 22.* telligendũ, quod Act. 9. dicitur. Abijt Ananias, & in-

troiuit

troiuit in domum,& imponēs ei manus dixit. Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, vt videas, & implearis Spiritu ſancto: Conſtat n. illam manus impoſitionem nō fuiſſe Confirmationis ſacramentū: nondū n. Paul. fuerat baptizatus: fuit ergo tantū curatiua, ſicut ēt illa, de qua dicitur Act. 28. Contigit a. patrem Publij febrib. & dyſenteria vexatum iacere, ad quē Paulus intrauit, & cum oraſſet & impoſuiſſet ei manus, ſaluauit eum. Secūdo eſt alia manus impoſitio, quæ dici pōt, Conſeruatiua, ſeu Ordinatiua, de qua
Pa.1.Tim 4. dicitur 1. ad Tim. 4. Noli negligere gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum Presbyterij, & c. 5. Nemini cito manum impoſueris, & 2. ad Tim. 1. Admoneo te, vt reſuſcites gratiā, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum, & de hac ēt intelligi pōt
Actor. 6. illud Act. 6. Orantes imponentesq; ei manus, &c. eſt n. ibi ſermo de ordinatione ſeptem Diaconorum, &
Conc. Nicen. eadem ſignificatio repetitur in Conc. Nicen. can. 9.
Con. Carth. alias 11. & Conc. Carth. IIII. c. 2. Tertio eſt manus impoſitio, Confirmatiua. quæ idem eſt quod ſacramētum Confirmationis: de qua probabile eſt, ſermonē
Con. Agath. eſſe ad Hebræ. 6. & in ſuperiorib. multa de hac addu-
Con. Arela. cta ſunt. Quarto eſt manus impoſitio cæremonialis ad Baptiſmum, de qua late ſupra dictum eſt, eamq; fieri ad aliquam Catechumeni ſanctificationē docet Aug. lib. 2. de peccat. merit. ca. 26. Quinto eſt manus impoſitio, quæ dici pōt Reconciliatiua. De qua Cōc. Aure. 1. c. 3. de qua poteſt etiam intelligi canon citatus ex Conc. Nice. & apertius de illa eſt ſermo in can. 8. eiuſdem Con. & in Con. Agathen. c. 15. prout refertur in ca. In capite. d. 50. & Conc. Arel. 2. c. 17. vbi manus impoſitioni Chriſma coniungitur, vbi videri poteſt ſermonē eſſe de Confirmatione, qꝫ ſi ita eſt, ſupponitur, illos hæreticos Bonoſiacos, de quib ibi ſermo eſt, non fuiſſe vſos Confirmationis ſacramento, ſed probabilius eſt, illam fuiſſe cæremonialem vnctionem, nam interdum committitur Presbytero in extrema neceſsitate, vt patet ex Conc. Aurel. 1. can. 2. & c. 3. fit expreſſa mentio manus impoſitionis reconciliatoriæ. Vltimo reperitur interdum quædā manus impoſitio tantum deprecatiua, qualis videtur illa,
Actio 13. de qua eſt ſermo Act. 13. Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesq; eis manus, dimiſerūt illos, nam Paulꝰ & Barnabas tunc neq; fuerunt Confirmati, neq; Ordinati Presbyteri, vel Epiſcopi: ergo non fuit illa manus impoſitio aliqua ex prædictis: fuit ergo tantum bona quædam imprecatio. Aug. ergo in prædicto teſtimonio ſolū loquitur de manus impoſitione recōciliatiua, quæ ſimul erat deprecatiua, quā à ſacramēto Confirmationis manifeſte diſtinguit Aug. Idem li. 5. de Baptiſ. cap. 20. & cap. 23. de eadem manus impoſitione loquens, dicit, Si non adhiberetur ab hæreſi venienti, tanquam extra omnem culpam eſſe iudicaretur: & ſtatim declarat, hanc manus impoſitionem ſolum fieri in ſignum Eccleſiaſticæ vnionis, quæ neceſſaria eſt ad charitatem recipiēdam: de qua etiam loquitur Innocētius citato loco: vterq; n. ſermonem
Tharaſius. habet de modo reconciliandi eos, qui ab hæreſi re-
Auguſt. uertuntur, de quibus eſt optimum Tharaſij teſtimo-
Innocen. nium in 7. ſyn. act. 1. vbi exponens dictum can. 8. Con. Nice. dicit fieri poſſe, vt manus impoſitio non ordinationem, ſed benedictionem ſignificet, & plura dicturi ſumus diſp. 36. Ad argumentum autem ſumptū ex principio eiuſdem capitis Auguſt. aliqui dicunt, Auguſtinum eo capite æquiuoce vti nomine manus impoſitionis, ſed non placet: alioqui ineptus eſſet & incongruus totus Auguſtini diſcurſus: dicendū eſt ergo etiam in principio capitis loqui de manus impoſitione reconciliatiua, per quam dicit dari Spiritū ſanctum, non ad robur, neque eo ſpeciali modo, quo datur in Confirmatione, ſed ad viuificandum hominem ſpiritualiter, qui antea per peccatum vel hæreſim mortuus fuerat. Vnde, inquit, Spiritum ſanctum dari per hāc manus impoſitionem, nihil aliud eſſe, quam quod Apoſtolus ait, Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: quam charitatem non habent, qui ab Eccleſiæ communione præciſi ſunt. Subdit vero deinde, Spiritū ſanctum non dari ſenſibiliter in hac manus impoſitione, ſicut olim dabatur. Vbi videtur hanc manus impoſitionem comparare cum ea quæ fiebat Act. 8. & 19. Non tamen propterea ſentit, *Act. 8. & 19.* eſſe eandem, aut æquiuocationem committit, ſed ſolum gratia exempli declarat non fieri in vna, quod in altera fiebat. Deniq; cum inferius ait, aliud eſſe ſacramentum, aliud operationem Spiritus, non loquitur de confirmatione, ſed de baptiſmo. Sic enim ait: Cum ſit aliud ſacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit, &c. *Sim. Magus.* Legimus enim Simonē Magum fuiſſe baptizatum, non autem confirmatum, aut apoſtolicas manus ei fuiſſe impoſitas, & ſic eſt facilis totus Auguſtini contextus iuxta prædictam interpretationem. An vero iterantes hoc ſacramētum incurrant aliquam pœnam, dicemus infra in diſputatione morali.

SECTIO II.

Quos effectus gratiæ ſanctificantis conferat hoc ſacramentū? *1. Error.*

DVo extremi errores poſſunt hoc loco referri. Prior eſt, negantium hoc ſacramentum dare aliquē gratiæ effectum, quod non ſentiunt, niſi, vel qui negant, hoc eſſe verum ſacramētum nouæ legis, vel qui generaliter negant, ſacramenta nouæ legis gratiam conferre: contra quos errores nihil nunc diſputare oportet, quia id ſatis in ſuperioribus præſtitum eſt. Poſterior hæreſis eſſe poteſt: Confirmationem per ſe *2. Error.* & ex primaria inſtitutione ſua tollere peccatum originale, & conſequenter primam gratiam dare. Hunc errorem docuiſſe dicitur Raimundus, & ſumitur ex Directorio Inquiſ. 2. p. quæſt. 9. vbi inter centum articulos Raimundi 89. eſt: quod infanti, qui non vult aſſentiri ſacramento Confirmationis, non valet ſacramentum baptiſmatis: in quo ſignificat ſacramentum baptiſmatis non habere effectum, donec ſacramentum Confirmationis recipiatur. Vnde in 90. art. addit: Quod ſi homo non eſt confirmatus, & credit ſe confirmatum, eſt mundatus à peccato originali, ratione bonæ intentionis, quæ conſumit culpam & peccatum: ſignificat itaq;, vt ibi etiam notat Eymericus, peccatum originale, non in baptiſmo, ſed in Cōfirmatione tolli. Sed illos articulos damnauit Greg. *Gregor. II.* XI. vt ibi refertur, & latius in quæſt. 26. Oriri autem potuit hic error ex eo, quod Patres interdum vocant hoc ſacramentum perfectionem baptiſmi, vt ſupra viſum eſt, quod ita intelligebatur, baptiſmum ſine Confirmatione nullum habere effectum gratiæ, aut remiſsionis peccati, & ideo eſſe imperfectum: perfici autem in Confirmatione, quia tunc datur totus effectus: ex qua interpretatione apertè ſequitur, vel baptiſmum nō eſſe ſacramentū, vel ſaltem Baptiſmum & Confirmationem non eſſe duo ſacramenta, ſed ex vtroq; confici vnum, habens vnum effectum gratiæ & remiſsionem peccati originalis. *Quare dicatur Confirmatio Baptiſmi perfectio.* Eſt ergo intelligentia erronea, verus autem illius locutionis ſenſus ex dictis conſtat: gratia enim, quæ in baptiſmo datur ſufficientiſsima ad remiſsionem peccati, & in Cōfirmatione perficitur ac roboratur ad bene operādum, conſtanterq; credendum & confitendum fidem, & ideo Confirmatio, Baptiſmi perfectio appellatur.

Dicendum eſt ergo primo, hoc ſacramentum per ſe & vi ſua poſſe conferre aliquam gratiam ſanctificantem, præter eam, quam confert baptiſmus. *Hoc ſacramentum poteſt per ſe conferre gratiā aliquam ſanctiſi antem, præter gratiam baptiſm.* Concluſ. eſt de fide, quæ probanda eſt, primo ex generali principio, quod omnia ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam ſanctificantem, de quo videnda ſunt dicta ſupra circa quæſt. 62. Secundo probanda eſt ex his teſtimoniis Scripturæ & Patrum, quibus ſupra probatum eſt, hoc ſacramentum eſſe inſtitutum, vt in eo detur Spiritus ſanctus, & in eo impleri promiſſionem à Chriſto factam mittendi Spir. S. datur ergo Spi-

go Spiritus ſanctus in hoc ſacramento, non datur autem ſine effectu gratiæ ſanctificantis. Vnde Concil. Triden. ſeſſ. 7. cano. 2. de Confirmatione definit, ſacrum Chriſma habere virtutem ſanctificandi, de qua re videri poſſunt plura decreta de Conſecratione d. 5. à principio. Tertio probanda eſt ex diſtinctione inter hæc duo ſacramenta, Baptiſmum & Cõfirmationem: nam, vt Melchiades Papa dixit, vtrumque eſt verum & magnum ſacramentum, & ſicut in eſſentia & ſignificatione diſtinguũtur, ita & in gratiæ effectu.

Non tamen eſt inſtitutũ ad dandam primam gratiam, & ad eam augendam & roborandam.

Dico ſecundo. Hoc ſacramentum per ſe non eſt inſtitutum ad dandam gratiam primam, neq; ad tollendum peccatum originale, aut mortale, ſed ad augendam & roborandam baptiſmalem gratiam. Concluſio eſt eodem modo certa, nam illa ſola ſacramenta ſunt per ſe inſtituta ad dandam primam gratiam, quæ ſunt per ſe inſtituta ad tollendum peccatum originale, aut mortale, quia & huiuſmodi peccata tolli non poſſunt, niſi per primam gratiam, & omnis gratia prima eſt ſufficiens ad excludendum illa: eſt autem certum, ſolum Baptiſmum eſſe inſtitutum ad tollendum originale peccatum, & reliqua, quæ cum illo cõiuncta fuerunt. Ad tollendum autem alia peccata mortalia, quæ poſt Baptiſmum committuntur, ſolum Pœnitentiæ ſacramentum inſtitutum eſt, vt conſtat ex doctrina Conc. Florent. & Trident. ſeſſ. 7. & 14. & partim in ſuperioribus dictum eſt, & partim dicetur infra, tractando de Pœnitentiæ ſacràmento: ergo ſacramentum Cõfirmationis, neque ad remiſſionem peccati, neque ad primam gratiam dandam, eſt per ſe inſtitutum, & ideo vnum eſt ex his, quæ dicuntur ſacramenta viuorum, nam duo tantum illa, Baptiſmus & Pœnitentia, ſunt ex inſtitutione ſua ſacramenta mortuorum. Et hinc probata relinquitur vltima concluſionis pars: nam hoc ſacramentum inſtitutum eſt ad dandam gratiam ex 1. concl. & non primam: ergo ſecundam, ſeu (quod idem eſt) ad augmentum & robur gratiæ. Quomodo autem in hoc differat à cæteris ſacramentis viuorum, ſæpe iam indicatum eſt, & ſtatim etiam dicetur.

Effectus huius ſacramẽti præ requirit primam gratiam.

Hinc ſequitur primo, ad effectum huius ſacramẽti per ſe loquendo neceſſarium eſſe, vt, qui illud recipit, primam gratiam habeat: Nam ad gratiæ augmentum per ſe requiritur & ſupponitur prima gratia: quomodo enim augebitur, quod nõ eſt? Vnde ſicut in naturalibus augmentum ſupponit viuẽs genitum, & retinens ſeu conſeruans vitam, quam per generationem acquiſiuit: ita hoc ſacramẽtum, quod eſt quoddam ſpirituale augmẽtum, ſupponit ſpirituale generationem & vitam. Quocirca, qui baptizatus eſt, ſi baptiſmalem gratiã non amiſit, ſufficienter diſpoſitus eſt ad effectum huius ſacramenti recipiendum, nec nouam diſpoſitionem ex neceſſitate requirit, ſiue paruulus ſit, ſiue adultus, ſolum in adulto requiritur conſenſus, non tam per modum diſpoſitionis ad effectum ſacramenti, quam per modum intentionis, & voluntatis neceſſariæ ad valorem ſacramenti. Ex decentia etiam & congruitate oportet, vt hoc ſacramentum cum debita attentione, & deuotione ab adulto ſuſcipiatur: ex neceſſitate tamen nulla actualis diſpoſitio abſoluta requiritur ad hunc effectum: quia ſatis eſt habere habitualem diſpoſitionem & nõ ponere obicem, nam iuxta ſanam doctrinam ſacramenta dant gratiam non ponentibus obicem. Vnde fit in homine grato, ſi mortaliter nõ peccet, non poſſe impediri hunc effectum, ſi ſacramentum validum eſt: interueniente autem peccato mortali impediri poteſt, ex obice recipientis, in quo differt hic effectus ab effectu characteris, qui impediri nullo modo poteſt, ſi validum eſt ſacramentum, vt in ſuperioribus etiam traditum eſt. Secundo ſequitur ex dictis, eum, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauit, per ſe loquendo, indigere contritione vel attritione cum ſacramento Pœnitentiæ, vt digne poſſit hoc ſacramẽtum recipere & effectum eius. Probatur, quia indiget prima gratia, vt poſſit recipere effectum huius ſacramenti: ſed hanc emiſit peccando: ergo oportet, vt prius illam recuperet, quàm ad effectum huius ſacramenti recipiendum accedat: non poteſt autem illam recuperare, niſi per ſacramentum Pænitentiæ digne ſuſceptum, aut per contritionem includentem votum eius. Vnde etiam concluditur, non ſufficere ſolam attritionem per ſe loquendo. Quapropter, qui ſolam attritionem habet, ſuamq; imperfectam diſpoſitionem cognoſcit, non poteſt licite ad hoc ſacramẽtum accedere, neq; effectum eius recipere per ſe loquendo, quia cum careat ſpirituali vita, non eſt rectè diſpoſitus ad augmentum eius recipiendum; caret ergo diſpoſitione per ſe requiſita, & hoc ipſum non ignorat, vt ſupponitur: male ergo agit ſic accedendo, & conſequenter ponit obicem effectui ſacramenti.

Non tamen adultus tenebitur confeſſionem præmittere, quãuis conciliũ ſit.

Sed quæret aliquis primo, an ſit etiam neceſſariũ adulto confeſſionem præmittere, antequam hoc ſacramentum ſuſcipiat, quando habet conſcientiam peccati mortalis poſt baptiſmum commiſſi. Reſpondetur, non eſſe neceſſarium: quia nullum eſt præceptum ſpeciale quod ad hoc obliget, neque ex generali ratione ſacramentorum colligitur, vt ſupra viſum eſt: ergo maior patet, quia tale præceptum nec humanum, nec eccleſiaſticum, neque diuinum poſitiuum, nec ſcriptum aut traditum eſt, neque etiam ex ſola rei natura colligitur: nam quoad hoc, nulla eſt maior ratio in hoc ſacramento, quam in cæteris. Eſt tamen optimum conſilium confeſſionem præmittere, propter quod dicitur in Concilio Aurelianenſi, cap. 3. & habetur in capit. Vt ieiuni, de conſecratione, diſtinct. 5. adultos admonendos eſſe, confeſſionem præmittere, non tamen eſt ſimpliciter neceſſarium, neque illud eſt præceptum ſed admonitio quędam: ſatis ergo erit per contritionem diſponi. Quod ſi quis non valeat, aut, vt verius dicatur, nolit conari ad veram contritionem habendam, tenebitur ad confeſſionem præmittendam.

Sufficit probabilis exiſtimatio contritionis cum ignorantia inuincibili.

Occurrit vero ſtatim ſecundum dubium. Quid ſi aliquis exiſtimet ſe contritum & reuera non ſit? Reſpondetur, ſi probabilis ſit exiſtimatio, & inuincibilis ignorantia, eum excuſari à culpa: ideoq; probabile eſſe, quod hic D. Thomas docet a. 7. ad 2. eum recipere gratiam per hoc ſacramentum, quia per attritionem diſponitur ad remiſſionem peccati actualis, & ad gratiam ex opere operato recipiendum, & per bonam fidem tollitur obex peccati actualis, atq; hic applicanda ſunt omnia dicta in ſimili quæſt. de ſacramentis in genere: nulla enim ſpecialis ratio aut difficultas circa hoc ſacramentum occurrit. Significat autem Diuus Thomas in ea ſolutione, ſi quis accedat bona fide, ſolum, quia ex ignorantia non habet conſcientiam peccati mortalis, recipere effectum ſacramenti, etiamſi re ipſa tale peccatum habeat, ſed intelligendum eſt dummodo habeat aliquam ſufficientẽ attritionem: nam ſola ignorãtia, quantumuis inuincibilis, licet ſufficiat ad tollendum obicem actualis peccati: non tamen per ſe eſt diſpoſitio ad remiſſionem peccati prius commiſſi, cum tamen illud remitti non poſſit ſine aliqua attritione & diſpoſitione peccatoris, vt ſupra in materia de Bapt. tactum eſt, & dicetur latius in materia de Pœnit.

Vtrum hoc ſacramentũ conferat maiorem gratiam, quam baptiſmus.

Tertio dubitari ſolet circa hunc effectum, quanta ſit gratia quæ per hoc ſacramentum datur, & quoniam impoſſibile omnino eſt, præciſe & abſolute à nobis cognoſci, aut ſignari gradus gratiæ, qui per hoc ſacramentum dantur, tractari ſolet quæſtio comparatione, an ſcilicet hoc ſacramentum det maiorem gratiam habitualem, quam baptiſmus: & eſt ratio dubitandi, quia gratia baptiſmalis, cum ſit regeneratiua, & perfecte remiſſiua omnis culpæ, videtur eſſe maxima: & ita maximis encomiis exaggeratur, & cõmendatur à ſanctis Patribus. Item, quia cum illud ſacramentũ ſit maioris neceſſitatis, videtur veriſimile ma-

maiorem gratiam in eo eſſe à Chriſto promiſſam, quam Confirmationis, quæ fortaſſe ſolum eſt voluntariũ ſacramentũ, & ad melius eſſe, præſertim, quia in ſuſceptione Baptiſmi maius quoddam obſequiũ, longeq́ difficilius homo offert Deo, quam in Confirmatione: Nam in illa fit prima fidei confeſsio, & Chriſtianæ religionis ſuſceptio. In contrarium autem eſt, quia omnes Patres ſupra citati dicunt, hoc ſacramẽtum conferre perfectionem homini Chriſtiano, qui comparatur poſt Confirmationem ad ſe ipſum tãtum baptizatum, ſicut vir ad puerum: ſentiunt ergo maiorem eſſe perfectionem, quam addit Confirmatio, quam, quæ per Baptiſmum data erat.

Quid quidam doctores ſentiãt. *Bonau.* *Marſil.* *Clemens.* *Vrbanus.* *Cyprian.* *Melchiades.*

Circa hoc aliqui Theologi dicunt, effectum Confirmationis dici perfectionem, qui ſupponit effectũ Baptiſmi, & addit aliquid aliud: non tamen quia id quod addit præciſe comparatum ad id, quod ſupponit, ſit maius. Ita videntur ſentire Bonau. in 4. d. 7. art. 2. q. 3. Marſil. in 4. q. 5. art. 4. in fi. Sed hoc nõ videtur ſatisfacere dictis ſanctorum: tum quia eodem modo dici poſſet, quodlibet ſacramentum dare maiorem gratiam, quam Baptiſmũ: quia ſupponit gratiam Baptiſmalem, & aliquid addit: hinc ergo non poſſet colligi dignitas, & excellentia huius ſacramẽti, quod ſancti intendunt: tum etiam quia ſatis clare loquuntur de perfectione, quam per ſe confert hoc ſacramentum, in quo dari dicũt, Spiritus ſancti plenitudinem & robur, vt patet ex Clemente, Vrbano, & Cypriano, epiſt. 27. & ſingulariter ex Melchiade dicta epiſt. Vbi interrogatus, quod ſit maius ſacramentum, Baptiſmus, an Confirmatio, abſolute videtur Confirmationem præferre dicens, Scitote, vtrũque magnum eſſe ſacramentum: & ſicut vnum à maioribus fit, id eſt, à Summis Pontificibus, quod à maioribus perfici non poteſt: ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum eſt: & ſtatim multis verbis exaggerat effectum huius ſacramẽti: tum deniq́, quia iuxta exemplum & proportionem adductam, vir non ſolum excedit magnitudine puerum, quia eius quantitatem includit, & aliquid aliud addit: ſed & quia ſi præciſe comparantur, maior eſt quantitas, quæ viro additur per augmentum, quam data fuerit per generationẽ. Et Apoſtolis maior gratia videtur fuiſſe data in die Pentecoſtes, quam antea per Baptiſmũ: ita ergo fieri in hoc ſacramento ſignificat D. Th. infra ar. 11. ad 5. dicens, eſſe potiorem effectum huius ſacramenti, in quo datur ſeptiformis gratia S. ſancti cum omni plenitudine ſanctitatis, ſcientiæ, & virtutis: ex Rabano lib. 2. de inſtit. Cleric. c. 30. quem etiã refert, atq́ eodem modo exponit, & ſequitur Magiſter in 4. d. 7. Vnde ſuperius q. 65. art. 3. via perfectionis dicit ſacramentum Confirmationis ſuperare Baptiſmum: Idem in 4. d. 7. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 3. & ibi Soto a. 7. & d. 6. q. 1. ar. 6. eſtque hæc opinio ſatis probabilis, quamuis incerta.

D Tho. *Magiſter.*

Hoc ſacramentum confert propriã gratiam ſacramentalẽ.

Vltimò dicendum eſt, conferre hoc ſacramentum propriam gratiam ſacramentalem, id eſt, ſpecialem Spiritus ſancti protectionem & auxilium ad fidem viuam conſtanter tenendam & profitendam. Ita docent cum D. Thoma, omnes Theologi, & colligitur ex omnibus ſupra adductis ad explicandam rationem inſtitutionis huius ſacramenti: neceſſe eſt enim vnumquodque ſpeciale ſacramentum ad proprium finem ordinari, & gratiam ſpecialem tali fini accommodatam conferre, quæ in hoc ſacramento non poteſt eſſe alia, vel excogitari.

Quomodo, & quando hoc ſacramentum det ſuum effectũ.

Poteſt autem de hoc effectu quæri, quando detur quamve diſpoſitionem requirat, aut quomodo poſſit impediri. Ad quod breuiter reſpondetur: in ipſa ſuſceptione ſacramenti dari hunc effectum quaſi in radice, vel (vt ſic dicam) dari ius ad huiuſmodi auxilium: re tamen ipſa dari temporibus opportunis, iuxta diuinæ ſapientiæ diſpoſitionem conſentaneã fini huius ſacramenti. Vt autem tunc infallibiliter detur, neceſſe eſt, hominem non apponere obicem peccati: ſicut in ipſa ſuſceptione ſacramenti neceſſarium hoc fuit ad gratiam ipſam, quæ eſt veluti fundamentum huius protectionis & auxilij diuini: quia ſi homo ponat obicem peccati mortalis, fit indignus hoc auxilio, & ineptus, vel indiſpoſitus ad finem huius ſacramenti: quia, & fides mortua infirma valde eſt, & homo in eo ſtatu exiſtens caret habitatore Sp. ſancto. Statim vero occurrebat quæſtio, an, ſi homo poſuit obicem huic effectui per peccatum, & poſtea tollat obicem, reſtituatur effectus, ſiue obex poſitus fuerit in ipſa ſuſceptione ſacramenti, ſiue poſtea in vitæ diſcurſu: ſed de hac re ſatis diſputatum eſt ſupra in materia de baptiſmo: vbi affirmantem partẽ elegimus: neque hic occurrit aliquid addendum.

Effectus huius ſacramenti redit recedente fictione ſicut effectus baptiſmi.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendum?

4. d. 7. q. 3. a. 2. q. 2. & 3. & d. 15. q. 2. a. 1. q. 2. cor.

*AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod hoc ſacramentum non ſit omnibus exhibendum. Hoc enim ſacramentum ad quandam excellentiam datur: vt dictum eſt. * Sed id quod ad excellentiam pertinet, non competit omnibus dari Ergo hoc ſacramentum debet omnibus dari.*

Art. 2. hu. q. ad 2. & a. 4.

2. Præterea, per hoc ſacramentum augetur aliquis ſpiritualiter in perfectam ætatem. Sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.

In epiſt. ad Hiſp. Epiſ. à me illius to. 1. Concil.

*3. Præterea, Sicut Melchiades Papa dicit, * poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam. Sed pugnare non competit mulieribus, propter fragilitatem ſexus Ergo nec mulieribus hoc ſacramentum dari debet.*

Loco nunc proxime citato & habetur de cõſ. d. 4 c. Spiritus ſanctus.

*4. Præterea, Melchiades Papa dicit, * quod quamuis continuo tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen Confirmationis auxilia neceſſaria ſunt: quia Confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi huius, & prælia reſeruandos. Qui autem poſt baptiſmum cum acquiſita innocentia immaculatus peruenerit ad mortem, confirmatur morte: quia iam non poteſt peccare poſt mortem. Ergo ſtatim morituris non debet hoc ſacramentum conferri: & ſic non debet omnibus dari.*

Sed contra eſt, quod dicitur Actorum 2. quod Spiritus ſanctus adueniens repleuit totam domum (per quam ſignificatur Eccleſia) & poſtea ſubditur: Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto: Sed ad illam plenitudinem conſequendam hoc ſacramentum datur. Ergo eſt omnibus, qui ſunt in Eccleſia, exhibendũ.

Art. 1 huius q.

*Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt *) per hoc ſacramentum promouetur homo ſpiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem eſt de intentione naturæ, vt omnis, qui corporaliter naſcitur, ad perfectam ætatem perueniat: ſed hoc quandoque impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte præuenitur. Multo autem magis de intentione Dei omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat: vnde & Deuteronomij 32. dicitur, Dei perfecta ſunt opera Anima autem, ad quam pertinet & ſpiritualis natiuitas, & ſpiritualis ætatis perfectio, immortalis eſt, & poteſt ſicut tempore ſenectutis ſpiritualem natiuitatem conſequi, ita tempore iuuentutis, vel pueritiæ conſequi perfectam ætatem, quia huiuſmodi corporales ætates, animæ non præiudicant. Et ideo hoc ſacramentum debet omnibus exhiberi.*

Ad primum ergo dicendum, quod hoc ſacramentum datur ad quandam excellentiam, non quidem vnius hominis ad alium (ſicut ſacramentum Ordinis) ſed hominis ad ſeipſum, ſicut idem perfectus vir exiſtens habet excellentiam ad ſe puerum.

In corp. art.

*Ad ſecundum dicendum, quod (ſicut dictum eſt *) ætas corporalis non præiudicat animæ, Vnde etiam in puerili ætate poteſt quis conſequi perfectionem ſpiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis eſt, non diuturna neque numero annorum computata. Et inde eſt, quod multi in puerili ætate, propter robur Spiritus ſancti præceptum, vſque ad ſanguinem fortiter certauerint pro Chriſto.*

Inter prin. & med. illius, & habetur hæc hom to 1. in fine illius.

*Ad tertium dicendum, quod ſicut Chryſoſtom. * dicit in hom. dei*

*hom. de Machabæis, in mundanis agonibus, ætatis, ac formæ, generiſq; dignitas requiritur, & ideo ſeruis ac mulieribus, & ſenibus ac pueris ad eos aditus denegatur: In cœleſtib. autem, omni perſonæ & ætati, ac ſexui, indiſcreta facultate ſtadium patet. Et in homilia de militia ſpirituali dicit * Apud Deum fœmineus etiam militat ſexus. Multæ namque fœminæ animo virili ſpiritualem militiam geſſerunt, quædam enim interioris hominis virtute, viros æquauerunt in agonibus martyrũ: quædam etiam fortiores viris extiterunt. Et ideo etiam mulieribus hoc ſacramentum conferendum eſt.*

Hom. 6. in numero ſex decim hom. à 7. c. ad 105.

In cor. a t

*Ad quartum dicendum, quod (ſicut dictum eſt *) anima ad quam pertinet ſpiritualis ætas, immortalis eſt. Et ideo etiam morituris hoc ſacramentum dandum eſt, vt in reſurrectione perfecti appareant, ſecundum illud Epheſ. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Et ideo Hug. de ſancto Victor dicit, *Omnino periculum eſſet ſi ab hac vita ſine confirmatione migrare contingeret, non quia damnaretur, niſi forte propter contemptum; ſed quia detrimentum perfectionis pateretur. Vnde etiam pueri confirmati decedentes maiorem gloriam conſequuntur, ſicut & hic maiorem obtinent gratiam. Autoritas autem illa* intelligitur quantum ad hoc, quod morituris non eſt neceſſarium hoc ſacramentum propter periculum pugnæ præſentis.*

Lib. 2. de ſac par. 7. c. 3 circa prin

Citata in argum 4.

DISPVTATIO XXXV.

& 4. huius ſacramenti.

De ſuſcipientibus Confirmationis ſacramentum.

POſtquam dictum eſt de effectibus, dicendum ſequitur de cauſis huius ſacramenti: & quoniam formalis & finalis ſimul cum eſſentia & effectu, ſeu vtilitate huius ſacramẽti explicatæ ſũt, ſolum ſupereſt dicendum de ſubiectiua ſeu materiali, & efficiente, de qua dicemus in ſequenti diſputatione: hic ergo agimus de materiali cauſa, nõ ex qua ſacramentum conſtat: nam hæc pertinet ad eſſentiã ſacramenti, & explicata iam eſt, ſed circa quam ſacramentum verſatur, & in qua recipitur: eſt enim ſacramenti veluti accidens quoddam indigẽs proprio ſubiecto, quod poteſt eſſe vel neceſsitatis, vel congruitatis, & vtrumque explicandum eſt.

SECTIO I.

Vtrum quilibet homo ſit ſubiectum capax huius ſacramenti.

DIco primo: Omnis homo baptizatus, eſt capax huius ſacramenti, non tamen is, qui Baptiſmo caret. Hanc poſteriorem partem docuit D. Th. ſupra art. 6. vbi hoc ſenſu docuit, characterem Baptiſmi ſupponi ex neceſsitate characteri Confirmationis, quod eſt certum ex generali regula, quod Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum, & character eius eſt veluti potentia paſsiua ad omnia ſacramenta. Secundo ex ſpeciali ratione, quia perfectio ſupponit ſuũ perfectibile, & augmentum ſupponit generationem: His autem modis comparantur inter ſe Confirmatio & Baptiſmus, vt Patres ſupra citati docent, qui ſimul tradunt, Confirmationem eſſe dandam poſt Baptiſmum. Tertio à ſimili, vel potius à fortiori, quia Ordo datus ante Baptiſmum, non eſt ſacramẽtum, cap. 1. & vlt. Extra, de Presbytero non baptizato. Sed obiici poteſt, quod Acto. 10. contingit, S. ſanctum viſibiliter deſcendere in eos, qui nondum erãt baptizati: illa enim miſsio Spiritus ſancti viſibilis locum Confirmationis habebat. Vnde illi leguntur poſtea baptizati, non autem Confirmati. Vnde Auguſt. lib. 2. contra litteras Parmeniani, capit. 15. & li. 2. contra litteras Petiliani, ca. 35. illam deſcenſionem Spiritus ſancti cõparat cum ea, quæ facta fuit in die Pentecoſtes, in qua fuerunt Apoſtoli confirmati. imo Petrus aperte de illis hominibus dixit, qui accepetũt S. ſanctum, ſicut & nos. Reſpondetur primo, licet conſtet tunc datum eſſe S. ſanctum viſibiliter, quantum ad gratiam ſanctificantem, & quantum ad aliquas gratias gratis datas, quod tamen illis fuerit impreſſus character Confirmationis, non conſtat: & ideo illud non poteſt adduci in argumentum huius ſacramenti: quia ibi reuera non acceperunt hoc ſacramentum, nec fortaſſe fuerunt facti incapaces ad illud recipiendum poſt Baptiſmum, ratione illius ſingularis doni. quia quãdiu aliquis non habet characterem confirmationis, eſt capax huius ſacramenti, accedente Baptiſmo, etiam ſi maxima dona S. ſancti prius acceperit, in quibus ſemper poteſt magis creſcere. Secundo, quia probabile eſt eos, ad quos S. ſanctus, illo modo mittebatur, non fuiſſe amplius Confirmatos, & extraordinario modo recepiſſe etiã huius ſacramenti characterem. Reſpondetur aliter: illud factum fuiſſe præter legem in teſtimonium fidei gentium, vt ait Beda in eum locum. Vnde Greg. Nazianzen. orat. 24. dicit, illo facto oſtendiſſe Spiritum ſanctum ſe eſſe Deum & gratiæ Dominum, qui in quos, & quando, & quantum vult, ſpirat.

Omnis homo baptizatus eſt ſubiectum capax ſacramenti. D. Thom.

Obiectio.

Auguſt

Solut 1.

Solutio 2.

Beda

Greg Naz.

Priorem autem concl. partem docet D. Thom. in hoc artic. & eſt omnino certa. Primo ex vſu & traditione Eccleſiæ: nam in actib. Apoſtolorum legimus abſolute & ſine limitatione, vel exceptione Apoſtolos impoſuiſſe manus ſuper baptizatos: & idem cõſtat ex tota traditione ſupra adducta, & ex præſente vſu. Vnde Vrbanus Papa de conſec. d. 5. c. 1. Omnes fideles, inquit, per manus impoſitionem Epiſcoporũ S. ſanctum poſt Baptiſmum accipere debet, vt plene Chriſtiani inueniantur. Secundo, quia ſupra oſtenſum eſt, ſpecialem S. S. promiſsionem à Chriſto factã ad oẽs fideles extendi: ergo & ſacramentum, per quod ſpecialis hæc gratia S. ſancti datur. Tertio, quia oẽs indigent proprio effectu huius ſacramenti, ſcil. robore & perfectione gratiæ, & propter ſe, qui per ſe eſt magna perfectio, & ad excellentiorem gloriam perducit: & propter operationem, & fidei conſtantem confeſsionem, ad quam ſemper oportet hominem eſſe præparatum & armatum: quamuis non ſemper eius occaſio occurrat.

D Thom.

Vrban. Papa.

Ex qua concluſione, & eius rationibus colligitur, nullam eſſe in hoc negotio ætatum, ſexuum, aut ſtatuum diſtinctionẽ: nam, ſiue ſit adultus, ſiue infans, capax eſt huius ſacramenti, ille per ſuæ voluntatis conſenſum, hic abſq; illo per voluntatem Chriſti & Eccleſiæ: idem dicendum eſt de viris, & fœminis, de ſanis aut ægris, de iis, qui perſecutionis aut pacis tẽpore viuunt, vt D. Tho. hic explicat in ſolutionibus argumentorum. Vnde olim omnib. ſtatim poſt Baptiſmum dabatur ſacramentum confirmationis, cu iuſcunq; conditionis vel ſtatus eſſent, vt ex Dionyſ. Cyrill. Hieroſol. & aliis ſupra citatis colligitur, & ex Aug. tract. 6. in 1. canonicam Ioannis, dicente, Quando impoſuimus manus iſtis infantib. attendit vnuſquiſq; veſtrum, vtrum linguis loquerentur: & de Eccleſ. dogm. c. 52. dicit, quando paruuli Confirmãtur, eos, qui illos offerunt, pro ipſis reſpondere, ſicut in Baptiſmo, & plura ad hoc propoſitum videri poſſũt in Vualdenſi to. 2. de ſacramentalib. c. 55. Ratio vero omnium eſt ſupra tacta, quia omnes hi ſunt capaces effectus huius ſacramenti, & perfectionis, quæ per ipſum datur, & illa indigent. Dices: tamen nõ omnes ſunt apti ad ſpiritualem pugnam, ad quam per ſe primo hoc ſacramentum ordinatur: Reſpondetur, oẽs eſſe aptos vt armentur ad pugnam, & vt conſignentur per characterem in milites Chriſti, & perfectionem gratiæ habitualis recipiant, ratione cuius habeant paratum auxiliũ pro tempore oportuno: non enim oportet, vt in actu ſecundo ſtatim detur: neq; enim adultis omnibus ſemper datur, vt per ſe conſtat, & dictum iam eſt.

Nulla eſt ætatum, ſexus aut ſtatuum diſtinctio, quod ad Confirmationem attinet, D. Thom.

Dionyſ.

Cyrill.

Hiero. Aug.

Vualdenſ.

SE-

SECTIO. II.

Quibus expediat, ſeu deceat ſacramentum Confirmationis conferri.

DE tribus hominum generibus dubitari poteſt, de infantibus, de amentibus, & de periclitantibus, ſeu de his, qui in fine vitæ baptizãtur, nam de cęteris omnib. nulla eſt difficultas ſuppoſita ſufficiente diſpoſitione ad digne ſacramentum hoc ſuſcipiẽdum, ſine qua non ſolum non decet, verum etiam non licet, hoc ſacramentum conferre.

An in infantili ætate ſit confirmatio recipienda.. 1. Opinio. D. Thom.

De infantib. ergo nonnulli Theologi cenſent, expedire magis, vt ſtatim infantiæ tempore Confirmẽtur, ita ſignificat D. Thom. hic ad 2. ſi tamen attente legatur, non loquitur de infantib. ante vſum rationis ſed de pueris, qui ratione vti incipiunt. Nã multi inquit, in puerili ætate propter robur Spiritus ſancti perceptum fortiter certauerunt pro Chriſto, vniuerſalius a. videtur id affirmare in 4. d. 7. q. 3. art. 2. quæſtiunc. 2. adiungens congruentiam: quod infantilis ætas, non eſt capax fictionis, qua effectus ſacramenti impediatur: & ideo certius eſt, infantem Cõfirmatum recipere effectum, quo pro adulta ætate præparetur. Idem ſentit Bonau. ibi. art. 3. q. 1. ad arg. Richard. art. 3. q. 2. Gab. art. 3. dubio 7. Alenſ. 4. p. q. 28 memb. 2. & 3. Petrus Soto lect. 2. de Confirma. Ledeſ. hic dub. 3. & huic ſententiæ fauet antiquus vſus Eccleſiæ, quem ſupra retulimus: & addere poſſumus aliam rationem: quia vtilius eſt homini ſtatim poſt Baptiſmum Confirmari, vt ſit perfecte Chriſtianus, & magis Chriſto coniunctus atq; intrinſece diſpoſitus ad perfectiorem & meliorem gloriam, ſi forte in ea ætate moriatur, obtinendam, quod valde humanum eſt, & moraliter contingens. *(Bonau. Richard. Gabr. Alenſ. P. Soto. Ledeſ.)*

2. Opinio.

Aliis vero placet magis expedire Confirmationem differri vſq; ad adultam ætatem, ſaltem vſq; ad initium eius: ita ſentit Gloſſa in cap. Vt ieiuni. de Conſecrat. d. 5. ita intelligens textum illum, vbi ſic dicitur, Vt ieiuni ad Cõfirmationem veniant perfectæ ætatis, quod gloſſa intelligit de ætate, ſaltem duodecim annorum. Sed in primis textus ille, qui à Gratiano citatur ex Concil. Aurelian. c. 3. & à Burchar. li. 4. ca. 6. ex Concil. Aurel. c. 5. non reperitur in quinq; Concilijs Aurelianenſib. quæ nunc extant. & præterea poſſet aliter exponi: non ſiſtendo in prædictis verbis, ſed ea coniungẽdo cum ſequentib. ita vt non ſit ſenſus: Confirmandos debere eſſe perfectæ ætatis: ſed vt hi, qui in perfecta ætate Confirmantur, ieiuni accedant, & confeſsionẽ præmittant, vt mundi donum Spiritus ſancti accipere valeant. Ac deinde, etiam in priori ſenſu nõ videretur exigenda ætas duodecim annorũ, vt gloſſa illa dicit, quam ſequitur Marſil. in 4. q. 5. arti. 4. dub. 2. & 3. nam minor, verbi gratia, ſeptennium poſſet ſufficere, quam ætatem ex Theologis requirunt, Palud. q. 4. num. 10. Soto ibi art. 8. Victoria in ſumma §. 48. & 49. Syluester verbo Confirmatio diuina: nu. 4. & hanc partem ſequitur Catechiſmus Pij V. & videtur ei fauere præſens Eccleſiæ conſuetudo. Iam enim non Confirmantur, niſi, qui in ea ſunt ætate, vt intelligere poſsint, quid erga illos agatur. Vnde (vt infra videbimus) poſt Confirmationem Confirmatus alapa cæditur, vt meminerit ſe deinceps pro nomine Ieſu contumeliam libenter paſſurum, vt Cõc. Colonienſe dicit in Enchiridio, tractans de hoc ſacramento, atq; ita hanc ſententiam approbat aliud Concil. Colonienſe p. 7. cap. 9. Congruentiæ pro hac parte adduci poſſunt. quia, vbi non vrget neceſsitas maior reuerentia ſacramenti eſt, vt cum propria fide, & diſpoſitione hominis ſuſcipiatur: eſt ẽt maior vtilitas ipſius hominis, quia maiorem gratiam ex opere operato accipiet, ſi cum propria diſpoſitione accedat. Præterea, cum in hoc ſacramento fiat veluti ſecunda profeſsio fidei per ſe videtur expediens, cũ prima in Baptiſmo facta ſit per alios, vt ſecunda in hoc ſacramento fiat per ipſummet ſuſcipientẽ. Tandem eſt conueniens ad vitandum periculum iterationis huius ſacramenti: quia (vt Paludanus ait) inter Chriſtianos non tam facile præſumitur aliquis Confirmatus, ſicut baptizatus: & ideo expedit, vt ipſemet poſsit ſuæ Confirmationis recordari: & propter hanc etiam cauſam alapa cęditur, vt aliqui exiſtimant. Et hæ quidem coniecturæ ſuadent expedire ætatem vſus rationis. Quod vero ſeptennij ætas ſatis ſit, patet, quia illa ſufficit ad omnes fines prædictos. Item quia puero ſeptem annorum dari poteſt prima tonſura, vt docet gloſſa in c. vnico, de temporibus ordinandorum, in ſexto, vbi alia iura ad hoc citat. *(Gratianus. Conc. Aurel. Burchard. Marſil. Palud. Soto. Victoria. Syluest. Conc. Colo. Palud.)*

Vtraque opinio probabilis eſt.

Vtraq; ex his opinionib. probabilis eſt. Vnde exiſtimo, per ſe loquendo, & ſecluſa ſpeciali Eccleſiæ ordinatione aut conſuetudine, rem eſſe indifferentem: nã pro vtraq; parte ſunt honeſtæ cauſæ: & nulla eſt, quæ plurimum in alterutram partem vrgeat. Vnde olim potuit eſſe pia & illis temporib. accommodata conſuetudo confirmandi infantes maxime, quando bis tantum in anno baptizantur ſimul infantes cũ adultis: & facile poterat Epiſcopus adeſſe, qui vtroſq; Confirmaret: quia pauciores erant fideles minorq; Eccleſiarum numerus. Sicut etiam olim dabatur Euchariſtia infantibus: iam vero non expedit dari. Sic ergo, regulariter ac per ſe loquendo conſiderata Eccleſiæ conſuetudine, magis expedit non confirmari infantes ante vſum rationis. Quamquam rationis vſu illuceſcente etiam expediat non admodum illã differre, ſed præuenire infantem innocentem prius quam grauiter peccare incipiat: & hoc modo conciliabuntur facile oẽs congruentiæ adductę. Dico aũt, per ſe ac regulariter loquendo, quia ob aliquã grauẽ cauſam conueniens eſſe poſſet, interdum præuenire, & infantẽ ante vſum rationis Confirmare, vt ſi diuturna abſentia Epiſcopi timeretur: aut ſi infans eſſet in periculo mortis iuxta ea, quæ in vltimo pũcto dicemus. Quin potius addo, non videri in hoc tantam eſſe, tamque vrgentem Eccleſiæ conſuetudinem, vt præceptum inducat. Vnde, ſi Epiſcopus ex ſola beneuolentia, vel alia ſimili cauſa infantem Confirmaret ante vſum rationis abſque ſcandalo, non admodum peccaret.

Qua conditione amentes confirmari poſsint, qui aliquando ſani fuerunt.

Secundo de amentibus, ſi aliquando habuerunt rationis vſum, nulla eſt difficultas: ita n. de illis, ſicut de cæteris adultis iudicandum eſt: ſi ergo creduntur eſſe bene diſpoſiti, non ſolum poſſunt, ſed etiam debent Confirmari: quia nulla eſt ratio, cur priuentur tanto beneficio: eſt autem ita de illis exiſtimandum, quamdiu non conſtiterit, eos incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis: præſumitur enim bonus, qui malus non probatur: neq; oportet, vt expreſſe petierint hoc ſacramentum: ſufficit enim generalis voluntas, quam vnuſquiſq; fidelis habere cenſetur circa ſuæ ſalutis remedia, ac beneficia: ſicut de Extrema vnctione infra ſuo loco dicemus. Si aũt ſit ſermo de perpetuo amentibus, videtur eſſe nonnulla maior difficultas, quam de infantibus, quia cum in illis ſit deſperatus vſus rationis, iã non ſunt capaces militię ſpiritualis: ad quid ergo dabũtur illis ſignaculũ & arma huius militię? Propter hoc Soto ſequens Marſil. negat hos amentes poſſe cõfirmari: quãuis, ſi confirmentur, ſacramentũ teneat. vnde, cũ negat poſſe, videre: intelligere, nõ licet: idq; confirmatur: quia Eccleſia nõ habet conſuetudinẽ confirmandi infantes. *(Soto. Marſil.)*

Perpetuo amentes confirmandi ſunt.

Dicendum nihilominus eſt, huiuſmodi amentes non eſſe priuandos hoc ſacramento: imo non eſſe in eis differendum, ſicut in infantib. quia non expectatur ſtatus, in quo poſsint melius diſponi: ratio aũt eſt, quia iſti ſunt capaces ſacramenti, & effectus eius, & nulla eſt ſacramenti irreuerentia, quod eis conferatur, cum ſint bene diſpoſiti: quamuis non habeant meliorem, vel optimam diſpoſitionem: cur ergo priuabuntur tanta gratiæ perfectione? Præſertim, cum ſancti dicant, non eſſe perfecte Chriſtianum, qui non eſt Con-

eſt Confirmatus,nec refert,quod nunquam ſint ſpiritualiter militaturi:tum quia illud eſt per accidens: tum etiam quia ſine pugna poſſunt ad præmium militantium peruenire,vt iterum dicetur in puncto ſequente. Et hæc ſententia colligitur plane ex D.Tho. hic,præſertim ad ſecundum,& quartum.Neq; eſt vlla conſuetudo in contrarium, neq; de aliis infantib. eſt ſimilis ratio,vt ex dictis patet: infantes n.non priuantur hoc ſacramēto,ſed ſolum eis differtur,vt cōmodius tempus expectetur: hi vero, vel omnino eſſent priuandi:quod neq; expedit,neq; rationabile eſſe videtur: vel,ſi priuandi nō ſunt,nulla eſt ratio differendi ſacramentum.Vnde potius dicerem debere Epiſcopos huiuſmodi amentes confirmare, niſi aliqua grauis & extraordinaria cauſa impediat. *D. Thom.*

Qui ſunt in articulo mortis, non ſunt priuandi hoc ſacramento. Melch. Papa. Circa tertium,de his, qui ſunt in articulo mortis conſtituti,eadem fere eſt ratio&cauſa dubitandi,cū ea,quam in dubio præcedente aſſignauimus: nā vt ait Melchiades Papa,Etſi victuris neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia,at continuo tranſituris ſufficiūt regenerationis beneficia, &c. Nihilominus tamen huius præſentis dubij reſolutio eadem prorſus eſt,ſc. regulariter & per ſe loquendo,huiuſmodi homines iam morituros omnino eſſe confirmandos:quia nulla ratio eſt,vt per ſe conſtat,cur tanto augmento,tātaque perfectione gratiæ & gloriæ iamiam morituri priuentur:& quia,licet,ratione mortis imminentis,non ſint pugnaturi, id plane eſt per accidēs,ſatiſque eſt,quod, quantum eſt de ſe,ſint capaces pugnæ: & quod ſine pugna poſſint præmium & mercedem pugnantib. debitam obtinere. Atq; hæc eſt ſententia communis Theologorum,cum D.Th. hic ad quartū argumentum,& in quarto ſententiarum,diſt.7. vbi D.Bonau. & alij omnes, quos in primo puncto citauimus,id ipſum docent. *D Thom. Bonauen.* Quod aūt hoc minime fit in vſu,non eſt,quia non expediat, ſed potius quia non poteſt commode fieri,& cum debita ſolemnitate: & præſertim,quia(vt in ſimili dixit Innocent. in epiſtola 1.ad Decentium circa finem) Epiſcopi occupationibus aliis impediti,ad omnes languidos ire nō poſſunt,cæterum ſi Epiſcopus, aut poteſt,aut dignum ducit aliquem à ſe viſitandum,& benedicere,& tangere Chriſmate,ſine cunctatione poteſt: quæ verba dixit Innocent. de Extrema vnctione,habent tamen eandem veritatem ad Confirmationem applicata. *Innoc.* Melchiades autem Papa negat hoc ſacramentum eſſe morituris neceſſarium, non tamen negat eſſe valde vtile,atque conueniens.

ARTICVLVS IX.

Vtrum hoc ſacramentum ſit conferendum homini in fronte.

Inf art.11. ad 3. & 4. d 7.q 3 ar. 3 q.1.& 4. cont.c.60. Et quod. 11 ar.7.cor Et Ro 1 lec 5. fin. & c 10. lec 2. cor 1. q 65. art 4 Art 1 & 2. huius q.

AD nonum ſic proceditur. Videtur quod hoc ſacramentum non ſit conferendum homini in fronte. Hoc enim ſacramentum eſt perfectiuum Baptiſmi vt ſupra dictum eſt. Sed ſacramentum Baptiſmi confertur homini in toto corpore Ergo hoc ſacramentum non debet conferri ſolum in fronte.*

*2.Præterea. Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale, vt ſupra dictum eſt.*Sed ſpirituale robur maxime conſiſtit in corde. Ergo hoc ſacramentum magis debet conferri ſupra cor, quam in fronte.*

3.Præterea. Hoc ſacramentum datur homini ad hoc, quod libere fidem Chriſti confiteatur. Sed ore fit confeſſio ad ſalutē, vt dicitur Rom. 10. Ergo hoc ſacramentum magis debet conferri circa os, quam in fronte.

*Sed contra eſt quod Rabanus dicit * in lib. de inſtitutione clericorum: Signatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per Pontificem vero in fronte.* *Lib.1.c 30. in prin.*

Reſpondeo dicendum, quod(ſicut ſupra dictum eſt) in hoc ſacramento homo accipit Spiritum ſanctum ad robur ſpiritualis pugnæ, vt fortiter etiam inter aduerſarios fidei, Chriſti fidem confiteatur. Vnde conuenienter ſignatur Chriſmate, ſigno crucis in fronte propter duo: primo quidem quia inſignitur ſigno crucis. ſicut miles ſigno ducis, quod quidem debet eſſe euidens & manifeſtum. Inter omnia autem loca corporis humani, maxime frons manifeſta eſt, quæ quaſi nunquam obtegitur. Et ideo linitur confirmatus Chriſmate in fronte, vt in manifeſto demonſtret ſe eſſe Chriſtianum, ſicut & Apoſtoli poſt acceptum Spiritum ſanctum ſe manifeſtauerunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur à libera confeſſione nominis Chriſti propter duo, ſcilicet propter timorem, & propter verecundiam. Vtriuſque autem horum ſignum maxime manifeſtatur in fronte propter duo, ſcilicet propter propinquitatem imaginationis & propter hoc quod ſpiritus à corde directe ad frontem aſcendunt. Vnde verecundati erubeſcunt, timentes autem palleſcunt, vt dicitur in 4. Ethic. * Et ideo in fronte ſignatur chriſmate, vt neque propter timorem, neq; propter erubeſcentiam, nomen Chriſti confiteri prætermittat.* *Art.1. 2 & 4. huius d* *Li. 4. c. vlt. circa prin. tom. 5.*

Ad primum ergo dicendum, quod per baptiſmum regeneramur ad vitam ſpiritualem: quæ ad totum hominem pertinet. Sed in Confirmatione roboramur ad pugnam, cuius ſignum ferendum eſt in fronte, quaſi in euidenti loco.

Ad ſecundum dicendum, quod principium fortitudinis eſt in corde: ſed ſignum apparet in fronte. Vnde dicitur Ezech 3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Et ideo ſacramentum Euchariſtiæ, quo homo in ſeipſo confirmatur, pertinet ad cor, ſecundum illud Pſalm. 103. Panis cor hominis confirmat. Sed ad ſacramentum Confirmationis requiritur ſignum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

Ad tertium dicendum, quod hoc ſacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendum ſimpliciter, quia hoc fit etiam in Baptiſmo. Et ideo non debet dari in ore, ſed in fronte, vbi apparent ſigna paſſionum, quibus libera confeſſio impeditur.

Hic articulus iam eſt in ſuperioribus explicatus.

ARTICVLVS X.

Vtrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quod ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad Confirmationem. Hoc enim ſacramentum non ſolum pueris, ſed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per ſe ipſos ſtare poſſunt. Ergo ridiculum eſt, quod ab alio teneantur. *4 d.7 q.3. ar.3 q 1.*

*2. Præterea, Ille, qui iam eſt de Eccleſia, liberum habet acceſſum ad Eccleſiæ Principem qui eſt Epiſcopus. Sed hoc ſacramentum (ſicut dictum eſt *) non exhibetur, niſi baptizato, qui iam eſt membrum Eccleſiæ. Videtur ergo, quod non debeat per alium exhiberi Epiſcopo, ad hoc ſacramentum recipiendum.* *Art.6 huius quæſt.*

3. Præterea, Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale, quod magis viget in viris, quam in mulierib. ſecundum illud Prouerbiorum vltimo. Mulierem fortem quis inueniet? Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationē.

Sed contra eſt quod Innocentius Papa dicit, & habetur in Decret. 30. quæſt. 4. Si quis ex coniugio filium aut filiam alterius, de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad Chriſma tenuerit, &c. Ergo ſicut requiritur, quod aliquis baptizatum de ſacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad ſacramentum Confirmationis accipiendum.* *Inno Exuperio Toletano Epi. habetur 30. q.4. cap Si quis ex vno.*

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt) hoc ſacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ ſpiritualis. Sicut autem aliquis de nouo natus, indiget inſtructore in his, quæ pertinent ad conſeruationem vitæ (ſecundum illud Hebræor. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi, qui aſſumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus, à quibus inſtruantur, de his, quæ pertinent ad modum certaminis Et ideo in bellis materialibus conſtituuntur Duces & Centuriones, per quos alij gubernentur. Et propter hoc etiam ille, qui accipit hoc ſacramentum, ab alio tenetur *Art. præt.*

tenetur, quaſi per alium in pugna ſpiritali erudiendus. Similiter etiam, quia per hoc Sacramentum confertur homini perfectio ſpiritualis ætatis (ſicut dictum eſt) ideo ille, qui ad hoc Sacramentum accedit, ſuſtentatur, quaſi ad hoc ſpiritualiter imbecillis & puer.*

Art. 2. 4 & 5 huius q.

Ad primum ergo dicendum, quod licet ille, qui confirmatur, ſit adultus corporaliter, nondum tamen eſt adultus ſpiritualiter.

Ad ſecundum dicendum, quod licet baptizatus ſit effectus membrum Eccleſiæ, nondum tamen eſt aſſcriptus militiæ Chriſtianæ. Et ideo Epiſcopo tanquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Chriſtianæ aſſcriptum. Non enim debet alium ad Confirmationem tenere, qui nondum eſt confirmatus.

Ad tertium dicẽdum quod (ſicut dicitur Coloſ. 3.) in Chriſto Ieſu nõn eſt maſculus & fœmina. Et ideo non differt vtrum maſculus vel fœmina teneat aliquem in Confirmatione.

COMMENTARIVS.

POſtquam D. Thom. tractauit de iis, quibus dandum eſt hoc Sacramentum, acturus iam de iis, à quibus eſt miniſtrãdum, præmittit ſermonem de accidentali miniſterio, quod exhibetur ab eo, qui confirmandum tenet, qui patrinus vel ſponſor, ſeu ſuſceptor dici poteſt, ſicut in Baptiſmo dictum eſt. De quo ſuſceptore valde antiqua eſt Eccleſiæ traditio & conſuetudo, vt conſtat ex Igin. Pa. in cap. In catechiſmo, de conſe. d. 4. vbi dicit, non eſſe Eccleſiæ Roma. conſuetudinem, vt idem ſit eiuſdem perſonæ patrinus, ſeu ſuſceptor in Baptiſmo & in Confirmatione: quamquam ob neceſsitatem id fieri poſsit, & in cap. ſequente ex Leo. P. ſicut in Baptiſmo, ita & in Confirmatione dicitur, vnum tantum debere eſſe ſuſceptorem, vel virum vel fœminam: rurſusq́; in ſequente cap. additur ex Conc. Mogunt. huiuſmodi patrinum debere eſſe confirmatum. Ratio autem huius cæremoniæ reddi poteſt, vel ex ſola ſignificatione, vel etiam ex miniſterio: Nam probabile eſt, ſolum adhiberi huiuſmodi patrinum ad ornatum, & ad ſignificandum (vt rectè D. Thomas explicat in art.) confirmandum eſſe tyronem in ſpirituali militia: Ideoque indigere, vt alicuius arte & conſilio doceatur, ac muniatur, vnde etiam probabile eſt, huiuſmodi patrinum introductum, ſeu inſtitutum eſſe ab Eccleſia, vt hoc ſpirituale miniſterium circa confirmatum exerceat.

Iginius Pap.

Quæ ſit ſuſceptoris obligatio?

Dubium autem eſſe poteſt, an huiuſmodi obligatio ſit patrino impoſita ſub præcepto. Hinc enim videtur ſuo muneri annexa: alias cur ſpiritualis pater vocatur, & alium in filiolum ſuſcipere dicitur, capit. In Baptiſmo, de conſec. diſt. 4. Item in Pontifi. Roman. dicitur, Patrinum obligari ad informandum confirmatum bonis moribus & operibus. Aliunde autem videtur, eum propriè non teneri ad huiuſmodi inſtructionem, tum quia nullum eſt ius, ex quo id colligatur: omnia enim, quæ hanc obligationem indicant, loquuntur de ſolo ſuſceptore Baptiſmatis, vt patet ex ſupra tractatis, quæſt. 67. artic. 7. & 8. tum etiam, quia neque D. Thom. neque alij authores huius obligationis meminerunt, tum deniq́; quia non eſt omnino eadem ratio, quæ in Baptiſmate: nam qui confirmantur regulariter, ſunt iam adulti, & habent etiam alium Baptiſmatis ſuſceptorem & fideiuſſorem, à quo inſtrui debent. Vnde regulariter, & moraliter dicendum videtur: in aliquo autem caſu neceſsitatis poſſet talis obligatio intercedere. Appellatio ergo patrini in hoc ſacramento ſumpta eſt ex ipſo cæremoniali miniſterio tenendi confirmãdum, ex quo etiam oritur ſpiritualis quædam cognatio iuxta antiqua iura, vt colligitur ex cap. Si quis, & c. De his, 30. quæſt. 1. & ex cap. Si qui, 30. quæſt. 4. & ex cap. 1. De cognatione ſpirituali in 6. quam cognationem

Quæ cognatio ſpiritualis contrahatur inter ſuſceptorem & confirmatũ.

vna tantum perſona contrahit regulariter, quia vnus tantum poteſt eſſe patrinus huius Sacramenti, vt dictum eſt: ſi vero de facto plures teneant confirmatũ, omnes hanc cognationem contrahunt, vt ſtatuitur in c. Quamuis, de cognit. ſpir. in 6. hoc autem & alia, quæ pertinent ad hanc cognationem, limitanda ſunt iuxta ſtatuta in Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de reformatione matrimonij, & declarata ſupra dict. quæſt. 67. art. 8. addunt etiam aliqui, eum, qui non eſt confirmatus, ſi alium teneat in cõfirmatione, nõ contrahere hanc cognationem. Ita tenet Victoria in Summa, nu. 51. cum Angelo eodem verbo, nu. 11. Tabiena §. 7. Aſtenſi tit. 7. articu. 8. Contrarium tamen tenuit Syluester verb. Matrimonium 8. quæſt. 7. num. 12. qui citat Summam Roſell. & Soto in 4. d. 42. quæſt. 1. art. 1. quia ſufficit, inquiunt, character baptiſmalis, vt ſuſceptor ſit capax huius cognationis. Nihilominus verior apparet prima ſententia, quæ non fundatur in incapacitate, ſed in hoc, quod ille reuera non eſt ſuſceptor, cum non habeat conditiones ab Eccleſia requiſitas ad illud munus. Vnde in prædicto cap. In baptiſmate æquè dicitur, non poſſe hominem non confirmatum alium tenere in Confirmatione, eumq́; in filiolum ſuſcipere: ſicut non poteſt non baptizatus in baptiſmate. Atq́; hinc colligitur, verum eſſe quod docuit Syluester verb. Confirmatio diuina, nũ. 5. ſcilic. peccare eum, qui cum non ſit confirmatus, alium in Confirmatione tenet, non autem explicat, quale hoc peccatum ſit. D. Th. autem hic dicens, non confirmatum non debere eſſe Cõfirmationis patrinum, ſignificat non eſſe graue ſeu mortale peccatum, probabile tamen eſt ex ſuo genere eſſe mortale, quia hæc cæremonia eſt grauis & recepta ab Eccleſia, vnde ſicut illã omnino omittere, ex ſuo genere eſt graue peccatum, ita etiam eam irritam facere.

Conc. Trid.

Victoria. Angelus. Tabiena. Syluester. S. Roſell. Soto.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ſolus Epiſcopus hoc Sacramentum conferre poſsit?

*AD vndecimum ſit proceditur. Videtur, quod non ſolum Epiſcopus hoc Sacramentum conferre poſſit. Gregorius *enim ſcribens Ianuario Epiſcopo dicit. Peruenit ad nos quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod Presbyteros chriſmate tangere eos, qui baptizati ſunt, prohibuimus, & nos quidẽ ſecundũ veterem vſum noſtræ Eccleſiæ fecimus: ſed ſi omnino hac de re aliqui contriſtantur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chriſmate tangere debeant, concedimus. Sed illud, quod pertinet ad neceſſitatem Sacramentorũ non eſt propter vitandum ſcandalum immutandum. Ergo videtur, quod non ſit de neceſſitate huius Sacramenti, quod ab Epiſcopo conferatur.*

4. d. 7. q. 3. a. 1. q. 2. & diſt. 23. q. 1 a. 1 q. 2. & d. 25. q. 1. a. 1 co. & 4. conc. c. 60 & quod. 10 a. 7. Lib. 3 epiſtol. 26 in fin.

2. Præterea, Sacramentum Baptiſmi videtur maioris efficaciæ, quam Sacramentum Confirmationis, quia per Baptiſmum fit plena remiſſio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc Sacramento. Sed ſimplex Sacerdos ex ſuo officio poteſt tradere Sacramentum Baptiſmi, & in neceſſitate quilibet etiam non ordinatus poteſt baptizare. Ergo non eſt de neceſſitate huius Sacramenti, quod ab Epiſcopo conferatur.

3 Præterea, Summitas capitis, vbi ſecundum medicos eſt locus rationis, ſcilicet particularis (quæ dicitur virtus cogitatiua) eſt nobilior fronte vbi eſt locus imaginatiuæ virtutis. Sed ſimplex Sacerdos poteſt baptizatos vngere chriſmate in vertice. Ergo multo magis poteſt eos chriſmate ſignare in frõte, quod pertinet ad hoc Sacramentum.

*Sed contra eſt quod Euſebius Papa dicit, * Manus impoſitionis Sacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus, nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quam ab ipſis Apoſtolis legitur aut ſcitur peractum eſſe, nec ab aliis, quam qui eorum locum tenent*

Epi 3. ad Epiſc. Tuſciæ & Campaniæ & hab. de conſec di. 5. ca. 4. Manus quoque, & iun. to 1. Conc. Epiſt. ad Eugubiũ Epiſ. cap. 3.

nent, vnquam perfici poteſt, aut fieri debet: nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, nec inter Eccleſiaſtica vnquam reputabitur Sacramenta. Eſt igitur de neceſſitate huius Sacramenti, quod dicitur Sacramentum manus impoſitionis, quod ab Epiſcopo traditur.

Reſpondeo dicendum, quod in quolibet opere vltima conſummatio ſupremæ arti aut virtuti reſeruatur. ſicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, ſuperior autem dat formam, ſupremus autem eſt, ad quem pertinet vſus, qui eſt finis artificiatorum, & epiſtola quæ à notario ſcribitur, à domino Papa ſignatur. Fideles autem Chriſti ſunt quoddam diuinum opus (ſecundum illud 1. ad Corinth. 3. Dei ædificatio eſtis) ſunt etiam quaſi quædam epiſtola Spiritu Dei ſcripta, ſicut dicitur 2. Corinth. 3. Hoc autem Confirmationis Sacramentum, eſt quaſi vltima conſummatio Sacramenti Baptiſmi, ita ſcil. quod per Baptiſmum ædificatur homo in domum ſpiritualem, & conſcribitur, quaſi quædam ſpiritualis epiſtola, ſed per Sacramentum Confirmationis, quaſi domus ædificata dedicatur in templum Spiritus ſancti, & quaſi epiſtola conſcripta ſignatur ſigno crucis. Et ideo collatio huius Sacramenti Epiſcopis reſeruatur, qui obtinent ſummam poteſtatem in Eccleſia, ſicut & in primitiua Eccleſia, per impoſitionem manus Apoſtolorum, quorum vicem gerunt Epiſcopi, plenitudo Spiritus ſancti dabatur, vt habetur Actor. 8. Vnde Vrbanus Papa dicit. Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum, Spiritum S. poſt Baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.*

Aug lib. 4. ſuper nouum Teſta. q. 44. & de Trin. lib. 15. ca. 26. tom. 3.

Vrbanus I. in epiſt. ad omnes Chriſtianos. habe. de conſec. diſt. 5. c. omnes fideles

Ad primum ergo dicendum; quod Papa in Eccleſia habet plenitudinem poteſtatis, ex qua poteſt quædam, quæ ſunt ſuperiorum ordinum, committere quibuſdam inferioribus, ſicut quibuſdam Presbyteris concedit conferre minores Ordines, quod pertinet ad poteſtatem Epiſcopalem. Ex hac plenitudine poteſtatis conceſſit B. Greg. Papa, quod ſimplices ſacerdotes hoc ſacramentum conferrent quamdiu ſcandalum tolleretur.

Lib. 3. Epiſt. Epiſ. 20. in fine.

Ad ſecundum dicendum, quod Sacramentum Baptiſmi eſt efficacius, quam hoc Sacramentum, quantum ad remotionem mali, eo quod eſt ſpiritualis regeneratio, quæ eſt mutatio de non eſſe, in eſſe. Hoc autem ſacramentum eſt efficacius ad proficiendum in bono, quia eſt quoddam ſpirituale augmentum de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum; & ideo hoc Sacramentum digniori miniſtro committitur.

Ad tertium dicendum, quod ſicut Rabanus dicit in libro de inſtitutione Clericorum, ſignatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per Pontificem vero in fronte, vt in priori vnctione ſignificetur ſuper ipſum Spiritus S. deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam, in ſecunda quoque, vt eiuſdem Spiritus S. ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur. Non ergo propter digniorem partem, ſed propter potiorem effectum, hæc vnctio Epiſcopis reſeruatur.

Lib. 1. cap. 31. ci. pri. in refertur, de conſ. d. 5. c. 5.

DISPVTATIO XXXVI. & V. huius Sacramenti.

De miniſtro Confirmationis.

IN hac diſputatione ſupponenda ſunt omnia, quæ de miniſtris Sacramtorum in genere ſupra ſunt tradita: ſupponendum deinde eſt, nullum Presbyro inferiorem poſſe eſſe miniſtrum huius Sacramenti; vt ex dicendis à fortiori conſtabit. Tota ergo controuerſia verſatur inter Presbyterum & Epiſcopum; de quibus breuiter dicemus, & de conditionibus ad hoc miniſterium requiſitis.

SECTIO I.

Vtrum ſolus Epiſcopus ſit ordinarius miniſter huius Sacramenti?

ADdimus in titulo illum terminum, Ordinarius; quem Concil. Tridentin. in ſua definitione addidit, vt abſtineamus à quæſtione de extraordinario miniſtro ex ſummi Pontificis diſpenſatione, ſeu delegatione, quam ſectione ſequenti tractaturi ſumus. Supponimus autem id, quod indubitatum eſt, Epiſcopum eſſe ſufficientem miniſtrum huius Sacramenti, vt à fortiori patebit ex omnibus teſtimonijs afferendis: & ratione conſtat, quia poteſtas ad conferendum Sacramentum hoc, non eſt poteſtas iuriſdictionis, ſed ordinis: ſed poteſtas ordinis eſt ſuprema in Epiſcopo, vt ita poſsit ille, quidquid inferiores poſſunt ex vi ſui ordinis: ergo, ſi aliquis eſt ſufficiens miniſter huius Sacramenti: maxime Epiſcopus. Vnde obiter infero, quemlibet Epiſcopum, quantum ad neceſsitatem Sacramenti attinet, eſſe ſufficientem miniſtrũ huius Sacramẽti, reſpectu cuiuslibet hominis baptizati. Nam licet ex præcepto vnuſquiſque teneatur non confirmare alienas oues, neque vſurpare alienam iuriſdictionem: tamen quia illa iuriſdictio non eſt de ſubſtantia huius Sacramenti, quod, non per modum iudicij, ſed per modum cuiuſdam conſecrationis exercetur, ideo licet male faciat; & contra ius alterius Epiſcopus, qui alterius ſubditos confirmat ſine eius licentia, Sacramentum tamen factum tenet; & ita quilibet Epiſcopus eſt ſufficiens miniſter: imo addi vlterius poteſt, certum eſſe, Epiſcopum eſſe neceſſarium miniſtrum huius Sacramenti, ſaltem neceſsitate præcepti, vt à fortiori conſtabit ex omnibus dicendis. Difficultas ergo eſt, an ſit etiam neceſſarius ad ſubſtantiam Sacramenti.

Conc. Trid.

Quilibet Epiſcopus eſt ſufficiens miniſter huius Sacramenti, & ſi alienas confirmet oues factum tenebit, licet peccet v ſurpando iuriſdictionem.

De hac re fuit error Vvicleph. aſſerentis, quemlibet Sacerdotem eſſe ſufficientem miniſtrum Confirmationis, vt colligitur ex Concilio Conſtantienſi; ſeſſ. 8. vbi hic error damnatur inter alios, & eſt num. 28. vt refert Vvaldenſis, 2. tom. de ſacramentis cap. 114. & in eundem errorem incidit Armachanus lib. 11. de quæſt. Armenorum, capite 4. & Duran. in 4. diſtione 7. quæſtione 3. poſt longam diſputationem; concludit numero 11. rem eſſe dubiam, licet probabilius ſit contrarium, ſcilicet ſolum Epiſcopum eſſe miniſtrum; & fere idem ſentit Scotus quæſtione 1. & Caietanus hic & Actorum 8. cenſet Epiſcopum eſſe quidem neceſſarium miniſtrum, neceſsitate præcepti, non autem Sacramenti. Refert etiam Ambroſius ad Epheſ. 4. Ægyptios olim fuiſſe in eadem ſententia. & Auguſtin. (vnde Vvaldenſ. ſupra refert in libro 9. q. noui & veteris Teſtamẽti, q. 101. hæc verba habet) In Alexandria & per totam Ægyptum, ſi deſit Epiſcopus, conſignat Presbyter: tamen in emendatioribus exemplaribus, non legitur, conſignat, ſed, conſecrat: imo (vt Vvaldenſ. notat) Ægyptij non proprie in hoc errabant, ſed in eo, quod Sacramentum Confirmationis negabat: ſolamque cæremonialem vnctionem chriſmatis, quæ fit in ſolemni Baptiſmo, cognoſcebant; & ideo frequenter aiebant; eam non eſſe propriam Epiſcopi, ſed à Presbytero etiam miniſtrari poſſe: imo etiam dicere poſſent; Diacono poſſe interdum concedi, vt conſtat ex ſupra dictis de miniſtro Baptiſmi, & ex Ambroſio 1. de Sacram. cap. 2. Refert etiam Turrianus in lib. 3. Conſt. Clemen. cap. 16. ex Nicol. I. ep. ad Hincmarum Rhemenſem, Græcos olim Latinos reprehẽdiſſe, eo quod prohiberent Presbyteris Chriſmate baptizatorum frontes vngere. Denique Hier. dialogo contra Luciferianos dicit: Non ad legis neceſsitatem, ſed ad ſacerdotij honorem pertinere, quod baptizati deferantur ad Epiſcopos, vt illis manus imponant. Significat ergo, hoc non eſſe de neceſsitate Sacramenti, imo nec legis diuinæ, ſed ſolum cuiuſdam Eccleſiaſticæ conſuetudinis. Vnde in nonnullis decretis ſolum dicitur, non licere Presbyteris, Spiritum ſanctum dare per manus impoſitionem, vt videre licet in Concil. Hiſpalenſ. II. cap. 7. Concil. VVormatienſi; capit. 8. Concil. Carthag. 11. cap. 3. & in Innoc. I. epiſt. 1. ad Decent. c. 3. Eſt ergo hæc ad ſummum neceſsitas præcepti, non Sacramenti.

Error Vvicleph. Conc. Conſt. Vvaldenſ. Armachã. Durandus. Scotus. Caietan. Ambroſ. Auguſtin. Turrianus. Hieron. Conc. Hiſpa. Con. VVorm. Conc. Carth. Innoc. I.

Dicen-

Solus Epiſcopus eſt ordinarius miniſter Confirmationis. *Conc. Trid.* *Conc. Flor.* *D. Thom.*

Dicendum eſt tamen, ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum Confirmationis. Hæc concluſio ſub his terminis eſt iam de fide: Nam ſub eiſdem eſt definita in Concil. Trid. ſeſsio. 7. Cano. 3. de Confirmat. & eandem ſatis ſignificauerat Conci. Floren. in decreto Eugenij, & colligitur ex multis aliis decretis, quæ referuntur de Conſec. diſt. 5. quæ ſtatim annotabimus. Ratio à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, quæ per Eccleſiæ traditionem & definitionem nobis eſt ſufficienter propoſita: congruentia vero ſufficiens eſt, quam D. Thom. hic tradit art. 11. Item, quia Epiſcopus in Eccleſia eſt, veluti dux in exercitu, ad quem ſpectat milites recipere & conſignare. Item quia ad indicandum perfectum finem huius Sacramenti conueniens fuit, vt à Principibus Eccleſiæ traderetur.

Dico ſecundo, Epiſcopum non tantum eſſe ordinarium miniſtrum neceſſarium ex neceſsitate præcepti, ſed etiam neceſsitate Sacramẽti, ita vt, ſi ſacerdos ſimplex propria authoritate, illud tentet conficere, nihil efficiat. Concluſio eſt eodem modo certa, quæ probari ſolet ex Act. 8. & 19. vbi ſoli Apoſtoli leguntur confirmaſſe fideles, qui ab aliis fuerant baptizati, quod non potuit oriri ex ſpeciali neceſsitate alicuius præcepti poſitiui, quia nullum conſtat tunc latum fuiſſe ab Apoſtolis, nec ſine fundamento gratis fingendum eſt. Ergo ortũ fuit ex ipſamet inſtitutione, nam ſi id non fuiſſet exiſtimatum neceſſarium, nõ fuiſſent ſpecialiter miſsi Apoſtoli in Samariam ad confirmandos baptizatos. Nec refert, ſi quis dicat, illam manus impoſitionem nõ fuiſſe verum, aut proprium Sacramentum Confirmationis, tum quia oſtenſum eſt, eſſe probabile, etiam quoad ſignum externum fuiſſe verum Confirmationis Sacramentum, tum etiam quia, quicquid ſit de ſigno externo, quoad effectum & vſum, certum eſt habuiſſe vicem huius Sacramenti. Vnde potius ſumitur à fortiori argumentum, nam licet in vſu chriſmatis aliquid fortè tunc ſit diſpenſatum, non tamen in miniſtro ſeu cõditione & dignitate requiſita in perſona illius.

Sed dicet aliquis, ex his locis non poſſe colligi, ſolos Apoſtolos tunc confirmaſſe fideles, quia illi ſoli erant Epiſcopi, quia etiam illi ſoli erant Sacerdotes, vnde potuit hoc miniſteriũ illis ſpecialiter reſeruari, non vt Epiſcopis, ſed vt Presbyteris, imo multi probabiliter exiſtimãt, in primitiua Eccleſia nullos fuiſſe ſimplices Sacerdotes, præter Epiſcopos, quod poteſt colligi ex Act. 20. vbi prius dicitur Paulus mittẽs Epheſum vocaſſe Presbyteros Eccleſiæ: ad quos poſtea loquens, inquit: Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo: de quo teſtimonio, & de hac ſententia videri poteſt *Hieron.* Hieron. dial. contra Luciferia. & ſuper c. 1. ad Titum & in epiſtola ad Ruſticum, & epiſtola 85. ad Euagrium, & refertur in cap. Legimus, 93. diſt. & cap. Olim, *Auguſtinus.* cap. Ecce, d. 56. Item Auguſtinus lib. 9. quæſt. noui & vetaris teſtamen. quæſt. 101. vbi hanc reſponſionem ſignificat, dicens, illo facto declaratum eſſe, quãtum inter Diaconum & Sacerdotem diſtet, quia quod Philippus Diaconus dare non potuit Spiritum ſanctum, miſsi ſunt Apoſtoli, qui illum darent, ſignificat ergo miſſos eſſe vt Sacerdotes, non vt Epiſcopos.

Sed, quidquid ſit de hac ſententia, nunc vt certum ſupponimus, dignitatem & poteſtatem Epiſcopi & Sacerdotis iure diuino eſſe diſtinctas, ſiue olim fuerint ſemper coniunctæ, ſiue non, vt ſumitur ex Trid. *Cont. Trid.* ſeſsio. 23. cap. 4. Cano. 6. & 7. Concil. Trident. Quod ergo eo tempore, quo ſoli Apoſtoli confirmabant, fideles nulli alij fuerint Sacerdotes, nullo firmo fundamento affirmari poteſt, quamquam etiam ſit ignotum, an tunc eſſent aliqui Sacerdotes ordinati. Deinde traditio & communis ſenſus & vſus Eccleſiæ declarauit, Apoſtolos, non vt Presbyteros tantum, ſed vt Epiſcopos fuiſſe miſſos ad fideles Confirmandos. Vnde ſecundo principaliter probanda eſt concl. authoritate & definitione Eccleſiæ, nam in primis Concilium Florentinum & Tridentinum cũ docent, ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum huius *Conc. Flor.* *Conc. Trid.* Sacramenti, ſane loquuntur de miniſtro ſimpliciter neceſſario ad ſubſtantiam Sacramenti, ſicut de cæteris Sacramentis loqui ſolemus, & de hoc loquuntur Scholaſtici omnes, ſed præcipue vrget Conciliũ Tridentinum ſeſsio. 23 capi. 4. *Conc. Trid.* vbi inter alias functiones proprias Epiſcoporum, Quarum poteſtatem reliqui inferioris ordinis nullam habent, ponit hanc, ſcilic. Sacramentum Confirmationis conferre. Vnde Can. 7. Anathema dicit in eum, qui dixerit poteſtatem cõfirmandi eſſe Epiſcopis cum Presbyteris communẽ: ergo in ſolis Epiſcopis eſt hæc poteſtas: ergo ſunt miniſtri neceſſarij de neceſsitate Sacramenti, quam cõſecutionem apertis verbis confirmat Euſebius Papa, *Euſeb. Papa.* epi. 3. dicens: Manus impoſitionis Sacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus: & infra: Nã, ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, nec inter Eccleſiaſtica vnquam reputabitur Sacramenta. Et Melchiades Papa de hoc loquens Sacramento. *Melchia. Papa.* A maioribus, inquit, fit, i. à Summis Pontificibus, & à minoribus perfici non poteſt. Vnde infra maiori veneratione celebrandum eſſe hoc Sacramẽtum, quam Baptiſmum: & eodem fere modo ſcribunt Clemens Papa, Damaſus, Innocentius, Leo, & *Clemens. Papa. Damaſ. Innocent. Leo.* alij ſuperius citati ad confirmandã huius Sacramenti veritatem: & idem colligitur ex ca. Quanto. extra, de conſuetudine, & ex aliis, quæ referuntur in decretis de conſecratione diſt. 5.

Nullus Presbyter ex vi ſuæ ordinationis eſt ſufficiens miniſter Sacramenti.

Et confirmatur, nam ſi Presbyteri ex vi ſuæ ordinationis haberent ſufficientem poteſtatem Ordinis ad hoc Sacramentum miniſtrandum, ſine cauſa in vniuerſum prohiberentur illud conferre, dicerenturque, ſi hoc Sacramentum dare tentẽt, excedere modum ſuum, & quæ Epiſcopalis faſtigij ſunt propria, vſurpare, vt loquitur Gelaſius Papa epiſtola 1. cap. 8. *Gelaſ. Pap.* Denique hoc ſentiunt omnes antiqui Patres, qui ſolis Epiſcopis tribuunt munus conſignandi baptizatos in fronte, vt colligitur ex Clement. lib. 3. Conſtit. *Clemens* cap. 16. & epiſtola 4. & Dionyſ. capi. 2. de Eccleſiaſtic. *Dionyſius.* Hier. Auguſtin. 15. de Trinit. cap. 26. & lib. quæſt. noui teſtamen. quæſt. 42. Iſidor. lib. 7. Etymolog. capit. 12. & Cyprin. epiſt. 73. ad Iubaian. Epiph. hæreſ. 21. in prin. Chryſoſt. homil. 18. in Acta. Beda in capit. 8. Actor. *Auguſtinus. Iſidorus. Cyprian. Epiphan. Chryſoſtom. Beda.* Rationes & congruentiæ ſunt eædem, quæ præcedentis concluſionis: eſt enim veluti proprium Epiſcoporum munus inferiores perficere, ſeu perfectos Chriſtianos conſtituere, perficiuntur autem hoc Sacramento, quod propterea manus impoſitio Epiſcoporum appellatur à Melch. Papa, & ab Vrba. I. in capit. Omnes fideles, de conſecratione. diſt. 5. *Melchia. Papa Vrbanus.* Ex quibus ſatis conſtat, decreta ſupra citata, quæ dicũt, non licere Presbyteris hoc Sacramentum miniſtrare, intelligenda eſſe non ſolum Eccleſiaſtico iure, ſed etiam diuino: quia ſcilicet carent poteſtate & conſecratione neceſſaria ad hoc miniſterium. Hieron. *Hieron.* autem illo dialo. contra Luciferian. (quem imitari videtur Author illius quæſt. 101. noui & veteris Teſtam.) ideo videtur contrarium ſentire, quia non ſatis diſtinguit inter ſimplicem Sacerdotem & Epiſcopum, quoad dignitatem & Ordinis poteſtatem, vt latius in materia de Sacramento Ordinis tractandum eſt. Colligitur deinde, concluſionem hanc intelligendam eſſe vniuerſaliter de omni Presbytero cuiuſcunq; dignitatis ſit, ſiue ſit Abbas, ſiue alius quilibet. Hoc probant omnia adducta, & de Abbatibus id annotauit Concilium Senonenſe, & de Chorepiſcopis idem notat Leo Papa, & alij Pontifices ſupra *Leo Papa.* citati, erant enim illi, quoad ordinationem ſeu conſecrationem tantum Presbyteri regulariter loquendo, vt ex dictis Patribus ſumitur, & ſuo loco latius dicetur.

Obiectiones *Paul ad Ti. 4* Sed adhuc obiici ſolet illud 1. ad Timotheum 4. Noli contemnere gratiam, quæ eſt in te per impoſitionẽ manus Presbyteri. & Actor. 9. Ananias impoſuit manus Paulo, vt impleretur Spiritu ſancto, cũ tamẽ non eſſet Epiſcopus. *Conc Tole.* Secundo & difficilius ex Cõc. Tolet. I. c. 20. vbi dicitur: Statutũ eſt Diaconum non chriſmare, ſed Presbyterum, abſente Epiſcopo, præſente vero non, niſi ab ipſo fuerit præceptũ. *Conc Arauſ.* Vnde in Concil. Arauſic. I. Cano. 2. dicitur: Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi Catholici eſſe deſiderẽt, ſi deſit Epiſcop⁹ à Presbyteris cũ chriſmate & benedictione conſignari placet. *Innocent. I.* Et Inno. I. ep. 1. c. 6. idem plane docet de Energumenis. ſc. ſi nõ poſsint ad Ep̃m referri, poſſe Ep̃m authoritatem dare Presbytero ad conſignandos illos, ſeu ad imponendas eis manus. Et in c. Omni tẽpore, de conſecrat. diſt. 4. dicitur: Presbyter præſente Ep̃o nõ ſignet infantes, niſi forte ab Ep̃o fuerit illi præceptũ: quod etiam habetur in c. Presbyter, d. 95. quæ Iura ſupponunt, Presbyterũ habere poteſtatem Ordinis, alias neque abſente Epiſcopo, neque eo præſente ex præcepto eius quicquam poſſet efficere. *Ambroſ.* Tertio poteſt obiici Ambroſ. 3. de Sacra. c. 5. dicens, ſpirituale ſignaculum & ſeptiformem Spiritum ſanctum dari ad inuocationem Sacerdotis: *Ignatius.* Vnde Ignatius epiſt. 13. inter munera Sacerdotis ponit, manus impoſitionem.

Reſpondetur obiectionibus Ad teſtimonia Scripturæ facilis eſt reſponſio, nam in priori nõ eſt legendum Presbyteri, ſed Presbiterij, vnde illa particula non deſignat miniſtrum, ſed modum, ſeu ſpeciem illius manus impoſitionis, quę non fuit Sacramentum Confirmationis, ſed Ordinis. In poſteriori vero teſtimonio non eſt etiam ſermo de Confirmatione, ſed de manus impoſitione curatiua ſeu ſanatiua, vt patet: primum, quia Scriptura nõ dicit, Ananiam impoſuiſſe manus Paulo ad dandum ei Spiritũ ſanctũ, ſed ait in hunc modum: Abiit Ananias, & introiuit in domũ, & imponens ei manus dixit: Saule frater, Dñs miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via, quo veniebas, vt videas, & implearis Spiritu ſancto, & confeſtĩ ceciderunt ab oculis eius tanꝗ ſquamę & viſũ recepit, & ſurgens baptizat⁹ eſt. Nõ ergo dicit Scriptura, Paulum fuiſſe per illã manus impoſitionẽ Spiritu ſancto impletum, ſed viſum recuperaſſe: fuit ergo illa manus impoſitio pertinens potius ad gratiã gratis datam ſanitatis, iuxta illud Marci vltimo. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Deinde huius etiam ſignum eſt, quia illa manus impoſitio facta eſt ante Baptiſmum: Confirmatio autẽ fit poſt Baptiſmum, quod ſi quis dicat, hoc eſſe verum ex lege ordinaria, tamen iuſſu diuino potuiſſe Paulũ confirmari, antequam Baptiſmum reciperet, ſicut in aliis factum legimus Actorũ 10. in Cẽturionis domo. Reſpondetur primum, diſpenſationem hanc & inuerſionem ordinis Sacramentorum, cum ſit præter legem ordinariam, aſſerendam non eſſe ſine maiori fundamẽto, deinde, qua ratione aliquis dixerit, Paulum fuiſſe ab Anania confirmatum, prius quam baptizatum, ſpeciali iuſſu Dei, qui ordinariam legem non abſtulit, ſed in ea diſpenſauit, eadem ratione dicere poterit, Paulum confirmatum fuiſſe ab Anania, quamuis non eſſet Epiſcopus, ſingulari etiam iuſſu Dei diſpenſantis in hac lege de ordinario miniſtro huius Sacramenti. Addo tandem, hactenus nõ eſſe probabile, nec probari forte poſſe. Ananiã illum nondũ fuiſſe in Epiſcopum conſecratum.

Ad Conc. Tolet. Ad Concilium Tolet. dicendum eſt, ibi non eſſe ſermonem de vnctione Chriſmatis in frontibus, ſed de cæremoniali vnctione, quæ in vertice fit in Baptiſmo ſolemni, nam, vt ibidem dicitur, & confirmat optime *Leo Papa. Damaſ.* Leo Papa, epiſt. 86. alias 88. & Damaſce. Papa in epiſtola 1. olim nihil Presbytero agere licebat abſque licentia Epiſcopi, & ideo mirum non eſt, quod etiam hæc cæremonialis vnctio ei fuerit interdicta, niſi ex licentia Epiſcopi, vel in eius abſentia. Vnde etiam Damaſcen. in vita Sylueſtri refert, Sylueſtrum conſtituiſſe, vt Presbyter baptizatum liniat chriſmate propter occaſionẽ tranſit⁹ mortis. *Hugo.* Quod referens Hugo Victorin. lib. 2. de Sacramentis, p. 6. cap. 3. dicit: Primis tẽporibus omnis vnctio chriſmatis per ſolos Põtifices fiebat: ſed poſtquã inſtitutum eſt, vt baptizatum ſacerdos in vertice liniat, conſignatio tamen frõtis ſolis Pontificibus reſeruatur. *Innocent. I.* Quod ſumpſit ex Innocentio I. epiſtola 1. cap. 3. vbi dicit, illã actionem cæremonialẽ licere Presbyteris, ſiue extra Epiſcopũ: ſiue præſente Ep̃o baptizent. In quo videtur ampliare decretum Tolet. Concilij, quamquam quod dicit, (præſente Epiſcopo) intelligi recte poteſt de licẽtia eius. *Ad Conc. Arauſ.* Vnde ad Decret. Conc. Arauſic. dicendum eſt, nõ poſſe intelligi de hoc Sacramento: alioquin non fuiſſet limitandum ad ſolos hæreticos, ſed maiori ratione extendendum ad omnes fideles in mortis diſcrimine poſitos, quando non adeſt Epiſcopus, qui eos confirmet, ideo ergo Concilium illud de hæreticis ſpecialiter loquitur, quia non agit de Sacramento Confirmationis, ſed de reconciliatione ſolemni, qua olim ad Eccleſiæ gremium recipiebantur hæretici, qui ab hæreſi conuertebantur, in qua inter alias cæremonias in aliquibus regionibus, ſeu prouinciis adhiberi ſolebat quædam vnctio, ſeu conſignatio chriſmatis, vt ex hoc loco colligitur, & ex aliis, quæ infra ſectione 3. afferemus, & ad eundem modum poſſet intelligi decretum Innocentij primi, quamquam in eo nulla fiat mentio chriſmatis, neque vnctionis, ſed tantum conſignationis, & manus impoſitionis, quæ ſine dubio non erat Sacramentum Confirmationis. Hoc enim nunquam applicatum fuit Energumenis, ſeu correptis à dæmone in remedium, de quo ibi eſt ſermo: indicatur ergo eo loco aliqua cæremonia, quæ olim fuit in vſu, qua ſoli Epiſcopi vtebantur ad expellendos dæmones: Presbyteri autem & inferiores Clerici ſolum ex licẽtia Epiſcopi. Denique caput illud, Omni tempore, & caput Presbyter (quæ diſtincta non ſunt, nec ſumpta ex *Martin. I. Con. Rom* Martino primo cũ Concilio Romano, vt *Soto* Soto putauit, ſed vnum & idẽ ſumptum ex Canonibus collectis à *Martinus, Epiſc. Brachar.* Martino Brachar. Epiſcopo Canone 52.) recte idem Soto reſpondet, illa non eſſe intelligenda de Sacramento Cõfirmationis, ſed de cęremoniali vnctione in vertice, quæ olim etiam erat prohibita Presbyteris, præſente Antiſtite, vt oſtenſum eſt, præſerti ex *Leo Papa.* Leone Papa epiſtola octuageſima ſexta.

Ad Ambroſ. & Ignat. Ad Ambroſiũ & Ignatium facilis eſt reſponſio: Ignatius enim aperte loquitur de Epiſcopo, ſic enim ait: Nihil ſine Epiſcopis facito, Sacerdotes enim ſunt. Vnde fortaſſe loquitur iuxta antiquam cõſuetudinẽ ſupra tactam, quam & refert Ambroſius ad Epheſ. 4. ſcilicet, quod omnes Sacerdotes conſecrabantur etiam Epiſcopi, quamuis non omnes Epiſcopalem iuriſdictionem haberent. Ambroſius autem, quaſi per antonomaſiam Epiſcopum, Sacerdotem vocat: eſt enim reuera Sacerdos, & Sacerdotum princeps: nec Ambroſius ait, Spiritum ſanctum dari ad inuocationem cuiuſlibet Sacerdotis, ſed ſimpliciter ac indefinite ad inuocationem Sacerdotis, ſcilicet principalis ac præcipui, qualis eſt Epiſcopus.

SECTIO II.

Vtrum ex commiſſione, vel diſpenſatione Pontificis poſsit ſimplex Sacerdos hoc Sacramentum miniſtrare.

Conc. Flor. Ratio difficultatis colligitur ex dictis præcedente ſectione, nam, vt Concil. Florent. dixit, Sacramenta nouæ legis tribus perficiuntur, materia, forma & miniſtro, quorum ſi aliquid deſit, non perficitur Sacramentum: ſunt ergo hæc tria de ſubſtantia Sacramenti, & immutabilia ex diuina inſtitutione: non ergo poteſt ſummus Pontifex aliquid in his immutare: oſtenſum eſt autem, ſolum Epiſcopum eſſe miniſtrum huius Sacramenti ex Chriſti inſtitutione: ergo non poteſt alteri hoc miniſterium committi ex huma-

humana diſpoſitione. Et confirmatur ſecundo, nam hac ratione non poteſt Pontifex in materia vel forma huius Sacramenti diſpenſare: ergo neque in miniſtro. Tertio declaratur in hunc modum, quia vel collatio huius Sacramenti eſt actus eſſentialiter pendens à charactere Epiſcopali, vel non: ſi non, nulla eſt ratio, cur dicamus, hoc miniſterium eſſe proprium Epiſcopi ex ordinario iure diuino: ſi autẽ id affirmetur, hoc non poterit ille actus committi ei, qui nõ habet characterem Epiſcopalem, quia non poteſt actio eſſe abſque principio, à quo eſſentialiter pendet: hac enim ratione conſecrare corpus Chriſti committi non poteſt ei, qui non habet characterem ſacerdotalem, neque ordinatio Presbyteri ei, qui non habet characterem Epiſcopalem: alias poſſet etiam hoc miniſterium committi non ſacerdoti, quia character ſacerdotalis nihil ad hoc confert per ſe & vi ſua: alioqui etiam ſine conceſsione vel diſpenſatione Pontificis conferret.

1. Opinio negat. Adrianus. Durand. Bonauent. Scotus. Castro. Petrus Soto. Caietan.

Propter hæc argumenta nonnulli graues authores negant, miniſterium hoc poſſe vlla ratione committi ſacerdoti ſimplici, Adrianus in 4. in materia de Confirmatione art. 3. Durandus diſtinct. 7. quæſt. 3. & 4. vbi idem inſinuat Bonauent. circa literam Magiſtri, Scotus vero quæſt. 1. dubius eſt, & obſcure loquitur: tenet etiam Caſtro. lib. de hæreſibus, verb. Confirmatio, & inclinat Petrus Soto lect. 2. de Confirmat. Caietanus vero & alij citati ſect. præce. fauent huic ſententiæ, quatenus putant, rationes factas conuincere, vel Epiſcopum non eſſe neceſſarium miniſtrum neceſsitate Sacramenti, ſed tantum præcepti, ſecluſa Pontificis diſpenſatione, vel, ſi Epiſcopus eſt priori modo neceſsarius, nõ poſſe alium loco eius ſubſtitui, etiam Pontificia authoritate.

2. Sententia affirmat.

Secunda ſententia extreme contraria eſſe poteſt, vel ex parte recipientis, vel ex parte dantis hanc facultatem. Ex parte recipientis, quod nõ ſolum ſacerdoti, verum etiam Diacono, vel inferioribus Clericit, poſsit committi huius Sacramenti collatio. Pro hac ſententia citari ſolet Gloſſa in ca. Quanto, extra. de conſuetudine, ſed ibi ſolum loquitur de ſimplici Sacerdote. Vnde falſo ei hæc opinio tribuitur à Sylueſtro verb. Confirmatio diuina, q. 1. qui in eandem ſententiam refert Panorm. ibi dicentem, hoc munus poſſe committi cuicunque Clerico, dummodo confirmatus ſit, quod etiam tenet Summa angelica verbo, Conſecratio Sacrament. & refert pro hac ſententia Innocent. Gloſſa vero in c. Manus, de Conſecrat. diſt. 5. videtur hanc opinionem extendere, etiam ad Laicos, dummodo confirmati ſint, ſtatuit enim generalem regulam ex facultate Põtificis, quemlibet eleuari poſſe ad illud ſacramentum miniſtrandum, quod acceperit: Quæ tamen regula plus eſt, quam falſa, & errorum plena, nullaque ratione vel authoritate fundatur, nam præter hoc, quod per ſe ſatis abſurdum eſt, ſcilicet, quod Laicus confirmatus poſsit eſſe miniſter Confirmationis, ſequitur poſſe ſimplici Sacerdoti committi, vt Sacerdotes ordinet, & Diacono, vt ordinet Diaconos, quod tamen eſt inauditũ in Eccleſia. Ratio autem eſt clara, quia miniſter non confert Sacramentum, ratione ſimilis Sacramenti ſuſcepti, ſed ratione poteſtatis ad illud miniſterium cõceſſæ, quæ tamen non conceditur per Sacramentum ſimile, ſed per Sacramentum Ordinis, vel Epiſcopalem conſecrationem, in qua ſola datur poteſtas ad generãdum ſibi ſimile, vt ſic dicam. Vnde etiam fit, per ſe non eſſe neceſſarium ad hanc poteſtatem confirmandi, vt miniſter ipſe confirmatus ſit, quia ad miniſtrandum Sacramentum non eſt neceſſe ſimile Sacramentum recepiſſe, vt patet aperte in Extrema vnctione vel Matrimonio: & quia poteſtas confirmandi non datur per characterem Confirmationis, ſed per characterem Epiſcopalem, quia per ſe non pendet à charactere Confirmationis, ſed abſque illo dari poteſt, ſuamque efficaciam habere. At vero ex parte dantis hanc facultatem poſſet etiam aliquis opinari, hanc facultatem poſſe committi Sacerdoti non ſolum à ſummo Pontifice, ſed etiam ab aliis Epiſcopis, huius tamen ſententiæ nullum inuenio expreſſum aſſertorem, videtur tamen poſſe colligi ex decretis citatis in fine præcedentis ſectionis, in quibus abſolute & generatim dicitur, Presbyterum poſſe ex facultate Epiſcopi chriſma conferre.

Gloſſa. Sylueſter. Panorm. Angelus. Innocen.

Poteſt Summ. Pont. committere ſimplici Sacerd. facultatem confirmandi. D. Thom. Richardus. Maior. Paludan. Capreolus. Alenſis. Marſil. Antonin. Ferrar. Sylueſt. Angelus. Nauarr. Couarr. Gregorius.

Dicendum vero eſt primo, Summum Pontificem poſſe committere ſimplici Sacerdoti, vt Sacramentum Confirmationis rite & valide miniſtret. Hæc eſt ſententia D. Thomæ hic & in 4. diſtinct. 7. vbi cæteri Theologi eam communiter amplectuntur. Richard. Maior. Paluda. Capreolus, item Alenſ. 4. p. quæſt. 28. memb. 1. art. 3. §. 2. Marſil. in 4. quæſt. 5. art. 3. Antonin. 3. p. tit. 14. cap. 14. §. 6. Ferrar. 4. cont. gent. c. 60. & reliqui recentiores, & Summiſtæ omnes. Sylueſt. & Ang. locis ſupra citatis. & alij verb. Confirmatio. & Naua. ca. 22. §. 8. Couar. l. 1. Variar. c. 10. qui refert alios Iuris peritos. Fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex quodam facto D. Greg. quod refertur cap. Peruenit. diſt. 95. quod ſumptum eſt ex li. 3. epiſt. 26. cum enim Greg. relatum fuiſſet in inſula Sardiniæ ſolitos fuiſſe Presbyteros, baptizatus confirmare, id facere eos prohibuit, vt ipſe refert d. epiſt. & colligitur ex epiſt. 9. eiuſdem libri: ex hac autem prohibitione cum ortum ſcandalum videretur, ſic ſcribit Gregorius in prædicto textu. Nos quidem ſecundum vſum veterẽ Eccleſiæ noſtræ fecimus, ſed ſi omnino hac de re aliqui contriſtantur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri, etiam in frontibus, baptizandos chriſmate tangere debeant, concedimus. Ex quo facto colligunt prædicti authores, poſſe Pontificem facultatem hanc ſimplici Sacerdoti concedere. Alij autem Doctores variis modis ad hoc factum reſpondent. Primo quidem non verentur dicere, Gregorium vt hominem in eo facto erraſſe, ſequendo propriam opinionem, quam probabilem exiſtimauit. In his enim reb⁹, quæ magis ad vſum pertinent, quam ad doctrinam, interdũ poteſt errare Pontifex, non docendo, ſeu definiendo, ſed operando, ſic interdum diſpenſat in voto ſolemni, vel in Matrimonio rato, ſequẽdo probabiles opiniones, quæ fortaſſe in re ipſa falſæ ſunt: ita ergo accidere potuit in præſenti caſu. Et hanc reſponſionem non iudicant improbabilem Durandus & Paludanus ſupra, mihi tamen nullo modo probanda videtur. Primo quidem, propter eximiam Gregorij ſanctitatẽ & doctrinam, vnde non eſt veriſimile in re tam graui, ſe periculo errandi expoſuiſſe, maxime cum diſpẽſatio illa non vni tantum, vel alteri priuatæ perſonæ, ſed integræ cuidam prouinciæ concederetur, nam error huiuſmodi fuiſſet grauiſsimus, & valde pernicioſus, & in re pertinente ad ſubſtantiam ſacramenti. Deinde, quia Gregorius non concedit hanc facultatẽ verbis ſignificantibus aliquod dubium vel probabilitatem, ſed tanquam de re certa, & indubitata loquitur. Denique non legimus ante Gregorium quæſtionem hanc ſub his terminis fuiſſe in diſputationem adductam, & vtrinque ortas eſſe opiniones probabiles, vt credamus Gregorium altera earum vti voluiſſe, ſicut in exemplis adductis contingit: ergo nullo fundamento dici poteſt, Gregorium id feciſſe ſequendo opinionem probabilem, ſed quia antiqua traditione & fortaſſe ex ſuorum prædeceſſorum vſu (licet ſcriptus non ſit) intellexit, & pro conſtante habuit, ſe habere illam poteſtatem.

Durandus. Paludan.

Gloſſa. Scotus. Bonauent.

Eſt autem ſecunda reſpõſio, quam afferunt Gloſſa in prædicto caſu, & Scotus ac Bonauentura ſupra, Gregorium ibi nec diſpenſaſſe, nec poteſtatem aliquam conceſsiſſe: ſed conniuiſſe tantum, & quod ſine ſcandalo vetare non poterat, permiſiſſe. Hæc vero reſponſio eſt contra vim verborum Gregorij, non enim ait, permittimus, ſed concedimus, ex quo ſumitur efficax argumentũ: Nam, ſi Gregorius illo verbo in ſua proprietate vſus eſt. Ergo non tantum factum permi-

permiſit,ſed etiam facultatem id faciendi conceſsit. Si illo autem verbo vſus eſt ad diſsimulandum, grauiſsime deliquit, quia non ſolum errorem quendam permiſit, ſed etiam ſpecie ſuorum verborum confirmauit & auxit. Adde (quod bene Scotus notat) non potuiſſe Pontificem in re tam graui errorem & abuſum illius gentis diſsimulare ac permittere propter tam leuem cauſam, qualis erat quorundam triſtitia, & ſcandalum acceptum potius, quam datum, nam potius ad officium Pontificis pertinebat, ſi ſcandalum illud ex errore naſcebatur, veritatem conſtanter docere, vt error, & conſequenter ſcandalum tolleretur.

Scotus. Tertio reſponderi poteſt ex Scoto, eo tempore Presbyteros non fuiſſe tantum ſimplices Sacerdotes, ſed etiam fuiſſe Epiſcopos conſecratos, quamuis non omnes haberent iuriſdictionem Epiſcopalem, ſed vnus tantum in ſingulis ciuitatibus, qui per antonomaſiam nomen Epiſcopi retinebat: & ideo ad illum ſolum ſpectabat huius Sacramenti collatio, quia vero alij Presbyteri habebant etiã Epiſcopalem conſecrationem, ideo facile potuit Gregorius ad eos extendere facultatem conferendi hoc Sacramentum, quia hæc potius erat ampliatio quædam iuriſdictionis, quam Ordinis, ſeu conſecrationis, ſicut poſſet nunc Papa concedere vni Epiſcopo poteſtatem confirmandi in alieno Epiſcopatu. Sed neq; hæc reſponſio poteſt ſatisfacere: quia, licet fortaſſe in initio Eccleſiæ ſolitum fuerit, ſimul cum dignitate ſacerdotij conferre Epiſcopalem conſecrationem, tamen illa conſuetudo non longo tempore durauit, & ſaltem tempore Gregorij certum eſt, ſimplices Sacerdotes fuiſſe diſtinctos ab Epiſcopis, non ſolum iuriſdictione, ſed etiam conſecratione, nam ante Gregorium *Euſeb. Papa.* dixit Euſebius Papa, Confirmationem datam à ſacerdote eſſe irritam, & tamen ſi ſacerdos eſſet conſecratus Epiſcopus, quamuis iuriſdictione careret, nihilominus Sacramentum Confirmationis ab eo datum, factum teneret. Ergo ſignum eſt, tum fuiſſe ſacerdotes ſimplices ſine conſecratione Epiſcopali, & hoc eſt, quód Greg. ait: Et nos quidem ſecundum veterẽ Eccleſiæ noſtræ conſuetudinem fecimus. Hæc enim conſuetudo de ſimplici tantum ſacerdote intelligẽda eſt, & hæc eſt, quæ hactenus durat in Eccleſia Romana. Deniq; Gregorius dicit ſe concedere hanc facultatem Presbyteris in abſentia Epiſcopi: ergo loqtur de Presbyteris carẽtib. conſecratione Epiſcopali.

Adrianus. Quarto reſpondet Adrianus, non loqui Gregorium de Sacramento Confirmationis, ſed de aliqua alia cæremoniali vnctione, nam fortaſſe illi Presbyteri bis vngebant infantes, ſemel in vertice, & iterum in fronte, neutram vero dabant per modum Sacramẽti, ſed per modum cæremoniæ: Gregorius autem prius prohibuit alteram ex his vnctionibus, quia nõ erat in Eccleſia vſitata, & quia fortaſſe non exiſtimauit illam eſſe conuenientem propter periculum erroris & deceptionis, quæ facile introduci poterat, confundendo illam vnctionem cum Epiſcopali Cõfirmatione. Poſtea vero potuit Gregor. illam cæremoniam admittere, quia non erat intrinſece mala, nec contra ius diuinum, cum non eſſet ſacramentalis: ſed ſolum quædam vmbra & ſignificatio illius. Poſſumus autem hoc coniectura confirmare, nam ante conceſsionem Gregorij vtebantur illi Presbyteri tali vnctione, non eſt autem credibile, fideles Presbyteros, & in regno Catholico, nec multum ab Eccleſia Romana diſtantes propriá authoritate miniſtraſſe Sacramentum Confirmationis, aut ſcandalum paſſuros fuiſſe, eo, quod Greg. tale miniſterium eis prohiberet: ergo veriſimile eſt, eam vnctionem, de qua ibi agebatur, non fuiſſe exiſtimatum Sacramentum Confirmationis.

Conc. Flor. Hæc vero expoſitio in primis eſt contra Concil. Florent. in decret. Eugenij, vbi cum dixiſſet, ſolum Epiſcopum poſſe conferre eam vnctionem, quæ eſt Confirmationis Sacramentum, ſubdit: Legitur tamẽ aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem ex rationabili, & vrgente admodum cauſa ſimplicem Sacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum: vbi ſine dubio refert hoc factum Gregorij, nam ante Concilium Florentinum nullibi legimus, Sedem Apoſtolicam in hoc diſpẽſaſſe, niſi in hoc facto Gregorij, aut ſi fortaſſe alibi legitur, inde ſumi poterit idem argumentum efficax ad concluſionem confirmãdam. Dico autem ante Concil. Floren. quia poſtea Gregorius tertius eandem facultatem cõceſsiſſe dicitur quibuſdam ſimplicibus ſacerdotibus, qui in remotiſsimis regionibus infidelium verſantur, in quibus non ſunt Epiſcopi, & multi eorum, qui ad fidem conuertũtur, ſine hoc Sacramento decederent, ſi nõ poſſent à Preſbyteris confirmari. quam facultatem alij dicunt cõceſsiſſe Adrianum VI. quibuſdam fratribus Minoribus pro Indis, quæ conceſsio dicitur authentica haberi Hiſpali in monaſterio ſancti Franciſci.

Vnde poteſt à ſimili argumentum ſumi ad prædictam expoſitionem reiiciendam, nam Gregorius I. non abſolute, ſed cum limitatione concedit hanc facultatem Presbyteris: Vbi Epiſcopi deſunt: ergo ſignum eſt non agere de cæremoniali vnctione, ſed de ſacramentali, nam ſi tantum eſſet cæremonialis vnctio, etiam poſſet facile concedi in præſentia Epiſcopi. Deniq; illa expoſitio omnino voluntaria eſt, & ſine fundamento, nam Gregorius loquitur ſimpliciter de vnctione Chriſmatis in fronte, hoc autem nomen proprium eſt Sacramenti Confirmationis, vt patet ex vſu totius antiquitatis ſupra relato, neq; vnquam legimus conſignationem in fronte adiunctam eſſe Baptiſmo ſolemni inter cæremonias eius: eſt ergo ibi ſermo de Sacramento Confirmationis.

Vltimo ergo reſpondet Scotus, Diuum Gregorium per illam conceſsionem conſtituiſſe illos Preſbyteros, eoſque quodammodo Epiſcopos effeciſſe, quoad iſtum actum. *Scotus.* Sed hoc vel eodem reuoluitur, vel verum eſſe non poteſt: nam ſi intelligat, feciſſe illos ſemiepiſcopos, quoad ordinationem, conſecrationem, aut characteris impreſsionem, eſt plane falſum, vt per ſe conſtat, quia ſolum fuit quædam extrinſeca deputatio, quæ ad præſentes & abſentes, vel poſtea etiam futuros, quantum eſt ex ſe, extendebatur, quæ non habent locum in ordinatione vlla vel conſecratione, ſi vero intelligat, illos ſacerdotes accepiſſe aliquo modo poteſtatem exercendi actum Epiſcopalem, hoc eſt, quod intendimus, Pontificem poſſe communicare hanc poteſtatem ſacerdoti ſimplici ſine noua eius ordinatione, vel conſecratione.

Quomodo potuit ſimplex ſacerdos cõſtitui in põtentia remota ad hoc, vt poſſit delegari à Pontifice ad hoc Sacramentum adminiſtrãdum.

Rationes ad hanc ſententiam confirmandam adducuntur nonnullæ ab authoribus citatis, ſed cum res pendeat ex inſtitutione, ad illud ſemper recurrendum erit. Itaq; recte intelligimus, potuiſſe Chriſtum Dominum inſtituere, vt ſacerdoti ſimplici ex vi ſuę ordinationis non daretur poteſtas proxime, & in actu primo (vt ſic dicam) ad conferendum hoc Sacramentum, ſed hæc daretur ſoli Epiſcopo per cõſecrationem ei?, & nihilominus ſimul voluiſſe Chriſtum, vt ſacerdos ex vi ſuæ ordinationis eſſet (vt ſic dicam) in potentia remota, vt adiuncta commiſſione, ſeu delegatione Pontificis poſſet hoc Sacramẽtum conferre, in hoc enim modo inſtitutionis nulla eſt repugnantia, imo poſſet eſſe magna congruentia, vt in abſentia Epiſcopi non careant fideles aliqua via & poteſtate obtinendi hoc Sacramentum, & habendi ſufficientem miniſtrum eius. Quod autem huiuſmodi fuerit inſtitutio, oſtendit primo factum Gregorij ſupra declaratum: Secũdo, Concilium Florentinum in verbis ſupra citatis, nam poſtquam dixit, *Conc. Flor.* ordinarium miniſtrum eſſe Epiſcopum, ſubdit: Legitur tñ, aliquãdo p Apoſtolicæ ſedis diſpẽſationẽ, &c. & ſignificans Chriſtum inſtituiſſe huiuſmodi miniſtrum cum hac latitudine & extenſione. Tertio idem indi-

Conc.Trid. indicat Trident.ſeſsione 7. Canone 3. de hoc ſacramento dicens, eius ordinarium miniſtrum eſſe ſolũ Epiſcopum, nam cum dicit, ordinarium, duo ſignificat. Primum Epiſcopum ex vi ſuæ ordinationis habere hanc indelebilem poteſtatem, vt ipſummet docuit ſeſsione 23. capit. 4. ſecũdum, ita habere Epiſcopum hanc ordinariam poteſtatem, vt tamen in Sacerdote ſit capacitas ad recipiendam illam ſaltem ex delegatione & commiſsione. Quarto Concilium Se- *Con.Seno.* nonenſe in decretis morũ capi. 38. cum dixiſſet, Abbates non habere poteſtatem confirmandi, ſubdit: Quod ſi qui ſint, qui contendant, ſibi cõpetere hanc facultatem ex priuilegio, volumus, quod cũ primum fuerint requiſiti à Suffraganeis noſtris de priuilegio fidem facere teneantur. Vbi aperte ſupponit, Abbates, etiãſi non ſint Epiſcopi, ſed ſimplices ſacerdotes, ex priuilegio poſſe hoc ſacramentum conferre. Atq; hoc ſenſu adduci ſolent in huius ſententiæ confirmationem quædam antiqua decreta, in quibus dicitur, ſacerdotem poſſe vngere in abſẽtia Epiſcopi, ſed hæc decreta vel minimum probant vel nihil, & hoc poſterius verius eſt, illa enim non ſunt alia, præter ea, quæ ſectione præcedente tractauimus, vbi oſtendimus in eis non eſſe ſermonem de hoc ſacramento, ſed de aliis vſibus chriſmatis.

Solus ſacerdos poteſt delegari à Summo Pontifice ad hoc ſacramentum adminiſtri. 1. pars probatur. Dico ſecundo, nulli inferiori Clerico, neque laico poſſe hoc miniſterium committi præterquam ſacerdoti, eique non ab alio, quam à Summo Pontifice ex cauſa rationabili. Prima pars eſt D. Thom. in 4. diſt. 7. quæſt. 3. artic. 1. quæſtiuncu. 3. quem alij ſequuntur, & videtur res certa, quam vt minimum probant, & conuincunt argumenta ſupra adducta in fauorem primæ ſententiæ, quia in his quę ſunt de ſubſtantia ſacramẽtorum, nihil alterari, aut immutari poteſt à Chriſti inſtitutione, ſed ex inſtitutione Chriſti ſolus Epiſcopus eſt ordinarius miniſter huius ſacramenti, vt Concilia definiunt, ſolusque Sacerdos eſt in potentia, vt ei poſsit cõmitti hoc miniſterium per Pontificem Summum, hæc enim ſola exceptio conſtat nobis traditione, quæ non poteſt firma aut probabili authoritate ad inferiores extendi: ergo non eſt id temere faciendum. Et confirmatur, nam diſpenſatio in his, quæ ſunt iuris diuini ordinarij, non poteſt fieri à Summo Pontifice, niſi in his, quæ vel ab humana voluntate aliquo modo pendet, vel in his, in quibus eodem diuino iure conſtat, datam eſſe huiuſmodi poteſtatem, & iuxta menſuram & regulam ipſo iure diuino conſtitutam, quæ ex vſu & traditione colligenda eſt, ſed in præſenti ordinarium ius diuinum eſt, vt Epiſcopus miniſtret hoc ſacramentum, quod vero alteri delegetur hæc poteſtas, eſt diſpenſatio quædam ipſo diuino iure ſpecialiter conceſſa & tradita, ac vſus Eccleſiæ hacten⁹ ſolum docuit, diſpenſationem hanc ſolum eſſe à Chriſto conceſſam, reſpectu ſimplicis ſacerdotis: ergo non poteſt probabiliter ad alios extendi. Tamen affert optimam congruentiam Diuus Thomas, nam ſicut ſolus Sacerdos habet directam poteſtatem in Corpus Chriſti verum, ita etiam ſolus habet per ſe & ex officio directam poteſtatem in Corpus Chriſti myſticum ad remittenda peccata, & ad miniſtranda ſacramenta ex officio, & ideo merito ſimplex Sacerdos cenſetur capax huius poteſtatis ſaltem per delegationem, vt, qui poteſt Corpus Chriſti conficere, & per ſacramentum illud fidelem populum ſpecialiter nutrire, poſſit etiam, deficiente Epiſcopo, illum confirmare, & ad Chriſtianam militiam præparare. Diaconus vero & conſequenter quilibet inferior, cum careat prædicta poteſtate in Corpus Chriſti verum, merito reputatur ineptus ad huiuſmodi miniſterium, & incapax talis diſpenſationis. Nam ob hanc etiam cauſam non poteſt committi Diacono, vt miniſtret extremã vnctionem: ergo multo minus vt miniſtret Confirmationem.

2. Pars probatur. Secunda pars eodem modo videtur mihi certa, quamquam nonnulli Scholaſtici contrarium inſinuent, eam vero ſignificat Diuus Thomas hic ad primum, dum ait: hoc conuenire Pontifici ſupremo ex plenitudine poteſtatis, quam habet in Eccleſia: ſentit ergo nullum alium habere hanc poteſtatem. Et idem ſentit Paludanus diſtinctione 7. quæſtion. 4. numero 20. & idem tenet Soto eadem diſtinctione articulo 12. ad quintum, quamquam non videatur ſatis conſequenter loqui ad ea, quæ in ſolutione ad primum dixerat, vt ſtatim annotabo. Ratio autem eſt ſupra tacta, quia in his, quæ ſunt iuris diuini abſolute & ſimpliciter, non poteſt diſpenſari, niſi iuxta modum & menſuram, ipſomet iure diuino ſtatutã & conceſſam, ſed hoc ius miniſtrandi hoc ſacramentum eſt diuinum, & lege ordinaria conceſſum Epiſcopis, & ex traditione ſolum habemus Summum Pontificem poſſe in hoc diſpenſare. Vnde Concilium Florentinum ſignanter dicit, Legimus autem per ſedis Apoſtolicæ diſpenſationem, &c. Contra hanc vero partem ſentit Ledeſma hîc, quamuis enim nobiſcum doceat nunc de facto non poſſe Epiſcopos committere hoc miniſteriũ ſimplicibus Sacerdotibus in ſuis Epiſcopatibus, quia hoc eſt eis è Summo Pontif. ſe prohibitum, exiſtimat tñ poſſe id facere ſtando in ſolo iure diuino, & ſecluſa prohibitione Pontificis, quia tantam habet poteſtatem Epiſcopus in ſua prouincia, ſicut Papa in toto orbe, & ad hoc confirmandum adducit Canonem 20. Concil. Toletan. primi ſupra tractat. Atque idem ſentire debet Soto, ſi talis fuit Chriſti inſtitutio, qualis ab ipſo deſcribitur, dicit enim Chriſtum ſtatuiſſe, ſolos ſacerdotes, ſiue ex officio ſiue ex commiſsione poſſe confirmare, cõmiſiſſe autem Eccleſiæ, vt poſſet, prout expedire cenſeret, limitare, vt Epiſcopus vel Sacerdos ſub hac vel illa conditione eſſet neceſſarius miniſter huius ſacramenti. Ex qua doctrina neceſſario ſequitur, potuiſſe Eccleſiam non limitare hanc poteſtatem delegatam Sacerdotis ad Summi Pontificis conceſsionem, ſed eam extendere ad conceſsionem Epiſcopi. Vnde fit, ſtando in iure diuino: poſſe Epiſcopum hãc facultatem concedere, ſolumque ex cenſura & limitatione Eccleſiæ hoc eſſe Summo Pontifici reſeruatum. Sed vterque iſtorum authorum grauiter deceptus eſt, nam in primis Ledeſma nititur fundamento nimis falſo & improbabili. Multa enim poteſt Summus Pontifex in Eccleſia ex plenitudine poteſtatis, quæ non poſſunt Epiſcopi in ſuis diœceſibus, vt alio loco latius tractandum eſt. Deinde, ſi hoc poſſunt Epiſcopi iure diuino, vbi eſt illis prohibitum à Summo Pontifice, ne vtantur hac poteſtate? aut vbi facta eſt hæc reſeruatio, aut iuriſdictionis coarctatio? nullum enim extat de hac re Pontificium decretũ. Quod ſi fortaſſe dicat, Epiſcopos amiſiſſe hoc ius per non vſum in primis hoc gratis dicitur, cum hoc nõ ſit priuilegium, ſed ordinarium ius. Deinde hinc potius debuiſſet inferri, ideo Epiſcopos nunquam habuiſſe hunc vſum, quia nunquam habuerunt hanc poteſtatem. Denique alias eadem ratione dici poſſet, poſſe Epiſcopos per contrariam conſuetudinem acquirere ius concedendi hanc facultatem, quod fortaſſe Ledeſma facile concederet. Imo exiſtimat in Græcia aliquando fuiſſe hanc conſuetudinem, vt ſimplices Sacerdotes confirmarent ex licentia Epiſcopi: quod de Ægyptiis refert Ambroſius ad Epheſios quarto, ſed loquitur aperte de eo tempore, in quo Presbyteri ſimul ordinabantur Epiſcopi, nunquam ergo in Catholica Eccleſia fuit talis conſuetudo, quod Epiſcopi concedant ſimplicibus ſacerdotibus facultatem confirmandi, nec Concilium Tolet. quod citat, loquitur de hoc ſacramento, vt ſupra vidimus: At vero Soto non recte explicat inſtitutionem, primum quia ex doctrina eius ſequitur, Epiſcopum non ex Chriſti inſtitutione, ſed ex Eccleſiæ determinatione, eſſe nunc ordinarium miniſtrum huius ſacramenti, conſequens eſt falſum, & contra id quod Cõ-

D.Thom. Paludanus. Soto. Conc Flor. Ledeſma. Con. Tolet. Soto. Ambroſius.

Conc. Flor. *Con. Trid.*

cilium Florentinum & Tridentinum indicant, dum definiunt, ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum, nimirum ex inſtitutione Chriſti. Secundo. quia alias potuiſſet Eccleſia facere, vt ordinarius miniſter huius ſacramenti eſſet quilibet Sacerdos, ſi nullam limitationem inſtitutioni Chriſti adhibuiſſet, conſequens autem videtur etiam repugnare prędictis definirionibus. Tertio potuiſſet Eccleſia alijs modis præſcribere hoc miniſterium, vt verbi gratia, quod ſimul cum Epiſcopis aliqui eſſent neceſſarij, & ordinarij miniſtri, non vero alij ſimplices ſacerdotes. Item quod poteſtas delegandi hanc facultatem ſimplici Sacerdoti, non tantum eſſet penes Pontifices, ſed etiam penes Parochos, vel Abbates: & alia ſimilia inferri poſſunt plane abſurda. Verus ergo modus inſtitutionis eſt ſupra à nobis declaratus, & iuxta illum limitata eſt ipſo iure diuino hæc poteſtas delegandi hoc miniſterium, vt ſit propria Summi Pontificis.

3. Pars probatur. *Conc. Flor.*

Tertia pars concluſionis fere habetur in Concil. Florent. in illis verbis: Legitur tamen aliquando per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili & vrgente admodum cauſa. Colligitur etiam ex dictis, nã hæc conceſſio eſt per modum cuiuſdam diſpenſationis: omnis autẽ diſpenſatio in communi lege requirit cauſam rationabilem. Præterea Chriſtus Dominus, qui voluit ordinarium miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, conſequenter virtute voluit, alium miniſtrum ſine neceſsitate non introduci: ergo requiritur rationabilis cauſa. Imo hinc videtur inferri, ſi aliter fiat hæc diſpenſatio ex ſola voluntate Pontificis, ſine rationabili cauſa, non ſolum male fieri, ſed etiam irritam eſſe ac nullam: quia eſt contra Chriſti voluntatem, & inſtitutionem, & quia in vniuerſum, licet in iure humano diſpenſatio ſine cauſa facta teneat, quã do eſt ab habente æqualem poteſtatem: tamen diſpenſatio in his, quæ pertinent ad ius diuinum, vt in voto & ſimilibus, ſi fiat ſine cauſa, non ſolum eſt illicita, ſed etiam nulla: hæc autem diſpenſatio eſt aliquo modo in iure diuino, vt dictum eſt: ſed hoc vltimum licet appareat probabile, non tamen audeo id ſimpliciter affirmare, ne videar iniicere ſcrupulũ & dubitationem, an Confirmatio facta à Presbytero ex conceſsione Pontificis valida ſit: eſſet enim hoc inconueniens: & ideo ſimpliciter dicendum eſt, quotieſcunque Papa concedit hanc facultatem, licet fortaſſe quoad praxin & vſum minus prudenter interdum faciat, nihilominus conceſsionem eſſe validam, ſuumque effectum habere, nam hic eſt conuenientior inſtitutionis modus. Vnde in prædicto Concilio

Conc. Seno.

Senonenſi ſignificatur, hanc facultatem poſſe concedi per modum cuiuſdam priuilegij, quod, vt validum cenſeatur, nil aliud exigitur, quam quod conſtet eſſe conceſſum. Quod poteſt etiam confirmari exemplo minorum Ordinum, quos non poſſunt cõferre ſimplices ſacerdotes ex vi ſuæ ordinationis, poſſunt tamen ex delegatione Pontificis, quæ ſemper valida cenſetur abſq; examinatione cauſæ. Vnde non requiritur ad valorem actionis, ſed vt prudẽter fiat: & ad hoc non ſemper requiritur cauſa ex neceſsitate aliqua vel penuria miniſtrorum, ſed aliis titulis & rationibus fieri poteſt.

Solet vero hic inquiri, an Papa electus & habens iam ſupremam Eccleſiæ iuriſdictionem, nondũ tamen Epiſcopus conſecratus poſsit hoc miniſterium committere ſimplici ſacerdoti, & ratio dubij eſſe poteſt, quia tunc Pontifex per ſe ipſum non poſſet confirmare: ergo nec poſſet alii committere, atque ita ſentit Paludanus ſupra num. 51. Sed contrarium videtur longe probabilius: nam hæc diſpenſatio non eſt actus Ordinis, nam in hoc non ſuperat Summus Pontifex alios Epiſcopos, ſed eſt actus poteſtatis iuriſdictionis, in qua ſuperat pontifex alios Epiſcopos: ergo ſi Papa habet ſupremam iuriſdictionem, quãuis nondum conſecratus ſeu ordinatus ſit, poteſt

Paludanus. Papa electus nondũ vero Epiſcopus poteſt dare facultatem Sacerdoti adminiſtrãdi hoc ſacramentũ.

hanc diſpenſationem concedere. Nec refert, quod per ſe ipſum non poſsit confirmare ex defectu Ordinis, nam ſæpe poteſt hoc modo vnus alteri committere, quod per ſe non poteſt facere, vt Epiſcopus nondum ordinatus ſacerdos poteſt dare ius abſoluendi, quamuis ipſe per ſe abſoluere non poſsit, & ratio eſt, quia huiuſmodi conceſsio ſupponit in altero Ordinem neceſſarium ex inſtitutione Chriſti, vt ei poſsit hæc poteſtas delegari, vt ipſa ſolum eſt veluti applicatio, ad quam ſufficit poteſtas iuriſdictionis. Vnde conſequenter infertur, ſi Pontifex electus ſit ſimplex Sacerdos nondum conſecratus Epiſcopus poſſe, ſi velit, & rationabilis cauſa occurrat, hoc ſacramentum miniſtrare ſecum ipſo diſpẽſando: quia non eſt peioris conditionis, quamuis, moraliter loquendo, vix poſsit caſus occurrere, in quo id fieri oporteat.

Hæc conceſſio ſeu facultas non ceſſat morte delegãtis Pontificis.

Rurſus inquiri ſolet, an ſimplex Sacerdos, qui facultatem habuit à Summo Pontifice, miniſtrãdi hoc ſacramentum, poſsit mortuo Pontifice, illud miniſtrare. Videtur enim ceſſare virtus eius, cum ſit veluti inſtrumentalis, pendens à Pontifice concedente facultatem. Dicendum eſt tamen hanc facultatem non ceſſare per mortem concedentis, & ideo in eo caſu poſſe ſimplicem ſacerdotem licite & valide hoc ſacramentum miniſtrare, alioqui Sacerdotes hac facultate vtentes in remotiſsimis regionibus (pro quibus maxime concedi ſolet hæc facultas) fere ſemper eſſent moraliter dubij de valore ſacramenti, ſi fortaſſe Pontifex, qui facultatem conceſsit, mortuus eſſet, nam hoc periculum morale eſt, & frequenter accidit. Accedit quod in vniuerſum gratia non extinguitur morte concedentis: hæc autem facultas eſt gratia quædam & fauor, & ideo nõ ceſſat. Vnde etiam colligitur, quod licet fortaſſe ceſſet ratio vel neceſsitas, quæ mouet Pontificem ad hoc priuilegium concedendum, non ſtatim ceſſat ipſo facto huiuſmodi facultas, niſi in ea ſit expreſſum, ita vt ſub ea conditione vel limitatione data ſit, alioqui ſi abſolute concedatur, ſemper durat, etiam ſi fortaſſe cauſa non duret, quia non pendet ab illa in fieri, & in conſeruari, neque in ſua ſubſtantia & valore, vt dictum eſt. Poteſt autem hæc facultas ſemel conceſſa reuocari, ita vt, ſicut Confirmatio data à Sacerdote ſimplice prius quam habeat à Pontifice facultatem, eſt nulla, & prorſus irrita, ita etiam data poſt reuocationem facultatis prius conceſſæ, quia per hanc facultatem non datur aliquis Ordo, neque imprimitur aliquis character indelebilis, & ideo de ſe reuocari poteſt, ſicut alia priuilegia, facta autem huiuſmodi reuocatione, res conſtituitur in eodem ſtatu, in quo antea erat, & ideo tam impotens manet ſimplex ſacerdos ad miniſtrandum hoc ſacramentum poſt reuocatam prædictam facultatem, quam erat impotẽs ante illam conceſſam. De qua re legi poteſt Alexand. Alenſ. 4. p. quæſt. 28. memb. 1. art. 3. §. 3.

Non ceſſat ceſſante cauſa ſi ne cum limitatione cõceſſa ſit.

Poteſt tamẽ reuocari.

Alex. Alenſ.

Ad argumẽta 1. ſẽtentia.

Ad argumenta primæ ſententiæ facilis eſt reſponſio ex dictis. Dicimus enim Pontificem in hoc negotio non diſpenſare, neque immutare ius diuinum, ſed conſtituere talem miniſtrum huius ſacramenti, qualem Chriſtus inſtituit, voluit autem Chriſtus, miniſtrum ordinarium & ex officio eſſe Epiſcopum, extraordinarie autem poſſe eſſe ſimplicem Sacerdotem, authoritate Summi Pontificis, ad hoc deputatum, hunc enim fuiſſe inſtitutionis modum, probatum eſt ex vſu & traditione Eccleſiæ. Neque propterea hoc extendendum eſt ad quamcunque aliã, aut materiam aut formam ſacramentorum, quia non oportet, eundem eſſe modum inſtitutionis in omnibus, cum non ſit in omnibus eadem ratio, vel neceſſitas, vel traditio, erit autem ſimile exemplum in minoribus Ordinibus, ſupponendo, quod ſint verum ſacramentum, nam ordinarius miniſter eorum eſt ſolus Epiſcopus, & tamen poſſunt ex conceſsione Pontificis per ſimplicem Sacerdotem miniſtrari. Atque

que hinc fit, characterem Epiſcopalem eſſe ſufficiens principium huius ſacramenti, & neceſſarium in miniſtro ordinario & ex officio, non tamen abſolute & ſimpliciter, quia etiam character Sacerdotalis poteſt ſufficere, non tamen per ſe, & veluti vi ſua, ſed quaſi extenſus vel applicatus per conceſsionem Pontificis: cum enim character non ſit potentia phyſica, ſed ſignaculum quoddam, induens quandam rationem moralis potentiæ ſeu facultatis, facile intelligi poteſt in aliqua actione poſſe pendere ex conceſsione ſeu facultate morali iuxta Chriſti inſtitutionē. Sed quęres, an illa ſententia ſit iam hæretica, & noſtra ſit de fide, nonnulli enim ita ſimpliciter affirmant, vt Ledeſma hic, & inſinuat etiam Soto in diſtinctione 7. artic. 11. dicens: Sententiam Diui Thomæ non ſolum eſſe opinionem, verum etiam Eccleſiaſticam ſanctionem. Fundatur autem in decreto Concilij Florentini ante quod (ait Soto) potuiſſe Durandum & Scotum aliud opinari: de Adriano autem miratur, quod illud non legerit. Sed non eſt veriſimile, illud non legiſſe, ſed fortaſſe tempore Adriani decreta illa Concilij Florentini non erant ita recepta, nec plena authoritate confirmata, vel certe (quod veriſimilius eſt) non intellexit Concilium hoc definiuiſſe, nam ſolum refert, ſedem Apoſtolicam aliquando in hoc diſpenſaſſe, non tamen id expreſſe approbat, neq; habet aliquod verbum, quod definitionem indicet, ſed obiter tantum hiſtoriam attingit. Concilium autem Tridentinum (quod Ledeſma citat) licet definiat, ordinarium miniſtrum eſſe Epiſcopum, nihil tamen de extraordinario tractat, ſed rem indefinitam relinquit. Exiſtimo ergo, nondum eſſe in hoc aliquid de fide, quamquam non negem, Concilium Florentinū magnam huic noſtræ ſententiæ tribuiſſe authoritatem, adeo, vt temerarium cenſeam, contrarium velle pertinaciter defendere. De fundamentis autem ſecundæ ſententiæ nihil dicendum occurrit. An vero neceſſarium ſit, ſimplicem ſacerdotem miniſtrātem hoc ſacramentum ex conceſsione Pontificis, vti chriſmate ab Epiſcopo conſecrato, vel in hoc poſsit etiam cadere diſpenſatio, diximus ſupra tractando de materia huius ſacramenti.

Ledeſma. Scotus. Conc. Flor. Contrariam ſententiam pertinaciter defendere temerariū eſt.

SECTIO III.

Vtrum hæreticus Epiſcopus, vel ab Eccleſia præciſus, ſeu prohibitus, poſsit eſſe miniſter huius ſacramenti.

RATIO dubitandi eſt, quia nonnulli Pontifices & Patres antiqui interdum ſignificant, ſacramētum Confirmationis datum ab Epiſcopo hæretico eſſe irritum & inane. Ita ſignificat Innocentius primus epiſtola 18. capit. 3. de hæreticis enim loquens: Eis ſolum Baptiſma ratum eſſe permittimus: & infra: Nec dare Spiritus ſancti plenitudinem poſſunt, quam per impietatis ſuæ perfidiam perdiderunt: Similiter Leo Papa epiſt. 35. c. 2. baptizatum ab hæreticis dicit, non eſſe rebaptizandum, ſed hoc ei eſſe conferendum, q́ ibi defuit, vt per Epiſcopalem manus impoſitionem virtutem ſancti Spiritus conſequatur. & epiſt. 77. c. 7. dicit baptizatos ab hæreticis ſola inuocatione Spiritus ſancti per impoſitionē manus eſſe confirmandos, & ſubdit inferius rationem, Vt, q́ ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis ſacerdotibus conſequatur. Ergo ex ſententia Leonis Confirmationis ſacramentum ab hæreticis dari non poteſt. Et confirmationis, nam ita fuit ſemper antiqua conſuetudine in Eccleſia obſeruatum, ſcilicet, vt ab hæreticis baptizati, cum ad Catholicam Eccleſiam veniunt, per manus impoſitionem, i. e. ſacramentum Confirmationis, recipiantur. Sic Euſebius Papa epiſt. 3. circa finem: Hæreticos omnes, quicunq; Dei gratia conuertuntur, & in Sanctæ Trinitatis nomine credentes baptizati ſunt, Romanæ Eccleſiæ regulam tenentes, per manus impoſitionem reconciliari præcipimus: & ſubdit ſtatim: Manus impoſitionis ſacramētum magna veneratione tenendum eſt, &c. ergo loquitur de hoc ſacramento, de quo videntur etiam loq; Concil. Arelatenſe primum, canone 8. illis verbis: Manus eis tantum imponatur, vt accipiant Spiritum S. Et Arelatenſe II. c. 17. ibi. Cum chriſmate & manus impoſitionem in Eccleſia recipi ſufficit. Vnde Cypri. ſupponens hanc Eccleſiæ conſuetudinem, & ſequēs ſententiam ſuam de rebaptizandis, ab hæreticis baptizatis, ſcribit in epi. 72. Eis parum eſſe manum imponere ad accipiēdum Spiritum S. niſi accipiant & Eccleſiæ Baptiſmum: & epiſt. 47. videtur ſupponere, tanquam conceſſum ab omnibus, Confirmationem non poſſe dari ab hæreticis: cum ſic ad hominem argumentatur: Si maieſtati nominis tribuunt, vt, qui in nomine Ieſu Chriſti, vbicunq; & quomodocunq; baptizantur inuocati & ſanctificati iudicētur: cur non eiuſdem Chriſti nomine illic & manus baptizato imponitur ad accipiendū Spiritum ſanctum? Cur eadem eiuſdem maieſtas nominis non præualet in manus impoſitione, q̄ valuiſſe contendunt in Baptiſmi ſanctificatione? Hinc etiā in Concilio Carthaginenſi tēpore Cypriani celebrato, Nemeſianus Epiſcopus ſic inquit. Male ergo ſibi quidam interpretantur, vt dicant, q́ per manus impoſitionem Spiritum S. accipiant, & ſic recipiantur, cum manifeſtum ſit vtroq; ſacramento debere eos renaſci in Eccleſia Catholica. ſignificat ergo hunc fuiſſe eo tēpore ſenſum Catholicorum Doctorum diſtinguentiū inter Baptiſmum & Cōfirmationem, vt illum validū eſſe dicerent ab hæreticis datum, non vero hāc, quod etiam ſignificauit in libro de Eccleſiaſticis dogmatib. c. 52. vbi de baptizatis ab hæreticis cum ad Eccleſiam redeunt, dicitur: Purgati iam fidei virtute confirmētur manus impoſitione: Sic etiam Auguſt. lib. 2. de Baptiſmo, capit. 7. & lib. 5. de Baptiſmo cap. 23. dicit, baptizatos ab hæreticis, & ab hæreſi redeuntes per manus impoſitionem fore recipiendos.

Innocent I. Leo Papa. Euſebius Papa. Conc. Arelatenſe. Cyprian. Cōc Carth. Nemeſianus. Auguſtinus.

Ratio autem reddi poteſt, quam Auguſtinus dictis locis tangit, quia hæretici ſunt incapaces Spiritus ſancti, & ideo Spiritus ſanctus extra Eccleſiam Catholicam dari non poteſt, hoc autem ſacramentum inſtitutum eſt ad dandam Spiritus ſancti abundantiam & perfectionem: Congruum ergo fuit, vt huius ſacramenti miniſterium ſolis Epiſcopis Catholicis committeretur. Nec refert, quod character ſeu conſecratio Epiſcopalis ſit indelebilis: Nam etiam hoc admiſſo, intelligi recte poteſt, Chriſtum inſtituiſſe, huiuſmodi characterem non ſufficere, niſi in miniſtro ab Eccleſia tolerato in ſacramentorum adminiſtratione: ſicut è contrario dicebamus characterem ſacerdotalem non ſufficere per ſe ſine facultate Pontificis ad huiuſmodi miniſterium: illa autem adiuncta, poſſe ſufficere, ita è contrario Epiſcopalem characterem ſufficere, dummodo ab Eccleſia prohibitus, ſeu præciſus Epiſcopus non ſit.

Ratio pro hac ſententia.

Propter hanc difficultatem nonnulli Iuriſperiti docuerunt, Epiſcopum hæreticum, ſeu ab Eccleſia præciſum ita eſſe prohibitum ab huius ſacramenti adminiſtratione, vt, ſi illud tentet conferre, nihil efficiat. Ita refert Caſtro libro ſecundo de iuſta hæreticorum punitione cap. 21. Couarruuias lib. 1. Variar. reſolutionum capite 10. numero 8. ex Gloſſa in capit. Accedens. 50. diſtin. & in capit. Degradatio, de pœnis in 6. quæ generatim loquuntur de quocunque actu Ordinis facto à Clerico degradato. Hæc tamen ſententia erronea eſt, ac merito ab omnibus Doctoribus eſt reiecta.

Caſtro. Couarr.

Dicendum eſt ergo, quemcunque verum Epiſcopum, quoad conſecrationem, eſſe ſufficientem miniſtrum huius ſacramenti, etiam ſi hæreticus ſit, excōmunicatus, aut degradatus, ita vt non poſsit Eccleſia facere, quin ſacramētum Confirmationis ab eo datū ſub debita forma, materia & intentione, validum ſit, licet ipſe peccet illud miniſtrando. Hanc concluſionem non inuenio expreſſe definitam, & ideo non aſſero

ſero abſolute eſſe de fide.Nam,licet Concil. Triden. ſeſsione 7. Canone 12.de ſacramentis in genere,definiat,ſacramentum datum à miniſtro exiſtēte in peccato mortali eſſe validum,nihil tamen ab hæretico in genere definit,neque aliquid etiam ſpecialiter de hoc ſacramento colligitur, tamen concluſio poſita, primo ex doctrina ſupra tradita de ſacramētis in genere:eſt enim eadem ratio de hoc,& de cæteris ſacramentis. Vnde omnia fere ibi adducta poſſunt facile ad hoc ſacramentum applicari. Secūdo ex Concilio Florent.& Tridentino,tum quia abſolute dicunt. Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum huius ſacramenti,ſed Epiſcopus,quamuis ſit hæreticus,aut quacunque alia ratione ab Eccleſia præciſus,eſt verus Epiſcopus: ergo eſt etiam verus & ſufficiens miniſter, *Conc.Flor.* *Con Trid.* tum etiam,quia Concilium Tridēt.dicit,miniſtrum ſacramenti in peccato mortali exiſtentem eſſe verum miniſtrum:ergo etiam ſi ſit in peccato hæreſis, nam ſicut non licet excipere peccatum adulterii,aut concubinatus,& aliud ſimile,ita nec peccatū hæreſis,nā hæ definitiones Con.doctrinales ſunt,& vniuerſales.

Tertio, quia Eccleſia non poteſt auferre à Sacerdote, vel Epiſcopo Ordinem, ſeu conſecrationem ſemel datam: ergo quamuis poſsit prohibere vſum eius,non tamen poteſt facere: quin actus ſolius Ordinis ab huiuſmodi miniſtro factus,validus ſit.Cum ergo Confirmatio tantum ſit actus Ordinis Epiſcopalis,non poteſt ab Eccleſia impediri, quo minus ſit verum ſacramentum, etiam ſi Epiſcopus ſit hæreticus vel præciſus, dummodo cætera neceſſaria adhibeantur.Primum antecedens certiſsimum eſt, quia character ſacerdotalis deleri non poteſt, vt definit *Conc.Trid.* Concil.Trid.ſeſsio.7.Canone.9.& ſeſsio.23. capit.4. Vnde quando Sacerdos deponitur, ſeu degradatur, reuera non priuatur ipſo ordine, quia non priuatur charactere,ſed priuatur vſu,vel etiam priuilegiis Sacerdotalibus. Quamuis autem inter Theologos in controuerſia poſitum ſit,an Epiſcopalis conſecratio imprimat characterem, vel phyſice augeat præexiſtentem,aut tantum moraliter:nihilominus ſine cōtrouerſia ab omnibus receptum eſt,conſecrationem Epiſcopalem eſſe initerabilem,& indelebilem, vt in proprio loco latius dicturi ſumus. Vnde Conci. Trident.dicta ſeſsio.23.cùm capit.4.dixiſſet, Ordinem imprimere characterem indelebilem, & ideo Sacerdotes habere poteſtatem Ordinis,quam amittere nō poſſunt, ſtatim ſubdit,Epiſcopos pertinere ad hunc hierarchicum ordinem, & habere in eo gradu propriam quandam poteſtatem:ſentit ergo etiam illam eſſe inamiſsibilem.Prima autem conſequentia probatur,quia huiuſmodi actus ſolum pendet à poteſtate Ordinis,ideo enim vocatur actus ſolius Ordinis, vt diſtinguatur ab illo,qui eſſētialiter eſt etiam actus iuriſdictionis:vt eſt ſacramentale iudicium,& abſolutio,quæ propterea nulla eſt,ſi poteſtas iuriſdictionis deſit, quia ab illa per ſe pendet: actus vero ſolius Ordinis, vt eſt conſecratio, à ſola poteſtate Ordinis per ſe pendet,& ideo illā poteſtate durante prohiberi quidem poteſt talis actus,vt licite fieri non poſsit, non tamen poteſt ab homine impediri,quo minus,ſi fiat cum cæteris conditionibus requiſitis,validus ſit. Atque hac ratione conſecratio Euchariſtiæ facta è ſacerdote hæretico, vel quacunque ratione prohibito,valida eſt. Similiter Extrema vnctio, item Ordinatio facta ab Epiſcopo,hæretico, ſeu præciſo,quæ propterea non iteratur in Eccleſia,vt ſuis locis videbimus:ergo idem dicendum eſt de actu confirmandi. Nam conſtat per ſe, & intrinſece non eſſe actum iuriſdictionis,cum non ſit actus iudicialis,ſed ſolum conſecratiuus,vt ſic dicam.

Auguſt. Quarto, eſt hæc ſententia Auguſtini libro.2. contra litteras Petilian. capite 104. vbi agens de ſacramento chriſmatis, quod in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, dicit: eſſe poſſe in hominibus peſsimis, illudque in hoc comparat cum Baptiſmo & vtrumque dicit eſſe poſſe inter hæreticos, & in parte Donati,& ibidem declarat, etiam in hoc ſacramento diſtinguendum eſſe ſacramētum ab effectu,vt intelligamus,quamuis contingat Spiritum ſanctum non dari ab hæreticis, non propterea negari debere ab eis dari ſacramentum. Vnde ex hoc loco euidenter conſtat,totam doctrinam ſupra datam & explicatam de malis miniſtris ſacramentorum in genere,ex ſententia Auguſtini eodem modo procedere de miniſtro huius ſacramenti. Vnde li.5. de Baptiſmo,ca.20.ait, Sicut ſanctificatur oleum ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ,ita etiam ſanctificatur in hæreticorum altari: quia nullis hominum falſitatibus impeditur Deus,quo minus ſuis ſacramentis adeſſe dignetur. Vnde concludit:Baptiſmum,Euchariſtiam,& manus impoſitionem,valida eſſe, etiā per homicidas:conſtat autem ex omnibus libris Auguſt.cont.Donat.eandē eſſe rationē de hęreticis,quę eſt de homicidis,& aliis huiuſmodi peccatoribus.

Vltimo,ſi congruentijs vtendum eſt,omnes ſupra adductæ de ſacramentis in genere hic habent locum ne ſcilicet dubia & incerta ſit Confirmationis veritas,ſi ab interna hominis ſanctitate,aut fide pendeat, & aliæ ſimiles:Si vero ratio à priori petatur, recurrendum eſt ad inſtitutionē,& ad poteſtatē Ordinis indelebilē,vt iam tactū eſt. Vnde ſic poteſt ratio cōcludi, *Conc.Flor.* nam iuxta doctrinā Concilij Florentini ſacramentū tribus perficitur,materia,forma,& miniſtro. Vnde fieri nō poteſt,vt hæc rite adhibeantur, & ſacramentum non perficiatur: Ergo ſi in præſenti ſacramēto adhibetur materia & forma à vero Epiſcopo efficietur ſacramentum,quātumuis Epiſcopus ſit prauus,vel hæreticus,aut præciſus.

Ad rationem dubitandi. Ad rationem dubitandi in principio poſitam cogitare aliquis poſſet,potuiſſe aliquos ex prædictis Patribus circa hoc errare, quia olim hæc veritas non erat adeo declarata,& intellecta, ſicut nunc eſt. Verumtamen,licet de Diuo Cypriano & aliis,qui de ſacramento Baptiſmi ita ſenſerunt, id dici poſſet, tamen de Diuo Auguſtino id non eſt veriſimile: & multo minus de Pontificibus citatis, præſertim cum ibi doceant Eccleſiam de re grauiſsima, & ad bonos mores maxime pertinente,& referant Eccleſiæ conſuetudinem, in qua nunquam eſſe potuit grauiſsimus & intolerabilis error,qualis fuiſſet,ſi ſacramentum hoc à miniſtro hæretico rite celebratum, in Catholica Eccleſia iteraretur.Dicēdum ergo eſt, Patres in illis locis non agere de hoc ſacramento,ſed de manus impoſitione reconciliatiua, quam eſſe diſtinctā ab hoc ſacramento Confirmationis ſupra oſtendimus *Con Hiſpa.* diſputatione 34.ſectione.1.& eſt ſatis expreſſum in Concilio Hiſpalenſi ſecundo capite 7. vbi dicitur, non licere Chorepiſcopis, vel conuerſis ex hæreſi manus imponere, vt Spiritum ſanctum recipiant, vel baptizatorum frontes chriſmate ſignare, quod ſumptum eſt ex Leone Papa epiſtola 88. atque idem colligi poteſt ex Fælice Tertio in epiſtola decretali. *Leo Papa.* *Felix 3.* *Clemens.* capite tertio & quarto, & ſequentibus: & ex Clemēte libro 2. Conſtitut. capite 45.& libro 8.capite 12. quibus locis ſit mentio manus impoſitionis purgatiuæ,ſeu reconciliatiuæ,quæ erat per modum cuiuſdam publicæ pœnitentiæ,& abſolutionis, de qua etiam loquitur Innocentius primus epiſtola 22. capite 4.cum dicit, *Innocē.1.* Clericos conuerſos ex hæreſi ſolere admitti ad communionem laicam per manus impoſitionem,& capite quinto declarat id fieri per pœnitentiam,& addit interdum recipi in ſuo gradu & ordine ad clericalem communionem: quomodo etiam dicitur in Concilio Arelatenſi capite 12. *Con.Arela.* Clericos conuerſos ex hæreſi, ſi magnum fidei ſuæ,& perfecte conuerſionis teſtimonium præbuerint, poſſe ad ſuum gradum & ordinem recipi per manus impoſitionem: non erat ergo illa manus impoſitio, Confirmatio.Quomodo enim veriſimile eſt, aut eos fuiſſe denuo confirmatos, qui in ſacerdotali Ordine recipie-

recipiebantur, aut ordinationem hæreticorum, vt ratam,& validam receptam eſſe,non autem Confirmationem? Quod ſi dicas,non ibi eſſe ſermonem de ordinatis ab hæreticis, ſed de clericis,qui cum in Eccleſia Catholica fuerint Ordinati, in hæreſin labuntur,& poſteà conuertuntur. Sed inprimis hoc gratis dictum eſt, quia illa decreta abſolute & ſimpliciter loquuntur; deinde eadem ratione dicam in aliis decretis non eſſe ſermonem de his; qui rite confirmati ſunt ab hæreticis, vt de Bonoſiacis loco ſupra citato dicebamus, & maxime credi poſſet, quando alicubi dicitur, adiungendam eſſe huic manus impoſitioni reconciliatiuæ vnctionem chriſmatis; vt eſt in Concilio Arelatenſi ſecundo,capite 17. & apud Theodoretum libro 3. Hæreticarum fabularum capite de Nouato,vbi refert, Patres ordinaſſe,vt hi; qui à Nouatiana hæreſi conuertebantur per vnctionem chriſmatis reciperentur: quia Nouatiani illis, quos baptizabant, ſacrum chriſma non præbebant: ſic ergo in vniuerſum credi poteſt, quotieſcunque hæretici per vnctionem chriſmatis recipiebantur,id factum eſſe ſolum cum his, qui in hæreſi vncti non fuerant,nam alioquin conſtat,non ſemper fuiſſe adhibitam vnctionem chriſmatis,cum manus impoſitione recõciliatiua,vt patet ex aliis decretis ſupra citatis. Imò neq; quando adiungebatur chriſma,erat ſemper ſacramentum Confirmationis,ſed aliqua cęremonialis vnctio, cuius ſignum apertum eſt, quia fiebat etiam à ſimplici Presbytero, vt patet ex Conc. Arauſ.I.cap.2.

Conc. Arela. Theodoret.

Conc. Arauſ.

Deniq; optimum argumentum eſt, quod hæc manus impoſitio, per quam conuerſi ex hæreſi recipiebantur,non his tantum adhibebatur,qui ab hæreticis baptizati,vel confirmati fuerant, ſed in vniuerſum omnibus etiam ſi ante lapſum in hæreſin eſſent à Catholicis baptizati & confirmati: ergo non poterat eſſe ſacramentum Confirmationis, alioqui dicendum eſſet; non ſolum non eſſe validam Confirmationem datam ab hæretico, ſed etiam Confirmationem rite acceptam in Eccleſia Catholica per hæreſin amitti,& ideo debere poſtea iterari,quod eſt plane hæreticum. Antecedens vero conſtat ex generalibus locutionibus dictorum decretorum; & ex doctrina Auguſtini dicto lib.5.de Baptiſmo.capit.23. vbi rationem huius cæremoniæ reddens, inquit: Si non adhiberetur venientibus ab hæreſi manus impoſitio,quaſi extra omnem culpam eſſe diiudicarentur; propter charitatis ergo copulationem manus imponuntur correctis ab hæreſi.hæc autem ratio generalis eſt,& ideo idem Auguſt.li.3.de Baptiſmo c.16.&18. ſignificat, hanc manus impoſitionem pertinere ad poteſtatem ligandi atq; ſoluendi. Vnde Cyp.epiſt.10. illam coniungit cum exomologeſi:& epiſtol.71.dicit huiuſmodi manum imponi in pœnitentiam, quod etiam dicit Creſcens Epiſcopus Concil.Carthag.ſub Cyprian.erat ergo illa manus impoſitio, vel ipſamet ſacramentalis abſolutio, ſi ſecrete & interiori foro fiebat,vt publica & ſolemnis pœnitentia,& reconciliatio facta etiam in exteriori foro Eccleſiæ,& de hac frequentius eſt ſermo in prædictis decretis.

Auguſtinus. Cyprian. Creſcens Epiſcopus. Con.Cart.

Ex his ergo ſatis reſponſum eſt in communi ad rationem dubitandi propoſitam; ſigillatim vero ad ſingula teſtimonia reſpondendum eſt. Ad Innocentium reſpondetur ibi loqui de Ordine dato ab hæretico, quem dicit non eſſe ratum; non quoad ſubſtantiam,ſed quoad vſum, honorem & dignitatem, & priuilegia clericalia,vt latius dicendum eſt in materia de Ordine,& conſtat ex multis,quæ tradit Gratianus 1.quæ.1.& ex verbis ipſiuſmet Innocentij,ſcil. Nõ videtur Clericos eorum cum ſacerdotij,aut miniſterij cuiuſpiam ſuſcipi debere dignitate: & poſtea ſubdit rationem ſupra traditam.Vnde ſiquis contẽdat,illam excluſiuam, qua dicitur(ſolum baptiſmũ eſſe ratum apud hæreticos) & excludere omnia alia ſacramenta,et Confirmationem. Reſponderi inprimis poteſt dictionem excluſiuam,non excludere cõcomitantia. Confirmationem autem comitari Baptiſmum,vt perfectionem eius. Deinde dicitur,ſolum Baptiſmum eſſe ita conceſſum hæreticis, vt ab eis & valide, & licite miniſtrari poſsit, quia eſt ad ſalutem ſimpliciter neceſſarius:& hoc modo dici etiam poteſt, ſolum Baptiſmum hæreticis ratum eſſe permitti, nam ad aliorum ſacramentorum vſum ſimpliciter ſuſpenſi ſunt, ita vt ſaltem non poſsint eis licite vti: quamdiu ſunt hæretici. Quod vero ait Innocentius,hæreticos non poſſe dare Spiritus ſancti plenitudinem,intelligendum eſt,iuxta ſupra dicta quæſtione 64. dictum eſſe propter effectum ſacramenti, quem non recipit is, qui à miniſtro hæretico ſacramentum recipit voluntarie,& ſine ſufficiente neceſſitate,& ideo,cum huiuſmodi hæretici ab Eccleſiam veniunt per manus impoſitionem reconciliatiuam ſuſcipiuntur,ſub imagine pœnitentiæ,& inuocatione Spiritus ſancti,vt ibidem ait Innocen. Et eodem ſenſu loquitur Leo Papa locis in princip.citatis. Quãquam Lindanus libro quarto Panopliæ, capite 27. contendat, Leonem ibi loqui de ſacramento Confirmationis,præſertim in poſteriori loco, quod reuera non eſt neceſſarium; quia Leo in eodem ſenſu loquitur,quo Auguſt.contra Nouat. Sicut enim per Baptiſmum,& alia ſacramẽta datur gratia,ita etiam datur Spiritus ſanctus: & hoc modo aiunt Patres pdicti, quamuis hæreticorum Baptiſma ſit validum; tamen non dare illis Spiritum ſanctum,idcirco cum conuertuntur,eis manus imponi, vt Spiritum ſanctum recipiant,non eo modo, quo datur per ſacramentum Confirmationis,ſed eo modo, quo per Baptiſmum datur. Si vero quis poſteriorem locum Leonis velit de propria Confirmatione intelligere; oportet,vt limitationem adhibeat de illis hæreticis, qui non habent veros Epiſcopos,à quibus rite cõfirmentur. Et eodem modo exponendum eſt teſtimonium ſuperius adductum ex libro de Eccleſiaſticis dogmatibus. Ad confirmationem ſatis iam explicatum eſt,qualis fuerit illa manus impoſitio,per quam hæretici in Eccleſia recipiebantur:& quoniam cætera teſtimonia ibi adducta,ex dictis facillima ſunt, ad Euſebium Papam reſpondetur,in priori parte loqui Euſebium de manus impoſitione reconciliatiua, in poſteriori vero de confirmatiua,neq; hoc eſt mirum, quia vtraq; ſignificatio eſt vſitata,& illa ſunt diuerſa capita,in quibus Pontifex ad diuerſa interrogata reſpondet:atq; ideo fortaſſe priorem vocauit abſolute manus impoſitionem,poſteriorem vero vocat, manus impoſitionis ſacramentum.

Innocent. Leo Papa. Lindanus.

Ad rationem reſpondetur, in primis ſolum probare,in hæreticis non habere locum effectum huius ſacramenti,deinde dicitur,potuiſſe quidem Chriſtũ Dominum inſtituere miniſtrum huius ſacramenti, eo modo,qui ibi fingitur, ex vſu tamen & traditione Eccleſiæ conſtat,non ita inſtituiſſe,& ideo non eſt ſimile exemplum, quod ibi adducitur; nam ſimplex ſacerdos non habet à Chriſto ex vi ſui characteris poteſtatem miniſtrandi hoc ſacramentum, ſed ſolum per delegationem Pontificis. Epiſcopus vero immediate à Chriſto habet poteſtatem miniſtrandi hoc ſacramentum ex vi characteris indelebilis; & ideo; quoad ſubſtantiam ſacramenti; non pendet ab homine.

ARTICVLVS XII.

Vtrum ritus huius ſacramenti ſit conueniens.

AD duodecimum ſic proceditur, Videtur, quod ritus huius ſacramenti ſit conueniens. Sacramentũ enim Baptiſmi eſt maioris neceſsitatis, quàm hoc ſacramentum, vt ſupra dictum eſt. Sed Baptiſmo deputantur certa tempora ſcilicet Paſcha & Pentecoſte. Ergo etiam huic ſacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

4 d.7 q.3. ar. 3 q.2. ad 3. & in expoſitione litteræ. Art 3. huius q ad 3. & q. 65.art. 4.

2.Præterea,

2. *Præterea ſicut hoc ſacramentum requirit deuotionem & dantis & recipientis, ita etiam & ſacramentum Baptiſmi. Sed in hoc ſacramento Baptiſmi non requiritur, quod à ieiunis ſumatur vel conferatur. Ergo videtur inconuenienter ſtatutum in Concil. Aurelianenſi, vt ieiuni ad Confirmationem veniant, & in Concil. Melden. vt Epiſcopi non niſi ieiuni, per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum tradant.*

Capit. 31. & Conc. Meld c 6. referuntur hæc de conſ. d. 5. ca. Vt ieiuni. & vt Epiſ. Art. 2. huius quæ.

3. *Præterea, Chriſma eſt quoddam ſignum plenitudinis Spiritus ſancti, vt ſupra dictum eſt. Sed plenitudo Spiritus ſancti data eſt fidelibus Chriſti in die Pentecoſtes, vt habetur Act. 2. Magis ergo debet chriſma confici & benedici in feſto Pentecoſtes, quam in cœna Domini.*

SED *contra eſt vſus Eccleſiæ, quæ à Spiritu ſancto gubernatur.*

RESPONDEO *dicendum quod Dominus Matth. 18. fidelibus ſuis promiſit, dicens, vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Et ideo firmiter tenendum eſt, quod ordinationes Eccleſiæ dirigantur ſecundum ſapientiam Chriſti & propter hoc certum eſſe debet, ritus, quos Eccleſia obſeruat in hoc, & in aliis ſacramentis, eſſe conuenientes.*

AD *primum ergo dicendum, quod ſicut Melchiades Papa dicit, ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta (ſcilic. Baptiſmi & Confirmationis) vt ab inuicem (niſi morte præueniente) nullatenus poſſint ſegregari & vnum ſine altero rite perfici nō poſſit. Et ideo eadem tempora ſunt præfixa Baptiſmo ſolenniter celebrando, & huic ſacramento. Sed quia hoc ſacramentum à ſolis Epiſcopis datur, qui non ſunt ſemper præſentes vbi Presbyteri baptizant, oportuit, quantum ad communem vſum, ſacramentum Confirmationis etiam in alia tempora differre.*

In epiſtol. ad Hiſpan. Epi. ante med to. 1. Concil & habetur de conſec. d ca. De his.

AD *ſecundum dicendum, quod ab illa prohibitione excipiuntur infirmi, & morte periclitantes, ſicut in ſtatuto Meldēſis *Concilij legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminentia, ſuſtinetur, vt hoc ſacramentum (quod non niſi ab Epiſcopis dari poteſt) etiam à non ieiunis detur vel accipiatur, quia vnus Epiſcopus, præcipue in magna diœceſi, non ſufficeret ad tot homines confirmandos ſi eis tempus arctaretur. Vbi tamen congrue obſeruari poteſt, conuenientius eſſe, vt à ieiuniis detur & accipiatur.*

vt patet de conſec d 5 c. Vt Epiſ.

AD *tertium dicendum, quod ſicut ex Concilio Martini Papæ* habetur, omni tempore licebat chriſma conficere. Sed quia ſolemnis Baptiſmus, ad quem requiritur vſus chriſmatis in vigilia Paſchæ celebratur, congrue ordinatum eſt, vt per biduum ante ab Epiſcopo chriſma benedicatur, vt poſſit per diœceſin deſtinari, dies etiam ille ſatis congruit ad materias ſacramentorum benedicendas, in quo fuit Euchariſtiæ ſacramētum inſtitutum, ad quod omnia alia ſacramenta quodammodo ordinantur, ſicut ſupra dictum eſt.*

Habetur de conſec. d 4. c. Omni tempore.

quæſt. 65. ar. 2.

DISPVTATIO XXXVII. & ſexta huius ſacramenti.

De cæremoniis ſacramenti Confirmationis.

DVo poſſunt in præſenti conſiderari. Vnum eſt, confectio chriſmatis, aliud eſt, ſacramentalis vſus ipſius chriſmatis, in quo ſacramentum ipſum conſiſtit: & vtrumq; fit ab Eccleſia ſpeciali ſolemnitate ac ritu, qui breuiter erit à nobis explicandꝰ.

SECTIO I.

Vtrum confectio chriſmatis conueniente ritu fiat ab Eccleſia.

OMiſsis hæreticis, qui, ſicut cæteras, ita & has Eccleſiæ cæremonias damnant, nihil tamen ſpeciale de hoc ſacramento afferunt, præter ea, quæ ſtatim annotabimus ex generali ratione, quam D. Thomas hic attigit, ſupponimus, Eccleſiam non errare, ſed conuenienter agere in huiuſmodi cæremoniis, quia à Chriſti Domini Spiritu, & ſapientia gubernatur.

D.Thom.

Vt vero earum rationem reddamus, ad quinque vel ſex cæremonias reuocari omnes poſſunt, ex quibus aliquæ antecedunt, aliæ ſubſequuntur, aliæ vero comitantur, ſeu extrinſecus circumſtant ipſius chriſmatis confectionem. Prima ergo cæremonia eſt, benedictio balſami, quæ ab Epiſcopo partim orationibus, & deprecationibus, partim ſigno, & benedictione Crucis perficitur. De qua nihil dicendum occurrit præter ſuperius dicta: nullam enim poteſt nouam pati calumniam, quia nullum poteſt eſſe aptiꝰ ſignū ad cuiuſuis rei ſanctificationem, quam verbum Dei, oratio, & Crucis ſignum, vt in ſuperioribus late oſtēſum eſt.

Sex cæremoniæ expenduntur.

1 benedictio balſami.

Secunda cæremonia eſt, benedictio olei chriſmalis, quæ eodem verbo & oratione ac ſigno Crucis perficitur: fit autem per modum exorciſmi, quod nullam habet nouam difficultatem, poſitis his quæ ſupra de exorciſmis in genere dicta ſunt, ſolum dubitari poteſt de quadam cæremonia, quæ huiuſmodi benedictionem antecedit, ſcilicet, quod Pontifex & duodecim ſacerdotes illi aſsiſtentes halant in modum Crucis ſuper os ampullæ habentis oleum chriſmale, quæ ſolum ad ſignificationem quandam introducta eſt, & ideo nullam habet ſuperſtitionem, Chriſtus enim Iohannis 20. vt Apoſtolis Spiritum ſanctum daret, in eos inſufflauit: quia ergo chriſmale oleum ad dandam Spiritus ſancti plenitudinem ſanctificatur, ideo ad hoc ſignificandum Eccleſia prędictam inſufflationem induxit, quæ cæremonia antiquiſsima eſt, vt conſtat ex Iſidoro, Ruperto & aliis, qui de officiis Eccleſiaſticis ſcripſerunt, & ex ordine Romano, ac libro Pontificali.

2. benedictio olei chriſmatis.

Ioannis 20.

Iſidorus.

Rupertus.

Tertia cæremonia eſt, miſtio balſami & olei, quam facit Epiſcopus immittendo balſamum in ampullam chriſmalis olei, proferēs illa verba. Hæc commiſtio liquorū, fiat omnibus ex ea perunctis propitiatio & cuſtodia ſalutis in ſæcula ſæculorum: qua actione & verbis ſubſtantialis confectio chriſmatis perficitur: nam chriſma vtriuſq; liquoris miſtionem, & benedictionem eſſentialiter requirit. Et quamuis inter agendam primam cæremoniam Pontifex parum olei miſceat cum balſamo in patena, vel alio vaſculo diſtincto ab ampulla chriſmatis, tamen ibi reuera nō perficitur chriſma, qua neq; ea intentione fit, neq; illa eſt perfecta & completa miſtio, ſed tantum inchoatio quædam, & adumbratio eius.

3. Miſtio balſami & olei.

Quarta cæremonia, quæ poſt confectum chriſma ſubſequitur, eſt veneratio quædam ſeu ſalutatio eiꝰ: nam Pontifex capite inclinato ſalutat chriſma, dicens: Salue ſanctum chriſma, & deinde oſculatur labrum ampullæ, quod ſecundo, & tertio facit, & hæc poſtea imitantur duodecim ſacerdotes, qui ipſum comitantur: hæc autem cæremonia hæreticis videbitur idololatriam ſapere, quia in ea, videtur creatura adorari: aliis vero indoctis videri poteſt ridicula, quia res inanimis non poteſt ſalutari, quamuis poſsit reuerenter tractari, nam ſalutatio proprie ad perſonā intelligentem dirigitur. Dicendum vero eſt, hanc cæremoniam merito eſſe ab Eccleſia introductam ad commendandam fidelibus ſancti chriſmatis exiſtimationem ac reuerentiam: eſt enim chriſma res quædam ſacra, ſuumq; modum ſanctificationis habens, & ideo propria quædam reuerentia & veneratio illi debetur, ſicut & aliis ſacris ſignis, & rebus diuino cultui dedicatis, vt egregie docuit D. Thomas 2. 2. quæſt. 99. articulo 3. quæ reuerentia dicta eſt à nobis in ſuperioribus, adoratio reſpectiua, quia licet vere ac proprie ad rem ipſam inanimem terminetur, non tamē propter ipſam, ſed propter id, ad quod refertur, ſeu quod ſignificat. Ad hoc autem ſignificandum interdum hæc veneratio per modū ſalutationis exprimitur, ſicut etiam Beatus Andreas Crucē ſalutauit, dicēs, Salue Crux pretioſa, & Eccleſia canit, O Crux aue ſpes vnica. Quæ verba quatenus orationem

4. Veneratio ſeu ſalutatio chriſmatis.

D.Thom.

B. Andr.

tionem vel ſalutationem continent, per tropum & proſopopœiam explicantur, & ad Chriſtum, ſeu rem repræſentatam referuntur: vt dixi in 1 tomo diſputat.54.ſectione 4.

Carmonia eſt circumſtantia temporis. Quinta cæremonia pertinet ad circumſtantiam temporis, quam hic notauit Diuus Thomas in ſolutione ad 3. vbi primum dicit, olim nullum fuiſſe anni tempus ab Eccleſia definitum ad chriſma conficiendum, ſed quolibet tempore confici potuiſſe, quod colligit ex Conc. Marti. Papę: videtur autem allegare cap. Omn tempore, de conſe. diſt. 4. quod ſumptum eſt ex Canonibus collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo, c. 51. vbi dicitur, Omni tempore licere Epiſcopo chriſma conficere, & ſimilia verba habentur in Concilio Tolet. I. cap. 20. Sed nihilominus certum eſt, tempus ab Eccleſia deſignatum ad chriſma conficiendum, eſſe Feriam quintam Cœnæ Domini: illo enim die, vt ſupra vidimus ex Patribus, præſertim Fabiano, & Cypriano, Chriſtus Dominus docuit chriſma conficere: in cuius rei memoriam illo tantum die confici conſueuit. Item, quia, vt D. Thomas hic ait, tempus ſolemnis baptiſmatis fuit ſemper vigilia Paſchatis: ideo ante duos dies conſueuit renouari Chriſma, quod vſui eſſe poſſet in ſolemni Baptiſmate: hæc autem conſuetudo præter Fabianum epiſt. 2. & Cyprian. ſerm. de vnctione chriſmatis, colligitur ex Iſidoro, Alcuino, Ruperto, & aliis antiquis ſcribentibus de diuinis officiis. Vnde in Concilio Meldenſi, c. 46. expreſſe præcipitur, vt nemo ſacrum Criſma, niſi in quinta Feria maioris hebdomadę cōficere præſumat: & ob hanc cauſam in capit. Quoniã, de ſentent. excommun. in 6. dicitur, Chriſma eſſe cōficiendum in die Cœnæ Domini, etiam ſi terra interdicta exiſtat. Quapropter veriſimile non eſt, fuiſſe aliquando vſitatum in Eccleſia, vt quolibet anni tempore chriſma conficeretur: quia Fabianus Papa contrarium præcipit, & indicat fuiſſe traditionem Apoſtolicam. Neque ex prioribus decretis id ſatis colligitur: nam, quod dicitur, Omni tempore, poteſt optime per diſtributionem accommodam intelligi: ſcilicet, omni tempore ad conficiendum chriſma præſcripto licitum eſſe Epiſcopo illud conficere, id eſt, hoc per ſe, & ex officio ad illius munus pertinere: nam illa decreta non intendunt docere, quo tempore liceat chriſma conficere, ſed ad quem per ſe hoc munus & officium pertineat: nam Concil. Toletan. expreſſe intendit prohibere abuſum quorundam Presbyterorum, qui confectionem chriſmatis ſibi vſurpabant: & tam ibi, quam in dicto c. Omni tempore, ſtatim poſt illa verba, Omni tempore liceat Epiſcopo chriſma cōficere, ſubditur. Et per diœceſim deſtinare, ita vt ad accipiendum chriſma diaconus aut ſubdiaconus ante diem Paſchæ de ſingulis Eccleſiis ad Epiſcopum deſtinetur, vt poſsint ad tempus deferre: non ergo loquuntur de omni tempore ſimpliciter, ſed accommodate, id eſt, de omni tempore annuali, vt Gloſſa etiam expoſuit.

Martinus Epiſcopus. Conc. Tolet. Fabianus. Cyprianus. D. Thom. Iſidorus. Alcuinus. Rupertus. Conc. Meld. Fabianus Papa. Conc. Tolet.

6 Carremonia circumſtantia loci. Vltimo adiungere poſſumus circumſtantiam loci, ſub qua comprehendi poteſt, quod chriſma conficiendum eſt in Eccleſia, & in loco presbyterij, vt notatur in Pontificali Romano, & huc etiam ſpectat, quod non eſt conficiendum, niſi ſolemni ritu, & inter Miſſarum ſolemnia, imo ab Epiſcopo Pontificali ritu celebrante: ita enim ab Eccleſia præſcriptum, ſemperque ſeruatum eſt. Vnde, vbi hoc modo confici non poteſt, vel quia Eccleſia vacat, vel quia Epiſcopus impeditus eſt, ne illud poſsit ſolemni ritu cōficere, prætermittenda eſt eius confectio, & aliunde nouum chriſma erit deportandum, vt alia conſuetudo Eccleſiæ ſeruetur, vtendi ſingulis annis nouo chriſmate: de qua infra dicetur. Ad hãc etiam circũſtantiam ſpectat, vt chriſma in proprio ac determinato vaſculo conficiatur, quod ad hoc munus ſacrũ habeatur: nam, cum chriſma res ſacra ſit & ad ſacrũ miniſterium deputata, ad eius reuerentiam ſpectat, vt non communi vaſculo ac vulgari conficiatur & cuſtodiatur: ſed ſpecialiter ad hoc mun⁹ deputato: & ita colligitur ex ordine & Pontificali Romano. Quãquam autem apud veteres nonnulla mentio chriſmalis vaſculi, ſeu ampullæ inueniatur, vt patet ex Iuone epiſt. 3. & in decreto part. 1. cap. 268. & ex Burchardo lib. 4. decreti, cap. 75. & ex Concil. Meldenſi, cap. 1. & Optato Mileuitano, lib. 2. contra Parmenianum: non tamen inuenio eſſe ab Eccleſia inſtitutam ſpecialem aliquam benedictionem, aut conſecrationem talis vaſculi: ſed ipſomet vſu videtur ſacrari: poſt quem vſum non debet ad vulgarem, ſeu profanum vſum conuerti. Neque etiam inuenio eſſe ab Eccleſia definitam ſpecialem materiam, ex qua conficiendum ſit: licet communiter ſit argentea, vel aurea, & ita maxime deceat, tum propter ſecuritatem, tum propter munditiem, nullum tamen inuenio de hac re eſſe præceptum: imo ampulla illa, cuius meminit Optatus, vitrea vel alterius ſimilis materiæ fuiſſe videtur: refert enim, hæreticos per feneſtram illam proieciſſe, vt eam frangerent: & miraculo aſcribit, quod caſum non ſenſit: nec confracta eſt: ſed Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit. Videtur ergo hoc prudenti paſtoris arbitrio relinquendum: ſemper tamen, quoad fieri poſsit, ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo.

Iuo. Burchard. Conc. Meld. Opta. Mileuit.

SECTIO II.

Vtrum Sacramentum Confirmationis conueniente ritu ab Eccleſia conferatur.

Hic nihil dicendum eſt de ſubſtantiali ritu: ad quē ſpectat, quod vnctio ex Chriſmate fiat in fronte, & ſub ſignaculo Crucis, vt ſuperius dictum eſt: dicendum eſt ergo ſolum de accidentali ritu, qui ſolum in tribus aut quatuor circumſtantiis, ſeu cæremoniis conſiſtit. Primo ergo notari poteſt circumſtantia temporis, quam D. Th. hic attigit in ſolutione ad primum: vbi dicit, eadem tempora Paſchatis, & Pentecoſtes, quæ olim erant ad Baptiſmum deſignata, hoc etiam Sacramentum cōprehendiſſe: quia olim ſimul conferebantur, vt ſupra vidimus: atque ita ſtatuitur in Conc. Pariſ. ſub Ludouico & Lothario, l. 1. c. 33. tamen illud Concilium prouinciale eſt, in vniuerſum autem, nec ſatis conſtat, olim fuiſſe rigoroſo præcepto prohibitum, ne Sacramentũ Confirmationis extra illa tempora daretur: & nunc certius eſt, nullum eſſe tale præceptum: tum quia contrarium tenet conſuetudo, quæ in ipſo etiam Baptiſmo illam limitationem abrogauit: tum etiam quia in hoc Sacramento id commode ſeruari nō poterat, vt D. Th. notat: quia eius miniſter eſt ſolus Epiſcopus, qui non poteſt quolibet tempore adeſſe ad confirmandos baptizatos: poteſt ergo hoc Sacramētum conferri quolibet tempore opportuno. An vero matutino tempore conferendum ſit, ſtatim dicam.

D Thom. Conc. Pariſ. D. Thom.

Secundo notari poteſt circumſtantia loci, de qua Palud. q. 3. art. 3. dicit, licet confectio chriſmatis tantum fieri poſsit in Eccleſia, tamen Sacramentũ poſſe dari in quolibet decente loco: & cenſeo, hoc eſſe probabile: quia nihil inuenio ſub præcepto præſcriptum: & in Pontificali ſolum dicitur, quod fiat ante medium altaris, aut in alio conueniēte loco: conſuetudo autem obtinuit, vt detur tantum in Eccleſia, & ita obſeruandum eſt, quoad fieri poſsit: nam, ſi hoc de Baptiſmo præceptum eſt in Clementina de Baptiſmo, maxime decet, in Confirmatione etiam obſeruari. Statuitur autem in c. Reſponſo de ſentent. excommun. poſſe hoc Sacramentum conferri in locis interdictis, vt poteſt Baptiſmus.

Paludan.

Tertio ad hunc ritum etiam ſpectat, quod Epiſcopus veſtibus ſacris indui debet ad hoc Sacramentum miniſtrandum: id enim pertinet ad ornatũ, & decentiam huius Sacramenti: tenetur ergo in hoc obſeruare, quod in Romano Pontificali præſcribitur. Ex parte vero ipſius confirmandi nulla eſt in hoc

cæremonia præſcripta: olim enim, quia Confirmatio ſtatim poſt ſolemnem Baptiſmum dabatur, & baptizati induebantur veſtibus albis, ideo eiſdem candidati veſtibus ad hoc ſacramentum recipiendũ accedebant, quod ſatis erat accommodatum ad innocentiam ſignificandam, quam accedentes ad hoc Sacramentum geſtare debent: nunc vero, poſtquam illa cæremonia ceſſauit, nulla eſt circa hoc ſpecialis obſeruantia, ſed tantum decentiæ, & honeſtatis ratio habenda eſt.

D.Thom. Quarto obſeruatum eſt, vt tam confirmans, quã confirmandus ieiuni accedant, vt tetigit D. Tho. hic in ſolutio. ad 2. & ſignificat hoc fuiſſe præceptum in *Conc. Seno.* Concil. Senon. capit. 3. & *Conc. Meld.* Concil. Meldenſi, c. 6. & habetur in cap. Vt ieiuni, & cap. Vt Epiſcopi, de conſecrat. diſt. 5. & idem ſtatuitur in *Conc. Pariſ.* Concil. Pariſ. libr. 1. c. 33. vbi adducitur congruentia: quod Apoſtoli ieiuni confirmati ſunt per Spiritus ſancti aduentum: & credibile eſt, eos non niſi ieiunos aliis Spiritum ſanctum tradidiſſe: quia ita decebat tam excellens miniſterium, vt, qui daturus eſt Spiritum ſanctũ, prius ieiunando & orando in corde ſuo illi præparet habitaculum. Iuxta quæ decreta, ſi hæc cæremonia obſeruanda eſt, conſequenter dicendum erit, Sacramentum hoc matutino tempore ante prandium eſſe miniſtrandum: quia alias, moraliter loquendo, non poſſet ieiunis à ieiunis miniſtrari. Nihilominus tamen dicendum eſt, hanc cæremoniam non eſſe ex neceſsitate præcepti, ſed ſolum ex decentia, vt hic D. Thomas: *D.Thom.* quem omnes ſequuntur, & expreſſe annotatur in Pontificali Romano: neque in ſupra citatis decretis ſunt verba, quæ ſufficienter indicent præcepti obligationem: &, quamuis eſſent, tamen illa Concil. Prouincialia ſunt: neq; eorum lex communi vſu eſt recepta, ſed potius abrogata: nam fere conſuetudo iam obtinuit, vt Sacramentum hoc poſt prandiũ conferatur. Quinta cæremonia eſt, quod in hoc Sacramento adhibetur ſuſceptor, qui confirmandum teneat.

Sexta, antequam Epiſcopus conferat Sacramentum, fundit quaſdam orationes, deprecationes, ac benedictiones: & peracto Sacramento, alias ſimiliter ſubiungit, quæ piæ ſunt, & iuxta conſuetudinem Eccleſiæ obſeruandæ.

Septima, poſt factam vnctionem ſubſtantialem in fronte, vitta linea caput confirmati ligatur: quam aliqui vno, alij tribus, alij ſeptem diebus geſtare conſueuerunt, quod fit propter Chriſmatis reuerentiã, vt non abluatur, ſed exſiccetur. Vnde hæc cæremonia ſeruanda omnino eſt, vt colligitur ex D. Thom. in *D Thom.* 4. d. 7. qu. vlt. art. vlt. & aliis authoribus ibi, & Summiſtis verb. Confirmatio: quamuis in temporis, ſeu dierum determinatione nulla ſit obligatio: ſed vbiq; propria conſuetudo ſeruanda eſt, vt in Pontificali Romano dicitur. Atq; idem iudicium ferendum eſt *Hugo. Vict.* de eo, quod Hugo Victor. lib. 2. de Sacram. par. 7. c. 6. dicit, per ſeptem dies non eſſe abluendum caput, ſeu frontem hominis confirmati: quod ipſe etiam, non vt neceſſarium, ſed vt conueniens docet: & loquitur de vulgari, & communi ablutione: nam alicubi moris eſt, vt paulo poſt abluantur in fonte Baptiſmatis: vbi autem hoc non obſeruatur, ſatis erit expectare, donec chriſma exſiccatum ſit.

Octaua, poſt peractum Sacramentum Pontifex leuiter dat confirmato alapam ſuper genam, dicens, Pax tecum, quod ſolũ fit ad ſignificationem, vt confirmatus intelligat, ſe armari ad iniurias pro Chriſto ferendas: & alij dicunt, fieri etiam ob memoriam, vt ſuſcipiens recordetur Sacramenti ſuſcepti, & militię, ad quam exercendam conſcribitur: hæc autem cæremonia non videtur eſſe tanti momenti, vt, ſi prætermittatur, ſit peccatum mortale, ſecluſo contemptu, *Soto.* vt notauit Soto hic a. 12. vbi aliam cæremoniã refert, ſcilicet quod cæreus offertur: ſed hanc non inuenio in Pontificali Romano, neq; in antiquis authoribus.

DISPVTATIO XXXVIII.
& vltima de Confirmatione.

De præceptis ad hoc Sacramentum pertinentibus.

Diſtinguendæ ſunt duæ perſonæ, quæ in vſu huius Sacramenti, ſicut & aliorũ, neceſſario interueniunt, ſcilicet ſuſcipiens, & miniſter, & de vtriuſque obligationibus, & de modis, quibus contra eas delinquere poſſunt, & de pœnis, ſi quas fortaſſe incurrant, dicendum eſt: de ſuſceptore vero præter ſuperius notata, nihil addendum occurrit.

SECTIO I.

Vtrum omnes fideles baptizati teneantur hoc Sacramentum ſuſcipere & illud non iterare.

Triplex obligatio intelligi poteſt ex parte recipientis hoc Sacramentum. *1. Obligatio* Prima eſt negatiua, nõ recipiendum indigne, neque ſine debita intentione ac diſpoſitione hoc Sacramentum: quæ etiam affirmatiue explicari poteſt ſub conditione, ſeu quoad ſpecificationem actus, ſcilicet digne recipiendi hoc Sacramentum, ſi quis velit illud recipere: & de hac obligatione nihil in particulari hic occurrit addendum, præter dicta ſupra de Sacramentis in genere: nam hæc obligatio naſcitur ex generali, & connaturali lege Sacramentorum: quæ ad hoc Sacramentum determinanda eſt iuxta diſpoſitionem, quam hoc Sacramentum requirit, de qua ſupra tractatum eſt.

Secunda obligatio, quæ in vltima particula tituli *2. Obligatio* quæſtionis attingitur, eſt etiam negatiua, non recipiendi pluries hoc Sacramentum, quæ poteſt etiam affirmatiue ſub conditione & ſecundum numericam vnitatem explicari, id eſt, vt, ſi quis vult hoc Sacramento vti, ſemel tantum illud recipiat: & hæc obligatio eſt etiam certiſsima: quia ſupra oſtenſum eſt, hoc Sacramentum non eſſe iterabile ex vi ſuæ inſtitutionis. Vnde, ſi quis tentet ſecundo illud recipere, irritum facit, & inane eſt, quidquid recipit, & ideo grauiter delinquit. Quæri autem hoc poteſt, an, qui *An maneat irregularis, qui iterat hoc Sacramentum?* iteratò ſuſcipit hoc Sacramentum maneat irregularis: quidam enim ita affirmant, vt Richar. in 4. diſt. 7. *1. Opinio affirmatiua.* *Richard.* artic. 6. q. 1. vbi idem iudicium cenſet eſſe de Confirmatione, quod de Baptiſmo. & Maior ibi, in fine totius *Maior.* *D. Anton.* diſtinctionis, & D. Anton. 3. par. tit. 28. cap. 6. §. 3. & ex Iuriſperitis hoc tenet Gloſſa in cap. dictum eſt, *Gloſſa.* *Archidiac.* de Conſecrat. diſtinct. 5. & Archidiaconus, & Albertus Trotius, *Albertus Trotius.* quos refert Couar. infra citandus. Fundari ſolet hæc ſententia in paritate rationis: nam ſi ille, qui iteratò ſuſcipit Baptiſmum, fit irregularis, cur non etiam ille, qui ſecundo confirmatur? præſertim, quia in Concil. Tarracon. c. 6. & refertur in d. c. *Conc. Tarracon.* Dictum eſt, eodem modo prohibetur Confirmationis, quo Baptiſmi iteratio, & eadem pœna pro vtroque delicto imponitur: ſcilicet, vt, qui ita delinquit, non ſæculo, ſed ſolum Deo ſub habitu regulari, vel clericali religioſiſsime famuletur. Vnde ad hoc adduci ſolent decreta, quæ rebaptizatis irregularitatem imponunt, c. Confirmãdum, d. 50. c. Quod quidam, 1. q. 1. c. Qui bis, de Conſecrat. diſt. 4. Sed hoc argumẽtum in materia odioſa & pœnali, & præſertim irregularitatis debiliſsimum eſt: primo, quia iure ipſo cautum eſt, irregularitatem non incurri, niſi in caſibus à Iure expreſsis: cap. Is qui, de ſententia excommun. in 6. ergo argumentum à ſimili nullum eſt ad irregularitatem colligendam. Secundo, quia licet in dicto cap. Dictum eſt, ita eſſe malam & prohibitam Confirmationis ſicut baptiſmi iterationem aſſeratur: ibi tamen nulla pœna irregularitatis imponitur. Vnde, ſi ex aliis iuribus non conſtaret, fieri irregularem, qui ſecundum Baptiſmum recipit, ex vi huius non fieret irregularis: nam aliud eſt religio-

ſiſsime

ſiſsime famulari Deo ſub habitu regulari, vel clericali: aliud vero fieri irregularem: neque hoc poſterius ex illo priori ſequitur: nam, etiam ſi quis denuo ordinetur, vel in ſuſcepto Ordine miniſtret, poteſt in habitu regulari, vel clericali Deo religioſiſsime famulari: ex illo ergo textu neutra irregularitas colligitur: in aliis autem iuribus nulla fit mentio Confirmationis, ſed ſolius Baptiſmatis: hæc ergo irregularitas non eſt in iure expreſſa. Et ideo eſt ſecunda ſententia probabilior, negans propter hoc delictum irregularitatem incurri: quam tenent in 4.d.7. Scot. q.5. & Palud. q.2. Gabr. q. vnica, art.3. dub.5. eamque ex parte ſecutus fuerat Antonin. 3. part. tit.14. cap.14. §.4. vbi tamen ſolum loquitur de eo, qui ignoranter bis confirmatus eſt: quia de hoc, inquit, nihil eſt in iure expreſſum: ſed hæc ratio plus concludit, vt diximus. Et eandem opinionem ſequuntur Caſtro, & Turrecrem. quos refert & ſequitur Couarruuias in Clementina, Si furioſus, in principio, nu.8. vbi nonnullam rationem differentiæ aſsignat: nam in Baptiſmo iniuncta eſt illa pœna propter hæreſim circa illud Sacramentum peculiariter exortam: quæ ratio neque in hoc Sacramento, neq; in Sacramento Ordinis locum habet. Addo præterea pœnam illam in illo c. Dictum eſt: impoſitam, in primis nõ eſſe à Summo Pontifice, vel aliquo Concilio generali latam, ſed à Concilio Tarraconẽſi prouinciali, vt Gratianus & Iuo referunt, nam in ipſo Concil. non reperitur: deinde non eſſe vſu receptam, & ideo non incurri: præſertim ante iudicis condemnationem. Poſſet autem iudex Eccleſiaſticus illam imponere pœnam, quamquam non teneatur, vt exiſtimo, propter rationem dictam.

2. Opinio negat. Scotus. Paludan. Gabriel. Antonin. Caſtro. Turrecre. Couar. Conc. Tarrac. Gratian. Iuo.

3. Obligatio. 1. Opinio affirmat. Tertia obligatio affirmatiua eſſe poteſt de exercitio ipſius actus: vt ſi ſit fidelibus baptizatis præceptum impoſitum ſuſcipiendi hoc Sacramentum: & de hoc ſunt variæ opiniones. Prima affirmat, eſſe à Chriſto Domino latum huiuſmodi præceptum: & obligare omnes baptizatos adultos, ſi commode poſſunt hoc Sacramentum ſuſcipere. Ita ſentit Scot. d.7. q.2. vbi primum dicit, quod adultus tenetur ſuſcipere hoc Sacramentum, id eſt, non contemnere. Vnde infert, teneri illud ſuſcipere pro tempore congruo: quia iudicaretur contemptum, ſi omnimoda opportunitate oblata, non ſuſciperetur. Idem omnino dicit Richar. art.5. q.1. & VValdenſ. tom.2. de Sacramentis, capit. 111. Petrus Soto lect.2. de hoc Sacram. Pamel. in ſcholiis ad Tertul. lib. de baptiſ. ca. 8. & ſignificat etiam Turrian. in ſcholiis ad Clementem, libr.8. Conſt. cap.16. vbi ex verbis Clement. colligit, dari mandatum de hoc Sacramento, & Bellar. 1. de Sacram. c.22. ſimiliter dicit, omnibus Sacramentis eſſe adiunctum præceptum, vel reſpectu communitatis, vel reſpectu ſingularum perſonarum: & ex antiquis fauet huic ſententiæ Hugo de ſancto Victo. lib.2. de Sacramentis, par.3. c.3. cuius verba retulit & explicuit D. Thom. art.8. ad 4. & Amalar. lib. de diuinis officiis. cap.27. Fundamentum eſt, quia, licet hoc præceptum non ſit expreſſe ſcriptum, vel traditum, vt quid diſtinctum ab inſtitutione, tamen in ipſa inſtitutione, & in fine eius intrinſece includitur: quia omnes fideles tenentur fieri, & eſſe plene Chriſtiani: & ideo hoc Sacramentum accipere debent, vt plene Chriſtiani inueniantur, vt dixit Vrbanus Papa epi.1. ca.7. & ideo dixit etiam Melchiades Papa, Quamuis continuo morituris ſufficiant regenerationis beneficia: victuris tamen neceſſaria eſſe Confirmationis auxilia: ideoq; ita coniuncta eſſe hæc duo Sacramenta, vt ab inuicem, niſi morte interueniente, nullatenus poſsint ſegregari: & vnũ ſine altero rite pſici non poſſit. Quod autem dicit, rite, non poteſt intelligi; quoad valorem Sacramenti: neceſſario ergo intelligendum videtur, quoad obligationem vtrumq; ſuſcipiendi: atq; eodem ſenſu intelligendum videtur, quod in Concilio Aurelianenſi c.3. dicitur, Baptizatum nõ cenſeri Chriſtianum, donec cõfirmatione Epiſcopali fuerit chriſmatus. Et confirmatur: nam licet fortaſſe ex ſola ac præciſa inſtitutione non ſequatur hæc obligatio, tamen per ſeſe eſt valde credibile, Chriſtum Dominum illam adiunxiſſe: neq; tantum, tamq; neceſſarium Sacramentum ſub conſilio ſolum reliquiſſe: quia non fuiſſet hic ſufficiens prouidentiæ modus: ſimili enim de cauſa, inſtituendo Sacramentum Euchariſtiæ illi præceptum adiunxit, quamuis effectus eius non eſſet ſimpliciter neceſſarius, ſed tantum valde vtilis ad ſalutem. Tandem omnes fatentur, omittere hoc Sacramentum ex contemptu, eſſe peccatum mortale: ſed qui oblata occaſione negligit ſemel, atq; iterum, vel certe, qui proponit nunquam illud recipere, etiam ſi millies offeratur occaſio, virtualiter cõtemnit: neq; enim expectandus hic eſt formalis contemptus, qui ſine Pelagiano errore, aut Luciferiana ſuperbia vix concipi poteſt.

Scotus. Richard. VValdenſ. Soto. Pamel. Turrianus. Bellarm. Hugo. D. Thom. Amalar. Vrbanus. Melchia. Papa. Conc. Aurel.

2. Opinio negat ex parte. Secunda ſententia negat, hoc eſſe ſimpliciter præceptum iure diuino, ſed ſolum in determinato caſu; ſcilicet, quando inſtat occaſio publicè confitendi fidem coram tyranno, & prius poteſt commode recipi hoc Sacramentum: nam tunc, inquiunt, graue eſſe peccatum adire illud periculum ſine præparatione huius Sacramenti. Ita tenet Durand. in 4.d.7.q.1. & eum videtur ibi ſequi Gabr. dub.3. Marſil. q.5. art. 4. & idem Turrecremata cap.1. de Conſecratione, d. 5. VValdenſis etiam, & nonnulli ex authoribus citatis poſſent facile in eodem ſenſu intelligi. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia temere ſe exponit periculo cadendi, qui inermis aggreditur maximum periculum fidei, & ſpiritualis militiæ. Vnde hæc opinio non videtur fundare hoc præceptum in ſpeciali impoſitione Sacramenti. Poteſt autem nonnihil adiuuari hæc opinio illis Chriſti verbis, Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto: nam ſicut promiſsio Spiritus ſancti Apoſtolis facta, communis eſt omnibus Chriſtianis, vt ſupra vidimus: & quod in illis impletum eſt die Pentecoſtes, in cæteris per hoc Sacramentum impletur: ita verba illa, quamuis ſolis Apoſtolis, & eorum ſociis dicta videantur, omnes tamen fideles comprehendere videntur, quibus præcipitur, vt ad publica pericula fidei non exeant, donec per hoc Sacramentum induantur virtute ex alto: nam, vt alias dixit Cypr. epi. 54. contra rationem eſt, ſine armis ad pugnam accedere. Atque hanc ſententiam maxime videntur probare, quæ in priori adducta ſunt: quia in eo caſu maxime apparet neceſsitas: & tunc voluntaria omiſsio maiorem cõtemptum indicat, & irrationabilem quandam prodigalitatem bonorum ſpiritualium, propriæ & inordinatæ charitati valde repugnantem. Nihilominus tamen hæc ſententia non videtur tam conſequenter loqui, ſicut præcedens: nam, vt ſupra videbimus, hoc Sacramentum, non ſolum adiuuat ad conſtantiam fidei, quando propria infirmitas, & interior tentatio hominem premit & obruit: nec ſolum confert auxilium ad credendum, ſed etiam ad viuendum ſecundum fidem, ita vt non ſolum in fide, vt ſic; ſed etiam in fide viua hominem confirmet: vnde recte dixerũt Alenſ. & Bonauent. infra citandi, quod non ſolum ex externo periculo, ſed etiam ex interna infirmitate, & continua huius vitæ neceſsitate poteſt oriri neceſsitas ſacramentalis gratiæ Confirmationis: ergo, ſi ſpecialis neceſsitas illius caſus eſt ſufficiens ad inducendam præcepti obligationem in illo ſtatim articulo recipiendi hoc Sacramentum, neceſsitas totius vitæ inducet obligationem, non negligendi hoc Sacramẽtum toto tempore vitæ, ſed aliquando illud ſuſcipiẽdi, & ideo Melchiades Papa non dixit, ſtatim præliaturis, ſed ſimpliciter, Victuris neceſſaria eſſe Confirmationis auxilia.

Durand. Gabriel. Marſil. Turrecre. VValdenſ. Cyprian. Alenſ. Bonauent. Melchi. Papa.

3. Opinio eſſe præceptũ non diuinum, ſed Eccleſiaſticum. Tertia opinio eſt, hoc Sacramentum eſſe ſimpliciter in præcepto, non tamen diuino, ſed Eccleſiaſtico. Hanc tenent Alex. Alenſ. 4. par. q.25. memb. 2. Bona-

uent.d.7.art.3.q.2.Paludan.q.1.& Antonin.3.par.tit. 14.cap.14.§.5. Syluester verb. Confirmatio diuina, nu.2.& idem ſequitur Turrecrem. ſupra. Fundatur hæc ſententia in dictis Pontificum ſupra citatis: quæ etiam referuntur de Conſec.d.5.à princip. fauet etiã Conc.Laodi.c.8.dicens,oportere hoc Sacramentum recipere.Hæc vero opinio minus etiam conſequẽter loquitur,quam prima. quia reuera Pontifices in illis locis non condunt nouum ius,ſed referunt antiquũ, ab ipſo Chriſto inſtitutum,& traditum: nec nouam neceſsitatem imponunt,ſed eam tantum declarant, quam Confirmatio ex ſe,ratione ſui finis & effectus habet.

4 *Opinio abſolute negās datum eſſe aliquod præceptum.* Quarta itaque opinio abſolute negat, datum eſſe aliquod præceptum ſuſcipiendi hoc Sacramentum, Hæc cenſetur eſſe ſententia D.Tho.in 4.d.7.q.1. art. 1. quæſtiun. 2. & hic art.8.ad 4. quia ſecluſo contemptu,dicit non eſſe peccatum mortale omittere hoc *D.Thom.* Sacramentũ toto tempore vitæ:at vero, ſi eſſet præceptum,voluntaria omiſsio eſſet peccatum mortale, etiam ſine contemptu: conſtat enim, contemptum aliquid aliud addere præter voluntariam omiſsionem: poteſt enim quis voluntarie omittere ſuſceptionem ordinis,vel religionis ſine contemptu: ſicut etiam poteſt voluntarie omittere Matrimonium ſine contemptu: nam ex contemptu, eſſet peccatum mortale,cum tamen ex ſe & libera tantum voluntate factum,nec veniale ſit: item quod ſit, vel omittitur ex ignorantia culpabili, vel paſsione, non eſt ex contemptu: & tamen erit peccatum mortale, ſi in re graui ſit contra præceptum: ſed in re præſenti iuxta ſententiam D.Tho.hæc omiſsio non erit peccatum mortale,etiam ſi ex negligentia,aut verecundia contingat,ſecluſo contemptu: ergo ſignum eſt nullum interuenire præceptum. Et hoc ſenſu defendunt *Soto. Ledeſma. Adrianus. Angelus. Ruardus. Victoria. Nauar.* hanc ſententiam hic Soto,& Ledeſma,art.8. Adrian. in 4.materia de Confirmat.ar.1.Angelus verb. Confirmationis Sacramentum,num.1.Ruard.ar.12.contra Lutherum. Victoria in Sum.num.47. Nauarr.in Sum.cap.22.num.9. qui tamen dicit eſſe peccatum veniale, negligere hoc Sacramentum ſecluſo contemptu,ſecutus Caietan.in Summa,verbo, Confirmatio:idem tenet Couar.lib. Variar.reſolut. cap.10. num.5.quamuis de veniali peccato nihil dicat. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia præceptum obligans ſub mortali non eſt aſſerendum ſine cogente fundamento; hic autem nullum eſt, non ſolum cogens, verum neque admodum vrgens: quia neque in ſcriptura habemus hoc præceptum, neque ex traditione:nam omnes Sancti, & Pontifices, qui de hoc Sacramento loquuntur,explicant quidem vim, efficaciam & vtilitatem maximam(quam quodammodo neceſsitatem appellant) huius Sacramenti: nihil tamen dicunt, quod ſufficienter indicet præceptum. Nam, quod aiunt, requiri hoc Sacramentum ad plenitudinem vel perfectionem hominis Chriſtiani, vel etiam, vt ſimpliciter Chriſtianus dici poſsit,non poteſt intelligi de his, quæ ſunt de ſubſtantia(vt ſic dicam) hominis Chriſtiani: hæc enim per Baptiſmum dantur:nec de plenitudine ſufficientiæ: (vt recte dixit Alenſis) ſed de plenitudine abundantiæ, & de Chriſtiano milite conſignato: *Alenſis.* quæ non oportet eſſe ſimpliciter neceſſaria, vel præcepta. Atque hoc modo dixit Clemens epiſtola 1. *Clemens.* qui ob incuriam omittit hoc Sacramentum, non fore perfectum Chriſtianum, non tamen negat poſſe eſſe verum, & iuſtum Chriſtianum. Neque etiam colligitur hoc præceptum ex ipſo vſu, vel traditione: tum quia fideles communiter non inducuntur ad recipiendum hoc Sacramentum tamquam ex neceſsitate obligati, ſed tanquam inuitati ad id, quod per ſe bonum & vtile eſt: vnde nullis cenſuris aſtringi ſolent,neque aliis mediis, quæ neceſsitatem indicent:tum etiam, quia ſi hoc Sacramentum eſſet iure diuino præceptum,daretur omnibus adultis in articulo mortis: quod tamen vſus Eccleſiæ non habet.

Tandem non colligitur ex ſola ratione,etiam ſuppoſita inſtitutione,& fine,ac effectu huius Sacramẽti:quia ex his omnibus ſolum colligitur hoc Sacramentum eſſe valde vtile ad perſeuerandum in fide, non tamen neceſſarium: atq; adeo neq; præceptum propter hanc cauſam:quia ſunt alia media ſufficientia ad eum finem conſequẽdum:qualia ſunt, oratio, meritum,virtutis exercitium, & ſimilia. Et confirmatur:nam certum videtur,potuiſſe Chriſtum Dominum inſtituere hoc Sacramentũ,ita vt ex illo nullum ſumeretur pręceptum:ergo ex ſola inſtitutione non colligitur: ergo nullo modo conſtat dari tale præceptum iure naturali,aut diuino. De iure autem pure Eccleſiaſtico manifeſtius hoc conſtare videtur: tum ex dictis,tum etiam quia Eccleſia non ſolet imponere affirmatiua præcepta,niſi determinãdo tempus,in quo implenda ſint: imo in materia Sacramẽtorum non ſolet præcipere vſum,quoad ſubſtãtiam eius(vt ſic dicam)ſed ſolum determinare tempus, in quo talis vſus exercendus ſit:in vſu autem huius Sacramenti,nullum tempus determinauit.

Quocirca hæc poſtrema ſententia vera eſt per ſe loquendo de præcepto proprio, & intrinſeca obligatione huius Sacramenti. Ex quo fit, per ſe etiam loquendo, non eſſe peccatum mortale hoc Sacramentum voluntarie omittere: an vero ſit peccatum veniale, vt Caietan.& alij volunt, ex fine & modo voluntatis iudicandum eſt: nam ex vi obiecti, & intrinſecæ obligationis conſequenter dicendum eſt, nullum eſſe peccatum:quia talis actus non eſt in præcepto,ſed in conſilio:alioqui,ſi eſſet præceptum, materia eius eſſet ſatis grauis, & ideo per ſe loquendo, obligatio, aut eſſe debet ſub mortali, vel omnino nulla:neq; eſt dare medium. Ex accidente vero poteſt eſſe veniale peccatum, ſi cenſeatur irrationabilis quædam prodigalitas ſpiritualis,vel nonnulla temeritas in modo aggrediendi periculum fidei. Sed his etiam modis poteſt interdum eſſe peccatum mortale,etiam per accidens.Primo ratione contemptus, ſi quis pro nihilo ducat hoc Sacramentum aut effectum eius: aut vile vel puerile exiſtimet ſe illi ſubiicere.Secundo,ratione ſcandali,ſi ita ſe publice gerat, vt ſpeciem contemptus aliis præbeat. Tertio,ratione conſcientiæ, & charitatis propriæ, vt ſi practice ſibi quis perſuadeat, ſine hoc medio non poſſe tentationes contra fidem vincere: aut eſſe in morali periculo,vt in tormẽtis ſuperetur & vincatur. Quarto ratione extrinſecæ neceſsitatis ad remiſsionem peccati:vt,ſi quis habens conſcientiam peccati mortalis, & in periculo mortis exiſtens non poſſet aliud Sacramentum accipere:& timeret de ſuæ contritionis perfectione,poſſet obligari ad hoc Sacramentum accipiendum,vt ſi forte tantum eſſet attritus,virtute illius fieret contritus: ſed hic caſus non eſt moralis,tum quia Epiſcopus,qui poſſet confirmare, poſſet etiam abſoluere, niſi fingamus nolle confeſsionem audire ex aliquo timore,aut prauo errore: tum etiã quia ad recipiendum digne hoc Sacramentum, requiritur moralis exiſtimatio contritionis,quæ videri etiam poteſt ſufficiens ad ſuſtinẽdam mortem: quamuis reuera charitas ſtrictius obligare videatur ad vitandum periculum mortis æternæ. Vltimus caſus excogitari poteſt propter recipiendum aliud Sacramentum, ad eum modum, quo obligatur interdum quis ad confeſsionem,ratione Euchariſtiæ ſuſcipiendæ: ſed hæc obligatio in præſenti non habet locum reſpectu quinque Sacramentorum: nam Baptiſmus neceſſario antecedere debet, & licet reſpectu Euchariſtiæ regulariter ſit melius, vt Confirmatio antecedat: tamen hic ordo non eſt in præcepto, vt ex vſu Eccleſiæ ſupra tractato conſtat: & quia nullibi extat tale præceptum: & idem à fortiori dicendum eſt de Matrimonio, & de Extrema Vnctione: de Con-

Hæc vltima ſententia tenenda eſt.

Caietanus.

Quibus modis omiſsio Confirmationis poſſit eſſe peccatum mortale.

Confeſsione vero non ſolum non eſt præceptum, verum potius conſultius eſt, vt confeſsio præcedat, ſi homo habeat materiam eius, vt ſupra dictum eſt, & habetur in cap. Vt ieiuni, de Conſecr. d. 5. de Ordine vero dubitari nonnihil poteſt: nam in Concilio Trident. ſeſsio. 23. cap. 4. prohibetur prima tonſura initiari, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſcepit: ſed ibi non imponitur cenſura, neq; verbum, quod rigoroſum præceptum indicet: & ideo huiuſmodi omiſsio non erit peccatum, ſaltem mortale, vt docent Soto in 4. d. 7. art. 8. concluſ. 3. & d. 24. q. 1. art. 4. Victoria in Summa num. 48. Nauar. cap. 22. num. 9. qui idem cenſent de conferente Ordinem, vel ipſummet Sacramentum Confirmationis, cum ipſe confirmatus non ſit.

Conc. Trid. *Soto. Victoria Nauar.*

SECTIO II.

Ad quid obligetur miniſter huius Sacramenti.

Triplex miniſtri obligatio. 1. EAdem fere triplex obligatio, ſeu præceptorum ratio, quam circa ſuſcipientem conſiderauimus, poteſt, ſeruata proportione, in miniſtro reperiri. Primum ergo præceptum eſt affirmatiuum de exercendo hoc miniſterio, & hoc modo obligantur Epiſcopi in ſuis diœceſibus aliquoties opportunis temporibus miniſtrare hoc Sacramentum, ratione ſui muneris & officij. Vnde grauiter peccare poſſunt contra hoc præceptum, ſi multo tempore hoc negligenter omittant, vt notarunt Angelus, verbo, Confirmationis Sacramentum, num. 1. & Syluester, verbo, Confirmatio diuina, num. 2. quia, cum ſi paſtor tenetur paſcere oues, non ſolum in his, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, ſed etiam in his, quæ ad Eccleſiæ, & membrorum eius ſingularem vtilitatem à Chriſto ſunt inſtituta; quæ proinde ab ipſis omnibus iuſte poſſunt deſiderari, & exigi; vt ſupra diximus agentes de Sacramentis in genere, & infra etiam dicemus de Sacramento Euchariſtiæ, & Confeſſionis: eſt enim in hoc Sacramento eadem, vel maior ratio: quia, & magnam perfectionem gratiæ confert, & ſemel tantum in vita recipi poteſt. Si autem Epiſcopus per ſeipſum huic obligationi ſatisfacere non poteſt commode, ſatis erit, ſi miniſterio alterius Epiſcopi adiuuetur; quia ad ouium vtilitatem parum refert, quod per ſeipſum, vel per alium hoc Sacramentum adminiſtret.

Angelus. Syluester.

2 Obligatio. Secundum præceptum eſt, aut negatiuum, aut affirmatiuum conditionatum, ſeu quoad ſpecificationem actus, ſcilicet valide & rite conferendi hoc Sacramentum, quando illud adminiſtrat: quæ obligatio communis eſt in omnibus Sacramentis; & ideo nihil fere addendum occurrit, niſi quod hinc naſcitur ſpecialis obligatio non iterandi hoc Sacramentum: quia, cum iteratur, nullum eſt, vt ſupra oſtendimus. Occurrit tamen ſtatim quæſtio ſupra tractata, an Epiſcopus voluntarie iterans hoc Sacramentum, maneat irregularis. Cui negatiue reſpondendum eſt, ſicut de ſuſcipiente Sacramentum reſpondimus, quod docēt ij dem authores ibi citati, & propter idem fundamentum: quia huiuſmodi irregularitas non eſt in iure expreſſa: imo (quod ego legerim) nulla cenſura, vel pœna eſt in iure data ratione huius delicti: nam in cap. Dictum eſt, de Conſecrat. diſt. 5. non eſt ſermo de conferentibus, ſed de ſuſcipientibus iteratam Confirmationem; & nullus eſt alius textus, in quo pœna aliqua propter hanc obligationem imponatur.

Non fit irregularis Epiſcopus, qui iterat hoc Sacramentum.

3. Obligatio. Tertium præceptum, quod negatiue etiam poteſt explicari, vel affirmatiue conditionaliter, ſeu quoad ſpecificationem actus, eſt, non ſolum valide, ſed etiam digne adminiſtrandi hoc Sacramentũ, & vitandi omnem irreuerentiam eius. Et huc in primis ſpectat debita diſpoſitio, & ſanctitas miniſtrantis iuxta generalem doctrinam de ſacramentis: hic enim nihil ſpeciale occurrit. Ad hanc etiam obligationem pertinet vſus conuenientis materiæ & formæ, in quo ſolum illud ſpecialiter aduertendum occurrit; cadere, ſcilicet ab huius præcepti obligatione, vt Confirmatio non conficiatur ex veteri chriſmate, ſed ex nouo illius anni: eſſet enim graue peccatum ſine vrgente neceſsitate illa materia vti: vt conſtat ex epiſt. 2. Fabiani Papæ, & ex cap. Si quis de alio, de Conſecrat. diſtinct. 4. vbi eſt ſermo de vnctione chriſmatis, quæ fit in baptiſmate: eſt autem maior ratio de vnctione Confirmationis: atque idem colligitur ex cap. Quoniam, de ſentent. excommun. in 6. vt ibi Gloſſa notauit. Præterea ad hoc præceptum reducitur obligatio miniſtrandi hoc Sacramentum cum debita ſolemnitate, cæremoniis ac circumſtantiis requiſitis, ita vt detur tempore opportuno, loco decente, & cum aliis tribus ſupra numeratis præcedente diſput. ſect. 2. quæ obligatio grauior, aut leuior eſſe poterit pro materiæ qualitate. Tandem ad hoc præceptum reducitur obligatio confirmandi tantum in propria diœceſi, & perſonas ſibi ſubditas: nam confirmare eos, qui ſunt alieni iuris, aut in aliena diœceſi ſine facultate debita, eſſet illegitima adminiſtratio in hoc Sacramento, & graue peccatum, vt ex ſuperius dictis conſtat; & docet Paludan. in 4. diſtin. 7. q. 4. Syluest. verb. Confirmatio diuina, q. 5. qui merito aduertit, nullam cenſuram eſſe ipſo iure impoſitam propter hanc culpam, neq; etiam propter illam irregularitatem incurri; quia non eſt in iure expreſſa.

Vt chriſmate veteri ſine vrgente neceſſitate, eſſet graue peccatum. Fabianus.

Paludan. Syluester.

):(

DIVI THOMAE AQVINATIS

QVÆSTIO SEPTVAGESIMATERTIA,
De Sacramento Euchariſtiæ ſecundum ſe.

Procemium materiæ de Euchariſtia.

S Dionyſ. Euchariſtia conſummatio & perfectio aliorum Sacramentorum.
S. Cyprian.

HÆc eſt quarta ac præcipua huius libri pars, in qua diſſerendum nobis eſt de Euchariſtiæ Sacramento: quod vt Dionyſius dixit cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia; *Conſummatio ac perfectio eſt Sacramentorum omnium,* quoniam non ſolum ſignum eſt & cauſa gratiæ hominibus conferendæ, ſed ipſum etiam fontem & authorem gratiæ in ſe continet, ſub ſpeciebus panis & vini latentem: vt ineffabili quodam modo nobiſcum vniatur, *& vſque ad ſocietatem germaniſſimam nos ſibi coniungat*, vt Cyprianus dixit de Cœna Domini: idem enim vnigenitus Dei, qui humanam naturam ineffabiliter ſibi coniunxit, vt per ſeipſum, ſalutem hominum operaretur: vt tanti myſterij eoſdem, quoad fieri poſſet, participes faceret, ſeipſum in animæ ac corporis mirificam eſcam, ac refectionem donare non eſt dedignatus:

S. Ioan Damaſcenus.

opus enim gratiæ, vt ſignificauit Damaſcenus lib. 4. c. 14. quod per regenerationis lauacrum in nobis inchoat, & per Confirmationis Sacramentum perficit, per ſeipſum conſeruat, fouet, nutrit, & vſque ad vltimam perfectionem hoc admirabili cibo perducit.

S Gregor. Nyſſenus.

Ob hanc enim cauſam, ait Gregorius Nyſſenus in cap. 3. Eccleſiaſt. *in eſcam ſe nobis proponit is, qui ſemper eſt, vt accipientes illum in nobis, id efficiamur, quod ipſe eſt, caro ſiquidem Verbi, quæ in hoc cibo ineſt, non vnam aliquam gratiam habet, quin potius dulcis efficitur guſtantibus appetenda capientibus, & diligentibus amabilis.* Igitur, ſiue maieſtatem Chriſti in hoc Sacramento exiſtentis, ſiue admirabilem modum, & infinita miracula, quæ in perficiendo hoc myſterio interueniunt, ſiue fructus & vtilitates eius conſideres, tantum inter cætera Sacramenta præſtat, vt in illud ſolum intuens Zacharias dixerit, *Quid enim bonum eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* tantum enim hoc bonum inter cætera eminet, vt comparatione eius pæne nihil eſſe videantur.

Euchariſtia in diſputat. ſicut in vſu Sacramentor. tertium locũ habet.

At vero, quamuis Sacramentum hoc dignitate, & excellentia primum omnium ſit, in diſputatione tamen de Sacramentis tertium locum obtinet; quia in vſu Sacramentorum eundem gradum, ſeu ordinem tenet. Vt enim ſupra, inter diſputandum de Sacramentis in genere; & de Sacramento Confirmationis, dixi, tria ſunt Sacramẽta, quibus per ſe initiantur, & ſanctificantur fideles, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia; quæ, vt antiqua Eccleſiæ conſuetudine obſeruatũ eſt, eo, quo numerata ſunt, ordine, à fidelibus ſuſcipiebantur; ſpiritualis enim regeneratio, quæ per Baptiſmum fit, abſque vlla controuerſia, reliqua Sacramenta debet antecedere, poſt quam Confirmatio ſuccedit, quæ hominem in ſtatu quaſi virili, & perfecto conſtituit, vt tandem capax ſit Euchariſtiæ, quæ cibus perfectorum eſt, & ſpirituale vitam nutrit, & conſummat.

Conc. Flor. Conc Trid. Cyrill Hieſolym. Ambroſ.

Vnde in Sacramentis enumerandis hunc ordinem ſeruarunt Concilia, Florentinum in inſtructione Armenorum: & Tridentinum à ſeſſione 7. vſque ad 13 & eundem in eorum diſputatione tenuerunt Cyrill. Hieroſolym. in Catecheſibus, præſertim in myſtagogicis, & Ambroſius in libro de Sacramentis, vt ex libro 3 cap. 2. colligitur, & libro de ijs, qui initiantur myſterijs c. 7. & 8. & alij, quos ſupra citatis locis recenſui.

VValdenſ.

Solus inter recentiores Walden tom. 2. de Sacramentis, ab hoc Sacramento initium ſuæ diſputationis ſumpſit, vel ordinem dignitatis attendens: vel, quod verius eſt, neceſſitate coactus, vt Wiclefo hæretico iuxta ſtultitiam ſuam reſponderet; vt ex eodem colligitur, cap. 96. eiuſdem libri.

Dionyſ.
Quidam, alias ob cauſas, diuerſũ locum huic Sacramento in diſputat. tribuunt

Ex antiquis vero Dionyſius in lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia, prius de Euchariſtia, quam de Confirmatione diſſeruit: nam cum cap. 3. agat de Euchariſtia, 4. cap. de Confirmatione tractat. Et, licet in 1. & 2. parte quarti capitis de confectione chriſmatis, & de eius vſu in ordine ad alios effectus diſputet, in vltima tamen parte capitis de Sacramento Confirmationis expreſſe tractat, vt conſtat ex illis verbis, *Idcirco & ſacræ regenerationis perficiens donum, & gratia vnguenti ſacratiſſima conſummatione perficitur*, ſed expreſſius paulo infra in illis verbis, *Sed & ipſi, qui ſacratiſſimo regenerationis myſterio conſecratur, aduentum Sancti Spiritus conſummans inunctio largitur vnguenti, ſub ſignificante (quantum arbitror) ſacra deſcriptione ſignorum ab ipſo, qui propter nos in aſſumpta carne diuino Spiritu ſanctificatus eſt, immutabili ſubſtantialis Dei habitu ſanctiſſimum Spiritum dari.*

Conc Seno.

Dionyſium ſecutum eſt Concilium Senonenſe, Decreto 10. ſed Dionyſius non conſi-

conſiderauit Sacramenta ſecundum ſe, nec in ordine ad vſum, ſed quatenus ad Hierarchicum ordinem pertinere poſſunt: & ideo prius de Sacramentis, quæ à presbyteris, deinde de ijs, quæ à ſolis Epiſcopis miniſtrantur, diſſeruit; vt Diuus Thomas, Albert. Mag. Dionyſius Carthuſ. & alij Dionyſij expoſitores adnotarunt. Et ob ſimilem fortaſſe cauſam, prædictum Senonenſe Concilium doctrinam de Sacramento Ordinis, prius quam de Euchariſtia, vel Confirmatione tradit, vt nimirum conſecrationem miniſtrorum, eorumque poteſtatem, prius quam cætera Sacramenta, quæ ab illa procedunt, explicaret. Aliter vero ad Dionyſium reſpondet Diuus Thomas ſupra quæſt 65. artic. 2 ad 3. & in 4. diſtinct. 2. quæſt. 1. artic. 3. ad 6. cibum poſſe perfectum augmentum, & antecedere, & ſubſequi; & ideo tractationem de Euchariſtia poſſe commode ante, vel poſt materiam de Cõfirmatione tradi. Concilium vero Colonienſe prius de Pœnitentia, quam de Euchariſtia diſputat, quia in frequentiori vſu Eccleſiæ Pœnitentia ſolet præcedere. Nihilominus tamen quia hoc eſt per accidens, prior vero ordo eſt per ſe, ideo Hugo Victor. lib. 2 de Sacramentis, Magiſter in 4. diſtinct. 8. Alexand. Alenſ. 4. part. quæſt. 10. aliàs 13. Diuus Thomas & cæteri Theologi priores Patres imitati ſunt, tertio loco de Euchariſtiæ Sacramento poſt Baptiſmum & Confirmationem diſputantes: quod omnes etiam recentiores obſeruant, qui de Sacramentis contra Lutheranos ſcribunt, Richard. artic. 13. & 14. Lindanus lib. 4. Panopliæ à cap. 17. Hoſius in Confeſſ. à cap. 39. Ioannes Arboreus lib. 5. Theoſophiæ, Driedo lib. 4. de dogmatibus, cap 5. par. 2. & 5. Bellarminus tom. 2. Diſputarunt etiam latiſſime de hoc Sacramento Guilelmus Alanus, Turrianus, Claudius de Sainctes, Garetius & plures alij proprijs libris ſeu opuſculis de Euchariſtiæ Sacramẽto, vt omittam Paſchaſium, Lanfrancum, Algerum, & alios antiquos ſcriptores, quorum opera in tomo 4. Bibliothecæ Sanctorum continentur. Proſequitur vero Diuus Thomas diſputationem hanc ab hac quæſt. 73. vſque ad 82. cuius methodum & ordinem proſequemur, ſimul obſeruando noſtrarum diſputationum ordinem & connexionem, quam in cæteris Sacramentis tenuimus. Quoniam vero myſterium hoc ſimul Sacramentum eſt ſacrificium, vniuerſam hanc materiam in duas præcipuas partes diſtribuendam duximus, in priori de Euchariſtia, prout Sacramentum eſt, diſputabimus, prius eius inſtitutionem, neceſſitatem, naturam, & eſſentiam, partes, proprietates & effectus; deinde præcepta, quæ ad illud pertinent, explicando, in poſteriori autem parte de ſacrificio Miſſæ eodem fere ordine tractabimus. Alia, quæ de nominibus, figuris aut prædictionibus Sacramenti, in hoc prooemio deſiderari poſſunt, à D. Thom. in articulis attinguntur, ſupereſt igitur vt ad eorum explicationem veniamus.

Hugo Vict. Magiſt. ſen. Alex. Alenſ.

Richard. Lindanus. Hoſius. Ioan. Arb. Driedo. Bellarmin.

QVÆSTIO LXXIII.

De ſacramento Euchariſtiæ ſecundum ſe, in ſex articulos diuiſa.

Conſequenter conſiderandum eſt de ſacramento Euchariſtiæ. Et primo, de ipſo ſacramento. Secundo, de materia. Tertio, de forma. Quarto, de effectibus. Quinto, de recipientibus hoc ſacramentum. Sexto, de miniſtro. Septimo, de ritu.

Circa primum quæruntur ſex.

Primo, vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum.
Secundo, vtrum ſit vnum, vel plura.
Tertio, vtrum ſit de neceſſitate ſalutis.
Quarto, de nominibus eius.
Quinto, de inſtitutione ipſius.
Sexto, de figuris eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum.

4 num. 8. q. 1 art. 1. q. 1. *Ad primum ſic proceditur. Videtur, quod Euchariſtia non ſit ſacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo ſacramenta, quia vnumquodq; ſacramentum efficax eſt ad ſuum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur & Confirmatio, & Euchariſtia (vt dicit Dionyſ.* 4. Eccleſ. Hier.) videtur Euchariſtia non eſſe ſacramentum, cum Confirmatio ſit ſacramentum, vt prius habitum eſt.**

Cap. 2. Eccl. Hier. ante med. & c. 4. in prin. q. 65 art. 4. & q. præced. art. 1.

*2. Præterea, in quolibet ſacramento nouæ legis, id quod viſibiliter ſubijcitur ſenſui, efficit inuiſibilem effectum ſacramenti: ſicut ablutio aquæ cauſat & characterem baptiſmalem, & ablutionem ſpiritualem, ſicut ſupra dictum eſt. * Sed ſpecies panis & vini, quæ ſubijciuntur ſenſui in hoc ſacramento, non efficiunt, neq; ipſum corpus Chriſti verum, quod eſt res & ſacramentum, neq; corpus myſticum, quod eſt res tantum in Euchariſtia. Ergo videtur, quod Euchariſtia non ſit ſacramentum nouæ legis.*

q. 62. & 63. art. 1.

3. Præterea, Sacramenta nouæ legis habentia materiam, in vſu materiæ perficiuntur, ſicut Baptiſmus in ablutione, & Confirmatio in chriſmatis conſignatione. Si ergo Euchariſtia ſit ſacramentum, perficeretur in vſu materiæ, non in conſecratione ipſius materiæ: quod patet eſſe falſũ, quia forma huius ſacramenti ſunt verba, quæ in conſecratione materiæ dicuntur, vt infra patebit. Ergo Euchariſtia non eſt ſacramentum.*

q. 78. art. 1.

Sed contra eſt, quod in Collecta dicitur, Hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam.

Reſpondeo dicendum, quod ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad ſubueniendum homini in vita ſpirituali. Vita autem ſpiritualis vitæ corporali conformatur, eo quod corporalia ſpiritualium ſimilitudinem gerũt. Manifeſtum eſt autem, quod, ſicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ, ita etiam requiritur alimentum, quo homo conſeruatur in vita. Et ideo ſicut ad vitam ſpiritualem oportuit eſſe baptiſmum, qui eſt ſpiritualis generatio: & Confirmationem, quæ eſt ſpirituale augmentum: ita oportuit eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſt ſpirituale alimentum.

Ad primum ergo dicendum, quod duplex eſt perfectio. Vna, quæ eſt in ipſo homine, ad quam perducitur per augmentum: & talis perfectio competit Confirmationi. Alia autem eſt perfectio, quam homo conſequitur ex adiunctione alicuius extrinſeci, hominem conſeruantis, puta, ex adiunctione cibi, vel indumenti, vel alicuius huiuſmodi, & talis perfectio competit Euchariſtiæ, quæ eſt ſpiritualis refectio.

Ad ſecundum dicendum, quod aqua Baptiſmi non cauſat aliquem ſpiritualem effectum propter ipſam aquam, ſed propter virtutem Spiritus S. in aqua exiſtentem. Vnde Chryſoſt. dicit ſuper illud Ioan. 5. Angelus Domini ſecundum tempus, & cæt. In baptizatis non ſimpliciter aqua operatur: ſed cum Spiritus ſancti ſuſceperit gratiam, tunc omnia ſoluit peccata. Sicut autem ſe habet virtus Spiritus ſancti ad aquam baptiſmi: ita ſe habet corpus Chriſti verum ad ſpecies panis & vini. Vnde ſpecies panis & vini non efficiunt aliquid, niſi virtute corporis Chriſti veri.*

Homil. 35. in Ioan. inter prin. & med. tom. 3.

Ad tertium dicendum, quod ſacramentum dicitur ex eo quod continet aliquid ſacrum. Poteſt autem aliquid eſſe ſacrum dupliciter, ſcil. abſolute & in ordine ad aliud.

Hæc autem eſt differentia inter Euchariſtiam & alia ſacramenta habentia materiam ſenſibilem, quod Euchariſtia continet aliquid ſacrum abſolute, ſcilicet, ipſum CHRISTVM: aqua vero baptiſmi continet aliquid ſacrum in ordine ad aliud, ſcil. virtutem ad ſanctificandum, & eadem ratio eſt de chriſmate & ſimilibus. Et ideo ſacramentum Euchariſtiæ perficitur in ipſa conſecratione materiæ, alia vero ſacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum.

Et ex hoc etiam conſequitur alia differentia: nam in ſacramento Euchariſtiæ id, quod eſt res, & ſacramentum, eſt in ipſa materia: id vero quod eſt res tantum, eſt in ſuſcipiente, ſcil. gratia, quæ confertur: in baptiſmo autem vtrumq; eſt in ſuſcipiente. ſcil. & character, qui eſt res & ſacramentum: & gratia remiſſionis peccatorum, quæ eſt res tantum, & eadem ratio eſt de alijs ſacramentis.

COMMENTARIVS.

Affirmat D. Thom. & rationem ſeu neceſſitatem, vel vtilitatem huius ſacramenti ſumit ex quadã proportione inter ſpiritualem & corporalem vitam, quam ſupra etiam tetigit quæſt. 65. art. 1. & q. 72. ar. 1. quibus in locis breuiter explicata eſt: habet enim nonnullam difficultatem illa proportio: eo quod vita corporalis eodem cibo, & eadem facultate: quibus augetur, nutritur etiam, & conſeruatur. Vnde videtur etiam in ſpirituali vita ad vtrumq; effectũ idem ſufficere ſacramentum. Non oportet autem in huiuſmodi coniecturis, ac proportionib. exactam obſeruare rationem; ſed ſolum illam, quæ ad congruentem inſtitutionem explicãdam ſufficit. Igitur proportio in hoc ſolum conſiſtit, quod in vita corporali duo inueniuntur; alterum eſt, vt viuens perducatur ad virilem ſtatum, & robur membrorum acquirat, quod eſt veluti quoddam complementum imperfectæ generationis. Alterum eſt, vt viuens ſeipſum nutriat & conſeruet, inſtaurando, & acquirendo quicquid per actionem contrariorum deperditum eſt, ſic igitur in ſpirituali vita hæc duo neceſſaria ſunt. Intercedit autem differentia quædam; quia in vita corporea idem alimentũ eſt materia nutritionis & augmentationis, & interdum etiam nos à contrariis defendit, vel temperando, vel augendo naturalem calorem, vel nos aliis modis iuuando: non efficit tamẽ alimentum augmentationem noſtram vel nutritionem, ſed ab intrinſeca facultate viuentis hæc proueniunt; quæ pro ratione, & diuerſitate ſtatus ſeu diſpoſitionis viuentis, vtrumq; modum perficere valet. At vero in vita ſpirituali illa perfectio, quæ per modum augmenti vel nutritionis datur, ab ipſis ſacramentis efficitur & diſtinctum donum Dei eſt, & ad finem valde diuerſum ordinatur: & ideo alterum eſt ſacramentum, quod per ſe inſtituitur ad dandum augmẽtum, & quaſi virilem ſtatum in vita ſpirituali, complementumque ſpiritualis regenerationis, & arma ac teſſeram ſpiritualis militiæ: aliud vero eſt per ſe inſtitutum, ad fouendam, & nutriendam hanc ſpiritualem vitam, qui proprius finis eſt ſacramenti Euchariſtiæ. Quæ differentia ex alia manifeſtatur: nam in corporali vita ſicut neceſſarium eſt ad nutritionem ſæpe vti materiali cibo, ita & ad accretionẽ: At vero in vita ſpirituali Confirmatio, quæ datur per modum augmenti, vno actu perficitur, vnde iterari

Proportio Euchariſtiæ cum cibo materiali, in quo cõſiſtat.

iterari non poteſt: hic autem ſpiritualis cibus ſæpius ſumendus eſt, non ergo neceſſe eſt in omnibus ſeruari proportionem ad corporalia. Et hinc intelligitur facile ſolutio ad 1. D. Thom. quæ alias obſcura videri poſſet. Argumentatur enim fere dicto modo, Cõfirmatio & Euchariſtia ad perfectionem ſpiritualis vitæ ordinantur: non ergo oportuit diſtingui. Reſpondet autem duplicem eſſe vitæ perfectionem: aliam formalem, quæ fit per proprium & intrinſecum augmentum, & ad Confirmationem pertinet: aliam veluti extrinſecus aduenientem, quæ fit per adiunctionem alicuius extrinſeci, vt cibi aut veſtimenti, & huiuſmodi eſſe dicit perfectionem, quam Euchariſtia tribuit: quæ doctrina eſt obſcura, ſenſus vero eſt: in vita corporali eſſe quandam perfectionem intrinſecam, vt eſt robur vel augmentum corporis: aliam vero eſſe extrinſecam; quæ nobis adiungitur ex eo ſolum, quod res aliqua nobis admouetur, vt nos foueat ſeu tueatur, cuiuſmodi eſt veſtimentum, &c. Comparat autem D. Tho. ſacramentum Confirmationis, priori perfectioni; quia confert virilem ſtatum fidei & gratiæ, & ſpirituale robur ad reſiſtendum contrarijs: Euchariſtiam vero poſteriori perfectioni, quia per ſe ordinatur, vt nos Chriſto coniungat, vt ab eo protegamur & foueamur, quamquam ipſe Chriſtus, qui nobis coniungitur, propter eximiam virtutem ſuam non ſolum extrinſece nos defendat, ſed etiam intrinſece nos perficiat & nutriat: quæ nutritio, quia ſine contraria diminutione fit, in augmentum tranſit, & magnum etiam robur confert. Et ad hunc modum intelligendũ eſt, quod idem D. Th. ſupra, q. 65. ar. 1. ad 2. & ar. 3. dixerat, Confirmationẽ per ſe ordinari ad formalem perfectionem virtutis: Euchariſtiam vero ad perfectionem, ſeu conſecutionem finis, & eodem ſenſu dixit in 4. d. 8. q. 1. ar. 1. quæſtiun. 1. ad 1. ſacramentum Confirmationis perficere hominem in ordine ad operationem ſpiritualis vitę, quæ eſt fidei & virtutis profeſſio; Euchariſtiam vero in ordine ad coniunctionem cum Chriſto, qui eſt fons omnis boni.

In ſolutione ad 2. attingit D. Thom. grauem quæſtionem, quomodo ſpecies conſecratæ efficiant ſacramentalem effectum: quam infra ſuo loco commodius diſputabimus. In ſolutione vero ad 3. explicat nonnullas differentias inter hoc ſacramentum, &c. quas in ſequẽtib. diſput. latius tractaturi ſumus.

SECTIO II.

Vtrum hoc ſacramentum ſit vnum, vel plura.

Inf q. 78. a. 6 ad 2. Et 4 d 8 q 1. art. 1 q. 2. *AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod in Euchariſtia non ſit vnum ſacramentum, ſed plura. Dicitur enim in Collecta, Purificent nos Domine ſacramẽta, quæ ſumpſimus, Quod quidem dicitur propter Euchariſtiæ ſuſceptionem. Ergo Euchariſtia non eſt vnum ſacramentum, ſed plura.*

2. Præterea, impoſsibile eſt multiplicato genere, non multiplicari ſpeciem: ſicut quod vnus homo ſit plura animalia. Sed q. 60. art. 1. *ſignum eſt genus ſacramenti, vt ſupra dictum eſt. * Cum igitur in Euchariſtia ſint plura ſigna, ſcil. panis & vinum, videtur conſequens eſſe, quod ſint plura ſacramenta.*

Ar. præced. *3. Præterea, Hoc ſacramentum conficitur in conſecratione materiæ: ſicut dictum eſt. * Sed in hoc ſacramento eſt duplex materiæ conſecratio: ergo eſt duplex ſacramentum.*

Sed contra eſt, quod Apoſt. dicit 1. Cor. 10. Vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus: ex quo patet, quod Euchariſtia eſt ſacramentum Eccleſiaſticæ vnitatis. Sed ſacramentum ſimilitudinem gerit rei, cuius eſt ſacramentum. Ergo Euchariſtia eſt vnum ſacramentum.

Lib. 5. Met. à tex. 9. vſque ad 12. tom. 3. *Reſpondeo dicendum, quod ſicut dicitur 3. Metaphyſ. * vnum dicitur, non ſolum, quod eſt indiuiſibile, vel quod eſt continuum, ſed etiam quod eſt perfectum: ſicut dicitur vna domus, & vnus homo. Eſt autem vnum in perfectione, ad cuius integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem eiuſdem: ſicut homo integratur ex omnibus membris neceſſarijs ad operationem animæ: & domus integratur ex omnibus partibus, quæ ſunt neceſſariæ ad inhabitandum: & ſic hoc ſacramentum dicitur vnum: ordinatur enim ad ſpiritualem refectionem, quæ corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, ſcil. cibus, qui eſt alimentum ſiccum: & potus, qui eſt alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius ſacramenti duo concurrunt, ſcil. ſpiritualis cibus, & ſpiritualis potus, ſecundum illud Ioann. 6. Caro mea vere eſt cib. & ſanguis meus vere eſt potus. Ergo hoc ſacramentum multa quidem eſt materialiter, ſed vnum formaliter, & perfectiuè.*

Ad primum ergo dicendum, quod in eadem Collecta & pluraliter dicitur primo: Purificent nos ſacramenta, quæ ſumpſimus: & poſtea ſingulariter ſubditur. Hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam: ad oſtẽdendum, quod hoc ſacramentum quodammodo eſt multa: ſimpliciter autem vnum.

Ad ſecundum dicendum, quod panis & vinum materialiter quidem ſunt plura ſigna: formaliter vero & perfectiue vnum, in quantum ex eis perficitur vna refectio.

*Ad tertium dicendum, quod ex hoc, quod eſt duplex conſecratio materiæ huius ſacramenti, non poteſt plus haberi, niſi, quod hoc ſacramentum materialiter eſt multa, vt dictũ eſt, ** In corp. art.

RESpondet, hoc ſacramentum eſſe multa materialiter, vnum vero formaliter ac perfectiue. Senſus D. Th. eſt, ſimpliciter eſſe vnũ ſacramẽtum, ex varijs reb. compoſitum ac perfectũ, vt iam latius dicemus.

DISPVTATIO XXXIX.
Prima de Euchariſtia.

De inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ.

HAEc diſputatio continet, an ſit hoc ſacramentum. nam quia eſſe ſacramenti ab inſtitutione manat, idem eſt ſacramenti inſtitutionem, ac exiſtentiam, inueſtigare: ſimul vero de vnitate huius ſacramenti dicemus: nam quia vnum conſequitur Ens, & vix ab illo diſtinguitur, ideo quæſtionem de vnitate & multitudine ad quęſtionem, an eſt, ſemper reuocamus.

SECTIO I.

Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum.

EVchariſtiæ nomine intelligimus ſacramentum quoddam ſub ſpeciebus panis & vini inſtitutum, in quo ſecundum veram fidem Chriſtus continetur, & à fidelibus ſumitur, quæ vocis ſignificatio neceſſario ſupponenda eſt, vt poſsit diſputatio procedere, & res ipſa inueſtigari, & oſtendi. Huius autem ſacramenti præcipuum myſterium in reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti, & mirabili tranſmutatione vnius ſubſtantiæ in aliam, cõſiſtit. Vnde primum omnium inquirendum videbatur, an hoc myſterium verum ſit, & quale, & quomodo fiat, ſed hæc tractantur à D. Thom. inferius commodiori loco, quęſt. 75. pertinent enim hæc ad propriam eſſentiam, materialem partem huius ſacramenti explicandam: hic vero ſolum generatim agimus de inſtitutione ſacramenti ſenſibilis, quod per modum cibi & potus in noua lege inſtitutum eſt ad ſpiritualem vitam nutriendam, & hoc vocamus Euchariſtiam. *Euchariſtia eſt ſacramẽtum ſub ſpeciebus panis & vini inſtitutum.*

Ex antiquis ergo hæreticis quidam Archontici altaris myſterium omnino negarunt, vt Epipha. refert hæreſi 40. idemque fere de Meſſalianis refert Theodor. lib. 4. hiſtor. c. 10. illi enim Euchariſtiam nullius vtilita- *Archontici & Meſſaliani hæretici. S. Epiphan. Theodoret.*

Petroprusiani hæretici. vtilitatis eſſe dicebant. Petrobruſiani vero dixerunt licet Chriſtus hæc myſteria celebrauerit, non vero dediſſe aliis eam poteſtatem: atque adeo nec ſacramentum perpetuo in Eccleſia duraturum inſtituiſſe. *Petr. Cluniac.* Ita refert Petrus Cluniac. in epiſ. quadam contra hanc *Bogomili hæretici.* hæreſim. Denique Bogomili aiebant, Euchariſtiam *Euthym.* nihil eſſe, præter orationem dominicam & Euangelium, vnde ſacramentum euertebant, vt conſtat ex Euthym. in Panoplia 2. p. tit. 27. c. 17. hæ autē hæreſes & Euangelio aperte repugnant, & nullum apparens *1. Concluſ.* habuere fundamentū, vnde antiquatæ prorſus ſunt.

Dicendum ergo eſt primo, conueniens fuiſſe in *Ioan. 6.* noua lege inſtitui ſacramentum aliquod ſenſibile, vt *Matt. 26.* eſſet ſpiritualis cibus animarum. Concluſio eſt de fi- *Marci 14.* de, vt ex facto ipſo conſtat Ioan. 6. Matth. 26. Mar. 14. *Lucæ 22.* Luc. 22. & ex Trid ſeſſ. 7. c. 5. vbi numerat omnia ſa- *Conc. Trid.* cramenta à Chriſto Domino conuenientiſsima ratione inſtituta, & in ſpecie de hoc ſacramento, ſeſſ. 13. c. 1. & 2. Ratio, ſeu congruentia à D. Tho. hoc loco ſatis explicata eſt, vt vidimus. Eſt enim lex Euangelica perfectiſsima, & plenitudinem gratiæ in ſe continēs: & ideo conueniens fuit, vt huius legis ſacramenta à Chriſto eius authore inſtituta, augmentum & conſeruationem gratiæ poſſent conferre modis omnibus, vel neceſſariis, vel humanæ fragilitati accommodatis: ex quibus vnus, ac præcipuus eſt, vt per modum cibi & potus ſpiritualis homines nutriri poſſent, & ab innumeris periculis, quibus in hac mortali vita ſubditi ſunt, defendi. Poſſunt præterea hic addi omnes congruentiæ, quas ad perſuadendam realem Chriſti præſentiam infra ſuo loco afferemus. Nunc illa ſufficiat, Chriſtum Dominum eſſe animarum cibum, & ideo maxime decuiſſe, vt ſicut cibus reficit corpus media quadam reali vnione cum ipſo viuente, ita Chriſtus in quodam ſacramento præſens adeſſet, vt per modum cibi & potus nobis realiter coniunctus, nos ſpiritualiter reficeret.

2. Concluſio. Dico ſecundo, huiuſmodi ſacramentum eſſe Euchariſtiam, quæ propterea verum, ac proprium ſacramentum eſt à Chriſto inſtitutum. Concluſio eſt de fide, quam non ſolum Catholici, ſed etiam noui hæretici amplectuntur: nam etiam Lutherani & Caluiniſtæ, qui vnum, vel ad ſummum, duo ſacramenta, admittunt, primum ac præcipuum locum Euchariſtiæ tribuunt. Probatur ergo concluſio, primo ex Scriptura, quæ, licet non eiſdem verbis, rem tamen ipſam ſatis aperte docet. Matth. 26. Luc. 22. continetur viſibilis cæremonia, & ſignificatio, & præceptū Chriſti, Hoc facite in meam commemorationem: & Ioan. 6. continetur gratiæ promiſsio, Qui manducat hunc panem, viuet in æternū. Et confirmari hoc poſſet ex veteri teſtamento, in quo variis figuris, & metaphoris ſacramentum hoc indicatū, ac promiſſū eſt vt circa art. 6. D. Thom. videbimus.

Conc. Flor. Secundo definita eſt hæc concluſio in Conc. Flo- *Trident.* rent. in litteris vnionis: Trident. ſeſſ. 7. 13. & 21. Late- *Lateranen.* ranenſi, quod habetur in cap. Firmiter. Carthag. III. *Carthag.* cap. 28. & 29. cap. Cum Marthæ, de Celebr. miſſar. ca. In ſacramentorum, cap. In ſacramento, de Conſecr. d. 2. Tertio tradunt Patres omnes, qui late citantur dicta diſt. 2. de Conſecratione, & referemus plures in diſputationibus ſequētibus, nunc ſufficiant Dionyſ. *S. Dionyſ.* capite 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. Auguſtin. epiſto. 23. *S. Auguſt.* & 118. Ambroſ. lib. 5. de ſacrament. Damaſce. lib. 4. ca. *S. Ambroſ.* *S. Damaſc.* 14. Quarto ratio ſumenda eſt ex definitione ſacramenti nouæ legis: eſt enim ſacræ rei ſignum, ad ſanctificandum hominem inſtitutum, quæ tota definitio apertiſsime in Euchariſtiam conuenit, vt per ſe facile eſt, & ex dicendis euidentius patebit. Et ex his patet vltima concluſionis pars: ſcilicet ſolum Chriſtum fuiſſe huius inſtitutionis authorem, tum generali ratione omnium ſacramentorum nouæ legis, tum etiam ratione propria, quia nullus potuit habere poteſtatem ſupra corpus & ſanguinem Chriſti, niſi ab ipſomet Chriſto deriuatam: nec potuit vllus niſi Chriſtus nouum teſtamentum fundare, & proprio ſanguine confirmare ac conſecrare: & quamuis de abſoluta Dei potentia aliud genus inſtitutionis excogitari poſſet, nullum tamen aliud adeo decens, aut expediens fuit.

SECTIO II.

Vtrum hoc ſacramentum ſit diſtinctum à reliquis, eiſque perfectius.

HAEc quæſtio facilis etiam eſt, & breuiter ex præcedenti expediri poteſt. Dico ergo primo, Euchariſtiam eſſe ſacramentum, eſſentialiter diſtinctū ab aliis ſacramentis nouæ legis. Concluſio eſt certiſſima ex omnium conſenſu: & ex Conciliis, definientibus ſeptem eſſe ſacramenta. *Euchariſt ſacramentum ab aliis eſt diſtinctum.* Vt autem explicetur, oportebit breuiter proponere omnia, in quibus hoc ſacramentum cum aliis conuenit, & in quibus differt. Nam licet multa probanda ſint in ſequentibus, expediet tamen nunc ea præ oculis ponere. Primum igitur, ſi metaphyſice loquamur, conuenit hoc ſacramentum cum aliis in genere ſacramenti nouæ legis, habet tamen propriam differentiam, per quam deſcribi poteſt, eſſe ſacramentum corporis & ſanguinis Domini, per modum conuiuij ad nutritionem animæ inſtitutum. Vnde etiam conſtat alia ſimilitudo & differentia. Conuenit enim in virtute conferendi gratiam: differt tamen in proprio fine ad quem eſt inſtitutum: nam per ſe primo datum eſt ad charitatem, & deuotionem augendam, vt latius infra q. 79. Deinde per principia quaſi phyſica rem explicando: commune eſt huic ſacramento cum aliis, quod certam materiam & formam requirit, vt confici poſſit: differt tamen, quia illius materia & forma diſtincta eſt à reliquis: eſt enim panis & vinū, & verba ſpecialia à Chriſto definita. Hinc ſecundo, ſicut in aliis ſacramentis datur materia remota & proxima, ita & in hoc: ſed diuerſo modo: quia in aliis materia proxima eſt aliqua actio: remota vero eſt aliquid aliud, ex quo, vel circa quod, talis actio exercetur. At vero in hoc ſacramento, materia non eſt actio, ſed res permanens, quæ quatenus in confectione ſacramenti tranſit, ſecundum ſubſtantiam eſt materia remota: quatenus vero manet ſecundum accidentia eſt materia proxima. Vnde eſt tertia differentia, quod in aliis ſacramentis, tam materia quam forma ſunt res ſucceſsiuæ: & ideo moraliter ſimul ſunt & ſimul pereūt: hic vero forma eſt ſucceſsiua & tranſit, materia vero proxima conſecrata permanet. Vnde fit quarto vt alia ſacramenta tantum ſint vſu: quia tunc fiunt, quando ad vſum applicantur, tunc autē ſunt, quādo fiunt, ad modum rerum ſucceſsiuarū: hoc vero ſacramentum ante vſum in ipſa conſecratione perficitur: & ideo poſt ſuum fieri, factum permanet, quamdiu ſpecies conſecratæ durant, vt ex Trident. colligitur *Trident.* ſeſſ. 13. cap. 3. Ex quo fit quinto, vt in aliis ſacramentis tam materia, quam forma ordinentur ad vnum & eundem effectum in ſuſcipiente efficiendū: hic vero diuerſos habent effectus: forma enim nihil efficit in ſuſcipiente, ſed in materia, quam tranſmutat & conficit: materia vero conſecrata habet in ſuſcipiente gratiæ effectum. Vltima vero & potiſsima differētia, & radix aliarum eſt, quod in aliis ſacramentis præter materiam ſenſibilem, & formā nihil in eis ineſt, niſi quod aſſumuntur, vt inſtrumenta ad gratiam efficiendam: & ideo dicitur eis conferri inſtrumentaria virtus gratiæ effectrix: in hoc vero ſacramento præter formam, & materiam per ſe ſenſibilem, adeſt vere & realiter ipſemet Chriſtus, qui eſt præcipua res huius ſacramenti, & proprius author gratiæ, quæ per illud cōfertur. Ex his ergo ſatis patet cōcluſio poſita.

Sacramentū Euchariſtiæ cæteris perfectius. Dico ſecundo, hoc ſacramentum eſſe longe perfectius & excellentius reliquis. Hæc etiam eſt de fide, & ſumi poteſt ex Trid. ſeſſ. 13. vbi propter hanc cauſam ſæpe vocat hoc ſacramentū, diuinū ac mirabile ſacroſanctum atque ſanctiſsimū: qui eſt cōmunis modus

dus

du loquendi potius Eccleſiæ & Sanctorum omniū & c.2.dicit, Chriſtum Dominum diuitias amoris ſui in hoc ſacramento veluti effudiſſe, & c.3. dicit, Virtutem ſanctificandi communem eſſe huic ſacramento cum reliquis: huic vero proprium eſſe, quod ipſum ſanctitatis authorem in ſe continet. Propter hanc deniq; cauſam præcipue exiſtimo idē Con. ſeſſ. 7. Cã. 3. anathematis damnare eos: qui docent omnia ſacramenta eſſe æqualia dignitate. Ratio vero potiſsima eſt, quia hoc ſacramentum continet corpus & ſanguinem Domini: vt autem dicit Alex. Papa epiſt.1. Decret. & habetur in c. Nihil, de Conſec. d.2. In ſacramentis ſeu ſacrificiis, nihil eſt maius corpore & ſanguine Domini. Quæ ratio variis modis explicatur à Theologis. Primo, quia dignitas ſacramentorum potiſsimum in ſanctitate conſiſtit: illud ergo eſt digniꝰ, quod ſanctius. Reliqua vero ſacramenta ſolum ſunt ſancta, habitudine: quia ſignificant & conferunt ſanctitatem: hoc vero, tum hoc modo, tum etiam formaliter, quia ipſam ſanctitatem in ſe continet. Secūdo, quia ſacramentum eſt ſignum ſacrum, eoque dignius, quo magis ſacrum: ſed hoc ſacramentum eſt omnium ſanctiſsimum, propter eandem rationem, ſcil. quia rem maxime ſacram continet & ſignificat. Ita fere D.Th. ſupra, q.65. art.3. Marſil. in 4. q.6. art.3. Scot. Durand. Gab. & alij d.8. Tertio addit S.Tho. (& habet fundamentum in Dion. c.3. de Eccleſ. Hierar.) hoc ſacramentum eſſe excellentius, quia eſt finis, & conſummatio cæterorum, ad quod omnia aliquo modo referuntur: quod potiſsimum ratione rei contentę intelligendum eſt. Nam ſi proprie & in rigore loquamur de ſacramēto vt ſic, & vſu ſacramētali, nō omnia ſacramenta proprie ordinantur ad vſum huius, niſi valde remote & per accidens, vt conſtat de Matrimonio, & Extrema vnctione: quia vero omnia ſacramenta ordinata ſunt, vt perfectius Chriſto vniamur, & ipſe Chriſtus in hoc ſacramento continetur, & per illud mirabili modo hæc vnio perficitur, & conſummatur, ideo dicitur hoc ſacramentum conſummatio cæterorum. Ita fere D.Th. in 4. d.7. q.1. a.1 q.3. Quarto confert ad hanc perfectionem, quod hoc ſacramentum eſt permanens: cętera tranſeuntia. Addit deniq; Scotus formam huius ſacramenti habere certiorem ſignificationem, quam formas reliquorū: quia eius effectus non pendet ex diſpoſitione recipientis, cum ſit ſola materiæ conſecratio. Quod ſano modo intelligendum eſt: omnes enim formæ ſacramentorum habent infallibilem ſignificationem in eo ſenſu quo ſignificant: quia illis non poteſt ſubeſſe falſum, vt ſupra oſtenſum eſt. Differentia ergo eſt in effectu, quia in aliis interdum impeditur, in hoc vero non, quantum eſt ex parte materiæ.

D.Thom. Marſil. Scotus Durandus Gabriel S.Dionyſ. Thom. Scotus.

SECTIO III.

Vtrum hoc ſacramentum ſit vnum tantum.

QVæſtio intelligitur de ſpecifica vnitate, ſub propria & formali ratione perfecti ſacramenti: nam materialiter conſtat, res multas in hoc ſacramento inueniri. Hinc vero ſumitur ratio dubitandi: quia in hoc ſacramento ſunt duæ materiæ, ſcilicet panis & vinum, & duæ formæ verborum, quæ res diuerſas ſignificant & efficiunt per ſe & propria virtute, ſcilicet carnem & ſanguinem Chriſti: vnde etiam ſpecies panis per ſe ſignificant corpus, quod continent, ſpecies autem vini, ſanguinem: ſunt ergo hæc diuerſa ſigna ſacra, atque adeo diuerſa ſacramenta. Neque enim dici poteſt, eſſe partialia ſacramenta, ſeu partes vnius integri ſacramenti, quod componunt: quia illa ſigna per ſe diſtincta ſunt, & nullam inter ſe habent vnionem vel coniunctionem, qua vnum ſacramentum componant. Et confirmatur, primo, ex communi vſu & locutione: nam qui ſuſcipit ſpeciem panis, non dicitur ſuſcipere partem ſacramenti, ſed ſimpliciter totum ſacramentum. Confirmatur ſecundo: nam qui vnam ſpeciem ſumit, totum effectum gratiæ ſacramentalis recipit: eſt ergo quælibet ſpecies per ſe integrum ſacramentum, atq; adeo duo ſacramenta. Confirmatur vltimo, quia Eccleſia in orationibus Miſſæ, ſæpe de Euchariſtia, vt de multis ſacramentis, loquitur, vt cum ait, Sacramenta, quæ ſumpſimus, &c. & Con. & Patres eodem modo interdum loquūtur, vt patet ex Conc. Africano, c.4. Cartha. III. c.24. & 29. Cypr. ſerm. de Cœna Domini. Ambro. lib.5. de ſacram. c.1. & aliis, quæ habentur c. Sacramenta altaris, de Conſ. d.1. & c. In ſacramentis, c. Comperimus, c. Trib. gradib. c. Species, c. Iteratur, dė Conſecr. d.2.

Conc. Afric. Con Cart. S. Ambr. S. Cypr.

Propter hæc nonnulli Theologi ſimpliciter affirmant, eſſe plura Euchariſtiæ ſacramenta, vt ex Aureolo refert Capreol. diſtin. 8. q.1. arg. contra 2. concluſ. vbi etiam Maior dicit eſſe plura ſacramenta ſpecie diſtincta: licet fateatur poſſe etiam vnum appellari, Gabr. etiam quæſtione 2. artic. 2. & lectio.53. in Canon. dicit eſſe plura ſimpliciter, vnum vero ſecundum quid, ſcilicet, vel genere proximo, vel aggregatione quadam.

Quorundā opinio. Aureolus. Gabriel.

Dicendum vero eſt Euchariſtiam abſolute & ſimpliciter eſſe vnum ſacramentum, vnitate videlicet ſpecifica in ſpecie atoma, integra, & perfecta. Hæc eſt mens D.Tho. hîc, & grauiorum Theologorum, d.8. Bonauent. q. vltima, Albert. art.13. Richard. art.1. q.2 Durand. q.1. ad 2. Capr. Palud. Scoti, &c. Marſil. q.6. art.2. in fine, Alenſ. q.35. memb.1. Soti item, d.24. q.1. artic.3. ad 2. Ledeſ. 1. part. q.54. artic.2. Turrecrem. de Conſecrat. diſt.2. capit.5. dub.3. & in eandem ſententiam tandem deſcendit Gabr. lectione 53. attente legatur, eamq; grauiter docet Catechiſmus Pij V. dicens, Non plura, ſed vnum tantum ſacramentum Eccleſiæ authoritate docti confitemur. Rationem huius vnitatis quidam ſumunt ab inſtitutione: quia nimirum moraliter vna fuit inſtitutio huius ſacramenti. Alij à re contenta ſub vtraque ſpecie, quæ eſt vnus & idem Chriſtus. Alij ab effectu, quia per vtrāque ſpeciem vnus & idem efficitur. Propria vero ratio eſt, quam D.Thomas tetigit. Quia, licet ad conſtitutionem huius ſacramenti concurrant res variæ & materialiter diſtinctæ, propriaſque habentes ſignificationes, omnes tamen componunt vnum integrum ſignum rei & effectus ſpiritualis, componunt ergo vnum ſacramentum. Antecedens declaratur primo, quia hoc ſacramentum poteſt intelligi inſtitutum ad rem præteritam ſignificandam, ſcilicet cruentum Chriſti ſacrificium, quod effuſione ſui ſanguinis, & morte ſua conſummauit, iuxta illud, Hoc facite in meam commemorationem: illud autem ſacrificium, quod vnicum fuit, non ſignificatur expreſſe per vnam, vel alteram ſpeciem, ſed per vtramque ſimul, quæ, dum ſeparatim conſecrantur, & offeruntur effuſionem ſanguinis, & ſeparationem animæ à corpore repræſentant, quæ ratio infra, in materia de communione ſub vtraque ſpecie, & de ſacrificio, latius explicanda eſt. Secundo intelligitur ſignificare hoc ſacramentum rem, quam continet: & hinc etiam vnitatem habet, non ſolum, quia ſub vtraque ſpecie, idem Chriſtus continetur, ſed etiam, quia ex vtraq; ſpecie vnum integrum ſignum Chriſti completur: qui, vnus cum ſit, carne & ſanguine conſtat, quare, licet caro & ſanguis diſtincta videantur, tamē quatenus natura ſua vnum corpus Chriſti componunt, per paſsionem vero diſiuncta fuerunt, vno integro ſacramento duplici ſpecie conſtante, repræſentātur. Tertio ſignificat hoc ſacramentum gratiam, quam efficit: & ex hac etiam parte habet vnitatem, quia vel per vtramq; ſpeciem fit vnus tantum effectus, vt infra dicetur, vel certe qualiſcunq; ille effectus ſignificatur, ita explicite per vnam ſpeciē, ſicut per vtrāq;: ſignificatur enim per modum conuiuij, & ſpiritualis refectionis per analogiam ad corporalem. Vnde ſicut hæc nō conſiſtit in ſolo cibo, vel potu, ſed vtrumque requirit, ita illa per cibum & potum complete ſignificatur. Nec refert, quod ſpiritualis refectio eiſdem

Concluſio. D.Thom. D Bonau. Albertus. Richard. Durandus. Capreolus. Paludan. Soto Marſilius. Ledeſma. Turrecrem. Gabriel. Catechiſ.

dem omnino donis in re ipſa perficiatur, ſcil. gratia & charitate, quæ tam famem, quam ſitim animæ extinguunt: quia nihilominus hæc eadem ſpiritualis res, ſeu effectus, non niſi per corporale conuiuium perfectum expreſſe & omnino complete ſignificatur. Quarto ſignificat hoc ſacramentum vnitatem, & animorum coniunctionem, quam efficit, quod in ſe eſt, inter fideles, qui illud participant, vt dicitur in c. Firmiter, de ſum. Trini. & fid. Cathol. & in c. Cum Marthæ, de celebra. miſſar. indicant Concilia, Flor. & Trid. Hæc vero fidelium vnio licet per ſingulas ſpecies aliquo modo ſignificetur, quatenus ex multis granis tritici, aut vuæ, vnus panis, vel vnum vinum conficitur, vt Cypr. Aug. Anſel. & alij Patres docuerunt, quos infra, agentes de materia huius ſacramenti, referemus, & colligitur ex cap. Firmiter, de ſum. Trinit. & cap. Cum Marthæ, de celebra. miſſar. proprie tamen ſignificatur hæc vnitas per vtramq; ſpeciem, quatenus ad vnius corporis refectionē ordinantur, iuxta illud 1. ad Cor. 10. Omnes vnum corpus ſumus, qui de vno pane, & de vno calice participamus. Neq; ſatis conuenienter ſignificaretur hæc vnitas per Euchariſtiam, niſi ipſa eſſet vnum ſacramentum. Quinto deniq; ſignificare poteſt hoc ſacramentum futuram gloriam, cuius eſt pignus. Et hæc etiam ſignificatio completa ineſt in vtraq; ſpecie ſimul ſumpta, & non ita expreſſe in alterutra tantum: quia per vtramq; indicatur plena ſatietas, & ſufficientia, quæ futura eſt in æterna beatitudine: igitur ſub omni ratione conflatur vnum perfectum ſignū ex vtraque ſpecie, atque adeo vnum ſacramentum.

Conc. Flor. Trident.

S. Cypr. S. Auguſt. S. Anſelm.

Secundo principaliter declaratur concluſio, quia vt agentes de ſacramentis in genere diximus, vnitas ſacramentorum non eſt omni parte perfecta, reſultans ex indiuiſibili entitate, aut ex vnitate phyſica partium componentium: ſed talis eſt, qualis in reb. vel ſignis artificialib. inueniri ſolet: ſic enim domus, exercitus, oratio, conuiuium & aliæ res vel actiones ſimiles habent ſuam vnitatem, ad quam non exigitur phyſica vnio partium, ſed talis, qualis ad perfectionem & finem talis rei ſufficere cenſetur, vt in exercitu ſufficit quidam ordo, & compoſitio partiū. In domo maior coniunctio, ſeu copulatio partium neceſſaria eſt, propter maiorem domus integritatē. In oratione vero, vel alio ſigno ſufficit ordo partiū in certa menſura, vel proportione ſignificandū accommodata: neque huic vnitati obſtare ſolet diſtinctio ſeu diuerſitas partium inter ſe: nam etiam ſolet res artificiata ex partibus heterogeneis componi, quod etiam in aliis ſacramentis videre licet: conſtāt enim materia & forma, quæ res diuerſę ſunt, & vnaquæque ſignificat modo ſibi accommodato, & tamē vnum ſacramentum componunt: licet non phyſica vnione, ſed morali, & proportionata ad rationem ſigni complendam, copulentur: ſic etiam in ſacramēto Pœnitentiæ eſt magna varietas partium in ipſa materia: in ſacramento vero Extremæ vnctionis & Ordinis tam in materia, quam in forma: & nihilominus ſacramentum eſt vnum: cur ergo non idem dicemus in hoc noſtro ſacramento?

Tertio probatur, quia alias plura eſſent, quam ſeptem ſacramenta contra Concil. Flor. & Trident. & vniuerſum Eccleſiæ conſenſum. Dices: eſſe plura in ſpecie vltima: à Conciliis vero numerari ſeptem, ſub aliqua ratione generica: ſic enim multi cenſent ſacramentum Ordinis non eſſe vnum ſpecie, ſed plura. Sed huic reſponſioni obſtat, quia iuxta illam nihil certum ſtatui poteſt de numero ſacramentorum, tum quia non obſtante definitione Conciliorum, poſſet aliquis dicere, ſub Baptiſmo contineri plura ſacramenta Baptiſmi ſpecie diſtincta, & ſimiliter de aliis: tum etiam, quia ſub ratione aliqua generica poſſent tantum duo, vel tria ſacramenta numerari. Non ergo numerantur ſacramenta ſub generica ratione: in qua, vt ex Ariſtotele ſumitur, latere poteſt æquiuocatio: ſed numerantur à Conciliis ſub ratione ſpecifica. Addo, opinionem illam de multitudine ſimpliciter ſacramentorum Ordinis falſam omnino eſſe: & retorquendum potius eſſe argumentum: nā omne aliud ſacramentum eſt vnum vnitate ſpecifica, & ſi quæ reperitur varietas, tota illa eſt veluti partium heterogenearum componentium vnum, ergo idem eſt in præſenti dicendum.

Tandem Concilia & Sancti frequentius loquuntur de Euchariſtia, tamquam de vno ſacramento, vt patet ex Conc. Flor. & Trid. ſeſſ. 7. & 13. & ex multis, quæ de Conſecr. d. 2. referuntur, & in Collectis Miſſæ hic eſt frequentior vſus, vt D. Thom. hic adnotauit, quod ſi interdum in plurali loquuntur de ſacramentis, id fit lata & vulgari locutione: vel propter plura ſigna partialia, vel propter plura myſteria, quę in eis continentur, & repræſentantur: vel certe, quia frequentius erat in vſu, vt in fine ſacrificij fideles communicarent, & ſacramenta reciperent, vnde hic modus locutionis frequentius reperitur in illa oratione Miſſæ, quæ poſt communionem dicitur, vt, Purificēt nos Domine ſacramēta, quæ ſumpſimus, &c.

Ex his facile reſpondetur ad rationem dubitandi in principio poſitam: negatur enim inter partiales formas & materias huius ſacramenti, non eſſe ſufficientem vnionem ad componendum vnum ſacramentum, quia, vt dixi, non oportet hanc vnionem eſſe quaſi phyſicam, vel pertinentem ad quantitatē continuam: ſed moralem, ſeu cuiuſdam ordinis & proportionis, prout ad componendam vnam integram vel expreſſam ſignificationem ſufficit.

Ad primam confirmationem, reſpondetur in primis, quod ad modum loquendi attinet, ſæpe partem recipere denominationem, quando per ſe, & quaſi ſeparata conſideratur, vt patet in partibus homogeneis, & in quantitatibus diſcretis: vna enim propoſitio per ſe ſumpta, oratio eſt: licet alias pars etiam ſit vnius longioris orationis: & pars domus, ſi ſufficiens ſit ad vſum, & finem domus, ſeiuncta ab aliis partibus, & per ſe conſtituta, dicitur abſolute domus, quamuis ex illa componi poſſit perfectior, & integrior domus: ſic ergo ſpecies panis per ſe ſumpta, poteſt dici ſacramentum, quamuis cum alia ſpecie vini vnum componat ſacramentum, cuius eſt pars. Secundo dicitur homo ſuſcipere totum ſacramentum ſub vna ſpecie, qui recipit totum Chriſtum, qui eſt res præcipua in hoc ſacramento, & ſacramentum ſimul, vt indicat Trident. ſeſſio. 21. cap. 3. Item, quia veluti eminenter recipit totam virtutem huius ſacramenti, & quidquid ad perfectam refectionem ſpiritualem neceſſarium eſt. Quo modo dici poteſt tota ratio ſeu virtus huius ſacramenti eſſe in toto, & in qualibet parte eius: formaliter tamen & in ratione ſigni, non recipiunt fideles in vna ſpecie totum id, quod eſt ſacramentum tantum: & hoc modo dixit Bonau. d. 11. art. 2. quæſt. 2. fideles accipere in vna ſpecie totum ſacramentum, quoad efficaciam, non quoad ſignificationem. Vnde patet ſolutio ad ſecundam confirmationem, nam licet nō ſit certum, per ſingulas ſpecies dari totum effectum huius ſacramenti, tamen hoc admiſſo, potius confert ad illius vnitatem, quia ad eundem effectum ordinatur totum, vt ex duabus ſpeciebus conſtat, licet per quamlibet partem poſſit illum efficere. Si vero ſingulæ ſpecies conferunt diuerſos effectus, illi erunt partiales, ſicut de diſtinctis Ordinibus dictum eſt. Ad vltimam confirmationem in ſuperioribus reſponſum eſt.

Trident.

Bonauent.

Dubitant tamen hic nonnulli Theologi, an in diſtinctis ſpeciebus huius ſacramenti ſint diſtinctæ relationes ſigni, ex quibus componatur relatio totius, vel ſit vna indiuiſibilis relatio in toto compoſito. Scotus enim diſtinct. 8. quæſtio. 1. priorem partem amplectitur. Capreolus vero ibi ad 5. contra 2. concluſ. & ad 5. contra 5. licet fateatur ſupponi ſingularum

Scotus. Capreol.

gularum partium ſignificationes, contendit tamen relationem totius ſacramenti, eſſe vnam & indiuiſibilem. Sed hæc quæſtio eſt de nomine, & magis Dialectica, quam Theologica: quia non ſolum de hoc ſacramento, ſed etiam de aliis, & de omnibus ſignis complexis ad placitum tractari poteſt. Dico igitur negari non poſſe, quin ſignificatio integra huius ſacramenti componatur ex ſignificationibus partium: componitur n. ex illis, quatenus ſignificatiuæ ſunt: & hoc voluit Scotus & D. Th. hic, cum dixit, hoc ſacramentum eſſe vnum, non vt indiuiſibile, ſed vt perfectum, includens plura ſigna partialia. Nihilominus verum etiam eſt, in toto ſacramento eſſe vnam totalem ſignificationem, quæ à ſignificationibus ſingularum partium diſtinguitur. Hoc etiam conſtat ex dictis de vnitate huius ſacramenti, non enim poteſt ſacramentum eſſe vnum, niſi ſit vnum ſignum: neque vero poteſt eſſe vnum ſignum, niſi etiam aliquo modo ſit ſignificatio vna, vt videre eſt in propoſitione & terminis, ex quibus componitur: habet enim ſuum proprium ſignificatum diſtinctum à ſignificatis terminorum, ex quibus componitur. Hæc autem ſignificatio totius ſacramenti dici poteſt compoſita, quatenus diuerſis partibus conſtat, & in re compoſita ineſt, quodammodo tamen ſolet dici indiuiſibilis, quatenus indiuiſibiliter ineſt in toto complexo, ita vt nec in partibus manere poſſit eo modo, quo eſt in toto, neque etiam ablato debito ordine, & connexione ipſarum partium: & hoc ad ſummum, probant fundamenta Capreoli, quæ ſolum ſunt quædam teſtimonia Diui Thomæ.

SECTIO IV.

Quomodo vnitas numerica huius ſacramenti ſumenda ſit.

QVoniam de vnitate ſpecifica diximus, vt materiam hanc de vnitate abſoluamus, oportet, vt modum loquendi de illius vnitate numerica explicemus. Dico autem modum loquendi, quia quod in re ipſa ſubſiſtit, facile perſpici poteſt: cōſtat enim formas huius ſacramenti multiplicari numero: quando verba conſecrationis hoſtiæ, vel calicis multiplicantur, conſtat etiam ſpecies panis ſeu vini, quamdiu cōtinuæ ſunt, habere quandam phyſicam vnitatem, quam per diſcontinuationem amittunt, & phyſice multiplicantur: conſtat deniq; ſub omnibus ſpecieb. conſecratis eundem numero Chriſtum contineri. Ex quibus etiam conſtat tunc propriiſsime eſſe vnū numero hoc ſacramentum, quando ſpecies conſecratæ habent phyſicam vnitatem per partium continuationem, ſiue vna forma, ſiue pluribus ſimul prolatis conſecratæ ſint: hoc enim non obſtat vnitati ſacramenti, præſertim in hoc, in quo forma magis ad effectionē quam ad conſtitutionē ipſius ſacramenti requiritur. *Status quæſtionis.* Difficultas ergo, quę mihi videtur ad modū loquendi pertinere, ſupereſt, an ſpecies hoc ipſo, quod diſcontinuæ ſunt, dici debeat plura ſacramenta, vel non: & eſt ſermo de ſpeciebus eiuſdem rationis: nam de ſpeciebus panis & vini inter ſe collatis iam dictū eſt: poſſunt autem in hoc eſſe tres modi dicendi.

1 Dicendi modus. Primus, tot eſſe ſacramēta numero diſtincta, quot ſunt ſpecies ſeu hoſtiæ conſecratæ, diuiſę & diſcontinuæ. Probatur, quia ſpecies ſunt ſacramenti: ergo ſpecies numero diſtinctæ ſunt ſacramenta numero diſtincta. Secundo, quia quælibet illarum in ſua ſpecie habet totam ſignificationem ſacramenti, & non eſt pars alterius, ergo eſt integrum ſacramentum, diſtinctū ab alio. Tertio, quia nō apparet aptior modus diſtinguendi numero hæc ſacramenta. Sed huic ſententiæ videtur obſtare communis modus ſentiendi & loquendi: nam ſacerdos, qui accipit hoſtiam diuiſam in tres partes, non cenſetur accipere tria ſacramenta, neque illa hoſtia cenſetur magis eſſe plura ſacramenta poſt diuiſionem, quam antea. *Florent. Trident.* Vnde Concil. Flor. & Trident. ſeſſ. 13. Can. 3. dicunt, in hoc ſacramento contineri totum Chriſtum ſub vnaquaq; ſpecie, & ſub ſingulis ſpeciei partibus, ſeparatione facta: ſentiunt ergo etiam poſt ſeparationem, eſſe vnum ſacramentum: & partes diuiſas eſſe partes vnius ſacramenti. Confirmatur primo, nam qui duas formas accipit, cum communicat, vnum, & non duo ſacramenta cenſetur accipere alias duos etiam effectus gratiæ ſuſciperet: nam ſi ſacramenta eſſent duo, etiā ſumptiones eſſent duæ: ergo & effectus eſſent duo: quia, quod ſimul concurrant, non impedit effectum, vel certe, ſi illa cenſetur vna moralis ſumptio, etiam ſacramentum cenſebitur vnum, non obſtante diſcontinuatione ſpecierum. Confirmatur ſecundo, quia, vt ſupra dicebam, in huiuſmodi rebus artificialibus, vnitas non pendet ex phyſica vnione, vel continuatione, vt in baptiſmo: licet contingat ablutionē per partes diſcontinue fieri, tamen in ratione ſacramenti vna tantum materia cenſetur.

2. Dicendi modus. Secundus modus dicendi eſt: vnitatem huius ſacramenti non pendere ex phyſica continuatione: ſed ex morali coniunctione ſpecierum, ita vt omnia illa, quæ per modum vnius proponūtur, vel tribuuntur, vnum ſacramentum cenſeantur: etiam ſi nō ſint continua phyſice, ita loquuntur Soto & Ledeſma ſupra, *Sotus. Ledeſma.* & videtur fieri probabile argumentis factis, & poteſt explicari ex metaphora conuiuij. Sicut enim eſt vnū conuiuium, licet rebus diuerſis conſtet, ita etiam eſt vnum ferculum ſeu vna portio, licet partes illius diſcontinuas eſſe contingat. Vnde iuxta hanc ſentētiam partes hoſtiæ diuiſæ ſunt vnum ſacramentum: & ſimiliter omnes formæ in eadem pyxide exiſtentes appellari poſſunt vnum ſacramentum, donec diſtributio fiat: vnde plura ſacramenta erunt, quæ moraliter ſunt diſiuncta, vt cum diſtinctæ hoſtiæ diſtinctis perſonis tribuuntur, vel omnino alias ſeparatæ ſunt, vel diſiunctæ. Contra quem modum dicendi ſolum video poſſe obſtare, quod iuxta illum nulla certa regula huius vnitatis, vel multitudinis præſcribitur, ſed vniuſcuiuſque fere arbitrio relinquitur.

3. Dicendi modus. Tertius modus dicendi eſſe poteſt, totum hoc ſacramentum eſſe vnū numero, & omnes ſpecies conſecratas, vbicunq; & quomodocunq; ſint, eſſe vnum numero ſacramentum, quod ita declarari pōt: quia, vt infra dicemus, quod præcipuum eſt in hoc ſacramento, eſt Chriſtus, quatenus coniunctus ſpeciebus vnum ſacramētum cum illis componit, quod eſt panis vitæ: quia ergo vnum & idem corpus Chriſti eſt ſub omnibus ſpeciebus quantumuis diſcontinuis & diſiunctis, ideo cum illis cenſetur componere vnum numero ſacramētum. Quod declaratur primo, quia ſi verbum diuinum aſſumeret plures humanitates, eſſet vnus homo: ergo Chriſti corpus veluti aſſumēs, ſeu ſacramentaliter ſibi coniungens plures ſpecies panis cum eis conſtituit vnum ſacramentum. Item, ſi in eodem, vel propinquo loco ſub illis exiſtat, conſtituit cum eis vnum ſacramentum, ergo & in diuerſis: ſicut in exemplo poſito, quod illę humanitates eſſent in vno, vel diuerſis locis, nihil referret: vel etiam ſicut vnum corpus ſi eſſet in diuerſis locis, quāuis in eis haberet diuerſas albedines, nihilominus cum eis conſtitueret vnum album. Et videtur hoc poſſe confirmari ex Paul. 1. ad Cor. dicente, Omnes vnum corpus ſumus, qui de eodem pane participamus: ſicut n. *1. ad Corin.* Paulus intelligit omnes fideles vnum numero corp⁹ Eccleſiæ conſtituere, ita ſignificat omnes vnum numero panem ſeu ſacramentum participare. Fauet etiam Ambr. ſuper 10. c. epiſt. ad Hebr. & habetur c. In *S. Ambroſ.* Chriſto, de Conſecrat. d. 2. dicens, vnam eſſe hoſtiam, & non multas, quam Chriſtus obtulit, & omnes ſacerdotes offerunt: ſicut ergo eſt idem numero ſacrificium, quoad rem oblatam, ita eſt idem ſacramentum: nam in Eccleſia id, quod offertur in ſacrificium, ſumitur vt ſacramentum.

Obiectio. Sed obiici poteſt, nam hinc fit, omnes fideles idem numero ſacramentum Euchariſtiæ recipere, quod videtur eſſe contra communem ſenſum omnium, & contra Clementem Papam in cap. Tribus gradib. de Con-

Solutio.

Confecr.d.2.dicentem, Tot holocauſta offerenda eſſe in altari, quot populo poſsint ſufficere. Reſpondetur, concedendo omnes fideles participare idem numero ſacramentum, vt Paulus loquitur, quamuis diuerſas numero partes, formulas, aut hoſtias, ſeu ſpecies ſacramentales recipiāt: de quibus, ſeu potius de numero hoſtiarum, quæ conſecrandæ ſunt, loquitur Clemens in d.c. quæ ſimpliciter plures ſunt, præſertim ante conſecrationem: at vero poſt illam recipiunt quandam vnitatem ſacramentalem, eo quod in eodem corpore Chriſti vniuntur: maior enim videtur eſſe hæc vnio, quod ſpectat ad vnitatem ſacramenti, quam vnio per continuationem. Inter hos modos, vt dixi, tantum videtur eſſe diſſenſio de modo loquendi: & vltimus quidem probabilis valde eſt, & Theologicus, ac dignitati huius ſacramenti conſentaneus, & ſatis aptus ad explicandum hoc myſterium: fouet enim pietatem, dum optime explicat & commendat vnitatem, quæ in hoc ſacramento ſignificatur. Secundus tamen videtur eſſe magis vſitatus & vulgaris. Primus vero nimium retinere vult Philoſophicum rigorem, & ideo ad loquendum in hac materia minus eſt accommodatus. Dicamus igitur hoc ſacramentum de ſe poſſe dici vnum, præſertim ſi Chriſtum attendamus: nihilominus tamen ſicut ſpecies conſecratæ ſunt ſacramentum, ita ſpecies ſeparatas & multiplicatas eſſe plura ſacramenta, vel phyſice, ſi phyſica tantum ſit diſiunctio, vel etiam moraliter, ſi ſeparatio moralis etiam ſit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Euchariſtia ſit de neceſsitate ſalutis.

Inf q 80.a. 11.& 4.diſ. 9.art.1.q.2. & d.12 q.3. art.2.q.1. & Ioan.6. lect.7.col.1.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod hoc ſacramentum ſit de neceßitate ſalutis. Dicit enim Dominus Ioa. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed in hoc ſacramento manducatur caro Chriſti, & bibitur ſanguis eius. Ergo ſine hoc ſacramento non poteſt homo habere ſalutem ſpiritualis vitæ.

2. Præterea, Hoc ſacramentum eſt quoddam ſpirituale alimentum: Sed alimentum corporale eſt de neceßitate corporalis ſalutis. Ergo etiam hoc ſacramentum eſt de neceßitate ſpiritualis ſalutis.

3. Præterea, Sicut baptiſmus eſt ſacramentum Dominicæ paßionis, ſine qua non eſt ſalus: ita & Euchariſtia: dicit enim Apoſt. 1. Cor. 11. Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Ergo ſicut baptiſmus eſt de neceßitate ſalutis, ita etiam hoc ſacramentum.

Lib.4 cōtra duas epiſ. Pelagianas. c.11 in med. tom.7.

Sed contra eſt, quod Auguſt. ſcribit Bonifacio contra Pelagianos: Nec illud cogitetis paruulos vitam habere non poſſe, qui ſunt expertes corporis & ſanguinis Chriſti.*

Reſpondeo dicendum, quod in hoc ſacramento duo eſt conſiderare: ſcilicet ipſum ſacramentum & rem ſacramenti: dictum eſt autem, quod res huius ſacramenti eſt vnitas corporis myſtici, ſine qua non poteſt eſſe ſalus: nulli enim patet aditus ſalutis extra Eccleſiam ſicut nec in diluuio abſque arca Noe, quæ ſignificat Eccleſiam vt habetur 1. Pet. 3. dictum eſt autem ſupra, quod res alicuius ſacramenti haberi poteſt ante perceptionem ſacramenti, ex ipſo voto ſacramenti percipiendi. Vnde ante perceptionem huius ſacramenti, poteſt homo habere ſalutem ex voto percipiendi hoc ſacramentum: ſicut & ante baptiſmum ex voto baptiſmi, vt ſupra dictum eſt.* Eſt tamen differentia, quantum ad duo. Primo quidem, quia baptiſmus eſt principium ſpiritualis vitæ, & ianua ſacramentorum: Euchariſtia vero eſt quaſi conſummatio ſpiritualis vitæ, & omnium ſacramentorum finis (vt ſupra dictum eſt*) per ſanctificationes enim omnium ſacramentorum, fit præparatio ad ſuſcipiendam, vel conſecrandam Euchariſtiam. Et ideo præceptio baptiſmi eſt neceſſaria ad inchoandam ſpiritualem vitam: perceptio autem Euchariſtiæ eſt neceſſaria ad conſummandam ipſam: non ad hoc, quod ſimpliciter habeatur, ſed ſufficit eam habere in voto, ſicut & finis habetur in deſiderio & intentione: alia differentia eſt, quia per baptiſmum ordinatur homo ad Euchariſtiam: & ideo ex hoc ipſo, quod pueri baptizantur, ordinantur per Eccleſiam ad Euchariſtiam: & ſic ſicut ex fide Eccleſiæ credunt, ſic ex intentione Eccleſiæ deſiderant Euchariſtiam, & per conſequens recipiunt rem ipſius. Sed ad baptiſmum non ordinantur per aliud præcedens ſacramentum. Et ideo ante ſuſceptionem baptiſmi non habent pueri aliquo modo baptiſmum in voto, ſed ſoli adulti: vnde rem ſacramenti non poſſunt percipere ſine perceptione ſacramenti. Et ideo hoc ſacramentum non hoc modo de neceßitate ſalutis, ſicut baptiſmus.*

q.68.art.2. *q.68 art.2.* *q 65.art 3.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Auguſtin. dicit, exponens illud verbum Ioan. Hunc cibum & potum, ſcilicet carnis ſuæ & ſanguinis, ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis & vocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus eius. Vnde, ſicut ipſe dicit in epiſtola* ad Bonifacium, nulli eſt aliquatenus ambigendum, tunc vnumquemque fidelium corporis ſanguiniſque Domini participem fieri, quando in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur, nec alienari ab illius panis calicisque conſortio etiamſi antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc ſæculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus decedat.*

Tracta 26. in Ioan. to.9. *Refertur de conſec d.5. c. Nulli.*

Ad ſecundum dicendum, quod hæc eſt differentia inter alimentum corporale & ſpirituale, quod alimentum corporale conuertitur in ſubſtantiam eius qui nutritur: & ideo non poteſt homini valere ad vitæ conſeruationem alimentum corporale, niſi realiter ſumatur. Sed alimentum ſpirituale conuertit hominem in ſeipſum: ſecundum illud, quod Auguſt. dicit in lib. Confeſſ quod quaſi audiuit vocem Chriſti, dicentis ſibi: Nec tu me mutabis in te ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Poteſt autem aliquis in Chriſtum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam ſine huius ſacramenti perceptione, Et ideo non eſt ſimile.*

Li.7. confeſ. c 10 à medio tom.1.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus eſt ſacramentum mortis & paßionis Chriſti, prout homo regeneratur in Chriſto, virtute paßionis eius: ſed Euchariſtia eſt ſacramentum paßionis Chriſti, prout homo perficitur in vnione ad Chriſtum paſſum. Vnde ſicut baptiſmus dicitur ſacramentum fidei, quæ eſt fundamentum ſpiritualis vitæ, ita Euchariſtia dicitur ſacramentum charitatis, quæ eſt vinculum perfectionis, vt dicitur Coloſ 3.

COMMENTARIVS.

TRactat D.Tho. de neceſsitate medij, non de neceſsitate præcepti, quod ſatis conſtat ex diſcurſu articuli, & infra q. 80. de neceſsitate præcepti diſputat. Vt autem Diuus Th. quæſtioni reſpondeat, diſtinctione vtitur inter ſacramentum & rem ſacramenti: rem ſacramenti vocat gratiam ſeu vnionem charitatis cum Chriſto & corpore eius, quod eſt Eccleſia, extra cuius vnitatem non eſt ſalus: ſacramentum autē vocat ſpecies conſecratas, ſeu corpus Chriſti verum ſub illis contentum. Dicit ergo primo Diuus Thom. rem ſacramenti eſſe ad ſalutem neceſſariam, quia ſine Eccleſiæ vnitate nō eſt ſalus. Vbi obſeruare oportet vnitatem Eccleſiæ ſeu charitatis dupliciter conſiderari poſſe: vno modo ſecundū ſe: alio modo prout eſſe poteſt effectus Euchariſtiæ, & per illam perfici ſeu conſummari. Hoc modo poſteriori eſt proprie & formaliter hæc vnitas res huius ſacramenti: nam ſicut per illud ſpeciali modo ſignificatur, ita & efficitur, vt infra latius dicemus agentes de effectibus huius ſacramenti. Priori autem modo hæc vnitas ſecūdum ſe, & generatim ſumpta, non neceſſario eſt res huius ſacramenti proprie & formaliter loquendo: nam fieri poteſt, & augeri per alia ſacramenta, aut per actus virtutum & merita: tamen per quandam appropriationem dicitur hæc vnio res huius ſacramēti, quia

ti, quia eſt vnio cum Chriſto, qui in hoc ſacramento continetur: quomodo etiam, qui per fidem & charitatem vnitur Chriſto, dicitur ſpiritualiter manducaſſe Chriſtum, & hoc ſacramẽtum, ſicut Paul. Cor. 10. ait, Iſraelitas eandem eſcam & potum ſpiritualem manducaſſe & bibiſſe. Hoc ergo poſteriori modo dicitur res huius ſacramenti neceſſaria ad ſalutem, vt latius infra exponemus.

Secundo de ipſo ſacramento dicit D. Tho. non eſſe tam neceſſarium ad ſalutem ſicut baptiſmũ, quod in arg. ſed contra, probat teſtimonio Aug. l. 1. cont. duas ep. Pelag. c. 22. ſed D. Th. vel non retulit hæc verba ex originali, ſed ex Gratiano: vel forte incidit in mẽdoſum Cod. ſic n. refert verba Aug. Nec illud cogitetis paruulos vitã habere non poſſe, qui ſunt expertes corporis & ſanguinis Chriſti; quomodo refert ea dem verba Gratian. in ca. in Eccleſia de conſ. d. 4. re tamẽ vera non ita legendũ eſt, ſed vt habent veri & emẽdati Cod. Nec illud cogitatis, eos vitã habere nõ poſſe, qui fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſti, dicente ipſo: Niſi manducaueritis carnẽ meam & biberitis ſanguinem meũ, non habebitis vitã in vobis. Vnde ex hoc loco potius videtur probari huius ſacramẽti neceſſitas, & plane ex contextu & intentionẽ Aug. cõſtat hanc eſſe mentẽ illius, quo a. ſenſu vera ſit, infra dicetur. Ratione probat D. Th. aſſertionẽ ſuam: primò, quia perceptio baptiſmi eſt ſimpliciter neceſſaria ad vitã ſpiritualem, perceptio a. Euchariſtiæ ad conſummationẽ eius: magis a. neceſſaria eſt vita, quam perfectio eius. Secundò quia aliquibus, ſc. paruulis, neceſſarius eſt baptiſmus reipſa ſuſcept9, non tamẽ Euchariſtia, quia per baptiſmi ſacramentum ordinatur ad Euchariſtiam, & veluti deſiderant illam: & hoc ſatis eſt, vt accipiant rem ſacramẽti ad ſalutẽ neceſſariam: ad baptiſmũ a. non ordinantur per aliud ſacramentũ, nec per proprium actum illũ deſiderare poſſunt, & ideo ſine ipſo ſacramento non poſſunt recipere rem ſacramenti. Ex quibus ration. videtur colligi, mentẽ D. Th. eſſe, aſſerere hoc ſacramentũ eſſe neceſſarium in re vel in voto, nunquã tamen eſſe neceſſariam realẽ ſuſceptionẽ eius, neceſſitate ſc. medij ſeu finis, ſicut interdum eſt ſuſceptio baptiſmi: quo a. ſenſu hæc doctrina ſuſcipienda ſit, in ſequenti Diſp. tractabitur, vbi etiam ſolutionem argumentorum explicabimus.

DISPVTATIO XL.

De neceſſitate ſacramenti Euchariſtiæ.

Secund. diſput. de Euchariſtia.

DIſputatio hæc coniuncta eſt cum quæſtione, an ſit hoc ſacramentum, & cum inſtitutione eius: quia ſacramenta ab inſtitutione habent neceſſitatẽ, & propter neceſſitatem inſtitui ſolent: vnde conſiderare oportet, neceſſitatem hanc comparari poſſe ad inſtitutionem vel antecedentem vel conſequentem. Vnde quæri poteſt, an inſtitutio huius ſacramenti fuerit neceſſaria: &, an, poſita inſtitutione, vſus talis ſacramenti ſit neceſſarius. De priori quæſt. nihil eſt quod dicamus: nam in illa conſtant duo. Primum eſt, non fuiſſe hanc inſtitutionem ſimpliciter & abſolutè neceſſariam ad ſalutẽ noſtram: potuiſſet enim Deus abſq; hoc ſacramento, multis aliis modis illam conſummare & perficere, vt per ſe cõſtat. Secundum eſt, hanc inſtitutionem fuiſſe vtiliſſimam, atq; adeo neceſſariam, vt dicitur, ad melius eſſe: fuit enim poſt incarnationis myſterium hoc ſacramentum accommodatiſſimum medium ad fructum ipſius incarnationis, paſſionis, & mortis Chriſti percipiendum, quod in præc. Diſp. ſatis indicatum eſt, & inf. latius tractabitur, cum de reali præſentia corporis Chriſti, & de huius ſacramenti effectibus ſeu vtilitatibus diſputabimus.

Secunda igitur quæſtio proprie ad hanc diſputationem pertinet, in qua non agimus de neceſſitate præcepti, quæ ſolum eſt neceſſitas ad vitandum nouum peccatum: de qua ſupponimus latum eſſe præceptum diuinum de vſu huius ſacramenti, & hoc ſen ſu neceſſarium eſſe ad ſalutem ſeruare hoc præceptũ tempore & ætate, qua obligat. Agimus ergo de neceſſitate medii, quæ eſt neceſſitas proprie & per ſe, ad obtinẽdam ſalutem: & conſiſtit in hoc, vt conſtat ex materia de baptiſmo, & aliis locis, quod ſacramentum ſit per ſe inſtitutum ad dandum aliquem effectum gratiẽ ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem: nam ſi hoc non habeat, non poteſt vlla ratione in eo aſsignari aliqua neceſsitas medii, diſtincta à neceſsitate præcepti. Vnde conſiderandum vlterius eſt, omnes effectus gratiæ neceſſarios ad ſalutem poſſe reuocari ad duo capita, ſc. ad primam gratiam & remiſsionẽ peccati mortalis vel originalis: & ad perſeuerantiam in gratia vſq; ad mortem. De his ergo duobus vidẽdum eſt, an Euchariſtia ſit neceſſarium medium ad aliquod horum obtinendum: quia, ſi ad neutrum neceſſaria eſt, euidenter concluditur, non eſſe medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, nam præter illa duo, & quæ ad illa obtinenda ſimpliciter neceſſaria ſunt, nihil aliud ad ſalutem requiritur, quia ſecundum fidem, qui fuerit iuſtus, & in iuſtitia perſeuerauerit, vſq; ad finem, ſaluabitur.

SECTIO I.

An hoc ſacramentum ſit neceſſarium ad primam iuſtificationem obtinendam.

NOn inuenio ab vllo, etiam hæretico, expreſſe affirmatum, realem ſumptionem Euchariſtiæ neceſſariam eſſe aliquibus ad primam iuſtificationem obtinendam, quia neceſſarium omnino eſt, vt baptiſmus præcedat tempore aliquo, etiamſi breuiſsimũ illud eſſe fingatur. Certum autem eſt, baptiſmum rite & ſine obice ſuſceptum, ſtatim habere ſuum effectum, abſq; vlla dilatione, vel dependentia à futuro ſacramento. Dixerunt autem nonnulli ex Catholicis ſacramentum Euchariſtiæ eſſe neceſſarium ad primam iuſtificationem vel in re vel in voto ſuſceptum: nec deſunt, qui putent, hanc eſſe mentem D. Th. hic, & inf. q. 79. a. 1. ad 1. vbi dicit, antẽ ſuſceptionẽ huius ſacramenti neminem habere gratiam niſi ex aliquo voto ipſius, vel per ſeipſum, ſicut adulti, vel voto eccleſiæ, ſicut paruuli: & ar. 3. eiuſdem quæſt. ſimilem habet doctrinam. Quorũ fundamẽtum præcipuum ſumitur ex verbis illis Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitam in vobis: quanquam enim nonnulli contendant, ea tantum de adultis eſſe intelligenda, ad quos Chriſti ſermo tunc dirigebatur: tamen ſancti Patres ſæpe hoc teſtimonio probant, neceſſarium eſſe paruulis aliquo modo manducare corpus, & bibere ſanguinem Chriſti. Ita ſentit aperte Cypr. l. 3. ad Quir. c. 25. Innoc. Papa ep. 26. & Aug. ep. 105. & d. li. 1. contra duas epiſt. Pelag. c. 22. & lib. 1. de peccator. merit. c. 20. vbi id confirmat, quia verba generalia ſunt: & quia alias poſſet etiam dici, non intelligi illa verba de omnibus adultis, ſed de illis tantũ, qui præſentes aderant Chriſto. Item, quia ibidem Chriſtus ait, Panis, quem ego dabo vobis, caro mea eſt pro mundi vita: iuxta quam expoſitionem conſtat, illis verbis non eſſe explicatam ſolam neceſsitatẽ præcepti, ſed medij: quia in paruulis ſola hæc poſterior neceſsitas locũ habet, ſicut conſtat in ſimilibus verbis: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Sp. S. Ex quorum verborum ſimilitudine confirmari poteſt hæc ſententia, quia ſi in vno loco illa forma verborum explicat medium omnibus neceſſarium, cur non in alio, cum vis & forma verborum ſit eadem? Et huic ſententiæ videtur fauere Cyril. l. 4. in Ioan. cap. 14. vbi exponens de hoc ſacramento citata verba, dicit: Non poſſunt cum ſanctificatione vitæ fieri partici-

Quorundã opinio.

pes,qui per myſticam benedictionem Ieſum non ſuſceperunt.Confirmatur tandem:nam Concil.Floren. *Con.Flor.* dicit effectum huius ſacramenti eſſe vnionem populi Chriſtiani ad Chriſtum, ſeu adunationem hominis ad Chriſtum: ſed hæc vnio fit per gratiā primā, per quam vnimur, & incorporamur Chriſto:ergo prima gratia eſt effectus huius ſacramenti per ſe, & ex inſtitutione illius : ergo ad illam obtinendam eſt aliquo modo neceſſarium hoc ſacramentum, ſaltē in voto.

Vt autem rei veritas eluceſcat, dicendum eſt primo : hoc ſacramentum non eſſe per ſe inſtitutum ad remiſsionem peccati originalis, vel mortalis : atque adeo neque ad primam gratiam conferendam. Hæc *2. Concluſio* concluſio pertinet ad doctrinam de effectibus huius ſacramenti infra q.79.tradendam : ſed,quia fundamentum eſt præſentis quæſtionis,& ab aliquibus Catholicis reuocatur in dubium, breuiter hic confirmanda eſt. Exiſtimo enim rem eſſe omnino certam: *Trident.* Primo ex Conc.Trid.ſeſſ.13. Can.5. vbi anathematis damnat eos, qui dicunt præcipuum fructum huius ſacramenti eſſe remiſsionem peccatorum : at vero ſi per ſe eſſet inſtitutum ad remittendum originale vel mortale peccatum, & primam gratiam conferendā, certe hic eſſet vel præcipuus vel vnus ex præcipuis effectibus eius,& cap. 2. dixerat idem Concil. Hoc ſacramentum eſſe inſtitutum tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius,qui dixit:Qui manducat me,& ipſe viuet propter me,& antidotum,quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur.Vbi aperte diſtinguit inter mortalia & venialia peccata,& venialia ſentit tolli per hoc ſacramentum, etiam poſtquam commiſſa ſunt: de mortalibus autē non item:ſed dari auxilium, vt non committantur: aperte etiam hoc ſacramentum ex vi ſuæ inſtitutionis ſupponere videtur vitam,quam alit:per ſe autem *Con Flor* non eſſe inſtitutum ad dandam illam, quod clarius conſtat ex Con.Flor.dicente:effectum huius ſacramēti eſſe augmentum gratiæ, & omnem illum ſpiritualem effectum,quem materialis cibus in corpore efficit:& infra ſubdit Eugenius, Huius ſacramenti effectus,quem in anima efficit digne ſumentis,eſt adunatio hominis ad Chriſtum : & quia per gratiam homo Chriſto incorporatur,& membris eius vnitur, conſequens eſt,quod per hoc ſacramentum in ſumentib. *Euchariſtia vnionem cū Chriſto alias effectā perficit mirifice.* digne gratia augeatur.Ex quibus verbis aperte conſtat non primā gratiā, ſed gratiæ augmentū eſſe effectum huius ſacramenti.Et cum dicitur, vnionem ad Chriſtū,ſeu vnitatem corporis Chriſti eſſe effectum huius ſacramenti,non intelligitur de ipſamet effectione,vel,vt ita dicam,prima conſtitutione huius vnionis,ſeu prima coniunctione membrorum huius corporis:hic enim eſt proprius effectus baptiſmi : qui, ſi amittatur,per pœnitentiam reparatur. Intelligitur ergo de perfecta vnione iſtius corporis iam conſtituti:cum ſuo capite Chriſto & membrorum eius inter ſe:inſtitutum enim eſt hoc ſacramentum, vt conſeruet & perficiat huius corporis vnitatem. Quo etiam ſenſu Innoc.III.c.Cum Marthæ de celebr. Miſſ.dixit, *Innoc.III.* rem huius ſacramenti eſſe vnitatem,id eſt,perfectionem vnitatis & charitatis:& clarius Concil.Lateran. *Con. Later.* in c.Firmiter,inquit,hoc ſacramentum inſtitutū eſſe ad perficiendum myſterium vnitatis. Ac denique omnes Patres,& Conc.vbicunq; de effectibus ſacramēti diſputant,datum eſſe dicunt in ſpirituale nutrimētum & augmentum charitatis.Et valde pium,ac probabile eſt,datum eſſe,vt nos excitet ad amorem Chriſti non ſolum ſecundum diuinitatem, ſed ſpecialiter ſecundum humanitatem,& ſimiliter ad mutuam inter nos dilectionem : hoc enim ſpeciali modo vnitas cum Chriſto & membrorum eius inter ſe eſt proprius *2. Probatur rationibus* & ſacramentalis effectus huius ſacramenti,non vero prima gratia,nec remiſsio peccati mortalis.

Prima ratio. Secundo argumentor ratione, primo & à priori, quia ad vnum effectum ſeu finem principalem, vnum ſacramentum per ſe & proxime inſtituit certus numerus ſacramentorum non po bi ex propriis finibus & effectibus eorum : [illegible] miſsionem originalis peccati per ſe primo inſtitutu[illegible] eſt Baptiſmus:ad remiſsionem vero mortalium poſt baptiſmum commiſſorum datum eſt pœnitentię ſacramentum : ergo Euchariſtia ad neutrum iſtorum effectuum eſt per ſe primo inſtituta:ergo neq; ad primam gratiam conferendam:nam prima gratia & remiſsio peccati,quod per illam formaliter expellitur, ad vnum, & eundem effectum ſacramentalem pertinet.Nec vero dici poteſt ſacramentum baptiſmi aut pœnitentiæ non remittere peccata propria virtute, quam ex propria inſtitutione habent:id n. aperte repugnat cum ſana doctrina fidei,vt in propriis diſpu- *Secunda.* tationibus de iis ſacramentis oſtenditur.Secunda ratio ſumi poteſt ex ipſa cibi metaphora. Quis n.dicat cibum creatum eſſe ad vitam dandam,prout per primam generationem, ſeu per reſurrectionem datur? cibus enim per ſe & ad ſuum finem vitam ſupponit: datur autem ad illam conſeruandam & nutriendam. Cum ergo hoc ſacramentum inſtitutum ſi tanquam ſpiritualis cibus,non eſt ordinatum ad conferendā ſpiritualem vitam ſeu primam gratiā. Vnde formari *Tertia.* poteſt tertia ratio:quia nullum ſacramentum per ſe, ac neceſſario ſupponit effectum,propter quem per ſe primo inſtituitur:eſſet enim præpoſtera & inordinata inſtitutio:ſed vſus huius ſacramēti per ſe ſupponit primam gratiam & remiſsionem peccati, multo magis quam reliqua, quæ dicuntur ſacramenta viuorū, vt ſatis aperte docuit Con.Trid.ſeſſ.13.c.7.his verbis: *Trident.* Si non decet ad ſacras vllas functiones quēquam accedere,niſi ſancte, certe quo magis ſanctitas & diuinitas huius cæleſtis ſacramenti viro Chriſtiano comperta eſt,eo diligentius cauere ille debet,ne abſq; magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendū accedat.Et infra docet præmittendā eſſe confeſsionem, quando conſcientia peccati mortalis intercedit, et ſi quis contritum ſe eſſe exiſtimet:nimirum,vt propter maiorem reuerentiam debitā huic ſacramento, maior et diligentia adhibeatur ad accedendum ſine graui peccato:ſignum ergo eſt,non eſſe recipiendum hoc ſacramentum propter talem remiſsionem obtinendam, & conſequenter neq; ipſum ſacramentum eſſe propter hunc finem, ſeu effectum per ſe inſtitutum.

Quarto argumentor (ad confirmandas rationes *Quarto probatur, confirmādo prædictas & tacitas obiectiones ſoluendo.* factas, & excludendas euaſiones, quæ ſaltem verbis confingi poſſunt) quid, ſi prima gratia vel remiſsio peccati mortalis eſt per ſe effectus huius ſacramenti, vel id eſt ex ſpeciali rōe illius effectus, propter quem eſt inſtitutum,vel ex generali,quia nimirum hoc ſacramentum eſt fons,& veluti cauſa vniuerſalis concurrens ad effectus omnium ſacramentorum.Primū dici non pōt aliquo probabili fundamento,quia nullo Scripturæ teſtimonio nullaue promiſsione magis tribuitur huic ſacramento effectus baptiſmi aut Pœnitentiæ,quam Confirmationis vel alterius ſacramēti.Nec ille effectus primæ gratiæ habet maiorem proportionem cum fine,vel proprio effectu huius ſacramenti,quod per modum cibi inſtitutum eſt,& ad nutriendam vitam ſpiritualem ordinatur,quam ex ſua inſtitutione per ſe ſupponit : vnde hanc partem ſatis confirmant omnia quæ adduximus, & multa ex his, quæ de alia parte dicemus ad hanc poterūt applicari, quæ in ſequenti et concluſione fiet euidentior.Altera vero pars de generali concurſu huius ſacramenti,quę à quibuſdam ſpecie falſæ pietatis aſſeritur, nec probabilis eſt, nec ad dignitatem huius ſacramenti, vel deuotionem, atq; adeo neq; ad pietatem quicquam confert.Probatur primo, quia vel hæc cauſalitas vniuerſalis ſequitur ex ſola ac præciſa inſtitutione huius ſacramenti aut ex promiſsione ſpeciali. Primum dici non poteſt : cur enim non poſſet Chriſtus inſtituere hoc ſacramentum, non conferendo illi hunc generalem effectum : aliud eſt n. loqui de Chriſto ſe-

cundum ſe, aliud prout eſt in hoc ſacramento: quanuis ergo ſecundum ſe ſit cauſa vniuerſalis effectuum omnium ſacramentorum, non neceſſario exercet illã cauſalitatem, prout eſt in hoc ſacramento, niſi fortaſſe ratione exiſtentiæ in rerum natura, ſi fingeretur alibi non exiſtere independenter à modo ſacramentali, & à ſuſceptione ſacramẽti, vel voto eius, vt iam explicabo. Neq; etiam dici poteſt, ſecundum, ſcilic. hoc prouenire ex ſpeciali promiſsione Chriſti: oportet enim illam oſtendere: nam in Script. non habetur, & Concilia, quæ ſufficienter docent effectum & vtilitatem huius ſacramẽti, non faciunt mentionem huius vniuerſalis cauſalitatis, quæ tamen maxime explicanda eſſet. Et Floren. dixit, conferre omnes effectus quos confert cibus, non v. quos confert generatio, auctio, conſecratio ſeu Ordinatio, &c. non ergo licet ex proprio capite hoc confingere. Dices, Concilia dicere hoc ſacramentum efficere vnionem cum Chriſto: & quia hæc vnio intrinſece includitur in effectibus omnium ſacramentorum. ideo hoc ſacramẽtum habere vniuerſalem cauſalitatem in omnes illos: hac enim ratione appellari videtur Euchariſtia à Diony. c. 3. de Ecc. hier. ſacramentorũ conſummatio & perfectio. Sed hæc nullius momenti ſunt: iam n. explicatum eſt, quomodo vnio ad Chriſtum ſit effectus huius ſacramenti, ſc. quoad perfectionem & conſeruationem ſuam, nõ quoad cetera omnia. Quod ſatis explicuit eo loco Dion. non enim confundit effectus ſacramentorum, nec Euchariſtiæ tribuit aliorum effectus, ſed dicit omnia cõparari ad euchariſtiam, ſicut imperfectum ad perfectum. & ideo poſt cætera omnia adiungi Euchariſtiam tanquam finem & complementum omnium.

Con. Flor.

Dionyſius.

Secundo principaliter refellitur hæc vniuerſalis cauſalitas, quia vel effectus aliorum ſacramentorum pendent à Chriſto vt exiſtente in hoc ſacramẽto abſolute ac præciſe ratione præſentiæ ſacramẽtalis, vel cum ordine ad vſum & manducationem ſacramentalem futuram in eo, qui recepturus eſt talem effectum. Vtrumque autem eſt aperte falſum. Primum quidem, quia ſequitur, ſi Chriſtus non exiſteret alicubi ſacramentaliter (vt ſi in tota Eccleſia nulla eſſet hoſtia conſecrata) alia ſacramenta nõ poſſe conferre ſuos effectus: quia dicuntur pendere eſſentialiter à Chriſto ſic exiſtente. Quod ſi dicatur non eſſe dependentiam a deo eſſentialem ac neceſſariam, ſed ſolum quod ſi Chriſtus ſic exiſtit in hoc ſacramento, ab illo pendebunt cæteri effectus. Contra hoc etiam eſt, quia ſaltem ſequitur, quandocunque nunc miniſtratur baptiſmus, vel pœnitentia aut aliud ſacramentum, Chriſtum vt in pyxide exiſtentem concurrere phyſice ac realiter ad effectus talium ſacramentorum: quod eſt contra omnes Theologos, & ſine fundamento dictum aut neceſsitate. Nec facile dici poterit, ex quo loco vel ſacramento concurrat, niſi fortaſſe quis dicat ex propinquiori, aut qd ſimile: quod eadem facilitate contemnetur, qua ſine fundamento aſſertum fuerit. Quod ſi phyſice Chriſtus non cõcurrit, non habet hic locum concurſus moralis: quia ſecluſo ordine ad manducationem vel vſum, quæ cauſalitas moralis fingi poteſt in hoſtia conſecrata in altari exiſtente, in ordine ad effectum baptiſmi vel pœnitentiæ? Alterum autem membrum refellitur, quia hoc ſacramentum concurrere ad effectus aliorum ſacramentorum in ordine ad ſuum vſum nihil aliud eſſe poteſt, niſi quod hoc ſacramentum, vt manducatum in re vel in voto effectus ſingulos cum ſingulis ſacramentis efficiat; non enim poteſt hoc alio modo probabili explicari: neque hactenus aliter explicatum eſt. Ex qua explicatione ſequitur Confirmationem dare ſuum effectum in voto huius ſacramenti, & ſimiliter extremam Vnctionem, Matrimonium, &c. Ad hoc inprimis eſt nouum & inauditũ: deinde ſequitur, vt hæc ſacramenta conferant ſuos effectus, neceſſarium eſſe habere votum ſuſcipiendi Euchariſtiam: taque ſi quis dum cõfirmatur, habeat propoſitum non communicandi amplius, non conſequetur effectum Confirmationis, quia ille non habet votum explicitum Euchariſtiæ, vt per ſe conſtat: nec implicitum, cum expreſſe proponat contrarium: conſequens autem eſſe falſum, facile poteſt exemplis oſtendi. Nam ſi quis morti proximus baptizetur, & ſtatim Euchariſtiam ſuſcipiat, licet poſteà confirmetur, poteſt habere propoſitum non communicandi iterum: recipiet ergo effectum Confirmationis ſine voto Euchariſtiæ: idem nunc quotidie accidit in extrema vnctione, quoties aliquis ſumit illam non amplius communicaturus: & de Matrimonio poteſt facile ſimilis caſus excogitari. Et ratio omniũ eſt, quia nullum eſt præceptum ſuſcipiẽdi euchariſtiam poſt quodlibet ſacramentum, quod ſane neceſſarium eſſet, ſi Euchariſtia eſſet vniuerſalis cauſa omnium effectuum ſacramentorum, aut cum omnib. concurreret in re vel in voto. Quod ſi quis fortaſſe reſpondeat, in prædictis caſibus Euchariſtiam prius ſuſceptam concurrere ad effectum alterius ſacramenti poſtea ſuſcepti, non erit difficile, huiuſmodi fugã in verbis potius, quam in re aliqua conſiſtentem reijcere. Tum quia ille concurſus nec eſt phyſicus, vt per ſe notum eſt: nec moralis, quia fieri potuit, vt Euchariſtia prius ſuſcepta nullum habuerit ordinem ad ſacramentum poſtea ſuſcipiendum: imo quod recepta fuerit ſine animo, vel etiam cum propoſito non ſuſcipiẽdi aliud ſacramentũ: tum etiam, quia prior euchariſtiæ ſuſceptio mere per accidens ſe habet ad effectum ſacramenti poſtea ſuſcepti: nec eſt diſpoſitio ad illum, neq; ex inſtitutione, aut aliunde poteſt veriſimilis fieri huiuſmodi concurſus aſſertio, vt ſtatim iterum dicam. Vnde tandem argumentor, oſtendendo alteram partem ſupra poſitam: ſc. hoc nihil pertinere ad pietatẽ, vel ad conciliãdam deuotionẽ huic ſacramento. Quia per hoc genus cauſalitatis vniuerſalis in re ipſa nulla maior efficacia aut virtus tribuitur huic ſacramento: nec in re datur maior obligatio ſuſcipiendi illud, ſed tota illa ponitur in quibuſdam extrinſecis reſpectibus vel denominationibus, quæ nihil ad mores pertinent, neq; ad dignitatem huius ſacramenti, nec fundamentũ aliquod habent in inſtitutione. Quocirca ſi vera eſſet hæc cauſalitas, vt eſſet alicuius momẽti, oporteret in primis, vt quotieſcunque ſacramentum aliud eſſet operaturum, ſuſcipienda neceſſario eſſet Euchariſtia. Deinde, vt deficiente alio ſacramento, v. g. Confirmationis, vel extremæ vnctionis, Euchariſtia, vt cauſa vniuerſalis poſſet ſupplere proprium effectum eius. Denique, vt ex hac virtute manaret ad nos vel ſemper, vel aliquãdo aliqua maior vtilitas, aut aliquis fructus. Nihil horum conceditur huic ſacramento propter hanc cauſalitatem vniuerſalem, quam habere dicitur. Eſt ergo ſolum in verbis, quæ ſi vacua ſint fructu, nihil poſſunt ad pietatem vel dignitatem ſacramenti pertinere.

Quapropter, ſi in aliquo authore graui interdum legatur euchariſtiam eſſe veluti primarium fontem, efficaciam omnium ſacramentorum virtute continentem, id non eſt intelligendum per illam cauſalitatem vniuerſalem, ſed per eminentiam quandam, quã in proprio & ſpecifico effectu hoc diuinũ ſacramentũ habet in perficiendis quodãmodo effectib. ſacramentorũ omnium. Baptiſmus enim nos in Chriſto regenerat, eiq; facit ſimiles: hoc vero ſacramentum nutrit & conſummat illam vnionem, & ſpeciali modo nos affigit Chriſto vt capiti noſtro, & parenti optimo. Pœnitẽtia delet peccata poſt baptiſmũ commiſſa: hoc vero ſacramentum & interdũ id facit, ſaltem per accidens, & illum effectum perficit eodẽ modo, quo effectũ baptiſmi, & amplius purificat animã, tollendo venialia, minuẽdo fomitem, & præſeruãdo à mortalib. Confirmatio præbet robur fidei: hoc ſacramẽtum etiam in hoc præbet auxiliũ & munit hominem

Euchariſtia in ſuo effectu proprio velut eminenter habet effectus aliorũ ſacramentorum.

minem, vt hoſtibus fidei, & omnibus tentationibus reſiſtat, vt frequenter Cypr. Chryſ. aliique Sancti docent, quos infra ſuo loco ſignabimus. Extrema vnctio tollit reliquias peccatorum, & in difficili mortis tráſitu homini confert auxilium, hoc ſacramentũ, quatenus viaticum eſt, ſuum proprium ſubſidium in eo tranſitu præſtat. Item dum generat virgines, & reuerentiam ad Deum & amorem ad proximum cōciliat, quodammodo confert & ad effectum & finem ſacramenti Ordinis, quo miniſtri Dei præparantur, vt digne illi inſeruiant: & ad Matrimonij perfectionẽ, quæ in caſtitate coniugali & mutua beneuolentia conſiſtit. Hæc ergo eſt generalis vtilitas huius diuini myſterij, propter quam merito dicitur conſummatio ſacramentorũ omnium: non vero alia, quæ verbis aſſeritur, re tamen, neq; explicatur, nec fundari poteſt.

1. Concluſio. Dico ſecundo, hoc ſacramentum, nec paruulis nec adultis eſſe neceſſarium medium ad primam gratiã obtinendam. Hæc eſt ſententia D. Thom. lect. 7. ſuper 6. caput Ioan. & infra hac 3. par. q. 80. vbi Caiet. ar. 11. eam recte docet, & Scotus d. 8. q. 1. ar. 3. & colligitur 1. ex Conc. Floren. & Trident. tribuentibus effectum remiſſionis peccati, & primæ gratię ſolis ſacramentis Baptiſmi & Pœnitentiæ: ſentiunt ergo nullum aliud ſacramentum nec in re, neq; in voto proprio, eſſe ad hunc effectum neceſſarium: alias non conferrent hęc ſacramenta primam gratiam propria virtute: ſed in virtute illius ſacramenti, in cuius voto illam tribuerent: ſicut Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 3. & 4. negat, contritionem ſua virtute remittere peccatum, ſed virtute ſacramenti Pœnitentiæ, cuius votum includit. Secũdo probatur concluſio ex præcedenti, quia ſacramẽtum tantum poteſt eſſe medium neceſſarium ad obtinendum proprium effectum, propter quem tale ſacramentum eſt inſtitutum: quia cauſæ non ſunt neceſſariæ propter effectum per accidens, ſed per ſe: oſtenſum eſt autem, ſacramentum Euchariſtiæ nõ eſſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, aut remiſſionem peccati originalis, vel mortalis, nec per modũ cauſæ propriæ vt euidenter probant prædicta Concilia, nec per modum cauſæ vniuerſalis, vt ſatis probatum eſt: ergo nullo modo. Tertio, quia in ſacramentis nunquam reperitur neceſsitas medij ad aliquem effectum ad ſalutem neceſſarium, niſi ſimul concurrat neceſsitas præcepti iuxta capacitatem eius, cui talis neceſsitas imminet: nam ſi ille ſit adultus præceptum cadit in illum: ſi vero ſit paruulus, cadit in Eccleſiam, vel eos, qui illius curã habent. Quod facile poteſt exemplis probari in Baptiſmo & Pœnitentia. Et ratio eſt, quia hæc media non ſunt ex natura ſua neceſſaria: ergo non poſſunt fieri neceſſaria, niſi adiuncta lege: nam ſi nulla ſit lex, poterunt ſine peccato omitti, & conſequenter non erunt neceſſaria. Quæ ratio maxime procedit, in adultis: ſuam tamen vim habet in paruulis, quia ſicut per alios reguntur, ita expedit vt de reb. ad ſalutem neceſſariis, ſaltem per alios, diuina lege ac præcepto regantur. Iam vero de ſuſceptione Euchariſtię, nullum eſt datum pręceptum à Chriſto hoc ſpeciali titulo, ſc. propter gratiam primam obtinendam: ergo ad hunc finem non eſt medium neceſſariũ. Minor explicatur primo in paruulis: nam certum de fide eſt, non habere Eccleſiam præceptum à Chriſto dandi illis Euchariſtiam, antequam moriantur: quod mihi ſane eſt ſignum euidens illis non eſſe Euchariſtiam medium neceſſarium ad primam gratiam, vel primam gloriam obtinendam. *Obiectio.* Dices, argumentum probat Euchariſtiam in re ſuſceptam non eſſe mediũ neceſſarium, non vero Euchariſtiam in voto, de quo iam datum eſt præceptum, cum datum eſt præceptũ baptizandi hos paruulos, antequam moriantur. *Diluitur.* Sed hoc nihil eſt: nam præceptum de medio neceſſario, per ſe loquendo, non eſt de voto, ſed de reali vſu ſi adhiberi poſsit: neque vnquam medium neceſſarium poteſt omnino & per totum tempus vitæ in re omitti, ſi accipi poteſt, alias nulla eſt neceſsitas rei, ſed voti tantum. Et ita reuera in præſenti ſolus baptiſmus dicitur neceſſarius, & de illo ſolo paruulis dando eſt præceptum. Reliqua omnia dicuntur per metaphoram, neq; aliqua additur neceſsitas huius ſacramenti, quæ re ipſa aliquid addat.

Deinde euidentius id probatur de adultis: nam licet verum ſit, eſſe præceptum diuinum communicandi: aliquando tamen quod hoc præceptum non ſit datum propter primam gratiam obtinendam, illud argumentum aperte conuincit, quod ſi adultus tempore dubio impleuit illud præceptum ante mortem, licet poſtea indigeat prima gratia, & mediis ad illam recuperandam, non propterea tenetur communicare, vt ſi verbi gratia, poſt viaticum acceptum mortaliter peccauit: tenetur quidem iterum confiteri, etiã ſi eodem die accidat, illum peccare, & eodem cenſeatur moriturus, non tamen tenetur communicare iterum, vnde poteſt habere expreſſam voluntatem non communicandi amplius: ergo ſignum eſt, Euchariſtiã non eſſe medium neceſſarium ad illam gratiam primam, nec in re, nec in voto, quia neutro modo accipitur, cum talis homo expreſſam habeat contrariam voluntatem. *Obiectio.* Dices dari eã primam gratiam intuitu prioris communionis. *Solutio.* Sed hoc non eſt probabile: quia iam prior communio habuit effectum ſuũ, nec ſacramenta habent effectum circa peccata poſtea cõmiſſa, alioqui damus cauſam hæreticis aſſerentibus peccata poſt baptiſmum commiſſa remitti per baptiſmum prius ſuſceptum. Dici poteſt, ſaltem debere habere conditionatam voluntatem iterum communicandi, ſi ſuperuixerit, vel ſi periculum illud euaſerit: & hoc ſatis eſſe ad votum. *Impugnatur.* Sed hoc nullius momenti eſt, quia medium neceſſarium debet re ipſa ſuſcipi ſi poteſt commode: vnde illa conditionalis eſt impertinens, quia illud propoſitum conditionatum non eſt propter præſentem effectum, ſed propter implendũ præceptum, quod poſtea obligabit. *Alius modus euadendi.* Quare aliqui cõſequenter loquendo dicunt, per ſe loquendo teneri peccatorem in caſu iterum communicare, ſi poſsit ſine vllo inconuenienti vel ſcandalo: regulariter tamen excuſari, propter moralia incommoda, ſcilicet ſcandalum, nimiam frequentiam viatici præter Eccleſiæ conſuetudinem, & cum probabili ſuſpicione manifeſtandi ſuum delictum. *Refellitur.* Sed hoc ipſum ſatis oſtendit, quam parum ſit probabilis contraria ſententia, cum cogatur ponere præceptum, quod nec ſeruari poteſt, nec ab vllo graui Doctore, vno vel altero Summiſta excepto, admittitur, vt latius infra in proprio loco dicam. Vnde, qua facilitate aſſeritur, contemnitur, quia præcepta, niſi probentur, admittenda non ſunt, nedum ſi abſque ratione vel authoritate aſſerantur. Addo deinde, ſi verum eſſet hoc præceptum, ac vera hæc neceſsitas medij, non debuiſſe moraliter & ſecundum rectam rationem reputari incommoda illa, quæ proponuntur: potius enim debuiſſet in Eccleſia introduci conſuetudo dandi ſemper Euchariſtiam ſimul cum ſacramento confeſsionis, præſertim in periculo mortis: &, quoties vnum ſacramentum repetitur, deberet repeti alterum ſine admiratione, vel ſcandalo, propter ſummam illius articuli neceſsitatem. Quin potius addo iuxta hanc ſententiam, ſi conſequenter loquatur, ſequi dari hoc præceptum in eo caſu, non ſolum ſi peccatum mortale intercedat, ſed etiam ſine illo, hoc ſolum, quod ægrotus vult iterum conſequi gratiam Pœnitentiæ. Quod ita declaro: ſi prima gratia ſacramenti Pœnitentiæ datur per votum Euchariſtiæ, ergo quoties datur ſacramentalis gratia Pœnitentiæ datur ex eodem voto Euchariſtiæ: patet conſequentia, tum quia dicitur Euchariſtia eſſe cauſa vniuerſalis omnium effectuum ſacramentum, tum etiam quia omnis gratia, quæ per ſacramentum pœnitentiæ confertur, de ſe eſt remiſſiua mortalis culpæ: ſi enim ſaluatur veritas formæ & per accidens eſt, ꝙ in hoc ſubiecto reperiatur peccatũ mortale, & ideo illa gratia non ſit prima, neque,

D. Thom. Caietan. Sotus. Tridentinũ.

neque actu tollat maculam peccati: ergo ſemper illa gratia includit ordinem ad Euchariſtiam & votum eius: ergo quotieſcumque quis confitetur, tenetur habere votum Euchariſtiæ ſaltem implicite: ergo & tenetur tunc non habere expreſſum propoſitum cõtrarium, & poſtea implere in re ipſa ſuſceptione Euchariſtiæ, ſi poteſt. Eſt ergo ficta & gratis aſſerta tota hæc neceſsitas.

Reſponſio ad argumenta cõtraria. Ad fundamentum contrariæ ſententiæ, quod attinet ad locum Ioan. 6. etſi concedamus omnia, quę ibi aſſumuntur, nihil efficitur: quia verbum illud, Non habebitis vitam in vobis, non ſignificat neceſsitatem huius ſacramenti ad obtinendam primam gratiam: ſed ad ſummum, ad retinẽdam & conſeruandã: recte n. exponitur, non habebitis vitam, id eſt, non retinebitis, nec conſeruabitis vitam, vt 1. Ioan. 3. dicitur, Omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem, i. perdet illam. Quomodo vero ſit neceſſaria Euchariſtia ad conſeruandam gratiam, & quid veritatis habeant reliqua, quę in illo fundamento dicuntur, dicemus ſectione ſequenti, D. Th. teſtimonia etiam explicabimus. Ad confirmationem iam oſtenſum eſt, male ibi citari & exponi Concilium Florentinum, cuius verum ſenſum iam aperuimus.

SECTIO II.

An hoc ſacramentum neceſſarium medium ſit ad perſeuerandum in gratia, vſque ad gloriæ conſecutionem.

HÆretici quidam dixerunt, realem ſuſceptionem Euchariſtiæ eſſe omnibus hominibus neceſſariũ medium ad ſalutem: In quo errore verſati ſunt Armeni, qui propterea ſimul cum baptiſmo Euchariſtiam paruulis dabant, vt ex Guid. Carmel. refert Vvaldẽſ. tom. 2. de ſacr. cap. 91. Eundem errorem tribuit Græcis Iacobitis & Neſtorianis. Prateol. lib. 8. cap. 15. lib. 9. cap. 2. lib. 12. cap. 4. & ex hoc errore videtur profectus abuſus eorum, qui vel poſt mortem dabant Euchariſtiam hominibus iam defunctis, vt colligitur ex VI. Synodo, Can. 83. Trullana, & in Conc. Altiſiod. c. 12. & Conc. Carth. III. c. 6. quibus locis hic abuſus damnatur. Ex Catholicis vero quidam dixerunt, Euchariſtiam eſſe medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſque ad mortem, non quidem in re ſuſceptam, ſed in re vel in voto, & putatur eſſe ſententia D. Tho. hic, & infra q. 79. art. 1. ad 1. & q. 80. art. 11. ad 1. quibus locis generatim de paruulis & adultis loquitur. Et in hanc ſententiam videtur inclinare Pet. Soto, lect. 9. de Euchariſtia, dicens, non ſecus eſſe neceſſariam Euchariſtiam ad vitam ſpiritualem, quam cibum ad corporalem: idem ſignificant: Claudius repet. 6. cap. 7. Spencæus lib. 2. de adorat. Euchariſt. c. 12. Roffenſis lib. 5. contra Oecolampadium in procemio. Iacobus Nachan. tra. de commu. theorem. 1. Sed hi authores, ſi attente legantur, fere omnes loquuntur de neceſsitate præcepti: & votum ſuſcipiendi Euchariſtiam non aliter requirunt, quam propoſitum ſeruandi omnia præcepta: Citantur etiam Hoſius, Soto, Ledeſma, & alij, non tamen fideliter.

Guido. Vualdenſ. Prateolus. Synod. VI. Con. Anti Carthag. D. Thom. Pet. Soto. Claud. Sanctes. Spencæus. Roffenſis. Iac Nach.

Fundamentum harum ſententiarum ſumitur ex citatis verbis Ioan. 6. quæ, vt oſtendimus, neceſsitatem medij indicant ad ſpiritualem vitam, non inchoandam, vt diximus, ergo ſaltem conſeruandam. Hic enim effectus ibi huic ſacramento tribuitur, tanquã propriæ & vnicæ cauſæ illius, vt ex illis etiam verbis patet, Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, ipſe viuet propter me. Vbi ſignificatur, ſicut Pater eſt vnicum & neceſſarium principium Filij, ita vnicum principium ſeu medium ad ſpiritualem vitam conſeruandam, eſſe hoc ſacramentum. Vnde Cyril. lib. 10. in Ioan. c. 13. de hoc ſacramento loquens, inquit, Non poterat aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilẽ vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur: vbi ſignificat hoc ſacramentum eſſe neceſſarium ad vitam æternam comparandam, quod aperte docet etiam Baſilius in moralib. reg. 21. ita intelligens locum Ioan. 6. & Aug. epiſt. 121. ad Probam. c. 11. & alij, quos referemus latius infra agentes de effectu huius ſacramenti.

Ioan. 6. Cyrillus: Baſilius. S. Auguſt.

1. Argum. Secundo argumentor ratione, quia ſicut remiſsio peccati & prima gratia eſt res neceſſaria ad ſalutem, ita etiam perſeuerantia in gratia, ſeu gratia finalis, ergo ſicut ad dandam vel reparandam primam gratiã inſtituta ſunt ſacramenta baptiſmi & pœnitentiæ, ita ad dandam perſeuerantiam, ſeu gratiam finalem inſtitui debuit aliud ſacramentum, quod non poteſt eſſe aliud, niſi Euchariſtia: quæ ſicut nobiliſsimũ eſt ſacramentum, ita propter effectum perfectiſsimum inſtitui debuit: eſt ergo ad hunc effectum neceſſaria. Tertio argumentor ex metaphora cibi, vt enim dixit Concil. Flor. hoc ſacramentum proportione ſeruata præſtat animæ omnia illa, quæ cibus corporalis tribuit corpori: ideo enim ſub forma cibi inſtitutũ eſt, ſicut ergo corporalis cibus ad corporis conſeruationem, & præſeruationem à morbo neceſſarius eſt, ita hoc ſacramentum eſt ſimpliciter neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſque ad finem.

Conc. Flor.

1. Concluſ. In hac re dicendum eſt primo, realem ſuſceptionẽ huius ſacramenti non eſſe medium ſimpliciter neceſſarium ad perſeuerandum in gratia, vel obtinendam beatitudinem. Hæc concluſio eſt de fide, vt colligitur aperte ex Trident. ſeſſ. 21. c. & Can. 4. & ex Auguſt. epi. 23. circa finem, & lib. 1. de peccatorum meritis, c. 20. & lib. 3. c. 4. & l. 1. contra Iulianum, & ſer. 11. de verbis Domini, Fulgentio de fide ad Petrum, c. 30. Beda ſuper 1. ad Cor. 10. vbi citat Aug. Hom. ad infantes. Qui docent, ſi paruulus moriatur cum ſolo baptiſmo, conſequi æternam beatitudinem, & eſt per ſe euidens, ſuppoſitis his principiis fidei: primum eſt, Baptiſmũ conferre paruulis veram iuſtitiam: ſecundum, infantes non eſſe capaces peccati in ea ætate: tertium gratiam non poſſe amitti, niſi per mortale peccatum: quartũ, quod ex his ſequitur, eũ, qui ſemel gratiam obtinet, ſi vſque ad mortem non peccet, conſequi gloriam. Ex his enim euidenter fit, ſi baptizatus infans in ea ætate moriatur abſque reali manducatione huius ſacramenti, vt experientia docet ſæpe accidere, illũ conſequi æternam beatitudinem: & cõſequenter hoc ſacramentum re ipſa ſuſceptum, non eſſe illi medium neceſſarium ad ſalutem. Quæ ratio eandem efficaciam habet in adulto, qui poſt Baptiſmum mortaliter nõ peccat: & abſque ſua culpa ſine hoc ſacramento decedit: nam ſine vlla dubitatione ſaluus erit, iuxta illud Matth. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Quinimo conſtat ex doctrina fidei, adultũ ſine vllo prorſus ſacramento re ipſa ſuſcepto, per ſolam contritionem poſſe ſaluari, vt tractando de Baptiſmo & Pœnitentia latius oſtenditur.

Trident. S Auguſt. Beda. Matt. vlt.

2. Concluſ. Dico ſecundo, ſacramentum Euchariſtiæ non eſſe paruulis medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſque ad finem, neque in re, neque proprie in voto ſuſceptum. Hoc bene docuit Caieta. infra, q. 80. art. 12. & alij authores infra citandi. Et primo non obſcure colligitur ex Triden. ſeſſ. 21. cap. & Can. 4. dicẽte, Si quis dixerit, paruulis antequã ad annos diſcretionis peruenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ cõmunionem, anathema ſit. Quamquam enim de reali communione loquatur, tamen ſi Euchariſtia eſſet illis medium neceſſarium, non eſſet ſimpliciter neganda eius neceſsitas: imo nec Eccleſia debuiſſet negare paruulis hoc ſacramentum, ſaltem inſtante eorum morte, quod tamen facit, & merito, vt q. 80. oſtendemus. Secundo probatur ratione, quia ſacramentum non eſt medium neceſſarium ad ſalutem, niſi ſit inſtitutum ad dandum aliquem effectum neceſſarium ad ſalutem, cuius per ſe loquendo debeat eſſe cauſa vnica, quia ſi non ſit cauſa per ſe, non erit magis neceſſarius vſus talis ſacramenti, quam alij actus religionis, qui ſunt in præcepto: Et ſi nõ ſit cauſa vnica, non erit neceſſaria, quia per aliam obtineri poterit talis effectus,

Caiet. Trident. Ratio.

ctus, ſic enim dici non poteſt Euchariſtia medium neceſſarium ad remiſsionem venialium peccatorũ, quia ſunt etiam aliæ cauſæ, quæ per ſe poſſunt hoc præſtare. Sed nullus effectus gratiæ neceſſarius ad ſalutem, fit in paruulo, cuius per ſe & adæquata cauſa ſit Euchariſtia: ergo non eſt illi medium neceſſariũ. Probatur minor: quia in paruulis ſolum eſt prima gratia remittens originale peccatum, & cum hac ſaluantur, ſi ante vſum rationis decedant. Dices, hanc gratiam conſeruari in illis vſque ad mortem, & hunc eſſe effectum gratiæ, quem non confert Baptiſmus propria virtute, ſed in virtute Euchariſtiæ cuius eſt votum. Vnde ad hunc effectum dandum poteſt dici per ſe inſtituta Euchariſtia, tanquam vnica cauſa illius. Sed hoc non ſatis conſiderate dictum eſt: duo enim poſſunt in gratiæ conſeruatione intelligi. Primum eſt phyſicus influxus Dei, quo gratiam conſeruat, & hic effectus præciſe ſumptus non confertur ratione alterius ſacramenti, quam illius, quo ipſamet prima gratia collata eſt: tum quia quaſi ex natura rei debetur ipſi gratiæ, non ſolum ex parte Dei, cuius dona ſunt ſine pœnitentia, ſed etiam ex parte ipſius gratiæ, quæ conſeruari poteſt, quam diu à contrario non expellitur: deſtrui enim per ſolam ſuſpẽſionem influxus diuini non eſt naturis rerum conſentaneum: tum etiam, quia gratia data per Baptiſmum, non eſt de ſe minus ſtabilis, quam alia gratia per meritum, vel aliam diſpoſitionem comparata, cum per Baptiſmum perfecte applicetur meritum Chriſti ad ſalutem: ſed omnis alia gratia, quæ vel olim per circumciſionem, vel per aliam diſpoſitionẽ dabatur, vel quæ nunc comparatur per meritum eſt de ſe perpetua, & ex vi primæ infuſionis ſemper conſeruatur, ſi homo non ponat impedimentum peccati: ergo multo magis idem dicendum eſt de prima gratia baptiſmali: hæc ergo conſeruatio vt ſic, non eſt effectus alterius ſacramenti. Et idem dicendum eſt ſine vllo dubio de augmento gratiæ, quod per alia ſacramento confertur. Qui vero dicunt, omnes effectus ſacramentorum eſſe ab hoc ſacramento, vt ab vniuerſali fonte, reſpondere poterunt, gratiam baptiſmalem per votum huius ſacramenti conſeruari, ſicut à principio data eſt. Tamen hæc reſponſio tam falſa eſt, quam eſt improbabile fundamentum illud, quo nititur de vniuerſali cauſalitate, vt oſtenſum eſt. Alterum, quod in gratiæ conſeruatione poteſt intelligi, eſt ſpeciale auxilium gratiæ, quo remouentur peccata, quæ poſſent gratiam corrumpere, & hic quidem ſpecialis effectus eſt, & magnum gratiæ donum, ſed infantes neque illo indigent, neque pro illo ſtatu ſunt capaces illius: & ideo propter conſeruationem gratiæ in hoc ſenſu explicatam non poteſt paruulis eſſe neceſſaria Euchariſtia, ergo nullo modo eſt neceſſaria.

Euaſio. At vero dicet aliquis, gratiam paruulorum conſiderari poſſe, vel tantũ vt primam & remiſsiuam originalis peccati, & vt ſic eſſe effectum ſolius baptiſmi, vel vt gratiam finalem, & vt ſic, eſſe effectum Euchariſtiæ in voto contentæ in ipſo baptiſmo. *Impugnatio.* Sed hęc fuga eodem fere modo exploditur: nam gratia finalis ſupra gratiam ipſam ſolum addit conſeruationem gratiæ vſq; ad finem vitæ. Dices, hoc ipſum, ſcil. mori in gratia, eſt donum Dei ex æterna ſua prędeſtinatione proueniens, diſtinctum ſine dubio à conſeruatione gratiæ vt ſic, poſſet enim conſeruari gratia toto illo tempore, quamuis in eo non finiretur vita infantis. Ergo mori eo tempore ſpeciale donum eſt, iuxta illud Sap. 4. Raptus eſt, ne malitia immutaret intellectũ eius. Et hoc donũ non eſt effectus Baptiſmi: nã Baptiſmus eoſdem effectus habet in omnibus paruulis. Erit ergo effectus ſacramenti Euchariſtiæ. Reſpondetur, verum quidem eſſe, poſſe hunc effectum reuocari ad donum perſeuerantiæ, ex ſpeciali Dei electione proueniens: verum etiam eſſe, hunc non eſſe effectum Baptiſmi, vt ratio facta concludit. Dico tamen, eadem ratione, euidentius concludi hunc nõ eſſe effectum Euchariſtiæ: quia non datur omnibus paruulis: nam ſi paruuli per Baptiſmum recipiunt Euchariſtiam in voto, & per hoc votum recipiunt aliquem effectum gratiæ, qui Euchariſtiæ ſpecialiter tribuendus ſit, omnes æquales, & eoſdem effectus recipient, quia omnes ſunt æque diſpoſiti, & habent æquale votum & ſacramentum: ergo æqualem effectum: conſtat enim ex communi & certa doctrina, ſacramentum habere æqualem effectum in ſubiecto æquæ diſpoſito, præſertim loquendo de effectu gratiæ neceſſario ad ſalutem: qualis eſt mori in gratia. Quod argumentum concludit ſaltem de illis paruulis, qui, ſi non decedant in infantia, extra gratiam ſint morituri. Sunt, qui dicant poſſe hunc effectum eſſe ſacramentalem, & tamen non omnibus dari, etiam ſi æque diſpoſiti ſint, & nõ magis ponant impedimentum hi, quam illi: ſed quam ſit hoc falſum, & principiis fidei repugnans, oſtendam ſequenti aſſertione. Et confirmatur, nam præterquam quod gratis & ſine fundamento tribuitur hic effectus Euchariſtiæ: reſpectu paruulorum, inuoluit quandam repugnantiam. Quomodo enim intelligi poteſt, vt ex voto alicuius ſacramenti detur aliquis effectus directe pugnans cũ reali ſuſceptione talis ſacramenti? Vt ſi quis diceret per Matrimonium in voto dari auxilium ad ſeruandã virginitatem, vel profitendam religionem: tale enim eſt dicere per Euchariſtiam in voto dari alicui vt moriatur, antequam ſit capax ſuſcipiendi Euchariſtiam, loquor enim de paruulo baptizato, qui moritur antequam naturaliter poſsit comedere.

Tertio argumentor ex metaphora cibi. Quis enim dicat cibum eſſe neceſſarium illi, qui nec nutriri poteſt, nec augeri, nec minui, nec contrariam aliquam actionem pati: talis enim eſt paruulus in eo ſtatu: quoad ſpiritualem vitam: quia in ea nec nutriri poteſt, nec augeri, neque ab vllo contrario aliquid pati: aut quis etiam dicat cibum ſeu deſiderium cibi eſſe alicui neceſſarium, antequam tali cibo indigeat, vel illius ſit capax? perinde enim eſt dicere dari paruulis, qui moriuntur in ſola gratia baptiſmali, ratione Euchariſtiæ, vt moriantur antequam manducatione Euchariſtiæ indigeant, vel etiam antequam illius capaces exiſtant. *2. Ratio.*

Dico ergo tertio, Euchariſtiam in re aut voto proprio non eſſe medium neceſſarium adultis, ad perſeuerandum in gratia, & cõſequendam gloriam. *3. Concluſio* Hanc concluſionem neceſſario docent illi Theologi, qui negant eſſe impoſitum diuinum præceptum, de ſumenda Euchariſtia. Nam ablata neceſsitate præcepti in præſenti materia, neceſsitatẽ etiam medij tolli neceſſe eſt. Sed hæc ſententia falſa eſt, vt latius q. 80. dicam: ſuppoſita ergo neceſsitate præcepti, docuit hãc ſententiam expreſſe D. Tho q. 65. a. 4. vbi inquit, tantum tria ſacramenta eſſe ſimpliciter neceſſaria neceſſitate finis: duo quidem ſingulis perſonis, ſcilicet baptiſmum abſolute, & pœnitentiam ex ſuppoſitione peccati mortalis poſt baptiſmum: Tertium vero reſpectu corporis Eccleſiæ. De reliquis autem omnibus negat eſſe neceſſaria neceſsitate finis. Dicunt aliqui D. Thom. de reali ſumptione ſacramenti loquutum eſſe: ſed non recte: nam hoc modo etiam baptiſmus, & pœnitentia non ſunt neceſſaria ſimpliciter. Aliter dici poteſt D. Thom. loqui de neceſsitate ad obtinendam primam gratiam, ſed hoc etiam eſt contra mentem eius: nam generatim loquitur de neceſsitate ſacramentorum. Vnde de aliis dicit eſſe neceſſaria ad melius, & conuenientius conſequendum finem: cum tamen ad primam gratiam obtinendam, neque iſto modo poſsint dici neceſſaria, ſi proprie loquamur. *Durand.* Idem docet 4. d. 9. q. 1. ar. 1. quæſt. 2. Durand. ibi. *Paludan.* q. 2. Palud. q. 1. num. 6. Caiet. hic, qui hoc ſenſu expo- *Caietan.* nit D. Tho. Soto d. 8. art. 3. clarius d. 12. q. 1. art. 11. Le- *Ledeſma.* deſ. q. 14. ar. 3. Hoſius lib. 3. contra Brentium aliquan- *Hoſius.* tulum à principio.

Et probatur

Quomodo valeat aliquando authoritas negatiua. Et probatur primo authoritate negatiua Conciliorum & Patrum: quæ argumentandi ratio, licet alias infirma eſſe videatur, tamen in doctrina tradenda de rebus multis, in qua de ſingulis docentur, quæ illis conueniunt, & aliquid affirmatur de quibuſdam, quod tacetur de aliis, ſatis probabile argumentum ſumitur, quia illud ſilentium eſt implicita quædam negatio, & particularis affirmatio, & quaſi exceptio, quæ firmare ſolet regulam: vt quod vni ſingulariter conceditur, aliis negari intelligatur. Patres ergo & Concilia, licet de præſenti quæſtione, nihil in terminis aſſerere videantur, vbicumq; tamen de neceſsitate ſacramentorum differunt, baptiſmum & pœnitẽtiam dicunt eſſe neceſſaria, non tamen Euchariſtiã. Quod præſertim notari poteſt in Con. Trid. diſputãs enim ſeſsio. 2. de Baptiſmo, Can. 5. definit eſſe neceſſarium ad ſalutem: & eodem modo loquitur de pœnitentia, ſeſſ. 14. Can. 6. in ſeſſ. vero 13. agens de ſacramento Euchariſtiæ, nullam neceſsitatem illi tribuit, præter neceſsitatem præcepti, quam Can. 9. explicat. *Melch. Pap* Huc facit etiam quod Melchiades Papa epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ. c. 2. & habetur in c. Sp. S. de Conſec. d. 5. inquit, ſtatim morituris regenerationis beneficia ſufficere ad ſalutem, quia regeneratio per ſe ſaluat mox in pace beati ſæculi recipiendos: vbi ponderandum eſt verbum illud (per ſe) ex illo enim colligi poteſt, nullum effectum conferri in voto alterius ſacramenti, qui ad ſalutem neceſſarius ſit.

2. Ratio. Vnde argumentor ſecundo ratione, quia Euchariſtia non eſt per ſe, & vnica cauſa alicuius effectus gratiæ, neceſſarij ſimpliciter, vt adultus conſequatur ſalutem: ergo non eſt illi medium neceſſarium ad ſalutem: conſequentia patet ex dictis in præcedenti concluſione: antecedens vero probatur: nam, vt ex dictis ibidem conſtat: ſi aliquis eſſet talis effectus, maxime eſſet perſeuerantiæ donum, & auxilium, quo à peccatis mortalibus præſeruamur, quod maxime neceſſarium eſt adulto poſt primam gratiam obtentam, ad conſequendam gloriam. *Trident.* Et hunc effectum videtur tribuere huic ſacramento Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 2. ſed vel hic effectus neceſſarius non eſt, vel prout eſt neceſſarius, ad illum non eſt neceſſaria Euchariſtia. Quod ita declaro: Et in primis, neceſſarium non eſt ad conſequendam gloriam, tale perſeuerantiæ donũ, quod datur homini, ne vnquam peccet mortaliter poſt Baptiſmum, vel pœnitentiam ſemel ſuſceptam: quia poteſt ſæpius cadere & reſurgere, ac tandem ſaluari. Solum ergo eſt ad vitam æternam neceſſarium, vt homo perueniat ad finem vitæ in aliqua gratia: atque adeo vt aliquam primam gratiam in hac vita receptam, vſque ad exitum ex hac vita retineat & conſeruet: quod ſi ſit per longum tempus, neceſſarium eſt ſingulare donum gratiæ excitantis, & adiuuantis, vt homo ita perſeueret: ſi ergo tempus ſit breue, includens tamen terminum vitæ, ſufficit tale genus auxilij, quod datur homini, vt conuertatur & moriatur in gratia: vt ex materiis de gratia, & de prædeſtinatione ſuppono. Quando ergo dicitur, perſeuerantiam eſſe effectum huius ſacramenti, duo poſſunt intelligi: Primum eſt, abundantius auxilium excitans & adiuuãs, quo præuenitur homo, & à Deo protegitur, ne cadat. Et hic ſenſus eſt verus: nam hoc auxilium datur per hoc ſacramentum: tamen ratione illius non poteſt dici medium neceſſarium. Primo, quia per hoc ſacramentum non datur, vt illud auxilium ita elargiatur, vt infallibiliter habeat effectum, quod ſtatim probabo, & hoc eſſet potiſsime neceſſarium ad ſalutem: &, hoc ſecluſo, illud auxilium non eſt ſimpliciter neceſſarium: quia ſi homo in gratia moriatur, id ſatis eſt ad ſalutem: poteſt autem in gratia mori ſine iis auxiliis, cadendo & reſurgendo, ac tandem in fine vitæ breui tẽpore gratiam cõſeruando. Secundo, quia hoc ſacramentum non eſt ſimpliciter neceſſarium ad hunc effectum: nam licet Concil. Trident. dicat, per hoc ſacramentum dari auxilium, quo à mortalibus peccatis præſeruemur: non tamen dicit hunc effectum dari per ſolam Euchariſtiam, neque id poteſt alia authoritate, vel probabili ratione oſtendi: nam ſimul, & eodem tenore verborum dixit ibi Concilium: hoc ſacramentum eſſe antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, id eſt, venialibus, & tamen non inde ſit, per ſolum hoc ſacramentum venialia remitti. Eſt etiam aliud exemplum: nam per Confirmationem datur auxilium gratiæ ad contendam fidem, & reſiſtẽdum contrariis: & tamen non propterea eſt medium neceſſarium ad hunc effectum: nam qui non eſt confirmatus, ſi, quod in ſe eſt, faciat, obtinebit auxilium ſufficiens ad talem actum: non in voto Confirmationis, quod poteſt fortaſſe non habere, (maxime ſi verum eſt, illud ſacramentum non cadere ſub diuino præcepto) ſed per orationem, vel aliam bonam diſpoſitionem ſuam: ergo ſimiliter, licet illud auxilium detur per Euchariſtiam, poterit ſine illa per alia media obtineri.

Euaſio. Dicent fortaſſe, poſſe quidem hæc auxilia obtineri per alia opera, & merita operantis, ſed non ſine voto Euchariſtiæ. *Refutatur.* Sed hoc facile poteſt refutari eiſdem fere rationibus, quibus hactenus vſi ſumus. Prima, quia nulla authoritate fundatur hic modus conferendi hunc effectum. Secunda, quia hæc merita habent locum etiam eo tempore, quo iam nulla eſt neceſsitas, nec voluntas ſuſcipiendi amplius Euchariſtiam, & tunc iam non poſſunt dici includere votum Euchariſtiæ: nec vero habere effectum, ratione præcedentis communionis, quia iam illa habuit ſuum integrum effectum, vt ſupponitur. Tertia, quia effectus ſacramentorum proprie habent locum in iis donis, quæ gratis dantur: ſaltem ſine merito de iuſtitia: & quę nõ ſunt omnino debita, veluti ex natura rei, & ideo in prima iuſtificatione peccatoris, habuit optime locũ collatio gratiæ in voto ſacramenti. At vero hæc auxilia poſſunt obtineri per propria merita de condigno, & de iuſtitia, & ſunt debita ex intrinſeca natura gratiæ, & iuſtitiæ ob charitatẽ operantis. Et ideo non oportuit, nec decuit ad hunc effectum requirere votũ ſacramenti. Quarta, quia alias omne gratiæ augmentum, quod per merita conſequimur, ac denique omnia gratiæ beneficia, quæ in hac vita hominibus conferuntur, poſſent eadem facilitate tribui voto huius ſacramenti: quod ſatis eſt per ſe abſurdum.

Euaſio altera. Alio modo poteſt explicari hic effectus: de illo ſpeciali auxilio, ſeu prouidentia gratiæ, per quam datur homini, vt pro aliquo tempore vitæ perſeueret in gratia, vitando omnia peccata mortalia vſque ad mortem. *Impugnatio.* Et hic ſenſus eſſet neceſſarius ad ſaluandam neceſsitatem medij in Euchariſtiã, eſt tamen falſus. Primo, quia ſi hic eſſet effectus per ſe huius ſacramenti, eſſet infallibilis, ſaltem in eo, qui digne vel cum certa aliqua diſpoſitione ſuſciperet hoc ſacramentum, hoc autem eſt plane falſum: nullus enim, quacunque deuotione aut diſpoſitione Euchariſtiam ſuſcipiat, poteſt ideo eſſe certus de ſua ęterna ſalute, ſeu de perſeuerantia in gratia vſque ad finem vitæ, etiam ſi eſſet certus de ſua diſpoſitione, neque vllus vnquam Catholicus Doctor talem effectum tribuit huic ſacramento: neque habet aliquod fundamentum in Conciliis, vel Scripturis: nam licet Ioan. 6. dicatur, *Ioan 6.* Qui manducat hunc panem, viuet in æternum; ſemper in his promiſsionibus ſubintelligitur conditio, ſcilicet, quod eſt ex parte ſacramenti, & ſi homo impedimentum non ponat, vel alia via amittat vitam, quam ſacramentum confert. Alioquin ſi promiſsio eſſet abſoluta, quicunq; ſemel ſuſciperet hoc ſacramentum, haberet infallibilem conſecutionem vitæ æternæ: quod tamen dicere plane eſt hæreticum. Neque oportet diſtinguere inter ordinarium vſum huius ſacramenti, ad illum ſpecialem vſum, quod in fine vitæ per modũ viatici ſumitur: quia facta ratio æque de omnibus procedit: præſertim quia ipſum ſacramentum de ſe non habet plures effectus in illo articulo, ſi ſuſcipientis diſ-

tis diſpoſitio æqualis ſit. Ac denique plus eſſet, quam temerarium & erroneum dicere, eum, qui in graui morbo viaticum digne ſuſcipit, hoc ipſo manere cõfirmatum in gratia, aut cum tali perſeuerantiæ dono vt infallibile ſit, illum fore ſaluandum.

Euaſio. Reſponderi poteſt, hunc effectum non eſſe infallibilem, etiamſi ſacramentum digniſsime ſuſcipiatur: quia ſemper poteſt homo poſtea ponere impedimentum, quia in iis effectibus, qui nõ ſtatim dantur, cum ſuſcipitur ſacramentum, ſed poſtea opportuno tempore, fieri poteſt, vt digne ſuſcipiatur ſacramentum, & poſtea non detur effectus propter ſuperueniẽs impedimẽtum. Sed licet hoc in aliis effectibus poſsit habere locum, non tamen in hoc, de quo agimus, quia in ratione intrinſeca huius effectus includitur, vt per ipſum tollatur omne impedimentum: nam hoc eſt eſſe infallibile perſeuerantiæ donũ, ita præueniri hominem vt infallibile ſit, ipſum non adhibiturum impedimẽtum, quo minus certiſsime perſeueret: ergo hoc ipſo, quod homo permittitur ponere impedimẽtum, non datur illi hic effectus. Confirmatur hoc, & declaratur, quia dupliciter poſſumus intelligere effectum ſacramenti eſſe infallibilem, ſeu promiſſum. Primo, abſolute & ſine conditione aliqua: & hoc modo ſecundũ fidem nullus effectus gratiæ ſanctificãtis eſt promiſſus ſacramentis, neque hic, de quo agimus eſt promiſſus omnibus digne ſuſcipientibus, vt oſtẽſum eſt. Secundo, ſub conditione aliqua, quæ dupliciter intelligi poteſt. Primo, ſi digne ſuſceperis: & hæc non ſufficit in præſenti, vt à me probatum eſt, & in prædicta reſpõſione ſupponitur. Secundo, ſi poſt dignam ſuſceptionem obex ſeu impedimentum non ponatur: ſeu ſi homo, quod in ſe eſt, fecerit, ad illud donum conſequendum. Et hanc conditionem repugnat requiri ad illud donum obtinendum, quia tale eſt, vt ad illud nulla humana diſpoſitio ſufficiat, quę ab ipſa actuali perſeuerantia diſtinguatur, eamq; antecedat. Et quod in ipſa actuali perſeuerantia non impediatur, non eſt quid præuium, aut requiſitum ad hoc donum, ſed eſt effectus ipſius doni, tale enim eſt, vt eo tempore ac opportunitate detur, quo ſcit Deus hominem non impediturum, ſed vocationi reſponſurum. Repugnat ergo cũ propria ac ſingulari ratione talis doni, quod quibuſdam detur ratione ſacramenti, aliis verò in ipſa ſuſceptione ſacramenti æque diſpoſitis negetur, quia impedimentum ponunt: non enim ponerent, ſi Deus illo dono eos præueniret: & alii ponerent, niſi eos præueniret. Vnde valde diuerſum eſt loqui, aut de actuali perſeuerantia, aut de ſpeciali illo dono, quod ad perſeuerandũ datur: nam de actuali perſeuerantia veriſsime dicitur, non dari homini, quia homo ponit impedimẽtum: nam in hoc non eſt ſermo de auxilio antecedente, ſed de concomitante, & actualiter efficaci: at verò de illo dono antecedente, dato ex propoſito, & efficaci electione Dei, cui datur, ex electione datur: & cui non datur, ex electione ſeu libero arbitrio Dei negatur, non ex aliquo impedimento ſpeciali.

Alia euaſio Dicet fortaſſe aliquis, hunc eſſe effectum huius ſacramenti, non quia infallibiliter detur omnibus digne vel cum certa aliqua diſpoſitione ſuſcipientibus hoc ſacramentum, ſed quia, licet ex altitudine diuini cõſilii & arbitrii quibuſdam detur, & non aliis: quibus tamen datur, propter hoc ſacramentum datur. Sed

Refellitur. hęc reſponſio apertam inuoluit repugnantiam, & deſtruit propriam rationem effectus ſacramentalis, fundatur enim huiuſmodi effectus in diuina promiſſione, qua poſita, non intelligitur effectus ſacramenti pendere ex ſolo arbitrio diuino, ſed potius intelligendum eſt ſacramentum tanquam cauſa per ſe efficax & naturaliter agens, in ſubiecto diſpoſito. Repugnat ergo, ſacramentalem effectum non eſſe infallibilem, ablato obice: aut dari vni, & non alteri, ha-

Con Trid benti æqualem diſpoſitionem. Vnde Con. Trid. ſeſſ. 7. can. 7. ſic abſolute definit: Si quis dixerit, non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta, ſemper & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiamſi rite ea ſuſcipiant, ſed aliquando & aliquibus, &c. vbi, licet in genere de ſacramentis & de gratia loquatur, re tamen vera ſermo Concilij eſt doctrinalis & vniuerſalis: vnde de omni ſacramento & de quacunq; gratia ſacramentali vnicuiq; ſacramento reſpondente accõmodate intelligitur: præſertim quia Conciliũ in eo ſenſu loquitur, quo ſolẽt Theologi loqui in hac materia, quorum hæc eſt communis ſententia & ſenſus. Et ratio etiam inſinuata eſt euidens: quia ſi effectus pendet ex ſolo arbitrio Dei, etiam ſuppoſita inſtitutione & promiſsione, nulla poteſt intelligi promiſsio talis effectus, neq; abſoluta, neq; conditionata: quia per promiſsionem fit infallibilis effectus, vel ſimpliciter vel poſita conditione: & conſequenter non pendet ex ſolo arbitrio in ſenſu compoſito: ſi verò nulla intercedit promiſsio, non poteſt ſacramentũ eſſe cauſa talis effectus: quia ſacramentũ non eſt cauſa, niſi ſuppoſito pacto & promiſsione. Niſi fortaſſe quis dicat, promiſsionẽ eſſe huiuſmodi conferendi talem effectum, per tale ſacramentum, nõ ſemper, ſed quando Deus voluerit illum efficere. Sed hæc reſponſio gratis cõficta eſt, contra ſenſum Doctorum omnium: & præterea tollit omnem certitudinem in effectibus ſacramentorum, etiamſi homo faceret, quantum in ſe eſſet ad illos ſuſcipiendos: quod eſt aperte contra definitionem Con. Trid. & contra totius Eccleſiæ ſenſum, & contra vim verborum ſacræ Scripturæ, in quibus hæ promiſsiones continentur: videtur etiam cõtra veram rationem promiſsionis, qualis enim eſt promiſsio ſub cõditione, ſi promittẽti libuerit eam implere? Deniq; in omnibus aliis ſacramentis effectus gratiæ ſemper ſunt hoc modo infallibiles, qui pertinent ad bonitatem ſimpliciter: quod ideo dico: quia in extrema vnctione ſanitas corporis non eſt effectus ita infallibilis, quia non pertinet ad bonũ ſimpliciter, nec ſemper homini conueniẽs eſt in ordine ad bonum animæ: ſub hac tamen conditione, id eſt, ſi ita expediat ſuſcipiẽti, etiam eſt infallibilis effectus. Addo, falſo & ſine fundamento dici, quibuſcunque datur hic effectus dari ratione Euchariſtiæ in re, vel in voto: interdum enim dari poteſt, vel ex merito de cõgruo, vel ex Dei arbitrio, propter ſolum meritum Chriſti, ſine ordine ad vllum ſacramentum, vt oſtẽdi poteſt argumẽtis ſupra factis, & exemplo illo de homine, quia poſt viaticũ receptum, peccet mortaliter, & deinde conteratur vel confiteatur, & ſic moriatur in gratia: ille enim recipit hoc donum & beneficium finalis gratiæ: non propter Euchariſtiam prius ſuſceptam, quia poſt illam peccauit mortaliter, & fortaſſe ipſammet euchariſtiam indigne ſuſcepit: neque in voto Euchariſtiæ ſumendæ, quia reuera iterum ſumenda non eſt, neq; ille homo tenetur amplius communicare: vnde non habet votum Euchariſtiæ, ſed potius poteſt habere propoſitum contrarium, ergo. Deniq; hoc donum gratiæ, quod cõfertur adulto iuſtificato, vt in gratia decedat, ſupra remiſsionem peccati, & primam gratiam, nihil addit, pręter ſpecialem Dei prouiſionem ſeu prouidẽtiam, quã fit, vt ille moriatur, antequam malitia mutet mentem eius: vt quando poſt vltimam conuerſionem ad Deum, breuiſsimum vitæ tempus ſupereſt, nec tentationes inſtant: neque ſpecialis Dei motio, & excitatio eſt neceſſaria: oſtendimus autem hoc ipſum, ſcilicet, mori in ſtatu gratię, non eſſe effectum huius ſacramenti: ergo.

Et ex his omnibus infero, non eſſe etiam Euchariſtiam medium neceſſarium ad gloriam corporis cõſequendam: hæc enim reſpondet gratiæ conſummatæ, ſeu gloriæ animæ: & ideo ſacramentum, quod eſt ſufficiens cauſa gratiæ, eſt ſuo modo cauſa gloriæ, tam animæ, quam corporis: & ideo Paulus Rom. 6. reſurrectionem tribuit baptiſmo, quia reſuſcitando animam, dat ius ad reſurrectionem corporis, & c. 8. *Euchariſtia non eſt neceſſaria ad gloriam corporis conſequendã.*

gene-

generalius dicit, reſurrectionem corporis glorioſi futuram eſſe, propter inhabitantem Spiritum Dei in nobis, vtique per gratiam.

4. Concluſ. Dico quarto, poſſe hoc ſacramentum quodammodo, ſeu moraliter dici neceſſarium ad perſeuerandũ in gratia, id eſt, valde vtile & efficax: adeo, vt dicere poſsimus, eum, qui voluntarie diu abſtinet ab huius ſacramenti perceptione, vix poſſe moraliter dici perſeuerare in gratia ſine nouo peccato morali. Ita inſi- *D Thom.* nuat D.Thom. ſupra q.65. art.4. clarius in 4. d.12. q.3. art.2. quæſtiunc.1. ad 1. & 4. cont. Gen. c. 61. & multa *Claudius.* ex Patribus ad hoc propoſitum congerit Claudius re- *Cyprian.* petit. 6. c.7. ſolum eſt notandus locus Cypriani, exponentis orationem Dominicam, & circa verbum illud, Panem noſtrum, &c. dicentis, Vt manifeſtum eſt eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam iure communionis accipiunt, ita timendum eſt, & orandum, ne dum quis abſtentus ſeparatur à Chriſti corpore, procul remaneat à ſalute, comminante ipſo & dicente: Niſi manducaueritis, &c. Et ad eundem *Con. Cabil.* modum loquitur Con. Cabiloneſe II. c. 46. & ponderandum eſt illud verbum, timendum eſt, & orandum, quo ſatis ſignificat, hoc non eſſe infallibile, nec ſimpliciter neceſſarium, ſed valde periculoſum, atq; adeo moraliter quodammodo neceſſarium: de qua neceſsitate, proueniente ex fragilitate hominis, & periculis huius vitæ, videtur exponere locum Ioa. quæ expoſitio ita eſt ſumenda, vt nõ excludatur alia propria, de qua infra. Ratio vero non eſt alia, niſi quia hoc ſacramentum, per ſe, eſt inſtitutum, vt conferat homini ſingulare auxilium ad cauenda peccata, & perſeuerandum in gratia: ergo cum hæc res ſit adeo difficilis, & homo nimium fragilis, non eſt incredibile, ſi contemnat, vel voluntarie omittat hoc mediũ: facile caſurum: præſertim, quia cum Deus iam inſtituerit hanc veluti ordinariam viam, facile fortaſſe deſeret eum, qui voluntarie illam deſerit: ſecus vero eſt, quando inuoluntarie omittitur, quia tunc & votum ſacramenti & alia media poterunt ſupplere hũc effectum.

Dubium. Sed quæret aliquis, cum hoc ſacramentum ſit nobilius cæteris, cur non eſt impoſitum ſub maiori, vel æquali neceſsitate, ac cætera, cum potuerit Chriſtus *Sententia* ſub hac lege illud inſtituere? Reſponderi poteſt ex *Caietani.* Caietano hic, rationem ſumi ex natura ſacramentorum: nam regeneratio, quæ eſt per baptiſmum (& idem ſuo modo, eſt de Pœnitentia) eſt initium vitæ ſpiritualis: & ideo per ſe requirit, vt tanquam mediũ, in re ipſa, exhibeatur, & per ſe accidens eſt, quod interdum in voto ſufficiat. At Euchariſtia ſe habet per modum finis: cuius natura eſt, vt habeatur in intentione: & ideo hoc ſacramentũ per ſe ſaluat, vt in voto exiſtens, ac propterea non ex natura ſua medium neceſſarium. Quæ ratio primum videri poteſt obſcura: quia vix intelligitur, quid, & quomodo concludat. Deinde videri poteſt falſo dicere, ſi proprie de ſacramento, & ſacramentali eius vſu loquamur: quod per ſe ſaluat Euchariſtia in voto ſuſcepta: quia ſi ſermo ſit de ſalute ſimpliciter, prout conferri poteſt per baptiſmum, & alia media, illam non confert Euchariſtia, etiam in voto ſuſcepta, vt dixi: ſi vero ſit ſermo de ſalute prout per Euchariſtiam conferri poteſt, ad hoc per ſe requiritur, vt non tantum in voto, ſed etiam in re Euchariſtia ſuſcipiatur: vnde etiam falſum eſt, hoc ſacramentũ, per ſe & natura ſua, in voto eſſe ſumendũ: quia reuera non eſt inſtitutũ, per ſe loquendo, niſi vt in re, & ſacramentaliter ſuſcipiatur: & hoc modo eſt neceſſarium ea neceſsitate, quæ in illud conuenire poteſt, ſcil. præcepti, vt iam dicam. Dico aũt ſemper, ſi proprie loquamur. Primo quidem, quia ſi loquamur de voto huius ſacramenti, ſicut de propoſito ſeruandi alia præcepta, ſicut dici poteſt obſeruatio præceptorum, & propoſitum eius ſaluare hominem: ita etiam dici poteſt votum huius ſacramenti conferre ad ſalutem, & iterum ſtatim dicam. Deinde (quod valde obſeruare oportet ad intelligenda aliqua loca tam D.Th. quam Sanctorum PP.) quia cum in hoc ſacramento ſit realiter ipſe Chriſtus, imo cum reuera Chriſtus ſit ipſum ſacramentum, facile ſit tranſitus ab hoc ſacramento ad Chriſtum: & è contrario: vnde, quia tota noſtra ſalus à Chriſto manat, & coniunctio cum illo eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, ideo dũ loquuntur Sancti de hoc ſacramento, ratione rei in illo contentæ, dicunt ab illo eſſe efficaciam omnis gratiæ, & ex voto aut deſiderio eius, ſeu in ordine ad il- *Explicatur mens Caiet.* lud, omnem perfectionem gratiæ conferri. Et ad hũc *Solutio* modum poſſet accommodari dictum Caiet. vt magis *Dubii.* patebit ex dicendis. Ratio ergo propria, ob quam ſacramentum hoc, quamuis ſit perfectiſsimum, nõ eſt medium ſimpliciter neceſſarium non aliunde, quam ex ipſamet perfectione, & excellentia eius, petenda eſt: nam quo eſt nobilius, eo magis accedit ad rationem finis, & deficit à ratione medij neceſſarij: ſicut perfecta charitas melior eſt, quam inchoata: non tamen ita eſt ad ſalutem neceſſaria, vel certe gloria ipſa melior eſt, quàm gratia, non tamen eſt in ratione medij, ita neceſſaria ſicut gratia: quamuis intentio & deſiderium conſequendi gloriam ſit neceſſarium: & ita hoc ſacramentum cum ſit finis omnium, non oportuit eſſe neceſſarium medium: quamuis deſiderium eius dici poſſit neceſſarium, vel ratione rei contentæ, i. deſiderium Chriſti: vel, ſi proprie ſit ſermo de ſacramento, ſolum ratione præcepti, erit neceſſariũ propoſitum ſumptionis eius, ſicut propoſitum ſeruandi alia præcepta. Et hoc fortaſſe voluit Caietanus.

Declaratur doctrina reſolutionis. Secundo explicatur hoc amplius, ſoluendo ſimul ſecundam rationem contrariæ opinionis: nam quia hoc ſacramentum nobiliſsimum eſt, decuit vt per ſe & ex natura ſua primam gratiam ſupponeret, & non eſſet ſacramentum mortuorum, ſed viuorum: quia ſanctiſsimum omnium ſacramentorũ ſanctius quam cætera, tractandum eſt: & ideo non potuit eſſe mediũ neceſſarium ad primam gratiam: ſuppoſita aũt prima gratia, illa de ſeſe eſt ſufficiens cauſa gloriæ, & per opera bona & meritoria, potens eſt ad creſcendum & reſiſtendum contrariis, & auxilium ad hoc neceſſarium ex natura ſua illi debitum eſt, quia virtute & efficacia priuari non debuit per alicuius ſacramenti inſtitutionem: & ideo non potuit hoc ſacramentum eſſe neceſſarium ad ſalutẽ. Addo tertio, illud donum perſeuerantiæ, quod datur alicui, vt infallibiliter in gratia moriatur, non potuiſſe, vel ſaltem non oportuiſſe conferri ex opere operato per aliquod ſacramentum: vel quia ſemper pẽdet ex futuro vſu liberi arbitrij, vt quidam dicunt, vel (quod verius exiſtimo) quia pendet ex diuina electione, quæ non eſt eiuſdem modi in omnibus, neque habet eoſdem effectus perducentes ad gloriam, etiamſi effectus ſacramenti & diſpoſitio recipientis æqualis ſit: & aliunde etiam expediens fuit hoc donum non eſſe infallibiliter annexum huic ſacramento, vt homines ſemper timerent occulta Dei iudicia, & liberalis Dei gratia magis oſtenderetur. Ex quo diſcurſu intelligitur, ſtã- *Corollarium* te ordinario modo prouidentiæ, & electionis diuinæ, *ex præcedente diſcurſu* non potuiſſe aliquod ſacramentum eſſe ſingulis ho- *deductum.* minibus neceſſarium medium ad ſalutem, niſi ad dandam primam gratiam, & tollendum peccatum illi contrarium, inſtitutum ſit.

Reſponſio ad argumẽta contraria ad 1. Ad fundamenta contrariæ ſententiæ, vt reſpondeamus illi teſtimonio Ioan. 6. & Patribus, qui circa illud citantur, nonnulla dicenda ſunt. Primum eſt, D. Auguſtin. ſæpiſsime locum illum exponere, non de ſacramentali manducatione, ſed de ſpirituali, quæ eſt per fidem: quo ſenſu ſæpe ait, paruulos manducare, quia per fidem in habitu credunt: ſeu quia pertinent ad vnitatem Corporis Chriſti. Quem ſenſum *S. Cyprian.* videntur ſequi Cyprianus, & Innocen. præcedenti *S. Innocen.* ſectione citati, quando indicant Euchariſtiam eſſe neceſſariam paruulis, & expreſſe D. Thom. ſupra q. *D. Thom.* 65. artic. 4. ad 2. & infra qu. 80. artic. 9. ad vltimum, &

colligi

S. Auguſt. colligi poteſt ex Auguſt.lib.1.contra Iulianum,cap.2. & libr.2. cap.1.& l.4.contra duas Epiſtolas Pelagian. cap.4.& lib.3.de doctri.Chriſt.c.18.& aliis locis,quos infra quæ.75.art.1.tractabimus, oſtendendo non eſſe hunc ſolum literalem ſenſum illius loci, ſed potiſsimum eſſe de ſacramentali manducatione Chriſti in hoc ſacramento. Vnde Auguſt.qui priori ſenſu vtitur,nunquam hunc excludit, ſed potius aliis locis illum docet, vt infra dicemus: notat etiam Pet.Soto Pet.Soto. lect.8.de Euchariſtia,Patres, cum prædictum ſenſum ſequuntur, nunquam dicere homines non poſſe ſaluari ſine hoc ſacramento,ſed ſine participatione corporis & ſanguinis Domini.

Secundo igitur dicitur, ſermonem ibi eſſe de hoc ſacramento: ſed oportet aduertere, quædam ex illis verbis eſſe tantum affirmatiua, ſeu promiſsiua, vt: Qui manducat me, viuet propter me,&,Qui manducat hunc panem,viuet in æternum: & hæc nullam indicant neceſsitatem,ſed efficacitatem huius cibi:habet autem illa promiſsio ſubintellectam conditionē, vt ſupra diximus.Et ita ex hac parte facile expeditur difficultas:neque enim oportet, ſicut Filius eſt à Patre, vt ab vnico principio, ita ſpiritualem vitam in nobis eſſe ab hoc ſacramento:non enim neceſſe eſt exemplum eſſe ſimile in omnibus:neque comparatio in eo fit: ſed ſolum in communicatione & dimanatione.Alia ſunt autem verba comminatoria,vt ſunt illa: Niſi manducaueritis:& hæc continent quidem neceſſitatem,non tamen medij,ſed præcepti:huiuſmodi enim forma verborum,de ſe indifferens eſt, & interdum ſignificat neceſsitatem medij,vt in illo:Niſi pœnitentiam egeritis:interdum vero præcepti, vt in illo:Niſi efficiamini ſicut paruuli, &c. Vnde ex materia: in quam cadunt,diſcernendus eſt ſenſus: ſi enim eſt ſermo de re neceſſaria ad tollendum peccatum mortale,vel acquirendam gratiam,præter neceſsitatem præcepti continent neceſsitatem medij:& huiuſmodi ſunt locutiones ille de Baptiſmo & Pœnitentia.Si vero ſermo ſit de actione aliqua, quæ ſupponit peccatum remiſſum,& gratiam acquiſitam,ſolum ſignificant neceſsitatem præcepti : vt ſi dicamus,niſi quis ſeruauerit mandata,nō ſaluabitur,vel, niſi quis reſtituerit, &c. nam, quia obſeruatio mandatorum eſt ſuo modo neceſſarium medium ad ſalutem æternam, ideo his etiam verbis hæc neceſsitas ſignificari S.Cyrillus. poteſt.Et de hac neceſsitate loquitur Cyrillus ſupra, S. Auguſt. & ſæpe Auguſt.&D.Thō.infra q.80.artic.11. ad 1.& o- D.Thom. ptime Laurentius Iuſtin.libro de perfectionis gradi- Laur Iuſti bus,c.14.& alij,qui interdum agunt contra eos, qui myſterium hoc non credunt & contemnunt.De quibus merito dicunt, non poſſe ſaluari ſine hoc ſacramento,ſaltem credito, & deſiderato, eo modo quo creduntur & deſiderantur alia præcepta, ad quem modum dicunt etiam ſacrificium Miſſæ eſſe neceſſarium ad ſalutem.

Et iuxta hanc expoſitionem, conſequenter dicendū eſt tertio,verba illa: Niſi manducaueritis, &c. dirigi ad adultos tantum,& non ad infantes,vt bene D. D Thom. Thom. exponit lect. 7. in Ioan. & Laurentius Iuſtin. Laur. Iuſti. libro de obedient.c.54.Ianſen.cap.59.concordiæ: vbi Ianſenius dicit Auguſtinum interdum extendiſſe illa verba in aliquo ſentu ad paruulos,ad abundantiam doctrinę: Paruuli non non vero, quia ille ſenſus neceſſarius eſſet, nec pro- habent præ- prius illorum verborum. Primo quidem, quia ſoli ceptum de adulti ſunt capaces præcepti,verba autem illa præce- Euchariſtia ptum continent,vt dixi: nec poteſt dici extendi ad ſumenda. infantes,hoc ſenſu, quia ſcilicet adulti tenentur illis Euchariſtiam præbere: erroneum eſt enim hoc:nam nullum extat tale præceptum, vt q. 80. oſtendemus. Secundo,quia Euchariſtia per ſe non eſt inſtituta pro paruulis,ſed pro adultis,vt vſus Eccleſiæ probat: & quia non omnes infantes ſunt capaces proprij cibi & potus corporalis,nec etiam ſpiritualis: quia non ſunt capaces deuotionis : ergo verba,quibus hoc ſacramentum præcipitur, non diriguntur ad paruulos. Chriſtus enim de propria & perfecta manducatione loquitur:de ſacramentali,ſcilicet, quæ habet adiunctam ſpiritualem,vt fructuoſa ſit,& qualis decet tantum ſacramentum.De qua etiam loquitur Paulus, 1. Cor.11.cum inquit: Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat:indicans neminem eſſe ſatis aptū ad edendum, niſi qui probare ſeipſum poteſt, quod eſt proprium adultorum : totus ergo ſermo de hoc ſacramento proprie ad adultos dirigitur. Et confirmatur,quia valde conſentaneum eſt huic ſacramento,vt conuenienti modo ſuſcipiatur,cum actuali deuotione ſuſcipientis:ergo non fuit conueniens neceſſitatem eius imponi alicui, qui non eſt capax huius deuotionis,& reuerentiæ. Tertio hoc colligitur ex ipſa verborum forma : in baptiſmo enim paſſiue dictum eſt,Niſi quis renatus fuerit, quod propriiſsime conuenit paruulis:hic vero actiue dicitur, Niſi manducaueritis:quod,vt dixi,non poteſt proprie conuenire omnibus paruulis, ſicut alibi etiam dictum eſt: Niſi pœnitentiam egeritis : quia illa etiam verba ad ſolos adultos dirigebantur. Noc vero hinc ſequitur, quod ſupra inferebatur: poſſe illa verba de ſolis illis hominibus exponi,qui Chriſtum audiebant: quia, cum præceptum generale fertur, licet ſolum coram iis,qui adſunt,promulgetur,non tamen ad ſolos illos pertinet,ſed ad omnes,qui ſunt capaces illius, & non ad alios,ad quos materia talis præcepti non ſpectat, quia non ſunt illius capaces,ſicut dicendum neceſſario eſt in illis verbis: Niſi pœnitentiam egeritis: quæ ad ſolos adultos referuntur:non tamen ad illos ſolos, qui præſentes aderant,quando Chriſtus illa protulit: & ſimile ſeu proportionale eſt de illis, Hoc facite in meam commemorationem,quæ nec etiam omnibus adultis dicta fuere,ſed ſolis ſacerdotibus: non tamen ſolis præſentibus,ſed omnibus, qui in Eccleſia futuri erant.

Hinc quarto, propter D. Thom. authoritatem, Quo ſenſu o- qui tam hic,quam aliis locis ſic loquitur,admitti po- mnes iuſtifi- teſt in aliquo ſenſu omnes iuſtificatos habere votum cati habeāt huius ſacramenti. Primo, ſecundum quandam ac- votum Eu- commodationem,ſeu proportionem : quatenus vi- chariſtiæ. delicet,omnis res inclinatur ad ſuam conſummationem & perfectionem: nam quia per gratiam vnimur Chriſto:& hæc vnio ſpecialiter perficitur per hoc ſacramentum:ideo qui iuſtificatur, quaſi ipſo pondere gratiæ,dicitur appetere perfectam vnionem cum Chriſto,qualis per hoc ſacramentum fit: & ſpecialiter,quia baptiſmus eſt ianua ſacramentorum : Euchariſtia autem eſt veluti finis eorum,ideo quodammodo baptiſmus dicitur includere votum Euchariſtiæ,ſicut medium dicitur appetere finem,vel inchoatio perfectionem: vt inſinuauit Caietan. infra q.80. Caiet. art.12.Vel ſecundo dici poteſt, paruulum per baptiſmum quodammodo accipere ius ad communicandum Chriſti corpori,ſicut ſponſa per Matrimonium ratum accipit ius in corpus ſponſi: quia ergo, neceſſarium eſt acquirere hoc ius, & qui habet ius ad aliquam rem, quaſi moraliter cenſetur appetere conſummationem ſeu vſum illius iuris, ideo ſacramentum ipſum baptiſmi, conferendo hoc ius, cenſetur conferre votum huius ſacramenti,de quo legi poteſt Auguſtin.libr.3.de peccat.merit.cap.4. Vel tertio,& Auguſt. fortaſſe melius : quia ad iuſtificationem medium neceſſarium eſt propoſitum, ſeu votum implendi omnia præcepta,vel per actum proprium, vt in adultis,in quibus hæc eſt neceſſaria diſpoſitio ad iuſtitiam:vel per habitum,ſeu per alios, in paruulis, qui, ſicut dicuntur habitu credere, vel per Eccleſiam, ita dicuntur habitu, vel per alios proponere ſeruare omnia præcepta : & quia vnum præceptum eſt de ſumenda Euchariſtia,ideo dici poſſunt habere votum & propoſitum huius ſacramenti. Ad quem modum exponi poteſt,quod Auguſtinus dicit epiſtol. 107. ad Vitalem, paruulos credere, & comedere carnem Auguſt. Chriſti per corda & ora geſtantium. Hinc vero non fit,hoc

ſit, hoc ſacramentum eſſe medium neceſſarium magis, quam alia præcepta, quia nullus effectus neceſſarius ſpecialiter datur propter hoc ſacramentum, neque ab illo pendet: ſicut etiam intentio conſequendi beatitudinem, quæ per virtutem ſpei concipitur, eſt neceſſarium medium ad ſalutem: ipſa vero beatitudo non eſt medium: ſic igitur, licet dicamus, aliquo modo votum aut deſiderium Euchariſtiæ eſſe neceſſarium tanquam intentionem & deſiderium finis, non inde ſit ipſam Euchariſtiam eſſe medium neceſſarium ad iuſtitiam, ſed ſolum ad quandam iuſtitiæ perfectionem pertinere.

Vltimo, iam obſeruaui, Patres loquentes de hoc ſacramento, ſæpe facere tranſitum à Chriſto ad hoc ſacramentum, & ab vnione cum Chriſto ad Euchariſtiam, & è conuerſo: quia Chriſtus in hoc ſacramēto vere, & realiter continetur. Vnde, quia coniunctio cum Chriſto eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutē, & ſimiliter, quia omnis gratia à Chriſto neceſſario manere debet, ideo dicunt, hoc ſacramentum eſſe neceſſarium, quoad rem, quam efficit, quamquam, *Petrus Soto.* vt ex Petro Soto notauimus, Auguſt. & alij nunquam dicant, homines, præſertim paruulos, ſaluari nō poſſe ſine hoc ſacramēto, ſed ſine participatione corporis & ſanguinis Domini. Secundum argumentum ſolutum iam eſt.

Ad tertium argumentū ſolutio. Ad tertium, ex metaphora cibi deſumptum: primum iam oſtendimus non procedere in paruulis, in quibus differentia eſt inter vitam corporalem & ſpiritualem, quod in illa ſemper, & in omni ætate agit naturalis calor, & corpus patitur à contrarijs, & ideo à principio indigent alimento aliquo: at vero ſpiritualis vita, pro tempore infantiæ, nulli actioni cōtrariæ ſubiecta eſt, & ideo non indiget cibo. Secundo, in adultis notari poteſt alia differentia: quia corporalis vita ex neceſsitate patitur actionem contrarij agentis, quod damnum non poteſt, niſi per nutrimentum reparari: at vero ſpiritualis vita non poteſt damnum pati, niſi per actionem liberam: & ideo nō eſt illis ſimpliciter neceſſarius cibus, extrinſecus adueniens (vt ita dicam) ſed per actiones liberas, vt per amorem Dei & Chriſti, qui eſt cibus ſpiritualis animæ, augeri, & defendi poteſt. Vnde dicitur tertio, quando plura ſunt ciborum genera, licet cibus ſit ſimpliciter neceſſarius, non tamen hic, vel ille definite: ſic igitur ſpiritualis vita habet quidem vtiliſsimū cibum ſacramentalem (vt ita dicam) tamen habet etiam alium, quaſi internum, in actibus virtutum cōſiſtentē, quo etiam poteſt nutriri, & à contrarijs defendi: quia igitur ille cibus, qui eſt ſacramentum, nō deſtruxit alium, neq; abſtulit illi efficaciam, idcirco quāuis vtiliſsimus ſit, non tamen eſt neceſſarius ſimpliciter. Quarto addit D. Tho. hic ad 2. (& fere in idē redit) cibum corporeum eſſe neceſſarium, quia mutari debet in alitum: cibus vero animæ Chriſtus potius mutat alitum in ſeipſum: quod poteſt præſtare, non ſolum perceptus in ſacramentuo, ſed etiam ſpiritualiter cōceptus, per ipſius animæ, & mentis propoſitum: id eſt, per fidem, & amorem ipſius Chriſti.

ARTICVLVS IV.

Vtrum conuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur.

Inf. q. 79 ar. 2. ad 1 Et 4. d 8. q 1 art 1 q. 3. Art. 2 huius quæſt. *AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod inconuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent reſpondere rebus: ſed hoc ſacramentum eſt vnum, vt dictum eſt.* * *Ergo non debet pluribus nominibus nominari.*

2. Præterea, Species non notificatur conuenienter per id quod eſt commune toti generi. Sed Euchariſtia eſt ſacramentum nouæ legis. Omnibus autem ſacramentis commune eſt, quod in eis confertur gratia, quod ſignificat nomen Euchariſtiæ, quod eſt idem, quod bona gratia. Omnia etiam ſacramēta remedium nobis afferunt in via præſentis vitæ, quod pertinet ad rationem viatici. In omnibus etiam ſacramentis fit aliquid ſacrum, quod pertinet ad rationem ſacrificij. Et per omnia ſacramenta ſibi inuicem communicant fideles, quod ſignificat hoc nomen Synaxis, in Græco, vel Communio in Latino. Ergo hæc nomina non conuenienter adaptantur huic ſacramento.

3. Præterea, Hoſtia videtur eſſe idem, quod ſacrificium. Sicut ergo non proprie dicitur ſacrificium, ita nec proprie dicitur hoſtia.

Sed contra eſt, quod vſus fidelium habet.

Reſpondeo dicendum, quod hoc ſacramentum habet triplicem ſignificationem. Vnam quidem reſpectu præteriti, in quantum ſcilicet eſt commemoratiuum Dominicæ paſsionis, quæ fuit verum ſacrificium, vt ſupra dictum eſt, * *& ſecundum hoc nominatur ſacrificium.* *q. 48 art. 3.* *Aliam autem ſignificationem habet reſpectu rei præſentis, ſcilicet, Eccleſiaſticæ vnitatis, cui homines aggregantur per hoc ſacramentum. Et ſecundum hoc nominatur Communio vel Synaxis. Dicit enim Damaſcenus* * *4. lib quod dicitur Communio, quia communicamus per ipſam Chriſto: & quia participamus eius carne & Deitate, & quia communicamus, & vnimur ad inuicem per ipſam.* *Lib. 4 ortho. fid cap 13. à med.* *Tertiam ſignificationem habet reſpectu futuri, in quantum, ſcilicet, hoc ſacramentum eſt præfiguratiuum fruitionis Dei, quæ erit in patria. Et ſecundum hoc dicitur viaticum, quia hic præbet nobis viam illuc perueniendi. Et ſecundum hoc etiam dicitur Euchariſtia, id eſt, bona gratia: quia gratia Dei vita æterna (vt dicitur Rom. 6.) vel quia realiter continet Chriſtum, qui eſt plenus gratia. Dicitur etiam in Græco metalepſis, id eſt, aſſumptio, quia, vt Damaſc.* * *dicit, per hoc filij deitatem aſſumimus.* *Lib. 4. ortho. fid c. 14.*

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari ſecundum diuerſas proprietates vel effectus.

Ad ſecundum dicendum, quod id, quod eſt commune omnibus ſacramentis, attribuitur antonomaſtice ei propter eius excellentiam.

Ad tertium dicendum, quod hoc ſacramentum dicitur ſacrificium, in quantum repræſentat ipſam paſſionem Chriſti. Dicitur autem hoſtia in quantum continet ipſum Chriſtum, qui eſt hoſtia ſalutaris: vt dicitur Epheſ. 5.

COMMENTARIVS.

QVinq; tantum nomina huius ſacramenti explicat D. Tho. eaq; diſtinguit ex diuerſis eius proprietatibus & ſignificationibus: nam quia hoc ſacramētum ſignificat præteritam Chriſti paſsionē, præſentem gratiam, & vnitatem corporis Chriſti in ſe & cum ſuo capite coniuncti, & futuram gloriam: & hæc omnia non poterant conuenienter vno nomine explicari, ideo plura ſunt illi impoſita: & quatenus ſignificat paſſionem, dicitur (ſacrificium:) vt vero ſignificat vnitatem Eccleſiæ, dicitur (cōmunio:) quatenus vero præparat ad gloriam, dicitur, (viaticum:) & ſub eadem ratione, vel quatenus realiter continet Chriſtū, qui eſt plenus gratia, dicitur (Euchariſtia:) id eſt, bona gratia, ac deniq; (metalepſis:) id eſt, aſsūptio etiam dicitur, quia per hoc ſacramentum filij deitatem aſſumimus: hæc D. Thomas.

Sed vt horum nominum ratio copioſior habeatur (multum enim conferet, ad veritatem & maieſtatem huius ſacramenti explicandam) diſtinguamus inprimis duplicem huius myſterij rationem, ſacramenti ſcilicet, & ſacrificij: & quoniam de hac poſteriori in ſecunda principali parte huius materiæ dicendum eſt, illic etiam de nominibus, quæ ad illam pertinent, tractabimus: hic vero de illis, quæ rationem huius ſacramenti explicant: ſunt autem in hoc ſacramento multa, à quibus varia nomina, partim propria, partim metaphorica, ſumpta ſunt. Primum eſt, materia ſenſibilis ex qua hoc ſacramentum conſi-

conficitur: ſecundum eſt vſus: tertium effectus: quartum eſt res, quæ in hoc ſacramento continetur, ſcilicet Chriſtus Dominus: quintum deniq; ſignificatio ſacramenti.

Primo igitur à materia vocatur: panis vitæ, panis qui de cœlo deſcendit, verus cibus, eſca ſpiritualis: quæ nomina & ſimilia ſumi poſſunt, ex Ioan. 6. & 1. ad *S. Ignatius.* Cor. 10. & 11. Ignatius epiſt. 14. Panem Dei vocat, & epiſt. 15. vocat etiam, panem cœleſtem: quæ nomina ſunt aliquo modo metaphorica quia, vt infra dicemus, poſt conſecrationem, reuera non eſt panis: tamen quia ex pane confectus eſt, & quia ſpecie, & vſu externo figuram retinet panis, vel quia ſpiritualis animæ panis eſt, ideo panis, vel vinum appellatur: & ideo fere ſẽper in Scriptura additur aliquid, quo hæc panis ſignificatio indicetur, aut quaſi eleuetur, vt cũ dicitur: panis, qui de cœlo deſcendit, vel, panis, q̃ dat vitam mundo: vel cum articulo, & quaſi per antonomaſiam, ille panis: atq; ad hoc caput reducuntur alia *Tertullia.* nomina cibi, vel conuiuij, vt eſt illud apud Tertu. l. 2. ad vxorem, conuiuium Dominicum, quod indicatur Matt. 22. vbi ſub quadam parabola conuiuij hoc myſterium adumbratur: & illud, quod ſumitur ex 1. ad Cor. 11. cœna Dominica. De quo vocabulo his temporibus orta eſt quæſtio: nam hæretici ſolo illo vti volunt, imitantes, vt dicunt, Paulum prędicto loco, cõtra, quos late diſputat Claudius diſp. 6. c. 1. & conten- *Claudius.* dit tria. Primum, cum Paulus nominat cœnam Dominicam, non agere de hoc ſacramento, ſed de quodam genere prandij, ſeu conuiuij, quod in primitiua Eccleſia fieri ſolebat inter fideles ad refectionẽ pauperum: fiebat enim ex communibus bonis, vel ad oſtenſionem mutuæ charitatis: vnde Agape vocabatur, vt colligitur ex Tertulliano in apologet. cap. 39. & dicebatur Cœna, vel quia hoc nomine vocari poteſt omne conuiuiũm, vel quia fiebat hora noctis, vt *Tertullia.* Tertullia. indicat: Dominica autem dicebatur, quia fiebat ex charitate, vel ad imitationem Domini, quã expoſitionem aliquantulum immutatam habet ibi Caietan. dicit enim ſermonem eſſe de prandio, vel cœna, quam ſingulis annis faciebant fideles in memoriam cœnæ Dominicæ. Secundo dicit Claudius Patres antiquos non fuiſſe vſos hac voce ad ſignandum hoc ſacramentum: vnde concludit tertio, nec à nobis vſurpandum eſſe quod noua ſit, & ab hæreticis introducta. Ego vero, quod ad ſecundum punctum attinet, video, antiquos Patres ſæpe hoc nomi- *S. Baſilius.* ne appellaſſe ſacramentum hoc, vt conſtat ex Baſilio *S. Nazian.* in regulis breuioribus in 310. Nazianz. orat. 2. vocat *Nicetas.* Cœnam Euangelicam, & Nicetas ſuper Nazianz. ora- *S. Auguſt.* tione 42. §. Et illi quidem, vocat Cœnam myſticam, Auguſt. libr. 2. de ſerm. Domini in monte, cap. 12. vocat Cœnam Dominicam, idem epi. 188. & habetur in capit. Liquido, de Conſecrat. d. 2. & ſerm. 33. de verbis Domini, ita exponit parabolam Lucæ 14. de homine, qui fecit cœnam magnam. Potuit autem hoc ſacramentum ita vocari: vel ab inſtitutione, quia in cœna inſtitutum eſt, vel certe, vt dicebam, quia idem eſt cœna, & conuiuium, vt patet ex dicto loco Lucæ, & Apocal. 19. Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt: Vnde, quod attinet ad locum Pauli, quamuis præcedens expoſitio probabilis ſit, & Græcorum, Chryſoſt. Oecumen. & Theophylacti ibi, & eiuſdem Chryſoſt. in Hom. Oportet hæreſes eſſe, tom. 3. tamen citati Patres intelligere videntur locum illum de hoc ſacramẽto: & eſt expoſitio ſatis ac- *D. Thomas. Theodoret.* commodata textui, quam ſequuntur D. Tho. Theodoret. D. Hieron. Anſelm. Gloſſa, & Lyra in Paulum. *S. Hieron. S. Anſelm. Gloſſa. Lyra.* Deniq;, quod pertinet ad vſum huius vocis, quamuis in illa, per ſe nullum ſit periculum, tamen hoc tempore, quo hæretici illa abutuntur ad inſinuandos ſuos errores, ſcilicet, vt nec ieiuni, nec ſeruando Eccleſiaſticum ritum, conficiant ſacramentum hoc, *Conc. Colo.* ideo vel abſtinendum eſt omnino, vel parce & prudenter illa vtendum, vt notauit Concil. Colonienſe, tractatu de Euchariſtia, Petrus Soto lect. 1. & alij mo- *Petr. Soto.* derni.

Secundo, ſunt varia nomina ſumpta ex vſu huius ſacramenti: & hinc primum, vocatur hoc ſacramentum communio, Græce Κοινωνία Actuum 2. 1. Cor. 10. Circa quam vocem aduertendum eſt, varios eſſe illius vſus: interdum enim ſignificat participationem, ſeu communicationem fidelium in ſpiritualibus bonis: quomodo in ſymbolo confitemur Sanctorum communionem: aliquando communio ſignificat obiectum, ſeu quaſi formam illam, qua per excommunicationem priuantur fideles: vt conſtat ex decretis, 11. q. 3. & aliis iuribus: in quibus priuari communione non ſignificat, tantum priuari vſu huius ſacramenti, ſed interna & externa communicatione fidelium. Tertio, quaſi per antonomaſiam ſignificat hæc vox vſum huius ſacramenti, vt patet ex Cypria. *S. Cyprian.* epi. 10. & in expoſitione orationis Dominicæ. Quarto tandem ipſum ſacramentum hoc nomine interdum appellatur, quia eſt communis vnio, ſeu coniunctio fidelium, qui edendo idem corpus Chriſti verum, vnum corpus eius myſticum efficiuntur, iuxta illud Pauli 1. ad Corinth. 10. Panis, quem frangimus, nonne communicatio Chriſti eſt? vnus panis, vnum corpus, multi ſumus: omnes, qui de vno pane participamus. Ita Damaſc. lib. 4. c. 14. circa fin. Aug. vt *S. Damaſc.* Beda refert 1. ad Cor. 10. & habetur in c. Quia paſſus, *S. Auguſt.* de Conſe. d. 2. & eodem fere ſenſu dicit Concil. Trid. *Beda.* ſeſſio. 13. c. 8. ſacramentum hoc eſſe, ſignum vnitatis, *Conc. Trid.* vinculum charitatis, pacis & concordiæ ſymbolum, quia ſingulari modo perficit, & ſignificat vnitatem corporis Chriſti myſtici. Hinc etiam Synaxis appellatur à Dionyſ. c. 3. Eccleſ. Hier. illa enim vox congre- *S. Dionyſ.* gationem fidelium ſignificat, vt patet ex Chryſoſt. Homil. 9. ad populum: & propterea accommodatur *S. Chryſoſt.* ad hoc ſacramentum ſignificandum, quia illo potiſſimum fideles, in vnum congregãtur: imo ſemper in Eccleſia ad vſum huius ſacramenti potiſsimum congregari ſolebant in templo, vt conſtat ex 1. Cor. 11. & *S. Ignatius.* ex Iuſtino apolog. 2. pro Chriſtianis in fine, & Tertul. li. de orat. c. vlt. vbi dicit, ſoluendam eſſe orationem, corpori Domini accepto. Propter hanc etiam mutuã *S. Cyprian.* vnionem Ignatius epiſt. 14. ad Epheſ. illud vocat, gloriam Dei, & pacem Chriſti, & exhortatur fideles, vt crebrius ad Euchariſtiam congregẽtur propter vinculum pacis & vnitatis, Cypri. vero ſæpe vocat pacẽ, hoc ſacramentum, vnde apud illum dare pacem lapſis, idem eſt, quod ad communionem eos admittere, vt conſtat ex epiſt. 10. & 29. ad Clerum Romanum, & 30. quæ eſt Cleri Romani ad ipſum. Hinc deniq; olim mos fuit Romanis Pontificibus in ſignum pacis & charitatis mittere Euchariſtiam ad Epiſcopos Romam venientes, vt refert Nicephor. lib. 4. hiſtor. c. 39. *Nicephor. Euſebius.* Euſeb. lib. 5. c. 24.

Eſt autem hoc loco obiter adnotandum, circa hoc nomẽ communionis, in iure Canonico ſolere interdum diſtingui cõmunionem laicam à clericali, vt in Concil. Elibertino, c. 76. Sardicenſi, c. 2. Agathenſi, c. 50. diſtinguit etiam Syricius Papa epiſt. 1. c. 11. Fœlix *Conc. Elibt. Sardicenſ. Agathenſ. Syri Papa. Fœlix III.* III. epiſt. 1. c. 2. in quibus locis Clerici propter aliqua crimina excluduntur à clericali communione, & ad laicam tantum admittuntur: quæ autem fuerit hæc diuerſitas, quæue harum vocum ſignificatio, obſcurum eſt. Quidam dicunt: communionem ſacerdotalem eſſe illam, q̃ fit à ſacerdote, ad complementum ſacrificij: & conſequenter omnem aliam, quæ extra ſacrificium fit vocari laicam communionem. Sed hoc nullo modo poteſt conſiſtere: nam in d. Concil. Elibertino diaconus priuatur communione clericali, & laica tantum illi permittitur: at vero diaconus non eſt capax ſacerdotalis communionis in priori ſenſu: ergo. Item in prædictis decretis non ſolum ſacerdotes, ſed omnes clerici in vniuerſum arcentur à clericali communione, eiſq; permittitur ſola communio laica. Secundo, alij per communionẽ laicam intelli-

intelligunt communionem in vna ſpecie panis: clericalem vero in duabus: hæc interpretatio difficilis creditu eſt, quia olim, quando citata decreta condita fuêre, communio ſub vtraque ſpecie etiam laicis licebat, & erat in vſu: ergo non erat, cur communio ſub vna ſpecie, laica diceretur: nam clericis, quibus permittebatur communio laica, pmittebatur quidquid laicis licebat: at laicis licebat cõmunio ſub vtraque ſpecie: ergo hoc etiam permittebatur clericis: ergo tota illa erat communio laica. Adde, non conſtare ex aliqua hiſtoria, aliquo tempore, cõceſſam eſſe communionem ſub vtraque ſpecie omnibus Clericis non ſacrificantibus, negatam vero fuiſſe laicis: ergo non videtur commode illa diſtinctio explicari ratione vnius, vel duplicis ſpeciei. Tertio, alij per cõmunionem laicam intelligunt eam, quæ fiebat inter laicos, & in loco laicorum: vt enim legitur in Concil. Tol. IV. c. 17. *Conc. Tole.* Sacerdos & diaconus ante altare communicent: clerus in choro: extra chorum populus: & in Bracharẽſ. I. c. 31. *Bracharenſ.* ſic ſcribitur: Placuit, vt intra ſanctuarium altaris ingredi ad communicandum non liceat laicis viris, vel mulieribus, niſi tantum Clericis, ſicut & Antiquis Canonibus inſtitutum eſt. Clerici ergo aliquando in pœnam ſolum cum laicis, & in loco laicorum admittebantur ad communionem: & tunc dicebatur illis permitti laica communio. Sed huic expoſitioni obſtat, quod Fœlix III. ſupra dicit de quibuſdam: Eis communio laica tantum in morte reddenda eſt. At vero communio in morte, cum non fiat in Eccleſia, nec cum aliis, non poteſt ex ſola locorum diſtinctione, vel ex conſortio laicorum, laica appellari. Et in d. Conc. Sardicenſi, communio laica etiam in fine quibuſdam negatur. Sed dici poteſt, communionem, quæ communiter omnib. fidelibus concedebatur, dictam eſſe communionem laicam, ſumpſiſſeq; denominationem ex loco & conditione laicorum: poſtea vero retinuiſſe illud nomen vbicunq; daretur: itaq; communionem laicam aliquibus permitti, nihil aliud erat, q̃ vt communicarẽt communi more laicorum: & quando aliquibus hoc concedebatur, ſolum in fine vitę, tunc dicebatur illis permitti communio laica pro illo articulo: vel addi poteſt, clericos non ſolum in ſpeciali loco, ſed etiam proprio aliquo ritu, vel indutos aliquibus veſtibus ſacris, vel cum propriis inſignibus ſolitos fuiſſe communicare, qui ritus ex parte obſeruari poterat, etiam in mortis articulo: ita vt tunc etiam diſtinctio aliqua fieret inter clericos in prędicto ritu, & ita cum conceditur ſolum laica communio pro eodem tempore, idem eſt, quod concedi ſolum vulgari ritu laicis communi. Obſcurius ſane eſt, ꝙ in Conc. Agath. c. 2. & 5. de communione peregrina dicitur, quæ ſolum conceditur quibuſdam Clericis in pœnam, & videtur eſſe diſtincta à laica communione, vt patet ex Can. 50. eiuſdem Concilij: vnde videtur eadem proportione explicãda: nam fortaſſe peregrinis ſpeciali aliquo ritu dabatur cõmunio, vel ſeparatim à propriis incolis, vel aliquo alio ſigno, quo denotaretur, eum, cui dabatur, extraneum eſſe ab illa Eccleſia: qua nota afficiebãtur interdum clerici aliqui ob delicta ſua.

Tertio etiam ex effectu, quia perfectiſsimus & copioſiſsimus eſt, alia plura nomina accipit. *S Chryſoſt.* Chryſoſt. Hom. 45. in Ioan. vocat, fontem bonorum omnium, *S Damaſc.* Damaſc. ſupra vocat, carbonem ignitum purificantem animam, ex Eſa. 6. & *S. Auguſt.* Auguſt. li. 1. de pecca. merit. c. 24. vitam vocat, & dicit hanc fuiſſe vſitatam in Africa appellationem, *S. Ignatius.* Ignatius epi. 14. etiam ab effectu vocat, pharmacum immortalitatis, mortis antidotum: & epi. 15. vocat charitatem, ac vitam æternam. Ex quo etiam cap. ſumi potuit Græcum nomen metalepſis, ꝙ D. Th. hic interpretatur, i. aſſumptio, quia per hoc ſacramentum Deitatem filij ſumimus: proprie vero ſignificat participationem, vt vertit *Billius.* Billius apud Dama. l. 4. c. 14. per hoc n. ſacramentum ſingulari modo Chriſti diuitias & incarnationem participamus: poteſt etiam verti transmutatio: & optime conuenit in hoc ſacramentum, vel ab effectu formæ: quę ſubſtantiam panis in corpus Chriſti transmutat, vel ab effectu ipſius ſacramenti, quia eos, qui illud recipiunt, in Chriſtum ſpiritualiter mutat.

Quarto ex re contenta, dicitur inprimis, corpus & ſanguis Domini, aut ſacramẽtum corporis & ſanguinis Domini, vt conſtat ex c. Multi, 1. q. 1. c. Omnia, de Conſecra. d. 2. & Ignatio apud Theodor. dialog. 3. vbi Euchariſtiam vocat, carnem Dñi noſtri Ieſu Chriſti. *Theodoret.* Aug. lib. 1. de peccat. merit. c. 24. & li. 21. de Ciuit. Dei, c. 20. *S. Auguſt.* & Tertul. l. de orat. c. vlt. dicit. Soluendam eſſe orationem corpore Domini accepto. *Tertullian.* idem lib. de reſurrect. carn. c. 8. & ſæpe alias. multa alia infra referemus agentes de vera præſentia corporis Chriſti. Ex hac vero eadem radice, per antonomoſiam, abſolute & ſimpliciter dicitur ſacramentũ, vel, ſacramentum ſacramentorum, vel, ſanctiſsimum & auguſtiſsimũ ſacramentum: vnde Dionyſ. c. 1. de Cœleſt. Hierarch. *S. Dionyſ.* ſacroſanctum myſterium vocat, & c. 3. eiuſdem libr. vocat ſacramentorum conſummationem, dicitur ẽt interdum, myſteria, quia pene infinita in ſe continet: legatur Ambroſ. li. 4. de ſacram. c. 3. & lib. 5. c. 2. & 3. *S Ambroſ.* & de Conſe. d. 2. c. 1. c. Non oportet. c. Panem, c. Peruenit, & alia.

Quinto, ex ſignificatione ſumpta etiam ſunt multa ex dictis nominibus, vt nomen, ſacramenti, myſterij, &c. à Tertul. li. de corona milit. *Tertullia.* Ambr. lib. 4. de ſacramen. c. 4. *S. Ambroſ.* Auguſt. 1. de peccat. merit. c. 24. *S. Auguſt.* ſpecialiter tamen ex ſignificatione gloriæ futuræ ad quam viam parat, dictum eſt, viaticum, vt D. Th. hic docet: eſt enim pignus gloriæ, & ad illam conſequendam præparat, atq; ad difficilimum iter peragendum vires præbet, & ideo Concil. Nice. c. 12. *Con. Nice.* vetat, ne exeuntes è corpore, vltimo & maxime neceſſario viatico priuentur. idẽ Con. Carth. IV. c. 77. & 78. *Carthag.* Tolet. I. Cã. 14. *Toletan.* vide Trid. ſeſſ. 13. ca. 6. *Triden.* addit etiam Turrianus non tantum viaticum, ſed viam etiam appellari: legatur tract. de Euchariſt. c. 10. *Turrian.*

Sexto tandem vſitatiſsimo nomine vocatum eſt hoc ſacramentum, Euchariſtia, i. bona gratia, quod nomen, ait D. Tho. ſumptum eſſe vel ex ſignificatione futuræ gloriæ, quia gratia Dei vita æterna, vel ex re contenta, ſc. Chriſto, qui eſt ſumma gratia, Irenæus *S. Irenæus.* vero lib. 6. c. 34. ſignificat ita appellari, quia in gratiarum actionem conſecratur, & offertur Deo. Euchariſteo enim, verbum Græcum, Latine gratias agere ſignificat. Euchariſtia ergo idem erit, quod gratiarum actio. Et idem ſentit Iuſtin. *S Iuſtin.* apolog. 2. pro Chriſtianis, circa fin. & colligitur ex Hieron. *S. Hieron.* exponente verba illa Amos 4. ſacrificate de fermento laudem, ꝙ tunc optime facimus, quando ex pane, Chriſti corpus conficiendo, illud Deo ſanctificamus: vel etiam quando illud in gratiarum actionem ſumimus, iuxta illud: Quid retribuam Domino? Calicem ſalutis accipiam. Quod confirmari poteſt ex Luc. 22. & 1. ad Cor. 11. vbi dicitur, Chriſtũ confeciſſe hoc ſacramentum Euchariſtizans, id eſt, gratias agens: quo loco Matthæus & Marcus legunt, Eulogizans, id eſt, benedicens: quam benedictionem fuiſſe ipſammet cõſecrationem teſtatur D. Thom. *D. Thomas.* infra q. 78. artic. 1. vbi de hac re latius dicturi ſumus: ſic etiam Cyrillus *S. Cyrillus.* epi. 10. contra Neſtorium in Conci. Epheſin. recepta, myſticã benedictionẽ, ſeu Eulogiam, hoc ſacramẽtum ſeu eius cõſecrationem appellat, iuxta illud 1. ad Cor. 10. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Vbi S. Remigius *S Remig.* idẽ aduertit. Poteſt deniq; hoc ſacramentum Euchariſtia appellari ab effectu, quia magnum gratiæ cumulum confert, vel certe, quia ipſummet magnum donum Dei eſt, magnaq; gratia, de qua nonnulli exponunt illud ad Hebræos 12. Habemus gratiam, per q̃ ſeruiamus, placentes Deo: vt videre licet in Turriano, *Turrian.* q̃ tractat. 2. de Euchariſtia, cap. 13. & c. 19. varia Scripturæ teſtimonia congerit, quibus probat hoc ſacramentum

tum in Scriptura ſacra, gratiam appellari, ac deniqueCyprian. in lib. de lapſis, ſalutarem gratiam, illud appellat.

ARTICVLVS V.

Vtrum inſtitutio huius ſacramenti fuerit conueniens.

Inf. q. 74. ar. 4. co. & ad 1. & q. 80. ar. 8. ad 1. & 4. diſp. 8. q. 1. ar. 3. & 1 Cor. p. 11. l. 4. col. 4. & l. 5. co. fin. Li. 2. le. 50. to. 2. C. 2. Eccleſ. Hier. p. r. 1. medio.

*AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conueniens inſtitutio iſtius ſacramenti. Vt enim Philoſophus * dicit in 2. de generatione, ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. Sed per baptiſmum, qui eſt ſpiritualis regeneratio, accipimus eſſe ſpirituale, vt Dionyſ. * dicit 2. cap. Eccleſ. Hierar. Ergo per baptiſmum etiam nutrimur. Non ergo fuit neceſſarium inſtituere hoc ſacramentum quaſi ſpirituale nutrimentum.*

*2. Præterea, Per hoc ſacramentum homines Chriſto vniuntur, ſicut membra capiti. Sed Chriſtus eſt caput omnium hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, vt ſupra dictum eſt *. Ergo non debuit inſtitutio huius ſacramenti differri vsq; ad cœnam Domini.* (Quæſt. 8)

3. Præterea, Hoc ſacramentum dicitur eſſe memoriale Dominicæ paſſionis, ſecundum illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. ſed memoria eſt præteritorum. Ergo hoc ſacramentum non debuit inſtitui ante Chriſti paſſionem.

4. Præterea, per baptiſmum aliquis ordinatur ad Euchariſtiam, quæ non niſi baptizatis dari debet. Sed baptiſmus inſtitutus fuit poſt Chriſti paſſionem & reſurrectionem, vt patet Matth. vlt. Ergo inconuenienter hoc ſacramentum fuit ante paſſionem Chriſti inſtitutum.

Sed contra eſt, quod hoc ſacramentum eſt inſtitutum à Chriſto, de quo dicitur Mar. 7. Bene omnia fecit.

*Reſpondeo dicendum, quod conuenienter hoc ſacramentum inſtitutum fuit in Cœna, in qua ſc. Chriſtus, vltimo cum ſuis fuit conuerſatus. Primo quidem ratione continentiæ huius ſacramenti. Continetur enim ipſe Chriſtus in Euchariſtia, ſicut in ſacramento. Et ideo, quando ipſe Chriſtus propria ſpecie à diſcipulis diſceſſurus erat, in ſacramentali ſpecie ſeipſum eis reliquit, ſicut in abſentia Imperatoris exhibetur veneranda eius imago. Vnde Euſeb. Emiſ. * dicit: Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſideribus, neceſſe erat, vt die Cœnæ ſacramentum corporis & ſanguinis ſui conſecraret nobis vt coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium. Secundo, quia ſine fide paſſionis Chriſti nunquam potuit eſſe ſalus, ſecundum illud Rom. 3. Quem poſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Et ideo oportuit omni tempore apud homines eſſe aliquid repræſentatiuum Dominicæ paſſionis. Cuius in veteri quidem teſtamento præcipuum ſacramentum erat agnus Paſchalis, vnde & Apoſt. dicit 1. Cor 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Succeſſit autem & in nouo Teſtamento Euchariſtiæ ſacramentum, quod eſt rememoratiuum præteritæ paſſionis, ſicut & illud fuit præfiguratiuum futuræ. Et ideo conueniens fuit, vt imminente paſſione celebrato priori ſacramento, nouum ſacramentum inſtitueret. Vnde Leo * Papa dicit, quod, vt vmbræ cederent corpori, antiqua obſeruantia nouo excluditur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguinem ſanguis aufertur & legalis feſtiuitas, dum mutatur, impletur. Tertio, quia ea quæ vltimo dicuntur, maxime ab amicis recedentib. magis memoriæ commendantur, præſertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos. Ea vero, ad quæ magis afficimur profundius animo imprimuntur. Quia igitur (vt B. Alexan. * Papa dicit) nihil in ſacrificiis maius eſſe poteſt, quam corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac potior eſt: ideo, vt in maiori veneratione haberetur, Dominus in vltimo diſceſſu ſuo à diſcipulis, hoc ſacramentum inſtituit. Et hoc eſt, quod Auguſt. * dicit in lib. Reſpon. ad Ianuarium. Saluator, quo vehementius commẽdaret myſterij huius altitudinem, vltimum hoc voluit arctius infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat.*

H. betur de Conſ. d. 4. c. quia corpus aſſumptum, H. 4. in 1a cha Domini, non longe à prin.

in ſerm. 7. de Paſch. Dom. inter prin. & med.

Alex. 1. in ep. ad omnes ortho. à med. illius tom. 1. conc.

in ep. 118. c. 6. à med. to. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus, non tamen eodem modo nobis aduenientibus. Nam ea, ex quibus ſumus, nobis adueniunt per generationem: eadem autem, in quantum ex eis nutrimur, nobis adueniunt per manducationem. Vnde ſicut per baptiſmum regeneramur in Chriſto, ita per Euchariſtiam manducamus Chriſtum.

Ad ſecundum dicendum, quod Euchariſtia eſt ſacramentum perfectum Dominicæ paſſionis, tanquam cõtinens ipſum Chriſtum paſſum. Et ideo non potuit inſtitui ante incarnationem: ſed tunc habebant locum ſacramenta, quæ erant tantum præfiguratiua Dominicæ paſſionis.

Ad tertium dicendum, quod ſacramentum iſtud fuit inſtitutum in cœna, vt in futurum eſſet memoriale Dominicæ paſſionis ea perfecta. Vnde ſignanter dicit: hæc quotieſcunq; feceritis, de futuro loquens.

Ad quartum dicendum, quod inſtitutio reſpondet ordini intentionis. Sacramentum autem Euchariſtiæ, quamuis ſit poſterius baptiſmo in perceptione, eſt tamen prius in intentione. Et ideo debuit prius inſtitui. Vel poteſt dici, quod baptiſmus iam erat aliqualiter inſtitutus in ipſo Chriſti baptiſmo, vnde & iam aliqui ipſo Chriſti baptiſmo erant baptizati, vt legitur Ioan. 3.

COMMENTARIVS.

QVamquam videatur D. Th. proponere abſolutam quæſtionem de conuenientia huius inſtitutionis, re tamen vera ſolum agit de circumſtantia temporis, in quo illa inſtitutio facta eſt: & merito: tum quia hoc proprie pertinet ad quæſtionem, An eſt, quam in hac quæſtione verſat: tum quia de conuenientia ipſius inſtitutionis in communi iam ſupra dixerat: in particulari vero de conuenientia materiæ & formæ, & præcipui myſterij huius ſacramenti: ſcil. realis præſentiæ corporis Chriſti, infra propriis locis dicturus eſt.

Reſpondet igitur cõuenientiſsime inſtituiſſe Chriſtum hoc ſacramentum in vltima cœna, cum iam ſuę paſsioni, & morti eſſet vicinus, quod tribus rationibus ex ſanctis Patribus depromptis elegantiſsime, & clariſsime confirmat: neq; eius litera maiori indiget expoſitione: vt res autem magis intelligatur, propriam de ea inſtituemus diſputationem.

Solutiones argumentorum faciles ſunt, præſertim ſolutio ad 1. in ſolutio. vero ad 2. ſunt illa verba difficilia, Euchariſtia eſt ſacramentum perfectum, tanq; continens Chriſtum paſſum: & ideo non potuit inſtitui ante incarnationem. Sed quia de hac re infra ſum ex profeſſo diſputaturus, hic ſolum, quoad mẽtem D. Thom. exiſtimandum non eſt illum loqui de potentia abſoluta, propter ſolam realem Chriſti pręſentiam: id enim eſſet improbabile, vt prædicto loco q. 75. oſtendam. Et non eſt neceſſarium ad intentionem D. Tho. hic, vbi non de poſsibili abſolute, ſed de eo, quod fuit conueniens, tractat: mens ergo D. Th. fuit docere, primo ſacramentũ hoc, vt eſt ſignum rei præteritę ſcil. paſsionis Chriſti, non potuiſſe inſtitui, vt eſſet in vſu ante ipſam paſsionem: quia fuiſſet falſa ſignificatio. Secundo, ſi conſideretur forma huius ſacramenti, quatenus deſignat perſonam Chriſti ſubſiſtentem in natura humana, & per eam loquentem, vt in rigore ſignificant illa verba: Hoc eſt corpus meum: Sic impoſsibile eſſe intelligere inſtitutionem talis ſacramenti, cum eadem forma, & ſignificatione, antequam Chriſtus in ſuo corpore exiſteret: quia nõ potuiſſet, illud relatiuum (meum) referre eodem modo corpus Chriſti: potuiſſet tamen hoc ſacramentum, quatenus eſt quodãmodo myſterium realiter continens corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, ex Dei potentia, & voluntate inſtitui, ante naturalem exiſtẽtiam humanitatis Chriſti, abſque illa præciſa verborum forma, vel ſignificatione rei præteritæ: in hoc enim nulla contradictio inuoluitur.

uitur. De ſolutione ad 3. inferius dicemus. In ſolutione ad quartum breuiter aduertatur, ſecundam ſolutionem eſſe veram & propriam: certum eſt enim ſacramentum Baptiſmi prius tempore inſtitutum eſſe, quam ſacramentum Euchariſtiæ, quamuis prȩceptũ Baptiſmi poſt Chriſti mortem datum fuerit: vt ſupra in proprio loco tractatum eſt.

DISPVTATIO XLI.

De tempore inſtitutionis huius ſacramenti.

Tertia diſputatio de Euchariſtia.

MVlta poſſunt ſub hoc titulo comprehendi, quorum reſolutio ex materia de Incarnatione facile cõſtat, ſuppoſito vno principio fidei, ſ. Chriſtũ inſtituiſſe hoc ſacramentum in nocte cœnæ, pridie quam pateretur, prout definitum eſt à Clemente V. cum Concil. Viennenſi, in Clement. vni. de reliquiis, & veneratione Sanctorum, & à Concil. Trid. ſeſſ. 13. ca. 1. & 2. vbi dicit, hanc eſſe antiquorum Patrum traditionem: nam Matt. 26. Mar. 14. Lucæ 22. dicitur, tunc Chriſtum conſecraſſe panem & vinum, ſuiſq; diſcipulis tradidiſſe: & præterea addidiſſe illa verba: Hoc facite in meam commemorationem. Per quæ dedit Apoſtolis, & eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus poteſtatem & mandatum illud conficiendi, & diſtribuendi fidelibus. Vnde aperte colligitur non effeciſſe illud opus, tanquam vnum ex aliis miraculis, quod ipſe ſolus in ſua perſona effecit: ſed inſtituiſſe illud in ſacramentum perpetuo in Eccleſia manſurũ: conſtat etiam non inſtituiſſe illud antea, & tunc illo fuiſſe vſum: ſed illam fuiſſe primam inſtitutionem, primumq; vſum huius ſacramenti: non ſolum, quia nulla mentio talis inſtitutionis ex Euangelio, vel ex alia traditione habetur: nam licet Ioan. 6. hoc ſacramentum fuerit promiſſum, nunquam tamen ante cœnam legitur exhibitum: ſed etiam, quia ex modo narrationis, & verbis Euangeliſtarum ſatis conſtat factum illud fuiſſe nouum, & nũquam antea à Chriſto vſitatum: conſtat ergo tunc primum factam eſſe inſtitutionem: nam ibi fuit deſignata materia & forma huius ſacramenti, & data poteſtas illud conficiendi verbis illis: Hoc facite in meam cõmemorationem, vt explicuit Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 2. vnde ex tunc etiam cœpit habere vim promiſsio facta à Chriſto Io. 6. de effectu, & gratia per hoc ſacramentum conferẽda: illa enim ad tempus futuræ inſtitutionis referebatur: qua facta, cœpit quaſi obligare, imo in inſtitutione quodammodo includi: inſtitutum enim eſt hoc ſacramentum, vt memoriale paſsionis Chriſti, & ſignum efficax gratiæ, veruſq; animarum cibus.

Clemens V. Conc. Vien. Conc. Trid. Ioann. 6. Conc. Trid.

Ex hoc principio facile definiri poteſt, quo anno, menſe, & die inſtitutum fuerit hoc ſacramentum: conſtat enim inſtitutum eſſe inchoato vltimo anno vitæ Chriſti, qui (vt ego opinor) fuit trigeſimus quartus, licet aliquorum probabilis opinio ſit, fuiſſe trigeſimum tertium: aliæ enim opiniones nõ ſunt probabiles. Deinde etiam conſtat factam eſſe inſtitutionem, primo menſe lunari, qui iuxta computationem Iudæorum incipiebat in prima luna poſt æquinoctium vernale, qui eſt apud nos menſis, qui dicitur Martius, quamuis interdum partem aliquam etiam menſis Aprilis ſub ſe complectatur. Denique conſtat etiam (vt exiſtimo) ſacramentum hoc inſtitutum eſſe 14. Luna illius menſis: nam in illa, iuxta legem Moyſis, cœnandus erat agnus Paſchalis: in qua cœna, vt dixi, hæc inſtitutio facta eſt: quod enim Chriſtus ritum illius legis obſeruauerit, & eadem nocte, qua alij Iudæi, cœnauerit, latiſsime in proprio loco oſtendi ſupra q. 46. Tria igitur ſolum poſſunt hoc loco deſiderari. Primum, in qua parte temporis illi⁹ decimæquartæ Lunæ Chriſtus cum Apoſtolis cœnauerit, & hoc ſacramentum inſtituerit. Secundum eſt, quo tẽpore cœnæ, ſeu quo ordine, reſpectu aliarum rerum, quæ in cœna geſtæ ſunt, atq; adeo qua hora noctis inſtitutum fuerit hoc ſacramentum. Tertium eſt, quæ fuerit ratio huius inſtitutionis, id eſt, cur fuerit in illam noctem vltimæ cœnæ reſeruata.

SECTIO I.

Vtrum Chriſtus inſtituerit hoc ſacramentum decimaquarta Luna ad exitum tendente, & decimaquinta inchoante.

QVÆſtio hæc definita etiam eſt ex principio poſito, quod Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum eadem nocte, qua vltimam legalem cœnam perfecit, adiuncto alio principio à nobis etiam poſito ſupra citata q. 46. diſp. 40. ſect. 2. & 3. vbi oſtendimus iuxta præſcriptum legis veteris, Phaſe fuiſſe comedendum in fine decimæquartæ Lunȩ, & initio decimæquintȩ: atq; eodem tempore fuiſſe à Chriſto Domino vltimam cœnam peractam. Nihilominus tamen, quia poſt editionem præcedentis tomi noua quædã controuerſia inter doctos viros exorta eſt, quorum ſcripta, vel tunc euulgata non fuerant, vel ad manus noſtras non peruenerant: ideo ea diligentius hoc loco inquirere & examinare decreui.

Conſiſtit autem pũctus difficultatis in expoſitione illorum verborum Exod. 12. Et ſeruabitis eum, (id eſt, agnum) vſq; ad quartamdecimam diem menſis huius: immolabitq; eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam: & difficultas eſt in illa particula, ad veſperam: an de priori, quæ erat principium diei decimæquartæ, vel de poſteriori, quæ finis erat eiuſdem, ſit intelligenda. Hebrȩi enim dies ſuos (prȩſertim in ordine ad ſuas feſtiuitates, vel ſolẽnitates) à veſpera vſq; ad veſperam computabant, iuxta illud Leui. 23. A veſpera vſq; ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra: dies autem ille decimuſquartus, quamuis feſtiuus non eſſet, tamen ob ſolemnem ritũ Phaſe erat celebris, ac venerabilis: ideoq; eodem modo à veſpera incipiebat, & in alia veſpera finiebatur: complectebatur ergo duas veſperas: priorem, & poſteriorem: & ideo ambiguum relinquitur, de qua earum intelligendum ſit ſupra poſitum præceptum. De hac ergo quæſtione breue opuſculum edidit ſapiẽtiſsim⁹ Magiſter meus Luyſius Legionenſis, quod de vtriſq; agni typici, atq; veri immolationis legitimo tempore inſcripſit: in quo demonſtraſſe ſe exiſtimauit de priori, & non de poſteriori veſpera eſſe intelligendũ: ſententiamq; tam conſtanter defendit, vt contrariam, quamquam communem & antiquam eſſe fateatur, ex vulgari errore ortam eſſe, initiumq; & occaſionem plurium aliorum errorum fuiſſe, affirmet. Hanc opinionem ſecutus eſt ex parte Petr. Lopez de Montoya, lib. annot. in ſacrum Cano. Miſſæ. Fundamenta ſunt. Primum, quia error prædictus (vt ipſa ait) inde ortus eſt, quod vulgo diei veſperam, poſtremam diei partẽ eſſe omnes intelligunt: eo quod noſtri dies noctu terminantur: eſt autem magnus error, inquit, de noſtra conſuetudine dies Hebræorum computare: cum illi à veſpera orirentur, & ſubſequente mane clauderentur ante veſperam ſubſequentem: ab illa enim iã dies inſequens incipiebat: ergo, cum agnus in veſpera decimæquartæ diei immolari præciperetur, ea ineũte immolandus erat: quia veſpera non finem, ſed initium diei ſignificabat.

Luyſi. Legionenſis.

Secundum ac præcipuum argumentum conficit in hunc modum: quia eo tempore immolabatur ab Hebræis paſchalis agnus, quo primum in Ægypto fuit ab eiſdem immolatus, ſed tunc immolarunt illum ineunte decimaquarta die: ergo illud fuit ſemper legitimum tempus illius celebritatis: conſequẽtia eſt euidens, & maior certiſsima ex cap. 12. Exod. & ex fine illius præcepti, & ſacrificij introducti, in memoriam beneficij ea nocte ſuſcepti, quando Angelus tranſiens percutiebat primogenitos Ægyptiorum: filios autem domus Hebræorum tranſiliebat

propter ſignum ſanguinis agni, quo domus Hebræorum erant intinctæ. Minor vero probatur primo ex Ioſepho lib.2. Antiquitatum, cap.5. in verbo illo, appetente autem (vt ipſe vertit, Græce enim ἐνστάντος legitur) decimaquarta dies omnes ad iter accincti ſacrificabant, & ſanguine domos luſtrarunt. Secundo ex Scriptura: nam Hebræi dicuntur egreſsi de Ægypto, quando egreſsi ſunt de Rameſſe Ægypti, iuxta illud Exod.12. Profectiq; ſunt filij Iſrael de Rameſſe in Socoth: ſed de Rameſſe egreſsi ſunt noctu, ſole occidēte, in fine decimæquartæ Lunæ, inchoante iam decimaquinta: ergo non potuerunt eadem nocte Phaſe celebrare: ergo celebrauerant illud antecedente nocte, initio Lunæ decimæquartæ. Minor probatur quoad ſingulas partes: nam quod Hebræi noctu egreſsi fuerint de Ægypto, expreſſe legitur Exod.12. Nox iſta eſt obſeruabilis Domino, quando eduxit eos de terra Ægypti. Quod vero id fuerit in initio noctis, occidente ſole, additur Deut.16. Immolabis Phaſe veſpere ad ſolis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto. Quod Phaſe (vt hic author exiſtimat) non erat agnus paſchalis, ſed aliud ſacrificium ex ouibus, & de bobus, vt ibidem dicitur, & ex Nu.28. colligitur. Quod vero illa nox egreſsionis de Ægypto fuerit finis decimæquartæ Lunæ, & initium decimæquintæ, conſtat aperte ex Num.35. Profectiq; ſunt de Rameſſe menſe primo, quintadecima die menſis primi. Vnde dici non poteſt, Hebræos fuiſſe egreſſos poſt occaſum ſolis finito iam die decimoquinto: alias non eſſent egreſsi die decimoquinto, ſed decimoſexto: ergo neceſſe eſt dicere fuiſſe egreſſos occidente ſole, in initio diei decimæquintæ. Atq; hinc neceſſario concluditur prior conſequentia, ſcilicet non celebraſſe eadē nocte Phaſe: quia Phaſe comederunt noctu, poſt occaſum ſolis, in propriis domibus, ex quibus iuſsi ſunt non egredi tota illa nocte, in cuius medio Angelus pertranſiuit, interficiens primogenitos Ægyptiorum, vt refertur Exod.12. Vnde tandem patet vltima conſequentia, neceſſarium ſcilicet fuiſſe, vt nocte proxime antecedente, quæ fuit initium decimæquartæ diei, agnum cœnauerint: atq; ita vnum fere naturalem diem, inter noctem cœnæ agni, & egreſsionis ex Ægypto, interceſsiſſe. Quod etiam videtur aperte ſcripſiſſe Moyſes Num. 33. Profecti de Rameſſe in menſe primo in quintadecima die menſis primi, altera die à Phaſe, filij Iſrael in manu excelſa, videntibus cunctis Ægyptiis, & ſepelientibus primogenitos, quos percuſſerat Dominus: nam & in diis eorum exercuerat vltionem. Et quanquam Scriptura non tam aperte id diceret, res ipſæ, quæ geſtæ legūtur ab eſu agni, vſq; ad egreſsionem de Ægypto, illud temp⁹, vt minimū, requirunt. Nam poſt cænatum agnum tota illa nocte vſq; ad ortum diei intra domos ſuas perſtiterūt, iuxta illud Exo.12. Nullus veſtrū egrediatur oſtium domus ſuæ vſq; mane. Poſtea vero (hortantibus Ægyptiis) poſt lucis ortum cœperunt omnes Hebræi ex omnibus vicis, in quibus habitabant, congregari in Rameſſe, vt inde ſimul exirent. Nam, vt dicitur Exo.12. Profecti ſunt de Rameſſe ſexcenta fere millia peditum virorū abſq; paruulis, & mulieribus: ſed & vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum eis: oues, & armenta, & animantia diuerſi generis multa nimis. Tanta aūt multitudo non poterat prius ſimul ibi habitare: ergo neceſſe fuit ibi denuo congregari: ergo, vt minimū, neceſſarius fuit dies integer, vt poſſent in eum locum conuenire. Addere etiam poſſum⁹ (quod Exo.12. legitur) filios Iſrael petiiſſe ab Ægyptiis vaſa argentea, & aurea, veſtemq; plurimā, &c. Quod non potuit nocturno tempore, & poſt mediam noctem fieri: factum eſt ergo diurno tempore inter duas noctes immolationis & egreſsionis.

Exod.12. *Num.35.* *Num.33.*

Tertium argumentum ſumit ex facto Chriſti Domini, cuius occaſione quæſtionem hanc in præſente tractamus: nam Chriſtus celebrauit vltimam cœnam legalem legitimo tempore à lege præſcripto, quando totus populus agnum comedebat: ſed Chriſtus cœnauit cum diſcipulis in priori veſpera decimæquartæ inchoantis Lunæ: ergo illud erat legitimum tempus celebrandi Phaſe. Maiorem nunc ſupponimus, quia certiſsimam eſſe exiſtimamus, vt ſuperiori tomo diximus: minorem vero probat, quia Chriſtus crucifixus eſt proximo die artificiali, ſeu proxima luce, poſt noctem Cœnæ, vt ex Euangelio conſtat: nō fuit autem crucifixus decimaquinta die: quia erat feſtiua, & ſolemnis, in qua Hebræis non licebat iudicia exercere: ergo fuit crucifixus decimaquarta currente, quæ erat Paraſceue Paſchæ, vt dicitur Ioann.19. cœnauerat ergo eadem decimaquarta Luna inchoante. Atq; hoc modo melius reſpondet figuratum figuræ: quia nimirum eadem die decimaquarta, quamuis non eadem hora, qua immolabatur agnus, crucifixus eſt Chriſtus. Vnde tandem iuxta hanc ſententiam conficitur, typicum Euchariſtiæ ſacrificium eadem decimaquarta Luna inchoante ad veſperam inſtitutum, atq; oblatum eſſe: quia eadem nocte, paulo poſt Cœnam legalem, ſacroſanctum Euchariſtiæ myſterium peractum eſt.

Ioan.19.

Hæc ſententia, quamuis ingenioſe quidem, & magna probabilitatis ſpecie confirmata, non minus nūc mihi diſplicet, & falſa eſſe videtur, quam in præcedente tomo viſa fuit: atque idem iudicium fuit Patris Franciſci Riberæ in opere de Templo, & his, quæ ad ipſum pertinent, li.5.ca.3. Sebaſtianus etiam Epiſcopus Oxomenſis explicans hanc eandem D.Thom. quæſtionem, art.5. & ſeq. q. de Azymo, num.20. contrariam ſententiam, tamquam certam ſine diſputatione, quamuis non ſine ſufficiente probatione, affirmat. Dicendum eſt ergo, Chriſtum Dominum vltimam Cœnam legalem peregiſſe in poſteriori veſpera decimæquartæ diei, quæ erat illius finis, & initium decimæquintæ: tempore nimirum à lege præſcripto, & tunc etiam Euchariſtiæ myſterium inſtitutum eſſe. Hanc ſententiam probaui in citato loco, ſacræ Scripturæ, & veterum authoritate: & in ſumma fere nihil addendum occurrit: ſed oportet illa eadem amplius explicare, roborare, & defendere. Prima ergo probatio, quæ ex Scriptura ſumitur, &, mea ſententia euidens eſt: fundatur in hoc, quod lex Exod. 12. Leuit. 2. Num.28. ſolum ſeptem dies azymorum obſeruare præcipiebat, qui ab eadem veſpera, in qua agnus comedebatur, incipiebant, & in vltima veſpera vigeſimæprimæ diei eiuſdem menſis finiebantur. Vnde neceſſario concluditur, veſperam, in qua incipiebant dies azymorum, fuiſſe finem decimæquartæ Lunæ, & initium decimæquintæ: quia ab illo die vſque ad vigeſimum primum incluſiue ſeptem numerantur dies: ſed eſus agni & azymi dies ſimul incipiebant: ergo agnus comedebatur eadem veſpera, quæ erat initium decimæquintæ Lunæ, & finis decimæquartæ.

Fran. Ribe. *Oxomenſis.*

Ad hanc rationem reſpondet late Aloyſius: & in Summa negat, dies azymorum propriè dictos incepiſſe ſimul cum eſu agni, ſed poſtridie in prima veſpera ſequentis diei: nam initio decimæquartæ Lunæ, quando comedebatur agnus, prohibebatur fermentum ſolum in ipſa cœna legali agni: non tamen in reliquo tempore illius diei decimiquarti, in quo non erat prohibitum adhibere fermentatum panem ad alias communes epulas: & ideo dies illa decimaquarta non erat ſimpliciter dies azymorum, ſed tantum ſecundum quid, ſcilic. quoad ſacramentalem actum Cœnæ legalis: ſeptem autem dies azymorum, qui in ſcriptura numerantur, intelliguntur de azymis ſimpliciter: in quibus, quoad omnem cibum, fermentum erat prohibitum. Vnde, ſi in communi loquamur de diebus azymorum, ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid, non veretur hic author concedere fuiſſe octo: putatq; eſſe ſententiam Ioſephi libro 2. Antiquit. cap.5. Hanc vero azymorum diſtinctionem, & ſacræ Scripturæ interpretandæ rationem

merito

merito improbat Petrus Montoya: dicitq́ſe ſcriptas miſiſſe rationes ſuas ad prædictum Aloyſium, illiſq́ adeo ipſum permouiſſe, vt ei reſcripſerit, illam expoſitionem dierum azymorum ſibi iam diſplicere: aliaq́ fuiſſe traditurum in ſecunda eiuſdem libri editione, quam morte præuentus perficere non potuit. Prima ratio eſt: quia dies ille, in quo immolabatur agnus, ſimpliciter vocatur in Scriptura primus dies azymorum: ergo ſimpliciter erat dies azymus: ita vt in eo eſſet omnino prohibitum fermentum: antecedens eſt expreſſum Marci 14. Erat autē Paſcha & azyma poſt biduū: incipiebant ergo ſimul Paſcha & azyma ſimpliciter dictum: & expreſsius infra, Primo die azymorum, quando Paſcha immolabant. Idē fere Matth. 26. & Lucæ 22.

Petrus Monto.

Videri autem poſſunt hæc Euangeliorum teſtimonia non conuincere, quia in eis primus dies azymorum vocatur ipſamet decimaquarta Luna: nam eo die venerunt diſcipuli ad Chriſtum interrogantes, Vbi vis, paremus tibi comedere Paſcha? ergo nōdum inceperant dies ſimpliciter azymi: ergo neceſſe eſt, vt ibi dies azymorum latius ſumantur. Sed inprimis hoc argumentum fortius vrgeri poteſt in contrariam ſententiam: nam ſi agn⁹ immolaretur in initio Lunę decimæquartæ, neceſſe eſt, illa verba, Vbi vis, paremus tibi comedere Paſcha: dicta eſſe ab Apoſtolis decimatertia ante meridiem, vel circum circa: nam ſaltem illud tempus neceſſarium erat ad parandum omnia neceſſaria ad cœnam agni ſequente veſpera futuram, & ita iuxta hanc opinionem dies decimætertiæ Lunæ vocaretur prima dies azymorum: & ita etiam in aliquo ſenſu eſſent nouem dies azymorum: vtrumque autem inauditum eſt. Deinde omiſſa quorundam Græcorum expoſitione, dicentium: primum diem azymorum ibi ſignificare decimamquintam Lunam, nondum pręſentem, ſed proxime inſtantem: concedo, decimamquartam Lunam ibi appellari primum diem azymorum: hoc autem nihil obſtat argumento facto: quia omnino certum eſt, illam diem, de qua Euangeliſtæ loquuntur iuxta hanc expoſitionem non vocari diem azymorum propter aliquem vſum panis azymi, qui vel in priori veſpera eiuſdem diei præceſsiſſet, vel in toto illo die obſeruandus eſſet: ſed ſolum, quia in fine illius diei naturalis inchoandus erat azymorum vſus: quia tūc eo die, quo acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtum, nondum erat eſus paſchalis agnus, ante cuius eſum non incipiebant panes azymi, nec ſimpliciter, nec ſecundum quid. Quomodocunq; ergo exponatur ille primus dies azymorum, talis appellatur per reſpectum ad azyma ſimpliciter, quod in initio decimæquintæ Lunæ incipiebat: & ita iuxta legalem, ſeu cæremonialem dierum computationem, decimaquinta Luna vocatur ſemper primus dies azymorum in veteri teſtamento Exod. 12. Leuit. 23. Num. 28. iuxta naturalem vero dierum curſum, totum à parte denominando, decimaquarta Luna dicitur interdum prima dies azymorum in Euāgelio, vt etiā annotaui in præcedente tomo, diſput. 40. ſect. 2. vbi in eodem ſenſu explicui ſupra citatum locum Ioſephi de octo diebus azymorum, vt ſcilicet de naturalibus, non de legalibus intelligatur: ita tamen vt omnes dicantur azymi ſimpliciter per reſpectum ad eandem obſeruantiam & prohibitionem fermenti: nam reuera hæc appellatio dierum azymorū magis in priuatione, & prohibitione fermenti, quam in poſitiuo vſu panis azymi conſiſtebāt, vt ex Deut. 16. in loco citato præcedentis tomi annotaui. Et confirmari hoc poteſt ex illis verbis Lucæ 22. Appropinquabat eutem dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha. Vbi certum eſt ſermonē eſſe de die decimoquinto, & ideo de illo non dicit Euangeliſta, erat aūt, ſed, appropinquabat aūt: neque eum tantum vocat diem azymorū, ſed diem feſtum azymorum: quia non omnes dies azymorum erant feſtiui, ſed ſolum primus & ſeptimus ex his dieb. qui erant azymi ſimpliciter, vt eſt euidens in Scriptura: certum eſt autem, Lucam non loqui de die ſeptimo: loquitur ergo de primo ſimpliciter azymo, & tamen illum dicit, appellatum eſſe Paſcha, quia nimirum in initio eius occidebatur paſcha, id eſt, agnus: ſic enim ea voce vtuntur Euangeliſtæ, & ipſemet Lucas paulo inferius.

Atq́ hinc ſatis probata relinquitur conſequentia primi argumenti: tum quia ille dies non ſolum dicitur in Scriptura dies azymorū, ſed etiam dies feſtus azymorum: quod non conuenit, niſi primo dierum inter azymos ſimpliciter: nam ille author, qui finxit, fuiſſe alium priorem diem azymum ſecūdum quid, fatetur illum non fuiſſe diem feſtum: tum etiā quia in Scriptura nullum eſt veſtigium illius diſtinctionis azymorum, ſecundum quid, & ſimpliciter: ſed vbicunque de diebus azymorum loquitur, intelligit illos dies, in quibus erat prohibitum fermentatum: tum denique quia Exod. 12. ſatis aperte dicitur, à primo die fuiſſe prohibitum fermētum. Septem, inquit diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentum in domibus veſtris, vſque ad diem ſeptimum, &c.

Secundum argumentum ſumitur ex traditione, ex qua conſtat, ab ea veſpera, in qua præcipiebatur comedi agnus, fuiſſe ſimpliciter prohibitū fermentum, etiam in communi prandio & vſu. Propterea enim Eccleſia latina verius & certius exiſtimat, Chriſtum Dominū conſecraſſe in pane azymo: quia conſecrauit in eo tempore, quo erat prohibitus fermentatus: hoc aūt non aliunde colligit, niſi quia conſecrauit decimaquarta Luna ad veſperā, poſt inchoatam, vel etiam conſummatam cœnā agni: ergo ab illa veſpera erat ſimpliciter prohibitū fermentū, vſq; ad vigeſimamprimam diem. Et declaratur vis argumenti, nam, iuxta priorem ſententiam, poſt cœnā agni finitam, licebat vti fermentato in cœna vſuali, ſicut in quolibet alio communi prandio illius diei: Chriſtus autem (vt infra oſtendimus) conſecrauit Euchariſtiā poſt finitam cœnam legalem in vſuali cœna, vel proxime ante illam: ergo, ſi iam tunc licebat vti fermentato, veriſimilius eſt, Chriſtum in fermentato pane conſecraſſe, vel ſaltem nullo ſufficiente fundamento, ſed ad ſummū probabili cōiectura, potuit Latina Eccleſia credere confeciſſe in azymo. Addo vlterius non ſolum hunc fuiſſe ſemper ſenſum Eccleſiæ Latinæ, ſed etiā Græcæ: nam propterea Græci exiſtimarunt, Chriſtū in fermentato conſecraſſe: quia crediderunt Chriſtum vno die anticipaſſe legitimū tempus legalis cœnæ, in quo nondum erat prohibitū fermentum. Neq; enim ipſi negarunt Chriſtum & Apoſtolos in cœna legali vſos fuiſſe pane azymo: illa enim cæremonia erat lege præſcripta, & neceſſaria ad illud ſacrificiū peragendū: nec vlla fuit Chriſto occaſio, illam prætermittendi. tamē, quia Græci putant poſt illam cœnam licuiſſe ad fermentum redire, ideo exiſtimant, Chriſtum in fermentato conſecraſſe: atq́ ita contraria opinio dat Græcis quidquid ipſi deſiderant ad ſuam opinionem: & diſcedit ab eis in eo, in quo ipſi cum Latina Eccleſia conueniunt: ſcil. iuxta præſcriptum legis non licuiſſe poſt cœnam agni redire ad fermentum, Chriſto autem id licuiſſe (addunt Græci) quia anticipauit tempus à lege præſcriptum, in quo nondū obligabat prohibitio fermenti. Denique addo, non ſolum ex Latinorum, & Græcorum, ſed etiam ex traditione Hebræorum conſtare: ſimul cum azymis agni Paſchalis incepiſſe prohibitionem totius fermenti in domibus Iudęorum: atque ideo nullum eſſe diem azymum ſecundum quid abſque azymo ſimpliciter: antecedens patet ex traditione Hebræorum, quam ex principio libri Thalmudici, qui Peſachim, id eſt, Paſcharum, inſcribitur, refert Ianſenius ca. 144. Concordiæ: aiunt enim Hebræos ea nocte, qua agnum cœnabant, ſolitos fuiſſe inquirere fermentum ad lumen lucernæ: eo quod

exiſtimarent, è domibus ſuis eſſe eiiciendum tanquam ſibi prohibitum ab eo tempore: & eadem traditio poteſt ſumi ex Ioſepho, loco ſtatim citando. Tertio tandem in huius veritatis confirmationem expendere, ac ponderare poſſumus verba Exod.12. vbi primum præcipitur ſacrificiū agni cum omnibus cæremoniis ad illud pertinentibus, deinde præcipitur obſeruatio feſti azymorum per ſeptem dies integros, à quartadecima die ad veſperam, vſque ad vigeſimam primam ad veſperam. In quo conſidero, eodem modo dici agnum fuiſſe immolandum decimaquarta die ad veſpera, & azyma fuiſſe inchoandū decimaquarta die ad veſperā: vbi euidēter eſt ſermo de azyma ſimpliciter: quia eſt ſermo de azyma ſeptem diebus integris ſeruando: ergo verba illa, quartadecima die ad veſperam, eodē modo ſunt in vtroque loco intelligenda: gratis n. & ſine vllo fundamento in vno loco de priori, in altero de poſteriori veſpera intelligeretur: ergo ſimul in eadem veſpera comedebatur agnus, & incipiebat prohibitio fermenti, & azyma ſimpliciter.

Atq; ex hoc eodem teſtimonio euidenter, vt exiſtimo, refelluntur duæ aliæ euaſiones rationis factæ, quæ ex illo opuſculo Petri Montoya ſumi poſſunt. Primo enim reſpondet, concedi poſſe, obſeruatos eſſe à Iudæis octo dies azymorum integros & legales: tamen diuerſis rationibus & præceptis. Primus eorum erat decimaquarta Luna, à prima veſpera vſque ad finem diei, in quo comedebantur azymi panes propter eſum agni in memoriam tranſitus Angeli percutientis: alij vero ſeptem propter ſpecialem ſolemnitatem azymorum, quæ incipiebat proxime poſt decimamquartam Lunam, in principio decimæquintæ: in memoriam egreſsionis de Ægypto, & azymorum panum, quos eodem die in Sochot comederunt. Et de hac tantum poſteriori ſolemnitate loqui Scripturam veterem, vbicunq; numerat tantum ſeptem dies azymorum, & eorum primum vocat celeberrimum, atq; ſanctiſsimum: quem ſemper dicit incipere decimaquinta die, quæ fuit dies egreſſionis de Aegypto, vt conſtat Exo.12. & 13. Leui.13. Deu.16. Nu.28. quib. etiā locis fit mentio decimiquartidiei, tanquam diuerſæ ſolemnitatis, & obſeruationis azymorum, vt patet ex illis verbis Num. Menſe primo, 14. die ad veſperam Phaſe Domini eſt, & quintadecima die, ſolemnitas azymorum: & ex illis Exod 12. Primo menſe, decimaquarta die menſis ad veſperam comedetis azyma, vſq; ad diem vigeſimāprimā eiuſdem menſis, ad veſperam. Sed hæc reſponſio, vt ipſemet eius author videre viſus eſt, magnam vim infert Scripturis, vt patet: primo ex eiſdē verbis proxime ab eodem adductis, Primo menſe, &c. poſt quæ ſtatim ſubdit Scriptura, Septē diebus fermentū non inuenietur in domibus veſtris: ergo aperte declarat Scriptura ab illa veſpera decimæquartæ Lunæ, vſque ad illam veſperam vigeſimæprimę, quo tēpore immediate ante præceperat comedi azyma, tantū numerari ſeptem dies: & tamen in illa numeratione etiā concluditur, azyma comedendū cum agno Paſchali: nā illud erat edendum decimaquarta Luna ad veſperam. Atque hinc conficitur ſecundum argumentum ſupra indicatum: nam ſicut agnus, ita & panis azymus, præcipitur manducari decimaquarta Luna, ad veſperam: ergo vtrobique eadem veſpera accipienda eſt, propter argumentum ſupra factum: ergo vel illa eſt ſecunda veſpera (quod intendimus) & ſic impoſsibile eſt numerari octo dies azymorū, vt per ſe conſtat: vel eſt prima veſpera, & tūc ſequitur, verba etiam illa, vſque ad vigeſimamprimam eiuſdē mēſis ad veſperam, intelligenda eſſe de prima veſpera vigeſimiprimi diei: quia eſt idem locutionis modus, & eadem ratio ſignificandi per veſperā initium diei: & quia alias erit voluntaria interpretatio, & æquiuocatio. Atque hoc etiam modo, tantum numerabūtur ſeptem dies azymorum: quamquā ille modus Scripturis etiam repugnet, vt ſtatim oſtendam. Tertio obſtat huic euaſioni, quod ſine fundamēto Scripturæ affirmat, toto die decimæquartæ Lunę fuiſſe prohibitum fermentum, ſupponendo agnum fuiſſe immolatum in initio illius diei: & adhuc ſupereſſe ſeptem integros dies azymorum, à principio decimæquintæ Lunæ inchoandos: quod acute & conſiderate perſpexit Aloyſius: & ideo illam ſuam diſtinctionem confinxit. Antecedens patet: nam Exod.12. vbi latius deſcribitur, & præcipitur ſacrificium agni decimaquarta Luna ad veſperam, præcipitur quidem vſus azymorum in illa cœna: de reliquo vero tempore illius diei nulla fit mentio, nullaque prohibitio fermenti, donec inferius ſeptem dies azymorum præcipiuntur: vbi ſtatim ſubditur: In die primo non erit fermentum in domibus veſtris, vſq; ad ſeptimum: & inferius additur, Septem diebus fermentatum non inuenietur in domib⁹ veſtris: & ſimiliter dicitur Leuit.23. & Num.28. octaui autem diei nullibi fit mentio. Quarto tandē, nunquā in Scriptura ſacra decima quarta Luna vocatur primus dies azymorum, ea ratione & modo, quo hæc ſentētia loquitur: nam, in teſtamēto veteri, primus dies azymorum ſemper ſignificat diem decimæquintæ Lunæ feſtiuam, atq; ſolemnem, vt manifeſte patet ex citatis locis. At vero in Euangelio, quamuis interdum dies decimæquartæ Lunæ dicatur dies azymorum: non tamen, quia ab initio eius diei comederetur azyma: ſed quia in fine illius erat comedendum, vt patet aperte ex ſupra dictis: nam quando diſcipuli dicuntur acceſsiſſe ad Chriſtum primo die azymorum interrogantes, Vbi vis, paremus tibi comedere Paſcha? nondum inceperat vllum azyma, quia nondum aduenerat tempus comedendi agnum. Vnde iuxta hanc etiam ſententiā dicendum eſſet: illam fuiſſe decimamtertiam Lunam currentem: eamq; vocari ab Euangeliſtis primam azymorum: ſicq; aliquo ſenſu numerari poſſe nouem dies azymorum: quę plane ſunt abſurda in ſcriptura. Neq; illa, quæ hic author in huius reſponſionis perſuaſionem ex ſacra Scriptura adducit, difficultatem habent: fatemur enim celebritatem Phaſe, & ſolemnitatem azymorum eſſe diuerſas, in præceptis, in actionibus, in finibus ſeu rationibus earum & aliquo modo in temporibus, nō ita vt inter vnam, & alteram tempus aliquod interponeretur, ſed quod tempus Phaſe, quoad immolationem agni inciperet ad veſperam diei, vergente iam ſole ad occaſum, & ſtatim poſt ſolis occaſum, oriente iam Luna decimaquinta, & agnus ederetur, & ſimul inciperet azymorum ſolemnitas, quæ omnia in præcedente loco ſuperioris tomi late tractata & demonſtrata ſunt.

Altera reſponſio prædicti authoris eſt, dies azymorum omnino eſſe tantum ſeptem, eoſq; numerari incipere à prima veſpera Lunæ decimæquartæ: finiri vero in prima veſpera Lunæ vigeſimæprimæ: & conſequenter quod Scriptura dicit, ſeptem dies azymorum obſeruandos fuiſſe vſque ad vigeſimamprimam diem ad veſperam, intelligendum eſſe excluſiue, & de prima veſpera vigeſimiprimi diei, vt idem ſit, inquit, vſque ad veſperam diei vigeſimiprimi, & vſque ad initium vigeſimiprimi diei, iuxta Hæbreorum computationem. Sed hæc interpretatio, & diuinæ Scripturæ, & toti antiquitati repugnat.

Primo enim conſtat ex diuina Scriptura primum diem azymorum non fuiſſe decimamquartam Lunam, ſed decimamquintam, primum (inquam) diem azymorum intrinſece ac legaliter (vt ſic dicam) quod ideo aſſero, quia, vt iam dixi, decimaquarta Luna vocatur in Euangelio primus dies azymorum magis ſecundum naturalem ordinem dierum, quam legalem, & ſolum quaſi extrinſece: eo quod in fine illius diei inciperet azyma, non vero quaſi intrinſece, quia in toto illo die, ſecundum computationem legalem, obſeruatio azymorum, & abſtinentia à fermentato obligaret. Hoc autem, ex nouo teſtamento, iam ſupra

pra oſtenſum eſt: ex veteri autem teſtamento patet primo ex Leuit. 23. Menſe primo quarta decima die ad veſperã Phaſe Dñi eſt, & quinta decima die menſis huius ſolẽnitas azymorũ Domini eſt: incipiebat ergo ſolemnitas azymorum in die decimoquinto: ille ergo erat primus azymorum: atq; idem dicitur Nu. 28.

Secundo, dies primus azymorũ dicitur ſolemnis & feſtiuus, in quo nullum ſeruile opus agere licebat: eiſdem locis, & Exo. 12. ſed dies decimusquartus non erat feſtiuus, neque in eo neceſſario vacandum erat à ſeruilibus operibus, vt omnes Doctores antiqui, & moderni docent, exponentes verba illa Ioan. 13. Ante diem feſtũ Paſchæ: nam ille dies feſtus erat decimuſquintus, in quo mortuus eſt Chriſtus: & dies qui illum præceſsit, ſine dubio nõ erat feſtiuus, quia in tota illa celebritate Paſchali tantum duo erant dies feſtiui: quorum vnus erat dies decimusquintus, & alter vltimus azymorum, vt patet aperte Leui. 23. verbis paulo ante citatis, & aliis etiam locis ſępe notatis. Vnde nullibi legitur prohibitio operum ſeruilium in die Lunæ decimæquartæ: & ideo Mar. 14. legimus eo die dixiſſe Chriſtum diſcipulis, Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulãs, ſequimini eum, &c. vſq; ad illud: Illic parate nobis: non ergo erant illo die prohibita opera ſeruilia: ergo non erat ille dies feſtus, quia ſine vacatione ab opere ſeruili nõ eſt dies feſtus, vt per ſe conſtat: & in ſpecie notauit Ioſephus 3. Antiquitatum, cap. 10. atq; in hoc conueniunt omnes authores infra citãdi: ergo ſub hac voce, primus dies azymorum, nunquam intelligitur in teſtamento veteri Luna decimaquarta: ergo initium azymorum nullo modo ſumi poteſt à prima veſpera Lunæ decimæquartæ.

Tertio hinc plane ſequitur: diem vigeſimamprimam non poſſe excludi à numero ſeptem dierum azymorum, ſed illam fuiſſe vltimam æque feſtiuam & celebrem ac primam: quia ſi dies decimaquinta eſt prima, non poſſunt ab ea numerari ſeptem dies, niſi includatur tota dies vigeſimaprima, vſque ad vltimam eius veſperam.

Ad has vero obiectiones reſpondent, diem decimumquintum non vocari in lege veteri primum azymorum, ſed primum ſolemnitatis azymorum: atque ita eſſe primum, non ſimpliciter in ordine azymorum dierum, ſed ſolum quoad ſolemnitatem & feſtiuitatem: diem vero ſeptimum vtraq; ratione vltimum eſſe: vocari autem ſeptimum non in ordine ad priorem diem feſtum, ſed in ordine ad primum diem azymorum ſimpliciter. Sed in his omnibus (quæ reuera omnibus expoſitoribus contraria ſunt) magna vis infertur Scripturæ: nam Exod. 12. ſic ſcribitur, Septem diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentum in domib. veſtris: vbi ſine dubio dies primus abſolute dicitur in ordine dierũ azymorum: quia eorum tantum facta erat mentio, & non alicuius feſtiuitatis: & tamen de hac feſtiuitate proxime ſubiungitur, Dies prima erit ſãcta atq; ſolẽnis: in quibus verbis nõ aliter ſumitur dies prima, quam in præcedentibus: tum quia eſt quædam velut repetitio eiuſdem diei, & ſanctificatio illius: tum etiam quia eodem modo dicitur ſtatim dies ſeptima, eadem, quæ in priori dierum numero ſeptima erat: tum præterea, quia magna fuiſſet æquiuocatio: tum deniq;, quia in illis verbis non poteſt vocari dies prima, ratione ſolemnitatis & feſtiuitatis: quia nondũ hoc ſtatutum fuerat, ſed illis eiſdem verbis præcipiebatur: eſſet enim ineptiſsimus ſenſus, ſi ita diceretur: prima dies feſtiua erit vobis ſancta & ſolemnis: eſt ergo ſenſus: prima dies azymorum erit vobis ſancta, atq; ſolemnis: & dies ſeptima ſimiliter azymorũ eadem feſtiuitate venerabilis. Id quod euidentius conſtat ex verbis Num. 28. Septem diebus veſcentur azymis: quarum [vtiq; prædictarum ſeptem dierum] prima venerabilis & ſancta erit: omne opus ſeruile non facietis in ea: ergo eadem, quæ erat prima inter ſeptem dies, erat feſtiua & ſolemnis. Idem colligitur ex Leuit. 23. Ex quibus locis aliud conficio argumentũ: nam ex prædicta interpretatione ſequitur à primo die feſto azymorum, vſque ad ſecundum diem feſtiuum, qui erat vltimus azymorum, tantum ſex dies numerari: conſequens eſt omnino falſum, tum quia generaliter, quandocunq; Iudæi ſolemnitatem aliquam ſeptem diebus celebrabant, primus & vltimus totius ſolẽnitatis erant feſtiui, vt patet de Scenopegia Leuit. 23. & Nu. 28. Eodem autem modo loquitur Scriptura de azymorum ſolemnitate: tum etiam quia Leuit. 23. & latius Num. 28. præcipiuntur varia ſacrificia diebus azymorum perficienda: & poſtea ſubiungitur, Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum: at vero certiſsimum eſt in die decimęquartæ Lunæ, quando offerebatur agnus, nullum aliud ſacrificium fuiſſe offerendum ad ſolemnitatem azymorum pertinens, vt conſtat Exod. 12. & aliis ſupra citatis locis: ergo illa ſacrificia incipiebant offerri in decimoquinto die, quæ propterea nondum comederant Iudæi, quando mortem Chriſti procurabant: & ideo de illis dixit Ioan. c. 19. Non introierunt prætorium, vt non contra minarentur, ſed vt mãducarent Paſcha. Igitur ſi illa ſacrificia ſeptem diebus erant offerenda, oportet, vt à decimoquinto die feſtiuo vſq; ad vltimum, ſeptem dies integri numerẽtur; atq; adeo, vt totus vigeſimusprimus includatur.

Aliud præterea argumentum ex eiſdem locis deſumi poteſt: nam ex prædicta interpretatione ſequitur, manipulum primitiarum fuiſſe offerendum tertia die azymorum: qui Leuit. 23. & Deut. 16. præcipitur offerri altero die à primo feſto azymorum: ſi ergo ille primus dies feſtus nõ erat primus azymorum ſimpliciter, ſed ſecundus, ſequitur, diem oblationis manipuli primitiarum fuiſſe tertium: conſequens eſt plane falſum, vt conſtat tum ex omnium ſententia, tum ex celebratione feſti Pentecoſtes, quod poſt quinquaginta dies numerandos à die, in quo offerebatur manipulus, celebrabatur: cõſtat aũt ex die aduentus Spiritus S. neceſſarium eſſe eos dies numerare à ſecundo die azymorũ, vt latius tractaui ſuperiori tom. diſp. 45. ſect. 1. tum deniq;, quia id expreſſe affirmat Ioſeph. li. 3. Antiqui. c. 10. Ex quo loco tota doctrina à nobis tradita manifeſte cõfirmari poteſt. Secunda (inquit) azymorum die, quæ eſt menſis huius decimaſexta, frugibus demeſsis, & hactenus intactis incipiunt frui: æquumq; rati, Deum huius vbertatis authorem per gratitudinẽ honorari, hordei primitias offerunt in hunc modum, ſpicarũ manipulum igni torrent, &c. Ecce vbi manipulũ dicit offerri ſecunda die azymorũ, item eam diem fuiſſe dicit, decimãſextam menſis, q̃ non potuit vocare ſecundam azymorum in ordine feſtiuitatũ: quia non erat feſtiua: ergo in ordine azymorũ ſimpliciter: atq; ita in eodem ſenſu paulo antea quintamdecimã diem vocauerat, azymorum feſtiuitatis primam, vbi feſtiuitatem azymorum, vocat, non tantum dies prohibitos à ſeruilibus operibus, ſed abſolute totum ritum azymorum: de quo ſubdit, Nam hoc feſtum priori (i. ſacrificio agni Paſchalis) cõtinenter ſuccedit, duratq; dies ſeptem, per quos panib. non fermentatis veſcuntur, & per ſingulos dies tauri iugulãtur duo, &c. Ex quib. verbis etiam confirmatur ſecunda ratio contra hanc expoſitionem facta: nam ex illis conſtat, ſeptem dies azymorum per ſe numerari: in quibus omnib. propria ſacrificia offerebãtur, diſtincta ab agno Paſchali. Satis ergo ex his omnibus conſtant omnia, quæ in hoc primo ec præcipuo fundamento noſtræ ſententiæ aſſumpſimus: ſcil. ſolum eſſe ſeptem dies azymorum, numerariq; à prima veſpera Lunę decimæquintæ, & ſimul cum eſu agni Paſchalis incipiſſe: vnde ſit conſequens, tempus immolandi agnum fuiſſe poſteriorem veſperam decimæquintæ Lunæ, quæ proxime coniungebatur cum initio decimæquintæ.

Secundo principaliter probatur noſtra ſententia ex

ex verbis ipſiuſmet legis, adiunctis his, quæ antecedunt, & ſequuntur in 12.cap. Exo. Non enim (vt contraria opinio obiiciebat) antiqua hæc, & recepta doctrina fundatur in aliquo vulgari errore, aut circa ſignificationem huius vocis (veſpera) aut circa modũ computandi dies Hebræorũ. Admittimus enim dies Hebræorum, ſaltem cæremoniales (quod præſenti inſtituto ſatis eſt) incipere à veſpera vſque ad veſperam: & conſequenter in quolibet die duas veſperas, priorem & poſteriorem numerari poſſe, quamquam non omnino eiuſdem rationis: Hebræi enim (vt citato loco præcedentis tomi dixi) duas veſperas diei naturalis numerant. Vna, quæ eſt pomeridiana, maxime à tertia vel quarta hora poſt meridiem vſq; ad occaſum ſolis: & hæc erat proprie poſterior veſpera, & finis diei cæremonialis: Alia veſpera dici poteſt nocturna, ab occaſu ſolis vſq; ad perfectas tenebras, in crepuſculo ſcilicet noctis: & hæc erat proprie initium ſequentis feriæ, ſeu feſtiuitatis: & proprie non pertinebat ad præcedentem, niſi ratione curſus naturalis eiuſdem diei. Quamuis igitur hæc omnia vera ſint, nihil obſtat, quo minus verba illa huius legis, (Immolabitq; hœdum vniuerſa multitudo filiorũ Iſrael ad veſperam) intelligẽda ſint de poſteriori veſpera decimæquartæ Lunæ. Primo quidem, quia ibi iuxta veriorem interpretationem ſermo eſt de veſpera pomeridiana ante occaſum ſolis, aut ſaltem illa præcipue includitur: nam eſt ſermo de immolatione agni, quæ cœnam antecedebat: & fiebat ante ſolis occaſum, vt ex Ioſepho & aliis oſtendi citato loco: ergo illa veſpera neceſſario eſſe debet finis decimæquartæ diei: nam alia ſimilis veſpera, quæ immediate anteceſſerat, erat pars decimętertię diei, non autem decimæquartæ: quia nondum omnino inceperat: incipiebant enim feſtiuitates ſeu ſabbatha ab occaſu ſolis, vt ex Euangelio & ſepultura Chriſti ſatis colligitur.

Dices, hinc ſequitur, cœnam agni non ſolitam fieri decimaquarta Luna ſed decimaquinta: quia fiebat poſt occaſum ſolis, iuxta illud, Et edent carnes nocte illa aſſas igne. Reſpondetur, ſecundum computationem cæremonialem dierum ita eſſe: imo hoc ſatis aperte in ipſa lege cõtinetur; nã de immolatione dicitur, debere fieri decimaquarta die ad veſperã: de cœna vero ſolum dicitur debere fieri nocte proxime ſequente, nulla facta mentione decimæquartæ diei: quia vero de toto illo ritu, vt comprehendit immolationem & cœnam, tanquam de vna morali actione loquitur, quæ durante Luna decimaquarta inchoabatur: ideo, tam loquentes de immolatione, quam de cœna, ſolemus dicere: fieri ſolitam in veſpera decimæquartæ Lunæ, maxime, cum ſecundum naturalem curſum vtraq; illa veſpera intra eundem diẽm cõtinetur, & hac ratione dicitur inferius in eodẽ capite, Quartadecima die ad veſperam comedetis azyma, cum tamen eſſet comedendum poſt occaſum ſolis, & eſt optimum teſtimonium Leuit. 23. vbi pri⁹ dicitur, Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit: affligetisq; animas veſtras in eo: & tamẽ infra ſubditur, Affligetis animas veſtras die nono: & ad declarandum hanc diuerſitatem additur, A veſpera vſq; ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra, ac ſi diceretur, ab illis duabus partibus, ſeu veſperis duos naturales dies fuiſſe numeratos.

Secundo argumentor, quia in toto illo capite illa particula, ad veſperam, adiuncta alicui diei ſignificat poſtremam illius partem: ergo & in prædicta lege conſequentiæ vis eſt in ſuperioribus probata, & antecedens etiam ex dictis probari poteſt: nam oſtenſum eſt, in illis verbis, Decimaquarta Luna ad veſperam comedetis azyma, neceſſario eſſe ſermonem de poſteriori veſpera: quia eſt ſermo de azymo ſimpliciter, quod nõ incipiebat ante initium decimæquintæ Lunæ. Item oſtendimus, in illis verbis, vſq; ad diem vigeſimãprimam eiuſdem menſis ad veſperam, etiã intelligi poſteriorem veſperam: quia in diebus azymorum neceſſario debet includi totus vigeſim⁹ primus dies: imo ad hoc ſignificandum addita videtur illa particula, ad veſperam: nam ſi dictum tantum fuiſſet vſq; ad vigeſimamprimam diem in ſenſu excluſiuo, non oportuiſſet quicquam addere: quia ad attingendum vigeſimumprimum diem, neceſſariũ erat attingere excluſiue ſaltem primam veſperam eius, vt per ſe conſtat: addita eſt ergo illa particula, vſque ad veſperam, vt ſignificetur percurrendum fuiſſe totum vigeſimumprimum diem vſq; ad finem ei⁹: quod etiã ipſa particula, ad, denotare videtur, vt patet etiam ex aliis locis Leui. 23. A veſpera vſq; ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra: & Gen. 30. Rediuntiq; ad veſperã Iacob de agro, (id eſt, in fine diei) Ioſu. 7. Cecidit in terram coram Arca Domini vſque ad veſperam, & hæc eſt perpetua phraſis Scripturæ, vt veſpera diei ſignificet abſolute finem diei, & fieri aliquid ad veſperã ſignificat fieri in fine diei. Atq; hinc ſumo tertium argumentum: nam illa particula, ad veſperam, nõ ſine cauſa addita eſt prædictæ legi: in aliis n. ſolemnitatibus, cum dies aliquis celebrari præcipitur, abſolute id fit nulla determinatione facta: ſolũ, quando fit mentio Phaſe, determinatur hora, ſcil. decimaquarta dies ad veſperam, vt patet in prædicta lege Exo. 12. & Leu. 23. Menſe primo, quartadecima die menſis, ad veſperam, Phaſe Dñi eſt: & quintadecima die menſis hui⁹ ſolemnitas azymorum Dñi eſt: & ſic de cæteris diebus, qui ibi numerãtur. Ratio autem huius nulla eſt alia, niſi quia in cæteris diebus integri dies ad talem celebritatem, vel feſtiuitatẽ pertinebant: aliquidq; præcipiebatur totis illis diebus obſeruandum, vt ceſſatio ab operibus ſeruilibus, vel abſtinẽtia à fermentato, vel aliquid ſimile: in die vero decimæquartæ Lunæ nihil præcipiebatur, præter immolationem Phaſe, in veſpera illi⁹ diei efficiendã. Vnde, vt ſupra dicebam, tota reliqua pars illius diei nec feſtiua erat, quia in ea non erant opera ſeruilia prohibita: neque ad dies ſpecialium ſolemnitatum pertinens, quia nulla ſpecialis cæremonia in ea præcipiebatur, ſed erat communis, ſicut cæteri dies: ergo ſolum veſpertinum tempus, & pars illius diei poſtrema ſacra erat, & ad immolationem agni deſtinata.

Hoc argumentum late proponit Ribera ſupra 4. loco, quod dicit eſſe tam illuſtre ac validum, vt alia fruſtra requirantur: multaq; erudite congerit in probando antecedente: in quo nullam rationem dubitandi inuenio: quia neq; author præcipuus contrarię ſententiæ illud negat, neq; vllus vnquam dixit (quod ego viderim) totum diem decimæquartæ Lunæ eſſe feſtiuum: aut in eo fuiſſe opera ſeruilia prohibita: imo neque totum fuiſſe feriatum aut ſacrum, ob aliquam cæremoniam ad totum diem pertinentem: niſi fortaſſe qui exiſtimant, illum fuiſſe primũ diem azymorum ſimpliciter, quorum ſentẽtiam oſtendimus eſſe improbabilem. Itaq; certum eſt, tantum vnam veſperam illius diei eſſe ſacram. Quod autẽ illa veſpera fuerit ſecunda, & non prima (quæ eſt argumenti conſequentia) Ribera nõ probat, cum tamen, nec per ſe notum ſit, nec neceſſariam connexionem habeat cum antecedente: vnde ad illam oſtendendã neceſſario vtendũ eſt argumento facto, quod Ribera in tota illa diſputatione omittit, & mihi videtur eſſe capitale in hac materia, ſcil. quod ſi illa veſpera decimæquartæ Lunæ, quæ erat ſacra, fuiſſet prima illius diei, cum tota reliqua pars illius diei non eſſet ſacra nec ferialis, licitum fuiſſet poſt illam veſperam, atq; adeo poſt eſum agni Paſchalis redire ad fermentatum: quia nulla cæremonialis obſeruantia erat præſcripta: conſequens autem falſum eſſe iam demonſtratum eſt. Atq; hoc modo poteſt eadẽ conſequentia probari ex Inno. III. lib. 4. de altaris myſterio, c. 4. & Abul. in 2. par. Defenſorij, ca. 8. quos ibi Ribera citat, ſed apertius ex Ioſepho l. 3. Antiquit. ca. 10. in illis verbis, Nam hoc feſtum (ſc. azymorum) priori (id eſt, ſacri-

ſacrificio agni) continenter ſuccedit, duratq́; dies ſeptem &c. nullum ergo tempus commune, ſeu non feriatum, intercedebat inter veſperam ad ſacrificium agni deſtinatam, & feſtum azymorum: erat ergo ſecunda, & non prima. Quarto, ad hoc ipſum confirmandum expendenda ſunt illa verba Exo. 12. Nec remanebit quicquam ex eo, i. agno, vſq; mane, &c. vbi ſine controuerſia illud, mane, ſignificat matutinnm tempus diei artificialis proxime ſequentis poſt noctem, in qua comedebatur agnus. Addit autẽ Ioſeph citato loco illum fuiſſe diem decimumquintum, Sacrificium (inquit) ꝙ tunc exeuntes feciſſe diximus, Paſcha nominatum quotannis inſtaurare lege iubemur, celebramusq́; illud per ſodalitia, nihil è victimis in ſequentem diem relinquentes, quæ eſt quintadecima, & azymorum feſtiuitatis prima. Ergo nox immolationis agni immediate antecedebat lucẽ 15. diei. Atque ita intelligunt, mane, pro quo nihil de agno Paſchali reſeruandum erat. Abul. ſupra Deu. 16. q. 1. & in eundem locum Exodi, q. 10. & 19. vbi Hug. Vict. & communiter reliqui expoſitores.

Tertium argumentum directe opponitur tertio argumento contrariæ opinionis: nam de fide certum eſt, Chriſtum mortuum eſſe in artificiali die proxime ſequente poſt noctem, in qua cœnauit cum diſcipulis ſuis, & ſacramentum Euchariſtiæ inſtituit, vt conſtat ex narratione Euangelica, & ex illis verbis Canonis Miſſæ, Qui pridie, quam pateretur, accepit panem, &c. Sed Chriſtus Dominus mortuus eſt Lunã decimaquinta circa veſperã: mortuus eſt enim iuxta veram doctrinam in die feſto: ergo cœnauit agnum nocte decimumquintum diem inchoante: cœnauit autem legitimo tempore à lege præſcripto, & ab omnibus Iudæis obſeruato, vt dicta diſput. 40. preced tom. ſectio. 3. oſtendimus. Vbi ſect. 4. minorem propoſitionem hic aſſumptam probauim⁹, ſcilicet Chriſtum mortuum eſſe in die feſto, idque authoritate Sanctorum Patrum Græcorum, ac Latinorum confirmauimus, quos hic repetere non eſt neceſſe: quibus Ribera addit Epiphan. lib. 3. contra hæreſes, hæreſi 70. & Chryſ. Homil. 86. in Matth. Heſychium Leuit. 23. & Beda libro de ratione temporum, ca. 45. & Innoc. li. 4. de ſacro altaris myſterio, cap. 4. affert etiam Eugubinum in duodecimum cap. Exo. referentẽ traditionem Hebræorum fuiſſe, decimaquinta die menſis Niſan redimendum Iſrael in diebus Meſsiæ. Quomodo autem hoc oſtendi poſsit ex Euangelio: quomodo item omnia, quæ à Iudæis facta ſunt in morte Chriſti, rite in die feſto fieri potuerint, eodem loco fuſe ſatis proſecuti ſumus, & alia Euangeliorum loca late explicuimus, & ideo in hoc argumento confirmando, & expediendo tertio argumento contrariæ ſententiæ hic amplius immorari non oportet. Quod enim de concordia inter figuram & figuratum in eo argumento addebatur, nullius momenti eſt: quia nõ oportet, vt figura in omnibus circumſtantiis conueniat cum figurato: ſatis ergo eſt, quod intra eundem naturalem diem immolatio agni naturalis & typici peracta eſt. Eo vel maxime, quod illud ſacrificium agni, non tantum fuit figura ſacrificij cruenti Chriſti, ſed etiam incruenti Euchariſtici. Vnde, cum hæc duo non fuerint in eadẽ diei hora oblata, non potuit per eandem figutam vtriuſque ſacrificij tempus exacte & quoad ipſam horam repræſentari. Quod etiam in contraria ſententia neceſſario fatendum eſt: nam, ꝙ nos dicimus de die quinto decimo, comparato ad veſperam vltimam diei decimi quarti, ipſi neceſſario dicturi ſunt de die decimo quarto, cõparato ad præcedentem veſperam diem decimum tertium terminante. Ex his quæ hactenus tractauimus, & confirmata ſufficienter eſt noſtræ aſſertionis veritas ſimulque expeditæ ſunt prima, & tertia ratio contrariæ opinionis, quæ minoris momenti videbantur. Solum ſupereſt, vt tertiæ rationi, quæ principale fundamẽtum illius ſententię continet, & non facilem difficultatem habet, ſatisfaciamus: & nonnulla Scripturæ teſtimonia, quæ in ea attinguntur, exponamus. Duabus autem viis in hac re procedere poſſumus, primo contraria principia aſſumendo, totamq́; rationem in noſtræ ſententiæ confirmationem retorquendo. Secundo oſtendendo eam rationẽ non recte colligere: etiamſi, quod aſſumit, concedatur. Priorem viam late perſequitur Franciſcus Ribera citato loco. Sic igitur argumentamur. Eodem ritu, eodemq́; tempore immolabant agnum omnes Iudæi vſq; ad Chriſtum: quo patres eorum illum immolarunt primo menſe, ac die, quo de Ægypto exierunt: ſed hi in prima inſtitutione illius ſacrificij obtulerũt illud in fine decimæquartæ Lunæ, & nocte ſequente agnum comederũt initio 15. Lunæ: ergo eodem modo poſtea actũ eſt vſq; ad Chriſtum. Minorẽ probo ex 12. Exodi: vbi prius dicit, Immolabit eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam: & paulo poſt ſubditur: Et comedent carnes nocte illa aſſas igni, quod neceſſe eſt intelligi de nocte, quę immediate ſequebatur, & cõiuncta erat cum veſpera immolationis agni: tũ quia nulla alia certa nox poteſt deſignari: tum etiam quia illud relatiuum, illa, demonſtrat noctem iam præſentem & inchoatam in illa veſpera. Vnde de eadem nocte plane intelligitur, quod inferius additur: Et tranſibo per terram Ægypti nocte illa, percutiamq́; omne primogenitum in terra Ægypti. Item quod infra dicitur. Factum eſt autẽ in noctis medio, percuſsit Dñs omne primogenitum in terra Ægypti: & infra: Surrexitq́; Pharao nocte, & infra, Vocatiſq́; Pharao Moyſe, & Aaron nocte, ait. Surgite & egredimini, &c. & infra, Vrgebantq́; Ægyptii populũ de terra exire velociter: & infra, Et fecerunt ſubcinericios panes azymos: neq; n. poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere ſinentibus moram. Quibus omnib. verbis, ſi recte ponderentur, per ſe ſatis veriſimile fit, non potuiſſe Iudæorum egreſsionẽ per diem integrũ differri vſq; ad ſequentem noctem, præſertim cum Ægyptij eos vrgerent dicentes Exite, alias omnes moriemur. Sed apertius hoc inferius declaratur, cum dicitur, Nox iſta eſt obſeruabilis Dñi, certe non alia, niſi ea, quæ toties in eodẽ capite fuerat repetita, de qua ſubditur. Quando eduxit eos de terra Ægypti, hanc obſeruare debẽt omnes filij Iſrael in generationib. ſuis. Atq; hoc etiã eſt, ꝙ Deut. 16. dicitur. Obſerua menſem nouarũ frugum, & verni ꝑmum temporis, vt facias Phaſe Dño Deo tuo: quoniam in iſto mẽſe eduxit te Dñs Deus tuus de Ægypto nocte. Quo loco negat contraria ſententia ſermonem eſſe de illa nocte, in qua Hebræi cœnarunt agnum, ſed de proxime ſequente: hoc aũt eſſe falſum tribus modis oſtendo. Primo, quia Moyſes in hoc loco alludit ſine dubio ad hiſtoriam, quam in Exodo retulerat, ſed ibi tantũ fecerat mentionẽ noctis cœnæ agni, & non proxime ſequentis, neq; vnquam dixerat, Hebræos fuiſſe eductos in ſequente nocte, ſed in Paſchali: ergo de eadẽ loquitur in hoc loco. Secũdo, quia ſupra manifeſte oſtenſũ eſt, noctem illam Paſchalem proximè ſubſecutam eſſe lucem 15. diei, ex verbis illis Exo. Nec remanebit quicquam ex eo vſq; mane, addito teſtimonio Ioſephi explicantis illa de mane 15. diei: ſi ergo citata verba Deu. intelligenda ſunt de nocte ſubſecuta poſt illũ diẽ, ſequitur Hebræos non fuiſſe eductos de Ægypto vſq; ad 16. diem, ad quem nox ſubſequẽs pertinebat, maxime iuxta fundamentum contrariæ ſententiæ, quod omnes dies Hebræorum à principio noctis computandi ſunt, hoc aũt repugnat illis verbis Exo. In eadẽ enim ipſa die educam exercitum veſtrum de terra Ægypti, id eſt, prima die azymorũ, ſeu (quod idẽ eſt) decimaquinta illi⁹ menſis. Vnde apertiſsime dicitur Num. 33. Profecti de Rameſſe menſe 1. quintadecima die menſis primi, &c. non ergo poteſt ille locus intelligi de nocte, quæ paſchalem noctẽ ſubſecuta eſt, ſed de ipſamet nocte paſchali. Tertio, quia ibi eſt ſermo te Phaſe celebrando: ergo etiam eſt ſer-

mo de nocte, in qua comedendum erat: ergo, cum redditur ratio, quia populus nocte de Ægypto egreſſus eſt, de eadem nocte eſt intelligenda. Ad hoc vero reſponderi poteſt ex Aloyſio ſupra, illud Phaſe, de quo ibi loquitur Moyſes, non eſſe agnum Paſchalem, ſed ſacrificium aliud, quod ſingulis diebus azymorũ offerri præcipiebatur ad veſperam in gratiarũ actionem, & memoriam beneficij ſuſcepti liberationis de Ægypto, quod ſane videtur valde veriſimile ex ipſo textu, nam ſtatim dicitur, Immolabiſq; Phaſe Domino Deo tuo de ouibus & de bobus in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi, nam agnus Paſchalis non erat offerendus de bobus, & tamen illud Phaſe dicitur immolãdum de bobus. Item agnus Paſchalis non neceſſario erat in templo immolandus, ſed in priuatis domib. hoc vero Phaſe tantum in templo. Item agnus non coctus, ſed aſſus comedebatur, de hoc aũt dicitur: Coques & comedes in loco quem elegerit Dominus. Tandẽ agnus præceptus eſt offerri in memoriam tranſitus angeli percutientis, & nõ egreſsionis de Ægypto, hoc vero Phaſe immolari pręcipitur in memoriam egreſſus de Ægypto. Vnde multi ex hoc loco Deut.16. colligũt, nomẽ, Phaſe, nõ tm̃ agnum, ſed etiam alia ſacrificia paſchalia ſignificare, & iuxta illum interpretãtur: alium locum Io.c.18. Vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha. Tolet. Io.13. annotat.3.& 5. Idemq; ſecuti ſumus dicto priori tomo diſp.40. ſect. 2. cũ Aug. q.24. in Deuter. Reſpondetur, negari non poſſe, quin hoc loco aliquid aliud præter Paſchalẽ agnum ſignificatum ſit, vt argumenta probant, Auguſt. etiam teſte citato loco: tm̃ non propterea negandum eſt, ibi etiam eſſe ſermonẽ de agno Paſchali, quod ſignificauit Aug. dicens, boues ibi commemoratos eſſe propter alia ſacrificia illorum dierũ, ſignificans oues eſſe poſitas propter agnum Paſchalem. Et coniectura eſſe poteſt, quia, cum ibi fiat quædam commemoratio totius ſolemnitatis paſchalis, nõ eſt probabile, prætermiſſum fuiſſe ſolemne illorum dierũ ſacrificium, recte ergo intelligi poteſt in prioribus verbis (Obſerua mẽſem nouarum frugum, vt facias Phaſe) ſermonem eſſe de agno Paſchali: in ſeqq. autem verbis, Immolabiſq; Phaſe, adiungi aliud Phaſe illorũ paſchalium ſacrificiorum, vel certe in toto capite in communi ſumi, vt comprehendit vtrumq;. Quod poteſt ſatis confirmari ex verbis illis: Et nõ remanebit de carnib. eius, quod immolatum eſt veſpere in die primo vſq; mane: quod ſingulariter dictum eſt de agno. Exodi 12. de aliis autem ſacrificiis hoc non legitur. Nu. 28. aut Leuit.23. & ideo addita videntur illa verba, vt non de quocunq; Phaſe, ſed de illo, quod immolabatur veſpere primi diei azymorum, intelligãtur, illud aũt erat agnus Paſchalis. Præterea ſubditur ibidem: Nõ poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum, ſed in loco quem elegerit Dominus, &c. Ex quo loco omnes colligunt, ſacrificium agnus Paſchalis nõ potuiſſe extra Hieruſalem offerri: id n. & in Euangelio indicatur, & ex traditione & conſuetudine Hebræorum conſtat, & docent Ribera, & Tolet. ſupra & Ianſ.c.129. Concordiæ, & omnes: nullus eſt autem locus in Teſtamento veteri, vbi hoc præcipiatur, niſi in præſente: ergo illud præceptum Deut.16. comprehendit Paſchalem agnum. Et ideo etiam vtitur Scriptura illo verbo (Coques) quod generale eſt ex vi ſuæ ſignificationis, ſiue res ſolo igne aſſa ſit, ſiue aqua cocta. Ac deniq; propter eandem cauſam generalis ratio redditur ex beneficio recepto liberationis ab Ægypto: quomodo dixit D.Tho. 1.2.q.100. art. 5. ad 2. celebrationem Phaſe fuiſſe propter beneficium præteritæ liberationis ex Ægypto. Idem q.102. art.4. ad 10. & ar.5. ad 2. Quocirca licet rationes prius factæ oſtendant, illud Phaſe alia ſacrificia præter agnum Paſchalem comprehendere, non tamen probant non eſſe etiam ibi ſermonẽ de agno Paſchali. Et hoc ſatis eſt ad vim argumẽti facti, nam priora verba ſine dubio intelligūtur potiſsimum de agno Paſchali, & conſequenter de ipſamet nocte, in qua, & primum immolatus eſt, & populus ex Ægypto liberat⁹. Quarto hoc ipſum confirmatur ex illis verbis eiuſdẽ Exod. 12. Nec remanebit quicquam ex eo vſq; mane, adiuncta obſeruatione Abulenſ. Leu.23. q.6. & Deut.16. q.1. ideo hoc illis fuiſſe præceptum, vt ſignificaretur, eos magna feſtinatione mane fore exituros. Quod ſignificauit Ioſeph. li.2. antiquit. c.5. dicens: Peracta cœna reliquias carnium exuſſerunt tãquam exituri. Quinto addere poſſumus illud Nu.33. Profecti de Rameſſe in mẽſe primo, in quinta decima die, altera die à Phaſe. Vbi dies ſignificat mane illud inſequẽs noctẽ Phaſe, ad eum modum, quo Io. dixit c.13. Ante diem feſtũ Paſchæ. Sexto tandem ita hiſtoriam hanc intellexerunt Hieron. Oſe.3. Beda lib. de temporum ratione, c.61. & Abulenſ. ſupra, & omnes expoſitores in Exodum: & ſignificat D.Tho. 1.2.q. 102. ar.5. ad 2.

Ex quibus authoribus & ex teſtimoniis adductis, colligimus, filios Iſrael egreſſos fuiſſe de Ægypto, noctu quidem, vt apertè dicit Scriptura, non tamen in initio noctis, ſed potius prope tempus matutinũ, ita vt hac ratione dici etiam poſsint egreſsi matutino tempore, ſeu mane diei decimæ quintæ, vt loquuntur etiam prædicti Patres. Et ideo nihil etiam contra hoc obſtat præceptum illud: Nullus veſtrũ egrediatur oſtium domus ſuæ vſq; mane, Exod.12. tum quia proprie dici poſsũt mane exijſſe, quia prope diem exierunt, tum etiam, quia recte exponitur, eis fuiſſe p̃ceptum, vt non exirent, donec trãſacta media nocte, prope mane, Deo ita diſponente, vocarentur, & exire compellerentur: vt ſignificat Rupert. lib.2. de Trin. c. 18. Caiet. & alij expoſitores in Exod. Maiorem difficultatem habent illa verba Deut. Immolabis Phaſe ad ſolis occaſũ, quãdo egreſſus es de Ægytpo. Sed hęc per priora ſunt interpretanda, nam quod prius dictũ fuerat (nocte) poſtea comprehenditur ſub ſolis occaſu, nox enim ex occaſu ſolis p̃ficitur, eo vel maxime, quod aduerbium illud (quando) non oportet, vt determinate deſignet eandem horam, ſed eandem noctem, quæ à veſpertino tempore recoli & honorari incipiebat, ac ſi nunc diceremus venerari nos veſperam reſurrectionis, quando Chriſtus reſurrexit: atq; ita ſatiſfactum eſt ad omnia teſtimonia Scripturæ, quæ in illo fundamento adducuntur: Teſtimonium autem Ioſephi iam eſt à nobis expoſitum in cit. loco præcedentis tomi: nam verba Græca non habent, illuceſcente, ſeu, appetente decima quarta die, q̃ verba inchoationem diei ſignificant, ſed, adſtante, aut potius cum veniſſet decima quarta dies, quę verba nihil veritati obſtant, quia, quod fit in fine cuiuſcunq; diei, recte dicitur factum eſſe, poſtquam dies ille aduenit, ſeu exiſtente tali die. Atq; eodem modo corrigẽdum eſt, quod ex Zonara in Chronicon, idem author adducit, quod dicat filios Iſrael egreſſos eſſe de Ægypto, decima quinta die, oriente Luna, quæ eo tempore, ſcilicet in plenilunio in principio noctis oritur. Non enim ita vertendum eſſet, ſe decimo quinto Lunari, ſic enim ait: πέμπτῃ ϗ δεκάτῃ κατὰ σελήνην, i. quinta decima ſecundum Lunam, id eſt, ſecundum Lunarẽ dierum computationem, vel, ſi quis interpretetur ſecundum Lunam, id eſt, illuminante Luna, non eſt neceſſe intelligi de ortu Lunæ: ſed de toto tempore noctis, quo Luna lucet, præſertim in plenilunio. Ad coniecturam vero vltimam reſpondetur, non fuiſſe neceſſarium integrum diem, vt poſt eſum agni, & Ægyptiorum clamorem, & vehementem commotionẽ ob primogenitorum interfectionẽ congregarentur in Rameſſe, quia, admonitione & prouidentia Moyſis, ante finem decimæ quartæ Lunæ omnes iam erãt congregati in Rameſſe, ibiq; per ſodalitia diſtributi: quod ſignificauit Ioſeph. lib.2. Antiq. c.5. dicens: Ille vero (id eſt, Moyſes) inſtructos prius ad profectionẽ & per ſodalitia diſtributos in vno loco continebat. Loquitur autem de proximis diebus ante decimam quartam

quartam Lunam. Si ergo hoc verum eſt, facile intelligitur, ſtatim ſine vlla mora potuiſſe omnes egredi eadem nocte, ſummo mane, ex eodem loco. Imo ſignificat ibidem Ioſeph, tunc etiam Ægyptios dona dediſſe Hebræis, Donis, inquit, Hebræos honorabāt, alij quo celerius diſcederent, alij propter vicinitatis conſuetudinem. Vnde etiam tunc impleri potuit, ꝙ de vaſis aureis, & argenteis Scriptura dicit, quanquā facilius videtur, quod Aug. dicit. qu. 45. in Exodum, ante decimam quartam diem petiiſſe Hebræos ab Ægyptiis vaſa aurea & argentea.

Alicui tamen fortaſſe hoc vltimum difficile creditu videbitur, ſcilicet, ante decimum quartum diem congregaſſe Moyſen omnes filios Iſrael in vnum oppidum Rameſes: primo, quia licet Ioſephus ſignificet id, tamen in hac re non cogimur illi credere, ſicut in multis aliis, quæ hactenus adduximus, quæ ſuo tēpore ſeruabantur, quorum ipſe poterat eſſe teſtis oculatus, hæc autem erat hiſtoria, quæ longe ante eius tempora præceſſerat, quam non potuit, niſi ex Scriptura elicere, in Scriptura autem nulla huius rei mētio fit, imo, ſi attente legatur. 12. c. Exo. videtur ſignificari oppoſitum in illis verbis, Nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ vſq; mane: quibus ſignificatur vſq; ad eſum agni omnes in propriis domibus permanſiſſe, quod in ſequentibus etiam ſæpius ſignificatur. Et ſaltem certum eſt, eos tunc non habitaſſe in tabernaculis, vel tentoriis, ſed in domibus. Vnde Hier. Epi. 127. ad Fabiolam dicit, filios Iſrael in Socoth primum tetendiſſe tabernacula: non eſt autem veriſimile, domos, quæ erant in Rameſſe, tantam hominum & familiarum multitudinem capere potuiſſe. Ac deniq; difficile creditu eſt, Pharaonem, & Ægyptios, qui egrediendi facultatem dare Hebræis nolebant, imo neq; à laboribus & operibus eos vacare ſinebant, permiſiſſe, illos homines in locum vnum cōgregari, vt vel diſcederent, vel arma ſumere tentarēt, alterutrum enim facile timere poterant.

Propter has coniecturas (quāuis aliis fortaſſe modis expediri poſsint) probabile fit ante cænam agni filios Iſrael non mutaſſe habitacula, neq; aliquod publicum ſignum profectionis dediſſe. Vnde conſequēter dicendum eſt (perſiſtendo in reſponſione, quam proſequimur) non fuiſſe prius vniuerſum populum Iſrael in vnum locum congregatum, vt inde iter inchoaret, ſed ſtatim decima quinta die illuceſcente, ſummo mane, cogentibus Ægyptiis, omnes è domibus ſuis fuiſſe egreſſos, & iter Socoth verſus arripuiſſe, quia ita fuerant à Moyſe præmoniti, & præparati. Quod autem Num. 33. dicuntur profecti de Rameſſe, altero è duobus modis exponendum eſt, ſcilicet, vel ibi Rameſſen non ſignificare ciuitatem aliquam, ſed regionem, quæ eadem erat cum terra Ieſſen, vt colligi poteſt ex Gen. 47. vbi prius dicitur, dixiſſe Pharaonem Ioſeph. Terra Ægypti in conſpectu tuo eſt, in optimo loco fac eos habitare, & tribue eis terrā Ieſſen: & tamen infra ſubditur, Ioſeph vero patri, & fratrib. ſuis dedit poſſeſsionē in Ægypto in optimo terræ loco Ramaſſes, vt p̄ceperat Pharao: & poſtea ſubditur. Habitauitq; Iſrael in Ægypto in terra Ieſſen, & poſſedit eam: in quib. locis terra Ieſſen & Ramaſſes pro eadem regione accipi videntur; & in Exo. c. 1. additur, filios Iſrael ædificaſſe vrbes tabernaculorū Pharaoni Phiton, & Rameſſes: prius ergo videtur regio vocata Rameſſes, & ab illa ciuitas poſtea ædificata nomē accepiſſe, non eſt ergo neceſſe in dicto loco Num. accipi pro ciuitate, ſed pro regione. Vel certe, ēt ſi dicamus, Rameſſen ſolum ſignificare ciuitatem vel oppidum, quod ante aduentum Hebræorum paruum erat in ea regione, & ab eis poſtea in ciuitatem ædificatum eſt, dici poteſt, Iſraeliticum populū fuiſſe profectum ex Rameſſe, quia ciuitas illa: vt author eſt Hieron. in extremis Ægypti finib. erat, & ita omnes ſtatim illuc confluere cœperunt, vt ex AEgypto egrederentur, quod magis in ſequente reſponſione declarabitur.

Vltimus ergo modus ſatisfaciendi omnibus difficultatib. eſſe poteſt, vt ſimpliciter concedamus priori ſententiæ, populum Iſrael fuiſſe congregatum in Rameſſe, vt inde ſimul exiret: id enim ſignificat Scriptura, & aperte confirmat Hieron. dicta Epiſt. manſione prima, his verbis. Ad hanc vrbem populus congregatus eſt, qui in deſertum exire cupiebat. Concedo etiam hanc populi congregationem factam eſſe poſt eſum agni propter coniecturas adductas. Vnde dicendum eſt, cœptam eſſe noctu prope horam matutinam, perfectam vero poſt aliquot horas diei, vt prima etiam ſententia concedit. Nihilominus tamē dicendum eſt, illum diem, in quo hæc cōgregatio facta eſt, non fuiſſe decimam quartam Lunam, ſed decimam quintam: nam in initio lucis illius diei cœperunt exire de domibus ſuis, & tendere in Rameſſen, illuc autem congregati ſunt ad meridiem, vel paulo poſt, vbi aliquantulum requieuerūt, & primam māſionem fecerunt, vt Hieronymus numerat, & poſtea ad occaſum ſolis, priuſquam decima quinta dies omnino abſolueretur, egreſſus eſt populus de Rameſſe, & hoc modo omnia ſunt facilia, nec quicquam reperio, quod huic modo dicendi & deſcribendi rē hanc, repugnet. Vnde fit liberationem, ſeu egreſsionem populi de Ægypto computari poſſe, vel ab eo tempore, quo perturbatim Iudæi exire cœperunt è domibus ſuis, compellentibus Ægyptiis: vel ab eo tempore, quo ordinate iter agere cœperunt, priori modo terminus à quo illius egreſsionis dicēda eſt terra Ieſſen, ſeu Ægypti: poſteriori autem modo dicitur fuiſſe Rameſſes. Item priori modo propriiſsime dicuntur, nocte egreſsi, poſteriori vero propriiſsime ad occaſū ſolis: vtrumq; autem factum eſt decima quinta die, quia nox illa, & veſpera, eiuſdem diei decimæ quintę fuerunt. Ac tandem, quando liberatio populi ab Ægypto narratur in Scriptura, vt maximum beneficiū illi populo facto, propriiſsime dicitur noctu accidiſſe, quia tunc reuera fieri cœpit, quando filij Iſrael cœperunt egredi è domibus ſuis, & iter inchoare, non furtim, & occulte, ſed publice, & libere: ipſis etiam Ægyptiis conſentientibus, imo & cogentibus, quando vero narratur hiſtoria illius itineris, & manſiones filiorum Iſrael, & modꝰ, quo egreſsi ſunt de Ægypto ꝑ turmas ſuas, dicūtur egreſsi de Rameſſe, & ad occaſum ſolis: & ſic etiam propriiſsime intelligi poteſt illud Nu. 33. Altera die à Phaſe: id eſt, ab immolatione agni paſchalis: quia reuera ante vnum naturalem diē in fine decimæ quartæ Lunæ ad occaſum Solis fuerat immolatus. Atq; hoc modo expediuntur facilime omnia teſtimonia, quæ in fundamento contrariæ ſententię adducta ſunt. Relinquitur ergo, Chriſtum Dominum Euchariſtiæ ſacramētum inſtituiſſe hora noctis, inchoata iam decima quinta Luna: ſupereſt, vt de hora, in qua inſtitutum eſt, magis in particulari dicamus.

SECTIO II.

An hoc ſacramentum ſit inſtitutum, ante, vel poſt lotionem pedum.

VT hæc res explicetur, ſupponendum eſt, Chriſtum in illa nocte duplicem vel triplicem cœnam egiſſe cum diſcipulis ſuis. Prima fuit cœna agni, quæ poteſt dici legalis, vetus, ſeu figuratiua. Secunda fuit communio huius ſacramēti, quæ poteſt dici cœna myſtica & noua. Tertia cœna dici poteſt communis ſeu vſualis, quas ſtatim ex Euangeliis comprobabo. Prius ergo, quam præſenti quæſtioni reſpōdeam, explicare oportet ordinem temporis, qui fuit inter lotionem pedum, & duas alias cœnas, legalem, & vſualem.

In qua re inuenio, quinq; poſſe eſſe dicendi modos. Primus eſt, Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorum, ante inchoatam omnem cœnam, etiam legalem, & conſequenter ante inſtitutum hoc ſacramentum, quia,

quia,vt infra probabim⁹,inſtitutum fuit, peracta legali cœna,& videtur poſſe hoc colligi ex Ioan. 13. vbi poſt lotionem pedum dicitur Chriſtus recubuiſſe ad cœnandum,& dixiſſe poſtea illa verba. Qui manducat mecum panem,& poſtea dediſſe Iudæ panem intinctum, quod eſt ſignum,tunc duraſſe cœnam,deinde, quia Ioannes ibidem dicit ſe recubuiſſe inter cœnandum ſuper pectus Ieſu: conſtat autem ex eodẽ *Reiiciunt.* loco,hoc factum fuiſſe poſt lotionem pedũ. Hæc vero ſententia mihi non probatur, quia idem Ioannes eodem 13.capit.expreſſe dicit, Et cœna facta,&c.ac *S Auguſt. Beda D.Thom.* poſtea deſcribit lotionem pedum. Verum eſt,D.Auguſtinum ibi,quem Beda,& D.Tho.ibidem ſequuntur,exponere,cœna facta,id eſt,iam parata,& menſa ſtructa,cibis appoſitis, & iam ſedentibus omnibus, qui cœnaturi erant. Sed reuera expoſitio eſt contra proprietatem & vim illis verbi, vnde, cum nihil ſit, quod nos cogat ad ſic exponendum,perſiſtendum eſt in proprietate literę,iuxta communem regulam Auguſtini,quem non exiſtimo nobis eſſe contrarium in hoc loco, ſed vel non fuiſſe locutum de cœna legali, vel non intellexiſſe,cœnam nullo modo fuiſſe inchoatam,ſed nõ fuiſſe omnino abſolutam,quod cõſtat ex eodem,tract.55.in Ioan.de quo etiam, quomodo ſit intelligendum,ſtatim dicam.

2 Opinio. Secund⁹ modus dicendi eſt, lotionem pedum factam eſſe,inchoata iam cœna legali,nondum vero fi- *Improbatur.* nita,cui videtur fauere illud verbum Io. Surgit à cœna. Sed neq; hoc mihi placet,tum quia non eſt mihi veriſimile, eſum agni,q erat ſacramẽtum & ſacrificium quoddam,interruptum eſſe per quãdam actionem nihil ad illud pertinentem,tum præterea, quia *Exod.12.* Exod.12.præceptum erat, Et comeditis feſtinantes, quod non ſeruaſſet Chriſtus, ſi in lauandis pedibus immoratus eſſet.

3. Opinio. Tertius modus dicendi eſſe poteſt, Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorũ poſt finitam omnem cœnam. *S.Cyprian.* Quę ſententia ſumitur ex Cypriano(ſi ipſe eſt author libri de Cardinalibus Chriſti operibus) ſermone de ablutione pedum,quatenus ibi dicit, Chriſtum poſt inſtitutum hoc ſacramẽtum lauiſſe pedes diſcipulorum:imo etiam poſtquam Iudas inde diſceſſerat, diſceſſit autem, finita iam cœna,vel in fine illius,vt ex cap.13.Ioan.colligitur:& hanc etiam ſententiam neceſſe eſt aſſerere eos, qui nihil diſtinguunt inter cœnam legalem,& vſualem,ſuppoſitis his, quæ contra *Refutatur.* primam,& ſecundam ſententiam dicta ſunt. Sed hęc ſententia nullo modo ſtare poteſt, quia non ſolũ non habet fundamentum in Euangelio,nam illud verbũ, cœna facta,ſatis intelligitur de cœna legali,ſed etiam pugnat cum Euangelio, ex quo euidenter conſtant duo,primum eſt,adfuiſſe Iudam, quando Chriſtus lauit pedes diſcipulorum,vt conſtat ex illo verbo, ꝙ Chriſtus dixit,cum accederet ad lauandum Petrum, Vos mundi eſtis,ſed non omnes,& addit Ioã. Sciebat enim,quis traderet eum, propterea dixit, non eſtis mundi omnes,aderat ergo Iudas, nam ad præſentes loquitur,& ita omnes Patres in hoc conſentiunt. Secundum eſt,poſt lotionem pedum iterum Chriſtum recubuiſſe,& cœnaſſe cum diſcipulis ſuis, quod conuincunt verba,quæ ex Ioan.13. ponderauimus in fauorẽ primæ ſententię. Vnde hoc argumento conuincimus,præter cœnam legalem, quæ anteceſſit lotionem pedum,egiſſe Dominum cœnam vſualem poſt dictam lotionem. Neq; enim dici poteſt,ea,quæ de cœna narrantur poſt lotionem pedum,pertinere tãtum ad cœnam myſticam, ſeu inſtitutionem huius *Luca 22.* ſacramenti: Primo quidem:quia,vt ex Luc. 22. colligitur,in illa poſteriori cœna dixit Chriſtus, Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa, quæ verba non poſſunt intelligi de ſacramentali cœna,ſed de vſuali. Secundo,quia ſignum illud proditoris,quod Chriſtus dedit,Ioan.c.13. Cui intinctum panem porrexero: datum eſt in poſteriori illa cæna poſt lotionem pedum,cuius argumentum eſt,quia continuo exiuit Iudas,vt Ioannes narrat:vnde nõ potuiſſet adeſſe lotioni,niſi eſſet iam facta,ille autem panis intinctus non erat Euchariſtiæ ſacramentum, vt ſequenti dubio oſtendam,ſed panis communis: ergo durabat tunc cœna vulgaris, & adhuc erat in cœna panis,& ius,vel aliquid ſimile,quo poſſet intingi: ergo neceſſario concluditur, lotionem pedum factam eſſe,antequam eſſet omnino finita cœna vſualis.

Qui negant vſualem cœnam, reſpondent, Chri- *Obiectio.* ſtum dediſſe Iudæ buccellam intinctam, non quia tunc cœnarent,ſed quia ex præterita legali cœna adhuc ſuper menſam erat panis & vinum, vel condimentum aliquod,in quo poſſet panis intingi,incredibile enim videtur, toties eadem nocte Chriſtum cum diſcipulis cœnaſſe,præſertim,cum ea nocte grauiſsima eſſent illi negotia peragenda,ac pertractanda,cumq; diſcipuli omnes mœſti eſſent, eo quod ſcirent,Chriſtum ea nocte morti eſſe tradendum. Deniq;, quia eſus agni ad eius noctis refectionem ſufficiens videbatur. Sed nihilominus,ſi attente legãtur, & ad improprios & incongruos ſenſus non traducã- *Reſponſio.* tur, quæ Ioannes ſcribit,capit.13.negari non poteſt quin Chriſtus cum diſcipulis poſt lotionem pedum adhuc cœnauerit. Vnde, cum oſtenſum ſit,cœnam legalem fuiſſe finitam ante lotionem pedum,ſit, cœnam vſualem poſtea peractam eſſe, nam de myſtica cœna Ioannes nihil ſcribit, neq; ad illam accommodari poſſunt,quæ dicit. Aſſumptum patet primo ex illo verbo,Cum recubuiſſet iterum,ſcilicet,poſt finitam lotionem pedum,quod proprie ſignificat, iterũ ad menſam ſedere vel accumbere. Deinde, quod id fuerit ad comedendum iterum,patet ex verbis illis. Sed vt adimpleretur Scriptura, qui manducat mecum panem,leuabit cõtra me calcaneum ſuum. Quæ verba non ſunt dicta à Chriſto,vt relata ex Scriptura, quia nullibi habentur illa verba in veteri teſtamẽto, ſed dicta ſunt ad ſignificandum id, quod tunc fiebat, tunc ergo manducabat cum illo panem is,qui ſtatim erat illum traditurus,& illo facto implebatur, quod Pſal.40.ſcriptum erat, Qui edebat panes meos,magnificauit ſuper me ſupplantationem. Tertio, quia infra dicitur, tunc recubuiſſe Ioannem in ſinu Ieſu, *Ioan.21.* dicit autem idem Ioannes infra,c. 21. ſe recubuiſſe in cœna ſuper pectus Ieſu. Quarto,ex ſigno illo, quod poſtea dedit Chriſtus, panis intincti, quia niſi actu comederent,non erat illud ſignum ſatis aptum & vrbanum,neq; veriſimile eſt,manſiſſe ibi tanto tempore poſt cœnam,panẽ,& ius aliquod: & ita omnes Patres,qui exponunt hæc verba,pro comperto habent tunc duraſſe cœnam. Deniq;,niſi ita dicatur,non poſſunt exponi commode alij Euangeliſtæ, qui dicunt, Chriſtum inter cœnandum inſtituiſſe ſacramentum hoc:quia,ſi prius omnino abſoluit cœnam, & poſtea interpoſuit lotionem pedum, quomodo dici poteſt fieri inter cœnãdum,quod poſt lotionem pedum factum eſt,ſi poſt illam nihil cœnatum eſt? Nec mirum eſt,tunc Chriſtum cœnaſſe cum diſcipulis vſu communi,tum quia vnus agnus non erat tredecim hominibus ſufficiens:tum etiam, quia nihil ſine cauſa omittere voluit,ex iis, quæ agere ſolebat : nulla vero tunc occurrebat cauſa, quia inter cœnandũ inſtruebat diſcipulos,& non impediebatur,ſed potius occaſionem & opportunum tempus expectabat patiẽdi. Ac deniq; fieri potuit, vt tam ipſe,quam diſcipuli ea refectione corporali indigerent, ad ſuſtinendos eius noctis,ac ſequentis diei labores.

Quartus modus eſt,lotionem factam eſſe poſt in- *4.Opinio.* choatam cœnam vſualem, & antequam eſſet finita. Hanc ſententiam tenent aliqui graues expoſitores Ioannis ex recentioribus, & fundatur ſolum in illo verbo Ioannis, Surgit à cœna,inde enim colligitur, Chriſtum non ſtando, ſed diſcumbendo cœnaſſe, quando ſurrexit ad lauandos pedes,ergo ſignum eſt, illam non fuiſſe cœnam legalem, ſed vſualem,nam vſitatus modus prandendi ſeu cœnandi eo tempore, erat,

Eſther. Tobias. Exod. 12. S. Gregor. Philo Iudæus erat diſcumbendo, vt colligitur ex Eſther 1. & Tob. 2. at vero in cœna legali, oportebat ſtare, tanquam paratos ad agendum iter, vt colligitur ex Exod. 12. & docet Gregor. Niſſen. lib. de vita Moyſis circa medium, & ſignificat Philo Iudæus, libr. de Sacrificio Cain & Abel, circa medium. Eſt hæc ſententia probabilis, mihi tamen ſuaderi non poteſt, quia difficile creditu eſt, Chriſtum interrupiſſe aliquam cœnam ad lauandos pedes: eſt enim hoc præter omnium hominum conſuetudinē, & neſcio, quid habet inurbanitatis, cuius nulla ratio moralis vel figuralis afferri *S. Chryſoſt.* poteſt, quæ probabilis ſit. Vnde Chryſo. hom. 82. in Matth. expreſſe dicit, Chriſtum ante cœnam lauiſſe pedes diſcipulorum, & Iudæ: quod neceſſe eſt intelligi de cœna vſuali, nam de legali non poteſt, vt dixi. Quod ſi quis velit intelligere de cœna myſtica, à fortiori ſequitur, quod intendimus, nam hæc fuit poſt lotionem pedum, vt ſtatim dicam. Deinde coniectura illa non eſt ſufficiens, quia valde probabile eſt, Chriſtum diſcubuiſſe in cœna legali. Primo, quia hoc ſignificant Matthæus, Marcus, & Lucas, dicendo, recumbentibus illis, accepiſſe Ieſum panem. Secundo, quia in Exodo non erat præceptum ſtādi ad comedēdum agnum, cæremonia autem non præcepta non cadit ſub obligationē, imo nec veriſimile eſt fuiſſe ad*S. Ambroſ.* ditam, ſed communi more ſolitos fuiſſe cœnare. Tertio, quia Amb. ſuper 15. caput Lucæ, dicit, in cœna legali Ioannem diſcubuiſſe in ſinu Ieſu ceruice reflexa, *S. Chryſ.* quod non potuiſſet fieri, ſi ſtarent. Et Chryſoſt. hom. 69. in Ioan. dicit, Chriſtum non prius lauiſſe pedes diſcipulorum, quā cum eis diſcubuerit, quod neceſſe eſt intelligi de cœna legali: ne contradicat ijs, quæ dixerat Hom. 82. in Matth. vt vidimus, & ita hanc ſen*Ianſenius. Cæſar Bar.* tentiam tenēt Ianſenius & Cæſar Baronius in annalibus in 34. anno, & alij, quamuis, etiam ſi admittamus ſtantes cœnaſſe agnum, dici poſſet, poſtea diſcubuiſſe ad cœnam vſualem: prius vero, quam illam inchoaſſent, admonuiſſe fortaſſe Chriſtum diſcipulos de myſterijs, quæ perficere antea volebat, & tunc ſurrexiſſe ad lauandos pedes eorum, cœna quidem inſtructa, & parata, nondum tamen inchoata, accomodando expoſitionem Auguſtini ſupra relatam, & ita etiam intelligi poteſt Chryſoſtomus vltimo loco citatus.

1. Aſſertio. Reſtat igitur, vt verus ſit quint⁹ modus: iuxta quā breuiter dicendum eſt primo, Chriſtum inter vtrāque cœnam lauiſſe pedes, finita, ſcilicet, legali, & nōdum inchoata vſuali. Hoc concluditur neceſſario ex dictis, & illius forte literalis occaſio, fuit conſuetudo illius temporis, & regionis, in qua ante cōmune conuiuium hoſpitibus pedes lauabantur, quod non fiebat in cœna legali. Moralis autem ratio fuit, vt nobis Chriſtus daret exemplum, ſicut ipſe dixit: figuralem ſtatim reddemus.

2. Aſſertio. Secundo enim dicendum eſt, lotionem pedum factam eſſe ante cœnam myſticam ſeu inſtitutionem *D. Thom.* huius ſacramenti. Ita docent ſuper Ioannem D. Tho. *Euthym. Lyra.* ſuper Matth. Euthymius & Lyra, & alij expoſitores, *S. Damaſ.* expreſſe Damaſc. libr. 4. cap. 14. & idem ſentit Au*S. Auguſt.* guſtin. locis ſupra citatis, Ambroſ. & Bernard. ſtatim citandi, quod non poteſt ex Euangelio aperte conuinci, oſtendemus autem ſtatim, inſtitutionem huius ſacramenti factam eſſe, vel inchoata cœna vſuali vel certe proxime ante illam, ex quo poteſt hæc aſſertio concludi. Ratio myſtica ſeu figuralis eſt, quia illa lotione pedum voluit Chriſtus Dominus ſignificare mundationem animæ, quæ ante ſumptionem huius *S. Ambroſ.* ſacramenti præmittenda eſt, vt docuit Ambroſ. lib. *S. Bernard.* de ijs, qui initiantur. cap. 6. & lib. 5. de ſacram. ca. 5. *S. Cypr.* Bernard. in ſerm. de cœna Domini, Cyprianus etiam in ſerm. de lotione pedum dicit, per illam ſignificatū fuiſſe pœnitentiæ ſacramentum, debuit ergo illa lotio præcedere, ſicut pœnitentia, vel animi emundatio antecedere debet vſum huius ſacramenti.

SECTIO III.

Vtrum hoc ſacramentum inſtitutum ſit, poſtquam Iudas à cæna diſceſſit, vel illo præſente.

Qvæſtionem hanc attigit D. Tho. infra q. 81. art. 2. *D. Thomas.* ſub alio titulo, An Chriſtus Communicauerit Iudam: quam tractat etiam in 4. d. 11. q. 3. ar. 2. & ibi alij Scholaſtici, ſenſus vero in idem redit, ſupponimus n. ſi Iudas adfuit inſtitutioni, & communioni aliorum Apoſtolorum, etiam illi communicatum fuiſſe hoc ſacramentum: quia peccator occultus non excluditur à publica communione huius ſacramenti, vt docet Eugenius Papa ſtatim citandus, & omnes Scholaſtici, & dicemus q. 80. Quod ergo nunc quæritur, *Status quæſtionis.* eſt, an Chriſtus ſapienter expectauerit Iudæ diſceſſum ad tanti myſterij inſtitutionem & communicationem, quam quæſtionem hoc loco præmitto, quia eſt ad intelligendam ſequentem, & totum ordinem cœnæ neceſſaria.

1. Sententia. S. Hilarius. Rupertus. Theophy. Innocent. Tacianus. S. Clement. Hierony. Dionyſ. Prima ergo ſententia eſt, fuiſſe Iudam abſentem quando Chriſtus inſtituit hoc ſacramentū, ita Hilarius can. 30. in Matth. & Ruper. lib. 10. in Matth. in fine, & Theophyl. Matt. 26. Innoc. lib. 4. de hoc myſterio. cap. 13. Tacianus in harmonia Euangel. & habetur hæc ſententia, apud Clementem lib. 5. Conſtitut. ca. 16. vbi aperte negat Chriſtum communicaſſe Iudam, citatur etiam pro hac ſententia Hieron. li. 2. cōtra Iouinian. & Epiſt. 256. q. 2. & Dionyſ. c. 3. de Eccleſiaſt. Hier. in principio, cuius verba è Græco reddita hæc ſunt. Et ipſe author ſymbolorum iuſtiſsime ſeparat eum, qui non ſicut ipſe, nec pari morum ſimilitudine ſacra concœnauerat, docens bene, ſancte, & prout Deum decebat, quod verus & cū virtute acceſſus ad ſacra donet accedenti commutationē ad eum, qui eſt ſibi ſimilis. Quæ verba ſic interpretatur Turrian. (qui in ſcholio ad dictū locum Clementis hanc ſententiā conſtanter defendit) quod Chriſtus ſeparauerit Iudam, ne communionis corporis ſui fieret particeps, ꝗ eo non ſancte, ſed ſimulate, & ficte adfuerat cum illo ad comedendū ſacra: i. e. paſchalem agnum, qui ſacramentum, & ſacrificium antiquæ legis erat. Et cōfirmat Turrianus hanc ſententiā, quia Chriſtus *Turrianus.* duplici ſigno manifeſtauit peccatū Iudę: Primo, quādo illi interroganti, Nunquid ego ſum? Reſpōdit. Tu dixiſti. Secundo, quando dixit Ioanni. Cui intinctū panem porrexero, &c. ergo nō eſt veriſimile illo præſente inſtitutum fuiſſe hoc ſacramentum, alias oportuiſſet illum à communione excludere, quia iam erat agnitus peccator. Hilarius aliam adducit confirmationem, quia CHRISTVS dixit diſcipulis. Bibite ex hoc omnes: non bibam à modo de hoc genimine vitis, donec illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei, ſed nunquā poſtea cum Iuda bibit: ergo nec tunc illi ad libandum dedit. Aliter explicat hanc ſententiam Origen. Ioan. 13. pu*Origenes.* tat enim panem intinctum, quem Chriſtus Iudæ dedit, fuiſſe Euchariſtiam, tamen Iudam, illum non comediſſe, ſed accepiſſe tantum in manus, ibique reliquiſſe, ac ſubito diſceſsiſſe. Secunda ſententia dicit, *2. Sententia.* Chriſtum communicaſſe Iudam, quando illi dedit buccellam intinctam, Ioa. 13. quam videtur indicaſſe Cyril. li. 9. in Ioan. c. 19. & Augu. lib. 5. de baptiſm. c. 8. *Cyril. Auguſt.*

Dicendum vero primo eſt: Chriſtum Dominum inſtituiſſe hoc ſacramentum præſente Iuda, illumq́ cum aliis communicaſſe. Hæc eſt ſententia D. Thom. & cōmunis Scholaſticorū dicta d. 11. & probari poteſt primo ex ordine narrationis Matth. & Marc. Dicunt enim diſcubuiſſe Chriſtum cum duodecim: & cœnantibus illis, nimirum duodecim, accepiſſe panem & inſtituiſſe hoc ſacramentum. Apertius tamen vel (vt Auguſtinus dicit) euidentiſsime hoc videtur dicere Lucas, cum enim dixiſſet, diſcubuiſſe Chriſtū cum duodecim & conſecraſſe ac dediſſe illius myſteria, ſubdit, inter præbendum ſacramentum addidiſſe: Veruntamē ecce manus tradētis me, mecum eſt in mēſa, erat ergo præſēs Iudas: & illa particula, Verūta-

men, aperte indicat hoc eſſe dictum in ipſa communicatione ſacramenti, nam ſenſus perſpicuus eſt: trado vobis corpus & ſanguinem, quamuis non ignoro inter vos eſſe, qui me tradit. Vnde Sancti aduertunt, illa verba dicta eſſe à Chriſto, tum ad commendandam charitatem ſuam, tum vt emolliret cor Iudæ, vt reſipiſceret, & non indigne communicaret. Confirmari hoc poteſt, quia Iudas adfuit, cum Chriſtus dixit Apoſtolis, Hoc facite in meam commemorationē: nā ordinatus fuit Sacerdos, & Epiſcopus, iuxta illud, Epiſcopatū eius accipiat alter, quod de Iuda exponit Petrus Act. 1. ergo adfuit inſtitutioni hui⁹ ſacramēti.

Actor. 1. *Probatur ex traditione.* Secundo probatur hæc ſententia ex communi traditione & interpretatione Patrum: illam ſupponit Eugenius Papa dicens, Chriſtum non remouiſſe Iudam à communione: idem docet Leo Papa ſer. 3. & 7. de paſsione Domini, Augu. tract. 6. 50. & 62. in Ioan. & lib. 2. contra literas Petiliani. c. 22. & lib. 1. de adulterinis coniugiis. c. 27. & lib. 5. de bapt. c. 8. item in id Pſalm. 10. Iuſtus autē quid fecit? & habetur in c. Chriſtus. 1. q. 1. idem etiam expreſſe Epiſt. 163. Ambr. libr. de Apologia Dauid prope finem, Iuſtinianus Imperator in edicto fidei ſuæ ad Ioannem II. Pontificem circa finē: Iudas, inquit, cū putaſſet latere eum, qui occulta hominū cognoſcit, ſacramentis cōmunicauit cum Apoſtolis. Hugo 2. de ſacramentis par. 8. c. 4. Rabanus lib. 1. de inſtit. cleric. cap. 32. lib. 2. ca. 36. Cypr. in ſer. de Cœna Dom. Beda, D. Thom. & alij Ioan. 13. Laurent. Iuſt. li. de triumphali Chriſti agone c. 5. Niceph. lib. 1. hiſt. c. 30. Algerus lib. 1. cap. 21. vbi conatur Hilarium interpretari, ſed fruſtra. Eccleſia etiam canit in hymno, Turbæ fratrum duodenæ datum non ambigitur: & eadem eſt ſententia Hieronym. qui falſo in contrariū citatur, nam Marc. 14. circa illa verba, biberunt ex eo omnes: & Iudas, inquit, bibit, ſed nō ſaturatur, nec ſitim extinguit ignis æterni, qui indigne ſumit myſteria Chriſti. idem Pſ. 54. (ſi illius ſunt cōmentarij) circa illa verba, Qui dulces mecū capiebas cibos, illa exponens de Iuda ait, Cibus dulcis eſt corp⁹ Chriſti, quod ipſe accepit indignus, idē docuit ex Græcis Orig. tract. 35. in Matt. & Chryſ. hom. 83. in Matt. & eleganter hom. 2. de proditione Iudæ & Cyril. l. 9. in Ioan. c. 26. Eadem eſt ſententia Dionyſ. cū enim dicit, Qui ſecū ſacra cōcœnauerat, nōn agnum figuratiuum, ſed verum Chriſtum intelligit, vt omnes Dionyſij commentatores interpretantur, tum quia licet legalis cœna poſsit dici aliquo modo, ſacra, tamen quod præcipue & quaſi per antonomaſiam fuit ſacrum in illa nocte, fuit Euchariſtia: tum etiam quia poſtea non dicit ſeparaſſe Iudam à communione, ſed à ſuo & ſuorum conſortio, quando dixit, Quod facis fac citius, vt nimirum oſtēderet dignam Euchariſtiæ ſumptionem perficere vnitatem, & coniunctionem cum Chriſto, è contrario vero qui indigne ſumit, dignum eſſe, qui à Chriſti conſortio & communione ſeparetur.

Eugenius. *Leo Papa,* *Auguſt.* *Ambroſ.* *Iuſtinianus.* *Hugo.* *Rabanus.* *S. Cyprian.* *Beda.* *D. Thom.* *Laur Iuſt.* *Nicephor.* *Algerus.* *Hierony.* *Origenes.* *Chryſoſt.* *Cyrill.*

Probatur ratione. Tertio probat D. Thomas ratione hanc ſententiā: quia non expediebat, vt Chriſtus Iudam peccatorē occultum ſine accuſatore & euidente probatione, ab aliorum communione ſepararet. Sed reſponderi poteſt, Chriſtum vere non ſeparaſſe à communione, ſed prudenter expectaſſe, vt ipſe diſcederet antequā ſacramentum diſtribueretur, quod fieri poteſt, quia tunc nō publicatur delictum occultum. Quæ reſpōſio recte oſtendit potuiſſe ita fieri, tamē ratio D. Tho. etiam oſtendit hoc non fuiſſe neceſſarium, imo fuiſſe expediens in hac re grauiſsima dare exemplū Prælatis Eccleſiæ: quomodo circa peccatores occultos ſe gerere debeant, potuit etiam expedire, ad ſignificandum amorem ſuum erga peccatores, & ſingulariter erga Iudam, quem beneficiis lucrari cupiebat.

2. Concluſio. Dico ſecundo, Chriſtum non communicaſſe Iudam, quando buccellam panis intinctam dedit, ita *Iulius Papa.* docuit Iulius Papa I. in ſuis decretis, cap. 7. & habetur in ca. Cū omne crimē de Conſec. d. 2. & apud Iuonem 2. par. decreti, cap. 12. Burchardum lib. 5. decreti, cap. 1. idem docuit Concilium Brachar. III. cap. 1. Beda, D. Thom. & Laurent. Iuſtini. locis citatis, & expreſſe Auguſt. tract. 62. in Ioan. & conſtat. Primo, ex illa ſimplici appellatione panis, Cui intinctum panē porrexero, quem Chriſtus tunc non conſecrauit. Secundo, quia nō decebat Chriſtum intingere Euchariſtiā, fuit ergo ſimplex buccella panis. Quocirca Cyrillus & Auguſtinus ſupra citati, qui contrarium interdum indicant, explicandi ſunt, vt intelligant, vel paulo ante, Chriſtum communicaſſe Iudam, vel certe, quod per illum intinctum panem ſignificata fuerit facta eius cōmunio, vt Auguſtinus magis indicat, de cuius ſententia ſatis ex aliis locis conſtat, vt vidimus: Origenes vero Ioan. 13. licet contrarium proponat vt probabile, non tamen affirmare audet.

Conc. Brac. *Beda.* *D. Thom.* *Lauren. Iuſt.* *Auguſt.*

3. Concluſio. Dico tertio (& concluditur ex dictis) Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum prius, quam illum panem intinctum Iudæ tribuiſſet, quod eſt contra Cæſarem Baronium, in illo anno 34. annalium, vbi contrariū ſentit, & probat ex quodam rituali libro Hebræorū, vbi dicitur, illam conſuetudinem dandi panem intinctum fuiſſe cæremoniam pertinentem ad ritum cœnæ legalis, ſed, vt vidimus hoc ſacramentum fuit inſtitutum poſt finitam cœnam legalem, ergo. Sed hæc opinio, vt dixi, mihi diſplicet, quia eſt parum conſentanea verbis Euangelij: dicit enim Ioan. poſt buccellam illam acceptam, continuo Iudam exiuiſſe: non potuiſſet ergo adeſſe inſtitutioni huius ſacramēti, ſi facta eſſet poſt buccellam illam traditam. Reſpōderi poteſt, particulā, continuo, ſolum ſignificare Iudam non expectaſſe prolixam Chriſti concionem. Sed inprimis hoc eſt contra verbi proprietatem ſine fundamento. Deinde eſt contra expoſitionem Sanctorum, Cyrilli, Chryſoſtomi, & Auguſtini, locis citatis, qui dicunt vſq; ad illam horā Chriſtū inſtituiſſe Iudam, & verbis ac factis procuraſſe, vt reſipiſceret, ex tunc vero, quia iam indigne communicaret, & ſemper magis obdurabatur, permiſſum eſſe à dæmone vehementius inſtigari, & ideo ſtatim ad Chriſtū tradendum exiuiſſe. De qua re legi poteſt Chryſoſt. hom. 1. & 2. de proditione Iudæ, Cyrillus Hieroſoly. Catecheſ. 13. Auguſt. in Pſal. 10. & Epiſt. 163. ille autem ritualis liber, quo fundatur Cæſar, apud me non eſt tantæ authoritatis, vt illi fidem adhibeam, quamuis fieri poteſt, vt illa conſuetudo, non ſolum in cœna legali, ſed etiam in alijs obſeruata fuerit.

Chryſoſt. *Cyrillus.* *Auguſt.*

Reſponſio ad argumenta primæ ſententiæ. Ad fundamenta contrariæ ſententiæ, ad Patres ibi citatos reſpondetur, plures eſſe in contrariū, ſolum ille locus Clementis eſt difficilis, tamen vel ille locutus eſt ex propria opinione, & non ex antiqua aliqua traditione, vel certe ille locus non eſt omnino correctus, ſicut de multis aliis illarum Conſtitutionum dicere neceſſe eſt. Ad coniecturam vero reſpondetur falſum eſſe aſſumptum, vt docet D. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. ad 2. & conſtat: primo quidem, quia vtrumq; illud ſignum proditoris datum eſt à Chriſto poſt inſtitutam Euchariſtiam, vt partim ex dictis patet, partim ex dicendis dubio ſequenti. Deinde, quia neutrum ſignum fuit publicum, neque ab omnibus diſcipulis intellectum. Nam verbum illud, qui intingit mecum manum in paropſide, commune fuit, multi enim intingebant, ſicut paulo ante dixerat, qui manducat mecum panem, &c. & ſignum eſt, quia poſt illud verbum alij hæſitabant, & inquirebant, Numquid ego ſum? & Petrus, ac Ioannes hoc ignorantes curioſe inquirebant, & ipſemet Iudas, aut volens inſtificare ſe ipſum, aut motus conſcientia interrogauit, Numquid ego ſum? Cui Chriſtus reſpondit, Tu dixiſti: quod verbum vel ſolus ille audiuit, quia poſt illud, adhuc Petrus, & Ioannes ignorabant, vel certe ſolus intellexit. Nam illa dictio iuxta phraſim Hebraicam non eſt affirmantis, ſed ſuſpendentis aſſenſum, & intercidentis ſermonem, ac ſi diceret, ſatis eſt, tu videris: quod docuit Auguſtinus libr. *Auguſt.*

Euthym. *Clemens.* 3. de conſenſu Euangeliſtarum, ca. 1. & Euthy. in Mat. ſuo ca. 64. & habetur etiam apud Clementem, lib. 5. conſtitut. ca. 15. Denique aliud verbum, Cui intinctũ panem porrexero, ſoli Ioanni ſupra pectus Chriſti recumbenti ſecreto dictum eſt, vt omnes exponũt. Potuit autem Chriſtus vni, vel alteri manifeſtare peccatum Iudæ, quamuis eſſet occultum: tum quia erat dominus famæ eius, vt Deus: tum etiam, quia poterat id eſſe vtile ad fidei confirmationem, & ſuæ diuinitatis, ac charitatis manifeſtationẽ. Noluit vero manifeſtare omnibus, ſed in hoc famæ Iudæ proſpicere, licet eius peccatum paulo poſt eſſet omnibus manifeſtandum: quia quoad hoc voluit Chriſtus ſe gerere tantum, vt homo, & ſuo facto exemplum nobis præberet: homines autem non debent operari iuxta futuros euentus, ſed iuxta præſentem rerum ſtatum. Ad confirmationem Hilarij facilis eſt ſolutio. Reſpondetur enim, ad veritatem & proprietatem illius locutionis (Donec vobiſcum illud bibam nouum in regno Patris mei) ſufficere, vt de omnib. quibus cum Chriſtus cœnauerat, & ad quos Chriſtus loquebatur vno ſolum excepto Iuda, verificetur.

SECTIO IV.

An hoc ſacramentum ſit inſtitutum ante, vel poſt cœnam, ac deniq; qua hora inſtitutum fuerit.

1 Sententia authore carens. IN hac quæſtione poſſunt eſſe ſex modi dicendi: primus quod fuerit inſtitutum ante inchoatã cœnam legalem: ſed, vt exiſtimo, hic modus à nemine aſſeritur: & eſt omnino improbabilis, vt late probat Ianſenius, cap. 130. & ex dicendis à fortiori patebit.

Ianſonius 2. Sententia. Secundus mod⁹ eſſe poteſt, vt inſtitutio hæc facta fuerit, inchoata cœna legali, nondum autem finita. Quam ſententiam videtur ſequi Ianſenius ſupra, & videtur fundatus in hoc, quod non diſtinguit cœnã vſualem à legali, & neceſſarium exiſtimauit aſſerere, ante finitam aliquam cœnam, inſtitutum fuiſſe hoc ſacramentũ, in quo recte aſſeruit, vt videbimus. Tamen eius fundamentũ falſum eſt. Vnde eius opinio etiã mihi non videtur probabilis. Certum enim exiſtimo, iam fuiſſe legalẽ cœnam finitã, quando ſacramenti huius inſtitutio facta eſt. Quod primo ſequitur neceſſario ex dictis, diximus enim lotionẽ pedum fuiſſe poſt finitam cœnam illam, & inſtitutionem ſacramenti poſt lotionem pedum fuiſſe effectam: ergo. Secundo argumentum ſupra aſſumptum ex illo verbo (& comedetis, feſtinãtes) etiam probat cœnam legalem non debuiſſe interrumpi ob inſtitutionem huius ſacramenti. Tertio videtur hæc eſſe ſententia *Conc. Trid.* Conc. Triden. ſeſſ. 22. cap. 1. dicentis, Celebrato vetere paſchate, nouum inſtituit. Et Vrbani Papæ, Clem. *Vrbanus.* I. de reliquiis & vene. Sanct. Sũpta, inquit, cœna, &c. *Auguſt.* eſt etiam expreſſa ſententia Aug. Epiſtola 118. & habetur in cap. Liquido. de Conſecratione d. 2. Deniq; vniuerſa Eccleſia canit. Poſt agnum typicũ, expletis epulis, corpus Dominicũ datũ diſcipulis. Et ſequenti dubio referam plures Patres aſſerẽtes decuiſſe, celebrata vmbra, tranſire ad veritatem.

Tertius modus dicendi eſt, Chriſtum non eodem tempore vtramq; ſpeciem inſtituiſſe, ſed ſpeciem panis inter cœnandum legali cœna, ſpeciem autem vini poſt finitam omnino cœnam, multis interpoſitis aliis rebus, vel actionibus. Hanc dicendi rationem te- *Ioan. Louan.* *Bellarmin.* net Ioannes à Louanio lib. de communione ſub vtraque ſpecie, & illum ſecutus eſt Bellarminus libr. 4. de Euchariſtia, cap. 27. ad 2. & poteſt fundari, quia de conſecratione panis dicunt Matth. & Marcus, Cœ- *Luca 22.* *1. Cor 11.* nantib. autem illis accepit Ieſus panem, &c. de cõſecratione aũt calicis ait Lucas, c. 22. & Paul. 1. Cor. 11. Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens. Sed neq; hic dicendi modus mihi probatur. Primũ enim illa verba Eccleſiæ, Poſt agnum typicũ, expletis epulis, corp⁹ Dominicũ datum diſcipulis, Aperte loquũtur de ſacramento, quoad ſpeciem panis: alia vero teſtimonia citata abſolute de toto ſacramento loquũtur: & ſimiliter, quæ referemus ſectione ſequenti. Præterea rationes factæ contra præcedentem ſententiam contra hanc non minus vrgent. Itẽ ſine ſufficienti fundamento fingit hoc myſterium nõ fuiſſe inſtitutum per modum vnius integri ſacrificij & ſigni: nam ſi prius cõſecratum eſt corpus, & conſumptum, poſtea vero actiones aliæ interpoſitæ ſunt, & finita cœna, conſecuta eſt calicis conſecratio, certe non fuit per modum vnius factum totum myſteriũ, nec modo apto ad componendum vnum ſignum. Denique fundamentum ex Scriptura ſacra nullum eſt. Nam Matth. & Marcus, tam de conſecratione calicis, quam corporis dicunt, Cœnantibus autẽ illis: & Lucas poſt conſecrationem calicis ait, dixiſſe Chriſtum, Veruntamen manus tradentis me, mecum eſt in mẽſa, & omnes referunt vtramque conſecrationẽ per modum vnius actionis continuæ. Igitur, quod Paul. ait (ſimiliter & calicem, poſtquam cœnauit) de toto myſterio intelligẽdum eſt, ita vt illud aduerbium, ſimiliter, ad totũ hoc referatur. Quod ſicut panẽ poſt cœnam, ſcilicet legalem, conſecrauerat, ita fecit & calicem. Quomodo autem illa duo concilientur, cœnantibus illis, &, poſtquã cœnauit, facile ex dictis patere poteſt. Nam hoc poſterius dictum eſt, propter legalem cœnam: prius vero propter vſualẽ: vel quia vtraque per modum vnius conſideratur, vt in fine ſectionis dicam.

Quartus modus eſt, hoc ſacramentum fuiſſe inſti- *4. Sententia.* tutum finita omni cœna materiali, ſeu corporali. Ita ſentit Claudius de Saiectes repetit. 1. c. 7. & repetit. 6. *Claudius.* c. 1. & Cæſar Baronius ſupra, & fundari etiam viden- *Baronius.* tur, quia non diſtinguunt cœnam legalem ab vſuali. Quod ſi obiicias verbum illud, cœnantibus aũt illis: Reſpondere poterunt, illud verbum eſſe exponendum: id eſt, ſtatim finita cœna, & recumbentib. adhuc, ita vt per modum vnius cœnæ id totum factum fuerit. Sed hæc ſententia mihi non probatur. Nam primo falſo nititur fundamento, vt viſum eſt, deinde ex dictis conuinci poteſt, oſtendimus enim, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum antequam Iudas *Refutatur.* diſcederet: & antequam illi intinctum panem daret: ergo poſt inſtitutionem adhuc durabat cœna: quandoquidem potuit Chriſtus illud ſignum præbere. Ergo non eſt facta inſtitutio poſt finitam omnẽ cœnam.

Quintus modus dicẽdi eſt: hoc ſacramentũ fuiſſe inſtitutum inter cœnandum, vſuali cœna illa videlicet inchoata & nondum finita. Quæ ſententia in primis habet fundamentum in verbo, Cœnantibus autem illis: quod ſi poteſt cum omni proprietate intelligi, non eſt eneruandum. Quib. verbis addi poſſunt illa, quæ ſcribit Lucas, Verũtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa, quæ verba indicãt Chriſtũ actu fuiſſe in cœna, quando hoc ſacramẽ- *Auguſt.* tum dabat diſcipulis. Videtur etiam fauere D. Aug. l. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 1. vbi dicit verba illa. Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me: & illa, Qui intingit mecũ manum in paropſide, dicta eſſe poſt lotionem pedum: vnde fit, dicta eſſe inter cœnandum cœna vſuali: & tamen ſubdit dicta eſſe ante inſtitutionem Euchariſtiæ: ergo hæc facta eſt, inchoata iam cœna vſuali. Et hæc ſententia eſt valde probabilis, nihilque video, quod ex Scriptura ſacra, vel Patribus contra illam obiici poſſit. Nihilominus mihi difficile creditu eſt, Chriſtũ Dominũ inſtituiſſe tantum ſacramentum inter vulgares & cõmunes epulas. Videtur enim hoc eſſe præter reuerentiam debitam tanto ſacramento: neque apparet vlla ratio litteralis, aut moralis, propter quam ita fi- *Euchariſtia finita legali, & nondum incepta cœna vſuali fuit inſtituta.* eri debuerit.

Sextus ergo dicendi modus eſt: Chriſtum Dominum, finita cœna legali, lauiſſe, vt diximus, pedes diſcipulorum: & ea actione abſoluta, iterum recubuiſſe

iſſe cum diſcipulis: & dixiſſe illa grauiſsima verba. Scitis, quid fecerim vobis, &c. vſque ad illa, Exemplum dedi vobis, vel, vt Auguſtinus ſupra vult vſque ad illud, vnus ex vobis tradet me, & fortaſſe tunc interpoſuit alia verba, quæ ſunt apud Lucam, Deſiderio deſideraui hoc paſca manducare vobiſcum. Poteſt enim illud, paſcha, non ſolum agnum paſchalem, ſed etiam paſchale tempus, vel certe ipſam Euchariſtiam, quæ per illum agnum adumbrabatur, ſignificare: vt exponunt Chryſoſtom. homil. 83. in Matth. Hierony. Matth. 26. Euſebius in Catena D. Thomæ ibi, & Tertullianus lib. 4. contra Marcionem c. 40. Denique non eſt incredibile in eodem temporis articulo, Chriſtum diſcipulos de futuris myſteriis inſtruxiſſe: eoſque ad eorum communionem præparaſſe, & ſtatim inſtituiſſe hoc ſacramētum, & diſcipulis dediſſe. Quæ ſententia non aliter confirmatur, niſi quia & cum iis, quæ Euangeliſtæ narrāt, accomodari poteſt, & aliunde conuenientiſsimo ordine omnia connectit. Nam primum omnium à legali cœna inchoatum eſt, vt legis præceptum ante alia ſeruaretur, & figura veritatem præcederet, quæ proxime ſtatim ſequi debuit. Interpoſita vero fuit lotio pedum, vt, quanta reuerentia futurum ſacramentum recipiendum eſſet, ſignificaretur, & vt ſacramentorum diuerſitas magis innoteſceret, poſtea vero expletis myſteriis, ad communem cœnam ventum eſt. Quā ſententiam indicat Damaſc. lib. 4. de fide, cap. 14. & iuxta illam recte intelligitur illud, cœnantibus autē illis, vel quia inter vnam, & alteram cœnam, quam totam Euangeliſtæ per modum vnius recenſent, hoc myſterium peractum eſt, vel certe, quia recumbentibus iam illis ad cœnandum, & menſa iam inſtructa, & parata, ab hoc myſterio inchoatū eſt. Propter quod recte potuit dicere Chriſtus, Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa. Fateor tamen, Auguſtinum citato loco non ſatis diſtinguere inter cœnam vſualem & legē: ſuppoſitis tamen, quæ diximus, non eſt neceſſe verba illa, quibus Chriſtus ſuum proditorē prædicebat, dicta eſſe ante, vel poſt lotionē pedum, aut inſtitutionem Euchariſtiæ, quia partim dici poterunt in cœna legali, partim in vſuali, & partim in initio, partim in fine illius noctis, vt facile eſt ex Euangeliſtis colligere, & ex ijs, quæ tractat Ianſenius. cap. 130. & 131.

S. Chryſoſt. S. Hieron. Euſebius Tertullian.

Damaſc.

Ianſenius.

Ex quibus omnibus tandem colligitur, quo tempore & hora inſtitutum ſit hoc ſacramentum. Claudius enim ſupra opinatur poſt multam noctem, ſeu in profundo, aut medio illius inſtitutum eſſe. Ego vero exiſtimo in principio noctis poſt tranſactam vnam, vel, ad ſummum, duas horas poſt ſolis occaſum eſſe inſtitutum. Dicitur enim Deut. 26. Immolabis phaſe veſpere ad ſolis occaſum: Euangeliſtæ autē dicunt, Chriſtum acceſsiſſe ad immolandum paſcha cum facta eſſet hora, vtique à lege præſcripta. Decebat enim Dominum in lege exequenda ſe diligentiſsimum oſtendere. Cœna autem legalis, & lotio pedum, ad ſummum, per duas horas durare potuerunt & ſtatim ſecuta eſt inſtitutio Euchariſtiæ, ergo. Et addi poteſt coniectura ex Euangelio. Primo, quia Ioannes notat, quando Iudas exiuit, fuiſſe iam noctem, quod notari ſolet in principio noctis, non in medio. Deinde poſt illius exitum, Chriſtus habuit longam concionem, & poſtea iuit in hortum, & prolixe orauit, deinde vero comprehenſus eſt: & ab vno ad alium Pontificem ductus & examinatus, & nihilominus poſtea ſuperfuit magna pars noctis, in qua contumeliis affectus eſt à miniſtris diem expectantibus, vt illum ante Pilatum ſiſterent. Ergo ſignum eſt, inſtituiſſe Euchariſtiam in initio noctis, vt diximus.

Euchariſtia eſt inſtituta 1. vel 2. hora noctis.

SECTIO V.

Vtrum conuenienti tempore inſtitutum ſit hoc ſacramentum.

QVamuis ex inſtituentis authoritate ſatis conſtet, opportuniſsimo tempore feciſſe omnia myſteria, quæ operatus eſt, vt tamen eius rei rationē aliquam explicemus, declarandum eſt, quam ob cauſam non ante incarnationem, neque ante tempus paſſioni proximum, ſicut Baptiſmus, neque poſt paſſionem & reſurrectionem, ſicut Pœnitentia, fuerit hoc ſacramentum inſtitutū. Principio igitur non oportuit ante incarnationem inſtitui. Primo, quia antiqua ſacramenta ſignificare debuerunt Chriſtum, vt futurum, non vt præſentem: hoc autem ſacramentum, non ſolum ſignificat præſentem Chriſtum, ſed etiam continet. Secundo, hoc ſacramentum eſt efficaciſsima cauſa, & veluti vberrimus fons gratiæ, & charitatis: abundantia autem gratiæ legi gratiæ reſeruari debuit. Tertio, eſt certiſsimum pignus gloriæ, cuius ianua nondum erat hominibus patefacta. Quarto, quia non fuit conueniens, vt Chriſti corpus, prius quam modo connaturali exiſteret, ſub hoc ſacramento conſtitueretur. Ac denique myſterium, hoc incarnationis myſterium ſupponit: imo, vt Chryſoſtomus ſæpe indicat, eſt veluti quoddam illius complementum, quia cum incarnationis beneficium in ſola vna humanitate perfectum ſit, per hoc ſacramentum ineffabili quodam modo aliis hominibus communicatur. Quocirca rationes omnes, quæ afferri ſolent, ſupra q. 1. art. 4. & 5. propter quas conueniens fuit, myſterium incarnationis poſt longa tempora fieri in vltima mundi ætate eædem præſenti myſterio applicari poſſunt, ſcilicet, quia non erant homines antea diſpoſiti ad ſuſcipiendum tantum beneficium, & quia oportuit myſterium adeo difficile per multa tempora prius prædici, & variis figuris adumbrari, quas articulo ſequenti videbimꝰ. Sed quæri ſolet hoc loco, an potuerit hoc ſacramentum ante incarnationem inſtitui. Sed circa hoc, quæ neceſſaria hoc loco viſa ſunt, notauimus in Commētario art. 5. cætera adiiciemus.

Nō oportuit Euchariſtiā inſtitui ante incarnationē

Chryſoſt.

Dico ſecundo, oportuiſſe hoc ſacramentum inſtitui ante paſsionem. Primo, quia decuit, vt Chriſtus Dominus maximum amoris ſignum, adhuc in morali corpore exiſtens, nobis exhiberet, iuxta illud, Cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finē dilexit eos, ſicut etiam eodem tempore præbuit maximum humilitatis exemplum, diſcipulorum pedes lauando. Secundo, vt ipſamet inſtitutio & oblatio ſacrificij incruenti eſſet meritoria, & ſatisfactoria, & prætium noſtræ redemptionis: hoc enim non habuiſſet, ſi poſt reſurrectionem, quando iam non erat Chriſtus in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi, inſtitueretur. Tertio, quia decuit, vt memoriale mortis ſuæ ante eandem mortem, nobis relinqueret. Dices, imo, cum ſit memoriale paſsionis iam peractæ, non videtur potuiſſe inſtitui ante paſsionem, aliâs falſum ſignificaſſet. Reſpondetur, ſignificationem huius ſacramenti ab initio inſtitutionis eius relatam eſſe ad illud tempus, in quo paſsio futura erat, & ideo non fuiſſe falſam, ſicut etiam Baptiſmus, licet ante paſsionem fuerit inſtitutus, paſsionem tamē Chriſti repræſentat.

Oportuit Euchariſtiā inſtitui ante paſsionem.

Dico tertio, Opportuniſsime fuiſſe hoc ſacramentum inſtitutum in ipſo paſsionis ingreſſu, & nō antea. Huius concluſionis varias rationes affert hic D. Thom. & alij Theologi in 4. d. 8. & breuiter declaratur. Primo, quia decuit, vt in ipſo diſceſſu præcipuum ſignum traderet, ac memoriale ſuæ dilectionis, & imminente paſsione, memoriale illius nobis relinqueret, vt eo tempore altius cordibus inſigeretur. Secundo, vt more amantiſsimi Patris in fine vitæ pretioſiorem hæreditatem filiis relinqueret,

Conueniens etiam fuit illā inſtitui in paſsionis ingreſſu & non antea.

eamque

eamque maxime commendaret, tanquam rem ſibi chariſsimam. Tertio decuit inuiſibiliter hominibus dari tunc, quando viſibiliter ab eis recedebat. Quarto decuit fieri poſt vltimam legalem cœnam, vt ex ſacramentorum collatione, noui ſacramenti excellentia magis innoteſceret: & vt tunc inciperet maximè noui ſacramenti virtus, quando legalia ceſſabant. *Chryſoſt. Hieron. Auguſt. Cyprian.* Hæ rationes deſumptæ ſunt ex Chryſoſt. hom. 83. in Matth. & 28. in 1. ad Cor. Hieron. Matth. 26. Auguſt. Epiſt. 118. ad Ianuarium, Cyprian. ſerm. de cœna Domini. Vltimo accedit litteralis ratio, quia, licet Chriſtus inſtituerit hoc ſacramẽtum ante paſsionem, tamen reuera noluit, Eccleſiam vti illo, donec ipſe eſſet glorificatus, quia ita decebat maieſtatem tanti ſacramenti, & ideo oportuit, inſtitutionem illius proxime fieri ante paſsionem.

Poſſet hoc loco curioſe inquiri, an, ſi Adam non peccaſſet, inſtitutus eſſet Chriſtus hoc ſacramentum. Supponendum myſterium Incarnationis fuiſſe futurum, etiamſi homines in ſtatu innocentię perſeueraſſent. Nam ſi cõtraria ſententia defendatur, nullus locus relinquitur præſenti quæſtioni, vt conſtat. Sed in re incerta, & non admodum vtili, & ab aliis non diſputata, immorari nolo. Vnus enim quiſq; poterit facile ex dictis ſupra de myſterio Incarnationis, in propoſito dubio proportionaliter ratiocinari. Certum eſt enim, non fuiſſe tunc futurum hoc ſacramentum, vel ſacrificium in ſignum ſeu memoriale paſsionis Chriſti: quia tunc Chriſtus non eſſet paſsibilis. Deinde ex ijs, quæ in ſimili quæſtione de Incarnatione diximus, cõſtare poteſt, iuxta modum prædeſtinationis, quem de facto Deus habuit, nullum habuiſſe decretum circa hoc myſterium, ex quo ſequatur, illud fuiſſe futurum, ſi homo non peccaſſet, neque ad hoc aſſerendum poteſt ex Scriptura ſacra, & Patribus fundamentum ſumi. An vero, non exiſtente peccato, habiturus eſſet Deus tale decretum, res eſt incerta, quæ adductis coniecturis in vtrãque partem poſſet diſputari. Non eſt autem improbabile, Deum non fuiſſe prætermiſſurum tantum, tamque admirabile myſterium, in quo poſt Incarnationis opus, eius omnipotentia, & reliqua attributa maxime relucent, etiamſi homines non indigerent remedio contra peccatum: præſertim cum hoc ſacramentum per ſe primo non ordinetur ad tollendum peccatum, ſed ad contrahendum maius charitatis vinculum, & quaſi ad communicandum cum cæteris hominibus altiſsimum Incarnationis beneficium per ſummam quandam participationem, vt *Chryſoſt.* Chryſoſt. inquit, & probari hoc poſſet. Primo, quia per hoc ſacramentum ipſa humanitas Verbo coniuncta, realiter coniungitur ſuo modo cæteris hominibus: hoc autem eſt quoddam bonum, per ſeſe maxime hominibus expetibile, & quod valde charitatem fouet, & excitat. Secundo, quia poſt factum Incarnationis myſterium, ipſi etiam Angeli diſcunt à ſenſibili humanitate Verbo vnita. Ergo multo magis expediret hominibus perfici & ſanctificari ab ipſo Chriſto, ſub ſenſibili ſacramento inter eos manẽte. Tertio conferret hoc, vt homines perfectiſsimum ſacrificium laudis, & gratiarum actionis Deo offerrent, Chriſtum offerendo realiter præſentem. Quarto denique, quia hoc ipſum Euchariſtiæ myſterium, eſt quoddam ex maximis operibus diuinæ omnipotentiæ, quodq; valde declarat diuina attributa, ſapientiam, charitatem, &c. propter quæ oſtendenda, Deus operatur. Sed de re incerta hæc ſint ſatis. Poterat etiam hic de alia circumſtantia huius inſtitutionis tractari, de loco, ſcil. vel cœnaculo, in quo hoc ſacramentum inſtitutum eſt. Sed de hac re nihil reperio, quod ad ſcholaſticam diſputationem pertineat. De his vero quæ ad hiſtoriam pertinent, legi poteſt *Niceph. Baronius.* Nicephorus lib. 1. cap. 28. & Cæſar Baronius in annalibus anni trigeſimi quarti.

ARTICVLVS VI.

Vtrum agnus Paſchalis fuerit præcipua figura huius ſacramenti.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod agnus Paſchalis non fuerit præcipua figura huius ſacramenti: Chriſtus enim dicitur Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech propter hoc, quod Melchiſedech geſſit figuram ſacrificij Chriſti, offerens panem & vinum. Sed expreſſio ſimilitudinis facit, quod vnum ab alio denominetur. Ergo videtur, quod oblatio Melchiſedech fuerit potiſſima figura huius ſacramenti. *Inf. q. 80 ar. 10 ad 2. & 4 d 8 q 1 a. 2 & ar. 12 q. 3 ar. 1. q 2. ad 1*

2. Præterea, tranſitus maris rubri fuit figura Baptiſmi, ſecundum illud 1. Cor. 10. Omnes baptizati ſunt in nube & in mari. Sed immolatio agni Paſchalis præceſſit tranſitum maris rubri, quem ſubſecutum eſt Manna, ſicut Euchariſtia ſequitur Baptiſmum. Ergo Manna eſt expreſſior figura huius ſacramenti, quam agnus Paſchalis.

3. Præterea, Potiſſima virtus huius ſacramenti eſt, quod introducit nos in regnum cœlorum ſicut quoddam viaticum. Sed hoc maximè præfiguratum fuit in ſacramento expiationis, quando Pontifex intrabat ſemel in anno cum ſanguine in Sancta Sanctorum: ſicut Apoſt. probat, Hebr. 9. Ergo videtur, quod illud ſacrificium fuerit expreſſior figura huius ſacramenti, quam agnus Paſchalis.

Sed contra eſt, quod Apoſt. dicit 1. Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaq; epulemur in azymis ſynceritatis, & veritatis.

Reſpondeo dicendum, quod in hoc ſacramento tria conſiderare poſſumus ſcil. id, quod eſt ſacramentum tantum, quod eſt panis & vinum, & id, quod eſt res & ſacramentum, ſcil. corpus Chriſti verum & quod eſt res tantum, ſcil. effectus huius ſacramenti. Quantum igitur ad id, quod eſt ſacramentum tantum, potiſſima figura fuit huius ſacramenti, oblatio Melchiſedech, qui obtulit panem, & vinum. Quantum autem ad ipſum Chriſtum paſſum, qui continetur in hoc ſacramento, figuræ eius fuerunt omnia ſacrificia veteris Teſtamenti, præcipuè ſacrificium expiationis, quod erat ſolemniſſimum. Quantum autem ad effectum fuit præcipua eius figura Manna, quod habebat in ſe omnis ſaporis ſuauitatem (vt dicitur Sap. 16.) ſicut & gratia huius ſacramenti, quantum ad omnia reficit mentem. Sed agnus Paſchalis, quantum ad hæc tria præfigurabat hoc ſacramentum. Quantum enim ad primum: quia manducabatur cum panibus azymis, ſecundum illud, Exod. 12 Edent carnes & azymos panes. Quantum vero ad ſecundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Iſrael XIV. Luna, quod fuit figura paſſionis Chriſti, qui propter innocentiam dicitur agnus. Quantum vero ad effectum, quia per ſanguinem agni Paſchalis protecti ſunt filij Iſrael à deuaſtante Angelo, & educti de Aegyptiaca ſeruitute. Et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius ſacramenti agnus Paſchalis, quia ſecundum omnia ipſum repræſentat.

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli annexa eſt diſputationi præcedenti. Cum enim oſtenſum ſit, non fuiſſe conueniens, vt hoc ſacramentum re ipſa præceſſerit Incarnationem, dubitari non immerito poteſt, an expedierit, vt præceſſerit ſaltem in figura, eo modo, quo Chriſt⁹ dicitur agnus occiſus ab origine mundi. In qua re impius Lutherus irridet piam diligentiam, quam D. Thom. adhibuit in explicandis huius myſterij figuris. Sed ille potius irridendus eſt, cum Paulũ contemnat, 1. ad Cor. 10. dicentem: Omnia in figura contingebant illis: qui etiam ſingulariter propter huius myſterij repræſentationem dixiſſe videtur: Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, ſcilicet, manna, quod figura fuit huius ſacramenti. *1. Cor. 10*

Certum ergo eſt, fuiſſe conueniens, ſacramentum hoc præfigurari, prius quam fieret. Hoc enim ad maieſtatem eius commendandam pertinuit. Et præterea, *Conc. Trid.* quia cum eſſet difficillimum, paulatim tradi & prædici oportuit. Et ideo Concilium Tridentinum, *Magiſter* ſeſſ. 22. cap. 1. vt certum tradit, præceſsiſſe varias figuras huius ſacramenti, *S. Bonau. Richard. Durand.* quas Magiſter & Theologi in 4. d. 8. diligenter explicant, præſertim Bonauent. art. 1. per tres quæſtiones, Richar. art. 1. q. 3. Durand. q. 1. alter Duran. in rationali diuinorum offic. lib. 6. c. 69. *Gabr.* Gab. lect. 55. & 81. in Cano. Vt autem paucis rem hanc complectamur, ad quatuor capita reducuntur figuræ: nam vel ſumptæ ſunt ex ſenſibili ſacramento, vel ex eo, quod in hoc ſacramento eſt res & ſacramentum ſimul, vel ex effectu, vel ex omnibus ſimul.

Primo igitur, quædam figuræ datæ ſunt ad ſignificandum id, quod in Euchariſtia eſt ſacramentum tantum, id eſt, ſpecies panis & vini: huiuſmodi fuit *Gen. 14.* oblatio Melchiſedech Gen. 14. licet Paulus ad Hebr. *Heb. 7.* 7. illam pertractans, hoc myſterium prætermiſerit: cuius rationem in 2. to. reddidimus, cũ de Sacerdotio Chriſti ageremus qu. 22. *Exod. 40. Leuit 23.* Idem ſignificarunt panes propoſitionis, Exod. 40. Leuit. 23. de quibus ſoli mundi edere poterant, *1. Reg 21. Damaſc.* 1. Reg. 21. ita Damaſcen. libr. 4. cap. 14. *Cyrill.* Cyrill. Hieroſolym. Catecheſ. 4. Myſtag. *Hieron.* Hieron. ad Tit. 1. Item panis primitiarum, Exod. 23. *Iren.* ex Irenæo lib. 4. contra hæreſes, cap. 32. Item panis *3. Reg 19.* ſubcinericius Heliæ, 3. Reg. 19. Eodem ſenſu per figuram prædixit hoc myſterium Dauid, *Pſal 115. 22.* Pſalm. 115. dicẽs Quid retribuam Domino pro omnib., quæ retribuit mihi? *Hieron.* Calicem ſalutaris accipiam, & Pſal. 22. Calix tuus inebrians, quam præclarus eſt? vt exponit Hier. *Cyprian.* Epiſt. 150. ad Edibiam, qu. 2. de hoc etiam myſterio *Prouerb. 9.* interpretatur Cyprian. Epiſt. 63. illud Prouerbior. 9. Sapientia ædificauit ſibi domum, exſcidit columnas ſeptem, miſcuit vinum, & propoſuit menſam ſuã. & infra: Venite & comedite panem meũ, & bibite vinũ quod miſcui vobis. Deniq; docet ibidem Cypr. panẽ huius ſacramenti indicatũ eſſe in Euangelio in quinque panibus, ex quibus Chriſtus multitudinem, quæ *Matt. 14.* ipſum ſequebatur, ſatiauit, Matthæi 14. Vinum autem, *Ioan. 2.* in vino ex aqua miraculoſe procreato, Ioannis 2.

Secundo fuerunt aliæ figuræ ſignificantes præcipue effectum, ſeu rem tantum huius ſacramenti, inter quas præcipua fuit manna, vt late interpretantur *Auguſt. Chryſoſt. Cyrill. Theophyl.* Auguſt. Chryſoſt. Cyrill. & Theophyl. Ioann. 6. Idem Chryſoſt. homil. 23. in 1. ad Cor. qui in verbo illo: Omnes eandem eſcam ſpiritualẽ manducauerũt intelligit ſignificatum manna, quatenus figura erat huius ſacramenti, vt Theophyl. etiam exponit. Et eandem figuram recte tractat *Ambroſ.* Ambr. lib. 5. de ſacram. *Orig.* cap. 1. & lib. de iis, qui initiantur, cap. 8. & 9. Origen. *Greg. Nyſſ.* homil. 7. in Numeros, Greg. Nyſſen. lib. de vita Moyſis circa medium. Nam primo manna datum eſt hominibus peregrinantibus in deſerto, vt poſſent ad terram promiſſam pergere. Secundo, habebat omnem ſaporis ſuauitatem, Exodi 16. Tertio, licet varij varias menſuras colligerent, eandem poſtea inueniebant, eodem cap. 16. Exod. Quarto, fuit cibus de cœlo miſſus, & qui optime nutriebat, quæ omnia aptiſsime ſignificant effectum, & excellentiam, huius *Pſal. 77.* ſacramenti. Ac denique ſicut manna expoſitum fuit dubitationi, Pſal. 77. Numquid poterit parare menſam in deſerto? *Num. 21.* nunquid panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo? Et contradictioni, Nu. 21. Nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto leuiſsimo: ita *Ioan 6.* hoc ſacramentũ à principio, dubitationib. & contradictionib. fuit expoſitũ, Ioan. 6. Quomodo poteſt hic carnẽ ſuã dare ad manducandum? Deinde huius ſacramenti figura dicitur fuiſſe, etiam ratione effectus, lignum vitæ, quod erat in Paradiſo ad conſeruandã vitam. Sic etiam interpretantur Sancti effectũ mellis *1. Reg 14.* quo oculi Ionathæ aperti ſunt, 1. Reg. 14.

Tertio aliæ figuræ datæ ſunt ad ſignificandã rem contentam, id eſt, Chriſtum, qui eſt res, & ſacramentum ſimul, & hoc modo cenſentur fuiſſe figuræ huius ſacramenti omnia ſacrificia legis naturæ, & veteris, vt docent Leo Papa, ſermone 8. de paſsione. *Leo Pap. Auguſt* Auguſt. lib. 1. contra aduerſar. legis & Prophet. cap. 18. & lib. 17. de Ciuit. cap. 20. omnia enim illa Chriſtum ſignificabant, præſertim ſacrificium expiationis, vt hîc dicit D. Thom. Vbi oportet aduertere, plura ex illis ſacrificijs immediate ſignificaſſe ſacrificiũ Chriſti cruentum, vt indicauit Paul. ad Heb. 9. quia vero *Hebr. 9.* cum hoc ſacramentum conficitur, ſimul offertur ſacrificium. Quod memoriale eſt illius ſacrificij, & in vtroque idem eſt principale offerens, & eadem res oblata, licet modus ſit diuerſus: ideo dicitur in illis ſacrificiis, pręfiguratum eſſe hoc ſacramentum, quoad rem in illo contentam, quæ eſt res & ſacramentum ſimul. Propter hanc etiam cauſam in veteri Teſtamento Corpus Chriſti per panem, & Sanguis per vinum ſignificata ſunt, vt Hierem. 11. Mittamus lignũ *Hierem 11.* in panem eius, id eſt, crucem in corpus eius, vt Tertull. *Tertul.* expoſuit libr. 4. contra Marcionem, cap. 40. & *Lactan.* Lactantius lib. 4. inſtitutionum, cap. 18. Hieronym. & Origenes ſuper Hieremiam. Idem Hieronym. dicta epiſt. 150. ſignificari dicit verbis illis Iacob, Gen. 28. Si fuerit Dñs meus mecum, & dederit mihi panẽ ad edendum, & veſtimentum ad operiendum, id eſt, Chriſtum, qui eſt panis vitæ, Ioann. 6. & indumentũ fidelium, qui in ipſo baptizati ſunt, ad Gal. 3. ſic etiã *Gen. 49. S. Cypr.* dicitur Gen. 49. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum: vt enim inquit Cypr. ep. 63. Quando ſanguis vuæ dicitur, quid aliud, quam vinum calicis Dominici, & ſanguis oſtenditur? Deniq; ſignificatus eſt ſanguis calicis Chriſti in ſanguine veteris Teſtamenti, quo Moyſes poſt legem latam aſperſit populum, dicens: Hic eſt ſanguis Teſtamenti, quẽ *Exod. 24.* miſit ad vos Deus. Exo. 24. & ad Hebr. 9. Vnde Chriſtus, vt in ſe veritatem impleri oſtenderet, eiſdẽ verbis dicit, *Matth 26. Luc. 22.* Matthæi 26. Hic eſt Sanguis meus noui Teſtamenti: & Lucæ 22. Hic calix nouum Teſtamentum eſt in Sanguine meo.

Vltimo eſt inſignis figura agni Paſchalis, in quo omnia dicta repræſentata ſunt. Agnus enim ſignificabat Chriſtum, non ſolum vt hoſtiam, ſed etiam vt cibum, quia agnus ille non tantum immolari, ſed etiam comedi præcipiebatur, ſanguis vero eius effectũ redemptionis Chriſti, per quem à deuaſtante Angelo protecti, & à ſeruitute Ægyptiaca erepti ſumus: panis azymus materiam huius ſacramenti: vna domus Eccleſiam, quæ hoc ſacramento perficitur, & in ſe, & cum Chriſto magis, ac magis vnitur: & ideo in illa ſola hæc hoſtia offerenda eſt, & diſtribuendus hic cibus, ne ſanctum canibus tribuatur, vt elegan- *S. Cypr* ter dixit Cyprianus lib. de vnitate Eccleſiæ, Auguſt. *S. Auguſt.* ſerm. 150 & 181. de tempore, cap. 12. & lib. 2. contra *S. Gregor.* litteras Petiliani, cap. 37. & Gregor. lib. 35. moral. cap. *Tertull.* 7. alias 5. qui eandem figuram optime explicat hom. *S. Leo.* 22. in Euangelia, Tertull. lib. 4. contra Marcionem, *S. Hieron.* cap. 40. Leo Papa ſerm. 7. de paſsione Hieron. Matth. *Heſych. D. Tho.* 26. Heſychius in 23. caput Leuit. D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5. ad 2.

QVÆSTIO LXXIV.

De materia Euchariſtiæ, quantum ad ſpeciem, in octo articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de materia huius ſacramenti. Et primo, de ſpecie materiæ: ſecundo, de conuerſione panis & vini in corpus Chriſti: tertio, de modo exiſtendi corporis Chriſti in hoc ſacramento: quarto, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc ſacramento remanent.

Circa primum quæruntur octo.

Primo, vtrum panis & vinum ſint materia huius ſacramenti.

Secundo, vtrum ad materiam huius ſacramenti requiratur determinata quantitas.

Tertio, vtrum materia huius ſacramenti ſit panis triticeus.

Quarto, vtrum ſit panis azymus, vel fermentatus.

Quinto, vtrum materia huius ſacramenti ſit vinum de vite.

Sexto, vtrum ſit admiſcenda aqua.

Septimo, vtrum aqua ſit de neceſsitate huius ſacramenti.

Octauo, de quantitate aquæ, quæ apponitur.

POſt explicatam quæſtionem, an ſit hoc ſacramẽtum, incipit inquirere D.Tho. quid ſit, & eſſentiã eius explanare; agẽs prius de materia, poſtea vero de forma huius ſacramẽti. Prius vero, quam ad has partes ſpecialiter deſcendamus, expediens viſum eſt, diſputationem præmittere, in qua generatim inquiramus, in quo huius ſacramenti ratio, & eſſentia conſiſtat, ita enim facilior erit poſtea diſputatio de ſingulis partibus ſacramenti.

DISPVTATIO XLII.

De eſſentia, & partibus huius ſacramenti in communi.

SVpponimus ad hoc ſacramentum cõficiendum multa concurrere: ſcilicet, aliquam verborum formam, materiã panis & vini: quæ, dum conficitur ſacramentũ, partim tranſit, ſcilicet, quoad ſubſtantiam panis & vini, & vt ſic, materia remota dicitur: partim permanet, ſcilicet, quoad accidentia, & vt ſic, materia proxima appellatur. Præterea, Corpus & Sanguinem Chriſti, quæ ſub ſpecieb. conſecratis continentur: ac deniq; poſt hæc reperitur vſus huius ſacramenti, quæ omnia in ſequẽtibus probanda ſunt. Hic ſolum explicandum eſt, quomodo hæc componant hoc ſacramẽtum: ſeu quid illorum ad eſſentiam eius componendam intrinſece pertineat. Nam de omnibus dictis eſt dubium, præterquam de materia remota: de qua, cum non maneat, non eſt inter Catholicos controuerſia. Supponendę ſunt etiam hoc loco differentiæ huius ſacramenti à reliquis, quas ſupra diſp.39. ſect.2. late tradidimus.

SECTIO I.

An ſpecies conſecratæ ſint ſacramentum Euchariſtiæ, vel de intrinſeca ratione eius.

1. Opinio. DVObus modis videtur eſſe ab aliquibus negatum, ſpecies conſecratas intrinſece conſtituere, & eſſe de eſſentia ſacramẽti Euchariſtiæ. Primus fuit *VValdenſ.* VValdenſis tom.2. de ſacramentis, cap. 21. vbi dicit, in aliis ſacramentis ſolum viſibile ſignum, inuiſibilem gratiam ſignificans, eſſe ipſum ſacramentum: hic vero ſacramentum eſſe inuiſibilem gratiam, per viſibile ſignum proxime ſignificatam, id eſt, Chriſtum Dominum, quem verba ſignificant, & ſub ſpeciebus conſtituunt, ſpecies autem & continent, & ſignificãt. Vnde concludit, ſpecies nec ad eſſentialem conſtitutionem huius ſacramenti pertinere, nec eſſe ſacramentum, niſi per quandam analogiam: quia ſunt ſignum ſacramenti, ſicut color dicitur ſanus, quia eſt ſignum ſanitatis. Fundatur hic author ſolum in quibuſdam Sanctorum teſtimoniis, qui hoc ſacramentum Corpus, & Sanguinem Chriſti appellant, quos partim citauimus q. præced. art.4. partim allegabimus infra ſect. 3. vbi verum illorum ſenſum expendemus. Et confirmari poteſt hæc opinio, quia ſpecies ſicut non ſignificant, ita nec efficiunt gratiam ſanctificantem, ſed ſolum ſignificant Chriſtum, quem continent. Chriſtus vero ipſe eſt, qui gratiam confert, iuxta illud, Io.6. Qui manducat me, & ipſe viuet ꝑpter me. Cum n. humanitas ſit inſtrumentum coniunctũ, & præſens, ac proxime adſit, non indiget alio inſtrumento: ſpecies ergo nihil efficiunt, ergo non ſunt ſacramentum, nec pars ſacramenti. *Ioan.6.*

2. Opinio. Secundus modus, ſeu ſecunda opinio eſt, ſpecies non eſſe partem ſacramenti huius, quia ſolum forma verborum eſt, totum ſacramentum. Hæc ſententia tribui ſolet Caietan. qui ſupra qu. 63. art. 6. ita loquitur: *Caiet.* circa Euchariſtiæ ſacramentum duo poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſum ſacramentum, quod nihil aliud eſt, quam actio ſacramentalis conſiſtens in cõſecratione materiæ, cum ergo conſecratio verbis fiat, ſignificat, ſola verba eſſe Euchariſtiæ ſacramentum. Quæ ſententia tribuitur etiam Marſil. in 4. q.1. *Marſil.* art.1. & q.6. ar.2. & videtur illi fauere D.Thom. in 4. *D.Thom.* d.8. quæſt.1. artic.1. quæſtiunc.1. cum dicit, in ſacramẽto Euchariſtiæ ſanctificationẽ materiæ eſſe ipſum ſacramentum. Et ſuaderi poteſt hæc opinio: quia in hoc ſacramento ſola verba ſunt ſenſibile ſignum, efficax ſummæ gratiæ, id eſt, Chriſti, quem ſignificant, & quodammodo efficiunt: ſpecies autem, vt dictum eſt, nihil efficiunt. Et confirmatur, quia negari non poteſt, quin verba habeant ſignificationem ſacramentalem: ergo vel ſunt ſacramentum, vel pars ſacramenti: non ſunt autem pars, quia non habent cõpartem, cum qua vnum totum conſtituãt, quia ſucceſsiuum cum permanente non poteſt coniungi ad vnum totum conſtituendum: ergo ſunt integrum ſacramentum, & non aliud, quam Euchariſtia: ergo.

1. Concluſio. Dicendum vero primo eſt, ſolum Chriſti Domini Corpus, ac Sanguinem non eſſe integrum Euchariſtiæ ſacramentum. Hæc eſt communis ſententia Doctorum, quos ſtatim referam, & colligitur ex Innocent. III. & ex Concil. Trid. & ex aliis multis Patribus & decretis, quę ſtatim ad probandam tertiam concluſionem afferam. *Innoc. III. Conc. Trid.* Ratio vero clara eſt, quia de ratione ſacramenti eſt, vt ſit per ſe ſignum ſenſibile: Chriſtus autem, vt in hoc ſacramento, non eſt modo ſenſibili: ergo per ſe ſumptus non poteſt eſſe totum ſacramentum, neceſſe eſt enim, vt in intrinſeca eſſentia ſacramenti, aliquod ſignum, quod ſenſibus obiici poſsit, includatur. Vnde, ſi res aliqua per ſe inſenſibilis interdum eſt pars ſacramenti, neceſſe eſt, vt cum alia per ſe ſenſibili coniungatur, & aliquo modo, ſaltem per accidens, ſentiatur, vt in contritione & confeſsione videre licet. Sic igitur, Corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, non poteſt per ſe conſtituere ſacramentum, cum ſecluſis ſpeciebus nullum ſignum per ſe ſenſibile maneat, quod ad conſtituendum ſacramentum ſufficiens ſit. Vnde aperte repugnat, ſpecies habere rationem ſacramenti per analogiam ad Chriſti Corpus, cum potius, ipſum Corpus per ipſas tantum ſpecies aliquo modo, ſcilicet ſacramentaliter, ſentiatur: ſpecies autem per ſe ſenſibiles ſint. Propter quod ſancti Patres docent, ipſas ſpecies eſſe ſacramentum tantum: Corpus autem Chriſti eſſe rem, & ſacramentum ſimul.

2. Concluſio. Dico ſecundo, verba conſecrationis non ſunt Euchariſtiæ ſacramentum. Communis eſt concluſio Theologorum, & exiſtimo eſſe certam, colligiq; ex communi loquendi modo Sanctorum, & Conciliorum, appellantium ſpecies ipſas, ſacramentum, vt iã iam videbimus. Præterea dicunt Patres, conſecratione perfici ſacramentum Euchariſtiæ, non autem conſecrationem eſſe ipſum ſacramentum. Aug. li. 20. cuntra Fauſtum, c.13. Noſter panis & calix, certa conſecratione myſtic⁹ fit nobis, nõ naſcitur. & in c. Quia paſſus, de Conſec. d.2. Myſterium, dicitur, pacis & vnitatis noſtræ in ſua menſa conſecrauit. Greg. Nyſſ. in cap. *Auguſtinus. Greg Nyſſ.*

in cap. Quia corpus, eadem diſt. Neceſſarium erat, vt in die cœnæ ſacramẽtum nobis Corporis & Sanguinis ſui conſecraret: & ſimilia habet Ambroſ. li. de iis, qui initiantur, c. 9. & lib. 4. de ſacr. c. 4. Ac deniq; in c. Ego Berengarius; In ſuæ hæreſis abiuratione, iurat ille, ſe credere, poſt conſecrationem, non ſolum ſacramentum, ſed verum Corpus & Sanguinem Chriſti Domini noſtri in altari manere. Ergo, cum verba tranſeant, & ſacramentum maneat, neceſſe eſt ſacramentum eſſe aliquid, præter verba. Nec poteſt accommodari eorum fuga, qui exponunt manere ſacramentum, quia manet Chriſtus, qui eſt res, & ſacramentum ſimul: quia ibi expreſſe dicitur, manere ſacramentum, præter Corpus & Sanguinem Chriſti, quæ ſunt res & ſacramentum ſimul. Deniq; Concil. Floren. expreſſe dixit, per hæc verba hoc confici ſacramentum, Conc. Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. dicit, poſt panis & vini conſecrationem, Chriſtum Dominum in hoc ſacramento contineri, ergo præter rem & ſacramentum, ſcilicet Chriſtum, manet ſacramentum continens ipſum. Non enim ipſum ſeipſum cõtinet: vnde id dictum eſſe ratione ſpecierum, certum eſt, vt clarius explicatur in c. Firmiter, de ſum. Trinit. & fid. Cath. vbi dicitur: Chriſtum contineri in altari, ſub ſpeciebus: ſi ergo verba conficiunt Euchariſtiæ ſacramentum, & poſt verba, præter Corpus & Sanguinem Chriſti, manet ſacramentum, in quo Chriſtus continetur, non ſunt verba ipſum ſacramẽtum. Et confirmatur, quia Euchariſtia eſt ſacramentum permanens, quod à fidelibus ſumitur, vt animarum cibus & adoratur, & circumfertur, & pro infirmis ſeruatur, vt Concil. Trident. tradit ſeſsio. 13. per multa capita. Verba autem nec permanent, nec ſumuntur à fidelibus, nec adorantur, circumferuntur, aut ſeruantur: ergo illa, per ſe ſola, non poſſunt eſſe Euchariſtiæ ſacramentum, quia non conueniunt illis proprietates rei permanentis, quæ ſacramento Euchariſtiæ attribuuntur. Et hæc concluſio euidentius conſtabit ex ſequenti. Nec exiſtimo Diu. Thomam, aut aliquem authorem grauem ſenſiſſe contrarium: quamquam interdum aliqui minus proprie loqui videantur. Quia in re perſpicua non exiſtimarunt de vero ipſorum ſenſu potuiſſe dubitari. Proprie ergo, & in rigore falſum eſt aſſerere, ſacramentum Euchariſtiæ eſſe actionem conſecrandi: & ſi alicubi hoc reperitur, interpretandum eſt, vel de actione, ratione ſui termini, vel in ſenſu cauſali, ſcilicet Euchariſtiam confici conſecratione. Et ita ſeſe exponit aperte D. Thom. illo loco, & infra hac 3. par. quæſtione 78. articulo 8. & ſæpe alias: & idem eſt ſenſus Caietani, qui illo loco non tractabat de eſſentia huius ſacramenti, ſed de actionibus, quæ in illo interueniunt, ſcilicet conſecratione, & ſumptione, vt oſtenderet, per neutram illarum characterem imprimi, de quo ibi diſputabat. Marſil. etiam eodem modo interpretandus eſt. Nam, licet in priori loco obſcurius loquatur: in poſteriori ſatis aperte veritatem docet.

Ambroſ. — *Conc. Flor.* — *Conc. Trid* — *Conc. Trid.* — *Marſil.*

Species conſecratæ pertinent ad eſſentiam Euchariſtiæ.

Dico tertio, ſpecies conſecratas eſſe Euchariſtiæ ſacramentum, ſeu ad illius conſtitutionem intrinſece & eſſentialiter pertinere. Propono concluſionem hanc ſub diſiunctione, quia perfecta illius intelligentia pendet ex iis, quæ dicemus duabus ſequentibus quæſtionibus. Vbi oſtendemus, ſenſum vtriuſq; partis recte intellectũ eodem reuolui. Concluſio ergo eſt communis Theologorum, D. Thom. hic art. 1. ad 2. & 3. & aliorum in 4. diſt. 8. vbi Magiſt. etiam hoc ſacramentum dicit eſſe, inuiſibilis gratiæ viſibilem formam. Vnde concludit, ipſas ſpecies eſſe ſacramentum tantum, quod prius docuerat Hugo de S. Victore lib. 2. de ſacramentis p. 8. cap. 7. tenet Altiſiod. libr. 4. Summæ. tractatu 5. capit. 1. Alenſ. 4. p. q. 31. membr. 3. Caietan. quæſt. 57. art. 1. in fine, Richard. artic. 1. Viguerius in Summa cap. 16. §. 3. quam Theologorum doctrinam amplexus eſt Innoc. III. in capit. Cum Marthæ, de celebrat. Miſſarum, docens, ſpecies viſibiles eſſe ſacramentum tantum. Et indicatur etiam in cap. Hoc eſt, de Conſecratione diſt. 2. quod ex Auguſtino deſumptum eſt, partim epiſt. 23. ad Bonifacium, partim aliis locis, & Concil. Trid. ſeſsio. 13. c. 3. eadem vtitur doctrina, cum docet, commune eſſe huic ſacramento cum cæteris, eſſe inuiſibilis gratiæ viſibilem formam. Et confirmatur, nam ratione ſpecierum, dicitur Corpus Chriſti contineri in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento, eadem ſeſsio. cap. 1. & in cap. Species, de Conſecrat. diſt. 8. & ſæpe alias. Nec enim corpus Chriſti ratione ſui ipſius poteſt dici cõtineri in ſacramento magis, quam in ſe ipſo: ſunt ergo ipſæ ſpecies ſacramentum: vel certe ſacramentum ipſum componunt, vel intrinſece conſtituunt. Et alia ſimilia argumenta confici poſſunt ex multis aliis locutionib. de hoc ſacramento, quæ in Conc. Trid. & in variis decretis, de Conſecrat. d. 2. facile reperientur. Ratio vero clara eſt, quia ſpecies viſibiles ſunt ſignũ ſacrum. Significant enim Chriſtum, quem continẽt, ſignificant autem illum, vt animarum cibum, atq; adeo, vt ſanctificãtem homines, per modum ſpiritualis nutrimenti: quæ ſignificatio ad rationem ſacramenti poſſet ſufficere: tamẽ præterea ſignificant gratiam, & charitatem: quia ſignificant vnionem in vno corpore Chriſti myſtico: quæ vnio charitate pficitur. Ac denique realiter in ſe continent Chriſtum, quod genus quoddam cauſalitatis eſt, & fortaſſe ad efficientiam pertinet, vt infra dicam. Tandem probabile eſt, efficere etiam gratiam, vt inſtrumentum phyſicũ Chriſti, nihil ergo deeſt ſpeciebus cõſecratis, quo minus poſsint Euchariſtiæ ſacramentum componere, ſeu conſtituere.

D. Thom. — *Hugo Vict.* — *Altiſiodor.* — *Alenſ.* — *Caiet.* — *Richard.* — *Viguer.* — *S. Auguſtin.* — *Conc. Trid.*

Fundamẽta contrariorum deſtruuntur.

Fundamenta contrariarum opinionum ex dictis fere ſoluta ſunt: VValdenſis enim in æquiuoco laboraſſe videtur, nam ex eo, quod Corpus & ſanguis Chriſti ſunt res præcipuæ, ex quibus maxima dignitas huius ſacramenti conſurgit, exiſtimauit, accidentia, comparatione illarum, quaſi nihil eſſe, & ideo analogice eſſe ſacramentum, cum tamen valde diuerſum ſit agere de rei nobilitate, ac agere de ratione ſacramenti, quia cum de ratione ſacramenti ſit eſſe ſignum ſenſibile, fieri poteſt, vt in re minus nobili prius & exactius inueniatur ratio ſacramenti, ſi illa per ſe ſenſibilis, quam in re nobiliori, ſi non ſit per ſe ſenſibilis, ſed tantum per aliam, vt in præſenti accidit, ſicut explicatum eſt. Patres vero, quos VValdenſis allegat, licet dicant, Corpus Chriſti eſſe ſacramentum, non tamen excludunt ſpecies. Quomodo autem intelligendi ſint, in ſectione 3. dicemus. Ratio vero in fauorem illius ſententię facta falſum ſumit, vt viſum eſt, & idem dicendum eſt ad rationem factam pro ſecunda ſententia, de qua plura in ſequenti ſectione dicemus.

SECTIO II.

An forma verborum conſecrationis ſit de eſſentia huius ſacramenti, intrinſece illud conſtituens.

Quotupliciter accipiatur conſecratio.

CONſecratio duobus modis accipi poteſt. Primo pro forma verborum, qua hoc ſacramentum conficitur. Secundo, pro actione illa mirabili, qua panis in Corpus Chriſti conuertitur. De hac poſteriori non eſt quæſtio, quia conſtat, illam eſſe viam ad conſtituendum hoc ſacramentum, non tamen pertinere intrinſece ad ipſam rationem ſacramẽti, quia non eſt forma ſenſibilis, ſed potius inuiſibilis actio eius, ſicut ſpiritualis actio, qua per formam, v.g. Baptiſmi, efficitur gratia in anima, non eſt ſacramentum, ſed potius res ſacramenti, ſeu via ad illam. Intelligitur ergo quæſtio de ipſa forma verborum, de qua non eſt controuerſia inter Catholicos, quin aliquo modo ſit forma huius ſacramenti, vt Concilium Florent. tradit, & infra quæſtione 78. latius dicetur.

Conc. Flor.

Difficultas vero eſt, quomodo intelligendum ſit, eſſe formam: ſcilicet, an tanquam formam informantem & conſtituentem ipſum ſacramentum, an vero ſolum, vt formam extrinſece illud efficientem.

Verba conſecrationis nõ ſunt aliquod integrum ſacramentum. Gabriel.

Supponendum ſecundo eſt, illa verba non eſſe integrum aliquod ſacramentum, quia neq; eſt Eucharistia, vt oſtendimus, neque aliud aliquod ab illa diſtinctum, quamquam Gabriel. d. 6. art. 3. dub. 2. contrarium aſſerere voluerit, licet formidando. Sed eſt noua & abſurda ſententia, qua poſita plura eſſent ſacramenta, quam ſeptem: quod Gabriel conſequenter concedit. Quamuis per reductionem, dicat ad ſeptem omnia reuocari, quod ego ſupra ſatis improbaui in diſputatione 39. & 1. huius materiæ. Ratio etiam à priori adiungi poteſt: quia id, quod eſt integrum ſacramentum nouæ legis, eſt proximum ſignũ efficax gratiæ ſanctificantis, quam continet & confert, vt patet ex generali doctrina de ſacramentis nouæ legis. Hæc autem verba non ſunt inſtituta ad conferendam gratiam. Vnde non poſſunt immediate applicari ad ſanctificationem hominis, ſed ſolum ad ſanctificationem materiæ. Et ideo ſola illa: ac per ſe ſumpta, non poſſunt eſſe integrum ſacramentum nouæ legis, ſicut ſanctificatio Chriſmatis, aut benedictio olei, non poteſt habere integram rationem ſacramenti. Et ita melius docuerat idem Gabr. lect. 35. in Canonem, & omnes Doctores, diſt. 8. Et ex his intelligitur facile ratio dubitandi in propoſita quæſtione.

Conſecrationem nec eſſe Euchariſtiã nec eius partem qui aſſerant: Sotus. Scotus: Gabriel. Victoria Ledeſma. Catherinus. Claudius. Alanus

Prima igitur ſententia dicit hanc formam, nec eſſe ſacramentum, nec partem ſacramenti Euchariſtiæ. Poteſt pro hac ſententia referri Sotus in 4. diſt. 1. arti. 1. ſed ille generaliter in omnibus ſacramentis negat formas eſſe partes intrinſecas, ſed in hoc deceptus eſt, vt ſuo loco oſtendimus. Nec in aliis eſt eadem ratio dubitandi, quæ in iſto. Tenet igitur proprie hanc ſententiam Scot. diſt. 8. quæſt. 1. ad tertium quem ſequitur Gabriel ibi quæſtione vnica in principio. & lect. 38. in Can. Victoria in Sum. numero 52. Ledeſma quæſt. 14. artic. 1. dub. 2. Catherinus Opuſ. 2. de verbis, quibus Chriſtus conſecrauit. Claudius repetit. 4. cap. 12. & optime omnium Alanus, libro primo de Euchariſtia, cap. 3. 4. & 5. Hi dicunt non eſſe de ratione ſacramenti, vt eſſentialiter atque intrinſece conſtet rebus vt materia, & verbis, vt forma, ſed ſolum, vt ex rebus & verbis conficiatur, quacunque ratione: quod in hoc ſacramento ſeruatur ſolum, quia verba ſunt neceſſaria ad conficiendum hoc ſacramentum, per modum formæ extrinſece efficientis. Et primo ſuadetur ex Concilio Florentino, quod primum in genere loquens, non dicit omnia ſacramenta conſtare ex materia & forma, ſed omnia tribus perfici, materia, forma, & miniſtro. Ex quo ſolum habetur, illa tria eſſe neceſſaria, non vero eſſentialia, vt de miniſtro dicere neceſſe eſt. Statim vero loquens in ſpecie de hoc ſacramento, dicit: materiam eſſe panem & vinum: formam autem verba: conſtat autem illam materiam non eſſe intrinſecam, & eſſentialem ſacramento in facto eſſe: ſed ſolum eſſe materiam remotam, & quaſi terminum à quo, neceſſarium in fieri. Ergo eodem modo dici poterit forma ſacramenti in fieri: non vero conſtituens illud intrinſece in facto eſſe. Vnde inferius idem Concilium dicit, hanc eſſe formam, qua hoc conficitur ſacramentum, & eodem modo loquũtur Patres ſupra citati. Eſt ergo hæc forma efficiens, non informans hoc ſacramentum. Vnde arguitur ſecundo ex differentia inter hoc ſacramentum, & reliqua: quia in aliis forma non efficit ſacramentum, ſed effectum ſacramenti, & ideo poteſt per ſe conſtituere ſacramentum: at vero hic forma efficit ſacramentum: ergo non formaliter conſtituit: quia, teſte Ariſtotele, forma informans, & efficiens non coincidunt in eandem numero. Tertio, quia in aliis ſacramentis non eſt aliud eſſe, quam fieri: & ideo eiſdem formis ſunt, quibus fiunt: ad hoc ſacramentum præter fieri, habet eſſe permanens: res autem permanens conſtituitur in ſuo eſſe per formam permanentem diſtinctam ab actione, qua fit: quia in tali re aliud eſt eſſe, aliud fieri. Vnde confirmatur, quia tranſacta forma, manet in altari integrum ſacramẽtum, & non manet compoſitum ex rebus & verbis: ergo non eſt hoc compoſitum, ſacramentum: ſed illa tantum res, quæ in altari permanet: & conſequenter verba non ſunt pars extrinſeca ſacramenti, antecedens conſtat ex decretis ſupra citatis, quæ in hoc fauent huic ſententiæ, & in eo etiam, quod ſimpliciter vocant ſpecies ſacramentum tantum, nulla facta mentione formæ. Vltima ratio, & tertia differentia eſt, quia in aliis ſacramentis proximè applicatur forma ad ſanctificationem fidelium, quod eſt intrinſecum ſacramento nouæ legis. Vt enim ſupra vidimus, debet eſſe cæremonia ad vſum & ſanctificationem fidelium inſtituta: in hoc autem ſacramento forma non eſt proximè ad ſanctificandos fideles, ſed ad ſanctificandam materiam, quæ in vſum fidelium poſtea futura eſt: non eſt ergo pars ſacramenti, ſicut in Confirmatione, vel Extrema vnctione ſanctificatio ſeu benedictio materiæ, quamuis ſimpliciter neceſſaria ſit, non eſt tamen pars, vel forma ſacramenti, quia remote tantum ordinatur ad vſum, & ſanctificationem fidelium.

Quod ſi quis interroget, cum hæc forma ſit ſignum ſacrum, ſi non eſt ſacramentum, vel pars ſacramenti, quid ſit? Reſpondet Soto diſt. 8. quæſt. 1. art. 1. eſſe ſacramentale quoddam. Quod non mihi placet: quia habet effectum maxime ſupernaturalem, & ex inſtitutione diuina eſt inſtrumentum efficax, & altioris rationis, quam ſint ea, quæ ſacramentalia vocantur. Scotus dicit: eſſe viam ad ſacramentum, ſed hoc magis conuenit actioni ipſi, quam formæ verborum. Melius ergo dicetur forma extrinſeca, & efficiens. Vel certe probabiliter dici poteſt, quod ſit actio ſacrificandi incruente. Nam, vt infra dicam, dum hoc ſacramentum conficitur, ſacrificiũ Deo offertur. Et ex hoc dicendi modo accommodatiſsime explicatur hæc opinio. Dixi enim ſupra, agens de ſacramentis in genere, hoc differre inter ſacramentum & ſacrificium, quod licet vtrumque ſit ſignum ſacrum, tamen ſacramentum ordinatur ad vſum, & ſanctificationem fidelium, ſacrificium vero ad offerendum Deo aliquid ſacrum, in ſingularẽ cultum eius. Verba ergo conſecrationis proxime ordinata ſunt, ad conficiendum Corpus Chriſti, & Sanguinem ſeparatim ex vi verborum: & hoc modo ad immolandum & offerendum Deo incruente ipſum Chriſtum, in ſingularem cultum ipſius Dei. Et ideo proxime pertinent illa verba ad conſtituendum ſacrificium, & ſunt ſignum ſacrum per modum ſacrificij, non per modum ſacramenti. Quia vero id, quod Deo in ſacrificium offertur, poſtea cedit in vſum fidelium, inde fit, vt per hæc verba, & per hanc ſacrificationem conficiatur ſpiritualis cibus, qui ſit perfectiſsimum ſacramentum, quo reficiuntur fideles. Ex quo etiam colligitur, poſſe hæc verba dici formam huius myſterij, quatenus ſacrificium eſt. Sacrificium enim conſiſtit in fieri, & in actione: & ideo forma eius merito dici poteſt actio ſacrificandi, nam materia, ſeu quaſi materia eſt res oblata, ſeu in cultum Dei confecta, ſeu ſacrificata: eadem vero forma, quæ informat ſacrificium, efficit ſacramentum. Quia, vt dictum eſt, res ſacrificata manet in cibum, vſum & ſanctificationem fidelium. Et hoc modo explicata hæc ſententia non ſolum probabilis eſt, ſed etiam valde accommodate explicat hoc myſterium & admirabilem ſapientiam, quam in eo conſtituendo Chriſtus oſtendit.

Secunda nihilominus ſententia eſt, verba eſſe formam *2. Opinio.*

mam

mam intrinſece conſtituentem hoc ſacramentum. Hanc videtur tenere Marſil. q. 6. ar. 2. & videtur fauere D. Thom. tum in 4. d. 8. q. 1. ar. 1. quæſtiun. 1. tum etiam in tota hac materia, quatenus eodem modo loquitur de forma huius ſacramenti, ſicut de aliis. Fundamentum autem eſt illud generale axioma Theologorum, ſacramenta nouæ legis conſtant rebus & verbis: quod intelligendum videtur de conſtitutione intrinſeca, & eſſentiali, vt fit in omnibus alijs: nam ſi in aliquo hoc negatur, poterit facile negari in reliquis: & ita tota hæc doctrina de conſtitutione ſacramentorum reddetur incerta. Sed, vt verũ fatear, hoc argumentum non admodum cogit, vt prima ratio præcedentis ſententiæ demonſtrat, nam eſt ſpecialis ratio, & quaſi ſingularis natura ſacramenti, nihil mirum eſt, ſi in illo fiat ſingularis exceptio, & propria conſtitutio. Alia ratio adiungi poteſt quia hæc verba ſunt ſignum ſacrum, & efficax ſummæ gratiæ, quia vim habent conficiendi Chriſtum in hoc ſacramento, & ſignificandi illum, vt eſt cibus animarum ſanctificans, ergo hæc verba ſunt ſacramentum, vel pars ſacramenti. Non primum, vt oſtenſum eſt, ergo ſecundum. Sed hæc ratio ex dictis facile ſolui poteſt, dicẽdo, hæc verba ſignificare per modum ſacrificij, quæ ſignificatio eſt veluti extrinſeca & efficiens in ordine ad ſacramentum. Denique ratio eſſe poteſt, quia hæc forma habet circa ſpecies illum effectum ſacramentalem, quem habere poteſt forma ſacramentalis, quia definit, & determinat materiam ad ſacramentalem ſignificationem. Dici tamen poteſt determinare effectiue conſecrando materiam. Sed ratio eſt probabilis, vt ſtatim explicabo.

Non verba, ſed quod ex verbis relinquitur eſſe formam huius ſacramenti, quidam volunt.

Tertia opinio eſſe poteſt, quæ eſt veluti explicatio præcedentis, non verba, ſed quod ex verbis relinquitur, eſſe formam huius ſacramenti, ad modum, quo nonnulli dicunt, Vbi, non eſſe ſuperficiem continentem, ſed quod ex circumſcriptione eius reſultat in locato. Sed hæc ſententia addit aliquid obſcurius, & non ſaluat modum loquendi Conciliorum, & vix poteſt non incidere in alterutram ex dictis. Interrogo enim, quid ſit illud, quod verba relinquunt circa ſpecies: & an relinquant effectiue vel formaliter: ſi effectiue, illud non poteſt eſſe, niſi conſecratio phyſica, quæ conſiſtit in ſeparatione ſpecierum à ſubſtantia, & conuerſione ſubſtantiæ in Corpus Chriſti. Et hoc modo iam verba non ſunt forma informans, ſed efficiens, vt prima opinio dicebat. Id autem, quod efficiunt, magis ſe tenet ex parte materiæ proximæ, quam formæ: at vero formaliter nihil relinquunt verba circa ſpecies, niſi fortaſſe denominationem extrinſecam, neque enim, materiam manere determinatam ad talem ſignificationem, poteſt eſſe aliud, quam habitudo rationis, & denominatio extrinſeca, & hoc ipſum dicebat ſecunda opinio: & melius loquebatur, quia Conc. Florent. non dicit: habitudinem rationis eſſe formam, ſed verba ipſa. Item, quia illa habitudo non eſt quid ſenſibile, ſicut verba. Item, quia in aliis ſacramentis, licet poſsit conſiderari illa habitudo, non tamen dicitur forma, ſed verba. Denique ſi habitudo illa conſideretur ex parte verborum denominantium materiam, non eſt forma, ſed quaſi informatio extrinſeca verborum. Si autem quaſi paſsiue conſideretur, ex parte ſpecierum, eſt veluti vnio materiæ ad formam, qualis hic eſſe poteſt.

Iudicium authoris de prædictis ſententiis, & ſecundæ opinionis explicatio.

In hac re dicendum eſt, primam ſententiam recte explicare, quidquid in re ipſa efficitur per hanc formam, & modus loquendi illius certe eſt expeditus & facilis, & poteſt optime ſuſtineri. Secunda vero opinio non negat, quod in re affirmat prima, ſed addit aliquid ſpectans ad modum loquendi, quod non diſplicet. Poteſt vero ſic breuiter explicari: quia per hæc verba aliquid phyſicum, & reale fit in materia conſecrata, ſcilicet, vt ſub illis ſpeciebus realiter Chriſtus contineatur: & quoad hoc, verba ſolum ſunt forma extrinſeca & efficiens: quia vero hic effectus inſenſibilis eſt, ideo ex ſolo illo non intelligitur relinqui materia ſatis definita ad ſenſibilem & ſacramentalem ſignificationem. Et ideo alia ratione intelligi poſſunt illa verba ſacramentaliter informare illam materiam: quia ex conſecratione reſultat quædam ſacramentalis coniunctio inter talem materiam & formam, ratione cuius, ſpecies determinantur per verba, ad ſignificandum, quod cõtinent, & quoad hoc dici poſſunt ſacramentaliter informari per illa: ſicut in Baptiſmo ablutio determinatur per verba ad ſignificandum ſpiritualem ablutionem: & ideo in eſſe ſacramenti talia verba ſunt forma talis materiæ. Simili ergo ratione in præſẽti verba poſſunt dici informare materiam, & cum illa conſtituere vnum ſacramentum, quia vero hæc vnio & informatio non eſt phyſica, ideo non oportet, vt ſit intrinſeca & propria, ſed per quandam denominationem extrinſecam. Et eadem ratione poteſt intelligi, illa materia manere informata & determinata per illam formam, etiamſi verba tranſierint. Nam ſicut dicitur aliquid formaliter cognitum à cognitione, quæ præterijt: ſic etiam ſpecies manent determinatæ ad hanc ſignificationem, quamdiu moraliter ſubſtant illi formæ: ſubſtant autem non ſolum pro tempore, quo verba proferuntur, ſed quamdiu retinent eandem habitudinem ad illam formam, quæ habitudo non eſt forma, vt alia opinio dicebat: ſed eſt veluti vnio materiæ cum forma, vnde nos non intelligimus ſpecies eſſe conſecratas, & ſignificare, vel continere Chriſtum, niſi quatenus intelligimus circa eas fuiſſe prolata verba formæ. Vnde relatio ſigni, quæ rationis eſt, intelligi poteſt fundata in ſpeciebus, vt denominatis à tali forma. Et hoc etiam ſatis eſt, vt licet verba tranſierint, dicatur tamen ſimpliciter manere ſacramentum Euchariſtiæ, vt Concil. Tridentin. ſæpe in ſeſsione 13. & tota Eccleſia docent. *Con. Trid.* Primo, quia permanet totus Chriſtus, quod eſt præcipuum in hoc ſacramento. Secundo quia ſicut res ſucceſsiua dicitur eſſe, quia aliquid illius eſt, licet aliquid iam trãſierit: ita hoc ſacramentum, quod ex permanente & ſucceſsiuo conſurgit, dicitur ſimpliciter eſſe, quia aliquid illius eſt, & id, quod in eo præcipuum eſt, durat. Præſertim tertio, quia in ſpeciebus permanentibus manet tota ſignificatio: verba enim tantum ſignificant, contentum ſub illis ſpeciebus eſſe Chriſtum, & hoc idem permanenter ſignificant ſpecies iam conſecratæ. Vnde fit vltimo, quod, licet verba phyſice tranſierint, ſemper tamen quodammodo informent, vt diximus, illas ſpecies, quia illæ non ſignificant, niſi vt conſecratæ ſunt, atq; adeo, quatenus ſubſtant verbis conſecrationis, quæ præceſſerunt. Neque in ijs rebus requirenda eſt maior propinquitas, vel præſentia.

SECTIO III.

Vtrum Corpus & Sanguis Chriſti intrinſece & eſſentialiter pertineant ad huius ſacramenti inſtitutionem.

SVpponimus de eſſentia huius ſacramenti eſſe, vt in ſe contineat Corpus Chriſti realiter præſens. Hoc enim requirit veritas formæ, & hoc ſignificant ſpecies tali forma conſecratæ, vt latius infra quæſt. 75. oſtendimus. Vnde fit, non eſſe dubium inter Catholicos, quin Corpus Chriſti aliquo modo ſit de intrinſeca ratione huius ſacramenti, ſaltem in obliquo, vt aiunt, id eſt, vt terminus illius habitudinis, ſeu vnionis, quam ſpecies continentes dicunt ad rem contentam. Difficultas vero eſt, an Chriſtus directe & in recto ingrediatur eſſentiam huius ſacramenti, ita vt non tantum ſpecies ſint ſacramentum,

tum, ſed totum veluti compoſitum ex corpore & ſpeciebus. *Species ſolas eſſe Sacramẽtum aſſerũt aliqui.* Quidam enim Doctores negant, corpus Chriſti pertinere ad conſtitutionẽ huius Sacramenti hoc poſteriori modo, ſed ſpecies ſolas eſſe Sacramentum, ita ſentit *Marſil.* Marſilius in 4. quæſt. 6: artic. 2. Vnde quæſt. 1. artic. 1. dicit, corpus Chriſti non eſſe Sacramentum, ſed annexum Sacramento conſecrationis. *Sotus.* Tenet etiam Soto diſtinct. 1. quæſt. 1. art. 4. & diſtinct. 8. quæſt. 1. art. 1. *Fundamentum.* Et poteſt primo fundari in Patribus, & Conciliis, quæ in primis, diſtinguendo, vt vidimus, illa tria, rem tantum, &c. dicunt ſpecies eſſe Sacramentum tantum, corpus autem Chriſti eſſe rem & Sacramentum ſimul: omnino ergo diſtinguunt corpus à Sacramento, & dicunt, Sacramentum eſſe ſignum corporis. Corpus ergo non conſtituit intrinſece id, quod eſt Sacramentum tantum: ſicut nec ſignificat ſeipſum. Et ſimile argumentum ſumitur ex alia locutione, qua frequenter dicunt, corpus Chriſti contineri ſub hoc Sacramento. Item etiam ex alia, quæ habetur in dicto cap. Ego Berengarius, vbi dicitur: poſt conſecrationem non ſolum manere in altari Sacramentum, ſed etiam corpus Chriſti. Secundo argumentor ratione: quia inter corpus & ſpecies nulla eſt vera vnio realis & phyſica, vt infra dicam, nec etiam ſacramentalis: ergo ex illis duobus non componitur vnum Sacramentum: ergo corpus Chriſti non eſt de intrinſeca ratione huius Sacramenti. Antecedens probatur: quia vt fieret ſacramentalis vnio, oporteret alterum componentium eſſe, vt materiam, alterum, vt formam: ſed corpus Chriſti nõ poteſt habere rationem formæ, tum quia eſt alia forma, tum etiam, quia non eſt per ſe ſenſibilis, neque habet expreſſam ſignificationem, nec determinat materiam, quæ ſunt de ratione formæ: neque etiam poteſt habere rationẽ materiæ: tum quia ſpecies ſunt materia, tum etiã, quia materia eſt quid imperfectum. Tertio, quia ſi totum illud compoſitum eſſet Sacramentum, totum illud eſſet cauſa gratiæ propria & immediata, ita vt corpus & ſpecies ſimul & proxime attingant effectionem gratiæ: quod & ſuperfluum videtur, & non poſſe ſatis intelligi. Nam, licet Chriſtus operetur, non tamen, vt cauſa propria, ſed vt vniuerſalis, quomodo cum aliis Sacramentis concurrit, & maiorem hic efficaciam fingere, & ſuperuacaneum eſt, & ſine fundamento.

Euchariſtia Sacramentũ eſt cõpoſitum ex corpore Chriſti & ſpeciebus. Dicendum vero eſt, Euchariſtiam non eſſe ſolas ſpecies ſacramentales, ſed compoſitum ex corpore & ſpeciebus, ſeu corpus Domini ſub ſpeciebus contentum: atq; adeo corpus & ſanguinem Chriſti intrinſece, & in recto pertinere ad conſtitutionem huius Sacramenti. Sententia hæc ſatis communis eſt: *D.Thom.* tenet illam D.Thom. in 4. diſtinctio. 8. quæſt. 1. art. 1. quæſtiuncula ad 2. vbi aperte dicit, ex ſpeciebus & corpore Domini fieri vnum Sacramentum. Idem aperte *Bonauent. Caietan. Capreolus. Ledeſma. Alanus. Claudius.* Bonauent. in expoſitione litteræ, Caiet. infra q. 75. artic. 1. in fine. Significat Capreolus diſt. 8. art. 3. ad primum, tenet Victoria in Summa, num. 152. Ledeſma 1. par. quarti. quæſt. 14. art. 1. in fin. Alanus libr. 1. de Euchariſtia, cap. 3. 4. & 5. Claudius repetit. 2. cap. 4. & repetit. 4. ca. 3. vbi dicit, Euchariſtiæ Sacramentum conſtare duabus rebus, ſigno ſcilicet, & carne Chriſti Domini: & cap. 12. multa in hanc ſententiam affert.

Probatur cõcluſio teſtimoniis patrum. Et probatur primo hæc ſententia teſtimoniis antiquorum Patrum, & Doctorum: & primo in capit. Hoc eſt, de Conſecratione, diſtinctione 2. dicitur: ſacrificium Eccleſiæ duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Ieſu Domini carne: quæ verba Gratianus & Algerus citant ex Diuo. Auguſtino: ſed in eo huiuſmodi verba minime reperiuntur, quamuis epiſtol. 23. ad Bonifacium aliquid indicet. *Lanfran. Iuo. S. Damaſc.* Reperiuntur autem in Lanfranco, ex quo illa refert Iuo 2. part. decreti, cap. 9. Damaſc. etiam lib. 4. c. 14. Quia compoſiti ſumus, inquit, ex duplici natura, datus eſt nobis cibus, qui eſt Dominus noſter, & ſub ſpecie panis nobis proponitur. *S. Irenæus.* Irenęus lib. 4. c. 34. dicit, Euchariſtiam duabus rebus conſtare, terrena & cœleſti. Quod non proprie intelligitur, propter compoſitionem Chriſti, ex duplici natura, quamuis ita exponat *Claudius.* Claudius repetit. 2. cap. 4. quia illa compoſitio conuenit Chriſto ſecundum ſe. Irenæus autem tractat de compoſitione Euchariſtiæ: per rem ergo terrenam intelligit ſpecies, per cœleſtem autem ipſum Chriſtum, qui dicitur, panis vitæ, qui de cœlo deſcendit. Docuit etiam hanc aſſertionem *Heſychius.* Heſychius, lib. 6. in Leuiticum, Lanfrancus contra Berengarium à columna 11. & *Algerus.* Algerus libro 1. de hoc Sacramento, cap. 5.

2. Probatur Patrum locutionibus. Secundo probatur ex aliis ſanctorum Patrum locutionibus. *Prima.* Prima ſit: nam affirmant, hoc Sacramentum confici verbis Chriſti, vt ſupra vidimus: non conficiuntur autem ſpecies, ſed corpus Chriſti, vel ſaltem compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus. Vnde ſimul etiam dicunt id, quod conficitur, eſſe corpus Chriſti, vt videre licet in *S. Ambroſ.* Ambroſio 4. de ſacram. ca. 5. vbi dicit, Antequam conſecretur, panis eſt, vbi verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti: Et lib. de iis, qui initiantur, ca. 9. Sacramentum (inquit) quod accipis, Chriſti ſermone conficitur, & in illo Sacramẽto Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti, non ergo corporalis eſca eſt, ſed ſpiritualis. *Secunda.* Secunda locutio eſt, quia dicunt, hoc Sacramẽtum eſſe cibum animarum, & panem cœleſtem, *1. Cor. 11.* 1. ad Cor. 11. Probet autẽ ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c. Panis autem cœleſtis non ſunt ſolæ ſpecies, ſed præcipue corpus Chriſti, *Ioann. 6.* iuxta illud Io. 6. Panis quem ego dabo, caro mea eſt: & ideo ſubdit Paulus ſupra: qui hunc panem indigne manducat, iudicium ſibi manducat, quia non diiudicat corpus Domini. Vnde *S. Iuſtinus.* Iuſtin. Apolog. 2. in fine, Hoc alimentum apud nos (inquit) vocatur Euchariſtia: quam infra dicit eſſe carnẽ & ſanguinẽ Chriſti. Et *Tertull.* Tertul. lib. de reſurrectione carnis. Caro (inquit) corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, & anima ſaginatur: & *S. Gregor.* Greg. in c. Multi. 1. qu. 1. Polluimus (inquit) panem; hoc eſt, corpus Chriſti, quando ſordidi accedimus ad altare. Ac deniq; *Conc. Trid.* Tridentin. ſeſſio. 13. cap. 2. ſentit, hoc Sacramẽtum eſſe cibum illum, & potum, qui à Chriſto inſtitutus eſt, vt nos ſpiritualiter reficiat. *Tertia.* Tertia locutio eſt, quia hoc Sacramentũ dicitur adorãdum eſſe latria. Trident. ſeſſ. 13. cap. 5. & can. 6. ſed hoc potiſsimum eſt verum propter corpus Chriſti. Nam ſpecies, licet coadorentur cum Chriſto, tamen tota ratio adorationis, & id, quod per ſe primo adoratur, eſt Chriſtus. *Quarta.* Quarta ſit, quia id, quod eſt Sacramentum, dicitur offerri Deo in ſacrificium, & è contrario, quod oblatum eſt in ſacrificio, manere in Sacramento: ſed totum hoc eſt verum propter Chriſtum, qui propterea dicitur eſſe ſacrificium à Tridentino ſeſſione 22. cap. 1. ergo. Ac denique tota Eccleſia eodem modo loquitur, de Euchariſtia ac de corpore Chriſti, vt contento ſub ſpeciebus, vtrumq; enim dicimur ſumere & colere, &c. Vnde Paulus 1. ad Cor. 11. de hoc Sacramento loquens, Probet autem (inquit) ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Vbi eandem Euchariſtiam corpus Domini appellat, ſicut Ioan. 6. dixit Chriſtus, Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Quia panis ille (vt *Auguſtinus.* Auguſt. ait, li. annotationum in Iob. c. 6.) Sacramentum eſt corporis, & ſanguinis Domini. Ex quibus omnibus talis poteſt ratio concludi: Euchariſtia eſt id, quod à Chriſto eſt inſtitutum, vt per modum cibi & potus reficiat nos, vt dixit Tridentin. ſupra cap. 2. ſed cibus hîc non ſunt ſpecies, ſed caro Chriſti ſub ſpeciebus, vt oſtenſum eſt: ergo.

Tertio probatur cõcluſio ratione. Tertio principaliter argumentor ratione, quia ex corpore & ſpeciebus fit aliquo modo vnum: ergo fit vnum Sacramentum. Antecedens probatur, tum

quia infra oſtendemus, eſſe aliquam vnionem inter corpus & ſpecies, ſi non phyſicam & formalem, ſaltem effectiuam & ſacramentalem: quæ ita explicatur: quia corpus Chriſti ſubſtituitur loco ſubſtantiæ panis: vnde, ſicut ſubſtantia illa cum ſuis accidentibus faciebat aliquo modo vnum, media aliqua vnione, ita corpus Chriſti, licet altiori modo & ratione. Quod etiam colligi poteſt ex illo verbo formæ, Hoc eſt, nam illud, hoc, ſignificat hoc ſenſibile, tanquam quid vnum. Conſequentia vero prima probatur, tum quia non poteſt ſignari aliud, quod ex corpore & ſpeciebus componatur, niſi Sacramentum Euchariſtæ, tum etiam, quia illud vnum eſt vnum ſignum efficax gratiæ: ergo vnum Sacramentum. Antecedens pates, quia illud vnum proponitur, tanquã vnus cibus ſignificans refectionem animæ. Quod re-
Lanfrancus. cte explicuit Lanfrancus ſupra, col. 6. dicens. Eccleſia Chriſti ſic panem in carnem, & vinum credit cõuerti in ſanguinem, vt tamen ſalubriter credat Sacramentum eſſe Dominicæ paſsionis, diuinæ propitiationis, concordiæ, & vnitatis. & infra col. 13. explicans quẽdam locum Auguſtini, inquit, Sacramẽtum corporis Chriſti, quantum ad id ſpectat, ꝙ in Cruce immolatꝰ eſt ipſe Dominus Chriſtus, caro eius eſt, quam forma panis opertam in Sacramento accipimus. Itaꝗ ipſũmet corpus Chriſti, ſpeciebus panis opertum, ſignum eſt ſui ipſius, in forma viſibili, vt latius infra quæ. 75. dicturi ſumus, & eadem ratione ſignum eſt refectionis ſpiritualis, quam in nobis efficit, de qua efficacia dicam ſtatim, ſoluendo argumenta.

Ad fundamen a contraria ſententia reſpondetur. Ad fundamenta contrarię ſententiæ, vt varię Sanctorum locutiones intelligantur, aduertendum eſt, licet hoc Sacramentum, vt diximus, ſit compoſitum ex corpore Chriſti & ſpeciebus, tamen aliquid præcipue ei conuenire ratione corporis, aliquid ratione ſpecierum. Vnde quædam ſunt nomina huius Sacramenti, quæ præcipue ſignificant corpus, & veluti pro illo ſupponunt: vt eſt, panis vitæ, ſacrificium, cibus animæ, & nomen etiam Euchariſtiæ, videtur eſſe huiuſmodi, & ideo ſimpliciter vocatur caro Chriſti, vel ſanguis. Alia vero ſunt nomina præcipue ſumpta à ſpeciebus, vt eſt nomen Sacramenti, quamuis hoc proprie totum compoſitũ ſignificare poſſit, & pro illo ſupponere, vt cum dicimus, ſanctiſsimum
Ad primam Sanctorum locutionem. Sacramentum. Iam ergo ad primam locutionem, in qua ſpecies dicuntur Sacramentum tantum, reſpondetur: ita vocari, qa ab illis ſumitur ſignificatio ſenſibilis, quæ quodammodo Chriſti corpori communicatur: quia ergo hæc ſignificatio in ſolis ſpeciebus per ſe primo fundatur, ideo dicuntur Sacramentum tantum: nunquam tamen excluditur corpus Chriſti à compoſitione huius Sacramenti. Sicut etiam in Sacramento Pœnitentiæ confeſsio dici ſolet Sacramentum tantum: quia ratio ſigni per ſe ſenſibilis ex illa ſumitur, reſpectu contritionis: & nihilominus non excluditur contritio ab intrinſeca compoſitione illius Sacramenti: quo exemplo etiam intelligitur, quomodo eadem res, quæ vt præciſa à ſigno exteriori, & ſignificata per illud, dicitur res & Sacramentum ſimul: vt coniuncta ſigno externo, & quaſi informans vel ſanctificans illud, poſsit cum illo componere integrum Sacramentum. Secunda locutio
Ad ſecundã. eſt, quia corpus Chriſti dicitur cõtineri in hoc Sacramento. quæ vera eſſe poteſt, tum ratione ſpecierum, tum ratione totius, ſicut anima dicitur, eſſe in corpore & homine. Non tamen dicetur ita proprie corpus Chriſti eſſe ſub hoc Sacramento, ſicut ſub ſpeciebus. Vnde Tridentin. propriiſsime locutum eſt, dicens, corpus Chriſti eſſe in hoc Sacramento ſub ſpeciebus
Ad tertiam. ſenſibilibus. Tertia erat ex cap. Ego Berengarius, vbi ſermo eſt contra hæreticum, negãtem realem Chriſti præſentiam, & ideo dicentem, poſt conſecrationem in altari manere ſolum Sacramentum, id eſt, ſignum Chriſti, non Chriſtum. Contra hunc ergo dicitur, manere non tantum Sacramentum, ſed etiam Chriſtum, id eſt, non ſolum ſignum, ſed etiam rem ſignatam. Vide circa hoc, quæ refert Claudius repetit. 9. cap. 6. fol. 339. in fine, & 340.

Ad primam rationem reſpondetur: iam oſtenſum eſſe ex corpore & ſpeciebus, fieri vnum vnione ſaltem ſacramentali. Quomodo autem inter ſe comparentur corpus & ſpecies, & ad illud totum, quod cõponunt, explicare reſtat. *Solutio primæ rationis contrariorũ.* Quidam dicunt, ſe habere, vt partes integrantes. Sed non placet, quia illa compoſitio nullam habet proportionem cum hac. Alij comparant cum accidente & ſubiecto, habitu & veſtito, loco & locato continente & contento, in quibus omnibus eſt aliqua ſimilitudo, & proportio, non tamen proprietas, ſeu identitas, & in illis omnibus etiam eſt quædam ſimilitudo materiæ & formæ. Primo igitur in forma dici poteſt ad argumentum; corpus comparari, vt formam ad ſpecies, tum quia eſt illis nobilius, tum etiam, quia eſt veluti virtus illarum, ſanctificans illas, vt Diuus Thomas ſupra quæſtio. 63. artic. 1. ad 2. Ex qua, iuxta ſolut. ad 3. colligi poteſt, ſicut humanitas ſanctificatur per Verbum illi vnitum, quod hac ratione ſe habet, vt forma eius, ita ſpecies ſanctificari per realem præſentiam, & vnionem corporis Chriſti: & hac ratione comparari, vt formam earum: ac ſi in Sacramento Pœnitentiæ diceremus, contritionem eſſe formam confeſſionis dantem illi vitam & ſanctitatem, quamuis tota confeſsio doloroſa comparetur, vt materia ad abſolutionem. Secundo dici poteſt corpus Chriſti ſe habere, vt materiam, tum, quia in compoſitione ex accidenti & ſubiecto, id quod eſt nobilius, ſe habet, vt materia: in hoc autem cibo ſubſtantia eius eſt corpus Chriſti: tum etiam, quia in artificialibus ſæpe materia eſt id, quod eſt nobilius, & quod præcipuam vim confert ad agendum: Sacramenti autem compoſitio eſt veluti rei artificialis. Et vtrumque horum eſt probabile, nam cum hæc ratio materiæ & formæ ſolum ponatur in proportione quadam, ſub diuerſis conſiderationibus poteſt ad diuerſa accommodari. Si vero tandem vrgeat aliquis inquirendo, quid principalius conſtituat hoc Sacramentum. Reſpondetur in ratione ſigni viſibilis principalius conſtitui per ſpecies, vt per ſe conſtat, & ita ad rationem Sacramenti, quæ in ratione ſigni conſiſtit, magis pertinere ſpecies, quamuis ad rei nobilitatem, efficacitatem, & ſignificationem, ac pignus diuini amoris, multo magis corpus Chriſti conferat.

Ad ſecundam rationem primo certum eſt, carnem Chriſti habere in hoc Sacramento præcipuam efficientiam ſacramentalem, vt Diuus Thom. quæſt. *D. Thom.* præcedenti docuit, art. 1. ad 1. & quæſt. 27. de verit. articul. 4. circa finem, & communiter Theologi, diſtinctione 8. quamuis enim in contrarium citentur Maior, Gabr. & Marſil. ego tamen non inue- *Marſil.* nio loca, vbi hoc negauerit, ſed potius hoc aperte ſentit Marſilius, quæſtione 6. artic. 2. & colligi poteſt ex Ioan. Qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Ratio eſt, quia caro Chriſti eſt inſtrumentum coniunctum diuinitati, & in hoc Sacramento adeſt præcipue ad ſanctificandos fideles, & per modum cibi hanc ſanctificationem ſignificat, cur ergo non efficiet? Itaꝗ ex hac parte non procedit argumentum.

De ſpeciebus vero non eſt res adeo certa. Nam *Caietan. Ledeſma. Species efficere gratiam in hoc Sacramẽto, quam ſit probabile, oſtenditur.* Caietan. quæſt. 80. art. 12. dub. 2. negat ſpeciebus hanc efficientiam: quem ſequitur Ledeſma 1. parte quarti, quæſt. 14. art. 1. dub. 3. quamuis non ſatis clare. Iuxta quam ſententiam reſpondendum eſt, inde non ſequi, Sacramentum hoc non conſtitui ex ſpeciebus ſenſibilibus, quia de ratione Sacramenti non eſt, vt per omnem ſuam partem gratiam efficiat, ſed per vnam aliquam magis præcipuam: & ideo quamquam hoc Sacramentum ex corpore Chriſti, & ſpeciebus componatur, fieri poteſt, vt tota vis agendi ſit

di ſit in corpore: ſeu potius, vt ipſum corpus compa-retur ad ſpecies, ſicut virtus actiua illarũ, vt inſinuauit D. Thom. quæſt. præcedenti, art. 1. ad primum, vnde ſicut aliqui dicunt, verba aliorum Sacramentorũ, & materiam agere denominatiuè tantum per virtutem impreſſam, ita dici poterunt ſpecies hic agere ſolum per Chriſtum, qui eſt veluti earum virtus. Hactenus tamen non inuenio rationem mihi ſatis probabilem, qua oſtendi poſsit, ſpecies non habere proprium influxum & efficaciam gratiæ in hoc Sacramento: certum eſt enim poſſe à Deo aſſumi, vt inſtrumẽtum non minus, quam ablutionem in baptiſmo, vel alias materias in cæteris Sacramentis. Si autem hoc eſt poſsibile, vnde probari poteſt non factũ eſſe, cum hoc Sacramentum ſit dignius cæteris, & ſpecies ſint vera materia, ex qua ipſum componitur? nam quod Chriſti corpus adſit, & efficiat, non obſtat: quia poſſunt ſimul cõcurrere, quin potius iuuare poteſt: nam ex coniunctione cum ipſo Chriſto perfectius recipient ſpecies hanc virtutem: vnde Cyprianus ait ſermone de Cœna Domini. Cibus hic verus & ſyncerus per ſpeciem & Sacramentum nos tactu ſanctificat, quo etiam ſenſu paulo ante dixerat, viſibilib⁹ Sacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum. Cõfirmatur primo, quia Sacramẽta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant: ſed ſpecies ſignificant vnionem cum Chriſto: ergo illam efficiunt, vel perficiunt. Confirmatur ſecundo, quia ſpecies ſunt ſigna ſacramentalia, ſeu Sacramentum tantum præſens, & commode applicatum: ſed Sacramentum tantum, efficit rem Sacramẽti: ergo. Dicentur autem agere ſpecies in virtute carnis Chriſti: quia hanc virtutem accipiunt, propterea quod Chriſtum continent, non quod hæc virtus ſit aliqua res, fluens à carne Chriſti ad ſpecies: hoc enim ſuperuacaneum eſt, & vix intelligi poteſt, vt latius diximus agendo de Sacramentis in genere: ſed quod ſpecies, eo quod continent Chriſtum, eleuentur, vt ſimul cum ipſo gratiam efficiant, in qua actione tam Chriſti corpus, quam ſpecies concurrunt, vt inſtrumentum, illud vt coniunctum ſubſtantialiter principali agenti: hæ vero, vt ſeparatum, ſeu accidentaliter vnitum. Virtus autem principalis proprie tãtum eſt in Deo, quodammodo tamen dicitur caro Chriſti principale agens, reſpectu ſpecierum: quia eſt coniuncta principali agenti, & quia ratione illius eleuantur ſpecies, & non è contrario. Et hoc ſolum voluit docere D. Tho. in illa ſolut. ad primum. Et hanc ſententiam docuit Richard. diſtinct. 8. artic. 1. quæſt. 1. & eam inſinuat Bonauent. in 2. part. illius diſtinct. art. 2. quæſt. 1. & hanc cenſeo eſſe mentem D. Thomæ infra. quæſt. 79. art. 1. ad 2.

S. Cyprian. *Confirmationes.* *Richard.* *S. Bonauẽt.* *D. Thom.*

Obiectio. Dices, ergo non aliter caro Chriſti in hoc Sacramento efficit gratiam, quam cum cæteris, quia etiam cum Baptiſmo concurrit ad effectum eius, &c. *Solutio.* Reſpondetur primum, non eſſe tam certum ad effectus aliorum Sacramentorum concurrere proxime, & immediate humanitatem Chriſti, ſicut eſt certum, concurrere ad effectum huius Sacramenti: quia hic eſt ſpecialis ratio, cum hic ipſe Chriſtus ſit vere Sacramentum, & non in aliis. Vnde in cæteris, ad ſummum influit per modum cauſæ vniuerſalis in ſuo genere, hic vero vt particularis, & propria cauſa. Rurſus in reliquis influxus eius pendet ab ipſo, vt exiſtente in cœlo, in hoc vero pendet ab ipſo, vt realiter hic præſente, & quatenus mediis ſpeciebus contingit ipſum ſuſcipientem. Præterea etiam probabile eſt cũ aliis Sacramentis tantum concurrere per ſuam voluntatem: hic vero etiam per contactum ſuæ carnis, & pretioſiſsimi ſanguinis, ita vt ſpecies ſacramentales ſubordinentur ipſi in agendo, & vt authori Sacramentorum per voluntatem ſuam influenti, & vt proprie cauſæ, ſeu potius concauſæ effectiuæ ſpecialis gratiæ ſacramentalis huius Sacramenti.

):(

Franc. Suarez Tom. 3.

SECTIO IV.

Vtrum ſumptio Euchariſtiæ ſit Sacramentum, vel pars eius?

HÆretici, qui dicunt, Chriſtum non eſſe præſentem in hoc ſacramento, niſi quando accipitur, & eſt in vſu, conſequenter dicunt, hoc Sacramentum in vſu conſiſtere, ſicut cætera, atque adeo pręcipuam partem eius eſſe vſum ipſum. Nos vero ſupponimus id, quod de fide eſt, & infra probandum, Chriſtum permanenter eſſe in hoc Sacramento ſtatim poſt cõſecrationem. Ex quo conſequenter certum exiſtimo: ante huiuſmodi ſumptionem ſeu vſum, eſſe verum Euchariſtiæ Sacramentum conſtitutum, vt ſupra ex Concilio Tridentino docuimus, & docuit aperte D. Thom. quæſt. præcedenti, art. 1. ad 3. conſtituens differentiam inter hoc Sacramentum, & reliqua, quod hoc perficitur in conſecratione materiæ, alia vero in vſu. Iã vero difficultas eſt, quomodo vſus ſe habeat ad rationem Sacramenti.

Hæreticorũ quorundã error. *Conc. Trid.* *D. Thom.*

Prima ſententia eſt, eſſe partem huius Sacramẽti, atq; adeo ante vſum, vel Sacramentum non eſſe, vel certe non eſſe integrum. Sicut Sacramentum Pœnitentię conficitur ante ſatisfactionem, & nihilominus ſatisfactio eſt pars ad illius integritatem pertinens. Cuius ſententiæ fuiſſe videtur Aureolus apud Capreol. in 4. d. art. 2. in argumentis contra primam cõcluſionem. Quamuis hic author ſenſiſſe videatur eſſe partem eſſentialem. Ratio eius eſt, quia ſumptio Euchariſtiæ complet ſignificationem, & effectum eius, quia ante ſumptionem, nec gratia confertur, nec perfecte ſignificatur vnio fidelium cum Chriſto: ſed quod ſignificat, & confert gratiam, vel eſt Sacramentum, vel pars eſſentialis Sacramenti: cum ergo hæc ſumptio non ſit Sacramentum integrum, erit pars huius Sacramenti.

1. Catholicorum ſententia. *Aureolus.*

Secunda ſententia negat, ſumptionẽ Euchariſtiæ eſſe Sacramentũ, vel partem Sacramenti Euchariſtię: affirmat vero per ſe eſſe Sacramẽtum ab Euchariſtia diſtinctum, quamuis per reductionẽ ſub illo numeretur. Ita Gab. d. 8. & probatur: quia in hoc vſu concurrunt omnia, quæ ſunt de ratione Sacramẽti: nam, eſt cæremonia ſacra, & ſenſibilis: & fit ex inſtitutione & præcepto Chriſti, vt patet ex illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, & ex illis, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. Ac deniq; non deeſt ſignificatio: quia ſi ad fundamentum ſeu proportionem reſpiciamus, nihil eſt aptius ad ſpiritualem refectionem ſignificandam, quam ipſa ſenſibilis manducatio: ſi vero ad inſtitutionem, etiam hic inuenimus inſtitutionem Chriſti, quia non aliter imponitur Sacramentum ad ſignificandum, quam inſtituẽdo cæremoniam ſacram, quæ ad ſanctificationem fidelium ordinetur. In Sacramentis autem nouæ legis, vt hæc ſignificatio ſit efficax, requirit promiſsionem gratiæ, quam etiam in hoc vſu inuenim⁹, iuxta illud, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Quĩ ergo obſtare poteſt, quo minus hic vſus Sacramentum ſit? Et confirmo: Quia in aliis Sacramentis vſus ipſe eſt Sacramentũ: ſolum, quia concurrunt dictæ conditiones: cur ergo non erit idem in præſenti? Dices, quia ipſa res, quę ad vſum applicatur, eſt Sacramentum. Sed hoc non videtur obſtare: quia illa duo non repugnant inter ſe: ſicut, ſi Chriſma eſſet Sacramentum, vel in eo Chriſtus realiter adeſſet, nihilominus vnctio Chriſmatis, ſi in ea daretur ſanctificatio, ſicut nunc datur, eſſet Sacramentum: imo videretur eſſe perfectius, quia eſſet vſus ſacer, & ſignum ſacrum, ſicut nunc eſt, & tanto perfectius, quanto res, qua fieret vnctio, ſanctior eſſet, ergo ſimiliter, &c.

2. Sententia. *Gabriel.*

Dicendum vero primo eſt, ſumptionem ſeu vſum neque eſſe Sacramentum Euchariſtiæ, nec partem illius. Hæc eſt aperta ſententia D. Thomæ loco ſupra ci-

Sumptio Euchariſtia non eſt Sacramẽtum Euchariſtia, nec pars eius. *D. Thom.*

Pra citato, & infra quæſt.78. artic. 1. ad 2. vbi dicit, ſumptionem eſſe veluti actum ſecundum huius Sacramenti, & hoc modo pertinere ad extrinſecam perfectionem eius, ſicut agere ad perfectionem agentis. Idem ſentiunt alij Theologi, diſtinct. 8. præſertim Capreolus & Soto, & Ledeſma, & hoc tempore omnino ita ſentiendum videtur, tum quia Concilium Tridentinum, ſeſſio.13.cap.3. plurimum huic ſententiæ fauet: tum etiam propter cauendam hæreſim, quæ realem Chriſti præſentiam ſolum in vſu ponit. Probatur autem primo, quia per conſecrationem conficitur Sacramentum Euchariſtiæ, ſed conſecratio perfecta eſt ante vſum, & independens ab illo: ergo. Secundo, ex communibus locutionibus de hoc Sacramento: dicitur enim eſſe cibus animæ, ſumi à fidelibus, continere corpus Chriſti, & alia huiuſmodi, quæ nullo modo poſſunt ipſi ſumptioni accommodari. Tertio, Euchariſtiæ Sacramentum à ſolo Presbytero integre conficitur, at vero ad vſum applicari poteſt etiam à Diacono: ſignum ergo eſt, vſum huius Sacramenti nullo modo ad illius conſtitutionem pertinere. Quarto, hic vſus non poteſt eſſe pars eſſentialis, alias ante illum non eſſet confectum, Euchariſtiæ Sacramentum, quia abſque eſſentiali parte non poteſt res conſiſtere. Nec vero eſt pars integralis, quia neque eſt pars formæ, vt per ſe conſtat, nec materiæ, quia Concilia non vſum panis aut vini, ſed ipſum panem & vinum dicunt eſſe materiam remotam, ratione ſubſtantiæ, ſeu quatenus ſint materialia elementa: proximam vero, ratione ſpecierum continentium Chriſtum.

Capreolus. Soto. Ledeſma. Conc. Trid. 1. Ratio. 2 Ratio. 3. Ratio. 4. Ratio.

Sumptio Euchariſtiæ nõ eſt per ſe Sacramentum.

Dico ſecundo, Hic vſus ſeu ſumptio Euchariſtiæ non eſt per ſe Sacramentum ab aliis diſtinctum. Eſt communis concluſio, ſicut præcedens, quam Maior diſtinct.8. quæſtione vnica, more Nominalium probat, quia ſumptio Euchariſtiæ non diſtinguitur ab Euchariſtia, ergo non poteſt eſſe diſtinctum Sacramentum. At vero pari modo poſſet inferre, hunc vſum eſſe Sacramentum, falſum ergo aſſumit, quia vſus aliquid addit præter rem, qua vtimur, ſcilicet, aliquem motum, contactum, vel operationem ex natura rei diſtinctam ab ipſa re, quæ diſtinctio in aliis Sacramentis ſufficit, vt ablutio, aut vnctio ſit Sacramentum, verbi gratia, & non aqua, aut chriſma. Aliter ergo probatur, primo illa generali ratione, quia alias ſequeretur in rigore eſſe plura Sacramenta, quam ſeptem. Secundo, quia Sacramentum nouæ legis, quod in vſu conſiſtit, habet propriam formam, propriumque effectum ab aliis diſtinctum, imo & proprium miniſtrum neceſſarium de neceſsitate Sacramenti, Baptiſmo ſolum excepto, propter ſingularem illius neceſsitatem, hic vero vſus, nec formam habet, nec effectum ab effectu Euchariſtiæ diſtinctum, vt per ſe conſtat: nec requirit certum miniſtrum de neceſsitate Sacramenti, aut ad effectum præſtandum omnino neceſſarium: ergo. Maior patet tum inductione, tum etiam, quia Sacramenta per proprias formas, & ſacramentales effectus præcipue diſtinguuntur. Tertio explicatur hæc ratio, quia promiſsio gratiæ huius Sacramenti per ſe non eſt facta ſumptioni, vt cauſæ per ſe eius, ſed Euchariſtiæ, id eſt, corpori Chriſti ſub ſpeciebus, ſicut ipſe dixit, Qui manducat me, & ipſe viuet propter me: ipſe ergo eſt, qui per ſe efficit gratiam, ſumptio vero ſolum eſt conditio neceſſaria, ſeu, ſine qua non: non eſt ergo ſumptio Sacramentum, ſed id, quod ſumitur. Vnde etiã fit, hunc vſum non eſſe cæremoniã ſacram, per ſe impoſitam ad ſignificandum, ſicut nec ad efficiendum gratiam, quia ſicut promiſsio gratiæ non eſt per ſe illi facta, ſed Euchariſtiæ, conſequẽter vero redundat, & communicatur ſumptioni, vt conditioni ſine qua non, ita nec per ſe primo eſt inſtituta ad ſignificandũ, ſed conſequenter etiam participat ſignificationem magis ex neceſſaria connexione, quam ex directa impoſitione.

1. & 2. ratio. 3 Ratio.

Sumptio Euchariſtiæ ſolum eſt applicatio Sacramenti.

Dico ergo tertio, Sumptio Euchariſtiæ ſolum eſt applicatio Sacramenti, ſeu conditio neceſſaria, vt Sacramentum operetur. Hæc concluſio ſequitur ex dictis, quia ſuppoſitis, quæ diximus, nihil aliud eſſe poteſt: propria enim, per ſe actio Sacramenti eſt internum ac ſpirituale charitatis augmentum, ad hanc vero actionem neceſſe eſt, vt homini applicetur, eũque ſacramentaliter contingat, hoc autẽ fit per manducationem, & hoc ſenſu dixit D. Thomas, loco ſupra citato, vſum pertinere ad extrinſecam perfectionem huius Sacramenti, ſicut agere ſpectat ad perfectionem agentis, ſub illa enim voce, agere, incluſit etiam applicationem agentis ad agẽdum neceſſariam. Fundamenta vero aliarum opinionum ſoluta ſunt e dictis, præterquam vltima confirmatio, in qua ſit cõparatio inter vſum huius Sacramẽti & aliorum. Circa quam Ledeſma ſupra exiſtimat, eandem eſſe rationem de hoc, & de iis Sacramentis, quia ſicut applicatio Euchariſtiæ (inquit) non eſt Euchariſtia, nec per ſe efficit gratiam, ita nec applicatio Baptiſmi eſt Baptiſmus, nec per ſe gratiam cõfert. Sed in hoc valde deceptus eſt, quia conſtat, in Baptiſmo & aliis Sacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, applicationem Sacramenti non diſtingui ab vſu Sacramenti. Et ratio eſt, quia vſus rei non poteſt per alium vſum applicari, ſicut nec poteſt actio alia actione fieri, alias oporteret in infinitum procedi. Sic igitur, ſicut ablutio eſt Baptiſmus, ita etiam eſt applicatio Baptiſmi, i. inſtrumentalis cauſa gratiæ. Vnde D. Thom. q. præcedenti, art.1. ad 3. conſtituens differentiam inter hoc, & alia Sacramenta, dicit, alia perfici in applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum: & Con. Trid. ſeſſ.13. cap. 3. eandem differentiam tractans, inquit, hoc Sacramentũ perfici ante vſum, reliqua vero tunc accipere vim ſanctificandi, cum illis vtimur. In ipſo ergo vſu cõſiſtit vis, & ratio aliorum Sacramentorũ. Vnde ad confirmationem reſpondetur, negando ſimilitudinem, nam in aliis Sacramentis, vſus eſt per ſe primo inſtitutus ad ſignificandum & ſanctificandum, ablutio enim ſanctificat, quia per ſe eſt ad hoc impoſita, non quia ipſa aqua ſecundum ſe virtutem aliquam habeat. In vſu vero huius Sacramenti ſanctificantur fideles, propter virtutem & efficaciam ipſius cibi: vnde alia Sacramenta per ſe inſtituta ſunt, vt fiant, hoc vero vt ſit, & ſumatur in cibum, ſeruetur in viaticũ, & vt pignus hæreditatis æternæ habeatur: ac denique, vt in ſacrificium offeratur. Ex quibus concludi poteſt primo, quid ſit Euchariſtia, ſi phyſice eã deſcribere velimus: eſt enim vel ſpecies conſecratæ, corpus & ſanguinem Chriſti continentes, vel è contrario eſt corpus & ſanguis Chriſti, vt contenta ſub ſpeciebus conſecratis. Vel denique eſt ſacramentalis cibus, ex corpore & ſanguine Chriſti & ſpeciebus conſtans, quolibet enim horum modorum ſatis explicatur tota eſſentia huius Sacramenti, præſertim quoad materiam, indicatur vero forma, quatenus per illam ſpecies conſecrantur.

Diſcrimen inter vſum Euchariſtiæ & aliorum Sacramentorum. Trident. Definitur Euchariſtiæ Sacramentum.

Euchariſtia ſupponit pro toto compoſito ex Chriſto & ſpeciebus.

Secundo colligitur ex dictis, pro quo ſupponat Euchariſtia, vel Sacramentum Euchariſtiæ abſolute dictum: quibuſdam enim placet, vt ſupponat pro ſpeciebus, connotando corpus contẽtum. Aliis è contra vt ſupponat pro corpore, connotando ſpecies continentes: aliis, quibus ego magis aſſentior, pro toto cõpoſito, ſeu cibo ſacramentali & ſenſibili. Primo, quia vt dixi, hoc eſt proprie Sacramentum Euchariſtiæ. Secundo, quia in materia de Sacramentis in genere oſtendi, quodlibet Sacramẽtum, verbi gratia, Baptiſmum, ſupponere pro toto compoſito, ad quod ſignificandum eſt impoſitũ, quamquam in ordine ad formam videatur eſſe ſpecialis ratio in hoc Sacramẽto, quoad ſuppoſitionem: nam, quia illius forma eſt quodammodo extrinſeca, & realiter ac phyſice trãſit, & non manet: videtur proprie impoſitum nomen huius Sacramenti, ita, vt iuxta communẽ vſum, ſupponat pro re permanente, connotãdo formam. Tertio,

tio, quia in aliis rebus artificialibus ſimilis modus ſuppoſitionis inuenitur: domus enim ſupponit pro toto compoſito ex fundamentis, parietibus, & tecto, vt ibidem expoſitum reliquimus. Addendum vero eſt, licet hæc ſit propria & rigoroſa ſuppoſitio, interdum Euchariſtiæ nomen accipi pro ſpeciebus ipſis, & ſæpius pro corpore Chriſti, quia hæc omnia participant rationem ſacramenti, & ſunt ita inter ſe connexa, vt ſub vno facile aliud intelligatur.

Quid ſit in Euchariſtia res tantum, Sacramentũ tantum, res ac Sacramẽtum ſimul.
Caietan.
S. Bonauent.

Tertio conſtat facile ex dictis, quid in Euchariſtia ſit res tantum, Sacramentum tantum, res & Sacramentum ſimul. Res enim tantum eſt effectus, qui in ſuſcipiente efficitur, qui eſt gratia & charitas, ſeu vnitas corporis Chriſti myſtici: hæc enim omnia idẽ ſunt, vt recte Caietanus notauit, q. præcedenti, art. 1. & prius Bonauentura diſtinctione 8. 2. par. ar. 2. quæſtio. 1. ad vltimum, eſt enim proprius effectus huius Sacramenti, quod per modum cibi & conuiuij inſtitutum eſt, plures inter ſe coniungere, eosq́; vnire tam cum ipſo cibo, quam cum authore cibi, & conuiuij, vt latius in ſequentibus, & præſertim q. 7. dicturi ſumus. Res & Sacramentum ſimul, eſt corpus Chriſti, quod eſt in ipſa materia, in quo differt ab aliis Sacramentis, in quibus res & Sacramentum ſemper eſt in ſuſcipiente, nam licet in ſacramento pœnitentiæ, contritio, quæ eſt res & ſacramẽtum ſimul, ſit in materia, tamen etiam eſt in ſuſcipiente. Vnde intelligitur, quod ſicut contritio per ſe ſumpta non eſt ſacramentum, ſed vt ſit aliquo modo ſenſibilis per confeſſionem, ita corpus Chriſti per ſe non eſt ſacramentũ, ſed vt aliquo modo ſentiri poteſt per ſpecies: res autem dicitur, quatenus ſub illis ſacramentaliter continetur, & ſignificatur. Sacramẽtum autem tantum, ſi præciſe ſumatur, ita vt rem Sacramenti nullo modo includat, ſunt ſolæ ſpecies ſenſibiles, ſed hic præciſus conceptus non eſt de ratione Sacramenti, vt in Sacramento pœnitẽtiæ videre licet: id enim quod eſt Sacramentum tantum, eſſentialiter includit contritionem perfectam vel imperfectam, quæ eſt res & ſacramentum ſimul: quia non includit illam vt rem, ſeu vt ſignificatam, ſeu ſolum vt ſignificantem, ſeu vt partem integri ſigni ſenſibilis: ſic igitur in præſenti, Sacramentum tantum completum & integrum dici poteſt Euchariſtia, quatenus eſt panis cæleſtis, & perfectum ad completum gratiæ ſpiritualis ſignum.

ARTICVLVS I.

Vtrum materia huius ſacramenti ſit panis & vinum?

4 diſt. 11 q. 2 art. 1. q. 1 & 2 & 4 contra c 61 & 68 1. Cor 11. li. 5. col. 2. & 3

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod materia huius Sacramenti non ſit panis & vinum: Hoc enim Sacramentum perfectius debet repræſentare paſſionem Chriſti, quam Sacramenta veteris legis. Sed carnes animalium, quæ erant materia Sacramentorum veteris legis, expreſſius repræſentant paſſionem Chriſti, quam panis & vinum. Ergo materia huius Sacramenti magis debet eſſe carnes animalium, quam panis & vinum.

2. Præterea, Hoc Sacramentum eſt vbiq́; celebrandum. Sed in multis terris non inuenitur panis triticeus, & in aliquibus non inuenitur vinum. ergo, panis & vinum non ſunt conueniens materia huius Sacramenti.

3. Præterea, hoc Sacramentum competit ſanis & infirmis: Sed vinum nocet quibuſdam infirmis. Ergo videtur, quod vinum non debeat eſſe materia huius Sacramenti.

Alex. 1 in ep. ad omnes orthod à med illius tom 2. Conc.

Sed contra eſt, quod Alexand. Papa dicit: In Sacramentorum oblationibus panis tantum & vinum aqua permixtum, in ſacrificium offerantur.*

Reſpondeo dicendum, quod circa materiam huius Sacramenti aliqui multipliciter errauerunt. Quidam enim, qui dicuntur Artotyritæ (vt Auguſt. dicit in lib. de hæreſib.) offerunt panem & caſeum in hoc Sacramento: dicentes, à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ouium fuiſſe celebratas. Alij vero ſcil. Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis ſanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quaſi Euchariſtiam ſuam conficere perhibentur, miſcentes eum farinæ, panemq́; inde facientes. Quidam vero, qui dicuntur Aquarij, aquam ſolam ſub ſpecie ſobrietatis in hoc Sacramento offerunt. Omnes autem hi errores & ſimiles excluduntur per hoc, quod Chriſtus hoc Sacramentum ſub ſpecie panis & vini inſtituit, vt patet Matth. 26. Vnde panis & vinum ſunt materia conueniens huiuſmodi Sacramenti. Et hoc rationabiliter. Primo quidem, quantum ad vſum huius Sacramenti, qui eſt manducatio. Sicut enim aqua aſſumitur in Sacramento Baptiſmi ad vſum ſpiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis & vinum, quibus communius homines reficiuntur, aſſumuntur in hoc Sacramento ad vſum ſpiritualis mãducationis. Secundo, quãtum ad paſſionem Chriſti, in qua ſanguis eſt à corpore ſeparatus. Et ideo in hoc Sacramento, quod eſt memoriale Dominicæ paſſionis, ſeorſum ſumitur panis, vt Sacramentum corporis: & vinum, vt Sacramentum ſanguinis. Tertio, quãtum ad effectum conſiderãdum in vnoquoq́; ſumentium. quia vt Ambr. dicit ſuper Epiſtol. ad Corinth. hoc Sacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. Et ideo corpus Chriſti ſub ſpecie panis pro ſalute corporis, ſanguis vero ſub ſpecie vini pro ſalute animæ offertur, ſicut dicitur Leuit. 17. quod anima carnis in ſanguine eſt. Quarto, quantum ad effectum reſpectu totius Eccleſiæ, quæ conſtituitur ex diuerſis fidelibus, ſicut panis conficitur ex diuerſis granis, & vinum fluit ex diuerſis vuis, vt dicit* gloſſ. ſuper illud 1. Corinth. 10. Multi vnum corpus ſumus, &c.*

1. ad Cor. 11. ſuper illud, hoc poculum nouum teſtamentum eſt. tom. 5.
Id habet Beda in hunc locum ex Auguſt. ex ſerm. 2 Paſchæ. to. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod licet carnes animalium occiſorum expreſſius repræſentent Chriſti paſſionem: tamen minus competunt ad communem vſum huius Sacramenti, & ad Eccleſiaſticam vnitatem ſignificandam.

Ad ſecundum dicendum, quod licet non in omnibus terris naſcatur triticum vel vinum, tamen de facili ad omnes terras deferri poteſt, quantum ſufficit ad vſum huius Sacramenti. Nec propter defectum alterius eſt vnum tantum ſine altero conſecrandum quia non eſſet perfectum Sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod vinum in modica quantitate ſumptum, non poteſt multum ægrotanti nocere. Et tamen, ſi nocumentum timeatur, non eſt neceſſe, quod omnes accipientes corpus Chriſti, etiam accipiant ſanguinem, vt infra dicetur. q. 80. ar. 12.

COMMENTARIVS.

REfutatis erroribus affirmat D. Thom. materiam huius ſacramenti eſſe panem & vinum, quod primo probat ex facto & inſtitutione Chriſti. Deinde affert optimas coniecturas: nulla tamen expoſitione indigentes: nam licet fortaſſe per ſe ſingulæ nõ concludant, omnes tamen ſimul ſumptæ ſatisfaciunt. Nam prima, quæ aſſumit materiam communi vſui accommodatam fuiſſe conuenientem, quamuis in vtraque ſpecie locum habeat, multo magis de pane ſatisfacit, quam de vino, & ideo adduntur tertia & quarta ratio, quæ optime oſtendunt congruentiam vini potius, quam aquæ, quia eſt aptius ad ſignificandum ſanguinem, & animæ ſanctificationem, ac fidelium vnitatem. Secunda vero ratio ſolum probat oportuiſſe duas ſpecies diſtinctas conſecrari, quibus mors Chriſti, in qua anima à corpore ſeparata eſt, diſtinctius ſignificaretur.

In ſolutione ad primum, redditur optima ratio, ob quam non decuit ſacramentum hoc ſub ſpecie alicuius animalis inſtitui, quia non erat materia apta ad vſum, neque ad Eccleſiæ vnitatem ſignificandam: adde, nec fuiſſe decentem ad munditiam huius Sacramenti, in quo etiam oſtendi oportebat legalia ſacrificia ceſſaſſe. In ſolutione ad 2. & 3. grauis indicatur difficultas: An liceat interdum vnam ſpeciem ſine alia conſecrare, de qua ſtatim dicetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius ſacramenti.

4.d 1 q. 2. art. 1. q. 3.

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius Sacramenti. Effectus enim gratiæ non ſunt minus ordinati, quam effectus naturæ. Sed ſicut dicitur * in ſecundo de anima, omnium natura conſtantium, poſitus eſt terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Ergo multo magis in hoc Sacramento (quod dicitur Euchariſtia, id eſt, bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.*

Lib 2 de anima text. 41. tom 2.

2 Præterea, Miniſtris Eccleſiæ non eſt à Chriſto data poteſtas ad ea, quæ pertinent ad irriſionem fidei & Sacramentorum eius, ſecundum illud 2. Cor. 10. Secundum poteſtatem, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in deſtructionem. Sed hoc eſſet ad irriſionem Sacramenti, ſi ſacerdos vellet conſecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod eſt in cellario. Ergo hoc facere non poteſt.

3. Præterea, Si aliquis baptizatur in mari, non tota aqua maris ſanctificatur per formam Baptiſmi: ſed ſolum aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. Ergo nec in Sacramento ſuperflua quantitas panis, & vini conſecrari poteſt.

Sed contra eſt, quod multum opponitur pauco, & magnum paruo. Sed nulla eſt ita parua quantitas panis aut vini, quæ non poſſit conſecrari. Ergo etiam nulla eſt ita magna, quæ conſecrari non poſſit.

Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod ſacerdos non poſſet conſecrare immenſam quantitatem panis aut vini puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod eſt in dolio. Sed hoc non videtur eſſe verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ ſumitur ex ordine ad finem, ſicut materia ſerræ eſt ferrum, vt ſit apta ſectioni. Finis autem huius Sacramenti eſt vſus fidelium. Vnde oportet, quod quantitas materiæ huius Sacramenti determinetur per comparationẽ ad vſum fidelium. Non autem poteſt eſſe, quod determinetur per comparationem ad vſum fidelium, qui nunc occurrũt: alioquin ſacerdos paucos parochianos habens, non poſſet conſecrare multas hoſtias. Vnde relinquitur, quod materia huius Sacramenti determinetur per comparationem ad vſum fidelium abſolute. Numerus autem fidelium eſt indeterminatus. Vnde non poteſt dici, quod quantitas materiæ huius Sacramenti ſit determinata.

Ad primum ergo dicendum, quod cuiuslibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem ſecundum comparationem ad formam determinatam. Sed numerus fidelium, ad quorum vſum ordinatur hoc Sacramentum, non eſt determinatus Vnde non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quod poteſtas miniſtrorum Eccleſiæ ad duo ordinatur. Primo quidem ad effectum proprium. Secundo, ad finem effectus, ſecundum autem non tollit primum. Vnde ſi ſacerdos intendat conſecrare corpus Chriſti propter aliquem malum finem (puta vt irrideat, vel veneficia faciat) proper intentionem mali finis peccat, nihilominus tamen propter poteſtatem ſibi datam perficit Sacramentum.

Ad tertium dicendum, quod Baptiſmi Sacramentum perficitur in vſu materiæ, & ideo per formam Baptiſmi non plus de aqua ſanctificatur quam quantum venit in vſum. Sed hoc Sacramentum perficitur in conſecratione materiæ. Et ideo non ſimile.

COMMENTARIVS.

VIdetur D. Thom. ſupponere, non requiri certam quantitatem minimam, ſeu non habere hanc materiam terminum paruitatis. Vnde in argumento ſed contra, hoc ſumit vt certum, & in corpore potiſſimum agit de magnitudine, ſeu multitudine materiæ, docẽs nullum habere terminum magnitudinis, ſed in quantacunq; quantitate, ſimpliciter loquendo, poſſe confici hoc Sacramentum, quod probat ex fine inſtitutionis, quia hęc materia eſt propter vſum, & hic vſus non eſt determinatus, ſed poteſt maiorem & minorem quantitatem requirere, ergo nec materia eſſe debuit determinata. Sed poſſet aliquis reſpõdere, negando vltimam conſequentiam, tum, quia per certam aliquam quãtitatem materiæ poſſet maiori & minori multitudini fidelium ſatisfieri, ſingulis maiorem vel minorem partẽ ſpecierum præbendo, tũ etiam, quia in ſingulis locis poſſet certa quantitas limitari, quæ multitudini fidelium, quæ in tali loco inueniri poſſit, ſufficiat. Reſpondetur, ſacramẽtum hoc non debere conſiderari comparatione facta ad numerum fidelium, qui in vno, vel alio loco exiſtunt, ſeu exiſtere poſſunt, hoc enim eſt accidentarium & extrinſecum, aliàs ſi alicubi conficeretur maior quantitas, quam ibi poſſet eſſe neceſſaria, non eſſet valida conſecratio: quod erroneum eſt, debet ergo abſolute referri ad fideles, quorum numerus ſimpliciter indefinitus eſt, eſt etiam indifferens portio ſpecierum, quæ ſingulis fidelibus dari poteſt, deniq; iure diuino non eſt determinatum, quoties poſſint fideles hoc Sacramento vti, & ideo oportuit quantitatem huius materiæ ex inſtitutione indefinitam eſſe, quoad magnitudinem.

In ſolutione ad primum, non oportet D. Tho. ita exponere, vt aſſerat omnes res naturales, etiam inanimatas, ex intrinſeca ſua natura terminari ad maximum, id enim non affirmat, quãquam, quia ad rem non pertinebat, principium illud generale non explicuerit, ſed optime reſponderit, quidquid de illo ſit, non eſſe tamen eandem rationem de Sacramento, quod cum res artificialis ſit, non ex aliqua naturali forma, ſed ex inſtitutione habet proprietates fini ſuo conſentaneas. Adde, in vniuerſum verũ eſſe materiam, cuiuslibet rei naturalis accipere quantitatẽ determinatam, per comparationem ad determinatam formam, quod ſolum D. Thomas affirmat, ſiue hæc determinatio oriatur ex communi ratione ſpecifica formæ, ſiue aliunde, de quo D. Thom. hic nihil dixit, quia ad diſputationem philoſophicam pertinet, ex qua conſtat principium illud Ariſtotelicum, omnium natura conſtantium datus eſt certus terminus magnitudinis, & augmenti, de viuentibus proprie intelligendum eſſe.

In ſolutione ad ſecundum docet D. Thom. conſecrationem huius materię factam eſſe malo fine ad irriſionem, vel aliquod huiuſmodi, eſſe validam, quia hæc intentio non tollit intentionem vere conſecrandi, quæ doctrina eſt certiſsima, ſicut certum eſt malitiam miniſtri non impedire effectum huius ſacramẽti, prędicta n. intentio ad malitiam tantum pertinet, non ad poteſtatem, vel efficaciam, quæ oĩa conſtant ex doctrina tradita, de Sacramentis in genere. Errat ergo vehementer Angelus verbo Euchariſtia, 1. n. 21. qui prædictam D. Tho. aſſertionem negare audet. *Angelus.*

DISPVTATIO XLIII.

De materia remota Euchariſtiæ in communi.

QVoniam duplex eſt materia remota huius ſacramenti, tripartita erit de illa diſputatio. Primo enim ea, quæ vtrique materiæ cõmunia ſunt, diſputabimus, poſtea de ſingulis dicemus, quod D. Th. in ordine articulorum huius quæſtionis obſeruauit: nam his duobus articulis docet, quæ vtriq; materiæ communia ſunt, in 3. & 4. de materia panis, in aliis quatuor articulis de materia vini tractat. *Diſputatio de Euchariſtia.*

SECTIO I.

Vtrum Panis, & Vinum, ſint propria materia huius Sacramenti?

IN hac re variis modis erratum eſt. D. Thomas tres refert errores. Primum eorum, qui conficiebant in pa- *Errores circa materiam Euchariſtiæ.*

Epiphan. Auguſt. Damaſcen. Iſidorus. Cyprian. Clemens Alexand. Chryſoſt. Epiphan. Theodor. S. Auguſt. S. Leo. Carthag. Matth. 6. S. Chryſ. S. Auguſt. Luc. 22. Hieron. Theophyl. Pſal. 22. Conc. Flor. Lateran. Trident. VVormat. Altiſiodo. Matiſconen.

in pane & caſeo, ex Epiphan. hæreſi. 49. & ex Aug. lib. de hæreſi. c. 28. Secundum, Cathaphrygarum in pane ex farina & ſanguine infantis, ſubacto conficientium, Epiphan. ſupra, & hæreſi. 48. in fi. Aug. c. 26. & 27. Damaſ. hæreſi. 48. & 49. His coniungi poſſunt Gnoſtici, & Manichæi, quorum errores propter modeſtiam D. Thomæ hic prætermiſiſſe videtur, hi enim in ſemine humano corpus Chriſti conficiebant, vt ex Gnoſticis refert Epiphan. hæreſi. 26. vel in pane humano ſemine conſperſo, vt de Manichæis refert Auguſt. c. 46. Numerari etiam hic poſſunt Ophitæ, qui, vt idem Aug. refert c. 17. colubrum alebant iuxta altare, qui per incantationẽ ſacerdotis, ſacrificij tempore egrediebatur, & panem lambebat, in quo Euchariſtia conſecrari poſſet, quod etiam refert Tertul. de præſcript. hæreticorum. c. 74. Tertia hæreſis à D. Thom. relata eſt Aquariorum, qui non in panis, ſed in materia vini errabãt, ſolam aquam ad ſacrificium apponendo, vt refert Iſidorus lib. 4. Etymolog. ca. 5. & Cypr. Epiſt. 63. Clemens Alexand. lib. 2. pædagog. ca. 2. circa fin. & lib. 1. ſtromatum, vbi hos hæreticos, appellat, quia ab Eccleſiæ regula declinat Chryſ. homil. 93. in Matth. exponens illa verba, non bibam amodo de hoc genimine vitis, vbi dicit Chriſtum vino vtendo poſt reſurrectionem, eorum pernicioſam hæreſim deſtruere voluiſſe, qui aqua in myſteriis vtuntur. Et hanc hæreſim tribuit Ebionitis Epiphan. hæreſ. 30. Marcioniſtis in 42, Taciano & Encratitis in 47. idem Theodoret. lib. 1. hæreticarum fabularum, Manichæos etiam neceſſe eſt in eodem errore fuiſſe verſatos, vinum. n. abominabantur, teſte Aug. lib. 20. contra Fauſtum c. 13. & Leone Papa ſermone 4. quadrageſimæ cap. 4. & 5. His adiungi poſſunt, qui lac loco vini offerebant, vt refertur in Concil. Bracharenſi, III. cap. 1. vel lac, & mel, vt indicatur in Con. Carthagin. III. ca. 24. & damnatur can. 57. Trullano poſt ſextam ſynodum. Ac deniq; qui in ſanguine menſtruo mulieris conficiebant, vt de Gnoſticis refert Epiphanius hæreſi. 26. ſed hi omnes errores nullum habent vel apparens fundamentum, quod diſſoluere oporteat.

Veritas ergo Catholica eſt, materiam ſimpliciter neceſſariam ad cõficiendum corpus Domini eſſe panem, vinum vero ad ſanguinem. Eſt de fide, quæ fides colligitur primo ex facto Chriſti. Matth. 26. accipiens enim panem cõſecrauit in illo, & ſimiliter poſtea accipiens calicem, quod vero in calice illo fuerit vinum, videtur colligi ex verbis, non bibam amodo ex hoc genimine vitis, quæ Matth. & Mar. ſtatim poſt conſecrationem calicis referunt, & ita eſſe dicta de illo calice conſecrato, indicat Chryſ. ſupra; & exponit Aug. l. 3. de conſenſu Euangeliſtarũ c. 1. Lucas aũt c. 22. aperte diſtinguit duos calices, alium cõmunem, qui præceſſit in cœna legali, & alium conſecrationis, & refert illa verba ante conſecrationẽ, vnde indicat dicta eſſe de priori calice, vt exponit Hier. in Matth. Theophyl. & alij in Lucã. Quidquid vero de hoc ſit, Eccleſia tamen ſemper intellexit vtrumq; calicẽ fuiſſe vini, quod præter contextum Euangelicum, ex ipſa voce calicis colligi poteſt, ſignificare enim ſolet in Scriptura ſacra vas continens, vel aptum ad cõtinendum vinum, vel è contrario potum vini in vaſe contentum. Vnde Pſ. 22. calix tuus inebrians, quam præclarus eſt? Ex hoc autem facto Chriſti colligitur neceſſitas huius materiæ, quia, vt ſupra oſtendimus, in illo facto inſtituit hoc ſacramentum, vnde ſubdidit, Hoc facite Et confirmari poteſt illis locis veteris teſtamenti, in quib. ſub pane & vino hoc ſacramentum præfiguratum eſt, quæ ſupra retuli. Secundo probatur hæc veritas ex definitione Conciliorum, præter tria enim ſupra citata habetur in Florentino in decret. Eugenij, & in Lateranenſi in c. Firmiter colligitur ex Tridentino, ſeſſ. 13. 21. & 22. & ex cap. 23. Trullano poſt ſextam ſynodum, & ex Concilio VVormatienſi c. 4. Altiſiodorenſi. c. 8. Matiſconenſi. I I. c. 4. & ex c. Cum Marthæ, de celebratione Miſſarum, & aliis, quæ habentur de conſecratione d. 2. Tertio probari hoc poteſt ex traditione Eccleſię, quæ ex Patribus ſupra citatis colligi poteſt, quibus addi poteſt Hier. in c. vltim. Amos circa finem. Theophyl. Mar. 14. Amb. 4. de ſacrament. cap. 3. vbi figuram Melchiſedech accõdat. Auguſtin. lib. 20. contra Fauſtum, cap. 3. vbi refert, propter hanc conſuetudinem ſacrificandi ex pane & vino Gentiles impoſuiſſe Chriſtianis, quod Cererem & Liberum colerent, & huc etiam ſpectat; quod refert Iuſtinus martyr Apolog. 2. circa finem, & Tertull. de præſcriptionibus hæreticorum. ca. 40. dæmonem in inuidiam huius myſterij, panem & poculum cum quibuſdam incantationibus miſcuiſſe in quibuſdam ſuperſtitionibus gentilium, quas vocabant Mitræ myſteria. Hanc deniq; veritatem docent omnes Patres factum Chriſti, tam ſuper Euangelia, quam ſuper 1. ad Cor. 11.

Hieron. Theophyl. S. Ambroſ. Auguſt. Iuſtin. Alenſis. Gabr. Cyprian. Auguſt. Iſidorus. Irenæus. S. Ambroſ. Obiectio. Solutio.

Quarto, quoniam præcipua ratio huius eſt Chriſti inſtituentis voluntas, adducunt Theologi congruentias, vt videre eſt in D. Thom. hic, & in aliis Doctoribus. d. 9. & conſequentibus, Alex. Alenſ. 4. part. q. 23. memb. 1. art. 1. Gabr. lectio. 35. in can. Summa omnium ad tria capita reuocatur. Primo enim ſuppono, corpus, & ſanguinem Chriſti tradi nobis ſub ſpecie ſenſibili, quia hoc eſt de ratione ſacramenti, & eſt modus accõmodatus homini ſenſibili, oportuit autem, vt eſſet ſub ſpecie aliena, & non propria, tũ propter exercitum fidei, tum etiam, quia edi & bibi in propria ſpecie, nec eſſet decens, nec fere poſſibile. Secundum caput eſt, has ſpecies accommodatiſſimas fuiſſe panis & vini. Primo, quia ſunt facilimæ ad cõmunem vſum fidelium. Secũdo, quia ſunt aptiſſimę, vt cum reuerentia, & decentia tractẽtur. Tertio, quia ſunt accõmodatæ ad ſignificandũ tam corpus Chriſti verum, quam myſticum, tum quia corpus hominis præcipue nutritur pane & vino, tum etiam ſicut panis ex multis granis conficitur, ita corpus Chriſti verum ex puriſſimis membris, myſticum vero ex multis fidelibus coadunatur, vt notarunt Cyprian. ep. 63. & Aug. tractat. 26. in Ioan. ſpecies autem vini conſtat eſſe aptiſſimas ad ſignificandum ſanguinem, quia vinum eſt calidum, & humidum, & ideo maxime auget ſanguinem, de quo videri poteſt Iſid. lib. 20. Etymol. cap. 3. habet etiam proportionem ad ſignificandum corpus myſticum, quatenus ex multis vuæ granis efficitur. Quarto deniq; fuit apta hæc materia, vt ex illa incruentum ſacrificium conficeretur, & offerretur Deo, tanquam ſupremo Domino, quoniam panis & vini ſunt veluti primitiæ creaturarum, ſub quibus in Scriptura ſacra omnia bona comprehendi ſolent. Quam rationem indicauit Irenæus lib. 4. contra hæreſes. capit. 32. circa finem. Tertium caput eſt, quia oportuit vtramq; ſpeciem aſſumi, & nõ alteram tantum. Primo, vt dum ſub altera corpus, ſub altera vero ſanguis Chriſti cõficitur, expreſſius illius mors, & disiunctio corporis ab anima ſignificaretur. Secundo, vt eſſet integrum conuiuium ex cibo & potu, quo perfecta animæ refectio repræſentatur. Tertio, vt indicaretur. Chriſtum perfecte redemiſſe corpus, & animam, quæ per panem & vinum repræſentantur. Vnde Ambroſ. 1. ad Corint. 11. dicit, carnem ſaluatoris pro ſalute corporis, & ſanguinẽ pro anima noſtra oblatum eſſe, hoc ſacramento ſignificari. Quarto etiam ad completam rationem ſacrificij indicari oportuit per has ſpecies, Deum eſſe corporis & animæ ſupremum Dominum, & vtrumque eſſe in laudem & gloriam ipſius referendum.

Contra hanc veritatem nihil video obijci poſſe, quod difficile ſit, ſolum ex can. 3. 4. & 5. Apoſtolorum poſſet nonnullum argumentum ſumi, ibi enim permittuntur offerri in altari, vuæ, oleum, & incenſum, alia vero prohibentur. Sed oportet ibi duo diſtinguere: vinũ, quod offertur in ipſo ſacrificio à Domino inſtituto, in quo nihil offerri debet præter id,

quod à Domino præceptum eſt, vt ibidem dicitur: aliud vero, quod per modum cæremoniæ ſeu cuiuſdam ſacramentalis offerri dicitur ad altare, & hoc pendet ex inſtitutione Eccleſiæ, & non pertinet ad materiam huius ſacramenti, vt per ſe conſtat: & de hoc eſt ſermo in poſteriori parte illius canonis: agit enim de ijs, quæ in gratiarum actionem, vel pro aliqua benedictione ſuſcipienda, vel ad ornatum & venerationem ſacrificij ad altare accēduntur, cremantur, & ad ſacerdotes afferuntur.

ARTICVLVS II.

An vtraq; ſpecies panis & vini, ſit de neceßitate huius ſacramenti, vel tantum præcepti.

QVæſtionem hanc attigit D. Tho. hic, art. 1. ad 2. & quamuis ad doctrinam de forma huius ſacramēti, & de ſacrificio Miſſæ, pertinere poſſet, tamē neceſſaria etiam hoc loco eſt, vt connexionem vtriuſque partis materiæ explicemus. Item, quia vtilis admodum erit ad multa intelligenda, quæ in ſequentibus tractanda ſunt. Poteſt autem in illa attingi aliquid pertinens ad neceſsitatem huius ſacramenti, aliquid vero ad neceſsitatem præcepti, ne tamen materiam diuidamus, omnia breuiter hoc loco expediemus.

Primum igitur omnium ſumimus ex dictis præcedenti quæſtione, hanc duplicem partem materiæ eſſe neceſſariam ad integram perfectionem, & ſignificationem huius ſacramenti; quod ergo nunc inquiritur, eſt, an hæc integritas ita neceſſaria ſit, vt non poſſit vna ex his materiis ſine alia conſecrari, & poteſt eſſe quæſtio, vel de neceſsitate ſacramenti, & poteſtate ſimpliciter; vel de neceſsitate præcepti, & poteſtate licite faciendi.

1. Concluſ. Dico ergo primo, vnam ex ijs materijs, prius tempore cōſecrari, quam aliam, ſtatim enim, ac ſacerdos abſoluit verba conſecrationis panis, adeſt ibi corpus Christi, antequam ſanguis conficiatur. Quod recte docuit Bernard. epiſt. 69. ad Guidonem, & Innocent. li. 4. de Officio Miſſæ, c. 23. & D. Tho. infra q. 78. art. 6. & in 4. d. 8. q. 2. art. 2. quæſt. 2. vbi fere aliqui Theologi. Durand. q. 3. Palud. q. 3. ar. 3. idem D. Th. diſt. 11. q. 2. art. 1. quæſtiun. 1. ad 4. & ibi Soto. q. 1. art. 6. Alenſ. 4. part. q. 34. memb. 4. art. 1. & colligitur aperte ex conſuetudine Eccleſiæ: ſtatim enim ac perficitur corporis conſecratio, proponitur populo adorandum, vt habetur in capit. Sane. de Celebrat. Miſſar. Et ratio colligitur ex Concilio Trident. ſeſsione 13. capit. 3. & can. 4. dicente, ſtatim poſt conſecrationem eſſe corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, quod reſpectiue intelligendum eſt, ſcil. peracta conſecratione panis, ſtatim adeſſe ibi corpus Chriſti, &c. Et hoc probat ratio, quam ſubdit, quæ eſt primaria & propria huius veritatis, ſcil. quia, antequam Chriſtus calicem cōſecraret, dixit, Hoc eſt corpus meum, & verum dixit, ergo iam illud erat corpus Chriſti: ergo conſecratur altera materia ex vi veritatis formæ prius tempore, quam altera conficiatur, ſicut enim ſignificatio vnius formæ nō pendet ab altera forma, neq; veritas & effectus eius, ſeu cōſecratio vnius materiæ pendet eſſentialiter ab alia, & ita hæc pars eſt certa de fide.

Bernard. Innocent. D. Thom. Durand. Palud. Soto. Alenſis. Trident.

Obiectio. Obijci vero poteſt, quia in Extrema vnctione, quāuis ſint plures partiales formæ, & materiæ, nihil tamen conficitur, neq; vllus effectus datur, donec omnes partes abſoluantur, ergo idem dici poteſt in propoſito, neq; erit contra veritatem formæ, quia ex intentione proferentis poteſt oīum ſignificatio referri ad vltimum inſtans, in quo oīa conſummata ſint ſicut in Extrema vnctione fieri neceſſario dicēdum eſt.

Solutio. Reſpondetur (quidquid ſit de antecedenti quod in quæſtionem verti poteſt, non eſt tamen huius loci) negando conſequentiam. Primo ac præcipue, quia hoc pendet ex inſtitutione Chriſti: Chriſtus autem ita inſtituit vnum ſacramentū, & non aliud, vt cōſtat ex traditione Eccleſię. Et inſtari poteſt argumentum in ſacramento Ordinis, nam in ſingulis Ordinib. aliquis effectus confertur, & per partialem formam, & materiam, quaſi partiale ſacramentū conficitur. Secundo redditur ratio ex ipſis formis, nā in Extrema vnctione eſt tantum forma deprecatiua, & ideo ex vi ſuæ ſignificationis & veritatis non poſtulat, vt ſtatim operetur, ſed pro eo tempore, pro quo fit deprecatio, ſecus vero eſt de forma huius ſacramenti, q̄ eſt indicatiua, cuius veritas reqrit, vt ita ſit, ſicut per illam ſignificatur. Tertio eſt etiam differentia in effectu, nā in Extrema vnctione effectus eſt in ſuſcipiente, & eſt vnus habens quodāmodo connexionē cum omnib. partibus: nam eſt gratia perfecte remittens oīa peccata per omnes ſenſus cōmiſſa, & auxilium adiuuans ad omnes difficultates ęgritudinis ſuperandas, quod per modum vnius confertur. Ac deniq; quia licet interdum aliquæ reliquiæ peccatorū, aut venialia peccata remitti poſſent ſine aliis, ſæpe tamen vnum & idem peccatum poteſt committi, cooperantibus pluribus ſenſibus, & ideo, abſolute loquendo, hic effect⁹ poſtulat, vt fiat per modum vnius, & indiuiſibilis, abſoluto iam & perfecto ſacramēto. At vero in præſenti, effectus formæ eſt in ipſa materia, & per ſe ac neceſſario non eſt vnius effectus connexus cum effectu alterius, quia corpus de ſe poteſt eſſe ſeparatum à ſanguine, & è contrario, licet de facto non ſit. Ac deniq; cibus poteſt tempore antecedere potum.

Dico ſecundo non eſſe de neceſsitate ſacramenti, ſeu conſecrationis vnius partis materiæ, cōſecrationem alterius, ſed poſſe vnam ſine altera conſecrari, ita vt factum teneat: ſequitur aperte ex præcedenti concluſione, & ita non docent omnes authores citati. Et probat D. Bernar. ſupra, quia panis conſecratur prius tempore, quam vinum: ergo quacunq; ratione, ſiue per ignorantiam, ſiue per obliuionem, & incuriam, ſiue per malitiam, vna materia ſine alia conſecretur, manebit materia conſecrata: ergo non eſt neceſſaria connexio inter has duas materias, quæ ad neceſsitatem ſimpliciter ſacramenti conficiendi pertineat. Patet prima conſequentia, quia confectio ſacramenti non pendet ex futuro effectu, nec præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis, ex futura præſentia ſanguinis ſub ſpeciebus vini, præſertim, cum de fide ſit, vt infra dicemus, conſeruari ſpecies panis conſecratas, etiam ſi conſumptæ ſint ſpecies vini. 2. Concluſ. Bernard.

Dici tamen poſſet, verum eſſe, vnum effectum non pendere ab alio re ipſa, cum per accidens, ex variis cauſis impediri poſsit, pendere tamen ex intentione operantis, ita vt ſi miniſter à principio intendat, vnā ſolam ſpeciem, & non aliam conficere, nihil efficiat. Sed hoc vanum eſt, & præter ſenſum Eccleſiæ, nam in omni ſacramento, ſi miniſter intendat efficere, quod verba ſignificant, quodq; de ſe efficere poſſunt circa materiam ſubiectam, illa intentio ſufficit ad effectum, ſed hoc intendit ſacerdos, etiam ſi non intendat aliam partem conficere, ergo ſine vlla dubitatione conficit illam partem, quam intendit. Sicut Epiſcopus vere confert vnum Ordinem, etiam ſi intendat nunquam alium conferre. Obiectio altera.

At vero poſſet aliquis inſtare, eſto, hoc verum ſit de pane reſpectu vini, non tamen ita eſſe è contrario: quia fieri poteſt, vt conſecratio vini eſſentialiter ſupponat conſecrationem panis, Chriſtus enim hoc ordine conſecrauit. Reſpondetur, ex hoc Chriſti exemplo, & ex vſu Eccleſię, recte colligi hunc ordinem eſſe præceptum, vt notauit Sotus d. 11. q. 1. art. 6. quod eſt etiam rebus ipſis conſentaneum, quia cibus recto ordine antecedit potum, tamē quod hic ordo ſit eſſentialis, omnino falſum eſt. Quocirca, ſi ſacerdos ex malitia prius conſecret vinum, quam panem, vel ſolum vinum, ſine dubio factū tenebit: quia, vt oſtenſum eſt, vna conſecratio non pendet ab alia, ergo multo minus pendebunt ex ordine. Item ob illam rationem, quod debita forma prolata ſuper debitam materi- Soluitur. Soto.

materiam, à miniſtro neceſſario, cum ſufficienti intentione, infallibiliter habet effectum. Denique, quia ſpecies vini conſecratæ conſeruari poſſunt, etiam ſi ſpecies panis omnino non maneat, ergo etiam in fieri non neceſſario ſupponunt illas, de neceſsitate ſacramenti loquendo.

3. Concluſ. Dico tertio, de neceſsitate præcepti eſſe, vt vna materia conficiatur ſine alia. Ita docet D. Thom. hic ad ſecundum, & omnes Theologi infra citandi, *Innocentius.* Innocent. lib. 4. de myſterio altaris. c. 23. & habetur in c. Comperimus. de Conſec. d. 2. vbi dicitur, non poſſe abſq; grandi ſacrilegio diuidi myſterium: & vſus Eccleſiæ hoc ſatis probat. Et ratio eſt, quia licet vna materia non ſit de neceſsitate alterius, tamen vtraq; eſt de integritate ſacrificij: eſt autem contra rationem, diuinum ſacrificiũ mutilare. Vnde facile ſoluitur obiectio, quæ fieri poteſt, ſcilicet, quia non eſt de neceſſitate præcepti ſumere vtramque ſpeciem, ergo nec conficere. Primo enim negatur conſequentia, quia ſumptio non eſt ſacrificium, ſed vſus ſacramenti: qui quoad rem pręcipuam, & fortaſſe etiam, quoad totũ effectum integer eſt in qualibet ſpecie: at vero conſecratione perficitur ſacrificium, cuius ſignificatio non eſſet integra, niſi in vtraque materia fieret. Vnde dicitur ſecundo, ſumptionem illam, quæ aliquo modo pertinet ad ſacrificium: ſcilicet, quæ ab ipſo presbytero offerente fit, etiam requirere integritatẽ, & vtriuſque ſpeciei communionem, vt infra ſuo loco dicetur, & conſtat ex eodem vſu Eccleſiæ, & ex c. Relatum de Conſecrat. d. 2.

SECTIO III.

An ex præcepto diuino vel humano neceſſarium ſit in duplici materia confici hoc ſacramentum.

QVoniam diximus, concurſum vtriuſque materiæ, licet non ſit de neceſsitate ipſius conſecrationis, eſſe tamen de neceſsitate præcepti, explicare oportet, quale ſit hoc præceptum. Prima ſententia dicit, hoc tantum eſſe præceptum Eccleſiaſticum. Indicat D. Thom. in 4. d. 11. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 1. ad quartum, vbi negat, conſecrandam eſſe alteram ſpeciem ſolam, tantum, quia eſt contra morem Ec- *Adrianus. Alenſ.* cleſiæ. Tenet etiam Adria. q. 6. de Euchariſtia, vbi ex ſententia Alex. Alenſis dicit, potius eſſe relinquendũ hoc ſacramentum mutilum, & in vna tantum ſpecie confectum, quam ſumendum à non ieiuno, vt frequenter accidit, quando ſacerdos poſt ſumptionem calicis intelligit fuiſſe aquam, & non vinum in calice, tunc enim ſolus panis conſecratus fuit, hoc autem non eſſet verum, niſi ſupponeretur, ſolum ex præcepto Eccleſiæ teneri ſacerdotem ad perficiendam conſecrationem in vtraque ſpecie, nam ſi eſſet diuinum præceptum, præferendum eſſet alteri præcepto de non communicando, niſi ante cibum & potum, *Maior.* quod Eccleſiaſticum eſt, & minoris momenti. Maior etiam in 4. d. 9. q. 3. ad tertium, hanc tenet ſententiam, quamuis melius contra Alenſem dicat, in prædicto caſu magis obligare hoc præceptum, quam aliud de ieiuno, quia licet vtrumque Eccleſiaſticum *Tabiena, Piſana Sum. Nouarrus Claudius.* ſit, illud tantum eſt grauius. Item Summa Tabiena, verbo, Euchariſtia. 1. nu. 20. & Piſana, verbo, Euchariſtia. 2. §. 12. In eandem ſententiam inclinare videtur Nauarrus. c. 25. nu. 91. vocans hoc præceptum Eccleſiæ, late Claudius de Sainctes, repet. 10. c. 3. & alii, qui exiſtimant, per Eccleſiam poſſe in hoc præcepto diſpenſari, quos infra referam.

Fundamẽta primæ opin. Primum. Fundamentum eſt, nam ſi hoc præceptum eſſet diuinum, vel eſſet extrinſecũ inſtitutionis huius ſacramenti, & poſt illam ſpecialiter poſitum, vel intrinſece in illa contentum. Primum horũ non videtur dici poſſe probabiliter, quia nec tale pręceptum ſcriptum eſt, nec traditione aliqua probabili conſtare poteſt. Secundum vero refellitur, primo, quia de inſtitutione huius ſacramenti ſolum habemus factum Chriſti, qui in vtraque materia confecit, & poſtea ſubdidit illa verba, Hoc facite: ſed in neutro horum continetur intrinſece tale præceptum. Et primo de facto Chriſti patet, quia etiam ibi, non ſolum confecit vtramq; materiam, ſed etiam ex vtraq; omnes circumſtantes communicauit, ex quo facto non colligitur eſſe præceptum, vel dandi communionẽ ſub vtraq; ſpecie, vel communicãdi circumſtãtes, quando conficitur hoc ſacramentum. Secundo, quia multi probabiliter exiſtimant, Chriſtum Lucæ. 24. confeciſ- *Luca 24.* ſe hoc ſacramentum, poſt reſurrectionem, quando cognitus eſt à diſcipulis euntibus in Emaus in fractione panis, & tamen conſtat, ibi vnam tantum ſpeciem confeciſſe, nulla enim ſit mentio vini. Illud vero ſentit Aug. 3. de conſen. Euangeliſt. 25. & epiſt. 59. q. 8. *S. Auguſt.* in fine, Heſychius li. 2. in Leuit. c. 9. Theophyl. in Lu- *Heſychius.* cam, & ſignificat Chryſoſtomus homil. 27. Imper- *Theophy.* fecti, in fine, ibi de hoc etiam myſterio interpretari *S. Chryſ.* videtur locum Actorum. 27. vbi Paulus ſumens pa- *Act. 27.* nem, gratias egit Deo in conſpectu omnium, & cum fregiſſet, cœpit manducare, & diſtribuere. Sed neque etiam ex verbo Chriſti, Hoc facite, poteſt efficax argumentum ſumi, quia non poteſt illud verbum cõprehendere omnia, quæ Chriſtus operatus eſt, & maxime, quia Lucæ 22. & 1. ad Corinth. 11. habemus, *Lucæ 22. 1. Corinth. 11.* Chriſtum, poſt ſingulas ſpecies conſecratas, ſemel & iterum dixiſſe verbum illud. Vnde potius ſumi videtur argumentum Chriſtum dediſſe facultatem ſingulas ſpecies conſecrandi, vel ſimul, vel ſeparatim.

Secundum. Secundo principaliter argumentor, quia, neque ex integritate ſacramenti, nec ſacrificii, colligi poteſt tale diuinum præceptum. Primum patet, quia ſacramentum poteſt conſeruari, & ſumi in vna tantum ſpecie, & in his non ſit contra integritatem ſacramenti: ergo idem erit de confectione ſacramenti, non eſt enim maior ratio de fieri, quam de ipſo eſſe, vel ſumptione. Et ratio communis eſt, quia Chriſtus integer eſt ſub ſingulis ſpeciebus, & ita eſt ſacramentum integrum, quoad rem pręcipuam, & quoad effectum, & fere quoad ſignificationem, quia ſingulæ ſpecies ſignificant totum Chriſtum & vnionem fidelium, ſolum videtur deeſſe quædam expreſsior ſignificatio, quæ non videtur ſufficiens ad inducendum illud præceptum, magis in conſecratione, quã in conſeruatione, vel ſumptione. Et hæc ratio videtur probare etiam alteram partem de ſacrificio, quia in vna ſpecie offertur Deo totus Chriſtus, & ſignificatur paſsio eius, nam hoc ipſo, quod ex vi verborũ conſecratur corpus ſine ſanguine, ſatis indicatur aliquando fudiſſe ſuum ſanguinem, per paſsionem. Adde, non ſatis conſtare, hoc ſacramẽtum neceſſario conficiendum eſſe ſacrificando, poſſet enim, vt videtur, interdum confici extra ſacrificium præciſe, & ꝓpter vſum ſacramenti, quomodo diſtinguunt aliqui iure diuino prohibitum eſſe ſacrificium hoc conficere in vna tantum ſpecie, nõ tamen conficere ipſum ſacramentum præciſe propter vſum eius.

Secunda ſententia affirmat, hoc eſſe neceſſarium *Marſil.* ex præcepto diuino. Ita tenet Marſil. citans Thomam *Th. Argen.* de Argent. in 4. q. 6 ar. 1. Palud. d. 11. q. 1. art. 2. conclu. *Palud* 3. Caiet. infra q. 80. artic. 12. Gabr. lect. 10. cap. Littera. *Caietanus. Gabriel.* D. Hoſius in confeſsione Polon. c. 40. vbi non ſolum *Hoſius.* dicit à Chriſto præceptum ſacerdotibus, vt ſimul vtramq; ſpeciem conficiant, ſed etiã ſumant, quando ſacrificant, quamuis laicis hoc non præceperit. I- *Syluester.* dem ſupponit Sylueſt. Euchariſtia, 1. q. 5. dum negat, Papam in hoc poſſe diſpenſare, in quod etiam inclinat Soto, d. 9. q. 1. in fine, & fauet hic Diu. Thom. art. 1. & 2. & infra q. 80. art. 12. ad 3. vbi ſic inquit: Repræſentatio Dominicæ paſsionis agitur in ipſa cõſecratione huius ſacramenti, & ideo non debet corpꝰ ſine *Soto. D. Thom.* ſanguine cõſecrari: in quib. verbis attingit fundamẽtalẽ rationẽ huius ſentẽtię, q̃ oritur ex ipſa rei natura, ſuppoſita tali inſtitutione & ſignificatione, quæ videtur ſine

tur ſine dubio probabilior: ad quam explicandam & fundandam.

1. Concluſ. Dico primo, de iure diuino inſtitutum eſſe, vt hoc ſacramentum non conficiatur, niſi offerendo Deo ſacrificium incruentum à Chriſto inſtitutum. Hoc videtur certum ex facto Chriſti cum verbis adiunctis. Hoc facite in meam cõmemorationem. Per quæ vt Trid. expoſuit ſeſſ. 22. c. 1. præcepit ſacerdotibus, vt hoc offerrent in ſui memoriam, propter quod Eccleſia in canone Miſſæ, poſt conſecrationem corporis, & ſanguinis, ſubiungit illa verba: Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Eſt igitur hęc diuina inſtitutio, vt conſecratio huius ſacramenti fiat offerendo Deo ſacrificium incruentũ, quod euidentius ſequitur, ſi verum eſt, ipſam rationem ſacrificij in conſecratione conſiſtere. In omni tamen ſententia exiſtimo, hoc eſſe certum, conſecrationem non eſſe ſeparandam à ſacrificio, ſiue dicamus ipſam eſſe ſacrificium, ſiue in illa inchoari, vel per illam proxime operari ſacrificium, quod ſatis etiam docet traditio Eccleſiæ, quæ colligi poteſt, tum ex multis, quæ congeruntur de Conſecr. d. 2. tum etiam ex vſu, inauditum enim eſt, aliter confectum eſſe hoc ſacramentum, quam offerendo ſacrificium Deo, niſi fortaſſe inter hæreticos, ſeu Caluiniſtas. Ratio vero à priori eſt voluntas Chriſti inſtituentis explicata, & intellecta ab Eccleſia in illis verbis: Hoc facite, vt latius tractabitur infra in materia de ſacrificio, vbi rationes & congruentias huius inſtitutionis afferemus. Errant igitur, qui in præſenti quæſtione diſtinguũt, dicentes, ſacrificando non poſſe confici vnam materiam ſine alia, ne mutilum ſit ſacrificium in vna tantum ſpecie: tamen ſimpliciter conficiendo ſacramẽtum extra ſacrificium propter alium vſum ipſius ſacramenti non eſſe iure diuino prohibitum conſecrare vnam materiam ſine alia: ſupponit enim hæc diſtinctio dari alium modum conficiendi hoc ſacramentum, quam ſacrificando, quod erroneum eſt.

2. Concluſ. Secundo cenſeo, ex diuina inſtitutione vtramque ſpeciem ſeu partem materiæ eſſe de integritate huius ſacrificij ſubſtantiali. Ita cenſent Theologi omnes, & videtur traditione haberi, quæ partim ex vſu colligitur, partim ex decretis Conciliorum, Toletani, 7. c. 2. Tolet. 11. c. 14. in c. illud, & ca. Nihil. 7. q. 1. quibus prouidetur, vt in omni euentu conſecratio integre perficiatur, etiam ſi neceſſarium ſit vt vnus miniſter perficiat, quod alter inchoauit. Et dę conſec. diſt. 2. per duodecim prima capita hoc aperte traditur, tanquam à Chriſto inſtitutum. Idem colligitur ex Concil. Trid. ſeſſ. 22. in princip. cuius verba ſtatim referam. Ratio vero ſeu congruẽtia eſt, quia hoc ſacrificium eſt vnica quædam, & expreſſa repræſentatio ſacrificij cruenti: hæc autem non fit in vna vel altera ſpecie, ſed in vtraq; ſimul, vt recte D. Tho. dixit, illa enim repræſentatio, quæ dicitur fieri per vnam tantum ſpeciem, ſolum eſt implicita, & quaſi ex diſcurſu intelligentis: integra vero & expreſſa repræſentatio, non fit, niſi per conſecrationem vtriuſque ſpeciei, quia ſicut illud ſacrificium perfectũ non fuit ſine effuſione ſanguinis, ita neque hoc erit integrum & perfectum, niſi ſacramentaliter in eo ſanguis effundatur, id eſt, ſeparatim à corpore conſecretur: & è contrario ſicut ibi nõ fuit ſanguis effuſus, niſi à corpore, nec ſacrificium perfectum fuit, niſi per mortẽ corporis, ita neque hoc perfici poteſt ſine corporis conſecratione, & oblatione. Denique in ſacrificio viſibili integro, & perfecto nec ſolum corpus, nec ſolus ſanguis Chriſti, ſed vtrumq; offerendum eſt, hoc autem non fit, per ſe loquendo, niſi per vtriuſq; ſpeciei conſecrationem, nam quod totus Chriſtus ſub ſingulis ſpeciebus contineatur, quaſi accidentarium eſt: Inſtitutio autem reſpicit, quod eſt per ſe. Tandem à poſteriori hoc explicatur, quia effectus reſpondens ſacrificio, vt ſic, ex opere operato, non confertur, donec vtraque ſpecies conſecrata ſit, quia ſicut noſtra redemptio non fuit cõſummata, niſi in morte Chriſti, ita veriſimile eſt, non applicari effectum eius per hoc ſacrificium, donec in eſſe repræſentatiuo in eo perfecta ſit paſsio, in quo differt effectus ſacrificij ab effectu ſacramenti, nam effectus ſacramenti datur, quam primum ſumitur quælibet ſpecies: ſignum ergo eſt: ſacrificium non eſſe integrum ſine vtriuſque ſpeciei conſecratione. Eſt ergo ex inſtitutione diuina vtraque ſpecies neceſſaria ad ſacrificii integritatem.

Concil. Tolet

Trident.

3. Concluſ. Tertio ex his concludo & aſſero de iure diuino præceptum eſſe, vt hoc ſacramentum non conficiatur in vna materia ſine alia. Hæc concluſio ſequitur aperte ex pręcedenti, & confirmari poteſt ex Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 1. dicente, laicos & clericos non conficientes non obligari ad vtramq; ſpeciem ſumẽdam, indicans, clericos conficientes ad hoc teneri ex diuino iure. Clarius ſeſſ. 23. in princi. dicit, Chriſtum Dominum in nocte cœnæ corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Patri ſuo obtuliſſe: & Apoſtolis, eorumq; in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent, præcepiſſe, & can. 2. dicit, Chriſtum illis verbis: Hoc facite, inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes, & ordinaſſe, vt ipſi, aliique ſacerdotes offerrent corpus & ſanguinem ſuum: & hoc ibidem indicatur in omnibus decretis ſupra citatis, docent enim neceſſarium eſſe, ſub vtraq; ſpecie conficere, nõ denuo præcipiendo, ſed potius explicãdo id, quod per ſe & ex iure diuino neceſſarium erat. Cuius etiam ſignum eſt, nam ſemper hæc obligatio præfertur omnibus aliis, quæ ſunt de iure humano, vt obligationi communicandi ante cibum & potum, aut non conficiendi, vel communicandi bis eodem die, &c. A poſteriori etiam eſt apud me efficax argumentum, quia alias, ſtando in ſolo iure diuino, voluntarium eſſet, vnam vel alterã, vel vtramque ſpeciem conficere: vnde non eſſet malum, etiam ſine vrgente cauſa, vnam tantum ſpeciem conſecrare: conſequens autem à nullo Doctore Catholico conceditur: ſequela vero patet, quia ſi de hac re non eſt præceptum diuinum, per ſe non erit malum, vno vel alio modo cõficere. Vnde confirmatur ſecundo, quia, ſecluſo hoc præcepto, nõ poſſet oſtẽdi obligatio, ſtando in ſolo iure diuino, conſecrandi vnquam ſanguinem ſub ſpecieb. vini, ſed poſſet Eccleſia facere, vt vel nunquam, vel rariſsime conficerent ſacerdotes, niſi in ſolo pane, quod etiam eſt euidenter falſum, & abſurdum. Ratio vero à priori eſt ſupra tacta, quia de iure diuino & naturali eſt, vt ſacrificium operetur Deo, integrum, & perfectum: ſed hæc integritas poſita eſt ex inſtitutione diuina in vtriuſque ſpeciei conſecratione: ergo, cum hoc ſacramentum confici non poſſit, niſi in hoc ſacrificio, ex iure diuino neceſſarium eſt, vt ſine vtraq; ſpecie non conficiatur.

Soluuntur fundamenta contraria opin. Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ reſpondetur, hoc præceptum intrinſece contentũ eſſe in inſtitutione huius ſacrificij & ſacramenti, hæc autem inſtitutio ex factis, & verbis Chriſti colligenda eſt, non vtcunq; illa conſiderando, ſed contemplando etiam materiam ſubiectam, & adiuncta præcipue traditione & intelligentia Eccleſię. Vnde ad priorem partem circa Chriſti facta reſpondetur, verum eſſe, non omnes circumſtantias accidentarias, quæ in ea cœna contigerunt, eſſe præceptas: nihilominus tamen ſubſtantiam, & integritatem ſacrificii præceptã eſſe: hæc autem, vt dixi, partim ex ipſis rebus, partim ex traditione diſcernenda ſunt. Ad aliud autem factum Chriſti in caſtello Emaus, ſi tunc vere conſecrauit panem, dicendum eſt, vel etiam conſecraſſe vinum, quamuis illius mentio non fiat, vel vſum eſſe poteſtate excellentiæ. Probabilius autem eſt non cõſecraſſe, vt Carthuſian. Ianſenius, & alii docent, non eſt enim veriſimile communicaſſe diſcipulos, non ſatis diſpoſitos, nec in fide conſtantes. Item, quia ibi nulla fit mentio conſecrationis, neq; eſt ſignum eius.

Primum.

Carthuſian. Ianſenius.

Vnde

Euſe. Emiſ. Vnde Euſeb. Emiſſ. homil. in feriam ſecundam Paſchæ dicit, tunc Christum feciſſe ſolum id, quod facere ſolebat, cum inter diſcipulos ſuos verſabatur. Addit vero D. Tho. in 3. diſt. 21. quæſt. 2. art. 4. quæſtiũ. 1. ad 3. & Alenſ. 3. par. quæſt. 22. memb. 2. art. 1. in fine, & Lyra in Lucam, Christum fregiſſe panem manibus, ac ſi cultello inciđiſſet, quod non tam affirmant, quã ab aliis dici teſtantur: eſt enim res incerta. Auguſtin. vero in citatis locis non agit aperte de conſecratione ſed de quadam ſignificatione, dicit enim illo facto ſignificatum eſſe à Christo, eos illuminari à Deo, qui in vnitate Eccleſię permanent. Et idem poteſt dici ad Chryſoſtomũ, quamuis illud opus Chryſoſtomi nõ eſt. Ad aliam partem de illis: (Hoc facite) reſpõdetur, iam ex dictis conſtare, vnde colligendum ſit, quid per illa ſit præceptum, & fortaſſe ſemel tãtum ſunt à Christo dicta, licet à Luca per anticipationem poſita ſint, ante narratam conſecrationem vini. Quia tamẽ Paulus bis illa refert, dici poteſt nihilominus, vnicũ latum eſſe præceptum conficiendi vtramq; ſpeciem, quod paulatim, & quaſi per partes explicatum eſt.

D. Thom. Alenſ. Lyra. S. Auguſt.

Prima opinio ſuper propoſita quæſtione. Ad vltimam rationem negatur eſſe eandem rationem de ſumptione in vna ſpecie, quia hoc ſacramentum non conſiſtit in vſu, & ideo neceſſe non eſt, vt vtraque ſpecies ſumatur, præſertim cum ſub ſingulis totus Christus accipiatur: at vero ſacrificium cõſiſtit in ipſa conſecratione, & ideo eius integritas requirit, vt vtraque ſpecies conficiatur, & eadem ratione non poteſt vna ſpecies ſine alia confici, licet poſsit vna ſine alia conſeruari, quod etiam ad reuerentiam, & dignitatem huius ſacramenti pertinet, vt ſaltem cũ ſit, integram, & expreſſam repræſentationem habeat.

SECTIO IV.

Vtrum ſit ita neceſſaria vtraq; materia, vt propter nullam cauſam liceat in altera ſola conficere, etiam ex diſpenſatione Pontificis.

Qvatuor inuenio eſſe poſſe ſententias de hac re: Prima affirmat poſſe, & interdum licere abſque diſpenſatione vel authoritate ſuperioris, interpretando præceptum ſupra dictum in aliquo euentu nõ obligare. Ita Adrianus præcedenti dubio citatus, qui refert Alenſem: idem Maior, diſt. 9. quæſt. 3 ad 5. nec multum diſſentit Palud. diſt. 11. quæſt. 1. num. 8. Quæ ſententia duobus modis poteſt explicari, & fundari. Primo, quia interdum hoc præceptum conficiendi in duplici ſpecie poteſt concurrere cum alio, vel diuino, vel humano, ita vt vtrumq; ſimul ſeruari non poſsit, verbi gratia, cum præcepto communicandi in articulo mortis: ergo in eo caſu, vel erit liberum vnũ potius, quam alterum obſeruare, vel certe, pro materiæ qualitate, poterit aliquis prudenter interpretari, aliud potius, quam hoc eſſe ſeruandum, id eſt, potius eſſe conſecrandum in vna ſpecie, quam communionem in articulo mortis omittendam. Secũdo poteſt hoc contingere ſi interpretemur præceptum hoc, quod affirmatiuum eſt, ſi in aliquo caſu ſeruari non poſsit ſine periculo mortis, vel alio graui pro tunc non obligare: hoc enim, non ſolum in humanis, ſed etiam in diuinis præceptis interdum contingit: Sit exemplum in præcepto de integritate confeſsionis, quod ſine dubio diuinum eſt, & tamen interdum licet interpretari prudenter, in aliquo euentu non obligare, ꝓpter grauem cauſam: ſimiliter ſatisfactio eſt pars requiſita ad integritatem ſacramenti pœnitentiæ. & nihilominus poteſt interdum omitti propter grauem cauſam.

Adrian. Alenſis. Maior. Paludan.

2. Opinio. Secunda ſententia eſt, authoritate priuata nunquam hoc licere, quia eſt res grauiſsima, tamen authoritate Eccleſiæ, & ex diſpenſatione Pontificis, hoc poſſe interdum fieri ex publica, & grauiſsima cauſa. Refertur pro hac ſententia Albertus Mag. li. de corpore Domini. Tenet Gabriel, lectio. 53. in can. dub. 3. Alanus libro ſecundo de Euchariſtia, capitul. 20. qui tribuit Alenſi, tenet etiam Claudius repet. 10. capit. 3. Angel. Euchariſtia 1. numero 20. Denique omnes, qui dicunt hoc eſſe præceptum humanum, conſequenter hoc ſunt opinaturi, ſequitur enim euidenter, imo etiam ſequitur, quamuis diſpenſatio ſine ſufficienti cauſa concedatur, nihilominus validam eſſe. At vero, ſi ſupponamus, præceptum eſſe diuinum, vt diſpenſatio facta teneat, vt minimum neceſſaria erit in hac ſententia cauſa grauis, & ſufficiens. Quod autem, illa exiſtente ſit in Eccleſia poteſtas ad diſpenſandum, fundari poteſt, nam quamuis ea, quæ pertinent ad ſubſtantiam ſacramentorum, immutabilia ſint, tamen quæ pertinent ad vſum, Eccleſiæ diſpenſationi ſunt commiſſa, vt ea diſpenſet, prout ad Eccleſiæ bonum expedire iudicauerit: hoc enim neceſſarium fuit, quia pro diuerſitate temporum, & rerũ varietate non eadem ſemper expediunt. Et ita videtur colligi ex Concilio Conſtantienſi, ſeſsione decima terria, & ex Tridentino ſeſsione vigeſima prima, capit. ſecundo: ſed hæc diſpenſatio non eſſet circa ſubſtantiam materiæ, ſed circa vſum, ergo, &c. Et confirmatur primo, nam ſæpe hoc modo diſpenſat Eccleſia in iure diuino, primo, in voto, ſecundo, in matrimonio rato, tertio, in præſenti materia, quamuis de iure diuino ſit, vt ſacerdos conficiens ſumat vtramque ſpeciem, tamen Eccleſia hoc interdum immutat, vt patet in ordinatione ſacerdotum: tunc enim conſecrant, & non ſumunt, niſi vnam ſpeciem. Quarto etiam eſt de iure diuino communicare in articulo mortis, & tamen interdum Eccleſia negat communionem propter iuſtam cauſam. Quinto addere poſſumus in ſacramento Confirmationis, de iure diuino eſſe, vt conferatur ab Epiſcopo, & tamen Pontifex interdum diſpenſat, vt ſimplex ſacerdos ſit miniſter. Confirmatur ſecundo, quia Volaterran. libro ſeptimo Geographiæ, capite de Saxonibus, refert Innocẽtium Octauum hanc diſpenſationem illi genti conceſsiſſe, & Onuphrius in Chronico anni 1490. idem refert: ſunt etiam qui aſſerant Innocentium Quartum diſpenſaſſe cum Noruegiis, quia in ea regione, propter nimiam frigiditatem, vinum non conſeruatur, ſed ſtatim aceſcit, vt in ſolo pane poſſent conſecrare. Exiſtimo tamen lapſos eſſe, qui hoc referunt, quia de Innocẽtio Quarto nihil huiuſmodi in hiſtoriis habetur, decepti ergo ſunt in numero & nomine Pontificis.

Albertus. Gabriel. Alanus. Claudius. Angelus. Con. Conſtan. Trident. Volater. Onuphrius.

3. Opinio. Tertia ſententia eſſe poteſt, quæ cum præcedenti conſentiat, hoc non poſſe fieri authoritate priuata ſed Pontificia, non tamen diſpenſante: quia Papa nõ poteſt diſpenſare in iure diuino, ſed interpretante talem ius diuinum, occurrentibus talibus circumſtantiis non obligare, habet enim Pontifex in Eccleſia ſummam authoritatem ad interpretandum diuinũ ius, & fuit hæc poteſtas neceſſaria, propter humanarum rerum varietatem. Dices, hanc interpretationem nõ eſſe actum iuriſdictionis, ſed iuris prudentiæ, vel doctrinæ: ergo ſicut licet Pontifici, licebit etiam hominibus doctis, obligationem diuini præcepti ita interpretari, præſertim ſi ſecludamus humanam prohibitionem, fatemur enim poſſe Pontificem interpretationem hanc ſibi reſeruare. Reſponderi poteſt ex D. Thom. 2. 2. q. 120. ar. 1. ad 3. interpretationem legis in caſu dubio ad Principem pertinere, præſertim ſi cauſa ſit grauis & publica, hæc autem omnia concurrunt in præſenti cauſa.

Obiectio. Solutio.

4. Opinio. Quarta ſententia eſt, quæ abſolute & ſimpliciter negat, hoc eſſe vnquam licitum, tam priuata, quam publica authoritate, tam per modum diſpenſationis quam interpretationis, & hæc exiſtimatur eſſe opinio D. Tho. & antiquorum; quamquam illi expreſſe hoc non dicant, ſed ſolum ſimpliciter negent licere, nulla facta exceptione. Tenet expreſſe Sylueſt. ſupra, & inclinat Sotus diſt. 9. quæſt. 1. ar. 1. in fine, & fere alij qui ſentiunt hanc eſſe inſtitutionem diuinam: Summa etiam Armillæ verbo, Euchariſtia, num. 10. dicit,

Sylueſt. Soto. Armilla.

Alexan-

Alexandrum VI. voluiſſe diſpenſare & fuiſſe declaratum non poſſe, tamen hic author ſolum dicit, Papam non poſſe diſpenſare, vt ſine vino conficiatur, quod intelligit de calice ita vt cõficiatur in aqua, vel in aliquo liquore, quia in eſſentialibus ſacramentorum, vt recte dicit, non poteſt Papa diſpenſare: ſtatim vero refert opinionem aſſerentem, poſſe Papam diſpenſare, vt corpus tantum conficiatur, vbi non reperitur vinum, quam ſolum dicit eſſe dubiam.

Vt ergo, quid in hac quæſt. probabile videatur, explicemus, ſuppono, aliud eſſe formaliter & quaſi per ſe & ex directa intentione conficere in vna tantum ſpecie: aliud vero quaſi materialiter, & per accidens de facto conſecrare vnam ſpeciẽ ſine alia. Primum enim requirit, vt ſacerdos ſciens & videns & ex directa intentione velit conficere in vna tantum ſpecie. Secundùm autem proprie accidit, quando ſacerdos bona intentione cogitat in vtraque ſpecie conficere, & ex accidenti euenit, vt poſt conſecratam ſpeciem panis, vel non poſſit, vel de facto aliam ſpeciem non conficiat.

1. Concluſio. Dico ergo primo, interdum accidere poſſe, vt ſine vllo peccato in vna tantum ſpecie cõficiatur hoc ſacramentum, non propter diſpenſationem, vel interpretationem præcepti, ſed propter impotentiam phyſicam, vel moralem implendi illud. Hoc per ſe conſtat, quia ex ignorantia inprimis, vel inaduertentia inculpabili accidere interdum poteſt, vt aliquis non ponat vinum in calice, ſed aquam, atque ita conſecret ſolam materiam panis, & quamuis, quam primum aduertit defectum, debeat illam ſupplere, fieri tamen interdum poteſt, vt hoc nõ aduertat, niſi poſt tranſactam tanti temporis moram, vt iam non poſſit moraliter prius ſacrificium perfici. Deinde accidere poteſt caſus, in quo, poſtquam ſacerdos deprehendit non eſſe vinum in calice, nõ reperiatur aliud vinum, vel certe vt non poſſit quæri ſine magno ſcãdalo, aut ſine euidenti periculo vitæ: tunc enim non obligabitur cum tanto detrimento ad quærendum illud: quia non eſt veriſimile, præceptum hoc obligare cum tanto diſcrimine, præſertim quia in illo caſu, formaliter & humano modo loquendo, ille ſacerdos non conſecrat in vna ſpecie, ſed permittit, vnam ſpeciem ſolam manere conſecratam, & omittit aliã, quia moraliter non poteſt illam habere. Et confirmatur à ſimili, nam ſicut tenetur vtramque ſpeciem conficere, ita & ſumere in ſacrificio: ſed ex ſententia omnium, ſi poſt conſecrationem calicis intelligit in eo eſſe vinum mortiferum, non tenetur illud ſumere, etiam ſi fortaſſe non poſſit aliud vinum cõſecrare: ergo pari ratione, ſi in dicto caſu non poteſt quærere vinum, ſine periculo vitæ, vel ſine graui ſcandalo (quod non eſt minoris momenti) non tenebitur quærere. Dices, ergo ſi poſt conſecratam hoſtiam immineret ſacerdoti euidens periculum mortis, ſi detineretur conſecrando calicem, poſſet ſine culpa omittere, & conſumere hoſtiam, ac fugere. Reſpondetur concedendo id fieri poſſe, atque hunc eſſe ſecundum caſum, in quo verum habet concluſio propter rationes factas, ſcilicet quia non eſt veriſimile, obligare hoc præceptum cum tanto diſcrimine: & quia illa potius eſt permiſsio, quam commiſsio. Hoc autem intelligendum eſt per ſe, & ex vi huius præcepti, id eſt, ſi aliunde non ſequatur ſcãdalum, vel contemptus noſtræ religionis, quia tunc poſſet quidem teneri ſacerdos ad conſummandum ſacrificium, nõ tam ex præcepto integritatis Sacramenti, quam ex præcepto cõfitendi fidem, & vitandi ſcandalum. Sed vrgebis: ergo ſi aliquis comminetur mortem Sacerdoti, niſi conſecret ſpeciem panis ad communicandum infirmum, abſque ſpecie vini, quia vel non reperitur, vel neceſsitas inſtat, poterit ſacerdos hoc facere ſine peccato ad euitandam mortem. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia in hoc caſu iam directe committeret contra præceptum diuinum, & quamuis metu mortis, tamen formaliter intenderet mutilum ſacrificium facere, quod intrinſece malum eſt, & contra præceptum negatiuum, tamen in aliis caſibus ſolũ eſt vel omiſsio cuiuſdam prçcepti, quod pro eo articulo, cenſetur non obligare, vel etiam permiſsio, quod ſacrificium inchoatũ relinquatur, quæ non eſt intrinſece mala. Alio denique modo accidere poſſet, vnam materiam tantum conſecrari, ſi miniſter ſtatim poſt conſecrationem panis, vel loquelam amitteret, vel iudicium, ſenſum, aut vitam. Et in his caſibus iure ſtatutum eſt, vt per alium Sacerdotem ſacrificium perficiatur, quod ius non conſtat eſſe diuinum, ſed humanum, & ſæpe accidere poteſt, vt hoc ipſum ſeruari non poſsit.

Probatio. Confirmatur. Obiectio. Solutio. Obiectio. Solutio.

Dico ſecundo, formaliter, & directe nunquam licere ſacerdoti conficere vnam ſpeciem ſine alia, abſque diſpenſatione Pontificis, etiam ſi quæuis cauſa grauiſsima interueniat. In hac concluſione conueniunt fere omnes authores citati, paucis exceptis. quorum opinio, quod ad hunc punctum attinet, non eſt practice probabilis, non ſolum tenendo hoc eſſe præceptum diuinum, ſed etiam ſi exiſtimetur eſſe Eccleſiaſticum. Et primo, quod hoc non liceat propter priuatam aliquam cauſam, vt v. g. ne aliquis ſine viatico moriatur, conſtat: quia hæc res eſt grauiſsima, & ad debitum Dei cultum, & ſacramenti reuerẽtiam ſpectans, & ideo non eſt tam facile immutanda, propria authoritate. Et confirmatur primo, quia in illo caſu non vrget ſpiritualis neceſsitas proximi, qa per confeſsionem, vel alia ſacramenta poteſt illi ſubueniri, & ipſe ſua deuotione, & deſiderio poterit vtcunq; Euchariſtiæ defectum compenſare. Neq; etiam vrget, neceſsitas præcepti diuini, quia hoc eſt affirmatiuum, quod non obligat, niſi habita copia ſacramenti, in eo autem caſu, moraliter loquendo, non eſt huiuſmodi copia, præſertim quia hoc præceptum per ſe obligat eum, qui ſuſcepturus eſt ſacramẽtum, non vero obligat miniſtrum ad conficiendum, niſi hæc obligatio aliunde oriatur ex iuſtitia, vel charitate: non obligatur autẽ miniſter ex vi harum virtutũ ad immutandum debitum conſecrandi modum, ſolum vt ſubueniat priuatæ perſonæ indigenti, imo neque id licite facere poteſt: quia maioris momenti eſt integritas ſacrificij, & reuerentia Sacramenti, & cõformitas cum vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine, quã illa priuata neceſsitas vnius perſonæ. Quod ſi fingamus, eundem, qui conſecraturus eſt, communicaturum eſſe in articulo neceſsitatis: in eo diſtinguenda eſt duplex illa ratio præcepti, & eodem modo excuſabitur. Et confirmatur ſecundo, quia in aliis præceptis Eccleſiaſticis, quæ non videntur tanti ponderis, eſt communis ſententia Theologorum, vt infra videbimus, non poſſe prætermitti propter priuatas neceſsitates, vt [illegible] propter communicandum ægrotum extreme indigentem, non licere conficere ſine veſtibus ſacris, neque poſt ſumptum cibum, aut potum: ergo multo minus hoc licebit facere, omittendo conſecrationem alterius ſpeciei, quæ eſt res multo grauior. Vnde euidentius fit, hoc multo minus licere, ſi hoc eſt præceptum iuris diuini, vt reuera eſt. Deniq; multum refert ad cultum Dei, & reuerẽtiam huius Sacramenti, vt non detur licentia hæc priuatis hominibus, eorumque arbitrio ac prudentiæ relinquatur, quia erit euidens moralis occaſio ſæpius mutilandi hoc ſacrificium cum maxima irreuerentia & iniuria tanti myſterij.

2. Concluſio. 1. Confirmat. 2. Confirmat.

1. Probatio. Secundo, quod nec propter cauſam communem & publicam hoc liceat, probatur, quia non licet in Eccleſia introducere nouum, & inuſitatum ritum conficiendi aliquod Sacramentum ſine publica Eccleſiæ, aut ſummi Pontificis authoritate, aut vniuerſalis Concilij, quod firmum eſſe non poteſt ſine Pontificis authoritate. Sed, ſi propter aliquam communem cauſam alicuius regionis, vel prouinciæ, liceret conſecrare vnam tantum ſpeciem, oporteret id fieri frequen-

frequenti,publico,ac ſtabili ritu:ergo non poteſt hoc licere ſine authoritate Pontificis. Minor per ſe conſtat,quia niſi ita fieret,non ſubueniretur illi communi cauſæ & neceſsitati. Vnde,ſi priuatim,vel raro fieret,iam non publica cauſa, ſed priuata inſpiceretur. Et idem eſſet, ſi non ſemper nec frequenter,ſed aliquando & raro,in tota ciuitate vel prouincia deeſſet vinum,nam illa non eſſet cenſenda publica cauſa,ſed potius priuata occaſio. Maior vero conſtat,tum ex iuribus ſupra citatis, & aliis omnib.quæ de hac materia loquuntur : tum etiam,quia alioqui ſequi poſſet magna confuſio in Eccleſia,& ſchiſmata introduci : & hæc concluſio euidentior fiet ex ſequenti.

3 Concluſ cuius prima pars probatur. Dico ergo tertio, licet probabile ſit,poſſe Pontificem in hoc negotio ex publica & communi cauſa diſpenſare,tutius tamen,& verius exiſtimo,non poſſe. Priorem partem probat authoritas plurium Doctorum,quæ ſatis eſt,vt rem faciat probabilem,præſertim cum probabilibus rationibus, & coniecturis vtantur. Dico autem propter communem cauſam, quia propter priuatam non exiſtimo id eſſe probabile,quia nullus grauis author hoc dicit, neque vnquam in Eccleſia factum eſt , nec poteſt vlla ratione probabili oſtendi id fieri poſſe,vt ex dictis facile colligi poteſt,& magis ex dicendis conſtabit, quare ſi aliter fieret,non ſolum eſſet illicita diſpenſatio,ſed etiam non teneret,quia eſſet contra diuinum ius, & ſine ſufficienti cauſa.

2. Pars probatur. Primo. Poſterior pars probatur:primo deſtruẽdo fundamentum contrariæ ſententiæ. Primo quidem,quia, etiam ſi neceſsitatem alicuius regionis admittamus, tamen hoc ſacramentum non eſt neceſsitatis,ſed vtilitatis,& ideo ſimpliciter maius bonum Eccleſiæ eſt, vt ritus ſacrificandi Deo in tota Eccleſia ſit vnus, & idem,perfectus,& integer,quam vt immutari poſsit, propter vnius,vel alterius prouinciæ vtilitatem.

Secundo. Deinde,ſicut non eſt moraliter admittendum, regionem aliquam ita carere oleo, vt in illa non poſsit ſacramentum Extremæ vnctionis miniſtrari,& propter hanc inopiam,neceſſariam eſſe aliquam diſpenſationem:ita non eſt,quod admittamus tantam vini penuriam in aliqua regione, vt non poſsit in ea integrum ſacrificium confici, quia poteſt aliunde facile aſportari,& licet non conſeruetur diu,poteſt ſæpius, ac frequentius portari. Ac deniq;,quamuis gratis demus,fieri poſſe, vt propter hanc cauſam ſacrificium hoc minus frequenter alicubi conficiatur, minus inconueniens hoc eſſet , quam ritum ſacrificandi immutare:ergo mortaliter nunquam eſt neceſſaria,nec conueniens hæc diſpenſatio. Vnde,cum poteſtas diſpenſandi moralis ſit,& caſus morales reſpiciat, non eſt cur propter caſum ſpeculatiuum potius, & confictum,quam moralem & verum, talem diſpenſandi facultatem admittamus.

Tertio. Tertio hoc confirmat Eccleſiæ vſus, per tot enim annos nunquam talis diſpenſatio neceſſaria, aut vtilis exiſtimata eſt,& nunc experimur in omnibus prouinciis,in quibus eſt fides, etiam ſi frigidiſsimæ ſint, integre confici hoc ſacramentum abſq; tali diſpenſatione. Illud vero,quod de Innocent. VIII. dicitur, mihi valde ſuſpectum eſt,primum,quia ſi res vera eſſet,cum non ſit admodum antiqua , extarent aliqua eius veſtigia,vel aliquis huiuſmodi vſus. Secundo, quia, cum eadem neceſsitas nunc eſſe poſsit in illis regionibus,ſi propter eam cum illis diſpẽſatum fuiſſet,durante neceſsitate , duraret vſus talis diſpenſationis:certum autem eſt,nullibi nunc eſſe talem vſũ. Tertio eſt ſimile argumentum,quia , ſicut per mille & quadringẽtos annos,in regionibus illis perfectum eſt hoc ſacramentum ſine tali diſpenſatione,cum tẽpore Innocentij VIII.nulla cauſa occurrerit, non eſt cur noua diſpenſatio in re tam graui conceſſa exiſtimetur. Quarto deniq;, verba Volaterrani præſeferunt falſitatem,vel deceptionem:ait enim,Innocentium permiſiſſe,ſine vino calicem ſacrificare,quæ eſt aperta repugnantia. Et quamuis Onuphrius abſtulerit illam particulã,calicem,& ſimpliciter dixerit,permiſiſſe ſine vino ſacrificare,non tamẽ propterea maiorem facit fidem , quia ipſe ex nullo alio,quam ex Volaterrano hoc refert. Vnde licet referendi modum emendauerit,fidem tamen hiſtoriæ non auxit. Adde, hos authores non dicere Pontificem diſpenſaſſe, ſed permiſiſſe, fieri itaq; potuit , vt aliqui auſi fuerint hanc conſuetudinem inchoare,& Pontifex diſsimulauerit & permiſerit,quia temporum occaſio hoc poſtulabat.

Quarto principalis ratio concluſionis eſt,quia Eccleſia non poteſt facere , vt vel hoc ſacramentum conficiatur non offerendo ſacrificium Deo , vel vt ſacrificium non offeratur integrum , & perfectum ex omnibus, quæ ad illius ſubſtantiam & eſſentiam pertinent , cuiuſmodi eſt in hoc ſacrificio, quod in pane & vino perficiatur. Prima pars ex dictis in præcedenti ſectione patet , quia ex inſtitutione diuina hæc conſecratio, eſt ſacrificatio , non poteſt autem Eccleſia diuinam inſtitutionem mutare, præſertim in modo conficiendi ſacramenta , & offerendi Deo ſacrificium. Secunda vero pars, partim ratione naturali conſtat,quia ad reuerentiam Dei ſpectat, vt ei non offeratur ſacrificium mutilum & imperfectum,partim ex principiis fidei,quia non min⁹ immutabilis,& cõformis diuinæ inſtitutioni eſſe debet ſacrificij cõfectio , quam ſacramenti, cum vtraque ſit ex inſtitutione diuina,ſicut in lege veteri non poſſet vlla ratione diſpenſari,vt immolatio agni fieret in vitulo,vel ex dimidia parte agni , vel ſine aliis ſubſtantialibus conditionibus à Deo præſcriptis : & in lege noua intrinſece malum eſſet inchoare ſacramentum,vt imperfectum relinqueretur, & ſine ſuo effectu. *Quarto.*

Quinto poteſt hoc generali ratione probari, quia Eccleſia non poteſt diſpenſare in iis,quę proprie ſunt de iure diuino,vt ſentiunt Vrban. & Sozimus Pontifices,in cap. Sunt quidam,& in capit. Contra ſtatuta, 25. quæſt. 1. & latius traditur in materia de legibus, quia inferior non poteſt diſpenſare in lege lata à ſuperiori. Et à poſteriori ſiue ab inconuenienti confirmari poteſt,quia,ſi ſemel admittamus hãc diſpenſationem propriam in diuino iure , nihil erit firmum & immutabile,nec erit maior ratio,cur poſsit diſpẽſari in vno magis, quam in alio, ſi æqualis cauſa intercedere videatur,vt,verbi gratia, in præſenti materia ſacramentorum,fingi etiam poſſet in aliqua ꝓuincia non reperiri oleum,vel balſamum(quod ſuppono de iure diuino neceſſarium ad Confirmationẽ) poſſet ergo Eccleſia diſpenſare, vt Confirmatio, aut Extrema vnctio daretur ſine oleo & balſamo. Nec ſufficit diſtinctio de iis,quæ pertinent ad vſum , vel ſubſtantiam ſacramenti , qua ſi vſus eſſet inſtitutus tali modo iure diuino,tam immutabilis eſſet , ſicut ſubſtantia,quia ſubſtantia non aliam neceſsitatẽ,vel immutabilitatem habet , niſi quam ſecum affert ius diuinum. Et ideo Eccleſia ſemper declarauit,non eſſe de iure diuino,vt laici communicent ſub vtraque ſpecie,quod ad vſum pertinet,vt defenderet,potuiſſe ipſammet Eccleſiam facere , vt communicarent ſub vna tantum ſpecie. Eo vel maxime,quod hæc inſtitutio,de qua agimus,non pertinet tantum ad vſũ, ſed ad ritum conficiendi ſacramentum , & offerendi Deo ſacrificium : atq; adeo ad ſubſtantiam ipſius ſacrificij,quæ non minus immutabilis eſt, quam ſubſtantia ſacramentorum. *Quinto.*

Dico quarto, Etiam per modum interpretationis, non poteſt Pontifex declarare,licitum eſſe aliquando per ſe conficere vnam ſpeciem,ſine alia. Hæc concluſio ex præcedenti declarari poteſt. Primo,quia nulla poteſt occurrere neceſsitas ſufficiens ad talem interpretationem,ſicut neque hactenus occurrit. Secundo,quia non eſſet bona interpretatio,quæ ipſam inſtitu- *4 Concl.*

inſtitutionem diuinam mutaret, & euerteret, alias melius diceretur, in eo caſu poſſe interpretari Pontificem, vt, ſi deficeret vinum vitis, conficeretur ſanguis in vino pomorum, vel in aliquo ſimili liquore, quo homines talis prouinciæ vterentur loco vini, hic enim nunquam deeſt. Hæc namq; interpretatio videri poſſet accommodatior, qua ſic eſſet integra repræſentatio ſacrificij. Sicut ergo hoc dici non poteſt, quia eſt præter ritum à Chriſto inſtitutum, ita etiam neq; aliud. Quocirca maxime animaduertendum eſt, hoc præceptum non qualecunq; eſſe, ſed continens inſtitutionem, & modum ſacrificandi præſcribens, cui intrinſece annexum eſt, vt ſi fieri non poteſt, ſicut eſt prȩſcriptum, potius omittatur, quam alio modo fiat: vt videre eſt in omnibus ſimilibus præceptis tam nouæ legis, quam veteris, & ideo non habet ſolam vim præcepti affirmatiui taliter ſacrificandi, ſed in hoc includitur negatiuum, non faciendi aliter: ſicut in prȩcepto orandi attente, includitur negatiuum non orandi, ſi attentio adhibenda non eſt. Et confirmatur, quia, ſi hoc præceptum ſolum eſſet interpretandum per modum affirmatiui præcepti, quod poteſt in vno tempore obligare & non in alio iuxta occaſiones occurrentes, ſequeretur non ſolum publica poteſtate, ſed etiam ſola doctrina, vel ſcientia poſſe fieri interdum talem interpretationem, præſertim ſi nulla in hoc facta eſſet prohibitio, vt quædam ex argumentis in contrarium factis, conſequenter loquēdo probabiliter contendebant. Et poſſe facile aliis exemplis, & rationibus oſtendi. Intelligendum eſt ergo hoc ius diuinum, tanquam inſtituens modum, & ritum ſacrificandi Deo; ſicut ius diuinum de conſecrandis, verbi gratia, ſacerdotibus legis nouæ, non ſolum continet præceptum, ſed etiam inſtituit modum, & ritum conſecrandi illos, qui vel ſeruandus eſt, vel ſi in caſu aliquo ſeruari nō poteſt, nō propterea ritus alius introducendus eſt, ſed potius ab huiuſmodi actione eſt ceſſandum, & idem eſt in cæteris ſacramentis: ergo & in ritu ſacrificandi. Melius ergo explicatur hoc ius, vt habeat vim præcepti negatiui, in quo nō tam facile locum habet dicta interpretatio, præſertim in his rebus, quæ ex inſtitutione pendent, cum enim aliquid, quod ex ſe non habet aliud eſſe, niſi quod ab inſtitutione accipit, diuino iure inſtituitur, vt tali modo fiat, hoc ipſo prohibetur aliter fieri: quod ſi modo præſcripto fieri non poſsit, potius interpretandum eſt, ceſſandum eſſe ab huiuſmodi actione, quam licere aliter facere, quam inſtitutum eſt. Sicut, quia ritus Confirmandi, vel vngendi infirmos, iure diuino inſtitutus eſt, vt fiat ex oleo conſecrato ſeu benedicto, ſi caſus occurrat, quo non poſsit fieri vnctio oleo benedicto, ſeu communi, non poſſumus interpretari poſſe tunc illo modo fieri, cum nulla ſit talis inſtitutio, ſed potius veriſsime interpretamur in huiuſmodi euentu omittendam eſſe vnctionem, ſic ergo in præſenti materia dicendum eſt.

Solutio rationū ſecundæ opinionis. Et ex his reſponſum fere eſt ad fundamenta contrariarum opinionum, exempla enim quædam, quæ afferebantur in ſecunda opinione ad probandum, poſſe Papam diſpenſare in iure diuino, partim incerta ſunt, vt eſt illud de matrimonio rato, partim non ſunt ſimilia, vel non ſunt proprie diſpenſationes in iure diuino, tollendo obligationem eius, ſed verſantur circa materiam eius, illam mutando, ſicut in voto ius diuinum tantum eſt, vt, qui votum habet, illud impleat, & hoc ſemper manet integrum, tamē, quod ego habeam votum, non eſt ius diuinum, ſed voluntate mea factum eſt, & in hoc proprie diſpenſat Pontifex, auferendo vel mutando votum. Et idem proportionaliter in matrimonio rato, quod quatenus humana voluntate contrahitur, diſpenſari vel diſſolui poteſt. In aliis vero exemplis nulla omnino intercedit diſpenſatio, quia quando plures Ordinati ſacerdotes cum Epiſcopo conſecrant, cum illo veluti componunt vnum integrum miniſtrum vnius tantum ſacrificij, quod ab omnibus conficitur, ad cuius perfectionem ſatis eſt, quod ſub vtraq; ſpecie ſumatur à miniſtro eius in vna tantum perſona, quia ita omnes miniſtrant, vt quilibet eorum per ſe ſufficiat, & ſit veluti integer miniſter. Et multo minus intercedit diſpenſatio, quando in aliquo caſu negatur alicui communio in articulo mortis: ſed tunc ægrotus excuſatur ab obligatione ſuſcipiendi, & miniſter Eccleſiȩ ab obligatione dandi propter occurrentes circūſtantias, vtraq; enim illa obligatio naſcitur ex præcepto pure affirmatiuo, quod non pro ſemper obligat.

Addo deniq;, quamuis Papa poſsit diſpenſare aliquando in præcepto aliquo diuino, præcipiente ſolum, & obligante ad aliquem actum, non tamen poſſe immutare ius diuinum inſtituens ritum ſacrificādi, vel conficiendi ſacramentum, prȩſertim, ſubſtantialem & intrinſecum. Vnde nec in hoc poteſt diſpēſare, niſi vbi alias conſtet, de ipſo iure diuino factam eſſe aliquam exceptionem, vt de miniſtro Confirmationis ſuo loco dicitur. Inſtitutio enim diuina, circa miniſtrum ſacramenti Confirmationis, totum hoc continet, ſcilicet, vt ordinarius miniſter ſit Epiſcopus: cuius loco poſsit ſubſtitui presbyter, quando Pontifex iudicauerit expedire, cui⁹ ſignum eſt, quod id non ſit per modum diſpēſationis: quia, ſi Papa vellet ſubſtituere diaconum, non poſſet. Ad exempla vero, quibus prima opinio vtebatur, ex ſacramento confeſsionis deſumpta reſpondetur, non eſſe ſimilia. *Soluuntur argumenta 1. Opinionis.* Primum quidem, quia ſacramentum Pœnitentiæ eſt maioris neceſsitatis, quam Euchariſtiȩ. Deinde, quia iure diuino ſolū formalis integritas eſt de neceſsitate ſacramenti Pœnitentiæ, materialis vero ſolum, quatenus ad formalem neceſſaria eſt, ſimiliter etiam ſatisfactio tunc ſolum neceſſaria eſt, quando æquitas iudicij illam poſtulat, neq; alia ratione eſt de illius ſacramenti integritate, tunc vero omitti non poteſt ſine aliqua culpa.

SECTIO V.

Vtrum de neceſſitate huius ſacramenti ſit, vt materia conſecrandi ſit præſens miniſtro.

QVÆſtionem hanc prætermiſit hoc loco Diuus Thomas, fortaſſe quia ex cognitione formæ pendet, tamen, quia conditionem ex parte materiæ neceſſariam inquirit, & eius cognitio ad ſequentes quæſtiones neceſſaria eſt, ideo breuiter eſt expedienda.

Primum igitur omnium certum eſt, in genere loquendo neceſſariam eſſe ſenſibilem præſentiam huius materiæ, ita docet Diuus Thomas in 4. diſt. 11. qu. 2. art. 1. Durand. q. 6. nu. 6. Maior q. 2. Palud. q. 1. art. 3. Soto d. 9. q. 1. art. 2. Gabr. d. 35. in can. Ledeſm. 1. part. 4. q. 15. art. 2. Victoria in Sum. n. 58. & omnes Summiſtæ. Ratio à priori eſt Chriſti inſtitutio, quæ, præter traditionem Eccleſiæ, fundatur in verbis formæ, ſcilicet, quia illa pronomina, hoc, vel, hic, poſita in forma, ex vi ſuæ ſignificationis, deſignant rem præſentem aliquo modo ſenſibus, quæ ratio ſupponit verba huius formæ proferri à Sacerdote formaliter, & ſignificatiue, & non tantum materialiter ac recitando, quod infra q. 78. probādum eſt. *1. Concl. D. Thomas. Durand. Maior. Palud. Soto. Gabriel. Ledeſ. Victoria. Probatio.* Dices, interdum per illas voces deſignari rem præſentem intellectui, vel imaginationi tantum: *Obiectio.* Reſpondetur, quia Sacramenta ſunt ſigna ſenſibilia, ideo non tantum intellectui, ſed etiam aliquo modo ſenſibus ſignificant, ac propterea huiuſmodi termini, in formis Sacramentorum poſiti, indicant rem aliquo modo ſenſibiliter præſentem, vt patet in omnibus, quæ habent ſimiles vel æquiualētes terminos, vt baptizo te, Signo te, Per hanc ſacram vnctionem. *Solutio.* Ac deniq; in ſolo matrimonio fit exceptio, quia nō habet determinatam formā verborum, ſed per modum cuiuſdam cōtractus perficitur,

Cõfirmatio. ficitur, vt alias dicemus. Et confirmatur aſſertio poſita ex vſu & traditione Eccleſiæ, in facto Chriſti fundata, ille enim circa materiam ſibi præſentem verba protulit, & hoc ſemper Eccleſia obſeruauit. Et à poſteriori tandem confirmatur, quia alias poſſet ſacerdos conſecrare totũ panem, qui Romæ exiſtit, quod eſt abſurdiſsimum. Congruentia deniq; addi poteſt, quia oportet, vt conſecratio ſit humano modo certa, & ideo opus eſt, vt feratur in materiam certam, determinatam, ac præſentem.

Ratio dubitandi. Difficultas vero eſt, quæ, & qualis eſſe debeat hæc præſentia. Et ratio dubitandi eſt, quia præſentia, vt nunc loquimur, dicit ordinem ad cognitionem, vel actiue, vel paſsiue, ſicut Deus dicitur eſſe præſens omnibus rebus, quia omnes intuetur, vt dicit D. Tho. *D.Thom.* 1. part. q. 8. ar. 3. & è contrario, res dicuntur eſſe præſentes nobis, quia in conſpectu noſtro ſunt, præſentia ergo ſenſibilis dicit ordinẽ ad cognitionẽ per ſenſum externum: at vero materia huius ſacramenti nõ requirit huiuſmodi præſentiam, ergo non requirit præſentiam ſenſibilem. Explicatur minor, quia poteſt conſecrari materia, quæ nullo ſenſu percipiatur, vt cæcus poteſt conſecrare panem, etiam ſi non tangat vel olfaciat illum. Et ſimiliter hoſtia aut vinum conſecrãtur, vaſe cooperto, vbi nullo ſenſu percipiuntur, & idem eſt de vna formula, quæ ſub aliis exi- *Soto.* ſtit. Aliunde vero non videtur aliqua ſenſibilis præſentia ſufficiens, nam licet panis viſu percipiatur, ſi tamen nimis diſtet, non poterit conſecrari, & Soto cenſet diſtantiam ducentorum paſſuum nimiam eſſe: quia res ita diſtans non poteſt in rigore demonſtrari pronomine primæ perſonæ, Hoc, ſed tertiæ, illud. Et eadem ratione nõ ſatis eſt olfactus perceptio, quæ à longa diſtantia prouenire poteſt, & idem eſt de auditu, quamuis hic ſenſus vix poſsit præſenti materiæ accomodari, de tactu vero, & guſtu, non eſt quod dicamus, quia perceptio iſtorum ſenſuum non eſt ſimpliciter neceſſaria, qua ergo regula vtendum erit ad definiẽdam hanc præſentiam. Et augetur difficultas, quia ex verbis formę non poteſt certa regula præſcribi, nam interdum rem ſatis diſtantem his vocibus deſignamus, vt, videntes à longe ciuitatem, dicimus, hæc ciuitas eſt nobiliſsima, ſimiliter de re in arca clauſa, dici ſolet, hoc eſt argentum: quod ſi hoc ſatis eſt, poſſemus totum panem, in aliquo cubiculo clauſum, illo pronomine deſignare, atq; adeo conſecrare. Idem eſt de re à tergo exiſtente, imo de re ſeu perſona, quæ proxime antea hic aderat, iamque diſceſsit, de qua per hos terminos in rigore loqui licet, hic eſt inſignis medicus, vel aliquid huiuſmodi. Sufficientne ergo omnes iſtiuſmodi præſentiæ ad conſecrationem, quibuſue terminis claudenda eſt hæc præſentia? Hinc enim oriuntur illæ curioſæ quæſtiones: an poſsit panis à tergo exiſtens conſecrari, an in cluſus in arca vel cubiculo, an viſus à longe, & ſimiles, quæ non facile poſſunt vna regula comprehendi, quia res eſt moralis & incerta. Vt autem aliquo modo comprehendatur.

Aduertendum primo eſt, pronomen, hoc, ſimpliciter & ſubſtantiue dictum ex vi ſuæ ſignificationis maiorem præſentiam requirere, quam cum alteri rei adiungitur, hoc conſtat ex vſu, & communi modo concipiendi, & in adductis exemplis id facile videre licet: & ratio adiungi poteſt, quia cum hoc pronomẽ adiectiue ponitur, per ſubſtantiuum definitur ad illam rem indicandam, & hoc ipſo non requirit aliam præſentiam, quam illa res habeat. At vero quando ſimpliciter, & ſubſtantiue dicitur, hoc, vel hic, eſt valde indifferens, & ſuſpenſa ſignificatio, & ideo oportet, vt per ipſam rei præſentiam definiatur, & vt quaſi nutibus, vel ſignis oſtendatur res, ad quam locutio dirigitur: & ideo in hoc genere loquendo, maior præſenria requiritur, quã in alio, & ita ſit in hoc ſacramento, in cuius forma pronomen, hoc, ſimpliciter, & ſubſtantiue prolatum materiam deſignat. Secundo oportet aduertere, interdum per huiuſmodi pronomina deſignari rem abſentem, aut diſtantem, potius ex diſcurſu intelligentis, & antecedentibus & conſequentibus, quam ex vi verborum, quæ deſignatio dici poteſt fieri potius ad intellectum, quam ad ſenſum, vt patet in exemplis ſupra poſitis, & ſignum huius rei eſſe poteſt, quod de huiuſmodi rebus proprius & exactius loqueremur, per pronomina, quæ non indicant præſentiam, vt in exemplo poſito de ciuitate à longe viſa, proprie dicitur, illa eſt ciuitas, ad quam tendimus, vel quid ſimile. Interdum vero deſignatio ſit per quandam metaphoram: vt quando, demonſtrando domum, loquimur de habitatore, dicendo, verbi gratia, hunc hominem eſſe nobiliſsimum, vbi propria deſignatio facienda eſſet, per terminos abſentiæ potius, quam præſentiæ. In hac ergo materia obſeruandum eſt, vt proprietas formæ ſeruari poſsit in omni rigore: & quoniam materia eſt valde moralis & mutabilis, & ideo ſæpe incerta, & ambigua, plurimum eſt obſeruandus Eccleſię vſus, ſeruata verborum proprietate, quam ſignum hoc requirit, præſertim in forma practica, & operatiua, quæ maiorem præſentiam materiæ poſtulat.

Prima ergo conditio huius præſentiæ eſſe videtur *1. Conditio.* vt materia ſit aliquo modo coram homine, & non omnino à tergo, ita ſentit D. Thom. ſupra, & ſequun- *D.Thom.* tur Palud. Soto, Victoria, & Ledeſma, ac fere alij, v- *Palud.* no excepto Maiore. Et primo hæc ſententia eſt con- *Soto.* ſentanea vſui Eccleſiæ. Secũdo facit proprietas ver- *Victoria.* bi: quia res, quæ nullo modo eſt coram homine, non *Ledeſma.* poteſt commode, & proprie deſignari pronomine, hoc, præſertim ſimpliciter & ſubſtantiue prolato, vt conſtat ex communi modo concipiendi omnium: nam, ſi quis interdum aliter loquitur, vel improprie loqui cenſetur, vel non ex vi ſolius vocis: ſed ex antecedentibus & conſequentib. ad rem talem ſermonem dirigit. Dixi autem, vt aliquo modo ſit coram homine, quia, licet non ſit coram facie, ſi tamen digito, vel alio ſimili ſigno indicetur, videtur per illud fieri ſufficienter præſens, & ſatis proprie deſignari pronomine, hoc, quia aliquo modo iam res illa eſt coram homine, quia homo ad illam ex parte ſe conuertit, quãquam res hæc, vt minimum, ſit valde dubia, quia deſignatio tunc non videtur fieri ex vi ſolius vocis, ſed ratione alterius ſigni coniuncti, vnde grauiter peccaret, qui contra vſum Eccleſiæ hoc modo conſecrare auderet, & ſe exponeret periculo nihil faciendi.

Secunda conditio eſt, vt nõ ſit nimis diſtans, etiã ſi oculis videri poſsit. Hanc ponunt fere omnes au- *2. Conditio.* thores, & præſertim explicat Durandus. Primo, quia res valde diſtans proprius deſignatur pronomine, *Durandus.* illud, quàm, hoc. Secundo, quia illa præſentia magis eſt ſpeculatiua, in ordine ad cognitionem, quam practica & in ordine ad operationem, qualis hic requiritur.

Sed quæres primo, quantam oporteat eſſe hanc propinquitatem. Quidam aiunt neceſſarium eſſe, vt *Dubium.* manibus teneatur, quia ita videtur Chriſtus feciſſe. Alii, quibus Paludanus conſentire videtur, licet actualem tactum non exigant, dicunt tamen debere *Palud.* materiam eſſe ita propinquam, vt tangi poſsit. Alii, vt Viguerius, dicunt neceſſe eſſe, vt verba formæ poſſint reuera peruenire vſque ad materiam, & illã *Viguerius.* contingere. Sed hæc friuola ſunt. Et inprimis certum eſt ex vſu Eccleſiæ, non eſſe neceſſarium, vt materia actu tangatur, ſeu in manibus habeatur. Conſecramus enim formulas ſuper altare exiſtentes, quamuis in manibus non habeamus. Item verba formæ hoc non requirunt, nec refert, quod Chriſtus ad conſe- *Soluitur.* crandum accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, vt dicitur in Canone miſſæ, & colligitur ex Euangeliis: quia non oportet, vt omnes circumſtantiæ, quæ in facto Chriſti acciderunt, ſint eſſentiales

tiales, vel ſimpliciter neceſſariè, vt per ſe conſtat: imo nec ſatis certum eſt, eo tempore, quo Chriſtus protulit verba conſecrationis, habuiſſe panem in manibus. Potuit enim prius accipere, & frangere, & poſtea in menſa coram diſcipulis ponere, dicens, Accipite & comedite, ac poſtea verba conſecrationis proferre. Itaque, licet contrarium forte probabilius ſit, non tamen propterea eſſet ad conſecrandum neceſſarium, cum veritas materiæ, aut formæ id non requirat. Et eadem ratione non eſt neceſſarium materiam eſſe ita propinquam, vt à miniſtro tangi poſsit, cum neque ex ſignificatione formæ, neq; ex alia probabili ratione id colligi valeat. Deniq; neceſſe non eſt, vt ſonus perueniat, aut peruenire poſsit ad materiam. Primo, quia neq; ex vi ſignificationis verborum hoc eſt neceſſarium, vt conſtat: neque ob ſacramentalem efficientiam, vt ex doctrina de ſacramẽtis in genere ſuppono. Secundo, quia ex vſu Eccleſiæ conſtat contrarium: alias ſi calix coopertus, vel forma ſub aliis exiſtens conſecrarentur, vel ſi Sacerdos ſubmiſſe loqueretur, & materia aliquãtulum, verbi gratia, per duos paſſus diſtaret, nihil fieret, quæ plane ſunt abſurda. Quocirca nulla certa regula præſcribi poteſt, qua hęc propinquitas neceſſaria definiatur, vnde Durandus, Paludanus, & alij dicunt, ſolum Chriſtum, qui hoc ſacramentum inſtituit, poſſe huius præſentiæ certum terminum deſignare: à nobis vero moraliter diiudicandum eſſe. Et ideo in praxi obſeruãdum eſt, vt pars ſecura & certa ſemper eligatur, ita vt dubitari non poſsit, quin veritas, & proprietas formæ retineatur, quod maxime fiet, vſum Eccleſiæ ſeruando.

Dubium 2. Secundo quæret aliquis, vtrum oporteat totã diſtantiam, quæ inter materiam & miniſtrum eſſe poteſt, eſſe oculis peruiam, ita vt nullum corpus opacũ interiectum ſit. Et ratio dubitandi pro vtraq; parte ſupra tacta eſt. Vnde vix poteſt etiam in hoc certa regula aſsignari, ſed relinquendum eſt prudentis arbitrio, & diligenter cauendum, vt proprietas & veritas formæ ſeruetur. Nam reuera non eſt ſimpliciter neceſſarium, vt tota diſtantia oculis pateat: quia nõ videtur dubium, quin panis vel vinum, velo lineo coopertum conſecrari poſsit: quia hoc non tollit humanam præſentiam, & propriiſsime poteſt per illam vocem, hoc, deſignari, ſeruata eius proprietate & ſignificatione. *Enodatur.* Nihilominus tamen exiſtimo, conſecrari non poſſe panem poſt parietem exiſtentem, vt omnes authores docent, quia reuera eſt humano modo abſens: quapropter conſiderandum videtur, an corpus illud, quod interponitur, ſolum ſit, veluti proximum continens, ſeu cooperiens materiam, quia tunc non videtur tollere ſufficientem præſentiam, quia totum illud per modum vnius deſignatur: ſecus vero eſt, ſi abſque vlla huiuſmodi habitudine interponatur: tunc enim propriam ſententiam excludit.

Dubium 3 Tertio quæri poteſt, an ſufficiat, rem eſſe præſentem per aliquam partem ſui, vt tota poſsit conſecrari. Videtur enim hoc ſufficere, cum talis res poſsit proprie pronomine, hoc, deſignari. In cõtrarium vero eſt, quia, hoc admiſſo, poteſt aliquis ſimul conſecrare infinitam (vt ita dicam) panis vel vini multitudinem, dummodo per ſuperficiem, vel partem aliquam haberet illam præſentẽ, eo modo, quo eſt præſens mare, quando ex littore videtur. *Satis fit dubio.* Reſpondetur, in vniuerſum, ſeu phyſice loquẽdo, hoc non ſatis eſſe quia proprie, & in rigore non eſt mihi præſens totus aer, qui eſt vſq; ad cœlum: nec tota aqua maris, etiãſi aliquam eius partem videam, quia licet in ſe corpus illud continuum ſit, tamen in ordine ad humanam præſentiam id nihil refert. Vnde tota illa pars, quæ eminus diſtat, ita eſt abſens, ac ſi eſſet res per ſe ſeparata. Oportet ergo, vt tota materia, ſecundum omnes partes conſecrabiles, ſit aliquo modo practice & moraliter præſens. Vnde fit, eſſe valde probabile hanc diſtantiam vel præſentiam non eſſe æqualem in omni materia, ſed debere eſſe iuxta proportionẽ & quãtitatem magnitudinis eius. Et ideo difficile ſemper eſt certos terminos illius deſignare, ſed ad rẽ moralẽ non multum refert, quia nunquam res ad has anguſtias redigitur, ſed maior eſt ſemper præſentia, quam in rigore neceſſaria ſit.

SECTIO VI.

Vtrum oporteat materiam conſecrandam eſſe certam & definitam.

QVæſtio intelligitur de materia certa in indiuiduo & particulari: hæc autem certitudo ſeu definitio materiæ ex intentione conſecrantis ſumenda eſt, cũ enim materia ſit panis & vinum, abſolute explicare oportet, an neceſſe ſit, conſecrationem ex intentione miniſtri definiri ad hunc panem, & hoc vinũ, in quo refertur opinio Maioris, diſt. 11. quæſt. 2. negantis, neceſſariam eſſe definitam materiam. *Maior.* Sed neq; eſt opinio eius, neq; alicuius poteſt eſſe.

Concluſio. Dicendum eſt ergo, vt conſecratio fiat, neceſſe eſſe materiam in particulari definiri per intentionem conſecrantis. Ita docent Doctores omnes citati, & citandi. Ratio eſt, quia actiones circa particularia verſantur. Vnde, niſi in particulari definiatur materia, nihil eſt, quod conſecrari poſsit. Confirmatur, quia intentio operantis debet eſſe practica, & operatiua: non erit autem huiuſmodi, niſi verſetur circa determinatam materiam. Confirmatur ſecundo, quia alias forma non ſignificabit effectum, quia non demonſtrabit materiam, quæ conſecratur. Tandem in aliis ſacramentis quæ cõſiſtunt in vſu, quia circa ſubiectum ſanctificandum verſantur, neceſſe eſt ſubiectum eſſe certum, & definitum. Nam ſi quis intendat baptizare hominem, & non hũc hominem, nihil facit, ergo ſimiliter, &c.

Corollarium ex concluſione deductũ. Et hinc ſequitur primo, ſi quis habeat præſentes octo hoſtias, & intendat conſecrare ſex tantum, non determinando illas, ſed in confuſo, nihil efficere probatur, quia materia illa non eſt definita. Item, ille non conſecrauit omnes, quia hoc non intendit: neque has potius, quam illas, quia non eſt maior ratio: ergo. Et ita docuit Maior ſupra, & Durand. diſt. 11. qu. 7. Richard. diſt. 10. artic. 7. q. 2. & omnes. *Durand. Richard. Obiectio.* Dices, poſſet miniſter remittere ſuam intentionem in intentionem Dei, vnde ex voluntate diuina, conſecraret potius tunc has, quam illas: ſic enim poſſum offerre ſacrificium pro vna anima purgatorii, nõ determinando illam, ſed voluntatem remittendo in electionem diuinam. Et confirmatur primo, quia hoc modo poteſt miniſter remittere ſuam intentionem in intentionem alterius hominis: vt ſi intendat cõſecrare, ex illis octo, ſex, quas Petrus definierit, ergo ſimiliter. Confirmatur ſecundo, quia, ſi in ſacramento Pœnitentiæ Sacerdos intendat abſoluere, non ab omnibus peccatis, præſertim venialibus, ſed à duobus tantum, quamuis illa in particulari non determinet, ſacramentum tenebit. *Solutio.* Reſpondetur ad argumentum, illum modum intentionis non eſſe accommodatum hominibus. Oporteret enim expectare diuinam reuelationem, vt conſtaret, quæ materia eſſet conſecrata: & ideo illa intentio eſt impertinens & inſufficiens. Neque eſt ſimile illud de ſacrificio: tum, quia in eo opere Deus eſt, qui immediate operatur, & remittit pœnas: & ideo optime in eius voluntatem remittitur, vt id faciat, prout voluerit: at vero in præſenti, miniſter eſt, qui proxime operatur ſuis verbis, & ideo oportet, vt ipſe ſua intentione definiat materiam: tum etiam, quia ille effectus eſt mere ſpiritualis, quem non oportet eſſe notum hominibus, hic autem eſt conſtitutio ſenſibilis ſacramenti ordinati ad vſum hominum. Vnde ad primam confirmationem reſpondetur: ſi intentio referatur in futuram determinationem

alterius, nihil fieri, quia effectus ſacramenti non poteſt eſſe pendens: ſi vero referatur in voluntatem, ſeu determinationem alterius factam, vel faciendam, prius quam verba proferantur, ſi adhuc illa ſit ignota miniſtro, præter graue peccatum, exiſtimo nihil fieri: quia, ſi determinatio alterius ſit occulta, nõ poteſt intẽtio miniſtri, nec ſignificatio verborum, prout ab illo proferuntur, ad certum aliquid referri: & ita nihil poterit deſignari pronomine, hoc: ſi autem illi nota eſt alterius volũtas, & illi conformatur, iam habet intentionem ſatis definitam. Ad aliam confirmationem reſpondetur, illam intentionem abſoluẽtis non verſari circa ſacramentum, ſed circa effectũ. Vnde ſi intendit conferre huic ſacramentum Pœnitentiæ, illud neceſſarium eſt, & ſufficit, vt ſacramentum teneat. Et hoc poſito, quamuis ipſe velit remittere tantum duo peccata venialia, ſacramentum remittet omnia, ſi ſubiectum ſit diſpoſitũ, quia, vt alias dixi, intentio miniſtri non poteſt impedire effectum, ſi alias habeat intentionem efficiendi ſacramentum. At vero in præſenti deficit intentio neceſſaria circa ſacramentum ipſum, quod per conſecrationem materiæ efficitur.

Obiectio.

Sed obiiciet rurſus aliquis. Ergo ſi Sacerdos conſecraret, cogitans tantum ſe habere vnam hoſtiam, & poſt conſecrationem inueniat duas, nihil efficit, quia nec ambæ erunt conſecratæ, quia hoc non intendebat: neque vna, quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia. Reſpondetur, vtramque eſſe conſecratam: quia, vt dixi in materia de ſacramentis in genere illa eſt priuata deceptio, quę non tollit intentionem debitam, quæ eſſe debet, & moraliter eſt circa hanc materiam præſentem, prout in re proponitur, ſecus eſſet, ſi præciſe vellet miniſter conſecrare hoſtiam, quam oculis videt: ſed hoc nec fit, nec fieri debet. Ita docent authores paulo antea citati, & Syluester, Euchar. 2. quæſtion. ſexta, qui etiam addunt, ſi è contrario miniſter deferat ad altare plures hoſtias conſecrandas, & poſtea in actuali Conſecratione tãtum recordetur eius, quã habet in manibus, omnes nihilominus manere conſecratas, quia ſufficit intentio virtualis, quod etiam docuit Angelus, verbo, Euchariſtia, numer. 27. & Nauar. cap. 25. num. 91. Quod moraliter, & regulariter intelligendum exiſtimo, dummodo omnes illæ hoſtiæ habeant illam præſentiam, quam iuxta morem Eccleſiæ & debitam intentionem miniſtri habere debent. Hæc autem eſſe videtur, vt ſint ſuper altare ſacrificij: id eſt, ſuper aram: vnde ſi iuxta illam relinquantur, & prorſus obliuioni tradantur, regulariter non exiſtimarem eſſe conſecratas, &, vt minimũ, eſſet res valde dubia. Et hinc iudiciũ ferri debet de intentione habenda circa materiam calicis. Nam Sacerdos intendere debet conſecrare illud, quod per modum vnius continui intra calicem exiſtit, vnde ſi aliquæ ſint guttæ, vel extra calicem, vel etiam intra, ſeparatæ tamẽ à toto vino, veriſimilius eſt non manere conſecratas, iuxta vſitatã ac debitam intentionem miniſtrorum. Quod tamen multo certius eſt de tota materia, quæ extra calicem reperta fuerit.

Syluest. *Angelus. Nauarr.* *Quid ſit dicẽdum de præſẽti materia calicis.*

Secundo colligunt authores omnes, ſi Sacerdos confuſe intendat, conſecrare dimidiam partem hoſtiæ, non ſignando quam earum, nihil efficere. Et idẽ eſt, ſi intendat cõſecrare omnes partes pares, aut impares, quia in his omnibus caſibus non determinat materiam: ſecus vero erit, ſi determinate velit conſecrare hanc partem hoſtiæ, & non illam. Nam, licet grauiter peccet, hoc modo conſecrando, eſt enim illa grauis irreuerentia, quia vix poterit poſtea ſeparari pars conſecrata à non conſecrata: nihilominus tamen conſecratio valida eſt: quia illa materia certa eſt & definita, & reuera eſt panis, & continuatio cum aliis partibus non impedit eſſentialiter: ſicut etiam poſt conſecrationem poteſt vinum non conſecratum conſecrato miſceri, & non propterea tolletur conſecratio. Et in hoc conueniunt omnes authores ſupra citati, Durand. Palud. Maior. Richard. diſt. 11. Ang. Euchard. 1. num. 26. Syluest. verbo, Euchar. 2. & alij Summiſtæ. Solum poſſet hic dubitari de ſuperficie continuante partem conſecratam cum reliquis non conſecratis, an maneat ſub illa Chriſtus, & ad partem conſecratam proprie reducenda ſit. Sed de hoc dicemus infra ſuo loco, pendet enim ex modo, quo Chriſtus eſt ſub indiuiſibili termino quãtitatis, & ex aliis, quæ de ſpeciebus conſecratis infra dicenda ſunt.

Durandus. Palud. Maior. Richard. Angelus. Syluest.

Ex dictis vero infert vlterius Maior, ſi Sacerdos intendat conſecrare primam partem ſignatam proportionalem hoſtiæ: verbi gratia, primam quartam partem, non vero ſecundam, & in reliqua medietate ſimiliter, & ſic in infinitum, conſecrationem eſſe validam, quia ſemper ſignatur materia certa, & determinata. Vnde infert, poſſe per conſecrationem fieri, vt infinitæ partes proportionales ſubſtantiæ maneant inter ſe ſubſtãtialiter diſiunctæ, & alia ſimilia abſurda inde cõcludit. Sed errat manifeſte, quia illa intentio ſecum ipſa pugnat, & contra dictionem inuoluit, & tãtum abeſt, vt ſit definita, quod potius eſt, cõfuſiſsima, cum feratur in infinitam multitudinem, quam nulla mẽs, præſertim humana, poteſt definite demonſtrare, imo qui dicit infinitum, dicit quid indeterminatũ. Vnde cum conſecrationem quarũdam partium faciat dependentem à conſecratione aliarũ ſeu à tota intentione, quæ verſatur circa totam multitudinem, nihil prorſus efficit, quia illa intentio eſt, vt dixi, inſufficiens, & repugnans.

Maioris illatio. *Refutatur.*

SECTIO VII.

Vtrum materia quæ conſecrari poteſt, certum terminum paruitatis habeat.

Sicut Philoſophi, agentes de proprietatibus rei naturalis, diſtinguunt duos terminos quãtitatis, ſcilicet, magnitudinis, & paruitatis, ita Theologi in præſenti materia: eoſdem inquirunt, vt explicent, quanta ſit materia, quæ ſimul conſecrari poteſt. Hic ergo inquirimus, an detur certa quantitas minima panis, aut vini, qua minor conſecrari non poſsit.

Supponendum eſt autem, dupliciter conſiderari poſſe hanc quãtitatem panis, ſcilicet, vel per ſe ſeparatam, vel vt coniũctam aliis partibus totius, in quo dupliciter poteſt intelligi conſecrari pars: primo, ſola ipſa: ſecundo, ſimul cum toto. Hoc ergo poſteriori modo, ſi pars exiſtens in toto, ſimul cum toto conſecretur, nulla erit adeo modica, vt minor conſecrari non poſsit, quia, ſicut ex Philoſophia conſtat in toto nõ dari partem minimam, ita certum eſt in Theologia, conſecrata tota hoſtia, conſecrari omnes, & ſingulas partes, nec ſignari poſſe quantitatem minimã conſecratam, quin ſub quacunq; minori totus Chriſtus exiſtat, vt infra dicetur. Duplex ergo ſupereſt dubitatio. Prima, an panis per ſe ſeparatus poſsit in quacunque minima quantitate conſecrari. Secunda, an pars exiſtens in toto poſsit in illo conſecrari, in quacunq; minima quantitate non conſecrato toto pane. Loquimur autem, exempli gratia, de pane. Nam in omnibus eadem eſt ratio de vino, de quo pari ratione omnia ſunt intelligenda.

Dico primo, Panis conſecrari poteſt in quacunq; quantitate minima, quæ humanis ſenſibus obijci poſsit: ita ſentit D. Thom. hic, & in 4. d. 11. quæ. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. & ibi Durand. qu. 6. Gabriel quæſt. 2. artic. 3. & reliqui fere omnes, Alenſis 4. part. quæ. 34. mẽb. 1. ar. 3. ad ſecundũ, & ratio eſt, quia licet quantitas ſit minima, tamẽ panis eſt verus, & ſi poteſt obiici ſenſibus, põt per formam ſignari, & poteſt eſſe ſignum ſenſibile. Paruitas deinde quantitatis non obſtat, quo minus ſub illa totus Chriſtus exiſtere poſſit, vt de facto conſtat in partibus coniunctis in toto, vel

1. Concluſio. *D. Thom. Durand. Gabriel. Alenſis.*

vel etiam in ſeparatis poſt conſecrationem totius: ergo nihil hic deeſt ad materiæ veritatem. Vnde confirmatur, nam ſi poſt conſecratam totam hoſtiam, ſeparetur quælibet particula minima, ſub qua poſsit conſeruari ſubſtantia panis, illa manebit conſecrata, totum Chriſtum in ſe continens: ergo eadem quantitas erit ſufficiens ad conſecrationem, ſi per verba formæ deſignari poſsit. Vnde hęc veritas non pendet ex quæſtione phyſica, an in his reb⁹ homogeneis detur minimum. Nam ſi non datur, procedunt rationes factæ: ſi vero datur minimus panis ſenſibilis, ſufficiet ad conſecrationem: minor vero minimo non ſufficiet, nō ex defectu quantitatis, ſed quia iam non eſt panis. Et hoc non eſt contra concluſionem, quæ procedit, quaſi in ſenſu compoſito, ſuppoſito, quod ſit panis.

Dubium. Sed dicet aliquis, quid, ſi detur panis in tam parua quantitate, vt, licet conſeruari poſsit, non tamē poſſit obiici ſenſibus humanis? Dicunt aliqui, illum per accidens non poſſe conſecrari, quia non poteſt videri, tamen per ſe loquendo poſſe, ita, vt ſi diuina virtute fieret, vt Sacerdos certo ſciret, aut crederet talem particulam panis eſſe in patena, poſſet in illo conſecratio fieri: quæ opinio ſolet tribui D.Thom. quoniam dicit, paruam aut magnam quantitatem nō referre ad conſecrationem. Et confirmari hoc poteſt argumento facto, quia talis quantitas poſſet in toto conſecrari, & ſeparata maneret cōſecrata: ergo eadē ratione poſſet conſecrari per ſe ſeparata. Aliis magis placet illam materiam non eſſe aptam ad conſecrationem, nec in ea poſſe perfici, etiam in ſupra dicto caſu, quod tenet Maior dicta d. 11. qu. 3. *Maior.* Et ratio eſt, quia ſupponimus, obiectum eſſe tam paruum, vt ſit extra naturale obiectum viſus humani, etiamſi perfectiſsimus & acutiſsimus in ſua ſpecie ſit, eſt ergo res illa humano modo inſenſibilis, ergo ex hac parte non eſt ſufficiens materia ſacramenti, & præterea non poteſt pro nomine, hoc, ſenſibiliter demonſtrari, ergo ēt ex parte formæ non poteſt in ea confici. Et hæc ſententia videtur magis rationi cōſentanea, nec *Solutio.* D.Th. aut alij contrarium ſentiunt: ſed per ſe loquūtur de quātitate, ſuppoſito, quod materia manet ſenſibilis. Nam eodem modo loquuntur de magnitudine, de qua idem dicendum eſt, vt infra videbimus. De confirmatione autem, quæ difficilis eſt, dicam in ſequenti ſectione.

1.Concl. Dico ergo ſecundo, Pars panis in toto exiſtens, ſi per ſe ſola conſecretur, confici poteſt in quacunque minima quantitate, quæ ſenſibiliter deſignari poſsit. Hæc concluſio ſequitur ex præcedenti. Tractamus enim quid ſit de neceſsitate ſacramenti, non quid liceat. Iam enim diximus non licere, partem in toto conſecrare: tamen, ſi fiat, factum tenet: quia illa pars vere eſt panis, cum quælibet pars, quantumuis minima, ſit vere panis: ergo, ſi illa conſecretur, factum tenebit. Oportet tamen, vt ſenſibiliter deſignari poſsit: quia & ratio ſacramenti, & propria ratio huius formæ hoc requirit. Sed eſt hic aduertendum, ſi philoſophicam opinionem teneamus, ſcilicet non dari minimū in huiuſmodi rebus homogeneis, in cōcluſione hac nullam eſſe difficultatem: neq; oportere limitationem aliquam adhibere. At vero, ſi teneamus in parte per ſe exiſtente, & ſeparata à toto, dari minimum, nonnulli cenſent limitandam eſſe concluſionem: quia non putant etiam in toto poſſe conſecrari partem exiſtentem, minorem illa, quæ per ſe & ſeparata poſſet conſeruari: quia exiſtimant per conſecrationem diſcontinuari, partem conſecratā à non conſecrata. Quod tamen fundamentum mihi non probatur, quia eſt contra ſenſum, & nulla eſt ſufficiens ratio cur aſſeratur: tum etiam, quia per conſecrationem, non fit alia immutatio in accidentib. niſi quod ſeparentur à ſubiecto & per ſe exiſtant. Ex qua non ſequitur neceſſario diſcontinuatio, nec corpus Chriſti de ſe magis illam continuationem impedit, quam ſi ſubſtantia panis adeſſet. Confirmatur, quia ſi illæ duæ partes manerent contiguæ, & non continuæ: ex natura rei, trahendo vnam partem, non neceſſario traheretur alia, quia cum materia illa ſit ſicca, & arida, partes non conglutinantur, nec ſibi cohęrent, niſi ratione continuationis, vt experientia docet. Oportebit ergo hic ponere nouum aliud miraculum.

Dices, ſubſtantia, quæ manet ſub illis accidentib⁹, non eſt in ſe continua: nam ſub vna parte eſt ſubſtan- *Obiectio.* tia panis, ſub alia vero eſt ſubſtantia corporis Chriſti, quæ inter ſe non continuatur: at vero iuxta principia philoſophiæ, quando ſubſtantiæ ſunt diuerſæ ſpecie, & diſcontinuæ, etiam quantitas eſt diſcreta. Reſpondetur, quidquid ſit de illo principio phyſico, in præſenti non habere locum, quia illa pars accidentium, quę ſeparata manet, ſupplet vicem ſubiecti, & eſt ſufficienter applicata & diſpoſita, vt cum altera parte continuetur. Dico igitur in dubitatione propoſita, *Reſpondetur obiectioni.* etiam ſi verum eſſet dari in toto partem aliquam panis, quæ ſeparata ab illo conſeruari non poſſet, nihilominus poſſe illam ſolam in toto conſecrari, quia reuera panis eſt, & ibi habet, quidquid neceſſarium eſt, vt ſub illis accidentibus conſeruetur ſubſtātia panis: ſicut ſi vinum conſecratum miſceatur non conſecrato, etiam ſi diuidatur in partes, quātumuis minimas, quæ per ſe ſeparatæ conſeruari nō poſſent, quamdiu tamen vnitæ cum aliis poſſent ſub ſe retinere ſubſtātiam vini, conſecrationem etiam retinet, & ſanguinē Chriſti: per diuiſionem autem totalem amitterent conſecrationem, ſeu deſineret ſub eis eſſe Chriſtus, quia etiam deſineret ſubſtantia panis, vel vini, quod obſeruandum eſt, vt infra dicemus.

SECTIO VIII.

Vtrum hæc materia apta ſit ad conſecrationem, in quauis magna quantitate abſq; termino.

NON agimus de materia apta ad conuenientem modum. Supponim⁹ enim in hac re, vt ſine peccato fiat, ſeruandum eſſe vſum Eccleſiæ, & non eſſe per magnam aliquam quantitatem conſecrandam, quia eſſet præter finem, & contra reuerentiam debitam huic ſacramento. Agimus ergo de iis, quæ neceſſaria ſunt, vt conſecratio teneat. Et multo minus pendet hæc quæſtio ex phyſica controuerſia, an iſtæ res inanimatæ terminētur ad maximum, quam quęſtio præcedēs, tum propter rationem ibi datam, tum etiam, quia indubitatum eſt, multitudinē panis congregatam ex multis diſcontinuis non habere terminum, cum tamen illa tota vna conſecratione confici poſsit.

Eſt ergo prima ſententia, dari certum terminum *1 Opinio.* in quantitate maxima, quæ conſecrari poteſt, ita tenuit Maior. diſt. 11. qu. 1. concluſ. 1. quia ſphæra actiui- *Maior.* tatis verborum habet certum terminum, cum verba ſint agens finitum. Sed hæc ratio in diuinis inſtrumentis nullius eſt momenti, vt alias dixi. Eādem vero ſententiam tenuit Alenſ. q. 34. memb. 1. Bonauent. *Alenſ.* d. 10. art. 2. qu. 4. Ang. Euchariſt. 1. §. 25. ex alio funda- *S.Bonauen.* mento, quia cum hoc ſacramentum ordinetur ad v- *Angelus.* ſum, non videtur data poteſtas, niſi ad conſecrādam quātitatem, vſui fidelium accommodatam, quia hic videtur eſſe prudens modus inſtitutionis huius ſacramenti: nam dare Sacerdotibus abſolutam poteſtatem conficiendi, quantamcunque materiam velint, & inutile eſt, & in grauem iniuriam huius ſacramenti cedere poſſet, & hanc ſententiam referens D. *D. Thomas.* Thom. opuſc. 59. c. 5. eam probabilem exiſtimat. Se- *2. Opinio.* cunda ſentētia abſolute & ſine limitatione negat terminum, etiam ſi in infinitum procedatur. Ita videtur *Syluest.* opinari Syluest. Euchariſt. 2. num. 4. Ledeſma, qu. 11. *Ledeſ.* art. 2. & tribui ſolet D.Thom. hic, & in 4. d. 11. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 3.

Sed diſtinctione vtendum eſt: aliud enim eſt loqui

qui de quantitate panis,per ſe, & ex parte magnitudinis tantum: aliud vero ratione præſentiæ neceſſariæ ad veritatē formæ. Nam aliud eſt quærere, quanta materia per ſe,id eſt,ex vi formæ, & poteſtatis ſacerdotalis conſecrari poſsit;aliud vero eſt inquirere, an omnis conditio neceſſaria ad conſecrationem applicari poſsit ad quantamcunque materiæ quantitatem,ſeu magnitudinem.

2.Con. Dicendum eſt ergo primo, per ſe, & ex vi formæ, ac poteſtatis, quæ eſt in miniſtro, poſſe conſecrari quamcunq; materiam abſq; vllo termino magnitudinis.Probatur primo,quia ex fide habemus,dediſſe Chriſtum Sacerdotibus poteſtatem conſecrandi panē,& nulla authoritate,vel traditione,aut alio principio conſtat, limitaſſe hanc poteſtatem ad certum terminum, ſed potius ſimpliciter & indefinite illam tradidiſſe,ergo. Et confirmatur,quia panis in tanta quantitate eſt verus panis, ergo eſt ſufficiens materia ſubiecta huic poteſtati, quia fides nihil aliud docet,quam panem eſſe materiam. Secundo argumentor, quia hæc determinatio quantitatis non poteſt ſumi ex vſu,vt bene probat hic D.Thom. quia ipſe vſus indefinitus eſt: neque ex forma,quia illa optime poteſt in quantamcunq; materiam cadere:nec ex intentione miniſtri, quia hęc etiam extendi poteſt ad omnem magnitudinem: neq; ex eo,quod conſecratio tantæ materiæ eſſet inutilis, vel iniurioſa ſacramento: quia hoc pertinet ad bonum, vel prauum vſum, qui non impedit ſubſtantiam ſacramenti,ſi cætera neceſſaria concurrant, vt recte hic D.Thom. ad 2.docet, & cum eo cæteri Theologi, & Patres, quos Gratianus congerit de conſecr. d.4.de qua re late tractauimus ſupra,agentes de ſacramentis in genere:vbi oſtendimus,prauam intentionem miniſtri non impedire veritatem ſacramenti,dummodo vere intendat facere ſacramentum: etiam ſi id faciat per irriſionem.Nam hæc intentio in parua,& in magna materia locum habet.Tertio,ſi coniectura Alenſis aliquid valeret,etiam probaret,per multas conſecrationes non poſſe confici,niſi certam quantitatem panis,vſui fidelium ſufficientem,quod eſt euidenter falſum: tum, quia de fide certum eſt, Sacerdotem vere conficere, etiam ſi poſt primam, aut ſecundam conſecrationem, vel poſt quemcunque numerum conſecrationum conficiat, quia valor præſentis ſacramenti non pendet ex præterito: niſi quis fortaſſe dicat,præſentem conſecrationem non eſſe validam, niſi vel materia prius conſecrata,iam conſumpta ſit, vel præſens, ſit ad vſum neceſſaria: quod eſt abſurdiſsimum contra vim verborum, & totius Eccleſiæ ſenſum. Quia valor ſacramenti non pendet ex circumſtantiis extrinſecis,& futuro euentu,ſed ex propriis principiis, & cauſis:ſi ergo adſit vera materia & forma,& miniſter cum debita intentione, conficietur ſacramentum, etiamſi ab eodem, vel à diuerſis Sacerdotibus conſecrationes in infinitum multiplicentur,ſeu repetantur.Conſtat autem per ſe loquendo,omnem materiam, quæ pluribus conſecrationibus cōfici poteſt,ſi tota ſimul præſens fiat,vnica verborum prolatione poſſe etiam conſecrari, quia tota poteſt ſignari pronomine,hoc: & aliunde eadem eſt efficacia in vna verborū prolatione, quæ in infinitis. Non igitur poteſt ſignari terminus huic materiæ per ſe,neque ex neceſsitate vſus: præſertim cum hæc neceſsitas,& multitudo, vel paucitas communicantium,in infinitum variabilis ſit, & ideo ex illa nihil poſsit certum definiri.

2 Concluſ. Dico ſecundo, Si magnitudo materiæ tanta eſſe fingatur, vt non poſsit tota ſimul fieri moraliter præſens,neq; etiam poterit vnica forma conſecrari. ita docet D.Thomas, opuſc. 59.c.5. Durandus d.11. q.6.Gabriel.lect.35.in can. dub.2. Victoria in Summan.57.Sotus d.9.art.2. Viguerius,c.16.§.3.Indicant Caietanus hic,& Paludanus,ac Richard. d. 10.art.7. q.1.& ita exponendus D.Thom.hic, vt Caietan.docet. Conſtat vero concluſio ex ſupra dictis,quia hæc præſentia eſt conditio neceſſaria, vt forma conſecrationis locum habere poſsit. Verum eſt tamen,caſum hunc imaginatione quidem fingi poſſe, re tamen vera non poſſe, humano modo loquendo, inueniri. Quis enim fingat tam magnum aceruum panis,aut tantam vini copiam ſimul congregatam, vt non poſsit homini præſens fieri? Et ideo D.Thom. merito ſimpliciter negauit dari terminum magnitudinis in hac materia.

(Margin: D.Thom. Durand. Gabriel. Victoria. Sotus. Viguerius. Caietan. Palud. Richard.)

Solum ſupereſt difficultas ex ſuperioribus huc remiſſa,quia per multas conſecrationes poſſet confici magna materia vini, quæ poſtea ſimul ſumpta & vnita maneret conſecrata, quamuis non poſſet tota ſimul præſens fieri ſenſibus: ergo eadem ratione poſſet tota ſimul conſecrari. Et idem argumentum erat de termino paruitatis: quia pars minima etiam inſenſibilis,ſi ſeparetur, conſecrata manet, poſſet ergo etiam hoc modo conſecrari: quia cum hoc ſacramentum conſiſtat in facto eſſe, non eſt maior materia neceſſaria ad fieri, quam ad factum eſſe. Propter hanc difficultatem Maior diſtinctio. 11. qu. 1. (prout habetur in aliquibus codicibus,in aliis enim deeſt hæc pars) negat aſſumptum: affirmans,tā paruas poſſe eſſe particulas ſeparatas, vt deſinat ſub eis eſſe corpus Chriſti,quamuis poſsit adeſſe ſubſtantia panis.Et poteſt hoc ſuaderi, quia ſi pars ſeparata eſt inſenſibilis,ergo non eſt viſibile ſignum:ergo non eſt ſacramentum: ergo non manet in ea Chriſtus. Confirmatur primo: quia non eſt apta ad vſum, & finem huius ſacramenti. Confirmatur ſecundo,quia alias ſæpe neceſſe eſſet corpus Domini conculcari,& irreuerenter tractari. Vnde conſequenter infert,per diuiſionem hoſtiæ conſecratæ in minimas particulas,poſſe omnino deſinere ibi adeſſe corpus Chriſti. Addit vero quod ſi illæ particulæ iterum continuarentur,iterum ſub illis ſpeciebus eſſet corpus Chriſti,ſine noua Conſecratione: quia non poſſunt eſſe eædem numero ſpecies & continuæ, quæ antea continebant corpus Chriſti, & quod nunc non contineant. Sed inprimis in hoc vltimo non loquitur conſequenter, quia, ſi corpus Chriſti deſinit eſſe ſub illis accidentibus per diuiſionem:ergo incipit ſub illis eſſe alia ſubſtantia, eis proportionata, ſcilicet, ſubſtantia panis: ergo,etiam ſi poſtea vniantur illæ particulæ,non poterit ſub illo toto eſſe corpus Chriſti, niſi per nouam tranſſubſtantiationem: ergo & per nouam conſecrationem. Niſi fortaſſe dicat per ſolam vnionem cuiuſcunque laici miniſterio factam in virtute primæ conſecrationis fieri nouam tranſſubſtantiationem,quod inauditum eſt & abſurdiſsimum. Præterea ipſa ſententia Maioris falſa ēt eſt. Nā ex communi ſententia omnium Doctorum, quam infra,quæſt.75.latius probabimus, ſpecies conſecratæ,ſiue continuæ maneant, ſiue diuiſæ, tamdiu ſub ſe continent corpus Chriſti,quamdiu ſubſtantia panis ſub eis conſeruaretur. Vnde Concil. Florentin. in decreto Eugenij, & Tridentin. ſeſsione 13. canon. 3.abſolute definit manere totum Chriſtum ſub ſingulis partibus ſpecierum, ſeparatione facta: cum ergo abſolute loquantur, non licet nobis reſtringere ad partem maiuſculam,vel minimam,dummodo in ea veræ ſint ſpecies panis. Vnde idem Tridentin. can.4.abſolute definit. Si quis dixerit, in particulis conſecratis, quæ poſt communionem manent vel ſuperſunt,non remanere verum Chriſti corpus,anathema ſit.

(Margin: Quorundam ſententia. Maior. Conc. Flor. Conc. Trid.)

Reſpondetur ergo ad vtramque partem difficultatis, hic eſſe differentiam inter fieri, & factum eſſe huius ſacramenti:nam,vt fiat,neceſſe eſt,totam materiam eſſe ſenſibiliter præſentem miniſtro, & poſſe ſenſibus demonſtrari,pronomine,hoc: accidere autem poteſt,vt,vel propter nimiam extenſionem, vel propter nimiam & inſenſibilem paruitatem, non poſsit fieri materia hoc modo præſens, nec capax ſit,

vt in eam cadat forma: at vero poſtquam materia conſecrata eſt, vel per partes, quæ poſtea coniungũtur & componunt nimis grandem magnitudinem: vel in toto, & poſtea ſeparatur in quantitate nimis parua, iam non eſt neceſſaria prolatio formæ, nec præſentia, vt ibi Chriſtus conſeruetur: & ideo, quãdiu ibi conſeruaretur ſubſtantia panis, tamdiu conſeruatur præſentia corporis Chriſti. Exemplum eſſe poteſt de anima rationali, quæ per ſe ſeparata conſecrari non poſſet, ſeu charactere ſignari, coniuncta autem corpori, & quodammodo ſenſibilis effecta, conſecrari poteſt, & poſtea ſeparata conſecrationem retinet.

Solutio rationis contrariæ. Ad rationem autem in contrarium reſpondetur, ad priorem partem de termino magnitudinis, ſatis eſſe, quod ſingulæ partes potuerint conſecrari, vt poſtea vnitæ poſſint conſeruari. Ad aliam vero partem de termino paruitatis, ſimiliter dicitur partem illam minimam, per ſe quidem non eſſe ſenſibilem, eſſe tamen in toto: & hoc ſatis eſſe, vt conſecrari in illo poſſit, & poſtea conſecrata conſeruari. Et idem dicitur ad primam confirmationem. Nam ſatis eſt, vt illa pars in toto poſſit ad vſum huius ſacramenti applicari. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, per ſe loquendo, magis pertinuiſſe ad ſtabilitatem & reuerentiam huius ſacramenti, vt ſpecies cõſecratæ, dum manet, indelebilem retineant conſecrationem, & infallibiliter contineant corpus Chriſti: alia vero, q̃ ſunt per accidens, adhibita mediocri diligẽtia morali caueri poſſunt: præſertim, quia vix poſſunt naturaliter particulæ tam minimæ quantitatis ſeparari, vt ſint inſenſibiles, quin ſtatim corrumpantur, vel ex vi ipſius diuiſionis, vel certe ex actione corporis ambientis.

Dubium. Hic vero inquiri poteſt, an ſi per Dei potentiam eleuaretur oculus ad videndum particulam illam minimam, quæ naturaliter videri nõ poteſt, vel maximam illam quantitatem, ad quam oculus pertingere non poteſt, an (inquam) tunc poſſet conſecrari?

Solutio. Probabile certè eſt non poſſe, quia illa materia per ſe eſt inſenſibilis, & abſens ſenſibus. In contrarium vero eſt, quia hic, & nunc iam ſentitur, & poteſt tunc ſigno ſenſibili deſignari, nihil ergo deeſt ad veritatem ſacramenti.

ARTICVLVS III.

Vtrum requiratur ad materiam huius ſacramenti, quod ſit panis triticeus.

4. d. 11. p. 2. a. 2 q. 1. & d. 19. q. 1 ar. 2 q 3. ad 1. & 4 contra c. 68. & 1 Cor 11. lec. 2 in pr.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non requiratur ad materiam huius ſacramenti, quod ſit panis triticeus. Hoc enim ſacramentum eſt rememoratiuum Dominicæ Paſſionis, ſed magis videtur eſſe conſonum Dominicæ Paſſionis panis hordeaceus, qui eſt aſperior, & de quo etiam Chriſtus pauit turbas in monte (vt dicitur Ioan. 6.) quam panis triticeus. Ergo panis triticeus non eſt propria materia huius ſacramenti.

2. Præterea, Figura eſt ſignum ſpeciei in naturalib. rebus. Sed quædam frumenta ſunt, quæ habent ſimilem figuram grano tritici, ſicut far, & ſpelta; de qua etiam in quibuſdam locis panis conficitur ad vſum huius ſacramenti: ergo panis triticeus non eſt propria materia huius ſacramenti.

3. Præterea, Permixtio ſpeciem ſoluit: ſed vix inuenitur farina triticea, quæ alterius frumenti permixtionẽ nõ habet, niſi fortè de electis granis ſtudioſè fiat. Non ergo videtur, quod panis triticeus ſit propria materia huius ſacramenti.

4. Præterea, Illud, quod eſt corruptum, videtur eſſe alterius ſpeciei. Sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iam non videtur eſſe panis triticeus. Ergo videtur, quod talis panis non ſit propria materia huius ſacramenti.

SED contra eſt, quod in hoc ſacramento continetur Chriſtus, qui ſe grano frumenti comparat, Ioann. 12. dicens: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Ergo panis frumenti, ſiue triticeus eſt materia huius ſacramenti.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum eſt. Ad vſum ſacramentorum aſſumitur talis materia, quæ communis apud homines in talem vſum venit: inter alios autem panes communius homines vtuntur pane triticeo: nam alij panes videntur eſſe introducti in huius panis defectum. Et ideo Chriſtus creditur in huius panis ſpecie hoc ſacramẽtum inſtituiſſe, qui etiam panis magis confortat hominem: & ita conuenientius ſignificat effectum huius ſacramenti. Et ideo propria materia huius ſacramenti eſt panis triticeus.* *Art. 1. huius q & q. 66. art. 3.*

Ad primum ergo dicendum, quod panis hordeaceus competit ad ſignificandam, tum duritiem veteris legis propter duritiem panis: tum etiam, quia, vt Auguſtin. dicit in lib. 83. quæſtionum, hordei medulla, quæ tenaciſſima palea tegitur vel ipſam legem ſignificat, quæ ita data erat, vt in ea vitale animæ alimentum corporalibus ſacramentis obtegeretur, vel ipſum populum nondum expoliatum carnali deſiderio, quod tanquam palea cordi eius inhærebat. Hoc autem ſacramẽtum pertinet ad ſuaue iugum Chriſti, & ad veritatem iam manifeſtatam, & ad populum ſpiritualem. Vnde non eſſet materia conueniens huius ſacramenti panis hordeaceus.* *Quæſt 61. circa princ. tom 4.*

Ad ſecundum dicendum, quod generans generat ſibi ſimile in ſpecie: fit tamen aliqua diſſimilitudo generantis ad genitũ, quantum ad accidentia, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generatiuæ. Et ideo, ſi quæ frumenta ſunt, quæ ex ſemine tritici generari poſſunt (ſicut ex grano tritici ſeminato in malis terris naſcitur ſiligo) ex tali frumento panis confectus, poteſt eſſe materia huius ſacramenti. Quod tamẽ non videtur habere locum, neq; in hordeo, neq; in ſpelta, neq; etiam in farre, quod inter omnia eſt grano tritici ſimilius. Similitudo autem figuræ in talibus, magis videtur ſignificare propinquitatem, quam identitatem ſpeciei: ſicut ex ſimilitudine figuræ manifeſtatur, quod canis & lupus ſunt propinquæ ſpecies, non autem eiuſdem. Vnde ex talibus frumentis, quæ nullo modo poſſunt ex ſemine grani generari, non poteſt confici panis, qui ſit debita materia huius ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod modica permixtio non ſoluit ſpeciem, quia id quod eſt modicum, quodammodo abſumitur à plurimo, & ideo ſi ſit modica admixtio alterius frumenti ad multo maiorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, qui eſt materia huius ſacramenti. Si verò ſit magna permixtio (putà ex æquo, vel quaſi) talis permixtio ſpeciem mutat. Vnde panis exinde confectus, non erit debita materia huius ſacramenti.

Ad quartum dicendum, quod aliquando eſt tanta corruptio panis, quod ſoluitur ſpecies panis, ſicut cum continuitas ſoluitur, & ſapor, & color, & alia accidentia mutantur: vnde ex tali materia non poteſt confici corpus Chriſti. Aliquando verò non eſt tanta corruptio, quæ ſpeciem ſoluat, ſed eſt aliqua diſpoſitio ad corruptionem, quod declarat aliqualis immutatio ſaporis. Et ex tali pane poteſt confici corpus Chriſti: ſed peccat conficiens propter irreuerentiã ſacramenti. Et quia amidum eſt ex tritico corrupto, non videtur, quod panis ex eo confectus, poſſit fieri corpus Chriſti: quamuis quidam contrarium dicant.

AFfirmat Diuus Thomas panem triticeum neceſſarium eſſe huic ſacramento conficiendo, non videtur autem rem hanc vt certam definire, ſed quia ita (inquit) creditur Chriſtus in huius panis ſpecie ſacramentum hoc inſtituiſſe. Quod duplici coniectura confirmat: vnam ſumit ex communi huius panis vſu, quia ſcilicet, frequentius homines illo vtuntur: alteram ex maiori proportione ad huius ſacramenti ſignificationem: quia ſcilicet, hic panis melior eſt ad vitam hominis roborandam & conſeruandam. In ſingulis vero argumẽtis, & ſolutionibus eorum, ſingulas difficultates attingit ſtatim diſputandas.

ARTICVLVS IV.

Vtrum hoc ſacramentum debeat confici ex pane azymo.

4 d 11 q 2. a. 2 q 3. & 4. cont. c.68 & opuſc 1 c.61 & Ioan.6 co 2.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod hoc ſacramẽtum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc ſacramento imitari inſtitutionem Chriſti. Sed Chriſtus videtur hoc ſacramentũ inſtituiſſe in pane fermentato: quia, ſicut legitur Exod 12. Iudæi ſecundum legem incipiebant vti azymis in die Paſchæ (quod celebratur decimaquarta luna) Chriſtus autem inſtituit hoc ſacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem feſtum Paſchæ, vt habetur Ioan 13. Ergo & nos debemus hoc ſacramentũ celebrare in pane fermẽtato.

2. Præterea, Legalia non ſunt obſeruanda tempore gratiæ. Sed vti azymis fuit quædam legalis cæremonia, vt patet Exod. 12. Ergo in hoc ſacramento gratiæ non debemus azymis vti.

Quæſt. 73 ar 3. ad 3.

3. Præterea, Sicut ſupra dictum eſt,* Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, ſicut Baptiſmus fidei, vt ſupra dictum eſt. Sed feruor charitatis ſignificatur per fermentum, vt patet in gloſſa* ſuper illud Matth. 13. Simile eſt regnum cœlorum fermento, &c. Ergo hoc ſacramentum debet confici de pane fermentato.

Gloſ. inter li. ibi.

4. Præterea, Azymum & fermentatum ſunt accidentia panis, non variantia eius ſpeciem. Sed in materia Baptiſmi nulla diſcretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ, puta ſi ſit ſalſa vel dulcis, calida vel frigida. Ergo in hoc ſacramento aliqua diſcretio adhiberi non debet, vtrum panis ſit azymus, vel fermentatus.

In decr. lib 3. tit 41. c. litteras & eſt vltimum illius tituli.

Sed contra eſt, quod extra, de celebratione* Miſſarum capite Literas, punitur ſacerdos, quod in pane fermentato & ſcypho ligneo Miſſarum ſolemnia celebrare præſumpſit.

Art. præced.

Reſpondeo dicendum, quod circa materiam huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari, ſcilicet, quid ſit neceſſarium, & quid conueniens. Neceſſarium quidem eſt vt ſit panis triticeus (ſicut dictum eſt*) ſine quo non perficitur ſacramentum. Non eſt autem de neceſſitate ſacramenti, quod ſit azymus, vel fermentatus, quia in vtroq; confici poteſt. Conueniens autem eſt, vt vnuſquiſq; ſeruet ritum ſuæ Eccleſiæ in ſacramenti celebratione. Super hoc autem ſunt diuerſæ Eccleſiarum conſuetudines. Dicit enim B. Gregorius in regiſtro Romana Eccleſia offert azymos panes, propterea quod Dominus ſine vlla commiſtione ſuſcepit carnem, ſed Græcæ Eccleſiæ offerunt fermentatum, pro eo, quod verbum Patris indutum eſt carne, ſicut fermentum miſcetur farinæ. Vnde, ſicut peccaret Presbyter in Eccleſia Latinorũ, celebrans de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Græcus in Eccleſia Græcorum celebrans de pane azymo, quaſi peruertens Eccleſiæ ſuæ ritum. Et tamen conſuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior eſt. Primò quidem propter inſtitutionem Chriſti, qui hoc ſacramentum inſtituit prima die azymorum (vt habetur Matth. 26 & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus Iudæorum eſſe debebat, vt habetur Exod. 12. Secundò, quia panis eſt propriè ſacramentum corporis Chriſti (quod ſine corruptione conceptum eſt) magis, quam diuinitatis ipſius, vt infra patebit.* Tertiò, quia hoc magis competit ſynceritati fidelium, quæ requiritur ad vſum huius, ſecundum illud 1. Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis. Habet tamen hæc conſuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter ſignificationem, quam tangit Gregorius.* & in deteſtationem hæreſis Nazareorum, qui legalia Euangelio miſcebant.

Quæſt 76. ar 1.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut legitur Exod 12. ſolennitas Paſchalis incipiebat in veſpera quartæ decimæ lunæ, & tunc Chriſtus poſt immolationem agni Paſchalis hoc ſacramentum inſtituit. Vnde hæc dies à Ioanne dicitur præcedere diem Paſchæ, & à tribus alijs Euangeliſtis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus Iudæorum non inueniebatur, vt dictum eſt.* Et de hoc ſupra notatum eſt plenius in tractatu Dominicæ Paſsionis.

Loto citato in ſtomet articulo.

Ad ſecundum dicendum, conficientes ex azymo, non intendunt cæremonias legis ſeruare, ſed conformare ſe inſtitutioni Chriſti. Et ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane iudaizarent, quia Iudæi panes primitiarum fermentatos offerebant.

In corp. art. Quæſt 46. art. 9. ad arg

Ad tertium dicendum, quod fermentum ſignificat charitatem propter aliquem effectum, quia ſcilicet panem facit ſapidiorem & maiorem, ſed corruptionem ſignificat ex ipſa ratione ſpeciei.

Art. 3 huius q. ad 4 arg.

Ad quartum dicendum, quod, quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum (vt dictum eſt*) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermentati, quam circa aquam Baptiſmi, differentia calidi & frigidi. Poſſet enim tanta eſſe corruptio fermenti, quod ex eo non poſſet confici ſacramentũ.

COMMENTARIVS.

QVid panis azymus, quidue fermẽtatus ſit, ex linguis Græca & Latina, & ex vſu conficiendi panem ſupponendum eſt, ſolet enim quædam maſſæ portio fieri ex materia decocta; &, donec aceſcat, cõſeruari, & hæc Græca vocatur zyme, Latinæ, fermẽtum: ex qua portione, admiſta farinæ ſubactæ panis conficitur, qui Latine fermentatur dicitur, Græcè Ζύμιτης: quando ergo panis fit ex ſola farina, & aqua naturali abſq; admixtione fermenti, dicitur azymus id eſt, infermentatus, ſeu ſine fermento, quo interdum vtebantur Hebræi iuxta ſuæ legis ritus, de hoc ergo mouetur præſens quæſtio, ad quam Diu. Thomas multa reſpondet. Primum non eſſe de neceſsitate ſacramenti, vt panis ſit, hoc vel illo modo confectus, quia vtroq; modo panis eſt, & id ſufficit. Secundum in vnaquaq; Eccleſia ſeruandum eſſe proprium ritum, atq; ita in Eccleſia Græca fermentatum panem, in Latina vero azymum eſſe de neceſsitate præcepti. Tertium eſt, in vtraq; conſuetudine, poſſe rationes conuenientiæ inueniri, plures tamen & maiores in vſu panis azymi, præſertim cum in illo Chriſtus conſecrauit. Cætera, quæ Diu. Thomas habet in ſolutionibus argumentorum, clara ſunt, ſolum notandum eſt, quod in ſolutione ad 4. dicit, tantam eſſe poſſe fermenti corruptionem, vt ex eo non poſsit confici ſacramẽtum, indiget enim declaratione, quã trademus diſputatione ſequenti.

DISPVTATIO XLIV.

De materia panis. ſeu remota, ex qua conficitur Corpus Chriſti.

Diſp. 6 de Euchar.

IN ſuperiori diſputatione diximus neceſſarium eſſe panem ad conficiendum Corpus Chriſti Domini, nunc ſupereſt, vt dicamus cuius naturæ & qualitatis oporteat eſſe hũc panem, quæ res Theologis eſt difficilis, quia pendet ex phyſica cognitione ſeminum ſeu granorum, ex quibus panis confici poteſt, de qua re frumentaria breuiter attingemus ſolum, quæ neceſſaria fuerint, deinde legi poſſunt Plinius, li. 18. hiſtoriæ, c. 6. & ſeq. & Varro. lib. 1. de re ruſtica c. 18. & ſeqq. & Galenus libr. de Elementorũ facultatibus, c. de tritico, & alii multi, qui de re ruſtica, vel de re cibaria ſcripſerunt. Nonnihil vero attigit D. Iſidor. lib. 17. Etymo. c. 3.

Plinius. Varro. Galenus. S. Iſidorus

SECTIO I.

Ex quo grano oporteat eſſe confectum panem, vt ſit ſufficiens materia huius ſacramenti.

Quibus ex rebus panis cõficij. leats

VT veniamus ad punctum difficultatis, ſupponendum eſt, panem ex triplici genere rerũ confici ſolere. Primo ex fructibus arborum, vt ex caſtaneis,

neis, ficubus, & amygdalis, &c. & apud Indos dicitur confici ex radicibus. Secundo ex leguminibus, vt ex fabis, &c. Quæ in ſiliquis aut teguminibus, vel folliculis craſsioribus naſcuntur. Tertio ex granis, quæ generali appellatione frumenta dicũtur, quamquam enim frumenti vox per antonomaſiam triticum ſignificet, tamen generaliter comprehendit omnia ſemina, quæ falce metuntur, ſeu quæ habent culmum, & ariſtas, & grana ſine ſiliquis.

Secundo ſupponendum eſt, panem factum ex fructibus, vel leguminibus non eſſe materiam conſecrationis, in quo conueniunt omnes Theologi, quia hic non eſt panis ſimpliciter, ſed ſecundum quid, nomine enim panis intelligũt homines cõmuniter quoddam genus cibi, quod adhibetur, tanquam comes aliorum ciborum, & ideo dictum creditur vel à voce Græce πᾶν, quod eſt, omne, quia eſt veluti generalis cibus, vel à paſcendo, quia illo maxime paſcuntur homines. Vnde in Scriptura ſacra ſolet hac voce omne alimentum hominis ſignificari, at vero panes cõfecti ex leguminibus, vel fructibus non habent hunc vſum, vt aliis cibis comites adhibeantur, ſed potius ipſi pane comeduntur, & ideo non ſunt ſimpliciter panes, nec materia huius ſacramẽti, eo vel maximè, quod ij non ſunt in communi vſu hominem, ſed interdum fiunt, vel ex accidenti propter defectum, vel ſola cauſa voluptatis & deliciarum.

In quo ſit difficultas. Tota ergo quæſtio reuocatur ad panem frumentaceum, an quælibet ſpecies eius ſufficiat, vel tantum aliqua vltima vel ſubalterna. *1. Opinio.* Prima enim ſententia affirmat totum hoc genus ſufficere, ſiue panis triticeus ſit, vel hordeaceus, vel ſimiles. Ita docet Gabriel lect. 35. in Can. vbi refert Thomam de Argẽtina d. 11. q. 1. qui ſimpliciter affirmare non audet, negat tamen poſſe contrarium ſatis probari, idem Gabriel ibidẽ, art. 7. idem tenuit Caietanus hic, quamquam in Romana impreſsione, pars illa Commentarij expuncta ſit. *Gabriel. Argentina.* Fundamentum eſt, quia ſi ad inſtitutionem huius ſacramenti recurramus, ſolum legimus, Chriſtum accepiſſe panem, & in illo confeciſſe, ſi ad Eccleſiæ traditionem, ſolum docet panem eſſe materiam, ca. Firmiter, de ſum. Trin. cap. Cum Marthæ. de celebra. miſſ. c. 1. & ſeq. de conſecratione diſt. 2. ergo non licet nobis hanc materiam reſtringere, ſed panis vt ſic, abſtrahit & indifferens eſt ad omnem panem frumentaceum, & quilibet panis ex frumento confectus dicitur ſimpliciter panis, ſiue triticeus ſit, ſiue hordeaceus, &c. Vnde vtroq; legimus Chriſtum eſſe vſum, & præſertim de hordeaceo conſtat. Iohannis 6. & aliis locis: ergo. Et confirmatur, nam in Concil. Carthag. tertio. cap. 24. & habetur cap. in ſacramento, de Conſecratione, diſt. 2. dicitur: In ſacramentis nihil aliud eſſe offerendum quam de vuis, & de frumentis, quodlibet ergo frumentum ſufficit. *Conc. Carthag.* Secundo eſt vehemens coniectura ſeu congruentia, quia materia ſacramenti debet eſſe certa, ſi autem dicamus genus frumenti ſufficere, erit certiſsima: ſi vero requiramus aliquam ſpeciem, verbi gratia, tritici, erit nimis incerta, tum, quia vix poteſt diſtingui triticum à non tritico, vt à milio, ſpelta & ſimilibus, tum etiam, quia in granis tritici videtur eſſe diuerſitas ſpecifica, & nõ erit maior ratio admittendi vnam ſpeciem, quam aliam, ſi autem omnes admittantur, eadem ratione poterunt omnes ſpecies frumenti admitti. Et confirmatur, quia materia huius ſacramenti debuit eſſe cõmuniſsima, vt in omnibus regionibus facile poſſet reperiri, huiuſmodi autem eſt frumentum in genere: at vero triticum multis in regionibus non reperitur, vt de Æthiopia refert Plinius lib. 18. c. 10. & de nouo orbe idem refertur. *Plinius.* Tertiam rationem adhibet Caietanus, quia omnis panis ex quocunq; grano cõfectus ſit, eſt eiuſdem ſpeciei, ſicut ſanguis idem ex diuerſis cibis generatur, materia autem huius ſacramenti nõ eſt granum, ſed panis: ergo erit ſufficiens ex quocunq; frumento fiat.

Panis triticeus ſolum eſt materia Euchariſtiæ. Dicendum vero eſt, ſolum panem triticeum eſſe ſufficientem materiam, ita vt in alio non perficiatur conſecratio. Hęc concluſio eſt iam hoc tempore tam certa, vt ſine temeritate, & erroris periculo negari non poſsit. Eſt communis Theologorum ſententia. D. Thom. hic, & in 4. cont. gent. cap. 69. & in 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 2. ibi Bonauent. 2. p. q. 4. Pal. q. 1. art. 4. Scoti quæſt. 6. Richar. art. 3. quæſt. 2. Durand. quęſt. 4. Innocent. libr. 4. de myſterio miſſæ, c. 3. tenentq; reliqui omnes recentiores Theologi, & omnes Summiſtæ. Et in Catechiſmo Pij V. dicitur, eſſe hanc Apoſtolicam traditionem. *D. Thomas. S. Bonauent. Paludan. Scotus. Richard. Innocent. Catechiſ.* Et probatur vrgentiſsime ex Concilio Florentino in decreto Eugenij, vbi dicitur, materiam huius ſacramenti eſſe panem triticeũ, & vinum de vite. *Conc. Flor.* Reſpondet Caietanus, illis verbis ſolum ſignificari, panem triticeum eſſe de neceſsitate præcepti, non vero de neceſsitate ſacramenti, & Alanus lib. de Euchar. cap. 11. incertum eſſe dicit, neq; audere, ſe temere aſſerere, quo horum modorum intelligendum ſit. *Alanus.* Ego vero cenſeo non ſolum ſine temeritate, ſed etiam ſine dubitatione intelligendum eſſe, ibi eſſe ſermonem de neceſsitate ſacramẽti, quia alias nihil certum relinquitur in materiis ſacramentorum. Eadem enim ratione poſſet aliquis dicere, aquam naturalem eſſe de neceſsitate præcepti, non tamen ſacramenti, atque nihil ibi eſſe certum, ſi ergo aliæ materiæ intelliguntur eſſe de neceſsitate ſacramenti, etiam hæc, eo vel maxime, quod alia particula, ſcilicet, Vinum de vite, explicat materiam neceſſariam, neceſsitate ſacramenti, ergo eodem modo eſt altera particula intelligenda. Deniq; vbi Concilium illud voluit docere, aliquid eſſe neceſſarium ex præcepto, non vero ſimpliciter, non dixit eſſe materiam, ſed adhibendum eſſe, vt cum docere voluit miſtionem aquæ eſſe neceſſariam, quia hæc non eſt de neceſsitate ſacramenti, ſed præcepti, mutauit dicendi modum, inquiens, materiam eſſe vinum de vite, cui aqua miſcenda eſt. Secundo probatur, hanc eſſe inſtitutionem Chriſti, quæ licet non ſit expreſsis verbis in Euangelio declarata, colligi tamen poteſt ex facto Chriſti, adiuncta Eccleſiæ declaratione, per traditionem, atque obſeruationem perpetuam, nam Chriſtus Dominus in pane triticeo confecit, vt omnes admittunt, quia non eſt veriſimile panem azymum, qui ad Paſchale feſtum, & ad eſum agni conficiebatur, ex alia materia, quam triticea fuiſſe. Dicit autem Concilium Carthaginenſe dicto c. In ſacramento nihil aliud offerendum eſſe, ꝙ quod Chriſtus Dominus tradidit, ſicut n. tangendo in baptiſmo ſuo naturalẽ aquam, illam ad ſacramentum baptiſmi deſtinauit: ita accipiendo panẽ triticeum in manus ſuas, & illam conſecrando, ipſũ in materiã huius ſacramenti inſtituit. Sicut n. dicendo talia verba, inſtituit illa, vt eſſẽt forma, ex vi conſequẽtium verborum, Hoc facite in meam commemorationem. Tertio licet ſub nomine frumenti, ſeu frumentorũ, varia grana interdũ comprehendãtur, vt ſuprà dictũ eſt, frequenter tamẽ nomen frumenti abſolute dictum, ſolum triticũ ſignificat, vt colligitur Gen. 44. clarius Deut. 8. Dominus Deus tuus introducet te in terram bonã, terram riuorum, aquarum, & fontiũ, terram frumẽti, hordei, ac vinearũ: & ſubdit infra: vbi abſq; vlla penuria comedes panem tuum. *Gen 44.* Similia loca ſunt Hieremiæ 4. & Ioel. 1. Vnde, cum in veteri Teſtamento, nomine frumenti adũbratur hoc ſacramentum, vt patet Pſ. 80. Cibauit eos ex adipe frumẽti, & de petra melle ſaturauit eos, & Pſ. 147. Qui poſuit fines tuos pacẽ & adipe frumẽti ſatiat te: nomine frumenti triticũ intelligitur. *Hierem 4. Ioelis 1. Pſalm. 80. Pſalm. 147.* Vel certe ſi frumẽtũ generatim ſumatur, adeps frumenti dicitur ipſum triticum, ꝙ in idem redit, & ſic etiam intelligit Hieron. locũ Hiere. 31. Confluens ad bona Domini ſuper frumento, vino, & oleo. Super frumento, inquit, de quo conficitur panis Domini, & Zach. 9. Quid enim bonum eius, aut quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum? vbi Hieron. Frumentum *S. Hieron. Hierem 31. Zachar. 9.*

mentum, inquit, electorum nos intelligimus Dominum Saluatorem, qui in Euangelio dicit, niſi granum tritici cadens in terram mortuũ fuerit, &c. Sic enim ipſe legit, & ſubdit, De hoc tritico efficitur ille panis, *Ioan. 12.* qui de cœlo deſcendit. Vnde tacite interpretatur illa Chriſti verba Io. 12. Niſi granum frumenti: de grano tritici intelligenda. Et ita ex eodem argumẽtatur hic Diuus Tho. quia Chriſtus grano tritici ſeipſum cõparauit. *Iſaiæ 62.* Deniq; idem Hieron. circa illa verba, Iſa. 62. Si dedero triticum tuum vltra cibum inimicis tuis. Triticum inquit, ex quo panis cœleſtis efficitur, illud eſt, de quo Dominus loquitur, caro mea vere eſt cib⁹. *Oſeæ 14.* De hoc etiam Sacramento multi intelligunt illud, Oſeæ 14. Viuent tritico, & germinabunt, quaſi vinea *Turrian.* memoriale, quaſi vinum Libani. De quo teſtimonio *Pſal. 71.* videri poteſt Turrianus lib. 2. de Euchar. ca. 33. ſolet etiam induci illud Pſal. 71. Erit firmamentum in terra, nam Hebræa habent, erit pugillum frumenti, ſeu placenta frumenti. Vnde antiqui Hebræi illi intellexerunt, prædici ſacrificium panis, vt ibi notat Ianſen. *Ianſenius.* *Galatinus.* Galat. lib. 10. de Arcanis, ca. 4. Quarta coniectura ſit, quia ſolus panis triticeus eſt panis ſimpliciter hominibus accomodatus, nam ex hordeo & ſimilib. non tam humanus panis fit, quam belluinus, quamuis nõ nunquam ob neceſsitatem cogantur homines illum comedere. Et ita in Scriptura, quando panis non eſt *Ioan. 6.* triticeus, additur aliquid, vt hordeaceus, Ioan. 6. & *Num. 5.* Num. 5. cum vero dicitur panis ſimpliciter, intelligitur triticeus, præſertim ſi de ſacro vſu ſermo ſit. Eſt optimum exemplum ad rem præſentem pertinens *Geneſ. 14.* Gen. 14. vbi Melchiſedech obtulit panem & vinum, omnes enim intelligunt, panem illum triticeum fuiſſe, *S. Damaſc.* vnde Damaſ. lib. 4. c. 14. dicit, hoc Sacramentum inſtitutum fuiſſe in eo pane, quo communiter & frequenter homines veſcuntur, hic enim eſt panis ſimpliciter humanus. Vnde ad hoc confirmandum valẽt omnia, quibus ſupra probauimus, panem eſſe materiam huius Sacramẽti, & teſtimonia Sanctorum ibi citata, & figuræ adductæ, qualis eſt illa, quia panes propoſitionis, qui fuerunt figura huius Sacramenti, *Leuit. 24.* *Exod. 29.* ex ſimilia, id eſt, ex farina tritici conficiebantur, Leui. 24. Exod. 29. ergo. Vltimo congruentiæ D. Thom. ſunt optimæ, quia ſolus panis triticeus eſt ſatis accomodatus ad effectum huius Sacramenti ſignificandum: adde, ſolum illum decuiſſe excellentiam, & dignitatem huius Sacramenti.

1. Corollar. Ex hoc ergo principio ſequitur primo: panẽ confectum ex grano, de quo certum eſt nõ eſſe triticum, certum etiam eſſe, non eſſe ſufficientem materiam huius Sacramenti. Exempla ſunt, hordeum, milium, quod à tritico diſtinguitur. Ezech. 4. panicum, oriza, maizium, & ſi quæ ſunt alia grana ſimilia, quæ certiſſime non ſunt triticum. Primo ex communi modo loquendi ſapientum in hac materia. Secundo ex cõmuni vſu & appellatione hominum: nunquam enim hæc grana vocant triticum, neque illis vtuntur ad cõficiendum panem hominum & vſualem, niſi ob defectum tritici. Tertio ex colore, figura, & aliis ꝓprietatibus & effectibus, & aliquod indicium eſt, quod ex his granis nunquam generatur triticum, neque illa ex tritico.

2. Corollar. Secundo ſequitur, omnem panem confectum ex grano, quod reuera conſtat eſſe triticum, quamuis aliter nominetur, eſſe certam materiam huius Sacra- *S. Thomas.* *Caietan.* menti. Exempla ſunt primum; ſiligo, ita D. Thomas *Soto.* hic, quem Caietanus, Soto, Syluester, & alij ſequun- *Sylueſter.* tur, & Plinius libro 18. capite 8. vocat ſiliginem, de- *Plinius.* litias tritici, vnde cenſetur eſſe, quod nos, Candeal, vocamus, & multi exiſtimant eſſe, quod Græce dici- *Columella.* tur ὄλυρα quamquam hæc vox interdum far, interdum auenam ſignificare dicatur. Vnde Columella vitium tritici: & eadem ambiguitas fortaſſe eſt in voce ſiligo, quod in his nominibus frumentorum obſeruandum eſt, habent enim ſæpe multiplicem ſignificationem, ex qua oritur inter Theologos in hac materia diuerſa opinio, cum in re fortaſſe non ſit diuerſitas. Et ita exiſtimo accidiſſe in propoſito exemplo. Nam Alenſis, quæſt. 3. membro 4. & Paludanus ſupra numero 33. negant, poſſe confici ex ſiligine, exiſtimo tamen illa voce ſignificaſſe auenam, *Alenſis* *Paludan.* quæ interdum ex tritico per corruptionem generatur, & interdum ſiligo à Latinis nominatur. Circa mentem autem Diui Thomæ ſupereſt hic nonnulla difficultas, propter rationem eius, dicit enim ſiliginem generari interdum ex tritico propter malitiam terræ, quod non videtur conuenire ſiligini, prout à nobis explicata eſt, quia diximus eſſe perfectiſsimum triticum, ſed de hoc dicam inferius. Secundum exemplum eſt, alica, ſeu alicaſtrum, quod Columel. lib. 2. de re ruſt. cap. 6. dicit eſſe ſemen trimeſtre, pondere & bonitate præcipuum, vnde Hiſpanice dicitur, Trimeſino, de quo nulla poteſt eſſe controuerſia, cauenda tamen eſt æquiuocatio vocis, nam alica, aliam etiam ſignificationem habere poteſt. Vnde Galenus *Galenus.* lib. 1. de aliment. facult. dicit eſſe triticum, vel farris genus, tritico ſimile, de quo farre ſtatim dicemus, interdum vero hæc vox non granum, ſed confectionem quandam ſignificat, vt conſtat ex Calepino & *Calepinus.* *Plinius.* Plinio lib. 18. cap. 11.

3. Corollar. Tertio ſequitur, quandocunque granum aliquod tale eſt, vt ſit dubium, an ſit triticum, nec ne, panem ex illo confectum eſſe materiam dubiam, quod ſatis eſt, vt practice & moraliter nunquam in illo conficiendũ ſit, quod ſine vlla exceptione docuit Alanus *Alanus.* lib. 1. de Euchar. cap. 11. neque ego audeo illam adhibere, quia eſt res grauiſsima, & huic Sacramẽto ſumma reuerentia debetur, vnde cũ alias non ſit Sacramentum neceſsitatis ſimpliciter, nulla videtur poſſe occurrere cauſa moraliter ſufficiens ad conficiendũ illud, niſi in materia certa. Exẽpla huius rei ſunt tria *Alenſis.* potiſsima. Primum eſt ſpelta, quam Alenſ. Palud. & *Paludan.* Sotus indicant eſſe materiam ſufficientem: quod ta- *Sotus.* mẽ negat D. Tho. hic, & in 4. d. 11. q. 2. art. 2. quæſtiun. *D. Thom.* 1. ad 3. & ibi Richar. & Carthuſ. Sylueſt. Angel. & alij *Richara.* Summiſtæ. Ego, vt verum fatear, non ſatis definite *Carthuſia.* concepi, quid rei ſubſit huic voci, vt poſsim iudicare *Sylueſt.* ſit triticum, nec ne, quia vox illa, quantum aſſequi *Angelus.* poſſum, neq; eſt Latina, neq; Hiſpana. Eſt autẽ quoddam genus frumenti, quod latine, Zea, dicitur, græce ζεία: quam vocem exponens Calepinus dicit Hiſpane vocari, Spelta, ego tamen non agnoui hanc vocem in noſtra lingua. Zeam autem dicit eſſe ſpeciem hordei. D. autem Hierony. Ezech. 4. circa illa verba, ſume tibi frumentum & hordeum & milium & vitium; no- *S. Hieron.* tat loco, vitij, Hiſp. arueias, ſeptuaginta vertiſſe, olyrã, quod ipſe interpretatur, auenã, vel, Secale. Et addit Symmachum, & Aquilam vertiſſe Zeam, quod ipſe exponit, id eſt, far: addens, gentili Italiæ, Pannoniæque ſermone vocari, Speltam, itaq; inſinuat Speltam & Zeam, idem eſſe, & non eſſe tritici genus. Pli- *Plinius.* nius enim libro 18. capite 8. Zeam, à tritico diſtinguit *Galenus.* Galenus item lib. 1. de alimentorum facultatibus, varie loquitur, Dioſcorides etiam libro 2. cap. 80. alias *Dioſcorid.* 114. diſtinguit duplicem Zeam, aliam ſimplicem, aliã quæ geminis putaminibus, grana bina iuncta tenet, & Hiſpane vocatur Ladilla, & hæc ſine dubio non eſt triticum, ſed genus hordei, & iumentorum pabulũ. Vnde ſi hæc ſit ſpelta, non dubito, quin non ſit materia, de illa vero prima non poſſum ferre iudiciũ, quia res eſt mihi ignota.

Secundum exemplum eſt, far, quod Paludanus & Soto putant ſufficere, quia credunt eſſe ſpeciem tritici optimã, quæ Hiſpane dicitur, Scandia, ſeu, Scãda apud Aſtures, & aliquid credunt eſſe, quod vulgo dicitur Candeal, & idem fortaſſe eſt, quod Alenſis vocauit Candit, nam hæc vox non eſt Latina, neq; ſcio, quid aliud ſignificet. At vero Diuus Thomas, quem Marſil. Sylueſt. Angel. & alii ſequuntur, negant far eſſe materiam, quia nõ exiſtimant eſſe triticum. Vnde certum eſt, hac voce non ſignificaſſe idem, quod præce-

præcedentes authores, nam de re illa dubitari non poteſt, quin ſit verum triticum, fortaſſe ergo ſignificarunt aliquam aliam ſpeciem grani nobis ignotam, nam & apud nos in Boetia dicitur eſſe granũ, quod dicitur Scandia, & non reputatur triticum, ſed pabulum iumentorum, in aliis vero locis dicitur eſſe aliud genus grani diſtinctum ab hordeo, & à tritico, nullũ habens putamen, ſeu tunicam, & vulgo appellatur farro, quamuis hæc vox interdum apud nos ſignificet etiam farinam hordeaceam, itaque varietas nominum efficit ambiguitatem in rebus, & cum ipſę alias non ſatis notæ ſint, tota res ſit incerta, ſi tamen loquamur de farre, quod à Latinis dicitur ſemẽ adoreum, far illud ſine dubio ponitur inter ſpecies tritici, vt patet ex Plinio, libro 18. capite 8. vbi dicit eſſe granum duriſsimum, & firmiſsimum: indicans eſſe perfectum valde, & magni ponderis, & Columella libro ſecundo, capite ſexto, dicit Alicaſtrum eſſe ſpeciem farris.

Victoria. Tertium exemplum eſt typha, Hiſpanè Centeno, de quo aliqui putant eſſe ſufficientem materiam. Ita Victoria numero 55. qui dicit, de hoc fuiſſe locutum Diuum Thomam nomine ſiliginis, nam dicit ex grano tritici ſeminato in malis terris naſci ſiliginem, quod eſt verum de typha, non de perfecto tritico, & Ledeſma. ita etiam intellexit Diuum Thomam Ledeſma, licet hanc opinionem deſerat. Ratio vero huius ſententiæ eſt, quia exiſtimat typham eſſentialiter eſſe triticum imperfectum tamẽ accidentaliter. Contrariam ſententiam tenet Ledeſma, & nonnulli Summiſtæ, qui exiſtimant typham reuera non eſſet triticum, quia licet interdum vitio terræ ex illo generetur, illud tamen eſt per modum corruptionis, ſicut interdum etiam ex tritico oritur auena, aut lolium, & poſſet exponi Diuus Thomas, ne huic ſententiæ ſit cõtrarius, vt loquatur de ſiligine in ſignificatione ſupra poſita, nam etiam à Latinis dicitur vitium tritici quia licet candore & ſapore prȩſtet, tamen virtute & poteſtate ad nutriendum à tritici perfectione degenerat, quod poteſt interdũ ex imperfectione terræ, vel frequenti ſatione prouenire. Loquendo ergo proprie de typha, ſeu, Centeno, mihi eſt materia dubia, quia neque ex figura, colore, aut proprietate mihi ſatis conſtat, qualis ſit differentia inter illam & triticum, neque ex eo, quod generetur ex tritico, poteſt alterutrum inferri, quia illa generatio eſſe poteſt, cum ſubſtantiali & cum accidẽtali diuerſitate, qualis autem illa ſit, aliis ſignis inueſtigandum eſt. Vnde licet negatiue recte inferatur, illud granum, quod nunquam generatur ex tritico, non eſſe triticum, tamen affirmatiue nõ ſequitur illud, quod generatur ex tritico, eſſe triticum. Relinquitur ergo dubia hæc materia, & ideo in praxi illa non eſt vtendum, vt dixi.

4. Corollariũ. Quarto ſequitur, quid dicendum ſit de pane confecto ex diuerſis granis, farinis aut maſsis, diſtinctione enim opus eſt: nam ſi omnia iſta ſint triticea, licet ſint diuerſæ ſpeciei, non refert, cùm tota illa materia & ſingulæ illius partes ſufficiant, ſi autem mixtio fiat ex aliis frumentis, & maior pars cum notabili exceſſu ſit triticea, cenſeri poteſt ſufficiens materia, quia in vſu omnium hominum ille panis iudicatur triticeus, alias panis confectus ex tritico male purgato, non eſſet ſufficiens, quod eſt plane falſum. Ratio vero eſt, quia illa maior pars, adiuncta contuſione, ſeu coctione, cenſetur alias particulas trahere ad ſuam ſpeciem, & ita confici mixtum eiuſdem rationis cum pane triticeo. Si vero pars triticea ſit minor, vel etiã æqualis, non erit tota illa materia ſufficiens, vt ſentit hic Diuus Thomas ad 3. & Bonauentura diſtinct. S.Bonauent. 11. artic. 4. quæſt. 4. ad 3. & ratio, quia vel ſit perfecta miſtio, & ſic maior pars trahit minorem in ſuam ſpeciem, vel ſi ſit æqualis, vtraque corrumpetur, & fiet vnum tertium diſtinctum, vel ſolum ſit miſtio imperfecta, per iuxtapoſitionem, & tunc pars illa, quæ fuerit triticea, erit materia, & non alia, tamen propter confuſionem, tota illa materia non erit in vſu conſecrando, legatur Alenſ. quæſt. 32. mem. 4. Maior diſt. 11. quæſt. 3.

Ad argumenta contrariæ ſententiæ ſolutio patet ex dictis. Ad primum enim iam oſtenſum eſt nomine frumenti & panis ſimpliciter dicti, intelligi panẽ triticeum, & ita eſſe explicatum in Conciliis, & communi conſenſu, & traditione Eccleſiæ. Solutio primi argumenti contrariæ ſententiæ. Ad ſecundum reſpõdetur, panem triticeum eſſe ſatis certam, ſatiſque communem materiam, cuius ſignum eſt, quia hactenus practice & moraliter nunquam fere dubitatum eſt in particulari, & in indiuiduo de tali materia, neque alicui deficit, quia quamuis fortaſſe in aliqua regione non generetur triticum, facile aſportari poteſt. Nec refert ad materiam Sacramenti, quod grana tritici ſpecie differant, necne, quia Sacramenti veritas non pendet ex ſpecifica vnitate materiæ, tantũ ergo de illius neceſsitate eſt, quod ſit panis triticeus. Veriſimile tamen eſt, quod Diuus Thomas hic ad ſecundum, & Bonauentura & Durandus, ac fere alij Theologi ſentiunt, omne triticum eſſe eiuſdem ſpeciei ſubſtantialis, quia inter ea non apparet tanta diuerſitas accidentium aut effectuum, quæ ſubſtantialem diuerſitatem indicet. Ad tertium Caietani reſpondetur, falſum eſſe & incredibile quod aſſumit, tantam enim diuerſitatem experimur, inter farinam hordei, verbi gratia: & tritici, & inter panẽ hordeaceum & triticeum, quanta eſt inter ipſa grana, vt conſtat ex qualitatibus & effectibus, quos experimur, nec eſt vlla probabilis ratio ad credendum oppoſitum, nam cum proxima materia ſit ſpecie diuerſa, ſola contuſio non ſatis eſt, vt farinæ ſint eiuſdem ſpeciei cum illa non ſit cauſa per ſe, ſed per accidens, alias quidquid per talem contuſionem generaretur, ſiue ex frumentis, ſiue ex petra, aut ex lateribus, aut ex alia quacunque ſimili re fieret, eſſet eiuſdem ſpeciei. Item ſequitur, panem ex granis, vel ex leguminibus confectum eſſe eiuſdem ſpeciei, quia ſanguis inde genitus etiã eſſet eiuſdem rationis. Vnde non eſt ſimile exemplum ſanguinis, quo Caietan. Bonauent. Durandus. vtitur, quia ſanguis habet principium per ſe & proximum, ac eiuſdem rationis in viuente, à quo generatur, & ab eodem materia cibi, quæcunq; illa ſit, diſponitur ac præparatur ad talem formam, mediis aliis tranſmutationibus: at vero farina reſultat ex granis contuſis, per modum cuiuſdam miſtionis, & ibi contuſio ſolum ſe habet, vt conditio ſine qua non, & ideo non ſatis eſt, vt, quod reſultat, ſit eiuſdem ſpeciei, ſed potius eſt diuerſũ iuxta qualitatẽ miſcibilium & idem proportionaliter eſt de pane, qui media concoctione ex farina & aqua conficitur.

SECTIO II.

Vtrum materia huius ſacramenti ſit ſolus panis vſualis ex farina triticea, & naturali aqua confectus.

Explicuimus veluti remotiſsimam materiam, & ſubſtantialem: nunc declarare oportet qualitatem eius, ſeu modum quo confici debeat.

1. Concluſio. Dico ergo primo, de neceſsitate huius materiæ eſſe, vt ſit panis ex farina triticea, & ſola naturali aqua coagmentatus, ita Diuus Thomas hic articulo 7. ad 3. Paludanus diſtinctione 11. quæſtione 1. numero 33. Richardus artic. 2. quæſt. 2. Sotus diſtinctione 9. q. 1. arti. 6. ad 3. Angel. verbo, Euchariſtia. 1. nu. 7. Sylueſt. quæſtione 2. Alan. libro 1. capite 11. Paludan. Richardus. Sotus. Angelus. Syluester. Alanus. Ratio eſt, quia panis communis & vſualis, quo vtuntur homines, vt ſit veluti comes aliorum ciborum, ſolum ſit ex materia triticea, & aqua naturali: & vtraque eſt æque neceſſaria, vt huiuſmodi panis coaleſcat: ſed materia huius ſacramenti eſt panis triticeus & vſualis: ergo, con firmatur, nam propter hanc cauſam panis confectus ex farina, lacte, oleo aut ſimili liquore nõ eſt materia huius ſacramenti: quia re vera non eſt panis,

ſed

ſed aliud genus maſſa; ſeu placentæ: idem ergo erit; ſi farina ſubacta ſit cum aqua roſacea, aut alia ſimili; intelligi autem debet, ſicut paulo antea de farina dicebamus; ſcilicet vt tota aqua vel maior pars naturalis ſit, nã ſi parua aliqua quantitas miſceatur, alterius aquæ non mutabit ſubſtantiam, quia veriſimile eſt conuerti ab illa maiori parte, præſertim adiuncta coctione, vnde id non impedit, quominus ille panis cenſeatur vſualis: & ideo id non erit contra ſacramēti veritatem, eſſet tamen illicitum id facere, quia eſt præter Chriſti inſtitutionem, & huius materiæ puritatem. Cum autem dicimus, requiri ſolam farinam & aquam, non excludimus nonnullam ſalis admiſtionem; nam licet hæc in Eccleſia Latina fieri non debeat, propter ea, quæ infra dicemus de pane azymo, tamen ſi fieret, non eſſet contra ſubſtantiam ſacramenti, quia vſualis panis fermentatus ita confici ſolet: ſecus vero eſt de butyro, pipere, caſeo, aut aliis rebus ſimilibus, quæ nullo modo miſceri debent; & ſi in minima quantitate adiungantur; erit illicitum contra puritatem, & inſtitutionem talis materiæ; ſi vero in maiori, aut in notabili quantitate miſcerētur, eſſet contra ſubſtantiam ſacramenti, quia non fieret panis vſualis, ſed placenta quædam, quæ potius cum pane comedatur, quam ipſa poſsit per modum panis ad alios cibos deſeruire, & ideo in huiuſmodi miſtionibus; non ſola quantitas, ſed etiam qualitas attendenda eſt; nam ſi fiat per modum condimenti, & mutet ſaporem, ac vſum panis, tollet veram rationem huius materiæ.

Caiet. Contra hanc vero concluſionem ſentit Caietanus hic articulo 7. putat enim ex farina, & aqua roſacea fieri panem eiuſdem ſpeciei cum alio communi, quia ſola illa diuerſitas aquæ non videtur obſtare, quo minus panis confectus ſit eiuſdem ſpeciei, tum quia, per concoctionem exhalatur & conſumitur, tum etiam; quia, licet aliquid maneat, tamen potiſsima ſubſtantia illius miſti eſt farina, quæ eiuſdem rationis manet; & in ſuam naturam trahit humorem illum. Hæc opinio aliquibus recentioribus non diſplicet; mihi vero maxime, propter antiquorum authoritatem, & Eccleſiæ vſum, qui eſt in hac re maioris momenti. Reſpondetur ergo primum, non eſſe improbabile, miſta illa, ſpecie ſubſtantiali & phyſica differre, quia alterũ miſcibilium diuerſum eſt; & æque concurrit cum alio ad miſtum conficiendum, nam in magna quantitate ponitur; & eſt valde actiuum; quidquid vero ſit de ſpecie phyſica ſatis eſt, illum panem non eſſe vſualem, vt non poſsit eſſe materia huius ſacramenti; vt iterum iam dicemus.

2. Concluſio. Dico ſecundo, neceſſe eſt, vt hic panis ſit calore ignis concoctus, itaque cruda maſſa non eſt ſufficiens materia. In hoc conueniunt omnes Theologi. Et ratio eſt, quia maſſa non eſt panis, nec cibus, aut alimētum hominum, per ſe loquendo. Dubitant autem Theologi, an hæc maſſa differat ſpecie à pane concocto. Et quidam negant, vt Scotus diſtinct. 11. quæſtio. 6. & Gabriel. lectione 35. in Cano. ſicut caro cruda, & cocta videntur ſpecie differre. Alij vero affirmant, vt Diuus Thomas quæſtione ſequenti, articulo 6. ad primum, & in 4. diſtinctione 11. quæſtione 1. articulo 1. quæſtione 3. & ad tertium, vbi & farinam à tritico, & panem à maſſa & farina, ſpecie diſtinguit, quem ſequuntur Caietanus & alij Thomiſtæ. Et eſt veriſimile, quia cum maſſa & farina ſint materiæ facile tranſmutabiles, credibile eſt, nimio calore ignis ſubſtantialiter mutari, ſicut cum panis, per actionem naturalis caloris in chylum conuertitur, quod etiam indicat diuerſitas accidentium, & operationum, nam licet vnum & aliud ſignũ non ſufficiat, tamen multa ſimul ſumpta multum indicant. Addit Caietanus rationem Theologicam, ſcilicet, quia, ſi forma panis eſſet accidentalis, maneret poſt conſecrationē, quod eſt omnino falſum, vt infra dicetur. Sed hæc ratio nō cogit, quia, licet panis non differat à maſſa ſubſtantialiter, nihilominus non eſſet dicendum, formam panis eſſe ſolum accidens, ſed eſſe formam ſubſtantialem maſſæ, & ſubſtantiam maſſæ eſſe ſubſtantiam panis, quamuis illa ſubſtantia non habeat rationem panis, niſi coniuncta ſit talibus accidentibus, vt in aliis exemplis infra tractandis neceſſario dicendum eſt. Itaque hæc res Theologica non pendet ex hac quæſtione phyſica, vt bene dixit Scotus, & fatentur vterque Soto & alij Thomiſtæ. Ex hac vero concluſione ſequitur amylum crudum (vt ita dicam) non eſſe materiam huius ſacramenti, quia vt ſic, nec eſt panis, nec eſt cibus humanus: An vero ex illo confici poſsit panis, iam dicam.

Dico tertio, de neceſsitate materiæ huius ſacramenti eſt, vt panis ſit ſolo igni aſſus, ſeu coctus, ita vt ſi ſit oleo aut butyro frixus, aut aqua elixus, non ſufficiat. In hac omnes conueniunt. Et ratio eſt, quia alioqui non erit verus & vſualis panis, ſed erit placenta, laganum, pultes, aut quid ſimile: Vnde Plinius lib. 18. c. 8. dicit, Romanos multo tempore vſos eſſe pulte, & non pane, diſtinguit ergo vnum ab altero. Neque oportet differentiam eſſe ſpecificam, & ſubſtantialē, ſed ſatis eſt, vt ita dicam, quod ſit vſualis & artificialis. Non refert autem, quod panis in furno torreatur, aut ſub cineribus, aut intra aliquod vas ferreum, aut fictile aſſetur dummodo puro igne coquatur, quia illis modis non fit miſtio alicuius liquoris, neque impeditur vera concoctio, ſed ſolum eſt varietas in proximo continente, ſeu in modo applicandi ignem, & ideo non impediunt, quin fiat verus panis. Vnde intelligitur, amylum confectum per modum pultis, ſeu pulmentarij, prout fit in communi vſu illius, non eſſe materiam conſecrationis, quia non eſt panis. *3 Concluſio.*

Dico quarto, Neceſſe eſt vt panis dicto modo confectus in ſua ſubſtantia, & natura perſeueret, & in eo conſecrari poſsit, & eadem ratione neceſſarium eſt, vt farina ex qua conficiendus eſt panis, non ſit corrupta; ſed vt conſeruetur in ſua natura. Ita D. Thom. hic & omnes, quia ſi fiat corruptio, iam non eſt panis, ſicut acetum non eſt vinum, & ideo non eſt materia, vt dicemus. Sæpe vero difficile eſt iudicare, an panis ſit ſubſtantialiter corruptus, necne. Et ideo D. Thom. hic ad quartum recte docet diligenter conſiderandam eſſe mutationem accidentium, coloris, ſaporis, & an facile fiat diſſolutio ſeu reſolutio, quaſi in cineres; nam illud eſt maximum corruptionis ſignum. In praxi vero ſeruandum eſt, vt quandocunque ſunt ſigna corruptionis, nō fiat conſecratio, propter reuerentiam tanti ſacramenti, quod maxime verum eſt, quando tot ſunt ſigna, vt ſaltem reddant materiam dubiam. Dubitari vero ſolet de pane prius male cocto, qui poſtea per compreſsionem digitorum, quaſi in maſſam redigitur. Reſpondetur, quod ad vſum pertinet propter reuerentiam, non eſſe vtendum huiuſmodi, vel alia ſimili materia, non exiſtimo tamen in rigore illam eſſe corruptionem ſubſtantialem, quia nulla interuenit actio, quæ ad illam ſufficiens eſſe videatur. Et per hæc iudicandum eſſe de ſimilibus caſibus. *4. Concluſio. Dubium. Reſponſio.*

Vnum vero ſupereſt controuerſum dubiolum de pane confecto ex amylo, an ſit ſufficiens materia, multi enim affirmant, quia amylum eſt materia triticea, & poteſt in maſſam aqua ſubactam redigi, & igne aſſari, ita Paludan. diſt. 11. quæſt. 1. art. 4. concluſ. 5. At vero Diuus Thomas hic ad quartum, abſolute negat, quem eſt ſecutus Scotus, diſt. 11. quæ. Carthuſ. quæſt. 3. dubio vltimo. Victoria num. 55. Ledeſ. Alan. Syluester, Angelus locis ſupra citatis. Ratio eſt, quia exiſtimant omnino corrumpi triticum, quando ex illo conficitur amylum, tranſmutatur enim longe alio diuerſo modo, quam cũ ex tritico fit farina, quia & diuerſo modo contunditur, & illi miſcetur aqua; & poſtea lacteus humor colatur, & exſiccatur: deinde vehementi calore ſolis, hæc autem multiplex actio, & tranſmutatio, ad finem valde diuerſum ordinata, *Dubium aliud. Palud. Scotus. Carthuſ. Victoria. Ledeſma. Alanus. Syluest. Angelus.*

magnam facit coniecturam, materiam illam, ſeu maſſam, quæ dicitur amylum, eſſe valde diuerſæ rationis à farina triticea, & conſequenter, quamuis ex illa poſtea fiat paſta, ſeu maſſa & coquatur, illam non eſſe panem verum, & vſualem, ſed corruptum: & aliud placentæ genus: non ergo erit materia ſufficiẽs, Et hæc ſententia eſt valde veriſimilis, & vt minimũ, certum eſt, hanc materiam eſſe valde dubiam, vt dixit D. Thomas diſtinctione 11. quæſtione 2. articulo 2. quæſtione ſecunda ad 3. Et Soto diſtinctione 9. quæſtione 1. art. 3. & ideo non eſſet conſultum, neque ſecurum in illa conficere.

D. Thom. Scotus.

SECTIO III.

Vtrum panis azymus vel fermentatus ſit de neceſsitate ſacramenti.

1 Sententia. Græcorum erronea. Leo IX. S. Anſelm. Guido. Caſtro. Euthym. Niceph. Hierem.

Dicam ſimul de neceſsitate ſacramenti, & præcepti, quia hæc duo D. Th. cõiungit, & vix poteſt vnum abſque alio tractari. Prima ſententia eſt Græcorum, aſſerentium fermentatum panem eſſe de neceſsitate huius ſacramenti, ita vt in ſolo illo, tam licitè, quam valide confici poſsit. Qui error incepiſſe creditur poſt mille & viginti annos à Chriſti aduentu, vt colligitur ex Leone IX. epiſtola ad Michaelem Patriarcham Conſtantinopolitanum c. 5. & ex Anſel. lib. de fermentato & azymo. Guidone Carmelita, & Caſtro, verbo Euchariſtia, hæreſi 2. Niceph. libr. 1 hiſtoriæ c. 28. & in eodem errore nunc Græcos perſiſtere, colligitur ex Hiere. Patriar. Conſtantinopolitano, in libro reſponſionum ad Lutheranos capite 10. vbi negat in azymo fieri ſacramentum. Fundamentum horum eſt, quia putant, Chriſtum in fermentato pane conſecraſſe, dicunt enim non cœnaſſe agnum decimaquarta Luna, quando azyma incipiebat, ſed Luna decimatertia, quando fermentum durabat, Confirmatur hæc ſententia, quia panis azymus non eſt panis ſimpliciter, ſed ſecundum quid, cuius ſignum eſt, quia non eſt in communi vſu hominum.

Secunda ſententia referri poteſt, dicens, panem azymum eſſe neceſſarium Latinis de neceſsitate ſacramenti, fermentatum vero Græcis, ita, vt ſi in altero tentent conficere, nihil facient. Ita docuit quidam Hugo, quem refert & ſequi videtur Gloſſa in capit. Litteras, de celebratione miſſarum, ſed eſt ineptiſsima ſententia & ſine fundamento.

Tertia ergo ſententia eſt, neutrum quidem panem eſſe Latinis aut Græcis de neceſsitate ſacramenti, cõuenientiorem tamen, magiſque congruentem materiam eſſe panem fermentatum, quam azymum. Hanc ſequuntur Lutherani & Caluiniſtæ, qui dicũt vſque ad Alexandrum tertium Eccleſiam fuiſſe vſam fermentato, illum vero Pontificem, vt aliquid inuſitatum faceret, azymum introduxiſſe: quam conſuetudinem ipſi deſpicientes, fermentato in ſuis cœnis dominicis (vt vocant) vtuntur. Primo quia eſt magis vſualis, & aptior ad cibandum hominem, & conſequenter ad ſignificationem ſpiritualem huius ſacramenti. Secundo, quia non licet nobis vti cæremonia Iudaica. Panis autem azymus eſt Iudaica cæremonia, vnde in ſexta Synodo Canone 11. Trullano prohibetur fideles Iudæorum azymia comedere. Ex quo infertur, iuxta hunc errorem, non debuiſſe, nec potuiſſe Eccleſiam Latinam præcipere conſecrationem in azymo, aut prohibere illam in fermentato. Cur enim prohibeat id, quod magis decet? præſertim, quia celebrando in azymo ſemper magis videmur imitari Iudæorum ritum. Vnde eademmet Eccleſia Latina non curauit celebrare Paſcha ſemper in Luna decimaquarta, ne Iudaicum ritum retinere videretur. Confirmatur, quia panis fermentatus eſt perfectus panis: ergo non magis debuit prohiberi, quam vinum album vel nigrum.

6. Synodus.

4. Senten. Niceph.

Quarta ſententia eſſe poteſt; in contrario extremo; panem, ſcilicet, azymum eſſe de neceſsitate ſacramenti, ita, vt fermentatus non ſufficiat. Hanc tribuunt aliqui Armenis. Tamen, quamuis Nicephorus libr. 18. hiſtor. cap. 53. referat eos conſecrare, in azymo, non tamen dicit, eos hoc facere ea fide vel opinione, quia putent, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed eo modo, quo facit Eccleſia Latina, vnde nullum inuenio huius erroris aſſertorem. Fundamentum autem eius eſſe poteſt, quia Chriſtus conſecrauit in azymo, ſed eſt parui momenti, quia inde non fit, illam ſubſtantiam eſſe eſſentialem, quia fortaſſe conſecrauit in vino albo, vnde non ſequitur, illud eſſe ita neceſſarium, vt nigrum non ſufficiat.

5 Senten. Scotus. Gabr. Caſtro. Angel.

Quinta ſententia eſt, panem azymũ, quamuis non ſit de neceſsitate ſacramenti, omnibus tamen eſſe de neceſsitate præcepti, ita, vt peccent Græci conſecrãdo in fermentato. Ita ſentit Scotus. d. 11. q. 6. in fine. Gabr. lect. 34. in can. Caſtro ſupra circa finem. Hi ſolum videntur fundari in traditione Eccleſiæ Romanæ, cui etiam Græci tenentur conformari. Alij vero videntur hoc fundare in iure diuino, fundato in facto Chriſti, qui in azymo conſecrauit. Indicat Angel. Euchariſt. 1. num. 6.

6. Senten. Palud.

Sexta ſententia eſt, Latinis eſſe panem azymum neceſſarium neceſsitate præcepti, Græcis vero liberũ eſſe hoc vel illo vti, ita Pal. d. 11. q. 1. a. 4. concluſ. 6. licet non ſatis clare. Fundamentum eſſe poteſt, quia Eccleſia Latina impoſuit hoc præceptum: ergo Græci poſſunt, ſi volunt illi conformari, eſto, non teneantur, quia Eccleſia Romana noluit illos obligare. Et confirmatur, nam cur tenebuntur ſequi ſuæ Eccleſiæ ritum, cum ſchiſmaticus ſit?

1. Concluſ. Con Flor. Trident. Innoc. S. Anſelm. Alenſ. Gabr. Matt. 26. Marc 14. Luca 22. Exod 12. D. Thom. Pet. Comeſt.

Dico primo, tam panis azymus, quam fermentatus, ſufficit ad ſubſtantiam huius ſacramenti Eſt de fide, vt conſtat ex Concil. Florentino in decrete Eugenij, & ex doctrina Tridentin. ſeſsione 13. & ex capite. Ad abolendam, de hæreticis, vbi damnantur, qui dicunt, Eccleſiam Romanam errare in ritu ſacramentorum. Vnde Leo IX. in dicta epiſtola ſententiam Græcorum hæreticam vocat. Item Innocent. libro quarto de myſt. capite 4. & Anſelm. dicta epiſtola de fermentato & azymo, & D. Thom. hic & omnes Scholaſtici, diſt. 11. Alenſ. 4. p. quæſtione 32. & Gabriel. dicta lect. 34. Et quidem, quod panis fermentatus ſufficiat, omnes Catholici confitentur, & traditione conſtat, & ratione probabitur ſtatim. De pane autem azymo probatur primo de facto Chriſti, celebrauit enim Paſcha primo die azymorum, quando cæteri Iudæi immolabant, vt conſtat ex Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. illo autem die iam non licebat vti fermentato, vt conſtat Exod. 12. Quinimo, quamuis Chriſtus cœnaſſet 13. Luna, vt Græci volunt veriſimilius eſſet in azymo confeciſſe, vt Innocent. ſupra notat, & Diuus Thomas 4. diſtinct. 11. quæſt. 2. art. 2. quæſtione 3. quia licet Chriſtus anticipaſſet tempus, tamen ſeruaturus erat omnes cæremonias illius Paſchæ: ergo ſicut credendum eſt, vſum eſſe lactucis agreſtibus in illa cœna, ita eſt credendum vſum eſſe pane azymo, ſicut lege erat præſcriptum, quod etiam notauit Petrus Comeſtor in hiſtoria Euangelica, cap. 149. Dicere autem poſſunt Græci, in cœna quidem legali vſum eſſe Chriſtum pane azymo, illa tamen finita, ſtatim rediiſſe ad panem fermentatum, quod nondum erat prohibitum. Sed inprimis tam incertum eſt hoc, quam eſt incertum conſecraſſe in vino albo aut nigro, ergo ſicut eſſet erroneum alterutrum ex illis vinis præſcribere, propter factum Chriſti, ita & præſcribere panem fermentatum. Ac deinde cum ſupra diximus Chriſtum conſecraſſe ante inchoatam cœnam vſualem paulo poſt finitam legalem, veriſimile ſatis eſt conſecraſſe in pane & vino, quæ ſuperfuerant ex cœna legali: denique, ſi ipſi dicunt anticipaſſe Chriſtum legalem cœnam, cur non etiam dicent anticipaſſe totam cæremoniam illorum dierum, in

quibus, poſt inchoatum azyma, non licebat ad fermentatum redire?

Azymum eſſe verè panem probatur.

Vltimo probatur ratione, vtraque pars cōcluſionis, quia vterque panis eſt ſimpliciter panis, & ita in Scriptura vocatur: de fermentato nos fatemur, de azymo probatur primo ex eiſdem locis cœnæ, Accepit panem, &c. & ex Luc. 24. vbi duo diſcipuli dicuntur agnouiſſe Chriſtum in fractione panis, quem neceſſe eſt fuiſſe azymum, quia illud accidit in ſecundo vel tertio paſchæ die, & tamen in illis ſeptem diebus non poterat iuxta legem inueniri fermentum in domibus Iudæorum. Exo. 12. & 23. vbi Caietanus hoc notat. Marci etiam 2. dicitur, Dauid comediſſe panes propoſitionis, qui etiam 1. Reg. 21. & 22. panes ſimpliciter vocantur, quos tamen conſtat azymos fuiſſe, vt ſcribit Philo, in lib. de vita contemplatiua, & Ioſeph. l. 3. antiq. c. 10. alias 9. colligitur ex Leui. 2. vbi dicitur, Omnis oblatio quæ offertur Domino, abſque fermento fiat. Vnde Theodor. orat. 10. in Dani. circa illa verba, c. 10. Die autem vigeſima, &c. expreſſe dicit: panis & fermentatus, & non fermentatus vocatur, & idem notarunt ex Scriptura ſacra, D. Thomas 4. diſt. 11. qu. 2. art. 2. quæſtiunc. 3. ad 6. & Alenſis, 4. part. quæſt. 32. memb. 3. Ratione item probatur, quia vterque panis conficitur ex farina triticea, & naturali aqua ſubacta & puro igne coquitur, hæc autem tantum ſunt de ratione panis, vterque etiam habet proprium vſum panis: nam licet vnius vſus ſit frequentior, quam alterius, quia eſt delectabilior & aptior, tamen vtriuſque vſus, eſt proprie vſus panis, ſcilicet, vt cum aliis cibis, tanquam illorum comes adhibeatur. Dices, panis fermentatus eſt corruptus: iuxta illud, modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Reſpondetur, ſenſus eſt, totam maſſam fermentat, vt habet Græca lectio, non enim ſubſtantialiter corrumpit, ſed alterat & diſponit, vt tali modo fiat. Vnde potius, quando debito modo fit iſta miſtio, maſſa trahit fermentum (ſi fortaſſe ſubſtantialiter differunt) in ſuam naturam, & ita ex toto illo cōpoſito fit verus panis, qui totus eſt aptus ſecundum ſe, ad conſecrationē. Quare merito aduertit D. Th. ne ſit nimia miſtio fermenti, qua, ſi maſſam ita corrumperet, vt non eſſet accommodata vſui hominum, poſſet id eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, & multo magis erit, ſi ſolum ipſum fermentum coctum aſſumatur, nam illud neque eſt panis, neque homines illo vti poſſunt.

Exod 12. & 23
Caietan.
Marci 2.
1. Reg. 21.
Philo.
Ioſephus.
Leuitic 2.
S. Theodor.
D. Thom.
Alenſis.

Illatio ex dictis.

Ex quo intelligitur, erroneum etiam eſſe, dicere alterutrum panem eſſe ſimpliciter de neceſsitate ſacramenti in hac vel in illa Eccleſia, Græca aut Latina, nam & ratio facta, & teſtimonia adducta æque probant de omni Eccleſia, præterquam quod erroneū eſt dicere ſacramēta habere alias eſſentias, in vna parte Eccleſiæ, ac in alia: aut conſuetudinem aut præceptū Eccleſiæ poſſe immutare, aut eſſentialiter limitare materias ſacramentorum. Deniq; erroneū eſt dicere, Chriſtum Dominum aliam materiam pro Græcis, aliam pro Latinis inſtituiſſe. Quæ omnia ſupra in materia de ſacramentis in genere probata ſunt.

2. Concluſio

Dico ſecundo, conuenientiſsime Latinam Eccleſiam pane azymo vſam eſſe, habet enim hoc maiores congruentiæ rationes. Eſt certa, & probatur primo authoritate Eccleſiæ Romanæ, quæ ſumma eſt, & à Beato Petro accepiſſe creditur hanc conſuetudinem & continua traditione tenuiſſe. Quod enim noui hæretici dicunt hanc eſſe rem nouam & introductam ab Alexandro tertio impudentiſsimum eſt, & contra omnem hiſtoriæ veritatem, vt conſtat ex citata epiſt. Leon. IX. & ex Innocent. lib. 4. cap. 4. Secundo probatur ex facto Chriſti, quem oſtendimus in azymis cōſecraſſe, eo, quod Luna decimaquarta conſecrauerit. Tertia ratio congruentiæ ſumitur ex ſignificatione, nam panis azymus ſignificat puritatem, & ſanctitatem Corporis Chriſti, vel puritatem, quam habere debet, qui ad hoc ſacramentum accedunt, iuxta illud 1. ad Corinthios 5. Itaque epulemur non in fermento veteri, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Quarta ratio veluti litteralis ſumitur ex Anſelmo, quia panis azymus facilius, purius ac decentius conficitur. Adde etiam ex Diuo Thoma hic ad quartum, panem azymum magis eſſe immunem ab omni corruptione.

Leo IX.
Innoc 4.
S. Anſelm.

3. Concluſio.
Leo 9.

Dico tertio, tam Græcis, quam Latinis licere Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem obſeruare. Hæc concluſio eſt communis & certa. Docet eam Leo nonus dicta epiſtola capite 29. vbi & Latinorum conſuetudinem defendit & ſubdit, eam eſſe Romanæ Eccleſiæ moderationem & prudentiam, vt, cum tam extra, quam intra illam multæ ſint Græcorum Eccleſiæ, nullam à paterna ſua traditione perturbet, ſed potius eam ſeruare moneat, & ſuadeat, quod etiam nunc in Rom. Eccleſia obſeruari conſpicimus. Vnde conſtat iure diuino neutrum horum eſſe præceptum, quia ſolum Chriſti factum non ſatis eſt ad inducendū præceptū, nam licet conſecrauerit in vino albo, verbi gratia, aut hora noctis, non ideo præcepit nos ita conſecrare, neque ex alio teſtimonio ſcripto aut tradito poteſt huiuſmodi præceptum colligi, & ſupra dicta Romanæ Eccleſiæ conſuetudo ſatis docet, nullum tale eſſe vniuerſale præceptum, non modo diuinum, verum etiam neque humanum.

Quarto dicitur, tam Græcos, quā Latinos teneri ad ſeruandum ſuæ Eccleſiæ ritum. Hæc eſt cōmunis ſententia, quæ ita explicanda eſt, in primis enim ſacerdos Latinus in Eccleſia Latina conficiens tenetur ſine dubio in azymo conſecrare, non ſolum propter ſcandalum, ſed etiam, quia Eccleſiæ conſuetudo obligationem inducit: vnde in Capite, Litteras, de Celebr. miſſa. punitur quidam ſacerdos, ꝙ in fermentato conſecraſſet. Deinde ſacerdotes Græci ſimiliter in ſua Eccleſia conficientes, debent ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem obſeruare: vt cenſet D. Th. & docent. Caiet. Soto, & alij: Et colligitur ex Con. Florent. Et ratio eſt, quia Eccleſia Græca in hoc præciſe facto non eſt ſchiſmatica, aliud eſt enim improbare Eccleſiæ Latinæ cōſuetudinem, aſſerendo illam eſſe contra veritatem, & reuerentiam ſacramenti: aliud vero ſeruare ſuam conſuetudinem, quam Eccleſia Romana non improbat, nec reprehendit, vt patet ex Conc. Florent. ſupra: & ex Leo. Papa in dicta epiſtola, & ex Innoc. libr. 4. de hoc myſterio capite 33. illud enim prius pertinet ad ſchiſma & ad hæreſim, & ideo tenentur omnino Græci illud vitare: hoc vero poſterius, non pertinet ad ſchiſma, ſed ad quandam conſuetudinem honeſtam, quam ipſa etiam Eccleſia Latina ſeruari vult, vt ex dictis patet: ergo tenentur ſacerdotes Græci ſuæ Eccleſiæ conſuetudini conformari.

Conc. Flor.

Quando liceat Latino in fermentato, & Græco ſacerdoti in azymo conſecrare.

Illud vero in hac concluſione explicandum ſupereſt, an Latinus ſacerdos in Eccleſia Græca, vel Græcus in Latina reſpectiue in fermentato vel azymo cōſecrare teneatur. Reſpondetur, ſolere in Eccleſia Latina inueniri aliqua monaſteria vel Eccleſias Græcorum, in quibus Græcorum ritus ſeruantur: & ſimiliter poſſunt inter Græcos inueniri Eccleſiæ Latinæ in his ergo templis vnuſquiſque ſeruare debet ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem, quia perinde ſe habet, ac ſi in propria Eccleſia, Græca vel Latina verſaretur, & hoc aperte docet Leo P. IX. dict. ep. ad Michael. c. 29. & ita etiam habet vſus. Exiſtimo tamen non licere ſacerdoti Latino in huiuſmodi templo Græcorum, quod in Eccleſia Latina exiſtit, quamuis in eo Græci ritus ſeruentur à Græcis in fermentato conſecrare, quia illud eſt quaſi ſpeciale priuilegium Græcis conceſſum, At vero ſi Latinus ſacerdos verſetur in Eccleſia Græca, & in propriis eorum Eccleſiis conficiat, optime faciet, eorum mori ac conſuetudini ſe conformando, iuxta doctrinam Ambroſij ab Auguſtino recitatam, & probatam epiſtola 118. capite 1. epiſtola 119. capite 18. & habetur in capite, Ille, diſtinctione duodecima. Intelligo autem hoc verum eſſe ſiue aliquis diu, & tanquam incola inter Græcos habitet, ſiue vt hoſpes, ac peregrinus illac pertranſeat, de quo poſteriori

S. Ambr. August.

modo potiſsimum loquuntur Ambroſ. & Auguſtin. qui in omnibus his humanis conſuetudinibus, vt ieiunandi, ſeruandi feſta, & ſimilibus, cenſent vnumquemq; peregrinum debere ſe ad illius Eccleſiæ conſuetudinem conformare, in quo actu verſatur. Ex quo videtur vlterius ſequi non ſolum poſſe licite, ſed etiam teneri ſacerdotem Græcum tranſeuntem per Eccleſias latinas in azymo conſecrare, peccareq; ſi aliter faciat. Atq; ita ſentit Ledeſm. in 4. 1. p. q. 15. ar. 4. dub. 2. Sed rigoroſa eſt hæc ſententia pro peregrinis, & iter agentibus, tum quia Eugen. Pap. in litteris vnionis poſt ſeſſ. vlt. Con. Flor. ſimpliciter & ſine limitatione dicit, vnumquemq; ſacerdotem debere cōficere in fermentato, vel azymo iuxta Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem, tum etiam, quia Leo IX. dict. ca. 29. multum fauet, imò etiam monet, vt vnuſquiſq; iuxta ſuæ Eccleſiæ ritum celebrare ſinatur, etiamſi in alieno ſolo verſetur: tum præterea, quia licet non ſit certa, eſt tamen probabilis opinio eum, qui per locū aliquem tranſit, quamuis bene faciat propriam aliquam illius loci conſuetudinem ſeruando, non tamē ad id teneri, per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo, vt notauit Gloſſa in cap. Quæ contra, diſt. 8. Ergo & ſacerdos Græcus non tenetur mutare ſuam conſuetudinem loci, per quem tranſit: ſecluſo autem hoc titulo nullus alius inueniri poteſt, quo obligetur. Adde quidquid ſit de alijs conſuetudinibus, hanc, de qua agimus, videri hoc ſenſu & modo introductam, & ab Eccleſia acceptatam, vt vnicuique liceat ſuæ Eccleſiæ ritum ſeruare, vbicunque celebrare permittatur, vt ex adductis decretis conſtat & ex praxi: nam Romæ ita ſæpe fieri vidimus: & certo ſcimus noſtros Latinos ſacerdotes peregrinantes inter Græcos non ſchiſmaticos, ſed Romanæ Eccleſiæ vnitos, in azymo ſolitos eſſe celebrare: & merito ſane ita hæc conſuetudo eſt approbata, quia difficilimum eſſet, ſacerdotem in re tam graui obligari ad mutandam antiquam, & patriam conſuetudinem, ſolum propter tranſitum per aliam Eccleſiam. Vnde etiam confirmatur, nam ſacerdos Latinus tranſiens per Eccleſiam Græcam non obligatur mutare Latinam conſuetudinem, vt omnes fatentur: ergo neque è contrario Græcus obligandus eſt, &c. quia titulus conſuetudinis par eſt in vtroque. Nam licet Romana Eccleſia, quæ caput eſt, magis approbet ſuam conſuetudinem, quandoquidem illam amplectitur, tamen ſimpliciter, & quoad obligationem & reſpectiue (vt ſic dicam) æquè approbat vtramque pro Latinis & Græcis, diſtributione accommodata. Denique, quoad totum alium miſſæ ritum non tenetur Græcus tranſiens per Latinos, nec Latinus tranſiens per Græcos mutare illum, vt ſeruet ceremonias eius quod ſi in quo celebrat, quia hoc eſt pene impoſsibile moraliter loquendo: ergo idem eſt de hoc ritu. Dico ergo, ſine ſcrupulo poſſe ſacerdotem Græcum peregrinantem per Eccleſiam Latinam, & Latinum per Græcam ſuæ Eccleſiæ ritum ſeruare cum conſenſu & facultate paſtorum eius Eccleſiæ in qua verſatur, quam ipſi, ſi nullum timeant ſcandalū præſtare poſſunt, & debent ſi nulla rationabilis cauſa obſtat. Secus vero eſſet, ſi ſacerdos omnino mutaſſet domicilium, quia tunc iam non eſſet reputandus Sacerdos Græcus, etiam ſi antea eſſet ſed Latinus, quia iam factus eſſet membrum Eccleſiæ Latinæ, & ideo, ſecluſo ſpeciali priuilegio debet illi ſe conformare.

Reſponſio ad fundamenta aliarum opinionum.

Et ex his ſatis reſponſum eſt ad aliarum opinionū fundamenta. Et ad primā quidem, & ſecundam opinionem nihil denuo dicendum occurrit. Ad tertiam vero dicitur, celebrare in azymo non eſſe Iudaicum ritum, quia non eſt vti azymo, eo modo, & fine, quo Iudæi vtebantur, neque ex veteris legis obligatione, quod eſſet proprie ſeruare Iudaicas cæremonias: alias etiam eſſet cæremonia Iudaica conſecrare in fermentato, quia interdū præcipiebatur Iudæis vti fermentato & non azymo, vt conſtat Exodi 7. & 23. & Leuitic. 7. & vti aqua in baptiſmo, dici poſſet cæremonia iudaica, quia Iudæi lauacri variiſque baptiſmatibus vtebantur. Idem Græci celebrant ſemper Paſcha luna decima quarta, in quacunque die hebdomadæ occurrat, nulla habita ratione diei dominicæ, in quo magis videntur accedere ad Iudaicos ritus: & tamen ſimpliciter non iudaizant: quia non faciunt ex præcepto legis veteris: ergo nihil eſt, quod nobis obiiciant. Cur autem Eccleſia Latina hanc conſuetudinem elegerit iam dictum eſt: & fortaſſe ad vitandum errorem Græcorum, quando nulla alia cauſa intereſſet, oportuiſſet præcipere Latinis ſacerdotibus, vt prædictam conſuetudinem obſeruarent: ſicut refert Diuus Thomas, diſtinctione vndecima, quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, quæſtione tertia, Leonem Papam ordinaſſe aliquando, vt Latina Eccleſia in fermentato conſecraret ad euitandum errorem Ebionitarum, qui legalia ſeruanda eſſe dicebant, & idem dicunt alij Scholaſtici, non tamen deſignant, quis Leo hic fuerit, neque ego in Hiſtoriis inuenio: indicant tamen fuiſſe poſt Innocentium tertium, poſt quem ſolum fuerit Leo IX. qui in ſua epiſtola defendit conſuetudinem conficiendi in azymo, quam dicit per 120. annos in Eccleſia duraſſe, & Leo X. cuius memoria recens eſt, & ſatis conſtat hoc non feciſſe. De aliis opinionibus nihil eſt, quod dicamus, nam, probando veritatem, earum fundamenta diſſoluimus.

Exod. 7. 23. Leuit. 7.

Dubium.

Vnum verò ſupereſt dubium, an ſcilicet liceat Latino ſacerdoti in Eccleſia Latina conſecrare in fermentato, propter aliquam occurrentem neceſsitatem, verbi gratia, ne proximus ſine viatico decedat, vel ne totus populus diu ſacrificio priuetur. Reſpondetur, nulla ratione eſſe talem licentiam concedendam, quia licet præceptum, verbi gratia, communicandi in articulo mortis, ſit de iure diuino, & præceptum conficiendi in azymo ſit humanum, tamen illud primum præceptum affirmatiuum eſt, & ideo non obligat pro ſemper, ſed quando commodè, & cum debitis circumſtantiis fieri poteſt, & ideo poſito alio præcepto humano præſcribente debitum cōficiēdi modum, ceſſare poteſt obligatio alterius præcepti, pro aliquo tēporis articulo, pro quo modus ille non poteſt obſeruari, quia expedit, vt in hoc ſacramento cōficiendo ſumma reuerentia ſeruetur, & ideo oportet vt vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo non facile violetur, ne aperiatur via ad tractandum indigne hoc ſacramentum, & contemnendi eccleſiaſticas cæremonias & ritus, ſicut cenſent fere omnes de cōſecratione de veſtibus ſacris, & ſimilibus, quæ non continent grauiores ritus, quàm ſit hic, de quo agimus, quæ omnia eo veriora ſunt, quo certum eſt, hoc ſacramentum non eſſe de neceſsitate ſalutis, ſicut Baptiſmus vel Pænitentia. Hic verò caſus non poteſt moraliter accidere inter Græcos, quia panis fermentatus facilius vbique inuenitur, quam azymus: ſi tamen fingatur occurrere, ſecurius eſſet eandem regulam ſequi, quanquam non eſſet tam certa obligatio, tum quia maius periculum eſt irreuerentiæ, ſuperſtitionis & ſcandali, in diſcedendo propter priuatas neceſsitates, vel rationes à conſuetudine Eccleſiæ capitalis, quam in diſcedendo à conſuetudine alterius partis, & præſertim ſequendo conſuetudinem capitis, tum etiam, quia illa obligatio Græcorū non eſt tam certa, neque tanta ac tam ſolida authoritate firmata.

Reſponſio.

ARTICVLVS V.

Vtrùm vinum vitis ſit propria materia huius Sacramenti.

4. d. 11 q. 2. ar. 3. q. 1 Et 1. cor 11. lit 7. prim.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod non ſit propria materia huius ſacramenti vinū vitis. Sicut n. aqua eſt mate-

materia Baptiſmi, ita vinum eſt materia huius ſacramenti. Sed in qualibet aqua poteſt fieri Baptiſmus: ergo in quolibet vino (puta malorum granatorum, vel mororum, aut huiuſmodi) poteſt confici hoc ſacramentum, præſertim cum in quibuſdam terris vites non creſcant.

Innuitur lib 20. Ety. c.3 circa med. *2. Præterea acetum eſt quædam ſpecis vini quod de vite ſumitur, vt Iſidorus* dicit. Sed de aceto non poteſt confici hoc ſacramentum. Ergo videtur, quod vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.*

In 6. Syn can.28 & habetur de conſe. d. 2. c. Didicimus. Iulius I in decr.7.à. medio illius, & eſt de 7 inter. eius de 10 quæ ſunt ab aliis ſeparata. Ar.3. huius quæſt. *3. Præterea, Sicut de vite ſumitur vinum depuratum, ita etiam agreſta, & muſtum. Sed de his non videtur confici hoc ſacramentum ſecundum illud* quod in ſexta Synodo legitur: Didicimus, quod in quibuſdam Eccleſiis ſacerdotes ſacrificio oblationis coniugant vuas, & ſic ſimul vtraque populo diſpenſent. Præcipimus igitur, vt nullus ſacerdos hoc vlterius faciat. Et Iulius Papa* reprehendit quoſdam, qui expreſſum vinum in ſacramento Dominici calicis offerunt. Ergo videtur, quod vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.*

Sed contra eſt, quod Sicut Dominus ſe comparauit grano frumenti, ita etiam comparauit ſe viti, dicens, Ioan.15. Ego ſum vitis vera. Sed ſolus panis de frumento eſt materia huius ſacramenti, vt dictum eſt Ergo ſolum vinum de vite eſt propria materia huius ſacramenti.*

R E S P O N D E O *dicendum, quod de ſolo vino vitis poteſt confici hoc ſacramentum. Primo quidem propter inſtitutionē Chriſti, qui in vino vitis hoc ſacramentum inſtituit, vt patet ex eo, quod ipſe dicit Matthæi 26. circa inſtitutionem huius ſacramenti. Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Secundo, quia ſicut dictum eſt,* ad materiam ſacramentorum aſſumitur id, quod proprie & communiter habet talem ſpeciem. Proprie autem vinum dicitur, quod de vite ſumitur alij vero liquores vinum dicuntur, ſecundum quandam ſimilitudinem ad vinum vitis.* Art.hu. q

Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius ſacramenti, qui eſt ſpiritualis lætitia, quia ſcriptum eſt, quod vinum lætificat cor hominis.

Ad primum ergo dicendum, quod illi liquores non dicuntur proprie vinum, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem. Poteſt autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non creſcunt, quantum ſufficit ad hoc ſacramentum.

Li 3. Meta tex.14 t.3. Ar.3. huius q. ad 4 arg. *Ad ſecundum dicendum, quod vinum fit acetum per corruptionem, vnde non fit reditus de aceto in vinum, vt dicitur 8. Meta.* Et ideo ſicut de pane totaliter corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum, ita de aceto. Poteſt tamen confici de vino aceſcenti, ſicut & de pane, qui eſt in via ad corruptionem, licet peccet conficiens, vt prius dictum eſt.**

Ad tertium dicendum, quod agreſta eſt in via generationis, & ideo nondum habet ſpeciem vini & propter hoc de ea nō poteſt confici hoc ſacramentum. Muſtum autem iam habet ſpeciem vini nam eius dulcedo atteſtatur digeſtioni, quæ eſt completio à naturali calore, vt dicitur in 4. Meteor. & ideo de muſto poteſt confici hoc ſacramentum. Non tamen debent vuæ integræ huic ſacramento miſceri, quia iam eſſet ibi aliquid præter vinum.* Li.8.c.3. parum à prin-

Eod. loco in arg cit. & habetur de conſ d.2.c Cum omne crimen in med. & in Con.3 Bra cap.1. *Prohibetur etiam, ne muſtum ſtatim expreſſum de vua, in calice offeratur, quia hoc eſt indecens propter impuritatem muſti, poteſt tamen in neceſſitate fieri dicitur enim ab eodem Iulio Papa: Si neceſſe fuerit, botrus in calice comprimatur.*

COMMENTARIVS.

IN corpore articuli affirmat D. Thom. & optimis, & clariſsimis rationibus oſtendit, vinum vitis eſſe materiam neceſſariam huius ſacramenti. In ſolutionibus vero argumentorum, diſcernit ac ſeparat aliquos liquores, qui materia eſſe non poſſunt, quia vel non ſunt ex vuis expreſsis; ſed ſunt aliarum rerum ſucci, certe ſi ſunt ex vuis, ſunt iam corrupti, vt acetū, vel nondum ſunt maturi, vt agreſta. De muſto vero non ſatis aperte loquitur D. Thom. Dicit enim, ſi expreſſum ſit ex vuis, eſſe ſufficientem materiam, quadiu autem intra vuam eſt, ſolum dicit non debere cōſecrari, quia iā ibi eſſet aliquid præter vinum. In quā ratione & modo dicendi videtur indicare D. Thom. illam materiam non eſſe omnino ineptam, atque adeo conſecrationem in ea factam, quoad eam partem, eſſe validam, quamuis debito modo non fiat, & ita videtur intellexiſſe Richar. diſt.11. art.4. q.2. ad 3. Sed non eſt hæc vera expoſitio, vt bene hic Caietanus ſentit, ſenſus ergo eſt, non debere, id eſt, non poſſe in vuis confici, quia nondum eſt vinum, vt in diſputatione latius dicetur. Richard. Caiet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum aqua ſit vino permiſcenda.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod aqua non ſit vino permiſcenda. Sacrificium enim Chriſti figuratum fuit per oblationem Melchiſedech, qui Gen. 14 non legitur obtuliſſe, niſi panem & vinum. Ergo videtur, quod in hoc ſacramento non debeat adiungi aqua. 4. d.11. q.2. a 4 q.1. Et 1. Cor. 11 lec. 6.1.5.

2. Præterea, Diuerſorum ſacramentorum diuerſæ ſunt materiæ. Sed aqua eſt materia Baptiſmi. Ergo non debet aſſumi ad materiam huius ſacramenti.

3. Præterea, Panis & vinum ſunt materia huius ſacramenti. Sed pani nihil adiungitur. Ergo nec vino debet aliquid adiungi.

Sed contra eſt, quod Alexander Papa ſcribit. In ſacramentorum oblationibus quæ inter miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permiſtum in ſacrificium offerantur.* Ale.1. in ep. ad omnes fideles à me. illius t 1. Con

Reſpondeo dicendum, quod vino, quod offertur in hoc ſacramento, debet aqua miſceri. Primo quidem propter inſtitutionem. Probabiliter enim creditur, quod Dominus hoc ſacramētum inſtituerit in vino aqua permiſto ſecundum morem illius terræ. Vnde & Prouerbiorum 9. dicitur, bibite vinum quod miſcui vobis. Secundo quia hoc conuenit repræſentationi Dominicæ paſsionis. Vnde dicit Alexander Papa. Non debet in calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrumque permiſtum: quia vtrumque ex latere eius in paſsione ſua profluxiſſe legitur. Tertio quia hoc conuenit ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio populi Chriſtiani ad Chriſtū, quia vt Iulius Papa dicit,* videmus in aqua populum intelligi, in vino vero oſtendi ſanguinem Chriſti. Ergo cum in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur. Quarto, quia hoc competit ad vltimum effectum huius ſacramenti, qui eſt introitus ad vitam æternam. Vnde Ambroſius* dicit in libro de ſacramentis. Redundat aqua in calicem, & ſalit in vitam æternam.* Ale.1. ad epi. ad omnes ortho à med illius tom 1 Con. Habetur de conſ. d. 2 c cum omne crimen circa medium.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Ambroſ. dicit ibidem, ſicut ſacrificium Chriſti ſignificatum eſt per oblationem Melchiſedech, ita etiam ſignificatum eſt per aquam, quæ in eremo fluxit de petra, ſecundum illud, 1 Corinth. 10. Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra.* lib.5 de ſac. c.1. à med. tom.4. Eod lib. 5. c. 11. tom.4.

Ad ſecundum dicendum, quod aqua aſſumitur in Baptiſmo ad vſum ablutionis. In hoc autem ſacramento aſſumitur ad uſum refectionis, ſecundum illud Pſal.22. Super aquam refectionis educauit me.

Ad tertium dicendum, quod panis ex aqua & farina conficitur. Et ideo cum vino aqua miſcetur, neutrum ſine aqua exiſtit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum permiſtio aquæ ſit de neceſsitate huius ſacramenti.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod permiſtio aquæ ſit de neceſsitate huius ſacramenti. Dicit enim Cyprianus ad Cæcilium. Sic calix Domini non eſt aqua ſola & vinum ſolum, niſi vtrumque miſceatur, quomodo nec Corpus Domini poteſt eſſe farina ſola niſi vtrumque, ſcilicet,* Inf q.33 ar. 6. ad 4 & 6 & 4 d.11. q 2. art 4 q. 2. & 3. & 1. Cor.11. lib. 6.c.5

farina & aqua, fuerit adunatum. Sed admiſtio aquæ ad farinam eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Ergo pari ratione admiſtio aquæ ad vinum.

2. Præterea, In paſſione Domini, cuius ſacramentum eſt memoriale, ſicut de latere eius exiuit ſanguis, ita & aqua. Sed vinum, quod eſt ſacramentum ſanguinis, eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Ergo pari ratione & aqua.

3. Præterea, ſi aqua non eſſet de neceſſitate huius ſacramenti, non referret, quæcunque aqua huic ſacramento apponeretur, & ita poſſet apponi aqua roſacea, vel quæcunq; alia huiuſmodi aqua, quod non habet vſus Eccleſiæ. Aqua ergo eſt de neceſſitate huius ſacramenti.

Libro 2. c. 1. inter finem & medium. Innuitur de conſecr. d. 2. c. 7.

Sed contra eſt, quod Cypria. dicit. Si aliquis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter, vel ſimpliciter non obſeruauit, vt ſcilicet, aqua vino miſceretur in ſacramento, poteſt ſimplicitati eius venia concedi. Quod non eſſet, ſi aqua eſſet de neceſſitate ſacramenti, ſicut eſt vinum, vel panis. Non ergo aquæ admiſtio eſt de neceſſitate ſacramenti.

Art. præce.

Reſpondeo dicendum, quod iudicium de ſigno ſumendum eſt ex eo, quod ſignificatur. Appoſitio autem aquæ ad vinum refertur ad ſignificandam participationem huius ſacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quod per aquam miſtam vino ſignificatur populus adunatus Chriſto, vt dictum eſt. Sed & hoc ipſum, quod de latere Chriſti pendentis in cruce aqua profluxit, ad idem refertur, quia per aquam ſignificatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per paſſionem Chriſti. Dictum eſt* autem ſupra, quod hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ, vſus autem fidelium non eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed eſt aliquid conſequens ad ſacramentum. Et ideo conſequens eſt, quod appoſitio aquæ non ſit de neceſſitate ſacramenti.*

q. 73. art. 1. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud Cypriani eſt intelligendum, ſecundum quod dicitur illud eſſe non poſſe, quod conuenienter eſſe non poteſt. Et ſic ſimilitudo illa attenditur quantum ad id, quod debet fieri, non autem quantum ad neceſſitatem, nam aqua eſt de eſſentia panis, non autem de eſſentia vini.

Ad ſecundum dicendum, quod effuſio ſanguinis directe pertinebat ad ipſam Chriſti paſſionem, eſt enim naturale corpori humano vulnerato, quod ex eo profluat ſanguis. Sed effuſio aquæ non fuit de neceſſitate paſſionis, ſed ad demonſtrandum effectum paſſionis, qui eſt ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiſcentiæ. Et ideo aqua non ſeorſum offertur à vino in ſacramento, ſicut vinum offertur ſeorſum à pane. Sed aqua offertur, vino permiſta, vt oſtendatur, quod vinum per ſe pertinet ad hoc ſacramentum, tanquam de eius neceſſitate exiſtens, aqua autem ſecundum quod adiungitur vino.

Ad tertium dicendum, quod, quia admiſtio aquæ ad vinum non eſt de neceſſitate ſacramenti, non refert, quantum ad ſacramenti neceſſitatem, quæcunque aqua miſceatur vino ſiue naturalis, ſiue artificialis vt roſacea. Quamuis, quantum ad conuenientiam ſacramenti, peccet, qui aliam aquam miſcet, niſi naturalem & veram, quia de latere Chriſti pendentis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad oſtendendum, quod Corpus Chriſti erat vere compoſitum ex quatuor elementis, ſicut per ſanguinem fluentem oſtendebatur, quod erat compoſitum ex quatuor humoribus, vt Innocentius tertius dicit in quadam decretal. Quia vero admiſtio aquæ ad farinam, eſt de neceſſitate huius ſacramenti, vtpote conſtituens ſubſtantiam panis, ſi farinæ admiſceretur aqua roſacea, vel quicunque alius liquor, quam vera aqua, non poſſet ex eo confici ſacramentum, quia non eſſet verus panis.

In decr. lib. 3 tit. 41. c. 8.

(·.·)

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

4 d. 11. q. 2. ar. 4. q. 4. & 1. cor. 12. le. 6 cō. 5.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim ſanguis de latere Chriſti ſenſibiliter fluxit, ita & aqua: vnde dicitur Ioa. 19. Qui vidit, teſtimonium perhibuit. Sed aqua non poſſet ſenſibiliter eſſe in hoc ſacramento, niſi in magna quantitate poneretur: ergo videtur, quod aqua debet apponi in magna quantitate.

2. Præterea, Parua aqua multo vino admiſta corrumpitur. Quod autem corruptum eſt, iam non eſt. Ergo idem eſt apponere parum de aqua in hoc ſacramento, & nihil apponere. Sed non licet nihil apponere, Ergo non licet parum apponere.

3. Præterea, Si ſufficeret parum apponere, per conſequens eſſet ſufficiens, quod gutta aquæ in totum dolium proijceretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non ſufficit, quod parua quantitas apponatur.

In decr. l. 3. tit. 41. cap. Perniciosus.

Sed contra eſt, quod extra de celebratione Miſſarum dicitur. Pernicioſus in tuis partibus inoleuit abuſus, videlicet, quod in maiori quantitate de aqua in ſacrificio ponitur, quam de vino, cum ſecundum rationabilem conſuetudinem Eccleſiæ generalis, plus in ipſo de vino, quam de aqua ponendum.*

De cel. miſ. c. cum Marthæ § Quæſiuiſti.

In li. de his, qui myſteriis initiantur c. 9 à med. to. 4. & habetur de conſ. d. 2. cap. 40.

*Reſpondeo dicendum, quod circa aquam adiunctam vino, ſicut Innocentius tertius * dicit in quadam decretal. triplex eſt opinio. Quidam enim dicunt, quod aqua adiuncta vino per ſe manet, vino conuerſo in ſanguinem. Sed hæc opinio ſtare non poteſt, quia in ſacramento altaris poſt conſecrationem nihil eſt, niſi corpus & ſanguis Chriſti (ſicut enim Ambroſius* dicit in libro de Officiis. Ante benedictionem alia ſpecies nominatur, poſt benedictionem Corpus Chriſti ſignificatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. Et ideo alij dixerunt, quod, ſicut vinum conuertitur in ſanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quæ de latere Chriſti fluxit: Sed nec hæc rationabiliter dici poteſt, quia ſecundum hoc, aqua ſeorſum conſecraretur à vino, ſicut vinum à pane. Et ideo ſicut ipſe dicit, aliorum opinio probabilior eſt, qui dicunt, aquam conuerti in vinum, & vinum in ſanguinem. Hoc autem fieri non poſſet, niſi adeo modicum apponeretur de aqua, quod conuerteretur in vinum. Et ideo ſemper tutius eſt parum de aqua apponere & præcipue ſi vinum ſit debile, quia ſi tanta fieret appoſitio aquæ, vt ſolueretur ſpecies vini, non poſſet perfici ſacramentum. Vnde Iulius Papa* reprehendit quoſdam, qui pannum lineum muſto intinctum per totum annum ſeruant, & in tempore ſacrificii, aqua partem eius lauant & ſic offerunt.*

Iulius I ſcribendo Epiſ. per Ægyptum & habetur de conſe. d. 2. c.

Ad primum ergo dicendum, quod ſufficit ad ſacramenti huius ſignificationem, quod ſentiatur aqua cum apponitur vino, non autem oportet, quod ſit ſenſibilis poſt miſtionem.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur ſignificatio. Sed cum aqua in vinum conuertitur, ſignificatur, quod populus Chriſto incorporatur.

Ad tertium dicendum, quod, ſi aqua apponeretur dolio, non ſufficeret ad ſignificationem huius ſacramenti. Sed oportet aquam vino apponi circa ipſam celebrationem ſacramenti.

DE materia iſtorum articulorum diſputabimus ſtatim, textus enim Diui Thomę non indiget alio Commentario.

DISPV-

DISPVTATIO XLV.

De materia calicis, ſeu remota, ex qua conficitur ſanguis Chriſti.

Vinum vitis eſt neceſſaria materia huius ſacramenti.

VInum eſſe alteram partem materiæ, ex qua hoc ſacramentum confici debet, in ſuperioribus oſtenſum eſt, nũc ſolum ſupereſt, vt de qualitate, ſeu ſpecie eius, & de puritate ſeu miſtione neceſſaria dicamus. Quoniam vero neceſsitas præcepti, quæ ad hunc vſum materiæ pertinet, valde eſt coniuncta cum neceſsitate ſacramenti, ideo de vtraque dicemus: ſicut in præcedentibus fecimus.

SECTIO I.

Vtrum vinum vitis, ſeu ex vuis expreſſum, ſit neceſſaria materia huius ſacramenti.

OMiſsis erroribus, quos in ſuperioribus ſatis tetigimus, primum omnium certum eſt, materiam huius ſacramenti, ſine qua ſanguis confici non poteſt, eſſe vinum vitis. In hac concluſione nulla eſt controuerſia, & colligitur ex facto Chriſti, adiuncta Eccleſiæ traditione. Quod enim Chriſtus in hoc vino conſecrauerit, communis ſenſus & traditio eſt, & indicatur in illo verbo, Non bibam amodò ex hoc genimine vitis, quamuis enim diuerſas habeat expoſitiones, tamen ex illo ſatis colligitur, vinum illius cœnæ fuiſſe vitis, addidit aũt Chriſtus, hoc facite. Vnde in Con. Aurelian. IV. cap. 4. dicitur non eſſe in calice offerendum aliud, quam quod in mandatis ſacratiſsimis Chriſtus tradidit, quod explicãs, dicit eſſe illud quod ex fructu vineæ naſcitur. Vnde in Conc. Flor. expreſſe definitur, materiam eſſe vinum vitis, & in Canone 3. Apoſtolorum, prohibetur offerri ſicera, vel aliquid huiuſmodi loco vini, & in Concilio Altiſiod. capit. 9. non muſtum, neque vllum aliud poculum, extra vinum. Et ratio reddi poteſt: quia ſolum hoc eſt ſimpliciter vinum, vt patet ex communi vſu omnium, præſertim ſcripturæ, Gen. c. 9. Noe bibit vinum, &c. Lucę ſeptimo, Venit filius hominis, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini. Ponderat enim Cyprianus epiſt. ſexageſima tertia, ſpecialiter ea loca, in quibus adumbratur hoc ſacramentum, vt de oblatione panis & vini Melchiſedech, Geneſis 14. vbi nomine vini, ſine dubio, intelligitur vinum vitis. Vltimò ſunt congruentiæ. Prima quia hoc vinum, eo quod ſit calidum & humidum & aptum ad nutriendum, & augendum ſanguinem, eſt etiam aptum ad ſignificandum ſanguinem Chriſti, qui propterea nomine vini interdum ſignificatur in Scriptura, Geneſis 49. Lauabit in vino ſtolã ſuam & in ſanguine vuæ palliũ ſuum, & Eſaiæ 63. Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? Secunda, quia vt inquit Alexand. 2. Pædagog. cap. hoc vinum eſt ſimul nutrimentum, & medicamentum, & lætificat cor hominis, & ideo aptiſsimum eſt ad effectum huius ſacramenti ſignificandum.

Con. Aure. — Con. Flor. — Con. Altiſ. — S. Cyprian. — Geneſ 14. — Geneſ 49. Eſa. 63. — Cle. Alex.

Obiectio. Dices: hoc vinum poteſt eſſe multiplex, & ſpecie diuerſum, vt ſignificat Ariſtot. 4. Meteor. c. 10. & patet in vino albo & nigro. *Reſponſio. Ariſtoteles. Richardus. Soto.* Reſpondetur, Ariſtotelem exponi poſſe de diuerſitate accidentali, vt volunt Richard. diſt. 11. ar. 3. quæſt. 5. ad 1. & Soto, diſt. 9. qu. 1. articulo 5 & eſt veriſimile, quia ſola illa differentia coloris nõ ſatis indicat ſubſtantialem diuerſitatem: cum alias ſit maxima in effectibus, aliis proprietatibus ſimilitudo, vt inter homines etiam videre licet. Secundo, etiam ſi ſit ſubſtantialis & eſſentialis diuerſitas, ad rem Theologicam non refert, ſatis eſt, ſi abſolute & ſimpliciter vinum ſit, ſecus vero eſt de aliis vinis pomorum, malorum granatorum, & ſimilibus, quæ non ſolum ſpecie differunt à vino vitis, ſed quodammodo etiam genere, & non ſunt vina ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & idem iudicium eſt de omnibus aliis liquoribus, qui ex herbis aut aliis fructibus conficiuntur.

Succus vuarum vt ſit materia Euchariſtiæ eſſe debet maturus.

Secundo dicendum eſt, vt ſuccus, ſeu liquor vuarum ſit ſufficiens materia, neceſſarium eſſe, vt ſit maturus, & ex vuis expreſſus, atque in ſua ſubſtantia permanens. Ratio eſt, quia hæc ſunt neceſſaria, vt illud ſit vinum ſimpliciter.

1. Corollariũ

Vnde fit primo, agreſtam non eſſe materiam, vt D. Thom. & omnes docent, & habetur in miſſali Romano, in defectibus miſſæ, & ratio eſt, quia non eſt vinum, imo euidenter differt ab eo ſpecie phyſica, quantum ex effectibus & qualitatibus licet colligere: quidquid vero de hoc ſit, ſatis eſt, non eſſe materiam potabilem, per modum vini, ſicut ſupra proportionaliter de miſſa dicebamus.

2. Corollariũ. Succus vuarum non poteſt intra vuas conſecrari. — Caietanus. Soto. Richard.

Vnde fit ſecundo, ſuccum vuarum prius, quam exprimatur, non eſſe materiam, nec poſſe in ipſis vuis conſecrari: ita Caiet. & Soto, qui hoc modo exponũt D. Thomam, & idem tenet Richardus diſt. 11. artic. 2. q. 4. & 3. ratio eſſe poteſt, quia ille ſuccus, quamdiu eſt in vua, eſt continuus aliis partibus, vnde videtur ſpecie differre à muſto iam expreſſo. Sed hoc ſatis incertum eſt, tum, quia, quidquid ſit de continuatione, tamen ſicut ſanguis eſt in venis, ita idem ille liquor, qui poſtea eſt extra vuam, videtur prius formaliter contineri intra illam, cuius ſignum eſt, quia licet non exprimatur, nec comprimatur vua, ſed tantum pungatur ſeu diuidatur folliculus vuę, ſtatim diſtillat illum liquorem, qui iam tunc erit ſufficiens materia conſecrationis. Alia ergo ratio reddi poteſt, quia quamdiu liquor eſt contentus in vua, non eſt per ſe præſens: vnde ſi dicatur, hoc eſt, vel, hic eſt ſanguis, in rigore per pronomen illud, non ſignificabitur liquor, ſed vua, ſed hæc etiam eſt difficilis ratio, quia ſi muſtum includatur in vaſe vndique clauſo, nihilominus eſt materia conſecrabilis, & mediante continente eſt ſufficienter præſens, & poteſt per pronomen (hoc) deſignari. Reſponderi tamen poſſet, illud iam eſſe per ſe ſenſibile: & per accidens eſſe occultum, & ſimiliter iã eſſe totum ſeparatum, quod propriiſsime ſignari poteſt per modum totius, licet in alio contineatur. At vero liquor clauſus in vua ſemper eſt per modum partis & per ſe latens, & quaſi inſenſibilis. Tertia ratio eſt, quia ille liquor pro illo ſtatu non eſt in forma potabili, & ideo nec eſt vinum, nec materia potus, quod eſt neceſſarium in materia calicis, ſeu ſanguinis, iuxta illud, Bibite ex hoc omnes. Et confirmatur, quia licet miſtio aquæ non ſit de neceſsitate huius ſacramenti, tamen de neceſsitate materiæ calicis eſt vt ſit apta ad hanc miſtionem, ſeu vt illi poſsit aqua miſceri: at vero liquor incluſus in vuis non eſt huiuſmodi. Quę ratio traditur in cap. Cum omne, de Conſecratione, diſtinct. 2. ex Iulio Papa & Concil. Brachar. & VVormacien. vbi talis conſecratio prohibetur, ſicut prohibita fuerat in ſexta Synodo, Canone 28. Trullano, & habetur in capite. Didicimus, eadem diſtinctione. Non deſunt tamen, qui ex prædicta ratione vltima, & ex dictis iuribus colligant, hanc materiam eſſe quidem prohibitam, non tamen omnino inualidam. Hęc vero ſententia nullo modo eſt probandá, quia reuera ille humor in vuis non eſt materia potabilis, ſed pars cibi cuiuſdam, & licet prædicta iura expreſſe non dicant, hanc materiam eſſe inualidam, id tamen ſupponunt, & ideo reprehendunt nonnullos, qui illa vti volebant ad communicandum populum. Imo in dicto Canone Trullano, non ſolum verã conſecratio in vuis facta, ſed etiam cæremonialis quædam benedictio vuarum fieri prohibetur, aut diſtribui ſimul cum Corpore Domini, quamuis permittatur, vt vuarum primitiæ in gratiarum actionẽ offerantur, & ſeparatim benedicantur, & conuenienti tempore diſtribuantur.

Con. Brac. VVormatie. 6. Synodus.

Muſtum expreſſum ex vuis eſt ſufficiens materia nō tamen conueniens.

Tertio ſequitur, muſtum ex vuis maturis expreſſum eſſe quidem in rigore ſufficientem materiam, non tamen conuenientem, donec ſit purum & ſatis concoctum. Ita Diuus Thomas hic & omnes, vnde in capite, Cum omne crimen, de Conſecratione, diſtinctione ſecunda dicitur, ſi neceſſe fuerit, poſſe botrum in calice exprimi, & aqua miſceri & ita confici. Ratio vero eſt, quia illud in ſubſtantia eſt vinum, licet accidentaliter non omnino perfectum, nec purum, quia nondum ſeparatus eſt aqueus humor, flos, & fæx, quę per decoctionem vini ſecerni ſolent, vt late Plinius libro 25. à principio. Vnde Ariſtoteles 4. Meteor. capite 10. muſtum vocat vinum recens, & Iſidorus libro 20. Ethymol. capite 3. dicit, eſſe vinum è lacu ſtatim ſublatum. Vnde in Scriptura ſacra vinum ſolet appellari muſtum Act. 2. muſto pleni ſunt iſti. Iſa. 49. Quaſi muſto ſanguine ſuo inebriabuntur. Item ex effectu conſtat, quia muſtum eſt calidum, inebriat, & ab intrinſeca ac propria vi purificatur, & concoquitur, ſeque ad perfectum ſtatum reducit. Ergo ſignum eſt ſubſtantialiter eſſe vinum, quoad vſum vero reuera eſt materia potabilis, & interdum bibitur. Ergo nihil illi deeſt, quod ſit de ſubſtātia ſacramenti, nam illa permiſtio vel imperfectio, quam habet ante plenam decoctionem, ſufficit quidem, vt peccatum ſit in illo conficere, & quidem ex ſuo genere graue, tum propter Eccleſiæ conſuetudinem, tum propter indecentiam, & irreuerentiam: non tamen eſt ſimpliciter contra ſubſtantiam ſacramenti, quandoquidem præcipua ſubſtantia illius potus eſt vinum, ſicut ſi perfectum vinum aliis rebus miſceatur, ſeu condiatur, dummodo ſubſtantia vini maneat, ſufficiens materia erit, quamuis in illo conſecrare non liceat. Referunt vero aliqui, in nonnullis Eccleſiis eſſe conſuetudinem celebrandi aliquo die anni muſto ex vuis in calice expreſſo. Sed mihi de tali conſuetudine non conſtat: & ſi alicubi eſſet, corrigenda eſſet & tollenda, exiſtimo tamen nullibi eſſe, præſertim ſi intelligatur ſolum illud muſtum aſſumi pro materia, ſed fortaſſe per modum cæremoniæ in calice habente perfectum vinum aliquæ vuæ exprimuntur, quod minus habet indecentiæ, quamquam vitandum etiam ſit.

Plinius. Ariſtoteles. S. Iſidorus.

Obiectio.

Sed obiicies, quia muſtum non videtur eſſe materia potabilis, vnde inter homines regulariter ad hunc vſum non deſeruit. Reſpondetur, frequentius non bibi propter nimiam fortitudinem & impuritatem, per ſe tamen aptum eſſe ad potum.

Dubium.

Hic vero dubitari poteſt de illo vino, quod dicitur Lora, Hiſpane aguapis, quia illud non exprimitur ex vuis, ſed poſtquam iam vuæ ſunt expreſſæ illis miſcetur alia quantitas aquæ, ex qua miſtione fit huiuſmodi vinum, vnde non videtur habere ſubſtantiam vini, ſed aliquam eius ſimilitudinem, vel qualitatē. Atque ideo Plinius libro 4. capite 10. dicit non appellari iure vinum: & ita eſt reuera frequentius loquendo, hanc non eſſe materiam, non poteſt autem hoc generaliter definiri, quia variis modis fit huiuſmodi Lora, vt ibidem Plinius refert, ſed iudicandum de illa erit iuxta maiorem, vel minorem expreſsionem vuarum, & quantitatem aquæ, ex quarum rerum miſtione hic liquor fit, vt dixi, ſemper tamen erit graue ſacrilegium in hac materia conficere, propter dubium & irreuerentiam.

Plinius.

Solutio.

Acetum non eſt materia Euchariſtiæ. Ariſtoteles S. Thomas

Quarto ex dictis concluditur, acetum non eſſe materiam huius ſacramenti, quia fit ex corruptione ſubſtantiali vini, vt ex effectibus colligi poteſt: & quia non poteſt iterum in ſpeciem vini redire: & ideo Ariſtoles 8. metaphy. capite 5. tex. 14. acetum comparat cadaueri, & hæc eſt ſententia Sancti Thomæ & Scholaſticorum fere omnium, & habetur in Miſſali Romano. Contrarium tamen ſentit gloſſa de conſecratione, diſtinctione 2. capite 2. & indicat Innocentius libro quarto, capite 32. & fauet Iſidorus, libro vigeſimo, Etymol. capite 3. vbi acetum numerat inter ſpecies vini. Sed ſi hæc ſententia intelligatur proprie de aceto, omnino eſt falſa, & improbabilis: ſi vero exponatur cum D. Thoma de vino acido ſeu aceſcente, quod nondum formam ſubſtantialem amiſit, illud ſufficiens eſſet materia. Quamuis graue peccatum interdum poſsit eſſe in eo conficere, pro ratione dubij vel irreuerentiæ, vt recte dicit Diuus Thomas & Alenſ. quæſtione 32. memb. 8. Et per hæc iudicandum eſt de ſapa, quæ non eſt vinum reuera, cuius ſignum, inquit Ariſt. 4. meteor. cap. 9. & 10. eſt, quia non inebriat, vbi illam vocat vinum paſſum ſeu coctum. Adde proprie non eſſe materiam potabilem, ſed potius per modum cibi comeſtibilem. Denique ex his iudicandum etiam eſt de quocunque alio vino corrupto ſeu cocto, ſemper enim erit iniquum in huiuſmodi materia conſecrare. An vero ſit nulla conſecratio, ex ſignis corruptionis iudicandum eſt. Et idem iudicium eſt de omni alio vino, de cuius corruptione dubitari poſsit, propter nimiam aquæ, vel alterius rei miſtionem.

Vinum congelatum non eſſe materiam ſacramenti; qui tenent: Armilla. Ledeſma. Alanus.

Solum dicendum ſupereſt de vino congelato, an ſufficiens materia ſit. Aliqui enim negant, vt Armilla verbo, Euchar. numer. 19. Ledeſma quæſtione 15. artic. 5. dub. 1. & Alanus libro primo de Euchar. capite vndecimo, Quam ſententiam nonnulli moderni ſequuntur: & duobus modis fundari poteſt. Primo, quia per huiuſmodi congelationem vinum ſubſtantialiter corrumpitur; cuius ſignum eſt, quia perdit calorem, ſaporem, & ſimiles qualitates: & iuxta hoc fundamentum dicendum conſequenter eſt, ſi vinum conſecratum congelatur, deſinere ibi eſſe ſanguinem Chriſti, & ſi vinum congelatum poſtea liquefiat, non eſſe ſufficientem materiam: quia cum corruptum fuerit, non poterit per ſolam liquefactionem redire. In quo certe non loquitur conſequenter Alanus dicens: eſſe quidem ſacrilegium in illo conſecrare, quāuis ſit verum vinum. Alio modo poteſt defendi hæc ſententia dicendo, in vino congelato manere quidem vini ſubſtantiam, & ideo ſi liquefiat, eſſe ſufficientem materiam: tamen dum congelatum eſt, non eſſe aptum conſecrationi: quia non habet formam, & rationem potus, ſicut gelu aquæ, licet ſubſtantialiter aqua ſit; non tamen poteſt eſſe materia Baptiſmi, quia non eſt aptum ad leuandum. Quid vero iuxta hoc fundamentum dicendum eſſet, de ſpeciebus poſt conſecrationem congelatis, ſatis incertum eſt. Difficile enim eſt negare permanere ibi Chriſtum: tum, quia tamdiu manet Chriſtus ſub ſpeciebus, quampiu poſſet conſeruari ſubſtantia panis, & vini: tum etiam, quia, ſi poſtea liquefiat, ibi aderit Chriſtus. In contrarium vero eſt, quia ſi ſub illis ſpeciebus poteſt CHRISTVS manere, cur non poterit etiam conſecrari?

Sylueſter. Angelus. Scotus.

Secunda ſententia affirmat, eſſe materiam: tenet Sylueſt. Euchariſtia. 2. quæſt. 10. Angel. verbo, Miſſa, num. 23. Soto diſt. d. 9. quæſt. 1. art. 5. Et hæc ſententia mihi magis probatur: vt vero illam explicem, aduerto, aliud eſſe loqui de vino iam conſecrato, & poſtea congelato: vel de vino congelato ante conſecrationem, & rurſus illud conſiderari poteſt, vel in illo ſtatu, vel ſi iterum liquefiat.

Vinum conſecratum, ſi congeletur, retinet conſecrationem

Primo ergo fere certum exiſtimo, vinum conſecratum, etiam ſi congeletur, retinere conſecrationē & ſanguinem Chriſti. Hoc videtur ſupponi in Miſſali Romano, in defectibus miſſæ: vbi dicitur, ſi contingat in calice vinum conſecratum congelari, debere liquefieri, & conſumi tanquam verum ſacramentum. Ratio vero eſt: quia reuera nō eſt ſubſtantialiter corruptum, cuius ſignum eſt, quia ſi poſtea liquefiat, habet qualitates & effectus vini: eſt ergo vinum. Si autem fuiſſet corruptum, non poſſet per ſolam liquefactionem, ad vini naturam redire. Et confirmatur à ſimili, nam oleum, quod non videtur eſſe minus calidum, quam vinum, non corrumpitur per ſolam congelationem, vt eodem argumento conuin-

conuinci videtur. Denique nullum eſt maius argumentum, quo oſtendatur, aquam non corrumpi congelatione. Addo, vinum, quamuis virtute ſit calidū, tamen formaliter non requirere tantum calorem, præſertim, quia congelatio, non tam ex frigiditate, quam ex ſiccitate prouenit: ſi ergo aqua cum non ſit minus humida, quam vinum, non corrumpitur propter illam ſiccitatem, cur dicetur corrumpi vinum?

Vinum congelatum, ſi liquefiat, poteſt conſecrari. Et ex hoc infertur ſecundo, ſi vinum congelatum ante conſecrationem poſtea liquefiat, illud poſſe eſſe materiam conſecrationis. Hoc cenſeo fere certum vt patet ex dictis. Vnde addunt authores ſecundæ ſententiæ nullum eſſe peccatum, in huiuſmodi vino conſecrare, quod eſt valde probabile, quia reuera nullum eſt dubium. Conſultius tamen exiſtimo non conſecrare in illo, ſi fieri poteſt, vnde ſi contingat in miſſa inuenire congelatum vinum, ante conſecrationem, etiam poſt oblationem, optimum conſilium erit mutare, & iterum offerre, ac poſtea conſecrare.

Vinum congelatum eſſe ſufficientem materiam huius ſacramenti. Vnde tertio concludo, huiuſmodi vinum congelatum eſſe ſufficientem materiam. Probatur (præter rationem factam inter referendam primam opinionem) quia illud eſt vinum vitis, & conſequenter per ſe eſt materia potabilis: accidentariū enim eſt, quod ſub illa diſpoſitione potari non poſsit: ſatis vero eſt, quod ex ſe, & ab intrinſeco, habet naturam & formam potabilem, ad quam facile & ab intrinſeco redigi poſsit, in quo multum differt à maſſa, quæ ex ſe reuera non eſt panis: proprie autem exemplum ſimile eſſet in pane iam cocto, qui præ duritie comedi non poſſet, niſi molleſieret aliquo modo, quia nihilominus eſſet materia ſufficiens conſecrationis: quia retinet panis ſubſtantiam & per ſe manducabilis eſt. Et confirmatur, ex differentia inter hoc ſacramentū, & Baptiſmum: nam hoc non conſiſtit actuali vſu, ſed in materia conſecrata, & ideo ſatis eſt, quod illa materia ſit vinum, licet pro tunc non poſsit applicari, donec liquefiat: at vero Baptiſmus conſiſtit in actuali vſu, & eius materia proxima eſt ablutio, ad quam non poteſt applicari gelu, niſi aliquo modo liquefiat. & ideo donec in eam formam redigatur, in qua poſſit lauare, non poteſt ad conficiendum Baptiſmum deſeruire. Adde, vinum congelatum, quamuis non omnino liquefiat, ſi in minutiores partes redigatur, poſſe aliquo modo potari, & reuera habere effectum potus, & vini. Nihilominus tamen non credo libere huiuſmodi materiam conſecrare, propter dubium. Eſt enim contraria ſententia vtcunque probabilis.

SECTIO II.

Vtrum neceſſe ſit aquam vino conſecrando miſcere.

1. Opinio. QVæſtio intelligi poteſt de neceſsitate ſacramenti & præcepti. Prima ergo ſententia aſſeruit, miſtionem aquæ eſſe de neceſsitate ſacramenti, ita vt ſi merum vinum quis tentet conſecrare, nihil efficiat, *S. Bernard.* ita refert Bernard. epiſt. 69. & opinatur Armachanus *Armachan.* libr. 9. de quæſtionibus Armenorum, capit. 9. Fundamentum eſſe poteſt, quia illa materia, quam Chriſtus inſtituit, eſt de neceſsitate ſacramenti, ſed vinum aqua miſtum, eſt neceſſarium ex Chriſti inſtitutione: ergo eſt de neceſsitate ſacramenti. Minor probatur primo, quia inſtitutionem colligimus ex facto Chriſti. Inde enim ſupra intulimus panis & vini neceſsitatem ac inſtitutionem, ſed Chriſtus confecit in vino aqua miſto, vt habet antiqua Eccleſiæ traditio. Iacobus in liturgia ſimiliter (inquit) poſtquam cœnauit accipiens calicem & permiſcens ex vino & aqua, *S. Baſil.* &c. ſimilia verba habet Baſil. in liturg. Clemens lib. 8. *S. Clemens.* Conſtitut. c. 12. alias 17. Irenæus lib. 4. c. 57. vbi tempe- *S. Irenæus.* ramentum calicis vocat, & libr. 5. c. 2. vocat, calicem miſtum. Theodoretus dialog. 1. circa medium. In myſteriorum (inquit) traditione corpus panem appella- *S. Theodor.* uit & ſanguinem id quod in calice infuſum & commiſtum erat, idem Damaſcen. lib. 4. c. 14. Hier. Marci. *Damaſc.* 14. Aug. de Trinit. c. 21, referens Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. *Hieron.* alias epiſt. 63. cuius ſane verba difficilia ſunt: dicit e- *Cypr.* nim, contra diuinum mandatum & inſtitutionem fieri: ſi aqua vino non miſceatur, & infra ſubdit, ita non poſſe conſecrari vinum ſolum, ſicut neque aquā *6. Synodus.* ſolam, ſed vtrumque miſtum. Deniq; in can. 32. Trul- *Conc. Aurel.* lan. & Concil. Aurel. 4. c. 4. & Conc. African. cap. 4. & *Africanum.* Con. Carthag. III. c. 24. præcipitur, vt in ſacramentis *Carthag.* corporis & ſanguinis Domini nihil amplius offeratur quam quod ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aqua miſtum.

2. Sentent. Secunda ſententia extreme contraria negat, aquā eſſe miſcendam vino, atque adeo non ſolum non eſſe neceſſarium, verum etiam neque conueniens, neque fortaſſe licitum. Hunc errorem tribuunt Græcis graues authores, Gloſſa ordin. 1. Corinth. 11. Innocent. *Innocent.* libr. 4. de hoc myſterio, capit. 22. Gabr. lect. 35. in ca- *Gabriel.* non. Durand. diſtinct. 11. quæſt. 5. Guid. Carmel. libr. *Durand.* de hæreſib. Caſtro eodem libr. hæreſ. 7. Prateol. ver- *Guido.* bo, Græci. Soto diſt. 9. quæſt. 1. art. 6. & Alanus libr. 1. *Caſtro.* de Euchar. c. 13. vbi refert ex Nicol. Gauaſil. in expo- *Prateol.* ſit. Liturg aliquos Græcos ſolitos eſſe non ante, ſed *Sotus.* poſt conſecrationem aquam calidam vino miſcere. *Alanus.* Ego vero apud illum in eo libr. capit. 8. lego, conſue- *Nic. Canaſil.* tudinem Græcorum eſſe, ante verba conſecrationis infundere in ſacrum calicem vinum, & aquam, dicendo illa verba, Et ſtatim exiuit ſanguis & aqua: prout habentur in Liturgia Chryſoſtomi. Aliam autem conſuetudinem de miſtione aquæ calidæ refert in cap. 37. tanquam cæremoniam quandam, quæ fieri ſolebat in vſu ſeu communicatione Euchariſtiæ, ad ſignificandum Spiritus ſancti effectum, qui per illam datur: non ergo videntur Græci hanc miſtionem omiſiſſe. Vnde Theoph. Græcus, Ioann. 19. circa finem *Theoph.* hunc errorem tribuit Armenis. Idem Niceph. libr. 1. *Niceph.* cap. 53. dicit, Armenos non miſcere aquam, vt ſignificent, Chriſtum vnius tantum eſſe naturæ. At vero Græcos illam miſcere, propter duarum naturarum ſignificationem. Itaque non videtur dubium, quin Græci aquam vino miſceant, vt etiam ex dicta can. 32. Trullano, & Græcis Patribus allegatis, & ſtatim citandis: ac deniq; ex Concil. Florent. in decreto Eu- *Conc. Flor.* genij certiſsimum eſt: corrigendi ergo ſunt dicti authores: proprium enim errorem Armenorum Græcis ſimpliciter tribuerunt, vt bene hic Caietan. notauit. Ad hunc vero errorem acceſsit Caluinum. ſolum quia non eſt in Euangelio expreſſum, aquam vino eſſe miſcendam. Lutherus vero in formula miſſæ. Nondum (inquit) mecum conſtitui miſcenda ne ſit aqua vino vt refert Sander. libr. 7. Viſib. Monarch. *Sanderus.* anno 1549. Fundamentum eſſe poteſt. quia aqua non eſt de neceſsitate ſacramenti, cum materia autem ſacramenti nihil miſcendum eſt, quod materia non ſit, & præſertim in hoc ſacramento, vbi materia conuertī debet in ſanguinem Chriſti.

Dicendum vero eſt primo, hanc miſtionem non *Sine aqua poteſt à faciē quis de conſecrare.* eſſe ita de neceſsitate ſacramenti, quin ſi aliquis tentet conſecrare in ſolo vino, vere conficiat, & conuertat illud in ſanguinem Chriſti. Eſt certa & communis concluſio D. Thomæ hic, & omnium Theologorum cum Mag. diſtinctio 11. Alenſ. quæſtione 32. *Magiſter.* membr. 5. artic. 2. & membr. 6. Innocent. libr. 4. capit. *Alenſis.* 32. & in eam inclinat. Bernard. ſupra. Et colligitur *Innocen.* primo ex Concil. Tridentin. tota ſeſſio. 13. vbi agens *S. Bernar.* de hoc ſacramento nihil prorſus de aquæ miſtione *Conc. Trid.* dixit: poſtea vero ſeſſio. 22. agens de ſacrificio ſolum dixit Eccleſiam, hanc miſtionem præcepiſſe: indicans eam non eſſe de neceſsitate ſacramenti, ſed eſſe ritum quendam ad cæremoniam ſacrificij Miſſæ. Fauet etiam Concilium Florentinum, in quo primum ſimpliciter dicitur, materiam eſſe panem, & vinum *Florent.* de vite:

de vite:poſtea vero ſubiungitur,Cui,ſcilicet, vino,aqua ante conſecrationem miſceri debet. In quo dicẽdi modo,ſatis ſignificat,hanc cæremoniam non pertinere ad ipſam ſubſtantiam materiæ ſacramenti: & ideo poſtea præcepit, vt Armeni ſeſe cum vniuerſo orbe conforment:vnde non eos reprehendit, ac ſi nihil conficiant,ſed ſolum, quia ab vniuerſali conſuetudine diſcordent: & hoc modo interpretatur etiam D.Th.hic quoddam dictum Cypriani,in citata epiſt. vbi dicit,eis qui ſine miſtione aquæ interdum confecerunt,poſſe veniam concedi, quia ex ignorantia fecerunt.Quibus verbis indicat, eos quidem confeciſſe,& vere ſacrificaſſe,& ex ignorantia à culpa excuſari.Vnde ibidem ſubdit,ſi vinum ſine aqua conſecretur incipere ſanguinem Chriſti eſſe ſine nobis, id eſt, ſine ſignificatione noſtræ ſanctificationis:incipit ergo ibi eſſe ſanguis Chriſti. Ratio vero à priori eſt: quia Chriſtus Dominus non inſtituit hanc cæremoniam, vt eſſentialem: hoc autem ex Eccleſiæ traditione, & authoritate habemus,quæ ſimpliciter docet, vinum eſſe materiam ſufficientem. Vnde in Euangelio, vini tantum fit mentio in illis verbis,Non bibam amodo de hoc genimine vitis: ſed vinum purum eſt ſimpliciter vinum:ergo in rigore eſt ſufficiens materia ergo miſtio aquæ abſolute non eſt de neceſsitate ſacramenti: & hoc magis ex 3.concluſione conſtabit. Præterea congruentia D.Th.eſt optima:quia miſtio aquę non ſignificat Chriſtum vel ſanguinem eius, qui eſt potiſsima res huius ſacramenti, quæ ex materia fit virtute formæ:ſed ſignificat effectum, qui fit in ſuſcipiente per vſum huius ſacramenti: ſcilicet ſanctificationem fidelium,vt Cyprian.dixit:ſicut ergo vſus,& effectus conſequens illum, eſt quid poſterius hoc ſacramento, quod in facto eſſe conſiſtit, ita miſtio aquæ,quæ illum ſignificat,eſſentialis non eſt.

Obiectio. Dices,etiam ſignificat hæc miſtio aquam, quæ de latere Chriſti exiuit, quod videtur pertinere ad primariam ſignificationem huius ſacramenti.Et confirmatur:nam *S. Cyprian.* Cyprianus inquit,ſi vinũ ſine aqua conſecretur,ſignificari Chriſtũ eſſe ſine nobis, aut nos ſine Chriſto: efficitur ergo falſa ſignificatio ſacramenti,quod eſt contra ſubſtantiam eius. *Solutio.* Reſpondetur illam ſignificationem non eſſe eſſentialem:quia neque illa aqua naturalis, quæ exiuit de latere Chriſti, erat ſimpliciter neceſſaria in corpore,vel in ſanguine eius: neq; nunc in calice efficitur ex vi verborum illa aqua, quæ exiuit de latere Chriſti, ſed ſolum ſanguis,vt patet ex verbis formæ.Hic eſt calix ſanguinis mei. Ad Cyprianum vero reſpondetur, aliud eſſe ſignificare vnum eſſe ſine alio,aliud vero ſignificare vnum,non ſignificando aliud:illud prius poteſt ſignificationem efficere falſam: hoc vero poſterius per ſe non reddit ſignificationem falſam,ſed aliquam omittit: & ita eſt in præſenti,nam, qui conſecraret vinum ſine aqua, non ſignificaret, poſſe nos ſaluari ſine Chriſto, aut Chriſtum non effudiſſe ſanguinem ſuum pro nobis: ſed ſignificaret, ibi eſſe ſanguinem Chriſti, aliam ſignificationem omittendo. Secus vero eſſet, ſi quis tentaret conficere in ſola aqua: nam ille ſignificaret, vt Cyprianus ait,nos incipere eſſe ſine Chriſto,id eſt, ſignificari ſine ſanguine Chriſti. Aliter autem dicitur in ſacramento eſſe ſanguis Chriſti, & aliter dicimur nos ibi eſſe: ille realiter per conuerſionem vini in ipſum:nos tantum ſignificatione per miſtionẽ aquæ. Et ideo contra ſubſtantiam ſacramenti eſt,ſignificare nos ibi eſſe ſine ſanguine Chriſti:non vero ſignificare ſanguinem,non ſignificando eos.

2.Concluſio. Conc.Trull. Florent. Trident. Carthag. Aurelian. African. VVormat. Triburien. Bracharen.

Dico ſecundo, quamuis aqua non ſit de neceſsitate ſacramenti, nihilominus conueniens fuiſſe eam vino miſceri ante conſecrationem. Concluſio eſt de fide,vt conſtat ex Concil.Trullano, Florentino,Trident.& Carthag.Aurelian. & Africano ſupra citatis, & ex VVormacienſ.c.4. Tribur. c.19. Bracharan.III. cap.1.& ex capit.In quadam,& cap. Cum Marthæ,de Celebratione miſſarum, & ex Iulio. I. capite. Cum omne crimen,de conſecrat.diſtin. 2. vbi alia decreta referuntur,& ex Alexandro I.epiſt.1.decret. Ac denique hoc ipſum ex vniuerſali totius Eccleſiæ conſuetudine & traditione habetur, quæ Eccleſiæ conſuetudo & traditio potiſsimum eſt huius veritatis fundamentum.eamque,præter dicta omnia, oſtendunt Iuſtinus martyr apologia 2. pro Chriſtianis, circa finem, vbi proponit antiquum Chriſtianorum ſacrificandi ritum. *S.Iuſtin.* Ambroſius libro quarto,de ſacramẽt. cap.4.circa finem *S Ambr.* Iſidor.lib.1.de offic.Eccleſiaſt. cap. 18. *S Iſidor.* Auguſtinus tractat.120. in Ioannem, vbi agens de aqua,quæ de latere Chriſti Domini exiuit, inquit, Aqua illa ſalutare temperat poculum, aqua illa & lauacrum præſtat & potum. *S Auguſt.* Optime Paſchaſ. libro de myſterio ſanguinis & corporis Chriſti,capit. 4. & 11. *Paſchaſ.* Beda Marci 14.& Luc.22. *Beda* Anſelmus Matthæi 26. *Anſelm.* Bernardus epiſtol. 69. *S.Bernard.* German. Conſtantinopolit. in Theoria rerum Eccleſiaſticarum, non longe à principio. *German.* Samonas Gazenſis Epiſcop. in dialogo cum Achmet. Saraceno, *Samonas.* citatur denique Gregor. Niſſen. oratione magna catechetica.cap.27. *Greg. Niſſ.* cuius pars eſt apud Euthymium.2.part.Panopliæ,titul.21.Rationes ſeu congruentiæ ſunt huiuſmodi. Prima, quia Chriſtus Dominus ita feciſſe creditur: vt patet ex D. Cypriano ſupra, de qua congruentia plura ſtatim dicemus. Secunda,ad repræſentandum aquam, & ſanguinem,quæ de latere Chriſti exiuerunt, & Alexander Papa,& Auguſtinus ſupra,& habetur in cap.1.de Conſecr.d.2. Tertia,ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio Eccleſiæ cum Chriſto, quia per aquas ſolent populi ſignificari. Apocalyp. 17. *Apoc 17.* Quæ ratio eſt etiam Cypriani ſupra,& has omnes attigit Concilium Trident.ſeſsione 22.capit.7.Quartam addit hic Diuus Thom. ex Ambroſio libro 5. de ſacramen.cap.1.ad ſignificandam gratiam, quæ eſt aqua ſaliens in vitam æternam. Quinta eſſe poteſt, quia per aquam & vinum duplex natura Chriſti ſignificatur,quam tetigit.Nicephorus ſupra,& ea vtitur Guilel.Durand.libro 4.Rationalis,cap.30. *Guilel.Dur.* Neque eſt omnino reiicienda,eo quod vinum ſanguinem ſignificet.Nihil enim obſtat,quin ſimul poſsit ad diuinitatem ſignificandam adaptari: quod vt retulimus, factum eſt à Græcis,ad errorem Armenorum confutandum. Sexta, quia hoc ſacramentum dari debuit ſub ſpecie cibi & potus, prout ſunt in communi vſu: potus autem communis ac temperatus non eſt tantum vinum,ſed etiam aqua: ſumitur ex Gregor. Niſſen.ſupra, *Greg. Niſſ.* Clemente Alexand. libro ſecundo Pædagog.cap. 2. *Clem. Alex.* & eſt accommodate intelligenda: ne nimium probet. Nam etiam vinum purum poteſt eſſe potus communis, & ideo aqua non eſt ſimpliciter neceſſaria:habet tamen congruitatem aliquam. Notat denique Cyprianus ſupra, propter hanc miſtionem præfiguratum eſſe hoc myſterium,tum in vino, quod Melchiſedech obtulit,tum in aqua, quæ ex petra fluxit.

3 Concluſio. Dico tertio, hanc miſtionem non ſolum eſſe conuenientem & licitam,ſed etiam neceſſariam neceſsitate præcepti,licet non ſacramenti.Eſt concluſio certa de fide ex Concilio Florentino,&Trident.ſupra,& ex aliis omnibus ſupra allegatis. Vt autem hæc concluſio à priori & radicitus explicetur,tria dubia circa illam breuiter explicanda ſunt.

Dub.1. Primum eſt, an hoc præceptum ſit iuris diuini, an humani:graues n. authores cẽſent eſſe de iure diuin. Alenſ.ſupra. *Alenſis.* Hoſius in confeſſ.c.14.in initio. *Hoſius.* & Caſtro verbo,Euchariſtia hæreſ.7. *Caſtro.* cui ſentẽtiæ multũ fauet Cypr.ſupra, *S Cypr.* qui abſolute vocat hoc,diuinum mandatum,Con.Afric.& Aurel. *Conc. Afric. Aurel.* quæ vocant ſacratiſsimum mandatum,&Saluatoris inſtitutionem.Con.Carth. & Trullan. *Carth. Trullan.* quæ vocant, diuinam Chriſti traditionẽ. Et adiungi pôt coniectura:quia, niſi Chriſtus præcepiſſet, nõ eſſet auſa Eccleſia miſcere aliquid materiæ ſacramenti, quod ad perfectionem ſacramenti non ſpectat.In nullo enim ſacramento hoc feciſſe legimus.

Nihil-

Scotus. Durand. Sotus. Ledeſm. Gabriel Guilel. Dur. Conc. Trid.

Nihilominus contraria ſententia, ſcilicet, hoc præceptum eſſe humanum, eſt communis Doctorum in 4.d.11. Scot. q.7. in fine, Durand. q.5. Soto d.9. q.1. art. 6. paulo ante ſolutionem argumentorum. Ledeſma quæſt.15. art.7. Gabr. lect.35. in can. Guilel. ſup. & fauet multum Tridentinum dicens, hoc eſſe ab Eccleſia præceptum. Nam, licet reſponderi poſſet, eſſe ſimul ab Eccleſia, & à Chriſto præceptum, & Conciliũ dixiſſe, quod certius eſt, non tamen negaſſe aliud, aut excluſiſſe: nihilominus tamen ille modus loquendi non ſolet vſurpari in rebus, quæ ſunt iure diuino præceptæ. *Florent.* Adiungi etiam poteſt Florentin. quod non reprehendit Armenos omittentes miſtionem hanc, eo quod agerent contra diuinum præceptum, ſed quod à communi Eccleſiæ conſuetudine diſſentirent. Vnde tota ratio huius præcepti videtur in hac *Conc. Trib.* conſuetudine poni. Denique Alex. Papa, & Con. Tribur. c.19. ſolum dicunt, hoc eſſe traditum à Patribus. Vltimo adiungi poteſt coniectura, quia ſi hoc eſſet diuinum præceptum, vix poſſet reddi ratio, cur hoc non ſit de neceſſitate ſacramenti: quia hæc neceſſitas ſolum oritur ex inſtitutione & præcepto Chriſti. Vnde in omnibus aliis materiis ſacramentorum quidquid ex inſtitutione & præcepto Chriſti neceſſarium eſt, eſt etiam de neceſſitate ſacramenti. Et hæc poſterior ſententia ſequenda videtur. Ex qua conſequenter ſequitur, hoc præceptum eſſe per Eccleſiam diſpẽſabile. Imò addit Ledeſma ſupra, vrgente neceſſitate, poſſe etiam ſine diſpenſatione hanc miſtionem omitti. Quod mihi non probatur, quia res eſt grauior multo, quam conſecrare cum veſtibus ſacris, vt ſupra ſæpe in ſimilibus dixi. Quod autem ſummus Pontifex diſpenſare poſſit, ſimpliciter probabilius eſt: practice vero exiſtimo, vix poſſe occurrere occaſionem, & cauſam rationabilem, vt talis diſpenſatio licite concedatur. Quia hæc miſtio eſt res facilima, & quæ vbique ac ſemper ſine inconuenienti fieri poteſt. Quod vero dicendum ſit ad fundamenta prioris ſententiæ, ex ſequentibus dubiis patebit.

Dub.2. Secundum dubium eſt, à quo fuerit hoc præceptũ traditum; quidam enim exiſtimant, Alexandrum I. hunc ritum inſtituiſſe & præcepiſſe: vnde in vita eius, quam etiam legit breuiarium Romanum, dicitur iuſsiſſe aquam vino miſceri, propter aquam & ſanguinem, quæ de latere Chriſti fluxerunt. Et ita tenet Guilelm. Durand. ſupra & Sotus citat in eandem ſententiam Armachan. Sed non recte, vt exiſtimo. Nam cum ille docuerit, hoc eſſe de neceſſitate ſacramenti, neceſſario dicere debuit eſſe Chriſti inſtitutionem. *Reſponſio.* Verior tamen ſententia eſt, non fuiſſe Alexandrum huius præcepti authorem, ſed à temporibus Apoſtolorum hoc præceptum manaſſe. Veriſimile quidem eſt. Alexandrum fuiſſe primum, qui tradidit ſcriptũ hoc præceptum ante ipſum tamen traditione & vſu habebatur in Eccleſia, vt ex liturgia Iacobi, & ex dicto canone trigeſimoſecundo. Trullan. ex Tridentino, ex ipſo denique Alexandro aperte colligitur: dicit enim ſe tradere, quod à Patribus acceperat, & in aliis locis dicitur, Romanam Eccleſiam hoc ab Apoſtolis didiciſſe, ac perpetuo obſeruaſſe.

Dub.3. Durand. VValdenſ. Tertium dubium eſt, an Chriſtus Dominus conſecrauerit in puro vino, vel aqua miſto: Duran. enim q.5. rem exiſtimat incertam eſſe: VValdenſis autem, lib. de ſacramentalibus tom.3. c.32. defendit Chriſtũ in puro vino abſque miſtione aquæ conſecraſſe, & citat *Chryſ.* Chryſoſtomum hom. 83. in Matth. non tamen fideliter. ibi enim Chryſoſtom. diſputat contra Aquarios & vt probet vinum eſſe neceſſarium, contendit, Chriſtum in vino conſecraſſe. An vero illud fuerit miſtum vel purum, nihil dicit. Et ita expoſuerunt Patres Concilij Trullani in cano. ſupra citato, hunc locum Chryſoſtomi: *Ambroſ. Hieron. Auguſt.* citat deinde VVualdenſis Ambroſium Luc.9. in quo nihil inuenio. Affert præterea Hieronymum Marci 14. qui potius dicit contrarium. Refert denique Auguſtinum ſeu authorem libri de Eccl. dog. c.75. qui non negat, Chriſtum adhibuiſſe aquam, ſed tacito illo facto Chriſti, refert hanc conſuetudinem miſcendi aquam vino ad Chriſti paſſionem, ſcilicet, quia aqua ex latere eius cum ſanguine manauit. Vnde ab authoritate negatiuà videtur inſinuare, Chriſtum non adhibuiſſe aquam: quia ſi hoc exemplum agnoſceret, & illo potius conſuetudinem Eccleſiæ probaret, & hoc modo citari poſſunt pro hac ſententia Alexander Papa in citata epi. & Innoc. III. in cap. In quadam, de Celebratione miſſarum, & propter hanc rationem tenuit hanc ſententiam Paſcha. lib. de corpore & ſang. Chriſti, c.11. & Raba. lib. eiuſdem tituli, c.28. *Paſchaſ. Rabanus.*

Reſponſio. Chriſtus conſecrauit in vino aqua mixto. Iacobus. Clemens. Irenæus. Cypr.

Verior tamen, & ferè certa ſententia eſt, Chriſtum conſecraſſe in vino aqua miſto: ita enim docent antiquiſsimi Patres, quibus in hac re fides adhibenda eſt. Iacobus in Liturg. Clemens libr. 8. conſtit. capite 12. alias 17. Irenæus, Cypr. & alij ſupra allegati, & conſentiunt fere omnes Scholaſtici, & multum inclinauit in hanc ſententiam Concil. Tridentin. & ad illam accommodari ſolent in ſenſu ſaltem ſpirituali verba illa, Prouerb.9. Sapientia ædificauit ſibi domum, miſcuit vinum. Quæ etiam intellexit ita Hebræus Rabi Samuel, opuſcul. de aduentu Meſſiæ. cap.20. in tom.5. Bibliothec. & Hieronym. de quæſtionibus Hebraic. *Prouer.9. Rabi Sam. Hieron.* circa libr.1. Paralipomen. capite 11. dicit, figuram huius miſterij fuiſſe, quod vinum aqua miſtum in ſacrificium Domino offerebatur. Ratio reddi poteſt, quia decebat Chriſtum, vti potu temperatiſsimo, atque adeo vino miſto. Hanc rationem reddit Hugo Ætherianus, libro ſecundo, contra Græcos, capit.16. Sed Scholaſticis non eſt probata. Alias poſſet etiam inferri: æqualem vel maiorem partem miſcuiſſe aquæ: tum etiam, quia nihil ad rationem temperantiæ pertinebat, vt in tam modico potu, qui non propter corporis refectionem, ſed propter myſterium ſumebatur, aqua adiungeretur. Igitur præter voluntatem Chriſti, ſi humanam rationem reddere velimus, non eſt alia, niſi quia fortaſſe voluit vti vino, prout erat in communi vſu, ſeu prout erat in menſa. Verior tamen eſt ratio myſtica ſumpta ex ſignificatione. Nam omnes rationes, quæ nunc mouent Eccleſiam, multo magis potuerunt Chriſtum mouere. Nec tamen inde fit, hoc eſſe de neceſſitate ſacramenti, quia non omnia, quæ Chriſtus in cœna fecit, hanc neceſsitatem habent: imo nec neceſsitatem præcepti diuini, vt conſtat de pane azymo & aliis ſimilibus. Hinc vero recte intelligitur, optima ratione potuiſſe Eccleſiam imitari Chriſtum in hoc facto, etiam ſi ad neceſsitatem ſacramenti non pertineat: & iuxta hanc ſententiam explicari poſſunt Patres, qui hanc vocant Chriſti traditionem & inſtitutionem: quia ſcilicet ab illius facto, & exemplo, duxit originem, tanquam à cauſa (vt ita dicam) exemplari, & ab aqua, quæ ex latere eius manauit, tanquam à cauſa (vt ita dicam) finali. Quia illud myſterium per hanc miſtionem repræſentatur, & hoc modo omnia commode expediuntur & conciliantur: nam Patres, qui vnam reddunt cauſam, aliam non excludunt.

SECTIO III.

Quæ circumſtantiæ ſeruandæ ſint in aqua vino miſcenda.

QVatuor inquiri hoc loco poſſunt. Primũ de qualitate ſeu natura aquæ miſcendæ. Secundum, de quantitate. Tertium de tempore. Quartum denique addi poteſt perſona, à qua miſcenda eſt.

Naturalis eſſe debet aqua quæ miſcetur in ſacramento Euchariſtiæ. Alenſis. Gabriel.

Primo igitur certum eſt, illam aquam debere eſſe naturalem ſeu elementarem: ita D. Thom. hic, artic. 6. ad 3. Alenſ. 3. part. quæſt.32. in 5. art.1. Gabr. lect.35. in Canon. cæteri Theologi diſtinctione vndecima. Rationes ſunt. Prima, Eccleſiæ traditio & conſuetudo: ſe-

do: ſecunda, quia Chriſtus hanc aquam miſcuit vino, quod conſecrauit: tertia, quia hæc ſola eſt accommodata ad ſignificationem: tum quia, cum Scriptura dicit aquarum nomine ſignificari populos, plane intelligit de naturalibus aquis: tum maxime, quia aqua, quæ de latere Chriſti exiuit, fuit vera & naturalis, & vox ipſa, qua Euangeliſta vſus eſt, in proprietate ſignificat, & definitur in cap. In quadam, de Celebrat. miſſ. Vnde fit, eo modo eſſe neceſſariam aquã naturalem, quo miſtio neceſſaria eſt, ſcilicet neceſſitate præcepti, non ſacramenti. Qui vero opinaretur miſtionem aquæ eſſe de neceſſitate ſacramenti, conſequenter dicere teneretur, naturalem aquam eſſe eodem modo neceſſariam, quia rationes ſunt eædem. Addendum vero eſt, ſi quis ſimul cum naturali aqua adiungeret roſaceam, vel aliquam ſimilem, in parua quantitate, imprimis in omni ſententia, illum nihilominus confecturum ſacramentum, quia habet veram ac neceſſariam materiam. Deinde non peccaturũ contra affirmatiuum præceptum de aqua miſcenda, quia hoc non omittit. Tandem peccaturum grauiter contra negatiuum præceptum, non miſcendi aliquid in materiis ſacramentorum, præter Chriſti inſtitutionem, & conſuetudinem Eccleſiæ. Et ex his iudicandum eſt de qualitate accidentali aquæ, vt quod ſit calida aut frigida, pura, &cæt. in his enim ſeruanda eſt reuerentia ſacramenti, & ordinaria conſuetudo Eccleſiæ, & nullus nouus ritus introducendus.

Parua quãtitas, qua debet miſceri. Secundo quoad quantitatem, docent omnes Theologi debere miſceri in parua quantitate, ſeruata proportione ad quantitatem vini: quæ vero debeat eſſe hæc proportio, non eodem modo, nec facile explicatur. Vnum vero eſt certiſsimum, aquam non debere eſſe tantam, vt poſsit corrumpere vinum, alias deficere poſſet materia neceſſaria. Vnde etiam fit, non debere apponi in maiori quantitate, quam vinum, vt habetur in c. Perniciofus, de Celebrat. miſſar. Et ſimiliter eſt certum, non debere eſſe æqualem: quia licet in huiuſmodi miſtionibus, ſi aliquid vini conſeruetur, probabile ſit, conſecrationem eſſe validam, tamen ille modus miſcendi aquam, & conſecrandi materiam, eſt indebitus, & præter vſum Eccleſiæ, & interdum poteſt reddere materiam vel nullam vel dubiam: oportet ergo, vt aqua ſit in maiori quantitate, quam vinum: in quãta vero proportione debeat eſſe minor quantitas, vix poteſt definiri: nam *Conc. Trib.* licet in Concilio Triburienſi, cap. 19. dicatur. Duæ partes ſint vini, tertia aquæ, quia maior eſt maieſtas *Florent.* ſanguinis Chriſti. tamen Concilium Florentinum dicit, miſcendum eſſe paululum aquæ, & aquam modicisſimam: quibus verbis multo minorem quantitatem indicat. Et hoc etiam videtur Eccleſiæ vſus docere: nec poteſt certior regula præſcribi, quam vt ſit aqua in modiciſsima quantitate. Et ratio adiungi poteſt, quia certum eſt, quamlibet guttulam aquæ, dũmodo ſatis ſenſibilis ſit, eſſe ſufficientem, quia illa eſt vera aqua ſenſibilis, & ad ſignificationem ſufficit. Aliunde vero, quo fuerit minor quantitas, eo certius erit, non poſſe corrumpere vinum, ſed potius è conuerſo ipſam facile poſſe conuerti in vinum, quod fortaſſe neceſſarium eſt, vt debito, & conuenienti modo fiat hæc miſtio. Propter quod Guilelmus Durandus, *Guilel Dur.* libro quarto ſui Rationalis, cap. 30. arbitrio prudentis Sacerdotis hoc relinquit, dummodo aqua à vino abſorberi poſsit: ſed hoc pendet ex dicendis ſectione ſequente, vbi de illo decreto Concilij Triburienſis plura dicemus.

Obiectio. Sed dicet aliquis, non eſſe veriſimile, Chriſtum hoc modo miſcuiſſe aquam, ſed prout ad temperandum *Solutio.* potum vſualem communiter adhiberi ſolet. Reſpondetur, hoc recte ſolui ex his, quæ ſupra dixi, Chriſtũ non inſtituiſſe hoc ſacramentum inter cœnandum cœna vſuali, ac ſi rem communem & vulgarem ageret, ſed ante inchoatam illam ſingulari attentione, & reuerentia, prout myſterium poſtulabat. Vnde fit non oportuiſſe, vt vteretur in myſterio vino miſto modo vſuali, ſed modo myſtico, prout nunc in ſacrificio fit. Et hoc modo intelligendi ſunt Patres, quando vocant hunc calicem miſtum, ſeu dilutum & temperatum aqua: loquuntur enim de myſtica & ſignificatiua miſtione.

Tertio, quod ad tempus attinet, certum eſt primo, faciendam eſſe hanc miſtionem tempore ſacrificij, & in ipſo ſacro calice: ita non ſat erit, quod domi, vel in dolio fiat: quia illa non eſſet ſacra cæremonia, nec ſacram haberet ſignificationem. Ita D. Thomas hic ad 3. dicens, debere fieri miſtionem in ipſa celebratione ſacramenti, idem fere Alenſis 4. part. quæſtione 32. membr. 5. articul. 2. in fine, vbi inquit, grauiter peccare eum, qui miſcet aquam, antequam myſteria vel præparatio ad ea inchoentur. Gabriel etiam diſtinctione 11. quæſtione 2. dub. 4. Richard. articul. 3. quæſtione ſexta, qui aduertit aquam debere infundi in calice iam habente vinum: ad conſecrationem deputatum ex intentione miniſtri: idem Syluest. verbo Euchariſt. primo. Rurſus, vt minimum, neceſſe eſt fieri miſtionem hanc ante calicis oblationem: ita enim habet vniuerſalis Eccleſiæ vſus, & grauiter peccaret, qui voluntarie hoc omitteret. Si tamen ex negligentia accidat, & ante conſecrationem aduertatur, ſtatim adhiberi debet. Si vero facta iam ſit conſecratio, omittenda eſt miſtio. Quia iã ceſſauit ratio, & tempus præcepti, & ſignificationis. Nec eſt iam aqua ſanguini Domini miſcenda. De toto autem tempore à principio miſſæ, vſq; ad oblationem nulla eſt præcepti neceſsitas. Soto & Syluester magis probare videntur, quod in initio miſſæ fiat, quia eſt maior mora temporis, vt aqua in vinum conuertatur. Alenſis vero dicit in miſsis ſolennibus fieri poſt Euangelium: in priuatis vero ſolere antea fieri. Contrarium autem à multis ſeruatur, ſcilicet, vt in priuatis miſsis fiat poſt Euangelium, in ſolennibus autem antea. In miſſali tamen Romano dicitur fieri debere poſt Euangelium, facta hoſtiæ oblatione: & hic modus eſt ſatis tutus, & ſufficiens. Denique in hoc, qui ſecutus fuerit ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem, non errabit.

Miſtio aqua debet fieri tempore ſacrificij.

Alenſ.

Gabriel.
Richard.

Syluest.

Et ante calicis oblationem.

Circa quartum quis debeat aquam infundere. Guilel. Durand. dicit capit. 30. ſolum Presbyterum debere hoc facere: quia ſolus ipſe Chriſtum repræſentat, qui ſuo ſanguine populum redemit. Addit Ledeſ. quæſtione 15. articul. 7. dub. 3. debere eſſe eundem Sacerdotem, qui miſſæ ſacrificium offert, quia alias non ſignificaretur, quod Eccleſia intendit: ſed neutrum puto ſimpliciter eſſe neceſſarium, ſeu præceptum, quia in miſſali Romano præſcribitur, vt in miſsis ſolennibus Subdiaconus infundat aquam à Sacerdote benedictam in calicem: & in hoc ſunt diuerſæ conſuetudines, præſertim in miſsis ſolennioribus. Vnde in priuatis miſsis tutum eſt ſeruare, quod Ledeſma dicit, in ſolennioribus vero, quod in miſſali Romano habetur, vel quod tenuerit conſuetudo, fieri ſine culpa poteſt.

Quis facere debeat hanc miſtionem.
Guilel Dur.
Ledeſm.

SECTIO IV.

Vtrum aqua vino miſta conuertatur in ſanguinem Domini, & ſub hac intentione miſceri debeat.

PRima ſententia dicit, aquam conuerti non in ſanguinem, ſed in quendam humorem aqueum ſeu phlegma, quod ſecundum hanc ſententiam de latere CHRISTI Domini exiuit. Fundamentum eius ſententiæ eſt, quia per miſtionem aquæ & vini ſignificantur aqua & ſanguis, quæ à latere Chriſti fluxerunt in ſacramentis autem nouæ legis id, quod ſignificatur, vi & virtute ſacramentorum efficitur. Hanc ſententiam refert Innocentius in capite. Cum Marthæ,

1. Sententia. Reijcitur. Marthæ, & in capite. In quadam, de Celebrat. miſſar. & illam damnat, vt abſurdam, erroneam, & Catholicæ veritati contrariam. Primò, quia hæreticum eſt negare, aquam, quæ de latere Chriſti exiuit, fuiſſe veram & naturalem aquam. *Negare, aquam quæ de latere Chriſti in cruce manauit, fuiſſe veram aquam, hæreticum eſt.* Eſt enim contra vim verborum Euangelij, & contra communem Sanctorum intelligentiam. Deinde illa aqua, quæ exiuit de corpore Chriſti, non pertinebat ad veritatem & ſubſtantiam illius: aqua enim elementaris non eſt de ratione corporis humani. Vnde omnes Sancti docent, ſupernaturaliter ac miraculosè manaſſe aquam illam de corpore Chriſti iam defuncti: ergo illa aqua non manet nunc in glorioſo corpore Chriſti: ergo non eſt, quod hæc aqua in illam cõuertatur. Præterea verba formæ non ſignificant talem cõuerſionem: ſed id totum, quod deſignatur pronomine, Hic, dicitur eſſe ſanguis: ergo non fit alia conuerſio per illam formam. Deniq; licet ſacramenta efficiant, quod ſignificant, non tamen omnes cæremoniæ ſacræ, quæ illis adiungũtur, ſimiliter efficiunt. Hæc autem ſolum eſt cæremonia quædam ſacramentalis, vt dictum eſt.

2. Sententia. Secunda ſententia eſt, aquam vino miſtam non conuerti, ſed manere in propria ſpecie & natura admiſtam ſpeciebus vini poſt conſecrationem, ita refert Innocentius III. in dicto capite. Cum Marthæ. Fundamentum eſt: quia ſolum vinum immediatè conuertitur in ſanguinem. Solum enim illud eſt materia & ſolæ ſpecies eius ſignificant ſanguinem Chriſti: ergo aqua non conuertitur immediate in ſanguinem, cum non ſit materia. Dices, conuerti mediatè, ſcilicet, prius in vinum, & poſtea in ſanguinem. Sed contra: quia prior conuerſio non eſt ponenda ſupernaturalis & miraculoſa: nullum enim eſt fundamentum, neque in forma, neq; in inſtitutione: naturalis autem eſſe non poteſt, quia naturaliter non conuertitur, nec vinum cenſetur habere tantam naturalem efficaciam, vt tam ſubito aquam in ſe conuertat: præſertim ſi tertia pars aquæ miſceatur, vt Triburienſe. Concilium permittit: eſt ergo hæc miſtio ſolum imperfecta per iuxtapoſitionem. Et confirmatur, quia fieri à multis dicitur, vt aqua ſic vino miſta filo lineo aut medulla iunci, vel alio ſimili artificio à vino ſeparetur. Quod ſi obiicias: nam inconueniens eſt aquam miſceri vino, ſi non eſt in ſanguinem conuertenda: Reſpondent, non miſceri; vt conuertatur, ſed ſolum cuiuſdam cæremoniæ gratia, & propter quandam ſignificationem; cum enim hæc miſtio non ſit ex Chriſti, ſed ex Eccleſiæ inſtitutione, non pertinet ad materiam, neque ad effectum ſacramenti: atque adeo neq; ad conſecrationem, & conuerſionem materiæ, ſed ſolum eſt quædam ſacramentalis cæremonia. Neq; ex hoc ſequitur aliqua indecentia, vel aliquod incommodum: quia illa aqua reuera non contingit ſanguinem Chriſti, ſed ſolas ſpecies.

Refutatur. Hanc ſententiam relinquit Innocentius, vt minus probabilem, & ita eſt ab omnibus Scholaſticis reiecta: à Diuo Thoma hic & alijs, cum Magiſtro *(Magiſter. Gabriel. Alenſ. Soto. Alanus.)* diſtinctio. 11. Alenſi, quæſtione 32. membr. 5. Gabriel. lect. 35. in can. Soto d. 9. q. 1. art. 5. Alan. lib. 1. de Euchariſt. cap. 13. qui omnes docent, aquam infundi calici, vt conuertatur in ſanguinem, atq; ita fieri ſæpe, ac frequentiſsimè: & idem docuit Innocent. lib. 4. c. 32. *(Innocent. Raban.)* Raban. ſuprà cap. 4. Et poteſt hæc ſententia authoritate Patrum refutari, dicunt enim aquam vino miſtam conſecrari, ſanctificari, benedici, quibus verbis ſignificare ſolent conuerſionem. Vnde in Canonibus à Martino Bracharen. Epiſcopo collectis. cã. 55. & habetur in cap. Non oportet. de conſecrat d. 2. dicitur. Hæc tria panem, vinum, & aquam, in typum Chriſti benedici: & infra dicitur. Hæc tria vnum ſunt in Chriſto Ieſu. *Cyprian.* Cyprianus dicta epiſt. 63. dicit, Calicem Domini, non eſſe vinum ſolum, neque aquam ſolam, ſed vtrumq; miſtum, & hoc eſſe, quod ſanctificatur.

Clarius Damaſcen. lib. 4. cap. 14. dicens, Qui fecit omnia, poſſe ex vino & aqua ſanguinem ſuum conficere. *Damaſc.* Ambroſ. lib. 4. de ſacramentis. cap. 4. in fine. *Ambroſ.* Vinum & aqua (inquit) in calicem Domini mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis, & cap. 5. Ante verba Chriſti calix eſt vino & aqua plenus, vbi verba Chriſti operata fuerint, ſanguis efficitur. Paſchaſ. dicto lib. cap. 11. expreſſe dicit, non manere aquam, ſed verti in ſanguinem, *Paſchaſ.* idem ſentit Alger. lib. 1. cap. 16. circa finem. *Algerus.* Cum (inquit) vinum pro Chriſto, & aqua ſacrificetur pro populo, & vtrumq; vnus ſanguis fiat, quid niſi vnio capitis, & membrorum ſignificatur? Ratione præterea argumentor primo: ex veritate formæ, qua abſolute dicitur. Hic eſt calix ſãguinis. Per illud autem pronomen, Hic, deſignatur totus ille potus, & liquor, qui in calice continetur: ſi ergo non totus ille eſt ſanguis, forma non eſt ſimpliciter vera. Nam ad veritatem illius locutionis neceſſe eſt, vt id totum, quod deſignatur, non ſit alia ſubſtantia, niſi ſanguis Chriſti: ſimili enim argumento infra probabimus, non manere ibi ſubſtantiam vini. Secundo totus calix ſtatim poſt cõſecrationem proponitur populo adorandus: ergo ſupponitur, ſub omnibus ſpeciebus illius vini miſti, non eſſe aliam ſubſtantiam, niſi Chriſtum & ſanguinem eius. Tertio, nam, poſt conſumptionem calicis, Sacerdos cenſetur manere ieiunus: vnde permittitur interdum iterum, atq; iterum conſecrare, ac ſumere, dummodo poſt ſpecies conſecratas nihil ſumat: ergo ſignum euidens eſt, credi ab Eccleſia, totum id, quod eſt in calice conſecrato, manere conſecratum: alias, ſumendo ſpecies vini, neceſſario ſumeret Sacerdos veram & naturalem aquam, & ita non maneret ieiunus. Quarto denique, quia plane indecens fuiſſet, & non minus abſurdum miſcere aliquid vino conſecrando, vt ſimul cum vero ſanguine Chriſti Domini in ſua ſubſtantia & natura permaneret: ergo ex intentione Eccleſiæ miſcetur aqua, vt in verum Chriſti ſanguinem conuertenda. Hoc enim non repugnat ſignificationi, ſed illam potius maxime iuuat: quia melius & perfectius ſignificatur vnio Eccleſiæ cum Chriſto: ergo per conſecrationem reuera perficitur hæc cõuerſio, alias valde eluderetur ac deciperetur Eccleſia in huiuſmodi cæremonia.

Dubium. Difficultas vero ſupereſt, vtrum, vt aqua conuertatur in ſanguinem Chriſti Domini, neceſſe ſit prius conuerti in vinum, vel poſsit immediate in ſanguinem tranſire. Et tria inprimis ſunt, in quibus fere omnes Theologi conſentiunt. Primum, ſi aqua cõuertatur in vinum, quando profertur forma, certiſsimum eſſe in ſanguinem conuerti: tum quia iam eſt vinum, & conſequenter eſt materia: tum quia omnia allegata hoc maxime probant. Secundum eſt, ſi aqua in debita proportione miſceatur & debito tempore, frequentius accidere, vt conuertatur in vinum ante conſecrationem. Hoc pendet ex principiis philoſophiæ: & explicari poteſt, tum quia vinum propter caliditatem ſuam videtur eſſe maxime actiuũ, tum, quia per miſtionem illa aqua in minutiſsimas partes diſtribuitur, & à contrario agente vndique circumdatur, & ideo veriſimile eſt, facile conuerti, vt ſentit etiam Ariſt. 1. de generat. cap. vlt. Tertium, & ad vſum pertinens eſt, Sacerdotem debere aquam miſcere ea intentione, & modo, vt veriſimile ſit poſſe facile in vinum conuerti ante conſecrationem. Ratio eſt, quia in ſacramentis conficiendis, id eſt eligendum, quod certius: ſi autem aqua in vinum tranſeat, certum eſt verti in ſanguinem: ſi autem in ſua ſubſtantia maneat, vt minimum, eſt res valde dubia: ergo curare Sacerdos debet, vt poſsit in vinum conuerti, & hoc docent Eccleſiæ conſuetudo, & Concil. Florent. *Conc. Flor.* dum inquit, modiciſsimam aquam eſſe miſcendam: hæc enim videtur eſſe illius quantitatis ratio potiſsima.

Dubium. Controuerſia ergo ſupereſt, ſi interdum contin-

gat tempore conſecrationis aquam non eſſe in vinũ conuerſam, vtrum maneat, an immediate conuertatur in ſanguinem.

In qua re eſt, tertia ſententia: tunc aquam conuerti in ſanguinem. Quæ opinio ſolet tribui Paſchaſio, & Algero ſuprà: Sed illi nihil dicunt de immediata conuerſione, ſed ſimpliciter loquuntur, ſicut alij Patres: qui eadem ratione videntur huic ſententiæ fauere. *Ambroſ. Damaſcen. Altiſiodor.* Præſertim Ambroſ. & Damaſce. indicant n. aquam manere vſq; ad conſecrationem, & conuerti, & eodẽ modo referri poteſt Altiſiod. lib. 4. Sum. tract. 5. c. 2. dicit enim, panem tranſſubſtãtiari in corpus, vinum & aquam in ſanguinem, citari etiam poteſt *Petrus Soto.* Petrus Soto, qui lect. 14. de Euchar. ſic loquitur. Neq; opus eſt ſcrupuloſe inquirere, vbi aqua appoſita maneat. Totum enim, quod in calice eſt, vinũ eſt, & illud conuertitur in ſanguinem Chriſti. Sed hæc omnia facile explicari poſſunt. Ex omnibus Scriptoribus Catholicis, ſolum inuenio *Alanus.* Alanum lib. 1. de hoc ſacramento, c. 13. loquentem hæc verba: Probabilius eſt, quod omnium pene Eccleſiaſticorum ſcriptorũ iudicio defenditur, aquam modice infuſam in vini ſubſtãtiam prorſus deſinere; & tamen ſi id non fieret, ſed exiſteret aqua in varias & abditas vini partes diffuſa, facerent nihilominus vnum non ſpecie, ſed permiſtione, & totum illud modo vinum prædominantem partẽ obtineret, conuerteretur in ſanguinem Dominicum, idq; certa fide tenendum eſt, vtcunq; illud aliud cum in naturæ obſcuritate poſitum ſit, ignoretur. Sed exceſſit hic author, præſertim in illo vltimo verbo, quia neq; eſt certa fides, nec admodum probabilis opinio, vt dicam.

Fundamenta vero potiſsima huius ſententiæ ſunt eadem, quæ contra ſecundam ſententiam poſuimus: quia ſi neceſſaria eſt conuerſio aquæ in vinum, vt fiat tranſitus in ſanguinem, & ſemper incerta erit talis conuerſio, & ſæpe erit certum non fieri: vtrumque autem videtur eodem modo impugnari, prædictis rationibus, quibus ſecunda opinio impugnata eſt. Sequela, quoad priorem partem, per ſe nota eſt, quia illa naturalis conuerſio eſt valde incerta, præſertim ſi iuxta Concilium Triburienſe tertia pars aquæ miſceatur, vel certe ſi vinum ſit natura ſua valde debile, vel nimis denſum, ita vt non poſsit per aquam tam facile diuidi, ac diſtribui: vel, ſi ex accidẽti, ſit nimis frigidum. Altera pars ſequelæ conſtat, ſi, verbi gratia, contingat, in calice non fuiſſe poſitum vinũ, & poſtea inſtante iam conſecratione neceſſarium ſit ponere aquam & vinum, & ſtatim conſecrare, nã tunc euidens eſt, aquam nõ eſſe conuerſam in vinum, & certe in facto Chriſti videtur ita accidiſſe, nã vt ex Euangeliis colligi poteſt, ſtatim, ac poſuit vinũ in calice, conſecrauit, & dedit diſcipulis: non ergo expectauit illud tempus conuerſionis aquæ in vinũ. Adde, totam illam moram, quæ eſt à tempore, quo miſcentur vinum & aqua vſq; ad conſecrationem, eſſe accidentariam, & præter inſtitutionem huius ſacramenti ob cæremonias Eccleſiæ, ergo & conuerſio aquæ in vinum, quæ in illa mora fit, eſt accidentaria, & abſq; illa fieri poteſt conſecratio totius vini aqua miſti. Quod vero eadem incommoda ſequantur in contraria ſententia, quę contra ſecundam obiecta ſunt, facile patebit diſcurrendo per ſingula. Nã in primis non poſſet adorari totum illud, quod eſt in calice. Deinde etiam ſacerdos non eſſet ieiunus. Item pronomen hic, vel non deſignaret totam illam materiam, vel certe forma redderetur falſa, & ineſficax. Demum, quia Sancti eodem modo, & eadem certitudine loquuntur de conuerſione aquæ ac vini.

Secundo, principaliter argumẽtor ratione, quam indicat Alanus, quia poſtquam facta eſt miſtio aquę, quamuis ſubſtãtialiter minime ſit conuerſa in vinũ, totum illud cenſetur vinum per modum vnius potus, vt eſt in vſu, ergo totum illud eſt materia apta vt conuertatur: patet conſequentia, tum quia Sancti ſolum requirunt vinum aqua miſtum, & tamen communi vſu & appellatione illud eſt proprie vinum aqua miſtum: nam facta conuerſione aquæ in vinum, potius videtur eſſe vinum ſimplex, tum etiam ſecũdo, quia ad conſecrationem corporis tantum requiritur panis triticeus vſualis, & non alius: vnde etiam ſi habeat particulam aliquam confectam ex farina hordeacea, nihilominus tamẽ totum illud ſimpliciter conſecratur: cuius ratio hæc reddi poteſt, quia eſt per modum vnius cibi vſualis, ergo ſimiliter. Tum deniq; tertio ſic argumentor, quia, ſi Chriſtus dedit nobis vinum aqua miſtum, vt ſufficientem huius ſacramenti materiam, ſine cauſa vel vtilitate voluiſſet, vt omnino aqua prius conuerteretur in vinũ, quam in ſanguinem, ergo veriſimilius eſt, his non obſtantibus, eſſe contentum vſuali miſtione.

Nihilominus dicendum cenſeo, aquam non conuerti in ſanguinem, niſi prius in vinum tranſmutetur. Primo, quia, vt dicitur in Catechiſmo Pij Quinti, hæc eſt ſententia omnium Eccleſiaſticorum ſcriptorum, docuit illam D. Thomas hic, & Innocent. libro 4. de hoc myſterio. cap. 32. Rabanus libro de Corpore Domini, capit. 4. Alexand. Alenſis quarta parte q. trigeſima ſecunda, membro. 5. ar. 2. & 3. & reliqui Theologi in 4. d. vndecima, vbi Scotus. q. ſeptima. Richardus ar. 2. q. 5. Maior. quæſtio. 2. Paludanus quæſtio. prima. art. ſeptimo, Bonauent. ſecunda par. diſtinctio. art. 1. quæſt. tertia, qui aduertit etiam, Chriſtum Dominum non conſecraſſe calicem, donec aqua in vinum fuiſſet conuerſa, Gabriel ibi quęſtio. 2. & lectio. 35. in canon. qui dicit eſſe indubitatam ſententiam, quam omnes moderni ſcriptores amplectuntur, & Soto diſtinctio. 9. quæſt. 1. articul. 6. dicit, Innocentium III. in capit. Cum Marthæ, de Celebrat. miſſarum, illam vt certiſsimam docuiſſe, tamen reuera Innocentius ſolum illam amplectitur vt probabiliorem ſententiam, quod non parum mouere debet vt illam amplectamur, ſed illud etiam me maxime mouet, quod, cum Innocentius ibi tres referat ſententias de hac conuerſione aquæ, nullam mentionem fecit eius, quæ aſſerit conuerti immediate in ſanguinem, & idem videre licet in omnibus antiquis Scholaſticis, quod eſt manifeſtum indicium, antiquorum omnium ſenſum, & quaſi indubitatam ſententiam fuiſſe, aquam vel manere in ſua ſubſtantia, vel conuerti in vinum, & hoc argumentum in materia ſacramentorum eſt valde efficax.

Catechiſmꝰ. D. Thom. Innocent. Raban. Alenſis. Scotus. Richard. Maior. Palud. Bonauent. Gabriel. Soto.

Secundum huius communis ſententiæ fundamẽtum eſſe videtur, quia materia conſecrationis ſolum eſt vinum, cui aqua miſcetur, non vt materia, ſed ſolum per modum cæremoniæ ad ſignificationem quandam, ſola autem materia eſt, quæ conuertitur, vt per ſe conſtat. *2. Fundam.* Antecedens, præter communem ſenſum & traditionem Scholaſticorum, habet nonnullum fundamentum in Scriptura, quæ ſolius vini meminit. Deinde multum indicatur in Cõcilio Florentino, *Conc. Flor.* vt ſupra aduertebam: nam prius ſimpliciter dicitur: vinum eſſe materiam, poſtea additur, illi eſſe modiciſsimam aquam miſcendam, inſinuatur etiam in c. Firmiter, vbi ſolum panis & vinum dicuntur conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti, & ſimiliter *Trident.* Trident. ſeſſ. 13. can. 2. dicit, panem in corpus, & vinũ tranſire in ſanguinem, & duntaxat manere ſpecies vini, nec mentionem facit aquæ & ſpecierum eius: ſicut ergo ſolus panis eſt materia proxime conuertibilis in corpus Chriſti, & licet fiat ex farina, & aqua, tamen aqua manens in ſua ſubſtantia, non eſt capax illius conuerſionis, niſi prius tranſeat in ſubſtantiam panis: ita ſolum vinum, quod ex æquo ponitur cum pane vt materia huius ſacramenti, eſt proxime conuertibile in ſanguinem, & non aqua, niſi in ſubſtantiã vini tranſeát. Et hoc eſt, q; Cypr. ſupra citatus ait: *Cyprian.* Quando vtrumq; miſcetur & adunatione confuſa ſibi inui-

bi inuicem compulantur, tunc ſacramẽtum ſpirituale, & cœleſte perficitur, ſic vero calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumq; ſibi miſceatur, quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe ſub farina ſola, aut aqua ſola, niſi vtrumq; fuerit adunatũ, vbi ſignificat non magis aquam poſſe cõuerti immediate in ſanguinem, quam in corpus: ſed oportere, vt cum vino coaleſcat in vinum, quod miſtum dicitur, non quia ſubſtantialiter ſit diuerſum à vino, ſed quia poſtquam partem aquæ in ſe conuertit, temperatum manet, & qualitatibus aquæ affectum.

3. Fundam. Tertio hoc declaratur à poſteriori, quia, ſi aqua ex æquo eſt materia, ac vinum, reddi non poteſt ratio, cur, vel non ſit æque neceſſaria, ac vinum, vel non poſsit ipſa ſola ac pura immediate conuerti in ſanguinem, ſicut poteſt purum vinum. Quod præterea ita declaro, nam ſi ſufficit vinum miſtum per iuxtapoſitionem: ergo etiam ſi miſceatur æqualis, vel maior pars aquæ, nihilominus totum illud miſtum conuertetur in ſanguinem, quia reuera eſt vinum miſtum vſuale, nec reddi poteſt ratio, cur minor quantitas poſsit conuerti, & non maior. *Obiectio.* Dici poteſt, aquam non poſſe conuerti, niſi ſaltem accidentaliter ſit alterata à vino, & receperit accidentia eius. *Soluitur.* Sed contra, nam ſaltem ſequitur, ſolam aquam, dummodo habeat accidentia vini, etiam ſi non habeat admiſtam ſubſtantiam eius poſſe cõuerti, quod eſt omnino falſum. Sequitur deinde, ſi contingeret vinum & aquam ita miſceri, vt vtriuſq; ſubſtantia periret, & fieret vnum aliquid diſtinctum habens accidentia vini, quod in ordine ad communem potum vel vſum exiſtimaretur vinum lymphatum, nihilominus illud eſſe materiam, quod eſt alienum à ſana doctrina, & definitione Conciliorum. Imo præterea ſequi videtur, ſi paululum aquæ roſaceæ miſceatur vino, & recipiat accidentia eius, licet in vinum non tranſeat, poſſe conuerti in ſanguinem Chriſti, quia etiam totum illud miſtum eſt per modum vnius potus, & ſubſtantia aquæ naturalis, per ſe ſumptæ, non eſt magis materia, quam ſubſtantia aquæ roſaceæ. Et ita nonnulli concedunt hanc ſequelã, ſed reuera conſequens eſt valde abſurdum, & contra omnem antiquitatem. Et confirmatur, nam hac de cauſa introductum eſt in Eccleſia, vt modiciſsima aqua miſceatur, quia reuera exiſtimatum eſt, aquam in ſua ſubſtantia non eſſe materiam. Tandem confirmo, quia ſi aqua durans in ſubſtantia ſua, conuerteretur in ſanguinem Chriſti, eadem ratione ſanguis Chriſti contineretur, & conſeruaretur ſub accidentibus aquæ: ergo ſi contingeret ſpecies vini aceſcere, ita vt nõ poſſent conſeruare ſubſtantiam vini, ſpecies autem aquę integras manere, conſeruaretur ſanguis Chriſti ſub ſpecieb. aquæ, etiam ſi deſineret eſſe ſub ſpecieb9 vini. Et eadem ratione, ſi illa aqua poſſet in ſe conuertere vinum, & proportionalis actio inter ipſas ſpecies intercederet, poſſet in illis conſeruari ſanguis Chriſti: ac deniq; ſi quacunq; ratione illæ ſpecies aquæ conſecratæ ſepararentur à ſpeciebus vini, retinerent ſub ſe ſanguinem Chriſti, quod eſt reuera inconueniens & abſurdum: cum tamen non poſsit ſatis conſequenter dici, propter ſolam ſeparationem deſinere ibi adeſſe corpus Chriſti, & ſubſtantiam aquæ redire. Signum ergo eſt, ſolum vinum immediate conuerti in ſanguinem Chriſti.

Argumentorum ſolutio. Ad primum. Argumenta vero contrariæ ſententiæ non ſunt magni momenti. Ad primum ergo in primis dicitur, vt in plurimum, ſatis certum ac veriſimile eſſe, præcedere conuerſionem aquæ in vinum, vt ſupra probatum eſt. Et ad illam experientiam, qua dicitur aquam iterum ſeparari poſſe à vino, reſponderi poteſt, vel id ſolum contingere, ſi fiat, antequam conuerſio perficiatur, vel certe, vt reſpondet D. Th. in 4. d. 11. in expoſitione litteræ, *D. Thom.* id, quod ſeparatur non eſt aqua, ſed quidam aqueus humor, cuius ſignum eſt, quod etiam ex puro vino poteſt extrahi. Deinde dicitur, ſi interdum contingat conſecrationem fieri ante conuerſionem aquæ in vinum, non ſequi aliquod incommodum, magis quidem decet, vt, ſi cõmode fieri poteſt, aqua prius in vinum conuertatur. Et hoc ſenſu intelligenda ſunt & acceptanda, quæ contra ſecundam opinionem dicta ſunt: ſi tamen aliud accidat interdum, non refert. Ad illud vero de adoratione reſpondetur, non adorare fideles quidquid eſt in calice, poſſunt enim interdum eſſe in calice aliæ res, vt paleæ, &c. adorant ergo id, quod conſecratum eſt, ſeu quod ſub ſpeciebus vini continetur. Ad aliud de ieiunio reſpondetur, ſatis eſſe, vt probabiliter credatur, aquam eſſe conuerſam in vinum, ſi tamen interdum accideret, certum eſſe, talem conuerſionem non eſſe factam, vt in caſu illo, quando inſtante iam conſecratione cognoſcitur, tunc (inquam) conſultius eſſet, vt ſacerdos ſe exiſtimaret non ieiunum, neq; iterum conficeret, quamquam, ſi vellet alteri opinioni adhærere, quia totum illud recipitur per modum vnius ſacramenti, & quia contraria opinio non eſt omnino improbabilis, non damnarem illum. Ad illud de forma ſeu pronomine, hic, reſpondeo, idem argumentum fieri poſſe, ſi vino ſit admiſta gutta mellis, vel alterius liquoris, vel ſi intra panem lateat particula caſei. Reſpondetur ergo, ex intentione ſacerdotis, ſeu Eccleſiæ, & Chriſti, ad quam ſacerdos ſe conformat, ſolum deſignari, quod ſub ſpeciebus vini continetur. Vel certe, ſicut hoc dicitur abſolute vinum, licet particulam aquæ admiſtam habeat, ita illud idẽ dicitur ſanguis Chriſti poſt conuerſionem, licet eandem particulam aquę habeat admiſtam.

Ad ſecundum argumentum reſpondetur, non quemlibet potum, ſed vini tantum, eſſe materiam huius ſacramenti, vt oſtenſum eſt, alias ſi argumentum illud eſſet efficax, quicunq; alius liquor eſſet admiſtus vino, ſi tamen conſtitueret vnum potum vſualem, tota illa eſſet materia conſecrabilis: quod eſt aperte falſum. *Solutio 2.* Et argumentum de pane potius probat contrarium, quando enim aliqua farina hordeacea ita miſcetur triticeæ, vt tandem totum, quod conficitur, ſit panis triticeus, & eiuſdem rationis, ac ſubſtantiæ, tunc totum conſecratur, ſi vero contingeret, particulam panis hordeacei manere interpoſitam pani triticeo, ſubſtantialiter tamen ab illo diſtinctam, reuera non conſecraretur. Neq; Sancti dicunt vinum vtcunq; miſtum eſſe materiam, ſed vinum ſimpliciter, cui dicunt miſcendam eſſe aquam, hanc vero dicunt conuerti in ſanguinem, quia, ſaltẽ mediate, ita communiter ſit: & interdum ẽt dicunt, vinum miſtum aqua conuerti, quia, licet aqua conuerſa ſit in vinum, tamen ſimpliciter vocatur illud vinum miſtum, quia manet affectum, ac temperatum qualitatibus aquæ.

Solutio 3. Et idem tandem dicitur ad inſtitutionem Chriſti. Vnde illud argumentum retorqueri poteſt, quia Chriſtus nõ inſtituit aquam, vt partem materiæ, cuius ſignum eſt, quia non præcepit illam miſceri: neq; eſt veriſimile, dediſſe poteſtatem ad conuertendam materiam, quam non præcipit apponi. Quod ſi fortaſſe alia ſententia dicat, potuiſſe hanc materiam inſtitui, vt ſufficientem, & non vt neceſſariam, & vt ſufficientem tali modo, & non alio: Reſpondeo, potuiſſe quidem id facere Chriſtum, ſed nõ conſtare id feciſſe: quin potius cõtrariũ. Et diſtinctionem illam, de materia ſufficienti, & neceſſaria, inauditam eſſe in aliis ſacramentis, præterquã pœnitentiæ, in quo fuit ſpecialis ratio, in natura rei fundata, vt ibi dicetur.

Si poſt conſecrationẽ calicis aqua in vinum trãſeat, non fit ſanguis Chriſti. Et ex his ſequitur primo, ſi poſt conſecrationem contingat, ſpecies conſecratas corrũpere aquam, illã conuerti in ſolum vinum, & non in ſanguinem Chriſti, quia hæc conuerſio non fit, niſi per formam, quæ iam habuit totum ſuum effectum: ſpecies autem conſecratæ virtutem retinent ad generandum vinum, ac ſi ſubſtantia adeſſet, vt ex infra dicendis cõſtabit.

Secun-

Si in momẽto cor.ſecrationis, aqua conuertatur in vinũ, non trãſit in ſanguinem.

Secundo ſequitur, ſi contingat aquam conuerti in vinum, in eodem momẽto, in quo perficitur forma conſecrationis, & conuertitur vinum in ſanguinem, in eo caſu aquam conuerti in vinum & non in ſanguinem. Probatur, quia dictum eſt aquam non poſſe immediate tranſire in ſanguinem, in eo autem caſu nec immediate poſſet, quia neq; in eodem momento poteſt fieri duplex conuerſio, alias in eodem inſtanti aqua inciperet eſſe vinum per primum ſui eſſe, & deſineret eſſe vinum per primum non eſſe, quæ eſt aperta implicatio contradictionis, neq; poſt illud inſtans poteſt aqua tranſire in ſanguinem, quia iam actio formæ ceſſauit.

Aqua cõuertitur in ſanguinem, ſi quando profertur pronomen, hic, nõ eſt conuerſa in vinum.

Tertio difficilius eſt, quid ſit dicendum, ſi contingat, conuerſionem aquæ in vinum fieri, ante finitam formam; tamen poſt illam inchoatam, & poſt dictũ pronomen, hic, videtur enim probabile tunc cõuerti in ſanguinem, quia in inſtanti conſecrationis aqua iam eſt vinum, & tota ſignificatio formæ refertur ad illud inſtans, vt videbimus. In contrarium autem eſt, quia vt conſecratio fiat, oportet materiam eſſe præſentem, quando illo pronomine deſignatur: ergo multo magis neceſſe eſt, vt iam exiſtat. Sicut in conſecratione panis, ſi quis inciperet proferre formam, antequam panis eſſet præſens, vel propinquus, nihil conficeret, quamuis fingamus panem fieri præſentem, antequam abſoluatur forma: quia, licet ſignificatio formæ referatur ad vltimum inſtans, tamen tota eſt in ordine ad ſpecies, quæ præſentes adeſſe debent, quando tota forma profertur, & hæc ratio videtur mihi vrgentior. Et hactenus de materia remota.

QVÆSTIO LXXV.

De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem CHRISTI.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, vtrum in hoc ſacramento ſit corpus CHRISTI ſecundum veritatom, an ſolum ſecundum figuram, vel ſicut in ſigno.

Secundo, vtrum in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem.

Tertio, vtrum ſubſtantia panis, vel vini, poſt conſecrationem huius ſacramenti annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur.

Quarto, vtrum panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.

Quinto, vtrum in hoc ſacramento poſt conuerſionem remaneant accidentia panis & vini.

Sexto, vtrum facta conſecratione, remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis.

Septimo, vtrum iſta conuerſio fiat in inſtanti.

Octauo, vtrum hæc ſit falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

ARTICVLVS I.

Vtrum in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti ſecundum veritatem.

Sup. q 65. ar. 3. cor. prin. & infr. q. 76. per totũ. & 4. d. 10 ar 1 & d. 11 prin & 4. cont. c. 71. & 1. Cor. 11 l. 5. col. 2 & 4

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod in hoc ſacramento, non ſit corpus Chriſti ſecundum veritatem, ſed ſolum ſecundum figuram, vel ſicut in ſigno. Dicitur enim Ioan 6. quod cum Dominus dixiſſet, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c. multi ex diſcipulis eius audientes, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, quibus ipſe dixit. Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam, quaſi diceret, ſecundum expoſitionem Auguſt. ſuper Pſalm. 98. Spiritualiter intelligite, quod locutus ſum, non hoc corpus quod videtis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt, qui me crucifigent, ſacramentum aliquod vobis commendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos, caro autem non prodeſt quicquam.*

In Pſal. 98 non procul à medio expoſitionis, to. 8. refertur hoc de conſ. d 2 c. 45

2. Præterea, Dominus dicit Matthæi vltimo. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. Quod exponens Auguſt. dicit. Donec ſæculum finiatur, ſurſum eſt Dominus: ſed tamen & hic nobiſcum eſt veritas Domini: corpus enim in quo reſurrexit, in vno loco oportet eſſe, veritas autem eius vbique diffuſa eſt. Non ergo ſecundum veritatem eſt corpus Chriſti in hoc ſacramento, ſed ſolum ſicut in ſigno.*

3. Præterea, Nullum corpus poteſt eſſe ſimul in pluribus locis, cum nec angelo hoc conueniat, eadem enim ratione poſſet eſſe vbiq;. Sed corpus Chriſti eſt verum corpus, & eſt in cœlo, Ergo videtur, quod non ſit ſecundum veritatem in ſacramento altaris, ſed ſolum ſicut in ſigno.

4. Præterea, Sacramenta Eccleſiæ ad vtilitatem fidelium ordinantur. Sed ſecundum Greg. in quadam homil. regulus reprehenditur, quod quærebat corporalem Chriſti præſentiam. Apoſtoli etiam impediebantur recipere Spiritum S. propter hoc, quod affecti erant ad eius præſentiam corporalem, vt Auguſt.* dicit ſuper illud Ioan. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos. Non ergo Chriſtus ſecundum præſentiam corporalem eſt in ſacramento altaris.*

De regula id habet Greg. hom. 20. in Euang.

Sed contra eſt, quod Hilar. dicit in 8 de Trinit. de veritate carnis & ſanguinis Chriſti, non eſt relictus ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra caro eius vere eſt cibus, & ſanguis eius vere eſt potus. Et Ambr.* dicit 6. de ſacramentis Sicut verus Dei filius eſt Dominus Ieſus Chriſtus, ita vera Chriſti caro eſt, quam accipimus, & verus ſanguis eius eſt potus.*

Tract. 94 in Ioan. à med. tom. 9. lib 8. inter prin. & med. lib. Lib 6. c. 1. in prin. to. 4

Reſpondeo dicendum, quod verum corpus Chriſti & ſanguinem eſſe in hoc ſacramento, neq; ſenſu neque intellectu deprehendi poteſt, ſed ſola fide, quæ authoritati diuinæ innititur. Vnde ſuper illud Luc 22. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrill. Non dubites, an hoc verum ſit, ſed potius ſuſcipe verba Saluatoris in fide, cum enim ſit veritas, non mentitur. Hoc autem conueniens eſt. Primo quidem perfectioni nouæ legis. Sacrificia enim veteris legis illud verum ſacrificium paſſionis Chriſti continebant ſolum in figura, ſecundum illud Hebr. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum non ipſam rerum imaginem. Et ideo oportuit, vt aliquid plus haberet ſacrificium nouæ legis à Chriſto inſtitutum, vt ſcil. contineret ipſum Chriſtum paſſum, non ſolum in ſignificatione, vel figura, ſed etiam in rei veritate. Et ideo hoc ſacramentum, quod ipſum Chriſtum realiter continet (vt Dionyſ. dicit 3 cap. Eccleſ Hierar.) eſt perfectiuum omnium aliorum ſacramentorum, in quibus virtus Chriſti participatur. Secundo hoc competit charitati Chriſti, ex qua pro ſalute noſtra corpus verum noſtræ naturæ aſſumpſit. Et quia maxime proprium amicitiæ eſt conuiuere amicis, (vt Philoſ. dicit 9. Ethicor.) ſui præſentiam corporalem nobis repromittit in præmium dicens Matthæi vigeſimo quarto. Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Interim tamen nec ſua præſentia corporali nos in hac peregrinatione deſtituit, ſed per veritatem corporis & ſanguinis ſui, nos ſibi coniungit in hoc ſacramento, vnde ipſe dicit Ioan. 6. Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Vnde hoc ſacramentum eſt maximæ charitatis ſignum, & noſtræ ſpei ſubleuamentum, ex tam familiari coniunctione Chriſti ad nos. Tertio, hoc competit perfectioni fidei, quæ, ſicut eſt de diuinitate CHRISTI, ita eſt de eius humanitate, ſecundum illud Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Et quia fides eſt inuiſibilium, ſicut diuinitatem ſuam nobis exhibet

Lib. 9. c. 4. & li. 8 c. 5. to. 5.

Chriſtus

Chriſtus inuiſibiliter: ita & in hoc ſacramento carnem ſuam nobis exhibet inuiſibili modo. Quæ quidam non attendentes, poſuerunt corpus & ſanguinem Chriſti non eſſe in hoc ſacramento, niſi ſicut in ſigno quod eſt tanquam hæreticum abijciendum, vtpote verbis Chriſti contrarium. Vnde & Berengarius, qui primus huius erroris author fuerat, poſtea coactus eſt ſuum errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.*

Habetur de conſec. d. 2. c. Ergo Berengarius.

Ad primū ergo dicendum, quod ex hac authoritate prædicti hæretici occaſionem errandi ſumpſerunt, male verba Auguſtin. intelligentes. Cum enim Auguſt.* dicit: Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis, non intendit excludere veritatem corporis Chriſti,* ſed quod non erat manducandum in hac ſpecie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod ſubdit. Sacramentum quod vobis commendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos, non intendit, quod corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſolum ſecundum myſticam ſignificationem, ſed ſpiritualiter dici, id eſt, inuiſibiliter, & per virtutem Spiritus S. Vnde ſuper Ioan.* exponens id, quod dicitur: Caro non prodeſt quicquam, dicit. Sed quo modo illi intellexerunt, carnem quippe ſic intellexerunt manducandam, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo ſpiritu vegetatur, accedat ſpiritus, ad carnem, & prodeſt plurimum. Nam ſi caro nihil prodeſſet, Verbum caro non fieret, vt habitaret in nobis.*

Præcipue citatus in fin. cor.
In expoſitione Pſ. 98. to. 8
Vt patet ex verbis præcedentib. locum cit.
Tractat. 27. in Euang. Ioann inter princip. & med illius, tom. 9.

Ad ſecundum dicendum, quod verbum illud Auguſt. & omnia ſimilia ſunt intelligenda de corpore Chriſti, ſecundum quod videtur in propria ſpecie (ſecundum quod etiam ipſe Dominus dicit Matth. 26. Me autem non ſemper habebitis) inuiſibiliter tamen ſub ſpeciebus huius ſacramenti, eſt, vbicunq; hoc ſacramentum perficitur.*

Citatum in artic. 2.

Ad tertium dicendum, quod corpus Chriſti non eſt eo modo in hoc ſacramento, ſicut corpus in loco, quod ſuis dimenſionibus loco commenſuratur, ſed quodam ſpeciali modo, qui eſt proprius huic ſacramento. Vnde dicimus, quod corpus Chriſti eſt in diuerſis altaribus, non ſicut in diuerſis locis, ſed ſicut in ſacramento. Per quod non intelligimus, quod Chriſtus ſit ibi ſolum ſicut in ſigno, licet ſacramentum ſit in genere ſigni: ſed intelligimus corpus Chriſti hic eſſe (ſicut dictum eſt) ſecundum modum proprium.*

In corp. art.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa procedit de præſentia corporis Chriſti prout eſt præſens per motum corporis, id eſt, prout eſt in ſpecie viſibili, non autem prout eſt ſpiritualiter, id eſt, inuiſibili modo & virtute ſpiritus. Vnde Auguſt dicit ſuper Ioan: Si intellexiſti ſpiritualiter verba Chriſti de carne ſua, ſpiritus & vita tibi ſunt, ſi intellexiſti carnaliter, etiam ſpiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt.*

Tract 27. in Ioan. parum ante med. to. 9.

COMMENTARIVS.

VEritatem diſtinguit Diu. Thomas à ſolis ſignis, vmbris & figuris. Vnde ſenſus huius tituli eſt, an hoc ſacramentum non tantum ſit ſignum, & figura, ſed reuera corpus ipſum Chriſti, quod in ipſo realiter contineatur. Et hoc ſenſu affirmat, corpus Chriſti eſſe in hoc ſacramento ſecundum veritatem. Quod primum probat verbis Chriſti Domini, quæ ſtatim diligentius expendenda ſunt. Deinde adiungit coniecturas. Prima eſt comparatione nouæ & antiquæ legis, comparantur enim vt vmbra, & veritas, & ideo decuit, vt Chriſtus, qui in veteribus ſacramentis in figura continebatur, in lege noua, & in aliquo eius ſacramento vere, ac realiter adeſſet. Quā rationem tetigit Ambroſ. ſuper ad Hebr. 10. & egregie Auguſt. Epiſt. 76. ad Caſul. & propterea Chryſoſt. homil. 83. in Matth. dicit, poſt figuram, Chriſtum adiunxiſſe veritatem, & optime Tertull. de reſurrectione carnis, c. 20. Nec omnia (inquit) imagines ſunt, ſed & veritas, non omnia vmbræ, ſed & corpora; nam ſi omnia figura, quid erit illud, cuius eſt figura? Ex quibus poteſt ratio facta confirmari, conferendo hoc Euchariſtiæ ſacramentum, cum figuris, quibus in veteri lege præſignificatum eſt: oportet enim, vt illas antecellat, ſicut res imaginem, & corpus vmbram, iuxta doctrinam Pauli 1. ad Corinth. 10. ad Galat. 3. & 4. ad Hebr. 10. & ad Coloſ. 2. Quam exponit Hieronym. ad Titum 1. circa illa verba, Non attendentes Iudaicis fabulis, &c. at vero parua eſſet excellentia huius ſacramenti, comparatione illorum ſignorum, ſi tantum in figura Chriſtum contineret. Quia, ſi res ad ſignificandum impoſitæ conſiderentur, ſæpe in lege veteri erant perfectiores, vt agnus, manna, &c. Si ſignificatio, etiam illæ ſignificabant Chriſtum, & quamuis dici poſſit hoc ſacramentum excellere, tum, quia ſignificat Chriſtum vt præſentem, tum etiam, quia expreſſius ſignificat, quam vetera, & fortaſſe, quia gratiam confert, tamen hæc omnia non adæquant perfectionem, & excellentiam nouæ legis, vt ex modo loquendi Scripturæ & Sanctorum colligitur, nam propter hanc cauſam Chriſtus comparando hoc ſacramentum cum manna, Ioan. 6. dicit, hunc ſolum eſſe verum cibum, quia eſt caro eius, vt ibi Chryſoſt. & Aug. notarunt, & optime Cyrill. lib. 3. in Ioan. c. 34. & Ambr. lib. de myſter. ca. 9. & eodem modo Cypr. ſer. de Paſſio. comparans hoc ſacramentum cum agno paſchali, dicit, illum agnum fuiſſe conſumptibilem cibum, hoc vero ſacramentum eſſe inconſumptibile. Quam comparationem proſequitur etiam Leo Papa ſermon. 7. de Paſſ. Chryſoſt. hom. 45. in Ioan. Si tantum (inquit) fuit figura, quid ipſa veritas? idem hom. 61. ad pop. & hom. ad Neoph. vbi tantum inquit differre hoc ſacramentum à veteri, quantum ſanguis Chriſti, à ſanguine agni paſchalis. Et hoc modo, explicata hæc ratio D. Thom. ſatis probabilis eſt, & adiuncta Patrum authoritate, eſt valde efficax. Aliæ præterea duæ rationes, fundatæ in oſtenſione diuinæ charitatis erga nos, & in perfectione noſtræ fidei, ſpei, & charitatis erga Deum, ſunt egregiæ, non indigent tamen expoſitione.

Ambroſ. August. Chryſoſt. Tertull.
1. Cor. 10. Gal. 3. Hebr. 10. Coloſſ. 2. Hieron.
Ioan. 6 Chryſoſt. Auguſt. Cyrill. Ambroſ. Cyprian.
Leo. Chryſoſt.

DISPVTATIO XLVI.

An ſit realis præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento.

HActenus de materia remota huius ſacramenti dictum eſt, nunc ſequitur, vt de ipſo ſacramento, ac proxima materia eius, dicamus: quia vero corpus, & ſanguis Chriſti non ſolum ſunt res, & ſacramentum, ſed etiam intrinſece continentur in materia eius proxima, & illud componunt, ac ſunt veluti ſubſtantia eius, ideo optimo ordine ſequitur, vt de hac Chriſti præſentia dicamus, ex hac enim cætera pendent, quæ in hac, & duabus ſequentib. quæſtionibus D. Thom. tractat. De hac vero præſentia, tam multa his temporibus ſcripta ſunt, vt fere nihil addi poſſit, præſertim in his, quæ ad eruditionem, & Patrum lectionem pertinent, attingemus igitur ſolum illa, quæ ad Scholaſticum inſtitutum ſatis eſſe videbuntur. Ac primum de hac præſentia dicemus, an ſit, deinde quid ſit, ac tandem, quomodo fiat.

Diſputat. 8 de Euchariſtia.

SECTIO I.

Vtrum ſit de fide certum, Chriſtum realiter eſſe præſentem in hoc ſacramento.

PRimum hæreſis illa, quæ hanc veritatem negauit, inter Græcos illos pullulare cœpit, qui veritatem carnis in Chriſto negarunt, vt colligi poteſt ex Theodor. dial. 3. vbi de illis inquit, Euchariſtiā & oblationes nō admittunt, quod non cōfiteantur Euchariſtiam eſſe carnē Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Quę verba refert ex Ignatio, Ep. ad Smyrnenſes, in qua nunc non inueniuntur. Deinde, qui negarunt veram vnionem

Theodor.
Ignat.

nionem carnis Chriſti ad Deum, ſcilicet Neſtoriani, conſequenter dixerunt, in hoc ſacramento non eſſe carnem diuinam, & viuificatricem. *VValdenſ.* Vnde VValdenſ. tom. 2. c. 19. illis tribuit, quod in hoc ſacramento negauerint eſſe carnem Chriſti, licet faterentur adeſſe carnem alterius ſancti hominis, neſcio cuius. Veriſimilius tamē mihi eſt, negaſſe quidem carnem Dei, & Verbi, non tamen carnem Chriſti, quem ipſi dicebant eſſe ſanctum hominem purum, vt colligi- *Anſelm.* tur ex Anſelmo, quē VValdenſis refert lib. de corp. & ſang. Domini, c. vltimo. Et hunc fuiſſe errorem Neſtorij conſtat ex fragmento errorum eius, quod ha- *Lanfran.* betur 4. tom. operum Cyrilli in fine. Vnde licet Lanfrancus libr. de Euchariſt. poſt medium, referat fuiſſe quoſdam hæreticos, qui dixerunt, in hoc ſacramento eſſe quidē carnem hominis, non tamen Chriſti, ſed alterius, vel ſancti, vel peccatoris: ego nullum eius erroris authorem, aut vllam mentionē in hiſtoriis inuenio. Poſtea in eadem Eccleſia Græca Iconomachi videntur hanc præſentiam negaſſe, vt colligi- *VII. Synod.* tur ex VII. Synodo, actio. 6. tom. 3. in fine, vnde *Guido.* forte ſumpſit occaſionem Guid. Carmel. vt Armenos faceret huius erroris duces, quod ego verum non exiſtimo, neq; vllo ſufficienti fundamento dictum, quin potius nec in tota Eccleſia Græca hæc hæreſis præualuit, aut nimium percrebuit: nam, cum in aliis rebus ab Eccleſia Latina ſæpe diſſenſerit, in hoc tamen dogmate de reali præſentia corporis Chriſti, Græci, & Armeni, tam inter ſe, quam cum Eccleſia Latina conſentiunt, vt ex liturgiis, & ex antiquis Patribus, ac tandem ex Concilio Florentino aperte conſtat.

Secundo in Eccleſia Latina, primus, qui aperte hanc hæreſim prædicauit, & defendit, fuit Beren- *Prateolus.* *Caſtro.* *Lindanus.* garius, vt hic ait Diuus Thomas, & Prateol, & Caſtro, & Lindan. qui in ſuo dubitat, dialog. 2. eum ſacramentariorum omnium parentem vocat, & idem ſi- *Guitmund* gnificat Guitmund. qui eo tempore contra Berengarium ſcripſit lib. de hac veritate. Lanfranc. autem li. contra Berengarium indicat, quendam Ioannem Scot. antea librum ſcripſiſſe, hunc errorem contine- *Sanderus.* tem. Vnde Sander. li. 7. hæreſi 136. ſub annum 1548. dicit Berengarium ab illo libro ſuum errorem hauſiſſe, imo fertur Bertramus vtroq; antiquior librum in huius erroris comprobationem ſcripſiſſe, qui nūc extat & prohibitus eſt in indice Romano. Aduertit autem Sanderus, multos ſuſpicari hunc librum ab aliquo ſacramētario poſt Berengarium fuiſſe ſcriptū, quia de illo antiquiori tempore nulla in hiſtoriis fit mentio talis doctrinæ, aut libri, aut authoris eius. A- *Alanus.* lanus autem lib. 1. de Euchar. cap. 20. & 21. verum eſſe putat, hunc Bertramum fuiſſe ante Berengarium, & huius erroris ſemina in illo libro ieciſſe, & Paſchaſium ac Rabanum contra illum pugnaſſe, cæteroſq; Catholicos Doctores clarius, & accuratius ex illo tempore de hoc ſacramento ſcripſiſſe. Poſtea Henriciani, & Petrobruſiani ſecuti ſunt hunc errorem, vt Prateolus refert, & hi quidem dicebāt, Chriſtum in cœna vere dediſſe corpus ſuum, & ſanguinem diſcipulis: reliquos vero ſacerdotes non habere tam efficacem poteſtatem, ita refert Sander. lib. 7. hæreſi 142. ex Petro Cluniacenſ. Epiſtola contra hos hæreticos. Albigenſes præterea ſeu Albanenſes eandem Chriſti *S. Antonin.* præſentiā negarant, vt Antonin. refert 4. par. Theologali. titul. 11. cap. 7. §. 5. & 3. par. hiſt. tit. 19. cap. 1. De- *Gerſon.* inde hæretici dicti Flagellantes, teſte Gerſone, opuſculo cōtra illos: poſtea VValdenſes & VViclef, vt late Thomas VValdenſ. tom. 2. de ſacrament. Deinde Lutherus, quamquam præſentiam hāc negare auſus nō eſt, ſe tamen in eum errorem valde propenſum oſtendit, & veritatem Catholicam tot erroribus immiſcuit, vt ſectatoribus ſuis realem etiam præſentiā negandi occaſionem præbuerit, quod poſtea præſtitit OEcolampadius, quem ſecuti ſunt Zuinglius, Bulinger. Petrus Martyr, ac deniq; Caluinus, qui occultando errorem, mirum in modum illum auxit, cum enim negaret, corpus Chriſti eſſe realiter, ac ſubſtantialiter præſens in hoc ſacramento, ſed ſolum in cœlo, nihilominus abſolute concedebat, ſubſtantiam, & corpus Chriſti ſumi & manducari à fidelibus, ineffabili quodam modo, hunc autem modum, ſolum per fidem & apprehenſionem poſtea explicabat, & ita eius error in re nihil à ſuperioribus differt, non enim intelligit, corpus, & ſanguinem Chriſti realiter adeſſe, & coniungi accidentibus panis, & vini, ſed fide, & apprehenſione priorum fidelium, dicit, hæc tria ita copulari, vt dum corporaliter ſumuntur ſymbola, ſpiritualiter per fidem manducetur Chriſti caro. Vnde etiam dicit ab impiis accipi tantum ſymbola, à piis vero etiā ipſum corpus Chriſti & ſanguinem. Fundamentum huius erroris præcipuum eſt, quia, vt putant, & falſo interpretantur, verba Scripturæ non cogunt, vt hanc Chriſti præſentiam credamus, addunt etiam quædam Patrum teſtimonia & rationes nonnullas, quæ omnia in ſequentibus paulatim examinabimus.

Veritas ergo Catholica eſt Chriſti corpus & ſanguinem vere, realiter & ſubſtantialiter, ſub ſpeciebus panis, & vini conſecratis, in hoc ſacramento cōtineri. Hæc veritas in ſequentibus ſectionibus, & concluſionibus late confirmanda eſt, nunc ſolum probatur ex vniuerſali Eccleſiæ conſenſu, & definitione. Primum enim omnes ſcriptores Catholici hanc veritatem conſtanter defendunt, & contrariam doctrinam ſtatim ac pullulare cæpit, notarūt & oppugnarunt, vt Catholicæ veritati contrariam, quod eſt ſignum euidens ad diſcernendam hæreſim à Catholica veritate: doctrina enim hæretica nouitatem præ ſe fert, & initium eius notari poteſt. Vnde ſtatim ac oritur, ſua nouitate Catholicos offendit, & ideo ab eis ſtatim, vt hæretica refutatur: Catholica vero doctrina ſuam ſemper antiquitatem retinens, abſque contradictione Catholicorum ſuſcipitur, ita tradūt Irenæus libr. 3. contra hæreſ. c. 3. Tertull. de præſcrip. *Irenæus.* hæreticorum, & libr. 1. contra Marcio. Epiphan. in E- *Tertull.* *Epiphan.* nazepha. & Vincen. Lyrin. in ſuo libro contra pro- *Vincen. Lyr.* phanas nouitates. Ita vero circa hanc veritatem accidit. Doctrina enim, de reali Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ſemper in Eccleſia ſuſcepta eſt, nec aliquod eius initium, poſt Chriſti, & Apoſtolorum tēpora, inuenietur, nam omnes antiquiſſimi Patres illam docent, vt videbimus: at vero contrarius error ſtatim ac pullulare cæpit, notatus eſt ac impugnatus *Theodor.* à Patribus, vt de antiquis Græcis ex Theodoreto ci- *Cyrill.* tauimus. De Neſtorio conſtare poteſt ex Cyrillo, & *Conc. Epheſ.* Concilio Epheſino; de Iconomachis ex VII. Synodo, & aliis Conciliis, quæ ſtatim referam, & Dama- *Damaſce.* ſceno, qui tempore Iconomachorum ſcripſit libro 4. de fide, cap. 14. & Theophylacto illi æquali Matth. 26. & 1. Corin. 10. de Berengario, & ſociis ex Paſchaſio, qui, vt diximus, contra Bertramum ſcripſit, Lanfranco, Guitmundo, Algero, & aliis, qui contra Ioannem Scot. & Berengariū ſcripſerunt. Petro Cluniac. *Anſelm.* epiſtola ſeu lib. de hoc myſterio, contra ſui temporis *Bernard.* hæreticos, Anſelmo, Bernardo, qui eūdem errorem *Hugo Victo.* ſuis temporibus oppugnarunt, quos Hugo Victor. Magiſt. ſententiarum, & omnes Scholaſtici imitati ſunt, idemq; vſq; ad noſtra tempora obſeruatum videmus. Antiquiores autem Patres cum ſuo tempore contraria hæreſis non eſſet exorta, illam ex profeſſo non impugnarunt. Quid vero ipſi de hac veritate ſenſerint, infra videbimus.

Secundo oſtenditur hic cōſenſus Eccleſiæ ex Conciliis, &, vt omittam, paſsim ab eis hoc ſacramentum appellari corpus Chriſti, vt videre licet in Concilio *Conc. Nicæ.* Niceno cano. 14. alias 18. & aliis, quæ frequenter oc- *Garetius.* currunt, & notantur à Garetio libro de vera præſentia corporis Chriſti, claſ. 5. afferam ſolum ea, in quibus hoc definitum eſt. Primo in Concilio Alexan- *Conc. Alex.* drino cum Cyrillo in Epiſtola ad Neſtor. quæ recipitur,

pitur, & probatur in Concilio Epheſino tom.1. cap. 14. cum dictum eſſet, per myſticam oblationem, nos fieri participes ſacræ carnis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti: ſubditur, Neque n. illam vt carnem communem ſuſcipimus: abſit hoc, neq; item vt carnē alicuius hominis ſanctificati, ſed tanquam vere viuificam, ipſiuſq; Verbi propriam. 7.Synod. Secundo, VII. Synodus, action.6. tom.3. in fine, damnat ſententiam Iconomachorum, qui Euchariſtiam dicebant tantū eſſe imaginē ſeu figuram Chriſti, quam ſententiam abominandam, & extremam dementiam eſſe dicit, & traditioni Apoſtolorum, & omnium Patrum ac veritati & proprietati verborum Chriſti contrariam. Con.Verſel. Tertio Concilium Verſelenſe (alii Romanum appellant) præſidente Leone IX. Berengarij, & Ioan. Scoti ſententiā & ſcripta damnauit, vt hiſtoriæ referunt: Turonenſ. hoc enim Concilium non extat. Quarto idem præſtitit Concilium Turonenſe ſub Victore II. præſidente Ildebrando Cardinale eius legato, qui poſtea Rhemenſe. fuit Pontifex Gregorius VII. & eandem veritatem definiuit. Quinto Concilium Rhemenſ. tempore Nicolai II. contra eandem hæreſim congregatum eſt, in quo Berengarius ſuā hæreſim abiurauit, vt habetur in ſecundo tomo Conciliorum, & in capite: Ego Berengarius. de conſecratione, diſtinctione 2. Romanum Sexto cum Berengarius in ſua abiuratione inconſtās fuiſſet, coactum eſt Concilium Romanum tempore Gregorii VII. in quo veritas Catholica iterum definita eſt, & Berengarius etiam iterum reſipuit, & cō- Gerſon. Sabellicus. feſſionem ſuæ fidei dedit, in qua fertur vſq; ad mor- Con.Conſt. tem perſeueraſſe. Legatur Gerſon ſerm.1. de Cœna Domini. & Sabellicus Æneade.9. li.3. Septimo Cōcilium Conſtantienſe, ſect.8. & 15. damnauit contra- Lateranen. rium errorē in Ioanne Hus, & Ioanne Vuiclef. quod Viennenſe. poſtea Martinus V. confirmauit. Octauo Concilium Lateranenſe ſub Innocent. III. & habetur in c. Firmiter. de ſumma Trinitate. Florent. Nono Concilium Viennenſe ſub Clemente V. Clementina vnica. de reliquiis & venerat. ſanct. Trident. Decimo Concilium Florentinum in decreto Eugenii. Vndecimo copioſius & diſtinctius, quam cætera, Tridentinum ſeſſ.13. Duodecimo tandem ſunt plura alia Concilia Prouincialia, & Pontificum decreta, quæ referuntur de Conſecratione d.2. & in decretalibus, toto titulo de cuſtodienda Euchariſtia, & titulo de celebrat. miſſar. vbi eſt inſigne capitulum, Cum Marthæ, facit etiam generalis regula, quæ in c. Ad abolendam, de hæreticis, traditur, vbi damnantur, qui de ſacramēto corporis & ſanguinis Domini, aliter, quā Catholica Eccleſia, ſentiunt. Quæ omnia ita ſufficiunt ad veritatē Catholicam confirmandam, vt licet hæreticis daremus, quod falſo aſſumunt, in Scriptura ſacra expreſſe non contineri, nullum inde præiudicium, nullumque periculum veritati fidei crearetur: ad veritatem enim fidei confirmandam, non ſolum Scripturæ ſacræ authoritas, ſed etiam Eccleſiaſtica definitio, & traditio ſufficit.

Sed quæri hic obiter ſolet, an ſit hæc veritas inter articulos fidei numerāda, multi enim negant, quod hæc veritas in ſymbolo fidei non contineatur. Aliis Durand. Scotus. Gabriel. Ledeſma. vero affirmandum videtur, vt Duran. in 4.d.10.q.1. nu.27. Scot. q.1. Gabr. lect.83. in Canon. Ledeſma.1. par. quarti, q.16. ar.1. dubio 2. Soto d.9.q.2, ar.2. quia habetur (inquit) expreſſe in Scriptura ſacra. Quæ ratio non ſufficit, vt conſtat, non enim omnia, quæ in Scriptura habentur, inter articulos fidei annumerātur. Ne igitur quæſtio de nomine eſſe videatur, primum ſtatuamus, quod ad rem pertinet, videlicet, omnes fideles teneri ad hanc veritatem explicite credendam, oportet enim, vt poſſint ſeipſos probare, & 1.Cor.11. corpus Domini diiudicare, vt 1. ad Corinth.11. dicitur, quod tamen, ſine hac fide, præſtare non poſſent, quia ſine illa fieri non poteſt, vt debitus honor, ac reuerentia huic ſacramento tribuatur. Deinde dubiū non eſt, quin hoc myſterium ſpecialem difficultatem habeat, à reliquis diſtinctam. Vnde propter hanc duplicem cauſam poteſt hæc veritas articulus fidei vocari. Addo tamen: quia eius cognitio non exigitur, vt ita dicam, propter ſolā fidem, ſeu cognitionem, ſed propter vſum, & operationem, & huic ſacramento conueniens adoratio, & reuerentia exhibeatur, ideo non eſſe expreſſe poſitam in ſymbolo, ibi enim poſita ſunt, quæ per ſe ſunt neceſſaria propter fidei perfectionem, non propter vſum, poteſt tamen ad illud reuocari, ſcilicet, ad articulum de omnipotentia Dei, vel de ſancta Eccleſia, vt D.Thom. tradit 2.2.q.1.art. D.Thom. 8. ad 6.

SECTIO II.

Vtrum realis Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ex verbis, quibus Chriſtus illud promiſit, ſatis colligatur.

STabilita fide huius præſentiæ ex vniuerſali conſenſu & definitione Eccleſię, ad maiorem eiuſdē fidei confirmationem, & hæreticorum confutationem, oportet huius fidei fundamenta ſigillatim oſtendere, ſimulque hæreticorum obiectionibus ſatisfacere. Vnum autem, ex præcipuis fundamentis, eſt Scriptura Sacra, ex qua, quicquid præsēti inſtituto deſeruire poteſt, ad duo capita reducitur, alterum eſt, inſtitutio ſeu exhibitio huius ſacramenti, de qua in ſequenti ſectione: alterum eſt promiſsio, ſub qua omnis prædictio ſeu adumbratio huius ſacramenti comprehendi poteſt.

Dicendum eſt ergo, probabilius eſſe ex promiſsionibus huius ſacramenti ſufficienter probari poſſe realem Chriſti præſentiam, non tamen hoc argumētum eſſe adeo certum, vt per ſe ſolum ad fidem confirmandam ſufficiat. Hæc aſſertio declaratur, & probatur breuiter, diſcurrendo per loca Scripturæ, in quibus hæ promiſsiones continentur. Et primum omnium ſumi poteſt argumentum probabile ex figuris, quibus in veteri teſtamento excellentia huius ſacramenti indicata eſt, quas ſupra.q.73. in Commētario, art.6. explicuimus, & probabilitatem huius argumenti, circa textum D.Th. declarauimus. Quibus addi poſſunt, nonnulla verba Prophetarum, in quibus tanta indicatur excellentia huius ſacramenti, & ſacrificij, vt ad merum panem, & vinum accommodari non poſsint, huiuſmodi ſunt verba illa, Malach. Malach.1. 1. Ab ortu Solis vſq; ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incēſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum, quoniā magnum eſt nomen meum in gētibus, dicit Dn̄s omnipotens. Quē locum ponderauit Iren. l.4. con. hæreſ. c.32, & plures alij Patres, quos ibi notat Feuar. & af- Irenæus. feremus eos infra, agentes de ſacrificio: Simile argu- Feuardent. mentū ſumi poteſt ex verbis Zach.8. Bibēt & inebriabuntur, quaſi vino: & inf. Quid n. bonū eius eſt, q̄d pulchrum eius, niſi frumentū electorum, & vinum Zach.8. germinans virgines? Quod teſtimonium de lege Euangelica, & hoc ſacramēto Hier. & alij Patres intelligunt, & habet ſine dubio magnā energiam, nā ſi eſ- Hierony. ſet nudus panis, & vinum, vix afferri poſſet probabilis ratio, ob quam præferēdum eſſet, non ſolū omnibus ſacramentis veteribus, ſed etiam nouis, neq; eſſet cur in hoc ſacrificio, tam magnificus oſtenderetur Deus, neque cur tota bonitas & pulchritudo Eccleſiæ, in eo quoddammodo ſita eſſe diceretur. Vnde de hoc etiam ſacramento exponuntur myſtice verba illa Pſa.110. Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dn̄s: eſcam dedit timentibus ſe. Pſal.110. Quamuis enim ad literam dicta ſint de manna, tamē ſicut illud fuit præcipua figura huius ſacramenti, ita in illis verbis indicata ſunt mirabilia opera, quæ in hoc myſterio Deus operatur. Vnde Amb. ſuper Pſal. 38. dicit, myſteria huius ſacramenti fuiſſe à Prophetis Ambroſ. adumbrata.

Deinde afferre poſſumus promiſsiones noui teſtamēti, in quo duæ ſunt præcipuæ. Altera eſt Matt.28. Ma.

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad cōſummationem ſæculi. Quæ verba probabiliter intelligi poſſunt de præſentia, quam ſemper ſe habiturum in Eccleſia ſua, per hoc ſacramentum, Chriſtus promiſit, vt exponit Clemens V. cum Conc. Viennenſ. in Clementina vnica, de reliq. & venerat. Sanct. Innocent. lib. 4. de hoc myſterio c. 44. Laurent. Iuſtin. ſer. de Euchariſt. Sed, licet probabilis ſit, & propria expoſitio, vt notauit etiam Ianſen. c. 149. Concordię, tamē non eſt efficax, quia ſancti Patres ad litterā exponunt hunc locum de præſentia diuinitatis, aut de ſingulari Chriſti prouidentia erga Eccleſiam. Vnde hæretici huic loco nobis alium opponunt, Matt. 26. vbi Chriſtus dixit, Me autem non ſemper habebitis, quod intelligendum (inquiunt) eſt de præſentia corporali. Reſpondemus autem, intelligi quidem de præſentia corporali, ſed viſibili, & per modum quantitatis, vt patet ex verbis antecedentibus. Pauperes habebitis vobiſcum, me autem non ſemper, &c.

Conc. Vien. Innocen. Laur. Iuſtin. Ianſen. Matth. 26.

Præcipua ergo promiſsio, qua maxime ꝓbari poteſt hæc veritas, facta eſt à Chriſto Ioann. 6. quam vt explicemus, ſupponendum eſt, certum eſſe, in principio illius capitis egiſſe Chriſtum de pane materiali, quo turbas prius ſaturauerat, propter quam cauſam turbæ illum ſequebantur, inde vero, ſumpta occaſione, tranſtuliſſe ſermonem ad ſpiritualem cibū, dicens, Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam: per quē cibum intellexiſſe Chriſtum generatim omne bonum animę exponunt Chryſ. & alij, Augu. vero tract. 25. intelligit de Chriſto, & de manducatione eius per fidem, & ibi ſubiūgit illa celeberrima verba, Quid paras dentem & ventrem, crede & manducaſti: quæ recte potuit eo loco ponere, quia nondum de hoc ſacramento ſermonem inſtituerat. Hinc ergo diſſenſio orta eſt, etiam inter Catholicos, an reliqua pars capitis, vbi Chriſtus agit de manducando & bibendo corpore & ſanguine ſuo, intelligenda ſit per metaphoram de Chriſto ſecundum ſe, & de ſpirituali manducatione per fidem, an vero de Chriſto, prout eſt in hoc ſacramento, & de ſacramentali manducatione. Quod vero hic poſterior ſenſus verior ſit, probatur primo, quia antiqua Concilia in hoc ſenſu vſa ſunt, illo loco, vt videre licet in Concil. Epheſ. & VII. Synodo præcedente ſectione citatis, & ex Concil. Cabilonenſ. II. cap. 46. & Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. Vnde quando idem Concil. ſeſſ. 21. c. 1. indicat, liberum eſſe varie hunc locum interpretari, iuxta varias Sāctorum expoſitiones, intelligendum videtur, vel ita, vt vnus ſenſus alium non excludat, vel certe, vt iuxta omnes verum ſit non eſſe illo loco præceptam communionem ſub vtraque ſpecie omnibus & ſingulis fidelibus. Denique in hoc ſenſu vtitur Eccleſia illo Euangelio in feſto Corporis Chriſti.

Ioan. 6. Chryſoſt. Auguſtinus. Conc. Epheſ. Cabilonenſ. Trident.

Secundo omnes antiqui Patres ita expoſuerunt, Ex Latinis ſit primus Cypria. li. 1. ad Quirin. c. 22. lib. 3. c. 25. iuncto 26. clarius ſermone de Cœna Domini, declarans quomodo Chriſtus in illa cœna impleuit, quod hoc loco promiſerat, & in expoſitione Orationis Dominicæ. Secundus, Hilarius 8. de Trinit. colu. 6. vbi ex illis verbis: Caro mea vere eſt cibus, concludit, tam verum eſſe, nos ſumere carnem Chriſti, quam Verbum aſſumpſiſſe carnem. Tertius Ambr. l. de myſter. c. 8. in fin. l. 4. de fide, c. 5. clariſsime 6. lib. de ſacramen. c. 1. Quartus, Hierony. Matth. 6. circa illa verba, Panem noſtrum quotidianum, & optime Ezech. 18. circa illa, Panem ſuum eſurienti dederit, & Epiſt. 150. ad Edibiam, q. 62. & ita eſt intelligendus difficilis locus eiuſdem Hieronym. ſuper ad Eph. 1. circa illa verba, In quo habemus redemptionem, ſic n. ait. Dupliciter ſanguis Chriſti & caro intelligitur, vel ſpiritualis illa, atq; diuina, de qua ipſe dixit, caro mea vere eſt cibus, & niſi māducaueritis carnem filij hominis, vel caro quæ crucifixa eſt, & qui lācea effuſus eſt ſanguis. Quæ verba exponēs Magiſt. d. 8. duplex (inqt) eſt caro Chriſti, altera contenta in hoc ſacramento, & hæc eſt caro crucifixa, altera non contenta, ſed ſignificata, & hæc eſt corpus myſticū. Sed hæc expoſitio nec quadrat verbis Hieronym. nec præſenti teſtimonio Ioannis, quod tractamus. Diſtinguit ex Hieronym. duplicem carnem Chriſti non re, ſed ſtatu, & conditione, vt patet ex ſubſequentibus verbis, ſic enim ait, Iuxta hanc diuiſionem, & in ſanctis eius diuerſitas carnis, & ſanguinis accipitur, vt alia ſit caro, quæ viſura eſt ſalutare Dei: alia quæ regnum Dei non poſsidebit, ſicut ergo eadem caro, propter duplicem ſtatū mortalem, & immortalem, dicitur duplex, & altera, ſcilicet immortalis, viſura dicitur ſalutare Dei, altera nempe mortalis regnum Dei poſsidere non poſſe, ita eadem caro Chriſti glorioſa, vel quæ ſub ſpeciebus panis in cibum datur, dicitur ſpiritualis, & diuina, & à ſe ipſa diſtinguitur, quatenus in ſtatu paſsibili crucifixa eſt. Quintus ſit Greg. li. 7. moral. c. 4. Sextꝰ, Leo Papa, ſer. 6. de ieiunio ſeptimi menſis, Dicente (inqt) Domino, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. ſic ſacræ menſæ communicare debetis, vt nihil prorſus de veritate corporis & ſanguinis Domini ambigatis, hoc enim ore ſumitur, quod fide creditur: quæ vltima verba ſunt valde notanda contra Caluin. Septimus Iſid. lib. de officiis Eccleſiaſt. c. de ſacrificio. Octauus, Tertull. lib. de Oratione, cap. 6. vbi hunc locum explicat per verba Inſtitutionis. Nonus, Proſper lib. de Promiſſ. & Prædic. Dei, par. 1. cap. 39. & part. 3. c. etiam 39. Decimus, Bernard. ſerm. 1. de Paſch. & ſer. 1. de Vigil. Natiuit. in fine. Vndecimus, Lauren. Iuſtinian. lib. de Obedientia, cap. 14. Duodecimus, Heſychius lib. 6. in Leuit. c. 22. Decimus tertius, Euſeb. Emiſſ. hom. 5. de Paſch. Decimus quartus Caſsio. in illa verba, Pſ. 109. Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Decimus quintus, Auguſtin. quem latius referam, quoniam authores contrariæ ſententiæ, eius potiſsimum authoritate nituntur. Igitur li. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, c. 1. dicit, ideo Ioannem in cœna non feciſſe mentionē Euchariſtiæ, quia alio loco prolixum de illa Chriſti ſermonem retulerat, expreſſe etiam ſer. 46. de verbis Domini, & ſerm. 2. de verb. Apoſt. & in li. quæſtionum in Leuit. q. 57. in fine, vbi recte ponderat, in veteri teſtamento fuiſſe prohibitum edere ſanguinem, in nouo vero, Ioan. 6. præceptum eſſe bibere ſanguinem Chriſti, in hoc ſacrificio. Quod prius notauerat Cypr. ſerm. de Cœna Domini: eſt autem ponderandum, in antiqua lege, non fuiſſe prohibitum bibere ſanguinem in ſigno, aut in figura, ſeu per fidem, nam potius hoc modo, bibebant omnes de ſpirituali conſequēte eos petra, vt 1. Cor. 10. dicitur, prohibebantur igitur bibere realiter, & corporaliter, hoc ergo modo intelligit Aug. mandatum eſſe in lege noua ſumere ſanguinem Chriſti: inſignis vero locus Aug. eſt, Epiſt. 98. ſed difficilis, & ab hæreticis praue intellectꝰ, In ipſa (inquit) carne hic ambulauit: & ipſam carnem manducādam nobis ad ſalutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adorauerit. & infra interpretās de promiſsione huius cibi locum Ioānis, ſubdit, Carnaliter illud cogitauerunt, & putauerunt, quod præciſſurꝰ eſſet Dñs particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis, & dixerunt: Durus eſt hic ſermo, ipſi aūt erant duri, non ſermo, ille autem inſtruxit eos, dicens, Spiritus eſt, qui viuificat, caro nō prodeſt, ſpiritualiter intelligite ꝙ locutus ſum: & ſubdit difficilia verba. non hoc corpus, ꝙ videtis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt: ſacramentum aliq; commēdaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos. Sed mens Auguſtini ex prioribus verbis conſtat, clare enim dixit, nos manducare eandem carnem, q̄ de Maria ſumpſit, & reiecit falſam intelligentiam de particulis corporis viſibilis edendis, ex quo concluſit, neceſſe eſſe hoc ſacramentum viſibiliter celebrari, & inuiſibiliter intelligi: hoc ergo idē intendit in citatis verbis, q̄ eodem modo, quo ſupra citata ver-

Cyprian. Hilarius. Ambroſ. Hieron. Magiſter. Gregor. S. Leo. Iſidor. Tertull. Proſper. Bernard. Laur. Iuſtin. Heſychius. Euſeb. Emiſ. Caſsiodor. Auguſt. Cyprian.

tata verba Hieronymi, exponenda ſunt, ſcilicet, Non hoc corpus, quod videtis id eſt, non in propria ſpecie illud manducaturi eſtis, ſed ſub aliquo ſacramento, quoad hoc ſpiritualiter intelligendum & credendũ, ſic enim idem Aug. lib. 11. contra Fauſt. cap. 7. dixerat, in Scriptura ſacra nominari rem à qualitate ſeu modo, non à ſubſtantia, vt 1. Cor. 15. Reſurget corpus ſpirituale: ſic ergo caro Chriſti exiſtens in hoc ſacramento dicitur ſpiritualis caro ſeu ſpiritualiter intelligenda. Quod præterea confirmari poteſt ex alio eleganti loco eiuſdem Aug. lib. 2. contra aduerſar. legis & prophet. cap. 9. vbi hunc locum interpretando, inquit, Mediatorem Dei & hominum, hominẽ Chriſtum Ieſum, carnẽ ſuam manducãdam, bibendumq́; ſanguinem dantem fideli corde, atq́; ore ſuſcipimus, licet, horribilius videatur humanam carnem manducare, quam perimere, & humanum ſanguinem potare, quam fundere. Vbi notãdum eſt verbum illud, corde & ore, neceſſe eſt n. non ſolum de ſpirituali, ſed etiam de corporali & ſacramentali ſumptione intelligi, & nihilominus ſtatim ſubdit locutionem illam, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, eſſe figuratam, quia videlicet non eſt intelligenda de manducatione carnis humanæ, ferino more, & in propria ſpecie, ſed modo ſacramentali, & ſub ſpecie aliena, & eodem modo libr. 3. de Doctrina Chriſtiana, cap. 16. dicit, in his verbis contineri tropum, id eſt, myſterium, ne ſcelus appareat manducare carnem humanam. Præterea lib. 1. de peccat. merit. c. 20. Audiamus (inquit) Dominum, non quidem de ſacramento lauacri, ſed de ſacramento menſæ ſuæ, quo nemo rite niſi baptizatus accedit, dicentem, Niſi manducaueritis carnem, &c. Vltimo tandem tract. 26. in Ioan. exponens hunc locum, inquit. Nam & nos hodie accipimus viſibilem cibum, ſed aliud eſt ſacramentum, aliud virtus ſacramenti, q̃ multi de altari accipiunt, & moriũtur: videte ergo fratres, panẽ cæleſtẽ ſpiritualiter mãducate, innocentiã ad altare portate: agit ergo de ſacramentali manducatione, propter hãc enim ad altare acceditur, non tamen digne ſine ſpirituali, quia vera fide, & puro corde accedendum eſt. Vnde infra ſubdit, Qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, procul dubio non mãducat ſpiritualiter carnem eius, nec bibit illius ſanguinem, licet premat dẽtibus ſacramẽta corporis & ſanguinis Chriſti.

Tertio, Patribus Latinis conſentiunt Græci. *S. Athanaſ.* Primo enim ita exponit Athanaſ. libr. de human. nat. ſuſcept. vbi ait, nos habere primitias glorię, quia in cõmunionem corporis Domini admiſſi ſumus, ſicut ipſe dixit, Panis quem ego dabo, caro mea eſt, ſpiritus n. viuificans, eſt caro Domini, quia de Spiritu viuificante cõcepta eſt, quibus vltimis verbis indicat egregiam expoſitionem illorum verborum Chriſti, Caro nõ prodeſt quicq́, verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt: quam optime ẽt proſequitur oratione circa illa verba. Quicunque dixerit verbum contra filium hominis, &c. verſus finem. Deniq́; in ſynopſi Scripturarum l. 4. dicit expreſſe, Chriſtum hoc loco de myſteriis diſſeruiſſe. *Baſilius.* Secundus fit Baſil. li. 1. de Bapt. parte vltima. & ſer. 2. de Bap. c. 3. & in regul. moral. reg. 21. c. 1. & 2. *Chryſoſt.* Tertius Chryſ. hom. 45. in Ioann. & hom. 83. in Matt. vbi aduertit, Apoſtolos non fuiſſe miratos, quãdo illis tradebantur myſteria, quia iam de illis inſtructi fuerant hoc loco, idem hom. 21. ad populum. *S. Epiph.* Quartus Epiph. hæreſi 55. *Cyril. Alex.* Quintus elegantiſſime Cyril. Alex. toto libr. 4. in Ioan. & lib. 10. c. 13. & lib. 2. de fide ab Regin. circa finem, ſub titulo, de eo, q; Chriſtus per paternam virtutẽ reſurrexiſſe dicitur. Idem de fide ad Theodoſ. circa finem. *Cyril Hier.* Sextus Cyrill. Hieroſol. catecheſi. 4. *Damaſc.* Septimus Damaſc. libr. 4. c. 14. *Theodor.* Octauus Theodo. libr. 4. hiſtor. c. 10. *Clem. Alex.* Nonus Clemens Alexand. l. 1. de Pædag. c. 6. vbi hanc ponit expoſitionem, licet aliam non reiiciat, & ex illo loco exponendus eſt alius obſcurus lib. 2. Pædag. c. 2. vbi ſic inquit, Duplex eſt ſanguis Chriſti, alter carnalis, quo redẽpti ſumus, alter ſpiritualis quo vncti ſumus, & hoc eſt bibere Ieſu ſanguinem, eſſe participem incorruptionis Domini, illa enim diſtinctio duplicis ſanguinis iam ſupra in Hier. & Auguſt. explicata eſt. Quod vero ſumptionem huius ſanguinis per effectum deſcribit, non excludit ſacramentalem vſum, ſed indicat hunc ſine ſpirituali non prodeſſe, quod verba ſequentia declarant. Temperatum enim vinum, ad fidem conuiuio excipit, ſpiritus autem deducit ad incorruptionem, amborum autem temperatura, potus ſcilicet, & verbi dicitur Euchariſtia, q̃ & laudatur, & bona eſt gratia, & qui per fidem eius ſunt participes, ſanctificãtur, & corpore & animo. *Iuſtinus.* Decimus Iuſtin. martyr, qui expreſſe ita exponit apolog. 2. pro Chriſtian. In fine. *Greg. Nyſſ.* Vndecimus Greg. Niſſ. hom. 8. in Eccleſiaſt. & lib. de perfecta Chriſtia. hominis form. *Orig.* Duodecimus Orig. hom. 7. in Num. vbi eleganter exponit hunc locum ſimul cum illo Pauli ad Cor. 10. Omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducarunt. Antea, inquit, in ęnigmate fuit Baptiſmus in nube, & in mari, nunc autem in ſpecie, regeneratio eſt in aqua, & Spiritu ſancto, tunc in ęnigmate erat manna cibus: nunc aũt in ſpecie, caro Verbi Dei eſt verus cibus, ſicut ipſe dixit, Caro mea vere eſt cibus. *Theop. Alex.* Decimuſtertius Theoph. Alex. in 2. ep. paſchali, circa finem in to. 1. Bibliot. *Theophyl.* Decimuſquartus Theoph. Ioan. 6. *Euthym.* Decimuſquintus, Euthym. ſuo c. 9. in Ioan. vbi à verbis illis, Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, dicit eſſe ſermonem de hoc ſacramento, & ponderat non dixiſſe, quem do, ſed, quem dabo, daturus enim erat in vltima cœna.

Quarto, omnes fere Scholaſtici cum Magiſt. ſent. in 4. d. 40. hunc ſenſum amplectuntur, & plures antiqui, & recentiores ſcriptores, & expoſitores Euangelij Ioan. *Innocent.* Innocent. libr. 4. de hoc myſter. c. 2. 7. 9. 19. & 28. *Paſchaſius.* Paſchaſius libr. de hoc ſacramento c. 9. 10. & 19. & in alio opuſculo, ſeu expoſitione Dominicæ cœnæ. *Lanfrancus. Guitmund. Adelman. Algerus. Stephan. VValdenſ. Gerſon. Roffenſ. Rupert. D. Thomas. Lyra.* Lanfrancus contra Berengarium, Guitmund. li. 3. de hoc myſterio, Adelman. in epiſt. ad Berengarium tom. 1. Bibliothecę. Alger. lib. 1. de hoc ſacra. c. 10. 11. & 16. qui bene examinat mentem Auguſt. Stephan. Eduenſ. li. de ſacrament. altar. cap. 17. VValdenſ. tom. 2. de ſacram. c. 94. Gerſon. li. de commun. laic. Roffenſ. lib. 5. de verit. corp. & ſang. Dom. Rupert. D. Th. Lyran. & alij ſuper Ioan.

Quinto argumentari poſſumus illo principio generali, quia verba Scripturę proprie intelligẽda ſunt, ſi commode poſsint, *Auguſt. Chryſoſt.* ex Auguſt. lib. 3. de doctr. Chri. c. 10. at vero quidquid in hoc capite dicitur de manducando, & bibendo corpore, & ſanguine Chriſti, ſine inconuenienti, & abſurditate poteſt proprie intelligi, & eſt hic ſenſus conſentaneus Eccleſiæ traditioni, & conſonat optime cum aliis factis, & myſteriis Chriſti, ergo. Et cõfirmatur ex Auguſtino ſupra, quia ſi præceptiua eſt locutio, & vtilitatem aut beneficentiam iubet, non eſt figurata, ſed illa verba, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, præceptiua ſunt: ergo.

Vnde ſexto argumentari poſſumus ex circumſtãtiis literæ. Primo, quia vt Euthymius & Adelman. ſupra ponderarunt, de futuro dicit, Panis, quem ego dabo, quæ verba indicant nõn loqui de ſe tantum, vt obiecto fidei, vel amoris: quia ſi erat datus, loquitur ergo promittendo aliquid futurum. Dices, promiſit, ſeu prædixit, ſe fore dandum ad paſsionem, & mortem pro nobis: Sed hoc non ſatisfacit, nam dixit, ſe daturum ad manducãdum carnem, quam oblaturus erat, pro mundi vita, loquitur ergo de alia promiſsione. Secundo, quia aperte loquitur de manducatione corporali, & ſenſibili, dum comparat mãducationem ſui corporis cum manducatione mannæ, quæ ſenſibilis fuit & propria figura huius ſacramenti. Tertio, tam aperta fuerunt verba Chriſti, vt illi, qui eum audiebant, de corporali manducatione illa intelligentes, non autem intelligentes modum, ſcan-

ſcandalizati fuerint dicentes, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Chriſtꝰ autem non ſolum non ſedauit eorum turbationem, negando ſe loqui de manducatione corporali, ſed potius hoc magis confirmauit, tum addendo præceptum, Niſi manducaueritis: tum promittendo effectum huius ſacramenti, Qui manducat meam carnem: tum deniꝗ concludendo, Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Quæ non videtur eſſe poſſe clariora. Vnde confirmatur quarto, quia ſi Chriſtus ſolum ageret de fide in ipſum, non eſſet, cur verbis tam obſcuris vteretur, toties verba, manducandi & bibendi cibi & potus, repetendo, ſine maiori explicatione, præſertim cum omnes, etiam diſcipulos ſuos, turbatos videret. Vnde multiplex illa repetitio, maxime cum tanta aſſeueratione firmata: Amē amen dico vobis, niſi manducaueritis, &c. faciunt vehementem coniecturam, Chriſtum proprie, & non tantum per metaphoram fuiſſe locutum. Quinto eſt optima coniectura, quam indicauit Auguſtin. libro 3. de conſen. Euang. capit. 1. quia non eſt veriſimile, Ioannem in toto ſuo Euangelio omiſiſſe ſermonem de hoc ſacramento, ideo ergo in nocte cœnæ prætermiſit inſtitutionem, quia hoc loco ſatis narrauerat promiſſionem. Alij autem Euangeliſtæ oſtendunt Chriſtum impleuiſſe in nocte cœnæ, quod hoc loco promiſerat. Vnde ipſa conſonantia Scripturarum, & concordia facti cum promiſſione, indicant, verum eſſe hunc ſenſum. Tandem vltimo, ſi hic locus non intelligitur de hoc ſacramento, nullus eſt alius in Scriptura, in quo datum ſit præceptum de vſu huius ſacramenti, nec in quo facta ſit promiſſio gratiæ, tali ſacramento, non eſt autem veriſimile, hæc fuiſſe ab omnibus Euangeliſtis prætermiſſa.

Hac ergo formata expoſitione ex hoc loco conuinci poteſt euidenter realis præſentia Chriſti in hoc ſacramento. Primo, quia hic panis dicitur à Chriſto eſſe is, qui de cœlo deſcendit & dicitur eſſe, ſua caro, quæ pro mundi vita datur. Quæ verba eſſe proprie intelligenda, ſupra factis argumentis probari poteſt, & aliis, quæ in ſequenti ſectione conficiemus. Secundo, quia præfert hunc panem mannæ, tum in miraculo, quo vterque datus eſt præter naturæ ordinem, tum etiam in vſu, & fructu dicens, Non ſicut manducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt, at illi manducabant Chriſtum in ſigno, & figura: Tertio, quia oſtenſum eſt, Chriſtum hic præcepiſſe manducationem realem & corporalem, quod ex eo etiam patet, quia ad hanc manducationem, vt conuenienter fiat, requirit fidem, non agit ergo de manducatione per fidem, agit autem de manducatione corporis, & ſanguinis ſui: quæ non poſſent vere & realiter mãducari, niſi vere & realiter in hoc ſacramento continerentur. Quarto, quia diſcipuli, qui Chriſtum audiebant, ita intellexerunt, & tamen, ſi Chriſtus non eſſet manducandus, niſi in ſigno, & figura, faciliſime poterat Chriſtus eorum errorem, & ſcandalum auferre: Chriſtus autem nihil huiuſmodi ſignificauit, ſed indicauit potius, altius quoddam myſterium ibi latere in illis verbis, Verba, quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita ſunt: & magis in illis, Hoc vos ſcandalizat? ſi ergo videritis filium hominis aſcēdentem, vbi prius erat. Quod dupliciter poteſt exponi. Primo, vt dicatur, nunc conturbamini, cum ergo me videritis aſcendentem in cœlum, tunc intelligetis non eſſe incredibile, quod dico. Secundo, ſi hoc nunc vobis videtur difficile, quanto apparebit difficilius, poſſe vos mãducare carnem meam, poſtquam illam in cœlum aſcendentem videritis? Itaque aperte viſus eſt confirmare eorum intelligētiam, quoad hoc ſaltem, quod vere & realiter manducaturi eſſent carnem eius. Denique omnes Patres citati in hoc ſenſu hoc teſtimonium intelligunt, præſertim Hilarius, Leo Papa, Augūſt. Ambroſius, vterꝗ Cyrillus, & Chryſoſtom. apertius loquuntur.

Sed obiici poteſt, quia multi viri Catholici negant, hoc loco habuiſſe Chriſtum ſermonem de hoc *Obiectio.*
ſacramento. Caietan. infra quæſtione 80. articul. vlt. *Caietan.*
& Ioann. 6. Gabriel. lect. 84. in capit. Richard. articu- *Gabr.*
lo 15. Ioann. à Louanio libro de communione ſub *Richard.*
vtraque ſpecie, Nicol. Cuſan. Epiſtol. 7. ad Bohem. *Ioan Louan.*
Ianſen. capit. 59. Concord. Reſpondetur, horum *Nicol Cuſ.*
ſententiam non eſſe hæreticam, & propterea in aſ- *Ianſen.*
ſertione in principio poſita aſſerui, ex hoc teſtimo- *Reſponſio.*
nio, per ſe ſumpto, non ſumi argumentum omnino efficax ad conuincendos hæreticos, eſt vero hæc ſententia parum certe probabilis, ſolumque excuſari poſſunt, quia bona fide illam viam amplexi ſunt, vt facilius ſoluerent argumentum, quod ex hoc capite ſumi ſolet, contra communionem ſub vna ſpecie, quod tamen alia ratione facile expeditur, vt ſuo loco dicemus.

Sed obiiciunt primo, quia Chriſtus, in principio illius concionis, de ſpirituali manducatione, & de fide in ſeipſum aperte loqui videtur. Sed hoc nihil obſtet, ſi Chriſti conſuetudinem attendamꝰ, quæ in viris ſpiritualibus, & præſertim in concionatoribus frequens eſſe ſolet, ſcilicet, vt à re aliqua ſenſibili arrepta occaſione, ad ſpiritualia conuertant ſermonem & ab vno myſterio in aliud: ſic Ioan. 4. in colloquio, *Ioan. 4.*
cum Samaritana, ex ſenſibili aqua, tranſitum fecit ad aquam viuam, & Lucæ 13. cum Chriſto nuntiatum *Lucæ 13.*
eſſet, quoſdam Galilæos eſſe à Pilato interfectos, ipſe reſpondit, Putatis, quia illi præ omnibus peccatores fuerunt? & inde occaſionem ſumpſit, pœnitentiā prædicandi: ſimili ergo modo in præſenti ex materiali cibo, tranſitum fecit ad ſpiritualem, & prius in communi differens de ſpirituali cibo, vel de ſe ipſo, vt per fidem manducando, tandem ſermonem ſuum ad hoc ſacramentum deriuauit, & merito cum ſacramentali, manducatione ſpiritualem coniunxit, vt ſignificaret, illam ſine hac prodeſſe non poſſe, ex quo facile ſoluuntur aliæ obiectiones.

Secunda ergo eſt, quia ipſemet Chriſtus dixit, Caro non prodeſt quicquã, verba, quæ ego locutus ſum *Obiectio.*
vobis, Spiritus & vita ſunt. Vnde patres ſupra citati dicunt neceſſario in his verbis admittendam eſſe metaphoram, & figuratam locutionem: ergo ipſa ēt mãducatio, & potus ſpiritualiter poſſunt intelligi, præſertim cum in Scriptura ſacra frequenter habeant hanc ſignificationem, vt Eccleſ. 15. Cibabit illū pane
vitæ & intellectus, & cap. 24. Qui edunt me, adhuc e- *Eccleſ. 15.*
ſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient. Reſpōdetur *Solutio.*
Chriſtum dixiſſe illa verba, vt falſam imaginationem, ac ſenſum audientium tolleret, exiſtimabant enim, Chriſti carnem in propria ſpecie manducandam fuiſſe, & in hoc ſenſu dicit, carnem non prodeſſe quidquam, nam, licet Auguſtin. Cyrillus, & alii exponant carnem puram, & à diuinitate ſeiunctam, non prodeſſe, magis tamen litteræ conſentaneum videtur, quod Cyprianus, & alij dicunt, carnem carnaliter intellectam, id eſt, vt dilaniandam, & animali modo manducandam, non prodeſſe, & in idem recidit quod Chryſoſtom. dixit, carnalem intelligentiam infructuoſam eſſe, & in eodem ſenſu aſſerit Chriſtus Dominus, verba illa ſpiritum & vitam in ſe continere, quia magna myſteria habebant recondita, duo præcipue, ſcilicet, carnem ſuam vere eſſe cibum, ac vere eſſe manducandum, non tamen in propria ſpecie, ſed altiori & impaſſibili modo, non ad corporum, ſed ad animarum nutritionem, quia caro illa, propter vnionem ad Verbum viuificatrix eſt animarum. Nec refert, nomen manducationis in aliis locis metaphoricè tantum ſumi, quia non propterea eſt vbique eodem modo interpretandum, imo potius proprie exponendum eſt, quando aliud non conſtat ex materia ſubiecta, præſertim quando communis Patrum expoſitio, & Eccleſiæ ſenſus concordant. Adde præterea, in illis eiſdem locis Eccleſiaſt. ſupra citatis, ſaltem in myſtico ſenſu adumbratum

bratum fuiſſe hoc myſterium , vt ibidem Ianſenius aduertit.

Obiectio. Tertio obiiciũt, quia ſæpe ſancti Patres metaphorice hunc locum interpretantur , vt videre licet in
Bernard. Bernardo tract. de dilig. Deo, non longe à principio,
Hier. & ſerm. 3. in Pſalm. Qui habitat. Hierony. ſuper Pſal.
Baſil. 146. vbi de ſcriptura ſacra hunc locum exponit, Ba-
Origenes. ſil. epiſt. 141. Orig. homil. 7. in Leuit. & tractat. 26. in
Auguſt. Matt. ſed præſertim in Auguſtino, qui ſæpe figurate, & in ſenſu ſpirituali totum hoc caput exponit, cuius varia loca iam citauimus, & obiter expoſuimus, & alia tractauimus ſupra, diſput. 2. & videri etiam poteſt tract. 25. & 26. in Ioann. vbi ſæpe dicit, Chriſtum mãducari per fidem, & in his verbis eſſe figuram præcipientem paſsioni Domini communicari , vel vniri
Reſponſio. corpori eius, quod eſt Eccleſia: habet etiam illa verba, Quid paras dentem, & ventrem? crede & manducaſti: ſic etiã tract. 55. dicit, ſi mãducare eſt refici, quid eſt bibere niſi viuere? Reſpondetur primo, metaphoricum ſenſum nunquam excludere literalem, & ideo licet ſancti interdum accõmodent hunc ſermonem, vt cibus ſit verbum Dei, aut Scriptura, & mãducare ſit credere, & intelligere, non intendunt proprietatẽ literæ excludere: vnde recte Origen. hom. 16. in Numeros circa finem, de hac eadem re agens dicit, Bibimus ſanguinem Chriſti, & ritu ſacramentorum, & cum ſermonẽ eius recipimus. Secundo quãuis ad literam explicaretur hic locus de Chriſto, ſecũdum ſe, & de mãducatione eius per fidem, & amorem, nõ eſſet, à ſenſu literæ, & intentione Chriſti excludendum hoc ſacramentum, probabile eſt enim interdũ Chri-
Matth. 24. ſtum Dominum eodem ſermonis contextu, de rebus diuerſis diſſeruiſſe vt Matth. 24. multi Sancti expo-
Ioan. 4. nunt, Chriſtum eiſdem verbis de Hieroſolymitano
Cypr. excidio, & orbis conſummatione tractaſſe, & Ioan. 4 in illo verbo, Aqua quã ego dabo, fiet in eo, &c. Cyp. l. 3. Epiſtola 3. intelligit, Baptiſmi promiſsionem, alij vero de gratia ſimpliciter intelligunt: itaq; propter analogiam , vel connexionem rerum, potuit facile fieri, vt Chriſtus vtriuſq; intuitu locutus fuerit. Tertio, interdum vocant Patres hunc ſenſum ſpirituale͂, non vt excludant proprietatem, quam nos expoſuimus, ſed vt ſignificent continere myſterium & ſacramentum, ſicut ſæpe diximus: & ſimiliter vocant mãducationem ſpirituale͂, non vt excludant ſacramentalem , ſed, vel vt excludant ſenſum mere carnalem, & manducationem carnis in propria ſpecie, non vero vt excludant ſacramentalem , vel, vt ſignificent hanc ſine ſpirituali non prodeſſe , ſpiritualem vero poſſe prodeſſe ſine ſacramentali , quando hæc adhiberi non poteſt : vel deniq; vt indicent fructum huius ſacramenti ſpiritualem eſſe, non corporalem. Et hinc oriri potuit illud Aug. Quid paras dentem & ve͂trem? quamuis aliter etiam ſupra expoſitum ſit. Item illud Cypriani, de cœna Dom. Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendũ acuimus, ſed fide ſyncera, panem ſanctum frangimus, & partimur. Hinc etiam ſæpe hunc cibum ſpiritualem vocant Sancti, vt vide-
Ambroſ. re licet in Ambroſio li. de myſt. c. 9. Theophyl. Ioan. 6.
Theophyl. Hinc denique ſæpe ipſum effectum , ſeu ſpiritualem fructum, manducationem vocant, præſertim Augu. ſi ergo hæc perpendantur, & diuerſis locis applicentur, nulla ſupererit difficultas.

SECTIO III.

Vtrum ex verbis, quibus Chriſtus inſtituit & exhibuit hoc ſacramentum, conuinci poſſit veritas præſentiæ Chriſti in illo.

Tota difficultas huius ſectionis eſt de illis verbis. Hoc eſt corpus meum: Quæ duobus modis conſiderari poſſunt. Primo, vt ſunt forma huius ſacrame͂ti. Secundo, vt continent aſſertionem quandam, authoritate Chriſti confirmatam: hæc enim ratio ſeparari poſſet à priori, ſi Chriſtus neq; illis verbis conſecraſſet, neq; vt nos illis conſecraremus, inſtituiſſet : ſub priori ratione agemus infra de illis, q. 78. vbi diſputandæ erunt ſcholaſticæ quæſtiones de vero ſenſu illius formæ : hic vero de poſteriori ratione. Quærimus enim verum ſenſum illius aſſertionis Chriſti , quoniam præcipuum fundamentum eſt , quo nixa Eccleſia, præſentiam Chriſti in hoc ſacramento credit, ac docet. Hæretici ergo negant ex his verbis poſſe colligi hanc Chriſti præſentiam, & ideo varias metaphoras aut figuratas expoſitiones confingunt. Ex catholicis vero ſolus Caietanus in Co͂mentario huius articuli , qui iuſſu Pij V. in Romana editione expunctus eſt, docuit, ſecluſa Eccleſiæ authoritate verba illa ad veritatem hanc confirmandam non ſufficere.

Dicendum vero eſt, in illis verbis, ſatis aperte docuiſſe Chriſtum, id , quod in ſuis manibus habebat, diſcipuliſq; dabat, eſſe ſuum corpus: vnde ad illorum verborum veritatem neceſſarium fuit, vere ac realiter corpus illud ſub ſpeciebus panis contineri, & hoc modo ex illis verbis conuincitur hæc præſentia: ſine qua illorum veritas conſiſtere non poteſt. Tota hæc aſſertio de fide eſt, quæ probatur primo ex Conciliis, *Ex verbis quæ ſunt forma conſecrationis conuincitur Chriſti realis præſentia.*
nam in VII. Synod. act. 6. tom. 3. expreſſe refellitur *VII. Synod.*
expoſitio hæreticorum , de ſigno corporis hæc verba interpretantium: & ponderatur, non dixiſſe Dominũ, Accipite figuram corporis, ſed, corpus meum. Vnde Trident. ſeſſ. 13. c. 1. diſertis ac grauiſsimis verbis docet, illa verba proprie, & non per tropum eſſe intelligenda. Dices, ergo eſt hæretica Caietani ſente͂tia? Reſpondetur, hæreticum eſſe, negare, in illis verbis contineri hanc veritatem, & hunc fuiſſe ſenſum à Chriſto intentum, & ſimiliter hæreticum eſſe, negare, illa verba ſufficientia eſſe ſecundum ſe, ad faciendam certam fidem huius myſterij, quia nullum Scripturæ teſtimonium poteſt clarius & certius veritatem aliquam confirmare. Nihilominus tamen non eſſet hæreticum, dicere, quoad nos, non ſufficere illa verba, niſi accedat Eccleſiæ traditio & definitio : nam, ſi quis ſecluſa Eccleſiæ authoritate , ſine pertinacia aliter explicaſſet illum locum , non eſſet hæreticus, & ideo Concilium Tridentinum ſemper adiunxit Eccleſiæ ſenſum , & Patrum traditionem. Hæc tamen doctrina non ſolum in hoc teſtimonio , ſed in tota Scriptura locum habet, ideo enim eſt neceſſaria in Eccleſia viua regula, quæ ſpiritum habeat, & authoritatem interpretandi Scripturam. Vnde Caietanus, cum aliquid peculiare indicat eſſe in his verbis, male loquitur, & ideo eius ſententia omnino reiicienda eſt.

Secundo principaliter probatur hic ſenſus ex Patribus. Ambroſ. Hilar. Anſel. Beda. & aliis exponen- *Ambroſ.*
tibus loca Euangeliorum, & Pauli. 1. ad Cor. 11. Præ- *Hilar.*
ſertim Chryſoſt. homil. 51. & 83. in Matth. & homi. 60 *Anſel.* *Beda.*
ad popul. præterea Epiph. Qui non credit (inquit) eſſe *Chryſ.*
verũ ſicut ipſe dixit, is excidit à gratia & ſalute. Proſ- *Proſp.*
per de prædict. & promiſſ. Dei p. 2. c. 25. vbi ait Chriſtus corpus ſuum portaſſe in manibus ſuis , cum di- *Orig.*
xit, Hoc eſt corpus meum. Origen. tract. 35. in Matt. vbi dicit, hũc panem eſſe ipſum Verbum, & corp⁹ verbi , apertius homil. 9. in Leuit. circa finem. Optime *Hie.*
etiam Hieronymus tom. 3. Epiſt. 150. ad Edibiam q. 2 *Gaudent.*
Gaudent. Brixien. tractat. 2. in Exo. Ambroſ. 4. de ſa- *Ambroſ.*
cramen. c. 3. 4. & 5. Gregor. Niſſen. in Orat. magna ca- *Greg Niſſ.*
techet. apud Euthym. 2. part. Panopl. titul. 21. Cyrill. *Cyrill Hier.*
Hieroſoly. catecheſi. 4. myſtagog. Damaſc. li. 4. c. 14. *Damaſc.*
Qui , quoniam in ea tempora incidit, in quibus hic contrarius error pullulare incipiebat, non ſolum expoſitionem veram amplectitur , ſed contrariam di- *Theophyl.*
ſerte reiicit , quod etiam in Theophyl. obſeruare licet, Matth. 26. & Marci. 14. & eodem modo loquitur *Euthym.* *Niceph.*
Euthym. c. 64. in Matt. vnde recte Nicephor li. 1. hiſtor. c. 8. Cum vere inquit corpus & ſanguine͂ ſuum eſſe, quaſi fide interpoſita confirmaſſet, &c. Eſt denique
egregius locus apud Aug. con. 1. in Pſal. 33. vbi tractat *Auguſt.*

verba illa, quæ 1.Reg.21. Dauid dicta ſunt, & vbi nos legimus, Collabebatur inter manus eorũ, ipſe legit, Et ferebatur in manibus ſuis: & ſubdit, Quomodo aũt hoc in Dauid inuentum ſit, ſecundum litteram, non inuenimus, in Chriſto aũt inuenimus, ferebatur n. Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum ait, Hoc eſt corpus meũ, ferebat n. corpus ſuum in manibus ſuis. Vbi ponderandũ eſt verbum illud (ſecundum litteram) id eſt, ſine metaphora, nam per metaphorã non dubitaret Aug. quin poſſent verba illa de Dauid exponi.

Auguſt. Tertio probatur hæc veritas, ex illa regula generali tradita ab Auguſtino 3. de Doct. Chriſt. capit. 7. quod verba Scripturæ proprie intelligenda ſunt, & non per tropum, niſi, vbi vel euidens neceſsitas, vel Eccleſiæ authoritas aliud docet, quod maxime verũ eſt, quando & materia, de qua eſt ſermo, per ſe nõ eſt apta ad metaphoram, quia nimirũ ſunt dogmata aut præcepta, in quibus tradendis maxime eſt proprietas verborum neceſſaria, vt aliquid certum ac firmũ in Scriptura eſſe poſsit, & alioqui neq; ex circumſtantiis neque ex aliis locis Scripturæ, neque ex ipſis verbis, & frequentiori vſu eorum talis tropus vel metaphora colligi poteſt, vt in propoſito accidit: Quod probatur diſcurrendo per ſingula.

Vnde argumentor quarto, ex materia ſubiecta, quia, quando Chriſtus hæc verba protulit, inſtituebat ſacramẽtum, & ſacrificium perpetuo in Eccleſia duraturum, cuius vſum ſtatim præcepit dicens. Hoc facite, &c. ergo oportebat verbis propriis hoc explicare, nam ſacramenta ſunt Eccleſiæ fundamenta, & ſi per metaphoram traderentur, omnia redderentur incerta, & ideo hoc ſeruatum reperimus, tam in lege veteri, quam in noua. In illa enim, licet plena ſit figuris, & mataphoris, tamẽ vbi traduntur cæremoniæ legales, propriis & clariſsimis verbis præcipiuntur: In hac vero quãdo Chriſtus agens de Baptiſmo aquã nominauit, propriam aquam intelligimus, & ſimiliter, cum dixit, Quorum remiſeritis peccata, & ſic de aliis, & in vniuerſum, quando Scriptura tradit dogmata fidei, vel præcepta morum, propriis verbis loquitur, & ſic alicubi fortaſſe vtitur metaphora, vel eſt tam clara, & patens, vt ſenſui proprio æquiualeat, vel adiungit aliquid, quo metaphoram explicet, vel quod in vno loco figurate dicit, in alio diſerte explicat, vt recte docuit Tertull. li. de reſurrectione carnis cap. 10. 18. & ſequentibus, & Auguſt. li. 2. de Doctrina Chriſtiana ca. 6. & 9. & colligitur ex Irenæo lib. 2. contra hæreſ. ca. 46. Confirmatur, quia Chriſtus Dominus, inſtituendo hoc ſacramentum, vltimam ſuam volũtatem declarauit, iuxta illud. Hic calix nouũ teſtamentum eſt in meo ſanguine: at vero in ſignificatione verborum alicuius teſtamenti non licet à proprietate, verborum recedere, niſi vbi manifeſtũ eſt aliter ſenſiſſe teſtatorem, vt dicitur in l. Non aliter. ff. de legat. 3. Et naturali ratione per ſe notũ videtur, quis enim, ſi teſtator ſibi domum legaſſet, imagine vel figura domus contentus eſſet? *Tertull. Auguſt. Irenæus*

Quinta probatio ſumi poteſt ex circumſtantiis, quæ ſolent Scripturæ ſenſum explicare, vt dixit Aug. lib. 83. quæſtionum in 69. nam ſermo metaphoricus vſurpari conſueuit, vel gratia occultandi ſermonem vel, quando aliquis pro cõcione loquitur, gratia amplificandi, ſeu delectandi: nõ autem in communi ſeu familiari ſermone, vbi ſimpliciter inter amicos de rebus agitur, vel inter magiſtrum & diſcipulos, vel quãdo aliquis vult alios inſtruere, & intelligi cupit. In hoc autem Chriſti ſermone hæ circumſtantiæ ſeruatæ ſunt: agebat enim familiariter cum diſcipulis ſuis, & eos inſtruebat, vt Eccleſiæ eſſent magiſtri, & cum iamiam ab eis diſceſſurus eſſet, teſtamentũ cõdebat, loquebatur ergo ſimpliciter ac proprie, ita vt facile poſſet intelligi: vnde paulo poſt dixit illis, Vos dixi amicos quia omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis: & poſtea dixerunt Apoſtoli illi, Ecce palã loqueris, & prouerbium nullum dicis: ad Apoſtolos n. Chriſtus dixerat Luc. 8. Vobis datum eſt noſſe myſterium Dei, aliis aũt in parabolis. Præſertim, quia, cum Apoſtoli eſſent ſtatim communicaturi, oportebat vt bene perciperent verba Chriſti, vt cum debita fide, ac reuerentia ſacramentum ſuſciperent. Vnde per illa verba etiam propoſuit illis myſterium, vt illud crederent, ſed ad hæc omnia nõ erant apta verba metaphorica, ſed propria & ſimplicia, ergo ſine dubio ita locutus eſt Chriſtus, præſertim cum non potuerit in illo verbo eſſe tropus, niſi valde obſcurus, & inuſitatus, & Chriſtus nullam eius expoſitionem vel ſignificationẽ addiderit: ſi enim addidiſſet, non prætermiſiſſent illam omnes Euangeliſtæ, & Paulus: fuiſſet enim valde neceſſaria Eccleſiæ, multumq; ad ſubſtantiam huius ſacramenti pertineret. Adde, vehementem eſſe coniecturam, Apoſtolos ita intellexiſſe verba Chriſti, quia nihil omnino interrogarunt, ſolebant enim, quando nõ intelligebant figuratum ſermonem, magiſtro dicere, Ediſſere nobis parabolam iſtam: hic autem nihil interrogant, ſed ſtatim fidem adhibent, & communicant: ergo.

Sexto ex aliis locis Scripturæ non poteſt colligi, aliquam figurã vel tropum in his verbis contineri, ſed potius contrarium: quin imo vbi ſit mentio huius ſacramenti in aliis locis ſemper verborum proprietas magis ac magis indicatur, quod perſpicere licet in illo loco. 1. Cor. 11. vbi poſt narratam inſtitutionẽ ſubdit Paulus. *1. Cor. 11.* Probet aũt ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui n. mãducat, & bibit, indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini: vbi plane ſignificat eſſe verum corpus Dñi, & non tantum ſignum eius. Propter hanc n. cauſam, tantam requirit probationem & diſpoſitionem, tantumq; exaggerat peccatum indigne ſumenti hoc ſacramentum: quia, vt Cyp. ait li. de lapſis, *Cyprian.* Vis infertur corpori Chriſti, & ore ac manibus in Dñm delinquitur: & elegãter idẽ proſequitur, tum ibi, tum ep. 11. & 75. & optime Baſ. ſer. 2. de Bap. c. *Baſil.* 3. & l. de B. in fine Chryſ. hom. 83. in Mat. 45. in Ioan. 3 *Chryſoſt.* in ep. ad Eph. Amb. ad Hebr. 10. vbi dicit, hoc peccato *Ambroſ.* conculcari corpus Dñi. Sumitur etiam ex hoc loco nonnullũ argumentum, quia Paulus ait, corpus Chriſti etiam ab indignis ſumi: quod verum eſt non tantum de peccatoribus, ſed etiam de hæreticis: ſumitur ergo in ipſo ſacramento realiter, & non tantum per fidem vel ſpiritualem fructum: ergo ſermo Pauli & conſequenter Chriſti, eſt proprius de ipſomet corpore Chriſti. Vnde eodem ſenſu dixerat Paul. ca. 10. fractionem huius panis, eſſe communicationem ſeu participationem & diſtributionem corporis Domini, & calicem eſſe communicationem ſanguinis eius. *Irenæus.* Quapropter Iren. l. 5. contra hæreſ. c. 2. dicit. Qui negat, nos communicare proprio ſanguine Chriſti, ẽt poſſe negare eſſe redemptos vero ſanguine Chriſti. Quia ſicut Apoſtolus dicit: In quo habemus redẽptionem per ſanguinem eius: ita dicit, calicem Euchariſtiæ eſſe communicationẽ ſanguinis eius, &, qui per metaphoram vnum ſermonem euerterit, poterit etiam alium deſtruere. Vnde ex his verbis concludit, per hanc communicationem fieri arctiſsimam coniunctionem inter Chriſtum & nos, accommodans etiam illa verba ad Epheſ. 5. *Epheſ. 5.* Membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſsibus eius. Quam cõiunctionem late declarant, & ex hoc loco confirmãt, *Chryſ. Cyril. Grego Niſſ.* Chryſoſtomus ſupra, & homil. 24. in 1. ad Corinthios. Cyrill. libr. 10. in Ioan. cap. 13. Greg. Niſſ. tract. circa illa verba, Exiuit ſanguis & aqua. In quo notãda ſunt illa verba, Paucæ guttæ ſanguinis, totum mũdum reſtaurantes, fiunt hominibus quaſi coagulum lactis, illos cogentes & coniungentes in vnum.

Septimo ex ipſis verbis declaratur hæc veritas. Et primum ſuppono, illo pronomine, Hoc, deſignaſſe Chriſtum id, quod habebat in manibus, ſeu coram ſe, quodq; diſcipulis dabat, vt ſumerent, vt euidenter pa-

ter patet ex præcedentibus verbis, Accipite & comedite: ineptiſsimum enim eſt, quod quidam hæretici dixerunt; Chriſtum de ſe ipſo fuiſſe locutum, ſuum viſibile corpus deſignando, Chriſtus enim tunc non de hoc agebat, ſed de re, quam ad manducandum dabat. Deinde, vt quid tunc aſſeruiſſet diſcipulis, quod ipſi videbant? Deniq; in forma ſanguinis nullo modo poteſt hoc accommodari. Alij vero interpretantur, Hoc, id eſt, Hîc, ita vt non ſit pronomē, ſed aduerbium locale. Sed præterquam quod hic eſt voluntarius abuſus vocis, quæro, quem locum Chriſtus deſignauerit: an illum, in quo ipſe ſedebat? Et hoc eiſdem argumentis refellitur, quæ nuper facta ſunt, erat enim res prorſus impertinens. An illum, in quo erat panis? Et ita, quod ad præſens attinet, eadē vis manet in verbis, quia etiam hoc modo veritas illius locutionis requirit Chriſti præſentiam. Alij confingunt, non deſignaſſe Chriſtum aliquam rem permanentem, ſed actionem illam, quæ tunc agebatur. Sed hoc & per ſe eſt incredibile: quomodo enim tota illa actio diceretur corpus Chriſti? & in ſectione vltima huius diſputationis ex profeſſo refelletur, pertinet enim hæc expoſitio ad hæreſim ibi impugnandam. Alij denique fraudulentius dixerunt, vt *Ianſenius.* refert Ianſen. ca. 59. concordiæ, pronomine, Hoc, deſignaſſe Chriſtum ipſos Apoſtolos, ſeu collegium Apoſtolicum, quod appellat corpus ſuum myſticum, vt ſenſus ſit, Accipite & comedite, vos enim eſtis corpus meum. Sed hæc expoſitio, præterquam quod eſt mere voluntaria, & contra omnes Sanctos, & ſenſum Eccleſiæ, facile refellitur, tum ex verbo illo, quod Chriſtus ſubdidit, Quod pro vobis tradetur, quod non poteſt corpori myſtico adaptari, tum ex forma ſanguinis, quę nullo modo poteſt ad Apoſtolos referri: tum etiam quia Paul. primæ ad Cor. 11. aperte expoſuit panem cœleſtem, quem Chriſtus tradidit, eſſe corpus eius: tum denique, quia iuxta hanc expoſitionem, non ſolum Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ſed totum ipſum ſacramentum prorſus euertitur.

Secundo ſuppono, vltimam particulam, meum, non poſſeſsiuè ſumi, ſed naturæ proprietatem ſignificare: dixerunt enim quidam hæretici, ſenſum Chriſti in illis verbis fuiſſe, Accipite & comedite, hoc n. *1. Cor. 11.* id eſt, hic panis, eſt corpus meum, i. res à me creata, & cuius ego ſum Dominus. Sed eſt inepta expoſitio, nā ſi Chriſtus nudum panem dabat, quæ magnificentia aut excellentia in illo dono apparebat, vt oporteret tanto verborum apparatu dicere, illud eſſe ſuum? Deinde Chriſtus non dixit. Hoc corpus eſt meum, ſed, Hoc eſt corpus meum, & vt euidentius ſenſus cōſtaret, addidit, Quod pro vobis tradetur: loquitur ergo de ſuo naturali corpore. Item, in forma ſanguinis nullo modo poteſt pronomen, meus, ita torqueri. Alij exponunt verbum illud, meum, per communicationem idiomatum, dicunt enim Verbum aſſumpſiſſe naturam panis, & ratione illius vnionis vere *Refutatio eorum:* appellaſſe panem corpus ſuum. Sed contra hunc falſum ſenſum late dicturi ſumus articulo ſequenti, nūc breuiter reiicitur, quia vel illa vnio eſt hypoſtatica, vel non: ſi hoc poſterius dicatur, nulla alia vnio poteſt ſufficere ad veritatem, & proprietatem illius locutionis, ſubſtantię enim naturis & ſuppoſitis diſtinctæ, ac diſparatæ non poſſunt inuicem vere prædicari, propter coniunctionem accidētalem, vt in dialectica per ſe cōſtat, & in hoc principio fundat Theologia veritatem Incarnationis. Si prius autem dicatur, & abſurdiſsimum ac hæreticum eſt, talem vnionem hypoſtaticam ſingere, & non ſufficit ad veritatem locutionis Chriſti, dixit n. Hoc eſt corpus meum, quod ꝓ vobis tradetur; at vero corpus panis, etiam ſi fingatur vnitum hypoſtatice Verbo, non eſt pro nobis traditum, ſeu crucifixum: neque etiam per communicationem idiomatum, poteſt ſubſtantia panis dici corpus Chriſti crucifixum pro nobis: & multo minus poterit vinum appellari ſanguis, quia cōmunicatio idiomatum non eſt inter partes & abſtracta. Igitur (corpus meum) in illa propoſitione neceſſario ſignificat ipſum corpus naturale Chriſti. Tertio tandem addendum eſt, verbum (eſt) quod coniungit illa duo extrema, ſecundum propriam ſignificationem requirere, vt id, quod deſignatur per pronomē, hoc, ſit id, quod per prædicatum ſignificatur: ſic igitur ex proprietate verborum illorum neceſſario concluditur, illum cibum, quem Chriſtus dedit Apoſtolis, fuiſſe verum corpus eius.

Sed occurrunt multi hæretici, qui licet inter ſe *Alia explicationes per metaphorā.* differant in modo explicandi, omnes tamen in eo conueniunt, vt transferant hæc verba ad metonymiam & figuratam locutionem, qua iuxta Auguſt. q. *S. Auguſt.* 57. in Leuit. res repræſentata ſolet de ſigno vel imagine efferri, vt cum viſa imagine Regis, dicimus, hic eſt rex. Vnde quidam exponunt, hoc eſt, i. hoc ſignificat corpus meum, ſicut Geneſ. 42. dixit Ioſeph. Septē *Geneſ. 42.* ſpicæ ſeptem anni ſunt, & Matt. 11. dixit Chriſtus, Io- *Matth. 11.* annes ipſe eſt Elias. Alij vero ponunt metaphoram in prædicato. Hoc eſt corpus meum, id eſt, hoc eſt ſignum corporis mei. Sed hæc, & ſimilia omnia in idē recidunt, vt ex doctrina Auguſtini ſupra cōſtat: quia etiam ſi figura ponatur in verbo, in prædicatū transfundi neceſſe eſt. Nam idem eſt, Hoc eſt, id eſt, hoc ſignificat, vel, hoc eſt ſignificans, ſeu, hoc eſt ſignum, igitur vno & eodem principio refellentur: quia cum hæ metaphoræ ſint contra proprietatem verborum, non ſunt ad libitum fingendæ, niſi vbi vel res eſt euidentiſsima, vel neceſsitas, aut authoritas cogit, alias fides noſtra nullum firmum fundamentum habere poteſt in Scriptura ſacra. Vnde Neſtoriani hæretici, etiam corrumpebant locutiones Scripturæ, in quib⁹ & Deus homo, & homo dicitur Deus, per metaphoram illas explicantes: quia abſurdę & difficillimæ illis videbātur, ſi proprie intelligerentur: & tamen ex ſola proprietate illorum verborum Eccleſia illos conuicit, & condemnauit. Quod argumentum generatim contra hæreticos recte tractat Tertull. libr. de reſurrect. carnis. Et hîc eſt vrgentiſsimum, propter *Tertull.* omnia, quæ adducta ſunt. Quibus addi poteſt pri- *Confutatio* mo, quod ſi Chriſtus Dominus voluiſſet affirmare *earum.* id quod diſcipulis dabat, eſſe corpus ſuum, nō potuiſſet, clarioribus verbis id facere. Non enim adiungere debebat. Hoc eſt proprie, ſeu, in veritate, ſeu quid ſimile; non eſt enim hic vſitatus loquēdi modus, ſatis enim fuit in ſingulis verbis, quantum fieri potuit explicare proprietatem. Nam in ſubiecto abſtinuit à nominando pane, vel alia re, ſed ſimpliciter dixit, hoc, vt abſolute deſignari poſſet, quod ſub illis ſpeciebus continebatur. Deinde vſus eſt verbo ſimpliciſsimo, & ſubſtantiali, eſt, quod inter omnia minus eſt aptum ad metaphoras, & figuras. Ac denique in prædicato, non contentus proprietate verbi, adiunxit explicationem, Quod pro vobis tradetur, quę nō conuenit in ſignum corporis, ſed in verū corpus. Secundo addo, quod ſi in illis verbis nullus eſſet tropus, ille eſſet obſcuriſsimus, nullum in his verbis, nec in aliis Scripturæ locis habens fundamentum, nec in communi more loquendi. Non enim ſolemus appellare imaginem, aut ſignum nomine rei ſignificatæ, niſi quando manifeſtum ac per ſe notum ſupponimus, id, de quo loquimur, eſſe imaginem, aut aliquid aliud ſignificare, quod autem panis ſignificaret corpus Chriſti, nondum erat Apoſtolis notū, ſed illa futura erat prima inſtitutio talis ſigni. In prima vero inſtitutione nunquam ſolet talis metaphora vſurpari: eſſet enim obſcuriſsima, & magna erroris occaſio. Vnde maiori ratione potuiſſet Chriſtus de agno paſchali dicere, Hoc eſt corpus meum, & de Baptiſmo, Hic eſt ſanguis meus, vel, mors, ſeu, ſepultura mea, & de hoc ſacramēto, hoc eſt Eccleſia mea, vel, corpus myſticū meum, quia illud ēt aptiſsime ſignificat, ac repræſentat. Tertio addo, nullum ibi eſſe verbum

bum talem metaphoram indicans; imo (quod obſeruatione digniſsimum eſt) tam tres Euãgeliſtæ, Matt. Marcus, & Lucas, quam Paulus 1. ad Cor. 11. cum hanc inſtitutionem narrãt, licet in aliis diuerſo modo loquantur, cum veniunt ad hæc verba, diligentiſsime illa referunt, cum omni proprietate, & ſine vlla fere varietate, & nihil addũt, quod ad eorum explicationem pertineat, ſupponentes ſimpliciter eſſe intelligenda: alioquin in re grauiſsima, & maximi momenti, occaſionem erroris & deceptionis Eccleſiæ tribuiſſent.

Aliorũ hæreticorũ interpretatio. Quod vero alij tandem excogitarunt, vt propoſitionem inuerterent, & ſubiectum facerent prædicatum, & prædicatum ſubiectum, ac ſi Chriſtus diceret, corpus meum eſt hoc, id eſt, panis, non materialis, ſed ſpiritualis, ſicut Ioannes dicitur Elias, nõ perſona, ſed ſpiritu; hoc (inquam) nihil eorum cauſam *Refellitur.* iuuat. Primo, quia id, quod aſſumitur, eſt plane falſum: quia, vt oſtendi, Chriſtus non de ſe, ſed de illa re, quam Apoſtolis dabat, loquebatur, & ita Paulus aperte expoſuit, cibum ipſum, qui fidelibus datur, eſſe corpus Chriſti, quod expreſsius oſtendunt verba Græca, quæ, aliquantulum mutato ordine verborum, ita habent, Hoc meum eſt corpus, & illæ etiam determinationes, quod ꝓ vobis tradetur, & qui pro vobis effundetur, niſi magna vis literæ inferatur, ſatis oſtendunt, corpus meum, &, calix ſanguinis mei, eſſe illarum propoſitionum prædicata. Deinde, quia hoc nihil ad præſens inſtitutum refert, nam cum particularis propoſitio affirmatiua ſimpliciter conuerti poſsit, ſiue dicas, hoc eſt corpus meum, ſiue, corpus meum eſt hoc, ſi proprietatem verborum retineas, eodem modo veritas confirmabitur: ſi vero per ſolã figuram, & metaphoram interpreteris, eadem argumenta redibunt. Neceſſe eſt enim, vt iſti hæretici ita exponant, corpus meum eſt, id eſt, repræſentatur per hoc, vel nutrit ſicut hoc, aut alio ſimili modo: qui ſenſus eiſdem argumentis falſus eſſe conuinci poteſt. Plures hæreticorum inſanias & abſurdas interpreta- *Sanderus.* tiones refert Sander. lib. 7. de viſibil. Monarch. hære- *Bellarmin.* ſi 204. ſub anno 1549. & impugnat latiſsime Robert. Bellar. loco citato.

Vltimo confirmatur hæc expoſitio, ſoluendo, quæ contra eam obiici poſſunt. Primo ergo obſtare vide- *1. Corint. 10.* tur Paul. 1. ad Cor. 10. vbi dicit, antiquos Patres eandem eſcam manducaſſe, & eũdem potum nobiſcum bibiſſe: ex illo ergo loco, explicandus eſt hic, de quo agimus, ſcilicet illam eſcam, quam Chriſtus dedit, tãtum fuiſſe figuram: quia ſicut antiqui Patres tantum in figura manducarunt, ita & nos. Hanc obiectionem *Rupert.* refert Rupert. Abb. lib. 5. in Ioan. tractans illa verba. Patres veſtri manducauerunt Manna in deſerto. Et recte reſpondet: Paulum non dicere, antiquos Patres eandem eſcam, vel eundem potum nobiſcum manducaſſe, ſed ſolum Hebræos ipſos omnes eam eſcam manducaſſe, & eundem potum bibiſſe. Nulla enim eſt in textu Apoſtoli particula, qua illa eſca, & potus antiquorum referatur ad noſtram, ſeu dicatur eſſe eadem cum illa, de qua Dominus dixit, Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt ſanguis meus. Neq; enim Apoſtolus potuit eſſe contrarius Chriſto dicenti, Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Vnde ſtatim ſubdit Apoſtolus, Sed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo, ac ſi diceret, licet omnes eandem eſcam manducauerint, non tamen omnibus æque profuit. Cõfert ergo illos inter ſe, non nobiſcum: nam reſpectu noſtri poſtea dicit, omnia in figura cõtingebant illis. Et hic ſine dubio eſt literalis ſenſus, vt ex ipſo textu, & ex Chryſoſtomo, Theodoreto, & aliis expoſitoribus conſtat. Addi vero poteſt, licet Paulus diceret, antiquos eandem eſcam ſpiritualem nobiſcum manducaſſe, id eſt, Chriſtum, non tamen dicere eodẽ modo manducaſſe: illi ergo tantum per fidem: nos vero & per fidem, & realiter in ſacramento.

Secundo obiici poſſunt Patres: Dionyſ. epiſt. 9. ad *2. Obiectio ex Patribus ex Diony.* Titum habet obſcura verba: loquens enim de ſacris ſignis, & tropicis locutionibus ait, Nec ſanctos Angelos ab illis abſtinuiſſe: & ſubdit: Ipſumq; Ieſum in parabolis, per typicæ menſę apparatum, Deifica myſteria tradere. Secundo, Hieronymus Matth. 26. inquit, Poſtquam typicum Paſcha fuerat impletum, aſſumit panem, & ad verum Paſcha transgreditur ſacramẽtum, vt quomodo in præfiguratione eius Melchiſedech panem & vinum offerens fecerat, ipſe quoq; veritatem ſui corporis, & ſanguinis repræſentaret. *Hieron.* Tertio idem Hieron. Marci 14. Accipit, inquit, Ieſus panem, & benedicens fregit, transfigurans corpus ſuum in panem, quod eſt Eccleſia præſens quæ accipitur in fide, benedicitur in numero, frãgitur in paſſionib. datur in exẽplis, ſumitur in doctrinis, formãs ſanguinem ſuum in calicem vino & aqua miſtum, vt alio purgemur à vitiis, alio redimamur ab eis. *Tertul.* Quarto, ſunt obſcura verba Tertul. lib. de anima. ca. 17. dicẽtis, non mutaſſe vinum ſaporem, quod in memoriam ſanguinis ſui Dominus conſecrauit: & difficilius li. 4. contra Marcio. c. 40. Panem (inquit) corp⁹ ſuum fecit, dicens. Hoc eſt corpus meum, id eſt, hoc eſt figura corporis.

Ad primum reſpondetur. primo: ex alio loco Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. c. 5. non obſcure colligi ipſum ſenſiſſe, hoc ſacramentum eſſe ipſum Chriſtum. Nam ad ipſum ſacramentum loquens dicit, Tu dixiſti, Hoc facite: & deinde ipſum ſacramentum inuocat, ſicut ipſum Chriſtum. In illo ergo alio loco, cum Deifica myſteria appellat, ipſum Chriſtum ſub ſignis ſenſibilibus latentem intelligit, & ideo vocat, typicæ menſæ apparatum, quia ſub ſignis ſenſibilibus res diuinæ continentur. Quod vero ibi ait Ieſum in parabolis diuina tradidiſſe, non eſt neceſſe, vt ad verba conſecrationis referatur, ſed ad Chriſti prædicationem: ſunt enim illa duo diuerſa, in parabolis diuina, & per typicæ menſæ apparatum Deifica myſteria tradere.

Ad primum locum Hieron. reſpondetur, verbum illud, repræſentare, eſſe æquiuocum. Interdum enim idem eſt, quod rem ſignificare: interdum vero idem, quod rem præſentem facere: Hieronym. ergo hoc poſteriori modo illo verbo vtitur, vt clarius conſtat ex eodem Hieronymo, circa illa verba, Pſalm. 109. Tu es ſacerdos in æternum, vbi comparans. Sicut hic, Melchiſedech & Chriſtum, dicit: illum obtuliſſe panem: hunc vero corpus & ſanguinem ſuum. Reſponderi poteſt ſecundo, etiam ſi verbum repræſentandi in alio ſenſu ſumatur, non propterea excludi veritatem. Nam Chriſtus dando corpus, dixit, Hoc facite in meam commemorationem. Vnde conſecrando corpus & ſanguinem, illius paſsionem repræſentamus. Quam ſolutionem ſæpe repetemus ſectione ſequent. Tertio deniq; dicitur, Hieron. in eo loco non explicare hæc verba formæ metaphorice, ſed potius dicere Chriſtum repræſentaſſe veritatem ſui corporis: potius ergo indicat locutum fuiſſe Chriſtum de vero ſuo corpore, quod in pane repræſentauit, ſub ſpecieb. panis illud diſcipulis tribuens. Vnde idem Hieron. in d. epi. 150. q. 2. ad Hedib. hæc eadem verba tractans. Ipſe (inquit) Ieſus cõuiua & conuiuium: ipſe comedens, & qui comeditur. Vnde ad aliud eiuſdem teſtimonium reſponderi poſſet, illos Commentarios in Marcum non eſſe Hieronymi, vt Marian. Victor. & alij adnotarunt. Deniq; cuiuſcunque ſint, ſenſus myſticos, & non literales explicant. Dici ergo poteſt, cum in hoc ſacramento ſint plura myſteria, Patres in vno loco explicare quædam, in alio alia. Et licet alicubi aliqua omittant, non tamen negant. In Commentariis igitur in Marcum Hierony. non tam ex profeſſo omnia exponit, quam breues quaſdam annotatiunculas adhibet. Et ideo in illo loco explicuit breuiſsime, quomodo in hoc ſacramento vnitas corporis myſtici re-

præſen-

præſentaretur : non tamen declarauit literalem ſenſum verborum Chriſti: neq; etiã illum excluſit, quãquam, cum dicit, Transfigurans corpus ſuum in panem, & formans ſanguinem ſuum in calicem. Nõ obſcure indicet conuerſionem panis in corpus & vini in ſanguinem: licet ẽt explicuerit diuerſo modo, quam exponi ſoleat. Proprie enim dicitur panis conuerti in *Ambroſ.* corpus, vel etiam transfigurari, vt loquitur Ambroſ. lib. 4. de fide, c. 5. dicens, Nos autem quotieſcunq; ſacramenta ſumimus, quæ per ſacræ orationis myſterium, in carnem transfigurantur & ſanguinem, mortem Domini annunciamus. Hieronymus vero econtrariò aſſerit, corpus transfigurari in panem, quia ſub forma, & ſpecie panis cibus Eccleſiæ efficitur. Et eodem modo dicit, Formãs ſanguinem ſuum in calicẽ, i. accommodans & adaptans illum ſub ſpeciebus vini, vt, tanquam verus potus, poſsit in calice ſumi. Ad primum locum Tertulliani reſpõdetur, cum inquit, non mutaſſe vinum ſaporem, ſatis indicaſſe, mutaſſe ſubſtantiam, non accidentia. Quod vero addit, hoc feciſſe Chriſtum in memoriam ſanguinis ſui, i. paſsionis ſuæ, omnino verum eſt, nam hic calix, & eſt ſanguis Chriſti, inuiſibiliter ibi contentus, & eſt memoriale ſanguinis viſibiliter effuſi, ſicut Lucas dixit: Hic calix nouum teſtamenrum eſt in meo ſanguine, quia ſcilicet ſanguis contentus in calice ſub ſpeciebus potus, eſt ſacramentum continens diuinam promiſſionem, ſancitam & fundatam in ſanguine effuſo in paſsione. In alio vero difficiliori loco, primum cum dicit: panem corpus ſuum fecit : ſatis aperte veritatẽ tranſſubſtantiationis explicuit, quam aliis etiam locis, quæ ſectione ſequenti referemus, non obſcure docuit. Cum ergo ſubdit. Corpus ſuum fecit, hoc eſt, corpus meum dicẽdo, id eſt, figura corporis mei, dupliciter explicari poteſt : primo, vt hoc ipſum ſacramentum, quod vere eſt corpus Chriſti, ſpeciebus panis velatum, vocet figuram, id eſt, repræſentationem eiuſdem corporis viſibilis, in propria ſpecie exiſtentis. Hoc enim modo interdum loqui patres oſtendemus ſectione ſequenti. Optime vero intelligitur ex *Ambroſ.* loco Ambroſ. lib. de ſacram. c. 5. vbi prius inquit, Dicit Sacerdos, Fac nobis hanc oblationem aſcriptam, rationabilem, acceptabilem, quod eſt figura corporis, & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti: ſtatim vero vim & proprietatem verborum explicans, inquit: Antequam conſecretur, panis eſt : vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. & infra. Ante verba Chriſti, calix eſt vini & aquæ plenus: vbi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, q orbem redemit. Ergo videte, quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa conuertere. Deinde ipſe Dominus Ieſus teſtificatur nobis, q corpus ſuũ accipiamus & ſanguinem. Numquid debemus de eius fide & teſtificatione dubitare? Quæ verba non ſolum ad explicãdum Tertullianum, ſed ẽt ad veritatem confirmandam aptiſsima ſunt. Secundo reſponderi poteſt, Tertullianũ non ſacramentum, ſed panem vocaſſe figuram corporis Chriſti : ita vt particula illa, (i. figura corporis mei) non cadat ſuper prædicatum, corpus meum, ſed ſupra ſubiectũm, ſcilicet panem, quẽ vocat figuram corporis Chriſti: & hanc figurã dicit eſſeciſſe Chriſtũ corpus ſuũ, dicẽdo, Hoc eſt corpus meũ. Docet. n. ibi, in veteri teſtamẽto, carnẽ Chriſti, panis nomine metaphorice ſignificatã fuiſſe, & panẽ fuiſſe figuram corporis Chriſti. Hanc ergo figuram adimpletam dicit eſſe in nouo, quando Chriſtus panem, i. figuram corporis ſui, corpus ſuum fecit. Vnde paulo inferius inter alia dicit, Nunc ſanguinem ſuum in vino conſecrauit, qui tunc (id eſt, in lege veteri) eum in vino figurauit. Et ita hic locus potius confirmat veritatem. Et eodem modo loquitur l. 3. contra Marcio, c. 19. quibus locis Pamel. hunc ſenſum erudite ex-*Richard.* pendit. Eodem modo exponunt Richard. ar. 13. & alij moderni. Et poteſt etiam accommodari ad verba Ambroſij, paulo ante citata, cum enim figuram corporis & ſanguinis appellat, de pane & vino antẽ conſecrationem plane loqui videtur, de qua re plura in ſequenti ſectione dicemus.

3. Obiectiõ ex materia & cõiecturis. Tertia obiectio ſumitur ex materia & coniecturis, materia enim erat ſacramentum quoddam, cuius ratio eſt, vt ſit ſignum & figura : ergo forma, ſeu verba Chriſti fuerunt verba ſacramentalia : ergo ſacramentaliter tantum & metaphorice ſignificare intelligenda ſunt: ergo non veritatem, ſed ſignum tantum ſignificare debent. *Confirmatiõ prima.* Confirmatur primo, quia non poſſunt multæ metaphoricæ locutiones in illis verbis vitari. Nam in verbis illis: Hic eſt calix ſanguinis mei, omnes figuram metonymiæ admittũt: dum continens pro contento accipitur. Item dicitur, Hic calix eſt nouum teſtamentum : cum tamen non ſit, niſi ſignum, & confirmatio teſtamenti. Prǫterea verbum, manducandi, non poteſt intelligi proprie, ſi illud quod manducatur proprie, & non metaphorice dicatur eſſe corpus Chriſti : quia corpus Chriſti non atteritur dentibus, vt proprie manducari dicatur: ergo neceſſe eſt, metaphoram ineſſe in aliquo illorum verborum, ſcilicet, aut in verbo, manducandi, aut in voce corpus, aut enim id quod Chriſtus dabat, proprie manducandum erat, & ſic non poterat eſſe verũ Chriſti corpus : aut ſi hoc erat, non poterat proprie manducari: ergo conuenientius dicitur, metaphorã eſſe in voce, corporis, quam in voce, manducandi, vt res ſit facilior, & expeditior. *Confirmatiõ ſecunda.* Confirmatur ſecundo, quia Apoſtoli ita videntur intellexiſſe verba illa de ſigno corporis, & non de vero corpore : alias turbati eſſent, & aliquod ſignum admirationis, in tanta rei nouitate præſtitiſſent.

Reſpon. ad argumentũ. Ad præcipuum argumentum reſpondetur, variè intelligi poſſe verba Chriſti fuiſſe ſacramentalia. Primo, vt ſacramentalia verba dicantur, id eſt, figurata quæq; ſolum metaphoricum ſenſum habent : & hoc modo negatur aſſumptum : hoc enim eſt, de quo eſt controuerſia. Secundo, vt ſacramentalia verba dicantur, quæ myſterium aliquod habent recõditum: & hoc modo fateor verba Chriſti fuiſſe ſacramentalia. Non eſt autem neceſſe, vt propterea caruerint ſenſu proprio: nam hoc familiare eſt verbis diuinis, vt ſub ſenſu proprio altiorem, myſticum, ac reconditum contineant. Tertio dici poſſunt propriiſsime ſacramentalia verba, quibus inſtituitur, & efficitur ſacramentum. Et hoc modo fuerunt etiam illa verba ſacramentalia, & habentia ſacram & myſticam ſignificationem. Tamen hoc etiam ſenſu neceſſe non eſt, vt propria caruerint, nam in hac potius illa fundata eſt. Nam ad veritatem ſacramenti potius neceſſe eſt, vt huiuſmodi verba in propria ſignificatione vera ſint, vt tandem per eam ſpiritualem effectum ſignificent: & hoc maxime verum eſt in verbis, quibus ſacramentum ſimul inſtituitur, & conficitur, qualia ſunt ea, de quibus diſputamus, vt conſtat à ſimili. Nam cum Chriſtus dixit, Baptizantes eos, tamen illa verba fuerunt ſacramentalia: & nihilominus certum eſt proprie eſſe intelligenda, alioqui enim nihil de ſacramẽtorum inſtitutione certum haberemus. Adde, propriiſsimam ſignificationem dictorum verborũ. Hoc eſt corpus meum, eſſe maximè ſacramentalem: quia ſignificando hoc contentum ſub ſpeciebus eſſe corpus Chriſti, ſignificant myſterium valde recõditum, & ad ſignificationem noſtram ordinatum, & ita hæc verba eminentiſsima quadam ratione & ſacramentalia ſunt, & propria.

Ad 1 confir. Ad primam ſignificationem reſpondetur : vel in illis verbis nullam eſſe metaphoram, vel eſſe adeo perſpicuam, vt propriæ locutioni æquiualeat: primũ *Titelman.* enim de voce, calicis Titelmanus & alij contendunt ſumi pro ipſo vaſe, quod proprie dicitur calix ſanguinis, quia ſanguinem continet. Deinde quamuis illa vox ſignificet potum ibi contentum, tamen illa valde vſitata ſignificatio, licet ſit tranſlata: ex adiunctis verbis, bibendi, & effundẽdi, ſit magis perſpicua.

Deniq; Matth. & Marcus proprie explicarunt dicendo. Hic eſt ſanguis. De altera autem voce, teſtamenti: breuiter dicitur, propriiſsime ſignificare ſignum ſeu inſtrumentum continens ſeu ſignificans voluntatem teſtatoris: & ita, quamuis in præſentia ſignificet ſacramentum continens, ac confirmans diuinam promiſsionem, nulla eſt metaphora, ſed proprietas verbi. Deniq; verbum, manducandi, proprie etiam intelligendum eſt: quia corpus Chriſti per modum cibi vere traiicitur in ſtomachum, per organa oris, & gutturis: & hoc tantum eſt de ratione veræ manducationis. Neq; enim eſt neceſſe, vt ipſum corpus dentibus atteratur: quāuis, ſicut dicitur frangi ratione ſpecierum, ita ratione earundem poteſt dici dentibus atteri. Vel certe, cum non ſolum corp⁹, ſed totum hoc ſacramentum manducari dicatur, ſatis ſuperq; eſt, vt in ſpeciebus poſsit dentibus atteri, cum totum per modum cibi in ſtomachum traiiciatur.

Ad 2 confir. Ad ſecundam confirmationem, ſupra reſponſum eſt ex Chryſoſtomo, Apoſtolos non fuiſſe turbatos in hoc myſterio, quia iā de illo fuerant edocti: Chriſti enim promiſsionem intellexerāt: & eius complementum auide expectabant. Credendum etiam eſt, Chriſtum illorum mentes illuminaſſe, vt ſumma reuerentia tantum ſacramentum ſuſciperent.

4. Obiectio. Quarta obiectio eſſe poteſt, quia, eſto, dem⁹ Chriſtum Dominum proprie eſſe locutum, ipſumq; effeciſſe magnum miraculum, conuertendo panem in corpus ſuum, non inde concluditur, nunc eſſe præſentem in noſtro ſacramento. Nam licet Sacerdotes ea verba repetant in memoriam Chriſti, non tamen habent eam efficaciam, quam Chriſtus habuit. *Reſponſio.* Reſpondetur ex Patribus ſupra citatis, præſertim Chryſoſtomo, Cypriano, & Ambroſio, eundem Chriſtum eſſe, qui nunc conficit, & tunc confecit hoc ſacramentum: miniſter enim non in ſua, ſed in Chriſti perſona illa profert verba. Vnde non minus vera, nec minus efficacia nunc ſunt, quam in nocte cœnæ fuerunt: nam, ſicut ex quo tempore dixit Chriſtus: Baptizantes eos, habent miniſtri eius vim ſanctificandi, quia ipſe eſt, qui principaliter baptizat, ita ex quo dixit: Hoc facite in meam commemorationem: habēt vim efficiendi, quod ipſe fecit. Vnde ſupra oſtendimus, Chriſtum Dominum in eo facto non ſolum miraculoſe fuiſſe operatum, ſicut quando conuertit aquam in vinum: ſed ſacramentum inſtituiſſe, quod perpetuo in Eccleſia eſſet duraturum, vt iterum dicemus infra, agentes de forma huius ſacramēti, vbi difficultates alias, ad veritatem huius formæ ſpectantes enodabimus.

SECTIO IV.

Quid antiqui Patres de vera præſentia Chriſti in hoc ſacramento ſenſerint.

HÆretici huius temporis ſummo conatu, vel potius ſummis fraudibus laborarunt, vt errorem ſuum in antiquorum Patrum ſcriptis reperiri ſuaderent. Et ideo prætermiſsis locis apertiſsimis, in quib. veritatem docēt, quidquid ab eis minus explicite dictum eſt, corradunt, ac congerunt: cum enim antiqs temporib. hi hæretici nondum orti eſſent, ſancti Patres ſyncere, & confidenter de hoc myſterio loquebātur: nihil de iſtorum malitia, ac peruerſitate ſoliciti, qui nunc eorum ſcriptis malitioſe abutuntur. Hinc vero in magnam Eccleſiæ vtilitatem factum eſt, vt Scriptores Catholici diligentiſsime ſententias Patrū collegerint, eorumq; de hoc myſterio veram ac ſynceram fidē euidenter oſtēderint. Quapropter ne actū agamus, breuiter caput hoc expediemus. Omnino n. prætermittere non fuiſſet expediens, ne totam hanc diſputationem mutilam ac trūcam relinqueremus. Duo ergo breuiter docebimus. Primum, quomodo ex ſententiis Patrum confirmanda ſit hæc veritas: alterum quomodo exponendum ſit, ſi quid in eis reperiatur, quod illi videatur aduerſum, & quædam documenta trademus ad ſacrum Sanctorum ſenſum aſſequendum.

Circa primum, placet valde diſtinctio Guilelmi Alani, libro 1. de Euchariſt. capit. 23. quædam eſſe Patrum teſtimonia, quæ ſimplicia dici poſſunt: alia, quæ ipſe argumentoſa vocat: priora ſunt illa, quæ ſimpliciter ſacramentum hoc, veritatem corporis & ſanguinis Chriſti appellant, aut in quibus affirmant, nos manducare Chriſtum, aut corpus vel ſanguinem eius, & ab horum enumeratione abſtinebimus: tum, quod ea ſufficere cenſemus, quæ inter explicanda Scripturæ teſtimonia indicata ſunt, tum etiam quod pæne infinita ſunt, & ab hæreticis eodem fere modo, quo teſtimonia Scripturæ, eludantur: in hic vero teſtimoniis colligendis diligentiſsime inſudarunt multi, ſed præſertim Garetius quatuor prioribus claſſib. lib. de vera præſentia corporis Chriſti, & Claud. fere totis ſex primis repetitionib. & vtiliſsime Robert. Bellarm. toto libr. 2. de hoc ſacramento. Poſteriora, ſeu argumentoſa teſtimonia ſunt, quæ, præter ſimplicem aſſertionem veritatis, argumentū continent, quo falſam interpretationem excludant: & hæc perſequitur optime Alanus ſupra, & eorum capita breuiter indicabo. *Alanus. Garetius. Claud Sainctes. Bellarmin.*

Primum ſit eorum Patrum, qui expreſſe excludunt ſolam figuram. Huiuſmodi ſunt Damaſcenus lib. 4. cap. 14. Non eſt figura (inquit) panis & vinum. Abſit enim hoc: ſed eſt ipſummet corpus. Ambroſ. li. de ſacram. cap. 1. Sicut verus eſt Dei Filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus, non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi Filius ex ſubſtantia Patris, ita vera caro eſt, ſicut ipſe dixit, quam accipimus, & verus ſanguis eſt, quem potamus. Et inferius: Forte dices, quomodo vera? quia ſimilitudinem video, non video ſanguinis veritatem: primo omnium dixi tibi de ſermone Chriſti, qui operatur, vt poſsit mutare, & conuertere genera inſtitutæ naturæ. Expreſſe etiam ita loquitur Theoph. Matt. 26. Mar. 14. Ioan. 6. & Euthym. his locis, & Epiph. ille, qui loquitur in VII. Synodo, Action. 6. tom. 3. in fine. *Damaſcen. Ambroſ. Theoph. Euthym. Epiphan.*

Secundum caput continet teſtimonia his propinqua: quibus Sancti docent, Chriſtum in hoc ſacramento non ſolum fide, ſed ipſa re nobis coniungi: & non ſolum per voluntatum concordiam, ſed etiam per corporum contactum, ſeu coniunctionem nobis copulari: quo nihil potuit expreſsius dici, ad errorem Caluini confutandum. Chryſ. homil. 60. ad populum, Semetipſum nobis commiſcet, non fide tantum, ſed & ipſa re: & ſimilia habet Hilarius nuper citatus, lib. 8. de Trinit. & eleganter Cyril. lib. 4. in Io. c. 13. & 14. & lib. 11. c. 27. inter alia, inquit: Per myſticam benedictionem corporaliter nobis filius vnitur, vt homo, ſpiritualiter, vt Deus, & ita exponit illud ad Epheſ. 3. Concorporeos, & comparticipes: Alter etiā Cyrill. catech. 4. dicit, hac ratione nos effici Chriſtiferos. Vnde eſt illud Chryſ. hom. de ſancto Philogonio, præclarius nobiſcum agi, quàm cum Magis. Illi enim (inquit) viderunt Chriſtum, non tamen ſecum tulerunt: nos aūt nobiſcum ferimus. Certe, ſi de ſola fide ſermo eſt, ēt illi ſecum tulerunt. Vnde etiam eſt præclarum teſtimonium Theodoti Ancirani Orat. de Natiu. Saluat. habita in Conc. Eph. to. 6. Appendice 5. c. 2. vbi ſic inquit, Ipſeq; tunc Magos ineffabili pietate traxit, claram nunc feſtiuitatem conſtituit: non iā in præſepe poſitus, ſed in altari, illud namq; præſepe mater factum eſt huius menſæ. Propterea in illo eſt poſitus, vt in iſto comedatur, & fidelibus fiat ſalutis cib⁹. *Chryſoſt. Hilarius. Cyrill. Cyrill. H. Theo. An.*

Tertio his ſunt conſentanea teſtimonia illa, in quibus ſancti exaggerant charitatem Chriſti, quia nec paſtores oues ſuas, nec matres filios ſuis carnibus alunt, ſicut Chriſtus nos paſcit: neque amantes

ita ſe

ita ſe tradunt,& coniungũt amicis,ſicut Chriſtus voluit nobis tradi,& copulari:at vero ſi Chriſtus tãtum ſignum nobis tradidiſſet,commune hoc eſſet omnib⁹ amantibus. *Chryſoſt. Auguſt.* Legatur Chryſ.hom.83. in Matth.45.in Ioan.24.in 1.ad Cor.2.60.& 61.ad populum,huc facit illud Augu.epi.120.cap.cap.27. Quidam manducantes in ſacramento Chriſtum pauperem,dedignantur eſſe pauperes,& illud in Pſalm.33.Iudæi de Crucifixo obtenebrati ſunt,Chriſtiani vero comedendo crucifixum,illuminantur.

Quartum caput continere poteſt ea teſtimonia in quibus Patres,rationes reddũt,ob quas voluit Chriſtus ſub ſpeciebus panis & vini,& non in propria ſpecie nobiſcum manere,& ad manducandum & bibendum dari;ſcilicet,vt fides probaretur & exerceretur: & vt ſine horrore,caro & ſanguis eius, manducaretur ac biberetur,manifeſte enim, & abſq; vlla tergiuerſatione his locis ſuppon ũt,ipſam veram carnem, & ſanguinem,nobiſcum præſentem adeſſe in hoc ſacramento,vereq; ac realiter à nobis ſumi.Ita vere loquuntur *Ambroſ. Damaſc. Theophyl. Auguſt. Cyril.* Ambroſ.Damaſc.Theophyl.locis citatis, item Ambroſ.li.4.de ſacram.c.4.Aug.in c.Vtrum ſub figura.de Conſecra.d.2.Cyril.apud D.Tho.in catena. Lucæ 22.

Quintum caput ſit,Sanctorum dicentium ,in hoc ſacramento perficiendo interuenire magnum quoddam miraculum,& diuinæ omnipotentiæ opus:nam ſi nulla eſt realis præſentia Chriſti, ſed ſola ſignificatio panis, nullum miraculoſum opus ibi interuenit, ſed ſola extrinſeca denominatio,ſeu impoſitio ad ſignificandum. Optima ſunt ad hunc locum confirmandum verba Chryſoſtomi libr. 3. de ſacerdotio. *Chryſoſt.* O miraculum , ô Dei benignitatem,qui cum Patre ſurſum ſedet,in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur. Nullum autem miraculum, aut ſpeciale omnipotentiæ opus, in hoc ſacramento interueniret,ſi totum in figura & ſigno eſſet poſitum. *Ambroſ.* Quod argumentum mirifice amplificat Ambr.lib.4. de ſacramentis,cap.4.& lib.de his,qui initiantur,c.9. & amplius vrgeri poteſt ex his,quæ dicemus ſectione quinta.

Admirabilis tamen eſt impudentia Caluini,qui(vt refert Claud.repet.4.c.4.) hoc eludit argumentum, confitens hoc vere eſſe admirabile opus omnipotentiæ Dei;poſtea vero,rẽ explicando,diuertens ab exiſtentia Chriſti in hoc ſacramento, & à conſecratione ipſius ſacramenti ad participationem Chriſti per fidem & ſpiritualem effectum, qui in ſuſcipientib.efficitur:cum tamen omnes Patres miraculum ponãt, & opus diuinæ omnipotentiæ in ipſius materiæ conſecratione , & in exiſtentia corporis Chriſti in cælo, & in terra : & ſimilib.vt euidenter patet ex omnibus adductis, & eſt optimus locus Aug.libr. 3. de Trinit. *Auguſtinus.* cap.4.vbi primum differentiam conſtituit inter alia, quæ Chriſtum ſignificant & hoc ſacramentum.Quia cætera (inquit) non dicuntur eſſe ſanguis & corpus Chriſti,ſicut hoc ſacramentum:& ſubdit,Quod cum per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur,non efficitur tam magnum ſacramentũ,niſi operante inuiſibiliter Spiritu Dei. At vero,ſi hoc ſacramentum ſola ſignificatione perficeretur,nulla inuiſibilis operatio diuini Spiritus in eo conficiẽdo interueniret.Sunt etiam optima verba Iuſtini Apologia 2.dicentis, *Iuſtinus.* Ea omnipotentia,qua Verbum factum eſt caro, fieri Euchariſtiam carnem Verbi.

Vnde ſextum caput & euidentiſsimum ſumi poteſt ex his locis , in quibus Patres dicunt, hoc ſacramentum perfici , per veram conuerſionem panis in corpus : vel,panem fieri corpus : vel,ex pane fieri,vel creari corpus : & ad perſuadendam hanc diuinam operationem,& conuerſionem,vtuntur exemplis creationis, & conuerſionis aquæ in vinum,& ſimilib. à quorum recitatione hic abſtinemus, quia diſput.11. de hac re latiſsime acturi ſumus.Et his affinia ſunt teſtimonia in quibus docent ſubſtantiam panis nõ manere poſt conſecrationem , nam ex hoc euidenter infertur præſentia : nullus enim etiam ex hæreticis dubitat,quin panis non recedat , niſi propter Chriſti præſentiam. Sed illa teſtimonia referemus diſputatione 10.

Septimum caput confici poteſt ex illis locis, in quibus Patres laborant, vt fidelibus perſuadeant,in hoc myſterio non eſſe credendum ſenſibus , ſed Chriſti verbis. Et hunc articulum proponunt tanquam creditu difficilimum,& ideo Chriſti authoritatem & omnipotentiam exaggerant,& magnam fidem requirunt. At vero ſi hic eſſet Chriſtus tantum vt in ſigno , non eſſet maior difficultas in hoc ſacramento,quam in Baptiſmo & aliis:ita loquuntur Hilarius,Cyrillus,Damaſcenus,& Auguſtinus locis ſæpe citatis,& iterum Auguſt.ſerm.2.de verbis Apoſtoli,& lib.3.de Trinit.cap.10.optimè Chryſoſt. homil. *Auguſtinus. Chryſoſtom.* 51.& 53.in Matthæum , & 60. ad populum : & Sanct. Ephrem.lib.de non ſcrutanda Dei natura,c.5. vbi ſic *Ephrem.* inquit.Noli ſcrutari inſcrutabilia , nam ſi iſta curioſe rimaris,non iam fidelis vocaberis,ſed curioſus : eſto fidelis & innocens : participa immaculato corpore Domini,fide pleniſsima,certus, quod agnum ipſum integrum comedis.

Octauum caput præcedenti addi poteſt ex illis locis,in quibus Sancti Patres ex veritate huius myſterij alia myſteria noſtræ religionis cõfirmant. Sic Irenæ.lib.4.c.34.probat , *Irenæus.* Chriſtum eſſe verum Deum, quia potuit conuertere panem in corpus ſuum : & c. 35. ex eodem myſterio diſputat contra negantes reſurrectionem.Chryſ.hom.83.in Matt.ex veritate hu- *Chryſoſt.* ius ſacramenti confutat eos,qui veram Chriſti carnẽ negant.Eodem modo colligit Leo Papa,epiſt. 23. v- *Leo.* bi grauiſsime docet veritatem corporis & ſanguinis Chriſti,inter communis ſacramenti fidei, tam vnanimi Eccleſiæ conſenſu teneri,vt etiam in linguis infantium verſetur.Hilarius deniq; li.8.de Trinit.ex illo modo,quo Chriſtus,medio hoc ſacramẽto ,in no- *Hilarius.* bis eſt,& nos in ipſo,reali quadam,&(vt ipſe loqtur) naturali coniunctione,explicat,& cõfirmat,circumínceſsionem diuinarum perſonarum inter ſe.

Nonum caput addere poſſumus ex illis locis , in quibus Patres diſputant de ſacrificio incruento noui teſtamenti:in quo non ſolum panem & vinum ,ſignificantia paſsionem Chriſti , ſed ipſummet corpus & ſanguinem Chriſti offerri, & incruente immolari dicunt.De qua re,quemadmodum inferius ſuo loco ex ꝓfeſſo tractaturi ſumus,pauca Sanctorum loca aſſignabimus:docet ergo expreſſe hanc veritatẽ Cyrill. *Cyril* Alex.in declaratione anathematis.11.Au.concio.1. in *Auguſt.* Pſ.33.& Pſ.38.Chriſtus offertur in terris,quando cor- *Chryſ.* pus eius offertur.Chryſ.ſupra & hom.17.ad Hebr.in fine,ante partem moralem,& hom.2.in ſecundum ad Tim.vbi dicit eandem eſſe rem oblatam in cruce , & *Gregor.* in altari Greg.Mag.4.dialog.c.58.Greg.Niſſ.orat.1.in *Greg.Nyſſ.* tertium diem Paſchę:Arcano(inquit)ſacrificij modo idem eſt Sacerdos,& agnus : & infra : peracto ſacrificio corpus ſuum , & ſanguinem familiaribus dedit. *Euthym.* Chryſ.& Euthym.dum exponunt illa verba Ioan.17. Pro eis ſanctifico me ipſum)de hoc incruento ſacrificio,i. pro eis iam ſacrifico me ipſum. Duo vero ſunt notanda præcipua teſtimonia:alterum eſt D.Andreę *Andreas.* Apoſtoli,qui,vt in eius vita,ab Eccleſia recepta legimus , cum tyrãno ad ſacrificandum idolis induceretur,reſpondit. Ego quotidie ſacrifico Deo agnũ immaculatum : & cum carnes illius agni à populo vere fuerint manducatę,agnus integer perſeuerat.& infra dixit:myſterium hoc non,niſi fide comparari poſſe. Alterum eſt Martialis Apoſtolorum diſcipuli , epi.ad Burdegal.c.3.vbi lõga diſputatione oſtendit eandem rem in hoc ſacrificio offerri,quæ in cruce oblata fuit. Quibus addi poteſt Optatus Mileuit.l.6.contra Par- *Optatus.* men.dicẽs,Quid eſt altare,niſi ſedes corporis,& ſanguinis Chriſti?& infra.Illi iniecerunt manus,i.Chriſto,in cruce, à vobis percuſſus eſt in altari, & infra. Hoc im-

Hoc immane facinus geminatum eſt, dum fregiſtis calices, Chriſti ſanguinis portatores. Teſtimonium *Theodotus.* etiam Theodoti Ancirani ſupra citatum, egregium eſt ad hanc rem confirmandam.

Decimum ac poſtremū caput inſtitui poſſet ex modo, quo Sancti de hoc ſacramento loquuntur: & ex epithetis, quib. hoc ſacramētum ornant; quæ non niſi propter præſentiā Chriſti illi adaptari poſsūt, ex quibus multa retulimus cū de nominib. huius ſacramēti ageremus: & adiungi pōt modus loquendi Concilij *Cont. Chal.* Chal. act. 3. in damnatione Dioſcorid. vbi priuari dicitur cōmunione Terribilis myſterij. Eodē modo loquitur *Dionyſ.* Dionyſ. c. 3. de Eccl. Hier. & *Chryſoſt.* Chryſ. lib. 3. de ſacerdotio, vbi vocat hoc, horrēdum myſterium. Addi poteſt *Cyprian.* Cypr. ſer. de cœna Domini, vbi hunc vocat, inconſumptibilem cibum & Martial. ſupra, qui vocat panem viuum, & *Origenes.* Orig. hom. 5. in diuerſos, qui vocat Sanctum & incorruptum cibum, quem cum homo ſumit Dominus ad ipſum ingreditur.

Obiectio. 1. Contra hanc autem veritatem multa congerunt hæretici, tā ex Patrib. Latinis, quam ex Gręcis. Primo tamen ac præcipue de D. Auguſti. authoritate gloriantur, in quo hæc potiſsimū loca videntur dificilia. Primus ſupra explicatus eſt. Continetur enim in illis verbis tract. 25. in Ioan. Quid paras dentem & ventrē? vbi explicuimus illa verba, nō hoc corpus, ꝙ videtis, manducaturi eſtis. Secundus eſt ex l. 3. de doct. Chriſt. c. 16. vbi inter figuratas locutiones ponit illam, Niſi manducaueritis; ne flagitium continere videatur, quia etiam ſupra ſect. 2. explicatus eſt. Tertius ſit ex enarratione Pſ. 3. in principio, vbi dicit, Dominū adhibuiſſe Iudam ad cōuiuium, in quo corporis & ſanguinis ſui figurā commendauit, & tradidit diſcipulis. Quartus in li. contra Adimant. Manich. c. 12. vbi tractans verba Deut. 12. Non comedes ſanguinem animalium: ſanguis n. eorum pro anima eſt. Dicit; ibi ſignum nomine ſignati appellari, & ſubdit. Non n. dubitauit Dn̄s dicere, Hoc eſt corpus meum: cum ſignū daret corporis ſui. Quintus ex epi. 23. vbi cū dixiſſet, ſæpe ſigna nominib. rerum, quas ſignificant, appellari, ſubdit. Sicut ergo ſecundum quēdam modum ſacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt, & ſacramentum ſanguinis Chriſti, ſanguis Chriſti eſt, ita ſacramentū fidei, fides eſt, ſicut ergo Baptiſm⁹ reuera nō eſt fides, ſed ſignum fidei, ita indicat hoc ſacramētum vere non eſſe corpus Chriſti, ſed ſecundum quēdam modum, i. ſignum eius. Sextus ſumi poteſt ex li. de Catacliſmo, c. 4. vbi ſic inquit, Cū mane illud venerit, ꝙ veſperum non habebit, non iam offeretur ſacrificium imaginis agni, ſed ipſe agnus, &c. Sentit ergo nunc tantum offerri ſacrificium imaginis agni. Vltimus deniq; eſt ex 11. de Ciuit. c. 20. & 25. vbi ſentit, hæreticos & ſchiſmaticos non manducare vere corpus Chriſti, ſed tantum ſacramentum eius, quia non manducat corpus Chriſti, qui nō eſt in corpore Chriſti; quia vere manducare eſt in Chriſto manere, & Chriſtum in ipſo.

2. ex Cyprian. Secundus ex Cypr. ſer. de Cœna Dn̄i in fine dicens. Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncera panem Sanctum frangimus, & partimur, & in ſer. de Vnctio. Chriſmat. Dedit (inquit) Dn̄s noſter in menſa, in qua vltimū cum Apoſtolis participauit conuiuiū, propriis manib. panē, & vinum; in cruce vero manib. militum, corp⁹ tradidit vulnerandū, vt in Apoſtolis ſecretius impreſſa ſyncera veritas, ac vera ſynceritas, exponeret gētibus, quomodo vinum, & panis caro eſſet & ſanguis, quib. rationibus cauſæ effectibus conuenirent, & diuerſa nomina vel ſpecies ad vnā reducerētur eſſentiā, & ſignificantia, & ſignificata eiſdem vocabulis cenſerentur.

3. ex Hieron. Tertius obiicitur, Hieron. lib. 2. contra Iouinian. dicens, in typo ſanguinis ſui non aquam obtulit, ſed vinum.

4. ex Ambr. Quartus, Ambroſ. lib. 1. officio. c. 48. vbi dicit: hic offerri Chriſtum in imagine; in cælo in veritate, & li. de his, qui initiantur, c. 8. & 11. vbi dicit, Euchariſtiam eſſe verum panem, & corpus Chriſti ſignificare.

Quintus, Tertul. lib. 1. contra Marcio. c. 14. Panem (inquit) quo ipſum corpus ſuum repræſentat. *5. ex Tertul.* Alia eius loca ſupra tractata ſunt circa verba inſtitutionis.

Sextus, Clem. libr. 5. conſtit. cap. 13. Cum dediſſet nobis antitypa myſteria pretioſi corporis, & ſanguinis ſui. *6 ex Clem.*

Septimus, Gelaſ. lib. contra Eutyc. in fine, imago (inquit) & ſimilitudo corporis, & ſanguinis Chriſti, *7. Gelaſius.* in actione myſteriorum celebrantur.

Octauus, ex Græcis Greg. Naz. Orat. 11. ad funus ſororis Gorg. ſacramentum, quod in altari reſeruatur, vocat, antitypon pretioſi corporis & ſanguinis Domini. *8. Gre. Naz.*

Nonus, Chryſ. Pſal. 22. Menſam (inquit) iſtam præparauit ſeruis ſuis, vt quotidie in ſimilitudinem corporis, & ſanguinis ſui, panem & vinum ſecundum ordinem Melchiſedech nobis oſtenderet in ſacramento, & alia ſimilia loca difficilia ſunt in opere imperfecto hom. 11. 17. & 19. *9. S. Chryſ.*

Decimus, Orig. Dialog. 3. contra Megethium Marcioniſtam in fine 2. parte ſub titulo de Chriſto homine vero ex Maria, ſic inquit, Si, vt loquuntur iſti, carne deſtitutus erat, & exanguis, cuiuſmodi carnis, cuius corporis, & qualis tandem ſanguinis, ſigna & imagines, & panem, & poculum miniſtrauit, iuſsitq; per illa diſcipulos ſui memoriam renouare? Et ſuper 15. c. Matth. vocat hunc panem, Corpus ſymbolicum, & typicum, & negat malos manducare corpus Chriſti. *10. Origenes.*

Vndecimus, Theodor. Dialog. 2. poſt medium, ſic inquit, Neq; enim ſigna myſtica poſt ſanctificationē recedunt à ſua natura, manent enim in propria ſubſtantia, & figura & forma, & intelliguntur eſſe, quæ facta ſunt. *11. Theodor.*

Duodecimus, Euſeb. lib. 5. de demonſtr. c. 3. Sacerdotes (inquit) ſpirituale, ſecundum Eccleſiaſticas ſanctiones, ſacerdotij munus obeūtes, vino ac pane corporis illius, ac ſalutaris ſanguinis myſteria repræſentant. Quę ſane myſteria tanto ante Melchiſedech Spiritu diuino cognouerat, & rerum futurarum imaginibus vſus fuerat. Et lib. 8. demonſt. in fine, ſic inquit. Rurſus enim ipſe diſpenſationis diuinæ notas ſuis diſcipulis tradidit, dum hortatur, vt ſui ipſius corporis imaginem repræſentent: & infra: vt pane ſui corporis nota vterentur, inſtituit. *12 Euſebius.*

Vt hæc & ſimilia loca intelligantur, obſeruandum primo eſt, nullum iſtorum Patrum negaſſe vnquam præſentiam corporis Chriſti in hoc ſacramento, neque addidiſſe vnquam dictionem excluſiuam; videlicet eſſe tantum figuram, ſignum, ſeu panem, aut ſola fide, ſolumque ſpiritualiter manducari, aut quippiam ſimile, quod veritati corporis, & ſanguinis Domini repugnet: quin potius aliis locis fere omnes illi apertiſsime eam teſtati ſunt, vt vidimus, ſolum ergo eſſe poteſt difficultas, vel, quia interdum explicant figurate, vel ſpiritualiter, quæ dicuntur de vſu huius ſacramenti, quo diximus ſupra tractantes locum Io. 6. Vel, quia interdum vocant hoc ſacramentum, panem & vinum, de quo dicemus circa art. 2. D. Thom. in diſput. 2. quia hoc non ſpectat ad quæſtionem de præſentia corporis Chriſti, ſed ad quæſtionem de abſentia panis, quæ diuerſa eſt & ibi tractanda. Vel deniq; quia interdum vocant hoc ſacramentum ſignū, figuram, antitypum, in quibus vocibus tota difficultas eorum teſtimoniorum, quæ adducta ſunt, præcipue verſatur. *1. Fundamētū ad reſponſionem huius obiectionis.*

Secundo notandum eſt, hoc ſacramentum ita continere Chriſtum inuiſibiliter ſub ſpecie viſibili, vt ſimul ſit ſignum eius, & repræſentet ipſum, vel pro nobis crucifixum, vel prout in cœlo exiſtit, quatenus hoc ſacramentum pignus eſt gloriæ, vel prout vnitur corpori ſuo myſtico: ſicut ergo priori ratione hoc ſacramentum vere dicitur corpus *2. Fundamentum.*

Chriſti,

Chriſti,& veritas, ita poſteriori ratione dici poteſt ſignum,& figura: nam hoc ipſo, quod ſacramentum eſt, ſacrum ſignũ eſſe neceſſe eſt, ita notauit Damaſc. *Damaſ.* l.4. de fide, c.14. in vltimis verbis, dicens, Figuræ porro rerum futurarum idcirco dicuntur, non quod nõ vere corpus,& ſanguis Chriſti ſint, ſed quod nunc quidem diuinitatis Chriſti per ea, participes efficiamur, tunc aũt intellectuali modo, ac per ſolum aſpectum. *Anſel.* Anſ. ẽt l. de diu. offic. apud Claud. rep.3.c.4. his verbis Chriſti benedictione panis fit corpus eius: non ſignificatiue tantùm, ſed etiam ſubſtantiue: neq; n. ab hoc ſacramento figuram omnino excludimus, neque eam ſolã admittimus: veritas eſt, quia Chriſti corpus eſt: figura eſt, quia immolatur, ꝙ incorruptibile habetur. *Lanfranc. Paſchaſ. Guidmund Alger.* Hoc ipſum notarunt etiam Lanfr. contra Bereng. Paſchaſ. in ep. de corpore,& ſanguine Dñi, Guitmun. l.2.& Alger. l.1. de hoc ſacramẽto, vt eiſdem obiectionibus hæreticorum ſatisfacerent. Addo ex Anſ. & ex dictis ſupra diſput.2. licet in hoc ſacramento vere, & ſubſtantialiter contineatur corpus Chriſti, tamen in modo exiſtendi differre à modo connaturali corporibus, quo ipſemet Chriſtus in propria ſpecie exiſtit. Et ideo, quoad hunc modum, poſſet dici Chriſtus exiſtere in hoc ſacramento, vel incorporaliter, aut inuiſibiliter, aut minus proprie, ſeu figurate Et ſic etiam voces, quæ ſignificant Chriſtum eſſe hic quodammodo dicuntur interdum continere figurã: quia, quoad hunc modum, alium ſenſum habent, quã ſecluſo hoc myſterio, haberent. Et hac ſola obſeruatione facilime reſpondetur omnibus dictis locutionibus applicando illam, prout locus aut contextus poſtularit, vt tamen res ſit facilior, oportet tertiam obſeruationem præmittere.

3. Fundamentum. Tertio obſeruandum eſt, Patres non poſſe in vno loco omnia dicere, & explicare. Si ergo in omnibus locis explicuiſſent ſolam rationem ſigni, vel figuræ, & veritatem vbiq; tacuiſſent, poſſet ex illis nonnullum ſumi argumentum, tamen, cum in hoc ſacramento vtrumq; reperiatur, veritas,& figura, quamuis alicubi vſi fuerint voce, vel appellatione figuræ, nullum argumentum eſt, negaſſe veritatem, quam frequentiſsime & euidentiſsime aliis locis docuerunt. Præſertim, quia cum nondum eſſet nata hæc hæreſis ſimpliciter, & ſine ſuſpicione calumniæ loquebantur, quod in omni materia eſt diligentiſsime obſeruandum, in lectione Sanctorum, vt in ſimili de Chryſoſtomo loquens, notauit Auguſtinus libro 1. contra Iulianum, cap.2. his verbis: Diſputans in Catholica Eccleſia, non ſe aliter intelligi arbitrabatur, tali quæſtione nullus pulſabatur, vobis nondum litigantibus ſecurius loquebatur. Quæ verba tum ad alios Patres, tum maxime ad Auguſtinum ipſum in præſenti quæſt. accommodare poſſumus. Addo etiã Patres in primitiua Eccleſia, conſulto quãdo agebãt de ſacramento, obſcure fuiſſe locutos, tegendo myſterium propter infideles,& gentiles,& ideo libenter *Theodor.* vſos fuiſſe nominibus ſymbolicis, vnde Theodor. dialog.2. poſt medium, non oportet inquit, aperte dicere, eſt n. veriſimile adeſſe aliquos non initiatos,& *Auguſt.* Auguſt. ſer.2. de verbis Apoſt.& alii cum loquuntur de hoc ſacramento, ſæpe interponunt hæc verba: Norunt fideles, vel ſimilia, quibus ſatis indicant maius latere myſterium in hoc ſacramento, quam nudam ſignificationem.

Ad loces S. Aug. reſpon. Ex his ergo facile poſſunt omnia citata teſtimonia intelligi, maioris tamen claritatis gratia, breuiter per ſingula diſcurremus. Primus igitur Auguſtini locus ſupra tractatus eſt, ſimiliter & ſecundus. Quibus addendum eſt, regulam illam, quam loco illo de doctrina Chriſtiana tradit, ſcilicet, Quando Scripturæ præceptũ videtur flagitium continere, figurate eſſe intelligendum, nec eſſe ita ſumendũ, vt pro non vniuſcuiuſq; arbitrio ita liceat interpretari, quando n. Abrahæ præceptũ fuit, vt filium occideret, vel Oſeæ, vt mulierem fornicariam acciperet, poſſent quidem hæc homini videri flagitia, & tamen non propterea metaphorice, ſed proprie intelligenda ſunt. vnde idẽ Aug. lib 2. contra aduerſar. leg.& Proph. c.9. *Auguſtin.* Secundum fidei regulam (inquit) proprietas verborum ſeruanda eſt. Metaphora vero, vel figura ſolum ex ipſamet Scriptura, vel ex ſano Eccleſiæ ſenſu, quantum ad vitandum apparens flagitium fuerit neceſſaria, adhibenda eſt,& ita in præſenti myſterio rei proprietas retinenda eſt, figura vero dicitur eſſe quoad modum, quia Chriſtus non in propria ſpecie, ſed ſub aliena ſumendus eſt, & ita poſſet eadem Auguſtini regula contra hæreticos retorqueri, quia vbi ſine flagitio, vel abſurditate ſeruari poteſt proprietas verborum, retinenda eſt, ſed Chriſtum eſſe præſentem in hoc ſacramento, nullum eſt flagitium, nihilque abſurditatis continet, ſed magnum Dei myſterium ac beneficium: ergo proprie intelligendum eſt. Adde etiam interdum dici, Scripturam figurate loqui, non quoad verba, ſed quoad rem, quia nimirum in re ipſa latet myſterium, non quia ſit figura, ſeu metaphora in verbis, ſicut cum ait Paulus ad Galat. 4. *Galat. 4.* per allegoriam dictum eſſe, quod Abraham duos filios habuit, non excludit fidem hiſtoriæ, ſed dicit in illa contineri myſterium: Sic ergo præſentia Chriſti in hoc ſacramento, licet vera ſit & realis, tamen, quia ſimul eſt ſacramentalis & ſignificatiua ac occulta, ideo etiam figuralis dici poteſt. Ad tertium ex Pſalmo tertio reſpondetur primum, Chriſtum dando hoc ſacramentum, dediſſe ſignum corporis ſui non tamen vacuum, ſed plenum eodem corpore, dedit enim ſacramẽtum ſenſibile, quod reuera ſignum eſt corporis in eo contenti, quod etiam eſt ſignum vel figura ſui ipſius in propria ſpecie exiſtentis, vox enim figura, vt dixi, non ſemper excludit veritatem, ſicut ad Hebr.1. *Hebræ. 1* dicitur Filius figura ſubſtantiæ Patris, non quia veritate ſubſtantiæ careat, ſed quia per illam Patrem repræſentat: Sic igitur hoc myſterium dicitur figura Chriſti, non quia veritate illius careat, ſed, quia illum in propria ſpecie, & paſsionem eius repræſentat. Quarum teſtimonium eundem omnino habet ſenſum. Atq; idem iudicium eſt de quinto, illa enim particula (ſecundum quendam modum) non excludit veritatem præſentiæ, ſed excludit naturalem modum exiſtendi, quam ſolent habere res, cũ abſolute & ſimpliciter exiſtere dicuntur, ſicut ibidẽ dicit, quotidie immolari in ſacramento ſecundum quendam modum, quia reuera licet quotidie ſacrificetur, non tamen illo modo cruento, quem immolatio præ ſe ferre videtur, qui modus in hoc ſacrificio quotidiano repræſentatur,& ita hoc myſterium, & eſt verum ſacrificiũ & eſt ſacrificium paſsionis Chriſti, ſecundum quendam modum, ſcilicet repræſentatiuum: ſic ergo hoc ſacramentum, licet ſit verũ Corpus Chriſti, dicitur tamen eſſe illud, ſecũdum quendam modum, per comparationem ad idem Corpus, in propria ſpecie exiſtens, vel quia eſt illud repræſentatiuè, repræſentat enim Corpus in cruce pendens, vel quia non illo modo hic exiſtit. Aliter inquit Alg. *Algerus* dict. lib.1.c.5. Auguſtinum loqui de ipſis ſpeciebus ſacramentalibus, quæ quodãmodo dici poſſunt Chriſti Corpus, quia illud continent ac repræſentant, ſicut ibidem ait, Baptiſmum dici fidem, quia illam ſignificat. Vnde Paſchaſius epiſtola, de Corpore & Sãguine Domini, *Paſchaſ.* hoc eodem teſtimonio veritatem cõfirmari dicit, quia ſicut Baptiſmus, quamuis dicatur eſſe fides, ſecundum quendam modum, non excludit exiſtentiam fidei in paruulis, ſed potius ſignificat habere illam aliter, quam ſoleant adulti, ſcilicet per ſacramentum & non per proprium actum, ita cum dicitur hoc ſacramẽtum viſibile eſſe quodammodo corpus, quia illud ſignificat, non excluditur corporis veritas. Ad ſextum eadem eſt reſponſio, quæ ad præcedentia, ibi enim verbis ſatis perſpicuis Auguſt. dicit, nos comedere agnum per noctẽ huius ſæculi, & quotidie illum immolare, eiuſq; ſanguinem bibe-

re,cum ergo vocat ſacrificium imaginis agni, aperte cõparat cũ Chriſto exiſtente in cœlo ſub propria ſpecie,cuius hõc ſacramentum pignus & imago eſt,quãuis etiam ſit veritas,agnum in ſe continens. Vltimum teſtimonium nullam habet difficultatem, loquitur enim de manducatione Corporis Chriſti,quo ad effectum eius, ſeu quoad vnionem, cum corpore myſtico,vt latius infra dicturi ſumus,agentes de vſu huius ſacramenti,quæ omnia eſſe ad mentem Aug. nulli poteſt eſſe dubium,qui attente & ipſa loca,& plura alia,in quibus veritatem Catholicam expreſſe docet, conſiderauerit. Adduximus multa ſupra tractantes locum Iohan. 6. & verba inſtitutionis,& in hac ſectione,quibus addi poſſunt teſtimonia ex tract. 84. in Io. Quæ menſa eſt potentis,niſi vnde ſumitur Corpus & ſanguis eius,qui animam ſuam poſuit pro nobis? & 12. con. Fauſt. c. 10. Habet magnam vocem Chriſti ſãguis in terra cum eo accepto, ab omnibus gentibus reſpondetur, Amen. Hæc eſt clara vox Sanguinis,quã Sanguis ipſe exprimit ex ore fidelium,eodem ſanguine redemptorum,& c. 20. Nunc bibitur,quod de latere Chriſti manauit & l. 2. de peccato. meritis. & remiſsione,c. 26. vbi panem Catechumenorum negat eſſe Corpus Chriſti,quamuis ſit ſanctificatus, & aliquo modo ſacramentum,atq; adeo ſignum corporis. Tandem ex enarratione in Pſal. 93. fuderunt pretium ſuum,vt biberent precium ſuum,loquitur autem de Sanguine Chriſti fuſo ab hominibus, & huiuſmodi ſimilia paſsim in Auguſtino reperientur. *Auguſt.*

Reſpondetur ad loca Cyp Ad Cyprianum reſpondetur, in priori loco ſolum agere de diſpoſitione neceſſaria ad fructum huius ſacramenti ſuſcipiendum, quem ait,non ad corpus, ſed ad animam præcipue pertinere. In poſteriori autem loco nihil eſt,quod huic veritati obſtet,niſi fortaſſe,quod ſacramẽtum hoc panem appellet, diſtinguens illud à corpore in paſsione tradita. Sed hoc nihil obſtat,diſtinguit enim modum tradẽdi in cruce corpus ſuum in ſpecie viſibili,& in hoc ſacramento per modum cibi & panis, quẽ infra dicit eſſe carnem Chriſti,& ſic inquit diuerſa nomina ad eandem reduci eſſentiam,ſeu eandem rem indicare, & ſignificantia ac ſignificata eiſdem vocabulis cenſeri, quia & caro panis dicitur,eo,quod per ſpecies panis ſignificatur,& Euchariſtia caro dicitur, quia carnem in ſe continet & ſignificat.

Ad Hieron: & Ambroſ. Ad Hieronymum & Ambroſium reſponſio conſtat ex dictis, & ex his quæ ſtatim dicemus,de voce, antitypa,nam de vero ſenſu horum Patrum euidenter ex aliis locis conſtat,vt ſæpius viſum eſt in ſuperioribus.

Reſpondetur ad Tertull. Ad Tertullianum, quod in eo difficile poterat videri ſupra tractando verba inſtitutionis,explicatum eſt. Locus autem citatus ex primo contra Marcionem in vno ſenſu non eſt nobis contrarius, in alio vero etiam nobis fauet,nam licet fateamur, Chriſtũ repræſentaſſe,id eſt,ſignificaſſe corpus ſuum, vt erat in propria ſpecie dando hoc ſacramentum, non ſequitur dediſſe nudum ſignum, abſque re,id eſt, ſine corpore ſuo in illo contento. Alio vero modo,vt ſupra diximus(repræſentare) idem eſt,quod rem præſentem facere, ita dicitur Chriſtum repræſentaſſe corpus ſuum in pane, quia illud ſub ſpeciebus panis, præſens efficit,& hanc eſſe Tertullianam phraſin,late oſtendit Pamelius eo loco, ſunt autem quam plurima alia Tertulliani teſtimonia, in quibus veram & antiquam huius ſacramenti fidem oſtendit, quæ Pamelius congerit lib. 4. contra Marcionem, capite 40. indicabo autem vnum vel alterum ex apertioribus;libro igitur de idololatria,capite ſeptimo inuehitur in eum Chriſtianum,qui audet eas manus admouere corpori Dñi, quæ dæmoniis corpora conferunt,agit contra illos, qui poſt idololatriæ lapſum, ad communionem accedere audebant, corpus Dñi, prout tunc moris erat, in manibus ſumentes. Vnde ſubdit. Proh ſcelus ſemel Iudæi Chriſto manus intulerunt,iſti quotidie corpus eius laceſſunt? Deinde de reſurrectione carnis c. 9. Caro,inquit,corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt anima de Deo ſaginetur. Deinde l. 2. ad vxorem,c. 5. negat Euchariſtiam eſſe eum panem,qui eſt in communi vſu hominum. *Tertul.*

Ad Clementem partim ex ſupra dictis patet, partim ex dicendis. Et Gelaſij teſtimonium(quanquam vt infra dicam,ille liber nec Gelaſij Papæ cenſeatur, neq; in authoritate habeatur) recte exponi poteſt in actione myſteriorum celebrari imaginem, & ſimilitudinem corporis & ſanguiuis Chriſti pro nobis in paſsione effuſi, quia hoc ſacrificium vere eſt repræſentatio illius, hinc autem non excluditur veritas huius ſacramenti,vt ſæpe dictum eſt. *Ad S. Clem:*

Ad Gregorium Nazianzenum de illa voce antitypa,non eſt vna omnium ſententia,quidam exiſtimãt antiquos Patres, præſertim Græcos vocaſſe panem, & vinum,antitypa,ante conſecrationem; quia tunc ſignificant corpus & ſanguinem Domini in eis conſecranda,non vero poſt conſecrationem: Ita exponitur Baſil. in citato loco ſeptimæ Synodi, quam expoſitionem approbat Damaſce. lib. 4. c. 24. & Euthy. ſuper Matthæum 26. & ,vt ſupra vidimus,ita videtur loqui Amb. lib. 4. de ſacra. c. 5. cum panem & vinum figuram vocat. At vero recentiores Scriptores recte conſiderarunt, expoſitionem hanc non poſſe omnib[9] locis ſanctorum Patrum accommodari. Nazian. enim in citato loco reliquias ſacramenti in altari cõſecratas,antitypa vocat,& Baſil. in Liturgia poſt cõſecrationem ea voce vtitur. Reſpondet ergo Turrianus circa dictum Clementis locum antitypa non idem eſſe,quod ſigna, ſeu typi,ſed potius ſignificare id,quod ſignis,ſeu typis veteribus ſuccedit,quia illã vim habet præpoſitio illa Græca,anti,id eſt,pro,iuxta quam expoſitionem, quæ ingenioſa eſt, hæc vox potius exprimit veritatem huius ſacramenti, qua ſignificat,loco antiquarum vmbrarum nobis datum eſſe. Negari vero non poteſt, quin nonnunquam nomen typi,inueniatur in Patribus, vt ex Hieronymo paulo ante citaui & idem reperitur apud Chryſoſtomum hom. 16. in ad Hebræos,& Nazian. Orat. 17. in fine: vox autem typus,illam expoſitionem non admittit,quare probabile valde exiſtimo vocem, antitypa,in eadem ſignificatione vſurpari. loco, ſcilicet, vocis,typi,ſeu figuræ. Vnde dicendum eſt, ſicut de aliis vocibus ſupra diximus, hoc ſacramentum eſſe ſimul veritatem & imaginem Chriſti, in propria ſpecie exiſtentis,ac pro nobis paſsi,vel etiam ſpecies dici antitypa,quia repræſentant corpus, quod continent,& quod hic ſit ſenſus Nazianzeni,apertè cõſtat ex eadem oratione,vbi dicit, Chriſtum Dominum ſuper altare contineri, & ibi adorari,& Oratione 2. de Paſchaſ. quæ eſt 42. Sine pudore(inquit) ac dubitatione corpus ede, & ſanguinem bibe,ſi modo vitæ deſiderio teneris,neq; ſermonibus,qui ſunt de carne, fidem abrogans,neq; ad eos, qui de paſsione habentur,impingens. *Ad S Grego. Nazian.* *Damaſc.* *Euthymius.* *Ambroſ.* *Turrian.* *Chryſoſt.* *Nazian.*

Ad loca Chryſoſtomi vno verbo reſpondere poſſumus,omnia illa aliena eſſe,& ſuſpectæ fidei, de cõmentariis enim ſuper Pſalmos omnes eruditi ſentiũt non eſſe Chryſoſtomi, quamuis verba ibi citata ſupra dictam expoſitionẽ admittant: ſimiliter Imperfectum opus Matthæi non eſt Chryſoſtomi, & variis eſt erroribus refertũ,vnde creditur ab hæreticis corruptũ,legatur Sixt. Sen. l. 4. Bibli. & lib. 5. annot. 164. *Ad Chryſt* *Sixtus Senen*

Ad Origenem idem fere dicendum eſt, nam in libris indubitatis Origenis habemus firma teſtimonia veritatis,quæ in ſuperioribus tractata ſunt: illa vero, quæ ab aduerſariis adducuntur,ex lib. incertis ſunt, Deinde priora verba exponi poſſunt facile, ſicut ſuperiora,ex hoc enim ſacramento probat, in Chriſto, eſſe veram carnem, cuius hoc ſacramẽtum eſt ſacrũ ſignum,non tamen vacuum,ſed ipſam carnem inuiſibili modo continens. In poſteriori autem loco non videtur eſſe ſermo Origenis de Euchariſtia, ſed de *Ad Origen.*

pane

pane benedicto Catechumenorum, de quo Auguſti. ſupra citatus meminit, vel certe quamuis de Euchariſtia loquatur, intelligit tñ eſſe corpus ſymbolicum ſeu typicum, vel ratione ſpecierũ, vel quia corpus illud mirabili aut inuiſibili modo ibi cõtinetur. Quod vero de impiis dicit, intelligitur quoad fructum, & ſpiritualem manducationem, lege Sixtum Senen. li. 6. annot. 66.

Ad Theodo. Ad Theodoretum reſpondetur, de vera eius ſententia ex aliis locis ſatis conſtare. præſertim q. 27. in Exod. & in hoc eodem loco, quem tractamus paulo ſuperius confitetur credere, in myſteriis ſe participare corpus & ſanguinem Domini. Quod vero poſtea ſubdit de ſignis manentibus de ſenſibilibus accidentibus intelligit, quæ manent in propria entitate ſeu natura, quam ſubſtantiã vocat, & in priori figura, & forma, vt videri & tangi poſsint: Intelliguntur autẽ (inquit) ea eſſe quæ facta ſunt, & creduntur, & adorãtur, vt quæ illa ſint, quæ creduntur. Quibus verbis euidẽter docet veritatem præſentiæ: Si quid vero eſt obſcuritatis in his verbis, ſolum eſt, quia indicare videtur manere ſubſtantiã panis: Sed de hoc dicemus infra in propria diſputatio. de hac re: vbi tum ex hoc loco, tum ex Dialogo 1. oſtendemus, eum non ſenſiſſe manere panem, quoad ſubſtantiam, ſed tantum, quo ad accidentia.

Ad Euſebiũ. Ad loca Euſebii reſpondendum eſt, ſicut ad ſuperiora, ſcilicet in hoc ſacramento repræſentari myſterium Paſsionis Chriſti, quam ibi, diſpenſationem diuinã, vocat. Eodem modo appellat actionem huius ſacramenti imaginem, ſeu notam corporis Chriſti, crucifixi, ſcilicet, & paſsi pro nobis.

SECTIO V.

Vtrum ex diuinis miraculis ſatis poſsit hæc Chriſti præſentia comprobari.

Duplex eſt miraculorũ genus. Docet Diuus Thomas ſupra, quæſt. 29. art. 1. ad 2. duplex eſſe miraculorum genus, quædam miracula fiunt, vt credantur, alia, vt ad credẽdum iuuent, & ſint teſtimonia credibilitatis. Priora ſolent eſſe occulta, quia ſunt ad exercendam fidem, & ad meritum eius. Poſteriora oportet, vt ſint publica & nota, vt ad credendum inducant. Vtrumq; autem miraculorum genus in hoc ſacramento inuentum eſt, & vtroq; poteſt realis præſentia confirmari, ſed diuerſo modo, vt patebit. Nomine autem miraculi, ne ſit in voce æquiuocatio, intelligimus omnem effectum diuinæ omnipotentiæ, ſupra omnes leges naturæ factum, ſiue extraordinarie fiat, ſiue ex aliqua ordinaria poteſtate ſupernaturali hominibus data, cõprehendimus etiam ſingularia aliqua beneficia, ſpecialiter à Deo conceſſa ob fidem, & reuerentiam huius ſacramenti.

Primo igitur, quædam miracula interueniunt in hoc ſacramento, quaſi per ſe, vt ipſum videlicet fiat, & hæc proprie inſtituta ſunt, vt credantur. Vnde ex illis non poteſt probari præſentia, nam potius illorum fides in fide realis præſentiæ Chriſti in ſacramẽto continetur, & è conuerſo, & ideo, qui vnum crediderit, neceſſe eſt, vt aliud credat. Poteſt tamen valere hic argumentandi locus, ſi ex ſanctis Patribus oſtenderimus, huiuſmodi miracula, in hoc ſacramẽto cõficiendo interuenire. Solent autem numerari à quibuſdam decem, ab aliis vndecim, vel duodecim, vel etiam plura miracula, omnia tamen ad quatuor capita reducuntur. Primum eſt, quod vnico verbo tanta rerum transmutatio fiat, vt notauit Ambroſ. 1. de myſt. cap. 9. & ſæpe alias, de quo infra diſputat. 11. Secundum eſt, quod accidentia maneant ſine ſubſtantia panis vel vini, & aliud ſit, quod viſus, guſtus, & tactus referunt, aliud, quod reuera exiſtit, vt dixit Cyril. Hieroſol. Catecheſ. 4. Chryſoſt. homilia 85. in Matthæum, de quo plura infra, diſputat. 10. Tertium quod Corpus Chriſti integrum & perfectum cum tota ſua quantitate ſub minima quantitate panis cõtineatur, ſic enim dixit Epiphanius in Anch. Chriſtus vere eſt in hoc ſacramento, cum non ſit illi æquale in quantitate, nec ſimile eſt figura. Sed de hoc latius infra q. ſeq. diſp. 12. Quartum deniq; quod idem corpus in diuerſis locis exiſtat. Quod miraculum variis modis explicant Patres, Chryſ. Hom. 17. in ad Hebr. q; in multis locis offeratur Chriſtus, hic plenus exiſtens, & illic plenus, & hom. 83. in Mat. quod idem ſeipſum comedat, ſuumq; ſanguinem bibat, hom. vero 2. ad Pop. & hom. 3. ad Eph. in hoc ponit miraculum, q; idẽ Chriſtus, qui cœlum aſcendit, nobiſcum manſerit in terra, Elias, inquit, aſcendẽs, pallium diſcipulo dimiſit: filius aũt Dei aſcendens nobis ſuam carnem dimiſit; ſed Elias quidem exutus, Chriſtus autem nobis ſuam carnem reliquit, & ipſam habens aſcendit. Hier. ep. 150. quæſt. 2. quod idem ſit conuiua, & conuiuium, comedens, & quod comeditur. Augu. Pſal. 33. quod idem portet ſeipſum in manibus ſuis. Item ſermone 2. de verbis Apoſtoli: & in Hom. cita. à Bedã 1. ad Cor. 10. & Cypr. ſer. de Cœna Domini, quod idem cibus totus ſumatur à multis, & totus à ſingulis, & ſemper integer perſeueret, quod ex Andrea Apoſtola ſupra etiam retulimus. Bernardus ſermone vltimo de Cœna Domini, quod idem corpus ſimul in cœlo & in terris exiſtat. In his autem omnibus nullum eſſet miraculum, ſi totum negotium fieret, in ſolo ſigno, quod enim miraculum eſt, alicubi eſſe realiter, & alibi in ſigno, aut manducare ſeipſum in imagine, & ſic de aliis.

Epiphan. *Chryſ.* *Hieron.* *Auguſt.* *Cyprian.* *Bernard.*

Secundo, ad comprobandam hanc fidem, facta ſunt à Deo magna miracula & conceſſa inſignia, & ſingularia beneficia, quæ recenſet Guidmund. lib. 3. de hoc ſacramento ad finem, & Paſchaſ. libr. de corpore & ſanguine Domini, cap. 12. Garetius 4. & 5. Claſſe ſui lib. Breuiter etiam indicabo grauiora Patrum teſtimonia, in quibus huiuſmodi beneficia diuina, vel miracula continentur. Ambroſius, oratione de fratre ſuo Satyro, & Nazian. orat. de ſua ſorore Gorgor. diuina beneficia referunt fide & deuotione huius ſacramenti collata. Proſper in dimidio temporis, capite 6. refert puellam à poteſtate dæmonis liberatam. Gregorius 2. dialogo, cap. 24. refert Sanctum Benedictum applicuiſſe corpus Domini cuidã corpori defuncto, quod ſemel ac iterum ab ipſo ſepulchro, diuina permiſsione fuerat expulſum, vt amplius non expelleretur, quod & factum eſt, & lib. 3. cap. 3. refert, Sanctum Agapytum loquendi facultatem cuidam reſtituiſſe, dato illi corpore Domini. Ioannes Diaconus in vita eiuſdem Gregorii refert, mutatam eſſe Euchariſtiam in lapidem in ore cuiuſdam, qui de illius veritate cum illam acciperet, dubitauit: Et idem refert Nicepho. lib. 13. hiſtor. cap. 7. accidiſſe mulieri, quæ hæreſi Macedonii infecta ad hoc ſacramentum acceſsit. Idem Sozom. lib. 8. c. 5. alia legi poſſunt in citatis authoribus, ſolum ſunt notanda verba Bernardi, quæ in vita eius libr. 2. cap. 7. leguntur. Cum enim ad expellendum dæmonẽ corpus Domini patenæ ſuperpoſitum, capiti cuiuſdam mulieris admouiſſet, dixit: Adeſt, inique ſpiritus, iudex tuus, adeſt ſumma poteſtas, adeſt ille, qui pro noſtra ſalute paſſurus dixit. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras, & in hac fide præcipiens illi exire, coactus eſt obedire. Huc etiam ſpectant variæ viſiones & apparitiones, quæ de hoc ſacramento legũtur, in quibus Chriſtus ſub aliqua ſpecie viſibili apparuiſſe dicitur, alterutra ex cauſa, vt inquit Alg. l. 1. de hoc ſacramento, c. 3. ſcilicet, vel ad confirmandos in fide, & proteruos deterrendos, vt in vita S. Malachiæ refert Bernard. & in vita S. Gregorii, Ioann. Diaconus l. 2. c. 41. vel vt ipſum amantes, & deſiderantes conſolaretur, vt Paſchaſius refert l. de corpore & ſanguine Domini, c. 4. & plura refert Garet. ſupra.

Guidmun. *Paſchaſ. Abbas* *Caretius.* *Ambroſ.* *Nazian.* *Proſper.* *Gregor.* *Ioan. Diaco.* *Sozom.* *Paſchaſius.*

Obiectio. Solutio. Dices, potuiſſe Chriſtum præſtare hæc beneficia per hoc ſacramentum, etiamſi in illo præſens non adeſſet,

Ambroſ. *Cyril Hiero. Chryſoſt.*

adeſſet. Reſpondetur, non colligi eius præſentiam ex ſolis operibus, quatenus miraculoſa ſunt, ſed quatenus fiunt ex fide huius præſentiæ, & veritatis, aut directe in eiuſdem veritatis teſtimonium, & confirmationem; talia enim fuiſſe prædicta miracula conſtat ex prædictis authoribus tam aperte, vt, niſi impudentiſsime, in dubium reuocari non poſsint. Poſtremo in confirmationem huius veritatis afferre poſſumus prodigia, quæ in vltionem eorum, qui indigne ad hoc ſacramētum accedunt, vel alias irreuerenter eo vſi ſunt, Deus eſt operatus. *1. Corint. 10.* Inprimis enim Paul. 1. ad Cor. 10. ꝓpter abuſum huius ſacramēti dicit multos obiiſſe, *Cypr.* variasq́; ægritudines paſſos eſſe. Deinde Cyp. in l. de lapſ. varia huiuſmodi exempla refert, & ſigna diuinitus facta: & inter alia notāda ſunt illa verba. Sanctificatum in Dñi ſanguine potum de pollutis viſceribus erupit. Tanta eſt poteſtas Dñi, tāta maieſtas. & illa, Documento vnius oſtenſum eſt recedere Dñm, cum negatur, quia, *S. Optatus.* dum quidam indigne accederet, cinerem loco Euchariſtiæ inuenit. Optatus vero l. 2. con. Parmen. refert, quoſdam hæreticos Euchariſtiam ſuis canibus proieciſſe, canes aūt in dominos ſuos inſurrexiſſe, eosq́; dilaniaſſe, veluti vindicantes iniuriam corpori Domini factam.

Atque hinc obiter ſoluitur obiectio, *Obiectio.* quam magni faciunt Gentiles contrā hoc ſacramentum, quia conſtat ex hiſtoriis, & experientia, tyrannos ac perſecutores Eccleſiæ, ſæpe Eccleſias prophanaſſe, & altaria euertiſſe, & Euchariſtiam etiam conculcaſſe & combuſsiſſe, & tamē Chriſtum ibi exiſtentem, nunquam ſeipſum defendiſſe, atque aliquod mirum opus in hoſtium vindictam effeciſſe: ergo vel eſt impotens ad hoc faciendum, quod nos non dicemus, aut ſine cauſa credimus illum ibi adeſſe. Olim enim Deus in eos, qui in arcam teſtamēti iniurioſi fuerunt, *1. Reg. 5.* grauiſsime animaduertit, vt legimus 1. Reg. cap. 5. Quid *Reſponſio.* ergo facturus eſſet in hoc ſacramento, ſi vere ac realiter in eo contineretur? Reſpondetur tamen facile ex dictis, quod licet interdum Deus, iuſto iudicio, vel ad probationem, & exercitium fidei ſuorum ſeruorum permiſerit, vel templa, vel etiam ipſa ſacramenta ab infidelibus indigne tractari, non propterea exiſtimandum eſt, Chriſtum ab hoc diuino ſacramento abeſſe, quia, quamuis ſacramentum conculcetur, aut comburatur, ipſe impaſsibilis manet, & ob meritum noſtræ fidei non expedit ſemp vti miraculis, & ſignis ad hoſtes fidei coercendos, ſed permittere potius, vt iuxta rerum, ac bellorū verietatem res humano modo ſuccedant, eo vel maxime, quod hoc ſacramentum eſt maximum miraculū, quod in eo fit, non eſt ordinatū ad confirmandā vel perſuadendam fidem, ſed potius, vt ſit materia in qua fides exerceatur, interdum vero, vt diximus, vel ad confirmandos infirmos, vel ad terrendos iniquos vtitur Chriſtus *Auguſt.* potentia ſuā, ſimul oſtendendo ſuam præſentiam in hoc ſacramento. Ex quo ēt ortum eſt, quod Auguſtinus refert, l. 1. de Ciuit. c. 4. aliquando hoſtes debellatores & victores Chriſtianorum, tantam exhibuiſſe reuerentiam eorum templis, vt fuerint aſylum omnium, ad illa confugientium, ne vel ipſi, vel eorum bona in hoſtium poteſtatem venirent.

SECTIO VI.

Quid ex antiqua hiſtoria & praxi Eccleſiæ, de reali præſentia Chriſti in hoc ſacramento poſsit colligi.

RAtio difficultatis eſſe poteſt, quia in hiſtoriis Eccleſiaſticis multa legimus facta eſſe à fidelibus, & paſtoribus Eccleſiæ, circa vſum huius ſacramenti, quæ non videntur profecta ex fide realis præſentiæ Chriſti in ipſo, alias nec conuenientia, nec decentia viderentur. Primum ſit, quod olim Euchariſtia in manibus communicantium etiam laicorum dabatur, *Con. Tolet.* vt conſtat ex Concil. Tolet. I. cap. 14. & habetur 11. q. 1. c. Si quis laicus: vbi excommunicatur, qui accipit Euchariſtiam, & in Eccleſia non conſumit: & ex ſexta Synodo cano. 101. in Trullo: vbi prohibentur fideles afferre vaſcula aurea, vel argentea, in quibus recipiant Euchariſtiam, & per ea communicent, ſed manibus propriis. Idem colligitur ex epi. Cornelij Papæ, quam refert Euſeb. lib. 6. hiſtor. ca. 35. in fine & Nicepho. lib. 6. cap. 3. & ex epi. Dionyſ. Alex. quam refert idem Nicephor. eodem lib. cap. 9. *Euſeb.* & ex verbis *Niceph.* Ambroſij, quia refert idem Niceph. lib. 12. c. 41. illum ad Theodoſium dixiſſe: Quomodo manus extollis, quæ cæde iniqua diffluunt? Quomodo ēt diuinum Dñi corpus eis excipies? Quomodo ſanguinem pretioſum ad os afferes? Idem refert Theo. l. 5. Hiſt. cap. 17. *Theodor.* & lib. 9. Tripart. c. 30. idem aperte conſtat ex Cyrill. *Cyrill. Hieroſ.* Hieroſo. orat. 5. myſtag. & Cypriano, lib. de lapſis, & *Cyprian.* Aug. lib. 50. hom. in 26. Quanta, inquit, ſolicitudine *Aug.* obſeruamus, vt nihil ex ipſo, è noſtris manibus in terram cadat? & ſermone 252. de tēpore, cum inquit, Omnes viri, quando communicare deſiderant, lauant manus ſuas: nec ſine cauſa viros nominat: Nam hæc conſuetudo non videtur in fœminis viguiſſe, vt iam dicam.

Secundo ex coniectura, ex eo, quod interdum per laicos ad infirmos Euchariſtia mittebatur, in quo illud factum memoria dignum eſt, quod Dio- *Diony. Alex.* nyſ. Alexan. refert, in ep. ad Fabian. Antiochen. apud Euſeb. lib. 6. cap. 36. & Niceph. lib. 6. cap. 6. de Serapione ſene, qui, cum propter negatam in tormentis fidem à participatione ſacramentorum arceretur, & morti eſſet vicinus, puerum ad vocandum Preſbyterum miſit, qui cum etiam ægrotaret, Puero, inquit, exiguam partem Euchariſtiæ dedit præcipiens, vt eam madefactam in os ſenis infunderet, quod puer impleuit. Quod ſane factum non videtur ex ea fide ortum, qua Euchariſtia Chriſti caro creditur. *Gregor.* Huc pertinet, quod Grego. narrat, hom. 40. in Euangelia, de S. Romula, quæ in mortis articulo conſtituta Euchariſtiam petiit à Redempta magiſtra ſua, quam illi Redempta miniſtrauit.

Tertio ſimile eſt, quod olim in priuatis domibus Euchariſtia ſeruabatur, vt eam vnuſquiſque acciperet, vt aperte conſtat ex Cypriano, ſermone de lapſis *Cyprian.* non longe à fine, & clarius de ſpectaculis, num. 4. Dimiſſus, inquit, & gerēs ſecū, vt aſſolet, Euchariſtiam. indicat etiam Tertull. l. 2. ad vxorem, in illis verbis, *Tertul.* Non ſciet maritus, quid ſecreto ante omnium cibum guſtes, & ſi ſciuerit, panem non illum credet eſſe, qui dicitur: idem aperte. li. de orat. ſub finem, Baſil. in ep. *Baſil.* ad Cæſarem Patrit. In Alexandria, inquit, & Ægypto vnuſquiſq́; de populo habet communionem in domo ſua, acceptam à Sacerdote ſacrificante & diſtribuente. Quod maxime ſeruatū eſſe refert, ab his, qui in eremis ſolitariam vitam agebant. Huc ēt ſpectat, quod refert Hier. ep. 50. ad Pam. de Rom. con- *Hieron.* ſuetudine quotidie cōmunicandi in propriis, ac priuatis domibus, vt indicat. Et quod dicit Au. ſer. 252. de tem. Omnes mulieres nitida exhibēt linteamina, *Auguſt.* vbi corpus Chriſti excipiant. & fortaſſe huiuſmodi linteamen, dominicale, dicebatur. atque de eo loquitur Conc. Altiſio. cap. 42. *Con. Altiſ.* vbi præcipit, vt vnaquæq́; mulier cum cōmunicat, dominicale ſuum habeat, nā c. 36. dixerat. Non licere fœminis propria manu accipere Euchariſtiam.

Quarto hoc confirmant, quia priuatim iter agentes, vel in via, vel in mari ſecum Euchariſtiam deferebant, *Beda.* vt conſtat ex Beda in Martyro. 18. Kalendas Septemb. vbi de Tharſicio acolytho refert, interfectum eſſe à Paganis in via, eo quod noluiſſet oſtendere Euchariſtiam, quam ſecum portabat: *Ambroſ.* & Ambroſius, oratione funeb. de fratre ſuo refert, illum, antequam eſſet Presbyter, ſecum in naui Euchariſtiam portaſſe.

Quinto non parum facere videtur, quod Hieron. *Hieronym.* epiſt. 4. ad Ruſt. refert in fine, Corpus Domini in vi-

mineo caniſtro, ſanguinem vero in vitro ſolere ab Epiſcopo confici & ſeruari.

Sexto, hanc etiam partem adiuuat, quod Euſeb. refert lib. 5. hiſt. c. 24. fuiſſe antiquam conſuetudinem, vt Epiſcopus, quando ad ſuam ciuitatem alius Epiſcopus veniebat, ſalutandi gratia, Euchatiſtiam ad illum mitteret. Hæc enim & ſimilia non eſt veriſimile fuiſſe in Eccleſia facienda, ſi Euchariſtia verum Chriſti corpus non crederetur.

Quod ſeptimo confirmat illa priſca conſuetudo dandi Euchariſtiam infantibus, vt dicam latius infra q. 79. & conſtat ex Cypriano, lib. de lapſis, Auguſt. lib. 3. de Trinit. cap. 10. & epi. 23. in quo illud potiſsimum notandum eſt, quod refert Euagrius, lib. 4. Hiſtor. c. 35. de Conſtantinopolitana conſuetudine, vt, ſi aliquæ particulæ Corporis Domini ſupereſſent, pueri impuberes, qui Eccleſiam frequentabant, accerſerentur, vt eas conſumerent.

Cyprian. Auguſt. Euagrius.

Dicendum vero eſt ex antiqua praxi Eccleſiæ, id eſt, ex ſumma veneratione ac religione, qua ſemper hoc ſacramentum in Eccleſia tractatum eſt, non obſcure colligi, hanc fidem de reali præſentia Chriſti in Euchariſtiam perpetuam, ac conſtantem in Eccleſia fuiſſe. Quod variis modis oſtendi ac declarari poteſt. Prima, ex adoratione, quam accedentes ad hoc ſacramentũ illi ſemper exhibuerunt, cum timore & tremore tanquam ad Regis corpus accedentes, vt inquit Clemens l. 2. Conſtitutio. c. 61. ad quod accommodat Aug. ep. 120. ca. 27. illud Pſ. 21. Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ. In quẽ ẽt ſenſum tractat hæc verba Concione 1. ſuper eundẽ Pſalm. Pſal. vero 98. loquens idem Augu. de Carne à Verbo aſſumpta, in qua in hoc mundo ambulauit, inquit: Et quia ipſam Carnem ad manducandum, ad ſalutem dedit, nemo illam manducat, niſi prius adorauerit. Sic ẽt Chryſoſtomus Hom. 3. in ad Epheſ. Adora, inquit, & manduca. idem Hom. 3. & 4. de incompreheñ. Dei natura, & in aliis ſupra citatis. Et huc ſpectat, quod aliis multis in locis grauiſsime docet, ſanctos, ſcilicet, Angelos adſtare his myſteriis, illaque admirari ac venerari, vt videre licet, li. 6. de ſacerdotio, & Homil. de Euchari. in Enceniis 31. in acta 60. ad pop. Vnde Gregor. 4. dialog. capite 58. Quis fidelium, inquit, habere dubium poſsit in ipſa immolationis hora, ad ſacerdotis vocem cœlos aperiri? in illo Ieſu Chriſti myſterio, Angelorũ choros adeſſe? &c. Theodoretus præterea dialogo ſecundo de his myſteriis loquens, inquit, Et creduntur & adorantur, quod ea ſint, quæ creduntur. Ad eundem modum loquitur Amb. l. 3. de Spiritu S. c. 12. & alij, quos infra in propria diſputatione de cultu huius ſacramenti referemus. Nec dici poteſt adorari Euchariſtia ſolum vt ſignum vel imago Chriſti, tum quia citati Patres aperte loquuntur de adoratione Chriſti ſecundum ſe: vnde comparant hanc adorationem cũ adoratione Magorum, vt patet ex Chryſoſtomo, Hom. 7. in Matth. & cum adoratione Centurionis, ex Origene Hom. 5. in diuerſos, tum ẽt, quia alias non magis adorari poſſet Chriſtus in hoc ſacramento, quam in Baptiſmo, & Sancti longe aliter de hoc ſacramento, quam de aliis ſentiunt. Quare Theodoret. diſerte dixit, hęc myſteria adorari, non quia ſignificant, ſed quia ea ſunt quæ creduntur, tum denique, quia non ſolum adorandam, ſed etiam inuocandam dicunt Euchariſtiam, Baſil. n. libro de Spiritu S. cap. 27. inuocationem Euchariſtiæ ponit inter Apoſtolicas traditiones, & ita in Canone miſſæ oramus, ad ipſum ſacramentũ dicentes, Agnus Dei qui tollis peccata mundi miſerere nobis, & idem fit in omnibus antiquis Liturgiis, Iacobi, Baſilij & Chryſ. in quibus illa etiam deprecatio habetur poſt conſecrationem, Deus propitius eſto mihi peccatori, & illa, Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Sic etiam Dionyſ. ca. 3. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ parte tertia. O diuiniſsimum (inquit) ſacramentum intelligentiæ noſtræ oculos tuo lumine comple. Similia colligũtur ex Greg. Naz. dicta orat. de obitu ſororis Gorgoniæ, & aliis Patrib. ſupra citatis, inuocatio autem & oratio fit ad ipſum Chriſtum, non ad panem, etiam ſi illum ſignificaret.

Clemens. Auguſt.n. Gregor. Theodo. Ambroſ. Chryſ. Origen. Baſilius. Dionyſ. Nazian.

Secundo hoc colligitur ex ſumma diligentia, quæ ſemper in Eccleſia adhibita eſt, vt cum maxima puritate ſuſcipiatur hoc ſacramentum, quo pertinet conſcientiæ examen & præcedens confeſsio, iuxta illud Paul. Probet aũt ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat. Item, quod ſolum à ieiunis ſumatur: & alia de quibus infra quæſt. 80. Quod vero interdum hoc ſacramentum, ſeu eius reliquiæ infantibus darentur, non fuit profectum ex minori hui⁹ ſacramenti fide, ſed quia fortaſſe exiſtente tunc minori numero & maiori deuotione, fidelium, id poterat fieri cõmodi⁹. Vnde, vt ex Auguſt. 3. de Trini. c. 10. colligitur, magna cura adhibebatur, vt vnuſquiſque pro captu ſuo fideliter, reuerenterque accederet, poſtmodum vero creſcentibus Chriſtianis populis & deuotione, ac charitate refrigeſcente illa conſuetudo abolita fuit, ob maiorem huius ſacramenti reuerentiam, vt quæſt. 80. copioſius dicemus. Illud vero obſeruatione dignum eſt hoc loco, quanta cura ſemper fuerit adhibita, ne aliqua Euchariſtię particula in terram decidat, vt videre licet in capite, Si per negligentiam, de Conſecrat. diſt. 2. vbi grauis imponitur pœna ei, ob cuius negligẽtiam aliquid in terram decidit. De qua etiam re eleganter loquitur Chryſoſtomus epi. 1. ad Innocentium, exaggerans facinus cuiuſdam militis, qui altare vsque ad pauimentum ſanguine Domini aſperſerat. Vnde Tertullianus libro de Coron. mili. c. 3. Calicis aut panis noſtri (inquit) aliquid decuti in terram anxie patimur: & Orig. Hom. 13. in Exod. Noſtis, qui diuinis myſteriis intereſſe conſueuiſtis, quomodo cum ſuſcipitis Corpus Dñi, cum omni cautela & veneratione ſeruatis, ne ex eo parum quid decidat ne conſecrati muneris aliquid dilabatur, reos n. vos creditis, & recte creditis, ſi aliquid inde per negligẽtiam decidat. Sed præcipue notandus eſt locus Cyr. Hier. Catech. 5. dicentis: Caue, ne quid inde excidat tibi quod n. amittes, hæc tanq̃ ex proprio membro amiſeris: & poſtea deſcribit modum, quo olim Euchariſtia dabatur in manibus, dicens: Nõ expanſis manib. neque diſiunctis digitis, ſed ſiniſtrã, veluti ſedẽ aliq̃ ſubiicias dextræ, quæ tm̃ Regem ſuſceptura eſt & concaua manu ſuſcipe Corpus Chriſti. Ex quo intelligitur conſuetudinem illam ex magna reuerentia introductam eſſe, quia videbatur opportunus modus, ne aliquid in terram decideret: Poſtea vero propter maiorem decentiam illa conſuetudo eſt immutata, vt conſtat ex Conc. Rotom. c. 2. vbi prohibitum eſt, ne Euchariſtia detur in manibus communicantium, ſed quod ab ipſo ſacerdote ori infundatur, & in Conc. Altiſſ. Can. 36. omnibus laicis vniuerſaliter prohibetur contactus huius ſacramenti.

Chryſoſt. Origen. Con. Hiero. Conc. Roto. Conc. Altiſ.

Tertio hoc conſtat ex eo, quod propter reuerentiam Corporis Chriſti exiſtentis in hoc ſacramento vt res ſanctiſsima ſumma religione tractetur, conſecrati ſemper fuerint in Eccleſia ſacerdotes, vt infra ſuo loco videbimus: illud ſolum ad præſens ſpectat, hoc titulo in ſuma reuerẽtia habitos eſſe, quod Chriſti Corpus ſuo ore conficiunt, vt Hier. loquitur ep. ad Heliodor. Vnde eleganter Greg. Naz. orat. 17. ad ciues timore 17. ad ciues timore perculſos, inquit: Nũ tibi præterea ſupplicis cuiuſdam libelli loco canicies hæc offerenda erit, atque annorum numerus, diuturnumque & labiis expers., hoc ſacerdotium, q̃ ipſi quoque Angeli puri puriſsimi Dei cultores, tanq̃ ipſorum cultui minime impar fortaſſe veneratione proſequũtur? & infra, Menſã hanc tibi offero ad q̃ communiter accedimus, ſalutiſque meæ typos, quos eodẽ ore perago, q̃ hanc ad te deprecationem obeo: & de eadẽ re optime loquitur Chryſ. l. 6. de ſacerdotio. Et hunc locũ cõfirmat templorũ & altariũ cõſecratio, veſtiũ ac ſacrorũ vaſor. benedictio, vniuerſus deniq; cult⁹ religioſus, q in Eccle-

Hieron. Nazian. Chryſ.

in Eccleſia ſemper ſeruatus eſt. Hæc enim omnia ad Chriſtum, in hoc ſacramento contentum referuntur, vt Hierouymus ait, epiſt. ad Theopb. Alexan. vbi *Hieronym.* inquit, propter conſortium Corporis & Sanguinis Domini, hæc omnia magna veneratione coli, & ea contaminare magnum eſt ſacrilegium, vt ait Opta- *S. Optatus.* tus, lib. 6. cont. Parmen. Quocirca, licet fortaſſe initio naſcentis Eccleſiæ propter inopiam fidelium, aut paucitatem miniſtrorum, & templorum, aut certe propter perſecutiones tyrannorum, permitterentur aliqua in huiuſmodi ſacramēti adminiſtratione, quę maieſtati huius ſacramēti minus congruere viderētur, fiebant tamen, vt dixi, & ob neceſſitatem, & ex magna fide, ac pietate Chriſtianorum, qua exterioris ornatus defectus reſarciebatur: poſtea vero Eccleſia ſatis fundata & pace ac facultatibus aucta, incredibile eſt, quanta diligentia in externo cultu, & *Conc. Caeſar.* reuerentia circa vſum, & miniſterium huius ſacramenti adhibita ſit. Vnde in Concilio Cæſaraug. can. 3. anathema fertur in eos, qui ſecum Euchariſtiam *Con. Tolet.* deferunt, & in Eccleſia non conſumunt: idem ſigni- *Rhemenſ.* ficatur in Concil. Toletan. I. cap. 14. In Concil. autem Rhemenſ. Cano. 2. prout habetur in c. Peruenit, de conſecra. diſt. 2. prohibetur ne laici deferant Euchariſtiam ad infirmos, ſed ſoli ſacerdotes, in neceſſitate vero id conceditur Diacono, ex licentia Presbyteri, in Concil. Carthag. 4. cap. 38. Imo in Concil. Roma. 2. ſub Sylueſtro, Cano. 9. prohihentur ſacra vaſa contingere, etiam lectores & oſtiarij. Atque idem prohibetur ſacris virginibus in c. Sacratas. 23. d. & in c. In ſancta. de Conſe. 1. ex Pio. I. epi. 2. & Sothero Papa: de qua re latius infra.

Auguſt. Quarto hoc confirmat cæremonia illa de pane benedicto, ſeu Catechumenorum, de quo Auguſtinus li. 2. de peccat. merit. c. 26. Quod accipiunt, quamuis non ſit Corpus Chriſti, ſanctum tamen eſt, quoniam ſacramentū, id eſt, ſacrum ſignum, eſt. Certe ſi Euchariſtia tantū eſſet ſignum Corporis Chriſti, etiam ille panis poſſet dici Corpus Chriſti, quia etiam Chriſtū repræſentabat. Alius ergo fuit ſemper Eccleſiæ ſenſus: Nam, quia Catechumeni capaces non erant veri Chriſti Corporis, dabatur illis veluti quoddam ſignum, & memoriale Euchariſtiæ, vt rem ipſam amplius deſiderarent & expeterent. Quæ cæremonia ad reliquos fideles baptizatos poſtea extenſa eſt, quando conſuetudo communicandi remitti cœpit. Vnde Pius primus præcepit, vt Presbyter particulas panis habeat in vaſe nitido, eaſque benedicat, vt qui communicare nollent dominicis ac feſtis dieb⁹, eulogiā inde acciperent. Quod decretum habetur in codice quinque librorum, libro 2. capite 117. vt refertur in actis Pij I. tom. 1. Concil. idem habetur in Concilio *Con. Nann.* Nannanenſi. c. 9.

Quinto optimum iudiciū hui⁹ veritatis eſt, quod de Miſſa Catechumenorum ſeruatum eſſe legimus, permittebantur enim Catechumeni adeſſe vſque ad oblationem, prius vero, quam ad conſecrationem perueniretur, exire iubebantur, vt ex omnibus Liturgiis conſtat. Exiſtimabat enim Eccleſia, eos, qui Baptiſmo non eſſent initiati, ad conſpiciendum hoc myſterium non eſſe ſatis diſpoſitos, vt notauit D. *D Thom.* Thomas, infra quæſtione 80. artic. 4. ad 4. ex Diony. *Dionyſ.* capite 7. Eccleſiaſt. Hierar. par. 3. Vnde Auguſtinus tracta. 10. in Ioannem. Corpus Chriſti eſt manna abſconditū à Catechumenis, quia Ieſus adhuc non ſe *Beda.* credit illis: & Beda loco ſupra citato Martyrologii refert, miraculo confirmaſſe Deum fidē illius Tharſicij qui, ne infidelibus Euchariſtiam oſtenderet, mortē ſuſtinuit: Ita n. diſparuit poſtea ſacramentum, vt nec inueniri, nec videri ab eis potuerit. Simile factū alterius Epiſcopi Laurentii refert idem Beda lib. 2. hiſtoriæ Anglicanæ, cap. 5. Et huc pertinet ſupra annotata conſuetudo Patrum antiquorum, qui propter infideles ænigmatice & obſcure de hoc myſterio loqui ſolebant, ne Sanctum canibus præbere viderentur.

Sexto ad declarandum hanc veritatem facit, quod licet, vt dictum eſt, initio naſcentis Eccleſiæ myſterium hoc infidelibus occultaretur, cum tamen inter Chriſtianos frequentiſsimus eſſet illius vſus, nō potuit omnino latere & celari, quare eam opinionem de noſtris conceperunt, quod ad carnes humanas, & infantem quendam manducandum, congregarentur. Vnde Tertull. in Apol. c. 7. Dicimur, inquit, *Tertul.* ſceleratiſsimi, de ſacramento infanticidij & pabulo crudæ. Eiuſdem calumniæ meminit Euſeb. li. 4. hiſt. *Euſeb.* c. 8. & lib. 5. ca. 1. & Iuſtin. Apolog. 2. ad Antonium in *Iuſtin.* fine, ibi, vt Chriſtianos ab hac calumnia defenderet apertis verbis veritatem huius myſterij Gentib⁹ expoſuit. Huc etiam ſpectat, quod Auerroes Machumetanus, vt Prateolus refert, verbo, Machumetus *Capiteol.* num. 16. impios nos appellabat, quod Chriſtum Deū noſtrum edere diceremus: erat ergo hæc communis vox totius Eccleſiæ. Et per hæc ſatis reſponſum eſt rationibus dubitandi in principio poſitis.

SECTIO VII.

Quid poßit ratione naturali de hoc myſterio oſtendi.

QVatuor inquiri poſſunt. Primum an poſsit probari, hoc myſterium eſſe poſsibile. Secundum, an eſſe conueniens. Tertium an eſſe credibile. Quartum, an ita eſſe factum. De duobus vltimis punctis nihil dicendum occurrit, niſi quatenus ex duobus prioribus pendent.

Primo itaq; certum eſt, non poſſe ſola ratione probari, hoc myſterium eſſe factum, eſt enim ſupernaturale, & pendet ex libera Dei voluntate, quæ non poteſt ſola ratione, ſed teſtimonio fidei cognoſci, & ideo in omnibus præcedentibus quæſtionibus, & omnibus mediis & regulis fidei, probauimus hoc eſſe credendum, vt ſuppoſita illa fide, aliquid poſſumus ratiocinari. Secundo certum eſt, eſſe euidens, hoc myſterium eſſe credibile, quod euidenter probant omnia, quæ in ſuperioribus quæſtionibus adducta ſunt, & iuuabunt etiam ea, quæ de poſsibilitate & cōuenientia huius myſterij ſtatim dicem⁹, quamquam in hoc puncto nihil fere ſit ſpeciale in hoc myſterio magis, quam in aliis Chriſtianæ religionis, de qua in materia de fide generatim oſtenditur, eſſe euidenter credibilem, & ideo probando, myſterium hoc contineri inter ea, quæ fides Chriſtiana proponit, concluditur, eſſe euidenter credibile, ſicut & cætera: De primo ergo, & ſecundo puncto breuiter agendum eſt.

Tertio igitur de poſsibilitate huius myſterij, multi ex hæreticis huius temporis cum authoritate & teſtimonio Scripturæ ſacræ, & ſanctorum Patrum deſtituerentur, eo peruenerunt, vt dicerent, nō potuiſſe Deum facere, vt Chriſtus ſit realiter præſens in hoc ſacramento. Et tria potiſsimum dicunt eſſe impoſsibilia, quæ non poſſunt hoc loco fuſe tractari, quia in ſequentibus, magis explicato myſterio, commodiorem locum habent. Primum eſt, accidentia manere ſine ſubiecto, mutata tota aliqua ſubſtantia, in totam aliam ſubſtantiam, de quo puncto inſtituemus duas, poſt ſequentem, diſputationes. Secundum eſt, corpus magnæ quantitatis, contineri ſub minima quantitate, & non occupare locum, & eſſe modo indiuiſibili, de quo tota q. 76. diſputandum eſt. Tertium eſt, quod Chriſtus manens in cœlo, ſimul ſit in multis & diſtantibus locis, & de hoc dicam fuſe diſputatione, ſequenti, oportet enim prius intelligere, quid ſit hæc præſentia, quam Chriſtus hic habet.

Nunc igitur circa hunc punctum ſolum eſt dicendum, non poſſe ſola ratione naturali euidenter demonſtrari hoc myſterium eſſe poſsibile, poſſe tamen euidenter oſtēdi, non demonſtrari impoſsibile. Suppoſita præterea fide aliorum myſteriorum, poteſt ſatis manuduci intellectus, vt videat, hoc non eſſe impoſsibile. Probatur primum, quia nullum eſt natu-

rale

rale principium, ex quo euidenter colligi poſsit, illa tria miracula ſupra poſita eſſe poſsibilia, & licet admittamus eſſe euidens, Deum eſſe omnipotentem, non tamen poteſt ex parte obiecti eſſe euidens, in illo non eſſe contradictionem: vt non eſſe contra eſſentiam & naturam accidentis eſſe per ſe, ſeu contra naturam quantitatis, eſſe inextrinſecam in eo loco, aut eſſe in pluribus locis; ſicut etiam non eſt euidens, ſecluſa fide, duo corpora quanta eſſe poſſe penetratiue in eodem loco: itaq; hæc & huiuſmodi abſolute loquendo credita ſunt, non demonſtrata. Probatur autem altera pars, primum ex principio generali Theologiæ, quod euidenter ſoluit argumenta contra myſteria fidei, non tantum, vt aiunt, reſpondendo negatiue argumentis, ſed etiam poſitiue, oſtendendo non poſſe rationem naturalem demonſtrare huiuſmodi opera eſſe impoſsibilia Deo, quia nulla eſt ratio, quæ probet eſſe contra eſſentiam accidentis, verbi gratia, ſeparari à ſubiecto, & per ſe cõſeruari: imò ratio naturalis optime intelligit, poſſe naturam accidentis conſiſtere in aptitudine, & non in actuali dependentia, & idem proportionaliter eſt de quantitate, quod euidentius fiet inferius ſoluendo argumenta. Et hinc concluditur tertia pars propoſita. Primò, ratione generali, quia credimus Deum eſſe omnipotentem, & aliunde non videmus in his operibus apertam contradictionem, imo nec rationem illius admodum probabilem, ſed ſolum eſſe intelligimus ſupra naturas rerum: ergo fit valde veriſimile, hæc omnia eſſe poſsibilia Deo. Vnde Patres omnes ſupra citati ſola Dei omnipotentia contenti ſunt, ad perſuadendum, hoc myſterium eſſe poſsibile; quia non erit impoſsibile apud Deum omne verbum. Deinde admirabilius eſt, ſubſtantialem naturam integram ſeparari à propria ſubſiſtentia, quam accidens à ſubiecto, & naturam creatam exiſtere in Verbo increato, quam corpus exiſtens in cœlo, exiſtere ſimul in terra, & Verbum diuinum conſtitui ſub humanitate, & cum illa componere vnam perſonam, quam Corpus Chriſti ſub accidentibus claudi: & ad hunc modum argumentari poſſumus ex aliis myſteriis fidei, vt tractando in dictis locis ſingula puncta indicabimus.

Quartò, circa conuenientiam delirant magis hæretici: contendunt enim, Eſto, ſit poſsibilis hæc præſentia: eſſe tamen hominibus inutilem & potius pernitioſam, & Chriſto Domino iniurioſam. Primum quia quicquid vtilitatis poteſt ex hoc ſacramento ad homines manare cum hac præſentia, poteſt ſine illa operante Deo, per ſigna ab ipſo inſtituta, & concurrente homine per ſuam fidem; quæ ratio operandi eſt ſacramentis magis conſentanea. Secundum patet quia oportet, quæ ſurſum ſunt quærere, non quę ſuper terram, ad Coloſſ. 3. ergo oportuit Chriſtum tãtum eſſe in cælo, quò noſtræ cogitationes aſcenderẽt: pernitioſum ergo eſſet nobis cum illo realiter præſente in terra verſari, nam propterea ipſe dixit: Expedit vobis, vt ego vadam. Ioan. 16. Deniq; indignũ exiſtimant Chriſtum iam immortalem & impaſsibilem dentibus atteri; os & ſtomachũ mortalis hominis ingredi, moueri, cõculcari & ſimilia pati, quæ non de illo in ſacramento dicimus. Simila tamen obiiciebant Pagani contra Incarnationis myſterium: videbatur enim illis indignum, quod Deus Caro fieret, & paſsionibus & morti ſubderetur, & hominib. Videbatur inutile, quia poterat Deus alio modo conferre eis omnia bona, quæ nos dicimus ex Incarnatione prouenire. *Solutio.* Quibus SS. Patres reſpondent, nihil eſſe in illo myſterio, quod non maxime Deum deceat, quia illis paſsionibus nihil læditur, vel immutatur diuina maieſtas, & aliunde bonitatem ſuam, potentiam &c. maxime manifeſtat, & nobis illo modo & maiora bona, & excellentiora, atq; altiori modo confert: ſic ergo in præſenti prædictis hæreticis reſpondemus.

Dicendum ergo eſt, poſſe ratione naturali oſtendi, hoc myſterium fuiſſe valde conueniens, & diuinæ bonitati, ac hominum vtilitati maximè conſentaneum. Ad hanc veritatem probandam afferri poſſunt rationes omnes, quibus hoc ipſum de myſterio Incarnationis oſtendi ſolet: Eſt enim hoc ſacramentũ, quaſi complementum quoddam illius myſterij, vt Chryſoſtomus dixit. Breuiter tamen declaratur primò, quia ad diuinam bonitatem pertinet, vt omnib. modis ſeſe communicet: Ergò, ſicut fuit per ſe conueniens, vt totam diuinitatem ſuam humanæ naturæ communicaret, ita fuit conueniens, humanitatẽ illam, & totum illud beneficium ac myſterium alio admirabili modo reliquis hominibus communicari: vt, ſicut humana Chriſti natura ineffabili modo in Verbo exiſtit, & Verbum in ipſa: ita qui ſuſcipit hoc ſacramentum, ſingulari etiam modo in Chriſto maneat, & Chriſtus in illo, ſicut ipſe dixit Ioannis capit. ſexto.

Secundò fuit opus diuina ſapientia dignum, in vno ſacramento, veluti Summam & compendium facere omnium ſuorum mirabilium, omniumque donorum ſuorum ac beneficiorum, præſertim illorum quæ per Verbi Incarnationem nobis contulit. Nam in primis ſicut in myſterio Incarnationis humana natura proprio ſuppoſito caruit, ita hic accidentia priuantur ſubiecto ſuo, & ſicut ibi Verbum ſub humanitate latuit factum homo, vt nos redimeret, ita Verbum Incarnatum ſub accidentibus panis cõtinetur, factum cibus & panis cœleſtis animarum, vt eas reficiat. Vnde, ſicut per incarnationem factum eſt, vt Verbum in humanitate aſſumpta ſit in tempore genitum, & iniuriis temporis ac hominum expoſitum ipſo Verbo in ſe impaſsibili, & immutabili permanẽte, ita Verbum incarnatum, quatenus ſub hoc ſacramento continetur, quotidie conficitur, & in loco humili interdum iacet, & à prauis hominibus iniuriis afficitur, ipſo nihilominus Verbo, eiuſq; humanitate glorioſa, impaſsibili ac immutabili manente. Deniqne ſicut per incarnationis myſterium Chriſtus in vtero Beatæ Virginis ſpiritualis cibus animarum effectus eſt, & per omnes actiones & paſsiones ſuas vitam eis comparauit, ita per hoc ſacramentum nobis re ipſa donatur in cibum, vt verè ac propriè illum intra nos ſumẽtes, ſuæ redemptionis fructum, hoc eſt, immortalem vitam animæ, & corporis ab ipſo participare poſsimus: nam, qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

Tertia ratio ſumenda eſt ex arbitrio omnipotentiæ diuinæ, nam ſi omnia miracula, quæ in hoc ſacramento interueniunt, conſideremus, illud fuiſſe conuenientiſsimum reperiemus, vt eſſet veluti cõſummatio & perfectio omnium diuinorum operum, & ideo Iohannes Euangeliſta initio narrationis Dominicæ cœnæ præmittit illa verba, Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus: in illa enim rerum immutatione, quam Chriſtus in hoc myſterio fecit, hãc ſuam omnipotentiam & dominium in omnem creaturam ſatis oſtendit, nam & ſubſtantias tranſmutat, & accidentibus alium exiſtendi modum tribuit; & corporis molem ad ſimilitudinem ſpiritualis ſubſtantiæ præſentem efficit, idemq; corpus in variis locis conſtituit, & alia ſimilia operatur, quibus ſe vniuerſæ naturæ dominum declarat. Quæ quidem omnia mira Dei opera neque infecta relinqui decuit, neque opportunius quàm in hoc myſterio, (quod vt dicebam, ſumma eſt diuinorum mirabilium) fieri potuerunt. Addit Innocentius libr. 3. de hoc myſterio cap. 44. ſicut diuina creatura tribus modis in creaturis exiſtit, ſcilicet, per naturam, per gratiam, & vnionem hypoſtaticam: ita decuiſſe, vt humana Chriſti natura triplicem modum exiſtendi participauerit: ſcilicet, perſonaliter in Verbo, viſibiliter in cœlo, ſacramentaliter in altari: vel aliter, naturaliter in corpore mortali & paſsibili per gratiam & glo-

 riam

riam in cœlo, & ſacramentaliter in hoc myſterio illud denique mirum in modum, hoc diuinæ potentiæ opus exaggerat, quod non ſemel aut iterum, ſed quotidie hæc omnia operatur, quodve hominibus dederit poteſtatem verbo ſuo hæc omnia efficiendi.

Quarta ratio facile ſumi poteſt ex aliis diuinis attributis, liberalitatis, miſericordiæ, & quodammodo etiam iuſtitiæ: non quia talis cibus nobis ex iuſtitia, vllo modo deberetur, ſed quia nos debemus Deo, vt fidem & obedientiam in credulitate, & digno vſu huius cibi oſtendamus. Vel certe, vt dixit Innocentius ſupra, maxime decuit, vt ſicut per cibum homo victus fuerat ac mortalis effectus, ita per cibum ad vitam immortalem reſtitueretur: nullus autem cibus aptior ac potentior ad hunc effectum tribuendum eſſe poterat, quam ille, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Quapropter ſicut de illo cibo dictum eſt: In quacunque die comederis ex eo, morte morieris: ita è contrario, de hoc eſt ſcriptum. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum. Vnde etiam apparet infinita Dei erga homines liberalitas, cum n. immortalis vita non niſi per Chriſtum poſſit nobis communicari, modum excogitauit, quo illi realiter & ineffabiliter coniungamur, vt ab ipſo fonte vitam haurire poſſimus, vt vel hac ratione ſeſe paratiſſimum ad eam nobis præſtandam oſtenderet, in quo etiam ſingulare ſpecimen ſui amoris erga homines dedit, quod ſolo pane ſignificante ſuum corpus non pręſtitiſſet, vt ſtatim declarabimus.

Quintam rationem addere poſſumus, quia myſterium hoc ad omnium virtutũ incrementum & perfectionem obtinendam variis modis, ac rationibus fuit conuenientiſſimum. Primo propter excellentem gratiam, quæ in illo confertur, quam propter Chriſti præſentiam, abundantiorem & copioſiorem eſſe decuiſſe, dubitari non poteſt. Deinde propter illam rationem generalem, quam Chryſoſtomus citatis locis attigit, cuius ſunt illa verba: Tanquam leones igitur ignem ſpirantes à menſa illa recedamus, facti diabolo terribiles. Decet enim eos, qui tali cibo nutriũtur, inſigni vitæ ſanctitate & puritate eſſe conſpicuos. Denique ſi per ſingulas virtutes diſcurramus innumeras occaſiones, & rationes, eas perfecte exercendi in hoc myſterio inueniemus, ſed præcipue in illis quæ Deum ipſum attingunt, vt ſunt Theologicæ, & inter morales, religio.

Augetur fides. Sextam igitur ſumamus rationem ex virtute fidei, principio enim in hoc perdifficili myſterio noſtra fides mirabiliter exercetur & creſcit, inter opera enim diuinæ omnipotentiæ, quæ præter ordinem naturæ fiunt (Incarnationis opere excepto) creditu difficilimum cenſetur. Primo, quia non vnum, ſed plura miracula complectitur. Secundo, quia non ſemel, ſed iterum, atque iterum, & quaſi ordinaria lege conficitur. Tertio, quia non ſolum immediate ab ipſo Deo, ſed ab homine eius miniſtro, per ſupernaturalem poteſtatem ei communicatam, fit. Denique (quod ad fidei exercitium multum refert) quia quotidie ſenſibus obiicitur, & repugnantibus ſenſibus frequentiſſime captiuamus intellectum in obſequium Chriſti. Deinde præter illum vſum fidei, qui in hoc myſterio credendo conſiſtit, fuit hoc etiam aptiſſimum ad exercendam fidem, circa alia fidei myſteria, ad noſtram præſertim redemptionem pertinentia, dicente Chriſto: Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis. Nam, licet hæretici contendant, ſolum ſignum & figuram ad huiuſmodi commemorationem ſatis fuiſſe, nullus tamen, qui rem attente ac prudenter conſiderauerit, negare poteſt, longe altiori conſideratione, & maiori affectu inuocari in nobis Chriſti & paſſionis eius memoriam, ſi ex fide realis præſentiæ eius, quam ſi ex ſolis figuris, & nudis ſignis moueamur. Præſertim, quia, vt ſupra dicebamus, quodammodo in hoc myſterio videmus fieri circa Chriſtum inuiſibiliter hic contentum, quæ circa eundem in propria ſpecie facta eſſe credimus, quia ſicut Caro factus ingreſſus eſt vterum Beatiſſimæ Virginis, ita per hoc myſterium vere ac realiter intrat corpora noſtra: & ſicut vere credimus iacuiſſe in præſepio, ita vere illum in altari exiſtentem conſpicimus, & ad hunc modum cætera Chriſti myſteria ad viuum hic repræſentantur, præter eam ſignificationem paſſionis & mortis eius, quæ fit, cum ſanguis ſeparatim à corpore conſecratur. Igitur ad fidei exercitium fuit valde conueniens hoc myſteriũ; atque adeo etiam in ratione ſigni & memorialis, eſt longe excellentius hoc ſacramentum, habens Chriſtum realiter præſentem, quam in vmbra tãtum. De hac ratione legi poſſunt, quæ ſcribit eleganter Alger. lib. 2. de hoc ſacram. c. 3. & quæ attingunt Cyprian. in ſermon. de Cæna Dom. Euſeb. hom. 1. de Paſchat. Aug. Tract. 47. in Ioan. & alia, quæ ſupra citauimus in Commentario articuli, explicantes rationem D. Thomæ. Algerus. Cyprian. Euſeb. Auguſt.

Septima ratio ſumitur ex virtute ſpei: nullum enim potuit eſſe, poſt diuinam Incarnationem, Dei donum ac beneficium, ad ſpem roborandam & augendam accommodatius, tum quia in pignus futurę gloriæ res infiniti valoris nobis datur, tum etiam, quia dum in hac vita mortali tam liberalem erga nos Deum experimur, tamq; propenſum, vt nos ſecũ intime coniungat, maxime excitamur ad ſperandum perfectiorem vnionem in vita beata futuram, vt enim recte dixit Algerus, lib. 2. c. 3. Quam vere Chriſtus ſeipſum daturus eſt Sanctis ad gloriam, tam vere modo ad omnem gratiam dat ſeipſum Eccleſiæ ſuæ. Et hinc etiã augetur ſpes, quia hoc cibo roboramur, & contra hoſtes armamur, & facilius poſſumus omnem ſeruilem timore abiicere, & fiduciam de victoria reportanda concipere: Nam ſicut dæmonum pręſentiam horremus, quamuis illos non videamus, & econtrario bonorum Angelorum præſentia & cuſtodia, quam nobis adeſſe credimus (licet illam non videamus) vires aſſumim⁹: Ita multò magis hac Chriſti præſentia, licet inuiſibili, firmiter tamen credita, mirum in modum fiducia noſtra augetur, & animus ad beatitudinem obtinendam erigitur, præſertim, quia dum Chriſtum, ſecũdum humanitatem etiam præſentem eſſe credimus, maiori quadam familiaritate eum alloquimur, ac frequentius & maiori cum fiducia oramus. Nec verò ex hac pręſentia impeditur animus, ne ſurſum aſcendat ad Chriſtum in cælis exiſtentem, ſed potius maxime accenditur, vt eum videre deſideret, quem ſub panis ſpecie nunc habet pręſentem & latentem. Augetur ſpes.

Octaua ratio petitur ex virtute charitatis, quatenus erga Deum & Chriſtum verſatur, quoniam nihil magis ad amandum excitat, quam amoris ſignificatio, quam in hoc myſterio maximam nobis Chriſtus exhibuit, vt enim Ioann. ait c. 13. Cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos: tunc enim ſummum amoris ſignum illis præbuit, tum ſeipſum in cibum illis præbendo, tum etiam, ſummo amore & deſiderio illum præſtando, iuxta illud, Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum, quod non tam de legali, quã de hoc vero Paſcha multi intelligendum exiſtimant cum Tertull. l. 4. contra Marcionem capite quadrageſimo. Ac præterea, quia vt Chryſoſt. ſæpe perpendit, plus, quam maternum amorem erga homines indicauit. Matres enim interdum filios ſuos aliis tradunt nutriendos, Chriſtus autem ſuis carnibus filios ſuos alit, & quos ſuo ſanguine redemit, ac ſpiritualiter genuit, eoſdem ſuo cruore nutrit ac paſcit. Deinde maximum amicitiæ ſignum in hoc oſtendit, quod amor non ſolum præſentiam, ſed etiam ſummam, quoad poteſt, coniunctionem exoptat & efficit: Chriſtus autem per hoc myſterium, & nobiſcum manere voluit, & nobis intime coniungi, non ſolum affectu, ſed etiam reipſa, vt nimi- Creſcit charitas erga Deum. Ioan 13.

nimirum hæc poſterior vnio priorem, quæ per ſpiritualem affectum eſt, accenderet ac inflammaret. Vnde eadem nocte, qua hoc myſterium Chriſtus inſtituit. orabat ad Patrem. Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint, ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum. Ioa. 17. Vnde eleganter Chryſoſt. hom. 24. in 1. ad Cor. dicit Chriſtum Dominum ob nimium erga nos amorem, non ſolum à nobis videri, ſed etiam tangi, & deſiderio ſui omnes implere voluiſſe. Et hanc rationem confirmant omnia, quod de ſupernaturali vnione, quæ per hoc myſteriũ fit inter nos & Chriſtum, Sancti ſcripſerunt, quæ ſuperius attigimus, & infra, q. 79. latius afferemus.

Ioannis 17. *Chryſoſt.*

Nona ratio ſumenda eſt ex eadem virtute charitatis, vt inter proximos intercedit, ideo enim voluit Chriſtus vt omnes eodem numero cibo aleremur, vt in ipſo tanquam in centro omnes coniungeremur, & ſicut ipſe dilexit nos, ita nos inuicem diligeremus, tanquam membra eiuſdem corporis, quæ eodem pane veſcuntur, vt Paul. dicit, 1. ad Cor. 10. Et ad hanc vnitatem ſignificandam, ſeipſum dedit in cibum ſub ſpeciebus earum rerum, quæ ex multis granis in vnũ confluentibus coaleſcunt, vt Cyp. & Aug. & alij Patres in ſuperiorib. citati notarunt. Hinc etiam Paul. citato loco ad Cor. & ad Eph. 5. hoc maxime argumẽto inducit fideles ad animorum concordiam & vnitatem, quia ſcilicet eodem Chriſti corpore omnes aluntur, & ideo etiam in Eccleſia communio huius ſacramenti fuit ſemper ſignum Eccleſiaſticæ vnitatis & concordiæ, ac propterea, ſymbolum pacis & vnitatis, vocatur ab Aug. tra. 26. in Ioan. Accedit ad hanc & præcedentem rationem confirmandam, quod hoc ſacramentum per ſe inſtitutum eſt, ad charitatem nutriendam, ac perficiendam.

1. Cor. 10. *Epheſ. 5.* *Auguſt.*

Decima ratio ex virtute religionis petenda eſt, nam inprimis hac ſingulari Chriſti præſentia maxime extollitur & commendatur Chriſtiana religio. Nulla enim natio eſt, quæ habeat Deos appropinquãtes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt nobis. Fuit etiam hoc valde accommodatum humanæ fragilitati ac conditioni. Cum enim homo ſit ſenſibilis, maxime excitatur ſenſibilibus rebus. Propter quod dixit Aug. contra Fauſtum. Omnium hominum religionem aliquibus ſignis & cæremoniis ſenſibilibus congregari, quod in Chriſtiana etiam religione ſeruatum eſt, eius tamen excellentia, tum in eo poſita eſt, quod illa ſigna, quibus vtitur, non ſint falſa, ſed vera: nec vacua, ſed plena gratia & virtute: tum maxime in eo quod ipſemet author ſacramentorum in hoc perfectiſsimo myſterio vere ac realiter continetur, cui latriæ cultus abſq; vllo periculo, aut ſuperſtitione poteſt & debet exhiberi. Hinc Cyprianus, de cœna Domini. Sacramento viſibili diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni circa ſacramenta deuotio. Vnde etiam factum eſt, vt perfectiſsimus actus religionis, qui in ſacrificãdi cultu conſiſtit, in religione Chriſtiana infinitã quandam perfectionem & excellentiam habeat. Nam offerimus Deo in ſacrificium & gratiarum actionem, rem infiniti valoris & dignitatis. Eſt enim hæc infinita Dei bonitas & liberalitas, vt ſuis in nos collatis donis velit à nobis viciſsim honorari. Ex quo vlterius effectum eſt, vt perfectiſsimus Dei cultus cum ſumma noſtra vtilitate coniunctus fuerit. Nam, dum Chriſtum in hoc ſacramento accipimus, & ſummum cultum exhibemus Deo, & maxima dona percipimus, ipſumque ſumere, eſt pro beneficiis acceptis maximas gratias ei dem refert, iuxta illud: Quid retribuã Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.

Cyprian.

Vndecima ratio colligi poteſt ex D. Thom. 4. cont. Gent. capit. 61. & nititur in eadem perfectione Chriſtianæ religionis & ſtatus Eccleſiæ in lege gratiæ: oportuit enim præter illud ſacramentum quod ad ſpiritualem regenerationem fuerat inſtitutum eſſe in Eccleſia aliud ſacramentum ſenſibile, quo fideles ſpiritualiter nutrirentur, vt enim Chryſo. ait, Hom. 83. in Matt. & 60. ad Popu. & Damaſ. lib. 4. cap. 14. ſi incorporei eſſemus, incorporalia dona nobis ſufficerent, tamen, quia anima corpori coniuncta eſt, oportuit, vt ſenſibili modo nutriretur. Eſt autem hæc differentia inter generationem & nutritionem, quod in generatione non eſt neceſſe, generantem ſubſtantialiter coniungi genito, ſed tantum virtute. At vero in nutritione neceſſe eſt cibum intime realiter & corporaliter coniungi viuenti, & ideo licet Chriſtus ſit, qui per Baptiſmum principaliter non regenerat, non oportuit ipſum realiter adeſſe præſentem Baptiſmo: at vero in hoc ſacramento, quod per modum nutrimenti datur, oportuit ipſum adeſſe, ac realiter nobis coniungi, & intra nos ſumi, tanquam perfectiſsimum animarum cibum, & hanc rationem illuſtrant egregie quæ Chryſoſt. citatis locis diſputat de bono paſtore, qui gregem ſuum ſua carne & ſanguine alit.

S.Thom. *Chryſoſt.* *Damaſc.*

Duodecima ratio adiungi poſſet ex ſimili diſcurſu circa virtutes alias morales, quarum inſignia exempla & motiua in hoc ſacramento relucent, vt, v.g. humilitatis, quam in hoc myſterio Chriſtus ad nos deſcendens, ac ſeſe nobis accommodans, ſatis commendat, vt late & eleganter notauit Aug. Pſ. 33. dicens, Niſi humilis eſſet, ſeq; humiliaſſet Dominus Ieſus, eũ nec manducare, nec bibere potuiſſemus, & D. Th. Opuſc. 63. c. 2. par. 3. diuinam humilitatem exaggerans, dicit: Eadem humilitas incomprehenſibilem Dominum maieſtatis coegit frequenter venire ſub ſpecie panis ad conſolationem fidelium in ſacramento. Et eodem modo poſſumus in hoc myſterio diuinam patientiã contemplari. Nam in hoc ſacramento ſæpe ab inimicis ſuis ſe contrectari, & ſuſcipi permittit, apparet & diuina munificentia, vt D. Th. citato loco dicit: Deus Pater corpus & ſanguinem vnigeniti dilecti filij ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſub ſpecie panis & vini ad delectabilem refectionem animarum, tam continue miniſtrauit, in quo totum, quod ipſe eſt, & habet cum Spiritu ſancto, in ſummo dedit, vt ipſe fuſius explicat. Et ad hunc modum poterit quiuis facile de aliis virtutibus ratiocinari.

Auguſt. *S.Thom.*

Ex his igitur omnibus ſatis reſponſum eſt hæreticis dicentibus myſterium hoc eſſe, aut nobis inutile, aut Deo indignum: errant enim vehementer, non intelligentes, quid Deo dignum, nobis vero vtile ſit. Et ſimilia obiici ſolent à Paganis, contra myſterium Incarnationis, Paſsionis & mortis Chriſti, quia hæc indigna Deo iudicant. Quibus reſpondemus illis paſsionibus nihil diuinam maieſtatem lædi, ſed amorem ſuum, ſapientiam, bonitatem, & omnipotentiam manifeſtare, & ideo nihil in illis eſſe, quod non maxime Deum deceat. Sic ergo in præſenti dicimus, quidquid in hoc ſacramento circa ſpecies ſacramentales contingat, illæſum & impaſsibilem manere Chriſti corpus, & aliunde omnia prædicta attributa eius in hoc opere egregie manifeſtari, & ideo nihil in hoc myſterio eſſe, quod ipſum non maxime deceat. Quod ad noſtram vero vtilitatem ſpectat, iam ſatis oſtenſum eſt, quot vtilitates ex hoc ſacramento nobis proueniant, quas licet Deus poſsit aliis modis in nobis efficere, nullus tamen excogitari potuit aptior, aut Deo dignior.

SECTIO VIII.

Vtrum Chriſtus ſit permanenter in hoc ſacramento poſt conſecrationem, vel tantum in vſu.

QVi admittunt realem præſentiam in hoc ſacramento, dupliciter circa quæſtionem hanc errarunt: quidam enim dicunt, humanitatem Chriſti vbique eſſe ratione Incarnationis, & hi conſequenter aiunt, non habere hic ſpecialem præſentiam ratione huius ſacramenti, ſed eodem modo adeſſe ante & poſt conſecrationem, licet poſt conſecrationem

aliter ſignificetur, quam antea. Sed hic error non eſt hoc loco impugnandus: pertinet enim ad materiam de Incarnatione, vbi fundamentum illud de Vbiquitate, hæreticum eſſe oſtendi, & huic etiam myſterio contrarium. Nam inde fit, per verba conſecrationis nihil fieri nec magis hoc, quod ſub ſpeciebus latet, eſſe corpus Chriſti, quam lignum, & quamlibet rem aliam, niſi forte, quoad ſignificationem, & ideo Cōcil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. attente dixit, corpus Chriſti hic eſſe poſt cōſecrationem, & omnes Patres ſupra citati ante conſecrationem dicunt eſſe panem, poſtea vero incipere eſſe corpus Chriſti.

Omiſſo ergo hoc errore, alia hæreſis horum temporum eſt, Chriſtum non eſſe in hoc ſacramento permanenter, neque ante, neque ſtatim poſt conſecrationem, ſed ſolum in ipſo vſu, quando ad communicandum ſumitur, vnde colligunt Euchariſtiam, neq; conſecrandam eſſe niſi ſtatim ſit conſumenda, neque ſeruandam eſſe in altari, neque circum geſtandam, neque adorandam, ſaltem ante vſum. Huius hæreſis author dicitur eſſe Bucerus, cui Lutheranos omnes, imo & Lutherum ipſum fidem adhibuiſſe referunt,
Roard. Roard. artic. 12. Hoſius libr. 1. contra Brent. Caſtro,
Hoſius. verbo, Euchariſtia hæreſ. 11. Coclæus libro 3. miſcel-
Caſtro. lanearum, tracta. 8. & 9. vbi late refert huius erroris
Coclæus. originem. Sanderus etiam libro 7. de viſibili monar.
Sanderus. hæreſ. 205. anno. 1555. refert in conuentu VVittembergenſi anno 1537. ſubſcripſiſſe in hunc errorem omnia capita Lutheranæ & Zuinglianæ doctrinę. Lin-
Lindanus. danus in 4. indice hæreſ. tribuit etiam hunc errorem Neſtorio, citans epiſtolam Cyril. Alex. ad Coloſyrū,
Bellarmin. alios plures huius hæreſis fautores refert Bellarmin. libr. 4. à principio, vbi per ſex capita late hunc refellit errorem.

Fundamentum huius hæreſis ſolum eſſe poteſt, quia ſacramentum hoc eſt inſtitutum propter vſum, vt patet ex illis verbis, Accipite & comedite: ergo tātum conſiſtit in vſu, ſicut cætera ſacramenta: ſed Chriſtus tantum eſt præſens, quando eſt ſacramentum: Ergo. Et confirmatur, quia cætera ſacramenta ſunt quædam actiones ſacræ, extra quas elementa non ſunt, niſi elementa: ergo idem dicendum eſt de hoc ſacramento, ſi autem hoc ſacramentum ſolum eſt in vſu & actione, Chriſtus erit in illo tātum in vſu, quia tantum eſt in illo, dum eſt ſacramentum.

Dicendum vero eſt primo, corpus Chriſti fieri præſens in hoc ſacramento, finita conſecratione ante vſum. Hæc concluſio eſt de fide, quam infra, quæſt. 78. iterum neceſſario tractaturi ſumus, agentes de forma: nunc breuiter probatur, primo, ex verbis inſtitu-
Conc. Trid. tionis, nam, vt recte Concilium Tridentinum ponderauit, priuſquam Apoſtoli Euchariſtiam de manu Domini ſuſcepiſſent, ipſe dixit, Hoc eſt corpus meū: ergo veritas illorum verborum requirit præſentiam Chriſti ante vſum, Chriſtus enim non dixit, Hoc erit Corpus meum, nec appoſuit conditionem, ſi ſumatur, ſed abſolute, & de præſenti dixit, Hoc eſt corpus meum: eſt autem verbum eius verum & efficax. Vnde Bucerus ad tuendum ſuum errorem verba formæ peruertit, & ita explicat. Hoc eſt corpus meum, id eſt, hæc actio exhibet corpus meum: ſed hæc non eſt expoſitio, ſed voluntaria corruptio verborum, contra eorum proprietatem & ſignificationem, & contra totius Eccleſiæ ſenſum, & omnium Patrum expoſitionem: ſic igitur argumentum concluditur. Aut veritas & proprietas verborum retinenda eſt, aut non: ſi non, omnino tollenda eſt præſentia, quia nullum relinquitur fundamentum, ad rem difficilimam credendam, ſi vero primum, ſecundum fidem Catholicam faciendum eſt: ergo ſtatim conſummatis verbis præſentia credenda eſt, quia hoc requirit veritas, &
Irenæus. proprietas verborum. Hinc Irenæus lib. 5. capite 2. Quando miſtus calix, inquit, & fractus panis ſuſcipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti. Idem Chryſoſtomus Homil. de proditione Iudæ Ambroſ. libr. de myſt. cap. 9. Adelm. epi. ad Bering. & multi alij comparant efficaciam dictorum verborū cū efficacia illorum, Fiat lux &c. Confirmari poteſt ex Paulo, 1 ad Corint. 10. dicente, Calix cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Sentit ergo calicem benedictum, ſeu conſecratum ſanguinem Chriſti continere: & infra, Panis quē frangimus, nonne communicatio corporis Domini eſt? Ille ergo panis diuinus, qui diſtribuitur, & datur fidelib. corpus Chriſti eſt, non igitur fit in ipſo vſu ſed potius eſſe ſupponitur. Secundo, hæc eſt ſententia omnium ſanctorum Patrum dicentium. Sacerdotes Domini, ore ſuo, & verbo Chriſti, conficere hoc ſacramentum, & panem in corpus mutare, quos infra, d. 12 & iterum, q. 78. fuſe ſum allaturus, & ideo nunc ſolum
præter citatos referam Euſebium Emiſſ. Hom. 5. de *Euſe. Emiſſ.*
Paſchate dicentem. Sacerdos verbo ſuo ſecreta po- *Greg Niſſ.*
teſtate conuertit, & Greg. Niſſ. lib. de S. Baptiſmate, circa principium dicentem. Panis eſt in initio communis, ſed vbi myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti dicitur, & eſt, & eodem modo vinum, cum ſit res exigui pretij ante benedictionem, poſt ſanctificationem aūt quæ à Spiritu ſancto procedit, ſanguis eſt Chriſti. Idem orat. Catecheſ. Hic panis per verbū Dei ſanctificatur, & in corpus mutatur ſtatim vt dictum eſt à verbo, Hoc eſt corpus meum. Tertio probatur rationib. Prima & præcipua ſumitur ex inſtitutione, quia Chriſtus non dedit hanc virtutem vſui, ſed verbis, vt ex eorū veritate, & doctrina Eccleſiæ conſtat. Secundo, quia ex vi poteſt explicari probabili ratione, quando & quomodo incipiat eſſe præſens in vſu. Quæro n. an ſit in tempore, vel in aliquo inſtanti tātum. Item an quamdiu eſt in ore vel in gutture, vel quamdiu applicatur à ſacerdote? quidquid n. dicas, nulla rōe aūt fundamento fulciri pōt. Vnde argumētor tertio, quia natura cibi eſt, vt ſit res permanens, & vt prius ſit, quam comedatur: vnde in cōuiuio prius præparantur & apponuntur cibi, quā ſumantur, & ita Patres, vbi de ſacramento hoc diſputant, aliud di-
cunt eſſe, conficere hoc ſacramentum, aliud diſtri- *Dionyſ.*
buere. Vnde Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. c. 3. p. 3. circa finem de myſteriis huius ſacramenti loquens, dicit: Poſtulare vt tanto miniſterio dignus fiat, & vt ſacramenta ſancte cōficiat, & caſte diſtribuat. Quarto hoc ſacramentum licet ſit propter vſum, non tamen eſt ipſe vſus, ſed eſt materia, qua vtendū eſt: & ideo ſupponitur vſui, ac deinde licet ad vſum, non tñ ſolū eſt inſtitutum ad vſum ſumendi, ſed ēt, vt offeratur in ſacrificium, & ideo prius quā ſumatur adeſt Chriſtus, quando immolatur. Quinto à poſteriori eſt ratio ex vſu Eccleſiæ, quæ prius, quā hoc ſacramentū diſtribuatur, adorandū proponit fidelib. quā eſſe Apoſtolicā traditionē cōſtat ex Liturgiis, Iacobi Baſilij & Chryſ. & ex Clemente & alijs, quos referemus infra agentes de forma, nunc ſatis ſint verba Dionyſij, de Eccleſ. Hierar. c. 3. p. 2. Pontifex ſacroſancta, & auguſtiſsima myſteria conficit, & quæ antea laudauerat venerādis operta atq; abdita ſignis, in conſpectu agit diuinaque munera reuerenter oſtendens, ad ſacram illorum cōmunionem, & ipſe conuertitur, & reliquos vt cōmunicent, hortatur. In quib. verbis illud ēt obſeruare licet, aliud eſſe cōficere myſteria, aliud ſumere, vel diſtribuere, & illud præcedere, hoc vero ſubſequi: Statim vero poſt confectum ſacramentū coli prius, quā ſumatur. Vltimo fundamentū hæreticorū ex dictis expeditū eſt, quia vt dixi, licet hoc ſacramentum ſit propter vſum, non tamen eſt ipſe vſus: in quo differt ab aliis ſacramentis. Quæ differētia ex traditione Eccleſiæ & ex propriis naturis ſacramentorū & ex formis eorū intelligenda eſt: forma n. baptiſmi v.g. actionē & vſum indicat, Ego te baptizo: forma aūt huius ſacramenti non indicat vſum, ſed præſentiam Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis. Hoc eſt corpus meum.

Dico ſecundo, corpus Chriſti ſub ſpeciebus per- *2. Concluſio.*
manet, & durat poſt abſolutum ſacrificium etiam ſi

à fid. li-

à fidelibus non conſumatur. Eſt de fide, ſequitur enim euidenter ex præcedenti, & ex veritate verborum, vt infra exponam, & ita eſt definita in Trident. Cano. 4. & 6. Probatur præterea ex praxi & traditione Eccleſiæ. Primo enim fuit perpetua conſuetudo ſeruandi hoſtiam conſecratam in Eccleſia, tum ob fidelium conſolationem, & ad cultum & adorationem tum maxime, vt ſubueniatur infirmis, ne in extremo periculo priuentur viatico, vt ſignificatur in Concil. Niceno, c. 12. & 13. clarius in cap. Presbyter. & cap. Qui bene, de conſecre. d. 2. & in Conciliis VVormacienſ. & Arelatenſ. & Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio tertio, cap. 19. & 20. & in decretalibus extat titulus, & diligentia adhibenda in cuſtodia Euchariſtiæ, & ad hoc confirmandum multa ſumi poſſunt ex his, quæ de praxi Eccleſiæ circa hoc ſacramentum diximus ſupra, ſectione 5. præſertim, quæ ex Ambroſ. oratio. de fratre ſuo Satyro, & ex Gregor. Nazian. orat. de ſorore ſua Gorgonia adduximus. Quibus addi poteſt Clemens Papa ep. 1. ad Iacobum fratrem Domini, vbi dicit, vnum ex præcipuis Clericorum muneribus eſſe, vt corporis Domini particulas, quæ communicantibus ſuperſunt, obſeruent, & in li. 8. conſtitut. cap. 20. Poſtquam omnes ſumpſerunt, inquit, accipiunt Diaconi reliquias, & portant in Paſtophoria, id eſt, in thalamum, ita enim vocat Sacrarium, in quo ſponſus animarum collocatur. Optima ſunt etiam verba Cyrilli, epiſto. ad Coloſyr. quæ referam ſtatim concluſione ſequenti. Præterea Amphylochius in vita Baſilij refert, illum fuiſſe ſolitum ſeruare Euchariſtiam in aurea columba, quæ ante altare pendebat, & in fine vitæ obtuliſſe ſacrificium, & quandam partem Euchariſtiæ reſeruaſſe, vt eam in viaticum ſumeret: Sunt etiam in Eccleſiaſticis hiſtoriis multa exempla & miracula, quibus hæc veritas euidenter confirmatur: quale eſt illud apud Gregorium Turonenſ. lib. 1. de gloria mart. capite 86. de Diacono, qui cum portaret pyxidem Corpus Domini continentem, hoſtia conſecrata exire viſa eſt, & ab altari volare, quoniam Diaconus ille impurus erat, & libidini deditus. Similia videri poſſunt in Beda libr. 4. Hiſtor. Anglic. capit. 24. & in vita Bernardi, libr. 1. capite 11. & alia plura ad hanc veritatem confirmandam afferunt citati authores, & Claudius repet. 4. capite 12. Vltimo probatur ratione, quia hoc ſacramentum non conſiſtit in vſu, ſed habet eſſe permanens: ergo licet non ſumatur, permanebit ſacramentum: ergo etiam in eo durabit Chriſti præſentia, quæ tamdiu durat, quamdiu ipſum ſacramentum. Confirmatur congruentiis adductis ſectione præcedenti, quæ hic fere accommodari poſſunt omnes: decuit enim vt Eccleſia Chriſti poſſet habere ſponſum ſuum ſecum præſentem, non tantum in figura, vt olim Synagoga nec aperte & clare, vt beati, ſed occulte ac tecte, vere tamen & realiter.

Conc. Trid. *Conc. Nicę.* *VVormacienſ.* *Arelatenſe.* *Lateranenſ.* *Clemens.* *Cyrill.* *Amphyloch.* *Greg. Turo.* *Beda.* *Bernard.* *Claudius.*

Dicendum eſt tertio, tamdiu conſeruari Chriſtum præſentem ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies illæ ita permanent, vt ſub eis poſſet ſubſtantia panis vel vini conſeruari. Hæc concluſio colligitur fere ex omnibus Theologis, & Catholicis ſcriptoribus, Diuo Thoma, in 4. d. 9. qu. 4. artic. 2. quæſtiunc. 1. & infra, quæſtione 76. artic. 6. q. 77. artic. 4. q. 80. art. 3. Alenſ. 4. p. quæ. 45. membr. 1. ar. 2. Durando, d. 9. q. 3. ad 1. & d. 12. quæſt. 3. & ibi Richardo, artic. 2. q. 2. & d. 9. art. 1. quæſt. 1. & ibi Paludano, quæſt. 1. & diſt. 12. qu. 5. & ibi Scoto, quæſt. 6. Maior. q. 4. Gabr. quæ. 1. artic. 3. dubio tertio, & lect. 84. in canon. Capreolo, d. 13. quæſt. 1. artic. 3. & recentioribus omnibus. Et inprimis, quod corruptis ſpeciebus deſinat ſub eis eſſe Chriſtus, nullus dubitat, licet nonnulli id male explicent, vt infra q. 76. videbimus. Et ratio eſt, quia nec conſecrantur, nec habent rationem ſacramenti, niſi ſpecies panis & vini. Quod vero Chriſtus ſit ibi, quamdiu illæ durant, probatur primo ex verbo Chriſti: Hoc eſt corpus meum, habet enim firmam & ſtabilem veritatem: ergo quamdiu ſenſibile, ſeu contentum ſub his ſpeciebus ſenſibilibus, ſignari poteſt, tamdiu vere dicitur eſſe corpus Chriſti ex vi & efficacia eiuſdem verbi. Vnde Cyrill. Alex. ep. ad Coloſyr. apud Turria. lib. 4. pro epiſtolis Pontificiis, cap. 19. Inſaniunt (inquit) qui dicunt, myſticam benedictionem non ita valere ad conſecrationem, vt remaneant reliquiæ eius benedictionis in alterum diem: non enim alteratur Chriſtus neque ſanctũ eius corpus mutatur, quin potius virtus benedictionis, & viuifica gratia perpetua eſt in eo. Ex quibus verbis plures huius veritatis confirmationes colligi poſſunt. Prima eſt tacta ſupra q. 63. art. 5. quia ſpecies conſecratæ, quamdiu durant, conſecratæ permanẽt: ergo continent corpus Chriſti. Secunda, quia illæ ſpecies manent, quaſi informatæ, & ad ſignificandum determinatæ à præcedenti forma: ergo quamdiu durant, ſignificationem retinent efficaciam & veritatem. ergo retinent Corpus Chriſti. Tertia, quia hæc præſentia, & quaſi coniunctio Chriſti cum ſpeciebus, eſt veluti quoddam donum gratuitũ Dei, quod ex parte Chriſti, aut Dei non aufertur, ſi in altero Extremo non ſit mutatio, ſicut hac ratione vnio hypoſtatica, vel vnio per gratiam, aut gloriam, immutabiles ſunt, ſi ex parte alterius extremi ſeu hominis non ponatur impedimentum. Quarta, quia Chriſtus peracta conſecratione permanenter manet ſub ſpeciebus: ergo quamdiu manent ſpecies, durat præſentia Chriſti: Patet conſequẽtia, quia nulla alia lege vel ratione poteſt definiri tempus, quo illa præſentia duret: ſi enim durantibus ſpeciebus recedit Chriſtus, vel hoc facit pro arbitratu, abſque vlla certa lege, ſeu promiſsione, & hoc eſſet magnum Eccleſiæ incommodum, alias nunquam poſſemus eſſe certi, an duret Chriſtus in hoſtia conſecrata, vel iam receſſerit: Si autem in hoc eſt aliqua certa lex & promiſsio, nulla certe alia excogitari poteſt certior, & Eccleſiæ ſenſui magis conſentanea. Ex quibus ſequitur primo, erraſſe hæreticos, aſſerentes, quando aliquis indigne accedit ad hoc ſacramentum, ſtatim Chriſtum recedere, & ſubſtantiam panis redire, antequam comedatur, eſt enim hæc aperta hæreſis, & contra Paul. 1. ad Cor. 11. dicentem, Qui indigne manducat & bibit, &c. & in ipſa prima inſtitutione damnata eſt hæc hæreſis, nam in illa manducauit Iudas Corpus Chriſti, vt ſupra diximus ex ſanctis Patribus, & plura de hac re dicemus infra q. 80. agentes de vſu, legite contra hunc errorem Guid. lib. 1. de hoc ſacramento.

D. Thom. *Alenſis.* *Durand.* *Richard.* *Palud.* *Scotus.* *Maior.* *Gabriel.* *Capreol.* *S. Cyrill.* *Turrian.* *1. Cor. 11.*

Sequitur ſecundo, falſam eſſe ſententiam eorum, qui dixerunt recedere Corpus Chriſti, ſi in lutum cadant ſpecies, vel ſi pollutis manibus attingantur, de quibus in ſequentibus dicturi ſumus latius. *Guitmund.*

Sequitur tertio, errare eos, qui dixerunt, durare Chriſtum ſub ſpeciebus, donec ſumantur, ſtatim vero, ac ſumuntur recedere, antequam alterentur ſeu corrumpantur, ita docuit gloſſ. in capite, Tribus gradibus, de conſecratione. d. 1. & in cap. Non iſte, ibi. & indicant. Hugo Victo. l. 2. de ſacrament, p. 8. c. 13. & Innoc. lib. 4. de hoc myſt. capite 15. ſed hi duo authores explicari quodammodo poſſunt, vt infra in fin. quæſtion. 76. dicam: illius vero gloſſæ ſententia nimis falſa eſt, & pias aures offendit. Primum eſt contra mentem omnium Catholicorum, qui ſuſcipientes Chriſtum, tamdiu exiſtimant illum intra ſe retinere, quãdiu conuerſio vel immutatio panis durare potuiſſet, & ideo diligentius ſtudent eo tempore ſe colligere & orationi vacare. Vnde Clem. Papa epi. 2. Qui reſidua corporis, quę in altari relicta ſunt, conſumunt, non ſtatim ad communes accipiendos cibos conueniant, ne ſanctæ portioni commiſceant communem cibum. Confirmantur ex cap. Si quis, de conſecr. d. 2. vbi imponitur pœna ei, qui propter ebrietatem euomuerit Euchariſtiam, vnde ex vſu Eccleſiæ, ſi contingat euomi ab infirmo, adoratur & habetur, vt verum ſacramentũ. Præterea, quia, ſi corp⁹ Chriſti in pyxide exiſtens, durantib. ſpeciebus, non recedit, cur diſcedet ex-

Falſum eſt, Chriſtũ recedere ab hoc ſacramento, antequam alterentur ſeu corrumpantur ſpecies. *Hugo Victo.* *S. Clemens.*

det exiſtens intra hominem, cum hæc præcipue de cauſa ibi permaneat, vt quodammodo cum homine corporaliter & familiariter coniungatur, vt Cyrill. Hilar. & alij Patres loquuntur? Confirmatur, quia alias aperitur via, vt aliquis dicat, Chriſtum reuera non ingredi corpora noſtra, ſed recedere, cum primum ſpecies ad os perueniunt, quod ſi hoc eſt hæreticum, quia Chriſtus dixit: carnem ſuam manducari: ita illud eſt omnino falſum, quia ſicut cibus, qui manducatur intrat corpus manducantis, ita in eo manet, donec conuertatur: Vnde Chriſtus etiam dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinẽ, manet in me, & ego in illo. Denique ante alterationem ſpecierum, non ſuccedit ibi alia ſubſtantia: ergo nec recedit ſubſtantia Chriſti: Antecedens patet, quia nec panis redit ex omnium ſententia, vt infra videbimus, nec ad aliam ſubſtantiam ſunt diſpoſitiones ſufficientes: Conſequentia vero probatur, quia ſpecies non manent vacuæ: prædicta ergo regula certa & inuiolabilis retinenda eſt, alioquin non poſſunt ſimiles errores facile vitari.

DISPVTATIO XLVII.

De eadem præſentia Chriſti in hoc ſacramento, Quid ſit.

DE hac re pauca dicunt Theologi, eam enim ex profeſſo non diſputant, ſed attingunt tantum, dum de transſubſtantiatione differunt: exiſtimo tamen, non parum lucis poſſe huic materiæ afferri, ſi exacte, quid hæc præſentia ſit, intelligitur, & quomodo ad præſentiam Corporis Chriſti in propria ſpecie comparetur: illud ergo prius in hac diſputatione diligenter explicare curabo, & inquirere, tam rẽ, quam modum loquendi, qui ex illa conſequitur, declarando, de altera vero comparatione ſequentem diſputationem inſtituam.

SECTIO I.

An hæc præſentia ſit aliquid reale & intrinſecum Corpori Chriſti, & ab eo aliquo modo diſtinctum.

Præſentia Chriſti in Euchariſtia eſt vera res, ſeu modus realis.

OMiſsis opinionibus, quoniam eas in ſequentibus attingemus breuius & commodius, dicendum eſt primo, præſentiam hanc eſſe rem aliquam veram, ſeu modum realem in rerum natura exiſtentem. Hanc concluſionem exiſtimo eſſe certiſsimam, & communem Theologorum, diſt. 10. & 11. vbi Scot. diſtinctius eam attigit, d. 10. q. 1. d. 11. q. 3. artic. 2. & vt probetur, ſuppono verba Concilij Tridentini, ſeſsio. 13. cano. 1. definientis, Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus, vere, realiter, ac ſubſtantialiter. Quibus verbis intendit docere totam rem, totamque ſubſtantiam vere ac proprie exiſtere (vt ſic dicam) intra ſpecies, & eſſe intime propinquam, ſeu indiſtantem ab illis. Et hoc eſſe debet fundamentum totius huius diſputationis, & hoc ipſum confirmant omnia, quæ in præcedenti diſputatione tractata ſunt. Ex hoc ergo concludo primo, Chriſtum eſſe ſic realiter præſentem ſpeciebus, eſt effectus realis in rerum natura: ergo præſentia ipſa eſt aliquid reale. Patet conſequentia, quia per præſentiam fit formaliter præſens realiter: antecedens patet, tum ex ſententiis Patrum aſſerentium, eſſe inſigne opus diuinæ omnipotentiæ Chriſtum fieri hic præſentem, tum etiam, quia ſi non eſt realis effectus, nihil erit, niſi fortaſſe aliqua ſignificatio, vel metaphora. Et confirmatur primo, quia ratione huius præſentiæ vere ac realiter Chriſtus à nobis ſumitur, & intra nos exiſtit, ſed hæc & ſimilia aliquid reale ſunt, alioquin incidemus in hæreſim Caluini dicentis, ſola fide apprehendi. Confirmatur ſecundo, quia hæc præſentia eſt fundamentum veræ relationis realis, propinquitatis & diſtantiæ: Chriſtus enim exiſtens in altari, realiter eſt nobis propinquior, quam ante conſecrationem: ergo neceſſe eſt, hanc præſentiam aliquid rei eſſe.

Scotus.

Conc. Trid.

Hæc præſentia dicit aliquid aliud præter ſubſtantiam corporis Chriſti

Dico ſecundo. Hæc præſentia realis, præter ipſam ſubſtantiam Corporis Chriſti, dicit aliquid intrinſece illam afficiens, explicatur & probatur, quia corpus Chriſti eſſe præſens in hoc ſacramento, inprimis requirit, vt ſubſtantia corpus Chriſti ibi adſit, & contineatur, quod per ſe notum eſt in fide: hoc enim ſenſu probauimus hactenus Chriſti præſentiam. Deinde, illum adeſſe ibi, aliquid eſt, quod ante conſecrationem non erat, & non eſt denominatio extrinſeca in ipſo corpore Chriſti: quia, cum ante conſecrationem non eſſet Chriſtus, niſi tantum in cœlo, intelligi non poteſt, vt denuo fiat realiter præſens terræ, & propinquus rebus, à quibus antea diſtabat, illis non mutatis, per ſolam extrinſecam denominationem, abſque aliquo nouo modo reali in ipſo corpore Chriſti. Confirmatur, quia nulla eſt forma realis extrinſeca, à qua poſsit hæc denominatio prouenire. Dices, poſſe ſumi à ſpeciebus, abſque alio modo inhærente corpori Chriſti, ſicut Verbum diuinum denominatur, Homo, ab humanitate illi vnita, ſine nouo modo in ipſo Verbo exiſtente. Reſpondeo, poſſe quidem Chriſti corpus denominari ab ſpeciebus contentum, vel aliquo modo vnitum illis, & quodammodo etiam panem ſacramentalem, tamen hæ denominationes ſupponunt Chriſtum realiter præſentem ſub ſpeciebus, quæ præſentia, non poteſt eſſe tantum denominatio extrinſeca ab illis, ſed requirit nouum modum exiſtendi in ipſo corpore: nam ante conſecrationem, Chriſtus non erat præſens loco, vel ſpacio, in quo ſunt ſpecies, vel ſpeciebus ipſis: & ideo non poſſunt ſpecies tribuere formaliter corpori Chriſti, vt ſit præſens, niſi ipſum corpus in ſe aliter ſe habeat, alioquin manens in ſolo cœlo poſſet denominari extrinſece præſens à ſpeciebus: vt in exemplo adducto, ſi Verbum diuinum ante incarnationem non eſſet vbique, impoſsibile fuiſſet realiter coniungi humanitati in vtero B. Virginis, niſi prius intelligeremus, acquirere ibi modum præſentiæ, quo fieret ab humanitate indiſtans, licet modus vnionis nihil illi poſtea ſuperadderet: nunc autem non indiguit noua præſentia, quia per ſuam immenſitatem eſt vbique præſens. Aliter etiam explicatur, nam ſi vera eſſet fictio hæreticorum dicentium, Chriſti humanitatem eſſe vbique, tunc veriſsimum eſſet, non oportere, vt per conſecrationem adderetur corpori Chriſti aliqua præſentia, vel modus intrinſecus, ſed ſola denominatio, vel vnio ſpecierum: ipſa tamen vbiquitas eſſet realis & intrinſecus modus in ipſa Chriſti humanitate, nam ratione illius eſſet veluti diffuſa realiter per omnes res, & intime in illis: ſuppoſita ergo fidei veritate, quod ante conſecrationem humanitas non eſt vbiq;, nec realiter intra ſpecies, aut indiſtans ab illis, neceſſe eſt, vt hæc præſentia, quam per conſecrationem acquirit, ſit aliquid intrinſece afficiens, aut denominans ipſum Corpus Chriſti.

Eſt etiam aliquid ex natura rei diſtinctum ab ipſa ſubſtantia Chriſti.

Dico tertio, Hæc præſentia eſt aliquid ex natura rei diſtinctum à ſubſtantia corporis Chriſti, & ab omnibus accidentibus, quæ in cœlo habet. Probatur, quia neque ex vi ſubſtantiæ, neque ex vi omnium illorum accidentium ſit realiter præſens, aut indiſtans à ſpeciebus, illis immutatis manentibus, ſecundum præſentiam realem ſeu localem: quod tamen habet ex vi huius præſentiæ. Secundo hæc præſentia acquiritur corpori Chriſti, per nouam actionem realem: ergo neceſſe eſt, vt aliquid addat ex natura rei diſtinctum. Simile argumentum eſt, quia hæc præſentia poteſt amitti, integra manente ſubſtantia corporis Chriſti & omnibus accidentibus, quæ habet in cœlo: & tunc aliquid reale amittitur inhærens corpori Chriſti: ergo neceſſe eſt, eſſe aliquid ex natura rei diſtinctũ ab iis, quæ manent in illo. Qui enim intelligi poteſt, vnum realiter ſeparari ab alio, & per actionẽ realẽ poſſe illi addi, abſq; aliqua diſtinctione, quæ in

quæ in reipſa ſit? Vnde ſimili argumento concludimus, ſubſiſtentiam diſtingui ex natura rei à natura, & vnionem humanitatis ab ipſa humanitate & motum localem à mobili, & figuram à quantitate, & ſic de aliis modis. Vna ſola ſupereſt difficultas: quia hinc ſequitur, corpus Chriſti mutari, cùm conſecratur, quod D.Thom. & Theologi negare videtur. Sed de hac re propria quæſtio eſt inf. inſtituenda: Nunc breuiter dico, non mutari mutatione, qua aliquid deperdat, ſed qua aliquid tantum acquirat.

Hæc præſentia ſolum eſt modus corporis Chriſti.

Dico quarto, hæc præſentia non eſt res omnino realiter diſtincta à corpore Chriſti, ſed ſolum modus eius. Probatur primò, quia nõ eſt neceſſaria alia diſtinctio, imo neque intelligi poteſt, rem fieri præſentem præſentia entitatiua, per aliam rem à ſe diſtinctam, vt, inductione facta in rebus omnibus, facilè videri poteſt. Et ratio non eſt alia, niſi quia hæc præſentia eſt tam intima, & propria cuiuſq; rei, vt maiorem diſtinctionem non patiatur: ſicut ergo figura propter eandem cauſam non poteſt intelligi realiter diſtincta à quantitate: ita neque hæc præſentia à re præſenti, quia non aliter fit præſens, quàm exhibendo ſeipſam. Deinde ita declaro: quia, vt ex metaphyſica conſtat, nullum prædicamentum affert per ſe entitatem ſuam, diſtinctam ab omnibus reliquis, niſi ſubſtantia, quantitas aut qualitas: reliqua autem omnia ſunt modi iſtorũ: hæc autem præſentia non eſt ſubſtantia quatenus à ſubſtantia corporis diſtinguitur, vt per ſe manifeſtum eſt, an vero ſit modus ſubſtantialis, infra dicam: hic enim non refert, quia, licet eſſe huiuſmodi, non eſſet res omnino diſtincta à ſubſtantia, ſed modus: quod autem non ſit etiam quantitas, per ſe notum eſt, nam potius eſt intellectu difficillimum, quomodo quantitas ſecum admittat hanc præſentiam, vt ex ſequentibus conſtabit. Denique hanc præſentiam non eſſe qualitatem aliquam conſtat, & ex effectu formali eius, quia ſolum facit, corpus eſſe hic, vel alibi, hic autem non eſt effectus qualitatis: tum præterea, quia omnis qualitas, quæcunq; illa eſſe fingatur, eſt indifferens ad hanc præſẽtiam, & poteſt illam mutare, & nunc eſſe hic & poſtea alibi, quod repugnat formali præſentiæ, vt ſic. Tandẽ hæc præſentia acquiri poteſt, ſine alteratione corporis per ſolam quaſi localem mutationem, nõ eſt ergo qualitas, atq; adeo neq; entitas omnino realiter à corpore diſtincta, ſed tantum modus eius.

SECTIO II.

Quid propriè in ſpecie ſua, & cuius prædicamenti ſit hæc præſentia.

Sunt qui dicunt hunc modum eſſe ſubſtãtialem D.Thom. *Con. Trid.*

Prima opinio eſſe poteſt, hanc præſentiam reuocari ad prædicamentum ſubſtantiæ, non vt ſubſtantiam integram, neque vt partem, ſed vt modum ſubſtantialem. Quam opinionem aliqui tribuunt D. Thomæ, eo quod quæſtione ſeq. arti. 3. & 4. dixerit, corpus Chriſti eſſe hic per modum ſubſtantiæ, & eodem modo citari poteſt Conc. Trid. quia dixit, corpus Chriſti eſſe hic ſubſtãtialiter. Et deinde explicari poteſt, quia corpus Chriſti fit hic per tranſſubſtantiationem: ergo acquirit aliquid ſubſtantiale: & non acquirit, niſi hunc modum, ergo. Denique corpus Chriſti ſuccedit hic, loco ſubſtantiæ panis, & ſupplet vicem eius, ſubſtando accidẽtibus ſine imperfectione: ſed hoc totum eſt munus ſubſtantiæ: ſubſtare enim accidentibus, proprius modus ſubſtantiæ eſſe videtur: erit ergo modus ſubſtantialis.

Alii eſſe relationem. Scotus. *Durand.*

Secunda ſententia eſſe poteſt, hanc præſentiam eſſe relationem, ita ſignificat Scotus, d.10.q.1.ar.1.& d. 11.q.1.art.1. 2. & 3. Vbi hanc præſentiam vocat reſpectum extrinſecus aduenientem, quem ſolum dicit fieri in corpore per actionem cõſecrandi. Sed, vt videbimus, Scotus ſolum differt in modo loquendi. Alia via tenet hanc ſententiam Durand. d. 11. q.1. vbi dicit, hanc ſolum eſſe præſentiam ordinis, & ita illam ponit ſolum in quadam relatione ordinis corporis Chriſti ad ſpecies, ratione cuius ita ſe illis exhibet, vt ſine ſui mutatione, poſſit in illis & per illas, aut vbicunq; illæ fuerint, operari: ſicut alias dixit, Angelum eſſe in loco, vel vbiq; per præſentiã ordinis, aut Chriſti animam deſcendiſſe ad inferos ſolum per eandem præſentiam. Præterea Caietan. q.79. art.6. ſentit eſſe ſacramentale corporis Chriſti, relatiuum eſſe: tribui etiam ſolet hæc opinio Capreol. d.10.q.1.art.3. ad 3. Durand. contr. 2. concluſ. ſed immeritò, vt videbimus.

Alii eſſe actionem qua Chriſtus ſuſtinet ſpecies vt per ſe ſint.

Tertia ſententia eſſe poteſt, hanc præſentiam eſſe actionem corporis Chriſti circa ſpecies, quas effectiue ſuſtinet, vt per ſe ſint: ſicut ſpiritualis ſubſtantia dicitur eſſe præſens corpori per actionem, vel operationem, quam circa illud exhibet, & eius præſentia nihil aliud eſſe videtur, quàm eius actio vel operatio: ſic ergo exiſtimari poteſt in præſenti, quia Chriſtus eſt præſens ſpeciebus modo indiuiſibili, & quaſi ſpirituali & angelico, cum non ſit modo quantitatiuo, ſed totus in toto, & totus in qualibet parte.

Prima concl. Præſentia hæc non eſt modus ſubſtantialis.

Dicendum eſt primo, hanc præſentiam non addere corpori Chriſti modum aliquem ſubſtantialem, qui ad prædicamentum ſubſtantiæ reuocari poſſit. Hæc concluſio eſt communis Scholaſticorum, vt exiſtimo: omnes enim fatentur, quicquid eſt in hoc ſacramento, præter ſubſtantiam Chriſti, quod pertinet ad modum exiſtendi hic, eſſe accidens in corpore Chriſti. Dicunt verò quidam, eſſe accidens prædicabile ſeu in modo prædicationis, non verò prædicamentale, ſeu in eſſentia ſua. Hoc autem eſt contra ſenſum Theologorum, vt conſtabit facile legenti eorũ ſcripta, & ex his, quæ tam hic, quam infra diſputantes de tranſſubſtantiatione, afferemus. Et ratione patet, quæ primo ſumi poteſt ex ratione modi ſubſtantialis: eſt enim de ratione huius modi, vt ad compoſitionem, ſeu ad complementum ſubſtantiæ intrinſece pertineat: quia ſi ſubſtantia eſt in ſuo genere omnino integre completa, & conſtituta, omnis modus illi adueniens eſt prorſus extra rationem ſubſtantiæ, quod poteſt inductione facta facile ſuaderi. Vnio enim, verbi gratia, formæ cum materia, modus ſubſtantialis eſt: quia intrinſece concurrit ad compoſitionem naturæ: ſubſiſtentia ſimiliter eſt modus ſubſtantialis, quia intrinſece pertinet ad cõſtitutionem perſonæ. Vnde in humanitate Chriſti, vt vnio eſſet ſubſtantialis modus, neceſſarium fuit, vt illa mediante fieret alius modus compoſitionis perſonæ: è contrario verò extenſio, verbi gratia, localis, & omnis alius modus ſimilis, non eſt ſubſtantialis, quia iam nõ pertinet ad conſtitutionem ſubſtantiæ in ſuo genere eſt ergo illud de neceſſitate, & eſſentia talis modi. Et ratio eſt per ſe nota, quia, niſi modus ſit huiuſmodi, non eſt, cur magis pertineat ad ſubſtantiam, quam omnes modi aliorum prædicamentorum: loquor enim de modo pertinente ad ſubſtantiam in facto eſſe vt abſtineam ab ipſo fieri, vel productione ſubſtantiali, quam etiam multi vocant ſubſtantialem modum. Quod, ſi verum eſt, etiam id habet, quatenus aliquo modo conſtituit ſubſtantiam, ſeu ad illam terminatur. Sed hæc diſputatio nunc noſtra non refert, quia hic modus præſentiæ non eſt fieri ſubſtantiæ, ſed afficit ſubſtantiam in facto eſſe. Quod autem modus ſic afficiens ſubſtantiam non pertineat aliquo modo ad complementum, vt ſubſtantialis eſſe: probatur, quia corpus Chriſti tam plene conſtitutum, & integrum ſubſtantialiter eſt in cœlo, ſine hac præſentia, ſicut in ſacramento.

Item, in nulla alia re ſola præſentia pertinet ad cõplementum ſubſtantiæ eius (de rebus creatis loquor) vt patet in præſentia angeli, & in præſentia, quam corpus Chriſti habet in cælo. Deniq; ipſum nomen præſentiæ hoc denotat, quod non conſtituit rem exiſtẽtem, ſed rem, quæ iam exiſtit, facit præſentem localiter, vel quaſi localiter, vt ita dicam. Secundò probatur

tur concluſio, quia tria poſſunt intelligi in corpore ſub ſpeciebus. Primum eſt, quod eſt intime in illis, & realiter indiſtans ab illis. Et de hoc manifeſtum eſt, non poſſe eſſe ſubſtantialem modum, id eſt, pertinentem ad prædicamentum ſubſtantiæ, ſicut patet à ſimili, in Angelo, & in quantitate: cuius præſentia non pertinet ad quantitatem, ſed ad Vbi. Item, quia hæc præſentia, quoad hoc per mutationem quaſi localem mutatur, ſine ſubſtantiali mutatione, vt ſtatim explicabitur, etiam in Corpore Chriſti, quando in hoc ſacramento eleuatur, aut circumfertur. Secundum, quod in hoc ſacramento intelligitur, eſt quidam indiuiſibilis modus exiſtendi corporis Chriſti, quia eſt totum in totis, & totum in qualibet parte ſpecierum. Et hoc non magis poteſt eſſe modus ſubſtantialis, quam præcedens: quia hæc in re non ſunt duo, ſed tantum conceptu, per modum genericæ, & ſpecificæ rationis: illa enim ratio præſentiæ, communis eſt ad indiuiſibilem & diuiſibilem præſentiam: & in corpore Chriſti, prout hic exiſtit, illa præſentia conſtituta eſt in ſpecie præſentiæ indiuiſibilis, quam ſpecificationem infra ſum latius explicaturus: ſi ergo præſentia illius corporis non eſt ſubſtantialis modus neque talis præſentia ſubſtantialis modus erit: ſicut in Angelo præſentia indiuiſibilis, quam habet in loco, non eſt modus ſubſtantialis, tum, quia nullo modo conſtituit ſubſtantiam Angeli, tum etiam, quia hic modus facile tranſmutatur, cum tamen Angelus ſubſtãtialiter immutabilis ſit. Vnde, ad hoc magis explicandum, aduertendum eſt, duo poſſe in Angelo conſiderari. Vnum eſt, eſſe ſubſtantialiter indiuiſibilem. Et hic modus eſt ſubſtantialis, & eſſentialis in Angelo. Alterum eſt, eſſe in loco, ſeu præſentem modo indiuiſibili. Et hoc eſt accidentale, & amitti poteſt, vel mutari per modum localem: ſicut è contrario in ſubſtantia corporea eſſe ſubſtantialiter extenſam in ſe, eſt modus ſubſtantialis & immutabilis: eſſe autem extenſam in loco, ſeu in præſentia ad locum, eſt accidentale: corpus autem Chriſti in hoc ſacramento, non participat indiuiſibilitatem ſubſtantialem Angeli: nec caret ſubſtantiali extenſione: hoc enim contradictionem implicat, quia ſubſtantialis extenſio, eſt de intrinſeco conceptu ſubſtantiæ materialis, vt infra dicam: participat ergo ſolum modum indiuiſibilis præſentiæ, qui accidentalis eſt in proprio ſubiecto, ſcilicet, in ſubſtantia ſpirituali: ergo multo magis in inferiori, à quo participatur: proprietates enim connaturales ſuperiori naturæ, non participantur ab inferiori, niſi medio accidente præſertim ſi talis proprietas accidentalis ſit. Confirmatur, quia etiam quantitas Chriſti participat hunc modum præſentiæ & tamen non participat modum ſubſtantialem. Denique hic modus opponitur directe modo exiſtendi in loco diuiſibiliter, ſeu accidentaliter: ergo eſt accidentalis, ſicut ille, ſunt enim eiuſdem ordinis. Tertio conſiderari poteſt in corpore Chriſti modus vnionis ad ſpecies ſacramentales. Et hic videri poſſet ſubſtantialis, ſicut in anima rationali informante corpus, quamuis præſentia ipſa quaſi localis, non ſit modus ſubſtantialis, tamen modus vnionis ad corpus eſt ſubſtantialis. Sed neque hoc dici poteſt in præſenti: tum, quia in corpore Chriſti reuera nullus eſt talis modus vnionis, qui ſit aliquid in ipſo, præter præſentiam & actionem, per quam talis præſentia fit, quæ non poteſt magis eſſe ſubſtantialis, quam ipſa præſentia: tum præterea, quia, etiam ſi admitteremus talem modum vnionis, ille non poteſt eſſe ſubſtantialis, vtrumque vero oſtendam ſectione ſequenti. Nec D. Tho. in 1. ſent. citatus huic contradicit aſſertioni: aliud eſt enim, Chriſtum eſſe hic per modum ſubſtantiæ, aliud eſt, eſſe per ſubſtantialem modum: hoc enim poſterius eſt falſum, vt oſtenſum eſt: prius tamen eſt verum: tantum enim ſignificat, modum illum, quamuis accidentalis ſit, eſſe tamen proportionatum ſubſtantiæ, ſecundum rationem ſuam, ſeu afficere illam modo accommodato ſubſtantiæ vt ſic, non prout natura quantitatis requirit, ſicut Angelus eſt præſens per modum ſubſtantiæ, non autem per ſubſtantialem modum. Et idem dici poteſt de illo termino, ſubſtantialiter, quo vſum eſt Con. Trid. quamuis propria mens Concilij ſolum fuerit dicere: totam ſubſtantiam Chriſti vere eſſe hic præſentem. Cætera, quæ in illa prima opinione dicebantur, nullius ſunt momenti, vt ex dicendis patebit.

2. Concluſ.

Hæc præſentia non eſt propriè relatio prædicamentalis.

Capreolus.

Dico ſecundo: Hæc præſentia non eſt proprie relatio prædicamentalis, ſeu ſecundum eſſe, ita docuit Capreol. in 4. d. 10. q. 1. ad argumenta Aureoli, contra 1. concl. & Caiet. fortaſſe non contradicit ſed intendit: quod in vltima concluſione dicam: Scotus etiam in re non diſſentit, ſed ſolum in modo loquendi: ille enim omnes modos abſolutos, qui per aliquam habitudinem à nobis explicantur, extrinſecos reſpectus vocat, vt modum vnionis humanitatis cum Verbo: & Vbi quantitatis: quibus exemplis hic vtitur. Probatur autem concluſio, quia hæc inprimis non poteſt eſſe relatio rationis, quia oſtenſum eſt, hanc præſentiam eſſe aliquid reale: Deinde nec poteſt eſſe relatio realis: primo, quia eſt fundamentum relationũ realium propinquitatis & diſtantiæ, quæ ſine mutatione terminorum reſultant in corpore Chriſti, facta in eo hac præſentia: illa autem nullum habet fundamentum, ex quo reſultet, ſed potius per ſe fieri poteſt propria actione ſeu mutatione, vt etiam Scotus concedit, & ex ſequentibus conſtabit. Rurſus non habet terminum realem, à quo eſſentialiter pendeat: nam maxime à ſpeciebus: at vero licet de facto deſtructis his ſpeciebus, Corpus Chriſti amittat hanc præſentiam, tamen non eſt id eſſentiale: poſſet enim Deus, deſtructis ſpeciebus, immutatum conſeruare Corpus Chriſti, vel ſub aliis ſpeciebus, vel ſub nullis: nulla enim repugnantia vel contradictio in hoc intelligitur, ſicut videre licet in duobus corporibus, ſi diuina potentia intime ſibi inuicem præſentia per penetrationem conſtituantur. Item, in præſentia quam Angelus habet in cœlo, & in omni alia ſimili: licet enim, quoad relationem mutuam, quam ego, ad tollendam æquiuocationem, voco relationem intimæ propinquitatis) manere non poſſit vnum ſine alio, tamen, quoad intrinſecum modum præſentiæ, quem res habet, quamdiu non mutatur, ſeu quem intrinſece requirit, quando mutatur localiter, nunquam vna res pendet ab alia, cui eſt propinqua: ergo hæc præſentia nullam habet proprietatem veræ relationis realis. Et confirmari poteſt exemplo præſentiæ quantitatis, & præſentiæ Angelicæ, quæ ſine dubio relationes verè dici neutiquam poſſunt. Neque contra hanc concluſionem aliquid in ſecunda ſententia aſſerebatur, quod reſpõſionem poſtulet. Quod autem Durandus dicebat de præſentia ordinis, non ſolum falſum, ſed erroneum eſt, ſicut exempla, quæ adducit de deſcenſu ad inferos, per ſolam præſentiam ordinis, & de vbiquitate Angelorum, erronea ſunt, vt ex propriis locis cõſtat.

Sententia Durandi erronea.

In præſenti vero deſtruit Durand. veritatem realis præſentiæ & realis ſumptionis Corporis Chriſti in hoc ſacramẽto: quia illa præſentia ordinis, tantum requirit præſentiam ſecundum virtutem, & efficaciam, non ſecundum rei entitatem & ſubſtantiam. Vnde, ſi Corpus Chriſti, exiſtens tantum in cœlo per eſſentiã & ſubſtantiam ſuam, haberet ſufficienter virtutem applicatam ad operandum in terra, vel in quolibet corpore diſtãte, ſine ſui mutatione, diceretur illo modo, eſſe præſens omnibus rebus præſentia ordinis: ergo, ſi tantum hoc modo exiſtit in hoc ſacramento, non eſt verum, eſſe in eo ſubſtantialiter, & reuera indiſtans à ſpeciebus, per entitatem ſuam, ſed ſatis erit, quod habeat applicatam virtutem: quomodo probabile valde eſt, eſſe etiam in baptiſmo, & in aliis ſacramentis, quia, vt ſupra dixi, probabile eſt, in omnibus, & cum omnibus immediate operari, illa ergo ſententia Durandi in hoc

ſenſu

ſenſu hæretica eſſet: ſi autem quolibet alio modo eam interpretetur procedent rationes factæ.

Hæc præſentia non eſt actio Chriſti circa ſpecies.

Dico tertio : Hæc præſentia non eſt actio aliqua corporis Chriſti circa ſpecies. Probatur, nam interrogo, quænam actio ſit : dicunt aliqui, eſſe actionẽ, quà Chriſtus eleuat ſpecies veluti in actu primo, vt ſint proximum inſtrumentum gratiæ. Sed hæc tantum ſunt voces, quia illa nulla actio eſt circa ſpecies : quia ſi eſt actio, aliquid operatur : Chriſtus autem nihil operatur in ſpeciebus, quo in actu primo eleuentur, quia, vt ſupra de ſacramentis in genere dixi, hæc inſtrumenta nullam virtutem inhærentem recipiunt, quæ ſit per modum actus primi : dicuntur ergo ſpecies eſſe eleuatæ ſolum, quia præſentem continent Chriſtum, ratione cuius habent paratum concurſum proportionatum ad efficiendam gratiam. Alij dicunt, hanc actionem eſſe, qua corpus Chriſti effectiue ſuſtentat accidentia vt per ſe ſint, & hæc actio eſt poſſibilis & probabilis, vt dicam dubio ſequenti : tamen eſt incerta, cum tamen præſentia certiſsima ſit: quod eſt aliquod indicium, actionem non eſſe præſentiam ipſam. Deinde certum mihi eſt, talem actionem non eſſe neceſſariam ad præſentiam, quia licet Deus conſeruet ſpecies ſeparatas, medio corpore Chriſti, tamen poſſet ſeipſo, immediate conſeruare, corpore Chriſti immutato manente : hoc enim nõ repugnat, cum intellectus optime concipiat duas res ſibi inuicem præſentes, ſeu intimè propinquas, ſine mutua actione : ergo ſignum eſt, præſentiam non eſſe actionem. Præterea illa actio, ſi eſt, non eſt ſubiectiuè in corpore Chriſti, ſed in ſpeciebus : eſt enim per modũ actionis tranſeuntis, quæ identificatur cum termino: oſtendimus autem ſupra, præſertim hanc eſſe in ipſo corpore Chriſti : non igitur eſt actio ab illo fluens. Denique hæc præſentia fit virtute, & efficacia verborum: actio autem corporis Chriſti circa ſpecies non fit per actionem verborum: tum, quia ad actionem non eſt alia actio, tum etiam, quia prius intelligũtur verba habere ſuum effectum, & terminum ſuæ actionis, & poſtea ſubſequi, ſi quæ eſt actio inter corpus & ſpecies: actio ergo non eſt præſentia.

Obiectio.

Obiicies, quia corpus Chriſti eſt hic præſens, ratione conuerſionis panis in ipſum, vt D. Thom. art. ſequenti, & ſæpe alias loquitur : ergo conuerſio eſt ratio huius præſentiæ: at vero conuerſio eſt actio, ergo. Confirmatur, quia ſubſtantia non eſt præſens alicubi, niſi aut per quantitatem, aut per actionem, ſed corpus Chriſti, non eſt hic præſens, ratione quantitatis, quia non eſt quantitatiuè, ergo :

Reſponſio. Scotus.

Reſpondetur ad argumentum, cum Scoto d. 10. q. 2. conuerſionem eſſe veluti viam ad hanc præſentiam, ſiue per ſe primo, ſiue ſecu[n]d[a]rio ad illam terminetur, de quo poſtea: nõ eſt tamen ipſa [for]ma[li]s præſentia in facto eſſe : & argumentum claru[m e]ſt, quia conuerſio in inſtanti tranſit, præſentia aut permanet.

Hæc præſentia non eſt paſsio aliqua.

Et hoc argumentum obiter ẽt declarat, hanc præſentiam non eſſe paſsionem aliquam, in corpore Chriſti receptam, ſed terminum illius actionis, quæ fit circa corpus Chriſti in hoc ſacramento, ſiue illi actioni proprie reſpondeat paſsio, ſiue non : & ſiue ſit terminus primarius ſiue conſequens : præſentia enim vt ex ipſis terminis clarum eſt, non dicit aliquid conſiſtens in fieri, ſed id, quod permanet & factum eſt. Ad confirmationẽ abſolutè reſpondeo, negando aſſumptionem : tamen ob maiorem claritatem, quando aliqua ſubſtantia dicitur eſſe alicubi, duplex reſpectus poteſt importari. Primus, qui ſolet dici tranſcendentalis, qui conſiſtit in dicto modo præſentiæ, & hoc ſenſu negaui illud antecedens : quia ſubſtantia non per actionem, ſed per ſeipſam & modum ſibi intrinſecum eſt, vbicunque eſt: ſicut quantitas per ſeipſam & modum ſuum, eſt, vbi eſt præſens, quamuis extrinſeco corpore non circumſcribatur, vt in vltima ſphæra videre licet. Alio tamen modo dicitur res eſſe alicubi, id eſt, in aliquo corpore extrinſeco, quod contingit, vel à quo circumdatur. Et in hoc modo dicitur vna res eſſe in alia, media quantitate: & quando deeſt quantitas, dicitur metaphoricè eſſe in alia, vel contingere aliam, media actione, & hoc ſenſu dici poſſet corpus Chriſti eſſe aliquo modo in ſpeciebus per actionem, quà illas ſuſtentat: de qua inferius dicemus : nunc enim ſolum agimus de propria & intrinſeca præſentia.

Præſentia hæc reducitur ad prædicamentũ Vbi.

Dico quarto : Hæc præſentia eſt modus realis corporis Chriſti, qui ad prædicamentum Vbi reducitur, quia maximam proportionem habet cum illo modo quo res eſt alicubi: ita D. Thom. in 4. d. 10. q. 1. art. 3. q. 1. ad 1. Capreol. ibid. 10. q. 1. artic. 3. ad argumenta contra primam concluſionem. Ferrar. 4. cõtra Gent. c. 63. & idem ſupponunt omnes authores, qui rationẽ huius modi, ſimpliciter dicunt, Chriſtum eſſe in pluribus locis. Hugo Vict. lib. 2. de ſacramen. p. 8. c. 11. Bonau. d. 11. ar. 1. q. 1. 2. & 3. Durand. q. 1. Scot. d. 1. q. 1. & 2. Palud. q. 1. Maior q. 4. Gabr. qu. 3. & lect. 43. & 46. in Cano. Alanus lib. 1. de Eucha. c. 38. nec ſolum Scholaſtici, ſed etiam ſancti Patres ita loquuntur, vt videre licet in Chryſoſt. Homil. 24. in 1. ad Corinth. Hom. 16. ad Hebræos, & aliis, quos diſput. præcedenti ſect. 4. citaui. Quin etiam fauet Concilium Trid ſeſſ. 13. ca. 1. dicens : Neque hæc inter ſe repugnant, vt Chriſtus in cœlo aſsideat, iuxta modum exiſtendi naturalem, & vt multis aliis in locis ſacramentaliter præſens, ſua ſubſtantia nobis adſit.

D. Thom. Capreol. Ferrar. Hugo Vict. Bonau. Durand. Scotus. Paludan. Maior. Gabriel. Alanus. S. Chryſ. Conc. Trid.

Ratione probatur, primo ex dictis, quia cum hic modus realis ſit, oportet ad prædicamentum aliquod reuocari, ſed ad nullum aliud pertinere poteſt, vt de ſex primis aperte oſtendimus, & de tribus aliis, Situ, Quando & Habitu eſt per ſe clarum : quia Situs ſupponit Vbi quantitatiuum, & eſt modus eius. Quando vero, quia vel eſt tempus extrinſecum, vel eſt intrinſeca duratio, quæ ſupponit rem, quæ durat, & ita etiam hic duratio præſentiæ ſupponit præſentiam. Habitus vero eſt res extrinſeca, quamquam reſpectu ſpecierum ſit cum eo aliqua proportio, vt ſtatim dicam. Tantum ergo ſupereſt prædicamentum Vbi. Quod vero cum eo habeat cõuenientiam, ita declaro : quia in corpore exiſtente in loco, præter ſuperficiem ambientem, eſt modus præſentiæ corporis, vt replentis hoc ſpatium, qui modus manet mutatis ſeu fluentibus ſuperficiebus ambientibus, ſi corpus non mutetur, & corrumpitur, mutato corpore, et ſi ſuperficies ambiens eadem ſit: & in vltima ſphæra, quæ non circumſcribitur corpore, optime intelligitur hic præſentiæ modus : ita ergo in Chriſti corpore intelligimus, intime adeſſe præſens ſpeciebus, & ſpatio earum, quod ipſę replent: hic ergo modus ſimilitudinem habet cum modo locali : quãquam differat à modo proprio quantitatis, quod illa eſt tota in toto, & pars in parte ſpatij: Chriſtus autem eſt totus in toto, & in ſingulis partibus, vt infra dicemus. Explicari præterea poteſt, quia in ſubſtantia panis duo conſiderari poſſunt, alterum eſt ſubſtantia ipſa alterum eſt modus præſentiæ localis, quem ſub ſpeciebus habet: nam, licet per quantitatem dicatur eſſe in loco, ita, vt repleat & corporaliter occupet illum, tamen propriam præſentiam per ſeipſam habet, eamque retinere poſſet per diuinam potentiam deſtructa quantitate, ipſa ſubſtantia in cæteris omnibus immutata manente, & cum eadem propinquitate, vel diſtantia ad centrum, vel polos : ſic ergo in ſubſtantia corporis Chriſti, quæ ſubſtantiæ panis ſuccedit, præter rationem ſubſtantiæ, ſimilis modus cõſiderandus eſt : & eodem modo explicari poteſt hæc præſentia, per ſimilitudinem, ſeu proportionem cũ præſentia Angeli, ad corpus vel ſpatium in quo exiſtit. Et confirmatur, quia hic modus eſt fundamentum rationis diſtantiæ, & propinquitatis: hoc autem in corporibus fundamentum pertinet ad prædicamentum Vbi. Deinde hic modus amitti, & acquiri poteſt per mutationem, ſalua rei ſubſtantia, & omni qualitate & quantitate, quod etiam accidit corporibus in mutatione loci, ergo.

Sed occurrebant hoc loco variæ difficultates. Prima, an, ratione huius præſentiæ, poſsit Chriſtus dici eſſe in loco. Secunda, an circumſcriptiuè, vel definitiue. Tertia, quomodo hæc præſentia poſsit ſimul eſſe in corpore Chriſti, cum præſentia, quam habet in cœlo. Sed priores duas difficultates tractat Diuus Thomas quæſt. ſequenti. Tertia vero coniuncta eſt cum illis: & ideo commodius agemus de omnibus poſt ſectio. 1. diſputationis ſequentis, intellecta prius ſpecifica ratione huius præſentiæ, quam ibi explicabo: lege interim Capreolum d. 10. qu. 1. artic. 2. & 3. in argum. Durand. & Aureol. contra primam concluſionem.

Capreol.

Eſſe ſacramētale Chriſti præter præſentiam connotat habitudinē ad ſpecies.

Dico tandem vltimo in hac quæſtione, eſſe ſacramentale corporis Chriſti in hoc ſacramento, præter hanc præſentiam, connotare habitudinem aliquam ad ſpecies, ſub quibus continetur. Hanc concluſionem ſumo ex D. Thoma q. ſequenti artic. 7. Et poteſt explicari: quia, quando ſub ſpeciebus mutat locum vel circumfertur, reuera, mutat illum intrinſecum modum præſentię, quem hactenus explicuimus: quia alibi eſt, quam antea, & ſubſtantialiter replet diuerſum ſpatium, & mutat relationes propinquitatis & diſtantiæ ſine mutatione terminorum; & tamen non cenſetur mutare ſimpliciter eſſe ſacramentale, quia retinet habitudinem ad eaſdem ſpecies: ſicut enim manet idem ſacramentum & ex vi eiuſdem conſecrationis: ita & idem eſſe ſacramentale: ergo ſignum eſt, hoc eſſe ſacramentale, non conſiſtere in ſolo illo modo intrinſeco, ſed quaſi formaliter connotare talem habitudinem ad has ſpecies. Quæ etiam habitudo variari poteſt, immutato manente modo intrinſeco præſentiæ: poſſet enim Deus mutare has ſpecies, & alias loco illarum ſubſtituere, corpore Chriſti eodem modo manente: & tunc mutaretur habitudo ad ſpecies vel denominatio ab illis proueniens, & non per abſolutam mutationem Chriſti, ſed per mutationem alterius, ſ. ſpecierum, atque adeo ſine variatione modi intrinſeci præſentiæ. Quæ autem ſit hæc habitudo ad ſpecies, poteſt diuerſis modis explicari. Primo ex Aug. 5. de Trin. c. 10. vt ſit habitudo ſignati ad ſignũ: quia ratio ſacramenti in ſignificatione conſiſtit; & Chriſtus ſemper per eaſdem ſpecies ſignificatur, quãdiu ſub illis, & cum illis dicit habitudinem ad eundem effectum ſacramentalem, ſed hæc ſignificatio ſolum addit relationem fundatam in prædicto reali modo præſentiæ corporis, & continentia ſpecierum. Secundo Capreol. & Ferrar. ſupra explicant per comparationem, ad prædicamentum Habitus, ad quod dicunt reuocari hoc eſſe ſacramentale, quantum ad hanc habitudinem, quia ſicut Habitus eſt quid extrinſecum, & quodammodo continet hominem veſtitum, ita ſpecies reſpectu corporis Chriſti, quaſi extrinſece continent & denominant illud. Tertio explicari poteſt per relationem intimæ propinquitatis: nam licet præſentia non ſit relatio, tamen ex illa conſequitur, ſi adſit terminus cum proportionata præſentia, hoc igitur eſſe ſacramentale corporis Chriſti, præter intrinſecam præſentiam, requirit relationem ad ſpecies ſibi etiam præſentes. Quarto etiam explicari poteſt hæc habitudo conſiſtere in vera & reali vnione inter corpus Chriſti, & ſpecies: de quo modo, quia longam habet controuerſiam, ſectio. ſeq. inſtituemus. Ex his obiter colligitur, hoc eſſe ſacramentale, prout includit hæc omnia, non fieri per ſe primo per aliquam actionem, ſed fieri fundamentum præſentiæ, inde vero reſultare alias relationes, vel denominationes.

Capreol. Ferrar

Differentia quæ eſt inter præſentiam & propinquitatem ad ſpecies explicatur.

Solum poſſet aliquis quærere, quare modus præſentiæ, qui conſideratur in ordine ad locum, vel ſpatium ſpecierum dicitur eſſe abſolutus, & intrinſecus corpori Chriſti, modus autem præſentiæ, & propinquitatis intimæ ad ſpecies dicitur tantum eſſe relatio vel denominatio extrinſeca. Reſpondetur, interrogationem hanc communem eſſe, tam corporibus, quam Angelis, & rebus omnibus, quę ſibi inuicem ſunt præſentes. Ratio ergo breuiter eſt, quia præſentia rerum inter ſe ſupponit modum exiſtendi rei ſecundum ſe, & in illo fundatur, & ex illo reſultat, & ideo, niſi res, quæ ſibi ſunt præſentes, aliud genus vnionis inter ſe habeant, ex vi ſolius præſentiæ, ſolum dicunt talem modum relationis. Et ſignum à poſteriori eſt, quia mutari poteſt per ſolam mutationem alterius extremi, & ſimiliter acquiri: at vero alius modus præſentiæ qui conſideratur in ordine ad ſpacium, non habet alium, in quo fundetur, vel ex quo reſultet, nec terminum realem, à quo pendeat, & ideo eſt modus abſolutus, & intrinſecus illius rei, quam afficit, & ex genere ſuo per ſolam propriam mutationem ſui ſubiecti acquiri & amitti poteſt.

SECTIO III.

Vtrum hæc præſentia includat realem ac veram vnionem Corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales.

PRæſentia vnius rei ad aliam ex vi, ac præciſa ratione ſua, ſolum requirit indiſtantiam, ac perfectam propinquitatem talium rerum inter ſe, & hanc præſentiam hactenus explicuimus, quid ſit: quoniam certum eſt, hanc ſaltem conuenire Corpori Chriſti, reſpectu ſpecierum ſacramentalium: Nunc ergo inquirendum ſupereſt an præter hanc præſentiam intercedat vnio quanquam n. omnis vnio præſentiam requirat vnibilium inter ſe, non tamen è conuerſo, omnia, quæ ſunt ſibi præſentia, ſunt inter ſe vnita.

1. Sententia eſt dari verã vnionem inter Chriſtum & ſpecies ſacramentales

In qua re prima ſententia referri poteſt, affirmans in hoc ſacramento eſſe veram vnionem inter Chriſtum & ſpecies, ineffabilem tamen, & incomprehenſibilem. Ita videtur ſentire D. Th. in 4. d. 11. q. 1. artic. 1. quæſtiun. 1. ad 1. vbi exponit Damaſ. lib. 4. de fidè c. 14. dicentem: Deum coniunxiſſe diuinitatem ſuam pane & vino, & feciſſe ea Corpus & Sanguinem ſuum: intelligendum eſſe, quantum ad ſpecies. quibus Chriſti Corpus diuinitati vnitum modo ineffabili coniungitur. Vnde Caiet. hic dicit hunc modum vnionis eſſe ineffabilem. & à Concil. Lateran. vocari: Continentis & cõtenti, & q. 76. a. 6. dicit, inter corpus & ſpecies intercedere nexum à ſolo Deo factum, quod non poteſt intelligi, niſi de vnione formali, quia vnio effectiua, de qua poſtea dicam, non poteſt à ſolo Deo immediatè fieri, implicat enim repugnantiam: Vtitur autẽ Caiet. ibi quibuſdam rationibus parum efficacibus, quas propterea omitto. In eadem ſententia videtur eſſe Aureol. apud Capreol. d. 10. q. 1. in argumentis cõt. 1. concl. & idem Capreol. ibi. q. 2. ad 1. Scoti contra 2. concl. Palud. q. 3. & vterque dicit corpus Chriſti, licet non ſit vnitum ſpeciebus, ſicut potentia actui, vniri tamen tanquam id, quod ſubiecto accidentium ſuccedit, & inſeparabiliter illis coniungitur vera vnione, quæ imperfectionem excludit, ſic etiam Sotus ibi q. 1. a. 6. dicit, corpus Chriſti aliquo nexu ſub ſpeciebus contineri, idem ſentit d. 9. q. 2. a. 1. ad 2. & 4. Scot. & latiſsimè a. 4. poſt recitatam 3. & 4. opinio. vbi præter præſentiam localem, requirit vnionem vt corpus Chriſti contineatur ſub ſpeciebus, eo modo, quo cõtinebatur ſubſtantia, ſecluſa inhærentia idem ſentit Ledeſ. 1. par. 4. q. 6. a. 4. dub. 5. qui præter præſentiam, requirit alium modum. Richard. a. 13. pag. 260. §. Intelligitur autem, dicit, Ex corpore & ſpeciebus conſtitui vnum ſacramentum, non ſolum vt ex ſigno & ſignato, ſed modo nobis ineffabili, & incomprehenſibili. & infra dicit: Intimius coniungi Corpus Chriſti ſpeciebus quam prius vniretur ſubſtantia panis, non ſolum ex Dei voluntate, ſed ex ipſo modo, quo ibi exiſtit: idem a. 14. pag. 301. In eadem ſententia eſt Alanus, libr. 1. c. 34. 35. 36. & 37. vbi licet affirmare non audeat, ſe tamen valde propenſum oſtendit, vt hypoſtaticam vnionem inter ſpecies & Chriſti Corpus concedat. Bellarminus libro 3. de Euchariſtia capite 18. & ſeq. Ioan. Heſſel. libro de Corpore Chriſti fol. 181. dicit:

Caietan. Conc. Later. Aureol. Capreol. Paludan. Sotus. Ledeſma. Richard. Alanus. Bellarm. Ioan. Heſſel

Corpus

Claudius. Corpus Chriſti arctius coniungi accidentibus, quam Angelus corpori aſſumpto coniungatur, idem ſentit Claudius repetitione quinta, capite tertio, quatenus dicit corpus Chriſti ſupplere vicem Subiecti, & repetitione nona, capite 6. fol. 139. pag. 2. dicit, eſſe vnionem arctiſsimam non inhærentiæ, nec hypoſtaticam ſed ſacramentalem. Fundamenta huius ſententiæ varia afferuntur, vt, verbi gratia, quia ex corpore Chriſti & ſpeciebus fit vnum ſacramentum: ergo oportet, vt intercedat vera vnio. Sed hoc & ſimilia non habent difficultatem, quia, vt conſtat, ad compoſitionem ſacramenti non requiritur vnio phyſica inter componentia, ſed ſatis eſt propinquitas ſeu præſentia cum mutua relatione: quia ſacramentum non eſt vnum per ſe, nec phyſicum, ſed artificiale. Duo igitur ſunt, quæ nonnullam difficultatem habent, primum eſt, quia niſi intercedat vnio inter corpus & ſpecies, fieri non poteſt, vt corpus Chriſti inde excludat formaliter ſubſtantiam panis, per intrinſecam incompoſsibilitatem: Sola enim præſentia realis non eſt formaliter incompoſsibilis cum ſubſtantia, nec cum exiſtentia eius, nec cum vnione, quam cum ſuis accidentibus habet: Eſt enim ibi ſubſtantia corporis Chriſti indiuiſibiliter, & per modum ſubſtantiæ: hoc autem modo non repugnat, quod ſit intime præſens quantitati panis: Conſequens autem eſt falſum, quia alias non poſſet eſſe vera conuerſio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, quia duo termini, niſi formaliter inter ſe repugnent, non poſſunt, ex vi eiuſdem actionis, ſeu conuerſionis, vnus in alium conuerti. Secundum fundamentum ſumitur ex quadam veluti communicatione idiomatum inter ſpecies, & corpus Chriſti, nam viſis, tactis, fractis, aut motis ſpeciebus, dicitur corpus Chriſti, videri, tangi, frangi, moueri: ergo naſcitur hoc ex aliqua vnione, ſicut ex ſimili communicatione inter humanitatem, & Verbum colligunt ſancti Patres vnionem inter illa, vnde comparant ſæpe hanc compoſitionem ex carne Chriſti & accidentibus panis, cum illa vnione ex carne & Verbo, vt refert late Claudius repetitione 8. capite 4. & hoc maxime conuincit communicatio in motu, nam, motis ſpeciebus mouetur per accidens corpus Chriſti, quod non poſſet ex natura rei conſequi niſi vera & realis coniunctio inter ea intercederet: ſimile argumentum ſumi poteſt ex ea, quod corruptis ſpeciebus, ſtatim deſinit eſſe ibi corpus Chriſti, quia amittit vnionem, ſicut deſineret ſubſtantia panis, cui corpus ſucceſsit, vt ſignificauit D. Thom. q. 77. art. 4. dicens: Corpus Chriſti deſinere eſſe hic, corruptis ſpeciebus, quia ſuccedit ſubſtantia panis. Item, ex vi huius vnionis, accidentia ſeparata habent vim efficiendi, quidquid poſſent facere coniuncta ſuæ ſubſtantiæ, vt ait Bonauentura. d. 11. artic. 1. q. 3. *S. Bonau.* Denique, ratione huius vnionis, vere ac proprie deſignatur corpus Chriſti, dicendo. Hoc eſt corpus, quia illud pronomen proprie non deſignat, niſi quod realiter continetur & coniungitur cum his accidentibus ſenſibilibus.

2. Sentent. negat omnem vnionem realē. Scotus Gabriel. Okam. Maior Argen. Aliaco.

Secunda ſententia negat omnem vnionem realem inter Chriſtum & ſpecies, præter inſeparabilem præſentiam ex pacto diuino, ita ſentit Scotus diſt. 10. q. 1. Gabriel ibi. art 2. concl. 10. & lect. 47. in can. vbi dicit: At. Okam, idem Maior. d. 10. q. 6. & Thom. de Argen. q. 2. art. vltimo, Petrus de Aliac. q. 5. artic. 2. quatenus dicunt, corpus Chriſti moueri motis ſpeciebus, ex voluntate, & ex pacto Dei, & eadem eſt ſententia Nominalium, vt videbimus infra, quæſt. 76. qui conſequenter aiunt, Chriſtum contineri ſub ſpeciebus, tanquam ſub ſigno infallibiliter repræſentante Chriſtum ibi præſentem: Hæc autem ſignificatio fundatur in impoſitione Chriſti, non autem in vnione phyſica & reali. Fundamentum huius ſententiæ fuiſſe videtur, quia hoc ſatis eſt ad omnia, quæ de hoc myſterio fides docet, intelligenda, quia ſicut vnitas & eſſe ſacramenti non oportet, vt dicat neceſſario aliquid phyſicum, præter res, quæ ad ſignificandum imponuntur, ita neque vnio ſacramentalis requirit propriam & phyſicam vnionem, ſed ſolum eam propinquitatem, quæ ad ſignificationem & effectum ſacramenti ſufficiens fuerit: ergo alia vnio ſuperflua eſt, & non ſatis intelligi poteſt.

Mihi videtur diſtinctione vtendum, alia eſt enim vnio intrinſeca, quam vocamus formalem, & eſt illa, in qua duo extrema ita coniunguntur phyſice, vt proprie ac realiter componant vnum, quæ compoſitio ſemper requirit in vtroque, vel altero extremo intrinſecum, & realem modum vnionis, eſſentialiter dependentem ab altero extremo, cum quo eſt compoſitio: ſeu à toto compoſito, quatenus, ipſo deſtructo, non poteſt ille modus conſeruari, ſicut è conuerſo, poſito illo modo vnionis, neceſſe eſt, vt compoſitum reſultet, quæ omnia ex metaphyſica ſuppono, & ex his, quæ traduntur in materia de Incarnatione. Præter hanc vero vnionem, poteſt intelligi alia, quā voco effectiuam, & erit, quando duo ita ſunt ſibi intime præſentia, vt ex efficientia, quam habet vnum circa alterum, non poſſint ſeparari, ac ſi dicamus, ferrum eſſe realiter coniunctum magneti, non ſolum propinquitate locali, ſed vnione effectiua, quia magnes effectiue illud trahit & continet ne à ſe ſeparetur.

Inter Chriſtum & ſpecies non eſt vnio formalis phyſica.

Dico ergo primo, inter corpus Chriſti & ſpecies non intercedit formalis vnio ſeu compoſitio phyſica, ex qua reſultet vnum phyſicum compoſitum, tanquam ex duabus partibus, ſeu extremis vere componentibus. Hæc concluſio, quamuis ab authoribus diſtincte & expreſſe non ponatur, tamen ſub eiſdem terminis contrarium doceri non video, imo nec fere tractari, indicatur vero à Capreol. d. 10. q. 3. Ferra. 4. cont. Gen. c. 63. *Capreol. Ferrar.* quatenus dicunt, accidentia comparari ad corpus Chriſti per modum habitus, & rei extrinſece adiacentis ſeu continentis, idem indicant authores, qui hanc vnionem per ſolam efficientiam explicant, vt infra referam. Poteſt in eandem ſententiam afferri Algerus lib. 1. de hoc ſacramento dicens: *Algerus.* In ſacramento, ne dicamus panis formam Chriſto imperſonatam, quia manſura in Chriſti corpore non eſt. Vbi nomine formæ, panis accidētia intelligit, & ideo dicit inferius, illam formam eſſe myſticam, reſpectu Chriſti, non imperſonatam, id eſt, non ipſius perſonę vnitam. Hoc etiam videtur aſſeruiſſe Gloſſ. ordin. 1. ad Cor. 11. his verbis: *1. Cor. 11.* Quæ remanent de priori ſubſtātia accidentia, ſcilicet color & ſapor, &c. nec corpus Chriſti afficiunt, nec in eo fundātur. Et probatur primo, quia talis vnio nec accidentalis eſſe poteſt, nec ſubſtantialis: ergo nulla: *Non eſt vnio ſacramentalis.* ſicut n. non eſt medium inter ſubſtantiam & accidens, ita neq; inter vnionem accidentalem & ſubſtantialem. Niſi fortaſſe quis dicat, eſſe quaſi miſtam & ſubſtantialem ex parte vnius extremi, accidentalem vero ex parte alterius, quod facile refelli poteſt, quia, vt vnio ſit ſubſtantialis, non ſatis eſt id, quod vnitur, eſſe ſubſtātiam, ſed oportet, modum ipſum vnionis eſſe ſubſtantialem, & conſequenter neceſſe eſt, terminum integrum actionis vnitiuæ eſſe ſubſtantiam, quia de rōe modi vnionis ſubſtantialis eſt, vt ad conſtitutionem, ſeu complementū ſubſtantiæ pertineat: at vero ſi ex parte vnius extremi vnio eſt accidentalis, non poteſt in alio extremo modus vnionis eſſe ſubſtantialis, nec poteſt tota coniunctio ad ſubſtantialem terminum referri. Et hæc eadem ratio concludit, non poſſe totam hanc vnionem eſſe ſubſtantialem, tum quia, cum aliud extremū ſit accidens, non ordinatur tota vnio ad componendam vnam ſubſtantiam, neque vnum ens per ſe, tum etiā, quia modus vnionis in altero extremorum eſt accidentalis, tum denique, quia vnio illa non eſt in natura, neque in hypoſtaſi, vel ſubſiſtentia, aut exiſtentia ſubſtantiali, vt ex dicendis conſtabit: præter hæc autem non datur aliud genus ſubſtantialis vnionis, vt conſtat ex doctrina de Incarnatione, & metaphyſica,

quia

quia non eſt aliud genus realis compoſitionis in ſubſtantia.

Nec accidẽtalis phyſica

Supereſt, vt alteram partem probemus, nempe hanc vnionem non poſſe eſſe accidentalem, quod ſic oſtendo, quia in omni vnione reali accidentis & ſubiecti, ſeu quaſi ſubiecti, neceſſe eſt, vt componentia ſeſe aliquo modo afficiant, & vnum ſit aliquo modo actus alterius, ſaltem ad imitationem formalis & materialis cauſæ, tam intrinſecum enim eſt hoc omni vnioni, ſaltem ex parte alterius extremi, vt etiam inter Verbum diuinum & humanitatem non intelligamus veram & realem vnionem, niſi hoc modo illam explicando, ſed inter corpus Chriſti & ſpecies non intercedit huiuſmodi habitudo, ſeu coniunctio, vt cõſtat: Primo ex parte ſpecierum, quia illæ nihil in ſe habent, in quo pendeant à corpore Chriſti tanquã ab intrinſeco actu, ſeu termino, quia vel illud eſſet ipſa accidentis eſſentia, & hoc non, vt eſt per ſe notũ, quia conceptus eſſentiæ eſt primus in re maximeque immutabilis, vel eſſet exiſtentia, & hoc etiam dici nõ poteſt, quia, vt alias late probaui, nulla res poteſt per alienam exiſtentiam, quin potius nec per entitatem à ſe diſtinctam exiſtere. vt omittam certiſsimum eſſe, accidentia panis non exiſtere formaliter per exiſtentiam corporis Chriſti, alias quædam hypoſtatica vnio ibi interueniet, quod non eſt probabile, nullus enim Catholicorum id auſus eſt aſſerere. Et eadem ratione probatur, accidentia hæc non habere ſubſiſtentiam à corpore Chriſti, quia in corpore Chriſti non eſt alia ſubſiſtentia, niſi diuina, vt ergo illa accidentia ſubſiſterent, formaliter per ſubſiſtentiam corporis Chriſti, oporteret illa hypoſtatice vniri ſubſiſtentiæ. Verbi diuini, quod aſſerere plus, quam temerarium eſſet, quia eſſet nouum & inauditum myſterium ſine fundamento, aut authoritate aſſertum, præterquam, quod agens de myſterio Incarnationis oſtendi, accidens non eſſe capax vnionis hypoſtaticæ, quia non eſt aptum, vt per ſe ſubſiſtat: in accidentibus ergo nullus realis effectus intelligi poteſt, qui ex tali vnione ad corpus Chriſti in eis reſultet. Et eodem diſcurſu excludi poteſt eadem vnio ex parte corporis Chriſti, quod rationes ſequentes clarius demonſtrabunt.

Secunda ratio ſit, quia, vbi eſt vera vnio, eſt etiam in vtroque vel altero extremorum realis modus vnionis, vt dictum eſt, ſed neque in ſpeciebus neque in corpore Chriſti fingi poteſt hic modus vnionis. Quod inprimis de ſpeciebus probatur, quia facta cõſecratione, ſpecies per ſe exiſtunt, vel per ſolam negationem actualis inhærentiæ, vt Scotus & alij volunt, vel per modum abſolutum & poſitiuum per ſe exiſtendi ſubſiſtentiæ ſimilem, & cum actuali inhærentia incompoſsibilem. Sed neuter modus exiſtendi ex his, eſt modus vnionis accidentium ad corpus Chriſti, vt de negatione inhærendi eſt per ſe notum, & de modo per ſe exiſtẽdi eſt euidens, quia eſt modus omnino abſolutus, vt ſubſiſtentia & independens ab altero vt ab intrinſeco termino. Cuius euidens ſignum eſt, quia poſſunt conſeruari ſpecies conſecratæ, per ſe exiſtentes, abſque corpore Chriſti. Denique ipſa vox per ſe exiſtendi indicat rem, quæ ſic exiſtit, non inniti alteri, atque adeo illum modum ſic exiſtendi per ſe, non requirere vnionem ad alterum: at vero in accidentibus ſeparatis nullus alius poſitiuus modus hactenus excogitatus eſt, præter illum, qui requiritur, vt per ſe exiſtant, imo talis modus oppoſitus eſſet modo exiſtendi per ſe, oporteret enim, vt per illum accidentia eſſent aliquo modo in corpore Chriſti, ſeu niterentur illi, ad ſimilitudinem illius modi, quo humanitas exiſtere dicitur in Verbo, & niti illi, vnde, ſicut ille modus excludit ab humanitate modum per ſe exiſtendi, ita hic ab accidentibus. Quod ita confirmo, quia modus vnionis vnius rei ad alteram, oportet, vt ad illam terminetur vel vt ad formam, vel vt ad materiam, vel vt ad terminum, ſeu ſuſtentaculum alterius, nam ſine aliqua huiuſmodi habitudine nec concipi poteſt modus vnionis, nec præter illas aliæ poſſunt excogitari, cum omnia rerum genera ſub illis membris comprehendantur, ſed in accidentibus non poteſt eſſe modus vnionis, qui ad corpus Chriſti, vt ad formam terminetur, vt eſt per ſe notum: neque vt ad materiam, ſeu ſubiectum, alias inhærerent illi, quod eſt abſurdiſsimum, & contra principia fidei, quia aliàs neque ipſa eſſent per ſe, ſed afficerent corpus Chriſti, ipſumque quantum, rotundum, &c. denominarent. Tandem, quod non terminetur hæc vnio ad corpus Chriſti, vt ad ſuſtentans, vel terminans accidentia, ita oſtendi poteſt, quia ſi hic modus vnionis in aliquo accidenti intelligi poteſt maxime in quantitate panis, quia illa eſt, quæ proprie ſeparatur à ſubſtantia, & per ſe exiſtit, ſed in ea non poteſt intelligi hæc habitudo: quod ita oſtendo. Nam tria poſſunt intelligi in quantitate, primum eſſentia eius, & ratione eius non poteſt dicere hanc habitudinem ad corpus Chriſti, quia illa eſſentia eſt immutabilis. Item, quia eſſentialis habitudo quantitatis eſt habitudo cuiuſdam formæ, oſtenſum eſt autem, quantitatem non reſpicere corpus Chriſti, nec vniri illi, per modum formæ. Secundum eſt, extenſio ipſius quantitatis. Et de hac euidentius eſt, non poſſe terminari à corpore Chriſti, nam ſi ſit extenſio ſecundum ſe, eſſentialiter poſtulat proprios, & intrinſecos terminos ſui generis, ſi ſit extenſio in ordine ad locum, nullum alium intrinſecum terminum requirit, præter talem modum exiſtendi in loco. Tertium eſt, exiſtentia quantitatis. Et de hac etiam probatur primo, quia iam exiſtentia quantitatis inniteretur alteri, & conſequenter non proprie & vere per ſe exiſteret, ſicut humanitas, quia vnitur Verbo, vt termino ſuſtentanti, non per ſe exiſtit. Secundo, quia nihil poteſt eſſe terminus exiſtentiæ alterius, & non per modum ſubiecti, niſi ratione ſubſiſtentiæ: ergo illa vnio quantitatis eſſet immediate ad ſubſiſtentiam corporis Chriſti, quæ eſt diuina: ergo eſſet quædam vnio hypoſtatica, quod nullus Catholicus admittit. Tertio, quia omnis res, quæ hoc modo vnitur alteri, dat illi aliquam denominationem tali formæ vel naturæ proportionatam, & ita Verbum vere dicitur homo ab humanitate vnita, & in vniuerſum in omni alia vnione idem inuenitur, quod ex partibus ſeu extremis componentibus oritur denominatio, vel eorum inter ſe, vel ſaltem reſpectu compoſiti: in præſenti autem nihil huiuſmodi fingi poteſt, quia corpus Chriſti nullam phyſicam, ac propriam denominationem accipit à quantitate panis. Niſi fortaſſe quis dicat, denominari Chriſtum contentum, vel compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus denominari ſacramentum, vel aliquid huiuſmodi. Sed hæc leuia ſunt, quia huiuſmodi denominationes, ex genere ſuo, realem vnionem non requirunt: vnitas enim ſacramenti, ex quacunque morali, ſeu artificiali compoſitione reſultat, ſi adiungatur impoſitio ad ſignificandum. Ratio etiam continentis & contenti per ſe ſola non ſufficit, nec huiuſmodi vnionem requirit.

Secundo ex dictis facile concluditur, nec in corpore Chriſti poſſe talem modum excogitari. Primo, quia, ſi non eſt in accidentibus, cur erit in corpore Chriſti, cum accidentia non minus, imo magis mutabilia ſint, quam Corpus Chriſti? non eſt ergo ratio, cur vnio fiat magis per mutationem corporis Chriſti, quam accidentium. Secundo, quia corpus Chriſti non vnitur accidentibus, vt per ſe ipſum, quaſi formaliter aut materialiter, ſeu terminatiue conferat aliquem effectum realem, vt oſtenſum eſt. Et eiſdem rationibus conuincitur, non vniri, vt ab illis aliquid accipiat aliquo ex prædictis modis. Vnde neque illa afficit, neque ab eis afficitur, nec cum illis componit aliquod compoſitum phyſicum vere vnum. Tertio, quia res, quæ habet modum vnionis ad alterum,

vel

vel communicat illi ſuum eſſe, vel in illo habet ſuum eſſe, ſicut humanitas in Verbo, vel denique ab illo incipit eſſe, quaſi formaliter, ſed corpus Chriſti nec communicat ſuum eſſe, accidentibus, neque habet ſuum eſſe in illis, vel ab illis: ergo. Vltimo ille modus in corpore Chriſti non poteſt eſſe ſubſtantialis, vt, quæ adduximus in prima ratione conuincunt. Et præterea, quia cum Chriſtus ſit ſubſtantia, ex omni parte completa, non eſt capax noui modi ſubſtantialis. Deinde quis dicet, modum vnionis ſubſtantiæ cum accidente eſſe ſubſtantialem, cum accidens ad complementum ſubſtantiæ pertinere non poſſit: Tum deniq; quia alias differret Chriſtus in ſacramento à ſe ipſo in cælo ſubſtantialiter ſaltem in modo exiſtendi, quod nullus dicet. Nec vero poteſt eſſe hic modus accidentalis in corpore Chriſti: interrogo.n. ad quod Prædicamentum pertineat, vel reducatur? nam ſuppono ex communi ratione vnionis, non eſſe relationem ſecundum eſſe: ad aliud autē prędicamentum reuocari non poteſt, quam maxime ad quantitatem: Omnis enim modus vnionis cum accidente reducitur ad illud prædicamentum accidentis, cum quo fit vnio: hic autem, ſi quæ eſt vnio cū corpore Chriſti, proxime cum quantitate fit: ergo ad illam maxime reuocabitur. Sed hoc etiam minime poſſe dici videtur: quia corpus Chriſti non vnitur quantitati, vt danti eſſe quantum: ergo nec vt habēti propriam prædicamentalē rationem: ergo non pōt hic intercedere modus vnionis ad quantitatē pertinens. Eſt ergo intelligibilis talis vnio, & compoſitum ex ea reſultans. Tertio ratio confici poteſt ex parte termini integri, qui reſultare debet ex omni vnione huiuſmodi, quia neq; illud, eſt vna ſubſtantia neq; aliquod compoſitum accidentale, quia neq; eſt vnum quale, neq; vnum quantum, aut quid ſimile, neq; omnino habet vnum eſſe reale: dicere autem, eſſe vnū ſacramentum, non ſatis eſt, vt ſupra oſtendi.

Replica. Ad hæc vero omnia dici poteſt, concludere quidem, illam vnionem à nobis non poſſe intelligi, neque explicari, neque eſſe ſimilem alicui earum, quas cognoſcimus, nōn tamen directe & poſitiue concludere, eſſe impoſsibilem: Poteſt enim Deus facere vnionem alterius ordinis, licet à nobis non concipiatur. Reſpondetur primo, ſi res eſſet de fide, & ab hominibus doctis aliud dici non poſſet, admittendum eſſet huiuſmodi reſponſionis genus: at vero nec fides docet talem vnionem, neq; eſt admodum conſentanea principiis fidei, vt exiſtentia per ſe accidētium declaratum eſt, & ex alio capite iam declarabo: cur ergo reuocabimur ad has anguſtias, & difficiliora reddemus myſteria fidei? *Solutio.* Secundo, ſancti Patres agentes de vnione Incarnationis, quæ difficilior, & omnium altiſsima eſt, non ita reſpondebant infidelibus, ſed curabant explicare, quæ ſit illa vnio, primo dicentes eſſe ſubſtantialem, quia ad ſubſtantiam terminatur. Deinde diſtinxerunt vnionem, in natura & in ſubſiſtentia, & dicentes, illam non eſſe vnionem in natura, concluſerunt, eſſe in ſubſiſtentia indicantes, vnionem illam, quæ in nullo genere rerum inuenitur, diſcurrendo per omnia, commentitiam eſſe, & impoſsibilem. Ex quo vlterius intulerunt Theologi: impoſsibile eſſe inueniri vnionem ſubſtātialem inter duas naturas ſubſtantiales, & completas, vt ſic, id eſt, niſi vniantur in vna perſona, & è contrario, nō poſſe perſonam perſonæ ſubſtantialiter vniri, quia nō poteſt ex duab. naturis completis vna natura, neque ex duabus perſonis vna perſona reſultare, ac deniq; quia non poteſt eſſe vnio ſubſtantialis, ex qua non reſultet vna ſubſtantia. Sic ergo nos concludimus, non poſſe eſſe veram vnionem realem, ex qua non reſultet vna aliqua res, nam veram vnionem intrinſecam ac formalem ex ſubſtantia & accidenti, ex qua non reſultet vnum in aliquo genere accidentis. Et ita tandem concludimus, non ſolum negatiue, non intelligi talem vnionem, ſed & poſitiue intelligi implicare & ideo non eſſe poſsibilem, quia dicitur eſſe vera vnio realis, in quam nec ratio nec modus, nec terminus talis vnionis conuenire poteſt. Loquor autē ſemper de intrinſeca ac formali vnione, vt terminorum æquiuocationem excludam. Solet enim interdum vocari vnio accidentalis, quę ſolum eſt per contactum, vel extrinſecam habitudinem, vt eſt inter veſtem, & rem veſtitam, locum & locatum, calamum & manum, & ſimiles, quæ reuera non ſunt prprie vniones, & compoſitiones, de quibus agimus, ſed ſolum propinquitates quædam, ſeu habitudines aliquæ vel extrinſecæ denominationes.

Euaſio. Impugnatur. Vnde excluditur aliorum euaſio, qui dicunt hic intercedere vnionem, qualis eſſe ſolet inter cauſam principalem & inſtrumentum coniunctum: nam ratio inſtrumenti, per ſe ſumpta ſolum requirit contactum, habitudinem, vel concomitantiam quandam, non autem propriam vnionem phyſicam, niſi id, quod eſt inſtrumentum, ſecundum ſuum eſſe, prius vniatur ad componendum vnum ens cum altero, quod eſſe dicitur principalis cauſa, ſicut manus dicitur inſtrumentum cōiunctum hominis, vnitum tamen illi ad componendum vnum corpus, & corpus dicitur coniunctum inſtrumentum animæ, cum quaſi tamen vnitur ad componendam vnam naturā & humanitas eſt organum coniunctum Verbi, cum quo prius vnitur ad componendam vnam perſonam, ac deniq; calor dicitur eſſe inſtrumentum coniunctum ignis, cui prius vnitur ad exiſtendum in ipſo, & componendum vnum calidum: Itaque ratio inſtrumenti non facit vnionem propriam, ſed interdum conſequitur ex vnione, vnde quando non ſupponitur vnio in eſſe, ex qua cōſequatur, ſolum intercedere poteſt inter inſtrumentum & cauſam extrinſeca vel effectiua aliqua coniunctio, vt eſt inter baculum & manum, & inter Angelum, & corpus aſſumptum, quæ tamen inſtrumenta interdum dicuntur ſeparata, quia ſunt ſuppoſita diſtincta à principalib⁹ cauſis, quamuis alio modo dicantur coniuncta, quaten⁹ indigent actuali vſu, ſeu influxu principalis cauſæ; & vterq; modus poteſt accommodari ſpeciebus, reſpectu corporis Chriſti, quia licet non ſint ſuppoſitum: tamen quatenus per ſe exiſtunt, habent ſe ad modum ſuppoſiti diſtincti, indigent tamē actuali vſu, & influxu corporis Chriſti præſentis intime, vt efficiant gratiam.

Probabile eſt inter Chriſtū & ſpecies intercedere vinculū reale per efficientiam. Dico ſecundo: Probabile eſt inter Chriſtum & ſpecies intercedere reale vinculū per efficientiam & quaſi attractionem vnius ad alterū. Hæc aſſertio eſt conſentanea omnibus Theologis in prima ſententia citatis, cum enim ſpecialem vnionem hic eſſe affirmēt, & illa non poſsit eſſe formalis. videntur ſaltem intelligendi de effectiua, quæ ſatis etiam eſt ad eorū dicta interpretanda, imo nonnulli eorū ita diſerte expoſuerunt, vt Claud. de Sainct. rep. 9. c. 6. fol. 114. pag. 2. vbi ita Aug. exponit. Palac. in 4. d. 11. diſp. 1. poſt ſecūdam concluſionem, Guil. etiam Pariſ. tract. de Euch. §. 1. fol. 14. dicit, corpus Chriſti ſuſtentare accidētia ſine inhærentia, q̄ non videtur poſſe, niſi de efficientia intelligi, cū hic non intercedat hypoſtatica vnio. Secūdo, vt ratione hoc oſtendamus duo declaranda ſunt. Primum eſt hoc genus vinculi eſſe poſsibile, alterum ita eſſe de facto. *Claud us. Palacius. Guil. Pariſi.*

Probatur vnionem effectiuam inter corpus Chriſti, ſpecies ſacramentales eſſe poſſibilē. Primum ita declaro, nam ſpecies conſecratæ effectiue conſeruantur, ſine ſubiecto, ſingulari & ſupernaturali actione Dei, qua ſupplet ſubiecti defectum: ergo poteſt Deus hunc effectum ſeu actionem efficere per Chriſti corpus, tanquam per inſtrumentum conſtat enim ex doctrina tradita ſupra in materia de ſacramentis in genere, & de Incarnatione, Deum poſſe vti creatura, vt inſtrumento ad actionem ſupernaturalem. Eadem autem ratio eſt de hac, quæ de cæteris. Niſi fortaſſe quis dicat, actionem hanc, qua ſpecies ſeparatæ conſeruantur, eſſe creationi ſimilem, quatenus eſt actio abſque ſubiecto, ſicut con-

ſeruatio animæ ſeparatæ eſt veluti quædam continuata creatio,& ſi Deus produceret actū ſeparatum, eſſet vera creatio. Reſpondetur, etiamſi hoc verum ſit,non repugnare,creaturam eſſe huius actionis inſtrumentum,vt prædictis locis oſtendi. Deinde præter hanc actionem, quæ ad exiſtētiam accidentis terminatur,poteſt in accidenti ſeparato intelligi modus per ſe ſubſiſtendi,quia propria actione fit , quæ non eſt creationi ſimilis , ſed verſatur circa entitatem ipſius accidentis,vt in ſubiecto : huius ergo actionis poterit eſſe inſtrumentum corpus Chriſti. Denique præter exiſtentiam,& modum exiſtendi, eſt in accidenti localis præſentia,quæ fieri,& conſeruari poteſt per actionem ad localem mutationem pertinentem: & hanc etiam actionem poteſt efficere corpus Chriſti,veluti trahendo ad ſe accidentia:ita vt ſecundum præſentiam realem ab ipſo ſeparari non poſsit, ſicut magnes ad ſe trahit ferrum,& tractum,quaſi cōtinet ſibi præſens & coniunctum:hæc ergo actio poteſt ſine dubio communicari corpori Chriſti. Eodem autem genere argumentandi ſeu ratiocinandi, oſtendi pōt, ſpecies poſſe effectiuè quaſi attrahere ad ſe corpus Chriſti & conſeruare realem præſentiam, & indiſtātiam cum ipſis,quod exemplo magnetis ſupra explicui:& eiſdem rationibus facile oſtendi poteſt , & ex dicendis etiam conſtabit.

Probatur illam eſſe de facto. Secundo ergo probatur ita eſſe de facto, argumētis factis in principio huius ſectionis: nam ad veritatem omnium fere locutionum , quæ ſunt de hoc ſacramento,hæc vnio,& ſufficiens, & neceſſaria videtur.Primo enim dicitur corpus Chriſti ſupplere vicem ſubſtātiæ panis : ſecluſa inhærentia,quod veriſſimum erit,ſi corpus Chriſti affectiue ſuſtineat accidentia,quæ panis materialiter ſuſtinebat. Secundo recte dicentur ſpecies inſtrumētum cōiunctum corporis Chriſti,quia ab illo ſuſtinentur,& quaſi omnipotenti manu tenentur : vnde ſupernaturalem vim, ſeu concurſum ad operādum accipiunt.Tertio dicūtur ſpecies continere corpus Chriſti in cap. Firmiter, de Sum.Trinit.quod hac etiam ratione propriiſsime intelligitur,quia nō ſolum,reſpectu noſtri illud quaſi circumdant,ſed etiam efficacia ſua intra ſe continent ita vt ab illis ſeparari non poſsit:in quo etiam magis ſaluatur ſimilitudo accidentium, reſpectu propriæ ſubſtantiæ. Quarto, corruptis accidentibus amittit corpus Chriſti ſacramētalē præſentiā:cuius rei optima & intrinſeca ratio redditur, ſi verū eſt illā ab efficacia accidentiū pendere,quod magis cōſentaneum eſt,quam totam huius rei cauſam in extrinſecum Dei pactum & volūtatem reuocare : in quo etiam magis ſeruatur proportio accidentis cum ſubſtantia. Vnde etiam fit,vt hæc accidentia aptiſsime ſignificent corpus Chriſti,quod continent,eiuſq; pręſentiam quam efficiunt:vt in hoc etiam ſeruetur vniuerſalis lex ſacramentorum nouæ legis,efficere,nimirum,quod ſignificant. Quinto conſtat motis accidentibus,moueri corpus Chriſti,quod vel reuocandum etiam eſt in ſolū pactum diuinū:& ita non tam mouebitur,vel trahetur corpus Chriſti,tractis ſpeciebus,quam ipſe ſeipſum mouebit,vt comitetur ſpecies : vel certe neceſſaria eſt hæc vis in ſpecieb.qua ad ſe trahant corpus Chriſti,nihil huic motioni reſiſtens,ſicut ſi magnes habeat ferrum ſibi cōiunctum,qui magnetem attraxerit, ferrum etiam ſecum feret.Conuenientius autem eſt, vt dixi, omnes huiuſmodi effectus in proximas cauſas reuocare,quam in ſolam Dei ordinationem. Nec vero ad hunc poſtremum effectum ſatis eſt,quod corpus Chriſti habeat efficientiam circa ſpecies: conſeruando illas:quia ex hac præciſa efficientia,non ſequitur, quod propter intrinſecam connexionem Chriſtus moueatur,motis ſpeciebus,ſicut in exemplo magnetis & ferri conſtat. Nam licet quis moueat ferrum, non propterea ſecum attrahet magnetem : & idem eſſe exiſtimo in corpore aſſumpto ab Angelo : quia, licet illo corpore moto,videatur, noſtro modo concipiendi & loquendi more,per accidens moueri Angelus : tamen,reuera non mouetur ex vi motus corporis,ſed potius ipſe ſe mouet,vt corpus comitetur: quia nihil ipſe patitur à corpore, nec proprie ab illo continetur,ſed ipſe potius illud continet, ac mouet: ita ergo eſſet in præſenti,ſi accidentia in corpus Chriſti prædictam efficaciam non haberent. Et ratio eſt, quia cauſa vt ſic, non pendet à ſubiecto, circa quod operatur : & ideo,licet illud remoueatur, ipſa non neceſſario trahetur ex vi talis motus , ſi non habet cum illo coniunctionem aliam : neceſſarium ergo eſt hanc ponere.Sexto tandem hoc declaratur: quia, vt ſupra oſtendimus, eſſe ſacramentale corporis Chriſti,præter intrinſecum modum præſentiæ , includit inſeparabilem quandam habitudinem & coniunctionem ad ſpecies : ita vt, inſeparabilis præſentia mutua corporis & ſpecierum ſit de ratione huius ſacramenti : ergo oportuit,hanc coniunctionem fieri per intrinſecum vinculum,quoad fieri poſſet:nam licet conſiſtere poſsit,loquendo de abſoluta Dei potentia ex ſolo pacto extrinſeco , & efficacia diuinæ voluntatis, tamen melius dicitur fieri per cauſas ſecundas,quando commode fieri poteſt : hoc enim & diuinæ prouidentiæ magis eſt conſentaneum, & ad maiorem huius ſacramenti perfectionem, & efficaciam pertinet. Et per hæc ſatis reſponſum eſt rationibus in principio factis : nam de aliis locutionibus, quæ ibi attinguntur , dicemus plura in ſectione ſequenti.

Sed ſuperſunt nonnullæ difficultates, circa poſteriorem aſſertionem.Prima eſt,quia,vel hæc coniunctio effectiua, eſt de intrinſeca ratione , & vnitate huius ſacramenti, vel non : ſi non, ſuperflue & ſine cauſa ponitur : quia ſola illa vnio hic aſſerenda eſt, quæ ad ipſius ſacramenti conſtitutionem pertinet. Si autem dicatur primum , ſequitur primo,hoc ſacramentum non confici per actionem verborum , quia vnio effectiua nō poteſt fieri per actionem quaſi extrinſecam alterius , ſed per mutuam actionem extremorum,quæ inter ſe vniuntur , vt in præſenti vniantur corpus & ſpecies per actionem corporis in ſpecies,& ſpecierum in corpus : illæ autem actiones non poſſunt fieri per actionem verborum : repugnat enim vnam actionem per aliam fieri : tum quia hoc ipſo quod actio eſt fieri termini,intrinſece & eſſentialiter eſt fieri ſui ipſius,tum etiam,quia alias procederetur in infinitum. Ex quo ſequitur ſecundo,hoc ſacramentum confici,& conſtitui in primo inſtanti,in quo terminatur prolatio verborum : patet ſequela: quia in eo inſtanti fit actio verborum, per quam efficitur tota conſecratio:ergo tunc verba efficiunt pręſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus,ſeparando illas à proprio ſubiecto,& per ſe conſtituendo : ergo in eo inſtanti non eſt vnio effectiua:ergo non eſt integre ſacramentum conſtitutum. *Prima difficultas circa prædicta.*

Reſponderi poteſt primo, non eſſe inconueniens in eodem inſtanti, in quo verba efficiunt conſecrationem,efficere ſimul corpus,& ſpecies inter ſe : vel eundem terminum efficiendo per actiones diuerſas, vel certe , quod verba prius natura attingant ſubſtantiam corporis Chriſti quam præſentiam : illa vero ſubſtantia,quaſi producta vi verborum , ſtatim efficiat ſeparationem ſpecierum à ſubſtantia panis: è contrario vero ſpecies efficiant præſentiam corporis Chriſti ſecum. Hæc reſponſio eſt probabilis : ſed mihi non omnino placet. Primo quia non videtur negandum , quin virtute verborum fiat præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus : tum quia hoc ſignificant verba, Hoc eſt,&c. tum ēt quia actio verborum in corpus Chriſti, vel formaliter terminatur ad ſolā præſentiam vel certe taliter fit, vt neceſſario cōtingat ipſam pręſentiam,vt diſput. 11. latius dicam. Et ſimiliter negandum non eſt , quin verba effectiue expellant ſubſtantiam panis,& conſequenter ſeparent accidentia:alias non fieret conuerſio virtute verborum, *Solutio probabilis.*

rum. Deinde non recte dicitur, corpus & ſpecies ſimul cum verbis efficere eoſdem terminos: quia vel efficerent, vt cauſæ, ſeu inſtrumenta totalia: & hoc ſuperfluum eſt, & ſine fundamento dictum: quia corpus & ſpecies non poſſunt inter ſe habere actionem, niſi vt actio verborum iam ad illa intelligitur terminata, ad quid ergo ipſa efficient illud idem, quod virtute verborum factum inueniunt? hoc enim eſt ingens miraculum, quod multis videbitur impoſsibile, &, vt minimum, eſt valde ſuperfluum: Vel intelligentur corpus & ſpecies efficere cum verbis vt inſtrumenta partialia. Et hoc etiam dici non poteſt: tū quia tota conſecratio fit virtute verborum, vt infra videbimus, tum etiam, quia cum corpus, & ſpecies non poſſunt efficere, niſi vt conſecrata, ſeu confecta per verba, non poſſunt coefficere ipſi actioni, vt fit: terminus enim non poteſt eſſe actionis principium.

Solutio vera primæ difficultatis. Dicendum ergo videtur, in eo primo inſtanti non eſſe mutuam effectionem inter corpus & ſpecies: eſt enim hæc notanda differentia inter vnionem formalem & effectiuam, quod vnio formalis cōſiſtit in aliquo modo intrinſeco vtrique, vel alteri extremorum, qui, quantum eſt ex modo exiſtendi, quem habet, poteſt eſſe terminus actionis vnitiuæ. At verò vnio effectiua ſolum conſiſtit in actione, cuius terminus non eſt aliquis modus vnionis, præter exiſtentiam, & præſentiam mutuam extremorum inter ſe. Vnde hæc vnio, quatenus eſt actio extremorum inter ſe, non poteſt eſſe terminus alterius actionis, vt argumentum ſupra factum recte concludit: quia ergo in inſtanti, quo finiuntur verba, non eſt niſi actio verborum, & terminus eius, ideo nō intercedit tunc mutua actio inter corpus, & ſpecies. Quapropter cōſequenter negandum eſt, huiuſmodi actionem eſſe de intrinſeca cōſtitutione huius ſacramenti: ſed ſolum id, quod per illam fieri ſeu cōſeruari poteſt, quod in eo inſtanti perfectum eſt ex efficacia verborum: poſtea vero, id eſt, immediate, poſt illud inſtans incipit conſeruari per efficaciam extremorum inter ſe: quod non pertinet quidem ad rationem ſacramenti, quia non in fieri, ſed in facto eſſe conſiſtit: pertinet tamen ad perfectionem eius, vt per intrinſecam efficaciam ſuam intercedat intima quædam, & indiſſolubilis coniunctio inter ea, ex quibus coaleſcit: & hanc habet in primo inſtanti, ex virtute formæ, ſub qua pro illo inſtanti totum ſacramentum exiſtit: poſt illud vero inſtans perſeuerat illa coniunctio, per mutuam actionem extremorum inter ſe, quam efficiunt, veluti per virtutem relictam à forma ex vi conſecrationis.

Aliter explicari poſſet, quamuis res eodem reuoluatur, eſſe de ratione huius ſacramenti, vt hoc vinculum inter Chriſtum, & ſpecies ſit per actionē propriam & intrinſecam ipſius ſacramenti, ſeu alicuius partis eius, & ideo in primo inſtanti conſecrationis immediate fieri virtute formæ: poſtea vero conſeruari mutuo ab ipſis rebus, quæ ſacramentum componunt, quaſi ex virtute in eis relicta, ratione formæ & conſecrationis.

Secunda difficultas circa prædicta. Secunda difficultas eſt, quomodo ſpecies & corpus Chriſti poſsint inter ſe inuicem agere, & in eodem genere cauſæ efficientis, alterum ab altero mutuo pendere: quia cauſa efficiens ſupponitur ad actionem tam ſecundum exiſtentiam, quā ſecundum omnes conditiones ad agendum requiſitas: ergo, vt corpus Chriſti agat in ſpecies, ſupponitur exiſtens, & præſens hic: quia in hoc ſacramento Chriſtus non agit, niſi vt exiſtens hic, & è conuerſo, vt ſpecies agāt in corpus Chriſti, ſupponuntur eſſe, & tali modo eſſe, ſcil. non inhærentes, ſed ſubſiſtentes: tum, quia, vt alibi latius probaui, prius natura res exiſtit, & ſubſiſtit, quam operetur: tum etiam, quia ſpecies nihil agunt, niſi vt conſecratæ, & à ſubſtantia ſeparatæ: loquendo de actione ſacramentali & ſupernaturali: ergo vel ſpecies non poſſunt in hoc modo exiſtendi dependere à corpore Chriſti, ſibi præſente: vel, ſi pendent, non poſſunt ipſæ aliquid efficere circa corpus Chriſti, quia iam in illo ſupponitur, quidquid per illas effici poſſet. Dices fortaſſe, ſupponi ibi Chriſtum conſtitutum, & ſpecies ſeparatas in illo inſtanti verborum. Sed hoc non ſatisfacit, quia illa actio, qua Chriſtus conſeruat ſpecies, ſupponit ipſum ſub ſpeciebus: ergo vt ſic, non poteſt pendere à ſpeciebus. Vnde D. Thom. infra q. 76. art. 6. ad 3. diſerte negat, Chriſtum pendere ab ſpeciebus: eſt enim eadem ratio de conſeruatione, & de prima effectione: quia conſeruatio ſupponit principium agendi, nō vt præextitit in tempore, vel inſtanti immediate præcedēti, ſed vt prius natura, pro eodem inſtanti, in quo agit, conſeruando. *S. Thom.* Aliter dici poſſet, ad hāc vnionem effectiuam non oportere, vt ſit iſta efficientia reciproca, ſed ſatis eſſe ex parte alterius extremi, vt, verbi gratia, quod Chriſti corpus effectiue ſuſtentet ſpecies, quamuis nihil efficiant circa corpus Chriſti, vel è contrario. Sed hoc etiam mihi non placet: quia, vt videbimus, ſi quæ ſunt coniecturæ, quæ probāt hanc vnionem effectiuam, non minus procedunt ex parte vnius, quam alterius extremi: fortaſſe magis vigent ex parte ſpecierum, cum tamen non videatur corpori Chriſti neganda hæc efficientia, quæ ad perfectionem pertinet. Adhuc dici poſſet aliter, non repugnare, de potentia abſoluta aliqua duo à ſe mutuo pendere in genere cauſæ effectiuæ. Sed hoc, vel reuera eſt falſum, vt argumentum factum probat: vel, ſi aliquo modo eſt poſsibile, ſupponit multa miracula non neceſſaria, de quibus modo agendum non eſt. Reſpondetur ergo, in ordine ad diuerſa, non eſſe inconueniens, eſſe mutuam efficientiam inter aliqua duo: nam & habitus efficit actum, & actus habitum intendit: ſic igitur declarari poteſt in præſenti hæc mutua efficientia: nam, inprimis, vt veriſimilius ſuppono, ſpecies non attingere, ſeu conſeruare effectiuè ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti, vt infra dicemus: non eſt tamen neceſſe, vt ſpecies eandem efficientiam habeant, quia magis expediens fuit, vt ipſæ, quatenus conſecratæ, & ſeparatæ ſunt, pendeant & ſuſtententur à corpore Chriſti: & ideo ordine naturæ ſupponunt corpus Chriſti ſubſiſtens independenter ab ipſis: ſic igitur corpus Chriſti poteſt per ſuam ſubſtantiam, & entitatem, quæ ab accidentibus panis non pendet, efficere in eadem accidentia, & conſeruare illa, tum in exiſtentia, tum in modo exiſtendi, tum etiam in præſentia: at vero ſpecies poſſunt efficere circa corpus Chriſti præſentiam, ſeu coniunctionem, aut attractionem ad ſe, quia non eſt neceſſe, quod illa actio corporis Chriſti circa ſpecies ſupponat hanc præſentiam, vt conditionem neceſſariam ad agendum: hæc enim conditio, vt ſupra oſtendimus, in diuinis inſtrumentis non neceſſario ſupponitur: imo interdum fit actio ſine tali præſentia: in præſenti vero, quamuis actio non fiat, niſi à corpore Chriſti præſente, illa tamen præſentia concomitanter, ſeu conſequenter ſe habet, non vero vt principium, ſeu conditio ſimpliciter neceſſaria, quæ ad actionem ſupponatur: ſic enim ille modus præſentiæ corporis Chriſti poteſt immediate pendere à ſubſtantia eius: ergo & mediantibus ſpeciebus, quia eſt eadem ratio, quoad hoc: quoniam efficientia illius præſentiæ ſupponit ſubſtantiam, non tamen præſentiam ipſam.

Sed dices tandem, quomodo poſſunt ſpecies ad ſe trahere corpus Chriſti? oportebit enim, vt illæ qualitatem aliquam imprimant. *Obiectio.* Reſpondetur primum ſi ea qualitas ſolum eſt, veluti impetus motioni accommodatus, non eſt magnum inconueniens illam admittere, quia non eſt qualitas corruptiua, nec maiorem imperfectionem affert, quam ipſe motus, vel præſentia localis. *Solutio.* Secundo tamen dicitur, non eſſe hanc qualitatem neceſſariam: poteſt enim effectio proxi-

proxime ad ipſam præſentiam terminari, ſicut Deus ſolus poteſt illam efficere, ſine impreſsione qualitatis: & ſicut fortaſſe Angelus mouet cœlum ſine impreſsione alicuius impetus: hic enim neceſſarius eſt, quando vis agentis non poteſt proxime attingere effectum: alioquin ſicut poteſt impetus immediate efficere motum, ita & vis agentis, ſi ſit ſatis propinqua & proportionata.

Ad fundamenta ſecundæ ſententiæ ex dictis patet reſponſio. Ad fundamenta vero primę opinionis nũc breuiter dicitur, neq; ad veram rationem conuerſionis, neq; ad aliquid aliud, eſſe neceſſariam maiorem vnionem inter Chriſtum, & ſpecies, quam à nobis explicata eſt. Reliqua vero, quæ ibi attinguntur, partim in ſequenti ſectione, partim in ſua diſputatione de tranſſubſtantiatione tractabuntur.

SECTIO IV.

Quæ denominationes, & quaſi idiomatum communicationes conſequantur corpus Chriſti ex hac præſentia.

Proponũtur variæ rationes, quæ in Euchariſtia reperiuntur, ſub quibus variæ prædicata illi tribuuntur.

HÆc quæſtio proponitur, ad explicandum modum loquendi in hac materia, qui in huiuſmodi myſteriis eſt cognitu neceſſarius: tum ad exactius intelligendam rem ipſam, tum ad vitandos errores. Aduertendum ergo eſt, cum Chriſtus ſit in hoc ſacramento vere realiter, & ſubſtantialiter, quædam poſſe de illo hic exiſtente abſolute, & ſimpliciter dici, ratione ſuæ ſubſtantię: quædam vero ratione modi exiſtẽdi hic: quædam propter coniunctionem ad ſpecies, & propter relationes, quę inde cõſequuntur: quædam denique ratione ipſarum ſpecierum: quæ duplicia eſſe poſſunt: alia, quæ reuera conueniunt corpori, quamuis mediis ſpeciebus: alia, quæ reuera ſolum ſpeciebus inſunt: denominant tamen corpus, veluti per quandam idiomatum communicationem, quorum omnium exempla in ſequentibus proponam. Similis fere diſtinctio intelligi poteſt in ipſis ſpeciebus: manent enim in hoc ſacramento accidentia panis, alio tamen modo: vnde quædam de illis poſſunt dici propter id, quod ſunt: quædam propter modum exiſtendi, quem habent, quædam propter id quod continent, vel repræſentant: quædam denique propter eam ſubſtantiam, quam antea continebant, & ex natura ſua poſtulabant. Hic præſertim agimus de locutionibus, pertinentibus ad corpus Chriſti, de quibus nonnullas regulas trademus: nam quæ ad ſpecies pertinent, pendent ex his, quæ de abſentia ſubſtantiæ panis in ſequenti diſputatione dicturi ſumus: indicabimus tamen modum applicandi dictas regulas, quia fere eſt eadem proportio, ſuppoſita fidei veritate. Primo ergo dicemus de Chriſto, poſtea de ſpeciebus. Circa Chriſtum autem ea, quæ ad abſolutas prædicationes pertinent, faciliora ſunt.

Omnia prædicata abſoluta, quæ Chriſto ſecundum ſe conueniunt, de illo dicũtur vt eſt in Euchariſtia.

Vnde dico primo: Omnia prædicata eſſentialia, ſeu ſubſtantialia, & accidentalia omnino abſoluta, quæ Chriſto ſecundum ſe conueniunt, dicuntur de eo, prout eſt in hoc ſacramento. Aduertendum eſt: aliud eſſe, aliquod prædicatum dici de Chriſto hic exiſtente, aliud vero conuenire illi, prout hic exiſtit. Primum eſt verum de omni prædicato conueniente Chriſto quacumq; ratione: quia ſolum denotat, eam formam conuenire ſubiecto hic exiſtenti, non vero conuenire hic, ſeu formam ipſam eſſe in illo, prout eſt hic: & hoc modo de Chriſto in ſacramento exiſtente vere dicitur eſſe in cœlo, & eſſe in loco naturali modo, &c. quia eſt idẽ omnino Chriſtus: at vero in poſteriori modo prædicationis denotatur prædicatum quod dicitur de Chriſto prout eſt hic, ſeu formam, quæ per tale prædicatum ſignificatur, eſſe hic præſentem: & hoc ſenſu, intelligitur concluſio, quæ tam eſt certa, quam certum eſt totam Chriſti ſubſtantiam, & omnia accidentia abſoluta, & connaturalia illi, eſſe in hoc ſacramento: de quo dicendum eſt infra qu. 76. & ita Chriſtus, prout eſt hic, vere, ac proprie dicitur homo, Deus, ſapiens, pulcher, & ſimilia.

Prædicata quæ reſpiciunt localem modum, non prædicantur de Chriſto, vt eſt in Euchariſtia: ſecus quæ reſpiciunt ſacramentalem.

Dico ſecundo: Prædicata, quæ ſignificant modum exiſtendi, ſi reſpiciant localem modum, non poſſunt dici de Chriſto, prout eſt in hoc ſacramento: ſi vero ſignificent modum ſacramentalem, vere de illo affirmantur. Itaq; poterit dici Chriſtus eſſe hic ſubſtãtialiter, & realiter, quia hæc ſolum denotant præſentiam realem: & poterit item dici eſſe hic inuiſibiliter totus in toto & in ſingulis partibus: quia hæc & ſimilia indicant verum modum ſacramentalis præſentiæ: non poterit autem dici eſſe hic extenſus, aut circumſcriptus, quia non habet hic realem modum exiſtendi: & eodem ſenſu, non poterit dici eſſe localiter hic, an vero in alio ſenſu dici poſsit, infra q. 76. dicemus, vbi de hoc, & de aliis modis inquirendum eſt. Hæc vero prædicatio, eſt hic corporaliter: æquiuoca eſt: nam ſi ſolum ſignificet veram præſentiam corporis, vera eſt: ſicut propter eſſentiam ſubſtantiæ, dicitur, eſſe ſubſtãtialiter: ſi vero illud corporaliter dicat modum proprium exiſtendi corporis in loco, neganda eſt: & hoc modo dicunt interdum Sancti, nõ ſumi hic Chriſtum carnaliter, ſed altiori modo, vt diſput. præced. ſect. 2. & 9. tractatum eſt: & idem iudicium eſt de hac voce, Naturaliter: abſolute enim eſt hic Chriſtus ſupernaturali modo, atque ita ſupernaturaliter: Interdum vero dicunt Sancti, vere, ac naturaliter hic eſſe, & à nobis ſumi: vt explicẽt realem eius naturam hic adeſſe: vt idem ſit naturaliter, quod vere, ac realiter.

Ea etiã, quæ indicãt vnionem aliquã Chriſti ad ſpecies, dicuntur de illo, hic exiſtente.

Dico tertio, Prædicata quędam, quę indicãt vnionem aliquam Chriſti ad ſpecies, per modum continentiæ, ſeu mutuæ realis præſentiæ, vere ac proprie dicuntur de Chriſto vt hic exiſtente. Sic dicitur Chriſtus contineri ſub ſpeciebus, & ſimilia: & ratio eſt, quia vere intercedit aliqua vnio, ſaltem per effectionem & inſeparabilem, ac intimam præſentiam: ergo ab hac poteſt redũdare aliqua denominatio ad Chriſtum ex ſpeciebus: ſi, enim ex loco circumſcribẽte denominatur corpus locatum, ſeu contentum, & ex habitu veſtitum, quid mirum, quod Chriſtus ſub ſpeciebus exiſtens aliquam proportionatam denominationem ab eis ſumat?

In quo difficultas conſiſtat, oſtenditur.

His poſitis, quæ clariora ſunt, difficultas eſt, de quibuſdam prædicatis, quæ ſignificant mutationem, vel aliquid ſimile in accidentibus: quomodo dici poſſint de corpore Chriſti, quaſi per communicationem idiomatum: huiuſmodi ſunt, frangi, moueri, tangi, videri, & ſimilia, de quibus duplex poteſt eſſe opinio.

1. Sententia.

Prima, quæ ſine vlla diſtinctione affirmat, has locutiones vere ac proprie dici de corpore Chriſti: ita docere viſus eſt VValdenſ. tom. 2. de ſacram. c. 53. & ſequentibus: & tom. 3. de ſacramentalibus. cap. 41. & 42. eum ſecutus eſt Cano libr. 5. de locis, c. vlt. ad vltimum, & in eandem ſententiam inclinant Ruard. art. 14. pagina 301. & Soto d. 10. q. 2. art. 7. idem etiam ſentit Alan. libr. 1. de Euchar. c. 37. qui nimius videtur in ea opinione tuenda. Fundamentum eorum eſſe potuit, quia Sancti Patres hæc omnia indifferenter prędicãt de corpore Chriſti, ſc. videri, contrectari, frangi, ac dentibus atteri, vt videre licet in Chryſ. Hom. 45. in Ioan. & 24. & 46. in primam ad Cor. 83. in Matt. & 61. ad Populum, Cyril. 12. in Ioan. ca. 58. Greg. hom. 22. in Euangel. Theophyl. & aliis expoſitoribus, 1. ad Cor. 11. circa illud verum, Quod pro vobis frangitur, Alger. lib. 1. de hoc ſacramento, cap. 18. vbi in eandem ſententiam Auguſt. refert, & fauet verbum Clementis in epiſt. 1. habetur in c. Tribus, de Conſecrat. d. 2. vbi appellat, fragmenta corporis Domini, deniq; Act. 2. Lucæ 22. primæ ad Cor. 10. videtur vſurpari illa locutio, Panis, quem frangimus. Tandem (quod difficilius eſt) Berengarius in ſua profeſsione fidei coactus eſt

VValdenſ. Cano. Ruard. Soto. Alanus. Chryſoſtom. Cyrillus. Gregor. Theophyl. Algerus. Clemens. Act. 2. Luc. 22. 1. ad Cor. 10.

ctus eſt confiteri, corpus Chriſti vere eſſe in altari, frangi,& ſenſibilibus manibus ſacerdotum contrectari,ac dentib.atteri:fidei autem profeſsio& hæreſis abiuratio propriis ſermonibus fieri debet.

2 Sententia. *Durand.*

Secunda ſententia eſt,quæ è contrario,ſine diſtinctione dicit,has omnes locutiones eſſe improprias, metaphoricas, & ſolum per quandam extrinſecam denominationem dici de corpore Chriſti. Quæ ſententia merito tribui poteſt Durand.in 4.diſt.10.qu.3. quatenus negat,eas etiam voces, quæ mutationem localem ſignificant, proprie ac vere dici de Chriſto in hoc ſacramento,quia reuera(inquit)in ſe non mutatur,etiam per accidens,ſed ſolum denominatione extrinſeca.Et fundatur in eo errore, quem ſupra ex eodem retulimus, ſcilicet Chriſtum nõ eſſe hic præſentem,niſi ſola præſentia ordinis: vnde citato loco negat,hic vere,& realiter contineri: vnde conſequẽter etiam negat,vere,& realiter moueri, in quo cum illo ſentit Caietanus infra q.76. artic. 6. non quidem ex illo erroneo fundamento: ſed ex alio falſo metaphyſico principio:exiſtimat enim,Angelos,&quamlibet ſubſtantiam non exiſtentem in loco quantitatiue,non mutare locum per mutationem intrinſecã ſibi inhærentem,ſed per denominationem extrinſecam.

Caiet.

Diſtinctione tamen opus eſt: in hoc enim ſacramento quædam ita fiunt circa ſpecies, vt ex eis conſequenter fiat,ſeu tranſeat aliqua mutatio ad corpus Chriſti in ſeipſo:quædam vero ita fiunt circa ſpecies, vt in eis tantum verſentur, & non tranſeant ad corpus Chriſti in ſe,exempla poſtea ſubiiciam.

Ea quæ circa ſpecies ita fiunt vt verè ac propriè tranſeat aliquid ad corpus Domini, cũ omni proprietate de illo dicũtur.

Dico ergo quarto in hac ſectione, prædicata prioris generis,quaten⁹ ſignificare poſſunt mutationem aliquam vere ac proprie factam in corpore Chriſti, cum omni proprietate de illo dicuntur. Ratio eſt clara, quia vnaquæque res proprie denominatur à mutatione in ipſa facta ſeu recepta, etiam ſi contingat ex mutatione alterius redundare.Exempla ſunt, primum in terminis ſignificantibus mutationem localem: veriſsime enim,ac propriiſsime dicitur corpus Chriſti eleuari,circumferri: & propterea etiam dicitur proprie manducari: quia hæc vox mutationem localem indicat:ſolum eſt obſeruandum, quod ſicut præſentia realis corporis Chriſti, licet non ſit proprium Vbi quantitatiuum,ſignificatur tamẽ terminis localibus,vt eſſe hic,& ibi, quia non habemus alias voces, quibus veritatem illius præſentiæ ſignificemus:ita hanc mutationem, licet non ſit proprius motus phyſicus,quantitatiuus, ſignificamus vocib. indicantibus motum localem,quia non habemus alias,quibus declaremus,hanc veram, realem & ſucceſsiuam mutationem,quæ fit in corpore Chriſti: & hoc modo dicimus huiuſmodi locutiones eſſe proprias,vt recte notauit Petrus Soto,lect. 6. de Euchariſtia,& eſt communis Theologorum ſententia in 4. d.10.vbi Scot.q.5.& 6.Richard.art.4.q.1. Paluda. & Capr.q.3.Maior q.6.Argent.q.2.art.vlt.Marſil.qu. 7. artic.3.concl.4.Gabr.lect.46.in Canon.& alij, quos ſtatim referam:& ſine dubio eſt aperta ſententia D. Thomæ,q.ſequenti,art.6. vbi dicit Chriſtum moueri per accidens,motis ſpeciebus ad eum modũ, quo mouetur anima, moto homine, & in vniuerſum, motis nobis,mouentur ea,quę ſunt in nobis.Et contra Durandum ſufficiens argumentum eſt, quod ex falſo,& erroneo fundamento procedit: definitum eſt enim cap.Firmiter,& in Trid.ſeſſ.13. quod autem in aliquo continetur,vel mouetur moto illo, vel definit ſub illo contineri.Contra Caietanum vero fieri poſſunt argumenta omnia,quæ de Angelis fiunt, & in vniuerſum fieri poſſunt de omni eo, quod mutat præſentiam realem,& conſequenter propinquitatẽ, vel diſtantiam:oſtendimus enim, hanc præſentiam eſſe aliquid reale in re præſenti: ergo non poteſt mutari,ſine vera mutatione ipſius rei. Deinde mutata præſentia,mutantur relationes, & non propter mutationes terminorum,vt ſuppono,ergo propter mutationem ipſius ſubiecti,ſeu fundamenti, quod in illo eſt.Tandem in ipſa voce eſt repugnantia: cum dicitur,aliquid mutari, per ſolam extrinſecam denominationem,alias Deus mutaretur,cũ creat:& Verbum cum eſt vnitum humanitati. Et ratio eſt, quia mutatio proprie eſt actus mobilis,ſeu ſubiecti,& ideo nihil proprie,ac vere dicitur mutari, niſi quod eſt ſubiectum motus,vel ſecundum ſe totum,vel ſecundum partem.Neq; Durand. & Caietan. contra hoc obiiciunt aliquid,quod difficultatem faciat,vt ex infra probandis ſeu tractandis conſtabit.Solum eſt aduertendum: hoc exemplum debere intelligi,quando ſpecies mutant locum,ita vt nouum aliquem locũ acquirant:quia ſi motu circulari intra omnino idem ſpatium moueantur probabile eſt, tũc corpus Chriſti Domini non mutari,vt multi ex citatis authorib. docent,præſertim Maior q.6.quia ibi tantum fit mutatio loci ſpecierum,ſecundum partes, in quibus totus Chriſtus exiſtit,& ideo neceſſe non eſt,in ipſo fieri motum.Quæ ratio recte probat,talem motum nõ eſſe neceſſarium:& ideo veriſimile eſt,non fieri: non eſſet tamen difficile defendere, etiam in illo modo poſſe Chriſti corpus moueri,quia poſſet mutare partiales modos præſentiæ,ſed non eſt, quod in hoc immoremur. Secundum exemplum eſt, in deſitione huius præſentiæ corporis Chriſti, corruptis ſpeciebus,hoc enim proprie & verè dicitur: quia vere fit in Chriſto aliqua mutatio amiſsiua illius præſentiæ:cũ enim illa aliquid reale ſit in corpore Chriſti, illa amiſſa aliter ſe habet corpus Chriſti,quam antea: ergo mutatum eſt.Propter hæreticos vero, qui hoc ſacramentum blaſphemant, caute loquẽdum eſt,quãuis n.proprie dicatur corpus Chriſti amittere præſentiam, ſeu deſinere eſſe hic, non tamen abſolute dicendum eſt deſinire eſſe, nec corrumpi, nec digeri,ſeu mutari in ſubſtantiam aliti, quia hæc ſignificãt corruptionem ſubſtãtialem.Vnde etiam fit, eas trãſmutationes,quæ fieri ſolent circa materiã panis,poſt corruptionem panis,&accidentium eius, nullo modo poſſe denominare Chriſti corpus, cum poſt corruptionem ſpecierum,iam præſens non adſit, & omnis hæc denominatio ſupponat hanc præſentiam, de qua re legite VValdenſem to.2.c.65.& Claudium repetit.5.c.3.

Petrus Soto. Scotus. Richard. Paludan. Capreol. Maior. Argentina. Marſilius. Gabriel D.Thom Conc Trid.

VValdenſ. Claudius.

Aduerbia localia ſimpliciter poſſunt de Chriſto dici.

Atq; hinc ſequitur primo, quid dicendum ſit de aduerbiis localibus,vt eſſe hic,vel alibi, vel in pluribus locis,ſimpliciter enim ita loqui poſſumus, quia non habemus alia verba, quibus hanc præſentiam ſignificemus: & quia illæ voces non neceſſario ſignificant modum exiſtendi alicubi circumſcriptiue, ſeu cum locali extenſione quantitatis, ſic enim etiam dicimus,eſſe hic, vel alibi. Deniq; ita loquuntur Sancti,& Theologi,quos ſupra retuli: & eodem modo dicimus etiam, Chriſtum contineri ſub ſpeciebus, includi in tabernaculo, habitare in Eccleſia, & ſimilia.

Similiter & nomina ſignificantia propinquitatem vel diſtantiam.

Secundo colligitur, nomina ſignificantia relationem propinquitatis,vel diſtantię proprie ac vere dici de corpore Chriſti per intrinſecam denominationem. Hoc per ſe clarum eſt,quia, cum realis præſentia ſit verus modus corporis Chriſti, eſt ſufficiens fundamentum huius relationis, imo ex intrinſeca ratione harum denominationum neceſſe eſt, illas proprias eſſe, & intrinſecas, ſaltem ratione fundamenti: vnde ſi alias ſit res capax relationis realis,non eſt cur illa non conſurgat. Solum eſt in relationibus, quæ ſignificant diſtantiam, cauenda æquiuocatio quædam,in verbo enim diſtandi,includitur negatio præſentiæ ad rem alteram,ſeu ad alium locum: cum autem Chriſtus propter hanc præſentiam in vno loco,non priuetur præſentia in aliis locis, ideo licet ſit propinquus terræ,non diſtare dicetur à cælo, & eadem ratione nõ dicitur proprie diſtare à ſeipſo,quia non poteſt à ſeipſo ſeparari,quamuis modus exiſtendi,quem

di, quem habet in cœlo, poteſt diſtare à modo, quem habet in ſacramento, & è contrario.

Tertio colligitur, propter has denominationes, non eſſe neceſſariam vnionem formalem, quia quod vnum mutetur ad motum alterius, non ſemper prouenit ex vnione formali: ſed ex quacunq; connexione etiam effectiua oriri poteſt, vt ex ſe conſtat: & ſimiliter, quod aliquid amittatur, deficiente altero, indicat quidem neceſſariam dependentiam, non tamen neceſſario formalem vnionem. Vnde quod ex illo exemplo colligit Henricus, quodlib. 1. q. 5. ſpecies eſſe corpori Chriſti rationem formalem exiſtēdi hic, ſi proprie, & in rigore ſumatur, non eſt verum, vt ex dictis conſtat.

Henricus.

Quæ fiunt circa ſpecies, & nō ponunt mutationem in Chriſto, non proprie dicuntur de illo.

Dico quinto, Quæ ſunt circa ſpecies, & non ponunt aliquam mutationem in ipſo corpore Chriſti, neq; attingunt ipſum in ſe, non proprie illud denominant, ſed interdum nullo modo, interdum vero ſolum per aliquam metaphoram, vel extrinſecam denominationem. Ratio primæ partis eſt, quia cum corpus nō ſit proprie vnitum ſpeciebus, vnione formali, ſi ad ipſum non pertingit forma denominans, non eſt cur ipſum proprie denominet propter ſolas ſpecies, quod aperte confirmabunt exempla ſecundæ, & tertiæ patris. Probatur ergo ſecunda pars, quia licet ſpecies calefiant, vel alterentur, non dicitur corpus Chriſti alterari, ſicut in cap. In quadam, de Celebrat. miſſ. dicitur non madefieri, etiam ſi madefiant ſpecies panis, cum mittuntur in calicem. Et confirmatur, quia corpus Chriſti non denominatur quantum, rotundum, aut album, ab ipſis ſpeciebus panis, ſub quib. ipſum manet, ergo nec denominabitur calidū à calore in eis exiſtente, ſiue antiquo, ſiue de nouo facto, ergo nec denominabitur calefieri. Et confirmatur ſecundo, quia actiones procedentes ab ſpeciebus non tribuuntur corpori, aut ſanguini Chriſti, vt non dicitur ſanguis frigefacere, etiam, ſi ſpecies frigidiſsimæ ſint, & hæc exempla oſtendunt, non intercedere formalem vnionem, nec denominationes alias in illa fundari: alias iſtæ etiam denominationes ex illa orirentur: eſſet enim æqualis ratio, ſicut etiam videmus fieri in myſterio Incarnationis, dicitur enim, Verbum, ratione humanitatis vnitum, & ambulare, & mori, & calefieri, &c.

Exempla tertiæ partis concluſionis ſunt, primum de fractione, quod enim corpus Chriſti frangi, aliquo modo dicatur, probant adducta in prima ſententia, quod vero illa locutio metaphorica ſit, & non propria, colligitur ex D. Th. infra q. 77. art. 7. in corp. & ad 3. vbi dicit, Chriſtum proprie dici manducari, non ſic autem frangi. ſed tantum ratione ſpecierum, in qua doctrina, & differentia confirmat vtramq; cōcluſionem noſtram, idem optime docet in 4. diſt. 12. q. 1. artic. 3. quæſtiunc. 1. ad 1. & ibi Bonau. ar. 3. q. 1. Alenſ. qu. 42. memb. 1. Gabr. lect. 80. in can. Victo. in ſum. nu. 69. & Petr⁹ Soto dicta lect. 6. & bene Innoc. lib. 4. c. 9. & 10. vbi aduertit, Berengarium hæreticum coactum eſſe vt in ſua confeſsione nomine contrectationis, fractionis, quia ipſe antea doloſe fatebatur, hæc fieri circa corpus Chriſti, ſed poſtea explicabat, i. in ſigno corporis Chriſti, & ideo compulſus eſt fateri fieri non circa nudum ſignum, etenim hoc ſenſu dictum eſt, fieri circa corpus, id eſt, circa ſacramētum, quod vere, & realiter continet corpus. Ratione patet: quia fractio proprie & in rigore ſignificat diuiſionem, & diſcontinuationem partium: quam cōſtat non fieri in partibus corporis Chriſti. Ratio autem metaphoræ eſſe potuit, vel, vt per illam locutionem magis declaretur realis præſentia: vel quia fractio nunquam fit, ſine motu locali: & ita cum fit fractio, corpus Chriſti vere mouetur, & ita aliquid participat de fractione: vel quia fractio ad diſtributionem ordinatur, præſertim quando eſt ad vſum, vt eſt illa, de qua fit mentio in Scriptura: corpus autem Chriſti proprie diſtribuitur, & ita ſumi potuit fractio pro

D. Thomas.

Bonauent. Alenſis. Gabr. Victoria. Petrus Soto. Innoc.

diſtributione, vel certe, quia cum franguntur ſpecies ipſa præſentia corporis Chriſti, quæ antea tantum erat vna in actu, & plures in potentia, per fractionem fit plures in actu, & ita quodammodo diuiditur, q; Soto ſupra notauit. Deniq; quia hæc locutio metaphorica eſt, interdū ſimpliciter negatur, ne ad ipſum Chriſti corpus referri videatur, & ita dicit Eccleſia: Nulla rei fit ſciſſura, ſigni tantum fit fractura, Et: non cōfractus, non diuiſus, integer accipitur. de quo legatur Guitmund. l. 1. de hoc ſacramento: parum à principio, VValdenſ. tom. 2. c. 39. & Roffenſ. lib. 2. contra OEcolampad. c. 34.

Guitmund. VValdenſ. Roffenſis.

Secundum exemplum huic ſimile eſt de contactu, ſeu contrectatione ſenſibili corporis Chriſti, nam proprius contactus ſolum eſt inter res extenſas in ordine ad locum, quarum extrema ſunt ſimul, & hoc modo non poteſt in hoc ſacramento eſſe verus ac proprius contactus circa corpus Chriſti, quin potius neq; ipſæ ſpecies ipſum proprie tangunt, vt recte dixit Henric. quolib. 1. q. 5. & Richard. diſt. 10. a. 4. q. 2. & Capreol. q. 1. ad 3. contra primam concluſionem, & inſinuauit Altiſiod. lib. 4. tract. 5. c. 4. dicens, quod ſpecies tantū aſsiſtunt corpori Chriſti, & velant ipſum, quia tamē, vt ſupra diximus, quodammodo comparantur ſpecies ad corpus, ſicut habitus ad rem veſtitam, quemadmodum dicimur tangere hominem, tangēdo eius veſtem, ita dicimur quodammodo tangere Chriſtū tangendo ſpecies, & præſertim vſurpatur hæc locutio ad explicandam magis realem præſentiam, vt late Claud. repet. 5. c. 3.

Henricus. Richard. Capreol. Altiſiod.

Tertium exemplum eſt ſimile de miſtione, dicitur enim corpus Chriſti miſceri ſanguini, vt in canone dicimus: Fiat commiſtio corporis & ſanguinis. Proprie autem miſtio per iuxtapoſitionem videtur includere duo, & diuiſionem miſcibilium in partes, & contactum partium inter ſe. Quæ duo poſſunt interuenire inter ſpecies vini, & panis: non autem inter ipſum corpus, & ſanguinem: hæc autem dicuntur inter ſe miſceri, quatenus ex vi verborum conſecrationis, ſub partibus ſpecierum panis, eſt corpus: & ſub partibus ſpecierum vini, eſt ſanguis: & illæ miſcentur inter ſe: & ita quodammodo fit miſtio inter corpus & ſanguinem, ſecundum præſentiam ſacramentalem. Vltimo dicitur corpus Chriſti videri per ſpecies, non quidem proprie, & in ſe, hoc enim modo Chriſti corpus eſt hic inuiſibile, propter quod interdum inuiſibile vocatur ab Aug. in c. Nos autem, &c. Hoc corpus, de Conſec. d. 2. Et ſic etiam dicunt Sancti in hoc ſacramento, aliud videri, aliud credi. Amb. lib. de myſt. c. 9. & Cyri. Hieroſ. catecheſ. 4. dicitur ergo videri, ſicut de contactu dixi, ad explicandam magis realem præſentiam, dicuntur enim interdum videri, quæ ſolum in proximo continente, vel per accidens ſub aliquo ſigno, in quo realiter continentur, percipuntur viſu: quomodo interdum in Scriptura dicuntur videri Angeli, in corporibus aſſumptis, ad hunc ergo modum dicitur videri corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & ſic etiam interdum dicitur viſibiliter ſumi, vt eſt apud Aug. ſer. 2. de verbis Apoſtoli, legatur D. Th. infra q. 76. art. 7. Hugo de ſancto Vict. libr. 2. de ſacramen. par. 8. c. 7. Raban. libr. de corp. & ſanguin. Dom. c. 26. Claud. repet. 4. c. 6.

Claud. Auguſt. Ambroſ. Cyrill. Auguſtinus. D. Thomas. Hugo. Raban. Claud.

Solutio. argumētorum.

Atq; hinc facile patet reſponſio ad fundamenta vtriuſq; opinionis, & præſertim ad illam interrogationem: ſi hæ locutiones ſint metaphoricæ, cur Berengarius in ſui erroris abiuratione, illis vti coactus ſit, cum fidei profeſsio verbis maxime propriis fieri debeat. Reſpondetur enim primo, id factum eſſe, qa metaphora illorum verborum eſt ſatis perſpicua, & aliunde eſt aptiſsima ad explicandam veram Chriſti præſentiam. Deinde ex Innoc. ſupra, c. 10. quia ille hæreticus fatebatur hæc fieri circa corpus Chriſti in ſacramento, doloſe tamen: intelligebat enim fieri ſolū in ſigno, ſub quo negabat, vere Chriſtum contineri,

& ideo

& ideo cõpulſus eſt conſiteri realiter fieri circa Chriſtum, id eſt, circa ſacramentum, in quo Chriſtus realiter continetur, nam, quia ſacramentum hoc cõſtat ex corpore Chriſti, & ſpeciebus: ideo, quæ fiunt in illo, ratione ſpecierum, dicuntur quodammodo fieri circa corpus Chriſti.

Ex his vero ſequitur, has locutiones, cum metaphoricæ ſint, non eſſe admodum extendendas, nec præter vſum Sanctorum, ne alicui fortaſſe erroris occaſio detur, propter quod vitamus eas, vel locutiones, vel denominationes ab accidẽtibus ſumptas, quæ indicare poſſunt, talia accidentia Chriſto inhærere, ideo non dicimus, corpus Chriſti eſſe rotũdum, aut album, calefieri, aut frigefieri, alteratis ſpeciebus, & eadem ratione nõ dicitur obdurari Corpus Chriſti, aut aceſcere ſanguis, licet hæc fiant circa ſpecies. Et hæc etiam exempla confirmant, priores denominationes non eſſe proprias, nec fundatas in vera, ac formali vnione inter Chriſtum & ſpecies, alioqnin eadem ratio eſſet de omnibus prædictis. Et hinc obiter etiã intelligitur, an hæ locutiones ſint admittendæ, hoc album, vel, hoc rotundum eſt corpus Chriſti, de quibus late agit Vvaldenſ. to. 2. de ſacr. c. 52. vbi ſimpliciter & in rigore falſas eſſe exiſtimat, quia illud ſubiectum, albũ, vel rotundũ, in rigore ſupponit pro ſubiecto eorum accidentium, & illud non eſt corpus Chriſti, ſicut ẽt, hæc eſt in rigore falſa, hoc quantum eſt corpus Chriſti, quia hoc quantum ſupponit pro hac re extenſa, & hæc quidem eſt dialectica proprietas locutionis, ſi ſola proprietas illorum terminorũ connotatiuorũ attendatur: tamẽ, ſi illud pronomẽ hoc, extrahat ſubiectũ ad illam rigoroſam ſignificationẽ, & ſignificet contentũ ſub hoc albo, vel quãto, verus erit ſermo, & idem iudicium eſt de his, hoc ſenſibile eſt corpus Chriſti. E contrario vero, an corpus Chriſti, prout eſt hic poſsit dici ſenſibile, vel tãgibile proprie, & nõ metaphorice, diſtinctione opus eſt: nam, ſi illa verba ſignificent proprietatẽ corporis ſecundũ ſe, veræ ſunt propoſitiones, ſi autẽ modum exiſtendi, erunt falſæ, quo ſenſu dixit Aug. in c. Nos autem, de Conſec. diſt. 2. Sumere nos in ſacramento res inſenſibiles, carnem & ſanguinem Dñi. Corpus ergo Chriſti, quod hic eſt viſibile, eſt & tangibile: nõ eſt tamen proprie viſibile, vt eſt hic, quamuis metaphorice dicatur ratione ſpecierum viſibiliter ſumi, vt Aug. ſer. 2. de verbis Apoſtoli loquitur.

Vvaldenſ.

Auguſt.

Dico ſexto, Quæ conueniũt corpori Chriſti ſecundum ſe, non poſſunt dici de ſpeciebus, niſi valde metaphorice & improprie, eo modo, quo nomen rei ſignificatę tribuitur ſigno. Ratio eſt clara, quia corpus Chriſti eſt res omnino diſtincta ab ſpecieb. neque ita illis vnitur, vt ſua attributa illis cõmunicet. Iuxta hanc concluſionem interpretantur multi, quod alibi dixit Aug. Sacramentum corporis Chriſti, quodammodo dici corpus Chriſti.

Dico ſeptimo, Quæ conueniunt pani præciſe, ratione ſuæ ſubſtantiæ, non dicuntur proprie de hoc ſacramento, ſed vel nullo modo, vel per metaphorã. Ratio eſt, quia hic non adeſt ſubſtantia. Vnde fit, vt hoc ſacramentum non poſsit dici abſolute, & ſimpliciter panis, ſed vel metaphorice, quia ex pane cõfectum eſt: vel, quia ſub accidẽtibus panis datur, vel cum addito, ſignificationem eleuãte, vt cum dicitur, panis vitæ, qui de cœlo deſcendit.

Dico vltimo, Denominationes, quæ conſequuntur actionem mutuam inter Chriſtum & ſpecies, proprie de ipſis dicuntur ſeruata proportione. Ratio eſt, quia, vt diximus, vera actio inter ipſa intercedit: vnde proprie dicitur Chriſtus ſuſtentare ſpecies, ſi effectionem ſignificet, & eodem ſenſu dicuntur ſpecies continere Chriſtum, & eadem ratio eſt, de relationibus conſequentibus actionem, ſeu mutuam realem præſentiam.

DISPVTATIO XLVIII.

De comparatione vtriuſque præſentiæ, ſacramentalis, & naturalis corporis Chriſti.

Docet Catholica fides, Chriſtum Dominum ſimul exiſtere in hoc ſacramento, & in cœlo, & in nocte cœnæ ſimul extitiſſe in cœnaculo, modo ſibi cõnaturali & viſibili cum diſcipulis ſuis, & poſt conſecrationem ſub ſpeciebus panis, modo ſacramentali.

Ad explicandam ergo propriam rationem, & differentiam ſacramẽtalis præſentiæ, de qua nobis ſermo eſt, oportet illam cum naturali, ſeu quantitatiua præſentia conferre, vt ex vtriuſque collatione, eſſentia & propria definitio prædictæ ſacramentalis præſentiæ magis conſtet, & multa principia explicentur, quæ ad ſoluendas plures difficultates in hoc myſterio occurrentes plurimum conferent. Poſſunt autem hę præſentię comparari, aut in vnitate, & diſtinctione, aut independentia vnius ab alia, aut in oppoſitione, & repugnantia, aut demum in concomitantia quadam, de quibus ſigillatim dicemus.

SECTIO I.

Vtrum ſacramentalis præſentia corporis Chriſti ſpecie differat à naturali ſeu quantitatiua.

Senſus huius quæſtionis ſatis conſtat ex præmiſſa terminorum expoſitione. Vt autem ratio difficultatis aperiatur, nonnullæ conuenientiæ, & differentiæ harum præſentiarum præ oculis ponendæ ſunt. Primo itaque conueniunt, quia vtraque eſt intrinſecus, & realis modus corporis Chriſti: ſicut de ſacramentali præſentia, diſput. præced. probatũ eſt: de quantitatiua vero conſtat ex philoſophicis principiis, quæ in 4. Phyſic. traduntur. Secundo conueniunt, nam vtraque harum præſentiarum poteſt eſſe formalis ac per ſe terminus alicuius mutationis: nam præſentia naturalis eſt terminus motus localis intrinſecus, & maxime proprius, vt cõſtat ex phyſicis: præſentia vero ſacramentalis, cum ſit modus corpori adueniens, & non neceſſario conſequens exiſtentiã eius: conſtat eam fieri poſſe per aliquam mutationẽ: vel propriam, vel improprie dictam: prout comprehendit omnem actionem nouam, vt latius infra ſumus diſputaturi, de tranſſubſtantiatione tractantes. Tertio conueniunt, quia vtraque harum præſentiarum eſt fundamentum propinquitatis, & diſtantiæ vt per ſe manifeſtum eſt in quantitatiua præſentia: de ſacramẽtali vero, & in ſuperiorib. declaratum eſt & videtur res certa ex principiis fidei: non enim nunc contendimus, an hæc propinquitas, vel diſtantia ſit vera relatio realis prædicamentalis: nihil enim ad myſterium fidei explicandum ſpectat: ſed agimus de reali propinquitate, quæ per modum relationis facilius intelligitur, & explicatur, vel per negationem quandam indiſtantiæ: atque hoc modo conſtat ex doctrina fidei, Chriſti corpus per ſacramentalem præſentiam fieri indiſtans ab ſpeciebus panis: & cõſequẽter fieri propinquum aliis corporib. quibus ipſæ ſpecies panis propinquæ ſunt.

Conuenientia inter præſentias naturalem & ſacramentalẽ Chriſti.

Differunt autem hæ præſentiæ primo: quia corpus quantum, naturali modo exiſtens in loco, ita occupat ſpatium, quod replet, vt ab illo neceſſario excludat omnem aliam quantitatem, naturali modo extenſam & exiſtentem in loco: hac enim ratione, quã do vnum corpus ingreditur aliquem locum, inde expellit corpus ibi præexiſtẽs: neque naturaliter fieri poteſt, vt ſibi penetrẽtur: at vero in ſacramẽtali præſẽtia nõ ita contingit: nã per illam ita fit Chriſtus præſens vbi fuerat ſubſtantia panis, & vini, vt ab illo loco non excludat totã panis, & vini quantitatẽ, ſed relin-

Differentiæ plures inter eaſdem proponuntur.

quat eam cum eadem extenſione, & loci occupatione, quam antea habebat. Hoc enim modo docet fides: peracta conſecratione, eſſe Chriſtum præſentem intime quantitati panis, & vini, ſecūdum omnes eorum dimenſiones, ſicut antea erat eorum ſubſtantia. Præſentia ergo ſacramentalis Chriſti non eſt incompoſsibilis in eodem loco vel ſpacio cum naturali præſentia alterius corporis quanti.

Secundo differūt, quia per naturalem præſentiam corpus extenditur in ordine ad locum, ita vt totū ſit in toto, & pars in parte: quia, ſicut totum corpus excludit totum aliud corpus ab eodem loco, quia cum illo penetrari non poteſt: ita pars corporis excludit à ſuo partiali loco aliam eiuſdem corporis partem: quia etiam earum quantitates partiales penetrari nō poſsūt, ſuppoſita quod nulla fiat mutatio in raritate, aut denſitate, at vero per ſacramētalem præſentiam ita ſit præſens Chriſti corpus, vt nullam recipiat extenſionem, aut commenſurationem in ordine ad quantitatem panis, vel alterius corporis, cui fit præſens. Supponimus enim ex fide, Chriſtum eſſe totum ſub ſpeciebus panis, & vini, & ſub ſingulis partibus earum, vti infra, q.76. latius probandum eſt. Vnde fit partes corporis Chriſti, ſic præſentes, non ſe excludere mutuo ab eodem ſpatio: nam, vbi vna eſt, ibi ſunt omnes aliæ: & conſequenter ſit: non habere eas extenſionem in ordine ad ſpatium ſeu locum, cui ſunt præſentes. Et hæc differentia ſequitur ex priori, nam, ſi tota quantitas corporis Chriſti non excludit ab eodem ſpatio quantitatem panis, multo minus neceſſe eſt, vt quantitas vnius partis corporis Chriſti excludat reliquarum partium quantitatem.

Atque hinc oritur tertia differentia: nam præſentia quantitatiua duplicem habet extenſionem: vnam ex parte ſubiecti, quia partialiter vna eſt præſentia manus, alia pedis, alia capitis, &c. aliam in ordine ad ſpatium, ſeu per commenſurationem partium corporis præſentis ad partes ſpatij, veri, vel imaginarij, cui eſt præſens: quia ſingulæ partes ſunt in diuerſis partibus ſpatii: at vero ſacramentalis præſentia corporis Chriſti, quamuis ex parte ſubiecti diuiſibilitatem quandam, & extenſionem habeat, quia eſt tali ſubiecto proportionata: alia enim eſt partialis præſentia in manu, alia in pede, alia in capite, &c. quia in rigore, & de potentia abſoluta loquendo, poſſet manere vna ſine alia, in quo differt hæc præſentia à præſentia ſubſtantiæ angelicæ, quæ ex parte ſubiecti omnino eſt indiuiſibilis, eo quod ſubiectum non habeat partes: nihilominus tamen per comparationem ad ſpatium, hæc ſacramētalis præſentia nō eſt intrinſece diuiſibilis: quia præſentia totius corporis, & omnium partium eius nō habet neceſſariam habitudinem ad diuerſas partes ſpatij, neque ad ſpatium diuiſibile: quia, vt diximus, vbi per hanc præſentiam conſtituitur vna pars corporis, ibi ponitur totum corpus: quia in ordine ad ſpatium pars non eſt extra partem, ſed omnes eſſe poſſunt etiā in indiuiſibili: eſt ergo hæc præſentia, ſub hac ratione, ſuo modo indiuiſibilis.

Solutio. Dices, Etiam in ordine ad ſpatium eſt hæc præſentia diuiſibilis: alia enim eſt partialis præſentia, quam habet corpus Chriſti in vna parte ſpecierum ſacramentalium, ac ea, quam habet in alia parte ſpecierū: cuius ſignum manifeſtum eſt, quia poteſt vna pars ab alia ſeparari, conſumpta, vel ſeparata parte ſpeciei. Reſpondetur: ideo dixi, per ſe, & intrinſece, quia *Obiectio.* huiuſmodi latitudo talis præſentiæ non eſt ſimpliciter neceſſaria, cum præſentia totius corporis ſaluari poſsit in ordine ad indiuiſibile ſpatium: & quia ex vi talis præſentiæ, partes rei præſentis non dicunt habitudinem ad diuerſas partes ſpatij, & in hoc conſiſtit propria differentia, quam conſtituimus inter ſacramentalem, & naturalem præſentiam corporis quanti: huic autem differentiæ, ſeu proprietati non repugnat, quod eadem præſentia poſsit habere diuiſibilitatem aliquam in ordine ad ſpatium, non per commēſurationem partium corporis, ad partes ſpatii, ſed quaſi per reduplicationem eiuſdem corporis in pluribus partibus ſpatii, vt probat argumentū factum: quæ diuiſibilitas etiam in præſentia ſubſtantiæ angelicæ reperiri poteſt, vt per ſe conſtat.

Ex his ergo oritur ratio dubitandi in propoſita quæſtione: an ſcilicet, prædictæ differentiæ ſint ſufficientia ſigna eſſentialis diuerſitatis inter has præſētias, vel tantum accidentalis. Videntur enim omnia, quæ dicta ſunt, ſaluari poſſe de potentia Dei abſoluta per ſolam accidentalem variationem, vel repetitionem naturalis, & quantitatiuæ præſentiæ: non eſt ergo, quod fingamus nouum quendam modum præſentiæ differentis in ſpecie, qui vix poterit mente cōcipi, aut intelligi. Antecedens declaratur, nam omnes differentiæ aſsignatæ ſolū in hoc fundātur, quod Chriſti corpus eſt totum in toto, & in qualibet parte ſpatij: ſed hoc fieri poteſt per naturalem præſentiam quantitatis partium omnium eiuſdem corporis ſe ſe inuicem penetrantium in eodem ſpatio: ergo nihil aliud neceſſarium eſt: nam, quando Deus ponit duo corpora penetratiue in eodem loco, non dat illis nouum modum præſentiæ localis; ſed conſeruando potius naturales præſentias, quæ naturaliter ſimul eſſe non poſſent, facit, vt actu nō ſe excludant ab eodē loco: ſicut, ſi conſeruaret duas qualitates contrarias in eodem ſubiecto, non tolleret, nec mutaret poſitiuos effectus formales earum, ſed impediret tantum repugnantiam: atque ad eundem modum, vt Deus conſtituat quadrupedale corpus in bipedali ſpatio, non eſt neceſſe, vt mutet naturalem modum præſentiæ, ſed ſolum, vt faciat, dimidiam partē illius corporis cum altera parte æquali penetrari, & eodem modo poterit totū illud corpus in ſpatio pedali cōſtitui: & in dimidia parte illius, & in qualibet minori parte etiam ſi in infinitum minuatur: ergo per ſolam penetrationem partium, & per quantitatiuam præſentiā quaſi repetitam, & multiplicatam in toto corpore, & in omnibus partibus eius in ordine ad omnes partes ſpatij poteſt optime fieri prædictus effectus exiſtētiæ totius corporis in toto, & in ſingulis partibus ſpatij. Atq; ita videntur nonnulli Scholaſtici hoc myſteriū explicare: præſertim Soto in 4. di. 10. q. 1. a. 4. poſt argumenta Ochami, & Gabr. lect. 43. in Canonem. *Soto.* *Gabr.*

Nihilominus dicendum eſt, ſacramentalem præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtia eſſe modum quendam ſupernaturalem, eſſentialiter, & ſpecifice diuerſum, à modo præſentiæ, quem quantitas habet in loco, quādo illud replet, & occupat, modo ſibi cōnaturali. Hanc concluſionem ſumo ex communi doctrina Theologorum in 4. diſt. 10. docentium (vt infra videbimus) quātitatem corporis Chriſti priuari in hoc ſacramento extenſione in ordine ad locum: quæ extenſio nihil aliud eſt, quam præſentia naturalis illius propria, & quātitatiua: at vero, ſi præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento non eſſet diuerſæ rationis à præſentia naturali quantitatis, eſſet vera extenſio in ordine ad locū: non ergo careret corpus Chriſti in ſacramento tali extenſione, ſed potius haberet illam ſæpius repetitam, & multiplicatā, & ſic poſſet eſſe totum in toto, & in qualibet parte ſpatij, ſeu ſacramentalium ſpecierum. Deinde ſignificat hāc ſententiam Diuus Thom. tota q. ſequente, dum docet, hanc præſentiam non eſſe per modū quantitatis, ſed per modū ſubſtātiæ: eſſeq; adeo ſupernaturalem, vt non poſsit etiam ab intellectu angelico naturaliter videri: quomodo dicunt alii authores, hanc præſentiam, non ſolum eſſe ſupra naturam, ſed etiam ſupra intellectum. Altiſiod. lib. 4. ſum. tract. 5. c. 4. Alenſis 4. par. q. 40. memb. 3. ar. 4. Bonau. in 4. diſt. 10. ar. 1. q. 1. At vero, ſi modus huius præſentiæ non eſſet diuerſæ rationis, & ſpeciei, à modo naturalis præſentiæ quantitatis: reuera non eſſet ſupernaturalis, ſed ſolū multi-

Præſentia ſacramentalis Chriſti in Euchariſtia differt eſſētialiter à præſentia naturali. *D. Thom.* *Altiſiod.* *Alenſis* *Bonauen*

multiplicatio, & penetratio talium præſentiarum in eodem corpore, & in omnib. partib. eius eſſet ſupernaturalis, in fieri potius (vt ſic dicam) quam in aliqua re facta. Vnde neque per ſe eſſet angelo inuiſibilis, quia quælibet præſentia naturalis, & conſequenter quælibet multitudo earum, poteſt ab angelo naturaliter cognoſci, ſicut quando duo corpora penetratiue ſunt in eodem loco, poteſt vtrumque eorum præſentia mutua, & intima ab angelo naturaliter cognoſci. Præterea ratione ſic argumētor ex principiis poſitis: quia naturalis præſentia quātitatis, eſſentialiter includit extenſionem partium in ordine ad locū, ſed præſentia ſacramentalis corporis Chriſti non includit hanc extēſionem: ergo eſſentialiter differūt Maior conſtat ex Philoſophia, & ex ipſis terminis: nā licet extenſio in ordine ad locum, non ſit de eſſentia quantitatis, tamen eſt de eſſentia illius præſentiæ localis, quæ naturaliter debetur quantitati: & eſt etiā paſſio eius: imo formaliter & eſſentialiter ſunt vna & eadem paſſio. Minor autem, & eſt commune axioma Theologorum, vt dixi, & declaratur variis modis. Primo, quia, ſi illa præſentia includeret in ratione ſua extenſionem in ordine ad locum: partes etiā corporis Chriſti, ex vi & natura talis præſentiæ ſeſe mutuo excluderent ab eodem loco, & præſentia totius corporis Chriſti naturaliter pugnaret cū quantitate panis, eamq́; à ſuo loco expelleret, niſi ſpeciali miraculo diuinitus impediretur: hæc aūt omnia ſunt abſurda, & præter finē, & rationem huius myſterii. Secundo, quia ſi illa præſentia haberet extenſionem in ordine ad locum: ex vi vnius tantum præſentiæ eſſet Corpus Chriſti totum in vno integro loco, & pars in parte eius. Vnde, vt omnes partes corporis eſſent in ſingulis partibus ſpatii, neceſſarium eſſet, vt per iteratā ſeu repetitam præſentiam, & extenſionem, vna pars conſtituatur, vbi eſt alia: ita vt, ſi per vnam præſentiam localē intelligitur, caput corporis Chriſti eſſe in ſuprema parte ſpecierum ſacramentaliū, & pes in infima, per aliam præſentiam intelligantur è contrario pedes eſſe in ſuperiori parte, & caput in inferiori, atque in hūc modū in infinitū variari, & multiplicari, & penetrari præſentias, donec partes omnes corporis in omnibus partibus loci coincidant: hoc enim totum neceſſario ſequitur ex alio dicendi modo, vel potius præſupponitur ad eam partium penetrationem, quam illa ſententia fingit: conſequens autem videtur valde abſurdum, tum quia iuxta hāc rationem explicandi præſentiam Chriſti in ſacramento, neceſſe eſſet intelligere in corpore Chriſti varios ſitus & poſitiones valde indecentes: nam ſecundum vnam præſentiam eſſet rectus, ſecundum aliam vero inuerſus omnino, & ſimilia quæ incredibilia ſunt: tum etiam, quia oporteret, has præſentias eſſe multitudine infinitas, vt poſſent ſingulæ partes corporis in ſingulas partes ſpatij cadere: nam hæ partes in infinitum diuidi poſſunt: vnde fit, vt ſitus corporis intra idem ſpatium poſſint in infinitum variari, vt per ſe conſtat: vt ergo omnes partes corporis per huiuſmodi iteratam præſentiam adſint omnib. ſpatii partibus, neceſſarium eſſet, tales præſentias ſimul eſſe actu infinitas, quod eſt reuera inconueniens: nam illæ præſentiæ eſſent in re ipſa diſtinctæ, & poſſent à Deo ſeparari, atque vna ſine aliis conſeruari, quia per accidens, & ex ſola Dei voluntate multiplicantur. Tertio hic modus præſentiæ, & omnis hæc præſentiarum multiplicatio non eſſet ſatis, vt totum Chriſti corpus & omnes eius partes conſtituerentur in quolibet puncto indiuiſibili hoſtiæ: cum tamē hoc neceſſarium ſit ad huius myſterii veritatem, vt infra oſtendemus. Sequela patet, quia per quantitatiuam præſentiam, includentem extenſionem in ordine ad locum, non cadit, ſeu reſpondet in puncto ſpatii, niſi punctum indiuiſibile corporis exiſtentis in ſpatio: ergo etiam ſi illæ præſentiæ varientur & multiplicentur, cum eadem extenſione, nunquā partes corporis erunt in indiuiſibili puncto ſpatii: ſed ad ſummum, varia indiuiſibilia corporis Chriſti puncta erunt, & quaſi ſe penetrabunt in eodem puncto hoſtiæ conſecratæ, atque ita non, vbicunque eſt aliquid corporis Chriſti, ibi eſt totum Chriſti corpus, quod eſt valde abſurdum.

Vltimo vix poteſt intelligi, corpus grādioris quātitatis, retinens extenſionem aliquā in ordine ad locum, abſq; vlla condenſatione conſtitui in minori loco: ſine imperfectione magna, & quaſi confuſione, ſeu complicatione totius corporis, & partium eius; quod abhorret mens cogitare in corpore Chriſti: nō eſt ergo hæc præſentia hoc infimo modo cogitanda, ſed altiori, magisq́; abſtracto ab huiuſmodi materialib. imperfectionib. nam, quod hoc magis deceat tale myſterium, per ſe notum eſt, quod vero nullam inuoluat repugnantiam, ex dicendis conſtabit.

Ex hoc autem infero primo, cum D. Thom. in 4. dift. 10. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. & 3. hanc præſentiam ſacramentalem eſſe participationem quandam præſentiæ localis, quam habent ſpirituales ſubſtantiæ in locis ſuis: non quod omnino ſint eiuſdem rationis: differunt enim ex parte ſubiectorum, quibus accomodantur, nam præſentia angelica realiter ſpiritualis eſt, & indiuiſibilis ex parte ſubiecti: hæc vero præſentia corporis Chriſti eſt materialis, & diuiſibilis ex ſubiecto, ſed quod hæc præſentia imitetur illam in hoc, quod ex natura ſua ſit abſque extenſione ſui ſubiecti in ordine ad locum, totumque illud indiuiſibiliter conſtituit in loco, ſeu ſpatio ſecūdum comparationem corporis ad ſpatium, & in hoc conſiſtit proprie ratio huius præſentiæ, & eſſentialis differentiæ eius à quantitatiua præſentia naturali, vt declaratum eſt. 1 *Illatio. D. Thom.*

Secundo infero ex dictis, hanc præſentiam nō ſolum differre à naturali præſentia quantitatiua, ſed etiam ab illa naturali præſentia, quā materialis ſubſtantia habet, ſub quantitate ſua. Supponendo enim ſubſtantiam materialem, & quantitatem eſſe res omnino diſtinctas, conſequenter etiam ſtatuendum eſt, quamquam ſimul ſint, & ſeſe comitentur, habere tamen præſentias, re ipſa, diſtinctas: quia vniuſcuiusq; rei præſentia eſt intrinſecus modus eius: vnde, & ſeparari, reipſa, poſſunt: ſicut nunc, quādo ſubſtantia panis deſinit eſſe, manente quantitate, nō ſolū perit ſubſtantia panis, ſed etiam præſentia eius, ſeruatur autem quantitas cum ſua præſentia: & è contrario poſſet Deus deſtruere quantitatem panis, & præſentiam eius, conſeruata ſubſtantia, in eadē præſentia & reali propinquitate, & diſtantia ad res alias: nulla enim in hoc inuoluitur repugnantia, vt latius Philoſophi docent, & in ſequentibus etiam attingemus: habet ergo ſubſtantia materialis, ſub quantitate, ſuam propriam realem præſentiam localem. Inferimus ergo ex dictis, ſacramentalem præſentiam corporis Chriſti, etiam eſſe diuerſæ rationis ab hac præſentia ſubſtantiæ materialis: quia hæc præſentia connaturalis materiali ſubſtantiæ per ſe non habet indiuiſibilitatē aliquam, etiam in ordine ad ſpatiū: nam, licet, ſeparata quantitate à ſubſtantia per potātiam Dei, poſſent omnes partes ſubſtantiæ in eodem indiuiſibili puncto collocari: quia, ablata quantitate non neceſſario ſe expellerent ab eodem ſpatio, cum hic effectus à quantitate naturaliter proueniat: tamē hoc accidentarium eſſet, & non ſimpliciter neceſſarium: quia etiam poſſet talis ſubſtantia conſtans ex partibus ſubſtantialibus entitatiue diſtinctis habere illas præſentes ſpatio diuiſibili, ita vt tota ſubſtantia eſſet in toto, & pars in parte ſpatii: quia hoc ipſo, quod plures entitatiuæ ſunt, non eſt neceſſarium, vt, vbi vna eſt, ſit & alia: ſicut duo angeli, licet quantitatē non habeant, tamen, quia diſtincti ſunt, poſſunt etiam diuerſis locis eſſe præſentes: ſic igitur præſentia hæc naturalis ſubſtantiæ materiali, ex natura ſua conſtituit ſubiectum ſuum præſens, cum extenſione quādam, ita 2 *Illatio.*

dam,ita,vt ſit totum in toto,& pars in parte:at vero ſacramentalis præſentia,natura ſua potius poſtulat, vt totum ſubiectum ſuum faciat indiuiſibiliter præſens,ita,vt ibi ſit totum,vbi fuerit pars eius, & conſequenter totum ſit præſens in toto,& totum in ſingulis partibus ſpatii ad modum præſentiæ ſpiritualis,cuius hæc eſt participatio,vt dictum eſt.

Deinde poteſt hæc differentia aliter exponi, nam ſubſtantia materialis,ex vi præſentiæ, ſibi connaturalis,& adæquatæ,nunquam poteſt eſſe tota in toto ſpatio,& tota in qualibet parte eius;nam,ſi ſit coniũcta quantitati,coextenditur illi, & commenſuratur, vt per ſe conſtat:ſi vero fingatur talis ſubſtantia,ſine quantitate,aut omnes eius partes entitatiuæ cõfluerent ad eundem punctũ (vt quidam putant eſſe neceſſarium , & nos ſolum credimus eſſe poſsibile) & tunc toto quidem ſubſtantia & omnes eius partes eſſent præſentes in eodem loco, non tamen eſſet tota in qualibet parte,quia ſpatium,ſeu locus non haberet partes,cum indiuiſibilis eſſe ſupponatur:ſi autem talis ſubſtantia maneret præſens ſpatio diuiſibili, & extenſo (prout etiam credimus eſſe poſsibile) tunc tota ſubſtantia eſſet præſens toti,& pars parti : quia hæc ſubſtantia non eſt nata,natura ſua,ad exiſtẽdum veluti replicata in pluribus locis integris, vel partialibus:& ideo,ſi habet præſtantiam ad ſpatium diuiſibile & extenſum,per diuerſas partes ſuas eſt præſens diuerſis partibus ſpatii:&,ſi habet compoſititionem partium in ordine ad ſpatiam, neceſſario habet etiã compoſitionem ex parte ſubiecti , & ſecundum diuerſas partes eius ad diuerſas partes ſpatii comparatas;at vero ſacramentalis præſentia ex natura ſua apta eſt cõſtituere ſubiectum totum in toto ſpatio, & totum in qualibet parte eius.Vnde,quando reſpicit, ſpatium indiuiſibile, habet quidem compoſitionẽ, & diuiſibilitatem quandam ex parte eius, non tamẽ iuxta extenſionem partium ſubiecti, ſed altiori modo ſcilicet, per quandam repetitam præſentiam totius ſubiecti in omnib.partib.ſpatii. Vnde etiam fit, vt hæc naturalis præſentia materialis ſubſtantiæ nõ pugnet cun naturali præſentia quantitatis, ſed poti⁹ ex natura rei coniuncta ſit cum illa,vt diximus, præſentia autem ſacramentalis, ex natura ſua, excludit quantitatiuam,ſeu naturalem præſentiam quantitatis:quia impedit extenſionem eius in ordine ad locum.Sunt ergo hæ præſentiæ ex natura ſua valde diuerſæ:atq; ita conſtat,ſacramentalem præſentiam eſſe prorſus ſupernaturalẽ,nec poſſe eſſe connaturalẽ alicui corpori,ſeu quantitati:ſicut non poſſunt ſpirituales proprietates eſſe connaturales materialibus ſubſtantiis,vt tales ſunt.

Tertio ex dictis infertur reſolutio dubii ſupra tacti:an hæc præſentia ſacramentalis dicenda ſit localis,necne.Quod poteſt magis ad quæſtionem de nomine quam de re ſpectare : nam,ſi per localem præſentiam intelligamus proprium locũ,ſeu Vbi,phyſicum,conſtat,hanc præſentiam non eſſe localem : quia huiuſmodi Vbi,ſi ſit intrinſecum, nihil aliud eſt quam præſentia quantitatiua , connaturals corpori quanto , quam diximus eſſe diuerſæ rationis à præſentia ſacramentali : atq; hoc modo dici ſolet,Chriſtum non eſſe in hoc ſacramẽto localiter præſentem: & eodem ſenſu dicit interdum Auguſt. Chriſtum tantum habere vnam præſentiam localem, 20.contra Fauſtum,cap.11.Sic etiam D.Thomas,infra q.ſequente ar.5.negat Chriſtum eſſe in hoc ſacramento, tanquam in loco : quia neq; habet intrinſecum Vbi phyſicum,vt declaratum eſt: neq; etiam habet proprium locum extrinſecum ambientem: nam,vel ille eſſet ipſa quantitas,ſeu ſpecies panis,& hoc non,quia Chriſtus non eſt in illis ſpeciebus, per modum locati extrinſecus circumdati, ſed per modum ſubſtantiæ, intime ſub eis exiſtentis : vel eſſet extrinſeca ſuperficies,ambiens ſpecies panis, & hæc non cõparatur ad corpus Chriſti per propriam eius quantitatem, ſed

Auguſt.

per alienã,ſibi non inhærentem , & ideo non eſt proprie locus eius : ſic igitur in hac proprietate & rigore ſtando,neq; hæc præſentia localis eſt, neq; ratione illius dicitur Chriſtus hic eſſe localiter. At vero,ſi per localem præſentiam intelligamus quamlibet realẽ , & ſuſtantialem præſentiam , ratione cuius res hic adeſt,potius,quam alibi:ſic huiuſmodi præſentia,localis eſt,ad eum modum , quo præſentia angeli, exiſtentis in ſuo loco,localis eſt : nam huiuſmodi denominatio non connotat aliquem modum phyſicum, ſeu quantitatiuum occupandi ſpatium , ſed modum ſubſtantialem, aut entitatiuum , ratione cuius fit,vt ſpatium illud, cui res dicitur eſſe præſens, nõ ſit omnino vacuum,ſed tali re, vel ſubſtantia plenum:& hoc modo loquuntur ſæpe Patres quos præcedentibus diſputationibus retulimus, de hac ſacramentali Chriſti præſentia dicentes , ratione illius Chriſtum eſſe hic,& eſſe potius in hoc loco,quam in alio.Atque hoc ſenſu dici etiam poteſt,Chriſtum eſſe hic,aliquo modo,localiter,vt recte notauit Alenſis 4.par.q.40. memb.3.ar.7.& explicatur facile per proportionem ad locum angelorum:nam,ſi conſideremus id, quod eſt quaſi intrinſecum Vbi, habet hic Chriſtus ſuam realem præſentiam , quæ eſt intrinſecus modus corporis eius : ſi autem (iuxta multorum ſententiam) cõſideremus extrinſecum locum , qui,reſpectu Angeli,eſt aliquod corpus,cui virtutem ſuam , ſeu operationem applicat,ſic ſpecies ipſæ ſacramentales dici poterunt quaſi angelicus locus corporis Chriſti: quia & in eis mirabiliter operatur,vt inferius dicemus,& ibi habet ſpeciali modo applicatam virtutem ſuam, vt per eas ſpecies noſtram ſalutem operetur. *Alenſis.*

Atq; hinc etiam obiter expeditur aliud dubium , ſcilicet,an corpus Chriſti , ratione huius præſentiæ, ſit capax relationis realis propinquitatis, vel ad ipſas ſpecies,vel ad locum ſpecierum, vel ad alia corpora: Capreolus enim in 4.diſt.10.q.3.ad 4.Durandi , dubius eſt.Palud.vero,ibidem,q.3.in partem affirmantem magis inclinat : ego vero nullam rationem dubitandi inuenio,ſi ſupponamus,relationem propinquitatis fundatam in præſentia quantitatiua, aut in qualibet alia creata,eſſe realem, quod hic diſputandum non eſt,ſed ſolum dicendum , eandem eſſe rationem,de hac præſentia,& de reliquis creatis: nam etiam hæc ſacramẽtalis præſentia,eſt finita, & poteſt eſſe terminus alicuius mutationis ; & ratione illius poteſt res magis vel minus ab aliis realiter diſtare, vt in principio huius diſputationis diximus. *Capreol. Palud.*

Supereſt,vt quibuſdam obiectionibus & difficultatibus ſatisfaciamus.quæ,licet inferius quæ.76.tractari poſſent,hic vero ſunt neceſſariæ, vbi rei eſſentiã & poſsibilitatem huius præſentiæ conſideramus. Videtur ergo impoſsibile, vt corpus quantum recipiat talem modum præſentiæ , qualem nos deſcripſimus, quia huiuſmodi corpus eſſentialiter eſt diuiſibile,& extenſum: ergo non poteſt indiuiſibiliter conſtitui in rerum natura:ſicut è contrario,quia ſpiritus eſt intrinſece indiuiſibilis,non poteſt diuiſibiliter,& extenſe in loco conſtitui. *1 Difficultas contra ſupra dicta.*

Secundo non poteſt quantitas concipi in rerum natura ſine figura:quia eſt intrinſecus terminus eius: rurſus neq; figura intelligi poteſt ſine extenſione, in ordine ad locum,quia ex illa coſurgit : vnde per mutationem eius mutatur,& conſequẽter,omnino ablata extenſione locali,omnino ẽt auferetur figura:ſicut ergo hoc eſt impoſsibile manente quantitate,ita etiam illud: ergo impoſsibile eſt intelligere in corpore quanto præſentiam omnino excludentem localẽ extenſionem : ergo differentia à nobis aſsignata eſt etiam impoſsibilis. *Secunda.*

Tertio ,ſi corpus diuiſibile eſſet indiuiſibiliter in loco,poſſet diuidi in omnem ſuam partem, quod tamen eſt impoſsibile. Sequela patet,nam , cum in ſe maneat intrinſece diuiſibile poterit à Deo diuidi: cũ vero indiuiſibilitet exiſtat,non eſt maior ratio, cur

ex vna parte potius, quam ex alia diuidatur: diuidetur ergo in omnem partem.

Quarta. Quarto, quia ſi humanum corpus eſſet indiuiſibiliter in loco, modo à nobis explicato, non magis diſtaret vna pars ab alia, quam reliquæ, id eſt, manus à capite, verbi gratia, quam humerus: conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet, quia omnes partes æque eſſent præſentes, etiam in diuiſibili puncto ſeu ſpatio: ergo & inter ſe æque diſtabunt: falſitas aũt conſequẽtis probatur: quia hoc eſſet contra naturalem compoſitionem talis corporis: deſtrueretur enim debita organizatio eius, quæ intrinſece requirit talẽ ordinẽ ſcilicet, vt talis pars mediet inter alias, & conſequenter vt extremæ partes magis inter ſe diſtent, quam ab ea, quæ interiacet.

Quinta. Quinto, quia ex modo, quo explicuimus hãc Chriſti præſentiam, ſequitur, illam eſſe compoſitam ex infinitis præſentiis perfectis, & diuiſibilibus ac æqualibus ex parte ſubiecti: hoc autem compoſitionis genus vix poteſt mẽte concipi. Sequela declaratur, nam Corpus Chriſti totum eſt præſens, quaſi cõtinue, ſpeciebus, ſeu quantitati vnius hoſtiæ, & omnibus partibus, lineis, ac punctis eius: ergo & ex parte corporis Chriſti neceſſe eſt, intelligere vnam præſentiam quaſi continuam, & diffuſam per totam hoſtiæ quantitatem & ex parte ipſius hoſtiæ in ſingulis partibus, & punctis eius, neceſſe eſt intelligere integram præſentiam totius Corporis Chriſti diuiſibilẽ ex parte eius, quam, neceſſe etiam eſt, in infinitum multiplicari, ſicut partes proportionales ſpecierum quantitatis, vel puncta eas continuãtia infinita ſunt: conſtabit ergo illa integra præſentia Corporis Chriſti ex illis præſentiis infinitis æqualibus, & diuiſibilibus ex parte ſubiecti, adeoque integris, & perfectis, vt poſsit vnaquæq; illarum per ſe eſſe ab aliis ſeparata: poſſet enim Corpus Chriſti totum cõſeruari præſens in qualibet parte minima ſpecierum per ſe ſola, imo & in quolibet puncto. Vltimo obiici poteſt

August. Auguſt. Epiſto. 57. ad Dardan. dicens, Spatia tolle corporibus, & nuſquam erunt, & quia nuſquam erunt, neque erunt: ſentit ergo, non poſſe intelligi corpus exiſtens, & nullum ſpatium occupans.

Quorundã reſponſio refertur & refellitur. His & ſimilibus argumentis conuincuntur hæretici, qui negant eſſe poſsibilem hanc Chriſti præſentiam, nonnulli vero è Catholicis negant, hanc præſentiam conuenire quantitati Corporis Chriſti, de qua procedunt argumenta facta, ſed ſoli ſubſtantiæ, quam dicunt eſſe in hoc ſacramento ſine quantitate, vt opinatur Durandus: & idem ex parte ſentiũt Nominales: quamuis diuerſo modo, & ex diuerſis principiis, cum quibus diſputandum eſt infra, q. 76. eſt enim hæc Durandi ſententia pluſquam falſa, vt ibi videbimus. Alij vero ex Catholicis, quamuis negare non audeant, quantitatem Corporis Chriſti eſſe in Euchariſtia, & præſentem fieri per ſacramentalẽ præſentiam: tamen, vt effugiant argumenta facta, dicũt, quantitatem illam non tribuere corpori Chriſti effectum ſuum formalem, ſed ſolum eſſe illi intime præſentem Quia non repugnat (inquiũt) accidẽs eſſe intime coniunctum ſubiecto, quaſi in actu primo, & non exercere in illa cauſalitatem formalẽ, quæ eſt veluti actus ſecundus, qui ſuſpendi poteſt, ſaltem per ſuſpenſionem diuini concurſus. Ita refert Ledeſma in 1. part. 4. quæſt. 17. art. 3. Hæc tamen ſententia intellecta de proprio & primo effectu formali quãtitatis, de quo reuera loquitur, & omnino falſa eſt, & inutilis ad difficultates poſitas expediẽdas. Prior pars probatur, quia, non ſolum certum eſt, quantitatem corporis Chriſti in hoc ſacramento eſſe, ſed etiam eſt æque certum, Corpus Chriſti in ſacramento eſſe quantum: atque adeo quantitate affectum, & informatũ: imo ideo certum eſt, quantitatem in ſacramento eſſe: quia neceſſe eſt dicere, Corpus Chriſti ibi eſſe quãtum, vt poſsit eſſe figuratum, organicum, & pulchrũ. Quod ita declaratur: nam, vel quantitas corporis Chriſti inhæret illi exiſtenti in ſacramento: vel non: ſi ineſt: ergo neceſſe eſt, vt in illo habeat ſuum effectũm formalem, quia non ineſt, niſi vt forma. Vnde talis inhæſio includit in ſuo intrinſeco, & eſſentiali conceptu vnionem per modum formæ cum dependentia à ſubiecto, in genere cauſæ materialis: vnde ex vtroque reſultat vnum compoſitum ex ſubiecto ſeu potentia, & actu formali. Vnde in hoc ſenſu implicat contradictionem, accidens actu inhærens ſubiecto priuari omni effectu formali ſuo, conſeruata actuali inhæſione: nec maior Dei concurſus requiritur ad effectum formalem, quam ad actualẽ inhæſionem in ſubiecto. Si autem quantitas illa non inhæret corpori Chriſti, erit tantum concomitanter præſens: quod licet non ſit impoſsibile, eſt tamen impertinens, & ex nullis principiis fidei colligi poteſt: quia quantitas hic non adeſt, niſi, vt afficit corpus, & illud neceſſario comitatur ratione naturalis vnionis, quam cum illo habet, quæ eſt per inhærentiam & informationem: ablata ergo hac vnione, nullum eſt principium ad aſſerendum, adeſſe hic quantitatem corporis Chriſti. Denique probatur poſterior pars, ſcilicet, hanc ſententiam eſſe inutilem ad argumenta ſoluenda: quia, licet dem⁹ quantitatem poſſe priuari ſuo effectu formali, reſpectu ſubſtantiæ: tamen cum ipſa quantitas intrinſece, & per ſe ipſam quanta ſit, non poteſt priuari intrinſeca partium compoſitione, & extenſione: quia in ea conſiſtit propria entitas eius: & in ea procedere poſſunt omnia fere argumenta facta: imo aliqua eorum, præſertim quintum, accommodari poſſunt ad ſubſtantiam ipſam materialem, etiam quantitate priuatam.

Reſponſio altera communis examinatur. Alia reſponſio ſatis vulgaris eſſe ſolet, duplicem extenſionem conuenire corpori, ratione quantitatis: vnam, ratione ipſarum partium in ſe, ſeu inter ſe: alteram in loco, ſeu in ordine ad locum: & priorem eſſe proprium effectum formalem quantitatis inſeparabilem ab illa: poſteriorem vero eſſe veluti proprietatem, vel paſsionem conſequentem, quæ impediri poteſt. Vnde exiſtimant, ſolui poſſe facile argumenta facta, quia ſolum procedunt in corpore quanto habente extenſionem in ordine ad locum. Sed vt omittam, nonnulla ex argumentis factis, præſertim quintum, procedere de corpore, quocunque modo extenſo etiam in ordine ad ſe, prædicta diſtinctio, quamuis recte explicata fortaſſe vera ſit, tamen difficultate non caret. Interrogo enim quid ſit, quantitatem extendere partes ſubſtantiæ in ordine ad ſe: aut enim eſt facere, vnam partem ſubſtantiæ non eſſe aliam entitatiue, & formaliter: & hoc non poteſt pertinere ad effectum formalem quantitatis, ſed potius ordine naturæ præſupponitur, vt quantitas materiali ſubſtantiæ poſsit inhærere. Primo quidem: quia vniuerſim nulla entitas ſiue ſit tota, ſiue pars, poteſt ab alia entitatiue ſeu realiter diſtingui per aliam entitatem, tanquam per cauſam formalem diſtinctionis, ſed per ſe ipſam: nam vnaquæq; res per id, quod eſt, ab alia diſtinguitur: nã diſtinctio ſupra entitates eorum, quæ diſtinguuntur ſolã addit negationem. Secundo, quia entitas ſubiecti ſubſtantialis ordine naturæ prior eſt, quam accidens illi inhærens: ergo eſt etiam prior, quam quantitas: ergo vel illa entitas, prout ſic præſuppoſita, eſt indiuiſibilis, entitatiue: & hoc non: quia alias non poſſet extendi entitatiue per quantitatem ſuperuenientem, quomodo enim poſſet quantitas multiplicare partes entitatis in re ſecundum ſe indiuiſibili entitatiue? Vel illa entitas ſecundum ſe, & prout ſupponitur quantitati, eſt entitatiue diuiſibilis in partes ſubſtantialiter diſtinctas: & ita non poterit talis extenſio partium ſecundum ſe & in entitate ſua eſſe effectus formalis quantitatis: quia quantitas in nullo genere cauſæ, etiam materialis, vel efficientis poteſt ſupponere ſecundum ordinem naturæ effectum in

ctum ſuum formalem, nec ſubiectum ipſum quantitatis quoad entitatem ſuam; eſt effectus formalis quãtitatis, ſed quantum ad aliquid additum ſuæ entitati: diſtinctio autem entitatiua partium nihil addit ſupra entitatem earum, præter negationem, vt dictum eſt. Tertio à poſteriori declaratur: quia, ſi Deus, deſtructa quantitate, conſeruaret materialem ſubſtantiam corporis humani, entitas materiæ, quæ nunc eſt in manu, maneret entitatiue diſtincta ab entitate materiæ, quæ eſt in pede, vel in capite: implicat enim, entitates prius diſtinctas, & realiter manentes, coaleſcere in vnam indiuiſibilem entitatem: nam, quamuis poſsint poni ſimul in vno puncto, vel indiuiſibili ſpatio, tamen vna non poteſt eſſe alia, cum ſint entitates diſtinctæ. In hoc ergo ſenſu non poteſt eſſe effectus formalis quantitatis, facere partem ſubſtantiæ extra partem eſſe in ordine ad ſe. Vnde vlterius colligi videtur, ſi extenſio partium, vel quod vna ſit extra aliam, eſt effectus formalis quantitatis, ſolum poſſe id eſſe in ordine ad locum, vel ſpatium. Probatur: quia hoc non poteſt intelligi abſolute, & in ſe, vt demonſtratum eſt, neque etiam in ordine ad aliquod ſubiectum: quia partes materiæ, quæ per quantitatem extenduntur, non ſunt in ſubiecto, ſed potius ipſæ ſunt primum ſubiectum: ergo erit in ordine ad ſpatium, vel locum, quia nihil aliud excogitari poteſt, erit ergo primarius effectus formalis quantitatis facere, vt vna pars ſubſtantiæ ſit extra locum, ſeu ſpatium alterius; & ita deſtruitur communis illa diſtinctio & obiectiones factæ ſuam vim retinent. Nec refert, quod quidam dicunt, quantitatem extendere partes ſubſtantię non entitatiue, ſed quantitatiue. Nam hoc vel eodem reuoluitur, vel in ſolis verbis conſiſtit, & idem per idem explicat: interrogabo n. quid ſit extẽdere quantitatiue, & quicquid reſpondeatur, procedent, ſine dubio, argumenta facta.

Communis ſententia explicatur & aſſignatur vera ſolutio difficultatum.

Igitur, non impugnando, ſed explicando potius communem ſententiam, dicendum exiſtimo, materialem ſubſtantiam, non habere à quantitate intrinſece, ac formaliter entitatiuam extenſionem, ſeu diſtinctionem, & coiunctionem ſuarum partium ſubſtantialium, ſed eam habere per intrinſecam ſuã entitatem, vt argumenta facta concludunt. Habet autẽ ſubſtantia à quantitate hanc corpoream molem, quã nos per effectꝰ explicamus, & per ordinem ad locum, & ad ſenſus noſtros. Primum itaque habet hæc ſubſtantia à quantitate ita occupare locum, vt vna pars excludat aliam ab eodem ſpatio: & conſequenter, vt inter ſe localiter diſtent: & ſimiliter inde habet ſubſtantia corporea, vt aliam ſimilem ab eodem loco excludat, & impenetrabilis ſit, & alteri corpori reſiſtat, quamdiu non diuiditur & loco pellitur. Poſſunt autem hæc omnia dupliciter intelligi in ſubſtantia quanta: primo aptitudine tantum, ſeu potentia proxima; Secundo, in actu exercito, vt ſic dicam. Priori modo pertinet ad primarium effectum quantitatis, inſeparabilem ab illa, etiam per diuinam potentiam: nam hoc ipſo, quod corpus eſt quantum, aptum eſt, natura ſua, ſic occupare ſpatium: vnde conſequuntur cætera, quæ numerauimus, nec poteſt priuari hac naturali aptitudine, retenta quantitate neque è contrario poteſt intelligi ſubſtantia habere hanc aptitudinem, niſi prout eſt affecta quantitate, & ratione illius. Poſteriori autem modo non pertinent hæc ad primarium effectum formalem quantitatis, ſed ſunt veluti proprietates naturales conſequentes, quæ proinde impediri poſſunt, conſeruata quantitate. Et iuxta hæc duo membra explicari poteſt communis diſtinctio de extenſione in ordine ad ſe, vel in ordine ad locum: nam prior illa aptitudinalis diſpoſitio dici poteſt extenſio quædam corporis, ſecundum ſe: quia ratione illius aptum eſt occupare ſpatium extenſum, & ſemper in ſe retinet illam extenſionem, ſeu diſpoſitionem; quamdiu retinet quantitatem, ſiue actu ita occupet locum, ſiue non: poſterior vero dici poteſt extenſio in ordine ad locum: quia conſideratur ſecundum actualem modum, quo corpus occupat ſpatium extenſum per commenſurationem, ſeu extenſionem partium reſpectu illius.

Reſpondetur in communi ad omnes difficultates propoſitas.

Argumenta ergo facta procedunt de corpore quanto actu occupante locum, modo extenſo, proprio, & connaturali quantitati: corpus autem Chriſti in hoc ſacramento, quamuis reuera quantum ſit, & in ſe ita diſpoſitum, vt, ſuæ naturæ relictum, locũ eſſet prædicto modo occupaturum, ac repleturum, diuina tamen virtute recipit altiorem modum præſentiæ, impediturque, ne modo ſibi connaturali & extenſo ſpatium repleat. Hoc autem eſſe poſsibile, quamquam directe demonſtrari non poſſit, quia eſt valde ſupernaturale myſterium: ſatis tamẽ eſt, quod non demonſtretur impoſsibile, neque poſſit vlla ratio ad impoſsibile probandum afferri, quæ non poſſit ſufficienter diſſolui: vt ex dicendis conſtabit: neque enim amplius in myſteriis fidei exigendum eſt. Deinde ratione ſola naturali vtendo, afferre poſſumus coniecturas, quibus hoc ſit aliquo modo credibile. Prima, quia actu occupare locum, eſt quid diſtinctum ab eſſe quantum: vnde & ab Ariſtotele in diuerſis prædicamentis conſtituuntur, & illud prius mutari poteſt, altero immutato manente, quoad intrinſecum eſſe quantitatis. Vnde hoc eſſe quantum comparatur ad localem præſentiam, vt principium, & vt prius ad poſterius: quid ergo mirum, ꝙ poſſit Deus id, quod eſt prius, ſine poſteriori conſeruare? Secundo addit Scotus, quod corpus quantum, conſeruata eadem quantitate, poteſt priuari hoc, & illo loco, ſeu ſpatio & quocunque ſigillatim, ſeu determinate ſumpto, quamuis confuſe neceſſario ſit in aliquo loco: ergo non eſt, quod per potentiam Dei abſolutam aliquid amplius non poſſit fieri: atque adeo quod poſſit corpus quãtum priuari extenſa, ſeu quantitatiua loci repletione. Quam rationem aliqui Theologi impugnant, & poſſet facile fieri, ſi, vt ratio efficax, adduceretur: ſed non ita ſumenda eſt, ſed vt ſuadens, & manu ducens intellectum ad ita iudicandum, quamdiu demonſtrata nõ fuerit implicatio contradictionis. Atque eodem ſenſu poteſt afferri tertia coniectura: quia experimur, media condenſatione naturaliter fieri, vt corpus, quod prius erat extenſum per grande ſpatium, & totum illud quantitatiue replebat, poſtea contineatur in breuiſsimo ſpatio, nulla deperdita quantitate, vt eſt opinio probabilior: quid ergo mirum, quod poſsit Deus, abſque condenſatione media conſtituere corpus grandioris quantitatis ſub minori, vel etiam in ſpatio non extenſo, & ſine vlla actuali extenſione locali?

Præter has coniecturas poſſumus alias ſumere ex aliis principiis fidei pro his, quæ illa recipiunt. Prima eſt: quia Deus conſtituit duo corpora quanta intra eundem locum penetrando illa: vt conſtat ex myſteriis natiuitatis, & reſurrectionis Chriſti: & ſuperiori tomo late tractatum eſt contra Durandum: ergo è contrario poterit etiam Deus conſeruare corpus quantum in rerum natura, abſque actuali modo connaturali occupandi locum. Probatur conſequentia, quia, ſicut eſt proprietas corporis quanti occupare locum: ita etiam non admittere aliud corpus in eodem loco. Secunda ſimilis eſt: quia tam intrinſecum eſt ſubſtantiali naturæ proprium ſubſiſtere: & accidentali formæ proprium inhærere, ſicut corpori quanto occupare locum: ſed poteſt Deus conſeruare naturam ſubſtantialem ſine propria ſubſiſtentia, & formam accidentalem ſine propria inhærentia: ergo & quantitatem ſine propria & connaturali præſentia. Tertiam coniecturam addere poſſumus ex illis verbis Chriſti, Matt. 19. Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitẽ intrare in *Matth. 19.*

trare in

trare in regnum cœlorum: & infra, Apud homines hoc impoſsibile eſt, apud Deum autem omnia poſsibilia ſunt. *Hilarius. Hieron. Chryſoſt. Origenes. Auguſt.* Quæ verba ita exponunt, Hilar. Hieron. Chryſ. Orig. & alij in illum locum: & Aug. epi. 89. q. 4. vt ex eis colligant, poſſe Deum conſtituere corpus cuiuſuis magnitudinis in quouis minimo loco, tota corporis mole conſeruata: vtrumque enim membrum illorum verborum in ſenſu compoſito (vt ſic dicam) intelligendum eſt: nimirum, diuitem, retinendo diuitias, difficile ſaluari, id tamen eſſe poſsibile per diuinam gratiam: ſicut fieri naturaliter non poteſt, vt camelus habens tantam corporis molem per foramen acus pertranſeat, id tamen eſſe poſsibile per potentiam Dei. Vnde idem Augu. lib. de ſpiritu & litera, c. 1. & 5. hoc exemplo vtitur, vt probet multa Deo eſſe poſsibilia, quæ naturam ſuperant, & *Nazian.* Greg. Naz. orat. 36. Illud, inquit, impoſsibile dicitur, quod naturę quidem eſt impoſsibile, Deo autem volenti poſsibile, quo in genere illud eſt, eundem hominem bis naſci non poſſe, & acu camelum admitti: qd enim prohibet, quo minus hæc fiant, ſi Dei voluntas ita tulerit? Ex his ergo ita concluditur ratio: naturalis proprietas quantitatis, non ſolum eſt occupare locum, ſed etiam occupare locum ſibi ęqualem & coextenſum: & nihilominus facere poteſt Deus, vt magnum corpus non occupet locum æqualem, ſed multo minorem, vt ex adducto teſtimonio conſtat: ergo eadem ratione, poteſt facere, vt ſimpliciter nõ occupet locum, ſed altiori modo præſens fiat.

Ad ſingulas obiectiones Reſponſio ad primam. Supereſt ſigillatim reſpondere ad obiectiones factas. Ad primam reſpondent aliqui Theologi, quamuis corpus pure creatum ſit incapax modi exiſtendi in loco indiuiſibiliter, tamen corpus Chriſti factum eſſe capax illius modi propter vnionem ad Verbum. *Alenſis. D Thom.* Ita ſignificant Alenſ. 4. parte q. 40. memb. 3. art. 3. Sed merito impugnatur à D. Thom. in 4. diſt. 10. q. 1. art. 1. ſi de propria capacitate intelligatur: quia hypoſtatica vnio nihil ad hoc confert per ſe, ac formaliter: nec naturam corporis quanti immutat: poſſet ergo Deus hunc exiſtendi modum corpori non vnito ſibi hypoſtatice communicare: quia nulla eſſet maior repugnantia. Poteſt autem intelligi in corpore Chriſti maior quædam congruentia, vt in eo potius, quam in alio hoc myſterium perfectum ſit ratione vnionis, ſicut alia ſupernaturalia dona illi ſunt communicata propter eandem vnionem: & fortaſſe de hac congruentia locutus eſt Alenſis. Alij reſpondent, quantitatem corporis Chriſti eſſe capacem huius modi: quia non eſt hic per ſe primo, ſed concomitanter ad ſubſtantiam: & ita eſt ad modum eius. Quæ ratio exiſtimatur eſſe D. Thom. infra qu. 72. Sed non eſt hæc mens eius, vt ibi exponam: neq; etiam eſt ratio neceſſaria aut ſufficiens: tum, quia etiam in prima creatione materialis ſubſtantiæ quãtitas conſequitur ſubſtantiam, & tamen ſecum affert naturalem modum, quem ſubſtantiæ communicat: tum etiam, quia, licet per ſe primo faceret hic Deus pręſentem quantitatem aliquam, vel ſimul cum ſubſtantia, vel per ſe ſeparatam, poſſet Deus illi tribuere modum exiſtendi in loco indiuiſibiliter: quia non eſſet maior repugnantia, quam nunc ſit in corpore Chriſti. Ex parte igitur quantitatis ratio ſumẽda eſt ex dictis: ſcilicet, quia eſſentia quantitatis ſolum eſt eſſe natura ſua diuiſibilem, & ex ſe poſtulare extenſionem in loco, & hoc inſeparabile eſt ab illa: at vero actu occupare locum diuiſibiliter, non eſt illi eſſentiale, ſed eſt veluti effectus quidam, quem non repugnat ab illa ſeparari per diuinam virtutem & omnipotentiam, quæ eſt prima radix & cauſa huius *Trident.* myſterij: de quo tractans Concilium Tridentinum, ſeſsio. 13. cap. 1. inquit, Corpus Chriſti eſſe ſacramentaliter præſens, ea exiſtendi ratione, quam, etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſsibilem tamen eſſe Deo, cognitione per fidem illuſtrata, aſſequi poſſumus. *Chryſoſt.* & Chryſ. homil. 83. in Matth. Credamus, inquit, Deo, neq; repugnemus, etiam ſi ſenſui vel cognitioni videatur abſurdum, & Damaſc. lib. 4. cap. 14. *Damaſc.* Hoc inquit, Deus operatur ſupra omnem ſermonem, & intelligentiam. Hoc etiam modo dixit Cyrill. lib. 4. in *Cyrill.* Ioan. c. 3. Verba illa Capharnaitarum, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandnm? eſſe verba infidelium, diuinæ omnipotẽtiæ detrahẽtium. Vnde recte dixit Hugo de Sanct. Vict. li. 2. de ſacram. par. 8. c. 9. Quæris, quomodo? Cogita faciẽtem: quia omnipotens eſt, & non eſt mirabile. Ac deniq;, eodem ſenſu, dixit, Innocent. lib. 4. de hoc myſt. ca. 9. *Innocent.* Credere iubemur, diſcutere prohibemur: ſcilic. diſcuſsione impugnante veritatem, & diuinam omnipotentiam in dubium reuocante. Negatur ergo hoc eſſe impoſsibile, aut eſſe contra intrinſecam naturã, & eſſentiam quantitatis. Neq; eſt ſimilis aut par ratio in exemplo ibi adducto de re indiuiſibili reſpectu modi exiſtendi in loco extenſo extensè, & diuiſibiliter. Et ratio differentiæ eſt, quia extenſio rei in ordine ad locum, ſupponit neceſſario extenſionem rei in ſe, quoad diſtinctionem partium: & ideo repugnat, eſſe diuiſibiliter in loco, quod in ſe eſt indiuiſibile: quomodo enim habebit partes in loco, ita vt vna ſit in vna parte loci, & alia in alia, quod in ſe non habet partes? Itaq;, ſicut eſſe in loco, ſupponit eſſe, ita eſſe diuiſibiliter extenſum in loco, ſupponit eſſe in ſe diuiſibile, & conſtans partibus, & ideo ſine hoc, quod prius eſt, repugnat eſſe illud, quod eſt poſterius, & ab illo eſſentialiter pendet: ſicut in vniuerſum non poteſt eſſe modus ſine re, cuius eſt modus, à qua pendet eſſentialiter. At vero è contrario, rem extenſam in ſe, eſſe etiam extenſam in loco, eſt quid poſterius, à quo illud prius eſſentialiter non pendet: & ideo facile intelligi poteſt, quod, licet res habeat in ſe partes, non habeat illas loco diſtantes, ſed omnino ſimul. Non eſt ergo ſimilis ratio, quin potius ex illo exemplo poſſet ſumi alia coniectura ad veritatem fidei confirmandam: nam ſubſtantia indiuiſibilis poteſt naturaliter eſſe præſens ſpatio, & loco diuiſibili, modo ſpirituali, & indiuiſibili: ergo mirum non eſt, quod per diuinam potentiam poſsit corpus diuiſibile totum conſtitui & fieri præſens loco indiuiſibili, modo etiam indiuiſibili ac ſupernaturali.

Ad ſecundã. Ad ſecundam de figura, varia reſpondent Theologi, præſertim Nominales, quæ hic referre & impugnare ſuperuacaneum duco, præſertim cum attingenda inferius ſint, q. 76. Dico igitur iuxta diſtinctionem datam: in ſe, vel in ordine ad locum: duplicem etiam figuram intelligi poſſe in corpore, verbi gratia, humano. Vna dici poteſt organica, quæ prouenit ex intrinſeca compoſitione quantitatis: alia dici poteſt ſitualis aut localis: nã ſicut quãtitatiue præſentia corporis in ſpatio, eſt quidam modus habens ſuam propriam extenſionem: ita in ea intelligi poteſt propria figura. Vnde hæc extrinſece pendet ab extenſione in loco, & ſolum mediante illa conuenit quantitati: prior vero intrinſece pendet ex quantitate ſecundum ſe & ratione extenſionis ac compoſitionis, quam in ſe habet, prius quam intelligatur locum occupare. Chriſtus ergo in hoc ſacramento habet hanc intrinſecam figuram: non vero alteram extrinſecam ſeu ſitualem. Quæ doctrina declaratur in primis exemplo, nam manus extenſa vel plicata diuerſam figuram habet in ordine ad locum, quamuis ſemper eandem figuram organicam retineat: atque idem fere videre licet in corpore hominis ſtantis, vel ſedentis. Ratione deinde declaratur, quia figura circularis, verbi gratia, eſt illa, cuius extrema æque diſtant à centro: pupilla ergo oculi, quamuis in loco non ſit, adhuc intelligitur eſſe circularis: quia partes quãtitatis eius ita ſunt in ſe compoſitæ, vt tanta quãtitas ſit in vna parte, ſicut in alia, à centro vſque ad vltimam lineam earum: atq; idem eſt proportione ſeruata de cæteris partibus: recte ergo mente concipitur,

pitur, poſſe corpus retinere ſuam intrinſecam, & organicam figuram, quamuis nullam habeat ſitualem: Hinc etiam facile intelligitur, argumentum factum procedere de figura ſituali, nõ de organica: illa enim eſt, quæ ratione ſolius motus localis mutari poteſt: hæc autem minime, per ſe loquendo, quod ideo addo, quia per accidens contingere poteſt ex motu locali ſequi alterationem, & ex alteratione cõdenſationem, vel rarefactionem aliquam, & cõſequenter mutationem intrinſecæ & organicæ figuræ. Deniq; intelligitur ex dictis, etiam ſi Chriſtus in cœlo ſtet, aut ſedeat: in hoc ſacramento non habere eas figuras: ſeu poſitiones, quę intrinſece dependent ab Vbi phyſico & quantitatiuo. Addunt vero Bonauent. in 4. diſt. 10. & Vict. in Summ. nu. 64. quamuis Chriſtus in hoc ſacramento non habeat poſitionem, ſeu figuram partium in ordine ad locum: pie tamen poſſe à fidelibus cogitari ſeu apprehendi ſub figura Crucifixi, vel alia ſimili: quia quælibet pars corporis Chriſti eſt in qualibet parte hoſtiæ. Quod intelligendum eſt de ſimplici, & veluti de apprehenſione præciſiua, non de compoſitiua, affirmante huiuſmodi figuram de corpore Chriſti ſub ſacramento exiſtente.

S. Bonauen. Victoria.

Ad tertiam. Maior. Ad tertiam de diuiſione, Maior in 4. diſt. 10. concedit vtramque Sequelam, ſcilicet, & Chriſti corpus poſſe diuidi in hoc ſacramento, & conſequenter fieri, vt in omnem ſuam partem diuidatur. *Soto.* Soto vero ibid. art. 4. vt euitet hoc poſterius conſequens, quod reuera, abſurdum eſt & impoſsibile, negat etiã prius: nimirum poſſe diuidi corpus Chriſti, prout in hoc ſacramento exiſtit, quia non eſt corpus diuiſibile, etiam de potentia Dei abſoluta, niſi ſit actu extenſum in ordine ad locum. Sed quamquam hoc verum ſit, loquendo de materiali illa diuiſione, quæ fit, verbi gratia, cultello, vel alio ſimili corpore interpoſito inter partes alterius continui: nam ad huiuſmodi diuiſionem neceſſarium eſt, vt corpus, quo fit diuiſio, expellat aliquam partem alterius corporis à ſuo loco, quod fieri non poſſet, niſi vtrumq; corpus eſſet quantitatiue in loco: nihilominus tamen, generalius ac formalius loquendo de diuiſione, vt dicit ſolum ſeparationem vnius partis ab alia, ſeu diſcontinuationem partium inter ſe, nulla eſt repugnantia, quod Deus diuidat corpus ſacramentaliter exiſtẽs, vel annihilando quaſdã partes corporis eius, & conſeruando alias, vel deſtruendo tantum terminos, quib. continuantur, & cõſeruando illas terminis propriis terminatas, & ſimul in eodem ſpatio exiſtentes. In hoc enim nulla eſt repugnantia: & alioqui illa partium compoſitio, vel vnio conuenit corpori quãto ſecundum ſe, & non ratione localis extenſionis, ergo ratione illius poterit etiam diuidi, quamuis non ſit localiter extenſum. Deniq; ad omnem extenſionem ſequitur propria diuiſibilitas: ſicut ergo corpus manet in ſe extenſum, quamuis non ſit extenſum in loco: ita manet aliquo modo diuiſibile, neq; inde ſequitur diuiſio in omnem partẽ: quia poſſet facile deſtrui terminus continuans quaſdam partes, & non terminus continuans alias: neq; ad hoc oportet aliam rationem quærere, præter voluntatem, & potentiam diuinam.

Ad quartã. Ad quartam de diſtantia partium, Nominales cõcedunt, in corpore Chriſti exiſtente in Euchariſtia, non magis diſtare pedem à capite, quam collum. *Ocham. Aliaco.* Ita Ocham & Aliaco in 4. q. 4. *Soto. Ledeſma. Maior.* Soto vero, Ledeſma, & alij hoc grauiter reprehendunt: quia putant, ſequi confuſionem magnam in corpore Chriſti, & deſtrui organizationem eius. Vnde Maior in 4. q. 3. hanc ſententiam ſequens, recte diſtinguit duplicem diſtantiam: vna dici poteſt quantitatiua: altera localis ſeu ſitualis: prior ſequitur ex intrinſeca extenſione: quã quantitas habet in ſe, & conſiſtit in hoc, quod inter partes tanta quantitas intercedat, & cum tanta denſitate, vel raritate, quanta ſufficit ex natura rei ad occupandum tantum ſpatium: poſterior vero conſiſtit in hoc, quod partes actu occupẽt partes ſpatij ita inter ſe diſtantes. Loquendo ergo de priori diſtantia, ſic partes corporis Chriſti non æque inter ſe diſtant. Magis enim diſtat pes à capite, quam collum: nam collum illi immediate cõpulatur: pes vero minime, ſed inter ipſum, & caput intercedit tota quantitas corporis: at vero tractando de poſteriori diſtantia, ſic verum eſt, partes corporis Chriſti æque inter ſe diſtare: quia omnes ſunt indiuiſibiliter præſentes eidem ſpatio, propter quod recte dixit Hilarius, Vbi eſt pars, ibi eſt totum: c. Vbi pars. de Conſecrat. diſt. 2. *Hilarius*

Ad quintã. Ad quintam de compoſitione vnius præſentiæ ex infinitis partibus, ſeu componentib. concedendum eſt totum id, quod infertur, & ſufficienter in obiectione probatur: hac enim de cauſa dixit D. Thomas, *D. Thomas.* in 4. d. 10. q. 1. artic. 3. quæſtiunc. 3. ad 1. eſſe Chriſtum in hoſtia ſemel in actu, & infinities in potentia: nam primum eſt verum, propter vnam præſentiam, quaſi continue diffuſam per totum ſpatium, quod ſpecies ſacramentales occupant: ſecũdum autem eſt verum, propter integram præſentiam totius corporis Chriſti in qualibet parte, & quouis puncto ſpecierum ſacramentalium: neq; ex huiuſmodi compoſitione ſequitur aliquod abſurdum, aut aliquod infinitum in actu, propterea quod in ſingulis punctis hoſtiæ intelligimus eſſe integras pręſentias totius corporis Chriſti in ſe diuiſibiles, & inter ſe æquales, ex quibus altera præſentia adæquata componitur: quia oportet ibi diſtinguere duas extenſiones ſeu diuiſibilitates talis pręſentiæ, quę ſunt diuerſarum rationum: Vna eſt ex parte ſubiecti: altera ex parte ſpatij, vt ſupra dictum eſt: præſentia ergo, quam corpus Chriſti habet in ſingulis partib. hoſtiæ, licet ex parte ſubiecti ſit indiuiſibilis, tamẽ in ordinę ad ſpatium, ſeu punctum, comparatur indiuiſibiliter: & ſub hac ratione componit, & continuat alteram præſentiam totalem, & integrã, quaſi continue diffuſam, & extenſam per totam hoſtiam: & ideo non conſurgit ex illis præſentia actu infinita in aliqua extenſione: quia non componunt illam, prout diuiſibiles ſunt, ſed prout ſunt indiuiſibiles. Vnde ſecundum eam extenſionem, quam hæc præſentia habet per totum ſpatium hoſtiæ, non inueniuntur in ea infinitæ partes æquales, & non communicantes. Poteſt huius rei aliquale exemplum in naturalibus reperiri: in extenſione ſcilicet caloris per ſubiectum, adiuncta intenſione eiuſdem in ſingulis partibus & punctis ſubiecti: nam in ſingulis partibus, & punctis eſt aliquid caloris diuiſibile ſecundum intenſionem, quod poteſt etiam eſſe ęquale, ſi calor ſit æque intenſus in omnibus partibus ſubiecti: & nihilominus ex illis omnibus nullum infinitum reſultat: quia quantitates illæ intenſionis & extenſionis ſunt diuerſarum rationum: & illi gradus caloris, qui intelliguntur eſſe in ſingulis punctis ſubiecti, non concurrunt ad componendam quantitatem extenſiuam caloris, niſi prout in eo genere ſunt indiuiſibiles.

Ad ſextam. Ad ſextam ex authoritate Aug. Reſpondetur locutum eſſe ſecundum naturalem curſum rerum, non in ordine ad diuinam potentiam.

SECTIO II.

Vtrum ſacramentalis præſentia eſſentialiter pendeat à naturali, vel illam neceſſario ſupponat.

Senſus quæſtionis. VT intelligatur quæſtionis titulus, & tollatur æquiuocatio, in qua videtur laboraſſe Caietanus infra citandus, ſupponendum eſt: aliud eſſe loqui de eſſe naturali corporis Chriſti, aliud de naturali præſentia, ſeu exiſtentia in loco: ſunt enim hæc duo ex natura rei diſtincta, & ſeparabilia. Quando enim corpus localiter mouetur, mutatur naturalis præſentia: non tamen mutatur ipſum eſſe naturale

turale corporis: quod non eſt aliud, quam ipſamet ſubſtantia corporis quantitate affecta: vltra quam addit naturalis præſentia talem modum occupandi locum, corpori quanto connaturalem. Hic ergo non mouemus quæſtionem de eſſe naturali corporis CHRISTI: nam extra controuerſiam eſt, omnem præſentiam, tam naturalem, quam ſacramentalem eſſentialiter pendere à corpore, quod ſit præſens, & ab exiſtentia ſeu actuali entitate illius, tanquam à ſubiecto, quod modificat: eſt enim præſentia modus rei præſentis: id autem quod tantum eſt modus alicuius rei, non poteſt eſſe ſine re quam modificat: quia non eſt res per ſe diſtincta, ſecum ferens propriam entitatem: hac enim ratione non poteſt intelligi figura, ſine re figurata: nec ſeſſio, ſine ſedente, nec vnio, ſine re vnita, & ſimiliter, neq; pręſentia, ſine re præſente, hoc ergo ſenſu certum eſt, præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti neceſſario ſupponere naturale eſſe, ſeu exiſtere corporis Chriſti, & ab illo, vt à ſubiecto, eſſentialiter pendere: neq; oppoſitum vnquam docuit Scot. quicquid illi falſo Caietanus imponat. Comparamus ergo in hac quæſtione vnam præſentiam ad aliam, & inquirimus: an corpus Chriſti: vt recipere poſſit ſacramentalem præſentiam, neceſſario alicubi habere debeat naturalem præſentiam, ſeu modum exiſtendi in loco, ita vt præſentia ab hac neceſſario pendeat.

1: Sententia docet, ad præſentiam ſacramentalem requiri præſentiam naturalem alicubi. Caiet. Altiſiod.

Prima ſententia affirmat, quam defendit Caiet. infra q. 76. art. 2. quamquam in diſcurſu quæſtionis & probationibus ad alium ſenſum à nobis indicatum diuertat. Idem ſentire viſus ad Altiſiodorenſ. libr. 4. ſum. tract. 5. c. 5. q. 6. dum ait, exiſtentiam Chriſti extra ſacramentum comparari ad exiſtentiam in ſacramento, ſicut primam & ſecundam: & ideo illa ablata hanc etiam auferri. Ex quibus verbis ſic poteſt formari ratio: nam, ſi deſtrueretur exiſtentia corporis Chriſti extra ſacramentum, deſtrueretur etiam in ſacramento: ergo ſignum eſt, hanc præſentiam pendere ab illa: nam, ſi non penderet, manere poſſet illa deſtructa: antecedens eſt communis ſententia Theologorum, & ſequitur ex alio principio, quod, ſi corpus Chriſti extra ſacramentum exanimaretur, intra ſacramentum etiam fieret exanime: propterea quod anima tantum eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, ratione naturalis vnionis: quam extra ſacramentum habet cum corpore. Vnde poteſt hoc confirmari ex alio principio fidei, quod corpus Chriſti tale ponitur in hoc ſacramento, quale eſt extra ſacramẽtum, ſcilicet, paſſibile, vel impaſſibile: viuum, &c. Ergo, ſignum eſt, ſacramentalem præſentiam habere originem, & dependentiam à præſentia naturali.

2. Sententia hoc negat. Scotus. Maior. Soto. Ledeſma. Gabr.

Secunda ſententia negat, eſſe huiuſmodi dependentiam, vel naturalem connexionem inter has pręſentias. Ita tenent in 4. diſt. 10. Scotus q. 4. Maior. qu. 7. Soto qu. 1. artic. 2. & d. 8. artic. 5. Ledeſma quæſt. 14. artic. 5. & q. 16. artic. 4. dub. 6. Gabriel. lect. 47. in Canon. Et fundari poteſt primo à contrario, quia naturalis præſentia non pendet à ſacramentali: quia nullam habet connexionem cum illa, vt in omnibus nobis patet, & in corpore Chriſti ante inſtitutionem huius ſacramenti, & poſt diem iudicij: & nunc etiam contingere poſſet, manere corpus Chriſti cum præſentia naturali, ſine ſacramentali, ſi omnes hoſtiæ cõſecratæ eodem tempore conſumerentur: ergo & è conuerſo, ſacramentalis præſentia non pendet à naturali, neq; illam neceſſario ſupponit. Probatur conſequentia: nam intercedit eadem ratio: ideo enim naturalis præſentia non pendet à ſacramentali: quia nullam habet habitudinem ad illam: neque in vllo genere cauſæ eſt effectus illius: ſed idem eſt de præſentia ſacramentali reſpectu naturalis: quia hæc non eſt cauſa illius nec conditio neceſſaria in aliquo genere cauſæ vt illa ſit: ſunt enim diuerſorum ordinum, & vna non reſpicit aliam, vt ſubiectum: ſed vtraq; immediate reſpicit ipſum corpus: ſunt ergo diſparatæ, nullamq; inter ſe habet connexionem: ſed, ad ſummum poſſunt cõcomitanter ſe habere in eodem ſubiecto per diuinam potentiam, ſicut duæ præſentiæ ſacramentales, vel duæ naturales, de qua re paulo inferius diſputaturi ſumus. Et hanc ſententiam ſimpliciter veram eſſe exiſtimo, vt tamen rem totam accuratius explicemus, aduertendum eſt, dupliciter intelligi poſſe, ſacramentalem præſentiam pendere à naturali: primo eſſentialiter & intrinſece, ad eũ modum, quo relatio pendet à termino, vel modus à re, cuius eſt modus, &c. Alio modo extrinſece tanquam ab efficiente principio, vel à conditione neceſſaria, quæ ad aliquam extrinſecam cauſalitatem reuocetur.

Præſentia ſacramentalis non pendet eſſentialiter à naturali.

Dico primo, Sacramentalis præſentia non pendet à naturali, dependentia intrinſeca, ſeu formali, & eſſentiali. Probatur ſufficienter fundamento ſecundæ opinionis. Quod vltra declaratur primo, quia hæc pſentia nullam habet habitudinem intrinſecam ad illã, ſed eſt reſpectu illius omnino abſoluta: non eſt ergo vnde ab illa intrinſece, & eſſentialiter pendeat. Secundo, quia comparando has duas præſentias inter ſe, potius in modo ſuo dicunt repugnantiam. Nam vna dicit extenſionem in ordine ad locum, alia indiuiſibilitatem. Dices, quãuis hæc argumenta probent, hanc præſentiam non pendere ab illa ex immediata habitudine ſui, poſſe tamen pendere ratione ſubiecti: vel, quia corpus Chriſti, quod eſt ſubiectum præſentiæ ſacramentalis, eſſentialiter pendet à ſeipſo alibi exiſtente naturali modo: vel certe, quia pendet, non à ſe, ſed à naturali præſentia, quam alibi habet: vnde fit, vt ſacramentalis præſentia, quæ à ſuo ſubiecto pẽdet, neceſſario etiam pendeat ab alia præſentia naturali, ſine qua tale ſubiectum eſſe non poteſt. Sed neutrum horum dici poteſt probabiliter: primum enim corpus Chriſti, vt in ſacramento exiſtens, non poteſt intrinſece & eſſentialiter pendere à ſe ipſo, vt exiſtente in cœlo: nam eſt vnum & idem, habens eandem eſſentiam aquæ abſolutam in vno loco, atq; in alio. Vnde corpus Chriſti, vt exiſtens in Euchariſtia, non magis dicit habitudinem ad ſe, vt exiſtens in cœlo, quam è contrario: ſicut exiſtens in vna hoſtia conſecrata non dicit habitudinem ad ſe; vt exiſtens in alia: & idem eſſet ſi vnum corpus modo quantitatiuo exiſteret ſimul in duobus locis. Deinde non poteſt corpus Chriſti ſecundum ſuam ſubſtantiam & exiſtentiam pendere ab vlla præſentia locali, ſiue ſacramentali, ſiue naturali, nam illa extrinſecus tantum illi poteſt aduenire per diuinam potentiam & efficaciam: hæc vero licet ex natura rei intrinſecus illi conueniat, non tamen vt intrinſeca cauſa eius: neque vt terminus alicuius habitudinis eſſentialis & intrinſecæ: ſed vt proprietas vel effectus manans ab ipſa, media quantitate. Vnde, ad ſummum fit, aptitudinem quandam radicalem, ad ſic exiſtẽdum in loco, eſſe eſſentialem tali corpori quanto, non vero dependentiã aliquam ab ipſamet præſentia naturali. Vnde ſuperius ex hoc fere principio probabamus, poſſe Deum alicubi conſeruare corpus, abſq; actuali extẽſione in ordine ad locum. Et eadem ratione concluditur, poſſe illud conſeruare realiter exiſtens, etiam ſi nullibi habeat actualem extenſionem in loco, quia, non magis eſt neceſſarium, vt alicubi eam habeat, quam vbicunque exiſtit: nulla enim ratio huius maioris neceſſitatis fingi, aut excogitari poteſt: ergo poteſt exiſtere corpus quantum in rerum natura, ſine vlla præſentia naturali: non ſolum ergo non habet ab illa eſſentialem dependentiam, verum nec connexionem ſimpliciter neceſſariam, in ordine ad potentiam Dei abſolutam: multo ergo minus ſacramentalis, & ſupernaturalis præſentia habet huiuſmodi dependentiam vel connexionem cum naturali,

Euaſio.

Impugnatur.

turali, vel immediate, vel mediante ſubiecto ſuo. Neque vero fingi etiam poteſt, ſacramentalem præſentiam intrinſece, & eſſentialiter pendere à ſuo ſubiecto, vt exiſtente alibi naturali modo. Hoc enim gratis, & ſine vllo fundamento eſſet confictum, quia hic modus ſacramentalis præſentiæ ſufficienter terminatur in ipſo corpore Chriſti, prout hic ſub ſpeciebus ſacramentalibus exiſtente: nam illud vt ſic, afficit, & in illo vt ſic, excipitur, & conſeruatur, quod ergo alibi alio modo exiſtat accidentarium eſt huic præſentiæ, quæ reuera non dicit habitudinem ad illud ſub tali ratione.

Atque hinc ſatis concluditur, quod in ſuperioribus iterum tactum eſt: potuiſſe hoc myſterium Euchariſtiæ perfici à Deo, priuſquam Chriſti corpus in propria ſpecie exiſtens conciperetur, aut incarnaretur, licet oppoſitum ſignificent Palud. in 4. diſt. 8. quæſt. 1. artic. 3. & Caietanus ſupra. *Palud.* *Caietan.* Probatur ex dictis, quia poteſt corpus Chriſti exiſtere ſacramentaliter, etiam ſi nullibi exiſtat naturaliter: ergo potuit etiam primo produci, & vniri Verbo ſub ſpeciebus ſacramentalibus, etiam ſi antea nullo modo exiſteret, quia eadem eſt ratio de prima productione, & de quacunque exiſtentia, ſiue conſeruatione. Item, quia corpus Chriſti cum præſentia ſacramentali non pendent ex præſentia naturali eiuſdem corporis, neque ab ipſo corpore, vt alibi naturaliter exiſtente: ergo poſſet Deus, infinita ſua efficacia, efficere corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, etiam ſi alibi non præextitiſſet. *Obiectio.* Sed obiicit Caietanus: nam tunc eſſet præſentia, ſine re præſente: & relatio, ſine fundamento: ſeu modus, ſine ſubiecto: quæ ſunt impoſsibilia. Probatur ſequela: quia præſentia ſacramentalis non addit ſupra exiſtentiam corporis Chriſti in propria ſpecie, niſi relationem, ſeu modum præſentiæ: ergo, ſi poteſt eſſe in hic modus ſine illa exiſtentia in propria ſpecie, erit tunc præſentia ſine re præſente, & cæt. *Solutio.* Semper tamen verſatur Caietanus in eadem æquiuocatione: quia non diſtinguit inter corpus Chriſti exiſtens, & corpus Chriſti exiſtens in propria ſpecie: cum tamen hæc diſtincta ſint aliquo modo: illud enim prius, abſtractius eſt: corpus enim Chriſti exiſtens in rerum natura præſcindit à modo exiſtendi in propria ſpecie, vel ſub aliena. Vnde, ſicut corpus Chriſti, prout in cœlo, eſt vere exiſtens, ita prout in ſacramento, eſt vere exiſtens, etiam ſi ibi tantum eſſe ſupponatur, & non alibi. Quocirca falſum eſt præſentiam ſacramentalem addere modum ſupra corpus Chriſti exiſtens in propria ſpecie: hoc enim ſignificat, ſupponere illum modum exiſtendi in propria ſpecie, & addere alium, quod eſſe falſum oſtendimus. Nam illi duo modi exiſtendi non habent inter ſe intrinſecum ordinem: & quoad hoc dici poſſunt diſparati. Proprie ergo dicendum eſt præſentiam ſacramentalem addere modum ſupra corpus Chriſti exiſtens vt ſic, ſicut etiam præſentia naturalis addit modum ſupra corpus Chriſti exiſtens, ſolumque differunt, quod hic modus eſt naturalis, ille vero ſupra naturam. Ac propterea non ſequitur in prædicto caſu: dari præſentiam, ſine re præſente, aut relationem ſeu modū, ſine fundamento: quia nunquam eſt præſentia ſacramentalis, ſine corpore Chriſti exiſtente, non alibi, ſed ibi ſub ſpeciebus ſacramentalibus: & ipſummet ibi eſt res præſens, & fundamentum, ſeu potius ſubiectum talis modi ſeu relationis. Quocirca licet hæc præſentia ſacramentalis non addat ſupra ſubſtantiam, & quantitatem corporis Chriſti, niſi modum, tamen ſub ſpeciebus ſacramentalibus non eſt tantum ipſe modus, ſed corpus ipſum Chriſti realiter exiſtens, tali modo affectum: & hoc ipſum eſſet ſub ſpeciebus, etiam ſi alibi non exiſteret: tunc autem neceſſarium eſſet ſubſtantialiter produci corpus Chriſti ſub ſacramento: hoc autem nullum eſt inconueniens, vt per ſe conſtat, & à fortiori patebit ex his, quæ infra de tranſſubſtantiatione dicemus.

Secundo infertur conſequenter ex dictis, poſſe conſeruari corpus Chriſti in ſacramento, etiam ſi extra illud omnino eſſe deſinat: quod ſupra Scotus docuit, & ſequitur manifeſte ex principiis poſitis, quia non eſt maior connexio vel dependentia in conſeruatione, quā in prima effectione: ſi ergo potuit in principio fieri corpus Chriſti in ſacramento, & non extra, poterit etiam poſtea conſeruari. *Corpus Christi poteſt conſeruari in Euchariſtia, etſi alibi omnino eſſe deſinat.* Patet etiam à contrario, prout ſupra in ſimili argumentabamur: nam Chriſtus nunc exiſtens in ſacramento, & in cælo, deſinit eſſe in ſacramento, quin deſinat in cælo, & exiſtens in multis hoſtiis deſinit in vna, quin deſinat in alia: & ſi vnum corpus poſſet exiſtere in pluribus locis quantitatiue, poſſit deſinere in vno loco, & non in alio: & è conuerſo, quia, nec neceſſarium eſſet inchoatum miraculum perpetuo conſeruari, nec eſſet maior ratio de vno loco, quàm de alio, ergo ſimiliter ſimul exiſtens in cælo, & in ſacramento, licet ibi, & omnino extra ſacramētum eſſe deſineret, poſſet in ſacramento conſeruari: quia, non eſt inter hæc maior dependentia aut connexio per ſe, & intrinſece, vt oſtenſum eſt.

Contra hanc autem illationem maxime procedit fundamentum primæ ſententiæ: ad quod conſequēter concedendum eſt aſſumptum in ſano ſenſu intellectum, ſcilicet non neceſſario deſtrui corpus Chriſti in ſacramento, ſi extra deſtruatur. *Reſponſio ad fundamentum primæ ſententiæ.* Sed, quod ad modum loquendi attinet, aduertendum eſt, in eo caſu, quo Chriſti corpus conſeruaretur in ſacramento, & non extra, non poſſe proprie dici deſtrui ſimpliciter ſeu annihilari corpus Chriſti, quia ſupponitur abſolute conſeruari ſubſtantialiter, & in exiſtentia reali: ſolū ergo amitteret vnam præſentiam localē, quod fieri poſſet per localem mutationem priuatiuam, ſicut, quando abſciſſa manu, ibi deſinit eſſe anima, non annihilatur ibi, nec proprie deſtruitur, ſed amittit partialem modum præſentiæ, ſeu informationis: & idem eſt de angelo, qui prius bipedali ſpatio præſens aderat, & poſtea dimidiam partem relinquit, & in alia ſola manet, non enim in altera deſtruitur, ſeu annihilatur, ſed localiter tantum mutatur priuatiua mutatione. *Obiectio.* Quod ſi quis contendat, conſeruari corpus Chriſti extra ſacramentum per actionem ſubſtantialem, diſtinctum ab ea, qua in ſacramento conſeruatur & conſequenter non poſſe extra ſacramentum deſinere, niſi per ſuſpenſionem illius ſubſtantialis actionis, quæ ad annihilandum ſufficeret: *Solutio.* dicendum eſt (hoc gratis conceſſo) illam ſuſpenſionem actionis conſeruatiuæ per ſe ſufficere ad annihilationem, ſi terminus eius alibi non conſeruetur, tamen, quia iam ſupponitur alibi conſeruari, ideo non poteſt dici annihilari, quia terminus eius non tranſit ſimpliciter in nihilum, vt multi etiam nunc dicunt, quando corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſeruari deſinit, de qua re ſæpius redibit ſermo in diſputationibus ſequentibus de tranſſubſtantiatione.

Ad argumentum autem, quod vlterius vrgebatur in fundamento illius primæ ſententiæ, ſcilicet, quia ſequitur pari ratione poſſe ſeparari animam à corpore Chriſti extra ſacramentum, & non in ſacramento, atque adeo poſſe idem corpus eſſe mortuum in propria ſpecie, & viuum ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quod videtur inuoluere contradictionem. Ad hoc, inquam, Scotus negat ſupra Sequelam, nam ex hoc, quod Chriſti corpus ſimpliciter eſſe deſinat extra ſacramentum, & non intra: nulla contradictio, vel repugnantia ſequitur: ſed ſolum, quod corpus Chriſti ſit in vno loco & non in duobus, ſeu quod habeat vnum modum tantum exiſtendi & non duos, quod nullum eſt inconueniens: ex hoc vero, quod extra ſacramentum animam amittat, &

tat, & intra ſacramentum retineat, ſequitur prædicta contradictio, quod ſimul viuat, & non viuat. Sed quamquam fortaſſe ex natura rei, ſeu iuxta modum prouidentiæ magis rebus naturalem, ita ſit dicendũ, atque id etiam ſuadeat naturalis concomitantia, quam in hoc ſacramento eſſe confitemur, vt infra dicemus: nihilominus tamen reſpectu diuinæ potentiæ, non arbitror implicare contradictionem, quod, ſeparata anima à corpore extra ſacramentum, in illo non ſepararetur, vt ſentit Palacius, qui alios refert in 4. diſtinct. 8. diſputat. 4. & infra latius dicturi ſumus. Et breuiter declaratur, quia eadem materia in diuerſis locis exiſtens poteſt diuerſis formis informari, ſicut eadem quantitas in diuerſis locis exiſtens poteſt affici diuerſis modis, & in vno eſſe extenſa in ordine ad locum, & non in alio. Item quia cum materia & forma ſint res diſtinctæ, poteſt materia poni in diuerſis locis, & non forma: ſicut Durand. dixit, materiam corporis Chriſti in ſacramento eſſe, non vero quantitatem: quod licet ſit falſum, nemo tamen dicet implicare contradictionem. Tandem, quæ eſt contradictio, quæ ſequitur? Dices, hoc corpus eſſe viuum, & non eſſe viuum. Sed reſpondetur, has contradictorias non eſſe ſimul veras: nam negatiua falſa eſt, quia, vt corpus dicatur non viuere, oportet, vt nullibi viuat: vt autem dicatur viuere, ſatis eſt, quod alibi viuat: quia affirmatio ſolum facit ſenſum particularem: negatio vero ſimpliciter omne deſtruit: & facit ſenſum vniuerſalem: ſolum ergo poteſt inferri, quod idem corpus hic non viuat, quamuis alibi viuat: & hæc non magis eſt contradictio quam, quod hic currat, & alibi quieſcat: vel hic ſtet, & alibi ſedeat, ſed de hoc, vt dixi infra latius. Atque hæc ſint ſatis de intrinſeca dependentia.

Palacius.

Probabile eſt, de facto præſentiã Chriſti ſacramẽtalem pendere à naturali aliquo modo.

Dico ſecundo, quamuis præſentia ſacramentalis corporis Chriſti in Euchariſtia ex natura rei non pẽdeat à naturali modo exiſtendi alibi, tamen nunc de facto probabile eſt, aliquo modo pendere ab illo in genere cauſæ efficientis. Prior pars cõſtat, tũ ex dictis, tum quia, cum hæc præſentia ſit ſupernaturalis, ex natura ſua non habet aliam cauſam à qua pẽdeat, præter ſolum Deum, cui omnis creatura ſubiicitur ſecundum obedientialem potẽtiam: igitur nec ſubſtantia creata, nec quantitas, nec naturalis præſentia eius poſſunt ex natura rei aliquid efficere ad præſentiam ſacramentalem. At vero ſicut poteſt Deus res alias efficere per inſtrumenta creata, ita etiam poteſt efficere hanc præſentiam per huiuſmodi inſtrumentum, quia nulla eſt hic ſpecialis repugnãtia: ſic igitur poteſt diuinum Verbum vti ſuo corpore aſſumpto, & alibi naturaliter exiſtente, vt organo vel inſtrumento coniuncto ad efficiendum eiuſdem corporis præſentiam in Euchariſtia, quia etiam in hoc nulla eſt ſpecialis repugnantia: nam etiam naturaliter poteſt Angelus in vno partiali loco exiſtens efficere præſentiam ſuæ ſubſtantiæ in alia parte loci, retenta priori. Et idem contingit in anima, quando per augmentationem, cuius ipſe eſt, principium efficiens, ad nouas partes informandas quodammodo extenditur. Quid ergo mirum, quod de potentia abſoluta poſsit Deus efficere per corpus Chriſti iam exiſtens in eo loco præſentiam eiuſdem corporis in ſacramẽto? Ratio autem eſt clara, quia illud corpus, quantum eſt de ſe, poteſt eſſe aptum inſtrumentum ad quemcunq; ſupernaturalem effectum: & aliunde ſupponitur iam præexiſtens: & hic effectus huius præſentiæ non habet aliunde repugnãtiam cum exiſtentia eiuſdem corporis, neq; cum præſentia eius in alio loco, vt nunc ſupponimus: ergo ex nullo capite eſt repugnantia.

Atq; hinc probata manet poſterior concluſionis pars, ſuppoſito alio principio probabili, ſupra poſito in materia de ſacramentis in genere: Chriſtum Dominum ita eſſe authorem ſacramentorum omnium per humanitatem ſuam, vt non modo ea inſtituerit, ſed etiam cum omnib. illis actu concurrat per eandem humanitatem ad effectus eorum: ita vt ipſa humanitas ſit quaſi principale, & vniuerſale inſtrumentum coniunctum: ſacramenta vero ſint inſtrumenta ſeparata, & particularia, nam ex his principiis recte cõcluditur, Chriſtum per humanitatem in cælo exiſtentem actu concurrere in omni conſecratione Euchariſtiæ cum verbis formæ ad efficiendam ſui corporis ſacramentalem præſentiam in Euchariſtia, quod clarius patuit in nocte cœnæ: vbi ipſemet Chriſtus viſibiliter menſæ accumbẽs ſe ipſum præſentem fecit ſub ſpeciebus panis & vini, quæ conſecrauit. Hoc ergo modo intelligitur facile præſentia ſacramentalis pendere à naturali, non ex neceſsitate intrinſeca, ſed ex Dei arbitrio volentis vti hoc inſtrumento ad talem præſentiam efficiendam. Vnde dupliciter hoc fieri potuit: primo, ſecundum emanationẽ per ſe vnius præſentiæ ab alia, ita, vt ipſamet præſentia naturalis intelligatur per ſe influere, vt inſtrumentum in ſacramentalem: quod fieri quidem potuit: nihil tamen eſt, quod nos cogat ad credendum, ita factum eſſe: nec per ſe eſt admodum veriſimile. Secundo ergo modo fieri potuit: quod vna præſentia pendeat ab alia, tanquam à conditione neceſſaria, ita vt ſacramẽtalis præſentia per ſe proprie fiat è corpore Chriſti præexiſtente: conditio autem neceſſaria ſit, vt modo naturali in propria ſpecie præexiſtat, atq; hoc ſatis eſt ad diſcurſum factum, & ad intentam cõcluſionem. Neq; enim dici poteſt, quod, licet ſupponatur exiſtens alibi, non tamen modo naturali, ſed ſacramentali: hoc enim falſum eſt, tum quia præſentia ſacramentalis in alio loco eſt mere accidentalis, & contingens, tum etiam, quia Chriſtus non concurrit cum omnibus ſacramentis, vt ſacramentum eſt, ſeu prout in hoc ſacramento continetur, ſed vt naturali modo exiſtit: hæc ergo præſentia ſupponitur vt conditio neceſſaria ad effectionem huius ſacramenti. Aliqui vero addunt, etiam poſſe hic intercedere dependentiam quodammodo in genere cauſæ exemplaris: quia nimirum, corpus Chriſti tale conſtitui debet in ſacramento, quoad conditiones intrinſecas & independentes à loco, quale extra ſacramentum in propria ſpecie exiſtit, quod mihi non omnino diſplicet, quamuis hoc cauſalitatis genus metaphoricum potius ſeu morale, quã proprium & phyſicum eſſe videatur: vnde intercedere non poteſt ex ſola natura rei, ſed ſolum ex diuino pacto ac inſtitutione, ac denique magis pertinet ad concomitantiam, quam ad dependentiam, vt latius dicemus ſecti. 5. & 6. Et ita omnino ſatisfactum eſt fundamento primæ ſententiæ, quoad vltimam partem eius. Fundamentum autem ſecundæ ſententiæ nihil vrget contra hanc concluſionem: quia ſolum procedit de dependentia intrinſeca, & in ordine ad potentiam abſolutam: concluſio vero loquitur de dependentia extrinſeca ſecundum inſtitutionem factam.

Ex dictis expeditur obiter vulgare dubium, an, ſi nunc Chriſtus non exiſteret homo in rerum natura, per verba conſecrationis poſſet vere confici hoc ſacramentum ex vi præſentis inſtitutionis, & corpus Chriſti fieri præſens ſacramentaliter in Euchariſtia. Palacius enim ſupra refert Scotum in 4. d. 10. quæſt. 4. affirmantem. Tamen Scotus ibi præcipue loquitur non de extrinſeca dependentia, nec de inſtitutione, quæ facta eſt, ſed de intrinſeca dependentia & eſſentiali, & de connexione neceſſaria vtriuſque præſentiæ, quamquam interdum videatur ſermonem extendere etiam in prædicto ſenſu, ſi tamen in ſuis principiis conſequenter loquatur, non poteſt ita ſentire, nam ipſe tenet, verba conſecrationis nullam habere vim productiuam corporis Chriſti etiam de ſe, ſed tantum adductiuam, ſi autem corpus Chriſti alibi non eſſet, non poſſet adduci, nec

Palacius. Scotus.

etiam poſſet produci virtute verborum iuxta dictam ſententiam: ergo non poſſet fieri ſacramentaliter præſens, quia, vt ſupra dictum eſt, hæc præſentia eſſe non poteſt ſine reali & ſubſtantiali, exiſtentia corporis Chriſti, aut præexiſtente, aut denuo producta: & ita eſſet, reuera, conſequenter dicendum, quamquam fundamentum illud ſolidum non ſit, vt dicemus de tranſſubſtantiatione diſputantes. Palacius ergo ſupra negat in prædicto caſu poſſe fieri ſacramentalem præſentiam ex vi præſentis inſtitutionis, & virtutis, quam verba de facto habent: & reddit rationem, quia verba nunc tantum habent virtutem conuertendi panem in corpore Chriſti: & ideo virtus eorum neceſſario ſupponit, vt corp⁹, in quod fit conuerſio, præexiſtat: alioquin non eſſent verba tantum conuerſiua, ſed etiam productiua. Sed hæc ratio per ſe ſumpta non cogit: quia virtutem aliquam eſſe conuerſiuam, non excludit, quod ſit etiam productiua, quantum eſt de ſe, ſed potius id videtur includere, & præterea addere habitudinem ad poſitiuum terminum, ex quo fiat actio: poſſet autem recte intelligi conuerſio panis in corpus Chriſti, etiam ſi corpus antea non præexiſteret: ergo ex hoc capite nihil obſtaret, quo minus hæc conuerſio fieret per hæc verba ex vi præſentis inſtitutionis. Aliunde ergo videtur mihi, verba de facto non habere hanc virtutem: quia nimirum habent illam dependentem in agendo ab humanitate Chriſti præexiſtente, vt ab inſtrumento coniuncto & principali, reſpectu omnium actionum, & effectuum ſacramentalium. Vnde, ſicut cauſa particularis nihil ageret, non exiſtente vniuerſali, à qua pendet in agendo, nec calamus ſine manu: ita nec verba ſacramentalia ſine Chriſti humanitate. Quod cum generaliter, & conſequenter ita dicendum ſit in omnibus formis ſacramentorum, prout de facto ſunt inſtitutæ multo ſpecialiori ratione verum habet in verbis conſecrationis: tum quia maxime proferuntur & verificantur in perſona Chriſti loquentis, vt infra q.78.ar.1.dicam, tum etiam, quia relatiuum illud, meum, manifeſte refert corpus Chriſti præexiſtens: quamquam hæc poſtrema ratio non omnino conuincat, vt ex materia de tranſſubſtantiatione conſtabit.

Reſponſio.

Licet Chriſtus non eſſet viuus, reciperet præſentiã ſacramentalem ex formã de facto inſtituta.

Ex hac vero reſolutione intulerunt aliqui, ſi corpus Chriſti extra ſacramẽtum non exiſteret viuum, non poſſe virtute verborum, vt de facto inſtituta ſunt, recipere ſacramentalem præſentiam. Quod tenuit Gloſ. in cap. Timorem. de Conſ. diſt. 2. & probabile exiſtimat Ledeſm. qu. 17. artic. 1. dub. 5. qui tamen non vtuntur fundamento à nobis inſinuato, ſed aliis, ſcilicet, vel quia verba videntur deſignare corpus viuum, quale erat cum primo prolata ſunt: vel quia, cum corpus Chriſti in Euchariſtia ſit viuificans, non poteſt eſſe niſi viuum, vel quia Chriſtus nõ cõtulit poteſtatem miniſtris ad conſecrandum, niſi pro eo tempore, quo ſuum corpus iam eſſet ſuſcitatum, & viuificatum, vel denique addere poſſumus, quia concurſus, quem corpus Chriſti conferre debet ad efficiendam ſuammet ſacramentalem præſentiam, pendet ex vita eius. Sed hæc ſententia falſa eſt, & communi doctrinæ Theologorum contraria. Primumque fundamentum eius repugnat communi doctrinæ probatæ in Concilio Tridentino, quod in hoc ſacramento non eſt viuum corpus Chriſti ex vi verborum, ſed per concomitantiam: ergo verba vi ſua non ſignificant corpus viuum. Secundum etiam fundamentum futile eſt, quia corpus Chriſti, etiam exanime, erat viuificatiuum animarum: quia hoc non habet ex vnione ad animam, ſed ex vnione ad verbum, quam ſemper retinuit. Adde, illud eſſe quid poſterius, ideoque ex illo non pendere efficaciam verborum. Tertium item fundamentum temere aſſertum eſt. Nam Chriſtus in nocte cœnæ ſimpliciter dixit, Hoc facite: & illis verbis dedit miniſtris hanc poteſtatem: ergo temere limitatur ad tempus, poſt reſurrectionem Chriſti, contra communem doctrinam, vt patet ex Trident. ſeſſ. 21. Quartum item fundamentum, licet minus improbabile ſit (quia ſacramentorum efficacia videtur pendere ab humanitate Chriſti: humanitas autem includit vnionem animæ & corporis) tamen hoc eſt valde debile: quia etiam anima vel corpus inter ſe ſeparata, & verbo vnita poſſunt ad huiuſmodi efficaciam ſufficere. Quocirca veriſsima eſt ſententia communis in prædicto caſu, verbi gratia, in triduo, fuiſſe corpus Chriſti capax ſacramentalis præſentiæ: & tam in ipſo Chriſto, quam in verbis fuiſſe ſufficientem virtutem, ad illam efficiendam, ex vi præſentis inſtitutionis, vt D. Tho. infra q. 76. ar. 1. & 2. & q. 81. ar. 4. & reliqui omnes docent: quia nihil deeſt ad hunc effectum, nam, & in miniſtro eſſet character ſacerdotalis, ſicut fuit in Apoſtolis, ex quo Chriſtus dixit, Hoc facite, & verba ſufficienter ſignificabant, & verificari poterant de corpore Chriſti prout tũc erat, & erant efficacia ex vi inſtitutionis: ſi aliunde non erat impedimẽtum: nullum autem erat, quia ex parte Chriſti, vt dictum eſt, erat ſufficiens inſtrumentum coniunctum ad huiuſmodi efficientiam. An vero Chriſtus tunc concurreret per corpus exanime, vel per animam, Problema eſſe poteſt: nam vtrumque fuit poſsibile: magis tamen videtur hoc animæ tribuendum: nam, illa maxime videtur retinere virtutem efficiendi miracula, illuminandi angelos, efficiendi gratiam, & cæt. ſicut, ſi in triduo daretur Baptiſmus, ſine dubio eſſet verum ſacramentum, & gratiam daret, ad quam, ſi neceſſarius eſt ſpecialis humanitatis Chriſti concurſus, tunc certè per animam dandus videretur. Idem ergo in præſenti dicendum eſt. Propter quod Petrus Soto lect. 5. de Euchariſt. ſententiam hanc ex principiis fidei colligi affirmat.

Ledeſma. *Trident.* *D. Thomas.* *Dubiolum.* *Reſponſio.* *Petrus Soto.*

Dubium.

Sed quæret tandem aliquis, an nunc de facto idem dicendum ſit de conſeruatione corporis Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus: quod ſcilicet, ſi Chriſtus ſub propria ſpecie eſſe deſineret, etiam in ſacramento amitteret ſacramentalem præſentiam. Videtur enim, non eſſe eandem rationem de conſeruatione, & de prima effectione, vt patet diſcurrendo per omnes rationes ſupra adductas. Primum enim, etiam ſi demus fieri Chriſtum præſentem ſub ſpeciebus per actionem adductiuam: & ideo neceſſario alibi ſupponi, vt adduci poſsit: tamen poſtquam ſemel adductus eſt, non eſt neceſſe, vt alibi præſens duret, ad hoc, vt altera præſentia ſacramentalis conſeruetur: ſimiliter, licet demus, hanc actionem ita eſſe conuerſiuam, vt nullo modo, etiam de ſe ſit productiua, & ideo dicatur neceſſario ſupponere in alio loco corpus, quod determinare debet conuerſionem, tamen, poſtquam ſemel eſt facta conuerſio, iam non eſt, cur duret illa dependentia. Tandem, quamuis hæc præſentia in fieri pendeat ex Chriſti humanitate alibi exiſtente in propria ſpecie, tamen, poſtquam facta eſt, non pendet in conſeruari: ſicut neque pendet à verbis ſacramentalibus, per quæ facta eſt: nam Chriſtus Dominus in his effectibus nihil iam operatur, niſi mediis ſacramentis. Sicut etiam gratia baptiſmalis in fieri pendet à Baptiſmo: & conſequenter à Chriſti humanitate: tamen, finito Baptiſmo poſtea in conſeruari tantum pendet à Deo: ſic ergo in præſenti dicendum eſt de effectu verborum conſecrationis, qui eſt præſentia ſacramentalis Chriſti.

Reſponſio.

Et hic diſcurſus, ac dicendi modus, eſt, reuera, valde probabilis, iuxta quem dicendum eſt, ex vi dependentiæ, ſeu cauſalitatis effectiuæ non eſſe amiſſurum Chriſtum præſentiam ſacramentalem, etiam ſi naturalem, vel quantitatiuam prorſus amitteret. Nihilominus tamen ex alio capite id affirmari poſſet, ſcilicet ratione cauſalitatis exemplaris ſupra explicatæ, quam, probabile eſt, hic intercedere ex inſtitutione diuina, vel certe (quod idem eſt) ratione concomitantiæ, de quo fuſius dicendum eſt in fine

huius

huius diſputationis, vbi quæſtiunculas alias huc ſpectantes expediemus: quia licet non ſint omnino neceſſariæ, non tamen poſſunt prorſus omitti, tum propter materiæ complementum: tum etiam quia non ſunt omnino inutiles ad myſterium declarandum. Addo denique facile etiam poſſe defendi, præſentiã ſacramentalem corporis Chriſti perpetuo pendere in conſeruari ab actuali influxu humanitatis Chriſti exiſtentis in cœlo: quod ſi ita eſt: facile conſequitur ablato illo principio influente, auferẽdum eſſe hunc effectum ſacramentalis præſentiæ, & eadem ratione explicari poſſet: quomodo, ablata vita à corpore Xpi extra ſacramentum, conſequẽter auferenda eſſet in ſacramento: ſcilicet, quia vt in ſacramento exiſtens. pendet ab influxu ſui ipſius, naturali modo exiſtentis & ſic de aliis proprietatib. Et hanc quidem viam nõ exiſtimo impoſsibilem, ſed incertam, & nouam: nam Theologi nunquam rem hanc declarant per rationẽ dependentiæ, ſed concomitantiæ tantum, de qua ſtatim dicturi ſumus.

SECTIO III.

Vtrum ſacramentalis præſentia & naturalis ſimul poßint eidem corpori conuenire ex natura rei: & conſequenter. an per hanc præſentiam res definiatur loco.

Senſus quæſtionis.

Diximus non eſſe neceſſarium, has duas præſentias ſimul ineſſe eidem corpori: etiam ſi altertra inſit, ſequitur explicandum, an poſsint in eodem corpore coniungi, vel iuxta naturam rei, quod hic expediendum eſt, vel per potentiam Dei abſolutam, quod dicetur ſectione ſequente Poſſet autem præſens quæſtio, ſeu comparatio extendi, & ad naturales præſentias ſeu quantitatiuas inter ſe, & ad ſacramentales inter ſe: an ſcilicet plures earum ex natura rei, poſsint eidem corpori ineſſe: & (quod propoſitum eſt) ad præſentiam ſacramentalem cum locali.

Vnum corp9 vnum locum vnica præſentia naturaliter occupat.

Prima autem comparatio nihil difficultatis habet Nam per ſe clarũ eſt, nullum corpus poſſe ex natura rei ſimul occupare, niſi vnum locum ſibi adæquatũ, & vnica præſentia connaturali: quia per finitã quantitatem ad vnum finitur ac terminatur locum, eiq; commenſuratur: hæc enim eſt naturalis proprietas quantitatis.

Poſsibile eſt, idem corpus exiſtens ſacramentaliter habere ſine nouo miraculo plures præſentias ſacramentales.

In ſecunda comparatione eſt ſatis veriſimile, ſuppoſitis principiis fidei, huiuſmodi ſacramentalem præſentiam ex natura ſua poſſe ſimul multiplicari in eodem corpore in ordine ad diuerſa ſpatia: non tamen eſt omnino certum, ſed dubium. Prior pars declaratur. Nam licet hic modus præſentiæ, ſupernaturalis ſit corpori, habet tamen ipſæ ſuam propriam eſſentialem rationem, quæ poteſt dici propria eius natura: ratione cuius habere etiam poteſt proprietates naturales, non quidem corpori ſecundum ſe, ſed ipſi modo præſentiæ, ſeu corpori vt affecto tali modo. Sicut lumen gloriæ, quamuis ſupernaturale ſit intellectui humano, habet tamen ſuam propriam eſſentiam & naturam: ratione cuius viſio illi eſt connaturalis, vel etiam intellectui, vt informato tali lumine. Hoc igitur modo connaturale eſt huic præſentiæ ſacramentali facere corpus, cui ineſt, eſſe præſens totum in toto, & totum in qualibet parte: quia ex vi ſuæ ſpeciei, & eſſentiæ, habet hanc indiuiſibilitatem, & inextenſionem ſecundum comparationem ſubiecti ſui ad ſpatium, cui ſit præſens: nam hac ratione dicebamus ſupra, præſentiam hanc ſacramentalem ſpecie differre à quantitatiua ſeu naturali. Atque hinc vlterius probabile ſit, huic præſentiæ ex natura eius non repugnare quo minus in eodem corpore multiplicetur in ordine ad diuerſa & ſeparata ſpatia: primo quidem, quia, ſicut nunc de facto corpus Chriſti in vna hoſtia eſt totum in toto, & totum in qualibet ſpatii parte: ita etiam de facto, totum eſt ſimul præſens in multis & diſtantiſſimis ſpatiis: ergo, ſicut dicimus, illud primum eſſe connaturale huic præſentiæ: ita dicendum eſt de hoc ſecundo: quia nulla eſt repugnantia, quin ſit aliquis modus, cui poſsit hoc eſſe connaturale: & alioqui per ſe expedit, vt myſterium hoc, quod lege ordinaria ac ſtabili ita duraturum erat, iuxta rerum naturas, quoad fieri poſſet, & paucioribus miraculis perficiendũ inſtitueretur. Secundo, quia ſi eſt connaturale huic præſentiæ, vt in vno ſpatio continuo tota præſentia ſubiecti ſit in toto ſpatio, & tota in qualibet parte: ergo iam ibi eſt tota in duobus locis partialibus, componentibus vnum: ergo eadem ratione eſſe poterit in duobus totalib. & diſcontinuis: patet conſequentia, quia hoc fere nihil addit difficultatis, nec continuitas ſpatii videtur quicquam conferre ad rationem indiuiſibilis præſentiæ. Tertia ratio huic non diſsimilis eſſe poteſt; quia hæc præſentia, neque ex ratione formali ſua, neque ex ſubiecto terminatur ad aliquod ſpatium determinatæ magnitudinis: ſed poteſt ſubiectum ſuum facere præſens in maiori, & in minori ſpatio in infinitum: ita vt conſiderata vi, & natura huius præſentiæ, poſſet illo modo corpus Chriſti fieri præſens vniuerſo orbi: ergo multo magis poterit fieri ſimul præſens in duabus partibus diſtantibus: nam certe videtur hoc minus miraculoſum, minuſque difficile. Antecedens, quoad primam partem declaratur: nam per hanc præſentiam non coextenditur corpus ſpatio, ſed iterum atque iterum quaſi replicatur corpus in qualibet parte, vel termino ſpatii: & ideo ex vi talis modi præſentiæ nulla eſt ratio, cur ad hunc potius, quam ad alium terminum ſpatii limitetur. Altera vero pars antecedentis declaratur. Nam Angelus, qui habet proportionalem modum præſentiæ, quia eſt totus in toto, & totus in qualibet parte, licet ex parte modi non ſibi determinet certam loci magnitudinem, tamen ex parte ſubiecti illam determinat: quia ille modus præſentiæ eſt connaturalis tali ſubiecto, & commenſuratur perfectioni eius: & ideo perfectior Angelus ex natura ſua poteſt maiori ſpatio fieri præſens, quam minus perfectus: non eſt autem ita in præſenti: quia corpus, quod fit ſacramentaliter præſens natura ſua non eſt aptum ad hanc præſentiam: & ita neque ex natura ſua poſtulat terminum illius, ſed eſt capax illius ſolum ſecundum potentiam obedientialem, ſecundum quam nullum habet terminum, ſed tantum poteſt recipere, quantum Deus poteſt in ipſo facere, ſeu quantum non implicat fieri: & ideo neq; ex hac parte poteſt terminus huius præſentię aſsignari: & eadem ratione concludi poteſt, hanc præſentiam, neque ex ſe, neque ex ſubiecto ad vnum ſpatium terminari.

Oppoſitum etiam eſſe probabile oſtenditur.

Ex his ergo ſatis declarata eſt prior pars aſſertionis, nihilominus explicatur altera: quia hoc ipſum, ſcilicet præſentias multiplicari in eodem ſubiecto diſcrete, & abſque vlla continuatione ex parte ſpatii addit per ſe nouam difficultatem, ratione cuius poteſt hoc non eſſe connaturale huic præſentiæ, etiam ſi alioqui poſsit eſſe tota in toto, & tota in qualibet parte, quaſi continue: ergo ex hoc principio non ſatis concluditur, alterũ eſſe connaturale. Antecedens patet primo, in anima, vel angelo: nam anima poteſt informare vnum integrum corpus, ita vt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte: non tamen ſimul poteſt informare duo corpora diſcreta, etiam ſi ſimul ſumpta non ſint grandioris quantitatis, quam illud vnũ. Angelus idem ſimul eſſe poteſt naturaliter præſens in grandi ſpatio continuo, totus in toto, & totus in qualibet parte eius: & tamen iuxta ſententiam magis receptam non poteſt ſimul naturaliter eſſe præſens in pluribus ſpatiis multo minoribus omnino diſtantibus ac diſcretis. Quod ſi ad fontem perfectionum omnium recurramus, Deus ipſe naturali ſua immẽ-

ſitate eſt præſens rebus omnib. quaſi continuè, & omnibus imaginariis ſpatiis, nec poteſt habere hanc præſentiam, quaſi diſcretam, ita vt ſit in rebus inter ſe diſtantibus, & non in locis, ſeu ſpatiis interiectis: cũ ergo omnis præſentia participatio ſit diuinæ præſentiæ & immenſitatis: veriſimile eſt, non poſſe, ſaltem ex natura rei non creſcere in eodem ſubiecto, niſi per modum vnius continuæ præſentiæ. Tandem nonnulla ratio addi poteſt, quia, quando eadem res fit præſens in locis diſtantibus quocunque modo, & qualicunque præſentia, quodammodo eadem manens multiplicatur, & quaſi à ſe ipſa ſeiungitur, quod ſpecialem habet difficultatem: quanquam ergo ex illa proprietate exiſtendi totum in toto, & totum in qualibet parte, quam admittimus eſſe connaturalem huic præſentiæ, probabiliter colligatur altera exiſtendi in pluribus locis, non tamen euidẽter, & certo: & ideo res eſt ſatis dubia, an hoc ſit connaturale huic præſentiæ: Sicut etiam è contrario, ex eo, quod Chriſtus in hoc ſacramẽto ſit præſens multis hoſtiis, non poteſt ex vi ſolius rationis efficaciter concludi, poſſe in vna hoſtia eſſe totum in tota, & totum in qualibet parte, modo ſacramentali, à nobis explicato: quia, cum ſumitur, Chriſtum eſſe in multis hoſtiis, vel intelligitur eſſe in eis prædicto ſacramentali modo: & ſupponitur probandum: vel intelligitur præciſe de reali præſentia, quæcunque illa ſit: & ſic eſt quidem probabilis illatio, vnum miraculum ex altero colligendo: non tamen eſt ſimpliciter neceſſaria: nam, quod corpus quantum indiuiſibiliter in loco conſtituatur, maiorem quandam difficultatem habere videtur, ſaltem ex hoc capite, quod hoc maxime videtur repugnare cum natura, vel intima proprietate quantitatis. De his ergo rebus vix poteſt à nobis iudicium ferri ſecundum naturas earum: ſed ratio eorum, quæ circa illas facta eſſe credimus, ſumenda eſt ex potentia facientis, de qua dicemus ſectione ſequente.

Præſentia naturalis & ſacramentalis vnio corporiſimul cõuenire, naturaliter repugnat.

Atque hinc fere conſtat, quid dicendum ſit de tertia comparatione ſacramentalis præſentiæ cum naturali, de qua eſt quæſtio propoſita: quamquam enim hæ præſentiæ ſint diuerſorum ordinum, & altera earum omnino ſit ſupra corporis naturam, & ideo vix poſſint prædicto modo comparari: nihilominus dicendum ſimpliciter videtur, ex natura rei non poſſe has præſentias in eodem ſubiecto coniungi. Probatur, quia in primis non poteſt hoc eſſe connaturale ex parte ſubiecti: tum quia illud natura ſua non eſt capax præſentiæ ſacramentalis ſolius: ergo neque illius ſimul cum locali: tum etiam quia hoc ipſo, quod corpus finitum eſt, præter naturam eius eſt vt ſit realiter præſens extra locum ſibi adæquatum. Deinde non poteſt hoc eſſe connaturale ex parte præſentiæ quantitatiuæ: tum propter rationem indicatam, ſcilicet, quia ratione illius fit vt corpus circumſcribatur loco, & conſequenter naturaliter non ſit extra illum: tum etiam, quia actualis extenſio in loco ex natura rei pugnat cum indiuiſibilitate. Vnde tandem concluditur, hoc non poſſe eſſe connaturale ex parte præſentiæ ſacramentalis: tum propter rationem factam: quia cum hic modus includat dat extenſionem in ordine ad locum, natura ſua videtur pugnare cum alio modo: tum etiam, quia cum faciat ſubiectum præſens in ſpatio diſtincto, videtur etiam hoc ipſo pugnare cum alia adæquata præſentia, etiamſi diſtinctæ rationis ſit: quia reuera cõſtituit ſubiectum in diſtincto ſeu maiori ſpatio, quam naturaliter eſſe poſſit: & hoc etiam confirmant ea, quæ in ſecunda comparatione adduximus.

Dubium.

Vltimo ex dictis definiri poteſt dubium ſupra tactum de hac præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia, an ratione illius dicendum ſit, corpus Chriſti, eſſe ibi definitiuè, necne: nam Theologi varie loquuntur. Quidam affirmant eſſe Chriſtum in qualibet hoſtia definitiue. Ita ſignificat Gabriel. 4. d. 10. quæſt. vnica, artic. 2. concluſ. 7. & idem videtur ſentire Paludan. ibi. q. 3. artic. 2. licet prima facie videatur docere contrarium: ait enim, proprie non eſſe definitiue Corpus Chriſti in vna hoſtia, quia ſimul eſt in aliis: ſubiungit tamen, quod ſi vna tantum eſſet hoſtia conſecrata, in alia eſſet definitiue. Probari autem poteſt hæc opinio, ſi iuxta dicta in ſecunda comparatione teneamus, ex natura rei vnam præſentiam ſacramentalem non admittere alias omninò diſtinctas in eodem ſubiecto: nam hinc ſequitur, ex vi vnius præſentiæ definiri, & determinari corpus Chriſti, vt ſit hic & non alibi, quantum eſt ex natura talis præſentiæ: hoc autem ſufficit, vt dicatur eſſe ibi definitiue, etiam ſi de facto ſit in aliis locis per diuinam potentiam: nam hoc non immutat propriam rationem vniuſcuiuſque præſentiæ. Sicut corpus Chriſti nunc eſt in cœlo definitiue, quia ex vi illius præſentiæ non poteſt naturaliter eſſe alibi: quamuis de facto etiam ſit alibi per diuinam potentiam & altiori modo: imo quamuis ſimul eſſet alibi etiam modo quantitatiuo. Nihilominus ibi eſſet definitiue, & circumſcriptiue: quia ex natura rei illo tantum loco circumſcribi poterat & contineri. Dicet fortaſſe aliquis, quamuis ex vi talis præſentiæ non poſſit a Chriſtus eſſe alibi, id eſt, in alio loco omnino diſtincto, poſſe tamen eſſe in maiori ſpatio: & ideo non eſſe definitiue, vbi nunc eſt. Sed contra primo quia ex modo, quo incipit eſſe in hac hoſtia, ſcilicet per conuerſionem panis in ipſum, non poteſt eſſe in maiori ſpatio, quam occupet quantitas panis. Secũdo quia inde, ad ſummum, poteſt concludi, non eſſe Chriſtũ ibi definitiue adæquate, ſicut quando angelus eſt in loco inadæquato tantum, reuera, eſt ibi definitiue quamuis inadæquate. Tertio, quia ex vi huius præſentiæ poteſt Chriſtus moueri localiter: non mouetur autem, niſi quod definitur loco. Quarto, quia illa præſentia eſt aliquis modus exiſtendi in loco, vt ſupra dictum eſt, & non circumſcriptiue: ergo ſaltem definitiue.

Gabr. *Palud.* *Reſpondent aliqui Chriſtum eſſe definitiue in qualibet hoſtia.*

Alii negant. *D. Thom.* *Alenſis.* *Aegidius.* *Soto.*

Alii vero Theologi negant Chriſtum, ex vi huius præſentiæ eſſe definitiue in ſacramẽto, quod ſentit Diu. Thom. quæſt. ſeq. art. 5. Alenſ. 4. par. quæſt. 40. membr. 3. arric. 6. §. Aegidius tract. de Euch. prop. 3. 4. & 5. Soto & alij diſtinctione 10: Et probari poteſt quia CHRISTI corpus, ex vi huius præſentiæ, non eſt in loco definitiue. Item, ita eſt in vna hoſtia vt ſit etiam in aliis: ergo in nulla eſt definitiue.

Author aſſentitur 2. ſententiæ.

Sed tota hæc diſſenſio videtur eſſe magis de modo loquẽdi, quam de re, vt hæ rationes oſtendunt: mihi tamen ſimpliciter videtur proprius ac verius dici, Chriſtum, ex vi huius præſentiæ, non eſſe definitiue in loco: non tamen cenſeo faciendam eſſe vim in illa particula, (eſſe in loco): quia, vt ſupra dixi, ſi ſtricte ſumatur pro loco phyſico, ſic nulla eſt quæſtio: quia hoc modo etiam Angelus non eſt in loco definitiue, neque vllo modo: latius ergo ſumenda eſt, prout dicit eſſe realiter præſens alicubi: quomodo verè CHRISTVS ibi eſt, ratione huius præſentiæ, vbi ſpecies conſecratæ exiſtunt, & adhuc hoc modo negamus ibi eſſe definitiue, ad quod explicandum vis facienda eſt in propria ſignificatione huius, definitiue. Duobus enim modis ſumi poteſt, primo, vt includit negationem actualis præſentiæ in alio loco: in quo ſenſu vti videntur hac voce Paludanus & alii: ſicut multi etiam authores vtuntur hac voce (circumſcriptiue) vt dicam quæſtione ſequente, ſed non eſt proprius, vt patet ex his, quæ circa primam opinionem dicta ſunt: & tamen conſtat, etiam in hoc ſenſu, CHRISTVM in nulla hoſtia conſecrata eſſe definitiue: quia ſimul eſt, & in aliis, & in cœlo. Secundo accipi poteſt illa vox, vt includit negationem aptitudinis, ſeu poteſtatis, exiſtendi ſimul in alio ſeu in maiori loco poteſtatis, inquam, intrinſecæ & connaturalis, per quam intrinſeca rei natura menſu-

menſuranda, & denominanda eſt, non per extrinſecam Dei potentiam. Et hoc re uera, eſt neceſſarium, vt res proprie dicatur eſſe definitiue in loco, & ideo Chriſtus ex vi huius præſentiæ non poteſt proprie dici eſſe definitiue in loco, vel quia ex vi vnius præſentiæ ſacramentalis non poteſt ſimul habere alias diſcretas, etiam eiuſdem ordinis ex natura rei, vt ſupra probabiliter dicebamus: vel certe, quia huiuſmodi præſentia, neque ex ratione formali ſua, neque ex parte ſubiecti habet terminum magnitudinis, vt ſupra etiam eſt oſtenſum: nam, quod loco definitur, ita clauditur terminis illius loci, vt iuxta rei naturã extra illos eſſe non poſſit, vt ex vi illius conſtat. Et ideo Deus non definitur loco: quia eius immenſitas nullis terminis clauditur. Sic ergo præſentia hæc, quia natura ſua, nullo certo termino finitur, non poteſt ratione illius res proprie loco definiri: neque adæquate: quia nunquam habet adæquatum terminum, neque inadæquate: quia nunquam talis pręſentia eſt pars, vt dicit habitudinem ad præſentiam adæquatam, & definitam in illo ordine. Vnde facile patet reſponſio ad argumenta primæ opinionis. *Solutio argumentorum 1. opinionis.* Ad primum reſpondetur, ſolum probare, hanc præſentiam de facto eſſe finitam ad quantitatem panis, vel vini: non vero quod ex natura ſua ſit præſentia definitiua: quia poſſet fieri per conuerſionem ex maiori & maiori quantitate panis, in maiori, & maiori ſpatio infinitum. Ad ſecundum reſpondetur, non eſſe ſimile de Angelo: quia, licet interdum non ſit in loco adæquato, tamen eſt in parte eius, & ideo poteſt aliquo modo dici eſſe tunc definitiue inadæquate, non ſic autem Chriſtus, vt dictum eſt: quia nunquam hæc præſentia eſt pars adæquatæ præſentiæ in illo genere. Ad tertium reſpondetur, ſolum probare, quod actu ſemper ſit CHRISTVS in loco finito, ratione huius præſentiæ. Nam hoc ſatis eſt, vt ſecundum illam poſſit mutationem recipere. Ad quartum reſpondetur, hunc modum eſſendi in loco, nec definitiue, nec circumſcriptiue dici poſſe: neque enim neceſſe eſt, vt ſub his membris omnes modi eſſendi in loco contineantur: vt patet in Deo, qui neutro illorum modorũ in loco eſt, ſed immenſe: ad quam perfectionem non attingit etiam hæc præſentia: quia neque eſt, neque eſſe poteſt actu infinita: eſt autem quædam ſingularis participatio eius: quia, quantum in ſe eſt, poteſt in infinitum augeri, vt eleganter tractat Algerus libr. 1. de Euchariſtia capit. 14. Eſt ergo hæc præſentia altioris ordinis, & non menſuratur ex incapacitate naturali creaturæ, ſed ex obedientiali ſub omnipotentia Dei, & ideo non habet ſpeciale nomen impoſitum: dicatur ergo hic modus eſſendi in loco ſacramentaliter.

SECTIO IV.

Vtrum de potentia abſoluta plures & diſtinctæ præſentiæ reales in ſpatiis diſtantibus poſſint eidem corpori conuenire.

Quibus modis accipi poſſit quæſtio. IN hac quæſtione poſſunt illæ tres comparationes tractari, quæ in præcedente: poteſt enim eſſe quæſtio prima de pluribus præſentiis ſacramentalibus: ſecunda, de pluribus, vna naturali, & alia vel aliis ſacramentalibus: tertia, de pluribus naturalibus, ſeu quantitatiuis. Prima, & ſecunda ſunt proprie Theologicæ, & ſolum cum hæreticis eſt nobis controuerſia. Tertia eadem à Philoſophis tractari ſolet: ſed imperfecte, & ex principiis alienis: & ideo hic *Negant hæretici corpus eſſe poſſe in duplici loco ſimul.* prætermitti non poteſt, præſertim quia hæretici magnam vim in ea faciunt, & ex opinione Catholicorum veritatem Catholicam impugnant. Hæretici ergo abſolute negant eſſe poſſibile, idem corpus ſimul eſſe in duobus locis quocumque genere præſentiæ: & ideo negant realem præſentiam Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ: quia, cum de fide certum ſit Chriſti corpus eſſe realiter præſens in cœlo impoſſibile putant, quod ſimul ſit in aliqua hoſtia conſecrate, nedum in multis ac pene infinitis. Probant autem ſuam ſententiam ex verbis Angeli, Matthæi 28. Ieſum qui crucifixus eſt quæritis, non eſt hic, ſurrexit enim: quæ cauſalis collectio non eſſet bona, ſi potuiſſet Chriſtus ſimul eſſe in alio loco, & in ſepulchro. Secundo afferunt Patres negantes, idem corpus poſſe eſſe ſimul in duobus locis, quod videtur præcipue docere Auguſtinus epiſtola. 3. & 57. & 20. capite 11. & magis ex profeſſo Anſelmus in Monologia capite vigeſimo. *Auguſt. Anſelm.* Tertio argumentantur ad hominem: quia Catholici docent, non poſſe idem corpus eſſe modo naturali & quantitatiuo in multis locis: ergo multo minus eſſe poteſt modo quantitatiuo, ſeu naturali, & ſacramentali: nã in hoc poſteriori miraculo includuntur omnes difficultates & repugnãtiæ, quæ in priori excogitari poſſunt: & præterea additur ſpecialis difficultas in hoc, quod corpus ſit in vno loco extenſum, & in alio inextenſum antecedens probant ex his, quæ adducemus in ſequenti opinione.

Eſt ergo altera Catholicorum ſententia negantium, duas præſentias quantitatiuas adæquatas & diſcontinuas poſſe ſimul eidem corpori conuenire etiam de potentia Dei abſoluta: quamuis de aliis præſentiis ſacramentalibus vel ſolis, vel cum vna naturali id negare non poſſint, propter Catholicam fidem oppoſitum docentem. *Ex catholicis quidam negant duas præſentias quantitatiuas eidem corpori poſſe ſimul conuenire de potentia abſoluta Dei.* Hanc ſententiam indicat D. Thomas hic ad 3. & expreſſe quodlib. 3. articul. 2. & in 4. d. 10. q. 1. articul. 1. & diſt. 44. quæſt. 2. artic. 2. quæſtiunc. 3. ad 4. vbi etiam Bonauent. artic. de dote ſubtilitatis. q. 1. Capreol. d. 10. q. 1. artic. 3. Palud. q. 1. Durand. q. 1. num. 30. & 31. & q. 4. num. 8. & d. 44. q. 6. ad 1. *D. Thom. D. Bonau. Capreol. Palud. Durand.* Sed hic author in hac materia grauiter fallitur, quia, dum ait, præſentiam ſacramentalem ſolum eſſe præſentiam ordinis, vere negat, eſſe veram præſentiam realem. Et eandem ſententiam tenet Henricus quodl. 9. q. 32. Godof. quodlib. 13. q. 4. Aegid. quodl. 1. q. 1. quodlib. 2. q. 17. & Theorem. 3. de Euchariſtia. Heruæ. quodli. 11. q. 13. Ferrar. 4. cont. gen. ca. 68. Carthuſ. in. 4. d. 13. dub. 1. ac denique Soto, qui in 4. phyſ. contrarium docuerat, hic ſubdubitat, magiſque in hanc partem propendet. d. 9. q. 1. art. 1. ad 3. & diſt. 10. q. 1. art. 5. & eodem modo ſentit Ledeſma, quæſt. 16. art. 1. *Heruæus. Carth. Soto. Ledeſma.* Fundamenta huius ſententiæ commodius poſtea proponentur, oſtendendo eadem adduci poſſe contra Catholicam fidem, & vix poſſe differentiam probabilem aſsignari.

Idem corpus ſimul poteſt eſſe in duplici loco diſtanti per diuerſas præſentias ſacramẽtales. Dico primo, Idem corpus poteſt ſimul eſſe præſens locis diſtantibus præſentia ſacramentali in diuiſibili. Concluſio eſt in fide, quæ ſufficienter probatur ex myſterio Euchariſtiæ: & ex his, quæ in ſuperioribus adducta ſunt ad probandam realem præſentiam Chriſti in hoc ſacramento: nam inde credimus, Chriſtum eſſe realiter pręſentem in omnibus hoſtiis, quæ in variis & diſtantibus Eccleſiæ locis conſecrantur: non eſt ergo hæc præſentia ad vnum locum coarctanda, vt ſenſus & traditio Eccleſiæ ſatis probant, & illa verba Chriſti: & factum ipſum primæ inſtitutionis. Nam Chriſtus eodẽ tempore cõmunicauit Apoſtolos: vnde ſimul erat pręſens in omnibus particulis panis, quas ſingulis tribuit: quod autem hoc non implicet contradictionem, ex ſola ratione naturali non poteſt euidenter probari: poſſunt tamen facile ſolui argumenta, quæ afferri poſſunt ad probandum hoc eſſe impoſſibile, vt infra videbimus: poſſunt etiam adduci nonnullę coniecturę, quas in tertia concluſione afferemus de pręſentia quantitatiua, quę eandem vel maiorem vim habent in hac ſacramentali. Tandem probare poſſumus ex alio myſterio huius ſacramenti, quod ſupra oſtendimus, non implicare con-

re contradictionem, ſcilicet, Chriſtum ex vi huius præſentiæ eſſe totum in toto, & totum in qualibet parte ſpecierum ſacramentalium, ante diuiſionem earum: ergo etiam poſt diuiſionem poteſt manere totus in quauis parte diuiſa. Quia nulla fere maior eſt difficultas: ergo etiam ſi illæ partes diuiſæ loco ſeparentur, manebit Chriſtus ſub qualibet earum: & ita erit ſimul in locis diſtantibus. Patet conſequentia eadem ratione, quia etiam in hoc nihil fere eſt maioris difficultatis: &, ſi quid eſt, facile vinci poteſt per diuinam potentiam: quia nullam nouam contradictionem inducit: imo videtur quid conſequens ad prius miraculum. Atque ex hac concluſione ſequitur, coniungi ſimul in eodem corpore Chriſti diſtinctas præſentias ſacramentales in ordine ad diuerſa ſpatia, quæ occupant variæ ſacramentales ſpecies, quod licet non ſit tam aperte de fide, mihi tamen eſt indubitata veritas, quæ neceſſario conſequitur ex principiis fidei, quod recte vidit Paludanus in 4. diſtinctio. 10. quæſtio. 3. num. 22. quia hæ præſentiæ ſunt modi ita diſtincti in Corpore Chriſti, vt vnus corrumpi poſsit, alio manente: & è contrario: &, vt ſecundu vnum poſsit Chriſtus moueri, & ſecundum alterum non moueri: ergo neceſſe eſt, illos eſſe modos re ipſa numero ſaltem diſtinctos, ſicut ſunt duę pręſentiæ, quæ ſucceſsiue fiunt in corpore Chriſti.

Idem corpus etiam duplici loco diſtanti poteſt adeſſe, vni ſacramentaliter, alteri naturaliter.

Dico ſecundo, Non eſt impoſsibile, idem corpus eſſe ſimul in diuerſis locis diſtantibus, in vno, naturali & quantitatiuo modo: & in alio vel aliis ſacramentaliter. Hæc concluſio eſt etiam de fide, eodemque modo probatur ex hoc myſterio: quia de fide eſt, Chriſtum in nocte cœnæ propter ſacramentalē præſentiam, quam ſub ſpeciebus panis habere cœpit, nō amiſiſſe viſibilem: nec naturalem modum exiſtendi in loco per quem erat præſens in propria ſpecie, diſcipulis ſuis. Et eodem modo de fide certum eſt, nunc exiſtere in cœlo in propria ſpecie, quamuis ſimul ſit in terra in ſacramento: habet ergo ſimul vtramque præſentiam: quas à fortiori conſtat ex ſupra dictis eſſe in re ipſa diſtinctas: cum non ſolum numero, ſed etiam ſpecie differant: & multo magis in vna fiat mutatio: altera immutata manente. Poteſt etiam concluſio hæc probari ex præcedente: quia reuera nullam maiorem repugnantiam intellectus in hoc concipit, quod CHRISTVS ſit hic ſacramentalirer & in cœlo quantitatiue, quam in hoc, quod ſit hic, & Romæ ſacramentaliter: nam tam vere & realiter adeſt præſens per ſacramentalem præſentiam, ſicut per quantitatiuam: quod autem vna præſentia pateat ſenſibus, & non alia, aut quod vna coextendatur ſpatio, & repleat illud materiali modo, alia vero, modo altiori, non auget difficultatem vel repugnantiam in hoc miraculo, ſed potius in altero: quia tunc priuatur Corpus in vtroque loco naturali modo exiſtendi in loco: iuxta hanc vero concluſionem ſolum caret illo in altero loco. Quocirca omnes rationes & congruentiæ, ac argumentorum ſolutiones, quæ afferri poſſunt pro concluſione præcedente, & fient in ſequente, eodem modo valent ad hanc concluſionem confirmandam: denique illa eſt ſufficiens ratio: quia ex hoc, quod corpus quantum, & alicubi extenſum in ordine ad locum alibi ponatur ſine tali extenſione cum ſacramentali præſentia, nihil ſit directe repugnans eſſentiæ quantitatis, aut modo proprio occupandi ſpatium, quem alicubi addit: nam horum ratio ſolum in hoc conſiſtit, quod tale Corpus conſtet partibus quantitatiue diſtinctis, & per eas occupet aliquod ſpatium cum commenſuratione ad illud, diuerſas illius partes ſuis etiam diſtinctis partibus occupando: ſed nihil horum deſtruitur ex hoc, quod tale corpus ſimul ponatur alibi, ſine huiuſmodi locali extenſione: ergo ex hoc capite iſtud non repugnat, neque ex vllo alio oſtendi poteſt, vt facile conſtabit reſpondendo obiectionibus: non eſt ergo hoc impoſsibile: neque extra diuinæ omnipotentiæ obiectum.

Idem corpus poteſt per Dei potentiā duo loca occupare quantitatiue, etiam diſtantia

Dico tertio. Non eſt impoſsibile, idem corpus ſimul conſtitui in duobus locis diſtantibus, & in vtroque, modo naturali & quantitatiuo. Hanc ſententiam tenet Hugo de Sanct. Victor. libr. 2. de ſacramen. part. 8. capite 11. vbi tamen non tam accurate, & ſcholaſtice diſtinguit de modo exiſtenti in loco, ſed ſimpliciter docet, idem corpus per diuinam potentiam poſſe eſſe in multis locis: quomodo loquuntur etiam plures Sancti, tractantes de præſentia reali in hoc ſacramento, quos ſupra retulimus. Diſtinctius, & formalius docuerunt hanc ſententiam Alexand. Alenſis 4. par. quæſtione 11. articulo 1. §. vltimo alias quæſt. quadrageſimaquarta membr. 7. in 4. diſtinct. 10. per multas quæſtiones, præſertim in 2. Richardus art. 2. quæſt. 2. Maior. quæſt. 2. Gabriel. q. 1. art. 2. & lect. 46. in Cano. Marſil. in 4. q. 7. art. 3. d. 2. Ocham. q. 4. Aliacus. q. 5. art. 2. Adam q. 5. art. 3. Aureol. apud Capreol. d. 10. quæſt. 1. Palacius. d. 11. diſput. Ruard. quamuis ſubdubitans. artic. 15. contra Luth. Alan. li. 1. de hoc ſacr. ca. 38. Claudius de Sainctes repet. 4. de Euchar. ca. 4. & 7. Bellar. lib. 3. de Euchar. c. 3. & 4. & fere communiter reliqui moderni Scriptores Theologi, qui hoc tempore ſcripſerunt, præſertim contra hæreticos. Eſt enim hæc opinio non ſolum aptior ad reſpōdendum hæreticis, & veritatem Catholicam tuendam: ſed etiam iudicio meo, tam neceſſario, tamque euidenter conſequens illam, vt mirabile ſemper mihi viſum fuerit, contrariam ſententiam grauiſsimis Theologis perſuaderi potuiſſe. Probatur ergo concluſio, primo, ratione nuper facta: quia, quod idem corpus alicubi exiſtens quantitatiuo modo, alibi ſimul eodem modo ponatur, non eſt contra intrinſecam rationem quantitatis, neque eſt contra rationem intrinſecam illius naturalis modi exiſtendi in loco, quem corpus quantum in vno loco habere ſupponitur: ergo ſimpliciter non repugnat: conſequentia probatur, quia à priori nullum aliud principium, ſeu caput repugnantiæ excogitari poteſt inconuenientia vero, quæ à poſteriori inferri poſſe videntur, facile inferius diſſoluentur. Maior autem per ſe videtur nota ex ſupra dictis: quia ratio integra quantitatis prior eſt, quam extenſio eius in ordine ad locum. ergo, ſicut hac ratione dicimus priuari huiuſmodi extenſione, non eſſe contra rationem quantitatis: ita dicendum eſt, recipere vnicam vel plures extenſiones huiuſmodi, non eſſe contra rationē quātitatis: quia hoc etiam eſt quid poſterius, ſicut illud, & certe minus diſſonans naturæ quantitatis, quatenus minus videtur à natura vniuſcuiuſq; rei alienum recipere duplicatas (vt ſic dicam) proprietates naturales, quam omnibus priuari: ſicut magis violentum eſt terræ priuari motu deorſum, quā duplo intenſius moueri, q̄ naturaliter poſsit: ac deniq;, ſi ſolum res ipſa attente conſideretur facile intellectus concipit quantitatē ex hoc, quod in multis locis ponatur, nihil eorū amittere, quæ ad rationem ſuam, ſuumq; effectum formalem intrinſece pertinent.

Alenſ. Scotus Richard. Maior Gabriel. Marſil. Ocham. Aliacus. Adam. Aureolus.

Obiectio.

Dices: quantitatem ex ſe reddere corpus aptum, vt in vno tantū loco extendatur: vnde, ſi in multis ſimul extenſiue ponatur, vel mutabitur, vel augebitur effectus formalis quātitatis non mutata forma, vel recipiet corpus plures actus, ſine capacitate ad illos, ſed ad vnum tantum: vtrumque autem horū impoſsibile eſt.

Solutio.

Sed hoc nullius momenti eſt: laboratur enim in æquiuoco, non diſtinguendo capacitatem naturalem, ab obedientiali: nec capacitatem ad plures actus diuiſim, aut copulatim ſumptos, per quantitatem enim redditur corpus naturaliter capax vnius tantum extenſionis in loco, non quidem determinate, ſed confuſe: quia poteſt hanc vel illam extenſionem recipere in

re in hoc, vel illo, aut quouis alio ſpatio, atque ita diſiunctim, ſeu diuiſiue capax naturaliter eſt pluriũ extenſionum, & quamuis ſimul tantum poſsit naturaliter vnum recipere, tamen ſucceſsiue poteſt habere plures. Vnde fit, vt cum hac capacitate naturali coniuncta eſſe poſsit capacitas obedientialis, vt ſupernaturaliter poſsit recipere ſimul & coniunctim ea, quæ naturaliter tantum poterat ſucceſsiue aut diſiunctim habere: & ita in hoc non fit contra capacitatem ſimpliciter quantitatis, ſed ſupra naturalem capacitatem eius: neq; augetur aut immutatur formalis effectus eius: quia cum illo intrinſece coniuncta eſt hæc obedientialis capacitas. Quæ doctrina non eſt hic ſpecialiter inuenta, ſed neceſſario eſt generaliter ab omnibus admittẽda in rebus omnibus, quæ habent potentiam obedientialem ad aliquos actus vel effectus, vt in ſuperficie recipiente ſimul per potentiam Dei albedinem & nigredinem intenſas, quas ſolum poterat naturaliter recipere ſucceſsiue, & in intellectu accipiente viſionem Dei, & in præſente materia, in corpore quanto recipiente ſimul cum præſentia quantitatiua vnius loci, præſentiam ſacramentalem in alio, cuius non erat naturaliter capax.

Supereſt probanda altera pars antecedentis, ſeu minor propoſitio in principali argumento aſſumpta, ſcilicet, hoc etiam non repugnare cum intrinſeca ratione modi exiſtendi quantitatiue in vno loco, quod facile etiam patet ratione ſupra indicata: nam ratio huius modi ſolum in hoc conſiſtit, vt Corpus quantum ita ſit præſens ſpatio, vt ex vi modi, quo illud replet, habeat extenſionem partium in illo, ita vt vna aliam excludat à ſuo partiali loco: ſed hoc totum integrum manet, etiam ſi corpus ſic exiſtens in hoc loco, alii in alio ſpatio ſimili modo conſtituatur: quia per hoc non amittit extẽſionem in alio loco, nec aliquid aliud, quod intrinſece illi adueniat: imo hoc ipſum eſt, quod hæc ſententia affirmat, eſſe poſsibile: ſcilicet, multiplicari huiuſmodi præſentiæ modum, alia ſimili præſentia integra, & immutata manente. Sed obiiciunt, intrinſecam rationem huiuſmodi præſentiæ non ſatis explicari per totum illud poſitiuum, quod nos propoſuimus, ſed includere etiam negatiuum, ſcilicet, quod corpus ita claudatur terminis illius loci, quem occupat, vt extra illos nõ ſit: vnde hoc ipſo, quod alibi eſſe ponitur, directe fit aliquid repugnans priori modo exiſtendi in loco, & rationi eius: quod ſic etiam patet, nam eſſe in loco quantitatiue, idem eſt, quod eſſe in loco circumſcriptiue, ſed de ratione eius, quod circumſcribitur, eſt, vt non ſit extra terminos circumſcribentis, vt ex ipſa voce patet, & ideo etiam id, quod circũſcribitur, dicitur definiri loco. Sed hæc obiectio, aut facit vim in ſolis verbis, aut petit principium, & ipſum ſumit, quod probãdum eſt. Si enim affirmat, & ſumit, de ratione modi exiſtendi in vno loco quãtitatiue eſſe, vt illudmet corpus non ſit extra illum locum, vel actu nõ habeat aliam rationem ſimilem, petit principium, vnde enim hoc probatur, aut probari poteſt? nam, conſiderata tota intrinſeca natura, & ratione poſitiua illius modi, ex illa non ſequitur intrinſece hæc negatio, præſertim in ordine ad abſolutam Dei potentiam: vnde enim conſtat hæc connexio, aut quo modo colligi poteſt? cum totum illud poſitiuum ſatis intelligatur ſine tali negatione, vt declaratum eſt, ſi vero ſolum affirmat & ſumit, de ratione illius modi tantum eſſe, facere rem præſentẽ prædicto modo in vno ſpatio, hoc quidem veriſsimum eſt, tamen ex eo ſolum ſequitur, vnam rem vel vnum modum præſentiæ tantũ eſſe in vno loco: & ad ſummum, etiam ſequitur, naturaliter vni⁹ modi talis præſentiæ eſſe capacẽ: non vero inde inferri poteſt, non poſſe eãdem rem per plures modos ſimiles eſſe in pluribus locis, aut per potentiam Dei nõ poſſe illos modos recipere. Quod ſi tandem fiat vis in illa voce, circumſcriptiue, dico illam vocẽ recte explicatam ſolum dicere naturalem terminationem & adæquationem locati ad locum, quo circumſcribitur. Vnde ex vi illius vocis ſolum ſignificatur, rem, quæ circumſcribitur loco, naturaliter ſolum eſſe, ac poſſe eſſe in illo, cui ſignificato non repugnat, quod ſupernaturaliter ſit extra illum. Quod ſi quis tandem pertinaciter contendat, illa voce ſignificari, id, quod eſt circũſcriptiue in loco, de facto non eſſe, nec poſſe eſſe alibi, etiam per diuinam potẽtiam: primum hoc dato, nego idem eſſe, eſſe quantitatiue in loco, & circumſcriptiue: quia in hoc poſteriori additur quædã negatio, quæ non eſt de ratione prioris. Vnde, illa ſuppoſitione facta, recte ſequitur, Deum non poſſe vnum corpus ponere circumſcriptiue in multis locis: quia hoc nihil aliud eſt, quam dicere, Deum non poſſe facere, vt idem corpus ſimul ſit intra vnum tãtum locum, & in multis: q̃ friuolum valde eſt, & impertinens ad noſtram aſſertionem. Deinde vero dicitur, illã vocis ſignificationem falſo eſſe, & gratis cõfictam ad implicãdam & confundendam quæſtionẽ. Alioqui eodẽ modo dicere poſſet aliquis, de ratione eſſendi in loco circumſcriptiue eſſe, vt corpus, quod ita eſt in aliquo loco, in alio eſſe non poſsit, etiam definitiue ſeu ſacramentaliter. Secundo principaliter ſuaderi poteſt concluſio naturalibus exemplis: nam angelus (idem eſt de anima) poteſt virtute naturali eſſe totus in toto aliquo loco, & totus in qualibet parte: quid ergo mirum, quod Deus virtute ſupernaturali aliquid ſimile poſsit operari in corpore, cõſtituendo totum illud in diuerſis locis? Quod ſi dicas angelum ſolum poſſe eſſe illo modo in ſpatio continuo, non vero in diſcretis. Reſpondetur, illud eſſe incertum, & ſub opinione: nam multi opinantur, poſſe angelum virtute ſua eſſe in locis diſtinctis, qui adæquatam virtutem angeli non excedant: extra cõtrouerſiam autem eſſe debet, aliquid maius dãdum eſſe diuinæ potentiæ, præſertim cum ex ſola locorum diſcontinuatione nulla appareat ſpecialis implicatio contradictionis, vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt: quia, vt recte Auguſt. ait li. de cura pro mortuis agẽda. c. 16. & 17. Alij ſunt humanarũ limites rerum, alia diuinarum ſigna virtutũ: alia ſunt, quæ naturaliter, alia, quæ mirabiliter fiunt. Ex quo principio pro cõperto ibidem habet, poſſe animas Sanctorum ſimul eſſe in cœlo, & in terra, quando hic aliquid mirabiliter operantur: quamuis dubitat, an de facto ita fiat. Vnde etiã concluditur, poſſe Deum conſtituere angelum in locis diſtantibus, & ſi ſingula eorum adæquata ſint: quia, licet hoc excedat naturalem virtutem angelicam, non tamen eſt, cur ſuperet diuinam potentiam. Et hoc etiam ſatis perſuadet myſteriũ Euchariſtiæ, in quo præſentia, quæ multiplicatur, eſt indiuiſibilis, & ſimilis angelicæ, & per tot ſpatia extenditur, vt immenſe excedant ſpatium, quod naturaliter poteſt Chriſti corqus occupare: ergo idem poſſet facere Deus circa angelicam ſubſtantiam, dãdo ei plures præſentias diſtinctas & diſtantes, ita vt ſingulæ earum eſſent connaturales: collectio autem, vel multitudo eſſet præternaturalis: ergo eodem modo poſſet dare corpori plures præſentias connaturales in modo & ratione earum, quamuis collectio earum ſupernaturali modo fiat. Probatur hæc vltima conſequentia: nam, quod res ſit ſpiritualis vel materialis, & præſentia naturalis ſit indiuiſibilis vel diuiſibilis, videtur valde materiale, & impertinens ad inferendam implicationem contradictionis: quia etiam res ſpiritualis ſuo definitur loco, & extra ſpatium adæquatum naturaliter eſſe non poteſt, &, quando ita conſtituitur, quodammodo à ſe diuidi videtur, & ſimul habet relationem diſtantiæ, & propinquitatis ad eaſdem res, & poteſt hic moueri, & alibi quieſcere. Deniq; habet plures adæquatas præſentias, quam naturaliter poſsit: ergo, formaliter rem conſiderando, eadem eſt difficultas, & quod corpus ſuum locũ occupet

Obiectio.

Solutio.

Exemplis naturalibus cõfirmatur concluſio.

occupet modo materiali & ſenſibili, nullam inducit ſpecialem contradictionem.

Item exemplis ſup rnaturalibus

Tertio argumentari poſſumus ex aliis ſupernaturalibus exemplis,& omiſsis Trinitatis & Incarnationis myſteriis, quia illud factum non eſt neque ſub operibus Dei cadit, hoc vero licet ſit factum & excellentius,tamen videtur eſſe alterius ordinis: & ideo non poſſe ab illo proprium argumentum proportionale,ſeu à ſimili ſumi, poſſumus tamen hinc aliquo modo argumentari, iuxta opinionem D.Thom. aſſerentis, poſſe Deum eandem humanam naturam hypoſtatice ponere in multis perſonis: quod multo ſane videtur difficilius, quam idem corpus poni in duobus locis. Vnde aliud etiam poteſt confici argumentum,nam poteſt Deus facere,vt eadem accidentalis forma inhæreat multis ſubiectis: non eſt enim hoc difficilius, quam eandem ſubſtantialem naturã vniri multis perſonis.Idem poteſt facere,vt idem effectus ſimul pendeat à pluribus cauſis totalibus, vt probabilior eſt opinio, & è contratio, vt eadem cauſa ſimul producat plures effectus adæquatos virtuti ſuæ: quia non eſt hoc difficilius,quam ſupernaturalem effectum producere: ergo poterit etiam vnum corpus in diuerſis locis ponere: tenet autem proportio argumenti in hoc, quod in omnibus illis exemplis, aut res afficitur ſimul pluribus modis,cũ ex natura ſua tãtum vnius ſit capax, aut aliquid amplius agit,vel patitur ſupernaturaliter, quam poſsit naturaliter.In hoc autem opere,de quo diſputamus, nullum aliud mirabile reperitur, niſi alterutrum ex his.Fortius tamen argumẽtum ſumemus ex aliquo ſupernaturali effectu, quem conſtat, Deum effeciſſe,huiuſmodi autem eſt penetratio duorum corporum: nam Deus facit,duo corpora in vno loco adæquato eſſe: ergo poteſt idem corpus conſtituere in diuerſis locis adæquatis: probatur conſequentia,q̃a ſicut naturaliter vnum corpus tantum eſt in vno loco,ita etiam naturaliter in vno loco tãtum eſt vnum corpus.

Euaſio.

Reſpondet D.Thomas negando conſequentiam,quia de ratione vnius, duo (inquit) ſunt, primum, eſſe indiuiſum in ſe: ſecundum,eſſe diuiſum à quolibet alio: & primum eſt magis intrinſecum, quam ſecundum, quando autem duo corpora ponuntur in vno loco,ſolum fit,vt inter ſe non ſint diuiſa,ſi autem idem poneretur in duobus locis, diuideretur à ſe ipſo, & ita in hoc magis fit contra rationem vnius,quam in illo.

Improbatur.

Sed hæc reſponſio probari certe non poteſt: primo,quia ſi eſſet ſolida, reuera idem probaret de qualibet præſentia reali, etiam ſacramentali: nam licet corpus per hanc præſentiam non repleat ſpatium quantitatiuo modo, tamen vere & proprie per illam eſt in terra eadem res, quæ eſt in cœlo:& hic caret modo,quem ibi habet: ergo etiã dicetur diſtare,ſeu diuidi à ſe ipſa. Deinde,inquiro, in quo ſit vis illius rationis, nam ſi ſit ſermo de propria diuiſione,vel indiuiſione entitatiua, ſicut repugnat vnam entitatem manẽtem vnam, eſſe diuiſam in duas, ita æque repugnat duas entitates manentes duas,eſſe vnam indiuiſam: quia,licet fieri poſsit,vt ex duabus entitatibus fiat vna compoſita,tamẽ duę, vt ſic,non poſſunt eſſe vna ſimplex entitas: eſt ergo, quoad hoc,æqualis repugnantia. Si autem ſolum ſit ſermo de diuiſione & indiuiſione quoad locũ, prout reuera eſſe debet, quia nunc tantum de loco tractamus, ſic rem eſſe vel non eſſe diuiſam quoad locum, nihil refert ad rationẽ vnius, quæ ex ipſa rei vnitate vel quantitate cõſurgit, non ex mõ exiſtendi in loco. Vnde, ſicut duo corpora exiſtentia in eodem loco, non propterea fiunt vnum corpus,imo, neq; habent vnum & eundem locum intrinſecum præſentiæ localis, ita neque vnum corpus exiſtens in duobus locis,eſſet diuiſum in multa corpora, ſed haberet tantum diuerſos modos præſentiæ localis: nihil ergo in hoc fieret contra rationem vnius, atque ita in ſua vi manet conſequentia facta:quia,ſicut quantitatis natura ſua terminatur vno loco, ita expellit aliud corpus ab eodem loco: ergo,ſicut Deus vnam difficultatem ſuperat,ita poteſt vincere aliam. Aliter reſpõdet Bonauentura, negando etiam conſequentiam, & rationem differentiæ addit:nam,quod vnum corpus quantum, in vno tantum loco exiſtere poſsit,ex eo prouenit,quod finitum eſt: Deus autem non poteſt facere,quin ſit finitum: imo (vt ſupponimus) Deus non aufert quantitatem eius, & ideo non poteſt illud niſi in vno loco conſtituere, quod autem duo corpora in vno loco naturaliter eſſe non poſsint ex eo prouenit, quod habent molem, quam Deus poteſt quantitati auferre: & ideo facere etiam poteſt vt duo corpora ſint in eodem loco.

Reſponſio alia.

Soluitur.

Sed hæc reſpõſio non eſt magis ſolutio, quam præcedens: & à ratione poſteriori incipiendo,interrogo: quid nomine molis intelligat? nam, ſi per molem intelligamus ipſam quantitatis extenſionem in ſe, ratione cuius natura ſua poſtulat diuerſum ſpatium quod repleat, aut vna pars reſpectu aliarum, aut vnum corpus reſpectu alterius, hoc modo verum eſt, ideo duo corpora, natura ſua apta eſſe ſe expellere ab vno loco, quia habent molem: quamquam in actu non faciant ſine actuali extenſione in loco:falſum autem eſt, quantitatem poſſe priuari mole in hoc ſenſu: quia ſic habere molem eſt intrinſeca ratio quantitatis, & ad eius primarium effectum formalem pertinet, vt ſupra oſtẽſum eſt,& multo magis falſum eſt, corpora ſe penetrantia priuari huiuſmodi mole, vt à fortiori patebit ex dicendis. Si autem per molem intelligamus actualem in loco extenſionem (nam præter hæc duo nihil aliud excogitari poteſt) ſic verũ eſt,poſſe quantitatem priuari huiuſmodi mole: falſum autẽ,hinc prouenire,quod penetratio corporum ſit poſsibilis: nam corpora,quæ Deus ponit penetratiue in eodem loco,non priuantur propriis extenſionibus in ordine ad locum, vt conſtat de corpore Chriſti & Virgineo,quando in partu ſeſe penetrarunt: & de eodem Chriſti corpore & de lapide ſepulchri in Reſurrectione. Imo,vt ſit propria penetratio, neceſſario ſupponitur,vtrumq; corpus eſſe extenſiue in loco, & nihilominus diuinitus fieri, vt nõ ſe impediant: & ideo corpus Chriſti non proprie ſe penetrat cum ſpeciebꝰ panis: quia non eſt ibi extenſiue, ſed altiori modo. Vnde retorqueri poteſt argumentũ hoc modo:nam, licet impenetratio corporũ ex mole quantitatis proueniat naturaliter,nihilominꝰ,nõ ablata mole.Deus facit corpora penetrari:ergo,licet naturalis limitatio ad vnũ locum ex eo proueniat,quod quantitas finita eſt,poterit Deus,nõ ablato:neq; mutato quantitatis termino,idẽ corpus in pluribus locis cõſtituere. Vnde,ſi altera pars rationis Bonau.efficax eſſet, eadem probaretur,non poſſe Deum eleuare creaturã ad aliquid agendum præter virtutem ſuam finitam: quia eam limitationẽ in agendo habet ex eo, quod finita eſt, quod Deus non tollit: probaretur etiam, angelum vel animam non poſſe cõſtitui à Deo extra ſphęram finitæ perfectioni eius adæquatam; imo etiam ſequeretur, non poſſe Deum ponere corpus Chriſti ſacramentaliter extra locum, quem habet in cœlo; quia etiam ille locus eſt adæquatus quantitati finitæ corporis Chriſti,ex qua prouenit,vt naturaliter limitetur ad illam præſentiam. Quocirca, vt res finita, quæ natura ſua limitatur ad certam præſentiam, vel ſpatium, ſupernaturaliter poſsit recipere ſimul aliã præſentiam eiuſdẽ rationis, vel alterius; non oportet,vt infinita fiat; vel, vt quantitas eius augeatur; ſed ſolum vt eadem res cum tota ſua quantitate finita,iterum, atque iterum quaſi explicetur, & plures modos exiſtendi recipiat.

Quarto principaliter argumentari poſſumus ex veritate huius myſterij,& ex præcedentibus concluſionibus,nam potuit Deus corpori habenti quantitatiuam & naturalem præſentiam,dare alibi præſẽtiam realem & ſupernaturalem & alterius ordinis:

ergo

ergo potuiſſet etiam dare aliam naturalem & eiuſdem ordinis: probatur conſequentia, quia nulla poteſt maior repugnãtia aſsignari, vt euidentius ſtatim patebit in ſolutionibus argumentorũ, & nunc breuiter declaratur. Primo, quia præſentia hæc ſupernaturalis, tam vera & realis præſentia eſt, ſicut naturalis. Vnde æque poteſt eſſe fundamentum propinquitatis, & diſtantiæ realis: hoc autem eſt, quod per ſe videtur pertinere ad repugnantiam, quæ inter duas præſentias reales intercedere videtur: non enim tantum repugnant, quia duæ ſimiles, & eiuſdem rationis ſunt: ſed ex hoc præciſe & maxime, quod duæ diſtinctę, & reales ſunt in vna omnino, eademque re: quæ tota difficultas verſatur inter naturalem, & ſacramentalem præſentiam. Et præterea augetur ex eo, quod ſacramentalis præſentia pugnare videtur cum naturali conditione quantitatis. Item ex eo, quod illæ duæ præſentiæ videntur habere conditiones repugnantes: extenſionem, & inextenſionem in loco. Vnde non ſolum videntur hæc eſſe æque poſſibilia, verum etiam hoc, de quo agimus, eſſe multo facilius ac poſsibilius. Secundo oſtendi poteſt illa conſequentia, excludendo omnes rationes differentiæ, quæ inter hæc duo miracula poſſunt aſsignari: ſed hoc melius etiam fiet in ſolutionibus argumentorum. Tertio tandem per ſeſe videtur incredibile, potuiſſe Chriſtum realiter adeſſe in ſacramento viſibili inuiſibiliter, & tamen non poſſe ibi ſe oſtendere viſibiliter, ſi velit, niſi cœlum deſerat. Atq; hic afferri etiam poſſent variæ Chriſti apparitiones in terra, quæ poſt aſcenſionem eius factæ ſunt per veram, ac realem ſenſibilem præſentiam, vt multi exiſtimãt: cum tamẽ probabile etiam ſit, tunc cæleſtem locum non deſeruiſſe, propter quod plures ex citatis authoribus, non ſolum exiſtimant, hoc eſſe poſsibile, ſed etiam de facto Chriſtum ſæpius fuiſſe in pluribus locis in propria & viſibili ſpecie, de qua re videri poſſunt, quæ ſuperiori tomo dixi diſp. 51. ſect. 4.

Solutio primi argumẽti facti pro prima ſentẽtia, ab hæreticis.

Reliquum eſt, vt argumentis in oppoſitum ſatiſfaciamus. Et primum expediamus ea, quæ ex hæreticis adduximus. Ad primum ex verbis Angeli, (Non eſt hic: ſurrexit enim) reſpondetur primo, verba non continere propriam argumentationem, ſeu ſimplicem narrationem eorum, quæ geſta erant præſertim quia Angelus loquebatur mulieribus, iuxta mentem earum, quæ Chriſtum mortuum in ſepulchro quærebant, cum tamen iam omnino viueret. Vnde ſecundo dicitur, etiam ex vi conſequentiæ illam eſſe optimam, loquendo familiari ſermone humano, in quo, non quid Deus poſsit facere, ſed quid ſit conſequens ex ipſis rebus conſideramus. Tertio, Angelus non ita intulit, eſt alibi, ergo non eſt hic: ſed ita: ſurrexit, ergo non eſt hic, quæ illatio eſt formalior: quia reſurgere non ſolum ſignificat incipere alibi viuere, ſed quod illud idem corpus, quod hic mortuum iacebat, hinc viuum egreſſum fuerit, & ita ex vi illius verbi non ſolum ſignificatur eſſe alibi, ſed etiam non manere ibi.

Ad ſecundũ.

Ad ſecundum ex teſtimoniis patrum, iã ſupra dictum eſt, Auguſt. loqui iuxta naturas rerum, non autem explicare, quid Deus poſsit, vel non poſſit. Anſelmus vero in citato loco non definiendo, ſed argumentando procedit. Vnde c.21. fatetur, diſcurſum prius à ſe factum nihil concludere, addit vero ibi, in creaturis, quæ loci ſpatium non excedunt, verum eſſe, non poſſe vnam ſimul eſſe in pluribus locis: quod recte intelligitur, conſiderata naturali virtute earum: nam ſecundum hanc, loci ſpatium non excedunt.

Ad tertium.

Ad tertium, primùm dicimus, non eſſe, quod hæretici Catholicorum authoritate abutantur: nam hi ſolum negant, corpus eſſe poſſe in pluribus locis quantitatiue, quia circa hoc nihil eſt expreſſe reuelatum, & ex principiis philoſophicis, & nonnullis differentiis inter huiuſmodi opus, & aliud myſterium nobis reuelatum: ita eis probabiliter ſeu apparenter viſum eſt, nunquam tamen ipſi auſi fuiſſent, propter phyſicas apparentes rationes veritatem reuelatam negare, quod hæretici faciunt. Deinde dicimus, Catholicos authores eam opinionem ſequentes deceptos in ea re fuiſſe, & infirmis rationibus, quib. ſuam ſententiam probare conati ſunt, præter intentionem ſuam, veritatem fidei impugnaſſe, quib. ante omnia obiicimus verba illa Aug. 22. de Ciuit. c. 11. Ecce qualibus argumẽtis omnipotentiæ Dei humana contradicit infirmitas, quam poſsidet vanitas. Deinde ſigillatim eſt huiuſmodi rationibus ſatisfaciendum, in quo duo præſtanda ſunt, primum eſt, fere omnes eodem modo procedere de præſentia ſacramentali, & de quantitatiua: ſecundum, contra neutram earum quicquam concludere.

Ad 1. argu. Catholicorũ pro eadem.

Prima ergo ratio Catholicorum apud D. Thomã eſt: quia, ſi vnum corpus poſſet eſſe in duobus locis, eadem ratione poſſet eſſe in multis, & in toto vniuerſo, & vbiq; quod affirmare, ait D. Thom. hæreticum eſt: quia eſſe vbiq; eſt ita proprium Dei, vt ex hac proprietate ſufficienter probent Sancti, Filij, & Spiritus ſancti diuinitatem, vt patet ex Auguſt. lib. 6. contra Maximin. cap. 21. & Fulgentio lib. 2. ad Traſimund. cap. 17. Ambr. lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 7. & Baſil. lib. de Spiritu ſancto. cap. 22. *Auguſtinus. Fulgent. Ambroſ. Baſil.* Sed hæc ratio apparentius conuerti poteſt contra myſterium Euchariſtiæ: nam, ſi corpus Chriſti ſacramentaliter poteſt eſſe præſens multis locis: ergo omnibus: ergo vbique, ſi autem de fide eſt, creaturam non poſſe eſſe vbique, non ſolum eſt ſecundum præſentiam quantitatiuam, ſed etiam ſecundum quamcunq; præſentiam realem, etiam indiuiſibilem, & angelicam: nam etiam de re ſpirituali creata erit de fide non poſſe eſſe vbique: alioqui ex illa proprietate non colligeretur diuinitas Filij, & Spiritus ſancti. Addo deinde, multo apparentius ſequi hanc vbiquitatem in præſentia ſacramentali, quam in locali, quia quod proprie eſt vbique debet eſſe totum in omni loco, quod non neceſſario haberet corpus extenſum in loco, quamuis eſſet replicatum per omni loca: quia in ſingulis eorum non eſſet totum in omnibus partibus loci, & maxime in indiuiſibilibus punctis, at vero ſi per ſacramentalem præſentiam corpus eſſet in omnibus ſpatiis, magis proprie corpus eſſet vbique: quia totum eſſet in omnibus partibus, & in omnibus indiuiſibilibus. Reſpondeo igitur, recte poſſe facere Deũ, vt idem corpus ſit præſens extenſo vel inextenſo modo omnibus rebus & ſpatiis creatis, & cuicunq; loco maiori, & maiori, etiam ſi in infinitum aſsignetur: nego tamen inde ſequi, creaturam eſſe immenſam: tum, quia ad immenſitatem nõ ſatis eſt rem eſſe actu præſentem omnib. rebus creatis, ſeu ſpatiis realibus, ſed neceſſarium eſt, eſſe actu præſentem omnibus ſpatiis imaginariis, quod à nobis melius ita explicatur, oportere ſcilicet, rem ita eſſe in ſe diſpoſitam per ſuam præſentiam, vt ſine ſui mutatione poſsit eſſe præſens omnibus rebus ſeu ſpatiis creabilibus, etiam ſi in infinitũ creſcant, ſeu multiplicentur, ad quod neceſſe eſt, vt talis præſentia ſit in ſe actu infinita, & hæc eſt, quæ nomine immenſitatis ſignificatur, & eſt propria Dei, & non poteſt communicari creaturæ. Neque oppoſitum ſequitur ex prædictis myſteriis: quia, licet ſequatur, poſſe Deum ponere idem corpus in pluribus, & in pluribus locis in infinitum, aut ponere illud realiter præſens in maiori & maiori ſpatio in infinitum, nõ ſequitur, poſſe illi conferre præſentiam actu infinitam, vel præſentias multitudine infinitas: quia ab infinito in potentia, ſeu ſyncategorematice, ad infinitum in actu, ſeu categorematice nulla eſt conſecutio, vt per ſe conſtat. Tandem addo, licet hoc, quod dixi, probabilius ſit, ſcilicet non poſſe Deum facere huiuſmodi infinitum in actu in præſentia ſeu præſentiis eiuſdem corporis propter generelia principia ſeu inconuenientia de infinito, non tamen eſſe de fide: ſicut non eſt de fide, non poſſe Deum facere alia infinita creata in actu, neque

tunc illa præſentia creata eſſet propriè immenſitas, vel quia non eſſet proprietas connaturalis talis rei, ſeu corporis, ſed extrinſecus participata, vel quia non eſſet omnino neceſſario, & immutabiliter ei conueniens, quæ ſunt de ratione propriæ immenſitatis, & huiuſmodi eſt immenſitas Filij, & Spiritus ſancti, ex qua rectè colligitur, ipſos eſſe Deum. Simile quid dici ſolet de æternitate per eſſentiam, & participata.

Ad ſecundũ. Secunda ratio etiam D. Tho. eſt: quia ſi idem corpus eſſet in duobus locis, vnum corpus eſſet in ſe diuiſum, quod eſt contra rationem vnius. Sed iam ſupra oſtendimus, & rationẽ hanc eodem modo poſſe obiici contra ſacramentalem præſentiam, & nihil contra alterutrum concludere: quia ex duplici locali præſentia eiuſdem rei non ſequitur eandem rem in ſe eſſe diuiſam, ſed præſentias inter ſe diuiſas & diſtinctas, ineſſe eidem rei, hoc autem nullo modo eſt contra rationem vnius ex parte ſubiecti, ſed ex parte modi: nos autem non dicimus modum eſſe vnum, ſed duos in vno ſubiecto. Et eodem modo ſoluendum eſt, quod alij obijciunt, quod idem à ſe ipſo diſtaret: hoc enim non ſequitur de eodem ſecundum idem, ſed ſecundum diſtincta Vbi, ſeu diſtinctas præſentias, & ita nullum eſt inconueniens: imo diſtantia proprie non eſt ſecundum entitatem, ſed ſecundum locũ, & ita, vbi ſunt loca diuerſa, ratione illorũ intelligi poteſt diſtantia, quamuis res locata eadem ſit.

Ad tertium. Tertia ratio eſt, quia ſequitur hæc implicatio: nimirum, quod res ſit extra aliquod ſpatium, quia eſt in alio loco: & quod non ſit extra illud, quia in illo eſt circumſcriptiue. Sed de hac etiam ratione ſupra oſtenſum eſt, eodem modo applicari poſſe contra præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti, ratione cuius eſt extra locum, quem in cœlo occupat, in quo tamen eſt circumſcriptiue & conſequenter definitiue. Reſponſum etiam eſt, illam negationem ſimpliciter ſumptam non eſſe de ratione circumſcriptionis, neq; ex illa neceſſario ſequi in ordine ad omnipotentiam Dei, ſed ſolum ſecundum naturalem capacitatem corporis, ſeu creaturæ.

Ad quartũ. Quarta ratio ſupra eſt ex Bonauentura tacta, quia quantitas occupat locum quaſi formaliter, & eſt finita: ergo omnino limitata ad vnum locum replendum: ergo manente quantitate eodem modo finita non poteſt plura replere. Et confirmatur, quia non poteſt quantitas eſſe extenſa in ordine ad locum, niſi ſit extenſa in ordine ad ſe: ergo nec poteſt eſſe bis extenſa in ordine ad locum, niſi ſit bis extenſa in ſe: ſed hoc poſterius non poteſt conuenire vni, & eidem quantitati: ergo neque prius. Ad hanc vero rationem in ſuperioribus etiam demonſtratum eſt, quomodo etiam deficiat in Euchariſtiæ myſterio, & in aliis operibus omnipotentiæ Dei, & pro omnibus reſponſum eſt, finitam quidem quantitatem, natura ſua eſſe limitatam, tamen ſupra naturam ſuam iterari poſſe in diuerſis ſpatiis, & in eis recipere plures modos extenſionis in ordine ad locum, atque hoc ſatis eſſe, vt plura ſpatia ſimul repleat, quam naturaliter poſſit. Vnde ad confirmationem negatur conſequentia, quia extenſio in ſe eſt proprium fundamentum, & radicalis ratio formalis extenſionis in ordine ad locum, & quaſi adæquatum ſubiectum illius modi exiſtendi in loco, & ideo nullus talis modus eſſe poteſt ſine tali fundamento: quia non poteſt res habere partes in loco, niſi prius ipſa conſtans ex partib. intelligatur: illo autem fundamento ſimul ſuppoſito iam res eſt capax extenſionis in ordine ad locum vni⁹ aut plurium ſecundum capacitatem naturalem, vel obedientialem, vt ſupra declaratum eſt: quia poſtquam res habet partes in ſe, nihil repugnat, quod eas habeat in diuerſis partib. diuerſorum locorum, ſicut ſubſtantia Angeli non poteſt intelligi exiſtens tota alicubi, niſi præintelligatur habens ſuam ſubſtantiam: quã ſuppoſita per eam ſit capax, vt non tantum ſemel ſit tota alicubi, ſed etiam, vt naturaliter ſit tota in toto, & tota in qualibet parte, ſupernaturaliter vero etiam in pluribus locis adæquatis.

Ad quintũ. Quinta ratio, quia alioqui poſſet idem corpus bis poni in eodem loco, quod vix poteſt mente concipi: Sequela patet: quia, ſi poteſt ſimul habere duas præſentias inter ſe diſtantes, cur non etiam indiſtantes? Reſpondetur inprimis, fieri poſſe idem argumentum de præſentia ſacramentali: &, quod in ea fuerit reſponſum, dicetur in alia. Deinde, Maior, ſupra negat ſequelam: fortaſſe, quia præſentia ſumit vnitatem, & diſtinctionem ex ordine ad ſpatium, quod occupat, & ideo in ordine ad diuerſa ſpatia facile intelligi poſſunt diuerſæ præſentiæ, etiam ſi ſubiectum idem ſit: ſi autem ſubiectum ſit idem & reſpectu eiuſdem ſpatij, non videtur eſſe poſſe niſi vna, & eadem præſentia. *Solutio maioris.* Sed hæc ratio inprimis non procedit in præſentiis diuerſarum rationum: quia illæ ſecũdum ſe diſtinguuntur, poterit ergo in eodem ſpatio idem corpus eſſe ſemel quantitatiue, & iterum ſacramentaliter, vt ſi Chriſtus appareret intra hoſtiam extenſus & in propria ſpecie, conſeruata ſacramentali præſentia, quam antea habebat: *Reiicitur.* deinde non procedit illa ratio in præſentiis totalibus quantitatiuis, ſi ſecundum diuerſas partes reſpiciant diuerſa ſpatia partialia, vt ſi idem homo ſemel ſit rectus in vno ſpatio, & iterum contrario modo, ſeu inuerſis partibus, quia iam eſt habitudo aliquo modo diuerſa ad ſpatium, vt patet in motu circulari, in quo fere hoc tantummodo ſit loci mutatio. Deniq; abſolute verum non eſt, in eodem ſubiecto non poſſe eſſe præſentias numero diuerſas in ordine ad idem omnino ſpatium: nam ſucceſsiuè conſtat naturaliter id accidere: ſuppono enim, corpus, quod recuperat omnino eundem locum, ſeu ſpatium, quod prius amiſerat, non recuperare eundem numero modum præſentiæ: nam idem numero nunquam redit per naturam: quod autem cauſæ naturales ſucceſsiuè facere poſſunt, Deus qui in agendo à tempore non pendet, poteſt facere ſimul, & ideo probabilius exiſtimo, poſſe Deum, bis, & pluries conſtituere idem corpus in eodem loco circumdante, ſeu in eodem ſpatio, multiplicando in illo modos præſentiæ numero diſtinctos, non aliunde, quam ex ſe ipſis, ſeu ex ſuis modalibus entitatibus.

Ad ſextum. Sexta ratio eſſe ſolet, quia non poteſt idem corpus eſſe in diuerſis temporibus: ergo neq; in diuerſis locis. Hanc rationem non inuenio apud Catholicos authores, ſed eam aliqui referunt ex hæreticis, & reuera æque procedit contra myſterium Euchariſtiæ, vt per ſe conſtat. Eſt autem frigidiſsima ratio: aut enim eſt ſermo de tempore extrinſeco, aut de intrinſeca vniuſcuiuſque rei duratione. Rurſus, tempus extrinſecum multiplicari poteſt vno modo, iuxta probabilem opinionem, in diuerſis ſubiectis, ſeu motibus: & hoc modo, ſicut duo tempora poſſunt ſimul eſſe ſeu currere: ita poteſt vna res eſſe ſimul in multis temporibus, ſeu illis commenſurari: alio modo multiplicari poteſt hoc tempus ſecundum diuerſas partes eiuſdem ſubiecti, ſeu motus: quomodo multiplicantur dies, & anni: & hoc modo non poteſt eadem res ſimul eſſe in diuerſis temporibus: quia talia tempora ipſa inter ſe non poſſunt eſſe ſimul: eo quod in ſuo proprio conceptu includunt ſucceſsionem, in quo eſt aperta differentia inter tempus, & locum: eo tamen modo, quod illa tempora habent eſſe, ſcilicet, vnum poſt aliud, poteſt eadem res permanẽs ſecundum eandem omnino durationem in eis eſſe, ſeu illis coexiſtere. At, ſi loquamur de duratione intrinſeca illi (vt opinor) non poteſt in eadem re ſecundum idem eſſe multiplicari: quia non eſt modus extrinſecus rei ſuperadditus, ſicut præſentia localis, ſed ipſamet rei entitas ſeu exiſtentia, ſolumque ratione ab ea diſtinguitur.

Ad ſeptimũ. Septima ratio, quia ſequitur idem corpus quãtum

eſſe

eſſe æquale corpori maiori, & minori, & conſequenter æquale, & inæquale eidem, quod manifeſtam repugnantiam inuoluit: ſequela probatur: quia corpus quantitatiue exiſtens in loco, eſt æquale loco, teſte Ariſtotele: ergo, ſi eſt in duobus locis, eſt æquale vtrique loco ſimul: ergo eſt etiam maius quolibet illorum locorum per ſe, vel è contrario vterque locus ſimul erit maior, quam locatum. Atque hæc ratio inter omnes nonnullis philoſophis maxime placet: quia hæc non poteſt ita apparenter accommodari myſterio Euchariſtiæ: quia ſecundum illũ modum præſentiæ non eſt commenſuratio inter locum, & locatum. Sed reuera, etiam hæc ratio eſt valde friuola, &, omiſſo myſterio Euchariſtiæ, manifeſte retorqueri poteſt ex alio miraculo penetrationis duorum corporum in eodem loco: nam, ſicut locatum eſt æquale loco, ita locus locato: eſt enim relatio mutua: ergo, quando duo corpora ſunt penetratiue in loco, locus eſt æqualis vtique illorum, & vtrumque illorum ſimul æquatur loco: quia ſimul commenſuratur illi: & tamen vtrumque ſimul eſt maius, quam quodlibet illorum per ſe: ergo idem locus eſt æqualis maiori & minori locato, ſcilicet vnicuiq; illorum corporum per ſe, & vtriq; ſimul. Conſtat autem, hanc argumentandi rationem eſſe ſophiſticam. Quod aliter in hunc modum declaratur, fingamus enim duo corpora ſe penetrantia in eodem loco, vnum & idem corpus intra ſe continere, vt v. g. duo vaſa omnino æqualia & eiuſdem figuræ penetratiue exiſtentia in eodem loco eandem aquam continere, ſeu circumdare: quo poſito neceſſe eſt, fateri, vnum corpus eſſe in duobus locis materialibus, id eſt, ſumendo locum tantum pro ſuperficie extrinſeca continente: & tunc redit idem argumentum: nam illud locatum æquale eſt illud duobus locis: nam hæc æqualitas potiſsimũ intercedit ſecundum ſuperficies continentem & cõtentam: ergo erit idem locatum æquale ſingulis locis, atq; vtriq; ſimul. Quod ſi dicatur, facta tali penetratione, vnum corpus eſſe ęquale duobus, quia ſunt per modum vnius, & non occupant maiorem locum quam vnum locum tantum, vel (quod idem eſt) eſſe æquale vtriq; quoad extẽſionem in loco: hoc ipſum declarat prioris argumenti fallaciam, nam eodem modo vnum corpus exiſtens in duobus locis eſt æquale illis, quoad extenſionem in loco, ſeu quia eſt in illis per modum plurium, ſeu per plures extenſiones in loco, & ideo tantum ſpatium occupat, quantum duo corpora æqualia. Ratio autem à priori huius deceptionis eſt, quia non diſtinguitur duplex extenſio quantitatis, altera in ſe, altera in ordine ad locum, neq; duplex æqualitas, quæ in eis poteſt fundari. Nã ſecundum eam extenſionẽ ſeu dimenſionem, quam habet quantitas ſecundum ſe, non poteſt eadem quantitas eodem modo in ſe depoſita ſecundum condenſationem vel raritatem, eſſe æqualis maiori & minori quantitati, & duabus quantitatib. æqualibus ſimul ſumptis: quia, ſicut hæc extenſio conſiſtit in hoc, quod inter talia extrema tanta quãtitas mediet in vno corpore, ſicut in alio: & à poſteriori à nobis explicatur per naturalem aptitudinem ad occupandum locum quantitatiuum: ita ęqualitas ſecundum hanc eandem extenſionem conſiſtit in aptitudine ad occupandum æqualem locum, ſeu ſpatium, & quia hæc aptitudo tantũ eſt vnica, ideo non poteſt, niſi vnam relationẽ æqualitatis, vel inæqualitatis reſpectu eiuſdem fundare. Atq; ita etiamſi vnum corpus ſit in duobus locis, non erit ſecundum hanc extenſionem æquale vtriq; ſimul ſumpto: quia nunquam eſt aptum ex natura ſua occupare tantum locum, quantum duo corpora ſimul ſumpta, qua ratione non poteſt vere dici, quantitatem hoſtiæ eſſe æqualem quantitati corporis Chriſti: quia hæc de ſe potens eſt occupare maiorem locum, quamuis actu non occupet in Euchariſtia, & eadem ratione duo corpora penetratiue exiſtentia in eodem loco, ſimul ſumpta nõ ſunt æqualia illi, ſed maiora: quia natura ſua apta ſunt ad occupandum maiorem locum. Alia vero æqualitas, vel inæqualitas conſiderari poteſt ſecundum extenſionem in ordine ad locum: & hoc modo poteſt corpus idem, exiſtens in duobus locis, eſſe æquale ſingulis, per ſingulas extenſiones, quas in illis habet, & vtriq; ſimul per ambas etiã ſimul: quia hæc æqualitas nihil aliud eſt, quam relatio fundata in hoc, quod idem corpus tantum ſpatij occupet, quantum duo: ſicut è contrario, ſi duo corpora penetratiue ponantur in eodem loco, eſt ſimilis æqualitas: quia non plus ſpatij occupant, quam vnum: hęc autem nulla inducunt inconuenientia, ſed explicant tantum ipſa myſteria, & ſupernaturalia opera, quæ dicimus eſſe poſsibilia. Sicut etiam ex natura rei ſatis magnum inconueniens videri poteſt, quod duo corpora quanta, nõ ſint inter ſe æqualia neq; inæqualia, quod tamen factum eſt in myſterio Euchariſtiæ, ſecundum extenſionem ad locum, quia, ſicut corpus Chriſti ibi eſt, ſine tali extenſione, ita etiam ſine relationibus, quæ in ea fundantur: ſic igitur è conuerſo corpus recipiens plures extenſiones locales in diuerſis ſpatijs, poteſt in hoc æquari pluribus locis, & tunc non ſecundum idem eſt æquale vni, & multis, aut maiori, vel minori quantitati, ſed ſecundum vnam, vel plures extẽſiones locales. Atq; hinc facile ſoluuntur alia incommoda, quæ hinc inferri ſolent, ſcilicet, quod ſequatur, idem corpus poſſe eſſe æquale ſibi ipſi: & conſequenter poſſe circumdare & continere ſeipſum: & vlterius poſſe eſſe ſibi continuum, vel contiguum. Sed hæc omnia nullam habent difficultatem: quia æqualitas in eodem ſecundum diuerſas extenſiones nihil habet incommodi: ſimiliter ſi corpus idem poteſt eſſe in diuerſis locis diſtantibus, etiam in propinquis, & ideo nullum eſt inconueniens, quod extrema eius ſint ſimul, & conſequenter, quod ſecundum diuerſas, vel etiam ſecundum eandem ſuperficiem, bis exiſtentem in eodem indiuiſibili ſpatio ſe ipſum circumdet, vel contingat: aut, ſi Deus etiam velit, nihil repugnat, quod ſecundum diuerſas partes eadem quantitas ſibi ipſi continuetur, ablatis ſuperficiebus terminantibus, & data vna communi, vt, ſi Deus poneret eundem hominem ſupra ſe ipſum, poſſet Deus facere, vt non ſolum pedes ſuper caput, ſed etiam, vt continuarentur illi.

Vltima ratio ſumi ſolet ab inconuenientibus, quæ ex actionibus & paſsionibus oriuntur: quam late proſequitur, & in ea magnam facit vim Ledeſma hic: *Art. 8. Ledeſma.* quia ſequitur, inquit, quod idem homo ſimul poſsit viuere, & mori, calefieri, & frigefieri, & (quod obſcurius eſt) peccare in vno loco, & mereri in alio: & in vno amare Deum, & in alio odiſſe: fidelis in vno, & in alio hæreticus. Quod ſi obijcias, quia eadem incommoda inferri poſſunt in myſterio Euchariſtiæ: reſpondetur, non eſſe eandem rationem: quia corpus in loco extenſum, eſt expoſitum his mutationibus, & paſsionibus: corpus autem ſacramentaliter exiſtens, eſt incapax illarum. Sed hoc non ſatis conſiderate dictum eſt, primo quidem, quia res exiſtens modo ſacramentali eſt capax ſaltem ſpiritualium actionum animæ, ergo in illa poterunt ſaltem illa incommoda ſequi: quod in vno loco amet, in alio odio habeat: in vno credat, in alio diſcredat. Deinde, quamuis res exiſtens modo ſacramentali, vt ſic, ſit incapax materialium alterationũ & paſsionum: tamen, ſi alibi exiſtit quantitatiue, ibi poteris pati, aut interfici, ſicut potuit Chriſt⁹ in nocte cœnæ etiam ſi alias præſens conſeruaretur: tunc ergo eodem modo poſſunt inferri illa incommoda, quod in propria ſpecie pateretur, & non in ſacramento: & hic viueret, ibi interficeret. Hæc ergo & ſimilia æque procedunt contra fidei myſterium: quæ non tam illud impugnant, quam poſtulant, vt declaremus, quomodo in his omnibus ſentiendum, & loquendum ſit, ſeu quid in his omnibus conſequatur, ſuppoſito

poſito myſterio, quod in duabus ſequentibus ſectionibus præſtabimus.

SECTIO V.

Vtrum res habens duas præſentias, eaſdem proprietates vtrobiq; neceſſario habeat.

HAE proprietates quædam ſunt, quæ intrinſecam habitudinem dicunt ad præſentiam realem, ſeu localem, vt ſtare, ſedere, localiter moueri, aut quieſcere, & ſimiles: quædem vero ſunt, quæ per ſe non pendent à loco, vel præſentia reali, quas omnino abſolutas à loco vocabimus, vt ſunt omnia Prædicata eſſentialia & ſubſtantialia, vel Qualitates, vt eſſe album, vel nigrum, vel aliquid ſimile. De prioribus nulla eſt controuerſia: quia hoc ipſo, quod corpus in diuerſis locis conſtituitur, habet aliquam varietatem in ipſis proprietatibus. Nam in primis neceſſe eſt, vt modus ille præſentiæ, qui eſt in vno loco, non ſit in alio, neque è conuerſo: quia vnaquæque præſentia ita reſpicit in ſpatiũ illud, quod replet, vel cui adeſt, vt extra illud eſſe non poſſit, ſed ſtatim corrũpatur, vel mutetur, vt ſatis oſtenditur in motu locali, per quem amittitur, vel acquiritur Vbi, & modus præſentiæ, ſolum quia eadem res mutat ſpatium quod replet: hoc enim eſt magis per ſe, & intrinſecum, quam mutare circumdantem ſuperficiem, vt patet in vltima ſphæra mobili, ſi nulla alia ſupra illã exiſteret: atque in hoc fundatur immutabilitas loci phyſici, de qua Philoſophi cum Ariſtotele tractant in 4. Phyſicorum: cuius primaria ratio ſumenda eſt ex natura talis modi, quæ intrinſece & ex ſe poſtulat hanc immutabilitatem, & inuariabilem habitudinem ad talem locum ſeu ſpatium: hinc ergo fit, vt ea, quæ intrinſece fundatur in his modis præſentiæ, variari poſſint in diuerſis locis, vt ſunt quieſcere, moueri, &c. quod eſt per ſe notum, vt euidenter conuincitur in myſterio Euchariſtiæ.

Difficultas eſt de alijs proprietatibus abſolutis: de quibus vlterius diſtinguimus, interdum præcedere, & adhærere corpori, vt in loco exiſtenti, prius quam alibi cõſtituatur, vt nunc contingit in corpore Chriſti: interdum vero accidere poteſt, vt poſtquam res eſt in plurib. locis, in altero eorum nouam proprietatem ſeu formam acquirat, de hoc poſteriori modo dicam ſectione ſequente: hic ſolum diſputamus de prioribus formis, ex quibus quædam eſſe poſſunt intrinſecæ & connexæ cum natura talis rei, ſeu corporis: quædam vero poſſunt eſſe intrinſecus ſeu per accidens adiunctæ, rurſus corpus ipſum poteſt, aut ſimul poni in duobus locis, aut prius in vno & poſtea in alio: idq; aut per actionem adductiuam, aut per aliam actionem ſubſtantialem, de ſe productiuam, vt poſtea dicam.

His poſitis, tres vidẽtur eſſe opiniones: prima ſimpliciter & ſine vlla diſtinctione affirmat, eſſe neceſſarium, vt res exiſtens in duobus locis, in vtroque habeat omnes proprietates abſolutas, quas habet in quolibet eorum. Quod videtur ſentire Scotus in 4. diſt. 10. quæſt. 4. quia repugnat, prædicata priuatiuẽ oppoſita, ſeu contradictorie eidem rei ſimul conuenire: ſi autem idem corpus in vno loco haberet proprietatem ſeu formam, quam nõ habet in alio, idem eſſet, verbi gratia, ſimul cæcus & videns, aut videns & non videns. Hæc enim ſatis videntur dicere, loci diuerſitatem impedire oppoſitionẽ priuatiuam ſeu contradictoriam: quia hæ proprietates conueniunt rei abſolute & ſecundum ſe, abſtrahendo à loco: ergo de illa vt ſic prædicantur, vel negantur: ergo nihil ad contradictionem refert, quod in vno vel alio loco prædicentur, aut negentur. Præſertim (ait Scotus) quia reſpectus extrinſecus adueniens non poteſt variare abſolutas prædicationes: Præſentiæ autem diuerſæ ſolum ſunt quidam reſpectus extrinſecus aduenientes: ergo non variant huiuſmodi prædicationes. Secunda opinio eſt extreme contraria, non ſolum de potentia abſoluta, ſed etiam ex natura rei poſſe idem corpus exiſtens in duobus locis habere in vno aliqua accidentia huiuſmodi, quæ non habet in alio. Ita indicat Alenſ. 4. par. quæſt. 44. memb. 7. Latius Maior in 4. diſt. 10. quæſt. 4. Ocham quæſt. 4. Fauet Innocentius lib. 4. de hoc myſterio cap. 12. & Hugo Vict. lib. 2. de ſacramentis par. 8. cap. 3. quatenus ſentit corpus Chriſti in nocte Cœnæ, non fuiſſe ſub ſpeciebus panis mortale, ſicut erat in propria ſpecie: ſed glorioſum & impaſsibile. Ratio autem ſolum eſt, quam ſupra indicabimus, quia ex hoc non ſequitur contradictio, qua ſecluſa, nulla eſt talis repugnantia ſpecialis.

2. Sententia. *Auguſt.* *Maior.* *Ocham.* *Innocent.* *Hugo Victor.*

Tertia opinio media eſt, de potentia abſoluta recte poſſe fieri, vt idem corpus habeat quaſdam proprietates in vno loco, & non in alio propter rationem dictam: tamen ex natura rei omnes proprietates huiuſmodi comitari idem corpus vbicunque ſit. Ita tenet Marſil. in 4. q. 7. art. 3. Soto diſt. 10. q. 1. art. 5. Gab. q. 1. a. 2. & lect. 46. in Can. qui opinionem Scoti ita interpretantur, ex quæſt. 2. illius in prædicta diſt. 10. tamen quæſtionibus ſequentibus aliquid amplius ſentit, vt dixi: & hoc etiam vt minimum ſentit D. Thom. quæſt. 81. art. 4. Fauet etiam Conc. Trident. ſeſſ. 13. approbans communẽ doctrinam, quod quædam exiſtunt in hoc ſacramento per concomitantiam tantum, de qua dicturi ſumus, q. 76. ex ea enim ſequi videtur, habiturum Chriſtũ in hoc ſacramento omnes proprietates, quas habet extra ſacramentum, quæ non pendent ex hac, vel illa præſentia, idq; per naturalẽ concomitantiam, quæ in prædicta connexione fundari videtur. Et hæc opinio ſimpliciter mihi placet: ad eam vero exactius explicandam,

3. Sententia. *Marſil.* *Soto.* *Gabriel.* *D Thom.* *Trident.*

Dico primo, ſimpliciter non repugnat, de potentia abſoluta, idem corpus habere aliquam proprietatem vel formã in vno loco, quam non habet in alio, dummodo talis forma vel proprietas à parte rei diſtinguatur à tali corpore, & alioqui ſit ab ipſo ſeparabilis. Hæc poſterior pars per ſe nota eſt, quia niſi huiuſcemodi ſit proprietas, neq; in vno tantum loco exiſtens corpus poterit eſſe ſine tali proprietate: quia ſupponitur inſeparabilis, ſeu indiſtincta ab illo: oportet ergo ſupponere, abſolute loquendo, ſeparabilem eſſe, quod habere non poterit, niſi aliquo etiam modo ſit à parte rei ab illo diſtincta. Hoc igitur poſito, probatur prior pars: primo argumento ſumpto ex ipſamet locali præſentia, quæ eſt modus quidam ipſius corporis ex natura rei ab ipſo diſtinctus & ſeparabilis. Vnde fit, vt corpus Chriſti, verbi gratia, quamuis in ſacramento habeat totam ſubſtantiam & quantitatem, quam habet in cœlo, nihilominus poſſit non habere ibi illum modum præſentiæ, quem habet in cœlo, & è contrario non habere in cœlo modum, quem in Euchariſtia habet: ergo non implicat contradictionem, idem fieri in quacunq; alia proprietate abſoluta æque diſtincta ac ſeparabili. Probatur conſequentia, quia, quoad poſsibilitatem, eadem eſt ratio, quamuis non ſit eadem, quoad neceſsitatem, id eſt, in illis modis localibus, non ſolum poſsibile, ſed etiam neceſſarium eſt, vt nõ ſimul conſtituantur in omnib. locis propter rationem ſpecialem ſupra dictam, quia ab intrinſeco habent talem determinationem & immutabilitatem, quæ neceſſitas non eſt in alijs proprietatibus ſic abſolutis à loco: tamen ex neceſsitate illarum colligitur poſsibilitas in alijs: tum, quia eadem cõtradictio eſſe videtur in his & in alijs, vel ſi in his non eſt, neq; in alijs erit: tum etiam, quia neq; ex identitate ſubiecti, neque ex diſtinctione vel indiſtinctione proprietatum poteſt colligi maior repugnantia. Confirmatur alio exemplo: nam anima rationalis vnita capiti, vel manui, non habet in hoc loco, vbi eſt manus, illum modum vnionis, quem habet in capite, quia hic modus pendet intrinſece ab illo ſubiecto, cum quo fit vnum, & ideo eſſe non poteſt, niſi vbi eſt illud, & tamen iſti modi

modi vnionis per ſe non pendent à præſentia locali, vt conſtat, quia quamuis totus locus mutetur, ſemper ſeruatur idem modus vnionis, ſeu informationis: ergo etiam in his modis, qui per ſe à loco non pendent: poteſt eadem omnino res habere vnum modum in vno loco, quem non habet in alio. Quod ſi hoc naturaliter poſsibile eſt, vt contingit in re ſpirituali & in ordine ad modos & loca partialia, mirum non eſt, quod de potentia Dei abſoluta hoc non repugnet in re corporea in ordine ad integra loca omnino diuerſa. Secundo ſumi poteſt argumentum ex diuerſis temporibus ad loca diuerſa: nam idem corpus exiſtens in temporibus diuerſis poteſt in vno habere proprietatem huiuſmodi, quam non habet in alio: ergo idem erit in pluribus locis. Patet conſequentia quia, ſicut poteſt ſeparari in vno tempore, & non in alio, ita in vno loco, & non in alio. Fateor eſſe differentiam, quia quando ſeparatur in vno tempore, omnino ſeparatur à tali ſubiecto actu exiſtente, quando vero ſeparatur in vno loco tantum, non omnino ſeparatur à ſubiecto, vt actu exiſtente, ſed tantum vt exiſtente hic. Veruntamen hæc differentia non obſtat rationi factę, quia ſimilitudo ſeu proportio, non in hoc ponitur, ſed in hoc ſolum, quod ſicut ſubiectum poteſt in vno tempore durare, in quo non durat proprietas, quia eſt diſtincta, & ſeparabilis: ita etiam ſubiectum poteſt poni in vno loco, in quo non ponatur proprietas, quia eſt diſtincta, & ſeparabilis. Tertio eſt optima ratio ſupra facta, quia hoc non inuoluit contradictionem, vt exempla ſupra adducta declarant, & ſupra etiam ſectione 3. dictum eſt, quia, ſi contradictio proprie, & ſimpliciter fiat (& idem eſt de priuata oppoſitione) ſemper altera pars eſt falſa, ſcilicet, quæ abſolute negat proprietatem conuenientem rei in aliquo loco: ſi vero fiat cum loci determinatione, ſic non eſt contradictio, quæ eſſe debet eiuſdem de eodem ſecundum idem. Neq; contra hoc obſtat replica Scoti, ſcilicet, quod hæc prædicata abſtrahunt à loco: duobus enim modis hoc poteſt intelligi: primo, quod hæ proprietates per ſe non pendent à loco, & hoc eſt verum, ſecundo, quod non requirant præſentiam localem proportionatam præſentiæ ſubiecti, vt illi inhæreant: & hoc eſt falſum, qa ante omnia oportet, vt ſint ſimul loco, & indiſtantia: ex hoc capite prouenit, vt non ſit contradictio, rem eſſe hic albam, & non Romæ, quia licet ſubiectum ſit vtrobiq; præſens, poteſt albedo non habere vtramq; præſentiam, ſed vnam tantum, quia, cum ſit res abſoluta, & ex natura rei diſtincta, poteſt multiplicari in ſubiecto, & nõ in forma, & per hoc ſatis reſponſum eſt ad totum fundamentum primæ opinionis.

2. Concluſio. De potentia ordinaria vbicunq; ponitur aliqu-d corpus, ponuntur omne eius proprietates cõnaturales & intrinſeca.

Dico ſecundo, proprietates intrinſecæ & connaturales tali rei ſeu corpori, de potentia ordinaria, ſeu iuxta naturam ſuam, neceſſario inſunt rei, vbicunq; exiſtat. Hoc probat argumentum tertiæ opinionis ſumptis ex concomitantia, quæ in hoc ſacramento reperitur. Et ratio eſt primo, quia iſtæ proprietates conſequuntur rem neceſſaria quadam connexione, ſeu dimanatione: Ergo ſine nouo miraculo non poteſt res alicubi eſſe ſine illis. Secundo, quia non poteſt res naturaliter exiſtere ſine his proprietatibus: neque ex natura rei ſatis eſt, quod in loco diſtante illas habeat, quia vnaquæque forma ſibi ſolum habet ſuum formalem effectum, vbi præſens exiſtit, ſicut etiam, vt accidens alicubi naturaliter exiſtat, non ſatis eſt, quod alibi inhęreat ſubiecto, ſed neceſſe eſt, vt, vbicunq; exiſtit, ibi ſit in ſubiecto: idem ergo erit in alia quacunq; proprietate, ſeu naturali exiſtendi modo.

Si tale corpus per actionem adductiuam ponatur in alio loco ab eo in quo præ-

Dico tertio, Si corpus prius exiſtens alibi poſtea ponatur ſimul in alio loco ſolum per actionem adductiuam, ex natura rei affert ſecum omnes ſuas proprietates, quas in priori loco habebat, atq; ita ſecundum potentiam ordinariam neceſſario habebit eaſdem proprietates in vtroq; loco. Probatur, quia hæ proprietates etiamſi accidentariæ ſint, tamẽ ſupponuntur realiter inhærentes, & vnitæ: & alioqui ſunt independentes in ſuo eſſe à tali loco: ergo ſicut Ariſtoteles dixit, motis nobis moueri ea, quæ ſunt in nobis, ita nos dicere poſſumus, adducto illo corpore in alium locum, adduci ea, quæ ſunt in ipſo propter realem vnionem, quæ non diſſoluitur propter talem mutationem. Et confirmatur, nam, quando motio adductiua talis eſt, vt auferat rẽ ab vno loco, & transferat in alium, tunc neceſſario transfert illam cum huiuſmodi proprietatibus omnibus, vt per ſe conſtat: ergo idem erit, etiamſi per adductionem non priuetur res priori loco, quia ratio concomitantiæ, quæ eſt connexio, eadem eſt, cuius nonnullum naturale veſtigium eſſe poteſt, in ſubſtantia angeli, quando ex inadæquata parte ſui loci, ſe extendit ſuo modo ad vlteriores partes, nam ſecum defert ſuas potẽtias, & actus, & quicquid in ſe habet præter partialem modum præſentiæ.

exiſtebat, neceſſario transit omnes ſuas proprietates de potentia ordinaria.

Si tamen ſimul in dupli ci loco ponatur, nõ habet cum illis iſtã quaſi neceſſariam connexionem.

Dico quarto, Si idem corpus ſimul ponatur in pluribus locis, aut, ſi per actiones ſubſtantiales diuerſas in eis cõſtituatur, etiamſi altera earum prius exiſtat, quam alia, fere ex voluntate Dei pendet, quod in vtroque loco habeat, vel non habeat eaſdem qualitates ſeu proprietates extrinſecas, ſeu accidentales, magis tamen congruum, & naturis rerum magis cõſentaneum eſſe videtur, vt eaſdem vtrobiq; recipiat. Probatur primo, quia hæ proprietates neq; ex re ipſa intrinſece ſequuntur, neq; ei ſunt debitæ ex natura rei, vt ſupponitur: ergo, quando res ſit, vt aliquam habeat ex his proprietatibus, neceſſaria eſt noua actio, quæ non ſolum eſt diſtincta ab actione, qua fit ſubiectum, ſed etiam nullam habet connexionem cũ illa: ergo quod de facto coniungantur, ex voluntate & concurſu & extrinſeci agentis pendet: ergo ſimiliter, quod coniungantur in vno loco, & non in aliis, vel quod actio accidentalis coniungatur cum vna actione ſubſtantiali, & non cum alia, pendet ex volũtate Dei, quia hæc ſupernaturaliter operatur. Dices, quamuis hæc proprietas abſolute non ſit debita, tamen ex ſuppoſitione, quod ineſt, ſeu datur in vno loco, debetur in alio. Reſpondetur hoc declarare vtcũque alteram partem concluſionis: nam hoc debitum non poteſt eſſe omnino intrinſecum & connaturale, quia iſta proprietas intrinſeca & connaturalis nõ eſt, & ideo non tollit, quin pendeat ex Dei voluntate: videtur autem eſſe debitum quoddam congruitatis: eſt enim magis conſentaneum naturis rerum, vt cum identitate ſubiecti, identitas proprietatum ſeruetur, quantum fieri poſsit. Item quia non eſt naturæ rei conſentaneum, vt idem ſubiectum habeat contrarias formas, etiam in diuerſis locis: ergo neq; vt habeat ſimul formam & priuationem eius. Tandem hoc etiam perſuadet communis doctrina ſupra data de concomitantia, quæ in hoc ſacramento intercedit, vt latius, qu. 76. dicturi ſumus.

SECTIO VI.

Vtrum mutatio facta in aliquo corpore neceſſario fiat in omnibus locis, in quibus illud exiſtit.

Conſtat ex dictis quæſtionem hanc non tractari de mutatione locali: quia cum hæc nihil aliud quam effectio præſentiæ, ſeu ipſamet præſentia, aut Vbi in fieri, ſicut vna præſentia eſt in vno loco, & non in alio: ita poteſt fieri vel mutari in vno loco, & non in alio, & ita Chriſtus mutat præſentiam in ſacramento, & non in cœlo, & ſuo modo anima in manu, & non in capite: imo, licet contingat ſimul moueri in duobus locis, vt mouetur Chriſtus in duabus hoſtiis, non eſt idem motus vtrobiq;, ſed diuerſus, quia ad diſtinctam præſentiam terminatur. Eſt ergo quæſtio de aliis mutationib⁹, in qua ſuppoſitis, quæ præced. ſect. dicta ſunt, nulla videtur eſſe difficultas in ordine

ordine ad diuinam potentiam: quia huiuſmodi mutatio ſuperueniens rei exiſtenti in loco, ſemper terminatur ad aliquid ex natura rei diſtinctum & ſeparabile à ſubiecto: diximus autem terminum ipſum poſſe eſſe in ſubiecto in vno loco, & non in alio, quia quoad hoc, non eſt minor repugnantia in mutatione, quam in ipſo termino. Solum ergo ſupereſt inquirendum, quod ex natura rei conſequatur, & hoc ipſum eſt, quod de Euchariſtia inquiri ſolet, an ſi Chriſtus extra ſacramentum calefieret, vel doleret,

1. Sententia. D. Thomas. eaſdem mutationes in ſacramento pateretur. In qua re D. Thom. quæſt. 76. art. 1. & quæſt. 81. art. 4. ſimpliciter affirmat, conſiderando præciſe in his mutationibus id, quod eſt abſolutum à motu locali: idemque *Scotus Altiſiod. Ægidius. Petrus Soto. Innocent.* ſentit Scot. d. 10. qu. 2. & 4. & frequentius ibi Theologi, & Altiſiodor. lib. 4. ſum. tract. 5. cap. 5. quæſt. 6. Ægid. Theorem. 46. de Euchar. Petrus Soto lect. 6. de Euchar. & fauet Innocen. lib. 4. de hoc myſt. cap. 6. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſubiectum mutationis idem eſt, & mutatio, quæ in eo fit, non pendet à loco.

2. Sententia. Hugo Victor. Alenſis Maior. Palac. Ledeſma. Ruard Secunda vero ſententia negat, hoc ſequi ex natura rei, indicat Hugo Vict. & Alex. Alenſ. citati ſect. præced. Tenet Maior. d. 10. q. 5. Palac. d. 11. q. 1. Led. qu. 16. art. 1. dub. 3. Ruard. art. 15. Fundamenta afferemus poſtea.

Agens naturale mutans corpus in vno loco, non mutat in alio, ex vi ſuæ virtutis. Dico ergo primo, Ex ſola virtute agentis naturalis mutatio facta in vno loco non fit in aliis locis diſtantibus, in quibus idem corpus exiſtit. Hæc concluſio probabitur melius, deſcendendo ad ſpecificas mutationes, & per eas ſigillatim diſcurrendo. Hæc ergo mutatio poteſt eſſe, aut per actionem tranſeuntem, aut per immanentem: & prior poteſt ad tria capita reuocari, quæ ſunt alteratio, augmentatio propria, vel impropria, & generatio: ſub poſteriori vero membro continentur omnes actus ſenſuum externorum & internorum, intellectus, appetitus, & voluntatis: Probatur ergo primo de alteratione, quia ſi corpus exiſtat hic & Romæ, & hic calefiat ab igne, ex virtute illius agentis non poteſt illa calefactio Romæ fieri, quia ignis non habet virtutem naturalem ad agendum, niſi intra ſuam ſphæram: non ergo poteſt calefactionem ſeu calorem Romam tranſmittere.

Euaſio. Dices, quamuis agens per ſe conſideratum non habeat hanc virtutem: nihilominus hunc effectum ſequi ex neceſsitate materiæ, quia, quod actioni huius agentis hic ſubiicitur, idem omnino eſt Romæ. Sed *Impugnatur.* contra: primo quia hic effectus, quod hic calor adſit, Romæ eſt nouus effectus realis: ergo neceſſario eſſe debet ab aliqua cauſa efficiente, quæ habeat vim effectricem illius, ſed hanc non habet ignis ex ſe, neque identitas ſubiecti, eam illi confert: ergo. Secundo ex illa actione ſequetur, quod ille calor habeat duas præſentias reales, vnam hic, alteram Romæ: ſed hic eſt effectus valde ſupernaturalis: ergo non poteſt illum efficere ignis virtute ſua, etiam ſi ſubiectum ſit idem in vtroq; loco. Quin potius, ſi ad agendum illum calorem in illo ſubiecto in vno loco, omnino neceſſarium eſſet, illum efficere in vtroque loco, potius dicendum eſſet, ignem non poſſe omnino efficere illum calorem, ſola virtute naturali etiam in vno loco, quam poſſe in vtroq;: quia facilius eſt, virtutem naturalem impediri ab agendo, quam eleuari ex ſola conditione materialis ſubiecti ad agendum aliquid ſupra totam naturæ virtutem. Quod autem nec hoc ſit neceſſarium dicere, probatur tertio ex motu locali: nam ſuppoſita exiſtentia eiuſdem corporis in duobus locis, poteſt agens virtute naturali illud mouere localiter in vno loco, quamuis non poſsit illum, & eundem motum transferre in alterum locum: ergo ſimiliter poterit calefacere illud in vno loco, quamuis non poſsit calefactionem illam mittere in alium locum: ſignum eſt enim, ſolam identitatem ſubiecti non ſufficere, vt mutatio in eo facta in vno loco tranſeat in alium, ſi aliunde obſtet aliquod impedimentum: hoc autem impedimentum in mutatione locali prouenit non ſolum ex defectu virtutis actiuæ, ſed etiam ex ratione ipſius mutationis, & termini eius: in alteratione autem ſufficienter prouenit ex defectu virtutis agentis. Quarto & vltimo eſt ſpecialis ratio in hoc myſterio, vt calefactio facta in corpore Chriſti exiſtentis, verbi gratia, in cænaculo, non poſſet virtute agentis naturalis tranſire in idem corpus ſub ſpeciebus panis exiſtens: quia oporteret, calorem illum recipere modum ſacramentalem exiſtendi ſub ſpeciebus, totumq; exiſtere in toto, & totum in qualibet parte: & puncto: hoc autem neq; ab agente, naturali virtute, neq; ex vi materialis alterationis fieri poteſt: quia ille modus ſacramentalis, ſupernaturalis eſt & altioris ordinis. Et confirmatur: nam propter hanc maxime cauſam non poteſt corpus Chriſti, vt in hoc ſacramento exiſtit, immediate pati ab agente naturali: ergo nec mediate, id eſt, media alteratione facta in eodem corpore, in eodem loco: nam effectus idem futurus eſt ſub ſacramento, ſiue immediate, ſiue mediate fieri dicatur: præſertim: quia ſemper requirit propriam & immediatam actionem, per quam fiat.

Secundo probatur concluſio in motib. ad quantitatem, quos ſub nomine augmentationis proprie vel improprie dictæ, ad quam diminutio reducitur, complexi ſumus: poteſt enim hic motus triplex intelligi. Primus eſt, per modum continuationis, vel diuiſionis, vt, cũ aqua aquæ infunditur, vel ab aqua ſeparatur, & de hoc conſtat, non neceſſario conſequi ex vno loco ad alium, quia fit per motum localem vel ipſius corporis, vel alterius, quod interponitur inter partes eius: oſtenſum eſt autem, mutationem localem non transferri ex vno loco in alium. Vnde, ſi eadem aqua eſſet hic & Romæ in duplici vaſe, poſſet hic affundi, & in vaſe hic exiſtente diminui, & non Romæ. Et eadem ratione, quamuis perforarentur manus Chriſti in cruce, ex vi talis agentis naturalis non perforarentur in Euchariſtia: quia per ſe ac formaliter ſolum eſt quædam diuiſio continui, motu locali facta: ac ſimili modo, quamuis in propria ſpecie effunderet ſanguinem, non egrederetur hic ſanguis ex corpore, prout in Euchariſtia exiſteret, quia illa effuſio ſolum erat mutatio localis, quæ non neceſſario tranſit in alium locum, præſertim facta modo extenſo, & quantitatiuo, cuius non eſt capax corpus ſacramentaliter exiſtens: manet ergo ſanguis in ſacramento intra corpus & cõtinuus reliquo ſanguini, ſicut erat antea: quia nulla eſſet facta in eo mutatio, & quia cum ſit res liquida, manens intra venas cum alio ſanguine, non poteſt, vt videtur, non manere continua. Aliud genus huius mutationis eſſe poteſt condenſatio & rarefactio, ſed de hoc eſt eadem ratio, quæ de alteratione & mutatione locali, quia in ſe ac formaliter reuera eſt alteratio quædam: habet autem adiunctam mutationem localem, interdum antecedentem, interdum conſequentem. Tertius modus ad quantitatem eſt propria augmentatio & diminutio: & de hoc eſt mihi res euidentior, quod factus in corpore in vno loco non neceſſario fiat in alio, aut factus in corpore Chriſti extra ſacramentum, non neceſſario fiat in ſacramento, quamuis contradicat Scotus, diſt. 10. quæſt. 6. Probatur autem, quia hoc augmentum non fit ſine coniunctione extrinſeci corporis, ſcilicet, nutrimenti, ſeu materiæ eius: ſed poteſt eſſe corpus in duobus locis, & nutrimentum tantum in vno: ergo applicabitur nutrimentum viuenti in vno loco & non in alio: ergo continuabitur illi in vno loco, & non in alio: Reſpondet Scotus, tunc neceſſario fieri, vt materia & quantitas cibi in alterum etiam locum transferantur. Sed hoc, vt Maior notauit, incredibile eſt, præſertim ex virtute ſola agentium naturalium, primo, quia ibi nullum eſt agens, quod habeat tantam virtutem. Secundo, quia illa mutatio materiæ, ſeu corporis

quanti

quanti in alium locum diſtantem, ſubita & inſtantanea, ſiue tranſitu per medium eſt, vt multis videtur, impoſsibilis, vel ſaltem, vt verius, eſt difficilima, & valde ſupernaturalis: à quo ergo agente naturali, vt ſic fieri poteſt? Tertio, quia ſi ignis exiſtens hic & Romæ, hic generet ignem ex ſtupa, non ibi illum continuando, nemo dicet ignem illum denuo genitum, ſtatim incipere eſſe hic & Romæ: quia ſtupa, ex qua genitus eſt, vt ſupponitur, non erat Romæ, neq; eſt alia cauſa vel ratio, à qua illuc ſit translatus: ergo eadem ratione, quamuis ignis ille genitus continuaretur generanti, non propterea inciperet eſſe Romæ, quia vt oſtendimus, continuatio, quæ in vno loco fit non neceſſario fit in alio: ſic igitur poſſet ignis ille per iuxtapoſitionem augeri in vno loco & non in alio: ergo eadem ratione poſſet viuens per intus ſumptionem, quia reuera eſt fere eadem ratio. Quarto accedit ſpecialis difficultas in hoc myſterio, ſi corpus Chriſti augeretur extra ſacramentum, quia oporteret, illam partem materiæ & quantitatis additam, modum ſacramentalem accipere, ſicut dictum eſt de alteratione: nam eodem modo hic applicari poteſt ratio ibi poſita.

Tertio probatur concluſio in integra ſubſtantiali mutatione, qualis eſt, verbi gratia, corruptio: de generatione enim nihil eſt, quod dicamus, quia, ſi ſupponitur corpus iam exiſtens in multis locis, clarum eſt, virtute naturali, de qua nunc agimus, non poſſe alibi generari: nam de virtute ſupernaturali infra dicemus agentes de trãſſubſtantiatione. Quod ergo corruptio vel mors poſſet euenire eidẽ corpori in vno loco, & non in alio, probatur primo ex dictis: quia eadem fere ratio eſt de corruptione, ac de diminutione, in qua intercedit partialis corruptio. Secundo, quia ſæpe corruptio fit ex diuiſione continui, ſemperque per actionem præuiam: vtraq; autem harum mutationum poteſt fieri in vno loco, & non in alio. Tertio naturali exemplo animæ, quæ in vno loco eſt vnita vni parti materiæ, & non alteri, cui eſt tãtum vnita in alio loco. Vnde fit, vt poſsit ſeparari, & amittere vnionem in vno loco, & non in alio: ergo eadem ratione poſſet diuina virtute eſſe in vno loco vnita vni corpori, & in alio alteri: & tunc, licet ſepararetur ab vno per actionem alicuius agentis naturalis, non propterea neceſſario ſepararetur ab alio: ergo pari ratione è conuerſo poteſt materia in vno loco eſſe vnita, & non in alio, & tunc, quamuis ab vna forma ſepararetur in vno loco, non ſepararetur ab alia in alio. Ac tandem fere eadem ratione concluditur, quod ſi in duobus locis ſit vnita eidem formæ, poſsit in vno ab ea ſeparari, virtute agentis naturalis, & alteri vniri, & non in alio: nam eſt fere eadem ratio, ſuppoſitis præſertim, quæ dicta ſunt de alteratione: nulla eſt enim hic ſpecialis repugnantia: nam quod eadem materia in diuerſis locis ſit ſub diuerſis formis ſimpliciter non repugnat, vt recte notauit Gabriel, lectione 47. in Canonem, contra Scotum, carpens illum, quod non conſequenter fuerit locutus: nam in quarto, diſtinctione decima, quæſtione 2. concedit, quod licet corpus Chriſti viuum & animatum fuerit ante Incarnationem, in Euchariſtia, potuiſſet in propria ſpecie ex puris ſanguinibus Virginis ſubſtantialiter concipi, ad hoc autem neceſſarium fuiſſet, vt prius eadem materia eſſet informata anima Chriſti in Euchariſtia, & forma ſanguinis in vtero Virginis, vt ex illa poſſet Chriſtus concipi & generari, neque in hoc, reuera, eſt vlla implicatio contradictionis. Quo fit, vt, ſi cauſæ naturales applicentur corpori in vno loco, & non in alio, poſsint illud corrumpere, & aliud ex illo generare in vno loco. & non in alio. Dices, eſto, non implicet contradictionem, eandem materiam eſſe ſimul ſub diuerſis formis, tamen naturaliter ſaltem hoc repugnat, ſiue materia ſit in vno loco, ſiue in multis. Vbique enim eandem capacitatem habet, & eandem numero potentiam, quæ vnica forma repletur. Ergo ſi idem numero corpus exiſtit in duobus locis, ex eadem numero forma & materia compoſitum, non poteſt virtute alicuius agentis naturalis corrumpi in vno loco, & non in alio. Probatur conſequentia, quia non poteſt expellere formam in vno loco, niſi introducendo aliam: non poteſt autem introducere aliam quamdiu in alio loco manet prior forma in eadem materia, alias naturaliter maneret materia ſub duabus formis. Atque idem argumentum fieri poteſt de alteratione, quia idem ſubiectum non eſt capax contrariarum formarum: ergo etiam in diuerſis locis poſitum, non poteſt eas recipere, quia capacitas ſubiecti non augetur propter locorum multitudinem: Ergo non poteſt in vno loco calefieri, quin expellatur frigiditas ab illo ſubiecto, non in vno loco tantum, ſed in quolibet: ergo neceſſe eſt, vt calor etiam ex vitalis calefactionis incipiat eſſe in omnibus locis, in quibus eſt ſubiectum. Ad priorem partem aliqui, propter illud argumentum concedunt, non poſſe agens naturale in vno loco tantum exiſtens corrumpere aliud compoſitum exiſtens in pluribus locis, quia non poteſt omnino expellere formam ab illa materia, vbicunque eſt, eo, quod non poſsit actionem ſuam extendere ad diſtantem locum, & ideo etiam non poſſe expellere illam formam in loco propinquo, propter rationem factam, quia non poteſt illa forma expelli hic, niſi vbique & omnino expellatur, quia alioqui agens naturale introduceret aliam formam. Sed hæc opinio creditu difficilis eſt, ſcilicet, ſtupam in medio ignis poſitam non eſſe comburendam, ſolum ex eo, quod ſit in alio loco diſtante, vel ſeparato ab igne, aut Chriſtum Dominum non potuiſſe in Cruce interfici, ſi in triduo eſſet in ſacramento viuus.

Ratione item argumentor, quia ſicut non poteſt naturale agens actionem ſuam tranſmittere in corpus illud, prout in loco diſtante exiſtit, ita idem corpus alibi exiſtens, non poteſt reſiſtere virtuti talis agentis: ergo ſi agens habet virtutem ad ſuperandum, & corrumpendum illud corpus in loco propinquo tantum exiſtens, potuit corrumpere illud, etiam ſi alibi exiſtat. Aliter ergo dici poteſt in eo caſu agens naturale poſſe corrumpere immediate tale corpus, prout eſt ibi propinquum, conſequenter tamen & ex neceſsitate materiæ expelli formam ab illa etiam in loco diſtante, ne materia maneat ſub diuerſis formis. Quod ſi obiicias, quia non poteſt agens introducere ſuam formam in loco diſtante, reſponderi poterit, vel propter hanc cauſam materiam deſinere eſſe ſimpliciter, & annihilari in loco diſtante, quia nec poteſt retinere propriam formam priorem, cum alibi aliam recipiat, nec poteſt ibi recipere aliam formam, per quam conſeruetur: vel certe magis philoſophice dicendum eſſe, Deum tunc ſuppleturum defectum agentis naturalis, & introducturum ibi formam in materia, per quam ibi poſsit conſeruari. Aliter dici poſſet è contrario: in eo caſu agens naturale poſſe diſponere corpus ſibi propinquum vſque ad corruptionem, ita vti forma ſubſtantialis expellatur ex defectu diſpoſitionis conſeruantis, non poſſe tamen ex virtute naturali introducere ſuam formam, ſolum quia in eodem ſubiecto eſt alia forma incompoſsibilis, quam non poteſt ſimpliciter expellere, ideoque oportere, vt aut Deus ſuppleat defectum agentis ad introducendam talem formam, aut quod materia ſimpliciter deſinat eſſe ob defectum formæ. Sed neuter horum modorum mihi probatur, nam in primis quod in eis dicitur, Deum ſupplere defectum agentis, non pertinet ad hanc concluſionem, ſed ad ſequentem, nec ſaluat, quod naturale agens ſola naturali virtute poſsit corrumpere corpus exiſtens in duobus locis, vel ſibi ſimile ex illo generare. Deinde

Gab. iel.

Euaſio.

Reſpon.

Impugnatur

Secunda.

Improbatur.

ratio ſupra facta, quod illud paſſum propter ſolam exiſtentiam in loco diſtante non poſſit magis reſiſtere agenti ſibi propinquo in alio loco, quam ſi ibi tantum eſſet: hæc (inquam) ratio conuincit, non ſolum poſſe expellere formam repugnantem, ſed etiam poſſe introducere ſibi ſimilem in illa materia. Quod etiam confirmatur: nam, ſi poteſt expellere aliam formam, neceſſe eſt, vt poſſit introducere diſpoſitiones repugnantes, de quibus tamen eadem ratio eſt, ac de ipſa forma, vt probat argumentum factum de alteratione. Quod autem è contrario poſſit huiuſmodi agens de naturali virtute expellere cōtrariam formam in loco diſtante, & ibi non introducere ſuam, non videtur conſequenter dici, tum, quia eadem eſt difficultas, quomodo virtute naturali agit in diſtans, ſiue ad corrumpendum, ſiue ad generandum, tum maxime, quia vna forma non expellitur, niſi ratione alterius, quæ introducitur: ergo ſi ex ſola identitate materiæ neceſſario ſequitur expulſio in vtroque loco, ſequetur etiam Introductio, &, ſi recurramus ad diſpoſitiones præuias, de eiſdem fiet proportionale argumentum, quod etiam in eis non fit immutatio, ſeu remiſsio in aliquo loco, niſi quatenus in eodem fit alteratio ad contrariam formam. Vltimo, tandem hæc omnia videntur ſatis impugnari exemplo ſupra adducto de aliis contrariis, ſeu oppoſitis, quæ immediate conſequuntur motum localem, vel etiam alterationem aliquam: vt ſunt, eſſe denſum & rarum, ſedere & ſtare, quæ nec ſe impediunt in diuerſis locis, nec vnum eorum, prout in loco diſtante exiſtit, impedit virtutem agentis in alio.

Vera ſolutio.

Quocirca dici poteſt vltimo, quod licet abſolute & ſimpliciter, nullaque facta ſuppoſitione, materia eadem non poſſit recipere varias formas virtute agentis naturalis, tamen facta ſuppoſitione, quod ſit in multis locis, & quod Deus relinquat naturalia agentia operari præciſa virtute ſua, conſequenter ſequi, vt eadem materia poſſit à variis agentibus naturalibus varias formas recipere, quia eadem materia in tantum non poteſt plures formas ſimul recipere, in quantum ipſæ formæ inter ſe formaliter pugnant: potentia enim paſsiua Subiecti de ſe indifferens eſt ad recipiendam quamcumque formam alteri non repugnantem: formæ autem, vt actu ſibi repugnent, & vt vna expellat aliam, vendicant, vt non ſolum circa idem Subiectum verſentur, ſed etiam in eodem loco. Nam vel hæc repugnantia eſt effectiua, vel formalis. Si effectiua, conſtat requirere loci approximationem, quia agens & patiens debent eſſe ſimul, vel ſaltem intra certam, Sphæram. Si formalis, vt verius eſt, multo magis requirit intimam præſentiam localem: Nam hic effectus priuatiuus expellendi aliam formam, ſed ſecundarius, vt ſupponit poſitiuum effectum informandi, hic autem effectus fieri non poteſt, niſi forma intime præſens ſit in loco, vbi eſt materia: ergo repugnantia formalis inter formas ſolum eſt reſpectu eiuſdem Subiecti & loci, vbi altera forma præſens adeſt: quod ergo vna materia exiſtens in diuerſis locis habeat varias formas, non eſt cōtra naturalem repugnantiam harū formarum, & ideo mirum non eſt, quod talis effectus ſequi poſsit ex actione plurium agentium naturalium, ſuppoſito priori miraculo, per quod ablata fuit prima radix repugnantiæ. Neq; hoc eſt admirabilius, quam quod idem corpus poſsit naturaliter moueri & quieſcere, ſedere & ſtare, penſari & rarefieri, ſuppoſito priori miraculo. Atq; hæc omnia applicari poſſunt ad quamcunque alterationem & ad qualitates contrarias (actus vitales excipio, de quibus ſtatim) quæ inter ſe non pugnant actu, niſi ſint ſufficienter propinquæ, vt vna alteri formaliter reſiſtat, quod non habent, niſi ſint in eodem, ideo & circa Subiectum idem verſentur.

Quarto loco explicanda eſt concluſio poſita in actibus vitalibus, inter quos & alias mutationes, hæc eſt differentia, quod intrinſece manant ab eadem potentia in qua recipiuntur, & ideo de eis eſt ſpecialis difficultas, nam hoc ipſo, quod idem homo, verbi gratia, eſt in diuerſis locis, eſt in vtroque loco agens & patiens huiuſmodi actus, & æque ſibi propinquum: quia eſt omnino idem, & ideo quicquid in hoc genere agit & recipit in vno loco, videtur neceſſario agere & recipere in alio, hic enim ceſſat difficultas poſita in aliis generibus, ſcilicet, quod nō poſſint tranſmittere actiones ſuas ad loca diſtantia. Sicut ſi idem ignis, & idem lignum eſſent ſimul hic, & Romæ, & æque ſibi propinqua, tunc neceſſario ſequeretur calefactio in vtroque loco.

Actiones ſenſuum externorum non eadem neceſſario erunt in vtroq; loco ſi corpus in duplici ponatur.

Quæ quidem ratio conuincere videtur in aliquibus actibus, ſed non in omnibus. Diſtinctione ergo opus eſt, nam quidam ſunt actus immanentes, qui pendent non tantum à potētia, ſed etiam ab obiectis loco propinquis & actu immutantibus ipſas potentias, vt ſunt actus ſenſuum externorum, & in his habet etiam concluſio poſita locum, quod actus, verbi gratia, viſionis hoc loco factus, non neceſſario fit in alio realiter præſens, quia pendet ab obiecto præſente: obiectum autem, quod hic eſt præſens, non eſt alibi: item ſpecies cauſata ab obiecto hic non eſt alibi, propter rationem ſupra factam, quia non poteſt tranſmittere ſuā actionem in diſtans: ergo virtus actiua viſionis non eſt in alio loco, quia ipſa ſpecies eſt partialis virtus: ergo neque actus erit neceſſario in vtroque loco ex vi naturalis virtutis actiuæ.

Quid ſentiēdum de ſenſuum interiorum actibus voluntatisq; ac appetitus.

Alii vero ſunt actus, qui non pendent ab aliquo obiecto, vel agente extrinſeco localiter applicato: vt ſunt actus interiores memoriæ, intellectus, voluntatis & appetitus, & in his veriſimile eſt neceſſario fieri in vtroque loco, vbi idem homo exiſtit, propter rationem factam, ad quā tamen ſupponendum eſt, totam virtutem actiuam talium actuum per ſe neceſſariam ad eos efficiendos eſſe in vtroque loco. Quod in voluntate & appetitu ſemper accidit, quia iuxta probabilem ſententiam tota actiua virtus eſt in ipſis potentiis: obiectum autem non effectiue, ſed finaliter & metaphorice monet, non localiter applicatum, ſed per cognitionem ex ſympathia potentiarum quæ in eadem anima radicatur. In intellectu autem & phantaſia neceſſarium eſſet, vt ſpecies impreſſa in vtroque loco fieret, quod quidem fortaſſe naturaliter non fieret, ſpeciebus comparatis per ſenſus externos, maxime, ſi verum eſt effectiue cauſari ab ipſis, vel ab exteriori ſenſatione in interiori ſenſu, & à phantaſmate in intellectu Nam ſi fortaſſe ſpecies intelligibilis ſolum ſit ab intellectu agente, phantaſma autem ſolum requiritur per modum exemplaris, per ſymphatiam etiam potentiarum, ſic probabile eſt, ſpeciem intelligibilem reſultare in vtroque loco, quamuis obiectum ſenſibile in vno tantum loco applicetur: quia virtus per ſe actiua & receptiua, ipſius ſpeciei eſt eadem in vtroque loco, & in vtroque ſufficienter excitatur ſeu mouetur à phantaſmate per modum exemplaris, & per ſympathiam potentiarum, quæ à diſtantia loci non pendet, vt iam dicam.

Actus contrarios non poſſe eſſe naturaliter in eadem potentia exiſtendi in duplici loco probabile eſt

Atque hinc probabile ſit, in huiuſmodi actibus vitalibus non poſſe eſſe duos actus contrarios, odii & amoris, aſſenſus & diſſenſus, in eadem potentia, tum quia talis actus naturaliter ſemper eſt in vtroq; loco, tum etiam, quia huiuſmodi actus non ſolum pendet à potentia, vt à ſubiecto recipiente, ſed etiam vt à principio agente: eadem autem potentia nō habet vim naturalem ad efficiendum ſimul actus contrarios, in quo multum differt virtus actiua à paſſiua: nam hæc indifferens eſt, vt ab agente recipiat, iuxta virtutem eius dummodo formæ inter ſe non pugnent. Illa vero eſt ab intrinſeco limitata in ſua virtute, quæ non creſcit propter exiſtentiam in pluribus locis. Dices, has rationes ad ſummum procedere, ſecundum potentiam naturalem: ſupernaturalem autē videtur ſequi, poſſe eſſe ſimul in diuerſis lo-

ſislo-

ſis locis, quia ſupernaturaliter poteſt virtus actiua confortari, & quilibet actus in vno loco tantum cõſtitui. Quod videtur concedere Gabriel. in 4. diſt. decima, articulo tertio, dubio tertio, non tantum in homine exiſtẽte in diuerſis locis, ſed etiam in eodem, quod frequens eſt apud Nominales. Ego autem ſuppono, inter actus vitales contrarios eſſe tantam repugnantiam, vt etiam per potentiam Dei abſolutam non poſsint eſſe in eodem Subiecto & loco ſimul, qa ſeſe omnino deſtruunt ex parte obiecti, vnus enim deſtruit obiectum alterius. Vnde fit, vt cum alię qualitates cõtrariæ ſimul eſſe poſsint in gradibus remiſsis, hoc repugnet naturaliter actibus vitalibus contrarijs. Vnde probabilius etiam cenſeo, nõ poſſe huiuſmodi actus contrarios eſſe ſimul, in eodem Subiecto etiam in diuerſis locis, quia licet concedam, poſſe Deum ponere vnum ex his actibus in vno loco, & non in alio, vbi eſſet idem Subiectum, tamen inde impediret actum ſibi cõtrarium in eodem Subiecto etiam in alio loco, non per meram informationem & incompoſsibilitatem formarũ, ad quam eſſet neceſſaria præſentia localis, ſicut in alijs contrarijs, ſed ex parte obiecti, deſtruendo illud per ſympathiam eiuſdem animæ, ſeu potentiæ exiſtentis in vno loco ad ſe ipſam, vt exiſtentem in alio loco, nam, ſicut eadem anima apprehendens aliquid, per imaginationem excitatur ad amãdum per appetitum, quamuis illi actus imaginandi, & appetendi non ſint in eodem loco corporis, ſolum quia radicantur in eadem anima, & intimè ab illa fluunt, ita opinor, quod ſi idem homo hic & Romæ eſſe intelligatur, quamuis hic tãtum haberet actum imaginationis, vel intellectus, quod aliquod apprehenderetur bonum, per illum ſufficienter excitaretur, vt poſſet illud Romæ appetere: quia illa ſympathia potẽtiarum non pendet ex loco, ſed ex identitate animæ, in qua illæ potentiæ & actus radicantur: eſt enim eadem ratio & proportio. Vnde vlterius, ſicut mutata apprehẽſione intellectus vel imaginationis: neceſſe eſt mutari actum appetitus, quia mutatur obiectum: ita in prædicto caſu, hoc ipſo, quod homo alicubi iudicet, hoc eſſe falſum, deſtruitur in eodem intellectu veritas, reſpectu illius obiecti, & ita deſtruitur obiectum, reſpectu aſſenſus contrarij: & idem eſt de omnibus ſimilibus contrarijs. Quæ tandem ſympathia, & correſpondentia actionum vitalium, ſic poteſt explicari, quia ſi ego nunc Romæ ſimul exiſterem, quamuis non haberem hic realiter præſentem ſenſibilem viſionem, quam haberem Romæ, nihilominus hic poſſem narrare, quæ Romæ geruntur: vnde quodammodo dici poſſem hinc videre, quod ſatis eſt, vt hic poſſem narrare, quia ad hoc non eſt neceſſaria propinquitas ſeu identitas loci, quia nunc etiam lingua loquitur, quæ oculus videt, quia ab eadem mouetur anima, quamuis loco diſtent, quod idem eſſet, etiamſi fingatur homo tantæ magnitudinis, vt longe amplius inter ſe diſtarent: huiuſmodi ergo conſonantia eſt ex parte obiectorum in reliquis actibus vitalibus.

Vltimò addendum eſt in hac materia, quamuis agentia naturalia per ſe non ſufficiant ad immutandum eodem modo corpus in diuerſis locis exiſtens: magis tamen congruum & conſentaneum naturis rerum videri, vt ſuppoſito priori miraculo Deus ſuppleat defectum cauſarum naturalium, præbeatq́; concurſum ſufficientem, vt talis immutatio eodem modo in omnibus locis fiat. Hæc eſt conſentanea D. Thomæ, & alijs authoribus citatis in prima ſententia, & idem ſentit Alenſis, qui rationibus indicat, quia alias magna confuſio & perturbatio rerum ſequeretur, quæ non decet ordinem diuinæ ſapientiæ. Item, quia alioqui multa ſequerentur, præter naturalem ordinem rerum, vt quod eadem materia ſit ſub diuerſis formis, &c. quæ omnia euitantur poſito huiuſmodi concurſu, conſentaneo priori miraculo. Præterea in hoc myſterio neceſſarium eſt hoc dicere, ſuppoſita communi doctrina, quod corpus Chriſti in hoc ſacramento, eadem per concomitantiam habeat, quæ extra ſacramentum recipit: quod hic ſpeciali ratione neceſſe eſt fieri ſingulari concurſu Dei, propter ſacramentalem modum ſupernaturalem, vt ſæpe ſupra indicatum eſt. Ad quod ita inſtituendum, fuit etiam hic ſpecialis ratio, tum propter excellentiam & maieſtatem corporis Chriſti: tum etiam, quia hoc ſacramentum eſt memoriale & ſignum eiuſdem corporis in propria ſpecie exiſtentis, & ideo decuit, vt eodem modo eſſet in hoc ſacramento, quo extra, quoad omnia abſoluta, quæ à loco non pendent.

Atque hinc expeditur dubium, ſupra huc remiſſum, ſi corpus Chriſti extra ſacramentum corrumperetur, vſque ad reſolutionem in elemento, ita vt iam nullo modo maneret corpus humanum, an nunc deſineret eſſe omnino in ſacramento. Scotus enim in 4. diſtinctione decima, quæſtione ſexta, affirmat, vt recte in vno ſenſu. Dico autem hypotheſim eſſe impoſsibilem, ſuppoſita inſtitutione facta in hoc ſacramento, & ſtatu illius corporis, quem ipſa ſupponit. Vnde ex illa hypotheſi impoſsibili videntur ſequi contradictoria: Nam ex vi præſentis inſtitutionis abſolutè, & ſine vlla conditione verum eſt, tamdiu corpus Chriſti conſeruari ſub ſpeciebus, quamdiu illę poſſunt ſubſtantiam panis conſeruare, & ex hoc principio Chriſtus ſemper ibi manebit quicquid extra ſacramentum circa corpus eius fieri fingatur: Aliunde vero, quia iuxta eandem inſtitutionem corpus in ſacramento debet eſſe ſubſtantialiter conforme ſibi ipſi extra ſacramentum, & quia in ſacramento eſſe non poteſt, niſi corpus humanum, quod ſignificant verba formæ: ideo etiam ſequitur in eo caſu corpus Chriſti non manſurum ſub ſacramento, & hoc ſimpliciter verum eſt: alia autem promiſsio, quod Chriſti corpus tamdiu durat ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies ipſæ durant, inuoluit contradictionem, quod Chriſti corpus in propria ſpecie perſeueret, & duret in ratione corporis humani: quod quia perpetuo ita futurũ eſt ex abſoluta lege, & promiſsione diuina, ideo alia etiam promiſſio tranſit in abſolutam ſimpliciter, & alia conditionalis procedit ex hypotheſi impoſsibili, ſuppoſita inſtitione, prout facta eſt.

Dubium. Solutio. Scotus.

ARTICVLVS II.

Vtrum in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem.

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem. Dicit enim Damaſc.*in 4. lib. Quia conſuetudo eſt hominibus comedere panem, & vinum bibere, coniugauit eis Deus diuinitatem, & fecit ea corpus & ſanguinem ſuum, & ita panis communicationis non panis ſimplex eſt, ſed vnitus diuinitati. Sed coniugatio eſt rerum actu exiſtentium. Ergo panis & vinum ſimul ſunt in hoc ſacramento cum corpore & ſanguine Chriſti.*

2. Præterea, inter Eccleſiæ ſacramenta debet eſſe conformitas. Sed in alijs ſacramentis, ſubſtantia materiæ manet, ſicut in Baptiſmo ſubſtantia aquæ, & in Confirmatione ſubſtantia chriſmatis. Ergo & in hoc ſacramento eſt ſubſtantia panis & vini.

3. Præterea, panis & vinum aſſumuntur in hoc ſacramento, in quantum ſignificant Eccleſiaſticam vnitatem, prout vnus panis fit ex multis granis, & vnum vinum ex multis racemis, vt Auguſt. dicit in lib. de Symb. Sed hoc pertinet ad ipſam ſubſtantiam panis & vini. Ergo ſubſtantia panis & vini remanet in hoc ſacramento.

Sed contra eſt, quod Ambroſ. dicit in lib. de ſacram. Licet figura panis & vini videatur, tamen nihil aliud quam caro Chriſti & ſanguis poſt conſecrationem credenda ſunt.

Inf. ar 6. con. & q. 77. ar 1. & 5 & 4. d. 11 q. 1. art. 1. q. 1 & d. 12 p. 1. ar. 1. q. 3. & 4 cont c 63. in prin & quodlib. 7. a 9. & quodl. 9 a 5. ad 3 & 1 co. 11 le. 4. col. 6 & lect 9. col. 5. lib. 4. c. 14. in me. tract. 26. in Ioann. inter med. & fin. tom. 9 colligitur ex li. 4 c. 4 & l. 6. c 1. t. 4 refertur de cõſ. d 2 c omnia

Reſpon-

Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt poſt conſecrationem, ſubſtantiam panis & vini in hoc ſacramento remanere. Sed hæc poſitio ſtare non poteſt. Primò quidem, quia per hanc poſitionem tollitur veritas huius ſacramenti, ad quã pertinet, vt verum corpus Chriſti in hoc ſacramento exiſtat, quod quidem ibi non eſt ante conſecrationem. Non autem aliquid poteſt eſſe alicubi vbi prius non erat, niſi vel per loci mutationem, vel per alterius conuerſionem in ipſum, ſicut in domo aliqua de nouo incipit eſſe ignis, aut quia illuc defertur, aut ibi generatur. Manifeſtum eſt autem, quod corpus Chriſti non incipit eſſe in hoc ſacramento per motum localem. Primò quidem, quia ſequeretur, quod deſineret eſſe in cœlo, non enim quod localiter mouetur, peruenit de nouo ad aliquem locum, niſi deſerat priorem. Secundò, quia omne corpus localiter motum, pertranſit omnia media, quod hic dici non poteſt. Tertiò, quia impoſsibile eſt, quod vnus motus eiuſdem corporis localiter moti terminetur ſimul ad diuerſa loca: cum tamen in pluribus locis corpus Chriſti ſub hoc ſacramento, ſimul eſſe incipiat, & ideo relinquitur, quod non poſsit aliter corpus Chriſti incipere eſſe de nouo in hoc ſacramento, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Quod autem conuertitur in aliquid, facta conuerſione non manet. Vnde relinquitur, quod ſalua veritate huius ſacramenti, ſubſtantia panis poſt conſecrationem remanere non poſsit. Secundò, quia hæc poſitio contrariatur formæ huius ſacramenti, in qua dicitur, hoc eſt corpus meum, quod non eſſet verum, ſi ſubſtantia panis ibi remaneret: nunquam enim ſubſtantia panis eſt corpus Chriſti, ſed potius eſſet dicendum, hic eſt corpus meum. Tertiò, quia contrariatur venerationi huius ſacramenti, ſi aliqua ſubſtantia creata eſſet ibi, quæ non poſſet adoratione latriæ adorari. Quartò, quia contrariatur ritui Eccleſiæ, ſecundum quem poſt corporalem cibum non licet ſumere corpus Chriſti: cum tamen poſt vnam hoſtiam conſecratam: licet ſumere aliam. Vnde hæc poſitio vitanda eſt tanquam hæretica.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus coniugauit diuinitatem ſuam, i. diuinam virtutem, pani & vino, non vt remaneant in hoc ſacramento, ſed vt faciat inde corpus & ſanguinem ſuum.

Ad ſecundum dicendum, quod in alijs ſacramentis non eſt ipſe Chriſtus realiter, ſicut in hoc ſacramento manet ſubſtantia materiæ, non autem in iſto.

q 87. art. 3. & 4.

*Ad tertium dicendum, quod ſpecies, quæ remanent in hoc ſacramento (*vt infra dicetur) ſufficiunt ad ſignificationem huius ſacramenti, nam per accidentia cognoſcitur ratio ſubſtantiæ.*

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Thomæ eſt negatiua.

NEgat D. Thom. manere in hoc ſacramento ſubſtantiam panis & vini. Quæ aſſertio, certa & facilis eſt. Rationes tamen, quibus D. Thom. illam probat, magnam habent difficultatem, quia vero ſingulæ fere ſingulas quæſtiones requirunt, in ſequenti diſputat. commodius diſputabuntur. Solutiones autem argumentorum ſunt faciles. De teſtimonio vero Damaſc. quod in ſolutione ad 1. explicatur, dicemus in ſequentibus.

DISPVTATIO XLIX.

De abſentia panis & vini ab hoc ſacramento.

Diſputat. de Euchariſtia.

POſtquam diximus de præſentia corporis Chriſti, quæ eſt velut terminus ad quem conſecrationis huius ſacramenti, antequam modum, quo hæc præſentia fit, & rationem transſubſtantiationis explicemus, oportet dicere de abſentia panis, quæ eſt veluti terminus à quo eiuſdem conſecrationis, intellecto enim vtroque termino, facilius erit tranſitum vnius ad alium contemplari: loquar autem ſemper, breuitatis gratia, de ſubſtantia panis, quia in omnibus eadem ratio eſt de ſubſtantia vini.

SECTIO I.

Vtrum de potentia abſoluta potuerit Chriſtus fieri hic realiter præſens, manente ſubſtantia panis.

Senſus quæſtionis exponitur.

PRæmittimus hanc quæſtionem, quoniam valde confert ad explicandam rationem, propter quã negamus manere in hoc ſacramẽto ſubſtantiam panis: Agimus autem de poſsibili abſolute & ſimpliciter, ac ſine reſpectu ad determinata verba, per quæ fiat conſecratio, ſalua eorum veritate: De hoc enim ſectione ſequente dicturi ſumus: hic vero generaliter inquirimus de quocunque modo actionis diuinæ, & de quocunque inſtrumento, quo Deus vti velit, aut ſi malit ſine illo operari. Denique ſuppono, ſermonem eſſe præciſe de præſentia, non de vnione corporis Chriſti cum accidentibus panis: quæ & eſt incerta, & per ſe non pertinet ad doctrinam fidei, quãquam de illa etiam nonnihil obiter attingemus. Ratio itaque dubitandi eſt, quia D. Thom. hic ex ſola præſentia corporis Chriſti colligit abſentiam ſubſtantię panis, quæ collectio nulla eſſet, ſi cum præſentia Chriſti ſimul eſſe poſſet ſubſtantia panis. Et eodem modo procedit in quarto diſtinctione 11. quæſtione 1. articulo 1. quæſtiunc. 1. in corpore, & ad 3. & 4. contra Gent. cap. 63. Quibus locis hac ratione vtitur. Non poteſt aliquid incipere eſſe alicubi, niſi aut per motum localem, aut per conuerſionem alterius in ipſum: ergo nec corpus Chriſti incipere poteſt eſſe in hoc ſacramento, niſi alterutro ex his modis, ſed non poteſt incipere per motum localem. Primò, quia neceſſario deſineret eſſe in cœlo. Secundò, quia neceſſariò tranſiret per omnia media loca. Tertiò, quia non poteſt ſimul incipere eſſe in diuerſis locis, cum vnus motus ad vnum locum terminetur. Ergo neceſſario incipit in hoc ſacramento per conuerſionem panis in ipſum: quod autem in aliud conuertitur, deſinit eſſe: ergo.

D. Thom.

Quorundã opinio.

Propter hæc antiqui diſcipuli Diui Thomæ aſſeruerunt, fieri non potuiſſe de potentia abſoluta, vt corpus Chriſti haberet ſub accidentibus realem præſentiam ſacramentalem, quam nunc habet, manente ſub eiſdem ſubſtantia panis: & quidam eorum omnem præſentiam negant fuiſſe poſsibilem. Alij, licet fateantur, potuiſſe Deum facere aliquam, non tamen eiuſdem rationis cum illa, quæ nunc eſt. Ita ſentit Heruæus in 4. diſtinctione 10. quæſtione 1. articulo 1. Paludanus diſtinct. 11. quæſt. 2. artic. 1. & 2. Capreol. quæſt. 1. artic. 3. ad 3. Scotus cont. 1. concluſ. qui ſecundam adhibet rationem, quia, ſi corpus Chriſti (inquit) fieret hic præſens, ſine conuerſione panis in ipſum, vel haberet præſentiam per ſuam quantitatem, vel per ſuam ſubſtantiam, vel per vtramque: non primum, nec tertium, aliàs eſſet corpus Chriſti hic quantitatiuè, & conſequenter non poſſet eſſe in pluribus locis, neque etiam ſecundum, quia ſubſtantia materialis, vt abſtrahit à quantitate, non poteſt fundare genus aliquod præſentiæ: quia abſtrahit à quantitate, abſtrahit ab actione: ergo ab omni contractu quantitatiuo & virtuali: ergo ab omni præſentia. Idem videtur ſentire Ferrar. 4. contra Gentes, cap. 63. qui tertiam indicat rationem, quia impoſsibile eſt, relationem eſſe ſine fundamento: Sed relatio præſentiæ, quam Chriſtus nunc habet, fundatur in conuerſione panis in ipſum. Ergo eiuſdem opinionis videtur fuiſſe Marſilius, in 4. quæſt. 8. artic. 1. concluſ. 4. Bonauentura d. 11. artic. 1. q. 1. & clarius quæſt. 3. Ex quibus ſumitur quarta ratio, quia impoſsibile eſt aliquid incipere eſſe, vbi antea non erat, ſine ſui mutatione, vel mutatione alterius in ipſum: ſed Chriſtus non incipit eſſe hic per ſui mutationem: ergo neceſſaria omnino fuit mutatio in ſubſtantia panis. Tandem in hanc ſententiam inclinare videtur Alan. lib. 1. cap. 35.

Heruæus. Paludan. Capreol. Ferrar. Marſil. S. Bonauent. Alanus.

1. Concluſio. Scotus.

Dico tamen primo, potuiſſe Deum facere verè & realiter præſentem Chriſtum intra panem, conſeruata,

Durand. Richard. Gabr. Maior. Caiet. Soto. Ledeſ. Ferrar.

uata, imo & immutata manente ſubſtantia panis. Hæc eſt communior ſententia Theologorum in 4.d. 10. Scoti.q.1.§.Quantum ad iſtud.& latius,d.11.q.3. Durand. quæſt.1.Richardus articulo 1.quæſt.1. Gab. Maio.& aliorum,& ex Thomiſtis eam tenet Caie.hic Soto diſt.9.q.2.art.2.Ledeſ.quæſt.16.art.2.& tandem idem dicit Ferrar.ſupra ad 4.Scoti, contra 2.dictum D.Thom. Antequam vero hanc concluſionem probem.

3.Concluſ.

Dico ſecundo, potuiſſe Deum dare hanc præſentiam corpori Chriſti omnino eiuſdem rationis cum illa,quam nunc habet, & cum omnibus intrinſecis conditionibus eius,id eſt, vt nullam haberet,non amittendo eam,quam habet in cœlo, vt per eam eſſet totum in toto, & totum in qualibet parte panis, & cum intima & inſeparabili diſtantia ab ipſo, ablata ſolum ea actione,qua accidentia ſeparantur à ſubiecto, vel etiam cum illa, ſi Deus vellet ſimul conſeruare præſentem ſubſtantiam panis, non vnitam accidentibus. Ita ſentiunt prædicti Doctores, licet non tam diſtincte mentem ſuam declarent, videtur tamen res adeo clara, vt nulla appareat dubitandi ratio. Primo, quia nulla intercedit contradictio. Quod ita oſtendo,quia nec ratione ipſarum rerum, ſeu terminorum, id eſt,corporis Chriſti & ſubſtantiæ panis,nec ratione modi,ſeu actionis vel mutationis, per quam debet hic conſtitui Corpus Chriſti, intercedit hæc repugnantia: ergo reuera nulla eſt. Prior pars videtur per ſe euidens: Primo,quia etiam quantitatiuo modo non repugnat vnum corpus fieri intime præſens alteri,conſeruata illius ſubſtantia. Secundo,quia hic de facto quantitas corporis Chriſti fit intime præſens quantitati panis, illa manente & conſeruata, neque eſt ex parte ipſarum rerum repugnantia:ergo multo minus eſt inter ſubſtantias,ſi ſolas ipſas, & earum præſentias intimas conſideremus. Tertio, quia hic eſt ſubſtantia corporis Chriſti per modum ſubſtantiæ indiuiſibiliter præſens: Huiuſmodi autem præſentia indiuiſibilis ſubſtantiæ non repugnat, nec excludit formaliter præſentiam alterius ſubſtantiæ ab eodem loco ſeu ſpatio: hac enim ratione ſubſtantia Angeli poteſt eſſe præſens intime in quauis alia ſubſtantia,& materialis ſubſtantia ſi priuaretur quantitate, non excluderet aliam ſubſtantiam ex hoc loco, vbi ipſa eſt, quia hoc eſt, quod potiſsime facit quantitas naturæ ſuæ relicta: quibus rationibus conuincor ad dicendum, non ſolum de potentia Dei abſoluta,ſed etiam ex natura rei, ſi ſolum conſideremus vim præſentiæ & formalem incompaſsibilitatem abſtrahendo ab efficacia & veritate verborum, præſentiam corporis Chriſti non expellere formaliter ſubſtantiam panis phyſica expulſione, de quo latius dicam diſputatione ſequenti. Aliud membrum, ſcilicet,hoc non repugnare ex parte viæ,ſeu mutationis: probatur primo in genere, quia vt recte notauit Scotus, duæ partiales mutationes poſſunt hic intelligi, alia priuatiua, qua ſubſtantia panis tranſit ab eſſe ad nõ eſſe,alia poſitiua, qua corpus Chriſti ex non præſente fit præſens:ſed iſtæ non ſunt eſſentialiter connexæ, nec termini vnius,cum terminis alterius: ergo poſſunt ſeparari: ergo corpus Chriſti non neceſſario fit hic ex ſubſtantia panis,quia ſolum hic terminus à quo,eſt ſimpliciter neceſſarius in tali mutatione. Deinde magis in particulari, quia repugnantia conſtituebatur in hoc, quod ſi ſubſtantia panis nõ deſinit, nulla eſt actio,vel mutatio,per quam hic fiat corpus Chriſti:oſtendam duos modos eſſe poſsibiles,& quoniam ad diſputationem de trãſſubſtantiatione multum conferrent,eos diligenter explicabo.

Manente ſubſtantia panis poſſet Chriſtus illi intime adeſſe per actionẽ ſubſtantialem.

Dico ergo tertio,potuiſſe Chriſtum fieri ſubſtantialiter præſentem intra panem per actionem ſubſtantialem per ſe primo terminatam ad ſubſtantiam corporis Chriſti per modum creationis, vel conſeruationis,ad quam talis præſentia conſequatur. Probatur,nam ſi Chriſti corpus alibi non exiſteret, poſſet creari à Deo cum noua præſentia locali abſque alterius rei deſitione:ergo etiam poſſet creari hic,intra ſubſtantiam panis, cum hac præſentia ſacramentali, abſque deſitione ſubſtantiæ panis, quia, neque ex parte termini à quo,neque ex parte termini ad quem neque ex formali repugnantia ſubſtantiarum eſſet contradictio, vt oſtenſum eſt: ergo etiamſi corpus CHRISTI alibi exiſtat,poterit per ſimile genus actionis fieri præſens intra ſubſtantiam panis. Probo conſequentiam,quia eadem res poteſt duplici actione produci, aut conſeruari.vnde, licet ſupponatur exiſtens alicubi vna actione,poteſt alibi idẽ eſſe recipere per aliam actionẽ,quæ de ſe eſſet ſufficiens rei ꝓductio, ſi non ſupponeretur exiſtens, tunc autẽ non denominabitur productio, quia hæc vox, connotat ordinem ad terminum à quo,qui ſit priuatio, ſeu negatio ſimpliciter exiſtentiæ termini ad quem, quia produci ſignificat adduci de non eſſe ſimpliciter ad eſſe,ſed denominatur quaſi conſeruatio,quia conſeruatio eſt influxus eiuſdẽ eſſe,quod antea erat, & hoc conuenit illi actioni. Nec refert, quod conſeruatio propriiſsime eſt eadem actio cum productione,quatenus permanet & durat, influendo idem eſſe, quod in primo inſtanti produxit,vt conſtat ex Diuo Thoma prima parte, quæſtione 104.articulo primo ad quartum, quia etiam poteſt per nouam actionem conſeruari id, quod per alteram actionem fuerat productum, vt, ſi lumen productum ab vna lucerna conſeruaretur ab alia, & in hoc myſterio conſeruaret Deus quantitatem ſeparatam, alia actione ab illa,quæ antea fuerat producta:at vero ſicut fieri poteſt,etiam naturaliter,vt res conſeruetur per diſtinctam actionem à productione, ceſſante priori actione, ita, vt ſaltem ſupernaturaliter fieri poteſt, vt conſeruetur per nouam actionem abſque ceſſatione prioris. *D.Thom.*

Idem effectus à duab.cauſis totalibus ſimul poteſt produci ſupernaturaliter.

Quoniam vero ex hoc principio pendent, non ſolum ratio facta, ſed multa etiam dicenda de trãſſubſtantiatione,oportet illud fundare ac declarare. Primo igitur ponendum eſt ex Philoſophia, fieri poſſe diuina virtute, vt idem effectus ſimul à duabus cauſis totalibus producatur: dicuntur autem cauſæ totales,quando vnaquæq; actu efficit actione ſufficiente ad totum producendum,quas non repugnat fieri ſimul, quia vna non deſtruit aliam, neq; aliunde eſt ſpecialis repugnantia, aut implicatio contradictionis,vt ſuo loco oſtendimus.

Hoc autem fieri debet duabus actionibus diuerſis ac ſufficientibus ſigillatim.

Hinc fit ſecundo, vt ſi effectus fiat à duabus cauſis totalibus, neceſſarium eſſe, vt fiat duabus actionibus diuerſis, quia ſi cauſa eſt totalis,neceſſe eſt, vt dixi,actionem eſſe per ſe ſufficientem ad effectum, ita, vt quamuis alia & melior tolleretur, ex vi talis agentis & actionis, fieret effectus tam perfectus,& integer,ſicut ab vtraque producebatur: nam ſi cauſa non ſit huiuſmodi,non erit totalis, ſed partialis, cum indigeat conſortio, & adiutorio alterius: ergo neceſſe eſt, talem cauſam agere actione ꝓpria & integra,diſtincta ab actione totali alterius cauſæ.Patet conſequentia,tum quia actio dicit habitudinem intrinſecam ad agens, & ita ab illo pendet,vt in variato agente non poſsit variari actio, vt ſupra agentes de inſtrumentis declarauimus,tum etiam, quia vna deſtructa poteſt manere alia, & è contrario,quia poteſt vnum agens ceſſare ab agendo,alio perſeuerante in actione, & idem omnino eſſe in effectum influente:hoc autem ipſo, quod agens ceſſat ab agendo, perit eius actio, quia ſi antea agebat, & nunc non agit, neceſſe eſt, aliquam mutationem eſſe factam, vel in cauſa,vel in effectu, vel in actione: ſed non in cauſa, quæ per trãſeuntem actionem non mutatur, & præſertim quia ſuppono ceſſare ab actione per ſuſpenſionem diuini concurſus, neque in effectu,vt eſt res facta, quia ſuppono, integre conſeruari ab alia

alia cauſa totali:ergo in actione : Ergo poteſt vna actio deſinere,manente alia, & è conuerſo : ſunt ergo diſtinctæ.

Vnus effectus poteſt duplici actione totali conſeruari Ex quo vlterius concludo, ſicut poteſt vna res ab initio productionis ſuæ fieri à duobus agentibus duplici actione totali,ita, licet in principio producta ſit vna actione , poſſe deinceps duplici actione conſeruari : nam, ſi duæ illæ actiones poſſunt ſimul fieri & durare , cur non poterit vna poſt aliam incipere, & poſtea ſimul durare ? Præterea naturaliter fieri poteſt , vt res producta per vnam actionem,per aliam conſeruetur, ceſſante priori:cur ergo fieri non poterit per potentiam abſolutã Dei,vt res producta per vnam actionem ſimiliter conſeruetur per aliam actionem,non ceſſante priori ? Nam,ſi quæ eſſet repugnantia, maxime quia illæ duæ actiones ſimul durarent:ſed in hoc non eſt , quia poſſent ſimul à principio durare,vt oſtenſum eſt. *Obiectio.* Dices, quomodo poteſt intelligi noua actio,ſi nihil nouum facit in termino? actio enim non eſt ſine termino:ergo neque noua actio ſine nouo termino. *Solutio.* Reſpondetur , idem quæri poſſe quando eadem omnino res incipit conſeruari per nouam actionem,deſinente priori : vt ergo actio ſit noua,ſatis eſt,quod eadem res incipiat habere nouam dependentiam,quam antea non hebebat,etiãſi nouum eſſe non recipiat , ſed illud ipſum per influxum alterius cauſæ,& hoc ſenſu falſum eſt, nihil fieri in termino per illam actionem, ſi fieri late ſumatur, vt extendatur ad conſeruationem, & alium quemcunque influxum.

Res in vno loco producta poteſt in alio ſimul poni per actionem terminatam ad eius ſubſtantiam. Quarto hinc colligo, poſſe rem factam & exiſtentem in vno loco,de nouo in alio conſtitui per actionem nouam terminatam ad ſubſtantiale eſſe ipſius rei conſeruatæ in tali loco.Probatur,quia eadem res poteſt conſeruari duplici actione , vt dictum eſt : ergo cum poſsit ſimul poni in diuerſis locis (vt ſuppono) poterit in vno conſeruari per vnam actionem, & in alio per aliam. Probatur conſequentia, quia,cum duæ actiones , & inter ſe, & à termino ex natura rei diſtinguantur , poterit per vnam earum res fieri, & conſeruari in vno loco , & per aliam in alio.

Obiectio. Dices, talis actio per ſe primo terminatur ad ſubſtantiam, vt ſic abſtrahendo ab hoc vel illo loco : ergo neceſſario terminatur ad illam , vbicunque eſt : ergo etiam ſi res ſit in duobus locis, vel in vtroq; fiet aut conſeruabitur ſubſtantialiter per eandem actionem, vel ſi non ponatur duplex actio , vtraq; terminabitur ad rem ſecundum ſe. Et confirmatur non poſſe eſſe , niſi vnam, alias poſſet Deus,etiam in eodem loco conſeruare vnam rem duabus actionibus diſtinctis & totalibus. *Solutio.* Reſpondetur ad argumentum primo,diſtinguendo antecedẽs, nam actio ſubſtantialis poteſt dici abſtrahere ab hoc, vel illo loco, quia de ſe non poſtulat potius hunc, quam alium,& hoc ſenſu tranſeat antecedens, quia non eſt ad rem : alio modo poteſt dici abſtrahere, quia cum ſit actio, non magis eſt præſens in hoc loco , quam in alio, & hoc ſenſu eſt falſum,quia actio ſeu paſsio,aut dimanatio ſeu dependentia habet etiam ſuam præſentiam & neceſſario alicubi ſit , & tantum ponit effectum,vbi ipſa ſit,non eſt autem neceſſe , vt dixi,actionem eſſe in pluribus locis , etiamſi in illis ſit res facta, quia poteſt eſſe in illis , non vt eſt per illam actionem ſolam , ſed vt eſt, vel conſeruatur per plures:igitur in hoc modo productionis nulla eſt repugnantia. *Secunda.* Secundo admiſſo antecedenti in priori ſenſu,nulla eſt conſequentia : nam licet actio terminetur ad ſubſtantiam , & ideo neceſſarium ſit, ibi eſſe ſubſtantiam,vbi ſubſtantialiter eſt actio, per quam conſeruatur,quia,vt ſuppono , actio identice eſt in ipſo termino , & in illa entitate ratio eſſentialis, & prorſus inſeparabilis eſt illa , quæ conſtituit terminum in ſuo eſſe reali ſeu ſubſtantiali : ac deniq;,quia non poteſt actio influere in terminum , niſi vbi ipſa eſt,non tamen è contrario neceſſe eſt,vt , vbicunque eſt res facta per aliquam actionem,ibi ſit omnis actio per quam fit , vel conſeruatur. Cum enim actio ſit veluti modus rei,ad quam terminatur, & ex natura rei ab ea diſtinctus , nihil obſtat, quo minus alicubi ſit talis res , vbi non eſt illa actio, ſed alia, per quam eadem res ſit & conſeruatur,vt enim ſupra oſtendimus,poteſt res in vno loco carere aliquo modo exiſtendi,quo non caret in alio , quando modus ex natura rei ab ea diſtinguitur. Quæ omnia aperte confirmantur in ordine ad tempus ſeu durationem,quia,licet , quando durat actio, duret terminus per illam factus , tamen è contrario fieri poteſt, vt, ceſſante actione conſeruante , res nihilominus duret, & conſeruetur per aliam actionem , vt patet in lumine producto ab vna lucerna , & conſeruato ab alia: ergo ſicut hæc poſſunt tempore ſeparari,ita & loco.

Ad confirmationem reſpondetur , concedendo ſequelam : nam ſicut Deus poteſt efficere eundem effectum per duas cauſas ſecundas totales : ita poſſet ſe ſolo eundem effectum facere per duas actiones totales,quia,quod poteſt facere per cauſas ſecundas efficientes , poteſt ſe ſolo præſtare. *Obiectio.* Dices, quando concurrunt duæ cauſæ ſecundæ, habent actiones , vnde diſtinguãtur: at vero reſpectu ipſius ſolius Dei minime. *Solutio* Reſpondeo , ad hoc ſufficere eminentiam diuinæ virtutis, quæ efficaciam habet ad agendum pluribus actionibus inter ſe diſtinctis : ſicut poteſt Deus creare rem vnam vna actione & annihilare illam , ac poſtea eam reproducere alia actione diſtincta,quia ad agendum hac vel illa actione,non determinatur à loco,tempore,vel circumſtantiis,ſed à ſua libera voluntate.Addo,ad præſentem difficultatem non refert hoc,ſed ſatis eſſe,quod in vno loco poſsit res immediate conſeruari à ſolo Deo , in alio vero fieri ſeu conſeruari medio inſtrumento creato: nam hoc ſatis eſt , vt oporteat actiones eſſe diſtinctas,vt tractando de actione ſacramentorum in genere latius diximus.

Vltimo ex his colligitur primus modus , quo fieri potuit præſens hæc ſubſtantia corporis Chriſti abſq; deſitione ſubſtantiæ panis, ſcilicet , per modum productionis,ſeu cõſeruationis ſubſtantialis hic factæ de nouo:ex qua non ſequitur deſitio panis, nam cum iſtæ ſint duæ veluti mutationes partiales, altera priuatiua , altera poſitiua, circa res omnino diſtinctas:poteſt per diuinam potentiam vna ab alia ſeparari.Nec exiſtimo Diuum Thomam hoc negaſſe, ſed ſub conuerſione , hanc actionem comprehendiſſe, quia reuera, propria ac ſubſtantialis conuerſio non eſt ſine huiuſmodi actione , vt infra oſtendam : imo hæc actio eſt potiſsima, quæ in conuerſione intercedit : ſicut , ſi Deus introduceret formam ignis in ligno, efficiendo , vt forma ligni non recederet , illa actio quamuis tunc non conuerteret lignum in ignem,tamen, de ſe eſſet cõuerſiua,& ita nomine conuerſionis comprehenderetur : ſic igitur in præſenti intelligi poteſt D.Thom.quomodo autem cum hac expoſitione conſonent cætera , quæ docet,dicam in ſequentibus.

Concluſio. Dico quarto , de potentia Dei abſoluta potuiſſe fieri præſens corpus Chriſti in hoc ſacramento , conſeruata ſubſtantia panis per actionem ſeu mutationem accidentalem,ſcilicet , per actionem adductiuam,ſeu mutatiuam quaſi localem,id eſt, per quam tantum acquiratur illa præſentia realis , per quam Chriſtus dicitur eſſe hic. Quod oſtendo primo , quia hæc præſentia realis,quã habet corpus Chriſti in hoc ſecramento , & modus realis & accidentalis ipſius corporis,habens ſimilitudinem , ſeu proportionem cum Vbi : ſed hic modus eſt per ſe primo producibilis per actionem per ſe, & formaliter ad ipſum terminatam , ſicut ſupra etiam dixi , & conſtat à ſimili de motu locali, & eius termino : imo etiam pa-

tet in

tet in mutatione locali, quæ quotidie fit in corpore Chriſti iam exiſtente ſub ſpeciebus : ergo potuiſſet à principio hic conſtitui per ſimilem mutationem , non excludendo ſubſtantiam panis , quia cum illa non habet neceſſariam aut formalem repugnantiam, vt patet ex dictis in prima concluſione. Secundo ſpecialius id probatur excludendo difficultates , quæ hic ſequi videbantur, quia , ſi aliquid obſtaret, maxime quod Chriſtus acquirit hanc præſentiam non amittendo illam, quam habet in cœlo , ſed hoc non obſtat, vt patet euidentibus exemplis naturalibus: Angelus enim exiſtens in loco inadæquato acquirit de nouo præſentiam in alia parte loci , non amittendo priorem, vnde intelligitur, dari poſſe mutationem localem acquirendi locum abſque mutatione amittendi locum, ſimiliter anima hominis per nutritionem acquirit nouam præſentiam & vnionem partialem nõ amittendo priorem. Ratio à priori eſt, quia quod mobile deſerat vnum locum, quando alium acquirit, ex eo tantum prouenit, quod non poteſt eſſe ſimul in diuerſis locis: Nam, ſi poſsit, non erunt termini inter ſe repugnantes, & ideo ad vnum acquirendum, non erit neceſſarium alium deſerere, vt patet in dictis exemplis de Angelo & anima , ſed in noſtro propoſito, hæc præſentia ſacramentalis nõ repugnat cum locali, quæ eſt in cœlo , nec cum alia ſacramentali, quæ eſt in alio loco, in ordine ad diuinam potentiam : ergo poteſt fieri per mutationem localem per ſe terminatam ad illam præſentiam in corpore Chriſti , abſque amiſsione alterius præſentiæ , vel Vbi : Nam cum hi termini non habeant inter ſe repugnantiam , acquiſitio vnius non repugnabit cum conſeruatione alterius. Et confirmatur: nam ſuppoſito , quod poſsit Deus ponere vnum corpus in duobus locis quantitatiue, poterit etiam corpus, quod iam eſt in vno loco, conſtituere in alio , ſolum de nouo faciendo in illo illud nouum Vbi , quo alibi acquirit abſque alia actione productiua ſubſtantiæ: Poteſt enim per eandem vtrobique conſeruari, ponendo illam in vtroque loco , vbi ponitur terminus , ſicut neceſſario dicendum eſt in angelo , & in anima exiſtente in toto, & in qualibet parte, & in eodem angelo, & in quouis corpore, quando localiter mouetur : eadem enim actione ſubſtantiali conſeruatur à Deo, quæ prout eſt in termino , ſequitur illum quocumque ierit, & ſimiliter deſinit eſſe in alio loco , quia corpus illum amittit. Si autem res ipſa poſſet in vtroque loco manere, etiam actio ſubſtantialis in vtroque conſtitueretur : Sola ergo mutatio localis per diuinam potentiam facta, ſufficeret ad acquirendum locum illum, non perdendo priorem, quia illi duo termini in ordine ad diuinam potentiam non repugnant : vnde illa mutatio non eſſet proprie inter terminos poſitiuos, ſcilicet, ex vno loco ad alium: ſed inter priuatiuos, ſcilicet, ex non eſſe ibi , ad eſſe ibi : ergo ſimiliter in præſenti myſterio fieri poterat, quia ſpecifica præſentiæ diuerſitas nihil refert, cum eadem ſit ratio & proportio inter mutationes & terminos.

Obiectio. Dices , poteſt aſsignari differentia , quia fortaſſe non poteſt corpus Chriſti eadem actione ſubſtantiali hic conſeruari, qua conſeruatur in cœlo , ſicut poteſt corpus in duobus locis quantitatiue exiſtens. *Solutio.* Reſpondeo , hoc eſſe per accidens ad præſentem quæſtionem, & ideo non eſſe hic examinãdum, quod tamen præſtabimus infra, tractantes de tranſſubſtantiatione , nam ad præſentem difficultatem ſufficit, quod præcedat , etiam ſi fingamus Chriſtum eſſe in cœlo eo modo , quo eſt in ſacramento, vel per eandem ſubſtantialem actionem. *Obiectio.* Neq; obſtat huic mutationi, quod per eandem acquiratur locus diſtans, *Solutio.* ſine tranſitu per medium: Nam hoc totum poteſt cadere ſub diuinam potentiam : imo multi cẽſent, Angelum id poſſe facere naturaliter: Quid ergo mirum, quod poſsit Deus idem facere in corporibus ? Præſertim, quia, cum in hac mutatione non deſeratur vnus locus ad acquirendum alium , non eſt proprie tranſitus à loco in locũ, in quo videatur requiri trãſitus per medium, ſed eſt quaſi ſimplex productio noui loci, ſiue nouæ præſentiæ in ſubiecto præexiſtente, ad quam non eſt neceſſarius tranſitus per medium, cum non comparetur ad priorem terminum tanquam ad terminum à quo. Dices: Comparatur tanquam ad ſubiectũ, quod inde adducitur, & ideo videtur debere adduci per medium. Reſpondetur, diuinam virtutem non eſſe ad hoc alligatam, cũ in illo modo non ſit repugnantia, vel implicatio, quia non fieret tunc mutatio ſucceſsiua, ſed ſimplex, ac momentanea acquiſitio vnius præſentiæ ſine amiſsione alterius.

Altera obiectio cum ſua ſolutione. Denique non obſtat , quod corpus Chriſti ſimul acquirat multas ex his præſentijs, hinc enim ſolum fit, debere etiã ibi intercedere mutationes diſtinctas pro diuerſitate terminorum, cum quibus identificãtur: omnes tamẽ eſſe poterunt eiuſdem rationis, ſcilicet, per modum mutationis localis acquiſitiuæ: ſicut enim non repugnat , idem corpus habere ſimul multas præſentias huiuſmodi, ita non repugnabit illas ſimul acquirere.

Vnde tandem concludo , per hoc genus mutationis potuiſſe hic poni corpus Chriſti , ſine deſitione ſubſtantiæ panis, quia neque ex formali ratione talis mutationis eſſentialiter requiritur illa deſitio , cum mutatio localis per ſe nõ tranſmutet ſubſtantias, neque ex ipſarum rerum incompoſsibilitate neceſſario ſequitur : oſtẽſum eſt enim non eſſe inter eas formalem repugnantiam, præſertim in ordine ad diuinam potentiam.

Reſponſio ad rationem & authoritatem Diui Thomæ. Ad rationem D. Thom. quatenus contra noſtram ſentẽtiam fieri poteſt : iam reſponſum eſt. Ad authoritatem eius fateor difficile reſponderi poſſe, non negando illam, quia, ſi dicamus, locutum eſſe proprio ac naturali motu locali, ac de propria conuerſione, non video quomodo ſufficienter numeret omnes modos poſsibiles, quibus præſentia corporis Chriſti fieri poterat , & conſequenter quomodo recte concludat, ſi vero cum Caietano, & Soto dicamus, locutum eſſe de abſoluta potentia , & non de ordinaria , non videtur vitari difficultas: nam, cum hoc myſterium per abſolutam Dei potentiam factum ſit, ſi non oſtenditur omnis alius modus impoſsibilis de potẽtia abſoluta, quomodo poteſt concludi , alium modum eſſe neceſſarium? Item cur dicemus, vnum modum magis, quam alium eſſe de potentia ordinaria , vel abſoluta, niſi quia Chriſtus voluit hoc modo potius facere, quam illo ? nam ſecundum ſe omnes ſunt ſupernaturales, & miraculoſi, & ſi Chriſtus elegiſſet alium ex poſitis à nobis, ille nec certe diceretur poſſibilis ſecundum legẽ ordinariam. Nihilominus tamen hæc expoſitio D. Thom. neceſſario eſt admittẽda : nam fere in omnibus articulis & quæſt. ſequentibus ſimilibus rationibus vtitur, quæ neceſſario ita explicandæ ſunt, vt videbimus: ſenſus ergo illius in tota hac materia fuit, primum, vt in tota hac materia nullum miraculum admittamus, quod in verbis, quibus conficitur, non neceſſario contineatur & inferatur ex illis, ac deinde, quo ad fieri poſsit, pauciora multiplicentur miracula. In præſenti ergo ſupponit ipſe, Deum non facere nouas rerum creationes, & ideo recte ſumit rem, quæ alicubi non eſt, ſolum poſſe ibi conſtitui per actionem localem, vel cõuerſionem, quia in rebus non inueniuntur alij modi, & cum alter illorum hic ſufficiat, non oportet addere noua miracula : comparando autem illos duos modos inter ſe, iudicauit D. Thomas plura multiplicari miracula, ſi ponatur, hoc fieri per mutationem localem, quod eſt probabile : examinabitur autem amplius diſputatione ſequente.

Ad argumẽtum Capreoli. Ad ſecundam rationem Capreoli reſpondeo, eſſe nullius momenti: quia corpus Chriſti nunc de facto eſt

eſt hic præſens per ſuam ſubſtantiam, & per ſuam quantitatem, non quantitatiue, ſed concomitantem ſubſtantiam, & imitantem illam in modo præſentiæ: ipſa tamen præſentia reuera ineſt in ipſa ſubſtantia, & quantitate: in vtraque tamen immediate, & hoc ſenſu dico, eſſe præſentem per ſuam ſubſtantiam & conſequenter quantitas. Ratio autem formalis exiſtendi hic, eſt ille intrinſecus modus præſentiæ, qui licet inſit quantitati, non tamen eſt quantitatiuus, quia non eſt connaturalis quantitati, ſed ſupernaturalis. Hoc autem totum dici poſſet, etiam ſi cum præſentia Chriſti maneret ſubſtantia panis. Cum autem dicit, ſubſtantiam ſecundum ſe abſtrahere à quantitate, & conſequenter ab actione, & conſequenter à præſentia, male infert in vtraq; conſequentia: Tum, quia ſubſtantia ſpiritualis per ſe eſt capax præſentiæ, etiam ſi nihil agat: Subſtantia autẽ materialis, quamuis naturaliter illam non habeat, niſi per quantitatẽ: tamen ſupernaturaliter poteſt illam recipere per ſe, & immediate, vel cum quãtitate, vel ſine illa, pro Dei arbitrio: Tum etiam, quia licet ſubſtantia materialis abſtrahens à quantitate, naturaliter non ſit capax actionis, tamen ſupernaturaliter poteſt illam habere, vt nunc de facto habet corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & poſſet habere, etiam ſi ibi maneret ſubſtantia, ſi aliunde ex parte actionis, vel termini non ponatur aliquid repugnans.

Ad argumẽtum Ferrar.

Ad tertium Ferrarienſis, quod eſt infirmius, reſpondetur, relationem præſentiæ non fundari in cõuerſione, quæ in inſtanti ſit, & tranſit, quæq; nõ tantum includit præſentię acquiſitionem, ſed etiam poſitionem alterius rei: quæ deſitio per accidens ſe habet ad hanc relationem, quæ per ſe, & immediate ſolum fundatur in modo exiſtendi corporis Chriſti, qui nunc ſit, vel reſultat per conuerſionem. Vnde, ſi ille idem modus per aliud genus actionis, vel mutationis fieret, eandem relationem fundaret: oſtenſum autem eſt, eundem modum præſentiæ poſſe fieri ſine conuerſione: ſicut corporibus, fundamentum elationis propinquitatis eſt ipſum Vbi: quod vero tale Vbi per ſe acquiſitũ ſit per motum localem, vel conſecutum per creationem, vel generationem, nihil refert ad relationem illam.

Ad argumẽtum Bonau.

Ad quartum Bonauenturæ & aliorum reſpondetur, corpus Chriſti incipere eſſe hic ſine mutatione, qua perdat aliquid eorum, quæ habet in cœlo, nõ tamẽ ſine mutatione, qua acquirat aliquid in ſacramẽto, & hanc mutationem poſſet ſeparare Deus à mutatione ſubſtantiæ panis, vt dictum eſt.

SECTIO II.

Vtrum de facto deſinat ſubſtantia panis ſub ſpeciebus, poſt conſecrationem.

In Euchariſtia manere ſubſtantiam panis ſimul & corpus Chriſti aſſerunt hæretici Guidmundus.

OMnes hæretici, qui negarunt præſentiam corporis Chriſti, affirmarunt, ſubſtantiam panis manere: ſed & Berengarius, poſtquam realem Chriſti præſentiam confiteri coactus eſt, in alium incidit errorem, vt Chriſtum ſimul cum ſubſtantia panis eſſe diceret: ita colligitur ex Guidmundo libro primo de hoc myſterio in principio, & fortaſſe, cum in prioribus Concilijs coactus eſſet præſentiam Chriſti fateri, poſtea in Concilio Romano ſub Gregorio ſeptimo etiam conuerſionem ſubſtantialem confiteri compulſus eſt, vt notat VValdenſis tomo tertio capitulo 43. & Laurentius Surius 3. tom. Conciliorum, in fine Concilij Romani, ſub Nicol. II. In quo errore aduertendum eſt, dupliciter affirmari potuiſſe. Primo, vt ſit ſenſus, corpus Chriſti eſſe ſimul cum ſubſtantia panis ſolum ſecundum intimã præſentiam & aliquam accidentalem habitudinem. Secundo, vt non ſolum ſint ſimul, ſed etiam ſubſtantia panis ſit ibi hypoſtatice vnita Chriſto: non conſtat autem, quo ſenſu Berengarius eum aſſeruerit: magis tamen videtur priorem ſenſum tenuiſſe, quem ferunt, ſecutum eſſe Valerianum illum, ad quem Anſelmus ſcripſit epiſtolas de fermentato & azymo, & de differentia ſacramentorum, vt refert VValdenſis ſupra capitulo 65. Et eundem errorem tenuit Ioan. Hus. Vt colligi poteſt ex Concilio Conſtantienſi ſeſſione decima quinta. Lutherus etiam, quem multi ex ſuis ſunt ſecuti, hanc hæreſim excitauit. Fundamentum horum eſſe potuit, quia ad veritatem verborum Chriſti, Hoc eſt corpus meum, &, Caro mea vere eſt cibus, & ſimilium ſatis eſt, Chriſtum eſſe pręſentem, quamuis ſubſtantia panis adſit. Ergo non eſt cur hoc negetur. Patet conſequentia, quia non ſunt miracula ſine neceſsitate multiplicanda. Hic autem nulla eſt neceſsitas, cum oſtenſum ſit, potuiſſe vtrãque ſubſtantiam ſimul manere: nec ad myſterium, neq; etiam ad finem myſterij, vel vtilitatis eius: nam ſola pręſentia Chriſti ad omnia ſufficit. Et confirmatur, primum, quia in Scriptura ſæpe hoc ſacramentum vocatur panis. Ioann. 6. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt: manet ergo panis, qui dicitur caro propter intimam coniunctionem & penetrationem, & ſicut ferrum ignitum ſolet vocari ignis. Quo exẽmplo vtitur Damaſc. lib. 4. de Fide. cap. 14. ſic Actor. 2. 1. ad Corinth. 10. Matth. 6. dicitur Panis quotidianus, vt exponunt Cypr. de oratione Dominica: & Auguſt. lib. 2. de ſermone Domini, cap. 12. & Damaſc. ſupra. Confirmatur ſecundo teſtimonijs Patrum, in quibus tria ſunt, quæ videntur difficultatem habere. Primũ eſt Gelaſ. lib. 2. cont. Eutyche. in fine, Sacramenti (inquit) corpus & ſanguinis Chriſti diuina res eſt, & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia vel natura panis & vini. Alterum eſt Chryſoſt. epiſt. ad Cæſar. monach. vbi inquit. Poſt conſecrationem liberari panem ab appellatione panis, & dignum fieri appellatione Dominici corporis etiã ſi natura panis in ipſo permaneat. Tertium eſt Theod. dial. 1. nõ longe à principio. Symbola & ſigna quæ videntur, nomine corporis & ſanguinis honorauit, non naturam mutans, ſed naturæ gratiam adijciens. Et alia verba ſimilia ex dial. 2. tractauimus ſupra, diſput. 8. ſect. 4.

Damaſcen. Actor. 2. 1. Corint. 10. Matth 6. Cyprian. Auguſt. Gelaſius. Chryſoſt. Theodor.

Alius error dicentium Chriſtum in Euchariſtia vniri hypoſtatice panis natura.

Secundus error affirmat, manere naturam ſubſtantialem panis, non autem eius ſuppoſitum, ſed illam naturam hypoſtatice vniri Chriſto. Huius authorem fuiſſe Iohann. quendam Pariſienſem refert VValdenſ. ſuprà; & ſunt, qui exiſtiment. Rupertum Abbatem fuiſſe huius ſententiæ authorem, quia in libro de diuinis officijs, qui illi tribuuntur, lib. 2. c. 9. inuenitur hic error: author autem illius operis, licet prius ignoratus fuerit, & poſtea exiſtimatus fuerit fuiſſe Valeran. vt patet ex VValdenſ. ſupra cap. 47. & 93. tamen reuera fuit Rupertus, vt conſtat ex Trithemio, & ex communi omnium conſenſu: in prædicto autem capite habentur eadem, quæ VValdenſ. Valerano tribuit: & licet ipſe Valeranum referat in ſenſu primi erroris: tamen verba Ruperti potius videntur hunc poſteriorem indicare. Adde, quod eodem lib. 2. cap. 2. ſic inquit. Nec duo corpora dicuntur, aut ſunt, hoc, quod de altari, & hoc, quod acceptum eſt de vtero Virginis, quia videl. vnum idemque Verbum ſurſum eſt in carne & hic in pane. Circa quæ verba aduertendum eſt, hunc errorem tribus modis, potuiſſe affirmari. Primo, quod hic ſit caro Chriſti, & illi immediate vniatur hypoſtatice panis ſubſtantia; Verbo autem media carne, & hoc modo videtur aſſeruiſſe hunc errorem. Ioan. Pariſienſ. Secundo, quod hic ſit caro Chriſti; panis vero natura nõ vniatur illi immediate, ſed Verbo, & ita maneant inter ſe vnitæ hypoſtatice, & hunc ſenſum à nemine explicatum inuenio, licet inſinuetur à Ruperto in aliquibus locis citandis. Tertio, quod caro Chriſti humana, reuera, non ſit hic, ſed ſola natura panis aſſumpta

VValdenſ. Sur.

ſumpta hypoſtatice à Verbo, ratione cuius vnionis dicatur corpus Chriſti, & hunc ſenſum videtur indicare Rupert. in citatis verbis, & in aliis, quæ ſubiūgit, Vnitas Verbi vnitatem efficit ſacrificij: ſimiliter n. vnum verbum, & olim carnem de Maria Virgine ſumpſit, & nunc de altari ſalutarem hoſtiam accipit, & in dicto c. 9. Verbum, quod humanam acceperat naturam, idem in carne manens panis & vini accipiebat ſubſtātiam, vita media panem cum ſua carne, & vini cum ſuo iungebat ſanguine. Vbi ſentit, panem & carnem Chriſti vniri inter ſe, medio Verbo. Idem l. 5. in Ioan. circa illa verba. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita. Sicut Verbum caro factum eſt, non mutatum in carnem: ita Verbum caro factum, panis viſibilis fit, non mutatū in panem, ſed aſſumendo, & in vnitatem perſonæ ſuæ transferendo panem, & lib. 2. in Exo. c. 10. Totum attribuatis operationi Spiritus S. cuius effectus nō eſt deſtruere, vel corrumpere ſubſtantiam, q̄ in ſuos vſus aſſumit ſubſtantiæ bono permanenti, quod erat, inuiſibiliter adiicere, quod non erat, ſicut naturam humanam non deſtruxit, quādo eam aſſumpſit, ſic ſubſtantia panis & vini, ſecundum exteriorem ſpeciem, quinque ſenſibus ſubiectam non mutat aut deſtruit, cum eidem Verbo in vnitatē corporis eiuſdem, quod in cruce pepēdit, & ſanguinis, quem de latere ſuo fudit, iſta coniungit. Picus etiam Mirādul. in Apol. q. 6. quamuis abſolute hunc errorem nō defendat, exiſtimat tamē, non repugnare Scripturis, & abſtrahendo à Conciliis, & Patribus, eſſe ſufficientem ad omnia, quæ Scriptura dicit de hoc myſterio, & hoc videtur eſſe fundamentum potiſsimum huius ſententiæ, quia veritas illorum verborum, Hoc eſt corpus meum, propriiſsime ſaluatur hoc modo. Et confirmatur, quia Sancti Patres in hunc modū videntur explicare interdum hoc myſterium. Euſeb. Emiſ. Hom. 5. de Paſch. Ambroſ. lib. 4. de ſacramentis, c. 4. Iuſtin. Apolog. 2. Sicut per Verbum Dei caro factum, Ieſus Chriſtus carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit: ſic etiam per verbum precationis, ſacratam ab ipſo alimoniam illius Incarnati Ieſu carnē, & ſanguinem eſſe didicimus. Difficilius Damaſc. li. 4. c. 14. Quoniam ita fert hominum vſus atque conſuetudo, vt panem edant, vinumque & aquam bibant, idcirco diuinitatem ſuam cum ipſis coniunxit, eaque corpus & ſanguinem ſuum fecit. Alia refert Claudius repetitione octaua, capitulo quarto. Rurſus confirmatur, quia inter Chriſtum & panem eſt idiomatum communicatio: ipſe enim Chriſtus dicitur panis, & panis dicitur caro Chriſti: Ex hac autem communicatione hypoſtaticam vnionem in myſterio Incarnationis colligimus.

Picus Mirādulanus. *Ambroſ.* *Iuſtinus.* *Damaſc.*

Subſtātia panis & vini nō eſt in Euchariſtia vnita Verbo diuino. *Durand.* *Paludan.*

Dicendum eſt ergo primo: panis ſubſtantiam non manere in hoc ſacramento vnitam hypoſtatice verbo Dei. Hæc concluſio eſt de fide, quam teſtimoniis ſtatim confirmabimus. Rationibus vero late illam confirmat Durandus diſtinctione 10. quæſt. 1. Paludanus diſtinctione 11. quæſtione 2. Probatur tamen breuiter, quia, vel illa vnio facta eſſet immediate inter ſubſtantialem naturam panis, & Verbum, aut inter corpus Chriſti, & naturam panis: At neutrum dici poteſt. Probatur prior pars, primo, quia alias ita eſſet Verbum impanatum, ſicut fuit incarnatum; quod eſt abſurdiſsimum, & inauditum in Scripturis & Patribus. Quis enim dicat, Verbum tam vere ac proprie eſſe panem, ſicut eſt homo? & cum in natura humana ſemel tātum incarnatum fuerit, in natura panis quotidie impanari? Secundo, interrogo, ad quid ponatur hæc hypoſtatica vnio, inter panem & Verbum? Dices, vt ſit vera illa locutio: Hoc eſt corpus meum: nam ibi deſignatur panis, vnde neceſſe eſt, vt adſit: vt autem illi cōuenire poſsit tale prædicatum, neceſſarium eſt eſſe vnitum Verbo. Sed contra, quia, ſi propter hanc ſolum vnionem eſſet vera locutio: Hoc eſt corpus meum, ergo ex vi illorum verborum non eſſet hic realiter pręſens corpus humanū Chriſti: nam, ſi illud, Hoc, deſignat panem, qui dicitur corpus Chriſti, propter hanc vnionem, eodem modo dici poſſet, etiam ſi corpus humanum Chriſti hic nō adeſſet: conſequens autem eſt hęreticum, vt ſupra oſtēſum eſt, & repugnat verbis à Chriſto ſubiūctis, Quod pro vobis tradetur: quia etiam ſi panis fuiſſet aſſumptus, non poſſet dici corpus, quod pro nobis traditū eſt in cruce. Niſi fortaſſe aliquis dicat, illud verbum, tradetur, nō eſſe referendum ad paſsionem, ſed ad ipſam ſacramentalem diſtributionem. Quod poſſet quidem accommodari Luc. dicenti: Quod pro vobis datur. Sed nihilominus prior ſenſus eſt verior, magiſque à Chriſto intentus, vt ex ipſo myſterio, & ex omnibus Patribus conſtat, atque ex verbis illis Ioan. 6. Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: nam propter ſolam vnionem in eodem ſuppoſito nō poſſet panis appellari caro: ſicut non poteſt corpus Chriſti appellari anima. Ac præterea ex verbis calicis, Hic eſt ſanguis meus, euidentius hoc conſtat: nam, licet vinum eſſet hypoſtatice vnitum Verbo, non poſſet dici ſanguis Chriſti propter ſolam vnionem, ſicut caput Chriſti non poteſt dici pes, vel manus eius, licet omnia ſint immediate vnita Verbo: quia hæ voces, quæ ſignificant partes, nō ſupponunt pro ſuppoſito, in quo fit idiomatum communicatio. Et eadem ratione, licet Verbum aſſumeret duas naturas, Angelicam, verbi gratia, & humanam, non poſſet vna de alia prædicari, licet inter concreta eſſet communicatio idiomatum: ergo ad veritatem illorum verborū neceſſaria eſt realis præſentia ſanguinis, & corporis. Quod ſi dicas, eſſe quidem hæc realiter præſentia ſimul tamen vnita pani in eadem perſona: hoc facile excluditur, tum ratione facta de vnione hypoſtatica: tū quia tollitur hoc modo omnis ratio tranſſubſtantiationis, & conuerſionis, contra doctrinā Eccleſiæ: tum etiam, quia ex illo errore ſequitur, ad veritatem horum verborum præciſe, Hoc eſt corpus meum, nō eſſe neceſſariam realem pręſentiam corporis Chriſti, quod eſt contra fidem. Quocirca ille ſenſus explicatus iuxta dictum errorē omnino eſt falſus atque confictus: imo in rigore non eſt verus propter ſolam vnionem hypoſtaticam vtriuſque naturæ in Verbo Dei, vt partim ex dictis conſtat, & ex dicendis circa ſecundam concluſionem magis declarabitur.

Poſterior pars, ſcilicet, non potuiſſe ſubſtantiam panis vniri hypoſtatice Verbo diuino, medio corpore Chriſti, probatur primo rationibus illis generalibus, quia alia vnio hypoſtatica præter Incarnationem, inaudita eſt, tum, quia hoc modo tollitur conuerſio, & tranſſubſtantiatio: tum etiam, quia neque illa vnio ſatis eſſet, vt panis diceretur corpus Chriſti, aut vinum ſanguis. Secundo, ſpeciali ac propria ratione: quia vnio hypoſtatica non fit in natura, ſed in perſona, ſeu ſubſiſtentia: in Chriſto autem homine abſtracta ſeu præciſa ſubſtantia Verbi, nulla manet ſubſiſtentia in humana natura, ſed ſola natura: ergo non poteſt fieri vnio hypoſtatica immediate in tali natura, ſeu in corpore, aut in partibus eius: ſed, ſi aliqua fit, neceſſe eſt, vt immediate fiat in ſubſiſtentia Verbi, tanquam in termino vnionis, vt prior dicendi mod⁹ afferebat, qui improbatus eſt.

2. Concluſio de fide. Subſtātia panis & vini nullo modo manet in hoc ſacramento. *Magiſter.*

Dico ſecundo, ſubſtantia panis, vel ſuppoſitum eius nullo modo manet in hoc ſacramento. Hanc concluſionem docuerunt omnes Scholaſtici cum D. Thom. hic, & Magiſt. in 4. d. 10. & 11. quæ etiam eſt ab Eccleſia definita de fide, primum in Conciliis congregatis contra Berēgarium, de quibus ſupra dictum eſt. Solum eſt in eis conſiderandū, in prioribus Conciliis non fuiſſe hoc tam aperte declaratum: quia Berengarius nondum mentem ſuam, & errorem hunc ſatis prodiderat: poſtea vero ad retractandum hunc errorem coactus eſt in Concil. Romano ſub Gregor. VII. conuerſionem ſubſtantialem expreſſe confiteri, vt notarunt VValdenſ. tom. 2. de ſacram. c. 43. Surius 3. tom. Concil. in Scholio ad Concil. Rom. ſub Nicol. II. Aper-

Conc Rom. *VValdenſ.* *Surius.*

Conc. Later. II. Apertius hanc tradidit veritatem Conc. Lateran. ſub Innoc. III. & habetur in cap. Firmiter, de Summ. Trinit & fide Cathol. Deinde in Conſtantienſi, ſeſſ. 8. vbi damnantur errores VVilcef. dicentis manere in Euchariſtia ſubſtantiam panis & vini, & accidentia panis non eſſe ſine ſubiecto. Refert etiam Ioann. *Cochlæus.* Cochlæus in hiſtoria Huſsitarum, libr. 1. anno 1413. fuiſſe congregatum Concil. Romanum contra Ioan. Hus: & eoſdem errores in eo fuiſſe damnatos. Idem tradit Concil. Florent. in Literis vnionis, & Trident. ſeſſ. 13. cap. 4. & Can. 2. Secundo probatur hæc veritas ex Sanctis Patribus: omnes enim qui nomine conuerſionis, transmutationis, vel tranſſubſtãtiationis, vſi ſunt, hanc veritatem ſupponunt: citabimus autẽ illos diſputatione ſequente. Expreſsiora vero teſti- *Irenæus.* monia ſunt ſequentia. Primum, Irenæi libr. 4. cap. 34. Qui eſt antea panis, percipiens inuocationem Dei, iã non communis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrena, & cæleſti: i. ex corpore Chri- *Iuſtinus.* ſti: & accidentibus panis. Secundo, Iuſtin. Apol. 2. in fine, Non vt vulgarem panem, & commune poculum hæc ſumimus: & infra dicit hæc mutari per verbum *Cyril. Hier.* precationis. Tertio, Cyril. Hieroſ. Catech. 3. myſtag. Hoc ſciens, ac pro certiſsimo habens, panem hunc, q videtur, non eſſe panem, ẽt ſi guſtus panẽ eſſe ſentiat. *Chryſoſt.* Quarto, Chryſ. Hom. de Euchar. in encœniis, Num vides panem? num vinum? num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum vadit? abſit: ne ſic cogites, &c. Quibus eui- *Greg. Nyſ.* denter hanc veritatem confirmat. Quinto, Greg. Niſ. lib. de Sancto baptiſmo, non longe ab initio. Panis iſte panis eſt in initio communis: ſed vbi eum myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti dicitur & eſt. Euſ. *Euſeb Emiſ.* Emiſſ. Hom. 1. de Paſchate, Antequam conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & vini: poſt verba autẽ Chriſti, corpus & ſanguis eius eſt: nec dubitet quiſquam nutu potentiæ, & præſentiæ maieſtatis, in Dominici corporis tranſire poſſe naturam, cum ipſum hominẽ videat artificio cœleſtis miſericordiæ Chriſti corpus *Ambroſ.* effectum. Septimo, Ambroſ. de ſacram. cap. 4. Panis hic, panis eſt ante verba ſacramentorum: ſed vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti, & lib. de myſter. cap. 19. Probemus igitur, non hoc eſſe, quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit, maioremq́ue vim eſſe benedictionis, q̃ naturæ: quia benedictione ipſa natura mutatur. Et in c. Omnia, de Conſecrat. d. 2. ex Ambr. hæc verba referuntur, Licet figura panis & vini hic ſit, nihil tamen aliud, q̃ corpus Chriſti & ſanguis poſt conſecrationem credendũ eſt. Quæ licet non ad verbum, in ſententia ſumpta ſunt *Auguſt.* ex lib. 4. de ſacr. c. 4. & 5. & l. 6. c. 1. Octauo, Aug. in c. vtrum ſub figura, de Conſecr. diſt. 2. Fideliter fatemur ante conſecrationem panem eſſe, & vinum, ꝙ natura formauit: poſt conſecrationem vero carnem Chriſti, & ſanguinem eſſe, quod benedictio conſecrauit. Et ſer. 28. de verbis Domini. Ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicitur: vbi Chriſti verba deprõpta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur: & ibid. ait vocari hunc panem, non communem, ſed ſuperſubſtantialem. Sunt ẽt optima verba Auguſtini, *VValdenſ.* quæ refert, & ſe vidiſſe teſtatur VValdenſ. to. 1. de ſac. c. 83. ex tractatu Aug. de corpore & ſanguine Domini. Nec dubitare debet aliquis, quod panis & vinũ mutantur in veram ſubſtantiam Chriſti, ita vt nõ remaneat ſubſtantia panis vel vini. Nono, Remig. Pſal. 21. *S. Remig.* Panis, inquit, & vinum à Chriſtiana veritate dicuntur, non ꝙ naturam panis, & vini poſt conſecrationẽ *Beda.* retineant, ſed ꝙ nutriant. Decimo Beda li. de myſter. Miſſæ, Ibi forma panis videtur, vbi ſubſtantia panis *Bernard.* nõ eſt. Vndecimo, Bernard. de Cœna Domini, Hoſtia, q̃ vides, iam non eſt panis, ſed caro mea: ſimiliter liquor iſte, quem vides iam non eſt vinum, ſed ſanguis meus: quemadmodum illic ſpecies cernuntur, quarũ res vel ſubſtantiæ ibi non eſſe creduntur: ſic res veraciter, & ſubſtantialiter creditur, cuius ſpecies nõ cer- *Petrus Cluniac.* nitur. Deniq́ Petrus Cluniacen. contra Petrobruſianos, dicit: reſeruari ſpecies panis, & vini, Vt appareat in ipſo ſacramento panis, & vinum quod non eſt & lateat oculos carnis caro & ſanguis, quod eſt. Vnde *Claudius. Ruard.* Claud. repetit. 9. Ruard. artic. 4. Alan. libr. 2. capit. 34. Bellarm. lib. 3. cap. 18. & ſeq.

Alanus. Bellarm. Tertio, fundamentum huius fidei ſumitur à grauioribus Theologis ex verbis Chriſti: Hoc eſt corpus *D. Thomas.* meum, vt videre licet in D. Thoma hic, & in 5. contra Gentes capite 63. & in 4. diſtinctio 11. quæſt. 1. & aliis Theologis ibi, vno vel alio exceptis, & in aliis recentioribus, & ab omnibus ita explicatur: Quia, ſi maneret panis, finita conſecratione, non poſſet vere dici, Hoc, quod in manibus habent, eſſe corpus Chriſti, ſed ſolum dicere potuiſſet Chriſtus: Hic eſt corpus meum: illud enim pronomen hoc, quod ſubſtantiale eſt, præſertim ſubſtantiue ſumptum, non poteſt per aduerbium locale explicari, quia non eſſet expoſitio ſed corruptio propriæ ſignificationis vocis: Non ergo deſignat locum, ſed ſubſtantiam præſentem, & ſub accidentibus contentam: ergo, ſi ibi maneret ſubſtantia panis, ex vi ſuæ ſignificationis deſignaret illam: Ergo reddetur tota propoſitio falſa, quia falſum eſt dicere, panem eſſe corpus Chriſti, ſola enim intima præſentia non ſatis eſt, vt vnum poſsit de alio vere prædicari. Quando enim Chriſtus exiuit de vtero, vel de ſepulchro, intime erat præſens cum lapide, quando in illo erat penetratiue, & tamen non poterat vere dici, ſignato lapide, Hoc eſt corpus Chriſti: Ergo etiam ſi intercederet aliqua vnio, ſi illa non eſſet hypoſtatica, non ſatis eſſet ad veritatem, & proprietatem illius ſermonis, vt anima non dicitur corpus, nec ſignato corpore vere dici poteſt, hoc eſt anima, etiam ſi intime ſit illi præſens & vnita, quia ſi nõ ſit identitas inter Prædicatum, & Subiectum ſaltem in ſuppoſito, pro quo vtrumq́ ſupponit, non poteſt vere vnum prędicari de alio, vt in Dialectica eſt, principium per ſe notum, & in Theologia fides myſterij Incarnationis hoc principio potiſsimum nititur, & multa etiam, quæ ad myſterium Trinitatis ſpectant, & de hoc myſterio idem oſtenſum eſt ſupra diſput. 8. vbi excluſimus metaphoras, ac improprias interpretationes, ad quas etiam hoc loco hæretici recurrunt, in quibus refellendis, quia eiuſdem rationis ſunt, amplius immorari non expedit.

Scotus. Durand. Paludan. Sed hæc ratio non conuincit Scotum in quarto diſtinctio. 11. quæſt. 3. nec Durandum quæſt. prima, nu. 14. nec Paludan. quæſt. num. 24. dicunt enim, quamuis ſub ſpeciebus maneret ſubſtantia panis, dummodo cum illa ſimul adeſſet ſubſtantia corporis Chriſti vere ac proprie potuiſſe à Chriſto dici: Hoc eſt corpus meum: quia potuiſſet per illud, ꝓnomen deſignari id, quod ſpecieb. continetur, & illud reuera eſſet corpus Chriſti, quamuis etiam eſſet ſubſtantia panis. Quod ſi dicas facta illa hypotheſi non ſolum corpus eſſet contentum ſub ſpeciebus, ſed etiam aggregatum ex corpore & ſubſtantia panis: hoc autem totum aggregatum non poſſe vere dici corpus Chriſti: reſpondebunt: non oportere, vt hoc pronomine demonſtretur totum id, quod ſub ſenſibilibus accidentibus continetur, ſed ex intentione loquentis poſſe, ſalua omni proprietate, & veritate verborum, quando res plures ſub eiſdem accidentibus continentur, definiri, ac determinari pronomen illud ad deſignandam vnam: & non aliam rem: præſertim quando ea res, quæ ſignatur, eſt præcipua, & maioris æſtimationis, ſicut, ſignato marſupio, vere dicimus, hoc eſt aurum, quamuis aliquid argenti ibi etiam incluſum ſit. Adde, quando ſubſtantia vna intra aliam continetur, recte deſignari pronomine, hoc, etiam ſi ſola ſubſtantia continens per ſua accidentia ſenſibus obiiciatur, vt prædictis exemplis conſtat. Poſſet autem hic manere ſubſtantia panis, & intra illam contineri corpus Chriſti, atque ita in ea, ſeu per eam deſignari. Sed horum authorum ſententia & multum fauet huius temporis hæreticis, & nullo modo defen-

Trident. defendi poteſt: Nam Concilium Tridentinum ſeſſio. 13. cap. 4. expreſſe probauit, prædictum fundamentũ & verborum Chriſti expoſitionem dicens: Quoniam Chriſtus redemptor noſter, corpus id, quod ſub ſpeciebus panis offerebat, vere eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis, &c. Quibus verbis aperte docet, ex veritate verborum Chriſti collegiſſe Eccleſiam deſitionem ſubſtãtiæ panis: ergo ex veritate verborum, prout ab Eccleſia intellecta ſunt, colligitur abſentia panis. Et cõfirmatur, quia ſi nec ſola præſentia ſacramenti corporis Chriſti, nec veritatis verborum eius abſentiam panis poſtularent, gratis & ſine fundamẽto videretur hoc aſſertum ac perſuaſum Eccleſiæ.

Scoti & aliorum ſententia de inefficacia verborum conſecrationis ad conuertendũ panẽ in Chriſtum expungitur.

Euaſio. Dici tamen poteſt, Eccleſiam non fundari in veritate verborum ſecundum omnem ſenſum, quem habere poſſunt per ſe, & nude ſumpta, ſed ſecundum illum ſenſum, quem Eccleſia intellexit. *Impugnatur.* Sed licet hoc ſit probabile, nihilominus veriſſimum etiam eſt, Eccleſiam interpretatam eſſe illa verba in ſenſu maxime proprio, quem verba præ ſe ferunt. Vt autem intelligatur vis huius rationis, & ſatisfiat obiectionibus, ſupponendum inprimis eſt, illud pronomen hoc, applicari poſſe, vel ad rem, quæ natura ſua, aut ex arte & vſu aliam continet, & tũc in propria ſignificatione deſignare poſſe ſubſtantiam contentam ſub alia ſubſtantia, vt patet in exemplo adducto de marſupio, & idem eſt de dolio, cum dicimus, hoc eſt vinum, vel oleum, interdum vero applicatur rei ſeu ſubſtantiæ, quæ non eſt apta continere aliam, vt eſt, verbi gratia, triticum, & res ſimilis, & tunc ex vi & proprietate ſua, deſignat illam ſubſtantiam, quæ proxime ſub illis accidentibus continetur, neq; poteſt aliam deſignare, ſermonis proprietate, ac veritate retenta: quia vt ſupra diximus, pronomen hoc, prout in hac forma vſurpatur, eſt ſignum ſenſibile demonſtrans rem ad ſenſum, & non indicat directe & proprie ipſa accidentia (niſi fortaſſe Prædicatum interdum hoc requirat) ſed demonſtrat ſubſtantiam materialem, ſub accidentibus latentem, ac proxime ſub illis contentam. Vnde, quando talis ſubſtantia de ſe non eſt apta ad continendam aliam, nec accidentia nata ſunt continere talem ſubſtantiam, ex vi illius vocis deſignatur illa ſubſtantia, quæ ſub talibus accidentibus continetur: Cum ergo panis de ſe non ſit res apta nata ad continendam aliam, neque in hunc vſum aſſumi ſoleat, ſi ſub accidentibus illius adeſt ſubſtantia panis, illa demonſtratur ex vi & proprietate talis pronominis. Et declaratur: nam ſi quis in pomo, aurum includeret, & deinde diceret, hoc eſt aurum, in proprio & ſimplici ſermone non cenſeretur verum dicere, quia, cum pomum non ſit de ſe res apta, nec vſurpata ad continendam aliam, abſolute cenſeretur demonſtrare id, quod proxime ſub accidentibus pomi continetur, ſimile autem eſt in præſente.

Replica. Dices, hoc argumento probaretur, non poſſe vllo modo deſignari in proprietate ſermonis, corpus Chriſti ſub ratione ſubſtantiæ contentæ ſub his accidentibus, quia illud pronomen natura & vi ſua deſignat ſubſtantiam, quæ ſit proprium ſubiectum illorum accidentium: hæc enim eſt vſitata ſignificatio, & intelligentia illius vocis. *Reſponſio.* Reſpondetur, hinc potius confirmari, quod intendimus, quamdiu enim ſub illis accidentibus ſubſtantia panis continetur, non poteſt excludi à propria & vſitata ſignificatione, ac demonſtratione illius pronominis, poſtquam vero illa in aliam conuertitur, quæ vice illius ſub eiſdem accidentibus ſubeſt, iam non ſubſtantia panis, ſed illa, quæ loco illius ſubſtituitur illo ſigno propriiſſime demonſtratur: quia nihil aliud eſt, quod ibi iã demonſtrari poſſit. Denique confirmatur, quia cum pronomen, hoc, ſubſtantiam ipſam ſub accidentibus præſentem oſtendat, & non locum, vel partem eius (niſi admittatur magna improprietas, & æquiuoca-

tio) de ſe cadit in totam ſubſtantiam ſub accidentibus contentam, ac totam illam demonſtrat, & ideo, qui, demonſtrato ligno, diceret, hoc eſt materia prima, falſum eſt in rigore dicere, quia, licet ibi ſit materia, tamen illud totum, quod ibi continetur, non eſt materia: ſi autem Deus, ablata forma, ſub illis accidẽtibus conſeruaret ſolam materiam, iam vere diceretur, hoc eſt materia, quia, licet illa accidentia de ſe nõ ſint nata illam ſolam continere, tamen hic, & nunc, iam de facto nihil aliud continent: ita ergo dicẽdum eſt in præſenti. Deniq; licet demus hæc omnia per ſe non ſufficere ad conuincendum intellectum, tamen vt ſupra dicebam, nemo negare poteſt, quin hic ſenſus ſit proprior, & ſimplicior: Eccleſia autem à Spiritu ſancto edocta intellexit, Chriſtum Dominum in hoc ſyncero ac proprio ſenſu fuiſſe locutum, & nõ ſine myſterio fuiſſe vſum illis pronominibus ad ſuam ſubſtantiam ſub accidentibus deſignandam accommodatis. Huic rationi addi poſſunt cõgruentiæ. Prima, quia nõ expediebat ad ſignificationem huius ſacramenti ibi manere ſubſtantiam panis cum corpore Chriſti: neceſſarium enim erat, vt ſubſtantia ibi manens per ſua accidentia primario ſignificaretur: decuit autem ſolum Chriſtum ſignificari, ita, vt quęrenti, quid hoc ſit, ſimpliciter reſpondeatur eſſe corpus Chriſti, non panem. Secundo, hoc decuit propter adorationem, vt ſimpliciter & abſolute exhiberi poſſet, ſine vlla occaſione & periculo erroris, & idololatriæ, vt recte D. Th. expoſuit. Tertio, vt hoc modo myſterium hoc eſſet mirabilius, magiſque declarans diuinam potentiam, ac deniq;, vt Chriſti caro, quaſi ſubſtituta loco ſubſtantiæ panis, quodam modo magis proprio fieret panis, ac cibus noſter iuxta illud. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt. Et ex his omnibus intelligitur, doctrinam datam procedere, tã de tota ſubſtantia panis, quam de ſingulis partibꝰ integrantibus illius, quia, quando conſecratur tota hoſtia, ſingulæ partes cõſecrantur, & tranſmutantur in corpus Chriſti, quod totum ſub ſingulis partib. ſpecierum exiſtit.

Ad fundamentum igitur primi erroris, negatur, veritatem verborum Chriſti proprie ac ſimpliciter poſſe ſubſiſtere, ſi ſubſtantia panis ſub ſpeciebus manere dicatur, vt declaratum eſt. *Ad fundamẽtũ primi erroris reſponſio.* Ad primam confirmationem primo iam reſponſum eſt, materialem panem non poſſe vere ac proprie dici corpus Chriſti, neq; ad hoc ſufficere intimam præſentiam, neque Damaſcenus ad hoc vtitur exemplo carbonis igniti, ſed ad declarandum, hunc cœleſtem panem eſſe corpus Chriſti diuinitati vnitum. Vnde dicitur ſecundo, hoc ſacramentum interdum vocari panem, vt ſupra etiam, (cum de nominibus eius ageremus) notauimus primo, quia ex pane confectus eſt, & ſpeciem & figuram ſenſibilem panis refert, & panis vſum retinet: cibat enim hominem & nutrit. Ita Remig. ſupra. Et in Scriptura ſæpe res, quæ fit per conuerſionem, ac mutationem alterius in ipſam, appellatur nomine rei conuerſæ, vt Ioan. 2. Cum vidiſſet Architriclinus aquam vinum factam, vbi ipſum vinum adhuc aqua appellatur: Sic etiam Exod. 7. Virga Aaron in ſerpentem conuerſa, virga appellatur: & Geneſ. 2. Dixit Adam. Hoc nunc os ex oſſibus meis. *Ioan. 2. Exod. 7. Geneſ. 2.* Secũdo vocatur panis, quia in Scriptura ſacra omnis cibus, præſertim ſi ſit ſolidus, ac perfectus hoc nomine ſolet appellari, quomodo manna, quod fuit potiſſima figura huius myſterij, panis vocatur Pſalmo ſeptuageſimo ſeptimo, Sapientiæ 16. quanquam non abſolute panis, ſed cum addito, panis angelorum dicatur, quod etiam in hoc ſacramento obſeruandum eſſe ſupra annotauimus. Quandocunque enim vocatur panis, aliquid additur, quod excellentiam huius panis indicet. Vnde dicitur tertio, ipſum Chriſtum, qui ſub ſpecie panis datur, vocari panem vitæ, cœleſtem, & ſuperſubſtantialem, vt notarunt Cyprianus, Auguſtinus & Damaſcenus ſupra relati. *S. Damaſc.*

Vnde Damaſc. Cibus, inquit, panis ipſe vitæ, hoc eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ſimilia habet Ambroſ. 9. de ſacram. cap. 4. & in cap. Omnia, de Conſecrat. diſtinct. 2. dicens: Panem ipſum, quem ſumimus in myſterio, illum vtiq; intelligo, qui manu Spiritus ſancti formatus eſt in vtero Virginis, & igne paſſionis coctus in ara crucis. Vnde eleganter Hieronymus, ſuper ad Titum 2. declarans verbum Græcum ἐπιούσιον interpretatur: id eſt, præcipuum, egregium, peculiarem, videlicet, qui deſcendens, ait: Ego ſum panis vitæ, qui de cœlo deſcendi; & ſimilia habet Ezech. 18. circa illa verba: Panem ſuum eſurienti dederit. Deniq; Chriſtus ipſe, Ioan. 6. videtur ſatis aperte ita expoſuiſſe, tum citatis verbis, quæ ponderauit Hieronym. tum in illis: Panis, quem ego dabo, caro mea eſt. Vnde Paulus, 1. ad Corint. Panis, quem frangimus, id eſt, quem ſacrificamus & diſtribuimus, nonne communicatio corporis Chriſti eſt?

S. Ambroſ. *S. Hierony.* *Ioan. 6.*

Replica. Sed vrgent Hæretici, quia Euangeliſtæ dicunt: Cœnantibus eis, accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis. Vbi quatuor ponunt verba: accepit, benedixit, fregit, dedit: ſed tria priora referunt ad verum materialem panem: ergo & vltimum. *Solutio.* Reſpondetur primum, ſi verbum, benedixit, conſecrationem ſignificet, falſum eſſe aſſumptũ, ſed ſenſum eſſe, accepit panem, conſecrauit: id eſt, in corpus ſuum mutauit, & tunc fregit ac dedit. Deinde, ſi concedamus, benedictionem illam non eſſe cõſecrationem, ſed aliquid præuium, & ſimiliter fractionem illam factam eſſe circa materialem panem, dicendum eſt, verbum illud, dedit, poſitum eſſe per anticipationem: prius enim dixit: Accipite, hoc eſt corp⁹ meum. Vnde idem ſenſus redit, ſcil. dedit panem, non qualis antea erat, ſed conſecratum & ad ſacramentalem vſum, paratum, ſicut Geneſ. 18. dicitur de Abraham. *Geneſ. 18.* Tulit vitulum deditq; puero, & coxit illum, & poſuit coram eis: Vbi conſtat, nõ fuiſſe omnino eundem vitulum, quem tulerat, & quem poſuit coram eis, ſed ſubſtantialiter mutatum: tum, quia per modũ vnius, & vna veluti continuata actione illa omnia fiebant, & circa eandem rem ſecundum externam ſpeciem: ideo etiam eadem continuata ſerie verborum narrantur.

Ad ſecundam confirmationem, ex teſtimoniis Patrum. Primum erat ex Gelaſio, ad quod primum dicitur, veriſimilius eſſe, iſtum librum non eſſe Gelaſij Papæ, quod aliqui inde coniectant, quia in Concilio Calcedonenſi, cum multa alia ex Partibus contra Eutychetem referantur, nulla in eo fit mentio eius libri Gelaſij. Sed melius ſumerent coniecturam ex eo, quod author illius libri ſcribens contra Eutychetem, nullam facit mentionem Concilij Calcedonenſis: Fuit enim Gelaſius poſt illius Concilij tempora: vnde non ponderat opus eius à Concilio allegari: Si autem Gelaſius Papa eſſet author illius libri, non eſt veriſimile prætermiſſurum authoritatem Concilij Epheſini & Calcedonenſis, ac Leonis Papæ, à quibus ille error potiſsime damnatus eſt. Accedit, in eo libro multum laudari Euſebium Cæſarienſem, cuius opera Gelaſij Papæ inter apocrypha recenſuit. Deniq; Theodoretus, qui antiquior eſt Gelaſio Papa in dialogo contra Euthychetem, multa ex illo libello ſumpſiſſe videtur, & ideo veriſimile eſt, authorem illius libri fuiſſe Gelaſium Cæſarienſ. Græcum Scriptorem, cuius meminit Hieronymus, lib. de Scriptoribus Eccleſ. Ita opinatur Cano. libro 6. de locis, capite vltimo ad 9. & Claudius repetitio. 8. cap. 4. Secundo tamen hic exponi poſſunt illa verba, vt author Biblioth. Sanct. annotauit, non deſinere naturam panis, quo ad proprietates & effectus panis, quia eodem modo nutruit ſicut antea, quæ expoſitio eo facilius admitti poteſt, quod in aliis verbis ibi indicat tranſmutationem panis in corpus Chriſti, dum dicit, Panem & vinum in diuina tranſire. Ad verba ſecundo loco ibi citata ex Chryſ. eadem expoſitio accommodari poteſt, præſertim cum conſtet, Chryſoſtomum aliis locis veram de tranſſubſtantiatione doctrinam docuiſſe, vt Hom. 83. in Matth. & ſępe alibi: vera tamen reſponſio eſt, illum Iohannem Conſtãtinopolitanum, cui illa epiſtola tribuitur, nõ fuiſſe Chryſoſtomum, ſed quendam alium, vt late oſtendit Claudius ſupra, & latius Turrianus lib. 1. de Euchariſtia cap. 18. Ad tertium ex Theodoreto optime quadrat expoſitio data, cum inquit, Nõ naturam mutans, ſcil. quoad externam ſpeciem & ſenſibilem: vere enim illa, quæ manent, ſunt accidentia panis, quamuis non in pane maneant, ſed ſub illis poſitum ſit corpus Chriſti: vnde ibidem ait. Non eſſe attendẽdum ad naturam eorum, quæ videntur, ſed credendum mutationi, quæ hic fit ex gratia.

S. Hieron. *Cano.* *Claud.* *Turrianus.*

Ad fundamẽtum ſecundi erroris. Ad fundamentum ſecundi erroris, primum, quod ad Rupertum attinet, Robertus Bellarminus Sotum reprehendit, quod Rupertum excuſare voluerit ab errore: non ſolum enim putat, non poſſe excuſari ab errore, ſed etiam fuiſſe primum authorem erroris de impanatione per hypoſtaticam vnionem. *Bellarm.* *Soto.* Ego vero nec inuenio, vbi Soto eum excuſauerit, nam potius in eo loco, quem ipſe citat, ſcilicet in 4. diſt. 9. quæſt. 2. art. 2. illi tribuit hunc errorem. Deinde cenſeo, non fore reprehenſione dignum eum, qui varia huius authoris dicta obſeruando, eum pie interpretari ſtuduerit: ſunt enim in prædictis eius locis multa, quæ indicare poſſunt, illum non habuiſſe erroneum ſenſum. Primo & præcipue, quia ſæpe vtitur nomine conuerſionis, maxime Iohannis 6. vbi ſæpius & veriſsime & elegantiſsime explicat hoc myſterium & tractans illa verba: Pater meus dat vobis panem de cœlo verum, dicit: Panem in veram ſubſtantiam corporis Chriſti diuina virtute conuerti. Quod vero nõ loquatur de pane, quod fiat corpus Chriſti ratione vnionis patet: tum, quia idem dicit de vino, ſcil. verti in ſanguinem, quod per ſolam vnionem nõ poſsit eſſe verum, tum etiã quia dicit, illud corpus eſſe ipſum, & quod de cœlo deſcẽdit, & ſumptum eſt ex Virgine, quia Chriſtus dixit, Hoc eſt corpus, quod pro vobis tradetur: quod etiam non poteſt verificari de corpore panis ratione vnionis, vt nos etiam ſupra argumẽtabamur. Pręterea ibidem dicit, hęreticos decipi, eo, quod panis & vinum nihil de externa ſpecie mutarint, propter quod putant non eſſe vere facta corpus & ſanguinem Domini: & ſubdit, Crede, quia panis iſte ſenſibilis, & vinũ, quamuis nihil de exteriori ſpecie mutatum ſit, in alium tranſierint, & in illum cibũ potumq; conuerſa ſint, qui Angelorum victus eſt. Deniq; tractans eadem verba, panis, quem ego dabo caro mea eſt, inquit, Panem, vt vitam det æternam, in carnem ſuam tranſmutari: Nomina autem conuerſionis, & tranſmutationis non videntur cum hypoſtatica vnione quadrare: nũquam enim ille dixit, humanitatem eſſe conuerſam in diuinitatem propter hypoſtaticam vnionem: Videtur ergo poſſe pie explicari ſuppoſitis prædictis eiuſdem authoris verbis, & coniecturis, ſi diſtinguamus in pane, ſubſtantiam & ſpeciem ſenſibilem, & intelligamus, Chriſtum eſſe factum panem, non materialem, ſed panem vitæ, aſſumendo panem, non quoad ſubſtantiam, ſed quoad ſpeciem ſenſibilem, quam ſibi aliquo modo vniuit. Vnde in citato loco Exod. aperte dicit, Panem ſecundum exteriorẽ ſpeciem, q̃ ſenſibus ſubiicitur, nõ mutari: quod inferius explicans dicit, panẽ non eſſe mutatum in carnis ſaporem, nec vinũ in ſanguinis horrorem. Deniq; non minus expreſſa videntur verba Theodoreti, & tamen pie exponimus propter alias eiuſdem ſententias: Cur ergo non poterit idem fieri in Ruperto? Poſtremo, ſi alicui videntur tam expreſſa verba Ruperti, vt expoſitionem non patiantur, non immoror: Potuit enim errare, ſi tamen errauit, à culpa & pertinacia excuſatur, quia nondum erat res tã aperte explicata & definita, quoad hanc partem de abſentia ſubſtantiæ panis. Nam præſentiam corpo-

ris

ris Chriſti ille nunquam negauit, & hocipſum aliqui de Theodoreto reſpondent: Vnius enim, vel alterius Doctoris lapſus non poteſt Catholicæ veritati præiudicare.

Prætermiſſa ergo authoritate Ruperti, ad rationem factam negatur, proprietatem ac veritatem verborum Chriſti requirere hypoſtaticam vnionem panis, vel cum ea ſola ſaluari poſſe, vt probatum eſt. Ad ſanctos vero Patres, comparantes hoc ſacramentum cum myſterio Incarnationis, reſpondeo, eos vti illa comparatione, vel, vt vnum opus admirabile, ac diuinum credibile faciat per aliud mirabilius, & diuinius, vel, vt per quandam proportionem, & analogiā vnum per alium explicent: intercedit enim quædam analogia: quia Chriſtus aliquo modo coniungitur accidentibus panis, & ratione illorum denominatur panis. Quod verò non intendant docere vnionem eſſe ſimilem, & eiuſdem rationis, conſtat, quia docent Chriſtum non eſſe materialem panem, quo corpus reficitur, ſed cœleſtem ac diuinam reficientem animas, tenet ergo illa ſimilitudo ſolum in hoc, quod, ſicut in Chriſto ſunt duæ naturæ, ex quibus conſtat, ita in Euchariſtia ſunt duæ res, ſcilicet, corpus Chriſti, & ſpecies panis, ex quibus aliquo modo inter ſe coniunctis hic diuinus panis & Euchariſtiæ ſacramentum coaleſcit, vt ſupra diſputatione 4. ex Irenæo, Auguſtino, & aliis Patribus comprobauimus, eſſentiam huius ſacramenti declarando, & nonnulla etiam adduximus diſputatione 10. ſect. 3. explicando vnionē, quæ inter Chriſti corpus & ſpecies ſacramentales intercedit.

Dubium. Sed quæret aliquis (eſto, ita ſit, ſubſtantiam panis non manere ſub ſpeciebus cum corpore Chriſti) an ſit de fide certum, non manere in rerum natura: Poſſet enim alibi manere cum accidentibus aliis, vel, ſi non tota ſubſtantia, ſaltem materia eius ſub forma aeris, vel alia ſimili, & hoc ſatis eſſet ad veritatē verborum Chriſti: Non eſt ergo, vnde ſit de fide certum, ſubſtantiam illam omnino ac ſubſtantialiter deſinere: *Scotus.* præſertim, quia, vt infra videbimus, Scotus & alii cenſent, hoc ſatis eſſe ad conuerſionem & tranſſubſtantiationem, ſcilicet, vt ſubſtantia expellatur, ne ſub his accidentibus maneat, & alia loco illius inducatur, ſiue ſubſtantialiter vna fiat, & alia deſinat, ſiue non. *Solutio.* Reſpondeo, nihilominus certum omnino eſſe, ſubſtantiam panis & vini ſubſtantialiter deſinere eſſe, in qua ſententia omnes Theologi conueniunt, ita explicantes hoc myſterium. Patres etiamq́; & Concilia in hoc ſenſu docent, fieri conuerſionem ſubſtantialē, & ipſa ratio conuerſionis ſubſtantialis hoc requirit, vt infra videbimus. Ratio vero eſt fere eadem, ſcilicet, quia veritas verborum Chriſti hoc requirit, ſi nō fingantur noua miracula, quæ ſine ratione & authoritate temere fingenda non ſunt: non poteſt enim tota ſubſtantia materialis priuari quantitate & omnibus accidentibus ſuis, quin naturaliter deſinat eſſe ſubſtantialiter: quia ergo hic ſubſtantia panis expellitur, ne ſub ſuis accidentibus maneat, pro comperto habuit Eccleſia ab Spiritu S. edocta, ſimpliciter non manere in rerum natura, quod præſertim certiſſimū eſt de tota ſubſtantia: quid vero de materia ſentiendum ſit, in ſequenti ſectione dicam.

SECTIO III.

Vtrum aliqua pars phyſica ſubſtantiæ panis & vini maneat ſub ſpeciebus conſecratis.

IN ſuperiori ſectione oſtenſum eſt, non manere ſuppoſitum, neque integram naturam panis & vini. Nunc videndum ſupereſt, de partibus naturæ, materia, ſcilicet, & forma, poſtea vero dicemus de exiſtentia & ſubſiſtentia, & de gradibus communibus & genericis: nam de his omnibus, etiam inter Catholicos nonnulla ſententiarum diuerſitas reperta eſt. De partibus vero integrantibus non oportet mouere quæſtionem: nam eadem eſt de illis ratio, quæ de tota ſubſtantia: quia ſingulæ earum in totum Chriſtum conuertuntur: vnde de ſingulis verificantur verba: Hoc eſt corpus meum: in ſingulis ergo ſubſtantia panis & vini conuertitur. *Sententia aſſerentiū manere formam panis & non materiā, in Euchariſtia. D. Thom. Scotus. Maior. Gabr.* Igitur circa partes eſſentiales eſt prima opinio poſt conſecrationem manere formam panis, vt D. Thom. infra refert, ar. 2. & ſunt, qui hanc opinionem tribuant Scot. d. 12. q. 6. Maior, q. 1. Gabr. q. 2. & lect. 25. in Canon. eo quod ſentiant formam, qua panis conſtituitur in eſſe panis eſſe accidentalem. Ex quo ſequi videtur illam formam manere poſt conſecrationem, ſicut manent cætera accidentia: ſed hi authores non dicunt manere formam ſubſtantialem illius rei ſeu ſubſtantiæ, quæ eſt panis: quocirca, nec authorem aliquem inuenio, qui hanc ſententiam defenderit, nec rationem, qua niti potuerit.

Altera eſt oppoſita, manere materiam & nō formā. Bonau. Scotus. Ægid. Durand. Secundus error eſt, manere materiam panis, quæ ſit ſubiectum accidentium & totius conuerſionis. Hæc fuit antiqua ſententia, vt refert Bonauent. d. 11. art. 1. q. 2. & Scot. q. 3. art. 2. & tribuitur Aegid. Theorema. 1. & 2. Sed præcipuus eius defenſor fuit Duran. diſt. 11. quæſt. 3. qui potiſſimum motus eſt, vt myſterium conuerſionis panis in corpus Chriſti faceret intelligibile; eſt enim propria conuerſio, quando ſubiectum manet idem ſub vtroque termino, & confirmat, quia Patres explicant, hanc conuerſionem per illam, quæ fiebat in alimento, quando Chriſtus conuertebat illud in corpus ſuum, vt conſtat ex Damaſc. lib. 4. capite. 14. & Theoph. Ioann. 6. Vbi propterea conuerſionem hanc transformationem appellant: & ſimiliter comparant hanc conuerſionem cum aliis conuerſionibus formalibus: aquæ in vinum, virgæ in ſerpentem, &c. vt patet in Ambroſ. libro de myſt. cap. 9. Cyrillus. Hieroſolym. Catechiſ. 4. myſta. Gregorius Niſſenus in Orat. Catechiſ. & aliis infra citandis.

De fide eſt, facta conſecratione ſolū manere in Euchariſtia accidentia panis. Principio ſtatuendum eſt fidei fundamentum, ex quo cætera omnia definienda ſunt: ſcilicet poſt conſecrationem tantum manere accidentia panis, ſub quibus Chriſtus continetur: Hæc propoſitio ſub his terminis iam eſt de fide: priora enim Concilia præſertim Romanum contra Bereng. coactum, & Lateranenſ. ſub Innocent. III. in cap. Firmiter, de Sum. Trinit. & fid. Cathol. & Conſtant. ſeſſione 8. & 15. & Florentin. in decreto Eugenii ſolum definierant, ſubſtantiam conuerti: *Con. Rom. Later. Conſt. Flor. Trident.* poſtea vero additum eſt, totam ſubſtantiam conuerti, ſic enim Trid. ſeſſio. 13. c. 4. docet, totam ſubſtantiam panis conuerti in corpus, & totam ſubſtantiam vini in ſanguinem Chriſti: non enim ſine myſterio addit Concil. particulam, totam, vt nimirum ſignificaret, quidquid ſubſtantiæ eſt in pane, totum id conuerti: quod magis explicans Cano. 2. dixit, myſterium hoc perfici per conuerſionem totius ſubſtantiæ panis & vini: & addit: manentibus duntaxat ſpeciebus panis, vbi accidentia ſpecies vocat, iuxta vſitatum Theologor. morem. Vnde Conc. Colonienſe parte ſeptima, capite. 15. rectiſſime dixit, *Colon.* Quid enim panis, viniq́; ſpecies poſt conſecrationem ſunt, niſi ſpecies ſacramētales & accidentia ſine ſubiecto? & ſimiliter in c. Omnia, de Conſecrat. diſtin. 2. ex Ambroſio dicitur, poſt conſecrationem nihil aliud manere, niſi accidentia panis, & corpus Dñi. Ratio autem huius veritatis petenda eſt ex inſtitutione, voluntate & verbis Chriſti, vt in ſequentibus magis explicabimus afferendo congruentias huius inſtitutionis.

1. Concluſ. Poſt conſecrationē non manent forma panis & vinī & eſſe de fide. S. Thom. Hugo. Innocent. Et hoc ſuppoſito, dico primo: poſt conſecrationem non manere formam ſubſtantialem panis, & vini. Eſt certa ſecundum fidem: & ita in ea conueniunt omnes Theologi cum Diu. Thom. hic art. 6. & in 4. diſtinct. 11. vbi Bonauent. art. 1. quæſt. 2. Richard. artic. 1. q. 2. & reliqui. Hugo Vict. libr. 2. p. 8. cap. 9. Innocent. libr. 4. de hoc myſt. capit. 8. & 19. & probatur

ex principio poſito, quia forma ſubſtantialis non eſt accidens: ſed, ſecundum fidem, poſt conſecrationem non manent, niſi accidentia: ergo. Et confirmatur primo, quia alias non eſſet tranſſubſtantiatio integra: quia non eſſet conuerſio totius ſubſtantiæ, ſed alterius tantum partis. Confirmatur ſecundo, quia vel illa forma maneret in materia: & ita non maneret illa forma, ſed totus panis: vel ſeparata: & hoc fieret, vel quia eſſet naturale tali formæ: & hoc dici non poteſt, alias illa forma eſſet immaterialis: vel ex ſpeciali miraculo, & hoc etiam dici non poteſt: quia nullum habet fundamentum, neque in forma huius ſacramenti, neq; in alia ratione, vel authoritate: neq; vtile aut conueniens eſt huic myſterio: accidentia enim conſeruantur: quia ſenſibus percipiuntur: & ita deſeruiunt, ad occultandum myſterium, & conſeruandum fidem Chriſti. At vero ſubſtantialis forma, cum omnino inſenſibilis ſit, non poteſt ad rationem ſacramenti deſeruire: & cum ipſa ex natura ſua indigeat materia ſuſtentante, non magis poteſt per ſe eſſe, vel rationem ſubiecti ſubire, quam quantitas: ergo, nulla ratione manet, & iuxta hunc diſcurſum interpretandæ ſunt rationes, quas D.Thom. affert infra art.6.

Dubium. Sed quæres, quid ſi aliquis negaret, formam panis eſſe ſubſtantialem: ideo affirmaret, manere formam panis: nunquid in fide erraret? Thomiſtæ enim videntur eam ſententiam, vt erroneam damnare, vt videre licet in Caietan. hic artic.6. *Caiet.* Soto diſt.9. *Soto.* quæſt.2. art.6. Ledeſma quæſt.6. art.6. & eodem fe- *Ledeſ.* re modo loquitur Bellarm. libr.3. c.11. & 14. *Bellarm.* Reſpondeo, dupliciter poſſe intelligi illam aſſertionem, primo, ſi, iuxta antiquum Philoſophorum errorem, quis arbitretur, panem, & vinum, & huiuſmodi res alias non conſtitui, & diſtingui per formas ſubſtantiales, ſed ſolum per accidentia, quibus ſubſtat vnum & idem ſubiectum, ſiue illud appelletur materia prima, ſiue ſimplex quædam ſubſtantia completa: & *Valentia.* hoc ſenſu inuenio Greg. de Valentia lib.2. de transſubſt. c.7. explicantem in hunc modum ſententiam Ruperti locis in ſuperiori ſectione citatis, vt dicat aſſeruiſſe Rupertum, non mutari in conſecratione naturam & eſſentiam panis: quia non mutantur accidentia, quibus formaliter conſtituitur in eſſe panis. Sed non video, quid eum mouerit ad hoc tribuendum Ruperto: quia in locis ibi citatis nullum habet fundamentum: & ipſe non citat locum alium: neque ego inuenire potui, vbi Rupertus neget, formas ſubſtantiales, aut veram tranſmutationem ſubſtantialium rerum naturalium. Itaq; hæc ſententia non eſt Ruperti: & illam aſſerere plus eſſet, quam temerarium: nam præter apertum errorem in Philoſophia, pugnat cum multis principiis fidei. Quapropter certum eſt, aliquam formam ſubſtantialem hic tranſmutari. Alio ergo ſenſu negare quis poſſet: illam eſſe formam ſubſtantialem propriam panis, ſed communem maſſæ ac pultibus, & aliis id genus: proprium vero conſtitutiuum panis, vt ſic, eſſe accidens aliquod: quia panis vt ſic, non dicit ſolum rem naturalem, ſeu ſubſtantialem, ſed artificialem, quæ forma accidentali completur atq; hoc ſenſu, etiam ſi ſo- *Reſponſio.* la accidentia maneant, poſſet quis dicere, formam panis manere: ſicut poſſet dici manere formam domus, conſeruata quantitate cum eadem figura, etiam ſi tota ſubſtantia lignorum, ac lapidum periret, & hoc ſenſu in re nihil eſt periculi: pendet enim ex re philoſophica valde dubia: nam fides ſolum docet, totam ſubſtantiam panis, quæ eſt ſub illis accidentibus, conuerti & deſinere eſſe: an vero illa ſubſtantia vt ſic, ſit panis, vel tãtum vt affecta aliquo accidente, nihil de hoc docet fides: qui tamen ſic opinaretur, dicere deberet, manere formam artificialem panis, non tamen formam abſolute. Nam per formam panis iam omnes intelligunt formam illius ſubſtantiæ, quæ eſt panis: & ſimpliciter probabilius eſt, panem ſubſtantialiter differre à maſſa, vt ſupra diximus.

Dico ſecundo: Poſt conſecrationem non manere materiam panis, Concluſio eſt de fide, & ſententia *2. Concluſ. Poſt conſecrationem non manet materia panis, & oppoſitum eſt error in fide.* Durandi error in fide reputatur à grauiſsimis Theologis Palud. Caietan. Soto, & aliis, &, vt ego exiſtimo, etiam tempore Durandi erat hæreſis: quia tunc etiam erat de fide tranſſubſtantiari panem in corpus Chriſti ex definitione Concil. Lateran. ſub Innocentio III. & ex traditione Sanctorum: quamquam ipſe *Palud.* hæreticus non fuerit, quia ſine contumacia id aſſe- *Caiet.* ruit, & cum ſubiectione ad Eccleſiam: addunt vero *Soto.* aliqui, etiam hoc non fuiſſe de fide, quia adhuc in Philoſophia non eſt certnm, materiam eſſe partem quidditatis ſubſtantiæ materialis: ſed hoc nihil iuuat: quia quicquid ſit de quidditate ſub hac voce, tamen omnino indubitatum eſt, materiam eſſe partem ſubſtantiæ, & ſubſtantialiter componere panem qui ergo dicit totam ſubſtantiam, materiam etiam: includit. Sed Concil. Trident. apertius hoc declarauit addendo particulam excluſiuam, & dicendo, (duntaxat manere accidentia) euidens autẽ eſt materiam non eſſe accidens. Præterea argumentor ratione, quia, ſi materia panis manet, vel manet informata aliqua forma, vel non: poſterius nec Durand. dicit, nec in alicuius mentem venire potuit. Quæram enim rurſus, an in illa materia maneant ſubiectiue accidentia panis: & hoc dici non poteſt ſine hæreſi, quia de fide eſt, accidentia manere ſine ſubiecto, & præterea eſt contra veritatem formæ: quia proxime contentum ſub his accidentibus non eſſet corpus Chriſti, ſed materia panis: vel maneret illa materia ſine accidentibus panis, & ſine vlla forma ſubſtantiali: & hoc eſſet nouum inuſitatum miraculum, impertinens omnino ad hoc ſacramentum, & ſine vllo fundamento: vel manet illa materia informata aliqua forma ſubſtantiali: & hoc dici non poteſt: quia, neque illa eſſe poteſt forma panis, alioqui maneret panis; neque aliæ quæcunque, præter animam Chriſti; quia, præterquam quod eſſet impertinens, & ſine vllo fundamento, non minus certum eſt, non manere ſub illis accidentibus ſubſtantiam cuiuſcunque alterius rei, quam panis, vt patet; tum ex neceſsitate formæ, cum ex ſeparatione accidentium ab omni ſubiecto. Denique non poteſt illa forma eſſe anima Chriſti (quæ eſt ſententia Durandi) primo, quia iam non eſſet tranſſubſtantiatio, ſed transformatio per veram corruptionem panis, & generationem noui corporis, vel ſaltem nouæ partis Corporis Chriſti, quod eſt contra Eccleſiæ traditionem & definitionem, & eſt per ſe abſurdiſsimum; quid enim indignius eſt & abſurdius, quam exiſtimare glorioſam animam, & impaſsibile Corpus Chriſti eſſe nunc in continua reſolutione partium materialium? Quotieſcunque enim conſecratur ſacramentum; anima Chriſti incipiet informare nouã materiam; & quoties ſpecies ſacramentales corrumpuntur, corrumpetur pars corporis, anima Chriſti informati: alioqui oporteret nunc Chriſti animam informare pene infinitam materiæ molem: vnde rurſus fit, ex vero Corpore Chriſti generari vermes per veram corruptionem eius, vel partis illius, quæ omnia Durandus non ducit incommoda, cum ſint abſurdiſsima. Quin potius ait, etiam poſt Chriſti reſurrectionem, accidiſſe, vt cum Chriſtus comedebat, alimentum conuerteretur in ſubſtantiam corporis glorioſi, non neceſsitate, ſed poteſtate, & voluntate: ſed in hoc etiam valde errat. Nam licet Chriſtus vere comederit poſt reſurrectionem, ad veritatem corporis viuentis demonſtrandam, non tamen in ſubſtantiam Chriſti cibus ille conuerſus eſt, de quo ſuperiori to. dictum eſt.

Secundo quæro à Durando: Vtrum anima Chriſti in Euchariſtia ſimul informet corpus, quod habet in cœlo & materiã panis: vel ſolam panis mareriam, ita vt

ita,vt ſub illis ſpeciebus corpus ipſum Chriſti, quod eſt in cœlo,non contineatur,ſi hoc poſterius dicat:eſt plane hæreticum, vt patet ex verbis Chriſti, Quod pro vobis tradetur,& Qui pro vobis effundetur:quę ſupra,contra Impanatores adduximus: omnia,quæ ibi dicta ſunt,ad hoc improbandum ſufficiunt: oſtẽdunt enim,illud idem corpus,quod in cœlo eſt,quod que in Cruce pependit,eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus:ſi vero primum dicat,ponit quoddam miraculum,quod nec in verbis Chriſti habet fundamentum (nam ipſe ſolum dixit, hoc eſſe corpus ſuum, quod crucifigendum erat pro nobis) neque in aliqua authoritate vel ratione : & ſine vlla prorſus neceſſitate : quia vel negare debet conuerſionem in ipſum Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, quod etiam eſt hæreticum:vel ad illam explicandam nihil confert hoc aliud corpus ex materia panis de nouo productum : & præterea ponit quid monſtroſum,& non minus abſurdum, quam ſit impanatio, *Alan.* quod recte notauit Alanus libr.1.capite 35.oportebit enim,vt Chriſtus in ſacramento,vel habeat duo corpora, vel vnum maius,quam habeat in cœlo. Neque fundamentum Durandi alicuius eſt momenti, vt ex dictis patet,& latius diſputat.ſequent. Exempla vero,quibus Sancti vtuntur,non afferuntur, vt in omnibus ſint ſimilia:imo, quia nullum huiuſmodi inueniri poteſt,varia vſurpant, vel hanc eſſe veram & realem conuerſionem, vel poſſe Deum ſupernaturales conuerſiones efficere,vel vt declarent,hic eſſe per conuerſionem verum ac proprium corpus Chriſti. Quod vero hæc conuerſio alterius rationis ſit ab omnibus conuerſionibus naturalibus,variis nominibus,ac rationibus declarant,vt ſequente diſputatione videbimus.

Obiectio. Sed dicet aliquis, non eſſe de fide,eſſe,vel non eſſe materiam in rebus:quomodo ergo poteſt eſſe de fide hic non manere materiam? *Reſponſ.* Reſpondetur,per ſe & directe eſſe de fide, hic non manere particulam aliquã panis,quicquid illa ſubſtantia ſit: vnde poſita materia in rebus,vt neceſſario in lumine naturæ ponenda eſt, ſequitur iuxta principia fidei, non poſſe manere materiam.

Dices tandem,quid ſi aliquis conſiteretur, *Obiectio altera.* materiam panis non manere ſub accidentibus panis: negaret tamen ſubſtantialiter deſinere eſſe,ſed manere verbi gratia,in aere circumſtante ſub forma eius,cõtra hoc enim non procedunt rationes factæ,neque ex verbis formæ poteſt aliud colligi. Reſpondetur,hunc *Solutio.* non eſſe tam clarum errorem in fide, eſſe tamen valde temerarium id aſſerere contra omnium Scholaſticorum doctrinam, & contra id,quod videntur docere Patres,& Concilia, & præterea, quia eadem ratione poſſet quis dicere,conſeruari in rerum natura totam ſubſtantiam panis, tamen alio in loco, & ſub aliis accidentibus,quod eſt contra veritatem cõuerſionis & tranſſubſtantiationis,vt infra oſtendam, ac præterea eſt nouum genus miraculi, ſine fundamento:ſubſtantia enim panis ſeparata à ſuis accidentibus naturaliter eſſe deſinit. Rurſus materia illius,cũ non diſponatur ad aliam formam,non poteſt naturaliter illam recipere:ergo ex hoc myſterio neceſſario ſequitur ſubſtantialis deſitio totius ſubſtantiæ,& materię eius,ſi non ſingantur temere noua miracula.

SECTIO IV.

Vtrum poſt conſecrationem maneat aliquis realis modus, ſeu gradus, vel entitas metaphyſica ſubſtantiæ panis.

Subſiſtentiã panis manere in Euchariſtia docent aliqui. DVas,ſeu tres falſas ſententias circa hãc quæſtionem reperio. Prima eſt, manere poſt conſecrationem ſubſiſtentiam panis,deſtructa natura integra eius. Ita ſenſit Godofr. quodl.8.q.16. vt refert Paludan. diſtinct. 12. quæſtio. 3. & Picus Mirand. in Apolog. quæſt.9. defendit, hanc ſententiam eſſe poſsibilem,nihil affirmando. Fundamentum eſt, quia ſubſiſtentia eſt diſtincta à natura:ergo poteſt conſeruari ſine illa. Rurſus tantum illud deſinit in pane, quod conuertitur in Corpus Chriſti:ſed in Corpus Chriſti non poteſt conuerti ſubſiſtentia, ſed ſola natura : quia in Chriſto ſola natura humana eſt creata, ſubſiſtentia vero eſt increata, in quam non poteſt fieri conuerſio : ergo conuertitur natura, & manet ſubſiſtentia,quæ deſeruiet, vt per illam ſubſiſtant accidentia.

Alii manere exiſtentiam. Secunda opinio eſſe poteſt, manere exiſtentiam ſubſtantialem panis, quam hoc tempore moderni aliqui Thomiſtæ defendunt. Et fundari poteſt,ſupponendo duo principia metaphyſica, primum eſt, exiſtentiam eſſe realitatem omnino diſtinctam : ex quo colligunt, poſſe conſeruari ſine eſſentia, ſicut è contrario in humanitate Chriſti exiſtimant conſeruatam eſſe eſſentiam ſine exiſtentia propria. Vnde applicari poteſt fundamentum factum pro prima ſententia: quia in Chriſto Domino ſolum eſt eſſentia creata & non exiſtentia,quia conuerſio ſolum fieri poteſt in id,quod creatum eſt : quod autem non conuertitur ex pane,manet poſt conſecrationem,ergo manet exiſtentia panis. Secundum principium eſt,accidentia non habere proprias exiſtentias, ſed exiſtere eodem eſſe,quo exiſtit ſubſtantia,in qua ſũt: ex quo fit, neceſſariam hic eſſe exiſtentiam panis,vt per illam exiſtant accidentia,quæ manent : quia,vt D.Tho.docet infra,q.77.exiſtunt per idem eſſe,quod antea habebant.

Tertia opinio negat, manere aliquid ſubſtantiæ panis ſub eadem differentia ſpecifica, ſub qua antea erat : Affirmat tamen,hanc indiuiduam entitatem, vel ſubſtantiam,quæ antea erat panis,per conuerſionem fieri corpus Chriſti,& ita manere.

Alii manere eandem ſubſtãtiam quæ antea erat panis factã per conuerſionẽ corporis. Hanc ſententiam inſinuat Henric. quodl.9.qu.9. & quodl.11.quæſt.4. præcipue tamen tribui ſolet Caiet. qui multum illam inſinuat infra,art.3.circa ſolutionem ad 3.vbi ſæpe repetit,manere, quod erat panis,& explicat illud relatiuum(quod)referre ſubſtãtiam,& veram realitatem,quæ manet, & eſt corpus *Henricus.* Chriſti,& infra concludit,pronomen(hoc) in verbis *Caiet.* conſecrationis deſignare hanc ſubſtantiam, quæ eſt panis, non ſub eſſe panis,ſed abſolute:& illam dicit eſſe corpus Chriſti in fine prolationis verborum: ſimilia vere habet in art.4. Vbi in primo dubio dicit, id,quod erat panis, per conuerſionem fieri id,quod eſt Corpus Chriſti, & in fine dicit, illud relatiuum, (quod)referre eandem ſubſtantiam, & hanc ſenten- *Richard.* tiam Caietan.& modum loquendi eius,approbat Ri *VValdenſ.* chard.art.14.circa principium, VValdenſ.etiam in- *S Thom.* terdum videtur ita loqui, tom.2.de ſacr.c.48.68.69. imo & D.Thom.in 4.diſt.11.qu.1.arti.2.ad 1.dicit, in hac conuerſione terminum, à quo,ſcilicet, ſubſtantiam panis,conuerti in terminum,ad quem,ſcil. corpus Chriſti:nõ vt ſit ſub ipſo,ſed vt ſit ipſummet. Adducit etiam Caietan. locutiones Ambroſ.4.de ſacra. c.4.& 5.vbi ſic inquit, Si tanta vis fuit in ſermone Dñi Ieſu,vt inciperent eſſe, quæ non erant, quanto magis operatorius erit,vt ſint,quæ erant, & in aliud cõmutentur. Sæpe ẽt Patres, vt diſput. ſequente videbimus,dicunt:panem fieri corpus Xpi: & in capit. Berengarius,dicitur,panem,& vinum, quæ in altari ponuntur,poſt cõſecrationem eſſe corpus & ſanguinem Chriſti. Quæ verba non poſſunt in alio ſenſu vera eſſe. Fundamentum vero huius ſententiæ eſſe poteſt,quia,niſi ſaltem hoc modo ſubſtantia,ſeu entitas panis maneret in corpore Chriſti,nulla eſſet cõuerſio, ſed annihilatio potius panis. Et confirmari poteſt ex D.Thom. infra q.77.art.5.& in 4.d.12.qu.1. artic.3.quæſtiuncula.4. vbi dicit, non poſſe reproduci panem conuerſum in Corpus Chriſti, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſum : quod non poteſt eſſe verum, niſi quia entitas, & ſubſtantia panis

panis manet aliquo modo in corpore Chriſti: in quo abſorbetur & imbibitur: quia, ſi ſubſtantia panis omnino deſijſſet, quid impediret, quomin⁹ Deus poſſet illam iterum producere, abſque mutatione corporis Chriſti?

1. Concluſ. Non manet ſubſiſtentia. Trident. Dico primo, in hoc ſacramento non manere ſubſiſtentiam, ſeu ſuppoſitalitatem panis. Probatur primo ex verbis Concil. Trident. nam hæc ſubſiſtentia non eſt accidens: dixit autem Concilium, manere duntaxat accidentia. Deinde, quia ſi ſubſiſtentia dicitur manere, vt aiebat Godofr. vt ſit verum, ac proprium ſubiectum accidentium, illud eſt contra fidẽ traditam in Concilio Conſtant. ſeſsione 8. *Conſtant.* Si vero dicitur manere, vt terminet, & ſubſiſtere faciat accidentia, illud inprimis non eſt neceſſarium: quia non oportet, vt accidentia illa ſubſiſtant propria ſubſiſtentia ſubſtantiali. Deinde non eſt poſsibile, tam ex parte accidentium, quam ex parte ſubſiſtentiæ creatæ. Primum patet, quia, ſi accidentia terminarent, & ſubſiſterent tali ſubſiſtentia, oporteret fieri nouum miraculum vnionis cuiuſdã hypoſtaticæ inter quantitatem panis, & ſubſiſtentiam panis, nam ſine hac vnione noua, non poteſt intelligi quantitas illa ſubſiſtens tali ſubſiſtentia magis poſt conſecrationem, quam antea: prius enim non erat quantitas vnita ſubſiſtentiæ immediate, ſed rei ſubſiſtenti ratione naturæ, & propterea non ſubſiſtebat, ſed inhærebat: ergo, ſi poſtea ſubſiſtit, & terminatur noua ſubſiſtentia, oportet, vt noua vnio, quaſi hypoſtatica facta ſit: at vero accidens non eſt capax talis vnionis, vt in materia de Incarnatione diximus: oſtendendo, hac de cauſa accidens non eſſe immediate aſſumptibile à Verbo: &, licet non eſſet omnino impoſsibile, eſſet vanum, & ſuperfluum, tantum & tam nouum miraculum ſine fundamento affirmare. Secundum patet, quia iuxta veriorem ſententiam, ſubſiſtentia eſt modus naturæ, & non res, omnino realiter ab illa diſtincta: quando autem duo ſe habent tanquam res & modus, licet, res poſsit manere ſine modo non tamen modus, ſine re: quia non affert ſecum entitatem propriam, ſed ex intrinſeca ratione ſua identificatur rei, cuius eſt modus, vt agendo de ſubſiſtentia, latius in materia de Incarnatione declarauimus.

Ad fundamẽta primæ opinionis reſponſio. Neque contra hanc concluſionem obſtat fundamentum primæ opinionis: iam enim oſtenſum eſt, non obſtante diſtinctione ſubſiſtentiæ à natura, non poſſe ſubſiſtentiam manere, deſtructa natura, &, quamuis poſſet, in præſenti myſterio non eſſet neceſſarium. Ad aliam vero confirmationem, ſcilicet, ſubſiſtentiam panis, non poſſe conuerti in ſubſiſtentiam corporis Chriſti, quæ increata eſt, & ideo manere, negatur conſequentia: primo, quia facere poteſt Deus, vt ſuppoſitum integrum conuertatur in naturam alterius corporis. Deinde, quia, ſicut ſubſiſtentia Corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non ex vi conuerſionis, ſed per concomitantiam, ita intelligi poteſt, ſubſiſtentiam panis deſinere eſſe, non ex vi conuerſionis, formaliter loquendo, ſed per concomitantiam, ſcilicet, quia ipſa natura panis deſinit eſſe, ſine qua non poteſt manere ſubſiſtentia panis.

2. Concluſ. Non manere exiſtentiam panis. Dico ſecundo, poſt conſecrationem non manere exiſtentiam ſubſtantialem panis. Hæc concluſio eſt omnium Theologorum, præter eos, quos ſupra commemorauimus. Probatur primo ex principiis fidei: vnum eſt, quod tota ſubſtantia panis conuertatur, nomine vero totius ſubſtantiæ non intelligitur eſſentia abſtracta, & præciſa ab exiſtentia, ſed intelligitur ſubſtantia completa, prout erat in rerum natura, quæ maxime exiſtentiam includit, tanquam proprium & intrinſecum actum conſtituentem hanc entitatem in eſſe actualis entitatis: imo ſicut productio, ita & conuerſio potiſsimum fit ratione exiſtentiæ, vt alibi latius tractatum eſt. Alterum eſt, poſt conſecratiooem duntaxat manere accidentia, vt Concil. Trident. dixit: exiſtentia autem ſubſtantiæ panis non eſt accidens, vt omnes quotquot ſunt Philoſophi, docent, & eſt per ſe euidens: quia, vel eſt ipſamet entitas ſubſtantiæ, vt ſubſtantia actualis eſt, vel intrinſecus actus ſub ea ratione illam conſtituẽs. Reſpondet tamen quidam author ad hanc Concilij definitionem, quod qui ad pauca reſpiciunt, facile hallucinantur: ſi enim (inquit) Sophiſticus argumentator attenderet, eo ipſo, quod Concilium definit, accidentia manere, definire etiam, manere cum exiſtentia, videret, conſequentiam ſui argumenti nullam eſſe: quia dictio excluſiua non excludit à concomitantibus: vnde non excludit exiſtentiam: ad fidei autem myſterium nihil refert, quod illa exiſtentia ſit res diſtincta à ſubſtantia, nec ne. *Euaſio.* Sed, ſi quis attente conſideret, facile, vt exiſtimo, intelliget, hanc fugam non eneruare vim teſtimonij Concilij Trid. *Impugnatur* verum eſt enim, illud non excludere exiſtentiam accidentium: quod tamen non excludat exiſtentiam ſubſtantiæ, falſum eſt. Quod ſi licet alicui dicere, exiſtentiam ſubſtantiæ non excludi: quia eſt connexa cum exiſtentia accidentis, pari ratione poſſet alius aſſumere licentiam dicendi, manere illam rem, quæ eſt forma panis: quia poſſet in metaphyſica opinari, formam eſſe ipſam exiſtentiam rei, vel omnium proprietatum eius: & Durandus poſſet confingere, materiam eſſe exiſtentiam quantitatis, & ideo manere. Deinde conſequenter poſſet quis opinari, manere ſubſtantiam panis, quod prorſus falſum eſt: & tamen neceſſarium ſequitur, loquendo magis probabiliter, & conſequenter in illa ſententia, quæ neceſſario ſupponit, exiſtentiam eſſe rem diſtinctam à ſubſtantia, & ſeparabilem ab illa: qui autem hoc ſentiunt, probabilius & conſequentius dicunt, exiſtentiam ſubſtantialem eſſe ipſam ſubſiſtentiam. Vnde vlterius ex illo principio poſſet quis opinari in materia de Incarnatione, manere in humanitate Chriſti ſubſiſtentiam creatam, non vt per illa ſubſiſtat humanitas, ſed vt per eam exiſtant accidentia: cum Concilia negant, manere ſubſiſtentiam in humanitate Chriſti, poſſet eſſe licentia explicandi, non manere vt ſic, id eſt, vt reſpicit humanitatem, & terminat illam: manere autem, vt reſpicit accidentia. Denique non deberent hi authores negare, manere in humanitate Chriſti exiſtentiam ſubſtantialem creatam, ſaltem vt per eam exiſtant accidentia, niſi velint dicere, etiam accidentia humanitatis exiſtere per exiſtentiam increatam Verbi: atq; adeo tam immediate eſſe vnita Verbo, ſicut animam & corpus: quod inauditum eſt, & improbabile: Concilium ergo Tridentinum, abſolute excludendo quicquid ſubſtantiale eſt, ſatis ſignificauit, nullum ſubſtantialem actum eſſe neceſſarium, vt accidentia exiſtant, & conſeruentur.

Secundo principaliter probatur concluſio ex metaphyſicis principiis. Primum enim, quod ſubſtantia pereat, & maneat exiſtentia eius, impoſsibile eſt: cum nihil aliud ſit perire, quam amittere eſſe exiſtentiæ: nam eſſe eſſentiæ immutabile eſt, niſi ratione exiſtentiæ. *Euaſio.* Dicent, ſubſtantiam amittere eſſe, nõ quia ipſum eſſe in ſe deſtruatur, ſed quia deſinat actuare hanc naturam, vel ſubſtantiam. *Impugnatur* Sed hæc reſponſio fingit ſubſtantiam eſſe velut ſubiectum exiſtentiæ, hanc vero eſſe actum realiter diſtinctum ab illa: quod in prima philoſophia, & in materia de Incarnatione probaui eſſe impoſsibile: quia actualitas exiſtentiæ eſt ita intima rei, prout eſt vera, realis, & actualis entitas, vt nullo modo diſcerni poſsint tanquam actus, & potentia receptiua: quia ſeparata exiſtentia, etiam per intellectum, ſolum intelligitur manere potentia obiectiua: nam ſi intelligitur manere aliquid actu ens, illud eſt exiſtens: ſed de hoc latius dictis locis: vnde ex hoc principio, falſum eſt fundamentum, quo nitebatur illa ſententia: ſcilicet, accidentia

dentia realitèr diſtincta à ſubſtantia, realiter exiſtere per ipſam exiſtentiam ſubſtantiæ: quia in vniuerſum impoſsibile eſt, quod aliqua entitas exiſtat per entitatem à ſe realiter diſtinctam. Sed, non ſolum poſito hoc principio, ſed etiam admiſſo, quod exiſtentia ſit res diſtincta ab eſſentia, eſt falſum illud fundamentum, quia ſuppoſita illa diſtinctione, exiſtentia comparatur ad eſſentiam, vt actus ad potentiam: ſicut ergo eſſentiæ ſubſtantiæ, & accidentis ſunt diuerſarum rationum, & ordinum, ita requirunt actus, re ipſa diſtinctos: loquor enim de accidentibus, quæ realiter à ſubſtantia diſtinguuntur. Vel aliter comparatur eſſentia ad exiſtentiam, ſicut principium vel radix ad actum, vel terminum ab illa manãtem, aut ſicut principium formale ad effectũ formalem, quaſi ſecundarium: ergo ſi principia ſunt omnino diuerſa, erunt etiam diuerſæ exiſtentię. Deniq; exiſtentia ſubſtantiæ eſt exiſtentia ſimpliciter, & natura ſua poſtulat intrinſecum terminum ſubſiſtentiæ: exiſtentia autem accidentis natura ſua eſt imperfecta, & poſtulat per modum termini vnionem ad alterum, à quo ſuſtentetur: ſunt ergo diſtinctæ, vt aperte docuit Diuus Thomas in his articulis, & in tota hac quæſtione, & ſuprà quæſt. 17. artic. 2. & 4. contra Gent. cap. 14. & ſæpe aliàs, & Caietan. de ente & eſſent. c. 7. & Palud. Socin. 7. metaph. quæſt. 5. & Scotus in 2. diſtinct. 12. quæſt. 1.

D. Thom. Caietan. Socin.

Dubium. Bannes 1 p. q 4 art. 2, dub. 2.

Sed quæres, qua certitudine tenenda ſit hæc concluſio; nam Dominicus Bannes, cum in priori editione primæ partis ſimpliciter docuiſſet, exiſtentiam ſubſtantialem panis manere, vt per eam exiſtant accidentia panis, in poſteriori ita illã retractauit, vt tamen probabiliter poſſe ſuſtineri dicat, ſolum, quia probabile eſt, accidentia non habere exiſtentiam præter exiſtentiam ſubſtantiæ, & dicit, ſe conſuluiſſe Theologos doctiſsimos, qui ita cenſuerint. Ego vero, cum multum de hac re cogitauerim, nunquam in eam ſententiam adduci potui, vt crederem eam opinionem eſſe probabilem: imo nec tolerabilem in Theologia, & cum plures etiam, eoſque doctiſsimos de hac re conſuluerim, neminem aliter ſentientem inueni: quin potius legi apud Picum Mirand. in citato loco, cum ipſe de hac re Romæ quæſtionem mouiſſet, à pluribus Theologis iudicatum eſſe, non poſſe ſine errore defendi, manere in hoc ſacramento exiſtentiam ſubſtantialem, quibus ipſe contradicere non eſt auſus, loquendo de myſterio, prout factum eſt, licet contenderit potuiſſe aliter fieri. Deinde etiam in metaphyſica, illa opinio, quod accidẽtia realiter à ſubſtantia diſtincta, non habeant propriam exiſtentiam, reuera, non eſt probabilis, quia nec ratione firma vtitur, neque habet authorem grauem. Nam licet fortaſſe Sotus in philoſophia id interdum inſinuauerit, non tamen rem ex profeſſo diſputans & examinans, poſtea in 4. diſputatione 10. tota quæſtione ſecunda contrarium aperte ſuppoſit. Ac denique, quamuis illa opinio eſſet probabilis, non tamen omne id, quod ex metaphyſica opinione probabile colligitur, eſt in Theologia probabile, alioqui etiam dici poſſet, eſſe probabile, manere materiam in hoc ſacramento, quia manet quantitas, & probabile eſt, materiam eſſe eandem rem cum quantitate, vel formam panis manere, quia opinio eſt, formam illam eſſe accidentalem, quod tamen ſimpliciter damnatur à Thomiſtis, vt alienum à doctrina fidei, & facile eſſet ſimilia exempla afferre, quæ docent, quãdo ex opinione metaphyſica ſequi videtur aliquid in Theologia, quod doctrinæ fidei non eſt conſentaneum, ſed videtur aduerſum, aut quærendam eſſe probabilem viam ad vitandum tale conſequens, & negandam conſecutionem, vel ſi hæc inueniri non poteſt, illud eſſe ſufficiens argumentum ad iudicandum, illam opinionem metaphyſicam eſſe improbabilem potius, quam è conuerſo. Theologia enim, quæ ſuprema ſapientia eſt, iudicat de inferioribus doctrinis, & illas corrigit, non è contrario. Quocirca idem iudicium ferendum eſt in præſenti controuerſia, ſi ex illo principio metaphyſico vitari nullo modo poteſt, quin ſequatur, exiſtentiam ſubſtantialem manere in hoc ſacramento, hoc eſt, ſufficiens argumentum, vt illud iudicetur improbabile, ſi tamen quis mordicus vellet illud defendere, potius debet negare conſequentiam, & dicere, naturaliter quidem accidentia exiſtere illo modo, tamen ablata ſubſtantia, DEVM illis conferre nouam exiſtentiam, qua exiſtant, & licet prædictus author dicat, eum deſipere, qui ita ſentit, & mihi quidem abſolutè loquendo idem videatur, ſuppoſito tamen illo alio errore, exiſtimo fore, vt hoc modo minus deſipiat.

Mirand.

Sotus.

1. Concluſio.

Dico tertio, Poſt conſecrationem non manet eadem numero entitas, vel ſubſtantia, quæ fuit panis ſub eſſe corporis Chriſti. Hæc eſt aperta ſententia Diui Thomæ hic, & artic. 3. ad 3. & art. 4. & 8. vbi negat in tranſmutatione, quæ fit in hoc ſacramento, manere aliquid commune vtrique termino, præter accidentia panis & vini, & idem in 4. diſt. 11. quæſt. 1. articulo 4. & eam late defendit Soto. diſt. 9. quæſt. 2. artic. 4. Ledeſma, quæſt. 16. artic. 4. qui contrariam ſententiam Caietano tribuunt, & eam impugnant: ſed fortaſſe Caietanus, licet in modo loquendi minus proprie & cautè loquatur, tamen in re non ſentit contra hanc concluſionem, vt apertius explicabo in commentario ar. 4. D. Thom. vbi Caietanus nonnulla dicit, quæ non poſſunt vera eſſe, niſi ſuppoſita hac ſententia, præſertim illud, ſcilicet, quod poſsit à Deo reproduci idem numero panis, abſque conuerſione corporis Chriſti, in ipſum, quod etiam docent Capreol. in 4. diſt. 11. quæſt. 1. art. 3. ad 1. Scoti contra 2. concluſionem, & Ferrar. 4. contra Gent. capite 63. qui proinde poſſunt pro hac ſententia afferri: Nam aperte ſupponunt totalem diſtinctionem numericam inter corpus Chriſti & panem, etiam vt ſunt hæ, ſubſtantiæ, ſeu entitates: non ergo manet hæc entitas panis in corpore Chriſti. Probatur autem primo ex principijs fidei: ſequitur enim ex illa ſententia, primo, non totam ſubſtantiam panis conuerti, quia, quod manet, non conuertitur: Dicitur autem manere illa ſubſtantia, prout hæc ſubſtãtia vel entitas eſt. Sequitur ſecundo, non manere duntaxat accidentia panis, quia hæc entitas vel ſubſtantia panis non eſt accidens, & manere dicitur. Sequitur tertio non eſſe omnino idem corpus Chriſti, quod eſt in cœlo, & quod eſt in ſacramento quoad entitatem, vel ſubſtantiam ſuam, quod eſt contra fidem, patet ſequela, quia corpus, quod eſt in ſacramento, eſt illa entitas, vel ſubſtantia, quę fuit panis: corpus autem, quod eſt in cœlo, non eſt illa ſubſtantia, neq; illa entitas, quia non eſt creatum ex illa. Quin potius ſequitur quarto, hæc corpora ſaltem numero diſtingui, quod ita declaro, quia ante conſecrationem hæc entitas panis diſtinguebatur numero à corpore Chriſti, quod eſt in cœlo, & tamen poſt conſecrationem dicitur manere eadem numero entitas, vel ſubſtantia ſub eſſe corporis Chriſti in ſacramento: ergo corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento, & res, & ſubſtantia numero diſtincta ab eodem corpore, prout eſt in cœlo, non enim poteſt manere eadem numero entitas, & non diſtingui numero ſuo realiter ab eo, à quo per ſe ipſam diſtinguebatur. Quin potius cum per conuerſionem dicatur hæc entitas, vel ſubſtantia mutare ſpecificationem ſuam, & ita ex pane tranſire ad eſſe corporis Chriſti, neceſſe eſt, vt illud eſſe corporis Chriſti, quaſi indiuiduetur per hanc ſubſtantiam, quam contrahit. Vlteriuſ ꝑ ſequitur quinto ſub diuerſis ſpeciebus ſacramentalibus multo magis eſſe corpora Chriſti numero diſtincta, quia ſub illis erant panes numero diſtincti, non ſolum in eſſe panis, ſed etiam in eſſe huius entitatis & ſubſtantiæ: vnde poſita fide, quod in omnibus his ſacramentis eſt idem corpus

D Thom.

Soto. Ledeſma.

Capreol. Ferrar.

corpus Chriſti, ſequitur vlterius non ſolum idem corpus Chriſti, eſſe in pluribus locis, ſed etiam eſſe plures entitates realiter inter ſe diſtinctas, quod eſt myſterium quodammodo maius myſterio Trinitatis: quia vna res finita, erit idem realiter cum innumeris rebus abſolutis & infinitis, quæ antea inter ſe tam eſſentia, quam ſuppoſito diſtinguebantur.

Secundo principaliter probatur cóclusio ex principijs metaphyſicis. Primo, quia non poteſt mutata eſſentia rei, manere eadem numero entitas: quia per illam conſtituitur in eſſe huius entitatis, ſed hęc entitas vel ſubſtantia, quæ eſt panis, eſſentialiter eſt panis: Non enim conſtituitur hæc entitas per ſola prædicata tranſcendentalia, ſeu generica, ſed per propria & ſpecifica: Ergo. Secundum principium, quod ex hoc colligitur, eſt, non poſſe fieri tranſmutationem realem inter differentias ſpecificas, manente eodem indiuiduo generis ſub illis, tãquam ſubiecto manente ſub vtroq; termino, vt, quod ex leone fiat equus, manente eodem indiuiduo animalis: quia hæc compoſitio eſt metaphyſica, & extrema non realiter, ſed ratione formali tantum diſtinguuntur: Ergo fieri non poteſt, vt maneat hæc entitas, vel eadem numero ſubſtantia, quæ fuit panis, ſub eſſe corporis Chriſti, quod ſi non manet eadem numero entitas vel ſubſtantia, vt ſic, nihil omnino manet de ſubſtantia & entitate panis, neque vt erat panis, neq; vt erat hæc ſubſtantia, aut hoc ens. Nam indiuiduum ſubſtantiæ, vel entis, quod ſub illis accidentibus incipit, omnino eſt numero diſtinctum. Tandem confirmatur, quia, ſi hic fieret tranſmutatio ſolum in his, quæ ſunt propria panis, & non in his, quæ ſunt communia, etiam ſi ſubſtantialia ſint, conſequenter dicendum eſſet manere materiam, vt materia prima eſt, & eandem formam ſub communi ratione formæ.

Reſponſio ad fundamentum 3. ſententiæ. Ad fundamentum tertiæ ſententiæ non poteſt exactè reſponderi vſque ad ſequentem diſputationem, vbi explicabimus, quomodo panis non annihilatur, ſed verè conuertitur in corpus Chriſti, & explicabimus locutiones inter terminos huius conuerſionis, docendo cum D. Thom. hic artic. 4. & q. 78. art. 5. panem non proprie fieri corpus, ſed ex pane corpus. Confirmatio vero ibi adducta potius contrarium perſuadet, nam certum eſt, poſſe Deum, conſeruato corpore Chriſti in ſacramento, iterum producere, ſeu creare eandem ſubſtantiam panis, quæ tranſſubſtantiata fuerat, vt docent Caiet. Capreolus & Ferrar. locis citatis: ſignum eſt ergo, illam entitatem panis non manere proprie in corpore CHRISTI, nec realiter, nec formaliter, ſed ſolum eſſe conuerſam in illud, & ideo dicitur id, quod erat panis, eſſe nunc corpus Chriſti, ſumendo vagè illud relatiuum, (quod) quantum ad rationem contenti ſub ſpeciebus, ſub quibus corpus Chriſti, quaſi loco panis conſtituitur, & quodammodo illius officium ſubit, ac propter eandem cauſam dici poteſt ſecundum naturæ ordinem, non poſſe eandem numero ſubſtantiam panis redire, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam, quia deberet redire ſub eiſdem numero accidentibus, & ita explicant Diuum Thom. prædicti authores, & de eadem re iterum dicemus in ſequentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſubſtantia panis, vel vini poſt conſecrationem huius ſacramenti annihiletur.

4 d. 11. q. 1. art 2 & 4. contr. c 63 & quod 5. art 11. & quod 9 ar. 5. ad 3. & 1.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſubſtantia panis poſt conſecrationem huius ſacramenti, annihiletur ac in priſtinam materiam reſoluatur. Quod enim eſt aliquid corporale, oportet alicubi eſſe. Sed ſubſtantia panis, quæ eſt quiddam corporale, non manet in hoc ſacramento, (vt dictum eſt) nec etiam eſt dare aliquem locum, vbi ſit. Ergo non eſt aliquid poſt conſecrationem. Igitur aut eſt annihilata aut in præiacentem materiam reſoluta. *cor. 11 lect. 5. col. 5.*

2. Præterea, Illud quod eſt terminus, à quo, in qualibet mutatione non remanet, niſi fortè in potentia materiæ, ſicut cum ex aere fit ignis. forma aeris non manet, niſi in potentia materiæ & ſimiliter, quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc ſacramento ſubſtantia panis & vini ſe habet, ſicut terminus, à quo, corpus autem vel ſanguis Chriſti, ſicut terminus ad quem: dicit enim Ambroſius in libro de officijs. Ante benedictionem alia ſpecies nominatur: Poſt benedictionem corpus CHRISTI ſignificatur. Ergo facta conſecratione ſubſtantia panis vel vini non manet, niſi forte reſoluta in ſuam materiam.* *Art. præced.* *In libro de his qui myſterijs initiantur c 9. à med t. 4. refertur de conſec d 2, c Ambo.*

3. Præterea. Oportet alterum contradictorium eſſe verum. Sed hæc eſt falſa, facta conſecratione, ſubſtantia panis vel vini eſt aliquid, Ergo hæc eſt vera, ſubſtantia panis vel vini eſt nihil.

Sed contra eſt, quod Auguſtinus dicit in lib. 83. quæſtionum. Deus non eſt cauſa tendendi in non eſſe. Sed hoc ſacramentum diuina virtute perficitur. Ergo in ſacramento non annihilatur ſubſtantia panis aut vini.* *Lib 83. q q. 21. in med. tom 4*

Reſpondeo dicendum, quod quia ſubſtantia panis vel vini non manet in hoc ſacramento, quidam impoſsibile reputantes, quod ſubſtantia panis vel vini in corpus, vel ſanguinem CHRISTI conuertatur, poſuerunt quod per conſecrationem ſubſtantia panis vel vini, vel reſoluitur in præiacentem materiam, vel quod annihilatur. Præiacens autem materia, in quam corpora mixta reſolui poſſunt, ſunt quatuor elementa. Non enim poteſt reſolutio fieri in materiam primam, ita quod ſine forma exiſtat, quia materia ſine forma eſſe non poteſt. Cum autem poſt conſecrationem, nihil ſub ſpeciebus ſacramenti remaneat, niſi corpus & ſanguis Chriſti, oportebit dicere, quod elementa, in quæ reſoluta eſt ſubſtantia panis vel vini, inde diſcedant per motum localem, quod ſenſu perciperetur. Similiter etiam ſubſtantia panis vel vini manet vſque ad vltimum inſtans conſecrationis. In vltimo autem inſtanti conſecrationis iam eſt ibi ſubſtantia corporis vel ſanguinis Chriſti, ſicut in vltimo inſtanti, generationis iam ineſt forma. Vnde non erit dare aliquod inſtans, in quo ſit ibi præiacens materia. Non enim poteſt dici, quod paulatim ſubſtantia panis, vel vini reſoluatur in præiacentem materiam, vel ſucceſsiue egrediatur de loco ſpecierum, quia ſi hoc inciperet fieri in vltimo inſtanti ſuæ conſecrationis, ſimul ſub aliqua parte hoſtiæ eſſet corpus CHRISTI cum ſubſtantia panis, quod eſt contra prædicta. Si vero hoc incipiat fieri ante conſecrationem, erit dare aliquod tempus, in quo ſub aliqua parte hoſtiæ, neque erit ſubſtantia panis, neque erit corpus CHRISTI, quod eſt inconueniens, & hoc ipſimet perpendiſſe videntur. Vnde poſuerunt aliud ſub diſiunctione, ſcilicet, quod vel annihiletur, vel in præiacentem materiam reſoluatur. Sed nec hoc poteſt eſſe, quia non eſt dare aliquem modum, quo corpus CHRISTI verum eſſe incipiat in hoc ſacramento, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, quæ quidem conuerſio tollitur, poſita vel annihilatione ſubſtantiæ panis, vel reſolutione in præiacentem materiam. Similiter etiam non eſt dare, vnde talis reſolutio, vel annihilatio in hoc Sacramento cauſetur, cum effectus Sacramenti ſignificetur per formam. Neutrum autem horum ſignificetur per hæc verba formæ; Hoc eſt corpus meum. Vnde patet, prædictam poſitionem eſſe falſam.* *In iſto Art. & præced.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſubſtantia panis vel vini, facta conſecratione, neque ſub ſpeciebus Sacramenti manet, neque alibi. Non tamen ſequitur, quod annihiletur. Conuertitur enim in corpus Chriſti. Sicut non ſequitur. Si aer, ex quo generatus eſt ignis, non ſit ibi vel alibi, quod ſit annihilatus.

Ad ſecundum dicendum, quod forma, quæ eſt terminus à quo, non conuertitur in aliam formam, ſed vna forma accedit

cedit alteri in ſubiecto, & ideo prima forma non remanet, niſi in potentia materiæ. Sed hic ſubſtantia panis conuertitur in Corpus Chriſti, vt ſupra dictum eſt. † *Vnde ratio non ſequitur.*

In corp. a. & in prae.

Ad tertium dicendum, quod licet poſt conſecrationem hæc ſit falſa, ſubſtantia panis eſt aliquid, id tamen, in quod ſubſtantia panis eſt conuerſa, eſt aliquid. Et ideo ſubſtantia panis non eſt annihilata.

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Thom. Prima eſt panẽ in Euchariſtia nõ annihilari. Secunda, non reſolui in præcedentem materiam.

RESpondet D. Thomas duabus aſſertionibus. Prima eſt, panem non annihilari: quia verba formæ tantum efficiunt, quod ſignificant: non ſignificant autem annihilationem, ſed conuerſionem panis in corpus Chriſti, cui annihilatio repugnat: quia terminus annihilationis eſt, non eſſe ſimpliciter, terminus autem conuerſionis eſt aliud eſſe. Altera eſt, panem non reſolui in præiacentem materiam: quam eadem fere ratione confirmat: quia videlicet verba formæ, neque ſignificant hanc reſolutionem in præiacentem materiam, ſed ſolum conuerſionem in corpus Chriſti: ex qua non modo non ſequitur illa reſolutio, ſed etiam cum illa ſtare nõ poteſt, quod longo diſcurſu D. Thomas declarat, cuius littera ſatis eſt perſpicua. Solum eſt tam in hoc, quam in aliis articulis huius materiæ obſeruandum, quod & Caiet. infra notauit, qu. 77. art. 5. non eſſe mentem D. Thom. docere, eſſe ſimpliciter impoſsibilia, vel contradictionem implicantia, quæ aſſumit, ſenſum illius eſſe, in hoc myſterio non eſſe ſine fundamento fingenda, vel multiplicanda miracula, ſed ea ſolum aſſerenda, quæ ex verbis ſeu ſignificatione formæ, ſuppoſita fide & interpretatione Eccleſiæ, neceſſario cõſequuntur, & ideo omnia, quæ huiuſmodi non ſunt, & naturali virtute fieri non poſſunt, dicuntur in hac materia impoſsibilia, quamuis abſolutam contradictionem non implicent: & ita facile exponi poſſunt multa, quæ tam in hoc articulo, quam in aliis huius materiæ dicuntur.

ARTICVLVS IV.

Vtrum panis poſsit conuerti in Corpus Chriſti.

Infra a. 6. co & a. 8 cor. & ad 3. & 4. d. 11 q. 1. a. 2. q. aa 1 & q. 3. ad 3. & a 3 q. .. per tot. & 4. cont. cap 63. & quodl 5 a. 11 & opuſ. 2. c. 8 & 1. cor. 11 lect 4 cor. 6. & lect 5. col. 3. Lib 3. text. 6. tom 2. In c. de Subſtan. tom. 1.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod panis non poſſit conuerti in corpus Chriſti. Conuerſio enim quædam mutatio eſt. Sed in omni mutatione oportet eſſe aliquod ſubiectũ, quod prius eſt in potentia, & poſtea eſt in actu, vt enim dicitur. 3. Phyſic. Motus eſt actus exiſtentis in potentia. Non eſt autem dare aliquod ſubiectum ſubſtantiæ panis & corporis Chriſti, quia de ratione ſubſtantiæ eſt, quod ſit non in ſubiecto, vt dicitur in Prædicamentis. Non ergo poteſt eſſe, quod tota ſubſtantia panis conuertatur in corpus Chriſti.*

2. Præterea, Forma illius, in quod aliquid conuertitur, de nouo incipit eſſe in materia eius, quod in ipſum conuertitur, ſicut cum aer conuertitur in ignem, prius non exiſtentem, forma ignis incipit de nouo eſſe in materia aeris, & ſimiliter cum cibas conuertitur in hominem, prius non exiſtentem, forma hominis incipit eſſe de nouo in materia cibi. Si ergo panis conuertitur in corpus Chriſti, neceſſe eſt, quod forma corporis Chriſti de nouo incipiat eſſe in materia panis, quod eſt falſum. Non ergo panis conuertitur in ſubſtantiam corporis Chriſti.

3. Præterea, Ea quæ ſunt ſecundum ſe diuerſa, nunquam vnum eorum fit alterum, ſicut albedo nunquam fit nigredo. Sed Subiectum albedinis fit ſubiectum nigredinis, vt dicitur in 1. Phyſic. Sed ſicut duæ formæ contrariæ ſunt ſecundum ſe diuerſæ (vtpote principia formalis differentiæ exiſtentes) ita duæ materiæ ſignatæ ſunt ſecundum ſe diuerſæ, vtpote exiſtentes principia materialis diſtinctionis Ergo non poteſt eſſe, quod hæc materia panis fiat hæc materia, qua indiuiduatur corpus Chriſti, & ita non poteſt eſſe, quod ſubſtantia huius panis conuertatur in ſubſtantiam corporis Chriſti.

Ex hom. 19. Refertur de conſ d. 2. c. 35. Quia corpus aſſumptum.

Sed contra eſt, quod Euſebius, Emiſſ. dicit. Nouum tibi, & impoſſibile eſſe non debet, quod in Chriſti ſubſtantiam terrena & mortalia conuertuntur.*

In med. a. 1. huius q.

Art. 2 hu. q.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, cum in hoc ſacramento ſit verum corpus Chriſti, nec incipiat ibi eſſe de nouo per motum localem, cum etiam nec corpus Chriſti ſit ibi. ſicut in loco (vt ex dictis patet*) neceſſe eſt dicere, quod incipiat ibi eſſe per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Hæc tamen conuerſio non eſt ſimilis conuerſionibus naturalibus, ſed eſt omnino ſupernaturalis ſola Dei virtute effecta. Vnde Ambroſius* dicit in libro de Sacramentis. Liquet, quod præter naturæ ordinem, Virgo generauit, & hoc, quod conficimus corpus, ex Virgine eſt, quid ergo quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex Virgine? Et ſuper illud Ioan. 6. Verba quæ ego locutus ſum vobis (ſcilicet, de hoc ſacramento) ſpiritus & vita ſunt, dicit Chryſoſtomus, id eſt, ſpiritualia ſunt, nihil habentia carnale, neque conſequentiam naturalem, ſed eruta ſunt ab omni tali neceſſitate, quæ in terra & à legibus, quæ hic poſitæ ſunt. Manifeſtum eſt enim quod omne agens agit in quantum eſt actu. Quodlibet autem agens creatum, eſt determinatum in ſuo actu, cum ſit determinati generis, & ſpeciei, & ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur ſuper aliquem determinatum actum: determinatio autem cuiuslibet rei in eſſe actuali, eſt per eius formam. Vnde nullum agens naturale, ſeu creatum, poteſt agere, niſi ad immutationem formæ, & propter hoc omnis conuerſio, quæ fit ſecundum leges naturæ eſt formalis. Sed Deus eſt actus infinitus (vt in prima parte habitum eſt) vnde eius actio ſe extendit ad totam naturam entis. Non igitur ſolum poteſt perficere conuerſionem formalem, vt ſcilicet diuerſæ formæ ſibi in eodem ſubiecto ſuccedant, ſed conuerſionem totius entis, vt, ſcilicet: tota ſubſtantia huius conuertatur in totam ſubſtantiam illius. Et hoc agitur diuina virtute in hoc ſacramento. Nam tota ſubſtantia panis conuertitur in totam ſubſtantiam corporis Chriſti, & tota ſubſtantia vini, in totam ſubſtantiam ſanguinis Chriſti. Vnde hæc conuerſio non eſt formalis, ſed ſubſtantialis, nec continetur inter ſpecies motus naturalis, ſed proprio nomine poteſt dici transſubſtantiatio.*

In lib. de his, qui myſteriis initiantur c. 9. parũ à med. to. 4. Hom. 46. in Ioan. non multum ante med to 3.

Quæſt. 7. a. 1 & 25. ar. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod obiectio procedit de mutatione formali, quia forma proprium eſt, in materia vel ſubiecto eſſe. Non autem habet locum in conuerſione totius ſubſtantiæ. Vnde cum hæc conuerſio ſubſtantialis importet quendam ordinem ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in alteram, eſt ſicut in ſubiecto, in vtraque ſubſtantia, ſicut ordo & numerus.

In cor. & a. 3.

Ad ſecundum dicendum, quod illa obiectio procedit de conuerſione formali ſeu mutatione, quia oportet ſicut dictum eſt, formam eſſe in materia, vel ſubiecto. Non autem habet locum in conuerſione totius ſubſtantiæ, cuius non eſt accipere aliquod ſubiectum.

Ad tertium dicendum, quod virtute agentis finiti non poteſt forma in formam mutari, nec materia in materiam. Sed virtute agentis infiniti, (quod habet actionem in totum ens) poteſt talis conuerſio fieri, quia vtriuſque formæ & vtriuſque materiæ eſt communis natura entis, & id, quod eſt entitatis in vna, poteſt actor entis conuertere in id, quod eſt entitatis in altera, ſublato eo, per quod ab illa diſtinguebatur.

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Tho. eſt panem conuerti in corpus Chriſti.

QVamuis de poteſtate ſit quæſtio, mens tamen D. Thomæ eſt, inquirere, an reuera in hoc ſacramento talis conuerſio fiat: Vnde reſpondet, non ſolum poſsibilem, ſed etiam neceſſariam eſſe hanc cõuerſionem, vt Chriſtus hic eſſe incipiat, ſine mutatione locali, quam concluſionem colligit ex principiis poſitis in art. 2. Deinde vero declarat hanc conuerſio-

uerſionem eſſe ſupra omnem naturæ ordinem: quia virtute agentis naturalis ſolum poteſt fieri conuerſio formalis, quæ fit per ſucceſsionem formarum in eodem ſubiecto: quia naturale agens (inquit) cum ſit finitum, & habeat determinatum eſſe per formam ſuam, ſolum agit ad immutationem formæ, id eſt, ſolum poteſt agere ex præſuppoſito ſubiecto: & ideo tantum poteſt conuertere & immutare, aliquid inducendo, & expellendo formam à ſubiecto: in hac autem conuerſione fit tranſmutatio totius ſubſtanſtantiæ in totam ſubſtantiam, nullo manente communi ſubiecto: & ideo ſupernaturalis eſt, & ſingularem rationem habet, & ſpeciali nomine tranſſubſtantiatio dicitur, ac deniq; à ſolo agente virtutis infinitæ fieri poteſt.

Obiect contra D.Tho. In ſolutione ad 1. & 2. videri poteſt D. Thom. docere contraria: nam in priori dicit, conuerſionem hanc fieri in vtraque ſubſtantia, panis ſcilicet & corporis Chriſti tanquam in ſubiecto: in poſteriori vero ſimpliciter negat, hanc conuerſionem habere ſubiectum. *Solutio.* Dicendum vero eſt, mentem D. Thom. eſſe: hanc conuerſionem, prout eſt effectio quædam vel tranſitus vnius ſubſtantiæ in aliam, non habere proprium ſubiectum, ex quo fiat, vel quod maneat ſub vtroque termino, vt eleganter explicat infra artic. 8. Cum ergo in hac ſolutione ad primum dicit, conuerſionem eſſe in terminis tanquam in ſubiecto, non loquitur de ipſa conuerſione proprie, & ratione ſui, ſed ratione ordinis & ſucceſsionis ſubſtantiarum, quam connotat, vel includit: verba enim illius ſunt. Cum hæc conuerſio ſubſtantialis importet quendam ordinem ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in alteram, eſt in vtraque ſubſtantia, ſicut in ſubiecto, ſicut ordo & numerus. Non ergo formaliter ipſa cōuerſio, ſed ordo illam conſequens dicitur eſſe in vtraque ſubſtantia. *Replicatio.* Dices, ſubſtantia panis non manet in inſtanti conuerſionis: quomodo ergo poteſt eſſe ſubiectum ordinis? *Solutio.* Reſpondetur, hic ordo, & ſucceſsio, cum ſit inter ens & non ens: ſolum eſt relatio rationis: fundata in quadam denominatione extrinſeca: cuius relationis & denominationis recte intelligitur eſſe, quaſi ſubiectum id, quod præteriit, vt conſtat in omnibus rebus, quæ inter ſe habent ordinem prioris & poſterioris: in ſucceſsione temporis: & in terminis à quo, & ad quem, omnis mutationis, ſeu conuerſionis. Circa ſolutionem ad 3. habet Caiet. longum commentarium: breuiter tamen duo in ea ſolutione explicat Diu. Thom. primum eſt, cur poſsit Deus totum ens omnino in aliud commutare, & cōuertere, quod non poſſent agentia creata: & rationem, inquit, eſſe, quia ratio entis vtriq; termino eſt communis, & Deus eſt author totius entis: ſicut ergo omne ens obedit Deo, tam ad agendum, quam ad patiendum omne id, quod non inuoluit contradictionem: quia ſubditur Deo, vt authori, ita (inquit Diu. Thomas) poteſt Deus omnino conuertere vnum ens in aliud, quia eſt vtriuſq; author: vnde conſtat, Diuū. Thom. loqui de ente creato: conſtat etiam, rationem eis communem eſſe omni ſupernaturali tranſmutationi, & non ſolius tranſſubſtantiationis propriam: quia reuera non poterat aliam magis propriam afferre. Secundo indicat Diu. Thomas modum huius conuerſionis, dicens: poſſe authorem entis conuertere id, quod eſt in vna re, in id, quod eſt in altera, ſublato eo, per quod diſtinguuntur, in quo verbo fundare videtur Caietanus ſententiam ſupra tractatam: ſenſus tamen Diui Thomæ non eſt obſcurus: ſolum enim dicit, totam entitatem vnius rei poſſe conuerti in aliam, ſublatis propriis prædicatis rei conuerſæ & manentibus in re, ad quam fit conuerſio, prædicatis communibus vtrique termino: non quidem eiſdem numero (nunquam enim id D. Thom. excogitauit) ſed gradu, aut genere: quod eodem fere modo accidit in conuerſione formali: ſolumque eſt differentia, quia in ea manet idem numero ſubiectum commune, quod non manet in hac concluſione: & Caiet. etiam certe non videtur ab hac expoſitione alienus, dicit enim, hanc conuerſionem non eſſe intelligendam per abſtractionem, vel ſeparationem vnius gradus, vel rationis formalis ab alia, ſcilicet, ſuperioris ab inferiori, ita vt intelligatur manere gradus ſuperior, & fieri conuerſio in inferiorem: ſic enim (inquit) non conuerteretur tota ſubſtantia: non ergo intelligit manere eandem rem numero ſecundum gradum ſuperiorem: alias non non poſſet fieri conuerſio, niſi prædicto modo. Vnde inferius ſubdit, panem ſecundum ſpecificam rationem ita conuerti, vt neque in ſe, neque in ſuo ſimili maneat: ſecundum rationem autem, in qua communicat cum alia re, manere non in ſeipſo, ſic enim, inquit, non conuerteretur) ſed in ſibi ſimili: ſed propterea dicitur ſaluari formalis ratio eius: non ergo videtur Caiet. malè ſenſiſſe de re ipſa, nonnullas vero locutiones habet, quæ omnino vitandæ videntur: dicit enim (poſt conuerſionem panis entitas cōuerſa, entitas quædam eſt) quod D.Th. nuſquam dixit: ſed potius ſubſtantiam, vel entitatem panis poſt conuerſionem non eſſe aliquid, quia iam tranſit in aliam entitatem. Alia propoſitio Caietan. eſt, Res conuerſa ita ſaluatur ſecundum commune, vt eorum prædicationem ſuſcipiat. Quod non video, quomodo poſſit eſſe verum: quia ſicut panis non eſt panis, ita neq; ſubſtantia, neque ergo ita ſeruantur prædicata communia, vt de re conuerſa dici poſsit: ſed vt dici poſsint de re, in quam fit conuerſio: & fortaſſe hoc dicere voluit Caietanus.

ARTICVLVS V.

Vtrum in hoc ſacramento maneant accidentia panis & vini, poſt conuerſionem.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod in hoc ſacramento non remaneant accidentia panis, & vini, remoto enim priori remouetur & poſterius. Sed ſubſtantia eſt naturaliter prior accidente, vt probatur 7. Metaph. Cum igitur, facta conſecratione, non remaneat, ſubſtantia panis in hoc ſacramento, videtur, quod non poßint remanere accidentia eius. *Supr. a. 2. ad 3. & in 1. q. 67. a. 1 ad 3. & 4 d. 12 q. 1. a. 1. q 2. Et d. 11. q. 1. a 1. q. 2. & 1. Cor 11. lect 5. col. 2. & fin. & col. 6. Lib 7. text 4. 1. 3.*

2. Præterea, In ſacramento veritatis non debet eſſe aliqua deceptio: Sed per accidentia iudicamus de ſubſtantia. Videtur ergo, quod decipiatur humanum iudicium: ſi remanentibus accidentibus, ſubſtantia panis non remaneat. Non ergo hoc eſt conueniens huic ſacramento.

3. Præterea, Quamuis fides noſtra non ſit ſubiecta rationi, non tamen eſt contra rationem, ſed ſupra ipſam, vt in principio huius operis dictum eſt. Sed ratio noſtra habet ortum à ſenſu, ergo fides noſtra non debet eſſe contra ſenſum. Eſt autem contra ſenſum, dum ſenſus iudicat eſſe panem, & fides credit eſſe ſubſtantiam corporis Chriſti. Non ergo hoc eſt conueniens huic ſacramento, quod accidentia panis ſubiecta ſenſibus maneant, & ſubſtantia non maneat.* *2. 2. q 19. a 1. ad 1.*

4 Præterea, Illud, quod manet conuerſione facta, videtur eſſe ſubiectum mutationis. Si ergo accidentia panis manent conuerſione facta, videtur, quod ipſa accidentia ſint conuerſionis ſubiectum: quod eſt impoßibile: nam accidentis non eſt accidens. Non ergo in hoc ſacramento debent remanere accidentia panis & vini.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib. ſent. Proſperi. Nos in ſpecie panis & vini, quam videmus, & res inuiſibiles, id eſt, carnem & ſanguinem honoramus. *Refertur de conſe d. n. 2. c Nos autē.*

Reſpondeo dicendum, quod ſenſu apparet, facta conſecratione, omnia accidentia panis & vini remanere. Quod quidem rationabiliter per diuinam prouidentiam fit. Primo quidem, quia non eſt conſuetum hominibus, ſed horribile carnem hominis comedere & ſanguinem bibere. Et ideo proponuntur nobis caro & ſanguis Chriſti ſumenda ſub ſpeciebus illorum, quæ frequentius in vſum hominibus veniunt, ſcilicet, panis & vini. Secundo, ne hoc ſacramentum ab

infidelibus irrideretur, ſi ſub ſpecie propria Dominum noſtrum manducaremus. Tertio, vt dum indiuiſibiliter corpus & ſanguinem Domini noſtri ſumimus, hoc proficiat ad meritum fidei,

In propoſ.1. habetur hic liber inter opera Ariſtot.t.3.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut dicitur in lib. * *de cauſis: effectus plus dependet à cauſa prima, quam à cauſa ſecunda. Et ideo virtute Dei, qui eſt cauſa prima omnium, fieri poteſt, vt remaneant poſteriora, prioribus ſublatis.*

Ad ſecundum dicendum, quod in hoc ſacramento nulla eſt deceptio, ſunt enim ibi ſecundum rei veritatem accidentia, quæ ſenſibus dijudicantur. Intellectus autem, cuius eſt proprium obiectum ſubſtantia (vt dicitur in 3. de anima * *) per fidem à deceptione præſeruatur.*

Li.3.text.26 tom.2.

Et ſic patet reſponſio ad tertium: Nam fides non eſt contra ſenſum: ſed eſt de eo, quod ſenſus non attingit.

Art.4.hu q ad 1.& 2.

Ad quartum dicendum, quod hæc conuerſio non proprie habet ſubiectum, vt dictum eſt, * *ſed tamen accidentia, quæ remanent, habent aliquam ſimilitudinem ſubiecti.*

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo nihil circa corpus eius occurrit notandum: quia tam aſſertio, quam congruentiæ Diui Thomæ ſatis perſpicuæ. In ſolutione autem ad primum, rationem indicat, ob quam poteſt accidens à ſubſtantia ſeparari, quam infra, q.77.ar.1.ex profeſſo diſputat. In ſolutione vero ad 2.& 3.agit de cognitione ſubſtantiæ, quæ ex ſenſibilibus ſpeciebus conſecratis acquiri poteſt: de qua re dicemus commodius infra q.77.diſp.16.ſect.1.

ARTICVLVS VI.

Vtrum facta conſecratione remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis.

Inf.q.77 ar. 1.& 6.cor & 4 d. 11 q. 1.a.1.q.3 & d 12.q.1.a.2. q 3 cor & quod 9 a.5 ad 3.& 1 cor 11.le.4.fine.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod facta conſecratione, remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis. Dictum eſt * *enim, quod facta cōſecratione, remanent accidentia. Sed cum panis ſit quoddam artificiale, etiam forma eius eſt accidens. Ergo remanet, facta conſecratione.*

Ar.præced. Lib 2.text.4.& 6.t.3.

2. Præterea, Forma corporis Chriſti eſt anima, dicitur enim 2.de anima, * *quod anima eſt actus corporis phyſici potentia vitam habentis. Sed non poteſt dici: quod forma ſubſtantialis panis conuertatur in animam. Ergo videtur, quod remaneat, facta conſecratione.*

3. Præterea, Propria operatio rei ſequitur formam ſubſtantialem eius. Sed illud, quod remanet in hoc ſacramento, nutrit, & omnem operationem facit, quam faceret panis exiſtens, Ergo forma ſubſtantialis panis remanet in hoc ſacramento, facta conſecratione.

Sed contra, Forma ſubſtantialis panis eſt de ſubſtantia panis. Sed ſubſtantia panis conuertitur in corpus CHRISTI, *ſicut dictum eſt.* † *Ergo forma ſubſtantialis panis non manet.*

Art 2.& 4. huius q.

Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt, quod facta conſecratione, non ſolum remanent accidentia panis, ſed etiam formæ ſubſtantialis eius. Sed hoc eſſe non poteſt. Primo, quia ſi forma ſubſtantialis panis remaneret, nihil de pane conuerteretur in corpus Chriſti, niſi ſola materia. Et ita ſequeretur, quod non conuerteretur in corpus Chriſti totum, ſed in eius materiam, quod repugnat formæ ſacramenti, qua dicitur, hoc eſt corpus meum. Secundò, quia ſi forma ſubſtantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut à materia ſeparata. Primum autem eſſe non poteſt, quia ſi remaneret in materia panis, tunc tota ſubſtantia panis remaneret, quod eſt contra prædicta. * *In alia autē materia remanere non poſſet, quia propria forma non eſt, niſi in propria materia. Si autem remaneret à materia ſeparata, iam eſſet forma intelligibilis actu, & etiam intelligens: Nam omnes formæ à materia ſeparatæ ſunt tales. Tertio eſſet inconueniens huic ſacramento: Nam accidentia panis in hoc ſacramento remanent, vt ſub eis videatur corpus Chriſti, non autem ſub propria ſpecie, ſicut ſupra dictum eſt.* * *Et ideo dicendum eſt, quod forma ſubſtantialis panis non remanet.*

Art hu.q.

Ar.præced.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet arti fieri aliquid, cuius forma non eſt accidens, ſed forma ſubſtantialis, ſicut arte poſſunt produci ranæ, & ſerpentes, talem enim formam non producit ars virtute propria, ſed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam ſubſtantialem panis virtute ignis decoquentis materiam ex farina & aqua confecta.

Ad ſecundum dicendum, quod anima eſt forma corporis, dans ei totum ordinem eſſe perfecti, ſcilicet, eſſe, & eſſe corporeum, & eſſe animatum, & ſic de alijs. Conuertitur igitur forma panis in formam corporis Chriſti, ſecundum quod dat eſſe corporeum, non autem ſecundum, quod dat eſſe animatum tali anima.

Ad tertium dicendum, quod operationum panis, quædam conſequuntur ipſum ratione accidentium, ſicut immutare ſenſum. Et tales operationes, inueniuntur in ſpeciebus panis poſt conſecrationem, propter illa accidentia, quæ remanent. Quædam autem operationes conſequuntur panem, vel ratione materiæ, ſicut, quod conuertatur in aliquid, vel ratione formæ ſubſtantialis ſicut eſt operatio conſequens ſpeciem eius, puta, quod confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc ſacramento, non propter formam, vel materiam quæ remanet, ſed quia miraculoſe conferuntur ipſis accidentibus, vt infra dicetur.

COMMENTARIVS.

HIc articulus ex ſecundo expeditus erat, tamen, D.Thom. illum mouit propter ſpecialem errorē impugnandum, quem in illo refert: negat ergo manere formam ſubſtantialem panis, & tres rationes affert, quarum prima ſolum in probabili proportione fundatur, quia cum tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam conuertatur, neceſſe eſt materiam & formam in formam conuerti, de qua proportione infrà dicemus.

Secunda ratio eſt difficilis: infert Diuus Thomas, ſi maneret forma panis à materia ſeparata, illam fore intelligibilem actu, & intelligentem: quod tamen non ſequitur, ſi illa forma non ex natura ſua, ſed per diuinam omnipotentiam ſeparata maneat, ſed vt ſupra dixi; Diuus Thomas his rationibus contentus eſt, probando hoc non eſſe, fieri iuxta rerum naturas: nam ſupponit, non eſſe aſſerenda miracula, quæ nec in verbis formæ fundamentum habent; neque myſterio deſeruiunt & ad hoc inducit tertiam rationem quæ optime probat, inutilem eſſe futuram huiuſmodi formæ ſeparationem, & miraculoſam conſeruationem. In ſolutione ad 2.& 3.aliqua dicit, quæ pertinent ad explicandum terminum conuerſionis, & operationis accidentium, quæ ſeparata manent, quæ non poſſunt vſque ad quæſtionem 76.& 77. recte explicari.

ARTICVLVS VII.

Vtrum iſta conuerſio fiat in inſtanti.

Sup,a 3.c.5ō & inf.q.78.a.2.& 5 cor.& 4.d.11.q.1 a.2.cor.& a.3 q 2.per tot Et 4.cont.g. 71.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod iſta conuerſio non fiat in inſtanti, ſed ſit ſucceſſiua. In hac enim conuerſione prius eſt ſubſtantia panis, & poſteà ſubſtantia corporis Chriſti. Non ergo vtrumque eſt in eodem inſtanti, ſed in duobus inſtantibus. Sed inter quælibet duo inſtantia eſt tempus medium. Ergo oportet, quod hæc conuerſio fiat ſecundum ſucceſſionem temporis, quod eſt inter vltimum inſtans, quo ibi eſt panis, & primum inſtans, quo ibi eſt corpus CHRISTI.

2. Præterea. In omni conuerſione eſt fieri, & factum eſſe.

Sed hæc duo non ſunt ſimul; quia, quod fit, non eſt, quod autem factum eſt, iam eſt. Ergo in hac conuerſione eſt prius & poſterius, & ita oportet, quod non ſit inſtantanea, ſed ſucceſſiua.

Lib. 4 cap. 5 parum à pr. tom. 4

3. Præterea,* Ambroſius, dicit in lib. de ſacrament. quòd iſtud Sacramentum Chriſti ſermone conficitur. Sed ſermo Chriſti ſucceſſiuè profertur. Ergo hæc conuerſio fit ſucceſſiuè.

Sed contra eſt, quod hæc conuerſio perficitur virtute infinita, cuius eſt ſubito operari.

RESPONDEO dicendum, quod aliqua mutatio eſt inſtantanea triplici ratione. Vno quidem modo ex parte formæ, quæ eſt terminus mutationis. Si enim ſit aliqua forma, quæ recipiat magis & minus, ſucceſſiue acquiritur ſubiecto, ſicut ſanitas. Et ideo, quia forma ſubſtantialis non recipit magis & minus, inde eſt, quod ſubito fit eius introductio in materia. Alio modo ex parte ſubiecti, quod quandoq; ſucceſſiuè præparatur ad ſuſceptionem formæ, & ideo aqua ſucceſſiuè calefit. Quando verò ipſum ſubiectum eſt in vltima diſpoſitione ad formam, ſubito recipit ipſam ſicut Diaphanum ſubito illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod eſt infinitæ virtutis: Vnde ſtatim poteſt materiam ad formam diſponere, ſicut dicitur Marci 7. quod cùm Chriſtus dixiſſet Ephata, quod eſt, adaperire, ſtatim apertæ ſint aures hominis, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius. Ex his tribus rationibus hæc conuerſio eſt inſtantanea. Primò quidem, quia ſubſtãtia corporis Chriſti, ad quam terminatur iſta conuerſio, non ſuſcipit magis neque minus. Secundo quia in hac conuerſione non eſt aliquod ſubiectum, quod ſucceſſiuè præparetur. Tertiò, quia agitur Dei virtute infinita.

Ad primum ergo dicendum, quod quidam non ſimpliciter concedunt, quod inter qualibet duo inſtantia ſit tempus medium. Dicunt enim quod hoc habet locum in duobus inſtantibus, quæ referuntur ad eundem motum, non autem in duobus inſtantibus, quæ referuntur ad diuerſa: vnde inter inſtans, quod menſurat finem quietis, & aliud inſtans, quod menſurat principium motus, non eſt tempus medium. Sed in hoc decipiuntur, quia vnitas temporis & inſtantis, vel etiam pluralitas eorum, non accipitur ſecundum quoſcunque motus, ſed ſecundum primum motum cœli, qui eſt menſura omnis motus & quietis. Et ideo alij hoc concedunt in tempore, quod menſurat motum dependentem ex motu cœli. Sunt autem quidam motus ex motu cœli non dependentes, nec ad eos

1. p. q. 53. ar 3

menſurati, ſicut in prima parte dictum eſt* de motibus Angelorum: Vnde inter duo inſtantia, illis motibus reſpondentia non eſt tempus medium. Sed hoc nõn habet locum in propoſito, quia quamuis iſta conuerſio ſecundum ſe non habeat ordinem ad motum cœli, conſequitur tamen prolationem verborum, quam neceſſe eſt motu cœli menſurari. Et ideo neceſſe eſt inter qualibet duo inſtantia, circa iſtam conuerſionem ſignata, eſſe tempus medium. Quidam ergo dicunt, quod inſtans, in quo vltimo eſt panis, & inſtans, in quo primò eſt corpus Chriſti, ſunt quidem duo per comparationem ad menſurata, ſed ſunt vnum per comparationem ad tempus menſurans, ſicut cum duæ lineæ ſe contingunt, ſunt duo puncta ex parte duarum linearum. Vnum autem punctum ex parte loci continentis. Sed hoc non eſt ſimile, quia inſtans & tempus particularibus motibus non eſt menſura intrinſeca, ſicut linea & punctus corporibus, ſed ſolum extrinſeca, ſicut corporibus locus. Vnde alij dicunt, quod eſt idem inſtans re, ſed aliud ratione. Sed ſecundum hoc ſequeretur, quod realiter oppoſita eſſent ſimul, nam diuerſitas rationis non variat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum eſt, quod hæc conuerſio (ſicut dictum eſt*) perficitur per verba CHRISTI, quæ à ſacerdote

In cor. art.

proferuntur, ita, quod vltimum inſtans prolationis verborum eſt primum inſtans, in quo eſt in Sacramento corpus Chriſti, in toto autem tempore præcedente eſt ibi ſubſtantia panis, cuius temporis non eſt accipere aliquod inſtans proxime præcedens vltimum, quia tempus non componitur ex inſtantibus

Lib 6. Phyſ.

conſequenter ſe habentibus, vt probatur 6. Phyſic.* Et ideo eſt quidem dare primum inſtans, in quo eſt corpus CHRISTI. Non eſt autem dare vltimum inſtans in quo ſit ſubſtantia panis, ſed eſt dare vltimum tempus. Et idem eſt in mutationibus naturalibus, vt patet per Philoſ. in 8 Phyſ.*

In pr. lib. per tot. tex. to. 2.

Lib 8 text. 72. tom. 2.

Ad ſecundum dicendum, quod in mutationibus inſtantaneis ſimul eſt fieri, & factum eſſe. Sicut ſimul eſt illuminari & illuminatum eſſe. Dicitur enim in talibus factum eſſe ſecundum quod iam eſt, fieri autem, ſecundum quod ante non fuit.

Ad tertium dicendum, quod iſta conuerſio (ſicut dictum eſt*) fit in vltimo inſtanti prolationis verborum, tunc enim completur verborum ſignificatio, quæ eſt efficax in ſacramentorum formis. Et ideo non ſequitur, quod iſta conuerſio ſit ſucceſſiua.

In ſolut. ad 1 in iſto art.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc ſit falſa, Ex pane fit corpus Chriſti.

4. d. 11. q. 1 art. 4.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod hæc ſit falſa, Ex pane fit corpus Chriſti. Omne enim id, ex quo fit aliquid, eſt id, quod fit illud, ſed non conuertitur: Dicimus enim, quod ex albo fit nigrum & quod album fit nigrum, & licet dicamus, quod homo fiat niger, non tamen dicimus, quod ex homine fiat nigrum, vt patet in 1. Phyſ.* Si ergo verum eſt, quod ex pane fiat corpus Chriſti, verum erit dicere, quod panis fiat corpus Chriſti. Quod videtur eſſe falſum, quia panis non eſt ſubiectum factionis, ſed magis eſt terminus. Ergo non verè dicitur, quod ex pane fiat corpus Chriſti.

Lib. 1. cap. 1.

2. Præterea. Fieri terminatur ad eſſe, vel ad factum eſſe. Sed hæc nunquam eſt vera. panis eſt corpus CHRISTI, vel panis factus eſt corpus CHRISTI, vel etiam panis erit corpus Chriſti. Ergo videtur, quod nec etiam hæc ſit vera, ex pane fit corpus Chriſti.

3 Præterea. Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur in id, quod fit ex eo. Sed hæc videtur eſſe falſa, panis conuertitur in corpus Chriſti, quia hæc conuerſio videtur eſſe miraculoſior, quàm creatio mundi, in qua tamen non dicitur, quod non ens conuertitur in ens. Ergo videtur, quod etiam hæc ſit falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

4. Præterea, illud, ex quo fit aliquid poteſt eſſe illud. Sed hæc eſt falſa, panis poteſt eſſe corpus Chriſti. Ergo & hæc eſt falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

Sed contra eſt, quod Ambroſ.* dicit in lib. de ſacramentis. Vbi accedit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti.

Lib 4 cap 4 circa princ. tom 4.

RESPONDEO dicendum, quod hæc conuerſio panis in corpus CHRISTI, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum tranſmutatione naturali, & quantum ad aliquid differt ab vtroque. Eſt enim commune his tribus, ordo terminorum, ſcilicet, vt poſt hoc ſit hoc (in creatione enim eſt eſſe poſt non eſſe, in hoc Sacramento, corpus CHRISTI poſt ſubſtantiam panis, in tranſmutatione naturali album poſt nigrum vel ignis poſt aerem) & quod prædicti termini non ſint ſimul. Conuenit autem conuerſio, de qua nunc loquimur, cum creatione, quia in neutra earum eſt aliquod commune ſubiectum vtrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni tranſmutatione naturali. Conuenit vero hæc conuerſio cum tranſmutatione naturali in duobus, licet non ſimiliter. Primò quidem, quia in vtraque vnum extremorum tranſit in aliud (ſicut panis in corpus CHRISTI, & aer in ignem) non autem non ens conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit vtrobique. Nam in hoc Sacramento tota ſubſtantia panis tranſit in totum corpus CHRISTI, ſed in tranſmutatione naturali materia vnius ſuſcipit formam alterius, priori forma depoſita. Secundo conueniunt in hoc, quod vtrobique remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen, nam in tranſmutatione naturali remanet eadem materia, vel ſubiectum; in hoc aũt ſacramento remanent eadẽ accidentia. Et ex his põt accipi, qualiter

differen-

differenter in talibus loqui debeamus. Quia enim in nullo prædictorum trium extrema ſunt ſimul, ideo in nullo eorum poteſt vnum extremum de alio prædicari per verbum ſubſtantiuum præſentis temporis, non enim dicimus, non ens eſt ens: vel panis eſt corpus Chriſti: vel aer eſt ignis, vel album eſt nigrum. Propter ordinem vero extremorum poſſumus vti in omnibus, hac præpoſitione, ex: quæ ordinem deſignat, poſſumus enim verè & propriè dicere, quod ex non ente fit ens, & ex pane corpus Chriſti, & ex aere ignis, vel ex albo nigrum. Quia vero in creatione vnum extremorum non tranſit in alterum, non poſſumus in creatione vti verbo conuerſionis, vt dicamus, quod non ens conuertitur in ens. Quo tamen verbo vti poſſumus in hoc ſacramento, ſicut in tranſmutatione naturali. Sed quia in hoc ſacramento, tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam mutatur, propter hoc hæc conuerſio proprie tranſſubſtantiatio vocatur. Rurſus, quia huius conuerſionis non eſt accipere aliquod ſubiectum, ea, quæ verificantur in conuerſione naturali ratione ſubiecti, non ſunt concedenda in hac conuerſione. Et primo quidem manifeſtum eſt, quod potentia ad oppoſitum conſequitur ſubiectum, ratione cuius dicimus, quod album poteſt eſſe nigrum, & aer poteſt eſſe ignis, licet hæc non ſit ita propria, ſicut prima. Nam ſubiectum albi (in quo eſt potentia ad nigredinem) eſt tota ſubſtantia albi: non enim albedo eſt pars eius, ſubiectum autem formæ aeris, eſt pars eius: vnde cum dicitur, aer poteſt eſſe ignis, verificatur ratione partis per Synecdochen. Sed in hac conuerſione, & ſimiliter in creatione, quia nullum eſt ſubiectum, non dicitur, quod vnum extremum poſſit eſſe aliud ſicut, quod non ens poſſit eſſe ens, vel, quod panis poſſit eſſe corpus Chriſti. Et eadem ratione non poteſt proprie dici, quod de non ente fiat ens, vel quod de pane fiat corpus Chriſti, quia hæc præpoſitio, de, deſignat cauſam conſubſtantialem, quæ quidem conſubſtantialitas extremorum in tranſmutationibus naturalibus attenditur penes conuenientiam in ſubiecto. Et ſimili ratione non conceditur, quod panis erit corpus Chriſti, vel quod fiat corpus Chriſti, ſicut neque conceditur in creatione, quod non ens erit ens, vel quod non ens fiat ens, quia hic modus loquendi verificatur in tranſmutationibus naturalibus ratione ſubiecti, puta, cum dicimus, quod album fit nigrum, vel album erit nigrum. Quia tamen in hoc ſacramento, Art. 2 hu. q. *facta conuerſione, aliquid idem manet, ſcilicet accidentia panis (vt ſupra dictum eſt*) ſecundum quandam ſimilitudinem, aliquæ harum locutionum poſſunt concedi, ſcilicet quod panis ſit corpus Chriſti, vel panis erit corpus Chriſti, vel de pane fit corpus Chriſti, vt nomine panis non intelligatur ſubſtantia panis, ſed in vniuerſali, hoc, quod ſub ſpeciebus panis continetur, ſub quibus prius continetur ſubſtantia panis, & poſtea corpus Chriſti.*

Ad primum ergo dicendum, quod illud, ex quo aliquid fit, quandoque quidem importat ſimul ſubiectum cum vno extremorum tranſmutationis, ſicut cum dicitur, ex albo fit nigrū, & ſic etiam dici poteſt hoc fit illud, id eſt, album fit nigrum, quandoque vero importat ſolum oppoſitum vel extremum, ſicut cum dicitur, ex mane fit dies, & ſic non conceditur, quod hoc fiat illud, id eſt, quod mane fiat dies. Et ita etiam in propoſito, licet proprie dicatur, quod ex pane fiat corpus Chriſti, non In corp. art. *tamen proprie dicitur, quod panis fiat corpus Chriſti, niſi ſecundum quandam ſimilitudinem, vt dictum eſt.†*

Ad ſecundum dicendum, quod illud, ex quo fit aliquid, quandoq; erit illud propter ſubiectum, quod importatur. Et ideo cum huius conuerſionis non ſit aliquod ſubiectum, non eſt ſimilis ratio.

*Ad tertium dicendum, quod in hac conuerſione ſunt plura difficiliora, quam in creatione, in qua hoc ſolum difficile eſt, quod aliquid fit ex nihilo, quod tamen pertinet ad propriū modum productionis primæ cauſæ, quæ nihil aliud præſupponit. Sed in hac conuerſione non ſolum eſt difficile, quod hoc totum conuertitur in illud totum, ita quod nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius cauſæ) ſed etiam habet hoc difficile, quod accidentia remaneant corrupta ſubſtantia, & multa alia, de quibus in ſequentibus agetur. †Tamen verbum conuerſionis recipitur in hoc ſacramento, non autem in creatione, ſicut dictum eſt.** Quaſt. 77.

Ad quartum dicendum, quod ſicut dictum eſt, potentia pertinet ad ſubiectum, quod non eſt accidere in hac conuerſione. Et ideo non conceditur, quod panis poſſit eſſe corpus Chriſti: In corp. *non enim hæc conuerſio fit per potentiam paſſiuam creaturæ, ſed per ſolam potentiam actiuam creationis.*

HIc explicat Diu. Thom. modum loquendi de hac conuerſione, de quo dicemus ſectione penultima ſequentis diſputationis, explicata prius ipſa re.

DISPVTATIO L.

De tranſitu ſeu conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti: quæ tranſſubſtantiatio dicitur.

IN ſuperioribus diſputationibus explicatum eſt, quid in conſecratione huius ſacramenti fiat. Nunc exponendum eſt, quomodo & per quam actionem ſeu mutationem fiat: diximus enim, in hac conſecratione eſſe ſucceſſionem quandam duarum ſubſtantiarum, quarum altera deſinit eſſe, & habet rationem termini à quo: altera verò incipit eſſe ſub ſpeciebus, & habet rationem termini, ad quem principaliter tendit conſecratio: videndum ergo ſupereſt, qualis ſit hæc ſucceſſio, ſeu tranſitus, quæ res Theologis omnib. difficillima viſa eſt, quia & omnino ſupernaturalis eſt, & nullam ſimilem habet in natura. Quoniam vero tota pendet ex doctrina fidei, primum ſtatuemus, quid de hac conuerſione fides doceat: deinde, vt fidei doctrinam declaremus, proponemus ea, quæ ſunt de ratione veræ conuerſionis, ac poſtea ſingula in hoc myſterio inueſtigabimus, ac tandem, quomodo de hac conuerſione loquendum ſit, docebimus.

SECTIO I.

An ſacramentum Euchariſtiæ perficiatur per veram conuerſionem, & tranſſubſtantiationem.

PRimo hæretici: qui, vel negant præſentiam Chriſti, vel affirmant præſentiam ſubſtantiæ panis cōuerſionem tollunt, & in hoc inter ſe conueniunt Lutherani & Caluiniſtæ, & alij ſupra relati, qui omnes in tranſſubſtantiationis nomen inuehuntur, illud appellantes nouum, barbarum, & portentoſum. Secundo, qui negant, manere ſubſtantiam panis, concedunt tamen aliquid illius manere, admittunt quidem conuerſionem, tranſſubſtantiationem tamen euertunt, licet fortaſſe nomen tranſſubſtantiationis retineant, ſed de his erroribus, & de eorum fundamentis nihil noui dicendum occurrit, quia non habent noua fundamenta, ſed ex falſis principiis conſequenter pullulant. *Lutheranorum & Caluiniſtarum hæreſis circa tranſſubſtantiationē.*

Dico ergo primo: Sacramentum Euchariſtiæ conficitur per veram conuerſionem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. Hæc aſſertio eſt de fide: nam licet ſub his verbis non habeatur in ſcriptura, ea tamen docet Eccleſia ab Apoſtolis edocta, docēs ſimul, ita eſſe intelligenda verba formæ, & in vero ſenſu eorum, hanc veritatem contineri. Hinc Concilium Florentinum dixit: Subſtantia panis in corpus, ſubſtantia vini in ſanguinem conuertitur, fuſius Tridentinum ſeſsione 13. capit. 4. dicens. Quoniam Chriſtus corpus ſuum id, quod ſub ſpeciebus panis offerebat, vere eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit: idque nunc denuo ſancta Synodus declarat, per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiā corporis Chriſti *1. Concluſ. Euchariſtia conficitur per veram conuerſionē panis & vini in corpus Chriſti, & eſt de fide.*

Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius. Hanc vero eſſe Eccleſiaſticā traditionem, vt Conciliū dixit, conſtat ex antiquiſsimis *S. Ambroſ.* Patribus: nomine n. (conuerſionis) vtitur Ambr. l. 4. de ſacramentis c. 5. & l. 6. c. 1. & libro de Myſteriis, c. 9. *S. Cyprian.* vtitur nomine (tranſmutationis) quod perinde eſt. Idem Cypr. ſer. de Cœna Domini, in illo verbo, Non *S. Damaſc.* *S. Chryſ.* effigie, ſed natura mutatus. Idem Damaſc. lib. 4. c. 14. *S. Cyrill. Hieroſol.* Chryſoſt. Homil. de proditione Iudæ & Homil. 83. in Matth. Cyrill. Hieroſol. Catech. 4. myſtag. & Cyrillus *S. Cyrill. Alexan.* Alexand. in epiſt. ad Coloſirium, aqud D. Th. in Catena Luc. 22. Greg. Niſſ. orat. Catech. c. 37. Heſych. l. 6. in *S. Gregor. Nyſſen.* Leuit. c. 22. Orig. 8. contra Celſum, dicit, Panem fieri *Heſych.* corpus ſanctum per precationem. Quod etiam dixit *Origen.* Tertul. l. 4. contra Marcionem c. 40. quod magis pro*Tertull.*prie dixit Auguſt. in c. Vtrum ſub figura. de conſecr. *S. Auguſt.* diſt. 2. Corpus & Sanguinem Chriſti virtute Spiritus *Gaudent.* ſancti ex panis & vini ſubſtantia effici. & Gaudentius Brixienſ. tract. 2. in Exod. De pane effici corpus, & de vino ſanguinem, & infra. Ne terrenum putes, quod cœleſte effectum eſt per eum, qui tranſit in illum, efficit illud corpus ſuum, & ſanguinem. Sic Euſeb. Emiſſ. *Euſeb. Emiſſ.* Hom. 5. de Paſchate dixit. Sacerdotem viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti ſecreta poteſtate conuertere. Et ibidem ait. Panem trā*Remigius.*ſire in naturam Domini corporis. & eadem voce trā*Anſelm.*ſitus vſus eſt Remig. 1. ad Cor. 10. Anſelm. vero epiſt. *Fulbert.* de corpore & ſanguine Domini, Migrare, dicit panem *Theoph.* in corpus. Fulbertus vero epiſtola ad Bereng. dixit, *Rupert.* transfundi, Alger. dixit, traiici & transferri, in lib. de hoc ſacramento Theoph. Matth. 23. & Marc. 24. & cōuerti dixit, & tranſelementari, & Ioan. 6. dixit, transformari, & ſimilia verba ſæpe habet Rupertus l. 5. in Ioannē, & plures loquendi formulas antiquiſsimas, quæ hanc conuerſionem aperte indicant, referam in progreſſu huius diſputationis, quæ adduximus etiā diſput. præced. ſect. 2. hanc veritatem confirmant, & ex veritate ibi tradita, petenda eſt ratio huius concluſionis. Nam ad veritatem verborum Chriſti neceſſe eſt, vt in fine illorum, contentum ſub ſpeciebus iam non ſit panis, ſed corpus Chriſti: ergo neceſſe eſt, vt panis deſierit, & vice illius corpus Chriſti ſucceſſerit: ergo facta eſt conuerſio vnius in aliud. Probatio huius vltimæ conſequentiæ pendet ex omnibus dicendis in hac diſputatione: nam ex hac ratione naſcitur aliud dubium, ſcilicet an poſsint verba Chriſti eſſe vera, abſque vera conuerſione.

2. Concluſio. Prædicta conuerſio eſt vera tranſſubſtantiatio. Dico ſecundo: ſacramentum Euchariſtiæ confici per veram tranſſubſtantiationem panis in corpus, & vini in ſanguinem Chriſti. Hæc concluſio non continet rem diſtinctam à præcedente, ſed ſolum ponitur ad explicandam vocem, qua vſum eſt Concilium Lateranenſe ſub Innocentio 3. c. 1. vbi ſub hac voce fidem huius ſacramenti credendam proponit, & ca. 3. *Florent.* anathematizat eos, qui aliter ſentiunt: & eandem *Trident.* rem probauit Conc. Flor. in decreto Eugenij, quamuis non omnino ſub eadem voce, ſed illis verbis, Subſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem conuertitur. Clarius Tridentinum ſupra dixit. Quæ conuerſio conuenienter & propriè à ſancta Catholica Eccleſia tranſſubſtantiatio eſt appellata: & Canone quarto, quam conuerſionem Catholica Eccleſia aptiſsime tranſſubſtantiationem appellat. Ratio vero huius concluſionis eſt eadem, quæ præcedentis, quod ad rem attinet, quin hic commutatur tota ſubſtantia in totam, quod ſingulare eſt huic conuerſioni: habet ergo propriam & ſpecificam rationem, diſtinctam ab aliis conuerſionibus ex præſuppoſito ſubiecto: hanc ergo rationem illa voce ſignificamus. Quod vero attinet ad nomen, ratio eſt, quia cum hic tranſeat tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam, quod in nulla alia conuerſione accidit, nullum erat nomen conuerſiones alias ſignificās, quod propriam rationem huius conuerſionis indicaret: quapropter neceſſariū fuit, nouum excogitare nomē, quod illā explicaret, tū, vt ſimpliciter pōſſemus de hoc myſterio loqui, tum ad notandos & cauendos nouos errores circa hoc myſterium inſurgentes. Quocirca, licet antiqui Patres vſi fuerint varijs nominibus, vt vidimus inter explicandum hoc myſterium, omnia tamen illa, vel generalia ſunt, vt nomen, conuerſionis, mutationis, tranſitus & migrationis: vel accidentariæ mutationi magis ſunt accommodata, vt nomē transfigurationis, & ſi quæ ſunt ſimilia: ſolum illud nomen tranſelementatio, quo vſus eſt Theophylactus, magis accedere videtur ad proprietatem myſterij explicandam: quia ſignificat mutationem vſque ad prima elementa, etiam vſque ad materiam primam; tamen illa vox & durior eſt, & non ſatis accommodata; ſignificare enim poteſt conuerſionem vnius elementi in aliud, vel reſolutionem miſti in elementa: at vero tranſſubſtantiatio propriiſsime & accommodatiſsime ſignificat tranſitum, ſeu conuerſionem totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam. Neque eſt nouum in Eccleſia ad confutandas Hæreſes & explicanda myſteria noua inuenire nomina, quæ res antiquas proprie ſignificent, & veritatem Catholicam ſatis exprimant, & ſic olim inuentum eſt Ὁμοούσιος, ſeu cōſubſtantialis, & nomen Θεοτόκος, Deipara: ſic etiam Euangeliſta mutationem Chriſti in externo ſplendore & ſpecie transfigurationem vocauit: eodem ergo Spiritu ducta Eccleſia mutationem ſubſtantiarum tranſſubſtantiationem appellat.

Ex hac fidei doctrina colligitur primò; corrigendos eſſe Scholaſticos, qui hanc doctrinam de conuerſione hac, ſeu de tranſſubſtantiatione non admodum antiquam eſſe dixerunt, inter quos ſunt Scotus d. 10. q. 1. §. Quantum ergo ad iſtud argumentum. *Scotus.* & diſt. 11. qu. 3. Gabriel lectione 41. in Canone. Con*Gabriel.*ſtat enim ex dictis, & ex definitione Concilij Tridentini, & ex Concilio Romano ſub Gregorio ſeptimo ſupra relato, rem ipſam antiquiſsimam eſſe, ac perpetuo in Eccleſia creditam, quamuis fortaſſe ſuperioribus temporibus non fuerit tam aperte explicata, ſicut modò eſt.

Secundò infero, ſi quis confiteatur præſentiam corporis Chriſti, & abſentiam panis, neget tamen veram conuerſionem vnius in aliud, in hæreſim labi, quia Eccleſia Catholica non ſolum duo priora, ſed etiam hoc tertium definit ac docet, ſicut in miraculo facto à Chriſto, Ioannis 2. non ſolum de fide eſt, illis hydrijs prius fuiſſe aquam impoſitam, & poſteà inuentum illic fuiſſe vinum, ſed etiam eſt de fide, aquam conuerſam eſſe in vinum, ſi quis tamen confitendo rem totam: vocem tranſſubſtantiationis abijceret, vt ineptam & barbaram, in re ipſa non exiſtimo eſſe hæreticum, quia vſus vocis per ſe non pertinet ad obiectum fidei, eſſet tamen valde temerarius, ſcandaloſus, ac pias aures offenderet, ac denique in externo foro habendus eſſet vehementer de hæreſi ſuſpectus.

SECTIO II.

Quæ ſint ad veram conuerſionem & tranſſubſtantiationem neceſſaria.

Hæc quæſtio magna ex parte Philoſophica eſt; abſque illius tamen cognitione non poteſt explicari hoc myſterium, nec reddi ratio veritatis traditæ. Supponendum verò inprimis eſt, quid nomine conuerſionis ſignificetur, ſignificat enim hæc vox tranſitum vnius rei in aliam, vt conſtat ex communi *Conuerſio non eſt relatio.* conceptione hominum: Ex hac autem communi conceptione intulerunt aliqui; conuerſionem tantum eſſe relationem talium rerum, ſeu terminorum inter ſe, & adducunt Diuum Thomam hic, articulo quarto ad primum, dicentem; conuerſionem ſubſtantialem importare ordinem ſubſtantiarum. Sed hoc, ſi

hoc , ſi de propria relatione intelligitur, verum eſſe non poteſt,vt oſtendemus:potius igitur ex prædicta vocis ſignificatione ſumendum primò eſt,ad conuerſionem neceſſarium eſſe, vt fit inter duas res poſitiuas, quarum altera habeat rationem termini à quo, & altera,ad quem,quia ab vna fit tranſitus in aliam, quod videre licet in omni conuerſione, ſi Inductio fiat. Et confirmatur,quia in hoc diſtinguitur conuerſio à ſimplici productione, in qua non ſequitur alterius deſitio,vel corruptio , & a ſimplici deſitione & corruptione, quæ nõ terminatur ad alterius rei productionem,creatio enim non eſt conuerſio, neq; etiã annihilatio,neque illuminatio,vel obtenebratio: Eſt autem propria conuerſio, quando ex calido fit frigidum , &c.

Obiectio. *Reſponſio.* Dices ; motus localis fit inter terminos poſitiuos, & tamen non eſt conuerſio , quia vnum ibi non conuertitur in aliud. Reſpondetur primò , non diximus omnem tranſitum inter terminos poſitiuos eſſe conuerſionem,ſed è contrario , omnem conuerſionem eſſe inter terminos poſitiuos. Deinde illa etiã mutatio poteſt dici conuerſio non loci in locum , aut Vbi in Vbi , quia vt D.Thom. docet,conuerſio non eſt inter formas , ſed inter compoſita aut concreta: Non enim conuertitur albedo in nigredinem,ſed album in nigrum, & ſimiliter in præſenti ex ſedente fit ſtans , & ex exiſtente in loco ſuperiori , fit exiſtens in loco inferiori.

Obiectio. Sed poteſt rurſus obiici , quia generatio ignis eſt propria conuerſio, & tamen,ſi res attente conſideretur,non fit ex termino poſitiuo , ſed priuatiuo , quia prius natura expellitur forma ligni,per diſpoſitiones præcedentes,& ita,cum fit ipſa generatio ſubſtantialis,iam non fit proprie ex ligno , ſed ex non igne. Propter hoc dicunt aliqui , naturalem conuerſionem, *Aliquorum euaſio.* præſertim ſubſtantialem,non eſſe propriam conuerſionem,& in hoc ſuperari à ſupernaturali conuerſione,quæ ſubito fit,& ſine alteratione præuia,vt quando Chriſtus conuertit , aquam in vinum , vel Deus fœminam in ſtatuam ſalis:nam ibi proprie fit tranſitus à ſubſtantia in ſubſtantiam. Sed inprimis in hoc nulla eſt differentia,quæ ad rem ſpectet: nam iſtæ ſupernaturales conuerſiones in exemplum adductæ, *Impugnatur.* vere ſunt conuerſiones formales, & non differunt à naturali conuerſione in ſubſtantia , ſed in modo , vt *D.Thom.* Diuus Thomas docuit,in 2.diſtinctione 18. quæſtione 1.articulo 3.ad 4.& in 4.diſtinctione 17.quæſtione 1.articulo 5.quæſtiuncula 1. Modus autem ille ſolum eſt,quod ſubito & immediate fit,quod ab agente naturali, non niſi paulatim , & interdum fortaſſe per multas tranſmutationes fieri poſſet : tamen ſicut in naturali conuerſione præcedunt diſpoſitiones , quæ prius incipiunt,& in inſtante generationis conſummantur,ita in hac ſupernaturali conuerſione formali,in ipſomet inſtante conuerſionis ſubito fiunt integræ diſpoſitiones, quæ natura etiam antecedunt formam ſubſtantialem , & eodem modo dici poſſunt expellere contrariam : ergo reuera nulla eſt differentia. Nam quod illæ diſpoſitiones prius fuerint inchoatæ,nec ne, nihil refert ad veritatem, & proprietatẽ conuerſionis ſubſtantialis,quæ in momento fit. Et *1. Reſponſio.* confirmatur, quia propriiſſime dicitur,viuens conuertere alimentum in ſubſtantiam ſuam. Reſpondetur ergo , etiam ſi diſpoſitiones aliquo modo dicantur in ſuo genere expellere formam , proprie tamen vnam formam ſubſtantialem expellere aliam , formaliter,& ex vi generationis vnius ſequi corruptionem alterius , & hoc ſatis eſſe ad veram conuerſionem.

Et addo vlterius , etiam ſi lignum corrumperetur per ſolam alterationem , quæ extrinſece tantum ad generationem terminaretur , illud fore ſufficiens ad veram conuerſionem , quia ſimpliciter illa res fieret ex termino poſitiuo, aliquo modo ſibi repugnante, & talis terminus non deſineret eſſe, niſi ex illo alius fieret,quod ſatis eſt ad conuerſionem, vt magis ex dicendis conſtabit.

Secunda conditio neceſſaria , ad conuerſionem, eſt,vt vnus terminus,ex quo fit conuerſio,aliquo modo deſinat eſſe,& alius,ad quem fit conuerſio , aliquo modo fiat,ſeu incipiat eſſe. Hæc etiam aſſertio communis eſt, & fere per ſe nota ex ſignificatione vocis: patet enim prior pars,quia,quod conuertitur, tranſit in aliud : ergo neceſſe eſt , vt aliquo modo deſinat eſſe. Item in omni mutatione terminus à quo deſinit,ſed res, quæ conuertitur, habet in hoc tranſitu rationẽ termini à quo:ergo neceſſe eſt, vt aliquo modo eſſe deſinat. Denique ſi nullo modo eſſe deſineret, nullo modo mutaretur,nec proprie, nec improprie, ſed maneret,ſicut antea:ergo nulla eſſet ratio, cur quã ex tali re diceretur fieri alia,magis , quam ex aliis rebus,quæ immutatæ etiam manent. Altera pars,de termino ad quem,fere eiſdem modis probari poteſt, quia conuerſio , vt dixi , non eſt pura corruptio, vel deſitio,ſed includit poſitiuum tranſitum, vel effectionem aliquam poſitiuam : ergo neceſſe eſt, vt per eam aliquid fiat in re , ad quam conuerſio tendit:nam impoſsibile eſt , intelligere poſitiuum influxum cauſæ efficientis,quin illi reſpondeat aliquo modo fieri , & factum eſſe in aliqua re. Secundò, quia hoc inuenitur in omni termino ad quem,cuiuſcunque alterius mutationis:ergo & in hoc. Tertio quia , ſi ille terminus eodem modo,ſe haberet,ſicut antea , non eſſet ratio, propter quam alia res diceretur in eum conuerſa, magis,quam in res alias,quia talis denominatio nullum habet in re fundamentum , ſed gratis eſt conficta. Quod ita oſtendo & declaro,quia, cum res aliqua dicitur eſſe terminus , in quem alia eſt conuerſa, vt hæc denominatio eſt intrinſeca tali termino , & ſic neceſſe eſt ſumi ab aliqua re in ipſo exiſtente , quæ in illo fiat,noua vel nouo modo , cum denominatio ſit noua,& quæ antea non erat, ſed ex conuerſione prouenerit, ergo, quoad hoc,neceſſe eſt, talem terminum eſſe aliquo modo de nouo factum , vel illa denominatio eſt per ſe extrinſeca, & tunc vlterius interrogo,an ſumatur à forma reali poſitiua, licet intrinſeca: de qua forma vlterius inquiram , vbi ſit, & quæ ſit, & an facta ſit de nouo , & nihil poterit in his omnibus reſponderi probabiliter, &,quicquid dicatur, talis forma , vel compoſitum , in quo illa fuerit , erit potius terminus conuerſionis , quam res illa , quæ dicitur extrinſece denominari , quia realis effectio non tendit per ſe ad intrinſecam denominationem , vel ſumitur extrinſeca hæc denominatio ſolum à deſitione alterius termini , & hoc etiam non poteſt , quia illa deſitio eſt quid priuatiuum , à quo non poteſt ſumi denominario poſitiua, eſſe autem terminum ad quem conuerſionis,eſt aliquid poſitiuum , neque etiam intelligi poteſt , quæ alia denominatio , etiam priuatiua , redundet in terminum ad quem , ex ſola deſitione termini à quo , quandoquidem ille nulla re priuatur propter deſitionem alterius.

Dicunt aliqui poſſe vnam rem conuerti in aliam, *Euaſio.* ſolum,quia deſinit in illam : ita vt deſitio vnius non terminetur ſimpliciter ad nõ eſſe , ſed ad aliam rem: poteſt autem hoc modo terminari (inquiunt) ad aliam rem, quæ antea exiſtebat, etiam ſi in illa nihil de nouo ponatur, nec nouum eſſe , nec nouus modus, nec noua dependentia . Cuius ſententiæ videtur eſſe Caietan. ſupra , quæſtione ſecunda , articulo primo, & Scotus in 4.diſtinctione 10. quæſtione 1. articulo 2. & in quodlibet.10. *Caietan.* *Scotus.* Ille enim, etiam in hoc ſacramento , videtur diſtinguere actionem conuerſiuam ab adductiua , & priorem explicare videtur dicto modo, & ita eum intelligunt diſcipuli eius , vnde inferunt , poſſe fieri actionem conuerſiuam panis in corpus Chriſti , manente corpore in cœlo , & eodem modo , quo antea , ſi actioni conuerſiuæ non coniungatur adductiua , & conſequenter Caietanus conce-

Impugnatur concedere videtur poſſe aliquid conuerti in Deum. Sed hæc ratio, & prædicta ratione facta, & ſuiſmet illationibus ſatis confutatur: Interrogo enim, quid ſit, deſitionem vnius rei terminari ad aliam, ſi in illa, nec rem, nec dependentiam nouam ponit. Illud enim terminari non poterit eſſe aliquid intrinſecum in illo termino ad quem, quia in illo nihil ponit de nouo: Si autem eſt aliquid extrinſecum, illud eſſe non poteſt, niſi ſola priuatio, quæ non poteſt denominare talem terminum, cum non priuet illum, neque extrinſeco aliquo, neque intrinſeco. Deinde, illud, quod in termino ad quem ſupponitur actioni, quatenus ſupponitur, nõ eſt terminus, quia, vt ſic, nullo modo fit, ſed potius, vt ſic, ſe habet ad modum ſubiecti: Ergo, ſi actio conuerſiua terminatur ad præexiſtentem, illa quatenus præexiſtens, non poterit eſſe terminus. Ergo oportet, vt ſit terminus, quatenus aliquid de nouo, vel nouo modo in illa fit: nõ poteſt enim eſſe terminus actionis realis, ſolum quatenus de nouo extrinſece denominatur, quia neceſſe eſt, vt actio realis poſitiua, habeat realem, & intrinſecum terminum, qui per illam fiat, à quo poterit reſultare denominatio extrinſeca, patet antecedens argumento facto, quia actio eſt realis influxus cauſæ efficientis, cui reſpondet realis effectus. Nam, ſi datur facere, illi reſpondet fieri, & fieri reſpondet factum eſſe. Nec valet diſtinctio aliorum de actione conuerſiua, vel nõ conuerſiua: quia actio conuerſiua, ſi eſt vera actio, vt reuera eſt, & ſtatim eam probabimus, neceſſe eſt, vt illi conueniat id, quod eſt de eſſentia actionis realis vt ſic. Præterea, ſi corpus Chriſti verbi gratia, in cœlo poſt deſitionem panis, eodem modo prorſus ſe habet, quo corpus Virginis, quare panis magis conuerſus eſt in illud, quam in corpus Virginis? Certe, neq; ex parte corporis, neque ex parte panis, reddi poteſt ratio. Sed dicere poſſunt, quia ex intentione agentis, hæc deſitio panis terminatur ad corpus Chriſti, & nõ ad corpus Virginis. Sed quid refert intentio agentis? aut qualis illa eſſe poteſt, ſi in re nihil operatur? Hic vero nihil operatur, quia non ponit maiorem habitudinem in hac deſitione, reſpectũ vnius corporis, quam reſpectu alterius, quia neque ipſa deſitio in ſe aliter ſe habet, cum ſit mera negatio, vel priuatio, neque ipſum corpus aliter etiam ſe habet, vt prædicta ſententia ſupponit. Denique, quod aliqua creatura poſſit conuerti in Deum, eſt ſatis falſum & abſurdũ, & contra Diuum Thomam in illa quæſtione, articulo ſecundo, & fere contra omnes Doctores, vt poſtea videbimus.

Alia euaſio etiã refutatur.

Euaſio.

Impugnatur

D. Thom.

Tertio ex prædictis colligitur, in omni reali conuerſione neceſſariam eſſe, vt minimum, vnam realem actionem, & duas partiales mutationes, vel quaſi mutationes. Hoc totum manifeſtum eſt in omni conuerſione formali, tam naturali, quam ſupernaturali. Quod autem hoc ſit ſimpliciter de neceſsitate conuerſionis realis vt ſic, facile poteſt ex dictis probari. Et primo patet prior pars de actione: quia, vt dicebam, conuerſio differt à mera deſitione, vel corruptione: ergo conuerſio non fit per ſolam ſuſpenſionem influxus cauſæ agentis: quia ex hac deſitione præciſe non ſequitur, niſi pura deſitio vel corruptio: ergo requirit conuerſio poſitiuum influxum cauſæ agentis: ergo requirit actionem. Quod præterea tam notũ videtur ex terminis, vt ſuperfluum ſit illud probare: quia conuerſio paſsiua ſine conuerſione actiua, mente concipi poteſt, & minus intelligi poteſt conuerſio actiua ſine reali actione. Dixi autem, vt minimum, quia in dubium verti poteſt, an neceſſarium ſit actionem hanc eſſe vnam tantum, vel poſsint interdũ eſſe plures, quaſi partiales, & inter ſe connexæ: in conuerſionibus enim formalibus vna actio ſufficit, per quam ſit terminus ad quem, & conſequenter expellitur etiam formaliter terminus à quo, & hoc fortaſſe inuenitur in omni alia actione tam naturali, quam ſupernaturali extra hoc myſterium, hic vero habet ſpecialem difficultatem, quam infra tractabimus, quia pendet ex dicendis.

Altera pars concluſionis de duplici mutatione ſatis patet ex dictis, quia in conuerſione ſunt duo termini, & vnus tranſit aliquo modo de eſſe ad non eſſe: fit ergo in illo mutatio priuatiua, de hoc nullus dubitat, quia, quod conuertitur, quatenus conuertitur, non manet, vt ſupra dixit Diuus Thomas, artic. 2. & ex ipſa voce eſt per ſe notum, alter vero terminus, ſcilicet, ad quem, aliquo modo fit, ſeu tranſit de non eſſe ad eſſe, vt probaui: ergo ex parte illius eſt mutatio poſitiua, dixi autem, vel quaſi mutationes: quia iuxta phyſicam proprietatem mutatio præſupponit Subiectum, & hoc modo eſt quidem neceſſaria mutatio in omni conuerſione formali, quia in ea fit ſolum mutatio ratione formæ, manente eodem Subiecto ſub vtroque termino: Non poteſt autem hoc eſſe de ratione conuerſionis vt ſic, quia poteſt dari conuerſio, quæ non ſit ex ſubiecto: latius ergo poteſt dici mutatio, omnis inceptio, vel deſitio rei, quia, quod incipit, aut deſinit, aliter ſe habet, quam antea, & hoc ſenſu diximus, neceſſariam eſſe in omni conuerſione duplicem mutationem, vel quaſi mutationem. Atq; hinc conſtat, conuerſionem non poſſe dici relationẽ ſi proprie loquamur, quia conuerſio actiua, eſt actio, vt oſtenſum eſt: cõuerſio autem paſsiua, prout ſe tenet ex parte termini, non poteſt eſſe ſola relatio prædicamentalis, vt iam etiam oſtendimus: ſed neceſſario eſſe debet dependentia, vel fieri vnius termini cũ deſitione alterius: & confirmatur, quia, ſi eſt relatio, vel eſt inter terminos conuerſionis inter ſe, vel inter terminum ad quem, ſeu ſuppoſitiuum terminum conuerſionis, & ipſum agens, primum dici non poteſt, quia illa relatio tantum poteſt eſſe relatio relationis, quæ eſt inter ens & non ens, quis autem dicat, realem conuerſionem eſſe tantum relationem rationis? Præterea, quamuis fingatur eſſe relatio realis, neceſſarium eſſet antecedere fundamẽtum eius, ex quo conſequeretur. Non eſt autem aliud, niſi ipſa conuerſio. Idem argumentum fieri poteſt in alio membro, ſi dicatur hæc relatio eſſe inter terminum conuerſionis, & cauſam agentem, quia etiam oportet, talem relationem fundari in ipſa emanatione talis termini ab agente, ſiue illa emanatio dicat aliquam dependẽtiam ex natura rei diſtinctam ab ipſo termino, ſiue eſſentialiter in formali ratione eius incluſam, hoc enim ad præſentem quæſtionem non pertinet, dummodo intelligamus, hanc conuerſionem paſsiuam non conſiſtere proprie in illa relatione, ſed in fundamento eius, concurrentibus aliis conditionibus, ſtatim declarandis.

Sed occurrit in hac conditione grauis difficultas, an oporteat in conuerſione ſubſtantiali hanc duplicem mutationem eſſe ſubſtantialem ex parte vtriuſque termini, vel alterius: Sunt enim in hoc variæ ſententiæ. Quidam enim exiſtimant, requiri mutationem ſubſtantialem ex parte rei conuerſæ, non verò ex parte eius, in quam fit conuerſio. Ita videtur ſentire Okam in 4. quæſtio. 6. dub. 3. quem aliqui recentiores ſequuntur, fundati ſolum in nomine conuerſionis, quod potiſsime ſignificare videtur habitudinem termini à quo, qui, dum conuertitur, non manet, ſed præſertim videtur inuentus hic dicendi modus ad explicandum hoc myſterium, in quo nulla ſubſtãtialis mutatio fieri videtur in termino ad quẽ, cum tamen hic fiat conuerſio ſubſtantialis. Sed nihilominus hæc ſententia mihi non probatur. Primò quidem, quia neq; ad hoc myſterium explicandum eſt neceſſaria, vt infra oſtendam, neque in aliqua alia conuerſione naturali, aut ſupernaturali habet fundamentum: ſemper enim conuerſio ſubſtantialis ad aliquam ſubſtantiam terminatur, vel ad aliquod eſſe ſubſtantiale, quod de nouo acquiratur, ſaltem reſpectu

Dubium.

Okam.

ſpectu totius compoſiti, quod dico propter generationem hominis, vel propter conuerſionem alimenti in hominis ſubſtantiam, in qua, licet non fiant de nouo eſſentiales partes, ex quibus cõſtat terminus ad quem talis conuerſionis, vniuntur tamẽ ſubſtantialiter, & ita de nouo fit aliqua ſubſtantia. Et declaratur, nam, ſi fingeremus per alterationem fieri corruptionem ſubſtantiarum, & tamen formę ſubſtantiali non ſuccedere aliam ſubſtantialem formam, ſed ſolum qualitatem aliquam cõſeruantem materiam, nullus diceret eſſe conuerſionem ſubſtantialem, ſed ſolam corruptionem, ſicut opinati ſunt multi, ponẽtes formam corporeitatis, & aſſerentes, interdũ manere materiam cum ſola illa, ablata ſpecifica forma. Secundo, quia in conuerſione conſiderari poteſt, vel actio, quæ dici poteſt conuerſio actiua, vel paſsio, ſiue paſsiua conuerſio, ſi de actione ſit ſermo, illa neceſſario eſt accidentaria, quãdo teminus ad quem, eſt accidens, quia actio totam ſuam rationem & entitatem habet ex termino ad quem. Si vero loquamur de cõuerſione paſsiua, illa, vt dicebam, conſtat ex duplici mutatione, quæ partim fit in termino à quo, partim in termino ad quem: Si ergo illa, quæ fit in termino ad quem, eſt accidentalis, licet illa, quæ fit in termino à quo, ſit aliquo modo ſubſtantialis, cur tota conuerſio dicetur ſubſtantialis, cum acquiſitio termini ad quem, ſit per ſe intenta. Deſitio vero termini à quo, ſit per accidens cõſecuta, cumq; illa mutatio, quæ eſt ad terminum ad quem, ſit poſitiua, altera ſit tantum priuatiua, ac denique cum omnis alia mutatio ſuam rationem præcipue ſumat ex termino ad quem: Et confirmatur: nam, quis dicat fore conuerſionem ſubſtantialem, ſi ſubſtantia panis conuerteretur in ſolam quantitatem corporis Chriſti, fore vero accidentalem, ſi quantitas conuerteretur in materiam, ſeu ſubſtantiam? Ratio autem fundata ſolum in nomine conuerſionis, non videtur eſſe vllius momenti, quia conuerſio vtramque habitudinem ſignificat, nec magis importat deſtructionem vnius termini; quam alterius effectionem, & contrarium gratis & ſine fundamento aſſumitur.

Falſum eſt etiam quod requiratur ex parte termini ad quē.

Propter has ergo rationes, poteſt eſſe ſecundus dicendi modus, ad conuerſionem ſubſtantialem per ſe requiri, vt in termino ad quem, fiat mutatio, ſeu inceptio ſubſtantialis, ſiue in termino à quo, fiat, ſiue non: & hoc videri poteſt veriſimilius, quia terminus ad quem, eſt præcipuus, & per ſe intentus. Sed nihilominus etiam hoc non placet, quia neque hoc deſeruit ad præſens myſterium, in quo clarior eſt mutatio ſubſtantialis in termino à quo; quam in termino ad quem, neque afferri poterit aliud genus conuerſionis ſubſtantialis, in quo hoc reperiatur. Deinde quia cõuerſio, licet reſpiciat terminum ad quem, per ſe & directe, inuoluit tamen terminum à quo, & vtriuſq; mutatione quodammodo componitur, & ſicut ſubſtantia ex ſubſtantijs componitur, ita hæc conuerſio ſi ſubſtantialis ſit, ex mutationibus ſubſtantialibus componi debet, & nomen ipſum conuerſionis ſubſtantialis, ſignificare videtur, ſubſtantiam eſſe, quę conuertitur, vnde ſi ex accidentali termino fieret res ſubſtantialis, eſſet quidem illa ſubſtantialis productio, non tamen proprie ſubſtantialis conuerſio.

Sententia Scoti eſt, q non ſit de ratione conuerſionis ſubſtantialis actio vel mutatio ſubſtantialis. Scotus. Ocham, Ferrar.

Tertia ergo ſententia eſſe poteſt, de ratione conuerſionis ſubſtantialis eſſe, vt ſubſtantia ſuccedat ſubſtantiæ, non per inceptionem, vel deſitionem, aut mutationem ſubſtantialem earũ, ſed per hoc ſolum quod inter eas fiat talis transmutatio, vt altera vice alterius ſubſtituatur. Ita ſentit Scotus in 4. diſtinct. 11. quæſtione 3. articulo 2. §. Quantum ergo ad iſtum articulum, & indicat etiam Ocham ſupra dubio ſexto, & Ferrar. 4. contra Gent. cap. 63. cum enim Diuus Thomas dixiſſet, conuerſionem ſubſtantialem eſſe ſubſtantialem ſucceſsionem, ipſe exponit eſſe ſucceſſionem vnius ſubſtantiæ poſt aliam. Iuxta quam ſententiam, vt magis intelligatur, ſi Deus ita transmutaret duos panes inter ſe, vt ſubſtãtiam huius ſub accidentibus illius, & è conuerſo ſubſtantiam illius ſub accidentibus huius poneret, eſſet mutua conuerſio ſubſtantialis vnius in alterum. Quod ſi obijcias, quia ibi nihil ſubſtantiale fit, nec deperditur. Reſpondent, hanc non dici conuerſionem ſubſtantialem à termino acquiſito, vel prædito, ſed à rebus vel ſubſtantijs, inter quas fit tranſmutatio, quia nimirum ſunt ſubſtantiæ. Et aliqui addunt, mutari tunc ſubſtantiam in officio ſubſtantiæ, quod eſt ſuſtentare accidentia, & hoc ſatis eſſe, vt cõuerſio ſit ſubſtantialis. Hic modus dicendi præſertim inuentus eſt propter hoc myſterium, in quo non videtur poſſe inueniri terminus ſubſtantialis, vt ex dubio quarto cõſtabit, ex quo infert conſequenter Scotus, ad conuerſionem ſubſtantialem, quæ hic fit, per ſe non requiri, vt ſubſtantia panis ſimpliciter deſinat eſſe, ſed ſolum, vt fiat extra hæc accidentia, an vero inde ſequatur deſitio ſimpliciter aliunde petendum eſſe. Poteſt autem hæc Scoti ſententia apparenter confirmari ex Concil. Tridentino, ſeſsione decima tertia, capite quarto, dicente. Quoniam Chriſtus corpus ſuum, id; quod ſub ſpecieb⁹ panis offerebat, vere eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri, &c. Ex quibus verbis ſic argumentor. Ex ſola veritate verborum Chriſti colligitur vera conuerſio, vt aperte docet Cõcilium. Sed ad veritatem verborum Chriſti ſatis eſt, quod ſubſtãtia corporis Chriſti in fine prolationis verborum ſit ſub accidentibus, & ſubſtantia panis, iam ibi non ſit: ergo hoc præciſe ſufficit ad veram conuerſionem: poſſunt autem illa duo fieri per ſolam ſucceſſionem ſubſtantiarum ſub illis accidentibus, quacunq; ratione facta ſit: id eſt, ſiue ſubſtantia panis in nihilum redacta ſit, ſiue alibi cõſeruata, & ſimiliter, ſiue Chriſti corpus ibi fuerit productum, ſiue aliunde adductum.

Refutatur prædicta ſententia.

Hæc tamen ſententia mihi etiam diſplicet, quia, niſi abutamur vocibus, illa non eſt conuerſio ſubſtãtialis, ſed commutatio ſubſtantiarum, quod non ſatis eſt ad conuerſionem ſubſtantialem, alias quãdocunq; vna ſubſtãtia alteri ſuccedit ſolum in loco, aut ſitu aut alio accidentali munere, cõuerſio fieret ſubſtantialis: quod eſt contra communem ſenſum omnium, & contra rationem: quia cum dicitur conuerſio ſubſtantialis, illa differẽtia ſubſtantialis dicit ſpeciem, non ſubiectum conuerſionis, ſicut & dicitur mutatio localis: at vero quãdo commutatio eſt inter ſubſtantias in re accidẽtali, licet ſubiectũ conuerſionis ſit ſubſtantia; tamen ſpecies conuerſionis non eſt ſubſtantialis: vt ſi Chriſtus mutaret aquã in vinũ, inuiſibiliter trãsferẽdo in alium locũ ſubſtãtiam aquę, & inde adducendo vinum, & illud conſtituendo in locum aquæ: nullus diceret, eſſe conuerſionem ſubſtantialem: Vnde Aug. lib. 18. de ciuit. ca. 18. hanc aſsignat differentiam inter conuerſiones miraculoſas ac veras, quas Deus facit: & apparentes, quæ fiunt à dæmone: quod illæ fiunt per veram, & ſubſtantialẽ rerum conuerſionẽ: hæ vero per ſolam inuiſibilẽ tranſlationem, quam merito negat eſſe veram conuerſionem. Tota autem tranſmutatio, quę in hac opinione aſſeritur, reuera non eſt niſi trãſlatio quædam. Illud autem quod addebatur de officio ſubſtantiæ, nihil iuuat: quia totum illud officium accidentale eſt, vt conſtat ex Dialectica: & infra etiam dicam. Vnde in illo caſu de tranſmutatione inter duos panes, cõmutatio non fit, niſi ex vno compoſito accidentali in aliud; quæ tota fieri poſſet per mutationem accidentium: vt, ſi Deus priuaret aliquam ſubſtantiam omnibus ſuis accidentibus, mutaretur compoſitũ accidentale, & ſubſtantia ipſa mutaret modũ ſubſtandi accidentibus: & tamẽ ibi ſine dubio nulla fieret mutatio

S. Auguſt.

tatio ſubſtantialis: in prædicta autem tranſmutatione duarum ſubſtantiarum ſub accidentibus, reuera, nihil aliud fit: Nam, quod hæc tranſmutatio fiat mutando ſubſtantias, ſecundum præſentiam, vel mutãdo accidentia, non excedit rationem accidẽtalis mutationis: vnde non propterea erit mutatio ſubſtantialis. Addo, hoc etiam non poſſe applicari ad præſens myſterium, quia corpus Chriſti, ex vi conuerſionis præciſe: non participat illum modum ſubſtandi accidentibus, vt in præcedentibus tactum eſt, & dicemus iterum ſtatim dubio 4.

Reſponſio ad obiectionem Scoti.

Ad obiectionem in fauorem Scoti factam, reſpondetur, duobus modis colligi poſſe ex veritate verborum formæ huius ſacramenti; fieri hanc conuerſionem ſubſtantialem. Primo, quia nulla alia ratione etiam per potentiam Dei abſolutam, poſſunt verba illa fieri vera, niſi intercedente vera, propriaque ſubſtantiali conuerſione, & hic ſenſus non eſt intentus à Concilio. Quis enim dicat, Concilium Triden. docuiſſe aut ad ſuam doctrinam tradendam ſuppoſuiſſe, quamcunq; ſubſtantiarum commutationem eſſe veram conuerſionem ſubſtantialem? aut fieri non poſſe à Deo, niſi per eiuſmodi conuerſionem? hoc enim totum pendet ex principiis metaphyſicis, & philoſophicis, & ad fidei doctrinam non eſt ſimpliciter neceſſarium. Secundo modo intelligendum eſt, ex veritate verborum collegiſſe Eccleſiam, hic fieri conuerſionem vnius ſubſtantiæ in aliam, quia à Spiritu ſancto & ab Apoſtolis, Patrumque traditione edocta intellexit Deum feciſſe hoc myſterium (ſicut cætera aliquo modo ſimilia perficere ſolet) modo ſibi maxime proprio, & conuenienti, ipſiſque rebus, ac verborum ſignificationi maxime accommodato: hic autem modus eſt; vt fiat per conuerſionem propriam ac ſubſtantialem, vt in ſequentib. latius exponemus. Dices ergo: illatio, quam Concilium facit, ex veritate verborum non procedit ſimpliciter, ſed ex aliqua ſuppoſitione, ſcilicet, quod hic Deus operetur modo maxime connaturali, & cõuenienti, & quod hic modus, ſcilicet, per conuerſionem talis ſit. Reſpondeo, nullo modo poſſe illationem illam tenere, niſi aliquod principium ſupponatur; in quo illa fundetur, vt in priori ſenſu ſupponebatur illud principium, vbicunque fit commutatio ſubſtantiarum ſub eiſdem accidentibus, eſt vera conuerſio ſubſtantialis, vel illud: verba formæ non poterant de abſoluta potentia Dei verificari, niſi per veram conuerſionem: quia ergo non eſt veriſimile, docuiſſe Concilium Eccleſiam fundaſſe doctrinam ſuam de conuerſione in ſolis his principiis metaphyſicis, quæ valde infirma ſunt, & dubia, ideo nos dicimus, non fundari illam illationem in ſola ratione phyſica; ſed in traditione Eccleſiæ: quæ non ſolum naturali diſcurſu, ſed diuinitus illuſtrata, intellexit, quia Chriſtus in ſenſu proprio, & vero dixit, hoc eſſe corpus ſuum: ideo illud dicendo, effeciſſe ſimul conuerſionem vnius ſubſtantiæ in aliam. An vero ita illud effecerit, quia erat ſimpliciter neceſſarium, & quia erat conuenientius, vel connaturalius, de hoc Eccleſia nihil dixit: quia nihil ad fidem pertinebat, ſed Theologorum diſputationi reliquit. Aliter ergo dici poſſet: Eccleſiam ſolum docuiſſe, hic fieri commutationem ſubſtantiarum; quæ omnino neceſſario ſequitur ex veritate verborum: hancque vocaſſe conuerſionem: quia hæc vox in propria ſignificatione quamcunq; rerum commutationem ſignificare poteſt. An vero ibi intercedat ſubſtantialis actio, vel mutatio phyſica, & propria, de hoc non oportet Concilium aliquid definiuiſſe, quia ad fidem nihil referebat: & ita licet hanc commutationem vocauerit conuerſionem, & tranſſubſtantiationem, nunquam tamen appellauit ſubſtantialem conuerſionem, & poſſet aliquis dicere, eſſe conuerſionem ſubſtantiarum, non ſubſtantialem: Quia illa vox ſignificat ſubiectum, hæc vero intrinſecam differentiam, & proprium ac formalem terminum cõuerſionis, & hoc modo non loquimur de conuerſione ſubſtantiali. An vero cum hoc rigore & proprietate in hoc myſterio interueniat, hactenus dictũ non eſt, dicetur autem inferius.

In ſubſtantiali conuerſione terminus à quo, & ad quem aliquam debent ſubire mutationẽ ſubſtantialem.

Dicendum eſt ergo, ad veram conuerſionem ſubſtantialem requiri, vt ex parte vtriuſque termini fiat aliqua mutatio vel deſitio, aut inceptio, aut denique noua aliqua depẽdentia ſubſtantialis: id eſt, ad ipſum eſſe ſubſtantiale aliquo modo terminata. Hanc concluſionem colligo ex Diuo Thoma, tota hac quæſtio. ab art. 2. & Bonauentura in 4. d. 10. art. 1. q. 1. & ex aliis multis, quos referam ſtatim dub. 4. & huius rei probatio ſatis conſtat ex dictis contra alias ſententias, neq; eſt in hoc alia difficultas, niſi illa, quæ eſt in explicando, quomodo hæc conditio poſsit habere locum in hoc myſterio.

S. Thomas. S. Bonauen.

Horum terminorum mutationes inter ſe aliqualiter connecti debent.

Quarta principalis conditio neceſſaria ad conuerſionem eſt, vt terminus à quo, & ad quem; ſeu mutatio vnius & alterius habeant inter ſe aliquam connexionem ſeu ordinem, ita vt vna ex altera aliquo modo ſequatur. In hoc etiam videntur omnes conuenire. Et ratio eſt clara, quia, niſi ſit habitudo inter res illas, inter quas dicitur eſſe conuerſio; non habebunt rationem termini à quo, & ad quem. Illa autem habitudo debet in aliqua connexione fundari, alias ſolũ quaſi ex accidente contingeret, vt, quando vnum deſinit, alterum incipiat, quod non ſatis eſt ad rationem conuerſionis. Præterea conuerſio dicit aliquid quodammodo compoſitum, ex mutatione vtriuſq; extremi, vt dictum eſt: ergo oportet, vt illæ mutationes ſint aliquo modo vnitæ, quæ vnio non poteſt intelligi, niſi ratione alicuius connexionis, aut habitudinis per ſe inter illas, alioquin ſolum eſſent, veluti aggregatum quoddam per accidens, duarum ſimplicium mutationum, vt ſi in eodem inſtante, in quo aer, verbi gratia, fit calidus amittat lucem, non eſt conuerſio, licet ſit aggregatio duarum mutationum vnius productiuæ alicuius rei, & alterius deſtructiuæ. Tandem tertio patet Inductione, in omnibus conuerſionibus naturalibus: agens enim naturale non conuertit vnum in aliud; niſi ex præſuppoſito ſubiecto, in quod inducit formam; & expellit aliam, quæ expulſio, atque adeo conuerſio non eſt, niſi quia ex natura rei ſequitur ex tali actione. Et idem videre licet in conuerſionibus ſupernaturalibus, vt aquæ in vinum, & mulieris in ſtatuam ſalis, & ſimilibus, quæ formales ſunt, & licet quoad modum ſint ſupernaturales, tamen quoad ſubſtantiam terminorum ſunt naturales, & ideo facile intelliguntur imitari conuerſiones naturales, quoad hanc conditionem, quæ ſequitur ex repugnantia terminorum. Habet tamen hæc conditio in hoc myſterio ſingularem difficultatem, qui erit ſecundus punctus in hac diſputationẽ explicandus.

Hi termini, tertium aliquod, circa quod verſentur, requirunt.

Quinta conditio eſt, vt præter terminos à quo, & ad quem, ſit aliquod tertium commune vtrique termino, circa quod & termini formales ſibi ſuccedant, & aliquo modo repugnent, ac denique fiat tota conuerſio. Ita colligitur ex Diuo Thoma hic præſertim articulo 5. & 4. contra Gen. capite 63. & idem ſentit Soto. diſtinctione 9. quæſtione 2. articulo 2. ad tertium. Ledeſma, quæſtion. 16. articulo 2. ad 11. Scoti, & artic. 4. dubio 3. & 4. Durandus diſtinct. 11. quæſt. 2. & probatur primo Inductione, nam in conuerſione formali manet materia, ſed Subiectum commune ſiue conuerſio naturaliter fiat, ſiue ſupernaturaliter: & in conuerſione locali, ſi intelligatur conuerſio fieri inter duo locata, quatenus vnum excluditur, & aliud introducitur, manet locus aliquo modo communis: ſi vero fiat inter diuerſa loca, neceſſe eſt, vt fiat in eodem Subiecto. Deniq; etiam in hoc myſterio ſunt accidentia panis aliquo modo cõmunia vtriq; termino, ſub quibus fit conuerſio. Ratio vero

Soto. Ledeſma. Durand.

reddi

reddi poteſt, quia connexio, repugnantia, aut ordo per ſe inter terminos conuerſionis non poteſt conuenienter intelligi, niſi ratione alicuius rei communis, vtrique in qua, vel ſub qua vnus introducitur, & expellitur alius. Et quoniam in hac conuerſione fere nulla eſt difficultas, quæ ad hoc myſterium pertineat, & ad præcedentes non reuocetur, idcirco ſolum eſt notanda differentia inter conuerſionem formalem, & hanc ſacramentalem, quod in formali, id quod eſt commune vtrique termino, eſt ſubiectum ſeu receptaculum formæ, & pars integri termini, quem cum forma componit: at verò in hac conuerſione, id, quod eſt commune, ſc. accidentia, nec ſunt ſubiectum talis conuerſionis, nec pars integri termini, quia conuerſio propria non fit ex compoſito accidentali, ad compoſitum accidentale, ſed ex ſubſtantia ad ſubſtantiam, vt Conc. Trid. cum antiquis Patribus loquitur: accidentia v. non componunt ſubſtantiam, nec ſunt partes eius. Vnde fit, quod ad modum loquendi ſpectat, vt in conuerſione formali minime dicatur forma conuerti in formam, vt D. Tho. hic annotauit, licet, forma ſuccedat formæ in materia, ſed dicitur compoſitum cōuerti in compoſitum, quia terminus integer, qui propriè fit, vel deſinit, eſt compoſitum: At verò hic propriè ſubſtantia ipſa cōdiſtincta ab illo tertio, quod manet: id eſt, ab accidentibus, eſt, quæ conuertitur, & ſimiliter ſubſtātia eſt, quæ per ſe intenditur, & quæ ſuo modo fit per ſe per hanc conuerſionem.

Quidquid eſt de ratione conuerſionis, eſt itē de ratione tranſſubſtantiationis.

Vltimò cōſtat ex dictis, ea omnia, quæ ſunt neceſſaria ad veram conuerſionem, requiri etiam ad verā tranſſubſtantiationem, & præterea neceſſarium eſſe, vt in tota ſubſtantia fiat commutatio, & cōuerſio in aliam ſubſtantiam. Primum conſtat, quoniam tranſſubſtantiatio ſub conuerſione continetur, tanquam ſub genere. Omnia autem, quę ſunt de ratione generis, ſunt de ratione ſpeciei. Secundū verò patet, quia hæc conuerſio differt ab omnibus aliis in eo, quod eſt conuerſio totius ſubſtantiæ, vt nomen ipſum præ ſe fert, & Concilia explicarunt.

SECTIO III.

An in hac conuerſione intercedat vera & realis actio, quæ circa Corpus Chriſti verſetur.

EXplicatis omnibus, quæ ſunt de ratione veræ cōuerſionis, oportet, vt ſigillatim inquiramus, quo modo illa omnia in hac conuerſione reperiātur. Quoniam vero diximus in omni conuerſione in primis neceſſariam eſſe actionem agentis, à quo omnis tranſmutatio quodammodo incipit. Ideo primū omniū de hac re quæſtionem inſtituimus. Non defuerunt n. qui negarent, in hac conuerſione intercedere actionē aliquam, ſed ſolā relationem Ordinis Chriſti ad ſpecies, qui occaſionem ſumere poterunt ex verbis Diui Thomæ, artic. 4. ad 1. dicentis, hanc conuerſionem ſubſtantialem importare ordinem ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in aliam. Item in artic. 4. ad 2. & art. 8. vbi dicit, tranſſubſtantiationem ſimilem eſſe creationi in hoc, quod non fit ex Subiecto: at verò creatio iuxta doctrinam Diui Thom. quia non fit ex Subiecto, nihil ponit in creatura, præter relationem. Præterea in 4. diſ. 11. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ad 1. ponit differentiam inter hanc, & tranſmutationem naturalem, quod in naturali intercedit actus imperfectus inter Subiectum, & vltimum ac perfectum terminum: tranſmutatio autem huius conuerſionis, inquit, non ponit aliquem actum imperfectum, ſed ſolum, ſucceſſionem quandam perfectorum, non ſolum actuū, ſed rerum ſubſiſtentiū: ac poſtea explicat hanc ſucceſſionē eſſe relationem Ordinis, quam dicit ſecundum rem eſſe in pane, qui mutatur: in corpore autem Chriſti tantum ſecūdum rationem, quia immutatum manet. Et hæc poteſt eſſe ratio fundamentalis huius ſententiæ, quia corpus Chriſti non mutatur: non enim incipit hic eſſe per ſui mutationē, ſed per mutationem panis in ipſum. Ergo non eſt neceſſaria aliqua actio, quæ ad illud aliquo modo tendat. Confirmatur: quia vel talis actio eſſet in corpore Chriſti: & hoc non, quia non mutatur: vel in pane, & hoc non, quia in inſtante conuerſionis iam nō eſt panis, neq; verò in accidentibus eſſe poteſt, quia neque illa ſunt ſubiectum conuerſionis, neq; poſſet actio in illis recepta circa corpus Chriſti verſari: ergo nulla eſt talis actio.

Sunt qui dicant in trāſſubſtantiatione nullam actionem veram intercedere.

In hac quæſtione poſſunt multa includi, quæ oportet diſtinguere, ne in æquiuoco laboremus. Primum eſt, an in hoc myſterio neceſſariò interueniat, aliqua actio, quæ verſetur circa corpus Chriſti, aut illud aliquo modo attingat. Secundum, an hæc actio ſit in corpore Chriſti, vel in alia aliqua re creata, vel tantum in ipſo Deo, certum eſt enim, creationem eſſe ſolius Dei, cum ſit actus vltimus potentiæ actiuæ, cumq; per illam aliquid fiat, tamen in quæſtione verſatur, an hęc actio ſit in Deo vel in creatura. Tertium quod in quæſtionem vocari poteſt, eſt, ſupponendo, interuenire hic aliquam actionem, an illa ſit tranſſubſtātiatio, vel intrinſeca illi, an verò ſolum ſit prę uia, & antecedens ipſam tranſſubſtantiationem, atq; illam inducens: & hæc quæſtio videtur mihi de nomine ſuppoſitis his, quæ de conuerſione in genere dicta ſunt, vt ſtatim explicabo. Ex his ergo qq. prima eſt hoc loco præcipue intenta, quia ad explicandum myſterium maxime pertinet, breuiter tamen reliquas attingemus.

Varii huius quæſtio. ſenſus explanātur.

Dico ergo primò, in hac conuerſione neceſſariam eſſe aliquam actionē realem, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis conſtituatur, & hoc ſenſu dicimus, actionem hanc verſari circa corpus Chriſti. Hanc cōcluſionem exiſtimo prorſus certam, ſi ipſi termini intelligantur, ſuppoſita ipſius myſterij veritate: & ita in eo conſentiunt omnes Theologi, vt ſect. ſequente referam. Probatur primò ex Patribus, loquentibus de hoc myſterio: dicunt enim, Chriſtum, quādo cōſecrauit, effeciſſe, quod dixit, & panē effeciſſe corpus ſuum, & Chriſtum conſtituiſſe ſub ſpeciebus, eſſe opus diuinæ omnipotentiæ, & ſimilia multa, quæ videbimus ſectione ſequente: & neceſſariò includunt actionem realem: quid enim eſt actio, niſi effectio? aut quomodo poteſt diuina omnipotentia operari, ſine actione ſeu operatione? Confirmatur exemplo Creationis, Incarnationis, aut alterius miraculoſæ conuerſionis: quibus exemplis vtuntur Patres, ad hanc rem illuſtrandam, & in aliis omnibus, quatenus ſunt à Deo, vt à cauſa efficiente neceſſariò interuenit aliqua actio, quæ fit, veluti actus vltimus omnipotentiæ diuinæ. Ergò ſimiliter in propoſito. Vltimò eſt ratio à priori, quia Chriſtum Dominum eſſe ſub accidentibus panis & vini, eſt aliquis effectus realis, qui antea non erat, & in ipſo corpore Chriſti exiſtens: ergò neceſſe eſt, vt ſit per aliquam actionem factus: antecedens ſatis probatum & declaratū fuit ſupr. diſput. 9. conſequentia verò conſtat, primò inductione in omnibus aliis effectibus, tam naturalibus, quam ſupernaturalibus, vbicunq; enim eſt nouus effectus, noua actio neceſſaria eſt. Deinde quia ſi res nunc eſt, antea nō erat: ergò eſt effecta: ergò per influxum cauſæ agentis, ergò per actionem, quia nomine actionis nihil aliud intelligimus, quam actualem influxum cauſæ agentis.

In hac conuerſione datur aliqua vera actio, qua corpus Chriſti, ut pane ... bus conſtituatur.

Poſſet tamen reſpondere aliquis, verum quidem eſſe, poni Chriſti corpus ſub ſpeciebus per aliquam actionem, non tamen per actionem, quæ circa ipſum corpus Chriſti verſetur, ſed circa panem, conuertendo ipſum in Corpus Chriſti, ſeu expellendo ipſum. Sed hoc nullo modo poteſt conſiſtere: quia panem expelli, ſeu deſinere eſſe, eſt terminus à quo, & priuatiuus: ergò circa illum per ſe non verſatur actio poſitiua, quæ eſſentialiter reſpicit terminum poſitiuum

Euaſio.

Impugnatur.

tiuum, quem efficit, ſeu ad quẽ tendit. Deinde quamuis intelligi poſsit poſitiua actio circa accidentia panis, ſeparans illa à ſubſtantia, & ita conſequenter expellens ſubſtantiam, tamen per totam illam actionẽ vt ſic, non fit, vt Corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus, poſſet enim tota illa actio fieri ſine hoc termino, vel certe cum alio termino, ſi Deus vellet, expulſa ſubſtantiâ panis ponere ſub illis accidentibus aliam ſubſtantiã: & non corpus Chriſti. Vnde confirmatur ratio facta, nam Chriſtum conſtitui ſub ſpeciebus, eſt nouus effectus in rerum natura, & non ſequitur ex alio effectu: nullus enim talis fingi poteſt: cum ex deſitione panis non conſequatur: quinimo ſi aliqua eſt conſecutio, potius deſitio panis ſequitur ex introductione corporis Chriſti, quam è contrario: ergo neceſſaria eſt actio, quæ verſetur circa ipſum corpus Chriſti.

Actio illa non eſt prolatio verborum conſecrationis.

Et hinc tandem infertur, hanc actionem non eſſe prolationem verborum conſecrationis, vt colligitur ex Diuo Thoma infra quæſtione 78. articulo 4. & eſt per ſe notum, quia prolatio illorum verborum, eſt actio per ſe ſenſibilis, & naturalis, hæc autem actio conuerſiua eſt ſupernaturalis & inſenſibilis: vnde illa actio antecedit iſtam: quia actio, qua proferuntur verba ad verba ipſa terminatur, vt ſunt ſonus quidam, habens aliquod eſſe factum: at vero verba ipſa prolata per hanc actionem ſunt inſtrumentum ad efficiendam transſubſtantiationem: cum tamen non ſint inſtrumentum ad productionẽm ſui ipſius: ſunt ergo hæ actiones diſtinctæ, quod recte explicatur in formis aliorum ſacramentorum, quatenus gratiam efficiunt: actio enim productiua gratiæ, diſtincta eſt à prolatione formæ, cum ſit actio ſupernaturalis, pẽdens ab ipſa forma prolata tanquam ab inſtrumento diuino: huic enim actioni correſpondet in forma huius ſacramenti actio conuerſiua panis in corpus Chriſti. Tandem tota actio, quæ eſt prolatio verborũ, reperitur in non ſacerdote, vel in ſacerdote proferente verba, abſque intentione conſecrandi: & non eſt actio illa conſecratiua, quæ terminatur ſeu verſatur circa corpus Chriſti: ergo ſunt valde diſtinctæ. Neque in tota hac doctrina rationem dubitandi inuenio, aut nouam difficultatem, cui reſpondere neceſſarium ſit.

Talis actio non eſt in Deo proprie ſed in effectu.

Dico ſecundo: Hæc actio non eſt in ipſo Deo proprie, ſed eſt aliquid creatum in ipſo effectu, per quod pendet à ſua cauſa. Hæc concluſio communis eſt creationi, & aliis actionibus Dei ad extra: & ideo non eſt hoc loco latius probanda: ſufficit illa ratio, quod actio nihil aliud eſt, quam emanatio effectus ab agente, vt ſic: ſed hæc emanatio eſt in effectu: confirmatur in præſenti, quia hæc actio eſt à verbis, vt ab inſtrumento: ergo neceſſe eſt, vt ſit creatum quid. De qua re iterum occurret ſermo ſectione 5. & infra quæſtione 76.

Transſubſtantiatio, vt & reliquæ actiones, vt paſſiua, & vt actiua poteſt conſiderari.

Dico tertio: Sicut in omni effectu diſtinguitur productio actiua & paſsiua, & in omni conuerſione conuerſio actiua, & paſsiua, ita in transſubſtantiatione diſtinguenda eſt transſubſtantiatio actiua, & paſſiua, quia in ea reperitur agens efficiens illam, cuius effectio dicetur transſubſtantiatio actiua, ex parte vero effectus reperitur conuerſio vnius rei in aliam, & hæc optime dicitur transſubſtantiatio paſsiua, illa igitur actio intrinſeca eſt transſubſtantiationi actiuæ, vt ex terminis conſtat, & inducit transſubſtantiationem paſsiuam, ſicut actio inducit paſsionẽ. An vero illa actio ſit tota transſubſtantiatio actiua, vel cum illa requiratur alia actio, dicam poſtea ſectione 6. & ſequentibus. Addendum vero eſt, etiam transſubſtantiationem paſsiue intellectam non conſiſtere proprie in ſola relatione prædicamentali, ſed in dependentia effectus à cauſa, quæ eſt per modum cuiuſdam fieri, quia ſi eſt actio poſitiua, aliquid per eam fit, & ideo neceſſe eſt, vt illi reſpondeat fieri, quaſi paſſiuũ: ergo transſubſtantiatio quaſi paſsiua primario cõſiſtit in hac dependentia, ſeu fieri vnius termini, cũ deſitione aut ex deſitione alterius. Et confirmatur: qa in hoc effectu intelligi põt relatio inter ipſos terminos, & hæc non habet rationem conuerſionis realis, tum, quia eſt tantum relatio rationis, tum, quia ipſiꝰ relationis oportet eſſe aliquod fundamentum, & illud non eſt, niſi ipſa conuerſio poteſt etiam intelligi relatio ipſius termini facti ad cauſam agentem, & hæc etiam ſupponit, vt fundamentum, emanationem & dependentiam talis termini à tali cauſa, ſiue illa dependentia ſit ex natura rei diſtincta ab ipſo termino, ſiue non, de hoc enim nunc non agimus, nec ad rem præſentem attinet: illa ergo emanatio, & dependentia eſt prior relatione: in illa ergo per ſe primo cõſiſtit conuerſio paſsiua: nam intellecta, præciſe tali emanatione cum deſitione alterius termini, intelligitur facta conuerſio ante intellectam omnem aliam relationem, & in hoc etiam nullam inuenio difficultatem, quam ſoluam: niſi fortaſſe ſit quæſtio de nomine, dependentiam ipſam appellando relationem. Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, falſo niti fundamento: nam reuera in corpore Chriſti fit aliqua mutatio per hoc myſterium, vt poſtea latius dicturi ſumus.

SECTIO IV.

Qualis ſit hæc actio, & quis terminus formalis eius.

Ratio dubii proponitur.

Ratio dubij eſt, qui formalis terminus actionis, videtur eſſe id, quod de nouo fit in effectu: in corpore autem Chriſti nihil fit de nouo, niſi præſentia realis ſub ſpeciebus: illa ergo erit formalis terminus actionis huius: ergo tota actio erit accidentalis quædam mutatio. In contrarium vero eſt, quia actio accidentalis, & quæ ſolum eſt, quaſi totalis quædam motio, ſeu noui loci acquiſitio, non ſatis eſt, ad conuerſionem realem, & transſubſtantiationem.

Terminum huius actionis eſſe præſentiam Chriſti dixerunt aliqui. Scotus.

Propter hanc difficultatem Theologi in explicanda hac actione & termino eius, valde diuiſi ſunt. Prima ſententia eſt huius actionis terminum eſſe præſentiam corporis Chriſti, & actionem ipſam eſſe adductiuam huius corporis ad hunc locum. Hæc opinio tribuitur Soto in 4. d. 10. quæſt. 1. §. Quantum ergo ad iſtud argumentum, & diſt. 11. q. 3. §. Quantum ergo ad iſtum articulum, & q. 4. & in quodlib. quæſt. 10. Verum eſt, ſententiam Scoti eſſe obſcuriorem: diſtinguit enim ille duplicem actionem, alteram conuerſiuam, quam dicit terminari ad ſubſtantiam corporis Chriſti ſecundum ſe, nulla facta in illo mutatione, neque in aliquo modo, ſeu dependentia eius: alteram adductiuam, terminatam ad præſentiam, non tamen ſatis explicat: an hæ duæ actiones modo de facto concurrant ad conuerſionem, an vero ſint duo modi diſtincti conuerſionis ſeu transſubſtantiationis poſsibilis, vnus, quo incipiat eſſe ſubſtantia, quæ antea ſimpliciter non erat, ad quem dicat eſſe neceſſariam actionem ſubſtantialem, quæ ad ſubſtantiam ipſam terminetur, alius, quo ſubſtantia alibi exiſtens, hic fiat præſens, & huiuſmodi eſſe dicat, qui de facto eſt inſtitutus, & in eo ponat ſolam actionem adductiuam, cuius formalis terminus eſt præſentia: adæquatus vero eſt ſubſtantia præſens ſub ſpeciebus. Sed omiſſa nunc priori actione conuerſiua, non eſt dubium, quin iuxta hanc ſententiam poſterior ſufficiat ad conſecrationẽ efficiendam, prout de facto fit, & ita ſequuntur omnes Scotiſtæ in 4. d. 10. 11. Tartaret. ibi. quæſt. 4. & quodlib. 10. quæſt. 1. §. Et ſi dicas. Leuchet. in 4. diſt. 11. quæſt. 4. art. 2. §. Vlterius, quantum ad iſtum articulum. & §. Contra iſta Guiliel. de Rubio. quæſt. 1. artic. 3. & multi ex Nominalibus, vt Maior. quæ. 1. Franciſcus Mayron. quæſt. penultima. Ocham. quæ. 6. Petrus de Aliaco. quæſt. 6. Eandem ſententiam indicat Palud. d. 11. q. 3. a. 2. num. 24. vbi

Tartaret. Leuchet. Rubion. Maior. Mayron. Ocham. Aliaco. Palud.

24. vbi dicit, terminum huius actionis eſſe modum corporis Chriſti in altari; & infra dicit, panem non conuerti in corpus Chriſti ſecundum eſſe intrinſecũ additum, ſed in modum eſſendi eius in ſacramento. *Capreol. Ledeſm.* Quæ verba refert, & approbat Capreol. ibi. ad ſecundum. Durand. cont. 2. concl. Item Ledeſ. q. 16. art. 2. ad 9. Scoti, & a. 4. dub 3. ad 5. dicit enim, ad conuerſionẽ ſolum requiri ſucceſsionem ſubſtantiarum, & nouũ modum eſſendi in ſubſtantia, quæ alteri ſuccedit. Ex *Alenſis. S. Bonauen. Marſil.* aliis vero Theologis fauent huic ſententiæ Alenſ. 34. mem. 3. a. 1. & 2. Bonauen. d. 10. a. 2. qu. 1. Marſil. quæſt. 8. artic. 2. concl. 7. & 8. dicunt enim per hanc actionem non fieri, quod non erat, ſed, quod alicubi erat, poni alibi. Item per conſecrationem corpus Chriſti non accipere eſſe, ſed accipere eſſe hic. Nec multum diſcor*D. Thom.*dat D. Thom. q. 78. art. 5. dicens, per conſecrationem non fieri, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, iam enim hoc antea erat, ſed fieri, vt contentum ſub his ſpeciebus ſit corpus Chriſti. Denique Moderni ſcribentes contra hæreticos, libenter hanc ſententiam amplectuntur, quia facilitatem quandam præ ſe fert, *Ioan Heſſel. Claud. Guilel. Bellarm.* vt videre licet in Ioan. Heſſels. lib. de corpore Chriſti fol. 77. & 213. Claud. rep. 7. cap. 6. Guiliel. Pariſ. tractatu de Euchar. §. 1. paulo ante finem, Bellar. lib. 2. de Euchari. capit. 18. Fundamentum eſt, quod in principio quæſtionis eſt indicatum. præterea, quia hoc ſatis eſt ad veritatem verborum, quia; ſi Chriſtus vere fiat præſens ſub ſpeciebus; nihil amplius ex hac parte requiritur: ergo nihil aliud eſt ponendum, patet conſequentia, quia, vt Tridentinum docuit, tota hæc actio & conuerſio ſolum excogitata eſt, quatenus in verbis Chriſti fundamentum habet, & ad eorum veritatem eſt neceſſaria, ad quod ſine dubio ſatis eſſe videtur, quod corpus Chriſti adducatur ſub ſpeciebus, & inde expellatur ſubſtantia panis. Ad rationem vero dubitandi in contrarium poſitam reſpondebit hæc opinio, ad eſſentiam tranſſubſtantiationis ſatis eſſe cõuerſionem, ſeu ſucceſsionem ſubſtantiarum ſub eiſdem accidentibus, ſiue hæc vocetur conuerſio ſubſtantialis, ſiue tantum conuerſio ſubſtantiarum: Neutrum enim poteſt ex Conciliis definite colligi: Solum enim dicunt, ſubſtantiam conuerti in ſubſtantiam; quod poteſt eſſe verum, non ratione termini formalis de nouo producti, ſed ratione termini adæquati, qui neceſſario debet includere ſubſtantiam, quæ loco alterius ſubſtituatur, quod etiam ipſum nomen trãſſubſtantiationis præ ſe ferre videtur, quia in illa particula (trans) de ſe tranſitum ſignificat, vt patet in his verbis, transferre, tranſmutare, tranſuadere. Vnde applicata ſubſtantiis, vt fit per eam vocem [tranſſubſtantiatio] ſignificat tranſitum vnius ſubſtantiæ in aliam, qui veram rationem ſubſtantiæ obtinebit, ſiue ſubſtantia producatur de nouo, ſiue adducatur. Ex quo tandem fit, vt iuxta hanc opinionem (tranſſubſtantiatio) denominata ſit, non à termino formali, ſed à materiali, ſeu ſubiecto, circa quod fit terminus formalis, ſicut lapidare: quemadmodum enim, ſi intelligeremus accidentia panis eſſe vacua omni ſubſtantia & poſtea ſub illis introduci ſubſtantiam aliquam, dici poſſet hoc ſenſibile ſubſtantiari illa actione, ita quando fit ſub illis mutatio ſubſtantiarum, poteſt dici tranſſubſtantiatio, quę ſententia ſic explicata non eſt omnino improbabilis.

Alii eſſe vnionem Chriſti cum accidentib. Secunda ſententia dicit, formalem terminum huius actionis eſſe vnionem corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales, quam vnionem dicit eſſe ſubſtantialem modum in ipſo corpore Chriſti, quo ſupplet vicem ſubſtantiæ panis, & ſuſtentat accidentia, eodem modo, quo ſubſtantia panis ſecluſa inhærentia. Ita *Soto.* ſentit Soto. d. 9. quæ. 2. artic. 2. ad 2. Scoti. vbi dicit. per conſecrationem fieri corpus Chriſti præſens, ſed taliter contentum ſub ſpeciebus, qualiter panis continebatur, ſecluſa inhærentia, & hoc exiſtimat ſatis eſſe ad tranſſubſtantiationem: idem latius, artic. 4. §. Igitur conuertendo. Idem Palacius in 4. d. 11. diſput. 1. *Palat. Ledeſm. Capreol. Claud. Alan. S Thom.* Indicat Ledeſma. quæſt. 16. articu. 1. dubio vltimo. & Capreol. diſtinctione 11. ad 1. & 3. Scoti contra prim. concluſionem & ad 1. Durandi, cont. 2. & ad argum. Scoti, Durandi, & Aureoli, contra 3. concluſionem & Claud. rep. 4. capit. 4. & rep. 5. & 7. capite 6. Sed clariſsime omnium docuit hoc Alanus libro 1. capite 34. 35. 36. & 37. Fauet D. Thom. infra quæſtione 78. art. 5. in verbis ſupra citatis per verba conſecrationis non fieri, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti: iam enim hoc antea erat: ſed fieri, vt contentum ſub ſpeciebus ſit corpus Chriſti: Ergo ſentit terminum huius actionis ſolum eſſe, contineri, vel vniri corpus Chriſti ſpeciebus. Et quidem, ſi ſupponamus, dari hanc vnionẽ corpori Chriſti ad ſpecies, videtur ſatis conſequenter loqui hæc opinio: quia neceſſe eſt vnionem hanc fieri per aliquam actionem. ergo fit per illam actionem, qua conficitur hoc ſacramentum: quia, cum hoc ſacramentum componatur ex corpore Chriſti, & ſpeciebus, intrinſece includit hanc vnionem: ergo neceſſe eſt, illam fieri per actionem, qua conficitur hoc ſacramentum: ergo fit per tranſſubſtantiationem: quia per tranſſubſtantiationem intelligimus confici ſacramentum Euchariſtiæ: ergo formalis terminus actionis tranſſubſtantiantis eſt hic modus vnionis. Quod explicatur exemplo Incarnationis: ibi enim diſtinguimus actionem, qua fit Incarnatio, & terminum formalem eius, qui eſt modus vnionis humanitatis ad Verbum, ex qua reſultat; hic Deus homo, qui eſt integer terminus illius actionis, quę ſubſtantialis eſt, quia modus ille eſt ſubſtantialis: & in generatione hominis; actio, qua ex embrione fit homo, eſt ſubſtantialis conuerſio; & tamen per eam formaliter non fit de nouo, niſi modus vnionis animæ ad corp⁹, vnde reſultat homo: ſic igitur hic fiet modus vnionis corporis Chriſti ad ſpecies, vnde reſultat hoc ſacramentum: Quamquam enim ſuppoſita hac ſentẽtia, intelligi poſsit modus vnionis, tam ex parte ſpecierum, quam ex parte corporis Chriſti: & ideo neceſſaria ſit actio, qua vterque fiat, vel reſultet, tamẽ, conſequenter in ea loquendo, dicendum eſt, actionẽ hanc, vt eſt tranſſubſtantiatio actiua, directe verſari circa corpus vniendo illud ſpeciebus, vt etiam verba ipſa formæ præ ſe ferunt: Hoc eſt corpus meum: & ideo talem actionem proprie formaliter terminari ad hunc modum vnionis, vt eſt in corpore Chriſti.

Impugnatur præcedens opinio. Vt vero neceſſe non ſit iterum ad hanc opinionem redire, quæ, vt à præcedente diſtinguitur, mihi non videtur fere probabilis, primum neceſſe eſt; vt præter hanc actionem vnitiuam, quam fingit, ponat actionem adductiuam, & terminum eius, prout præcedens ſententia aſſerebat, quia, quandocunque res aliqua alteri vnitur, vbi antea non erat, neceſſe eſt, vt vel ibi fiat denuo & producatur, vel vt aliunde illuc adducatur. Exemplis res conſtat, nam, quando anima rationalis vnitur materiæ; quia non eadem actione, qua vnitur, fit, neceſſe eſt, vt alia actione, (pri⁹ natura ibi fiat, & creetur, & in reſurrectione, quia de nouo non creatur, neceſſe eſt; vt ad eum locum, in quo vnienda eſt, corpori afferatur. Ratio eſt, quia vnio requirit præſentiam vniendorum, & actio vnitiua vt ſic, non facit illam: prærequirit ergo illam, vt etiam exemplo Incarnationis conſtat: Nam Incarnationis actio ſolum facit vnionem inter humanitatem & Verbum, & ideo ſupponit actionem, quia fit ipſa humanitas, ſeu anima & corpus, per quam conſequenter fit, vt ſit præſens Verbo, quod propter immenſitatem vbique eſt præſens; & hoc modo intelliguntur illa Extrema apta, & ſatis applicata ad vnionem: cum ergo iuxta hanc ſententiam corpus Chriſti nullo modo fiat, aut producatur per conſecrationem, & ante illam non ſit præſens, vbi ſunt ſpecies panis, non poteſt illis vniri, niſi prius illuc adducatur: ergo neceſſario hæc ſententia ſupponere

debet totam actionem & terminum, quem prima ſententia probat. Secundo, id, quod addit hæc opinio, vel procedit ex falſo fundamento, vel non poteſt conſiſtere, nec ad myſterium explicandum conferre. Probatur, quia, ſi ſupponat vnionem formalem inter corpus & ſpecies (vt videtur) falſum ſupponit, vt ſupra probatum eſt, & præterea, licet hanc admittamus vnionem, & illam concedamus eſſe terminum tranſſubſtantiationis: non aſſequitur, quod intendit, ſcilicet, aſsignare terminum ſubſtantialem huius actionis, quia hæc vnio non poteſt eſſe ſubſtantialis modus, ſed accidentalis, vt ſupra probauimus, ſicut ſubſtantiam actu ſubſtare accidentibus, non poteſt in ea eſſe modus ſubſtantialis, quãdoquidem ad accidens, terminatur, & ad componendum ens per accidens, & non ſubſtantiale, ordinatur. Adde, quod illa opinio aſſerit, vniri corpus Chriſti accidentibus eodem modo, quo ſubſtantia panis, ſecluſa inhærentia, apertam implicare contradictionem, quia ille modus conſiſtebat in hoc, quod ſubſtantia vniatur accidentibus per modum ſubiecti, & in genere cauſæ materialis, repugnat ergo auferri hoc genus cauſalitatis, & remanere eundem modum vnionis: excluſo autem hoc modo vnionis, qui fit per modum cauſæ materialis, nullus alius intelligi poteſt ſupereſſe, niſi per efficientiam, vt ſupra oſtenſum eſt.

Quorundã aliorũ placitũ improbatur.

Non deſunt autem, qui, licet, ſolam vnionem effectiuam in hoc ſacramento admittant, nihilominus illam dicant terminum formalem huius actionis, quia per illam datur corpori Chriſti, vt ſuppleat officium ſubſtantiæ panis, quod non facit, niſi ſuſtentando accidentia, ſub quibus continetur, etiam ſi effectiue ſolum illa ſuſtineat. Sed hic dicendi modus defendi non poteſt, quia vnio effectiua non fit niſi per actionem, vt ſupra declaratum eſt: actio vero non poteſt eſſe formalis terminus alterius actionis, quia eſſentialiter includit, vt ſe ipſa fiat, dum per illam terminus fit, alioquin procederetur in infinitum. Nec dici poteſt, illam actionem vnitiuam vocari terminum alterius actionis, non quia per ſe primo ad illam terminetur, ſed quia conſequatur terminum alterius actionis, ſicut dici ſolet generatio terminus alterationis, vel illuminatio terminus motus ſolis. Hoc (inquam) dici non poteſt, primo, quia interrogo, quis ſit ille alius terminus, ex quo ſequitur hæc actio, & ille potius erit terminus formalis huius actionis. Secundo, quia nulla eſt hic neceſſaria conſecutio. Nam illa vnio effectiua, ſi eſt, non ideo eſt, quia ſit neceſſaria ſimpliciter, ſed ex ordinatione diuina propter maiorem perfectionem: ergo abſque tali vnione, manebit integra actio, & formalis terminus eius. Quidam dicunt, hanc actionem eſſe debitam corpori Chriſti, ex vi modi, quo hic exiſtit. Sed hoc infra erit latius examinandum. Nunc enim ad præſentem quæſtionem non multum refert, quia etiam, ſi id demus non eſt ſatis, vt illa actio dicatur formalis terminus actionis tranſſubſtantiatiuæ, & multo minus ſufficiet, vt dicatur terminus ſubſtantialis. Tertio, quia ſupra oſtendi, hãc vnionem effectiuam, prout eſt actio corporis Chriſti & ſpecierum, non inchoari intrinſece in inſtante conſecrationis & tranſſubſtantiationis, ſed immediate poſt illud: & tamen in illo inſtante intrinſece eſt terminus illius actionis tranſſubſtantiatiuæ. ergo. Quarto, quia vnio effectiua includit actionem corporis Chriſti circa ſpecies, & è contrario: ergo, vel dicitur eſſe terminus huius actionis, prout eſt actio corporis Chriſti circa ſpecies, & hoc dici non poteſt, quia illa actio non eſt in corpore Chriſti, nec in eo ponit aliquid, ſed in ſpeciebus: & præterea tota eſt accidentalis, vel eſt actio ſpecierum circa corpus Chriſti: & hoc etiam dici non poteſt, quia illa actio non eſt, niſi conſeruatio præſentiæ localis, quæ etiam eſt accidentalis: imo ſolum eſt conſeruatio termini facti per adductionem. Quinto, hæc vnio effectiua proxime eſt à corpore Chriſti, & ab ſpeciebus: at vero actio tranſſubſtantiatiua, & terminus eius, immediate fit virtute verborum: ergo illa vnio non eſt terminus illius actionis.

Alii illius actionis terminum Chriſti corpus eſſe aſſeuerant quod multipliciter explicant: Prima explicatio confutatur.

Tertia ergo principalis ſententia eſt, proprium ac formalem terminum huius actionis eſſe ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti. Quia vero tota illa ſubſtantia præexiſtit ante conſecrationem, ideo difficile viſum fuit explicare, quomodo poſsit eſſe terminus nouæ actionis: vnde orti ſunt varij modi explicandi hanc ſentẽtiam, quos oportet referre, antequam authores afferamus. Primus eſt: ſubſtantiam corporis Chriſti ſecundum ſe præexiſtere, per hãc vero actionem fieri, quatenus ſupplet officium ſubſtantiæ panis. Sed hic modus non differt à ſecundo modo explicandi primam ſententiam, nuper improbato, in quo enim poſt dici, corpus Chriſti ſupplere munus ſubſtantiæ panis, niſi quia fortaſſe ſuſtentat accidentia, & continetur ſub illis? oſtenſum eſt autem, totum hoc non pertinere ad terminum formalem huius actionis.

2. Reiicitur

Alter modus eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti cõſiderari poſſe, vel ſecundum ſe, & hoc modo præexiſtere, & non eſſe terminum huius actionis, vel prout id, quod erat panis, nunc incipit eſſe corpus Chriſti, & hoc modo non præexiſtere, ſed fieri per actionem hanc conuerſiuam, & hunc modum indicat Henric. Caiet. & Richar. diſput. ſuperiori, ſect. 4. citati. Vnde Caiet. hic art. 4. dicit, ſubſtantiam panis, vt conuerſam, ſeu id, quod erat panis, aliquo modo pertinere ad terminum ad quem huius actionis. Sed hic modus, vel incidit in errorem ſupra improbatũ diſput. præced. ſect. 3. vel in opinionem Scoti: nam, ſi ille terminus: id quod erat panis: deſignet aliquam rem indiuiduam, & ſubſtantialem, quæ prius fuerit panis, & poſtea fiat corpus Chriſti, deuoluitur in priorẽ errorem, & deſtruit hanc tranſſubſtantiationem in verũ corpus Chriſti: quia ponit terminum à quo, manere aliquo modo in ſubſtantia ſua, ex quo fit, non poſſe conuerti in verum corpus Chriſti, vt ſupra ſatis probatum eſt: ſi vero: id quod erat panis: non deſignet aliquam rem indiuiduam, & ſubſtantialem, quæ maneat ſub vtroque termino, ſed quaſi ſingulare vagum in ordine ad ſpecies, ſcilicet, ſub ratione contenti ſub illis, quomodo explicandas eſſe ſimiles locutiones, vt veræ ſint, docuit Diuus Thomas hic, artic. 4. & 5. d. 11. quæſtione 1. artic. 5. quæſtiunc. 1. ad 1. Si, inquam, hoc modo exponatur, hæc opinio, non differt ab opinione Scoti: quia in re ſolum dixit, ſubſtantiam corporis Chriſti, vt contentam ſub ſpeciebus eſſe adæquatum terminum huius actionis, & conſequenter formalem terminum eius, ſolum eſſe, Chriſtum contineri ſub ſpeciebus loco panis: hoc autem totum eſt accidentale, & in re nihil addit, niſi præſentiam realem ſub ſpeciebus: ſed hoc ipſum confuſius explicatur coniungendo terminum ad quem, cum termino à quo, cum enim dicitur, per hanc actionem fieri, vt id, quod erat panis, ſit ſubſtantia corporis CHRISTI, nihil aliud dicitur, quam fieri, vt cõtentum ſub ſpeciebus, ſit corpus Chriſti, cum antea eſſet ſubſtantia panis, non autem explicatur, quid per hoc fiat in corpore Chriſti, præter rationem contenti ſub ſpeciebus, quæ in illo non ponit, niſi præſentiam realem.

Henr. Caiet. Richard.

3 Mod⁹ explicandi.

Tertia explicatio eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti eſſe terminum huius actionis, quatenus in eam eſt conuerſus panis: dicitur autem panis conuerſus in illud corpus, non quia illud de nouo fiat, vel conſeruetur: neque quia aliquid etiam additum ſit, ſed ſolum quia deſitio panis terminatur in ipſum abſque illius mutatione. Quod ſi inquiras, quid ſit, deſitionem panis terminari in ipſum corpus, quidam reſpondent, ſubſtantiam panis imbibi, & quaſi abſorberi in ſubſtantiam corporis Chriſti: hanc enim

vim

vim habet actio conuerſiua. Alij vero dicunt, hoc myſterium eſſe inueſtigabile, & non eſſe amplius inquirendum. Et hanc ſententiam videntur ſupponere Theologi, qui putant conuerſionem hanc fieri ſine vlla mutatione in corpore Chriſti, vt videtur loqui D.Thom. in tota hac quæſtione, & alij, quos referam ſectione ſequente, & multi exiſtimant, Scotum non diſſentire ab hac ſententia: quia licet ponat actionem adductiuam, videtur ſimul ponere aliam priorem conuerſiuam, quæ terminetur ad corpus Chriſti, ſolum priori modo. Et ita illum exponunt Tartaret.d.10.art.1.& Angles in 4.par.1.q.5.Euchar. Sed hæc explicatio videtur mente concipi non poſſe, propter ea, quæ ſect.1. tractaui: quia, ſi ex vi huius actionis ſubſtantia corporis nullo modo aliter ſe habet, quam antea, impoſsibile eſt, conuerſionem panis terminari ad ipſam, vt ibi late probaui, & patet breuiter: quia; ſi in Chriſti corpore nihil reale denuo poſitum eſt, totum id, quod de illo denuo dicitur, eſt denominatio extrinſeca, de qua nec explicari poteſt, in quo fundetur, vel à qua forma oriatur, vel quomodo terminet actionem. Secundum, eſto admittamus hanc denominationem, & Chriſtum, vt ſic denominatum, eſſe terminum huius actionis, neceſſario fit formalem terminum non eſſe ſubſtantiam, ſed aliquid accidentarium. Probatur, quia ſubſtantia corporis Chriſti ſecundum ſe negatur eſſe terminus huius actionis: quia hoc modo ſupponitur actioni: ſed hæc ratio procedit de omni modo ſeu actione reali, ac ſubſtantiali: quia ſecundum omnem illum ſupponitur actioni iuxta hanc ſententiam: ergo ſub nulla ratione ſubſtantiali eſt terminus huius actionis. Rurſus dicitur ſubſtantia Chriſti eſſe terminus, ſolum quatenus in eam eſt conuerſus panis, ſeu in quantum deſitio panis terminatur ad ipſam: ergo terminus formalis huius actionis non eſt vllo modo ſubſtantia Chriſti, ſed ſolum illa denominatio, qua ſubſtantia corporis Chriſti dicitur eſſe id, in quod conuerſus eſt panis, ſeu forma, à qua prouenit illa denominatio, cui ſubſtantia corporis Chriſti ſupponitur, vt ſubiectum, cui accidit, & omnino extrinſeca eſt talis denominatio: ergo iuxta hanc ſententiam formalis terminus eſt aliquid accidentarium, eo modo, quo extrinſeca denominatio poteſt dici accidentalis: vt; ſi quis diceret terminum viſionis Dei eſſe ipſum Deũ vt viſum, non aſsignaret pro termino formali aliquam ſubſtantiam, & ſi quis fingeret terminum calefactionis eſſe corpus, vt ad illud terminatur calefactio, ita tamen vt calefactio nihil in ipſo corpore poneret, præterquam quod repugnantia diceret, vt ſect. 2.probaui, tamen non aſsignaret pro termino formali calefactionis ipſum corpus, ſed denominationem aliam. Tertio, quia; ſi ex vi talis modi conuerſionis, ſubſtantia corporis Chriſti nullo modo ſe habet aliter, quàm prius: ergo ex vi illius non conſtituetur ſubſtantia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis: quia talis conuerſio eodem modo poteſt fieri iuxta hanc ſententiam in corpus Chriſti in ſolo cœlo manens, & ideo Scotus, ponens talem conuerſionem, addit actionem adductiuam: ergo illa conuerſio prorſus eſt inutilis ad hoc myſterium, & ad veritatem verborum Chriſti, nam illa ſola facta non ſatis erit ad verborum veritatem, & quamuis illa fiat, ex illa, vt ſic, non ſequitur neceſſario adductio, ſed per ſe, & quaſi noua omnino cauſalitate facienda eſt: quod ſi hæc fiat, illa ſufficiet ad veritatem verborum ſine tali conuerſione: ergo impertinens eſt talis modus conuerſionis, etiam ſi eſſet poſsibilis.

Tartaretus. Angles. Exploditur.

Quartus modus explicandi hanc ſententiam eſt, formalem terminum huius actionis eſſe ſubſtantiam corporis Chriſti, non quia nunc de facto hæc actio influat eſſe ſubſtantiale in illud corpus, ſed quia de ſe efficax eſt ad illud influendum, ſi alibi non exiſteret, & hoc ſatis eſt, vt hæc actio dicatur nunc tranſſubſtantiatio, ſicut abſolutio ſacramentalis ſimpliciter eſt abſolutio; etiam quando actu non confert gratiam, & remiſsionem peccati. Hanc opinionem indicat Soto, diſtinctione 9. quæſtione 2. articulo 4. in ſolutio. argum. quamquam illi non omnino acquieſcat. In hoc autem dicendi modo magna eſſe poteſt æquiuocatio: poteſt enim explicari iuxta ea, quæ dicemus in vltima ſententia: vel ſi aliter intelligatur, nihil in eo dicitur, quod ad rem pertineat: aliud enim eſt loqui de virtute verborum, quæ ſignificat actum primum: aliud de actione, quæ ſignificat actum ſecundum: hic non agimus de virtute, ſed de actione: quia actualis conſecratio, & tranſſubſtantiatio non ſolum requirit virtutem, ſed actionem, & de hac actione inquirimus, quem terminum habeat. Quod autem hæc opinio dicit, ad ſummum accommodari poteſt virtuti, non actioni. Quod patet primo exemplo quo vtitur: nam ſi interdum abſolutio ſacramentalis eſt informis, & non habet effectum gratiæ, & remiſsionis peccati, licet de ſe virtutem habeat ad efficiendam gratiam, tamen hic & nunc, quando eſt informis, ſicut non habet effectum gratiæ, ita neque actionem. Secundo, ex ipſa re, quia, loquendo de actione, implicat dicere, eſſe aptam ad influendum in aliquẽ terminum, & non actu influere: quia actio non dicit actum primum, ſed ſecundum: nec poſſe agere, ſed agere: ergo ſi actio eſt non ſolum in potentia, ſed etiã in actu, neceſſe eſt, vt actu influat in terminum: quia in hoc actuali influxu conſiſtit eſſentia eius. Confirmatur, & explicatur: quia aut verba conſecrationis nunc actu influunt in ſubſtantiam corporis Chriſti, aut non. Si primum: male ergo negatur ab hac opinione, & hoc inquirimus, quomodo fiat. Si ſecundum: ergo nunc de facto verba non habent actionem, quæ ad ſubſtantiam corporis Chriſti terminetur: ergo, ſi hæc actio eſt neceſſaria ad tranſſubſtantiationem, nunc de facto non fit tranſſubſtantiatio per verba: eſto; concedamus, in illis eſſe virtutem ad faciendam illam, ſi eſſet neceſſarium: vel, ſi hæc actio non eſt neceſſaria ad tranſſubſtantiationem; ſine cauſa fingitur illa virtus in verbis, cum talis actio, neque ad tranſſubſtantiationem neceſſaria ſit, neque per verba ſit vnquam efficienda. Vnde oritur tertia ratio, quod falſo fingatur talis virtus ſine actione, nam hæc virtus, ſi eſt, non eſt naturalis, ſed obedientialis, & inſtrumentalis, vt per ſe conſtat: virtus autem obedientialis in inſtrumento diuino præter naturalem entitatem ipſius inſtrumenti non addit, niſi diuinam eleuationem, ſeu auxilium proportionatum illi actioni. Verba igitur conſecrationis non eleuantur, vt inſtrumentum, niſi ad actionem quam actu efficiunt, & ſine cauſa finguntur habere paratum diuinum auxilium ad actionem, quam nunquam effectura ſunt, neque ſecundum ordinariam legem poſſunt efficere, præſertim cum ſupra oſtenderimus, hæc verba, ſicut, & omnia alia ſacramenta, pendere, in ſua actione ab exiſtentia humanitatis Chriſti, & influxu eius. Quarto ita rem totam declaro & confirmo, nam, poſita illa hypotheſi, quod Chriſti humanitas alibi non exiſteret. vel hæc verba efficerent ſubſtantiam corporis Chriſti per actionem, quam nunc habent, vel per nouam aliam: ſi primum, ergo non tantum ſunt factiua, ſed actu faciunt illam ſubſtantiam: ſi ſecundum, rurſus interrogo, an illa actio ſit neceſſaria ad tranſſubſtantiationem, vel non: ſi eſt neceſſaria: ergo ſine illa non fit tranſſubſtantiatio: ergo nunc de facto non fit, ſi non eſt neceſſaria: ergo falſo dicuntur verba habere virtutem ad hanc actionem, cum verba tantum habeant virtutem ad tranſſubſtantiandum. Ex his facile patet, quid ſit dicendum ad exemplum prædictæ ſententiæ: actio enim effectiua gratiæ non eſt neceſſaria ad conſtituendum ſacramentum pœnitentiæ: ſed potius manat ab illo iam conſtituto, & ideo, quando impeditur effectus

4. Explicatio. *Soto.*

fectus propter obicem, ceſſat actio, manente ſacramento, quod de ſe dicitur habere virtutem ad illam actionem, quia ad illam eſt inſtitutum, & de facto illam habet, ſi non ponatur obex: at vero in præſenti, actio de qua agimus, eſt ſimpliciter neceſſaria ad conſtituendum hoc ſacramentum: & ex parte materiæ impediri non poteſt, ſi ſit verus panis, & ex parte miniſtri, ac verborum concurrant omnia neceſſaria.

Modus quintus explicandi hanc ſententiam exponitur.

Quintus ergo modus explicandi hanc ſententiam eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti eſſe terminum huius actionis: quia verba conſecrationis reuera influunt de facto ipſum eſſe ſubſtantiale in corpus Chriſti, & conſequenter habent veram actionem ſubſtantialem, quæ nunc dicitur eſſe per modum conſeruationis, quia aliunde ſupponitur eadem res, alibi antea exiſtens, & in hunc modum poſſet illa actio dici eſſe ſufficiens productio termini, ſi alibi non eſſet: nunc vero de facto ſolum habere rationem conſeruationis, iuxta dicta ſupra diſput. præced. ſect. 1. vbi late oſtendi, hunc modum actionis eſſe poſsibilem. Quod vero de facto ita fiat, docuit in terminis Gab. d.11.quæſt.1.art.3.dub.2.& lect.40.in Can. Deinde neceſſe eſt, vt Diuus Thomas hoc ſenſerit, quamuis aperte non explicuerit, nam ſupra artic.2.& fere in tota hac q.& ſequente negat, Chriſti corpus incipere eſſe in hoc ſacramento per mutationem localem: negat ergo, fieri præſens per actionem adductiuam: quia illa reuera non eſt, niſi quædam mutatio localis, cum per ſe primo tantum terminetur ad præſentiam, quæ, vt diximus ad prædicamentum, Vbi, pertinet, excluſa autem actione adductiua, non ſupereſt, niſi prædicta ſubſtantialis actio, vt declaratum eſt, & hoc modo citari etiam poſſunt pro hac ſententia Altiſiodorenſis lib.ſum.tractatu 5.cap.3.Richard.in 4. diſt.11.artic.1.quæſtio.11.Palud.qu.2.art.1.& alij, qui negant, actionem hanc eſſe ſimilem acquiſitioni noui loci. Deinde alia etiam ratione neceſſe eſt, vt D.Tho. in hac ſit opinione, quia negat actionem hanc eſſe ex præſuppoſito ſubiecto, & in hoc dicit eſſe ſimilem creationi: at vero, ſi actio hæc eſſet adductiua, eſſet ex præſuppoſito ſubiecto, ergo non eſt adductiua, ſed potius de ſe productiua, ſeu conſeruatiua corporis Chriſti, quod hic ſit præſens: quia vt ex dictis patet, non poteſt fingi aliud probabile medium. Illud vero, quod hic aſſumitur, docuit D.Thom. hic articul.3.in corpore & ad 2.& in 4.diſtinct. 11.artic. 2. quæſtio.1. Idem Bonauen.diſtinction.10.articul. 2. quæſtion.1. Alenſ.4.part.quæſtio.43.membr.3. articul.1.Henric. quodlib. et.9.quæſtion. 8. Referri etiam poſſunt, qui dicunt, panem conuerti in corpus Chriſti, quod antea exiſtebat, vt Bonauent.in 4.d.11.art.1. q.1.in fine, & q.3.vbi expreſſe dicit, terminum finalem huius cõuerſionis non eſſe aliquid de nouo factum, ſed prius exiſtens: quod etiam ſentit Marſil. q.8.art.1.concluſ.2 cuiuſdam incidentis dubij, & in fine quæſtionis inſolut.ad ſecundum, & 4. In quibus authoribus, & in aliis etiam aduertendum eſt, dicere quidem eos, nihil denuo fieri in corpore Chriſti præter modum præſentiæ ſub ſpeciebus, non tamen dicere, hunc modum eſſe formalem terminum conuerſionis, ſed ipſummet corpus ſeu ſubſtantiam Chriſti. Quin potius Capr.d.11.ad 2.Durandi, cont.2.concl. approbat ſententiam quandam Paludani, dummodo intelligatur, inquit, terminum huius conuerſionis non eſſe ſolum reſpectum, aut modum, ſed ſubſtantiam ſub modo eſſendi, quod clarius explicat in ſolutione ad 1. Scoti, cont.1.concl.dicens: ſicut generatio per ſe primo terminatur ad ſubſtantiam, conſequenter vero ad proprietates, & locũ ſubſtantiæ genitæ: ita actionem hãc per ſe primo terminari ad ſubſtantiam corporis Chriſti, conſequenter vero ad præſentiam illius ſub ſpeciebus. Idem dicit Ferrar.4.contra gent.c. 63. circa 2. dictum D.Th.& ad 3.Scoti. Denique omnes, qui abſolute dicunt, hanc actionem eſſe ſubſtantialem, & terminum eius eſſe ſubſtantiam, poſſunt pro hac ſententia referri, quia illud non poteſt aliter probabiliter explicari docuit vero hoc aperte D.Tho. hic art.3. in corpore, & ad 3.& ar.4. vbi in hoc docet, conuerſionem hanc conuenire cum conuerſione formali, differre tamen, quia ibi formalis terminus eſt forma: hic vero tota ſubſtantia. Idem docet Altiſiodor. ſupra Alenſis.q.38.membr.4.Albert.d.11.& ibi Richard.d.ar.1.q.1.Paludan.q.2.num.1.

Gabriel. Altiſiod. Richard. Paludan. D.Thom. Bonau. Alenſis, Henricus. Marſilius. Capreol. Ferrar. Altiſiod. Alenſis. Albertus. Richard. Palud.

Probatur ex modo loquendi Sanctorum Patrum.

Secundo principaliter oſtendo, hunc dicendi modum eſſe valde conſentaneum antiquis Patribus. Primo, quia vbique explicant hoc myſterium per verba, quæ effectionem ſubſtantialem, & actionem ad ſubſtantiam terminatam indicant. Cyprian. ſer. de Cœna Domini, dixit, Panem in carnem, & vinum in ſanguinem mutari: & infra. Panis iſte non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia Dei factus eſt caro: & clarius inferius. Qui vſque hodie (de Chriſto loquitur) veriſsimum, & ſanctiſsimum corpus ſuum creat & ſanctiſsimum, & benedicit, & pie ſumentib. diuidit. Vbi alludit ad illa verba Canonis Miſſæ. Hæc omnia Domine ſemper bona creas, ſanctificas, benedicis, & præſtas nobis, &c. Ambroſ.lib.3.de ſacram.c.4. Panis iſte panis communis eſt ante verba ſacramentorum, vbi aduenerit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti: & infra. Ergo didiciſti, quod ex pane fiat corpus Chriſti. Auguſtin.c. Vtrum ſub figura.de conſec.d. 2. dicit: Per Sp.S. potentialiter creari, & ex ſubſtantia panis effici. Damaſ.lib.4.c.14. Panem & vinum carnem, & ſanguinem ſuum fecit: Gauden.tract.2.in Exod. De pane effici corpus. Adelman. Epiſt.ad Berengar. Chriſtus per hos ſacerdotes, corpus, & ſanguinem ſuum creat. Nota ſunt etiã illa verba Hieronymi, quæ infra agentes de forma latius tractabimus: Sacerdotes ore ſuo corpus Chriſti cõficiunt. Vnde Beſſar.lib.de verb. conſecration. Tota (inquit) Trinitas, hoc corpus altaris creat. Quæ ſane verba omnia, non loci acquiſitionem, ſed ſubſtantialem actionem & mutationẽ indicant. Secundo, aliquando ex parte termini ad quem, hoc diſtinctius explicant, Euſeb.Emiſſen. homil.5.de Paſchate dixit, Creaturas in Dominici corporis tranſire naturam, non dixit, in præſentiam, ſed in naturã: & ſimile eſt, quod infra ſubdit: Viſibiles creaturas cõuerti in ſubſtantiam corporis Chriſti. Quo loco etiã notanda ſunt verba Concilij Trid. dicentis: Subſtantiam mutari in ſubſtantiam. Tertio, ſemper vtuntur Sancti exẽplis conuerſionũ ſubſtantialiũ ad hoc myſterium explicandum: Ambr. ſupra vtitur exemplo virgæ conuerſæ in colubrum. Cyrill.Hieroſol. catech. 4.& Cypr.Epiſt.63. vtuntur exemplo conuerſionis aquæ in vinum. Auguſt.apud VValdenſ.tom.2.cap.83. Conuerſione vxoris Loth in ſtatuam ſalis: Irenæus li. 4.c.34. alias affert tranſmutationes naturales: Num per verbum (inquit) Dei lignum fert fructum, & ſemẽ emortuum tranſit prius in herbam, deinde in ſpicã, tandem in plenum fructum. Denique Damaſc.& Anſel. ſupra explicant per conuerſionem alimenti in ſubſtãtiam viuentis, & ſpecialiter Gregor.Niſſen.orat.Catech.c.37.& Theoph.Ioan.6. exemplum ponit in illa conuerſione panis in corpus Chriſti, quæ fiebat in eius nutritione vel augmento. Quæ fere omnia congerit Innocent.lib.4.de hoc myſt.c.7.

Cypr. Ambr. Auguſt. Damaſ. Gaudentius. Adelman. Hieron. Beſſarion. Euſ. Emiſ. Trident. Cyr. Hieroſ. Cypr. VValdenſ. Irenæus. Damaſ. Anſelm. Greg. Niſ. Theoph.

Confirmatur rationibus.

Tertio principaliter perſuadetur hæc ſententia rationibus. Prima & præcipua eſt, quia per ſolam actionem adductiuam reuera non explicatur vera conuerſio ſubſtantialis & tranſſubſtantiatio, ſed ſolum tranſlocatio quædam, vt ſupra, ſectio 2. explicatum reliquimus: eſt autem de fide, hanc eſſe veram conuerſionem, & valde conſentaneum fidei eſt aſſerere, eſſe ſubſtantiarum conuerſionem, nam reuera nomen (tranſſubſtantiationis) hoc præ ſe fert: & idem ſignificat ſatis conuerſio ſubſtantiæ in ſubſtantiam, vt loquuntur Concilia: quando enim vna ſubſtantia ſolum ſuccedit loco alterius, non poteſt proprie dici vna conuerti in aliam: ergo hoc myſterium non

ſatis

ſatis explicatur per ſolam adductionem, ſed non poteſt præter adductionem excogitari alia actio ſubſtantialis, niſi prout in hac vltima ſententia explicatur, vt conſtat: quia euidenter refutauimus omnes alios modos, qui vel dici, vel fingi poſſunt. Quod vero hic modus poſsibilis ſit, ſupra diſput. præcedente, ſect. 1. ſatis probatum eſt. Tandem, quod hic ſufficiat ad veram actionem tranſſubſtantiationis, probatur, quia hoc modo interuenit hic actio influens verum eſſe ſubſtantiale in terminum ad quem, quæ ex ratione & ſpecie ſua ſufficiens eſſet ad rem producendam, etiam ſi alibi non eſſet: ergo hoc ſatis ſuperque eſt ad tranſmutationem ſubſtantialem: nam ea, quæ ſunt per accidens, non mutant ſpecificam naturam rei.

Secundo poteſt probabiliter ſuaderi, hanc actionem eſſe neceſſariam: quia ſola actio ſubſtantialis, qua Chriſti corpus conſeruatur in cœlo, non videtur ſufficiens ad conſeruandum illud, prout eſt in ſacramento: quia hic exiſtit modo præternaturali corpori: vnaquæque autem res, vt conſeruetur ſine modo naturali, maiorem influxum requirit à cauſa agente: quia neceſſe eſt, vt cauſa efficiens ſuppleat efficacia ſua defectum naturalis modi; ſi autem mutatur influxus cauſæ agentis, mutatur actio. Exemplo res declaratur, nam, quando accidens exiſtit extra ſubiectum, neceſſe eſt, vt diſtincta actione conſeruetur, ab illa, qua conſeruabatur in ſubiecto: quia ex diuerſo modo exiſtendi, neceſſario ſequitur diuerſitas actionis quæ ſuppleat defectum ſubiecti, vt latius quæſtione 77. dicemus. Deinde, ſi Deus conſeruat materiam ſine forma, vel ſubſtantiam materialem ſine quantitate, vel aliis diſpoſitionibus accidentariis; neceſſe eſt, vt mutet actionem conſeruatiuam: quia per efficientiam oportet, vt ſuppleat defectum formæ, vel diſpoſitionum, ſine quibus non poſſet materia vel ſubſtantia naturaliter conſeruari. Vnde, ſi vno loco conſeruaret eandem materiam, vel ſubſtantiam naturali modo, in alio vero ſine forma, vel diſpoſitionibus naturalibus, neceſſarium eſſet, vt diuerſis actionibus in illis diuerſis locis illas conſeruaret: cum ergo ſubſtantia corporis Chriſti, tali modo ſupernaturali ſit in ſacramento, vt cum illo naturaliter eſſe non poſsit, videtur veriſimile, actionem, qua hic cōſeruatur ipſa ſubſtantia, eſſe diuerſæ rationis, ab ea, qua conſeruatur in cœlo. Quod præterea hoc modo explicari, & confirmari poteſt: nam illa met actio ſeu dependentia ſubſtantialis corporis Chriſti in cœlo ex natura ſua poſtulat extenſionem in ordine ad locum, ita vt, ſicut terminus eius ex natura ſua poſtulat eſſe totius in toto, & pars in parte: ita illa actio ſeu dependentia natura ſua, poſtulet ſimilem extenſionem partium, proportionatam ſuo termino: at vero actio ſubſtantialis, qua hic conſtituitur ſeu conſeruatur ſubſtantia corporis Chriſti ex ſe eſt quodammodo indiuiſibilis, conſtituens totum ſuum terminum, vbicunque eſt aliquid eius. Vnde fit, vt etiam ipſa quantitas, conſequens talem terminum, ſic ſubſtantialiter effectum, amittat ſuum naturalem exiſtendi modum, & accommodetur ſuo ſubiecto ſic effecto: ergo talis actio eſt diuerſæ rationis ab alia, quæ eſt in cœlo. Sed, quamuis hic diſcurſus ſit probabilis, quia reuera non ſatis percipitur actio mere accidentalis, & localis, per quam ſubſtantia materialis præexiſtens ſub quantitate præciſæ, ac ſecundum ſe adducatur ad alium locū, vt in eo exiſtat, modo ſubſtantiali & indiuiſibili, & ratione illius adducatur quantitas, ac ſimilem eſſendi modum recipiat, & facilius intelligitur hoc fieri per modum nouæ cuiuſdam actionis ſubſtantialis, & quaſi productionis illius nouæ ſubſtantiæ, ſub altiori ratione exiſtendi, ad quam conſequantur cæteræ proprietates, tali modo exiſtendi accommodatæ, quamuis (inquam) hic diſcurſus nonnullam apparentiam habeat, non tamen ſatis oſtendit neceſsitatem huius actionis: actio enim, per quam agens influit in effectum, tunc neceſſario variatur, variato modo exiſtendi talis effectus, quando modus eſt de intrinſeca ratione illius actionis ſeu dependentiæ effectus à cauſa, vt contingit in exemplo accidentis in ſubiecto, vel extra ſubiectum conſeruati. Nam actio illa, qua accidens fit ex ſubiecto, eſſentialiter pēdet ab illo, & ideo, vt fiat extra ſubiectum, longe diuerſam actionem, & altiorem vim agendi requirit: at vero quando modus exiſtendi ipſius rei factæ non eſt de intrinſeca ratione actionis, ſeu dependentiæ illius rei à ſua cauſa efficiente, ſed aliquid omnino poſterius, quamquam ille modus exigendi varietur: &, ablato modo naturali, tribuatur rei modus ſupernaturalis, non propterea erit neceſſaria diuerſa actio terminata ad exiſtentiam rei, ſed ſatis erit, adiungere actionem, qua ſupernaturalis modus fiat, & impediatur naturalis, vt videtur fieri in myſterio Incarnationis, & eadem ratio videtur eſſe in præſenti, & modus præſentiæ non eſt de intrinſeca ratione actionis magis, quā termini, ſed eſt proprietas accidentario conſequens, & ideo, vt mutetur hic modus, non videtur ſimpliciter neceſſarium, mutari actionem terminatam ad ſubſtantiam rei, ſed adiungere aliam, qua fiat modus ſupernaturalis, & naturalis impediatur.

Tertio igitur argumentor, retorquendo argumētum Scoti, quod erat, quia verba ſufficienter verificantur per actionem adductiuam, contra quod eſt, quia ſufficienter melius ac proprius verificantur per actionem productiuam, vel quaſi productiuam: ergo, licet concedamus, vtrumque modum eſſe poſsibilem, non recte ipſe infert fieri priori modo. Quod autem potius inferendum ſit, fieri poſteriori modo, declaratur inprimis, quia omnes mutationes miraculoſæ, quas à Deo factas legimus, poſſent, quoad omnia quæ ſenſibiliter fiunt, ſaluari per tranſmutationem localem, vt, verbi gratia, in conuerſione aquæ in vinum, ſi aqua præexiſtens alibi, eſſet tranſlata, & vinum aliunde inuiſibiliter adductum, id ſatis eſſet, vt Chriſtus ſuppleret defectum vini, & nihilominus fatemur, & veriſsimum ac certiſsimum eſt, illud factum eſſe per conuerſionem ſubſtantiæ: & idem eſt de omnibus ſimilibus conuerſionibus vt ſupra annotaui ex Augu. 18. de Ciuitate, c. 18. diſtinguente in hoc, veras Dei conuerſiones ab apparentibus dæmonis: ergo idem dicendum eſt de hac conuerſione, quam perfectiſsimo modo fieri oportet. *Auguſt.* Quod ſi quis dicat, de illo miraculo nuptiarum, dictum eſſe ab Euāgeliſta: Vt vidit Architriclinus aquā vinum factam, & inde ſumptam eſſe conuerſionem, hoc ipſum confirmat intentionem noſtram: quia, ſi præciſe conſideremus verba Chriſti, ſcilicet, Haurite nunc, &c. & effectum ſenſibilem, ſcilicet, vbi erat aqua inuentum eſſe vinum, ex hoc præciſe non poterat euidenter conſtare, an eſſet factum per adductionem, vel per conuerſionem, & nihilominus Euangeliſta in illis verbis (aquam vinum factam) intelligitur explicaſſe; factum eſſe miraculum per conuerſionē. *Obiectio.* *Reſponſio.* Sed eodem modo explicat Eccleſia, panem fieri corpus, ſeu ex pane fieri corpus per veram conuerſionem ſubſtantiæ in ſubſtantiam, ergo. Et ratio vtriuſque reddi poteſt, vel propria, & intrinſeca tranſmutatio, facta in rei ſubſtantia, veluti ex natura ſua poſtulat, vt ſubſtantiali modo fiat, & non per localem adductionem: vel quia hic modus operandi, præterquam, quod eſt ipſis verbis magis accommodatus, eſt etiam magis conſentaneus diuinæ omnipotentiæ. Quod item à ſimili confirmatur: quia etiam deſitio panis, quæ in hoc myſterio fit, ſi diuinam omnipotentiam attendamus, non fuit neceſſario ſubſtantialis: poterat enim Deus, ſalua veritate illorum verborum: Hoc eſt corpus meum: illam ſubſtantiam extra locum ſuorum accidentium conſeruare, vel

vel nudam, vel ſub aliis accidentibus, vel certe, ſaltem quoad materiam, conſtituendo illam ſub alia forma: & nihilominus de facto interuenit in hoc myſterio deſitio totius ſubſtantiæ panis, quia hoc magis eſt conſentaneum ipſis rebus, ſuppoſito myſterio, cur ergo non eodem modo philoſophabimur de termino ad quem?

Vnde ſumitur ſecunda coniectura, quia hic modus ex ſuo genere eſt nobilior, & perfectior, &, ſi aliunde conſideretur rei difficultas, non eſt minus difficile intellectu, quod in ſubſtantia materiali præexiſtente modo quantitatiuo, & naturali, per actionem mere localem adducatur per ſe primo ipſa ſubſtantia, vt condiſtincta à quantitate, vt in alio loco exiſtat modo indiuiſibili, & ratione illius adductionis adducatur quantitas ad ſimilem modum præſentiæ: ergo facilius intelligitur fieri ex vi alicuius actionis ſubſtantialis, qua ſubſtantia ſecundum ſe fiat, & conſequenter recipiat talem modum exiſtendi, & inde cõſequenter aliæ proprietates cum ſimili exiſtendi modo. Deinde difficile eſt ad intelligendum, quomodo verba operentur independenter a b exiſtentia corporis Chriſti in cœlo, illud inde adducendo, & tamen nihil imprimendo in illo, vt ibi eſt: neq; reſpiciendo illud, vt ſic, tanquam ſubiectum actionis ſuæ, ſi tamẽ actio eſt productiua ipſius ſubſtantiæ, facile intelligitur non pendere ab ipſa, vt alibi exiſtente, formaliter loquendo, ſed terminari ad illam, vt ad propriũ terminum, non quatenus ibi exiſtit, ſed ſecũdum ſe, ſeu quatenus exiſtit in ſacramento. Tertio, eſt magis accommodatum verbis conſecrationis: Hoc eſt corpus meum: quæ non localiter (vt ita dicam) ſed ſubſtantialiter ſignificant: vnde nõ indicant aliquid huc adduci ſed per modum ſubſtantiæ, hoc, quod ſignificatur, eſſe corpus Chriſti: nec ſignificant aliquod efficere circa corpus Chriſti, vt eſt in Cœlo, ſed circa hunc panem, tranſmutando illum in corpus Chriſti: ergo hic modus actionis, magis eſt accommodatus modo ſignificandi horum verborum, quam adductio ſola. Et hoc videntur indicare Sancti Patres, quando negant, Chriſtum venire de cœlo, vt ſub ſpecieb. panis conſtituatur, ſed hoc fieri per conuerſionem panis in ipſum: in quo genere obſeruatione, digna ſunt verba Eccleſiæ Orientalis in cenſura doctrinæ Lutheranorum nuper ad eos miſſæ. c. 10. Eccleſiæ ſanctæ iudiciũ eſt, panem & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti virtute Sp. S. tranſire ac immutari, non quod Chriſt⁹ deſcendat de cœlo, vt in Euchariſtia præſens adſit, ſed quod per tranſmutationem, & tranſitionem panis in ipſum corpus fiat præſens. Quæ verba fere ſunt ex Damaſc. lib. 4. de fide. c. 14.

Obiectio. Damaſc. Sed, vt hoc amplius explicetur, inſtare poſſumus in fauorem Scoti: nam hæc actio ſubſtantialis ſic explicata, ſola non ſufficit ad conficiendum hoc myſterium, ſine alia adductiua, illa vero ſufficit ſine hac: ergo illa tantum eſt ponenda. Antecedens explicatur, quia ſubſtantia corporis Chriſti ſecundum ſe non conſtituit hoc ſacramentum, ſed vt præſens ſub ſpeciebus, illa vero actio ſubſtantialis attingit ſubſtantiam ſecundum ſe, non vero præſentia: eſt ergo neceſſaria alia actio, per quam fiat præſentia: ſi autem hæc ſola fiat, ſubſtantia Chriſti erit præſens in ſacramento, quod ſatis erit, vt illud ſit conſtitutum.

Reſponſio. Reſpondetur, poſita illa actione ſubſtantiali, nullam eſſe neceſſariam actionem adductiuam, imo, neque proprie actionem aliam: ſicut quando creatum fuit cœlum, ex vi talis actionis conſequenter poſitum eſt in tali loco, vel ſpatio, abſque adductione, vt per ſe conſtat: nam adductio connotat rem adductam alibi præexiſtere: illa ergo præſentia localis intelligi poteſt, vel reſultare ex ſubſtantia, prout nunc producta: vel certe (quod clarius eſt (ſicut in re facta intelligitur eſſe realis præſentia, ita & in actione, ſeu dependentia, quæ hic nunc fit, & non alibi. Vnde ſicut per illam actionem, ſecundum ſe conſideratam, reſultat eſſe ſubſtantiale: ita ex præſentia eius conſequitur, vt terminus eius hic potius, quam alibi fiat, ita vt præſentia actionis ſit quaſi fieri præſentia termini, & ita nulla multiplicatur actio, ſed illud ſolum aſſeritur, quod in omni actione neceſſarium eſt, ſcilicet, vt alicubi fiat. Addo præterea, ſacramentum Euchariſtiæ non conſtare ex ſola præſentia, ſed ex ſubſtantia corporis Chriſti præſente, & ideo verba non ſolum habere vim ad efficiendam præſentiam, ſed etiam ad efficiendam ſubſtantiam præſentem debito modo, & ordine: ſcilicet, primario ſubſtantiam, & conſequenter præſentiam. Quod ita vlterius declaro contra Scotum, quia negari non poteſt, quin, ſi hic eſt ſubſtantia corporis Chriſti, hic etiam ſit actio, vel dependentia, per quam conſeruatur ſubſtantialiter exiſtens in rerum natura, præſertim cum Scotus fateatur, exiſtentiam corporis in hoc ſacramento non pendere intrinſece, ac formaliter ab exiſtentia eiuſdem corporis in alio loco: ergo prout eſt hic, ſufficiẽter conſeruatur actione propria, conſeruante ſubſtantiam: hæc a. actio intelligi poteſt, hic ad eſſe, vel concomitanter adducta cum termino, hic facto præſente per ſolam actionem adductiuam, & è cõtrario, quod ipſa actio conſeruatiua per ſe primo hic fiat, & præſentia ſit modus eius, qui conſequenter reſultet in termino. Sed hic poſterior modus eſt magis propri⁹ ad ſaluandam conuerſionem ſubſtantialem: ergo ille potius eſt aſſerendus: & poſſet defendi, etiam ſi illa actio ſubſtantialis, quá hic conſeruatur corpus Chriſti, ſit omnino eadem, qua conſeruatur in cœlo, hic repetita, & quaſi de nouo facta. Sed magis hoc neceſſarium eſt, ſi ſupponamus, quod qu. 78. probandum eſt, verba conſecrationis efficere phyſice & actiue, quicquid eſt in hoc ſacramento: nam ex hoc neceſſario ſequitur, actionem illam eſſe diuerſam, quia, vt diximus, agentes de ſacramentis in genere, actio, quæ fit ab agente principali ſolo, vel mediante aliquo inſtrumento, neceſſario eſt diſtincta.

Difficultates al quot circa dicta enodantur. Superſunt tamen circa doctrinam traditam nonnullæ difficultates; nam ſi Chriſtus hic conſtituitur per actionem terminatam ad ſubſtantiam, & de ſe productiuam, ſequitur, verba habere vim ad ponendum hic corpus CHRISTI, etiamſi alibi non exiſteret: conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet, quia actio de ſe productiua ponit ſuum terminum, etiamſi alibi non ſit. Item, quia ſi hæc actio neceſſario ſupponit corpus alibi, & tale illud ponit ſub ſpeciebus, quale eſt in propria ſpecie: id eſt, viuens hic, ſi alibi viuat, vel exanime, ſi alibi ſit mortuum, ſignum eſt, non hic illud producere, ſed aliunde adducere: minor vero patet, tum ex dictis ſupra diſp. 10. tum etiam ex verbis formæ: Hoc eſt corpus meum: quæ manifeſte ſupponunt præexiſtentiam illius corporis, tum denique quia ſi per verba fieret corpus in ſacramento, alibi non præexiſtens, vel fieret mortuum, vel viuum: neutrum dici poteſt, quia de ſe ad neutrum terminum ſunt determinata: ſed nunc poſſunt efficere aut mortuum, aut viuum prout in re extiterit: in eo autem caſu non eſſet, à quo determinarentur. Ex quo etiam ſumitur coniectura: quia, cum hæc verba ad conſtituendum Chriſtum in ſacramento, ſupponant illum extra ſacramentum: vt etiam ſumitur ex pronomine illo: Hoc eſt corpus meum, cumq; tale cõſtituant corpus in ſacramento, quale eſt extra ſacramentum, argumento eſt, non efficere corpus in ſacramento, ſed afferre tantum: Reſpondetur breuiter, negando ſequelam: poteſt enim dupliciter intelligi, hanc actionem pendere à corpore Chriſti extra ſacramentum, vno modo intrinſece, & quaſi à ſubiecto propter imperfectionem ipſius actionis, ſi formaliter tendat ad efficiendum accidens, & ideo ſupponat corpus, circa quod verſetur: Alio modo poteſt intelligi pendere extrinſece, vel propter inſtitutio-

ſtitutionem diuinam, vel certe propter dependentiam in genere cauſæ efficientis: quamuis ergo actio ſubſtantialis non pendeat, nec ſupponat corpus Chriſti priori ratione, poteſt tamen pendere & ſupponere illud poſteriori modo, quia eadem actio ſecundum ſpeciem, ſeu rationem formalem poteſt fieri per hoc vel illud inſtrumentum: ita vt diuerſitas inſtrumentorum materialis ſit, & non cauſet eſſentialem diuerſitatem in actione: hoc igitur modo pendet, vt ſupra dixi, actio, qua fit hoc ſacramentum, à corpore Chriſti, in propria ſpecie exiſtente, & ideo illa actio eſſe non poteſt, ſecundum præſentem inſtitutionem, ſi corpus illud in propria ſpecie non exiſtat. Ad argumentum ergo negatur ſequela, propter rationem dictam. Et ſimiliter ad confirmationem, negatur illa coniectura: poteſt enim illa neceſſitas oriri ex alio capite: quod non deroget perfectioni huius actionis, & rationi tranſſubſtantiationis.

Alia difficultas.

Sed ex hac ſolutione oritur alia difficultas: nam ſequitur idem corpus ſubſtantialiter efficere, ſeu conſeruare ſeipſum, & ſubſtantialiter actionem pendere effectiue à ſuo termino: hoc autem videtur valde abſurdum, & contra prima philoſophiæ principia: quia ſi idem poſſet efficere ſe ipſum, eſſet antequam fieret, nec poſſent ex effectibus inferri exiſtentiæ cauſarum efficientiũ: Reſpondetur, impoſsibile eſſe, idem efficere ſeu conſeruare ſeipſum ſecundum primam rationem exiſtendi: vel ſecundum primam dependentiam vel primum influxum cauſæ efficientis, per quam ſufficienter conſtituitur vel conſeruatur in rerum natura, & hoc eſt, quod demonſtrant principia philoſophiæ: quia cauſa efficiens ſupponitur exiſtens & independens à ſuo effectu, quomodo dixit Diuus Thomas infra quæſt. 78. articul. 4. ad 2. non potuiſſe corpus Chriſti, vel aliquid ab illo procedens, eſſe inſtrumentum ad ſuam primam formationem ex matre: & eodem modo eſt efficax ratio argumentandi ab effectibus ad cauſas efficientes: at vero, ſi poſtquam res ſemel ſufficienter exiſtit per actionem & influxum totalem vnius cauſæ, per aliam actionem diſtinctam, quaſi iterum fiat, ſeu conſeruetur, nullum eſt inconueniens, quod eadem res, vt iam facta, poſsit eſſe inſtrumentum ad hanc actionem: quia iam ceſſat tota ratio, quæ obſtare videbatur, cum res illa ſupponatur exiſtens ante talem actionem, & aliunde poſsit Deus vti quacunque re, vt inſtrumento, ad omnem ſubſequentem actionem: quia ad hoc eſt potentia obedientialis in creatura, & aliunde nulla eſt contradictio, & ita fit in præſenti myſterio: propter quod dixerunt alij Patres ſupra citati, Chriſtum Dominum quotidie corpus ſuum creare.

Aliæ difficultates hic erant de hac actione, an ſit creatio nunc. Item, an per illam fiat materia ſola corporis Chriſti, vel forma, vel ſola vnio compoſiti. Item, an per illam fiat etiam vnio hypoſtatica. Ex quibus prima difficultas tractabitur commode dubio ſequenti, aliæ vero pertinent ad quæſt. 76.

SECTIO V.

Vtrum hæc actio ſit vera mutatio in corpore Chriſti.

Quidam volunt actionem tranſſubſtantiationis non eſſe mutationem in Chriſti corpore, ſed in pane, alii vero eſſe mutationem corporis Chriſti.

Ratio dubitandi eſt, quia Chriſtus Dominus cum ſit in ſtatu gloriæ & impaſsibili, non mutatur vllo modo ab eo ſtatu: ergo incipit eſſe in hoc ſacramento, ſine ſui mutatione: ergo actio per quam hic conſtituitur, non eſt vera mutatio eius. Atque ita videntur loqui, & ſentire antiqui Theologi, qui etiam hinc colligunt neceſſariam mutationem panis: quia oportet, nouum myſterium fieri per mutationem in aliquo factam, & non per mutationem factã in corpore Chriſti: ergo ſaltem per mutationem panis in ipſum: ita ſentit D. Thomas, hic præſertim articulo 4. ad 1. in 4. diſtinction. 11. quæſtion. 1. artic. 3. quæſtiuncula 1. in corpore, & ad 3. Vbi Capreolus idem docet ex doctrina Diui Thom. quæſtion. 1. articul. 2. concluſ. 3. & in eius defenſione, Bonauent. diſtinct. 10, artic. 1. quæſtio. 1. ad 2. & Richard. diſtinction. 11. artic. 1. quæſt. 5. & 6. Alenſ. 4. part. quæſtion. 34. membr. 3. Marſil. quæſt. 8. art. 1. Soto diſtinction. 9. quæſt. 2. artic. 4. paulo ante ſolutiones argumentorum. Alij vero abſolute affirmant, actionem hanc fieri per mutationem corporis Chriſti. Ita loquitur Scotus, diſtinct. 10. quæſtion. 1. §. Quantum ergo ad iſtud argumentum, & infra ſolut. ad 1. Palud. quæſtio. 3. num. 14. 15. & 16. Capreolus quæſtio. 3. ad 4. & 5. Durand. contr. 2. concluſ. Gabr. artic. 2. concluſ. 8. & lect. 40. in Canon. Ocham in 4. quæſt. 6. & quodlib. 6. quæſt. 4. qui abſolute vocat hanc mutationem localem, quomodo etiam loquitur Gabr. lect. 46. in Canon. & fere eodem modo loquuntur Nominales omnes.

D. Thom. Capreol. Bonauen. Richard. Alenſ. Marſil. Soto. Scotus. Palud. Capreol. Durand. Gabriel. Ocham.

Hæc quæſtio, ſuppoſitis his, quæ in ſuperiori dicta ſunt, facile expediri poteſt: oportet enim diſtinguere, quid per ſe primo fiat per hanc actionem, quod vero ſecundario conſequatur. Item oportet recolere, quod ſupra dictum eſt, mutationem poſſe ſumi proprie, & in rigore, vt dicit paſsionem denuo factam circa præſuppoſitum ſubiectum, vel generaliter, vt dicit quamcunq; rei inceptionem, vel deſitionem, vel nouum modum ſe habendi. Deniq; in ſuperioribus etiam notauimus, mutationem poſſe fieri, amittendo, vel ſolum acquirendo.

Primo ergo certum eſt, hic non poſſe eſſe quæſtionem de mutatione, qua corpus Chriſti, prout eſt in cœlo, aliquid amittat eorum, quæ ibi habet: certum deinde eſt, in hoc ſenſu non fieri mutationem corporis Chriſti, quia, vt in hoc ſacramento conſtituatur, nec deſerit illum locum, neque aliquid aliud, quod ibi habeat. Et hic poteſt eſſe vnus ſenſus authorum, quos in principio citaui, & hoc etiam ſolum probat ratio dubitandi ibi poſita.

Certum eſt per tranſſubſtantiationem fieri aliquam mutationem late ſumptam in Chriſti corpore.

Secundo etiam eſt certum, per hanc actionem fieri aliquam mutationem late ſumptam in corpore Chriſti: quia ex vi illius aliter ſe habet, quam prius: primo quidem, & per ſe, quia in ſuo eſſe ſubſtantiali habet aliquam dependentiam, quam antea non habebat: quia per nouum influxum cauſæ agentis recipit idem eſſe ſubſtantiale: ſecundario vero, & conſequenter, quia acquirit nouam præſentiam realem, quam antea non habebat, vt in ſuperioribus explicatum eſt. Nec vero ad hanc mutationem ſufficit mutatio in pane: primo quidẽ: quia, ſi ſit ſermo de ſubſtantia panis, mutatio, vel quaſi mutatio, quæ in illa fit, eſt priuatiua, ſeu negatiua, & terminatur ad non eſſe: ergo ab illa vt ſic, non poteſt Chriſtus denominari mutatus, & poſitiue aliter ſe habens, quam antea: ſi verò ſit ſermo de accidentibus panis, licet admitteremus, in illis factam eſſe mutationem poſitiuam, tamen neque ab illa corpus poteſt denominari mutatum, cum longe ſit diuerſus terminus mutationis, reſultans in corpore Chriſti, ac in accidentibus panis, vt ex ſupra dictis conſtat: nam illa præſentia, quæ eſt in corpore Chriſti, eſt quid diſtinctum ab omni modo accidentium: non poteſt ergo totum hoc myſterium perfici per ſolam mutationem accidentium. Secundo, quia oſtenſum eſt, de nouo non ſolum eſſe in corpore Chriſti denominationem aliquam extrinſecam, aut propriam relationem: ergo non poteſt fieri per ſolam mutationem alterius in ipſam. Quinimo, ſi præciſe loquamur de eo, quod fit in corpore Chriſti, vt id fieret, non eſſet neceſſaria mutatio alterius in Chriſtum: quia poſſet hic fieri, vel conſeruari ſubſtantia corporis Chriſti, & præſentia eius, abſque mutatione vlla facta in ſubſtantia, vel accidentibus panis, vt ex ſupra dictis ſatis patet.

Non eſt mutatio proprie dicta illa actio ſubſtantialis tranſſubſtantiationis.

Tertio ergo addendum eſt, actionem hanc ſubſtantialem, per quam hic fit, ſeu conſeruatur corpus Chriſti, non eſſe mutationem proprie dictam, ſed ſolum

ſolum actionem ſeu dependentiam quandam. Hunc etiam ſenſum fortaſſe intendunt primi authores ſupra citati, & ſequitur ex dictis, quia propria mutatio fit ex præſuppoſito ſubiecto: hæc autem actio non fit ex ſubiecto: nam licet fiat ex pane, non tamen tanquam ex ſubiecto, ſed tanquam ex termino, à quo: vnde ſubſtantia panis nullo modo eſt ſubiectum huius actionis: ergo. Et confirmatur ex Diuo Thoma. 1. par. q. 45. dicente, creationem non eſſe mutationem: quia non fit ex præſuppoſito ſubiecto: hic vero articulo 8. dicit, hanc actionem in hoc eſſe ſimilem creationi, quod non fit ex præſuppoſito ſubiecto, ergo eſt in hoc etiam illi ſimilis: quia non eſt proprie mutatio.

Imo nec altera illa acquiſitio præſentiæ localis. Quarto denique hinc concluditur, acquiſitionem præſentiæ: quæ conſequenter hic fit, non eſſe proprie mutationem localem, ſed acquiſitionem ſimplicem, concomitantem alteram actionem. Et explicatur exemplo: nam quando res creatur, conſequenter acquirit aliquem locum, vel præſentiam: quæ acquiſitio non dicitur proprie mutatio localis: quia non per ſe fit, ſed concomitanter: & quia non proprie facit, vt res aliter exiſtat in loco, quam antea, ſed ſimpliciter conſtituit rem in loco: ſed ad eundem modum ſe habet hæc actio ex vi ſua: quia, vt dictum eſt, per ſe primo facit ſubſtantiam, reliqua conſequenter: & ita de ſe facit hanc præſentiam, ac ſi corpus Chriſti alibi non præexiſteret: ergo. Et confirmatur: nam propter hanc cauſam antiquiores & grauiores Theologi negant Chriſtum conſtitui in hoc ſacramento per mutationem localem, vt videre eſt in Diu. Thom. quæſtione ſequent. artic. 6. Alexand. Alenſ. 4. part. quæſt. 38. membr. 4. artic. 4. Capreol. & Palud. diſt. 10. quæſt. 3. & aliis authoribus ibi: qui negare non poſſunt, hic fieri acquiſitionem localis præſentiæ, negant tamen eſſe proprie mutationem localem, quæ non per ſe fit, ſed concomitanter ad actionem ſubſtantialem. *S. Thom. Alenſ. Capreol. Palud.*

Dubium vtrum actio tranſſubſtantiationis ſit creatio. Vna tantum circa hæc ſupereſt difficultas, præſertim circa tertiam concluſionem: nam ex illa ſequi videtur, actionem illam, per quam hic fit corpus Chriſti, eſſe creationem: quia erit actio ex vi ſolius cauſæ efficientis ſine concurſu cauſæ materialis, in quo conſiſtit eſſentia actionis creatiuæ, quę propterea dicit eſſe ex nihilo, quia fit ab agente ex nullo ſubiecto. Nec ſatis eſt, ſi quis dicat, non eſſe creationem, quia terminus eius non fit omnino de nouo: ſed quaſi conſeruatur: tum quia actio conſeruatiua, quæ terminatur ad totum ens, reuera in ſubſtantia ſua eſt creatio, & ſolum denominatur conſeruatio, vt denotetur, non incipere de nouo, ſed permanere & durare, quæ antea inceperat: tum etiam, quia huic actioni per ſe, & formaliter conſideratæ accidentarium eſt, quod terminus eius alibi præexiſtat, vt ex dictis conſtat: ergo illa de ſe, & in ſubſtantia ſua erit vera creatio, quamuis nunc denominetur potius conſeruatio, propter terminorum præexiſtentiam. Neque etiam ſatisfacit, ſi quis reſpondeat, non eſſe creationem: quia fit ex pane, aut vino: quæ ſunt aliquid, cum tamen creatio debeat eſſe ex nihilo: tum quia illa particula (ex) quando creatio dicitur ex nihilo, ſolum dicit habitudinem cauſæ materialis, id eſt, ex nullo ſubiecto, hic autem ſignificat habitudinem tantum termini à quo: ergo illud non repugnat creationi: tum etiam, quia, vt ſupra dixi, tota hæc actio de potentia abſoluta potuiſſet fieri conſeruata ſubſtantia panis: tunc ergo non fieret ex pane: ergo illud nunc non eſt eſſentiale huic actioni: alias non eſſet ſeparabile, etiam de potentia Dei abſoluta. Solum ergo dicitur fieri ex pane nunc: quia ex ordinatione diuina non fit hæc actio, ſine deſitione panis: ordinatio autem diuina non mutat naturam rei: ergo eiuſdem rationis eſt hæc actio, cuius eſſet, ſi non deſineret ſubſtantia panis. Tunc autem eſſet creatio: quia fieret ex nihilo, & tanquam ex ſubiecto, & tanquam ex termino, à quo: ergo & nunc eſt vera creatio. Conſequens autem videtur falſum inprimis, quia Diu. Thom. hic articul. 8. dicit actionem hanc eſſe ſimilem creationi, diſtinctam tamen ab illa. Vnde Sancti Patres, arguentes tanquam à maiori ad minus, ex creatione colligunt, hanc actionem eſſe poſsibilem: ſentiunt ergo eſſe diſtinctam, & minoris virtutis, quam ſit creatio. Aſſumptum patet ex Ambroſio libr. 4. de ſacrament. cap. 4. & Innoc. lib. 4. de hoc myſter. cap. 7. & eodem modo loquuntur Scholaſtici. Alenſ. 34. membr. 3. Bonauent. Richard. Capreol. & Palud. Marſil. & Soto locis paulo ante citatis. Et confirmatur, quia deſitio panis non eſt annihilatio: ergo nec confectio corporis Chriſti erit creatio. *Ambr. Innocent. Alenſ. Bonauent.*

Reſpondetur non eſſe creationem. Ad hanc difficultatem primo reſponderi ſolet, actionem hanc non eſſe creationem, quia non attingit corpus Chriſti, in quantum ens, ſeu ſecundum totam rationem entis, quam in ſe habet: ſed ſolum in quantum corpus, quia per hanc actionem, nec fit materia, nec forma, ſed ſolum vnio earum inter ſe, hoc enim ſatis eſt, vt illa actio ſit ſubſtantialis, & conſequenter ſufficit ad ſaluandam rationem tranſſubſtantiationis. Sed hæc reſponſio mihi non probatur: & inprimis repugnat illi Diuus Thomas, tum quia dicit, actionem tranſſubſtantiatiuam non præſupponere ſubiectum, illa autem actio explicata iſto modo ſupponit materiam, & ſubiectum, circa quod verſatur: tum etiam, quia dicit, in hac conuerſione materiam tranſire in materiam, & formam in formam, & totum in totum: aperte ergo ſentit tam materiam, quam formam fieri, ſeu attingi per hanc actionem. Secundo ratio tranſſubſtantiationis hoc poſtulat, quia illa actio explicata dicto modo, vt non ſit creatio, erit generatio quædam ſubſtantialis, ergo non eſt tranſitus in totam ſubſtantiam ſimpliciter, ſicut è contrario, ſi ex parte termini, à quo eſſet deſitio panis per ſeparationem formæ à materia, manente tamen in rerum natura ipſa materia, eſſet corruptio quædam totius compoſiti, non tamen ſufficiens deſitio ad tranſſubſtantiationem. Tertio, quia ad intelligendum illum modum actionis, ſunt multiplicandæ multæ actiones valde miraculoſæ: non poteſt enim illa vnio inter materiam & formam corporis Chriſti fieri virtute verborum, niſi ſub ſpeciebus: quia, extra illas nihil operantur illa verba, ergo neceſſe eſt, illam materiam, & formam præſupponi ſub ſpeciebus ad illam vnionem: quia, vt ſupra dixi, non poſſunt aliqua vniri intime, niſi vbi ſunt præſentia, ergo, vel fiunt ibi ſubſtantialiter eadem virtute verborum, & habetur intentum: vel adducuntur alia priori actione diſtincta: & ita iam multiplicantur actiones & additur nouum miraculum: quia partes alibi vnitæ, inde adducuntur, ſine vnione, vt ſola vnio ſubſtantialiter alibi fiat. Et præterea inquiro, an illa adductio fiat virtute verborum, vel non, ſi non: ergo verba non efficiunt totum id, quod neceſſarium eſt ad ſuam veritatem, quod eſt contra eorum officium: ſi vero fit eorum virtute, procedunt argumenta ſupra facta contra actionem adductiuā: nam illa probant, verba hic operari quicquid operantur ſine dependentia intrinſeca, & formali à corpore Chriſti alibi exiſtente, tanquam à ſubiecto vel termino, à quo. *Impugnatur.*

Poteſt reſponderi eſſe creationem, nō tamen per modū creationis. Alia ergo reſponſio eſſe poteſt: concedendo illam actionem eſſe creationem: Patres enim ſupra citati ſic illam vocant: & nullum ex hoc videtur ſequi inconueniens: ſed in hoc oportet non diſcedere à communi modo loquendi omnium, licet fortaſſe in re non ſit diuerſitas: quia reuera hic influxus ſubſtantialis habet in ſubſtantia ſua, quicquid habet influxus creatiuus, vt argumenta in principio facta probant: tamen in hoc myſterio non fit per modum creationis, non ſolum, quia non fit res omnino de nouo, ſed per modum conſeruationis: ſed præcipue.

quia

quia fit per modum conuerſionis vnius in aliud: ita, vt ex vi illius modi, quo fit hic corpus Chriſti à tali agente, requiratur res aliqua poſitiua, ex qua fiat, & ſub qua fiat, ita vt verba non habeant virtutem ad efficiendum alio modo illud corpus. Et ex hac parte virtus eorum deficit à ratione virtutis creatiuæ, eſtque inferior, quia eſt magis limitata. Et eadem ratione actio ipſa non appellatur creatio, ſed conſeruatio, vel tranſſubſtantiatio: quia de ratione creationis eſt, vt nullo modo ſupponat rem poſitiuam, ex qua, vel circa quam, aut ſub qua fiat: ſed ſolum, ac præciſe cauſam agentem. An vero hoc cauſet diuerſitatem eſſentialem in ipſis actionibus poſitiuis præciſe conſideratis, authores nihil dicunt: & fortaſſe non eſt talis diuerſitas. Oportet tamen caute loqui & explicare propriam vniuſcuiuſque rationem modo prædicto.

Obiectio. Sed hic tandem vrgebit aliquis: quia ſi hæc actio eſt ſine ſubiecto vllo modo, cum ſit prior natura ſuo termino, non poterit eſſe in illo, neque extra ipſam cauſam agentem fieri: Reſpondeo, eandem difficultatem eſſe de creatione, propter quam multi putant, actionem creatiuam non eſſe extra Deum: ſed iuxta noſtram ſententiam non poteſt hoc in præſenti accommodari. Exiſtimamus enim illam actionem eſſe à verbis, & non à ſolo Deo: non poteſt autem eſſe ſubiectiue in verbis, vt per ſe conſtat: quia, vt ſupra oſtendi, eſt actio diſtincta à prolatione verborum: & eſt omnino tranſiens reſpectu illorum: neque etiam poteſt eſſe in Deo: quia actio exiſtens in Deo, non poteſt eſſentialiter pendere à verbis: & præterea in vniuerſum non ſatisfacit hæc reſponſio: quia eadem difficultas eſt de dependentia, veluti paſſiua creaturæ à Deo, quam dubium non eſt eſſe in ipſa creatura. Propter quod alij dicunt, hanc dependentiam ita eſſe in creatura, vt nullo modo, etiam ex natura rei, ab ea diſtinguatur, ſed ſit formaliter & eſſentialiter ipſa creatura, quod tamen præſenti difficultati accommodari non poteſt: quin cōſtat, hanc dependentiam non eſſe eſſentialem corpori Chriſti: quia ſine illa exiſtebat antea: & hoc quidem argumentum conuincit aliam etiam dependentiam, quam habet in cœlo, non eſſe eſſentialem, quia ſine illa poſſet conſeruari per ſolam dependentiam, quam habet in ſacramento hoc, mediis verbis. Et idem argumentum fieri poteſt in accidentibus: quæ vna actione, & dependentia conſeruantur in ſubiecto, alia vero diſtincta extra ſubiectum: hinc enim euidenter apparet, neutrā illarum dependentiarum eſſe eſſentialem illi formæ, verbi gratia Quantitati. Et idem argumentum fieri poteſt in creatura, quæ diuerſis modis, & actionibus fieri poteſt: vel conſeruari. *Reſponſio.* Reſpondetur ergo, hanc actionem, dependentiam, ſeu fieri, eſſe extra cauſam agentem: non proprie tanquam in ſubiecto, ſed identice, vt in re, cum qua identificatur: eſt enim quaſi modus ſeu via ad terminum, in quo manet: vnde hæc via, quatenus præintelligitur termino, non præintelligitur in ſubiecto, ſed veluti in ſe, quaſi via quædam ſubſtantialis, & quodammodo fieri per ſe, ſeu in ſe: & hoc nullum habet incommodum: quia ſatis eſt, quod in eodem inſtanti illudmet fieri identificetur cum re facta: imò in hoc differt hæc actio à propria & rigoroſa mutatione.

Obiectio. Dices, ſi illa actio eſt prior natura, quam terminus, & vt ſic, eſt accidens, quia non eſt ſubſtantia, & videtur eſſe proprie de prædicamento Actionis: ergo vt ſic, oportet, vt ſit in aliquo ſubiecto: quomodo ergo intelligi poteſt prior natura, & abſque ſubiecto?

Reſponſio. Reſpondetur primum, non oportere actionem ſeu dependentiam illam intelligi per modum accidentis, ſed per modum cuiuſdam ſubſtantialis viæ ad ſubſtantiam, quæ reducitur ad prædicamentum Subſtantiæ, ſicut de motu dicit Ariſtoteles in Poſtprædic. quatenus via quædam eſt, reduci ad prædicamentum ſui termini. Secundo, ſi quis velit illam conſtituere in prædicamento Actionis: dicat, non oportere in illo priori illam concipere, vt in aliquo ſubiecto, ſed vt ab aliquo agente, & quod habet eſſe ita diminutum, vt in eodem inſtante requirat ſubſtantialem terminum, cui per identitatem coniungatur. Quæ reſponſio eſt probabilis, ſed altera eſt verior. An vero de actione generatiua eodem modo loquendum ſit, non eſt hoc loco differendum.

SECTIO VI.

Vtrum panis eſſe deſinat ex vi actionis, qua corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus, vel ex vi alterius.

Explicato termino, ad quem, huius actionis, & modo effectionis eius, ſequitur, vt explicemus terminum, à quo, & modum deſitionis illius, & in hoc vltimo eſt tota difficultas: nam de re ipſa, quæ deſinit, iam ſupra dictum eſt, eſſe totam ſubſtantiam panis, & vini, quæ omnino ſubſtantialiter eſſe deſinit in rerum natura. De modo ergo eſt prima ſententia, eadem omnino actione, qua corpus Chriſti Domini ſub ſpeciebus conſtituitur, expelli atque deſinere eſſe ſubſtantiam panis. Ita ſentit Caietan. hic ar. 4. & Soto d. 9. q. 2. art. 4. Ledeſma 1. part. 4. quæſtione 16. art. 4. Fundamentum eſſe poteſt: quia de ratione veræ conuerſionis eſt, vt ex vi effectionis termini, ad quem, expellatur aut deſtruatur terminus, à quo, & conſequenter, vt eadem actione, qua vnus fit, alius deſtruatur: vt videre licet inductiue in omnibus conuerſionibus extra hanc: ergo. Et confirmatur: primo, quia, ſi per hanc actionem non deſtruitur panis: ergo per nullam aliam, ergo per ſolam ſuſpenſionem influxus cauſæ agentis conſeruantis: ergo annihilatur, quia annihilatio nihil aliud eſt, quam deſitio totalis per ſuſpenſionem influxus. Confirmatur ſecundo, quia Concilia & Sancti ex præſentia corporis Chriſti colligunt abſentiam panis: intelligunt ergo, introductionem vnius eſſe formalem expulſionem alterius, & conſequenter eadem actione fieri. *1. Sentent. Caietan. Soto Ledeſm.*

Secunda ſententia extreme contraria eſt, panis ſubſtantiam non deſinere eſſe per illam actionem, qua efficitur corpus Chriſti, neque per vllam aliam poſitiuam: ſed ſolum ex pacto, & voluntate Dei, qui ſtatuit, non conſeruare panis ſubſtantiam, ſtatim ac corpus Chriſti ſub accidentibus panis conſtitueretur. Ita ſentit Scotus in 4. diſt. 11. quæ. 4. quem ibi ſequuntur Scotiſtæ. Maior. quæſt. 1. Gabriel. q. vnica, & lect. 40. & 41. in Canon. Ocham in 4. qu. 6. dub. 6. Angel. Euch. 1. n. 31. Fundamentum eſt, quia nulla res deſinit eſſe primo per actionem poſitiuam: omnis enim poſitiua actio per ſe tendit ad dandum aliquod eſſe: ad deſtruendum autem, ſeu ad tollendum eſſe, non, niſi ex accidente, & conſequenter, quatenus vnum eſſe alteri repugnat: quod docuit etiam D. Thomas 1. part. q. 104. art. 3. ad 1. ſed in præſenti eſſe corporis Chriſti non repugnat cum ſubſtantia panis: nec fingi poteſt aliqua alia res, quæ poſſit eſſe terminus actionis poſitiuæ, quæ cum illa ſubſtantia repugnet: ergo nulla eſt actio poſitiua, per quam illa ſubſtantia expelli poſſit: ergo ſolum poteſt deſinere, quia non conſeruatur à cauſa agente: Inter has tamen ſententias media via tenenda eſt. *2. Sentent. Scotus. Maior. Gabriel. Ocham. Angelus.*

Dico ergo primo: Probabilius eſt, panis ſubſtantiam deſinere eſſe ex vi alicuius actionis poſitiuæ. Ita ſentit Diuus Thomas in his articulis, & clarius in 4. d. 1. quæſt. 1. articul. 4. quæſtiuncul. 1. ad 6. diſtinctione 8. quæſtione 2. articul. 3. ad 5. Capreol. diſtinctione 1. ad argumenta Scoti contra 3. concluſ. Et hæc concluſio probabitur à priori ſtatim, declarando, qualis eſſe poſſit hæc actio: nunc ſolum probatur, quia ad *Probabilius eſt panem deſinere ex vi actionis poſit ua D. Thom. Capreol.*

quia ad veritatem verborum neceſſe eſt, vt ſubſtantia panis excludatur, vt in ſuperioribus probatum eſt: ſed hæc verba habent efficaciam ad veritatem efficiendam, quam ſignificant: ergo poſſunt effectiue expellere ſubſtantiam panis: ergo poſſunt expellere ex vi alicuius actionis realis: patet conſequentia, quia ſi illa ſubſtantia non expellitur per actionem quicquid verba efficiant, non deſtruetur, ſed, ad ſummũ intelligi poterit, deſinere eſſe illam ſubſtantiam, quia Deus ſuſpendit influxum ad præſentiam talis actionis: non quia actio hoc requirat ex natura ſua, ſed quia ex inſtitutione diuina ita ordinatum eſt. Ex quo etiam ſequitur, non poſſe ita proprie ſaluari rationem conuerſionis, nec ſatis explicari, cur illa ſubſtantia non annihiletur.

Non tamen deſtruitur per eandem actionem, qua introducitur corpus Christi. Dico ſecundo, Subſtantia panis non deſtruitur per eandem omnino actionem, qua introducitur corpus Christi ſub ſpeciebus, ſed per aliam diſtinctam. Hæc concluſio ſumitur ex D. Thom. & Capreol. citatis locis, quatenus dicunt: verba conſecrationis non attingere effectiue introductionem corporis Christi ſub ſpeciebus in ſe, ac per ſe, ſed ſolum quaſi diſpoſitiue, quatenus effectiuè expellunt ſubſtantiam panis: quicquid enim ſit de veritate huius dicti, quod infra, quæſtione 88. examinandum eſt, in illo tamen euidenter ſupponitur concluſio poſita: quia non ſolum cenſetur actio diſtincta, qua introducitur corpus Christi, & qua expellitur ſubſtantia panis, ſed etiam hæc poſterior cenſetur eſſe talis, vt poſſit per ſe, ac immediate fieri per inſtrumentum, ſcilicet, per verba: prior vero minime. Ratio vero concluſionis ſumenda eſt, partim ex dictis ſupra diſputation. 9. ſectio. 3. partim ex dictis diſputatione præcedenti ſectione 1. ſubſtantia enim panis, & ſubſtantia corporis Christi inter ſe non repugnant formaliter & intrinſecè, propria phyſica repugnantia: ergo actio effectiua vnius, non eſt phyſicè & intrinſecè deſtructiua alterius. Patet conſequentia & fundamento poſito in opinione ſecunda, quod actio non tendit ad deſtruendum, ſed id facit tantum conſequenter, quatenus termini inter ſe pugnant: antecedens vero declaratur: quia, ſi illæ duæ ſubſtantiæ abſolute conſiderentur, ſine ordine ad aliquod tertium, nullam repugnantiam habent in ſuo eſſe: quia hoc modo nulla ſubſtantia alteri ſubſtantiæ repugnat: vt ergo intelligantur repugnare, neceſſe eſt, vt ſumantur in ordine ad aliquod tertium, quod in præſenti eſſe non poteſt, niſi, vel ſpatium, ſeu locus, in quo ſunt ſpecies ſacramentales, nam ibi introducitur corpus Christi, & expellitur ſubſtantia panis: vel ſunt ipſæmet ſpecies ſacramentales: neutrum autem dici poteſt. Primum de loco ſeu ſpatio conſtat ex dictis: quia præſentia localis corporis Christi in hoc ſacramento talis eſt, vt ſit modo indiuiſibili, & conſequenter, vt non expellat inde aliam ſubſtantiam ex natura ſua: imo neque aliam quantitatem, vt de facto fit. Quod ſi quis fingat, potuiſſe à Deo fieri talem modum præſentiæ, qui ex natura ſua repugnet cum præſentia ſubſtantiæ materialis, non vero cum præſentia quantitatis, neque cum præſentia alterius ſubſtantiæ ſpiritualis: mihi quidem & voluntariè dictum videtur, & nulla ratione concipi, aut explicari poſſe. Nam, ſi ille modus eſt indiuiſibilis ex ſe, cur excludet aliam ſubſtantiam? Item vna pars ſubſtantiæ corporis Chriſti non excludit aliam ab eodem omnino ſpatio, licet vtraque materialis ſit. Item ſubſtantia materialis ſolum, ratione quantitatis habet repugnantiam localem cum quacunque alia re: ergo ſi corpus Chriſti ſic præſens non repugnat quantitati panis, non repugnabit ſubſtantiæ. Alterum membrum de ſpeciebus ſacramentalibus probaaur: quia ſecluſa præſentia, non poſſunt duæ ſubſtantiæ repugnare in ordine ad accidentia, niſi propter aliquam vnionem cum illis, quia, videlicet vnio vnius, expellit vnionem alterius: ſed hoc dici non poteſt in præſente: tum quia oſtenſum eſt in ſuperioribus, corpus Chriſti non habere vnionem formalem cum accidentibus panis: vnio autem effectiua non ſatis eſt, quia etiam demonſtratum eſt, illam non eſſe formalem terminum tranſſubſtantiationis: tum etiam, quia licet daremus eſſe aliquam vnionem formalem inter corpus Chriſti & ſpecies panis, illa non eſſet talis, quæ formaliter diſſolueret vnionem inter illa accidentia, & ſubſtantiã panis: quia per talem vnionem accidentia illa non conſtituerentur per ſe: ergo neque ex vi illius ſepararentur à ſubiecto: ergo ex vi illius non expelleretur ſubſtantia panis ab illis accidentibus: quia non expellitur, niſi quando accidentia ſeparantur ab illa, & per ſe conſtituuntur. Dici tamen poteſt, repugnare his accidentibus, habere ſimul duas vniones, quamuis diuerſarum rationum, alteram cum corpore Chriſti, alteram cum ſubſtantia panis: & ideo facta vna ex natura rei diſſolui aliam. *Reſponſio.* Quæ reſponſio, vt verum fatear, non poteſt ſatis impugnari, quamuis nec admitti etiam debeat: *Improbatur.* quia, cum illa vnio, quæ ſuperaddi dicitur, ſupernaturalis ſit, ſolum conuenit ſubiecto ſecundum capacitatem obedientialem: ergo, ſi ex modo ſuo & effectu formali non habet directam repugnantiam, & oppoſitionem cum alia vnione naturali, propter ſolam multitudinem non repugnabunt. Quod vero ad rem pertinet, eſt, quia nulla fingi poteſt talis vnio.

Euaſio. Sed adhuc poſſunt duo alij modi excogitari, quibus ſubſtantia corporis Chriſti per ſe ipſam, & ratione ſuæ præſentiæ dicatur formaliter expellere ſubſtantiam panis. Prior eſt, ſi dicamus, ſubſtantiæ corporis Chriſti ſic præſenti, ſub accidentibus ex natura & conditione illius præſentiæ debitum eſſe, vt alia ſubſtantia ſub illis accidentibus non conſeruetur. Quod ſi ita eſt, ſatis erit ad expulſionem formalem: quia non alia ratione calor expellit formaliter frigus, niſi quia poſito calore in ſubiecto illi debetur, vt frigus ibi non conſeruetur: illud autem ita veriſimile ſit ex communi ratione ſubiecti & accidentis: nam vni accidenti vnum tantum ſubiectum debetur, vnde hoc ipſo, quod vnum loco alterius conſtituitur, debitum eſt, vt aliud excludatur. Hic modus poteſt quidem facile ſuſtineri, quia, cum non omnino nobis conſtet, qualis ſit, cuiuſue naturæ hæc præſentia corporis CHRISTI in hoc ſacramento, non eſt etiam euidens, quid illi ex natura eius debitum ſit. *Impugnatur.* Mihi tamen, quantum ex his, quæ cognoſcimus, philoſophari licet, videtur ille modus voluntarius: quia nullum habemus fundamentum ad aſſerendum, hoc eſſe debitum illi præſentiæ: quia ratio præſentiæ ſubſtantialis hoc non poſtulat, vt oſtenſum eſt. Quod vero dicitur, hanc ſubſtantiam ſubſtitui loco alterius ſubiecti, ſi formaliter, & propriè de ratione ſubiecti intelligatur, falſum eſt: quia corpus Chriſti non eſt ſubiectum accidentium panis: ſi latè, & impropriè de ſupplente vicem ſubiecti in quocunque genere cauſæ, iam non erit ſermo de excluſione formali, ſed de effectiua: quia corpus Chriſti non ſupplet vicem ſubiecti formaliter, ſed effectiuè, & per illam effectionem non poteſt formaliter excludere ſubſtantiam panis, vt per ſe conſtat, & in ſequente concluſione commodius dicetur. Denique, licet verum ſit, quando vnum expellit aliud formaliter intercedere illud naturale debitum non conſeruandi vnum ſimul cum alio, tamen hoc ipſum debitum ſupponit naturalem repugnantiam, vel contrarietatem inter ea, quæ ſeſe mutuo excludunt. Oſtenſum eſt autem, hic non reperiri hanc repugnantiam, vel ſaltem nullum eſſe fundamentum ad affirmandam illam: illud ergo, quod de hoc debito dicitur, gratis & voluntarie dictum videtur.

Euaſio alia Alter modus poſſet excogitari: ſcilicet, quamuis illa

illa duo ex natura rei formaliter non repugnent, tamen diuina virtute fieri, vt ſeſe formaliter excludāt: nam, ſicut è contrario facere poteſt Deus, vt quæ ex natura rei formaliter repugnant, & ſe excludunt, actu non ſe excludant: ita è contrario videtur fieri poſſe, vt, quæ non ſe excludunt formaliter ex natura rei, ſe excludant formaliter ex obedientia Dei. Cur enim poteſt Deus eleuare aliquid ad deſtruendum aliud effectiue per potentiam obedientialem, & non poterit idem facere formaliter? Reſpondetur, hoc inuoluere contradictionem, ſi ſermo ſit de vera expulſione formali. Poteſt quidem Deus facere, vt poſito hoc, infallibili lege aliud tollatur, etiam ſine alia actione, vel cauſalitate poſitiua ex parte alterius: ſed hoc non ſatis eſt ad intrinſecam formalem expulſionem, de qua loquimur: nam de alia, quæ eſt ex lege, vel pacto Dei, nulla poteſt eſſe quæſtio. Tamen, quod ea, quæ ex natura ſua non repugnant, nouam repugnantiam formalem & intrinſecam habeant per ſolam potentiam obedientialem, id intelligi non poteſt, quia hæc repugnantia ſolum oriri poteſt ex poſito effectu formali: hic autem creſcere non poteſt, nec mutari per potentiam obedientialem, non mutata, neque aucta forma: & ideo non eſt ſimile de efficientia. Nam poteſt eleuari res ad efficiendum aliquid, quod ex natura ſua facere non poterat: & ex illa actione poteſt naturaliter & intrinſece ſequi deſtructio alterius: at vero forma non poteſt eleuari ad dandum nouum effectum formalem per potentiā obedientialem, & ideo neque ad nouam expulſionem alterius: maxime quia hic loquimur, ſuppoſito eodem effectu, vel quaſi effectu formali præſentiæ corporis Chriſti. Stante autem eadem actione poſitiua, vel productiua vnius, poteſt ex illa ſequi deſtructio alicuius, quæ ex natura ſua & intrinſece non ſequatur, alias erit ſolum ex pacto Dei. Denique non eſt ſimile aliud, quod adducebatur: quia nulla eſt repugnantia, quod Deus alicui non conferat actu, quod ex natura ſua illi debitum eſt: quia per hoc non mutatur rei natura, ſed ſolum non expletur, ſeu ſatiatur in omnibus: tamen quod alicui intrinſecè, & ex vi ſuæ entitatis fiat de nouo debitum id, quod ex natura rei debitum non erat, non mutata rei entitate ſeu natura, id concipi non poteſt: quia hoc debitum nihil aliud eſt, quam intrinſeca conditio, vel proportio talis rei, vel naturæ cum tali actu: non eſt ergo poſſibilis ille modus formalis repugnantiæ.

Refellitur.

Subſtantia panis deſinit eſſe per realem actionem, qua accidentia ab illa ſeparantur.

Dico tertio, ſubſtantia panis expellitur per realem actionem, qua accidentia ab illa ſeparantur, & per ſe conſtituuntur. Hæc concluſio ſumitur ex Diu. Thoma & Capreolo locis citatis, & à ſufficiente enumeratione. Duo vero ſunt in illa explicanda. Primum eſt, qualis ſit hæc actio, & quis terminus eius per ſe: nam ſeparatio vnius ab alio, videtur tantum conſiſtere in carentia vnionis: quæ non poteſt eſſe terminus actionis poſitiuæ. Duobus tamen modis poteſt explicari hæc actio: Primo, quia accidentia panis, quando à ſubiecto ſeparantur non ſolum priuantur inhærentia, ſed etiam accipiunt poſitiuum modum per ſe exiſtendi: hæc igitur actio per ſe primo efficit in his accidentibus huiuſmodi modum: qui formaliter repugnat cum actuali inhærentia, & vnione accidentium in ſubiecto: quia vnus modus includit negationem alterius: & ideo ex vi huius actionis ſeparantur hæc accidentia à ſuo ſubiecto: & hic modus eſt facilis. Solum habet difficultatem, quia ſupponit ſententiam de illo modo poſitiuo, quæ non eſt certa: Satis vero eſt, quod ſit probabilis, & fortaſſe eſt probabilior, vt videbimus infra qu. 77. Secundus modus explicandi hanc ſententiam, eſt, quod terminetur ſolum ad conſeruandum entitatem ipſorum accidentium abſolute, & ſine dependentia à ſubiecto per modum creationis: etiam ſi illis nullum poſitiuum modum ſuperaddat. Et in hoc modo explicandi non eſt dubium, quin talis actio interueniat de facto, vt infra etiam quæſt. 77. demonſtrabimus. Difficile vero eſt, quomodo hæc actio præciſe ſumpta repugnet formaliter actuali inhærentiæ & vnioni accidentium cum ſubiecto, & excludat illam: quia ſolum terminatur ad entitatem formæ conſeruandam illa alia actione, & alio modo, quam antea conſeruaretur: recte autem intelligi poteſt, quod maneat ſub priori modo, & conſeruetur priori actione, qua in ſubiecto conſeruabatur, & ſimul etiam conſeruetur actione ſuperaddita, quia, vt ſupra diximus, non repugnat, eandem rem ſimul conſeruari duplici actione totali, præſertim quando naturalis eſt, & alias naturaliter additur. Maxime, quia non deſunt, qui exiſtiment, nunc de facto accidentia conſeruari ſeu fieri à Deo per actionem creatiuam, & ab agente naturali ſimul per actionem eductiuam. Sed hoc vltimum mihi improbabile eſt: illud vero prius eſt probabile ſupernaturaliter loquendo, dici tamen poteſt, ſatis eſſe, ex natura rei eandem rem non eſſe capacem illius duplicis actionis, vt vna poſita ex natura rei, eſſet alia. Sed neque hoc plane ſatisfacit. Primo quidem, quia illa actio conſeruatiua accidentium per ſe, & ſine dependentia à ſubiecto, cum non ſit connaturalis accidenti, ſed tantum per diuinam potentiam, non poteſt dici, illa poſita, deberi accidenti, vt priuetur naturali modo conſeruationis ſuæ, ſicut, licet infundatur homini ſcientia infuſa, non ideo debitum eſt, vt priuetur naturali: & idem eſt de omni perfectione naturali, & ſupernaturali, quando inter eas non eſt formalis repugnantia: quæ inter prædictas minime videtur eſſe, ſi in terminis earum non inueniantur modi repugnantes. Adde, modum vnionis inhærentiæ eſſe quid diſtinctum ab entitate accidentis, qui non conſeruatur per aliam actionem, qua conſeruatur accidens independenter à ſubiecto. Nec vero eſt, cur per illam deſtruatur, ſi per illam nihil ſit repugnans illi vnioni, etiamſi per illam fiat ipſa entitas accidentis alio modo non pendente ab vnione. Denique, eſto: verum ſit, videri ſuperfluam actionem conſeruatiuam accidentis, ſine dependentia à ſubiecto, ſi accidens adhuc manet vnitum ſubiecto, tamen inde non tam fit, vnam actionem excludi per aliam formaliter, quam ſupponere deſtructum ſubiectum: & ideo adiungi talem actionem, ne accidentia ſimul pereant. Prior ergo modus videtur ſolidior: quamuis, cui poſterior placuerit, poterit illum ſuſtinere.

Quomodo remotis accidentibus ſubſtantia naturaliter deſinat eſſe, exponitur.

Alterum explicandum in hac tertia concluſione erat, quomodo, ſeparatis accidentibus à ſubſtantia, ſtatim illa ex natura rei naturaliter deſinat eſſe. Quod per principia philoſophiæ declarandum eſt: vel quia remotis accidentibus, tolluntur diſpoſitiones neceſſariæ ad conſeruandam vnionem formæ ſubſtantialis cum materia: & ideo ſtatim ſoluitur illa vnio, & conſequenter deſinit eſſe forma ſubſtantialis, quæ à materia pendebat: &, quia hæc actio non eſt talis, vt per eam introducatur alia diſpoſitio, vel forma in materiam, conſequenter etiam fit deſitio ipſius materiæ, quæ, ſine forma naturaliter eſſe non poteſt: vel certè, quia etiam eſt naturale materiæ, vt, ſine quantitate conſeruari non poſſit: per hanc autem actionem priuatur omni quantitate. Poteſt autem hoc explicari, vel per modum dependentiæ: quia, ſcilicet materia pendet aliquo modo, vel in aliquo genere cauſæ, à forma, vel quantitate ſua: vel per naturalem quandam connexionem, & connaturale debitum: quia videlicet, ita poſtulat materia naturalem modum exiſtendi cum quantitate, & forma, vt ſi omnino illo priuetur, non debeatur illi conſeruatio naturalis ſub alio exiſtendi modo: quomodo dici poteſt, animam naturaliter eſſe non poſſe ſine intellectu & voluntate, ita vt, ſi illis priuetur, naturaliter etiam poſtulet priuari eſſe ſuo, & con-

& conſeruatione in rerum natura. Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo poſsit tota ſubſtantia panis deſinere per actionem poſitiuam: & ſolutum eſt fundamentum ſecundæ ſententiæ. Ad fundamentum ergo primæ cum prima confirmatione, dicemus fuſius duabus ſectionibus ſequentibus. Ad ſecundam vero confirmationem dicitur, nunquam Concilia aut Patres, ex ſola præſentia corporis Chriſti per ſe ſumpta colligere deſitionem panis: ſed ex veritate verborum: vt aperte conſtat ex Tridentino. Vnde recte colligitur vtrumque fieri ex efficacia verborum, non vero fieri eadem indiuiſibili actione.

Ad fundamentum contrarium reſpondetur.

Obiectio.

Sed dicunt aliqui, etiam ſi verum ſit, neceſſariam eſſe ſpecialem actionem ad expellendum ſubſtantiā panis, diſtinctam ab ea, qua fit hic corpus Chriſti, tamen illam actionem ex natura rei ſequi, poſita altera actione, ſeu termino eius, id eſt, ex corpore Chriſti hic præſente: & ideo dici poſſet, ex vi prioris actionis, per quam conſtituitur hic corpus Chriſti, deſtrui ſubſtantiam panis, non primario, ſed effectiue. Sed hoc, licet videatur pie excogitatum ad inueniendum aliquem modum, quo omnia, quæ ſunt neceſſaria ad tranſſubſtantiationem, dicantur eſſe connexa in vna actione: tamen reuera, non eſt fundatum, nec poteſt illius ſufficiens ratio reddi. Quo enim fundamento dicitur, ex corpore Chriſti hic præſente naturaliter ſequi hanc actionem deſtructiuam panis? nam illa actio neque eſt naturalis corpori ſecundum ſe, vt eſt per ſe notum, quia eſt mirabilis actio & ſupernaturalis; neque etiam eſt naturalis præſentiæ ſacramentali: quia illa præſentia per ſe non eſt magis actiua, quam alia præſentia localis. Præterea illa actio conſeruatiua accidentium ſine ſubiectio, eſt per modum cuiuſdam creationis: quomodo ergo dici poteſt, manare naturaliter ex corpore Chriſti, aut illi eſſe naturaliter debita, ex eo ſolum, quod ita ſacramentaliter exiſtit? Denique: nulla virtus excogitari poteſt in illo corpore, cui ſit connaturalis illa actio: ſed eſt ſolū inſtrumētalis, per potentiam obedientialem eleuata iuxta diuinum beneplacitum, & inſtitutionem. Vnde verius fortaſſe eſt, in primo inſtante conſecrationis non eſſe illam actionem à corpore Chriſti, ſed à ſolis verbis: non eſt ergo neceſſaria naturalis cōnexio phyſica inter has actiones, ſed tota eſt ex diuina inſtitutione & lege, quam ex veritate verborum, prout ab Eccleſia intellecta ſunt, colligimus.

Solutio.

SECTIO VII.

Vtrum ſubſtantia panis annihiletur.

Qui dicant in Euchariſtia panem annihilari.

HÆc quæſtio ex præcedente expedienda eſt, qui enim negant, panem deſinere per actionem poſitiuam, conſequenter non verentur concedere, ſubſtantiam panis annihilari: Ita Gabriel d. 11. qu. 1. & in Canon. lect. 40. & 41. Maior etiam. diſt. 11. quæſtion. 1. Ocham in 4. quæſt. 6. dub. 7. Angel. verb. Euchariſt. 1. num. 31. quos etiam quęſtion. præcedente citauimus. Tribuitur etiam Scoto, diſt. 11. quæſt. 4. ſed ille, licet in re non differat, tamen modum loquendi vitare conatur, & fortaſſe tota quæſtio eſt de modo loquendi. Durandus item idem ſentit; ſupponendo materiam panis deſinere: nam in eius ſententia non fit annihilatio, ſed corruptio panis. Hanc vero opinionem probabiliorem exiſtimat Albertus, diſtinct. 10. art. 6. Fundamentum huius opinionis eſſe poteſt, primo, quia ſubſtantia panis omnino deſinit eſſe, nihilo illius manente, & non deſinit ex vi alicuius actionis poſitiuæ, per quam deſtruatur, ſed per ſolam ſuſpenſionem diuini concurſus, quo conſeruabatur: ergo annihilatur, maior de fide eſt: minor ſupponitur ab his authoribus ex rationibus factis in præcedente ſectione: conſequentia vero patet, quia neq; ex parte termini, neque ex parte modi, aliquid ibi deeſt ad rationem annihilationis. Reſpondet Ledeſma quæſtio. 16. articul. 4. ex parte termini deficere aliquid ad annihilationem: quia manent accidentia: ſicut è contrario, ſi Deus deſtruat omnia accidentia per ſuſpenſionem influxus, conſeruando ſubſtantiam, non annihilabuntur, ſolum quia manet ſubſtantia. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, quia accidentia extrinſeca ſubſtantiæ: vnde non mutant modum productionis vel deſitionis eius. Quocirca, ſi Deus nunc produceret integram ſubſtantiam panis ſub accidentib. præexiſtentibus, illa nihilominus eſſet creatio, quia eſſet productio ſubſtantiæ ex nihilo: ergo è contrario deſitio ſubſtantiæ, quamuis maneant accidentia, erit annihilatio. Quapropter nō eſt eadem ratio in exemplo adducto, quia accidens pendet à ſubſtantia tanquam à ſubiecto, de cuius potentia educitur: & ideo, quando deſtruitur, non eſt annihilatio, ſed corruptio accidentalis compoſiti, manente ſubiecto tanquam materia, ex qua educitur accidens: at vero ſubſtantia per ſe eſt, & non in accidentibus: vnde, quando tota deſinit eſſe per ſuſpenſionem influxus, quo ab efficiente cauſa conſeruabatur tale eſſe, illa per ſe primo eſt deſitio totius ſubſtantię, nullo manente ſubiecto: & ideo eſt propriiſsime annihilatio, cuius ſignum etiam eſt, quia ex vi talis deſitionis ex natura rei omnia accidentia deſinerent: quod autem miraculosè conſeruentur, non mutant prioris deſitionis modum. Confirmatur, & explicatur: quia annihilatio proprie opponitur creationi: ſed omnis productio rei abſque præſuppoſito ſubiecto, eſt creatio: quamuis contingat, accidens vel formam ſupponi, vt patet, ſi poſt creatam animam Deus crearet materiam, vniendo illam animæ præexiſtenti, vel (ſicut infra dicemus) nunc de facto in hoc ſacramento, quando in illo deſinit eſſe corpus Chriſti, Deus creat materiam, & ponit illam ſub quantitate præexiſtente: ergo deſitio rei vſque ad primum ſubiectum, ſeu quæ nullum ſubiectum, vel potentiam paſsiuam relinquit in re, quæ deſinit eſſe, eſt annihilatio. Vnde confirmatur ſecundo, quia ſubſtantia conſeruatur à Deo per actionem creatiuam: ergo deſinit per ſuſpenſionem illius actionis: ergo per annihilationem: nam, ſicut corruptio opponitur generationi, ſeu conſeruationi formæ in ſubiecto: ita annihilatio creationi: nihil enim aliud eſſe videtur, quam ſuſpenſio influxus de ſe creatiui.

Ledeſma.

Hanc ſententiam ſic explicatam non exiſtimo dignam cenſura aliqua, vel nota: imo neque eſſe omnino improbabilem, & valde miror, quam ob cauſam Dominicus Soto d. 9. q. 2. art. 4. ante ſolutionem argumentorum dixerit, annihilationis opinionem minime citra errorem ſuſtineri poſſe: cum enim hæc ſit opinio grauium, & Catholicorum Doctorum, & habeat probabilia fundamenta, & probabiliter ſaluet omnia, quæ docet fides, non video, quo fundamento, aut ratione poſsit ita notari. Præſertim cum Innocent. libr. 4. de hoc myſt. cap. 20. hanc attingens opinionem, etiam probabilem cenſeat. Dicet fortaſſe, annihilationis nomen & rationem pugnare cum ratione, & nomine conuerſionis: at prædicti authores facile hoc negabunt: quia, licet totus tranſitus panis in corpus Chriſti, vt includit duas mutationes, & plures terminos, non poſsit dici annihilatio: quia altera illarum mutationum tendit ad terminum poſitiuum: tamen altera mutatio præcisè ſumpta, quæ fit in ſubſtantia panis, ſeu termino, à quo, poteſt iuxta hanc ſententiam dici annihilatio, quia eſt tranſitus in nihilum: non enim repugnat, eandem ſubſtantiam omnino deſinere eſſe, & vt ſic annihilari: & illi ſuccedere aliam ſubſtantiam, & vt ſic, conuerti: ſicut in tranſmutatione rerum naturalium, eadem res ſimul corrumpitur, & conuertitur in aliam: quia & deſinit eſſe ſubſtantialiter per ſeparationem formæ à materia, & illi formæ ſuccedit alia

Prædicta ſententia non eſt improbabilis.

Soto.

Verior tamen ſententia docet panem non annihilari. alia forma in eadem materia. Vnde, licet totus ille tranſitus vnius rei in aliam, non ſit corruptio, ſed cōuerſio, tamen altera mutatio præciſe ſumpta, quæ fit in termino à quo, eſt corruptio. Sic ergo exiſtimat hæc opinio dici poſſe in præſente conuerſione.

Magiſter. Albert. Bonauent. Richard. Capreol. Palud. Scotus Innocent. Alenſis. Altiſiod. Hugo Henricus. Ægidius. Nihilominus tamen verior ſententia eſt, panem non annihilari. Ita docet D.Thom. hic & grauiores Theologi cum Magiſt. in 4.d.11. Alberto, Bonauent. Richard. Capreol. Palud. & inclinat etiam Scotus, quæſt.4. Innocent. paulò ante citatus. Tenet Alenſ. 4. part. quæſt. 38. memb.3. Altiſiodor. lib. 4. Sum. tract.5. cap. 2. Hugo Victor. lib.2. de ſacram. part.8. cap.9. Henric. quodlib.9.q.9. quodlib.11.q.4. AEgid. Theorem.1.& 34. de Euchariſt. Rationes autem variæ redduntur, propter quas hæc deſitio non eſt dicenda annihilatio: & quidem, qui dicunt, ſubſtantiam panis, vel aliquid eius aliquo modo manere, facile ſe expediunt, dicentes, non annihilari, quia non omnino deſinit eſſe. *Prima ratio illa defendēdi improbatur.* Sed hæc ratio ſupponit fundamentum erroneum: & ideo ad reddendam rationem, ſtatuendum inprimis eſt, illam ſubſtantiam ita deſinere, vt nihil omnino illius maneat. Quocirca poſt conuerſionem ita iam non eſt, ac ſi eſſet annihilata, vel ac ſi nulla ſubſtantia ſub accidentibus panis illi ſucceſsiſſet. Denique poſt conuerſionem vere poſſet à Deo iterum creari, & conſequenter ex nihilo produci, ita ergo deſijt eſſe, ac ſi eſſet annihilata, quantum attinet ad negationem exiſtendi. Quod autem hoc non ſatis ſit ad propriam annihilationem in genere oſtendi poteſt: quia ad annihilationem non tantum attendendum eſt, ad quid tandem terminetur rei deſitio, ſed etiam qualis fuerit modus mutationis ſeu deſitionis rei: ſicut in corruptione naturali, etiam forma ita tranſit in non eſſe, vt poſt corruptionem vere ſit nihil: cuius ſignum etiam eſſe poteſt, quia poſſet à Deo iterum creari ex nihilo: & tamen non dicitur annihilari propter modum deſitionis, quia ad corruptionem compoſiti deſinit eſſe, manente ſubiecto, de cuius potentia eſt educta: ſic ergo in præſente, quamuis poſt trāſſubſtantiationem iam ſubſtantia panis vere ſit nihil, non ſequitur neceſſario eſſe annihilatam: ſi aliunde ex modo deſitionis poteſt ſufficiens ratio reddi, in quo difficultas.

Similiter & ſecunda. Secundo dicunt aliqui panem non annihilari, quia ita tranſit in ſubſtantiam corporis Chriſti, vt in illa veluti imbibatur, & abſorbeatur. Sed, vt ſupra dixi, hæc tantum ſunt verba, quibus nihil rei ſubeſt: quia in corpore Chriſti nihil manet ſubſtantiæ panis, ſed ſolum quædam habitudo rationis ad illam, quatenus ille ſuccedit ſub eiſdem accidentibus: qui reſpectus rationis non refert ad tollendam annihilationem, niſi aliquid aliud addatur. *Item tertia.* Tertio, alij affirmant, panem non annihilari, quia non omni modo *Palud. Capreol.* deſinit eſſe, quia manet in potentia obedientiali corporis Chriſti ſub ſpeciebus. Ita Palud. in 4. diſtinct.11. quæſt.3. articulo 2. num.23. & ibi Capreol. ad 1. Scoti contra 2. concluſ. Sed hanc ſententiam improbat Ferrar. 4. cont. gent. cap.63. & merito. Quia, vel intelligitur manere panis in potentia obedientiali actiua corporis Chriſti: & hoc non eſt ad rem: quia virtus actiua eſt omnino extrinſeca rei, quæ deſinit eſſe: vnde non impedit, quo minus annihiletur, vel non ſit, vt, licet Deus annihilaret cœlum, nihilominus maneret in potentia actiua Dei, & in potentia obedientiali actiua, cuiuſcunque inſtrumenti diuini: Vel intelligitur de potentia obedientiali paſsiua: & hoc modo eſt falſum: quia totus panis, qui deſijt eſſe etiam ſecundum materiam, non poteſt educi de potentia paſsiua corporis Chriſti: quia repugnat, materiam primam recipi in potentia paſsiua: Vel vocatur potentia obedientialis quælibet ratio termini à quo, poſitiui: ita vt dicatur panis manere in potentia obedientiali corporis Chriſti, ſolum quia ex illo produci poteſt, tanquam ex termino poſitiuo conuerſionis. Et hæc inprimis impropriiſsime dicitur potentia obedientialis: deinde, etiamſi Deus annihilet cœlum, manet illo modo in potentia obedientiali terræ, quia per conuerſionem terræ in ipſum, poteſt reproduci. Deinde, quamuis admittamus cum D. Thom. quæſt.77. artic.5. & in 4. diſtinct.12. quæſt.1. artic.2. quæſtiuncul.4. illam numero ſubſtantiam panis, cui ſucceſsit corpus Chriſti ſub ſpeciebus, non poſſe modo accommodato naturis rerū reproduci, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam: quia debet produci ſub eiſdem dimenſionibus, & propter hanc rationem dicatur ſpecialiter manere in potentia obedientiali corporis Chriſti: adhuc in hoc ſenſu per illum obſcurum & improprium loquendi modum non explicatur alia ratio, propter quam panis non annihiletur: niſi quia illi ſuccedit ſubſtantia corporis Chriſti ſub illis eiſdem ſpeciebus. Quam rationem ipſi improbant in Scoto. Quod autem eorum verba nihil aliud in re contineant, probatur, quia Chriſtus non continet panem, in potentia obedientiali propria, vt probatum eſt, ſed ſolum eſt terminus, qui loco alterius introducitur, & excludendus dicitur, vt iterum ibi fiat ſubſtantia, quæ deſierat.

Quarta etiam reijcitur Quarto ergo alij dicunt, panem non annihilari, ſolum, quia ex intentione agentis tota illa mutatio ordinatur ad eſſe termini poſitiui ſub illis ſpeciebus: omnis enim mutatio ſumit ſuam rationem, & denominationem à termino ad quem. Ita Ferrar. ſupra, & Scoto non diſplicet hæc ratio: neq; eſt omnino contemnenda: habet tamen nonnullam difficultatem: quia, licet illa ratione recte explicetur, totam conuerſionem non eſſe annihilationem, tamē quod illa pars huius mutationis, quæ eſt deſitio panis, non ſit annihilatio, ſolum quia ordinatur ad introductionem alterius rei, non videtur ſatis perſuaderi illa ratione: ſicut in generatione hominis antecedit ordine naturæ creatio animæ, quæ ad illam generationem ordinatur, & nihilominus vera creatio eſt, quia eſt productio ex nihilo: ergo ſimiliter, ſi hæc deſitio panis ſit in nihilum, quamuis ad præſentiam corporis Chriſti ordinetur, erit annihilatio. Et hoc maxime vrget, ſi illa deſitio ſolum per ſuſpenſionem diuini concurſus & introductio corporis Chriſti eſt per actionem omnino diſtinctam, non habens vllam connexionem realem & phyſicam cum illa deſitione: vt, ſi Deus ſtatueret in inſtante, quo homo moritur, & generatur cadauer, ſuſpendere illum concurſum, quo rationalem animam in eſſe conſeruat, illa eſſet vera annihilatio animæ, quamuis in re ſimul fieret cum productione alterius rei. Nihilominus tamen reſponderi poteſt, hæc exempla non eſſe ſimilia: quia in illis creatio vel deſitio animæ non componit vnam integram conuerſionem cum alijs mutationibus, ſed eſt quid antecedens, vel conſequens conuerſionem, & ad illam quodammodo vltimate terminatur: & ideo non habet rationem annihilationis: annihilatio enim dicit mutationem quaſi integram & totalem, quæ omnino deſinit non eſſe. Vnde hoc ipſo, quod ordinatur ad conuerſionem poſitiuam, & illam quodammodo componit, deficit à ratione annihilationis.

Vltima probatur. Quinta ratio, quæ mihi videtur præcipua, reddi poteſt: quia panis non deſinit per meram ſuſpenſionem concurſus Dei, ſed ex vi actionis poſitiuæ & phyſicæ, quam ſupra explicauimus. Eſt enim contra rationem annihilationis: vt per poſitiuam actionem fiat, ſeu conſequatur, vt ſentit D.Thom. 1. par. quæſt.104. artic.3. ad tertium, & Scotus in 4. diſtinct. 11. q.4. in vltimis verbis. *D.Thom. Scotus.* Ratio vero eſt, quia actio poſitiua neceſſario terminatur ad poſitiuum terminum, &, ſi ex illa ſequitur deſitio alicuius rei, non poteſt omnino deſtrui totum id, quod per ſe ſupponitur ad talem actionem: & ideo non poteſt habere rationem annihilationis. Et explicatur hæc ratio:

ratio: quia omnis actio realis, vel eſt in ſubiecto, vel ſine ſubiecto: ſi eſt in ſubiecto, non deſtruit illud, præſertim ſi loquamur de actione ſubſtantiali, cuius ſubiectum ſit materia, & eadem ratio eſt de omni actione, cuius ſubiectum eſt res ſimplex, quæ deſtrui non poteſt per actionem in ſe receptam: quia actio, præſertim momentanea, non deſtruit aliquid niſi in inſtante, quo exiſtit: ergo, ſi in illo inſtante eſt in ſubiecto, neceſſe eſt: vt in eodem inſtante exiſtat ſubiectum: ergo impoſsibile eſt, per illam actionem deſtrui ſubiectum: ergo illa actio non poteſt eſſe deſtructio totalis illius rei, quam per ſe ſupponit: Vnde non erit vera annihilatio: talis ergo actio non poteſt eſſe annihilatio: ſi vero actio ſit ſine ſubiecto, illa terminatur ad rem non receptam in ſubiecto: & conſequenter ex ſola ſua vi & efficacia non infert totalem deſitionem alicuius rei: quia per actionem non deſtruitur alia res, niſi in quantum eſt incompoſsibilis cum termino talis actionis. Si autem actio & terminus eius non reſpiciunt aliquod ſubiectum, non habebunt repugnantiam in exiſtentia cum alia re: quia duæ res vt ſic abſolute conſideratæ non repugnant ſimpliciter, niſi in ordine ad aliquod tertium, quod ſit ſubiectum, vel quaſi ſubiectum: & ideo inter ſubſtantias vt ſic, id eſt, quatenus ſubſiſtentes ſunt, non eſt contrarietas nec oppoſitio: qua vna, hoc ipſo quod eſt, deſtruat aliam, ne ſit in rerum natura: imo neque contrariæ qualitates hoc modo inter ſe pugnant, niſi in ordine ad idem ſubiectum: ergo ex actione, quæ nullo modo reſpicit ſubiectum, non poteſt intrinſece ſequi vllo modo deſtructio alterius rei.

Et confirmatur hæc ratio, applicando illam præ-
Cõfirmatur ſenti myſterio: deſinit enim ſubſtantia panis per actionem, qua ſeparantur accidentia ab illa: ergo ex vi actionis per ſe primo non deſtruitur ſubſtantia, vt totum quoddam eſt, ſed deſtruitur compoſitum ex illa ſubſtantia & accidentibus, & conſequenter illa ſubſtantia deſinit omnino eſſe, non tamen proprie annihilatur: quia non deſinit, vt totum quoddam per ſe, ſed vt quædam pars illius compoſiti, manente alio extremo in rerum natura, quod eſt veluti ſubiectum illius actionis, præſertim, ſi actio illa efficit in quantitate modum per ſe exiſtendi, formaliter repugnantem actuali inhærentiæ. Nam explicata hoc modo illa actio, optime dicitur verſari in quantitate, tanquam in ſubiecto. At vero ſi ſequamur alium dicendi modum, quod quantitas ſolum conſeruatur per actionem independentem à ſubiecto, & ex vi illius ſeparatur ab illo, non poterit dici proprie quantitas ſubiectum talis actionis, ſed ſolum terminus: quia illa actio ſolum ſit per modum creationis, quod videtur obſtare diſcurſui facto, & ideo ſupra exiſtimaui hunc modum dicendi dubium & difficilem. Dici tamen poteſt, huiuſmodi agendi modum ſolum poſſe eſſe cauſam deſitionis alterius rei, quando ex illo ſequitur diſſolutio alicuius compoſiti, cuius alterum extremum componens ex vi illius diſſolutionis deſinit eſſe: & tunc eandem vim retinet ratio: quia neceſſe eſt, alterum extremum manere conſeruatum per talem actionem: vnde fit, vt illa non ſit annihilatio. Et iuxta hanc rationem poteſt explicari, & accommodari alia ratio, quæ dari ſolet: ſcilicet, panem ea ratione non annihilari, quia aliquid eius manet, nimirum accidentia. Hæc enim ratio ſi ſolum ex parte termini, qui deſinit eſſe, conſideretur, apparebit inſufficiens: quia accidentia ſunt valde extrinſeca ſubſtantiæ, & ideo ſubſtantia poteſt per ſe creari ſine accidentibus, vel ſub accidentibus præexiſtentibus: & ideo videtur etiam poſſe annihilari, ſi per ſe primo deſinat eſſe, etiam poſſe accidentia eius, alias conſeruentur in eſſe. At vero explicata ratio hæc ex parte modi actionis, ſeu deſitionis, eſt probabilis, & coincidit cum præcedente: ſcilicet, hanc non eſſe annihilationem, quia ſit ex vi cuiuſdam actionis conſeruantis accidentia per ſe exiſtentia, & conſequenter deſtruentis ſubſtantiam, non per ſe primo, vt totum quoddam eſt, ſed vt componebat vnum cum accidentibus, quæ manent.

Sed inſtabit aliquis: quia, licet verum ſit, ex hac *Obiectio.* actione immediate ſequi diſſolutionem illius compoſiti, tandem vero ſit totalis deſtructio ſubſtantiæ panis, ita vt nihil illius maneat. Reſpondetur, *Reſponſio.* iam hoc pertinere ad quæſtionem de nomine: in omni enim vera, vel etiam probabili ſententia, ſupponi debet, ſubſtantiam panis ita deſinere, vt nihil illius maneat: vnde poſt conuerſionem illa ſubſtantia omnino non eſt, ac ſi eſſet annihilata, vel ac ſi nihil ſub accidentibus illi ſucceſsiſſet: quia, reuera, poſt conuerſionem illa ſubſtantia eſt omnino nihil, cuius ſignum euidens eſt, quia poſſet iterum à Deo creari ex nihilo: ſi ergo propter hanc ſolam cauſam dicatur annihilatio, erit quæſtio de nomine: impropria tamen erit locutio: quia ad rationem annihilationis non tantum eſt attendendum, ad quid tandem terminetur rei deſitio, ſed etiam qualis fuerit modus mutationis vel deſitionis, ſicut in corruptione rei naturalis, forma tandem ad hoc terminatur, vt omnino ſit nihil: cuius etiam ſignum eſt, quia poteſt ex nihilo creari, & nihilominus non annihilatur: quia ſolum deſinit ad diſſolutionem compoſiti: ergo idem etiam erit in præſenti dicendum. Et hinc colligitur differentia inter corruptionem & annihilationem: nam, quia illa opponitur generationi, quæ fit per vnionem formæ cum materia, quæ eſt ſubiectum illius actionis, ideo poteſt proxime ac neceſſario ſequi corruptio ex generatione: at vero annihilatio proprie opponitur creationi, & dicit deſtructionem entis, in quantum ens, ſeu quatenus habet eſſe per creationem: creatio autem non verſatur circa ſubiectum, & ideo eſſe rei, quatenus ab illa pendet, non poteſt deſtrui per actionem illi eſſe repugnantem, ac propterea non poteſt ſequi annihilatio ex actione poſitiua, ſicut ſequitur corruptio. Et ex his ſatiſfactum eſt rationi dubitandi initio huius ſectionis poſitæ.

Sed obijcit aliquis, quia ſequitur, panem non fo- *Obiectio altera.* re annihilandum, etiam ſi corpus CHRISTI illi non ſuccederet: patet ſequela, quia etiam tunc deſineret ſubſtantia, non per ſuſpenſionem influxus, ſed per actionem poſitiuam, ex qua per accidēs ſequitur deſtructio illius: conſequens autem videtur falſum: tum quia fere omnes contrarium ſentiunt, dum dicunt, illam non eſſe annihilationem, quia eſt conuerſio in ſubſtantiam corporis CHRISTI: tum etiam, quia ſi illa non eſt conuerſio, neque eſt annihilatio, neque corruptio quid: tandem erit, vel quomodo appellabitur illa deſitio? Tandem: quia, ſi intelligeremus, per alterationem expelli formam ſubſtantialem à materia, & illi non ſuccedere aliam, propter hanc cauſam materiam omnino deſinere eſſe, fateremur illam annihilari, licet illa deſitio per accidens conſecuta ſit. Reſpondetur, concedendo, etiam in eo caſu, illam non eſſe proprie, & *Reſpondetur.* in rigore annihilationem: quia vt dixi, annihilatio eſt deſitio totius entis ſecundum ſe: per hanc autem actionem non deſinit ſubſtantia, quaſi per ſe, vt eſt quoddam totum, ſed quatenus componit vnum cum accidentibus: ex quo tandem ſequitur, vt omnino non ſit. Neque eſt inconueniens, quod illa deſitio ſit innominata: nam etiam actio, qua ſeparantur accidentia à ſubiecto, & per ſe conſtituuntur, innominata eſt, & nunc etiam non habet proprium nomen: quia nomen conuerſionis non ſignificat illam partialem mutationem priuatiuam, ſed tranſitum vnius rei in aliam: illa autem

tem mutatio generali nomine vocatur deſitio ſubſtantiæ: ſicut in motu locali deſcenſus, verbi gratia, ſignificat trāſitum à ſuperiori ad inferiorem locum: in quo includitur amiſsio vnius loci, & acquiſitio alterius, quæ ſunt partiales mutationes, propriis nominibus carentes. Addi præterea poteſt etiam in eo caſu deficere ex alio capite rationem annihilationis: quia illa actio ſeparatiua accidentium à ſubiecto quodammodo ad hoc terminatur natura ſua, vt ſub illis alia ſubſtantia introducatur: nam, cum accidentia ſint propter ſubſtantiam, connaturale illis eſt, vt non ſint vacua omni ſubſtantia: atque adeo, vt, ſi aliquando ſeparentur, non propter ſe tantum ſeparentur, ſed vt altiori modo alteram ſubſtantiam contineant: illique deſeruiant: hoc igitur modo illa actio ordinatur ad conuerſionem: & ideo deſitio, quæ per illam fit, non eſt annihilatio, etiam ſi per accidens non conſummetur conuerſio. Neque eſt ſimile illud aliud de materia: tum, quia ibi totalis fieret deſitio, ita vt nihil omnino maneret: tum, quia ex ipſo hoc ſequitur, illud non poſſe fieri ex vi alicuius actionis, quę fit in inſtante deſitionis materiæ: quia oporteret talem actionem recipi in ſubiecto, quod eſſet impoſsibile, ſi iam in illo inſtante materia non eſſet: neque eſſet aliquod accidens ſeparatum, vt ſupponitur: deberet ergo fieri per ſolam ſuſpenſionem diuini influxus.

SECTIO VIII.

An prædicta actio & deſitio ſubſtantiæ panis ad rationem conuerſionis & tranſſubſtantiationis ſufficiant.

Ratio dubij. Ratio dubitandi poteſt eſſe duplex. Prima eſt, quia hæc actio non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis, cum ſolum verſetur circa accidentia, quibus præbet modum per ſe eſſendi. Altera & maior dubitatio eſt: quia hæc actio non eſt ex natura rei connexa cum actione effectiua præſentiæ corporis Chriſti: quia vna non ſequitur neceſſario ex alia: nec terminus vnius ex termino alterius: ſupra enim oſtendimus, poſſe hic conſtitui ſubſtantiam corporis Chriſti, manente ſubſtantia panis: & eadem ratione poſſe Deum conſeruare per ſe accidentia, excludendo ſubſtantiā panis, non introducendo corpus Chriſti, neque aliquod aliud: vnde tandem videtur hic non fieri vnum ex alio, ſed vnum poſt aliud: quod non ſatis eſt ad rationem conuerſionis.

Propter hanc difficultatem dixerunt aliqui Theologi, ad rationem conuerſionis non eſſe neceſſariam connexionem inter amiſsionem vnius termini, & effectionem alterius, ita vt ex ſola rei natura vnum ex alio ſequatur, ſed ſatis eſſe, quod ex lege & pacto Dei connectantur. Ita ſentit Scotus in quodlib. 10. Gabr. lect. 40. in cano. Maior, in 4. d. 11. quæ. Guil. de Rub. quæſt. 1. articul. 3. Palac. diſput. 2. in fine. & idem ſentit Capreol. ibi, citans varia loca D. Thomas, quæſt. 1. artic. 1. concluſ. 3. Ferrar. 4. contra gen. capit. 63. Ledeſma 1. p. 4. q. 16. dub. 3. in fin. Quod ſi obiicias: quod diuina lex, ſeu ordinatio non mutat rerum naturas: & ideo, ſi vnius inceptio, & alterius deſitio non habeant ex ſe connexionem ſufficientem ad conuerſionem, etiam ſi Deus ſtatuat, non facere vnam abſque alia, non propterea fore meram conuerſionem. Reſpondere poterunt: primo, in naturalibus rebus, quæ naturis rerum coaptantur, id verum eſſe: tamen ſupernaturales, & miraculoſas mutationes, quæ ſolum ex omnipotentia agentis menſurantur, non habere aliam naturam neque aliam legem, niſi quam Deus ſtatuit: & ideo, quia hoc opus eſt omnino ſupernaturale, & Deus ſtatuit, vt non fieret, niſi tranſmutando vnam rem in aliam: id ſatis eſſe, vt hæc actio cenſeatur vera conuerſio, etſi ex pluribus actionibus non habentibus inter ſe naturalem connexionem componatur. Vel ſecundo dicere poterunt hanc conuerſionem non eſſe omnino phyſicam & naturalem, ſed ſacramentalem & artificialem: & ideo mirum non eſſe, quod actio, per quam fit, non ſit ſimpliciter vna, ſed ex multis partialibus conſtans per artificialem compoſitionem, ſicut eſt ædificatio domus, & ſimiles. Et ad hanc ſatis eſt connexio illarum duarum mutationum ex pacto, ſeu inſtitutione diuina. Quod ita poteſt explicari. Quia, quod ſacramenta phyſice cauſent, non eſt vndequaque certum: & quamuis ſupponatur, cauſare phyſice aliquos effectus: nihilominus neceſſario fatemur, aliqua etiam cauſare tantum moraliter: quando, vel effectus ipſe talis eſt, vt phyſice cauſari non poſsit, vel quando alia ratio ſufficiens occurrit ad impediendam cauſalitatem phyſicam: ſic igitur in præſente myſterio actiones, & mutationes, quibus fit præſens Corpus Chriſti, & accidentia panis per ſe conſtituuntur, & à ſubſtantia ſeparantur, & ipſa ſubſtantia excluditur, ac deſinit eſſe, efficiuntur phyſice: quia in rebus ipſis nulla eſt repugnantia: at vero connexio per internas actiones non eſt phyſica: quia inter terminos earum nulla eſt repugnantia intrinſeca, & formalis: nam cum non ſit conuerſio formalis & totalis, termini non reſpiciunt ſubiectum aliquod, nec tertium aliquod, ſub quo formaliter repugnent: ſolum ergo eſt connexio ſacramentalis, & quaſi artificialis ex iuſtitutione diuina: quæ ſufficit, & conſentanea eſt termino huius conuerſionis, qui non eſt vnum ſimpliciter, ſed artificiale, includens corpus Chriſti & ſpecies, quod etiam ſufficit ad propriiſsimam veritatem verborum formæ, & rerum omnium, quæ Concilia & Patres de hac conuerſione docent. Et hic modus dicendi ſic explicatus, non eſt certe improbabilis. Ad maiorem tamen magiſque propriam huius rei explicationem duo addenda videntur.

Scotus. Gabriel. Maior. Guilel. Palac. Capreol. Ferrar. Ledeſm.

Explicatur & probatur relata ſententia. Primo igitur addi poteſt, non eſſe de ratione conuerſionis ſimpliciter dictæ, vt illæ mutationes inter ſe neceſſario connexæ ſint propter formalem terminorum repugnantiam, ſed ſatis eſſe, vt vna ad alteram ordinetur, & propter illam fiat ex intenſione agentis naturis rerum magis conſentanea: quia nulla eſt ratio, quæ probet, aliud eſſe de ratione conuerſionis. Nam, licet in omnibus conuerſionibus formalibus id fortaſſe reperiatur propter ſpecialem rationem talis conuerſionis, quæ fit circa idem ſubiectum, non eſt tamen, cur hoc attribuamus omni conuerſioni vt ſic: quia vbi eſt ſingularis modus conuerſionis, ibi etiam poteſt eſſe alia ratio vinculi, ſeu ordinis inter mutationes, ex quibus conſtat conuerſio: vt in tranſlocatione, quæ non fit circa idem ſubiectum proprie, ſed inter diuerſa corpora, reſpectu eiuſdem ſpatii, ſeu continentis, inuenitur quodammodo alius modus tranſmutationis: nam vnum corpus expellit aliud, non tantum formaliter, ſed etiam effectiue: & fortaſſe prius effectiue, quam formaliter: vnde alia actione, & mutatione recedit vnum, & alia introducitur aliud: interdum enim Angelus, verbi gratia, omittit vnum partialem locum, vt alterum acquirat: quæ poteſt dici vera cōuerſio, ſeu commutatio locorum: quamuis fortaſſe illa loca non repugnent ſimul eidem Angelo: ſuppono enim, eſſe inadæquatā. Denique ratio eſt, quia tota hæc connexio harum mutationum ſolum exiſtimatur neceſſaria, ne illæ videantur concurrere quaſi per accidens, ſed habeant inter ſe aliquod vinculum, & vnionem: ſed ad hoc ſatis eſt, vt ſint per ſe ordinatæ, & vna ad aliam tendat. Quod autem in hac conuerſione hoc reperiatur, ita explicari poteſt. Nam in primis actio, qua excluditur ſubſtantia panis, ad introductionem Corporis Chriſti ordinatur: propter quod non male dixit Soto. diſt. 9. q. 2. art. 4. poſt recitatam quartam opinionem, expulſionem illius ſubſtantiæ eſſe, quaſi modum ad introductionem alterius: & in idem fere redit, quod dicit *Soto.*

Ferrar. cit Ferrar. 4. cont. Gent. cap. 63. circa tertium dictum Diui Thomæ, illam expulſionem eſſe diſpoſitionem ad aliam introductionem. Et ſupra declaraui, hoc habere aliquod fundamentum in ipſis naturis rerum, ne accidentia maneant vacua omni ſubſtantia: & aliunde conſentaneum etiam eſt, vt ſub eiſdem accidentibus nõ contineantur duæ ſubſtantiæ corporales, & integræ: Vnde, cum hic introducitur ſubſtantia corporis Christi, vt ſub illis accidentibus contineatur, & per illa ita ſignificetur, vt ſimpliciter & abſolute hoc ſenſibile poſsit dici eſſe corpus Chriſti, & non aliud quid: valde conſentaneum, & quaſi debitum huic myſterio eſt, vt ad introductionem corporis Chriſti expellatur alia ſubſtantia: vel vt hæc expulſio ad illam introductionem ordinetur.

Secundo adiungi poteſt, ad rationem conuerſionis nõ oportere, vt effectio vnius termini, & deſtructio alterius coniũgantur, propter formalem repugnantiam terminorum ſecundum ſe, ſed ſatis eſſe, vt ratione agentis ſint neceſſario coniuncta, v.g. ſi ignis non poſſet producere ignem ex ligno, niſi corrumpendo illud, non propter formalem repugnantiam formarum ſubſtantialium, ſed propter ſolas diſpoſitiones præciſe ſumptas: quia videlicet non poteſt introducere formam ignis, niſi medijs diſpoſitionibus deſtruentibus diſpoſitionem ligni, & conſequenter expellentibus formam ligni: hoc præciſe conſideratum ſufficiet, vt ignis dicatur conuertere vnum in aliud: quia ſimpliciter vnum expellit, & introducit aliud, & eius virtus determinata eſt ad agendum hoc ordine, & modo: ſiue hoc oriatur ex cauſalitate formali, ſiue ex dipoſitiua, vel effectiua: & ſiue id fiat vna ſimplici actione, ſiue duabus ſubordinatis: cur enim, ſicut conuerſio eſt compoſita ex duplici mutatione, non poterit interdum componi ex duplici actione ſubordinata, & connexa, ſaltem in ordine ad talem cauſam, quæ non poteſt aliter producere talem effectum? Ad hunc ergo modum intelligi poteſt in præſenti, verba non habere vim ad agendum vnum terminum, niſi expellendo alium: & quia non poteſt expelli, niſi per aliam actionem, ideo non poſſe vnam efficere, niſi veluti præmittendo aliam: ſeu in ordine ad aliam: & ideo merito dici, virtutem verborum eſſe conuerſiuam, & non agere, niſi conuertendo: quod totum fundatur quidem in ſignificatione verborum, & conſequenter in diuina lege, tanquam in prima radice, proxime tamen fundatur in virtute verborum: quia ſicut poſita inſtitutione, verba reuera habent virtutem ad agendum, quod ſignificant, ita in illa virtute connectuntur neceſſario illæ duæ actiones, vel mutationes, quod ſatis eſt ad rationem conuerſionis: nam, ſicut illa eſt virtus actiua phyſica, ita etiam eſt virtus conuerſiua non naturalis ſed obedientialis: cuius ratio non ex pura rerum natura, ſed ex modo, quo ad agendum aſſumitur, & ex auxilio, ſeu modo concurſus, quem habere poteſt ſecundum legem ordinariam, ſumenda eſt.

Et hinc obiter colligitur: primo, qua ratione exiſtimata fuerit neceſſaria conuerſio ad conficiendum hoc myſterium, prout nunc à CHRISTO inſtitutum eſt: tota enim hæc neceſsitas fundata eſt in neceſsitate verborum, cui eorum efficacia eſt accommodata: ſunt enim verba practica, quæ virtutem habent, vt ſeſe vera efficiant in ſimpliciſsima ſignificatione ſua: & ad hoc fuit neceſſaria conuerſio ſubſtantialis, vel ſimpliciter, vel iuxta modum agendi perfectiorem, & magis accommodatum, vt explicatum eſt.

Secundo colligitur reſponſio ad primam difficultatem poſitam: nam ad rationem conuerſionis ſubſtantialis ex parte termini à quo, ſatis eſt, quod deſitio eius ſit ſubſtantialis, ſiue ſequatur proxime ex actione ſubſtantiali, ſiue ex accidentali: hoc enim non refert: quia illa actio formaliter, & intrinſece non eſt de conceptu ſubſtantialis conuerſionis, ſed ſola deſitio: poteſt autem ſubſtantia deſinere eſſe per actionem accidentalem, quatenus ab accidentibus pendere, vel cum eis neceſſario connexionem habere poteſt: quia vt res deſinat eſſe, non eſt neceſſaria ſpecialis actio præter eam, qua deſtruitur aliud, à quo ipſa pendet: quia deſitio, vt ſic, non ſit per actionem, ſed potius per carentiam actionis: ſecus vero eſt de productione & effectione ſubſtantiæ, quia illa fieri non poteſt per actionem accidentalem: quia requirit actionem, quæ directe tendat, dandum eſſe ſubſtantiale.

Tertio infertur, ſi Deus de potentia abſoluta efficeret corpus Chriſti præſens ſub accidentibus panis, conſeruando ſimul ſubſtantiam panis, illam actionem tunc non fore conuerſionem, vt per ſe conſtat: quia non fieret ex termino poſitiuo deſtructo: nihilominus tamen illa actio, quoad totam poſitiuam rationem ſuam, eiuſdem eſſet rationis cum actione, quæ nunc fit circa corpus CHRISTI: quia ad eundem terminũ, eodem modo & ex eodem termino à quo priuatiuo tenderet: actio autem vt ſic ex his principijs ſumit rationem ſuam. Quod etiam in naturalibus actionibus & conuerſionibus videre licet: conuerſio enim vltra rationem productionis ſolum addit reſpectum & ordinem ad terminum à quo, poſitiuum: qui non eſt de neceſsitate actionis vt ſic: ſed interdum neceſſario coniungitur ex parte materiæ circa quam verſatur actio, vt calefactio, ſi fiat in ſubiecto carente omni frigore, eſt ſimplex actio, non conuerſio, ſi vero fiat ex ſubiecto frigido, erit conuerſio frigidi in calidum: & tamen illa actio poſitiua, tendens ad calorem, eiuſdem rationis eſt, cum inter eoſdem intrinſecos terminos, & eodem modo verſetur. Idem ergo, & maiori ratione eſſet in præſenti myſterio in prædicto caſu: quia ſolum deeſſet mutatio termini à quo, & etiam illa actio, per quam terminus ille nunc excluditur. Quocirca cum authores interdum ex præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento colligunt conuerſionem, intelligendi ſunt, vel, ſuppoſita veritate verborum, & efficientia illis accommodata: vel iuxta modum actionis, vel mutationis magis accommodatum naturis rerum, vt ſæpe explicatum eſt.

Quarto ſequitur, totam hanc conuerſionem vno inſtante ac momento perfici, ita vt primum eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus, ſit primum non eſſe ſubſtantiæ panis: & primum eſſe per ſe exiſtentiæ accidentium & ſeparationis eorum à ſubiecto: in his enim omnibus non poteſt eſſe ſucceſsio: quia non prius conſecratur vna pars materiæ, quam alia: nec prius, etiam per inſtans, introducitur corpus Chriſti, quam expellatur panis, vel è contrario. Quia in nullo momento, aut accidentia ſunt vacua vtraque ſubſtantia, aut vtramque ſimul ſub ſe continent: Vnde vehementer errant, qui corpus CHRISTI incipere ibi per primum ſui eſſe, ſubſtantiam autem panis deſinere per vltimum ſui eſſe dicunt: nam, ſi loquuntur proprie, & in ordine ad eandem menſuram, & ad idem indiuiſibile inſtans noſtri temporis, ſequitur in aliqua duratione reali ſimul eſſe ſub accidentibus ſubſtantiam panis, & corpus CHRISTI, quod eſt erroneum. Quod ſi inquiras, quod ſit illud inſtans, reſpondet Diuus Thomas artic. 7. & cum illo cæteri Theologi d. 11. eſſe illud, in quo ſenſus verborum conſumatur, ſicut in genere dictum ſupra eſt de formis ſacramentorum: eſt enim eadem ratio. Solet vero hic referri Altiſiod. lib. 4. Sum. tract. 5. cap. 2. quod dicat, hanc conuerſionem non in inſtante, ſed ſucceſsiue perfici: ſi tamen attente legatur hoc, non affirmat, nec ab aliquo probabiliter affirmari poteſt. Altiſiod.

Quinto ſequitur ex dictis hanc conuerſionem omni ex parte eſſe ſupernaturalem, ſcilicet, ex parte actionum

ctionum, quæ in ea interueniunt, & ex parte terminorum, qui per illas fiunt. Deniq; ex parte agentis, quia per materialia verba fit à Deo tam admirabilis tranſmutatio. Et propter has cauſas Sancti ſupra citati hoc opus valde exaggerant, tanquam vnum ex maximis omnipotentiæ Dei.

Solet vero à Theologis quæri, quod ſit maius op⁹, creationis, aut incarnationis, aut tranſſubſtantiationis, quod ex parte attigit hic D.Th.art.8.ad 3.& latius in 4.d.11.q.1.Gab.ibi.art.3.Bonauen.d.10. art. 1. q.1.ad 2.Alenſ.q.34.membr.3.& Innoc.libr. 4. de hoc myſt.c.7. Sed quod ad Incarnationem attinet, non eſt dubium, quin ſit maius opus: niſi fortaſſe quatenus in hoc myſterio ipſa Incarnatio quodammodo iterũ fit, de quo dicemus q.ſequente: nam, licet demus, ita eſſe, tamen illud eſt ſolum concomitanter, & præter rationem tranſſubſtantiationis, vt ſic. De creatione autem iam in ſuperioribus dictum eſt, & D.Th.ſupra fatetur, in hoc myſterio eſſe plura mirabiliora, magiſq; naturas rerum ſuperantia, quam in creatione.

D.Thomas. Gabriel. Bonauen. Alenſ. Innocent.

Deniq; ſolet quæri, an hoc opus dicendum ſit proprie miraculum: aliqui enim Theologi negare videntur, vt videre licet in Alber.diſt.11.art.3. & Carth.ibi qu.1.& ratio eſt, quia, quod conſuetum eſt, & quaſi ordinaria lege ſtatutum, non eſt miraculum, vt docuit etiam Caietan.quæſt.105.art.8.quia miraculum dicitur, quaſi admirationem inducens, quod autem ordinaria lege, & conſuetudine fit, non efficit admirationem: & ideo iuſtificatio impij non eſt miraculũ. Alij vero exiſtimant, hanc conuerſionem dicendam eſſe miraculoſam: quibus fauet D.Th.2.2.q.1.ar.8.ad 6. Et ratio eſt, quia hoc opus non ſolum eſt admirabile, ſed etiam eſt compendium quoddam admirabiliũ operum Dei: vnde de ſe natum eſt cauſare maximam admirationem, licet per accidens fortaſſe in fidelib⁹, vel propter conſuetudinem, vel quod non ſatis attente rem conſiderant, hunc effectum non habeat. Sed hęc controuerſia eſt de modo loquendi: res enim de ſe ſatis conſtat.

Dub alter. Albertus. Carth. Caietan. Solutio.

SECTIO IX.

Quomodo loquendum ſit de hac conuerſione, ſiue tranſitu vnius rei in aliam.

HÆc quæſtio mouetur à Theologis propter varios modos loquendi Sanctorum Patrum, eamque optime expediuit D.Thom.in artic. 8. cuius doctrina ad tres breues regulas reducitur. Prima eſt: Propoſitiones ſignificantes ſucceſsionem terminorum, ſeu tranſitum vnius in alium, eſſe veras, & proprias: huiuſmodi ſunt: ex pane fit corp⁹: quia illa particula, ex, latiſsime patet, & non neceſſario dicit habitudinem cauſæ, vel principij, ſed ſucceſsionis, vel termini à quo: vnde dicimus, cœlum fieri ex nihilo, & ex nocte diem. Similes ſunt illæ locutiones: panis conuertitur in corpus, ſeu, tranſit in corpus: & hæ locutiones ſunt valde vſitatæ inter Sanctos Patres, vt conſtat ex adductis ſect.1.huius diſputationis. Et ratio etiam eſt ex dictis manifeſta: quia illis verbis nihil aliud ſignificatur, quam habitudo & ſucceſsio terminorum inter ſe: ſed hæc habitudo & ſucceſsio reuera interuenit inter ſubſtantiam panis, & corpus Chriſti: ergo locutiones illæ, quæ hoc ſignificant, vere ac propriæ ſunt.

Secunda regula eſt, Propoſitiones, quæ denotant ſubiectum ſubſtantiale, ſeu materialem cauſam cõmunem vtrique termino, impropriæ ſunt, & in rigore falſæ. Vnde, ſi alicubi inuentæ fuerint in probatis authoribus, pie explicandæ ſunt. Ratio regulæ clara eſt, quia in hac conuerſione nullum eſt ſubiectum, commune vtriq; termino: ergo propoſitiones, quæ illud ſupponunt, nituntur falſo fundamento: ſunt ergo falſæ. Primum exemplum ſit in hac propoſitione, De pane fit caro Chriſti: nam illa particula (de) in rigore ſignificat conſubſtantialitatem, atq; ita in illa locutione ſignificatur, aliquam materiam, vel ſubſtantiam panis tranſire in corpus Chriſti, vel communicari corpori Chriſti. Ita ſumitur ex cõmuni doctrina Theologorum, in 1.diſt.16.& in 3.d.4.& D.Th.in 1.p.q.41.art.3.& hac 3.p.q.32.art. 2. Nihilominus tamen reperitur illa locutio apud Ambr.de ſacram.cap.4.dicentem: Vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti: & eodem modo loquuntur nõnulli ex ſupra citatis, qui non vtuntur illa particula in tanto rigore, ſed in ſenſu primę regulę: ita vt idem ſit dicere (de pane) quod, ex pane. Secundum exemplum eſt: Panis fit caro, & vinum fit ſanguis: quæ quidem in formali conuerſione verificantur ratione ſubiecti communis: & quidem in conuerſione accidentali ſunt propriiſsimæ: quia manet idem ſuppoſitum ſub vtroq; termino: & ſic dicimus, calidum fieri frigidum: tamen in conuerſione ſubſtantiali, etiam formali, videntur minus proprię: quia non manet idem ſuppoſitum commune. Nihilominus tamen habet aliquod veritatis fundamentum, quia manet eadem materia communis: atq; hoc modo dicitur, Ioann.2. Cum vidiſſet, aquam vinum factam: ergo in conuerſione totali, vbi non eſt commune ſubiectum in rigore non eſt propria, nec vera illa locutio. Poteſt autem altero è duobus modis explicari. Prior eſt, vt nõ tam panis dicatur fieri corpus, quam corpus fieri panis: non quidem ſumendo panem ſpecifice pro tali cibo materiali, ſed pro cibo reficiente hominem, & præſertim pro illo cibo, qui ſub forma panis datur. Quomodo 1.ad Cor.11. Quotieſcunq; manducabitis panem hunc, &c. Et multæ locutiones, quæ ſunt Ioã. 6. poſſunt in hunc modum explicari: & in VII.Synodo, act.6.to.3.circa finem dicitur: vere nos confiteri, diuinum corpus panem fieri. Sic etiam Ambr.libr.5. de ſacram.c.3. Non iſte panis eſt (inquit) qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Sic Cypr.ſerm.de Cœna Domini. Ipſe enim & panis, & caro, & ſanguis, idem cibus, & ſubſtantia, & vita factus eſt Eccleſiæ ſuæ. Secunda explicatio eſt iuxta ſenſum primæ regulæ, vt ſcilicet, verbum illud explicetur tranſitiue, ſcilicet, Panis fit corpus, id eſt, tranſit in corpus. Sicut Damaſc. libr. 4. de fide, cap.14.dicit. Panis ipſe ac vinum in corpus & ſanguinem Dei immutantur: nam verbum faciendi valde commune eſt & ad ſignificandam quamcunq; ſimilem habitudinem inter terminos conuerſionis extendi poteſt: ſic exponendus eſt Auguſt. citatus à Beda, 1.ad Corinth.11.& habetur in cap. Non omnis: de conſecrat.d.2.cum ait, Non omnis panis, ſed accipiens benedictionem Chriſti, fit corpus Chriſti. Sic etiam exponi poteſt Cyril.Catech.4.& alij ſtatim citandi.

Ambroſius. 1.Cor.11. Ioan 6. VII.Synod. Ambroſ. Cyprian. Damaſc. Beda. Cyrill.

Tertia regula ſit fere præcedenti ſimilis: Propoſitiones, in quibus id, quod erat ante conſecrationem, affirmatur de corpore Chriſti, & generatim, quæ ſignificant aliquid commune vtrique termino manere, vt veræ ſint, non debent ſumi pro re aliqua, vel ſubſtantia indiuidua, ſed abſtractiuè pro re contenta ſub accidentibus panis, aut vini. Sic exponenda eſt hæc locutio. Panis & vinum poſt conſecrationem ſunt verum corpus, & ſanguis Chriſti, quæ habetur in cap. Ego Bereng. de conſecrat.d.2.& apud Damaſc.lib.4.de fide, c.14. Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione. Et illa, Panis fit corpus, & vinum ſanguis, conſecratione: & ſimiles reperiuntur apud Innocentium libr. 4. de hoc myſterio, cap.6.& apud alios Patres ſupra citatos. Ratio ergo prioris partis huius regulæ eſt: quia præter accidentia nulla res indiuidua manet communis vtrique termino: ipſa autem accidentia in recto, & proprie de nullo terminorum prædicantur: non enim quantitas dici poteſt eſſe id, quod erat panis: ergo illæ locutiones non poſſunt eſſe veræ, ſi ſubie-

Damaſc.

ctum earum ſupponat pro re aliqua ſingulari communi vtrique termino. Et hinc facile patet altera pars regulæ: quia termini huius conuerſionis inter ſe conueniunt in ratione contenti ſub his ſpeciebus: ergo, vt locutio illa ſit vera, oportet, vt ſubiectum præciſe ſupponat pro contento: & hoc modo ſunt veræ, quamuis non admodum proprie: quia illud ſubiectũ in rigore priorem modum ſupponendi indicat: vſurpatur tamen ad indicandam proprietatem veræ cõuerſionis, ſcilicet, quod in ea maneat aliquid cõmune vtriq; termino, quæ prædicto modo in hac cõuerſione ſaluatur, vt in ſuperioribus explicatum eſt, & tota hæc doctrina in his regulis contenta, facilis eſt, & communis Theologorum in 4. d. 11. vbi etiam videri poteſt D. Thom. q. 1. art. 4. & Bonauent. art. 1. q. 6. Scotus, q. 3. Albert. ar. 6. Alenſ. 4. p. q. 39. memb. 2. & 3. Gabr. lect. 49. Soto, d. 9. q. 2. art. 8.

D. Thomas. Bonauent. Scotus. Albertus. Alenſ. Gabriel. Soto.

SECTIO X.

Vtrum quodlibet poßit conuerti in quodlibet.

HActenus explicuimus myſterium Euchariſtiæ, nunc ad complementum doctrinæ, generaliter dicendum eſt, an poſſit hæc conuerſio alio modo fieri: & in vniuerſum, an poſſit quælibet res in aliam conuerti. Theologi enim abſolute, & ſine diſtinctione affirmant: indicat D. Thomas, hic artic. 4. ad tertium, dicens, Deum propter infinitam virtutem, quam habet ſupra omne ens, poſſe totum ens in aliud totum conuertere hoc ipſo, quod in ratione entis conueniunt. Quæ ratio inter quælibet entia procedit. Sentit ergo D. Thom. diuina virtute poſſe quodlibet conuerti in quodlibet, & ita exponit, & late defendit Caietan. ibi, & Soto, diſt. 9. q. 2. artic. 4. in fine: tenet Scotus, diſt. 11. q. 1. articul. 2. quæſt. 2. in principio. & quodlib. qu. 10. Idem ſentit Richard. diſtinct. 10. articul. 3. quæſt. 1. Paludan. d. 11. quæſt. 3. num. 3. Capreol. articul. 3. ad 1. Durand. cont. 2. concluſ. Maior quæſt. 1. artic. 3. Guil. Rub. q. 1. artic. 3. Gab. q. 2. & lect. 40. in Cano. Quam ſententiam debere eſſe fidelibus indubitatam lib. 3. de Euch. c. 13. dicit Bellar. Sed non exiſtimo poſſe quæſtionem hanc ita generatim ſumptam commode definiri, & explicari.

Caietan. Soto. Scotus Richard. Palud. Capreol. Maior Gabriel. Bellarm.

Vt ergo res tota intelligatur, diſtinguenda ſunt varia genera rerum, & conuerſionum: ſunt enim in rebus ſubſtantiæ, & accidentia: & inter ſubſtantias quædam ſunt compoſitæ ex materia & forma, aliæ ſimplices, & integræ, vt Angeli: & partiales, vt materia, & forma. Accidentia vero conſiderari poſſunt, vel per ſe, vt ſunt quædam entia ſimplicia, & completa, vel vt cum ſubiecto vnum aliquid componunt. Rurſus conuerſio vna eſt formalis, quæ fit per ſucceſſionem diuerſarum formarum in eodem ſubiecto: altera intelligi poteſt materialis, vt ſi vnum compoſitum conuertatur aliud ex parte materiæ, ſeu ſubiecti, manente eadem forma: altera eſſe poteſt totalis ex parte vtriuſq; extremi, quæ intelligi poteſt, vel inter ſimplicia entia integra inter ſe, vel inter ens ſimplex, & compoſitum ſubſtantiale: vel etiam accidentale. Altera deniq; conuerſio eſſe poteſt totalis ex parte tantum alterius extremi, vt ſi tota aliqua ſubſtantia conuertatur in materiam, vel formam alterius: & in his omnibus poteſt eſſe magna varietas, materialis potius, quam formalis.

Dico ergo primo: Conuerſio formalis, vel materialis proprie eſſe non poteſt inter res ſimplices, neq; inter rem ſimplicem & compoſitam. Probatur ex definitione conuerſionis formalis: eſt enim illa, quæ fit inter duas res: ratione formarum, manente eodem ſubiecto, vel materia communi vtrique: ergo hæc conuerſio eſſentialiter poſtulat in vtroque extremo compoſitionem ex materia ſeu ſubiecto, & forma, proportionatam conuerſioni. Confirmatur, quia ſi vterque terminus ſit ſimplex, per modum integræ ſubſtantiæ, aut per modum materiæ non poterit informare ſubiectum, & ita non poterit eſſe terminus huius conuerſionis: ſi autem intelligatur eſſe res ſimplex per modum formæ ſeparatæ à materia, vel naturaliter, vt eſt anima rationalis, vel diuina virtute, vt ſi Deus conſeruaret aliam formam per ſe exiſtentem: & tunc, ſi illa forma iterum vniatur materiæ, excludendo ab illa aliam formam, fit quidem conuerſio, non inter res ſimplices, ſed inter compoſita, ad quæ per ſe primo terminatur actio, vel corruptio: ergo nunquam huiuſmodi corruptio fieri poteſt, ſi alter terminus eſt omnino ſimplex. Et hic diſcurſus eadem proportione procedit in conuerſione, quam materialem vocabimus.

Sed contra, fingamus materiam ſine forma, & Angelum illi præſentem ſeu vnitum illi, vt motorem: hoc poſito Deus poſſet conuertere illum Angelum in animam rationalem vniendo illam materiæ, vel in animam equi: ergo illa eſſet conuerſio formalis, & tamen fit ex re ſimplici in compoſitam. *Obiectio.*

Reſpondetur ſi talem modum conuerſionis admittamus, illam non eſſe proprie conuerſionem formalem, ſed potius eſſe tranſſubſtantiationem Angeli in animam, cum qua coniungitur ſimplex productio alterius compoſiti. Quod quidem recte dicitur, ſi anima illa ſit rationalis, quæ prius natura ſit, quam vniatur, & diſtincta actione: at vero in aliis formis materialibus, quæ nec prius, nec alia actione fiunt, quam vniantur, non videtur hoc habere locum, cum ex parte termini, ad quem terminatur conuerſio, tantum ſit vna actio, quæ non ad formam, ſed ad cõpoſitum per ſe primo terminatur: & ideo videtur tunc illa conuerſio, quaſi miſta ex tranſſubſtantiatione & conuerſione formali. Et fortaſſe verius eſt, illam non fore veram & proprie conuerſionem, vt amplius ex dicendis conſtabit. *Solutio.*

Dico ſecundo: Vt fieri poſſit conuerſio formalis inter res aliquas compoſitas, etiam de potentia Dei abſoluta, duas conditiones concurrere neceſſe eſt. Prima, vt vna forma ita cum alia pugnet aliquo modo, vt ad introductionem vnius altera excludatur. Secunda eſt, vt ſubiectum ſit capax vtriuſq; formæ, ſaltem capacitate obedientiali. Probatur primo exemplis: nam, licet cœlum conſtet materia & forma, ſi tamen illa materia non eſt capax formæ ignis: aut è contrario: ſi forma ignis nullo modo poteſt conferre in illa materia ſuum effectum formalem, non poſſet cœlum conuerti in ignem, & idem eſt de compoſitis accidentalibus: nam album vt ſic, non poteſt conuerti in iuſtum aut ſapiens, quia ſubiectum albedinis proprium non eſt capax ſapientiæ, aut iuſtitiæ. Et eiſdem exemplis declaratur altera conditio. Nam quia albedo nullum ordinem habet cum ſapientia aut iuſtitia, nõ põt compoſitum ex vna talium formarum in compoſitum ex alia conuerti. Et ſimiliter, ſi fingamus, nullam eſſe formam, aut modum poſitiuum, ex quo ſequatur deſitio luminis, non poterit lucidum vt ſic, per conuerſionem in aliud deſtrui, ſed tantum per ſimplicem corruptionem: ratio vero vtriuſque partis eſt, quia huiuſmodi conuerſio per ſe fit inter compoſita, quorum vnum definit, & aliud per conuerſionem fit: ergo, vt locum habeat talis conuerſio, neceſſe eſt, vt poſſit fieri compoſitio ex ſubiecto ſeu materia, & forma, ad quam introducendam alia expellitur: ergo ad hanc conuerſionem neceſſario ſupponendum eſt ſubiectum, quod vnam formam amittat, & ſit capax alterius: concurrentibus autem his duabus conditionibus, fieri poteſt hæc conuerſio inter quaſcunque res, cum neque in ſubiecto, neque in terminis ſit repugnantia.

Dico tertio: Vt conuerſio materialis ſeu ex parte

ſubiecti fieri poſsit, duæ etiam conditiones neceſſariæ ſunt. Prima eſt, vt fiat inter compoſita ex ſubiecto & forma realiter diſtincta. Altera eſt, vt forma, ſub qua fit conuerſio, apta ſit afficere ſubiectum vtrumque & conſequenter, vt vtrumq; ſubiectum ſit capax talis formæ. Ratio vero primæ conditionis eſt, quia, ſi forma non ſit res diſtincta, ſed tantum modus, non poterit conſeruato tali modo, ſeu forma, deſtrui ſubiectum, quia eſſentialis ratio illius entitatis eſt ipſa ratio ſubiecti, & ideo non poteſt conſeruari illa entitas, deſtructa ratione ſubiecti: non conſeruata autem illa entitate, non poteſt conſeruari modus eius: quia per ſe non habet propriam entitatem, in qua conſeruetur: & hac ratione non poteſt iſtud ſubiectum conuerti in aliud ſub eadem numero ſubſtantia, vna natura alteri ſuccedente: quia deſtructa natura non poteſt conſeruari ſubſiſtentia, quæ tantum eſt modus eius: & eadem ratione non poteſt hic globus conuerti in alium, ſuccedentibus ſibi quantitatibus ſub eadem numero figura. Ratio vero alterius conditionis eſt eadem, quæ præcedentis concluſionis, quia etiam terminus iſtius conuerſionis eſt compoſitum ex forma manente, & ſubiecto illi ſuccedente: ergo neceſſe eſt, vt forma poſsit vniri vtrique ſubiecto, & conſequenter, vt vtrumque ſubiectum ſit capax formæ: quia ſi ſilius vnione inter ipſa non fiet compoſitum: ſi autem forma non ſit apta ad informandum ſubiectum, vel hoc non ſit capax eius, non poterit inter ea formalis vnio intercedere: ſuppono enim ex tractatis diſput. 47. non poſſe interuenire aliud genus vnionis: & ex dictis hac diſput. ſect. 4. ſumo, ſolam vnionem effectiuam nihil referre ad terminum huius conuerſionis: tum quia non facit veram conuerſionem, tum etiam, quia conſiſtit in actione, quæ non poteſt eſſe terminus actionis: requiritur ergo illa duplex conditio ad hoc genus conuerſionis, illis vero concurrentibus, poterit fieri à Deo hæc conuerſio inter quaſcunque res: quia nulla eſt repugnantia ex parte alicuius termini, nec aliunde, vt patebit facile applicando conditiones omnes conuerſionis ſupra expoſitas.

Dubium. Sed quæres, an hæc conuerſio ſit tranſſubſtantiatio. *Reſponſio.* Reſpondeo primo, ſi ſit conuerſio ex parte ſolius materiæ, quia, v.g. ſub eadem forma vna materia alteri ſuccedit, & ita ex vno compoſito fit aliud: illa non erit tranſſubſtantiatio: quia non erit cōuerſio totius ſubſtantiæ; ſi vero ſit commutatio totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam ſub eiſdem accidētibus, diſtinctione opus eſt: quia variis modis poteſt hoc accidere: Primo, per ſolam adductionem totius ſubſtantiæ, & quaſi localem expulſionem alterius. Secundo, per vnius adductionem, & deſitionem alterius ſubſtantialem: Tertio è contrario per productionē vnius, & ſolam localē expulſionem alterius: & hos tres modos exiſtimo nō ſufficere ad tranſſubſtātiationem, vt ſupra dixi: Quarto intelligi poteſt, hoc fieri per tranſſubſtātialem, totamq; deſitionem vnius ſubſtantiæ & effectionem alterius, & hæc erit vera tranſſubſtātiatio, ſiue cum illa actione coniūgatur actio vniens ipſam ſubſtantiam cum accidentibus, ſiue non: vtroque enim modo fieri poteſt, & neuter tranſſubſtantiationi repugnat.

Solum eſt aduertendum, huiuſmodi conuerſionē totius ſubſtantiæ non eſſe proprie conuerſionē materialem, de qua nunc loquimur, quia conuerſio materialis proprie dicta, eſt, quæ per ſe primo fit in compoſitum ex parte tantum materiæ, quatenus eſt pars illius compoſiti: in ſupradicta vero conuerſione totali per ſe primo fit tota ſubſtantia: vnio vero, vel cōpoſitio illius cum accidentibus, eſt accidentalis, & extrinſeca, ſiue conſequatur, ſiue non.

4. Concluſio. Dico ergo quarto, Quælibet res exiſtens ſub accidentibus realiter à ſe diſtinctis, ſi ab illis in ſuo eſſe pendeat, poteſt conuerti in aliam, quæ loco illius ſub eiſdem accidentibus conſtituatur ac fiat. Hæc concluſio inprimis probatur exemplo præſentis myſterii, quia nulla maior repugnantia in qualibet alia re oſtendi poteſt, ſiue ſubſtantias materiales inter ſe comparemus, ſiue ſpirituales inter ſe, ſiue materialem & ſpiritualem, ſiue ſpiritualem & materialem, quod omnium difficilimum eſt. Explico breuiter ſingula: primum enim membrum de ſubſtantiis materialibus facile eſt; quia eſt prorſus eadem ratio in omnibus aliis, quæ in pane & vino, & corpore ac ſanguine Chriſti. Vnde obiter colligo eadem proportione poſſe vnam quantitatem conuerti in aliā diuina virtute, v.g. ſub eadem albedine, vt ex eiſdem principiis conſtat.

Secundum membrum eſt difficilius, quia ſubſtantiæ ſpirituales vix habent accidentia, quæ ab illis poſſint ſeparari: nihilominus tamen, ponendo, intellectū & voluntatem diſtingui re ipſa à ſubſtantia angeli, probabile ſit, poſſe ab illa ſeparari, & conſequenter poſſe aliam ſubſtantiam ſpiritualem ſub illis accidētibus conſtitui, vel per modum ſubiecti, vel per intimam præſentiam cum vnione aliqua effectiua, ſimili ſacramentali.

Tertium membrum facilius eſt, ſuppoſito myſterio Euchariſtiæ: quia, ſicut loco ſubſtantiæ panis fit ſub accidentibus, ſubſtantia corporis Chriſti per veram actionem conuerſiuam: ita fieri poteſt quælibet ſubſtantia angelica, quæ realem præſentiam, & ſimilem vnionem habeat cum illis accidentibus: nulla eſt enim maior repugnantia: nam, licet corpus Chriſti materiale ſit, tamen hic ſit, & conſtituitur ad modum rei ſpiritualis.

Quartum membrum propterea difficilimum eſt, quia non ſolum pendet ex ſeparatione accidentium ſpiritualium à ſubſtantia ſpirituali, ſed etiam ex eo, quod non apparet, quomodo ſub accidentibus ſpiritualibus ſubſtantia materialis conſtitui poſsit. Nihilominus tamen multi exiſtimant, hanc conuerſionem ſpiritus in corpus non implicare apertam contradictionem, quia ſub accidentibus angelicis poteſt etiam cōſtitui ſubſtantia materialis, vel per modum ſubiecti, vt quidam volunt, vel ſaltem per intimam præſentiam, & aliquem modum vnionis effectiuæ, quamquam hæc non ſit eſſentialis conuerſioni, ſed eam conſequatur. Ex quibus facile patet, idem iudicium eſſe (ſicut in primo membro dixi) de accidentibus, quæ ſub aliis à ſe realiter diſtinctis exiſtunt. Nam ſua illis commutari ſeu conuerti poſſunt. Quæ omnia eodem modo intelligi & applicari poſſunt ad conuerſionem, vel accidentium inter ſe, vel accidentis in ſubſtantiam, vel ſubſtantiæ in accidentia, dummodo tranſitus fieri poſsit ſub aliqua re vtrique termino communi: eſt enim eadem ratio vt facile conſideranti patebit.

Dico quinto, ſi aliqua res omnino deſtruatur, ita vt nihil illius maneat, id eſt, nec ſubſtantia, nec accidens aliquod, non poteſt proprie in aliam conuerti. Declaratur, ne forte diſputemus de modo loquendi: poteſt n. Deus aliquam ſubſtantiam cum omnibus accidentibus eius deſtruere, & loco illius aliam conſtituere: de quo nullus poteſt dubitare: quod vero hoc non ſufficiat ad propriam rationem conuerſionis, ſed ſolum ſit ibi annihilatio vnius ſubſtantiæ, & creatio alterius, ſintque ſubſtantiæ ſibi ſuccedentes ex volūtate diuina, patet ex ſupradictis, quia nulla alia connexio vel ordo inuenitur inter duas illas mutationes, vel quaſi mutationes, neque deſitio illa ſequitur ex vi alterius actionis, ac deniq; non ſibi ſuccedunt illæ duæ res in aliquo tertio, in quo aliquo modo ſibi repugnent.

Dices, ſi in eodem corpore continente Deus omnino mutaret corpus contentum in aliud, illud poſſet ſufficere ad rationem conuerſionis, etiam ſi nulla alia res maneret communis vtrique termino, vt verbi gratia, ſi Deus in loco vnius cœli, verbi gra- *Obiectio.*

tia, octauæ ſphæræ produceret aliud corpus cœleſte, ex natura rei neceſſaria eſſet expulſio corporis cœleſtis, quod nunc ibi eſt, & conſequenter ſequeretur deſitio ſubſtantialis illius: quia non poſſet per ſolam motionem localem diſcedere, quia non poſſet penetrare alios cœlos, neque illos diuidere, vt tranſiret: ergo hoc ſatis eſſet ad conuerſionem, quandoquidem ex vi productionis vnius, ſequitur deſitio alterius. *Solutio.* Reſpondetur, introductionem vnius corporis in aliquem locum per ſe & ratione formali nõ ſufficere ad conuerſionem, ſed ad tranſlocationem: quia ex vi illius ſolum ſequitur localis mutatio in alio corpore. Quod ſi fortaſſe ob alia corpora interiacentia, & impedientia, non poſsit corpus extra locum ſuum moueri, non poterit ſubſtantialiter deſtrui ab alio corpore introducto, præſertim, ſi illud, quod antea erat, ſit incorruptibile, ita vt neque diuidi, neq; comminui poſsit, ſed potius impedire, ne aliud illud introducatur. Vnde, ſi Deus velit aliud corpus ibi creare abſq; penetratione, oportebit, vt prius ſaltem natura, ſuſpendat influxum, quo conſeruabat aliud corpus, vt deſinat eſſe, vt cedat alteri corpori ibi creando. *Replica.* Sed contra, quia eſto, hæc omnia vera ſint, vt reuera eſſe videntur, illud ſatis erit ad rationẽ conuerſionis, quia non eſt de ratione conuerſionis, vt ex vi productionis vnius termini deſinat alius, vt agens, prout potuerit, deſtruat vnũ, & faciat alium, præſertim ſi ad talem actionem, prout hic & nunc fit, neceſſaria ſit talis deſitio.

Soluitur. Reſpondetur, explicando hoc modo has mutationes, & earum conuerſionem, ſaluari aliqualiter rationem conuerſionis, tamen eo modo, quo ibi eſt conuerſio, manere ſub vtroq; termino aliquid commune vtrique, quod licet non ſit proprie accidens illis inhærens, eſt tamen per modum accidentis, quatenus circumdat, & continet vtrumque: nam ex hac circumſcriptione oritur repugnantia, & conſequenter connexio inter inceptionem vnius, & deſitionem alterius. *Altera replica.* Sed vrgebis: fingamus, illam conuerſionem non fieri circa aliquod corpus continens, vel circumdans, ſed ſolum in eodem ſpatio, vt ſi Deus totum hunc mundum ſubito tranſmutaret, in alium conſtantem alia materia, & aliis corporibus, ac ſubſtantiis. *Reſponſio.* Reſpondetur, illam non fore propriam conuerſionem, ſed annihilationem vnius, & creationem alterius, quia ſolo Dei arbitrio ſimul coniungerentur: & ſi viderentur habere aliquod veſtigium conuerſionis, ſolum eſt, quatenus aliquo modo concipiuntur illi termini cum habitudine ad idem ſpatiũ.

Et hinc obiter colligo non poſſe vnam rem in alteram conuerti, quin res, in quam fit conuerſio, ſuccedat in præſentiam rei conuerſæ, ita vt ibi fiat præſens, vbi alia erat, quamquam Scotus 10. qu. 1. & Durand. diſtin. 11. contrarium ſentiant, *Scotus. Durand.* dicentes, quando conuerſio fit in rem præexiſtentem, potius trahi rem conuerſam ad locum & conditionem eius, in quam conuertitur. Exemplum ponit Durand. in alimento, quod, vt conuertatur in ſubſtantiam aliti, trahitur, vbi alitum eſt. Sed non ſatis perpenderunt, & cõſiderarunt: nam Patres omnes, vt magis explicarent præſentiam Chriſti, vſi ſunt nomine conuerſionis: ſupponentes, ſi panis conuertitur in ſubſtantiam Chriſti, neceſſarium fore, vt Chriſtus fiat præſens, vbi erat panis: Quod recte etiam docuerunt Scholaſtici diſtinct. 11. Richardus art. 1. qu. 12. ad 2. Capreolus ad 5. Scot. contra 5. concl. Gabr. qu. 1. art. 2. Maior. quæſt. 1. Palacius diſput. 1. concl. 2. Ferrar. 4. cont. gent. cap. 63. & eodem ſenſu dixit D. Thom. & docent omnes diſcipuli eius, conuerſionem eſſe rationem huius præſentiæ: *Rich. Capreol Gabriel. Maior. Palacius. Ferrar. S. Thom.* quia eſt quaſi via, ex qua neceſſario ſequitur talis præſentia, vt in ſuperioribus explicatum eſt. Præterea quod Scotus dicit, poſſe fieri conuerſionẽ panis exiſtentis in terra, in Corpus Chriſti exiſtens in cœlo, prout ibi eſt, nulla mutatione in eo facta, nec mente concipi poteſt, cum nihil omnino reſultet in illo termino, nec ſit aliqua ſucceſsio, aut vera habitudo realis inter illas res.

Deinde exemplum, quo vtitur Durandus, non eſt ad rem, vel potius confirmat, quod intẽdimus: quia viuens conuertit alimentum in ſe, non vt præexiſtens eſt, ſed prout nouam partem acquirit, ſecundũ quam reuera acquiri partialem præſentiam ibi, vbi erat materia alimenti, in inſtante, in quo fit illa partialis conuerſio. Ratio denique eſt, quia conuerſio proprie, vt ſupra dictum eſt, non fit in rem, vt præexiſtit, ſed vt terminat conuerſionem, & conſequenter vt recipiat aliquo modo eſſe per illam, & quoniã conuerſio debet fieri circa aliquod commune vtrique termino, in quo ſibi repugnant, ideo neceſſe eſt, vt reſpectu illius ſibi ſuccedant in reali præſentia. *Obiect.* Dices, fieri poſſe, vt in inſtante conuerſionis res illa, circa quam fit conuerſio, in alium locum transferatur v. g. ſi ſpecies panis, quæ dum proferuntur verba, ſunt, in inſtante, quo perficitur conſecratio diuina virtute ponantur alibi, tunc nihilominus erit vera conuerſio, & tamen corpus Chriſti non ſuccedet ibi, vbi fuit panis. Reſpondetur primo, illud fieri nõ poſſe naturaliter: deinde in eo caſu, quaſi materialiter variari præſentiam: *Solutio.* nam formaliter Chriſtus ſuccedit ſub eiſdem ſpeciebus, ſub quibus erat panis, & ita ibi fit præſens, vbi adeſſet ſubſtantia panis, ſi tũc maneret, & hoc per ſe pertinet ad rationem conuerſionis, & ita eſt intelligendum, quod diximus.

Ex his dico ſexto, quamlibet creaturam poſſe in aliam conuerti, non quidem omni genere conuerſionis, ſed vno aut altero, vnicuique rei accommodato pro earum diuerſitate. Hæc aſſertio conſtat ex dictis. Solum poteſt obiici Aug. l. 6. ſuper Gen. ad literam c. 9. & 12. & l. de immortalitate anim. c. 15. & Boet. l. de duabus naturis, qui negant corpus poſſe conuerti in animam, vel in ſpiritũ. *S. Auguſt. Boetius.* Sed hi Patres loquũtur de conuerſione naturali cuicunque rei, vel certe diſputant de eo genere conuerſionis, in quo ex vna ſubſtantia fit altera: non ſolum vt ex termino à quo, ſed vt ex ſubiecto vel parte, quæ maneat in termino conuerſionis.

Vltimo addo omnia hæc, quæ de rerum conuerſionibus diximus intelligenda eſſe inter res creatas: nam inter Deum & creaturam nulla poteſt eſſe conuerſio: quia, nec Deus poteſt conuerti in creaturam, vt eſt per ſe euidens, quia non poteſt mutari, nec deſinere eſſe, vt recte docuit S. Thom. ſupra, qu. 2. artic. 1. & 4. contra Gent. c. 31. & VValdenſis. tomo. 2. de ſacramẽ. c. 20. nec creatura poteſt conuerti in Deum, vt communior Theologorum ſententia docet in 4. d. 11. Paludan. q. 3. nu. 16. Cap. ad 4. Scoti cont. 3. concl. Scotus, qu. 2. & quodlib. 8. art. 1. & 2. Gab. q. 2. art. 1. & lect. 40. in Canon. Henric. quodl. 11. qu. 4. Sotus d. 8. q. 2. ar. 4. Ledeſ. q. 16. art. 4. dub. 5. *S. Thom. VValdenſ. Palud. Capr. Scotus. Gabriel Henricus. Soto Ledeſma.* Ratio vero eſt clara ex ſupra dictis, quia in termino ad quem conuerſionis, neceſſario ſit aliquis modus mutationis, inceptionis, aut nouæ dependentiæ: quia ſola denominatio extrinſeca non ſufficit: illa vero omnia Deo repugnant, vt recte etiam docuit D. Tho. ſup. quæ. 2. art. 1. Vbi hoc explicuimus. Confirmatur primo, quia Deus non poteſt ſuccedere ſubſtantiæ deſinenti eſſe ratione nouæ præſentiæ: quia ante omnem creaturæ mutationem eſt vbique præſens: nec ratione noui modi exiſtendi ipſius Dei: quia repugnat immutabilitati eius, nec ratione nouæ vnionis alterius ad ipſum, quia illa vnio non poteſt eſſe niſi hypoſtatica, & tunc non fieret conuerſio ſecundum ſe, ſed in aſſumpta natura: hic autem loquimur de conuerſione in Deum, ſecundum propriam entitatem increatam, vt ſi Deus aſſumeret naturam, quæ pri9 exiſtebat in propria perſona poſſet, quodammodo dici perſona creata conuerti in diuinam: proprie tamen formalis terminus illius conuerſionis eſſet vnio illius naturæ ad perſonam diuinã: nam ex ſubſiſtente in ſe fieret vnita, & illa eſſet quaſi conuerſio formalis: quia

quia in eadem humanitate ſuccederet modus vnionis modo ſubſtantiæ: & ita conuerſio proprie non eſſet in perſonam diuinam ſecundum ſe: poſſet tamen Deus ſuccedere quodammodo ſubſtantiæ creatæ in officio ſuſtentandi accidentia per efficientiam, vt ſi, deſtructa ſubſtantia panis, conſeruaret Deus ſe ſolo accidentia eius: ſed hoc non ſatis eſt, vt dicatur panis conuerti in Deum: quia nullo modo ſe habet, vt terminus actionis ſeu conuerſionis, ſed ſolum vt principium efficiens illam mutationem: alias etiam nunc panis tráſſubſtantiaretur in diuinitatem: quia illa eſt principalis cauſa effectiue ſuſtentans accidentia, ſine ſubiecto. Contra hanc vero partem opinatus eſt Caiet. ſupra q. 2. art. 1. & Maior. d. 11. q. 1. quia ſicut poteſt Deus aſſumere corpus, teſte Auguſt. 3. de Trinit. c. 12. vel fieri homo ſine ſui mutatione, ita exiſtimant, poſſe eſſe terminum conuerſionis ſine ſui mutatione: Sed non eſt ſimile: quia Deus dicitur aſſumere corpus vel per ſolam efficientiam, vel quia terminat vnionem corporis ad ipſum, quod facere poteſt, ſine ſui mutatione, per mutationem alterius: at vero non poteſt eſſe terminus actionis realis, quia includit intrinſecam dependentiam talis termini ab agente per actionem illam, quæ dependentia repugnat Deo.

Nonnulli contrarium tenuerunt.

Caiet. Maior.

QVÆSTIO LXXVI.

De modo, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de modo, quo corpus Chriſti exiſtit in hoc ſacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, vtrum totus Chriſtus ſit ſub hoc ſacramento.

Secundo, vtrum totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie ſacramenti.

Tertio, vtrum totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.

Quarto, An dimenſiones totæ corporis Chriſti ſint in Euchariſtia.

Quinto, An corpus Chriſti ſit localiter in Euchariſtia.

Sexto, vtrum corpus Chriſti moueatur ad motum hoſtiæ, vel calicis poſt conſecrationem.

Septimo, vtrum corpus Chriſti prout eſt in hoc ſacramento, poßit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato.

Octauo, vtrum verum corpus Chriſti remaneat in hoc ſacramento, quando miraculoſe apparet ſub ſpecie pueri, vel carnis.

ARTICVLVS I.

Vtrum totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento, Chriſtus enim incipit eſſe in hoc ſacramento per conuerſionem panis & vini, ſicut dictum eſt. Sed manifeſtum eſt, quod panis & vinum, non poſſunt conuerti, neq; in diuinitatem Chriſti, neq; in eius animam. Cum ergo Chriſtus exiſtat ex tribus ſubſtantiis, ſcil. diuinitate, anima, & corpore (vt ſupra habitum eſt) * videtur quod totus Chriſtus non ſit ſub hoc ſacramento.*

Inf. q 97 a. 1 ad 3. & 4 d. 10. art. 2. & quo 7. ar. 1 & Io 6 lec 6 fin. quæſt. 7. art 6.

Quæſt 2.

2. Præterea, Chriſtus eſt in hoc ſacramento, ſecundum quod competit refectioni fidelium, quæ in cibo & potu conſiſtit. ſicut ſupra dictum eſt. Sed Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vero eſt potus. Ergo ſolum caro & ſanguis Chriſti continentur in hoc ſacramento. Sunt autem multæ aliæ partes corporis Chriſti, puta, nerui, oſſa & alii huiuſmodi. Non ergo totus Chriſtus continetur ſub hoc ſacramento.*

Quæſt. 74. art. 1.

3 Præterea, Corpus maioris quantitatis, non poteſt totum contineri ſub minoris quantitatis menſura. Sed menſura panis & vini conſecrata eſt multo minor, quam propria menſura corporis Chriſti. Non poteſt ergo eſſe quod totus Chriſtus ſub hoc ſacramento contineatur.

Sed contra eſt, quod Ambroſ. dicit in lib. de offic. in illo ſacramento Chriſtus eſt Refertur &c.

Reſpondeo dicendum, quod omnino neceſſe eſt confiteri ſecundum fidem Catholicam, quod totus Chriſtus ſit in hoc ſacramento. Sciendum tamen, quod aliquid Chriſti eſt in hoc ſacramento dupliciter. Vno modo, quaſi ex vi ſacramenti, alio modo ex naturali concomitantia. Ex vi quidem ſacramenti eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti id in quod directe conuertitur ſubſtantia panis & vini præexiſtens, prout ſignificatur per verba formæ, quæ ſunt effectiua in hoc ſacramento, ſicut & in cæteris mutationibus, puta cum dicitur, hoc eſt corpus meum, vel hic eſt ſanguis meus Ex naturali autem concomitantia eſt in hoc ſacramento illud, quod realiter eſt coniunctum ei, in quod prædicta conuerſio terminatur. Si enim aliqua duo ſunt realiter coniuncta, vbicunq; eſt vnum realiter, oportet & aliud eſſe. Sola enim operatione animæ diſcernuntur, quæ realiter ſunt coniuncta.

Refertur de conſec. d. 2. c. Ante benedictioné &c. in ſacraméto. Et habetur de his qui myſteriis initiantur c. 5.

*Ad primum ergo dicendum, quod quia conuerſio panis & vini non terminatur ad diuinitatem, vel animam Chriſti, conſequens eſt, quod diuinitas, vel anima Chriſti non ſit in ſacramento ex vi ſacramenti, ſed ex tali concomitantia. Quia enim diuinitas corpus aſſumptum nunquam depoſuit vbicunque eſt corpus Chriſti, neceſſe eſt, & eius diuinitatem eſſe, & ideo in hoc ſacramento neceſſe eſt eſſe diuinitatem Chriſti concomitantem eius corpus. Vnde in ſymbolo Epheſino * legitur. Participes efficimur corporis & ſanguinis Chriſti, non vt cómunem carnem percipientes, nec viri ſanctificati & Verbo coniuncti ſecundum dignitatis vnitatem, ſed vere viuificatricem & ipſius verbi propium factam. Anima vero realiter ſeparata fuit à corpore, vt ſupra dictum eſt. * Et ideo, ſi in illo triduo mortis fuiſſet hoc ſacramentum celebratum non fuiſſet ibi anima Chriſti, nec ex vi ſacramenti, nec ex reali concomitantia. Sed quia Chriſtus reſurgens, ex mortuis, iam non moritur (vt dicitur ad Rom 6.) anima eius ſemper eſt realiter corpori eius vnita. Et ideo in hoc ſacramento corpus quidem Chriſti eſt ex vi ſacramenti: anima autem Chriſti ex reali concomitantia.*

Habetur in concil. Epheſ. in Epiſt. ad Neſtori à med o illius. Et refertur de conſ d 2 c. Neceſſario. Quæſt. 50. ar. 13. 3 & 4.

Ad ſecundum dicendum, quod ex vi ſacramenti ſub hoc ſacramento continetur, quantum ad ſpecies panis, non ſolum caro ſed totú corpus. ſcil. Chriſti oſſa, nerui, & alia huiuſmodi. Et hoc apparet ex forma huius ſacramenti, in qua non dicitur, hæc eſt caro mea, ſed, hoc eſt corpus meum. Et ideo cum Dominus dixit Ioan. 6. Caro mea vere eſt cibus: caro ponitur ibi pro toto corpore, quia ſecundum conſuetudinem humanam videtur eſſe magis manducationi accommodata, prout, ſcilic. homines carnibus animalium veſcuntur communiter, non autem oßibus, vel aliys huiuſmodi.

*Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum * eſt) facta conuerſione panis in corpus Chriſti, vel vini in ſanguinem accidentia vtriuſq; manent. Ex quo patet, quod dimenſiones panis vel vini non cóuertuntur in dimenſiones corporis Chriſti, ſed ſubſtantia in ſubſtantiam. Et ſic ſubſtantia corporis Chriſti, vel ſanguinis, eſt ſub ſacramento ex vi ſacramenti. Vnde patet, quod corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autem totalitas ſubſtantiæ continetur indifferenter in parua vel magna quantitate ſicut tota natura aeris in magno, vel paruo aere: & tota natura hominis, in magno vel paruo homine. Vnde & tota ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti continetur in hoc ſacramento poſt conſecrationem, ſicut ante conſecrationem continebatur ibi tota ſubſtantia panis & vini.*

Quæſt. 75. art 5

COMMENTARIVS.

SEnſus tituli huius articuli [vt à ſequente dinſtinguatur] eſt, an ſub toto ſacramento, ſiue ſub ſingulis ſpeciebus, ſiue ſub vtraque ſimul ſumpta contineatur totus Chriſtus, id eſt, perſona eius, & inte-

Senſus articuli.

gra humanitas, quæ corpus, animam, & quidquid eſt de veritate humanæ naturæ complectitur. Hoc ergo ſenſu affirmat D. Thom. totum Chriſtum eſſe in hoc ſacramento: Quòd hac ratione oſtendit, nam in hoc ſacramento eſt corpus, & ſanguis CHRISTI, nam hoc ſaltem neceſſarium eſt, ad verborum formæ veritatem: ergo etiam in hoc ſacramento ſunt cætera omnia, quæ corpori, & ſanguini Chriſti in re ipſa coniuncta ſunt, vt ſunt anima & diuinitas, & alia ex quibus totus Deus homo conſtat: vnde obiter colligit D. Thom. quamquam in hoc ſacramento ſit totus Chriſtus, non tamen eodem modo fieri, ſeu poni in ipſo: ſed quædam ex vi verborum, alia per concomitantiam: quæ omnia in ſequente diſputatione copioſius ſunt explicanda.

Vis rationis D. Thom. exponitur. Nunc vero propoſitio illa, in qua illatio, & totus fere diſcurſus D. Thomæ nititur, declaranda eſt, ſcilicet, ſi aliqua duo ſunt realiter coniuncta, vbicumque eſt vnum realiter, oportet & aliud eſſe. Videtur enim hoc principium repugnare his, quæ à nobis fuſe tractata ſunt, diſput. 48. Et adhuc difficilior eſt alia propoſitio, qua præcedentem probat D. Thom. ſcilicet, quia ſola operatione animæ diſtinguuntur, quæ realiter coniuncta ſunt. Contra hanc ergo rationem obijcit Durand. in 4. diſt. 10. quæſt. 2. Quia, licet illud principium verum ſit in his rebus, quæ localiter ſunt alicubi: non tamen in his, quæ tantum ſunt per habitudinem ordinis, ſicut eſt angelus in corpore: nam inde fit, vt poſſit habere præſentiam ad vnum & aliud corpus, quamuis ipſa corpora inter ſe ſimilem præſentiæ habitudinem non habeant.

Durandus. Sed hæc obiectio Durandi nullius eſt momenti, procedit enim ex falſo errore: exiſtimat enim, præſentiam hanc ſacramentalem corporis Chriſti ſolum eſſe per habitudinem, neſcio quam, extrinſecam, & operatiuam, & non eſſe tam veram, propriam & realem, ac eſt præſentia ſenſibilis ſeu quãtitatiua, quod vt ſupra dixi, eſt contra fidei veritatem, quam D. Thomas ſupponit: & ideo colligit concomitantiam præſentiæ ex coniunctione ſeu vnione rerum inter ſe. Nam, ſi huiuſmodi res inter ſe vnitæ habent concomitantiam in loco ſenſibili, & quantitatiuo, non id prouenit eo modo præſentiæ, ſed ſimpliciter ex veritate præſentię realis, quæ includit intimam propinquitatem, & indiſtantiam rerum inter ſe vnitarum.

Difficultas contra illã. Maior difficultas eſt, quam nuper inſinuabamus, quia, vt propoſitio à D. Thoma aſſumpta aliquam vim habeat, videtur intelligenda etiam de potentia Dei abſoluta, per quam hoc myſterium factũ eſt, & ita ad hoc tendere videtur probatio eius: at vero ſupra oſtendimus, illud principium non eſſe verum in ordine ad potentiam Dei abſolutam. Deinde falſum eſt, quæ realiter ſunt coniuncta, ſola operatione animæ diſcerni; aliud n. eſt eſſe idem, aliud eſſe realiter vnita, materia enim & forma, quamuis realiter vnita ſint, non ſunt idem, ſed re ipſa diſtinguuntur, & non ſola animæ operatione, ex quo in ſuperioribus concludebamus, conſeruata vnione earum in vno loco, poſſe vnam earum in altero loco poni, ſine alia. Tandem inductione etiam hoc oſtendi poteſt, nam anima & caput realiter ſunt vnita, & tamen in re ipſa ita diſcernuntur, vt alicubi ſit anima vbi non eſt caput, ſimiliter humanitas Chriſti realiter eſt vnita Verbo, & tamen non vbicunque eſt Verbum, ibi eſt humanitas, nam Verbum eſt vbique, non humanitas: & in triduo anima & corpus erant realiter vnita Verbo, & tamen Verbum erat in inferno, & non corpus: & ſimiliter Verbum erat in ſepulchro & non anima.

Solutio Caietani. Reſpondet Caietan. propoſitionem D. Thom. intelligendam eſſe, non de quacunque habitudine coniunctorum, ſed de habitudine continentis, & contenti: ſi enim ex duobus realiter coniunctis vnum alicubi continetur, neceſſe eſt contineri & reliquum.

Improbatur. Sed hæc diſtinctio & reſponſio Caietani data eſt ab ipſo ad obiectionem Durandi, vnde per habitudinem continentis nihil aliud ſignificare videtur, quam habitudinem ſeu modum veræ & propriæ præſentiæ realis. Vel, ſi aliud ſignificat, nec ipſe explicuit, quid illud ſit, nec à nobis intelligitur, quid addat continentia ſupra realẽ præſentiam, niſi denominationem extrinſecam aut efficientiam aliquam, quæ non poteſt maiorem concomitantiam requirere inter res vnitas, quam præſentia: neque D. Thomas illud poſuit in propoſitione ſua, ſed voluntarie additum eſt. Nec denique deſeruit propoſitio: quia Chriſtus non aliter continetur ſub ſpeciebus, quam ratione præſentiæ realis, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: quod ſi per illam continentiam, nihil aliud, quam realis præſentia ſignificetur, non ſoluuntur argumenta facta, quæ de quacunque reali præſentia procedunt, vt patet ex eiſdem exemplis: quia anima continetur in pede & in manu, & tamen ibi non continetur caput. Quod ſi dicas, continentiam non dicere quamcunque præſentiam, ſed adæquatam, ſicque non contineri animam in pede, quia non eſt in illo adæquate: cõtra hoc eſt, quia hoc modo eneruatur totus diſcurſus & petitur principium: nam pari ratione dicam corpus Chriſti non contineri ſub ſpeciebus, quia non eſt adæquate ſub illis, cum ſit etiam in cœlo: & ideo non oporteret, vt ibi ſit anima, licet ibi ſit corpus.

Solutio vera Aliter ergo reſponderi poteſt, in primis D. Thom. loqui non ſimpliciter de potentia abſoluta, ſed de ordinaria: quia, licet hoc ſacramentum per omnipotentiam Dei factum ſit, ſupponit tamen, Deum in eo non facere plura miracula, quam neceſſaria ſint ad perfectionem ſacramenti. Rurſus propter exempla adducta addendum neceſſario eſt, priorem propoſitionem intelligi de his, quæ adæquata vnione realiter vniuntur: neque in hoc petitur principium, ſicut paulo ante obijciebam: quia hic non eſt ſermo de adæquata præſentia, ſicut in priori reſponſione, ſed de adæquata vnione, quæ à præſentia diſtincta eſt, & adæquata vnione dicimus inferri neceſſariam concomitantiam in mutua præſentia rerum vnitarum, quando vero vnio non eſt adæquata concomitantia non eſt mutua, ſed ſolum ex parte inferioris extremi, vt in dictis exemplis, vbicumque eſt humanitas, ibi eſt Verbum, quamuis non è contrario, & vbi eſt caput, ibi eſt anima, licet non è conuerſo. Vnio autem adæquata dicetur, quando vnum reſpicit aliud, vt adæquatum terminum ſuæ habitudinis, & è conuerſo, vel quia aliquo modo habent inter ſe mutuam dependentiam, & hoc modo corpus organicum adæquate vnitur animæ, non vero anima capiti, vel alicui parti eius, nec humanitas Verbo, quia, licet pendeat ab ipſo, non tamen è contrario. Atque hæc reſponſio eſt ſatis probabilis, tamen vlterius addi poteſt (& colligitur etiam ex dictis) propoſitionem Diui Thomæ intelligendam eſſe de his, quæ realiter coniuncta ſunt, & coniuncta permanent, nec priuantur vnione vel coniunctione, vt alicubi conſtituantur: ſic enim impoſſibile eſt, quæ realiter coniuncta ſunt, loco ſeparari, niſi priuentur vnione, ſaltem alicubi: ſupponit autem Diuus Thom. ex fide, corpus Chriſti ita nunc eſſe coniunctum animæ, vt nunquam & nullibi priuari poſſit hac vnione, quia ſemper & vbique eſt viuum & immortale: & ſimiliter ſupponit, illud corpus ita eſſe vnitum diuinitati, vt nullibi priuari poſſit illa vnione: qua vbicunque eſt, & corpus diuinum, ac deificum, quod patet ex ſolutione ad 1. ex qua hæc interpretatio facile ſumi poteſt. Atque in hoc ſenſu prior propoſitio vera erit, etiam de potentia abſoluta. quia fieri non poteſt, vt res realiter alteri coniuncta vt ſic id eſt, retinens & ſecum deferens hunc modum vnionis, ſit, vbi non eſt alia, cui vnitur: quia talis coniunctio intrinſece requirit intimam præſentiam alterius rei, cui ſit coniunctio, & ab illa omnino pendet, &

det, & ſic non procedunt inſtantiæ adductæ, vt per ſe conſtat, quia Verbum non habet modum vnionis ad humanitatem, quo priuari poſsit, ſed tota vnio eſt ex parte humanitatis: & ideo vbicunq; eſt humanitas, ibi eſt Verbum, quia ibi eſt vnio, non tamen, vbicunq; eſt Verbum, ibi eſt humanitas, quia non neceſſario ibi eſt vnio, anima vero, licet habeat vnionem ad corpus & ad ſingulas partes eius, tamen, quia illa vnio, reſpectu ſingularum partium non eſt totalis, ideo, non vbicunq; eſt anima, ibi eſt vnio ad ſingulas partes. Vnde fit, vt poſsit eſſe anima alicubi ſine vnione ad hanc vel illam partẽ corporis, & conſequenter quod alicubi ſit anima, vbi non ſit caput, vel pes, &c. Tandem hinc facile intelligitur ſenſus poſterioris propoſitionis D. Thomæ: non enim eſt ſenſus, quæ realiter coniunguntur, ſola ratione diſtingui, hoc enim tam aperte falſum eſt, vt non potuerit in Diui Thomæ mentem cadere: ſed eſt ſenſus, quæ realiter coniuncta ſunt, ſola operatione animæ ſeparari, præſcindi, aut cogitari vnum eorum alicubi, ac ſi ibi aliud non exiſteret.

De ſolutione ad primum ſatis dictum eſt: quid vero ſit in hoc ſacramẽto ex vi verborum: quid autem per concomitantiam, quod in illa, & in ſolutione ad 2. tangitur, in ſequente diſputatione tractãdum eſt: quod vero tangitur in ſolutione ad 3. de modo exiſtendi Chriſti in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, partim in ſuperioribus eſt dictum, partim dicetur in diſputatione 52.

ARTICVLVS II.

Vtrum totus Chriſtus contineatur ſub vtraq; ſpecie huius ſacramenti.

Inf q 78. ar. 6 ad 2. & q 79 ar. 1. ad 3 & q 80. art. 12. ad 3 & 4 d 11. q 2 ar. 1 q 1. ad 2 Et Ioan 6. lect 7 cap. 2 & 1 Cor. 11. lect 6 cor 2.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod nõ ſub vtraq; ſpecie huius ſacramenti totus Chriſtus contineatur. Hoc enim ſacramentum ad ſalutem fidelium ordinatur, non virtute ſpecierum, ſed virtute eius, quod ſub ſpeciebus continetur, quia ſpecies etiam erant ante conſecrationem, ex qua eſt virtus huius ſacramenti. Si ergo nihil continetur ſub vna ſpecie, quod non contineatur ſub alia. Sed totus Chriſtus continetur ſub vtraq;, videtur quod altera illarum ſuperfluat in hoc ſacramento.

Art præced

2. Præterea dictum eſt, quod ſub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, ſicut oſſa, nerui, & alia huiuſmodi. Sed ſanguis eſt vna partium humani corporis: ſicut patet per Ariſtotelem * in lib. de generat. animal. Si ergo ſanguis Chriſti continetur ſub ſpecie panis, ſicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet ſeorſum ſanguis conſecrari, ſicut neq; ſeorſum conſecratur aliqua alia pars corporis.*

Lib. 3. de generat animal. c. 2. to 4

3. Præterea Quod iam factum eſt, iterum fieri non poteſt. Sed corpus Chriſti iam incepit in hoc ſacramento per conſecrationem panis. Ergo non poteſt eſſe, quod de nouo incipiat eſſe per conſecrationem vini. Et ita ſub ſpecie vini non continebitur corpus Chriſti, & per conſequens, nec totus Chriſtus. Non ergo ſub vtraq; ſpecie totus Chriſtus continetur.

Gl ord. ſuper illud Accipite & manducate.

Sed contra eſt, quod 1. Cor. 11. Super illud, Et calicem, dicit gloſ. quod ſub vtraq; ſpecie, ſcil. panis & vini, idem ſumitur. Et ita videtur ſub vtraq; ſpecie totus Chriſtus eſſe.*

*Reſpondeo dicendum, certiſsime tenendum eſſe quod ſub vtraq; ſpecie ſacramenti totus eſt Chriſtus, aliter tamen & aliter. Nam ſub ſpeciebus panis, eſt quidem corpus Chriſti ex vi ſacramenti, ſanguis autem ex reali concomitantia, ſicut ſupra dictum eſt de anima & de diuinitate Chriſti. * Sub ſpeciebus vero vini, eſt quidem ſanguis Chriſti ex vi ſacramenti, corpus autem Chriſti ex reali concomitantia, ſicut anima & diuinitas, eo quod nunc ſanguis Chriſti non eſt ab eius corpore ſeparatus, ſicut fuit tempore paſsionis, & mortis. Vnde ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum celebratum ſub ſpeciebus panis, fuiſſet corpus Chriſti ſine ſanguine, & ſub ſpeciebus vini ſanguis ſine corpore, ſicut erat in rei veritate.*

Art. præced. ad 1.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis totus Chriſtus ſit ſub vtraq; ſpecie, non tamen fruſtra. Nam primo quidem hoc valet ad repræſentandam paſsionem Chriſti, in qua ſeorſum fuit ſanguis à corpore ſeparatus Vnde & in forma conſecrationis ſanguinis, fit mentio de eius effuſione. Secundo, hoc eſt conueniens vſui huius ſacramenti, vt ſeorſum exhibeatur fidelibus corpus Chriſti in cibum, & ſanguis in potum. Tertiò, quantum ad effectũ, ſecundum quod ſupra dictum eſt, quod corpus exhibetur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ.* Quæſt. 74. art 1.

Ad ſecundum dicendum, quod in paſsione Chriſti (cuius hoc ſacramentum eſt memoriale) non fuerunt aliæ partes corporis ab inuicem ſeparatæ, ſicut ſanguis, ſed corpus indiſſolutum permanſit ſecundum quod legitur Exod. 12. Nec os illius confringetis. Et ideo in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur ſanguis a corpore, non autem aliqua alia pars ab alia.

*Ad tertium dicendum, quod ſicut dictum eſt, * corpus Chriſti non eſt ſub ſpecie vini ex vi ſacramenti, ſed ex reali concomitantia. Et ideo per conſecrationem vini, non fit ibi corpus Chriſti per ſe, ſed concomitanter.* In corp. ar.

COMMENTARIVS.

IVxta dicta in præcedente articulo hic titulus intelligendus eſt de vtraq; ſpecie, non collectiue, ſed diſtributiue, ita vt reſolutio ſit, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus panis, & vini: & ita eſt facilis tota doctrina corporis articuli, quæ fundatur in eodem principio poſito in præcedente articulo: vnde nihil circa hanc literam occurrit notandum præter ea, quæ de re ipſa diſputanda ſunt.

Ex argumentis D. Thomæ ſolum ſecundum nonnullam habet difficultatem: ſic enim colligit, ſanguis eſt pars integralis corporis humani: ſed aliæ partes humani corporis non conſecrantur ſeparatim à toto corpore: ergo nec ſanguis debet ita conſecrari: patet conſequentia, quia ita continetur ſanguis ſub ſpeciebus panis, ſicut aliæ partes. Reſpondet autem negando conſequentiam, eo quod in ſanguine ſpecialis ratio intercedat: quoniam ſanguis ſeparatus fuit, & à corpore effuſus: aliæ vero partes non fuerunt à corpore Chriſti ſeparatæ: ad repræſentandum autem hanc ſeparationem, prout conueniens fuit ad expreſsiorem paſsionis Chriſti ſignificationem, ſanguis ſeorſum à corpore conſecratur. Quæ reſponſio optima eſt ad ſatisfaciendum priori parti argumenti, & præcipue intentioni eius: adhuc tamen ſoluenda ſupereſt altera pars difficultatis, quæ in vltima probatione inſinuatur, ſcilicet, quod ſanguis eodem modo ſit ſub ſpeciebus panis, quo aliæ partes, ſcilicet, ex vi verborum, nam ex vi illorum eſt totum corpus cum ſuis partibus conſtans. Reſponderi tamen poteſt negando conſequentiam: quia, non eſt eodem modo pars: aliæ enim ſunt partes in actu, ſanguis vero tantum in potentia. Sed non placet mihi hæc reſponſio: nam, ſi partes actu dicantur, quæ anima informãtur, nihil ad præſens refert: quia ipſamet anima non eſt hic ex vi verborum: ſi vero dicantur, quæ actu componunt, & conſtituunt corpus, etiam ſanguis poteſt dici actu pars. Et confirmatur: nam hac ratione Verbum diuinum aſſumendo corpus humanum, aſſumpſit etiam ſanguinem: quia aſſumpſit totum, & quidquid eſt de veritate, & integritate eius: aliter ergo reſpondet D. Thom. hic, quamuis implicite & ſubobſcure: ſicut ſanguis ſeorſim à corpore conſecratur, quia ab illo fuit effuſus & ſeparatus, ita etiam è cõtrario corpus ex vi verborum non conſecrari, vt conſtans ex ſanguine, ſed præciſe, vt eſt quid ſeparabile ab ipſo: & vt ſic, non includit ſanguinem, vt partem ſui, eſt enim ſanguis pars non corporis humani vtcunque, ſed viui: corpus autem humanum, vt ſic & vt conſecratur ex vi verborum: præſcindit, ſeu abſtrahit à mortuo & viuo, & ideo ſanguis

ſanguis non eſt ſub ſpeciebus panis ex vi verborum: & idem eſt de alijs humoribus, qui cum ſanguine fluunt, & miſcentur, ſecus vero de alijs partibus ſolidis, quæ ſunt de integritate corporis humani, in quocunque ſtatu exiſtat.

DISPVTATIO LI.

De his, quæ ſunt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.

Diſput.13.de Euchariſtia

CVm dictum ſit, Chriſtum ſub ſpeciebus panis & vini realiter cōtineri, Chriſtuſq; plura includat, diuinitatem ſcil. & humanitatem, quæ anima & corpore, eiuſq; partibus conſtat, & accidentibus etiam ornata eſt, videndum ſupereſt, an hæc omnia ſint realiter præſentia in hoc ſacramento, & quo titulo, ac ratione. Duplex enim diſtingui ſolet, ſcil. vis verborum, & concomitantia rerum, ita vt duobus modis poſſit aliquid eſſe præſens in hoc ſacramento, ſcilic. aut ex vi verborum, aut per concomitantiam. Dicemus ergo primum abſolute, quid hic ſit præſens, deinde quid ex vi verborum, ac tandem quid per concomitantiam.

SECTIO I.

Vtrum tota Chriſti ſubſtantia ſit ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.

SOlet hoc loco adduci error Neſtorij, negantis hic adeſſe totum Chriſtum: ſed ille quidem, cū Chriſtum à Deo perſonaliter ſepararet, conſequenter cēſere debuit in hoc ſacramēto nullo modo eſſe veram diuinitatem: circa humanitatem vero nihil inuenio in hoc ſpecialiter erraſſe, carnem à ſanguine, aut corpus ab anima in hoc ſacramento ſeparando. Fuerunt vero alij hæretici, dicti Intinctores, vt refert VValdenſ. to.2. c.87. qui panis ſpecies tinctas ſpecieb. vini ad complementum communionis dabant, vnde exiſtimaſſe creduntur, ſanguinem nō eſſe ſub ſpeciebus panis, illa vero conſuetudo damnata eſt à Iulio I. in c. Cum omne crimen. de conſecr. d.2. Hinc etiam Alan. lib.1. de Euchar. c.41. hunc errorem tribuit hæreticis exiſtimantibus neceſſariam eſſe communionem ſub vtraq; ſpecie: videntur enim in hunc errorem incidere, quia nō credunt, ſub ſingulis ſpeciebus eſſe totū Chriſtū. Sed hæc collectio incerta eſt, nā ex alijs cauſis moueri potuerunt. Deniq; Lutherum fuiſſe huius erroris magiſtrum, refert Eccius hom.32. de ſacram. eumq; aliquos Lutheranos nunc ſequi refert Bellar. lib.4. de Euchariſt. c.21. Caluinum etiam & alios, qui negant realem Chriſti præſentiam, eodem modo loqui neceſſe eſt, quia ſi Chriſtus hic tantum eſt vt in ſigno, id tantum erit ſub ſingulis ſpeciebus, quod per illas ſignificatur.

VValdenſ. *Alanus.* *Eccius.* *Bellarm.*

Totus Chriſtus eſt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ. *1 Probatio ex Patribus.*

Dicendum vero eſt, totum Chriſtum, totamque ſubſtantiam eius eſſe in hoc ſacramento, & ſub ſingulis ſpeciebus eius. Eſt de fide, & primo colligi poteſt ex verbis Chriſti. Io.6. Ego ſum panis viuus, &c. & inf. Qui manducat me, viuet propter me, ergo ſub ſpeciebus panis totus Chriſtus cōtinetur, & manducatur, & eodem modo loquuntur Sancti Patres, agentes de hoc ſacramento, prout manducatur in pane, vel prout permanet in altari, abſq; ſpeciebus vini: ſic loquitur Aug. ſer.2. de verbis Apoſtoli, vbi ait, eūdem Chriſtum, qui in cœlo ſedet, eſſe in altari: & Ambroſ. lib. de Myſter. cap.9. In illo ſacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti, & lib.5. de ſacram. c.3. Veniſti ad altare, accepiſti corpus Chriſti: audi dicētem ſanctum Dauid: & ille in ſpiritu hæc myſteria præuidebat, & lætabatur, & nihil ſibi abeſſe dicebat. Similiaq; ſumi poſſunt ex Dionyſ. c.3. de Eccleſ. Hierar. & Nazian. orat. de ſancta Gorgonia, & Cyril. Hieroſol. Catecheſ.4. vbi hac de cauſa dicit, Chriſtianos, manducando corpus Chriſti fieri Chriſtiferos. Hoc etiam confirmant illa verba, quibus ex vſu Eccleſiæ vtuntur fideles ante communionem: Domine non ſum dignus, &c. vt obſeruauit etiam Origen. homil.6. in diuerſos. Dices, etiam Chriſtus dicitur iacuiſſe in ſepulchro, quamuis ibi non eſſet ſanguis, neq; anima. Reſpondetur, non eſſe locutiones nude & abſtracte conſiderandas, ſed iuxta intentionem loquentium, & omnibus circumſtantijs penſatis: ſic autem conſtat, Chriſtum locutum fuiſſe de ſe ipſo viuente, & perfecto Deo ac homine, cum dixit. Qui manducat me, &c. vnde ibid. ait, Panis Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo: & iterū, Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Dici enim poteſt panis viuus, quia in eo datur caro eius non mortua, ſed viua: & de cœlo deſcendiſſe dicitur, propter diuinum ſuppoſitum. Atque idem eſt ſenſus Sanctorum Patrum: dicunt enim, CHRISTVM ita eſſe hic, ſicut in cœlo, itaque illum ſub ſpeciebus panis exiſtentem alloquuntur, & ad eum orationes fundunt, ac ſi in propria ſpecie videretur. Accedit, quod ex illa locutione, etiam in ſenſu minus proprie ſumpto, ſaltem concluditur, diuinum CHRISTI ſuppoſitum eſſe ſub ſpeciebus panis ſimul cum corpore: quod ex eo eſt, quod in propria ſpecie ei vnitur, numquamque ab eo ſeparatur: pari ergo ratione conclude, non eſſe hic corpus ſine anima & ſanguine, aut è conuerſo, propter realem coniunctionem, quam in re ipſa habent. Vnde hic optime accommodari poteſt illud primæ Iohannis quarto. Omnis ſpiritus qui ſoluit IESVM, ex DEO non eſt: ſoluit enim qui cunq; alicubi ſeparat, aut humanitatem à diuinitate, aut corpus à ſanguine. Secundò principaliter probatur, cōcluſio ex definitione & traditione Eccleſiæ, nam in Concil. Conſtantin. ſeſſ.13. & Baſil. ſeſſ.30. dicitur veritas hæc firmiſſime & ſine dubitatione tenēda, quæ traditur etiam in Florent. in decreto Eugenij, & definitur in Tridentin. ſeſſ.13. cap.3. & canone 1. & 3. & ſeſſ.21. c. & habetur ēt in c. Qui manducat c. ſinguli c. vbi pars. c.3. Inuitat, & alijs, de Conſecrat. d.1. eamq; explicuit Aug. in homil. quam refert Beda 1. ad Cor. 10. & Euſebius Emiſſenus homilia 5. de Paſchate, & alios infra referemus, qui non ſolum ſub ſingulis ſpeciebus, ſed etiam ſub ſingularum partibus dicunt Chriſtum totum contineri. Tractādo etiam de communione ſub vna ſpecie, afferemus alios dicentes: ideo vnam ſpeciem ſufficere laicis, quia ſub ea totus Chriſtus continetur. Tertio probatur ratione Diui Thomæ, quæ iam ſatis explicata eſt: nullo enim modo decuit, glorioſum & diuinum Chriſti corpus alicubi eſſe exanime, aut ſine vnione ad Verbum: præſertim cum in hoc ſacramento ſit ad homines ſpiritualiter viuificandos: quam vim habet caro illa ex vnione ad Verbum, vt Concil. Epheſ. dixit. Adde denique non eſſe conſentaneum naturis rerum, vt corpus alicubi viuum, alibi ſit ab anima ſeparatum, neq; quod corpus animatum ſit exangue. Sunt ergo ſub qualibet ſpecie eſſentiales partes humanitatis Chriſti, ſunt etiam inter ſe vnitæ, quia ad hoc etiam neceſſarium eſt, vt ſit ibi totus Chriſtus: ſunt præterea partes omnes ſubſtantialiter integrantes corpus Chriſti eo modo coniunctæ, qui ad perficiendum corpus humanum neceſſarius eſt: quia corpus Chriſti non eſt mutilum, nec monſtroſum, ſed pulchrum & ornatum, & ideo capillos etiam habet, & barbam, quia hæc etiam pertinent ad integritatem, & intrinſecum ornamentum humani corporis: ſunt deniq; cum ſanguine reliqui humores, quia omnes ſunt de veritate corporis humani, ideoque in glorioſo corpore exiſtunt. De aere vero, qui intra corpus humanum, etiam glorioſum includitur, & aliquas partes poroſas, vel concauas replet, vt locutioni deſeruiat, dubitari poteſt, an ſit etiam in hoc ſacramento, cum per ſe non pertineat ad corporis compoſitionem, & alio-

Auguſt. *Ambroſ.* *Dionyſ.* *Nazian.* *Cyrill.* *Origenes.* *1. Ioan 4* *2. Probatio ex concil. & Eccleſiæ traditione.* *Concilium Conſtantia. Baſilienſ. Florent. Trident. Auguſt. Emiſſen.* *Conc. Epheſ.*

alioqui hic non ſit neceſſarius, vel ad replendum aliquod vacuum, vel ad loquendum: quia Chriſti corpus, prout eſt hic, nec loqui poteſt, nec per ſpatium quantitatiue extenditur. Nihilominus contrarium videtur probabilius, & in vniuerſum omnem ſubſtantiam: quæ eſt intra corp⁹ Chriſti glorioſum, præſentem, fieri in hoc ſacramento, quia aliquo modo eſt de neceſsitate & perfectione humani corporis: Chriſti autem corpus hic eſt omni ex parte perfectum & ſufficiens ad omnes actiones, quamuis ratione modi exiſtendi illas non exequatur. Secus vero dicendũ eſt de aliis rebus mere extrinſece & accidentaliter adiũctis quales fuerunt in nocte cœnæ veſtes, quæ nullo modo componunt humanũ corpus, ſed adiacent extrinſecus: item ſaliua, cibus indigeſtus, & excrementa, quæ tunc fortaſſe erant in corpore Chriſti omnino per accidẽs: nam ad compoſitionem, & perfectionem corporis Chriſti non pertinebant, quod notarunt Soto in 4.d.10.q.1.art.2. Ledeſm.q.17.art.2.

Soto. Ledeſm.

SECTIO II.

Vtrum in Euchariſtia ſit quantitas corporis Chriſti cum reliquis accidentibus.

IN præcedente ſectione diximus de tota ſubſtantia, & omnibus partibus eius: hic dicendum eſt de omnibus accidentibus, quam rem attigit D. Thomas, infra art.4. ſed eam anteponimus, vt inſtitutum ordinem obſeruemus, & plures quæſtiones inter ſe fere connexas facilius expediamus. Punctus autem controuerſiæ verſatur circa quantitatem, & alia accidentia, quæ ratione illius, vel per ipſam, ſubſtantiæ corporeæ inſunt: nam de accidentibus ſpiritualibus nulla eſt difficultas, quin ſint in hoc ſacramento: quia nec locum occupant, neque ab illo pendent, neque ab extrinſeco agente, ſed ipſa Chriſti anima, ad cuius perfectionem pertinent ac proinde illam comitantur, vbicunque exiſtit. De quantitate vero eſt prima opinio, negans eſſe præſentem in Euchariſtia quantitatem corporis Chriſti, ſed ſolam ac nudam ſubſtantiam materiæ anima informatam. Ita docet Durand. in 4.d.10.q.2. & probabile cenſent Maior. qu.2. Gabr. art. 2. concl. 2. & lec. 43. in Cano. Ocham. in 4.q.4. & tract. de Eucha. cap.29. Eſt autem magnum diſcrimen inter hos authores, nam Duran. diſtinguit realiter quantitatem à ſubſtantia, & putat in ſacramento poni realitatem ſubſtantiæ, ſine re & forma quantitatis: quia putat primarium effectum formalẽ quantitatis eſſe ipſam extenſionem in loco, ſeu quantitatiuam occupationem, & impenetrabilitatẽ propter quod exiſtimat implicare contradictionem ſubſtantiam quantitate affectam, vel non occupare locum, vel in eodem loco cum alia quantitate penetrari. Vnde vlterius infert, nullam qualitatem, ſeu proprium accidens abſolutum, à materiali ſubſtantia realiter diſtinctum, illiq; media quantitate inhærens eſſe in hoc ſacramento, qualia ſunt, color, calor & ſimilia. At vero Ocham, & Nominales, non cenſent, quantitatem eſſe vnam rem à ſubſtantia, & aliis accidentibus diſtinctam: ſed eſſe vel ipſam ſubſtantiam, vel modum eius, ita vt ſubſtantiam eſſe quantam, nihil aliud ſit, quam habere nunc extenſionem localem, ratione cuius corpus habet molem ſenſibilem, & naturaliter impenetrabilem, ex quo principio colligunt, ſubſtantiam carentem hac extenſione non eſſe actu quantam, ſed potentia tantum: quia caret illo modo actuali, quo fit quanta, & ita conſequẽter loquuntur de corpore Chriſti, quod in ſacramento extenſione caret: quamquam interdum dicant, identice habere hic rem illam, quæ eſt quantitas: non tamen formaliter quantitatem: cuius rationem in illo modo & extenſione ponunt. de qualitatibus vero aliter ſentiunt: quia putant, eas habere proprias quantitates diſtinctas à ſubſtantia & quantitate eius:

1. Opinio negans in Euchariſtia eſſe Chriſti quãtitatem: Durand. Maior. Gabriel. Ocham.

vnde dicunt, eſſe in hoc ſacramento ſine propriis quãtitatibus: ſic enim ſunt modo accommodato, vt inhærere poſsint ſubſtantiæ, tamquam immediato ſubiecto ſuo. Et hic modus Nominalium, licet in eo, quod ſupponit, magis falſus ſit, tamen opinio Durandi, quod ad præſens attinet, multo eſt periculoſior, grauioremque errorem continet: Nominales enim ſolum dicunt, carere corpus Chriſti aliquo modo quem habet in cœlo: quod in aliquo ſenſu omnes dicunt, vt videbimus: vnde ſolum in modo loquendi videntur differre à communi ſententia, vocando illũ modum, quantitatem. Durandus vero dicit, carere corpus Chriſti in ſacramento aliqua forma reali, ꝓpria & accidentia: & quod difficilius eſt, dicit carere omnibus qualitatibus propriis, & connaturalibus. Solet autem hoc loco referri alia opinio, & tribui Ægidio, & Carthuſiano, ſcilicet, eſſe in Euchariſtia quãtitatem corporis Chriſti, nõ tamen conſtituere illud quantum. Verum, neq; illi authores hanc ſententiam docent, vt conſtat ex Carthuſ. in 4. d.10.q.1. & 3. vbi Ægid. etiam refert, neq; in re ipſa poteſt habere aliquã probabilitatis ſpeciem, niſi fortaſſe ſit abuſus terminorum, ipſum eſſe extenſum in loco vocando eſſe quantum, ſeu effectum formalem quantitatis, vt facile patere poteſt ex dictis ſupra, diſp.48.

Carthuſ. Ægidius.

Dicendum ergo eſt, corpus Chriſti in Euchariſtia habere ibi præſentem ſuam quantitatem, qua afficitur, & vere quantum ibi cõſtituitur. Eſt communis ſententia: tenet D. Thom. hic artic.4. & in 4.d.10. q.1.art.2. quæſtiunc.3. Bonauen. art.1.q.2. Richard. art.1.q.2. Palud.q.2. Scot.q.1.§. De ſecundo. Maior, q.3. Heruæus, q.1. artic.3. Soto, q.2. artic.4. Alenſ. 4.p. q.40. membr.3. art.4. Altiſiodor. lib.4. ſummæ, tract. 5. cap.4. Marſi. in 4.q.7. art.1. Ledeſm. q.17. ar.4. Henric. quodl.1.q.5. Ægid. quodl.2.q.4. quodl.2.qu.17. & Theorem.10. & 33. de Euchariſt. Ferrar. 4. cont. gent. c.64. atq; idem docuit Innoc. libr. 4. de Myſter. Euchar. cap.8. Probatur autem in hunc modum, quia, vel procedimus in opinione negante quantitatem diſtingui realiter à re quanta: vel in alia, quæ affirmat, eſſe rem prorſus diſtinctam à ſubſtantia, & materia prima: in vtraque autem ſententia, neceſſario dicendum eſt, Chriſti corpus habere hic ſuam quantitatem: ergo. Probatur prior pars contra Nominales qui reuera non loquuntur conſequenter: confundunt enim ipſum Vbi intrinſecum cum quantitate: quia nihil aliud dicunt eſſe quãtitatem, quam ipſam in loco extenſionem, ſeu actualem loci occupationem, quæ non diſtinguitur ab ipſo Vbi: hoc autem eſſe per ſe falſum, cõſtat, quia per omnem loci mutationem, mutatur Vbi intrinſecum, & extenſio in loco, ſaltem hæc numero in indiuiduo: & tamen non mutatur quantitas in indiuiduo: ergo non ſunt omnino idem, ſed quantitas & eſſe quantum, eſt aliquid prius, quam actualis repletio loci, quod naturaliter ſubeſt ſucceſsiuè variis vbicationibus, ſeu extenſionibus in loco: & ad illas comparatur, vt potentia ad actum, ſeu vt actus primus ad ſecũdum: Quod ſi fortaſſe hoc totum concedant, inquiram vlterius, an illud eſſe quantum, quod ſupponitur & permanet ſub variis vbicationibus, ſit ex natura rei diſtinctum à ſubſtantia, necne. Si non eſt diſtinctum, eſt inſeparabile ab illa: & conſequenter neceſſe eſt, vt corpus Chriſti in ſacramento habeat illud eſſe quantum. Si vero diſtinguitur, aut tanquam res à re, & hoc ipſi negant, aut tanquam modus, & tunc non habent Nominales aliquod fundamentum, quo talem modum magis diſtinguant ex natura rei modaliter à ſubſtantia, quam proprie & in rigore realiter, vt rem à re, & ita reuera ſolum ipſi explicant modum aliqualiter diſtinctum & ſeparabilem ſecũdum extenſionem localem: Deinde eſto, admittamus hũc modum ex natura rei diſtinctum, nullum eſt fundamentum ad negandum, corpus Chriſti in ſacramento ſecum afferre talem modum: quia non eſt modus

Corpus Chriſti habet in Euchariſtia ſuam quantitatem. S. Thomas. Bonauen. Richard. Paludan. Scotus. Maior. Heruaus. Soto. Alenſ. Altiſiod. Marſil. Ledeſm. Henric. Ægid. Ferrar. Impugnatur. Nominales.

pendens à loco, ſed prior omni loco, idemque permanens variatis locis: & alioqui eſt magis intrinſece coniunctus corpori Chriſti quam alia accidentia vel qualitates eius, quas ipſi Nominales concedunt comitari in ſacramento corpus Chriſti: Quod ſi fortaſſe dicant, hunc modum poſſe quidem manere ſine hac vel illa extenſione ad locum, non vero ſimpliciter ſine vlla extenſione, hoc iam reuocatur, ad quæſtionem de poſsibili, quæ cum Durando communis eſt, & fuſe eſt à nobis in ſuperioribus tractata, diſputat. quadrageſima octaua, vbi oſtendimus, poſſe quantitatem per potentiam Dei abſolutam priuari omni actuali extenſione in ordine ad locum. Nec Nominales in prædicto ſenſu hoc negant, ſed quia non admittunt rem aliquam, vel realem modum inter ſubſtantiam, & actualem extenſionem in loco. Vnde neceſſe eſt, vt vel fateantur, ſubſtantiam per ſe ipſam formaliter eſſe quantam, & conſequenter corpus etiam Chriſti in ſacramento eſſe quantum, vel certe formaliter fieri quantam per ipſam actualem extenſionem in loco, & conſequenter quantitatem nihil aliud eſſe, quam actualem ipſam extenſionem, &, hac mutata, mutari etiam quantitatem, quo nihil abſurdus dici poteſt.

Impugnatur. Durand. Procedendo autem in alia ſententia, ponente quantitatem realiter diſtinctam à materia, fit argumentum contra Durandum ex D. Thoma ſupra, articulo 1. Quia ſubſtantia corporis Chriſti ita eſt realiter coniuncta ſuæ quantitati, vt ab ea nullatenus vſquam ſeparetur: ergo vbicunque eſt ſubſtantia, ibi eſt quantitas: ergo etiam in ſacramento. Reſpondet Durandus, negando ſecundam conſequentiam, quia Chriſtus non eſt in ſacramento localiter, ſed tantum ſecundum præſentiam ordinis, & ideo quãuis ſubſtantia eius, & quantitas nuſquam localiter ſeparetur, ſeparari poſſunt ſecundum præſentiam ſacramentalem, quia poteſt ſubſtantia habere quandam habitudinem & ordinem ad hoc ſacramentum, quem non habet quantitas. Sed hæc reſponſio Durandi, & ex alio errore procedit, & ſane in ea non conſequenter loquitur. Primum patet, quia talem ponit præſentiam ordinis, vt videatur deſtruere veritatem realis præſentiæ, qua ſubſtantia corporis Chriſti intime ſit contenta ſub ſpeciebus panis, & ab illis realiter indiſtans. Secundum patet, quia, ſi hæc præſentia ſacramentalis ſolum eſſet eiuſdem ordinis, & habitudinis extrinſecæ, facilimum intellectu eſſet, Chriſti corpus non ſolum habere illam habitudinem ratione ſubſtantiæ, ſed etiam ratione quantitatis. Suppoſita autem ſana doctrina de veritate, ac proprietate huius præſentiæ realis ſacramentalis, conſequenter iuxta contrariam ſententiam concedendum eſſet, ſubſtantiam corporis Chriſti, licet in cœlo ſit realiter vnita quantitati, tamen, prout eſt in ſacramento, eſſe ſeparatam ab illa: quia ibi caret illa, & vnione ad illam: hoc autem, quamuis ſecundum potentiam Dei abſolutam non ſit impoſsibile, tamen concedere, ita factum eſſe, eſt valde abſurdum. Primo, quia in ſuperioribus oſtenſum eſt, non eſſe impoſsibile, eſſe hic corpus quantum, quamuis non ſit in loco extenſum, & alioqui magis eſt decens, magiſque connaturale, vt materia ſecum deferat ſuam quantitatem, ſuamque vnionem cum illa vbique retineat: non eſt ergo, cur negetur ita factum eſſe. Secundo, quia alias eadem ratione dicetur, eſſe in ſacramento corpus ſine anima, quia etiam hoc non eſt impoſsibile, neque eſt maius inconueniens, materiam corporis Chriſti carere alicubi anima, quam quantitate, quæ eſt paſsio magis intrinſeca, & ex natura rei inſeparabilem vnionem habens cum illa. Atque idem fere argumentum fieri poteſt de ſubſiſtentia diuina, quia non eſt illa maior ratio concomitantiæ. Fortiuſque fiet argumentum de ſanguine, quod nimirum ſequatur, non eſſe ſub ſpeciebus panis, quia multo minus vinculum habet cum corpore, quam intrinſeca eius quantitas. Quod ſi Durandus ſemel fatetur animam Chriſti ſub ſpeciebus panis informate materiam, etiam ſi ibi nec quantitate, neque qualitate in temperamento ſit diſpoſita, multo facilius concedere poſſet, & deberet, informare materiam corporis, etiam ſi non habeat coniunctam materiam ſanguinis, quia ſanguinis coniunctio in corpore viuo ſolum requiritur ad debitam & connaturalem talis corporis diſpoſitionem. Ac denique, ſi de ſua præſentia ordinis Durandus conſequenter loqueretur, dicere etiam facile poſſet, ſanguinem ad ſpecies vini habere habitudinem ordinis, quam non habet corpus, & è contrario corpus ad ſpecies panis, atque ita in ſententia Durandi fere omnis concomitantia deſtruitur. Tertio (& hoc argumentum ẽt procedit contra Nominales) ſequitur ex dicta ſententia, in corpore Chriſti, prout eſt in ſacramento, nullam eſſe organicarum partium diſtinctionem, & illud compoſitum ex anima & materia nuda quantitate, vel nullas habere partes, vt multi putant, vel, quamuis habeat entitatiuas, vt verius eſt, omnes illas eſſe quaſi homogeneas & omnino ſimiles, quia, ſecluſa quantitate, & proprietatibus, quæ neceſſario illam ſupponunt, non poteſt intelligi in corpore diuerſitas partium organicarum. Quod quidem in opinione, Durandi negantis etiam qualitatem temperamentorũ, eſt per ſe euidens: ponendo autem cum Nominalibus in illo corpore qualitates, poſſet intelligi in partibus aliqua diuerſitas ex vario temperamento qualitatum, non tamẽ ſufficiens, quia inprimis non poſſet intelligi diuerſa figura, vt ipſi fatentur, eſt autem hæc vna ex diſpoſitionibus neceſſariis ad organizationem, & ad functiones vitales. Deinde non poſſet intelligi denſitas, & raritas, neque durities, cum tamen ſine his, non poſsit ſatis intelligi organizatio vitalis: neque diſtinctio propria inter os & carnem, & cæt. Ponere autem corpus Chriſti in ſacramento ita confuſum & homogeneum abſurdiſsimum eſt, tum, quia anima non eſt apta ad informandum huiuſmodi corpus, neque ipſum eſt capax vitæ, ſicut nec vitalium actionum, tum etiam, quia tale corpus careret omni pulchritudine, & eſſet valde monſtroſum, tum maxime, quia hoc pugnat cum proprietate illorum verborum Chriſti: Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus: quia vera caro non eſt ſine tali temperamento & tali denſitate, & diſpoſitione, neq; aliter poteſt diſtingui ab oſſe & aliis membris, vt diximus.

Atq; ex his probationibus intelligi poteſt, concluſionem poſitam non ſolum procedere de quantitate, ſed etiam de modis quantitatis abſolutis & independentibus à loco & intrinſecis ac connaturalibus corporis humano, & membris eius, vt ſunt talis denſitas vel raritas, aut figura, & cæt. Item de qualitatibus ſimiliter connaturalibus humano corpori in ſpecie, & in tali indiuiduo, vt ex rationibus factis ſatis patet. Item de his omnibus, non in abſtracto tantum (vt ſic dicam) ſed in concreto, ſeu quoad realem vnionem & informationem corporis Chriſti, ita vt ei, prout exiſtenti in Euchariſtia, ſuos effectus formales cõferant: nam ad hoc ponuntur hæc omnia in ſacramento, vt rationes factæ oſtendunt, & alioqui impertinenter & ſine cauſa ibi eſſe dicerentur.

Sed inquires, qua certitudine tenenda ſit hæc doctrina, prout à nobis explicata eſt, & qua cenſura reiicienda ſit contraria. Aliqui enim ſententiam Durandi hæreſis damnant. Sed non inuenio expreſſam contra illam definitionem, nec teſtimonium Scripturæ irrefragabile: imo nec quod omnino euidenter ex principiis reuelatis conuinci poſsit: nam fere omnes rationes factæ ex aliquib. philoſophicis principiis *Dubium.* *Solutio.*

cipiis pendent, veris quidem ac fere certis, non tamẽ omnino euidentibus: & ideo nimia mihi videtur hæc hæreſis cenſura: non tamen omnino diſplicet cenſura Alexandri Alenſis, qui erroneam illam vocat: & ſaltem videtur mihi temeraria: quia & eſt contra mentem Doctorum, & ſine vlla neceſsitate, vel vrgente fundamento admittit in hoc ſacramento multa indecentia, & abſurda, parumq́ue conſentanea modo loquendi Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum Patrum, qui vbiq; docent, eſſe hic corpus Chriſti, quale eſt in cœlo, aut quale erat in nocte cœnæ: iuxta verba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, & Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur: quia nec tradi poteſt corpus non affectũ quantitate, nec effunditur ſanguis, niſi liquidus, & conſequenter tali modo quantitatis, & talibus diſpoſitionibus temperatur. Eſt ergo hæc doctrina Theologice certa, quamuis non de fide.

Quæſitum. Sed quæret aliquis vltimo, an hæc doctrina ad reliqua etiam extrinſeca accidentia extendenda ſit: Reſpondetur, non vniuerſaliter, neque cum æquali certitudine: itaq; inter hæc accidentia & eſt præſentia localis, & accidentia, quæ ab ea intrinſece pendẽt, vt ſunt motus localis, relationes propinquitatis & diſtantiæ, &c. & hæc non cõcomitanter corpus Chriſti in hoc ſacramento: non enim habet hic præſentiã quam habet in cœlo: tum, quia præſentia non transfertur de loco ad locũ, vt ſupra dictum eſt, tum, quia hoc ſpecialiter repugnat illi p̃ſentiæ extenſæ & diuiſibili, reſpectu indiuiſibilis præſentiæ huius ſacramẽti, & hoc docuit D. Thom infra art. 5. ad 3. Alia vero ſunt accidentia independentia quidem à loco, tamen mere cõtingenter euenientia: vt eſt nunc in cœlo ſpecies viſibilis ad actus videndi hoc vel illud obiectum, vel in terra aliquis calor, vel frigus, & de his Maior. d. 10. q. 5. negat eſſe in hoc ſacramento: quia pendent ab extrinſeca cauſa, quæ alibi eſt propinqua, & non hic, quæ opinio non eſt ita improbabilis, ſicut opinio Durandi, vel Nominalium: quia hoc non eſt contra connaturalem diſpoſitionem, & perfectionem corporis Chriſti: neq; contra communes locutiones Scripturæ & Sanctorum. Nihilominus probabilior eſt contraria ſententia, quam D. Thom. inſinuat dict. ar. 5. ad 3. quam cæteri authores communiter ſequi videntur, quia etiam hic habet locum, realis concomitantia: & nihil eſt quod illam impediat, præſertim cũ in ſuperioribus oſtenſum ſit, magis connaturale eſſe corpori in duobus locis exiſtenti, vt in vtroq; loco habeat, quicquid in altero eorum denuo recipit, de qua re videnda ſunt: & ad hunc locum applicanda, quæ ſupra diſp. 48. de hac re tractata ſunt.

SECTIO III.

Vtrum caro & ſanguis Chriſti ſint ſub ſpeciebus ſacramentalibus ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Lutherus, vt referunt Ruardus articul. 13. & Cochlæus libr. 2. Miſcellanearum, cap. 9. irriſit hanc diſtinctionem de iis, quæ exiſtunt in hoc ſacramento ex vi verborum, & de iis, quæ exiſtunt per concomitantiam, quam omnes Scholaſtici recipiunt: eam vero approbauit Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 3. non quod modum illum loquendi tanquam de fide certum definite intendat, ſed rem ſolam: hæc enim eſt, quæ directe ad doctrinam fidei pertinet, ſcilicet totum CHRISTVM ſub ſingulis ſpeciebus contineri, & ita hoc ſolum tradit ſub anathemate, canon. 1. & 3. Quia vero hæc fides optime explicatur per illũ duplicem modum conſtituendi aliquid in hoc ſacramento, ideo Concilium, ad declarandum myſterium, ea diſtinctione vſum eſt. Quocirca licet non ſit aperta hæreſis illam negare, eſt tamen ingens temeritas, & magnus error: præſertim cum ex principiis fidei non obſcure colligatur, vt ex dicendis conſtabit. Id ergo dicitur poni ex vi verborum in Euchariſtia, cuius præſentia ad verborum veritatem neceſſaria eſt, ſeu (quod perinde eſt) quod præciſe per verba ſignificatur: nam tam veritas, quam efficacia ſignificationi reſpondet: verba enim efficiunt conuerſionem, quam vere ſignificant: vnde etiam dici poteſt eſſe ex vi verborum id, quod per ſe terminat conuerſionem, quod quomodo intelligendum ſit, poſtea trademus. Vnde è contrario per concomitantiam dicitur eſſe, quidquid in hoc ſacramẽto ponit, non quia ſit ſimpliciter neceſſarium ad veritatem verborum, ſed quia habet realem vnionem cum eo, quod neceſſarium eſt ad verborum veritatẽ: an vero id, quod tantum eſt per concomitantiam, nihilominus etiam fiat per verborum efficaciam, dicemus poſtea.

Hac explicata diſtinctione, dicendum eſt primo, ſub ſpeciebus panis eſſe corpus Chriſti Domini ex vi verborum. Concluſio eſt de fide, definita in Concilio Tridentino ſupra, & ab omnibus Catholicis Doctoribus recepta, & ſatis per ſe clara, ſuppoſita veritate huius myſterij, quia verba formæ, qua conſecratur panis, nihil aliud immediatius ſignificant, vel ad ſuam veritatem requirunt. Difficultas autem eſt in explicando, quid complectatur ea vox, Corpus Chriſti: includere enim poteſt materiam, formam, & accidentia, & de forma quidem, & accidentibus dicemus duabus ſectionibus ſequentibus. Hic igitur circa materiam certum inprimis videtur, totam illam materiam, quæ in nocte cœnæ, quando Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, conſtituebat ſeu integrabat corpus eius cœpiſſe eſſe ex vi verborum ſub ſpeciebus panis, & hoc conuincit illa particula, meum: nam illa determinat ſignificationem ad illam materiam, quæ tunc erat Chriſti, dicitur autem fuiſſe Chriſti, quia corpus eius tunc componebat. Vnde obiter primo colligitur, corpus, quod hic eſt ex vi verborum non dicere materiam in communi, vt abſtrahit ab hac vel illa indiuidua materia, nec dicere ſolum communem illum gradum corporis, quod eſt ſubalternum genus prædicamenti ſubſtantiæ, vt ſentire viſus eſt Picus Mirandulanus in Apologia, quæſtio. 6. quia non quælibet materia, ſed hæc tantum indiuidua Chriſti corpus compoſuit, & ſimiliter corpus in illa generalitate ſumptum non petit hãc determinatam & indiuiduam materiam, quam petit corpus Chriſti, quod hic eſt ex vi verborum. Et ratio adhiberi poteſt, quia hæc ſunt verba practica, & operatiua, & ideo oportet, vt, tam ex ſua ſignificatione, quam ex intentione operantis, indiuiduum corpus ſignificent, ſaltem ex parte materiæ, quia omnis actio circa ſingulare verſatur: Vnde vlterius colligitur, non tantum partem aliquam, ſed materiam omnium partium organicarum, quæ tunc erant in corpore Chriſti, cœpiſſe eſſe ſub ſpeciebus panis ex vi verborum: ita docet D. Tho. hic art. 1. q. 1. ad 2. & reliqui Doctores in 4. diſtinctione 10. & Alexander Alenſis. 4. part. quæſt. 38. membr. 5. Gab. lect. 42. in Canon. & Ægidius Theorem. 30. de Euchariſt. qui non ſolum docet, materiam harum partium, ſed etiam ipſaſmet partes organicas fuiſſe in ſacramẽto ex vi verborum, quod nos ſupra inſinuauimus contra Durand. & Nominales: tum, quia illa particula (meum) determinat corpus humanum: corpus autem humanum intrinſece requirit, vt ſit organicum, tum etiam, quia propria caro non intelligitur, ſine organizatione: eſt autem ſub ſpeciebus panis ex vi verborum propria, & vera caro, iuxta illud: Caro mea vere eſt cibus, &c. Et ideo Sancti indifferenter dicunt, conuerti panem virtute verborum in corpus, vel carnem Chriſti. Vnde illud Ambroſ. 4. de ſacrament. capitul. 4. De pane fit caro Chriſti. Et Cyprian. ſermon. de Cœna Domini dicit, Chriſtum conſecraſſe his verbis, Hæc eſt caro mea, intelligens,

Mirandul. *S. Thom.* *Alenſis.* *Gabriel.* *Ægidius.* *Ambroſ.* *Cyprian.*

gens, carnem (à parte totum ſignificando) interdum totũ corpus homini indicare iuxta illud: Caro mea requieſcat in ſpe: atq; adeo, tam propriam carnis partem quam cæteras, quæ totum corpus componunt, ex vi talium verborum ſub ſpeciebus panis conſtitui.

Obiectio. Dices, aliquæ ſunt partes, quarum licet vna vel altera à corpore ſeparetur, nihilominus permanebit verum corpus humanum, vt digitus, aut brachium, &c. Ergo ſine illis vera eſſent illa verba, Hoc eſt corp⁹ meum: ergo illæ non erunt hic ex vi verbornm, iuxta definitionem ſupra datam.

Solutio. Reſpondetur, negando conſequentiam: quia corpus Chriſti proferentis illa verba non erat mutilum, ſed perfecte integrum, & ideo tale corpus ſignificatur, & determinatur per illa verba (Corpus meum:) hæ autem partes omnes neceſſariæ ſunt in corpore humano integro & perfecto: omnes ergo conferunt ad perfectam & integram veritatem illorum verborum: ſunt igitur omnes ex vi verborum, & ad omnes per ſe terminatur cõuerſio, non ſigillatim, ſed vt omnes componunt vnum totum perfectum.

Inſtantia. Dices vlterius, licet hæ partes requirantur in corpore viuo, non tamen in mortuo: hic autem non eſt corpus viuum ex vi verborum: ergo neque illæ partes.

Enodatur. Reſpondetur negando ſimpliciter maiorem: quia corpus, etiam mortuum, pro ut ſuo modo humanum eſt, ſuam requirit partium integritatem ne truncum ſit, vel mutilum: illæ ergo partes, quæ ſunt de integritate huius corporis perfecti in vtroque ſtatu vitæ, aut mortis, dicuntur hic eſſe ex vi verborum, nam vt ſupponimus, corpus hic præſcindit à mortuo & viuo, & huiuſmodi videntur eſſe partes ſolidæ: aliæ vero quæ dici poſſunt partes fluidæ, vt ſunt humores, non pertinent ad corpus exanime, ſed tantum ad corpus viuum, ad cuius naturalem conſiſtentiam requiruntur, & ideo neceſſe non eſt huiuſmodi partes eſſe ſub ſpeciebus panis ex vi verborum, vt infra dicetur.

Dubium. Sed quid tandem dicendum eſt de præputio corporis Chriſti, quod in ipſo non erat, quando primum dixit: Hoc eſt corpus meum: ergo tunc non fuit re ipſa poſitum in ſacramento ſub ſpeciebus panis: ergo nec nunc ponetur ex vi verborum, ſed ad ſummum, per concomitantiam: quia tunc exercuerunt verba Chriſti totã vim ſuam.

Reſponſio. Nihilominus contrarium videtur probabili⁹, ſcilicet præputium Chriſti, ſeu materiam eius nunc poni ſub ſacramento ex vi verborum: quia reuera pertinent ad integritatem illius corporis, & de ſubſtantia eius, & ita etiã in prima cõſecratione futurum fuiſſe, ſi tunc corpori non deeſſet: quia reuera clauditur ſub perfecta corporis ſignificatione. Quocirca, ſicut interdum ponitur aliquid in hoc ſacramento per concomitantiã, quãuis veritas verborum id non requirat, quia in re ipſa eſt coniunctũ corpori Chriſti, ita è contrario, interdum aliquid q; fieri poteſt ex vi verborũ, non fit, quia in re ipſa deeſt corpori Chriſti in propria ſpecie exiſtenti, quia iuxta inſtitutionẽ, tale corpus ponitur in ſacramento, quale in ſe eſt.

Sanguis Chriſti ex vi verborũ eſt ſub ſpeciebus vini. Dico ſecundo, Sanguis Chriſti Domini eſt ſub ſpeciebus vini ex vi verborum. Hæc concluſio eodem modo tractanda eſt, quo præcedens: eſt enim eadem definitio Concilij & eadem communis doctrina, eademque ratio, vt per ſe conſtat. Quid vero nomine ſanguinis ſignificetur, quoad formam & accidentia, dicetur poſtea, quoad materiam vero dicendum eſt, ſanguinem, qui fit ex vi verborum in calice, conſtare debere ex illa ſingulari materia, ex qua fuit totus ſanguis, quem Chriſtus in corpore ſuo habuit in nocte cœnæ, vt ſatis declarant illa verba: Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur. Sed ex his eiſdem verbis ſumpſerunt aliqui occaſionem dicendi nõ totum ſanguinem corporis Chriſti cœnantis cum diſcipulis eſſe hic ex vi verborum, ſed ſolum illum quem in paſsione effudit, credunt enim, aliam ſanguinis copiam remanſiſſe in venis, vel in iecore, qui non conſecraretur in triduo: quia non fuerat in paſsione effuſus, verba enim Chriſti limitata fuerunt ad illũ ſanguinem: ergo nec nunc conſecratur ex vi verborum. Imo fortaſſe neq; vllo modo nunc conſecratur: nam in corpore Chriſti glorioſo minor copia ſanguinis eſſe videtur, quã fuit in nocte cœnæ in corpore paſsibili: quia non requiritur nunc in alimentũ, ſicut tunc: ille aũt ſanguis præcipue creditur reaſſumptus in reſurrectione, quia in paſsione fuit effuſus. Vnde iuxta hanc opinionem ſatis erit dicere, nunc eſſe ex vi verborum in calice totum ſanguinem in paſſione effuſum, & totum etiam, q nunc eſt in corpore Chriſti glorioſo: nam creditur eſſe omnino idem. Sed quamquam hæc vera ſint, etiam exiſtimo verũ, in nocte cœnæ fuiſſe ex vi verborum ſub ſpeciebus vini totum ſanguinem, qui tũc erat in corpore Chriſti: quia eſſentialia verba formæ ſunt hæc: Hic eſt ſanguis meus, & Cõcilium Triden. abſolute docuit, ſanguinem Chriſti fuiſſe in calice ex vi verborum: hæc autem indefinita ſignificatio æquiualet vniuerſali: neque eſt veriſimile, CHRISTVM intentione ſua potius vnam partem ſanguinis aſsignaſſe, quam aliã, cum verba totũ ſignificent. Neq; obſtant verba illa, Qui pro vobis effundetur: tum quia pium eſt, & valde probabile, Chriſtum totum ſuum ſanguinem in paſsione effudiſſe: cuius teſtes ſunt aqua & ſanguis, quæ de latere eius fluxerunt, tum etiam, quia (quicquid de hoc ſit) illa particula non eſt de eſſentia formæ, vt infra dicam, neq; addita eſt ad limitandã quãtitatem ſanguinis conſecrandi, ſed ad commendandum valorem & efficaciam huius ſanguinis, & indicandum finem, propter quem illa conſecratio fit, ſcilicet in memoriam noſtræ redemptionis, quæ effuſione illius ſanguinis peracta eſt. Exemplo res declaratur: nam, cum conſecratur oleum ad infirmos vngendos, quamuis in ipſa benedictione ſæpe fiat mentio huius finis, non ideo tantum illa pars olei benedicta creditur, qua poſtea perficitur vnctio, ſed ſimiliter totum oleum: ſic igitur Chriſtus totum ſanguinem ſuum ſimpliciter conſecrauit: quia illo nos erat redempturus, ſiue illum poſtea totum effuderit, ſiue non. Quapropter, ſi in triduo vinum conſecraretur, totus ſanguis, tam qui effuſus eſt, etiam ſi eſſet per varia loca diſperſus, quam ſi quis in corpore manſit, in calice eſſet ſub ſpeciebus vini: nunc vero conſecratur totus, qui eſt in corpore glorioſo, qui nõ eſt, cur cenſeatur minoris quantitatis, quam fuit in nocte cœnæ, quia licet non requiratur per modum alimenti, tamen corpus glorioſum eſt purius ab omnibus excrementis, & loca illa, quæ excrementa occupabant, plena ſunt ſanguine, & puriſsimis humoribus.

Sed quæres obiter, an hic ſanguis ſit ex vi verborum, per modum vnius continui ſub ſpeciebus vini: & eſt ratio dubij, quia contingit extra ſacramentum illum ſanguinem eſſe diſcontinuum, & per varia loca diſperſum: ita autem eſt in ſacramento, ſicut extra, vt ſæpe dictum eſt: eſſet ergo tunc ſanguis in ſacramẽto diſcontinuus & diuiſus: ergo vis verborum non requirit illam vnitatem & continuitatem. *Dubium.*

Reſpondetur eſſe hoc probabile, neq; aliquod inconueniens ex illo ſequi, nihilominus tamen poſſe contrarium facile defendi, nam hic ſanguis ſine dubio per modum vnius per formam ſignificatur, atque ita etiam conficitur. Vnde ſi vlterius addamus ex vi verborum fieri, vt totus ille ſanguis ſub ſpeciebus ſit ſibi coniunctus, & loco indiſtans, probabile etiam ſit debere eſſe continuum, quia res liquidæ, & eiuſdem rationis, & loco indiſtantes, ſtatim continuantur: diuiſio autem illa, quæ interdum reperiri poteſt inter partes ſanguinis, præciſe oritur ex diſtantia locali, & ideo neceſſe non eſt, vt ſanguis, qui eſt in ſacramento, in hoc imitetur modum exiſtendi, quem idem ſanguis habet extra ſacramentum, vt patet ex doctrina ſupra tradita de proprietatibus rei pluribus locis exiſtentis. *Solutio.*

Dico

2. Concluſione corpus ſub ſpeciebus vini nec ſanguis ſub panis ſpeciebus eſt ex vi verborum, eſt tamen per concomitantiam. Magiſter. Alenſis. Bonauent. Marſilius. Gabriel.

Dico tertio: Corpus nõ eſt ſub ſpecie vini, nec ſanguis ſub ſpecie panis ex vi verborum: ſunt tamen per concomitantiam. Prior pars negatiua non ponitur expreſſe à Conc. Trident. niſi quatenus ex altera affirmatiua inferri poteſt, eam tamen docent communiter Theologi cum Magiſtro in 4. d. 10. D. Thom. hic, Alenſ. 3. par. quæſt. 38. memb. 5. Bonau. diſtinct. 11. art. 1. quæſt. 4. Marſil. quæſt. 8. art. 2. & Gab. lect. 42. in Canonem. Et patet ex terminorum expoſitione ſupra data: quia, neque verba conſecrationis panis quicquam de ſanguine dicunt, neq; verba calicis aliquid de corpore. Vnde in triduo illorum veritas integra, & efficax eſſet ſine præſentia ſanguinis ſub ſpecie panis, &c. ergo. Et confirmatur ex fine talis inſtitutionis, quia eſt expreſſa repræſentatio mortis Chriſti: vt enim effuſio ſanguinis, & ſeparatio animæ à corpore expreſsius repræſentaretur, voluit Chriſtus, corpus & ſanguinem ex vi verborũ ſeorſim conſecrari: nam quia re ipſa ſeparari iam non poterant: quoniam Chriſtus reſurgens à mortuis iam non moritur, ſaltẽ in modo, & vi conſecrationis decuit ſeparationem repræſentari. Quapropter non videtur mihi probabile, quod Scoto viſum eſt in 4. d. 10. q. 4. ad ſecundũ, ſcil. eſſe ſanguinem in hoſtia ex vi verborum: nõ quidem, vt terminum integrum cõſecrationis, ſicut eſt in calice, ſed vt partem integri termini: nam ſanguis eſt pars corporis. Sed ad hoc iã reſponſum eſt in Cõmen. art. 2. & in hac ipſa ſectione, circa concluſionem primam, ſanguinem non eſſe partem corporis, prout eſt in hoſtia ex vi verborum: quia ſanguis ſolius corporis viui pars eſt: hic autem non eſt viuum ex vi verborum. Vnde facile etiam conſtat, idem dicendum eſſe de aliis humoribus, & de ſpiritibus vitalibus: hæc n. ſub neutra ſpecie ſunt ex vi verborum, quia non ſunt partes corporis aut ſanguinis vt ſic: vnde nec ſint per ſe neceſſaria ad veritatem vtriuſq; formæ.

Scoti dictum reiicitur.

Altera pars concluſionis, quoad rem ipſam, de fide certa eſt: vt conſtat ex Concilio Trid. & ex hactenus tractatis, oſtendimus enim totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus: eſt ergo corpus in calice, & ſanguis in hoſtia. Vnde ad hoc probandum interdum ſanguis miraculoſe ab hoſtia manauit, vt referunt Vincentius in Speculo hiſtoriali li. 30. c. 24. & Alenſ. 4. par. quæſtio. 53. membr. 1. & propter eandem cauſam dicuntur fideles ſumere ſanguinem ſub ſpeciebus panis, iuxta illud Oſeæ 14. vt legunt 70. Interpretes. Bibent, & inebriabuntur frumento, & florebunt quaſi vinea, & memoriale eius, quaſi vinum Libani. Modus autem loquendi ſeu explicandi hanc rẽ concluditur ex dictis, nam ſanguis eſt in hoſtia, & corpus in calice, & non ex vi verborum, vt oſtenſum eſt: ergo per concomitantiam. Rogabis qualis ſit hæc concomitãtia, vel in qua reali cõnexione fundetur, nulla n. realis vnio inter corpus & ſanguinem intercedere videtur, ſed tantum localis continentia, eſt n. ſanguis in corpore, tanquam in vaſe, hæc autem coniunctio ſola non ſatis eſſe videtur ad concomitantiam ſacramentalem. Reſpondetur, ſi vera eſſet opinio dicens ſanguinem informari anima, facilis eſſet reſponſio, oporteret enim ſanguinem aliqua ex parte eſſe continuum cæteris partibus, & ita eſſet facilis concomitantia, tamen quia illa opinio falſa eſt, dicendum aliter eſt, concomitantiam conſiſtere in naturali dependentia, quam corpus viuum & ſanguis habeant inter ſe, ratione cuius poſtulent, vt ſint inter ſe connexa & commiſta, quia neque corpus in naturali ſtatu ſuo poteſt conſeruari ſine ſanguine, neque ſanguis extra corpus conſeruari poteſt incorruptus, neque in proprio & connaturali ſtatu: vnde mutuo ſe fouent, & iuuant, vel per effectionem, vel aliis modis. Vnde fatemur, localem continentiam per ſe ſolam non ſufficere: nam, ſi in triduo pars aliqua ſanguinis intra corpus remanſiſſet & fieret conſecratio, nulla eſſet concomitantia, vt ſentit D. Tho. hic art. 2. quia tunc non eſſet inter illa prædicta naturalis connexio: ſicut ſupra etiam de corpore & veſtibus dicebamus.

Vincent. Alenſis. Oſeæ 14. Soluitur.

SECTIO IV.

Vtrum ex vi verborum ſit in ſacramento aliqua forma ſubſtantialis.

QVÆſtio hæc tractari ſolet ſpecialiter de corpore Chriſti, prout ſub ſpeciebus panis continetur, fortaſſe quia illa ſpecies, & prior & notior, ac vſu frequentior, & ita etiam à nobis prius diſſeretur, & deinde ad ſanguinem facile applicabitur reſolutio, quia quæſtio, reuera, communis eſt vtriq; ſpeciei, vt à nobis propoſita eſt.

Prima opinio negat in Euchariſtia eſſe aliquam formam ſubſtantialem ex vi verborum. Gabriel. Marſil. Ægidius. Maior.

Prima itaq; opinio negat, aliquam formam ſubſtantialem eſſe hic ex vi verborum, ſed ſolam materiam primam. tenet Gabr. lect. 42. in Canon. & in 4. diſtinction. 11. quæſt. 1. artic. 1. Marſil. quæſt. 8. artic. 2. in fine. Ægidius Theorem. 28. 29. & 30. Maior diſtinct. 10. quæſt. 5. in principio citatur etiam Palud. quæſt. 3. art. 3. nu. 32. ſed immerito. Fundamentum, quia corpus cum forma panis, non ſignificat compoſitum, ſed alteram partem phyſicam compoſiti, illo modo, quo dicitur homo conſtare ex corpore, & anima, vel quo Ariſtoteles dixit, animam eſſe actum corporis phyſici, organici: ergo ex vi illius formæ ſolum illud corpus ſit in ſacramẽto, quod eſt pars phyſica, & eſſentialis humanitatis: hoc autem nullam includit formam, ſed ſolam materiam. Aſſumptum declaratur primo, quia hoc ſatis eſt ad propriiſsimã ſignificationem illius formæ. Secundo colligi poteſt ex illa particula [meum] quæ non proprie indicat totum compoſitum ſub aliquo præciſo gradu metaphyſico, ſed proprie partem aut rem phyſicam, vt ſi quis dicat, hoc eſt animal meum, proprie deſignabit aliquod animal, quod poſsidet, non tamen proprie ſeipſum ſub præciſo gradu animalis, ſed potius diceret, ego ſum hoc animal. Chriſtus ergo dicendo: Hoc eſt corpus meum: deſignauit partem phyſicam humanitatis, quæ eſt materia. Tertio, quia in triduo fuit materia corporis Chriſti ſine vlla forma ſubſtãtiali, vt prædicti authores putant: ergo, ſi tũc fieret conſecratio, ſola materia eſſet ſub ſpeciebus panis, & in illa ſaluaretur tota veritas, & efficacia formæ, ergo ſola illa eſt ex vi verborum. Quod ſi quis dicat, aſſumptum eſſe falſum, reſpondetur, vim argumenti non hinc dependere: quia ſaltem conditionalis eſt vera, quod ſi materia corporis Chriſti ita permanſiſſet, conſecratio etiam prædicto modo fieret, quod ſatis eſt ad vim verborum explicãdum. Quarto, quia nulla forma ſubſtantialis poteſt hic eſſe ex vi verborum, quia neque anima, quia non eſt hic corpus viuum ex vi verborum, nec forma cadaueris: quia etiã non eſt mortuum ex vi verborum, nec aliqua forma phyſica, communis vtriq; quia nulla eſt: nec forma communis abſtracte ſeu logice ſecundum aliquem gradum metaphyſicum: quia (vt ſupra dicebamus contra Mirandulanum) communis gradus non poteſt eſſe terminus actionis realis, qualis ſignificari debet per verba huius formæ, quæ practica ſunt, & intendi ab operante ſeu conſecrante. Quod tandẽ confirmatur, quia alias ex vi horum verborum non eſſet ſemper idem numero corpus ſub his ſpecieb. contra vim illius vocis [meum:] quæ deſignat ſingulare, & indiuiduum corpus.

Secunda opinio ex vi verborum ponit formam corporeitatis. Scotus. Richard. Ocham. Henricus.

Secunda opinio eſt, eſſe hic ex vi verborum formam corporeitatis, vt loquuntur Scotus, d. 10. qu. 4. diſt. 11. qu. 3. art. 2. Richard. articul. 2. q. 2. Ocham in 4. quæſt. 6. vel formam mixti, vt loquitur Henricus quodl. 3. qu. 6. & 8. quodl. 9. qu. 8. & 9. qui eis fundamentis niti debent, quib. præcedens opinio, addendo (corpus) in prædicta forma panis, non ſignificare tãtum corpus quantitatiuum, ſed ſubſtãtiale, quod nõ ſolam materiam includit, ſed etiam formam conſtituentem illud ſub ratione corporis: huiuſmodi

autem forma iuxta hanc opinionem eſt ſpecialis forma phyſica, diſtincta ab anima, quæ ſola (ſecundum Scotum) manſit in corpore Chriſti in triduo. Quocirca, qui opinaretur, partes organicas diſtingui partialibus formis ſubſtantialibus, diſtinctis ab anima, & prioribus, independentibus ab illa, conſequenter diceret, etiam illas eſſe hic ex vi verborum: atque idem cenſerent de formis elementorum, qui exiſtimant eas eſſe formaliter in miſto. Ego vero ſuppono has omnes opiniones philoſophicas eſſe falſas, quib⁹ ſublatis, nullus in Theologia relinquitur locus huic ſecundæ ſententiæ, & ideo nihil amplius de illa dicã, quia non eſt hic locus latius examinandi & improbandi, illa philoſophica fundamenta: procedemus ergo ſupponendo, tantum eſſe in humano corpore vnam formam ſubſtantialem, quæ eſt anima.

Reiicitur.

Tertia docet ex vi verborum eſſe ibi animam vt anima eſt.

Heruæus.

Hinc ergo orta eſt tertia opinio affirmans, eſſe hic ex vi verborum animam, vt anima eſt. Quæ tribuitur Heruæo opuſculo de pluralitate formarum ad argum. 143. qui dicit quidem, hic eſſe animam propter vnionem ad Verbum, non tamen eſſe hic viuificantem & informantem corpus. In quo ſenſu, eſt opinio falſa & impertinens, primo, quia, ſi non informat corpus, adhuc ſupereſt quæſtio, an ex vi verborum ſit aliqua forma informans, vel ſola materia. Secundo, quia, ſi non informat, eſt impertinens ad veritatem verborum: non ergo erit hic ex vi verborum: vnio enim ad Verbum, ad hoc non ſatis eſt: quia ipſamet vnio ad Verbum, non eſt ex vi verborũ, ſed per concomitantiam, vt infra dicetur: imo talis vnio neque ad concomitantiam ſufficeret: quia non vbicunq; eſt Verbum, ibi eſt anima, & ideo in triduo, licet anima eſſet vnita Verbo, non propterea fuit per concomitantiam in ſepulchro, vbi erat corpus, etiã vnitum verbo. Vt ergo hæc opinio aliquid ad rem afferret, dicere deberet, hic eſſe ex vi verborum corpus Chriſti viuum, & ideo eodem etiam modo eſſe animam. Poteſt autem aſſumptum ſuaderi, primo, quia, cum Chriſtus dixit: Hoc eſt corpus meum: ſuũ corpus deſignauit, prout tunc erat: ergo, ſicut tunc erat viuum, ita ſignificatur, & conficitur ex vi illorum verborum. Secundo, quia ſignificatio illorum verborum debet eſſe vniuoca & particularis, vt poſſit eſſe efficax, & practica: ergo debet determinate ſignificare corpus viuũ: nam ſi disiunctim ſignificaret corpus viuum, vel mortuũ, haberet ſignificationem æquiuocam, nam, teſte Ariſtotele, caro, os, & ſimilia æquiuoce dicuntur de corpore viuo, & mortuo. Tertio, quia in cap. In quadam. de Celebrat. Miſſar. dicitur corpus Chriſti eſſe humanum: quia informatur anima (corpus) autem illa forma ſignificat corpus humanum, & in hac ſignificatione prolatum fuit hoc verbum à Chriſto: non ergo poteſt in alia proferri. Quod ſi obiiciatur, quia iuxta hæc nõ poſſet hæc forma in triduo fere proferri, nec quicquam efficere. Reſpondendum conſequenter eſt, vel concedendo totum, vt ſupra ex quadam Gloſſa retulimus, vel certe dicendum eſſet, quod etiam tunc verba efficerent corpus Chriſti viuum, ſicut illud ſignificant: quia cũ non ſint tantum adductiua, ſed etiam effectiua non ſemper illud efficiunt, quale in propria ſpecie exiſtit, ſed quale illa ſignificant.

Quarta dicit eſſe ibi animam, vt dat eſſe corporeũ præciſe.

Quarta ſententia eſt, hic eſſe ex vi verborum formam ſubſtantialem, vt præciſe dantem eſſe corporeum, non quod talis forma in re ipſa ſit phyſice diſtincta à forma ſpecifica, ſed quod ſit ipſamet forma ſpecifica, quæ à parte rei fuerit in tali corpore, non ſecundum propriam rationem ſuam, ſed ſecundum præciſam rationem, qua conſtituit corpus. Quocirca, ſi in corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, fuerit anima rationalis, illa erit in hoc ſacramento ex vi verborum, non tamen vt anima eſt, ſed vt eſt forma corporis. Hæc eſt opinio D. Thomæ, præcedenti quæſtio. articul. 6. ad 2. ſed non eodem modo illam Thomiſtæ interpretantur: quidam enim dicunt (corpus) in forma conſecrationis ſupponere tãtum pro materia, connotare autem animam, vt dat eſſe corporeum. Ita Soto diſtinctione 10. quæſt. 1. articul. 1. Ledeſma, quæſtion. 17. articulo 1. dub. 4. Palacius diſtinctione 8. diſputatione 4. concluſione 4. qui refert Auerroem in paraphraſi Metaphyſ. Sed hic modus loquendi mihi non videtur neceſſarius, nec D. Thom. conſentaneus: hic enim 1. part. quæſt. 76. articul. 4. ad 1. ſimpliciter dicit, corpus per animam conſtitui in eſſe corporis, ſicut in eſſe viuentis: nemo autem dicet, viuens ſupponere pro materia connotando animam, ratio autem eſt, quia compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali vt ſic, eſt per ſe vnum, quod per modum abſolutum ſignificatur per vocem corporis, ſicut per vocem viuentis, aut animalis: ſicut ergo hæ voces non ſupponunt pro materia prima connotando formam, ſed pro ſubſiſtente in tali natura compoſita ex materia & forma ſub tali gradu, ita corpus non ſupponit pro materia, connotando animam, vt dantem eſſe corporeum, ſed pro natura corporea, id eſt, compoſita ex materia, & forma, dante eſſe corporeum. Quocirca ſine cauſa æquiparant prædicti authores in hac ſuppoſitione corpus cum albo: alioqui, ſicut hæc eſt vera locutio, album eſt homo, vel nix, ita etiam hæc eſſet vera, corpus eſt materia, & pura potentia, quod eſt præter communem loquendi modum: dicitur enim corpus materiale, non materia ipſa. Ratio autem differentiæ eſt, quia compoſitio ex ſubiecto & albedine eſt accidentalis, & illa forma aduenit ſuppoſito conſtituto, quod in illa ſubſiſtit, & ideo pro illo tantum ſupponit vox (album) corpus vero dicit compoſitum per ſe vnum & ſubſtantiale, cuius forma non aduenit ſuppoſito conſtituto, ſed ex illa cum materia reſultat: quod proinde non in ſola forma, vel materia ſubſiſtit, ſed in tota natura ipſius compoſiti, & propterea etiam, (album) eſt terminus connotatiuus, de formali ſignificans albedinem & connotans ſubiectum, (corpus) vero eſt terminus abſolutus, adæquate ſignificans naturam corpoream. Vnde ſi corpus non ſumatur per modum partis, ſed in vi concreti, & per modum totius, illique tribuendum ſit aliquod formale ſignificatum, illud certe non erit forma phyſica ſubſtantialis, dans eſſe corporeum, ſed integra natura metaphyſica, conſtans ex materia & forma ſubſtantiali vt ſic: ſicut (homo) de formali ſignificat, non animam rationalem, ſed humanitatem. Tandem hoc plane conſtat in forma calicis: quis enim dicat ſanguinem ibi ſupponere pro materia prima, & non pro ſubſiſtente in tali natura compoſita ex materia & forma ſanguinis? ergo idem æquali vel maiori ratione dicendum eſt de corpore in forma conſecrationis panis. Aliter ergo explicatur hæc ſententia, ſcilicet, directe, & ex vi verborum eſſe hic corpus ſubſtantiale, quatenus dicit compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali dante eſſe corporeum: & ita illam defendunt Caiet. circa dictam ſolution. ad 3. D. Thom. Palud. in 4. d. 10. q. 3. circa finem, Capreol. d. 10. qu. 2. articul. 3. ad argumenta Scoti contra primam concl. & mihi videtur vera ſententia, quam vt ſigillatim probem, ſequentes concluſiones ſubiicio.

Soto. *Ledeſma.* *Palacius.*

Caietan. *Palud.* *Capreol.*

In Euchariſtia eſt forma ſubſtantialis & non pura materia ex vi verborũ.

Prima ſit, in hoc ſacramento eſt forma ſubſtantialis, & non ſola materia, ex vi verborum. Probatur ex propria ſignificatione verborum, corpus enim ſubſtantiale, vt dictum eſt, non eſt ſola materia, ſed compoſitum aliquo modo ex materia & forma. Quod aptius declaratur ex forma ſanguinis: nullus enim dicet ſanguinem eſſe ſolam materiam, aut poſſe intelligi ſine propria forma ſubſtantiali: ergo eadem ratione corpus includit ſuam formam: eſt enim par ratio: quia corpus illud eſt humanum, & includit carnem & oſſa, &c. Et ideo ex vi verborum eſt hic caro, vt ſupra dicebamus: non magis autem

poteſt

poteſt intelligi caro, quam ſanguis ſine forma ſubſtāntiali. Denique ſola materia non ſufficit ad veritatem verborum: ergo non ſola eſt ex vi verborum: antecedens patet: tum, quia materia non eſt corpus, vt oſtenſum eſt: tum etiam, quia hic eſſe non poteſt corpus Chriſti, niſi aut mortuum, aut viuum: in neutro autem ſtatu includit ſolam materiam: vt de corpore viuo eſt per ſe notum: & de mortuo oſtenſum late eſt in ſuperiori tomo: corpus enim Chriſti mortuum naturali modo extitit, excepta vnione hypoſtatica: materia autem non poteſt naturaliter exiſtere ſine omni forma: ergo id etiam, quod commune eſt corpori humano, viuo ac mortuo, ſcilicet, quod ſit conſtans ex materia & forma ſubſtantiali aliquo modo organica, eſt hic ex vi verborum. Vnde oritur duplex confirmatio: quia in hoc ſacramento fit propria trāſſubſtantiatio: ergo ex vi verborum non terminatur ad ſolam materiam, ſed ad compoſitum ſubſtantiale: ergo non ſolum materia: ſed tale compoſitum eſt hic ex vi verborum. Secunda confirmatio eſt, quia terminus actionis, quam verba ex vi ſua efficiunt, eſſe debet aliquid, quod naturaliter poſſit exiſtere ex vi ſuæ ſubſtantiæ, ſed non eſt huiuſmodi ſola materia: ergo non ſola illa fit ex vi verborum.

Anima vt anima eſt, nō eſt determinate in hoc ſacramento ex vi verborum. Trident.

Secunda concluſio, Anima, vt anima eſt, non eſt hic definite ac determinate ex vi verborum. Hæc concluſio videtur certior, quam præcedens: nam Concilium Tridentinum ſeſsio. 13. capit. 3. diſerte docet, animam eſſe ſub vtraque ſpecie per concomitantiam. Et ſatis concluditur illa ratione, quia corpus Chriſti non eſt hic viuum ex vi verborum: tum, quia alias etiam ſanguis eſſet in hoſtia ex vi verborum: quia corpus viuum includit ſanguinem, vt partem ſui: conſequens autem eſt contra Concilium Tridēt. tum etiam, quia in forma nulla fit mentio viui, aut mortui, ſed corporis, quod vt ſic, ab vtroque ſtatu præſcindit. Neq; illa particula (meum) aut tota forma prolata à Chriſto viuente, determinat ſignificationem ad corpus viuum: ſed ſolum ad corpus proprium, de quo tanquam de vno & eodem ipſemet homo viuens loqui poteſt, præſcindendo ab illius vita aut morte. Nam, ſicut Chriſtus dixit, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, potuiſſe addere, ſepelietur & reſurget ſicut Pſ. 19. dicitur in perſona Chriſti. Caro mea requieſcet in ſpe. Et ita SS. loquuntur de hoc ſacramento, dicentes, illud corpus eſſe in Euchariſtia, quod natum eſt ex Virgine, pepēdit in Cruce, iacuit in ſepulchro, & glorioſum reſurrexit: Amb. 4. de ſacrament. capit. 4. & 6. Auguſtinus citatus à Beda, 1. ad Corinth. Paſchaſius, & alii: corpus ergo illud, quod Chriſtus appellauit ſuum, indifferens eſt ad mortuum, & viuum: ſolumque dicit proprium corpus humanum. Tandem hoc conuincit illa ratio de conſecratione facta in triduo virtute horum verborum. Euaſiones enim ſupra datæ probabiles non ſunt. Prima namque in ſuperioribus reiecta eſt: oſtendimus etenim tunc reuera potuiſſe corpus conſecrari: & hic addi poteſt, quod de illo corpore iacente in ſepulchro veriſsime dicitur, hoc eſt corpus Chriſti, & anima Chriſti ſpiritualiter, vel ſenſibiliter per aliquod corpus loquens, vere dicere poſſet: Hoc eſt corpus meū, ſignando idē corpus, quod iacebat in ſepulchro: ergo eadem ratione potuiſſet tunc Sacerdos vere dicere in perſona Chriſti ſuper panē, hoc eſt corpus meum: intendendo illū cō uertere in illud corpus, quod vere dici poterat corp⁹ Chriſti. Et idem etiam eſt manifeſtum in ſanguine: nam ſanguis effuſus vere proprie dicitur, ſanguis Chriſti, & ab ipſo vere vocaretur ſanguis meus. Quod ſi de ſanguine admittitur, tunc potuiſſe conſecrari ſeparatum à corpore, non poteſt vlla veriſimilitudine negari de corpore à ſanguine ſeparato. Altera vero reſponſio, quod tunc fieret corpus Chriſti viuum, & non tale quale erat in propria ſpecie, præter quam, quod repugnat torrenti Doctorum, in multas incidit difficultates, quas non poterit explicare: quale enim eſſet illud corpus, glorioſumne, an mortale? neutrum dici poteſt, cum fundamento: ſanguis item vel conſecraretur tunc corruptus, qualis ſtatim eſt extra corpus, vel in ea naturali diſpoſitione, quam habet in corpore? ſi enim primum dicatur, non conſequenter proceditur, ſi autem dicatur ſecundum, dicendum conſequenter eſſet, tūc etiam futurum fuiſſe corpus ſub ſpeciebus vini, atque ita euertitur tota concomitantiæ ratio. Ac tandem, ſi corpus Chriſti in propria ſpecie exiſtens non ſit, quaſi menſura & exemplar eiuſdem exiſtētis in ſacramēto, nihil certum dici poteſt de proprietatibus & conditionibus, quas huiuſmodi corpus in ſacramento habet: nam, vt dixi, ratio concomitantiæ tollitur, & alioqui vis verborum indifferens manet ad multa huiuſmodi: ergo neceſſario dicendum eſt, tale fuiſſe conſecrandum corpus in triduo, quale tunc erat in propria ſpecie, & conſequenter vim & veritatem verborum non requirere corpus viuum.

Ex vi verborum eſt Euchariſtia forma ſubſtantialis quatenus ſufficit conſtituere corpus organicum humanum.

Tertia igitur concluſio ſit, ex vi verborum eſſe hic formam ſubſtantialem, quatenus ſufficiens eſt ad conſtituendum corpus organicum humanum, quæ, licet ſecundum hanc rationem præſcindat à propria ratione animæ vel formæ cadaueris, tamen in re ſemper eſt anima, vel forma cadaueris. Tota hæc concluſio conſequitur ex duabus præcedentibus, & probationibus earum, & ex aliis rationibus contra alias ſententias adductis, & iuxta illam exiſtimo declarandum eſſe Diui Thomæ mentem: cum enim dicit formam panis conuerti in formam corporis Chriſti, ſecundum quod dat eſſe corporeum, non oportet intelligi de eſſe corporeo communiſsimo: quia reuera non tantum eſt hic ex vi verborum corpus vt ſic (quod alii nobis obiiciunt, ac ſi id diceremus) ſed eſt corpus vt tale aliquo modo, ſcilicet, vt organicum, & præterea non vt organicum in communi, ſed tali organizatione, ſcilicet, humana: quia hic eſt ex vi verborum corpus humanum: ergo etiam eſt hic ex vi verborum forma ſubſtantialis: non vt eſt forma corporeitatis præciſe: quia vt ſic, abſtrahit ab organica vel non organica, neque vt eſt forma organica præciſe: quia vt ſic, abſtrahit ab humana, vel non humana: erit ergo forma corporis organici humani vt ſic, qub ex vi ſui conceptus præſcindit ab anima & forma cadaueris humani, vtraque enim requirit aliquem organizationem propriam & accōmodatam corpori humano. Duplex enim in hoc corpore intelligitur organizatio. Vna perfecta & connaturalis: altera imperfecta, & in via corruptionis: vt conſtat ex Ariſtot. 1. de Gener. text. 37. & inter vtramque concipi poteſt propria conuenientia, non tantum ratione accidentium, ſed etiam ratione formæ ſubſtātialis, quæ, ſi indiuiſibilis ſit, vt eſt anima, eſt (vt ita dicam) eminenter heterogenea: ſi autem eſt diuiſibilis, vt forma cadaueris, erit formaliter heterogenea, conſtans ex partibus aliquo modo diuerſis, iuxta diuerſum temperamentum, quod in diuerſis partibus materiæ requirit: ſic igitur corpus humanum, propriis membris conſtans, poteſt concipi vt abſtrahens quidem à viuo & mortuo, non tamen vt commune cuicunque corpori, ſed ſolum vt humano: ergo, vt ſic, includit formam corporis, non quamcunque, ſed talem, quæ habeat formaliter vel eminenter humanam organizationem, ſeu illam in membris corporis requirat. Et ideo, vt in ſuperioribus dicebamus: forma cinerum, etiam in eadem numero materia recepta non ſufficeret ad verificandā formam huius ſacramenti: ſi enim Corpus Chriſti per impoſsibile in cineres fuiſſet redactum, non cōſtitueretur in ſacramento ſub illa diſpoſitione, neq; illius præſentia ad verborum veritatem ſatis fuiſſet. Quamquam illa forma etiam eſſet forma dans eſſe corporeum. Et idem argumentum fieri poteſt de

formis elementorum, & aliis ſimilibus; neceſſario ergo illud eſſe corporeum determinandum eſt ad eſſe humanum, iuxta modum explicatum. Atque hinc ſatis patet vltima concluſionis pars: formam ſcilicet, quæ hic eſt ex vi verborum, ſecundum propriam quidem rationem præſcindere à ratione animæ: quia poteſt ſaluari in forma cadaueris: & è conuerſo: tamen in re ſemper eſſe, aut animam, aut formam cadaueris: quia corpus proprie humanum tantum poteſt altera ex his formis conſtare: quod magis declarabitur, ſoluendo argumenta aliarum opinionum, vbi expediemus difficultatē hinc emergentem, ſcilicet quomodo verba attingant effectionem huiuſmodi formæ.

Ad argumēta primæ opinionis reſponſio. Ad primum igitur argumentum pro prima opinione, negatur, ſolam materiam ſufficere ad propriam ſignificationem, & veritatem verborum conſecrationis: quia, vt dictum eſt, ſola materia non eſt corpus, niſi includat formam, ſaltem ſub aliquo gradu ſeu conſideratione: itaque ita etiam à multis explicatur definitio animæ, quod ad hunc locum non ſpectat. Ad ſecundum reſpondetur, concedendo, corpus ſuum deſignaſſe Chriſtum ſub ratione partis, non tamen inde fit, deſignaſſe ſolam materiam: ſed vt includit formam, præſcindendo à ratione animæ, vt anima eſt. Dico autem ſignificari hoc modo Corpus Chriſti per modum partis: quia in re, ſola materia eſt vna pars phyſica, & tota forma eſt altera; quæ vnam et realiter & indiuiſibiliter, & conſtituit corpus, & tale corpus: à nobis tamen præſcinditur, & ſignificatur, ac ſi eſſent in re formæ diſtinctæ: & ideo ita nunc ſignificamus corpus per modum partis, ac ſi vere forma corporeitatis eſſet diſtincta ab anima, vt Scotus putauit; hic autem modus ſignificandi ſufficit ad proprietatem illius locutionis, Hoc eſt corpus meum. Ad tertium iam dictum eſt, in triduo non fuiſſe materiam corpus Chriſti ſine forma, & ex hypotheſi conſtat etiam ex dictis, illam conditionalem eſſe falſam: videlicet, ſi ita tunc exiſteret materia Chriſti ſine forma, de illa ſufficienter verificari verba formæ. Quocirca, poſita illa hypotheſi, idē dicendum eſſet, quod ſupra dicebamus de eo caſu, in quo corpus Chriſti in cineres eſſet redactum: quod ſcilicet, talis ſuppoſitio repugnat inſtitutioni, quæ ſimpliciter facta eſt ex certa præſuppoſitione: quod verum ac primum Chriſti Corpus non erat defuturum in rerum natura, & ſub propria ſpecie exiſtens: vnde, cum illa ſuppoſitio ſit impoſsibilis in ſenſu cōpoſito, in eodem poſſunt ex ea contradictoria inferri, ſcilicet, & quod fieret conſecratio propter inſtitutionem, & quod non fieret, quia non eſt in rerum natura verum Chriſti corpus. Vel, ſi quis velit ſimpliciter admittere, quod tunc fieret cōſecratio ex ſola materia, conſequenter diceret, futurā nunc fuiſſe imperfectam & mutilam, qualis eſſet, ſi fingeretur corpus Chriſti carens brachio, aut ſimili parte.

Dubium primum circa quartum argumentum primæ opinionis. Quartum argumentum petit nonnulla dubia. Primum eſt, an efficientia verborū attingat formam ſubſtantialem, quæ de facto ponitur in hoc ſacramēto; duplex enim excogitari poteſt modus dicendi. Primus eſt, verba attingere, & efficere ſolam materiam: Deum autem ſupplere inefficaciam verborum, introducendo formam. Probatur, quia verba non poſſunt efficere formam ſecundum propriam ſpecificam rationem eius: alioqui anima, vt anima, eſſet ex vi, & efficacia verborum: ergo nullo modo poſſunt illam efficere. Dices ex Diuo Thoma ſupra, formam panis conuerti in animam, vt forma corporis eſt, non vt anima eſt: & ita etiam verba per ſuam virtutem & actionem attingere animam ſub vna ratione, & non ſub alia. Sed hoc non videtur poſſe intelligi: tum quia forma in ſe & phyſice ſumpta indiuiſibiliter eſt eadem, nec gradus ille genericus diſtinguitur in re ab ſpecifico: ergo non poteſt intelligi, actionem realem & phyſicam, qualis eſt actio verborum, attingere vnum & non aliud: tum etiam propter rationem in argumento factam, quia actiones terminantur ad res ſingulares, prout in re ipſa exiſtunt: in re autem non exiſtit ratio generica, niſi media ſpecifica. Confirmatur primo hic modus dicendi, quia alia, quæ hic ſunt per concomitantiam, vel non fiunt ſpeciali actione, vt diuinitas, vel ſi indigent ſpeciali actione, fit à Deo, & non à verbis, vt infra dicitur: ergo idem dicendum eſt in præſente de anima, vt anima. Confirmatur ſecundo: nam, ſi in triduo conſecratus eſſet panis, ibi fuiſſet corpus ſine anima: ſi autem ille panis conſecratus vſque ad diem reſurrectionis conſeruaretur, inciperet eſſe anima ſub illis ſpeciebus, vt eſt communis doctrina D. Thom. infra quæſt. 81. & Doctorum in 4. diſtinctione 10. vbi Scotus quæſtione quarta. Capreolus quæſtione 2. articul. 3. Gabr. lect. 42. in Can. tunc autem non inciperet eſſe anima per actionem verborum, quæ iam non eſſent: ergo per actionem Dei: ergo idem nunc dici poteſt. *Scotus. Capreol. Gabriel.* Nihilominus alter dicendi modus verior mihi videtur: ſcilicet eam formam Corporis Chriſti, quæ in ſacramento ponitur, ibi fieri, ſeu adduci ex efficacia verborum, à quibus fit vna completa actio conuerſiua, quæ complete terminatur ad Corpus Chriſti conſtans ex materia & tali forma: ita tenet Capreolus ſupra ad argumenta Aureoli, & Scoti contra primam conclu. & idem videntur ſentire reliqui Thomiſtæ, Caietanus præcedente quæſtione, articulo quinto & ſexto, Hiſpalenſis in quarto diſtinctione decima, quæſtione 1. articulo 5. ad ſecundum Aureoli & Scoti, & Soto quæſt. 1. articulo 1. ad 1. *Solutio dubii.* Et probatur conuertēdo rationem prioris ſententiæ: nam hic eſt forma ſubſtantialis ex vi verborum, vt oſtenſum eſt: ergo fit in ſacramento per efficaciā & actionē verborum: quia verba ſacramentorū efficiunt, quod ſignificēt; quod autem eſt in ſacramento ex vi verborum, eſt ex propria ſignificatione verborum: ergo ex efficacia, & actione eorum: ſed non poteſt actio terminari ad formam ſub ratione communi, & non ſub ſpecifica: ergo terminatur ad totam formam phyſicam, prout in re eſt. Secundo, quia verba perficiunt totam tranſſubſtantiationem actione ſua: ſed tranſſubſtantiatio non terminatur ad materiam ſolam: neque ad compoſitum ſub gradu generico tantum, ſed ad corpus Chriſti, prout in re ipſa conſtituitur ſub ſpeciebus panis: quia actiones phyſicæ terminātur ad res ipſas ſingulares, & phyſicas, prout in ſe exiſtunt: præſertim actio tranſſubſtantiatiua, quæ poſtulat, vt ſit à tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam. Quocirca ad rem intelligendam, & ſoluendum contrarium fundamentum, oportet diſtinguere, ex D. Thoma infra, quæſtion. 81. articul. 2. ad tertium, aliud eſſe poni in ſacramento aliquid ex vi verborum, aliud vero poni per efficientiam verborum: hoc enim latius patet, quam illud: nam ex vi verborum ſolum dicitur eſſe illud, quod præciſe neceſſarium eſt ad veritatem verborum: per efficientiam autem eſt omne illud, quod à parte rei identice coniunctum eſt cum veritate verborum, ſeu cum eo, quod ad illa eſt neceſſarium: Chriſtus enim dedit virtutem verbis ad perficiendam veritatem, quam ſignificant, & conſequenter ad efficiendum omne id, ſine quo res ſignificata fieri non poteſt: quia ergo verba ſolum ſignificant corpus ratione quadam de ſe indifferente, ideo ſub ea ratione tantum dicitur eſſe in ſacramento ex vi verborum; tamen quia in re fieri non poteſt, niſi ſecundum rationem ſpecificam, ideo virtus actiua verborum ad illam etiam extenditur, prout in re fuerit neceſſarium non ex parte ſignificationis verborum, ſed ex parte ipſius termini. Ad fundamentum ergo prioris modi negatur aſſumptum: & ad probationem negatur ſequela: quia, vt dictum eſt, aliquid eſt ex actione verborum, quod non eſt ex vi verborum; quia non eſt abſolute neceſſarium ad veri-

ad veritatem eorum, ſed ſolum ex ſuppoſitione, quod Chriſti corpus in propria ſpecie taliter exiſtit. Et ad hunc modum exponendum cenſeo D. Thomam: cum dicit, conuerti formam panis in animam, vt non animam, ſed vt formam corporis: ſcilicet, quantum eſt ex neceſsitate verborum ſecundum ſe, non ſecundum id, quod ex parte rei eſt neceſſarium. Vnde ad primam confirmationem reſpondetur, non oportere omnia, quæ ſunt hic per concomitantiam, fieri eodem modo: & quicquid de aliis ſit, tamen, quando id, quod dicitur eſſe per concomitantiam, in re non diſtinguitur ab eo, quod ex vi verborum, neceſſe eſt etiam fieri per actionem verborum. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, in eo caſu, animam poni ſub ſpeciebus panis diuina virtute, tamen ratione verborum præcedentium quæ tunc non effecerunt animam: quia, quoad hoc, fuerunt quaſi impedita, quia anima non erat in Corpore Chriſti in propria ſpecie: virt⁹ autem verborum ex inſtitutione limitata eſt ad agendum talem formam, qualem Corpus Chriſti habuerit in propria ſpecie: inde autẽ non recte infertur, nunc verba non habere virtutem ad efficiendam animam: ſed potius contrarium poteſt inde inferri. Sicut dici ſolet de effectu ſacramenti, qui datur, recedente fictione: quod non fit tunc ab ipſo ſacramento, quia iam non exiſtit: datur tamen ratione illius, quia ipſum per ſe erat cauſaturum talem effectum, ſi ſubiectum non eſſet impeditum.

Dub. 2. Secundo petitur in dicto argumento, quomodo forma ſecundum gradum abſtractum & communem poſsit eſſe hic ex vi verborum: aut quomodo actio verborum determinetur ad talem formam in ſpecie & indiuiduo efficiendam, cum ſignificatio practica & actio phyſica debeant verſari circa ſingularia. Reſpondetur, virtutem verborum conſi- *Solutio.* deratam veluti in actu primo, & potentialiter (vt ſic dicam) habere quaſi pro adæquato ſubiecto corpus humanum: id eſt, conſtans ex materia & forma ſufficiente ad conſtituendum corpus humanum: & ſecundum hanc adæquatam habitudinem conſiderandam eſſe formam, quæ hic dicitur eſſe ex vi verborum: & hoc modo nullum eſt inconueniens, virtutem verborum terminari ad aliquid abſtractum & commune: nam hoc in omnibus fere potentiis & virtutibus reperitur: præſertim in his, quæ ſunt indifferentes ad plures effectus, vel obiecta inadæquata, quæ comprehenduntur ſub aliqua ratione communi & abſtracta, quæ dicitur eſſe adæquata tali virtuti vel præſentiæ. At vero in actu ſecundo ſemper actio verborum determinatur ad agendam hãc vel illam formam in particulari, ſicut aliæ virtutes vniuerſales in particulari ſemper efficiunt hunc actum aut effectum: Hæc autem determinatio in præſente ſumenda eſt ex ſtatu, ſeu forma, quam in propria ſpecie habet Corpus Chriſti: & radicaliter eruitur ex inſtitutione, per quam data eſt virtus verbis ad tale corpus efficiendum, quale in re ipſa extiterit: proxime vero ſumi poterit ex intentione operantis, quæ debet eſſe inſtitutioni conformis, & ſemper talis eſt ſub aliqua ſaltem ratione vniuerſali, quamuis interdum ex errore priuato alia eſſe videatur.

Dub. 3. Tertio petitur in eodem argumento, an corpus, quod per hæc verba ſub ſacramento conſtitui poteſt, ſemper ſit idem numero, vel etiam ſpecie: nam ex his, quæ diximus, conſequi videtur, non ſemper eſſe idem numero, neque ſpecie: quia non ſemper eadem ſpecifica forma conſtituitur: vnde vlterius fit conſequens, tranſſubſtantiationem, quæ per hæc verba fieri poteſt, non eſſe ſemper eiuſdem rationis ex parte termini ad quem: nam in triduo haberet terminum ſpecie diſtinctum ab eo, quem nunc habet: erit ergo tranſſubſtantiatio diuerſa, ſicut eſſet tranſſubſtantiatio facta in lignum, vel aurum: & ſicut eſt diuerſa creatio equi, & leonis ex parte terminorum, quamuis in modo conueniant. Reſpondetur ex prædictis authoribus præſertim Capreolo, & Hiſpalenſi, eſſe quidem idem numero corpus, quod ſub ſpeciebus panis per actionem verborum conſtitui poteſt in quocunque ſtatu eo modo, quo eſt idem numero Corpus Chriſti mortuum & viuum: eſt autem huiuſmodi corpus idem ex parte ſuppoſiti, materiæ & quantitatis: non autem ex parte formæ, vt latius dixi in ſuperiori tomo: hoc autem ſufficit, vt humano modo de illo loquamur, tanquam de eodẽ numero: quamuis in rigore phyſico reuera non ſit idem numero compoſitum ex parte formæ. Atque eodem modo concedendum eſt, Corpus CHRISTI in triduo, & viuum, & ſpecie differre ex parte formæ, & conſequenter tranſſubſtantiationem in vtroque ſtatu factam ex parte termini, ad quem conuerſio terminatur, eſſe diuerſam: neque ex hoc ſequitur vllum inconueniens, quia cum hac diſtinctione ſaluatur veritas verborum in vtroque ſtatu, vt declaratum eſt. *Solutio. Capreol. Hiſpal.*

Et ex his patet etiam reſponſio ad argumenta tertiæ opinionis. Ad primum enim iam declarauimus, quomodo, licet Chriſtus viuens illa verba protulerit: Hoc eſt corpus meum: non propterea in particulari locutus fuerit de ſuo corpore viuo, vt ſic: quia verba quæ protulit, ex præciſa ſua ſignificatione indifferentia ſunt ad corpus viuum & mortuum indicandũ, & vtrumque potuit Chriſtus appellare ſuum vt explicuimus. Vnde patet etiam reſponſio ad ſecundum: non eſt enim neceſſe, propriam æquiuocationem in hac forma admittere; quia, licet oculus, caro, &c. ſecundum proprias & ſpecificas rationes æquiuoce talia dicantur in corpore viuo & mortuo, quo ſenſu locutus eſt Ariſt. 2. de anima, & Diu. Tho. 1. p. qu. 76. artic. 8. nihilominus tamen in vtroque corpore, vt conſtat ex tali materia, & forma, quæ ſufficit ad rationẽ corporis humani vt ſic, poteſt intelligi aliqua ratio communis, ſub qua ſit vniuoca ſignificatio huius vocis. Ad tertium vero, ex c. In quadam, de Cel. Miſſ. reſpondetur, ibi non dici, animam vt ſic eſſe de veritate, aut neceſsitate corporis humani vt ſic neque corpus Chriſti eſſe humanum, quia anima informatur: ſed potius è contrario, animam non fuiſſe viuificaturam illud corpus, niſi eſſet humanum Chriſtumque eſſe verum hominem, quia anima & humano corpore conſtat. *Ad argumenta tertiæ opinionis reſponſio. Ariſt. D. Thomas.*

Secundo, ex prædictis facile eſt definire, quid dicendum ſit de forma ſubſtantiali ſanguinis, quæ per verba conſecrationis conſtituitur ſub ſpeciebus vini: nam eodem modo & proportione explicanda res eſt. Si enim verum eſt, ſanguinem informari anima, diſtingui ſuo modo poteſt ſanguis veluti viuens à mortuo, qui dici poteſt veluti cadauer ſanguinis: quos neceſſe eſt ſecundum proprias rationes ſpecifice differre: conueniunt tamen ſub communi ratione ſanguinis humani: vterque enim abſolute, & ſimpliciter ſanguis humanus dicitur. Sic igitur ex vi verborum erit hic ſubſtantialis forma conſtitutiua ſanguinis humani vt ſic: tamen in particulari ſemper erit, aut anima, aut forma ſanguinis effuſi iuxta ſtatum, quem ſanguis ipſe in propria ſpecie habuerit, ſicut dictũ eſt de corpore. Supponendo aũt, ſanguinẽ non informari anima, duobus modis procedi poteſt: Primo, ſuſtinendo, ſanguinem, quãdiu verus ſanguis eſt, ſemper retinere eandẽ ſpecie formã, ſiue in corpore, ſiue extra corpus ſit. Vnde fit conſequens, illã formã poni in hoc ſacramento ex vi verborũ: quia illa determinate eſt iuxta hanc opinionẽ de ratione ſanguinis, quẽ verba ſignificant. Alter modus, & fortaſſe probabilior, eſt, ſanguinẽ, quãuis non informetur anima, nihilominus diſtinctam formam habere, quando eſt intra corpus viuentis in ſua

in ſua naturali diſpoſitione, & poſtquam eſt effuſus: præſertim poſt aliquam moram, & poſt immutatã naturalem diſpoſitionem, quam in corpore viuentis habet: & iuxta hanc ſententiam eodem modo philoſophandum eſt, ac ſi ſanguis informaretur anima: quia eſt omnino eadem proportio. Atque hinc facile ſoluitur obiectio, quæ hic fieri poſſet: ſcilicet, quod ſi ex vi verborum tantum eſt forma ſubſtantialis, vt dat eſſe corporeum, non eſſet alia forma ex vi verborum ſub ſpeciebus vini, quam ſub ſpeciebus panis: quia ſub vtriſque eſt forma, vt dat eſſe corporeum. Reſpondetur autem negando ſequelam: quia, vt diximus, non eſt hoc intelligendum de forma, vt dante eſſe corporeum in communi, ſed in ratione corporis humani, vel ſanguinis humani: hæc autem forma, etiam ſub hac præciſa ratione non eſt eiuſdem rationis in corpore & in ſanguine: & ideo non ſequitur, eandem formam ex vi vtrorumq; verborum ſub vtraq; ſpecie.

Tertio iuxta principia poſita expediri facile poteſt dubitatio facta in ſuperioribus, ſcilicet, per quã actionem ponatur ſanguis ſub ſpeciebus panis: & corpus ſub ſpeciebus vini: an ſcilicet, per actionem conuerſiuam, quæ ipſis verbis fit, vel per aliam, quã Deus coniungat cum actione verborum. Dicendum eſt enim: ſicut ſanguis eſt in re ipſa ſubſtantia diſtincta à corpore, quamuis habeat rationem partis reſpectu totius viuentis, ita neceſſariam eſſe diſtinctam actionem, ſaltem partialem, per quem ſanguis fiat ſub ſpecieb. panis, & corpus ſub ſpeciebus vini: pręſertim, cũ non tantum materia, ſed etiam forma hæc duo diſtinguantur. Simpliciter tamen & abſolute, ſicut corpus viuum hominis vna dicitur ſubſtantia conſtans corpore & ſanguine, ita vna eſt actio totalis & integra, qua totum hoc ſub ſpeciebus panis, aut vini conſtituitur: atque ita probabilius exiſtimo, totum hoc fieri per efficientiam ipſorum verborũ, & per actionem tranſſubſtantiatiuam. Nam, licet ex vi verborũ quibus conſecratur corpus, abſolute loquendo, non ſit neceſſarius ſanguis: tamen, quando in re ipſa neceſſarium eſt, corpus, quod fit per verba, eſſe animatum, & viuẽs, iuxta Chriſti inſtitutionem, ex eadem habent verba efficaciam ad efficiendum quicquid eſt de neceſsitate corporis animati, & viui, iuxta modũ explicatum de forma ſubſtantiali: qui ſimiliter applicandus eſt ad efficientiam corporis ſub ſpeciebus vini: nam in his omnibus eſt eadem proportionalis ratio. Legatur Innocent. libr. 4. de Myſt. cap. 19. Alenſis & Scotus, locis ſupra citatis, qui videntur alium ſequi dicendi modum. Sed quod diximus, videtur probabilius, quamuis non ſit tam certum, ſicut quod de anima diximus: quia non eſt inter corpus & ſanguinem illa identitas, quæ eſt inter formam ſecundum communem vel ſpecificam rationem conceptam: & ita in præſente concomitantia non eſt tanta neceſsitas, ſicut in illa. Eſt autem magna congruentia; quia non repugnat, inſtitutionem factam fuiſſe illo modo: & alioqui expediebat verba habere illam virtutẽ & efficaciam, vt ſimpliciter poſſent terminum ſuum, prout in re ipſa neceſſarium eſſet, ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituere: & ita poteſt hoc dici neceſſarium ad neceſsitatem verborum, non ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione.

Innocent. Alenſ. Scotus.

Dub. alterũ

Vltimo expeditur obiter ex dictis aliud dubium quando ſcilicet panis conuertitur in corpus Chriſti, & vinum in ſanguinem, an materia conuertatur in materiam, & forma in formam, vel ſimpliciter totũ in totum: nam D.Thom. quodlib. 3. articul. 11. ad primum, negat partem eſſentialem conuerti in partem, ſed ſimpliciter totum in totum: idem Alenſ. 4. part. quæſtione decima, membr. 5. articul. 3. §. 6. late Soto, diſtinctione nona quæſtione 2. articul. 5. circa finem Ledeſma, quæſtione 16. articulo 4. dubi. 2. & videtur fuiſſe ſententia Innocent. libr. 4. de hoc Myſter. cap. 8. ratio eſſe poteſt: quia vnica actione introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & expellitur ſubſtantia panis: ergo ſimpliciter totum conuertitur in totum: neque eſt vlla ſpecialis ratio, propter quam materia potius dicatur conuerti in materiam, quam in formam, vel è contrario. Nihilominus idem D.Thom. quæſtione præcedent. articul. 4. ad tertium, & artic. 6. ad ſecundum ſentit, ita totum conuerti in totum, vt materia conuertatur in materiam, & forma in formam, idem in 4. diſtinctione 11. quæſti. 1. articul. 1. & Scotus quæſtione 3. circa finem, Paludanus quæſtione 1. articul. 1. quæſtione 3. artic. 2. Capreol. quæſti. vnica. articul. 3. ad 1. Durandi, contra primam concluſ. Richardus articul. 1. quæſt. 2. Marſil. qu. 8. articul. 2. & Henric. quodlib. 9. quæſtione 9. Et videntur fundari ſolum in quadam debita proportione: quia totum non conuertitur in partem, nec pars in totum: ergo totum in totum, & pars in partem: ergo materia in materiam, & forma in formam. Sed hæc diſſenſio videtur eſſe de modo loquendi: nam actio, qua introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, cum ſit accommodata ſuo termino adæquato, non poteſt eſſe omnino ſimplex, cum terminus ipſæ ſimplex non ſit: prout ergo illa actio vna eſt, qua per ſe primo fit totum, recte dicitur totum conuerti in totum: quia vero ad integram tranſſubſtantiationem non ſatis eſt integram ſubſtantiam introduci, niſi etiam integra ſubſtantia expellatur, & conſequenter materia ei⁹ & forma, ſi ex eis conſtat, vt alterius materia & forma introducatur, & ideo ſatis etiam accommodate dicitur, materiam conuerti in materiam, & formam in formam: neque in hoc modo locutionis aliquod inconueniens inuenio.

D.Thom. Alenſ. Soto. Ledeſm. Innocent. Reſolut. D.Thom. Scotus. Palud. Capreol. Durand. Rich. Marſil. Henricus.

SECTIO V.

Vtrum quantitas & accidentia humanitatis Chriſti ſunt in hoc ſacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Dubitatio expeditur.

Ratio dubitandi eſt, quia ex vi verborum eſt in hoc ſacramento corpus organicum, vt ex Diuo Thoma, & aliis ſupra docuimus: ſed corpus organicũ in ſuo intrinſeco conceptu & ratione includit quantitatem, & alia accidentia: ergo hæc ſunt ex vi verborum. Minor probatur, quia corpus organicum in ſuo conceptu includit membrorum diſtinctionem in figura, denſitate, & raritate, atque adeo in quantitate & magnitudine: quo argumento ſupra concludebamus contra Durandum, hæc omnia fieri præſentia in hoc ſacramento: eadem igitur, ſeruata proportione, concluditur debere eſſe ex vi verborum. Confirmatur & explicatur, nam, ſi Chriſtus dixiſſet (hoc eſt corpus quantum meum) ſine dubio quantitas hic fieret ex vi verborum: quia in ipſis verbis expreſſe contineretur: ſed quamuis non ita explicite, implicite ſaltem idẽ continetur in illis verbis: quia, quia dicit corpus humanum, & heterogeneum, dicit corpus quantum: imo loquendo familiariter, & iuxta communem vſum, prout Chriſtus locutus eſt, nomine corporis non intelligunt homines nudam ſubſtantiã ſed habentẽ molem, & quantitatẽ: præſertim, cum addiderit Chriſtus illa verba, Quod pro vobis tradetur: non enim tradi aut pati poterat corpus, niſi quantum.

Gabri. Nominales dicunt ex vi verborum eſſe in ſacramẽto aliqua accidentia. Ægidius.

In hac re Gabr. & Nominales locis citatis in pręcedenti ſectione, propter difficultatẽ tactam ſentire videntur, hæc accidentia eſſe ex vi verborum in hoc ſacramento. Qui non de omnibus accidentibus, ſed de his tantũ, quæ videntur eſſe de ratione corporis, aut ſanguinis humani, vt ſic, loquuntur. Aliter vero Æg. Theo. 28. & ſequentibus: licet neget, quantitatem eſſe hic ex vi verborum: affirmat tamen, modum quantitatis eſſe ex vi verborum: quia ſaltem ille modus eſt de

eſt de ratione corporis heterogenei, licet non ſit quãtitas ipſa. Sed difficile eſt intelligere, quid appellet modum quantitatis: nullus enim modus quantitatis intelligitur, niſi per modum extenſionis, aut ſecundum ſe, aut in ordine ad locum: ſed in præſente non poteſt eſſe ſermo de extenſione in ordine ad locum quia hæc, nec ex vi verborum, neque per concomitantiam conuenit corpori, vt in hoc ſacramento exiſtenti: neque ex vllo modo de ratione corporis humani ſeu organici: extenſio autem in ordine ad ſe, eſt effectus formalis quantitatis, modo in ſuperioribus explicato: ergo repugnat, hunc modum conuenire corpori in ſacramento exiſtenti ex vi verborum, & non quantitatem ipſam: quia effectus formalis conuenire non poteſt, niſi mediante forma. Quod ſi forte ſit ſermo de extenſione entitatiua ipſius materiæ, illa non eſt modus quantitatis: neque eſt accidens aliquod, ſed eſt modus ſubſtantialis, ſeu ipſamet naturalis entitas materialis ſubſtantiæ: niſi forte vocetur modus quantitatis, quia à nobis concipitur per habitudinem quandam, ſeu analogiam, & proportionem ad quantitatem: quæ erit impropria locutio. Non eſt tamen contendendum de vocibus, quando res conſtant.

Quantitas, & quæ illã conſequũtur ſunt in hoc ſacramento per concomitantiam. Dicendum eſt igitur, quantitatem & reliqua accidentia, quæ quantitatem conſequuntur, vel diſponunt materiam ad hanc formam, eſſe in hoc ſacramento per concomitantiam, & non ex vi verborum. Ita docet S. Thom. hic articul. 4. quem ſequuntur ibi omnes Thomiſtæ, Caietanus, Soto, Ledeſma, & communiter Doctores in 4. diſtin. 10. Et ratio D. Thom. eſt optima, quia tranſſubſtantiatio, quæ fit virtute verborum, non terminatur ad quantitatem vel alia accidentia, ſed ad ſolam ſubſtantiam: ergo non ſunt hic accidentia ex vi verborum, ſed ſola ſubſtantia, ſunt ergo per concomitantiam: hæc vltima conſequentia eſt per ſe nota: quia ſupra oſtenſum eſt, hic eſſe quantitatem & accidentia, & præterea etiam oſtenſum eſt, quicquid hic adeſt, altero ex dictis duobus modis fieri. Primum autem antecedens probatur à Diuo Thoma, ex termino à quo: quia, ſcilicet, qui conuertitur, eſt ſola ſubſtantia panis, & non quãtitas: ergo tranſit per ſe in ſubſtantiam, & non in quãtitatem. Deinde optime confirmatur verbis Concilii Trident. ſeſſione 13. capite 4. vbi Sancta Synodus declarat, per conſecrationem panis & vini conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius: quæ conuerſio proprie tranſſubſtantiatio appellatur. Ex quibus verbis alia etiam ratio deſumitur ex natura talis actionis, quæ cum ſubſtantialis ſit, ſolum ad ſubſtantialem terminum per ſe terminatur. Prima denique conſequentia declaratur, & probatur in hunc modum: diximus enim in ſuperioribus, aliud eſſe fieri aliquid in ſacramento per efficaciam verborum, aliud ex vi ſignificationis verborum: licet autem non omne id, quod in ſacramento fit per efficientiam verborum, ſit etiam ex vi ſignificationis eorum, tamen è contrario, quicquid eſt ex vi verborum, neceſſe eſt, vt per ſe fiat ex efficientia verborum: quia potiſsima & primaria virtus verborũ, eſt ad efficiendum id, quod per ſe primo ſignificant: ergo quicquid eſt ex vi verborum, eſt etiam ex primaria efficientia verborum: ergo è contrario accidentia, quæ hic non ſunt ex primaria efficientia verborum, non poſſunt eſſe ex vi verborum. Quæ ratio vniuerſaliter concludit de omnibus accidentibus: quia tranſſubſtantiatio ad nullum accidens per ſe terminatur, ſed ad ſolam ſubſtantiam.

Caietan. Soto. Ledeſma. Trident.

Dubium. Sed quæres, quiſnam ſit hic concomitantiæ modus, & per quam actionem ponatur hic quantitas, vel quodlibet accidens: *Solutio.* Reſpondetur, non eſſe in omnibus eandem radicem: & conſequenter, neque eundem concomitantiæ modum: quantitas enim, & alia accidentia, quæ ſunt intrinſece connaturalia huic ſubſtantiæ, ponuntur in hoc ſacramento, non ſolum, quia inſunt in tali ſubſtantia, quatenus in propria ſpecie exiſtit, ſed etiam quia quodammodo per ſe conueniunt huic ſubſtantiæ, & intrinſece illam comitantur. Quo fit, vt talia accidentia, quamuis non per ſe fiant per actionem tranſſubſtantiatiuam, concomitanter tamen & ſecundario fieri cenſeantur: quia naturaliter reſultant ex primario termino illius actionis, ſicut per creationem animæ, dicuntur concreari intellectus, voluntas: vel quantitas per materiæ creationem. Alia vero ſunt accidentia, quæ ſolum ponuntur per concomitantiam in hoc ſacramento, quia realiter inhærent in eodem corpore, vel anima extra ſacramentum, quamuis non ſint intrinſeca, ſed mere contingentia ſeu accidentia: hæc autem eſſe poſſunt duplicia: quædam per efficientiam intrinſecam ipſius animæ Chriſti, vt ſunt actu vitales eius, viſio, amor, &c. & hæc fiunt in hoc ſacramento per eandem actionem ab anima Chriſti, per quam fiunt in cœlo, alia vero ſunt omnino ab extrinſeco agente, vt ſunt habitus infuſi, dotes gloriæ, ſpecies intentionales ſenſuum externorum, & hæc non videntur fieri in hoc ſacramento, niſi per ſpecialem Dei actionem: quia hæc concomitantia eſt magis extrinſeca, vt in ſuperioribus declaratum eſt, præſertim in hac diſputatione, ſectione ſecundo & ſupra diſputatione 48. An vero ad hanc ipſam actionem verba inſtrumentaliter concurrant, incerta res eſt: nam licet id ſit poſsibile, tamen ex ſola inſtitutione non ſatis colligitur, an ita fiat, de quo iterum redibit ſermo ſectione ſequente.

Reſponſio ad rationẽ dubitandi. Ad rationem dubitandi in principio poſitam, duo dici poſſunt. Vnum eſt, duplicem diſtingui poſſe organizationem: vnam ſubſtantialem, & alteram mere quantitatiuam, & priorem eſſe hic ex vi verborum, non autem quantitatiuam. Subſtantialis autem organizatio, quæ obſcurior eſt, explicari poteſt ex parte formæ & ex parte materiæ: & quidem ex parte formæ, ſi illa ſit diuiſibilis & extenſa per partes in partibus materiæ, conſiſtit in hoc, quod non omnes partes talis formæ ſunt omnino eiuſdem rationis, ſed partialiter diuerſæ: nam inde prouenit, quod in diuerſis partibus materiæ diuerſas diſpoſitiones requirat: ſi autem forma ſit indiuiſibilis, vt anima rationalis, ſolum virtute & eminenter continet huiuſmodi organizationem, quæ per ordinem etiam ad diſpoſitiones à nobis explicatur, quatenus diuerſas illas requirit in diuerſis materiæ partibus. Ex parte autem materiæ intelligi aliquo modo poteſt hæc organizatio, quia maior multitudo materiæ intelligitur eſſe in vna parte, quam in alia: quæ diuerſitas poteſt in illa ſubſtantia intelligi, etiam præciſa quantitate. Quamuis enim hæc varietas ex natura rei comitetur quantitatem, & quodammodo per illam fiat, nihilominus, ſi intelligeremus corpus animalis priuari quantitate, & ſubſtantiam in reliquis manere immutatam, manerent plures materiæ in oſſe, quam in carne: maiorque vnio inter manum & digitum, quam inter digitos inter ſe: & ſic de aliis partibus. Poteſt etiam hoc explicari iuxta opinionem aſſerentem, non manere eandem quantitatem in genito & corrupto: ſed fieri reſolutionem vſque ad materiam primam: tũc enim in inſtanti generationis materia ſecundum ſe, & præciſa omni quantitate, præintelligitur formæ, & abſolute loquendo, prius natura forma ingreditur materiam, quam quantitas, quæ iuxta hanc opinionem ex forma reſultat: materia autem ſic præintellecta non eſt vniformis ſecundum omnes partes, ſed neceſſe eſt, vt alium modum præintelligatur habere in vna parte, quam in alia: inde eſt, vt

aliter

aliter informetur in vna parte, quam in alia: vel ſi forma eſt diuiſibilis, vt aliam partem recipiat vna pars materiæ, & aliam alia, & inde etiam ſi vt variæ diſpoſitiones in materiæ partibus cõſequantur, proportionatæ his, quæ immediate præceſſerunt. Hic modus dicendi eſt probabilis, ſed inprimis eſt valde obſcurus: quia illa diuerſitas in ſola ſubſtantia non ſatis concipitur, in quo conſiſtat, ſecluſa quantitate, niſi fortaſſe in modo præſentiæ, quæ eſt valde extrinſeca & per accidens. Deinde non videtur omnino ſatisfacere: quia organizatio debita corpori humano non tantum eſt illa ſubſtantialis, ſed etiam accidentalis, vt ſupra dicebamus contra Durand. Et ideo vlterius addendum eſt ſecundo, concedendo quantitatem & accidentia eſſe de ratione corporis organici, vt organicum eſt, non tamen eſſe de ſubſtantia illius corporis ſimpliciter, ſed eſſe proprietatem vel diſpoſitionem debitam tali ſubſtantiæ, & ideo non oporrere, vt hic ſint ex vi verborum: quia verba per ſe ac formaliter ſolam ſubſtantiam ſignificant: ſicut illam tantum per ſe primo efficiunt: quaſi concomitanter vero poſſunt dici ſignificare etiam accidentia quatenus illa ſunt neceſſaria tali corpori, vt eſſe poſsit in rerum natura, cum tali eſſe ſubſtantiali. Quapropter, quamuis hæc accidentia intrinſeca proprie non dicantur hic adeſſe ex vi verborum, dici tamen poſſunt neceſsitate quadam conſequi ex veritate & proprietate talium verborum. Vnde hæc concomitantia quodammodo maior eſt, quam concomitantia animæ, vt anima eſt: quamuis aliunde videatur eſſe minor: nimirũ, quia eſt minor identitas inter quãtitatẽ & ſubſtantiam, quam ſit inter animã, vt anima, & vt dat eſſe corporeum. Dico autem, ex alio capite concomitantiam quantitatis videri maiorem, quia non ex ſuppoſitione aliqua, ſed ſimpliciter ex intrinſeca natura, & neceſsitate corporis humani, vt ſic, &, vt quantitas conſequitur ad actionẽ verborum: anima vero, vt anima, non cõcomitanter ex neceſsitate ſimpliciter, ſed ſolum ex ſuppoſitione, quod in propria ſpecie tale corpus animatum exiſtat.

SECTIO VI.

Vtrum Verbum, Diuinitas, aut aliæ perſonæ ſint in Euchariſtia ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Verbum diuinum eſſe ſpeciali modo in Euchariſtia, multis probatur.

HÆc quæſtio præcipue tractanda eſt de Verbo diuino. Nam ex illius deciſione facile reliqua conſtabunt. Eſt ergo inprimis certum de fide, eſſe diuinum Verbum in Euchariſtia ſpeciali modo, quod colligitur ex Concilio Tridentino, ſeſsione 13. Canone primo definiente, eſſe hic corpus eſſe ſanguinem Chriſti, vna cum anima & diuinitate, non enim poteſt hic eſſe diuinitas ſpeciali modo, niſi ratione ipſius Verbi: ſicut non eſt vnita diuinitas humanitati niſi ratione Verbi; tandem de fide eſt, in Euchariſtia eſſe totum Chriſtum, vt ſupra oſtenſum eſt: ſed totus Chriſtus dicit Verbum ſubſiſtens in natura diuina & humana: ergo totum hoc præſens eſt in hoc ſacramento. Vnde eodem modo certum eſt Corpus Chriſti eſſe in hoc ſacramento vnitum Verbo, ſeu (quod idem eſt) eſſe hic, non tantum ſubſtantiam corporis & ſanguinis, ſed etiam vnionem ipſam hypoſtaticam quam ad Verbum habet, quod colligit hic Diuus Thomas ex Concilio Epheſino, quadam epiſtola ad Neſtorianos dicente: Nos accipere in Euchariſtia carnem Chriſti non vt communem, neque vt alicuius viri ſancti, carnem, ſed vt vere viuificatricem, ipſius verbi propriam factam. Eſt ergo in Euchariſtia caro Chriſti, vt propria Verbi effecta eſt: ſed eſt facta propria Verbi per vnionem; eſt ergo in hoc ſacramento vt vnita Verbo: ergo eſt etiam hic ipſa vnio. Item eſt hic caro CHRISTI, vt viuificatrix: ſed eſt viuificatrix ratione vnionis; ergo eſt hic vt vnita.

Trident.

Tandem ratio declarata in articulo primo hoc conuincit: quia caro Chriſti eſt realiter, & inſeparabiliter vnita Verbo; ergo, ſicut nunquam eſt; niſi vnita: ita etiam nuſquam eſt, niſi vnita: ergo vbicunque eſt habet vnionem ad Verbum: fuiſſet enim non ſolum indecens & indecorum, verum etiam magnum miraculum & minime neceſſarium (vt omittam, an ſit poſsibile) vt idem corpus in vno loco eſſet vnitũ Verbo, & in alio careret vnione: & conſequenter in proprio ſuppoſito exiſteret: ergo dicendum eſt, habere hoc corpus in ſacramento eandem vnionem ad Verbum, quam habet in cœlo. Et propter hanc cauſam dicitur eſſe hic verbum ſpeciali modo: quia ad illud terminatur hæc vnio: Verbum enim diuinum, cum ſit immenſum, non poteſt in ſe nouam realem præſentiam alicubi acquirere: & ideo non dicitur eſſe ſpecialiter in ſacramento, quia in eo nouum modum exiſtendi ſibi intrinſecum, acquirat: ergo ſolã propter rationem extrinſecam, ſeu propter nouum titulum, ſcilicet, quia in hoc ſacramento eſt, vt terminus humanitatis ſeu corporis, quod in ipſo ſacramento exiſtit ipſi vnitum: ergo tam Verbum, quam vnio ad Verbum, ſunt in hoc ſacramento.

Argum. in quibus o-batur eſſe ibi ex vi verborum:

Supereſt explicemus, quomodo hic eſſe incipiant, & primum de vnione: nam inde facile cõſtabit, quid dicendum ſit de Verbo. Primo ergo videri poteſt, vnionem illam debere hic eſſe ex vi verborum: quia hoc requirit vis illius verbi: (corpus meum): nam Verbum diuinum eſt, quod loquitur & dicit: hoc eſſe corpus ſuum: non eſt autem ſuum, niſi propter vnionem: ergo perinde eſt ac ſi dicat, hoc eſſe corpus ſibi vnitum: ergo ex vi talium verborum, neceſſe eſt, vt hic ſit corpus vnitum: ergo vt ſit vnio ipſa. Secundo, corpus proprie ſignificat naturam corpoream ſubſiſtentem, ſupponit autem pro ſubſiſtente in natura corporea: ergo ex vi verborum eſt hic corpus ſubſiſtens, & non ſubſiſtentia propria: ergo ſubſiſtentia Verbi, niſi mediante vnione: ergo oportet, vt etiam vnio ſit hic ex vi verborum. Tertio, ex parte termini à quo, non ſolum conuertitur ex vi verborum natura ſubſtantialis panis, ſed etiam ſubſiſtentia panis: ergo etiam ex parte termini ad quem, non ſolum eſt hic aliqua natura, ſed etiam aliquid ſubſiſtens: nam terminus ad quem, proportionaliter reſpondet termino à quo, & ipſamet ratio totalis tranſſubſtantiationis, & perfectæ ſubſtantialis actionis, requirit in completo termino ad quem, ſubſiſtentem vt ſic. Ac denique, vis etiam fieri poteſt in illa particula (hoc) nam, & infra dicetur, deſignat id, quod ſub his accidentibus continetur: vnde ex vi ſua ſubſtantiæ ſumitur, & aliquid ſub his accidentibus ſubſiſtẽs deſignat: ergo ex vi illius neceſſe eſt, vt ſit hic corpus Chriſti ſubſiſtens: ergo vnitum ad ſubſiſtendum in verbo diuino, quia non eſt ſubſiſtens propria ſubſiſtentia. Et ad hoc confirmandum etiam poſſent induci verba Concilij Epheſini ſupra citata, & rationes ex illis deſumptæ.

Rationes quibus oppoſitũ oſtenditur.

In contrarium autem videtur, non poſſe hic vnionem eſſe ex vi verborum, ſed tantum per concomitantiam; Primo quidem quia, ſi vnio eſſet ex vi verborum, etiam Verbum eſſet ex vi verborum: conſequens eſt falſum: ergo & illud, ex quo ſequitur. Sequela videtur euidens: tum quia vnio non poteſt eſſe ſine termino vnionis: vbi ergo vnio eſt ex vi verborum, etiam terminus eius, qui eſt Verbum: tum etiam, quia ſi vnio hic eſt, ſolum eſt, quia eſt nexus inter corpus & Verbum: ex quibus reſultat hoc mirabiliter compoſitum ex hac natura corporea & Verbo: ergo hoc compoſitum erit hic per ſe primo, ex vi verborum. Nam hic eſt terminus adæquatus illius actionis, per quam fit vnio: ergo vtrumque cõponentium erit hic ex vi verborum: ergo Verbum erit ex vi verborum. Falſitas autem conſequentis oſtendi poteſt: primo ex Con-

Trident. ex Concilio Tridentino, ſeſsione decima tertia, cap. tertio. vbi inter ea, quæ ſunt per concomitantiam in hoc ſacramento, videtur ponere diuinitatem: neque eſt, quod aliquis vim faciat in diuinitatis voce, quæ naturam, non ſuppoſitum, ſignificat, ac ſi Concilium ſentiat, naturam diuinam eſſe hic per concomitantiam, non tamen Verbum ipſum: nam hoc videtur eſſe præter mentem Concilij; ſed ſub diuinitate comprehendit Verbum, quod idem eſt cum illa; tum, quia nullam aliam mentionem Verbi facit, cum tamen ibi numeret omnia ſubſtantialia, quæ ſunt in CHRISTO, & inde concludat, totum CHRISTVM eſſe in hoc Sacramento: ergo neceſſe eſt, vt ſuppoſitum diuinum ſub diuinitate includat: alioqui non ſufficienter omnia numeraſſet, nec integram doctrinam tradidiſſet: tum, quia aliàs dicturum erat, diuinitatem eſſe hic concomitanter, ratione Verbi: non autem reddit hanc rationem, ſed, propter admirabilem (inquit) illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam vnionem: quæ ratio propria eſt Verbi, ad quod per ſe terminatur illa vnio: quin potius in prædictis verbis indicat Concilium, ipſammet vnionem eſſe hic per concomitantiam. Secundò conſtat falſitas eiuſdem conſequentis ex communi ſententia Doctorum, aſſerentium Verbum eſſe hic tantum per concomitantiam, vt patet ex Diuo Thoma hic articulo primo, ad primum, & Innocentio libro quarto, de hoc Myſterio, cap. 19. Marſilio in 4. quæſtione octaua, articulo ſecundo. Durando diſtinct. decima, quæſtione ſecunda, & alijs Doctoribus communiter ibi, & diſtinctione vndecima. Tertiò, quia Verbum diuinum non poteſt eſſe terminus per ſe actionis verborum ſacramentalium, ſeu conuerſionis: ergo non poteſt hic poni ex vi verborum. Antecedens patet, quia nihil poteſt in diuinitatem conuerti: & conſequenter neq; in Verbum diuinum, quod eſt ipſa diuinitas, & æquè immutabile: conſequentia verò probatur: quia, vt ſupra oſtenſum eſt, quicquid eſt ex vi verborum, eſt etiam ex actione verborum. Dicet aliquis, ſatis eſſe conuerſionem terminari formaliter ad naturam corporis, vt vnitam Verbo: ita vt ſicut intelligimus materiam panis conuerti in materiam corporis, & formam in animam, vt dantem eſſe corporeum, ita intelligamus, ſubſiſtentiam panis cōuerti in vnionem corporis ad Verbum, non verò eſt neceſſe, ipſum Verbum fieri per talem actionem: ſicut per actionem, qua generatur homo, fit vnio formæ ad materiam, cum tamen per illam actionem non fiat materia. Hoc autem videtur ſatis, vt dicatur, Verbum hic eſſe ex vi verborum: quia Verbum eſſe hic, vt dixi, non eſt acquirere nouam præſentiam, vel aliquid intrinſecum ſibi: ſed eſt acquirere nouam rationem exiſtendi hic, quæ in ipſo, vt eſt hic, ſolum addit relationem rationis & denominationem extrinſecam terminantis humanitatem: hanc autem denominationem acquirit ex vi verborum, ſi verba vi ſua ponunt hic corpus vnitum: hoc ergo erit ſatis, vt Verbum dicatur hic eſſe ex vi verborum. Sed contra, quia, licet Verbum non acquirat de nouo præſentiam realem in hoc Sacramento, illa tamen præſentia ſimpliciter neceſſaria eſt, vt Verbum verè ſit in hoc Sacramento; verba autem non poſſunt ex vi ſua hanc præſentiam efficere: ergo non poſſunt, ſimpliciter loquendo, virtute ſua ponere hic diuinum Verbum.

S. Iſido. Innocent. Marſil. Durand.

Vnio corporis Chriſti ad Verbum, in hoc ſacramento tantum eſt per concomitantiam.

In hac re, quamuis rationes in vtramque partem factæ non conuincant, ſimpliciter dicendum cenſeo primo, vnionem corporis CHRISTI ad Verbum non poni in hoc Sacramento ex vi verborum, ſed per concomitantiam. Ratio eſt, non quia ſit impoſsibile, illam vnionem fieri ex vi verborum, ſeu per actionem verborum, vt multi exiſtimant; nam, ſi Chriſtus per hæc verba voluiſſet conſecrare: Hoc eſt corpus Verbo Dei vnitum, aut per hæc: Hoc eſt Chriſtus, aut per alia ſimilia, ex vi talium verborum eſſet in Sacramento, non ſolum corpus, vel humanitas, ſed etiam vnio corporis vel humanitatis ad Verbum, ſeu totus CHRISTVS, hoc enim formaliter verba ſignificarent, & conſequenter idem efficerent per actionem ſuam: neque enim repugnat actionem diuini inſtrumenti attingere hanc vnionem, vt latius dixi in primo tomo huius tertiæ partis. Ratio ergo ſolum eſt, quia verba, quibus de facto CHRISTVS conſecrauit, formaliter non ſignificant vnionem ad Verbum: nam, licet fingamus, corpus in ſacramento non habere vnionem ad Verbum, verè poſſet CHRISTVS de illo dicere: Hoc eſt corpus meum: quia illud relatiuum (meum) in rigore ſolum denotat identitatem illius corporis cum corpore, quod ratione vnius eſt corpus Verbi: non vero denotat, corpus illud habere talem vnionem, vbicumque exiſtit: neque hoc requiritur in rigore ad veritatem talium verborum: ergo, ſi ita ſit, vt verè ſit, eſt ſolum propter concomitantiam ſupra explicatam.

Verbum diuinū eſt ſpecialiter in hoc ſacramento tantum per concomitantiam.

Secundo conſequenter dicendum eſt cum Theologis ſupra citatis, Verbum diuinum eſſe hic per concomitantiam, non ex vi verborum. Hæc concluſio non eſt etiam ita probāda, ac ſi oppoſitum repugnaret, vt ratio ſuperius facta in contrarium procedere videtur, quæ propterea mihi non placet: nam in prædictis caſibus, ſi Chriſtus conſecraſſet his verbis: Ego ſum hoc, vel, Hoc eſt Chriſt⁹: ex vi talium verborū id, quod demonſtraretur ſub ſpeciebus, eſſet Deus homo, ergo ex vi talium verborum eſſet Verbum ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Neq; ad hoc eſſet neceſſarium, vt realis præſentia de nouo fieret in verbo, ſed ſolum, quod Verbum nouo modo ibi eſſe inciperet per præſentiam corporis, ſeu humanitatis ſibi vnitę, ſicut in inſtanti Incarnationis cœpit Verbum nouo modo eſſe in vtero Virginis, & nunc etiam dicitur Verbum per concomitantiam exiſtere ſub ſpeciebus ſacramentalibus: non quia nouam præſentiam accipiat, ēt per concomitantiam: ſed ſolum per nouam rationem exiſtendi, quæ in illo ſolum addit denominationem quandam, vt rectè ſupra dicebatur: poſſet autem hoc ipſum, quod nunc eſt per concomitantiam, eſſe ex vi aliquorum verborum, vt oſtenſum eſt: ergo ad hoc non eſt neceſſarium, vt ipſa realis præſentia Verbi de nouo fiat. Et ratio à priori eſt; quia, licet hæc præſentia reuera ſit neceſſaria, tamen ex ſe ſupponitur ex naturali immenſitate Verbi: & ideo non oportet, quod verba vi ſua illam efficiant, ſed ſolum quod addant quicquid ex parte corporis, vel humanitatis deeſt. Aliter ergo probanda eſt hæc concluſio ex præcedente: nam verba non poſſunt ex vi ſua efficere, vt Verbum incipiat nouo modo eſſe ſub ſpeciebus ex parte ipſius Verbi: debent ergo id efficere ex parte humanitatis: conſtat autem, ex parte humanitatis, id non efficere, quia non efficiunt vnionem, vt oſtenſum eſt: quia proxima ratio, ob quam Verbum dici poteſt hic eſſe nouo modo, eſt ipſa vnio: ergo nullo modo verba hoc efficiunt ex vi ſua: ergo ſolum per concomitantiam. Et confirmatur, quia ex vi formalis & præciſæ ſignificationis verborum, non eſt neceſſe, vt id, quod eſt ſub accidentibus panis, ſit Deus: quia verba hoc non ſignificant: ergo non eſt ibi diuina perſona ex vi verborum.

Reſponſio ad argumenta prioris opinionis.

Ad primam autem rationem pro priori opinione iam ſatis dictum eſt. Ad ſecundam autem, & tertiam duobus modis reſponderi poteſt. Prior eſt, corpus, quod ſub ſpeciebus panis ponitur ex vi verborum, non eſſe ſubſiſtens, vt ea voce ſignificatur, ſed tantum eſſe partem quandam ſubſtantialem naturæ ſubſiſtentis: corpus enim pars eſt humanitatis: verè enim dicitur humanitas ex corpore & anima componi: & tamen humanitas, vt ſic, non includit ſubſi-

ſubſiſtentiam: & anima etiam, licet in re ſubſiſtat, tamen vt ſignificatur hac voce (anima) non ſignificatur vt ſubſiſtens, ſed tantum vt pars. Vnde, ſi per poſſibile vel impoſſibile, corpus & anima Chriſti dimitterentur à Verbo, & ſine noua ſubſiſtentia conſeruarentur, nihilominus eſſent verum Corpus, & anima: ergo in ſignificato corporis, vt ſic, non includitur ſubſiſtentia: ergo ex vi verborum formæ nulla ſubſiſtentia, nec propria, neque aliena, ponitur in hoc ſacramento. Et quamuis concedamus, in reipſa nunquam eſſe poſſe naturam corporis ſine aliqua ſubſiſtentia, non inde fit, ſubſiſtentiam formaliter ſignificari, aut fieri ex vi verborum, ſed ſolum neceſſario comitari veritatem & efficientiam eorum. Et confirmatur, quia corpus CHRISTI vere & proprie dicitur conceptum ex Virgine, quamuis non habuerit ſubſiſtentiam ex vi illius actionis, per quam conceptum eſt, ſed per aliam, qua vnitum eſt Verbo, quę in eodem inſtanti ſimul fuit cum altera: & ſimiliter anima Verbi creata dicitur in primo inſtanti per actionem creatiuam, & tamen per illam non fuit ſubſiſtens, nec vnita Verbo: ſic ergo, quamuis per actionem tranſſubſtantiatiuam, quæ fit virtute verborum, fiat hic corpus Chriſti, non eſt neceſſe, vt ex vi illius fiat, ſubſiſtens, ſed per aliam actionem concomitantem. Hæc reſponſio eſt probabilis, pręſertim in forma cōſecrationis panis: quia vox (corpus) admittit illam ſignificationem partis eſſentialis, præſcindendo à ſubſiſtentia. Sed nihilominus adhuc ingerit difficultatem aliud argumentum ſumptum ex particula (hoc) quæ licet poſſit dici demonſtrare hoc ens, vel hoc contentum, tamen reuera demonſtrat illud per modum ſubſiſtentis: indicat enim hunc cibum, ſeu hoc edulium, quod ſubſiſtens eſt, & vt tale demonſtratur. Deinde in forma calicis ſanguis reuera videtur ſignificare rem ſubſiſtentem: ſicut vinum, aqua, & alia huiuſmodi. Quocirca, perſiſtendo in hac reſponſione, non eſſet negandum per has formas ſignificari res ſubſiſtentes, ſed dicendum eſſet, non ſignificari formaliter ſubſiſtentiam earum ſed ſubſtantiam, ſeu ſubſtantialem naturam, ſicut homo, licet ſignificet rem ſubſiſtentem, non tamen ſignificat de formali ſubſiſtentiam, ſeu humanitatem ſubſiſtentē. Et hoc ſatis eſt, vt actio verborum non terminetur formaliter, & per ſe ad ſubſiſtentiam, ſed ſolum ad ſubſtantiam corporis, ex qua conſequitur ſubſiſtentia naturalis, vel eam comitatur vnio ad diuinam ſubſiſtentiam. Alter dicendi modus eſſe poſſet: concedendo, ex vi verborum fieri hic corpus ſubſiſtens, non tamen ſubſiſtentia Verbi aut connaturali corpori: ſed præciſe: quia licet in re ſemper debeat eſſe ſubſiſtens, altero ex prædictis modis, tamen neuter eorum eſt determinate neceſſarius ex vi verborum; nam idem numero corpus poteſt ſubſiſtere, & ſubſiſtentia creata, & increata, ſicut ſupra dicebamus de forma corporis vt ſic: quod licet ſub hac præciſione ſit hic ex vi verborum, nihilominus, vt anima eſt, eſt tantum per concomitantiam: ſic ergo dici poterit de ſubſiſtentia: ſcilicet, quod licet ſub hac præciſa ratione ex vi verborum requiratur, nihilominus ſubſiſtentia diuina, vt talis eſt, ſolum ſit hic per comitantiam: ſicut Beata Virgo, concipiendo hunc hominem, neceſſario concepit rem ſubſiſtentē: quod vero hac ſubſiſtentia ſubſiſtat, ſcilicet, diuina, fuit quaſi concomitans & non ex vi Virgineæ conceptionis. Atque hæc reſponſio eſt etiam probabilis, & facile defendi poteſt, quamuis non inuenio aliquem Theologorum hoc aſſerentem in ſubſiſtentia, ſicut in anima.

Declaratur per quam actionem ponatur Verbū & vnio hypoſtatica.

Ex his autem duobus reſpondendi modis colligere licet, per quam actionem ponatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus vnio corporis, vel ſanguinis ad Verbum, & conſequenter Verbum ipſum: hæc enim duo in præſente idem ſunt: nam Verbum ſolum ratione vnionis dicitur hic nouo modo exiſtere. Neceſſe eſt igitur, vnionem hic fieri per actionem diuerſam ab illa actione, qua hic fit ſubſtantia Corporis vel ſanguinis: quia, ſicut actio creatiua animæ, ſeu humanitatis, ſecundum ſubſtantiam ſupponitur actioni vnitiuæ: quia ſubſtantia ipſa ſupponitur vnioni, ita actio conuerſiua, quæ eſt ad ſubſtantiam corporis & ſanguinis, diſtincta eſt ab actione, qua fit vnio eorum in ſacramento: nam etiam hic ſubſtantia ſupponitur vnioni: & non neceſſario ex illa reſultat; & ideo neceſſaria eſt actio ſpecialis, qua hæc fiat, ſeu ponatur: ſiue talis actio ſit eadem cum actione, qua Deus conſeruat hanc vnionem humanitatis in cœlo iterum poſita in ſacramento, ſiue ſit alia diſtincta, quod ad præſentem quæſtionem nihil refert, & incertum eſt. Atque eodem modo eſt incertum, an hæc actio, qua fit vnio in ſacramento, ſit hic per efficientiam verborum, an non: vtrumque enim eſt poſſibile, & neutrum colligi poteſt ex principiis certis. Quamuis iuxta priorem modum reſpondendi ſupra poſitum probabile ſit, fieri à ſolo Deo: quia eſt per meram concomitantiam valde extrinſecam: iuxta poſteriorem autem modum videtur probabile ſatis, debere fieri per verba: quia eſt magis intrinſeca concomitantia, & ſaltem ſecundum communem rationem neceſſaria ad perfectam verborum veritatem, quod explicandum eſt ad modum ſupra dictum de forma ſubſtantiali.

Secundo, poteſt obiter ex dictis expediri dubium, quod attigit Innocentius dicto libro de hoc myſter. cap. 19. an per communicationem idiomatum poſſit dici panis tranſſubſtantiari in Verbum: vel CHRISTVS conſecrari, ſicut dicitur manducari, vel in altari offerri: non enim offertur Chriſtus, niſi quatenus conſecrarur: per conſecrationem enim offertur, ſi autem Chriſtus offertur, & conſecratur, etiam Verbum: nam, quod de Chriſto dicitur, per communicationem idiomatum, dici poteſt etiam de Deo. Vnde in oblatione cruenta, quæ facta eſt in cruce, ſicut oblatus eſt Chriſtus, ita & Deus, & Verbum, ergo ſimiliter in hac incruenta: nam ex parte rei oblatæ non eſt minus digna & infinita, quam illa; ſicut ergo ibi Deus mortuus eſt, ita hic eſt conſecratus, & manducatus: ſic Cyrillus libro quarto in Ioann. capite 18. & libro 11. capite 23. dicit, in Euchariſtia nos ſuſcipere filium Dei, & Theodoretus dialogo 2. citans Ignatium: & explicans Canonem vndecimum Concilij Epheſini, dicit nos ſuſcipere carnem Verbi, ſeu potius carnem Verbum. Et eodem fere modo loquitur Theophylactus, Ioannis ſexto, & Hilarius libro octauo, de Trinitate. Et hinc vlterius ſequi videtur, concedendum eſſe, panem tranſſubſtantiari in Verbum: quia conſecrari dicitur aliquid, aut tanquam terminus à quo: & hoc modo non dicitur de Chriſto, nec de Verbo, ſed de pane, aut vino: aut tanquam terminus ad quem: ergo non poteſt, niſi hoc modo dici de Verbo, ergo ſi Verbum conſecratur, eſt terminus, in quem tranſit panis. In contrarium vero eſt, quia per hanc actionem tranſſubſtantiatiuam reuera non fit Verbum, nec talis actio vllo modo terminatur in ipſum: non ergo poteſt proprie panis dici conuerti in Verbum. Item panis ſolum dicitur conuerti in id, quod hic fit ex vi verborum: ſed Verbum non fit hic ex vi Verborum: ergo. Præterea, ratione partis proprie & in rigore non eſt communicatio idiomatum: & ideo non dicitur Verbum eſſe caput, aut ſanguis: ſed hic corpus ſignificatur per modum partis, vt dictum eſt: ergo. Tandem licet anima Chriſti fuerit creata, & in eodem inſtanti aſſumpta, non tamen dicitur Verbum creari, vel quia anima eſt pars, vel quia illa crea-

Cyrill.
Theodor.
Theoph.
Hilarius.

creatio non attingit vnionem, ſed ad illam præſupponitur: ergo ſimiliter in præſente. In hoc dubio Marſil. Marſilius in quarto quæſtione octaua, articulo ſecundo, cenſet illas locutiones non eſſe admittendas: ego tamen nullum inconueniens in eis reperio: ſed Solutio dubij. videntur à Patribus vſitatæ, & conſentaneæ principijs poſitis in materia de Incarnatione: ſicut enim Deus dicitur conceptus ex Virgine, quia corpus, ſeu humanitas, eodem inſtanti, quo ex Virgine procreata fuerant, aſſumpta ſunt à Verbo diuino, quamquam actione diſtincta: ita dici poteſt Verbum in hoc Sacramento conſecrari: quia caro CHRISTI, quæ hic conficitur, non terminat actionem verborum, vt in ſe ſubſiſtens, ſed in Verbo: nam in eodem inſtanti, in quo incipit eſſe ſub ſpeciebus, incipit eſſe vnita Verbo. Patet conſequentia à paritate rationis, quia vtraque eſt actio ſubſtantialis, quæ per ſe tendit ad rem ſubſiſtentem; & ideo illam proprie denominat: præſertim, quia nihil includit repugnans Verbo diuino ſecundum ſe, ſicut creatio, eo vel maxime, quod licet ex vi verborum non ſignificetur totus CHRISTVS, tamen de facto ſemper totus CHRISTVS conſtituitur ſub ſpeciebus per actionem verborum: & ideo recte dicitur conſecrari: quia hoc nihil aliud eſt, quam per actiones verborum in ſacramento conſtitui: quod autem de Chriſto ſimpliciter dicitur, poteſt etiam dici de Verbo. Atque hoc, certius & notius eſt de illis denominationibus, quæ ſupponunt conſecrationem iam factam, vt ſunt manducari, moueri, &c.

Tertio ex dictis conſtat, quid ſit dicendum de diuinitate, prout ſignificat proprie naturam diuinam ratione diſtinctam à Verbo. Dicendum eſt enim, eſſe ſpeciali modo in hoc Sacramento; vt eſt certum Trident. ex definitione Concilij Tridentini dicentis, diuinitatem hic eſſe, ratione admirabilis vnionis inter ipſam, & humanitatem. Nam, licet dixerimus, ſub diuinitate Verbum comprehendi, non excludenda eſt, neque excludi poteſt ipſa natura, quæ propriiſſime diuinitatis voce ſignificatur. Et ex re ipſa ſumitur clara ratio: quia Verbum diuinum intime, & eſſentialiter includit diuinitatem. Item, quia Chriſtus dicit ſubſiſtẽs in duplici natura, diuina, & humana. Item, quia licet per vnionem hypoſtaticam proxime diuina natura vnita ſit ſubſtantiæ diuinæ: hinc tamen ſimul ac neceſſario effectum eſt, vt duæ naturæ vnitæ ſint in vna ſubſiſtentia verbi: non ergo poteſt hic eſſe totus CHRISTVS, & Verbum, ratione vnionis, quin ſit etiam ipſa diuinitas. Vnde etiam concluditur, non eſſe hic ex vi verborum, ſed per concomitantiam mediatam ſecundum rationem; ad eum modũ, quo vnio hypoſtatica dicitur terminata immediate ad ſubſiſtentiam relatiuam, & conſequenter ad naturam abſolutam: ſic enim concomitantia, quæ in hac vnione fundatur, proxime & immediate eſt reſpectu Verbi, conſequenter vero, reſpectu diuinæ naturæ.

Pater & Spiritus S. ſunt p̃ cõcomitantiam in Euchariſtia, ſed non ſicut Verbum. Quarto & vltimo conſtat ex dictis, quid dicendum ſit de Patre & Spiritu ſancto; an, ſcilicet, ſpeciali titulo & ratione deſinat in hoc Sacramento: hoc enim dubium expediendum eſt ex alio principio poſito in primo tomo, tractatu de Incarnatione, videlicet, quamuis vnio hypoſtatica nullo modo terminata ſit ad Patrem, vel Spiritum ſanctum, nihilominus, ratione illius effectum eſſe, vt Pater, & Spiritus ſanctus ſpeciali modo ac titulo ſint in Chriſti humanitate, vel quia in ea ſingulariter operantur, vel quia neceſſario ibi adſunt, vbi adeſt diuinitas: cum ergo præſens concomitantia tota fundetur in hypoſtatica vnione, prædicto modo & ratione extendi poteſt ad has perſonas, & nulla alia via. Vnde nec verba habent vllam vim, vt ſpeciali modo hic eas conſtituant, nec per ſacramentales ſpecies ſignificantur, nec ab actionibus ſacramentalibus denominantur: non enim Pater offertur, aut Spiritus ſanctus manducatur, quia hæ perſonæ non ſunt vnitæ humanitati per modum ſuppoſiti, licet propter naturaltm connexionem, quam habent cum perſona Verbi, mediante diuina natura, neceſſario ſint vbi eſt illa, non tamen terminando eandem vnionem, in qua prædictæ denominationes fundantur. Quocirca, licet Pater, & Spiritus ſanctus ob rationem ſuperius factum dici poſſint eſſe hic per concomitantiam, aliter tamen, quam Verbum & Diuinitas, nam Verbum eſt immediate tanquam proprium ſuppoſitum humanitatis; Diuinitas vero ſecundum rationem quidem mediate, ſecundum rem autem immediate; quia eſt idem cum verbo, & in illo vere eſt humanitati vnita, Pater autem & Spiritus ſanctus omnino mediate, etiam ſecundum rem, realiter enim diſtinguuntur à Verbo, & ideo cum humanitate non habent vnionem realem, ſed ſolum intimam præſentiam, ratione iam dicta.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierum panis vel vini.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non ſit totus CHRISTVS ſub qualibet parte ſpecierum panis vel vini. Species enim illæ diuidi poſſunt in infinitum. Si ergo Chriſtus totus eſt ſub qualibet parte ſpecierum prædictarum, ſequeretur quod infinities eſſet in hoc ſacramento, quod eſt inconueniens; nam infinitum repugnat non ſolum naturæ, ſed etiam gratiæ. 4. d. 10. art. 3. q. 3. & d. 12. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3. & 4. tex. c. 07. Et quo 1. art. 8. corp. fin.

2. Præterea, Corpus CHRISTI cum ſit organicum, habet partes determinate diſtantes: eſt enim de ratione organici corporis determinata diſtantia ſingularum partium ab inuicem, ſicut oculi ab oculo, & oculi ab aure. Sed hoc non poſſet eſſe, ſi ſub qualibet parte ſpecierum eſſet totus Chriſtus: oporteret enim, quod ſub qualibet parte eſſet qualibet pars, & ita vbi eſſet vna pars, eſſet & alia. Non ergo poteſt eſſe, quod totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte hoſtiæ, vel vini contenti in calice

*3. Præterea, Corpus Chriſti ſemper veram retinet corporis naturam, nec vnquam mutatur in ſpiritum. Sed de ratione corporis eſt, vt ſit quantitas poſitionem habens, vt patet in * Prædicamentis. Sed ad rationem huius quantitatis pertinet quod diuerſæ partes in diuerſis partibus loci exiſtant. Non ergo poteſt eſſe (vt videtur) quod totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.* In c. de quantitate tom. 1.

*Sed contra eſt, quod * Auguſt. dicit in quodam ſermone; Singuli accipiunt Chriſtum Dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulas minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.* Refertur de conſec. d. 2. c. Singuli.

*Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ex ſupra dictis patet, * quia in hoc ſacramento non ſubſtantia corporis CHRISTI eſt ex vi ſacramenti, quantitas autem dimenſiua ex vi realis concomitantiæ, ideo corpus CHRISTI eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, id eſt, per modum, quo ſubſtantia eſt ſub dimenſionibus; non autem per modum dimenſionum, id eſt, non per modum illum, quo quantitas dimenſiua alicuius corporis eſt ſub quantitate dimenſiua loci. Manifeſtum eſt autem, quod natura ſubſtantiæ tota eſt ſub qualibet parte dimenſionum, ſub quibus continetur, ſicut ſub qualibet parte aeris eſt tota natura aeris, & ſub qualibet parte panis eſt tota natura panis. Et hoc indifferenter, ſiue ſint dimenſiones actu diuiſæ (ſicut cum aer diuiditur, vel panis ſecatur) vel etiam ſi ſint actu indiuiſæ, diuiſibiles vero potentia. Et ideo manifeſtum eſt, quod totus CHRISTVS eſt ſub qualibet parte ſpecierum panis, etiam hoſtia integra manente: & non ſolum cum frangitur, ſicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine, quæ apparet in ſpeculo, quæ apparet vna in ſpeculo integro, in ſpeculo autem fracto, apparent ſingulæ in ſingulis* * Art. 1. huius q. & art. præced.

ſingulis partibus. Quod quidem non eſt omnino ſimile, quia multiplicatio huiuſmodi imaginum accidit in ſpeculo fracto propter diuerſas reflexiones ad diuerſas partes ſpeculi, hic autem non eſt niſi vna conſecratio, propter quam corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento.

Ad primum ergo dicendum, quod numerus ſequitur diuiſionem. Et ideo, quamdiu quantitas manet indiuiſa actu, neq; ſubſtantia alicuius rei eſt pluries ſub dimenſionibus proprijs, neq; corpus Chriſti ſub dimenſionibus panis, & per conſequens, neq; infinities, ſed toties, in quot partes diuiditur.

*Ad ſecundum dicendum, quod illa determinata diſtantia partium in corpore organico, fundatur ſuper quantitate dimenſiua ipſius: ipſa autem natura ſubſtantiæ præcedit etiam quantitatem dimenſiuam. Et ideo, quia conuerſio ſubſtantiæ panis, directe terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſecundum cuius modum proprie & directe eſt in hoc ſacramento corpus Chriſti, talis diſtantia partium eſt quidem in ipſo corpore Chriſti vero, ſed non ſecundum hanc diſtantiam comparatur ad hoc ſacramentum, ſed ſecundum modum ſuæ ſubſtantiæ, ſi ut dictum eſt.**

In corp. art.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de natura corporis, quam habet ſecundum quantitatem dimenſiuam. Dictum eſt autem, quod corpus Chriſti comparatur ad hoc ſacramentum, non ratione quantitatis dimenſiuæ, ſed ratione ſuæ ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt**

In corp. & ar. 1 huius q.

In corp. art.

DE materia huius articuli multa dicta ſunt in ſuperioribus diſput. 48. vbi præcipue tractauimus omnia, quæ in ſolutionib. argumentorum tangit D. Thom. cætera exponemus diſputat. ſequente.

DISPVTATIO LII.

De his, quæ ſunt ſub ſingulis partibus ſpecierum panis, & vini.

Diſputat. 14 de Euchariſtia.

DIximus, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus panis & vini: quia vero ipſæ ſpecies extenſæ ſunt, partes habent; ideo neceſſe eſt, vt de ipſis etiam dicamus: quia vero hæ partes ſpecierum eſſe poſſunt, vel diuiſæ, vt ſunt partes hoſtiæ poſt fractionem, vel continuæ, vel ante fractionem, quando aliquo indiuiſibili termino copulantur, ideo dicemus prius de partibus diuiſis, quia in eis res eſt clara: deinde de continuis: ac tandem de ipſis indiuiſibilibus terminis quantitatis.

SECTIO I.

An totus Chriſtus ſit ſub ſingulis partibus ſpecierum; poſt earum diuiſionem.

HÆC quæſtio videri poteſt ſuperflua ſuppoſitis his, quæ in præcedente diſputatione dicta ſunt: oſtendimus enim, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus ſacramentalibus panis, & vini: quod de ſingulis indiuiduis harum ſpecierum neceſſario intelligendum eſt: quia nec Chriſtus eſſe poteſt ſub ſpeciebus in communi ſeu abſtracte ſumptis; neque eſt maior ratio de vno earum indiuiduo, quam de alio: eſt ergo ſub omnibus: ſed hoc ipſo, quod partes ſpecierum ſunt actu diuiſæ, iam non ſunt partes; ſed tot ſunt indiuidua, quot per diuiſionem reſultant: ergo nullus eſt locus quæſtioni propoſitæ: conſtat enim ex ſuperiori reſolutione ita debere eſſe Chriſtum ſub his partibus diuiſis: quemadmodum eſt ſub ſingulis indiuiduis ſpecierum ſacramentalium.

Vt ergo quæſtionis ratio & difficultas aperiatur, aduertẽdum eſt, tribus modis accidere poſſe, ſpecies ſacramentales panis & vini eſſe actu diuiſas: primo ante conſecrationem & in conſecratione ipſa, ita vt diſtinctis etiam conſecrationibus, ſeu verborum prolationibus conſecratæ fuerint, quomodo ſunt diſtinctæ duæ hoſtiæ in diſtinctis ſacrificijs conſecratæ, & de his potiſsimum intelligitur doctrina tradita in præcedente diſputatione, & de eis maxime procedit ratio dubitandi hic facta. Et accedit alia, quod per quamlibet formam totum Chriſti corpus, vel ſanguis indicatur.

Secundo modo contingit, ſpecies eſſe actu diuiſas ante conſecrationem, atque etiam, dum conſecrantur, in ipſa tamen conſecratione vnica forma conſecrari, vt, quando Sacerdos vnica verborum prolatione plures hoſtias, vel plures calices conſecrat; & de his poteſt iam eſſe nonnulla maior dubitandi ratio: quia in hoc caſu magis videntur hæ ſpecies partes vnius ſacramenti, quam in priori, nam licet, ea conſideratione, qua in ſuperioribus dicebamus, totum Euchariſtiæ ſacramentum eſſe vnum tantum, poſſunt quælibet hoſtiæ actu diuiſæ, & ſeorſim conſecratæ dici partes vnius ſacramenti, tamen ſecundum ſe ſingulæ ſpecies illarum ſunt integræ & totales, quantum in præſenti materia eſſe poſſunt: at vero in hoc poſteriori caſu magis videntur partes vnius ſacramenti, quia vnica forma informantur. Vnde etiam fit, vt per eam formam ſemel tantum indicetur, ſeu ſignificetur totus CHRISTVS, vt ſub illis omnibus ſpeciebus contentus: & ideo maior eſſe poteſt dubitandi ratio, an ſub omnibus illis ſpeciebus ſimul ſumptis totus CHRISTVS ſimul actu contineatur, vel toties, quot ſunt ſpecies actu diuiſæ. Nihilominus in hoc etiam caſu certiſsima eſt reſolutio ſuperius tradita: totum ſcilicet, CHRISTVM eſſe ſub huiuſmodi ſpeciebus ſingulis, vt à fortiori conſtabit ex his, quæ in tertio puncto dicemus. Et declaratur breuiter: quia ſub ſingulis ſpeciebus actu diuiſis eſt aliquid corporis CHRISTI: ergo eſt totus CHRISTVS: antecedens conſtat, quia illæ omnes ſpecies manent conſecratæ, vt de fide conſtat ex vſu Eccleſiæ, & ex facto Chriſti, quia vnica verborum prolatione totum conſecrauit panem, quem diſcipulis diſtribuit, & vt ſupra diximus, prius panem ipſum in fruſta diuiſit, vel ſi prius conſecrauit, & poſtea diuiſit, à fortiori idem inferri poteſt, vt iam dicam: ergo ſub omnibus illis ſpeciebus ſic conſecratis non manet ſubſtantia panis, ſed corpus CHRISTI. Conſequentia vero probatur: tum ex dictis de præſentia ſacramentali corporis Chriſti: quæ, natura ſua, ita eſt indiuiſibilis, vt ibi totum conſtituat, vbi partem; tum ex dictis de concomitantia, quia non poteſt corpus Chriſti eſſe in fruſta diuiſum, ſaltem propter incorruptibilitatem ſuam, & realem partium vnionem; tum deniq; quia non eſt maior ratio, cur vna pars corporis ſit ſub his ſpeciebus, quam alia: eſt ergo totum corpus ſub ſingulis. Neq; contra hoc obſtat ratio dubitandi poſita, tum quia, licet huiuſmodi hoſtiæ, ſeu ſpecies diſtinctæ per eandem formam conſecrentur, tamen quatenus diſcontinuæ ſunt & panis ſub eis exiſtens erat quoddam totum, dici poſſunt integra quædam indiuidua ſpecierum ſacramentalium, ſaltem phyſice, & ideo neceſſe eſt, ſub illis totum Chriſtum contineri; tum etiam quia, licet verum ſit, illas eſſe partes vnius ſacramenti, hoc ipſum eſt, quod cõtendimus, adeſſe totum Chriſtum in partibus actu diuiſis. Neq; etiam refert, quod per vnicam formam ſemel tantum in tota materia totus Chriſtus deſignari videatur: quia ex vi talis formæ manent ſingulæ hoſtiæ conſecratæ, & ideo de ſingulis tota forma verificatur, quia per totam illã, & per efficientiam eius cõſecrantur. Vnde fit, vt pronomẽ, (hoc) quãuis totam illã materiam demonſtret ꝑ modum vnius cibi, tamen ex Chriſti inſtitutione & debita miniſtri intentione non ſolum deſignet totam collectionem, ſed etiam quãlibet partem eius, ita vt illa ſit, veluti indiuiſibilis forma, tota in toto, & tota in ſin-

in ſingulis partibus ſuo modo exiſtens, & veritatem habens, vt magis ex ſequentibus patebit.

Diuiſa hoſtia poſt cõſecrationem, in ſingulis partibus manet Chriſtus. Tertiò modo contingit, ſpecies eſſe actu diuiſas ſolum poſt conſecrationem, vt quando vna hoſtia continua, vel vnus calix prius conſecratur, & poſtea frangitur ſeu diſtribuitur in plures; & tunc adhuc videtur eſſe maior dubitandi ratio; quia illæ ſpecies ex vi prioris conſecrationis non fuerunt ſpecies totales & integræ, & ideo ex principiis poſitis diſputatione precedente non ſatis videtur colligi in ſingulis earum eſſe totum Chriſtum. Nihilominus de fide etiam certum eſt, ſub ſingulis partib⁹ huiuſmodi totum Chriſtum contineri. *Trident.* Hoc enim ſenſu definit hanc veritatẽ Concil. Trid. ſeſſ. 13. can. 3. dicens, ſub vnaquaq; ſpecie, & ſub ſingulis cuiuſq; ſpeciei partibus, ſeparatione facta, totum Chriſtum contineri: *Florent.* quod prius docuerat Conc. Flor. in decreto Eugenij, & habetur etiã in c. Singuli, quod hic citat D. Thom. in argumento: Sed contra ex Auguſtino, eſt autem Ambroſij, vel Hieronymi, vel incerti authoris, vt in decreto Gregoriano notatur. Vbi alia decreta referuntur. cap. Qui manducat. cap. Vbi pars. vbi Hilarius Papa dicit, figuram huius myſterij præceſſiſſe in Manna, de quo dicitur. Qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus parauerat, habuit minus: non enim eſt quantitas viſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus ſacramenti ſpiritualis. *Baſilius.* Vnde Baſilius in epiſtola ad Cæſaream Patritiam, Idem eſt, inquit, virtute, *Euſeb. Emiſ.* ſiue vnam partem quis accipiat, ſiue plures. & Euſebius Emiſſenus, hom. 5. de Paſchate. Euchariſtiæ ſancta perceptio non in quantitate, ſed in virtute conſiſtit: nam corpus, Sacerdote diſpenſante, tantum eſt in exiguo, quantum eſſe conſtat in toto. & alia congerit *Caniſius.* Caniſius in Catechiſmo, tit. de Euchariſt. §. 8. Ratio vero eſt, quia poſt huiuſmodi diuiſionem & ſeparationem factam, aut Chriſtus deſinit omnino eſſe ſub illis partibus diuiſis, aut pars corporis eius ſub vna ſpecie, & pars ſub alia, aut totus Chriſtus ſub ſingulis: primum & ſecundum dici non poſſunt: ergo neceſſario dicendum eſt tertium. Probatur prima pars minoris, primo ex facto Chriſti iuxta probabilem opinionem aſſerentem, prius conſecraſſe, poſtea fregiſſe; quod ſaltem in ſpeciebus calicis, videtur omnino certum: non enim duodecim calices cõſecrauit: nec in eodem calice toties conſecrationem repetiuit, ſed vnica conſecratione eam quantitatem vini in vno calice conſecrauit, quæ omnibus ſufficeret, quibus propterea dixit, Accipite & diuidite inter vos: ſinguli ergo ſumendo partem ſpecierum à reliquis partibus diuidebant; & tamen verum Chriſti ſanguinem ſumebant: ergo per diuiſionem non amittunt ſpecies conſecrationem, ſed ſub eis diuiſis corpus & ſanguis Chriſti manent. Hoc etiam confirmat vſus Eccleſiæ, nam in primis in Miſſa frangitur hoſtia, & nihilominus poſt fractionem quælibet pars conſecrata manet: alioqui Sacerdos poſtea non acciperet corpus Chriſti, ſimiliter ſolet frangi hoſtia ad communicandos fideles: reliquiæ etiam, ſeu minimæ particulæ, quæ interdum ab hoſtia conſecrata cadunt & ſeparantur, magna veneratione ſeruantur, aut ſumuntur, tanquam Chriſti corpus continentes. De qua re multa in ſuperioribus ex antiqua traditione adduximus. Ratio denique eſt, quia, dum conſecratur hoſtia integra, omnes eius partes etiam conſecrantur: neque enim poſſet conſecrari totum, non conſecratis partibus integrantibus ipſum, vt per ſe conſtat: ſed per ſolam diuiſionem non amittunt partes conſecrationem: tum, quia, ſi in initio ipſius conſecrationis diuiſio iam facta fuiſſet, nõ impediret, quo minus fieret omnium illarum conſecratio: ergo nec poſtea impedire poteſt, quo minus conſeruetur: tum etiam, ſi ſub illis accidentibus eſſet ſubſtantia panis, licet fieret diuiſio, ſub ſingulis partibus diuiſis conſeruaretur panis ſubſtantia: ergo etiam conſeruatur corpus Chriſti. Patet conſequentia ex quodam principio ſupra poſito, & probato, diſp. 46. tãdiu corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis manere, quamdiu ſub eiſdem naturaliter poſſet ſubſtantia panis conſeruari. Altera autem pars minoris facile probari poteſt ex dictis in ſecundo pũcto: quia, nec corpus Chriſti poteſt eſſe in partes diuiſum, neq; etiam poſſet reddi ratio, ob quam magis vna pars eſſet ſub vna parte ſpeciei, quam alia, quod euidentius conſtabit ex ſectione ſequente: hoc enim pendet ex his, quæ ibi dicemus: ita enim manet Chriſtus in partibus diuiſis ſpecierum: ſicut antea erat in eiſdem coniunctis.

Solum poteſt hic oriri dubium, ſi pars aliqua ſpecierum tam minima ſepararetur, vt ſub ea non poſſet naturaliter ſubſtantia panis & vini conſeruari. *Dubium.* Quæ res pendet ex alia philoſophica quæſtione, an huiuſmodi Entia naturalia homogenea terminentur ad minimum: nam, ſuppoſita opinione hoc affirmante, recte dicitur conſequenter, ſub tali particula non manere Chriſti corpus: neq; hoc repugnat ſuperius dictis: quia illa particula proprie non eſſet pars ſpecierum panis: ſupponendo autem, vt fortaſſe verius eſt, non dari terminum minimum in huiuſmodi rebus, Maior in 4. d. 11. q. 3. adhuc docet poſſe ſeparari *Maior.* tam minimam particulam ſpecierum, vt ſub ea non poſſit conſeruari corpus Chriſti, quamuis poſſet cõſeruari ſubſtantia panis; vt verbi gratia, ſi tam ſit minima, vt nullo ſenſu percipi poſſit. Sed hæc ſententia eſt falſa, & præter generalem doctrinã fidei, ſeu quædam exceptio eius ſine fundamento: nam illud de perceptione ſenſus, eſt valde per accidens: nam ſatis eſt, quod illa res ſit per ſe, & natura ſua ſenſibilis, vt dictum eſt ſupra diſp. 43. ſect. 7.

SECTIO II.

Vtrum ſit totus Chriſtus ſub ſingulis partib. inter ſe continuis.

PRima opinio eſt, in vna hoſtia integra ſemel tantum eſſe totum Chriſtum, & partibus hoſtiæ non totum corpus, ſed partes eius reſpondere. *1. Sententia.* Tribuitur Altiſiodorenſi libr. 4. Summæ tract. 5. c. 4. ſed excuſari poſſet, quia ſolum dicit, ante fractionem per *Altiſiod.* ſe eſſe Chriſtum in toto, & non in partibus: poſt fractionem vero per ſe etiam eſſe ſub ſingulis partibus diuiſis. Hanc vero opinionem plane ſupponit Albertus in 4. d. 13. art. 11. non enim probat, ante diui- *Albertus.* ſionem, non eſſe totum Chriſtum ſub ſingulis partibus ſpecierum, ſed id potius ſupponit; & rationem inquirit, cur poſt diuiſionem ſit totus in ſingulis partibus; & non affert aliam rationem, niſi quia ante diuiſionem ſolum ſignificatur CHRISTVS per ſpecies continuas per modum vnius cibi; & ideo ſemel tantum eſt ſub illis, poſt diuiſionem vero ſignificatur vt plures cibi; & ideo oportet, vt pluries etiam ſit ſub talibus ſpeciebus. Confirmari hoc poteſt, quia hoc ſatis eſt ad veritatem formæ, & ad omnem doctrinam fidei: non enim ſine cauſa Concilia ſupra citata addunt illam particulam, (ſeparatione facta) & alioqui hoc modo fit hoc myſterium facilius, & intelligibilius: quia non cogimur dicere corpus quantum eſſe totum in toto, & totum in qualibet parte abſque vlla extenſione in ordine ad locum: quod in hoc myſterio eſt difficilimum intellectu.

Secunda ſententia eſt, ante diuiſionem eſſe Chri- *2. Sententia.* ſtum in toto, & totum in ſingulis partibus, quæ tantam habent quantitatem, vt ſi ſepararentur à toto, poſſet in eis conſeruari ſubſtantia panis, in illis vero partibus minimis ſemel tantum eſſe CHRISTVM totum in toto, & partem in parte minore minima ſeparabili. Tribuitur Alex. Alenſ. 4. p. q. 40. membr. 3. *Alenſ.* art. 5. & Bonauen. in 4. d. 10. artic. 1. q. 1. Gabr. lect. 80. *Bonauent.* in Can. dub. 4. in fine: qui dicunt, totum Chriſti cor- *Gabriel.* pus non eſſe infinities in hoc ſacramento, ſed in aliquo numero finito: quia minima, ex quibus conſtat

tota hoſtia, ſunt in aliquo numero finito. Et ita hæc opinio in eo, in quo cum præcedente conuenit, habet idem fundamentum, nam excuſat prædictum inconueniens, & non admittit corpus abſolute eſſe totum in toto, & in qualibet parte: neque quod ſit omnino inextenſum in loco. Quoad id vero, in quo hæc ſententia differt à præcedente, fundari poteſt, quia in ea parte, ſub qua totus Chriſtus poteſt poſt ſeparationem conſeruari, eſt etiam totus ante ſeparationem: quia ſeparatio non mutat conſecrationē, vt dicemus; ſed poteſt totus conſeruari in parte minima ſeparata: ergo. Et hinc etiam poteſt altera pars probari, quia ſub ea parte, ſed qua non poteſt totus Chriſtus conſeruari poſt ſeparationem, neque etiam eſt totus ante ſeparationem, propter eandem rationem. Et præterea, quia ibi non poteſt eſſe ſubſtantia panis per modum totius: ergo neq; etiam eſt, cur ibi ſit totus Chriſtus. Sed hæc ſententia in eo, in quo à præcedenti differt, ſupponit falſam philoſophicam ſententiam de minimo naturali in homogeneis: & adhuc illa ſuppoſita, non eſt veriſimilis; tum quia illa minima poſſunt infinitis motis deſignari, præſertim in pane & vino, quæ homogenea ſunt: quia illa minima inter ſe communicant in partibus, quæ omnes ſunt eiuſdem rationis. Vnde non poteſt aſsignari ratio, cur totus Chriſtus ſit potius in hoc minimo, quam in illo, ſeu in tot minimis deſignatis hoc modo, potius quam in alio; tū maxime, quia, quando diuiditur hoſtia, poſſunt diuidi illa minima, quia pars minimi conſeruari poteſt aliis vnita: imo ſemper neceſſe eſt: vt aliquod minimum diuidatur ſecūdum aliquam deſignationem. Finge etiam hoſtiam conſtare tribus aut quinq; minimis, & diuidi poſtea in partes æquales: conſeruatur ergo poſtea corpus Chriſti in tota illa quantitate ex minimo & dimidio conſtante: quia in tota illa ſubſtantia panis conſeruaretur; ſi ergo in vno minimo eſt ſemel totum Chriſti corpus, quomodo erit ſub alia dimidia parte minimum? Itaq; hæc poſterior opinio incidit in omnes difficultates prioris opinionis, & auget præterea multas, quibus ſatisfacere non poteſt: nam contingere ſæpe poteſt vt fractio hoſtiæ fiat, diuidendo illa minima, in quibus iuxta hanc opinionem corpus Chriſti eſt totum in toto, & pars in parte: quare neceſſe erit, aut poſt diuiſionem Chriſti corpus ſecundum aliquam partem eſſe ſub aliqua parte ſpecierum abſq; integritate & coniunctione aliarum partium ſuarū, vel certe ratione diuiſionis mutare totum modum exiſtendi, quem in illis minimis habebat: & adhuc hoc non ſatis erit, quotieſcunque hoſtia, quæ manet integra, non conſtat præciſe ex tot minimis, ſed prętera includit aliquam quantitatem minorem minima: quia dici non poterit, quomodo in illa ſit corpus Chriſti. Suppoſita ergo aliqua extenſione corporis Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, minus veriſimiliter loquitur hæc ſententia, quam præcedens.

Impugnatur hæc ſententia quatenus à prima differt.

Chriſtus in quibuslibet partibus hoſtiæ conſecratæ quantumuis exiguis, totus exiſtit.
S. Thom. Scotus Richard. Paludan: Maior Marſil. Henric. Ægidius. Heruæus. Gabriel. Hugo. Victo. Trident.

Dicendum vero eſt, ante diuiſionem ſpecierum ſacramentalium totum Chriſtum eſſe in tota quantitate, & totum ſub ſingulis partibus quantumuis minimis, & eiuſdem quantitatis. Hæc eſt ſententia communis Theologorum; tenet D. Thom. hic Scotus, Richard. Palud. Maior, & alij in 4. d. 10. Marſil q. 7. art. 1. Henric. quodlib. 1. q. 5. Ægid. quodlib. 1. q. 4. Heruæus quodlib. 1. ar. 3. Gab. lect. 43. in Can. & idem ſentit Hugo Victor. li. 2. de ſacram. part. 8. c. 11. Innocent. libr. 4. de hoc myſter. cap. 8. Fauet Concil. Trid. nam licet Can. 3. addat particulam illam (ſeparatione facta) tamen cap. 3. vbi eandem tradit doctrinam, illam omittit, ſimpliciterq; dicit: Totus & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub qualibet ipſius ſpeciei parte: totus item ſub vini ſpeciei, & ſub eius partibus exiſtit. Fauent deniq; varia decreta citata ex d. 2. de Conſecrat. in quibus hæc veritas abſolute, & ſine prædicta limitatione docetur: & præſertim prædictum c. Vbi pars, ibi enim generatim dicitur, totum Chriſti corpus adeſſe, vbi eſt pars eius: ſed ante diuiſionem ſub qualibet parte ſpecierum eſt aliqua pars corporis Chriſti: ergo ibid. eſt totum Chriſti corpus.

Rationes autem huius veritatis variæ traduntur. Prima poteſt ſumi ex dictis ſupra traditione 48. quia Chriſtum exiſtere hoc modo in ſacramento, non eſt impoſsibile, vt ibi oſtenſum eſt: quia extenſio in ordine ad locum eſt omnino extra rationem quantitatis, & poſterior illa, atque adeo ſeparabilis ab illa: de quo late Scotus, diſtinct. 10. quæſt. 1. vbi varias rationes congerit, quæ hoc, ad ſummum, ſuadent; non tamen hoc ſufficit ad inferendum, quod intendimus: quia etiam fuit poſsibilis alius modus, quem prima ſententia docet, vt ex dictis in eadem diſputatione conſtare poteſt. Et ideo addendum vlterius eſt, hoc nō ſolum eſſe poſsibile, ſed etiam decentius, magisq; conſentaneum principiis fidei. Hoc autem probatur, quia alias Chriſtus eſſet extenſus in ordine ad locum ſub minori, & homogenea quantitate: hoc autem fieri non potuit conueniente ac decente modo: ergo. Sequela per ſe conſtat ex declaratione aliarum opinionum, quia nihil aliud eſt eſſe extenſum in ordine ad locum, quam habere totam quantitatem in tota quantitate loci, & partem in parte: minor vero probatur; quia, ſi magna quantitas corporis eſt ſub minima quantitate ſpecierum, neceſſe eſt, quod aliquæ partes corporis Chriſti ſint per condenſationem aut penetrationem ad eundem locum redactæ, licet aliæ inter ſe loco diſtent: quia alias impoſsibile eſſet, maiorem quantitatem in minimo ſpatio collocari, ſed ſolum in adæquato, quod natura ſua data eſt occupare: non enim alia de cauſa illud naturaliter occupat, niſi quia tot partibus æqualibus conſtat, & quælibet earum nata eſt occupare tantum locum diſtinctum à loco alterius: ſi ergo totum hoc integre ſeruatur, impoſsibile eſt, grande corpus ad minus ſpatium reduci: neceſſe eſt ergo, vt partes aliquæ illius corporis, vel condenſentur, vel in eodem ſpatio penetrētur. Primum autem horum, ſcilicet, condenſatio, repugnat incorruptibilitati corporis Chriſti, & naturali diſpoſitioni eius: ſecundum autem etiam includit imperfectionem. nam cogitur contraria opinio admittere id, quod vitare intendebat, nimirum, quod partes corporis quanti inter ſe loco nō diſtent: & alioqui hoc ipſum fieri dicit modo maxime materiali, & imperfecto. Atque idem argumentum fieri poteſt, ſi ponamus, fieri conſecrationem vnius panis maioris quantitatis, quam ſit corpus Chriſti: vt enim corpus Chriſti totam illam quantitatem occupet per vnam tantū præſentiam extenſam, neceſſe eſt, aut corpus ipſum Chriſti rareſieri in ſe, aut aliquas partes eius conſtitui in pluribus locis partialibus, & ſibi adæquatis: aliter enim concipi non poteſt. Accedit, quod, cum ſpecies panis ſint homogeneæ, & nullam habeant determinatam figuram, ſed poſsint eſſe, vel circulares, vel angulares, &c. Corpus autem Chriſti ſit heterogeneum, & determinatæ figuræ, fieri non poteſt, ſecundum commenſurationem & extenſionem localem adæquatè ſibi reſpondeant, niſi corpus Chriſti, ſeu aliquæ partes eius in ſe mutentur, & indecente modo conſtituantur; vt poſsit totum ad figuram circularem adæquate redigi, aut, vt poſsit plures angulos panis implere, & alia huiuſmodi. Poſſunt etiam hic afferri incommoda ſupra illata de variis poſitionibus corporis phyſici in ordine ad locum, & de ſitibus indecentibus, &c. Deniq;, ſi hoc dicatur, nulla poteſt reddi ratio, cur vna pars corporis Chriſti ſit potius in hac parte ſpecierum, quam in alia, aut cur partes quædam corporis inter ſe penetrentur, & non aliæ, ſed totum reuocandum erit ad Chriſti beneplacitum.

Scotus.

Secunda ratio principalis ſumi poteſt ex dictis ſectione præcedente, nam poſt diuiſionem Chriſtus totus eſt in ſingulis partibus: ergo ita erat ante diuiſionem:

ſionem:ſed,licet diuiſio procedat in infinitum,ſemper totus Chriſtus erit in quibuſcunque partibus diuiſis: ergo etiam ante diuiſionem totus Chriſtus eſt in ſingulis partibus, quæ in infinitum diuidi poſſunt: probatur vtraque conſequentia, ſola ſeparatio non mutat conſecrationem,nec conſtituit corpus Chriſti,vel aliquam partem eius, vbi antea non erat. Atque idem argumentum è contrario fieri poteſt de continuitate: nam contingit, duas ſpecies cõſecratas in duplici calice,in vno coniungi & copulari, prius autem erat totus Chriſtus in ſingulis illis ſpeciebus: ergo & poſtea. nam propter ſolam continuationem non amittit Chriſtus præſentiam,quam antea habebat, nec mutat illam. Reſpondere quis poteſt,ſeparationem eſſe cõditionem, ſine qua non, vt Chriſtus habeat repetitam præſentiam ſpeciebus. Sed hoc eſt mere gratis & voluntariè dictum: nulla enim ratio huius neceſsitatis afferri poteſt. Quod præterea in hunc modum declaratur: nam, ſumpta hoſtia integra, poteſt Sacerdos ſolam dimidiam eius partem conſecrare, vt ſupra dictum eſt: tunc ergo eſſet totus Chriſtus ſub illa dimidia parte:ergo,vt ſit totus Chriſtus in aliqua parte hoſtiæ, non oportet,vt ſit actu diuiſa. Rurſus poſſet ibidem idem Sacerdos alteram partem denuo conſecrare: ergo etiam in illa eſſet totum corpus Chriſti: quia hoc etiam exigit veritas formæ:eſſet ergo totus Chriſtus in ſingulis illarum partium,quamuis continuis. Idemque argumentum de quibuſcumque aliis partibus fieri poteſt:quia,quod per plures conſecrationes intelligitur fieri poſſe circa eandem materiam continuam, intelligendum eſt fieri poſſe per vnam: quia tam efficax eſt vna forma cadens in totam aliquam materiam,ſicut plures, in pluribus hoſtiis diuiſis,quæ tam efficaciter & integre vna forma conſecrantur,ſicut multis, vt ex dictis in præcedente ſectione conſtat.

Vnde adiungi poteſt tertia ratio,fundata in vero ſenſu verborum formæ, vt ex modo conuerſionis, quæ ex efficacia eorum fit ex pane & vino, quæ eſt materia remota in ſe homogenea, & eiuſdem rationis in omnibus ſuis partibus. Verba enim æque cadunt in totam hanc materiam,& in quamlibet partem eius,& vi ſua conuertunt illam in corpus Chriſti:ergo æque conuertunt illam totam,& quamlibet partem eius in totum corpus Chriſti:ergo eſt totum corpus Chriſti in tota illa materia, & in qualibet parte eius. Maior declaratur,nam,quando profero, Hoc eſt corpus: &c. per illud pronomen æque deſigno totam hanc quantitatem panis, vt continẽtem corpus Chriſti, nec magis deſigno vnam partem,vt continentem caput,quam pedes:& ſic de cæteris partibus: hoc ergo appello, indifferenter deſignare totũ & partes.Hinc autem probatur,prima conſequentia (cætera enim omnia clara ſunt) primò, quia non eſt maior ratio, cur vna pars ſubſtantiæ panis conuertatur in hanc partem corporis Chriſti potius, quam in aliam:verbi gratia,in caput potius, quam in pedes,&c.Neque hoc poteſt ex intentione miniſtri determinari,vt per ſe manifeſtum eſt:abſurdum eſt autem expectare ſemper,vt à Deo determinetur, cum effectus ſacramentorum ex inſtitutione certi debeãt eſſe & definiti. Secundo, quia ſacramentorum effectus ſignificationi reſpondent, ac proportionati ſunt: ſpecies autem ſacramentales ſignificant Chriſtum,quem continent: & quælibet pars ſpecierum indifferenter ſignificat quamlibet partem corporis Chriſti,ſeu Chriſtum ipſum,qui eſt panis vitæ: ergo indifferenter continent quamlibet partem, vel potius totum corpus Chriſti.Atque idem argumẽtum fieri poteſt ex parte formæ, vt dicebam: nam illud pronomen (Hoc) indifferenter indicat totam hoſtiã & partẽ eius:ſicut,qui profert eandem formam ſuper plures hoſtias,indifferenter indicat ſingula, & earum aggregatum:ſicut ergo quoad hoc, eadem eſt ratio de partibus hoſtiæ continuis,vel diſiunctis, ita etiam quoad hoc,vt Chriſtus ſit in toto, & in qualibet parte,tam continua,quam diſiuncta.

Quarto loco addi poteſt ratio,qua hic D.Thomas vſus eſt,eamque Scotus,Gabriel,Ocham, & Aureol. Capreol.
impugnant,defendunt autem Capreolus.d.10.qu.2. Soto.
& ibi Sotus,& Caiet.& Ferrar.4.contra gen. cap.67. Caiet.
eiuſque expoſitionem ex commentario huc remitti, Ferrar.
quæ ex ratione proxime præcedente pendet. Eſt autem hæc ſumma rationis D.Thom. In Euchariſtia eſt per ſe,& ex vi verborum ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas vero ſolum ex reali concomitantia: ergo totũ Chriſti corpus in hoc ſacramento ad eũ modũ eſt,quo ſubſtantia eſt ſub dimenſionib.quãtitatis, & non ad eum modum, quo dimenſiones quantitatis ſunt in loco:ſed natura ſubſtantiæ, tota eſt ſub tota quãtitate,& tota ſub qualibet parte ſuarũ dimenſionũ:tota enim natura panis eſt ſub qualibet parte ſpecierum panis:ergo totũ Chriſti corpus eſt ad eũdem modum ſub dimenſionibus panis tam cõtinuis, quã diuiſis: eſt ergo totum ſub qualibet parte earum. In quo diſcurſu duplex præcipua difficultas occurrit. Prima eſt circa illam conſequentiam: ſubſtantia eſt hic ex vi verborum:quantitas,per concomitantiam: ergo Chriſti corpus eſt hic per modum ſubſtantiæ: & non per modum quantitatis:hæc enim conſequẽtia,nec à D.Thoma probatur, nec per ſe nota eſt ex parte materiæ, & ſi ad ſyllogiſticam formam reuocetur,fundata eſt in hoc principio: quod,quicquid eſt in hoc ſacramento per concomitantiam,nõ eſt ſecũdum proprium modum, ſed ad modum alterius, quod ex vi verborum eſt: quod tamen videtur falſum, vt patet inductione, nam Verbum hic eſt per concomitantiam,& tamen non propterea eſt ad modum ſubſtantiæ corporeæ: & è contrario, ſubſtantia corporis eſt ex vi verborum, & tamen non eſt naturali modo,ſed in Verbo.Item anima eſt per cõcomitantiam,& nihilominus eſt ſecundum modum ſuũ, ſcilicet,ſpirituali modo.Itẽ ratione patet, quia quãtitatem eſſe per concomitantiam,nihil aliud eſt,quã naturaliter reſultare ſeu comitari ſubſtantiam corporis Chriſti, ad quam per ſe terminatur conuerſio, quæ fit virtute verborum:ſed hinc non ſequitur, debere quãtitatem priuari ſuo effectu formali,aut proprietate cõnaturali,vt patet in ſimili forma: nam etiã in creatione ſubſtantia corporis,vel materia per ſe terminat creationem, quantitas autem etiam fit ibi per concomitantiam: concreatur enim, & reſultat ex materia:ſeu tota ſubſtantia corporea: Ac tandem quamuis hic eſſet quantitas ex vi verborum, vt ſi conſecratio fieret his verbis: Hoc eſt corpus meum ſua quantitate affectum; nihilominus poſſet corpus Chriſti eſſe totum in toto,& totum in qualibet parte per conuerſionem factam virtute talium verborũ non eſt enim dubiũ, quin poſſet eſſe hæc Chriſti inſtitutio: imo hæc eſſet magis accommodata myſterio,& ſignificationi ſpecierum,& ipſius formæ:è cõtrario vero,quamuis quantitas ſit per concomitantiam,& tranſſubſtantiatio fiat per eadem verba,per quæ nunc fit, potuiſſet corpus Chriſti non eſſe hic totum in toto,& in qualibet parte, ſed cũ aliqua extenſione,prout altera opinio affirmat: illud enim, quamuis de facto ita non ſit, tamen nõ implicat contradictionem, ſed ex inſtitutione pendet: ergo principium illud,quod quantitas hic ſit per concomitãtiam, inſufficiens eſt,& impertinens ad inferendum totum Chriſti corpus eſſe in qualibet parte.

Secunda difficultas eſt circa poſteriorem partem rationis D.Thom.de modo exiſtendi ſubſtantiæ ſub dimenſionibus: fit enim tranſitus æquiuocus à natura ſubſtantiæ ad ſubſtantiæ entitatem: quæ valde diuerſa ſunt; ſub quantitate enim ſubſtantiæ materialis,& ſub qualibet parte eius, dici poteſt eſſe tota natura,ſeu eſſentia talis ſubſtantiæ: & adhuc hoc non videtur vniuerſaliter verum, ſed tantum in ſubſtan-

tiis homogoneis: ſic enim quælibet pars panis eſt panis, & pars vini eſt vinum: & ideo dicitur tota natura talis ſubſtantiæ eſſe ſub qualibet parte dimenſionũ: in heterogeneis autẽ non ita eſt: non enim pars quælibet hominis eſt homo: loquendo autem de entitate ſubſtantiæ, etiam in homogeniis, non ita contingit, quod tota entitas ſubſtantiæ ſit ſub qualibet parte dimenſionum, vel plane conſtat in pane, nam, licet pars dimenſionum eius corrumpatur, non corrumpitur tota ſubſtantia panis, quoad entitatem ei⁹, quamuis corrumpatur aliquid eius: non ergo tota entitas eius erat ſub qualibet parte dimenſionum: neque hic modus exiſtendi eſt connaturalis aut debitus ſubſtantiæ, hoc ſolo quod ſubſtantia eſt, ſed ſubſtantia ſpiritualis hoc habet ex ſe, quia ſpiritualis eſt, & partibus caret: materialis autem, quatenus materialis eſt, non poſtulat talem modum exiſtendi, ſed potius poſtulat natura ſua, vt non ſit tota entitas eius, vbi eſt pars eius: quamuis ad hunc effectum obtinendum poſtulet etiam quantitatem, in præſente autem Corpus Chriſti, in quod fit conuerſio, non ſuccedit ſubſtantiæ ſpirituali, ſed materiali ſubſtantiæ panis, cuius entitas non tota erat in qualibet parte dimenſionum, neque hunc modum exiſtendi natura ſua poſtulabat: ergo, licet corpus Chriſti illi ſuccedat, non erit tota entitas eius ſub qualibet parte dimenſionum panis.

Omitto alia argumenta, quæ prædicti diſcipuli D. Thom. referunt, & ſolutiones eorum. Et reſpondeo breuiter, rationem D. Thom. non eſſe ſumendam, vt abſolute & per ſe demonſtratiuam: in his enim myſteriis, quæ ex voluntate, & omnipotentia Dei pendent huiuſmodi rationes petendæ non ſunt: eſt ergo conuenientiſsima ratio ad explicandam inſtitutionem, quæ facta eſt, & rationem eius. Ad hoc ergo ſumitur illud principium: quantitatem eſſe hic per concomitantiam, & non ex vi verborum, non quia hoc ſit ſimpliciter neceſſarium, vt totum Chriſti corpus ſub qualibet parte ſpecierum conſtituatur, nec quia hoc ex illo neceſſario conſequatur, ſed quia, illo ſuppoſito, facilius intelligitur, quantitatẽ accommodari ſubſtantiæ & non è conuerſo, & ita facile patet reſponſio ad priorem difficultatem. Circa poſteriorem vero explicare oportet, quid ſit, eſſe per modum ſubſtantiæ: argumenta enim ſupponunt, hunc modum eſſe modum præſentiæ localis, quem ſubſtantia ex natura ſua poſtulat: ſed non eſt hic ſenſus Diui Thomæ, & ideo difficultas procedit ex falſo fundamẽto. Corpus igitur CHRISTI eſſe hic per modum ſubſtantiæ, nihil aliud eſt, quam recipere modum præſentiæ, proportionatum naturæ ſubſtantiali panis, nam, quia Corpus Chriſti ſuccedit ſubſtantiæ panis, & natura panis talis eſt, vt æquè ſit tota in toto, & tota in qualicet parte ſuarum dimenſionum, ideo recte D. Thom. colligit, totam ſubſtantiam corporis Chriſti debere eſſe ſub qualibet parte dimenſionum panis, quia ſubſtantia Chriſti incipit eſſe hic ex vi conuerſionis panis in ipſam, quam verba ita efficiunt, vt abſolute indicent totum corpus, & nihil aliud requirant, quam panem, vt ex illo Chriſti corpus efficiant. Nulla eſt ergo æquiuocatio in diſcurſu D. Tho. non enim eſt neceſſe, vt tota entitas panis ſit ſub qualibet parte ſuarum dimenſionum: ſed ſolum vt tota natura panis ſub illa ſit, quia conuerſio in totum corpus Chriſti per ſe non requirit tantam entitatem panis, ſed ſimpliciter, panem, quem cum verba reperiant ſub qualibet parte dimenſionum, ibi totum Chriſti Corpus conſtituunt, quod abſolute & indifferenter indicant. Igitur (vnico verbo) corpus Chriſti eſſe per modum ſubſtantiæ, eſt, eſſe per illum modum, quo natura ſubſtantialis præexiſtens ſub illis dimenſionibus erat. Quod autem Chriſti corpus hunc modũ habeat, colligendum eſt ex modo conuerſionis, quem ipſa verba indicant: eſt enim magis conſentaneus ſignificationi eorum & ipſius materiæ, vt in ſuperioribus declaratum eſt. Quod vero quantitas ipſius corporis Chriſti non impediat talem modum exiſtendi ipſius corporis ſub ſpeciebus panis, ſed potius induat & participet illum, optime declarat Diu. Thomas ex eo, quod verba per ſe primo, & ex inſtitutione ſua ad hoc tendunt, vt ſubſtantiam corporis Chriſti loco ſubſtantiæ panis, & modo accommodato naturæ illius, ſub eius ſpeciebus conſtituant: quantitatem autem ſolum concomitanter ponunt: & ideo, ſi naturalis, ac proprius modus quantitatis repugnat modo ſacramentali, quem verba requirunt in ſubſtantia corporis Chriſti, non debet ſubſtantia propter quantitatem hoc modo priuari, ſed potius è contrario, naturalis modus quantitatis impediri debet propter ſubſtãtiam. Quocirca, licet neceſſarium non ſit, vt id, quod eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, ſuo naturali modo priuetur, erit tamẽ hoc neceſſarium, quãdo modus connaturalis talis rei pugnat cum ſacramentali modo, quem verborum forma, ſeu actio tranſſubſtãtiandi in ſuo primario termino requirit: atque hinc explicatur melius fundamentum rationis D. Thomæ, magiſque declaratur, & expeditur prior difficultas.

Sed quæres, quam ſit certa ſententia & aſſertio à nobis confirmata. Bonauentura ſupra, ſolum dicit eſſe probabiliorem, & vtiliorem ad fidem defendendam. Alenſis autem dicit, eſſe veram & ſanam doctrinam: ſed hi duo authores non loquuntur de exiſtentia totius corporis Chriſti in omnibus partibus hoſtiæ ſimpliciter, ſed in qualibet parte minima: quo ſenſu, vt dixi, eorum opinio, non ſolum non eſt vera & ſana doctrina, ſed inter omnes opiniones eſt minus probabilis, alii ergo exiſtimant ſententiam à nobis confirmatam eſſe de fide, vt Ledeſma hic, quę. 17. ar. 3. dub. 4. & Palacius, in 4. d. 10. diſpu. 1. concl. 1. Sed argumenta, quæ proferunt, vel ſolum probant de partibus actu diuiſis, vel ad ſummum conuincunt eſſe concluſionem valde conformem principiis fidei. Itaque non exiſtimo, rem eſſe tam certam, vt cõtraria ſit hæreſis: non enim ſine cauſa Concilia Florent. & Tridẽt. in propria & expreſſa fidei definitione addiderunt illam particulam: (ſeparatione facta:) ſed illã plane addidiſſe videntur, vt à definitione fidei abſtinerent, ſeu, vt definitionem ſuam limitarent. Vnde non placet etiam, quod Soto dicit, tam certum eſſe, totum Chriſtum eſſe ſub qualibet parte ſpecierum ante diuiſionem, ſicut poſt: nam oppoſitum colligitur ex prædictis Conciliis, & ex antiquis Theologis, qui non cenſuerunt contrariam ſententiam hæreticam, poſt quorum tempora non eſt expreſſe damnata, vt hæretica, neque contraria de fide definita: eſt ergo concluſio noſtra Theologice tam certa: vt contraria ſit, vel erronea, vel errori proxima, vt hoc probant omnia, quæ adduximus, & Concil. Triden. doctrina.

Ledeſma. Palacius. Flor. Trident. Soto.

Reſpon. ad arg. 1 ſent.

Ad fundamenta ergo primæ ſententiæ reſpondetur: & in primis ad rationem Alberti, quod, licet per ſpecies cõtinuas repræſentetur Chriſtus per modum vnius cibi, non tamen repræſentatur, vt extenſus, ſed potius vt indifferenter exiſtens in toto, & in partibus: neque enim vnitas cibi repugnat huic modo præſentiæ: ſicut etiam corporis humani vnitas ſeu continuitas indicat vnam animam, non tamen propterea indicat illam, vt extenſam: poteſt enim eſſe vna, & tota in toto, & tota in qualibet parte. Ad confirmationem negatur, alium modum ſufficere, aut aptiorem eſſe ad doctrinam fidei declarandam, vt ſatis à nobis demonſtratum eſt. Ad fundamenta ſecundæ opinionis fere eadem eſt reſponſio, præterquam ad illud inconueniens, quod Corpus Chriſti eſſet infinities repetitum in eadẽ hoſtia, ad quod reſponſum iam eſt in ſuperioribus, cum D. Thoma, in 4. d. 10. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 3. ad 1. Chriſtum ſemel eſſe in actu, ſub tota quantitate ſpecierum: in potentia ve-

tia vero eſſe infinities in ſingulis partibus, quod nullum eſt inconueniens: quia ſicut partes continui ſunt infinitæ, ita poſſunt eſſe & partiales præſentiæ, vt patet etiam in anima, quatenus tota in qualibet parte corporis exiſtit. Vocatur autem hæc infinitas in potentia, non quia Chriſtus totus non ſit reuera actu præſens ſingulis partibus, ſed quia partiales illæ præſentiæ, licet ſint totales ex parte ſubiecti, ſunt partiales ex parte ſpatij ſeu quantitatis panis, & actu ſunt inter ſe vnitæ, vnamque integram præſentiam, componunt. Et fortaſſe Alexander, Bonauent. & Gabriel, in re non diſſentiunt, ſed in modo loquendi: Gabriel concedit eſſe Chriſtum in hoſtia infinities ſyncategorematicę, & alij dicunt præſentias Chriſti in hoſtia tantum eſſe finitas in potentia, quia per diuiſionem ſpecierum ſolum poſſunt fieri præſentiæ in actu plures, vſque ad certum numerum finitum, ſcilicet vſque ad tot minima, quot ſunt in hoſtia: quia, ſi vlterius procedat diuiſio, non conſeruabitur ibi præſentia corporis CHRISTI in minoribus partibus aut in maiori numero præſentiarum: non tamen negant hi authores, quamdiu illæ minores partes ſunt in toto, in eis eſſe totum Chriſtum, & conſequenter ſaltem per deſignationem, negare non poſſunt, quin in illis ſit tot⁹ Chriſtus infinities in potentia; & hoc ſatis eſt ad myſterij veritatem: & in hoc ſenſu illa opinio Alenſis in Theologia non continet errorem, ſed ſolum pēdet ex falſo philoſophico principio de termino quantitatis, quoad minimum in rebus homogeneis, quod nos non admittimus. Ex quo etiam facile reſpondetur ad vltimam rationem illius ſecundæ opinionis, negatur enim eſſe in pane aliquam partem, ſub qua ab alijs diuiſa nō poſſit ſubſtantia panis, & conſequenter præſentia etiam Chriſti, conſeruari: tamen, hoc etiam dato, negatur conſequentia; quia, licet illæ partes per ſe non ſufficiant, vt in eis ſeparatis ſit totus Chriſtus, vel tota entitas panis, tamen quando ſunt in toto, ſicut ſufficiunt, vt in eis ſit tota natura ſeu eſſentia panis; ita etiam, vt ſit in eis totus Chriſtus: quia propter modum conuerſionis, & propter altiorem modum præſentiæ: quem habet, non poteſt eſſe præſens ſecundum partem, ſed ſecundum ſe totum, ſicut in corpore humano eſt aliqua pars minima, in qua ſeparata non poteſt anima conſeruari, tamen, quamdiu illa eſt in toto, neceſſe eſt, vt tota anima in illa ſit propter modum entitatis, ſeu præſentiæ, quem habet: ſic ergo de corpore Chriſti philoſophandum eſt.

SECTIO III.

Vtrum totum Chriſti corpus ſit in terminis, ſeu punctis indiuiſibilibus ſpecierum panis.

1 *Opinio negat. Albert. Scotus, Richard. Ægid.*

PRima ſententia negat, quam conſequenter tenet Albertus in 4. d. 13. artic. 10. ex authoribus vero, qui tenent, Chriſtum eſſe in ſingulis partibus continuis, tenent hoc Scotus, d. 10. q. 9. d. 11. q. 4. paulo ante ſolutiones argumentorum, Richard. d. 10. artic. 6. q. 2. Ægidius Theorem. 11. & 20. de Euchar. Duobus autem modis poteſt hæc opinio fundari, & defendi. Primo, ſi negentur hæc puncta indiuiſibilia eſſe aliquid poſitiuum in rerum natura exiſtens, affirmando præter partium quantitatem ſolum addere negationem quandam, hoc enim ſuppoſito, manifeſtum eſt, nec totum Chriſti corpus, neq; aliquid eius, eſſe ſub huiuſmodi punctis: nam Chriſtus ſolum eſt, vbi aliquid ſubſtantiæ panis fuit, vel ſaltem vbi manet aliquid quantitatis panis: ſi ergo punctum nihil eſt quantitatis panis, ſed potius dicit negationem partium eius, non erit ibi Chriſtus, ſed potius erit etiam negatio corporis Chriſti. Sed, quamuis in hoc diſcurſu, quoad illationem recte procedatur; tamen fundamentum, vt exiſtimo, eſt in philoſophia valde falſum: nam, licet hæc puncta dicantur eſſe in potentia, & non in actu, ad eum modum, quo partes vnitæ dicuntur eſſe in potentia in continuo, & non in actu, in quibus locutionibus termini illi, in potentia, & in actu, ſumuntur in ordine ad actualem diuiſionem, non in ordine ad actualem exiſtentiam, ita vt eſſe in potentia, non excludat eſſe in actu in rerum natura, ſed excludat eſſe in actu diuiſum, & ſeparatum à toto; licet ergo puncta hoc modo dicantur eſſe entia in potentia: quia nec ſeparata ſunt à toto, nec naturaliter ſeparari poſſunt; tamen negari non poteſt, quin in ipſo toto aliquid entitatis habeant, qua totum ipſum aliquo modo componunt, partes eius terminando, aut copulando. Hoc ergo principio ſuppoſito, poteſt aliter citata opinio fundari. Primo, quia videtur impoſſibile, corpus in ſe extenſum, & magnæ molis cum tota ſua organizatione: quantitate, & figura in puncto collocari. Secundo, quia ſubſtantia panis non erat in puncto, cum naturaliter extenſa ſit: corpus autem Chriſti ſolum ſuccedit, vbi ſubſtantia panis erat. Tertio, quia alias poſſet Sacerdos ſolum indiuiſibile conſecrare, vt v. g. ſi intendat conſecrare ſolam vltimam ſuperficiem, quæ ſenſibus immediate obijcitur, aut punctum, in quo hoſtia perfecte ſphærica tangit planum, & ſimilia, quæ videntur abſurda. Quarto, quia alias, quoties frāgitur hoſtia, ſicut corrumpitur vna linea, vel ſuperficies continuans, & reſultant duæ terminātes: ita Chriſti corpus amitteret præſentiam, quam habebat in priori ſuperficie, & acquireret duplicem ſimilem in duabus ſuperficiebus; quod repugnare videtur ſuperius dictis: quia propter ſolam ſeparationem, nec præſentia mutatur, nec noua fieri poteſt, niſi per conſecrationis verba. Et argumentum ſimile fieri poteſt, quādo è contrario ſpecies conſecratæ, prius diuiſæ continuari incipiunt.

Totū Chriſti corpus eſt in indiuiſibilibus, quā titatem terminantibus, & continuantibus. Capreol. Soto.

Dicendum nihilominus eſt, totum Chriſti corpus & ſanguinem intrinſece, ac realiter eſſe in omnibus terminis & punctis ſpecierum ſacramentalium, non quidem per ſe primo, & adæquate, ſed neceſſaria quadam conſecutione. Ita docuit Capreol. in 4. d. 10. q. 4. ar. 3. ad 2. Scoti, contra 1. concl. & Soto in 4. d. 49. q. 4. art. 6. ad argumentum Durandi, vbi dicit non licere Theologo hoc negare. Et declaratur primo exemplo angeli, vel animæ; quo D. Thomas & alij authores in hac materia vtuntur; qui proinde videntur idem ſentire, quamuis diſtincte non explicent. Angelus itaq; cum præſens adeſt loco, totus in toto, & in qualibet parte, continua quadam præſentia, neceſſe eſt, vt ſit etiam totus intrinſece præſens in ſingulis punctis illius ſpatij, ſeu loci continui: quia intelligi non poteſt, præſentiam angeli eſſe in ſe continuam, & vnitam, niſi ſimili modo reſpondeat omnibus partibus, & terminis alterius extremi: ſic ergo in præſenti non poteſt corpus Chriſti eſſe continue præſens toti quantitati panis, niſi aliquid etiam corporis Chriſti ſit intrinſece & realiter præſens omnib. terminis, punctis & illius quantitatis: vbi aūt eſt aliquid corporis Chriſti, ibi eſt totum corpus, vt ſæpe dictum eſt. Reſponderi poteſt ex Richardo ſupra, dupliciter poſſe aliquid eſſe pręſens puncto: vno modo intrinſece, quia eſt ſub illo, vt ita dicam, quaſi penetratiue, & hoc modo non eſt neceſſe, id, quod eſt totum in ſingulis partibus eſſe etiam totum in punctis, quia nec partes ipſæ hoc modo contingunt puncta. Alio modo poteſt id contingere extrinſece, quia immediate ante adeſt, ſeu contingit punctum, ſicut partes lineæ, quæ immediate continuantur puncto, poſſunt dici eſſe præſentes illi: & eodem modo corpus Chriſti poteſt dici eſſe præſens omnibus punctis: quia, ſicut indiuiſibile additum non facit maius, ita non cauſat diſtantiam; & ideo, quod eſt pręſens parti immediatæ, poteſt dici eſſe præſens puncto. Sed hoc non ſatisfacit; tū quia in adducto exemplo de angelo, non ſatis eſt, angelum eſſe illo extrinſeco modo in ſingulis punctis, ſed etiam intrinſece per intimam præſentiam; tum etiam, quia hoc eſt omnino neceſſa-

neceſſarium, vt ipſa præſentia totius corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis ſit in ſe continua, & vnita: habet enim illa extenſionem quandam, & compoſitionem partium ex parte ſpatij, vt ſupra dictum eſt, oportet ergo, vt partes illæ aliquo communi termino copulentur, qui terminus ex parte ſpatij neceſſario futurus eſt indiuiſibilis: alioqui non eſſet terminus, ſed partibus conſtaret: ergo illo neceſſario reſpondet, & eſt intime præſens alicui termino ſeu puncto ſpecierum ſacramentalium: habet ergo ibi Chriſtus intimam & indiuiſibilem præſentiam; & coſequenter totus ipſe ibi adeſt. Confirmatur ac declaratur: quia, niſi partes ipſius præſentiæ intelligantur ſic vnitæ, neceſſe eſt, illam præſentiam eſſe diuiſam in omnem ſuam partem: quod omnino repugnat: & ideo æque repugnat, eſſe totum Chriſti corpus præſens in omnibus partibus ſpecierum, & non eſſe intime in omnibus punctis earum.

Secundo declaratur exemplo durationis: nam ſi duratio angeli ſine vlla interruptione coexiſtit tempori noſtro cōtinuo, neceſſe eſt, vt tota ſit non ſolum in omnibus partibus noſtri temporis, ſed etiam in inſtantibus eius; nec poteſt mente concipi, quod duratio angeli coexiſtat omnibus partibus eius, & non etiam inſtantibus; aut, ſi alicui non coexiſtit, neceſſe eſt, vt ſaltem in illo interrumpatur duratio, ita vt in illo verum ſit dicere, angelum non eſſe: idem ergo eſt in præſentia locali: eſt enim omnino eadem proportio quoad hoc, quod, ſicut duratio angeli ſine interruptione perſeuerat, quamdiu tempus continue diſcurrit, ita corpus Chriſti, ſeu prpſentia eius continue diffunditur per totam quantitatem continuam ſpecierum panis. Atq; hoc ipſum ex ſolutionibus argumentorum magis conſtabit.

Reſpondetur ad argum. 1. Opinionis. Ad primam ergo rationem alterius opinionis negatur, eſſe impoſsibile, corpus quantum in indiuiſibili puncto collocari; quin potius impoſsibile eſt, Chriſti corpus eſſe totum in toto, & in qualibet parte abſque propria penetratione & extenſione in ordine ad locum, quin ſit etiam in punctis, ſeu terminis, quibus partes ſpecierum ſacramentalium continuantur: quomodo autem hoc poſsibile ſit, ſuperius in diſput. 48. fuſe tractatum eſt. Ad ſecundum argumentum reſpondetur; potius illo concludi contrarium, nam, ſi quantitas corporis, vt ſit continua, indiget his terminis indiuiſibilibus; neceſſe eſt, vt in ipſa ſubſtantia ſeu materia, aliqua indiuiſibilia ſubſtantialia illis proportionata reſpondeant; vt declarari poteſt applicando rationem factam; quia ſubſtantia materiæ exiſtens ſub quantitate, adæquate eſt illi coextenſa, & altera alteri ad inuicem eſt intime, & continue præſens: ergo neceſſe eſt, vt vbicunque eſt aliquid quantitatis, qualecunque illud ſit, aliquid etiam materiæ proportionate reſpondeat. Et confirmatur primo: quia præciſa quantitate, poſſet intelligi & conſeruari ſubſtantia materiæ, in qua, vt ſupra dixi, neceſſario manerent omnes partes entitatiuæ, quæ antea præfuiſſent: quia illæ, cum ſint diſtinctæ, non poſſunt in eandem coaleſcere indiuiſibilem entitatem: manerent ergo partes entitatiue diſtinctæ, & non iuter ſe omnino diuiſæ [quia non eſt poſsibile, manere continuum diuiſum in omnem ſuam partem] ergo vnitæ proprijs ſubſtantialibus terminis, quia illa vnio non eſſet per modum actus & potentiæ, ſed per modum integritatis entitatiue, proportionatæ integritati quantitatis. Confirmatur ſecundo, quia cum quantitas ſecundum ſe totam ſit accidens ſubſtantiæ, neceſſe eſt, vt ex parte ſubſtantiæ correſpondeat aliquid ſubſtantialiter & entitatiue indiuiſibile, quod ſit proportionatum ſubiectū indiuiſibilium quantitatis: ſicut è contrario, quia albedo continue extenditur, & ſubiectatur, in ſuperficie, neceſſe eſt, vt indiuiſibilibus quātitatiuis ipſius ſuperficiei reſpondeant in albedine aliqua indiuiſibilia talis qualitatis, quæ in illis recipi poſsint. Hoc ergo principio ſuppoſito, ſequitur, aliquod indiuiſibile materiæ panis præfuiſſe ſub indiuiſibilibus terminis quantitatis eius, & cōſequenter aliquod etiam indiuiſibile formæ ſubſtantiali panis: quia talis forma extenſa eſt, & continue diffuſa per totam materiam: quia nihil in materia intelligi poteſt, quod in pura potentia maneat ſine ſubſtantiali actu proportionato: præfuit ergo aliquid ſubſtantiale panis ſub indiuiſibilib⁹ terminis quantitatis, quod poſt factam tranſſubſtantiationem non manet, ſed illi termini quantitatis ſine proprio ſubiecto relinquuntur: ergo ſuccedit ſub illis corpus Chriſti, in quod conuertitur illud indiuiſibile ſubſtantiæ panis, quod ſub eis erat, quidquid illud ſit: ſiue illud vocetur ſubſtantia, ſiue initium aut terminus ſubſtantiæ: hoc enim ſpectat ad modum loquendi, & ad præſens inſtitutum parum refert, hoc vel illo modo loqui: nam, ſi panis vocetur, aperte ſequitur conuertendum fuiſſe in corpus Chriſti; ſi autem ſolum appelletur terminus ſubſtantialis panis, dicendum eſt, conſecutione quadam, & quaſi per concomitantiam, conuerti in corpus Chriſti: quia nec poſſunt partes omnes ſubſtantiæ panis conuerti ſine ſuis terminis ſubſtantialibus, nec poteſt huiuſmodi terminus, conuerti in aliquid corporis Chriſti, quin ibi adſit totum. Ad tertium poſſet aliquis concedere ſequelam, quia nihil contradictionis in eo caſu inuoluitur. Quod ſi fortaſſe videtur inconueniens, etiam caſus ibi excogitatus, eſt moraliter impoſsibilis, & ſatis indecens. Melius vero negatur ſimpliciter, ſequela, quia, vt dixi, Chriſtus non eſt per ſe in his indiuiſibilibus, ſed quaſi per concomitantiam, & ideo ablato eo, quod eſt per ſe, neceſſe eſt, quod concomitatur, auferri: ſicut enim ſubſtantia materialis intrinſece poſtulat ſuam extenſionem, & non habet indiuiſibilia, niſi propter integritatem, & continuitatem in ipſa extenſione: ita hæc Chriſti præſentia intrinſece & per ſe poſtulat extenſionem in ſpeciebus panis; in indiuiſibilibus autem tantum eſt propter integritatem ipſius præſentiæ: quapropter in ſolis illis eſſe non poteſt, ſaltem ſecundum præſentem inſtitutionem. Ad quartum reſpondetur, nullum eſſe inconueniens, mutata ſeparatione ſeu continuatione ſpecierum ſicut mutantur termini ipſarum ſpecierum, ita etiam mutari, aliquo modo, præſentiā Chriſti, quoad terminos ſuos: quia hoc intrinſece, & ex natura rei ſequitur ex illa ſeparatione, vel continuatione: neque hoc eſt proprie mutari præſentiam, ſed præſentiæ terminum: & ita hoc non repugnat ſuperius dictis, vbi agebamus de præſentia ſimpliciter, vel per ſe, quæ abſolute non pendet à continuitate, vel diuiſione ſpecierum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod non tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento. Dictum · ſt enim, * quod totum corpus Chriſti continetur ſub qualibet parte hoſtiæ conſecratæ. Sed nulla quantitas dimenſiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. Ergo eſt impoſsibile, quod tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti contineatur in hoc ſacramento.* *4.d.10 art 2 q.3 & 4.d.12 q.1 ar 2 q.1. corp 4. & concl c 6 64. & 67 quo.7. art 3. cor Art. præced.*

*2. Præterea, Impoſsibile eſt, duas quantitates dimenſiuas eſſe ſimul, etiā ſi vna ſit ſeparata, & alia in corpore naturali, vt patet per * Philoſ. in 3. Metaph. Sed in hoc ſacramento remanet quantitas dimenſiua panis, vt ſenſu apparet. Non ergo eſt ibi quantitas dimenſiua corporis Chriſti.* *Lib 3. tex 9.*

3. Præterea, ſi duæ quantitates dimenſiue inæquales iuxta ſe ponantur, maior extenditur vltra minorem. Sed quantitas dimenſiua corporis Chriſti, eſt multo maior, quam quantitas dimenſiua hoſtiæ conſecratæ, ſecundum omnem dimenſionem.

ſionem. Si ergo io hoc Sacramento ſit quantitas dimenſiua corporis Chriſti cum quantitate dimenſiua hoſtiæ, quantitas dimenſiua corporis Chriſti extendetur vltra quantitatem hoſtiæ, quæ tamen non eſt ſine ſubſtantia corporis CHRISTI. Ergo ſubſtantia corporis Chriſti erit in hoc ſacramento, etiam præter ſpecies panis: quod eſt inconueniens: cum ſubſtantia corporis Chriſti non ſit in hoc ſacramento, niſi per conſecrationem panis, vt dictũ eſt. * impoſsibile ergo videtur, quod tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc Sacramento.

Art. 1. huius quæſt.

Sed contra eſt, quod quantitas dimenſiua corporis alicuius non ſeparatur ſecundum eſſe à ſubſtantia eius: Sed in hoc Sacramento eſt tota ſubſtantia corporis Chriſti, vt ſupra habitum eſt.* Ergo tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc Sacramento.

Art præced

RESPONDEO dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) dupliciter aliquid CHRISTI eſt in hoc Sacramento. Vno modo ex vi Sacramenti, alio modo ex reali concomitantia. Ex vi quidem Sacramenti quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc Sacramento. Ex vi enim Sacramenti eſt in hoc Sacramenro illud, in quod directe conuerſio terminatur. Conuerſio autem, quæ fit in hoc Sacramento, directe terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti, non autem ad dimenſiones eius. Quod patet ex hoc, quod quantitas dimenſiua panis remanet facta conſecratione, ſola ſubſtantia panis trãſeunte. Quia tamen ſubſtantia corporis Chriſti realiter non diuiditur à ſua quantitate dimenſiua, & ab alijs accidentidentibus, inde eſt, quod ex vi realis concomitantiæ, eſt in hoc Sacramento tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti, & omnia accidentia eius.

Art. 1. huius q. d. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod modus eſſendi cuiuslibet rei determinatur ſecundum id, quod eſt ei per ſe, non autem ſecundum id, quod eſt ei per accidens: ſicut corpus eſt in viſu, ſecundum quod eſt album, non autem ſecundum quod eſt dulce, licet idem corpus ſit album, & dulce. Vnde & dulcedo eſt in viſu ſecundum modum albedinis, non ſecundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius Sacramenti eſt in altari ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas autem dimenſiua eius eſt ibi concomitanter, & quaſi per accidens: ideo quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non ſecundum proprium modum (vt ſcil. ſit tota in toto, & ſingulæ partes in ſingulis partibus) ſed per modum ſubſtantiæ, cuius natura eſt tota in toto, & tota in qualibet parte.

Ad ſecundum dicendum, quod duæ quantitates dimenſiuæ non poſſunt naturaliter ſimul eſſe in eodem: ita quod vtraq; ſit ibi ſecundum proprium modum quantitatis dimenſiuæ. In hoc autem Sacramento quantitas dimenſiua panis eſt ſecundum proprium modum: ſcil. ſecundum commenſurationem quandam, non autem quantitas dimenſiua corporis Chriſti, ſed eſt ibi per modum ſubſtantiæ, vt dictum eſt.*

In cor. art. & art 1.

Ad tertium dicendum, quod quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc Sacramento ſecundum modum commenſurationis, qui eſt proprius quantitati, ad quem pertinet, quod maior quantitas extendatur vltra minorem: ſed eſt ibi per modum iam dictum.*

In cor. art.

HIC articulus explicatus eſt diſputatione præcedente, ſect. 2. & 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Chriſti ſit in hoc Sacramento, ſicut in loco.

Inf. ar. 6 cor. & ad 1. & 4. d 10 ar. 1 ad 5. 6 7. & 8. & ar 3 q 2. ad 2. & 4.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti ſit in hoc Sacramento, ſicut in loco. Eſſe enim in aliquo definitiue vel circumſcriptiue, eſt pars eius quod eſt eſſe in loco. Sed corpus Chriſti videtur eſſe definitiue in hoc Sacramento (quia ita eſt vbi ſunt ſpecies panis vel vini, quod non eſt in alio loco altaris) videtur etiam ibi eſſe circumſcriptiue, quia ita continetur ſuperficie hoſtiæ conſecratæ, quod nec excedit nec exceditur. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc Sacramento, ſicut in loco.

con. c. 64 fid Et quo. art. 22, ad 2.

2. Præterea, Locus ſpecierum panis non eſt vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec eſt ibi ſubſtantia panis, vt ſupra habitum eſt,* ſed eſt ibi ſolum corpus Chriſti. Ergo corpus Chriſti replet locum illum. Sed omne quod replet locum aliquem, eſt in eo localiter. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.

Quæſt præc. ar. 1. 2. & 3.

3. Præterea, Sicut dictum eſt,* in hoc ſacramento eſt corpus Chriſti cum ſua quantitate dimenſiua, & cum omnibus ſuis accidentibus. Sed eſſe in loco, eſt accidens corporis, vnde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.

Art præc. & 3. huius q.

Sed contra eſt, quod oportet locum & locatum eſſe æqualia, vt patet per* Philoſ in 4. Phyſ. Sed locus, vbi eſt hoc Sacramentum, eſt multo minor, quam corpus Chriſti. Ergo corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſicut in loco.

Li. 4 Phyſic. tex. 30 to. 2.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut iam dictum eſt*) corpus Chriſti non eſt in hoc Sacramento ſecundum proprium modum quantitatis dimenſiuæ, ſed magis ſecundum modum ſubſtantiæ. Omne autem corpus locatum eſt in hoc loco ſecundum modum quantitatis dimenſiuæ: in quantum ſcil. commenſuratur loco ſecundum ſuam quantitatem dimenſiuam. Vnde relinquitur quod corpus Chriſti non eſt in hoc Sacramento, ſicut in loco, ſed per modum ſubſtantiæ eo ſcilic. modo, quo ſubſtantia continetur à dimenſionibus. Succedit enim ſubſtantia corporis Chriſti in hoc Sacramento ſubſtantiæ panis, vnde ſicut ſubſtantia panis non erat ſub ſuis dimenſionibus localiter, ſed per modum ſubſtantiæ, ita nec ſubſtantia corporis Chriſti, non tamen ſubſtantia corporis Chriſti eſt ſubiectum illarum dimenſionum, ſicut erat ſubſtantia panis. Et ideo ſubſtantia panis ratione ſuarum dimenſionum localiter erat ibi, quia comparabatur ad locum illum, mediantibus proprijs dimenſionibus. Subſtantia autem corporis Chriſti comparatur ad locum illum, mediantibus dimenſionibus alienis, ita quod è conuerſo dimenſiones propriæ corporis Chriſti comparantur ad locum illum, mediante ſubſtantia, quod eſt contra rationem corporis locati. Vnde nullo modo corpus Chriſti eſt in hoc Sacramento localiter.

Art. 3 huius quæſt.

Ad primum ergo dicendum, quod corpus Chriſti non eſt in hoc Sacramento definitiue, quia ſic non eſt alibi, quam in hoc altari, vbi conficitur hoc Sacramentum, cum tamen ſit & in cœlo in propria ſpecie, & in multis alijs altaribus ſub ſpecie ſacramenti. Similiter etiam patet, quod non eſt in hoc Sacramento circumſcriptiue, quia non eſt ibi ſecundum commenſurationem propriæ quantitatis vt dictum eſt. *Quod autem non eſt extra ſuperficiem ſacramenti, nec eſt in alia parte altaris, non pertinet ad hoc, quod ſit ibi definitiue, vel circumſcriptiue, ſed ad hoc, quod incepit ibi eſſe per conſecrationem & conuerſionem panis, & vini, vt ſupra dictum eſt.*

Art. 3 & 4. quæſt.

Quæſt præc. art. 3. & 4.

Ad ſecundum dicendum, quod locus ille in quo eſt corpus Chriſti, non eſt vacuus, neq; tamen proprie eſt repletus ſubſtantia corporis Chriſti, qui non eſt ibi localiter ſicut dictum eſt.* Sed eſt repletus ſpeciebus ſacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimenſionum, vel ſaltem miraculoſe ſubſiſtunt per modum ſubſtantiæ.

In corp art.

Ad tertium dicendum, quod accidentia corporis Chriſti ſunt in hoc Sacramento (ſicut ſupra dictum eſt*) ſecundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis ſunt in hoc Sacramento, quæ ſunt ei intrinſeca. Eſſe autem in loco, eſt accidens per comparationem ad extrinſecum continens. Et ideo non oportet, quod Chriſtus ſit in hoc Sacramento ſicut in loco.

Art. præced.

COMMENTARIVS.

MAteria huius fuſe tractata eſt ſupra diſput. 47. & 48. vbi declarauimus, hic non poſſe eſſe quæ-

ſtionem

ſtionem de re, ſed de modo loquendi. Sumit itaque D. Thom. hic, eſſe in loco in rigore phyſico, prout dicit commenſurationem inter locum & locatum in ratione continentis, & contenti; & hoc ſenſu negat in primis, corpus Chriſti eſſe ſub quantitate panis tanquam in loco: quod eſt veriſsimum, quia corpus Chriſti non eſt ſub illis ſpeciebus modo quantitatiuo; neque ab eis continetur ſecundum extrinſecum contactum vltimæ ſuperficiei, quo modo ſolet locus continere locatum: ſed eſt intime in omnibus illis, & omnibus earum partibus per mirabilem quandam ſubſtantialem præſentiam, quod Diuus Thomas appellat eſſe in eis per modum ſubſtantiæ: quia (vt ſupra declaratum eſt) corpus Chriſti ſuccedit ſub ſpeciebus ſubſtantiæ panis, quæ non erat ſub eis, vt in loco, ſed per modum ſubſtantiæ: quamuis enim quantitas ſit ſuæ ſubſtantię fundamentalis ratio exiſtendi in loco, non tamen eſt locus eius, vt per ſe conſtat, ſed eſt prior: vnde ſubſtantia cum mouetur, ſecum defert ſuam quantitatem, non autem ſuum locum. Hinc vero addit ſecundo D. Thomas, Chriſtum non eſſe in loco ipſarum ſuperficierum, mediantibus ipſis: ne videatur in omnibus eſſe ſimilitudo inter ſubſtantiam panis, & corpus Chriſti, quod illi ſuccedit: intercedit enim differentia: quia ſubſtantia panis, quamuis non ſit ſub quantitate, vt in loco, tamen, illa mediante, dicitur eſſe in loco ambiente, vel continente quãtitatem ſuam: quia eſt proprium ſubiectum illius quantitatis, & per illam habet propriam extenſionem & dimenſionem: corpus autem Chriſti non eſt ſub quantitate panis, vt ſubiectum eius, nec per illam extenditur, & ideo nec ratione illius dici poteſt eſſe in loco eiuſdem quantitatis. Atque hinc vlterius in ſolutione ad 1. negat, corpus Chriſti eſſe hic circumſcriptiue aut definitiue: quod etiam veriſsimum eſt, vt prædicto loco declarauimus: non ſolum ſumendo exiſtentiam in loco in rigore prædicto, ſed etiam latius ea voce vtendo, pro quacunque vera, & reali præſentia, quo modo loquimur, cum dicimus, Chriſtum eſſe hic: hoc enim modo negari non poteſt, quin poſsit Chriſtus eſſe hic localiter alio excellentiori, & quodammodo ſpirituali modo, qui non eſt proprie definitiuus, aut circumſcriptiuus, ſed ſacramentalis, vt ibidem declaratum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacramento.

4.d.10.art 1. q.4. Et opuſ 11.ar.34 Li. 2.c 3 in declaratione 24 loci, to.11 Art.1 huius quæſt.

*AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacramento. Dicit enim *Phil.2. Top. quòd motis nobis mouentur ea quæ in nobis ſunt. Quod quidem eſt verum, etiam de ſpirituali ſubſtantia animæ. Sed Chriſtus eſt in hoc ſacramento, vt ſupra habitum eſt. *Ergo mouetur ad motum ipſius.*

2. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed de agno Paſchali, qui erat figura huius ſacramenti, non remanebat quicquam vſq; mane, ſicut præcipitur Exod.12. Ergo neq; etiam, ſi hoc ſacramentum reſeruetur in craſtinum, erit ibi corpus Chriſti. Et ita non eſt immobiliter in hoc ſacramento.

3. Præterea; ſi corpus Chriſti remaneat ſub hoc ſacramento etiam in craſtino, pari ratione remanebit & per totum ſequens tempus: non enim poteſt dici, quod deſinat ibi eſſe, ceſſantibus ſpeciebus: quia eſſe corporis Chriſti non dependet à ſpeciebus illis. Non autem remanet ſub hoc ſacramento Chriſtus per totum tempus futurum. Videtur ergo quod ſtatim in craſtino, vel poſt modicum tempus deſinat eſſe ſub hoc ſacramento. Et ita videtur, quod CHRISTVS mobiliter ſit in hoc ſacramento.

SED contra. Impoſſibile eſt idem eſſe motum, & quietum: quia ſic contradictoria verificarentur de eodem. Sed corpus Chriſti in cœlo quietum reſidet. Non ergo eſt mobiliter in hoc ſacramento.

*RESPONDEO dicendum, quod cum aliquid eſt vnum ſubiecto, & multiplex ſecundum eſſe, nihil prohibet ſecundum aliquid moueri, & ſecundum aliquid immobile permanere, ſicut corpori eſt aliud eſſe album, & aliud eſſe magnum: vnde poteſt moueri ſecundum albedinem, & permanere immobile ſecundum magnitudinem. Chriſto autem non eſt idem eſſe ſecundum ſe, & eſſe ſub hoc ſacramento: quia per hoc quod dicimus, ipſum eſſe ſub hoc ſacramento ſignificatur quædam habitudo eius ad hoc ſacramentum. Secundum igitur hoc eſſe non mouetur Chriſtus per ſe ſecundum locum, ſed ſolum per accidens: quia Chriſtus non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco, ſicut prædictum eſt. *Quod autem non eſt in loco, non mouetur per ſe in loco, ſed ſolum ad motum eius, in quo eſt.* Art. præced. *Similiter autem neq; per ſe mouetur ſecundum eſſe, quod habet in hoc ſacramento, quacumque alia mutatione: puta, quantum ad hoc, quod deſinat eſſe ſub hoc ſacramento: quia illud, quod de ſe habet eſſe indeficiens non poteſt eſſe deficiendi principium: ſed alio deficiente, hoc deſinit eſſe in eo: ſicut Deus cuius eſſe eſt indeficiens & immortale, deſinit eſſe in aliqua creatura corruptibili per hoc, quod creatura corruptibilis deſinit eſſe. Et hoc modo cum Chriſtus habeat de ſe eſſe indeficiens & incorruptibile, non deſinit eſſe ſub ſacramento neque per hoc, quod ipſum deſinat eſſe, neq; etiam per motum localem ſui (vt ex dictis patet*) ſed ſolum per hoc, quod ſpecies ſacramenti* Art. præced. *deſinunt eſſe. Vnde patet, quod Chriſtus, per ſe loquendo, immobiliter eſt in hoc ſacramento.*

AD primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de motu per accidens: quo ad motum noſtri, mouentur ea, quæ in nobis ſunt. Aliter tamen ea, quæ per ſe poſſunt eſſe in loco, ſicut corpus: & aliter ea, quæ per ſe non poſſunt eſſe in loco, ſicut formæ, & ſpirituales ſubſtantiæ. Ad quem modum poteſt reduci, quo dicimus CHRISTVM moueri per accidens ſecundum eſſe, quod habet in ſacramento, in quo non eſt, ſicut in loco.

AD ſecundum dicendum, quod hac ratione moti videntur fuiſſe quidã, ponentes, quod corpus Chriſti non remaneat ſub hoc ſacramento ſi in craſtinum reſeruetur. Contra quos Cyrillus dicit. Inſaniunt quidam dicentes; myſticam benedictionem ceſſare à ſanctificatione, ſi quæ eius reliquiæ remanſerint in diem ſubſequentem: non enim mutatur ſacratum corpus Chriſti, ſed virtus benedictionis, & viuificatiua gratia, iugis in eo eſt. Sicut etiam omnes aliæ conſecrationes immobiliter manent, permanentibus rebus conſecratis, propter quod non iterantur. Veritas autem licet figuræ reſpondeat, tamen figura non poteſt eam adæquare.

AD tertium dicendum, quod corpus Chriſti remanet in hoc ſacramento, non ſolum in craſtino, ſed etiam in futuro, quouſque ſpecies ſacramentales manent. Quibus ceſſantibus deſinit eſſe corpus CHRISTI ſub eis: non quia ab eis dependeat, ſed quia tollitur habitudo corporis Chriſti ad illas ſpecies per quem modum Deus deſinit eſſe Dominus creaturæ deſinentis.

COMMENTARIVS.

DE duplici genere mutationis mentionem facit D. Thom. in articulo, ſcilicet, de mutatione locali, & de mutatione, qua deſinit eſſe corpus Chriſti præſens in hoc ſacramento: & de vtraque dicit duo. Primum eſt, non poſſe corpus Chriſti per ſe mutari huiuſmodi mutationibus, de locali probat: quia Chriſti corpus, vt eſt in ſacramento, non eſt per ſe in loco: ergo nec per ſe poteſt mutare locum. Quæ ratio probat quidem de motu phyſico proprie ſumpto, non tamen de mutatione proportionata præſentiæ, quam hic habet, quæ eſt etiam mutatio localis ad eum modum, quo motus localis in angelo reperitur: cur ergo non poterit corpus Chriſti ſecundum hanc mutationem per ſe moueri, ſicut angelus per ſe

Chriſtum nõ moueri per ſe in Euchariſtia, ſed per accidens, docet S. Thom.

per ſe mouetur localiter? Reſpondetur, hanc mutationem non eſſe ſimpliciter impoſsibilem, vt argumentum probat, D.Tho. autem loqui iuxta præſentem inſtitutionem: ita enim corpus Chriſti nunc habet hanc præſentiam in ſe, vt illam habeat quaſi alligatam ſpeciebus, à quibus in hæc præſentia ſuo modo pendet & ab iis continetur: & cum eis vnum quodammodo componit, & ideo quoad hunc modum, nõ eſt de illo corpore iudicandũ, ſicut de re ſpirituali per ſe ſeparata à corpore, ſed vt de re coniuncta quantitati, ſicut erat ſubſtantia panis, quæ conuerſa fuit in corpus Chriſti, & ideo recte dicitur corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, non poſſe per ſe localiter mutari. Atq; hinc probat D. Thom. eandem concluſionem de altera mutatione: quia Chriſtus nõ poteſt deſinere eſſe ſub ſpeciebus per motum localẽ, qui per ſe fiat in ipſo, vt dictum eſt: nec per deſitionẽ ſimpliciter, quæ in ipſo immediate contingat: quia corpus Chriſti eſt de ſe indeficiens & incorruptibile: ergo nullo modo poteſt per ſe deſinere eſſe ſub ſpeciebus, ita vt hæc deſitio ab ipſo corpore Chriſti incipiat (vt ſic dicam) & non ab ſpeciebus: quod eſt certiſsimum de lege ordinaria & iuxta præſentem inſtitutionem: nam de potentia abſoluta recte poſſet fieri, vt facile ex dictis patet, & conſtabit amplius ex ſequentibus diſputationibus.

Secundo ait D.Thomas, poſſe corpus Chriſti per accidens mutari vtroque genere mutationis, quia mutatis localiter ſpeciebus mutatur etiam corpus Chriſti, & corruptis etiam ſpeciebus, deſinit ibi eſſe corpus Chriſti. Eſt autem aduertendum, dupliciter poſſe explicari hanc mutationem per accidens. Primo, vt tota mutatio inhæreat in ſolis ſpeciebus, corpus autem Chriſti ſolum extrinſece ab ea denominetur. Secundo vt mutatio primo quidem fiat in ſpeciebus, inde autem reſultet in corpus Chriſti, & ideo dicatur per accidens illi conuenire, quamuis in ipſo reuera fiat, & ſuo modo ei inhæreat. Caietanus ergo priori modo explicat D.Thom. quia exiſtimat, res, quæ non ſunt quantitatiue in loco, ſolum illo modo mutari. Sed, vt omittam, hanc ſententiam eſſe in ſe falſam & impoſsibilem, ſine vllo fundamento eam tribuit D. Thomæ. Primo, quia D.Thom. abſolute dicit, Chriſti corpus per accidens mutari, quod non poſſet dici propter ſolam extrinſecam denominationem: quia mutari, non eſt aliter denominari, ſed aliter ſe habere, ſeu eſſe, quam prius, & ideo Deus, quãuis deſinat eſſe in creatura illa corrupta, non mutatur, nec per ſe, nec per accidens, quia totum illud eſt ſola extrinſeca denominatio in Deo. Secundo, quia alias poſſet corpus Chriſti per accidens mutari, non ſolum mutatione locali, ſed alteratione, & alia ſimili, quia calefactis ſpeciebus ſacramentalibus, per denominationem extrinſecam poſſet etiam dici corpus Chriſti calefieri, eſſet enim eadem ratio, quod tamen eſt falſum, vt conſtat ex ſupra tractatis, diſputat. 47. & ideo non immerito D.Tho. aliarum mutationum hic mentionem non fecit: quia nec per ſe, nec per accidens poſſunt vere conuenire corpori Chriſti, vt ibidem tactum eſt, & diſputatione ſequẽti dicetur: cum ergo has mutationes affirmat illi conuenire, non loquitur ſecundum ſolam denominationem extrinſecam, ſed alio modo dicto. Tertio, quia alias idem corpus Chriſti, ſecundum idem eſſe, quod habet in cœlo, poſſet dici per accidens mutari, quia non repugnat, idem ſecundum idem eſſe intrinſecũ, manere immutatum, & extrinſecus aliter denominari: conſequens autem eſt contra mentem D.Thom. non enim ſine cauſa in principio corporis articuli præmiſit illam diſtinctionem, quod, quando in eodem ſubiecto eſt duplex eſſe, non repugnat ſecundum vnum mutari, & non ſecundum aliud, & loquitur de eſſe proprio & inhærente, vt ſunt eſſe album & nigrũ, in quibus ponit exemplum, & nõ de extrinſeca denominatione tantum. Sub quo principio ſumit, corpus Chriſti habere aliud eſſe in cœlo, & aliud in ſacramento, quod non de eſſe ſubſtantiali, ſed de locali, ſeu de præſentiali (vt ſic dicam) intelligendum eſt, vt per ſe conſtat. Atque ita concludit, quamuis non mutetur ſecundum eſſe, quod habet in cœlo, poſſe mutari, quamuis per accidens, ſecundum eſſe, quod habet in ſacramẽto: agit ergo de mutatione intrinſeca & propria, quamuis ex alio reſultante. Tandem in ſolutione ad primum id manifeſte declarat, nam dicit: hunc modum per accidens eſſe ſimilem illi, quo mouetur anima, moto corpore, vel, quo motis nobis, mouentur ea, quæ ſunt in nobis: conſtat autem, mutationem in his non eſſe ſolam extrinſecam denominationem. Atque ita intellexiſſe videntur Diuum Thomam Capreol. & Palud. in 4. diſtinct. 10. quæſt. 3. Sed obiici poteſt pro Caietani ſententia argumentum, Sed contra, D.Tho. ſic enim argumentatur, Impoſsibile eſt idem moueri & quieſcere, ſed corpus Chriſti quieſcit in cœlo, ergo non poteſt moueri in ſacramento: hæc enim ratio abſolute concludit de motu proprie afficienti ipſum corpus, ſiue per ſe in illo fiat, ſiue per accidens reſultet. Secundo, quia D.Thom. circa finem corporis articuli, ad explicandam mutationem, quæ fit in corpore Chriſti, cum deſinit eſſe in hoc ſacramento, vtitur exemplo Dei deſinentis eſſe in creatura per mutationem eius: conſtat autem deſitionem hanc in Deo ſolum eſſe denominationem extrinſecam. Ad primum reſpondetur, inprimis argumentum, Sed contra apud D. Thom. non eſſe ſemper efficax & præſertim hic conſtat, D.Thom. in principio artic. tacite ſoluiſſe, aut explicaſſe argumentum illud dicẽtem, ſecundum idem eſſe non poſſe idem ſimul quieſcere & moueri, poſſe tamen ſecundum diuerſa eſſe: igitur argumento illo ſolum concluditur, corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, nõ eſſe mobile proprio locali motu oppoſito illi quieti, ſeu locali eſſe, quod habet in cœlo, & hoc verum eſſe tali motu tam per ſe, quam per accidens: non autem procedit argumentum de mutatione oppoſita quieti ſacramentali (vt ſic dicam) nam ſecundum hanc rationem non quieſcit corpus Chriſti, quando mutari dicitur per accidens, modo ſuperius declarato. Ad ſecundum reſpondetur, exempla non eſſe applicanda niſi ſecundum id, in quo afferuntur, quia non ſemper ſunt in omnibus ſimilia. D. Thom. autem ſolum affert illud exemplum, quoad hoc, quod, ſicut deſitio Dei in creatura non poteſt incipere à deſitione Dei, cuius eſſe eſt indeficiens, ita nec deſitio corporis Chriſti ſub ſpeciebus incipit ab ipſo, & in hoc eſt aliqualis ſimilitudo, in aliis vero neq; eſt, neq; eſſe poteſt.

Capreol.
Palud.

In ſolutione ad ſecundum & tertium tangit D.Th. quæſtionem, quamdiu pręſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus duret, quæ in ſuperioribus tractata eſt, diſp. 48. ſect. 8.

ARTICVLVS VII.

Vtrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſsit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poßit videri ab aliquo oculo ſaltem glorificato. Oculus enim noſter impeditur à viſione corporis in hoc ſacramento exiſtentis, propter ſpecies ſacramentales ipſum circumuelantes. Sed oculus glorificatus nõ poteſt ab aliquo impediri, quin corpora qualibet videat, prout ſunt. Ergo oculus glorificatus poteſt videre corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento.

Inf. ar. 8: cõ & 4. d. 10 ar. 2. q. 2 ad 3 & ar. 4. q. 1. per to. & q 4 art 2. & in expo l. ad 1. 2 & 4.

2. *Præterea, Corpora glorioſa Sanctorum erunt configurata corpori claritatis Chriſti, vt dicitur Phil. 3. Sed oculus Chriſti videt ſe ipſum, prout eſt in hoc ſacramento. Ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificatus poteſt ipſum videre.*

3. *Præterea. Sancti in reſurrectione erunt æquales angelis:*

vt dicitur Luc. 20. Sed angeli vident corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento: quia etiam dæmones inueniuntur huic ſacramento reuerentiam exhibere & ipſum timere. Ergo pari ratione oculus glorificatus poteſt Chriſtum videre, prout eſt hoc ſacramento.

Sed contra, Nihil idem exiſtens, poteſt ſimul ab eodem videri in diuerſis ſpeciebus. Sed oculus glorificatus ſemper videt Chriſtum prout eſt in ſua ſpecie, ſecundum illud Iſai. 33. Regē in decore ſuo videbunt. Ergo videtur, quod non videant Chriſtum prout eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod duplex eſt oculus, ſcilicet, corporalis proprie dictus & intellectualis, qui per ſimilitudinem dicitur: à nullo autem oculo corporali corpus Chriſti poteſt videri prout eſt in ſacramento. Primo quidem quia corpus viſibile per ſua accidentia immutat medium. Accidentia autem corporis Chriſti ſunt in hoc ſacramento mediante ſubſtantia, ita, ſcilicet, quod accidentia corporis Chriſti non habent immediatam habitudinem, neq; ad hoc ſacramentum neque ad corpora quæ ipſum circumſtant. Et ideo non poſſunt immutare medium, vt ſic ab aliquo corporali oculo videri poſſint. Secundo, quia ſicut ſupra dictum eſt, * corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ. Subſtantia autem in quantum huiuſmodi, non eſt viſibilis oculo corporali, neque ſubiacet alicui ſenſui, ſed nec etiam imaginationi, ſed ſoli intellectui, cuius obiectum eſt quod quid eſt, vt dicitur in 3. de anima.* Et ideo proprie loquendo, corpus Chriſti ſecundum modum eſſendi, quem habet in hoc ſacramento, neq; ſenſu, neque imaginatione perceptibile eſt, ſed ſolo intellectu, qui dicitur oculus ſpiritualis. Percipitur autem diuerſimode à diuerſis intellectibus. Quia enim modus eſſendi, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, eſt penitus ſupernaturalis, à ſupernaturali intellectu, ſcilicet diuino, ſecundum ſe viſibilis eſt, & per conſequens ab intellectu beato, vel angeli, vel hominis, qui ſecundum participatam claritatem diuini intellectus videt ea, quæ ſupernaturalia ſunt, per viſionem diuinæ eſſentiæ. ab intellectu autem hominis viatoris non poteſt conſpici, niſi per fidem ſicut & cætera ſupernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus ſecundum ſua naturalia ſufficit ad hoc intuendum. Vnde dæmones non poſſunt videre per intellectum Chriſtum in hoc ſacramento niſi per fidem, cui non voluntariè aſſentiunt, ſed ad eam euidentia ſignorum conuincuntur: prout dicitur Iac. 2. Quod dæmones credunt, & contremiſcunt.

Art 1. huius q. ad 3.

Lib. 3. de anima tract. 26. tom. 2.

AD primum ergo dicendum, quod oculus noſter corporeus per ſpecies ſacramentales impeditur à viſione corporis Chriſti ſub eis exiſtentis, non ſolum per modum tegumenti, ſicut impedimur videre id, quod eſt velatum quocunq; corporali velamine, ſed quia corpus Chriſti non habet habitudinem ad medium, quod circumſtat hoc ſacramentum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus.

AD ſecundum dicendum, quod oculus corporalis Chriſti videt ſeipſum ſub ſacramento exiſtentem, non tamen poteſt videre ipſum modum eſſendi, quo eſt ſub ſacramento, quod pertinet ad ſolum intellectum. Nec tamen eſt ſimile de alio oculo glorioſo, quia etiam ipſe oculus Chriſti eſt ſub hoc ſacramento, in quo non conformatur ei alius oculus glorioſus.

AD tertium dicendum, quod angelus bonus, vel malus non poteſt aliquid videre oculo corporeo, ſed ſolum oculo intellectuali. Vnde non eſt ſimilis ratio, vt ex dictis patet.*

In corp. art.

COMMENTARIVS.

Chriſtū non poſſe videri oculo corporeo, prout eſt in Euchariſtia probat D Thom.

QVamuis in titulo articuli ſecundum verborum proprietatem ſolū videatur proponi quæſtio de viſu corporeo, tamen D. Thom. in corpore articuli extendit ſermonem ad viſum intellectualem. Vnde duplici aſſertione reſpondet. Prima eſt, non poſſe corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, videri aliquo oculo corporeo. Quam duabus rationibus probat. Prima eſt, quia corpus CHRISTI, prout eſt in hoc ſacramento, non poteſt multiplicare ſpecies per medium: ergo non poteſt imprimere ſpeciem in oculo: ergo non poteſt videri: conſequentiæ notæ ſunt: Antecedens probatur, quia corpus non multiplicat ſpecies, niſi per accidentia ſua: ſed corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento, non poteſt per accidentia immutare medium: ergo. Probatur minor: quia accidentia corporis CHRISTI non habent immediatam habitudinem ad hoc ſacramentum, neque ad corpora, quæ ipſum circumſtant: quia non ſunt in ſacramento, niſi mediante ſubſtantia. Et in ſolutione ad primū, magis hoc explicat, dicēs, ipſum corpus Chriſti nō habere habitudinem ad medium quod circumſtat hoc ſacramentum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus. Secunda ratio eſt, quia Chriſtus eſt in ſacramento per modū ſubſtantiæ: ſubſtantia autē non eſt viſibilis oculo corporeo, ſcilicet per ſe, ita vt aut per propriam ſpeciem illum immutet, aut ſit ꝓprius ac per ſe terminus, in quem viſio tendat: ergo nec modus, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, videri poteſt oculo corporeo, ergo nec ipſum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, videri poteſt: Tertia ratio videtur inſinuari in ſolutione ad primum, quod corpus Chriſti hic videri non poteſt, quia tegitur ſpeciebus panis, ſicut imago, quamdiu latet ſub aliquo velo, videri non poteſt. Omnes tamen hæ rationes patiuntur difficultatem, & (contrario ordine incipiendo) tertia quidem ratio non approbatur à D. Thoma, ſed potius reiicitur: ita enim accipiēda ſunt illa verba ſolutionis ad primum. (Non ſolum per modum tegumenti, ſed quia &c.) id eſt, non ꝙ ſola illa ratio tegumenti ſufficiat ad impediendam viſionem, ſed quia ipſum corpus, prout eſt hic viſibile non eſt, quod enim ſola quantitas panis non ſufficiat tegere corpus Chriſti, cōſtat, quia corpꝰ Chriſti non eſt tantum in profundo panis (vt ſic dicam) ſed in ipſa etiam ſuperficie, quomodo ergo poteſt tegi ab illa, cum illa non interponatur inter oculum & corpus Chriſti, ſicut, ſi imago eſſet penetratiue in eodem loco, in quo eſt velum, non poſſet ab illo occultari, ſed, ad ſummum poſſet perturbari viſio, & quodammodo oculus confundi, quia vtrumque corpus ſimul, ſpecies ſui ſimul multiplicaret.

In Secunda vero ratione eſt nonnulla difficultas, primo quidem, quia Diuus Thomas videtur tranſgredi à metaphorica locutione ad propriam: nam, quod CHRISTI corpus dicatur hic eſſe per modum ſubſtantiæ, ſolum, videtur eſſe quædam metaphorica locutio, & accommodata proportio: nam, reuera, modus, quem hic habet corpus Chriſti, non eſt ſubſtantia, ſed accidens, neque eſt proprius alicuius ſubſtantiæ: quomodo ergo ex eo, quod ſubſtantia non eſt viſibilis, infert D. Thom. neque hunc modum eſſe viſibilem? Secundo, quamuis demus probaſſe D. Thomam, illum modum non eſſe viſibilem, non recte infert, corpus ipſum non eſſe viſibile: poſſet enim videri, non viſo modo, cum ex natura rei diſtinguantur: ſicut in ſolutione ad ſecundum, dicit idem Diuus Thomas, oculum Chriſti in ſacramento videre ſe ipſum, quamuis non videat modum, quo eſt in hoc ſacramento. Ad primum reſpondetur, D. Thomam non intellexiſſe modum hunc corporis Chriſti in ſacramento eſſe ſubſtantiam, ſed eſſe talem, qui per ſe conuenire poteſt ſubſtantiæ ſecundum ſe, & vt præſcindit ab accidentibus corporalibus, & ideo dicit eſſe per modum ſubſtantiæ: & hinc recte infert, quod ſi ſubſtantia ipſa, vt abſtracta ab accidentibus corporalibus, non eſt viſibilis, neque etiam per accidentia corporalia eſt in ſe ipſa viſibilis, ergo etiam hic modus non erit in ſe, & proprie viſibilis, eſt argumētum quaſi proportionale, & ſatis efficax, quod ad hoc principium reuocandum eſt, quo talis modus eſt ſupra naturam o-

omnis

[o]mnis accidentis viſibilis & alterius rationis ac ordinis. Ad ſecundum reſponderi poteſt, D. Thomam ſemper poſuiſſe concluſionem cum illa reduplicatione, corpus Chriſti, prout eſt hic, videri non poteſt: de corpore autem ipſo abſolute nihil dicit in litera articuli, tamen in ſolutione ad ſecundum plane explicat concluſionem, etiam de ipſo corpore abſolute & ſimpliciter, & ideo dicendum eſt, reſpectu viſionis corporalis non poſſe ſeparari corpus à modo, & ideo, ſi modus eſt inuiſibilis, etiam ipſum corpus in ſacramento eſt inuiſibile; cuius rationem poſtea in diſputatione tractabimus. Vbi etiam examinabimus, quomodo intelligendum ſit id, quod ex ſolutione ad ſecundum afferebatur, oculum ſcilicet, Chriſti in ſacramento videre ſeipſum, proprie enim ac per ſe loquẽdo fortaſſe verum non eſt: ſed ad ſummum per concomitantiam: ſenſus autem D. Thomæ: quoad hoc melius cum reipſa explicabitur, Maior difficultas eſſe videtur in prima ratione, quid enim refert, quod accidentia corporis Chriſti ſint hic mediante ſubſtantia, vt non poſſint medium immutare? nam illa mediatio ſolum eſſe poteſt in cauſalitate, ſeu in fieri, quatenus accidentia hic fiunt per concomitantiam cum ſubſtantia corporis CHRIſti, tamen ita fiunt; vt ipſa reuera hic ſint tam proprie ſicut ipſa ſubſtantia. Vnde in facto eſſe dici poſſunt immediate hic eſſe per propriam præſentiam: ergo illa mediatio nihil obſtare poteſt, quominus talia accidentia poſſint medium immutare, ſicut etiam anima, vt anima eſt, mediante corpore, & omnia accidentia exiſtunt mediante ſubſtantia, vel quantitate, quod non impedit actiones eorum. Deinde obſcurum eſt, quid ſit, accidentia corpori Chriſti, aut corpus Chriſti mediis ſuis accidentibus non habere habitudinem immediatam ad medium, quod ſpecies ſacramentales circumſtat: quæ eſt enim hæc habitudo? aut enim eſt habitudo agentis ad paſſum, & ſic petitur principium; aut eſt habitudo propinquitatis & indiſtantiæ, & ſic falſum eſt, quod aſſumitur, nam accidentia corporis Chriſti reuera habent immediatam habitudinem præſentiæ ad circumſtantia corpora. Reſpondetur propriam cauſam & radicem, ob quam hæc accidentia non ſint actiua propriarum ſpecierum viſibilium eſſe, quia non ſunt hic modo naturali, & quantitatiuo, vt infra dicemus, & hoc ipſum circumſcripſit D.Thom. illis verbis declarando cauſam, ob quam illa accidentia habent talem exiſtendi modum, ſcilicet; quia ſunt mediante ſubſtantia corporis, quod ex vi conuerſionis, per quã hic ponitur, eſt hic per modum ſubſtantiæ: itaque ſola mediatio cauſalitatis non ſufficeret ad impediendam actionem, vt probat argumentum, ſed illa mediatio, qua trahuntur accidentia ad ſupernaturalem modum exiſtendi ipſius ſubſtantiæ. Et hoc ipſum ſignificare voluit D.Thom. addens: Ita quod accidentia corporis Chriſti non habent immediatam habitudinem ad corpus circumſtans: quæ verba non intelliguntur de habitudine agentis & paſſi, nec de communi habitudine præſentiæ, vt ratio ẽt facta probat, ſed de habitudine coextenſionis, ſeu commenſurationis, aut continentiæ, ſeu contactus quantitatiui, quæ eſt conditio neceſſaria ad phyſicam actionem.

Aſſerit tamen eſſe viſibile ab intellectu. Secunda aſſertio D. Thomæ eſt, corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento, eſſe viſibile ab intellectu diuino; & ab intellectu creato ſupernaturaliter eleuato per viſionem beatam, non tamen ab intellectu creato virtute naturali. Prima pars relinquitur à D. Thom. vt per ſe nota. Secunda etiam clara eſt, ſolum eſt aduertendum, licet D.Tho. addat illam particulam (per diuiſionem diuinæ eſſentię) non tamen eſſe reſtringendam concluſionem ad ſolam illam formaliter: ac ſi præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento ſolum poſſit videri in Verbo per ipſam formalem viſionem Verbi: eſt enim hoc falſum, & ſine fundamento: nam etiam poteſt videri in proprio genere per ſpecies & lumen infuſa, ſicut alia ſupernaturalia entia: non enim hic modus præſentiæ magis ſupernaturalis eſt, aut infinitus. Item, quia virtus diuini intellectus ad videndam hanc præſentiam ſufficienter participari poteſt per claritatem & ſpeciem ſupernaturalem, proportionatam, & accõmodatam tali rei. D.Thom. ergo, vel, gratiâ illuſtrioris exempli, viſionis beatæ meminit, vel cum dicit, [per viſionem] intelligit, vel formaliter, vel cauſaliter: omnis enim ſcientia per ſe infuſa ſupernaturalium rerum cenſetur, ſaltem ſecundum legem ordinariam eſſe propria beatorum, & cauſari aliquo modo ex viſione Dei. Tertia pars concluſionis, vt probata relinquitur à D. Thom. ex eo. quod modus exiſtendi Chriſti in ſacramento, eſt penitus ſupernaturalis: quod autem huiuſmodi eſt, cognoſci nõ poteſt ab intellectu creato virtute naturali: de qua re fuſius ſtatim eſt diſputandum.

DISPVTATIO LIII.

De his, quæ Chriſtus agere poteſt, aut pati, prout hîc eſt in ſacramento.

Diſputatio decima quinta de Euchariſtia. POſtquam tractauimus, An ſit, quid ſit præſentia ſacramentalis Chriſti, & quibus rebus & quomodo conueniat, ſequebatur dicendum de proprietatibus quæ illam conſequuntur: hæ autem nullæ ſunt præter relationes quaſdam propinquitatis vel diſtantiæ, aut ſimiles: de quibus in ſuperioribus actum eſt; nihilq́; addendum occurrit: ſolum igitur ſupereſt dicendum de actionibus & paſſionibus, quę poſſunt Chriſto Domino conuenire ratione huius præſentiæ, ſeu mediante illa; complectimur autem non ſolum tranſeuntes actiones, ſed etiam immanẽtes, nec ſolum propriam mutationem ſeu receptionem, ſed etiam denominationes illis ſimiles ex extrinſeca actione immanente prouenientes, vt eſſe viſum, cognitum, &cæt. vt hoc modo diſputemus omnia, quæ D. Thomas in his duobus vltimis articulis attigit.

SECTIO I.

Vtrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento poſſit localiter moueri.

VT à quæſtione de modo loquendi abſtineamus; ſupponendum inprimis eſt, hic non eſſe ſermonem de motu propriè phyſico, qui requirit extenſionem ſecundum partes ſubiecti in ordine ad ſpatium & terminatur ad Vbi quantitatiuum, ſeu circumſcriptiuum: conſtat enim, corpus Chriſti non eſſe hic mobile hoc genere motus, cum hic non habeat illum extenſionis ſeu locationis modum: agimus ergo de motu proportionato ſacramentali præſentiæ, quem poſſumus etiam ſacramentalem, & quaſi immaterialem appellare. De quo omnes conueniunt, poſſe corpus Chriſti aliquo modo hic mutari, quomodo autẽ vel à quo, id à nobis explicandum eſt. Nam de modo Caieta. hic ait, ſolum dici mutari per denominationem extrinſecam propter mutationẽ, quæ fit in ſpeciebus: de motore autem Scot. d. 10. & Gab. lect. 47. in Can. exiſtimant, à nemine moueri, niſi à Deo, vel à ſeipſo, neque per ſe, neque mediis ſpeciebus; quia tractis ſeu motis ſpeciebus, non neceſſario trahitur, vel mouetur Chriſti corpus virtute naturali. Quo fit vt iuxta hanc opinionem, non poſſit Chriſti corpus per accidens moueri etiam ab ipſo Deo, quia nulla eſt inter ſpecies & Chriſtum colligatio ſufficiens ad hoc genus motus, poterit ergo tantum per ſe moueri ab habente ſuperiorem virtutem. *Caietan. Scotus. Gabriel.*

Aliorum verò ſententia, & communior eſt, cor-

pus Chriſti, vt eſt hic, à nemine poſſe per ſe moueri, niſi fortaſſe à Deo miraculoſe, per accidens autem poſſe moueri à quocunq; agente, qui virtutem habeat ad mouendas localiter ſacramentales ſpecies. Hæc videtur eſſe ſententia Diui Thomæ hic, quem ſequuntur Paludanus & Capreolus diſtinctione decima, quæſt. tertia, Richardus articulo quarto, quæſtione prima. Gabriel quæſtione vnica, articulo tertio, dubio quarto, Marſilius quæſt. 7.

Palud. Capreol. Richard Gabriel.

1. Concluſ. Dico primò, Corpus Chriſti exiſtens in hoc ſacramento mutari poteſt ſecundum localem præſentiam mutatione propria & in ipſomet corpore Chriſti recepta. Hæc concluſio, quoad mentem Diui Thom. probata eſt in commentario articuli ſexti: quoad rem verò ipſam probata eſt ſupra diſputatione quadrageſima ſeptima, ſectione quarta, quod hic repetere non eſt neceſſe.

2. Concluſ. Dico ſecūdò, corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poteſt per ſe moueri localiter à Deo. Loquor de potentia abſoluta, nam iuxta legem ſtatutam ſuppono, corpus Chriſti nunquam ſeparari ab ſpecieb⁹, nec moueri, niſi motis illis: ſi autem Deus vellet in hac lege diſpenſare, poſſet transferre corpus Chriſti in alium locum, relinquendo ibi ſpecies, vel conſtituendo Chriſti corpus ſub aliis accidentibus, vel ſub nullis, quia in his omnibus nulla eſt contradictio neque repugnantia. Poſſet etiam ſimul quidem mouere totum ſacramentum, vt ex Chriſti corpore & ſpeciebus ſacramentalibus conſtat, imprimendo tamen primò ac per ſe motum in corpus Chriſti, & efficiendo, vt ipſum corpus concomitanter, & per accidens ſecum traheret ſpecies: nam in hoc etiam nulla eſt difficultas, ſuppoſita vnione, quam ſupra diximus, eſſe inter corpus Chriſti & ſpecies: neq; in hac concluſione inuenio difficultatem vllam, nec Theologum aperte contradicentem.

3. Concluſ. Dico tertiò, Corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramēto non poteſt naturaliter moueri localiter ab intrinſeco à propria anima, & interna virtute motiua naturali, neq; per ſe, neq; per accidens: Loquor de naturali virtute, quia, ſi anima Chriſti conſideretur, vt inſtrumentum Verbi, & operetur per virtutem miraculorum effectricem, poteſt ſuum corpus in hoc ſacramēto exiſtens primaria mouere, vel deferendo ſpecies, vel ſecum illas deferendo: quia ſicut non repugnat, hoc fieri à Deo, vt principali operante, ita neq; in creatura, vt in inſtrumento eius: quia non eſt in hoc maior repugnantia, quam in aliis ſupernaturalibus effectibus, in quo genere communicata eſt Chriſti humanitati omnipotentia quædam inſtrumentalis, vt in primo tomo huius tertiæ partis dictum eſt. Quocirca licet nunquam fuerit Chriſtus vſus hac poteſtate priori modo, id eſt, deferendo ſpecies, & non corrumpendo, nec tranſmutando illas: quia hoc neq; ab hominibus videri poterat, neq; ſciri, niſi per reuelationem, neq; ad fidei confirmationem vtile eſſe poterat, cum non poſſet ſenſibus percipi, nec fortaſſe expediens, quia magis neceſſarium eſt, ſtatutam legem de reali præſentia Chriſti, durantibus ſpeciebus, eſſe omnino infallibilem, & immutabilem, nihilominus tamen exiſtimo alio poſteriori modo, ſcilicet deferendo ſecum ſpecies interdum fuiſſe Chriſtū vſum hac poteſtate. Legimus enim interdum hoſtiam conſecratam nullo deferēte ſua ſponte fuiſſe motam, vel ad aliquem iuſtum & Dei amicum, vt communicare poſſet, vt de Sancta Catharina Senenſi, & de aliis refertur, & legi poteſt Sozomenus libr. ſexto Hiſtor. capit. vigeſimo nono, vel vt infidelium iniuriam euitaret, & pertinaciam confunderet. Quanquam enim dicere quis poſſet, in his caſibus moueri ſpecies conſecratas ab Angelis, tamen etiam potuit Chriſti corpus interno impetu ferri, ſecumq; ſpecies deferre. Quod autem hoc fieri non poſſit naturali animæ virtute, probatur, quia non poteſt anima mouere corpus ſuum, niſi per membra organica, quibus non poteſt vti, vt in hoc ſacramento ſunt: quia naturalis motus horum membrorum requirit extenſionem eorum in loco, ita vt in diuerſis locis partialib. exiſtant, & vnum impellat aliud: membra autem corporis Chriſti non exiſtunt hoc modo in hoc ſacramento.

Dices, hanc rationem ſolum procedere de motu progreſsiuo, aut ei ſimili, in quo neceſſe eſt, vnā parte prius moueri, quam aliam, & aliquam quieſcere, vt aliæ moueantur, non autem in motu ſimplici aut impulſiuo, vt ita dicam, qui vno impetu fit, ad quem non eſt neceſſaria extenſio organorum in loco, ſed ſola vis imprimens impulſum ſeu motum.

Reſpondetur, non poſſe animam mouere corpus ſuum hoc genere motus: duobus enim tantum modis poteſt à nobis hic motus intelligi, ſcilicet, aut per aliquem vehementem contactum phyſicum, aut per imperium efficax alicuius voluntatis habentis huiuſmodi virtutem motiuam ſibi ſubordinatam. Primus autem modus non habet locum in toto corpore humano, reſpectu ſui ipſius: quia non poteſt idem corpus ſecundum ſe totum, ſeipſum contingere, vt per ſe conſtat: quia contactus ſupponit diſtinctionem vel ſaltem exiſtētiam quantitatiuam in loco, & multiplicationem illius: & ideo, quamuis ſecundum diuerſas partes poſsit aliquo modo ad ima impellere corpus ſuum, vt per ſaltum, tamen ad hoc ipſum neceſſaria eſt extenſio partium in loco & aliquod genus contactus phyſici vel partium inter ſe, vel cum corpore circumſtante, & ideo huiuſmodi motus nō poteſt habere locum in corpore ſacramentaliter tantū exiſtente. Secundus etiam modus mouendi eſt præter virtutem naturalem animæ informantis corpus: non enim poteſt anima ſolo imperio voluntatis, vel appetitus totum ſuum corp⁹ transferre ab vno loco in alium, ita vt nec moueat vnam partem, mediante alia, ſed totum per ſe primò; nec corpus ad illum motum concurrat, ſed tantum paſsiuè recipiēdo illum, tota verò efficientia ſit in anima, quamuis enim huiuſmodi genus motus repugnantiam non inuoluat, vt aliqui putant & ſupernaturaliter communicetur corporibus glorioſis, vt præcedente tomo dixi, tamē ipſa experientia docet, excedere naturalem animæ virtutem.

Conſtat igitur, non poſſe corp⁹ Chriſti, vt eſt in ſacramento, ſeipſum per ſe mouere virtute naturali, & inde à fortiori fit, neque per accidens poſſe, quia multò minus poteſt mouere ipſas ſpecies ſacramentales, quas, nec phyſicè contingere poteſt, vt ex ſupra dictis patet, neque ad nutum voluntatis mouere, loquendo de virtute naturali: vtrumq; enim per ſe ſatis clarum eſt.

Dico quartò, Corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento, non poteſt naturaliter per ſe moueri ab aliqua virtute naturali ſeu agente extrinſeco, id eſt, primariò illi imprimendo motum, & non per ſpecies. Hæc concluſio de agentibus corporalibus eſt per ſe manifeſta, quia hæc non poſſunt mouere alia corpora, niſi aut trahendo quod faciunt [vt creditur] præuia aliqua alteratione, impreſsione alicuius qualitatis, aut impellendo, quod faciunt per contactum phyſicum: neutro autem modo poſſunt mouere corpus Chriſti immediatè & per ſe, quia, neq; illud poſſunt tangere, vt ſæpe dictum eſt, neque alterare, vt ſectione ſequente dicam. De virtute autem motiua angelorum poteſt eſſe nonnulla dubitatio: quia illi poſſunt mouere corpus, ſine phyſico contactu, per virtualem, medio voluntatis imperio, nec ſolum corpora, ſed etiam ſpiritus ſic mouere poſſunt: cur ergo non poterunt mouere etiam Corpus Chriſti hic, ſi ſupernaturali virtute non reſiſtat? Nihilominus etiam de angelica virtute videtur probabilior concluſio poſita, quia dupliciter intelligi poteſt Chriſtum hinc mutari: primò, purè priuatiuè, amittendo

Corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtēt non poteſt per ſe moueri ab aliquo agente extrinſeco naturali.

tendo præſentiam, quam hic habet, & nullam aliam acquirendo, & hoc non poteſt fieri ab angelo: quia huiuſmodi mutationis genus non poteſt fieri per actionem poſitiuam: quia neceſſe eſt, vt omnis poſitiua actio tendat ad aliquem terminum poſitiuum, quod eſt contra rationem mutationis pure priuatiuæ: ſolum ergo poteſt fieri per ablationem concurſus, vel alicuius cauſæ conſeruantis: angelus autem nullum influxum habet in hanc præſentiam corporis Chriſti, quem auferre poſsit: nec aliquam cauſam afferre poteſt, è qua illa præſentia pendeat, niſi fortaſſe ſpecies ſacramentales: à quibus ſi mutatio incipiat, iam non per ſe fiet in corpore Chriſti, vt nunc loquimur. Alio modo poteſt fieri hæc mutatio, ſcilicet, efficiendo in corpore Chriſti, aliam præſentiam incompoſsibilem huic, & ſic mutando illud: ſed neque ad hoc habet angelus naturalem virtutem: quia illa præſentia eſt ſupernaturalis huic corpori: ergo non poteſt fieri ab angelo naturali virtute. *Obiectio.* Dices, quamuis hic modus præſentiæ ſit ſupernaturalis corpori Chriſti, & ideo non poſsit angelus illum efficere in corpore Chriſti, niſi in eo præſupponatur, tamen poſtquam Chriſti corpus ſupponitur ita exiſtens, non videtur adeo ſupernaturale, vel difficile, illud corpus transferre ab vno loco in alium, mutando habitudinem ad ſpatium, & propinquitatem, vel diſtantiam ad alia corpora. *Reſponſio.* Reſpondetur: Si huiuſmodi præſentia, ſecundum ſpeciem ſuam, ſuperat naturalem virtutem angelicam, in quolibet indiuiduo ſuperabit: quia, & tota ſpecies clauditur in quolibet indiuiduo, & actio per ſe primo circa indiuiduum verſatur: ſicut ergo angelus nõ poteſt virtute naturali conferre corpori primam ſacramentalem præſentiam, ita neque corpori iam habenti vnam præſentiam ſacramentalem, poteſt dare alteram, vt priorem auferat: quia non eſt minus ſupernaturalis ſecunda, quam prima, & quod prima præceſſerit, nihil refert: quia nec dedit corpori naturalem aptitudinem ad ſimilem præſentiæ modum, neq; auxit virtutem cauſæ agentis, nec minuit perfectionem, aut difficultatem effect⁹: nam ipſamet præſentia prior appetit ſuam cõſeruationem, & ſuo modo reſiſtit formaliter alteri præſentiæ ſibi incompoſſibili: excedit ergo hic effectus naturalem virtutem etiam angelorum.

Poteſt per accidens moueri Chriſtus ab eo qui localiter poteſt mutare ſacramentales ſpecies.

Dico vltimò, Suppoſita inſtiutione huius ſacramenti, prout facta eſt, poteſt corpus Chriſti per accidens moueri ab eo, qui poteſt ſpecies conſecratas ſecundum locum mutare. Hoc ſæpe eſt in ſuperioribus tactum, quia alias, nec Sacerdos poſſet eleuare corpus Chriſti, nec nos manducaremus illud. Ratio autem concluſionis reddenda eſt ex vnione ſupra poſita inter corpus Chriſti, & ſpecies ſacramentales: communicatur enim diuinitus his ſpeciebus virtus trahendi, & coniungendi ſibi corpus Chriſti, & conſequenter conſeruandi ſacramentalem præſentiam eius, & efficiendi aliam ſimilem, quod in ſuperioribus probatum eſt. Hinc autem fit, vt motis ſpeciebus, prout naturaliter moueri poſſunt ab agente naturali, illæ ſecum deferant corpus Chriſti, quod propterea dicitur per accidens moueri ab eo, qui mouet ſpecies, quia licet reuera fiat mutatio in ipſo corpore Chriſti, illa per ſe & immediate fit ab inſtrumentaria virtute ſpecierum, ab alio autem non niſi remote, & per accidens. Secluſa autem hac virtute, & connexione inter ſpecies, & corpus Chriſti impoſsibile eſſet, agens aliquod creatum mouere corpus Chriſti, etiam per accidens: tum quia nulla eſſet ratio, cur Chriſti corpus comitaretur motum ſpecierum, ſi cum eis non eſſet dicto modo coniunctum, tum etiam, quia, quomodocunque Chriſtus dicatur moueri, per ſe, aut per accidens, neceſſe eſt, vt mutet præſentiam, & quod vnam amittat, & alteram acquirat: ergo neceſſe eſt, vt aliqua virtute fiat talis præſentia: non poteſt autem fieri naturaliter virtute per ſe, vt probatum eſt, nec per accidens, niſi ſit aliqua ex cauſa, quæ per ſe illam efficiat: cuius actio reſultet ex naturali mutatione alterius agentis naturalis: hæc autem cauſa non poteſt eſſe, niſi ſpecies ſacramentales, vt per ſe notum eſt. Ex quo diſcurſu vlterius concludo, ad huiuſmodi mutationem per accidens corporis CHRISTI, vt fieri poſsit ab agente naturali, non ſufficere formalem vnionem inter ipſum & ſpecies, non ſolum, quia illa fortaſſe eſt impoſsibilis, vt ſupra dixi: ſed etiam, quia licet admitteretur, illa ſola eſſet inſufficiens ad hunc effectum ſine vnione effectiua. Quia quantumuis corpus Chriſti, & ſpecies dicantur eſſe formaliter vnita, ſemper tamen manent diſtincta, habentque præſentias omnino diuerſarum rationum: nam in ſpeciebus eſt quantitatiua, & naturalis: ergo, vt hoc compoſitum ex corpore, & ſpeciebus poſsit moueri, neceſſe eſt, vt in mouente ſit virtus actiua vtriuſque præſentiæ, quam non habet agens creatum naturali virtute: ergo, ſi in ipſis ſpeciebus non eſſet virtus actiua in corpus ad trahendum illud, non poſſet extrinſecum agens mouere totum hoc compoſitum ex corpore & ſpeciebus: quare conſequenter potius dicendum eſſet, non poſſe mouere ipſas ſpecies, quia nec poſſet diſſoluere vnionem, nec cum ſpeciebus trahere corpus Chriſti: eſt ergo neceſſaria hæc effectiua vnio. Et ideo dixi in concluſione, ſupponendam eſſe inſtitutionem, & vnionem inter corpus & ſpecies, qualem factam eſſe cenſemus. *Obiectio.* Dices, etiam ſuppoſita hac vnione effectiua, non ſequi ex illa corpus Chriſti poſſe naturaliter moueri, ſed potius ſequi, ipſas ſpecies non poſſe naturaliter moueri ab agente naturali, quia illamet vnio & coniunctio eſt ſufficiens ad reſiſtendum illi, & quia ex motione naturali non poteſt neceſſario ſequi ſupernaturalis mutatio, & quaſi attractio corporis Chriſti. Vel certe alia ratione videri hoc poteſt ſupra virtutem naturalis motoris, quia quantitas eſt hic ſeparata à ſubſtantia, & ideo non videtur naturaliter capax mutationis localis ab agente phyſico naturali, magis quam eſſet ſola ſubſtantia ſine quantitate exiſtens. *Reſponſio.* Reſpondetur ad priorem partem, negando aſſumptum: quia nec ex parte corporis Chriſti, nec ex parte ſpecierum, eſt in hoc aliqua reſiſtẽtia, ſuppoſita namque prædicta inſtitutione, ſpecies neceſsitate quadã ſimili agentibus naturalibus ſemper trahunt ad ſe corpus Chriſti, & agunt ſeu conſeruant præſentiam eius: cui actioni corpus Chriſti non reſiſtit, ſed per obedientialem potentiam eam cum indifferentia recipit: conſequenter, quando mouentur ſpecies, neque ipſæ reſiſtunt illi motui ratione prædictæ actionis, quia non priuantur illa, & virtus earum indifferens eſt ad hanc numero præſentiam, vel aliam ſimilem efficiendam, nec corpus etiam Chriſti reſiſtit ſpeciebus, vt dictum etiam eſt, nec motori earum: quia, cum hic non exiſtat modo quantitatiuo, nec ratione ponderis aut grauitatis, neque alio titulo poteſt reſiſtere. Neque mirum eſt, quod ex naturali motione per accidens ſequatur aliqua naturalis actio, tanquam à cauſa applicante: ſic enim ſpecies ſacramentales applicatæ ad hanc, vel illam animam, diuerſam numero gratiam in illis efficiunt: atque ita in præſente applicatæ per motum localem ad hunc vel illum locum, ſed ad hoc vel illud ſpatium, conſequenter efficiunt hanc vel illam numero præſentiam in corpore CHRISTI. Ad poſteriorem partem reſpondet Diuus Thomas hoc articul. 5. ad 2. quantitatem ſeparatam à ſubſtantia, hoc ipſo, quod miraculoſe ſubſiſtit, naturaliter replere locum, in quo eſt, & ideo naturaliter etiam poſſe impelli & moueri: quia naturaliter reſiſtit alteri corpori in eodem loco, & naturaliter etiam poſſe trahi, ſicut poteſt etiam tangi & alterari. Et ideo non eſt ſimile de ſubſtantia carente quantitate, quia illa non ita repleret locum, vt poſſet tangi, aut alterari.

SECTIO II.

Vtrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, aliquam aliam actionem phyſicam efficere poßit, vel recipere.

NON agimus de Chriſti corpore glorioſo, quod propter dotes gloriæ inalterabile eſt, & impaſſibile propria paſsione corruptiua : ſed agimus de CHRISTI corpore ſolum ſecundum ſuam præciſam naturam conſiderato, & ſub ſpeciebus ſacramẽtalibus conſtituto, prout in nocte cœnæ fuit. De quo poteſt tractari hæc quæſtio in ordine ad abſolutam Dei potentiam: & ſic etiam non habet difficultatem: quia DEVS in actione ſua non pendet à loco, tempore, aut modo exiſtendi. Vnde ſine difficultate poſſet qualitatem quamcunque imprimere in corpus CHRISTI, ſimul illam efficiendo, & modum ſacramentaliter exiſtendi illi præbendo. Eadem ratione poſſet Chriſti corpus corrumpere, & in illa materia aliam formam introducere, vel etiam poſſet illo corpore vti vt inſtrumento ad quamcunque actionem efficiendam circa alia corpora : ſicut nunc illo vtitur ad ſanctificandas animas eorum, qui illo veſcuntur: & iuxta aliquorum ſententiam, etiam in eorum corpora aliquam actionem habet, vt, vel ad ſtatum gloriæ, vel ad virtutem operandam, melius illa diſponat, in quo ſaltem certum eſt nullam eſſe repugnantiam : quia Deus non requirit in inſtrumento ſuo extenſionem in loco. Omiſſa ergo quæſtione de diuina potentia, præſens diſputatio ſolum eſt de naturali virtute, de qua eſt prima ſententia generatim affirmans poſſe naturalia agentia, alterare & immutare Chriſti corpus in hoc ſacramento exiſtens, ipſumque ſimiliter poſſe extrinſeca corpora propinqua alterare per calorem ſuum, frigiditatem & ſimiles qualitates. Ita ſentiunt Nominales. Ocham in 4.qu.4. Alico.q.5.articul.2. Maior, diſt. 10. q.5. Gabr.lect.45.in Canonem. Ratione: quia Chriſti corpus non fit incapax harum actionum vel paſſionum propter modum exiſtendi in ſacramento, ſed nihil eſt aliud, quod poſsit hanc actionem & paſſionem impedire : ergo probatur maior, quia localis præſentia, reſpectu actionum & paſsionum ſolum requiritur, vt conditio neceſſaria, vt agens & paſſum ſint propinqua : ſed quod huiuſmodi præſentia ſit ſacramentalis, non impedit hanc propinquitatem: ſed illam quodammodo auget : nam, dum tota res conſtituitur in qualibet parte, & in quolibet puncto loci, tota ſecundum omnem ſuam partem eſt propinquior agenti, vel paſſo : ergo non eſt cur hic modus præſentiæ actionem vel paſsionem impediat: ſicut, ſi duo corpora eſſent in eodem loco penetratiuè, ille exiſtendi modus mutuam inter ea actionem non impediret, ſed augeret potius : ignis enim velocius combureret lignum ſic intime penetratũ, quam in ſuperficie tantum applicatum. Atque eadem ratione poſſent illa duo corpora ſimul agere in aliud ſibi propinquum, & ab eodem pati, ſi ſufficiens virtus agendi in illo eſſet : idem ergo dicunt hi authores de corpore Chriſti, præſertim cum exiſtiment, ſacramentalem eius exiſtendi modum ſolum in quadam omnium ſuarum partium penetratione conſiſtere. Dices, accidentia panis poſſe impedire huiuſmodi actionem vel paſsionem naturalem. Sed hoc nullius momenti eſt, tum, quia ipſamet accidentia ſunt capacia huius actionis & paſsionis, vt q.77. dicetur, tũ etiam quia corpus Chriſti æque eſt præſens ſeu propinquum circumſtantibus corporibus, ac ipſæ ſacramentales ſpecies.

1. Sententia affirmat.

Ocham. Alico. Maior. Gabriel.

Secunda ſententia extreme contraria, negat Chriſti corpus ſacramentali modo exiſtens, eſſe naturaliter capax huiuſmodi actionum, & paſsionum. Ita ſentit D.Thom. hîc, & infra, q.91. artic.4. Scotus in 4.d. 10.q.9. Richard. art.5.q.2. Palud.q.4. Capreol. qu.4. art.3. ad arg. Scoti contra 1.concl. vbi plura D.Thom. teſtimonia congerit. Carth. quæſt.4. Marſil.q.8. artic. 3. Ægid. Theorem. 46. de Euchariſt. & omnes moderni: qui non afferunt aliud fundamẽtum, niſi quia modus exiſtendi in loco quantitatiuus & connaturalis corporibus, eſt neceſſaria conditio ad huiuſmodi actiones & paſsiones : quia hæc naturalia agentia agunt per contactum. Et hæc ſententia mihi probatur, non videtur tamen æque certa de actionibus, ſicut de paſsionibus.

2. Sententia negat.

D.Thom. Scotus. Richard. Palud. Capreol. Carthuſ. Ægid.

Dico ergo primò, corpus Chriſti, vt in Euchariſtia exiſtit, nihil pati poſſe ab extrinſecus agentibus ſola naturali virtute operantibus. Probatur primo ex fundamento adducto, quod eſt probabile. Secunda ratio etiam probabilis adiungi ſolet, quia corpora non patiuntur naturaliter, niſi per quantitatem, ſicut è contrario, agentia naturalia non agunt immediate in ſubſtantiam, ſed in quantitatem : ſed corpus, prout in hoc ſacramento exiſtit, ſupplet vicem ſubſtantiæ panis, & ideo quantitas eius eſt etiam hic per modum ſubſtantiæ : vnde tamen media quantitate panis actionibus externorum agentium ſubiicitur : ergo illa ſolum poſſunt agere in hoc ſacramentum, ratione quantitatis panis, non vero in corpus Chriſti, & in quantitatem eius immediatè & ſecundum ſe. Tertia vero ratio eſt, quæ mihi videtur potiſsima, & maxime rem declarans : nam huiuſmodi actio naturalis agentis, cum ſit tranſiens, recipitur in paſſo, ſicut & terminus eius : omne autem quod recipitur, ad modum recipientis accommodatur, vt ergo talis actio poſſet recipi in corpore Chriſti, deberet recipi per modum eius, ita vt ſicut ipſum eſt indiuiſibiliter præſens & totum in qualibet parte, ita actio, vel qualitas, quæ in eo fieret, acciperet ſimilem indiuiſibilem præſentiæ modum, & tota eſſet præſens in qualibet parte ſpatij ſeu ſpecierum ſacramentalium: ſed nullum agens naturale poteſt efficere actionem ſuam vel terminum eius cum tali modo exiſtendi : nam, ſicut corpus natura ſua poſtulat modum exiſtendi in loco extenſa, ita etiam qualitates & paſsiones eius, & ſicut hic modus ſacramentalis eſt ſupernaturalis corpori, ita & qualitatibus & actionibus eius: agentia autem naturalia, nihil ſupernaturale efficere poſſunt virtute naturali : ergo non poſſunt efficere actionem, paſsionem, aut qualitatem, cum tali modo : ergo abſolute non poſſunt hæc efficere in corpore Chriſti in Euchariſtia exiſtente. Patet conſequentia, quia non poſſunt hæc fieri in corpore Chriſti ſine tali modo. Quæ ratio eadem fere eſt cum illa, quam probauimus ſect. præceden. non poſſe agens naturale mouere localiter corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento : & propter eandem dicebamus in ſuperioribus, qualitatem factam in corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, non poſſe per concomitantiam poni in hoc ſacramento ex ſola virtute agentium naturalium. Atq; hinc vlterius ſequitur, inter heterogeneas partes corporis Chriſti, prout in hoc ſacramento exiſtunt, non poſſe eſſe mutuam actionem & paſsionem : quia omnes hic ſunt indiuiſibili modo, ſicut totum: vnde & qualitates earum eodem modo exiſtunt, & ſi de nouo recipiantur, ad eundem modum recipi debent : & ideo, ſicut non poſſunt recipi in toto per virtutem naturalis agentis, ita neque in parte : igitur neque vna pars poteſt pati ab alia : eſt enim eadem ratio, cum partes ipſæ etiam operaturæ ſint per ſolam naturalem virtutem. Atque hinc vlterius fit, corpus Chriſti, vt eſt hic, non poſſe nutriri, augeri, aut minui : tum, quia hæc non fiunt naturaliter ſine alteratione partium corporis Chriſti, oſtenſum eſt autem non poſſe alterari: tum etiam quia non poteſt illi applicari nutrimentũ per intus ſumptionẽ, prout ad vitalem nutritionẽ neceſſariũ eſt, & quãuis fingamus

Chriſti corpus in Euchariſtia pati nõ poteſt ab agentibus extrinſecis naturali virtute operantibus.

mus , nutrimentum diuinitus applicari, oporteret exiſtere modo indiuiſibili,ſicut exiſtit Corpus Chriſti:alioqui non poſſet eſſe intra illud:ſic autem applicatum non magis pati poſſet , quam ipſummet corpus Chriſti:non poſſet ergo alterari,diſtribui, aut in Corpus Chriſti conuerti : non poteſt ergo Corpus Chriſti,vt eſt hic, naturaliter nutriri, & conſequenter neque augeri : quia auctio intrinſece requirit nutritionem,nec minui , quia diminutio requirit propriarum partium alterationem. Vnde tandem fit:nō poſſe Chriſti Corpus,prout eſt hic,corrumpi,ſeu interfici:quia,neque ab intrinſeco corrumpi poteſt,cū inter partes eius nulla poſsit eſſe actio : neque ab intrinſeco per alterationem,quæ eſt illius incapax: nec per diuiſionem ſeu partium ſectionem: quia hæc non fit naturaliter,niſi per motum localem vel interpoſitionem alterius corporis, quæ neceſſario ſupponit extenſionem in loco , præter hos autem modos nullus eſt alius,quo humanum corpus corrumpi poſsit. *Hugo.* Et fortaſſe hoc ſenſu dixit Hugo de Sancto Victore quem in ſuperioribus citaui , in nocte cœnæ fuiſſe Corpus Chriſti in ſacramento impaſsibile : nam potuit hoc dici non propter dotem gloriæ,quam Chriſti corpus tunc non habuit,ſed propter modum exiſtendi,vt declaratum eſt.

Probabile eſt Chriſtum nō poſſe habere actionē tranſeuntem vt eſt in Euchariſtia.

Dico ſecundo , probabile eſt Chriſti corpus , vt eſt in hoc ſacramento , non poſſe naturaliter habere actionem tranſeuntem in extrinſecum corpus : quāuis oritur ex differentia inter agens & patiens : actio enim tranſiens & paſsio recipitur in paſſo , non vero in agente: vnde fit,vt neceſſario recipiatur ad modum patientis , & conſequenter,vt participet modum exiſtendi eius:non eſt autem neceſſe, vt induat modum exiſtendi agentis,quia non eſt in illo, ſed ab illo:ab eo autem , qui exiſtit modo ſpirituali,poteſt manare actio corporali extenſoque modo recepta in paſſo: quia,quidquid recipitur,ad modum recipientis recipitur. Quamuis ergo Corpus Chriſti ſit ſupernaturali modo in Euchariſtia, poſſet ab illo prodire actio,non recipiens illum modum:ergo ex hac parte non repugnat,huiuſmodi actionem fluere à corpore Chriſti:hæc autem erat potiſsima repugnantia in ipſa paſsione:nam altera ratio de receptione paſsionis,media quantitate,non habet hic locum:quia immediata ratio agendi non eſt quantitas,ſed qualitas aliqua:alia vero ratio de contactu quantitatiuo non videtur admodum vrgens : nam hic contactus non eſt per ſe ſimpliciter neceſſarius,ſed ſolum,ſuppoſita imperfectione modi exiſtendi in loco, quem habent corpora : abſolute tamen ſufficit virtualis contactus cum ſufficiente propinquitate per realem præſentiā, vt patet in agente ſpirituali. Igitur, quod agens naturale nunc debeat eſſe extenſum,quamquam ex natura rei neceſſarium ſit, non tamen ex neceſsitate ipſius actionis,ſeu virtutis actiuæ,vt ſic, ſed ex neceſſitate materiæ, ratione cuius non poteſt corpus naturale alio modo naturaliter exiſtere. Hæc igitur eſt dubitandi ratio, quæ certe oſtendit & prædictas rationes in præſente non conuincere,& rationem Nominalium,quoad hanc partem,eſſe probabilem. Nihilominus probatur concluſio,primo , quia in re incerta non eſt recedendum à communi ſententia,quā grauiores Theologi ſequuntur.Secundo,quia de facto conſtat experientia , corpus Chriſti non alterare ſpecies ſacramentales ſub quibus eſt,nec corpus tangentis,aut recipientis ipſum : non eſt autem hoc tribuendum ſoli Chriſti voluntati,aut ſpeciali miraculo,ſi,ſuppoſito priori myſterio,poteſt huius effectus probabilis & naturalis ratio reddi : non enim facile ſunt multiplicanda miracula.Tertio,quia probabile eſt,ſicut corpus,& qualitas naturalis,natura ſua poſtulant extenſum modum occupandi locum, vt exiſtere poſsint:ita eundem modum poſtulare, vt naturaliter agere poſsint , quia modus agendi conſequitur modum eſſendi : & quia materiale agens & patiens debent eſſe proportionata,& quia actio ipſa, cum ſit materialis & extenſa,videtur eam conditionem poſtulare in agente proportionato , & eiuſdem ordinis.

SECTIO III.

Vtrum Chriſtus ,prout eſt in hoc ſacramento , poſsit virtute naturali actus immanentes exercere.

DIſtinguamus tres ordines horum actuum : ſcilicet, ſenſuum externorum : internorum cum appetitu ſenſitiuo intellectus cum voluntate: & ſupponamus, non eſſe hic ſermonem per concomitantiam, ſed per directum & primarium vſum harum potentiarum in hoc ſacramento. De ſenſibus ergo exterioribus Nominales citati ſectione præcedente conſequenter concedunt , poſſe hic Chriſtum videre,audire,&c.quia , ſi ab aliis agentibus pati poteſt , multo facilius poterit recipere ab obiectis ſenſibilibus intentionales ſpecies : & ſi in alia agere poteſt, etiam actione materiali , multo magis poterit agere in ſe ipſum actione quodammodo immateriali,qualis eſt ſenſatio. Alii vero conſequenter etiam negant , poſſe Chriſtum in hoc ſacramento exercere huiuſmodi actus : & ſunt nonnulli,qui etiam de potentia Dei abſoluta,negant id fieri poſſe : quia fieri non poteſt,vt Corpus inextenſum in loco videatur ab aliis:ergo etiam fieri non poteſt, vt ipſum alia videat.

Variæ opiniones circa quæſtionem hanc.

Naturaliter non poteſt Chriſtus exercere actus ſenſuum externorum vt eſt in ſacramento Euchariſtiæ. Ægidius. Henricus. Antonin.

Dico tamen primo, Chriſtus , vt eſt in hoc ſacramento , non poteſt naturaliter exercere actus ſenſuum externorum. Ita tenet Diuus Thomas, & alii authores,& præterea Ægidius Theorem. decimo ſexto,Henricus quodli.5.quæſtione 6.Antonin.3.par. titulo 13.capite 6.§.13.Et probatur duplici via iuxta principia poſita. Prima via eſt ex parte ſpecierum, quia non poſſunt ſenſus Chriſti hic exiſtentis recipere has ſpecies ab obiectis externis: ſine illis autem nō poſſunt actus elicere,vt ſupponitur ex libris de Anima. Aſſumptum patet, quia pati non poteſt ab extrinſecis agentibus,vt oſtenſum eſt:eadem autem ratio eſt de his ſpeciebus,quia etiam illæ natura ſua petunt extenſionem in ordine ad locum , vnde etiam modus exiſtendi in hoc ſacramento eſt illis ſupernaturalis : vnde fieri non poteſt naturaliter ab obiectis. Secunda ratio ſumitur ex parte ipſorum actuum,idque duplici titulo: ſcilicet,quia etiam hic actus eſt materialis & extenſus natura ſua:hic autem recipitur in corpore Chriſti modo indiuiſibili , & ſupernaturali : & præterea , quia hic actus eſt effectiue ab ipſomet ſenſu, qui etiam eſt potentia materialis & extenſa. Vnde natura ſua requirit modum extenſum & diuiſibilem, vt operari poſsit , de qua ratione , plura ſtatim. Atque ex his rationibus fit, CHRISTI oculum in hoc ſacramento, ſicut non poteſt alia videre, ita nec poſſe ſeipſum , nec ſuum corpus videre : & idem eſt de tactu,& de quolibet alio ſenſu; nam rationes factæ eodem modo hic procedunt:quia etiam reſpectu proprii corporis non eſt aptus oculus hic exiſtens , vt immutetur per ſpeciem:atque efficiat actum,neque etiam, vt tribuat illi modum ſupernaturalem exiſtendi.Addi etiam poſſet alia ratio ex parte obiecti : de qua dicam ſectione ſequente. Alias vero addunt Henricus & Scotus ſumptas ex principiis Perſpectiuæ, quæ in eis videri poſſunt.

Supernaturaliter poteſt Chriſtus in Euchariſtia externorum ſenſuum actiones elicere.

Dico ſecundo : de potentia abſoluta nihil repugnat , quominus ſenſus Chriſti externi hic exerceant ſuas operationes : neque eſt improbabile,id facere nunc circa obiecta propinqua. Nam primo ſupra diximus , veriſimilius eſſe habere hic Chriſtum per concomitantiam ſpecies, & actus ſenſuum exter-

norum, quos habet in cœlo: ſicut ergo hic recipit ſpecies diſtantium obiectorum, eorum ſcilicet, quæ in cœlo quantitatiuo modo exiſtens videt, ita poſſet recipere ſpecies propinquorum obiectorum, vel Deo per ſe illas conferente, vel eleuante obiecta ad efficiendas illas: in neutro enim horum eſt maior repugnantia: & vterque modus ſufficeret ad ſentiendum per tales ſpecies, quantum eſt ex parte earum, etiam ſi Chriſtus alibi non eſſet quantitatiuo modo, vel ſi ibi non reciperet tales ſpecies: id enim impertinens eſt ad operandum hic per ſpecies hic receptas. Rurſus eadem ratione poſſet Deus eleuare virtutem actiuã oculi, vel ad agendum, ſine extenſione connaturali, vel ad efficiendum actum, dando illi modum indiuiſibilem, & ſupernaturalem exiſtendi. Nam in hoc nulla eſt etiam repugnantia maior in actu hic directe facto, quam in actu, qui ponitur hic per concomitantiam: quia etiam ille fit à potentia, vt eſt hic, & similiter in ea recipitur, & in ea habet ſuum effectum formalem: nam in hoc etiam nulla poteſt eſſe difficultas cum talis potentia, & actus ex natura ſua ſint ad hoc proportionata, & alioquin ſupponatur etiam hic habere diuina virtute proportionatum modum exiſtendi indiuiſibilem & ſacramentalem: nulla ergo eſt repugnantia, aut difficultas, propter quam hoc fieri non poſſit: ſi alioqui obiectu ipſum per ſe ſit ſenſibile, vt ſupponimus: nã interdum ꝑpter conditionem aliquam poterit eſſe inſenſibile: & tunc aliud erit iudicium ferendum, vt dicemus ſectione ſequenti.

Eodem modo loquendum eſt de ſenſibus internis, ac externis dictum eſt.

Atque ex his conſtat, quid dicendum ſit de ſenſibus interioribus, & appetitu ſentiente: nam de potẽtia abſoluta idem dicendum eſt, vt facile conſtat ex dictis: de naturali autem potentia aliqui exiſtimant, non eſſe eandem rationem de his ſenſibus quæ de externis, ſaltem quoad eos actus exercendos, ad quos iam habet ſufficientes ſpecies ſeu phantaſmata: quia in eis non pendent ab extrinſecis agentibus. Dico tamen, etiamſi interior ſenſus Chriſti in hoc ſacramẽto ſit phantaſmatibus, ſeu ſpeciebus in actu primo conſtitutus, non poſſe naturaliter illis vti: neque actũ ſecundum elicere: quia, licet in ſenſu interiori non procedat prior ratio facta de ſenſibus exterioribus, tamen poſterior eandem vim habet: quia etiam act⁹ ſecundus ſenſus interioris (& quoad hoc idem eſt de appetitu) eſt materialis, & naturaliter fieri non poteſt, niſi à principio materiali & extenſo, & cum modo etiam exiſtẽdi quantitatiuo & extenſo, & conſequenter etiam in ſubiecto, eodem modo exiſtente: quæ omnia deficiunt ſuppoſita ſacramentali exiſtẽtia corporis Chriſti in ſacramento. Reſpondent aliqui, hoc ipſo, quod interior ſenſus cum ſuis ſpeciebus exiſtit ſacramentali modo, habere virtutem ad efficiendum actum ſibi proportionatum, & eodem modo exiſtentem: quia ratione ſuæ naturæ, & entitatis poteſt actus entitatẽ elicere: rationi autem modi exiſtendi poteſt actio ſimilem modum communicare.

Euaſio aliquorum.

Impugnatur

Sed hoc non recte dictum eſt: primo quidem, quia ſupra dictum eſt, materialem potentiam requirere extenſionem in loco, vt poſſit ſuammet virtutẽ naturalem exercere: & per modum indiuiſibiliter exiſtendi in ſacramento impediri, ne hoc etiam poſſit, ergo ſimiliter ſenſus interior, ratione modi exiſtendi impeditur, ne poſſit vti naturali virtute actiua: ergo hac ratione neque actum quoad entitatem poteſt efficere. Secundo, quia hic modus præſentiæ non eſt actiuus ſui ſimilis, ſicut, Vbi, non eſt ratio agendi aliud Vbi: ſed, ad ſummum, eſt conditio, ſine qua non: ergo modus præſentiæ ſacramentalis, quem habet potentia, non dat ei virtutem ad efficiendum ſimilem modum in actu. Eo vel maxime, quod hic modus, cum ſit ſupernaturalis, ſolum ineſt rei materiali per potentiam obedientialem: & ideo à ſolo Deo, vel à creatura, vt inſtrumento Dei, fieri poteſt. Confirmatur tandem, quia alias corpus Chriſti hic exiſtens poſſet calefacere naturaliter aliud corpus ſimili modo exiſtens, & ſibi propinquum: vel ab illo calefieri quod ſatis abſurdum eſt, vt à fortiori conſtat ex dictis. Sequela patet: quia eadem proportione dici poſſet, calorem vnius corporis ratione ſuæ entitatis poſſe efficere ſimilem calorem in alio corpore, quoad entitatem illius: ratione vero modi ſupernaturalis, quẽ ipſe habet, poſſe efficere alium calorem ſimili modo exiſtentem: ſicut ergo hoc falſum eſt & impoſſibile, ita id, de quo nunc agimus.

Idem iudicium eſt, quod ab hoc de intellectu & voluntate, ſi ſupponatur aliquod aliud miraculum.

Vltimo conſtat ex dictis, quid dicendum ſit de intellectu, nam inprimis intellectus humanus coniunctus corpori, ſacramentali modo exiſtendi, vt ſic non poſſet naturaliter nouas ſpecies acquirere: quia naturaliter ſolum poteſt illas acquirere per ſenſus, corpus autem illud non poſſet vti ſenſibus, vt dictũ eſt. Deinde præciſe vt ſic exiſtens, & ſecluſo omni alio miraculo, ſeu ſupernaturali priuilegio: non poteſt vti ſpeciebus prius acquiſitis, quia intellectus non poteſt naturaliter intelligere, neque vti ſpeciebus, quas in memoria retinet, niſi cum conuerſione ad phantaſmata, id eſt, niſi ſimul phantaſia cooperetur cum intellectu, vt experientia docet, & ſcientia de anima: oſtenſum eſt autem, in eo ſtatu non poſſe eſſe vſum phantaſmatum: ergo neque intelligibilia recipi: loquor de ſpeciebus acquiſitis: quia, ſi intellectus habet ſpecies aliquas per ſe infuſas, cum lumine ſeu auxilio proportionato, recte poteſt illis vti ſine conuerſione ad phantaſmata: & ideo bene poſſet illis vti Chriſtus Dominus in hoc ſacramento, ſine nouo miraculo: quia ex parte ipſius intellectus, vel actus eius, nulla eſt repugnantia: nam, cum ſint ſupernaturales, naturale illis eſt, eſſe modo indiuiſibili totum in toto, & totum in qualibet parte: vnde neque intellectus caret ex hac parte modo connaturali ad operandum, nec actus indiget aliquo modo ſupernaturali, vt de nouo fiat, etiam in ſacramento. Atque idem dicendum eſt, quoad naturales actus, & vſum ſpecierum acquiſitarum, ſi ſupponatur, animam informantem corpus aliunde habere ſupernaturalem vim ad intelligendas quaſcunque res, & quocunque modo, ſine conuerſione ad phantaſmata, vt cenſentur habere omnes animæ glorioſa corpora informantes, & ideo dixi in principio, ſecluſo omni alio miraculo, vel priuilegio ſupernaturali. Locutus ſum etiam de intellectu, vt præciſe exiſtente in ſacramento: nam, ſi ſimul alibi exiſtat naturali modo, vt nunc exiſtit Chriſtus, & extitit in nocte cœnæ, tunc, quia in propria ſpecie poteſt conuerti ad phantaſmata, id ſatis erit, vt in ſacramento poſſit exercere actus intellectus cum conuerſione ad phantaſmata in propria ſpecie: idque non ſolum: quia illa conuerſio ad phantaſmata erit etiam per concomitantiam in ſacramento, ſed etiam ſi non eſſet vel prius natura quam ſit, propter radicationem harum potentiarum in eadem anima, & ſympathiam earum, quæ ſufficit ad prædictam conuerſionem ad phantaſmata ſufficientem ad intellectionem: nam diſtantia vel propinquitas localis ipſorum actuum videtur nimis accidentaria ad hunc effectum: ſicut variis exemplis oſtendi poteſt, quæ ſuperius diſputatione 48. tractauimus.

SECTIO IV.

Vtrum corpus Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, poſſit naturaliter videri oculo corporeo.

DIctum eſt de omni genere actionis, & paſſionis, ſeu receptionis propriæ: ſupereſt dicendum de paſſiuis denominationibus, quæ ad Corpus Chriſti pertinent, ratione actuum immanentium, quæ circa illud verſantur. In qua re non eſt difficultas de actibus ap-

bus appetitus: quia hi, neque immediate pendent ab aliqua efficientia, ſeu impreſſione obiecti, neque repræſentāt obiecta ipſa, ſed ſolum ſunt veluti quidam motus in obiecta, ſuppoſita eorum cognitione & ideo non eſt dubium, quin poſſit Chriſtus amari & diligi, prout eſt in hoc ſacramento, ſi eius cognitio ſupponatur: tota ergo difficultas verſatur circa cognitionem: quæ hic tractabitur de ſenſitiua: in ſequen. vero ſectio. de intellectiua, quoad ſenſus exteriores, cum ex ſupra dictis conſtet, Chriſtum, vt hic eſt, non poſſe loqui, certum etiam eſt, non poſſe audiri: in aliis vero tribus ſenſibus multiplicatio ſpecierum nō fit ſine materiali contactu & actione, quam corpus Chriſti hic exercere non poteſt. Et, ſi aliquando poſſunt ſpecies huiuſmodi tantum intentionaliter multiplicari, vt in odoratu: eadem fere ratio erit de illo, quæ de viſu: & ideo de hoc ſenſu fere omnes Theologi tractant præſentem quæſtionem: ex cuius reſolutione facile etiam conſtabit, quid ſit de interiori ſenſu dicendum.

Prima itaque ſententia affirmat, Chriſti corpus, vt hic exiſtens, & cum ſuo modo ſacramentali, poſſe naturaliter videri oculo corporeo: diuinitus tamen nunc impediri propter fidem. Ita tenent Nominales citati ſectione 3. eiſdem locis. Fundantur, quia, vel ad videndum non requiruntur ſpecies, vel Chriſti corpus poteſt illas efficere, ſicut de quacumque alia actione tranſeunte ipſi opinantur: ergo in oculo ſufficienter propinquo Euchariſtiæ ſufficiens erit virtus naturalis ad videndum corpus Chriſti: ergo poterit videri: quia nihil eſt, quod poſſit exercitium illius virtutis impedire: quia neque ex parte ipſius oculi, neque ex parte medij poteſt aliquid huiuſmodi aſſignari, vt per ſe conſtat: neque ex parte ſacramentalium ſpecierum, vt ſupra in commentario articuli ſeptimi oſtenſum eſt: nec denique ex parte ipſius corporis Chriſti: nam, ſi quid eſſet, eſſet maxime modus ipſe exiſtendi: nihil enim aliud fingi poteſt: modus autem ille, licet fortaſſe poſſit eſſe in cauſa, vt viſio minus ſit clara & diſtincta: non vero poteſt omnino illam impedire: quia ſolum efficit, vt omnes partes corporis ſint æque propinquæ viſui, & per eandē lineam, & non per vnam tantum, ſed per infinitas, prout Chriſtus infinities in potentia exiſtit totus in infinitis partibus: ex quo fit, vt æqualiter, & variis modis multiplicentur ſpecies ab omnibus partibus corporis, quod non poteſt non parere aliquam confuſionem in viſione, ita vt non videatur Chriſtus diſtincte ſecundum ſuam figuram, & organizationem: non tamen omnino impeditur ſpecierum multiplicatio: & ideo ſaltem videri poterit per modum cuiuſdam obiecti lucidi. Sicut, ſi duo homines eſſent penetratiue in eodem loco non impediretur eorum viſio, ſed ſolum, ne tam diſtincte, & clare vnuſquiſque videretur.

1. Sentent.

Secunda ſententia eſt, naturaliter non poſſe videri corpus Chriſti in hoc ſacramento, miraculosè tamen poſſe: ita ſentit D.Thom. in 4. d. 10. q. 1. art. 4. q. 1. vbi loquitur de oculo glorificato, & negat ordinarie videri corpus Chriſti in ſacramento per miraculum autem poſſe: idem d. 11. quæ. 3. artic. 1. ad 4. atque idem poteſt ſumi ex hoc art. 7. ad 2. vbi D. Thom. ait, oculum Chriſti videre ſe ipſum ſub ſacramento exiſtentem: & idem dicit in priori loco citato ex 4. ad 2. non eſt autem maior ratio de Chriſti oculo, quam de quocunque alio miraculosè eleuato. Vnde etiam Alenſ. 4. p. q. 40. memb. 3. art. 8. §. 2. dicit, B. Virginem ſpeciali priuilegio videre hic corpus Chriſti: & de oculo Chriſti tenet idem Marſil. in 4. q. 7. artic. q. ad 4. & generaliter tenet eandem opinionem Bonauent. d. 10. q. vlt. Scotus, q. 9. Valdenſ. tom. 2. de ſacramen. c. 65. Vict. in Sum. num. 70. Soto, & omnes recentiores Thomiſtæ. Fundamentum huius opinionis, quoad priorem partem de potentia naturali ſumendum eſt ex duabus ſectionibus proxime præcedentibus, quoad poſteriorem vero de potentia ſupernaturali, ſolum eſt, quia nulla eſt implicatio contradictionis, cum Deus poſſit ſpeciem & ſufficientem vim actiuā dare oculo, & alioqui Chriſti corpus ſit obiectum viſibile cum ſit coloratum, & lucidum.

2 Sentent. D.Thom.

Alenſ. Marſil. Bonauen. Scotus. VValden. Victoria. Soto.

Tertia opinio negat hoc poſſe fieri, etiam de potentia abſoluta. Tenent Palud. & Capreol. diſt. 10. qu. vlt. Hiſpalenſ. ibi. quæſtion. 1. articul. 3. ad 6. contra 5. concluſ. Richard. artic. 5. qu. 2. fundamentum eſſe debet, quia corpus Chriſti, vt eſt hic, non eſt obiectum viſibile. Hi tamen authores omnes non diſtinguunt inter corpus Chriſti, & modum exiſtendi in ſacramento, quod nobis videtur inprimis diſtinguendū, vt diſtinctius quæſtioni reſpondeamus: aliud enim eſt quærere, an corpus Chriſti cum modo ſacramentali videri poſſit oculo corporali, aliud eſt, an, quamuis modus ipſe ſit inuiſibilis, corpus tamen ipſum præciſe & ſecundum ſe videri poſſit, non viſo modo.

3. Sentent. Palud. Capreol. Deza. Richard.

Dico ergo primo, modus, quo hic exiſtit corpus Chriſti, omnino inuiſibilis eſt oculo corporali, non ſolum ex natura rei, ſed etiam de potentia Dei abſoluta. Explicatur & probatur concluſio. Quia tribus modis poteſt aliqua res dici viſibilis: vno modo, per accidens, ſicut dicitur viſibilis ſubſtantia materialis: & de hoc non eſt hic ſermo: tum, quia eſſe aliquid iſto modo viſibile, eſt valde improprium: nam viſus reuera non attingit, nec in ſe concipit, aut ſibi repræſentat rem, quam ſolum per accidens videre dicitur, ſed videt formam, quæ cum tali re coniuncta eſt, ſeu quæ in tali re ſubiectatur: quia tamen videt per modum vnius, dicitur per accidens videre ſubiectum ipſum, aut aliam formam in illo inhærentem, vt hic attigit Diu. Thom. articulo quarto ad 1. hic autem modus ſacramentalis non comparatur ad formalem viſibilem, vt ſubiectum eius: vnde hac ratione non poteſt per accidens videri: an vero videri per accidens poſſit, vt forma ſimul coniuncta in eodem ſubiecto, coincidit cum alio membro quæſtionis poſitæ: an poſſit videri corpus habens talem modum exiſtendi, viſo eius colore, & non viſo ipſo modo in ſe ipſo. Secundo modo dicitur res propriiſſime viſibilis per ſe primo, tanquam proprium obiectum viſus, vt lux, vel color: & hoc modo certum eſt, hunc modum non eſſe natura ſua viſibilem: quia neque eſt color, neque lux: præter lucem autem, aut colorem, nihil poteſt per ſe viſum immutare. Quo fit, vt nec de potentia abſoluta fieri poſſit, vt viſus per ſe primo ac proprie in hunc modum feratur, vel ab eo immutetur, tanquam à proprio obiecto: quia omnino repugnat, vt huiuſmodi vitales potentiæ extra ſua ſubiecta adæquata ferantur: hic autem modus præſentiæ non continetur ſub obiecto adæquato viſus: quia, vt dictum eſt, & per ſe conſtat, neque ex lux, nec per ſe lucidum, aut coloratum: ſed eſt quidam modus per ſe conueniens ſubſtantiæ, vt ſic, & concomitanter potens conuenire tam quantitati, quam cuilibet qualitati. Tertio modo quaſi medio poteſt aliquid eſſe viſibile, nec omnino per accidens, nec per ſe primo, ſed per ſe ſecundo, tanquam ſenſibile commune, quo modo videntur motus, aut quies, aut magnitudo rei, &c. & ad hunc ordinem reuocanda eſt quantitatiua præſentia corporis viſibilis, ſiue ſub quantitate rei comprehendatur, ſiue (quod veriſimilius videtur) ad motum, & quietem reuocetur. Nam hæc præſentia nihil aliud eſt, quam ipſum Vbi, à quo fere non diſtinguitur motus localis, niſi vt fieri & factum eſſe, ſeu tanquam quædam ſucceſſio diuerſorum Vbi: quies autem ſecundum id poſitiuum, quod in ea eſſe poteſt per ſe viſibile, nihil aliud eſt, quam idem Vbi perſeuerans, quod nec videri poteſt, niſi mediante colore, vel luce, nec omnino per accidens videtur, ſed per ſe viſu percipitur, vt experientia ipſa docet. Videmus enim, hominem eſſe hic præſentem, & ſedere, aut ſtare, moueri

Modus exiſtendi ſacramentaliter, videri non poteſt oculis corporeis, etiam de potentia Dei abſoluta.

moueri aut quieſcere: quæ in ſe videri non poſſent, niſi videretur etiã per ſe ipſa præſentiã. De hoc igitur genere viſionis ſeu viſibilitatis maxime apparere poſſet, eſſe viſibilem modum præſentiæ ſacramentalis, ſaltem quatenus modificat ipſum colorem, vel lucem corporis Chriſti, quod autem neque hoc modo ſit naturaliter viſibilis, per ſe notum videtur: quia hic modus, neque eſt connaturalis colori, neque color ſic affectus aptus eſt ad ſuas naturales actiones præſtandas: & hoc à fortiori ex dicendis conſtabit. Quod autem nec de potentia abſoluta poſsit hic modus ſic videri, probatur ratione proportionali ſuprà facta: quia ſicut non poteſt viſus ferri ad per ſe primo videndum aliquid, quod omnino ſit extra latitudinem proprij obiecti adæquati, ita non poteſt eleuari ad videndum per ſe ſecundo aliquid, quod omnino eſt extra latitudinem communis ſenſibilis: ſed huiuſmodi eſt modus præſentiæ ſacramentalis, quæ ſub nullo ſenſibili communi continetur: cum ſit alterius ordinis à quantitate, & ab omni Vbi quantitatiuo: imò hoc ipſo, quod hic modus eſt per ſe indiuiſibilis, eſt etiam per ſe inſenſibilis, & extra ordinem rerum ſenſibilium: vnde per ſe poteſt conuenire ſubſtantiæ, vt ſubſtantia eſt: imo ſecundum genus ſuum ſoli ſpirituali ſubſtantiæ, natura ſua, conuenit, diuinitusque communicatur ſubſtantiæ materiali, & conſequenter accidentibus eius. Atque hæc ratio apud me etiam concludit, hunc modum exiſtendi corporis Chriſti, ſeu, corpus ipſum, vt tali modo affectum, non poſſe cadere ſecundum proprium conceptum, vel ſecundum propriam imaginem, aut repræſentationem in ſenſum internum, ſeu phantaſiam, non ſolum naturaliter, verum nec ſupernaturaliter. Primum eſt per ſe euidens: quia non magis poteſt formare imaginatio, qualis ſit hic modus, quam qualis ſit ſubſtantia in ſe, vel qualis ſit angelus, vel præſentia eius. Secundũ autem patet proportionali ratione ſupra facta, quia hic modus eſt extra latitudinem obiecti adæquati imaginationis, vel ſenſus interioris. Item propter hanc cauſam non poteſt eleuari imaginatio ad formandum proprium idolum ſubſtantiæ vel angeli, prout in ſe eſt: hic autem modus eſt quadam ratione eiuſdem ordinis, cum ex ſua eſſentia ſolum poſſit eſſe connaturalis ſubſtantiæ ſpirituali: ergo, &cæt.

Non poteſt Chriſtus naturaliter videri vt in Euchariſtia eſt.

Dico ſecundo, Naturaliter non poteſt videri corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtens, præciſo modo: imo probabile eſt, etiam de potentia abſoluta id repugnare: prima pars eſt mihi certa, & ſatis clara. Primo, quia dictum eſt ſupra, corpus Chriſti ſic exiſtens, nullam poſſe naturaliter habere transeuntem actionem: non igitur poterit ſui ſpeciem viſibilem in medio, vel in oculo imprimere: non eſt ergo ſic naturaliter viſibile. Secundo euidentius, quia hoc ipſum, ſcilicet, videri obiectum non viſa eius præſentia ſeu modo præſentiæ, eſt omnino præter naturas rerum; iuxta quas non poteſt oculus videre ſuum ſenſibile proprium, niſi prout in re eſt affectum ſuis ſenſibilibus communibus, vt non poteſt videre colorem, niſi prout in re eſt affectus tali extenſione vel præſentia. Maxime, quia non poteſt ſenſibilis oculus videre, niſi per modum intuitionis: intuitiua autem cognitio, præſertim ſenſitiua, tendit in rem prout exiſtentem, & ſecundum omnes conditiones exiſtentiæ: intelligi ergo non poteſt, quod talis intuitio ita naturaliter tendat in rem, vt præſcindat ab intrinſeco modo realis præſentiæ. Atque hinc declaratur poſterior pars concluſionis: nam, ſi oculus à Deo eleuatus videt corpus Chriſti, vel videt illud ſub ſpeciebus, vel abſtrahendo ab omni loco & præſentia: neutrum autem horum dici poteſt: ergo. Probatur prima pars minoris, quia, ſi videtur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, ergo formaliter & per ſe videtur, vt ſub eis præſens: ergo videtur præſentia, quam ſub illis habet: quia hæc eſt formalis ratio exiſtendi ibi: non poteſt autem per ſe videri aliquod quaſi concretum, quin ſimul per ſe videatur forma, qua formaliter conſtituitur. Item, quia Chriſtus ſub ſpeciebus non videtur, vt extenſus: ergo non videtur pars eius ſub parte ſpecierũ, & totus in totis: ergo videtur totus ſub ſingulis partibus: ergo neceſſe eſt, vt modus præſentiæ videatur. Dices, diuinitus poſſe fieri, vt videatur ibi, quaſi extenſus. Reſpondetur, aliud eſſe loqui de apparente viſione, aliud de propria & vera viſione, quæ repræſentat rem, prout reuera eſt in ſe: hoc enim loco de hac poſteriori viſione diſputamus, hoc autem modo impoſsibile eſt, videri corpus Chriſti in ſacramento: & videri quaſi extenſum: quia, cum in ſe non habeat talem extenſionis modum, iam non videretur, prout eſt in ſe, priori autem modo nihil repugnaret Deum imprimere in oculo ſpeciem corporis Chriſti, per quam videretur, ac ſi eſſet præſens & extenſum in tali diſtantia, vt notauit D. Thom. in 4. dist. 10. q. 1. artic. 4. quæſtiunc. 2. nam ſpecies viſibilis non ita pendet ab obiecto, quin poſsit Deus per ſe ſolum illam efficere, & conſeruare in oculo, neque actus viſionis ita pendet ex vera præſentia & exiſtentia obiecti, quin fieri poſsit ab oculo informato ſpecie, etiam ſi obiectum in re ipſa non exiſtat: cuius veſtigium habemus etiam in naturalibus, in viſione colorum apparentium in nubibus, ex refractione lucis, & in ſpeculo, in quo videtur apparere obiectum per ſpecies in eo reflexas, ac ſi ibi eſſet, vel ipſum met vel imago eius depicta, de quo genere viſionis multa ſcribunt Scotus hic, diſtin. 10. & q. 5. & 9. & Duran. in Prolog. ſententiarum, quæſtio. 3. Gabriel quæſtio. 1. artic. 3. dub. vltimo: ſed nihil referunt ad præſentem quæſtionem: quia, vt dixi, non agimus de apparente viſione, ſed de vera, & quæ in obiecto, prout in re exiſtit, vere fundetur. Dices, cum totum Chriſti corpus ſit in ſingulis partibus ſpecierum, fieri poterit, vt totum illud corpus, non prout in ſingulis partibus exiſtit, ſed tantum prout eſt in toto, efficiat ſpeciem ſui, ita vt prout eſt in vna parte ſpecierum, efficiat per vnam partem: verbi gratia, per caput, & vt eſt in alia parte, per aliam, verbi gratia, manum, & ſic de aliis: atque ita fiet, vt totum videatur quaſi extenſum. Reſpondetur, argumentum procedere, ac ſi Chriſtus exiſteret in ſacramento per partium penetrationem cum extenſione aliqua: non autem ita eſt, ſed exiſtit altiori modo, & indiuiſibili, vt ſupra dixi, & ideo fieri nullo modo poteſt, vt videatur cum extenſione, ſi videtur, prout eſt in re, quare, etiam ſi fingatur, tantum partes corporis videri in partibus ſpecierum, ſemper videbuntur, vt indiuiſibili modo exiſtentes: nunquam ergo videbitur totum, vt extenſum ex vi talis viſionis.

D. Thom. Scotus. Durand. Gabriel.

Supereſt probanda alia pars propoſitionis aſſumptæ, ſcilicet, per hanc viſionem non poſſe videri corpus Chriſti abſtrahendo à ſpeciebus, ſeu à loco ſpecierum, quia videtur repugnare materiali ſenſui hoc modo abſtrahere in actione & cognitione ſua: primo, quia alias poſſet etiam eleuari ad videndum colorem in communi, abſtrahendo ab hoc & illo indiuiduo coloris. Secundo, quia actus videndi intrinſece eſt viſio intuitiua, aut per modum intuitionis: de ratione autem huiuſmodi cognitionis eſt, vt tendat in rem, vt actualiter exiſtentem, & ſub conditionibus exiſtendi. Tertio, quia videtur impoſsibilis ille modus abſtractionis. Neceſſe eſt enim, vt videatur corpus Chriſti, aut extenſum, aut inextenſum, neque inter hæc videtur poſſe dari medium, cum immediatam contradictionem includere videantur, nam licet dici poſsit, reſpectu ipſius rei includere huiuſmodi immediatam contradictionem, & nihilominus, reſpectu mentis poſſe conſideratione vtrumque præſcindi, & rem ſolam conſiderari: nihilominus in potentia viſiua, quæ valde materialis eſt, non videtur

detur poſſe reperiri hoc medium : quia ille modus præſcindendi eſt valde ſpiritualis, & excedens capacitatem & obiectum oculi materialis. Dices, extenſio in loco ſeu præſentia realis, non eſt ratio, ſed tantum conditio neceſſaria obiecti viſibilis : ergo poterit Deus facere, vt obiectum ſine tali conditione videatur. Aut è contrario, quia calor Corporis Chriſti de facto eſt affectus tali modo præſentiæ ſacramentalis, & ad hoc eleuatur per diuinam potentiam : eadem ratione poterit eleuari oculus ad videndum colorem ſic affectum : nam hoc ipſo, quod ille eſt modus coloris, etiam ſi ſupernaturalis ſit, videtur comprehendi ſub latitudine communis ſenſibilis, ſeu viſibilis : quia eſt aliquid ipſius coloris, nec refert, quod ſit quid ſupernaturale, quia diuina virtute poteſt potentia eleuari ad obiectum ſupernaturale, quando illud comprehenditur aliquo modo ſub naturali obiecto talis potentiæ, vt de intellectu conſtat. Propter has coniecturas & ſimiles, quæ facile excogitari poſſunt, dixi tantum, hanc partem eſſe probabilem, quia implicatio contradictionis non eſt tam aperta, quin poſſit aliquis contrarium opinari. Nihilominus, quod diximus, veriſimilius videtur, & ad priorem partem reſpondeo, præſentiam obiecti non eſſe tantum conditionem per accidens requiſitam in obiecto viſus, ſed eſſe obiectum in per ſe viſibile, tanquam ſenſibile commune quod ſeparabile non eſt ſenſibili proprio in actuali viſione intuitiua, præſertim materiali & ſenſitiua. Ad aliam partem reſpondetur, præſentiam ſacramentalem nullo modo contineri ſub obiecto ſenſibili, proprio vel communi : non enim præſentia, vt ſic, ſed talis, id eſt, extenſa & quātitatiua eſt vnum ex ſenſibilibus communibus obiecti viſibilis : & ideo ſacramentalis præſentia, quæ indiuiſibilis eſt, nullo modo ſub hoc ſubiecto continetur. Nec refert, quod poſſit eſſe ſupernaturalis modus coloris : quia non omnis modus coloris eſt per ſe viſibilis, vt patet de intenſione & ſimilibus. Atque hinc tandem conſtat, quid ſit, quoad hoc, dicendum de ſenſu interiori, ſeu imaginatione : quia in illa facile intelligi poteſt, formari idolum Corporis Chriſti, præſcindendo à modo ſacramentali: ſed tunc non cognoſcetur Chriſtus in ſacramento, nec prout eſt in ſacramento, ſed tantum cognitione quadam abſtractiua: ad quam, impertinens eſt exiſtentia Chriſti in ſacramento: & ideo ſimpliciter dicendum eſt, Chriſtum in ſacramento nullo ſenſu, etiam interiori, apprehendi poſſe, ſed ſolum fingi aliquo modo quantitatiuo.

Chriſtus nullo ſenſu etiā interiori percipi poteſt vt eſt in Euchariſtia.

Reſponſio ad fundamenta primæ opinionis.

Ad fundamentum primæ opinionis reſponſio patet ex ſupra dictis : ſupponit enim falſum, quoad omnes partes, ſcilicet, vel quoad ſpecies intentionales non requirantur ad videndum, vel quod illæ naturaliter fieri poſſint à corpore inextenſo in ordine ad locum, aut quod repræſentare poſſint talem modum exiſtendi, aut Corpus ipſum, præſcindendo ab omni præſentia, & ſitu. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ negatur, Corpus Chriſti tali modo exiſtens eſſe obiectum viſibile : neque enim ſatis eſt, quod ſit coloratum, niſi exiſtat modo accommodato viſioni. Ad Diuum Thomam autem ibi citatū ſolum reſpondeo, in hac tertia parte nunquam illam ſententiam docuiſſe. Solum indiget explicatione, quod hic dicit, oculum Chriſti videre ſe ipſum ſub ſacramento: Capreolus enim diſtinctione 10. quæſt. 4. ad 7. contra primam concluſionem, & Caietanus hic, exponunt, oculum Chriſti videre ſe, non per ſe, ſed per accidens, quod diuerſo modo explicant : Caietanus, enim ait, oculum Chriſti ita videre ſe, vt ſtatim intellectus videat modum : ſed hoc eſt gratis dictum : quia hoc non eſt videri per oculum, Chriſtum in ſacramento, ſed per intellectum. Et præterea, quia oſtenſum eſt, non poſſe oculum videre ſe in ſacramento, non videndo modum : quia quoad hoc non eſt alia ratio de oculo ipſius Chriſti, quam de quolibet alio. Capreolus vero ait, videre Chriſtum in hoc ſacramento quædam corporalia ſigna, quæ ſunt teſtimonia præſentiæ eius : & ſumpſit occaſionem ex Diuo Thoma, tum à ſimili ex prima parte quæſtione duodecima, articulo tertio, ad 2. vbi hac ratione dicit, oculum beati quodammodo videre Deum : tum ex alia antiqua lectione huius loci, quæ ſic habet: Oculus Chriſti videt ſe ipſum in ſacramento, quantum pertinet ad intellectum. Sed hæc etiam expoſitio eſt gratis conficta: nihil enim fingi poteſt, quod ibi videat oculus corporalis Chriſti, quod ſit ſignum præſentiæ ſacramentalis eius: neque enim videt abſentiam ſubſtantiæ panis, nec ſubſiſtentiam accidentium, neque aliquem alium ſenſibilem effectum ſupernaturalem: quia reuera nullus eſt, & ſi eſſet, poſſet æque videri ab alio oculo glorificato : & tamen D.Thom. plane conſtituit differentiam inter Chriſtum & alios beatos. Adde, veram lectionem nō habere particulam illam, quantum pertinet ad intellectum, nec congrue poſſe coniungi cum cætero contextu, nec cum intentione D.Thom. qui aperte ſolū loquitur de corporali viſione, vera reſpōſio eſt, cum D. Thomas dicit, Chriſtum in ſacramento videre ſe ipſum, illud (in ſacramento) non eſſe coniungendum cum obiecto viſionis, quod ſignificatur illa particula (ſe ipſum) ſed cum oculo vidente: qui etiam ſub ſacramento habet viſionem ſui ipſius, non prout in ſacramento eſt, ſed prout in propria ſpecie exiſtit. Habet autem hic viſionem, non per ſe primo hic elicitā, ſed per concomitantiam : nam quia in cœlo habet viſionem ſui, illa viſio in ſacramento per concomitantiam ponitur. Et ideo merito dixit D.Thomas, per hanc viſionem videre oculum Chriſti ſe ipſum, non tamen modum quo in ſacramento exiſtit: quod non ideo dictum eſt, quia oculus Chriſti videat ſe, ſeu corpus ſuum præciſe, & abſtrahendo ab omni modo præſentiæ localis : hoc enim diximus fieri non poſſe in corporali oculo : intelligendum ergo eſt, ideo oculum Chriſti videre ſe, non tamen modum ſacramentalem, quia videt ſe præſentem in cœlo, & extenſum in loco, prout ibi exiſtit. Atq; hinc etiam optime intelligitur ratio differentiæ, inter oculum Chriſti, & aliorum beatorum: nam, Chriſti oculis (inquit) videt ſe in ſacramento, quia ibi eſt : oculi vero aliorum beatorum non vident Chriſtum in ſacramento, quia ibi non ſunt : quæ ratio aperte declarat, illam particulam (in ſacramento) referendā eſſe ad oculum videntem, non ad obiectum viſum: ſic enim ratio eſt efficax, & alio ſenſu eſſet impertinēs: nam ſi obiectum eſſet in ſacramento videndum, & eſſet viſibile ab aliquo oculo corporali, quid referret quod oculi beatorum non eſſent in ſacramento, vt illud videre non poſſent? cum neceſſe non ſit, oculū videntem eſſe in eodem loco, vbi eſt obiectum viſum igitur non eſt ſermo de obiecto viſo in ſacramento, ſed de oculo vidente in ſacramento, ſeu (ad tollendū æquiuocationem) ex ſacramento. Ratio autem huius neceſſario ſumenda eſt ex concomitantia, vt dixi: nam, quia oculus Chriſti ſimul eſt extra & in ſacramento, ideo per concomitantiam habet in ſacramēto actum viſionis, quem habet extra : oculi antem aliorum beatorum, licet ſint extra ſacramentum, non tamen intra illud : & ideo non habet in eis locum concomitantiæ ratio: & hanc expoſitionem ſignificauit etiam D.Tho. in 4. diſt. 10. q. 2. ar. 2. q. 1. & 2. ad 3. Ægid. Theor. 16. & 17.

Capr. Caiet.

SECTIO V.

Vtrum Chriſtus, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit cognoſci ab intellectu creato.

PRincipio ſupponendum eſt, non eſſe ſermonem de cognitione fidei, quæ obſcura eſt, & alterius

teris teſtimonio nititur, nam per ſe conſtat, poſſe hoc myſterium cognoſci per fidem, non ſolum diuinam, & ſupernaturalem, ſed etiam humanam, & naturalem, ſi quis velit ex humano tantum teſtimonio id credere. Imo non tantum fide voluntaria, ſed etiam fide coacta, ſeu neceſsitante intellectum, poteſt interdum naturaliter credi hoc myſterium, præſertim ab angelo, ſecundum illud Iacobi, Dæmones credunt, & contremiſcunt: ſicut enim in aliis myſteriis fidei, euidentibus ſignis & miraculis, ac teſtimoniis coguntur dæmones credere vera eſſe, quæ fides docet, ita etiam in hoc myſterio, vt in articulo 7. expreſſe docuit D. Thomas: imo addit Bonauentu. d. 10. quæſtio. vltim. ad 1. quem imitatur VValdenſ. tom. 2. de ſacrament. capite 62. aliquando etiam intellectum humanum, & ſenſibus coniunctum certis indiciis cognoſcere, eſſe ibi Corpus Chriſti. Quod quidem, ſi ſolum intelligatur iuxta generalem doctrinam, qua probabile eſt, aliquos Sanctos, viſis miraculis, Chriſti habuiſſe euidentiam in teſtificante myſteriorum fidei, non habet hic aliquid ſpeciale: ſi vero intelligatur, aliquos conſequi huiuſmodi cognitionem per indicia aliqua, aut effectus, quos in ipſius ſacramenti vſu experiuntur, in hoc ſenſu ſuſpecta eſt illa doctrina, & plena periculi, niſi caute intelligatur, quæ enim ſunt huiuſmodi indicia præſentiæ Chriſti? ſenſibilia enim nulla ſunt, & ſi quæ interdum ſunt, poſſent à dæmone cauſari: ſpiritualis vero in ipſomet ſacramento nulla etiam excogitari poſſunt: in ſuſcipiente vero interdum ſunt aliqui boni motus, quos poſſet Chriſtus cauſare, etiam ſi in ſacramento realiter præſens non adeſſet, ſimpliciter ergo ex his effectibus nulla haberi poteſt rei euidentia, ſuppoſita tamen certa fide realis præſentiæ Chriſti, ex huiuſmodi effectibus, adiunctis etiam Spiritus ſancti donis, ſapientiæ & intellectus, fit hæc veritas ita euidenter credibilis, vt intellectus fere non indigeat motione voluntatis ad illam credendam, quia ipſa experientia & affectu ita inducitur intellectus, vt neceſsitari quodammodo videatur ad aſſentiendum, quamuis reuera, non ſit neceſsitas ſimpliciter, ſed magna quædam promptitudo & facilitas.

Bonauent. *VValdenſ.*

Secundo ſupponendum eſt, non eſſe difficultatem vllam de cognitione ſupernaturali euidente ac per ſe infuſa: nam, vt in commentario diximus, duobus modis poteſt Deus infundere ſcientiam huius myſterii. Primo, per viſionem beatam, quo modo non ſolum poteſt, ſed etiam credibile eſt, omnes beatos videre in Verbo hoc myſterium, quamquam Gabr. lectio. 47. in Canonem. in fine hoc limitet ad eos tantum, quia in via huius myſterii fidem habuerunt; ſed mihi veriſimilius eſt, hunc eſſe vnum ex effectibus diuinæ prouidentiæ, qui ex generali perfectione ſtatus beatifici omnibus beatis patet in Verbo, magis enim hoc pertinet ad perfectionem illius ſtatus, quam videre genera & ſpecies rerum naturalium, quod omnibus beatis commune eſt: neque eſt credibile, omnes fere qui in lege gratiæ ſaluantur, etiam ſi infimi ordinis ſint, videre hoc myſterium in Verbo, angelus vero, & omnes antiquos Patres, etiam ſi ſanctiſsimi fuerint, non videre illud: ſolum quia in via expreſſam eius reuelationem non habuerunt: ſed de hoc latius alibi. Secundo modo poteſt ſupernaturaliter infundi ſcientia huius myſterii, infundendo ſpeciem propriam, repræſentantem Chriſtum in ſacramento, & modum exiſtendi, quem ibi habet, & modum, quo accidentia exiſtunt: & vinculum, ſi quod eſt, inter Chriſtum & accidentia panis, & dando lumen & auxilium vſui talis ſpeciei accommodatum: & in hoc etiam genere ſcientiæ nulla eſt repugnantia: imo in primo tomo oſtendi, Chriſti animam habere illam: idemque pie credendum eſt de Beata Virgine in ſtatu gloriæ: de aliis autem beatis res eſt incerta:

Chriſtus in Euchariſtia exiſtens cognitione ſupernaturali videri poteſt & actu à beatis omnibus videtur. *Gabr.*

& hæc vocari poteſt ſcientia perfecta in proprio genere.

Tertius tamen modus excogitari poſſet huius ſcientiæ infuſæ, imperfectæ tamen illo ordine, & per effectus, quæ appellatur à dialecticis ſcientia, Quia. Et quidem, ſi ſunt aliqui ſupernaturales effectus, qui neceſſariam habeant connexionem cum hac reali præſentia Chriſti in ſacramento, non eſt dubium, quin illa ſcientia ſit poſsibilis: ego tamen non ſatis capio qui ſint, vel eſſe poſsint tales effectus, & ideo exiſtimo, ſaltem de facto, nullos fieri à corpore Chriſti vt eſt in ſacramento, qui non poſſent fieri ab eodem, ſine tali præſentia ſacramentali, niſi forte quis dicat, ipſummet dependentiæ modum, quo nunc fluit ſacramentalis gratia à corpore Chriſti, ita pendere eſſentialiter ab hac præſentia, vt, quamuis ipſa gratia poſsit aliter fieri, nō tamen ille modus, dependentiæ: & ideo, cognito illo modo dependentiæ, prout in ſe eſt, ex illo poſſe à poſteriori cognoſci præſentiam Chriſti.

Sed hoc, licet acutum videatur, non tamen ſolidum: quia, licet fortaſſe ille modus dependentiæ eſſentialiter pendeat à corpore Chriſti, non tameo à præſentia ſacramentali: illa enim non eſt ratio agendi, etiam inſtrumentalis: ſed ſolum eſt conditio requiſita, non tam ex natura rei, quam ex inſtitutione diuina. Vnde, licet illa dependentia dicat habitudinem ad corpus Chriſti, eſſentialiter tamen forte non reſpicit illud, vt propinquum vel diſtans, & multo minus, vt exiſtens in hoc vel illo ſpatio. Ac denique, licet dicat habitudinem ad inſtrumentum creatum, fortaſſe ex vi rationis ſpecificæ talis dependentiæ, non magis reſpicit hoc inſtrumentum, quam aliud. Itaque nullum effectum inuenio, ex quo poſsit hæc ſcientia à poſteriori infundi. Vnde, ſecluſa euidentia in teſtificante, nullam exiſtimo eſſe poſſe de hoc myſterio mere abſtractiuam, & per extrinſeca ſigna, ſecluſo proprio lumine, & ſpecie ipſius myſterii, at hæc de ſupernaturali cognitione.

Tertio, de naturali cognitione ſupponendum eſt, id, quod à fortiori ſequitur ex dictis, non poſſe Chriſti corpus in ſacramento exiſtens euidenter cognoſci lumine naturali, cognitione abſtractiua per ſigna vel effectus: quod quidem in intellectu humano corpori coniuncto per ſe notum eſt: accipit enim cognitionem per ſenſus: nullus eſt autē ſenſibilis affectus, qui ex præſentia Corporis Chriſti in ſacramento oriatur, ex quo, vel ipſamet præſentia, vel exiſtentia ipſius corporis, vel abſentia panis, vel ſubſiſtentia accidentium, probabiliter colligi poſsit, ne dum euidēter. Quæ ratio, eadem proportione, poteſt ad intellectum ſeparatum, ſeu angelicum applicari: quia ſimiliter nullus eſt inſenſibilis, ſeu ſpiritualis effectus, ex quo in huiuſmodi cognitionem deueniri poſſit.

Chriſtus vt in Euchariſtia exiſtit nō poteſt cognoſci euidenter lumine naturali.

Solum poſſet aliquis dubitare: quia angelus videt euidentia naturali, nō eſſe ſubſtantiam panis ſub accidentibus eius: ergo & videt accidentia eſſe ſine ſubiecto, quod inde neceſſario ſequitur, & ex eodem effectu poteſt ſatis manifeſte elicere, ibi adeſſe Corpus Chriſti, primum antecedens patet ex Ariſtotele ſecundo de anima, dicente, viſum, qui naturaliter cognoſcit præſentiam lucis, percipere etiam tenebras, quod eadem proportione applicari poteſt ad omnem potentiam & obiectum, præſertim ad intellectum, qui per actum poſitiuum poteſt aliquo modo cognoſcere priuationem: intellectus ergo angelicus, qui naturaliter videt præſentiā ſubſtantiæ, quādo adeſt, videt etiam abſentiam eius, quando non adeſt, non ſolum per priuationem actus, id eſt, quia caret inſtitutione eius (ſicut contingit in corporali viſu) ſed etiam, quia per poſitiuum actum cognoſcit, ideo à ſe non videri, quia ibi non eſt: nam ſibi eſt euidens, quod ſi adeſſet, poteſt illam videre: neque

Dubium.

que aliter cognoſcit angelus abſentiam aliarum ſubſtantiarum, quando corrumpuntur, niſi quia non videt illas in rerum natura exiſtentes. Reſpondetur primum: Licet hoc concederemus de abſentia panis, non eſſet magnum inconueniens: quia, licet illa carentia ſupernaturali modo fiat in hoc ſacramento, tamen in ſe, & in facto eſſe (vt ſic dicam) non eſt aliquid ſupernaturale, ſed aliquid mere naturale: quia ſolum eſt negatio cuiuſdam entis naturalis: ſicut è contrario, licet Deus ſupernaturali modo produceret angelum per tranſſubſtantiationem, vel hominem per reſurrectionem, poſtea naturaliter poſſet videri, vt actu exiſtens: idem ergo eſt proportionaliter de deſitione. Vnde conſequenter etiam nullum erit inconueniens, angelum cognoſcere accidentia panis exiſtere, & carere actuali inhærentia ad ſubſtantiam: nam vtrumque hoc naturalis ordinis eſt: illud poſitiuum, ſcilicet, ipſa actualis entitas accidentium: hoc priuatiuum cuiuſdam formæ ſeu modi naturalis, qualis eſt actualis inhærentia accidentis. Quod, ſi hæc accidentia ſeparata habent modum poſitiuum ſubſiſtendi, illum non oportet cognoſci ab angelo: quia neq; habet naturalem ſpeciem eius, neque ex aliis effectibus ſufficienter manifeſtatur: quia poteſt Deus variis modis conſeruare hæc accidentia ſine actuali inhærentia in ſubſtantia panis. Vnde etiam fit, multo minus hinc conſequi, cognoſcere angelum ex his effectibus præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus, ſecluſa alia fide: quia hoc non ſequitur immediate ex abſentia panis: cum poſsit Deus alia accidentia conſeruare omni ſubſtantia carentia. *Solutio. 1.*

Solutio. 2. Secundò dicitur, etiam ipſam abſentiam ſubſtantiæ panis, vel vini non eſſe ſatis euidentem Angelo euidentia naturali: quia, quamuis ſit euidens non videri ab ipſo, tamen non eſt euidens, non videri, quia non eſt, poſſet enim illa non videre, quia diuinitus impediretur, poteſt ergo merito dubitare, vnde ſibi proueniat, quod ſubſtantiam panis ibi non videat? an, quia non eſt, vel quia Deus ſecum non concurrat? neutrum ergo horum poteſt definite ac euidenter iudicare. Vnde quoad hoc, magna eſt differentia inter poſitiuam productionem ſubſtantiæ naturalis modo ſupernaturali, & deſitionem: nam productio habet terminum poſitiuum, qui per propriam ſpeciem & imaginem poteſt euidenter, & directe in ſe videri: carentia vero non videtur in ſe directe poſitiuè, ſed per formalem vel virtualem diſcurſum, inferendo rem non eſſe, quia non videtur: quæ illatio non ſemper eſt euidens, quando illa carentia cognitionis poteſt habere aliam cauſam eiuſdem rationis & ordinis. Vnde non eſt eadem ratio de omni alia abſentia ſubſtantiæ, quæ fit per naturalem deſitionem, ſeu corruptionem: quia ibi videri poſſunt cauſæ & principia corruptionis: & alioqui nulla videntur principia, ſeu naturales cauſæ, quæ ad exiſtentiam talis ſubſtantiæ ſufficiant: & ideo euidens eſt, talem ſubſtantiam non eſſe: quia, licet poſſet contingere, vt aliter res ſe haberet, Deo ſupernaturali virtute impediente, vel immutante ordinem rerum naturalium; tamen hoc non tollit naturalem euidentiam, quando nullum eſt principium, vel fundamentum in natura ad ſuſpicandum, vel iudicandum, ibi interuenire aliquem ſupernaturalem effectum: at vero in præſente nullum apparere poteſt principium deſitionis huius ſubſtantiæ: imo aliunde videntur euidenter adeſſe ſufficientes diſpoſitiones, & cauſæ ad conſeruandam illam ſubſtantiam, nullumque adeſſe principium ſufficiens naturale deſitionis eius. Vnde fit euidens, illam non defuiſſe naturaliter, & conſequenter etiam eſt euidens, carentiam intuitionis eius, non eſſe ſine aliqua ſupernaturali cauſa vel myſterio: & ideo non poteſt definite ſciri naturaliter, quo modo ſupernaturalis cauſa id effecerit, cum poſsit variis modis illud præſtare. Et hæc de cognitione per extrinſecos effectus.

Supereſt præcipua quæſtio de cognitione rei directa per propriam ſpeciem & naturale lumen: quodcunque illud ſit. Poteſt autem de duobus dubitari, quæ ſectione præcedente diſtinximus, ſcilicet, vel de præſentia corporis Chriſti ſub ſacramento, vel tantum de exiſtentia eius in rerum natura: ſunt enim hæ duæ quæſtiones valde diuerſæ. Prima eſt an angelus, verbi gratia, per ſpecies ſuas naturales poſſit naturaliter videre corpus CHRISTI eſſe ſub ſpeciebus panis, intuendo illud ibi, circa quam multi affirmant, poſſe angelum virtute naturali cognoſcere euidenter, & in ſe hoc myſterium, intuendo corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & modum exiſtendi, quem ibi habet. Ita tenet Scotus in 4. diſtinct. 10. quæſtio. 8. Maior, quæſt. 5. Palacius diſputat. 3. concl. 7. Ocham. in 4. q. 5. Gab. lect. 45. in Can. Ægidius Theorem. 16. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia nihil eſt in corpore Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, quod latere poſsit naturalem virtutem angeli, præter modum exiſtendi: ſed hic non: ergo. Probatur minor primo, quia ille modus eſt res quædam finita: ergo non eſt cur neceſſario excedat in ratione intelligibilis naturalem virtutem intellectiuam angeli. Secundo, quia ſi quid obſtaret, maxime, quia ſupernaturaliter fit: ſed hoc non refert: quia etiam duo corpora ſe penetrantia in eodẽ loco ſupernaturaliter ita conſtituuntur, & tamen poſtquam ita ſunt, poſſunt ab angelo virtute naturali videri: ita vero ſe habent omnes partes corporis Chriſti hic, vt ſupra vidimus ex horum authorum ſententia. Tertio, addunt hi authores, nihil creatum eſſe ſimpliciter ſupernaturale, ſed tantum reſpectiuè, ſcilicet, reſpectu huius vel illius naturæ, vt in præſente: modus hic exiſtendi, quamuis ſit ſupra naturam corporis, tamen abſolute non eſt quid ſupernaturale: quia non eſt ſupra naturam angeli, non ergo repugnabit ab angelo naturaliter cognoſci. Præſertim, quia ſecundum Scotum, angelus accipit ſpecies à rebus: poterit ergo accipere etiam à corpore Chriſti ſic exiſtente. Tandem maxime videtur vrgere argumentum de Chriſti anima: modus enim exiſtendi, quem in ſacramento habet, non eſt illi ſupernaturalis: quia naturale illi eſt, eſſe totam in toto, & in qualibet parte: ergo poterit angelus intueri animam Chriſti hic: ergo & vnionem eius ad corpus: ergo & corpus ipſum, quaſi per concomitantiam, vt ſic dicam. *Quorũdam opinio.* *Scotus. Maior. Palac. Ocham. Gabr. Ægid.*

Nihilominus dicendum eſt, non poſſe intellectum creatum virtute naturali videre modum exiſtendi, quem corpus Chriſti habet in ſacramento, & conſequenter neque intueri corpus Chriſti, vt eſt ſub ſpeciebus, ſeu cognoſcere clare, quod ibi ſit: hæc enim omnia ſunt inter ſe connexa: quia ille modus eſſentialiter nihil aliud eſt, quam præſentia, quam hic habet: quæ præſentia eſt ratio exiſtendi hic, & ideo niſi modus ipſe in ſe videatur, non poteſt clare videri corpus ſub ſpeciebus exiſtere. Hanc ergo concluſionem tenet D. Thom. hic, & Bonauent. in 4. diſt. 10. quæſt. vltim. Richar. artic. 5. q. 1. Durand. q. 4. & Thomiſtę omnes, Paludanus, Capreolus, Heruæus, Soto, Caietanus, & Henric. quodlib. 11 qu. 12. Antonin. 3. part. titul. 13. capit. 6. §. 13. Et probatur primo, ſupponendo, intellectum corpori coniunctum non poſſe accipere ſpecies à corpore Chriſti, vt hic exiſtit, vt ex ſupra dictis patet, quia non poteſt recipere ſpecies niſi per ſenſus: ſenſus autem non poſſunt immutari à corpore Chriſti vt eſt hic: intellectum autem ſeparatum, non accipere ſpecies à rebus, ſed habere illas congenitas: & conſequenter ſolum poſſe naturaliter cognoſcere ea, quorum habet naturales ſpecies congenitas, ſeu quorum ſpecies ei debentur ex natura rei, quod ſuppono ex prima parte. Tunc ſic: intellectus angelicus (& idem eſt de quodlibet creato) non habet ex natura ſua ſpeciẽ illius modi, quo Chriſtus exiſtit *Creatus intellectus naturalsvirtute nec modũ quem in Euchariſtia habet Chriſti corp9 nec corpus ipſum ibi eſſ. cognoſcere poteſt.* *D. Thom. Bonauent. Richard. Durand. Paludan. Capreol. Heruæus. Soto. Caiet. Henric. Antonin.*

exiſtit in ſacramento: quia talis ſpecies non debetur ei ex natura rei: ergo non poteſt illum naturaliter cognoſcere: antecedens patet primo, quia ille modus eſt ſupernaturalis ſimpliciter, vt ſupra oſtenſum eſt: non enim pertinet ad naturalem ordinem: angelo autem ſolum debentur ſpecies rerum pertinentium ad ordinem naturæ. Secundò, quia angelus, aut cognoſcit accidentia per ſpecies ipſius ſubſtantiæ, ſeu ſubiecti, aut per diſtinctas & proprias ſpecies: priori modo non cognoſcit hanc præſentiam ſacramentalem per ſpeciem corporis CHRISTI naturalem: quia talis modus non habet coniunctionem naturalem cum corpore Chriſti, ſed potius ex natura rei videtur ille repugnare, maxime comparando hunc modum ad quantitatem ipſam. Poſterior autem modus cognoſcendi accidens per propriam ſpeciem diſtinctam ab ſpecie ſubiecti, vel non eſt connaturalis angelo, vt multi putant, vel, ad ſummum, pertinet ad naturalem ordinem intelligendi, quando accidens reale eſt, vt conueniat ſubiecto ſecundum naturalem capacitatem eius, ita vt ex illo, & accidente reſultet vnum compoſitum naturale, pertinens ad naturæ ordinem. Tertiò, quia ea, quæ poteſt angelus naturaliter intueri, quando exiſtunt, poteſt etiam, naturaliter cognoſcere eſſe poſsibilia, antequam exiſtant, cognoſcendo eorum eſſentiam & naturam per proprias earum ſpecies: ſed non poteſt angelus cognoſcere hoc myſterium eſſe poſsibile, nec ſcire rationem & eſſentiam huius præſentię ſacramentalis, priuſquam fiat: quod Deus decreuiſſet, nunquam hoc myſterium facere, fortaſſe nunquam aſcendiſſet in cogitationem angeli illud eſſe poſsibile: vnde Sancti Patres illud vocant ineffabile, & ſupra omnem intellectum.

Euaſio. Dici autem poſſet, dupliciter poſſe angelum cognoſcere hunc modum: primo per ſpeciem quantitatis, quia per illam videtur quantitas corporis Chriſti exiſtens, & non cum proprio modo: ergo cum alio illi repugnante: ſunt enim hi duo modi immediate oppoſiti, nec poteſt vnus, niſi per alium excludi. *Reiicitur.* Sed inprimis adhuc incertum eſt, an per illam ſpeciem videatur quantitas exiſtens ex vi ſolius exiſtentiæ, quam habet in ſacramento. Deinde illo dato, non recte infertur ex negatione poſitiuum, id eſt, ex eo, quod angelus non videat modum extenſum, videre modum indiuiſibilem, vt patere poteſt ex dictis ſectione præcedente: & conſtat etiam in humanitate CHRISTI, quæ naturaliter videbatur exiſtens ab angelo, & in ea non videbatur modus propriæ ſubſiſtentiæ: & non propterea videbatur modus vnionis ad aliam ſubſiſtentiam, cum tamen duo illi modi, etiam ſint immediate oppoſiti, & vnus non niſi per alium excludatur. Et ratio eſt, quia, licet reſpectu ipſius rei ita ſit, tamen reſpectu cognitionis poteſt per ſolam abſtractionem, ſeu præciſionem: vnum cognoſci ſine alio, ſicut paulo antea dicebamus, interdum poſſe modum ſeu proprietatem alicuius rei latere, ſeu non cognoſci: non quia in re non ſit, ſed quia cognitio ad illam non extendatur, vel ex defectu virtutis, vel ex alio impedimento. *Alia euaſio.* Quocirca, cum hic modus ſit aliquid impoſitiuum, & alterius ordinis à quantitate corporea, non eſt veriſimile, poſſe videri per ſolam ſpeciem naturalem quantitatis abſque alio principio. Secundo ergo modo dici poſſet, hunc modum præſentiæ conuenire in communi ratione ſua cum modo ſubſtantiæ ſpiritualis, quæ tota eſt in toto, & tota in qualibet parte, cuius angelus habet propriam ſpeciem: & hoc ſatis eſſe, vt angelus vtendo ſimul illa ſpecie, & ſpecie corporis poſsit cognoſcere illum modum, vt exiſtentem in corpore. Sicut, ſi Deus poneret formam cœli in materia ignis, vel formam ignis in materia cœli: quamuis angelus non habeat vnam ſpeciem naturalem, repræſentãtem illud compoſitum: coniungendo tamen ſpecies partium, & ſimul illis vtendo, poſſet illud cognoſcere. *Reiicitur.* Sed inprimis valde dubito de veritate exempli: quia, ſicut totum non dicit tantum partes, ſed præterea vnionem earum: ita ad cognoſcendum totum, non ſatis eſt habere ſpecies partium, niſi adſit ſpecies, qua vnio earum repræſentetur: vnio autem inter materiam cœli, & formam ignis per nullam ſpeciem naturalem repræſentatur. Præterea in præſente eſt ſpecialis ratio: nam hic modus præſentiæ in corpore Chriſti, licet ſecundum quandam communem rationem videatur conuenire cum ſpirituali modo angelorum, tamen re ipſa, in ſpecifica ratione eſt valde diuerſus, quia reuera eſt materialis, & habet extenſionem quandam ex parte ſubiecti, quamuis habeat inextenſionem in habitudine omnium partium ad idem ſpatium, ac tandem illud compoſitum ex corpore, & tali modo eſt omnino præter ordinem naturæ: vnde nec per vnam, nec per plures ſpecies naturales repræſentatur.

Reſponſio ad argumenta propoſita. Ad fundamenta ergo reſpondetur. Ad primum negando conſequentiam: quia, licet res ſit finita, hoc ipſo, quod ad ordinem naturæ non pertinet, ſatis eſt, vt excedat naturalem virtutem intellectiuam angeli. Dices, hactenus probatum non eſſe, hunc modum non poſſe cognoſci ab angelo ex defectu virtutis intellectiuæ, ſed ex defectu ſpecierum: quod videtur valde diuerſum: nam, licet demus huiuſmodi ſpeciem non eſſe angelo naturaliter debitam, tamen, ſi illi detur, naturali virtute poterit illa vti ad cognoſcendum talem modum: non ergo deeſt illi virtus intellectualis proprie loquendo. Reſpondetur, hunc eſſe alium modum dicendi, & reſpondẽdi, aliis fortaſſe probabilem: mihi tamen non probatur, nec videtur conſequenter dictum: quia, vt Philoſophus ait, omni potentiæ paſsiuæ naturali reſpondet potentia actiua naturalis: vnde ſi angelus haberet naturalem virtutem ad cognoſcẽdum hunc effectum, deberet reſpondere illi aliquod principium naturale, quo poſſet capacitas eius naturalis in actum reduci: & conſequenter illi eſſet debita ſpecies, tanquam actus primus, & proprium principium, quo poſſet comparare actum ſecundum: dico ergo, ſicut ſpecies eſt ſupernaturalis angelo, ita etiam requireret lumen intellectuale ſuperioris ordinis, quo poſſet tali ſpecie vti, vt latius in genere tractaui in primo tomo diſputando de ſcientia beata, & infuſa animæ CHRISTI. Ad ſecundum reſpondetur, hunc modum, nõ ſolum eſſe ſupernaturalem in modo, quo fit, ſed in ſe, & in facto eſſe: neque eſt ſimile de penetratione corporum, vt ſæpe dixi. Ad tertium reſpõdetur, illud dogma eſſe falſum: ſunt enim multæ res ſimpliciter ſupernaturales, & hic modus ſecũdum propriam ſpeciem ſuam nulli rei poteſt eſſe cõnaturalis: quia, neq; corporibus, vt per ſe conſtat, neque ſpiritibus: quia vt dixi, eſt longe diuerſæ rationis à naturali modo illorum. Ad vltimum de anima, probabile valde eſt poſſe angelum vel animam ſeparatam, videre animam Chriſti exiſtentem ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quoad ſubſtantiam eius, exiſtentiam, & localem præſentiam: non tamen inde fit, poſſe videre corpus: quia ſunt res diſtinctæ, & nihil repugnat videri vnam non viſa alia, ſi in vna eſt impedimentum, & non in alia: de vnione vero ad corpus probabilius eſt non poſſe videri naturaliter, vel quia non poteſt videri non viſo corpore, vel certe, quia illa vnio ex natura ſua coextenditur corpori, vnde etiam reſpectu illius, modus ille exiſtẽdi totam in toto, & in qualibet parte, eſt ſupernaturalis: & ideo ratione talis modi videri non poteſt, prout eſt in ſacramẽto, nec repugnat videri animam cum ſua præſentia locali, non viſa vnione: quia ſunt ex natura rei diſtinctæ, ſicut humanitas Chriſti, videtur exiſtens, & præſens, non viſa vnione eius ad Verbum, vt paulo antea dicebamus.

Hinc

Dubium Hinc vero oritur ſecunda quæſtio ſupra propoſita, videlicet, ſi fingeremus Chriſti corpus non exiſtere alibi in rerum natura, niſi in ſacramento, vtrum angelus per naturalem ſpeciem, quam habet corpus Chriſti, poſsit naturaliter cognoſcere illud corpus exiſtere in rerum natura, eſto: non poſsit cognoſcere vbi, vel quomodo exiſtat: authores enim non tam diſtincte hoc diſputant, multi tamen ex citatis pro noſtra ſententia abſolute videntur negare omnem cognitionem corporis Chriſti ex vi talis exiſtentiæ: & *1. Sententia.* poteſt ſuaderi: quia viſio rei exiſtentis per propriam ſpeciem non poteſt eſſe niſi intuitiua: viſio autem intuitiua non ſatis concipitur, niſi res alicubi præſens videatur: quia hæc eſt conditio maxime intrinſeca & inſeparabilis à productione, & exiſtentia rei: nō enim poteſt res produci, niſi alicubi producatur, & vt ſupra dicebam, cum cognitio intuitiua tendat ad naturalem exiſtentiam, vt ſic, non videtur poſſe naturaliter ſeparari à conditionibus neceſſariis ad exiſtendum.

2. Sententia. Caietan. Nihilominus Caietan. hic articul. 7. ad primum Scoti, ſentit, poſſe angelum per ſpecies & lumen naturale cognoſcere exiſtentiam corporis Chriſti, quãuis non videat modum, quem in ſacramento habet, *Ægid.* idem ſignificat Ægid. Theorem. 29. & poteſt declarari exemplo Incarnationis, quo ſæpe vſi ſumus, nam dæmon videt Chriſti humanitatem exiſtentem, præſcindendo à modo ſubſiſtentiæ, vel vnionis: ergo eadem tatione poſſet videre corpus Chriſti exiſtẽs, præſcindendo à modo præſentiæ: probatur conſequentia: quia naturæ ſubſtantiali actu exiſtẽdi tam intrinſecus eſt ex natura rei modus ſubſiſtentiæ, ſicut modus præſentiæ ipſimet ſubſtantiæ, vel quantitati: imo quodammodo videtur magis intrinſecus, quia eſt ſubſtantialis, & ad complementum ſubſtantiæ pertinens: & aliunde etiam, tam neceſſarium eſt, vt natura ſubſtantialis habeat alterum ex his duobus modis, ſubſiſtentiæ vel vnionis, ſicut eſt neceſſarium, corpus quantum habere hanc vel illam præſentiam: eſt ergo eadem ratio. Neq; enim refert, ſi dicatur, præſentiam eſſe modum abſolutum, & independentem ab alio, vt ſubiecto, & termino, præterquam ab ipſo corpore quanto: & ideo neceſſarium eſſe ſimul cum illo cognoſci: modum autem vnionis eſſe quodammodo reſpectiuum, & dependere à Verbo, ſine quo videre non poteſt: hæc enim differentia, quamuis, quoad aliquid vera ſit, parum referre videtur ad præſentem cauſam. Tum quia, licet modus vnionis terminetur ad Verbum, poteſt fortaſſe videri, non viſo Verbo intuitiue, ſed tantum abſtractiue, ſub ratione perſonæ terminantis illum modum vnionis: tum etiam quia, licet concedamus, hoc titulo eſſe minus cognoſcibilem modum vnionis virtute naturali, nobis ſatis eſt, quod etiam ratione ſupernaturalitatis, vt ſic, cognoſci non poteſt: & hæc ratio ſufficit, vt poſsit videri natura exiſtens. Non viſo vnionis modo: ſed eadem ratio locum habet in modo præſentiæ ſacramentalis, quia ſupernaturalis etiam eſt: ergo eadem ratio: Tum deniq;, quia argumentum illud oſtendit, ex parte obiecti non eſſe repugnantiã, quo minus naturaliter videatur exiſtentia alicuius rei, non viſo modo eius, ſiue abſolutus ſit, vt eſt ſubſiſtentia, ſiue reſpectiuus, vt vnio: ergo ſi ex parte potentiæ eſt ſufficiens principium ad videndum exiſtẽtiam, & non modum, non repugnabit, videri vnum, non viſo alio, ſiue ille modus ſit abſolutus, ſiue reſpectiuus: imo ſiue naturalis ſit, ſiue ſupernaturalis, vel etiam ſi in re ipſa deſit, ſiue non, nam etiam in natura habente propriam ſubſiſtẽtiam poſſet Deus facere, vt angelus videret exiſtentiam talis naturæ, & non ſubſiſtentiam, vel non dando ſpeciem magis repræſentantem, vel non magis concurrendo. Atque hinc ſumitur ratio à priori huius ſententiæ, quia exiſtentia, & modus præſentiæ ſunt ex natura rei diſtincta, & exiſtentia eſt ſecundum ſe prior, & alioqui ex parte angeli eſt ſufficiens principium naturale ad cognoſcendam exiſtentiam: ſcilicet, ſpecies propria illius corporis, & naturale lumen: & non habet principium ad cognoſcendum modum præſentiæ: ergo poteſt naturaliter cognoſcere ſubſtantiam, & exiſtentiam talis corporis, & quantitatem eius indepẽdenter à modo præſentiæ. Et confirmatur, quia intellectui, cum ſit ſpiritualis potentia, non repugnat præſcindere rem à modo, & exiſtentiam à præſentia locali, ſiue illa cognitio vocetur ſimpliciter intuitiua, ſiue ſecundum quid, quia terminatur ad exiſtentiam, vt actu exercitam, & ſecundum quid abſtractiua, quia præſcindit ab aliqua conditione exiſtentiæ.

Atque hæc poſterior opinio videtur efficacioribus niti fundamentis, & difficultatibus omnibus ſatisfacere. Solum addo, quando corpus Chriſti exiſtit, non ſolum in ſacramento, ſed etiam extra, modo naturali, & quantitatiuo, angelum per ſpeciem eius naturaliter videre illud in propria ſpecie exiſtens, quia totum illud obiectum cadit ſub illam ſpeciem & proprium actum eius: vnde non poſſet tunc angelus lumine naturali per illam ſpeciem cognoſcere, corpus Chriſti alibi exiſtere, quaſi iteratum ſeu repetitum, quia in hac multiplicatione præſentiæ, non multiplicatur exiſtentia ſubſtantiæ, vel quantitatis, ſed eſt prorſus eadem: ergo angelus per naturalem ſpeciem illius corporis, quatenus repræſentat exiſtentiam eius, non poteſt cognoſcere illam exiſtentiam, vt replicatam: ſeu per modum plurium, ſed præciſe vt vnam. Rurſus per illam ſpeciem, quatenus repræſentare poteſt præſentiam localem, non repræſentatur, niſi vna præſentia, ſcilicet, naturalis, non autem ſacramentalis, nec per illam, nec per aliam ſpeciem, vt ſupponimus: ergo nullo modo poteſt angelus naturaliter cognoſcere corpus Chriſti eſſe in rerum natura, quaſi bis exiſtens quod proprius dicitur bis præſens: & conſequenter, ſi alicubi videt illud præſens, ſcilicet, vbi ex modo naturali, non poteſt naturaliter percipere, an alibi exiſtat. Et hac ratione, loquendo de facto, nullus angelus poteſt lumine naturæ cognoſcere exiſtentiam corporis CHRISTI, ratione ſacramentalis præſentiæ, quia ſemper poteſt videre illud in propria ſpecie exiſtens: ſi autem fingeremus, corpus CHRISTI omnino amittere naturalem, ſeu quantitatiuam præſentiam, conſeruata ſacramentali: tunc poſſet angelus per alium actum percipere, corpus Chriſti adhuc manere exiſtens in rerum natura, quamuis ipſe non videat, vbi ſit. *Approbatur & explicatur ſecunda ſententia.*

DISPVTATIO LIV.

De modo, quo Chriſtus deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus.

DIſputationem hanc breuiſsime attigit D. Thom. in hoc artic. 6. cæteriq; Theologi perpauca de illa diſputant: habet tamen non parum difficultatis: & ideo diligentius examinanda eſt, optimeque in hunc locum cadit: eſt enim hoc fere poſtremum, quod de hac Chriſti præſentia deſiderari poteſt. *Diſputatio 16. de Euchariſtia.*

SECTIO I.

An corpus Chriſti, cum in Euchariſtia eſſe deſinit, mutetur, acquirendo aliquid, vel amittendo.

PRima ſententia eſſe poteſt, corpus Chriſti in huiuſmodi deſitione nullo modo mutari, ſed mutationem totam fieri circa ſpecies, & ab ea denominari corpus Chriſti, deſinens eſſe ſub ſpeciebus. *1. Opinio.*

Alenſis. Marſil. Ledeſma. Caietan. Hæc opinio tribuitur D. Thomæ hic, ſed iam oſtendimus, non eſſe hanc eius mentem, indicant eam Alenſ.1.p.q.45.memb.1.ar.2. Marſil.in 4.q.7.art.1.ad 6. Ledeſma q.17.ar.6.dub.5.& 6.& clarius Caietanus hic artic. 6. Fundamentum eſſe poteſt, quia ad illam denominationem ſufficit mutatio facta in ſpeciebus, ſicut ſufficit in Deo, vt dicatur deſinere eſſe in creatura, & alioqui eſt hoc magis conſentaneum perfectioni corporis Chriſti, quod impaſsibile eſt, & immutabile. Et confirmatur: quia non poteſt explicari, quale ſit hoc mutationis genus.

2. Opinio. Secunda ſententia eſt extreme contraria, ſcilicet corpus Chriſti ex vi huius deſitionis mutari quadam mutatione ſubſtantiali ex genere ſuo: quia ex vi huius deſitionis amittit non ſolum præſentiam localem: ſed eſſe ſimpliciter, ſi alibi non exiſteret, quod eſt per accidens ad intrinſecam rationem talis mutationis, ratio autem huius eſt, quia corpus Chriſti ex vi huius deſitionis non transfertur in alium locum: ergo ita deſinit eſſe hic, quod, ſi alibi non eſſet, ſimpliciter deſineret eſſe: ergo talis deſitio ex ſe, eſt deſitio exiſtentiæ ſubſtantialis: quia repugnat ſubſtantiam manere & non alicubi exiſtere. Et confirmatur ex ſupra dictis de conuerſione & effectione huius Sacramenti: diximus enim, hic poni corpus Chriſti per ſubſtantialem actionem, quæ reuera, dat ſubſtantiale eſſe, & denuo daret, ſi alibi non eſſet, quod ei accidentarium eſt: ergo eodem proportionali modo philoſophandum eſt de deſitione: quia reſolutio compoſitioni opponitur cum proportione debita: & ita illud eſſe amittit corpus Chriſti per deſitionem in hoc Sacramento, quod per effectionem eius acquiſierat, quantum erat ex vi actionis.

3. Opinio. Tertia ſententia eſt, Chriſtum deſinere eſſe ſub ſpeciebus per mutationem localem, qua ex hoc Sacramento in alium locum transfertur, ſcilicet, in cœlum. Quo fit, vt hæc mutatio non ſit tantum priuatiua, ſed acquiſitiua alicuius loci: *Marſil.* Tribuitur Marſil.d.q.7.ar.1.ſed falſo, Ledeſma etiam tribuit Canoniſtis, quia interdum dicunt, Chriſtum auolare in cœlum, vt patet ex Gloſſa in c. Tribus gradibus, de Conſec.d.2.ſed illa locutio recte poteſt per metaphoram intelligi, vt auolare dicatur in cœlum, qui ibi tantum manet: ſicut è cõtrario dicit interdum Gregorius aperiri cœlos, & Chriſtum deſcendere, quando Euchariſtia conſecratur. Non defuere tamen moderni Theologi, qui hanc ſententiam publice defenderint, ac docuerint, qui conſequẽter aiebant, Chriſtum ex Sacramento aſcendere in cœlum notu continuo, habereque præſentiam in cœlo toties repetitam, quoties Euchariſtia conſumpta eſt poſt inſtitutionem eius. Fundamentum eſt fere idem, quod ſecundæ ſententiæ, licet diuerſo modo: quia, niſi corpus Chriſti hoc modo mutetur, neceſſe eſt fateri, illud ſubſtantialiter mutari, quantum eſt ex vi huius mutationis, & conſequenter, vel annihilari, vel conuerti in corpus humanum, aut aliam ſubſtantiam: vtrumq; autẽ eſt valde abſurdum: Sequela probatur argumẽtis ſecundæ opinionis. Et declaratur præterea in hunc modum, quia in Euchariſtia nõ ſolum eſt præſentia, ſed eſt ſubſtantia corporis, vt ſubiectum præſentiæ, ergo, ſi per hanc deſitionem perditur præſentia, & corpus non alio transfertur, non ſolum deſtruitur præſentia, ſed ipſa etiam ſubſtantia.

Aliqua mutatio eſt in Chriſti corpore deſinente eſſe ſacramentaliter. Dico primo, corpus Chriſti non deſinere eſſe ſub ſpeciebus ſine aliqua mutatione facta in ipſo. Probatur primo, quia præſentia realis eſt aliquid in corpore Chriſti, vt in proprio ſubiecto, quod intrinſece afficit: ſed amittit hanc præſentiam: ergo amittit aliquem realem modum ſe intrinſece afficientem: ergo aliter ſe habet, quam prius: ergo mutatur. Secundo, hac ſeu proportionali ratione ſupra oſtendimus Chriſti corpus non poni in Sacramento ſine aliqua mutatione in ipſo facta, qua aliquid acquirit, quod antea non habebat: ſed ſimiliter amittit hic aliquid, quod antea habebat: ergo mutatur. Tertiò, Chriſti corpus de potentia abſoluta poſſet deſinere eſſe præſens ſub ſpeciebus ſacramentalibus, nulla facta mutatione in ipſis ſpeciebus, neq; ſuccedente ibi aliqua alia ſubſtantia, nulla enim in hoc poteſt excogitari implicatio contradictionis: ſed tunc deſineret eſſe per ſui mutationem: quia non eſſet facta mutatio in alio, à quo poſſet denominari: ergo & nunc mutatur. Probatur conſequentia, quia reuera, idem nunc amittit, quod tũc amitteret, & nihil minus: & in hoc conſiſtit ratio mutationis. Quod autẽ cum hac coniungatur, vel non coniungatur mutatio ſpecierum, accidentarium eſt, pendẽs ex inſtitutione diuina, vnde non variat rationem mutationis in ipſo corpore Chriſti. Quarto, à priori patet, quia in corpore Chriſti mutatur relatio propinquitatis vel diſtantiæ ad alia corpora, nulla facta mutatione in terminis, ergo oportet, vt mutatio fiat in ipſo fundamento, & corpore Chriſti, quia mutatio in ſolis ſpeciebus non ſatis eſt: tum, quia per ſe formaliter non eſt neceſſaria, vt oſtendi, tum etiam, quia ſola non ſufficit, vt patet, ſi corruptis, vel mutatis ſpeciebus, adhuc vellet Deus conſeruare præſentiam corporis CHRISTI, vt ſine controuerſia facere poſſet. Quinto declaratur exemplo animæ rationalis, quando abſcinditur pars corporis, & ibi eſſe deſinit: nam illa deſitio non fit ſine aliqua mutatione facta in anima, per quam amittit partialem vnionem, & præſentiam: ergo ſimili modo philoſophandum eſt de corpore Chriſti. Vltimo declaratur ex differentia, quæ eſt inter Deum deſinentem eſſe in creatura, illa deſtructa, & corpus Chriſti deſinens eſſe ſub ſpeciebus: nam, licet Deus deſinat eſſe in creatura, non tamen deſinit eſſe ibi, vbi erat creatura: hoc enim conuenit Deo ratione immenſitatis, quæ eſt immutabilis in ipſo, quod ex relationibus diſtãtiæ, vel propinquitatis à poſteriori intelligitur: nam omnes creaturæ eandem retinent habitudinem propinquitatis ad Deum, præter illam quæ deſinit eſſe: cui ſi aliqua ſucceſsit, tam intime eſt coniuncta Deo, vel Deus in ipſa, ſicut quæ anteceſsit: ſi autem nulla illi ſucceſsit, (vtpote quæ annihilata fingitur) ita manet Deus in ſe diſpoſitus, vt ſine ſui mutatione, poſsit eſſe in creatura, quotieſcunque ibi fiat: qua ratione dicitur Deus manere in illo ſpatio imaginario, quod creatura replebat. Atque hinc etiã eſt, vt non poſsit Deus deſinere eſſe in creatura, niſi illa mutetur, etiam præciſa per intellectum, ratione cauſalitatis, & præciſe conſiderata immenſitate, ratione cuius impoſsibile eſt, quin Deus maneat, vbicunq; manet creatura, hæc autem omnia lõge diuerſo modo contingunt in corpore Chriſti: quia non ſolum deſinit eſſe in ſpeciebus, ſed etiam deſinit eſſe ibi vbi erant ſpecies, ſeu (quod idem eſt) deſinit eſſe in re genita ex ſpeciebus: &, ſi illæ iterum ibi reproducerentur, non inciperet eſſe in illis ex vi prioris præſentiæ, ſed neceſſaria eſſet noua conſecratio, & ideo mutantur relationes in ipſo corpore Chriſti, & vt ibi eſſe deſinat, non ſufficit (ex natura rei loquendo, & ſecluſa inſtitutione) nec ſimpliciter neceſſaria eſt ſpecierum mutatio, vt oſtendi, eſt ergo neceſſaria mutatio in ipſo corpore Chriſti, & ita obiter ſatisfactum eſt fundamento primæ ſententiæ.

Chriſtus nihil acquirit per hanc mutationem. Dico ſecundo, Chriſtus per hanc mutationem nihil omnino acquirit, ſed amittit tantum præſentiam ſacramentalem, eſt itaque hæc mutatio priuatiua tantum, non acquiſitiua, hoc videntur ſupponere Theologi omnes, diſtincte vero id attigit Palud.diſtinctione 9. quæſtione 1. Maior. diſtinctione 10. quæſtione 6. dubitat.vltim. Marſil. quæſtione 7. articul.1.in fine. Gabr.lectio.84.in Canon. Ledeſma dicto dubio 5. & patet rationibus factis ſectione præcedenti, omnes enim probant, Chriſtum amittere aliquid per hanc mutationem, non autem acquirere. *Palud. Marſil. Gabriel. Ledeſma.* Deinde nihil probabiliter cogitari, aut affirmari poteſt, quod reuera acquirat: & quoniam de rebus

bus omnium prædicamentorum, præter Vbi, id eſt per ſe notum, & à nemine contrarium eſt affirmatum, ideo de ſolo Vbi, probatur primo. Quia ſi Chriſtus cum deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus, acquirit aliud Vbi, vel illud eſt proprium, & quantitatiuum, vel eſt eiuſdem rationis cum præſentia ſacramentali, ita vt in illo ſit totus in toto, & totus in qualibet parte modo indiuiſibili. Hoc poſterius eſt omnino alienum à doctrina fidei, quæ ſicut ratum docet, Chriſtum eſſe hoc modo ſub ſpeciebus panis, & vini, ita ſimpliciter & virtute negat, alibi habere huiuſmodi genus præſentiæ: alias etiam poſſet quis fingere, Chriſtum manere cum eodem modo exiſtendi, vbi erant ſpecies panis, ſimul cum alia re ibi genita: quia non eſt maior ratio ad fingendum, manere alibi cum illo modo exiſtendi, quam ibi: & ſimilia deliramenta facile fingi poſſent. Quapropter in huiuſmodi rebus doctrina fidei, quæ aliquid ſingulare affirmat, habet vim excluſiuam. Si autem dicatur primum, ſcilicet, Chriſtum hinc trãſferri in alium locum, vbi connaturali ſeu quantitatiuo modo exiſtat, inquiram rurſus, quiſnam ſit ille locus: an cœleſtis, quem nunc habet, vel aliquis alius? Ad quod inprimis nihil poteſt cum fundamento reſponderi: quia, quicquid dicatur, nec ratione probari, nec teſtimonio vllo confirmari poterit: Deinde poteſt facile impugnari, nam ſi quis gratis affirmet, illum locum eſſe diſtinctum ab illo loco cœleſti, quẽ Chriſtus occupauit per aſcenſionem ſuam, ſequitur, nunc eſſe actu Chriſtum circumſcriptiue ſeu quantitatiue in pluribus locis: imo in tot locis, quot fuerunt conſecrationes Euchariſtiæ factæ poſt aſcenſionem eius in cœlum: nam qua ratione dicitur ſemel fuiſſe tranſlatus in locum diuerſum, eadem ratione dicendum erit, ſemper ita fieri. Si vero alia pars eligatur, eodem modo inquiri poterit, an in illo loco exiſtat modo diuerſo, ſeu ſitibus diuerſis: & hoc habet fere idem inconueniens: & præterea non poterunt non ſequi indecentiſsimi ſitus in corpore CHRISTI, vt cuilibet recte cogitanti facile patebit. An vero exiſtat prorſus eodem modo & ſitu? & adhuc inquiram, an in illo habeat plura vbi, ſeu plures præſentias omnino ſimiles in ſpecie, & in habitudine ad ſpatium, numero tamen diuerſas: Et hoc eſt quodammodo maius miraculum, quam ſimul eſſe circumſcriptiue in pluribus locis, & ſpatiis diſtinctis, vt patet ex ſupra tractatis diſputatione 48. Et præterea eſt miraculum prorſus inutile, & ſine fundamento. Aut tandem dicitur, cum ad cœlum peruenit, ibi poſtea manere in eodem ſitu, & cũ eodem vbi, quod antea habebat: & hoc nihil prorſus eſt: ſed videtur contradictio: nam inde concluditur, per hanc deſitionem nihil denuo acquirere, quod intendimus: ſolum enim retinet idem vbi, quod ante conſecrationem habeat: quomodo ergo dicitur illuc tranſlatus ex ſacramento? Item, quia in illo vbi cœleſti nulla eſt facta mutatio iuxta hanc reſponſionem: ergo non eſt terminus ad quem alicuius mutationis: niſi forte quis dicat, in illo vbi cœleſti additas eſſe plures dependentias: quod eſt prorſus impertinens: quia neque aliquid confert ad amittendam ſacramentalem præſentiam, quod ibi cœleſte fiat per vnam, vel plures actiones, neque ad aliquid aliud id vtile eſt, neque talis miraculi eſt aliquod fundamentum, aut veſtigium, ſicut de aliis dictum eſt. Adde præterea, ſimilem diſcurſum fieri poſſe ex parte ipſius motus, ſeu tranſitus ab vno loco in alium: nam vel eſt diſcretus ſine tranſitu per mediũ: & hoc modo, reuera nullus eſt trãſitus: quia in inſtanti, in quo primum deſinit eſſe CHRISTVS ſub ſpeciebus ſacramentalibus, Chriſtus non eſt in medio, vt nunc reſponſum eſt: neq; etiam in vltimo termino habet nouum vbi, vt præcedente diſcurſu concluſum eſt: ergo nullus eſt tranſitus: vel eſt motus continuus per medium, & tunc inquiro, quomodo Chriſtus eſt in medio, poſtquam deſinit eſſe ſub ſpeciebus? quia nec poteſt eſſe modo ſacramentali, nec quantitatiuo, vt patebit applicando priorem diſcurſum factum. Præterea ex termino ad quem, poſſet diſcurſus fieri non admodum diuerſus: nam, cum in termino ad quem ſit Chriſtus totus in toto, & totus in qualibet parte, & aliquando ſit in vna hoſtia continua, aliquando in diuerſis, vel propinquis, vel loco diſtantibus, inquiri poterit, an amittendo has omnes præſentias habeat ſemper eandem mutationem acquiſitiuam, vel diuerſam. Quod ſit ſemper eadem, non videtur dici poſſe propter rationes factas in primo diſcurſu, & quia termini à quibus ſunt valde diſtincti, & interdum diſtantes, & nullam habent connexionem neceſſariam cum aliquo termino poſitiuo: ſi vero dicantur eſſe diuerſæ, non poterit dici, an ex ſingulis hoſtiis, ſiue diſtantibus, ſiue propinquis diſcedat per diſtinctas mutationes poſitiuas, necne, vel ſi ex ſingulis hoſtiis, cur non ex ſingulis partibus eiuſdem hoſtiæ? aut ſi ex diuiſis partibus, cur non ex coniunctis, cum in vtriſque æque ſit totus CHRISTVS, aut ſi ex ſingulis etiam coniunctis, quomodo non procedetur in infinitum? itaq; nihil ſolidum, nihil firmum affirmari poteſt. Ac deniq; de nocte cœnæ, quando Chriſtus nondum erat in cœlo, inquiram, quo tranſiuit, quando conſumptis ſpeciebus panis per calorem naturalem, deſiit eſſe ſub illis: nihil enim video, quod reſponderi poſsit, quod non male ſonet in fide: nã quis audeat cogitare, nedum dicere, Chriſtum, quando à Iudæis tenebatur, & cruci tradebatur, alibi ſimul fuiſſe?

Dico ergo tertiò, hanc mutationem tantum eſſe priuatiuam loci mutationem, ſeu quaſi localem. Hęc concluſio ſequitur ex dictis, & partim etiam ſuadetur argumentis ſecundæ ſententiæ: nam præter Sanctorum omnium, & Theologorum mentem eſt, dicere fieri in corpore Chriſti mutationem aliquam ſubſtantialem: neque id videtur decens, & conſentaneum dignitati illius corporis: etiam ſi non dicatur re ipſa amittere aliquid ſubſtantiale, ſed ſolum, quantum eſt ex parte deſitionis: relinquitur ergo, tantum eſſe mutationem localem: nam de aliis mutationum generibus nulla eſt dubitandi ratio: oſtenſum eſt autẽ non eſſe mutationem poſitiuã: erit ergo tantum mutatio localis priuatiua. Deinde (vt ſimul ſoluamus fundamenta ſecundæ & tertiæ opinionis) conſtat, hanc mutationem non eſſe impoſsibilem, & eſſe ſufficiẽtem ad hoc myſterium. Primum patet exemplis naturalibus: nam angelus exiſtẽs in loco adæquato poteſt relinquere partem eius, & in alia parte manere, nihil de nouo acquirendo, & tunc ſit in eo aliqua mutatio, nam aliter ſe habet, q̃ prius: & tamen illa nõ poteſt eſſe, niſi mutatio localis, qua amittitur, & non acquiritur aliquid loci: idemque erit, ſi fortaſſe angelus ſimul eſſe poteſt in partialib. locis diſtãtib. nam poteſt vnum amittere, & in alio ſolo manere. Idem etiam eſt de anima, quæ vnam partem corporis amittit, nam, reuera aliquo modo mutatur, cum aliter ſe habeat, quam prius: & tamen nihil acquirit, ſed perdit, quamquam (quia anima non amittit tantum præſentiam localem, ſed etiam partialem vnionem, quæ modus ſubſtantialis eſt) ex hac parte dici illa poteſt ſubſtantialis mutatio, tamen pure priuatiua. Alterum membrum aſſumptum patet, quia omnes rationes, quibus ſupra probauimus, mutationem hic fieri in corpore Chriſti, non probant de alia mutatione, ergo hæc ſufficit. Item quia Chriſtus, vt exiſtit in hoc ſacramento, non pendet ab ſpeciebus, niſi quoad præſentiam, non vero quoad ſubſtantiæ cõſeruationem, vt ſupra dictum eſt, neq; in eo aliquid aliud permanet quod fuerit de nouo per conſecrationẽ ei additum: ergo nihil aliud admittitur per deſitionẽ: ſed amiſsio præſentiæ eſt quædam localis mutatio pure priuatiua, vel quaſi localis (ne ſit quæſtio de nomine iuxta ſuperius explicata) ergo.

Hæc mutatio eſt priuatiua loci.

Dubium. Solum ſupereſt reſpōdere, quid fieret in eo caſu, ſi Chriſtus non eſſet in propria ſpecie, ſed tantum ſub vna hoſtia, & ibi eſſe deſineret. Ledeſma non male

Reſponſio. reſpondet, hypotheſim eſſe impoſsibilem iuxta præſentem inſtitutionem: & ideo, caſu poſito, petenda eſſet alia inſtitutio, quæ talis eſſet, qualē Deus vellet. Addit vero Marſil. ex vi talis deſitionis non deſiturū Chriſtum in rerum natura, ſed in aliquo loco futurum: in quo tamen, vel quomodo fortaſſe penderet ex ipſius Chriſti arbitrio, qui fortaſſe tunc neceſſario eligeret alium locum, quod eſt etiam rebus ipſis naturalibus & exemplis ſupra adductis conſentaneum: nam, quando angelus exiſtit in duobus locis partialibus, facile poteſt vnum dimittere per mutationem pure priuatiuam: ſi tamen ſit in vno tantum non poteſt totum illum dimittere, quin acquirat aliū, quia non poteſt ſeipſum in nihilum redigere: ſic ergo in præſenti philoſophandum eſt.

SECTIO II.

Vtrum Chriſto deſinente eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſemper aliqua ſubſtantia ſuccedat.

Quorūdam placitum. Nonnulli authores docuerunt, recedere corpus Chriſti ab ſpeciebus ſacramentalibus, etiam ſi in eis nulla mutatio facta ſit, quæ ad introductionem nouæ ſubſtantiæ poſsit eſſe ſufficiens: quod duobus modis aſſertum eſt: primo, ſemper ita fieri quotieſcunq; homo accedit ad ſumendum hoc ſacramentum: quia ſtatim ac ſpecies ore ſumentis attinguntur, vel ſaltem ſtatim atque in ſtomachum traiiciuntur prius quam alterentur, Chriſtus recedit. Ita ſen-

Gloſſa. tit Gloſſ. cap. Tribus gradibus. de Conſecrat. d. 2. nec

Bonauent. cenſet improbabile Bonau. in 4. d. 13. art. 2. q. 2. ſaltem finita manducatione, ante ſpecierum alterationem,

Hugo. & fauet Hugo de Sanct. Vict. lib. 2. de ſacram. p. 8. cap.

Innocent. 13. Innocen. lib. 4. de hoc myſterio, cap. 15. citantur et-

Ambroſ. iam Ambroſ. libr. 1. de ſacram. c. 4. & Auguſt. ſerm. 28.

Auguſtinus. de Verbis Domini, quia dicunt: Panis iſte non eſt ille, qui vadit in corpus, ſed ille, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Secundus modus aſſerendi hanc ſententiam eſt, hoc non eſſe regulare, ſed in aliquibus caſibus ita fieri, quando videretur indecens, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus, ēt ſi non ſit in eis facta alteratio ſufficiens ad panis vel vini corruptionem: vel quando hoſtia conſecrata in locum immundum proiicitur aut quando à mure comeditur, & in hunc modum magis inclinat Bonau. ſupra. & Gloſſa. 1. ad

VValdenſ. Corinth. 11. & VValdenſis tomo 2. de ſacramentis ca. 60. qui ſolum videntur in quadam pietate fundari. Iuxta hos ergo dicendi modus videtur plane ſequi, deſerere Chriſtum interdum ſacramentales ſpecies, etiam ſi nulla ſubſtantia in eis ſuccedat, quamquam non defuerunt, qui dicerent, Deum tunc ſub eis creare ſubſtantiam panis & vini, vel eandem numero quę antea fuerat, reproducere: quod probabile iudicat

Magiſter. Magiſt. d. 13. Innocent. lib. 4. c. 12.

Innocent. Dico primo, nūquam corpus Chriſtus deſerere ſa-

Nunquā ſpecies deſeruntur à Chriſto niſi ſuccedēte aliqua ſubſtantia. cramentales ſpecies, niſi, quādo ibi ſuccedit alia ſubſtantia, in qua ſubiectetur quantitas, quæ manet, ſiue ſit eadem omnino, ſiue alia ſimilis. Hæc eſt certa & communis ſententia Theologorum, quam ſignificat D. Th. hic. art. 7. infra: quæſt. 80. artic. 4. clarius in

D Thom. 4. diſtinction. 9. quæſt. 1. articul. 2. quæſtiuncula 1. &

Albertus. ibi Albertus articul. 5. Alenſ. 4. part. quæſt. 45. memb.

Alenſ. 1. articul. 2. Palud. diſtinct. 12. quæſt. 1. Durand. quæſt.

Palud. 3. Richard. articul. 2. quæſt. 2. Scot. quæſt. 6. Capreol.

Durand. diſtinction. 13. quæſt. 1. articul. 3. Gabr. diſtinction. 12.

Richard. *Scotus.* quæſt. 1. artic. 3. dub. 2. & 3. & lect. 84. in Canon. dub. 1.

Gabriel. Probatur, quia ſupra diſputatione 46. ſect. vlt. oſten-

Capreol. dimus, tamdiu Chriſtum manere ſub ſpeciebus conſecratis, quamdiu ibi maneret ſubſtantia panis: ſed ſubſtantia panis ibi maneret, quamdiu alia forma ſubſtantialis ibi non introduceretur, ſeu alia ſubſtantia generaretur: quia ſubſtātia panis aut vini naturaliter non deſinit, niſi per corruptionē: nulla autē ſubſtantia corrūpitur, niſi eius corruptio ſit alterius generatio: ergo non recedit ſubſtantia Chriſti, niſi ibi ſuccedat alia ſubſtantia. Secundo, quia, vel in accidentibus conſecratis ſit alteratio ſufficiens ad corruptionē panis, vel non ſit ſufficiens, ex vi illius aliqua alia ſubſtantia generabitur, non minus, qnā ſi ibi adeſſet ſubſtantia panis, vt quæſtione ſequente oſtendemus, experientiaq; ipſa docet: quia neceſſariū hoc fuit ad fidei noſtræ confirmationem: ſi autem non ſit prædicta alteratio, non deſineret ibi ſubſtātia panis: ergo nec recedit ſubſtantia Chriſti. Tertio, quamdiu accidentia ſunt ſine ſubiecto, ſub illis eſt Chriſtus: ergo, quando recedit, oportet, vel accidentia annihilari, q̄ nunquam fit, vel ſuccedere ſubſtantiam, in qua ſubiectentur: antecedens probatur, quia ſupra dictū eſt, accidētia conſeruari, ſine ſubiecto, ac ipſo corpore Chriſti: Item, quia, quamdiu accidentia ſeparata durant, manent etiam conſecrata: quamdiu autem conſecrationem retinent, ſignificant Chriſtum præſentem, & ſub ſe contentum ex vi ſignificationis formæ, qua conſecrata fuerunt, quæ ſignificatio ſemper eſt vera, & ideo iuxta communem ſenſum Eccleſiæ perinde eſt dicere, accidentia eſſe ſine ſubiecto, & Chriſtum ſub illis eſſe: quia hæc duo cenſentur ſemper eſſe connexa.

Dico ſecundo, Chriſto recedenti ab hoc ſacra- *Chriſto recedenti ab ſpeciebus ſemper ſuccedit alia ſubſtantia à ſubſtātia panis, & vini.*
mento nunquam ſuccedit ſubſtantia panis & vini, ſed ſemper aliqua alia. Ita D. Thom. quæſtion. 77. articul. 5. Et colligitur ex dictis authoribus, & eiſdem principiis: primo, quia Chriſtus non hinc recedit, donec talis fiat alteratio in accidentibus, quæ ad corrumpendum panem, vel vinum ſufficeret, ergo non *Probatur*
poteſt ibi ſuccedere alia ſubſtantia panis, aut vini, *primo.*
patet conſequentia, quia alteratio corrumpens ſubſtantiam panis, non diſponit ad alterius panis generationem: ſunt enim hæc oppoſita: ſed ad aliam ſubſtantiam generandam, cui ſunt connaturalia talia accidentia, illa ergo ſuccedet corpori Chriſti: nunquam enim introducitur hic ſubſtantia, niſi quæ ex natura rei eſt accommodata accidentibus. *Probatur*
Secundo, ſi ſubſtantia panis interdum ſuccedit, vel *ſecundo.*
eſſet eadem numero, vel diuerſa, non eadem, vt D. Tho. ſupra ait, quia non poſſet eadem numero ſubſtantia panis redire, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam, quæ eſt impoſsibilis: Quæ ratio eſt difficilima, quia illa conuerſio neceſſaria, nec impoſsibilis videtur, de qua re dicam in commentario illius articuli: nunc ſufficiens ratio ſit, quod reproductio eiuſdem numero ſubſtantiæ eſt ſpeciale miraculum: quod in hoc ſacramento fingendum non eſt, niſi vbi neceſsitas cogat, quæ hic nulla eſt, nam, vt infra oſtendemus, productio ſubſtantiæ, quę ſuccedit corpori Chriſti, à naturali agente aliquo modo fieri poteſt. Denique, facta alteratione neceſſaria, non manent eadem numero accidentia, quæ ad priorem ſubſtantiam conſeruandam erant requiſita, non ergo redibit eadem numero: neque etiam alia numero diſtincta, quia ſubſtātiæ ſolo numero diſtinctæ non ita inuicem alterantur, vt vna aliam corrumpat. Vnde per corruptionem vnius nunquam diſponitur materia ad generationem alterius, intra eandem ſpeciem. Solum poſſunt duo *Dubium.*
caſus excogitari. Vnus eſt, in quo videtur ſuccedere eadem numero ſubſtantia: ſcilicet, ſi panis conſecratus in pultes redigeretur: tunc enim non maneret ibi Chriſtus: quia ſub tali materia conſecrari non poteſt: ergo nec conſeruari, neque illa immutatio ſufficeret ad corrumpendum ſubſtantiam panis, quæ antea erat: quia ibi ſolum mutatur forma & vſus panis, non ſubſtantia: quod ſatis eſt, vt ibi non poſsit fieri conſecratio, vt ſupra diximus, redibit ergo tunc eadem numero ſubſtantia panis. Alter caſus eſt, in quo redire videtur ſubſtātia vini, numero, aut ſpecie diuerſa,

uerſa, vt ſi ſpecies vini albi conſecratæ corrumpantur à vino rubro non conſecrato, generabitur ſub eis ſubſtantia vini aut numero, aut ſpecie diſtincta. Ad primum reſpondetur, ſi ſupponamus, immutationẽ talem eſſe, quæ non ſufficeret ad corrumpendã ſubſtantiam panis præexiſtentem, non deſinere ſub eis eſſe corpus Chriſti: quia illa immutatio ſolum eſſet per mixtionem quandam accidentalem factam per iuxtapoſitionem, & diuiſionem in minimas particulas: diximus autem ſupra, manere Chriſtum in ſpeciebus panis, etiam diuiſis in particulas adeo paruas, vt ſentiri non poſſint. Quocirca, ſicut minima & inſenſibilis particula in principio nõ poſſet ſufficere ad conſecrationem faciendam, quia non poſſet ſenſibiliter demonſtrari per formam, & tamen poſtquam conſecrata eſt, retinet corpus Chriſti, donec ſufficiẽter immutetur vſque ad corruptionem panis: ita in propoſito caſu dicendum erit, illam materiã in pultes redactam non ſufficere in principio ad conſecrationem; quia non proponitur ibi forma cibi apti vt comedatur: poſtquam vero conſecrata ſemel fuit, permanere ibi corpus Chriſti, donec alteretur ſufficienter, vſq; ad corruptionem panis. Ad alterum caſum dicendum eſt, diuerſas eſſe philoſophorum opiniones de differentia inter vinum album & rubrum: ſi ergo non differunt ſpecie ſubſtantiali, ſed in accidentibus tantum, dicendum eſt, nunquam vinũ album à rubro ſubſtantialiter transmutari, ſed tãtum in accidentibus aſsimilari: & tunc, licet ſpecies vini albi conſecrati ita alterentur à vino rubro, nõ deſinit ſub eis eſſe Corpus Chriſti: quia nec deſineret ſubſtantia vini: & ita non oportebit, vt aliqua ſubſtantia ſuccedat numero diſtincta. Si vero hęc vina ſpecie differunt, poterit rubrum corrumpere ſubſtantialiter album, & generare ſibi ſimile, & tunc concedendum eſt, in prædicto caſu ſuccedere Corpori Chriſti ſubſtantiam vini ſpecie diſtinctam: concluſio autem poſita intelligenda erit de ſubſtantia panis & vini eiuſdem omnino rationis ſpecificæ cum illa, ex qua facta eſt conſecratio.

Tertio probatur concluſio ex refutatione fundamẽti primæ ſententiæ.

Tertio principaliter probatur vtraque concluſio, excludendo illos caſus, quos fingebat prior ſententia: nam inprimis dicere, ſtatim ac ſpecies conſecratæ ſunt intra os ſumentis, recedere Chriſtum, hæreticũ eſt, contra veritatem illorum verborum, Accipite & manducate, hoc eſt, &c. & illorum, Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, &c. nam comedere & bibere non ſignificant, intra os ſumere, ſed intra corpus traiicere, ſi ergo Chriſtus ſtatim recederet, nec comedi poſſet, nec bibi: de qua re latius dicetur infra quæſtion. 80. vbi oſtendemus, etiam in quibuſdam hæreticis fuiſſe damnatã, quod de ſolis peccatorib. aſſerẽt, nõ ſumeret corpus Chriſti: ſed recedere ſtatim ac ore ſuo ſpecies attingerent. Rurſus, quod Chriſtus recedat ſtatim ac ſpecies deglutiuntur, antequã alterentur, nullo fundamento aſſertũ eſt, & eſt cõtra generale principium ſupra demonſtratum: & eſt contra propriã rationem cibi, qui non trãſmutatur, niſi per actionem ipſius ſumentis. Alii vero ſpeciales caſus ficti ſunt ex falſa quadam pietate: quia quãuis in eis permaneat corp⁹ Chriſti ſub ſpeciebus, nihil indignũ patitur, cũ ſit hoc modo impaſsibile, nec magis læditur ex his, quæ circa ſpecies fiunt, ꝙ Verbum diuinum ex his, quæ humanitas eius paſſa eſt. Vnde quidam ex Catholicis, non tã videntur negare rem, quam modum loquendi: vt, v.g. quãdo hoſtia conſecrata comeditur à mure, negat comedi corpus Chriſti, non quia ibi non ſit, ſed quia illa, vt aiunt, non eſt ſacramentalis ſumptio, ſed in hoc etiam ſine cauſa timuerunt, quia denominationes, quę tantum indicant modum localem vel terminum ei⁹, proprie tribuuntur corpori Chriſti, à quocunque fiant, huiuſmodi autem eſt illa, quæ reuera eſt ſacramenti comeſtio, quicquid ſit de nomine ſacramentalis ſumptionis, de quo poſtea ſuo loco dicemus.

SECTIO III.

An hæc ſubſtantiarum ſucceßio ſit conuerſio, vel tranſſubſtantiatio.

Ratio dubitandi eſt, quia eſt tranſitus totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam ſub eodem ſenſibili, nihil ergo deeſt, quia nec deeſt terminus ad quem, cum fiat productio totius ſubſtantiæ, nec terminus à quo cum tota aliqua ſubſtantia recedat, neque aliquid commune vtriq; termino, quia ſpecies accidentales ſunt communes: nec connexio inter vnius termini introductionem, & expulſionem alterius, quia hæc etiam reperitur, ſaltem ex pacto DEI, quia non poteſt aliter mutari Corpus Chriſti, vt oſtenſum eſt, quod eſt aliquo modo in ipſis rebus fũdatum, tum ex parte accidentium, ne vacua maneãt: ſicut aduęniente Chriſto, recedit ſubſtantia panis, ne duplicem ſubſtantiam contineant: tum ex parte agentis quod, expellendo accidentia diſponit ad alterius ſubſtantiæ introductionem, hæc autem connexionis ratio ſufficit ad rationem cõuerſionis, quia neceſſe non eſt, vt ſemper ſit per formalem incompoſsibilitatem terminorum. Propter hæc aliqui moderni auſi ſunt concedere, Corpus Chriſti conuerti, & tranſſubſtantiari in noſtram ſubſtantiam, quando illud communicamus. Quæ ſententia confirmari poteſt ex alia, à multis Theologis recepta: poſſe, ſcilicet Corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento conuerti in aliquam ſubſtantiam, etiam ſi in cœlo maneat, quod alii dicunt poſſe conuerti ſecundum eſſe ſacramentale, quod hic habet, etiam ſi non conuertatur ſecundum eſſe ſimpliciter, quod habet in rerum natura. Ita Paludanus in 4. diſt. 11. q. 3. num. 23. Capreol. q. 1. ar. 3. ad 1. Scoti: & ad 1. & 7. Durandi, contra ſecundam cõcluſ. Caietanus hic. q. 75. art. 4. ad 3. Durandi, & infra. q. 77. ar. Non apparet autem, quo alio modo poſsit conuerti corpus Chriſti in aliã ſubſtantiam ſibi ſuccedentem, quam nunc fiat. Nihilominus dicendum eſt, in huiuſmodi ſubſtantiarum ſucceſsione nõ fieri tranſſubſtantiationem, neque vllam propriam conuerſionem. Hæc concl. probari inprimis poteſt authoritate negatiua omnium Theologorum, nullus enim eorum, vel antiquorum Patrum, talem cõuerſionem agnouit, in re autem adeo graui non eſt tutum, nouum aliquid introducere, præſertim, quia concedendum conſequenter eſſet, Chriſti Corpus conuerti in corpus ſumentis, ſeu in carnem aut vermem, quæ pias aures offendunt, & aliena ſunt à modo loquendi ſanctorum Patrum, qui potius dicunt, Chriſtum nos in ſe conuertere, quam ipſum in nos conuerti. Imo addit D. Tho. q. ſequente artic. 5. & in 4. d. 12. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 4. & ibi Richard. art. 2. q. 2. impoſsibile eſſe, Corpus Chriſti in aliud conuerti: quod ſaltem eſt verum de potentia ordinaria, & ſecundum virtutem agentium naturalium, ſuppoſita Chriſti impaſsibilitate, & modo, quo in hoc ſacramento exiſtit. Ratio autem huius veritatis reddi poteſt, primo ex parte accidentium, ſuppoſita opinione, quæ negat, eandem numero quantitatem & cætera accidentia manere in genito, quæ fuerãt in corrupto: nam, ſi hoc verum eſt, nihil manet commune, ſub quo fiat conuerſio: quæ tamen ratio nititur fundamento minus probabili, vt ego exiſtimo. Addi vero poteſt, qnamuis maneat quantitas eiſdem qualitatibus affecta, id tamen eſſe modo quodam accidentario ad rationem conuerſionis: non enim ideo manet, vt ſub illa fiat conuerſio, neque quia actio, quæ ibi interuenit, per ſe hoc requirat, ſed quia hoc eſt conſentaneum naturæ eius: quia ſupponitur in materia prima ſubiectari, & ideo quod eadem quantitas maneat, ad modum accidentarium videtur ad rationem conuerſionis.

Qui dicant Chriſti corpus tranſſubſtantiari in noſtram ſubſtantiam, cũ deſinit eſſe in ſacramento.

Oppoſita ſententia tenenda eſt.

D. Tho. Richard.

Secunda ratio ſumi poteſt ex parte termini à quo, quia ex vi modi, quo Chriſtus hic deſinit, non mutatur ſubſtantialiter ſed localiter tantum: ergo hic non interuenit conuerſio totius ſubſtantiæ. Hæc vero ratio duobus modis ſolui poſſe videtur: primus eſt, dicendo, ad conuerſionem ſufficere, terminum ad quem, eſſe ſubſtantialem: nam ab hoc termino omnis actio & conuerſio ſpeciem ſumit. Etenim, ſi iuxta opinionem Scoti ad tranſſubſtãtiationem ſufficit accidentalis & localis mutatio ſeu actio adductiua ex parte termini ad quem, multo magis ſufficiet in termino à quo, mutatio amiſsiua præſentiæ ſacramentalis, quia magis neceſſarius eſt terminus ad quem, aut certe, ſi hoc non ſufficit ad propriam trãſſubſtãtiationem, ſaltem ſufficere poterit ad aliquod genus propriæ conuerſionis, ſiue illa ſubſtantialis dicatur, ſiue miſta ex accidentali, & ſubſtantiali. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, primo quidem: quia conuerſio, vt conuerſio, intrinſecam dicit habitudinem ad terminum à quo, & ad quem, vt ſupra dictum eſt: & ideo, ſi ſubſtantia aliqua non tranſit in aliam ſecundum eſſe ſubſtantiale, non poteſt conuerſio ſubſtantialis intelligi. Deinde, quia illa mutatio amiſsiua loci ſeu præſentiæ per ſe clauditur intra ſuos terminos, qui ſunt præſentia, quæ amittitur, & carentia eius, vel alia ei incompoſsibilis: nullo modo ordinatur ad productionem alicuius ſubſtantiæ, neque eſt pars alicuius conuerſionis. Vnde, quod ibi ſuccedat alia ſubſtantia, accidentarium eſt: poſſetque fieri, aut per meram creationem, aut per aliam mutationem localem adductiuam: & hic fit per phyſicã quandam generationem ſuppoſita materiæ creatione, vt infra dicetur.

Reſponſio. *Impugnatur*

Altera reſponſio. Secunda reſponſio eſſe poteſt: ex parte termini à quo, aliquid ſubſtantiale deperdi, ſcilicet, vel ſpecialem dependentiam ſubſtantialem corporis Chriſti, iuxta opinionem aſſerentem neceſſariam eſſe ſpecialem actionem ſubſtantialem, ad cõſeruandum Chriſti corpus in ſacramento propter ſpecialem modum exiſtendi, quem ibi habet: vel certe amitti modum aliquem ſubſtantialem, quem (iuxta aliquorum opinionem) acquirit corpus Chriſti per tranſſubſtantiationem quod ſatis erit ad conuerſionem ſubſtantialem: ſicut, quando homo moritur, fit vera conuerſio formalis in cadauer, quamuis partes eſſentiales hominis ſolum ſubſtantialem modum vnionis amittant. Sed hæc reſponſio ſupponit etiam falſas opiniones, quæ à nobis in ſuperioribus reiectæ ſunt: & præterea, vt vera fiat conuerſio ſubſtantialis, neceſſe eſt, vt ex vi alicuius actionis tendentis aliquo modo ad ſubſtãtialem terminum, deſtruatur in termino à quo, illud eſſe, cui aliud ſuccedit: hic autem non ita fit: quia actio, quæ hic interuenit, ſolum eſt alteratio quædam naturalis, tendens ad generationem alicuius rei: & ad hoc expellens diſpoſitiones panis conſeruatiuas. Vnde natura ſua nõ ordinatur, niſi ad formalem conuerſionem, quæ eſſe poteſt inter panem, & aliam ſubſtantiam: non autem ad conuerſionem corporis CHRISTI in aliquid aliud: quia neque ex natura ſua id habet, neque ex inſtitutione diuina, neque per illam aliquid fit, quod per ſe ſufficiat ad aſtruendum illud eſſe: quod Chriſtus habet in ſacramento, qualecunque illud ſit: nec per illam diſſoluitur aliquod compoſitum phyſicum, ad cuius diſſolutionem corpus Chriſti neceſſario deſineret eſſe: non ergo fit mutatio hic per modum conuerſionis, ſed ad præſentiam rei, quę generatur, Chriſtus voluntarie diſcedit, iuxta legem & inſtitutionem ab eo ſtatutam.

Impugnatur

Vnde poteſt tertia ratio formari ex parte termini ad quem: qui, ſi materialiter (vt ſic dicam) conſideretur, non eſt determinatæ rationis, ſeu ſpeciei, ſed pro diuerſitate agentium, & alterationum poteſt eſſe quælibet res ex pane & vino generabilis, ſi autem conſideretur formaliter vt producibilis, ſic proprie terminat generationem ſubſtantialem, quæ ſolum pertinet ad conuerſionem formalem, qua non poteſt hic corpus Chriſti conuerti, vt per ſe notum eſt: ſi aũt conſideretur productio materiæ primæ, quæ prius natura ad hanc generationem ſubintroducitur, per nullam cõuerſionem fit, ſed per creationem, vt infra dicetur: nullus eſt ergo hic terminus ad quem, qui fiat per conuerſionem corporis Chriſti in ipſum.

Quartò inter mutationes, & actiones, quæ hic interueniunt, nulla eſt connexio, nec ſubordinatio ad conuerſionem neceſſaria, ſed ſunt omnino diuerſarum rationum & ordinum: & vnaquæque eſt in ſuo genere completa, ſolumque ex Chriſti arbitrio, & inſtitutione ita coniunguntur, vt quotieſcunque ab agente naturali talis mutatio fiat, ipſe ſuam ſacramentalem præſentiam deferat, vt declarari breuiter poteſt: hæc enim omnia hoc ordine hic interueniunt, ſcilicet alteratio ſpecierum vſque ad talem gradum, quæ naturaliter fit virtute agentis naturalis, creatio materiæ: vnio eius cum præexiſtente quantitate & accidentibus: eductio formæ ſeu generatio compoſiti & amiſsio præſentiæ corporis Chriſti, in quibus facile perſpici poteſt, quaſdam eſſe ſupernaturales, alias naturales: quaſdam accidẽtales, alias ſubſtantiales: & inter eas nullum eſſe per ſe ordinem, neq; intercedere ibi aliquam virtutem actiuam, cui illæ omnes ſubordinentur, ſed ſolum ex voluntate diuina coniungi, partim ad occultandum fidei myſterium, partim ad ſupplendum naturæ defectum: non eſt igitur in hoc tranſitu ſeu ſucceſsione ſubſtantiarum vera conuerſio, ſed ſolum plurium mutationum & actionum aggregatio.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum, quando in hoc ſacramento apparet miraculoſe caro vel puer, ſit ibi vere corpus Chriſti.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod quando in hoc ſacramento miraculoſe apparet caro vel puer, non ſit ibi vere corpus CHRISTI. Corpus enim Chriſti deſinit eſſe ſub hoc ſacramento, quando deſinunt eſſe ſpecies ſacramentales: vt dictum eſt. * *Sed quando apparet caro vel puer, deſinunt eſſe ſpecies ſacramentales. Ergo non eſt ibi vere corpus Chriſti.* 4.d.10.ar 1. q.2.ad 3. & ar.4.q 1.& 3. Et opuſ 58. cap 11. Ar præce ad 3.arg.

2. *Præterea, Vbicunque eſt corpus Chriſti, vel eſt ibi ſub ſpecie propria, vel ſpecie ſacramenti. Sed quando tales apparitiones fiunt, manifeſtum eſt, quod non eſt ibi Chriſtus ſub ſpecie propria (quia in hoc ſacramento totus Chriſtus continetur, qui permanet integer in forma qua aſcendit in cœlum: cum tamen id, quod miraculoſe apparet in hoc ſacramento, quandoq; videatur vt quædam parua caro, quãdoq; autem, vt paruus puer) manifeſtum eſt etiam, quod non eſt ibi ſub ſpecie ſacramenti, quæ eſt ſpecies panis vel vini. Ergo videtur, quod corpus Chr ſti nullo modo ſit ibi.*

3. *Præterea, Corpus Chriſti incipit eſſe in hoc ſacramento per conſecrationem & conuerſionem, vt ſupra dictum eſt.* * *Sed caro & ſanguis miraculoſe apparens, non ſunt conſecrata, nec conuerſa in verum corpus & ſanguinem Chriſti. Non ergo ſub his ſpeciebus eſt corpus & ſanguis Chriſti.* Quæſt.75. art.2.

Sed contra eſt quod tali apparitione facta eadem reuerentia exhibetur ei quod apparet, quæ primo exhibebatur. Quod quidem non fieret, ſi vere non eſſet ibi Chriſtus, cui reuerentiam latriæ exhibemus. Ergo etiam tali apparitione facta, Chriſtus eſt ſub hoc ſacramento.

Reſpondeo dicendum, quod dupliciter contingit talis apparitio, qua quandocunque in hoc ſacramento miraculoſe videtur caro, aut ſanguis, aut etiam aliquis puer. Quandoque enim hoc contingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione, ac ſi expreſſe viderent exterius carnem, vel ſanguinem, vel puerum, nulla tamen immutatione

facta ex parte Sacramenti Et hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur ſub ſpecie carnis vel pueri, alij tamen videtur ſicut & prius ſub ſpecie panis, vel quando eidem ad horam videtur ſub ſpecie carnis, vel pueri, & poſtmodum ſub ſpecie panis. Nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, ſicut accidit in Magorum præſtigijs, quia talis ſpecies diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc ſcilic. quod manifeſtetur vere corpus Chriſti eſſe ſub hoc Sacramento, ſicut etiam Chriſtus abſque deceptione, apparuit diſcipulis euntibus in Emaus. Dicit enim Auguſt.* in lib. de quæſt Euangeliſt. quod cum fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte Sacramenti, manifeſtum eſt quod non deſinit Chriſtus eſſe ſub hoc Sacramento, tali apparitione facta. Quandoque vero contingit talis apparitio, non per ſolam immutationem videntium, ſed ſpecie, quæ videtur realiter exterius exiſtente. Et hoc quidem videtur eſſe, quando ſub tali ſpecie ab omnibus videtur, & non ad horam: ſed per longum tempus ita permanet. Et in hoc caſu quidam dicunt: quod eſt propria ſpecies corporis Chriſti: nec obſtat, quod quandoque non videtur ibi totus Chriſtus, ſed aliqua pars carnis, vel etiam videtur, non in ſpecie iuuenili, ſed in effigie puerili: quia in poteſtate corporis glorioſi eſt, quod videatur ab oculo non glorificato, vel ſecundum totum, vel ſecundum partem, & in effigie vel propria, vel aliena: vt infra* dicetur. Sed hoc videtur eſſe inconueniens, primo quidem, quia corpus Chriſti non poteſt in propria ſpecie videri, niſi in vno loco, in quo definitiue continetur. Vnde cum videatur in propria ſpecie & adoretur in cœlis, ſub propria ſpecie non videtur in hoc Sacramento.

Lib. 2. c. vlt. non procul à princ. tom 4.

Nõ abſoluit morte præuẽtus, ſed vide in ſent. lib 2. d. 44 q 2. ar. 4.

Secundo, quia corpus glorioſum, quod apparet, vt vult poſt apparitionem cum voluerit diſparet, ſicut dicitur Lucæ vltimo, quod Dominus ex oculis diſcipulorum euanuit. Hoc autem quod ſub ſpecie carnis in hoc Sacramento apparet, diu permanet: quinimo legitur quandoq; eſſe incluſum; & multorum Epiſcoporum conſilio in pyxide reſeruatum, quod nefas eſſet de Chriſto ſentire ſecundum propriam ſpeciem. Et dicendum eſt, quod, manentibus dimenſionibus, quæ prius fuerant, fiat miraculoſe quædam immutatio circa alia accidentia (puta figuram & colorem, & alia huiuſmodi) vt videatur caro, vel ſanguis, aut etiam puer. Et, ſicut prius dictum eſt,* hoc non eſt deceptio, quia fit in figuram cuiuſdam veritatis, ſcilicet, ad oſtendendum, per hanc miraculoſam apparitionem, quod in hoc Sacramento eſt vere corpus & ſanguis Chriſti. Et ſic patet, quod remanentibus dimenſionibus, quæ ſunt fundamenta aliorum accidentium, vt infra* dicetur, remanet vere corpus CHRISTI in hoc Sacramento.

In ipſomet artic.

Quæſt ſeq. art. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod facta tali apparitione ſpecies ſacramentales, quandoq; quidem totaliter remanent in ſe ipſis, quandoq; autem ſecundum id, quod eſt principale in eis: vt dictum eſt.*

In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quod in huiuſmodi apparitionibus (ſicut dictum eſt*) non videtur propria ſpecies Chriſti, ſed ſpecies miraculoſe formata, vel in oculis intuentium, vel etiam in ipſis ſacramentalibus dimenſionibus, vt dictum eſt.*

In cor. art.

Ibidem.

Ad tertium dicendum, quod dimenſiones panis & vini conſecrati manent, immutatione circa eas miraculoſe facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum eſt.*

Quæſt. 75. art. 5. & 6.

COMMENTARIVS.

DVplicem ſenſum facere poſſunt verba huius tituli. Vnus eſt, an in his apparitionibus id, quod exterius videtur, ſit verum Chriſti corpus. Alius eſt, an facta huiuſmodi apparitione ſub ſpeciebus ſic immutatis, maneat adhuc Chriſti corpus. Et hunc poſteriorem ſenſum videtur maxime intendere D. Tho. quamquam illi reſpondendo alteri etiam obiter ſatisfacere videatur. Vt igitur quæſtioni reſpondeat, diſtinguit duplicem modum harum apparitionum: nam interdum fiunt ſine immutatione ſpecierum ſacramentalium per ſolam immutationem vel impreſsionem ſenſibilium ſpecierum factam in ſenſu videntis, aliquando vero fiunt per veram mutationem ſpecierum ſacramentalium. Qua diſtinctione ſuppoſita, tria reſpondet. Primum eſt, quando apparitiones fiunt primo modo, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus, & reuera, non videri in propria ſpecie, quod eſt clariſsimum, nec noua indiget probatione. Secundo ait, in ſecundo modo apparitionum, id, quod videtur, non eſſe verum corpus Chriſti: quia non poteſt eſſe in propria ſpecie ſimul in cœlo & in hoc ſacramento: maxime quia id, quod ſic apparet ſæpe, diu permanet eodem modo, clauſum in pyxide: quod nefas, inquit, eſſet de corpore Chriſti ſentire. Tertio ait, tunc nihilominus manere corpus Chriſti ſub ſpeciebus: quia illa immutatio fit ſolum in qualitatibus, manente eadem quantitate, circa quam fiunt, ſeu in qua fundantur: manentibus autem dimenſionibus permanet etiam corpus Chriſti in hoc Sacramento. Hæc eſt ſumma doctrinæ D. Thomæ, quæ magna indiget examinatione: & expoſitione, quam commodius trademus diſputat. ſequente.

DISPVTATIO LV.

De apparentibus mutationibus, quæ in Euchariſtia contingunt.

DIximus de veris mutationibus, quæ communi & ordinaria lege in hoc ſacramento, & Chriſti corpore fieri ſolent: optimo ergo ordine ſequitur, vt dicamus de his, quæ ſenſibus apparẽt & extraordinarie fiunt, & primum videbimus, quot modis accidant, deinde quomodo corpus Chriſti attingant, ac denique quid in huiuſmodi euentibus agendum ſit.

Diſp. 17. de Euchariſt.

SECTIO I.

Quot modis fieri ſoleant huiuſmodi mutationes, quæ in Euchariſtia apparent.

PRimum omnium ſtatuendum eſt, negari nõ poſſe, quin ſæpius huiuſmodi mutationes contigerint, quia non ſolum eas referunt graues authores, Paſchaſius lib. de Euchariſt. cap. 14. Guitmundus lib. 3. de eodem ſacramento, Garetius Claſſe 6. verum etiam adhuc extant, & oculis conſpiciuntur veſtigia harum mutationum, quæ ante multos annos miraculoſe factæ ſunt, vt in Hiſpania, Darocæ, & Abulæ, & alijs locis. Secundo obſeruat Paſchaſius ſupra, huiuſmodi apparitiones, quando à Deo procedunt, frequentius ordinari ad confirmandam fidem de reali præſentia Chriſti in hoc ſacramento, quod non ſemper eodem modo fit, vt ſtatim dicam, nam interdum fiunt ad confundendum infideles, & præſertim huius veritatis impugnatores, aliquando ad terrendos peccatores, qui indigne accedunt: nonnunquam ad confirmandos debiles, ac infirmos in fide, ſæpe vero ad amicos conſolandos, ac recreandos. Quocirca ad diſcernendum, an viſio, quæ apparet, diuina ſit, vel illuſio dæmonis, aut tantum propriæ imaginationis debilitas, prudenter conſiderandus eſt, & fructus viſionis, & diſpoſitio videntis, & alij effectus, ſeu circumſtantiæ occurrentes.

Paſchaſius. Guitmund. Garetius.

Sentaren.

Tertio, cum dictum ſit has immutationes fieri ad con-

confirmandam fidem de præſentia Chriſti, oportet obſeruare, interdum apparitionē fieri in teſtimonium præſentiæ, non quæ tunc duret, ſed quæ præceſſit, huiuſmodi autem ſunt illæ, quas ex Cypriano, Nizephoro, & aliis ſupra retulimus, diſp. 46. videlicet, Euchariſtiam interdum verſam eſſe in lapidem in ore indigne ſumentis, interdum in cineres, & ſimilia, & tunc dubitari non poteſt, quin deſinat Chriſti corpus eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſubitoque virtute diuina vere generari ibi rem illam, quæ apparet, & tam veram ac realem, tantamque mutationem fieri in accidentibus panis, vt iam ſub eis eſſe non poſsit ſubſtantia panis ſed lapidis, aut alterius ſimilis, quæ apparet. Hoc enim Deo facile eſt, eſtque magis conſentaneum fini talium mutationum, ſcilicet, ad confundendum peccatorem, & ſignificandum Chriſtum ab eo fugere propter infidelitatem, vel impuritatem eius. Idem etiam indicat modus harum mutationum: ſunt enim permanentes, neque amplius ſpecies ſacramentales apparent, vt antea erant, neque ſub aliarum rerum ſpecie: atque ita ſentit Cypr. in l. de lapſis, nec D. Th. contrarium hic ſentit, quia in his mutationibus nūquam apparet Chriſtus, vel caro Chriſti, ſed potius res adeo diuerſæ, & à natura carnis & omnis cibi alienæ, vt vel hac ipſa tantum mutatione, ſatis ſignificetur, Chriſtum diſceſſiſſe. Aliæ igitur mutationes fiunt ad ſignificandā actualem Chriſti præſentiam, de aliis vero incertum eſſe poteſt, cuiuſmodi ſunt eæ, de quibus D. Th. proprie loquitur, & à nobis dicetur. *Cypr.*

Eſt igitur circa hoc obſeruandum quarto, multiplex poſſe eſſe viſibile ſignum, quo inuiſibilis præſentia corporis Chriſti cōfirmatur, poſſunt vero ad duo capita reuocari. Vnum eſt quando hoc fit cum viſibili præſentia Chriſti, aut carnis vel ſanguinis eius, vt quando circa ſpecies ſacramentales apparet ſplēdor, vel audiūtur angeli laudantes, vel adorantes Dominum: vt legimus apud Cyprianum l. de lapſis, & apud Chryſoſtomum l. 6. de Sacerdotio: huc etiā pertinet, quod ipſæmet ſpecies conſecratæ aliquando viſæ ſūt ſuo impulſu moueri, vt quando ab infidelibus proiectæ ſunt in ignem, & ipſæ abſque vlla læſione ſurſum motæ ſunt. Item huc ſpectat, quod interdū conculcatæ, & lapidibus contuſæ integræ, & quaſi intactæ permanſerunt: item quod aliquando ita patenæ adhæſerunt, vt, nec frangi, nec diuelli potuerint, propter indiſpoſitionem indigne accedentis. Atq; in hoc toto priori genere mutationum nulla poteſt eſſe dubitandi ratio, quin ſub illis ſpeciebus Chriſtus permaneat: quia nulla in eis facta eſt alteratio nec mutatio, quæ ad corruptionem panis ſufficeret, eſtque hoc magis conſentaneum fini talium miraculorum, in quorum confirmationem ſæpe contingit, ſpecies ſic immutatas, v. g. patenæ adhærentes longo tempore conſeruari. Quo etiā fit, vt temporis ſucceſsione poſsit tanta corruptio fieri, vt ibi iā non maneat corpus Chriſti, & nihilominus conſeruari ſemper poteſt cum reuerentia id, quod exterius permanet, quaſi in monumentum & teſtimonium prioris miraculi, & ob reuerentiam ſacramenti, quod ibi præceſsit. Solū igitur ſuperſunt immutationes, quæ fiunt cum apparente oſtenſione Chriſti, aut corporis vel ſanguinis eius: De quibus ſolis non ſine cauſa D. Tho. quæſtionem propoſuit, & illius varia exempla referunt authores citati, & Amphylochius in vita Baſilii refert, quendam Hebræum ſolitum fuiſſe videre, quendam infantem ad comedendum dari iis, quibus hoc ſacramentum dabatur. *Cypr.* *Chryſ.* *Amphyl.*

Quinto obſeruanda eſt diſtinctio à D. Thôm. data, quod huiuſmodi viſio interdum fit per immutationem obiecti, interdum per immutationem ſolius potentiæ, aut organi, ſeu medii. Adhibet autem D. Tho. duplex ſignum ad hoc diſcernendum, primum eſt, ſi eodem tempore vni vel alteri apparet talis immutatio, alii vero ſolum vident ſpeciem panis, ſicut antea, tunc enim ſignum eſt, immutationem illam non eſſe factam in obiecto, nam ſi eſſet, omnibus eodē modo oſtēderetur, niſi nouum adderetur miraculū, quod non eſt ſine cauſa fingēdum, aut dicendū. Secundum ſignum eſt: ſi immutatio breui tempore duret, & ſpecies conſecratæ iterum ſtatim videantur abſq; vlla mutatione, ſicut in principio erant, quod ſignum minus certum aliquibus videtur: quia facile fieri poteſt, vt reuera ſit immutatio facta in obiecto, quod poſtea iterum ad propriam formam redeat, & ita aliquando accidiſſe referunt Gab. lect. 41. in Can. & Palac. d. 10. diſp. vlt. circa finem. Sed nihilominus ſignum à D. Th. datum eſt moraliter ſatis veriſimile; quia facilius eſt ita fieri, & quādo ex aliis coniecturis aliud nō conſtiterit, ita certe exiſtimandum eſt: quia in omnibus his rebus, quæ miraculoſe apparent, id ſemper iudicandū eſt fieri, quod facilius eſt, magisq; conſentaneum apparentibus ſignis & ad finem ipſius apparitionis eſt ſufficiens. Dices ergo, omnes apparitiones, quæ hoc modo fiunt, virtute dæmonis efficientur: quia ſunt deceptoriæ, ſolum enim ſunt quædam ſenſuum illuſiones. Reſpondetur ex D. Thoma hic, & Aug. libr. 2. Quæſtionum Euangelicarum, & li. contra mendacium, cap. 9. negando ſequelam, quia in huiuſmodi apparitionibus nullum miſcetur mendacium: quia, licet in obiecto non fiat id, quod ſenſui apparet, tamen ea immutatio, quæ in ſenſu fit ad aliquam veritatem ſignificandam ordinatur: nam, quādo ſimulatio (inquit Auguſt.) ad aliquid verum ſignificandum refertur, non eſt mendacium. Adde, poſſe huiuſmodi apparitionem fieri per aliquam immutationem obiectiuam factam in medio, ad eum modum, quo fiunt in nubibus apparentes colores & tūc nulla eſt deceptio ex parte agentis, ſecluſa intentione decipienti, vt non decipit pictor, qui tam perfecte depingit imaginem, aut florem, vt alteri veram rem eſſe appareat. Deinde vero dicitur, verum eſſe huiuſmodi apparitiones poſſe ſæpe fieri virtute dæmonis: & ideo neceſſariam eſſe ſpirituum diſcretionem, ad quam, vt dixi, multa conſiderare neceſſe eſt, & quod eſt præcipuum, orationibus ad Deum, & prudentiū conſilio vti: quin potius interdum poſſunt accidere ex vehemente imaginatione, aut læſione, vel debilitate phantaſiæ: de quo recte videri poteſt Alex. 4. p. q. 53. mem. 4. ar. 3. de hoc igitur toto genere apparitionum nihil dicendum relinquitur, quod ad præſentē materiam pertineat: quia manifeſtum eſt, non obſtātibus his viſionibus Chriſtum Dñm manere eodem modo præſentē ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quia vt ſupponitur, nulla eſt in eis facta mutatio, & similiter certū eſt, non videri veram carnem aut ſanguinē Chriſti: cum id, quod apparet, non ſit in obiecto, ſed ſolum appareat eſſe propter immutationem factam in ſenſu. Solum igitur ſupereſt dicendum de alio genere harum apparitionum quæ fiunt, veram & realem mutationē factam in ſpeciebus ſacramentalibus namquod aliquando ita fiant, nemo dubitat, præſertim, quando duæ illæ conditiones concurrunt, ſcilicet & q; omnibus videntibus eodem modo apparent ſpecies ſacramentales, & quod diu ita permanent, quid ergo tunc appareat, quæue mutatio in talibus ſpeciebus, explicandum eſt. *Gabr.* *Palac.* *Obiectio.* *Solutio.* *Auguſt.* *Alenſ.*

SECTIO II.

Vtrum vera Chriſti caro, aut ſanguis aliquando in Euchariſtia videatur.

PRima ſententia affirmat, quoties per realem immutationem ſpecierum apparet videri Chriſtus ſub ſpeciebus pueri, aut carnis vel ſanguinis, reuera videri Chriſtum: ita opinatur Alenſ. 4. p. q. 53. memb. 4. ar. 3. Gabr. lact. 51. in Canon. Palacius di. 10. diſput. vlt. circa finem, qui præcipue hoc affirmat, quando *Alenſ.* *Gabr.* *Palac.*

ſpecies

ſpecies apparens breui tempore durat: omnes tamen modeſte, & magna cum dubitatione loquuntur. Fundari potuerunt, quia inprimis hoc non eſt impoſsibile: quia vt diximus, poteſt idem corpus ſimul eſſe, & conſequenter videri ſimul in duobus locis: itē poteſt corpus glorioſum ſeſe, prout voluerit, humanis ſenſibus manifeſtare in maiori, vel minori quantitate, & ſecundum vnam partem, & non ſecundum aliam, quod maxime verum eſt in Corpore Chriſti, qui quandam omnipotentiam participat circa corpus ſuum: poteſt ergo, vel retinens ſacramentalem præſentiam, vel illam mutans, ſi voluerit, incipere eſſe in Euchariſtia modo quantitatiuo, oſtendendo humano viſui partem, & non totum, aut ſub hac vel illa figura, ſicut oſtendit Magdalenæ aut diſcipulis euntibus in Emaus. Deinde, ſi modus hic eſt poſsibilis videtur etiam conuenientior: quia hæc oſtenſio fit in veritatis teſtimonium, aut in ſingularem fauorem, & ſolatium alicuius iuſti: veritas autem confirmanda eſt veris, & non tantum apparentibus indiciis aut ſignis: iuſto etiam non erit vera conſolatio rem tantum apparentem, & non veram Chriſti carnem videre: imo videtur ei creari quoddam idololatriæ periculum, nam adorabit, vt carnem Chriſti, quæ vere non eſt.

In miraculoſis apparitionibus carnis vel ſanguinis in Euchariſtia nec verū corpus, nec ſāguis Chriſti apparet

D Thom. Richard. Durand Paludan. Carth Marſil. Antonin. Ægid

Dicendum eſt tamen primo, in huiuſmodi apparitionibus non videri Chriſtum Dominum in ſe, nec carnem eius, & ſanguinem. Ita D.Thom. hic. & communiter Theologi in 4. d.10. Richard. ar.5. qu.2. Durand. Palud. & Carthuſ. qu.4. Marſil. qu.7. ar.3. dub. 5. Antonin. 3. p. tit.13. c. 6. §.14. Ægidius. Theor.33. & omnes Thomiſtæ. Et colligitur ex Paſchaſio & Guitmundo ſupra, Lanfranco libr. de hoc ſacram. circa medium. Et probatur, quia, vel hæc immutatio diu permanet ita vt caro, aut ſanguis Chriſti ſemper ibi videri, diuque in pyxide conſeruari videatur, aut cito tranſit, & ſacramentales ſpecies eodem modo, ſicut antea, apparent, quando priori modo fit, nefas eſt credere, dixit D.Tho. illud, quod apparet, & pyxide clauditur, eſſe carnem Chriſti in propria ſpecie exiſtentem, & reuera non eſt veriſimile, quia, & eſt valde indecens, & nō neceſſarium; primū patet, quia tangi facile poteſt, & contrectari ab hominibus: imo experientia docet, diuturnitate temporis mutari, & tabeſcere id, quod caro aut ſanguis eſſe videbatur, quod non poteſt vlla ratione carni Chriſti attribui. Vnde Alenſis, & Gabriel concedunt, non eſſe veram carnem Chriſti, quando in ea talis mutatio fit: aiunt tamen, tunc eſſe ſignum, priorem apparitionem non eſſe factam virtute Dei, ſed dæmonis: ſed hoc gratis eſt dictum, & contra plures antiquas traditiones: nā multis in locis referuntur aliqua miracula huiuſmodi, quæ, & ex ratione ob quam facta ſunt, & ex effectibus eorum, vera eſſe non dubitantur: & tamen in eis prædictus effectus aperte conſpicitur. Deinde, quæ eſt ratio, ob quam hoc ſemper dæmoni tribuatur, cum in hoc nulla ſit intrinſeca malitia, nullaue deceptio? Vnde facile probatur altera pars ſupra aſſumpta, ſcilicet, hoc non eſſe neceſſarium, quia neque ad vitandam deceptionem, vt à ſimili patet ex dictis in fine ſectionis præcedentis, neque ad commouendos animos aut mentes fidelium, quia, ſi id tantum, quod in ſenſibus fit, conſideretur, eundem effectum parit in anima, ſiue obiectum ſenſibile tale ſit in ſe, quale apparet, ſiue non, ſi autem conſideretur fides animæ, quæ his ſignis excitatur, hæc non indiget illa ſenſibili præſentia carnis Chriſti. Quod ſi ſit ſermo de his apparitionibus, quæ breui tempore durant, habent etiam in eis locum rationes factæ & præterea probabiliſsimum eſt, non fieri tunc illam immutationem in obiecto. Deinde, quis facile credat, quando viſus eſt ſanguis ab hoſtia fluere, illum, eſſe ſanguinem Chriſti, & in terram, vel linteum cadere, & ſimiliter, quando calix viſus eſt repleri Chriſti ſanguine, ibi eſſe verum ſanguinem Chriſti extra venas corporis, ita vt, & tangi & bibi poſsit? Et ſimile eſt, quando apparet, quaſi fruſtum carnis, quod illa ſit vera caro Chriſti? nam per ſeſe apparet indecentia, ſiue multo, ſiue breui tempore durent, & nulla eſt neceſsitas tot multiplicandi.

Nec vera caro, vel ſanguis in talib. apparitionibus conſpicitur.

Secundo dicendum eſt, in huiuſmodi apparitionibus id, quod videtur, non ſolum non eſſe carnem & ſanguinem Chriſti in propria ſpecie, verum etiam non eſſe veram carnem aut verum ſanguinem, ſed colore tantum & figura eum referre. Probatur fere eodem diſcurſu, nam hoc ſatis eſt ad ea omnia ſaluanda, quæ apparent, & ad omne id, quod per hæc intenditur, & non multiplicantur miracula ſine cauſa. Deinde, quia nec probabiliter cogitari poteſt, quod illa ſit caro humana, alterius autem animalis non eſt decens. Tandem, quia, ſi res tota cito tranſit, nō eſt in obiecto neceſſaria mutatio, vt ſæpe dictum eſt: ſi autem diu permanet, non eſt ad hoc apta vera caro, quæ cito corrumperetur, niſi ſpeciali miraculo conſeruaretur: ſatis ergo eſt, vt ibi obiiciatur, aliquid affectum colore & figura carnis. Rogabis, vbi inhæreant illa accidentia carnis, quæ ibi apparent? Ægidius reſpondet ſpecies ſacramentales conuerti in dimenſiones carnis. Sed hoc eſt imperti nens, quia, ſi ſit ſermo de quantitate eiuſdem rationis eſt in pane & carne: non eſt ergo neceſſaria talis conuerſio, vt omittam, an proprie loquendo, ſit poſsibilis. Richar. dicit illa accidentia inhærere in quodam corpore circumdante ſpecies ſacramentales, ſed hoc eſt negare, quod ſupponimus, ſcilicet, immutationem fieri in ſpeciebus & deinde hoc non eſt veriſimile, quando id, quod apparet, eſt eiuſdem figuræ & quantitatis cum ſpeciebus ſacramentalibus. D.Thom. ergo ait, illum colorem adhærere ipſiſmet ſpeciebus ſacramentalibus, quod eſt facilimum, & ſufficiens: quando, vt dicebam, quod apparet, eſt eiuſdem figuræ & magnitudinis, cuius erant ſacramētales ſpecies, aut, ſi eſt in maiori magnitudine, non eſt tanta, quin per rarefactionem ſpecierum fieri potuerit, quando vero multo maius eſt augmentum, neceſſario dicendum eſt, aut immutationem ſimul factam eſſe in corpore circumſtante, aut certe ſacramentales ſpecies fuiſſe corruptas iuxta ea, quæ ſectione ſequente dicemus.

Dubium.

Solutio.

Ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſponſum iam eſt, hic nullam interuenire deceptionem: negari enim non poteſt, in omni opinione, quin res aliter appareat quam ſit: apparet enim caro ſeparata à cæteris partibus corporis & ſanguinis, ſi eſſet in vaſe extra venas, & tamen neutrum in re ita eſt: fit ergo hic aliquid, quaſi in externa imagine ſiue deceptione, imo ad veritatis confirmationem, ad quod ſufficit, quod ibi interuenit aliquod opus diuinitus factum, quamuis non fiat ibi vera caro aut ſanguis, & idem ſufficit ad quemlibet alium effectum, vt iam dixi: adoratio vero, quæ ibi fit, non ſiſtit in eo, quod ſenſibiliter apparet, sed per illud tranſit ad verum Chriſti corpus, aut in ſacramento latens, aut in propria ſpecie exiſtens.

Ad fundamentū oppoſitæ opinionis.

SECTIO III.

Vtrum Chriſti caro & ſanguis maneant ſacramentaliter ſub ſpeciebus, in quibus ſenſibiliter apparent.

1. Sententia Chriſti carnem & ſanguinem non manere quādo ſub ſpeciebus illa viſibiliter apparent.

Dvæ ſunt ſententiæ extreme contrariæ, prima abſolute negat, manere in ſacramento corpus Chriſti poſt prædictam immutationem. Ita tenet Durand. dicta q.4. num.10. Fundamentum eius eſt, quia ſub ſpeciebus ſic immutatis non poteſt ſubſtantia panis conſeruari: nam ſub accidentibus carnis non poteſt manere ſubſtantia panis, & idem fere ſentit Palacius ſupra, quamuis addat, ſi talis mutatio non ſit facta in tota hoſtia, ſed in parte ſimpliciter dicendum eſſe, manere ibi corpus Chriſti ſaltem ratione alterius partis, quæ immutata permanſit.

Durand. Palac.

Secun-

Secunda ex extreme oppoſita. *S.Thom.* *Palud.* *Capreol.*

Secunda opinio eſt, Chriſtum manere ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quamuis facta ſit mutatio in qualitatibus, dummodo eadem quantitas perſeueret. Hæc videtur eſſe opinio Diui Thomæ hic, & in quarto, diſtinctione 10. quæſtione prima, articulo 4. quæſtiuncula 2. quem ita interpretantur & defendũt Paludanus diſtinctione 12. quæſtione 5. & Capreolus quæſtione prima, ad argumenta contra ſecundam concluſionem, & ex parte conſentit Caietanus hic: addit vero, tunc manere ſpecies in eadem quantitate quando manent eiuſdem magnitudinis, quando vero multum augentur, vt quando calix, in quo erat modicum vinum, ſanguine plenus apparet, tunc inquit, immutatam eſſe quantitatem, & ideo non manere ibi Chriſtum. De qua poſteriori parte poſtea dicetur. Fundamentum huius præſentiæ eſt, quia quãtitas eſt primum fundamentum ſpecierum panis: & ideo quamdiu illa manet, Chriſti etiam præſentia conſeruatur.

1. Concluſ. Si mutatio eſt tanta, vt non patiatur formam panis, non patiatur etiam Chriſti præſentiam. *S.Thom.*

Dicendum vero eſt primo, Quotieſcunque fit tanta immutatio in qualitatibus harum ſpecierum, vt ſub eis non poſſit conſeruari ſubſtantia panis & vini, non manet ſub eis Chriſtus, ſiue maneat eadem quantitas, ſiue non. Hoc principium poſitum eſt à nobis in ſuperioribus, & eſt expreſſe D. Thom. quæſtione 77. art. 4. & illud probat Palacius ſupra, & alii authores in ſuperioribus citati, hic autem ſolum proponitur ad refellendam ſententiam Paludan. & Capreoli, prout ab eis intelligi videtur: aut enim procedimus in opinione aſſerente, quantitatem eſſe in toto compoſito, & deſtrui ac mutari illo corrupto, aut in opinione contraria: neutro autem modo poteſt opinio hæc conſtanter defendi. Probatur prior pars: nam, ſi quantitas eſt in toto compoſito & cum illo deſtruitur: ergo facta alteratione ſufficiente ad corrumpendum ſubſtantiale compoſitum panis & vini, deſtruetur quantitas: ergo ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti, implicat in adiecto, dicere, facta mutatione in qualitatibus neceſſariis ad conſeruandam ſubſtantiam panis, manere quantitatem panis: quia iam non maneret ſubſtantia panis: vnde abſolute concluditur, non poſſe manere corpus Chriſti, quia ſolum tamdiu manet, quamdiu maneret ſubſtantia panis, vt ſupra probatum eſt, & facile patet, quia hæc alteratio eſt ſufficiens diſpoſitio ad alterius ſubſtantiæ generationem: ergo reuera generatur, quia ex ſpeciebus ſacramentalibus ita fit alterius rei generatio, ſicut fieret ex vero pane: ergo non poteſt iam manere ſubſtantia Corporis Chriſti, & conſequenter concludi poteſt iuxta opinionem, in qua procedimus, non manere quantitatem panis: quia cum noua ſubſtantia congenita fuit noua quantitas & antiqua ex conſequenti deſtructa eſt. Poſterior pars aſſumptæ propoſitionis patet, nam, ſi quantitas eſt in materia prima, & manet in genito eadem, quæ erat in corrupto, non poteſt eſſe neceſſaria tranſmutatio ſeu deſitio quantitatis panis, vt deſinat hic eſſe corpus Chriſti, alias numquam eſſe deſineret: quia iuxta hanc opinionem quantitas non corrumpitur, ſed manet ſemper coæua materiæ: quia nec per ſe corrumpi poteſt à contrario, quia illud non habet, nec per accidens ad corruptionem ſubiecti, cum non ſit in compoſito corruptibili, ſed in materia incorruptibili, & eadem ratione in hoc myſterio, poſtquam generatur aliquid ex ſpeciebus panis, manebit eadem quantitas, quæ fuerat in pane, in regenita, vt infra latius dicetur: ergo iuxta hanc etiam opinionem dici nullo modo poteſt mutatis qualitatib. propter ſolam quantitatem conſeruari Chriſti præſentiam. Nec refert, quod quantitas ſit fundamentum accidentium panis, ſolum enim dicitur fundamentum, quia eſt ſubiectum eorum, non quia per ſe ſufficiat ad panis ſubſtantiam conſeruandam, & conſequenter, neque ad conſeruandam præſentiam Corporis Chriſti, nam ſola quantitas non eſt ſignum ſenſibile panis, & vini: ſed vt eſt talibus qualitatibus affecta, & conſequenter neque eſt ſufficiens ſignum ſub ſe continens corpus & ſanguinem Chriſti. Atque ita concluditur generalis ratio concluſionis, quia facta prædicta immutatione qualitatum, non maneret ſubſtantia panis, ſed generaretur alia, ergo nec manet Corpus Chriſti, ſed generatur alia ſubſtantia, ſiue maneat eadem quantitas, ſiue non: ſicut eadem ratione, ſi duæ qualitates in tali gradu, ſimul eſſent neceſſariæ ad conſeruandam ſubſtantiam panis, & vna corrumperetur infra illum gradum, quamuis alia maneret, deſineret ibi eſſe Corpus Chriſti, quia per ſimilem alterationem corrumperetur ſubſtantia panis, ſicut ergo non ſufficit, quod maneat vna qualitas ſine alia neceſſaria, ita non ſatis eſt, quod maneat eadem quantitas ſine neceſſariis qualitatibus. Reſpondet Ægidius Theorem. 23. hoc quidem eſſe regulare, & ſecundum legem ordinariam ita fieri, tamen in his apparitionibus diſpenſari, vt Chriſtus conſeruetur ſub quantitate, ſine qualitatibus neceſſariis ad conſeruandam ſubſtantiam panis. Sed, qui affirmat diſpenſationem in diuina lege, oportet, vt illam oſtendat aut probet, alias temere loquitur: deinde ex hoc ſequeretur, Chriſtum manere ſacramentaliter ſub quodam ſigno ab ipſo non inſtituto. Item alia accidentia, præterquam panis & vini, manere ſine ſubiecto, & alia, quæ inaudita ſunt. Quomodo autem exponendus ſit Diuus Thomas hic, ſtatim dicam.

Hoc itaque poſito principio ſolum ſupereſt examinare, an ad prædictas apparitiones neceſſaria ſit tanta qualitatum immutatio, vt ſub eis non poſſit ſubſtantia panis conſeruari: quod à nobis certe difficile diiudicari poteſt: nam, licet nos per accidentia cognoſcamus ſubſtantiam, & per accideutium mutationem ſubſtantialem tranſmutationem factam eſſe coniectemus, difficile tamen eſt, præſertim in his rebus inanimatis, diſcernere, quando accidentalis tranſmutatio ſit tanta, vt ſubſtantialem etiam ſecum habeat coniunctam: vtendo tamen coniectura, veriſimilius videtur, regulariter non fieri in his apparitionibus tantam mutationem accidentium panis, quæ ad ſubſtantiam corrumpendam ſufficiat: vnde conſequenter fit, manere hic Corpus Chriſti ſacramentaliter poſt prædictam apparitionem, vt Diuus Thomas hic ſentit. Probatur, quia mutatio in accidentibus communibus non ſufficit ad corrumpendam ſubſtantiam, niſi fiat in propriis: ſed hic præcipua immutatio fit in accidentibus communibus, vt ſunt color, quia poteſt eſſe diuerſus in indiuiduis eiuſdem ſpeciei, & in eodem facilius mutari poteſt, quamuis non omnino diſſoluatur temperamentum primarum qualitatum, ad conſeruandam ſubſtantiam neceſſarium, vt tractat Soto. diſt. 10. quæſtione prima, articulo octauo, vbi refert, etiam per artem id ſæpe fieri, & idem facile eſt in figuræ mutatione, & hæc duo fere ſufficiunt, vt appareat caro, ſanguis, & ſimilia: accidentia autem magis intrinſeca & propria ſunt odor & ſapor, quæ non neceſſario mutantur propter has apparitiones, & multo minus è conuerſo ſentiuntur ibi ſimiles proprietates carnis aut ſanguinis, huiuſmodi etiam eſt tanta condenſatio: nam reuera ob nimiam rarefactionem corrumperetur ſubſtantia: ſed hæc regulariter non intercedit præcipue, quando apparent ſpecies in eadem magnitudine, quod fortaſſe intellexit Diuus Thomas hic, cum dixit, manere eaſdem dimenſiones, ſcilicet cum eadem denſitate, & conſequenter, cum temperamento ad illam neceſſario: ita enim exponendus eſt, ne ſibi contrarius videatur, quam expoſitionem Caietanus etiam ſua diſtinctione, & exceptione indicat: cuius ſententia, quoad caſum illum, ſeu exceptionem, ſcilicet, quando immutatio apparet facta in multo maiori magnitudine, quam erant ſpecies, proba-

Soto.

probabilis eſt; & ideo dixi, regulariter, ſeu frequenter: quia non repugnat aliquando aliter accidere, vt in eo caſu: quia videtur nimia rarefactio in ſpeciebus fieri: quamuis (vt ſupra dicebam) etiam poſſet dici, in eo caſu non rarefieri ſpecies, quæ, ſi tangantur, videntur ſentiri æquè denſæ; ſed ex corpore circumſtante adiungi partem aliquam eiſdem coloribus affectam, vt illa magnitudo appareat: & conſequenter manere CHRISTVM ſub ſpeciebus, non vero in reliqua parte corporis circumſtantis. Præterea hoc modo ſunt hę apparitiones proportionatæ fini earum: nam, vel fiunt ad confirmandam fidem præſentiæ corporis CHRISTI, & ita conueniens eſt, vt illa duret; vel ad ſolatium alicuius iuſti, quod non eſſet ſolidum, ſi Chriſtus diſcederet, quoad veram præſentiam ſacramentalem: ſolumque appareret ſecundum ſenſibilem repræſentationem. Tandem huic ſententiæ ſic expoſitæ videtur conſentanea Eccleſiæ conſuetudo, quæ hoſtias conſecratas immutatas in colore carneo, aut ſanguineo diu conſeruat, & veneratur, vt verum Euchariſtiæ Sacramentum.

Dices, hoc nimium probare: quia interdum tam diuturno tempore conſeruatur, vt in eis non poſſit ſubſtantia panis conſeruari ſine corruptione. Reſpondetur, fortaſſe interdum diuinitus conſeruantur, ſicut aliæ Sanctorum reliquiæ, maxime quando eodem modo, & eiuſdem omnino coloris ſemper apparent: fortaſſe etiam ſubſtantia panis, ſi ab extrinſecis corrumpentibus multum actiuis referuetur, longo tempore durare poteſt: non eſt deniq; negandum, aliquando poſſe diuturnitate temporis apparere ſufficientia ſigna corruptionis: quod obſeruandum eſt, vt iam tunc non adhibeatur veneratio, quæ corpori Chriſti ibi exiſtenti dari ſolebat, ſed quæ dari poteſt ſigno, ſeu veſtigio corporis Chriſti, quod ibi fuit.

SECTIO IV.

Quid agendum ſit, quando apparent huiuſmodi mutationes in Euchariſtia.

PRimo inquiri poteſt, quid ſit agendum, quoad adorationem talium ſpecierum, & hoc iam eſt ſufficienter explicatum, & fere eandem doctrinam habet Caietanus hic.

Species circa quas fiunt prædict. mutationes eſſe conſeruãdas D.Thom.

Secundo inquiri poteſt, quid ſit agendum, quoad vſum: & dicendum eſt, non eſſe conſumendas, ſed conſeruandas in loco decente & ſacro, quamdiu ſunt ſub tali forma. Ita D.Thom. hic, & in 4. diſtinct. 10. quæſtione 1. artic. 4. quæſtiuncula 3. & cæteri Theologi. Et vſus Eccleſiæ id confirmat, & ratio, quia ſub illa forma non poſſunt ſine horrore ſumi; & quia tunc non proponuntur ſub ſpecie cibi humani; nempe ſub ſpecie panis & vini, ſub quibus tantum Chriſtus ſumi voluit, vt argumentatur Diuus Thomas ex capit. De hac, de conſecratione, diſtinctione ſecunda. Fateor tamen, rationes has non concludere, hoc eſſe proprie & rigoroſe præceptum, ſeu prohibitum, quia poſſet eſſe miniſter, qui nullum haberet horrorem, nec deſunt ibi omnino ſpecies panis & vini, vt probatum eſt, ſub quibus Chriſtus ſumatur: Chriſtus autem nunquã prohibuit ſumere corpus ſuum propter ſolam huiuſmodi mutationem, neq; etiam eſt vllum expreſſum Eccleſiaſticum præceptum, nihilominus tamen ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo, à quo non licet facile diſcedere, præſertim quia hoc conferre poteſt ad maiorem Sacramenti reuerentiam, & ad vitandum omne periculum horroris & vomitus, &c. Dixi autem, quamdiu ſunt ſub tali forma, quia ſi ad priorem redeant, tunc conſumi poſſunt, quia ceſſant rationes factæ, & eſt probabile, non eſſe factam mutationem in ſpeciebus, ſed in oculis, qua ratione colligit D.Thom. ſi immutatio appareat vni, & non alteri, poſſe ſpecies conſumi, quia non eſt facta in illis, idem autem eſt, etiam ſi ſit facta, & poſtea ceſſet, & nudæ ſpecies panis ac vini appareant, ſicq; refert Paſchaſius ſupra accidiſſe cuidam viro ſancto, qui, cum ſimilem viſionem vidiſſet, rogauit Deum, vt ad formam ſacramenti rediret, quod poſſet conſumere, atque ita factum eſt, & ſimilia legi poſſunt apud Guitmundum & Gareciũ ſupra, & Petrum Diaconum in vita Gregorij. *Guitmun. Garecius. Petr. Diac.*

Vltimo quæri poteſt, quid aget ſacerdos, ſi poſt perfectam conſecrationem vtriuſq; ſpeciei, talis accedat immutatio? Reſpondetur, ſi in aliqua parte nihil eſt immutatum, illud conſumi poteſt, & ſatis erit ad perfectionem illius ſacrificij: ſi autem nihil conſumi poteſt corporis & ſanguinis, dicunt quidam eſſe neceſſarium ex præcepto conſecrare iterum & conſumere alias ſpecies. Ita Antoninus ex Alberto 3. par. tit. 16. c. 6. §. 14. quia eſt præceptum diuinum, vt ſacerdos conſumat ſacrificium, & videtur fauere D. Thom. ſupra. Nihilominus verius eſt, hoc non eſſe præceptum, ſed conſilium, & ita eſſe exponendum D. Thomam cenſent Paludan. & Caietan. Soto diſt. 13. q. 1. art. 4. Syluester, verbo Euchariſtia 3. in fine. Victoria in Summa, num. 70. & ratio eſt, quia in eo caſu non poteſt impleri illud præceptum in inchoato ſacrificio, ſeu in ſpeciebus conſecratis: denuo vero conſecrare alias, non eſſet prius ſacrificium cõſummare, ſed aliud inchoare, quod ex vi prioris conſecrationis præceptum non eſt, prout nunc loquimur: nam aliunde, & per accidens poſſet tunc occurrere aliud præceptum, vt, verbi gratia, audiendi Miſſam, vel quid ſimile: de quo hic non agimus, & fortaſſe probabilius eſt, etiam ex illis præceptis non oriri talem obligationem, maxime ſi verum eſt, conſumptionem ſpecierum non eſſe de ſubſtantia ſacrificij, vt infrà dicemus. *Antonin. Albertus. Soto. Syluest. Victoria.*

QVÆSTIO LXXVII.

De remanentibus in Sacramento accidentibus, in octo articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de accidentibus in hoc Sacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, vtrum accidentia, quæ remanent, ſint ſine ſubiecto.

Secundo, vtrum quantitas dimenſiua ſit ſubiectum aliorum accidentium.

Tertio, vtrum huiuſmodi accidentia poſſint immutare aliquod corpus intrinſecum.

Quarto, vtrum poſſint corrumpi.

Quinto, vtrum ex eis poſſit aliquid generari.

Sexto, vtrum poſſint nutrire.

Septimo, de fractione panis conſecrati.

Octauo, vtrum vino conſecrato poſſit aliquid permiſceri.

ARTICVLVS I.

Vtrum accidentia remaneant ſine ſubiecto in hoc ſacramento.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod accidentia non remaneant in hoc Sacramento ſine ſubiecto. Nihil enim inordinatum, aut fallax debet eſſe in hoc Sacramento veritatis. Sed accidentia eſſe ſine ſubiecto, eſt contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere, cum accidentia naturaliter ſint ſigna naturæ ſubiecti. Ergo in hoc Sacramento non ſunt accidentia ſine ſubiecto.

Supra q. 75. art. 5 & 1. d. 47 art. 4. cor. Et 4. d. 12 q. 1. ar. 1. & 4 contr. c. 63 & 66. & quodl 3. artic. 1 Et quodl 4 ar. 5 Et opuſc. 2 c. 8 & 1 Cor 2. lec. 3. col. 5.

2. *Præterea, Fieri non poteſt etiam miraculoſe, quod definitio rei ab ea ſeparetur, vel quod vni rei conueniat definitio alterius rei (puta, quod homo manens homo, ſit animal irrationale) ad hoc enim ſequeretur, contradictoria eſſe ſimul*

Lib. 4. Metaph text. 28. tit. 3.

*ſimul vera: hoc enim, quod ſignificat nomen rei, eſt definitio, vt dicitur in 4. Metaph. * Sed ad definitionem accidentis pertinet, quod ſit in ſubiecto: ad definitionem verò ſubſtantiæ, quod per ſe ſubſiſtat, non in ſubiecto. Non ergo poteſt miraculosè fieri, quod in hoc Sacramento ſint accidentia ſine ſubiecto.*

3. Præterea, Accidens indiuiduatur ex ſubiecto. Si ergo accidentia remanent in hoc Sacramento ſine ſubiecto, non erunt indiuidua, ſed vniuerſalia: quod patet eſſe falſum, quia ſic non eſſent ſenſibilia, ſed intelligibilia tantum.

4. Præterea, Accidentia per conſecrationem huius Sacramenti, non adipiſcuntur aliquam compoſitionem. Sed ante conſecrationem non erant compoſita, neq; ex materia & forma; neq; ex quo eſt, & quod eſt. Ergo etiam poſt conſecrationem non ſunt compoſita altero horum modorum, quod eſt inconueniens: quia ſic eſſent ſimpliciora, quam angeli: cum tamen hæc accidentia ſint ſenſibilia. Non ergo accidentia remanent in hoc Sacramento ſiue ſubiecto.

Refertur de conſec d. 2. c. Species.

Sed contra eſt, quod Gregor. dicit in homilia Paſchali, quod ſpecies ſacramentales ſunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, ſcil. panis & vini. Et ita, cum non remaneat ſubſtantia panis & vini, videtur, quod huiuſmodi ſpecies remaneant ſine ſubiecto.*

Quæſt. 75. art. 3. & 6

In libro de Trinit. ante med.

RESPONDEO *dicendum, quod accidentia panis & vini (quæ ſenſu deprehendũtur in hoc ſacramẽto remanere poſt conſecrationem) non ſunt ſicut in ſubiecto, in ſubſtantia panis & vini, quæ non manet (vt ſupra * habitum eſt) neque etiam in forma ſubſtantiali, quæ non manet, & ſi remaneret, ſubiectum eſſe non poſſet, vt patet per Boetium in lib de Trinitate. Manifeſtum eſt etiam, quod huiuſmodi accidentia non ſunt in ſubſtantia corporis & ſanguinis* CHRISTI, *ſicut in ſubiecto, quia ſubſtantia humani corporis nullo modo poteſt his accidentibus affici, neque etiam eſt poſſibile, quod corpus* CHRISTI *glorioſum, & impaſſibile exiſtens, alteretur ad ſuſcipiendas huiuſmod. qualitates.*

Dicunt autem quidam, quod ſunt ſicut in ſubiecto, in aere circumſtante. Sed nec hoc eſſe poteſt. Primo quidem, quia aer non eſt huiuſmodi accidentium ſuſceptiuus. Secundò, quia huiuſmodi accidentia non ſunt, vbi eſt aer, quinimo ad motum harum ſpecierum aer depellitur. Tertio, quia accidentia non tranſeunt de ſubiecto in ſubiectum, vt, ſcil. idem accidens numero, quod primo fuit in vno ſubiecto, poſtmodum fiat in alio; accidens enim numerum accipit à ſubiecto; vnde non poteſt eſſe, quod idem numero manens, ſit quandoq; in hoc, quãdoque in illo ſubiecto. Quarto, quia cum aer non ſpolietur accidentibus proprijs, ſimul haberet accidentia propria, & aliena. Nec poteſt dici, quod hoc fiat miraculoſe virtute conſecrationis, quia verba conſecrationis hoc non ſignificant, quæ tamen non efficiunt, niſi ſuum ſignificatum. Et ideo relinquitur, quod accidentia in hoc Sacramẽto manent ſine ſubiecto. Quod quidem virtute diuina fieri poteſt. Cum enim effectus magis dependeat à cauſa prima, quàm à cauſa ſecunda, Deus, qui eſt prima cauſa ſubſtantiæ & accidentis, per ſuam infinitam virtutem conſeruare poteſt in eſſe accidens, ſubtracta ſubſtantia, per quam conſeruabatur in eſſe, ſicut per propriam cauſam, ſicut etiam alios effectus naturalium cauſarum poteſt producere ſine naturalibus cauſis, ſicut humanum corpus formauit in vtero Virginis, ſine virili ſemine.

*Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet aliquid eſſe ordinatum ſecundum communem legem naturæ, cuius tamen contrarium eſt ordinatum ſecundum ſpeciale priuilegium gratiæ, vt patet in reſuſcitatione mortuorum, & in illuminatione cæcorum, prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex ſpeciali priuilegio, præter legem communem. Et ita etiam, licet ſit ſecundum communem naturæ ordinem, quod accidens ſit in ſubiecto, ex ſpeciali tamen ratione, ſecundum ordinem gratiæ accidentia ſunt in hoc Sacramento ſine ſubiecto propter rationes ſupra inductas.**

Ad ſecundum dicendum, quod cum ens non ſit genus, hoc ipſum, quod eſt eſſe, non poteſt eſſe eſſentia ſubſtantiæ, vel accidentis. Non eſt ergo definitio ſubſtantiæ ens per ſe ſine ſubiecto: nec definitio accidentis, ens in ſubiecto: ſed quidditati ſeu eſſentiæ ſubſtantiæ competit habere eſſe, non in ſubiecto: quidditati autem, ſiue eſſentiæ accidentis competit habere eſſe in ſubiecto. In hoc autem Sacramento non datur accidentibus, quod ex vi ſuæ eſſentiæ non ſint in ſubiecto, ſed ex diuina virtute ſuſtentante. Et ideo non deſinunt eſſe accidentia, quia nec ſeparatur ab eis definitio accidentis, quæ eſt aptitudo ad ſubiectum, quæ ſemper manet in ijs, non actualis inhærentia: nec competit eis definitio ſubſtantiæ.

Ad tertium dicendum, quod huiuſmodi accidentia acquiſierunt eſſe indiuiduum in ſubſtantia panis & vini, qua conuerſa in corpus & ſanguinem Chriſti, remanent virtute diuina accidentia illo eſſe indiuiduato, quod prius habebant. Vnde ſunt ſingularia & ſenſibilia.

Ad quartum dicendum, quod accidentia huiuſmodi, manente ſubſtantia panis & vini, non habebant ipſa eſſe, nec alia accidentia, ſed ſubiecta eorum habebant huiuſmodi eſſe per ea, ſicut nix eſt alba per albedinem. Sed poſt conſecrationem ipſa accidentia, quæ remanent, habent eſſe; vnde ſunt compoſita ex eſſe, & quod eſt (ſicut in prima parte de angelis dictum eſt) & cum hoc habent compoſitionem partium quantitatiuarum.* 1 part q. 50. art. 2. & 3.

COMMENTARIVS.

CIrca titulum articuli aduertendum eſt, non eſſe ſermonem de ſingulis accidentibus, ſed de tota collectione, ſeu aggregato, aut compoſito accidentium panis, & vini, quæ poſt conſecrationem manent: atq; hoc ſenſu facilis eſt reſponſio articuli, manere, ſcilicet, hæc accidentia ſine ſubiecto: quia manent ſine propria ſubſtantia, quamuis non ſingula eorum careant proprio inhæſionis modo, vt in ſequente articulo D. Thom. docet. Niſi quis velit potius de ſubiecto diſtinguere: aliud eſt enim ſubiectum proximum, cui accidens immediate inhæret, de quo procedunt, quæ diximus: aliud vero eſt ſubiectum remotum, id eſt, ſuppoſitum, quod ex natura rei omnia accidentia ſuſtentat, ſiue illi immediate inhæreant, ſiue quædam mediis aliis, & hoc modo omnia, & ſingula accidentia carent huiuſmodi ſubiecto. Vtrumque autem horum ſufficienter oſtenſum eſt ex illo principio fidei: ſubſtantiam, ſcilicet, panis & vini ſub eis non manere: D. Thom. autem ad magis confirmandum veritatem, diſcurrit per alia ſubiecta, quæ fingi poſſent, & ſingula excludit. Vnum eſt, forma ſubſtantialis panis, de qua eadem eſt ratio, quæ de tota ſubſtantia: quia ſimiliter non manet, & quoad hoc idem eſt de materia panis. Addit vero Diuus Thomas, quod licet forma maneret, non poſſet eſſe ſubiectum accidentium, quod ſatis eſt, ſi ex natura rei intelligatur, & ſine nouo miraculo, quod fingere non eſt neceſſe, quamquam etiam de potentia abſoluta facile poſſet defendi, hoc non eſſe poſſibile: quia, & forma materiali deeſt intrinſeca capacitas paſſiua, & receptiua accidentium, & in ipſis accidentibus deeſt intrinſeca habitudo ad tale ſubiectum, & formalis aptitudo ad illud informandum: ſed non libet in hac diſputatione, quæ præſenti myſterio nihil deſeruit, amplius immorari. Aliud ſubiectum, quod fingi poſſet, eſt corpus ipſum Chriſti, quod etiam Diuus Thomas excludit, tum ex generali ratione humani corporis, quod huiuſmodi accidentibus affici non poteſt: tam ex ſpeciali ratione corporis glorioſi, quod impaſſibile eſt, & alterari non poteſt: vtrumque autem horum intelligendum eſt iuxta connaturalem conditionem, ſeu ſtatum talis corporis: quia reuera, illud non implicat contradictionem: eſſet tamen valde præternaturale, &

inde-

indecens, ac monſtroſum corpori humano, præſertim glorioſo; & ideo nullo modo eſt tribuendum corpori Chriſti. Addo tamen, ſpecialem repugnantiam inuoluere, vt Chriſti corpus hic exiſtat modo indiuiſibili, & inuiſibili, & tamen, quod illi inhæreat quantitas panis, occupans locum modo extenſo & diuiſibili. Tertium ſubiectum excogitari poſſet, corpus, quod ſpecies ſacramentales circumſtant (de aliis enim, quæ remotius diſtant, non poteſt hoc fingi, vel à fortiori illa excluduntur, illo excluſo) hoc ergo excludit Diuus Thomas quatuor facillimis rationib⁹, quæ in eo legi poſſunt: nam ipſemet explicat, eis non probari, hoc eſt ſimpliciter impoſſibile in ordine ad diuinam potentiam: ſed fieri non poſſe ſine alio extraordinario miraculo; quod neque ex forma talis ſacramēti colligi poteſt, nec gratis fingēdum eſt: cum ſacramēti forma ſolum efficiat, quod ſignificat, quod eſt valde notandum ad explicandas ſimiles rationes D.Thomæ in tota hac materia. Obſeruandum vero exiſtimo circa ſecundam ex his rationibus; omnino repugnare, etiam de potentia abſoluta, quantitarem panis inhærere aëri circumſtanti, ſuppoſitis his, quæ credimus, & viſu experimur de his accidentibus: credimus enim, neq; ſubſtantiam aeris, neq; vllam aliam, præter corpus CHRISTI eſſe intime intra quantitatem panis penetratiue, ſeu realiter ibi præſens ſecundum totam profunditatem ſuam: nam, ſicut ex veritate formæ ſacramenti huius excluditur ſubſtantia panis, aut vini, ita & quælibet alia peregrina ſubſtantia, præter corpus Chriſti, quantitas autem inhærere nulli poteſt ſubſtantiæ, niſi intime illi ſit præſens, ſicut nec forma materiæ, quia hoc intrinſece includitur in huiuſmodi compoſitione. Rurſus experimur, quantitatem hoſtiæ conſecratæ ſolum eſſe contiguam aeri circumſtanti illam, & ideo facile experimur moueri, eumque diuidere, & à ſuo loco pellere, quod facere non poteſt forma in ſubiecto, in quo inhæret; relinquitur ergo, nullum eſſe ſubiectum, in quo talia accidentia poſſint ſubiectari.

Vltimo vero probat D.Thom. diuina virtute poſſe ita conſeruari, quia poteſt Deus cauſalitatem ſubiecti ſupplere. Sed obiici poteſt, quia quantitas maxime pendet à ſubiecto, vt à cauſa materiali, quicquid ſit de dependentia in genere cauſæ efficientis: Deus aũt, licet ſupplere poſſit efficientiam cauſarum ſecundarum, non tamen cauſalitatem materialem, ſicut nec formalem, quæ intrinſecæ ſunt. Reſpondetur, Deum non poſſe ſupplere cauſalitatem materialem, vel formalem, quæ conſiſtit in intrinſeca compoſitione ex ſubiecto & forma, quia hoc, & imperfectionem includit, & repugnantiam inuoluit, poteſt autem Deus ſupplere cauſalitatem quandam, quæ conſiſtit in extrinſeco influxu, ſeu adhæſione vnius ad aliud: prioris generis eſt cauſalitas materiæ & formæ, reſpectu compoſiti, quod ſine illis neq; intelligi poteſt, quia alias eſſet compoſitum, quia ſupponitur eſſe, & non eſſet, quia deeſſent componentia, poſterioris autem generis eſt mutua cauſalitas, quam ad inuicem habēt inter ſe materia & forma, nam neutri alteram componit, & vtraq; aliquo modo pendet ex conſortio alteri⁹, quod Deus ſupplere poteſt per vim actiuam, & creatiuam, quia neq; in Deo hoc ponit imperfectionem, ſed ſupponit potius perfectionem, neque in rebus ipſis eſt repugnantia, quod de accidentibus reſpectu ſubiecti, de quibus nunc eſt ſermo, probat D. Thom. ſoluendo argumenta, quibus apparens repugnantia oſtendi poſſet.

Solutio ad primum eſt facilis, indicatur vero in ea eſſe contra naturam accidentis, quod ſit ſine ſubiecto, intelligendum eſt autem eſſe ſupra naturam, aut præter ordinariam legem naturæ, aut eſſe quendam modum exiſtendi, contrarium illi, quem natura ſua poſtulat; aut denique eſſe contra naturam, quod talis modus ſit ei connaturalis, niſi naturale vocetur creaturæ, quidquid Deus circa illam operatur, vt Auguſtinus loquitur, 26. contra Fauſtum, capit. 3. vbi etiam addit, poſſe Deum dici agere contra naturam, quando agit contra vſitatum curſum naturæ; proprie vero dicitur agere præter, vel ſupra naturam. *Auguſt.*

Secundum argumentum Diui Thomæ eſt proprium & vulgare in hac materia: quia eſt contra eſſentiam accidentis eſſe ſine ſubiecto: quia eius eſſe eſt ineſſe, propter quod dixit Ariſtoteles 1. Phyſicorum, text. 30. Affectus eſſe inſeparabiles, & abſurdam eſſe mentem, quæ ea quærit, quæ fieri nequeunt: ſcilicet, accidentium ſeparationem. At communis facilis reſponſio eſt, aptitudine ineſſe, pertinere ad eſſentiam accidentis, nō tamen actu ineſſe: ſed hunc eſſe modum comitantem talem eſſentiam: ſicut in ſubſtantia non eſt de eſſentia eius ſubſiſtentia, ſed modus ſubſtantiæ: de qua ſolutione videri poteſt Scotus in 4. d. 12. vbi late conatur oſtendere, non eſſe de eſſentia accidentis actu inhærere, cum habeat entitatem abſolutam, diſtinctam ab entitate ſubſtantiæ, quarum vna non eſt de eſſentia alterius, ſaltem intrinſecè: ſed ad ſummum, vt terminus alicuius tranſſcendentalis habitudinis: eſt ergo hoc ſatis probabile, etiam in ratione naturali, præter fidei certitudinem, & quamuis non ſit omnino euidens, tamen maniſeſtiſſimum eſt, non poſſe contrarium demonſtrari. Ariſtot. vero locutus eſt ex natura rei: ſic enim accidentia ſunt inſeparabilia: indigent enim naturaliter concurſu ſubiecti, vt conſeruentur: & in idem recidit, quod D. Thom. in ſolutione dicit, ſcilicet, eſſe in ſubiecto, non eſſe de eſſentia accidentis, ſed eſſe talem naturam, cui competat eſſe in ſubiecto, quãtum ex ſe, ſeu, quod ex vi ſua non poſſit ſine ſubiecto conſeruari. *Ariſtot.* *Scotus.*

In ſolutione ad tertiam explicat Diuus Thomas quomodo poſſint accidentia indiuiduata conſeruari ſine ſubiecto, cum ab illo indiuiduentur; & dicit, rationem eſſe, quia iam acquiſierunt indiuiduationem in tali ſubiecto: in qua poſtea conſeruantur: non eſt autem dubium, quin à principio potuerint creari eadem indiuidua accidentia, ſine tali ſubiecto: dicuntur autem habere tunc aptitudinalem habitudinem ad tale ſubiectum, & inde indiuiduari. Veritas autem eſt, intrinſecè vnumquodque accidens eſſe tale indiuiduum ex vi ſuæ entitatis, & per illam diſtingui ab alio ſimili in ſpecie, etiam ſi contingat habere habitudinem ad idem numero ſubiectum, eiq; inhærere, ſaltem ſucceſsiuè: reſpectu vero naturalium agentium dicitur accidens indiuiduari à ſubiecto, non ſolo, ſed talibus circumſtantiis applicato; neque intrinſecè, & in facto eſſe, ſed extrinſece, & in fieri; quia, ſcilicet, à tali ſubiecto, & circumſtantiis determinatur hoc agens naturale, ad efficiendum hoc: Deus vero non indiget extrinſeco determinante; & ideo poteſt, quando, & quomodo voluerit, quodlibet indiuiduum producere; & ita poteſt creare indiuidua accidentia extra ſubiectum, & ſimiliter conſeruare: non nego tamen, eſſe probabile hoc accidens numero tantum dicere habitudinem ad hoc numero ſubiectum, quamuis è contrario non omne accidens, quod dicit habitudinem ad idem ſubiectum, ſit idem numero; nec dubitari poſſe videtur, quin poſſit Deus ſimul & eodem loco creare duo accidentia numero diſtincta, habentia ordinem ad idem numero ſubiectum; ſed de hoc alias.

Solutio ad quartum caute legenda eſt, & intelligenda; cum enim ait D.Thom. accidentia in ſubiecto non habere eſſe, non intendit negare propriam & accidentalem exiſtentiam accidentium: id enim eſſet improbabile; ſed ſolum docet, huiuſmodi exiſtentiam non conuenire accidenti, vt ei, quod habet eſſe, ſed eſſe talem, quæ indiget ſuſtentante, quod proprie dicitur (ait Diuus Thom.) habere tale eſſe per

per talem formam, vbi clare concedit, formam accidentalem afferre eſſe ſecum, & cōferre illud tali ſubiecto. Vnde, cum ſubdit, accidentia poſt conſecrationem habere eſſe, non intelligit acquirere nouam exiſtentiam, vt aperte conſtat ex eodem ar. inſequente, ſed ſolum bonum modum habendi illam, ratione cuius dicuntur aliqualiter ſubſiſtere & eſſe compoſita ex eſſe, & quod eſt: quod magis in diſputatione explicabimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis, vel vini, ſit aliorum accidentium ſubiectum.

4.d.12.q.1 a. 1 q 3 & 4: co ca 62 tol. 2 & c.64. & 1 Cor, 11 le. 4.co.5.in fin.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis vel vini non ſit aliorum accidentium ſubiectum. Subiectum enim accidentis non eſt accidens: nulla enim forma poteſt eſſe ſubiectum; cum ſubijci pertineat ad proprietatem materiæ. Sed quantitas dimenſiua non poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium.

2. Præterea. Sicut quantitas indiuiduatur ex ſubſtantia, ita etiam & alia accidentia. Si ergo quantitas dimenſiua panis aut vini remanet indiuiduata ſecundum eſſe prius habitum, in quo conſeruatur, pari ratione & alia accidentia remanent indiuiduata ſecundum eſſe, quod prius habebant in ſubſtantia. Non ergo ſunt in quantitate dimenſiua, ſicut in ſubiecto, cum omne accidens indiuiduetur per ſuum ſubiectum.

3. Præterea. Inter alia accidentia panis & vini, quæ remanent: deprehenduntur etiam ſenſu rarum & denſum, quæ non poſſunt eſſe in quantitate dimenſiua propter materiam exiſtente; quia rarum eſt, quod habet parum de materia ſub magnis dimenſionibus; denſum autem, quod habet multum de materia ſub paruis dimenſionibus, vt dicitur 4. Phyſicorum.† Non ergo videtur, quod quantitas dimenſiua poſſit eſſe ſubiectum accidentium, quæ remanent in hoc ſacramento.

Libr. 4 text. 84. to. 2.

4. Præterea, Quantitas à ſubiecto ſeparata, videtur eſſe quantitas mathematica, quæ non eſt ſubiectum qualitatum ſenſibilium. Cum ergo accidentia, quæ remanent in hoc ſacramento ſint ſenſibilia, videtur, quod non poſſint eſſe in hoc ſacramento, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis & vini remanente poſt conſecrationem.

Sed contra eſt, quod qualitates non ſunt diuiſibiles, niſi per accidens, ſcilicet, ratione ſubiecti. Diuiduntur autem qualitates, remanentes in hoc ſacramento, per diuiſionem quantitatis dimenſiuæ ſicut patet ad ſenſum. Ergo quantitas dimenſiua eſt ſubiectum accidentium, quæ remanent in hoc ſacramento.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, accidentia alia, quæ remanent in hoc ſacramento, eſſe, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis, vel vini remanente. Primò quidem per hoc quod ad ſenſum apparet aliquid quantum ibi eſſe coloratum & alijs accidentibus affectum, nec in talibus ſenſus decipitur. Secundò, quia prima diſpoſitio materiæ eſt quantitas dimenſiua; vnde & Plato poſuit primas differentias materiæ, magnum & paruum. Et quia primum ſubiectum eſt materia, conſequens eſt, quod omnia alia accidentia referuntur ad ſubiectum, mediante quantitate dimenſiua (ſicut & primum ſubiectum coloris dicitur eſſe ſuperficies) ratione cuius quidam poſuerunt, dimenſiones eſſe ſubſtantias corporum, vt dicitur in primo Metaphyſ.* Et quia ſubtracto ſubiecto, remanent accidentia ſecundum eſſe, quod prius habebant, conſequens eſt, quod omnia accidentia remaneant fundata ſuper quantitatem dimenſiuam. Tertiò, quia cum ſubiectum ſit principium indiuiduationis accidentium, oportet id, quod ponitur aliquorum accidentium ſubiectum eſſe aliquo modo indiuiduationis principium. Quantitas autem dimenſiua eſt quoddam indiuiduationis principium: eſt enim de ratione indiuidui quod non poſſit in pluribus eſſe: Quod quidem contingit dupliciter: Vno modo, quia non eſt natum eſſe in aliquo, & hoc modo formæ immateriales ſeparatæ, per ſe ſubſiſtentes, ſunt etiam per ſe ipſas indiuiduæ: Alio modo ex eo, quod forma ſubſtantialis vel accidentalis eſt quidem nata in aliquo eſſe, non tamen in pluribus, ſicut hæc albedo, quæ eſt in hoc corpore.*

Apud Ariſ. lib. 1 Meta. tex 6. & 7.

Lib. 1. tex. 1. 9. & ſeq. to mo 3.

Quantum igitur ad primum, materia eſt indiuiduationis principium omnibus formis inhærentibus; quia cum huiuſmodi formæ, quantum eſt de ſe, ſint natæ in aliquo eſſe, ſicut in ſubiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non eſt in alio, ideo nec forma ipſa ſic exiſtens, poteſt in alio eſſe.

Quantum autem ad ſecundum, dicendum eſt, quod indiuiduationis principium eſt quantitas dimenſiua. Ex hoc enim aliquid eſt natum eſſe in vno ſolo, quod illud eſt in ſe indiuiſum, & diuiſum ab omnibus alijs. Diuiſio autem accidit ſubſtantiæ ratione quantitatis, vt dicitur in 1. Phyſic. Et ideo ipſa quantitas dimenſiua eſt quoddam indiuiduationis principium huiuſmodi formis, in quantum ſcilicet, diuerſæ formæ numero ſunt in diuerſis partibus materiæ. Vnde & ipſa quantitas dimenſiua ſecundum ſe habet quandam indiuiduationem: ita quod poſſumus imaginari plures lineas ſeparatas eiuſdem ſpeciei, differentes poſitione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimenſioni, quod ſit quantitas poſitionem habens. Et ideo potius quantitas dimenſiua poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium, quàm è conuerſo. Lib. 1. Phyſ. tex. 15. to. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod accidens per ſe non poteſt eſſe ſubiectum alterius accidentis, quia per ſe non eſt. Secundum vero quod eſt in alio, vnum accidens dicitur eſſe ſubiectum alterius, in quantum vnum accidens recipitur in ſubiecto, alio mediante, ſicut ſuperficies dicitur eſſe ſubiectum coloris. Vnde, quādo accidenti datur diuinitus, vt per ſe ſit, poteſt etiam per ſe alterius accidentis ſubiectum eſſe.

Ad ſecundum dicendum, quod alia accidentia et, iam ſecūdum quod erant in ſubſtantia panis, indiuiduabantur, mediante quantitate dimenſiua, ſicut dictum eſt. Et ideo potius quantitas dimenſiua eſt ſubiectum aliorum accidentium remanentium in hoc ſacramento; quam è conuerſo.* In corp. arti.

Ad tertium dicendum, quod rarum & denſum ſunt quadam qualitates conſequentes corpora ex hoc, quod habent multum vel parum de materia ſub dimenſionibus: ſicut etiam omnia alia accidentia conſequuntur ex principijs ſubſtantiæ. Et ideo, ſicut ſubtracta ſubſtantia diuina virtute cōſeruantur alia accidentia, ita ſubtracta materia, diuina virtute conſeruantur qualitates materiam conſequentes, ſicut rarum, & denſum.

Ad quartum dicendum, quod quantitas mathematica non abſtrahit à materia intelligibili, ſed à materia ſenſibili, vt dicitur 7. Metaphyſ. Dicitur autem materia ſenſibilis ex hoc, quod ſubijcitur ſenſibilibus qualitatibus. Et ideo manifeſtum eſt, quod quantitas dimenſiua, quæ remanet in hoc ſacramento ſine ſubiecto, non eſt quantitas mathematica.* Lib 7. c. 31. text. 3.

COMMENTARIVS.

REſpondet Diuus Thomas quantitatem panis vel vini eſſe ſubiectum aliorum accidentium, quæ remanent. Quæ aſſertio ſupponit duo principia; vnum eſt, quantitatem ſubſtantiæ eſſe ſpecialem formam realiter ab illa diſtinctam, quæ ſeparari & conſeruari poſſit ſine illa: de quo hic Diuus Thomas nihil dicit, ſed tacite illud ſupponit, quod & nobis faciendum eſt, ne rebus philoſophicis implicemur. Secundum principium eſt, quantitatem eſſe primam materiæ diſpoſitionem; qua mediante recipit alias formas accidentales, ita vt proxime illi inhæreant, ſicut

Quantitatē in Euchariſtia eſſe ſubiectum reliquorum accidentium ſentit. D Thom.

ſicut color in ſuperficie, vt ipſa experientia videtur oſtendere: & poteſt etiam declarari, quia per eandem ſubſtantiæ quantitatem extenduntur aliæ qualitates, & omnes, quantitatiuas dimenſiones recipiūt; & hoc non fit, quia informentur quantitate: ergo erit è contrario, quia illæ immediate inhæreant quātitati. Ex his ergo optime concludit D.Thom. in ratione ſecunda, ablato ſubiecto primario, ſeu fundamentali accidentium, quod eſt ſubſtantia, ſolū mutari quantitatem, quoad exiſtendi modum, reliqua vero eodē modo manere in quantitate fundata: quia nullam aliam mutationem neceſſe eſt fieri ad veritatem huius myſterij. Et hoc confirmat in prima ratione ſatis probabili, & ſenſibili experientia, qua videmus manere ibi quoddam, quantum coloratum, &cæt. Tertiam vero rationem adhibet valde metaphyſicā, quam pertractare non eſt neceſſe: inuoluit enim longam diſputationem de principio indiuiduationis ab hoc loco ſatis alienam. Neq; in ſolutionibus argumentorum aliquid declarandum occurrit.

DISPVTATIO LVI.

De modo exiſtendi accidentium panis & vini poſt conſecrationem.

Diſput.18 de Euchariſtia. DIximus in ſuperioribus, hoc Euchariſtiæ ſacramentum ex parte materiæ duobus conſtare; corpore, ſcilicet & ſanguine Chriſti realiter præſente; de quo hactenus dictum eſt; & accidentibus panis & vini; de quibus ſubinde dicendum ſequitur. Duo autem in illis conſideranda occurrunt. vnum eſt eorum eſſe; aliud, quo modo agant, & patiantur: illud prius declarabimus in hac diſputatione; poſterius vero in ſequente.

SECTIO I.

Quæ accidentia panis & vini poſt conſecrationem maneant ſine ſubſtantia.

SVpponimus vt certum, manere aliqua accidentia panis & vini conſecratione peracta, quod non ſolum fide certum eſt, vt patet ex Conc. Trident. ſeſſio. 13. cano. 2. ſed etiam ſenſibus eſt manifeſtum. *Trident.* Quamquam non defuerit vnus Petrus de Aliaco, qui dixerit, ſenſibus non ſatis iudicari, an illa ſint vera, vel apparentia: poſſeq; probabiliter negari: quod ſi verum eſt, nullum plane iudicium ob ſenſuum experimentum, poteſt eſſe certum, etiam in obiectis propriis ac per ſe ipſorum ſenſuum. *Aliaco.* Quo nihil poteſt dici abſurdius: ad hanc ergo certitudinem ſatis eſt, vt naturaliter ſit euidens ibi non poſſe eſſe deceptionem, & alioqui nullum ſit fundamentum ad fingendum miraculum: præſertim, cum illud fingere contra fidem ſit, & contra veritatem ſenſibilis ſacramenti. Atq; hinc vlterius colligitur, hæc accidentia, quæ in hoc ſacramento videntur, eſſe eadem numero, quæ in pane & vino præfuerunt: de quo minus certum exiſtimari poteſt ſenſuum iudicium: quia non minori ſenſuum apparentia ſeu experimento videntur manere eadem numero accidentia in corpore mortuo, quæ immediate antea fuerant in viuo: & tamen multis Philoſophis viſum eſt, non eſſe eadem: nihilominus in præſenti res eſt euidentior: quia neq; in ipſis, neque in ſubiecto eorū facta eſt aliqua naturalis mutatio, quæ ſenſibus, aut ratione naturali diſcerni poſsit: & eſt etiam res certa in doctrina fidei, vt patet ex Conc. *Concil Flor.* Tridentino loco nuper citato, Florentin. in decre- *Conſtantien.* to Eugenij, Conſtantienſi ſeſsione 8. Lateranenſ. in *Lateran.* cap. Firmiter, de Summ. Trinitat. & ex communi traditione Sanctorum, quos ſupra retuli tractando de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia, & aliorum, qui referuntur de conſecrat. diſtinct. 2. capit. Quia corpus, cap. Quia paſſus, cap. Forte, cap. Sanguis, cap. Hoc eſt, cap. Vtrum ſub figura. Omnes enim docent, ſub eiſdem accidentibus corpus & ſanguinem Chriſti contineri, ſub quibus prius ſubſtantia panis & vini continebatur. Idemque docet Hugo *Hugo.* de Sanct. Vict. 2. de ſacrament. part. 8. capit. 7. Diuus Thomas hic, & ſupra quæſtion. 75. articul. 5. & *S.Thom.* optimè 4. contra Gent. c. 36. Alenſ. 4. part. quæſt. 40. *Alen.* Gabriel lection. 44. in Canon. & reliqui Theologi *Gabriel.* in 4. diſtinction. 12. Ratio vero ſeu congruentia huius eſt, quia inprimis, ad rationem ſacramenti neceſſarium fuit, vt ſub ſigno ſenſibili Chriſtus ſumeretur. Secundò, quia oportuit CHRISTVM manere ſub aliena ſpecie, vt fides conſeruaretur & exerceretur, propriis ſenſibus diuinam authoritatem præferendo: propter quod ſacramentum hoc, quaſi per Antonomaſiam, dictum eſt myſterium fidei, quia in eo aliud videtur, & aliud traditur: vt dicitur in cap. Cum Marthæ, de Celebratione Miſſarum. Vnde, & vtile fuit, vt hoc myſterium infidelibus eſſet occultum: item fuit ratione ſacramenti, vt poſſet manducari, & bibi: tum in ratione ſacrificij, vt poſſet in altari offerri, & neceſſarium ad conuenientem vſum fidelium tum incruente immolari. Ad hæc autem omnia ſufficiunt, & aptiora ſunt eadem numero accidentia, quæ in pane & vino extiterunt, & facilius fuit, illa eadem conſeruari, quam illis deſtructis, alia omnino ſimilia ſine ſubiecto creari: fuit etiam hoc magis expediens ad veritatem conuerſionis, vt aliquid vtrique termino commune maneret: ac deniq; ipſa verba formæ hoc indicant, & ad ſuam veritatem requirunt, vt pronomen (Hoc) poſsit aliquod indiuiduum ſenſibile deſignare, quod in principio & termino prolationis idem ſit, ſaltem per habitudinem ad eadem numero accidentia. Atque hinc vlterius concludo, & ſumo vt certum, manere poſt conſecrationem eadem numero accidentia, non ſolum quoad eſſentiam, ſed etiam quoad exiſtentiam, vel quia exiſtentia (iuxta veram ſententiam) nihil eſt, niſi actualis entitas rei: vnde fieri non poteſt, vt maneat eadem numero entitas eſſentiæ realis & actualis ſub diuerſis exiſtentiis, vt in primo tomo de Incarnatione late tractaui: vel, etiam ſi demus, diſtingui in re ipſa exiſtentiam ab eſſentia actuali, poſſeque variari exiſtentiam in eadem numero eſſentia, nihilominus hic nulla eſt neceſsitas, nec ratio probabilis ad hoc aſſerendum, & multiplicanda miracula, quia non magis pendet à ſubiecto exiſtentia connaturalis accidenti, quàm eſſentia: vnde nulla eſt ratio, cur vna maneat, & non alia: & alioqui, ſaltem ex natura rei, vt eſſentia accidentis & cuiuſcunq; formæ conſeruentur eadem in indiuiduo, & in entitate ſua, neceſſe eſt, vt eandem exiſtentiam retineat: manent ergo eadē numero accidentia, quoad eſſentiam, & exiſtentiam. Ex his autem, quæ diximus, non probatur, omnia accidentia panis & vini poſt conſecrationem manere, ſed ſolum aliqua, præſertim ea, quæ externis ſenſibus per ſe percipi poſſunt: & ideo explicandum ſupereſt, quod in hoc certo tenendum ſit. Soto enim in 4. d. 9. q. 1. art. 5. cenſet eſſe errorem negare, quod maneant omnia accidentia panis & vini, etiam propriæ paſsiones: nam, licet Concilia indefinitè dicant, manere accidentia, ſeu (vt ipſa loquuntur) ſpecies panis & vini, tamen in huiuſmodi locutionibus, quæ doctrinales ſunt: indefinita æquiualet vniuerſali. In contrarium vero eſt ratio nuper facta: item, quia multi exiſtimāt, eſſe aliquas proprias paſſiones ita intrinſecas, vt non poſsint à ſubiecto ſeparari: & quædam eſſe accidentia, quæ à ſubſtantia non diſtinguuntur, vt res omnino diſtinctæ, ſed tantum, vt modi, qui etiam manere non poſſunt, deſtructo ſubiecto.

Dicendum eſt ergo primo, certum eſſe, ablata *1. Concluſ.* ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem manere omnia

omnia accidentia, quæ per ſe poſſunt ſenſibus percipi, hoc probant, vt dixi, omnia, quæ ex Conciliis & Patribus adduximus, & experientia ipſa, quæ neceſſaria fuit, vt myſterium fidei eſſet occultum; quia, ſi aliquod accidens per ſe ſenſibile non maneret; ergo poſſet hoc naturaliter cognoſci quadam naturali, ſeu morali euidentia: nam, ſi ante conſecrationem ſentiretur, verbi gratia, odor vini, & ſtatim poſt verba conſecrationis prolata non ſentiretur, eſſet humano modo euidens fuiſſe ablatum: ergo eodem modo eſſet euidens, ad præſentiam illorum verborum aliquam realem mutationem ibi eſſe factam: ergo myſterium conſecrationis aliquo modo experimento cognoſceretur. Quæ ratio poteſt eodem modo fieri in obiecto cuiuſcunque ſenſus, imo & in communibus ſenſibilibus, vt figura, &c. Nam de iis etiam ſatis euidenter iudicat ſenſus, præcipue quando ſunt ſatis applicata, & nullum intercedit impedimentum. Sed an ſit eadem certitudo & euidentia de quantitate. Reſpondeo, loquendo in communi, eſſe eandem: quia hoc modo quantitas eſt vnum ex ſenſibilibus communibus: vnde euidenter percipimus manere aliquid extenſum, habens molem, loco impenetrabile, & hoc vocamus quantum, & conſequenter habens quantitatem: an vero illa quantitas ſit aliqua res diſtincta à qualitatibus ipſis, & cõſequenter, an ſit quantitas ſubſtantiæ, vel accidentium tantum, quæ manet, non poteſt ſenſibus percipi, neque in hoc eſt aliquid de fide certum, ſed in opinione Theologorum verſatur: eſt autem, vt in Commentario dixi, probabilius, vnam eſſe quantitatem ſubſtantiæ, & qualitatum omnium in ea exiſtentium, quę eſt res ab omnibus illis diſtincta, quam neceſſe fuit in hoc ſacramento manere: tum, vt omnes qualitates haberent corpoream molem, qua poſſent occupare locum, tangi, videri, &c. tum, vt retinerent in ſe coniunctionem aliquam, naturalemq́; vnionem. Deniq́; vt eſſent loco impenetrabiles: nam hoc, reuera, habent ab huiuſmodi, quantitate: nam, ſi hoc per ſe haberent, nulla poſſet naturalis ratio reddi, ob quam duæ albedines in duabus hoſtiis conſecratis exiſtentes eſſent inter ſe loco impenetrabiles, & tamen calor, & color, ſapor, & odor, in eadem hoſtia poſſent in eodem loco penetrari: cũ ſint tamen corporeæ & extenſæ quatuor qualitates, ſicut duæ albedines: quæ ratio applicari facile poteſt ad oſtendendum, non habere accidentia quantitatẽ ſuam diſtinctam à quantitate ſubſtantiæ: & conſequenter illam eſſe vnum accidens realiter ab omnib. illis diſtinctum.

2. Concluſ. Dico ſecundò; Non eſt certum manere poſt conſecrationem alia accidentia panis & vini, præter prędicta per ſe ſenſibilia: probabilius tamen videtur, manere omnia, quæ habent entitatem propriam diſtinctam ab entitate ſubſtantię. Probatur prior pars: quia Concilia aut Patres non potuerunt habere aliquod certum fundamentum, præſertim Theologicum, ad id definiendum in eo ſenſu: ergo non ſunt in eo ſenſu intelligẽdi: Antecedens patet, quia ad occultandum myſterium fidei nihil aliud eſt neceſſarium: neq́; vllo experimento aliud conſtare poteſt: neq́; etiam ſunt alia principia, ex quibus colligi poſſit. Vnde ipſo modo loquendi hoc inſinuarunt Concilia: nam hac ratione videntur appellaſſe hæc accidentia panis & vini, ſpecies ſacramentales: ſcilicet, vel quia per ſpecies ſenſibiles percipi poſſunt, vel quia in externa ſpecie eo modo ſubſtantiam referunt, quo ſenſibus percipi poteſt.

Obiectio. Dices: fides docet in hoc myſterio fieri ſolam tranſſubſtantiationem, per quam ſola ſubſtantia deſinit: ergo ex principio ſatis certo colligi poteſt, nullum accidens deſinere.

Solutio. Reſpondetur, negando conſequentiam: nam, licet ex vi tranſſubſtantiationis per ſe nõ deſinat niſi ſubſtantia, quod tamen cum illa concomitanter deſinat aliquod accidens, non repugnat tranſſubſtantiationi: nam, quoad hoc, non videtur maior ratio de termino, à quo, quam de termino ad quem: nam tranſſubſtantiatio, ita eſt ad ſubſtantiam, ſicut ex ſubſtantia: & tamen huic rationi non repugnat, quod cum illo termino ad quem, concomitanter veniant accidentia: ergo ſimiliter non repugnabit, quod concomitanter recedant, ſeu eſſe deſinant cum termino à quo, ſaltem aliqua, ſi in eis eſt ſpecialis ratio aut difficultas.

Obiectio. Aliter obiici poteſt, quia ſunt in pane & vino quædam proprietates occultæ, quæ, licet non ſint per ſe ſenſibiles, ſunt tamen principia ſenſibilium diſpoſitionum, quibus corruptio & generatio fit: ergo neceſſe eſt has manere: alioqui non eſſent æquè actiua ſenſibiliter accidentia, quæ manent: atque ita poſſet myſterium hoc ſenſibili experimento aliquo modo cognoſci.

Solutio. Reſpondetur, hanc eſſe probabilem rationem, quæ iuuat ad poſteriorem partem concluſionis probandam: non eſſe tamen certam: quia certum non eſt dari huiuſmodi proprietates occultas: id enim præter alios Philoſophos negat Claudius de Sainctes, repetition. 6. capite 2. *Claudius.* quia temperamentum primarium qualitatum ſufficit ad huiuſmodi actiones: fortaſſe tamen probabilius eſt, huiuſmodi proprietates eſſe admittendas. Vinum enim vehementius calefacit, quam ſolus formalis calor ipſius vini poſſe videatur calefacerę: eis vero admiſsis, neceſſario fatendum eſt, manere in hoc ſacramento: & prima concluſio intelligenda erit de accidentibus per ſe ſenſibilibus formaliter vel eminenter: nam, quod ad præſens attinet, eadem eſt vtrorumq́; ratio, eademque neceſsitas, vt ratio facta probat.

Nihilominus poſterior pars concluſionis eſt conformis doctrinæ Conciliorum, Sanctorum, & Theologorum, eamque late probat Ferrarienſ. 4. contr. gent. cap. 65. *Ferrar.* Et probatur in hunc modum: quia omnia hæc accidentia, aut ſunt quantitas, aut qualitates materiales, aut modi aliqui accidẽtales, qui cum quantitate, aut qualitate realiter identificantur, vt ſunt Vbi quantitatiuum, figura, relationes aliquæ, & alia huiuſmodi: ſed oſtenſum eſt, quantitatem manere, & de quibuſdam qualitatibus id eſt certum, vt dixi: eſt autem fere eadem ratio de omnibus: tum quia omnes inhærent proxime quantitati: vnde illa conſeruata, conſeruant eandem inhærentiam, qua poſſunt in eſſe conſeruari: tum etiam quia oſtenſum eſt, manere omnes qualitates formaliter per ſe ſenſibiles, & omnes etiam proprietates occultas, quæ poſſunt eſſe principia ſimilium qualitatum: at vero præter has qualitates, nullæ aliæ videntur poſſe excogitari in pane aut vino. Denique, quamuis aliæ eſſe fingantur, non erit difficilius, illas conſeruari, quam cæteras: neque erit vlla ſpecialis ratio, cur potius deſtruantur.

Obiectio. Dices fortaſſe eſſe proprias quaſdam paſsiones magis intimè pendentes à ſubſtantia.

Solutio. Sed hoc gratis dictum eſt: quia tam intrinſeca proprietas materiæ, ſeu corporis eſt quantitas, quam eſſe poteſt vlla qualitas, reſpectu panis & vini: & ſimiliter connaturales & intrinſecæ proprietates habent eandem naturalem vnionem & dimanationem, quam poſſunt aliæ qualitates habere: ergo eadem eſt omnium ratio. Tandem relationes, aut alij modi accidentales cum fundentur in quantitate, vel qualitate, eiſque ſolis proxime adhæreant, non ſolum manere poſſunt, ſed etiam neceſſario manent, manentibus quantitate & qualitatibus, niſi ſpeciali actione corrumpantur: quod eſt extrinſecum, & per accidens ad tranſſubſtantiationem, quam ſolam hic conſideramus. Loquimur autem de modis accidentalibus propriis, qui ad aliquod ex Prædicamentis pertinent: nam loquendo de modo inhærentiæ, hic manere non poteſt, vt infra dicam, ſaltem in quantitate, quia eſſentialiter eſt modus vnionis: de cuius intrinſeca ratione eſt, vt pendeat

pendeat à termino talis vnionis, qui in præſenti eſt ſubſtantia: & ideo, illa ablata, nõ poteſt manere quã titati s inhærentia.

3. Concluſ. Dico tertio: Si qui ſunt in ſubſtantia modi accidẽtales, qui non ſunt re omnino ab illa diuerſi, ſed tantum modi ex natura rei diſtincti, hi non manent poſt conſecrationem in hoc ſacramento, huiuſmodi eſſe poſſunt modus præſentiæ: modus vnionis materiæ ad quantitatem, & aliquæ relationes: de quibus omnibus ita ſentiunt Scot. Duran. Gabr. & alii, dicta diſtinct. 12. nam, licet diuerſis vtantur vocibus, ſcilicet, relationum tranſcendentalium, aut prædicamentalium, aut reſpectuum extrinſecus aduenientium, vel modorum: illis tamen omnibus eandem rem ſignificant: ratio autem omnium eſſe debet, quia huiuſmodi accidentia conſeruari non poſſunt, deſtructa ſubſtantia. Sed in huius rei reddenda ratione laborant prædicti authores: quia etiam de his accidentibus dici poteſt, eſſentiam eorum non eſſe actu in eſſe, ſed aptitudine, & conſequenter poſſe conſeruari ſine ſubiecto. Dico tamen non eſſe eandem rationem de his, & de reliquis. Nam cætera accidentia, aut ex propria ratione ſua ſecum afferunt propriam entitatem, & realitatem, in qua poſſunt cõſeruari: vt ſunt quantitas & qualitas: aut ſunt modi huius entitatis, quæ eſt quantitas vel qualitas, in qua ſufficienter cõſeruari poſſunt: hi autem modi, de quibus agimus, ex proprio conceptu non afferunt propriam entitatem: & ideo eſſentialiter requirunt entitatem, quam immediate afficiant, vt conſeruari poſſint: illa autẽ entitas eſt ſubſtantia, quę cum includat in ſua eſſentiali ratione, quod ſit ſubſtantia, nullo modo conſeruari poteſt, ratione ſubſtãtiæ deſtructa. Eſt enim hoc metaphyſicum principium obſeruandum: In omni re, quæ variis modis affici poteſt ex natura rei ab illa diſtinctis, dari vnam rationem eſſentialem, & inuariabilem, ſine qua talis res conſeruari nõ poteſt, quamuis in cæteris rationibus, & modis poſſit eſſe varietas. Ex quo fit, vt res illa manere poſſit in rerum natura cum ſua ratione formali eſſentiali ſine aliis rationib. modificantibus ipſam, non poſſit autem manere ſub ratione alicui⁹ modi, ſine primaria ratione eſſentiali tali entitati: & conſequenter fit, vt nec modus poſſit manere ſine tali re, quã modificat: quia cũ per ſe non conſtituat propriam entitatem, eſſentialiter pendet ab entitate ſui ſubiecti, & cum ſit tantum modus, non inhæret per aliũ modũ, ſed per ſe ipſum vnitur: vnde fit, vt in ſuo cõceptu includat actualem vnionem, & non tantum aptitudinalem.

SECTIO II.

Quanam mutatio fiat in quantitate, vt poſſit ſine ſubiecto cõſeruari.

AD explicandum modum, quo ſacramentales ſpecies ſine ſubſtantia exiſtunt, à quantitate incipimus, quæ eſt cæterorum fundamentum: nam de illa certius eſt, ſine ſubiecto manere: quia in nulla ſubſtantia eſſe poteſt, vt in art. 1. D. Thomæ ſatis probatum eſt, neque eſt aliud accidens quantitate prius, in quo ipſa ſubiectari poſſit, vt per ſe conſtat ex Philoſophia: nec deniq; inter ſubſtantiam & accidens aliquod medium excogitari poteſt, quod ſit quantitatis ſubiectum. Quocirca, cum de fide ſit, accidentia in hoc ſacramento manere ſine ſubiecto, vt vniuerſa Eccleſia ſentit, & Concilia citata definiunt, quod ſaltem de tota collectione accidentium verum eſſe, neceſſe eſt, vt ſupra diximus: maxime verificandum eſt de illo accidẽte, quod eſt primum, & reliquorum fundamentum, quod eſt quantitas. Cum ergo certũ ſit, quantitatem ſine ſubiecto manere in eadem entitate numero quoad eſſentiam, & exiſtentiam, vt dictum eſt ſupra, explicandum ſupereſt, quæ mutatio in ea ſit neceſſaria, vt ita conſeruetur: id eſt, quare priuetur, aut quid ei addatur, aut in fieri, quoad actionem, & dependentiam, per quam ſic conſtituitur, & conſeruatur, aut in facto eſſe, quoad modum per ſe exiſtendi. *Difficultas grauis circa quantitatem ſeparatam à ſubſtantia.*

1. opinio circa illam. Prima ſententia eſſe poteſt, nullam prorſus in ea mutationẽ intrinſecam fieri, neque priuatiuam, neque poſitiuam, neq; in fieri, neq; in facto eſſe: ſed ſolum deſtrui ſubiectum, & inde quaſi per extrinſecam denominationem dici manere per ſe ſine ſubiecto: qui modus dicendi plures partes includit, quas omnes ſimul non inuenio apud aliquem authorem, & ideo oportet ſigillatim de eis dicere. Primo itaq; negat hæc opinio, priuari quantitatem aliquo reali modo, quem in ſubiecto ſuo habet: quia in ſubiecto nihil habet, niſi entitatem ſuam: id eſt, eſſentiã, & exiſtentiam, quã Deus conſeruat, non cõſeruando ſubiectum, ſicut poſſet conſeruare tectũ domus immutatum, deſtruendo fundamenta, & parietes: & tunc nihil poſitiuum auferret à tecto, ſed ſolũ per deſtructionem aliorum diceretur conſeruare tectum, quaſi per ſe ſine fundamentis, quibus nitatur. Dices, priuari quantitatem inhærentia: Sed contra: nam etiã in prædicto exemplo poſſet dici tectum priuari contactu, & ſuſtentatione: ſicut autem his verbis non ſignificatur aliqua res intrinſeca, qua tectum priuetur, ſed denominatio, & , ad ſummum, quædam extrinſeca cauſalitas: ita per illud verbum (inhærentia) nulla res denotatur intrinſeca quantitati, ſed cum exiſtẽtia eius connotatur ſubiectum, illam ſuſtentans & cõſeruans: dicitur ergo auferri inhærentia, ablato ſubiecto, non quia à quãtitate tollatur aliquid præter ſubiectum, ſed quia illa denominatio, ſeu cõnotatio tollitur: id eſt, quia illa exiſtẽtia iam non conſeruatur ab eodem ſubiecto, in quo prius nitebatur.

Secundo negat hæc opinio addi quantitati à ſubiecto ſeparatæ modum aliquem poſitiuum, quo per ſe exiſtat, ſed à ſola negatione ſubiecti ſic denominari. Hoc opinatur Scot. d. 12. qu. 1. & 6. inclinant Richard. art. 1. q. 2. Palud. q. 1. & tertia. Marſil. qu. 9. ar. 4. ad 4. indicat etiam Soto, d. 10. q. 2. art. 2. impugnat enim Caiet. contrarium ſentientem. Et D. Tho. hic, cũ ſolum dicat accidentia conſeruari ſine ſubiecto, diuina virtute ſuſtentante: nullum alium poſitiuũ modum ponere videtur. Et probatur, quia hic modus poſitiuus, nec facile intelligi poteſt, neque eſt neceſſarius: nam ex præciſo conceptu negationis ſubiecti, & inhærentiæ ſatis denominatur accidens eſſe per ſe: non eſt ergo ſuperflue multiplicandus hic modus: ſicut anima rationalis, cũ ſeparatur à corpore per ſolam negationem vnionis, ſeu informationis, dicitur per ſe eſſe, ſeu ſeparata: nam, licet aliqui cenſeant illi addi poſitiuum modum ſubſiſtendi, tamen Scotus illum negat, & ſaltem probabilius eſt illum non accipere ratione ſeparationis, ſed eundem habere etiam in corpore: quia natura ſua eſt res ſubſiſtens: ac denique, licet antea illo modo careret, & poſtea ex ſeparatione reſultaret, illud eſſet ex ſpeciali ratione: quia anima natura ſua conſeruatur ſeparata: & ideo poſitiue ſubſiſtit, & quaſi ſe ipſam ſuſtinet; quãtitas autem non eſt nata ex ſe ſic exiſtere, ſed tantum virtute agentis extrinſeci ſeparatã durat: & ideo nullum intrinſecum modum requirit, ſed ſolum extrinſecum influxum cauſæ agentis. Poſſumus autem in fauorem huius ſententiæ argumentari: nam hic poſitiuus modus in quantitate videtur impoſſibilis: quia, ſi talis modus adderetur quantitati, neceſſario futurus eſſet accidentalis: ſed huiuſmodi eſſe non poteſt: ergo. Maior patet, tum ex principio fidei: quia in accidentibus Euchariſtiæ nihil ſubſtantiale manet, nec denuo ponitur præter Chriſtũ: tum etiam, quia cum quantitas ſit accidens, non eſt capax modi ſubſtantialis: neque è contrario ſubſtantialis modus ſeparabilis eſt à ſubſtantia, quam adæquate reſpicit, non vt res diſtincta, ſed vt modus tantum, vt à fortiori patet ex dictis in fine ſectionis *Scotus. Richard. Palud. Marſil. Soto.*

præcedentis. Minor autem patet, quia nullum poteſt eſſe accidens, cui ex natura ſua repugnet ineſſe ſubiecto. Eſt enim hoc contra eſſentiam accidentis: huic autem modo intrinſece repugnat inhærere: quia, cũ ſit modus per ſe exiſtendi, habet quaſi formalem effectum directe & immediate actuali inhærentiæ cõtrarium: ſicut è cõuerſo actuali inhærentiæ repugnat vt per ſe ſit.

Tertio negat hæc opinio mutari in quantitate actionem ſeu dependentiam, per quam in eſſe conſeruabatur, quod duobus modis defendi poteſt: primo coniungendo hanc partem ſimul cum præcedentibus, vt, ſi concludatur, nullam in quantitate fieri mutationem: & in hoc ſenſu fundari debet, quia Deus eadem omnino actione, qua conſeruat quantitatem in ſubiecto, poteſt illam conſeruare ſine ſubiecto, ſolum continuando eandem actionem ſeu influxum, ergo nihil aliud eſt neceſſarium. Antecedens declaratur, altero è duobus modis: prior eſt, quia quantitas, præſertim ſi eſt in materia prima, non conſeruatur ab illa effectiue, ſed tantum materialiter: ergo ſolus diuinus influxus ſufficiens eſt in genere cauſæ efficientis ad conſeruandum quantitatem. Suppono enim, nullam aliam cauſam ſecundam efficientem per ſe interuenire in hac actione: ergo, ſi Deus illum met influxum conſeruat, ſufficiet ad quantitatem ſine Subiecto cõſeruandam, miraculum ſolum in hoc conſiſtet, quod ille fluxus non eſt quantitati debitus, niſi in Subiecto: Deus autem vult illum, etiam extra Subiectum dare, & iuxta hunc modum nulla mutatio actionis, ſeu dependentiæ huic interuenit, nec poſitiua nec negatiua. Alio modo declaratur ab aliquib. illud antecedens: Nam in omni re creata eſt intrinſeca & eſſentialis dependentia à Deo, per quam ſolam poteſt ſufficienter è nihilo educi, quia eſt vera creatio, & per eandem ſolam poteſt ſimiliter in eſſe conſeruari: quantitas ergo cum ſit forma creata, habet hanc dependentiam eſſentialem à Deo, etiam cũ inhæret Subiecto, quamuis præter eam habeat aliam dependentiam non eſſentialem, per quam educitur de potentia Subiecti, ſeu conſeruatur dependenter ab illo: ergo cum ſeparatur à Subiecto, ſufficienter conſeruari poteſt per priorem dependentiam eſſentialem, abſque vlla noua actione: Vnde iuxta hunc modum hic quidem non interuenit poſitiua mutatio, ſed additio noui influxus, ſed intercedit priuatiua mutatio, ſeu ablatio illius actionis, qua conſeruabatur quantitas dependenter à materia, quaſi per cõtinuatam eductionem ex illa, repugnat enim eſſe actionem eductiuam, vbi non eſt Subiectum. Vnde tandẽ fit (quod mirabile eſt) minori influxu, ſeu paucioribus actionibus conſeruari quantitatem ſine Subiecto, quam in illo.

Aliter vero principalis modus negandi ſpecialem actionem nouam, qua conſeruetur quantitas ſeparata, inſinuatur à Caiet. hic: ſupponit tamen principiũ contrarium, quoad ſecundam partem ſupra tractatam, ſcilicet quantitati ſeparatę addi poſitiuum modũ, quo per ſe exiſtat, quo addito, dici naturali modo poſſe quantitatem conſeruari, ſicut antea conſeruabatur in ſubiecto per idem genus actionis, & dependentiæ, quia modus ille ſupplet vicem Subiecti, & dat quandam ſubſtantialem vim quãtitati: & ideo quãuis ſupernaturaliter accipiat illum exiſtendi modum, tamẽ illo ſuppoſito (ait Caiet.) naturaliter conſeruatur.

Quantitas à ſubiecto ſeparata priuatur modo poſitiuo reali & intrinſeco.

Dico primo, quantitatem ſeparatam priuari poſitiuo, reali & intrinſeco modo, quẽ in Subiecto habebat, qui appellatur actualis inhærentia, ſeu modus vnionis. In hac concluſione videntur conſentire authores citati in ſecunda parte præcedentis opinionis & alii ſtatim citandi, quia hæc inhærentia, vel vnio non eſt in quantitate ſola denominatio à Subiecto, ſed internus modus eius, quod ſic patet, quia in omni compoſito ex partibus ſeu actu & potẽtia, realiter diſtinctis, præter entitates partium ſeu componentium, vnio eſt aliquid reale diſtinctum ab illis, & in vtroque, vel altero eorum intrinſece exiſtens: ergo idem dicendum eſt in hoc compoſito ex materia & quantitate: ergo talis modus vnionis, vt minimum, eſſe debet intrinſecus quantitati, ſiue alius correſpõdeat in materia, ſiue non: ergo neceſſe eſt, quantitatẽ, cũ ſeparatur à Subiecto, priuari hoc intrinſeco modo. Primum antecedens cum prima conſequentia probatur, quia eſt omniũ eadem ratio, poſitis enim rerum natura, materia & anima, Verbo & humanitate, quantitate & ſubſtantia non reſultat compoſitũ niſi aliquid aliud addatur, nimirum quod illa ſint vnita: ergo hoc addit aliquid præter vnibilia, quod nõ poteſt eſſe, niſi in illis, vel aliquo illorum. Nec poteſt dici, ſolum addi intimam præſentiam & indiſtantiã eorum inter ſe, nam exiſtente huiuſmodi præſentia poteſt non eſſe vnio, vt euidenter patet in Verbo & humanitate, & in Angelo intime exiſtente in corpore, & eodem modo poſſet Deus ponere animam intime præſentem corpori & non informantem illud: & hoc diſcurſu in materia de Incarnatione probatum eſt, vnionem hypoſtaticam eſſe aliquid ex natura rei diſtinctum à Verbo, & humanitate, & neceſſario eſſe in humanitate, cum non poſſit eſſe in Verbo.

Iam ergo probatur ſecunda conſequentia: quia, ſi modus vnionis inter materiam & quantitatem non eſt in materia prima, ſeu ſubſtantia, neceſſe eſt, vt ſit in quãtitate: ſuppono enim hanc vnionem non poſſe eſſe aliquam rem, ſeu formam habentem propriã entitatem omnino realiter diſtinctam ab vtroꝗ cõponente, ſeu vnibili, ſed tantum poſſe modum quẽdam illorum, vel alterius eorum, tum, quia eſt ſuperuacaneum addere nouã entitatem, cum modus hic ſufficiat ad diſcurſum factum, tum etiam, quia ad vniendam illam formam requireretur alia vnio, cum enim eſſet entitas diſtincta, eſſet ſeparabilis ab vtroꝗ extremorum, tum denique quia alias non immediate vnirentur talia vnibilia inter ſe, ſed in illo tertio quod in præſente dici non poteſt, quia quantitas & ſubſtantia immediate vniuntur, ſicut actus & potentia: de qua re legi poſſunt, quæ de vnione humanitatis ad Verbum diximus in primo tomo: nam, quoad hoc, habent præſentem proportionem. Si vero quis contendat, vnionem hanc eſſe intrinſecum modum in ſubiecto ipſo ſeu materia: eſto, hoc ita ſit, non propterea negari poteſt cõſequenter, etiam ex parte quantitatis eſſe modum ipſi intrinſecum, tum, quia, non repugnat, vniones quaſi partiales eſſe in vtroꝗ componente, quando vtrumque mutabile eſt: hac enim ſola ratione in Verbo diuino negatur partialis vnio: quia immutabile eſt, & noui modi incapax: hic autem vtrumque componentium eſt mutabile, neque eſt maior ratio, cur in materia hic modus ſit intrinſecus, quam in quantitate, tum etiam, quia quãtitas magis pendet à ſubſtantia, quam è conuerſo, ergo hæc vnio, quæ eſt cum dependentia, & ideo inhærentia dicitur, magis eſſe debet in forma, quæ pẽdet, quam in ſubiecto, à quo pendet. Denique, quia vnio formæ ad ſubiectum fit per actionem magis intrinſecam ipſi formæ, quam ſubiecto: hic autem quantitas eſt forma accidentalis ſubſtantiæ: eſt ergo illi intrinſecus modus vnionis, ſeu inhærentia ad ſubſtantiam.

Atꝗ hinc euidens relinquitur vltima illatio: quia implicat contradictionem, deſtructo altero, vnibilium manere vnionem: deſtructa ergo ſubſtantia nõ manet in quantitate vnio, quam cum illa habebat: quid autem hic modus ſit, non ſpectat ad hũc locum explicare, nam commune eſt omnibus accidentibus, imo & omnib. vnionibus, & ideo, vt ſupra dixi, quæ de vnione ad Verbum tractaui, applicari poſſunt ad reliquas, proportione ſeruata: oſtendi autem, hunc modum non eſſe relationem ſecũdum eſſe, ſed modum

dum abſolutum, quamuis per modum relationis explicari ſoleat, propter dependentiam, quam habet non ſolum à ſubiecto, ſed etiam ab altero extremo, cum quo fit vnio, propter quod fortaſſe ab Scoto vocatur relatio extrinſecus aduenіens. Qui tamen ſine cauſa dicit, hanc inhærentiam quantitatis pertinere ad prædicamentum paſsionis: paſsio enim conſiſtit in fieri, ſeu in actuali mutatione ſubiecti; hæc autem inhærentia habet eſſe permanens & in facto eſſe, & ad illud potius terminatur actio, ſeu paſsio vnitiua, quamuis in accidentibus, quæ connaturali modo fiunt, hæc actio non ſit diſtincta ab illa, quæ fit ipſamet entitas formæ, quæ vnitur, hic ergo inhærentiæ modus, prout eſt in quantitate, ad prædicamẽtum quãtitatis reuocatur, quia ſpectat ad formalem cauſalitatem: & idem eſt, proportione ſeruata, in cęteris accidentibus: in communi vero ad nullum prædicamentum ſpectat, ſed eſt veluti tranſcendens, quod pluribus prædicamentis commune eſt. Ad fundamentum autem contrariæ partis præcedẽtis opinionis iam reſponſum eſt: falſum eſſe, quod ſine probatione aſſumit: exemplum autem illud de parietib. & tecto non eſt ſimile: tum, quia ibi non eſt formalis & intrinſeca vnio, ſed localis tantum propinquitas, & contactus: tum etiam, quia ibi non eſt propria cauſalitas intrinſeca, ſed ſolum reſiſtentia quædam, qua vnũ impedit aliud ne à ſuo loco illud depellat: quod ſi eſt aliqua cauſalitas effectiua, tantum erit reſpectu illius Vbi, in quo tectum detinetur, & hanc neceſſe eſt mutari, mutato ſuſtentante, & per alterius efficientiam ſuppleri.

Probabile eſt quantitatem ſeparatã recipere modũ poſitiuum quo per ſe exiſtat. *D.Thomas*

Dico ſecundo: Probabile eſt, quantitatem, quæ ſeparata conſeruatur, poſitiue mutari recipiẽdo modum per ſe eſſendi, actuali inhærentiæ repugnantem. Hanc concluſionem dico tantum eſſe probabilem, quia demonſtrari non poteſt: & opinio Scoti non difficile poſſet defendi: hæc tamen mihi magis probatur: quia videtur eſſe opinio D.Thomæ, artic.1. ad 4. dicit enim, in quantitate ſeparata eſſe nouam cõpoſitionem ex eſſe, & quod eſt, vbi non loquitur de compoſitione de eſſe & eſſentia, quia hæc etiam erat in quantitate inhærente: item quia indicat, hanc cõpoſitionem aduenire ipſi exiſtentiæ; non poteſt autem intelligi compoſitio, niſi addatur aliquid, quod cum præexiſtente compoſitionem faciat. Vnde articulo 2. ad primum, dicit, diuinitus, dari accidentibus, vt per ſe ſint, & in 4. d. 12. quæſt. 1. artic. 1. quæſt. tertia, dicit dari quantitati, vt per ſe ſubſiſtat, & ita explicant & defendunt Caietan. hic, Ferrar. 4. contra gent. capite 66. Richard. artic. 14. pag. 295. Rationes, quas Caietanus adducit, ſunt ad explicandam neceſſitatem: & vtilitatem huius poſitiui modi ex effectibus eius: & omnes huc tendũt, quod poſito hoc modo, quantitas naturaliter conſeruabitur ſeparata; ſine hoc autem modo erit violẽter. Rurſus, poſito hoc modo, abſque nouo miraculo poterit ſuſtentare reliqua accidentia, & noua recipere, & vicem materiæ ſubire, vt pati poſsit & tranſmutari, præſertim in raritate & denſitate, quæ intrinſecam habitudinem dicunt ad materiam. Denique, poſito hoc modo, poteſt quantitas eſſe principium non tantum vt quo, ſed vt quod: quia iam non tantum erit quo aliquid eſt, ſed etiam id, quod eſt: ſecluſo autem hoc modo non poſſent hæc fieri ſine multis miraculis. Deinde adhibet Caietanus varia exempla, quibus hoc explicet & ſuadeat, quæ vel magis obſcura, vel minus certa ſunt, quam id, de quo agimus; & ideo illa omitto.

Caiet. Ferrar. Richard.

Vt autem huius concluſionis ſenſus, & vis rationis intelligatur, aduertendum eſt, duob. modis poſſe intelligi addi aliquid quantitati ſeparatæ, vt per ſe ſit: primo, vt id, quod additur, ſit res aliqua ex ſe habens propriam entitatem realiter à quantitate diſtinctam: ſecundo, vt ſolũ ſit quidam modus ex natura rei, ſeu formaliter diſtinctus à quantitate: nõ tamen addens propriam entitatem omnino realiter diſtinctam: prior ſenſus tribuitur Henric. quodl. 4. q. 7. 16. & 36. & quodl. 8. quæſtione 37. ſed reuera, id non docet. Caietanus vero, quamuis non diſtincte ſic explicet ſuam ſententiam, tamen indicat illam, tum in diſcurſu & rationibus ſuis: dicit enim, hanc entitatem ſupplere vicem materiæ, & eſſe quaſi inſtrumentum eius, ſicut ſemen, aut calor eſt inſtrumentũ ſubſtantiæ, licet in alio genere: tum etiam, quia ſupra dixit, ſubſiſtentiam naturæ ſubſtantialis eſſe entitatem omnino realiter diſtinctam ab illa: videtur autem hic cum eadem proportione loqui. Ego vero non loquor in hoc ſenſu in concluſione poſita, nec mihi videtur veriſimilis: quia nulla eſt neceſsitas talis entitatis: omnia enim, quæ Caietanus accumulat, in quocunque ſenſu non admodum vrgent, in hoc vero nihil omnino ſuadent: nam quantitas proprie non eſt principium agendi, niſi quatenus ſuſtentat qualitates, quæ ſunt principia agendi: non ergo magis indiget hac entitate ad hoc munus agendi quam ad illud ſubſtentandi: ad ſuſtentandum autem ſolum neceſſe eſt, vt ipſa quantitas in ſua entitate & exiſtentia conſeruetur: nam, quacunque ratione id fiat, naturaliter, & ſine nouo miraculo ſequitur, vt ſuſtentet reliqua accidentia: quia quantitas per ſuam entitatem recipit, & in ſe habet inhærentia reliqua accidentia: ergo hoc ipſo, quod entitas quantitatis conſeruatur, conſeruabit in ſe reliqua accidentia ſibi inhærentia, quod eſt ſuſtentare illa, & per eandem entitatem ſuam ſimiliter conſeruatam poterit alterari, ſeu tranſmutari ſecundum hæc accidentia: quia idem poteſt eſſe principium recipiendi in fieri, quod eſt principium retinendi, ſeu ſuſtentandi formam in facto eſſe, ad quam terminatur illud fieri: omnes autem tranſmutationes, quæ in quantitate ſeparata fiunt, terminantur ad qualitates, quæ in illa recipiuntur: nam ad formam ſubſtantialem ipſa proprie non tranſmutatur, vt inferius dicam.

Henricus.

Igitur ad hæc omnia non magis indiget quantitas illa entitate, quam ad exiſtendum ſeparata: ergo ex illis omnibus non poteſt probari neceſsitas talis entitatis; neque etiam probatur ex ſola conſeruatione quantitatis ſeparatæ in exiſtentia ſua; nam ſine tali entitate facile concipitur quantitas exiſtens per influxum Dei ſine ſubiecto; Imo non facile intelligitur, quomodo entitas illa deſeruire poſsit ad ſuſtentandam quantitatem: inquiro enim, an illa ſit ſubſtantia, vel accidens. Primum dici non poteſt ſecundum fidem: quia in ſpeciebus conſecratis nulla eſt ſubſtantia præter Chriſtum: hæc autem entitas, cum per ſe dicatur afferre propriam realitatem diſtinctam à cæteris, ſi ſubſtantialis eſt, erit vera ſubſtantia, & cum materialis ſit, erit, aut materia, aut forma, aut compoſitum; ſi autem dicatur eſſe accidens, erit vera ac propria accidentalis forma, cum dicatur habere propriam entitatem: potius ergo indigebit ipſa alio ſuſtentante, quam ſuſtentare poſsit quantitatem; redibitque de illa quæſtio, quomodo per ſe ſit, atque ita poterit in infinitum procedi: item orietur quæſtio, in quo genere cauſæ ſuſtentet illa entitas quantitatem, nam, ſi id faciat in ratione ſubiecti, ſeu materialis cauſæ, erit quantitas inhærens, & non per ſe: ſi in ratione efficiẽtis, eſt impertinens, nam ad hoc ſufficit virtus diuina, vt principalis, & virtus verborum, ſeu Corporis Chriſti, vt inſtrumentalis: ſi vero ſolum eſt in ratione termini, impertinens etiam eſt res ſic diſtincta, ſed ſufficit intrinſecus modus, ſicut alias dictum eſt de ſubſiſtentia ſubſtantiali.

Tandem illa entitas, cum materialis ſit, debet eſſe extenſa, & corpoream molem habere; ergo neceſſe eſt, vt per quantitatem illam habeat: ergo oportet, vt, vel quantitas illi inhæreat, quod omnino falſum eſt: vel illa inhæreat quantitati, quod huic

huic poſitioni repugnat, cum dicatur ipſa ſuſtentare quantitatem. Concluſio ergo poſita à nobis eſt in poſteriori ſenſu; & quamuis etiã in illo non ſatis probetur illis coniecturis Caietani, vt oſtendi poteſt applicando diſcurſum factum, eſt tamen per ſe facilis, & valde credibilis: primo ex proportione ad ſubſiſtentiam ſubſtantiæ: eſt enim illa realis modus poſitiuus, quo natura ſubſtantialis terminatur, vt per ſe ſit: cum ergo hic quantitas ſeparetur, vt per ſe ſit, veriſimile eſt, illi dari realem modum proportionatũ; nam, per ſe eſſe, non dicit tantum priuationem: alias vix poſſet probari, ſubſiſtentiam eſſe plus, quam priuationem. Secundo, quia hi modi non diſtincti realiter à rebus, ſed tantum ex natura rei, facile in eis reſultant, quando priuãtur aliis contrariis modis: imo ſæpe experimur, non auferri vnum ex his modis, præſertim connaturalem, niſi addito alio oppoſito; nec facile intelligimus poſſe aliter fieri: ſic enim aufertur ab humanitate Chriſti modus ſubſiſtentiæ, poſito in illa modo vnionis ad Verbum: & à quantitate Corporis Chriſti aufertur modus extenſionis in ordine ad locum, poſito modo indiuiſibiliter exiſtẽdi in loco: ſicut etiam in naturalibus non aufertur à corpore quanto vnum Vbi, niſi detur aliud: neque à corpore ſedente, vel ſtante aufertur talis ſitus, niſi detur alius: & è linea recta non aufertur rectitudo, niſi detur obliquitas, vel ſimilis modus: ſic ergo, cum à quantitate auferatur inhærentia, quæ eſt modus poſitiuus connaturalis illi, veriſimile eſt, dari illi in alium modum immediate oppoſitum, quo per ſe ſit.

Tertio, hoc maximè declaratur in his modis, qui ſunt veluti vltimi termini illius rei, quam afficiunt: nam ablato vno, ſtatim reſultat alius, ne res ſine termino maneat: ſic diuiſa linea, & ablato puncto continuante, reſultant alij terminales; & hac ratione non poteſt quantitas priuari vna figura, quin aliam recipiat: quia figura eſt, quaſi terminus quantitatis: ſic etiam ſubſiſtentia eſt terminus exiſtentiæ ſubſtantialis & ideo non aufertur, niſi addito alio termino, media vnione; è contrario vero inhærentia ſuo modo eſt connaturalis terminus exiſtentiæ accidẽtalis: & ideo non aufertur, niſi addito alio termino oppoſito, quẽ vocamus modum per ſe eſſendi. Tandem, quicquid ſit, an hoc ſit ſimpliciter neceſſarium in ordine ad potentiam Dei abſolutam, negari non poteſt, quin ſit poſſibilis; quæ eſt enim repugnantia. Nam quæ ſupra inſinuabatur in fauorem Scoti, ſcilicet, quod repugnet, modum accidentalem carere naturali ordine ad ſubiectum, reuera nulla eſt, tum quia ſtatim oſtẽdemus neceſſario eſſe concedendum in quantitate ſeparata alium modum habentem huiuſmodi naturam: tum etiam, quia, licet hic modus non poſſit eſſe connaturalis formæ accidentali, ſupernaturaliter tamen poteſt ei aduenire: quia Deus poteſt facere, vt accidens aliqualiter participet modum exiſtendi ſubſtantiæ per quẽdam modum, qui formaliter, (vt ſic dicam) ſimilitudinem habeat cum ſubſtantiali modo: materialiter autem & entitatiue ſit accidẽtalis, ad quod ſatis eſt, quod afficiat & terminet entitatem accidentalẽ, quamuis aliud ſubiectum non reſpiciat. Quod ſi hic modus eſt poſſibilis, negari non poteſt, quin perfectiori ratione ſeparetur quantitas affecta illo modo, quam per ſolam negationem inhærentiæ, quia ille modus aliquid perfectionis affert, imo maioris perfectionis videtur, quam inhærentia propter maiorem cum ſubſtantia ſimilitudinem. Atque hoc ſenſu fient probabiles coniecturæ Caietani; præſertim illa, quod quantitas ſic terminata, minus violenter erit, magiſque connaturali modo, meliuſque diſpoſita ad actiones & paſſiones, nec ſolum erit actu nõ inhærens ſubiecto, ſed etiam erit incapax inhæſionis ex vi talis modi exiſtendi, quem habet, in quo intelligitur differre ab anima ſeparata, nam hæc licet careat actuali informatione, non tamen habet poſitiuum modum repugnantem informationi: vnde quoad id completa manet; & quaſi interminata, & violenter: quantitas vera ſeparata recipit modum incompoſſibilem inhærentiæ, vt ſecundum eum ſtatum terminata maneat, & in ſtatu, quaſi connaturali ſuppoſito miraculo. Denique hic modus neceſſarius eſt, vt poſſit quantitas per poſitiuam actionem ſeparari à ſubſtantia, quod ſupra diximus conuenientius dici, ad vitandam in hoc myſterio ſubſtantię annihilationem, meliuſq; rationẽ conuerſionis, & tranſſubſtantiationis explicandam. Argumenta vero facta in fauorem opinionis Scoti in his, quæ diximus, ſoluta ſunt.

Quantitate à ſubiecto ſeparata mutatur actio qua illa in ſubiecto conſeruabatur.

Dico tertio: Cum quantitas à ſubſtantia ſeparatur, neceſſe eſt actionem mutari, qua conſeruatur à Deo, ita vt ceſſet actio, qua prius in ſubſtantia conſeruabatur, & per nouam aliam in ſe conſeruetur. Ad hanc concluſionem probandam ſuppono primo: quantitatem, & omnem formam, quæ in ſubiecto, & dependenter à ſubiecto à Deo conſeruatur, vnica tantum actione conſeruari; vanum eſt enim plures actiones conſeruatiuas totales fingere, cum vna ſufficiat. Inauditum etiam eſt, formam, quæ educitur de potentia ſubiecti, ſimul per aliam actionem vere ac proprie creari: hoc enim modo fieri ex natura ſua proprium eſt animæ rationalis: alioqui, ſicut hæc conſeruatur ſeparata, ita aliæ naturaliter conſeruarentur, quia, licet ceſſaret actio conſeruatiua ex ſubiecto, non tamen conſeruatiua per modum creationis: quæ per ſe ſufficere dicitur, & non eſt cur pẽdeat ab alia actione, cum tantum concomitanter ſe habeant. Quod autem dicebatur de depẽdentia eſſentiali, intellectum de vnica & determinata dependentia actuali per modum creationis, falſum omnino eſt, vt ſupra etiam attigi tractando de ſacramentis in genere. Secundo ſuppono, actionem qua cõſeruatur quãtitas dependenter à ſubiecto, vel extra ſubiectum, tãtum inter ſe differre, quantum differunt generatio ſeu eductio formæ de potentia materiæ, & creatio eius: ita enim inter ſe comparantur actiones conſeruatiuæ, ſicut productiuæ inter ſe; nam conſeruatio per ſe & in eodem ordine, nihil aliud eſt, quam actio productiua durans: ſed productio quantitatis extra ſubiectum eſſet creatio, quia eſſet productio ex nihilo: productio vero quantitatis in & ex ſubiecto, non eſt creatio, ſed eductio talis formæ de potentia ſubiecti, alterationi ſeu potius augmentationi ſimilis. ſunt ergo illæ actiones inter ſe omnino diuerſæ: ergo eadem diuerſitas eſt inter actionem, qua quantitas conſeruatur ſeparata, vel dependenter à ſubiecto: nã illa eſt ad modum creationis, hæc ad modum eductionis, cum quantitas ex natura ſua à materia pendeat. Ex his ergo manifeſte concluditur aſſertio poſita, nam, ablata materia, neceſſe eſt, tolli actionem, qua in ea quantitas conſeruabatur: tum, quia per illã ſolum conſeruabatur quantitas dependenter à materia: tum etiam, quia illamet actio eſſentialiter pendebat à concurſu materiæ, in hoc enim differt ab actione creatiua: neq; ad hanc actionem poteſt quicquam conferre modus per ſe eſſendi datus quantitati: tum, quia ille nullo modo habet vicem cauſæ materialis, reſpectu talis actionis: tum etiam, quia ille modus ordine naturæ ſupponit exiſtentiam quantitatis, vt poſſit illam terminare, & conſequenter, etiam ſupponit actionem, per quam conſeruatur: non eſt ergo illa actio eadem, quæ antea erat cum cõcurſu materiæ: oportet ergo, vt ſit alia per modum creationis, quæ, nec ſit ex ſubiecto, nec ſit quantitati connaturalis. Atque ita facile intelligitur, quomodo Deus ſuppleat cauſalitatem ſubiecti per nouam actionem altioris ordinis: intelligitur, etiam hanc actionem eſſe aliquid ex natura rei diſtinctum à quãtitate ipſa, cum poſſit illi aduenire, & ab illa ſeparari: eſt ergo modus eius, de quo negari non poteſt, quin nullam dicat habitudinem ad ſubiectum, ſed ſolum

ad

ad terminum, qui eſt quantitas ipſa: quia actio creatiua intrinſece & eſſentialiter poſtulat independentiam à materiali cauſa.

SECTIO III.

Vtrum alia accidentia panis & vini, quæ cum quantitate manent poſt conſecrationem, mutent exiſtendi modum.

Ocham. Aliaco. Maior. Gabr. Marſil. Ariſt. Marſil.

QVæſtio intelligitur de qualitatibus, quæ proprias entitates habent. Nam de relationibus & alijs modis nulla eſt difficultas, quin in ſuis fundamentis maneant. De qualitatibus ergo Nominales conſequenter dicunt, omnes mutare exiſtendi modum, & manere per ſe ſeparatas: quia negant eſſe vnam aliquam quantitatem ſubſtantiæ, quæ maneat, in qua reliqua accidentia poſsint inhærere, & non eſt vlla ratio, ob quam vna qualitas magis in alia ſit, quam è contrario. Ita Ocham tract. de Euchar. c. 28. & in 4. q. 7. Aliaco q. 5. Maior, d. 12. q. 2. Gab. lect. 44. in Canon. At vero Marſil. in 4. q. 9. artic. 2. admittens, propriam quantitatem à ſubſtantia diſtinctam, negat, qualitates manentes in ea inhærere; fortaſſe, quia exiſtimauit, cum hæ omnes ſunt in ſubiecto, neutram alteri inhærere: quia nihil poteſt ſubſtare, niſi quod ſubſiſtit, vt Ariſt. indicat 4. metaph. text. 14. & patet, quia nullum afferri poteſt ſignum huius inhæſionis: nam, ſicut quantitas eſt alba, ita albedo eſt quãta: ergo vel mutuo ſibi inhæret, quod eſt impoſsibile, vel neutra alteri, cum ſit æqua ratio: ſolum ergo, quia in eodem ſubiecto vniuntur, mutuo ſe denominant. Atq; hinc neceſſario ſequitur qualitates omnes mutare exiſtẽdi modum: quia amittunt inhærentiam, quã in ſubſtantia habebant. Vnde concludit Marſil. acquirere modum per ſe eſſendi. Poſſet autem alius fingere, quod, licet ex natura rei non inhæreant quantitati, poſtea vero diuinitus ſit, vt inhæreant: ita vt nõ mutent inhærentiam in per ſe exiſtentiam, ſed vnam inhærentiam in aliam, vt maneant magis vnita & colligata quantitati, & vt hæc ſubeat vicem materiæ, poſsitq; alterationibus ſubeſſe.

Qualitates panis & vini poſt conſecrationem quantitati vnitæ manent. Bonauent. Richard. Scotus. Durand. Palud. Capreol. Soto. Alenſ. Henric. Ægid. Ferrar.

Dico primo, qualitates panis & vini poſt conſecrationem inhærere quantitati. Ita D. Thom. hic & in 4. d. 12. vbi Bonauent. art. 1. q. 3. art. 2. q. 3. Richard. art. 1. q. 2. Scotus, q. 2. & 5. Durand. q. 1. Paludan. qu. 3. Capr. Soto, & alij moderni. Alenſ. 4. par. qu. 40. memb. 1. & 2. Henric. quodlib. 8. quæſt. 17. Ægid. Theorem. 45. Ferrar. 4. contra gentes, capit. 65. Probatur primo, quia neceſſe eſt, ſacramentales ſpecies manere inter ſe vnitas: alias ſolum haberent inter ſe intimam præſentiam, & quaſi penetrationem: vnde ex natura rei non moueretur vel traheretur calor, verbi gratia, mota albedine, aut è contrario: quia non habent inter ſe colligationem; ſed qualitates non vniuntur inter ſe immediate, quia nec poſſunt vniri per modum actus & potentiæ propter rationem Nominalium: quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia; & quia neutra, reſpectu alterius habet rationem ſubiecti, aut formæ, neque inter eas fingi poteſt aliud genus immediatæ vnionis, vt ex his, quæ dicemus è fortiori conſtabit: ergo oportet, vt in aliquo tertio vniantur: ergo in quantitate: quia nullum poteſt cogitari aliquid aptius, magisq; proportionatum: nam non poteſt eſſe ſubſtantia, vt ex principiis fidei conſtat: nec qualitas, cum ſit eadem omnium ratio: ergo quantitas: nam de cæteris prædicamentis nulla poteſt eſſe ſuſpicio: ergo vniuntur in illa tanquam formæ in ſubiecto, quia ſcilicet, omnes inhærent illi: probatur hæc vltima conſequentia: quia, ſi omnes qualitates in quantitate vniuntur, neceſſe eſt, vt ſingulæ qualitates immediate vniantur cum quantitate ipſa: non poteſt autem inter eas aliud genus vnionis excogitari, niſi formæ & ſubiecti: nam effectiua vnio nulla eſt, niſi miraculoſe ſine fundamento fingatur: neque etiam alia vnio formalis, quia nullum aliud compoſitionis genus inter ſe habere poſſunt, vt facile etiam patebit, accommodando hic diſcurſum ſupra factum de vnione inter corpus Chriſti & ſpecies. Secundo probatur, quia neceſſe eſt, qualitates eſſe in aliquo ſubiecto: alias non poſſent ſpecies cõſecratę naturaliter alterari, nec calor & frigus inter ſe pugnarent, nec quantacunq; vnius intenſio, alterius remiſsionem cauſaret, quia formaliter ſolum inter ſe pugnant in ordine ad idem ſubiectum, ſed non poſſunt eſſe in alio, niſi in quantitate: ergo.

Obiectio. Scotus. Solutio.

Dices eodem argumento probaretur quãtitatem eſſe in ſubiecto, quia alias non poſſet naturaliter rarefieri, aut condenſari, quod conſequenter concedit Scotus, diſtin. 12. quæſt. 4. quia putat per rarefactionem acquiri nouam quantitatem: Caietan. vero hic admittens idem fundamentum conatur nihilominus defendere, quantitatem ſeparatam poſſe naturaliter rarefieri; ſed mihi non ſunt intelligibilia, quæ dicit: negatur ergo conſequentia ex D. Thoma hic artic. 2. ad tertium, ſed potius ſequitur, raritatem & denſitatem eſſe in quantitate, vt in ſubiecto: nam quantitatem rarefieri, non eſt acquirere quantitatem, ſed modum quendam, qui eſt qualitas, ſeu diſpoſitio illius, vt ex Philoſophia ſuppono.

Tertio argmentor, retorquendo ratione factam pro Marſilio; quia experimur, albedinem exiſtentem in ſpeciebus conſecratis, eſſe ita extenſam in loco, vt penetrari non poſsit ab alio corpore: ergo hoc habet ratione quantitatis: ergo, vel quia quantitas eſt in ipſa, vt in ſubiecto, quod nullus dicet, quia quantitas eſt propinquior materiæ, magisq; participat rationem potentiæ receptiuæ, quam qualitas, quæ formam conſequitur; vel quia ipſa eſt in quãtitate, vt in ſubiecto, quod intendimus, quia non poteſt excogitari alius modus, quo id fiat, quia ſola concomitantia in præſentia locali, non ſufficeret ad illum effectum, nam poſſet pelli quantitas, & penetrari qualitas, ſi tantum concomitanter ibi eſſent: imo nec qualitas poſſet habere extenſionem in ordine ad locum, niſi quia inhæret ſubiecto habenti talem extenſionem; ſimileq; argumentum ſumitur eo, quod ſuperficies, eſt & videtur alba: niſi enim afficeretur albedine, non poſſet in ea talis effectus eſſe, aut apparere, quia ſola concomitantia non ſufficit, alioqui etiam aliæ qualitates inter ſe afficerentur aliquo modo propter ſolam concomitantiam.

Inhærentia qualitatum in quantitate poſt conſecrationem eadem, quæ ante perſeuerat.

Dico ſecundo: Hæc inhærentia qualitatũ in quantitate in ſpeciebus conſecratis, non eſt ex ſpeciali miraculo, ſed quia ante conſecrationem erat, & per illam non tollitur, ſed manet. Ita docent conſequenter prædicti authores, poteſtq; à poſteriori probari, argumento in præcedente concluſione facto: nam experientia ibi adducta, præſertim vltima, æque procedit de his accidentibus in ſubiecto exiſtentibus: & poteſt ita declarari, quia aliter vniuntur in eodem ſubiecto ſuperficies, & albedo, quam albedo & calor: ſed albedo & calor, licet non vniantur immediate inter ſe, vniuntur tamen in vno tertio, ſcil. ſubiecto: ergo albedo & ſuperficies magis debent inter ſe vniri, quam in illo tertio: ergo immediate: & conſequenter vt potentia & actus. Maior probatur illa experientia, quod calor propter ſolam vnionem, quam habet in ſubiecto cum albedine, non fit per ſe viſibilis, ſed tantum per accidens: ſuperficies vero fit aliquo modo per ſe viſibilis, vt ſenſibile commune, ſaltem ſecundum extenſionem, quam cauſat in ipſa albedine: ergo eſt inter hæc maior vnio, ratione cuius proprietates ſuas aliquo modo ſibi inuicem communicant.

Secundo ſolet ratio à priori reddi: quia hæ qualitates non recipiuntur, niſi in materia, ſeu ſubiecto extenſo: ergo recipiuntur media quantitate: ergo recipiun-

cipiuntur proxime in ipſa : hæc vero ſecunda conſequentia, vt exiſtimo, non eſt formalis: nam ex vi antecedentis ſolum ſequitur, quantitatem eſſe diſpoſitionem præuiam, ſeu medium quo ; prout fortaſſe eſt reſpectu ſubſtantialis formæ; non vero ſequitur eſſe medium quod; ſicut non eſt reſpectu formæ ſubſtantialis. Addendum ergo eſt, quantitatem in materia eſſe præuiam cæteris accidentibus ; & alioqui eſſe proportionatam illis, vt in ea recipiantur : accidens enim poteſt eſſe proportionatum ſubiectum proximum reſpectu alterius accidentis; ſic enim potentiæ animales & rationales ſunt ſubiectum proximum ſuorum actuum, & habituum: quia ſunt ex ſuo genere potentiæ paſsiuæ & proportionatæ talibus formis: ſic ergo quantitas eſt tanquam potentia paſſiua reſpectu qualitatum corporalium : eſt enim in hoc ſimilis materiæ primæ, cuius eſt proprietas, eſſe aptam, vt afficiatur his accidentibus: ſicut experientia etiam monſtratum eſt : & ipſæ etiam qualitates, cum ſint materiales, aptiſsime recipiuntur in quantitate, vt ab illa recipiant corpoream molem & extẽſionem. Tandem hoc ẽt confirmatur ex myſterio Euchariſtiæ; quod hoc modo facilius intelligitur: nam, ſi qualitas ex natura ſua non eſſet forma quantitatis, fortaſſe nec ſupernaturaliter poſſet eleuari ad informandam illam, quia forma non habet effectum formalem extra adæquatum ſubiectum ſuum: qua ratione non poteſt vna qualitas informare aliam , ad quam non dicit naturalem habitudinem, vt albedo colorem, aut intentio voluntatem. Dices, nulla ſubſtantia poteſt alteri inhærere : ergo nullum accidens poteſt alteri ſubſtare. Reſpondetur, vt primum ſubiectum aptum de ſe ad ſuſtentandum accidens tanquam primum fundamentum , ſic conceditur conſequentia: & hoc modo eſt proprium ſubſtantię ſubſtare accidentibus: & de eodem dixit Ariſtoteles : accidens non accidere accidenti : ſcilicet, niſi in ordine ad aliquod ſubiectum vtrique commune, & eodem ſenſu dici ſolet ſola ſubſtantia ſubiectum quod, accidens vero ſubiectum quo; quamuis in quantum accidens vere inhæret accidenti, dici poteſt vnum eſſe ſubiectum quod alterius , vt intellectus ſuorum actuum , & quantitas qualitatum: & hoc modo ſubſtare, neq; eſt proprium ſubſtantiæ, nec excedit naturam accidentis.

Nulla fit mutatio per conſecrationem in qualitatibus panis & vini.

Dico tertio, per conſecrationem nulla fit mutatio in qualitatibus ex pane & vino remanentibus. Probatur: quia non mutant inhærentiam, & conſequenter non acquirunt modum per ſe : ergo nulla in eis fit mutatio. Dices, amittere vnionem, quã cum ſubſtantia habebant. Reſpondeo, immediate nullam habebant, ſed media quantitate: & ideo in ſe nõ mutantur, ſed in quantitate: ſicut, ſi humanitas deſineret eſſe vnita Verbo , accidentia eius non mutarent modum exiſtendi: quamuis dicerentur deſinere eſſe vnita Verbo media humanitate, quia ſolum per illã vniebantur Verbo : hoc autem intelligendum eſt, quantum ad modum vnionis: nam quantum ad modum dependentiæ effectiuæ , ſi aliquæ proprietates panis & vini effectiue pendent in conſeruari à forma ſubſtantiali, ablata illa, neceſſe eſt, dependentiam illam ab alio agente ſuppleri, & conſequenter dependentiam mutari, & eadem ratione, deſtructa ſubſtãtia, & conſeruata quantitate, naturaliter & ſine nouo miraculo conſeruantur accidentia, quæ effectiue à ſubſtantia non pendebant: quia non habebant immediatam vnionem cum illa : ſicut etiam poſtea ſimilia accidentia naturaliter recipiuntur in quantitate , vt, verbi gratia, cum ſpecies calefiunt: at vero accidentia, quę pendebant effectiue à ſubſtantia, non conſeruantur naturaliter, niſi Deus efficientiam ſuppleat.

Dubium.

Obiter vero hic inquiri ſolet, an ſupernaturaliter poſsint qualitates per ſe conſeruari, ſeparatæ non ſolum à ſubſtantia, ſed etiam à quantitate: aliqui enim negant hoc eſſe poſsibile , vt Ægid. Theorem. 36. & ſequentibus, Heruæus quodlib. 11. quæſt. 29. & videtur eſſe opinio D. Thom. quodlib. 7. articulo 10. quia qualitas (inquiunt) ſeparata, neque eſſet indiuidua, neque haberet, quo diſtingueretur ab alijs, ſicut habet quantitas, quæ ex ſe, & natura ſua eſt principium diſtinctionis, vt hic ait D. Thom. artic. 2. Vnde 1. par. quæſtione 50. artic. 4. dicit, ſi albedo eſſet ſeparata, non poſſet ſecundum numerum multiplicari. Mihi tamen hæc opinio eſt incredibilis, præſertim ſuppoſitis myſterijs fidei, & contrarium docent reliqui Theologi citati concluſ. 1. & ſpecialiter Capreol. d. 12. q. 1. Marſil. q. 9. Ferrar. 4. contra gentes ca. 65. Soto d. 10. q. 2. artic. 2. Ledeſma, quæſt. 18. art. 2. & ratio eſt, quia, ſi quantitas conſeruatur à Deo, cur non poteſt qualitas? neque enim magis eſt de eſſentia qualitatis actu inhærere quantitati, quam ſit de eſſentia quantitatis actu inhærere materiæ. Illud vero quod de indiuiduatione dicebatur, valde friuolũ eſt: quia melius poteſt vna qualitas per ſuam entitatem numero & realiter diſtingui ab alia, quam vna quantitas ab alia : quia qualitas magis habet de actualitate, actus autem eſt, qui diſtinguit: vnde impoſsibile eſt, quod Capreolus & Ferrar. ſignificant, poſſe quidem albedinem ſic ſeparatam conſeruari, illam tamen non fore indiuiduam, & quia impoſsibile eſt, aliquid realiter exiſtere , & non eſſe ſingulare & indiuiduum, & ſpecialiter repugnat, eandem qualitatem, quæ prius inhærebat, poſtea ſeparatam conſeruari, & tamen non eſſe indiuiduam, ſicut antea erat, cum eandem entitatem retineat, eo vel maxime, quod, licet non ſit in ſubiecto, retinet habitudinem ad ſubiectum, per quam poteſt intelligi indiuidua, ſicut de anima rationali ipſi docent. D. Thom. autem in prima parte (quicquid ſit de illo quodlibeto) non loquitur ſolum de ſeparatione actualis exiſtẽtiæ formæ à materia, ſed de omnimoda abſtractione, quæ abſtrahat formam etiam ab habitudine ad materiã, qualis eſſe non poteſt in albedine, neque in indiuiduo, neque in ſpecie, ſed reperitur in angelis, de quibus alia quæſtio eſt.

Ægidius. Heruæus.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpecies, quæ remanent in hoc Sacramento, poſsint immutare aliquid extrinſecum.

4. d. 11. q. 1. art 2. q. 1. & 2.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies, quæ remanent in hoc Sacramento, non poſſunt immutare aliquid extrinſecum. Probatur enim 7. Phyſic. quod formæ, quæ ſunt in materia, fiunt à formis, quæ ſunt in materia, non autem à formis, quæ ſunt ſine materia, eo quod ſimile agit in ſibi ſimile. Sed ſpecies ſacramentales ſunt ſpecies ſine materia, quia remanent ſine ſubiecto, vt ex dictis patet. * *Non ergo poſſunt immutare materiam exteriorem , inducendo aliquam formam.*

Art. 1. huius quæſt.

2. Præterea , Ceſſante actione principalis agentis, neceſſe eſt , quod ceſſet actio inſtrumenti , ſicut quieſcente fabro, non mouetur martellus. Sed omnes formæ accidentales agunt inſtrumentaliter in virtute formæ ſubſtantialis , tanquam principalis agentis. Cum ergo in hoc Sacramento non remaneat forma ſubſtantialis panis & vini (ſicut ſupra habitum eſt * *) videtur, quod formæ accidentales remanentes , agere non poſſint ad immutationem exterioris materiæ.*

q. 75. ar. 2. & 3.

3. Præterea , Nihil agit vltra ſuam ſpeciem, quia effectus non poteſt eſſe potior cauſa. Sed ſpecies ſacramentales omnes ſunt accidentia. Non ergo poſſunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam ſubſtantialem.

Sed contra eſt , quod , ſi non poſſent immutare exteriora corpora , non poſſent ſentiri. Sentitur enim aliquid per hoc, quod immutatur ſenſus à ſenſibili , vt dicitur ſecundo de anima. *

Lib 2. tex ſt 74. 121. tt 2.

Reſpon-

Reſpondeo dicendum, quod quia vnumquodque agit, in quantum eſt ens actu, conſequens eſt quod vnumquodq; ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habeat ad agere. Quia igitur ſecundum prædicta.* ſpecieb. ſacramentalibus datum eſt diuina virtute, vt remaneant in ſuo eſſe, quod habebant ſubſtantia panis & vini exiſtente, conſequens eſt, quod etiam remaneant in ſuo agere, & ideo omnem actionem, quam poterant agere, ſubſtantia panis & vini exiſtente, poſſunt etiam agere, ſubſtantia panis & vini tranſeunte in corpus & ſanguinem CHRISTI. Vnde non eſt dubium, quod poſſunt immutare exteriora corpora.

Art.1. huius q. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod ſpecies ſacramentales, licet ſint formæ ſine materia exiſtentes, retinent tamen idem eſſe, quod habebant prius in materia. Et ideo ſecundum ſuum eſſe aſsimilantur formis, quæ ſunt in materia.

Ad ſecundum dicendum, quod ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ ſubſtantialis, ſicut eſſe accidentis dependet ab eſſe ſubſtantiæ. Et ideo ſicut diuina virtute datur ſpeciebus ſacramentalibus, vt poſsint eſſe ſine ſubſtantia, ita datur eis vt poſsint agere ſine forma ſubſtantiali, virtute Dei, à quo ſicut à primo agente, dependet omnis actio formæ, & ſubſtantialis & accidentalis.

Ad tertium dicendum, quod immutatio, quæ eſt ad formã ſubſtantialem, non fit à forma ſubſtantiali immediate, ſed mediantibus qualitatibus actiuis, & paſsiuis, quæ agunt in virtute formæ ſubſtantialis. Hæc autem virtus inſtrumentalis conſeruatur in ſpeciebus ſacramentalibus diuina virtute, ſicut & prius erat. Et ideo poſſunt agere ad formam ſubſtantialem inſtrumentaliter. Per quem modum aliquid poteſt agere vltra ſuam ſpeciem, non quaſi virtute propria, ſed virtute principalis agentis.

COMMENTARIVS.

Concluſio D.Tho. eſt ſpecies ſeparatas poſſe habere omnes actiones, quas haberent in ſubiecto.

RESpondet Diuus Thomas, ſpecies ſeparatas poſſe habere omnem actionem, quam in ſubſtantiis panis & vini habere poſſent, & ratio eius eſt, quia retinent idem eſſe; ſubintelligendum vero eſt, retinere illud cum modo ſuo naturali ad actionem phyſicam accommodato, nam etiam corpus Chriſti habet ſuũ eſſe, & tamen non poteſt naturaliter habere omnem actionem ſuam: quia non habet illud modo accommodato ad augendum: hoc autem nunc diſtincte explicuit Diuus Thomas, quia per ſe facile erat ex præcedentibus articulis, quantitas enim non eſt principium agendi, ſed ſuſtentat qualitates, quæ ſunt actionum principia: qualitates autẽ, vt diximus, non mutant exiſtendi modum: & quamuis mutarent, quoad inhærentiam, ita, vt per ſe eſſent, hoc non poſſet impedire actionem: tum quia modus per ſe exiſtendi eſt ſatis accommodatus ad agendum: tum quia in humanitate Chriſti nihil impedit eius actiones, quod non in ſe ſubſiſtat, ſed in Verbo vltimo, concluſio intelligẽda eſt de illis actionibus, quarum principia adæquata ſunt accidẽtia: Nam, ſi quæ eſt actio, ad quã præter concurſum accidentis requiratur immediatus concurſus formæ ſubſtantialis, aliter erit de illa philoſophandum, vt in ſequente diſputatione dicemus, vbi explicabimus ſolutiones ad ſecundum & tertium, in quibus hoc D.Thom. tetigit.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſsint corrumpi.

Inf. art 5. co. Et 4. d 12. q. 1. a. 2. q 3. Et 4 cont. c 66 c. 75. a. 2. & 6.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies ſacramentales corrumpi non poſsint. Corruptio enim accidit per ſeparationem formæ à materia. Sed materia panis non remanet in hoc ſacramento, ſicut ex ſupra dictis patet* Ergo huiuſmodi ſpecies non poſſunt corrumpi.

2. Præterea, Nulla forma corrumpitur, niſi per accidens, corrupto ſubiecto: vnde formæ per ſe ſubſiſtentes incorruptibiles ſunt, ſicut patet in ſubſtantiis ſpiritualibus. Sed ſpecies ſacramentales ſunt formæ ſine ſubiecto, ergo corrumpi non poſſunt.

3. Præterea, Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter aut miraculoſe. Sed non naturaliter, quia non eſt ibi aſsignare aliquod corruptionis Subiectum, quod maneat corruptione terminata: ſimiliter etiam nec miraculoſe, quia miracula, quæ ſunt in hoc ſacramento, fiunt virtute conſecrationis, per quam ſpecies ſacramentales conſeruantur: non eſt autem idem cauſa conſeruationis & corruptionis. Ergo nullo modo ſpecies ſacramentales corrumpi poſſunt.

Sed contra eſt, quod ſenſu deprehenditur, hoſtias conſecratas putrefieri & corrumpi.

Reſpondeo dicendum, quod corruptio eſt motus ex eſſe in nõ eſſe Dictum eſt autem ſupra, † quod ſpecies ſacramentales retinent idem eſſe, quod prius habebant, ſubſtantia panis & vini exiſtente. Et ideo, ſicut eſſe horum accidentium poterat corrũpi, ſubſtantia panis & vini exiſtente: ita & poteſt corrumpi, illa ſubſtantia abeunte. Poterant autem huiuſmodi accidentia primo corrumpi dupliciter: Vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem, ſicut per alterationem qualitatum, & augmentum, vel diminutionem quantitatis. Non quidem per modum augmenti, vel diminutionis, qui inuenitur in ſolis corporibus animatis (qualia non ſunt ſubſtantia panis & vini) ſed per additionem vel diuiſionem. Nam ſicut dicitur tertio Met. per diuiſionem vna dimenſio corrumpitur, & fiunt duæ: per additionem autem è conuerſo, ex duabus fit vna. Et per hunc modum manifeſte poſſunt corrumpi huiuſmodi accidentia poſt conſecrationem, quia & ipſa quantitas dimenſiua remanens poteſt diuiſionem & additionem ſuſcipere, & cum ſit ſubiectum qualitatum ſenſibilium (ſicut dictum eſt*) poteſt etiam eſſe ſubiectum alterationis earum, puta, ſi alteretur color aut ſapor panis aut vini. Alio modo poterant corrumpi per accidens per corruptionem ſubiecti; & hoc modo poſſunt corrumpi etiam poſt conſecrationem. Quamuis enim ſubiectũ non remaneat, remanet tamen eſſe, quod habebant huiuſmodi accidentia in ſubiecto, quod quidem eſt proprium, & conforme ſubiecto. Et ideo huiuſmodi eſſe, poteſt corrumpi à contrario agente, ſicut corrumpebatur ſubſtantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur, niſi præcedente alteratione circa accidentia.

Art. præce.

Art. 1. huius q.

Diſtinguendum tamen eſt inter vtrumque modum harum prædictarum corruptionum. Quia cum corpus CHRISTI & ſanguis ſuccedant in hoc ſacramento ſubſtantia panis & vini, ſi fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non ſuffeciſſet ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non deſinit corpus & ſanguis Chriſti eſſe ſub hoc ſacramento, ſiue fiat immutatio ex parte qualitatis (puta cum modicum immutatur color aut ſapor panis vel vini) ſiue ex parte quantitatis, ſicut cum diuiditur panis, aut vinum in tales partes, quod adhuc in eis poſsit ſaluari natura panis aut vini.

Si vero fiat tanta immutatio, quod fuiſſet corrupta ſubſtantia panis & vini, non remanent corpus & ſanguis Chriſti ſub hoc ſacramento, & hoc ſiue ex parte qualitatum, ſicut cum ita immutatur color & ſapor, & aliæ qualitates panis & vini, quod nullo modo poſſent compati naturam panis aut vini, ſiue etiam ex parte quantitatis, puta, ſi puluerizetur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat ſpecies panis vel vini.

Ad primum ergo dicendum, quod ad corruptionem per ſe pertinet, quod auferat eſſe rei, vnde in quantum eſſe alicuius formæ eſt in materia, conſequens eſt, quod per corruptionem ſeparetur forma à materia. Si vero huiuſmodi eſſe non eſſet in materia, ſimile tamen ei, quod eſt in materia, poſſet per corruptionem auferri, etiam materia non exiſtente, ſicut accidit in hoc ſacramento, vt ex dictis patet.*

In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quod ſpecies ſacramentales, licet ſint formæ non in materia, habent tamen eſſe, quod prius in materia habebant.

Ad tertium dicendum, quod corruptio illarum ſpecierum non eſt miraculoſa, ſed naturalis. Præſupponit tamen miraculum, quod eſt factum in conſecratione, ſcilicet, quod illæ ſpecies ſacramentales retineant eſſe ſine ſubiecto, quod prius habebãt in ſubiecto ſicut & cœcus miraculoſe illuminatus, naturaliter videt.

COMMENTARIVS.

Titulus art. duobus modis intelligi poteſt, primo indefinite, vtrum aliquæ ſpecies ſacramentales, & ſic eſt facilis, nam ſufficienter intelligitur, quoad qualitates, & hic ſenſus videtur cõſentaneus his, quæ D. Thom. docet in art. 5. & 8. in quibus ſignificat, quãtitatem non corrumpi. Secundo poteſt intelligi titulus vniuerſaliter de omnibus ſpeciebus, & hunc ſenſum videtur indicare D. Thom. in progreſſu articuli: eſt autem difficilior propter quantitatem: abſtrahamus ergo ab vtroque ſenſu, & intelligamus, hanc quæſtionem ad eum modum, quo quæſtio præcedẽtis art. definita eſt, an ſcilicet, ita poſſint corrumpi accidentia ſeparata, ſicut poterant coniũcta, & hoc ſenſu intelligetur quæſtio vniuerſaliter de omnibus accidentibus. Huic autem ſenſui cõſentanea eſt reſpõſio D. Thomæ, ſcilicet, ita poſſe eſſe horum accidentium deſtrui ſine ſubſtantia, ſicut in ſubſtantia poterat, quam explicat D. Thom. diſtinguendo duplicem modum corruptionis, per ſe, & per accidens, & vtrũque concluſioni applicando. De corruptione autem per ſe nulla eſt difficultas, neque in qualitatibus, quæ per alterationem fiunt, & corrumpuntur, quę alteratio hic fieri poteſt media quantitate, vt ſubiecto: neq; in quantitate ipſa, eo ſenſu, quem D. Thom. explicat, ſcilicet, non de propria corruptione, ſed de diuiſione ſolum, per quam cõtinuum, vt ſic, poteſt dici corrumpi: ſic enim quantitas ſeparata diuiſibilis per ſe eſt, non minus, quam dum erat coniuncta. At vero de corruptione per accidens, quæ eſt ad corruptionem ſubiecti, difficilius intelligitur concluſio, tam in qualitatibus quam in quantitate: in illis quidem, quia non habent aliud ſubiectum, niſi quantitatem: ergo non poſſunt per accidens corrumpi, niſi corrupta quantitate; hæc autem corrumpi non poteſt: vt ſupra ſignificatum eſt: vnde in quantitate ſeparata, eſt difficilior hic modus corruptionis, quia illa non habet ſubiectum: non ergo poteſt corrumpi ad deſtructionem ſubiecti. Vnde vlterius eſt ſpecialis difficultas circa rationem Diui Thomæ, ſcilicet, hæc accidentia poſſe per accidens corrumpi, quia licet nõ maneat ſubiectum: manet tamen idem eſſe accidentium: hoc enim non ſatis eſſe videtur, quia hoc genus corruptionis non oritur tantum ex ipſo eſſe, vt ſic, ſed ex dependentia illius è ſubiecto: ergo ablata hac dependentia, non poterit illud eſſe corrumpi illo genere corruptionis.

Conc. D. Th. eſt eodem modo poſſe corrũpi accidentia omnia ſeparata, ſicut & coniuncta ſubiecto.

Reſpondetur diſcurſum Diui Thomæ, partim in philoſophico principio, partim in Theologico fundari: ſupponit itaq; ex philoſophia, accidentia per accidẽs corrumpi ad corruptionẽ ſubſtantiæ, quod abſolute verum eſt, non deſcendendo ad omnia & ſingula accidentia, de quo hic Diuus Thomas nihil dicit. Deinde ex Theologia, quamuis in Euchariſtia non ſit ſubſtantia panis: Chriſti tamen corpus ita ſubſtitui loco illius, vt tam diu conſeruetur ſub accidentibus, quãdiu ſubſtantia panis conſeruaretur, & è contrario ita definant accidentia, ablata præſentia corporis Chriſti, ſicut deſinerent ablata ſubſtantia: atq; hinc recte concludit non minus corrumpi poſſe hic accidentia per accidẽs, quam corrumperentur, præſente ſubſtantia; quia retinent idem eſſe, & quodammodo eandem dependentiam: quia licet non ſit omnino eiuſdem rationis, eſt tamẽ eiuſdem proportionis quoad hoc, quod ablato corpore Chriſti, illa accidentia deſtruuntur, quæ deſtruerentur, ablata ſubſtantia panis. Vnde hanc corruptionem per accidens non eſt neceſſe intelligi de ea, quæ eſt ad corruptionem ſubiecti proprie & in rigore ſumptam, ſed, aut de tali ſubiecto, aut de eo, quod aliquo modo ſupplet vicem illius; & ita eſt ſufficienter reſponſum ad omnes difficultates tactas. Quæ vero accidentia hoc modo corrumpantur, an omnia, vel aliqua, hic Diuus Thomas diſerte non explicat: Dicemus tamen diſputatione ſequente, poſt ſequẽtium articulorum explicationem, in quibus aliud Diuus Thomas inſinuat. Et hæc ſufficiant etiam de ſolutionibus argumentorum.

ARTICVLVS V.

Vtrum ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid poſſit generari.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur. Ex nihilo enim nihil generatur, quamuis ex nihilo fiat aliquid per creationem. Sed ſpeciebus ſacramentalibus non ſubeſt aliqua materia, niſi corpus CHRISTI, *quod eſt incorruptibile. Ergo videtur, quod ex ſpeciebus ſacramentalibus non poſſit generari.*

Inf. c. 8 ad ſecund. Et d. 4. 12. q. 2 ar 2, q 4 Et 4 cõt. c. 66 Et quo 9 ar 5 ad 3, Et 1. co. 11. lect. 4 fin.

2. Præterea, Ea, quæ non ſunt vnius generis, non poſſunt ex ſe inuicem fieri; non enim ex albedine fit linea. Sed accidens & ſubſtantia differunt genere. Cum ergo ſpecies ſacramentales ſint accidentia, videtur, quod ex eis non poſſit aliqua ſubſtantia generari.

3. Præterea, Si ex eis generetur aliqua ſubſtantia corporea, illa ſubſtantia non erit ſine accidente. Si ergo ex ſpeciebus ſacramentalibus generetur aliqua ſubſtantia corporea, oportet quod ex accidente generetur ſubſtantia & accidens, duo ex vno, quod eſt impoſſibile Ergo impoſſibile eſt, quod ex ſpecieb ſacramentalibus aliqua ſubſtantia corporea generetur.

Sed contra eſt, quod ad ſenſum videri poteſt, ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generari, vel cineres, ſi comburantur, vel vermes, ſi putrefiant, vel pulueres, ſi conterantur.

Reſpondeo dicendum, quod cum corruptio vnius ſit generatio alterius, vt dicitur in primo de generatione, neceſſe eſt, quod ex ſpeciebus ſacramentalibus, aliquid generetur, cum corrumpantur, vt dictum eſt. * Non enim ſic corrumpuntur, vt omnino diſpereant, quaſi in nihilum redigantur, ſed manifeſte aliquid ſenſibile eis ſuccedit. Quomodo autem ex eis aliquid generari poſſit, difficile eſt videre. Manifeſtum eſt enim, quod ex corpore & ſanguine Chriſti, quæ ibi veraciter ſunt, non generatur aliquid, cum ſint incorruptibilia. Si autem ſubſtantia panis aut vini remaneret in hoc ſacramento, vel eorum materia facile eſſet aſſignare quod ex eis generatur illud ſenſibile, quod ſuccedit vt quidam poſuerunt. Sed hoc eſt falſum, vt ſupra habitum eſt.* Et ideo quidam dixerunt, quod ea, quæ generantur, non fiũt ex ſpeciebus ſacramentalibus, ſed ex aere circumſtante. Quod quidem multipliciter apparet eſſe impoſſibile. Primo, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet. Nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aere circũſtante, vnde ex eo vermes, vel cineres non generantur Secundo, quia natura aeris non eſt talis, quod ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio quia poteſt contingere in magna quantitate hoſtias conſecratas comburi, vel putrefieri; nec eſſet poſſibile tantum de corpore terreno ex aere generari, niſi magna & valde ſenſibili inſpiſſatione aeris facta. Quarto, quia idem poteſt accidere corporibus ſolidis circumſtantibus (puta, ferro aut lapidibus) quæ integra remanent poſt prædictorum generationem. Vnde hæc poſitio ſtare non poteſt, quia contrariatur ei, quod ad ſenſum apparet; Et ideo alij dixerunt, quod redit ſubſtantia panis, & vini in ipſa corruptione ſpecierum: & ſic ex ſubſtantia panis & vi-*

Lib. 1. tex. 17. tom. 2.

Art præc.

q. 75 ar. 2. ad 6.

& vini redeunte generantur cineres, aut vermes, aut aliquid huiuſmodi. Sed hæc poſitio videtur eſſe impoßibilis. Primo quidem, quia ſi ſubſtantia panis & vini, conuerſa eſt in corpus

Quæſt 75. ar. 4. ad 2.

& ſanguinem Chriſti (vt ſupra habitum eſt) non poteſt ſubſtantia panis & vini redire, niſi corpore & ſanguine Chriſti iterum conuerſo in ſubſtantiam panis vel vini, quod eſt impoßibile: ſicut ſi aer ſit conuerſus in ignem, non poteſt aer redire, niſi iterum ignis conuertatur in aerem. Si vero ſubſtantia panis aut vini ſit annihilata, non poteſt iterum redire, quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero, niſi forte dicatur redire prædicta ſubſtantia, quia Deus de nouo creat aliam nouam ſubſtantiam loco primæ. Secundo videtur hoc eſſe impoßibile, quia non eſt dare, quando ſubſtantia panis redeat.*

Art 4. huius q. & q. 76. art. 6 ad 3. Ar. 2. hu q.

*Manifeſtum eſt enim ex ſupra dictis, * quod manentibus ſpeciebus panis & vini, manent corpus & ſanguis Chriſti, quæ non ſunt ſimul cum ſubſtantia panis & vini in hoc ſacramento, ſecundum præhabita. * Vnde ſubſtantia panis & vini non poteſt redire, ſpeciebus ſacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis ceſſantibus, quia iam ſubſtantia panis & vini eſſet ſine proprijs accidentibus, quod eſt impoßibile. Niſi forte dicatur, quod ipſo vltimo inſtanti corruptionis ſpecierum, redit, non quidem ſubſtantia panis & vini (quia illud idem inſtans eſt, in quo primo habent eſſe ſubſtantiæ generatæ ex ſpeciebus) ſed materia panis & vini, quæ magis de nouo creata diceretur, quam rediens, proprie loquendo. Et ſecundum hoc poſſet ſuſtineri prædicta poſitio. Verum quia nō rationabiliter videtur dici, ꝙ miraculoſe aliquid accidat in hoc ſacramento, niſi ex ipſa conſecratione, ex qua non eſt, quod materia creetur, vel redeat: melius videtur dicendum, quod in ipſa conſecratione miraculoſe datur quantitati dimenſiuæ panis & vini, quod ſit primum ſubiectum ſubſequentium formarum. Hoc autem eſt proprium materiæ, & ideo ex conſequenti datur prædictæ quantitati dimenſiuæ omne illud, quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid poſſet generari ex materia panis vel vini ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiua panis, vel vini, non quidem nouo miraculo, ſed ex vi miraculi prius facti.*

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis non ſit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimenſiua ſupplet vicem materiæ, vt dictum eſt.

*Ad ſecundum dicendum, quod illæ ſpecies ſacramentales ſunt quidem accidentia, habent tamen actum & vim ſubſtantiæ, vt dictum eſt.**

Ibidem.

Ad tertium dicendum, quod quantitas dimenſiua panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculoſe vim & proprietatem ſubſtantiæ, Et ideo poteſt tranſire in vtrumq́ʒ: id eſt, in ſubſtantiam, & dimenſionem.

COMMENTARIVS.

QVamuis D. Thomas proponat quæſtionem, an hæc generatio fiat, præcipue tamen intendit explicari, quomodo fiat, nam, quod fiat, dubium non eſt, cum experimentis conſtet: difficultas ergo circa modū eſt: quia generatio ſubſtantialis, de qua eſt ſermo, non fit, niſi ex materia: hic autem nulla eſt materia, ex qua fiat, cum cōſtet ex corpore Chriſti fieri nō poſſe. Refert ergo primo opinionem aſſerentem id, quod ex ſpecieb. conſecratis generari videtur, ex aere circumſtante, ſeu materia eius fieri, quam opinionem dicit eſſe contrariā ei, quod ad ſenſum apparet, quod reuera ita eſt, ſatisq́ʒ ab ipſo quatuor rationib. explicatur. Secundo refert opinionem aſſerentem, redire ſubſtantiam panis, vt ex illa aliquid aliud generetur, quam duabus rationibus impugnat, quarū prima eſt valde difficilis, quia in ea ſumit D. Th. ſubſtantiam panis, ſi annihilata eſt, non poſſe eandē numero redire per creationem, ſi autem in Chriſti corpus conuerſa eſt, non poſſe redire, niſi per conuerſionē corporis Chriſti in ipſam, quæ omnia dici eſſe impoſsibilia: hoc aūt videtur eſſe plane falſum, quia certum eſt poſſe Deum reproducere per creationē idem indiuiduum, etiam ſi in nihilum redactū ſit, vt idem D. Thom. docet. quodl. 4. artic. 5. & aliis locis, vt fuſe tractaui præcedente tomo in materia de reſurrectione. Deinde conſtat, quamuis lignum, verbi gratia, ſit conuerſum in ignem, poſſe Deum idem numero lignum producere, non per conuerſionem ignis in ipſum, ſed per creationem, quia nihil eſt, quod limitet potentiam Dei ad vnum agendi modum. Tandem certum mihi eſt, non eſſe impoſsibile Deo, conuertere corpus Chriſti in priorem ſubſtātiam panis, vt etiam in ſuperioribus dixi. Cum ergo D. Thom. dicit, hæc eſſe impoſsibilia, non eſt intelligendus de potentia abſoluta: ſic enim eſſet improbabilis eius ſententia, ſed intelligendus eſt, non poſſe fieri ſine nouis miraculis, quæ cum conſecratione non habent neceſſariam connexionem, & ita exponit Caietan. & in ſuperioribus præſertim in commentario art. 1. notauimus, hanc eſſe D. Thom. mentem in hac materia. Fateor tamen, ſtante hac expoſitione, rationem non eſſe admodum efficacem, quoad illationem: ſatis vero eſt, eſſe probabilem. Secunda vero ratio eſt optima & efficax, quia ſubſtantia panis non poteſt redire ante inſtans, in quo fit generatio alterius ex ſpeciebus ſacramentalibus, quia toto illo tempore non recedit corpus Chriſti, quia toto illo tempore non eſt facta alteratio, quæ ſufficeret ad corrumpendam ſubſtantiam panis: nam, ſi facta fuiſſet, prius etiam fuiſſet generatio, cum corruptio vnius ſit generatio alteri⁹. Rurſus nec redit ſubſtantia panis in eo inſtanti, quo fit generatio: quia tunc iam eſt facta alteratio ſufficiens ad corrumpendum panem: vnde nec iam ſunt propriæ diſpoſitiones ad ſubſtantiam panis requiſitæ, nec materia prima eſt in eo inſtanti capax formæ panis, cum habeat formam alterius rei: quæ ex illa in eodem inſtanti generatur.

Tertio refert D. Thom. opinionem aſſerentem in inſtanti corruptionis ac ganerationis redire, ſeu creari materiam panis & vini, vt ex illa fiat generatio, quam etiam reijcit D. Thom. ſolum, quia non eſt aſſerendum in hoc myſterio miraculum, quod non accidat ex ipſa conſecratione, ex qua (inquit) non eſt, quod materia creetur, vel redeat.

Cō. D Thō. generationē factam ex accidentibus Euchariſtiæ fieri ex quantitate vt ex ſubiecto.

Quarto itaq; concludit, hanc generationem fieri ex ipſa quantitate, quæ per conſecrationem miraculoſe accepit, quod ſit primum ſubiectum ſubſequentium formarum. Quæ ſententia difficillima eſt, & ideo in ea explicanda varij ſunt diſcipuli D. Thomæ. Duplicem enim poteſt habere ſenſum, primus eſt planus & ſimplex, quem verba præ ſe ferunt, ſcilicet, ſolam quantitatem eſſe ſubiectum huius generationis; ita vt res genita non conſtet ex forma, & propria materia, ſed ex forma & quantitate, loco materiæ, & ita intellexerunt D. Thomam omnes, qui illum impugnant, & ex ſectatoribus, Ferrarienſis 4. contra Gentes, capite 66. & verba D. Thomæ hic aperte hoc ſonant: primo, quia dicit, quantitati dari, vt ſit primum ſubiectum, quod eſt proprium materiæ, ideoque dari illi omne illud, quod ad materiam pertinet. Secundo, quia dicit fieri generationem ex quantitate, ſine nouo miraculo; at vero quacunque ratione aliqua materia, præter quantitatem neceſſaria ſit, non poterit fieri, ſine nouo miraculo. Nam ſi dicas, neceſſariam quidem eſſe nouam actionem, non tamē eſſe neceſſarium nouum miraculum, quia ſequitur ex vi prioris conſecrationis: contra hoc eſt, quia ſi hic eſſet ſenſus D. Thomæ, male impugnaſſet tertiam ſententiam: nam ſimiliter in ea dicendum eſſet, creationem ſeu reditum materiæ, eſſe ex vi prioris conſecrationis; quid eſt enim eſſe ex vi prioris conſecrationis, niſi quod ex vi inſtitutionis hæc actio eſt cum illa connexa, vt myſterium ſit omnino ſenſibus occultum? Hoc autem dici poteſt de quacunque actione, ſiue hæc actio vocetur reditus, ſiue creatio, ſiue conuerſio: parum enim hoc refert, ma-

Ferrar.

giſque admodum loquendi, quam ad rem pertinet. Vnde ſumitur tertium argumentum: Nam D. Thomas impugnando tertiam opinionem, abſolute negat redire materiam, quod generale eſt, ſiue dicatur redire per creationem, ſiue per conuerſionem, ſiue quocunq; alio modo, vt expreſſe declarat quodlib. 9. art. 5. ad tertium. Vbi etiam exponit, nõ loqui ſolum de eadẽ numero materia, quæ prius fuit, neq; in hoc cõſtitui vim rationis, ſed ſimpliciter de materia, quia non poteſt redire, niſi per nouam actionem miraculoſam. Secundo in ſolutione ad primum expreſſe negat, ibi eſſe materiam ex qua fiat generatio: affirmat vero quantitatem ſupplere vicem eius, & in ſolutione ad ſecundum addit, licet quãtitas ſit accidens, habere vim, & actum ſubſtantiæ, & in ſolutione ad tertium, clariſsime ſubdit; quantitati, retenta propria natura, accidere miraculoſe vim & proprietatẽ ſubſtantiæ, & in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. articulo 2. quæſtiuncula 4. dicit, ſicut datur quantitati, vt ſubſiſtat, ita etiam dari, vt ſubijciatur alteri formæ. Præterea idẽ D. Thom. 4. contra Gentes, cap. 66. expreſſe reprobat opinionem dicentem, accidentia miraculoſe cõuerti in ſubſtantiam: vnde concludit ſola accidentia ad generationem ſubſtantialem ſufficere. Nihilominus alij Thomiſtæ alium ſenſum adhibent, nimirum, quantitatem panis in inſtanti generationis, reuera, non manere, neque per ſe ipſam ſubijci formæ ſubſtantiali, aut ſubſtantialiter componere ſubſtantiam genitam, ſed in illo inſtanti conuerti in materiam quantam, ex qua proxime fit generatio, & ideo dici, quantitatem accipere vim ſubſtantiæ, quia accipit vim tranſeundi in ſubſtantiam, non quod ipſa accipiat vim actiuam huiuſmodi cõuerſionis: hoc enim eſt impoſsibile, cum ipſa ſit terminus à quo eiuſdem conuerſionis, & deſinat eſſe per illam, ſed quod ex vi inſtitutionis ſequatur hæc conuerſio, & quãtitati datum ſit, vt media conuerſione, ſuppleat abſentiã materiæ: ita expoſuit D. Thom. Capreol. in 4. q. 12. ad argumenta cont. 3. concluſ. quem ſecuti ſunt Caiet. Soto, & alij, qui potiſsimum moti ſunt hac ratione, quia hæc opinio in priori ſenſu eſt incredibilis: nam ſi litera D. Tho. ſyncere inſpiciatur, aliquantulum violenta videtur: fauent tamen vltima verba art. in ſolutione ad 3. cum enim D. Th. dixiſſet manere quantitatem in propria natura, & accipere proprietatem ſubſtãtiæ, ſubdit. Et ideo poteſt tranſire in vtrumq;, i. in ſubſtantiam & dimenſionem: nam verbũ tranſire, cõuerſionem ſignificat, & ita ponderauit Capreol. quanquam, ſi conſideretur argumentum, & cum illo coniũgatur ſolutio magis videtur ſignificare productionem, ſeu eductionem formæ ſubſtantialis & accidentalis ex vna quantitate: de hac enim re argumẽtum procedebat, & in ſolutione explicatur, quomodo hoc fiat, ſuppoſito priori miraculo. Et ſimilẽ æquiuocationem habent verba ſequentis articuli in corpore, & ad 2. vbi D. Tho. ait, ſpecies ſacramentales conuerti in ſubſtantiam & ſpecies rerum, quæ ex eis generantur, tamen in 4. loco ſupra citato, præſertim in ſolutionib⁹ argumentorum videtur apertius huic ſenſui fauere. Quapropter ſatis obſcura eſt in hac re mens D. Thomæ, nec video, quomodo poſsit ſatisfieri omnibus difficultatib. in expoſitis: vnde in 4. ſententiarum, præſertim ſolutione ad 4. hunc poſteriorem ſenſum indicat: in hac vero tertia par. magis in priorem inclinat: de re vero ipſa in diſputatione ſequente dicemus.

Capreol. Caietan. Soto.

ARTICVLVS VI.

4. d. 12 q 1. a. 2. q 5. & 4 cõtra c. 66 Et 1 Cor. 11 lect 4 fin. Li. 5 de ſacram. c. 4 in ed tom. 4.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſsint nutrire.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies ſacramentales non poſsint nutrire. Dicit enim Ambroſ. in libro de ſacramentis. Non iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit; ſed omne quod nutrit, vadit in corpus. Ergo panis iſte non nutrit. Et eadem ratio eſt de vino.*

2. Præterea, Sicut dicitur 2. de Generatione ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. Species autem ſacramentales ſunt accidentia, ex quibus homo non conſtat: non enim accidens eſt pars ſubſtantiæ. Ergo videtur, quod ſpecies ſacramentales nutrire non poſsint.

Lib. 2 tex. 50, tom. 2.

3. Præterea, Philoſophus 2. de anima dicit, quod alimentum nutrit, prout eſt ſubſtantia quædam auget autem, prout eſt aliquid quantum. Sed ſpecies ſacramentales ſunt ſubſtantia. Ergo non poſſunt nutrire.*

Lib 2 tex. 47. tom. 2.

Sed contra eſt, quod Apoſt 1. Cor. 11. loquens de hoc ſacramento, dicit. Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Vbi dicit Gloſſ. quod notat illos qui poſt celebrationem ſacri myſterij & conſecrationem panis & vini, ſuas oblationes vendicabant, & alijs non communicantes ſoli ſumebant, ita vt inde etiam inebriarentur. Quod quidem non poſſet contingere, ſi ſacramentales ſpecies non nutrirent. Ergo ſpecies ſacramentales nutriunt.*

Glo. ord. ibi.

Reſpondeo dicendum, quod hæc quæſtio difficultatem non habet, præcedenti quæſtione ſoluta. Ex hoc enim (vt dicitur 2. de Anima) cibus nutrit, quod conuertitur in ſubſtantiam nutriti. Dictum autem eſt, quod ſpecies ſacramentales poſſunt conuerti in ſubſtantiam aliquam, quæ ex eis generatur. Per eandem autem rationem poſſunt conuerti in corpus humanum, per quam poſſunt conuerti in cineres, vel in vermes, & ideo manifeſtum eſt, quod nutriunt. Quod autem quidam dicunt, quod non vere nutriunt, quaſi in corpus humanum conuertantur, ſed reficiunt & confortant quadam ſenſuum immutatione (ſicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad ſenſum patet eſſe falſum. Talis enim refectio, non diu ſufficit homini, cuius corpus propter continuam deperditionem reſtauratione indiget. & tamen homo diu ſuſtentari poſſet, ſi hoſtias & vinum conſecratum ſumeret in magna quantitate. Similiter etiam non poteſt ſtare, quod quidam dicunt, quod ſpecies ſacramentales nutriunt propter formam ſubſtantialem panis & vini, quæ remanet: tum, quia non remanet, vt ſupra* habitum eſt: tum quia non eſt actus formæ nutrire, ſed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. Vnde dicitur* in 2. de anima, quod nutrimẽtum in principio eſt diſsimile, in fine autem ſimile.*

Lib 2 de Anima tex 35. & 46 tom. 2 art præced.

q 75. art. 6.

Lib 2. de anima. tex. 45. tom 2

Ad primum ergo dicendum, quod facta conſecratione dupliciter poteſt dici panis in hoc Sacramento eſſe. Vno modo ipſa ſpecies panis, quæ retinet nomen prioris ſubſtantiæ, vt Gregor. dicit in homil Paſchali. Alio modo poteſt dici panis myſticus de cœlo deſcendens. Ambroſ* ergo cum dicit, quod iſte panis non tranſit in corpus, accipit panem ſecundo modo quia ſcilicet, corpus CHRISTI non conuertitur in corpus hominis, ſed reficit mentem eius, non autem loquitur de pane primo modo dicto.*

Refertur de conſec d. 2. c. Species. Loco cit art.

*Ad ſecundum dicendum, quod ſpecies ſacramentales, etſi non ſint ea, ex quibus corpus hominis conſtat, tamen in ea conuertuntur, ſicut dictum eſt.**

*Ad tertium dicendum, quod ſpecies ſacramentales, quamuis non ſint ſubſtantia, habent tamen virtutem ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt.**

In cor. art.

Ibidem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſpecies ſacramentales frangantur in hoc ſacramento.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies ſacramentales non frangantur in hoc ſacramento. Dicit enim Phil. 4. Meteor. quod corpora dicuntur frangibilia propter determinatam diſpoſitionem pororum; quod non poteſt attribui ſacramentalibus ſpeciebus. Ergo ſacramentales ſpecies non poſſunt frangi.*

4. d. 10 art 1. ad 1, & d 11. q 1 art 3 q 1 & 2 & 4 cõt. c. 67. Et op. 2 c 8 Et 1 con. 11 lect 9, co 6

2. Præ-

Li q. n Sũma 3. cap. 2. ante med. Li. 2. ex t. x. 77. & 78 l. 2.

2. Præterea, Fractionem ſequitur ſonus. Sed ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles. Dicit enim Philoſ.* 2. de anima, quod ſonabile eſt corpus durum, habens ſuperficiem lenem. Ergo ſpecies ſacramentales non franguntur.

3. Præterea, Eiuſdem videtur eſſe manducari, frangi, & maſticari. Sed verum corpus CHRISTI eſt quod manducatur, ſecundum illud Ioann. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem: ergo corpus Chriſti eſt, quod frangitur & maſticatur. Vnde in confeſſione Berengarij* dicitur, Conſentio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & corde & ore profiteor, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem, verum corpus & ſanguinem Chriſti eſſe, & in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Non ergo fractio debet attribui ſacramentalibus ſpeciebus.

De conſecr d 2. cap Ego Berengarius

Sed contra eſt, quod fractio fit per diuiſionem quanti. Sed nullum quantum ibi diuiditur, niſi ſpecies ſacramentales; quia neq; corpus Chriſti, qđ eſt incorruptibile; neq; ſubſtantia panis, quæ non manet, neq; ſubſtantia vini. Ergo ſpecies ſacramentales franguntur.

RESPONDEO dicendum, quod apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod non erat in hoc Sacramento fractio ſecundum rei veritatem, ſed ſolum ſecundum aſpectum intuentium. Sed hoc non poteſt ſtare, quia in hoc Sacramento veritatis ſenſus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipſum pertinet, inter quæ eſt fractio, per quam ex vno fiunt multa, quæ quidem ſunt ſenſibilia communia, vt patet in lib.* de anima. Vnde alij dixerunt, quod erat quidem ibi vera fractio, ſine ſubiecto,* exiſtente. Sed hoc etiam ſenſui contradicit. Apparet enim in hoc Sacramento aliquid quantum, prius vnum exiſtens, poſtea in multa partitum, quod quidem oportet eſſe ſubiectum fractionis. Non autem poteſt dici, quod ipſum corpus Chriſti verum frangatur, primo quidem, quia eſt incorruptibile & impaſſibile. Secũdo, quia eſt totum ſub qualibet parte (vt ſupra habitũ eſt*) quod quidem eſt contra rationem eius, quod frangitur. Vnde relinquitur, quod fractio ſit, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis, ſicut & alia accidentia. Et ſicut ſpecies ſacramentales ſunt Sacramentum corporis Chriſti veri, ita fractio huiuſmodi ſpecierum eſt Sacramentum Dominicæ paſſionis, quæ fuit in corpore Chriſti vero.

Li. 2. tex. 64. & 33. tom. 2. Alias non habetur, ly, exiſtente. q 76. art. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut in ſpeciebus ſacramentalibus remanet rarum & denſum (vt ſupra dictum eſt*) ita etiam remanet ibi poroſitas, & per conſequens fragilitas.

art. 1. huius q. ad 3.

Ad ſecundum dicendum, quod denſitatem ſequitur duritia. Et ideo, ex quo in ſpeciebus ſacramentalibus remanet denſitas, conſequens eſt, quod remaneat ibi duritia, & per conſequens ſonabilitas.

Ad tertium dicendum, quod illud, quod manducatur in propria ſpecie, ipſum & frangitur & maſticatur in ſua ſpecie. Corpus autem Chriſti non manducatur in ſua ſpecie, ſed in ſpecie ſacramentali. Vnde & ſuper illud Ioann 6. Caro non prodeſt quicquam, dicit Auguſt.* Hoc eſt intelligendum ſecundum illos, qui carnaliter intelligebant: carnem quippe ſic intellexerunt, quo modo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipſum corpus Chriſti non frangitur, niſi ſecundum ſpeciem ſacramentalem. Et hoc modo intelligenda eſt confeſſio* Berengarij, vt fractio & attritio dentium referatur ad ſpeciem ſacramentalem, ſub qua vere eſt corpus CHRISTI.

Tract 27 in Ioan inter princ. & med tom. 9. Poſita in argum 2.

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli, quantum ad rem ſpectat, non habet difficultatẽ, nam res eſt ſenſibus nota: nam cum ſpecies ſacramentales continuæ ſint, & extenſæ in ſe, & in ordine ad locum, facile poſſunt diſcontinuari, & hoc eſt frangi: dicuntur autem eſſe ſubiectum fractionis, quia ſunt ſubiectũ motus, quo fractio fit, & terminatur terminis, qui inde reſultant.

Quod vero ſpectat ad denominationem, reſpectu corporis Chriſti, tractatum eſt ſupra diſputatione 10. de Euchariſtia, ſeu 48. ſect. 4. vbi ſolutionem ad 3. huius articuli explicatam reliquimus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis liquor poſsit vino conſecrato commiſceri.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod vino conſecrato non poſſit aliquis liquor miſceri. Omne enim, quod permiſcetur alicui, recipit qualitatem ipſius. Sed nullus liquor poteſt recipere qualitatem ſacramentalium ſpecierum, quia accidentia illa ſunt ſine ſubiecto, vt dictum eſt.* Ergo videtur, quod nullus liquor poſſit permiſceri ſpeciebus ſacramentalibus vini.

4. diſt 12. q. 1 ar. 2 p. 6. & quo. 10 ar 3. art. 1 huius quæſt.

2. Præterea, Si aliquis liquor permiſceatur illis ſpeciebus, oportet, quod ex his fiat aliquid vnum. Sed non poteſt fieri aliquid vnum, neq; ex liquore (qui eſt ſubſtantia) & ſpeciebus ſacramentalibus, quæ ſunt accidentia, neque ex liquore & ſanguine Chriſti, qui ratione ſuæ incorruptibilitatis neq; additionem recipit, neq; diminutionem. Ergo nullus liquor poteſt admiſceri vino conſecrato.

3. Præterea, Si aliquis liquor admiſceatur vino conſecrato, videtur quod etiam ipſum efficiatur conſecratum, ſicut aqua, quæ admiſcetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta. Sed vinum conſecratum eſt vere ſanguis Chriſti. Ergo etiam liquor permiſtus eſſet ſanguis Chriſti. Et ita aliquid fieret ſanguis Chriſti aliter, quam per conſecrationem, quod eſt inconueniens. Non ergo vino conſecrato poteſt aliquis liquor permiſceri.

4. Præterea. Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit miſtio, vt dicitur in 1.* de generatione. Sed ad permiſtionem cuiuſcunq; liquoris, videtur corrumpi totalis ſpecies ſacramentalis vini, ita quod ſub ea deſinat eſſe ſanguis Chriſti, tum quia magnum & paruum ſunt differentiæ quantitatis, & diuerſificant ipſam ſicut album, & nigrum, colorem; tum etiam, quia liquor permiſtus, cum non habeat obſtaculum, videtur vndiq; diffundi per totum, & ita deſinit ibi eſſe ſanguis Chriſti, qui non eſt ibi ſimul cum alia ſubſtantia. Non ergo aliquis liquor poteſt permiſceri vino conſecrato.

Li 1 à tex. 28. vſq; ad 90. tom. 2.

Sed contra eſt, quod ad ſenſum patet, alium liquorem vino permiſceri poſſe poſt conſecrationem, ſicut & ante.

RESPONDEO dicendum, quod iſtius quæſtionis veritas manifeſta eſt ex præmiſſis.* Dictum eſt enim ſupra, quod ſpecies in hoc Sacramento remanentes, ſicut adipiſcuntur virtute conſecrationis modum eſſendi ſubſtantiæ, ita etiam conſequuntur modum agendi & patiendi, vt ſcilicet, agere & pati poſſint, quicquid ageret, vel pateretur ſubſtantia, ſi ibi præſens exiſteret. Manifeſtum eſt autem, quod ſi eſſet ibi ſubſtantia vini, liquor aliquis poſſet ei permiſceri. Huius tamen permiſtionis diuerſus eſſet effectus, & ſecundum formam liquoris, & ſecundum quantitatem. Si enim permiſceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod poſſet diffundi per totum vinum, totum fieret permiſtum. Quod autem eſt commiſtum ex duobus, neutrum miſcibilium eſt, ſed vtrumque tranſit in quoddam tertium ex his compoſitum. Vnde ſequeretur, quod vinum prius exiſtens, non remaneret, ſed liquor permiſtus eſſet alterius ſpeciei (puta, ſi permiſceretur aqua) ſolueretur ſpecies vini, & eſſet liquor alterius ſpeciei: ſi autem eſſet eiuſdem ſpeciei liquor adiunctus (puta, ſi vinum permiſceretur vino) remaneret quidem eadem ſpecies, ſed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuerſitas accidentium, puta ſi vnum vinum eſſet album, & aliud rubeum. Si vero liquor adiunctus eſſet tam paruæ quantitatis, quod nõ poſſet perfundi per totum, non fieret totum vinum permiſtum, ſed aliqua pars eius. Quæ quidem non remaneret eadem numero propter permiſtionem extraneæ materiæ; remaneret tamen eadem ſpecie, non ſolum, ſi parum liquor permiſtus eſſet,

art. 1. & 2. huius q.

ſet eiuſdem ſpeciei, ſed etiam ſi eſſet alterius ſpeciei, quia gutta aquæ multo vino permiſta, tranſit in ſpeciem vini, vt dicitur 1. de generatione. Manifeſtum eſt autem ex prædictis*, quod corpus & ſanguis Chriſti remanent in hoc Sacramento, quamdiu illæ ſpecies manent eædem numero: conſecratur enim hic panis, & hoc vinum. Vnde ſi fiat tanta permiſtio liquoris cuiuſcunq; quod pertingat ad totum vinum conſecratum, & fiat permiſtum, erit aliud numero, & non remanebit ibi ſanguis Chriſti. Si vero fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quod non poſſit diffundi per totum, ſed vſq; ad aliquam partem ſpecierum, deſinet eſſe ſanguis Chriſti ſub illa parte vini conſecrati, remanebit tamen ſub alia*

Lib. 1. tex 34 39. & 88. to. 2.

Art 4 huius q & q 76 art. 6. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod Innocent. III. dicit in quadam Decret. quod ipſa accidentia vinum appoſitum videntur afficere, quia ſi aqua fuerit appoſita, vini ſaporem aſſumit: contingit igitur, accidentia mutare ſubiectum: ſicut & ſubiectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operatur. Hoc tamen non eſt ſic intelligendum, quaſi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante conſecrationem, poſtmodum fiat in vino appoſito, ſed talis permutatio fit per actionem: Nam accidentia vini remanentia, retinent actionem ſubſtantiæ ſecundum prædicta, & ita immutando, afficiunt liquorem appoſitum.*

In decret. li. 3 ti 41. c Cũ Marthæ § Quæſiuiſti.

In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quod liquor appoſitus vino conſecrato, nullo modo miſcetur ſubſtantiæ ſanguinis Chriſti, miſcetur tamen ſpeciebus ſacramentalibus. Ita tamen quod permiſtione facta, corrumpuntur prædictæ ſpecies, vel in toto, vel in parte, ſecundum modum, quo ſupra dictum eſt, quod ſpeciebus illis poteſt aliquid generari. Et ſi quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæſtio, quia iam totum erit vniforme. Si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimenſio ſecundum continuitatem quantitatis, non tamen vna ſecundum modum eſſendi, quia vna pars eius erit ſine ſubiecto alia erit in ſubiecto, ſicut ſi aliquod corpus conſtituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus ſecundum rationem quantitatis, non tamen vnum ſecundum ſpeciem materiæ.*

Ibid.

Ad tertium dicendum, quod ſicut Innocent. III. dicit in Decretali prædicta, ſi poſt conſecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non tranſit in ſanguinem, neq; ſanguini commiſcetur; ſed accidentibus prioris vini commiſtum, corpori, quod ſub eis latet, vndique circumfunditur, non madidans circumfuſum. Quod quidem intelligendum eſt, quãdo non fit tanta permiſtio liquoris extranei, quod ſanguis Chriſti deſinat eſſe ſub toto, tunc enim dicitur vndiq; circumfundi, non quia tangat ſanguinem Chriſti ſecundum eius proprias dimenſiones, ſed ſecundum dimenſiones ſacramentales, ſub quibus continetur. Nec eſt ſimile de aqua benedicta, quia illa benedictio nullam immutationem facit circa ſubſtantiam aquæ, ſicut facit conſecratio vini.*

Loto citat. in ſol. 1. ar.

Ad quartum dicendum, quod quidam poſuerunt: quod quantumcunq; parua fiat extranei liquoris permiſtio, ſubſtantia ſanguinis Chriſti deſinit eſſe ſub toto, & hoc ratione inducta. Quæ tamen non cogit, quia magnum & paruum diuerſificant quantitatem dimenſiuam, non quantum ad eius eſſentiam, ſed quantum ad determinationem menſuræ. Similiter etiam liquor appoſitus adeo poteſt eſſe paruus, quod ſua paruitate impediatur, ne diffundatur per totum, & non ſolis dimenſionibus, quæ licet ſint ſine ſubiecto, tamen obſtant alteri liquori, ſicut & ſubſtantia, ſi ibi adeſſet, ſecundum ea, quæ præmiſſa ſunt.*

In argum.

DISPVTATIO LVII.

De his, quæ poſſunt ſpecies ſacramentales agere & pati.

Diſputat. 19. de Euchar.

QVoniam materia huius diſputationis philoſophica valde eſt, eam breuiter expedire curabimus, primoque dicemus de actione tam intentionali, quam materiali: poſtea de paſſione tam accidentali, quam ſubſtantiali.

SECTIO I.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſſint conſecratæ efficere, quicquid poterant non conſecratæ.

DIco primo; Poſſunt ſpecies conſecratæ efficere omnem actionem intentionalem, quam antea poterant. Ita D. Thom. hic, & ſupra, q. 75. art. 5. & omnes Theologi. Et patet experientia, quæ neceſſaria fuit ad occultandum myſterium, & fidem conſeruãdam. Ratio vero iam eſt facta in commentariis, quia tota ratio agendi huiuſmodi actionum eſt accidentalis forma, quæ eadem, eodemq; modo perſeuerat: quod autem quantitas per ſe ſit, vel in ſubiecto, nihil refert ad hanc actionem, pręſertim quia ipſa non imprimit ſpeciem ſui, ſed modificat qualitates per ſe primo ſenſibiles eodem modo, quo antea. Atq; hinc expeditur prolixa diſputatio, quã Soto perſequitur d. 9. q. 2. a. 5. de notitiis ſenſitiuis & intellectiuis, quas ſpecies ſacramentales poſſunt in nobis efficere: vbi contendit, poſſe tam in ſenſu, quã in intellectu, cauſare nõ ſolum notitiam accidentis, ſed ẽt ſubſtantię. Dicẽdum aũt eſt, idem omnino poſſe efficere in quacunq; potentia poſt conſecrationem, quod antea poterant: quia per ſe nihil aliud poſſunt, quam efficere ſpecies in ſenſib. externis, in quo eandem vim ſemper habent, vt dixi. Vnde fit, has ſpecies non poſſe per ſe cauſare notitiam ſubſtantiæ, ſed accidentis per modum cuiuſdam cõcreti, vt huius albi, aut rubei: quia etiam ante conſecrationem non habebant maiorem vim, vt recte docet D. Thom. ſupra, quæſt. 75. art. 5. & 1. part. quæſt. 57. articul. 1. ad 2. & 1. 2. quæſt. 31. & ideo omnes Philoſophi docent, ſubſtantiam non ſentiri per ſe, ſed tantum per accidens: vnde euidẽs eſt, ſenſum non poſſe diſcernere clare & in ſe, præſentiam vel abſentiam ſubſtantiæ ſub eiſdem accidentibus; quia eadem notitia de hoc obiecto ſenſibili formatur in ſenſu externo, quæ idem, & eodem modo repræſentat, ſiue adſit ſubſtantia, ſiue non. Quo tãdem fit, idem proportionaliter eſſe dicendum de ſimplici notitia apprehẽſiua, quæ per exteriores ſenſus in interioribus, vel in intellectu cauſatur: quia etiam illa præciſe ſumpta non repræſentat ſubſtantiam in ſe ipſa, ſed tantum hoc quantum, vel hoc album: inde vero intellectus per diſcurſum colligit, ſub his accidentibus eſſe aliquod ſubiectum, quod illa ſuſtentat: & ad hunc modum peruenit ad aliqualem ſubſtantiæ notitiam, ſaltem connotatiuam, quam aliqui intuitiuam vocant propter præſentiam accidentium: alij abſtractiuam, quia non eſt propria rei, vt in ſe eſt. Quomodocunq; autem vocetur, ſpecies ſacramentales ita ad illam cõcurrunt, & miniſtrant, quantum eſt ex ſe, ac ſi non eſſent conſecratæ, vt in homine infideli videre licet; nam in fideli fides corrigit diſcurſum, vt non iudicet, ibi eſſe ſubſtantiam, ſeu (quod idem eſt) non concipiat ſubſtantiam tanquam ibi exiſtentem. Et hinc etiam explicatur facile, quo modo in hoc ſacramento nulla ſit deceptio, etiam ſi maneant ſpecies, ſine ſubſtantia, quam ſignificare, & referre videntur: dicendum eſt enim illas de ſe eandem offerre ſenſibus notitiam, in quo neminem decipiunt (vt ſic dicam) quod homo autem inde diſcurrens decipiatur: per accidens eſt, & fide poteſt eam deceptionem præuenire.

Species conſecratæ poſſunt facere omnem actionem intẽtionalem, quã non conſecratæ efficere poſſunt.

Dico ſecundo; Species conſecratæ poſſunt efficere omnem accidentalem alterationem, quam antea poterant. Eſt etiam communis, & habet idem fundamentum; quia tota ratio agendi in huiuſmodi alteratione eſt aliqua qualitas: quantitas vero per ſe non concurrit, ſed ſolum vt ſuſtentans qualitatem

Species conſecratæ poſſunt efficere omnem accidentalem alterationem, quam ante conſecrationem.

litatem. Quod ſi interdum ad actionem aliquam videtur per ſe concurrere, vt ad imprimendum impetum, ad diuidendum aliquid, vel ſuo loco pellendũ, id non facit abſq; qualitatibus, quibus eſt affecta, vt ſunt ſiccitas, durities, grauitas, & ſi quid ipſa per ſe iuuat, etiam ſeparata poteſt idem conferre: quia non id facit per inhærentiam, ſed per entiatem ſuam, quæ manet. Nec refert, quod hæ actiones tribuantur quantitati: nam, vt ſignificauit D. Thom. in 4. d. 12. q. 1. art. 1. quæſtiun. 3. & Caiet. hic, & alii, illud ſolum eſt ſecundum quandam denominationem, qua actiones dicuntur eſſe ſubſiſtentium: quantitas enim hic ſuo modo ſubſiſtit in his accidentibus, & ideo ita dicitur calefacere, ſicut aqua calida in qua tota ratio calefaciendi eſt calor.

Species conſecratæ, poſſunt ſubſtãtiã corrumpere & generare.

Dico tertio: Species conſecratæ poſſunt ſubſtantiam corrumpere & generare. eſt etiam communis, & ſequitur ex præcedentibus, nam hæc accidentia poſſunt alterare ſubſtantiam: ergo poſſunt in ea alteratione eouſq; procedere, vt illam corrumpant. Patet conſequentia, quia eadem eſt ratio de initio, & progreſſu alterationis, imò, cæteris paribus, ac per ſe loquẽdo, quo in eadem parte alteratio magis ac magis intenſiue procedit, eo facilius agens in ea progreditur: quia ſemper eſt minor reſiſtentia in paſſo, & plura ſunt, quę iuuant ipſum agens, ergo poſſunt hęc accidentia alterando diſponere ſubſtantiam ad corruptionem vnius, & generationem alterius. Et confirmatur, quia hoc etiam fuit neceſſarium, vt hoc myſterium magis eſſet occultum, verum eſt, minorẽ hic eſſe neceſsitatem, quia ſenſus minus percipit ipſius ſubſtantię transmutationem, præſertim quod panis non videtur ad eo actiuus, vt poſsit generare ſibi ſimilem, & quamuis vinum hoc poſsit, tamen ſenſus nunquam ſatis percipit, an perueniat alteratio ad corruptionem ſubſtantialem, maximè, cum ſemper antecedat imperfecta miſtio, qua confunduntur partes vtriuſq; miſcibilis vt ſenſu non diſcernantur. Denique, eſto, ſit neceſſarium, hanc generationem conſequi ex alteratione ſenſibili, quadam naturali conſecutione, eo quod non poſsit aſsignari gradus, in quo ceſſet alteratio, veluti ſponte ſua, & ſine impedimento, & priuſquam agens agat, quantum poteſt, nihilominus tamen non eſt neceſſarium, vt ſequatur ex virtute ſupecierum, ſed ex virtute alicuius agentis ſperioris ſupplentis earum defectum, ſæpe enim ita contigit in phyſicis alterationibus & generationibus.

Quæſitum.

Vnde hoc loco quæri ſolet, qua virtute efficiant accidentia conſecrata formam ſubſtantialem, nam non videntur habere ſufficientem vim naturalem, cum ſint imperfectiora. Quæ dubitatio pendet ex celebri quæſtione phyſica, quomodo accidentia attingant ad productionem ſubſtantiæ, qui enim opinantur, eductionem formæ ſubſtantialis immediate fieri à forma accidentali, vt eſt virtus ſubſtantiæ, ita tamen, vt quamuis ſubſtantia præſens ſit, immediate nihil influat per ſubſtantialem formam, facile & conſequenter dicunt, eodem modo operari nunc ſpecies conſecratas, quia qualitas manens eſt eadem virtus ſubſtantiæ & abſentia ſubſtantiæ non minuit actionem, quia, cum eſt præſens, non auget illam, ſed tantum conſeruat, & ſuſtentat qualitates, quod ſupplet Deus in hoc ſacramento, & hæc videtur eſſe Diu. Thomæ ſententia hic, articul. 3. ad 3. quam Caietan. ſequitur, & Capreolus in 4. diſtinctione 12. quæſtione vnica, Paludanus quæſtion. 4. Richardus articulo 3. quæſtione 2. Ferrar. contra gent. capit. 66. Soto, & recentiores. Alij exiſtimant, accidentia, vel ſolum attingere diſpoſitionem vltimam, eductionem autem formæ ſubſtantialis ſolum fieri, vel à forma ſubſtantiali ſimili, vel à ſuperiori principio: vel certe, ſi accidentia aliquid immediate influunt in ſubſtantialem formam, ſola tamen non ſufficere, quacunque ratione conſiderentur, niſi forma ſubſtantialis actu iuuet, & immediate etiam influat. Et hi conſequenter dicunt, accidentia quidem conſecrata conferre ad generationem ſubſtantialem, totum influxum, quem darent ſubſtantiæ coniuncta: tamen quia ille non ſufficit, neceſſarium eſſe, vt Deus ſuppleat illam efficacitatem, quam ſubſtantia præſens conferret. Ita procedit Scotus, diſtinct. 12. quæſtion. 1. Durand. quæſt. 2. Bonauent. art. 2. quæſtion. 3. Ocham. quæſt. 7. Alenſ. 4. p. quęſt. 40. membr. 2. artic. 3. Gabriel. lection. 45. in Canonem, qui dicit, accidentia concurrere partialiter, & Deum ſupplere reliquum. Et hoc tenet etiam Richard. art. 14. pag. 295. nec cenſetur ab hac ſententia alienus D. Thomas hic ar. 3. ad 2. dum ait, accidentia conſecrata efficere formam ſubſtantialem virtute Dei, quod imitatus etiã eſt Palud. dicta q. 4. Neq; in hoc ponitur aliquod nouum miraculum: ſed eſt naturalis modus concurrendi primæ cauſæ, qui debetur ex ſuppoſitione priori, miraculi: nam, vt ſupra dicebam, ſæpe in naturalibus corruptionibus, & generationibus id accidit, quod agens proximum poſsit alterare & corrumpere, non vero per ſe ſolum ſubſtantialem formam efficere, & tunc naturalis ordo poſtulat, vt id ſuppleatur per influxum cauſarum vniuerſalium, præſertim primæ.

S. Thom. Caietan. Capreol. Palud. Richard. Ferrar. Soto.

Scotus. Durand. Bonauent. Ocham. Alenſ. Gabriel. Richard. Palud.

Difficultas ſpecialis ſoluitur.

Et iuxta hæc expedienda eſt ſpecialis difficultas hic occurrens, quando contingit ſpecies vini frigefieri, verbi gratia, præter naturalem vim & diſpoſitionem, poſtea vero remoto agente, & ſuæ naturæ relictas ſe reducere ad priſtinum calorem connaturalem ſubſtantiæ vini, à quo principio fiat illa alteratio: quia naturaliter eſt ab extrinſeca forma ſubſtantiali per naturalem reſultãtiam. Nam quod quidam reſpondent fieri à generante, non ſatisfacit, quia oportet aſsignare immediatum principium agendi, ſiue actio tribuatur generãti, ſiue nõ, quod magis pertinet ad verborum denominationem, quam ad rem. Non poteſt dici, principium illud eſſe qualitatem ipſam, quæ intenditur; quia in proprio ſubiecto nunquam qualitas remiſſa eſt vis actiua ſuæ intenſionis. Neq; etiam ſatis eſt dicere, hanc reductionem fieri ab alia qualitate virtuali ſeu proprietate occulta: nam hæc etiam remitti poteſt, vt experimento conſtat in vino, quando ad corruptionem tendit; vnde de illa redibit quæſtio. Dicendum ergo eſt, in eo caſu, quando omnes qualitates remiſſæ ſunt, & reducenda eſt ad priſtinum ſtatum illa, quæ immediatam habet dimanationem à forma, neceſſarium eſſe, vt Deus ſuppleat efficientiam formæ: quia connaturale principium illius actionis ibi deeſt, deficiente forma.

SECTIO II.

Vtrum ſpecies conſecratæ poſſint mutari, aut corrumpi.

Species conſecratæ ab agente naturali alterari poſſunt.

DE motu locali nulla poteſt eſſe quęſtio: quia ſpecies hæ ita ſunt in loco, & illum occupant, ac ſi ibi eſſet ſubſtantia; & ideo ita etiam moueri poſſunt, vt re ipſa experimur. Secundo certum eſt, huiuſmodi ſpecies poſſe alterari virtute naturalis agentis: quamuis Nominales, qui negant qualitates, quæ in his ſpeciebus manent, inhærere quantitati, ſed per ſe eſſe, conſequenter negare debeant poſſe naturaliter intendi & remitti; & ideo neceſſarium illis ſit multiplicare miracula: nam experientia conſtat, has ſpecies calefieri, &c. Si ergo id non poteſt fieri virtute agentis naturalis, oportet, vt ſupernaturaliter à Deo fiat ad myſterium occultandum: At vero, ſuppoſitis quæ diximus, has ſcilicet qualitates eodem modo inhærere quantitati, quo ante conſecrationem inhærebant, facilè intelligitur, poſſe ab agente naturali in eadem quantitate intendi, vel denũo produci: quia ex parte quantitatis, eſt ſufficiens potentia paſsiua, ex qua educantur: quia immediate in illa recipiuntur, & ab illa pendent, & in ſuo eſſe conſer-

conſeruantur: ergo fieri etiam poſſunt ex illa, quia nihil aliud eſt educi de potentia ſubiecti, quam in illo fieri cum dependentia in fieri & in eſſe ab illo. Tertio de motu augmẽtationis, vel diminutionis ipſius quantitatis res eſt etiam facillima, ſi augmentum & diminutionem à productione & corruptione ſeparemus: tribus enim modis intelligi poteſt, quantitatem panis & vini augeri, aut diminui: primo per rarefactionem, vel condenſationem, & de hoc iam in ſuperioribus diximus, hoc nõ eſſe proprium augmẽtum, vel diminutionẽ quantiatis, quia per hunc modum nulla pars quantitatis additur, vel demitur, ſed ſolum mutatur qualitas, ſeu quidam modus ipſius quantitatis: vnde fit, vt nouis etiam terminis terminetur, & maiorem vel minorem locum occupet, vt diſputatione præcedenti ſect. 3. attigimus. Secundò, per diuiſionem vel additionem, ſeu nouam continuationem, & hoc modo etiam eſt per ſe notum, ſpecies ſacramentales poſſe diuidi, atq; ita diminui; proprie vero continuatio, ſeu additio non tam facile fit, præſertim in ſpeciebus panis, propter earum duritiem & ſiccitatem: nam ea, quæ liquida ſunt, vt vinum, facilius continuantur: quia tamẽ hoc naturaliter non fit ſine miſtione, de qua eſt ſpecialis difficultas, tractabimus illam in vltima ſectione huius diſputationis. Tertio modo fit diminutio per corruptionem alicuius partis, de qua eadem eſt ratiò, quæ de corruptione totius: augmentum autem huic corruptioni contrarium, non fit niſi per miſtionem, de qua infra, vt dixi.

Itẽ augmentari vel diminui.

Solum ergo ſupereſt hic dicendum de corruptione, an locum habeat in quantitate conſecrata: in qua quæſtione exiſtimo, diuerſo modo eſſe procedendum, iuxta diuerſa principia philoſophica de ſubiecto, & natura quantitatis. Eſt enim opinio ſatis communis, quantitatem ineſſe toti compoſito, & ita eſſe per accidens corruptibilem ad corruptionem eius, & nouam aliam cum re genita comproduci: & iuxta hanc opinionem conſequenter hic dicendum eſt, facta in his ſpeciebus alteratione ſufficiente ad corruptionem panis, quantitatem corrumpi per accidens: non quia de facto pereat ad corruptionem ſubiecti, quod non habet, ſed quia ex natura rei ita defineret, ſi ſubiectum adeſſet: hic autem ſuppoſito myſterio, ſeruatur naturalis ordo in reliquis omnibus, quoad fieri poteſt. Item quia corrumpitur ad deſitionem præſentiæ corporis Chriſti, quod loco propriæ ſubſtantię quantitatem conſeruabat. Deniq; quia in termino illius alterationis ſubſtantia noua ſuccedit, ſecum afferens quantitatem nouam, quæ aliam ſecum non admittit, & ideo neceſſe eſt, præexiſtentem perire: & hæc cenſetur eſſe ſententia D. Thom. hic art. 4. quam ſequuntur Caiet. hic, & Capreol. d. 12. q. 1. & Palud. q. 4. Carth. q. 3. Richar. art. 2. q. 2. art. 4. q. 2. Scot⁹, q. 5. Durand. q. 2. Ægid. Theorem. 43. & 44. Soto, & omnes Thomiſtæ. Eſt autem differentia inter hos authores; primum in cauſa huius corruptionis: Scotus enim & Durandus dicunt, corrumpi ſolum ex pacto Dei, qui ſtatuit illam non conſeruare, niſi ſub talibus accidentibus: & ideo ſuſpendit influxum facta illa alteratione, quia aliunde nulla poteſt reddi cauſa huius corruptionis: quia cum hæc quãtitas ſit primum ſubiectum alterationum, quæ hic fiunt, non magis poteſt per illas deſtrui ex natura rei, quam materia prima per generationem ſeu corruptionem ſubſtãtialem: præſertim quia quantitas de ſe independens eſt à qualitatibus: & eſt æque indifferens, & quaſi in potentia neutra ad quaſcunq; qualitates, & hoc ſane eſt ſatis conſequenter dictum, ſi ſupponatur corpus Chriſti, vt eſt ſub hac quantitate, nullo modo concurrere ad conſeruandam illam per ſe exiſtentem. At vero ſupponendo Chriſti corpus non ſubiectiuè, ſed effectiue ſupplere vicem ſubſtantiæ, & conſeruare quantitatem, facile videtur, ſicut remoto ſole, deſtruitur lumen aeris, quod in ſuo eſſe à pręſentia ſolis pendebat, ita ablata ſacramentali præſentia corporis Chriſti, perire quantitatem: quæ ab illo, vt à principio conſeruante pendebat: hoc tamen totum neceſſario reuocandum eſt ad inſtitutionem & pactum diuinum: quo ſtatuit Deus, non conſeruare ibi præſentiam Chriſti, niſi ſub diſpoſitionibus panis & vini. Secundo eſt differentia circa modum ſeu qualitatem huius deſitionis: nam, quidã dicunt annihilari quantitatem, vt Ocham in 4. q. 7. quia deſinit ſolum ex defectu cauſæ effectiuæ conſeruantis: ſed illa conſeruatio erat per actionem per ſe creatiuam, vt ſupra dictum eſt: ergo illa ſuſpenſio ſeu carentio actionis, eſt annihilatio. Item, quia illa deſitio omnino ſiſtit in non eſſe, & in nihilo: neque eſt ibi vlla actio poſitiua tendens ad aliquod eſſe, ex quo ſequatur huiuſmodi non eſſe: hoc autem ſolum eſt de ratione annihilationis. Multi vero ex Thomiſtis dicunt, deſinere quantitatem per cõuerſionem in materiam, quæ ibi ſuccedit. Sed, quicquid ſit de hoc modo loquendi, de quo dicam ſectione ſequente, certum eſt talem conuerſionem non poſſe fieri virtute agentis naturalis, prout ipſa affirmare videntur: quia in illa conuerſione nullum eſt ſubiectum, circa quod verſari poſſit naturalis actio: neq; etiam terminus, ad quem illius conuerſionis poteſt à naturali agente fieri: melius tamen poteſt hæc deſitio vocari corruptio per accidens, prout D. Thom. loqui videtur, ſi ad quantitatem eius ſententia extendatur, propter rationes factas.

S Thom. Caietan. Capreol. Palud. Carthuſ. Richard. Scotus. Ægid. Soto.

Multo vero aliter philoſophandum eſt iuxta opinionem aliam, quæ affirmat, quantitatẽ in ſola materia recipi, & ab ea ſola pendere in genere cauſę materialis; ideoq; manere eandem numero in genito & corrupto, eſſeq; ingenerabilem & incorruptibilem, ſicut eſt materia, & cum ea ſola concreari poſſe, & coannihilari, ſi materia annihiletur: nam iuxta hanc opinionem dicendum eſt, quantitatem ſpecierum ſacramentalium non corrumpi, etiamſi alteratio fiat vſque ad corruptionem panis, primo quidem, quia ſi ſubſtantia adeſſet, quantitas non corrumperetur per illam alterationem: ergo nec nunc deſtruitur, patet conſequentia, quia, vt dixi, in hoc myſterio, ſuppoſitis his, quæ per ſe ad ipſum pertinent; in reliquis, quoad fieri poteſt, naturalis ordo ſeruatur. Secundo, quia, ſicut ſubſtantiæ panis ſucceſsit corpus Chriſti conſeruans quantitatem, ita præſentiæ corporis Chriſti ſuccedit aliqua materia, cui poteſt illa quantitas vniri, & naturaliter conſeruari: ergo non deſtruitur, ſed in ea conſeruatur: quia hoc eſt magis conſentaneum naturis rerum. Tertiò, quia iuxta illam philoſophicam opinionem de quantitate, reliquæ etiam qualitates, quibus diſponitur materia ad introductionem nouæ formæ, non pereunt, ſed manent in re genita: ergo etiam hic, quando generatur aliquid ex ſpec ebus conſecratis, manent diſpoſitiones in re de nouo genita: ergo multo magis quantitas, quæ eſt ſubiectum earo: & hanc ſententiam tenet Alenſ. 4. part. quæſt. 49. membr. 2. artic. 4. §. 1. & Henric. quodlib. 8. quæſt. 36. Ferrar. 4. contra gent. cap. 66. tenet quidem manere quantitatem, quamuis non ex prædicto fundamento, ſed quia ſupernaturaliter ſubit vicem materiæ, de quo ſtatim, & videtur fauere huic opinioni Diuus Thomas hic, artic. 5. & in 4. diſtinct. 12. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 3. ad 2. Et fundamentum illud philoſophicum mihi ſemper probabilius viſum eſt, ex quo in Theologia etiam hæc opinio eſt magis conſequens, & facilius omnes difficultates expedit.

Alenſ. Henric. Ferrar.

SECTIO III.

Vtrum ex ſpeciebus conſecratis poßit aliqua ſubſtantia generari, vel nutriri.

Prima ſententia negat, ex his ſpeciebus fieri generationem, vel nutritionem: quia deeſt materia ex qua

ex qua fiant, vnde ad experientias apparentes dicit hæc opinio, id, quod penetrari videtur, reuera non eſſe id, quod apparet, vel ſi eſt, miraculoſe creari à Deo, dicit etiam, hominem poſſe confortari odore, vel alteratione earum ſpecierum, non vero propriè nutriri. Ita ſentit Algerus lib. 2. de hoc ſacram. cap. 1. Guitmundus lib. 2. de hoc myſter. & VValdenſis tomo 2. de ſacram. cap. 26. qui addunt, non decere, hominem his ſpeciebus nutriri: quia oportet aliquid etiam earum in ſeceſſum mitti. Hæc vero opinio antiquata iam eſt, & vt improbabilis omnino ab ſcholis reiecta: quia omnino præter rationem eſt, experientias negare: conſtat enim, ex hoſtiis conſecratis vermes generari, & non minus comburi, quam non conſecratas: in quibus effectibus non eſt tantum externa ſpecies, ſeu apparentia: quia ſunt permanẽtes, & eodem ſemper modo fiunt. Item, ſi Deus eſt author eorum, tam facile poteſt illos vere efficere, ſicut fingere: & alioqui eſt magis conſentaneum ad veritatem myſterij occultandam: ſi vero naturale agens eos efficit, non poteſt eos fingere, aut ſimulare, & hoc poſterius eſt magis rationi conſentaneum, quia non ſunt hic plura miracula fingenda, quam ſint neceſſaria: non eſt autem neceſſarium, vt ſolus Deus totum effectum operetur, vt videbimus. Atque eadem experientia ſumi poteſt ex nutritione, nam ſi homo integrum panem conſecratum comedat, non ſolum confortabitur, ſed etiam nutrietur, & ſaturabitur eodem modo, quo id aſſequeretur pane non conſecrato.

Algerus. Guitmun. VValdenſ.

Secundo, hac relicta ſententia, circa difficultatem quæ authores eius mouit, ſcilicet ex qua materia fiat hæc mutatio, eſt alia opinio docens, nullam eſſe neceſſariam materiam, ſed ſolam quantitatem ſufficere, vt ſubſtet formæ ſubſtantiali aduenienti, ſiue de potentia eius educatur, ſiue per nutritionem vniatur. Hæc, vt dixi, videtur eſſe opinio D. Th. hic, quam ita exponit & ſequitur Ferrar. dict. c. 66. & eam tenet Henric. quodl. 8. q. 36. & Viguerius in Summa v. 9. de Euchar. & Ruar. art. 14. Soto etiam & Ledeſm. citant Aegidium Theore. 44. & 45. Dionyſ. autem Carthuſ. d. 12. q. 2. oppoſitum illi tribuit. Fundamentum non eſt aliud, niſi quia hoc ſufficit, & eſt magis conſentaneum, vt ex vi prioris conſecrationis reliqua fiant naturali modo, ſine nouis miraculis.

Ferrar. Henric. Viguer. Ruard. Soto. Ledeſm. Ægid. Carthuſ.

Hæc vero opinio mihi videtur omnino falſa & incredibilis: dicendum eſt ergo ſolam quantitatem non ſufficere, ſed neceſſariam eſſe aliquã materiam, ex qua hæc generatio fiat: ita docent omnes authores ſtatim citãdi. Et probatur prior pars, primo, quia forma ſubſtantialis nõ poteſt habere ſuum effectum formalem circa aliquod accidens, cum quo non habet proportionem, neque habitudinem: alias poſſet etiam vna forma informare aliam, vel qualitatem aliquam. Secundo, quia inter quantitatem & formam non poteſt eſſe ſubſtantialis vnio: tum, quia, cum quantitas ſit accidens, vnio etiam illius, vel cum illa neceſſario eſt accidentalis: & compoſitum ex illa non poteſt eſſe ſubſtantiale, nec poteſt eſſe ignis, aut carbo vel quid ſimile, quia de ratione eſſentiali huius compoſiti eſt ſubſtantialis materia, propter quod dixit Ariſtot. 1. Phyſicorum, impoſsibile eſſe ſubſtantiam componi ex non ſubſtantiis. Et confirmatur, nam impoſsibile eſt, qualitatẽ eleuari, vt formaliter ſuppleat vicem formæ ſubſtantialis, & ſubſtantialiter aliquid componat: ergo ſimiliter eſt impoſsibile, vt quantitas eleuetur ad proprium munus materiæ, & ſubſtantialem cauſalitatem eius: Tertio, etiam ſi daremus, hoc eſſe poſsibile, tamen illo poſito, ſequuntur multo plura miracula, quod tamen vitari intenditur. Probatur, quia inprimis eductio formæ ſubſtantialis & potentia quantitatis, non poſſet fieri ab agente naturali, propria virtute: quia quantitas non eſt in potentia naturali ad huiuſmodi formam, quicquid ſit de obedientiali, ſicut non poteſt agens naturale virtute ſua educere formam ignis de materia cœli, quia non eſt in potentia naturali ad illam ſuppoſita opinione, quod ſit alterius rationis à materia generabilium. Item, quia alias etiam nunc ignis educeret formam ignis ex quantitate ligni, eamq́ ipſi vniret: quia eandem capacitatem habet hæc quantitas & eſt propinquior igni.

Oppoſitum placet authori.

Ariſtot.

Fortaſſe dicetur, in quantitate ex ſola natura rei, ſeu ſecundum ſe ſumpta, non eſſe capacitatem naturalem ad huiuſmodi formam & actionem ſeu paſſionem: at vero in quantitate eleuata, quæ per conſecrationem accepit vim ſubſtantiæ, eſſe huiuſmodi capacitatem, & ideo ſuppoſito illo miraculo agens naturale poſſet naturaliter ex illa educere formam. Sed hoc inprimis intelligi non poteſt: quia quantitati per conſecrationem nihil additum eſt, neq́ immutatum, præter exiſtendi modum, tamen in entitate ſua eadem omnino eſt: at vero capacitas paſsiua non eſt in quantitatẽ, ratione modi eſſendi, ſed ratione ſuæ entitatis: ergo, ſi antea non habebat capacitatem naturalem, nec poſtea habebit: quæ eſt enim illa eleuatio aut quæ vis materiæ: Si enim diceretur, eſſe in potentia obedientiali, & ratione conſecrationis manere, quaſi in potentia proxima, fortaſſe non eſſet tam euidens contradictio, quamuis reuera, etiam hoc ſit falſum, propter argumenta priora: tamen quod res, quæ non habet capacitatem naturalem ex ſe incipiat habere illam, non mutando entitatem vel naturam, intelligi non poteſt, ſicut in cauſis agentibus repugnat, quod non habet naturalem virtutem agendi, inciperet habere iam per ſolam ſuam entitatem, ſine ſui mutatione: imo nec poſſet agere per potentiam obedientialem, niſi hæc intimè innata in ipſa re præſupponeretur. Adde, etiam, hoc poſito, non vitari inconueniens illatum, ſcilic. quod maiora miracula multiplicentur: nam reuera, maius eſt hoc, quam quod creatur materia, vel quodcunq́ ſimile, & præterea durabit quantitas per ſe exiſtens, & ſine ſubiecto: non ſolum quamdiu durat hoc Sacramentum, ſed etiam in omnibus rebus, quæ ex illa generantur, &, quamuis plurimæ tranſmutationes in illa fierent, ſemper ita maneret, quia non eſt maior ratio de vna generatione, quam de reliquis: ac deinde tota materia prima, quæ ab inſtitutione huius ſacramenti vſq́ nunc tranſſubſtantiata eſt, deficiet in orbe, & loco illius ſola quantitas erit ſubſtituta: vnde fiet, vt magna pars naturalium rerum iam non conſtet materia & forma, ſed quantitate & forma: quæ nec ſubſtantialia entia erunt, neq́ accidentalia, ſed monſtra quædam naturæ.

Euaſio.

Impugnatur.

Vnde etiam contingere poſſet, vt illa quãtitas per varias tranſmutationes informaretur alia forma panis & conſecraretur: quomodo ergo tunc fieret trãſſubſtantiatio? quia, ſi totum compoſitum tranſmutaretur, non maneret quantitas: ſi ſola formã, nõ eſſet tranſſubſtantiatio. Dicendum ergo eſſet ex tali pane non poſſe fieri conſecrationem, quod reuera non male diceretur: quia ille non eſſet panis, cum nõ conſtaret ex principiis eſſentialibus panis, ſed tunc idem conſequenter dicendum eſſet de quacunque re genita ex huiuſmodi ſpeciebus, quod reuera non ſit ſubſtantia illa, quæ apparet, ſed ſemiſubſtantiata, vt ſic dicam. Vnde, ſi contingeret, hominem longo tempore ſolis ſpeciebus conſecratis nutriri, ſucceſſu temporis, aut totum, aut fere totum ſubſtantiale corpus amittere, maneretque anima ſolam quantitatem informans, & ſimilia monſtra poſſunt facile excogitari, & maximum omnium eſt dicere, hæc omnia naturaliter ſequi ex priori miraculo ſolius conſecrationis. Neceſſario ergo dicendum eſt, in inſtanti, quo huiuſmodi generationes fiunt ex ſpeciebus conſecratis, aliquam veram, & ſubſtantialem materiam ibi exiſtere, ex qua fiant.

Dubium quoddam diſſoluitur.

Sed quænam eſt hæc materia? Circa hoc fuit tertia opinio antiqua, eſſe aliquam antea præexiſtentem

in ali-

in aliquo corpore,& tunc denuo poni ſub ſpeciebus ſacramentalibus in illo inſtanti generationis. Et quidam dixerunt, eſſe quandam partem materiæ ipſius corporis Chriſti, vt refert Algerus ſupra, quod maxime videbatur dici poſſe, ſi vera eſſet ſententia Durandi, quod materia panis manet in Corpore Chriſti: ſed hic eſt error in fide, quia Chriſti Corpus nunc eſt incorruptibile, & impaſsibile. Vnde non poteſt partem materiæ acquirere, & multo minus perdere. Vnde Durandus, qui primum temere dixit, non eſt auſus dicere ſecundum. Alii vero dixerunt, illam materiam eſſe corporis circumſtantis, vel alterius ſimilis, quam optime impugnat Diu. Thom. hic, vt in commentario articuli quinti vidimus, quibus addere poſſumus, quando hoſtia conſecrata in ignem iniecta comburitur, ibi totum corpus circumſtans habere rationem agentis, & non patientis, non poteſt ergo aliquid generare ex ſuamet materia. Solum poſſet quis fingere, Deum aliunde ſumere materiam ex aliquo corpore, & in eodem inſtanti illam ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituere, at vero, licet hic modus non ſit impoſsibilis Deo, non eſt tamen aptus neque conueniens præſenti myſterio, primum, quia oporteret alteram rem in alio loco diuinitus corrũpi: nõ enim conſtituenda eſt eadem materia in duobus locis ſub duabus formis. Secundo neceſſe eſſet, materiam illam in inſtanti, & miraculoſo modo transferri ab alio loco in locum ſpecierum. Tertio conſequenter etiam dicendum eſſet, deeſſe in his generabilibus rebus totam materiam, quæ hactenus per conſecrationem tranſſubſtantiata eſt, quod magnum videtur inconueniens. Quarto denique oporteret, aut duplicem quantitatem deſtrui, vt vna fieret in re genita ex ſpeciebus conſecratis, iuxta opinionem aſſerentem, quantitatem corrumpi ad corruptionem ſubſtantiæ, aut iuxta contrariam ſententiam oporteret, vel duas quantitates manere in eadẽ materia, quod eſt ſatis abſurdum, vel alteram ſine cauſa naturali à ſolo Deo corrumpi. Vnde etiam fieret, tantam quantitatem deeſſe nunc in hoc orbe generabilium rerum, quanta fuit in toto pane & vino ſimul ſumptis, quæ hactenus conſecrata ſunt, nulla æqualis magnitudinis alteri ſuccedente, quæ ſine dubio eſſet magna diminutio huius inferioris vniuerſi corporei. Dicendum eſt igitur (quod omnes Theologi citandi ſentiunt) in inſtanti generationis, quæ fit ex ſpeciebus conſecratis, prius natura, quam talis generatio fiat, poni ſub illis ſpeciebus quandam materiam primam, quæ immediate ante illud inſtans in rerum natura non exiſtebat: hoc enim neceſſario ex dictis concluditur: oſtenſum eſt enim, aliquam materiam primam eſſe neceſſariam ſub illis ſpeciebus: ſeu in loco earũ, quia ibi fit generatio. Rurſus oſtenſum eſt, illam non fuiſſe præexiſtentem, neq; ibi, neq; alibi, in illo proximo tempore, quo fiebat alteratio quoue Chriſti præſentia durabat: ergo neceſſe eſt ibi de nouo fieri.

Rurſus deinde inquirendum ſupereſt, an hæc materia ſit eadem numero, quæ prius fuit ſub talibus ſpeciebus, & tranſſubſtantiata eſt, vel alia. Diuus Thomas enim hic ſignificat, non eſſe eandem numero, quia idem numero reproduci, eſt nouum miraculum, quod non eſt ponendum ſine neceſsitate. Mihi tamen (quamuis res ſit incerta) veriſimilimum eſt eſſe eandem numero, & in hoc ſenſu intelligendam exiſtimo quorundam veterum ſententiam dicentiũ redire ſubſtantiam panis, vt ex ea fiat generatio, q tenuit Alexand. Alenſis 4. part. quæſtione 40. memb. 2. articulo 4. & Bonauent. diſtin. 12. artic. 2. qu. 1. & Innocent. libr. 4. de hoc myſterio. c. 11. non eſt enim veriſimile, eos locutos eſſe de tota ſubſtantia panis, tum quia hoc ſenſu eſt res valde improbabilis, vt D. Thomas conuincit in articulo, tum etiam quia ad talem generationem impertinens eſt, quod redeat forma panis, cum potius illam corrumpi neceſſe ſit. At vero, quod eadem materia redeat, coniectura eſſe poteſt: primo reſpectu naturæ vniuerſalis, quia ſic nulla fiet propter hoc myſterium mutatio in materia rerum generabilium, & corruptibilium, ſed eadem ſemper durabit. Secundo reſpectu naturæ particularis, quia manet eadem quantitas numero: cui connaturale eſt eſſe in hac materia, eique initi. Tandem reſpectu Dei æque facile eſt, eandem materiam facere, ſicut diuerſam, vnde non eſt maius miraculum, nec proprie eſt nouum, quia congruente quadam neceſsitate connexum eſt cum ipſo myſterio.

Alenſ. *Bonau.* *Innoc.*

Vlterius autem interrogandum ſupereſt, per quã actionem fiat hæc materia, Thomiſtæ enim, vt aliquo modo Diuum Thomam interpretentur, contẽdunt fieri per conuerſionem, vt in commentario art. 5. citaui, quod tenet etiam Palud. d. 12. q. 2. Heruæus quæſt. 1. art. 3. & Hiſpal. qu. 1. notab. 4. qui addit, non ſolum materiam, ſed totum compoſitum fieri per conuerſionem quãtitatis in ipſum, quod eſt improbabile, & ſine fundamento, vt à fortiori patebit ex dicendis, & refutatur etiam à D. Thoma ex profeſſo 4. contra gent. c. 66. Alii dicunt illam materiam congenerari, ita loquitur Soto ſupra. Reliqui vero autores citati dicunt, iterum creari, ſeu per creationẽ reproduci. Scotus d. 12. q. 5. Durandus, quæ. 2. Maior. q. 4. Marſil. q. 8. art. 4. Gabr. lect. 45. in Canon. Ægidi. Theorem. 44. & 45. & alii communiter. Et hoc ſine dubio verius eſt, primo quidem quia exiſtimo, quantitatem panis non deſinere eſſe per hanc generationem, ſed manere in re genita, non ergo conuertitur. Secundo, quia, etſi non maneat, negari non poteſt, quin ſit ibi neceſſaria noua actio, generatione prior ordine naturæ, per quam hæc materia fiat, quia educitur de non eſſe ad eſſe, prius quam ex illa fiat generatio, hæc autem actio non eſt ex præſuppoſito ſubiecto, quia quantitas non eſt ſubiectum prius, vt per ſe conſtat, eſt ergo creatio. Neque eſt vlla ratio, ob quam appelletur conuerſio, etiam ſi deſinat eſſe quantitas, quia, neque ibi relinquitur aliud commune, circa quod fiat conuerſio, & quia rationes omnes quibus ſupra probatum eſt Corpus Chriſti non conuerti in talem materiam, idem probant de quantitate, quia non eſt maior connexio inter actionem, qua producitur materia, & deſitionem quantitatis, quã ſit inter illam actionem, & deſitionem, vel abſentiam corporis Chriſti. Tandem, ſi ratio conuerſionis aliquid in re ipſa addit creationi, illud eſt magis miraculoſum, quam ſola creatio, nec poteſt probabiliter dici, naturaliter ſequi ex priori miraculo, Quod autem poſt alterationem ſub illis accidentibus fiat creatio materiæ, eſt maxime connaturale, ſuppoſito priori myſterio, & indigentia, quæ ex illo naſcitur in rebus ipſis naturalibus ad ſuas generationes & corruptiones: ſicut in generatione hominis naturale eſt, vt Deus creat animam poſt ſufficientem alterationem in materia diſpoſita. Atque hic etiam conſtat, quam ſit falſum dicere, materiam congenerari, quoad entitatem ſuam, de qua agimus, nam quoad vnionem id dici poſſet, ſicut anima rationalis, quoad vnionem dici poteſt congenerari, non vero ſecundum ſe, quod magis patebit ex ſequente puncto.

Palud. *Heruæ.* *Hiſpal.* *Soto.* *Scot.* *Durand.* *Maior.* *Marſil.* *Gabr.* *Ægid.*

Adhuc enim inquirendum ſupereſt, à quo agente fiat hæc materia: Richard. enim, di. 12. art. 2. q. 2. dicit fieri ab agente naturali ex poſsibilitate materiæ, quæ ibi manſit. Quod friuolum valde eſt, quia illa poſsibilitas nihil eſt, niſi potentia obiectiua, vnde non excludit creationem, quæ non poteſt fieri ab agente naturali: nam potentia ſubiectiua repugnat materię primæ, cum ipſa ſit primum ſubiectum, ſtatimq; inquiremus, an hæc poſsibilitas ſit ſubſtantia, vel accidens: primum eſſe non poteſt, tum, quia repugnat myſterio, quod aliqua ſubſtantia manſerit: tum quia neceſſe eſt, vt ſit materia, aut forma, aut compoſitũ:

Richard.

ſi vero

Soto. ſi vero eſt accidens, quomodo poteſt eſſe ſubiectum ex quo fiat materia? Soto d.10.q.2.ar.6. (& ſignificat etiam Hiſpalenſis ſupra) dicit, materiam illam comproduci ab agente naturali, idq; naturaliter, ſuppoſito primo miraculo. Sed, ſi loquuntur proprie de virtute naturali, dicunt rem plane impoſsibilem: quia prius miraculum nõ dedit virtutem naturalem igni, aut ſimili agenti ad producendum aliquid ex nullo ſubiecto, cum potius tota neceſsitas huius materiæ ſit vt poſsit naturale agens ex ſubiecto aliquo formã ſubſtantialem educere: ſi autem non loquantur de virtute connaturali ipſi agenti ſecundum ſe, ſed potius ipſi myſterio, ita vt ratione illius debitus ſit naturali agenti concurſus, quo poſsit materiã producere, hoc gratis & ſine fundamento dicitur; nam, licet hic modus agendi non ſit impoſsibilis, tamen neceſſe eſt, vt in eo cõcurrat naturalis cauſa ſolum, vt inſtrumentum Dei, & non qualecunq; ſed creationis, quod omnium difficilimum eſſe cenſetur, hoc autem eſt magnum miraculum, quod non eſt fundatum in cõſecratione; quia nõ oportet, vt agens creet materiam etiamſi à Deo creanda ſit: non eſt ergo aſſerendũ hoc miraculum ſine maiori fundamento, vt etiam Sotus fatetur: fit ergo hæc actio à ſolo Deo abſque vllo inſtrumento ſeparato: probabile tamen eſt, humanitatem Chriſti ad illam concurrere, vt inſtrumentum coniunctum: de qua re nonnulla dixi in primo tomo ad q.13.D.Thom.

Vltimo inquiri poteſt, quomodo ex hac materia poſsit naturale agens educere formam, & aliquid generare. Et ratio dubitandi eſt, quia illa materia de nouo creatur à Deo in eodem inſtante, in quo fit generatio: agens autem naturale non poteſt tam ſubitò illam diſponere, nec ſine diſpoſitione præuia põteſt naturaliter formam ex illa educere. Propter hanc enim rationem Scotus q.6. & alii ex citatis authoribus (Scotus.) exiſtimant, agens naturale non concurrere ibi ad generationem ſubſtantialem, nec ſolã materiam primam creari tunc à Deo, ſed totam ſubſtantiam compoſitam, cui debita ſunt illa accidentia. Sed immerito ita opinantur. Iuxta noſtram ergo ſententiam quã credimus, manere eandem quantitatem in genito & corrupto, dicendum eſt, præter actionem creatiuam materiæ, de qua iam diximus, duas alias hic eſſe conſiderandas actiones: Vna eſt, qua ſpecies ſacramentales, ſiue quantitas panis præexiſtens vnitur materiæ, hic enim eſt nouus effectus realis, qui ſpecialem cauſalitatem requirit: poteſt autem intelligi fieri altero è duobus modis, prior eſt per naturalem reſultantiam ex intrinſeca natura ipſius materiæ & quantitatis, nam cum in illo inſtanti deſinat ibi eſſe corpus Chriſti, conſequenter deſinit eſſe in quantitate modus ille per ſe exiſtendi, quem habebat ſeparatã, & aliunde materia prima in eodem inſtanti fit per creationẽ intime præſens tali quantitati, & ideo ablato iam omni impedimento, ex naturali propenſiõne & inclinatione, quam ad inuicem habent, propria virtute copulantur & vniuntur, & hic modus ſubtilis eſt & probabilis. Alter vero modus facilior eſt, vt à Deo ſpeciali actione vniantur, nam actio pure vnitiua, & non eductiua quantitatis de potentia materiæ, non eſt naturalis, vnde non poteſt reſultare ex ſolã natura materiæ & quantitatis: neque ab aliquo agẽte naturali fieri: ſi vero (vt probabile eſt) actio vnitiua, quæ ibi interuenit, eſt eiuſdem rationis cum eductiua, ſeu cum illa, qua naturaliter conſeruatur quãtitas in materia, illa non poteſt eſſe à quantitate: quia reſpectu illius non ſupponitur prius natura exiſtens: neque etiam eſſe poteſt ab aliquo extrinſeco agente naturali: quia præſupponitur alterationi eius, & quia iuxta hanc opinionem, quam proſequimur, quantitas naturaliter ſolum fit per concreationem cũ materia, & ſimiliter conſeruatur: fit ergo prædicta vnio per actionem Dei, quæ, ſuppoſito myſterio, dici poteſt naturalis: quia debetur materiæ ſic creatæ ſub illa quantitate: ſicut deberetur illi concreatio quantitatis, ſi non ſupponeretur quantitas exiſtens. Altera actio, quæ hic interuenit, eſt eductio formæ ſubſtantialis rei genitæ, v.g. vermis, aut vnio animæ rationalis in nutritione hominis, & hæc naturali virtute fit ab agente naturali, quod eſt facillimum, ſuppoſitis, quæ diximus: nam, facta vnione quantitatis ad illam materiam, manet etiam diſpoſita per qualitates, quæ in illa inhærebant, & media quantitate, illi coniuncta manent, & ab eodem agente introductæ fuerant, & ideo nullum eſt impedimentum, quo minus idem agens ſuam formam introducat. Atq; idem facile defendi poteſt, iuxta opinionem aſſerentem, fieri reſolutionem vſque ad materiam primam, iuxta quam conſequenter dicendum eſt, in omni naturali corruptione & generatione manere materiam primam ſpoliatam quantitate & qualitatibus omnibus, quæ immediate ante illud inſtans in illa præceſſerũt; & nihilominus dicitur manere diſpoſita, vt agens hanc formam in illa introducat, vel potius per habitudinem neſcio quam ad totam alterationem præcedentem, & diſpoſitiones, quæ immediate antea anteceſſerunt, vel negatiue, quia per hoc, quod manet non repugnans, neq; indiſpoſita, agens potens eſt ad agendum in illa, quantum poteſt, in vno inſtanti, & conſequenter ad introducendam formam ſubſtantialem cum vltima diſpoſitione eius. Ad eundem autem modum loquendum eſt in hoc myſterio iuxta hanc ſententiam, vel quod Deus introducit materiam, vbi præfuit quantitas cum eadem ſigillatione & habitudine, ac ſi illa quantitas toto tempore antecedente inhæſiſſet materiæ, vel certe creari tunc materiam nudam & non repugnantem, in quam proinde operatur agens tota virtute formam ſubſtantialem introducendo.

SECTIO IV.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſſint miſceri, & an tunc deſinat ibi ſanguis Chriſti.

HÆc quæſtio proponitur propter difficilem doctrinam D.Thomæ in artic.8. & melius faciliuſq; explicabitur in ſpeciebus vini: nam regulariter ſolũ illæ poſſunt proprie miſceri, eo q; liquidæ ſint. Dupliciter autem ſolent liquores miſceri, primo imperfecte per diuiſionem in minutiſsimas partes, earumque localem interpoſitionem & nonnullam alterationem mutuam, quæ ad ſubſtantialem corruptionẽ non perueniat. Secundo fieri poteſt cum transmutatione ſubſtantiali, vel vnius miſcibilium in alterũ, quod prædominatur, quæ potius eſt corruptio vnius & generatio, vel adgeneratio, ſeu accretio alterius, quam miſtio, vel cum transmutatione vtriuſq; in vnum tertium, ſi debita proportione miſceantur, & hanc vocauit propriam miſtionem Ariſt.1.de gener. (Ariſt.) text.88. & lib.2.text.48.

Secundo ſuppono, inter liquores eiuſdem ſpeciei ſolum poſſe fieri imperfectam miſtionem, quia vnus non poteſt corrumpere alium ſubſtantialiter, nec per diuiſionem in minimas particulas, nec per nimiam alterationem. Prior pars probatur, vel quia in his rebus homogeneis non datur minimum, vel certe, quia licet detur minimum exiſtens, non autem inexiſtens, in præſente autem, quamuis diuiſio fiat in minutiſsimas partes, illæ non manent per ſe ſeparatæ, ſed ſtatim vniuntur aliis partibus eiuſdẽ ſpeciei, cum quibus miſcentur, vt patet, cum vna aqua alteri infunditur: nam quomodocunque partes ſeſe diuidant, & interponant, nulla fit corruptio: nam eadem facilitate, quã diuiduntur, vniuntur: Poſterior autem pars de alteratione patet, quia nulla res corrumpit alteram ſuæ ſpeciei, vt in alia ſpecie aliam producat, cum omne agens tendat ad producendum ſibi ſi-

ſibi ſi-

ſibi ſimile, neq; etiam corrumpit illam, vt in eadem ſpecie producat aliud indiuiduum, quia agens non intendit indiuidualem ſimilitudinem, quam conſequi non poteſt, ſed ſpecificam, quæ iam præſupponebatur. Dices, hoc ſolum procedere, quando res ſunt ſimiles in ſubſtantia & accidentibus, vt ſunt duo vina alba, non vero quando, licet ſint ſimilia in ſubſtātia, ſunt diſsimilia in accidentibus, vt ſunt vinum album & rubrum, tunc enim videtur poſſe vinum, aliud corrumpere, vt producat aliud ſibi ſimile, non tantum in ſubſtantia, ſed etiam in accidentibus. Sed hoc non videtur recte dici, nam cum tota diſsimilitudo tunc ſit in accidētibus, ſatis erit, quod poſsit vinum accidentaliter aliud immutare, vt illud ſibi reddat omnino ſimile, quæ immutatio ad alterius ſubſtantialem corruptionem non erit ſufficiens, quia, cum ſubſtantiæ ſint omnino ſimiles & homogeneæ, accidentia vnius ſufficiunt ad conſeruandam formam ſubſtantialem alterius, & è conuerſo, de quo latius in philoſophia, ex cuius principiis adiunctis Theologicis ſupra poſitis, præſens quæſtio definienda eſt.

Species vini conſecrati poſſunt miſceri vino eiuſdem ſpeciei, & tunc non deſinit ſanguis eſſe ſub eis.

Omiſsis ergo opinionibus, dico primo; Species vini cōſecrati poſſunt miſceri cum alio liquore eiuſdem vel alterius ſpeciei tantum imperfecte, & tunc non deſinit ſub eis eſſe ſanguis Chriſti. Probatur prima pars experientia, & ratione, quia hæ ſpecies ſunt facile diuiſibiles, & penetrabiles, & quia eis fieri poteſt, quicquid ex vino fiebat, quia ita ſe gerit quantitas affecta illis accidentibus, ac ſi eſſet ſubſtantia, & ideo nihil obſtat, quod ſecundum Ariſtotelem accidens non poſsit miſceri ſubſtantiæ, quia tunc non miſcetur quantitas per modum accidentis, ſed per modum ſubſtantiæ, tanquam per ſe exiſtens; & hinc patet ſecunda pars, quia ſemper hæc miſtio in principio pro aliquo tempore eſt imperfecta, quando alteratio non potuit vſque ad corruptionem ſubſtantialem producere. Et inde etiam concluditur pars vltima. nam quamdiu alteratio non eſt tanta, quæ ad corruptionem vini ſufficiat, manet ibi ſanguis Chriſti: vt ſupra probatum eſt: ſed quamdiu miſtio eſt imperfecta, alteratio eſt huiuſmodi: ergo manet ibi ſangnis Chriſti. Dices, ergo miſcetur ſanguis Chriſti alteri liquori. Reſpondetur, proprie loquendo non miſceri, vt hic dicit D. Thomas art. 8. ad 2. quia miſtio nō tantum dicit mutationem localem, ſed etiam diuiſionem, interpoſitionem, & alterationem partium quæ non fiunt in corpore Chriſti: vnde, ſi alicubi reperiatur illa locutio, eſt metaphorica, & per extrinſecam quandam denominationem: ſicut dicitur frangi Corpus Chriſti, iuxta ſupradicta diſputat. 48. ſect. 4.

Si ſpecies vini conſecratæ perfecte miſceantur cum liquore ſpecie diſtincto non manet ibi ſanguis Chriſti.
D. Thom.
Durand.
Palud.
Richard.
Capre.

Dico ſecundo: Species conſecratæ perfecte miſceri poſſunt cum liquore ſpecie diſtincto, & tunc non manet ſub eis ſanguis Chriſti. Ita D. Thom. dicto art. 8. & in 4. diſt. 12. vbi Durand. quæſt. 3. Paludanus q. 5. Richard. art. 4. q. 1. Capreol. diſt. 13. q. 1. ad argumenta contra ſecundam concluſionem: & prior pars conſtat ex dictis, quia facta miſtione imperfecta cum liquore ſpecie diſtincto, poteſt tanta alteratio fieri in ſpeciebus conſecratis; quanta ſufficeret ad vinum corrumpendum, & aliam rem generandam, iuxta dicta, ſectione præcedente: ergo tunc fiet generatio ſeu miſtio perfecta. Et inde etiam concluditur vltima pars, quia iam tunc non manſiſſet ibi ſubſtantia vini: ergo nec manet ſanguis Chriſti.

Dubium:

Rogabis, quid fiet, ſi in huiuſmodi miſtione cum liquore ſpecie diſtincto (verbi gratia, cum aqua) virtus actiua ſpecierum ſacramentalium prædominetur, & aquam corrumpat? Dicunt aliqui totam illam manere conſecratam & conuerſam in ſpecies vini: quia ſi in principio ante conſecrationem facta fuiſſet illa alteratio, poſtea per verba tota illa materia conſecraretur: ergo idem poſtea fiet virtute prioris conſecrationis, ſicut, ſi pars aquæ non benedictæ cum alia benedicta miſceatur, tota manet benedicta, cap. Quod in dubiis. de Conſecrat. Eccleſ. vel altaris: nihilominus dicendum eſt, tunc quidem ex illa particula extranea, quæ miſcetur, generari vinum, iuxta dicta in prima ſectione huius diſputationis: ſub illius tamen accidentibus non eſſe ſanguinem Chriſti: quia præcedentia verba conſecrationis tantum potuerunt conſecrare materiam ſibi præſentem: hæc autem materia, nec tunc erat præſens, imo neq; erit materia, quia non erat vinum: ſpecies autem conſecratæ non poſſunt poſtea alias ſpecies conſecrare: quia non eſt eis data hæc vis, ſed tantum verbis conſecrationis. Neque eſt ſimile de aqua benedicta: quia eius conſecratio ſolum eſt per quandam extrinſecam denominationem ab Eccleſia inſtitutam, quæ voluit, eam extendi, & ad partes poſtea admiſtas, ſeu voluit eam fieri ſolum per contactum ſeu admiſtionem cum alia aqua benedicta: hæc autem conſecratio fit per realem tranſmutationem, & ſupernaturalem actionem, ad quam efficiendam ſolis verbis virtus & efficacia data eſt.

Solut.

Sub ſpeciebus conſecratis miſtis vino non conſecrato manet ſanguis Chriſti.
Scot.
Bonau.
Alenſ.
Innoc.
Soto.
Ledeſ.
Victor.

Dico tertio: Quando ſpecies conſecratæ miſcentur vino non conſecrato, ſub eis ſemper manet ſanguis Chriſti. Eſt communis ſententia, quam tenent Durand. Richard. & Palud. paulo antea citati. Scot. diſtin. 12. q. 4. Bonauent. artic. 1. quæſt. 2. & ſignificat Alenſ. 4. part. 40. membr. 2. art. 3. & Innocent. libr. 4. de hoc myſter. c. 32. & idem in re ſentiunt recentiores Thomiſtæ, Soto, Ledeſma hic, & Victor. in Sum. num. 64. & colligitur ex c. Cum Marthæ, de celebrat. Miſſar. vbi in §. Quæſiuiſti, dicitur. Si poſt calicis cōſecrationem aliud vinum mittatur in calicem, non tranſire in ſanguinem, ſed commiſtum manere cum ſpeciebus conſecratis. Supponit vero hæc concluſio, omnia vina eiuſdem ſpeciei, & ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, non ſubſtantialiter, ſed accidentaliter tantum tranſmutari, & conſequenter tantum poſſe inter ſe imperfecte miſceri: vnde concluditur ratio, nam ſpecies conſecratæ, tantum imperfecte miſcentur vino non conſecrato: quia non magis alterantur, quam ſi ibi eſſet ſubſtantia vini: ſed quamdiu miſtio eſt imperfecta, ibi manet ſanguis Chriſti, vt dictum eſt in prima concluſione, quia ibi etiam maneret ſubſtantia vini: ergo, quandocunque fit miſtio inter ſpecies conſecratas, & aliud vinum, non amittitur conſecratio, etiamſi minima qualitas maiori miſceatur, & longo tempore duret. Sed obſtat authoritas Diui Thomæ, qui contrarium docere videtur hic: & in 4. diſtinction. 12. articul. 2. quæſtiuncula prima, & quodlib. 10. artic. 3. Exponi tamen poteſt, primo, quod tantum loquatur de vinis diſtinctæ qualitatis, inter quæ eſt alteratio. Sed reuera D. Thomas abſolute loquitur, & non fundatur in ratione alterationis, ſed ſolum quia per diuiſionem fit diſtinctum indiuiduum, & ideo dicit deſinere ibi eſſe Chriſtum. Quæ ratio æque procedit in vinis eiuſdem qualitatis, imo etiam procedit in diuiſione hoſtiæ, vel calicis: quia etiam tunc fiunt duo indiuidua, & ita non manebit Chriſtus ſub partibus diuiſis, quod eſt contra fidem. Sicut ergo hic dicuntur fieri plura indiuidua, quoad terminos quantitatis, non tamen, quoad ſubſtantiam, quæ eadem manet ſub eis diuiſis, quæ erat ſub coniunctis, & ideo ſub vtriſque manet Chriſtus, ita dicendum eſt de miſtione ſpecierum. Adde etiam, in vinis diſtinctæ qualitatis non eſſe veram illam ſententiam: quia, vt dixi, non fit inter ea alteratio, vſque ad corruptionem ſubſtantialem. Aliter ergo Victoria & Soto dicunt, ſententiam D. Thomæ intelligi, quando ſpecies conſecratæ per miſtionem diuiduntur in partes minores minimis. Sed hoc etiam reiectum eſt, quia illæ partes minores non manerent per ſe ſeparatæ, ſed vnitę alteri vino, cum quo miſcentur, ergo ſub eis conſeruaretur vinum: ergo ſanguis Chriſti. Reſpondent alii, poſſe vinum, cui miſcentur ſpecies, eſſe adeo craſſum, vt non poſsint

S. Thom.

ſpecies

ſpecies diuiſæ ſtatim illi continuari, & in hoc caſu loqui DiuumThom. Sed hoc eſt plane voluntarium, & præterea recte Soto notauit in eo caſu, ſi non poteſt fieri continuatio, multo minus poſſe fieri tantam diuiſionem ſpecierum, quæ ad corruptionem ſufficiat, præſertim quia hæc omnia ſupponunt opinionem valde incertam, quod vinum terminetur ad minimum. Quocirca nullam expoſitionem, quæ mihi ſatisfaciat, inuenio, nec ratio eius quicquam conuincit, vt probatum eſt, ratio autem concluſionis videtur conuincens, & ideo hæc opinio magis probatur.

Sed quæres, quid fiet de illo vino non conſecrato? finge enim in magno dolio vini non conſecrati apponi paucam quantitatem ſpecierum conſecratarum. Aliqui affirmant, illud exiſtimandum & habendum, vt vinum commune. Ita ſentiunt Paludan. Soto. Sed mihi certe non probatur, quia eſt contra reuerentiam debitam ſpeciebus conſecratis; & ideo exiſtimo, ſeparandum, & ad ſacros vſus reſeruandum, quia, vt Richardus dixit, totum manet quodammodo benedictum, ratione contactus: & licet non fiat contactus in omnibus & ſingulis partibus, tamen propter periculum & dubium prædicta diligentia adhibenda eſt.

QVÆSTIO LXXVIII.

De forma Sacramenti Euchariſtiæ, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de forma huius Sacramenti.
Et circa hoc quæruntur ſex.
Primo, quæ ſit forma huius Sacramenti.
Secundo, vtrum ſit conueniens forma conſecrationis panis.
Tertio, vtrum ſit conueniens forma conſecrationis ſanguinis.
Quarto, de virtute vtriuſq; formæ.
Quinto, de virtute locutionis.
Sexto, de comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc ſit forma huius Sacramenti, hoc eſt corpus meum, &, hic eſt calix ſanguinis mei.

4 d. 8. q. 2. art. 2. & 3. *AD primum ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit forma huius Sacramenti, hoc eſt corpus meum; &, hic eſt calix ſanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius Sacramenti, quibus Chriſtus corpus ſuum & ſanguinem conſecrauit. Sed Chriſtus antea benedixit panem acceptum, & poſtea dixit: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum (vt habetur Matth 26.) & ſimiliter fecit de calice. Ergo prædicta verba non ſunt forma huius Sacramenti.*

Refertur de conſec, d. c. Quia corpus aſſumptum. *2. Præterea, Euſeb Emiſſen. dicit,* quod inuiſibilis ſacerdos creaturas in ſuum corpus conuertit, dicens: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius Sacramenti. Et eadem ratio eſt de verbis pertinentibus ad ſanguinem.*

3. Præterea, in forma Baptiſmi exprimitur perſona miniſtri, & actus eius, cum dicitur: Ego te baptizo Sed in præmiſſis verbis nulla fit mentio de perſona miniſtri, nec de actu eius. Ergo non eſt conueniens forma Sacramenti.

4. Præterea, Forma Sacramenti ſufficit ad perfectionem Sacramenti, vnde Sacramentum Baptiſmi quandoq; perfici poteſt ſolis verbis formæ prolatis, omnibus alijs prætermiſſis. Si In arg 1. poſita. *ergo prædicta verba * ſunt forma huius Sacramenti, videtur, quod aliquando poſſit hoc Sacramentum perfici his ſolis verbis prolatis, & omnibus alijs prætermiſſis, quæ immiſſa dicuntur. Quod tamen videtur eſſe falſum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba * acciperentur ex perſona ſacerdotis proferentis, in cuius corpus & ſanguinem panis & vinum non conuertuntur. Non ergo prædicta verba ſunt forma huius ſacramenti.* Ibidem.

Sed contra eſt, quod Ambroſ. dicit in lib. de ſacramentis: Conſecratio fit verbis, & ſermonibus Domini Ieſu: nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Vbi autem venitur, vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos vtitur, ſed vtitur ſermonibus Chriſti Ergo ſermo Chriſti hoc conficit Sacramentum.* Lib. 4 cap 4 paulo à pr. tom. 4.

Reſpondeo dicendum, quod hoc Sacramentum ab alijs ſacramentis differt in duobus, primo quidem, quantum ad hoc, quod hoc Sacramentum perficitur in conſecratione materiæ: alia vero ſacramenta perficiuntur in vſu materiæ conſecratæ. Secundo, quia in alijs ſacramentis conſecratio materiæ conſiſtit ſolum in quadam benedictione, ex qua materia conſecrata accipit inſtrumentaliter quandam ſpiritualem virtutem, quæ per miniſtrum, qui eſt inſtrumentum animatum, poteſt ad inſtrumenta inanimata procedere. Sed in hoc Sacramento conſecratio materiæ conſiſtit in quadam miraculoſa conuerſione ſubſtantiæ, quæ à ſolo Deo perfici poteſt. Vnde miniſter in hoc Sacramento perficiendo non habet alium actum, niſi prolationem verborum. Et quia forma debet eſſe conueniens rei, ideo forma huius Sacramenti differt à formis aliorum ſacramentorum in duobus; primo quidem, quia formæ aliorũ ſacramentorum important vſum materiæ, puta baptizationem, vel conſignationem: ſed forma huius Sacramenti importat ſolam conſecrationem materiæ, quæ in tranſſubſtãtiatione conſiſtit, puta, cum dicitur, hoc eſt corpus meum, vel, hic eſt calix ſanguinis mei. Secundo, quia formæ aliorum ſacramentorum proferuntur ex perſona miniſtri, ſiue per modum exercentis actum: ſicut cum dicitur: Ego te baptizo, vel, Ego te confirmo: ſiue modum imperantis, ſicut in Sacramento Ordinis dicitur: Accipe poteſtatem, &c. ſiue per modum deprecantis, ſicut cum in Sacramento Extremæ vnctionis dicitur: Per iſtam vnctionem, & noſtram interceſſionem, &c. Sed forma huius Sacramenti profertur, quaſi ex perſona ipſius CHRISTI loquentis, vt detur intelligi, quod miniſter in perfectione huius ſacramenti nihil agit, niſi quod profert verba CHRISTI.

*Ad primum ergo dicendum, quod circa hoc eſt multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod CHRISTVS, qui habebat poteſtatem excellentiæ in Sacramentis, abſque omni forma verborum hoc Sacramentum perfecit, & poſtea verba protulit, ſub quibus alij poſtmodum conſecrarent. Quod videntur ſonare verba Innocentij Tertij * dicentis. Sane dici poteſt, quod CHRISTVS virtute diuina confecit, & poſtea formam expreſſit, ſub qua poſteriori benedicerent. Sed contra hoc expreſſe ſunt verba Euangelij, in quibus dicitur, quod CHRISTVS benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta eſt. Vnde prædicta verba Innocentij ſunt opinatiue magis dicta, quam determinatiue. Quidam autem dixerunt, quod benedictio illa facta eſt quibuſdam alijs verbis, nobis ignotis. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia benedictio conſecrationis nunc perficitur per recitationem eorum, quæ facta ſunt. Vnde ſi tunc per hæc verba non eſt facta conſecratio, nec modo fieret. Et ideo alij dixerunt, quod illa benedictio eiſdem etiam verbis facta eſt, quibus modo fit, ſed CHRISTVS ea bis protulit: Primo quidem ſecrete ad conſecrandum, ſecundo manifeſte ad inſtruendum. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia Sacerdos conſecrat, proferens hæc verba non vt à CHRISTO in occulta benedictione dicta, ſed vt publice prolata. Vnde, cum non habeant vim huiuſmodi verba, niſi ex CHRISTI prolatione, videtur, quod etiam Chriſtus manifeſte ea proferens conſecrauerit. Et ideo alij dixerunt, quod Euangeliſtæ non ſemper eundem ordinem in recitando ſeruauerunt quo res ſunt geſtæ, vt patet per Auguſtin in * libro de conſenſu Euangeliſtarum. Vnde intelligendum eſt, or-*

Habetur in verb. de ſacro altaris myſterio c. 6 circa fin.

Lib. 2 colligitur ex c. 10. & 11 & 44. tom 4.

eſt, ordinem rei geſtæ ſic exprimi poſſe: Accipiens panem benedixit, dicens: hoc eſt corpus meum, & deinde fregit, & dedit diſcipulis ſuis. Sed idem ſenſus haberi poteſt, etiam verbis Euangelij non mutatis, nam hoc participium, dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea, quæ præcedunt. Non autem oportet, quod hæc concomitantia intelligatur ſolum, reſpectu vltimi verbi prolati, quaſi Chriſtus tunc iſta verba protulerit, quando dedit diſcipulis ſuis. Sed poteſt intelligi concomitantia reſpectu totius præcedentis, vt ſit ſenſus dum benediceret frangeret, & daret diſcipulis ſuis, hæc verba dixit: Accipite, &c.

Ad ſecundum dicendum, quod in his verbis. Accipite & comedite, intelligitur vſus materiæ conſecratæ, qui non eſt de neceſſitate huius ſacramenti (vt ſupra habitum eſt) & ideo nec verba ſunt de ſubſtantia formæ. Quia tamen ad quandam perfectionem ſacramenti pertinet materiæ conſecratæ vſus (ſicut operatio non eſt prima, ſed ſecunda perfectio rei) ideo per omnia iſta verba exprimitur tota perfectio huius ſacramenti. Et hoc modo Euſebius intellexit * his verbis confici ſacramentum, quantum ad primam, & ſecundam perfectionem ipſius.*

Quæſt. 74. art. 7.

Loco citato in arg.

Ad tertium dicendum, quod in ſacramento Baptiſmi miniſter aliquem actum exercet circa vſum materiæ, qui eſt de eſſentia ſacramenti, quod non eſt in hoc ſacramento. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod quidam dixerunt, hoc ſacramentum perfici non poſſe, prædictis verbis prolatis, & alijs prætermiſſis: præcipuè quæ ſunt in Canon. Miſſæ. Sed patet eſſe falſum, tum ex verbis Ambroſ. ſupra inductis; tum etiam, quia Canon Miſſæ non eſt idem apud omnes, nec ſecundum omnia tempora ſed diuerſa ſunt à diuerſis appoſita. Vnde dicendum eſt, quod ſi Sacerdos ſola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc ſacramentum, perficeretur hoc ſacramentum, quia intentio faceret vt hæc verba intelligerentur, quaſi ex perſona CHRISTI prolata, etiam ſi verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Grauiter tamen peccaret Sacerdos ſic conficiens hoc ſacramentum, vtpote ritum Eccleſiæ non ſeruans. Nec eſt ſimile de Baptiſmo, quod eſt ſacramentum neceſſitatis, defectum autem huius ſacramenti poteſt ſupplere ſpiritualis manducatio, ſicut Auguſtinus * dicit.*

In arg. Sed contra.

Tract. 26 in loc. tom. 9. Colligitur & ex eo quod ex Auguſt. refertur de cõſecrat d. 4. Nulli.

COMMENTARIVS.

Concluſio D Tho. formam Euchariſtiæ materiæ conſecrationem ſignificare.

DIſputaturus Diuus Thomas de forma Euchariſtiæ, ex generica conuenientia ſacramentorum ſupponit: hoc ſacramentum habere formam: ex differentia vero inter hoc ſacramentum & reliqua, propriam eius formæ rationem colligit. Dicit ergo primo, formam huius ſacramenti debuiſſe materiæ conſecrationem ſignificare. Probatur, quia forma ordinatur ad complendum & conſtituendum ſacramentum: ſed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: ergo debuit forma hanc conſecrationem ſignificare. Vnaquæque enim forma debet ſignificare, quod facit; in quo differt hæc forma à formis reliquorum ſacramentorum: nam alia in vſu conſiſtunt: vnde illorum formæ non conſecrationem materiæ ſignificant, ſed vſum nec confectionem materię, ſed effectum aliquē, quæ fit in ſuſcipiente vt in Pœnitentia (Ego te abſoluo) in Ordine (Accipe poteſtatem, &c.) in Matrimonio: Accipio te in meum: vel (in meam) in aliis enim tribus apertum eſt formam ſignificare vſum materiæ. Reſpõdetur, hoc ipſum in prædictis ẽt materiis quodãmodo reperiri, nam, cum in Pœnitentia, materia remota ſunt peccata, proxima vero, confeſsio peccatorum, quæ eſt veluti quędam iudicialis confeſsio, proprius illius vſus eſſe videtur, vt iuxta ipſius qualitatem & merita, condemnetur reus, vel abſoluatur; & hoc illa forma ſignificat. Et in hoc ſacramento Ordinis interior poteſtas datur per aliquod ſignum, ſeu inſtrumentum poteſtatis exterius exhibitum; & hoc totum ſignificant verba formæ: vnde vſum materiæ ſignificant, qui in illo ſacramento eſt traditio, ſeu contactus talis inſtrumenti. Denique in Matrimonio, cum materia ſit mutua traditio corporum, & forma ſignificet acceptionem illius traditionis, ſignificat vſum materiæ, qualis in talem materiam cadere poteſt.

Addit deinde Diuus Thomas in aliis ſacramentis formam proferri in perſona miniſtri exercentis aliquem actum: in hoc vero, formam proferri in perſona Chriſti: vt ſignificetur, in hoc ſacramento miniſtrum nihil agere, niſi verba Chriſti proferre. Quæ differentia explicatu difficilis eſt: primo, quia in aliis etiã ſacramentis miniſter profert formam in perſona Chriſti: vt enim inquit Auguſtin. ſuper Ioannem: Cum Petrus baptizat, Chriſtus eſt, qui baptizat: & ſimiliter, quando Sacerdos abſoluit, in perſona Chriſti abſoluit. Secunda ratio difficultatis eſt; nam ſicut in aliis ſacramentis miniſter profert verba à Chriſto inſtituta, & prolata; & per illa efficit effectũ verborum, ita in hoc ſacramento: ergo nulla eſt differentia, nam, quod in aliis ſacramentis miniſter non ſolum proferat formam, ſed etiam applicet materiam, & impertinens eſt ad hanc differentiam, & non vniuerſale. Cum hoc in Pœnitentia non ſeruetur.

Formã Euchariſtiæ proferri à ſacerdote in perſona Chriſti, non ſic in alijs ſacramentis, ex opinione S. Th.

Obiectio.

Reſpondetur ad priorem partem; dupliciter poſſe aliquem loqui in perſona alterius; primo, vt miniſtrũ eius, ad operandum poteſtate ab ipſo data, ita vt ratione huius poteſtatis, verba de ipſa perſona miniſtri veritatem habeant: & hoc modo loquitur miniſter aliorum ſacramentorum in perſona Chriſti, non excludendo propriam, vt cum dicit: Ego te baptizo, Ego te abſoluo. Secundo, loquitur aliquis in perſona alterius præciſe, vt repræſentans illum: ita vt tota veritas verborum non ad perſonam miniſtri, ſed eius in cuius perſona loquitur, referenda ſit: ſic enim aiebat Angelus in perſona Dei (Ego ſum Deus) & hoc modo loquitur miniſter huius ſacramẽti in perſona Chriſti, cum dicit: Hoc eſt corpus meum. Quæ doctrina ſupponit, miniſtrum non tantum materialiter: ſed formaliter etiam proferre illa verba: quod infra diſputandum eſt. Hinc ad alteram partem difficultatis reſpondetur: verum eſt enim, in modo inſtrumentaliter operandi non eſſe differentiam inter miniſtrum huius ſacramenti, & aliorum, & vt probat obiectio. Differentia ergo intenta à Diuo Thoma eſt, quod in ſacramento miniſter ita profert verba, quæ Chriſtus protulit, vt illud ipſum tantum ſignificet, quod Chriſtus ſignificauit: in aliis vero profert verba tanquam propria, ſignificans actionem propriam, quam ipſe exercet. Quæ differentia ſupponit aliam, nam hic interuenit ſpecialis actio circa materiam, quæ licet ſit à miniſtro, vt inſtrumento, principaliter tamen eſt à Deo, iuxta doctrinam Diui Thomæ, infra, art. 4. ad primum, in aliis vero ſacramentis, ſi quę eſt actio miniſtri circa materiam, ab illo eſt, vt à principali agente, quia ſolum eſt actio quædam exterior, & quia verba miniſtri ſignificant hanc actionem, ideo non tantum loquitur miniſter, vt proferens verba Chriſti, ſed etiam in propria perſona, vt ſignificans actionem propriam.

Solutio.

Ex tota hac doctrina concluſio à D. Thom. intenta eſſe videtur, formam huius ſacramenti, ita debuiſſe ſignifiare conſecrationem materiæ: vt in perſona Chriſti proferatur, & verificetur, vtrumque autem fit illis verbis: Hoc eſt corpus meum &c. Et ideo eſt hæc conuenientiſsima forma.

DISPV-

DISPVTATIO LVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ in communi.

Diſp.20.de Euchariſt.

IN hoc ſacramento ſicut eſt duplex materia, ita & eſt duplex forma partialis; & ideo ſicut diſputantes de materia, prius quæ communia ſunt vtriq; parti poſtea vnicuiq; propria, tractauimus, ita nunc agentes de forma, eandem methodum obſeruabimus. Dicemus ergo primo de hac forma in communi, deinde de forma panis, poſtea de forma calicis.

SECTIO I.

Quibus verbis Chriſtus Dominus conſecrarit.

QVoniam veritas huius formæ ex facto CHRISTI Domini potiſsimum ſumenda eſt, ideo à quæſtione diſputationem iſtam exordimur: quam attigit Diuus Thomas hic in ſolutione ad 1. vbi tres de illa ſententias refert. *1. Sententia.* Prima negat, Chriſtum cõſecraſſe aliquibus verbis, ſed ſola voluntate, & tactu, vel alio ſigno externo, prout voluit, vtens ſua excellentiæ poteſtate. Ita Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, c. 6. Idem Innocent. & Archidiacon. in c. Qui ſcelerate, de Conſecrat. d. 2. Guil. Duran. in Rationali, lib. 4. c. 44. n. 15. citantur etiam Gotfred. Mayronius: & alij. Eraſm. annot. in c. 14. Marci, & 1. ad Corin. 11. Catherin. opuſc. de hac re in Concil. Trident. edito. Quam ſententiam cenſent probabilem Gabr. lect. 36. & 48. in Cano. Armach. libr. 9. de quæſt. Armen. c. 5. Petrus Aliac. in 4. qu. 5. qui falſo illam tribuit Scoto. *Innocent. Arch. d. Durand. Eraſm. Cather. Gabriel. Armach. Aliaco.* Fundamentum huius ſententiæ fuiſſe videtur, quia quando Chriſtus protulit illa verba, iam conſecrauerat, vt patet ex contextu Euangeliſtarum. Accepit Ieſus panem, benedixit, fregit, deditq; diſcipulis ſuis dicens; Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum; ergo panis benedixit, quam conſecrauerit, ſed illa benedictio ex communi ſententia fuit conſecratio: ergo. Quod argumentum maxime vrget in contextu Marci, vt prius dicitur, Apoſtolos bibiſſe ſanguinem, quã Chriſtus dixerit illa verba: Hic eſt ſanguis meus. Et cõfirmari ſolet, quia hæc verba: Hoc eſt corpus meũ, vt vera ſint: ſupponunt cõſecrationem factam; tum, quia Chriſtus præmiſit (Accipite & commidite) quæ verba ſupponunt iam habuiſſe in manibus cibum, quem ad comedendum dabat; tum, quia ſi iam non fuiſſet factum ex pane corpus, ſed efficiendum eſſet per verba, non dixiſſet Chriſtus: hoc eſt, ſed, hoc ſit corpus meum. Maxime cum alias pronomen illud (hoc) nihil poſſet ſignificare, de quo vere diceretur, eſſe corpus Chriſti. Quod ſi dicas, idem argumentum fieri poſſe in conſecratione, quæ nunc fit à Sacerdote: Reſpondet Innocentius, non eſſe eandem rationem, quia nunc profertur recitatiue tantũ, & materialiter.

2. Sententia. Secunda opinio conuenit cum præcedente, dum negat, Chriſtum prædictis verbis conſecraſſe; differt tamen, quia affirmat conſecraſſe aliis. Fundamẽtum eſſe poteſt, quia prima opinio non probauit, CHRISTVM ſine vllis verbis conſecraſſe; ſed tantum non conſecraſſe illis, Hoc eſt, &c. Aliunde vero, vt argumentatur D. Thom. verbum illud (benedixit) ex propria ſignificatione requirit, vt benedictio aliquibus verbis fiat; fuit autem illa benedictio conſecratio, vt dictum eſt. *Iuſtin.* Confirmatur ex Iuſtino, Apol. 2. in fine, vbi prius dicit conſecrationem fieri per verbum precationis, & gratiarum actionis; poſtea vero ſubdit Chriſtum Dominum, ſumpto pane actiſq; gratiis, dixiſſe, Hoc eſt corpus meum: ſentit ergo prius aliis verbis conſecraſſe.

3. Sententia. Tertia ſententia eſt, Chriſtum cõſecraſſe illis verbis: Hoc eſt corpus meum: ita tamen, vt bis ea protulerit, ſemel ſecreto, antequam panem acciperet, daretq; diſcipulis, iterum publice, vt Euangeliſta refert. Vnde fit iuxta hanc ſententiam, non cõſecraſſe Chriſtum illis verbis, prout ab ipſo prolata ſunt, quando ab Euangeliſtis referuntur. Et in hoc conuenit hæc ſententia cum præcedentibus propter primum fundamentum primæ ſententiæ, differt tamen à prima, & conuenit cum ſecunda, dum dicit, Chriſtum aliquibus verbis conſecraſſe; propter ipſius ſecundæ ſententiæ fundamentum, ſed differt ab hac ſecunda, quia affirmat Chriſtum non aliis verbis, ſed eiſdem conſecraſſe. Et quidem, quod ad hoc attinet, fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, vel quia nulla alia verba poſſunt eſſe, commodiora; vel quia alia ſine vllo, aut Scripturæ, aut rationis fundamento, fingerentur; vel denique, quia oportuit, vt ea forma Chriſtus vteretur, quam erat Eccleſiæ traditurus. Vnde, quando dixit Apoſtolis: Hoc eſt corpus meum: ac poſtea: Hoc facite in meam commemorationem: illis manifeſtauit, & quod ipſe fecerat, & quod illos facturos ſtatuerat.

Chriſtus cõſecrauit ſemel proferens verba Hoc eſt corpus meum. Dicendum eſt tamen, Chriſtum conſecraſſe, prædictis verbis ſemel prolatis, prout ab Euangeliſtis referuntur. Hæc ita certa eſt meo iudicio, vt contraria non poſsit abſque temeritate defendi, eſt communis Theologorum cum D. Thom. hic, & Magiſtro diſt. 8. quos latius referam ſectione ſequente. *D. Thom. Magiſter.* Eandem docent omnes expoſitores Euangeliorum, quique hoc tempore contra Lutheranos ſcribunt. Probatur primo authoritare Eccleſiæ, quæ in Canone Miſſæ, in verbis illis: Qui pridie, quam pateretur, accepit panẽ in ſanctas venerabiles manus ſuas, fregit deditq; diſcipulis ſuis, dicens, Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum: plane ſignificat, Chriſtum illis verbis prædicto modo prolatis conſecraſſe: ſimul n. Sacerdos, factum Chriſti & refert, ac repræſentat, & imitatur: *Conc. Flor.* Concilium item Florẽtinum dicit, formam huius ſacramenti eſſe verba: quibus Chriſtus confecit: vel (vt alia exemplaria habent) quibus ſaluator confecit hoc ſacramentũ: & in c. Cum Marthæ. de Celebr. Miſſ. dicitur Chriſtus formam huius ſacramenti expreſſiſſe, cum panem & vinum in ſuum corpus & ſanguinem tranſſubſtantiauit. *Conc. Trid.* Deniq; Trid. ſeſſ. 13. c. 1. Chriſtus (inquit) in cœna hoc ſacramẽtum inſtituit, cum poſt panis viniq; benedictionem, ſe, ſuum corpꝰ illis præbere ac ſuum ſanguinẽ, diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt. Si ergo tunc inſtituit, tunc ẽt conſecrauit: quia non aliter inſtituit, quã efficiendo conſecrationem, ritu, & verbis, quib. nos poſtea vti voluit, vt illis verbis declarauit: Hoc facite in meam cõmemorationem, quod ſtatim indicauit idem Concil. c. 3. & 4. ſentiens, illorum verborum prolationem fuiſſe panis & vini conſecrationem.

Secundo, principaliter probatur antiquorum patrum traditione. *Tertull.* Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, c. 4. Acceptum panem, corpus ſuum illum fecit, Hoc eſt corpus meum, dicendo: & libr. de oratione c. 6. Corpus eius in pane cenſetur, Hoc eſt corpus meũ. *Cyprian.* Cyprian. ſermon. de Cœna Domini: Ante verba illa, cibus communis erat, ſed ex quo à Domino dictũ eſt, hoc eſt corpus meum, &c. *Ambroſ.* Ambroſ. lib. 4. de ſacramẽtis, cap. 4. & 5. & lib. de his, qui initiantur, cap. 9. *Emiſſen.* Euſebius Emiſſen. homilia 5. de Paſchate, & habetur in cap. Quia corpus, de conſecratione, diſtinct. 2. Auguſtin. apud Bedam. 1. ad Corinth. 10. & in capit. Vtrum ſub figura, de conſecratione. diſtinct. 2. Author homil. de corpore & ſanguine Chriſti, quæ habetur inter opera Hieronymi to. 9. Chriſtus (inquit) verbo ſuo panẽ ſua poteſtate conuertit, dicẽs, Accipite, &c. *Chryſoſtom.* Omnium aptiſsimè, & elegantiſsime Chryſoſtomus homilia 2. de prodit. Iudæ, & homilia ſecunda in Epiſtol. 2. ad Timoth. & homil. 83. in Matthæum, & homilia 60. ad Pop. quibus locis inter alia dicit, Sacerdotes nunc eiſdem verbis conficere, quibus Chriſtus, proferendo illa in perſona illius, factoque ſuo factum illius repræſentando: quare, vt imago reſpondeat prototypo, neceſſe eſt dicere, Chriſtum ita conſe-

conſecraſſe,ſicut nunc repræſentatur, & in Canone Miſſæ refertur.

Tertio probatur, nam omnes aliæ opiniones loquuntur ſine fundamento Scripturæ,traditionis aut Eccleſiæ: nam ex Euangelio non poteſt colligi alius modus conſecrationis,quam per illa verba,&,qui alium modum fingit,omnino diuinat.Nec minus voluntariè,&ſine fundamento dicitur,Chriſtum dixiſſe bis illa verba,præſertim cum non fuerit neceſſariū. Nam ſemel dicta,erant ſatis efficacia, & ad noſtram inſtructionem ſufficientia; vt ex ſequentibus ſectionibus euidentius conſtabit: in quibus ſatisfiet etiam fundamentis aliarum opinionum. Quarto accedit congruentia: quia decuit,vt verba illa ex Chriſti facto,ſolemnem ritum huius ſacramenti continente, vim tranſſubſtantiandi acciperent. Item,oportuit, vt verba prius ab ipſo Chriſto prolata haberent efficaciam,quam poſtea habitura erant,cum in eius perſona dicerentur.Deniq; decuit vt ſacramentum hoc, quod omnium diuiniſsimum eſt atq; ſanctiſsimum, primum omnium ab ipſo Chriſto proprio ac ſacramentali ritu conficeretur: & hoc etiam ſumi poteſt ex ratione ſacrificij:decuit enim,vt Chriſtus primus omnium illud incruẽte offerret,ac conficeret ea modo,quo in Eccleſia,& conficiendum, & offerendum erat.

SECTIO II.

Vtrum Benedictio Chriſti,& gratiarum actio,fuerit ipſa conſecratio.

QVoniam opinionum diuerſitas,quæ in præcedẽte ſectione tractata eſt,ex ordine verborum,quibus Euangeliſtæ Chriſti factum referunt, & ex varia intelligentia benedictionis Chriſti, & gratiarum actionis,orta eſt:ideo,quo cuncta enucleatius intelligantur,res hæc diligenter explicanda eſt.

1. Opinio. D Thom. Durand. Marſil. Gabriel. Beſſarion. Hugo Car. Remig. Brunus. Lyran. Cyrill.

Prima igitur opinio aſſerit,gratiarum actionem & conſecrationem idem eſſe Diuus Thom.hic ad primum.Durand.diſt.88.q.2.& ad 3.Marſil.qu.6.artic.1. Gab.lect.36.in Canon.Beſſarion.tit.de verbis conſecrationis.Et probatur primo hæc ſententia ex Catechiſmo Pij Quinti tit. de Euchariſt.poſt medium,& ex ſacræ Scripturæ expoſitoribus illam ſequuntur, Hugo Cardin.Marci 14.Remigius 1.ad Cor. 10. Brunus,& Lyran.c.11. Ac primum conſecrationem appellari nomine benedictionis ſuaderi poteſt ex Paul. ibi,c.10.vbi calicis conſecrationem, benedictionem appellat,dicens:Calix,cui benedicimus,nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Quare Cyril.epi.10. ad Neſtorium conſecrationem vocat (myſticam benedictionem)& lib.4.in Ioan.c.17.& l.10.c.13.ipſummet ſacramentum(benedictionem myſticam)appellat:lib.9.c.17.& 19.eodem ſenſu dicit,Iudam benedictionem ſpreuiſſe,quam dæmon timuit. Sic etiam *Chryſoſtom. Ambroſ.* Chryſoſt.hom.25.in 1.ad Cor.Cum benedictionem: inquit:dico,Euchariſtiam dico:&Ambroſ.lib.de iis, qui initiantur,c.9.Hic eſt panis quem benedictio cõſecrauit: maior eſt vis benedictionis,quam naturæ: quia benedictione etiam natura ipſa mutatur.Et adiungi poteſt coniectura,quia in ſacra Scriptura benedictio non ſolam deprecationem ſignificat,ſed etiam ſanctificationem,vel effectionem,vel collationem alicui⁹ boni:vnde dicitur Deus benedixiſſe creaturas, quando eis vim ad ſuam propagationem dedit:dicitur etiam benedixiſſe Abraham,quando illum ditauit,vel ſanctificauit:ergo,ſi illa benedictio Chriſti ad panem referatur, recte intelligitur facta per ſanctificationem panis.Et confirmatur,nam Euangeliſtæ illius benedictionis meminerunt,non autem benedictionis,qua vel agnus Paſchalis, vel alij communes cibi benedici ſolebant: ergo ſignum eſt,annotaſſe illam benedictionem,vt ſingularem: atq; adeo vt ſacramentalem & conſecratiuam:& non tantum eſſe locutos de communi, & cæremoniali ſeu deprecatiua benedictione. Denique, quod hæc eadem benedictio ſeu conſecratio,ſit etiam gratiarum actio;colligi poteſt ex Iuſtin. Mart.apolog. 2. in fine, Irenæo lib.4.capit.57. qui dicunt, hoc ſacramentum confici gratiarum actione. Vnde Cyprian. epiſtol.63.dicit: *Iuſtinus. Irenæus.* Chriſtum accepto calice benedixiſſe (cum tamen Euangeliſtæ dicant: gratias egiſſe)ſignificans vtrumq; *Cyprian.* idem eſſe, & ſimiliter Hieronym.1.ad Cor.11.exponit(Gratias egit)id eſt(benedixit.)Et poteſt hoc con- *Hieron.* firmari ex vſu Scripturæ ſacræ: primo his locis Euangeliorum,quia Euangeliſtæ indifferenter loquuntur,& vtuntur verbo benedicendi, & gratias agendi: Marcus enim & Matthæus in conſecratione corporis,vtuntur verbo eulogéo, in conſecratione autem calicis verbo,euchariſtéo. Vnde Chryſoſtomus homilia 83.in Matthæum,verbum,eulogéo,per gra- *Chryſoſtom. Euthym. Theoph. Origen.* tiarum actionem explicat.Idem Euthym. capite 64. in Matth.Theophyl.Matth.36. Origenes tractat. 35. in Matth.Præterea ex aliis etiam locis hoc idem colligitur.Matth.enim c.25.dicit,Chriſtum gratias egiſſe ſuper ſeptem panes & duos piſces, & tamen Marcus,c.8.circa panes vtitur verbo, euchariſtéo, circa piſces vero verbo,eulogéo. Paul. item 1.ad Cor. 14. ſic inquit:Si benedixeris ſpiritu,qui ſupplet locum idiotæ,quomodo dicet, amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam,quid dicas,neſcit: quoniã tu quidem bene gratias agis,ſed alter non bene ædificatur. Vbi aperte,quod in priori verſu dictum erat,benedicere in poſteriori vocatur,gratias agere: vnde in priori eſt verbum,eulogéo,in poſteriori euchariſtéo,&, vbi vulgata habet(ſuper tuam benedictionem)Græca habet: ſuper tuam Euchariſtiam: ſunt ergo idem benedictio,& gratiarum actio: Et, ſi benedictio eſt conſecratio,etiam erit gratiarum actio. Confirmari poteſt,quia hæc conſecratio,eſt quædam ſacrificatio: ſed hoc ſacrificium eſt laudis, & gratiarum actionis: ergo recte ipſa conſecratio dici poteſt quædam gratiarum actio.

Solutio obiectionis contra prædictam ſententiam factæ.

Quod ſi contra hanc ſententiam obiiciatur, quia Euangeliſtæ dicunt, Chriſtum prius benedixiſſe panem,poſtea vero protuliſſe illa verba:Hoc eſt corpus meum:reſpondetur primum,Euangeliſtas in ea narratione ſeruaſſe ordinem, non quo res factæ ſunt, ſed quo melius & commodius poterant explicari: nam, cum in aliquo contextu multa verba coniunguntur,ad rem breuiter & conciſe explicandam, ſi aliquid addendum eſt vni verbo, quod aliis non conuenit,ne rumpatur filum orationis, non fit additio in medio, ſed in fine, quia facilè intelligi poteſt,cui verbo debeat accommodari, quod ſæpe in Euangeliis fieri docet Auguſtinus libr. de conſenſu *Auguſtinus.* Euangeliſtarum,capite 30.31.& 44. Sic ergo in præſente,cum coniungantur illa quatuor verba:Accepit Ieſus panem,benedixit,fregit, deditq; diſcipulis ſuis: in fine facta eſt illa additio. Dicens, Hoc eſt corpus meum:quæ cum verbo (benedixit) quod per anticipationem prius poſitum fuerat,conſtruenda eſt: vt ſenſus ſit:benedixit:dicens,Hoc eſt corpus meum.Ex quo ſenſu potius colligitur,benedictionem illã fuiſſe conſecrationem.Et poteſt hic ſenſus confirmari,quia apertum eſt, in illa narratione Euangeliſtarum aliqua per anticipationẽ dicta eſſe. Eſt enim prius,conſecraſſe,quam ſacramentum Apoſtolis porrexit:cum tamen prius Euangeliſtæ dicant, porrexiſſe: poſtea referant verba conſecrationis. Deinde Marcus prius dicit, Apoſtolos bibiſſe calicem,poſtea vero refert verba conſecrationis: cum tamen hæc præceſſiſſe dubium non ſit, tum ex aliis Euangeliſtis, tum ex re ipſa: quia ſaltem per inſtructionem oportuit Apoſtolos prius audire,quid illud eſſet,quam ſumerent.

2. Opinio. Bonau. Soto.

Secunda opinio eſt,benedictionem illam, & gratiarum actionem fuiſſe diſtincta à conſecratione: nõ vero inter ſe. Ita Bonauent. diſtinct. 8. articulo ſecundo,quæſtion.tertia,ad primum. Soto diſtinct. 13. quæſt.

Armach. Beda Caiet. Titelm. Ianſen. quæſtione prima, artic. 2. ad primum. Armach. lib. 9. de quæſt. Armen. cap. 5. & inter expoſitores Euangel. Beda, Marc. 14. Gloſſ. ordin. Caietan. & Titelmann. Matth. 26. Ianſen. capit. 131. Concordiæ. Cuius ſententiæ poſterior pars, ſcilicet, gratiarum actionem & benedictionem inter ſe non eſſe diſtinctas, ſatis ſumitur ex præcedentibus rationibus, atque teſtimoniis: quod vero illæ à conſecratione diſtinguantur, in ſequentibus opinionibus melius confirmabitur.

3. Opinio. Tertia igitur opinio eſſe poteſt, benedictionem & conſecrationem non eſſe diſtinctas, vt aſſerebat prima ſententia cum ſuis fundamentis, ſed gratiarum actionem à conſecratione diſtingui. Indicat Alan. Alan. lib. 1. de Euchar. c. 23. concludit enim in fine: benedictionem nihil aliud fuiſſe, quam conſecrationem, cum in principio dixiſſet, gratiarum actionem, præparatorium quid fuiſſe ad operationem tãti myſterij; neque fuiſſe nudam laudem: ſed ſimul aut inuocationem aliquam, aut orationem, complexam eſſe. Explicatur ex aliis Chriſti factis: ſolebat enim operaturus aliquid magnum, præmittere gratiarum actionem, vt Ioan. 6. Matth. 15. multiplicaturus panes, & Ioann. 11. Lazarum ſuſcitaturus. Ioan. 6. Matth. 15. Ioan. 11. Poteſt etiam hæc ſententia ſuaderi ex proprietate verbi, agendi gratias, & benedicendi, vel conſecrandi: conſecratio enim proprie refertur ad panem, vt per ſe conſtat, benedictio autem, licet interdum ſit idem quod gratiarum actio, tamen ex propria ſignificatione latius patet; &, prout ab Euangeliſtis hæ voces vſurpantur, videtur ab illa eſſe diuerſa. Quod ita declaro. Nam, benedicere, idem eſſe videtur, quod imprecari, vel impertiri aliquod bonum alicui. Vnde, relatum ad diuerſas res vel perſonas, varia ſignificat: nam, ſi Deus eſt, qui benedicit, ſignificat efficacem benedictionem, qua bonum aliquod impertitur: ſi vero homo benedicit rei inferiori, ſignificat deprecationem alicuius boni, & hic vſus eſt frequentiſſimus in Scriptura, vt patet Gen. 27. & 47. & ſæpe alias. Gen. 27. & 47. Vnde quia Chriſtus ſimul Deus eſt & homo, cum dicitur benedictionem impertiri rei inferiori, poteſt vtrumque ſenſum reddere; verbi gratia, Lucæ 9. & Marci dicitur, benedixiſſe panibus: quod poteſt intelligi, vel præcatione præuia, vel poteſtate, qua illos multiplicauit. Luca 9. Marci 8. Si vero homo eſt, qui benedicit, & benedictio ad Deum refertur, proprie ſignificat laudem Dei, vel gratiarum actionem, vel quamcunque grati animi ſignificationem, vt patet, tum ex frequente vſu Scripturæ ſacræ, Gen. 24. Exod. 13. Deu. 8. Gen. 24. Exod. 13. Deut. 8. Vt, cum comederis & ſaturatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi: tũ etiam, quia homo non poteſt alia ratione Deum benedicere, quam, aut bona eius prædicando, aut beneficia eius recognoſcendo, aut gloriam & honorem eius putando. Sic igitur benedictio relata tamen ad creaturam, præſertim irrationalem, non poteſt eſſe gratiarum actio, vt per ſe conſtat. Iam vero in præſenti myſterio benedictio illa Chriſti, non in Deum, ſed in panem cecidit, vt patet, tum ex illis verbis: Accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis: quæ omnia ad panem referuntur: tum etiam ex Paulo 1. ad Cor. 10. dicente: Calix cui benedicimus, &c. 1. Cor. 10. Ergo illa benedictio non fuit gratiarum actio: ergo, ſi benedictio fuit conſecratio, vt dictum eſt, neceſſario concluditur, gratiarum actionem ab illa diſtingui.

4. Opinio. Quarta opinio eſt, tria iſta eſſe inter ſe diſtincta, quæ mihi valde probabilis, ac veriſimilis eſſe videtur.

1. Concluſ. Sed, vt explicem; Dico primò, benedictionem fuiſſe aliquid diſtinctum à conſecratione, & velut præparationem quandam ad illam. Hanc partem eligo cum authoribus ſupra citatis, præſertim propter Concil. Tridentinum, ſeſsione 13. capit. 1. dicens: Trident. Redemptorem noſtrum hoc ſacramentum in cœna inſtituiſſe, cum poſt panis, viniq; benedictionem, ſe ſuum corpus illis præbere, ac ſuum ſanguinem, diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt, Ergo, teſte Concilio, protulit Chriſtus verba conſecrationis poſt benedictionem: ergo fuit illa benedictio aliquid diuerſum à conſecratione. Secundo hoc confirmo ex Canone Miſſæ, & ex omnibus liturgiis: ante conſecrationem enim ſemper benedictio aliqua cæremonialis præmittitur, quæ eſt veluti præparatio ad conſecrationem: & fieri ſolet ſimul, cum profertur verbum, (benedixit.) Tertiò, hæc interpretatio conſentanea eſt narrationi Euangeliſtarum, & propriæ ſignificationi illius verbi; & facillimè, ac ſine vlla figura explicat contextum: & nullum habet incommodum, neq; vllam difficultatem: cur ergo retinenda non eſt? Deniq; per ſe veriſimile eſt, Chriſtum Dominum ante operationem tanti myſterij pręparaſſe animos diſcipulorum, illoſq; eleuaſſe præmittendo inſignem aliquam orationem, & inuocationem, ſicut aliis locis ſupra adductis feciſſe legimus, & ex dicendis amplius conſtabit.

Dico ſecundo; Probabilius videtur gratiarum actionem fuiſſe diſtinctam à conſecratione. 2. Concluſ. Hoc recte probant, quæ in tertia ſententia adducta ſunt, & videtur communior Patrum ſententia. Anſelm. Anſelm. Matth. 16. & 1. Cor. 10. aperte dicit, gratiarum actionem præmiſſam fuiſſe ante conſecrationem. Idem Theophyl. & Euthym. cap. 64. in Matth. Beda, Lucæ 22. & Iuſtinus dicta Apolog. 2. in fine, diſerte inquit: Theophyl. Euthym. Chriſtum, actis gratiis dixiſſe; Accipite & comedite, Beda. hoc eſt corpus meum. Chryſoſtomus etiam hom. 83. Iuſtinus. in Matth. & 28. in 1. ad Corinth. dicit, illam gratiarum Chryſoſt. actionem fuiſſe actum gratitudinis ad Deum pro beneficiis ſuæ humanitati collatis; vel etiam pro laboribus, ſeu doloribus pro ipſo ſuſceptis. Vnde etiam formatur ratio. Nam illa gratiarum actio proprie refertur ad Deum: conſecratio vero ad panem, ſunt ergo actiones diſtinctæ.

Dico tertio; Benedictio panis, & gratiarum actio 3. Concluſ. ſecundum proprias rationes & ſignificationes diſtinctæ fuerunt, quamuis ſimul, & ferè vna & eadem actione perfectæ fuerint. Ratio prioris partis ſupra tacta eſt in tertia opinione: quia gratiarum actio ſecundum propriam rationem refertur ad Deum, benedictio autem (de qua Euangeliſtæ loquuntur) ad panem. Vltima vero pars, & ſimul tota concluſio explicatur, quia vno orationis contextu, ſimul gratiæ Deo agi poſſunt, & bonum aliquod creaturæ poſtulari: quæ oratio ſub priori ratione erit gratiarum actio: ſub poſteriori vero benedictio illius rei, cui bonum deprecamur, exemplum eſt Gen. 24. Gen. 24. vbi Melchiſedech benedicens Abrahæ dixit: Benedictus Abraham Deo excelſo, qui creauit cœlum & terram, & benedictus Deus excelſus, quo protegente, hoſtes in manib. tuis ſunt. Alterum exemplũ eſt apud Paulum, 1. ad Tim. 4. vbi agẽs de cibis, quos creauit Deus 1. Tim. 4. ad percipiendum cum gratiarum actione, inquit: Nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione recipitur: ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationẽ. Deniq; Ioan. 11. vnico verbo videtur Chriſtus coniũxiſſe gratiarum actionem & imprecationem, dicens: Ioan. 11. Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me: Sic igitur in præſente myſterio, vt Anſelmus ſupra notat, videtur benedixiſſe, gratias agendo Patri: & gratias egiſſe benedicendo panem: quia ſimul & vni ea oratione, & gratias egit, & perfectionem tanti myſterij deprecatus eſt. Quod videtur ſignificaſſe Eccleſia in Canon. Miſſę, cum dicit: Qui pridie quam pateretur, accepit panem in ſanctas, ac venerabiles manus ſuas, & eleuatis oculis in cœlum, ad te Deum Patrem ſuum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit: & poſtea ante calicis conſecrationem: Item, tibi gratias agens, benedixit: quibus verbis non obſcure ſignificatur, & gratiarum actionem anteceſsiſſe conſecrationẽ, & cum illa coniunctam fuiſſe panis benedictionẽ: quia

quia illa gratiarum actio,non nudam laudem,ſed etiam orationem ſeu inuocationem aliquam continebat. Quod etiam confirmari poteſt ex vſu Græcorum,qui in ſua Anaphora,id eſt,diuiniori Miſſæ parte,dicunt; Chriſtum,cum gratias egit,& in cœlum aſpexit,ſimul ſumpſiſſe panem, eleuaſſe ac oſtendiſſe Deo Patri, vt nomen Domini, ac Spiritus ſancti virtutem ſuper eum inuocaret, & ita benedictionem adhibuiſſe ad propoſitorum donorum commutationem *Niceph.* poſtulandam,& ita Nicephorus libro primo hiſtoriæ capite 28. dicit. Chriſtum benedixiſſe panem per gratiarum actionem, & ſanctificationem.

Sed obſeruandum hoc loco eſt; cauendos eſſe hæreticos huius temporis,qui hac ſententia abutuntur. Ita enim diſtinguunt hanc benedictionem,& gratiarum actionem à conſecratione,vt dicant,nihil aliud fuiſſe,quam communem benedictionem: quæ ad vſualem cœnam & cibos communes adhiberi ſolet, quod ideo confingunt,vt dicant, Chriſtum per verba conſecrationis nullum admirabile opus effeciſſe, propter quod illam benedictionem & gratiarum actionem præmiſerit,in quo manifeſte errant, & contra omnium Patrum, & Eccleſiæ interpretationem: & contra vim verborum Euangelij : ideo enim fit ſpecialis mentio huius benedictionis, & gratiarum actionis, quia etiam ipſa fuit ſingularis : continens ſingularem inuocationem,& præparationem ad diuinum & mirabile myſterium; & ideo ſingulari ritu,& modo facta dicitur:ſcilicet,ſigillatim circa panem & vinum, & aſſumendo prius illa in manibus, & eleuando oculos in cœlum : quæ omnia indicant, illam non fuiſſe vulgarem benedictionem : quia illa in principio tantum cœnæ fieri ſolet,& non circa ſingulos cibos,neq; ritu ita ſolemni,ac tanto verborum apparatu.

Ex his etiam facile intelligi poteſt, quare conſecratio interdum à Patribus vocetur benedictio, vel gratiarum actio.Poteſt enim ita vocari,nō quia nulla gratiarum actio,vel benedictio diſtincta illā antecedat:contrarium enim obſeruari videmus in communi ritu Eccleſiæ,de quo Sancti ſupra citati potiſſimum loquuntur : ſed quia interdum actio ſacramentalis à circumſtantiis nomen accipit, ſicut Confirmatio appellatur interdum (manus impoſitio) & præterea, quia tota illa præcedens inuocatio ad ſanctificationem panis ordinatur,quæ ſuo etiam modo eſt benedictio efficax & operatiua.

De ordine verborū accepit,benedixit,fregit dedit. Vltimo ex dictis recte intelligitur, illa quatuor verba,quæ ab Euangeliſtis ponuntur circa panem : Videlicet: Accepit,benedixit,fregit,dedit: eundē ordinem in re tenuiſſe, quem habent in ipſa narratione, quamquam non omnia antecedere potuerint prolationem verborum conſecrationis : nam prius conſecrauit,quam daret panem : licet enim,vt recte *D.Thom.* dixit D.Thomas,ſimul potuerit dare, & verba conſecrationis proferre,id tamen verum eſt,morali,non metaphyſica concomitantia:quia,ſcilicet,ſimul cœpit porrigere, & quaſi offerre panem,ac verba proferre,ſecundum phyſicam autem durationem, verius eſt,prius abſoluiſſe verba conſecrationis, quam panem vel vinum diſcipulis dederit, vt expreſſe docet Tridentin.ſeſſ.13.cap.3. Nec vero timendum eſt, *Trident Soto.* quod obiicit Soto, nec videlicet multitudine actionum Chriſtus impediretur : nam perfectiſsima attentio poterat ſimul has actiones omnes exercere. Hoc ergo ſenſu,plane facileque exponitur, quod dictum eſt: Accepit,benedixit,fregit,dedit: dicens:accipite,&c.

Quamquam de illo verbo (fregit) controuerſia ſit, num fuerit poſitum per anticipationem. Volunt enim aliqui fractionem factam eſſe poſt conſecrationem : & conſequenter ibi eſſe anticipationem: quia Eccleſiæ vſus ita habet: & illa fractio,myſtica videtur & ſignificatiua,ſicut nunc eſt : & ideo videtur facta circa corpus Chriſti.Contra quod obiicit Soto, quia eſſet periculum, ne in fractione aliquæ particulæ dilaberentur.Sed hoc leue eſt : id enim Chriſtus facile vitare poſſet,vel ita frangendo,vt nec minutæ partes laberentur,vel frangendo ſuper patinam, & poſtea reliquias conſumendo : idem enim periculum excogitari poſſet,etiam ſi fractio anteceſsiſſet,quia totus panis,qui erat in patina,conſecratus fuit,& veriſimile eſt,ibi fuiſſe micas,vel ex quocunq; contactu facile capere potuiſſe.

Nihilominus Bonauent. & alij ſupra citati exiſti- *Bonauent.* mant,fractionem anteceſsiſſe, quia illa figuralis non fuit,ſed vſualis,& licet hoc ſit etiam incertum,eſt tamen valde probabile, & indicatur à Clemente Papa *Clemens.* libr.8.Conſtitut.c.12.& ordo contextus valde fauet: vbi autem nulla ratio cogit, non oportet illum immutare,præſertim cum ab Euangeliſtis,& Paulo tāta conſenſione obſeruatus ſit. Itaq; poſtquam Chriſtus accepit & benedixit panem,illum in partes ſufficientes diſtribuit,& in patina accommodate poſuit, ac porrexit diſcipulis ſuis,dicens verba conſecrationis,quibus finitis, ſinguli partem ſuam acceperunt, & communicarunt.

SECTIO III.

An illa verba,quibus Chriſtus conſecrauit,ſint forma,qua hoc ſacramentum in Eccleſia perficitur.

NOmine (formæ) intelligimus verba illa, quib. fit præſens corpus Chriſti in hoc ſacramento in omni conſecratione,quæ à miniſtris Chriſti fit, iuxta eius inſtitutionem.Primum igitur quidam hæretici negarunt, ad conficiendum hoc ſacramentum requiri determinata verba, in quem errorem referri *Varij hæreticorum errores circa formam conſecrationis.* poſſunt Ophitæ, qui non vtebantur vllis verbis, ſed incantationibus quibuſdam,vt videre eſt apud Auguſt. hæreſi. 17. Hæretici etiam huius temporis,vel non vtuntur verbis : vel, ſi quæ recitant,id quidem faciunt propter inſtructionem, non vero propter *Auguſtin.* conſecrationem, qui non ſolum de hoc, ſed etiam de reliquis ſacramentis ita ſentiunt.Legatur Ruard. *Ruard.* articul.14. Hoſius lib.1.contra Brentium,& in con- *Hoſius.* feſſion.cap.39.Clictouæus lib.2.Antiluther.capit.19. *Clictou.* *Claud.* Claud.repetit.7.cap.5.Secundo alij hæretici, Chriſti verbis prætermiſsis alias formas conſecrandi confinxerunt.Pauperes de Lugduno ſpecies recitata oratione dominica, & quibuſdam aliis orationibus, panem & vinum benedicebant,vt teſtes ſunt Guido *Guido.* Carmelita de hæreſib.c.9.& Prateolus verb. Paupe- *Prateo.* res de Lugduno,n.12. Quamquam Caſtro verb.Eu- *Caſtro.* char.hæreſ.3.& Claud.repetit.7.c.5. eos liberent ab hac nota, quia nec Æneas Syluius in hiſtor. Bohe- *Syluius.* mor.c.25.nec D.Antonin.4.p.hiſtor.titul.11.capit.7. *Antonin.* nec Directorium Inquiſitorum. 2. part. q.14.qui accurate referunt horum hominum errores, huius mentionem fecerunt. Refert item Claudius,Anabaptiſtas ſolitos eſſe cōſecrare his verbis:Accipe,ede, memento Domini:Hoſius vero li.1.cont. Brentium, & idem Claud. referunt, quoſdam nouatores mutaſſe verba conſecrationis in hæc.Hic eſt panis meus. Alios vero prætermiſsis eſſentialibus verbis ſolū dicere:Accipite,comedite,hoc facite in meam commemorationem. Alios legere caput ſextum Ioannis. Alios ca.11.1.ad Cor.11. Alios hoc relinquere miniſtrorum arbitrio,prout magis ad ædificationem fideliū expedire cenſuerint.Quibus non parum fauet Eraſmus,qui 1.ad Corinth.exoptat,vt in ſacra Scriptura nobis eſſet expreſſum, quibus verbis Chriſtus conſecrauit, quibuſque nos conſecrare oporteat. Antiquorum vero hæreticorum deliramenta videri poſſunt in Irenæo libro 1.contra hæreſes,capit.9. Epiph. hæreſ.34.

Alii errores circa efficaciam verborũ.

Tertia ſententia eſſe poteſt, illa verba quib. Chriſtus conſecrauit, eſſe neceſſaria, non tamen ſufficere, niſi quædam alia addantur. Quod variis modis affirmari poteſt; primo, de quibuſdam verbis Euangeliſtarum, quæ à Chriſto dicta non ſunt, & ab Eccleſia in ſacrificio referuntur. Qui pridie quam pateretur, &c. Secũdo de quibuſdam verbis, quæ ab ipſo Chriſto dicta ſunt, etſi illis non conſecrauerit: vt ſunt illa: Accipite & comedite, vel, bibite: & illa, Hoc facite in meam commemorationem. Et de hoc duplici capite ſequentib. diſputationib. dicendum eſt. Tertio intelligitur hæc ſententia de quibuſdam precationibus, quæ poſt illa verba adduntur ab Eccleſia. Ita ſentiunt quidam Græci Nicol. Cabaſ. in expoſitione liturgiæ, c. 29. & 30. Marcus Epiſcopus Epheſ. li. de verbis conſecrationis. Hieremias Patriarcha Conſtantin. in cẽſura Lutheranæ doctrinæ, ca. 10. Hi dicunt, non confici hoc ſacramentum ſtatim ac verba Chriſti proferuntur, ſed poſt quaſdam orationes Eccleſię. Fundãtur, quia in Liturgia Iacobi poſt prædicta verba pręcatur Deum Sacerdos, vt mittat Spiritũ ſanctum ſuper dona ſancta propoſita, vt ſuperueniens ſancta & glorioſa ſua præſentia ſanctificet, & efficiat hunc panem Corpus ſanctum Chriſti, & calicem hũc pretioſum ſanguinem Chriſti, & poſtea gratias agit Deo, quod hæc dona perficere, ſanctificare, & in odorem ſuauitatis acceptare dignat⁹ eſt. Ergo hæc oratio ſupponit, ante hanc Spiritus S. inuocationem, conſecrationem non eſſe factam, etiam ſi verba Chriſti recitata ſint. Idem argumentum ſumi poteſt ex Clemẽt. lib. 8. Conſtitut. cap. 12. alias 17. Et præſertim videtur hoc confirmari ex Baſilio; nam poſt illa verba. Hoc eſt corpus meum: vocat panem & vinũ; antitypa corporis & ſanguinis Chriſti. Dixit autem Damaſ. l. 4. ca. 14. & Epiphan. in 7. Synod. act. 8. tomo 3. hæc dicta eſſe (antitypa) à Baſilio, ante conſecrationem, non poſt. Tandem hinc ortum videtur, quod antiqui Patres dicunt, conſecrationem perfici inuocatione Spiritus ſancti, precatione, vel oratione. Vnde nunc etiam orat Eccleſia in Canone Miſſæ, vt hoc ſacramento fiat Corpus & ſanguis Chriſti, & in abiuratione Berengarij ſub Gregorio VII. hæc verba leguntur. Ego Berengarius corde credo, & ore profiteor panem & vinum quæ ponuntur in altari per myſterium ſacræ orationis, & verba Redemptoris, ſubſtantialiter cõuerti. Sic etiam Cyril. Hieroſ. Catech. 3. ad hoc alludere viſus eſt, cum dixit: Poſt Spiritus S. inuocationẽ panem illum non eſſe panem communem. Et Ambr. 4. de fide Grat. c. 5. per ſacræ orationis myſterium dicit transfigurari panem in corpus. Iuſt. Apol. 2. in fine Myſtica (inquit) prece. Iren. libr. 4. ca. 32. Inuocatione Dei. Hier. epiſto. 85. ad Euagrium. Ad quorum preces Chriſti corpus conficitur. Similia habet Auguſt. lib. 3. de Trinit. cap. 4. & ep. 59. ad 5. quæſtio. Difficilia ſunt verba Procli Epiſcopi Conſtant. opuſc. de traditione Miſſæ: Per has preces Spiritus ſancti aduentũ expectabant, vt eius diuina præſentia propoſitum in ſacrificio panem, & vinum aqua permiſtum, ipſum illud corpus & ſanguinẽ Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti efficiat. Nec diſsimilia ſunt verba Samonæ Gazẽſis Epiſcopi, in diſceptatione de corpore & ſanguine Chriſti. Sacerdos panẽ ſuper menſam ſanctam deponit, & comprecando inuocatione ſancta, Spiritus S. deſcendit panem in corpus Dñi commutat. Cumque ſibi obieciſſet, quod Chriſtus non indiguit precatione, reſpondet, Chriſtum, vtpote Deum, ſtatim ac dixit: Hoc eſt corpus meũ; conuertiſſe panem in ſuum corpus, Sacerdotes autem, qui tantum miniſtri ſunt eius, indigere precatione.

Cabaſ. Marcus. Hierem. Clem. Baſil. Damaſ. Cyril. Ambr. Iuſtin. Irenæ. Hier. Auguſt. Proclus. Samonas.

Euchariſtia ſolis verbis ſacerdotis conficitur & nõ aliis.

Dicendum vero eſt primo: hoc ſacramentum ſolis verbis à Sacerdote prolatis confici, ita vt verba in omni proprietate & rigore ſumpta ſint ad hunc effectum neceſſaria. Eſt certa concluſio ex definitione Concilij Florentin. vbi dicit, verba eſſe formam, qua conficitur hoc ſacramentum: vtitur autem proprie nomine verborum, ſicut in Baptiſmo, Confirmatione, & aliis ſimilibus ſacramentis: & ita vniuerſa Eccleſia intelligit; & eſt antiqua traditio Sanct. Patrum. Vnde Iren. li. 5. c. 2. Quando miſtus calix, & frãctus panis percipit verbũ Dei, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis Chriſti. Et Greg. Niſ. in ſer. Catech. c. 37. dicit: panem in corpus mutari per verbum Dei. Hier. ep. 1. ad Heliod. Sacerdotes (inquit) proprio ore corpus Dñi conficiunt: quæ verba habentur etiam in ep. 1. Pont. Pp. & apud Damaſ. ep. 3. ad Steph. cap. 9. & Fœlicem II. epiſt. 1. in principio. Ratio à priori ſumenda eſt ex Chriſti inſtitutione, quæ ex illius facto, quo verbis conſecrauit, & verbis, quæ adiunxit; Hoc facite: & Eccleſiæ declaratione ſatis conſtat. Cõgruentia vero ſumi poteſt, primo ex generali ratione ſacramentorum nouæ legis, quæ habere oportuit expreſſam ſignificationem: verba aũt expreſsius ſignificant, quam res. Secundo, quia verba ſunt aptum inſtrumentum ſenſibile, vt, ſicut ipſe dixit, & factum eſt, ita miniſter in perſona eius loquendo operetur, ſicut Ambroſius dixit.

Conc. Flor. Irenæus. Niſſen. Hieron. Damaſ.

Conſecrationis verba certa ſunt & præſcripta.

Dico ſecundo: Verba, quibus hoc ſacramentũ conficitur, ſunt certa, & præſcripta. Eſt de fide ex eodem Conc. Flor. Indicatur etiam in Triden. ſeſs. 13. Probatur ex doctrina ſacramentorum in genere: requiruntur n. in omnib. ſacramentis formæ certæ & determinatæ, non tantum propter inſtructionẽ, ſed etiã propter conſecrationem & inſtitutionem ſacramenti. Optimum eſt teſtimonium Aug. 2 contra Fauſt. Panis noſter & calix non quilibet, ſed certa conſecratione myſticus fit nobis: proinde quod nõ ita ſit, quamuis ſit panis & calix, non ſacramentũ eſt religionis, ſed alimentum refectionis, niſi quod benedicimus & gratias agimus Dño in omni munere ſuo. Orig. Mat. 15. Non materia panis, ſed ſuper illum dictus ſermo eſt, qui prodeſt, eſt. Et hoc ſenſu ſæpe inquiũt Patres, hoc ſacramentum confici, verbis cœleſtibus, verbis Dei, verbis Xpi, quorum ſtatim teſtimonia referam. Rationes ſunt eædem, quæ præcedentis cõcluſionis. Prima, quia Xps ita fecit, faciendumq; pręcepit & inſtituit. Secunda, quia oportuit, verba ſacramentorũ eſſe certa & præſcripta: tum, ꝓpter certiorem, & expreſsiorem ſignificationẽ: tum, propter maiorem effectus certitudinum. Quæ ratio in hoc ſacramento maxime locum habet, nam, cum præſentia Chriſti per verba fiat, vt de illa certi eſſe poſsimus, oportuit, verba eſſe definita, ac certa, vt, illis prolatis certũ eſſe poſsit, Chriſti corpus adeſſe. Intelligenda eſt autẽ hęc concluſio de certis verbis, non quo ad materialẽ ſonum, ſed quoad ſenſum & ſignificationem, iuxta doctrinam de ſacramentis in genere: quæ in ſequentib. magis explicabitur, magisq; ad præſentem formam accommodabitur. Hinc conſtat delirium eſſe hæreticorum, hoc ſacramentum confici legẽdo epiſtolam aliquam, aut partem Euangelii: Tum, quia antiquior eſt ritus conſecrationis, quam, vel Epiſtolæ Pauli, vel Ioannis Euangelium: Tum quia ſæpe hæc non legũtur, vel certe à Diacono, vel ſubdiacono: Demum, quia in Euangelio Ioannis, nec habetur inſtitutio huius ſacramenti, nec forma, ſed promiſsio dumtaxat: In Epiſtola autem ad Corint. narratur inſtitutio huius ſacramenti, quæ ex tali narratione non pendet: ſed eadem eſſet, quamuis Paulus illam Epiſtolã nunquam ſcripſiſſet.

Trident. Auguſt. Origen.

Verba conſecrationis eadẽ ſunt, quib. Chriſtus confecit.

Dico tertio; Verba ſufficientia, & neceſſaria ad hoc ſacramentum conficiendum ſunt illa, quibus Chriſtus illud confecit. Eſt de fide ex eiſdem Conciliis, Florent. dicente. Forma huius ſacramenti ſunt verba Saluatoris, quib. hoc confecit, vel (vt alia exemplaria habent) confecit ſacramentum. Trid. ſeſſ. 13. c. 3. & colligitur ex cap. Cum Marthæ, de celebr. Miſſarum, vbi dicitur. Chriſtum conficiendo hoc ſacramentum expreſsiſſe formam, qua hoc ſacramentum conficitur. Vnde in capite, Vtrum ſub figura, de Conſecratione diſtinct. 2. Credendum eſt (inquit Auguſtinus,

Florent. Trident. Auguſtin.

vel Paſchaſius) quod verbis Chriſti ſacramenta cōficiantur, cuius n. potentia creantur prius, eius vtiq; verbo ad melius procreantur. Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit aut Cleri chorus cantat, nihil aliud q̃ laudes, & gratiarum actiones ſunt aut certe obſecrationes, & fideliū petitiones: vnde Sacerdos dicit prius Euangeliſtarum verba, aſſumens; Qui pridie, quã pateretur, &c. porro deinceps ſunt verba Dei poteſtate, & omni efficientia plena. Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum; in hoc ergo corpus illud creatur. Sic ēt Aug. ſer. 28. de verbis Dñi, Ante verba *Ambroſ.* Chriſti panis dicitur, vbi Xp̃i verba deprompta fuerint, iã non panis, ſed corpus appellatur. Clari⁹ Amb. 4. de ſacr. c. 4. Quomodo poteſt quod panis eſt, corp9 eſſe Chriſti? Conſecratione. Conſecratio igitur cuius verbis eſt & cuius ſermonibus? Dñi Ieſu. Nam reliqua quæ dicuntur, laus Deo defertur, &c. Vbi venitur, vt conficiatur venerabile ſacramentū, iam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed vtitur ſermonibus Xp̃i. Chriſti ergo ſermo hoc conficit ſacramentū. Idem repetit *Chryſ.* c. 5. & l. de iis, qui initiantur, c. 9. & l. de Bened. Patria. c. 9 Chryſ. homil. 2. in 2. ad Tim. in fine, inquit. Sicut verba, quæ locutus eſt Chriſtus, eadē ſunt, quę Sacerdotes nunc quoq; pronunciant, ita, & oblatio eadem eſt. Et hom. de prod. Iudæ. Hoc eſt, inquit, corp⁹ meū, hoc verbo propoſitā conſecrantur. Et Cypr. ſerm. de Cœna Dñi. Ex quo à Domino dictum eſt. Hoc facite *Cypri.* in meam commemoratione: hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus quotieſcunq; his verbis, & hac fide actū eſt, panis ipſe ſubſtantialis, & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemq; profecit. Sic ēt Heſy. l. 6. in Leu. c. 22. Per virtutē Chri*Heſych.* ſti, & verborum à Deo prolatorum, dicit, ſacrificari ea, quæ in altari proferuntur. Similia ſumi poſſunt ex *Iuſtin.* *Cyril.* Iuſt. Apol. 2. & Cyr. Hier. Catech. 4. & aliis ſupra citatis. Ratio eſt eadem, quæ præcedentium concluſionum. Prima, quia Chriſtus, poſtq̃ ſuis verbis confecit, dixit: Hoc facite. Reſpondent hæretici, non dixiſſe, Hoc dicite: ſed: Hoc facite: id eſt, conſecrate. Sed cōtra: quia ipſum loqui, eſt quoddam operari; ergo etiã illud poteſt comprehendi ſub illo verbo: Hoc facite. Deinde licet verum ſit, illis verbis præcepiſſe, vt cōſecrarent, tamen ēt præcepit modum: quia alias non poſſet illis conſtare, quomodo conſecraturi eſſent: nō præcepit aūt alium modum, niſi quem ipſe exercuit. *Damaſ.* Vnde egregie Damaſc. lib. 4. c. 14. Dixit Deus, Hoc eſt corpus meum: & hic eſt ſanguis meus: &, hoc facite in meam commemorationem; atq; omnipotenti eius præcepto, donec ipſe veniat hoc efficitur (his n. verbis vſus eſt, donec veniat) ac pluuia huic nouæ ſegeti per conſecrationem exiſtit S. Spiritus vi inundās. Deniq;, cum præcepit ritum baptizandi, non dixit, Dicite, Ego te baptizo in nomine Patris: ſed ſolum; Baptizantes eos in nomine Patris, &c. ergo, ſicut ex materia ſubiecta, & apoſtolica traditione intellexit Eccleſia, illis verbis præſcriptam fuiſſe formam & ritum baptizandi; ita maiori ratione in præſente, ex facto Chriſti, & ſubiunctis eius verbis: Hoc facite, intelligimus, præſcriptū eſſe ritum conſecrandi. Et cōfirmatur, quia alioqui incertum reliquiſſet Chriſtus, quomodo facienda eſſet conſecratio. Vnde inutile eſſet præceptum conſecrandi, ſi modum non docuiſſet ergo neceſſario dicendum eſt, vtrumq; verbis illis intendiſſe. Secundo eſt congruentia, quia Sacerdos cōficit in perſona Chriſti, vt dicit Concilium Florentin. & explicabimus ſect. ſequen. ergo nulla verba aptiora ſunt ad conficiendum, quam illa, quibus Chriſtus confecit. Præterea, quia, cum hoc ſacramentum ſit admirabilius, & maxime declarans Chriſti omnipotentiam, maxime etiam decuit, vt verbis eiuſdem Chriſti conficeretur: & ideo de nullo ſacramento legimus, quod illud ſimul inſtituerit & fecerit: ſeu quo conficiendo, illud inſtituerit, niſi de hoc. Vnde neque alia verba inſtituit, niſi illa, per quæ confecit.

Quod ſi, cum baptizatus eſt, vt Patres dicunt, vim regeneratiuam, contulit aquis, multo magis, cum conſecrauit verbis, quæ tunc protulit, largitus eſt conſecrandi vim.

Ex his ſequitur primo: ad conſecrandum non eſſe neceſſarium totum canonem Miſſæ, loquendo de neceſſitate ſacramenti: nam de Eccleſiaſtico præcepto poſtea dicemus. *Prima illatio ex dictis.* Patet, quia nec Chriſtus totum canonem dixit, cum conſecrauit: nec in Eccleſia ſemper fuit in vſu totus canon, neque eodem modo. Nã licet ab initio naſcentis Eccleſiæ aliquid eius inchoatum fuerit, tamē non ſemper integre ac perfecte fuit præſcriptus, ſed temporis ſucceſſu auctus eſt, partimque mutatus, vt conſtat ex antiquis liturgiis, & ex Dionyſio c. 3. Eccl. Hier. & Iuſtin. Apolog. 2. & Clem. libr. 8. conſtit. ca. 12. & 17. Quinimo addit Greg. lib. 7. *Dionyſ.* Regiſtri. epiſt. 63. tempore Apoſtolorum, ſolam ora- *Iuſtin.* tionem Dominicam adiungi ſolitam verbis conſe- *Clem.* crationis. De qua re videri poteſt Gabr. lect. 5. in Ca- *Greg.* non. & Guil. Durand. li. 4. Ration. c. 34. *Gabr.*

Durand. *Secunda.* Secundo ſequitur, non omnia verba & orationes quæ in Miſſa proferuntur, ante verba, quibus Chriſtus conſecrauit, eſſe ſimpliciter neceſſaria ad conficiendū hoc ſacramentum, ſiue ſint verba Eccleſiæ, vt illa Communicantes, & memoriam venerantes, &c. ſiue Euangeliſtarum: vt illa, Simili modo, poſtq̃ cœnatū eſt, &c. Patet iiſdem rationibus; quia verba Eccleſiæ nec ſemper adhibita ſunt, nec Eccleſia poteſt inſtituere aliquid neceſſarium. Vnde Dionyſ. Clem. Amb. & alii Patres ſupra citati aperte docent, orationes omnes, quæ antecedunt verba Chriſti, eſſe, vt ita dicam, cæremoniales, & præuias, non vero ſimpliciter neceſſarias. Et ex eiſdem Patribus & rationibus conſtat altera pars de verbis Euangeliſtarū & Pauli: quia Chriſtus ad conſecrandū non dixit illa, ſed fecit id, quod per ea refertur; oſtēſum eſt aūt, ſola verba Chriſti eſſe ſufficientia ad conſecrandū. Et confirmatur, nam anteq̃ Euangeliſtæ, & Paulus ſcriberent ſimilia verba, fiebat in Eccleſia conſecratio, & tamen non recitabantur ea verba. Tandem, quod ſignificatur per illa verba, non eſt eſſentiale, nec neceſſariū ad conficiendū hoc ſacramentum; non n. eſt neceſſe, vt Sacerdos accipiat panem in manus: neq; vt præmittat aliam benedictionem, nec gratiarum actionē: ergo nec verba ipſa erunt ſimpliciter neceſſaria. Cōtra hanc partem referri ſolet opinio Scoti, quam tractabimus diſputatione ſequente, in principio.

Tertio ſequitur, nec verba nec orationes, quæ adiunguntur poſt verba Chriſti, eſſe neceſſaria ſimpliciter ad conſecrandum. *Tertio.* Hoc eſt iam omnino certum de fide, & primum conſtat ex principio poſito, quod hoc ſacramentum conficitur verbis Chriſti: vt Cōcil. Flor. dixit, & Sancti ſupra citati: ergo tãtum verba Saluatoris ſunt neceſſaria. Confirmatur primo, quia ſtatim, ac Chriſtus dixit, hoc eſſe ſuum corpus, vel ſanguinem, cœpit eſſe verum, quod dixit, & conſecratio perfecta fuit, vt docuit Trident. ſeſſio. 13. ca. 4. & ſtatim ſubiunxit: Hoc facite in meã commemo- *Trid.* rationem, quæ verba ſine dubio non ſunt neceſſaria ad conſecrationem, cum ſupponant factã: ergo multo minus quælibet alia neceſſaria erunt. Patet conſequentia, quia implēdo verbum illud Chriſti: Hoc facite: ſufficienter fit conſecratio. Sed fortaſſe pro Græcis aliquis dicet, Chriſtum ante illa verba panem benedixiſſe, quam benedictionem probabile eſt, vt ſupra vidimus, fuiſſe orationem ſiue deprecationem aliquam præuiam, qua tanti myſterii ſanctificationē à Patre poſtulauit: ſic igitur dicet, ex facto Xp̃i colligi aliquã orationem vel deprecationē eſſe neceſſariam, quamuis fortaſſe neceſſarium non ſit, vt fiat his verbis, aut illis: nam idem eſt ſubſtantialis ſenſus, vt in variis liturgiis videre licet. Vnde etiam Catherin. op. de verbis conſecrationis circa finem exiſtimat, de- *Cathar.* precationem eſſe neceſſariam, quamuis interdum poſt-

poſtponi aliis verbis Chriſti. Et conſequenter ſentit, quãdo deprecatio anteponitur, vt nunc fit in Eccleſia Latina, ſtatim poſt verba Chriſti, incipere ipſum eſſe in ſacramento: ſi vero poſtponatur, non incipere donec fiat deprecatio, in quo grauiſsime errat, vt dicam ſtatim.

Cæterum hæc Græcorum fuga facile refellitur: tũ, quia valde incertum eſt, fuerit ne CHRISTI benedictio oratio præuia, à conſecratione diſtincta, & qualis fuerit: verba autem ad conſecrationem neceſſaria, certa eſſe oportet: tũ etiam, quia eſto, admittamus illam orationem, nullo fundamento dicitur, neceſſariam eſſe, cum adhiberi potuerit ſolũ propter exemplũ, vt miraculi magnitudinem commendaret, vt Ioan. 11. & alias ſæpe facere ſolebat. (Ioan. 11.) Pręſertim, quia non omnia, quæ tunc fecit Chriſtus, de neceſsitate conſecrationis ſunt: alias omnino neceſſarium erat ſumere panem in manus, leuare oculos, gratias agere, & ſimilia: ergo ex traditione Eccleſiæ, & præciſa verborum ſignificatione ac veritate eſt diſcernendum, quid ſit ſimpliciter neceſſarium: Eccleſia autẽ nunquam iudicauit, aliam deprecationem eſſe neceſſariam, cum nec ſemper illam adhibuerit, nec ſemper eodem modo illa vſa fuerit; neque eodem tempore. Vnde ſecundo confirmatur: quia, ſicut in facto Chriſti, ita etiam nunc in conſecratione, quæ fit per miniſtros Chriſti, ſtatim poſt illa verba: Hoc eſt corpus meum, nullo ſuperaddito, eſt Chriſt⁹ pręſens ſub ſpeciebus panis: ergo alia verba neceſſaria non ſunt. Antecedens de fide eſt, & ſatis conſtat ex vſu Eccleſiæ, nam ſtatim, illis verbis finitis, Chriſti corpus adorandum populo proponitur: Reſpondet Catherinus: in Eccleſia Latina ita fieri, quia iam pręceſſerat deprecatio, quod temere & ſine fundamento dictum eſt: tum, quia Eccleſia & Patres non tribuunt efficaciam deprecationi præcedenti, ſed verbis Chriſti: tum etiam, quia nullus Catholicorum cenſet, aliquam orationem ex his, quæ præcedunt in Canone Miſſæ ante verba Chriſti, eſſe ita neceſſariam, vt ſi fortaſſe, vel obliuione, vel malitia mutetur, cõſecratio non teneat: quia non eſt defectus eſſentialis, ſed cæremonialis dumtaxat. Præterea, quia etiam in Eccleſia Græca creditum eſt, adeſſe Chriſtum poſt ipſius verba, etiam ſi deprecatio poſtea ſubiiceretur: quod recte probat Beſſarion. libro. de verbis conſecrationis: (Beſſarion.) quia etiam ex vſu antiquorum Græcorum ſtatim ac verba Chriſti ſuper oblata proferebãtur, populo adoranda proponebantur: quod ex antiquis liturgiis colligere licet, præſertim Baſilii, & Chryſoſt. in quib. ſtatim poſt illa verba: Hoc eſt corpus meum, oſtenditur populo corpus Chriſti, & populus reſpondet (Amẽ) quaſi huic veritati cõſentiẽs: nam, vt recte dicit Leo Papa ſerm. 6. de ieiunio ſeptimi menſis: (Leo.) Fruſtra ab illis reſpondetur, Amen, qui nõ credunt adeſſe vere corpus & ſanguinem Dñi. Vnde in Miſſa Æthiopũ poſt verba conſecrationis dicit populus, Amen, amen, amen, credimus & confidimus, te laudamus Deus noſter, hoc vere corpus tuũ eſt: & ſimilia repetunt poſt verba calicis. Deniq; Græci in Flor. ſeſſ. 25. (Florent.) hanc veritatem confeſsi ſunt: nam ex eorum antiquis Patrib. Chryſ. Damaſc. & Cyrill. euidẽter colligitur. Vltimo confirmatur hæc veritas: quia in omni ſacramento verba formæ ſufficiunt ad effectum ipſius formæ, neque indigent alio precatione adiuncta, vt conſtat ex Doctrina de ſacramentis in genere: & de Baptiſmo ſpecialiter docuit Auguſt. (Auguſt.) lib. 6. de Baptiſm. capite. 25. & eſt eadem ratio de reliquis, nam, licet in extrema vnctione requiratur oratio deprecatiua, tamen illa non eſt adiuncta formæ, ſed eſt ipſa forma ſic à Chriſto inſtituta propter ſpecialem rationem illius ſacramenti: deprecatio autem ab Eccleſia adiuncta nunquam requiritur ad efficaciam formæ; ergo multo minus requiritur in hoc ſacramento. Probatur conſequentia, non ſolum à paritate rationis, ſed etiam ex maiori nobilitate huius ſacramenti: & quia in eo ſpeciali modo operatur miniſter in perſona Chriſti, & vtitur verbis eius, repræſentans illum. Item, quia alias valde ambigua, & indeterminata eſſet hæc forma, & efficacia eius. Vnde enim conſtaret, quando eſſet facta oratio, vel deprecatio neceſſaria? Denique veritas illorum verborum valde eſſet incerta: neque ex illa ſatis poſſet conuinci infallibilis Chriſti præſentia: quia ſæpe non fieret ſi non eſſet facta ſufficiens deprecatio: & tunc eſſet falſa forma. Vel, ſi dicatur eſſe, quaſi ſuſpenſa, donec fiat precatio, eadem ratione poterit dicere alius hæreticus, eſſe ſuſpenſam vſq; ad vſum, vel ad aliud tempus pro vniuſcuiuſque placito. Vnde (vt hoc obiter dicamus) propter hanc rationem inter alias non oportet, formã huius ſacramenti eſſe deprecatiuã: quia cum talis forma non ſignificet, ita eſſe, vel futurum eſſe, quod poſtulatur, ex modo ſuo nõ indicat infallibilem effectum quamuis aliunde poſsit eſſe infallibilis ex pacto diuino. Oportuit autem, formam huius ſacramenti, ita ſignificare Chriſti præſentiam, vt ex veritate eius infallibilis eſſet talis præſentia.

Ad fundamentum tertiæ ſententiæ (reliquæ enim nullum habent) ſunt qui exiſtiment, vt refert ſupra Beſſarion, orationes poſitas eſſe olim ante verba cõſecrationis: nũc autem ordinem liturgiarum inuerſum eſſe. (Ad fundamentum tertiæ opinionis ſolutiones variæ.) Quæ reſponſio inuenta eſt ad vitandam argumenti vim: ſed nulla cõiectura nititur, quin potius Græci in Concilio Florentino conceſſerunt, ſe illum ritum ſeruare, quem à Patribus acceperant, (Prima.) & Germ. Conſtantinop. coætaneus Damaſceno, in Theoria rerum Eccleſ. (Damaſ.) illas preces ponit poſt conſecrationem. Denique apud Clementem eodem ordine collocantur. (Clem.) Quopropter variæ adhibentur à Beſſarione & ab aliis reſponſiones. Prima, vt illa deprecatio non tam intelligatur in ſenſu deprecatorio, quam gratulatorio, quemadmodum cum oram⁹, vt Deus ab angelis laudetur, & vt ſit infinite beatus ac glorioſus. Cui reſponſioni addi poteſt, voluiſſe Patres hac oratione explicare ſimul, & Spiritum S. eſſe authorem huius doni, & affectũ ſuum, quo vehementer exoptãt illud; & ideo per modum deprecationis illam orationem protuliſſe.

Secundo additur, eos non petere, vt denuo conficiatur ſacramentum, (Secunda.) ſed vt permaneat, & conſeruetur Chriſtus in illo: non quia neceſſaria exiſtimetur oratio, vel quia dubitetur, an illa præſentia Chriſti ſub ſpeciebus duratura ſit, ſed ſolum ad explicandum affectum, quaſi per exaggerationem quandam, ſicut etiam nunc ante conſecrationem petit Eccleſia, vt fiat Corpus Chriſti, & vt illa oblatio benedicta, adſcripta, & rata habeatur; non quia formidet de effectu verborum, neq; quia exiſtimet, illam orationem eſſe neceſſariam, ſed vt fateatur, authorem illius operis eſſe Spiritum S. ſimulq; affectum ſuum explicet, ad hunc ergo modũ poteſt explicari oratio poſt conſecrationem facta. Sicut Marci 15. mulieri, cui ſanitatem contulerat, dixit Chriſtus. Vade in pace & eſto ſana à plaga tua, vbi nõ concedit nouũ beneficium, ſed oſtendit beneplacitum ſuum, vt ſanitate ſibi cõceſſa fruatur: ita ergo potuit Eccleſia, illa oratione diuinum hoc beneplacitum poſtulare. Quæ reſponſio placuit Gentiano Herueto in præfatione ad libr. Nicolai Cabaſilæ.

Tertio, intelligẽdo orationem illam deprecatorie (Tertia.) & per illam poſtulari conſecrationem, dicunt aliqui, quãuis poſterius tẽpore fiat, tamen referri ad ipſummet tempus conſecrationis, nam, licet hæc ſucceſsiue fiant, quia non poteſt homo ſimul omnia explicare, tamen ita geruntur, vt ad idem inſtans conſecrationis referantur: quomodo Gabr. lect. 54. in Can. exponit illam orationem canonis Miſſæ: (Gabr.) Fiat cõmiſtio & conſecratio: ſed illa oratio alium habet ſenſum, vt ſtatim dicemus, &, vt verum fatear, hæc tertia expoſitio captu eſt difficilis.

Quarto ergo, & præcipue exponitur illa deprecatio, (Quarta.)

tio, vt per illam non poſtuletur conſecratio corporis Chriſti veri, ſed myſtici: id eſt, non petitur, vt fiat ſacramentum, ſed vt ita fiat, vt illis proficiat, qui ad illud adorandum, vel ſuſcipiendum accedunt. Et hanc reſponſionem: dederunt Patres Græci in Concil. Flo. & patet ex ipſis verbis: apud Clem. enim dicitur, Vt oſtendat panem hunc corpus Chriſti, non dicit, vt faciat, ſed vt oſtendat, ſcilicet in effectu; & ideo concludit, vt qui eum participauerint, in pietate firmentur. Sic etiam Baſilius. Orat venire Spiritum S. ſuper nos & ſuper propoſita munera, & benedicere ea & ſanctificare, & oſtendere corpus Chriſti, nos autem de vno pane & calice participantes coadunet inuicem; & c. Chryſ. ſic inquit. Fac panẽ iſtũ pretioſum corpus Filii tui, & quod eſt in calice iſto, pretioſum ſanguinem, vt fiat communicantibus in emundationem animæ. Hic eſt ergo ſcopus illarum omnium orationum. Vnde Iacobus ſic inquit: Ne propter me, & peccata mea repudies populum tuum, benigne Domine, miſerere Domine, & mitte ſuper nos & ſuper hæc dona Spiritum S. tuum: & concludit, Vt ſint nobis ex iis ſumẽtibus in remiſsionem peccatorum. Et in eundẽ ſenſum dicebatur antea in Can. Miſſæ illa oratio. Fiat commiſtio & conſecratio corporis & ſanguinis tui accipientibus nobis in vitam æternam: quæ ad tollẽdã ambiguitatem mutata eſt in hunc modũ. Hæc cõmiſtio, & conſecratio corporis & ſanguinis Domini fiat accipientibus nobis in vitam æternam.

Baſil. *Clemens.* *Iacobus.*

Ad Patres, qui dicunt, conſecrationem perfici precatione, vel gratiarum actione, primum dicitur: ſæpe ſignificari per has voces totum Miſſæ officium: in quo ſit corporis & ſanguinis Domini conſecratio: ſolent enim ſæpe Sancti appellare ſacramentum, vel effectionem ſacramenti à cæremoniis, quæ in illo peraguntur: quando vero oportet diſtinguere Eccleſiaſticas preces à verbis conſecrationis: ſatis diſtincte & expreſſe id faciunt, vt vidimus. Deinde ipſamet conſecratio in actu exercito (vt ſic dicam) eſt quædam inuocatio Spiritus ſancti, & deprecatio: nam, quia ex promiſsione & inſtitutione Chriſti, Spiritus ſanctus aſsiſtit his verbis ad perficiendum conſecrationem, ideo miniſter huius ſacramenti profert illa verba, nixus in virtute Spiritus ſancti: & ideo implicite inuocat illum, quod quia commune eſt omnibus formis ſacramentorum, ideo hoc eodẽ modo de omnibus ſancti loquuntur. Quod autem conſecratio ſit etiam gratiarum actio, iam in ſuperioribus dictum eſt, nam hoc eſt ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, quod ipſa conſecratione perficitur, & offertur. Alii denique Patres intra doctrinam traditã exponendi ſunt. Quod ſi interdum videntur requirere preces Eccleſiæ, exponendum eſt ex quadam congruitate & decentia: tum, vt miniſter ſacramenti fateatur indignitatem & infirmitatem ſuam, tum ẽt vt populus ad deuotionem excitetur: de loco autem Damaſceni ibi citato: in ſuperioribus dictum eſt, ẽt poſt conſecrationem vocatam eſſe à Patribus (antitypon) quando aũt Damaſc. ibi citat Baſil. fortaſſe nõ meminit huius loci liturgiæ: vel in oratione, qua ipſe vtebatur, non erat verbum (antitypon). Nam quod ipſa non dubitauerit, quin ſtatim poſt verba Chriſti perficiatur conſecratio, ex aliis eius verbis manifeſte oſtenſum eſt.

SECTIO IV.

Vtrum forma huius ſacramenti proferatur à miniſtro, recitando, vel etiam ſignificando.

1 Sententia. *In. oc.* *Durand.*

PRima ſententia eſt, miniſtrũ recitare, quid Chriſtus dixerit, atque adeo in verbis miniſtri non oportere aliam veritatem quærere, niſi ſolum, quod Chriſtus talia verba protulerit. Ita Innocent. libr. 4. de hoc myſt. c. 17. Durand. in 4. d. 8. quæſt. 2. ad 1. Maior ibi ad 2. Gloſ. in cap. Timor. de conſecrat. diſt. 2. Ocham quodlib. 2. quæ. 1. Cath. opuſc. quibus verbis Chriſtus conſecrauerit, & Picus Mirand. in Apolog. q. 10. Et hanc opinionem ſatis probabilem eſſe exiſtimant Gab. lect. 48. in Canon. Ledeſm. q. 19. artic. 5. Fundamentum eſt, quia Sacerdos non poteſt ſignificatiue vere dicere: Hoc eſt corpus meum: quia illud nullo modo eſt corpus Sacerdotis. Dices, illud (meũ) referri ad Chriſtũ, in cuius perſona Sacerdos loquitur, ſicut cum angelus in perſona Dei dicebat: Ego ſum Deus. Sed contra: quia ex ipſo modo, quo Sacerdos loquitur, oſtendit ſe non agere perſonam alterius, ſed referre quæ alter locutus eſt: ſic enim inquit: Qui pridie, quam pateretur, accepit panem, fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meum; ergo aperte refert, quod alter dixit. Et deinde (vt Dur. ponderauit) ſubiungit verbum de futuro, Qui pro vobis effundetur, vel, quod pro vobis tradetur, vt Græci addunt: quæ verba nunc formaliter prolata falſa eſſent: quia iã nunc non eſt effundendus ſanguis Chriſti: eſt ergo tota illa materialis tãtum recitatio.

Maior. Gloſſa. Ocham Mirand. Gabr. Ledeſ.

Secunda ſententia extreme contraria eſt, Sacerdotem, etiam ſi priora verba Canonis, vſque ad illud verbum (dicens) tantum recitando proferat, tamen quando verba conſecrationis profert, iam nullo modo recitando, ſed ſignificando loqui. Ita Marſil. qu. 6. art. 1. 2. p. dub. 6. in fine. Gab. dicta lect. 48. Fundamẽtum eſt, quia repugnat, eadem verba ſimul materialiter, & formaliter proferri: tum quia non poteſt idẽ homo ſimul in propria, & in aliena perſona eiſdem verbis loqui: tum etiam, quia illi duo modi proferẽdi requirunt diuerſam, & æquiuocam ſignificationem in verbis: vt in præſente: ſi Sacerdos refert, quid Chriſtus dixerit, verba Chriſti deſignabunt illas numero ſpecies panis, quæ fuerunt in manibus Chriſti: ſi vero formaliter & ſignificatiue loquitur, deſignabunt ſpecies, quæ ſunt in manibus ipſius Sacerdotis repugnat ergo ſimul coniungi illos duos modos in eodem ſermone.

2. Sententia *Marſil.* *Gabr.*

Tertia opinio eſt, Sacerdotem materialiter & formaliter dicere verba conſecrationis: indicat D. Tho. hic art. 5. expreſsius tenet Bonauent. d. 8. 2. p. art. 1. q. 1. Ægidius Theorem. 42. clariùs Soto, d. 11. q. 1. art. 5. qui tamen videtur diſtinguere inter proferre materialiter, & proferre recitatiue: ait enim Sacerdotem proferre hæc verba, & ſignificatiue, & recitatiue, non tamen materialiter, & ſubdit, D. Thomam nõ reprobare dictum Innocentii, quatenus dicit accipi hæc verba recitatiue, ſed quatenus dicit accipi materialiter. Quæ verba alicui videri poterunt inuoluere repugnantiam: ſed non ita eſt ſi termini intelligantur; quia Soto accipit illud, materialiter, quaſi priuatiue, ita vt idem ſit quod recitatiue, abſque vlla præſente ſignificatione. Omiſsis autem verbis, vt rem exponamus, conſiderandũ eſt, aliud eſſe loqui de his verbis, prout nunc dicuntur à Sacerdotibus in Canone Miſſæ, & aliud prout neceſſarium eſt ea proferri ad ſacramentum conficiendum.

3. Sententia. Bonau. Aeg. d. Soto.

Dico ergo primo, nunc de facto Sacerdos ita profert verba conſecrationis, vt referat ac recitet, quid Chriſtus dixerit. Hæc eſt euidens ex ipſo contextu Canonis Miſſæ, Benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meũ. Vbi in tribus primis verbis refert Sacerdos, quid Chriſtus fecerit, in verbo autem illo (dicens) refert, quid dixerit: vnde illa duo verba: Accipite & comedite, recitatiue proferuntur: ergo idẽ eſt de immediate ſequentibus: Hoc eſt corpus meum: Cur n. contra omnium conceptionem dicemus ſubito præſcindi, ac prætermitti hiſtoriæ recitationem? Et confirmatur 1. ex illa particula (enim:) nam ſi illa non ſumitur recitatiue, incongrue, & abſque vllo ſenſu adiungitur: quia prout hic & nunc profertur, nihil formaliter ſignificare poteſt, cum reddat cauſam præcedentium verborũ, quæ ſolum recitando fuerunt prolata. Confirmatur

Verba quibus conſecrauit Chriſtus Dominus recitat Sacerdos.

matur ſecundo,quia vt verus ſit totus ille ſermo Sacerdotis,neceſſe eſt,vt Chriſtus ptotulerit illa verba, Hoc eſt enim corpus meum:quia reuera,& Sacerdos hoc affirmare intendit,& qui audiunt,ita intelligunt ergo reuera eſt recitatio.

Conſecrationis verba nō recitatiue tā tum ſed ſignificatiue ſimul à ſacerdote proferū tur.

Alex. Richard. Scot Palud. Capreol. Ocham.

Dico ſecundo,verba conſecrationis non tantum recitando, ſed formaliter etiam ſignificando proferuntur à Sacerdete.Hanc concluſionem, præter authores ſupra citatos,in ſecunda & tertia opinione,tenet Alexan.Alenſ.4.p.quæſtio.33.membr.3.articulo. 2.§.1.Richard.diſt.8.ar.3.q:1.vbi idem ſentit Scotus, quæſtio.2.Paludan.Capreol.& alii,Ocham quodlib. 2.quæſt.vlt.Ratio Diui Thomę eſt,quia,ſi verba non proferrentur formaliter,non applicarentur ad materiam præſentem,& ita non perficeretur ſacramentum.Quam rationem impugnant Richa.& alii,quia potuiſſet Chriſtus inſtituere, vt verba ſolum materialiter prolata haberent vim ſacramentalem, & ita poſſent applicari ad materiam per intentionem miniſtri,ſuppoſita inſtitutione.Tamen D.Thomas non loquitur de potentia Dei abſoluta, ſed ſuppoſita ordinaria lege gratiæ:& hoc modo eſt ratio ſolida:quia ſacramenta efficiunt,quod ſignificant : ergo,vt verba efficiant cōſecrationem præſentis materiæ, oportet, vt illam ſignificent: vel è contrario, ſi illam non ſignificant,nec etiam efficiunt,& hic eſt ſenſus rationis D.Thom. Et amplius explicatur: quia,ſi illa verba ſolum materialiter proferrentur,ex veritate illorum non poſſet colligi,hoc,quod nunc eſt in manib. Sacerdotis,eſſe verum Corpus Chriſti, quia illa hoc non ſignificant. Dices,colligi hoc ex veritate verborum Chriſti:nam ipſe formaliter illa protulit. Contra,quia ex illis ſolum colligitur id,quod fuit in manibus Chriſti,fuiſſe Corpus eius, quia verba Chriſti formaliter ſumpta ſolum illud ſignificabant. Dices, ex facto Chriſti colligi, idem fieri in manibus Sacerdotis: quia ipſe Chriſtus dixit : Hoc facite in meam commemorationem,ſed certe,ſi Sacerdos tantū recitat verba Chriſti, & veritas verborum,vt à Sacerdote proferuntur,non requirit præſentiam realem, valde eneruantur huius fidei fundamenta , dum ad ſolam facti Chriſti ſimilitudinem reuocantur : nam poſſet aliquis dicere, ſimilitudinem tātum eſſe in externa cæremonia & recitatione verborum,non in efficacia,& potentia:multo ergo congruentius dicitur accipi verba formaliter. *Trid.* Vnde Conc.Trid.cum ex veritate verborum colligit præſentiam ; & cum dicit, quædam eſſe hic ex vi verborum, non loquitur tantum de verbis,vt à Chriſto prolata ſunt,ſed etiam vt à Sacerdote proferuntur. Sancti prærerea propter hanc cauſam dicunt , Sacerdotem loqui in perſona Chriſti,vt virtute verborum conficiat. *Chryſ.* Sic Chryſoſt. hom.83.in Matth. & homil.2.in 2. ad Timoth.eundem eſſe dicit,qui nunc conſecrat,quippe per os Sacerdotis eadem verba pronuntiat: *Ambr.* ſic etiam Ambroſ. 4.de ſacram.cap.4.Quando peruenit(inquit)Sacerdos ad conficiendum ſacramentū, iam non ſuis,ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Et confirmatur primo à poſteriori : quia alias ex vi talis formæ non eſſet neceſſaria præſentia materiæ:quia Sacerdos nō profert ſignificatione: ergo per pronomē(hoc)non deſignat aliquid,ſed ſolū refert,quid Chriſtus dixerit,& deſignauerit.Confirmatur ſecundo: quia alias formaliter ac proprie non vteremur nūc ea forma,qua Chriſtus vſus eſt, ſed ſolum in materiali ſono verborum: quia Chriſtus vſus eſt illis verbis, vt ſunt propoſitio ſignificans verum,vel falſum : nos vero materialiter tantū illa ſumimus,vt extremum cuiuſdam propoſitionis,in qua affirmamus,Chriſtum illa dixiſſe.Confirmatur tertio , quia in omnibus aliis ſacramentis nouæ legis verba formaliter proferuntur: ergo maiori ratione,& altiori modo,id debuit ſeruari in hoc ſacramento, quod excellentius eſt. Hoc vero ex ſequente concluſione amplius conſtabit.

De neceſſitate conſecrationis eſt q verba ſignificatiue proferantur,non vero quod recitentur.

Dico tertio,de neceſsitate conſecrationis eſt,quod hæc verba formaliter proferantur , non vero quod recitentur, Chriſtum ea protuliſſe. Hæc poſterior pars probari facile poteſt,quia , ſi ſacerdos nulla alia proferat verba,niſi ſola illa , quibus corpus conficitur,ſufficient ad conſecrationem : ſed, ſi ſola illa proferat,non referet,Chriſtum illa dixiſſe: quia non cōficit propoſitionem,qua id affirmet : ergo recitatio illa,ſeu materialis prolatio,non eſt de neceſsitate ſacramenti.Dicet aliquis fortaſſe, ex intentione miniſtri poſſunt tunc materialiter tantum proferri : vt,ſi non intendat aliquid affirmare , ſed ſolum proferre verba ſimilia iis,quæ Chriſtus protulit:Reſpondetur & hanc intentionem vix eſſe poſsibilem , ſi miniſter, reuera intendit præſentem panem conſecrare : & eſto,ſit poſsibilis,conſtat nulla ratione eſſe neceſſariā. Quod præterea explicatur, probando ſimul formalem ſignificationem eſſe neceſſariam ; quia neceſſe eſt,vt ſacerdos intendat conficere præſentē panem : ergo neceſſe eſt,vt hoc ipſum intendat,cū dicit: Hoc eſt &c.quod eſt,formaliter verba illa proferre.Patet conſequentia,quia non poteſt aliter hunc panē conficere, & tranſmutare in Corpus Chriſti,niſi hoc ſignificando per verba,quæ profert:quia in ſacramētis nouæ legis non ſunt ſeparabilia illa duo : ſcilicet, proferre ad efficiendum,& ad ſignificandum : imo hoc ſecundum eſt quaſi fundamentū alterius:& magis eſſentiale ſacramento,vt ſic. *Obiectio.* Dices:ergo qui priorem opinionem ſequitur,cū intendat verba illa materialiter tantum proferre,non conficiet. *Solutio.* Reſpondetur,aliud eſſe opinari,aliud intēdere : licet ergo quis opinetur,illa verba materialiter proferre , tamen re ipſa intēdit,ea proferre,prout Chriſtus inſtituit:vnde,licet quis ex priuato errore intenderet materialiter proferre, tamen quia ſemper habet intentionem faciēdi,prout Chriſtus inſtituit,neceſſario habet implicitam intentionem proferendi verba formaliter, & ſignificatiuè ; nec prior intentio hanc poſteriorem excludit,ſed hæc potius illam corrigit. *Obiectio alia.* Dices : quid ſi expreſſa intentione excluderet formalem ſignificationem verborum,ita vt omnino nolit aliquid verbis illis affirmare. *Solutio.* Reſpondetur, dummodo ſemper retineat generalem intentionem,exiſtimans, ob priuatum errorem, vnam non eſſe cōtrariam alteri vere conficiet. quia ſemper ſubmittet particularem intentionem,quæ materialis eſt,alteri vniuerſali, quæ eſt veluti formalis,& non procedens ab aliquo errore,ſed ex abſoluta voluntate conficiendi ſacramentum;& ideo eſt omnino efficax : male autem faceret miniſter habendo illam intentionem , & abutendo ſua priuata opinione,præſertim , cum, vt nihil,vel parum probabilis ſit : quod ſi adeo eſſet temerarius, vt directe excluderet generalem intentionem , ſi ſuæ priuatæ repugnaret:id eſt,ſi intenderet non proferre verba formaliter, etiam ſi ex Chriſti inſtitutione ita proferenda ſint,tunc nihil conficeret, quia non habet debitam intentionem ſcilicet,formaliter loquēdi,& proferendi verba, quæ aliqua ratione neceſſaria eſt : ſed hic modus intentionis non poteſt moraliter accidere:quin potius exiſtimo,quidquid ſpeculatiue opinentur miniſtri huius ſacramenti,practice tamen nullum eſſe, qui cum incipit proferre formā, Hoc eſt corpus meum,non intendat demonſtrare id, quod in manib.vel coram oculis : atque ita formaliter,& ſignificatiue loqui.

Ad fundamenta primæ opinionis reſponſio.

Ad fundamenta primæ opinionis iam reſponſum eſt,illud pronomen(meum)non referre Sacerdotem ſed Chriſtum , in cuius perſona miniſter loquitur. Ad primam vero confirmationem in contrarium reſpondetur, illam probare , Sacerdotem etiam loqui recitatiue:non vero,non loqui ſignificatiue. Ad ſecundam Durandi,prima expoſitio eſt , verba hæc, qui pro vobis effundetur, non ſignificare effuſionem cruentam,quæ facta eſt in paſsione:ſed incruentam, quæ

quæ fit in ſacramento, vt ſenſus ſit: Qui pro vobis effundetur: id eſt, ad bibendum dabitur ſeparatim à corpore ex vi verborum: vel certe, vt referatur ad effectum: quia cum ſanguine Chriſti abluamur, quãdo illũ ſuſcipimus, merito pro nobis effundi dici poteſt: quæ expoſitio indicatur de conſec. d. 2. c. Si quotieſ- *Ambroſius.* cunque. ex Ambroſ. lib. 4. de ſacra. vlt. & eam vide- *Cano.* tur probare Cano. 12. de locis, c. 12. Melius Ianſen. ca. *Ianſen.* 121. concord. dicit, effundi in ſacramento, non eſſe dari ad bibendum, ſeu in nobis infundi: hoc enim modo non effunditur, ſed de ſe ſupponit potius peccata remiſſa. Igitur effundi in ſacramento, eſt, offerri & libari Deo in ſacrificium. Cui expoſitioni fauet, quod in Græcis codicibus de præſente legitur (effunditur) & præſertim apud Lucam: non ſolum dicitur ſanguis effundi, ſed calix, quod proprie indicat effuſionem ſacramentalem. Et ita etiam in præſenti le- *7. Synod.* gitur in VII. Synodo, act. 6. tomo 3. in fine, legiſſe et- *Theophyl.* iam ita videntur Theoph. Euthym. & alij Græci. Se- *Euthym.* cunda expoſitio, quæ communior, ſine dubio, magiſque literalis eſt, Chriſtum fuiſſe locutum de cruenta effuſione, quæ, quia iam proxime inſtabat, de præſente etiam ſignificari potuit: quamquam recte Vulgatus interpres ad exprimendum ſenſum magis literalem, de futuro verterit: & ita legunt & exponunt, non modo Latini Patres, ſed etiam Græci, Baſil. Damaſc. Chryſ. ſuperius citati, & Scholaſtici, præ- *D.Thom.* ſertim D. Thom. ar. 3. ſequente. Hac ergo expoſitione ſuppoſita, ad Durandi argumentum reſponderi poteſt, primo, ſicut loquitur Sacerdos in perſona Chriſti, ita ſua intẽtione fieri præſentẽ illi tempori, in quo Chriſtus illa verba protulit; atque ita illa verba de futuro referri ad tempus, pro quo dicta fuerunt; ſicut nunc interdum orat Eccleſia. Veni Domine, & noli tardare. Sed hoc non placet, quia eſt ſenſus valde metaphoricus: & ſolum eſt verus per quandam repræſentationem, & multum poteſt derogare veritati huius ſacramenti: nam ſimiliter poſſet quis dicere, illa verba: Hoc eſt corpus meũ: non referri ad præſens tempus, ſed ad illud, pro quo Chriſtus illa protulit. Verius ergo dicitur, illa verba de futuro nõ eſſe de eſſentia formæ, & ideo non proferri formaliter, ſed materialiter tantum, ſicut enim verba, quæ proxime præcedunt (Accipite & comedite) quia nõ ſunt de eſſentia proferuntur tantum materialiter & immediate, poſt illa Sacerdos induit perſonam Chriſti, & iam non tantum recitatiue, ſed formaliter loquitur, ita finitis eſſentialibus verbis formæ deponit perſonam Chriſti. quia iam expleuit munus, quod ſub ea ratione exercebat, & materialiter tantum ſenſum, recitationemque proſequitur. Neque eſt inconueniens, in eodẽ contextu orationis, quædam verba intermedia ſignificatiue proferri, cum antecedentia & ſubſequentia ſolum proferantur materialiter: quia tota illa oratio continua vnum integrum ſenſum reddit: quia omnia verba recitatiue proferuntur; quædam tamẽ ex illis ſumi poſſunt vltra hunc ſenſum ſignificatiue propter myſterium, quod operantur, & hoc nullam parit couſuſionem, vel æquiuocationem: quia ratio ipſius myſterij, & intentio ſacerdotis exterioribus ſignis indicata vtrumque ſenſum facile admittit.

Vnde ad fundamentum ſecundæ opinionis negatur, eſſe impoſsibile idem verbum proferri recitatiue & ſignificatiue, quando vtrumque poteſt cadere ſub intentionem loquentis, & accommodari verbis, vt, ſi quis dicat, Chriſtus docuit orare, dicẽs (Pater noſter, &c.) poteſt ſimul recitare factum Chriſti & orare; & ita ſecundum diuerſos reſpectus poteſt loqui in perſona aliena, & in propria; in propria quatenus verba alterius refert; in aliena quatenus perſonam alterius induit, & repræſentat; vt, ſi Regium conſilium hoc modo ſententiam proferat his vel ſimilibus verbis. Nobis iniunctum eſt, vt ſententiam feramus: dicentes, Ego Rex in hac cauſa dico, &c. Aliud exemplum eſt, ſi quis ita loquatur: Ariſtot. dixit, quod ego etiam dico, Mundus fuit ab æterno: ille ſimul recitatiuè proferret illa verba, mundus fuit ab æterno, & ſignificatiue: nam ſic loquendo hæreticus eſſet. Hoc ergo non eſt impoſsibile: & ita in propoſito fit ex intentione Sacerdotis, qui intendit, & verba Chriſti referre, & circa materiam ſibi præſentem ſignificare & facere effectum ſimilem illi, quem Chriſtus effecit & ſignificauit. Dices, illum duplicem ſenſum recte coniungi, quando in vtroque verba habent eandem omnino ſignificationem, vt ſeruatur in omnib. allatis exẽplis: hic vero habet ſpecialem difficultatem, propter pronomen illud (Hoc) quod aliud demonſtrat in ore Chriſti, aliud in ore Sacerdotis: Reſpondetur, ſatis eſſe, verba eſſe eadem & eiuſdem formalis ſignificationis, & demonſtrare idem proportionaliter, ſc. corpus Chriſti, vt contentum ſub ſpecieb. præſentib. reſpectiue. Vnde non repugnat, Sacerdotem ſimul, & eodem verbo referre, Chriſtum dixiſſe: Hoc, quod ſibi erat præſens, eſſe corp⁹ ſuum: & ſimul affirmare, hoc, quod ſibi eſt præſens, eſſe corpus Chriſti: præſertim, quia illa verba: Hoc eſt corpus meum: conſiderari poſſunt, vel continuata cum præcedentib. vel præciſe, & abſolute, ac ſi ſola dicerentur: & priori modo tenent materialiter, poſteriori vero formaliter.

SECTIO V.

Quomodo ſint vera verba formæ, ſi quidem non ſupponunt conſecrationem factam.

HAnc quæſtionem attigit Diuus Thomas, artic. 5. ſed quia communis eſt vtrique formæ, & ad earũ intelligentiam neceſſaria, neceſſe eſt illam hoc loco expedire. Ratio igitur difficultatis eſt, quia verbum, (eſt) indicatiui modi, coniungit extrema pro tempore, in quo profertur: ergo ſi in illo inſtanti non eſt facta conſecratio, non erit vera illa propoſitio: ergo, vt ſit vera, oportet, vt, cum incipit proferri, ſupponatur cõſecratio facta. Maior patet, quia copula de præſente non indicat tempus præteritum, vel futurum, ſed illud, pro quo profertur. Vnde non videtur ſatisfacere communis reſponſio, ſcilicet, ad veritatem illius propoſitionis ſatis eſſe, quod in primo non eſſe verborum, ita ſit, ſicut per illam ſignificatur; quia illud inſtãs non eſt præſens, ſed futurum, reſpectu talis locutionis. Et patet exẽplo, nam, ſi quis diceret (Hoc eſt album) de re, quę erat alba, quãdo copula prolata eſt, verum diceret, etiam ſi contingeret in fine verborum rem illam iam non eſſe albam: è contrario vero, ſi tempore, quo propoſitio proferebatur, nõ erat alba, licet in fine ſit alba, propoſitio eſſet falſa: quia iam tũc propoſitio, nec eſt, nec ſignificat. Propter hanc diffi- *1 Sententia.* cultatem dixerunt quidam Theologi, propoſitionẽ illam nude & ex vi verborum conſideratam eſſe falſam: ex intentione tamen proferentis habuiſſe veritatem, quia retulit ſignificationem illius verbi (eſt) ad illud inſtans, in quo iam propoſitio non erat. Ita ſentire videtur Scot. in 4. d. 9. qu. 2. art. 3. §. Aliter ergo, & *Scotus.* Gabr. lectio. 48. in Cano. litera R. Marſil. in 4. q. 6. ar. 1. *Gabr.* Maior. diſtinct. 8. quæſt. vnica. *Marſil.*

Maior. Hæc vero ſententia, vt propoſita eſt, nullo modo *Reijcitur.* probari poteſt: nam verba illa Chriſti in omni rigore, & proprietate, vera eſſe oportet: quia, ſi locutio nõ ſit vera in propria verborum ſignificatione, quã habent ex inſtitutione ſua, & communi vſu, nõ fiet vera propter ſolam intentionem loquentis: quid enim refert intẽtio, niſi verbis ipſis verus ſenſus exprimatur? & fortaſſe Scotus & Gab. non aliter cenſuerunt, vt explicabimus.

Secunda opinio dicit, illam locutionem eſſe ve- *2. Sententia.* ram: quia ſenſus illius eſt: hoc eſt, vel, proxime futurũ eſt corpus meum. Ita Richardus diſtinct. 8. articulo 3. *Richard.* quæſtio 1. ad 5. Sed etiam diſplicet; tum quia verbũ, (eſt) in rigore non ſignificat illam diſiunctionem, ſed tantum de præſente: tum maxime, quia iuxta illam inter-

interpretationem non poteſt ex veritate verborum colligi, Chriſtum eſſe præſentem in hoc ſacramento in fine prolationis verborum: quod eſt contra Concilium Tridentin. Sequela patet, quia illud membrū disiunctionis, vel proxime futurum eſt, latius poteſt ampliare.

3. Sententia. Tertia ſententia eſt, illam locutionem eſſe veram, quia in primo non eſſe illius, ita eſt, ſicut per illam ſignificatur, licet antea non fuerit: & hoc ſatis eſſe in omni rigore & proprietate ad veritatem cuiuſcunque propoſitionis de præſente, quia tota ſignificatio huiuſmodi propoſitionis refertur ad inſtans, quod eſt terminus prolationis eius: quia ante illud non eſt completa, cum pendeat ex prolatione omnium dictionum ſic coniunctarum: vnde ante illud inſtans, ſignificatio eſt quaſi inchoata & incompleta, & ſuſpenſa, vt exemplis facile declarari poteſt, vt, ſi quis dicat: Adam eſt mortuus, verum dicit: & tamen illa propoſitio non poteſt eſſe vera, cum profertur copula: nam potius, ſi ibi ſiſtatur, erit falſa, quia ſignificabit Adam eſſe: eſt ergo ſignificatio, & veritas ſuſpenſa, donec abſoluatur prædicatum: & idem eſt in præſente, nam cum dixit Chriſtus. Hoc eſt corpus. ad huc erat ſuſpenſa ſignificatio: quia poſſet adiungere aliam determinationem, ſcilicet, Petri, vel, Pauli, erdo, donec abſoluit (meum) ſuſpenſa erat ſignificatio: completur ergo in primo non eſſe verborum. *Reiicitur etiam Ocham.* Ita Ocham quodlib. 2. q. vlt. & quodl. 30. qu. 11. Quæ opinio, quo ad rem Theologicam pertinet, veritatem continet, ſed modus explicandi diſplicet. Primum, quia aliud eſt, ſignificationem propoſitionis cōpleri in fine prolationis eius, & tunc incipere eſſe veram & falſam: aliud vero eſt totam ſignificationem propoſitionis, & copulæ referendam eſſe ad illud inſtās: primum enim eſt veriſsimum & recte explicatum: quia vt Ariſtotel. dicit, primo de Interpret. copula ſignificat compoſitionem, quam ſine extremis non eſt intelligere; ſecundum vero non eſt vniuerſaliter verum, quia non ſemper vniuntur extrema pro illo inſtanti, ſed pro alio tempore, vt in propoſitionibus de præterito, aut de futuro plane conſtat, & in propoſitionibus de præſente patebit ex dicendis. Deinde nō placet, quod illud inſtans vocetur, primum non eſſe propoſitionis: quia cum propoſitio in illo inſtanti incipiat eſſe vera, oportet, vt in eo aliquo modo ſit.

Inſtās conſummatiuum ſenſus propoſitionis, intrinſecum eſt ipſi propoſitioni. Quocirca, vt rem breuiter explicemus, ſuppono primo, inſtans in quo conſummatur ſenſus propoſitionis, eſſe aliquo modo intrinſecum ipſi propoſitioni, ita vt in illo vere ſit, imo potius primum in quo incipit eſſe abſoluta propoſitio. *D.Thom. Caiet.* Ita D.Thomas hic. articul. 5. ad 3. & in 4. diſtinct. 8. quæſt. 2. articul. 3. ad 6. & 7. & Caietan. hic. Et probatur argumento facto: quia propoſitio in eo inſtanti incipit eſſe vera, vel falſa; quia veritas indiuiſibiliter conſurgit ex tota ſignificatione & vnione extremorum: ergo in illo inſtante eſt, ſeu incipit eſſe propoſitio. Patet conſequentia: tum, quia non eſt propoſitio donec verum vel falſum ſignificet: tum etiam quia veritas ineſt propoſitioni, vt ſubiecto: præterea magis phyſice hoc declaratur, quia propoſitio vocalis, de qua loquimur, eſt ſonus articulatus, qui licet ſucceſsiue cauſetur ex motu labiorum, & linguæ, tamen in inſtante terminatur, ita vt tantus ſonus, vt ſic, incipiat eſſe in inſtante, ſicut tantus calor, vel tantus ignis, & in vniuerſum terminus tantæ quantitatis, qui in inſtante perficitur, propoſitio antem tunc primo exiſtit, cum tantus ſonus articulatus eſt, in quo inſtante ad huc ille ſonus durat, & habet eſſe, ergo etiam propoſitio in illo inſtante realiter exiſtit. Quod tandem confirmatur ex effectibus, quia in eo inſtante mouet intellectum, illique obiicitur, vt proprium eius conceptum formet, quia tunc primo complete ſignificat, ſed hæc ſunt proprietates rei exiſtentis, ergo in illo inſtanti realiter exiſtit propoſitio. Denique ſupra agentes de ſacramentis in genere oſtendimus, formas ſacramentorū, quæ ſunt propoſitiones quædam, habere eſſe in inſtanti, quo cōſummantur. Vnde facile ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, res ſucceſsiuas incipere per vltimum non eſſe, & deſinere per primū non eſſe. Dicendum eſt n. illud eſſe verum in rebus, quæ conſiſtunt in continua quadam ſucceſsione: eſſe aūt propoſitionis non eſſe huiuſmodi, ſed potius incipere, quando ſucceſsio terminatur, præſertim quia ſonus, licet ſucceſsiue fiat, cito tranſeat, non tamen omnino in ſucceſsione conſiſtit, ſed poteſt interdum habere plures partes ſimul durantes.

Verbum, eſt indicat tēpus præſens & ad eius veritatē ſatis eſt vnū inſtans. Secundo ſuppono, verbum (eſt) indicare tempus præſens: quia tum tempus non eſt præſens ſecūdum aliquam partem diuiſibilem, niſi ratione inſtantis, ideo ad illius verbi ſignificationem, & ad veritatem propſitionis ex tali verbo compoſitæ, ſatis eſt vnum inſtans, quia quod in inſtante eſt, vere ac proprie eſſe dicitur. Quapropter ad veritatem huiuſmodi propoſitionis de Indicatiuo, non eſt neceſſe, vt ſignificatum eius pro aliquo tempore ſucceſsiuo exiſtat, niſi interdum ſpecialis ſignificatio verbi, aut prædicati hoc requirat, generatim tamen loquendo ſatis eſt, quod in aliquo inſtante ſit: nam licet huiuſmodi propoſitio ſucceſsiue & in tempore à nobis proferatur, quia non poſſumus, niſi per motum loqui, tamen per hanc ſucceſsiuam locutionem explicare poſſumus id, quod in inſtante fit, aut exiſtit. Quod autem oporteat eſſe hoc inſtans, pro quo veritas propoſitiouis de præſente metienda eſt, non facile explicatur, nec videtur poſſe in omnibus verbis ſeu propoſitionibus, eodem modo, declarari: quia, licet omnium propoſitionum veritas in inſtante terminante propoſitionem eſſe incipiat, non tamen ſemper ab illo inſtante menſuratur. *De varijs modis, quibꝰ verificatur verbum, eſt.* Nam inprimis verba ſignificantia motum, qui ſucceſsiue fit, non poſſunt niſi tempore menſurari. Deinde quædā ſunt verba, quæ, dum proferūtur, proprie verificantur, vt in hac propoſitione (ego loquor) quæ dum profertur quaſi per ſe ipſamet vera eſt; alia aūt ſunt verba, quorum veritas menſurari non poteſt pro tempore vel inſtante, quo proferuntur, ſed pro immediate antecedente, vt ſequente, iuxta intentionem loquentis vt in hac propoſitione (ego taceo) nam, cum quis illam profert, tacere non poteſt. Vnde ſenſum eius eſſe oportet: hactenus tacui (vel) iam tacere incipio: & idē iudicium eſt de: ego dormio, ego bibo: & ſimilibus, quæ ſignificant actum, vel priuationem locutioni repugnantem, imo ex accommodatione vſus ſolet hic ſermo ad alia verba extendi, vt ſi dicas: ego venio: id eſt, ſtatim veniā: ego eo: (id eſt) ſtatim ibo. Alia deniq; ſunt verba quorū veritas pro vno inſtanti exiſtit, vel exiſtere poteſt, vt ſunt illa, quæ non ſignificant motū ſed vel actionem inſtantaneā vel exiſtentiam rei permanentis, & ad id exiſtimo in omni proprietate & rigore ſermonis ſufficere quodlibet inſtans eorū quæ coexiſtunt prolationi propoſitionis, vt ex illo poſsit veritas propoſitionis menſurari: quia nullum tēpus poteſt ad hominem magis præſens deſignari, & ad illam præſentiam ſufficit vnum inſtans, ſiue illud continuatiuū ſit, ſiue terminatiuum propoſitionis & fortaſſe etiam initiatiuū ſufficit: quia, ſi res exiſtit, cum homo incipit loqui, vel dum loquitur, ſatis proprie affirmare poteſt, rem illam eſſe. Quocirca, ſicut in ꝓpoſitione indefinita, & termino cōmuni conſtante, vt vera ſit, ſatis eſt, vt verificetur pro vno ſingulari, quodcunq; illud ſit, ita vt hæc propoſitio indicantis modi, de præſente ſit vera, ſufficit vnū inſtans prolationis, quodcunq; illud ſit: & intra hanc latitudinem poteſt valere intentio proferētis, vt ad vnum, vel ad aliud inſtans dirigat ſui ſermonis ſignificationem, præſertim, quia vltimū inſtans propoſitionis aliquo modo pendet ex intentione proferentis, quatenus poteſt addere prædicato vnam vel alterā determitionem,

uationem,à quib.pendeat ſermonis veritas,quæ nulla eſt,donec extrema propoſitionis ſint integre prolata,quia(vt recte Caietanus dixit)ſunt veluti ſuſpēſa,quatenus ſunt partes talis compoſitionis: ſtatim vero,ac prædicatum omnino abſoluitur,incipit propoſitio ſuam veritatem,vel falſitatem habere. Quæ doctrina generalis eſſe mihi videtur, tam ad propoſitiones ſpeculatiuas,quam ad practicas,ſeu operatiuas: quamquam multi Theologi inter eas diuerſitatem conſtituant,quod propoſitiones practicæ verificentur pro vltimo inſtante, ſpeculatiuæ vero pro inſtante,in quo incipiunt proferri, quia,cum tãtum explicent mentis conceptionem, ſupponũt iam rem conceptam eſſe.Ita videre licet in Palud.d.8.q.3.art.1.concluſ.3.Capreol.ibi ad primum contra 1.conclu. Ferrar.4.contra gent,c.63.in fine: ſed,quod dixi,eſt magis conſentaneum D.Thomæ citatis locis, & ita ſentiunt Caietan.Soto,& alii; & ex diſcurſu facto ſatis patet,& in præſente myſterio declarari poteſt:nã, ſi eodem tempore,quo Sacerdos dicit: Hoc eſt corpus meũ:dicat laicus: Hoc eſt corpus Chriſti,quamuis ſermo vnius ſit operatiuus, alterius vero ſolum ſpeculatiuus,ſeu oſtenſiuus, vterq; tamen verus eſt: quia in inſtante, in quo vtraque propoſitio abſoluitur,habet conformitatem cũ re, quam ſignificat:ſolum eſt differentia,quod quando locutio eſt operatiua,ipſa facit ſuam veritatem, non vero quando eſt tantũ oſtenſiua.Vnde etiam fit,vt, quãdo locutio eſt operatiua ſeu cõuerſiua,neceſſario referat ſuam veritatem totam ad vltimum inſtans,quia in eo operatur,& non antea: quando vero locutio eſt ſpeculatiua,de ſe non determinatur ad illud inſtans,ſed eſt indifferens vt pro ratione rei ſignificatæ in vno,vel alio inſtante verificetur,& hoc ſenſu accipienda ſunt,quę Caiet.hic docet,& eadem fere ſentit Gab.& Scot.nõ contradicit,& eandem doctrinam videtur amplecti Carth.d.10.q.5.Ledeſ.q.19.ar.5.dub.vlt.

Palud. Capr. Ferrar. Gabr. Soto. Carth. Ledeſ.

Ex his ergo facilime explicari poteſt, quo ſenſu locutio illa Chriſti vera eſſe potuerit: nam in primis ad eius veritatem neceſſarium fuit,vt ſaltem in vltimo inſtante prolationis ita eſſet, ſicut per illam ſignificabatur. Deinde conſtat etiam ex dictis, hoc ſatis fuiſſe ad illius propoſitionis veritatẽ, imo nõ potuiſſe aliter propoſitionem illam verificari,quia erat locutio practica & conuerſiua. Dices,quid, ſi Deus in illo inſtante impediret conuerſionem? Dicunt aliqui, etiam tunc futuram propoſitionem veram, quia ſenſus eſt.Hoc eſt corpus Chriſti ex vi verborũ, ſi aliunde non impediatur: ſicut eſt etiam vera propoſitio:Ego te abſoluo:Et ſi propter impedimentum non maneat pœnitens abſolutus. Sed illa hypotheſis cõtradictionem inuoluit,ſuppoſita Chriſti locutione,& inſtitutione:quia ſicut impoſsibile eſt,Chriſtũ mentiri,ita impoſsibile eſt,ipſo dicente;Hoc eſt corpus meum:Deum impedire conuerſionem, vel ad illã non concurrere. Vnde ego exiſtimo,poſita illa hypotheſi,propoſitionem tunc eſſe falſam, quia ſenſus illius nõ eſt vllo modo cõditionatus,ſed omnino abſolutus,ſimpliciter ſignificãs,hoc ita eſſe,& ſimiliter inſtitutio,& efficacia horum verborũ eſt ſimpliciter abſoluta,& infallibilis, ſi à debito miniſtro, debita intentione,&ſuper debitam materiam proferantur.

SECTIO VI.

An prædicta Chriſti verba ratione ſuæ veritatis hoc myſterium perficiant.

Ex dictis ſectione præcedente dubium inter Theologos controuerſum oritur,an illa verba efficiãt conuerſionem,vt vera.Et eſt ratio dubii,quia ſi efficiunt conuerſionem,prius natura ſunt,quam corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus, cum prius natura efficiant, ergo efficiunt prius natura,quam ſint vera,quia non ſunt vera, donec Chriſtus intelligatur ſub ſpeciebus, quia veritas conſiſtit in conformitate ad rem ſignificatam: vnde non poteſt eſſe prior natura, quam illa, ſicut non poteſt eſſe relatio prior natura, quam terminus.In cõtrarium vero eſt,quia,ſi verba non efficiunt vt vera,efficiunt vt falſa:patet ſequela, quia efficiunt,quatenus ſignificant:ergo prius natura ſignificãt,quam efficiant: ergo in illo priori naturæ ſignificant vere vel falſo, quia neceſſe eſt ſignificationem terminari ad rem ſignificatam; ergo,vel terminatur ad illã,vt eſt in re,& ſic erit vera,vel non & ita erit falſa.

Primus modus dicendi refellitur.

Ad hanc difficultatem aliqui dicunt, verba non prius natura ſignificare,aut eſſe vera,vel falſa, quam efficiant, quia ſignificatio,cum ſit tantum extrinſeca denominatio in verbis.non poteſt eſſe ratio agendi,& ideo,quamuis verba,quæ ſignificant, efficiant, non tamen efficiunt, quatenus ſignificant,ac propterea,quamuis verba, quantum ad realem entitatẽ ſuam, prius natura ſint,quam efficiant,non tamen prius natura ſignificant; quia ſignificatio concomitanter ſe habet ad efficientiam, non cauſaliter. Sed hæc reſponſio fugit potius, quam declaret difficultatem: quia,licet verba non efficiant phyſice per ſignificationem, ſed per ſuam entitatem, ſignificatio tamen eſt aliquo modo conditio ex parte diuinæ inſtitutionis præuia, & neceſſaria ad illam cauſalitatem: eſt enim conditio,ſine qua Deus non vteretur verbis, vt inſtrumento. Hoc ergo modo dicendum eſt,verba prius natura ſignificare, quam efficere. Et confirmatur primo,quia ſacramentum prius natura eſt ſacramentum, quam efficiat: ergo prius natura eſt ſignum: ergo,cum hæc verba ſint ſacramentalia, prius natura ſignificant,quàm efficiant. Confirmatur etiam ex diſtinctione communi Theologorum, & Concil.Trident. quædam in hoc ſacramento fieri ex vi verborum,quædam per concomitantiam,quæ diſtinctionis membra ex ſignificatione verborum diſtinguuntur,ergo ordine naturæ ſupponitur ſignificatio ad efficientiam, & eſt velut ratio & menſura eius.Dicunt aliqui,has rationes procedere de ſignificatione in actu primo,non vero in actu ſecundo.Sed non video, quomodo poſsit hæc diſtinctio præſenti inſtituto accommodari,quia ſuppoſita inſtitutione verborum,& debita eorum prolatione; nõ apparet quomodo in eis poſsit diſtingui ſignificatio in actu primo & ſecundo,niſi actus ſecundus vocetur actualis motio alicuius intellectus ad cognoſcendam rem ſignificatam.Sed hæc eſt impertinens, quia neque eſt neceſſaria ad rationem ſacramenti, neq; ad efficientiam:ſignificatio ergo,de qua loquimur, tantum cõſiſtit in aptitudine,quam res habet ex impoſitione ad repræſentandum aliquid: non eſt ergo in ea diſtinctio actus primi & ſecundi.

Secundus modus dicendi impugnatur. Soto.

Secundo ergo Soto ſupra reſpondet, conuerſionem panis & veritatem verborum ad inuicem eſſe priorem & poſteriorem in diuerſis generibus cauſarum,nam conuerſio,inquit, eſt prior in genere cauſæ materialis,veritas autẽ eſt prior in genere cauſæ efficientis, & exẽplum ponit in apertione feneſtræ, & ingreſſu aeris.Sed hæc doctrina,& generaliter obſcura eſt, & illo exemplo non bene explicatur, nam licet impulſus aeris ſit prior in genere cauſæ efficientis,quam apertio feneſtræ,tamen ingreſſus aeris non eſt proprie prior in illo genere. Ac denique quicquid ſit de aliis materiis, in præſente non bene accõmodatur,neque expedit difficultatem poſitam: quia cum veritas conſiſtat in adæquatione ad rem, non poteſt eſſe cauſa efficiens ſui termini,nec prior natura illo in aliquo genere cauſæ:quia relatio nullo modo poteſt eſſe prior natura ſuo termino. Dicunt aliqui, cum veritas ſit relatio rationis, nihil obſtare, quominus intelligatur prius natura, quam terminus eius. Sed hoc dici non poteſt de propoſitione ſigniſi-

ſignificante exiſtentiam rei actualem, & præſentem, quia veritas eius conſiſtit in adæquatione ad illam, vt exiſtentem,& ad hoc nihil refert, quod veritas ſit relatio rationis, vel realis. Et his rationibus confutatur opinio, quam indicat Capreolus ſupra, ad 1. cont. 5. concl. ſcilicet, verba illa, vt vera, eſſe cauſam exiſtentiæ Christi in ſacramento, & ita etiam vt vera, eſſe prius natura; & in nullo genere eſſe poſteriora, etiã vt vera, quia res ſignificata nullo modo eſt cauſa veritatis propoſitionis: & hoc vltimum docuit etiam Ledeſma ſupra. Sed non videtur eſſe conſentaneum Ariſtoteli dicenti, ex eo, quod res eſt, vel non eſt, propoſitionem eſſe veram, vel falſam: ſicut enim poſito fundamento & termino, reſultat relatio, ita, poſita propoſitione, & re ſignificata, reſultat veritas per illam: ergo, &c.

Capreol.

Ledeſma.

Tertius modus dicendi reijcitur.

Tertiò, Caietanus diſtinguit veritatem ſpeculatiuam, & practicam, & dicit, verba illa vtramque habere veritatem, tamẽ, vt ſunt vera practice, eſſe cauſam præſentiæ Chriſti, & hanc veritatem antecedere natura ſuum obiectum, quia eſt cauſa illius, tamẽ vt ſic, ſeu in illo priori naturæ non eſſe vera ſpeculatiue, ſed hanc veritatem reſultare poſterius natura, poſito effectu. Sed in hac opinione non eſt facile ad explicandum, quid ſit veritas illa practica in huiuſmodi verbis: quia illa verba, licet ſignificent aliquid, quod non erit ſine operatione eorum, non tamen ſignificant modo practico, neque aliter, quam ſignificarent ante inſtitutionem, à qua nunc habent efficaciam: veritas autem fundatur in ſignificatione, & modo ſignificationis, ergo in illis verbis nulla eſt veritas practica, niſi fortaſſe ipſa efficacia verborum dicatur veritas practica, quæ magis erit veritas in cauſando quam in ſignificando. Et confirmatur: quia ſi eſt veritas, debet conſiſtere in conformitate ad rem ſignificatam; ſed illa verba, vt priora natura, nullam conformitatem habent: ergo neque veritatem. Minor patet, quia in illo priori non intelligitur eſſe terminus, quem reſpicit ipſa conformitas. Confirmatur denique, quia (quidquid ſit de veritate practica) interrogo, an verba efficiant, prout vera ſpeculatiue, necne? & redit difficultas in principio tacta: quia illa verba efficiunt, quatenus ſignificant, non tãtum practice, ſed etiam ſpeculatiue: ergo quatenus vere, vel falſo ſignificant.

Sententia Scoti proponitur.

Quartò, Scotus loco ſupra citato dicit, verba non efficere, vt vera, quia ex efficientia eorum reſultat eorum veritas: imo indicat, totam ſignificationem propoſitionis prius duratione eſſe, quam illius veritatem, eo modo, quo inſtans eſt duratione poſterius tẽpore, quod ipſum immediate antecedit: quia ipſe exiſtimat, ſignificationem propoſitionis perfici in tẽpore, veritatem autem eius incipere eſſe in primo nõ eſſe propoſitionis. Hoc tamen vltimum ipſe ſolum dubitando proponit, tamen iuxta ea, quæ ſupra diximus, ſtare non poteſt; tum, quia ſupra oſtendimus, illud inſtans, in quo propoſitio incipit eſſe vera, non eſſe extrinſecum, ſed in illo propoſitionem intrinſece durare, & conſummari ſignificationem eius, tum etiam, quia, ſi admittamus, totam propoſitionem, & ſignificationem eius conſummatam eſſe in tempore antecedente, neceſſe eſt, vt dicamus, in eodem fuiſſe veram vel falſam: quia, vel ſignificatum eius referebatur ad tempus, pro quo ipſamet propoſitio proferebatur, & ſic neceſſe eſt, vt pro eodem tempore habuerit conformitatem, vel difformitatem ad rem ſignificatam, & conſequenter, vt fuerit vera, vel falſa: vel referebatur ad inſtans, quo terminatur ipſa propoſitio, & redit fere idem argumentum: quia ſi in eo inſtante ita res eſt, ſicut per propoſitionem ſignificatur, propoſitio fuit vera, ſi vero res ita non eſt, fuit falſa. Vnde nunquam fuit veritas vel falſitas ſuſpenſa, ſed determinata ad alterutram partem, ſicut in propoſitionibus de futuro, licet earum ſignificatio referatur ad futurum tempus, nihilominus earum veritas & falſitas non eſt ſuſpenſa, ſeu indifferens, ſed determinata iuxta exigentiam obiecti.

Ex parte probatur.

Durand.

Carthuſ.

S. Thom.

Prior vero pars huius ſententiæ, probabilis eſt, quam videtur etiam ſequi Durand. d. 8. qu. 2. & Cart. q. 5. & fauere videtur D. Tho. hic, art. 5. ad 3. & poteſt ita explicari, nam ſignificatio propoſitionis ſignificantis exiſtentiam rei, non pendet ab exiſtentia rei ſignificatæ, veritas autem pendet ab exiſtentia rei ſignificatæ. Vtrumque facile patet ex Dialectica; quia propoſitio ex vi ſuæ impoſitionis ſignificat ſiue ita ſit, ſiue non ſit, quod per illam ſignificatur, indeq; oritur, quod Dialectici dicunt, eandem propoſitionem poſſe eſſe veram & falſam, ſucceſsiuè, veritas autem non conuenit propoſitioni ex vi ſolius impoſitionis, ſed requirit præterea conformitatem cum re ſignificata.

Ex quo principio ſequitur primo, poſſe propoſitionem vt ſignificantem intelligi prius natura, q̃ exiſtat res ſignificata, quia tam impoſitio, quam ſignificatio eius eſt independens ab illa re, & fieri poteſt, vt res ipſa dependeat, in aliquo genere cauſæ à propoſitione ſignificante.

Sequitur ſecundo, poſſe propoſitionem prius natura ſignificare, quam vera, vel falſa eſſe intelligatur: quia eſt magis independens in ſignificando, & quia comparatur ad veritatem, vt ſubiectum ad proprietatem, vel ſicut vniuerſale, ſeu indifferens, ad particulare, ſed determinatum. Neq; contra hoc procedit ratio in principio facta, tum quia ſignificatio, vt ſic, terminatur ad rem ſecundum ſe, abſtrahendo à conformitate vel difformitate rei ſignificatę, tum etiam, quia prioritas naturæ ſolum eſt prioritas dependentiæ: vnde non recte colligitur, in aliquo inſtante vel ſigno propoſitionem ſignificare, in quo non ſit vera vel falſa: ſed ſolum poteſt inferri, aliquid pendere à ſignificatione propoſitionis, quod non pendeat à veritate, & ab aliquo pendere veritatem, à quo non pẽdeat ſignificatio; ac deniq; veritatem reſultare à ſignificatione & effectu eius, quæ omnia vera ſunt, & abſque difficultate.

Sequitur tertio, illam Chriſti propoſitionem: Hoc eſt corpus meum: efficere præſentiam Chriſti, non qa vera eſt, ſed vt vera ſit, & conſequenter, licet pri⁹ natura ſignificet, quam efficiat, non tamen prius natura eſt vera, efficit enim rem, quã ſignificat, & ex illo effectu reſultat conformitas in ipſa ad rem ſignificatam: & quia hoc totum eſt in illo eodem inſtante, hoc ſufficit ad illius veritatem: quod aperte docuit D. Tho. ſupra, & Scotus, Durand. Carth. locis citatis, & explicatur exemplo, nam, ſi calor in inſtanti faciat calorẽ, conſequenter facit vt reſultet ſimilitudo inter calores, non tamen facit calorem, quatenus ſimilis eſt, licet ex efficientia reſultet ſimilitudo.

Addo denique vltimo, hæc omnia recte procedere de propria veritate ſpeculatiua, ſeu enunciatiua. Quod vero Caietanus addit de veritate practica, non omnino reiiciendum eſt, ſed dici poteſt, hæc forma efficere, quia vera practice eſt: quia illa propoſitio efficaciam habet infallibilem, vt ſuam veritatem efficiat: ratione cuius poteſt aliquo modo dici vera practice, quia veritas conſiſtere videtur in conformitate ad intentionem & poteſtatem loquentis: vnde poteſt eſſe prior, quam conformitas ad rem ſignificatam, vt cum quis dicit, hoc à me fiet, intentione faciendi, practice verum dicit, licet fortaſſe cum re ſignificata non ſit conformitas ſpeculatiua: quia de facto futura non eſt, & quamuis de facto contingat habere vtramque conformitatem, tamen poteſt vna præintelligi natura prior, & independentior altera. Sic igitur illa verba Chriſti poſſunt dici vera practice etiam prius natura, quam efficiant, quia erant cõformia intentioni loquentis, à qua prius natura prodeunt, quam efficiant, & vt ſic ſunt vera, quia prodeunt ab intentione efficaci, & cum ſufficiente virtute ad ſuam veritatem efficiendam, & ita poſſunt dici

dici efficere, quia vera practice ſunt. In his igitur formarum verbis primo intelligitur materialis verborũ ſonus, deinde ſignificatio, poſtea conformitas cum intentione & poteſtate loquentis, quæ eſt veritas practica, ex hac ſubinde ſubſequitur efficientia, & conſequenter præſentia corporis Chriſti, ac tandem ſpeculatiua veritas, quę conſurgit, poſito illo effectu, qui eſt terminus conformitatis.

SECTIO VII.

Quid deſignetur in forma per pronomen, hoc, *vel,* hic.

De ſenſu harum formarum diximus multa ſupra diſputatione 46. agentes de reali præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento: vbi concluſimus, illo pronomine (hoc) deſignaſſe Chriſtum id, quod habebat in manibus, & diſcipulis tradebat, in quo Catholici omnes conueniunt, diſſentiunt tamen in explicando in particulari, quid illud ſit, an ſubſtantia panis, an accidentia, an Corpus Chriſti, an aliquid commune.

Prima ſententia. Prima ſententia eſt, pronomen (hoc) deſignare panem. Quod variis modis exponitur, primo, vt reuera deſignet panem, quatenus in ſua ſubſtantia adhuc permanet: totam autem propoſitionem non eſſe ſubſtantiue, ſed tranſitiue interpretandam, ſcilicet (hoc eſt corpus) id eſt tranſit in corpus, ſeu ex hoc fit corpus. Ita Bonau. d. 8. parte. 2. & idem fere docet Ocham, in 4. d. 8. & Holcot. qu. 3. inſinuat etiam VValdenſ. to. 2. capit. 50. in fine. Sed hæc opinio nullo modo à Catholicis ſuſtinenda eſt: corrumpit enim propriam ſignificationem verbi (eſt) quod ſi ſemel permittatur, nulla eſt vis in huiuſmodi verbis ad probandam realem præſentiam Corporis Chriſti, vt ex ſupradictis patet. Item probari non poterit, ſubſtantiam panis hic non manere, quia, ſicut ipſi exponunt (hoc) id eſt, panis, tranſit in corpus, ita hæreticus poterit exponere (hoc) id eſt, panis, retinet, vel repræſẽtat corpus. Præterea illud pronomen (hoc) poſitũ in recto, & ſubſtantiue ſumptum, non recte accommodatur ad rem præſentem, prout eſt nota ſenſibus, & per ſe patet, vt ſignato Petro, non recte dicitur (hoc) eſt doctor: vel quid ſimile, ſed, hic, quia illud pronomen (hoc) ſic vſurpatum deſignat rem ſub conceptu valde confuſo & vniuerſali, ſub quo non recte deſignatur res, quæ ſenſibus clare & diſtincte nota eſt: ergo non deſignauit Chriſtus illo pronomine panem quia eſt res maſculini generis, & per ſe nota ſenſibus.

Primus modus explicandi hanc ſententiam. *Bonau. Ocham, VValdenſ.*

Secundus modus explicandi ſuperiorem. Secundus modus explicandi eſt, illud pronomen deſignare ſubſtantiam panis, non vt eſt in ſe, ſed vt eſt conuerſa in Corpus Chriſti, in termino prolationis verborum: Ita referunt antiqui Theologi. Sed hoc nihil eſt dictum: quia in inſtanti conuerſionis non eſt panis, ſed Corpus Chriſti, & panis vt conuerſus, nihil eſt, niſi Corpus Chriſti. *Tertius modus explicandi prædictam ſententiã impugnatur.* Tertius modus eſt, pronomẽ (hoc) deſignare ſubſtantiam panis, non vt panis eſt, ſed vt hæc ſubſtantia, vel hoc ens. Sed hæc explicatio ſupponit falſam ſentẽtiam ſupra improbatam, quod eadem res vel ſubſtantia, quæ prius erat panis, fit poſtea Corpus Chriſti: nullo ergo modo illud pronomẽ poteſt deſignare panis ſubſtantiam, cum illa nõ poſſit vere dici, eſſe Corpus Chriſti, niſi metaphorice explicando ſignificationem verbi (eſt) quod ſecundum rectam fidem fieri non poteſt.

2. Sententia. Secunda principalis opinio eſt, pronomen (hoc) deſignare accidentia, ſeu ſpecies panis: quia illud pronomen deſignat rem ſenſibilem, quæ eſt eo tempore, quo fit deſignatio, & manet, quando perficitur ſignificatio verborum: in hoc autem myſterio nihil eſt in principio prolationis verborum, & permanet in fine præter accidentia. Hæc opinio tribuitur D. Tho. hic art. 2 & Ruard. attic. 13. Sed longe alia eſt D. Thomæ ſententia, vt videbimus. Hæc vero opinio, ſi intelligat, ſola accidentia proprie & in recto deſignari, eadem ratione reiicitur, qua præcedens, oportet enim, vt corrumpat, propriam ſignificationẽ verbi (eſt) quia accidentia panis nõ ſunt corpus Chriſti: exponetur ergo, hoc eſt, id eſt, hoc continet Corpus Chriſti, quod eſt dare anſam ſacramentariis, vt explicent (hoc eſt) id eſt, hoc ſignificat corpus Xpi. Si vero hæc opinio intelligat, deſignari accidentia nõ in recto, ſed in obliquo, verum quidem dicit, ſed non explicat difficultatem, ſcilicet quid ſit illud, quod ſub accidentibus in recto deſignetur.

S Thom. Ruard,

3 Sententia. Tertia ſententia dicit, pronomen (hoc) deſignare Corpus Chriſti: quæ variis modis intelligitur. Primo, vt intelligatur corpus Chriſti, prout eſt in ſe, & in propria ſpecie, quem ſenſum indicat Ochã, quodl. 2. quæſtione. vlt. clarius Maior diſt. 8. qu. vnica. in ſolutione 2. argumenti, dub. quarto. qui dicit, poſſe demonſtrari corpus Chriſti prout eſt in cœlo, intendẽdo, quod prolatis verbis incipiat eſſe ſub hoſtia hac. Sed hic ſenſus nullo modo poteſt adaptari verbis, quia verba non dicunt, hoc eſſe, vel incipere eſſe ſub his accidentibus, ſed, hoc eſſe corpus meum. Vnde ſupra, contra hæreticos argumentabamur, ſi pronomen (hoc) demonſtraret corpus, vt eſt in propria ſpecie, locutionem hanc fore valde friuolam, quia ſolũ indicaret rem per ſe notam & claram, ſcilicet corpus Chriſti eſſe corpus Chriſti, & nihil pertinentem ad rem, de qua Chriſtus agebat, cum ſacramentum panis & vini diſcipulis diſtribuebat: vnde iuxta illam expoſitionem, nec præſentia corporis Chriſti, nec tranſmutatio panis ex vi verborum ſignificaretur. Addo denique, cum corpus Chriſti, prout nunc eſt in propria ſpecie, ſit abſens, non poſſe proprie deſignari pronomine (hoc). *Ocham.*

4. Sententia. Quarta ergo opinio ſit, demonſtrari illo pronomine (hoc) corpus Chriſti prout eſt ſub accidentibus panis in termino prolationis verborum. Ita ſentiunt Alenſ. q. 43. membr. 3. art. 2. §. 1. Maior ſupra, Marſil. in 4. q. 6. ar. 1. dub. 7. Gab. lect. 48. & 52. in Canonem. Richard. d. 8. art. 3. q. 1. Angel. verb. Euchariſt. 1. Ex quibus authoribus Alenſis & Maior dicunt, deſignari corpus Chriſti, vt ſignificatum per accidentia panis, vt ſenſus ſit: hoc, quod ſignificatur his accidentibus eſt corpus meum. Sed accurate hoc interpretandum eſt, quia abſolute dictum continere poteſt ſenſum hęreticum: quia poſſet corpus Chriſti ſignificari per accidentia panis, etiam ſi non eſſet præſens, & verũ eſſet dicere, quod ſignificatur per hæc accidentia, eſt Corpus Chriſti: ſed hi authores catholicè explicant, demonſtrari corpus, vt ſignificatum per accidentia, tanquam realiter præſens, & contentum ſub illis, & in idem fere redit, quod Marſilius & alii exponunt, ſenſum verborum eſſe: hoc, in quod panis conuertitur, eſt corpus Chriſti: non formaliter ſub ratione termini conuerſionis: hoc n. gratis & ſine fundamento diceretur, ſed materialiter, quia, ſcilicet, demonſtratur, corpus Chriſti. Fundamentum autem huius opinionis ſic explicatæ, eſt, quia in propoſitionibus practicis & effectiuis, ſubiectum, ſi ſit aliquod pronomen demonſtratiuum, demonſtrare ſolet ipſum prædicatum, ſed talia ſunt verba conſecrationis: ergo in eis ſubiectum (hoc) demonſtrat prædicatũ, quod eſt corpus Chriſti. Maior patet, primum exemplis, ſi quis deſcribendo circulum dicat: hoc eſt circulus: vel ſi Chriſtus ad conuertendam aquam in vinum diceret: hoc eſt vinum: vel ſi Deus daret virtutem his verbis: hic eſt angelus: ad producendum angelum: in his enim intelligitur ſubiectum demonſtrare prædicatum. Ratio eſt, quia in hoc genere locutionis eſt veluti ſuſpenſa ſignificatio, & demonſtratio ſubiecti, donec abſoluta ſit propoſitio: includit enim quãdam neceſſariam habitudinem ad prædicatum ipſum. Optimum exemplum eſſet, ſi Chriſtus conſecraſſet his verbis: hoc corpus meum vobis trado, nõ conficiẽdo conuerſionem vſq; ad vltimum inſtans verborum, quod non fuit impoſſibile, & tunc recte intelligitur, ſubie-

Alenſ. Maior. Marſil. Gabr. Rich. Angel.

ſubiectum demonſtratū fuiſſe corpus Chriſti, quamuis non adſit, donec abſoluantur verba, vel, ſi transmutādo propoſitionem diceret: corpus meū eſt hoc, vel ſicut in Græcis exemplaribus legimus, 1. ad Cor. 11. Hoc meum eſt corpus: vbi particula (meum) licet prius proferatur, ad corpus refertur: ergo neceſſe eſt totam ſignificationem extremorum eſſe ſuſpenſam, donec abſoluatur propoſitio, & ita nihil obſtat, quominus demonſtratio ſubiecti ad prædicatum ipſum referatur: ſicut in hac propoſitione, Pater reſpicit filium: ſubiectum perfecte percipi nequit ſine prædicato. Contra hanc vero ſententiam obiici ſolet, tum quod iuxta illam interpretationem propoſitio eſſet identica; tum etiam, quia per hanc formam non fit, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, ergo neque hoc forma ſignificat quod facit: ergo in illo ſubiecto non demonſtratur corpus Chriſti, tum denique, quia in propoſitionibus, in quibus ſubiectum demonſtrat prædicatum, ſi res ſignificata non ſupponatur toti propoſitioni, poterit quidem demonſtrari ad intellectum, non tamen ad ſenſum: quia ſenſui non oſtenditur, niſi, quod iam eſt præſens, & exiſtit: hic autem fit demonſtratio ad ſenſum: ergo, cum corpus Chriſti non adſit, quando pronomen (hoc) profertur, non poterit per illud demonſtrari. Sed hæc ſatis probabiliter diſſolui poſſunt. Primo enim non magis ſequitur, hanc propoſitionem eſſe identicam, quam omnem aliam, in qua ſubiectum demonſtrat prædicatum, vt in hac: Hic eſt filius meus dilectus: quia, vt propoſitio non ſit identica, ſatis eſt, rem eandem magis confuſe demonſtrari per ſubiectum, q̃ per prædicatum. Ad ſecundum reſpondetur, per actionē ſubſtantialem, præſertim quæ non fit ex præſuppoſito ſubiecto, non fieri proprie, vt vnum ſit aliud, ſed fieri vt aliquid ſit, & ita in præſente non ſit, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, ſed vt corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus. Quocirca, licet per verba ſignificetur id, quod fit, non tamen eo modo, quo fit: ſignificatur enim complexe, & attribuendo vnum alteri: fit autem actione ſimplici, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſtituitur: ac propterea, licet ſubiectum demonſtret prædicatū, non ideo in illa propoſitione ſignificatur, corpus Chriſti fieri corpus Chriſti, ſed ſignificatur, corpus Chriſti eſſe, quod per actionem conuerſiuam fit, ſicut in illo exemplo, ſi per hæc verba (hic eſt angelus) fieret angelus, non propterea ſignificaretur, angelum fieri angelum, ſed angelum eſſe, qui fit. Ex quo obiter optima reddi poteſt ratio, ob quā in hac forma melius dictum eſt (hoc eſt) quam: hoc fit corpus meum: quia, cum dicitur aliquid fieri tale, ſignificatur tendentia vnius rei ad aliam, & diſtinctio aliqua inter rem & terminum, ad quem tendit: at vero cum dicitur, hoc eſſe tale, non ſignificatur talis habitudo, ſeu diſtinctio. Ad tertium reſponderi poteſt, vt fiat demonſtratio ad ſenſum, ſatis eſſe, rem, quæ demonſtratur, fieri ſenſibiliter præſentem in fine ꝓlationis verborum, vt, cū Chriſtus dixit: hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem: non videtur tātum facta demonſtratio ad intellectum, ſed ēt ad ſenſum: quia demonſtratum eſt præceptum, quod auditui ſtatim obiectum eſt. Et poteſt etiā addi, inchoari quidem ſignificationem per demonſtrationem factam intellectui: terminari vero ad demonſtrationē factam ſenſui, quod in omni ſententia videtur neceſſario dicendum, ſaltem ſecundum ordinem naturæ, vt ſcilicet, hęc verba prius natura demonſtrent ad intellectum, quam ad ſenſum: quia verba hoc faciunt, quod ſignificant, id autē ſignificant, quod deſignant: illud ergo deſignant, quod faciunt, prius ergo natura deſignant, quam efficiant, quia prius natura, ſignificant, quam efficiant, vt ſupra dictum eſt: ergo illa deſignatio vt ordine naturæ antecedit, fit ad intellectū, cum nondum ſit res facta præſens ſenſibus. Et hæc ſententia ſic explicata & defenſa, eſt valde probabilis, & abſq; vllo inconueniente.

Quinta ſententia.

Quinta tamen ſententia eſt, illo pronomine formaliter ac per ſe primo deſignari aliquid commune ſubſtantiæ panis ac corpori Chriſti, commune (inquam) non ſecundum rem: illud enim nullum eſſe poteſt, vt ſupra contra Caietanum diſputatum eſt, ſed ſecundum rationem, ſeu denominationem, nimirum ſub ratione contenti ſub his accidentibus, ita vt ſenſus ſit, hoc, quod ſub his accidentibus, continetur, eſt corpus meum. Ita ſentit Guitmund. libr. 2. de hoc myſterio in fine, & videtur eſſe ſententia D. Tho. hic art. 5. & in 4. d. 8. q. 2. art. 1. ad 1. quæſt. 4. ad 1. Scoti, q. 2. art. 3. Durand. q. 2. ad 1. Capreol. arti. 3. ad 1. Scoti, contra primam concl. & ad argumenta cont. 5. concluſ. Palud. q. 3. & aliorum ibi, Antonin. 3. part. tit. 13. c. 5. §. 4. & Ferrar. 4. contra gent. c. 63. Caietan. tom. 2. opuſc. tractatu 2. c. 7. Ianſenij, c. 131. Concord. Soto d. 11. q. 1. art. 5. Altiſiodor. libr. 4. tractat. 5. capit. 2. Ægid. Theore. 42. Victor. in Sum. num. 75. Ledeſma. qu. 19. art. 5. & eandem ſequitur Bellarm. lib. 1. de Euchariſt. cap. 11. & Richar. & multi alij ex authoribus citatis in præcedente ſententia non multū ab hac diſcrepant. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia iuxta hanc explicationem, & veritas illius propoſitionis eſt facilima, & accommodatiſsima propriæ ſignificationi verborum, & valde apta ad explicandam conuerſionem, quæ per hæc verba ſignificatur, & efficitur. Explico ſingula, quia pronomen (hoc) ſubſtantiuè ſumptum, demonſtrat ſubſtantiam, quæ mediis accidentibus ſenſibus obiicitur, vt conſtat ex vſu vocis in illis autem verbis Chriſti, pronomen (hoc) ſubſtantiue ſumitur, cum locum habeat integri ſubiecti in propoſitione illa: ergo deſignat, ſeu demonſtrat in confuſo ens ſiue ſubſtantiam contentam ſub illis ſpeciebus. Dices, rationem hanc non poſſe accommodari formæ calicis, vbi pronomen, non ſubſtantiue, ſed adiectiue ſumitur, cum dicitur: Hic calix nouum teſtamentum eſt. Reſpondetur, apud Matthæū, & Marcum in texto Græco non legi (hic eſt) ſed: Hoc eſt ſanguis meus noui teſtamenti, & ita fuiſſe vertendum cenſet Ianſen. c. 131. Concordiæ, & refert Cypr. Epiſt. 63. ita legentem. Refertur etiam Iuſtinus Mart. Apol. 2. in fine: Latinus tamen interpres vulgatus in maſculino vertit (Hic eſt) & ita legunt antiqui Partes omnes, & vniuerſa Eccleſia, vt videre licet in omnibus liturgiis, quæ in libr. 4. Biblioth. referuntur, & apud Cyprian. & Iuſt. citatis locis, ita etiam habent emendatiores codices. Et poteſt reddere eūdem ſenſum: nam etiam pronomen maſculini generis poteſt ſubſtantiue accipi, vt apud Matth. c. 17. Hic eſt filius meus dilectus: & Exodi 16. vbi interrogantibus Hebræis (Quid eſt hoc) Reſpondit Moyſes: Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Quod ſi hæc adiectiue interpretemur ſubintelligēdo aliquid, verbi gratia, hic homo, vel hic cibus, eodem modo interpretabitur terminus huius formę, vt cū, dicitur (Hic eſt ſanguis) ſubintelligi poterit, hic potus, vel hic calix, ſicut expreſsius habent Lucas & Paulus. Et eadem ratione in forma panis ſubintelligi poteſt, cum dicitur (hoc eſt corpus) hoc edulium, vel hoc ens contentum ſub his ſpeciebus, & ita redit idem ſenſus, quem hæc opinio & ratio facta intendunt, quia ſemper ſubintelligitur demonſtrari aliquid ſub ratione communi ipſi pani & corpori Chriſti, vino ac ſanguini, nimirum, ſub ratione cibi, vel potꝰ, edulij aut calicis, vel entis ſub his ſpeciebus contenti.

Scotus. Durand. Capreol. Palud. Antonin. Ferrar. Caietan. Ianſen. Soto Altiſiod. Ægid. Victoria. Bellarm. Ledeſma. Richard.

Deinde hinc patet, hanc interpretationem eſſe accommodatam propriæ ſignificationi verborū: quia & pronomen (hoc) ſtatim ac profertur, demonſtrat id, quod præſens eſt ſenſibus: ergo demonſtrat contentum ſub his accidentibus, quæ præſupponuntur, & ſubiiciuntur ſenſibus, & demonſtrat illud ſub ratione confuſa, ſcilicet, cōtenti ſub ſpeciebus, quæ ratio tunc etiā præſupponitur exiſtens, licet non in eadem re indiuidua, & materiali, in qua permanet in termino prolationis verborum: propoſitio tamē eſt

vera ac propria, quia non deſignatur hæc res materialis ſub propria ratione, ſed ſimpliciter aut formaliter ſub ratione contenti ſub ſpeciebus, quod in fine prolationis eſt corpus Chriſti. *Obiectio.* Dices, imo videtur pronomen (hoc) deſignare ſubſtantiam illam, quæ tunc eſt ſub accidentibus, quando ipſum profertur: quia illa eſt tunc præſens, & pronomen (hoc) demonſtrat rem præſentem, imo proprie videtur demonſtrare hoc ſenſibile, in quo includitur ſubſtantia, quatenus vnum concretum cum accidentibus componit. Et augetur difficultas, quia pronomen (hoc) ex propria impoſitione tantum deſignat ſubſtantiam, cui hæc accidentia inhærent, quæ ſolum eſt ſubſtantia panis. Reſpondetur ex doctrina tradita, præcedēte ſectione, pronomen (hoc) poſſe conſiderari: primo, per ſe, vt eſt ſimplex quidam terminus habens ſignificationem incomplexam, & hoc modo ſignificatio eius eſt vaga & multiplex, & quaſi æquiuoca: cum enim ſigno (hoc) ibi ſiſtendo, ex vi talis vocis poſſum deſignare, vel ſolum accidēs, vel ſolum ſubſtantiam, vel compoſitum ex vtroque. Quapropter dum profertur talis propoſitio, ſuſpenſa eſt ſignificatio illius termini, donec abſoluta propoſitione determinatur. Secundo ergo poteſt conſiderari ſignificatio huius vocis, quatenus eſt extremum alicuius propoſitionis, & componit vnum integrum ſignificatum eius, quod nō eſt, donec abſoluatur propoſitio, quia, vt Ariſtotel. dixit, propoſitio ſignificat aliquid, quod ſine extremis non eſt intelligere, & hoc modo ſignificatio talis termini non eſt integra, donec abſoluatur propoſitio. *Solutio.* Ad difficultatem ergo propoſitam reſpondetur, illud pronomen (hoc) non deſignare ſubſtantiam panis, cum primum profertur, cum tunc habeat, quaſi ſuſpenſam, & indefinitam ſignificationem ſuam; tantum ergo deſignat hoc ſenſibile ſeu contentum ſub ſpeciebus, quacunque ratione ſub illis exiſtat, in fine tamen prolationis determinatur ratione prædicati ad ſignificandum, vel ſupponendum pro re contenta ſub accidentibus, cui tale prædicatum poſſit conuenire.

Et hinc denique oſtenditur, hanc interpretationem eſſe aptam ad ſignificandam conuerſionem quæ per hæc verba fit. Primum, quia per hæc verba hoc efficitur, ſcil. vt contentum ſub ſpeciebus ſit corpus Chriſti. Deinde, quia, cum in omni conuerſione requiratur aliquid vtrique termino commune, hoc apte ſignificatum eſt per ſubiectum huius propoſitionis. *Difficultas.* Vna tantum videturupereſſe difficultas in hac ſententia, quia iuxta prædictam interpretationem, hæc propoſitio, Hoc eſt corpus meum, non eſt ſingularis, ſed indefinita, æquiualens huic, contentum ſub his ſpeciebus eſt corpus meum: conſequens eſt contra proprietatem pronominis demonſtratiui (hoc) quod, ſicut ſignificat ſingularem rem, ita & ſingularem propoſitionem conſtituit, præſertim, cum ſit demonſtratio ad ſenſum. *Soluitur.* Soto reſpondet, interdū per hæc pronomina non demonſtrari rem indiuiduam, ſed communem, vt cum quis dicit: hæc herba naſcitur in horto meo: illud pronomen, non ſignificat hanc numero herbam, ſed herbam huic ſimilem. Quod exemplum videtur accommodatum, ſaltem ad probandum, huiuſmodi pronomen demonſtratiuum non ſemper demonſtrare directe, & quaſi in recto rem ſingularem & præſentem, ſed ſatis eſſe, quod demonſtret aliquid cum habitudine ad rem ſingularem præſentem, vt in prædicto exemplo demonſtratur herba, quatenus eſt ſimilis huic, quæ ſenſibus obijcitur. Et ita in præſente ex parte contenti, vt ſic, eſt quaſi indefinita propoſitio: tamen ex parte ſpecierum, in ordine ad quas ſit demonſtratio ſenſibilis, eſt ſingularis: quia demonſtratur contentum ſub his numero ſpeciebus, vnde formali ratione contenti poteſt quodam modo dici idem numero deſignari, quia eſt eadem numero forma, ſub qua continetur.

Hæ duæ vltimæ ſententiæ ſunt probabiles, & magis in modo loquendi, quam re ipſa differūt: vltima vero ſimpliciter probanda eſt, quia conſtat, pronomen (hoc) non ſignificare corpus Chriſti ſecundum propriam rationem eius, licet in prolationis verborum termino ſupponat pro illo tantum, & de illo verificetur prædicatum. Conſtat inſuper, in principio prolationis pronomen [hoc] neque demonſtrare definite ac determinate corpus Chriſti, neque omnino carere ſignificatione, ſeu demonſtratione aliqua: quia ſtatim demonſtrat aliquo modo accidentia, ſeu aliquid habens connexionem ſeu habitudinem ad illa, quod optime explicatur ſub ratione contenti ſub illis: ergo diſtincte nunquam deſignat corpus Chriſti, materialiter autem demonſtrat illud in eo inſtanti, in quo abſoluitur ſignificatio verborum. *Vltima ſententia approbatur, penultima vero probabilis iudicatur.*

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc ſit conueniens forma conſecrationis panis, Hoc eſt corpus meum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit conueniens forma conſecrationis panis, hoc eſt corpus meum. Per formam enim Sacramenti debet exprimi Sacramenti effectus. Sed effectus, qui ſit in conſecratione panis, eſt conuerſio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, quæ magis exprimitur per hoc verbum Fit, quam per hoc verbum, Eſt. Ergo in forma conſecrationis deberet dici, hoc ſit corpus meum. Sup. q. 60. ar. 8 cor. & q. 33 ar. 1 cor. & 1. 4 q. 83, ar. 4. ad 1. & 4. 84. ar. 3 ad. Et 4 d. 8 q. 2. ar. 1. q. 4 & 2 q. ar. 4 q. 3 & cor. 11

2. Præterea, Ambroſ. dicit in libro de ſacramen. Sermo Chriſti hoc conficit Sacramentum, quis ſermo Chriſti? hic, quo facta ſunt omnia, iuſsit Dominus, & facta ſunt cœli & terra. Ergo & forma huius Sacramenti conuenientior eſſet per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc ſit corpus meum.* Lib. 4 cap. 4. Lib. 4 cap. 5. non procul a princ. tom. 4

3. Præterea, Per ſubiectum huius locutionis importatur illud, quod conuertitur, ſicut per prædicatum importatur conuerſionis terminus. Sed ſicut eſt determinatum id, in quod ſit conuerſio (non enim ſit conuerſio, niſi in corpus Chriſti) ita eſt determinatum id, quod conuertitur, non enim conuertitur in corpus Chriſti, niſi panis. Ergo ſicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte ſubiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis eſt corpus meum.

4. Præterea, Sicut id, in quod terminatur conuerſio, eſt determinatæ naturæ (quia eſt corpus) ita etiam eſt determinatæ perſonæ. Ergo ſicut ad determinandam naturam, dicitur corpus, ita ad determinandam perſonam, deberet dici, hoc eſt corpus Chriſti.

5. Præterea, In verbis formæ non debet poni aliquid, quod non ſit de ſubſtantia eius. Inconuenienter ergo additur in quibuſdam libris hæc coniunctio, enim, quæ non eſt de ſubſtantia formæ.

Sed contra eſt, quod Dominus hac forma in conſecrando eſt vſus, vt patet Matth. 26.

Reſpondeo dicendum, quod hæc eſt conueniens forma conſecrationis panis. Dictum eſt enim, quod hæc conſecratio conſiſtit in conuerſione ſubſtantiæ panis in corpus CHRISTI. Oportet autem formam Sacramenti ſignificare id, quod in Sacramento efficitur. Vnde & forma conſecrationis panis debet ſignificare ipſam conuerſionem panis in corpus CHRISTI. In qua tria conſiderantur, ſcilic. ipſa conuerſio, & terminus à quo, & terminus ad quem. Conuerſio autem poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo, vt in fieri, alio modo, vt in facto eſſe. Non autem debuit ſignificari conuerſio in hac forma, vt in fieri, ſed vt in facto eſſe. Primo quidem quia hæc conuerſio non eſt ſucceſsiua (vt ſupra dictum eſt*) ſed inſtantanea. In huiuſmodi autem mutationibus fieri, non eſt niſi factum eſſe. Secundo, quia ita ſe habent formæ ſacramentales ad ſignificandum effectum Sacramenti, ſicut ſe habent formæ artificiales ad repreſentandum effectum artis. Forma autem artificialis, eſt ſimilitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis, ſicut forma artis in mente ædificatoris,* Art. præced. q. 75. ar. 7

toris, eſt forma domus ædificatæ principaliter, ædificationis autem per conſequens. Vnde & in hac forma debet exprimi conuerſio, vt in facto eſſe, ad quod fertur intentio. Et quia ipſa cõuerſio exprimitur in hac forma, vt in facto eſſe, neceſſe eſt, quod extrema conuerſionis ſignificentur, vt ſe habent in facto eſſe conuerſionis. Tunc autem terminus, ad quem, habet propriam naturam ſuæ ſubſtantiæ ſed terminus à quo, non manet secũdum ſuam ſubſtantiam, ſed ſolum ſecundum accidentia, quibus ſenſui ſubiacet, & ad ſenſum determinari poteſt. Vnde conuenienter terminus cõuerſionis, à quo, exprimitur per pronomen demonſtratiuum relatum ad accidentia ſenſibilia, quæ manent: terminus autem, ad quem, exprimitur per nomen ſignificans naturam eius, in quod fit conuerſio. Quod quidem eſt totum corpus Chriſti, & non ſola caro eius, vt dictum eſt. Vnde hæc forma eſt conuenientiſſima, Hoc eſt corpus meum.*

q. 76. a. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod, fieri non eſt vltimus effectus huius conſecrationis, ſed factum eſſe, vt dictum eſt. Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.*

In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quod ſermo Dei operatus eſt in creatione rerum qui etiam operatur in hac conſecratione, aliter tamen & aliter. Nam hic operatur effectiuè & ſacramentaliter, id eſt, ſecundum vim ſignificationis. Et ideo oportet in hoc ſermone ſignificari vltimum effectum conſecrationis per verbum ſubſtantiuum indicatiui modi & præſentis temporis. Sed in creatione rerum operatus eſt ſolum effectiuè, quæ quidẽ efficientia eſt per imperium ſuæ ſapientiæ. Et ideo in creatione rerum exprimitur ſermo diuinus per verbum imperatiui modi; ſecundum illud Gen. 1. Fiat lux, & facta eſt lux.

Ad tertium dicendum, quod terminus, à quo, in ipſo facto eſſe conuerſionis, non retinet naturam ſuæ ſubſtantiæ, ſicut terminus ad quem, & ideo non eſt ſimile.

*Ad quartum dicendum, quod per hoc pronomen, meum, quod includit demonſtrationem primæ perſonæ (quæ eſt perſonæ loquentis) ſufficienter exprimitur perſona Chriſti, ex cuius perſona hæc proferuntur, vt dictum eſt.**

art præced. & art. 1.

Ad quintum dicendum, quod hæc coniunctio, enim, apponitur in hac forma ſecundum conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ, à B. Petro Apoſtolo deriuatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non eſt de forma, ſicut nec verba præcedentia formam.

COMMENTARIVS.

Sententia D. Thomæ, verba conſecrationis eſſe aptiſſima ad ſignificandã conuerſionem panis in Chriſti corpus.

DEclarat D. Thomas, hæc verba eſſe aptiſsima ad ſignificandam conuerſionem panis in corpus CHRISTI. Primo, quia non debuit ſignificari, vt in fieri, ſed vt iam facta, quoniam fit in inſtanti, & non prius fit, quam ſit facta. Quod intelligendum eſt, ordine temporis, non naturæ, & ideo addit ſecundam cauſam, ſcilicet, quia forma artis, vt ſit perfecta, repræſentat opus, quale eſſe debet in termino actionis, non quale eſt in fieri: quod, ſeruata proportione, expediens fuit, ſeruari in forma huius ſacramenti. Dices, cur ergo non ſeruatur in formis aliorum ſacramentorum, quæ etiam in inſtante operantur, & etiam ſignificant ſuos effectus, vt in fieri: Ego te abſoluo: Ego te baptizo? Reſpondeo ex D. Th. art. 1. ad 3. & in 5. d. 8. q. 2. art. 1. quæſtiuncula 3. & Gabr. lect. 83. in Can. in aliis ſacramentis materiam conſiſtere in vſu, & in fieri: quia ergo forma accommodatur materiæ, neceſſe eſt, vt ſignificet per modum actionis, vel paſsionis, at vero hęc forma cadit in rem permanentem, & eam conſecrat conſecratione durabili & permanente, & ideo accommodatiſsimè ſignificat per modum rei iam exiſtentis. Ex quo vlterius D. Thom. infert, debuiſſe per hanc formam ſignificari extrema conuerſionis, prout ſunt in termino, ad quem cõuerſionis, quod optimè explicatur per vocem ſignificãtem naturam eius, quia in eo inſtante vere & realiter adeſt corpus Chriſti ſub accidentibus: terminus autem à quo, ſcilicet, panis, quia non manet ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum accidentia: ideo non debuit ſignificari per nomen ſignificans naturam eius, ſed per pronomen demonſtratiuum, referens (inquit D. Tho.) accidentia ſenſibilia, quæ manent. Quo vltimo verbo non intendit docere pronomen (hoc) demonſtrare ſola accidentia, ſed cum ordine ad hæc accidentia, deſignari quaſi in confuſo, id, quod ſub eis latet & continetur, & per ea ſenſibus obiicitur, atq; ita eſt perſpicuus textus Diui Thomæ, ſolutiones autem argumentorum non indigent expoſitione.

Gabriel.

DISPVTATIO LIX.

De forma conſecrationis panis.

SVppoſitis, quæ in ſuperiori diſputatione dicta ſunt, duo ſolum declaranda ſuperſunt: Primum eſt, quæ verba ſint præciſe de eſſentia huius formæ: Alterum, quæ ſit eius propria ratio & ſignificatio.

Diſputatio 21 de Euchariſtia.

SECTIO I.

An ſolum hæ quatuor voces, Hoc eſt corpus meum, *ſint de neceſſitate & eſſentia huius formæ.*

Quatuor hæc verba hoc eſt corpus meum, ſunt de eſſentia conſecrationis panis.

QVod hæc quatuor ſint de eſſentia eſt certum, & extra controuerſiam ex dictis in diſputatione præcedente, quia hæc potiſsimum ſignificant effectũ huius formæ, & Chriſtus Dominus his præſertim conſecrauit, & ideo ab omnibus Euangeliſtis, qui deſcribunt inſtitutionem huius ſacramenti, & à Paul. 1. Cor. 11. hæc ſumma diligentia obſeruata ſunt abſque variatione vlla, quod etiam fit in omnibus liturgiis, & in Canone Miſſæ: quæſtio ergo ſupereſt, an præter hæc ſit aliquid aliud eſſentiale, & poteſt eſſe controuerſia de antecedentibus, vel de conſequentibus, vel deniq; de interpoſitis.

1. Sententia. *Scotus.* *Angelus.*

Prima igitur ſententia eſt, aliqua verba antecedẽtia eſſe de neceſsitate huius ſacramenti, & quidam dicunt omnia illa: Qui pridie, quam pateretur, &c. eſſe neceſſaria. Scot. d. 8. q. 2. art. 2. Angel. verb. Euchar. n. 14. Scotus tamen non dicit, hæc omnia eſſe de eſſentia formæ, ſed exiſtimat eſſe neceſſaria, vt forma poſſit ſignificatiuè proferri in perſona Chriſti, qa niſi miniſter illa verba præmittat, non poterit conſtare, an in propria vel aliena perſona loquatur. Sed hæc ſententia, hoc modo explicata, eſt certe improbabilis. Primò, quia ſupra oſtenſum eſt, omnia illa, quæ non ſunt verba Chriſti nõ eſſe de neceſsitate huius ſacramenti: omnia autem illa verba: Qui pridie quam pateretur, &c. non ſunt verba Chriſti: ergo. Deinde quia per illa verba non indicat Sacerdos, ſe inducere perſonam Chriſti, cum tunc non vtatur verbis eius, ſed potius referat, quid ipſe fecit, vtens verbis Euangeliſtarũ. Ac deniq;, quia, quod miniſter loquatur in perſona Chriſti, non pendet ex antecedentib. verbis, ſed ex intentione, quam poſtulat veritas verborum, quæ profert. Vnde hoc ipſo, quod illa verba profert vt vera, neceſſe eſt, vt in perſona Chriſti loquatur: quia alias non poſſent eſſe vera. Sicut Angelus repræſentans Deum ſimpliciter loquitur (Ego ſum Deus) & Concilium regium loquitur maieſtate regia, induẽs perſonam Regis in actu exercito (vt ita dicam) quãuis nõ præmiſerit alia verba, quib. in actu ſignato declarauerit, ſe loqui in perſona Regis. Quod euidenter patet in ſacramento pœnitentiæ, vbi miniſter abſolute dicit (Ego te abſoluo) vbi vt miniſter Dei loquitur, & neceſſarium nõ eſt, vt verba aliqua præmittat, quibus hoc ſignificet, & idem fere eſt de aliis ſacramentis. De illis ergo verbis, quæ non ſunt Chriſti, nulla poteſt eſſe contentio. De illis autem duobus (Accipite & comedite) quæ ſunt Chriſti, nonnihil põt eſſe dubitationis: quia nonnulli ex Sanctis citatis, omnibus his dicunt confici ſacramentum, Ambroſ. 4. de ſacrament. cap. 5. Ante conſecrationem panis eſt,

Improbatur. *Ambroſ.*

vbi aũt verba Chriſti acceſſerint; eſt corpus Chriſti, explicãs autem hæc verba, ſubdit: Audi dicẽtem. Accipite & edite, hoc eſt corpus meum. Et eodem modo videtur loqui Euſeb. Emiſ. ſupra, & alii; & in Cõc. Flor. ſeſſ. 25. ſub finem legimus. Ex panis autem trãſmutatione Latinis quærẽtib. cur Græci poſt hæc Dominica verba: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum, quibus profecto verbis ſacramentum confici creditur hac ẽt vtantur oratione. Et fac panem hunc, &c. & infra reſponderunt Græci, ſe firmiter credere, verbis illis dominicis ſacramentum confici.

Emiſſen. *Florent.*

2. Sentent. Secunda ſententia eſt Græcorum dicentium, eſſe de eſſentia illud verbum: quod pro vobis tradetur; ſeu traditur (vel) frangitur; In omnibus enim liturgiis additur hoc verbum aliquo ex his modis, Iacob. Quod pro vobis frangitur, & datur in remiſsionem peccatorum. Baſil. Quod pro vobis frangitur in remiſsionem peccatorum. Idem Clem. libr. 8. con. c. 17. Damaſ. l. 3. de fide c. 14. Chry. Quod pro vobis tradetur in remiſsionem peccatorum. Et Amb. 4. de ſacra. dicit. Quod pro vobis confringetur. Et habent Græci fundamentum in Luca & Paulo: Lucas n. de præſente; addit: Quod pro vobis datur, vel, vt Amb. & alii legunt; Quod pro vobis frangitur. Paul. vero 1. ad Cor. 11. ẽt addit eandem particulam, quæ in Græco legitur per participium præſentis. Chry. vero & Theodor. de futuro legunt. Quod pro vobis tradetur: ſicut Vulgata legit, & Dur. d. 8. q. 2. refert, ſe vidiſſe eadem verba in lithurgia Baſilii: ergo hæc particula vno vel altero modo neceſſaria eſt, quandoquidem illa Chriſtus eſt vſus, & videtur eſſe determinatio prædicati, & pars eiuſdem propoſitionis, illa autem varietas non refert, quia non eſt eſſentialis: facile n. poteſt eundem ſenſum reddere, ſicut in præcedenti diſputatione dicebamus de verbis, q̃ addũtur in forma ſanguinis. Vnde Alex. Papa Epiſt. 1. c. 4. ait. Chriſtum nos docuiſſe conficere hoc ſacramentum, cum accepto pane, dixit, Accipite & manducate, hoc eſt n. corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et confirmatur ſecundo, nam ſaltem videtur neceſſarium ꝓpter rectam rationem, hanc particulam addere: quia, illa poſita, nullum ſequitur incõmodum, & tollitur periculum: illa vero ablata, eſt periculum nihil faciendi ſi fortaſſe eſt neceſſaria: cur ergo Latina Eccleſia non elegit tutiorem partem?

Clem. *Damaſ.* *Chryſ.* *Ambr.* *Durand.* *Alex. Pap.*

3 Sententia. Tertia ſententia eſſe poteſt, præter illas quatuor voces, eſſe neceſſariam particulam (enim) quæ illis interponitur: quæ ſententia neceſſario ſequitur ex alia, quæ aſſerit, accidentia verba eſſe neceſſaria: quia cõiungit propoſitionem hanc cum præcedentibus verbis, & illa addita, vel mutata, multum variatur locutionis ſenſus: poſita enim hac particula, ſens⁹ fit cauſalis, qui in rigore plura requirit ad veritatẽ propoſitionis, quam ſi fiat ſimplex aſſertio. Vnde abſolute, & in omni opinione concludi poteſt, hanc particulam eſſe neceſſariam: non n. addidiſſet Eccleſia vocem variantem ſenſum propoſitionis, niſi exiſtimaſſet eſſe neceſſariam. Et confirmatur: nam Eccleſia in Canone Miſſæ refert, illam dixiſſe Chriſtum: ergo cẽſenda eſt neceſſaria. Tandem, quia, cum interponatur verbis formæ, componit illam, & cum illa concurrit ad effectum eius: ergo.

Verba antecedentia pro nomen, hoc, non ſunt de neceſſitate Euchariſtiæ. Dicendum tamen eſt primo: Verba antecedentia illud pronomen (hoc) etiam ſi ſint à Chriſto prolata, non ſunt de neceſsitate huius ſacramenti. Eſt communis ſententia Theologorum cum D. Thoma hic, & in 4. diſt. 8. Durand. quæſt. 2. Richard. art. 3. quæſt. 1 Alenſ. quæſt. 33. membr. 3. art. 1. Gab. lect. 38. in Card. Beſſar. opuſc. de verbis Conſecrat. ſub finem, & reliqui omnes, & Patres ſtatim citandi. Ratio vero eſt: quia illa duo verba: Accipite & comedite: de quibus eſt controuerſia, nec ſunt per ſe neceſſaria tanquã de eſſentia formæ, neq; per accidens, vt neceſſaria conditio ex parte miniſtri. Hoc poſterius ſatis probatum eſt contra Scotum. Et præterea patet, quia illa verba ſolum recitantur nunc materialiter à Sacerdote, & ideo ſolum cadunt in illam numero actionem, quam Chriſtus exercuit, & de illa tantum verificantur: ergo nulla eſt ratio, cur ſint conditio neceſſaria ad præſentem actionem miniſtri. Illud vero prius probatur, quia qualis ſit eſſentia formæ, ex inſtitutione Chriſti petendum eſt, qualis autem fuerit Chriſti inſtitutio, ex Scriptura ſacra, aut ex Eccleſiæ traditione, præcipue eſt ſumendum, aut aliqua ratione coniectandum, ex nullo autem capite iſtorum poteſt oſtendi, illa verba eſſe de eſſentia, ſed potius contrarium, ergo. Declaratur minor propoſitio, quia, licet Matthæus, & Paulus referant, Chriſtum dixiſſe illa verba: Accipite & comedite, tamen Marc⁹ alterum omittit, & ſolum ponit verbum (Sumite) Lucas vero vtrumque omittit, ſic n. ait. Et accepto pane, gratias egit, & fregit & dedit eis, dicens. Hoc eſt corpus meum: ergo ſignum eſt hæc verba non eſſe eſſentialia, quia credibile eſt, ſingulos Euangeliſtas integre narraſſe inſtitutionem, quo ad ea, quæ eſſentialia ſunt. Adde, Eccleſiam in Canone Miſſæ addere verbum, quod omnes Euangeliſtæ omiſerunt, ſcilicẽt: Accipite & comedite ex hoc omnes. Secundo idẽ probatur ex traditione & authoritate Eccleſiæ, quã quia latius referam ſtatim, nunc ſufficiat Concilium Florentinum, quod ſic loquitur. Forma huius ſacramenti ſunt verba Saluatoris, quibus hoc conficitur ſacramentum: ſacerdos n. in perſona Chriſti loquẽs hoc conficit ſacramentum. Sentit ergo Concilium ſolum illa verba eſſe formam, quæ proferuntur à ſacerdote in perſona Chriſti, ſed illa verba: Accipite & comedite, non proferuntur in perſona Chriſti, ſed tantũ materialiter, & recitatiue, alias non eſſent vera, ergo. Tertio, eſt optima ratio Diu. Thomæ, quia hæc verba non ſignificant aliquid intrinſecum vel eſſentiale huic ſacramẽto, ſed aliquid poſterius, & extrinſecum, id eſt, non ſignificant conſecrationem, & præſentiam Chriſti, ſed vſum & diſtributionem, quæ non eſt de neceſs itate huius ſacramenti, vt ſupra dictum eſt, ergo illa duo verba non ſunt de eſſentia formæ. Vnde contraria ſententia occaſionem præbet hæreticis qui dicunt, hoc ſacramentum non confici, niſi in vſu.

Durand. *Rich.* *Alenſ.* *Gabr.* *Beſſar.*

Dico ſecundo: Verba, quæ conſequuntnr poſt illud pronomen, meum, non ſunt de neceſsitate hui⁹ ſacramenti. Eſt de fide, probatur ex vſu Eccleſiæ Romanæ, quæ ſine illis verbis conſecrat Corpus Chriſti, ſi autem illa verba eſſent de neceſsitate, intolerabilem errorem Eccleſia committeret, careret enim vera conſecratione, veroq; Euchariſtiæ ſacramento, quod aſſerere hæreticum eſt. Cap. Ad abolendam, de hæret. Secundo, Matthæus & Marcus illa verba omittunt, & tamen credendum eſt, vnumquemq; Euangeliſtarum ſufficienter narraſſe inſtitutionem. Ponamus enim, quod verum eſt, Matthæum ante Lucam ſcripſiſſe, & Eccleſiam cõſecraſſe iuxta formam à Matthæo traditam, ſine dubio ſufficienter conſecraſſet: imo ex hoc principio exiſtimo ortum eſſe, vt Eccleſia Latina, illa verba inter conſecrandum omiſerit. Nam vſus conſecrationis prior fuit in conſuetudine Eccleſiæ, quam Euangelium eſſet ſcriptum. Quocirca, ſicut Matthæus & Marcus illa verba ſola referunt, ita D. Petrus Eccleſiæ Romanæ ſolum tradidit ad cõſecrandũ, verba illa: Hoc eſt corpus meũ: & ideo illa ſola ſemper habita ſunt, vt eſſentialia, & ſufficientia ad conſecrandum. Tertio, accedit ratio, quia illa verba: Hoc eſt corpus meum: ſine ſequentib. ſufficienter ſignificant realem præſentiam corporis Chriſti, & conuerſionem panis in ipſum: ergo ſufficienter illam efficiunt. ergo illa ſola ſunt de neceſsitate formæ. Et hinc concluditur, non ſolum non eſſe de neceſsitate ſacramenti, ſed nec etiam de neceſſitate præcepti, vtrumq; enim confirmat vſus Eccleſiæ, & ratio, quia nullum tale extat præceptum diuinũ, cum neq; in Scriptura habeatur, neq; traditione conſtet,

Verba prolata poſt illud pronomen meum, non ſunt de neceſſitate huius ſacramenti.

conſtet, quod autem neque Eccleſiaſticum ſit, per ſe notū eſt. Et hinc à fortiori conſtat, illa verba: Hoc facite in meam commemorationem, non eſſe neceſſaria, tum, quia Eccleſia illa omittit, & quamuis ſimilia proferat, id tamen facit poſt calicis conſecrationē poſtquam hoſtia populo adorāda propoſita eſt, tum ēt, quia Matthæus & Marcus illa non ponunt immediate poſt conſecrationem corporis, de qua nunc agimus. Tum denique, quia illa verba non ſignificant effectum formæ huius ſacramenti, ſed poteſtatem ac præceptum conſecrandi hoc ſacramentum, illudque in ſacrificium offerendi.

Quæri vero poteſt: eſto, illa particula: ꝙ pro vobis tradetur, non ſit neceſſaria, cum tamen conſtet, Chriſtum illam dixiſſe, an recte faciant Græci addendo particulam illam. Reſpondetur, per ſe non eſſe malū, illam addere, quia neq; eſt contra vllum præceptum, neq; aliunde intrinſece malum. Eſt tamen malum, illam addere, vt neceſſariam, & damnare eos, qui illā non addunt: quia hæc exiſtimatio ſeu intentio continet errorem in fide. Sed quæres rurſum, an Græci addentes illam particulam, vt neceſſariam vere conficiant, videntur n. velle introducere errorem & formam, quam Chriſtus non inſtituit, quod derogat veritati ſacramenti. Reſpondetur tamen, eos rite conficere, quia vera forma vtuntur à Chriſto inſtituta, & id, quod addunt, nō corrumpit verum ſenſum illius formæ, & ideo, licet illud addant, vt neceſſarium, & errorem inducant, non tamen agunt contra veritatē ſacramenti. Rurſus tamen quæri poteſt, an quando illa particula coniungitur cum forma, vel in conſecratione Græcorum, vel in ipſamet conſecratione Chriſti, dici poſſit de ſubſtantia formæ, vel concurrere ſacramentaliter ad effectum formæ. De hoc dicā diſ. ſeq. ſect. 1. quia, quoad hoc, eadem eſt ratio de hac, & de forma calicis.

Dubiola aliquorum enodantur.

Dico tertio, Particula (enim) non eſt de eſſentia huius formæ, & conſequenter nec de neceſsitate ſacramenti. Ita D. Th. hic ad 4. Alex. ſupra, reliqui Theologi d. 8. & 11. Probatur, quia licet illa particula (enim) à Chriſto Domino dicta fuerit, vt ex Can. Miſſæ colligitur, in quo nullus error eſt: vt traditur in Concil. Trid. ſeſſ. 22. ca. 4. & Can. 6. & ideo credendum ſit, ex traditione Apoſtolorum additam eſſe, vt colligitur ex cap. Cum Marthæ, de celebrat. Miſſ. tamen, cum Euangeliſtæ & Paulus illam prætermiſerint, non tenue indicium eſt, non eſſe neceſſariam. Secundo, quia illa particula nullo modo confert ad ſignificandum effectum formæ: ergo neque ad illum efficiendum: ſacramenta enim id efficiunt, quod ſignificant ergo non eſt pars formæ. Tertio, quia illa non dicitur à Sacerdote ſignificatiue ſed tantum recitatiue materialiter: quia illa reddit cauſam rei, quæ ſignificatur per præcedentia verba: vnde, cum præcedentia non dicantur, niſi materialiter, nec particula (enim) poteſt aliter dici, ergo hac ratione non eſt pars formæ. Rurſus, quatenus cauſaliter coniungit verba ſequentia cum præcedentibus, reddit cauſam illorum verborum: Accipite & comedite: quæ ſignificāt vſum huius ſacramenti: reddit ergo rationem huiuſmodi vſus: ergo, ſicut vſus non eſt de neceſsitate materiæ vel ſacramenti, ita nec particula (enim) quæ indicat rationem talis vſus, erit de neceſsitate formæ, vel ſacramenti. Ex quo vlterius colligo, hanc particulam non eſſe de integritate formæ, cum non ſignificet formalem eius ſignificationem. Ita ſignificat D. Thomas hic & diſtinctione 8. quæſtione 2. articulo 1. quæſtiunc 2. c. 2. ad ſecundum, vnde etiam ſit, non cōcurrere ad effectum formæ, vt notauit Soto diſtin. 11. qu. 1. art. 3. quia effectus ſolum ſit à forma. Item, quia illa particula non magis concurrit, quam verba præcedentia: Accipite, & comedite: propter quæ ſolū hæc particula additur, & ſine quibus congrue addi non poſſet.

Particula, enim, non eſt de eſſentia huius forma. *Trident.* *Particula, enim, non eſt de neceſsitate forma.* *Soto.*

Sed quæres, an ſaltem ſit præceptum Eccleſiaſticum addere illam: Reſpondetur, affirmando, ex communi omnium ſententiā, qui dicunt, peccatum eſſe, illam particulam omittere, contra perpetuam, ac vniuerſalem Eccleſiæ conſuetudinem. Vnde Richar. d. 8. art. 3. qu. 1. abſolute dicit, hoc eſſe peccatum. Vict. in Sum. n. 74. dicit, eſſe malum. Petrus Soto lectione 2. de Euchar. dicit, eſſe addendam ex præcepto, & eſſe peccatum non parui faciendum illam omittere, non tamen explicant eſſe mortale. Id vero affirmant: expreſſe Gabr. d. 8. qu. 3. Holcot. in 4. di. 3. citantur etiam Angel. verb. Euchar. 1. §. 22. Gerſon in Floreto, c. de Eucha. & aliqui ex Summiſtis, at vero Marſil, in 4. quæſt. 6. artic. 1. part. 2. dub. 3. ſolum dicit eſſe mortale, ſi ex contemptu omittatur, clarius Ledeſma dicit non eſſe mortale, ſecluſo contemptu: quia materia (inquit) leuis eſt. Imo addit Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 8. etiam ſi ex contemptu omittatur, non eſſe certum, eſſe mortale, quia etiam contemptus poteſt eſſe veniale peccatum ex leuitate materiæ. Mihi vero hæc materia non adeo videtur leuis eſſe, nam licet particula (enim, leuiſsima ſit, illa tamen addita vel ſubtracta, ſermonis ſenſus multū variatur, quod in re tam graui non adeo videtur exigui momenti, & ideo, quamuis excuſarem à culpa mortali eum, qui ex negligentia, vel inaduertentia culpabili, eam omitteret, non tamen eum, qui ex contemptu: quia talis contemptus, & Eccleſiæ, & eius inſtitutis iniurioſus eſt. Poſſet vero timeri huiuſmodi contemptus in eo, qui ſciens, & aduertens, eam pro libito prætermitteret.

Dubium. *Richar.* *Victor.* *Soto.* *Gabr.* *Holch.* *Angel.* *Gerſon.* *Marſ.* *Ledeſ.* *Soto.* *Soluitur.*

Vltimo ex his concludo, ſolas illas quatuor voces, Hoc eſt corpus meum, eſſe de eſſentia, neceſsitate, & forma huius ſacramenti, ita vt ſi quis illas ſolas debita intentione proferat ſuper debitam materiam, ſine dubio perficiat ſacramentum, licet peccet ex alio capite, quia id facit Eccleſiæ vſu prætermiſſo. Ita Diuus Thom. Alex. Bonauent. & alii Theologi ſupra citati, & Chryſoſt. homil. de proditione Iudæ, dicens, Hoc eſt corpus meum, hoc verbum res propoſitas tranſmutat. Damaſ. l. 14. Dixit Deus, Hoc eſt corpus meum, & donec ipſe veniat, hoc efficitur, &c. Et cætera, quæ ſup ra adducta ſunt ex Patribus, qui dicunt hoc ſacramentum confici verbis Chriſti, quæ ipſius præſentiam ſignificant, & licet aliqui eorum non ponant hæc præciſa verba, ſed alia etiam, vel antecedētia vel ſequentia, non ideo exiſtimant, omnia eſſe neceſſaria, ſed propter maiorem quandam perfectionē vt D. Th. dixit de illis verbis: Accipite & comedite, nam, quia hoc ſacramentum ordinatur ad vſum, ideo ad quandam ſignificationem magis expreſſam pertinet, quod hoc etiam inter conſecrandum ſignificetur, non tamen ꝓpterea ſunt illa verba neceſſaria Neq; oportet aliam probationem adiungere, nā hæc concluſio ſequitur euidenter ex præcedentibus. Vnde in Miſſalibus Romanis hæc ſola verba maioribus characteribus deſcribuntur: nec refert, quod particula (enim) eodem modo ſcribatur: quia id ſit, quoniam a liis eſt interpoſita in eadem propoſitione, non quod ſit æque neceſſaria. Rurſus, licet in aliis verbis cōmittantur defectus aliqui, dummodo in his non fiant, ſine dubitatione creditur perfecta conſecratio & ideo ſtatim corpus Domini populo adorandum proponitur: ergo certum eſt, hæc verba ſufficere, etiā ſi præciſe proferantur: & improbabile prorſus eſt hoc amplius in dubium reuocare.

Sola illa quatuor voces, hoc eſt corpus meum ſunt de eſſentia forma ſacramentalis. *Chryſ.* *Damaſ.*

Ad fundamenta ergo aliarum opinionum reſpōſum eſt, præſertim ad fundamenta primæ, & tertiæ. Addit Capreol. diſtinctione 8. quæſtione 1. artic. 3. ad 6. Durand. contr. 2. concluſio. quem ſequitur Ledeſma, quæſtione 19. art. 1. dub. 2. Chriſtum non dixiſſe illa verba: quod pro vobis tradetur: immediate poſt cōſecrationem corporis, ſed ante, vel poſtea, quod fieri quidem potuit, & non repugnat Euangelio, quia non eſt neceſſe, omnia fieri eodem ordine, quo narrantur. Sed vnde ipſi hoc collegerint, non video: Lucas

Reſpōſio ad fundamenta aliarum opinionum. *Capr.* *Dur.* *Ledeſ.*

Lucas enim & Paulus omnia deſcribunt in contextu, & illud relatiuum (quod) indicat immediatam conſecutionem, ſicut in verbis illis: Hic eſt ſanguis meus, qui quo vobis effundetur. Quod vero alii Euangeliſtæ, verbum illud præmiſerint, nullum indicium eſt non eſſe dictum à Chriſto eodem ordine, quo ab aliis narratur. Eſt autem certum, non dictum fuiſſe à Chriſto, vt eſſentiale, & vt ſæpe dictum eſt, & notarunt Richardus diſtinct. 8. art. 3. q. 2. ad 1. & Marſilius q. 6. art. 1. veriſimile eſt, nullum Euangeliſtarum, qui inſtitutionem narrauit, verbum aliquod eſſentiale prætermiſiſſe. Addi ergo potuit, tum ad magis exprimendam corporis veritatem, tum ad paſsionis commemorationem: cur autem Eccleſia Latina verbum illud omittat, iam explicatum eſt: indubitata enim fide tenet, illa verba ſufficere, quod vſu eorum voluit comprobare, & ſatis exiſtimauit determinationem ſimilem adiungere in forma calicis, in cuius conſecratione repræſentatio paſsionis Chriſti conſummatur.

Richard. Marſil.

SECTIO II.

An ſingula verba huius formæ ita ſint apte & conuenienter tradita, vt mutari nullo modo poßint.

Qvoniam veriſimile eſt, in ſingulis verbis, quibus tantum ſacramentum conficitur, myſterium latere, ſingulorum rationem reddere neceſſe eſt, ex quo etiam conſtabit, quomodo poſsit interdum loco vnius aliud ſubſtitui.

Primo igitur in ſubiecto illius propoſitionis poſitum eſt pronomen (hoc) quod veluti indefinite ſignificat: quia, cum his verbis ſignificanda eſſet conuerſio panis in corpus, oportuit in ſubiecto eius aliquid poni, quod ad demonſtrandum panem, vel corpus de ſe eſſet indifferens: nam ſi à principio nominaretur panis, in fine eſſet falſa propoſitio, & contraria veritati ſacramenti: quia panis non eſt corpus Chriſti, ſi autem à principio expreſſe ac definite nominaretur Corpus Chriſti, & locutio eſſet impropria, & identica, & non tam ſignificaret conuerſionem panis in Corpus, quam identitatem ipſius corporis ſecum, ac deniq; omnino eſſet prætermiſſus in hac ſignificatione terminus, à quo. Oportuit ergo ſubiectũ illud eſſe aliquo modo indifferens, & commune vtriq; termino, vt in fine propoſitionis per prædicatũ determinaretur ad ſupponendum pro termino ad quem: hoc aũt fieri non potuit commodius per aliã vocem, quam per pronomen demonſtratiuum. Quia licet per aliam orationem, aut circumlocutionem hoc poſſet explicari: non tamen aliquo ſimplici ac præciſo termino ita proprio, & aliunde fuit aptiſsimus ad demonſtrandam præſentiam materiæ ſubiectæ, quod in practica, & efficaci prolatione verborum neceſſarium fuit.

Si quis loco pronominis hoc, ponat, illud, nihil efficiet, ſecus ſi poneret, iſtud.

Vnde infero, ſi quis loco pronominis (hoc) dicat, illud, non ſolum male facturum, ſed etiam nihil effecturum, quia non retinet idem ſignificatum formæ: quia pronomen (illud) ex vi ſuæ ſignificationis non demonſtrat materiam præſentem, vnde in tali mutatione prætermittitur res valde neceſſaria, & practica ſignificatio huius formę. De hoc vero pronomine (iſtud) non videtur eadem ratio, vt notauit Soto ſupra, diſt. 1. q. 1. ar. 8. quia interdum vſurpatur ad demonſtrandum rem præſentẽ, vt ex vſu Latinę linguę conſtat. Si quis vero huic particulę adiungeret aliqd, aliud, reſpiciendum eſſet ad ſenſum, an maneat idem nec ne. Nã ſi diceret: hoc contentum ſub his ſpeciebus eſt corpus Chriſti, ver⁹ ſenſus maneret, & ideo forma eſſet valida, ſi aũt diceret: hoc quod eſt panis (vel) hic panis eſt corpus Chriſti: nihil efficeret: quia mutaretur ſenſus, & hæc proportione quadã accõmodanda ſunt ad omnia idiomata, iuxta regulas ſupra traditas de ſacramentis in genere.

Soto.

Si loco, hoc conſtituatur hic aduerbiũ nihil efficietur, ſi vero ponatur, hic pronomen, peccabitur attamẽ conficietur ſacramẽtum.

Secundo colligitur, quid dicendum ſit, ſi quis mutet pronomen: hoc, in, hic: duplici enim ſenſu id fieri poſſet. Primo, vt illud (hic) ſit aduerbium locale, & hoc modo conſtat mutationẽ non ſolum eſſe iniquã ſed etiam eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, quia facit, vt forma non ſignificet conuerſionem ſubſtantialem. Si autem vox (hic) ſit pronomẽ, inprimis peccatum eſſet, talem mutationem facere: tum, quia eſt in re graui, & contra cõſuetudinem, tum etiam quia vt minimum, redderet ſenſum dubium: probabilius tamen cenſeo, illam non eſſe mutationem ſubſtantialem. Primo, quia poteſt illud pronomen ſubſtantialiter ſumi, vel ſub illo intelligi cibus: hæc autem formã: hic cibus eſt corp⁹ meum: eſt ſufficientiſsima, ſicut & hæc ẽt: Hæc res eſt corp⁹ meum. Præterea, quia, ſi in aliquo idiomate, corpus eſſet maſculini generis, non eſt dubium, quin illud pronomen poſſet mutari in maſculinum: ergo etiam ſi in lingua Latina, illa mutatio faciat compoſitionem legibus grammaticæ repugnantem, tamen, ſi in communi modo loquendi reddat eundem ſenſum, non eſt cõtra ſubſtantiam ſacramenti, ſicut ſi diceretur (corpus meus) vt in forma Baptiſmi: In nomine Patria, Filia, &c. & in forma Pœnitentiæ (Abſoluo tibi). Dubitari vero ſolet, an ſi fieret hæc mutatio: Ecce corpus meũ, eſſet ſubſtantialis mutatio: videtur n. eſſe idem ſenſus: nam illud (ecce) æquiualet pronomini & verbo. Probabile fortaſſe eſt hoc, non eſt tamen dubium, quin eſſet peccatum talẽ mutationem facere, & mihi eſt valde veriſimile, eſſe mutationem ſubſtantialem, quia, vt minimum, mutatur explicita ſignificatio in implicitam. Deinde illa locutio non videtur ſignificare conuerſionem, ſicut alia.

Dubium quoddam ſoluitur.

In forma Eucharſtiæ aptiſſime collocatur verbũ eſt.

Dico ſecundo, aptiſsime poſitum eſſe in hac forma verbum ſubſtantiuum (eſt:) hoc recte declarat D. Thomas in arti. duplici ratione ibi explicata, quibus adiungi poteſt, nullum aliud verbum potuiſſe poni, ſalua proprietate ac veritate verborum: nam, vel tale verbum ſignificaret effectionem, vel tranſitum vnius in aliud: reliqua enim non poſſunt eſſe accommodata, vt per ſe notum eſt: ſed neque etiam illa duo ſunt apta. Patet, quia, ſi diceretur: hoc fit corpus, vel pronomen (hoc) demonſtraret panem, & ſic in proprietate verborum propoſitio eſſet falſa, quia panis non fit corpus, ſed ex pane fit corpus, vel demonſtraret Corpus Chriſti, & hoc etiam dici non poſſet, quia corpus Chriſti non fit corpus Chriſti, vel deniq; demonſtraret cõtentum ſub ſpeciebus, vt ſic: & hoc modo locutio adhuc non eſſet ſatis propria: quia eſſe contentum eſt, veluti accidentaria denominatio, reſpectu Corporis Chriſti, & ideo non poteſt proprie dici contentum fieri corpus, ſed potius à cõtrario Corpus fieri contentum, ſicut proprie corpus fit album, album autem proprie non fit corpus. Deniq; in actione ſubſtantiali, præſertim quæ non fit ex præſuppoſito ſubiecto, nunquam proprie dicitur vnum fieri aliud. Præterea, ſi diceretur, hoc tranſit in Corpus meum, ſeu alio æquiualente verbo, eſſet quidem propria locutio, ſed oporteret pronomen (hoc) deſignare panem, qui eſt terminus, à quo, & nullo modo terminus, ad quem, & præterea oporteret addere particulam (in): ac deniq; adhuc eſſet imperfecta ſignificatio, quia, cum tranſitus, vel conuerſio paulatim fieri ſoleat, non ſatis ſignificaretur, an ſimul cum verbis perficiatur cõuerſio. Oportuit ergo verbum illud non tranſitum, ſed exiſtentiam termini ad quem, per identitatem inter ſubiectum, & prædicatum ſignificare, vt recte dixit Alexan. Alenſ. quæſt. 33. membr. 3. articulo 2. §. 2. Bonau. diſtinct. 8. 2. part. articulo 1. quæſtio. 1. Dices, ſicut in Baptiſmo, vel Pœnitentia, hæc eſt accommodata forma: Ego te baptizo, Ego te abſoluo, ita hic poſſet eſſe optima forma: Ego te cõſecro (vel) conſecro hunc panẽ in corpus meũ: quia, ſicut hic ſignificatur materia per actionem miniſtri, ita ibi ſanctificatur ſubiectum per actio-

Alenſ. Bonau.

actionem eiuſdem. Reſpondetur, potuiſſe Chriſtum hoc modo inſtituere hoc ſacramentum, ſi voluiſſet, ſed non eſſet forma tam propria, tam præciſa, breuis, ac ſubſtantialis, quia enim hęc conuerſio ſubſtantialis eſt, & in inſtante fit, & per eam ſacramentum permanens, & durabile efficitur, non potuerunt hæc omnia commodius per aliud verbum ſignificari, quã per verbum (eſt.)

Ex his intelligitur primo, quomodo verba hæc ſignificant conuerſionem, vt paſsim Theologi dicunt, & videre eſt in D. Tho. Alenſ. Bonau. Richard. & aliis, tam hic, quàm præced. ſect. citatis, non autem eſt intelligendum, verba hæc ſignificare conuerſionem, expreſſe & formaliter: quia conuerſio dicit actionẽ, ſeu tranſitum, & nullum eſt verbum in forma, quod hoc formaliter ſignificet: intelligendum ergo eſt, ſignificare virtualiter, & quaſi in actu exercito: nam affirmando, hoc eſſe aliud, quam antea erat, virtute affirmatur, factam eſſe conuerſionem vnius in aliud, & hic eſt ſenſus Concilij Trid. ſeſſ. 13. c. 4.

Trident.

Probabile eſt, ſi verbũ eſt, mutetur in aliud nihil effici.

Secũdo ſequitur, ſi verbum (eſt) mutetur in quodcunq; aliud, inprimis graue eſſe peccatum, quia eſt res valde grauis, & deinde veriſimile eſſet, talem mutationem eſſe ſubſtantialem, ideoq; non fieri ſacramentum, quia neceſſario ſenſus formæ ſubſtantialiter variatur.

Vnde vltimo infero, falſam eſſe ſententiam aſſerẽtem, ablato verbo (eſt) poſſe fieri conſecrationem, ſi quis dicat hoc modo: Accipite & comedite hoc eſt corpus meum. Imo non defuerunt hęretici, qui dicerent, Chriſtum hoc modo conſecraſſe, quib. fauet Eraſmus 1. ad Cor. 11. dicens in Græcis codicibus ita legi apud Paulum, & non cũ verbo (eſt.) Sed falſum inprimis eſt, in Græcis codicib. deeſſe illud verbum (eſt) vt cuiuis erudito facile conſtare poteſt. Deinde erroneum eſt dicere, Chriſtum conſecraſſe illo modo, & non affirmando (Hoc eſt, &c.) vt conſtat ex omnibus tractatis, diſput. præced. Præterea ea ſententia fauet hæreticis dicentibus, Chriſtum eſſe hic tantum in vſu, & ideo illa forma eſt ſine dubio inſufficiens, quia illud verbum (Accipite & comedite) non pertinet ad formam conſecrationis, & ſignificat aliquid, quod non eſt de illius neceſsitate: vnde mutat ſenſum formæ ſubſtantialis.

Eraſmus.

Recte poſitũ eſt in hac forma nomẽ illud corpus.

Dico tertiò, recte poſitum eſſe in hac forma nomen (corpus.) Primum enim, quia ad repræſentãdam paſsionem, voluit Chriſtus corpus & ſanguinem ſeorſum conſecrare, ideo non eſt vſus nomine ſignificante totum, ſed ſolum corpus, à quo ſanguis ſeparatus eſt, & effuſus: magis autem eſt vſus nomine corporis, quam carnis, quia caro proprie cõdiſtinguitur ab oſsibus & neruis: corpus vero, totum hæterogeneum corpus complectitur; item non ſola caro, ſed totum corpus pro nobis eſt paſſum. Denique hoc ſacramentum etiam ſignificat vnitatem corporis myſtici, quod ex diuerſis ordinibus, quaſi partibus heterogeneis conſtat. Ita docent Theologi ſupra citati. Sed quid ſi fiat mutatio nominis corporis in nomen carnis, eritne mutatio ſubſtantialis? Cypria. quidem ſermon. de Cœna Domini dicit, Chriſtũm conſecraſſe his verbis: Hæc eſt caro mea: ſentit ergo verba eſſe æquiualentia, nam etiam Chriſtus Ioan. 6. dicit: Caro mea vere eſt cibus: & Eccleſia canit: Verbo carnem efficit. Ac deniq; in Scriptura per eam vocem ſignificatur, vel totus homo, vt Io. 1. Verbum caro factũ eſt: vel totum corpus hominis, Pſ. 1. Caro mea requieſcet in ſpe. At vero Scholaſtici cenſent illam eſſe mutationem ſubſtantialem, vt Alenſ. dicta qu. 36. membr. 3. artic. 3. & Gabr. lectio. 38. in Canon. quia in rigore & proprietate ſermonis voces illæ non ſunt ſynonymę. Ergo ex vi verborum non reddunt eundem ſenſum, ergo eſt mutatio ſubſtantialis. Et confirmatur primo quia illa vox [caro] in propria ſignificatione ſua non explicat adæquatum terminum huius conuerſionis, qui ex vi verborum hic ponitur, ergo non eſt ſufficiens. Neq; enim ſatis eſt, quod interdum per ſynecdochen caro ſumatur pro toto homine, vel corpore, quia in forma hac vis & proprietas verborum ſeruanda eſt, alioqui etiam dici poſſet, illo verbo ſignificari totam Chriſti humanitatem, quia corpus, vel caro per eandem figuram ſynecdochen totum ſignificare ſolet. Et hæc ſententia mihi videtur multum probabilis, & ſaltem certum eſt, illam formam fore valde dubiam, & grauiter peccaturum, qui eam fecerit mutationem, Chriſtus autem Dominus Ioannis 6. hoc ſacramentum vocauit carnem ſuam, quia tunc non tradebat verba formæ, ſed potius tractabat de vſu huius ſacramenti, & in ordine ad vſum recte explicatur nomine carnis, quia homines carne veſci ſolent.

Alenſ.

Gabriel.

Ex quo tandem concluditur, hanc mutationem: hæc eſt ſubſtantia mea: multo eſſe maiorem, magiſq; ſubſtantialem, quia terminus ille non ſignificat id, quod virtute verborum cõficitur, ſed eſt valde communis, ita vt ratione totius, vel ratione ſanguinis, aut animæ, vel alterius partis dici potuiſſet. Et per hæc iudicandum eſt de ſimilibus.

Dico quarto, particulam illã [meum] quæ eſt determinatio prædicati, aptiſsime adiunctam eſſe, quia non potuit prædicatum illud [corpus] indeterminatum relinqui, alias, neq; ex vi verborũ fieret præſentia corporis Chriſti, neq; alia conuerſio: quia de pane vere dici poſſet: Hoc eſt corpus. Quia vero Chriſtus fuit primus, qui confecit hoc ſacramentum, & illud conficiendo inſtituit, non potuit commodius verba ad ſuum corpus determinare, quam per pronomen [meum] decuit etiam, vt Sacerdotes hoc modo conficerent potius, quam dicendo: hoc eſt corpus Chriſti, vt ex ipſo modo loquendi conſtaret, eos, nõ in ꝓpria, ſed in Chriſti perſona loqui, q̃ maxime cõgruebat dignitati ac maieſtati huius ſacramenti. Quæres, quid ſi Sacerdos diceret: hoc eſt corpus Chriſti? Reſpondetur primũ, grauiſsime peccare, mutãdo verba Chriſti, & ab Eccleſiæ conſuetudine diſcedendo. Item, ſi illa verba coniungeret cum præcedentibus verbis Canonis, in rigore falſum diceret, vt colligitur ex D. Th. in 4. d. 8. q. 2. ar. 1. quæſtiunc. 4. ad 4. quia Chriſtus non dixit illa verba. Deinde exiſtimo, illam formam non fore ſufficientem, quia licet videantur eandem rem ſignificare, tamen in modo ſignificationis longe eſt diuerſa, cum ad eius veritatem neceſſe ſit, Sacerdotem loqui in perſona Chriſti, ad aliam vero ſatis ſit, loqui in propria. Cætera, quæ de huius formæ mutatione dici poſſunt, videri potuerunt in Alexand. Alenſ. 4. p. q. 31. membr. 3. art. 3. Gabr. lect. 39. in Canon. & in iis, quæ de ſacramentis in genere dicta ſunt.

Partic. meũ aptiſſime poſita eſt in forma Eucharistia.

Dubium

Soluitur.

S. Thom.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc ſit conueniens forma conſecrationis vini; hic eſt calix ſanguinis mei, &c.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quod hæc non ſit conueniens forma conſecrationis vini. hic eſt calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Sicut enim panis conuertitur in corpus Chriſti ex vi conſecrationis, ita & vinum in ſanguinem Chriſti, ſicut ex prædictis patet. Sed in forma conſecrationis panis ponitur in recto corpus Chriſti nec aliquid aliud additur inconuenienter: ergo in hac forma ponitur ſanguis Chriſti in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei.*

4. d. 8. q. 2. ar. 2 qu. 2. & 3. Et 2. co. 11. lect. 6 co 3. 4. & 5.

Queſt. 76. ar. 1. & 2.

2. *Præterea, Non ſunt maioris efficaciæ verba, quæ proferuntur in conſecratione panis, quam ea, quo proferuntur in conſecratione vini, cum vtraque ſint verba Chriſti. Sed ſtatim dicto, hoc eſt corpus meum, eſt perfecta conſecratio panis: Ergo ſtatim cum dictum eſt, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt perfecta conſecratio ſanguinis, & ita ea, quæ ſequuntur, non videntur*

videntur eſſe de ſubſtantia formæ, præſertim cum pertineant ad proprietates huius ſacramenti.

3. Præterea, Teſtamentum nouum pertinere videtur ad internam inſpirationem, vt patet ex hoc, quod Apoſtolus ad Hebr. 8. introducit, verba, quæ habentur Hiere. 31. Conſummabo ſuper domum Iſrael teſtamentum nouum, dando leges meas in mentem eorum Sacramentum autem exterius viſibiliter agitur. Inconuenienter ergo in forma ſacramenti dicitur noui teſtamenti.

4. Præterea, Nouum dicitur aliquid ex eo, quod eſt prope principium ſui eſſe; æternum autem non habet principium ſui eſſe. Ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni, quia videtur contradictionem implicare.

5. Præterea, Occaſiones erroris ſunt hominibus ſubtrahendæ, ſecundum illud Iſaiæ 57. Auferte offendicula de via populi mei. Sed quidam errauerunt, æſtimantes myſtice ſolum eſſe corpus & ſanguinem Chriſti in hoc ſacramento. Ergo in hac forma inconuenienter ponitur myſterium fidei.

Quæſt 73. a. 2 ad 3. 6. Præterea, Supra dictum eſt,* quod ſicut baptiſmus eſt ſacramentum fidei, ita Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis. Ergo in hac forma magis debet poni charitas, quam fides.

7. Præterea, Totum hoc ſacramentum, & quantum ad corpus, & quantum ad ſanguinem, eſt memoriale Dominicæ paſſionis ſecundum illud 1. Corinth 11. Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. Non ergo magis debuit in forma conſecrationis ſanguinis fieri mentio de paſſione Chriſti, & eius fructu, quam in forma conſecrationis corporis, præſertim cum Lu. 22. Dominus dixerit, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.

Quæſt. 48. & 49 a. 2. 8. Præterea, Paſſio Chriſti (vt ſupra habitum eſt*) ad ſufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad efficientiam, profuit multis. Debuit ergo dici: Qui effundetur pro omnib. aut pro multis; ſine hoc, quod adderetur, pro vobis.

9. Præterea, Verba, quibus hoc ſacramentum conficitur, efficaciam habent ex inſtitutione Chriſti. Sed nullus Euangeliſta recitat, Chriſtum hæc omnia dixiſſe. Ergo hæc non eſt conueniens forma conſecrationis vini.

De celebrat. miſſarum, c. Cum Martha. Sed contra eſt, quod Eccleſia ab Apoſtolis inſtructa,* vtitur hac forma in conſecratione vini.

Reſpondeo dicendum, quod circa hanc formam eſt duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod de ſubſtantia formæ huius eſt hoc ſolum, quod dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, non autem ea, quæ ſequuntur. Sed hoc videtur inconueniens, quia ea, quæ ſequuntur, ſunt quædam determinationes prædicati, id eſt, ſanguinis Chriſti: vnde pertinent ad integritatem eiuſdem locutionis. Et propter hoc ſunt alij, qui melius dicunt, quod omnia ſequentia ſunt de ſubſtantia formæ vſq; ad hoc, quod poſtea ſequitur: Hoc quotieſcunq; feceritis, quod pertinet ad vſum huius ſacramenti: vnde non eſt de ſubſtantia formæ. Et inde eſt, quod ſacerdos eodem ritu & modo, ſcilicet, tenendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Lucæ etiam 22. interponuntur verba ſequentia verbis præmiſſis, cum dicitur; Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine. Dicendum eſt ergo: quod omnia prædicta* verba ſunt de ſubſtantia formæ. Sed per prima verba, cum dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificatur ipſa cōuerſio vini in ſanguinem eo modo, quo dictum eſt * in forma conſecrationis panis. Per verba autem ſequentia deſignatur virtus ſanguinis effuſi in paſſione, quæ operatur in hoc ſacramento. Quæ quidem ad tria ordinatur. Primo quidem & principaliter ad adipiſcendam æternam hæreditatem ſecundum illud Hebræ. 10. Habentes fiduciam in introitu Sanctorum in ſanguine CHRISTI. Et ad hoc deſignandum dicitur, noui & æterni Teſtamenti. Secundo ad iuſtitiam gratiæ, quæ eſt per fidem, ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum, qui ex fide eſt Ieſu Chriſti, & quantum ad hoc, ſubditur, myſterium fidei. Tertio autem ad remouendum impedimenta vtriuſq; prædictorum, ſcilicet peccata, ſecundum illud Hebr. 9. Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, id eſt, à peccatis. Et quantum ab hoc ſubditur: Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Poſita in arg 1. · Art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt locutio figuratiua. Et poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſecundum metonymiam; qua ponitur continens pro contento, vt ſit ſenſus, hic eſt ſanguis meus contentus in calice, de quo ſit hic mentio, quia ſanguis Chriſti in hoc ſacramento conſecratur, in quantum eſt potus fidelium, quod non importatur in ratione ſanguinis; & ideo oportuit hoc deſignari per vas huic vſui accōmodatum. Alio modo poteſt intelligi ſecundum metaphoram, prout per calicem ſimilitudinarie intelligitur paſſio CHRISTI, quæ ad diſſimilitudinem calicis inebriat, ſecundum illud Threnorum 3. Repleuit me amaritudinibus: inebriauit me abſynthio. Vnde & ipſe Dominus paſſionem ſuam calicem nominat. Matth. 26. dicēs: Tranſeat à me calix iſte. Vbi ſit mentio in ſanguine ſeorſum à corpore conſecrato, quia ſeparatio ſanguinis à corpore fit per paſſionem.

Ad ſecundum dicendum, quod quia (vt dictum eſt*) ſanguis ſeorſim cōſecratus expreſſe paſſionem Chriſti repræſentat, ideo potius in conſecratione ſanguinis fit mentio de effectu paſſionis, quam in conſecratione corporis, quod eſt paſſionis ſubiectum. Quod etiam deſignatur in hoc, quod Domin. dicit. Quod pro vobis tradetur, quaſi diceret: Quod pro vobis paſſioni ſubijcietur. In cor. art. & q 77. ar. 2, ad 1,

Ad tertium dicendum, quod teſtamentum eſt diſpoſitio hæreditatis. Hæreditatem autem cœleſtem diſpoſuit Deus hominibus dandam per virtutem ſanguinis Ieſu Chriſti, quia vt dicitur Hebr. 9. Vbi eſt teſtamentum, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Sanguis autem Chriſti dupliciter eſt hominibus exhibitus. Primo quidem in figura, quod pertinet ad vetus teſtamentum. Et ideo Apoſtolus ibidem concludit. Vnde nec primum teſtamentum ſine ſanguine dedicatum eſt. Quod patet ex hoc, quod ſicut dicitur Exod. 24. Lecto omni mandato legis à Moyſe, omnem populum aſperſit, dicens: Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos DEVS. Secundo autem eſt exhibitus in rei veritate, quod pertinet ad nouum teſtamentum. Et hoc eſt, quod Apoſtolus ibidem præmittit, dicens: Ideo noui teſtamenti mediator eſt Chriſtus, vt morte intercedente remiſſionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic ſanguis noui Teſtamenti, quia iam non in figura, ſed in veritate exhibetur, vnde ſubditur, qui pro vobis effundetur. Interna autem inſpiratio ex huius ſanguinis virtute procedit, ſecundum quod paſſione Chriſti iuſtificamur.

Ad quartum dicendum, quod hoc teſtamentum eſt nouum ratione exhibitionis. Dicitur autem æternum, tam ratione æternæ Dei præordinationis, quam etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc teſtamentum diſponitur. Ipſa etiam perſona Chriſti, cuius ſanguine teſtamentum diſponitur, eſt æterna.

Ad quintum dicendum, quod myſterium hic ponitur, non quidem ad excludendam rei veritatem, ſed ad oſtendendam occultationem; quia & ipſe ſanguis Chriſti occulto modo eſt in hoc ſacramento, & ipſa paſſio Chriſti occulte fuit figurata in veteri Teſtamento.

Ad ſextum dicendum, quod dicitur, myſterium fidei, quaſi fidei obiectum, quia quod ſanguis CHRISTI ſecundum veritatem ſit in hoc ſacramento, ſola fide tenetur: ipſa etiam Chriſti paſſio per fidem iuſtificat. Baptiſmus autem dicitur ſacramentum fidei, quia eſt quædam fidei proteſtaito. Hoc autem eſt ſacramentum charitatis, quaſi ſignificatiuum & effectiuum.

Ad ſepti-

In ſolu. ad 2. & locis ibi citatis.

AD ſeptimum dicendum, quod (ſicut dictum eſt) ſanguis ſeorſum cõſecratus à corpore, expreſſius repræſentat paſsionem Chriſti & fructum ipſius. Et ideo potius in conſecratione ſanguinis, ſit mentio de paſſione Chriſti; & fructu ipſius, quam in conſecratione corporis.*

AD octauum dicendum, quod ſanguis paſſionis Chriſti, nõ ſolum habet efficaciam in Iudæis electis, quibus exhibitus eſt ſanguis veteris teſtamenti, ſed etiam in Gentilibus: nec ſolum in Sacerdotibus qui hoc conficiunt ſacramentum, vel alijs qui ſumunt, ſed etiam in illis pro quibus offertur. Et ideo ſignanter dicit, pro vobis Iudæis, & pro multis, ſcilicet, Gentilibus: vel pro vobis manducantibus, & pro multis, pro quibus offertur.

c.7 Eccl. hierar. p.3 inter med. & fin.

AD nonum dicendum, quod Euangeliſtæ non intendebant tradere formas ſacramentorum, quas in primitiua Eccleſia oportebat eſſe occultas, vt dicit Dionyſ. in fine Eccleſiaſt. Hierarch. ſed intenderunt hiſtoriam de Chriſto texere. Et tamen hæc omnia fere verba ex diuerſis Scripturæ locis accipi poſſunt. Nam quod dicitur, hic eſt calix, habetur Luc. 22. & 1. Cor. 11. Matth. autem 26. dicitur, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Quod autem additur: æterni: & iterum: myſterium fidei, ex traditione Domini habetur, quæ ad Eccleſiam per Apoſtolos peruenit, ſecundum illud 1. Cor. 11. Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis.*

COMMENTARIVS.

De ſententia S. Thom. verba quæ ſunt à pronomine hic, vſq; ad hæc quotieſcunq; &c. eſſe de ſubſtantia formæ calicis.

DVo præſtat D. Thomas in hoc articulo. Primo docet, de ſubſtantia huius formæ non tantum eſſe illa verba: Hic eſt calix ſanguinis mei: ſed etiã ſequentia, vſque ad illud excluſiuè: Hæc quotieſcunq; feceritis. Deinde explicat ſignificationem & rationẽ ſingulorum verborum, & hæc poſterior pars articuli eſt perſpicua, in priori vero obſcurum eſt, quid intelligat Diuus Thomas per ſubſtantiam formæ. Recentiores quidam Thomiſtæ diſtinguentes inter eſſentiam & ſubſtantiam formæ, dicunt, D. Thomam non loqui de eſſentia, ſed de ſubſtantia: vocant autem de eſſentia id, ſine quo effectus formæ non poteſt ſubſiſtere: atque ideo, quod eſt ſimpliciter neceſſarium ad ſacramentum: de ſubſtantia autem vocant, quod ex inſtitutione Chriſti requiritur ad integritatem & effectum formæ: quamquam, ſi deſit, non propterea ſacramentum ſit nullum. Ita exponunt Diuum Thomam, Soto, Ledeſma, & alij. Nec propter aliam cauſam ita eum interpretantur, niſi quia rem ipſam non valent alio modo defendere. Sed, quicquid ſit de veritate ipſius rei, tamen hæc Diui Thomæ interpretatio eſt valde aliena ab eius mente, vt conſtat, tum ex antiquorum Thomiſtarum expoſitione, tum ex aliis locis Diui Thomæ: vbicunque enim agit de formis ſacramentorum, id vocat de ſubſtantia formæ, quod eſt de eſſentia eius, vt patet ſupra quæſtione 60. articulo octauo, Vbi in communi de forma ſacramenti ſic inquit: Si diminuatur aliquid eorum, quæ ſunt de ſubſtantia forma ſacramentalis tollitur debitus ſenſus verborum: & ideo non perficitur ſacramentum: & ad eundem modum loquitur quæſtione ſexageſima ſexta, & ſæpe alias. Tum etiam ex hoc eodem articulo, non ſolum in corpore, ſed etiam in argumento ſecundo cum ſolutione: vbi declarat, priora verba, ſine ſequentibus non habere efficaciam, & in ſolutione ad nonum, vbi dicit, Euangeliſtas non tradidiſſe formas ſacramentorum, indicans, illa præcedentia verba ſine ſequentibus non eſſe formam ſacramenti. Senſus ergo Diui Thomæ eſt, omnia illa verba eſſe de eſſentia & neceſsitate ſimpliciter huius ſacramenti, quod clare etiam explicuit in quarto, diſtinctione octaua, quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, quæſtiuncula prima. Vnde abſolute dicit, omnia illa verba eſſe de forma. Et ad tertium ait, omnia illa, quæ per illas particulas ſignificantur, eſſe eſſentialia ſanguini

Interpretatio aliquorum Thomiſtarum reijcitur.

CHRISTI, prout in hoc ſacramento conficitur, id eſt, prout effuſo in paſsione pro nobis, & lect. 6. in ca. 11. 1. ad Cor. expreſſe dicit, hæc omnia verba eſſe de neceſsitate formæ, & illis omnibus conſecrationem perfici, nec ſufficere ſola ea, quæ à Paulo, & Euangeliſtis referuntur: eſt ergo hæc aperta mens Diui Thomæ, veritatem autem & rationes eius poſtea examinabimus.

DISPVTATIO LX.

De forma conſecrationis ſanguinis.

Diſput. 22. de Euchariſtia.

PRimum omnium nonnulla ſupponenda ſunt, quę eiuſdem rationis ſunt cum tractatis in diſputatione præcedente. Vnum eſt, verba illa antecedentia, quæ in Canone leguntur. Simili modo, poſtquam cœnatum eſt: vſq; ad illa: Hic eſt enim, & cæt. non eſſe de neceſsitate ſacramenti: nam quædam ſunt verba Euangeliſtæ, de quibus diſputatione decima nona dictum eſt: illa vero, quæ ſunt Chriſti, ſcilicet (Accipite & bibite) eandem rationem habent, quam ſimilia, quæ dicuntur circa corpus: de quibus diſputatione præcedente diximus. Alterum eſt, particulam (enim) non eſſe de eſſentia, quamuis Matthę[9] referat Chriſtum illam dixiſſe, propter eaſdem rationes tractatas diſputatione præcedente. Vltimum deniq; eſt, illud verbum (hoc facite) ſiue: Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei, & c. Et omnia, quæ poſtea ſequuntur non eſſe eſſentialia, vt ſatis etiam conſtat ex dictis. Tria ergo alia explicanda ſuperſunt: Primo, quæ verba ſint eſſentialia. Deinde, quæ ſit eorum ratio. Tertio, quare illis adiuncta ſint aliqua non eſſentialia.

SECTIO I.

Vtrum hæc ſola verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, *vel*, hic eſt ſanguis meus, *ſint de eſſentia huius ſacramenti.*

QVod hæc ſint eſſentialia, certa fides eſt: eſt enim eadẽ de his ratio, quæ de illis: Hoc eſt enim corp[9] meum: quia ſignificant conuerſionem vini in ſanguinem, quod amplius explicabitur ſectione ſequente, præſens ergo conuerſio eſt de verbis ſequentibus: Noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum.

De quib. prima ſentẽtia eſt: hæc omnia eſſe de ſubſtantia & eſſentia huius ſacramenti. Hæc eſt opinio D. Thomæ, vt explicuimus: & ita eam interpretantur & defendunt Capreol. diſt. 8. q. 1. ar. 3. ad arg. contra 4. concluſ. Palud. qu. 3. Heruæus diſt. 10. qu. 2. Anton. 3. part. titul. 13. ca. 15. §. 4. Sylueſt. verbo, Euchariſt. 1. qu. 6. Armil. verbo Euchariſt. nu. 14. Viguer. in inſt. cap. 16. Petr. Soto lect. 2. de Eucha. vbi hanc dicit eſſe certam ſententiã & tutam, eandẽ tenet Gerſon. Alphab. 26. in fine, & inſinuatur ab Innocent. libro 4. de hoc myſt. cap. 5. dicente, Eccleſiam accepiſſe ab Apoſtolis hanc verborum formam: Apoſtolos autem à Chriſto. Fundamenta pro hac ſententia tria inſinuantur à Diuo Thoma. Primum eſt, quia Luc. 22. hæc poſteriora verba interponuntur prioribus: ſic.n. dicitur: Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine: ergo ſignum eſt, omnia eſſe eſſentialia. Secundum eſt, ex conſuetudine Eccleſiæ, quia, ſcilicet, Sacerdos eodem ritu & modo, tenendo calicem in manibus, hæc omnia verba profert: & ideo omnia eiſdem characteribus ſingulariter deſcribuntur. Cui adiungi poteſt, quod in Concil. Florent. in decreto Eugenij in fine, omnia illa verba ponuntur in forma ſanguinis, vt refert Barth. Miranda in ſua ſumma (in tomis enim Conciliorum non inueniuntur tres clau-

1. Sententia. D. Thom. Capreol. Palud. Heruæus. Antonin. Syluest. Viguer. Pet. Soto. Gerſon. Innoc. Miranda.

Colonienſ. Concilium

ſulæ, quas ibi Miranda addit, neſcio ex quo codice) Concil. item Colonienſ. par. 7. cap. 14. & in Enchiridio Chriſtian. inſtit. titul. de ſacrament. Euchariſtiæ, omnia hæc verba poſuit in forma, & ſubiunxit: Reliqua, quæ dicuntur, vel ad vſum ſacramenti pertinẽt, vel laudes, vel gratiarum actiones ſunt, vel certe obſecrationes, & fidelium petitiones: tam autem apertus eſt Chriſti ſermo, quo hoc ſacramentum conficitur, vt plane inſani ſint, qui cũ deprauare contendũt. Sentit ergo, illa verba eſſe eſſentialia, ac omnibus iis confici ſacramentum. Ac deniq; in Catech. Pij Quinti, omnia illa verba dicuntur eſſe forma huius ſacramenti. Vnde eiuſdem Pij Quinti opera commentarius Caietani circa hunc articulum, in quo D. Thomę opinionem deſerebat, expunctus eſt.

Tertio inſinuat Diuus Thomas rationem: quia tota illa eſt vna integra propoſitio, & omnia illa verba: Noui & æterni teſtamenti, &c. ſunt determinatio prædicati: & ideo, donec illa omnia finiantur, non eſt abſoluta propoſitio: ergo omnia illa pertinent ad integritatem eiuſdem locutionis: ſunt ergo de eſſentia. Et confirmatur primo: quia illa verba determinant ſacramentalem ſignificationem: nam, quia hoc ſacramentum eſt repræſentatio paſsionis Chriſti, debuit hoc exprimi in forma: & ideo oportuit illam determinationem in forma ponere: magis autem adhibita eſt in forma ſanguinis, quam corporis: quia & in paſsione ſanguis eſt ſeparatus à corpore, & in conſecratione ſanguinis ſeparata à conſecratione corporis conſummatur hæc repræſentatio. Confirmatur ſecundo, quia per illam determinationem: qui pro vobis effundetur: ſignificatur eſſe ſacrificium, quod in conſecratione ſanguinis perficitur: eſt ergo illa determinatio eſſentialis. Et hæc opinio eſt valde probabilis, & magnæ authoritatis, cui Scot. diſtinct. 8. quæſt. 2. art. 2. contradicere non eſt auſus, ſed rem dubiam reliquit: quamquam eo loco multa etiam, quæ certa ſunt, in dubium reuocet: & eodem modo dubitant Gabriel diſtinctione 9. quæſtione 3. & lectio 53. in Canon. Angel. & Roſſel. Euchar. 1. & Nicolaus de Nirſe tractatu 6. de Euchariſt. quæſt. 1.

Prædicta opinio eſt valde probabilis. *Scotus.* *Gabriel.* *Angelus.* *Nirſe.*

2. Sententia.

Secunda opinio principalis & extreme contraria, eſt, ſola illa verba: Hic eſt ſanguis meus: vel æqualẽtia eſſe eſſentialia, ſubſtantialia, ac neceſſaria, atq; adeo in ſolis illis eſſe vim effectricem huius ſacramenti. Hæc eſt communior antiquorum Scholaſticorum cum Magiſtro in 3. diſtinctio. 8. Bonauent. 2. parte, art. 1. quæſt. 2. ad 1. Maior. quæſt. vnica, Aliaco, quæſt. 5. Aureol. apud. Capreol. ibi, Carthuſ. quęſtione 2. licet cum formidine, & eodem modo Marſil. quæſt. 6. artic. 1. Alenſ. quæſt. 33. membr. 4. artic. 1. & 3. ad 3. Henric. quodlib. 9. quæſt. 10. Albert. libro de ſacrific. Miſſ. capit. vltim. quem refert Gabriel. ſupra. Caietan. hic, Victor. in ſumma, num. 74. qui dicit, illa poſteriora verba eſſe de perfectione formæ, ſicut pronomen (Ego) in forma Baptiſmi, & in hanc ſententiam inclinat Innocent. lib. 4. cap. 6. & 17. dum ait: Sacerdotem his verbis cõficere. Hoc eſt corpus meũ, Hic eſt ſanguis meus. Probatur primo hæc ſententia ex ſcriptura, quia, vt in ſuperioribus ſæpe dictum eſt, veriſimile eſt, Euangeliſtas retuliſſe omnia verba eſſentialia ad conſecrationem, tam in forma ſanguinis, quam corporis: ſed ſinguli Euangeliſtæ omittunt aliqua ex prædictis verbis: & quædam in nullo eorum reperiuntur: ergo non ſunt de neceſsitate ſacramenti. Maior conſtat, quia ſinguli Euangeliſtæ narrant factum & inſtitutionem Chriſti, & vnuſquiſque eorum ſubdit, Chriſtum dixiſſe: Hoc facite in meam commemorationem: neceſſarium ergo videtur vt ſinguli narrent inſtitutionem, ſaltem quoad eſſentialia: conſtat autem, omnes omiſiſſe particulã, myſterium fidei (&) æterni. Matthæus item & Lucas particulam (pro vobis) omiſerũt, Marcus: in remiſsionem peccatorum. Paulus denique ex omnibus illis verbis ſolum illud (noui teſtamenti) retinet, reliqua prætermittit. Vnde hæc ratio de omnibus illis verbis procedit, præterquam de illo (noui teſtamenti) quod à nullo prætermiſſum eſt: tamen à paritate rationis ſumi poteſt argumentum: quia illud verbum non magis ſignificat ſubſtantiam ſacramenti, quam reliqua, ſed ſignificat potius effectum, vel vſum. Ad hoc argumentum reſpondet Diuus Thomas hic, & Scholaſtici, Euangeliſtas non aſſumpſiſſe onus tradendi formas ſubſtantiales ſacramentorum, ſed ſolum narrandi & extendendi hiſtoriam: & ideo non eſſe neceſſarium, vt omnium verborum eſſentialium mentionem fecerint. Sed profecto non videtur hoc ſatisfacere: quia, licet verum ſit, primario voluiſſe narrare hiſtoriam, tamen, cum ipſa hiſtoria contineat ſacramenti inſtitutionem, & præceptum celebrandi illud, cumque ipſi mentionem faciant illius præcepti (Hoc facite) credibilius eſt, integre, ſaltem quoad eſſentialia, narraſſe, quid faciendum ſit: quod ſatis videtur inſinuare Paulus illo verbo: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Dices: hac ratione poſſe concludi, illam particulam (calix) non eſſe de eſſentia, quia Marcus illius non meminit, ſed tantum dixit: Hic eſt ſanguis meus. Reſpondeo, verũ eſſe, illam materialiter ſumptam non eſſe neceſſariã, ſed ſolum quoad ſenſum: vnde, quia in re idem eſt: (ſanguis &, calix ſanguinis) quidquid horum dicatur, ſufficit, quantum ad ſacramenti neceſsitatem pertinet: & ideo Euangeliſtæ vtroq; modo hoc referunt, ita vt certum eſſe videatur, quomodo Chriſtus ſit locutus.

Magiſter. *Bonauent.* *Maior.* *Aliaco.* *Aureolus.* *Carthuſ.* *Marſil.* *Henricus.* *Albertus.* *Caietan.* *Victoria.* *Innoc.*

Euaſio. *Impugnatio.*

Secundum & vrgentiſsimum argumentum pro hac ſententia ſumitur ex Eccleſiæ conſuetudine, & authoritate: quamquam enim Eccleſia Romana omnia illa verba eodem tenore proponat: quia in eis contineri formam certiſsimum eſt, tamen inde non fit, Eccleſiam Romanam ſentire illa omnia eſſe de neceſsitate formæ: nam particula (enim) eodem modo proponitur, & profertur: cum tamẽ certiſsimũ ſit, non eſſe de ſubſtantia formæ. Sed, quod caput eſt, omnes liturgiæ antiquæ Græcorum omittũt particulam (æterni, &, myſterium fidei) vt videre licet in Iacobo, Baſilio, & Chryſoſtomo, & eandem particulam (myſterium fidei) omittit Concilium Colonięſe, part. 7. c. 14. Æthiopes vero in ſua Miſſa, cuius author dicitur fuiſſe Matthæus, hac forma vtuntur: Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis effundetur, & ꝓ redemptione multorũ: in qua, præter duas dictas particulas omittitur etiam (noui teſtamenti. Pręterea apud Clementem, lib. 8. Conſtit. c. 12. alias 17. habentur hęc verba notanda. In qua nocte tradebatur, cum accepiſſet panem ſanctis manibus ſuis, ſuſtuliſſetq; oculos ad te Deum ſuum ac Patrem, ac fregiſſet, dedit diſcipulis ſuis, dicens, Hoc eſt myſteriũ noui teſtamenti, accipite ex eo, & comedite, hoc eſt corpus meum, ꝙ pro multis frangitur in remiſsionem peccatorum. Similiter & calicem, dicens, Bibite ex eo oẽs, hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Ex quo contextu inprimis colligitur, verba illa: myſterium fidei, & noui teſtamenti, nõ eſſe partẽ alicuius formæ, ſed præambula, ſicut illa (Accipite & comedite.) Deinde colligitur, illa verba (qui ꝓ vobis effundetur) non magis eſſe neceſſaria in forma ſanguinis, ꝗ̃ illa (quod pro vobis tradetur) ſint neceſſaria in forma corporis. Ad hæc reſpondet Capreol. Deum diſpenſaſſe cũ illis Eccleſiis, in quib. illæ particulæ omiſſę ſunt. Sed hoc, qua facilitate dicitur, eadem reiiciendum eſt: eſt n. voluntarium, atq; ridiculum: nullum enim fundamentum habet: neque vnquam talis diſpenſatio viſa eſt, quæ eſſentialem ritum ſacramenti in diuerſis Eccleſiis mutet: alioqui melius diceretur à principio fuiſſe diuerſas formas diuerſis Eccleſiis traditas, quod tamen abſurdiſsimum eſſet, & erroneum. Paludanus igitur aliter reſpondet, in omnibus his liturgiis, & Eccleſiis for-

Colonienſ. Concilium. *Clement.*

ſiis, formas eſſe inſufficientes: vnde concedit, Græcos illis ſolis vtentes non conficere. Sed eſt pluſquam temeraria ſententia contra vniuerſalem traditionem, quæ illas liturgias recipit & probat, vt videre eſt in ſexta Synodo. Deinde, ille fuiſſet intolerabilis error in magna parte vniuerſalis Eccleſiæ, quem Eccleſia Romana minime permittere debuiſſet: nunquam autem Eccleſia Romana reprehendit, vel notauit Græcos de hoc errore. Quin potius in Concilio Florentino, ſeſſione vltima, in fine aperte ſuponitur, Græcos rite conficere corpus & ſanguinem Domini, formis, quibus ipſi vtuntur, & ab eis ſolum quæritur, cur poſt illas formas addant orationes, quibus videntur conſecrationem poſtulare, Græcique reſponderunt: ſe firmiter credere, illis verbis confici Sacramentum, quod Latinis ſumme placuit: neque vllam aliam controuerſiam de forma habuerunt cum Græcis, ſed ſolum circa materiam de azymo, & de miſtione æquæ. Propter quod Eugenius in literis vnionis nulla verba poſuit, ſed generatim dixit, hoc Sacramentum confici verbis Saluatoris. Et confirmatur tandem, quia ex vſu Eccleſiæ Latinæ omittentis in forma corporis particulam illam: quod pro vobis tradetur: recte concludimus, illam particulam non eſſe de eſſentia: ergo ſimiliter ex vſu aliarum Eccleſiarum ab Eccleſia Romana tolerato, ſi non æquali, magna ſaltem certitudine, cenſendum eſt illa verba, quæ à multis Eccleſiis omittuntur in forma ſanguinis non eſſe de eſſentia, ſed ſola illa, quæ ab omnibus Eccleſiis proferuntur.

Ambroſ. Tertio argumentari poſſumus Patrum authoritate. Ambroſius 4. de ſacramentis, capit. quinto, tantum ponit hæc verba, Accipite & bibite, hic eſt enim ſanguis meus. Euſebius Emiſſen. in cap. Quia corpus, de Conſecratione, diſtinct. 2. dicit, CHRISTVM conuertiſſe vinum in ſanguinem ſuum dicendo, Hic eſt ſanguis meus. Cyprianus ſerm. de Cœna Domini. Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite in meam commemorationem, Hæc eſt caro mea, Hic eſt ſanguis meus, quotieſcunque his verbis, & hac fide actum eſt panis iſte, & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemque proficit. Similiter Iuſtinus Apolog. 2. in fine, ſicut ponit ſola illa verba, Hoc eſt corpus meum, ita & illa ſola, Hoc eſt ſanguis meus. Chryſoſtomus autem homilia de proditione Iudæ in conſecratione corporis horum meminit verborũ. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et ſimiliter in conſecratione ſanguinis tantum dicit: Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur: ſatis indicans, non magis neceſſariam eſſe determinationem, in vna forma, quam in alia: vnde inferius vim facit in ſolis illis verbis. Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus. Et eodem modo procedit Damaſcen. lib. 4. cap. 15. vbi prius dixit, Chriſtum cõſecraſſe, dicendo, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur: hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur: poſtea vero indicans, quæ ſunt verba eſſentialia, inquit, Sicut Deus, dicendo, fiat lux, fecit lucem: ita dicendo, Hoc eſt corpus meum: &, hic eſt ſanguis meus: perfecit hoc ſacramentum: & quoniam dixit, hoc facite, omnipotente eius præcepto, donec ipſe veniat, efficitur.

Emiſſen.

Cyprian.

Iuſtinus.

Chryſoſt.

Damaſc.

Quarto argumentor ratione: quæ, licet ex ſe ſola non ſufficiat in re, quæ ex diuina inſtitutione & voluntate pendet, ſuppoſita ſufficiente authoritate allata, magnum pondus habere poteſt. Præcipua ergo ratio ſit: quia verba ſacramentorum efficiunt, quod ſignificant: ſed hæc verba ſola, Hic eſt ſanguis meus, vel, hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificant conuerſionem: ergo illam efficiunt: ergo illa ſola ſunt eſſentialia. Et confirmatur: quia in primo inſtãte, quo hæc verba abſoluuntur, conſtituunt propoſitionem integram, & non poſſunt eſſe falsa, neque quando à Chriſto prolata ſunt, neque quando in perſona eius rite proferuntur: ergo in primo inſtante efficiunt: ergo, quidquid poſtea profertur, non eſt eſſentiale, cum non ſit neceſſarium ad veritatem Sacramenti. Reſponderi poterit: verba ſacramentorum efficere ſacramentaliter, & prout inſtituta ſunt: verba autem huius formæ non eſſe inſtituta ad ſignificandam conuerſionem in ſanguinem Chriſti abſolute, ſed vt effuſum, aut confirmantem nouum teſtamentum: & ideo donec completa eſt tota hæc ſignificatio, nihil efficere. Vnde ad confirmationem conſequenter dicetur, verba illa, Hic eſt calix ſanguinis mei, vt in hac forma proferuntur, non continere propoſitionem integram, ſed inchoatam: quæ omnia, quæ ſequuntur, ſunt determinatio & pars prædicati: & ideo, donec cõſummetur propoſitio, non eſſe ſignificationem veram, nec falſam, ſicut in forma Baptiſmi, licet quis dicat, Ego te baptizo, nondum ſignificabit verum aut falſum ſacramentaliter, donec perficiat formam, & dicat, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: quia totum hoc eſt pars illius propoſitionis ſacramentalis: Et confirmatur tota hæc reſponſio, quia non repugnabat, Chriſtum inſtituere hanc formam hoc modo, vt per ſe non totum videtur: &, ſi tunc obijceretur ratio facta, neceſſario ſoluenda eſſet prædicto modo: ergo ſignum eſt, non eſſe efficacem.

Sed ad hæc omnia iam dictum eſt, rem, quæ pendet ex ſola Chriſti inſtitutione, non poſſe ſola ratione conuinci, neque in hoc ſenſu afferri rationem prædictam: ſed ſolum vt coniecturam, & congruentiam: nam in ſacramentis verba, quæ ſufficienter ſignificant effectum proprium ac primarium, ſolent etiam inſtitui, vt ſufficientia ad talem effectum efficiendum, conſtituendumque Sacramentum: quod ſi interdum ſit aliqua additio, eſt propter aliquam ſpecialem cauſam, vt in forma Baptiſmi, & Confirmationis, additur inuocatio Trinitatis: quia ſunt ianua, & profeſsio fidei: hic autem illa verba ſufficienter ſignificant effectum, & nulla eſt ratio ſufficiens, vt fieret illa additio tãquam neceſſaria ad veritatem ſacramenti, vt patet, quia illa verba, noui & æterni teſtamenti, ſignificant aliquid accidentarium, & extrinſecum, quod conſequenter ſe habet, & non ſit proprie per illa verba: ergo non ſunt hæc eſſentialia. Simili enim ratione probauit D. Thom. ſupra, illa verba, Accipite & comedite, non eſſe de eſſentia, quia ſignificant vſum, qui eſt poſterior, & extrinſecus. Et idem fere argumentum fieri poteſt de illis verbis, qui pro vobis effundetur. Sed de illis prętereа eſt ſpeciale argumentum: quia illa, vt ſupra dixi, non dicuntur formaliter à Sacerdote, ſed referuntur materialiter. Alias enim non eſſent vera, quia iam nunc non eſt effundendus ſanguis: verba autem formæ eſſentialia dicuntur ſignificatiue & formaliter à ſacerdote. Quod ſi dicantur proferri formaliter, & intelligi, de effuſione ſacramentali, præterquam quod ſenſus non eſt ita proprius, redit argumentum factum, quod hoc modo non ſignificant, niſi vſum vel effectum, quem ſacramentum confert ſuſcipienti, quæ ſunt extrinſeca.

Tandem, non videtur contemnenda illa coniectura: quia in forma corporis, determinatio illa, (quod pro vobis tradetur) non eſt de ſubſtantia formæ, vel quia ſumitur materialiter, vel quia non ſignificat de nouo aliquid ſubſtantiale, ſed ſolum vſum, vel effectum: ergo idem erit in forma ſanguinis: quia reuera in illo verbo, Hic eſt ſanguis meus, includitur, quod ille ſit ſanguis noui teſtamenti, & effuſus in remiſsionem peccatorum: ergo, quidquid poſtea additur, non eſt ſubſtantiale, propter eaſdem cauſas.

Præter has opiniones extremas, inuenio tres alias medias, quæ licet mea ſententia parum ſint probabiles, tamen, vt veritas magis conſtet, commemorandæ ſunt. Tertia ergo opinio affirmat, præter illa verba, Hic eſt ſanguis meus, eſſe eſſentiale verbũ illud, 3. Sententia.

illud (noui teſtamenti:) non vero cætera omnia. Ita ſentit Armachanus lib. 9. de quæſtionibus Armenorum, capit. 3. & 4. & aliqui addiderunt etiam illud verbum (myſterium fidei) eſſe de eſſentia, vt referũt Marſilius quæſtione 6. articulo 1. 2. parte illius, & Gabriel lect. 35. in Canone. Sed hoc poſterius, non video, quo fundamento niti poſsit, cum omnes rationes factæ pro ſecunda ſentẽtia æque contra hoc procedant. Opinio autem Armachani aliquo modo fundari poteſt in conſenſione Euangeliſtarum omnium, & Pauli: omnes enim illud verbum commemorant, & ſubiungunt, Chriſtum dixiſſe, Hoc facite. Præterea, hic magis vrget argumentum illud Diui Thomæ, quod Lucas interponit illud verbum dicens: Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine. Vnde Tertullianus libro 1. contra Marcion. capit. 40. cum dixiſſet, Chriſtum corpus ſuum confeciſſe, dicendo. Hoc eſt corpus meum, ſubdit, Sic calicis mentione teſtamẽtum conſtituens ſanguine ſuo obſignauit. Sed hæc ſententia non loquitur conſtanter, nec expedit difficultates propoſitas in ſecunda. Licet vnam vel alteram euitet: præcipua tamen eſt, quod non omnes Eccleſiæ, aut liturgiæ particulam illam (noui teſtamenti) adiungunt, vt vidimus: ſeclusa autem traditione Eccleſiæ, nulla eſt ratio ſufficiens, ob quam illa particula cenſeatur eſſentialis: nec enim ſatis eſt, quod omnes Euangeliſtæ illius meminerint: quia non omnia, quæ ipſi narrant dixiſſe Chriſtum, ſunt de eſſentia, ſed illa ſola, quæ proprium Sacramenti effectum ſignificant, & ex vſu & traditione Eccleſiæ colliguntur eſſe eſſentialia. Illud autem verbum (noui Teſtamenti) neque pertinet ad ſignificandum effectum, neque ex communi vſu & conſenſu Eccleſiæ conſtat, eſſe eſſentiale.

Armach. *Marſil* *Gabriel.* *Tertul.* *Reijcitur.*

4 Sententia. Quarta ſententia eſt quorundam, qui dixerunt, illa verba poſtrema, Qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remiſsionem peccatorum, eſſe eſſentialia: verba aũt intermedia non eſſe eſſentialia, ſed proferri ad explicandum magis myſterium: ſcribi autem, & dici eodem tenore, & ritu, ſolum quia interponuntur in medio, ſicut particula (enim). Quod ergo hæc non ſint eſſentialia, probat hæc opinio argumentis ſecundæ ſententiæ. Quod autem poſtrema verba eſſentialia ſint, probat: quia hoc myſterium eſt ſacrificium incruentum, quod eſt commemoratio, & repræſentatio cruenti ſacrificij: ergo de neceſſitate formæ illius eſt, quod in ea fiat expreſſa mentio effuſionis ſanguinis Chriſti, quod per illam particulam fit: & ideo omnes Euangeliſtæ illam ſcribunt.

Reijcitur. Sed hæc etiam opinio, & leue habet fundamentum, & inconſtanter procedit, quia ſi fundamenta ſecundæ opinionis efficaciter probant verba intermedia non eſſe eſſentialia, idem neceſſario concludunt de poſterioribus verbis: eodem enim modo de illis procedunt, præſertim illud, quod non ſolum Paulus illa omiſit, & Euangeliſtæ aliqua prætermittunt, ſed etiam multæ Eccleſiæ ſine illis conſecrant, vt patet ex liturgiis ſupra adductis, & ex verbis Clementis, & ex aliis citatis. Adde, quod ſi hæc verba eſſent eſſentialia, non interpoſuiſſet Eccleſia tot verba non eſſentialia. Neque eſt ſimile de particula (enim) quia, & breuiſsima eſt, & ad hiſtoriam narrandam neceſſaria. Præterea, cur magis hæc additio ſeu determinatio cenſenda eſt neceſſaria in ſanguine, quam in corpore, vt ſupra argumentabamur? Denique nullus Scholaſticorum hac diſtinctione vſus eſt, affirmans, quædam ex his verbis neceſſaria eſſe, & non alia.

5. Sententia. Quinta ergo opinio eſt quorundam recentium Thomiſtarum, qui coniuncti argumentis ſecundæ ſententiæ, concedunt, nulla eſſe verba eſſentialia, neq; de neceſsitate ſimpliciter huius ſacramenti, prętér illa, Hic eſt ſanguis meus, ſeu, Hic eſt calix ſanguinis mei: Nihilominus tamen addunt: verba ſequentia eſſe de integritate & ſubſtantia formæ: quia ex inſtitutione Chriſti omnia dicenda ſunt, vt forma ſit integra, & quando dicuntur, ad conſecrationem concurrunt, quæ non perficitur, donec illa omnia abſoluantur, ſi miniſter debita intentione conficiat: intendendo ſcilicet agere, prout Chriſtus inſtituit, vel fecit. Non ſunt tamen hæc verba ſimpliciter neceſſaria: quia, licet, non proferantur, & miniſter velit ſolis aliis conficere, tenebit conſecratio, quamuis male faciet. Quod ita declaratur: quia, quando omnia illa verba proferuntur, ſunt per modum vnius integræ propoſitionis, cuius veritas non ſubſiſtit, donec tota proferatur: & ideo tunc omnia ſunt de integritate formæ: & effectus non ſit vſque ad vltimum inſtans prolationis omnium: quia vſque ad illud eſt quaſi pendens, & ſuſpenſi ſignificati: cuius ſignum eſt: quia ſi poſt illa verba, Hic eſt calix ſanguinis mei: aliquis adderet hanc determinationem (pro angelis effuſi) vel quid ſimile, redderetur falſa propoſitio, & nihil conficeretur: ergo neque eſt abſolutus ſenſus, neque ſit effectus, donec abſoluatur tota determinatio prædicati. At vero, quando ſolum proferuntur illa verba: Hic eſt calix ſanguinis mei: illa perfecta eſt oratio: cuius ſenſus abſoluitur in fine eius: & ideo tunc ſit effectus: atque ita ſit, vt illa forma per ſe poſsit eſſe ſufficiens: & conſequenter, vt alia verba non ſint ſimpliciter neceſſaria & eſſentialia: quamuis ſubſtantialia ſint. Quod non eſſe nouum, exemplis declaratur. Nam particula (enim) & particula (calix) ſubſtantialis eſt, & tamen non eſt ſimpliciter neceſſaria. Secundo, ait Soto, dum profertur in hac forma pronomen (meum) vltima particula poteſt breuiori & prolixiori ſono proferri: & tamen, cum prolixius profertur, totus ſonus eſt de ſubſtantia, & concurrit ad effectum, licet dimidia pars eius ſufficeret ad eſſentiam. Tertio, in forma Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, pronomen (Ego) non eſt de eſſentia: & tamen, cum profertur, de ſubſtantia eſt, & concurrit ad effectum. Quarto, Quando Baptiſmus fit trina merſione, omnes ſunt de ſubſtantia, licet non de eſſentia. Et clarius in ſacramẽto Pœnitentiæ, confeſsio vnius peccati venialis eſſet ſufficiens ad eſſentiam in eo, qui non habet conſcientiam mortalis, & tamen, ſi fiat confeſsio plurium venialium, tota erit de ſubſtantia, & integritate ſacramenti. Hanc opinionem ſic explicatam defendunt Soto, Ledeſma, & alij, qui potiſsimum moti ad ita dicendum, vt viderentur D. Thom. contradicere.

Soto. *Ledeſma.*

Sed hæc opinio in primis aliena eſt à mente Diui Thomæ, vt in Comment. oſtendi: & ita non aſſequitur, quod intendit. Secundo, ſingit quid nouum & inauditum in formis ſacramentorum ſine vllo fundamento: vt ex reſponſione ad eius fundamenta patebit. Tertio, ſi verum eſt, vt reuera eſt & ipſi fatentur, illa verba non eſſe de eſſentia, neque de neceſsitate formæ, conſequenter etiam dicendum eſt, non eſſe ex inſtitutione aut præcepto Chriſti, vt adiungantur, vel coniungantur verbis formæ: in quo authores prædicti non loquuntur conſequenter. Patet, quia Eccleſiarum vſus, & authoritas, quæ docet, hæc non eſſe eſſentialia, docent, non eſſe præcepta à Chriſto: quia ius diuinum eſt immutabile. Neque eſt credibile, magnam partem Eccleſiæ, & grauiſsimos Patres ignoraſſe hoc ius diuinum, aut Eccleſiam Romanam hunc errorem toleraſſe. Adde, ſi hoc eſſet diuinum præceptum, gratis negaretur de eſſentia formæ: quia in nulla forma alicuius ſacramenti inuenitur aliquid ex præcepto CHRISTI addendum, quod non ſit eſſentiale, quia non aliter inſtituit Chriſtus eſſentiam ſacramenti, quam præcipiendo, vt ita fieret: ergo non dicuntur hæc verba ex præcepto Chriſti: ergo neque ex inſtitutione: quæ enim hic poteſt eſſe inſtitutio, ſi non eſt præceptum? Niſi quis

Reijcitur prædicta opinio.

quis fortaſſe dicat,inſtituiſſe Chriſtum, vt hæc verba dici poſsint, & veluti conſilium dediſſe,vt dicantur,quaſi ad melius eſſe,quod eſt gratis dictum & ſine exemplo aut fundamento; neque ad rem præſentem pertinet,vt oſtendam. Præterea hoc modo omnes cæremoniæ ſacramentorum ab Eccleſia inſtitutæ poſſunt dici,ex inſtitutione Chriſti:quia Chriſtus inſtituit,vt poſsint fieri,& eſt melius.Item,cur etiam illa additio:quod pro vobis tradetur:non dicetur ex inſtitutione Chriſti? & in vtraque forma,verba illa: Accipite & comedite(vel)bibite: & ſic de aliis: ergo ratione inſtitutionis, vel præcepti Chriſti,non poſſunt hæc verba dici de ſubſtantia, & integritate formæ.Quarto,nec ratione efficientiæ: quia,ſi verũ eſt, Chriſtum nec inſtituiſſe,nec præcepiſſe, vt hæc verba dicerentur,neceſſarium eſt,dicere(ſi verba conſecrationis calicis debita intentione proferantur)illa verba nihil efficere.Probatur primo,quia,ſi Chriſtus non præcepit, vt illa verba dicerentur, neque ea inſtituit,vt ſacramentalia,nullam illis contulit virtutẽ agendi:vnde ergo habent illam?quia verba non poſſunt habere efficaciam, niſi ex inſtitutione Chriſti: neque Eccleſia poteſt illam conferre, neque credibile eſt, quod efficacia verborum ex ſolo vſu humano pendeat:nec denique Chriſtus hanc efficaciam contulit,niſi illis verbis, quæ ad ſacramentaliter ſignificandum inſtituit.

Vnde argumentor ſecundo,quia ſuppoſita Chriſti inſtitutione,verba ſacramẽtorum agunt per modum naturæ:& ideo agentes de ſacramentis in genere diximus,non eſſe in poteſtate miniſtri,applicando materiam & formam ſufficientem cum intentione ſacramentum conficiendi, ſuſpendere effectum ſacramenti,etiam ſi maxime velit & intendat nihil efficere vſque ad tale tempus;ergo,ſi illa verba: Hic eſt calix ſanguinis mei:ſunt ſufficientia,& cadunt ſuper debitam materiam, debita intentione, non poteſt voluntas miniſtri, aut Eccleſiæ vſus impedire, quin illis finitis,conſecratio perficiatur.Tertio, ſi ſola additio facta poſt prædicatum ſimplicis propoſitionis, ſatis eſt, vt dicamus effectum non fieri,donec additio illa finiatur,ſequitur primo,Chriſtum Dominum non conſecraſſe corpus illis ſolis verbis:Hoc eſt corpꝰ meum: nec commutaſſe panem in corpus,donec abſoluit verba ſequentia: ꝙ pro vobis tradetur,& conſequenter ſequitur,omnia illa eſſe de ſubſtantia illiꝰ conſecrationis, conſequens autem videtur ſatis abſurdum:alias Eccleſia Latina non conficeret eiſdem verbis,quibus Chriſtus,neque proferret omnia ſubſtantialia verba,quæ ipſe protulit. Sequitur etiã,additionem illã,qua vtitur Eccleſia Græca, eſſe de ſubſtantia illius formæ, & de eius integritate,& conſequenter Eccleſiam Latinam habere mutilam formã corporis,ſaltem quoad ſubſtantialem integritatem eius,quod non eſt mediocre abſurdum. Dices, non ſufficere,quod Chriſtus addiderit determinationem aliquam,ſed,quod addiderit,cum intentione ſuſpẽdendi ſignificationem, & effectionem ſacramentalem,vſque ad finem totius prolationis, & hanc intẽtionem habuiſſe in verbis calicis,non autem in verbis corporis. Sed quam hoc voluntarie, & ſine fundamento dicatur,per ſe notum eſt. Ac præterea,ſi ita eſſet,ſine cauſa negaretur,omnia illa verba eſſe eſſentialia ac ſimpliciter neceſſaria, quia ſi Chriſtus ea intentione ea protulit,aut illis confecit,& ſtatim ſub didit(hoc facite(quomodo illa verba non ſunt eſſentialia,& de neceſsitate præcepti diuini? Rurſus, quis dicat, Græcos aliis, vel paucioribus verbis conſecraſſe,quam Chriſtum?Ac deniꝗ quis credat, Chriſtum,omnibus illis verbis conſecrando, omnia inſtituiſſe,& omnibus dediſſe virtutem ad efficiẽdam conſecrationem,ſimulque voluiſſe,aut permiſiſſe,vt pauciora verba ſufficerent, cum huius rei nullum ſit exemplum, nullum teſtimonium,nullaue ratio ſufficiens?Et confirmatur,nam pari ratione poſſet quis dicere,quamuis Chriſtus inſtituerit ad baptizãdum illa verba:Ego te baptizo in nomine Patris,& Filii & Spiritus S.nihilominus, ſi aliquis hæc ſola proferat: Ego te baptizo:illa ſola ſufficere;quia tũc conſtituũt integram propoſitionem: quæ videtur baptiſmi effectum ſignificare. Vel è contrario poſſet alius dicere in forma abſolutionis, eſſe ſubſtantialem illam additionem: In nomine Patris, & Filii,& Spiritus S. quæ vſu communi adhiberi ſolet,& non perfici effectum,donec illa abſoluatur: quia eſt quaſi ſuſpenſa integra ſignificatio totius propoſitionis. Et eadem ratione, poſſet quis in forma calicis addere hæc verba: Hic eſt ſanguis meus infiniti valoris,vel quid ſimile,& dicam non fieri conſecrationem, donec illa determinatio abſoluatur,& ita illa verba dici ſubſtãtialia: quod ſatis abſurdũ eſt. Quod ſi quis dicat,hæc exempla non eſſe ſimilia: quia huiuſmodi additiones non ſunt ex verbis Chriſti; hoc ſane nihil refert, quia verba non ſunt de ſubſtantia formæ,quia ſunt à Chriſto dicta:ſed quia ſunt à Chriſto inſtituta vt per ea fiat conſecratio. Deinde, licet exempla adducta per ſe non conuincant, ſunt tamen efficacia ad refellendum fundamentum contrariæ ſententiæ: quia omnis determinatio prædicati, vndecunque ſumpta ſit, poteſt dici ſuſpendere ſignificationem propoſitionis, & mutare veritatem eius. Nam ſi quis diceret:Hic eſt ſanguis veteris teſtamẽti,aut, Verbo non vnitus; tota propoſitio falſa redderetur: ergo,ſi hoc ſatis eſt ad ſuſpendendam efficaciam: id fiet,etiam ſi additio ſumpta non ſit ex verbis CHRISTI:nullus autem,vt exiſtimo,hoc concedet: alias fieret effectus, poſtquam verba CHRISTI omnino non exiſtunt, per aliquod aliud voluntarie additum.

Quocirca dicendum eſt in hac quæſtione primo, ſola illa verba: Hic eſt calix ſanguinis mei: vel æquiualentia,eſſe de eſſentia,neceſsitate,ac ſubſtantia huius formæ,& in illis ſolis eſſe totam efficaciam:atque adeo in vltimo inſtante prolationis eorum perfici tranſſubſtantiationem vini. Hæc omnia conuincunt rationes factæ pro ſecunda ſententia, & contra tres vltimas. Neque fundamenta primæ opinionis noua indigent ſolutione: quia oſtenſum eſt, neque ex Scriptura,neque ex Eccleſiæ vſu aliud haberi.Ratio vero ſumpta ex determinatione prædicati, qua etiam nitebatur vltima opinio,manifeſtis exemplis reiecta eſt,eo vel maxime, quod huiuſmodi additio non ſemper ſuſpendit ſignificationem aut veritatem proprie præcedentis propoſitionis ſimplicis, ſed interdum eſt per modum alterius partis formaliter,aut virtute componentis vnam hypotheticam propoſitionem, & tunc non ſuſpenditur veritas: & hoc ſenſu intelligendum eſt,dixiſſe Chriſtum: Hoc eſt corpus meum,& poſtea ſubiũxiſſe, quod pro vobis tradetur:ſimpliciter affirmãdo primum, & quaſi copulando ſecundum,& idem omnino dicendum eſt de verbis calicis, quæ prout nunc proferuntur à Sacerdotibus,minorem difficultatem habent: quia illa additio:qui pro vobis effundetur,ſolum materialiter refertur, & ideo non ſuſpendit veritatẽ formæ eſſentialis,quæ formaliter profertur.Et hoc argumẽtum etiam probat illa verba, neque eſſe eſſentialia, neque ſubſtantialia,proprie loquendo.Neque exempla,quibus vltima opinio vtebatur ad diſtinguenda verba eſſentialia à ſubſtantialibus,ſunt ad rem,nam pronomen(Ego)in forma baptiſmi,neque eſſentiale eſt,neque ſubſtantiale,teſte Diuo Thom.ſupra quæſtione 66.articulo 5.ad 3.Nomen autem(calicis)quatenus concurrit ad ſignificationem eſſentialem, eſſentiale eſt,neque poteſt ſine illo perfici conſecratio, niſi quatenus mutari poteſt in æquiualens,quod cõmune eſt omnium formarum verbis.Secundum autem exemplum Soti non eſt ad rem, cum primum enim perficitur ſenſus formæ, perficitur etiam conſecratio, ſiue vltima ſyllaba breuius, ſiue diutius protra-

Illa verba, hic eſt calix ſanguinis mei,vel æquiualẽtia ſunt de eſſentia formæ,& de ſubſtantia eius.

D.Thomas.

protrahatur,& idem eſt in ablutione baptiſmi: cum primum enim eſt ſufficiens ablutio, ſi forma integra ſit prolata, perficitur ſacramentū, & quidquid poſtea fit, non eſt de ſubſtantia ſacramenti, niſi ſit quæſtio de nomine. Denique exemplum de confeſsione non eſt ad rem: quia materia ſacramenti pœnitentiæ non eſt definita ad hæc vel illa peccata, ſed eſt ſimpliciter confeſsio, vel omnium mortalium, quæ fuerint in conſcientia pœnitentis, vel venialium, quæ pœnitens clauibus ſubiicere voluerit: & ideo quoad hoc definire tantam vel talem materiam, pendet partim ex conſcientia, partim ex volūtate pœnitentis: at vero forma ſacramenti eſt certa, & definita ex inſtitutione Chriſti.

Reliqua verba, quæ poſt pronomen, mei, ſequuntur, ſunt de neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici.

Addo vero vltimo, de neceſsitate præcepti Eccleſiaſtici eſſe, præſertim in Latina Eccleſia, vt omnia illa verba proferantur in conſecratione ſanguinis. Hęc eſt communis ſententia, quæ probari poteſt; vel quia in re aliquo modo dubia, eligēda eſt via certior, cum ſine incommodo poſsit fieri, vel certe, quia in re adeo graui, Eccleſiæ conſuetudo & traditio habet vim præcepti: & iuxta hanc aſſertionem conantur aliqui exponere D. Thomam, quod ſolum intellexerit, illa verba eſſe de neceſsitate præcepti, & quodammodo de ſubſtantia formæ non formaliter, ſed materialiter, quatenus relatiue proferūtur, & neceſſaria ſunt ad narrandum integre verba Chriſti. Sed eſt dura expoſitio, & præter mentem D. Th. vt in commentario articuli dixi. Quocirca non exiſtimo, iniuriam fieri D Th. ſi propter multarum Eccleſiarum, & Liturgiarū authoritatem ab eius opinione diſcedamus, quam ſine dubio ipſe mutaſſet, ſi vel prædictas liturgias, vel aliarum Eccleſiarum vſum agnouiſſet. Quod n. non agnouerit, ſignum eſt, quod nullam earum mentionem in articulo faciat. Vnde, cum aliis argumentis vtcunque ſatisfaciat: de hoc nihil dicit: nec inuenio, quid probabiliter reſponderi poſſet.

SECTIO II.

Vtrum hæc verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, *ſint eſſentialia & immutabilia.*

DIximus, hanc formam eſſe ſimpliciter neceſſariam, ſupereſt, vt ſingulorum verborum eius rationem & immutabilitatem explicemus. Ex his autē quinque verbis tria ſunt eiuſdem rationis cum ſimilibus verbis cōſecrationis formæ panis, ſcilicet, pronomen (hic) quod, vt ſupra dixim⁹, potuiſſet in neutro poni, quamuis nunc propter conſuetudinem Eccleſiæ, peccatum eſſet talem mutationem facere: item verbum (eſt) & pronomen (mei.) Hæc igitur explicata ſunt ex dictis in præcedente diſputatione.

Certum eſt poſſe loco horum verborū calix ſanguinis poni, tantum verbum ſanguinis.

Solum ergo exponenda ſunt illa verba: Calix ſanguinis. Et primo dubium non eſt, quin loco illorum poni poſsit ſola vox [ſanguis] in recto, dicēdo: Hic eſt ſanguis meus: ſicut Matthæus & Marcus dixerunt: quia his verbis ſufficienter ſignificatur conuerſio vini in ſanguinem Chriſti. Et in ſenſu aliis æquiualente, vt iam dicam. Quocirca non immerito dubitari poteſt, cur Eccleſia Latina prætermiſsis verbis Matthæi & Marci, quæ clariora erant, & ſine figuris ac metaphoris, elegerit potius vti verbis illis obſcuris, ac metaphoram continentibus. Videtur enim melius fuiſſe vti verbis propriis, tum propter maiorem claritatem, & vniformitatem inter vtramq; formām: tum, ne hinc ſumerent occaſionem hæretici metaphorice interpretandi cætera verba harum formarum. Sed inprimis ſufficit Romanæ Eccleſiæ authoritas, vt credamus, conuenientiſsimum fuiſſe, vti his verbis: deinde Paulus & Lucas nomē [calicis] poſuerunt, & veriſimile eſt. Petrum huiuſmodi verba Romanæ Eccleſiæ tradidiſſe. Et congruentia adiungi poteſt, quia illa vox proprie ſignificat ſanguinem, vt potabilem, & ita in voce [ſanguinis] nulla eſt metaphora, & accommodate ſignificatur, prout eſt ſub altera ſpecie huius ſacramenti. Deinde vox [calix] q̄uis metonymice poſsit exponi, vt accipiatur pro re contenta in calice, vt idem ſit: calix ſanguinis, quod, potus ſanguinis, ſeu, ſanguis in calice contentus, tamen hæc accepto tam eſt vſitata & frequens: vt omnino clara ſit, & propriæ ſignificationi æquiualeat: & hęc eſt cōmunis expoſitio Theologorum cum D. Th. hic: & in 4. diſt. 8. vbi Bonauent. 2. part. articulo 1. quæſtione 2. Richard. artic. 3. quæſtione 2. ad 5. Paludan. quæſtione 1. Gabriel. lect. 52. in Canon. Anton. 3. part. titul. 13. capite 5. §. 4. Cauendum vero eſt, quod aliqui dicunt, calicem quidem ſumi metonymice pro contento, non tamen pro ſanguine, ſed pro vino, vt ſenſus ſit, Hoc eſt vinum ſanguinis: id eſt, quod conuertitur in ſanguinem. Nam hoc modo eſſet impropria, & in rigore falſa locutio in termino prolationis eius: eſſet enim affirmatiua propoſitio, de ſubiecto non ſupponente: quia tunc non eſt vinum, quod conuertēdum eſt in ſanguinem, ſed tantum eſt ſanguis, in quē conuerſum eſt vinum. Vel, vt eſſet vera locutio, fatēdum eſſet, tunc non eſſe factam conuerſionem, quod falſum eſt. Item, verba in proprietate ſumpta nō habent illam ſignificationem, ſed voluntariè ſic exponuntur. Probabile aūt eſt, quod dixit Titelmanus in expoſitione Canonis [calicem] ꝓprie ſumi pro vaſe ipſo, vt ſenſus ſit: Hoc eſt vas ſanguinis mei [id eſt] continens meum ſanguinem. Quæ expoſitio, quoad ſenſum coincidit cum prima illa, tñ prima eſt magis vſitata, & accommodata modo loquendi. Sicut cum dixit Chriſtus: Qui dederit calicē aquæ frigidæ &c. non eſt ſenſus, qui dederit vas continens aq̄: non n. oportet dare ipſum vas ad obtinendum illud præmium, ſed aquam contentam in vaſe. Addit vero D. Th. quem alii ſequuntur, retentum eſſe nomen calicis ad metaphorice ſignificandam paſsionem, quę per ſeparatam vini conſecrationem ſignificatur: Quia nomine calicis ſolet in Scriptura paſsio ſignificari, vt conſtat Matthæi 20. & Ioannis 6. quæ tamen metaphora ita intelligenda eſt, vt non excludatur alia ſignificatio immediata, & quaſi propria, & cum illa coniungatur.

D. Tho. Bonau. Ric. Palud. Gab. Antn. Titelman.

Sed quæres, an nunc liceat mutare illa verba: Hic eſt calix ſanguinis mei, in hæc, Hic eſt ſanguis meus: conſtat enim, hanc non eſſe mutationem ſubſtantialem, tum quia multi Patres eam formam tradunt, tū etiam, quia apertiſsime ſignificat conſecrationem: & in re eundem habet ſenſum: vnde videri poteſt licita hæc mutatio, tum quia fere nulla eſt. tum etiam, quia veriſimile eſt, Chriſtum fuiſſe hac forma vſum, vt ex Matthæo & Marco colligi poteſt. Nihilominus tamē in Eccleſia Latina non exiſtimo, poſſe fieri banc mutationem ſine graui peccato, vt Soto, & alii affirmant non ſolum propter ſcandalum, ſed etiam propter Eccleſiæ conſuetudinem & traditionem, à qua non licet in re tam graui diſcordare. At vero, ſi in Eccleſia Gręca, vel in alia religione eſſet conſuetudo vtendi illis verbis, ſine vllo peccato poſſet obſeruari. De Chriſti autem facto non ſatis conſtat, an ipſe vſus fuerit vno, vel altero dicendi modo: quia in ſacra Scriptura vterque habetur. Quamquam enim ipſe alterutro tantum dicendi modo vſus fuerit, tamen cum idem ſit ſenſus, ſalua hiſtoriæ veritate, potuit illius factum vtroque modo referri: veriſimile autem eſt, vſum fuiſſe voce [calicis] quia præter Lucam & Paulum, traditio Apoſtolica hoc magis indicat.

Graue peccatum eſt mutare verba, Hic eſt calix &c. in hæc. Hic eſt ſanguis meus, licet nulla ſit ſubſtantialis mutatio.

Dubium.

Tandem quæres: Quid ſi mutatio fiat in illa verba Luc. Hic eſt calix nouū teſtamentum in ſanguine meo, vel, vt Paul. dixit, Hic calix nouū teſtamentum eſt in meo ſanguine? Aliquibus n. videtur hæc mutatio ſubſtantialis, & illa verba nō ſufficere, quia nō videntur

dentur ſignificare conuerſionem, neque in illis videtur affirmari de hoc contento in calice, quod ſit ſanguis Chriſti, ſed quod ſit teſtamentum, quod videtur eſſe quid extrinſecum & metaphoricum. *Solutio.* Nihilominus cenſeo verius eſſe, illam mutationem non eſſe ſubſtantialem, ſed formam à Luca & Paulo poſitam, eſſe in rigore ſufficientem: quia, vt ſæpe dixi, veriſimilius eſt, quemlibet Euangeliſtam, & Paulum retuliſſe ritum eſſentialem, præſertim cum Paulus dicat, ſe referre traditionem, quam, qui ſeruauerit, verum ſacramentum conficiet, iuxta illud: Hoc facite in meam commemorationem. Item quia, reuera, ſenſus illorum verborum eſt idẽ in ſubſtantia, etſi aliquid accidentarium addatur: affirmatur n. in illa ꝑpoſitione, hunc calicem eſſe ſanguinem Chriſti, quo nouum teſtamentum ſtabilitum eſt, & cõfirmatum. Addo vero, graue eſſe peccatum, illam mutationem facere: tum, propter rationes nuper factas, tum propter nonnullum periculum: tum deniq́;, quia licet Euangeliſta referendo hiſtoriam, interponat illã particulam (teſtamentum) inter eſſentialia verba, quia magis refert modo hiſtorico, quam rituali, tamen in ritu ſacrificandi non licet mutare ordinem, & cõtextum verborum eſſentialium, quem Eccleſia ſeruat.

SECTIO III.

Vtrum Eccleſia conuenienter addiderit huic formæ aliquas particulas.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia non omnia illa verba habentur in Euangelio. Item quia, vt diximus, non omnia ſunt eſſentialia: ergo non debuerũt coniungi cum forma eſſentiali, & præſertim ſub eodem tenore, & ritu.

Omnia verba quæ in calicis cõſecratione profert Eccleſia, à Chriſto Domino in eadẽ cõſecratione ſunt prolata. Dicendum vero eſt, primò, omnia illa verba eſſe prolata à Chriſto. Hæc eſt communis ſententia, & mihi certa, etſi illam in dubium reuocet Palacius diſtinct. 8. quæſt. 1. Tenet D. Thom. hic, Alenſ. 4. parte, quæſt. 33. art. 1. Bonauent. Scot. Palud. & reliqui Doctores, diſtinct. 8. & fere omnes Theologi citati in ſectione ſecunda. Durandus lib. 4. Ratio, capitul. 41. idem ſignificat, licet non expreſſe affirmet Innocenti⁹ in capitulo Cum Marthæ. de celebratione Miſſarum. Vbi inquit, licet non omnia illa verba ab Euangeliſtis referantur, referri tamen fere omnia, & cætera traditione conſtare, eſſe dicta à Chriſto. Quod etiam confirmat Canon. Miſſæ illis verbis: Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens: Hic eſt calix, & cæt. vbi omnia verba ſubſequentia referuntur, vt dicta à Chriſto. Hoc igitur certum eſt. An vero dicta fuerint eo ordine, quo in Canone proferuntur, non eſt certum: quia neque ſcriptum eſt, neque traditum: neque oportet, vt quæ referuntur, eodem ordine geſta ſint. Vnde & Euangeliſtæ in ordine referendi hæc & alia verba, varij ſunt, & Clemens Papa loco ſupra citato, illo ordine indicat fuiſſe dicta: ergo hoc ad veritatem & ſubſtantiam myſterij non refert.

Palac. D. Thom. Alenſ. Bonauent. Scotus. Paludan. Durand.

Omnia hæc verba ſunt conuenienter poſita in forma conſecrationis. Dico ſecundo, illa omnia verba conuenienter fuiſſe coniuncta in forma conſecrationis. Eſt etiam certa concluſio, quæ primo ſufficienter probatur ex vſu Eccleſiæ. Secundo, in formis aliorum ſacramentorum interdum aliquid adiungitur ad maiorem ornatum, vel expreſſiorem ſignificationem: vt in forma abſolutionis adiungi ſolet inuocatio Trinitatis, & ſimiliter in forma Extremæ vnctionis adduntur aliquæ particulæ. Tertio, quia illa omnia ſunt verba Chriſti, & magis explicant effectum, dignitatem, & excellentiam huius ſacramenti, & ſacrificij: vt recte hic explicat Diuus Thomas in ſolutionibus argumentorum: & Alenſis ſupra, articulo quarto. Et declaratur breuiter diſcurrendo per ſingula verba. *Alenſ.*

Singulatim explicantur verba addita formæ calicis. Prima ergo particula eſt: Noui & æterni teſtamenti: quę dupliciter exponi poteſt. Primo, hunc eſſe ſanguinem Chriſti, quo nouum teſtamentum firmatum eſt: quia, vt dicitur ad Heb. 9. Neq; per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, æterna redemptione inuẽta: & ideo Noui teſtamenti mediator eſt: vbi n. teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt, intercedat teſtatoris. *Heb. 9.* Secunda expoſitio colligitur ex eiſdem verbis Pauli: teſtamẽtum n. nouum dicitur promiſsio æternæ hæreditatis, iuxta illud: Noui teſtamẽti mediator eſt, vt repromiſsionẽ accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Nam in teſtamento veteri, quatenus tale erat, præcipue fiebãt temporales promiſsiones: in nouo autem factum eſt nouum quoddam promiſsionis genus: & ideo nouum teſtamẽtum dicitur. Quia homines interius renouat. Dicitur autem æternum, & quia æterna bona promittit, & quia hoc teſtamẽtum & ſacrificium ſanguinis Chriſti, quo firmatũ eſt, vſq; ad finem ſæculi durabit: neq; illi alia lex, aut ſacrificij genus ſuccedat: & propterea hic ſanguis dicitur eſſe noui teſtamenti, quia hoc ſacrificium proprium eſt nouæ legis, & non eſt ſanguis hircorum, aut vitulorum, ſicut erat in ſacrificiis veteris legis.

Secunda particula eſt (Myſterium fidei) In qua primum indicatur, hoc ſacramẽtum eſſe vnum ex myſteriis fidei maxime reconditis & abditis: in quo aliud videtur, aliud ſub ſpeciebus latet. Vnde hæc particula additur in fine conſecrationis totius ſacramẽti, ad altitudinem huius ſacramenti explicandam: vel certe, quia in conſecratione ſanguinis expreſsius repræſentatur paſsio Chriſti, quæ eſt maximum myſterium à ſæculis abſconditum, & in omnibus veteribus ſacrificiis præfiguratum: in hoc vero, quoad rem oblatam, vere ac realiter contentum, quoad ipſam vero effuſionem ſanguinis, mirabiliter repræſentatum.

Tertia particula eſt: Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. De quibus verbis nonnulla ſunt in ſuperioribus dicta: an, ſcilic. legendum ſit (effunditur) vel (effundetur) & an explicandum ſit de effuſione cruenta in paſsione, vel de ſacramentali. Et diximus, proprium, & litteralem ſenſum eſſe de reali effuſione facta in paſsione: quo poſito, difficiles ſunt illæ particulæ: Qui pro vobis, & pro multis. Et communis expoſitio eſſe videtur, per illas non explicari ſufficientiam, ſed efficaciam paſsionis Chriſti: & ideo dicitur (pro vobis) ſcilicet, qui pręſentes eſtis (& pro multis) id eſt, pro aliis etiam electis, & prædeſtinatis. Ita exponunt Paludanus, Richardus, & alij, vt habetur hæc expoſitio in Catechiſmo Pij V. & ratio adiungi poteſt, quia hoc ſacrificium incruentum, inſtitutum eſt ad applicandum meritum & valorem paſsionis Chriſti: applicatio autem magis pertinet ad efficaciam, quam ad ſufficientiam: & ideo illa potius per hæc verba ſignificata eſt. Sed contra hoc obſtare poteſt, quia, ſi illa particula (pro vobis) refertur ad præſentes Apoſtolos, inter eos erat Iudas reprobus: ergo non poteſt ſignificare efficaciam, ſed ſufficientiam. Et ideo alij ita concedunt, quibus fauent Chryſoſtomus, & Theophylactus, dum ita exponũt (pro vobis) ſcilicet, diſcipulis meis, qui præſentes eſtis, & (pro multis) id eſt, pro aliis omnibus: nam omnes etiam multi ſunt. Vel aliter cum Diuo Thoma (pro vobis) id eſt, ꝓ Sacerdotibus, qui offerũt (& pro multis) id eſt, pro laicis omnibus, pro quib. offertur. Vel aliter (pro vobis) id eſt, Iudæis, ex quib. Apoſtoli erant (& pro multis) id eſt, pro gentibus, ex quibus maiori ex parte erat Eccleſia congreganda. Quæ omnes expoſitiones accommodari poſſunt, ſiue intelligamus, hic eſſe ſermonem de effuſione ſanguinis Chriſti, quoad ſufficientiam: quod eſt valde probabile: ſiue, quoad efficaciam tantum, quod frequentius Scholaſtici docent. Et defendi etiam poteſt, dicẽdo [pro vobis] non ſup-

ponere pro omnibus Apoſtolis præſentibus, ſed pro electis, quibus reuera, ſanguis Chriſti profuturus erat.

ARTICVLVS IV.

Vtrum prædictis verbis formarum inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis.

Inf ar. 5. cor. Et 4 d. 1. q. 1. art 4. q. 2 & d 8 q 2. ar. 3. & diſt. 10. in expoſ lit. ad 6 & 7. Art. 2. & 3 Li. & orthodo. fid c 14 circ. medium. 1 p. q 110 ar. 4.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod prædictis verbis † formarum non inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis. Dicit enim Damaſcenus * in quarto libro. Tota virtute Spiritus ſancti fit conuerſio panis in torpus* CHRISTI, *ſed virtus Spiritus ſancti eſt virtus increata: Ergo nulla virtute creata horumverborum conficitur hoc ſacramentum.*

2. *Præterea, Opera miraculoſa non fiunt aliqua virtute creata, ſed ſola virtute diuina, vt in prima parte habitum eſt. * Sed conuerſio panis, & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti, eſt opus non minus miraculoſum, quam creatio rerum, vel etiam formatio corporis Chriſti in vtero virginali, quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc ſacramentum conſecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.*

Poſita in ar. 2. & 3. in argum 1. q 75. art. 7.

3. *Præterea, Prædicta verba * non ſunt ſimplicia, ſed ex multis compoſita, nec ſimul, ſed ſucceſsiuè proferuntur. Cõuerſio autem prædicta (vt ſupra dictum eſt*) fit in inſtanti, vnde oportet, quod fiat per ſimplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.*

Li 4 c 4 ante med. to. 4.

*Sed contra eſt, quod Ambroſius * dicit in libro de Sacramentis. Si tanta eſt vis in ſermone Domini* IESV, *vt inciperent eſſe, quæ non erant, quanto magis operatorius eſt, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur. Et ſic quod erat panis ante conſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt conſecrationem, quia ſermo* CHRISTI *in aliam creaturam mutat.*

Art. 2 & 3. poſitis in argum. 1. q 62. ar 1. 3. 4. q. 65. ar. 3. q. 52. ar. 1. & 4. q 62. ar. 4.

RESPONDEO *dicendum, quod quidam dixerunt, nullam virtutem creatam eſſe, nec in prædictis verbis * ad tranſſubſtantiationem faciendam nec etiam in alijs ſacramentorum formis, vel etiam in ipſis ſacramentis ad inducendos ſacramentorum effectus. Quod (ſicut ſupra habitum eſt*) & dictis Sanctorum repugnat, & derogat dignitati ſacramentorum nouæ legis. Vnde, cum hoc ſacramentum ſit præ cæteris dignius (ſicut ſupra dictum eſt*) conſequens eſt, quod in verbis formalibus huius ſacramenti, ſit quædam virtus creata ad conuerſionem huius ſacramenti faciendam: inſtrumentalis tamen ſicut & in alijs ſacramentis, ſicut ſupra dictum eſt.* Cum enim hæc verba ex perſona Chriſti proferantur, ex eius mandato conſequuntur virtutem inſtrumentalem à Chriſto, ſicut & cætera eius facta, vel dicta habent inſtrumentaliter ſalutiferam virtutem, vt ſupra dictum eſt. **

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur, ſola virtute Spiritus ſancti panem in corpus Chriſti conuerti, non excluditur virtus inſtrumentalis, quæ eſt in forma huius ſacramenti, ſicut cum dicitur, ſolus faber facit cultellum, non excluditur virtus materiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod opera miraculoſa, nulla creatura poteſt facere, quaſi agens principale, poteſt tamen ea facere inſtrumentaliter. ſicut ipſe tactus manus CHRISTI *ſanauit leproſum. Et per hunc modum verba Chriſti conuertunt panem in corpus Chriſti. Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Chriſti, qua corpus Chriſti formabatur, vt aliquid à corpore Chriſti procedens haberet inſtrumentalem virtutem ad ipſius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod inſtrumentalis actio creaturæ poſſet terminari, vnde non eſt ſimile.*

Poſita in ar. 2. & 3. in a. 1.

*Ad tertium dicendum, quod prædicta verba, * quibus fit conſecratio, ſacramentaliter operantur. Vnde vis conuerſiua; quæ eſt in formis horum ſacramentorum, conſequitur ſignificationem, quæ in prolatione vltimæ dictionis terminatur: Et ideo in vltimo inſtanti prolationis verborum, prædicta verba conſequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus eſt ſimplex, ratione ſimplicis ſignificati, licet in ipſis verbis exterius prolatis, ſit quædam compoſitio.*

COMMENTARIVS.

HÆc quæſtio dupliciter intelligi poteſt, primo de vi verborum, an ſit res aliqua, vel qualitas, ſuperaddita ipſis. Secundo abſolute de virtute efficiente verborum, id eſt, an vere & realiter efficiant. Priorem ſenſum indicare videntur verba tituli articuli, poſterior autem eſt verus, & in eo intelligenda eſt reſolutio D. Thomæ affirmantis, eſſe in his verbis virtutem effectiuam conſecrationis, idem enim cenſet D. Thomas de hac forma, quod de omnibus aliis ſacramentis nouæ legis, & de formis eorum, de quibus in ſuperioribus explicuimus, quid D. Thom. cenſuerit.

Sententia D. Thom. in ſe verbis virtutem effectiuam conſecrationis.

In ſolutione ad ſecundum duo notando ſunt. Primum eſt, quod Diuus Thomas ait, non potuiſſe in conceptione Chriſti aliquid concurrere ad ipſius Chriſti formationem. Duo enim in illa conceptione intelligi poſſunt: primum eſt diſpoſitio & organizatio, vſque ad animæ introductionem: ſecundum eſt vnio ad verbum. Primum licet, quoad modum miraculoſe factum ſit, quoad terminum vero totum fuit naturale: & ita fieri poteſt, vt aliqua cauſa ſecunda effectiuè ad illud concurrerit, non quidem, vt inſtrumentum eiuſdem corporis Chriſti, ſed, vel vt cauſa ſecunda, quæ aliquid in eo inſtante operari poterat ſaltem diſpoſitiue, vel vt inſtrumentum à Deo eleuatum. Secundum, ſcilicet, vnio ad verbum, fieri non potuit à cauſa ſecunda proprie: exiſtimo tamen non repugnare fieri à creatura, vt ab inſtrumento Dei: nec Diuus Thomas hoc loco id negat: ſed ſolum, potuiſſe creaturam, vt inſtrumentum humanitatis Chriſti, concurrere ad conceptionem & formationem corporis ſui: fieri enim non poteſt, vt aliqua res cõcurrat ad ſuam abſolutam, ſeu primariam productionem, vt etiam in ſuperioribus dictum eſt. Secundo eſt in eadem ſolutione aduertendum: Diuum Thomam obiter attingere differentiam inter inſtrumentum tranſſubſtantiationis & creationis: quia in creatione, inquit, nihil extrinſecum ſupponitur, ad quod poſsit actio inſtrumenti terminari, ſeu in quo poſsit verſari, ſicut in tranſſubſtantiatione ſupponitur panis. Quæ verba obſcuriſsima eſſe videntur, quia actio inſtrumenti proprie & per ſe non terminatur ad extremum, quod definit eſſe, quod proprie eſt terminus à quo, ſed ad extremum, quod incipit eſſe, quod eſt terminus ad quem, qui etiã in creatione reperitur. Quod vero in tranſſubſtantiatione ſupponatur materia, ex qua, tanquam ex termino à quo, fiat aliud, non videtur referre, vt fit poſsibile inſtrumentum tranſſubſtantiationis, non vero creationis: quia illa materia, quæ ſupponitur in tranſſubſtantiatione, non eſt ſubiectum illius actionis, per quam fit terminus ad quem, ſed illa actio eſt ſimilis creationi ſine ſubiecto, vt ſupra diſputatum eſt. Quocirca exiſtimo non poſſe aſsignari rationem ſufficientem differentiæ, niſi negando inſtrumentum tranſſubſtantiationis attingere proprium terminum tranſſubſtantiationis, & actionem, per quam fit: de qua re dicimus ſtatim, diſputatione ſequente.

In ſolutione ad 3. docet D. Thom. verba ſacramentorum efficere in vltimo inſtanti prolationis: quæ res in materia ſacramentorum in genere diſputata eſt.

):(

ARTICVLVS V.

Vtrum prædictæ locutiones ſint veræ.

4.d 8 q 2. ar.8 q.4. AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod prædictæ locutiones non ſint veræ. Cum enim dicitur: hoc eſt corpus meum, ly, hoc eſt demonſtratiuum ſubſtantiæ. Sed ſecundum prædicta, quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc eſt ibi ſubſtantia panis, quia tranſſubſtantiatio fit in vltimo inſtanti prolationis verborum. Arti.2. * Sed hæc eſt falſa, panis eſt corpus Chriſti: ergo & hæc eſt falſa, hoc eſt corpus meum.

2. Præterea: Hoc pronomen, hoc, facit demonſtrationem ad ſenſum. Sed ſpecies ſenſibiles, quæ ſunt in hoc ſacramento, neque ſunt in ipſum corpus Chriſti, neque accidentia corporis Chriſti. Ergo hæc locutio non poteſt eſſe vera, hoc eſt corpus meum.

Art præced. 3. Præterea, Hæc verba (ſicut dictum eſt*) ſua ſignificatione efficiunt conuerſionem panis in corpus Chriſti. Sed cauſa effectiua præintelligitur effectui. Ergo ſignificat o horum verborum præintelligitur conuerſioni panis in corpus CHRISTI. Sed ante conuerſionem hæc eſt falſa: hoc eſt corpus meum: Ergo ſimpliciter eſt iudicandum, quod ſit falſa. Et eadem ratione de hac locutione: hic eſt calix ſanguinis mei, & cætera.

Sed contra eſt, quod hæc verba proferuntur ex perſona Chriſti, qui de ſe dicit, Ioan.14. Ego ſum veritas.

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod in hac locutione, hoc eſt corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonſtrationem vt conceptam, & non vt exercitam, quia tota iſta locutio ſumitur materialiter, cum recitatiue proferatur. Recitat enim Sacerdos, CHRISTVM dixiſſe, hoc eſt corpus meum. Sed hoc ſtare non poteſt, quia ſecundum hoc, verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem præſentem, & ita non perficeretur Sacramentum: dicit enim Auguſtinus ſuper Ioannem: Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Tract.80. in Ioan. à med. Et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius quæſtionis, quia eædem rationes manent circa primam prolationem, quia CHRISTVS hæc verba protulit: quare manifeſtum eſt, quod non materialiter, ſed ſignificatiue ſumebantur: & ideo dicendum eſt, quod etiam quando proferuntur à Sacerdote ſignificatiue, & non tantum materialiter ſumuntur. Nec obſtat, quod Sacerdos ea recitatiue profert, quaſi à CHRISTO dicta. Quia propter infinitam virtutem CHRISTI, ſicut ex contactu carnis ſuæ vis regeneratiua peruenit non ſolum ad illas aquas, quæ CHRISTVM tetigerunt, ſed ad omnes vbique terrarum, per omnia futura ſecula: ita etiam ex prolatione ipſius CHRISTI, hæc verba virtutem conſecratiuam ſunt conſecuta, à quocunque Sacerdote dicantur, ac ſi Chriſtus ea præſentialiter proferret. Et ideo alij dixerunt, quod hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonſtrationem, non ad ſenſum, ſed ad intellectum, vt ſit ſenſus, hoc eſt corpus meum, id eſt, ſignificatum per hoc eſt corpus meum. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia cum in ſacramentis, hoc efficiatur, quod ſignificatur, non fieret per hanc formam, vt corpus Chriſti ſit in hoc Sacramento ſecundum veritatem, ſed ſolum ſicut in ſigno, quod eſt hæreticum, vt ſupra dictum
Q.75.art.1. eſt.* Et ideo alij dixerunt: quod hæc dictio, hoc, facit demonſtrationem ad ſenſum: ſed intelligitur hæc demonſtratio non pro illo inſtanti locutionis, quo profertur hæc dictio; ſed pro vltimo inſtanti locutionis, ſicut cum aliquis dicit, nunc taceo, hoc aduerbium, nunc facit demonſtrationem pro inſtanti immediate ſequenti locutionem. Eſt enim ſenſus, ſtatim his verbis dictis, taceo. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia ſecundum hoc, huius locutionis eſſet ſenſus, corpus meum, eſt corpus meum. Quod prædicta locutio non facit: quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum. Vnde nec hoc prædicta locutio ſignifi-
In iſto art. in arg.3. & art. præced. ad 3. cat. Et ideo aliter dicendum eſt, quod ſicut prædictum eſt,* hæc locutio habet virtutem factiuam conuerſionis panis in corpus CHRISTI. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quæ habent ſolam vim ſignificatiuam, & non factiuam, ſicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ eſt factiua rei, conceptioni intellectus noſtri ſpeculatiui, quæ eſt accepta à rebus. Nam voces ſunt ſigna intellectuum ſecundum Philoſophum. * Et ideo ſicut correptio intellectus practici non præſupponit rem conceptam ſed facit eam: ita veritas huius locutionis non præſupponit rem ſignificatam, ſed facit eam, ſic enim ſe habet verbum Dei ad res factas per verbum Hæc autem conuerſio non fit ſucceſſiue, ſed in inſtanti, ſicut dictum eſt. * Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem, ſecundum vltimum inſtans prolationis verborum, non tamen ita, quod præſupponatur ex parte ſubiecti, id quod eſt terminus conuerſionis, ſcilicet, quod corpus CHRISTI ſit corpus CHRISTI, neque etiam illud, quod fuit ante conuerſionem, ſcilicet panis, ſed id quod communiter ſe habet, quantum ad vtrumque, ſcilicet contentum in generali ſub iſtis ſpeciebus. Non enim faciunt hæc verba quod corpus CHRISTI ſit corpus CHRISTI, neque quod panis ſit corpus Chriſti, ſed quod contentum ſub his ſpeciebus, quod prius erat panis, ſit corpus Chriſti. Et ideo ſignanter non dicit Dominus, hic panis eſt corpus meum, quod eſſet ſecundum intellectum ſecundæ opinionis: neque, hoc corpus meum eſt corpus meum, quod eſſet ſecundum intellectum tertiæ opinionis, ſed in generali hoc eſt corpus meum, nullo nomine appoſito à parte ſubiecti, ſed ſolo pronomine, quod ſignificat ſubſtantiam in communi, ſine qualitate, id eſt, forma determinata.

Li.1 perihermen. in princ lib. tom 1.

Art 2 huius q & q.74. tom. 7.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc dictio, hoc, demonſtrat ſubſtantiam ſed abſque determinatione propria naturæ, ſicut dictum eſt. In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc pronomen, hoc non demonſtrat ipſa accidentia, ſed ſubſtantiam, ſub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, & poſtea eſt corpus Chriſti. Quod licet non informetur his accidentibus, tamen ſub eis continetur.

Ad tertium dicendum, quod ſignificatio huius locutionis præintelligitur rei ſignificatæ ordine naturæ, ſicut cauſa naturaliter eſt prior effectu. Non tamen ordine temporis, quia hæc cauſa ſimul habet ſecum ſuum effectum. Et hoc ſufficit ad veritatem locutionis.

COMMENTARIVS.

MAteria huius articuli ſuperius diſputatione 85. tractata à nobis eſt, quia eſt communis vtrique formæ huius Sacramenti, & ibi explicuimus etiam hunc articulum. In quo D.Thom. primum reijcit opiniones aſſerentes, vel verba harum formarum referri tantum materialiter, vel pronomen (hoc) demonſtrare id, quod ſignificatur per panem, vel demonſtrare corpus CHRISTI abſolute & ſimpliciter: ac tandem concludit, locutiones eſſe veras & effectiuas ſuæ veritatis: & in eis pronomen demonſtrare contentum ſub ſpeciebus. Quæ omnia in ſuperioribus explicata ſunt. Et iuxta ſupra dicta intelligenda ſunt, quæ Diuus Thomas dicit in ſolutione ad 1. demonſtrari, ſcilicet per pronomen (hoc) ſubſtantiam ſub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, poſtea corpus CHRISTI: non enim eſt intelligendum, ſignare rem aliquam communem: nec ſolam rationem communem: ſed rem ſingularem ſub ratione communi, & ita quoad hanc rationem communem dicitur ſubſtantia contenta, prius fuiſſe panis, deinde corpus CHRISTI, non vero quoad rem, quæ in termino actionis demonſtratur.

)?(

ARTICVLVS VI.

Vtrum forma conſecrationis panis conſequatur ſuum effectum, antequam perficiatur forma conſecrationis vini.

8 q 2 ar. 4 1 2 & d. 9 q 2 ar. 1. q 1 ad 4 Et 1 co. 11 le. 6. co. 1.

*AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod forma conſecrationis panis non conſequatur ſuum effectum, quouſque perficiatur forma cõſecrationis vini. Sicut enim per conſecrationem panis incipit eſſe corpus Chriſti ſub hoc ſacramẽto, ita per conſecrationem vini incipit eſſe ſanguis. Si ergo verba conſecrationis panis haberent ſuum effectum ante cõſecrationem vini, ſequeretur, quod in hoc ſacramento inciperet eſſe corpus Chriſti * ſine ſanguine, quod eſt inconueniens.*

Alias exangue.

2. Præterea: Vnum Sacramentum, vnum habet complementum: vnde licet in Baptiſmo ſint tres immerſiones, non tamen prima immerſio conſequitur ſuum effectum, quouſque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc Sacramentum eſt vnum, vt ſupra dictum eſt. Ergo verba, quibus conſecratur panis, non conſequuntur ſuum effectum ſine verbis ſacramentalibus, quibus conſecratur vinum.*

Q 73. ar 5

3. Præterea, in ipſa forma conſecrationis panis, ſunt plura verba, quorum prima non conſequuntur effectum, niſi prolato vltimo ſicut dictum eſt. Ergo pari ratione, nec verba, quibus conſecratur corpus Chriſti habent effectum, niſi prolatis verbis, quibus ſanguis Chriſti conſecratur.*

Art 4 huius quæſt. ad 3

Sed contra eſt, quod ſtatim dictis verbis conſecrationis panis, hoſtia conſecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret, ſi non eſſet ibi corpus Chriſti: quia ſic ad idololatriam pertineret. Ergo verba conſecrationis panis ſuum effectum conſequuntur, antequam proferantur verba conſecrationis vini.

RESPONDEO dicendum, quod quidam Doctores dixerunt, quod hæ duæ formæ, ſcilicet, conſecrationis panis & vini ſe inuicem expectant in agendo, ita, ſcilic quod prima non perficit ſuum effectum, antequam proferatur ſecunda. Sed hoc ſtare non poteſt, quia (ſicut dictum eſt) ad veritatem huius locutionis, hoc eſt corpus meum, requiritur præter verbum præſentis temporis, quod res ſignificata ſimul tempore ſit cum ipſa ſignificatione locutionis: alioquin ſi in futurum expectaretur res ſignificata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præſentis, ita, ſcil. quod non diceretur, hoc eſt corpus meum, ſed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur ſtatim, completa locutione horum verborum, & ideo oportet rem ſignificatam ſtatim adeſſe. Quæ quidem eſt effectus huius ſacramenti: alioquin locutio non eſſet vera. Eſt etiam hæc poſitio contra ritum Eccleſiæ, quæ ſtatim poſt prolationem verborum, corpus Chriſti adorat. Vnde dicendum eſt, quod prima forma non expectat ſecundam in agendo, ſed ſtatim habet ſuum effectum.*

Art. 2 & 5. huius q.

*Ad primum ergo dicendum, quod ex hac ratione videntur fuiſſe decepti, qui prædictam * poſitionem poſuerunt. Vnde intelligendum eſt, quod facta conſecratione panis eſt quidem corpus Chriſti ibi ex vi Sacramenti, & ſanguis ex reali concomitantia: ſed poſtmodum per conſecrationem vini fit ibi è conuerſo, ſanguis Chriſti ex vi ſacramenti: corpus autem ex reali concomitantia. Ita, quod totus Chriſtus eſt ſub vtraque ſpecie, ſicut ſupra dictum eſt.*

Poſitam initio corp.

Q 76 art. 1. & 2.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc Sacramentum eſt vnum perfectione (ſicut ſupra dictum eſt) in quantum, ſcilic. conſtituitur ex duobus, ſcil. cibo & potu: quorum vtrumq; per ſe habet ſuam perfectionem. Sed tres immerſiones Baptiſmi ordinantur ad vnum ſimplicem effectum. Et ideo nõ eſt ſimile.*

Q 78 ar. 2

Ad tertium dicendum, quod diuerſa verba, quæ ſunt in forma conſecrationis panis, conſtituunt veritatem vnius locutionis, non autem verba diuerſarum formarum. Et ideo non eſt ſimile.

Litera D. Thom. eſt perſpicua, res vero ipſa ſatis diſputata eſt ſupra diſputat. 45. cum de materia remota huius Sacramenti ageremus.

DISPVTATIO LXI.

De cauſa efficiente Sacramenti Euchariſtiæ, & efficacia formæ, ac miniſtri.

EXplicuimus hactenus inſtitutionem, & eſſentiam huius Sacramenti, ſupereſt, vt de cauſis & effectibus eius dicamus. Ex cauſis autem ſola efficiens proxima explicanda ſupereſt: materialis enim & formalis ſimul cum eſſentia Sacramenti explicatæ ſunt: finalis vero partim declarata eſt in ſuperioribus, vbi rationes huius inſtitutionis & præſentiæ Chriſti reddidimus: partim explicabitur ſimul cũ effectu, cum quo fere coincidit. De cauſa autem efficiente principali, quæ eſt Deus, & de organo illi coniuncto, quod eſt Chriſti humanitas, nihil ſupereſt dicendum præter ea, quæ ſupra dicta ſunt de ſacramentis in genere: & de dependentia corporis Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, à ſe ipſo, prout eſt in propria ſpecie. Solum ergo ſupereſt dicamus de verbis ſacramentalibus, quæ ſunt veluti proxima cauſa efficiens huius Sacramenti: quod optime in hunc locum cadit, vt poſt explicatam huius formæ ſubſtantiam eiuſdem efficaciam declaremus. Eſt enim ſingulare in hoc Sacramento, vt eadem verba, quæ ſunt forma eius, ſint principium conſecrationis materiæ, qua hoc Sacramentum perficitur: & ita etiam ſimul explicabimus & cauſam ſacramenti, & effectum formæ eiuſdem Sacramenti, qui omnino diſtinctus eſt ab effectu, qui poſtea fit à Sacramento, quando ad vſum applicatur: cum autem in verbis nihil ſupernaturale fiat, non eſt neceſſe ſpecialem eorum cauſam explicare: non habent enim aliam præter eam, quam habere ſolent verba humana. Quia vero hæc verba, non à quolibet homine prolata, ſed iuxta Chriſti inſtitutionem ſunt verba ſacramentalia, & efficacia ad efficiendum ſacramentum: ideo ad explicandum exacte hanc efficientiam, neceſſe eſt nonnulla attingere de miniſtro, à quo neceſſe eſt, hęc verba proferri, vt efficacia ſint. Nam, licet D. Thom. infra quæſtione 82. de miniſtro diſputet, tamen hoc loco pauca ex illis attingemus, quæ ad ſubſtantiam declarandam videbuntur neceſſaria: reliqua vero, quæ pertinent ad miniſtrum ſacrificij, vt ſic, vel ad partem moralem & præcepta, quæ in miniſtrum cadunt, inferius ſuo ordine tractabuntur.

Diſput 2 de Euchar

SECTIO I.

Vtrum verba conſecrationis ſint cauſa phyſica præſentiæ corporis Chriſti in hoc Sacramento.

DIximus in ſuperioribus, duas actiones concurrere ad efficiendum hoc Sacramentum, alteram circa corpus CHRISTI, vt hic eſſe incipiat: alteram circa accidentia, ſeu circa panem, vt hinc expellatur. Vt ergo diſtincte explicemus efficaciam horum verborum, de vtraque actione ſigillatim dicemus. Et ſuppono, nullum Catholicum dubitare, quin verba aliquo modo efficiant totum hunc effectum: quia, illis prolatis, infallibiliter fit effectus, vnde quaſi applicant virtutem diuinam ad illam efficiendum. Quæſtio ergo eſt de propria efficientia phyſica, & quidem Theologi, qui negant cæteris ſacramentis efficientiam gratiæ, maiori ratione negabunt his verbis hanc efficaciam: quia, vel eſt maior, vel certe æqualis ratio, vt videbimus. In hac præterea ſententia videtur eſſe Diuus Thomas in diſtinctio. 1. quæſtio. 1. articulo 4. quæſtiunc. 1. ad 6. vbi diſtinguit duo in tranſſubſtantione, & terminum D. Thom.

num à quo,& ad quē: vt dicit, quamuis verba attingant receſſum à termino à quo, non tamen acceſſum ad terminum ad quem,& diſtinctione octaua,quæſtione ſecunda,articulo.3.ad 5.dicit,totam actionem verborum verſari circa ſubſtantiam panis,non tamē attingere terminum ad quem. Quam ſententiam ſequitur Capreolus eadem diſtinctione 1.quæſt.1.Ad 1. Aureol. contra 3. concluſ.& diſtinctione 8.articulo.3. ad 3.Scoti contra 3.concluſ. Bonauent.etiam diſtinctione 10.articulo 1.quæſtione.3.negat,verba efficere Corpus Chriſti hic.Idem Gabr.lect.47.in Canon.Abul.in cap.Matth.17. quæſt.119. Catherin.opuſc.1.de verb.conſecrat.in fine,& alii recentiores; & poſſunt pro hac ſententia adduci nonnulla Sanctorum teſtimonia.Damaſc.libr.4.cap.14.ſoli Spiritui ſancto tribuit actionem hanc, qua Chriſti Corpus conficitur, & comparat cum conceptione Verbi Dei ex Virgine: nam ſicut ibi ad præſentiam verborum , quibus B. Virgo conſenſum ſuum expreſsit Spiritus ſanctus corpus Chriſti condidit: Ita hic prolatis à Sacerdote verbis , Spiritus ſanctus corpus Chriſti conſecrat. Chryſ.homil.2.de prodit.Iudę:Sacerdotis ore verba proferuntur,ſed Dei virtute conſecrantur & gratia, & homil.83.in Matth. Non ſunt humanæ virtutis opera:qui tunc in illa cœna confecit,ipſe quoque nunc operatur,ipſe perficit, miniſtrorum ordinem tenemus,qui vero hæc ſanctificat, & tranſmutat,ipſe eſt. Et infra.Non enim illam Chriſtus,hanc homo quiſq; facit,ſed vtramq; ipſe Chriſtus,Amb.l.4.de ſac.ca.4. prius dicit : Hoc ſacramentum confici ſermone Dñi Ieſu.Statim vero inquirens,quis ſit hic ſermo,reſpōdet,eſſe illum,quo creata ſunt omnia.Sentit ergo,ſolo diuino imperio,& voluntate cōfici hoc ſacramentum.Ratione poteſt confirmari:primo,quia hoc ſufficit ad veritatem verborum & huius ſacramenti;& non eſt neceſſe, multiplicare miracula,& difficultates ſine neceſsitate.Secundo,quia vt ſupra dictum eſt actio , qua hic fit corpus Chriſti,eſt ſine ſubiecto,& ſimilis creationi,non ergo poteſt per verba fieri magis,quā creatio. Tertio : quia,ſi verba concurrerent effectiue,etiam humanitas Chriſti haberet ſimilem, efficientiam: quia verba ſunt veluti inſtrumentum ipſius humanitatis : ergo humanitas efficeret ſe ipſam;quod videtur aperte repugnare.

Capr. *Bonau.* *Gabr.* *Abul* *Cather.* *Chryſ.*

Verba ſua virtute efficiunt conuerſionem & cōſecrationem. Dico primo, verba virtute ſua perficere conuerſionem & conſecrationem. Hæc eſt ſententia Theologorum,quos ſtatim referam. Et fauet Concilium Florent.&Trident. ſeſſ.13. capit.3.quæ hoc modo loquuntur. Neque aliter loquuntur antiqui Patres: Damaſcenus enim ſupra , ita tribuit hanc actionem Spiritui ſancto, vt ſimul dicat,verba Chriſti eſſe efficacia : & ſimiliter Chryſoſtomus dicit, his verbis confici hoc ſacramentum: & ibidem comparat & æquat efficientiam horum verborum cum efficientia aquæ baptiſmi:ibidem etiam expreſſe dicit,Chriſtum in nocte cœnæ effeciſſe hoc myſterium:& nunc etiam efficere per verba miniſtrorum, qui in perſona Chriſti loquuntur.Manifeſtior eſt ſententia Ambroſii, qui ſæpe repetit , ſermonem Chriſti eſſe efficacem:& quamuis comparet hoc verbum cum verbo Dei,quo creauit mundum : non tamen excludit efficaciam verbi ſenſibilis , ſed potius illo exemplo declarat:omne Chriſti verbum eſſe efficax,& habere vim operandi,Auguſtinus 2.contra Fauſt,ca.3. Panis inquit : certa conſecratione myſticus fit nobis. Præterea ſupra diſputatio.58. cum ageremus de verbis formæ, multas ſimiles Sanct.locutiones retulimus: & alias diſputatione ſecūda tractantes de actione, qua hic conſtituitur corpus Chriſti.Quæ omnes fundamentū habent in verbis Chriſti: Hoc facite in meā commemorationem. Nam illud verbum tātundem valet,ac ſi diceret : Conſecrate,offerte,ſumite,diſtribuite,vt Sancti omnes exponūt,vt eleganter tractat Paſchaſ.l.de hoc ſacra.capi.15.ergo miniſtri huius ſacramenti vere faciunt conſecrationem ; non autem faciunt,niſi per verba;ergo verba efficiunt conſecrationem , & conuerſionem panis in corpus Chriſti Tandem ſimpliciter eſt de fide,ſacramenta nouæ Legis eſſe cauſas gratiæ,& efficere, quod ſignificant : ergo proportionali modo idem abſolute dicendum eſt de forma huius ſacramenti,efficere,nimirum, quod ſignificat ; & conſequenter efficere conſecrationem, & conuerſionem panis in corpus , & vini in ſanguinem.

Flor. *Trid.* *Damaſ.* *Aug.* *Paſchaſ.*

Probabilius eſt phyſice verba concurrere ad prædictum effectū. Dico ſecundo, probabilius eſſe,hæc verba propriè per ſe ac phyſice concurrere ad hunc conſecrationis effectum.Ita ſentit Diuus Thomas hic,& Alexander quarta parte,quæſtione vigeſima quarta,membro 1. articulo ſecundo, Albertus diſtinctione octaua, articulo ſexto.Caietanus,Soto,& reliqui,qui ſacramenta conſtituunt cauſas phyſicas. Et confirmari poteſt hæc concluſio ex omnibus dictis in genere de efficacia ſacramentorum : quia, ſi in aliis ſacramentis verba ſunt operatiua,cur non in hoc, quod eſt omnium maximum ac nobiliſsimum? Neque n.in eo eſt maior repugnantia:quia,vt ibidem diximus,non repugnat dari inſtrumentum creationis,vt ēt conuincit ſacramentorum efficientia. Neq; operis excellētia aut difficultas ſufficit, vt hoc negetur : quin,ſi in re non eſt repugnantia,potius propter hanc cauſam ita aſſerendum eſt : præſertim cum in hoc ſenſu magis propriè ac perfectius verba Scripturæ & Sanctorum intelligantur. Præterea in priori tomo late oſtēdimus : humanitatem Chriſti , quando miracula operabatur, facto aut verbo ſuo proprie ac phyſice ipſa effeciſſe : ergo eadē , vel maiori ratione, quando in nocte cœnæ confecit hoc ſacramentum, propriè ac phyſice illud eſt operatus. Dicunt autem Sancti, eandem efficaciam habere hoc verbum, quoties in perſona eius & ex præcepto illius profertur:ergo.

Verba phyſice efficiunt corpus Chriſti in hoc ſacramento. Dico tertio , hæc verba phyſice efficere corpus Chriſti,ſeu præſentiam eius in hoc ſacramento. Hæc concluſio eſt conformis citatis authoribus : & videtur ſequi ex duabus præcedentibus. Primo , quia verba efficiunt totum , quod ſignificant, ſignificant autem realem præſentiam corporis Chriſti. Secundo, quia alias non efficiunt tranſſubſtantiationem : neque conuerſionem : quia quod non attingit terminum ad quem alicuius actionis,non poteſt efficere talem actionem. Quomodo enim verba conuertent panem in corpus Chriſti,ſi efficacitate ſua nō poſſunt illud attingere ? Reſpondent Capreolus & alii,ſicut ſacramenta dicuntur efficere gratiam , non quia illā attingant,ſed quia efficiunt characterem,vel ornatū quendam,qui eſt diſpoſitio ad gratiam, ita dici,hæc verba efficere conuerſionem , & tranſſubſtantiationem,quia efficiunt quandam & diſpoſitionem ad illam,expellendo ſubſtantiā panis ; licet nō attingant ipſum corpus Chriſti. Sed primo,exemplū,quod adducitur de ornatu , falſum eſt & improbabile : & licet verum eſſet , ſicut verum eſt , in quibuſdam Sacramentis dari characterem , tamen ſola efficientia illius non ſatis eſſet, vt ſacramenta dicerentur efficere gratiam,ſi illam non attingerent:quæ omnia ſupra probata ſunt,cum ageremus de ſacramentis in genere. Præterea,ſi verba non attingūt corpus Chriſti,quod directe ac proprie ſignificant,gratis dicitur, attingere accidētia panis,vel excludere ſubſtantiam, cum hoc ēt ſupernaturale ſit, & eandem difficultatē habeat,vt infra videbimus. Tandē,nulla in hoc ſpecialis repugnantia,aut difficultas. Nam quæ adduci poteſt de creatione, ſeu de actione ſine ſubiecto, à me facile expeditur:quia exiſtimo,nō repugnare dari inſtrumentum creationis:neq; aliter puto poſſe hanc ſententiam ſuſtineri , ſuppoſitis his , quæ ſupra dē tranſſubſtantiatione diximus. Nam,ſi quis diceret tranſſubſtantiationem fieri per ſolam actionem adductiuam,poſſet aliquam rationem differentiæ aſsignare : quamquam aliunde poſſet vrgeri difficultas, ex par-

Capr. *Euaſ.* *Impugnatur.*

ex parte actionis præuiæ inſtrumenti, quia, vel neceſſaria eſt, vt inſtrumentum poſsit eleuari, vel non. Si non, poterit ergo creatura eſſe inſtrumentum creationis, quia ſolum ponitur repugnantia in defectu actionis præuiæ: ſi vero illa eſt neceſſaria, nihil hic poterunt efficere verba: quia nõ habent actionem præuiam. Reſpondent aliqui, habere verba ſignificationem propriam: & hanc ſatis eſſe per modum actionis præuiæ. Sed hoc nihil refert, quia ſignificatio tãtum eſt quid rationis, vel quædam extrinſeca denominatio: & idem dici poſſet de inſtrumento creationis. Alij vero dicunt, verba habere actionem præuiã, quia poſſunt ſpecies intẽtionales multiplicare in auditu. Sed refellitur eodem modo: tum, quia hęc actio eſt impertinens: non n. verſatur circa panem, neque circa corpus Chriſti: tum etiam, quia idem poteſt dici de inſtrumento creationis. Et idem eſt de aliorum reſponſione, qui dicunt ipſam prolationem verborũ eſſe actionem præuiam miniſtri: nam quidqd ſit de hoc modo loquendi, idem dici poteſt de creatione. Cenſeo igitur, in inſtrumentis diuinis non eſſe neceſſariam actionem præuiam, atque adeo poſſe vſque ad creationem extendi.

Alia vero ſpecialis difficultas de modo, quo Chriſtus alibi exiſtens concurrit ad effectionem ſeu cõſecrationem ſui corporis, in alio loco ſupra diſ. 12. tractata eſt, & expedita, ſuppoſita n. exiſtentia rei per actionem totalem, & independentem ab ipſa, nõ implicat contradictionẽ, poſſe per aliam actionem conſeruare ſe ipſam, vt ibi latius explicauimus. Quibus vnum ſolũ addendum occurrit: fere idem neceſſario dicendum eſſe in opinione eorum, qui dicunt, verba tantum eſſe cauſam moralem, ſeu conditionem ſine qua non, quia negari non poteſt, quin hæc cauſalitas verborum, qualiſcunq; illa ſit, ſupponat exiſtentiam Chriſti in propria ſpecie: qa ab illius meritis & inſtitutione manat; ergo Chriſtus vt realiter præexiſtens & operans, eſt cauſa ſuæ exiſtentiæ in hoc ſacramento: ergo eadem ratione poteſt eſſe cauſa phyſica, quia in hoc genere cauſalitatis non eſt alia repugnantia niſi præexiſtentia. Dices, ad conſecrationem, prout nunc fit, non præſupponi Chriſtum, vt præexiſtentẽ in hoc inſtãti ex vi talis cauſalitatis, & per ſe: ſed ſupponi tantum extitiſſe aliquando. Sed contra vrgeo difficultatem in ipſa nocte cœnæ, quando ipſemet Chriſtus protulit verba conſecrationis, tunc n. pro eodem tempore neceſſaria erat exiſtẽtia humanitatis Chriſti, quæ conſecrationem ordine naturæ antecederet: quia verba phyſice pendebant ab illa, & ita conſecratio, licet dicatur moraliter tantũ fieri à verbis: præſupponit tamen phyſicam cauſalitatem humanitatis in verba ipſa: & hoc ſatis eſt, vt humanitas præſupponatur ante verba ipſa, & ante conſecrationem, ẽt pro illo inſtante, in quo fit, quia pro illo verbum conſecratorium phyſice ab humanitate Chriſti pendebat: ergo in omni ſententia, actio, qua fit hic corpus Chriſti, ſupponit exiſtẽtiam eiuſdem corporis, per aliam actionem totalem, & conſequenter nõ repugnat actionem conſecratiuam ab eodem corpore, vt præexiſtente oriri.

Sed inquiri poteſt, per quid agant verba. D. Thomas hic ſignificat, agere per qualitatem ipſis inditam vt ſit illis virtus agendi, idem diſtinctione 8. quæſtio. 2. articul. 3. Alenſ. quæſt. 34. membr. 1. & 2. Sed in materia de Incarnatione, & de ſacramentis in genere ſatis multa diximus contra hanc qualitatem, quæ omnia hic applicari poſſunt. D. Thomas autem exponi poteſt, ſicut à Caietano exponitur, quod in ipſis verbis eſt virtus, non quæ ſit qualitas diſtincta, ſed quæ ſit potentia obedientialis ipſorum verborum eleuata, & ſufficiente concurſu ad agendum applicata, vt dictis locis late declarauimus.

Dubium. à Thom. Alenſ. Soluitur.

SECTIO II.

Vtrum verba phyſice efficiendo, expellant ſubſtantiam panis.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia verba non poſſunt effectiue expellere ſubſtantiam directe ac per ſe operando in ipſam ſubſtantiam panis: quia, cum illa ſubſtantia deſinat eſſe, non poteſt eſſe terminus per ſe alicuius actionis, neq; etiam poſſunt effectiue expellere conſequenter, & introducẽdo corpus Chriſti; quia illi termini non ſunt formaliter repugnantes, vt ſupra diximus: cauſa autem effectiue introducens rem aliquam, non expellit effectiue aliã, niſi quatenus illæ duæ res ſunt formaliter inter ſe repugnantes: neq; etiam poſſunt illam expellere per actionem, quæ verſetur circa accidentia panis: quia illa, vel eſt actio in ſubiecto: & ſic ſupponit ſubſtantiã: vnde non poteſt eſſe deſtructiua illius: vel eſt actio extra ſubiectum, & ita erit per modum creationis: quæ repugnat inſtrumento creato. Et præterea non apparet, quomodo talis actio ita repugnet ſubſtantiæ, vt deſtruat illam.

In hac re Scotus, & alij qui dicunt, ſubſtantiam panis annihilari, conſequenter negare tenentur, verba poſſe expellere ſubſtantiam panis per propriam ac phyſicam efficientiam: quia non exiſtimant, panem deſinere ex vi alicuius actionis, aut rei incompoſsibilis ipſi: ſed ex ſolo pacto Dei. Aliorum vero opinio eſt, verba quidem expellere effectiue ſubſtantiam, non per actionem, quæ verſetur circa accidentia panis, ſed per operationem, quæ eſt ſupra ſubſtantiam panis. Ita ſentit D. Thom. in 4. d. 8. q. 2. art. 2. ad 5. vbi dicit, verba conſecrationis non eſſe cauſam eorum, quę ſunt in termino ad quem, neq; quod accidentia ſint ſine ſubiecto: habere tamen operationem ſupra ſubſtantiam panis, quæ inde expellitur. Idem Capreolus ibi.

1. Sententia. Scoti. 2. Sententia. S. Thom.

Dicendum vero eſt primo, verba effectiue expellere ſubſtantiam panis. Hæc concluſ. eſt. D. Tho. Capreol. & aliorum, quos retuli ſect. præcedente, præſertim Alberti in 4. diſt. 8. Et probanda eſt ex principiis poſitis in ſect. præcedente. Primo, quia verba efficiunt conuerſionem, vt Sancti docent, ſed conuerſio includit vtriuſque termini mutationem, & tranſitum ab vno in alium: ergo. Secundo, quia verba efficiunt, quod ſignificant, &, cum ſint practice vera, efficiunt quidquid neceſſarium eſt ad ſuam veritatem, ſed ſignificant, hoc eſſe corpus Chriſti, & ad ſuã veritatem requirunt, vt nulla alia ſubſtantia ſub his accidentibus contineatur: ergo hoc totum efficiunt. Tertio, quia hæc efficientia non repugnat, vt iam declarabimus.

Capr. Subſtantia panis effectiue expeditur à verbis. Albert.

Dico ſecundo: Non poſſunt verba expellere ſubſtantiam effectiue, niſi per aliquam actionem realem ex qua neceſſario & ex natura rei ſequatur deſitio ſubſtantiæ panis. Probatur, quia dupliciter poteſt cauſa efficiens rem aliquam deſtruere: primo, priuatiue, ſeu negatiue, ſuſpendendo influxum, quo illa res conſeruabatur in eſſe. Et hic modus, quamuis ad cauſam efficientem pertineat, tamen non tam eſt per efficientiam, quam per negationem efficientiæ: & in præſenti locum non habet: quia, cum ſubſtantia panis non pendeat effectiue à verbis, non poteſt deſinere eſſe per ſuſpenſionem influxus verborum, quia nullus erat. Alio ergo modo poteſt cauſa efficiens deſtruere aliquam rem, per actionem, ſcilicet, poſitiuam. Nec inter hos duos modos poteſt inueniri medium, cum contradictorie diſtinguantur: ergo, excluſo priori modo à verbis conſecrationis, ſi effectiue expellunt, neceſſe eſt, vt id faciant poſteriori modo, id eſt, per actionem poſitiuam, quã ex natura rei conſequatur deſitio ſubſtantiæ, quia, ſi non ſequitur ex natura rei, reuera, non ſequitur ex vi talis cauſæ proprie ac phyſice efficientis, ſed ſolum ex

Subſtantia panis expellitur per verã actionem realem.

lum ex pacto & lege Dei ſuſpendentis influxum ad præſentiam eius.

Hæc actio expulſiua ſubſtantiæ panis eſt illa eadẽ qua accidentia per ſe conſtituuntur. *Soto* *Ledeſma.* Dico tertio; Hæc actio verborum, per quam expellitur ſubſtantia panis, non eſt alia, niſi illa, per quam talia accidentia, per ſe conſtituuntur, illa vero eſt ſufficiens. Ita videtur ſentire D.Th. hic & mutaſſe ſententiam, quam in 4. docuerat, & ita ſignificant Soto, Ledeſma, & alij. Et probatur prior pars, quia in primis non poteſt eſſe actio, quæ ad ſubſtantiam, vel præſentiam corporis Chriſti terminatur, vt argumentum in principio factum probat, ſuppoſitis ijs, quæ de tranſſubſtantiatione diximus. Neq; etiam poteſt eſſe actio, quæ in ipſa ſubſtantia panis verſetur, quia hæc actio non eſt, niſi in ipſo inſtanti conſecrationis, quod inſtans eſt primum non eſſe ſubſtantiæ panis, & primum eſſe huius actionis: ergo nõ poteſt hæc actio in illa ſubſtantia recipi, aut circa illam verſari. At enim eſſet circa illam, vt ſubiectum & hoc non, cum iam non ſit illa ſubſtantia, quando incipit eſſe hæc actio: Vel vt circa terminum proprium; & hoc etiam dici non poteſt, quia ille terminus non eſt res poſitiua, ſed deſitio & carentia ſubſtantiæ, hæc autem non poteſt eſſe terminus actionis poſitiuæ, cum quo poſitiuo actio idem eſt realiter, & ad quam per ſe primo tendit: vnde repugnat, talem actionem directe verſari circa terminum, quem deſtruit. Relinquitur ergo à ſufficiente partium enumeratione, hanc actionem debere circa accidentia panis verſari: quia ibi non poteſt alius poſitiuus terminus excogitari: ſed per eam actionem non fit ſola entitas eorum: quia non eſt cum illa incompoſſibilis ſubſtantia panis: fit igitur in eis modus ille, per quem talia accidentia per ſe conſtituuntur. *Capreol. Euaſio.* Reſpondet Capreolus, actionem hanc eſſe illam, per quam accidentia ſeparantur à ſubiecto, non vero eam, per quam per ſe conſtituuntur. *Reijcitur.* Sed hæc duo inter ſe repugnant, quia ſeparatio duarum rerum dupliciter fieri poteſt, primo deſtruendo omnino alteram ipſarum, ſicut deſtruitur ſubſtantia, & hoc non poteſt per ſe primo fieri per actionem poſitiuam, ſed neceſſe eſt, vt per eam fiat aliquis terminus, ex quo talis deſtructio ſequatur, quem hic inquirimus. Alio modo fieri poteſt, diſſoluendo modum vnionis, ſicut hic fit ex parte accidentium, & de hoc redit eadem ratio: quia, cum hæc diſſolutio vnionis, ſit quædam priuatio, & quaſi corruptio modi vnionis, non poteſt eſſe primo & per ſe terminus actionis poſitiuæ: neque poteſt effectiue fieri, niſi quatenus ſequitur ex tali termino, ſi vero verba effectiue ſeparant accidentia à ſubſtantia panis, priuant illa actuali inhærentia, quæ eſt modus vnionis ad ſubſtantiam: ergo faciunt in illis aliquid repugnans actuali inhærentię, quod nihil eſt, niſi eſſe per ſe: ergo non recte dicitur, verba effectiue ſeparare accidentia, & non efficere, vt per ſe ſint.

Sed ſtatim hic ſeſe inſinuat difficultas, quia hoc eſſe per ſe accidentium, eſt etiam priuatio quædam, *Dubium:* vnde redire poteſt eadem ratio facta. Sed de hac difficultate ſupra diſputat. 56. diximus, hunc modum *Solutio.* per ſe eſſe poſitiuum, quod argumento facto poteſt confirmari retorquendo illud: nam, ſi ille non eſt poſitiuus modus, vix intelligi poteſt, quomodo verba ſeparent accidentia à ſubſtantia. Scio, dici poſſe, verba incipere conſeruare accidentia per actionem independentem à ſubiecto, & creationi ſimilem, & hunc modum dependentiæ ex natura rei repugnare cum actuali inhærentia, vt iam in ſuperioribus inſinuauimus, vbi hoc diximus eſſe probabile: quamuis nec ita ſatisfaciat, neque etiam ſi admittatur, neceſſe eſt alterum modum excludi: nam vtrumque poſſunt verba circa hæc accidentia efficere.

SECTIO III.

A quo proferri debeant verba conſecrationis, vt efficacia ſint.

Certum in primis eſt, horum verborum efficientiam eſſe infallibilem, ſi rite proferantur: quia effectus ſacramentorum diuina promiſsione, & virtute nituntur; & ideo de ſe infallibiles ſunt: efficacia autem horum verborum ſacramentalis eſt, & in diuino illo verbo fundatur (Hoc facite.) Solum ergo inquiri poteſt, quid neceſſarium ſit, vt hæc verba recte proferantur, & conſequenter, quæ conditiones ſint neceſſariæ, vt infallibiliter habeant effectum. Poſſunt autem hæ conditiones aſsignari, aut ex parte ipſorum verborum, aut ex parte materiæ, cui applicantur, aut ex parte proferentis ſeu miniſtri. Ex priori capit. nulla conditio neceſſaria eſt, præter eas, quas agentes de forma, tractauimus: ſolum enim neceſſe eſt, & eſſentialia verba integre, & ſine ſubſtantiali mutatione, vel corruptione proferantur: hoc enim huic ſacramento cum reliquis commune eſt. Ex ſecundo ſimiliter capite nihil addendum occurrit ijs, quæ de materia remota huius ſacramenti diximus. Si enim illa ſit ſubſtantia panis, aut vini debite applicata, ſeu præſens, ac certa & definita, nihil aliud ex parte illius neceſſarium eſt, vt effectus verborum ſit infallibilis. In quo notanda eſt differentia inter hanc & alias formas ſacramentales, aliæ enim operãtur ſuum effectum ſimul cum materia Sacramenti in ſubiecto, & ex ſubiecto ſcilicet homine ſuſcipiente ſacramentum. Vnde fit, vt effectus poſsit impediri ex obice, ſeu in diſpoſitione hominis ſuſcipientis, & ideo in aliis formis ſacramentorum conditio eſt neceſſaria ex parte ſubiecti, vt habeant effectum, vt ſcilicet ſuſcipiens non ponat obicem, at vero forma huius ſacramẽti non operatur in homine reſcipiente ſacramentum, ſed in ipſa materia, ſeu circa ipſam, & ex ipſa tanquam ex termino à quo, quæ materia non poteſt ponere obicem, & ideo, vt effectus ſit infallibilis, nulla ſpecialis conditio ex parte materiæ neceſſaria eſt. Cauendus tamen hic eſt error quorundam hæreticorum, qui vt refert Guitmund. lib. 1. & 3. de hoc ſacram. dixerunt, quando materia, quæ ad conſecrandum aſſumitur danda eſt indignis, verba non habere ſuum effectum circa illam. Hæc enim ſententia hæretica eſt, & ex hæretico fundamento procedit, ſcilicet indignos, & peccatores, non vere manducare corpus Chriſti, quod infra refellemus. Et, ex illo præterea errore ſequitur alius; ſcilicet, iniquos ſacerdotes non conficere, quia conficiunt, vt ipſi ſumant. Pręterea, quia alias nunquam eſſet certa, etiam humano modo, conſecratio huius ſacramenti, penderet enim ex futuro euentu, cui ſcilicet, danda eſſet hoſtia, digno, vel indigno, quod ſolus Deus præſcientia ſua poſſet diſcernere: non ergo poſſet à nobis adorari hoſtia conſecrata, neq; iudicari, ſub qua eſſet Chriſtus. Denique in aliis ſacramentis vera ſubſtantia ſacramenti conſiſtit, etiamſi indignis tribuantur, ergo multo magis hæc verba operabuntur circa materiam huius ſacramenti, etiam ſi poſtea indignis applicandum ſit: quia hæc applicatio extrinſeca eſt huic ſacramento, & quid poſterius: ergo ex hac parte nulla conditio neceſſaria eſt, vt effectus formæ ſit infallibilis.

Supereſt ergo, vt dicamus de tertio capite; ſimulque explicemus, quæ ſint neceſſaria in miniſtro huius ſacramenti: hæc enim duo diſputatione coniuncta ſunt, vt ſupra inſinuaui.

Dico primo, vt hæc verba ſint efficacia neceſſe eſt, vt à Sacerdote conſecrato, & rite ordinato proferantur. Hoc eſt de fide, vt conſtat ex communi conſenſu & traditione Eccleſiæ, & Conciliorum definitione. Niceno. 1. c. 14. Lateran. in c. Firmiter. Florent. in Decret. Eugen. Tridentin. ſeſsio. 22. & 24. Et *Flor. Trident.* idem

idem docent omnes Patres citati tam in hac diſputatione. ſectio. 1. quam diſputat. 20. ſection. 4. & 5. Vbicunque enim agunt de efficacia verborum Chriſti, ſimul cum verbis ſacerdotalem dignitatem & poteſtatem coniungunt, & exaggerant, vt latius, quam cæteri, proſequitur Chryſoſt. lib. de Sacerdotio, præſertim 3. Vnde Hieronym. ex hoc maxime dignitatem Sacerdotum commendat, quod ore ſuo Chriſti corpus conficiunt. Hinc etiam Clem. l. 2. Cōſt. ca. 28. alias. 31. dicit laicū, qui ſine Sacerdote tētat ſacrificare, vel offerre, nihil facere. Et Cyprian. Epiſt. 77. ſolis Sacerdotib. tribuit ſacrificare & offerre, & Iſidor. in cap. perlectis. diſtinct. 25. Hæc autem fidei traditio fundata eſt in verbis Lu. 22. (Hoc facite) quibus inter alia hoc præcipue Apoſtolis Chriſtus præcepit, vt conſecrarent, & offerrēt: hoc enim ipſe præcipue egerat, præcipiendo autem poteſtatē ad conſecrandum dedit, quia, niſi poteſtatem daret, rem impoſsibilem præciperet. Vnde fit, non omnibus id præcepiſſe, ſed quibus poteſtatem dedit: neque omnibus poteſtatem dediſſe, ſed quibus ipſe dixit: (Hoc facite) quod non dixit, niſi Apoſtolis, & in eorū perſonis, illorum ſucceſſoribus in ſacerdotali dignitate, qui non ſunt, niſi qui ab illis rite ordinati ſunt, & poteſtatem acceperunt. Vnde Iuſtin. Martyr apologia. 2. Apoſtoli (inquit) in ſuis ſcriptis, q̄ vocantur Euangelia, ſic ſibi mandaſſe Ieſum tradiderunt, ſumptoq́; pane, actiſq́; gratiis dixiſſe, Hoc facite. Et eodē modo exponit factum & verba Chriſti Clemens lib. 8. Conſtit. c. vlt. & ita ſemper intellexit vniuerſa Eccleſia ab Apoſtolis edocta. Et hæc eſt ratio à priori huius veritatis, vt notauit D. Th. q. 82. art. 1. Nam hæc poteſtas non eſt naturalis homini, ſed ſupernaturalis, vt per ſe conſtat, oportet ergo, vt ſit à Chriſto cōceſſa: nullibi autem data eſt omnibus hominibus, aut omnibus fidelibus & baptizatis, ſed ſolis Eccleſiæ paſtoribus. Congruentia vero eſt; tum, quia ad tantum & tale miniſterium, oportebat miniſtros eſſe ſingulari modo conſecratos, & ſanctificatos; tum etiam, quia, vt Paulus inquit ad Hebr. 9. munus ſacerdotale non eſt omnibus hominibus commune, ſed eis, qui ſpecialiter à Deo aſſumuntur, & pro hominibus conſtituuntur in his, quæ ſunt ad Deum.

Chryſoſt. Hieronym. Clemens. Cyprian. Iſidor. Iuſtin. Clem. Hebr. 9

Contra hanc autem veritatem multa obiiciunt hæretici, contendentes omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes, & habere poteſtatem ad conficiendum hoc ſacramentum, quamuis ea vti non debeant niſi à Republica, vel communitate ad hoc miniſterium deſignati ſint. Sed contra hanc hæreſim dicemus inferius agentes de ſacramento Ordinis: interim videantur, qui contra hæreticos Lutheranos his temporibus ſcripſerunt. Ruard. articul. 17. Roffen. articul. 13. Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. cap. 16. Item VValdenſ. lib. 2. de ſacram. cap. 7. & 28. Legi etiam poteſt Epiphan. hæreſi. 78. & 79. vbi refert, & improbat hæreſim dicentium, mulieres poſſe conficere, ſeu offerre.

Ruard. Roffenſ. Bellarm. VValdenſ.

Sed quæres, an ſaltem in caſu neceſsitatis, vel ex aliqua diſpenſatione, poſsit ab alio, quam à Sacerdote, hoc ſacramentum confici. Reſpondetur non poſſe, quod etiam de fide certum eſt, quia Concilia non tantum definiunt, Sacerdotem eſſe miniſtrum ordinarium conſecrationis, ſed etiam neceſſarium. Et idem docet Eccleſiæ vſus, ac traditio: nunquam enim in Eccleſia aliter viſum eſt fieri propter vllam neceſsitatem aut diſpenſationem. Legimus quidem in articulo neceſsitatis interdum eſſe Euchariſtiam miniſtratam à laico, vel diacono, quæ tamen prius eſſet à Sacerdote conſecrata, quia, cum ſacramentum ſemel factum permaneat in vſu & applicatione, non poteſt eſſentialiter pendere à conditione, vel qualitate applicantis, ſed ſolum illa erit neceſſaria, vt recte ac debite fiat, vt explicabimus latius infra tractantes de præceptis huius ſacramenti ad miniſtros pertinentibus. Non legimus autem propter vllam neceſsitatem conſecratam eſſe Euchariſtiam ab alio, quam ab eo, qui ſit ſacerdos. Sed potius legimus, vrgentibus neceſsitatibus, magna diligentia curatum eſſe à paſtoribus Eccleſiæ, vt Chriſtiana plebs non careret Sacerdotibus, ne ſimul etiam hoc ſacramento priuaretur, vt ex antiquis hiſtoriis refert Robertus Bellarminus ſupra. Ratio vero eſt eadem, quia poteſtas ad hoc ſacramentum conficiendum eſt ſupernaturalis, & datur in conſecratione Sacerdotis, ſine poteſtate autem non poteſt actio exerceri. Congruentia autem eſt, quia, cum hoc ſacramentum non ſit neceſsitatis ſimpliciter, non oportuit, vt propter alicuius neceſsitatem, eius conſecratio aliis, quam ſacerdotibus, committi poſſet. Et confirmatur, nam, licet Pœnitentia ſit magis neceſſarium ſacramentum, nihilominus non poteſt in neceſsitate ab alio, quam à Sacerdote confici: ergo.

Obiectio.

Sed contra: ſicut eſt dictum Apoſtolis (Hoc facite) ita eſt eis dictum, Ite, baptizate, ſed in caſu neceſsitatis poſſunt alij, quā Sacerdotes baptizare: ergo. Reſpondetur, negando conſequentiam. Ratio ſupra data eſt cum de Baptiſmo ageremus: propria enim poteſtas conſecrandi, datur in Ordinatione, vt conſtat ex forma & materia ſacramenti Ordinis: poreſtas autem baptizandi non proprie tunc datur, ſed ius. Ratio vero eſt propter maiorem neceſsitatem ſacramenti Baptiſmi, & à priori, eſt inſtitutio Chriſti, quam traditio manifeſtauit.

Verba ut efficiant, proferenda cum debita intentione [?] [illegible]

Dico ſecundo; Vt verba formæ huius operētur, neceſſe eſt vt proferatur à miniſtro cum debita intentione faciendi ſacramentum, ſeu, quod Chriſtus inſtituit, aut quod Eccleſia facit. Hæc concluſio eſt de fide: & probanda eſt ex fundamentis adductis in materia de ſacramentis in genere: multa vero, quæ ad illam explicandam hic tractari poſſent, petenda ſunt, vel ex diſputatione de materia remota, vbi declarauimus quomodo miniſter dirigere debeat intentionem ad certam & definitam materiam, vel ex diſputatione de forma, vbi expoſuimus, quomodo intendere debeat proferre verba formaliter & non materialiter tantum. Solum eſt hoc loco addēdum ex Gabr. lectio. 52. in Can. circa finem, quoſdam aſſeruiſſe, ſi quis ſacerdos ignoret verum ſenſum horum verborum, eum ex intentionis defectu nō vere conſecrare: quia ille accommodat ſuā intentionem ſenſui verborum, quem putat eſſe verum: vnde, ſi in ſenſu formæ errat, conſequenter deficiet in vera & neceſſaria intentione, quam opinionem ipſe tribuit Alexandro Alenſ. Sed tamen Alenſis 4. part. quæſtione 33. memb. 4. articul. 2. ſolum dicit, ex negligentia Sacerdotis poſſe interdum fruſtrari effectū verborum, & huiuſmodi negligentiam eſſe peccatum mortale, non vero explicat, qualis ſit hæc negligentia. Quocirca dicendum eſt, vt etiam Gabriel dicit, ignorantiam Sacerdotis, imo quamcunq́; intentionem erroneam priuatam ac particularem, non impedire effectum verborū, dummodo integre proferantur, & ex generali intentione faciendi, quod Chriſtus inſtituit, quia hæc intentio corrigit quamcunque aliam particularem, quę ſolum materialiter ſe habet, altera vero eſt quaſi formalis, vt latius dictum eſt de ſacramentis in genere.

Gabr.

Non neceſſario requiritur ad verborum efficaciam quod proferantur ab homine ſancto & fideli.

Vltimo addendum eſt, vt hæc verba ſint efficacia nō eſſe neceſſarium, vt proferantur ab homine ſancto, aut fideli: ſed ſatis eſſe, quod charactere ſacerdotalem habeat, reliquę enim conditiones accidentariæ ſunt, & characterem ſacerdotalem non delēt, eſt enim indelebilis, ex Tridentin. ſeſsion. 7. & ſeſſ. 23. capitul. 4. character autem manens eſt ſufficiens poteſtas. Ita docet D. Tho. infra quæſtione 82. art. 5. & 8. Et eſt concluſio de fide ex iis, quæ tradita ſunt ſupra, in ſimili quęſtione de ſacramentis in genere.

Dubium an
hæretici Or-

Occurrit tamen hic ſpecialis difficultas ibi omiſſa, ex nonnullis decretis ac teſtimoniis Pontificum & San-

dinati rite conficiant Euchariſtiã

& Sanctorum, qui de hæreticis & ſchiſmaticis ſpecialiter docere videntur, eos non poſſe conficere conſecrationem. Vnde Innocent. Epiſtola.18.& 22. Solum baptiſma (inquit) illis ratum eſſe permittimus, Gregor. libr.4. Epiſtol.5. capitul.49. & habetur in ca. Accedens,50. diſtinct. idem indicat ſpecialiter de degradatis, vt ibi Gloſſa affirmat, & 1. quæſtione 1. in multis decretis conſecrationis hæreticorum, & ſchiſmaticorum irritæ dicũtur, vt ibidem ſignificat Gratianus poſt capit. Manus, ca. Dictum eſt, & cap. Quod quidam. Fauet etiam Auguſt. 2. contr. Creſc. Gram. c. 13. vbi ait, Extra Eccleſiam nõ eſſe verum ſacrificium nec verum Sacerdotium. Hiero. Aggæi 2. & Oſeæ.7. vbi dicit, panem hæreticorum eſſe pollutum, & Sop. 3. Sacerdotes, qui Euchariſtiæ ſeruiunt & ſanguinẽ populis eius diuidunt, impie agunt in legem Chriſti, putantes Euchariſtiam imprecantis facere verba, nõ vitam: & neceſſariam eſſe tm̃ ſolemnem orationẽ & non ſacerdotum merita. Propter quæ Magiſter. in 4. diſt.13. dicit hæreticos vel ſchiſmaticos, qui extra Eccleſiam exiſtunt, etiam ſi ſint rite ordinati, & debita intentione verba proferant, nõ conficere. Sed eſt erronea ſententia, quã merito reiecerunt cæteri omnes Theologi ibi. Eſt enim contra manifeſta principia fidei. Ex quibus conſtat, verum Sacerdotem propter hæreſim, vel aliquam pœnam, aut cenſuram Eccleſiæ neque amittere characterem, neque eſſe incapacem illius, vt conſtat ex Trid. ſeſſ.7. Cano.9. Propter quod Sacerdotes, qui ab hæreſi ad Eccleſiam redeunt, non iterum ordinãtur, vt conſtat ex VII. Synodo act.1. & habetur in c. Conuenientib.1.q. & ex Vrbano Papa, in c. Ordinationes, 9. quæſt.1. & conſtat ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ, vt late tractat Hieronym. dialog. contra Lucif. & Aug. li.2. contra Par. capit.13. Sed per characterem ſacerdotalem datur poteſtas ad conficiendum corpus Chriſti: ergo ſi is, qui habet huiuſmodi characterẽ, rite proferat verba eſſentialia ſuper debitam materiam, infallibiliter conficiet ſacramentum; quia, vt recte dixit Nicol. Papa, ad Conſulta Bulg. ca.17. Non poteſt aliquis, quantumcunque pollutus ſit, ſacramenta diuina polluere. Cap. Sciſcit.15. quæſtione.8. capit. Chriſtus. capitul. Non nocet. cum multis aliis 1. quæſtione 1. Cum ergo canones interdum dicunt, ordinationes hæreticorum eſſe irritas, intelligendi ſunt, vel quoad debitum vſum, quia Eccleſia eos ſuſpendit, & prohibet, ne ad ſacerdotalia munera admittantur: quamquam eorum actus, qui iuriſdictionẽ non requirunt, irritare non poſſit, qui ſenſus plane colligitur ex Vrbano Papa in dicto capi. Ordinationes, & ex Innocent. Epiſtola.22. & ex Concilio Niceno 1. can.1. can.8. vbi Epiſcopi, qui reuertũtur à Nouati hæreſi, in ſua dignitate admittuntur, & idem dicunt prædicti Pontifices, fieri poſſe in aliis, ſi, vel bona fide ordinati ſint, vel ratio ſufficiens, aut neceſſitas id requirat: vel interdum poſſunt hi Canones exponi de ordinationibus, quæ non fiunt debito ac eſſentiali ritu: nã conſecrationes factæ à miniſtris ſic ordinatis, omnino irritæ ſunt, & huiuſmodi ſunt ordinationes, quæ nunc fiunt à miniſtris Lutheranorum, & Caluiniſtarum. Quid vero dicendum ſit de miniſtro huius ſacramenti, vt ſacrificium eſt, dicemus infra in proprio loco.

Innoc. Greg. Aug. Hier. Magiſt. Trid. Aug.

SECTIO IV.

Vtrum plures formæ poſſint efficere conſecrationem eiuſdem materiæ, ſimul, aut ſucceſſiue.

HÆc quæſtio tractatur de miniſtro à D. Thoma infra, quæſtio.82. articulo.3. eius vero difficultas præcipue conſiſtit in efficacia, ac veritate verborum, & communis fere eſt cæteris ſacramentis, & ita diſputata eſt ſuperius, cum de Baptiſmo ageremus: hoc vero loco tractatur à Theologis occaſione cuiuſdam conſuetudinis Eccleſiæ, quæ in Romana, & in multis aliis obſeruatur, olim enim Cardinales ſimul cum Papa concelebrare ſolebant, & conſecrare eandem hoſtiam, & tunc idem faciunt Sacerdotes nouiter Ordinati cum Epiſcopo Ordinante, nam omnes ſimul verba conſecrationis proferunt ſuper eadem materia. Dupliciter ergo tractari poteſt hæc quæſtio: primo de poſſibili, ſcilicet, quid in hoc modo conſecrationis fieri poſſit. Secundo de facto, ſcilices, quid in prædicta conſuetudine fiat.

Non poſſunt concurrere plures miniſtri ad conſecrandum, ſi vnuſquiſque partem ſolũ formæ proferat.

Prior pars definiri breuiter poteſt ex dictis ſupra de Baptiſmo. Primo enim certum eſt, non poſſe plures miniſtros concurrere ad conſecrandum hoc ſacramentum, vt cauſas partiales ex parte formæ, ita vt vnus proferat partem formæ, alius aliam partem: quia tunc neuter eorum proferret formam, neque ex verbis diuerſorum hominum vna forma componi poteſt, vt prædicto loco latius probatum eſt. Dico autem, ex parte formæ, quia ex parte materiæ fieri poteſt, vt vnus conſecret partem vnius hoſtiæ, alius vero reliquam partem, ſi vterque certam ac definitam partem ſua intentione deſignet, vt ſupra diximus, agentes de materia, tunc vero illi non ſunt proprie cauſæ partiales, quia vnuſquiſque ſuam conſecrationem, vt integra cauſa, perficit, ſed ex parte materiæ accidentarium eſt, quod ſpecies conſecratę ſint continuæ inter ſe, & ideo ex hac parte quælibet earũ conſecrationum videtur eſſe partialis reſpectu eiuſdem hoſtiæ.

Non poſſunt plures ſacerdotes hoſtiã conſecrare, ſi alter prius altero abſoluat verba formæ.

Dico ſecundo: Etiam ſi duo ſacerdotes integre proferant formam, & vnuſquiſque habeat intentionem conſecrandi, ſi tamen alter eorum prius tempore abſoluat formam, quam alius, non poſſunt illæ duæ formæ efficere conſecrationem eiuſdem materiæ, ſed altera tantum. Ita ſentiunt Durand. Caiet. Richard. Soto, Ledeſma, & alii, infra citandi. Quorum ſententia mihi veriſsima videtur, quamuis nõnulli ex antiquioribus contradicere videantur. Ratio eſt, quia integra forma conſecrandi cadens ſuper debitam materiam, cum primum perficitur, conſtituit, ſeu conficit ſacramentum, ergo forma poſtea ſuperueniens nihil poteſt efficere. Patet conſequentia, tum quia iam inuenit factum, tum etiam, quia iam non cadit ſuper debitam materiam: quia materia conſecrationis non eſt res prius conſecrata, ſed panis vel vinum. Antecedens vero declaratur, quia quando ſacerdotes hoc modo proferunt formas, vel vterque eorum habet intentionem abſolutam conſecrandi independenter ab alio, & tunc ſine vlla dubitatione, qui primo abſoluit, conſecrat, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad conficiẽdum ſacramentum, vel vterque habet intentionem non conficiendi ſine alio. Et hoc variis modis poteſt contingere, primo, vt vterque velit partialiter concurrere, & nullo modo eſſe cauſa integra conſecrationis, & hæc intentio fortaſſe in vniuerſum eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quia Chriſtus hoc non inſtituit, ſed vniuſcuiuſque ſacerdotis verba voluit eſſe cauſam integram & ſufficientem, ſicut in ſimili de Baptiſmo diximus, aut ſaltem eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, hoc intendere: quando formæ non in eodem inſtante, abſoluuntur, ſed altera prius tempore, quam altera: quia præter inſtitutionem Chriſti, & contra veritatem huius formæ eſt, vt non efficiat, cum primum eius ſignificatio abſoluitur, quia illius veritas cum illius efficacia coniuncta eſt, & ab illa quodammodo pendet. Et eadem ratione eſt contra Chriſti inſtitutionem, vt vna forma non faciat ſine concurſu alterius, quæ præceſsit: igitur miniſtri, qui hoc modo intenderent conficere, nihil efficerent. Alio modo poſſet vnus ſacerdos intendere non conſecrare ſine alio, intentione quaſi conditionata, ita vt vnuſquiſque intendat conficere, ſi alius iam abſoluit verba & non alias: & tunc is, qui primo abſoluit, non conficit, quia tantum habet conditionatam intẽtionem, & conditio impleta non fuit, quando ab-

do abſoluta fuit forma: & ideo neq; tunc fecit ſacramentum ex defectu intentionis: neque poſtea, quia iam forma euanuit, vt latius dictum eſt in materia de ſacramentis in genere, ille vero, qui poſterius abſoluit, conficit, quia, licet habuerit conditionatam intentionem, tamen conditio iam erat impleta, & ita conditio tranſit in abſolutum: ergo, quicquid Sacerdotes intẽdant facere, non poſſunt plures formæ, quæ ſucceſsiue, & non in eodem inſtante conſummantur, eandem conſecrationem efficere. Neque hic locum habet diſtinctio vulgaris de ſimultate metaphorica aut morali, quia verba in eodem Metaphyſico, ſeu phyſico inſtante, in quo abſoluuntur, conſecrationem perficiunt, neque eorum efficientia ſuſpendi poteſt per minimum vel breuiſsimum tempus quia hoc eſſet contra eorum veritatem, ergo nihil refert, quod alia verba cenſeantur ſimul moraliter abſolui, ſi reuera intercedit vel breuiſsimum tempus inter vltimum inſtans vnius & alterius formæ; quia iam inueniunt factum, quicquid facere poterant, & cadunt in materiam iam conſecratam. Confirmatur tam concluſio, quam totus hic diſcurſus: quia, ſi duæ formæ, quarum vna prius abſoluitur, quam alia, poſſent eiuſdem materiæ cõſecrationem efficere: etiam vnus miniſter poſſet duabus formis repetitis ſucceſsiue eiuſdem materiæ conſecrationem efficere, proferendo proxime & immediate vnam poſt aliam & per intentionem ſuſpendendo efficientiam prioris, donec poſterior abſoluatur: conſequens aũt abſurdiſsimum, & contra omnium communem conſenſum: Sequela autem à paritate rationis facilime probari poteſt.

Si plures formæ ſimul abſoluantur, omnes efficiũt ſacramẽtum

Dico tertio: Si duæ formæ ſimul & in eodem inſtante, abſoluantur, vtraque efficit conſecrationem, etiam ſi in eandem materiam cadant. Hæc eſt communis ſentẽtia; probatur, quia ſupponimus, vtramque proferri à debito miniſtro ſupra debitam materiam, & debita intentione: ergo vel vtraque efficit vel neutra: quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia, at non eſt dicendum neutram efficere, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad ſacramentum, & nihil eſt contra ſubſtantiam eius, ergo vtraque efficit.

Dubium.

Quæres, an ſingulæ efficiant, vt cauſæ totales, vel partiales; id eſt, an efficiant vna ſola actione dependente ab vtraque vel duabus, quarum vnaquæque integra ſit, & à ſua forma pendeat.

Solutio.

Reſpondetur, vtrumque modum eſſe poſsibilem, & incertum eſſe, quomodo fiat. Videtur autem magis conſentaneum inſtitutioni & veritati verborum, vt vnaquæq; forma ſua integra actione efficiat, ac ſi alia non concurreret: quãuis alias videatur rerum naturis magis cõſentaneum, vt cauſæ, quæ per ſe ſingulæ efficerent, ſi ſimul applicentur ad vnum & eundem indiuiſibilem effectum non agant duabus veluti ſuperfluis actionibus, ſed vna.

Difficultas vtrum ſit bona conſuetudo conſecrãdi plures in eadem materia quam in Eccleſia Romana in ſacerdotum ordinatione ſeruat.

Ex his definienda eſt altera pars quæſtionis, quid de facto fiat in prædicta Eccleſiæ conſuetudine. Et ratio difficultatis eſt, quia, humano modo loquendo non poſſunt omnes illæ formæ in eodem inſtante phyſico abſolui, ex quo videtur ſequi, illam conſuetudinem eſſe contra rectam rationem, quia expoſita eſt multis periculis. Primo, vt Epiſcopus, qui eſt principaliter ſacrificans, nihil conficiat. Secundo, vt à multis proferantur verba ſuper materiam conſecratam. Tertio, vt multi inaniter ac fruſtra verba proferant, nihil efficiendo. Propter hæc quidam non verentur hanc conſuetudinem improbare: quia, licet Romana Eccleſia, vt particularis quædam Eccleſia, illam ſeruet, tamen non obſeruatur in vniuerſa Eccleſia, vt de Moguntina Gabr. refert. Ita vere ſentit Durand. diſtinct. 13. quæſt. 3. & in eadem ſententia citatur Albertus in Sum. Piſan. verbo. Euchar. 3. & in eandem inclinat Gabr. lect. 6. in Can. Angel. Euchariſt. 2. §. 3. nec multum repugnant Soto diſtinct. 3. art. 3. & Palacius, quæſtio. 4. ſed nullo modo ſentiendum eſt, illam conſuetudinem eſſe malam, ſimpliciter loquendo: id enim valde eſſet temerarium: tum, propter Eccleſiæ Romanæ authoritatem à multis Pontificibus approbatam, tum, quia quam plures aliæ Eccleſiæ eandem conſuetudinem obſeruant.

Quidã negant.

Gabr. Durand. Albert. Angel. Soto. Palac.

Alij explicãt modum quo deb. id fieri.

Alij ergo Theologi, vt hanc conſuetudinem defendant, dicunt, omnes Sacerdotes, qui cum Epiſcopo proferunt verba, debere illa proferre cum intentione conſecrandi, ita tamen, vt referant intẽtionem ſuam ad illud inſtans, in quo Epiſcopus abſoluit verba conſecrationis, in quo omnes conſecrant, ſiue prius, ſiue poſterius verba abſoluant. Hæc fuit ſententia Innocentij, libro 4. de hoc myſter. capitulo 25. quem Diuus Thomas hic ſequi videtur, quæſtio. 82. art. 2. Alenſ. quæſtione 36. membr. 8. Paludan. diſtinctione 3. quæſtione 4. Soto, Ledeſma, & alij Thomiſtæ. Victor. in Sum. numero 88. Sylueſt. Euchariſt. 2. quæſt. 13. & alij fere Summiſtæ. Sed hæc ſententia non videtur poſſe conſiſtere cum his, quæ ſupra dixim⁹. Quia dupliciter poteſt explicari intentio horum Sacerdotum, primo, vt ſit abſoluta, vt illam explicant Palud. & alij, & hoc modo eſt impoſsibilis, quia ſi Sacerdotes habent intentionem conſecrandi, & prius abſoluunt verba, quam Epiſcopus, non poſſunt eorum efficaciam ſuſpendere, vt oſtenſum eſt, neque hoc eſt in poteſtate totius Eccleſiæ. Sicut ſi quis vellet ſuſpendere actionem verborum conſecrationis formæ panis, donec proferat formam ſanguinis, non poſſet; vel, ſi duo conuenirent ad conſecrandas duas hoſtias ſinguli ſingulas, ita tamen, vt neuter conficeret, donec alius abſolueret: nihilominus fieret conſecratio abſolutis verbis, & in omni ſacramento, abſoluta materia, & forma, non poteſt vniuerſa Eccleſia retardare effectum eius, ſicut nec poteſt impedire illum, ſi ex parte ſubiecti & materiæ non eſt impedimentum. Reſpondet Paludanus ſupra, in hoc ſpeciali caſu, Dei diſpenſatione fieri, vt virtus præcedentium verborum conſeruetur in aere, donec omnes formæ abſoluantur, & tunc omnium virtus ſimul operetur. Sed hæc, vt recte dixit Durand. ridicula ſunt, & ſine fundamento conficta, eo vel maxime, quod virtus verborum non eſt res aliqua, præter verba, & quamuis eſſet aliqua qualitas, illa non poſſet ſine nouo miraculo conſeruari tranſeuntibus verbis: aut de ſubiecto in ſubiectum migrare. Deinde, ſi hoc modo fieret, nõ oporteret diligentiam adhibere, vt omnes cum Epiſcopo proferrent, vel ſaltem curandum potius eſſet, vt omnes ante Epiſcopum abſoluerent verba, quandoquidem dicuntur non eſſe operatiua priuſquam Epiſcopus abſoluat, verba autem Epiſcopi expectatura non ſunt reliquos. At vero vſus Eccleſiæ non ita habet, ſed adhibet potius diligentiam, vt, vel omnes ſimul abſoluant, vel ſaltem nullus ante Epiſcopum. Alio modo explicari poteſt hæc intentio, vt ſit conditionata, vt verbi gratia, quod Sacerdotes conſecrantes cum Epiſcopo, intendant conſecrare ſub hac conditione, ſi Epiſcopus iam abſoluit verba, & ita videtur explicare hanc ſententiam Victor, numero 88. Sed hinc neceſſario ſequitur iuxta dicta, vt nec illi conſecrent, qui prius tempore, neque illi, qui poſterius, quam Epiſcopus, verba abſoluunt, ſed ad ſummum illi, qui in eodem phyſico inſtante cum illo verba perficiunt, quod paucis ſimis continget, & ita non euitantur omnia ſupra dicta incommoda: nam intentio conficiendi ſacramentum ſub conditione, quæ moraliter fere ſemper impediet efficaciam formæ ſacramentalis, vitioſa eſt, & præter rationem, quin potius vti intentione conditionata & nõ abſoluta, ſine neceſsitate vrgente, etiam & merito videtur eſſe contra debitum modum conficiendi ſacramentum.

Innoc. Alenſ. Palud. Soto. Ledeſ. Victoria. Sylueſt. Reijcitur.

Sed dicunt aliqui, in eo caſu omnes Sacerdotes cum

cum Epiſcopo quaſi componere vnum integrũ miniſtrum,& ideo eum primo conficere, qui primo abſoluit verba,quicunq; ille ſit,omnes tamen dici referre intentionem ſuam ad vnum inſtans, quia omnes intendunt ſimul abſoluere verba,quocirca ſi aliquãdo accidit,quod vnus prius abſoluat,quam alius, eſt præter intentionem, & ita moraliter loquendo, eſt per accidẽs,& quicquid inde ſequitur,vt,verbi gratia,quod vnus conſecret corpus ſolum, alius ſolum ſanguinem:& alius,ſcilicet Epiſcop9,ſumat vtramq; ſpeciem,qui fortaſſe neutram cõfecit. Hæc,inquam, & ſimilia, non reputantur incommoda, tum quia ſunt per accidens,tum etiam,quia omnes concurrũt per modum vnius miniſtri integri,qui ſimpliciter facit totum, quamuis per diuerſa verba & ora veluti perſonalia.Sed hic dicẽdi modus mihi diſplicet,quia reuera eſt inconueniens,vt Epiſcopus, qui eſt principalis offerens,& ſacrificans,non conficiat, & reliqua omnia,quæ conſequuntur, reuera ſunt magna incommoda: neq; poſſunt dici moraliter per accidens, & præter intentionem, cum voluntarie adhibeatur intentio,quæ mortaliter impleri non poteſt. Præterea illa collectio miniſtrorum, ſeu potius ille miniſter collectus ex multis perſonis,eſt pręter inſtitutionem Chriſti,& præter veritatem verborum, quæ ab vnaquaq; perſona integre proferuntur.

Aliorũ modus hanc cõſuetudinem defendẽdi refertur & refellitur. *Richard.* *Caietan.* *Angel.* Aliorum ergo ſentẽtia eſt,ſolum Epiſcopum proferre verba formaliter,& cum intentione conſecrandi, alios vero materialiter illa referre in ſignum poteſtatis ſibi conceſſæ,& in memoriam illius cœnæ,in qua Chriſtus cum Apoſtolis cœnauit, eiſq; eandem poteſtatem conceſſit.Ita ſentit Richard.diſt.13.art.2. q.1.Caietan.qu.82.art.2.Angel.verb.Euchariſt.2.§.3. & ex antiquo Pontificali Romano referuntur verba quibus hoc indicatur,ſcilicet:Ordinati dicant,ac celebrent. Ratio eſt, quia hoc modo tolluntur omnia incommoda,& ſufficit ad intentionem & conſuetudinem Eccleſiæ. Et confirmatur: quia illi non communicant ſub vtraq; ſpecie:ergo non communicant, vt ſacrificantes:ergo non ſacrificant,& conſequenter non conficiunt.Sed obſtat,quia in Pontificali Romano admonetur Epiſcopus, vt alte & paulatim dicat verba,vt alij poſſint ſimul cum illo dicere, & omnes adhibent diligẽtiam,vt,quoad fieri poſſit, ſimul abſoluant: ergo ex modo ipſius conſuetudinis videtur colligi,omnes proferre verba ad conſecrãdum. Præterea,in conſecratione Epiſcopi, plures Epiſcopi ſimul proferunt verba,& Caietan. fatetur,omnes proferre formaliter,& ad conſecrandum,cum tamen ex Pontificali Romano non poſſit hoc magis colligi de his Epiſcopis,quam de illis ſacerdotibus, & incommoda fere ſunt eadem,ſi recte ponderentur. Et idem argumentum eſt de conſuetudine,quam Innocenti9 ſupra refert,vſitatum fuiſſe aliquãdo in Eccleſia Romana, vt interdum Cardinales ſimul cum Pontifice conſecrarent. Ad hæc vero dici poteſt in hac opinione,adhiberi in hac cæremonia huiuſmodi modum & diligentiam,quia non ſatis cõſtat in particulari, qua intentione debeant proferri verba, & ideo ſecuriorem partem eligunt,quoad fieri poſſit.

Quocirca in hac re,quæ valde lubrica eſt,mihi placet conſilium Caietani,vt ſcilicet,hi ſacerdotes intẽdant proferre verba meliori modo,quo poſſunt:huiuſmodi autem exiſtimo, inprimis, vt nullo modo præſumant præuenire Epiſcopum in conſecrando, quia reuera hoc eſt magnum incommodum,& contra intentionem Eccleſiæ, vt rationes factæ probãt, deinde habeant intentionem conditionatam, vt Victoria aiebat,ſeu potius & disiunctam, vel conſecrandi ſimul cum Epiſcopo,ſi poſſunt:ſin minus,tantum materialiter verba proferendi, & ita euitantur incommoda,omnia quæ inferebantur.

):(

SECTIO V.

An hæc virtus actiua principalius ſit in verbis, quam in miniſtro.

Quorũdam opinio. HOc dubium moueo propter nonnullos ex antiquis Theologis, qui illud tractant & definiunt, hanc virtutem eſſe in verbis & in miniſtro, ſimpliciter tamen principalius eſſe in miniſtro,tum, quia eſt ſimilior principali agenti,tum etiam, quia eius virtus eſt permanens, & ad plures effectus extenditur: ſecundum quid vero principalius eſſe in verbis, quia propinquius attingunt effectum. Ita Alexand.quæſtione 34.membr.2.quem ſequitur D.Thom.diſtinct. 8.q.2.art.3.ad 9.Richard.art.3.quæſt.3.Ne tamen fortaſſe ſit quæſtio de nomine,oportet nonnulla ſupponere,quæ ad rem pertinent. *D.Thom.* *Alenſ* *Richard.* Primum eſt,virtutem verborum non eſſe qualitatem illis ſuperadditam. Secundum eſt, characterem ſacerdotis,qui videtur eſſe virtus miniſtri,licet ſit qualitas phyſica illi inhærens, non tamen habere proprium & immediatum influxum phyſicum,vel in verba,cum in illis nihil fiat,vel in effectum verborum,ſeu conſecrationem,cũ hæc immediate ſit tantum ab ipſis verbis, vt etiam prædicti authores docent,& D.Th.hic q.78.art.1.qui etiam docet,ſacerdotem nõ habere aliam immediatam actionem in conſecratione, niſi prolationẽ verborum,neq; per aliam actionem aut influxum influere in cõſecrationem niſi per verba,& eorũ actionem. Quod præterea confirmari poteſt teſtimoniis Sanctorum Patrum dicentium: Sacerdotes proprio ore conficere hoc ſacramentum per verba Chriſti. Ac denique, quia omnis alius influxus ſuperuacaneus eſt,& ſine fundamento confictus, vt latius generatim dixi in materia de charactere, vbi propter hanc cauſam docui,characterem non eſſe potentiam phyſicam, cum non habeat influxum phyſicum immediatum,vt oſtenſum eſt: neque remotum aut mediatum: quia hic ſupponit ſemper aliquem immediatum, in quo fundetur. Quomodo enim poteſt intelligi, efficaciam alicuius potentiæ, mediate redundare in aliquid, niſi immediate quippiam aliud attingat? at probatum eſt, characterem non habere influxum ſeu actionem immediatam,cum illam non habeat: neq; in verba,neq; in effectum verborum,& nihil aliud ſit,in quod poſſit immediate agere: ergo neq; mediate aliquid phyſice agit: ergo non eſt potẽtia phyſica,ſed moralis,ſeu potius ſignum, ſeu quaſi ſigillum pacti diuini,quo ſtatuit,& promittit,ſemper concurrere cum verbis Sacerdotis ad effectum conſecrationis.

Virtus conſecratiua radicaliter ſolũ eſt in miniſtro, formaliter in verbis. His ergo de re ipſa ſuppoſitis, neceſſario dicendum videtur in præſente quęſtione,virtutem inſtrumentalem ac phyſicam, qua fit conſecratio, intrinſece ac realiter eſſe tantum in verbis,vel potius eſſe ipſa verba,vt dictum eſt:& ita ceſſat comparatio,quę ſupponit,hanc virtutem in vtroq; comparationis extremo:nos autem dicimus eſſe in altero: at vero ſecundum quandam rationem ſeu denominationem poteſt dici hæc virtus principalius eſſe in miniſtro, radicaliter,& quaſi poteſtatiue:tum,quia ipſe eſt,qui operatur per verba:tum,quia ab intentione eius pẽdet virtus verborum,& ita illi data eſt poteſtas conſecrandi,& vtendi illo inſtrumento, cum voluerit: tum etiam,quia illi debitus eſt concurſus ad ſic operandum: verbis autem non niſi quatenus ſunt ab illo,& ab eius intentione procedunt: neq; hac in re inuenio difficultatem aliquam, quæ explicatione indigeat,iuxta hæc exponenda ſunt, Diuus Thom. docet infra, quæſt.82. art. 1. ad 1.

):(

DISPVTATIO LXII.

De ſuſcipientibus hoc ſacramentum, & de varijs modis ſumendi illud.

Diſpu.24. de Euchariſtia.

EXplicatis cauſis huius ſacramenti priuſquam ad eius effectus accedamus, oportet de ſuſcipiente, quod eſt, ſubiectum, in quo ſacramentum hoc operatur, nõnulla dicamus: ſimulq́; dicemus de vſu, nõ vt in præceptum cadit, ſed prout per illum applicatur ſacramentum ad operandum: quamquam enim ſingulare ſit in hoc ſacramento, quod vſus eius ab illius ſubſtantia diſtinguatur, tamẽ, vt ſupra diſp. 42. dixi, habet ſe huiuſmodi vſus tanquam applicatio agentis ad paſſum: quia ergo hæc applicatio antecedit effectum, reſpectu cuius ſuſcipiens eſt cauſa materialis, optime diſputatio hæc in hunc locum cadit.

SECTIO I.

Quid ſit, & quot modis fiat ſumptio huius ſacramenti.

Euchariſtia ſumi poteſt ſpiritualiter, vel ſacramẽtaliter Hilarius. Raban. Auguſt.

HÆc quæſtio diſputatur à D. Thom. q. 80. artic. 1. & aliis Theologis diſt. 9. vbi omnes cum Hilario lib. 8. Trinit. Raban. de Corp. & ſang. Domini, cap. 26. & Auguſt. variis locis, quæ referuntur de Conſecrat. d. cap. Quid eſt, cap. Qui manducat, cap. Qui diſcordat: & aliis: diſtinguunt duplicem vſum huius ſacramenti: in ſacramentalem & ſpiritualem. Quam partitionem hæretici huius temporis reiiciunt: quia errant in fundamento de reali Chriſti præſentia in hoc ſacramento: & ita ſolam ſpiritualem Chriſti manducationem per fidem agnoſcunt. Illam tamen diuiſionem probauit Concilium Trident. ſeſſ. 13. c. 8. ſeſſ. 22. & ſacramentalis manducatio euidenter colligitur ex facta Chriſti inſtitutione huius ſacramenti, & ex verbis eius, Ioan. 6. vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: & ex Paulo, 1. ad Cor. 11. Vt tamen, hæc diuiſio, eiuſq́; membra explicentur, oportet prius ſingula aliis modis ſubdiuidere.

Trident.

Ioann 6. 1. Cor. 11.

Spiritualis ſumptio ſacramenti huius eſt per votum vel deſiderium ortum ex viua fide. Alenſ.

Secundo ergo ſpiritualis ſumptio diuidi poteſt in ſpiritualem tantum, & in ſpiritualem & ſacramentalem ſimul. Priori modo ſpiritualis ſumptio propriiſsime ſumpta eſt, quæ fit per votum ſeu deſiderium huius ſacramenti, vt ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. colligitur: & ex vſu omnium Theologorum, & præter citatos recte tractat Alenſ. q. 43. membr. 3. Quia, vt vere ac proprie dicatur ſpiritualis vſus ſacramenti, oportet, vt ad ipſam Euchariſtiam formaliter terminetur: cum autem non terminatur per actum corporis, ſed per actum animæ, nullus eſt actus, qui hanc denominationem poſsit ſuſcipere, niſi deſiderium, & propoſitum: quia in actibus humanis ſolum propoſitum, vel deſiderium efficax cenſetur aliquo modo actui externo æquiualere, quando hic exerceri non poteſt. Eſt autem obſeruandum ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. cap. 8. non omne deſiderium, ſeu propoſitum huius ſacramenti cenſeri ſpiritualem ſumptionem eius, ſed ſolum illud, quod ex fide viua proficiſcitur: quia hæc non tantum dicitur ſumptio ſpiritualis, quia ſpirituali actu ſeu modo fit, ſed præcipue, quia parit fructum ſpiritualem maioris vnionis cum Chriſto: hunc vero fructum non habet, niſi ex charitate oriatur. Quocirca, ſiquis in peccato exiſtens deſideret Euchariſtiam ſumere, ita vt in ſubiecto illius deſiderij coniungat vſum ſacramenti cum ſtatu, quem tunc habet: id eſt, ſi deſideret ſumere in eo ſtatu, non ſolum non ſpiritualiter manducabit, ſed etiam grauiter peccabit. Si vero non ita componat obiectum, ſed deſideret ſumere in meliori ſtatu: actus quidem non erit malus, tamen non perueniet ad rationem ſpiritualis ſumptionis propter rationem dictam, niſi fortaſſe appelletur ſumptio ſpiritualis mortua, & ſecundum quid. Denique ſciendum eſt, hoc deſiderium ſeu votum haberi poſſe vel explicite, vel implicite, ſicut in baptiſmo, & in aliis ſacramentis contingit: nam vtroq́; modo poteſt deſiderium ad hoc ſacramentum terminari, vel in ſe & in particulari, vel in alio, & in communi: vt deſiderando ſeruare omnia mandata Chriſti, vel omnibus modis vniri Chriſto. Vnde obiter colligitur, hanc ſumptionem ſpiritualem ſolum habere locum in lege Euangelica proprie: quia, ſicut in illa ſolum inſtitutum eſt hoc ſacramentum, ita & omnis eius vſus. Itaque illa ſpiritualis manducatio antiquorum Patrum, quam late explicat Auguſt. tract. 26. in Ioan. ex illo 1. Corinth. 10. Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt: non eſt proprie ſpiritualis manducatio huius ſacramenti: quia illi ſane non deſiderabant ſumere hoc ſacramentum: ſed eſt figurata & materialis manducatio: nam quia illæ deſiderabant CHRISTVM in illis ſacramentis præfiguratum, illum ſpiritualiter manducaſſe dicuntur: & ſimiliter omnis vnio cum Chriſto, vel deſiderium CHRISTI, ſolet dici ſpiritualis ſumptio huius ſacramenti: large tamen ac materialiter: quia Chriſtus res eſt huius ſacramenti, vt ſupra diſput. 2. late dictum eſt. Vnde tandem colligi poteſt multiplex diuiſio ſpiritualis manducationis: ſed illa eſt præcipue notanda ad tollendam æquiuocationem: quod alia eſt ſpiritualis manducatio Chriſti abſolute: alia vero Chriſti in hoc ſacramento, ſeu ipſius Euchariſtiæ: quam ſupra indicaui iuxta quæſtion. 73. & optime eam tractat Palud. diſt. 9. diſpu. 2. Prior enim fit per fidem & charitatem, & abſolute terminatur ad Chriſtum ſecundum ſe: & ideo omni tempore fuit neceſſaria: poſterior vero terminatur proprie ad hoc ſacramentum, & ad vſum eius: eſtque proprie ad vſum eius, vt dixi.

Auguſt.

Dubium, vtrum ſumptio ſpiritualis Euchariſtia habeat fructum præter meritum operantis. Hoſius. Trident.

Sed quæri poteſt circa hanc ſumptionem pure ſpiritualem, an habeat fructum præter omne meritum operantis, hæretici enim noſtri temporis dicunt, non eſſe minus fructuoſam, quam ſi cum ſacramentali coniuncta ſit: vt refert Hoſius libr. 1. contra prolegomena Brentij. Qui error damnatur in Trident. ſeſſ. 13. cap. 8. & Can. 8. & à Diuo Thoma refellitur quæſtio. 80. articul. 1. ad 3. Quæ cenſura intelligenda eſt fieri in eos, qui negant ſumptionem ſacramentalem aliquid addere merito operantis: nam hæc eſt aperta hæreſis contra efficaciam ſacramentorum. Aliter vero poſſet quis opinari, ſacramentum eſſe adeo efficax, vt non ſolum reipſa ſuſceptum, ſed etiam ſolo animo & deſiderio applicatum, habeat ſacramentalem efficaciam: & non eſt tam aperta hæreſis: quia non defuerunt Catholici, qui dicerent, hoc ſacramentum hoc modo operari: ſaltem in extrema neceſsitate: vt quando ęgrotus non poteſt ſacramentaliter ſumere: præſertim quando petit, adorat, ac veneratur ſacramentum: vt referunt Soto d. 12. q. 2. art. 1. Ledeſm. q. 22. art. 4. Alij vero dixerunt, ſacramentum operari quidem hoc modo gratiam aliquam maiorem, quam reſpondeat merito operantis, non tamen tantam, quantam conferret ſacramẽtaliter ſumptũ, nec tam ꝓprie ex opere operato: quia non per efficientiam phyſicam: & ita ſentit Ledeſma. Sed hæc omnia ſunt falſa & improbabilia, & aperte contra Diuum Thomam ſupra, Alenſ. qu. 41. membr. 3. artic. 3. & contra rationem: quia promiſsio effectus ſacramentalis non eſt facta deſiderio, ſed manducationi. Item, quia ſi quis prius deſideret ſacramentum, & poſtea re ipſa ſumat, non minorem effectum ſacramentalem recipiet in re, quam ſi antea non deſideraſſet, ſi cætera ſint paria: ſignum eſt ergo, ſacramentum nihil prius contuliſſe, ratione deſiderij, alioqui idem ſacramentum plures conferret effectus eiuſdem rationis ex opere operato. Ex quo vlterius inferri poteſt: ſi quis poſt ſuſceptum ſacramẽtum

Soto. Ledeſma.

Reſpondetur non habere. Alenſ.

tum gaudeat, & delectetur in conſideratione ſumptionis, inde etiam nouum obtinere effectum ex opere operato, quia non eſt minus efficax ſacramentũ ſuſceptum, quam ſuſcipiendum, neque actus minus bonus gaudium, quam deſiderium, de qua re plura diximus in ſimili quæſtione agentes de baptiſmo. Quocirca, quãdo Trid. ſupra dicit: illos, qui voto cœleſtem panem edunt fide viua, quę per dilectionem operatur, fructum eius & vtilitatem ſentire, nõ eſt intelligendum de fructu ex opere operato, ſed merito operantis, q̃ dicitur fructus huius ſacramẽti, vel obiectiue, quia ex illius deſiderio & amore percipitur, vel generali quadam ratione, quatenus omnis vnio per gratiam dicitur effectus huius ſacramẽti quia eſt effectus Chriſti, qui in hoc ſacramento continetur.

Tertio rurſus diuiditur ſacramentalis ſumptio, in ſacramentalem tantum, & ſpiritualem & ſacramentalem ſimul, & ita perficitur trimembris diuiſio, quã tradit Trid. dicto c. 8. & intelligitur bimembris, quia poſuit D. Th. hic, art. 1. qui in hoc ſenſu locutus videtur. Vt vero explicetur diuiſio, oportet aduertere, ſumptionem ſacramẽtalem omnino ſumi interdum materialiter, pro quacunque ſumptione ſacramenti, etiam ſi fiat ſine propria cognitione eius, vt quæ fit à bruto animali, vel ab homine exiſtimante hoſtiam non eſſe conſecratam, & de hac manducatione in hoc loco non eſt ſermo: quia, vt dixit D. Th, eſt veluti per accidens: vnde impropriiſsime dicitur vſus ſacramẽti, vt ſacramentum eſt; interdum vero contingere poteſt, vt ſacramentum hoc ſumatur intentione & cognitione, tamẽ ab homine incapace effectus illius, vt quando ſumitur ab homine non regenerato per baptiſmum, & hæc etiam ſumptio cenſetur materialis, quia per illam non applicatur ſacramentum, vt ſacramentum eſt, ſubiecto ſibi proportionato. Sacramentalis ergo ſumptio proprie ac formaliter dicitur, realis manducatio ſacramenti Euchariſtiæ, cum aliqua intentione ſumendi illud in ſubiecto capaci & proportionato. Nam, ſicut in aliis ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, capacitas & intentio ſumẽtis, ſunt de neceſsitate ſacramenti, ita hic ſunt de neceſsitate ſumptionis ſacramentalis proprie dictæ: & ſicut in aliis ſacramentis, in adultis requiritur propria intentio formalis, vel virtualis, explicita, vel implicita, in paruulis vero ſufficit intentio Eccleſiæ, ita etiam hic, vt inferius dicemus. Hæc igitur ſacramentalis ſumptio, ſi fiat ſine fructu ſpirituali, dicitur ſacramentalis tantum, ſi vero fiat cum fructu, dicitur etiam ſpiritualis, ſiue ita determinetur ab effectu, ſiue ab ſtatu, & diſpoſitione, cum qua fit. Quocirca, ſicut poteſt manere ſacramentum ſine effectu, vel debita diſpoſitione, ita poteſt eſſe in præſenti ſumptio ſacramentalis tantum ſine ſpirituali. Hic vero inquiri poterat de ſumptione, qua Chriſtus ſeipſum communicauit, an dicenda ſit ſacramentalis tantum, vel ſimul ſpiritualis, ſed de hoc dicetur infra.

Ex quibus vltimo concluditur, ſacramentum hoc perfectius applicari quam reliqua, quæ in exteriori vſu alicuius elementi conſiſtunt: in aliis enim applicatio fit per ſolum externum contactum, hic vero fit per internam ſumptionem, & vitalem actionem, & quodammodo per guſtum, qui eſt ſenſus perfectior, quam tactus, & ita applicatio eſt proportionata ſacramento, quod perfectius eſt, & per modum cibi
Dur. ſumitur, vt latius tractat Durand. d. 9. q. 1.

SECTIO II.

Vtrum ſoli homines poſsint hoc ſacramentum manducare.

Homo poteſt Euchariſtiã manducare. HÆc quæſtio per ſe eſt facilis, & fere in ſuperioribus expoſita, & ideo breuiſsime expediri poteſt. Primo ergo certum eſt, homines poſſe hoc ſacramentum manducare, nomine ſacramenti non ſolum ſpecies intelligendo, de quibus experientia notum eſt, ſed etiam corpus Chriſti, de quo dicitur: Niſi manducaueritis carnẽ filii hominis, &c. quia ad hoc eſt inſtitutum hoc ſacramentum, vt ab homine manducetur Chriſtus Dominus, & per hoc ſacramentum in nobis ſit, & nos in ipſo: vt hinc excludatur error dicentium, diſcedere corpus Chriſti ſtatim ac ori admouetur, qui bis in ſuperioribus impugnatus eſt.

Secundo eſt certum, hoc ſacramentum non poſſe ſumi à creaturis homine ſuperioribus, hæ enim non ſunt niſi Angeli: Angeli autem non habent corpora, vt corporaliter manducare poſsint. Dices, poſſe aſſumere corpora, & in eis manducare. Reſpondetur, etiam in aſſumptis corporibus non proprie manducare, quia motus ille, prout eſt in corpore, nõ eſt vitalis actio, illa ergo non eſſet proprie ſumptio ſacramenti, ſed quædam alia mutatio localis. Loquimur autem de ſumptione ſacramentali; nam ſpiritualiter interdum dicuntur Angeli manducare Chriſtum, quatenus ei per charitatem vniuntur: quamquam neque hoc modo poſsint ſpiritualiter ſumere hoc ſacramentum proprie loquendo, quia, cum non ſint capaces ſacramenti, non poſſunt habere votum, aut deſiderium eius. *Creaturæ homine ſuperiores nõ poſſunt Euchariſtiam manducare.*

Tertio eſt certum, inferiores creaturas homine, vel omnino non poſſe, vel ſaltem non proprie & ſacramentaliter poſſe ſumere hoc ſacramentum. Patet, quia, quæ non viuunt, nullo modo poſſunt ſumere, cum non poſsint comedere, & hinc fit, corpus hominis mortuum, iam non eſſe capax huius ſacramẽti: quæ autem viuunt, & comedere poſſunt, licet materialiter valeant ſpecies ſacramentales, & conſequẽter corpus Chriſti, mãducare, vt in ſuperiore diſput. 55. traditum eſt: non tamen formaliter, ſeu ſacramẽtaliter, vt ex præcedente ſectione conſtat. Quocirca ſententia quorundam Catholicorum, qui abſolute negant bruta manducare corpus Chriſti, vt VVald. *VVald.* to. 2. ca. 60. & aliorum vel omnino reiicienda eſt, vel pie explicanda. Nam certum eſt, ſpecies ſacramentales poſſe à mure manducari, & comedi, ſicut aliũ panem, vt experientia conſtat, & in hoc fingere aliquod miraculum, eſt vanum, & ſine fundamento. Deinde etiam eſt certum, corpus Chriſti non diſcedere, ſed intrare, quo intrant ſpecies, quia, cum manducatio ſolum importet motum localem, proprie conuenire poteſt, & denominare corpus Chriſti, iuxta principia ſupra poſita, & hoc ſenſu erroneum eſſet negare, bruta manducare corpus Chriſti, ſaltem materialiter. Pie vero exponi poſſunt illi authores, quod hoc negant, ſolum quia illa ſumptio formaliter & ex intentione ſumentis, non eſt ſacramentalis. *Creaturæ homine inferiores ſacramẽtaliter proprie ſumere nequeunt Euchariſtiã.*

SECTIO III.

Vtrum omnes homines adulti poſsint recipere hoc ſacramentum.

EX ijs hominibus, quidam ſunt baptizati, alij non: quidam iuſti, vel re ipſa, vel in exiſtimatione & conſcientia ſua, cum diſpoſitione aliqua ad iuſtitiam ſufficiente, alij ſunt peccatores, id eſt, qui in ſtatu peccati permanent, nec ſatis diſponuntur, vt ab illo mũdentur etiam per ſacramentum: ita enim nunc hac voce vtemur. Rurſus ex parte ſumptionis diſtinguere poſſumus ſacramentalem tantum ab ea, quæ ſimul ſpiritualis eſt.

Dico primo, Homines peccatores accipere poſſunt Euchariſtiam ſacramentaliter, non vero ſpiritualiter. Hæc poſterior pars conſtat ex dictis de effectu: prior vero pars eſt de fide. Circa quam aliqui olim errauerunt, vt ſupra diſput. 17. & 23. annotaui- *Euchariſtia poteſt ſumi ſacramentaliter tantum à peccatore homine.*

VValdenſ. Caſtro. Orig. mus & videre licet in VValdenſi tom.2.capit.60.Caſtro verb.Eucha.hæreſi 11. Cui errori videtur fauere Orig.Matth.16.circa id: Non quod intrat per os, vbi inquit: malos non accipere Verbum incarnatum, niſi exponatur de ſumptione ſpirituali, ſicut exponenda ſunt alia Sanctorum teſtimonia, quæ ſtatim indicabimus. Sed concluſio poſita eſt de fide, vt conſtat ex 1. ad Cor.11. Qui aũt manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Dñi. Ridicula n. eſt interpretatio hæreticorum dicẽtium: manducare indigne, qui manducat externa ſigna, & ineptum ſe præbet ad manducandum corpus. Paulus n. expreſſe dicit, manducare indigne totum ſacramentũ, non diiudicando illud, nec ſe diſponendo iuxta dignitatem eius, & ita exponunt Chryſoſtom. Ambroſ. Anſel. D.Thom. deniq; omnes Græci & Latini. Præterea Chryſoſtom. Homil.83. in Matth.45. in Ioan. Origenes Homili.2. in Pſalm.37. Hierony. Malach.1. & alii Sancti, qui hanc veritatem docent, hoc eodem teſtimonio nituntur. Auguſti. libro.1. contra Creſcon. capi.25. in fi. libr.2. cont. literas Petil. c.47. & epi.120. ca.27. & li.5. de bapt. c.8. Corpus (inquit) Domini, & ſanguis Domini erat illis, quibus dicebat Apoſtolus, manducat & bibit indigne, &c. Et hinc Cypr. ſer. de Cœna Dñi, inquit: In ſceleratum os panis ſanctificans introiuit: Hinc ẽt Hier. lib.2. con. Iouin. verſus finem: Æqualiter, omnes corpus Chriſti accipim⁹ quamq̃ pro accipiẽtium meritis diuerſum fiat, quod vnum eſt. Hinc denique Eccleſia canit: Sumunt boni ſumunt mali, ſorte tamen inæquali, vitæ vel interit⁹. *(Chryſ. Orig. Hier. Auguſt.)* Ratio ſumenda eſt ex illo principio ſupra poſito, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies panis manent: nam hinc manifeſte ſequitur, peccatores, dum ſumũt ſpecies, ſumere corpus Chriſti. Deinde cætera ſacramenta rata ſunt, etiam cum ab iniquis ſuſcipiuntur, ſi nihil eſſentiale illi deſit, ergo & hoc ratum permanet, etiam ſi ab iniquo ſumatur: quia propter hanc cauſam nihil eſſentiale illi deeſt. Præterea hoc ſacramentum ratum eſt, etiam ſi ab iniquo Sacerdote fiat: ergo eadem ratione ratum durabit, cum ab illo ſumitur. Ad hæc alias daretur occaſio erroris ſupra impugnati, Euchariſtiam vere non confici, quando ab iniquo ſumẽda eſt, & ita penderet conſecratio à futuro euentu, & omnia eſſent ambigua, & incerta, nec poſſet aliquis certius credere, ſe accipere Chriſtum, quam ſe eſſe iuſtum. Certum ergo eſt, omnes quantumuis peccatores, reuera accipere corpus Domini ſacramentaliter: quod tam de baptizatis, quam de non baptizatis verum eſt aliquo modo, propter principiũ ſupra poſitum, quamquã ſit aliquod diſcrimen in formalitate ſumptionis, vt ſic dicam, & in aptitudine ſeu capacitate, reſpectu ſumptionis, ſpiritualis, iuxta dicta in 1. ſectio. & quæ ſtatim ſubiiciam. Quocirca, ſi apud Auguſtinum, vel alium Patrem interdum reperiatur, peccatores non ſumere rem huius ſacramenti, ſeu non vere illud ſumere, intelligendi ſunt & de re tantum ſacramenti quæ eſt graria, & de ſpirituali ſumptione ſeu fructuoſa, & quæ animam reficiat, & ita intelligẽdus eſt Aug. tract.28. & 29. in Ioan. & ſer.2. de verbis Apoſt. & l.22. de Ciuit. Dei, c.25. & ſæpe alias. *(Aug.)*

Omnes homines adulti baptizati & iuſti poſſunt ſumere Euchariſtiã & ſacramentaliter & ſpiritualiter per ſe loquendo. Dico ſecundo: Omnes homines adulti baptizati iuſti, poſſunt recipere hoc ſacramentum ſacramentaliter & ſpiritualiter, loquimur per ſe, ſeclufis aliis impedimentis corporis, & ita eſt concluſio certa, & per ſe clara: quia, quod pertinet ad ſumptionem ſacramentalem, à fortiori conſtat ex dictis de peccatoribus, & ex dictis ſupra de permanente duratione Chriſti ſub ſpeciebus: quod vero pertinet ad ſpiritualem ſumptionem, conſtabit ex dicendis infra de effectibus. Solum poteſt eſſe difficultas de amentibus ſeu phreneticis, ſed hæc facile expeditur ex dictis, & dicendis ſectione ſequente. Nam, ſi ſint amentes perpetui non reputantur adulti, ſed tamquam infantes, ſi autem prius habuerunt rationis vſum, de illis iudicandum eſt iuxta illum ſtatum, in quo inuẽti ſunt, quando iudicium rationis amiſerunt. Vnde ſi tunc erant iuſti, habebant virtualem huius ſacramẽti voluntatem, & ita ſunt capaces illius. An vero expediat illis conferre, alia quæſtio eſt, infra tractanda cum D.Tho.q.80.art.9.

Dub. Vnica tantum ſupereſt dubitatio de hominibus iuſtis non baptizatis, vt ſunt Catechumeni, an formaliter & proprie ſint capaces ſacramentalis & ſpiritualis ſumptionis huius ſacramenti. Nam Marſ. in 4. quæſt.6. artic.2. dicit, in caſu neceſſitatis Catechumenum ſuſcipere hoc ſacramentum, vnde ſentit, tũc eum recepturum propriiſsime ſacramentaliter & ſpiritualiter hoc ſacramentum: alioquin non poſſet ſine graui peccato illud ſumere. Et huic ſententiæ videtur fauere Innocent. in cap. Veniens, de baptiſmo: expreſſe enim dicit, Euchariſtiam ſumi poſſe à non baptizatis. *(Marſ. Innoc.)*

Homines iuſti non baptizati non poſſunt ſumere ſacramentaliter Euchariſtiam. Sed hæc ſententia ſingularis eſt, & aliena à principiis receptis ab omnibus Theologis: baptiſmus enim eſt ianua ſacramentorum, & Eccleſiæ, & per illum recipit homo characterem, qui eſt potentia ad recipienda ſacramenta, & effectum eorum: qui ergo non habet hunc characterem, non eſt capax alicuius ſacramentalis effectus, & conſequenter neque ſumptionis proprie ſacramentalis vel ſpiritualis. Quocirca, ſicut, qui caret charactere Ordinis, quantumuis ſit iuſtus non poteſt conficere hoc ſacramentum: quia ille character eſt veluti potentia actiua illius effectus, ita neque, qui caret baptiſmi charactere, eſt capax huius ſacramenti prædicto modo: quia ille character eſt quaſi potentia paſsiua cæterorum ſacramentorum. Ac denique ſicut homo non genitus ſeu productus, non capax eſt cibi & nutrimenti, ita neque homo non regeneratus per baptiſmum, eſt capax huius ſacramentalis cibi: quamquam ergo hi Catechumeni, quatenus comedere poſſunt, poſſunt etiam velut materialiter ſumere hoc ſacramentum, non tamen proprie ſacramentaliter, id eſt, cum ordine ad ſpiritualem ſumptionem. Innocentius autem in d. cap. Veniens, non ſcripſit illa verba, docendo, ſed diſputando, vnde ex reſolutione totius capitis potius noſtra ſententia confirmatur: concludit enim ante baptiſmum, ſacramenta cætera non eſſe valida. Deinde intelligi poteſt de ſumptione mere materiali ac fructuoſa, ſicut ibidem ait, ante baptiſmũ eſſe homines capaces coniugii: quod eſt verum materialiter in ratione contractus, non autem formaliter in ratione ſacramenti.

SECTIO IV.

Vtrum infantes poßint hoc ſacramentum ſuſcipere.

Omittamus inprimis ſumptionem pure corporalem ſeu materialem, quia certum eſt, ſi poſsint comedere, poſſe etiam hoc modo ſumere: omittam⁹ præterea ſumptionem pure ſpiritualem, quæ fit per propoſitum ſeu deſiderium, quia huius paruuli non ſunt capaces: vnde, licet dicatur interdum ab Aug. & Diuo Thoma ſpiritualiter manducare hoc ſacramẽtum: late ac metaphorice intelligendum eſt, vel quia per baptiſmum ſpiritualiter vniuntur Chriſto, & corpori eius, vel quia per habitualem iuſtitiam, quã in baptiſmo recipiunt, cenſentur appetere perfectam vnionem cum CHRISTO, & habere ius ad hoc ſacramentum, & veluti voluntatem ſumendi illud, vt notarunt Caiet. q.73. ar.3. Palacius diſt.9. diſput.2. *(Caiet. Palat.)* Omittamus rurſus paruulos non baptizatos, de quibus eadem ratio eſt, quæ de adultis: eſt igitur quęſtio de baptizatis infantibus, ſub quibus perpetuo amẽtes comprehenduntur, & de ſumptione proprie ſacramentali & ſpirituali ſimul, ſeu quæ propter ſpiritualem fiat.

Prima

1. Sententia. Maior. Petrus Soto. Catherin. Dom. Soto. Alenſ. Gabr. Paludan.

Prima ſententia eſt, infantes non eſſe capaces huius ſacramenti. Tenet Maior diſt. 9. ad. 2. Petrus Soto lect. 8. de Euchariſt. Cather. opuſ. de Commun. paruul. & Dominicus Soto, in hanc partem eſt propenſus; vide illum: poteſt tribui Caietano quæſt. ſequente, qui ad effectum huius ſacramenti requirit actualem deuotionem, cuius paruuli non ſunt capaces. In hanc ſententiam inclinat Alenſ. q. 49. mem. 5. Gabr. d. 9. q. 2. arti. 3. dub. 4. & Palud. q. 4. in fine. Sed hi ſolum dicunt non eſſe dandam Euchariſtiam paruulis. Fundamentum prædictæ ſententiæ eſt, quia hoc ſacramentum eſt cibus ſpiritualis; ergo eſt accommodatum ijs ſolummodo, qui poſſunt actus ſpiritualis vitæ exercere, quod paruuli non poſſunt. Et confirmatur ex illo 1. ad Corinth. 22. probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c. ergo, qui ſe probare non poteſt, nec de illo pane edere poteſt. Confirmatur deniq; ex vſu Eccleſiæ, quæ non dat paruulis hoc ſacramentum: datura autem eſſet, ſi exiſtimaret illis futurum eſſe vtile.

2. Sententia. Soto. Ledeſma. Victor. Cordu. Alenſ. Ruard. Hoſius.

Secunda ſententia eſt, infantes eſſe capaces huius ſacramenti proprie ac ſpiritualiter. Tenet Soto d. 2. q. 2. artic. 9. Ledeſ. q. 31. artic. 9. dub. 5. Vict. num. 84. Cordub. lib. 1. q. 8. Alenſ. lib. 2. de Euchar. ca. 37. inſinuant Ruar. art. 15. Hoſius in Confeſ. ca. 40. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſacramentum confert gratiam non ponentibus obicem: ſed hi paruuli non ponunt obicem: & corporaliter vere manducant, vt ſuppono, vel, ſi ſint tam paruuli, vt manducare non poſsint, ſaltem poſſunt bibere: ergo, ſi manducent, vel bibant, recipient effectum, & conſequenter manducabunt proprie ac ſpiritualiter. Secundo ex vſu Eccleſiæ, qui eſt interpres inſtitutionis Chriſti: conſtat enim fuiſſe conſuetudinem in multis Græcis, & Latinis Eccleſijs, vt Euchariſtia daretur infantibus ante vſum rationis: id approbantibus ſanctiſsimis, pariter & doctiſsimis Epiſcopis, vt conſtat ex Dionyſio cap. 2. de Eccleſiaſt. Hierarch. par. 2. & 3. nam licet Diuus Thomas quæſt. 80. artic. 9. eum interpretetur loqui ſolum de adultis, tamen ibi Dionyſius in communi loquitur de baptizatis, quibus dicit, ſolitam fuiſſe dari Euchariſtiam ſtatim poſt baptiſmum & ſacram vnctionem, quod etiam refert Iuſtin. apol. 2. in fine. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. Ambroſ. libro de myſt. cap. 8. Præterea idem Dionyſius cap. 7. part. 3. ſub finem, nullam videtur expoſitionem admittere: ſic enim ait, Illud vero, quod pueri quoq;, qui nõdum poſſunt intelligere diuina, ſacri baptiſmatis, altiſsimorumque communionis ſacroſanctæ ſignorum participes fiant, videtur quidem profanis irridendum. Et infra: Tradit autem puero ſancta myſteria Pontifex: vt nutriatur in ipſis, neque vitã aliam habeat, niſi hanc, quæ diuina inſpiciat ſemper, & quæ huiuſmodi ſancta communione proficiat. Pręterea Cyp. li. de lapſ. narrat miraculum, quod accidit: puella, cui cum datum eſſet ſacramentum, illud traijcere non potuit: quia idolothyta prius manducauerat: & aperte ſupponit: illam nõ habuiſſe vſum rationis, neq; peccaſſe in illo facto. Cuius ẽt videtur meminiſſe Aug. Ep. 23. ad Bonif. qui etiam ep. 107. aperte dicit, infantes Euchariſtiam manducaſſe: idem ſignificat lib. 4. de Trinit. c. 10. & clare lib. de Eccleſ. dogm. c. 62. Omitto alia teſtimonia, quæ afferri poſſent ex libro contra Pelagian. quia illa poſſunt facile exponi de mãducatione ſpirituali, ſeu metaphorica, quæ fit p baptiſmũ. Ad hæc, optimus locus apud Clemen. lib. 8. Conſt. 20. vbi dicit, pueros ſolitos eſſe cõmunicare cum plebe: pueri enim proprie appellari videntur, qui nondum ratione vtuntur: & eadem conſuetudo inſinuatur in Concilio Tolet. II. cap. 1. cum dicitur, eum, qui ob infirmitatem, neceſsitatem, mentis incapacitatem, vel infantiam, ſuſceptam Euchariſtiam euomuerit puniendum non eſſe: ſupponit ergo, ſolere infantes ſumere Euchariſtiam, non poteſt ergo negari hæc conſuetudo: quamuis in tota Eccleſia ſuſcepta non fuerit, nec fortaſſe fuerit admodum frequens & generalis, cum maior illius mentio apud veteres non reperiatur. Illa vero conſuetudo prudens fuit eo tempore, quod aperte colligitur ex Concilio Trid. ſeſſ. 2. cap. 4. dicente, eos Patres pro ſui temporis ratione probabilem cauſam ſui facti habuiſſe. Quamobrem admittendum non eſt, illos Patres non tam conſuetudinem illam ſeruaſſe, quam toleraſſe: quia non poterant plebi reſiſtere: hoc enim, & repugnat Cõcilio, & in ſe inuoluit repugnantiam: quia hæc ipſa tolerantia ſupponit conſuetudinem. Reuocemus ergo rem ad primam originem, quando illa conſuetudo introduci cœpta eſt: non eſt enim veriſimile, quod cœperit introduci propter plebis perturbationem & ſeditionem: nulla enim huius rei mentio in veterum monumentis habetur: imo Dionyſ. dicit ſolos profanos irridere ſolitos illum morem. Addo non debuiſſe ſanctos Patres, conſuetudinem illam non ſolum permittere, ſed etiam obſeruare & exſequi, propter populi tumultum, ſi ſancta & licita non eſſet: non eſſet autem honeſtum, dare ſacramentum infantibus, niſi formaliter, & ſpiritualiter eſſent capaces illius, & fructus eius. Reſpondent aliqui, potuiſſe dari ſolum, vt propter Chriſti præſentiam & contactum, quodammodo ſanctificarentur, & contra dęmonum inſidias munirentur. Sed hoc non placet: tum quia ſacramentum per ſe eſt dandum propter ſuum primarium effectum, & non alias: tum etiam, quia vel ille effectus erat ex opere operato, & ſic, qua ratione vnus admittitur, poteſt admitti alius: vel ſolum propter impetrationem: vel alio modo: & ad hoc non erat neceſſaria manducatio, ſed ſufficere poterat, vel oratio: vel ad ſummum, extrinſecus contractus: vel præſentia in templo, vbi adeſt Chriſtus: vel quid ſimile: tum denique, quia, ſi id eſſet verum, potuiſſet etiam dari Catechumenis, quod nũquam in Eccleſia factum eſſe legimus. Alij tandem dicunt, veteres Patres introduxiſſe illam conſuetudinem: quia, vel exiſtimabant, vel dubitabant, an ſacramentalis mãducatio Euchariſtiæ eſſet paruulis neceſſaria ad ſalutem, vt late tractat Claud. rep. 6. c. 7. Sed hæc ratio primo ſupponit, illam conſuetudinem de ſe non fuiſſe rationabilem, ſed ſolum ob ignorantiam: quod non eſt conſentaneum Concilio Trident. Deinde ex illa niet exiſtimatione ſequitur, illos crediſiſſe, hoc ſacramentum eſſe fructuoſum paruulis: cur enim arbitrarentur eſſe neceſſarium, quod non exiſtimabant eſſe fructuoſum? Non videtur ergo dubium, quin iudicauerint, Euchariſtiam dare gratiã infantibus, & ideo illis eam dediſſe: quod apertis fere verbis docet Dionyſius ſupra. Tertio eſt ratio à priori, quia in illis habet locum promiſsio Chriſti: Qui mãducat me, viuet propter me, & in me manet, & ego in eo. Dices, paruulos non poſſe mãducare ſpiritualiter; ſed inprimis hæc verba Chriſti de corporali manducatione intelliguntur, & propter illã promittitur ſpiritualis: hoc autem modo pueri poſſunt ſpiritualiter manducare. Deinde ſpiritualis manducatio actualis, non eſt neceſſaria: habitualis autem etiam in pueris locum habet. Denique ſacramentum Confirmationis dat ſuum effectum paruulo, cur ergo non etiam Euchariſtia? quia infans non minus poteſt nutriri, quam augeri: nec pro tempore magis indiget auxilio, vt fidem profiteatur, aut hoſtibus fidei reſiſtat, quam deuotione & dulcedine Euchariſtiæ: neutrius enim eſt capax pro illo ſtatu. Simile argumentum fieri poteſt de ſacramento Ordinis, quod iuxta probabilem ſententiam datum paruulis, ratum eſt.

Dionyſ. — Iuſtinus. Cyprianus. Ambroſius. — Auguſtinus. — Clemens. — Conc. Tolet. — Trident. — Claudius.

Infantes capaces ſunt Euchariſtiæ ſumendæ, proprie ac ſpiritualiter.

Quocirca hæc poſterior ſententia eſt ſine dubio probabilior: habet enim maius authoritatis põdus, & rationis. Vnde ad fundamentum alterius reſpondetur, hunc cibum nutrire conuertendo alitum in ſe: & ideo, vt ſuum effectum conferat, ſatis eſt, vt ab

eo, qui

eo,qui viuit ſpirituali vita,comedi poſſit. Paulus autem in citato loco de adultis loquitur; de infantibus autem ſatis eſt,quod Eccleſia illos probet, ſi poſt baptiſmum velit illis Euchariſtiam conferre.

Ob rationabiles cauſas Eccleſia nūc denegat paruulis Euchariſtiam.

Quod vero Eccleſia hoc nunc non faciat, non eſt, quia paruuli ſunt incapaces, ſed quia hoc nunc magis expedit ad decentiam & reuerentiam ſacramenti; quæ aliquali vtilitati paruulorum præferenda eſt. In principio enim Eccleſiæ,quando minor erat fidelium numerus,facilius poterant vitari incommoda, quib.illa conſuetudo expoſita eſt:poſtmodum vero, creſcente numero fidelium, & præſertim,cum refrigeſcente charitate, minori cura ac diligentia ſacramenta adminiſtrarentur,non potuerunt huiuſmodi pericula alia ratione conueniente vitari: & ideo merito Eccleſia contrariam conſuetudinem amplexa eſt: de qua re iterum redibit ſermo, cum de præcepto communionis agemus.

QVÆSTIO LXXIX.

De effectibus Sacramenti Euchariſtiæ,in octo articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de effectibus huius ſacramenti.*

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, vtrum hoc ſacramentum conferat gratiam.

Secundo,vtrum effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.

Tertio, vtrum effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

Quarto, vtrum per hoc ſacramentum remittatur peccatum veniale.

Quinto, vtrum per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

Sexto, vtrum hoc ſacramentum homines præſeruet à peccatis futuris.

Septimo, vtrum hoc ſacramentum proſit alijs, quam ſumentibus.

Octauo, de impedimento effectus huius ſacramenti.

ARTICVLVS I.

Vtrum per hoc ſacramentum conferatur gratia.

Inf.ar 4 cōtra & 4 d.12. q 2 ar,8.q.1 ad 2.

AD primum ſic proceditur. Videtur,quod per hoc ſacramentum non conferatur gratia. Hoc enim ſacramentū eſt nutrimentum ſpirituale. Nutrimentum autem non datur, niſi viuenti. Cum ergo vita ſpiritualis ſit per gratiam, nō competit hoc ſacramentum,niſi habenti gratiam. Non ergo per hoc ſacramentum confertur gratia, vt primo habeatur: ſimiliter etiam nec ad hoc,quod augeatur, quia augmentum ſpirituale pertinet ad ſacramentum Confirmationis,vt dictum eſt. *Non ergo per hoc ſacramentum gratia confertur.*

Quæſt.72 a. 1. & 7.

2. Præterea, Hoc ſacramentum confertur,vt quædam ſpiritualis refectio. Sed refectio ſpiritualis magis videtur pertinere ad vſum gratiæ,quam ad gratiæ collationem. Ergo videtur, quod per hoc ſacramentum gratia non conferatur.

q.74 a.2. & 76.a.2. ad 2.

3. Præterea, Sicut ſupra dictum eſt, *in hoc ſacramento corpus Chriſti offertur pro ſalute corporis,ſanguis autem pro ſalute animæ. Sed corpus non eſt ſubiectum gratiæ,ſed anima vt in ſecunda parte* *habitum eſt. Ergo ad minus, quantum ad corpus,per hoc ſacramentum gratia non confertur.*

1.2.q,110. a. 4.

Sed contra eſt,quod Dominus dicit Ioan. 6. Panis, quem ego dabo,caro mea eſt,pro mundi vita. Sed vita ſpiritualis eſt per gratiam. Ergo per hoc ſacramentum gratia confertur.

Reſpondeo dicendum, quod effectus huius ſacramenti debet conſiderari: primo quidem & principaliter ex eo, quod in hoc ſacramento continetur,quod eſt Chriſtus, Qui ſicut in mundum viſibiliter veniens contulit mundo vitam gratiæ (ſecundum illud Ioan.1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt) ita in hominem ſacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur,ſecundum illud Ioan.6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyrill. *dicit: Viuificatiuum Dei Verbum, vniens ſeipſum propriæ carni, fecit ipſam viuificatiuam: decebat enim cum noſtris quodammodo vniri corporibus per ſacram eius carnem & pretioſum ſanguinem; quæ accepimus in benedictionem viuificatiuam in pane & vino. Secundo conſideratur ex eo, quod per hoc ſacramentum repræſentatur: quod eſt paſſio Chriſti, ſicut ſupra dictum eſt.* *Et ideo effectum quem paſſio Chriſti fecit in mundo, hoc ſacramentum facit in homine. Vnde ſuper illud Ioan.18. Continuo exiuit ſanguis & aqua, dicit Chryſoſt.* *Quia hinc ſuſcipiunt principium ſacra myſteria, cum acceſſeris ad tremendum calicem, vt ab ipſa bibiturus Chriſti coſta, ita accedas. Vnde & ipſe Dominus dicit; Matthæi 26. Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum. Tertio conſideratur effectus huius ſacramenti ex modo, quo traditur hoc ſacramentum: quod traditur per modum cibi & potus. Et ideo omnem effectum,quem cibus, & potus materialis facit,quantum ad vitam corporalem (quod ſcilicet,ſuſtentat,auget,reparat,& delectat) hoc totum facit hoc ſacramentum,quantum ad vitam ſpiritualem. Vnde Ambroſ.* *dicit in libro de ſacramentis: Iſte panis eſt vitæ æternæ,qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Et Chryſ.* *dicit ſuper Ioan. Præſtat ſe nobis deſiderantibus, & palpare, & comedere, & amplecti. Vnde & ipſe Dominus dicit Ioann. 6. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Quarto conſideratur effectus huius ſacramenti ex ſpeciebus, in quibus traditur hoc ſacramentum. Vnde Auguſt.* *ibidem dicit: Dominus noſter corpus, & ſanguinem ſuum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis: namq; aliud, ſcil. panis, ex multis granis in vnum conſtat; aliud, ſcilicet, vinum, in vnum ex multis acinis confluit. Et ideo ipſe alibi dicit ſuper Io.* *O ſacramentum pietatis, ô ſignum vnitatis, ô vinculum charitatis. Et quia Chriſtus & eius paſſio, eſt cauſa gratiæ, & ſpiritualis refectio, & charitas ſine gratia eſſe nō poteſt, ex omnibus præmiſſis manifeſtum eſt, quod hoc ſacramentum gratiam confert.*

Lib.4.in Ioā. c.13 & 14.

q.86 a. 2. ad 1. & 2. & q. 74 artic.

Homil 84 in Ioann. circa med. tom. 3.

Lib 5.c. 4 in med tom. 4.

Homil 45 in Ioan. à med illius tom. 9.

Tract.26. in Ioann. non multum remote à fine tom.9.

Tract 26. in Ioan inter fi. & me. illius tom.9.

Ad primum ergo dicendum,quod hoc ſacramentum ex ſeipſo virtutem habet,gratiam conferēdi; nec aliquis habet gratiam ante ſuſceptionem huius ſacramenti, vel niſi ex aliquo voto ipſius, vel per ſeipſum, ſicut adulti, vel voto Eccleſiæ, ſicut paruuli, ſicut ſupra dictū eſt. *Vnde ex efficacia virtutis ipſius eſt,quod etiam ex voto ipſius aliquis gratiam conſequatur, per quam ſpiritualiter viuificetur. Reſtat igitur, vt, cum ipſum ſacramentum realiter ſumitur, gratia augeatur, & vita ſpiritualis perficiatur. Aliter tamē, quam per ſacramentum Confirmationis; in quo augetur & perficitur gratia ad perſiſtendū contra exteriores impugnationes inimicorum Chriſti. Per hoc autem ſacramentum augetur gratia, & perficitur ſpiritualis vita, ad hoc, quod homo in ſeipſo perfectus exiſtat per coniunctionem ad Deum.*

q.73.art.3.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc ſacramentum confert gratiam ſpiritualiter cum virtute charitatis. Vnde Damaſc. † *comparat hoc ſacramentum carboni, quem Iſaias vidit, Iſaiæ 6. Carbo enim lignum ſimplex non eſt, ſed vnitum igni: ita & panis communionis non ſimplex panis eſt, ſed vnitus diuinitati. Sicut Greg.* *dicit in Homil. Penteco. Amor Dei non eſt otioſus: magna enim operatur, ſi eſt. Et ideo per hoc ſacramentum, quantum ex ſui virtute, non ſolum habitus gratiæ & virtutis confertur, ſed etiam excitatur in actum, ſecundum illud 2. Cor.5. Charitas Chriſti vrget nos. Et inde eſt, quod ex virtute huius ſacramenti anima ſpiritualiter reficitur per hoc, quod anima ſpiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ, ſecundum illud Cant.5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.*

Li 4. orthod. fid.c.14 à med.

Homil 30 in Euang non lōge à princ.

Ad tertium dicendum; quod, quia ſacramenta operantur ſalutem

ſalutem, quam ſignificant: ideo ſecundum quandam aſſimilationem dicitur, quod in hoc ſacramento corpus offertur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ: quamuis vtrumque ad ſalutē vtriuſque operetur, cum ſub vtroque totus ſit Chriſtus: vt ſupra dictum eſt. *Et licet corpus non ſit immediatū ſubiectum gratiæ, ex animo tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dū in præſenti membra noſtra exhibeamus arma iuſtitiæ Deo (vt habetur Roma. 6.) & in futuro corpus noſtrū ſortietur incorruptionem, & gloriam animæ.*

q. 66. art 1 & 2.

COMMENTARIVS.

TItulus huius articuli de gratia ſanctificante, quæ à charitate non ſeparatur, intelligendus eſt, vt ex communi vſu huius vocis, maxime præſenti materia, & fine corporis articuli, ſatis conſtat. Quoniam vero gratia ſanctificans in primam & ſecundam diuidi ſolet, ſeu in eam, quæ datur, cum primo infunditur, vel in augmentum eius, in præſente quæſtione abſtracte & præciſe ſumitur gratia pro quocunque gradu eius. Et hoc ſenſu reſpondet Diuus Thomas ſacramentum Euchariſtiæ dare gratiam digne ſumentibus. Quam aſſertionem probat quatuor optimis rationibus, quæ ſupponunt quidem inſtitutionem & promiſsionem Chriſti, ex qua tota hæc efficacia pendet: declarant autem, quam fuerit conueniens, hæc efficacia, quamque accommoda & quaſi connaturalis huic ſacramento, tam ratione rei contentæ, quam ratione rei repræſentatæ, quam denique ratione ſignorum ſenſibilium, ſub quibus hoc ſacramentum perficitur, ad vſumque applicatur. Prima ergo ratio, & ſecunda in hoc fundantur, quod Chriſtus hic contentus, & paſsio eius in hoc myſterio repræſentata, eſt primum atque efficaciſsimum principium gratiæ. Contra quas rationes obiici poteſt, quia, ſi efficaces ſunt, ex eis concludi poteſt, hoc ſacramentum per ſe & directe conferre gratiam primam, quia Chriſtus in hunc mūdum veniens, huiuſmodi primam gratiam contulit hominibus per paſsionem ſuam: ergo etiam ſacramentaliter veniens eandem gratiam conferet. Item, ſimili ratione probatur, hoc myſterium non tantum dare gratiam, vt ſacramentum eſt, ſed etiam, vt eſt ſacrificium: quia repræſentatio paſsionis potiſsimum fit in hoc myſterio, vt ſacrificium eſt. Reſpondetur, his rationibus, vt dixi, ſolum probari; eſſe in hoc ſacramento, quantum eſt ex parte rei contentæ & repræſentatæ, ſufficientem rationem, & fundamentum, vt illi data ſit efficacia ad ſpiritualem vitam hominibus conferendam: quia vero Chriſtus & paſsio eius eſt (vt ſic dicam) generalis fons gratiarum omnium, non poteſt ex hoc ſolo fundamento colligi, & definiri modus gratiæ, quæ per hoc ſacramentum datur. Neque hoc Diuus Thomas intendit. Sed conſideranda vlterius eſt ſpecialis ratio huius ſacramenti, in quo non venit Chriſtus ad nos redimendos, ſicut in propria ſpecie venit, ſed ad nos ſpiritualiter reficiendos & nutriendos; & ideo non oportet, vt ſacramentaliter veniens conferat primam gratiam per ſe loquendo, vt ſtatim art. 3. idem Diuus Thomas declarat. Quid vero de effectu ſacrificij dicendum ſit, infra tractabitur; nunc breuiter negatur ſequela, loquendo proprie de effectu gratiæ ex opere operato: quia, nec paſsio Chriſti per ſe operatur gratiam huiuſmodi, donec applicetur; non applicatur autem, quoad hunc effectum per ſacrificium vt ſic, ſed per ipſum ſacramentum. Atque ex his manet expoſita tertia ratio, quæ fundatur in ratione cibi, ſub qua hoc ſacramentum datur; & optima eſt ad explicandam proportionem, quæ eſt inter hoc ſacramentum, & effectum proprium eius, qui eſt nutritio ſpiritualis vitæ: & ita hac potiſsimum ratione vtuntur Concilium Florentinum & Tridentinum. Et hæc congruentia optime confirmatur quarta ratione, fundata in propria natura ſpecierum panis & vini, quæ ſunt res, quæ ex plurimorum granorum vnione, ſeu coniunctione coaleſcunt. De qua re nonnulla ex Auguſt. & Cypriano ſupra adduximus, cum ageremus de materia remota huius ſacramenti.

Concluſio S. Thomæ, Euchariſtiā dare gratiā digne ſumētibus.

Obiectio.

Solutio.

In ſolutione ad primam indicat Diuus Thomas quæſtionem, an concluſio poſita: de prima vel ſecunda gratia intelligenda ſit: & ſignificat de vtraque veram eſſe: nam hoc (inquit) ſacramentum realiter ſumptum per ſe confert gratiæ augmentum, & perficit ſpiritualem vitam, quam ſupponit. Primam autem gratiam non ita confert per ſe loquendo, quia ſuppouit illam: tamen de ſe efficax eſt illius: imo nulla prima gratia datur, niſi ex voto huius ſacramenti: quod ad efficaciam illius maxime attinet: Hæc in ſumma Diuus Thomas. In qua doctrina id, quod vltimo loco dicitur, maximam difficultatem habet: quia ex eo ſequi videtur, hoc ſacramentum eſſe per ſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, eſſeque medium ad ſalutem neceſſarium, quod in ſuperioribus improbatum eſt. Sed, vt in ſuperioribus etiam ſignificaui, in huiuſmodi locutionibus de hoc ſacramento cauenda eſt maxime æquiuocatio, quam hic etiam Caietanus recte declarauit: aliud eſt enim loqui de hoc ſacramento, ratione rei in ipſo contentæ, & omnium, quæ illi ſecundum ſe conueniunt: aliud vero ſecundum propriam rationem & vſum huius ſacramenti. Priori modo attribuuntur huic ſacramento, quæ Chriſto Domino ſecundum ſe conueniunt, & hoc modo recte dicicitur, eſſe de ſe efficax primæ gratiæ: & ab illo manare omnem gratiam, & omnem primam gratiam dari aliquo modo per votum huius ſacramenti, id eſt, per affectum ad Chriſtum, & deſiderium vnionis cum ipſo: tamen hoc ſenſu & modo non loquimur formaliter de hoc ſacramento, ſed materialiter, vel (vt ita dicam) per quandam communicationem idiomatum: nam, quia hoc ſacramentum eſt corpus Chriſti, ideo, quæ conueniunt corpori Chriſti, dicuntur de hoc ſacramento, non tamen ratione propriæ inſtitutionis, nec ratione vſus ſacramentalis eius ſed tantum ratione rei contentæ, ſeu incluſæ. Alio autem modo conuenit per ſe huic ſacramento, conferre augmentum gratiæ: quia eſt vitalis cibus hominum ſpiritualiter viuentium, vt partim hic, partim artic. 3. Diuus Thomas explicuit: & bene Durand. in 3. diſtinct. 9. quæſt. 4. ad primum, & huiuſmodi effectus proprie & formaliter tribuitur huic ſacramento: nam eſt proprius effectus ſacramentalis eius: ſic autem nec prima gratia per ſe loquendo, neque effectus gratiæ aliorum ſacramentorum tribui poteſt huic ſacramento, aut voto eius ſecundum proprium vſum ſacramentalem illius: & hoc modo procedunt, quæ ſupra tradidimus, tractando de neceſsitate huius ſacramenti. Dices: ergo æquiuoce loquitur Diuus Thomas de hoc ſacramento in hac ſolutione. Reſpondetur, non eſſe proprie æquiuocationem, ſed virtualem quandam argumentationem: nam ex efficacia Chriſti hic contenti ſecundum ſe, colligit Diuus Thomas efficaciam ſacramentalem eiuſdem Chriſti, quatenus hic ſacramentaliter continetur ac ſumitur: nam, cum ex ſe habeat virtutem ad omnem gratiam conferendam, recte colligitur, multo magis habere virtutem ad conferendam per ſacramentalem vſum huius ſacramenti gratiam tali ſigno & vſui accommodatam. De differentia autem, quam D. Thom. ponit inter effectum ſacramenti Euchariſtiæ & confirmationis, ſatis eſt dictum ſupra.

Qua ratione intelligendus ſit D. Thom. dicens, Euchariſtiam conferre primā gratiam

In ſolutione ad ſecundum addit Diuus Thomas, hoc ſacramentum non ſolum perficere habitus gratiæ & charitatis, ſed etiam actualem gratiam, & ſpiritus delectationem ac ſuauitatem dare: quod non aliter probat, niſi quia amor Dei magna operatur, ſi adeſt:

Effectus Euchariſtiæ.

adeſt; & ideo, cum hoc ſacramentum perficiat charitatem, de ſe etiam excitabit ad actualem amorem. Quæ ratio, ſi efficax eſt, idem probat de omnibus Sacramentis, quæ virtutem habent ad gratiam & charitatem augendam, niſi dicamus, eſſe in hoc ſpecialem rationem; tum, quia per ſe primo inſtitutum eſt ad charitatem nutriendam & augendam; tum etiam, quia, cum detur per modum cibi & potus, ex propria ſua ratione poſtulat, vt ſpiritualem delectationem & fructum afferat: & hoc inſinuauit Diuus Thomas in fine ſolutionis, accommodans verba illa Canticor. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſsimi.

In ſolutione ad 3. addit D. Thomas, hunc effectum gratiæ, quem Euchariſtia habet in anima, aliquo modo in corpus redundare, vel in hac vita, in qua corpus efficitur organum animæ ad opera iuſtitiæ perficienda: vel in futura, in qua corpus gloriam animæ participat: de qua re propriam diſputationem ſtatim inſtituemus.

ARTICVLVS II.

Vtrum effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.

Inf. q 80. ar. 2. ad 1 & Ioan. 6.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod effectus huius Sacramenti non ſit adeptio gloriæ: effectus enim proportionatur ſuæ cauſæ: Sed hoc Sacramentum competit viatoribus, vnde & viaticum dicitur: Cum igitur viatores nondum ſint capaces gloriæ, videtur, quod hoc ſacramentum non cauſet adeptionem gloriæ.

2. Præterea, Poſita cauſa ſufficienti, ponitur effectus. Sed multi accipiunt hoc Sacramentum, qui nunquam peruenient ad gloriam: vt patet per Auguſt. 21. de ciuit. Dei. Non ergo hoc ſacramentum eſt cauſa adeptionis gloriæ.*

Lib 21. c. 25. in fin. tom 5.

3. Præterea, Maius non efficitur à minori, quia nihil agit vltra ſuam ſpeciem. Sed minus eſt, accipere Chriſtum ſub ſpecie aliena, quod fit in hoc Sacramento, quam frui eo in ſpecie propria, quod pertinet ad gloriam. Ergo hoc ſacramentum non cauſat adeptionem gloriæ.

Sed contra eſt, quod dicitur Ioan 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Sed vita æterna, eſt vita gloriæ. Ergo effectus huius ſacramenti eſt adeptio gloriæ.

RESPONDEO dicendum, quod in hoc Sacramento poteſt conſiderari, & id, ex eo quo habet effectum; ſcilicet ipſe Chriſtus contentus, & paſſio eius repræſentata; & id, per quod habet effectus, ſcilicet, vſus Sacramenti; & ſpecies eius. Et quantum ad vtrumque competit huic Sacramento, quod cauſet adeptionem vitæ æternæ. Nam ipſe CHRISTVS per ſuam paſſionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ; ſecundum illud Hebr. 9. Noui teſtamenti mediator eſt, vt morte intercedente, quo vocati ſunt, accipiant repromiſsionem æternæ hæreditatis. Vnde & in forma huius Sacramenti dicitur; Hic eſt calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti. Similiter etiam refectio cibi ſpiritualis, & vnitas ſignificata per ſpecies panis & vini, habentur quidem in præſenti, ſed imperfecte; perfectè autem in ſtatu gloriæ. Vnde Auguſtinus dicit ſuper illud Ioann. 6. Caro mea verè eſt cibus; Cum cibo & potu id appetant homines, vt non eſuriant, neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat, niſi iſte cibus & potus, qui eos, à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit in ſocietate Sanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena atque perfecta.*

Tract. 26 in Euang. nō multum remote à fin. tom 9.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut paſſio CHRISTI, in cuius virtute hoc Sacramentum operatur, eſt quidem cauſa ſufficiens gloriæ, non tamen ita, quod ſtatim per ipſam introducamur in gloriam, ſed oportet, vt prius ſimul compatiamur, vt poſtea ſimul glorificemur (ſicut dicitur Romanor. 8.) ita hoc Sacramentum non ſtatim nos in gloriam introducit, ſed dat nobis virtutem perueniendi ad gloriam, & ideo viaticum dicitur. In cuius figuram legitur 3. Regum 19. quod Elias comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vſque ad montem Dei Oreb.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut paſſio Chriſti non habet ſuum effectum in his, qui ſe ad eam non habent, vt debent: ita per hoc Sacramentum non adipiſcuntur gloriam, qui indecenter ipſum ſuſcipiunt. Vnde Auguſtinus dicit ſuper Ioann. exponens illa verba: Aliud eſt Sacramentum, & aliud virtus Sacramenti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Vnde non eſt mirum, ſi illi, qui innocentiam non ſeruant, effectum huius Sacramenti non conſequantur.*

Tractat. 26. in Ioan. parū à med. to 9. & gloſſ ord. ſuper illud 1. Cor. 11 Probet.

*Ad tertium dicendum, quod hoc, quod Chriſtus ſub aliena ſpecie ſumitur, pertinet ad rationem Sacramenti, quod inſtrumentaliter agit. Nihil autem prohibet, cauſam inſtrumentalem producere potiorem effectum, vt ex ſupra dictis *patet.*

q. 77. art. 5. ad 3. argum.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo, ſi res attente conſideretur, non declaratur nouus effectus huius Sacramenti diſtinctus ab eo, qui articulo præcedente poſitus eſt, & ab illo, quem ar. 6. D. Thom. docet: conſtat enim, Sacramentum hoc non conferre gloriam immediate, ſed gratia, per quam anima in ſe ipſa perficiatur, gloria vero in futura vita danda reſeruetur; ſolum ergo adeptio gloriæ poteſt tribui huic Sacramento in ſemine & radice: vel quia conferendo gratiam dat ius ad gloriam, quod ſuo modo commune eſt omnibus ſacramentis: vel quia non ſolum dat gratiam, ſed etiam dat ſpeciale auxilium ad perſeuerandum in illa, vt dicitur art. 6. gratiæ enim vſque ad finem conſeruatæ debetur gloria: & ideo ſpecialiter hic effectus huic Sacramento tribuitur: & ita ſunt faciles rationes D. Thomæ & ſolutiones argumentorum. In quarum prima ſatis aperte prædictum ſenſum D. Thomas exponit.

ARTICVLVS III.

Vtrum effectus huius Sacramenti ſit remiſsio peccati mortalis.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod effectus huius Sacramenti ſit remiſsio peccati mortalis; dicitur enim in quadam Collecta; Sit hoc Sacramentum ablutio ſcelerum. Sed ſcelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc Sacramentum peccata mortalia abluuntur.

4. d 9 art 3. q. 2 cor fin. & d. 12 q. 2. ar. 2. q. 2.

2. Præterea, Hoc Sacramentum agit in virtute paſſionis CHRISTI, ſicut & Baptiſmus. Sed per Baptiſmum dimittuntur peccata mortalia, vt ſupra dictum eſt. Ergo & per hoc Sacramentum: præſertim, cum in forma huius ſacramenti dicatur. Qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum.*

q. 69. art. 1.

*3. Præterea, Per hoc Sacramentum gratia confertur, vt dictum eſt. * Sed per gratiam iuſtificatur homo a peccatis mortalibus ſecundum illud Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Ergo per hoc Sacramentum remittuntur peccata mortalia.*

Art. 1 huius quæſt. Gloſ interlinear. ibid.

Sed contra eſt, quod dicitur 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. Dicit autem Gloſ. ibidem, quod ille manducat & bibit indigne, qui in crimine eſt, vel irreuerenter tractat: & talis manducat, & bibit ſibi iudicium, id eſt, damnationem. Ergo ille, qui eſt in peccato mortali, per hoc, quod accipit hoc Sacramentum, magis accumulat ſibi peccatum, quam remiſsionem ſui peccati conſequatur.*

Reſpondeo dicendum, quod virtus huius Sacramenti poteſt

teſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum ſe: & ſic hoc ſacramentum habet virtutem ad remittendum quæcunq; peccata ex paſſione Chriſti, quæ eſt fons & cauſa remiſsionis peccatorum.

Alio modo poteſt conſiderari per comparationem ad eum, qui recipit hoc ſacramentum prout in eo inuenitur, vel non inuenitur impedimentum percipiendi huius ſacramenti effectũ. Quicunq; autem habet conſcientiam peccati mortalis, habet in ſe impedimentum percipiendi effectum huius ſacramenti, eo quod non eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti: tum quia non viuit ſpiritualiter, & ita non debet ſpirituale nutrimentum ſuſcipere, quod non eſt niſi viuentis: tum quia non poteſt vniri Chriſto (quod fit per hoc ſacramentum) dum eſt in affectu peccandi mortaliter. Et ideo, vt dicitur in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus, ſi mens in actu peccandi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quam purificetur. Vnde hoc ſacramentum in eo, qui ipſum percipit in conſcientia peccati mortalis, non operatur remiſsionem peccatorum. Poteſt tamen hoc ſacramẽtum operari remiſsionem peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, ſed voto, ſicut cum quis primo iuſtificatur à peccato: Alio modo etiam perceptum ab eo, qui eſt in peccato mortali, cuius conſcientiam, & affectum non habet. Forte enim primo, non fuit ſufficienter contritus: ſed deuote & reuerenter accedens, cõſequitur hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remiſsionem peccati.*

c. 53. parum à princ. to. 3. inter opera August.

Ad primum ergo dicendum, quod petimus, vt hoc ſacramentum ſit ablutio ſcelerum, vel eorum, quorum conſcientiam non habemus (ſecundum illud Pſ. 18. Ab occultis meis munda me Domine) vel vt contritio in nobis perficiatur ad ſcelerum remiſsionem; vel etiam, vt nobis robur detur ad ſcelera vitanda.

Ad ſecundum dicendum, quod baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe ſpirituali in eſſe ſpirituale, & datur per modum ablutionis. Et ideo quantum ad vtrumque non inconuenienter accedit ad baptiſmum, qui habet conſcientiam peccati mortalis. Sed per hoc ſacramentum homo ſumit in ſe Chriſtum per modum ſpiritualis nutrimenti; quod non competit mortuo in peccatis. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod gratia eſt ſufficiens cauſa remiſsionis peccati mortalis, non tamen actu remittit peccatum mortale, niſi cum primo datur peccatori. Sic autem non datur in hoc ſacramento. Vnde ratio non ſequitur.

COMMENTARIVS.

Concl. Diui Thomæ per Euchariſtiã non remitti peccatũ mortale ei, qui accedit cum cõſciẽtia talis peccati.

PRæcipua aſſertio D. Thomæ in hoc art. eſt, hoc ſacramentum non remittere peccatum mortale ei, qui ad illud ſuſcipiendum accedit cum conſcientia peccati mortalis. Ad intelligendum autem ſenſum D. Thomæ, oportet declarare, quid ſit accedere cum conſcientia peccati mortalis. Aliqui enim exiſtimãt, accedere cum conſcientia mortalis peccati, nihil aliud eſſe, quam accedere cum affectu actuali, vel virtuali ad peccatum mortale. Quæ expoſitio fundari poteſt in textu D. Thomæ: nam probat prædictam concluſionem hac ratione: Quia nõ poteſt vniri Chriſto (quod fit per hoc ſacramẽtum) qui eſt in affectu peccandi mortaliter: & ideo, vt dicitur in li. de Eccleſiaſt. Dogmat. ſi mens in actu peccãdi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quã purificetur. Vnde concludit; Hoc ſacramẽtum in eo, qui ipſum percipit in conſciẽtia peccati mortalis, non operatur remiſsionem peccati: ergo iuxta mentem D. Thomæ idẽ ſunt accedere cum conſcientia, & cum affectu peccati, vel ſaltem vnum aliud includit: alioqui non recte argumentatur. Nihilominus dicendũ eſt, aliud eſſe, accedere cũ conſciẽtia, aliud cum affectu peccati, vt recte docuit Caiet. hic; & expreſſe colligitur ex ſolutione ad 2. vbi D. Thom. dicit, poſſe aliquem accedere ad baptiſmum, habentem conſcientiam peccati mortalis; & tamen non indigne accedere, nec ponere obicem: impoſsibile autem eſt, accedere cum affectu ad peccatum mortale, & non indigne accedere: imo, ſi quis habet conſcientiam peccati mortalis, non ſatis eſt, vt non habeat affectum ad tale peccatũ, ſed neceſſe eſt, vt accedat cum aliqua deteſtatione eius, vt non ponat obicem baptiſmi ſacramento, vt in ſuperioribus demonſtratum eſt contra Caietanũ, qui etiam hic oppoſitum indicat: ergo habere conſcientiam peccati iuxta mentem D. Th. nõ eſt habere affectum peccati; ſed eſt accedere cum ſcientia & cognitione proprij peccati mortalis prius commiſſi, & adhuc perſeuerantis, quod ad maculam & reatum in anima ob defectum doloris ſeu deteſtationis ſufficientis ad expulſionem eius, quo modo accedit cum conſcientia peccati, etiam ille, qui accedit cum attritione cognita, quia accedit iudicans ſe adhuc eſſe in peccato. Et confirmatur hęc expoſitio primo, ex vi, & proprietate ipſius nominis (conſcientiæ), quod non affectum, ſed ſcientiam & dictamen practicum ſignificat. Secundo, quia hoc modo eſt vera & facilis differentia, quam D. Tho. ponit inter baptiſmum & Euchariſtiam, quæ alia ratione intelligi non poſſet; ſcilic. quod Euchariſtia interdum poteſt hominem iuſtificare, dummodo conſcientiam & affectum peccati excludat; baptiſmus autẽ vt iuſtificet, non neceſſe eſt, vt excludat conſcientiam, ſed ſatis eſt, quod affectum peccati excludat, non tantum negatiuè, ſed ẽt contrarie per aliqualem deteſtationem, vt dixi. Tertio, quia D. Tho. in prima ratione probat ſuam aſſertionem: quia non eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti, qui ſpiritualiter non viuit: nõ viuit autem ſpiritualiter, quicunque habet conſcientiam peccati mortalis, quamuis nõ habeat affectũ eius. Tandem, id expreſſe expoſuit D. Tho. infra q. 80. ar. 4. ad 5. vbi, vt aliquis dicatur, accedere ſine conſcientia peccati, non ſolum requirit, vt accedat ſine affectu, aut cum aliquali deteſtatioue peccati, ſed etiam vt accedat cũ inculpabili ignorantia ſui peccati, exiſtimans in ſimili, quod vir contritus accedit.

Aliud eſſe accedere cum conſcientia peccati, aliud cum affectu ad peccatum.

Neque contra hanc expoſitionem obſtat modus loquendi D. Tho. in ſecunda ratione: ſupponit enim ex priori ratione, eum, qui ad hoc ſacramentum accedit cum conſcientia peccati mortalis, hoc ipſo accedere cum actuali affectu peccati: quia in eo ipſo, quod ita vult accedere, actualiter peccat; & ideo in præſente materia confundit illa duo, accedere cum conſcientia: & cum affectu peccati. Ex hac ergo expoſitione ſequitur, iuxta mentum D. Tho. nullum, qui in peccato mortali exiſtit, conſequi illius remiſsionem per hoc ſacramentum, ſi abſq; illius contritione accedat, aut vera, aut ſaltem inuincibiliter exiſtimata. Addit vero D. Thom. in fine art. poſteriorem concluſionem; poſſe interdum per hoc ſacramentum remitti peccatum mortale, ſi quis reuerenter illud ſumat in ſtatu peccati mortalis, de quo non ſatis in re ipſa conteritur, quamuis, inculpabiliter tamen, exiſtimet, ſe eſſe contritum: tunc enim, inquit, conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remiſsionem peccati. Vbi non intelligendum, cõtritionem intrinſece perfici per mutationem ipſius actus, quæ in eodem inſtante fieri non poteſt, ſed per infuſionẽ habitus gratiæ, vel charitatis, vt in ſuperioribus dictum eſt. Hãc vero concluſionem D. Thom. non probat, quia ſupponit, facile poſſe à ſimili probari ex dictis in art. 1. & in hoc eodem articulo, in quo D. Thom. repetit diſtinctionem ibi declaratam de hoc ſacramento ſecundum ſe, ſeu ratione rei contentæ in ipſo: ratione cuius ait eſſe ex ſe ſufficiens ad remittenda omnia peccata, & illa de facto remittere in voto ſuſceptum, quæ omnia neceſſario intelligenda ſunt iuxta ſenſum ibi declaratum, ſcilicet, quod tribuantur huic ſacramento per communicationem idiomatum, ratione Chriſti in ipſo contenti. Hinc vero ſatis probabiliter

biliter colligitur, cum Chriſtus ſecundum ſe ſit efficax ad remittendum peccatum, etiam in hoc ſacramento habere eandem efficaciam, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum; cuiuſmodi nullum eſt in eo, qui abſq; conſcientia, & cum deteſtatione peccati, reuerenter communicat.

ARTICVLVS V.

Vtrum per hoc ſacramentum remittantur peccata venialia.

Inf. q. 87. ar. 5. cor. & 4. d. 12 q 2, a. 1 q. 2 cor. & a. 2 q 1 per totũ. Tract. 26. in Ioan. à med. to. 9. Et refertur de Conſ. c. d. 1. c. Hoc ſacramentum. 1 2 q. 88. art. 1. & 2.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod per hoc ſacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim ſacramentum, vt Auguſt. dicit ſuper Ioan. eſt ſacramentum charitatis. Sed venialia peccata non contrariantur charitati: vt in ſecunda parte* habitum eſt. Cum ergo contrarium tollatur per ſuum contrarium, videtur, quod peccata venialia per hoc ſacramentum non remittantur.*

2. Præterea, Si peccata venialia per hoc ſacramentum remittuntur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia. Sed non videtur, quod omnia remittantur, quia ſic frequẽter aliquis eſſet abſq; omni peccato veniali, contra id quod dicitur 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. Non ergo per hoc ſacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

Tract. 26. in Ioan. parum à med. to. 9.

3. Præterea, Contraria mutuo ſe expellunt. Sed peccata venialia non prohibent à perceptione huius ſacramenti, dicit n. Auguſtin. ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt: Innocentiam, inquit, ad altare apportate, peccata, etſi ſint quotidiana, non ſint mortifera. Ergo neq; peccata venialia per hoc ſacramentum tolluntur.*

In libro 4. de ſacro myſterio altaris c. 44 ante me.

Sed contra eſt, quod Innoc. III. dicit, quod hoc ſacramentum venialia delet, & cauet mortalia.*

Reſpondeo dicendum, quod in hoc ſacramento duo poſſunt conſiderari; ſcilicet, ipſum ſacramentum, & res ſacramenti. Et ex vtroq; apparet, quod hoc ſacramentum habet virtutem ad remiſſionem venialium peccatorum. Nam hoc ſacramentũ ſumitur ſub ſpecie cibi nutrientis. Nutrimentum autem cibi eſt neceſſarium corpori ad reſtaurandum id, quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis. Spiritualiter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiſcentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis, vt in ſecunda parte habitum eſt. Et ideo competit huic ſacramento, vt remittat peccata venialia. Vnde & Ambroſ.* dicit in libro de ſacramentis, quod eſt panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autem huius ſacramenti eſt charitas, non ſolum quantum ad habitum, ſed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc ſacramẽto, per quod venialia ſoluuntur. Vnde manifeſtum eſt, quod virtute huius ſacramenti remittuntur peccata venialia.*

2 2. q 24 ar. 10. Lib. 5 c. 4. à med. to. 4.

Ad primum ergo dicendum, quod peccata venialia, etſi non contrariantur charitati: quantum ad habitum, contrariantur tamen ei, quantum ad fauorem actus, qui excitatur per hoc ſacramentum, ratione cuius peccata venialia tolluntur.

Ad ſecundum dicendum, quod illud verbum non eſt intelligendum, quin aliqua hora poſſit homo eſſe abſq; omni reatu peccati venialis, ſed quia vitam iſtam Sancti non ducunt ſine peccatis venialibus.

Ad tertium dicendum, quod maior eſt virtus charitatis, cuius eſt hoc ſacramentum, quam venialium peccatorum. Nam charitas tollit per ſuum actum peccata venialia, quæ tamen non poſſunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio eſt de hoc ſacramento.

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Tho. Euchariſtiam remittere venialia peccata, & aſsignans duplicem rationem huius veritatis, duplicem modum inſinuat, quo fieri poteſt hic effectus. Vnus eſt, immediate conferendo ex opere operato remiſsionem peccati venialis, abſque mutatione actualis diſpoſitionis in homine exiſtentis, ſicut articulo præcedente dicebamus, interdum remitti peccatum mortale per hoc ſacramentum. Secũdus modus eſſe poteſt mediatus, nimirum, ſi ratione ſacramenti fiat actualis immutatio in homine, qua perficiatur talis actus charitatis, quo expellantur venialia peccata. D. Thom. ergo vtrũq; modum docere videtur. Et primum probat in prima ratione ex ipſo ſigno ſenſibili talis ſacramenti, quod in cibo & potu cõfertur: nam proprium eſt cibi inſtaurare, quod per actionem caloris deperditur: per calorem autem fomitis quodammodo imminuitur virtus charitatis, non in ſe ipſo, ſed propter adiuncta impedimenta venialium peccatorum: hæc ergo tolluntur virtute huius ſpiritualis cibi & potus. Secundum autem modum probat ſecunda ratione: quia hoc ſacramentum habet ex ſe vim excitandi actualẽ feruorem charitatis; & ideo hoc etiam modo poteſt tollere venialia peccata. Et iuxta hæc facilis eſt ſolutio ad 1. vbi D. Tho. ait peccata venialia impedire feruorem charitatis, qui excitatur per hoc ſacramentũ; & ideo per illud tolluntur: hæc enim verba poſſunt ad vtrumq; dictum ſenſum accommodari; ſcilicet, quod hoc ſacramentum tollit peccatum veniale, excitando feruentem actum charitatis illi repugnantẽ, vel è contrario, quod remittit peccata venialia, vt ipſa charitas expedita ſit ad feruenter operandum. Vnde falſo aliqui tribuunt D. Thom. quod aſſerat per hoc ſacramentum non remitti peccatum veniale, niſi mediante actu charitatis formaliter illi repugnante; hoc enim D. Th. nunquam dixit, neq; verum eſt, vt in diſputatione ſequente oſtenditur.

In ſolutione ad ſecundum Diuus Thomas indicat, per hoc ſacramentum non remitti aliquod peccatum veniale, quin remittantur omnia: hoc etiam in argumento ſumpſerat; & id tacite concedit: nam propterea reſpondet, poſſe hominem aliqua hora eſſe ſine vllo peccato veniali, quamuis non poſſit totam vitam ſine venialibus peccatis tranſigere. Sed non eſt hoc intelligendum vniuerſaliter, ſed permiſſiue tantum: itaque poteſt hoc ſacramentum remittere omnia venialia, & hoc intendit D. Thom. in reſponſione ſua: non eſt tamen neceſſe, vt, quandocunque aliqua remittit, remittat omnia; quia poteſt homo obicem ponere quorundam remiſsioni, & non aliorum, vt latius in materia de Pœnitentia dicturi ſumus. Explicatur ſolutio ad 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc ſacramentum ſuſcipit in ſe effectum paſsionis Chriſti (vt dictum eſt) ſicut & per baptiſmum. Sed per baptiſmum percipit homo remiſsionem omnis pœnæ, virtute paſsionis Chriſti, quæ ſufficienter ſatisfecit pro omnibus peccatis, vt ex ſupra dictu* patet. Ergo videtur, quod per hoc ſacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.* 4. d. 12. q. 2. a. 1. q. 1. ad 3 & d. 12. q. 2. a. 1. q. 3 a. 1 & 1. q. 69 art. 2.

2. Præterea, Alexander Papa dicit, Nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quam corpus & ſanguis Chriſti. Sed per ſacrificia veteris legis, homo ſatisfaciebat pro peccatis ſuis, dicitur n. Leuit. 4. & 5. Si peccauerit homo, offerat hoc, vel illud pro peccato ſuo, & remittetur ei. Ergo multo magis hoc ſacramentum valet ad remiſsionem omnis pœnæ.* Alexan I. in ep. ad omnes orthod. poſt med. ſlim.

3. Præterea, Conſtat, quod per hoc ſacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur, vnde & in ſatisfactionem, aliquib. iniungitur, quod pro ſe Miſſas faciant celebrari. Sed qua ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & alia, cum virtus Chriſti, quæ in hoc ſacramento continetur, ſit infinita. Ergo videtur, quod per hoc ſacramentum tota pœna tollatur.

Sed

Sed contra eſt, quod ſecundum hoc non eſſet homini alia pœna iniungenda, ſicut nec baptizato iniungitur.

Reſpondeo dicendum, quod hoc ſacramentum ſimul eſt ſacrificium & ſacramentum. Sed rationem ſacrificij habet, in quantum offertur: rationem autem ſacramenti, in quantum ſumitur. Et ideo effectum ſacramenti habet in eo, qui ſumit: effectum autem ſacrificij in eo, qui offert vel in his, pro quibus offertur. Si igitur conſideratur vt ſacramentum, habet effectum dupliciter. Vno modo, directe ex vi ſacramenti: alio modo quaſi ex quadam concomitantia, ſicut & circa continentiam ſacramenti dictum eſt. Ex vi quidem ſacramenti directe habet illum effectum, ad quem eſt inſtitutum. Non eſt autem inſtitutum ad ſatisfaciendum, ſed ad ſpiritualiter nutriendum per vnionem ad Chriſtum & ad membra eius ſicut & nutrimentum vnitur nutrito. Sed quia hæc vnitas fit per charitatem, ex cuius feruore aliquis conſequitur remiſſionem non ſolum culpæ, ſed etiam pœnæ, inde eſt, quod ex conſequenti per quandam concomitantiam ad principalem effectum homo conſequitur remiſſionem pœnæ, non quidem totius, ſed ſecundum modum ſuæ deuotionis, & feruoris. In quantum vero eſt ſacrificium habet vim ſatisfactiuam. Sed in ſatisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis. Vnde Dominus dicit Luc. 21. de vidua, quæ obtulit duo æra, quòd plus omnibus miſit. Quamuis, ergo hæc oblatio ex ſui quantitate ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœna, tamen fit ſatisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis, & non pro tota pœna.*

Quæſt. 76. a. 1, & 2.

Ad primum ergo dicendum quod ſacramentum baptiſmi directe ordinatur ad remiſſionem pœnæ, & culpæ, non autem Euchariſtia: quia baptiſmus datur homini, quaſi commorienti Chriſto: Euchariſtia autem, quaſi nutriendo & perficiendo per Chriſtum: Vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dicendum, quod alia ſacrificia & oblationes non operabantur remiſſionem totius pœnæ, neq; quantum ad quantitatem oblati, ſicut hoc ſacrificium: neq; quantum ad deuotionem hominis, ex qua contingit: quod etiam hic non tollitur tota pœna.

Ad tertium dicendum, quod hoc, quod tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc ſacramentum, non contingit ex defectu virtutis Chriſti, ſed ex defectu deuotionis humanæ.

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Tho. non remitti directe pœnam per Euchariſtiã ex opere operato, ſed indirecte & nõ totã, ſed iuxta qualitatẽ & feruorem charitatis

SVmma doctrinæ Diui Thomæ in hoc articulo eſt, Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt, non remittere pœnam directe, & ex opere operato, ſed ſolum indirecte & concomitanter; quatenus, excitat actum charitatis, per quem remittitur hæc pœna, non ſemper tota, ſed iuxta quantitatem & feruorem ipſius charitatis: at vero in quantum ſacrificium eſt: remittit (inquit) pœnam offerentibus, vel pro quib. offertur: non tamen ſemper totam, ſed iuxta eorum deuotionem & diſpoſitionem. Quæ poſterior pars ſolum eſt hic aduertenda, & notanda: nam inferius in materia de ſacrificio ex profeſſo diſputanda eſt, vbi examinabuntur etiam, quæ hic Caietanus notat. Circa priorem vero partem ſolum eſt aduertendum, lõge diuerſo modo loqui Diuum Thomam hic de hoc effectu remittendi pœnam, quam præcedenti art. locutus fuerat de remiſſione venialis culpæ: ibi enim ſimpliciter docuit, hoc ſacramentum remittere venialia peccata directe & ex opere operato: hic autem ſimpliciter hoc negat: quia ſolum mediãte actu hominis communicãtis fieri putat huiuſmodi remiſſionem. Ratio autem differentiæ reddi poteſt, & ab ipſo etiam Diuo Thoma indicatur; quia quælibet culpa, etiam venialis, repugnat aliquo modo perfectioni amicitiæ, & vnionis charitatis: & ideo ſacramentum hoc, quod ad hanc vnionem perficiendam inſtitutum eſt, quamlibet culpam directe & virtute ſua deſtruit: reatus autem temporalis pœnæ non eſt contra perfectionem charitatis; & ideo non ita directe tollitur per hoc ſacramentum, ſed ſolum per quandam concomitantiam, medio actu charitatis, quam in ſumente excitat, vt dictum eſt.

Ratio cõcluſionis declaratur.

ARTIC. VI.

Vtrum per hoc ſacramentum præſeruetur homo à peccatis futuris.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod per hoc ſacramentum non præſeruetur homo à peccatis futuris. Multi enim digne ſumentes hoc ſacramentum poſtea in peccatum cadunt. Quod non accideret, ſi hoc ſacramentum præſeruaret à peccatis futuris. Nõ ergo effectus huius ſacramenti eſt, à peccatis futuris præſeruare. *4 d. 12. q. a. 3. q. 2. ad 1. & d. 45. q. 2. a. 3. q. ad 3.*

2. Præterea, Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, vt ſupra dictum eſt. Sed charitas nõ videtur præſeruare à peccatis, quia ſemel habita poteſt amitti per peccatum, vt in ſecunda parte* habitum eſt. Ergo videtur, quod nec hoc ſacramentum præſeruet hominem à peccato.* *Art. 4. 4. huius q. ad 3. 1. 2. q. 24. ar. 11.*

3. Præterea, Origo peccati in nobis eſt lex peccati, quæ eſt in membris noſtris, vt patet per Apoſt. Rom. 7. Sed mitigatio fomitis, qui eſt lex peccati non ponitur effectus huius ſacramenti ſed magis baptiſmi. Ergo præſeruare à peccatis futuris, non eſt effectus huius ſacramenti.

Sed contra eſt, quod Dominus dicit Ioan. 6. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo mãducauerit, non moriatur. Quod quidem manifeſtum eſt non intelligi de morte corporali. Ergo intelligitur, quod hoc ſacramentum præſeruet à morte ſpirituali, quæ eſt per peccatum.

Reſpondeo dicendum, quod peccatum eſt quædam ſpiritualis mors animæ. Vnde hoc modo præſeruatur aliquis à peccato futuro, quo præſeruatur corpus à morte futura. Quod quidem fit dupliciter. Vno modo, in quantum natura hominis interius roboratur contra corruptiua: & ſic præſeruatur à morte per cibum & medicinam. Alio modo per hoc, quod munitur contra exteriores impugnationes, & ſic præſeruatur per arma, quibus munitur corpus. Vtroq; autem modo hoc ſacramentum præſeruat à peccato. Nam primo quidem per hoc, quod Chriſto coniungit per gratiam, roborat ſpiritualem vitam hominis, tanquam ſpiritualis cibus & ſpiritualis medicina, ſecundum illud Pſ. 103. Panis cor hominis confirmat: & Auguſtin. dicit ſuper Ioannem. Securus accede, panis eſt, non venenum. Alio modo, in quantum eſt quoddam ſignum paſſionis Chriſti, per quam victi ſunt dæmones, repellit omnẽ dæmonum impugnationem. Vnde Chryſoſt.* dicit ſuper Ioannem: Vt leones flammam ſpirantes, ſic ab illa menſa diſcedimus terribiles effecti diabolo.* *Tract. 26 in Ioan. à med. tom. 9.* *Homil. 45 in Ioan. à med. illius tom. 9.*

Ad primum ergo dicendum, quod effectus huius ſacramenti recipitur in homine ſecundum hominis conditionem, ſicut contingit de qualibet cauſa actiua, quod eius effectus recipitur in materia ſecundum modum materiæ. Homo autem in ſtatu viæ eſt huius conditionis, quod liberum arbitrium eius poteſt flecti in bonum & malum. Vnde licet hoc ſacramentum, quãtum eſt de ſe, habeat virtutem præſeruatiuam à peccato, non tamen aufert homini poſſibilitatem peccandi.

Ad ſecundum dicendum, quod etiam charitas, quantum eſt in ſe, præſeruat hominem à peccato ſecundum illud Rom. 13. Dilectio proximi malum non operatur. Sed ex mutabilitate liberi arbitrij contingit, quod aliquis poſt habitam charitatem peccat, ſicut & poſt ſuſceptionem huius ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod licet hoc ſacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam conſequentia, in quantum auget charitatem: quia, ſicut Auguſt. dicit in lib. 83. quæſtionum augmentum charitatis eſt diminutio cupiditatis. Directe autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præſeruatur homo à peccato.* *q. 3. 16. paulo à princ.*

Litera D. Tho. ſatis clara eſt, rem autem ipſam poſtea diſputabimus.

ARTIC. VII.

Vtrum hoc ſacramentum proſit aliis, quam ſumentibus.

Supra q. 79. artic. 3. ad 8: & præſenti q. art. 5 corp. Et 4 d. 12. q. 2 art. 2 q. 2. ad4 & d. 45. q 2 artic. 3. qu. 1 ad 3. & Rom. c 16. fi.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod hoc ſacramentum non proſit niſi ſumenti. Hoc enim ſacramentum eſt vnius generis cum alijs ſacramentis, vtpote alijs condiuiſum: ſed alia ſacramenta non proſunt niſi ſumentibus, ſicut effectū baptiſmi non ſuſcipit, niſi baptizatus. Ergo nec hoc ſacramentum prodeſt alijs, niſi ſumentibus.

2. Præterea, Effectus huius ſacramenti eſt adeptio gratiæ, & remiſſio culpæ, ad minus venialis. Si ergo hoc ſacramentum haberet effectum in alijs, quam in ſumentibus, poſſet contingere, quod aliquis adipiſceretur gratiam, & gloriam, & remiſſionem culpæ, abſq; actione & paſſione propria, alio ſumente vel offerente hoc ſacramentum.

3. Præterea, Multiplicata cauſa multiplicatur effectus. Si ergo hoc ſacramētum prodeſſet alijs, quam ſumentibus, ſequeretur, quod magis prodeſſet alicui, ſi multi ſumerent hoc ſacramentum, multis hoſtijs in vna Miſſa conſecratis, quod non habet Eccleſiæ conſuetudo, vt ſcilicet multi communicnet pro alicuius ſalute. Non ergo videtur, quod hoc ſacramentum proſit, niſi ſumenti.

Sed contra eſt quod in celebratione huius ſacramēti fit pro multis alijs deprecatio. Quod fruſtra fieret, niſi hoc ſacramentum alijs prodeſſet. Hoc ergo ſacramentum non ſolum ſumentibus prodeſt.

A. 5. huius q.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut prius dictum eſt) hoc ſacramentum non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam eſt ſacrificium. In quantum enim in hoc ſacramento repræſentatur paſſio CHRISTI, qua Chriſtus obtulit ſe hoſtiam Deo (vt dicitur Epheſ. 5.) habet rationem ſacrificij, in quantum vero in hoc ſacramento traditur inuiſibilis gratia ſub viſibili ſpecie, habet rationem ſacramenti. Sic ergo hoc ſacramentum, ſumentibus quidem prodeſt, & per modum ſacramenti & per modum ſacrificij quia pro omnibus ſumentibus offertur. Dicitur enim in Canone Miſſæ: Quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus; omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Sed aliis, qui non ſumunt, prodeſt per modum ſacrificij, in quantum pro ſalute eorum offertur. Vnde & in Canone Miſſæ dicitur: Memento Domine, famulorum, famularumq; tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis, pro ſe ſuiſq; omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ. Et vtrumq; modum proficiendi Dominus expreſſit, dicens, Matth. 26. & Luc. 22. Qui pro vobis, ſcilic. ſumentibus, & pro multis, ſcilicet alijs, effundetur in remiſſionem peccatorum.*

Ad primum ergo dicendum, quod hoc ſacramentum præ alijs habet, quod eſt ſacrificium, & ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut paſſio Chriſti prodeſt quidem omnibus quantum ad ſufficientiam, & ad remiſſionem culpæ, & adeptionem gratiæ & gloriæ, ſed effectum non habet, niſi in illis, qui paſſioni Chriſti coniunguntur per fidem & charitatem: ita & hoc ſacrificium, quod eſt memoriale Dominicæ paſſionis, non habet effectum, niſi in illis, qui coniunguntur huic ſacramento per fidem & charitatem. Vnde & Auguſtinus dicit ad Renatum: Quis offerat corpus Chriſti, niſi pro his, qui ſunt membra Chriſti? Vnde & in Canone Miſſæ non oratur pro his, qui ſunt extra Eccleſiam: illis tamen prodeſt plus vel minus, ſecundum modum deuotionis eorum.*

In li. de anima, & eius origine, cap. 9 tom 7.

Ad tertium dicendum, quod ſumptio pertinet ad rationem ſacramenti: ſed oblatio pertinet ad rationem ſacrificij. Et ideo ex hoc quod aliquis ſumit corpus Chriſti, vel etiam plures, non accreſcit alij aliquod iuuamentum. Similiter etiam ex hoc, quod ſacerdos plures hoſtias conſecrat in vna Miſſa non multiplicatur effectus huius ſacramenti, quia non eſt niſi vnum ſacrificium. Nihil enim plus eſt virtutis in multis hoſtijs conſecratis, quam in vna, cum ſub omnibus, & ſub vna non ſit, niſi totus Chriſtus. Vnde nec ſi aliquis ſimul in vna Miſſa multas hoſtias conſecratas ſumat, participabit maiorem effectum ſacramenti. In pluribus vero Miſſis multiplicatur ſacrificij oblatio. Et ideo multiplicatur effectus ſacrificij & ſacramenti.

COMMENTARIVS.

Doctrina huius art. maxime ſpectat ad materiam de ſacrificio, & ideo in proprium locum illam remittemus: nam de Euchariſtia, quatenus ſacramentum eſt, ſimpliciter docet D. Thom. ſolis prodeſſe ſumentibus, quod ex opere operato intelligendum eſt, vt latius in diſputatione dicemus: de eadem vero Euchariſtia, quatenus ſacrificium eſt, dicit prodeſſe offerentibus, & pro quibus offertur, etiam ſi non ſumant, quod ſolum probat ex vſu Eccleſiæ: quia etiam pro aliis non ſumentibus offertur hoc ſacrificium, vt conſtat ex Canone Miſſæ, & iuxta hæc explicat illa verba Chriſti, Luc. 22. Qui pro vobis & pro multis effundetur: de quibus ſupra diſput. 60. ſatis dictum eſt. Cætera, quæ D. Thom. docet, tam in corpore articuli, quam in ſolutionibus argumentorum, valde notanda ſunt pro his, quæ infra dicemus de eſſentia & effectibus huius ſacrificij: nam fere omnia ipſe inſinuat, quamuis breuiſsimis verbis, quæ ibi commodius expendemus, & ponderabimus.

Concluſio, Euchariſtiā vt ſacramentum eſt, ſolū prodeſſe ſumentibus, vt ſacrificium vero, & non ſumentibus.

Luca 22.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum per veniale peccatum impediatur effectus huius ſacramenti.

4. d 12. q 2. a. 1 q 2. & a. 2. q. 1. ad 2

AD Octauum ſic proceditur. Videtur, quod per veniale peccatum non impediatur effectus huius ſacramenti. Dicit. n. Auguſt. ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna, &c. Panem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiā ad altare apportate, peccata etſi ſunt quotidiana, non ſint mortifera. Ex quo patet, quod venialia peccata, quæ quotidiana dicuntur ſpiritualem manducationem non impediunt. Sed ſpiritualiter manducantes, effectum huius ſacramenti percipiunt. Ergo peccata venialia non impediunt effectum huius ſacramenti.*

Tract. 26. in Io. poſt med. to 9. & habetur de Conſecrat. d. 2. c. 64.

2. Præterea, Hoc ſacramentum non eſt minoris virtutis, quam baptiſmus. Sed effectum baptiſmi (ſicut ſupra dictum eſt) impedit ſola fictio, ad quam non pertinent peccata venialia: quia, ſicut Sap. 1. dicitur, Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: qui tamen per peccata venialia non fugatur. Ergo neq; effectum huius ſacramenti impediunt peccata venialia.*

q. 69. ar. 9.

3. Præterea, Nihil quod remouetur per actionem alicuius cauſæ, poteſt impedire eius effectum. Sed peccata venialia tolluntur per hoc ſacramentum. Ergo non impediunt eius effectum.

Sed contra eſt, quod Damaſc. dicit in 4. l. Ignis eius, quod in nobis eſt deſiderij, aſſumens eam, quæ ex carbone, id eſt, ex hoc ſacramento eſt, ignitionem, comburet peccata, & illuminabit corda noſtra, vt participatione diuini ignis, igniamur, & deificemur. Sed ignis noſtri deſiderij vel amoris impeditur per peccata venialia, quæ impediunt feruorem charitatis, vt in ſecunda parte* habitum eſt. Ergo peccata venialia impediunt effectum huius ſacramenti.*

Libr. 4 orth. fid. cap. 14. à med.

1. 2. q 81 art. 4 & 2. 2. qu. 24. art. 10.

Reſpondeo dicendum, quod peccata venialia dupliciter accipi poſſunt. Vno modo, prout ſunt præterita, alio modo, prout ſunt actu exercita. Primo quidē modo peccata venialia

nullo

nullo modo impediunt effectum huius ſacramenti. Poteſt enim contingere, quod aliquis poſt multa peccata venialia commiſſa, deuote accedat ad hoc ſacramentum, & plenarie huius ſacramenti conſequatur effectum. Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt huius ſacramenti effectum, ſed in parte: dictum eſt enim, quod effectus huius ſacramenti non ſolum eſt adeptio habitualis gratiæ vel charitatis, ſed etiã quædam actualis refectio ſpiritualis dulcedinis. Quæ quidem impeditur, ſi aliquis accedat ad hoc ſacramentum, per peccata venialia mente diſtractus. Non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ vel charitatis.*

**Art. 1. & 2. huius q.*

Ad primum ergo dicẽdum, quod ille, qui cum actus venialis peccati ad hoc ſacramentum accedit, habitualiter quidem manducat ſpiritualiter, ſed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius ſacramenti percipit, non autem actualem.

Ad ſecundum dicendum, quod baptiſmus non ita ordinatur ad actualem effectum, id eſt, feruorem charitatis, ſicut hoc ſacramentum. Nam baptiſmus eſt ſpecialis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ eſt habitus, vel forma. Hoc autem ſacramentum eſt ſpiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

Ad tertium dicendum, quod illa ratio procedit de venialibus præteritis, quæ per hoc ſacramentum tolluntur.

COMMENTARIVS.

Concluſio, peccata venialia præterita non impedire: actualia vero impedire effectũ deuotionis non gratiam communionis.

RESpondet D. Thomas, peccata venialia præterita, ſeu in habitu ſolo manentia per ſe nullum effectum huius ſacramẽti impedire: actualia vero venialia peccata, id eſt, quæ quis actu committit, vel quib. diſtractus eſt, cum actu communicat, impedire quidem effectum actualis deuotionis, non autem effectum augmenti gratię vel charitatis; cuius rationem ſignificat in ſolutione ad 1. quia, qui ſic recipit hoc ſacramentum, habitaliter quidem ſpiritualiter manducat, non tamen actualiter. Vnde in ſolutione ad tertium, etiam indicat, veniale peccatum habituale non impedire remiſsionem ſui ipſius; actuale autem impedire ſui remiſsionem: quia repugnat, peccatum tolli, dum actu committitur: alioqui ſimul eſſet, & non eſſet: vnde, cum dicitur, peccatum veniale habituale non impedire ſui remiſsionem, neceſſario intelligendum eſt, non de peccato ſic exiſtẽte in eodem inſtante, in quo datur effectus ſacramenti: nam hoc eandem repugnantiam inuoluit; ſed de peccato immediate antea exiſtente: quodque in eodem etiam inſtante duraret, niſi per ſacramentum auferretur.

DISPVTATIO LXIII.

De effectibus, quos hoc ſacramentum Euchariſtiæ efficit in anima.

Diſputatio 25 de Euchariſtia.

POSTQVAM de eſſentia huius ſacramenti, & de omnibus cauſis eius diſputatum eſt, ad abſoluendam priorem partem huius tractationis, quæ veluti ſpeculatiuam cognitionem huius ſacramenti continet, ſolum ſupereſt, vt de effectibus eius dicamus. Poſſunt autem hi effectus in anima, & in corpore intelligi: dicemus ergo prius de effectibus animæ, qui plures ac certiores ſunt; deinde, quidnam corpori conferat hoc ſacramentum, explicabimus. Et, quoniam effectus ſacramenti coniunctus eſt cum diſpoſitione ſuſcipientis, ſimul de illa dicemus, non quatenus ſub præceptum cadere poteſt; hoc enim ad moralem partem ſpectat: ſed quatenus ad effectum ſacramenti poteſt eſſe neceſſaria.

SECTIO I.

Vtrum hoc ſacramentum conferat gratiam ſanctificantem, vel augmentum eius.

Errores circa præſentem quæſt. Theodor. Origen. Prateol. Caſtro.

PRimus error fuit, hunc cibum nec prodeſſe quicquam, nec obeſſe. Ita ſenſerunt Meſſaliani, vt refert Theodore. libr. 4. hiſt. cap. 10. & libr. 7. Tripart. c. 11. Huic errori fauet Orig. in id Matth. 15. Non quod intrat per os: &c. niſi pie exponatur. Prateol. etiam & Caſtro hunc errorem Armenis tribuunt, dicentibus, hoc ſacramentum prodeſſe corpori, non animæ: Et hæretici huius temporis idem ſentiunt de hoc ſacramento, quod de Baptiſmo; tantum, ſcilicet, prodeſſe vt obiectum excitãs fidem, quod poſſet etiam facere panis non conſecratus, ſi ad aliquid ſignificandum imponeretur. Vnde admiratione dignum eſt, quod hi hæretici alium errorem extreme contrarium poſtea confinxerint, tribuentes huic ſacramento quod peccata mortalia, etiam ſine vlla pœnitentia, poſsit remittere, de quo dicemus latius ſect. ſequente.

Euchariſtia per ſe confert gratiæ augmentum. D. Thom. Magiſt. Alenſ. Marſil. Gabriel. Anton. Ruard. Clicto. Hoſius. Claud. Pet. Soto. Caniſ. Torrenſ. Bellarm.

Dico primo, hoc ſacramentum per ſe ex propria inſtitutione conferre gratiæ augmentum, vt magis ac magis hominem cum Chriſto vniat. Hæc concluſio eſt de fide, vt docent Scholaſtici omnes, D. Thom. hic & Magiſt. d. 9. & 12. Innoc. lib. 4. de hoc myſt. c. 44. Alenſ. 4. p. q. 41. Marſil. in 4. q. 6. art. 4. Gabr. lect. 85. in Can. Antonin. 3. p. tit. 14. cap. 12. Et omnes recentiores qui contra hæreticos ſcribunt. Ruar. artic. 15. Clictouæus libr. 2. de hoc ſacram. Hoſius in confeſ. ca. 39. & 40. Claud. repet. 6. c. 12. Pet. Soto lect. 11. ne Euch. Caniſ. in Catech. tit. de Euch. §. 9. Torrenſ. in conf. Aug. c. 6. de Euch. §. 10. & 11. Bellar. lib. 4. de Euchariſt. c. 27. Et probatur primo, quia hoc ſacramentum confert gratiam ex opere operato: ergo per ſe maxime cõfert gratiæ augmentum. Antecedens conſtat primo ex duobus principiis fidei, nimirum, omnia ſacramenta nouæ Legis conferre gratiam, & Euchariſtiam eſſe ſacramentum nouæ Legis. Secundo ex Io. Qui manducat me, viuet propter me, & Qui manducat meã carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo, Et. Qui manducat hũc panem, viuet in æternũ. Quam Chriſti promiſsionem ita intelligunt Patres. Vnde in Conc. Eph. in ep. Cyri. ad Neſtorium ſic dicitur. Ad myſticam benedictionem accedimus & ſanctificamur, participes facti pretioſi corporis & ſanguinis Chriſti: Et infra, manducamus carnẽ Chriſti, vt vere viuificatricem, & ipſius Verbi propriam factã. Et Baſil. ſer. 1. de Bapt. c. 13. Qui per baptiſmum regeneratus eſt, participatione diuinorum myſteriorum deinceps nutriri debet. Similia habet ſer. 14. de Paſsi. Domini. & Cyril. li. 4. in Io. c. 16. & optime omnium Chryſ. l. 6. de Sacerdotio, & hom. 45. in Ioan. & hom. 83. in Matth. Maiori, inquit: deſiderio, quaſi lactẽtes pueri gratiã Spiritus fugamus: vnus fit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi hoc alimento ſpirituali priuemur. Optime etiam Cypr. ſer. de Cœn. Dom. dicens: Panis hic per ſpeciem & ſacramentum res tactu ſanctificat: fide illuminat, veritate Chriſto cõformat: ſignificãs, præter opus ſuſcipientis hoc ſacramentum tactu ſuo ſanctificare animam ſicut Matth. 9. ad tactum fœminæ dixit Chriſtus: ego ſenſi virtutẽ ex me exiiſſe: plura alia in ſequentib. referemus. Tertio definitur hæc veritas, & explicatur hic effectus in Conc. Florent. in Decreto Eugenij, & Trident. ita explicante ſupra citata verba Ioan. ſeſſ. 15. c. 2. Et idem habetur in Conc. Viennenſ. ſub Clem. V. & habetur in Clem. vnica, de reliq. & venerat. Sanct. Et colligitur etiam ex Concil. Later. ſub Innoc. III. quod habetur in ca. Firmiter, de Sum. Trin. & fide. Cath. ex c. Cum Marthæ. de celebr. Miſſ. Quarto adiungitur ratio, quia hoc ſacramentũ inſtitutum eſt per modum cibi & potus, iuxta illud. Caro mea vere eſt cibꝰ, & ſanguis meus vere eſt potꝰ. Io. 6. & illud. Accipite, manducate, & bibite: ſed propria ratio cibi eſt, vt conferatur ad nutrimentum & augmentum viuentis, ergo hic cibus datur ad nutri-

Cyrill. Baſil. Cyrill. Chryſoſtom. Cyprian. Matth. 9. Florent. Trident. Viennenſ. Ioan. 6.

mentum,& augmentum ſpiritualis vitæ. In quo eſt notanda differentia inter cibum corporalem, & hũc ſpiritualem,quod ille non ſemper auget,quando nutrit : quia viuens non ſemper eſt in ſtatu augmenti, etſi nutriri poſsit:quia non ſemper plus acquirit,quã perdat,at vero in hoc ſacramento idem eſt nutrire & augere gratiam,quia gratia nunquam remittitur, & vbicunq; eſt nutritio,ſeu additio ſine remiſsione,neceſſe eſt fieri augmentum.

Obiectio. Dices , augere gratiam,eſt communis effectus ſacramentorum nouæ Legis,eorum præſertim , quæ inſtituta non ſunt ad remittendum mortale peccatum : ergo in hoc nihil habet proprij Euchariſtia. Confirmatur , quia etiã ſacramentum Confirmationis ordinatur ad augendam ſpiritualem vitam. *Solutio.* Sed inprimis nos hactenus non diximus , hunc eſſe proprium effectum Euchariſtiæ,ſed ſolum,eſſe effectum eius. Deinde etiam in hoc habet aliquid proprium Euchariſtia : quia reliqua ſacramenta viuorum non ordinantur per ſe primo & directe ad nutriendam charitatem propter ſolam maiorem perfectionem eius,maioremq; vnionem cum Chriſto;ſed ordinantur ad ſpeciales effectus,propter quos conferunt ſpecialia auxilia,& aliquod augmentum gratiæ:at vero hoc ſacramentum per ſe primo ordinatur ad perficiẽdam vnionem cum Chriſto,& cum corpore eius. iuxta illud 1.ad Cor.10. Vnum corpus ſumus , qui de vno pane & de vno calice participamus,qui effectus , vt in ſuperiorib. ſæpe notauimus,ex Aug.& Cypriano in ipſis ſpeciebus ſacramentalibus ſignificatur , quæ ex pluribus rebus in vnam coaleſcentibus conficiuntur.Et propter hanc etiam cauſam dicunt Patres,reliquos cibos conuerti ſubſtantiam aliti , cui ſimiles redduntur , hunc vero cibum in ſeſe conuertere hominem ſe manducantem,quia illum ſanctiorem ac puriorem reddit , ſibiq; ſimiliorem ac magis vnitum.Et hinc etiam patet ad cõfirmationem,nam etiam ſacramentum Confirmationis datur ad determinatum effectum , vt ſupra tractantes de illo ſacramento latius diximus, & attigit etiam D.Thom. hic art.1.ad 1.& latius Alenſ.4.p.q.41.memb.2. *D.Thom. Alenſ.*

Euchariſtia non eſt per ſe primo inſtituta ad conferẽdam primam gratiã & remittendum peccatũ mortale. Dico ſecundo ; Hoc ſacramentum non eſt per ſe inſtitutum ad cõferendam primam gratiam,nec remittendum mortale peccatũ , ſimul hæc duo cõiungo,quia ita ſunt in re coniuncta,vt vel conſtituant vnicum effectum gratiæ,vel certe per modum vnius; & ab eiſdem cauſis prodeant,vt ex materia de iuſtificatione conſtat. Hæc ergo concluſio communis eſt Theologorum in 4.d.9.&12.Scoti,Durand.Richard. Palud.Marſil.q.6.art.4.& eandem tenet D.Tho. hic, art.3.Innocen.lib.4.de hoc myſt.44. Et late probata eſt ſup.diſp.2.de hoc ſacramento. Nunc breuiter cõfirmatur , nam Con. Trid.ſeſſ.13.c.2.dicit,hoc ſacramentum præſeruare à mortalib⁹,& remittere venialia : ſatis ergo aperte ſignificat,nõ eſſe per ſe inſtitutũ ad remittendum mortale , vnde enumerans alios effectus huius ſacramenti,iſtius nunquam meminit & eodem fere modo loquitur Concil. Florent. & alia infra referenda. *Scotus. Dur. Richard. Palud. Marſil. Innocen. Trident. Florent.* Secundo confirmatur ex Eccleſiæ conſuetudine, conſueuit enim nunquã præbere hoc ſacramentum niſi eis , quos exiſtimat mundatos eſſe à peccato per Baptiſmum,vel Pœnitentiam , & prohibet dari publicis pœnitentibus , donec abſoluantur.Concil.Nicen.cap.21.& Concil.Ancyran.ca.4.& 5. de qua frequens ſermo eſt apud Cyprianum in epiſtolis eius,ergo nunquam Eccleſia ſenſit,Euchariſtiam eſſe remedium per ſe inſtitutum ad tollendum mortale peccatum. *Ancyran. Nicænum.* Vnde argumentor tertio,quia ſacramentum non ſupponit effectum,ad quem dandum,per ſe primo eſt inſtitutum : ſed Euchariſtia,vt poſsit ſuum effectum præſtare , per ſe ſupponit hominem iuſtum , vt ſect. ſequente demonſtrabimus ergo. Quarto,cibus non ordinatur de ſe ad viuificandum , ſeu ſuſcitandum mortuum , ſed ad nutriẽdũ, vel confortandum hominem iam viuum : atqui hoc ſacramentum eſt inſtitutum per modum cibi & potus : ergo. Reliqua videantur citato loco,quæ ex hoc repetere neceſſe non eſt.

1. Obiectio forma calicis. Sed contra hanc concluſ. obiici poſſunt inprimis verba formæ calicis : Qui pro vobis effundetur in remiſsionem peccatorum : & verba illa Ioan.6. Hic eſt panis,qui dat vitam mundo. Ex quib. formari poteſt hæc ratio,fundata etiam in teſtimonio Con.Eph.ſupra citato:quia in hoc ſacramento ſumitur Chriſtus, qui peccata remittit , & tactu ſuo viuificat mortuos: ergo , ſicut hoc ſacramentum per ſe & ex ſua inſtitutione Chriſtum continet , ita per ſe & ex ſua inſtitutione habet virtutem dandi vitam gratiæ , & remittendi peccata mortalia. *Con. Ephes. 2. Ex conciliis.* Secundo obiici poteſt Concil.Flor. dicens : hoc ſacramentum incorporare nos Chriſto,& Trident.ſupra.ca.dicens. Si quis dixerit, vel pręcipuum fructum huius ſacramenti eſſe remiſſionem peccatorũ,vel ex eo non alios effectus prouenire,anathema ſit:ſupponit ergo , hoc ſacramentum habere hunc effectum,quamuis,non ſolum,nec præcipuũ. *Trident. Florent.* Tertio obiici poſſunt frequẽtes Patrum locutiones,Chryſ.homil.83.in Matth.comparans hoc ſacramẽtum cum veteri agno(Si hoc)inquit:remiſsionem peccatorum facit,ſicut certe facit , ſuperuacaneum illud omnino eſt.Et homil.45.in Ioan.Hic noſtrarum animarum ſalus eſt,hoc lauatur anima , hoc ornatur. *3. Ex patribus. Chryſoſtom.* Ambroſ.lib.de bened.Patriar.c.9. Panis hic remiſsio peccatorum eſt : & ſerm.15.in Pſal.118. Accedat,inquit,ad illud poculum , quo inebriatur effectus fidelium,& lætitiam induat de remiſsione peccati *Ambroſ.* Cyprian.ſer.de Cœn.Dom. Hæc ebrietas non accendit,ſed extinguit peccatum : & inf. In huius præſentia non ſuperuacue medicant lachrymæ veniam , nec vnq̃ patitur cõtriti cordis holocauſtũ repulſam. Et epiſt.63.dicit : hoc ſacramento fieri,vt mœſtũ pectus ac triſte,quod prius peccatis ingentibus premebatur,diuinę indulgentiæ lætitię reſoluatur. *Cyprian.* Damaſ. l.4.c.14. Iis,qui ſacramentum hoc per fidem digne ſuſcipiunt,in peccatorum remiſsionem,& vitam æternam animiq; & corporis præſidium cedit , omne incommodum propulſat eamq; vim habet,vt ſpurcitiã omnem abſtergat,neq; in quib. ſumus peccatis conſideret,ſed ægrotos curat,colliſos redintegrat, &,ſicut paſtor bonus,q animam ſuam pro ouibus ſuis poſuit,ab omni nos eripit caſu. *Damaſc.* Similia ſunt apud Cyril.li. 4.in Ioan.c.16.17.& Auguſt.c.cum omne crimen , de Conſec.d.2.& plura ſtatim. *Cyrill. Auguſt.* Quarto non repugnat, eandem rem eſſe cibum,& pharmacum:ergo hoc ſacramentum poteſt per ſe ex vi ſuæ inſtitutionis vtrãque rationem habere : quia licet peccatum mortale ſit mors animæ,quatenus tollit vitam gratiæ,tamen quatenus nõ ſtatim afferret vltimam & deſperatam mortẽ,nec tollit oẽm motũ ſpiritualis vitæ, dicitur, animæ infirmitas,quæ vt ſic , poteſt per pharmacum repelli. *4. Ex ratione.* Vnde Eccleſia & ſancti vtramq; rationem & denominationẽ huic ſacramento attribuunt:in Miſſa n.orat Eccleſia,vt hoc ſacramentum , ſit fortitudo fragilium & ablutio ſcelerum : & in omnib. liturgiis habentur ſimiles orationes. Vnde Ignatius ep. 14. ad Eph.in fine. Frangentes,inquit,panem q̃ pharmacũ immortalitatis eſt,mortis antidotũ , vitamq; in Deo concilians per Ieſum Chriſtum medicamentum purgans vitia,& oĩa pellens mala. *Ignatius.* Chryſ.hom. 4.in Matt. Omnis morbus hoc remedio extinguitur. *Chryſoſt.* Cyp.d.ſer. de Cœn. Panis hic ad totius hominis vitam ſalutemq; proficit,ſimul medicamentum & holocauſtum , ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates exiſtens: & infra tribuit huic ſacramento vim nutriendi,& viuificandi,dicens : Panis propter nutrimenti congruentiam:ſanguis propter viuificationis efficientiam. Et infra. Vt penetrans omnia huius medicamenti virtus,ſanaret quidquid morbi carni vel ſpiritui veteris vitæ adlinierat corruptela. Aug. ſer.28.de verbis Dom. Qui vulnus habet,medicinã reqrat:vulnus eſt,qa ſub peccato ſumus,medicina eſt cœleſte & venera- *Auguſtinus. Ambroſius. Cyrill.*

venerabile ſacramentum, eodē modo loquitur. Am. 1. ad Corinth. 11. & Cyr. quarto in Ioannem ca. 17.

Ad 1. Reſpōſ. Ad primam obiectionem reſpondetur, verba illa formæ non ſignificare: bibi ſanguinem in remiſsionē peccatorum, ſed fuiſſe effuſum in remiſsionem peccatorum: nunc vero offerri & conſecrari, vt fructus illius paſsionis nobis applicetur. Deinde ex illis verbis, ad ſummum, habetur hoc myſterium, quatenus ſacrificium eſt, conſecrari & offerri in remiſsionem peccatorum, quomodo aūt hoc poſsit fieri per ſacrificium, infra ſuo loco dicemus. Ad teſtimonium ex Io. 6. dici poteſt, in illis verbis. Panis n. Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo, nondum Chriſtum locutum eſſe de hoc ſacramento, ſed abſolute de ſeipſo ſub metaphora panis. Sed quia in ſequentibus habentur verba de hoc ſacramento fere æquiualentia, dicendum eſt, hoc ſacramentum dare vitam eo modo, quò cibus, ſcilicet, conſeruando & nutriendo illam. Vnde Cypr. ſupra. Sicut panis cōmunis, vita eſt corporis, ita ſuper ſubſtantialis, vita eſt animæ. Adde interdum etiam reparare vitam, quamuis non per ſe, & ex propria inſtitutione, vt iam dicam.

Ad Concil. Ad ſecundum, Concil. Flor. vt etiam in ſuperioribus dixi, manifeſte declarat, ſe loqui de augmento gratiæ. Tridentinum generaliter loquitur de remiſſione peccatorum, abſtrahendo à mortalibus vel venialibus, de quibus prius iam explicuerat, quid circa illa hoc ſacramentum operaretur.

Ad Patres. Ad tertium ex Patribus reſpondetur primo, Sanctos in communi loqui de hoc myſterio, vt ſacramētum, & vt ſacrificiū eſt, & ita dicere, valere ad remiſſionem vel emundationem peccatorum, loqui ēt generatim abſtrahendo à mortalibus, vel venialibus peccatis, ſub quibus pœnas ēt peccatorum comprehendunt. Vnde intelligi poſſunt, vel de remiſsione venialium, quoad culpam, vel de remiſsione mortalium, quoad reatum pœnæ temporalis, vel etiā quoad culpam, vel mediate tantum, & per modum impetrationis boni motus: ſcilicet, contritionis, qua tollatur peccatum mortale, vel immediate quidem & ex opere operato. non tamen per ſe, ſed ex accidente, vt poſtea exponemus. Deniq; hoc ſacramentum dicitur eſſe medicina contra peccata, quia adiuuat, & præſeruat, ne committantur. Quibus modis D. Tho. hic, art. 3. ad 1. explicat illam orationem Eccleſiæ: Sit abſolutio ſcelerum.

Ad rationē. Vnde ad quartum reſpondetur, hoc ſacramentum poſſe quidem dici medicinam & pharmacum, vel leuiores morbos curans, vel præſeruans à grauioribus, vel imbecillitatem ex eis relictam, aut alios defectus expellens. Non oportuit autem, vt etiam eſſet medicina inſtituta ad remittēdum mortale peccatū: quia & decuit illud ſupponi abſolute & ſimpliciter remiſſum, & eſſe alia remedia neceſſaria ac per ſe ſufficientia ad illum effectum. Vnde, licet in Chriſto ſecundū ſe ſit virtus ad omnes illos effectus, noluit tamen per ſeipſum, quatenus eſt ſub hoc ſacramento, applicari, niſi ad affectus inſtitutioni huius ſacramenti conſentaneos.

Interdum Euchariſtia confert gratiam primam & delet peccatum. D. Tho. Pal. Richar. Scot. Alenſ. Gabr. Anto. Sylu. Vega. Claud. Bellar. Pet Sot. Ianſ. Palac.

Dico tertio: Interdum hoc ſacramentum confert gratiam primam, & peccatū mortale delet. Hæc eſt ſententia D. Thom. hic, & q. 80. art. 4. ad 2. & in 4. diſt. 9. q. 1. ar. 3. quæſtiunc. 2. & d. 12. q. 1. ar. 3. Palud. d. 9. qu. 1. nu. 14. Richard. art. 2. q. 1. & d. 12. art. 5. qu. 1. Indicat Scotus, d. 9. q. vnica Alenſ. qu. 46. memb. 3. ar. 2. in fin. dicit n. Quandoque gratia collata in hoc ſacramētō vnit non vnitum, quæ verba probat Gabri. lect. 8. in Can. in eandem ſententiam inclinat lect. 85. Tenet ēt Anton. 3. part. tit. 14. c. 12. §. 6. Sylueſt. ver. Euchariſtia Victoria in Summa, num. 76. Vega. lib. 9. in Trid. ca. 34. Claud. repet. 6. cap. 10. Bellarmin. lib. 4. Petr. Soto lect. 12. de Euchariſt. Ianſen. in Concor. Euange. c. 131. Palac. in 4. d. 9. diſp. 4. Ledeſm. hic qu. 20. art. 3. & plures alii, quos in ſect. ſequenti referam. Et poſſunt in fauorem huius ſententiæ referri omnia, quæ ex Patribus attulimus in obiectionibus factis contra præcedentem aſſertionem: quia, licet hoc ſacramentum non ſit per ſe primo inſtitutum ad remittenda peccata mortalia, tamē propter excellentiam rei, quam in ſe continet, veriſimile eſt, poſſe etiam viuificare mortuos, quando illi non omnino obſiſtunt ſpirituali vitæ, ſicut caro Chriſti tactu ſuo mortuos viuificabat: hoc enim exemplo ad hāc rem vtitur Cyrill. li. 4. in Ioan. ca. 14. & in eodem ſenſu poſſunt accommodari reliqua dicta Patrum. *Cyrill.* Ratio vero ſumi poteſt primo ex generali ratione ſacramenti nouæ legis: definiunt enim Concilia, omnia hæc ſacramenta conferre gratiam non ponentibus obicem, ergo per ſe, & ex vi generica ſacramenti nouæ legis conuenit omnibus ſacramentis nouæ legis, vt faciant ex attrito contritum, quia omnia ſunt inſtituta ad conferendam gratiam. Sed hoc fundamentum valde infirmum mihi videtur: quia ſacramenta hæc non habent vim conferendi gratiam, niſi ex Chriſti inſtitutione: Chriſtus autem non fecit aliquam inſtitutionem ſacramēti in communi, ſed ſingularum ſpecierum, ſcilicet, Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & aliorum: ergo conferre gratiam non conuenit ſingulis ſacramentis ratione generis, ſed ratione ſuæ ſpeciei, & propriæ inſtitutionis, quia vero ſingula inſtituta ſunt ad aliquam gratiam conferendam, inde fit, quod conferre gratiam omnibus commune ſit, eo modo quo gratia abſtrahit à prima vel ſecunda, prout loquitur D. Tho. hic, art. 1. eodem enim ſenſu loquuntur Concilia, cum dicunt, ſacramenta nouæ legis conferre gratiam. Quocirca non exiſtimo (quidquid alii dicant) poſſe concluſionem hanc certo fundamento probari, nam ſine vlla dubitatione res pendet ex Chriſti voluntate & inſtitutione, quæ in hac parte nō eſt nobis manifeſtata certa aliqua authoritate, neque ex reuelatis poteſt certa ratione colligi. Solum ergo eſt coniectura, quia, cum ipſe inſtituerit ſacramenta, vt ſint organa, per quæ illius merita nobis applicentur, & gratia conferatur, veriſimile eſt, etiam inſtituiſſe, vt eam conferant omnibus, qui impedimentum non ponunt & ſunt diſpoſiti ad illam ſuſcipiendam: fieri autem poteſt, vt aliquis carens gratia, accedat bona fide, & cū ſufficiente diſpoſitione ad gratiam: ergo probabilius eſt, eum conſequi gratiam in ſacramenti ſuſceptione. Huic autem generali rationi, quæ communis eſt omnibus ſacramentis, adiungi poteſt alia ſupra indicata ex propria ratione huius ſacramenti, in quo Chriſtus ipſe continetur, qui eſt fons vitæ, & ideo veriſimile eſt, habere efficaciam ad vitam ſpiritualem conferendam, ſaltem quando homo non eſt omnino indiſpoſitus, & bona fide accedit, vt iam explicabimus.

Oppoſitum multis placere oſtenditur. Gab. Bonau. Alenſ. Contra hanc vero concluſionem ſentiunt multi & graues Theologi, Gabr. in 4. d. 9. qu. 2. art. 2. conc. 1. Indicat ibi Bonauent. ar. 2. q. 3. vbi dicit, eum, qui accedit digne ſecundum probabilem exiſtimationem, non peccare, neque gratiam conſequi. Idem ſentit d. 12. art. 4. q. 2. Idem Alenſ. qu. 41. memb. 3. & art. 2. ad vltim. qui tamen dicit, licet tunc ſacramentum non conferat gratiam, pie credi poſſe, Deum illam conferre, vel donū aliquod, quo homo ſe ad illam præparet. In eadem opinione eſt Maior d. 9. q. 1. qui non ſolum ait eum, qui ſine gratia accedit ad hoc ſacramentum, non conſequi illam, ſed etiam ſemper peccare mortaliter. *Maior.* Sed hoc poſterius eſt falſum, & improbabile, dē quo ſectione ſequente dicam. Hi vero authores fūdantur, vel in generali ratione ſacramentorum omnium, quia exiſtimant, nullum facere hominem ex attrito contritum: quia peccatum remitti non poteſt ſine vera contritione, vel certe, quia putant hoc non facere, niſi ea ſacramenta, quæ dicuntur mortuorum, alia enim, cum hāc vim non habeant ex propria inſtitutione, non eſt vnde talem efficaciam habeant. Sed primum eſt omnino falſum,

vt conſtat ex dictis de Baptiſmo, de Pœnitentia vero ſuo loco dicetur. Secundum vero ſolum probat, ſacramenta viuorum per ſe, & iuxta propriam diſpoſitionem, quam ſecundum propriam inſtitutionẽ requirunt, hoc non facere, vt latius diximus, agẽtes de ſacramentis in genere, quocirca vtrumq; in ſua inſtitutione includunt, & quod per ſe hoc non efficiant, neq; ad hunc finem ſuſcipiantur, & quod ex accidente id poſsint præſtare, intercedente bona fide, aut aliqua diſpoſitione ſufficiẽte. Tertio vero obiici poteſt ratio fundata in propria natura huius ſacramenti, quia cibus nunq̃ reſuſcitat mortuum, neq; per ſe, neque per accidens. Reſpondetur tamen, id verum eſſe de cibo materilai, qui conuertitur in ſubſtantiam aliti: ſecus vero eſſe de illo, qui alitũ in ſe conuerteret hominem ẽt mortuum, ſi alioqui non reſiſtat, nec obicem ponat; præſertim, cum non ſit ita mortuus, quin poſsit aliquem actum vitæ exercere, & manducare cibum, non tantum corporaliter & materialiter ſed etiam aliquo modo ſpiritualiter, ſuſcipiendo illum fide, reuerentia, & diſpoſitione debita.

SECTIO II.

Quam diſpoſitionem requirat hoc ſacramentum in ſuſcipiente, vt primam gratiam conferat.

Lutheri. hæreſis. IN hac re hæretici dicunt, nullam eſſe neceſſariam diſpoſitionem, niſi fidem; imo addit Lutherus, neminem eſſe melius diſpoſitum ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quam qui habet conſcientiam peccatis grauatam ac perturbatam, dummodo credat ſibi non imputari peccata per Chriſtum, quam fidem dicunt ipſi, excitare hoc ſacramentum, & hunc ſolum eſſe effectum eius. Sed miſſum faciam hunc errorem, quia aliis in locis magis propriis impugnatus eſt ſupra in tractatu de ſacramentis in genere, & in materia de iuſtificatione, videri etiam poſſunt Bellarminus libro 4. de hoc myſter. cap. 17. Claud. repet. 10. c. 2 & quæ dicemus, etiam ſufficient ad eiuſdem erroris improbationẽ. Inter Catholicos ergo eſt prima ſententia affirmans, eum, qui bona fide accedit ſine actuali conſcientia peccati mortalis, imo probabiliter exiſtimans ſe accedere in gratia, ex ignorantia inculpabili, per hoc ſacramentum iuſtificari, etiamſi nullam aliam diſpoſitionem habeat. Ita ſentit Dur. d. 9. q. 4. Palud. q. 2. Antonin. 3. p. titu. 12. c. 6. §. 7. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſacramenta dãt gratiam non ponentibus obicem; ſed ille, qui ſic accedit, non ponit obicem, cum non peccet ſic accedẽdo: ergo iuſtificatur; poſſuntq; pro hac ſententia citari Soto d. 11 q. 1. ar. 4. & Ledeſ. hic, & Cathe. 1. ad Cor. 11. quatenus non agnoſcunt in hoc ſacramento acceſſum medium abſque peccato, vel gratia: ſed exiſtimant, omnem eum, qui non peccat mortaliter, cum ſumit hoc ſacramentum, iuſtificari. Maior etiam diſt. 9. quæſtione 1. alia via negat ſtatũ medium; quia vel is (inquit) qui accedit ad hoc ſacramentum, facit quod in ſe eſt, vt accedat in gratia, & ſic iuſtificatur ante ſacramenti vſum, & accedit iuſtus: vel non facit quod in ſe eſt, & ſic peccat mortaliter, accedendo.

Bellarm. Claud. 1. Catholicorum opinio. Dur. Palud. Anton. Soto. Ledeſ. Cather. Maior.

2. Opinio. Secunda opinio dicit, ad conſequendam primam gratiam in hoc ſacramento, ſufficere attritionem, etiam ſi homo habeat conſcientiam peccati mortalis non remiſsi. Cuius ſententiæ fundamentum poteſt duobus modis explicari. Primo, quod hoc ſacrametum ſit per ſe inſtitutum ad remiſsionem peccati mortalis, ſimul cum ſacramento Pœnitentiæ, vel Baptiſmi, ſeruato hoc ordine, vt Baptiſmus præcedat, vel etiam Pœnitentia, ſi peccatum mortale eſt poſt Baptiſmum commiſſum: ita tamen, vt effectus tribuatur ex voto huius ſacramenti. Vnde fit, ſi contingat, alterum illorum ſacramentorum nõ conferre primam gratiam, per hoc dari poſſe, etiam ſi homini conſtet prior defectus, dummodo de peccato doleat, ſaltem vera atrritione. Sed hoc fundamentũ im primis non poteſt habere locum reſpectu Baptiſmi, quia, ſi quis non eſt baptizatus, non eſt capax effectus huius ſacramenti, vt ſupra dixi; ſi autẽ eſt baptizatus, vel in Baptiſmo eſt iuſtificatus, & ita non habet locum quæſtio, reſpectu eorum peccatorum, quæ antea cõmiſit, vel non iuſtificatur in Baptiſmo, & tunc vel peccauit in ipſa fictione, aut poſtea, & ſic iam eſt in ſtatu, quo indiget ſacramento pœnitentiæ, iuxta ſupra tradita de Baptiſmo, vel ſolum habet peccata ante Baptiſmum commiſſa, & tunc ſi de illis doleat per attritionem, etiam cognitam, iuſtificabitur ante ſuſceptionem Euchariſtiæ ex vi prioris Baptiſmi: ergo reſpectu Baptiſmi: pręciſe nunquam poteſt dari caſus, in quo Euchariſtia deleat peccata, quę per Baptiſmum delenda fuere cum ſola attritione cognita. Atque idem diſcurſus, proportione ſeruata fieri poteſt in ſacramento pœnitentiæ, ſi in re ipſa prius ſuſceptum ſit, quam Euchariſtia, & poſt illud nullum nouum peccatum mortale commiſſum ſit. Solum ergo poteſt hoc habere locum in eo caſu, in quo aliquis habet conſcientiam peccati mortalis, & confiteri non valet: & adhuc in eo caſu prædictum fundamentum valde improbabile eſt, quia ſupra ſatis demonſtratum eſt, hoc ſacramentum non eſſe per ſe inſtitutum ad remittenda peccata mortalia. Aliter ergo fundatur hæc opinio, quia, vel attritio eſt ſufficiens diſpoſitio, vt homo iuſtificetur per hoc ſacramentum, vel non: ſi non, etiam ſi exiſtimetur contritio, non ſequetur effectus: quia ea exiſtimatio non auget diſpoſitionem: & ita hoc ſacramentum nunquam conferet primam gratiam, ſi autem attritio eſt ſufficiens diſpoſitio, etiam ſi cognita ſit, ſufficiet: quia falſa exiſtimatio non confert ad effectum ſacramenti. Dices, teneri hominẽ ad accedendũ cum contritione: & ideo neceſſe eſt, vt ſaltẽ exiſtimet impleuiſſe ſe hoc præceptum, nec aliunde ponat obicem gratiæ. Sed contra, nam inprimis nihil cõſtat de tali præcepto: quia, licet confeſsio præcepta ſit ante communionem, tamen, eum, qui non poteſt confiteri, teneri conteri, nullibi præceptum eſt. Deinde nec videtur neceſſarium; quia, ſi demus hominem iuſtificari cum ſola attritione, & ſacramento, quando conſummatur vſus ſacramenti, iam eſt iuſtus, & ita non facit irreuerentiam ſacramento: ergo ex ſola natura rei, & dignitate ſacramenti non poteſt colligi, quod ſit maior diſpoſitio ſub præcepto, ſed neque de ſpeciali præcepto poſitiuo conſtat: ergo. Et confirmatur: nam præceptum præmittendi confeſsionem ante communionem diuinum eſt: & tamen in eo caſu, in quo id fieri non poſſet, non eſt illa diſpoſitio neceſſaria ad effectum ſacramenti: ergo, etſi demus contritionem eſſe præceptã, ſi tamen quis non poſsit habere illam, ꝓpter vehementem aliquam paſsionem, vel paruum habitum, poterit excuſari, & in illo erit attritio, ſufficiẽs diſpoſitio. Tandem demus, hominem ignorare inuincibiliter illud præceptum, & bona fide accedere cum attritione cognita, probabiliter putantem id ſibi licere, ille non peccat accedendo: ergo, ſi attritio alia eſt ſufficiens diſpoſitio, iuſtificatur.

Dico tamen primo, vt hoc ſacramentum conferat primam gratiam, neceſſariũ eſſe veram ac ſupernaturalem attritionem peccati commiſsi. Itaq; non ſatis eſt ignorantia, ſeu obliuio inculpabilis peccati, ſi re uera illud habet homo, & non deteſtatur illud: nec ſatis eſt, deteſtari imperfecto actu mere naturali, & ex humano motiuo. Hæc concluſio probata latius eſt ſupra in materia de Baptiſmo; nam, quæ ibi diximus fortius & efficacius probant de hoc ſacramento, quod non ita eſt inſtitutum ad delendum peccatum ſicut Baptiſmus. Et fundamentum breuiter eſt, quia pœnitentia infuſa de peccato commiſſo, & in re ipſa habita, etiam in lege gratiæ, eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad remiſsionem peccati mortalis. quæ

Vera ac ſupernaturalis attritio peccati commiſſi requiritur, vt Euchariſtia recepta conferat primam gratiã.

lis,quæ neceſsitas non eſt ablata per ſacramentorum inſtitutionem , ſed potius hæc diſpoſitio neceſſaria eſt,vt obex tollatur, hæc autem pœnitentia eſſe non poteſt,niſi vel contritio , vel ſupernaturalis attritio, quæ ex motiuo ſupernaturali procedat , & in omnia peccata commiſſa cadat,quod fundamentum in materia de pœnitentia latius probandum eſt. Præterea his probatur,quæ de Baptiſmo diximus.

Requiritur vltra bona fides qua putet accedens ſe eſſe in gratia.

Dico ſecundo,vt hoc ſacramentum conferat primam gratiam,non ſatis eſt prædicta attritio, niſi accedat ſimul bona fides , quæ per ſe loquendo, in hoc conſiſtit,vt quis ignoret ſtatum ſuum,& exiſtimet ſe in gratia accedere , ac denique non habeat conſcientiam peccati mortalis, de quo non exiſtimet ſufficientem ſe pœnitētiam egiſſe.Hanc concluſionem exiſtimo certam,contrariam vero, neque eſſe probabilem,neque ſine temeritate poſſe affirmari. Primo n. omnes Theologi ita docent, & neminem ex ſcriptoribus legi, qui contrarium doceret. Id patet ex Diuo Thoma,hic,articulo.3.vbi hoc explicatum eſt, & ex Alenſ.Bonauent. Gabr.locis citatis in fine præcedentis ſectionis,qui à fortiori hoc docent,cum requirant contritionem.Authores item citati hic in prima ſententia magis requirunt hanc bonam fidem,quam ipſam attritionem.Omnes denique,qui dicunt,hoc ſacramentum interdum conferre primam gratiam, hanc primam conditionem requirunt , vt videre eſt in ſupra citatis,& in Adriano quæſtione 1.de Euchariſt.Caietan.hic,Gabr.lect.85.in Canon.Soto diſtin. 12.qu.1.artic.4.qui dicit,hanc eſſe D.Thomæ ſententiam,& omnium.Patres etiam omnes hanc primam conditionem requirūt,vt quis digne accedat ad hoc ſacramentum,& tunc maxime explicant , hominem indigne accedere,cum accedit cum conſcientia peccati mortalis. Vnde concluditur ratio in hunc modum. Qui indigne ſumit Euchariſtiam, nō iuſtificatur : ſed qui ſumit cum ſola attritione cognita, indigne ſumit:ergo non iuſtificatur. Maior eſt de fide ex illo 1.ad Corint.11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit,non diiudicans,&c. Minor colligitur ex eodem loco 1.ad Corinth.11.Probet autem ſe ipſum homo:vbi non agit de probatio-fidei,ſed probatione morum,vt conſtat ex contextu Alius quidem eſurit,alius autem ebrius eſt, vbi non infidelitatem,ſed vitia reprehendit. Et hæc eſt expoſitio omnium Sanctorum ; omnes enim) vt etiam Concilium Tridentinum notauit (colligunt ex hoc loco,debere hominem , priuſquam accedat ad hoc ſacramentum,examinare ſuam conſcientiam,vt puro corde (ſicut Chryſoſtomus dixit homilia 51. in Matthæum) accedat. Et ita etiam exponunt idem Chryſoſt. Theodor.& omnes expoſitores ibi. Idem colligitur ex eodem Chryſ.hom.83.in Matth. Adeat nullus crudelis,nullus immiſericors,nullus impurus quouis modo:& in.Dæmoniaco peior eſt,qui peccati ſibi conſcius accedit: & ibidem ſic loquitur ad Sacerdotes.Non parua vobis imminet pœna,ſi quē aliqua improbitate teneri ſcientes,ei huius menſæ participationem permittatis:quanto ergo magis delinquet is,qui non aliū permittit,ſed ipſemet accedit cū tali conſcientia? Similia habet idem Chryſ.homi.45. in Io.Si pure acceſſeris,ad ſalutem acceſsiſti,ſi in praua conſcientia,ad pœnam & ſupplicium. Idem late & eleganter in 1.ad Cor.homil.21.& 60.ad populum Damaſ.l.4.c.14.Summo cum metu & pura conſciētia.Baſ.ſer.de Bapt.p.2.Purus ab omni inquinamento carnis & ſpiritus:& li.2.c.3.& in reg.comp.expl.in 172.Cyr.li.3.in Ioa.c.37. Oportet omnibus viribus à peccato mundari,& recte viuendi iactis fundamentis,magna cum fiducia ad ſumendam vitam concurrere.Iuſt.Apo.2.in fine. Dion.c.3.de Eccl. Hier.p.3.in principio,& fine,Orig. Mat.15.circa id,Non quod in trat per eos, Aug.ſer.1.de tem.& li.de Eccleſiaſ.dog. c.53.& tra.26.in Ioan.Innocentiam ad altare portate Amb.li.6.in Luc.cap.9. Nemo cibum accipit Chriſti, niſi qui fuerit antea ſanatus : & illi,qui vocantur ad cœnam prius vocatione ſanantur:& inf. Vbiq; igitur myſterij ordo ſeruatur,vt prius per remiſsionē peccatorib. vulneribus medicina tribuatur;poſt alimonia menſæ cœleſtis exhibeatur. Et lib.7.in c.15.Lucæ, ponderat in parabola de filio prodigo , prius patrem dediſſe filio ſtolā gratiæ,poſtea epulas vituli ſaginati illum introduxiſſe,vt carnem Domini ſpirituali opimam virtute per gratiā ſacramenti myſteriorum cōſortio reſtitutus epuletur. Nemo n.niſi timuerit Deū niſi ſignaculū ſpirituale cuſtodierit, vel receperit,ſacramentis debet intereſſe cœleſtibus. Quæ videtur Amb.mutuaſſe ex Tert.l.de Pudic.c.9.vbi circa eandem parabolā ſic loquitur.Recordatur patris Dei,ad eum redit,veſtē priſtinam recipit,ſtatum ſcilicet,eū, quem Adam tranſgreſſus amiſerat,annulum quoque accipit,quo fidei pactum interrogatus obſignat,atq; ita exinde opimitate Dñici corporis veſcitur. Greg. l.in 1.Reg.c.1.circa illa verba,Repleti prius pro panibus ſe locauerunt.Salutē(inquit) non percipiunt in comeſtione ſalutaris hoſtiæ,qa ea,quibus ſe repleuerant,flagitia portant in mente, & inf.ponderans dicta verba Pauli:Probet aūt ſe ipſum homo. Quid eſt (inquit)hoc loco ſe probare niſi,euacuata peccatorū neqtia,ſe probatum ad Dominicam menſam, & purum exbibere? Idem fere Heſ.l.7.in Leu.c.16. Ac denique Cyp.l.3.Ep.14.explicans : qd ſit indigne ſumere, inquit : Id eſt,nondum pœnitentia acta,nondum facta exomologeſi:idem Epiſt.15.& 16.& li.de lapſis.

Adrianus. Caiet. Gabr. Soto. Chryſ. Damaſ. Baſil. Cyril. Iuſtin. Dionyſ. Orige Auguſt. Ambr. Tertul. Greg. Heſych. Cypr.

Ex quibus omnibus conſtat,iuxta communē Patrum doctrinam,debere hominem,vt digne accedat ad hoc ſacramentum,purum à peccato mortali accedere:ergo,q cognoſcit,ſe eſſe in peccato mortali indigne accedit,& conſequenter non recipit effectum ſacramenti.Nec poſſunt hi Patres exponi, vt loquātur de eo,q non ſolum ſe agnoſcit in peccato, ſed ēt permanet in affectu peccati , quia,vt probaui exponendo ar.D.Th.non dicitur aliquis habere conſcientiam peccati mortalis ſolum:quando eſt in affectu peccati mortalis,& in eo ſtatu permanet : ſicut ēt docent SS. & Theologi,peccare mortaliter Sacerdotem, qui cū conſcientia peccati mortalis miniſtrat ſacramentum quod non poteſt intelligi de eo,qui eſt in affectu peccati:alias,qui miniſtraret ſacramentum in ſtatu peccati cum attritione cognita,non peccaret mortaliter quod abſurdiſsimum eſt. Deinde , quia requirunt hominem purum,& mundum: & in ſtatu gratiæ,vt ex eorum verbis ſatis conſtat , & plura ad hoc probandum afferemus infra agentes de præcepto.

Tertio hoc ipſum probatur ex generali ratione illorum ſacramentorum,quæ dicuntur ſacramenta viuorum,& ad peccatum mortale tollendum per ſe non ordinantur ; omnia enim illa requirunt,vt homo in gratia accedat ad ſacramentum , vt ſupra ſuo loco probatum eſt;quia ſancta ſancte tractanda ſunt ſi enim ad dandum ſacramentum requiritur gratia in miniſtrante , cur non magis in ſuſcipiente quando tale ſacramentum iuſtitutum non eſt , vt mortuos viuificet ? Et confirmatur, quia alias ad omnia ſacramenta liceret accedere cum attritione cognita, & omnia iuſtificarent hominem ſic accedentem:conſequēs inauditum eſt , & abſurdiſsimum,nam in rē morali & graui magnam licentiam præbet hominibus ſine fundamento, & præter naturam & inſtitutionē talium ſacramentorum, cum enim hoc ex voluntate Chriſti pendeat,& nulla authoritate probari poſſit,hanc fuiſſe eius voluntatem , & ex fine proprio talium ſacramentorum hoc colligi non poſſit, neque ex reuerentia,quæ ſacramentis,& rebus ſacris debetur , valde temere dicitur, hoc eſſe licitum,vel fructuoſum , ſi ergo hoc generaliter de omnibus affirmari non poteſt : neque de hoc in particula poterit,cum ſit etiam ſacramentum viuorum,& ſanctius reliquis. Vnde argumentor quarto ex propria ratione huius ſacramenti ; oſtenſum enim eſt, hoc ſacra-

mentum non eſſe per ſe inſtitutum ad delendum mortale peccatum, ſed ad nutriendum charitatem: ergo contra rationem propriã huius ſacramenti eſt, quod recipiatur, vt deleat peccatum, & primã charitatem conferat, per ſe, & ex directa intentione recipientis: ergo ſimiliter eſt contra rationem huius ſacramenti, & contra diſpoſitionem ei debitam, vt recipiatur in ſtatu peccati mortalis, & cum conſcientia eius. Quod etiam confirmat ratio ſupra facta, ſcilicet, cibum natura ſua præſupponere vitam, quam poſsit nutrire & augere: hoc autem ſacramentũ inſtitutum eſt per modum cibi ad animam nutriendam: ergo ex ratione ſuæ inſtitutionis præſupponere debet ſpiritualem vitam, quæ eſt per gratiam & charitatem: ergo accedere ad hoc ſacramentum ex certa ſcientia ſine gratia & charitate, eſt graue peccatum directe pugnans cum fine & inſtitutione eius. Addo vltimo, eſſe etiam contra dignitatem tanti ſacramẽti, ad quod digne ſuſcipiendum angelica puritas merito poſſet requiri: ergo mirum non eſt, quod ab homine peccatore exigatur, vt, quod in ſe eſt, faciat, vt in gratia & abſque peccato accedat, & hac ratione, vt infra videbimus, præcipitur huiuſmodi peccatori, vt, ſi poteſt, confeſsionem præmittat: ſcilicet, vt pri⁹ ſe ad gratiam diſponat via & modo certiori; ergo multo magis eidem præcipitur, vt quando confiteri non poteſt alia via, ſcilicet, per contritionem, in ſtatu gratiæ conſtitui procuret; ergo quando ſciens & videns, hoc non implet, indigne accedit, & obicem ponit, & effectum ſacramenti recipere non poteſt.

Poteſt quis in Euchariſtiæ receptione, nec mortaliter peccare, nec gratiã conſequi.

Ex his infero, poſſe interdum dari ſtatum medium in recipiente hoc ſacramentum, id eſt, vt in ipſa receptione, nec mortaliter peccet, nec fructum gratiæ conſequatur, quod recte docuerunt Bonauen. Gabr. Marſil. Adrian. & Caiet. locis citatis. Patet, quia poteſt homo exiſtens in peccato mortali accedere ad hoc ſacramentum recipiendum, non ſolum ſine contritione, ſed etiam ſine vera attritione abſque noua culpa: ergo in illo dabitur prædictus medius ſtatus: quia, nec peccat mortaliter, vt ſupponitur, nec recipit gratiam: quia nullam habet ſufficientem diſpoſitionem iuxta dicta in prima concluſione. Antecedens patet primo, ſi fingamus aliquem accedere cũ probabili aut inculpabili exiſtimatione contritionis, qui non ſolum contritus non ſit, verum etiam nec ſupernaturaliter attritus: hoc enim impoſsibile non eſt. Deinde accidere etiam poteſt, vt aliquis ſit naturaliter oblitus mortalis peccati prius commiſsi, vel quod ex naturali inaduertentia non exiſtimet, ſe eſſe in malo ſtatu, ſed bona fide accedat: aut etiam contingere poteſt, vt credat eſſe veniale peccatum, quod reuera, fuit mortale; nam, licet aliqui ex dictis authoribus ſignificent, illam ignorantiam non poſſe eſſe ita inuincibilem, vt excuſet, & regulariter fortaſſe ita ſit, maxime quando illa ignorantia eſt iuris: nihilominus abſolute non repugnat, interdum hanc ignorantiam excuſare: tum, quia poteſt eſſe ignorantia facti proueniens ex naturali obliuione, vt, verbi gratia, qui exiſtimat iuraſſe verum ſine neceſsitate, & tamen iurauit falſum ſine ſufficiente nlligentia, de qua poſtea naturaliter non cogitat: Tum etiam, quia ſæpe accidit, vt ignorantia, quæ reſpectu vnius actus immediate ab ea procedentis non excuſat, reſpectu alterius actus remote ſeu mediate reſultantis excuſet, vel potius ſit ſufficiens excuſationis occaſio: quia tranſacta priori culpa, commiſſa ex tali ignorantia, iam homo facile obliuiſcitur, aut non aduertit ad præcedentem culpam, vel effectus eius: ita ergo poteſt facile in præſenti accidere. Tandem, alius caſus excogitari poteſt, in quo accidat hic medius acceſſus, ſcilicet, ſi aliquis ex ignorantia probabili putet ſe non peccare, accedendo ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati, ſine affectu eius, vel etiam cum attritione illius, quam ſe habere exiſtimat probabiliter, cum tamen in re illam non habeat: hic enim & à culpa excuſaretur propter ignorantiam, & effectu priuaretur propter diſpoſitionis defectum. Addit vero Gabr. lect. 8. in Canon. citans Durandum in 4. diſtinct. 10. qu. 10. quæ non extat, & Gerſon. tract. de poll. noct. conſi. 2. in prædictis caſibus, præſertim, qui ex obliuione prouenire poſſunt, virtute ſacramenti fieri, vt homo veniat in cognitionem, ſeu memoriam peccatorum, vt ſic poſsit ad gratiam diſponi. Sed hoc non habet fundamentum, quia nullibi eſt promiſsio talis cognitionis, vel memoriæ: nec talis effectus deſeruire poteſt ad fructum gratiæ per ſacramentum ſuſcipiendum: quia, vel illa memoria peccati datur ante ſacramentum ſuſceptum, & ſic iam non datur, ratione ſacramenti, vel poſt ſacramentum ſuſceptũ, & ſic iam non deſeruiet ad fructum gratiæ ſuſcipiendum. Dices, dari in ipſo inſtante, in quo finitur ſuſceptio ſacramenti, ſeu in quo danda eſſet oratio, ſi homo eſſet diſpoſitus. Sed hoc in primis non eſt ſatis vt ipſa ſuſceptio ſacramenti fiat cum debita diſpoſitione: quia in eo inſtanti iam eſt finita communio, & deinde non eſt mortale, vt in eo inſtante peccato reuocentur in memoriam & debita diſpoſitio ſtatim concipiatur, & experientia ipſa docet, non ita fieri: alioqui, quoties homo bona fide actuali accedit, adhibita morali diligentia, vt peccatorum ſuorum recordetur, ſi neque tunc, neque in ipſa communione, neque poſt illam, talia peccata in memoriam veniant, poterit eſſe ſecurus & certus, quod nulla habet peccata, quorum non habuerit ſufficientem dolorem, quod tamen falſum eſt.

Gabr. *Dur.* *Gerſon.*

Dub. vtrum in eo medio ſtatu homo accedat digne vel indigne. Talis homo in eo ſtatu conſtitutus in ſe accedit indigne, in exiſtimatione digne,

Sed quæres, an in eo ſtatu medio homo accedat digne, vel indigne, nam ſi indigne, peccat: ſi digne, non carebit gratia. Similis interrogatio eſt, an ponat obicem, vel non ponat, nam, ſi ponit, peccat, ſi non ponit, conſequitur effectum. Item, Maior interrogat, vel facit, quod in ſe eſt, quantum probabiliter exiſtimat, ſe debere facere, & ſic iuſtificabitur: vel non facit, & ſic nõ excuſabitur à peccato, quia talis ignorantia non poteſt dici inuincibilis. Reſpondetur, huiuſmodi hominem in re accedere indigne, & ideo non conſequi effectum, tamen in exiſtimatione ſua accedere digne, & ideo excuſari à peccato. Similiter dicitur, in re ipſa ponere, vel potius non tollere obicem, ſcilicet, peccatum commiſſum, nullo modo deteſtatum, & ideo non conſequi effectum, tamen in exiſtimatione ſua prxbabili non ponere obicẽ. Similiter dicendum eſt, illum hominem in re non facere, quod in ſe eſt, quamuis probabiliter eximet facere, & ideo, licet excuſetur à nouo peccato, non tamen iuſtificatur: quia ad hoc non ſatis eſt probabilis exiſtimatio medii neceſſarii, niſi re ipſa talẽ mediũ vere applicetur, prout poteſt, ac neceſſariũ eſt. Et per hæc reſponſum eſt ad fundamentum primæ opinionis.

Ad fundamenta 1. & 2 ſententiæ reſponſio.

Ad fundamentum ſecundæ opinionis reſpondetur, attritionem quidem de ſe eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum ſacramenti ſuſcipiendum, per ſe tamen non eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad dignum vſum huius ſacramẽti, & ideo, probabilem exiſtimationem contritionis poſſe conferre ad excuſandam culpam & obicem indignæ ſumptionis. Vnde autem conſtet, neceſſarium eſſe ſtatum gratiæ ad dignam ſumptionem huius ſacramenti, iam declaratum eſt, & plura dicemus infra agentes de præceptis huius ſacramenti. Nec coniectura ibi adducta eſt alicuius momenti, quia ipſa inſtitutio & ratio huius ſacramenti poſtulat, vt iuſtificatio ſupponatur, & non expectetur per ipſum ſacramentum. Caſus autem ille qui in confirmatione ponitur, de homine qui contritionem habere non poſsit, admittendus non eſt, quia ſemper eſt in poteſtate hominis de peccatis conteri cum diuina gratia. Vnde, ſi ex ſua malitia, vel fragilitate, non vult conari ad contritionem habendam, potius debet à communione abſtinere, quam ſic accedere. Ad vltimum vero caſum de homine,

qui

qui probabili fide & ignorantia putat ſufficere ad dignam ſumptionem attritionem cognitam, dicendũ eſt reuera, conſecuturum primam gratiam per hoc ſacramentum: quia illa ignorantia etiam excuſat à peccato, & obice indignæ ſumptionis; dictum eſt aũt, attritionem eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum ſacramenti, quacunq; ratione aliunde obex nõ ponatur: hoc tamen eſt per accidens ratione ignorãtiæ, iuris, & ideo in ſecunda concluſione addidi particulam (per ſe) ad excludendam hanc ignorantiam q̃uis dici poſsit illa attritio æquiualere attritione exiſtimatæ contritioni, quia exiſtimatur ſufficiens diſpoſitio tam ad gratiã, quam ad dignum vſum ſacramenti.

SECTIO III.

Quæ diſpoſitio neceſſaria ſit ad augmentum gratiæ per Euchariſtiam conſequendum.

Ex dictis in præcedenti ſectione conſtat, in primis neceſſariam eſſe habitualis gratiæ diſpoſitionẽ, vt hoc ſacramentum conferat interioris gratiæ effectum: & ex re ipſa cõſtat, non poſſe habitualem grãtiam augeri niſi exiſtere ſupponatur. Sicut autẽ, quęlibet gratia, quantumuis minima, efficit hominem ſimpliciter iuſtũ, & augeri poteſt, ita quælibet in hoc genere ſufficit, vt hoc ſacramentum ſuum effectum conferre poſsit. Quamquam de facto, vt minimum, requiratur gratia baptiſmalis, vel qualis in principio infunditur, vel ſaltem qualis per pœnitentiam reparari poteſt. Nihil autem obſtabit, q̃ hæc gratia cõiuncta ſit cum vitiorum habitibus, aut cum venialibus culpis habitualibus, aut cum quocunq; tẽporalis pœnæ reatu: quia hæc omnia non impediunt, quo min⁹ homo vere viuat ſpirituali vita & in ea nutriri & augeri poſsit. De hac ergo diſpoſitione habituali nihil ſupereſt dicẽdum, ſed quæſtio ſupereſt de actuali: an ſcilicet, aliqua neceſſaria ſit, vt per Euchariſtiam gratia augeatur. Poteſt autem eſſe quæſtio de duplici diſpoſitione: vnam vocare poſſumus priuatiuã, quæ eſt carentia omnis venialis culpæ: alteram poſitiuam quæ ſit aliquis actus deuotionis ſeu honoris.

1. Sententia. Prima itaq; ſententia eſt, vt Euchariſtia ſuum proprium effectum conferat, neceſſariam eſſe poſitiuã diſpoſitionem actualis deuotionis, quæ ſimul adſit in ipſa ſumptione: carentiam autem venialis peccati non eſſe per ſe neceſſariam, ſed ſolum quaten⁹ tale peccatum, actualem deuotionem impedire poteſt. Ita ſentit D. Thom. in 4. d. 12. qu. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. Alenſ. 4. p. q. 41. memb. 3. ar. 2. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 6. §. 8. Bonau. d. 12. ar. 2. q. 1. Durand. q. 4. ad 2. Palud. qu. 1. ar. 2. & di. 4. q. 5. Sylueſt. verb. Euchar. in fine. Caiet. hic, & Petrus Soto lect. 12. de Euchar. Fundamẽtum huius opinionis non poteſt ſumi ex ſola natura rei: nam, cum tractemus de effectu ex opere operato, cõſtat ex natura rei non pendere ex merito operantis, neque ex actu eius, niſi quatenus neceſſarius eſſe poteſt ad tollendum obicem peccati: petendum ergo eſt ex Chriſti voluntate & inſtitutione, quæ fundari inprimis poteſt in Sanctorum locutionibus: vbicunque enim de hoc ſacramento loquuntur, magnã deuotionem requirunt, vt patet ex Baſil. lib. 1. de Baptiſ. c. vlt. & in reg. bre. in 172. & ex aliis ſtatim citandis. Secundo poteſt ratione fundari, tum in dignitate & maieſtate tanti ſacramenti, quod, cum ſit infinitæ excellentiæ, merito ab homine poſtulat actualem reuerentiã, cum ad illud ſumẽdum accedit: tum in fine eiuſdem ſacramenti, qui eſt nutritio charitatis, ratione cuius non ſolum habitum, ſed exercitium eius requirit: quia amicitia multis actibus maxime fouetur & creſcit: tum denique in materia & modo, quo ſacramentum hoc applicatur ad vſum, ſcilicet, per modum nutrimenti: cibus enim non nutrit, niſi medio actu ipſius viuentis: ergo, vt hoc ſacramentũ ſpiritualiter nutriat, congruum eſt, vt aliquis actus ſumentis concurrat. Tertio argumentatur Caietan. ab effectu: quia multi Sacerdotes in ſtatu gratiæ quotidie communicant, quos neceſſe eſſet, magnum cumulum gratiæ, & charitatis comparare, ſi nihil aliud ad effectum huiuſmodi eſſet neceſſarium: at vero experientia fere conſtat, eos non conſequi tale charitatis augmentum: quia, ſi illud haberent, darent aliquod iudicium ei⁹: aut aliquo modo in virtute proficerent: quia charitas non eſt otioſa, vbi eſt: ergo.

D.Tho. Alenſ. Anton. Bonau. Dur. Pal. Sylu. Caiet. Soto. Baſil.

2. Sententia. Secunda ſententia extreme contraria eſt, vt Euchariſtia conferat ſuum proprium effectum neceſſarium per ſe eſſe, vt homo in ipſa, ſeu cum ipſa ſumptione ſacramenti actualiter non peccet, etiã venialiter: non vero eſſe neceſſariam aliam diſpoſitionem actualem poſitiuam; niſi quatenus neceſſaria eſſe poteſt ad actuale peccatum veniale vitandum: nam, ſi quis voluntarie accedat diſtractus, aut ſine vllo bono motu ſeu diſpoſitione, nõ poteſt ab aliqua veniali culpa irreuerentiæ excuſari: & hac ratione poterit effectus impediri. Ita Marſ. in 4. qu. 6. art. 4. circa finem. Fundari poteſt, quia alias fieri poſſet, vt homo ſimul creſceret in gratia & venialiter peccaret: imo, vt per ipſummet actum venialis peccati in gratia creſceret; nam ipſemet actus ſumendi ſacramentum poteſt eſſe veniale peccatum ex defectu finis, vel alterius circumſtantiæ debitæ: quæ ratio communis eſt omnibus ſacramentis. Secundo, poteſt ad hanc ſententiam applicari fere totum fundamentum primæ ſententiæ, ſeruata proportione. Tertio, videtur huic ſententię fauere Aug. de Eccleſ. dogm. c. 53. & tra. 26. in Ioan.

Marſil. Aug.

3. Sententia. Ex his poſſet tertia opinio elici, affirmans, vtrũque eſſe directe & per ſe neceſſarium ad effectum ſacramenti, ſcilicet, carentiam omnis actualis peccati, & actualem deuotionem. Quam ſententiam non inuenio apud vllum authorem. Poſſet tamen fundari rationibus vtriuſque ſententiæ ſimul applicatis, quæ non ſolum inter ſe non repugnant, verum potius eandem vim, & proportionalem efficaciam habent: ita vt, ſi vnum illorum propter eas rationes affirmãdum ſit, conſequenter etiam alterum aſſerendum videatur.

4. Sententia. Quarta nihilominus & vera ſententia eſt, neutrã harum diſpoſitionũ eſſe per ſe neceſſariã ad augmentum gratiæ per Euchariſtiæ ſumptionem conſequẽdam. Quæ ſigillatim & per partes probanda eſt.

Veniale peccatum actu concomitans ſumptionem Euchariſtiæ non impedit eius effectũ.

Dica ergo primo: Peccatum veniale actu concomitans ſumptionem huius ſacramenti, non impedit gratiæ & charitatis augmentum. Ita D. Thomas. hic, art. 8. Alenſ. dicta quæ. 41. membr. 1. ar. 1. vbi dicit, hoc ſacramentum, non quidem remittere illud peccatũ veniale, cuius actualem affectum homo habet, dum communicat: remittere autem alia venialia peccatũ non obſtante illo affectu: eadem autem ratio eſt de augmento gratiæ, quæ de remiſsione aliorum venialium. Eandem aſſertionem tenet Gabr. lect. 8. 5. in Canon. Adrian. quæſt. 1. de Euchar. Soto d. 12. quæ. 2. art. 8. Ledeſma qu. 20. articulo 1. dub. 4. & articulo 8. Victor. in Summ. numer. 66. Cordub. libr. 1. quæſtio. Theolo. quæſtio. 8. Et poteſt vtcunque confirmari ex Conc. Triden. ſeſſ. 13. cap. 7. vbi ad effectum huius ſacramenti ſolum requirit pœnitentiam & confeſsionem peccati mortalis: & ita explicat verba Pauli 1. ad Corinth. 11. Probet autem ſeipſum homo. Ratio eſt, quia, vel is, qui accedit ad hoc ſacramentum in gratia cum peccato veniali, digne accedit, vel indigne. Si digne: ergo recipit effectum ſacramenti: quia iam non ponit obicem. Si indigne: ergo iam non tantum venialiter, ſed etiam mortaliter peccat, quando ita ſuſcipit ſacramentum. Dicetur fortaſſe, illum accedere digne habitualiter, indigne autem actualiter per culpam tãtum venialem: & hoc ſatis eſſe, vt gratiam non accipiat, & ponat obicem, etiam ſi de nouo mortaliter non peccet: quia, licet ſe ipſum priuet aliquo augmento gratiæ, nec ſacramento, neque alicui

D.Tho. Alenſ. Gabr. Adrian. Soto. Ledeſ. Victor. Cord. Trid. Euaſ.

gratiæm

Refutatur. grauem irrogat iniuriam. Sed hæc euaſio refutatur primo, quia gratis & ſine fundamento dicitur, peccatum veniale poſſe per ſe impedire augmentum gratiæ, præſtandum ab alia cauſa ſufficiẽte & actualiter applicata: quia peccatum veniale hoc non habet ex ſe, & ex natura ſua: neque ſpecialiter hoc habet in hoc ſacramento ex ſingulari inſtitutione Chriſti. Primum patet, quia peccatum veniale in cæteris ſacramentis hoc non impedit, vt omnes fatẽtur, neque in augmento ex opere operantis, ſi homo ſimul cum actu ſimpliciter bono & merito habeat concomitanter aliquam culpam venialem. Et ratio à priori eſt, quia peccatum veniale non pugnat cum gratia habituali: neque cum quocunque augmento eius in facto eſſe; ergo neque etiam in fieri, ſi aliunde poſsit ſimul applicari cauſa ſufficiens. Peccatum enim mortale ideo ex ſe eſt obex effectui gratiæ Sacramenti, quia ex natura ſua non poteſt ſimul eſſe cum illa: ergo è contrario; ſi peccatum veniale ex natura ſua ſimul eſſe poteſt cum quocunque augmento gratiæ habitualis, ex ſe non erit obex reſpectu talis effectus. Secundum autem id eſt, quod hoc non habeat in hoc ſacramento ex ſpeciali Chriſti inſtitutione, probatur: tum, quia nullo fundamento conſtat de tali inſtitutione, neque ex Scriptura, neque ex Patribus: & ideo non eſt aſſerendum ſine ſufficiente fundamẽto aliquid extraordinarium & nouum in re tã graui: tum etiam, quia talis inſtitutio non fuiſſet conueniens, neq; fragilitati hominum accommodata, veniale enim peccatum leuis res eſt, & facile ab homine committitur; & ideo non eſt veriſimile, voluiſſe Chriſtum, vt tantum fructum huius ſacramenti impediat. Secundo, ſi peccatum veniale eſſet obex, magis certe conſequenter diceretur, accedere ad hoc ſacramentum cum tali diſpoſitione, eſſe peccatũ mortale & indignam ſumptionem huius ſacramenti; quia accipere ſacramentum, ponendo obicem principali effectui ſacramenti, eſt grauis irreuerentia, & abuſus ipſius ſacramenti.

Vnde poſſet aliquis aliter ſubterfugere principalem rationem factam, eligendo alteram partem. ſcilicet, eum, qui accedit cum veniali peccato indigne accedere, & mortaliter peccare: nihilominus tamen hoc totum tribui peccato veniali, quia illud eſt prima cauſa & totalis huius impedimenti, & grauioris lapſus, qui ex illo ſequitur. Sed hoc in primis eſt contra mentem omnium authorum, qui de hac materia ſcripſerunt: deinde eſt per ſe improbabile: nam inquiro, in quo conſiſtat illud peccatum mortale: aut enim in hoc, quod ponitur obex effectui ſacramenti: & hoc nõ: nam, vel talis obex eſt ipſum veniale peccatum, vel mortale; primum ſufficienter improbatum eſt, ſecũdum pugnat cum ipſa reſponſione, quia ſi peccatũ mortale eſt obex, non ideo mortaliter peccatur, quia ponitur obex, ſed potius ideo ponitur obex, quia mortaliter peccatur: oportet ergo aliam priorem rationem aſsignari, propter quam mortaliter peccetur. Aut ergo in eo acceſſu mortaliter peccatur, propter iniuriam, quæ fit ſacramento, venialiter peccando, dum ipſum actualiter contingitur, & ſumitur: Et hoc non, quia talis iniuria ſacramenti leuis eſt, ſicut peccatum ipſum veniale leue eſt: nam iniuria ipſius Dei poteſt eſſe leuis ex leuitate materiæ, ergo etiam iniuria ſacramenti: accedere autem cum peccato veniali, leuis materia eſt: ergo ſolum peccatum veniale non poteſt eſſe ratio talis peccati mortalis: & conſequenter impedire non poteſt augmentum gratiæ per hoc ſacramẽtum conferendum Vnde infero, idem dicendum eſſe, etiam ſi ſumptio ipſa ſacramenti peccaminioſa ſit ex aliqua leui negligentia ſeu culpa: quia eodem modo tunc procedit dicta ratio, quod tale peccatum veniale nõ eſt obex repugnans effectui gratiæ: neque etiam poteſt tollere vim, & efficaciam ipſi ſacramento ſeu vſui eius: quia licet ille actus, vt eſt ab homine, denominetur malus, & vt ſic non ſit fructuoſus ex merito operantis, tamen de ſe bonus eſt, & poteſt eſſe inſtrumẽtum Dei, ſeu [in præſente materia] applicatio ſacramenti: quod ſemper eſt eiuſdem ſanctitatis, & efficacitatis ad dandam gratiam cuicunq; non ponenti obicem.

Dico ſecundo; Nulla actualis diſpoſitio neceſſaria eſt, vt hoc ſacramentum conferat augmentum gratiæ & charitatis. Ita ſentiunt Vict. Soto, & alii recentiores, qui non putant hoc eſſe alienum à mente D. Tho. Et probatur, nam in primis, ſi homo ſit prorſus incapax talis actualis diſpoſitionis, vt contingit in infantibus, amentibus, aut phreneticis, carentia talis diſpoſitionis non poteſt in eis impedire hunc effectum: alias omnino irrationabile eſſet, eis dare hoc ſacramentum. Quid enim magis contra rationem, quam dare ſacramentum ei qui eſt incapax effectus eius? conſequens autem omnino falſum eſt, vt præcedẽte diſputatione oſtendimus: & dicemus iterũ cum Diuo Thoma, circa quæſtionem 80. Vlterius igitur hinc addo, etiam ſi homo ſit ſui compos, & rationis vſum habeat, ſi tamen in ipſa actuali ſumptione ſacramenti, quaſi naturalem obliuionem patiatur ex diſtractione omnino inuoluntaria: & ideo careat actuali diſpoſitione, non propterea priuari hoc fructu ſacramenti: quia tunc non eſt magis in poteſtate talis hominis talis diſpoſitio, quam ſi non haberẽt libertatem: ergo, ſi in aliis actus ille non eſt neceſſarius propter impotẽtiam, etiam in huiuſmodi homine non erit neceſſarius: nec carentia eius poteſt dici obex, cum non ſit aliquid voluntarium, humanum, quod ſi non eſt obex, ſacramentum habebit ſuum effectum: quia infallibile eſt, ſacramenta dare gratiam non ponentibus obicem: quia non conferunt illam per actum operantis, ſed per ſe ipſa. Atque hinc tandem concluditur, idem eſſe dicendum, etiam ſi carentia talis diſpoſitionis actualis voluntatia ſit, vt probari facile poteſt, coniungendo omnia, quæ diximus: quia aut illa carentia eſt obex, præciſe propter priuationem actus: & hoc non, vt ex dictis in primo & ſecundo puncto conſtat: aut propter culpam, quæ eſt in voluntaria carentia: & hoc etiam non, quia talis culpa non eſt mortalis, ſecluſo contemptu, ex omnium ſententia: quia non eſt grauis irreuerentia: culpa autem venialis non eſt obex: vt in prima concluſione oſtenſum eſt.

Actualis deuotio non requiritur vt Euchariſtia conferat ſuã propriam gratiam.

Secundo principaliter probatur concluſio, quia hæc actualis diſpoſitio non eſt ex natura rei neceſſaria ad effectum huius ſacramenti, neque etiam ex inſtitutione Chriſti: ergo nullo modo. Maior euidẽs eſt, tum quia tota efficacia huius ſacramenti non poteſt ex ſola rei natura definiri, ſed pendet ex inſtitutione, tam quo ad ſuum eſſe, quam quo ad quantitatem effectus, & quoad modum: tum etiam, quia augmentum habitualis gratiæ & charitatis fieri poteſt ſine vllo actu: ergo, conſiderando tantum naturam rei, etiam poteſt fieri per hoc ſacramentum, ſine vlla diſpoſitione. Minor vero probatur: nam, vbi eſt talis inſtitutio? In Scriptura enim non habetur, nam Chriſtus ſolum dixit, Qui manducat me, viuet propter me: Paulus autem explicuit, hoc eſſe intelligendum de manducante digne: declarat autem eum digne manducare, qui prius probat ſe ipſum, & ſic de pane illo edit; addit vero concilium Trident. ex doctrina Patrum, illam probationem in hoc conſiſtere, (Vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati quãtumuis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſsione ad ſacram Euchariſtiã accedere debeat) in quibus omnibus nulla eſt mẽtio actualis diſpoſitionis: cum tamen illa probatio ſui ad dignam manducationem ſufficiat, per quam vita cõparatur. Neq; aliud inſtitutionis genus ab aliquo Concil. aut Pontifice, aut ab aliquo Sanctorum Patrũ traditur, nam licet nmnes hortentur ad accedendũ ad hoc ſacramentũ cum magna reuerentia, & deuotione, nullus tamen docuit, actualem diſpoſitionem neceſſario de-

rio debere ſimul concurrere cum ipſa ſumptione, vt illa dignè vel fructuosè fiat. Ac deniq; nulla eſt ſufficiens ratio, vel congruentia, ad coniectandum, voluiſſe Chriſtum, pios & iuſtos homines ad has anguſtias redigere. quia facilimum eſt homini, ita diſtrahi, vt nullam actualem attẽtionem, vel deuotionem habeat: aut omnino ſine culpa, aut certè ex leui culpa, quæ non ſatis eſt ad impediendum fructum ſacramenti.

Et confirmo, ac inquiro; quęnam ſit iſta actualis diſpoſitio, quæ ex Chriſti inſtitutione neceſſaria eſt. aut enim in intellectu eſt neceſſaria actualis fides huius myſterij: & hoc dici non poteſt; nam ſi quis dum communicat, ſolum cogitet de Deo, vt illi gratias agat, vel de Chriſti amore, vt eam redamet: aut de propriis peccatis, vt de eis doleat; quodcunq; horum, vel quiduis aliud ſimile: ſatis erit ex parte intellectus, non ſolum ad fructuoſam, ſed etiam ad deuotam, & reuerẽtem ſumptionem: & eadem ratione ex parte voluntatis non poteſt determinari certus actus, qui neceſſarius ſit, vt ex ſimili diſcurſu facile cõſtare poteſt. Dicere autem, in communi ſaltem requiri, vt accedatur cum aliqua attẽtione, & bono affectu ad res diuinas, in tantum eſſe poteſt verum, in quantũ omnes actus ſacri hoc modo exercendi ſunt, vt debitè, & pro dignitate, & cum maiori vtilitate fiant. Quod autẽ hoc ſit ſimpliciter neceſſarium ad effectum ſacramenti ex opere operato, nec ex communicatione actus ſacri colligi poteſt, vt in cæteris ſacramentis conſtat; nec ex ſpeciali ratione huius ſacramenti, quod de ſe, & ex peculiari inſtitutione ad feruorem charitatis excitat. Vnde, ſi aliqua actualis diſpoſitio eſſet neceſſaria, illa deberet eſſe per proprium actum charitatis: cum ergo id neceſſarium nõ ſit, ſignum eſt, nullam actualem diſpoſitionem eſſe ſimpliciter neceſſariam ad effectum; quamuis ſit valde vtilis. Vnde confirmatur vltimò, quia, ſi peccator exiſtimans ſe eſſe contritum, accedat ad hoc ſacramentum cum ſola attritione actuali, iuſtificabitur; iuxta dicta in pręcedentibus: ergo, qui accedit in ſtatu gratiæ, etiamſi non habeat actualem diſpoſitionẽ, conſequetur augmentum. Patet conſequentia, quia dignius communicat iſte, quam ille, & quia melius diſpoſitus eſt iuſtus per ſolam iuſtitiam ad augmentum eius, quàm peccator attritus per attritionẽ ad ipſam iuſtitiam conſequendam, cæteris paribus ex parte ſumptionis ſacramenti. Quod amplius in hunc modum declaratur, nam ſola attritio, vt ſic, ſolum eſt diſpoſitio, vt per peccatum non ponatur obex effectui ſacramenti, nam ad ipſam quidem ſumptionem non eſt ſufficiens diſpoſitio; & ideo requiritur ignorantia excuſans defectum diſpoſitionis; & nihilominus hoc eſt ſatis ad effectum ſacramenti; quia non ponitur obex; ergo multo magis ſufficiet gratia, quæ non ſolum tollit obicem, ſed etiam diſponit ad dignam ſumptionem; ſaltem quantum, ex pręcepti rigore neceſſarium eſt. Ac deniq; in peccatore communicante, non ſolum attritio actualiter cõcurrens in ſumptione ſacramenti, ſed etiam, quę pręceſſit, & moraliter manet, ſufficit, vt in ipſa ſumptione ſacramenti remittatur peccatum; ergo multo magis in homine iuſto, vt fructũ ex communione percipiat, ſufficiet præcedens deuotio, aut pia voluntas communicandi, vel aliquid ſimile. Atq; hinc tandem concluditur, in homine iuſto cõmunicante non dari ſtatum medium, ita vt nec iuſtitiam communicando amittat, neq; in illa creſcat: quia ſi iuſtus permanet, digne communicauit, & obicem non poſuit: ergo in gratia creuit: nam hic effectus per ſe oritur ex hoc ſacramento. Vnde moraliter loquendo ſemper ita fiet, nam ſi homo prius erat iuſtus, non eſt cur iuſtitiam communicando amittat, niſi propter extrinſecas cauſas; vt ſi illi prohibitum ſit communicare, vel tali tempore, vel tali loco, vel à tali perſona, vel tali modo: aut alia quacunq; ratione ob conſcientiam erroneam, putet ſe peccare communicando, & nihilominus accedat: aut deniq; ſi ex aliquo contemptu graui ad hunc panem, tanquam ad communem cibum, accedat. In quibus caſibus prius, quam homo accedat, & reipſa communicet, per voluntatem ſic communicandi peccauit mortaliter, & gratiam amiſit. Et ideo vix fieri poteſt, quin ille, qui in ipſamet ſacramentali communione iuſtus inuenitur, iuſtior euadat, dummodo circa aliam materiam non habeat in eodem inſtante prauam aliquam cogitationem, & deliberatum conſenſum, quod eſt valde per accidẽs ad ea, de quibus nunc agimus.

Ad fundamenta 1. opinionis reſponſio.

Ad fundamenta primæ opinionis reſpõdetur, nullum eſſe probabile veſtigium talis inſtitutionis: Baſilius enim & reliqui Sancti nihil aliud docent, quam quod à nobis explicatum eſt. Ad ſecundum vero reſpondetur, Chriſtum non ſolum reſpexiſſe ad dignitatem huius ſacramenti, ſed etiam ad hominis fragilitatem: & ideo propter dignitatem ſacramenti, voluit hominem accedere cum iuſtitia: propter hominis vero fragilitatem, deuotionem actualem requiſiuit ſolummodo, vt vtiliorem & magis fructuoſam, non vt neceſſariam, & hoc eſt magis conſentaneum fini huius ſacramenti, quod nõ tantum ad actualem charitatem, ſed etiam ad habitualem augẽdam per ſe primo ordinatur. Vnde, vt hoc modo ſpiritualiter nutriat hominem, ſatis eſt ipſamet ſacramentalis ſumptio, quæ ſuo modo actus eſt ſpiritualis vitæ: eo vel maxime, quod in alimẽto corporali nutritio fit per actionem viuentis circa alimẽtum: hic autem nutritio fit in actione cibi circa alitum: & ideo non eſt tam neceſſaria actio ex parte ſumentis. Ad tertium reſpondetur, illam experientiam nullius eſſe momenti: quia habitus infuſi, & eorum augmentum non poſſunt experientia cognoſci: quia per ſe ac formaliter nec mortificant paſsiones, nec excludũt vitiorum habitus, nec venialia peccata impediunt: & ideo fieri poteſt, vt homo, qui per ſacramenti frequentiam multum in gratia creſcit, in ratione viuendi & exercendi virtutes non admodum mutetur: quanquam ſi huiuſmodi homo diu in gratia perſeuerat: & omnia mortalia peccata euitat, ſatis in hoc effectu manifeſtatur frequentis communionis efficacia.

Ad fundamenta 2. ſententia.

Ad primum & ſecundum fundamentum ſecundæ ſententiæ, iam eſt reſponſum ex dictis. Ad tertiũ ex Auguſtino, reſpondetur, in priori loco noſtram confirmare ſententiam, quia ſolum requirit, vt mens ſine affectu peccandi ſit: & vt (ſi prius peccauit) ſufficientem ſui peccati pœnitentiam præmittat: in ſecundo autem loco nihil aliud requirit ad ſpiritualiter manducandum, niſi vt innocentiam ad altare portemus: & præcedentium peccatorum pœnitentiam præmittamus. Hæc autem intelligenda ſunt cum debita proportione: nam de peccato mortali ſunt ſimpliciter neceſſaria: de veniali autem ſunt vtilia: & ad vitandam omnem culpam etiam venialem, ſuo modo neceſſaria, non tamen ad omnem fructum ſacramenti recipiendum.

SECTIO IV.

Quando conferat Euchariſtia hunc gratiæ effectum in ipſa ſumptione.

Antequam de aliis effectibus huius Sacramenti tractemus, oportet declarare tempus & modum, quo ſacramentum hoc prædictum gratiæ effectum conferat; nam, ſimul etiam explicabitur, quãtus ſit hic effectus in ſingulis communicantibus, & an in omnibus ſit æqualis. Poſſunt autem quatuor tempora in præſente diſtingui. Primum, ante ſumptionem ſacramentalem Euchariſtiæ. Secundum tempus eſt ipſius ſumptionis ſeu mãducationis. Tertium eſt poſt manducationem, quamdiu præſentia Chriſti durat in homine. Quartum eſt, poſtquam tranſmu-

tranſmutatis ſpeciebus, iam Chriſti præſentia ceſſauit. De primo ergo tempore nihil eſt in præſente dicendum: quia illud nec confert, nec ſufficit ad effectum ex opere operato per hoc ſacramentum recipiendum. Nam, licet hæretici dicant; Eucharistiam, antequam mamducetur, poſſe excitare fidem, & ſic conferre ſuum effectum: tamen certum eſt, effectũ huius ſacramenti non in eo conſiſtere, ſed in vera infuſione gratiæ, quæ non eſt promiſſa, niſi manducantibus ſacramentum, Ioan. 6. Vnde, licet aliqui Catholici interdum ſignificent, effectum huius ſacramenti dari per votum ipſius, ante ſacramentalem manducationem eius, tamen hoc non eſt intelligendum de proprio effectu ex opere operato, ſed formaliter de ſimili effectu gratiæ, vel augmento charitatis, vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt: quoad hoc enim eadem eſt ratio de omnibus ſacramentis. Hic ergo dicendum eſt de ſecundo tempore, poſtea verò de reliquis.

Ioan. 6.

Effectus Eucharistiæ cõfertur ſumẽti in ipſa ſũptione.

Principio igitur conueniunt authores omnes; hunc gratiæ effectum conferri non ponenti obicem in ipſa ſumptione. Primò quidem, quia manducanti facta eſt promiſſio, vt dixi: ergo in manducatione datur. Secundò, quia neque ante manducationem datur, vt probaui: aliàs daretur per quemlibet contactum: aut per viſionem Eucharistiæ: neque eſſet neceſſaria ſumptio ad effectum, quæ omnia ſunt abſurda. Neq; poſt ſumptionem aliquid eſt, quod expectetur: quia ſane iam homo manducauit, & licet ſtatim moreretur, vel non poſſet alterare, ſeu digerere ſpecies, conſequeretur effectum. Tertiò, quia alia ſacramenta dant ſuum effectum in vſu; ergo & hoc, cum applicatur ad vſum: applicatur autem per manducationem. Quia verò manducatio in quodam motu ſucceſsiuo conſiſtit, difficultas eſt, an in toto illo, aut in qua parte, aut in inſtãte eius, detur hic effectus. Ratio autem dubitandi eſt: quia non poteſt dari in toto motu, nam gratia ſacramentalis vno inſtante perficitur, quæ ratio enim probat de qualibet parte illius motus. Neq; etiam poteſt dari in inſtante initiatiuo: quia cum illud ſit vltimum non eſſe, nondum in illo manducatio facta eſt: neq; etiam dari poteſt in aliquo inſtante continuatiuo, tum, quia nullum eſt primum: & de cæteris non eſt maior ratio de vno, quàm de alio: tum etiam, quia in nullo illorum eſt perfecta manducatio. Nec denique in inſtante terminatiuo: tum, quia in illo iam non eſt manducatio: tum maximè, quia nullum poteſt ſignari primum inſtans, in quo Chriſtus ſit manducatus: quia Chriſtus eſt in toto, & in qualibet parte ſpecierum: ſed non datur prima pars ſpecierum, quæ manducata ſit: ergo nec datur primum inſtans, in quo Chriſtus manducatus ſit: ergo nec poteſt dari primus aut certus terminus manducationis, in quo detur hæc gratia.

Maior.

Circa hanc difficultatem Maior in 4. d. 9. qu. 1. duos dicendi modos excogitauit: ad quos examinandos ſupponendum eſt ex tractatis ſupra de ſacramentis in genere, & ex communi ſententia, hoc ſacramentum maiorem gratiam conferre homini, melius diſpoſito, non ſolum ex opere operantis, vt ſignificant Victoria in Summ. num. 76. de Euchariſt. & Ledeſma in 4. part. 1. quæſt. 22. art. 4. ſed etiam ex opere operato: vt docet D. Thomas quæſt. 69. art. 8. Alenſ. 4. part. quæſt. 21. membr. 3. & alij Doctores in 4. diſtinct. 4. quos ſupra retuli, & referunt ac ſequuntur Corduba libro. 2. quæſt. Theolog. quæſtione. 3. Soto diſtinction. 6. quæſtion. 1. artic. 6. & fauet multum Concil. Tridentin. ſeſsione 6. vt citato loco de ſacramentis in genere annotaui: vbi etiam oſtendi, hanc eſſe conuenientiorem rationem inſtitutionis, magiſque accommodatam ad humanos mores, & ad modum efficiendi cuiuſcunque cauſæ, quæ cæteris paribus, magis operatur in paſſum melius diſpoſitum. Hoc ergo ſuppoſito, primus modus dicendi Maioris eſt, hoc ſacramentum dare ſuum effectum in inſtante manducationis, in quo inuenit hominem melius diſpoſitum. Sed hic modus eſt voluntariè confictus, & non ſatisfacit. Primò, quia ante omnia neceſſe eſt, vt ſufficiens manducatio, ſeu applicatio ſacramenti facta ſit: quia ante illam, etiam ſi homo ſit optimè diſpoſitus, multoque melius, quam in ipſa ſumptione futurus ſit, non recipiet effectum, quia nondum recepit ſacramentum: ſi autem iam ſupponitur ſacramentum ſufficienter applicatum, & homo eſt ita diſpoſitus, vt non ponat obicem, non expectabit ſacramentum meliorem diſpoſitionem futuram, ſed ſtatim dabit ſuum effectum. Primò, quia agit ad modum cauſæ naturalis. Secundo, quia omnia ſacramenta conferunt effectus ſuos ſtatim, ac applicantur ad vſum: qui vſus de ſe eſt certus & determinatus independenter à futura diſpoſitione ſumentis. Tertio, quia effectus ſacramenti non debet pendere ex præſcientia Dei de futura meliori diſpoſitione ſumentis: alioqui ex ſimili præſcientia futuri obicis poſſet impediri effectus. Tandem hic modus non eſt vniuerſalis, quia ſæpiſsimè accidere poteſt, vt toto illo tempore ſit vniformis diſpoſitio ſumentis: quid ergo tunc dicendum erit?

Victor.
Ledeſma.
D. Thom.
Alenſ.
Cordub.
Soto.

1. Modus dicendi reijcitur.

Secundus modus dicendi huius authoris eſt, hoc ſacramentum cõferre gratiam ſucceſsiue toto tempore ſumptionis. Quem modũ impugnat Soto duabus rationibus. Prima eſt ſupra tacta inter arguendum: quia gratia datur in inſtanti. Secunda, quia alia ſacramenta conferunt effectus ſuos in inſtanti. Hæ tamen rationes non videntur conuincere: quia licet productio formę ſit inſtantanea, intenſio & augmentum poteſt eſſe in tempore propter applicationem agentis, vel alias occaſiones, vt plane conſtat in productione & intenſione loci, & idem accidere poteſt in augmento gratiæ, quod ſit per continuum meritum operantis: nam, cum meritum ſit ſufficiens cauſa talis augmenti, ſi meritum continuè maius eſt, vel propter perſeuerantiam in eodem actu, vel propter continuam intenſionem maiorem eiuſdem actus, etiam maius augmentum eiuſdem gratiæ erit continuum: cum ergo effectus per ſe huius ſacramenti ſit augmentum gratiæ & charitatis, ex parte talis effectus non repugnabit ſucceſsiuè dari, ſi ex parte ipſius cauſæ aliqua ſufficiens ratio talis ſucceſsionis aſsignetur. In quo (vt de ſecunda ratione dicamus) non eſt eadem ratio huius & aliorum ſacramentorum: alia enim ſucceſsiuè fiunt & tranſeunt, & in inſtante, in quo conſummantur, conferunt effectum: & quia amplius non ſunt, actionem continuare non poſſunt: quia tantum ſunt in vſu, & tunc ſimpliciter eſſe incipiunt, quando vſus perficitur, & ſtatim etiam deſinunt: & ideo non poſſunt agere in tempore: at verò hoc ſacramentum eſt permanens, & factum ſupponitur ante vſum: applicatur autem ad agendum per ipſum vſum: & totum integrum permanet toto tempore manducationis & vſus, & in qualibet parte & inſtanti illius temporis: & ideo ex hoc etiam capite non repugnabit, quin toto illo tempore agat. Rationem autem huius ſucceſsionis nullam aliam Maior aſsignat, niſi quia Chriſtus ita ſtatuit, dare ſcilicet gratiam in tota manducatione huius ſacramẽti, iuxta illud, Qui mãducat me, viuet propter me: q̃a non eſt maior ratio de vna parte, vel inſtãti manducationis, quam de alijs. Vnde ſentit, hunc modum efficientiæ ſucceſsiuæ eſſe vniuerſalem in hoc ſacramento, qualitercunq; ſit ſubiectum diſpoſitum. Sed hæc ſententia ſic explicata mihi omnino diſplicet. Primò quidem quia nullo ſufficiente fundamento nititur: nam, quod Chriſtus promiſerit gratiam manducantibus hoc ſacramentum, nullum argumentum eſt, dandam eſſe gratiam toto tempore manducationis: ſicut quod promittitur fieri in hac hora, non neceſſario intelligitur continuè efficiendum,

2. Modus dicendi Maioris.

Abſolute reijcitur modus prædictus.

ciendum per totam horam, ſed intra illam, ſiue in toto, ſiue in parte, ſiue in inſtante illius fiat. Secundò, quando cauſa eſt efficax, & ſubiectum æquè diſpoſitum applicatur ſufficienter, ſtatim agit quantum poteſt; & ideo tunc non eſt ſucceſsio: ſed Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, ſicut & cætera conferendo illi virtutem & modum cauſandi maxime proportionatum perfectioribus cauſis: ergo irrationabiliter hic fingitur ſucceſsio in actione ex ſola voluntate Chriſti, ſi in rebus ipſis nullum eſt fundamentum, vel ratio talis ſucceſsionis: ſæpe autem nullum eſt huiuſmodi fundamentum, quia ſacramentum ſemper eſt idem, & æquè efficax; totumq; ſufficienter applicatur in quacunq; parte vel inſtante manducationis, nec per ſucceſsiuam manducationem magis ac magis applicatur: quia totum eſt, in quolibet puncto illius: ergo, ſi alioqui ſubiectum ſit æquè diſpoſitum, nulla erit ratio ſucceſsionis. Tertio, neceſſe eſt aſsignare aliquod inſtans manducationis, in quo incipiat fieri huiuſmodi effectus, vt per ſe conſtat: inquiro ergo, an illo inſtante incipiat tantum extrinſece actio ſacramenti per vltimum non eſſe, vel intrinſece per primum ſui eſſe. Si hoc ſecundum dicatur; neceſſe eſt etiam dicere, ſimul quoq; tunc fieri aliquem gradum gratiæ, vel aliquam partem, qua vere augeatur gratia præexiſtens: ergo gratis dicitur, poſtea continuari illam actionem, & amplius augeri effectum, ſi ſubiectum non eſt amplius diſpoſitum. Si vero dicatur primum, non videtur poſſe generaliter defendi, quia interdum datur prima gratia per hanc manducationem, quæ ſemper in inſtanti, & non ſucceſsiuè fit, & præterea explicare deberet hic author, quod ſit illud inſtans manducationis, in quo incipit actio ſacramenti. In hoc enim verſatur præcipua ratio huius difficultatis, quam ipſe in vtroq; dicendi modo inexplicatam reliquit. Tandem ſequitur ex hac opinione, eum qui hoſtiam maioris quantitatis recipit, cæteris paribus, recipere maiorem effectum, quia tunc manducatio longiori tempore durat: ergo, ſi toto illo tempore durat actio, magis augebitur gratia: & idem erit de illo, qui lentius accipit cibum & potum. Reſpondet Maior negando ſequelam, quia illa actio, quamuis maiori tẽpore duret, non fit æquè intenſe: quia Deus (inquit) certum eundemque gradum gratiæ ſtatuit dare perquamcunq; manducationem Euchariſtię. Vnde, ſiue manducatio breuiori, ſiue longiori tempore duret, ita Deus accommodat velocitatem vel tarditatem actionis ſuæ, vt in fine vtriuſq; manducationis idem gradus effectus ſit. Sed hæc reſponſio impugnata eſt ex dictis; tum quia eſt volũtaria, tum etiam, quia effectus & actio ſacramenti, vt ſæpe dixi, eſſe debet determinata, & non pendens ex accidentariis euentibus, præſertim corporalibus, nihilq; ad effectum ſacramenti pertinentibus, vt ſunt quantitas hoſtiæ, vel difficultas traiiciendi illam.

Aliquis terminus debet dari indiuiſibiliter diuidens mãducationem à non manducatione.

Vt ergo rem totam aperiamus, ſupponendum eſt, neceſſario aſsignandum eſſe aliquem terminum indiuiſibilem diuidentẽ manducationem à non manducatione antecedente: qui terminus non ſolum in tempore (quod manifeſtum eſt) ſed etiam in ipſis partibus, ſeu organis humani corporis intercedit; nam, cum manducatio conſiſtit in tranſitu cibi per guttur ad ſtomachum, quamdiu cibus eſt in ore, nõdum manducatur proprie, quia nondum traiicitur: quando vero iam ad ſtomachum peruenit, iam etiam non manducatur, quia iam traiectus eſt: ergo neceſſe eſt intercedere aliquem terminum indiuiſibilem, quem Deus vel Angelus nouit, & nos mente concipimus, diuidentem totum ſpatium, quaſi externum, in quo cibus non manducatur ab interno ſpatio gutturis, per quod dum cibus actu, & intrinſece tranſit, tunc proprie & intrinſece manducatur. Vnde etiam neceſſe eſt, in duratione, & ſucceſsione temporis aſsignare aliquod inſtans, in quo cibus peruenit ad prædictum terminum: quod inſtans diuidit nõn manducationem à manducatione tanquam finis vnius, & initium alterius: nam vſq; ad illud inſtans nondum cibus manducatur: quia nondum ab ore traiicitur: tunc autem incipit extrinſecus terminus manducationis: quia immediate poſt illud traiicietur. Quo etiam fit, vt illo inſtante incipiat ſacramentalis actio huius ſacri cibi, quia ante illud certum eſt non inchoari, cum ante illud inſtans non manducetur. Quomodo autem in illo inſtante incipiat, aut fiat hic effectus, id explicandum relinquitur.

Euchariſtia ſimul & non ſucceſſiue cõfert ſuum effectum.

Circa quod dicendum inprimis videtur, ſacramentum Euchariſtiæ conferre totum ſuum effectum ſimul & non ſucceſsiuè, ſi ex parte ſubiecti nulla ſit ratio ſucceſsionis, ob ſucceſsiuum augmentum diſpoſitionis. Hæc concluſio, quoad priorem partem, eſt communis, vt ex authorib. citatis & citandis, cõſtat: quam ſufficienter probant, quæ contra Paludanum adduximus: præſertim illa ratio: cauſa efficax ſimul producit totum effectum ſuum, quando nec in paſſo, nec ex parte effectus eſt repugnantia, hoc autem ſacramentum eſt cauſa de ſe efficax: & gratia de ſe producibilis eſt in inſtante in quocunq; gradũ, cum ſit qualitas permanens: & maxime cum non habeat proprium contrarium poſitiuum. Denique ex parte ſubiecti ſupponitur eadem diſpoſitio, ſeu indifferentia. Propter quod addidi poſteriorem concluſionis partem: nam, ſi ex parte ſubiecti ſit aliqua varietas, non repugnabit, vt cenſeo, effectum ſacramenti ſucceſsiue augeri, vel ſucceſsione continua, vel diſcreta: hæc autem varietas non eſt conſideranda in materiali ſeu corporali applicatione ſacramenti ſecundum pauciores vel plures partes ſpecierum, vt Maior exiſtimaſſe videtur: hoc enim nihil refert; quia, cum totus Chriſtus, totumq; ſacramentum hoc ſit in qualibet parte, quælibet applicatio de ſe ſufficit ad totum effectum, ſi cætera ſint paria. Igitur varietas, quæ ad rem pertinet, conſideranda eſt in diſpoſitione recipientis: nam cum hoc ſacramentum det maiorem gratiam melius diſpoſito, ſi ſubiectum circa finem manducationis ſit melius diſpoſitum, quam in initio, maiorem gratiam recipiet, quam ſi non fuiſſet magis diſpoſitum: illam autem gratiam non recipiet ſimul, ſed ſucceſsiue, ergo. Maior patet; primo, quia totum tempus manducationis eſt tempus aptum, vt conferatur gratia: ergo datur iuxta perfectiſsimam diſpoſitionem concurrentem in quacunq; parte manducationis. Secundo, quia, ſi contingeret peccatorem in initio manducationis non eſſe ſufficienter contritum, & in progreſſu manducationis perficere contritionem ſuam, non priuaretur effectu ſacramenti: quia abſolute loquendo iam digne manducat, & non ponit obicem ſacramento in ipſo vſu eius: ergo maiori ratione, qui in principio fuit diſpoſitus, & in fine magis perfecit diſpoſitionem ſuam, non priuabitur maiori fructu reſpondente maiori diſpoſitioni. Tandem hoc à fortiori conſtabit ex his, quæ dicemus ſequentibus ſectionibus, vbi oſtendemus, quando communio fit per plures ſumptiones partiales & diſcretas augeri effectum per ſecundam, ſi aucta eſt diſpoſitio ſubiecti, nam, ſi hoc verum eſt, idem erit in præſente, nam quod ſpecies ſint continuæ, vel diſcretæ, valde accidentarium eſt, & per accidens ad propriam rationem & efficaciam huius ſacramenti. Minor autem propoſitio, nimirum quod huiuſmodi augmentum talis effectus debeat neceſſario fieri ſucceſsiue, probatur facile: quia cum in principio manducationis ſacramenti, ſubiectum ſit diſpoſitum & ſine obice, ſtatim recipiet aliquam gratiam proportionatam ſuæ diſpoſitioni, quia nihil eſt, quod impediat, vt probatum ſatis eſt contra primum modum dicendi Maioris: ſed poſtea ſequente tempore, vt ſuppono, augetur diſpoſitio, & cum illa effectus: ergo

ergo prius tempore fit vna pars huius effectus, quam alia: hoc autem eſt ipſum fieri ſucceſsiuè. Atq; hinc etiam conſtat, hanc ſucceſsionem interdum eſſe poſſe continuam: interdum vero diſcretam, vt ſi diſpoſitio continue augeatur, continue etiam augebatur effectus propter rationem factam, quæ eadem proportione applicanda eſt. Poteſt autem diſpoſitio cõtinue augeri duobus modis. Vnus eſt per continuam intenſionem maiorem eiuſdem actus: poſſunt enim vitales actus continue augeri, ſicut aliæ qualitates. Alius modus eſt ſolum per continuam durationem eiuſdem omnino actus: nam licet talis actus non fiat melior phyſice, tamen propter maiorem perſeuerantiam, ſeu continuationem illius, fit diſpoſitio moraliter melior: vt conſtat ex 1. 2. quæſtio. 18. nam qui toto illo tempore, quamdiu ſacramentum traiicit, in actu amoris Dei, vt quatuor perſeuerat, digniori certe & laudabiliori modo manducat: quam qui in initio tantum manducationis ſimilem actum habuit, & ſtatim ab illo deſtitit: ergo ille maius recipiet augmentum charitatis: ergo illud augmentum continua ſucceſsione fiet in illo tempore, quia & eſt eadem ratio de toto illo tempore: & in toto illo continue creſcit diſpoſitio: Nec tamen ſequitur, hoc augmentum fore infinitum: quia ipſius etiam diſpoſitionis augmentum finitum eſt moraliter: & fit per partes proportionales tempori correſpondentes, vt latius alibi dictum eſt, de merito per continuationem actus. Per diſcretam autem ſucceſsionem poteſt hoc augmentum fieri, ſi prius in vno inſtante communicans habeat vnum actum, & poſtea in alio inſtante habeat aliquem æqualem, vel maiorem: in tempore autem medio ceſſet ab operando, vt facile conſtabit applicando doctrinam datam: iuxta quam etiam intelligendum eſt hoc augmentum non eſſe conferendum iuxta æqualitatem ad ſingulos actus, ſed iuxta proportionem & exceſſum vnius ad alium: vel phyſicum, ratione maioris intenſionis: vel moralem, ratione multiplicationis plurium actuum. Neque contra hunc modum ſucceſsiuæ actionis video rationem aut difficultatem alicuius momenti, quamuis aliquibus difficilis videatur: ſi quæ tamen hic poteſt eſſe difficultas, ſtatim explicabitur: & qua ratione poſsit etiam contrarium defendi.

Probabile eſt Euchariſtiã non conferre ſuum effectũ in primo aliquo inſtanti noſtri temporis.

Dico ſecundò, quamuis hoc ſacramentum ſimul conferat totum effectum ſuum: probabile nihilominus eſt non conferre illum in primo aliquo inſtante noſtri temporis, ſed ſolum in intrinſeca duratione indiuiſibili coexiſtente alicui tempori noſtro, & non alicui primo inſtanti. Declaratur, quia dictum eſt, dari vnum terminum indiuiſibilem diuidentem ſpatium, per quod fit manducatio, ab alio, in quo non fit, & conſequenter dari etiam vnum inſtans, in quo cibus peruenit ad illũ terminum, quod eſt vltimum non eſſe manducationis: ergo neceſſe eſt dicere: in illo inſtante nondum eſſe effectum ſacramenti: quia ſacramentum non agit, donec manducetur: ſed tunc non manducatur: ergo neque tunc agit: & eadem ratione concluditur, acturum eſſe immediate poſt illud inſtans, quia immediate poſt illud iam manducatur: ergo in ordine ad noſtrum tempus incipit agere hoc ſacramentum per vltimum non eſſe actionis, ſeu effectus. Et confirmatur: nam poſt illud inſtans non poteſt aſsignari aliquid, in quo primo agat hoc ſacramentum: quia quolibet ſignato, præceſsit aliqua manducationis pars ſufficiens ad actionem: ergo, vel per nullam partem manducationis fit actio, & ita nunquam fiet: vel ante quamlibet ſignatam, iam facta eſt: quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia: tantum ergo incipit extrinſece in ordine ad noſtrum tempus. Quod vero in intrinſeca duratione ſua ſit indiuiſibilis, patet: quia intrinſece eſt tota ſimul, & non pars poſt partem, vt in prima concluſione oſtenſum eſt. Neq; repugnat durationem in ſe indiuiſibilem incipere coexiſtendo ſucceſsiue tempori noſtro: ſicut non repugnat eodem modo eſſe, quia tota coexiſtit toti tempori, & tota etiam eſt in qualibet parte, vel inſtante intrinſeco noſtri temporis, quod commune eſt aliis rebus permanentibus, & indiuiſibiliter incipientibus, poſt inſtans noſtri temporis, vt conſtat ex Philoſophia. Solum poteſt hic obſtare, quia neceſſario fatẽdum eſt, illam actionẽ ſacramenti durare pro aliquo tempore noſtro: non poteſt autem certum tempus aſsignari, pro quo duret: quia quocunq; ſignato minus ſufficit: ſolum autem videtur durare tempore neceſſario ad effectum. Quia aliud ſuperfluum eſt & gratis confictũ. *Obiectio.*

Solutio.

Reſpondetur, concedendo primam ſequelam, & conſequenter neceſſario determinandum aliquod certum tempus noſtrum, pro quo duret illa actio: quia oportet illud tempus eſſe finitum, & inter duo inſtantia clauſum: ergo certum & determinatum: hæc autem determinatio altero tantum è duobus modis videtur poſſe intelligi. Primo, quod illa actio duret toto tempore manducationis ſacramenti, non per modum nouæ productionis continuæ, vt dicebat Maior, ſed per modum conſeruationis: quia non eſt maior ratio de vna parte, quam de alia, & quia toto illo tempore adeſt eadem cauſa cum eodem genere applicationis. Secundo dici poteſt, neceſſarium fuiſſe, vt Chriſtus in ſua inſtitutione determinauerit ſuo arbitrio & voluntate, quanto tempore duratura eſſet talis actio, quia non poterit alia ratione determinari.

Probabile eſt hanc actionẽ fieri in inſtãti noſtri temporis.

Dico tertiò, probabiliter etiam defendi poſſe, hũc effectum fieri in inſtanti etiam noſtri temporis: hoc ſuadet opinio Theologorum, qui frequẽtius ita ſentire videntur. Item obiectio nuper facta contra præcedentem concluſionem: nam reſponſiones datæ nõ omnino ſatisfaciunt: & ſaltem ſuadent, ſi per momẽtaneam omnino actionem ſatis poteſt hæc efficientia intelligi, ſuperfluam eſſe illam diuturnam, vel voluntariam conſeruationem eiuſdem actionis. Deniq; hoc per ſe loquendo eſt magis connaturale rei permanenti. Modus autem declarandi inſtans, in quo fit hæc actio, poteſt eſſe triplex. Primus eſt: vt hic effectus fiat in illo primo inſtante, in quo cibus peruenit ad illum terminum diuidẽtem ſpatium internum, per quod fit manducatio, ab externo. Solum poteſt contra hoc obſtare ratio facta in ſecunda concluſione, quia in illo inſtanti nondum manducatur Chriſtus, quia nondum manducatur panis: hęc enim denominatio non redundat in corpus, niſi mediis ſpeciebus panis: corpus autem Chriſti, non confert gratiam, niſi manducatum. Dici vero poteſt, quod totum corpus Chriſti eſt in qualibet parte ſpecierũ, & in qualibet ſuperficie, vel pũcto earum. Ideo, cum primum peruenit ad prædictum terminum, dare gratiam ſacramentalem: quia cum ille terminus ſit continuans interiorem partẽ gutturis cũ exteriori, eſt intrinſecus vtrique earum: & ideo iam totus Chriſtus dici poteſt ſufficienter, & intrinſece applicatus ad illum effectum. Quod ita poteſt commode explicari. Nam, quando cibus materialis manducatur, quamuis, cum primum attingit illum terminũ, nondum traiiciatur, nec mãducetur, quaſi materialiter quoad modum localem; tamen quoad aliquam vim agendi vel patiendi, tunc incipit eſſe ſufficienter applicatus, ita vt, vel tunc primo attrahi poſsit, vel alterari ab interiori virtute nutritiua, cum antea non poſſet; nam hæc applicatio in inſtante perficitur, & ita formaliter, & quoad vim agendi, vel patiendi dici poſſet manducatio intrinſece incipere: ſic igitur in eodem inſtante incipiet ſpiritualis nutritio, quæ fit per hoc ſacramentum: & incipiet ſimul tota: quia hæc nutritio eſt ab ipſo cibo, & non ab homine, qui nutritur; verus autem

1. Modus explicandi cõcluſionem.

cibus

cibus eſt ipſe Chriſtus, qui totus iam tunc eſt applicatus.

2. Modus explicandi concluſionem. Secundus modus eſſe poteſt; non incipere hanc actionem, donec ſpecies ſacramentales incipiant deglutiri, ita vt non ſolum attingant, ſed etiam pertranſire incipiant prædictum terminũ, à quo incipit propria manducatio. Quia vero in illa manducatione ſeu tranſitu ſunt infinita inſtantia, ad aſsignãdum vnum, in quo, & manducatio duret, ſeu continuetur; & fiat effectus, dici poteſt, illum non eſſe vltimum. quia in eo iam non eſt, nec continuatur manducatio: ſed eſſe vnum aliquod intermedium, illud videlicet, in quo maxima pars ſpecierũ deuorata eſt: quia tunc iam videtur manducatio virtute perfecta: quoniam illa pars, quæ traiecta eſt, ſufficiens eſt ſuo pondere alias ſecum trahere. Sed hic modus videtur valde incertus, & voluntarie excogitatus. Item fortaſſe non ſemper poteſt dari punctum, vel inſtans primum, in quo pars maior ſpecierum manducata ſit: ſed dabitur inſtans, in quo medietas ſpecierum primũ ſit traiecta, & immediate poſt illud tranſibit maior pars: vnde, ſicut non datur maxima pars poſt medietatem, ita nec dabitur primum inſtans, in quo aliquid maius mediate manducatum ſit. Deniq; inde fieret, propter ſolam ſpecierum magnitudinem differri effectum, cæteris paribus, quod non videtur rationabile. Item poſſunt inferri alia incommoda, quæ in tertio modo proponam.

Tertius modus eſt, effectum non dari vſq; ad illud primum inſtãs, in quo tota hoſtia, ſeu formula manducata eſt, ſeu in quo ſtomachum attigit, & finitur motus manducationis. Et ratio reddi poteſt, quia non cenſetur manducatio, & vſus ſacramenti perfectus vſq; ad illud inſtans: promiſsio autem facta eſt manducationi, ſcilicet, perfectæ: antea enim Chriſtus manducatus non eſt: quia Chriſtus in illa hoſtia habet vnam præſentiam totalem: & ideo, donec ſecundum totam illam præſentiam tranſierit ob ore vſq; ad ſtomachum, non dabit effectum. Quod ſi hic modus verus eſt, ceſſant omnia ſupra dicta de ſucceſsiua actione huius ſacramenti in manducatione ipſa, quia iam non poteſt eſſe varia diſpoſitio in ſubiecto manducante, ſed tota erit conſummata in illo inſtante. Sed hic modus, hoc ſenſu explicatus, eſt valde rigoroſus, & plures continet difficultates, quas ſtatim attingam, ſed illa eſt maxime propria, quod in illo inſtante iam Chriſtus non manducatur, ſed manducatus eſt: Chriſtus autem non tantum promiſit gratiam ei, qui ſe manducauit, ſed manducanti ſe. Quod ita declaro. Finge hominem, qui ſacramentales ſpecies reuerenter accepit, & ab ore traiecit, mori prius, quam ſpecies ad ſtomachum perueniant: ille iuxta prædictam ſententiam periret ſine effectu ſacramenti: quia periit ante perfectum vſum eius, & ante illud inſtans, in quo daturum erat ſuum effectũ: conſequens autem videtur cõtra Chriſti promiſsionem: Qui manducat me, viuet propter me: nam de illo homine verum fuit dicere, hic digne manducat Chriſtum.

3. Modus explicandi cõcluſionem. Et ideo poſſet hic modus leniri, & aliter declarari, dicendo, non expectari tantum temporis, vt detur effectus, ſed ſolum, quod tota ſacramentalis formula, ſeu buccella pertranſeat ſupra dictum terminum, in quo incipit manducatio, ita vt illud inſtans, in quo vltima ſuperficies ſacramenti attingit intrinſece terminum illum, ſit illud, in quo datur effectus: quia iam totum ſacramentum & manducatur, & intrinſece manducatum eſt: & hoc ſenſu eſt hic modus aliquantulum probabilior, & in eo locum habent, quæ ſupra dicta ſunt de ſucceſsione actionis: quia poſt illud inſtans, ſupereſt magna pars manducationis, in qua poteſt diſpoſitio ſubiecti perfici. Sed etiam in hoc ſenſu ſunt difficultates. Primo enim, etiam hic habet locum illa difficultas, quod magnitudo ſpecierum retardaret effectum cæteris paribus. Secunda eſt, quod ſola etiam continuitas ſpeciei retardaret effectum. Finge enim, aliquem accipere hoſtiam in plures partes diuiſam, prius vnam, & poſtea aliam, tunc poſt traiectionem primæ particulę ſtatim daretur effectus; & tamen ſi manducaſſet hoſtiam integram, quamuis traieciſſet partem continuam æqualem, vel maiorem alteri diuiſæ, non ſtatim acciperet effectum iuxta hanc ſententiam, donec totam hoſtiã traiiciat: ergo per ſolam continuationem retardaretur effectus, vel omnino etiam impediretur, ſi contingeret hominem mori in eo inſtanti: conſequens autem eſt valde abſurdum: quia continuitas vel diuiſio ſpecierũ eſt valde accidentaria ad vſum, & fructum huius ſacramenti, cum æquè adſit Chriſtus in partibus continuis, & diuiſis, & æquè ſit vnum ſacramentum, & vna communio, vt ex ſequente ſectione conſtabit. Et hæc ratio conuincit de quacunq; particula ſpecierum, quantumuis minima, vel ſeparata, vel deſignata in toto continuo. Item, quia vtroq; modo verum eſt dicere, hunc hominem iam manducare totum Chriſtum, quamuis non mãducauerit totam quantitatem ſpecierum: promiſsio autem gratiæ facta eſt manducanti Chriſtum. Quocirca tota hæc res videtur incerta, & Chriſti Domini ſapientiæ & arbitrio remittenda, omnibus tamen penſatis, ex tribus his modis primus videtur minora habere incommoda, ſatiſq; probabiliter explicari per analogiam ad materialem nutritionem, magiſq; commendare efficaciam huius ſacramenti, Chriſtiq; in gratia communicanda largitatem.

SECTIO V.

Vtrum plures ſpecies ſacramentales eiuſdem rationis ſucceſsiuè manducatæ conferant vnum, & eundem effectum, quando illum tribuant.

QVÆ in præcedenti ſectione diximus, procedunt de vnica manducatione Euchariſtię, tam morali, quam phyſica; contingit autem ſumi idem ſacramentum per partes, ita vt prius tempore manducetur vna pars ſpecierum, & illa manducatione finita, alia tempore poſterior fiat, quæ licet ſit alia phyſice, non tamen moraliter, vt ſupra diximus, agentes de vnitate huius ſacramenti. Nam, ſi communiones ſint moraliter etiam diſtinctæ, non eſt dubium, quin in ſingulis dentur diuerſi effectus. Sed quando communio eſt vna moraliter, & fit prædicto modo per partes, difficultas eſt tam de effectu, quam de tempore, in quo datur. Agimus autem nunc de partibus ſpecierum eiuſdem rationis, quales ſunt ſpecies panis inter ſe collatæ, vel ſpecies vini inter ſe; partes autem diuerſarum rationum, erunt ſpecies panis & vini inter ſe comparatæ, de quibus in ſequenti ſectione eſt dicendum.

Ratio autem difficultatis eſt, quia effectus datur per partes in ſingulis ſumptionibus: & hoc non, quia vel in ſingulis partialib. ſumptionib⁹ daretur tantus effectus, quantus in vna earum daretur, ſi ſola fieret per modum totius: vel minor: Primum dici non poteſt: quia alias per illas ſumptiones darentur plures effectus integri, non minus, quam ſi illæ eſſent plures communiones moraliter diſtinctæ: quod eſt plane abſurdum. Secundum etiam dici non poteſt: quia vna illarum ſumptionum non poteſt impedire aliam, quo minus in ea totus effectus detur, qui dandus eſſet, ſi ſola illa fieret. Aut hic effectus datur ſimul totus in vna ex his ſumptionibus, & hoc etiam eſt difficile: quia, ſi hic effect⁹ datur in prima ſumptione partiali, cur ſequentes ſunt priuãdæ omni effectu? ſi vero datur in ſecunda, aut vltima, ſi plures ſint: cur prima ſũptio priuãda eſt effectu, quẽ haberet, ſi ſola fieret?

In hac re primo ſtatuendum eſt in huiuſmodi communione, cæteris paribus ex parte ſumentis, non *Idem conſequitur effe-*

Eius per vnã communionẽ ſiue ſumatur hoſtia tota, ſiue per partes ſucceſſiue. D.Thom.

non dari maiorem gratiæ effectum, quam ſi tota communio ſimul phyſice fieret, vel in vna forma cõtinua ſpecierum. Hoc ſumitur ex D. Thoma hic, art. 7. ad tertium, vbi dicit: ſi aliquis ſimul in vna Miſſa multas hoſtias conſecratas ſumat, non participabit maiorem effectum ſacramenti: & rationem reddit: quia non plus virtutis eſt in multis hoſtiis conſecratis, quam in vna cum ſub omnibus & ſub vna non ſit, niſi totus Chriſtus. Loquitur autem ſine dubio, de ſimultate morali, & non tantum de phyſica; quia hæc eſt impertinens, & quia vix contingit, plures hoſtias ſimul manducari eodem phyſico tempore. Et confirmatur præterea, quia vel illa eſt duplex communio moraliter, vel vna. Non primum, quia alias illicita eſſet talis communio, quia non licet bis eodem die communicare: eſt ergo vna communio, vt latius etiam citato loco dictum eſt: ergo vnus datur effectus per ſe ac integer & totalis. Confirmatur ſecundo, quia alias fructuoſius eſſet Sacerdotibus ſumere partes hoſtiæ fractæ ſucceſsiuè vnam poſt aliam, quam ſimul vtramq; quod eſt vanum, & dictum ſuperſtitioſum.

Euchariſtia effectus datur totus ſimul per ſe loquendo.

Dico ſecundò; Hic effectus non datur per partes in ſingulis ſumptionibus, ſed ſimul totus per ſe loquendo, hoc conuincit ratio dubitandi in principio facta: & à fortiori ſequitur ex dictis ſectione præcedenti: nam quando ſpecies ſunt continuæ, effectus datur ſimul totus, per ſe loquendo: ergo idem erit, etiam ſi ſpecies ſint diſcontinuæ, vel in ipſa ſumptione diſcontinuentur, vt ſi quis vno hauſto continuo bibat totum calicem, vel pluribus, id impertinens eſt, vt effectus detur ſimul, aut per partes: quia vt ſæpe dixi, continuitas vel diſcretio ſpecierum non variat effectum, & hæc aſſertio magis parebit ex ſequenti. Dico autem, per ſe loquendo, quia ex diſpoſitione ſubiecti poteſt eſſe aliqua ſucceſsio, iuxta dicta in præcedenti ſectione, vt ſtatim etiam explicabitur.

Hic effectus datur in prima ſumptione partiali.

Dico tertiò, hunc effectum dari in prima ſumptione partiali, & in primo inſtanti eius iuxta modum, quem elegimus præcedenti ſectione. Priorem partem probat ſufficienter ratio dubitandi in principio poſita: addendo, quod ſæpe dixi, effectum ſacramenti non debere pendere à futuro & contingente euentu: quod enim poſt primam illam ſumptionem partialem futura ſit alia, contingens eſt, & accidentarium, non ergo inde pendere debet effectus, qui ſine dubio daretur in prima ſumptione, ſi illa eſſet ſola. Confirmatur & declaratur: nam fingamus, Sacerdotem ſucceſsiuè ſumentem partes hoſtiæ fractæ, mori, ſumpta prima, antequam poſsit ſumere ſecundam: nunquid priuaretur effectu ſacramenti? Non quidem. Nam, ſi voluntariè decreuiſſet ſumere ſolam illam partem, conſequeretur effectum: ergo multo magis, ſi ob impotentiam ſolam illam ſumat: datur ergo effectus in prima partiali ſumptione. Nec recurrendum eſt ad præſciẽtiam Dei de partiali ſumptione futura: nam hoc eſt impertinens ad effectum ſacramenti, vt differatur, vel ſtatim detur. Et confirmatur: quia in prima ſumptione eſt manducatus totus Chriſtus, ita in illa iam habet locum promiſsio gratiæ. Et ad hunc modum applicari poſſunt omnes rationes factæ in ſectione præcedente. Quibus etiam probanda eſt poſterior pars concluſionis: quia eadem eſt ratio de communione vna moraliter, vel etiam phyſicè: & de ſpeciebus continuis vel diſcretis: nam quacunq; ratione totus Chriſtus primum manducatur, vel applicatur, confert effectum. Item, quia non poteſt aſsignari aliud tempus, vel inſtans primæ ſumptionis partialis, in quo dari poteſt hic effectus.

Obiectio.

Sed contra: quia in ſacramento Extremæ vnctionis non datur effectus vſq; ad vltimam vnctionem, vt ſuo loco dicetur, & docet Diuus Thomas in additionibus, quæſtion. 30. artic. 1. ad 3. ergo ſimiliter in præſente. Item, quia hæc communio, eſt, moraliter loquendo, vna, conſtans ex multis communionibus: ergo recipit complementum ſuum in vltima, quæ eſt tanquam forma totius: ergo vſque ad illam non datur effectus, quia hic non datur vſque ad completum vſum ſacramenti. Tandem, quia alias per ſecundam & tertiam huius ſacramenti ſumptionem nihil prorſus fieret, cum tamen vtraq; hæc ſacramenti ſumptio ſit tam vera manducatio Euchariſtiæ, ſicut prima. Reſpondetur ad primum argumentum, id verum eſſe, ſi loquamur de vltima vnctione eſſentiali ſacramento; & ideo non eſt omnino quoad hoc, ſimilis ratio: quia vſq; ad illam vltimam vnctionem ſacramento eſſentialem non eſt ipſum Extremæ vnctionis ſacramentum: in præſenti autem totum Euchariſtiæ ſacramentum eſt à principio, vt ſupra abunde ſatis declaratum eſt. Ad ſecundum autem, quod obiiciebatur, dicimus, id eſſe verum, loquendo de tota ſumptione, quoad ſpecies ſacramentales, non vero quoad manducationem ipſi' CHRISTI, in quo eſt tota virtus huius ſacramenti, & totus eſt in toto, & totus in ſingulis partibus: & ideo non oportet expectare complementum totius manducationis, quantum ad ſpecies viſibiles, vt à fortiori patet ex dictis, præcedente ſectione. Ad tertium reſpondetur, illud nullum eſſe inconueniens, nam hæ ſumptiones, licet phyſice diſtinctæ ſunt, non ſunt tamen conſiderandæ, vt integræ communiones, ſeu vſus ſacramenti: ſed vt integrantes vnam communionem moralem, per quam vnus datur effectus, quem non eſt neceſſe dari per totam illam per ſe primo, ſeu per omnes partes eius: ſicut cætera ſacramenta, quæ conſiſtunt in vſu, non agunt per omnes partes, ſed vltimum terminum, in quo conſummantur: hoc autem ſacramentum è contrario, quia factũ ſupponitur, & ſtatim in initio totum applicatur, ideo in ipſo etiam initio manducationis operatur. Vnde, ſicut in manducatione, quæ vnico continuo motu fit, circa eaſdem ſpecies continuas, vel ſimul ſumptas, non eſt inconueniens, quod in poſterioribus partibus manducationis nihil noui fiat, ſed effectus tribuitur toti ratione partis: ita in manducatione, quæ fit per partiales motus diſcretos, nullum eſt inconueniens in poſterioribus ſumptionibus nihil noui fieri: quia etiam ex illis omnibus fit vnum totum, quod per partem ſuo modo operatur: & quia in hoc continuitas, vel diſcretio nihil refert, vt ſæpè dictum eſt. *Solutio.*

Addo tamen, hæc eſſe intelligenda & limitanda iuxta doctrinam datam in præcedente ſectione, id eſt, per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte ſacramenti: exiſtenteque eadem diſpoſitione ex parte ſubiecti: nam ſi hæc varietur, ſeu perficiatur, fieri poteſt, vt aliqua gratia detur in poſteriori ſumptione partiali, quæ non eſt data in priori. Vnde ſi contingat, Sacerdotem ſucceſsiue ſumentem partes hoſtiæ, dum ſumit priorem partem, habere obicem, ſeu non eſſe attritum, cum vero ſumit partem poſteriorem, iam eſſe diſpoſitum & contritum, recipiet effectum gratiæ in ſecunda ſumptione partiali, quem non ſumpſit in prima. Probatur, quia ille iam manducat corpus Chriſti Domini digne: ergo recipiet effectum. Item, quia dictum eſt, virtutem conferendi gratiam ita applicari per manducationem, vt æquè applicetur per totam, & per quamlibet partem eius, quia ſemper applicatur totus Chriſtus: ſed in vna parte huius ſumptionis applicatur hæc virtus ſubiecto recte diſpoſito: ergo confert effectum. Item, quia ſi prior ſumptio non præceſsiſſet ſequens daret effectum ſubiecto diſpoſito: ſed quod prior præceſſerit, non impedit, quia peccatum, quod in ea commiſſum eſt, per pœnitentiam etiam deleri poteſt. Tandem, in cæteris ſacramentis, quamuis in principio ablutionis, verbi gratia, vel plationis verborũ homo ſit indiſpoſitus, ſi in inſtãte, in quo perficitur

citur ſacramentum, iam eſt diſpoſitus, recipit effectũ: ergo erit idem in præſente: nam, quoad hoc, eſt eadẽ ratio: quia hoc ſacramentum, licet totum ſit in priori ſumptione, eſt etiam totum cum eadem virtute in poſteriori.

Ex quo vlterius fit, ſi in priori ſumptione ſubiectũ fuit digne diſpoſitum, tamen remiſsè, recipere tunc effectum proportionatum tali diſpoſitioni; ſi tamen in ſecunda ſumptione habeat intenſiorem, ſeu perfectiorem diſpoſitionem, augeri etiam, ſeu intendi ſacramenti effectum, probatur: quia eſt eadem proportio hominis indiſpoſiti nunc ad ſeipſum poſtea diſpoſitum: & hominis nunc remiſſe diſpoſiti, ad ſeipsũ poſtea intenſe diſpoſitum: nam, quod in priori caſu nulla data ſit gratia, in poſteriori aũt data ſit aliqua, quamuis remiſſa, non refert: quia gratia danda per ſacramentum, non eſt abſolute determinata, ſed iuxta diſpoſitionem recipientis: ſed in priori ſumptione ſacramentum non egit, quantum poteſt facere in ſubiecto intenſe diſpoſito: ergo illud, ꝙ defuit, operabitur in ſecunda ſumptione, quando ſubiectum iã ſic eſt diſpoſitum. Patet conſequẽtia: quia adhuc durat tota virtus ſacramenti, & ſufficiens applicatio ei⁹ ad agendum. Quod ita ſecundo declaratur & probatur, quia ex omnibus illis partialibus ſumptionibus coaleſcit vna integra communio: ergo in illa datur effectus proportionatus optimæ diſpoſitioni, q̃ ſubiectum habet in illa communione: tum, quia de illo homine ſic communicante verum eſt dicere non ſolũ quod digne communicat: ſed ẽt, quod tam digne, ſeu cum tanta perfectione communicat: tum etiam, quia virtus ſacramenti, & applicatio eius ad operandum, in tota communione durat, & in ſingulis partibus eius, ſed optima diſpoſitio huius ſubiecti communicantis, non eſt tantum remiſſa, ſed ẽt intenſa: ergo effectus datur, non ſolum proportionatus priori, ſed ẽt poſteriori. Præterea, ſi in prima ſumptione adfuiſſet intẽſior diſpoſitio, datus fuiſſet intenſior effectus, ergo, ſi adeſt in ſecunda, ratione illius intendetur inchoatus effectus. Denique cætera argumenta hic poſſunt applicari: ſcilicet, quod ſi prior ſumptio non præceſsiſſet, aut in illa nullus fuiſſet dat⁹ effectus, poſtea daretur iuxta diſpoſitionem intenſã. Item, quod in aliis ſacramentis, licet in principio diſpoſito ſit remiſſa, ſi in termino ſit intenſa, datur gratia proportionata illi; idem eſt ergo in præſente. Nec video difficultatem alicuius momenti, quæ contra hanc doctrinam obiici poſsit.

SECTIO VI.

Vtrum per ſpecies ſacramentales diuerſarum rationum, vt ſunt panis, & vini, detur idem effectus gratiæ, & quando.

Duplex poteſt eſſe ſenſus huius quæſtionis: vnus eſt, comparando ſingulas ſpecies inter ſe; vt ſenſus ſit, an, ſi duo communicent, vnus in ſola ſpecie panis, alius in ſola ſpecie vini, æqualem & omnino eiuſdem rationis effectum recipiant, cæteris paribus ex parte ſumentium. Alter ſenſus eſt, comparando ſumptionem vtriuſq; ſpeciei ad ſumptionem vnius tantum, ſiue panis, ſiue vini: quo ſenſu coincidit quęſtio cum illa celebri: an, cæteris paribus, plus gratię detur communicantibus ſub duabus ſpeciebus, quam ſub vna, & in hoc poſteriori ſenſu tractatur quęſtio ab omnibus authoribus, in priori autem vix ab aliquo attingitur. Cenſeo tamẽ, poſteriorem multum è priori pendere, & ideo hunc prius eſſe tractandum, ac explicandum.

Circa priorem ergo partem quæſtionis aduertendum eſt: aliud eſſe loqui de gratia habituali abſolute, aliud vero formaliter de illa, vt ſacramentalis eſt: nam, licet hæc non addat ipſi gratiæ habituali aliquam rem intrinſecam, vel nouum aliquem habitum, addit tamen reſpectum ad ſpeciale aliquod munus, propter quod datur illa gratia habitualis: vel ad aliquem ſpecialem actum, cum proprio & peculiari auxilio actuali: quo modo, licet omnia ſacramẽta conferant gratiam habitualem eiuſdem rationis, tamen diuerſa ſacramenta dicuntur dare gratias ſacramentales formaliter diuerſas: & interdũ per duas partes vnius integri ſacramenti cõtingit dari diuerſas gratias ſacramentales, vt per Diaconatum, & Sacerdotium. Vtrumque igitur explicare neceſſe eſt circa has partes huius ſacramenti.

Dico ergo primo: Sumptio cuiuſcunque ſpeciei huius ſacramenti, etiam ſi per ſe ſola ſumatur, eſt ſufficiens ad dandam aliquam gratiam habitualem, & ſacramentalem. Eſt certa, & indubitata hæc concluſio. Nam de ſpecie panis certa fides eſt, vt conſtat ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ, atque etiam ex verbis Chriſti Domini, dicentis. Qui mãducat hunc panem viuet in æternum. De ſpecie autem vini, q̃uis nõ ſint verba Chriſti adeo expreſſa, eſt tamen omnino eadem ratio, vt omnes Catholici Doctores, de hac materia ſcribentes, tanquàm certum, ſupponere videntur, ſed maxime omnium huic ſententiæ fauet Concilium Tridentinum, ſeſsion. 21. ca. 1. vbi docet, laicos & Clericos non conficientes, non teneri ad communicandum ſub vtraq; ſpecie, neque vllo pacto, ſalua fide, dubitare poſſe, quin illis alterius ſpeciei cõmunio ad ſalutem ſufficiat. Eſt n. conſiderandum Cõcilium non ſine cauſa, nec nominaſſe, nec determinatè locutum fuiſſe de ſpecie panis, quamuis de illa eſſet tota cum hæreticis controuerſia, ſed indefinite dixiſſe, alteri⁹ ſpeciei, vt ſignificaret eãdem eſſe rationem de qualibet earum, vt quæuis per ſe ſufficere cenſenda ſit: & conſequenter q̃libet per ſe poſſe gratiam ad ſalutem ſufficientem dare. Et eodem ſenſu ca. 3. ſubdit, licet Chriſtus ſub duabus ſpecieb. hoc ſacramentum inſtituerit, fatendum tamen eſſe etiam ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, verum'ꝗ ſacramentum ſumi. Vbi illa particula (altera) in eodem ſenſu neceſſario eſt intelligenda, ſcilicet, vt indifferenter de qualibet ſpecie vera ſit: quia de fide eſt, ſub ſingulis ſpeciebus eſſe totum Chriſtum, & hanc doctrinã fidei intendit tradere Concilium. Vnde in eodem ſenſu vlterius ſic concludit. Ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui vnã ſolã ſpeciem accipiunt: ergo ſicut hoc verum eſt de accipientibus vnã tantum ſpeciem panis, ita etiam de accipientibus vnam tantum ſpeciem vini; nam verba Con. licet indefinita, doctrinalia ſunt, & vtriꝗ ſpeciei communia. Secundo ſumitur hæc ſententia ex omnibus Patribus, qui, quoad effectum gratiæ conferendum, eodem modo loquuntur de calice, quo de pane. Vnde Ambr. 4. de ſacr. c. 6. li. 5. cap. 3. dicit, bibendo ſanguinem inebriari hominem ſpiritualiter, eique peccata remitti, & Cypr. lib. 1. epiſt. 63. dicit, ſubeunti martyrium prius eſſe dandum ſanguinem Domini, vt vires accipiat ad effundendum pro ipſo ſanguinem. Tertio interdum vſitatum fuit in Eccleſia aliquibus dare ſolam ſpeciem vini, vt infra dicemus, agentes de præcepto: ergo ſupponebatur, vt certum, per illam dari gratiã. Quando illa ſpecies eſt verum ſacramentum: vnde ſignificationem habet ſacramentalem: quia etiam ſumptio vini ſignificat refectionem animi, ſpiritualem cordis lætitiã, charitatis feruorem, & vnionem membrorum Chriſti in vno corpore, inter ſe, & cum capite: & ideo notarunt Cyprianus & Auguſt. ſicut panis eſt vnũ quid, conſurgens ex multis granis tritici, ita vinum eſſe vnum quid, cõſurgens ex multis granis vuæ: ergo & hæc ſpecies, etiam per ſe ſumpta, habet efficaciam ſacramentalem: nam ſacramen-

Sumptio cuiuſcunque ſpeciei Euchariſtiæ per ſe ſola ſufficit ad dandã gratiam aliquam habitualem & ſacramẽtalem.

Ambr.
Cypr.

cramenta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant. Vltimo hæc efficientia conuenit his ſpeciebus propter rẽ quam continent: ſed æque continetur totus Chriſtus ſub ſpeciebus vini, ſicut ſub ſpecieb. panis: ergo æquè datur gratia per illas. Atque hoc modo facile intelligitur facta promiſsio, Io. 6. ſumptioni Chriſti ſub ſpeciebus vini, ſicut ſub ſpeciebus panis: nam verba illa, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, non copulatim tantum, ſed copulatiue, ſunt intelligenda, ita vt de ſingulis membris diuiſim, & diſtributiue veritatem habeant, vt patet ex ratione, quam Chriſtus ſubdit: Caro n. mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Vtrumque enim horum non ſolum collectiue, ſed ẽt diuiſiue, & diſtributiue verum eſt, ſicut etiam illud, ꝙ ſuperius Chriſtus dixerat: Qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet vnquam. Igitur vtrique ſpeciei per ſe & ſigillatim facta eſt promiſsio. Nec refert, ꝙ nunquam Chriſtus dixerit ſimilia verba ſeparatim de calice, ſicut de pane: tum, quia ſatis poterat ex vno aliud intelligi: tum ẽt, quia id accidere tunc potuit, vel quoniam ſermo de ea re fuit occaſione miraculi, de quinque panib⁹: vel quia de Manna inciderat ſermo, quod manducatum fuit, non potatum: tum denique: quia fortaſſe Chriſtus præſignificare voluit vſum panis futurum eſſe frequentiorem, & communi populo Eccleſiæ aptiorem.

Per ſumptionem vnius ſpeciei æqualis confertur gratia ac per ſumptionem alterius, cæteris parib.

Dico ſecundo, per ſumptionem vnius ſpeciei æqualem conferri gratiam habitualem, ac per ſumptionem alterius, cæteris paribus. Hæc concluſio, vt exiſtimo, ſequitur aperte ex præcedente, quia nulla eſt ratio, cur vni ſpeciei tribuatur maior effectus gratię quam alteri, quia promiſsio eſt eadẽ, & eiſdem verbis (dignitas rei contentæ ſimiliter eadem) ſignificatio etiam æqualis eſt: nullo ergo fundamẽto dici poteſt, maiorem gratiam conferri per vnam ſpeciem, quam per aliam. Vnde Concil. Trid. æque de vtraque definit, eum, qui vnam tantum earũ ſumit, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria priuari, quod intellectum de neceſsitate ſimpliciter eſt certiſsimum, quia hæc neceſsitas in præſente, ſolum eſſe poteſt neceſsitas præcepti: oſtendemus autem inferius, præceptum communionis ſufficienter impleri, ſtando in ſolo iure diuino, ſumpta quacunque ſpecie ſacramenti: Si autem intelligamus illa verba Concilij de neceſsitate morali, ſeu ad melius eſſe, profecto qua ratione hoc ſacramentum ab eodem Concilio dicitur antidotum præſeruans à mortalibus: & à Conc. Alex. auxilium opportunũ, ſine quo vix poteſt homo in gratia conſeruari, eadem ratione id ipſum dici potuit de ſpecie vini per ſe ſumpta: & quidem de ſpecie panis probatur, quia alias Eccleſia non ſatis prouideret fidelibus laicis, dãdo illis ſolam panis ſpeciem. De ſpecie autem vini ſumitur argumẽtum à paritate rationis, & ex ratione, quam Concil. Trid. vt præcipuum fundamentum, poſuit: quãdo dixit, ſub ſingulis ſpeciebus contineri totum Chriſtum, Omnium gratiarum fontem, vt intelligamus: ſub quacunque ſpecie hunc fontem ſumamus, poſſe nos exhaurire omnem gratiam ad ſalutem, vel neceſſariam, vel perutilem ac ſufficientem.

Non confertur per vnam ſpeciem gratia ſacramẽtalis diſtincta formaliter ab ea quæ per aliam datur

Auguſt.

Dico ergo tertio, per vnam harum ſpecierum non conferri gratiam aliquam ſacramentalem formaliter diuiſam ab ea, quæ per aliam datur. Hæc etiam ſequitur ex præcedentibus: & eiſdem fundamentis oſtendi poteſt. Primo ex verbis Chriſti, quæ æqualem promiſsionem continent; ſunt autem accurate notanda verba illa. Qui venit ad me non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet in æternum: nam, vt Auguſt. notat, venire ad Chriſtum, & credere in illum idem ſunt: nam fide viua ad Chriſtum accedimus, & tamẽ huic actui tribuitur, ſatiare famem, & extinguere ſitim ſpiritualem, vt intelligamus (ait Auguſt. tract. 25. in Ioan.) in ſpiritualibus nõ eſſe aliud, famem, quam ſitim: neque alijs bonis, ſeu gratiis depelli, quod etiam notauit idem Auguſt. exponens verba Pſal. 103. Panis cor hominis confirmat, & ſignificat Cypr. ſer. de Cœna Domini, & colligitur ex illo Eccleſiaſtici 24 Qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient, & ex verbis Chriſti Matt. 5. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam; nam ſi eadem eſt materia famis & ſitis ſpiritualis, ſcilicet, ſapientia, vel iuſtitia, idem etiam erunt potus & cibus ſpiritualis: idem ergo erit appetitus vtriuſq; ſiue nomine famis, ſiue nomine ſitis metaphorice ſignificetur. Cum igitur hæ duę ſpecies panis & vini ad ſatiandã famem, & extinguendam ſitim ſpiritualem referantur, ad eundem etiam ſacramentalem effectum inſtitutæ ſunt, quamuis ſub diuerſo ſigno ſemper repræſentetur. *Cypr*

In quo etiam adiungere poſſumus: quamuis hæ partes; quoad res ſenſibiles & materialia ſigna diuerſæ ſint, tamen quoad rationem & modum ſignificandi, formaliter etiam conuenire, quia ſignificant per modum vnionis, vel vnius rei coaleſcẽtis ex multis granis, vel nutrimenti, quod per Vnionem coniũgitur & vnitur ſumenti: ergo conueniunt etiam formaliter in effectu. Præterea, eandem rem ſub ſe continent & applicant: Chriſtum ſcilicet, omnium gratiarum fontem: ergo omnis gratia, quæ per vnã datur, poteſt dari per aliã: quia virtus conferendi gratiam potiſsimum eſt in re contenta. Præterea, ſi ſacramentales gratiæ harum ſpecierum eſſent diſtinctæ, aut eſſet propter habitudinem ad diſtincta munera (& hoc non, quia vtraque ordinatur ad nutriendam charitatem, & conſequenter ad accẽdendum feruorem eius: & efficiendam vnionem cum Chriſto) aut eſſet propter habitudinem ad diuerſa auxilia: & hoc etiam non: quia vtraque ſpecies confert auxilia eiuſdem rationis, æqualia & ad eundem finem ordinata, & ideo quælibet earum, vt dicebam, ſufficienter adiuuat hominem ad perſeuerandum in vita gratiæ; alioqui, ſi aliquod auxilium daretur per vnam ſpeciẽ, quod non per aliam, nunquam poſſet auxilium illud obtineri ex opere operato, per alteram ſpeciem quacunque deuotione & frequentia receptam. Atque ita ex hac parte nũquam poſſet ſatis ſubuenire ſpirituali hominis neceſsitati, qui omnibus his auxiliis indiget ad finem charitatis nutriendæ, & conſeruandæ. Addo denique, non poſſe facile cogitari, aut explicari, qualis ſit hic effectus formaliter diuerſus, aut quodnam auxilium detur per vnam ſpeciem, quod non poſsit dari per aliam: nam ſi quis, verbi gratia, fingat, per ſumptionem panis confirmari ſpiritualiter cor, per ſumptionem autem vini lætificari, hoc nihil rem explicat: quia his verbis metaphoricis eadem res ſignificatur: quia eadem charitas eſt, qua & confirmatur cor, & in Domino lætificatur: ergo.

Sed contra, quia hæ duæ ſpecies ſunt partes heterogeneæ eiuſdem ſacramenti: ſunt ergo diuerſarum rationum, ergo conferunt effect⁹ diuerſarum rationum. Confirmatur primo, quia ita contingit in alijs ſacramentis conſtantibus ex huiuſmodi partibus integrantibus, vt ſunt in ſacramento Ordinis diſtincti Ordines, & in Pœnitentia, confeſsio, verbi gratia, & ſatisfactio. Confirmatur ſecundo, ex Ambroſ. 1. ad Corinth. 11. dicente, carnem Domini eſſe propter ſalutem corporis, ſanguinem propter ſalutem animæ. *Obiectio.* *Ambr.*

Reſpondetur ad argumentum has ſpecies eſſe diuerſarũ rationũ, quoad res ad ſignificandum impoſitas, non vero quoad ſignificationem, vel rem ſignificatam, vt declaratum eſt, & ideo non eſt neceſſe, vt habeant effectus diuerſarum rationum: ſicut in Baptiſmo, verbi gratia, ablutio, & verba ſunt diuerſarum rationum prædicto modo: & in Pœnitentia, confeſſio, & contritio: tamen in ratione ſigni habent eandẽ ſignificationem: ſicut etiam in actionib⁹ moralibus, ſcriptura & verbum, ſunt diuerſa inſtrumenta ſignificantia, non tamen formaliter diuerſa in ſignificatione: *Solutio.*

tione:& ideo, ſi de eis æque conſtet æqualem vim habent; & ratio eſt, quia efficacia ſacramenti correſpõdet ſignificationi, magis, quam rei ſignificanti materialiter conſideratæ: & ideo, ſi eſt eadem formalis ſignificatio, nõ eſt cur effectus ſit formaliter diuerſus. Ad primam confirmationem reſpondetur, non eſſe ſimilia exempla, quæ afferuntur, nam diuerſi Ordines ſacri ordinãtur, & ad diuerſos fines & ad munera diſtincta, & ita etiam habent ſignificationes diuerſarum rationum: ſatisfactio vero directe ſolum ſignificat remiſsionem pœnæ temporalis, cum tamen cõfeſsio, vel abſolutio ſignificet per ſe remiſsionẽ culpæ: an vero per ſatisfactionem ſacramẽtalem aliqua ſpecialis gratia conferatur, ſuo loco tractandum eſt. Ad ſecundam confirmationẽ reſpondet hic D. Thomas, artic.1. ad 3., illud eſſe dictum ab Ambroſio per quãdam accommodationem; alioqui enim certum eſt Corpus Domini ſub ſpecie panis maxime operari ad ſalutem animæ.

Dubium vtrũ communicanti ſub vtraque ſpecie plus gratiæ cõferatur quam cõmunicanti ſub vna

1. Sententia affirmat.

Ex dictis in priori parte huius ſectionis, facile intelligitur ratio dubitandi circa poſteriorem partem ſupra poſitam. Videtur enim ex dictis ſequi, maiorẽ gratiam dari per ſumptionem duarum ſpecierum, quam vnius tantum, quia vtrique per ſe & ſigillatim ratione ſui promiſſa eſt gratia, vt in priori parte ex verbis Chriſti demonſtratum eſt: ergo, ſiue vna harũ ſpecierum ſeparatim ab altera ſumatur, ſiue coniuncta cum altera, ſemper confert propriam gratiã ſibi promiſſam: quia neque vna impedit alteram neque è contrario, neque promiſsio alicui earum facta eſt ſub ea conditione, vt ſeparatim, & non coniunctim cum altera ſumatur: ergo per ſumptiones ſingularum ſpecierum, cæteris paribus, dabitur duplo maior gratia, quam per ſumptionem vnius tantum. Secundo, quia effectus ſacramenti correſpondere ei debet ſecundum id, quod ex vi propria in ſe continet; nam hoc eſt in eo per ſe: reliqua per accidens, ſed licet nunc totus Chriſtus ſit per concomitantiam ſub ſingulis ſpeciebus, tamen ex vi verborum ſub vna eſt caro, & non ſanguis: in altera vero è contrario: ergo ex vi verborũ plus continent duæ ſpecies quam vna: ergo plus etiã operantur. Vnde, ſi in triduo vtraq; ſpecies ſimul ſumeretur, plus efficeret quã vna tantum, propter dictam rationem: ergo etiam nũc ita fit, quia promiſsio eſt eadem, neque augetur, aut minuitur effectus propter res per concomitantiam contentas, alioqui nunc per vnam ſpeciem plus gratiæ daretur, q̃ in triduo per duas, quia continet animam Chriſti, quam in triduo ambæ ſpecies non continerent. Tertio, vtraq; ſpecies ſimul ſumpta perfectiorem ſignificat effectum, quam alterutra tantum: ergo & cõfert. Patet conſequentia, quia in ſacramentis nouæ legis efficacia, adæquata eſt ſignificationi, quia efficiunt, q; ſignificant. Antecedens vero probatur, quia ſumptio vtriuſq; ſpeciei repræſentat integrum conuiuium, & ita ſignificat perfectam animæ refectionem, quam vna ſpecies ſola non ſignificat. Item, per vtramque ſpeciem ſignificatur expreſsius ac diſtinctius paſsio Chriſti, quam pet alterum tãtum. Quarto, quia ſi eadẽ gratia quæ daretur, ſumpta vna ſpecie, datur ſumptis ambabus, vel illa datur, dum manducatur panis vel dum bibitur calix: vel partim per vnam ſpeciem, partim per aliam: nihil autem horum poteſt, aut ſine difficultate, aut ſatis probabiliter dici, vt patebit facile, applicando argumenta præcedentibus ſection. tacta. Propter hæc fuit multorũ Catholicorum opinio: plus gratię dari per duas ſpecies, quam per vnam tantum. Quam viri graues referunt tenuiſſe plures ex Patribus, qui Concil. Trident. affuerunt, & ideo idem Concil. ſeſſ.21.c.3. caute dixiſſe, fideles, eo quod communicent ſub vna tantum ſpecie, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria defraudari: & tribuitur hæc opinio Bonauent. & aliis authoribus, qui, reuera, hoc non ſentiunt, vt ſtatim oſtendam. Eam vero tenet. Alex. Alenſ.4. part. quæſt.32. memb.1. artic.2. alias qu.11. arti. vlt.§.3. & ex modernis Caſalius libr.2. de Cœna, & calice Domini, & afferri ſolet in fauorem huius ſententiæ Clem. VI. qui in quadam Bulla ad Regem Galliæ, anni 1341. ei concedit, vt communicet ſub vtraque ſpecie ad gratiæ augmentum. Hæretici etiã, qui nullum effectum huius ſacramenti agnoſcunt, niſi excitationem fidei, conſequenter dicent, hunc effectum melius fieri per duas ſpecies, quam per vnam. Sed hoc iam ſatis reiectum eſt. Sed & illi hæretici, qui damnant Eccleſiæ conſuetudinem, communicandi laicos ſub vna tantum ſpecie, libenter hanc ſententiã amplectuntur, vt exaggerent, male facere Eccleſiam, priuando laicos illo gratiæ augmento. Sed non eſt, quod hac Catholicorum ſententia ſuum tueãtur errorem, quia: etiam ſi hæc ſententia vera eſſet, nõ male feciſſet Eccleſia, nec priuaſſet fideles aliquo fructu, quem ipſi non poſſent facili diligentia compenſare: nam cum hæc maior gratia ſolum diſtinguatur, quaſi materialiter & numerice, frequentius communicando ſub vna ſpecie poſſet comparari: vnde, cum alioqui illa gratia, vt danda per ſpeciem vini, non ſit ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, nulla eis fit iniuria, nullumq; ſubeunt detrimentum. Sicut per duas cõmuniones maior gratia datur, quam per vnam tantũ: & nihilominus merito prohibuit Eccleſia bis eodem die communicare propter reuerentiam ſacramenti. Hæc ergo opinio nullum errorem in fide continet, ſed probabilis eſt, vt fatentur etiam multi ex authoribus iam citatis.

Trident. Bonau. Alenſ. Caſalius. Clem.

2. Sententia tenenda, negat per ſe loquendo dari maiorẽ gratiam ſumenti vtramque ſpeciem quã ſumenti vnã tantum

Nihilominus dicendũ eſt, non dari per ſe loquendo, ac cæteris paribus ex parte ſumentis, maiorem gratiam per ſumptionem vtriuſq; ſpeciei, quam alterius tantum. Hæc eſt ſententia D. Thom. infra quæſ. 80. ar.12. ad 3. vbi dicit, laicos communicantes in vna tantum ſpecie, non pati aliquod detrimentum: quia totus Chriſtus ſub quacunque ſpecie continetur. Clarius opuſc.58.c.29. dicit ſanguinem Chriſti à laicis ſumptum ſub ſpecie panis, eſſe eis tam vtilem, tamque dulcem, ſicut Sacerdotibus ſub ſpecie vini. Idem tenet Bonauent. in 4. diſtinct.11.2. part. artic.1. quæſt.2. vbi dicit, ſumpta vna ſpecie, ſumi totum ſacramentum, quoad efficientiam: eodem modo loquitur Richard. ibi art.4. qu.6. Expreſsius Gabr. lect. 84. in Can. Latiſsime Caietan. infra quæſtio.84. artic. 12. Soto, diſtinctione 12. quæſtione prima, articul.12. Ruard. art.15. & Roffenſ. art.16. contra Luther. Petr. Soto, lect.10. de Euchariſt. Caſtro. verbo. Euchariſt. hæreſi vlt. Caniſius. §.4. de Euchariſt. Clau. rep.6. de Euchariſt. capitul.3. Bellarmin. libro 4. de Euchariſt. cap.23. Alan. libro.1. Euchariſt. capit.39. Et alij communiter, qui his temporibus contra Lutheranos ſcripſerunt: & quidam ex eis exiſtimant, rem iam eſſe indubitatam poſt Conc. Trid. ſeſſ.21. & Conſtant. ſeſſ.13. Sed ex his nulla maior certitudo huius opinionis colligitur, quam antea erat, quia ſolum approbant, & definiunt, ſanctam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ, communicandi laicos ſub vna tantum ſpecie, quæ veritas independens eſt à prædictis opinionibus: tum propter rationem ſupra allatam: tum, quia, licet fideles priuarentur aliquo fructu gratiæ, id fieri poſſet propter reuerentiam ſacramenti, ſicut de facto nunc priuantur infantes. Et quamuis prædicta Concilia in confirmationem ſuæ doctrinæ inter alia afferant, quod totus Chriſtus æque continetur ſub vna ſpecie, ac ſub vtraque, non tamen dicunt æque etiam agere: imo Concil. Trident. quod de effectu gratiæ locutum eſt, limitationem addit de gratia neceſſaria ad ſalutem, vt ab opinionibus abſtineret, ſicut ſupra notaui. Ruardus autem refert, Conc. Baſilienſe conceſsiſſe Bohemis communionem ſub vtraque ſpecie, dummodo hos articulos confiterentur. Primus eſt, communionem ſub vtraq; ſpecie non eſſe præceptam. Secundus, communionem ſub vna

D. Thom. Bonau. Richard. Gabr. Caiet. Soto. Ruard. Roffenſ. Pet Soto. Caſtro Caniſ. Claud. Bellar. alan.

ſpecie

ſpecie non eſſe prohibitam. Tertius, non plus ſumi ſub duabus ſpeciebus, quam ſub vna. Quartus ſub vna ſpecie ſumi corpus & ſanguinem Chriſti. Ex quibus tertius videtur intelligendus de effectu: nã quartus eſt de re contenta. Vnde diſtingui nõ poſſent, niſi in tertio ſermo eſſet de effectu. Aſſerit ergo in illo articulo Concilium, non plus gratiæ accipi ex communione duarum ſpecierum, quam vnius, ſed neq; hoc teſtimonium cogit: non ſolum quia hoc Concilium, certam authoritatem non habet, & maxime in hac parte, quæ nec doctrinam fidei continet, neque in actis eius Concilij nunc extat: ſed etiam, quia hæc dictà expoſitio, neque eſt neceſſaria, neque admodum conſentanea, citatis verbis: nam verbum ſumendi in tertio & quarto articulo in eadem ſignificatione interpretandum videtur: nimirum eſſe de ſumptione ſacramenti, prout neceſſario ſumitur in quarto articulo: & hæc eſt propria ſignificatio illius vocis, iuxta communem vſum: nec neceſſe eſt, illos articulos aliter diſtingui, quàm quia vnus eſt veluti cõcluſio alterius, & magis explicite proponit, quod in alio implicite continetur: nam etiam primus & ſecundus articulus in re fere idem ſunt: & ſolum prædicto modo diſtinguuntur.

Concluſio ergo poſita non poteſt certa aliqua authoritate probari: & ideo non eſt certa, ſed ſolũ probabilior, magisq; rationabilis opinio: nam, cum hæc res pendeat ex Chriſti intentione ſecluſa authoritate, qua de Chriſti voluntate certo conſtat, non poteſt ſola ratione hæc veritas cõuinci: quia nullũ eſt principiũ fidei, ex quo poſsit neceſſario concludi. Quod vero hoc ſit veriſimilius, probari poteſt ex illo principiò, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus, ex quo Concil. Trid. concludit, fideles communicantes, in vna ſpecie, nullà gratia neceſſaria ad ſalutem priuari: quia Chriſtus ibi contentus eſt fons gratiarum omnium: ergo eadem ratione poſſumus nos ſimpliciter concludere: nullum effectum gratiæ dari per duas ſpecies, qui non detur per vnam: quia etiam Chriſtus eſt fons, & præcipua cauſa totius gratiæ, quæ per has ſpecies datur. Dices, ſub duabus ſpeciebus, bis cõtineri Chriſtum: in vna autem ſemel tantum, & ideo per eas bis conferre gratiam, ſemel autem tantum per vnam: & ideo, ſi per vnam ſpeciem datur vnus gradus gratiæ, per duas dari duos. Sed contra: nam etiam ſub duabus hoſtiis bis continetur Chriſtus: ergo, ſi ſucceſsiue ſumantur eo modo, quo vna hoſtia & calix, dabit ſub eis Chriſtus duas gratiæ portiones hoc autem eſt falſum, vt ſupra vidimus: quia illa materialis diuiſio eſt per accidens, & moraliter eſt vnà communio. ſed in præſenti etiam duæ ſpecies ſunt veluti duæ partes materiales, quarum ſumptio eſt tantum vna moralis communio Chriſti: ergo eſt de illis eadem ratio. Vrgebis, multiplicationem hoſtiarum eſſe omnino per accidens: quia ſunt partes eiuſdem, omnino rationis, quibus accidit, eſſe continuas vel diſcretas, duas vero ſpecies, cum ſint diuerſarum rationum, per ſe poſtulare diſtinctionem, ſeu diſcretionem, & multiplicationem ſumptionis: & ideo nõ eſſe eandem rationem. Sed contra: nam tota hæc diuerſitas eſt valde accidentaria, & impertinens ad multiplicandos effectus duarum ſpecierum: quia inprimis oſtenſum iam eſt, duas ſpecies ſolum materialiter diſtingui, non in re contenta abſolute & ſimpliciter, neque in effectu ſignificato, neque in virtute agendi, quæ æqualis eſt in quacunque parte, & in toto etiam ex vtraque ſpecie compoſito. ergo non eſt, vnde multiplicentur effectus ſeu portiones: nam ſola multiplicatio materialium inſtrumentorum ad hoc non ſufficit, vt patet in ablutione & verbis Baptiſmi, vel in pluribus Baptiſmis, ſi contingat eundem hominem à plurib. baptizari: quia propter ſola inſtrumenta non creſcit virtus agendi, & conſequenter neque effectus. Secunda ratio aliter confici poteſt, quã-

Obiectio.

Solutio.

uis fortaſſe in re in eandem coincidat: quia vnum ſacramentum, quamuis ex multis partibus conſtet, ſi ad vnum finem, & formalem effectum ordinatur, vnum etiam habet adæquatum, & quaſi indiuiſibilẽ effectum, ad quẽ totum ſuo modo concurrit, aut per ſe primo, aut per aliquid ſui, modo, ſcilicet accommodato ſuæ naturæ & applicationi: ſed Euchariſtia, vt conſtans ex duabus ſpeciebus, eſt tantum vnum integrum ſacramentum, ordinatum ad eundem finem, & formalem effectum vnionis cum Chriſto, & feruoris charitatis: ergo habet vnum tantum & indiuiſibilem effectũ gratiæ. Maior quoad omnes partes probata eſt in ſuperioribus: minor vero certiſsima etiam eſt, vt patet inductione in omnibus ſacramentis: & ex dictis etiam in prima parte huius ſectionis: quia vnum ſacramentum huiuſmodi vnam habet ſignificationem adæquatam fini, & formali effectui, ad quem ordinatur; ergo abſolute vnum etiam habet effectum adæquatum gratiæ quaſi materialem ſeu indiuidualem.

Dices, totum quidem ſacramentum vnum habere adæquatum effectum, tamen nõ totum illum dari ſumpta vna tantum ſpecie. Sed inprimis hoc excluditur ratione ſæpe facta, quia virtus, perfectio, & ſignificatio huius ſacramenti, talis eſt, vt æque ſit tota in toto & in ſingulis partib⁹ propter præſentiam totius Chriſti in illis. Deinde ad hanc euaſionem excludẽdam, dixi, huiuſmodi effectum eſſe quodam modo indiuiſibilem, quia nõ datur per partes, ſed ſimul totus, quam primum ſacramentum eſt ſufficienter applicatum: quando ergo Sacerdos ſumit duas ſpecies, nõ recepit duas partes gratiæ: vnam, dum ſumit hoſtiam: aliam, dum ſumit calicem: vt ex eis cenſeatur conſurgere adæquatus effectus ſacramẽti: ſed ſimul recipit totum effectum: ergo idem totus effect⁹ recipitur (cæteris paribus) quandocunque tale ſacramentum recipitur, ſiue in vna, ſiue in multis ſpecieb. ſumatur. Præſertim quia in hoc ſacramẽto iuxta modum eius ſupra explicatum effectus totius ſacramẽti datur in initio applicationis eius: ergo idẽ totalis effectus tunc datur, ſiue ſumptio poſtea conſummanda ſit in ſolo pane, ſiue in ſolo calice, ſiue in vtroque: quia vt ſæpe dixi, effectus ſacramenti, & quantitas eius, non pendent ex futuro euentu. Atq; hæc ſententia, magis explicata & confirmata manebit ex argumentorum ſolutionibus.

Obiectio.

Solutio.

Ad primum reſpondetur, eandem omnino eſſe promiſsionem, quæ facta eſt huic ſacramento toti, & ſingulis ſpeciebus eius: & ideo æque impleri in quocunque digne ſumente Chriſtum in hoc ſacramento, ſiue ſumat totum ſacramentum, quoad ſignum ſenſibile, ſiue alteram ſpeciem tantum, quia ſicut tota perfectio ſacramenti eſt in toto, & in qualibet parte, ita promiſsio vna eſt, quæ æque cadit in totum, & in quamlibet partem: quo ſenſu intelligenda ſunt illa verba: qui manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Et ideo dicũt Sancti, tantam virtutem eſſe in ſingulis partibus huius ſacramenti, quantam in toto, vt ſupra citaui diſp. 51. ſect. 1. & 2. & optimum eſt teſtimonium Paſchaſij lib. de corp. Chriſti, ca. 14. vbi comparans hoc ſacramentum cum manna, inquit. Si ergo in figura vnicũ alimentum omnia præſtabat, quando magis ipſum Chriſti corpus ſanguine plenum, vnica ſpecie ſumptum, oĩa perficiet? Quando ergo duæ ſpecies ſimul ſumuntur, neutra priuatur effectu ſibi promiſſo, neq; vna impedit alteram, neque alicui diximus promiſſionem factam eſſe ſub conditione alterius, ſed vna promiſsio vtriq; facta intelligitur in toto, ſeu ratione totius, & hæc adimpletur, & ideo neque augetur, nec multiplicatur effectus.

Ad fundamenta primæ ſententiæ.

Ad primum.

Paſchaſ.

Ad ſecundum reſpondetur, nihil ad effectum referre, quod aliquid Chriſti ex vi verborum ſeu per concomitantiam ſub ſpeciebus contineatur, ſed ſatis

Ad ſecundũ.

tis eſſe, quod totus Chriſtus ibi contineatur: nam, licet reſpectu præciſæ ſignificationis & veritatis verborum, reliqua quæ comitantur, videantur ibi eſſe per accidens, non tamen reſpectu inſtitutionis, aut intentionis inſtituentis, qui per ſe intendit, ac voluit totus eſſe ſub ſingulis ſpeciebus, & ideo promiſsio gratiæ, facta huic ſacramẽto, æque cadit in omne id; quod totum Chriſtum continet: vnde eodem modo dixit Chriſtus. Qui mãducat meã carnem, &c. &, Qui manducat me. Quid vero dicendum eſſet in illo caſu de triduo ibi Propoſito. Claud. repet. 10. cap. 3. ſentit, minorem gratiam tunc fuiſſe dandam per vnam ſpeciem, quam per duas, imo & minorem tunc fuiſſe dandam per vtramque ſpeciem, quam nunc per vnam: & fundatur in hoc, quod tunc redemptio non erat conſummata. Sed hoc fundamẽtum parui momenti eſt: quia reuerá redemptio conſummata eſt in morte, tum etiam, quia ſufficiebat mors præuiſa ad dandum æqualem effectum, ſicut credendum eſt fuiſſe datum in Baptiſmo, ante & poſt mortem Chriſti, & per Euchariſtiam Apoſtolis in nocte cœnæ, & poſtea; quia inſtitutio vna eſt, & vna promiſsio; nec eſt, cur multiplex fingatur pro diuerſis temporib. eo vel maxime, quod pro illo tempore tridui null⁹ erat futurus vſus Euchariſtiæ & ideo nõ eſt veriſimile, ſpecialem effectum pro illo tempore Chriſtum inſtituiſſe. Et hoc argumentum videtur concludere, nihil firmum, aut certum dici poſſe de illo caſu: quia cum nunquam eſſet in re ponendus, nihil pro illo Chriſtus ſtatuit, tamen, ſi cõiectare licet, quid facturus fuiſſet Chriſtus, ſi dandus aliquando eſſet ille caſus, videtur veriſimile, quod in argumẽto ſumitur, minorem gratiam fuiſſe dandam in vna ſpecie, quam in duabus, & poteſt ſumi argumentum à contrario ex Concil. Trident. nam, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis: ſi ergo cauſa, cur detur totus effectus in vna ſpecie, eſt, quia ibi continetur totus Chriſtus: vbi non contineretur totus, nõ daretur totus effectus. Neq; hoc, etiam ſi admittatur, obſtabit noſtræ concluſioni: quia tunc oporteret id fieri ex noua aliqua inſtitutione, nunc autem iudicium ferendum eſt iuxta præſentem inſtitutionem. Quocirca, cũ præſens inſtitutio generalis ſit, omnia que tempora comprehendat à nocte cœnæ, ſiue in aliquo futurus fuerit vſus huius ſacramenti, ſiue non (hoc enim eſt per accidens) probabilius dicitur, etiam in triduo, dandum fuiſſe æqualem effectum per vnam ſpeciem. Primo quidẽ, quia ita eſt à principio ſimpliciter, & ſine exceptione inſtitutum. Secundo, quia alias, vt ſupra argumentabar, etiam nunc daretur plus gratiæ per vnam ſpeciem, quam tunc per duas propter animam, quæ ibi continetur. Tertio, quia licet in triduo non eſſet corpus Chriſti ſub ſingulis ſpeciebus, quantum ad naturam humanam, ſeu partes eius, eſſet tamen totus, quantum ad diuinum ſuppoſitum: quo modo verum eſt, totum Chriſtum iacuiſſe in ſepulchro & deſcendiſſe ad inferos: tota autem dignitas, & efficacia huius ſacramenti eſt ex infinito ſuppoſito: caro enim Chriſti non eſt efficax, niſi vt diuina eſt, vt dixit Cyrill. libro 4. in Ioan. c. 14. & 17. & ſanguinis eius eſt infinitum pretium propter vnionem ad Verbum, & ideo etiam propter dignitatem eiuſdem ſuppoſiti non minueretur effectus. Neq; cõtra hoc obſtat ratio ſupra facta: vel quia poteſt ad prædictum ſenſum accommodari, vel certe, quia cauſa ibi ſumpta nõ eſt adæquata, ſed eſt clarior & certior, præſertim quoad nos.

Ad tertiũ reſpõſio Caietani reijcitur. Ad tertium reſpondet Caietanus concedendo, in vtraque ſpecie eſſe perfectiorem ſignificationem: & negando conſequentiam de efficientia: quod dicit, eſſe ſpeciale in hoc ſacramento, quia in eo viſibile ſignum non eſt gratiæ inſtrumentum, ſed ſolus Chriſtus: Sed hæc reſponſio primo aſſumit falſum: nam ſupra oſtendimus in principio huius materiæ, ſpecies ſenſibiles huius ſacramenti eſſe inſtrumentum gratiæ, non minus quam in cæteris, nec eſſe rationem vllam, cur hac perfectione priuentur. Deinde non videtur id multum referre ad argumenti ſolutionem: nã, quicquid ſit de effectione phyſica, negari non poteſt, quin ſpecies moraliter concurrant, applicando Chriſtum verum cibum: ergo dabit Chriſtus effectũ ſignificationi ſpecierum accommodatum. Reſpondetur ergo, poſſe nos loqui de ſignificatione, aut ex parte rei ſignificatæ, aut ex modo tantum ſignificandi; priori mõdo nõ eſt perfectior ſignificatio in duabus ſpeciebus, quam in vna: quia vtraq; ſignificat animæ refectionẽ & vnionem, quæ eadẽ eſt ſignificata in ſingulis, & in ambabus ſpeciebus ſimul; in modo vero ſignificandi eſt perfectior, & expreſsior modus in duab. ſpeciebus, quam in vna, & hoc ſenſu eſt verum antecedens ibi aſſumptũ, nec aliud concludunt probationes ibi adductæ: Illo autem ſic conceſſo, negatur conſequentia: quia ad perfectionem effectus ſacramentalis attendẽda eſt perfectio ſignificationis ex parte rei ſignificatæ, non autem ex ſolo modo ſignificandi: quia ſacramenta efficiunt quod ſignificant, non prout ſignificant, nec modus ſignificandi eſt conditio neceſſaria ad agendum: ſed ſignificatio ipſa: ſicut Baptiſmi effect⁹ expreſsius ſignificatur per trinam merſionem, quam per vnam, vt tractat Cypr. lib. 4. Epiſt. 7. & expreſsius per formam, quã per materiam, vt D. Thom. ſupra docuit, & tamen non propterea datur perfectior effectus per vnum, quam per aliud. Adde, expreſſam illam ſignificationem, quæ in conſecratione ſeparata duplicis ſpeciei reperitur ad repræſentandam ſeparationem animæ Chriſti à ſuo corpore, vel effuſionem ſanguinis in paſsione, magis pertinere ad rationem ſacrificij, quam ſacramenti, & ideo ad ſummum illa ratione concludi poſſe, effectum ſacrificij vt ſic, non dari per conſecrationem vnius ſpeciei, ſed vtriuſque, de qua re inferius diſputaturi ſumus. *Vera propoſ ponitur.*

Ad quartum. Quartum argumẽtum patet, cum ſumitur vtraq; ſpecies, quando detur effectus, quidam enim aiunt, dari poſt ſumptum calicem, quia tunc conſummatur ſumptio ſacramenti. Ita Claud. repet. 10. c. 3. Alij dari in ſumptione hoſtiæ ſeu primæ ſpeciei. Soto; diſtinct. 13. qu. 1. art. 12. Palacius, q. 5. concl. 7. Ledeſm. 2. par. 4. q. 31. art. 2. Alij putant eſſe problema, vt idem Ledeſma. 1. par. 4. q. 21. artic. 12. dub. 3. & Bellarmin. lib. 4. de Euchariſt cap. 23. Mihi vero ſecundus modus dicendi verus videtur, qui probandus & explicandus eodem modo eſt, quo ſupra id fecimus circa duplicem partialem ſumptionẽ hoſtiæ diuerſæ, aut duplicem hauſtum eiuſdem calicis: nam non aliter iudicãdum eſt de duplici ſpecie, quam de duab. partibus eiuſdẽ ſpeciei: vt rationes ſupra factæ probant. Vnde, ſi Sacerdos cum ſumit hoſtiam eſt diſpoſitus, ſtatim accipit fructum gratiæ, vt patet, quia iam digne accipit corpus Chriſti. Item, quia ſi acciperet illam ſpeciem ſine intentione ſumendi aliam (vt in die Paraſceues) ſtatim acciperet totum effectum non expectato calice: ergo idem erit, etiã ſi habeat intentionem ſumendi aliam ſpeciem: quia illa intentio, neq; abſtulit virtutem ſacramento, neq; poſuit obicem in communicante, nec eum fecit deterioris cõditionis, vt ei differatur effectus: vnde etiam poſſet accidere, vt interdum eo priuaretur, ſi cõtingeret, vel ipſum mori, vel calicẽ prorſus effundi ante ſumptionẽ eius: nam dicere, in his euentibus Deum ſpecialiter præuenire ex præſcientia futuri euentus, eſt pręter legem ſacramẽtorum, vt ſępe dictũ eſt: datur ergo effectus, ſtatim in ſumptione corporis: ꝙ ſi diſpoſitio ſubiecti nullo modo creſcat, per ſumptionẽ calicis null⁹ nouus effectus dabitur. Nec præterea priuatur ſacramentum ſuo effectu: quia illud non eſt ſacramentum per ſe diſtinctum à priori, ſed ex vtroq; vnum componitur, cui tribuitur effectus, operatur enim totum illud, per

aliquid

aliquid ſui, cum primum poteſt. Neq; etiam eſt inutilis illa ſumptio calicis: tum, quia, etiamſi non ſit vtilis ſumenti ex opere operato, pertinet ad perfectionẽ ſacrificij, per quandam integritatem ſacramenti, & ad diuinum cultum, & hoc ſatis eſt; & inde etiam reſultare poteſt fructus ex opere operatis. Adde, & accedenti poſſe etiam conferre ad aliquem fructum ex opere operato: nam, ſi cõmunicans melius ſit diſpoſitus in ſumptione calicis, quã fuit in ſumptione hoſtiæ, augebitur in illo effectus cum debita proportione, vel, ſi contingat in ſumptione hoſtiæ habere peccatum mortale non ſatis deteſtatũ, & ante ſumptionem calicis dolorem perfici, vitam gratię conſequetur. quam prius nõ obtinuerat, quia iam digne communicat, & bibit ſanguinem Chriſti, vt latius ſectione præcedente dictum eſt.

SECTIO VII.

Vtrum Euchariſtia conferat aliquem effectum gratiæ poſt ſumptionem, quamdiu Chriſti præſentia durat.

Quidam affirmant, quamdiu Chriſtus eſt intra corpus ſumentis, in illum continuo gratiam influere.

HAnc quæſtionem propono propter celebrem opinionem, quæ tribui ſolet Caieta. qu. 79. artic. 1. eam tamen prius docuit Gabr. ſi attente legatur, lectio. 85. in Canon. & Maior. in 4. diſtinct. 9. quæſtione 1. argumento 5. & Palud. in 4. diſtinct. 17. quæſt. 8. nu. 30. & eam poſtea ſecutus eſt Ruard. artic. 15. Hi enim authores affirmant, quamdiu Chriſtus præſens eſt intra corpus eius, qui digne communicauit, gratiam continue in illum influere, accommodantes illud Ioan. 9. Quãdiu ſum in mundo, lux ſum mundi. Congruentiæ pro hac ſententia eſſe poſſunt (neque enim habet firmiora fundamenta.) Prima, quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt per modum cibi: vbi cõcludit Concil. Florent. quos effectus operatur in corpore cibus materialis, ſecundum proportionem operari in anima hoc ſacramentum: pari ergo modo concludere poſſumus, etiam in modo & diuturnitate operationis imitari hoc ſacramẽtum, materialem cibum: ſed cibus materialis nõ tantum operatur, dũ ſumitur, ſed, quamdiu durat in ſtomacho, nutrit & confortat: ergo idem cenſendum eſt de hoc ſacramento. Secunda, nam cur dicemus tunc ibi eſſe Chriſtum quaſi otioſum, cum habeat vim ſanctificandi, & paſſum ſatis proportionatum, & applicatum? Dicunt aliqui, excitare tunc hominem ad deuotionem. Sed contra, quia, ſi confert hunc effectum ex opere operato, tanquam ſacramentalem, ſemper hic effectus ſupponit effectum communis gratiæ ſanctificantis: ergo influet illam; ſi vero ille effectus nõ fit, vt ſacramentalis, nõ eſt certus & infallibilis, ſed gratis aſſeritur. Hanc vero opinionem grauiter reprehendũt recentiores Thomiſtæ, Soto d. 11. q. 2. art. 1. Ledeſma q. 20. artic. 1. Victor. in Sum. nu. 79. & putant, eſſe cõtra D. Thomam q. 80. art. 8. ad. 6. dicentem: Maxima deuotio requiritur in ipſa ſumptione huius ſacramẽti: quia tunc perficitur ſacramenti effectus. Rationes etiam afferunt varias. Summa omnium eſt, quia hoc ſacramentum confert gratiam per manducationem & potum, quatenus conſiſtunt in vſu ſumentis, poſtea enim tantum ſequitur digeſtio ſpecierum, quæ non eſt actio humana, ſed mere naturalis & phyſica, quæ nihil refert ad effectum ſacramenti, nam ſolus ille contractus, qui permanet inter ſpecies & hominem, non ſatis eſt ad effectum: alioqui etiam, ſi fingamus Euchariſtiam poni intra corpus hominis abſque, manducatione, id ſatis eſſet; vt conferret effectum: vel è contrario, dicere quis poſſet, effectum inchoari à primo contactu quo in ore recipit homo Euchariſtiam, vel labiis illam contingit. Inferuntur præterea ex hac ſententia varia incommoda. Primum, iuſtificari hominem per hoc ſacramentum, qui indigne manducauit illud, ſi, durante Chriſti præſentia, ſatis de peccato ſuo doluit. Secundum, ſi digne accepit, augeri gratiam cõtinue longo aliquo tempore. Tertium, peccare hominem mortaliter non ſolum indigne ſumendo, ſed etiam indigne Chriſtum intra ſe retinendo: id eſt, perſeuerãdo in peccato toto eo tẽpore, quo Chriſtus in ipſo adeſt, quia in toto illo ponit obicem ſacramento: & Chriſtum retinet in vaſe immundo: tenebitur ergo pro toto eo tempore cõteri, ſeu tollere obicem. Quartum, quia ſequitur per ſe vtilius eſſe cæteris paribus, communicare in maiori ſpecierũ quantitate, vt plus durent in ſtomacho: vt ita Chriſtus maiorem gratiam cõferat, & hinc ſequuntur ſuperſtitiones illæ, Inquiſitorũ iudicio merito punitæ in his Sacerdotibus, qui ſuis deuotis plures formas tribuunt. Imo etiam ſequitur, ſolum ob debiliorem vim digerendi ſpecies, fieri vt conſequatur homo maiorem gratiæ fructum.

Qualiter ab aliis reprehendantur.

Authores prædictæ opinionis nõ eſſe tam acerba reprehenſione dignos oſtenditur.

In hac re mihi inprimis videtur, prædictam opinionem non eſſe tanta reprehenſione dignam, quia certum eſt, potuiſſe Chriſtum Dominum hoc modo, & ſub hac lege inſtituere hoc ſacramentum, quia nullam inuoluit repugnantiam, nec indecentiã: imo ſpeciem quandam benignitatis & pietatis prę ſe fert: non conſtat autem, Chriſtum non ita inſtituiſſe, nec à prædictis authoribus probatur: imo, ſi aliquo apparente argumento id ꝓbari poteſt, ab eis prætermittitur. Illud autem eſt, quia promiſſio gratiæ ſolum videtur facta huius ſacramenti manducationi, iuxta illud, Qui manducat meã carnem & bibit meũ ſanguinem in me manet, & ego in eo. Hoc autem nõ multũ ſuadet, nam gratia ibi promittitur manducanti & bibenti, non ratione manducationis, ſed ratione cibi manducati: nam manducatio ipſa non eſt ratio agendi, ſed cõditio per modum applicationis: applicatio autem, non tantum ſolet eſſe vtilis ad effectum, quãdiu eſt in fieri, ſed etiam ratione ſui termini, quãdiu ille durat, recte ergo poſſet illa promiſſio ſic declarari; vt ſub manducatione, terminus eius ſeu cibus, vt manducatus, quatenus ſic durat, comprehẽdatur. Et eodẽ modo poſſumus D. Tho. interpretari; prælterquam quod illo loco obiter tantum loquitur, & ita affirmat vnum, quod certum eſt, & aliud, quod eſt incertum, non negat. Ratio autem Soti non cogit, ſed potius videtur petere principium. Aſſumit enim, hoc ſacramentum conferre gratiam in ſola mãducatione, aut in libero vſu ſumentis, quod eſt contradictorium eius, quod contraria ſententia affirmat, ſcilicet, non tantum in manducatione, prout dicit motum, ſed in termino eius, gratiã dare. Nec refert, quod eo tempore iam ex parte hominis non ſit actio corporalis libera circa ſacramentum: ſed phyſica, & naturalis digeſtio: quia tunc non datur gratia propter actionem ipſius hominis, ſed propter ſacramentum & præſentiam eius, non qualemcunq;, ſed vt terminantem manducationem, & conſtituentem Chriſtũ in ratione cibi manducati: vt explicatum eſt iuxta vim promiſſionis, & ideo nõ eſt ſimilis ratio de quolibet contactu antecedente manducationem: nec de alia præſentia, quæ miraculoſe fieri poſſet intra corpus ſine manducatione. Alia vero incommoda, quæ inferuntur, vel incommoda non ſunt: vel non inferuntur, ſi res ipſa, prout debet, explicetur: de quo ſtatim dicemus.

Non augeri gratiam in ſumente euchariſtiã, quam diu ipſa durat in corpore, ſi diſpoſitio illius non perficiatur.

Dico ſecundo, ſi eo tempore, quo Chriſti præſentia durat, prius quam tranſmutentur ſacramentales ſpecies, diſpoſitio hominis non perficiatur, nullum gratiæ augmentum ei confertur. Hæc concluſio ſequitur à fortiori ex dictis in præcedentibus ſectionibus, nam ſi in ipſiſmet ſumptionibus partialibus non augetur gratia, non aucta diſpoſitione ſumẽtis, multo minus augebitur per ſolam durationem præſentiæ ſacramentalis: quia certius eſt, gratiam conferri in manducatione, quam poſtea. Secundo, quia ſi pręſentia Chriſti manducati poteſt interdum conferre ad effectum gratiæ, ſolum eſt, quatenus cũ ipſo motu manducationis complet vnum integrum vſum ſacra-

ſacramenti, tanquam intrinſecus terminus eius, ſed per vnum vſum, ſeu per vnam communionem, vnus tantum effectus datur, qui ſimul totus fit, ſi ex parte ſubiecti ſit eadem diſpoſitio, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo. Tertio, hoc probant duo inconuenientia ſupra illata, ſcilicet, ſecundum & vltimum: nam, reuera, oſtendunt inſtitutionem eo ſenſu explicatam non fore ita conuenientẽ, cur enim homini, qui poſt actualem communionem ſtatim diſtrahitur, vel dormit, eſſet gratia continue augenda, quamdiu Chriſti præſentia durat? præſertim, cum hæc duratio præſentiæ poſſet eſſe maior tantum caſu, vel propter accidentales cauſas, vt ſupra dicebamus.

Probabile eſt augeri gratiam ſacramentalẽ quamdiu Chriſtus durat in corpore ſumentis; ſi ille magis ac magis ſe diſponat.

Dico tertio: Si eo tempore, quo Chriſtus eſt realiter præſens intra hominem, ipſe homo ſeſe magis ac magis diſponat, valde probabile eſt augeri in illo ſacramentalem gratiæ effectum. Hoc ſenſu videntur locuti Maior & Gab. & Caiet. Et ſuadetur ſatis coniecturis adductis inter referendum primam opinionem, & circa primam concluſionem in defenſionem eius. Et vrgeri poteſt amplius illa ratio, quod promiſſio gratię præcipue ſit facta huic ſacramento propter Chriſtum manducatum: iuxta illud, Qui manducat me: viuet propter me: & illud, Qui mãducat meã carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Vbi Auguſt. tract. 26. inquit, Manducare Chriſtum eſt, illum manentẽ in ſe habere: & poteſt fieri etiam coniectura ex mãducatione materiali, quando enim illa dicitur neceſſaria ad vitam, non præcipue tribuitur ipſi mãducationi, vt ſignificat actualẽ motum, ſed præcipue ratione termini: ergo hoc etiam ſenſu recte intelligitur promiſſio facta huic ſacramẽto: ita vt, cum dicitur, Qui mãducat hunc panem, viuet: non intelligatur dictum ſolum ratione motus mãducationis, ſed etiam ratione ipſius panis mãducati, quatenus in mãducãte manet: ergo toto illo tẽpore eſt hic panis efficax gratiæ, ſi in ſumẽte inueniat diſpoſitionem. Præterea, videtur hic modus inſtitutionis aptiſſimus ad excitandos homines ad deuotionem, & reuerentiam exhibendam huic ſacramento, ſaltem eo tẽpore quo in ipſis permanet: nam hoc maiori cura & diligentia præſtabunt, ſi ſpem habeant maioris fructus: imo videtur tempus illud magis accommodatum, vt homo interius ſe totum colligat, & ad fructum ex hoc cibo hauriendum diſponat: nam illo breui tempore, quo eſt occupatus circa ſumptionem exteriorem, non poteſt circa interiores actus tam attente verſari. Eſt etiam ex parte ipſius ſacramenti hic modus inſtitutionis valde conueniens, tum, vt maiorem habeat efficaciam, tum etiam, vt intelligamus: totam efficaciam tribuendam eſſe ipſi ſacramento: nam manducatio ſolum eſt applicatio cauſæ, & ideo, ſi, dum applicatur, operatur, etiam applicatum manens, potens eſſe debet ad operandum, quantum eſt de ſe, ſi ſubiectum ſit diſpoſitum.

Auguſtinus.

Ad fundam. ſecundæ opinionis reſponſio.

Denique contra hanc ſententiam ſic expoſitam, nihil vrgent obiectiones contrariæ opinionis, nam ad D. Tho. & rationem, reſponſum iam eſt: ad incommoda vero facile dicitur, primum, non ſolum non eſſe inconueniens, ſed etiam maxime dignum Chriſti benignitate & efficacia in redimendo & ſaluando homine: nam, ſi ad hunc finem venit in hominem per hoc ſacramentum, vt illum ſibi vniat, & in itinere veniens (vt ſic dicam) non inuenit illum diſpoſitum: antequam vero diſcedat, homo ſe conuertit ac diſponit, cur non operabitur in illo effectum, propter quem ad eum ſacramentaliter venit? Eſt etiam hoc valde accommodatum humanæ fragilitati, & ad ſpẽ eius erigendam aptiſſimum: vt per ſe manifeſtũ eſt. Secundum etiam prædicto modo intellectũ non eſt inconueniens, ſed potius conuenientiſſimum: nam ſi toto illo tempore continue augeatur diſpoſitionis perfectio, & conſequenter gratia ex opere operantis, quod inconueniens eſſe poteſt, vt etiam augeatur ex opere operato? Item, cum homo hunc panem comedat, vt ex illo ſpiritualiter nutriatur, ſi toto illo tempore circa panem illum vitaliter operatur, vt ex illo fructum capiat, quid mirum, quod talis nutritio continue toto illo tempore fiat? Ad tertium concedo, per ſe loquendo eſſe in homine illam obligationem: neq; in hoc oſtenditur vlla ratio abſurdi vel inconuenientis: nam, ſi ſtatim poſt communionem, quando homo eſt certus adhuc in ſe Chriſtum habere, mortaliter peccet, ſine dubio grauem iniuriam Chriſto facit, & ſpecialem malitiam inde contrahit; ergo, qui illo etiam tempore perſeuerat in peccato mortali, per ſe loquendo, in hoc ſpecialiter peccat. Hoc autem peccatum non eſt diſtinctum ab ipſa indigna ſumptione, ſed eſt idem met factum grauius ex hac circumſtantia: dico autem, per ſe, quia ob inaduertentiam facile poteſt homo excuſari ab hac malitia, præſertim, cum ſit valde incertum tempus, pro quo durat ſacramentalis Chriſti præſentia. Adde etiam, hanc opinionem non eſſe certam, & ideo propter ignorantiam, vel contrariam opinionem probabilem, interuenire poſſe prædictam excuſationẽ. Ad quartum, negatur ſimpliciter ſequela: nam iuxta noſtram ſententiã effectus non augetur præciſe propter diuturniorem præſentiam, ſed propter meliorẽ diſpoſitionem recipientis. Vnde, ſi tota illa diſpoſitio in vno inſtante haberetur, ſimul totus, obtineretur effectus: quod ergo ibi ſit ſucceſsio, & duratio, eſt per accidens ex defectu diſpoſitionis, & ideo non ſequitur ex hac ſententia, ſuperſtitioſe, & introducẽdo ritus, ab Eccleſiæ conſuetudine alienos, curandum eſſe, vt præſentia Chriſti in homine magis duret, ſed potius ſequitur, magnam diligentiam eſſe adhibendam, vt homo perfectius ſe diſponat, reliqua etiam per accidens ſunt, vt cõſtat etiam ex dictis de ſucceſſiua ſumptione, continua, vel diſcreta.

SECTIO VIII.

Vtrum hoc ſacramentum habeat effectum gratiæ poſt tranſactam ſumptionem & præſentiam Chriſti, ſcilicet, recedente fictione.

Certum eſt, ſi tempore ſumptionis homo recepit totum gratiæ effectum, quem per hoc ſacramentum accipere poteſt, nihil ſupereſſe quod poſtea fiat, loquendo de effectu gratiæ habitualis, prout nunc loquimur. Vnde in hoc eadem eſt ratio huius ſacramenti, & cæterorum: nam per ſe loquendo omnia cauſant gratiam, quando applicantur ad vſum, non vero poſtea, niſi forte per accidens, ſi contingat, prius effectum impediri, propter obicem, poſtea vero fieri, remoto obice. Solum igitur in hoc ſenſu poteſt præſens quæſtio tractari, an in eo, qui ficte Euchariſtiam accepit, poſtea recedente fictione, incipiat habere effectum, etiam ſi manducatio, & præſentia ſacramentalis Chriſti omnino tranſacta iam ſint. Quã quæſtionem ſuperius attigimus diſputatione 8. ſectione 3. Vnde hic pauca addenda occurrunt. Quidam ergo ſentiunt, Euchariſtiam habere effectum, recedente fictione, quod in particulari, & in ſpecie de hoc ſacramento pauci affirmant, ſed ſolum hi, qui generaliter hoc tribuunt omnibus ſacramentis, vt Petrus Soto lectio. 4. de Baptiſm. & lectio. vltim. de ſatisfact. & alij, quos prædicto loco citaui. Vnde poteſt argumentum ſumi: nam, ſi cætera ſacramẽta hoc habent, cur non etiam hoc, quod ſicut eſt cæteris dignius, ita debet eſſe efficacius? Aliter Caiet. hic, artic. 1. quæſtio. 79. ſub diſtinctione videtur reſpondere, hoc enim ſacramentum per ſe dat augmentum gratiæ, per accidens autem contingit, vt interdum det etiam primam gratiam. Quantum ad augmentum igitur, ait, hoc ſacramentum habere effectum, recedente fictione, ſeu impedimento, quodcunque illud ſit: nam iuxta ſuam opinionem, ſi quis tempore actualis manducationis diſtractus eſt, & ſine actuali diſpo-

Quorundã opinio.

Pet. Soto.

Caietanus.

diſpoſitione, non recipit augmentum: ſi tamen poſtea ſe diſponat, conſequetur (inquit) illud augmentum: quod non aliter probat, niſi quia, licet prius non receperit in actu illud augmentum, recepit, inquit, habitualiter: ſeu clarius recepit ius, vt poſtea, remoto obice, detur. At vero quantum ad primam gratiam, ſentit, non dari poſtea, remoto obice, ſi ille durauit toto tempore ſumptionis, comprehendendo totam durationem præſentiæ Chriſti: quia ſi quis inquit, tempore ſumptionis, non reſuſcitatur ad vitam, non apparet, quare deinceps ex virtute huius ſacramenti reſuſcitabitur. Sed hæc ratio non eſt magni momẽti. quia facile poteſt reddi ratio, quia prius non fuit diſpoſitus, & poſtea ſe diſpoſuit, ſicut ipſe neceſſario eſſet reſponſurus in priori membro, ſi eadem interrogatio ab eo fieret. Vnde nulla etiam videtur ſufficiens reddi ratio differentiæ inter illa duo membra: nam, licet verum ſit, hoc ſacramentum per ſe conferre augmentum gratiæ, per accidens autem primam gratiam, cur tamen ſicut recedente fictione, habet effectum augmenti, eodem modo ſcilicet per ſe, non habebit etiam effectum primæ gratiæ eodem modo, ſcilicet per accidens? cum vterq; modus ſit ex opere operato, & ratione ſacramenti ſuſcepti poſſit comparari ius ad vnum, ſicut ad aliud. Deniq; alia ſacramenta viuorum, quæ habent effectum, recedente fictione, vt Confirmatio, & Extrema vnctio, ſicut dant augmentum gratiæ, recedente fictione, ita & primam gratiam, ſeruata proportione, quãuis per accidens illam conferant: imo reuera, ſolum primam gratiam conferunt, recedente fictione: quia, reſpectu ſolius augmenti nunquam ponitur fictio, vt in ſuperioribus dictum eſt: ergo in præſente, vel vtraq; gratia datur, recedente fictione, vel neutra, quod ſine dubio verius eſt.

Euchariſtiã non conferre ſuum effectũ recedente fictione, ſi præſentia Chriſti deſinit in ſumente

D. Thom.
Durandus.
Maior.
Bonauent.
Paludan.
Alenſ.
Soto.
Medin.
Syluest.
Cano.
Cordub.

Dicendum eſt ergo, hoc ſacramentum non habere effectum, recedente fictione, ſi iam omnino deſijt ſumptio, & præſentia Chriſti in ſumente, quod tenet D. Tho. in 4. d. 4. q. 3. art. 3. quæſtiuncula 3. ad 3. & ibi Durand. q. 4. Maior. q. 2. Bonauen. art. 2. qu. 3. ad penult. & d. 12. 2. part. articul. 1. q. ad vlt. & ibi Palu. q. 4. Alenſ. 4. part. qu. 10. memb. 7. artic. 3. §. 11. memb. 8. art. 3. §. 1. Soto diſt. 6. q. 1. ar. 8. diſt. 11. qu. 2. art. 1. Medina Cod. de Pœnit. tracta. 2. 46. de Pœnit. extra gratiã impleta. Syluest. verb. Baptiſm. 4. n. 12. Canon. relect. de Pœnitent. part. 1. Cordub. libr. 1. quæſt. Theolog. quæſtione 2. Fundamentum poteſt in hunc modum explicari: quia, ſi authoritatem ſpectemus, nulla eſt, vnde aliud colligi poſſit: nullus enim Sanctorum hoc docuit: imo Paulus de indigne communicante dixit, iudicium ſibi manducare & bibere: nunquam autem dixit talem communionem poſtea eſſe poſſe illi vtilem. Si autem coniecturis vtendum eſt, non eſt conſideranda ſolum excellentia & perfectio ſacramenti, ſed etiam reuerentia illi debita, & neceſsitas aliqua huiuſmodi efficaciæ, recedente fictione: in cæteris enim ſacramentis oritur hæc neceſsitas ex eo, quod, vel iterari non poſſunt, aut ſimpliciter, aut pro aliquo ſtatu, vel quia ſunt ad ſalutem media neceſſaria: hoc autem ſacramentum, & frequentiſsime iterari poteſt, & effectus eius non eſt ſimpliciter ad ſalutem neceſſarius: ergo nulla eſt neceſsitas, ob quã habeat effectum, recedente fictione: magis autem ſpectat ad reuerentiam tanti ſacramenti, vt homines intelligant, ſi ficti, aut non ſatis diſpoſiti ad illud accedant, non ſolum fructu, ſed etiam ſpe fructus ex tali communione priuari. Et confirmatur ſpecialiter contra Caietan. nam ſi is, qui priuatur augmento gratiæ propter actualem diſtractionem, poſtea illud recepit, quando aduertit, & ſe diſponit, ergo ſimiliter, qui acceſsit cum remiſſa diſpoſitione, ſi poſt omnino tranſactam ſumptionem, intenſiorem actum habeat, recipiet etiam intenſiorem effectum ſacramenti, ob præcedentem communionem, quod dicere ridiculum eſt, ſic enim poſſet in infinitum procedi, & quotidie recipere poſſemus gratiam ex opere operato, propter omnes communiones in vita factas, ſi vnum actum deuotionis eliceremus omnibus ſuperioribus intenſiorem: Sequela autem patet à paritate rationis, ſeu potius à fortiori, quia ſicut prior poſuit obicem totius effectus per carentiam totius diſpoſitionis, ita poſterior poſuit obicem intenſo effectui propter carentiam intenſæ diſpoſitionis: ergo quando illam adiunxerit, ſuppletur illi quicquid de perfectione effectus ei defuit: quod enim aliquem effectum receperit per remiſſam diſpoſitionem, non propterea fit peioris conditionis, vt non poſſit id, in quo defecit, reſarcire. Et confirmatur, nã, ſuppoſita opinione Caietani, ſi is, qui nullam diſpoſitionem habuit, poſtea per intenſum actum ſe diſponat, recipiet effectum intẽſæ diſpoſitioni proportionatum: ergo multo magis, qui remiſſam diſpoſitionem habuit, ſi poſtea intenſiorẽ addat, recipiet: quicquid effectus ſibi defuit: ſicut ergo hoc falſum eſt, ita & primum. Poſſet quidem reſponderi iuxta probabilem opinionem ſupra tractatam de Baptiſmo, diſputation. 28. ſectione 4. quandocunque datur gratia, recedente fictione, dari minimam gratiam, & nõ iuxta perfectionem diſpoſitionis, per quã fictio tollitur: & ideo, quando nihil gratiæ datum eſt ex defectu diſpoſitionis, aliquid poſtea recuperari, habita diſpoſitione: quãdo vero aliqua gratia in principio cõparata eſt: nihil eſſe, quod poſtea redeat per ablationem fictionis ſeu obicis. Sed, licet illa opinio ſit valde probabilis, ſupponendo (quod verum eſt) ſolam carentiam actualis deuotionis non eſſe obicem, ſed peccatum aliquod non deteſtatum, tamen ſupponendo (vt Caietanus ſupponit) ſolam carentiam actualis diſpoſitionis impedire gratiam ſacramenti, & hanc reſtitui, habita tali diſpoſitione, idem conſequenter dicendum eſſet de intenſione diſpoſitionis, quod de tota diſpoſitione, cum debita proportione. Verius ergo eſt, nunquam augmentum gratiæ dari per hoc ſacramẽtum, ſeu ratione illius, poſtquam omnino eſſe deſijt, ſeu tranſactum eſt: idemq; eſſe dicendum de prima gratia, non ſolum, quia per accidens datur per hoc ſacramentum, ſed etiam propter alias rationes ſupra adductas.

Sed contra, nam gratia ſemel habita per hoc ſacramẽtum, & poſtea per peccatum perdita per pœnitentiam reparatur: ergo etiã gratia per peccatum impedita in ſuſceptione huius ſacramenti per pœnitentiã reſtituitur. Reſpondetur, negãdo conſequentiã: quia gratia ſemel habita, re ipſa tã fuit applicata propter merita Chriſti: & ideo eſt de ſe perpetua, & dat ius ad gloriam cum effectu obtinendam, ſi homo in gratia deceſſerit, vt latius dicturi ſumus in materia de Pœnitentia: at vero quando gratia fuit à principio impedita, nunquam homo acquiſiuit dominium eius: nec ius ad perpetuitatem eius, & gloriæ illi correſpondẽtis, ſi in gratia deceſſerit: quia merita Chriſti non fuerunt ei re ipſa applicata. Quocirca longe alia eſt ratio reuiuiſcentiæ meritorum, quæ fundatur in lege, & promiſsione, ſub qua meremur de condigno apud Deum, alia vero efficaciæ ſacramenti recedente fictione, quæ colligenda eſt ex propria natura, & inſtitutione ſacramẽti: quod in hoc ſacramento fieri nullo modo poteſt. Neq; certe eſt veriſimile, perditum Sacerdotem, qui quotidie indigne communicat, per vnum actum pœnitentiæ in fine vitæ, conſequi omnem gratiam, quam ex opere operato obtinuiſſet, ſi digne communicaſſet. *Solutio.*

SECTIO IX.

Vtrum Euchariſtia det aliquem effectum gratiæ actualis, quando illum conferat.

QVæ haſtenus diximus, ad habitualem gratiam & vir-

& virtutes ac dona, quæ illam conſequuntur, pertinent, reliquū eſt, vt de gratia actuali pauca dicamus, de qua ſpecialis eſt ratio difficultatis: quia hæc gratia conſiſtit in actibus noſtris, qui ex noſtra libertate pēdent: ergo nō poteſt infallibiliter dari per hoc ſacramentū. Item, quia alioqui experiremur in nobis gratiam illam, quod tamen non ita eſt. Deniq;, quia nullibi facta eſt huic ſacramento, magis quā cæteris, huius gratiæ promiſsio.

Euchariſtia de ſe eſt efficax ad excitandă deuotionem & feruorem. D.Tho. Ioann.6. Floren. Clemens. Ambroſ. Cyprian. Tertull. Pſal 79.

Nihilominus dico primo, hoc ſacramentum de ſe efficax eſſe ad excitandum animi deuotionem & charitatis feruorem cum ſpeciali ſpiritus ſuauitate ac dulcedine. Et hæc eſt gratia quædam actualis, quam confert hoc ſacramentum: quæ eſt ſententia D. Tho. hic, artic.1. ad 2. & communis Scholaſticorum. Et poteſt ex Scriptura, & Patribus ita colligi: nam Ioan. 6. de hoc ſacramento dicitur: Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus: vnde colligit Concilium Florent. hunc cibum ſpiritualiter conferre eos effectus, quos corporalis cibus confert materialiter: quorum vnus eſt, oblectare viuentem, & vires confortare, & Clemens V. cum Concilio Vienneſi, de reliquiis & venerat. Sanctor. In hoc (inquit) ſacramēto habetur omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuauitas, ipſaq; dulcedo Domini deguſtatur. Sic etiam Ambroſ. ſer.15. in Pſ.118. dicit: hoc ſacramentum inebriare affectus fidelium, vt curam ſæculi huius, metū mortis ſolicitudinemq; deponant: & ad hoc probandum nonnulla ex Scripturis congerit lib. de myſter. capitul. 8. & plura Cypri. Epiſt.63. & ſerm. de Cœna Domini, & Eccleſia accommodat illud Gen.49. Pinguis eſt panis eius, & præbebit delitias Regibus. Vnde etiam eſt illa locutio Tertull. Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt anima de Deo ſaginetur: li. de reſurrection. carnis, capitul.8. Deniq; accommodari ſolent verba illa Pſal.79. Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt, tu vero perfeciſti eam, animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine tua pauperi Deus: hæc enim, & multa alia ſimilia, quæ de manna ſcripta ſunt, recte huic ſacramento attribuuntur, cum conſtet, manna fuiſſe vnam ex potiſsimis figuris huius ſacramenti. Ex his ergo ſatis probabiliter, & ſenſui Eccleſiæ conformiter, intelligimus, Chriſtum ex vi inſtitutionis promiſiſſe hunc effectum huic ſacramento: hic autē effectus requirit actualem gratiam, quia ſpiritualis dulcedo non eſt ſine animæ attentione, & affectione actuali. Eſt autem hic effectus maxime conueniens fini huius ſacramenti, quod ordinatum eſt ad nutriendam, & fouendam diuinam amicitiam, quod potiſsimum fit feruentioribus actibus amoris ac deuotionis. Tandem, vt Tridētinum dixit, Chriſtus in hoc ſacramento diuitias amoris ſui erga homines veluti effudit: ergo etiam debet in eo exiſtens, eoſdem homines ad ſui amorem viciſsim & peculiari modo excitare.

Euchariſtia cōfert etiam actuale auxilium ad peccata vitanda. D.Tho. Innocent. Trident. Ioann. 6. Cyrill. Cyprian.

Dico ſecundo: Sacramentum hoc confert etiam ex opere operato actuale Dei auxilium, & fauorem ad peccata vitanda; & tentationes ſuperandas. Ita ſentit D. Thom. hic art.3. ad 1. & art.4. citans Innocent. lib. 4. de hoc myſter. c.44. & ſignificat Concil. Tridentin. ſeſſ.13. ca.2. dicens, hoc ſacramentum eſſe inſtitutum, vt antidotum, quo à mortalibus peccatis præſeruemur, & à venialibus liberemur: & colligi poteſt ex verbis illis Ioan.6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: adiuncta expoſitione Cyrilli ſupra tractata, declarantis hæc verba de vitæ ſpiritualis cōſeruatione, ad quam ſacramentum hoc eſt medium adeo vtile, vt poſsit dici moraliter neceſſarium, quā indicauit etiam Cyprian. in expoſit. orationis Dom. dicens: Vt manifeſtum eſt, eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ita contra timendum eſt & orandum, nedum quis abſtentus, ſeparatur à Chriſti corpore, procul remaneat à ſalute comminante ipſo, & dicente, Niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, nō habebitis vitam in vobis. Sentit igitur, hoc ſacramentum eſſe adeo efficax, ad vitam gratiæ conſeruandam, vt, qui ab illo abſtinēt, in magno periculo illam amittendi verſentur. Propter quod fortaſſe dixit idem Cyprian. Epiſt.54. non eſſe idoneum ad martyrium, qui ab Eccleſia nō armatur ad prœliū: quia mens deficit, quam recepta Euchariſtia non erigit & accendit. Vnde ad hoc propoſitum accommodari ſolet illud Pſ.21. Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. Vnde Bernard. ſerm. de Cœna Domini: Hoc ſacramentum (inquit) minuit ſenſum in minimis, & in grauioribus tollit omnino conſenſum: & plura ſimilia legi poſſunt in Chryſ. hom.51. in Matt. 45. in Ioan. & 24. in 1. ad Cor. 11. & in Cyrillo lib.3. in Ioan. c.37. & alij, quos diſputatione ſequente, ſect.3. referam, & ſupra etiam agentes de neceſsitate huius ſacramenti, nonnulla adduximus. Quod aūt hic effectus non fiat, niſi per auxilia actualia, conſtat: quia quodammodo pertinet ad donum perſeuerantiæ, eſt enim quædam inchoatio vel participatio eius, certum eſt autē ex materia de gratia, donum perſeuerantiæ dari per auxilia actualia, per eadem ergo fit hic effectꝰ. Sub auxiliis aūt actualibus comprehendimus omnem rationem diuinę ꝓuidentiæ, qua ita gubernat, & protegit hominem, vt, vel illum à tentationibus liberet, vel ad eas ſuperandas vires præbeat, ſiue hoc faciat per illuminationes intellectus, ſiue per varios voluntatis motus, ſiue remouendo exteriores occaſiones peccandi, ſiue alijs modis.

Pſalm 21. Bernard. Chryſoſt. Cyrill.

Ad rationes dubitandi reſponſio.

Vt autem rationibus dubitandi ſatisfaciamus, aduertendum eſt primo, hæc auxilia actualia, quædam eſſe omnino præuenientia liberum conſenſum, de quibus non procedit difficultas tacta, quia etiam ſi requirant hi actus conſenſum vitalem noſtrarum potentiarum, nihilominus poteſt tota illa motio, quæ ſpeciali modo fit à Deo, tribui ſacramento: quia ratione illius datur, ſiue ſacramentum ad talem effectum phyſice concurrat, ſiue tantū moraliter, de quo ſatis eſt in ſuperioribus dictum. Hinc vero fit, vt etiam conſenſus liber, qui poſtea à voluntate ſequitur, ſicut eſt effectus gratię Dei, ita etiam fit effectus huius ſacramenti, non quidem ſolius, ſed concurrente ſimul libertate voluntatis, excitatæ tamen, & adiutæ per auxilium datum, ratione ipſius ſacramenti. Nec refert, quod effectus hic non ſit infallibilis abſolute, quia ad effectum ſacramenti ſatis eſt, quod ex parte illius ſit infallibilis, ſi ex parte recipientis, diſpoſitio vel conditio neceſſaria adhibeatur. Sicut autem ad effectum habitualis gratiæ neceſſaria diſpoſitio eſt, vt non ponatur obex, ita ad hunc effectum gratiæ actualis neceſſaria diſpoſitio erit, vt liberum arbitrium non reſiſtat, ſed gratiæ cooperetur. Dices, hoc, ad ſummum, eſt verum de gratia cooperante ad actualem conſenſum liberum, non vero de excitante, nam hæc, vt dixi, non pendet ex conſenſu libertatis, ſed antecedit illum, ſi ergo hæc gratia eſt effectus ſacramentalis, erit infallibilis: hoc autem non ita eſſe videtur, vt experientia oſtendit. Circa hoc eſt ſecundo aduertendum, cum hic effectus gratiæ actualis excitantis non ſit propter ſe ſed propter aliud, ſcilicet, propter actus ſupernaturales liberos, & humanos, non ſemper dari ſtatim, quando recipitur ſacramentum, ſed tempore opportuno: quia tunc eſt vtilis, vel moraliter neceſſarius, vel ad vitandum peccatum, vel ad feruorem charitatis: & ideo, ſi infallibilitas illa referatur ad tempus ſumptionis ſacramenti, non eſt neceſſe, vt omnis effectus ſacramentalis ſit infallibilis pro eo tempore, etiam ſi ex parte hominis nullus ſit obex, vt conſtat ex doctrina generali ſupra data de ſacramentis, ſi autem infallibilitas referatur ad tempus opportunum, ſic effectus eſt infallibilis: quia pro eo tempo-

tempore eſt promiſſus: oportet autem, vt homo digne receperit Euchariſtiam (quia, vt dixi, in hoc ſacramento non reuiuiſcit effectus, ſi cum obice ſuſceptum fuit) & quod poſtea homo prædicto tempore opportuno non ſe reddat indignum huius effectus ꝑ aliquod peccatum, aut aliam cauſam impedientem talem motionem Dei. Vnde fit, nullum argumentum poſſe ex experientia ſumi ad iudicandum, an hic effectus ſit infallibilis, nec ne; tum, quia non poteſt homini ſatis conſtare, an digne ſuſceperit ſacramētum: tum etiam, quia neſcit, an poſtea ponat obicem, vel impedimentum aliquod, ignorat etiam, quando ſit illud tempus commodum & opportunum. Deinde non raro hoc auxilium gratiæ conſiſtit in aliquo effectu diuinæ prouidentiæ, quem homo ſæpe non aduertit, ſæpe etiam comprehendere non poteſt. Ac denique, quando hoc auxilium conſiſtit in actu vitali ipſius hominis, quamuis poſſit illum in ſe experiri, nō tamen poteſt ſatis diiudicare, qualis ſit ille actus: neque vnde veniat: aut quo vadat, & ideo multo minus experiri poteſt, an, quando ſentit in ſe talem motionem, illa ſit effectus huius ſacramenti, necne: quando vero illam motionem in ſe non ſentit, ad id proueniat ex impedimento aliquo, vel quia tunc non eſt illis expediens. Et ideo non eſt, cur conſcientiæ timoratæ, & qui moralem diligentiam adhibent, vt digne accedant ad hoc ſacramentum, contriſtentur, aut nimium timeant, ſi fortaſſe, dum cōmunicant, nec feruorem illum charitatis, nec dulcedinem ac ſuauitatem illam ſentiant, quam dicimus eſſe effectum huius ſacramenti: quia, quamuis digne communicent, poſſunt non recipere hunc fructum, vel quia fortaſſe tūc illis non expedit, præſertim quatenus interdum redundat in inferiorem appetitum, vel quia etiam ſine peccato graui poteſt hic effectus impediri: quia homo negligenter accedit, aut quia naturaliter diſtractus eſt.

SECTIO X.

Vtrum Euchariſtia remittat venialia peccata & temporales pœnas, eam digne ſumentibus.

Peccata venialia remittuntur ex opere operato per Euchariſtiam. *Magiſt.* *D. Thom.* *Bonauent.* *Innocent.* *Conc. Colon.* *Ambroſ.* *Auguſt.* *Gregor.* *Bernard.* *Chryſoſt.* *Cyrill.* *Trident.*

DE peccatis venialibus vera eſt ſententia D. Tho. quam ſupra in commentariis explicauimus, ex opere operato remitti per hoc ſacramentum, quam etiam docuit Magiſter in 4. diſtinct. 12. & ibi D. Tho. articul. 2. quæſtiuncula 1. Bonauent. 2. part. articul. 5. quæſtion. 2. & reliqui Theologi, & Innocent. lib. 4. de hoc myſter. cap. 44. & optime Concil. Colonienſe, Catechiſ. Pij V. dum tractant de hoc ſacramento, & ſumitur etiam ex Patribus, Ambroſ. lib. 4. de ſacram. cap. 6. & Auguſt. cap. Vtrum ſub figura, & Gregor. in capit. Quid ſit ſanguis. de Conſecrat. diſtinct. 2. Bern. dicto ſerm. de Cœn. Dom. cuius verba ſectione præcedente citaui, cum Chryſoſt. & Cyrill. & alios referam diſputatione ſequente, ſectione prima, & fauet Conc. Trident. ſeſſione 13. cap. 1. dum aliter loquitur de hoc ſacramento, reſpectu venialium peccatorum, & mortalium: dicit enim: liberare nos à venialibus, præſeruare autem à mortalibus: ſentit igitur, à venialib. non ſolum pręſeruare, ſed etiam ab eis iam commiſſis nos liberare: quod facere non poteſt, niſi remittendo illa. Ratio à priori petenda eſt ex inſtitutione, quam omnia adducta probant, quam vero congrua hæc inſtitutio, quamq; conſentanea perfectioni ac fini huius ſacramenti, & per ſe ſatis notum eſt, & optime à D. Th. in art. explicatur.

Dubium de diſpoſitione requiſita ad hunc effectū. Solutio.

Sed quæres, quænam diſpoſitio neceſſaria eſt ex parte ſumentis, vt Euchariſtia conferat hunc effectum. Reſpondetur inprimis, non eſſe neceſſariam talem actantam diſpoſitionem actualem, quæ per ſe ſufficeret ad veniale peccatum tollendum per formalem repugnantiam, aut condignam ſatisfactionem, qualis eſſet feruens actus charitatis, aut formalis deteſtatio talis peccati propter Deum. Nam ſi tam perfecta diſpoſitio eſſet neceſſaria, per illam eſſet ablatum peccatum veniale: & ideo ſacramentum nunquam hunc effectum conferet ex opere operato, niſi forte mediate & remote, quatenus auxilium ad talē actum datur per ſacramentum, & tunc iam ille actus non eſſet diſpoſitio ad ſacramentum, ſed potius effectus eius, & adhuc ille modus non eſt ſufficiens, vt dixi circa literam D. Th. ex mente eius: ſic enim illa remiſſio, quaſi per accidens tantum eſſet ab hoc ſacramento, cum tamen finis & perfectio eius per ſe & directe requirat huiuſmodi effectum. Adde ſacramentum hoc tollere peccatum mortale ſine actuali diſpoſitione, quæ per ſe ſola ſufficiat ad expellendum illud: multo ergo magis poterit venialia peccata ita tollere, cum magis per ſe ſit ad illa remittenda inſtitutum: eo vel maxime quod hic effectus communis eſt aliis ſacramentis, vt in ſuperioribus tactum eſt, & latius dicetur in materia de Pœnitentia: ergo perfectius & proprius conuenit huic ſacramento, cuius eſt, debiles confortare, & languores ſanare, vt D. Thom. ait, opuſc. 59. c. 5. Ad hunc ergo effectum duo tantum videntur neceſſaria ex parte ſumentis, vnum, vt ſit in ſtatu gratiæ, & propter dignam ſumptionem ſacramenti, & quia nō poteſt veniale peccatum ſine mortali remitti: aliud eſt, vt non inueniat actualem affectum talis peccati, vt ſupra dictum eſt: pręter hęc autem nihil aliud eſt neceſſarium: ſed infundēdo ſuam gratiam ſacramentalem, ſimul Euchariſtia delet venialia, & hoc eſt propria illa tollere ex opere operato, & ſic diſtinguitur hic effectus à præcedente, alias confunduntur.

Nō dimittitur pœna temporalis ex opere operato per Euchariſtiam.

Vnde vlterius de remiſſione temporalis pœnæ concluditur, non dari per Euchariſtiam ex opere operato, vt ex mente Thom. ſupra explicuimus, & ex differentia, quam ponit inter remiſſionem culpæ venialis, & pœnæ temporalis: nam illa ſimpliciter tollitur per hoc ſacramentum: hæc vero non, ſed iuxta valorem actus ipſius hominis. Et propterea neque Scriptura, neque Concilia aut Patres huius effectus meminerunt, quod ſatis eſt, vt ſine fundamento non afferatur præſertim, cum neque ex augmento gratiæ colligi poſſit, vt per ſe conſtat, neq; ex fine huius ſacramenti, quia reatus pœnæ non includit malitiam moralem impedientem feruorem charitatis. Adde, Euchariſtiam, quatenus ſacrificium eſt, per ſe ordinatam eſſe ad remiſſionem pœnæ temporalis, & ideo neceſſe non fuiſſe, vt ſub ratione etiam ſacramenti ad eundem effectum ordinaretur.

Atque hinc tandem concluditur, Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt (nam de ſacrificio poſtea dicemus) non habere effectum aliquem ex opere operato, niſi in ſolis ſumentibus: nam, ſi aliquem habere poſſet, maxime effectum remiſſionis pœnæ temporalis: ſed hunc non habet etiam in ipſis ſumentibus: multo ergo minus poterit eundem habere in aliis: ergo neq; vllum alium. Maior & vltima conſequentia patent, tum ex generali doctrina ſupra data de ſacramentis; tum etiam inductione: quia conſtat gratiam ſanctificantem, & omnia dona, quæ ad illam pertinent, & remiſſionem culpæ, non poſſe aliis donari, etiam quando comparantur ex merito operantis, nedum quando ex opere operato: quia ſemper dantur ad propriam ſanctificationem, vel operantis, vel recipientis ſacramentum, & ita promiſſio gratiæ, ſemper reſpicit ſolum recipientem, iuxta illud: Qui manducat me, viuet propter me, &: Qui manducat hunc panē, viuet in æternum, &, in me manet, & ego in eo. effectus autem non excedit promiſſionem. Vnde etiam ipſum ſacramentum in vſu & applicatione ſua ſolum ſignificat ſanctificationem ipſius ſumentis: maxime in hoc ſacramento, quod datur per modum cibi, qui ſolum manducanti prodeſt. Adde etiā, ſi hoc ſacramentum remitteret pœnam temporalem ſumenti, nihilominus, vt ſacramentum eſt, non poſſet

poſſet ea voluntas ſuſcipientis effectum illum alteri communicare: quia omnes effectus, quicunq; ille ſit, datur ſuſcipiēti, vt proprium eius beneficium ac priuilegium; & ita fit in Baptiſmo, Pœnitētia, & alus ſacramentis: nec contrarium docuit D.Th. in 4.d.45.q.2.art.3.quæſtiun.1.ad 3. nā ibi non agit de ratione ſacramenti, ſed ſacrificij, hic autem apertius diſtinguens, & loquens de hoc ſacramento, vt ſacramentū eſt, negat habere effectum in alio, præterquam in ſumente: idem docet ſuper caput.6.Ioan.lectione 6.

Obiectio. Dices, interdum fideles non ſolum pij, ſed etiam docti, pro aliis communicant, & pro animabus Purgatorij, quibus talis communio, ſi ad remiſsionē pœnæ prodeſſe nō poteſt, nullum fructum afferre valet. Vnde impertinens eſſet, & ſuperſtitioſa talis relatio, vel oblatio communionis pro anima Purgatorij.

Solutio. Reſpondetur, ideo dixi (ex opere operato) nam aliis modis actus communicandi pro aliis oblatus illis, prodeſſe poteſt, eſt n. actus religionis, vnde ex opere operantis de ſe eſt ſatisfactorius coram Deo, & ita poteſt pro alio offerri, quoad ſatisfactionem ex opere operantis, & illi prodeſſe per modum ſuffragij. Deinde eſt etiam actus meritorius, & ita etiam poteſt aliis prodeſſe per modum meriti de congruo, vel per modum impetrationis. In quo cenſetur hoc ſacramentum habere ſpecialem efficaciam, vel quia, cum excitet ad feruorem charitatis, ex hac parte habere poteſt ille actus maiorem congruitatem ad meritum, & impetrationem, vel quia propter realem Chriſti præſentiam & coniunctionē, familiarius & feruentius ſolet tunc ad illum & per illum oratio fundi, vt D.Tho. citato loco notauit.

DISPVTATIO LXIV.

De effectu, quem ſacramentum Euchariſtiæ habet in corpore.

Diſp.26.de Euchariſtia. Poſtquam dictum eſt de effectibus animæ, ſupereſt, vt inquiramus, an etiam in corpore habeat ſacramentum hoc aliquos effectus, & primo dicemus de tempore huius vitæ, deinde de ſtatu glorioſo reſurrectionis, ex quibus tandem quæſtionem illam his temporibus controuerſam, definiemus, de vnione corporali, inter Chriſtum in hoc ſacramento exiſtentem, & corpus hominis manducantis illum.

SECTIO I.

Vtrum ſacramentum Euchariſtiæ in corpore ſuſcipientis aliquid efficiat.

1.Sententia. Dvo poſſunt eſſe dicendi modi extreme contrarij. Prior eſt, hoc ſacramentum efficere in corpore quaſdam qualitates, per quas corpus CHRISTI dicitur vniri corpori noſtro, ſicut in anima efficit gratiam, per quam Spiritus diuinus ſpiritui noſtro coniungitur. Quod ſi inquiras, quęnam ſint iſtę qualitates, reſponderi poteſt, eſſe participationes quaſdam dotum gloriæ, per quas quodammodo caro noſtra diſponitur ad immortalitatem, quæ eſt effectus huius ſacramenti, vt poſtea dicemus, ita vt ſicut gratia eſt ſemen, & pignus beatitudinis animæ: ita hæ qualitates ſint pignora quædam gloriæ corporis. Huius ſententiæ non inuenio authorem, aliqui vero ex recentioribus conati ſunt eam defendere, & in hunc modum explicare vnionem corporalem, quam Sancti aliqui fieri aſſerunt per dignam communionem huius ſacramenti, & hoc eſt præcipuum huius ſententiæ fundamentum. Quod ita poteſt confirmari, nam hoc ſacramentum aliquid amplius conferre debet corpori digne communicantis, quam eius, qui indigne communicat, quia aliter illi coniungitur: ſed nihil eſt quod conferat, niſi huiuſmodi qualitates: ergo.

2. Sententia Poſterior ſententia eſt, hoc ſacramentum nihil omnino efficere in corpore, ſed ſolum in anima, quam docuit Turrecremata in cap. In Chriſto Pat. de Conſecr.d.2. & Petrus Martinez in Epiſt. Iudæ, loco.23. & ſumi poteſt ex D.Thom. hac q.art.1.ad 3. dum ait, hoc ſacramentum non operari in corpus, niſi quatenus effectus gratiæ in corpus redundat, cum membra noſtra exhibemus arma iuſtitiæ Dei. Et fauent Sancti, qui negant, hoc ſacramentum eſſe inſtitutum, vt corporalem effectum conferat, ſed ſpiritualem tantum, vt videtur loqui Cypr. ſer. de Cœn. Dom. Damaſ.l.4. de fide.capit.14. & Cyrill. Hieroſol. catech.4. myſtag. Fundamentum vero huius ſententiæ eſt, quia omnes promiſsiones à Chriſto factæ ſuſcipientibus hoc ſacramentum ſunt ſpirituales, & ſi aliquæ pertinent ad corpus, reſpiciunt vitam futuram, non præſentem, vt Ioan.6. Qui manducat meam carnem & bibit meū ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Sed inter has ſententias media via tenenda eſt. *Turrecrem. Martinez. Cyprian. Damaſc. Cyrill. Ioan.6.*

Euchariſtia non efficit in corpore qualitates ſuper naturales. Dico ergo primo: Hoc ſacramentum non efficit in corpore qualitates aliquas ſupernaturales, per quas illud ad gloriam diſponat, ſeu corpori Chriſti conforme efficiat. Hāc concluſionē exiſtimo ita certam, vt contraria opinio non probabilis, ſed noua temeritas iudicāda ſit, nam, licet antiqui Theologi doctrinam hāc expreſſe non doceāt, tamen cum harum qualitatū nullam mentionem fecerint pro comperto habuerūt illas nō dari: neq; aliquo probabili fundamēto fingi poſſe, quia neq; vlla extat de hoc effectu promiſsio: vt conſtat, neq; n. in Euangelio Ioan.c.6. aut alibi eſt ſcripta, neq; ab Eccleſia, vel Patribus eſt tradita. Neq; etiam eſt vlla neceſsitas vel vtilitas hui⁹ effectus: quidquid ſit de poſsibilitate eius, hæc enim non eſt ſatis, vt affirmemus abſq; alio fundamento de facto conferri, quia non omnia, quæ ſupernaturaliter & miraculoſe in homine fieri poſſunt per hoc ſacramentum fiunt. Aſſumptum vero ita declaratur, quia illę qualitates fingi poſſunt, vel imediate in corpore ſeu materia, vel in potentiis animæ, quæ in corpore inhærent; ſi priori modo ponantur, vt prior opinio ſentire videtur, ſunt prorſus inutiles, quia neq; in hac vita deſeruiunt ad opera virtutis, quia nō ſunt operatiuę: neq; ad pulchritudinem vel ornatum corporis, quia neq; viſu, neq; alio corporis ſenſu percipi poſſunt. Rurſus, neq; ad perfectionem vitæ futuræ quicquam conferre poſſunt: quia, corrupto corpore per mortem, ipſæ ēt corrumpentur, in quo magna eſt differentia inter eas & gratiam, quę eſt in anima, nam hæc eſt perpetua, & ita eſt in hac vita ſemen vel pignus gloriæ, vt eadē perſeuerans in beatitudine conſummetur: quod de his corporis qualitatibus dici non poteſt: niſi quis fingat, poſt mortem conſeruari in cadauere, & in vermibus, & in quacunque re alia, quæ ex illa materia generetur, quod per ſe ſatis abſurdum eſt & incredibile. Vt autem hæ qualitates dicantur infundi in potentiis animæ ſenſitiuæ, oportet, vt ſint aut ſpecies aliquæ, aut virtutes infuſæ. Et quod ad ſpecies attinet, ſi aliquæ infunderentur, experimento cognoſci poſſent. Et eadem ratione poſſet quis fingere imaginarias viſiones ſeu phantaſmata, quæ ratione huius ſacramenti tribuerentur. Atq; idem argumentum eſt de habitibus infuſis per accidens, nam hi, ſi ſint ſtudioſi, moderātur paſsiones, & excludunt vitiorum habitus; qui tamen non tolluntur per ſolum vſum huius ſacramenti, ſine exercitio virtutis. Denique, illa ratio his omnibus effectibus communis eſt, quod nimirum non infunduntur per accidens, niſi miraculoſe, aut per modum gratiæ gratis datæ, & neuter modus agendi eſt attribuendus ſacramentis, niſi de promiſsione conſtet. De virtutibus autem per ſe infuſis, ſi quæ fortaſſe ſunt in appetitu

petitu ſenſitiuo, nihil eſt, quod dicamus, quia huiuſmodi effectus non eſt à gratia gratum faciente diſtinctus, ſed ſub illa continetur.

Euchariſtia habet aliquã efficaciam in corpore digne ſuſcipientis. Dico ſecundò, hoc ſacramentum habere aliquam efficaciam in corpore digne ſuſcipientis, moderãdo fomitem peccati, & alios bonos affectus in ſenſitiuo appetitu excitando, vt promptius ac iucũdius homo virtutem operetur. Hæc aſſertio colligitur ex cõmuni modo loquendi Theologorum & Patrum, dicentium hoc ſacramentum ardorem concupiſcentię extinguere, fomitem minuere, deuotionem augere. Sic fere loquitur D. Th. hic ar. 1. ad 3. & ar. 6. ad 3. & opuſc. 58. c. 21. & opuſc. 59. c. 6. Richard. in 4. diſt. 9. art. 1. q. 2. Gabr. lect. 83. in Can. Soto d. 11. q. 2. ar. 5. Gerſon. ſer. 9. ſuper Magnificat. Et ex Patrib. Cyril. Hieroſ. Catech. 4. myſtag. Animam (inquit) & corpus ſanctificat. Damaſ. l. 4. c. 14. Cedit (inquit) in animæ & corporis pręſidium: & infra: corpus & ſanguis Chriſti eſt ad animæ & corporis noſtri incolumitatem tendẽs: Chryſ. ho. 4. in Matthæum: Quo nam (inquit) modo ab hac tam noxia peſte liberabimur? (diſputat de paſsione iræ) ſi illam vtiq; potionem bibamus, quæ omnes intra nos vermes ſerpenteſq; mortificat. Et quodnam, inquies iſtud eſt poculum, quod eã vim habeat? Pretioſus, ſcil. Chriſti ſanguis, ſi cum fiducia ſumatur: idem hom. 51. in Matth. & 45. in Ioan. Cyril. l. 3. in Ioã. c. 37. & l. 4. c. 17. Sedat, cum in nobis manet Chriſtus, ſæuiẽtem membrorum noſtrorum legẽ, pietatẽ corroborat, perturbationem animæ extinguit. Multa ſimilia habet Cyp. in ſer. de Cœn. Dom. ſic etiam Greg. Niſſ. orat. Catech. c. 37. hoc ſacramentum vocat: ſalutare medicamentum prauas noſtri corporis affectiones corrigens: & eodem modo dixit Bernard. ſer. de Cæn. Dom. Hoc ſacramentum minuit ſenſum in minimis: & Ambr. ſer. 15. in Pſ. 118. Hoc ſacramento ait: inebriari affectus fidelium, vt curas ſæculi huius, metum mortis, ſolicitudinemq; deponant. Atq; in hunc fere modum de hoc ſacramento exponit Hieronym. Zach. 9. verba illa: Et vinum germinans virgines: & ideo in Catech. Pij V. dicitur: Hoc ſacramentum ſenſum libidinis cohibere. Atq; idem late tradit Concil. Colonienſe, fol. 78. cuius optima ſunt verba, ſed vitandæ prolixitatis cauſa ea omitto.

D Thom. Richard. Gabr. el. Soto. Gerſon. Cyrill. Damaſc. Chryſ. Cyrill. Cyprian. Nyſſenus. Ambroſ. Hierony. Conc. Colo.

Ratione declaratur, quia dupliciter, hic effect⁹ intelligi poteſt. Primo, ſolum indirecte; quia, dum augetur charitas, concupiſcentia minuitur, & hunc modum indicat S. Thomas, quem Soto ſequitur. Et hic modus eſt verus, non tamen ſufficiens ad veritatem aſſertionis poſitę, quia non requirit efficientiam aliquam circa corpus. Alter ergo modus eſt directe per actionem aliquam circa ipſum corpus, qui etiam variis modis intelligi poteſt. Primo, per redundantiam ex affectibus voluntatis, ita tamen, vt ea redundantia ſit intenta ex propria inſtitutione hui⁹ ſacramenti, cuius efficacia tales affectus excitantur in voluntate, vt ex eis redundet in appetitum moderatio concupiſcentiæ, & omnis terrenæ voluptatis. Secundo intelligi poteſt, per actionem propriam circa imaginationem vel appetitum, qua excitentur phantaſmata, & humores, vel ſpiritus animales ita cõmoueantur, prout ad huiuſmodi effectus neceſſarium, vel magis accommodatum eſt: & hi duo modi ſunt faciles, & vix inter ſe diſtinguuntur, & ad quandam gratiam excitantem pertinent. Tertius vero modus addi poteſt, nimirum per alterationem corporis, ſeu temperamenti eius. Nam, quia motus fomitis & cõcupiſcentiæ multum pendet ex temperamento & materiali actione, ſeu alteratione eius, intelligi poteſt, hoc ſacramentum habere hanc vim moderandi hoc temperamentum, remittendo, verbi gratia, nimium calorem, atque hoc modo paulatim ardorem libidinis extinguendo, ſiue hoc fiat immediate ab ipſo ſacramento, modo ſupernaturali, ſiue applicando aliquam cauſam naturalem, ex qua talis effectus ſequatur. Sicut Extrema vnctio, altero ex prædictis modis, ſalutem corporis confert. Et iuxta piam aliquorum opinionem idem interdum efficit hoc ſacramentum, ſi ad ſalutem animæ expediat, & aliquãdo præſtat corporis robur, ad opera virtutis exercẽda neceſſarium, vt ſignificat Laurent. Iuſtin. ſerm. de Euchar. Claud. repet. 6. cap. 10. Et hic modus eſt pius quidem & probabilis, ſed incertus. Illud autem certius affirmari poteſt ratione huius ſacramenti conferri hanc fomitis moderationem per ſpecialia DEI auxilia, & extrinſecam prouidentiam ſeu gubernationem, per quæ fit primum, vt in homine excitentur cogitationes & affectus ad eum finem valde accommodati; deinde, vt tollantur omnes occaſiones extrinſecæ, quæ prauos motus in homine mouere poſſunt, & illæ potius efferantur, quæ omnem temperantiam, ac moderatiouem afferant. Deniq;, vt arceantur dæmones, ne fomitis incendium augeant, vt Chryſ. dicit, hom. 45. in Ioann. His ergo modis ſacramẽtum hoc, vt phyſice, vel certe moraliter, corpus ipſum moderatur, & ad operandum virtutem, ac vitandum malum magis habile, magiſq; diſpoſitum reddit. Et hinc ſumi poteſt propria ratio huius effectus: quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt, vt antidotum ad præſeruandum hominẽ à malis, vt ſupra dictum eſt. Vnde, quia fomes peccati eſt veluti prim⁹ fons & origo peccatorum, non poteſt ſuauius, neque efficacius ſacramentum hoc, hominem à malis præſeruare, quam fomitem ipſum mitigando, & ad operandum bonum, hominem confortando. Merito ergo huiuſmodi effectus huic ſacramento tribuitur. Et ex his expedita ſunt fundamenta aliarum opinionũ. Nam, quæ prima afferebat, & parũ ſunt vrgentia, & ad ſummum confirmant hanc poſteriorem concluſionem, contra q̃ non procedunt, quæ adducta ſunt in ſecunda ſententia, quia totus hic effectus, quem in corpore fieri diximus, ad ſpiritualem fructum ordinatur, & hac ratione ſpiritualis dici poteſt, & inter auxilia gratiæ, quib. homo præſeruatur à malis comprehendi.

Laur Iuſt. Claud. Chryſ.

SECTIO II.

Vtrum reſurrectio vel gloria corporis ſit ſpecialis effectus huius ſacramenti.

Ratio dubitandi eſt, quia de hoc effectu ſit ſpecialis promiſsio ſumentibus hoc ſacramentum, Ioã. 6. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum: & Qui manducat me, viuet propter me. Et: Qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem habet vitã æternam, & ego reſuſcitabo eũ in nouiſsimo die. Eſt ergo hic effectus ſpecialiter promiſſus huic ſacramento, ergo aliq̃ propriam & ſpecialem cauſalitatem circa illum habet. Propter quã fortaſſe cauſam Conc. Nicenum, hoc ſacramentum vocauit (ſymbolum reſurrectionis) & Ignatius Epi. 14. ad Eph. vocat. pharmacum immortalitatis: Cyrill. vero lib. 4. in totam. c. 16. vocat: Cibum nutrientem ad immortalitatem, & vitam æternam. quod latius explicat c. 15. & l. 10. c. 13. vnde Chryſ. l. 6. de ſacerdotio dicit: animas eorum, qui hoc ſacramentum in fine vitæ ſuſcipiunt, ab Angelis propter aſſumptũ illud ſacramẽtum, hinc recta in cœlum deduci: eorum vero corpora, ſatellitũ more ſtipantibus Angelis cuſtodiri in vitam æternam. Greg. aut Niſſ. dicta orat. catech. c. 37. addit: Corpus noſtrum non poſſe conſequi immortalitem, niſi huic corpori immortali Chriſti fuerit cõiunctum, & ſimilia fere habent Cyp. ſer. de Cœn. Dom. & Tert. lib. de reſurrect. car. Ac deniq; Iren. l. 4. contra hęreſ. c. 34. ad probandam futuram reſurrectionem, ex vſu huius ſacramenti argumentum ſumit: Quomodo dicunt carnẽ in corruptionem deuenire & non percipere vitam, quæ à corpore Dñi & ſanguine alitur: & infra: Quemadmodum q̃ eſt terra panis percipiẽs inuocationẽ Dei, iã non communis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duab. rebus exiſtẽs, terrena & cæleſti: ita & corpora ne-

Ioann. 6. Concil Nic. Ignatius. Cyril. Claud. Chryſ. Greg. Nyſſ. Cyprian. Tertull. Irenæus.

ra noſtra percipientia Euchariſtiam iam non ſunt corruptibilia: ſpem reſurrectionis habentia. Atque ſimilem ſententiam habet li.5.c.2.

In contrarium autem eſt, quia gloria corporis reſpondet gloriæ animæ, ſicut beatitudo animæ reſpõdet gratiæ, & charitati: & ſicut hoc ſacramentũ neq; habet, neq; habere poteſt aliam efficaciam circa gloriam animæ præter eam, quam habet circa gratiam & charitatem, ita neque aliter poteſt efficere gloriam corporis, quam gloriam animæ. Vnde concluditur de primo ad vltimum, hoc ſacramentum non aliter conferre immortalem vitam corporis, quam nutriẽdo & conſeruãdo gratiam & charitatem, quæ in virtute & in ſemine omnia illa continent, iuxta illud Ioan.4. Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternã.

Ioan 4. In hac re plures poſſunt excogitari modi dicendi. *Hæreſis circa præſentem quæſtionem.* Primus eſt; immortalem vitam corporis ita eſſe promiſſam huic ſacramento, vt certum ac ſimpliciter infallibile ſit, eum, q ſemel communicat, æternam vitã eſſe conſecuturum, atque ita ſenſerunt aliqui, quorum ſententiam crimine hæreſeos damnat *August.* Au.21.de *D. Thomas* Ciu.c.25.qa, vt recte docuit D.Th.hic, q.79.a.6.ad 1. & 2. hoc ſacr. non aufert poſsibilitatem peccandi, neque ſuſcipientem ſtatim in gratia confirmat, vt ipſa ẽt experientia euidentius eſt, q̃ vt probatione indigeat. Ruſus non confert infallibiliter pœnitentiã finalem ei, qui ſemel communicauit, vbi n. eſt de hac re lex, aut ꝓmiſsio? Et ipſo rerum euentu, & experientia, eſt etiam hoc fere euidens, eademque eſt communis traditio, & ſenſus totius Eccleſiæ. Promiſsio ergo vitæ æternæ facta huic ſacramento, intelligitur ſicut promiſsiones aliæ de effectibus ſacramẽtorum, quæ includunt ſubintellectam conditionem, ſcilicet, ſi per hominem non ſteterit, vel, ſi non ponat obicem ſeu, quantum ex parte ſacramenti.

1. Sententia. Prima ſententia excogitari poteſt, aſſerens ratione huius ſacramenti conferendum eſſe corporibus aliq̃ ſpecialem perfectionem gloriæ & immortalitatis: ita vt in hoc, futura ſit aliqua differentia inter eos, q in hac vita participes facti ſunt huius ſacramenti, & alios, qui hoc beneficio nõ ſunt potiti, nã illi afficientur ſingulari aliqua pulchritudine, vel aliqua alia qualitate, ad eum modum, q̃ martyrio, vel caſtitati reſpõdet ſingulatis aureola. Sed hæc ſententia, ſi quemadmodum poteſt pie cogitari, ita poſſet authoritate aliqua fundari, exiſtimari poſſet probabilis, q͂a vero nullum habet fundamentum, relinquenda eſt, nam in Scriptura ſacra, ꝙ ad præſens attinet, tantum promittitur huic ſacramento vitæ immortalitas, quæ communis eſt omnib. beatis. Nec ſancti Patres explicant ſpecialem aliq̃ dotem vel aureolam, vel aliquid ſimile ſpecialiter conferendũ corporibus eorum, qui in hac vita vſi ſunt hoc ſacramento; ſed, ad ſummum dicunt, illa corpora, quæ coniunguntur corpori Xp̃i, per hoc ſacramentum, participatura gloriam & immortalitatem illius, q̃ etiam participabunt omnia viua membra eius, iuxta illud. Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuę.

2. Sententia. Secunda ſententia eſſe poteſt, reſurrectionem & vitam corporis immortalem non aliter eſſe effectum huius ſacramenti, niſi quatenus ſequitur ex effectib. gratiæ, quos in hac vita confert, ſicut ratio in principio facta ſuadebat. Hoc poteſt explicari dupliciter. Primo ratione generali, quia, dando gratiam, dat ius ad vitam æternam animæ, & corporis. Sed hoc non videtur eſſe ſatis ad ſatisfaciendum omnibus teſtimoniis in principio adductis, quia hoc commune eſt omnibus ſacramentis, & præcipue Baptiſmo & Pœnitentiæ, hæc enim per ſe conferunt primam gratiam, atq; adeo primum ius ad gloriam, quod reliqua ſacramenta augent & corroborant. Secundo ergo id explica[tu]r ratione ſpeciali: quia hoc ſacramentum datum ſpecialiter eſt ad perſeuerandum in gratia, & vt in fortitudine huius cibi peruenire poſsim⁹ vſque ad montem Dei. 3. Reg. 19. & hac ratione adeptio gloriæ & conſequenter vitæ æternæ, poteſt ſpecialiter attribui huic ſacramento: ſicut in ſtatu innocentiæ immortalitas vitæ tribuebatur cibo ligni vitæ & efficaciæ illius. Atque in hunc modum recte etiam intelligitur differentia, quam Chriſtus conſtituit Ioann.6. inter manna & panem hunc in illis verbis *Ioan.6.* Patres veſtri manducauerunt manna, & mortui ſunt qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Nam quod attinet ad præſentem vitam, neuter ex his cibis præſeruat à corporali morte, quod vero pertinet ad vitam, quam poſt reſurrectionem ſperamus, manna de ſe nullo modo illam præſtabat, quia de ſe nihil ad ſpiritualem vitam conferebat, hic autem panis conſeruando nunc ſpiritualem vitam, confert ſeu iuuat ad obtinendam immortalem vitam corporis, quæ ſpirituali vitæ animæ reſpondet. Et hæc ſententia eſt valde probabilis, ſed iuxta illam nullum hinc habemus ſpecialem effectum huius ſacramenti diuerſum ab illis, quos ſupra poſuimus. *3. Sententia.*

Tertium ergo modum addere poſſumus, reſurrectionem & immortalitatem corporis eſſe ſpecialem effectum huius ſacramenti, quia, licet ratione illius non conferatur corpori aliquod donum, quod ratione gratiæ, vel gloriæ animæ, non debeatur, dabitur tamen proprio & ſpeciali titulo, ſcilicet propter ſpecialem coniunctionem cum Chriſto factam per hoc ſacramentum. *Eius poſſibilitas probatur.* Et inprimis hunc modum eſſe poſsibilem facile declaratur, tum ratione generali, quia non repugnat eandem rem pluribus titulis promitti & deberi; tum etiam exemplis, nam Chr[iſ]to debebatur corporis reſurrectio & gloria, & ratione vnionis, & propter gratiam & gloriam animæ, & nihilominus, ſpeciali titulo, fecit ſibi debitam illam gloriam per ſua merita. Deinde, hunc modum fuiſſe congruentem, ita declaratur, quia ad augendam noſtram ſpem & deuotionem, ac reuerẽtiam ad hoc ſacramentum, decuit Chriſtum ſpecialiter promittere immortalitatem corporibus, quæ corpori Chriſti per illud coniunguntur. Item, vt ſignificaretur efficacia viuificæ carnis Chriſti, quæ futura eſt proxima cauſa noſtræ reſurrectionis, & vitæ immortalis. Propter quod dixit Cyrill. dict. lib.10. in Ioan. c.13. & lib. *Cyrill.* 11. ca.27. Non poterat aliter corruptibilis hæc natura corporis ad immortalitatem & vitam perpetuam traduci niſi naturalis vitæ corpus illi coniungeretur, vbi verbum illud (non poterat) nõ ſignificat neceſsitatem, ſeu impoſsibilitatem ſimpliciter, ſed congruentiam & maximam decentiam, vel etiam neceſsitatem quãdam ſuppoſita diuina ordinatione: ſic enim neceſſarium fuit, carnem humanam verbo diuino, ꝙ eſt fons vitæ, coniungi, vt per illam mors vinceretur & corpora noſtra immortalitatem acquirerent. Et ideo etiam decuit, corpora noſtra carni Chriſti coniungi per hoc ſacramentum, tanquam principio, & origini ſuæ immortalitatis; & conſequenter etiam decuit, vt hoc ſpeciali titulo debeatur immortalitas huiuſmodi corporibus. Deniq; hæc ſpecialis promiſſio videtur ſatis indicari locis citatis in principio huius ſectionis. *Tertul. Chryſ.* Et fortaſſe hac de cauſa dicitur hoc ſacramentum datum: vt pignus fœlicitatis & gloriæ vt dicit Trid. ſeſſ.13. c.2. Et Chryſ. ho.45. in Io. vbi ſic facit Chriſtum loquentem. Ego aũt mea carne alo, quos genui, me eis exhibeo, omnib. faueo, omnib⁹ optimã de futuris ſpem præbeo. Qui in hac vita ita ſe nobis exhibet, multo magis in futura. Hic ergo modus explicandi hunc effectum pius eſt & probabilis, in quo non occurrit difficultas aliqua explicanda, quia reuera non continet nouum effectum, ſed ſolum nouum modum promittendi, ſeu nouum titulum & rationẽ conferendi eundem effectum, vnde fit, eos, q non ſuſcipiunt hoc ſacramentum, vel, qui ante inſtitutionẽ eius vixerunt, non priuari aliqua perfectione gloriæ animæ, vel corporis, ſi alias perfectione gratiæ & charitatis non ſint inferiores: ſed ſolum priuari illo ſpeciali titulo: quia ſcilicet, non dabitur eis gloria

propter ſpecialem promiſsionem factam huic ſacramento, quod parum, vel nihil refert ad perfectionem gloriæ, quanquam fortaſſe aliquod accidentale gaudium poſsit inde accreſcere his, qui huius ſacramenti participes fuerint. Vnde tandem colligo, ſi hic poſterior modus verus eſt, ſolum habere locum in his, qui re ipſa hoc ſacramentum ſuſcipiunt, non vero in aliis, ẽt ſi voto & deſiderio illud ſuſcipiant; quia ille ſpecialis titulus fundatur in ſacramentali & reali cõiunctione inter Chriſtum, & eum, qui digne communicat. Vnde hic effectus ſub hac ratione eſt proprie ſacrameutalis, qui non ſolet conferri per ſolum votũ vel deſiderium ſacramenti: ſicut ẽt alij effectus gratię qui per hoc ſacramentum conferuntur ex opere operato, non datur eis, qui tantum ſpiritualiter & in voto hoc ſacramentum recipiunt, niſi ẽt ſacramentaliter communicent. Sic ergo in præſenti dicendum eſt de hoc effectu gloriæ ſub hoc titulo dato: nam ſub ea ratione eſt, veluti effectus ex opere operato huius ſacramenti. Ex quo fit: communionem huius ſacramẽti non ſolum in voto, ſed etiam in re, eſſe medium neceſſarium ad obtinendum hunc effectum ſub hoc titulo, quamquam nõ ſit neceſſarium abſolute, ad obtinendam ipſam gloriam, vel immortalitatem, vt in ſuperioribus latius dictum eſt.

SECTIO III.

Vtrum per ſuſceptionem huius ſacramenti fiat aliqua vnio realis inter corpus Chriſti, & corpus ſuſcipientis.

HÆc ſola quæſtio ſupereſt de effectibus huius ſacramenti, de qua, licet in Sanctis Patribus nonnulla veſtigia reperiantur, tamen ab Scholaſticis ex profeſſo diſputata non eſt, propter cauſam inferius explicandam. His aũt temporibus accuratius diſputatur, nam multi viri Catholici in odium hæreſis negantis veram præſentiã Xpi in hoc ſacramento, ſimpliciter docent in ſumptione huius ſacramenti, fieri vnionem inter corpus Chriſti & ſuſcipientis, quam realem, naturalem, ſubſtantialem, atque ẽt corporalem, interdum vocant. *1. Sententi* Qui potiſsimum fundantur in nonnullis SS. Patrum locutionibus Chryſ. ho. 88. *Chryſ.* in Matt. ſic ait: Nos ſecum, vt ita dicam, in vnam maſſam reduxit: neque id fide ſolum, ſed re ipſa nos ſuum corpus efficit. Et ho. 45. in Io. Vt non ſolum per dilectionem, ſed re ipſa, in illam carnem conuertamur, per cibũ hunc efficitur, quẽ nobis largitus eſt. & ho. 55. ad pop. Manduca me, dixi: bibe, me, te ſurſum habeo, & deorſum tibi connector, nõ ſatis eſt tibi, quod tui primitias ſurſum habeo: hoc nõ tuum ſatiat deſiderium: &, deorſum rurſum deſcendo, nec ſimpliciter tibi commiſceor, ſed connector, manducor, paulatim attenuor, vt magna fiat commiſtio, tamperies, & vino, nã quæ vniuntur, in propriis permanent terminis: ego vero tecum connector, nolo deinceps eſſe quicq̃ interualli: vnum vtrumque eſſe volo. Atque ſimiles locutiones habet ho. 60. & 61. ad po. Cyr. Alex. l. *Cyrill.* 4. in Io. c. 17. Qui manducat (inquit) carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in illo: ſicut n. ſi quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum cõmiſceat neceſſe eſt, ita ſi quis carnem & ſanguinem Dñi recipit, cum ipſo ita coniũgitur, vt Xp̃s in ipſo, & ipſe in Chriſto inueniatur. Apertius ac fuſius li. 10. c. 13. Non negamus recta nos fide, veritateque ſyncera Chriſto ſpiritualiter coniungi, ſed nullam nobis coniunctionis rationem ſecundum carnem cum illo eſſe, id profecto pernegamus, idq; à diuinis Scripturis omnino alienũ dicim⁹. Quis n. dubitabit, Chriſtum ẽt ſic vitem eſſe, nos vero palmites, qui vitam inde nobis acquirimus? Audi Paul. dicentem q̃a omnes vnum corp⁹ ſumus in Xp̃o omnes n. de vno pane participamus. An fortaſſe putat aduerſarius Chriſti ignotam myſtice benedictionis virtutem eſſe, quæ cũ in nobis fiat, nonne corporaliter facit, communicatione carnis Chriſti, Xp̃m in nobis habitare? Cur n. membra fidelium mẽbra ſunt Chriſti? & inf. Conſiderandũ eſt, non habitudine ſolum, quæ per charitatem intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe, verum ẽt & participatione naturali, & poſtea ſubiungit exemp. cerę liquef. ſuperius poſitũ, & l. 11. c. 26. Conſiderandum (inquit) eſt ſi ad vnitatem cõſenſus & voluntatis, naturalem ẽt inuenire poſſumus, per q̃ nos inter nos, & omnes Deo colligemur, fortaſſis n. etiam corporali vnione coniungimur. & inferius ſubdit, Quod aũt corporalis hæc vnio ad Chriſtũ participatione carnis ei⁹ acquiratur, ipſe rurſus Pau. de myſterio pietatis diſſerens: teſtatur, dicens, eſſe gentes cohæredes & concorporales, & comparticipes promiſsionis in Chriſto, & ca. 27. Corporaliter filius per benedictionem myſticam nobis vt homo vnitur, *Irenæus.* ſpiritualiter aũt, vt Deus. Fuſe ẽt de hoc loquitur Ire. l. 5. cont. hær. c. 2. dicens. Quando myſtus calix & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia, quomodo carnem negant capacem eſſe donationis Dei, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrum eius eſt: quemadmodum & B. Apoſt. ait, in ea, quæ eſt ad Epheſ. epiſt. quoniam membra ſumus corporis eius, de carne eius & de oſsibus, nõ de ſpirituali aliquo & inuiſibili homine dicens hæc; ſpiritus n. neque oſſa neque carnes habet: ſed de ea diſpoſitione, quæ eſt ſecundum verũ hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & oſsibus conſiſtit, quæ de calice, q̃ eſt ſanguis eius, nutritur, & de pane, q̃ eſt corpus eius, augetur. Quæ oĩa, & alia quæ ibi ſubiungit, corporalem vnionem ſignificãt, & ideo l. 4. c. 34. Offerimus (inquit) ei, quæ ſunt eius: communicationem & vnitatem prædicantes carnis & ſpiritus, *Gre Nyſſen.* ſic ẽt Greg. Niſ. orat. Catec. c. 37. Sicut parum fermenti ſibi aſsimilat totam conſperſionem: ita corpus à Deo morte affectum, cum fuerit intra noſtrum, totum ad ſe tranſmutat, & transfert. Damaſ. l. 4. c. 14. a- *Damaſ.* gens de hoc ſac. inquit, Per illud purgati, corpori Dñi illiuſq; ſpiritui vnimur, ac Chriſti corpus efficimur. Ex Latinis Leo Pap. Ep. 23. & habetur de Conſec. d. 2. *Leo.* c. In quibus, In illa (inquit) myſtica diſtributione ſpiritualis alimoniæ hoc ſumitur, vt accipientes virtutẽ cœleſtis cibi in carnem ipſius, qui caro noſtra factus *Auguſt.* eſt tranſeamus. Ac ſimilia habet Auguſtinus in capite Chriſtus paſſus. de Conſecratione, diſtinct. 2. Humana (inquit) caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideo mortua, carni eius mundæ vnita & incorporata: vnumq; cum illo effecta, viuit de ſpiritu eius, ſicut viuit corpus de ſpiritu ſuo. Cui conſonat illud libro 8. Conf. c. 10. Cibus ſum grãdium: creſce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Inſignior vero locus eſt apud Hylarium li. 8. de Trin. & habetur in c. in Chri- *Hylar.* ſto Pater. de conſecrat. diſtinct. 2. vbi, vt probet inter diuinas perſonas eſſe non tantum vnionem per conſenſionem volũtatis, ſed etiam vnitatem naturalem, argumentum ſumit ab hoc ſacramẽto, dicens: Interrogo, vtrum per naturæ veritatem hodie Chriſtus in nobis ſit, an per concordiam voluntatis? ſi enim vere verbum caro factum eſt, & nos vere Verbum carnem cibo Dominico ſumimus, quo modo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ tam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit? ita enim omnes vnum ſumus, quia & in Chriſto Pater, & Chriſtus in nobis eſt. Propter has ergo, & ſimiles Patrum locutiones, multi authores ſimpliciter concedendum exiſtimant, fieri corporalem vnionem inter nos & Chriſtum per hoc ſacramẽtum, quomodo videtur loqui Algerus libro 1. de hoc *Algerus.* ſacramento. c. 3. & Guidmund. lib. 3. de veritate Eu- *Guitmun.* chariſtiæ, tractans prædictum Hylarii teſtimonium. Et VValdenſ. tom. 2. de ſacrament. cap. 24. 59. & 95. & *VVald.* Turrecrem. in cap. In Chriſto Pater. de Conſecratio. *Turrecre.* diſtinct. 2. qui citat Albertum in tractat. de corp. &

ſanguin.

ſanguin. Dom. Roffenſ. libr. 4. contra Oecolampad. cap. 21. & ſequentibus, & lib. 5. in principio, Richard. articul. 13. Hoſius in Confeſsion. Polon. c. 42. Claud. de Sainctes repetit. 5. cap. 1. & 2. Turrian. libr. 1. de Euchariſt. cap. 8. & 9. & libr. 2. cap. 5. 6. & 7. Bellarminus lib. 1. de Euchariſt. c. 11. & li. 2. c. 12. Alan. l. 1. de hoc ſac. c. 8. & latius ca. 28. Ianſen. in concordia Euang. ca. 59. Tolet. Ioan. 6. annotat. 29. & cap. 17. annotat. 13. Denique recentiores omnes, qui de hoc ſacramento contra hæreticos ſcribunt, hoc fere modo loquuntur. Quo autem ſenſu aſſeratur hæc vnio ab his authoribus, & quomodo explicetur, inferius dicam.

Roffenſ. Richard. Hoſius. Claud. Turrian. Bellar. Alanus. Ianſen.

2. Sententia Nihilominus hæc ſententia multis Theologis viſa eſt improbabilis, & aliena à dignitate & maieſtate huius ſacramenti, quod non propter corporalem coniunctionem, ſed ſpiritualem, inſtitutum eſt, dicente Chriſto, quando hoc ſacramentum promiſit: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Cyprianus ſermon. de Cœna Domin. Fidei noſtræ (inquit) infirmitas edocetur viſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quam ſpirituali trãſitione Chriſto nos vniri. & infra. Sicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas, ita ſacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni circa ſacramenta deuotio, & ad veritatem, cuius corpus ſacramenta ſunt, ſyncerior pateret acceſſus ad participationem ſpiritus, non quod vſque ad cõſubſtantialitatem Chriſti, ſed vſque ad ſocietatem germaniſsimam eius hęc vnitas perueniſſet. & infra. Noſtra & ipſius coniunctio, nec miſcet perſonas, neque vnit ſubſtantias, ſed affectus cõſociat & confœderat voluntates. Damaſ. etiam li. 4. c. 14. poſt verba ſuperius citata ſubiungit: Hoc ſacramentum appellari cõmunionem, q̃a per illud cum Chriſto cõmercium habemus, ac carnem ipſius & diuinitatem percipimus, atq; adeo nos inter nos cõmunicamus, atq; copulamur, quoniam n. ex vno pane participamus, omnes vnum Chriſti corpus & vnus ſanguis, & alii aliorum membra efficimur, Chriſtiq; concorporei ex iſtimus. Inf. vero hanc vnionem declarans addit. Nã ſi omnino hoc affert iſtud ſacramentum, vt Xp̃o, & aliis vniamur, nõ eſt dubium, quin omnibus, q̃ nobiſcum illud percipiunt, animo ac volũtate copulemur ex voluntate quippe coniunctio hæc exiſtit, non aũt citra animi noſtri ſententiam, omnes n. (vt Apoſtoli verbis vtar) vnum corpus ſumus, quoniam ex vno pane participamus. Quibus verbis ſatis explicat Damaſc. hanc vnionem ſolum eſſe affectiuam & ſpiritualem. Nec diſsimilia ſunt, quæ tradit Cyr. Hier. cate. 4. myſt. cũ dicit. Sumpto corpore & ſanguine Chriſti effici nos cõparticipes corporis & ſanguinis, χριστοφόροι γινόμεθα, & addit, ſic Chriſtophori erimus, cũ ei⁹ corpus & ſanguinẽ in mẽbra noſtra receperim⁹, atque ita, vt B. Petrus dicit, diuinæ naturæ conſortes efficiamur. Vbi, ꝓpter ſacramentalem ſuſceptionem nõ agnoſcit aliam vnionem præter ſpiritualem, quæ fit per gratiam. Accedit, quod nec D. Tho. neq; vllus Scholaſticorum, qui exactæ & cum proprietate, effectus ſacramenti explicarunt, mentionem vllam huius vnionis corporalis fecerunt, quæ ſit effectus huius ſacramenti. Quod ideo addo, q̃a diſtinguunt, & merito, effectum huius ſacramenti ab vſu ſeu manducatione eius, effectus n. ſupponit vſum tanquam rationem ſeu conditionem neceſſariam, vt effectus fiat. Vnde, licet vſus poſsit dici conſiſtere, vel fieri per quandam vnionem corporalem, ſeu potius per materialem contactum, inter nos & Chriſtum, mediis ſpeciebus, tamen poſt huiuſmodi vſum, nullum agnoſcunt effectum huius ſacramenti, qui poſsit dici corporalis, aut realis vnio.

Cypr.

Damaſc.

Ratione etiam poteſt hæc ſententia confirmari, quia, vt ſupra dixi in ſimili, agens de eſſentia huius ſacramenti, hic non poteſt intelligi, vnio realis & phyſica, niſi vel formalis, ſeu per modum compoſitionis, vel effectiua per influxum alicuius effectus, neutra autem poteſt in præſenti habere locum. De priori patet, quia neque ex corpore Chriſti & noſtro fit vnum corpus, vera & reali vnitate: quia neque vniuntur ad componendam vnam naturam, neq; vnam perſonam, neque habent realem modum vnionis vnius ad alterum, nec denique fit aliqua corporalis transmutatio alterius in alterum, quæ omnia ſunt per ſe euidentia, nec ſine temeritate negari poſſunt; nulla ergo excogitari poteſt phyſica vnio formalis. De poſteriori vero ſeu effectiua, eſt inprimis argumentum, quia probabile eſt, quod S. Thom. indicat, hoc ſacramentum nihil directe influere in corpus: ſecluſo autem influxu reali, nulla eſt vnio effectiua. Deinde, etiam ſi demus, agere directe in corpus, non quælibet effectio ſufficit ad vnionem effectiuam: nam licet Sol illuminet aerem, non propterea dicitur illi vniri, oportet ergo, vt effectio talis fiat, vt per eam vna res aliam ad ſe trahat, & ſibi præſentem vel ſecum coniunctam habeat. Hoc autem ſacramentum non habet huiuſmodi actionem in corpus noſtrum: ſed ſi quid agit, id ſolum pertinet ad diminutionem fomitis, aut quid ſimile, vt ſupra dictum eſt. Quin potius, ſi talis effectus fit per hoc ſacramentum, non neceſſe eſt fieri eo tempore, quo præſentia Chriſti durat in ſuſcipiente, ſed tẽpore opportuno. Nam hic effectus non datur per modum habitus, ſed per modum auxilii, vel ſpecialis cuſtodiæ, & prouidentiæ diuinæ: huiuſmodi autem effectus (vt ſupra dictum eſt, tam in hoc, quam in cæteris ſacramentis) non ſemper dantur in ipſo vſu, ſed tempore opportuno: ergo propter ſolum hunc effectum dici non poteſt, quod intercedat hic vnio effectiua. Atque hinc ſumi poteſt alia confirmatio huius ſententiæ: quia, ſi aliqua eſt hic corporalis vnio, vel illa durat ſolum, quamdiu Chriſti præſentia durat ſub ſpeciebus, vel etiam poſtea, hoc poſterius dici non poteſt. Qualis enim corporalis vnio fingi poteſt inter me, & Chriſtum exiſtentem in cœlo? aut quæ alia manere poteſt poſt communionem & ſacramentalem Chriſti præſentiam tranſactam, quæ antea non eſſet, ſi erat eadem fides & charitas ad Chriſtum? Si autem dicatur primum, id eſt contra mentem Sanctorum, quos prior ſententia in ſuum fauorem afferebat. Illi n. dicũt, vnionem, quæ inter nos & Chriſtum fit per ſuſceptionem huius ſacramenti, eſſe illam, qua totũ Eccleſiæ corpus Chriſto, vt capiti coniungitur: & quatenus efficimur membra eius: quin ẽt dicunt, hãc vnionem non ſolum perfici inter nos & Chriſtum, ſed ẽt inter noſmetipſos, qui ſumus membra ei⁹, quatenus; inter nos coniungimur, & vnimur. Item teſtimonia Pauli, quibus iidem Sancti confirmant ſuam ſententiam, non loquuntur de vnione tranſeunte, (vt ſic dicam) cum ſpeciebus ſacramẽtalibus, ſed permanente, & durabili, cuiuſmodi eſt illud, 1. ad Corin. 10. Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus omnes, q̃ de vno pane participamus: vbi ex vnitate panis, colligit vnum eſſe corpus, quia ille panis eſt Chriſtus, qui hanc in ſuo corpore efficit vnitatem: illa vero vnitas non durat ſolum, quamdiu panis ille manducatur, vel quamdiu ſacramentaliter permanet in nobis. Et ſimile eſt illud ad Eph. 5. Membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſsibus eius, quæ verba de hoc myſterio interpretantur dicti ſancti, præſertim Irenæ. qui ẽt comparat hanc vnionem cũ illa, quæ eſt inter virum & vxorem, qua efficiũtur vna caro, de qua Pau. ibidem ait, Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia, quæ vnio non durat ſolum eo tempore, quo eſt inter coniuges corporum coniunctio, ſed illo actu quodammodo perficitur; permanet autem poſtea: idem ergo eſt, ſi exemplum analogiæ aliquid valet in hoc myſterio. Quod ſi hoc tandem concedatur: vide-

1. Cor. 10.

Epheſ.

Irenæus.

videtur aperte concludi, hanc vnionem non eſſe corporalem, ſed ſpiritualem tantum & myſticam, quia nulla eſt alia, quæ duret inter nos & Chriſtum, tranſactis ſeu corruptis ſacramētalibus ſpeciebus. Vltimo confirmari poteſt hæc ſententia, quia, ſi fit, corporalis vnio inter noſtrum corpus, & hoc ſacramentum, diſtincta ab ipſa ſuſceptione, & quantitatiuo contactu, vel illa fit cum toto corpore, & omnibus partib⁹ hominis communicantis, vel tantum cum illa parte, ad q̃ ſacramentales ſpecies perueniunt, neutrum horum poteſt dici probabiliter. Non quidem primum: quia realis & corporalis vnio ſupponit mutuam præſentiam realem ſeu propinquitatem, & indiſtantiam eorum, quæ vnienda ſunt. Non etiam ſecūdum; tum quia non eſt maior ratio de illa parte, quam de alia, præſertim de illis, quas ſacramentum tangit, cum manducatur: & maxime, cum probabile ſit, effectum ſacramenti dari in ipſomet motu manducationis, cū primum deglutiuntur ſpecies: tum etiam, quia illa vnio non poteſt fingi per modum continuationis quātitatis, nec per efficientiam ſacramentalem circa illam partem corporis magis, quam circa alias. Fertur Cardinalem Mendozam Burgenſem in libro, quem de hac vnione ſcripſit, quem præ manibus habere nō potui, docuiſſe, Chriſtum ſacramentaliter manducatum, non ſolum fieri realiter præſentem in loco, quem ſacramentales ſpecies poſſent naturaliter occupare, ſed quodammodo diffundi per totum corp⁹ hominis, vt toti illi & omnibus partibus eius realiter vniatur, ſeſeque illi immiſceat. Verum hæc cogitatio non ſolum improbabilis, & abſurda eſt, ſed etiā plus quam temeraria, quia vel dicendum eſſet Chriſtum ex vi communionis huius ſacramenti eſſe realiter præſentem, etiam vbi non ſunt præſentes ſpecies ſacramentales: & hoc eſt contra receptam, & ſanam doctrinam, qua docemur, Chriſtum ita contineri ſub ſpeciebus, vt eas comitetur, & per illas ſuo modo in loco conſtituatur, & ſacramentaliter duret quamdiu illæ durauerint: Vel oportebit dicere, ipſas ſpecies diffundi per totum corpus hominis, & penetrari cum omnibus partibus eius, quo nihil abſurdius poteſt excogitari, magiſque alienum à communi ſenſu omnium Theologorum, & totius Eccleſiæ: & eſt fingere miraculum inutile, & ſine fundamento, nam de hoc ſacramento ſcriptum eſt; manducandum eſſe & bibendum, quod fit per determinatas vias, & partes corporis, illa vero diffuſio, & penetratio, aliena eſt à veritate manducationis. Non eſt ergo neceſſaria ad effectum, ſeu vnionem, quam efficit hoc ſacramentum.

Enodatio quæſtionis. Tota hæc controuerſia, quamuis à multis magna contentione diſputetur, videtur magis in verbis, quam in re aliqua verſari, ſi certa fidei principia ſtabiliantur, præſertim tria, vel quatuor. Primum eſt: in vſu huius ſacramenti, nos non tantum ſuſcipere Chriſtum in figura, aut per fidem, ſed vere ac realiter per os corporeum. Hoc conſtat ex dictis ſupra de præſentia reali Chriſti in hoc ſacramento, & hoc eſt, quod potiſsimum intendunt docere aliqui ex Sanctis in priori ſententia citatis, & hanc vocant corporalem vnionem, quia eſt vere corporalis ſumptio, dicitur etiam naturalis, vt diſtinguitur contra vmbratilem, aut per ſolam figuram, vel ſignum, & ſic de aliis nominibus. Hæc vero vnio, vt dixi, quantum ad hoc, non eſt effectus ſacramenti huius, ſed potius vſus eius, prout in vſu includitur motus manducationis, & phyſicus terminus eius, nam per illum motum deſcendunt ſpecies, & ſub illis Chriſtus vſque ad certum locum ſtomachi: vnde hæc vnio, quoad hoc, communis eſt peccatoribus indigne manducantibus ſacramentaliter corpus Chriſti, quamuis nullum effectum illis conferat. Ac denique in hoc ſolum conſiſtit naturalis illa vnitas Chiſti in nobis, de qua Hilarius loco citato loquitur, nam illa vnitas naturalis nihil aliud eſt, quam quod vna & eadem caro Chriſti vera ac naturalis, vere etiam ac realiter ſit in nobis per prædictam realem præſentiam ac manducationem. Secundo, exiſtimo omnino certum, præter hanc propinquitatem, vel contactum inter corpus noſtrum & Chriſti, mediis ſpeciebus ſacramentalibus, non interuenire materialem aliquam vnionem phyſicam ac veram, & hoc exiſtimo conuincere argumenta ſecundæ ſententiæ. Neque aliquis ex authoribus, qui in priori citantur, contrarium dicere auſus eſt, ſed omnes diſerte explicant, non eſſe hoc ſenſu concipiendam hanc vnionem. Tertio eſt certum, illam vnionem, quæ in ipſo vſu fit per contactum ad ſpecies, non fieri immediate in omnibus partibus corporis communicantis, ſed ſolum in determinata parte, ad quam ſpecies ſacramentales perueniunt, hoc etiam ſatis probatum eſt. Quarto eſt certum, ex hac ſacramentali manducatione & corporali receptione carnis Chriſti, ſequi in his, qui digne illam ſumunt, ſpiritualem vnionem cum Chriſto, ſeu perfectionem eius, & omnes effectus ſupra numeratos, qui omnes ad perfectionem huius vnionis tendunt, & ideo ſpirituales ſunt, vt in ſuperioribus diximus. Et hæc ſunt, quæ ad rem ipſam explicandam ſpectant.

Inter Chriſti corpus & ſumentiu Euchariſtiā nulla interuenit realis vnio præter contactum & præſentiam realem.

Ex quibus infero, nullam vnionem realem fieri per hoc ſacramentum, quæ aliquid in re ipſa addat vltra condignam ſacramentalē receptionem huius ſacramenti, & ſpirituales eius effectus ſupra numeratos. Et hoc ſenſu veriſsima eſt ſecunda ſententia ſupra poſita, quæ ex omnib. adductis ſufficienter conuincitur. Oſtenſum eſt n. præter ſacramentalem receptionem corporis Chriſti, & ſpirituales effectus ab illa manantes, nihil aliud in toto hoc myſterio, & eius participatione, interuenire.

Nihilominus addo vltimo, ratione ſacramentalis vnionis ſpirituali coniunctę, poſſe dici Chriſtum nobis vniri magis, quam per ſolam ſpiritualem vnionem, vel ſacramentalem ſolam. Hoc addo, vt explicem locutiones Sanctorum, & aliorum recentiorum authorū, quas in eodem ſenſu, paucis quidem verbis, diſtinctius tamen, quam cæteri, explicuit Franciſcus Toletus loco ſupra citato; Et declaratur breuiter, quia, quando Chriſtus digne ſumitur, realiter coniungitur ſuſcipienti, quia vere ac proprie intra ipſum conſtituitur, & quaſi quodam corporali amplexu apprehenditur. Ex quo fit, vt quamdiu Chriſtus ibi adeſt, quantum eſt ex ſacramentali virtute eius, excitet ſuſcipientem, vt diligat, & affectu etiam complectatur eum, quem corporaliter habet præſentem. Ac rurſus ex eadem corporali ſumptione, & quaſi permiſtione, vt Sancti loquuntur, relinquitur (etiam poſt tranſactam realem Chriſti præſentiam) moralis quædam habitudo inter Chriſtum & ſuſcipientem, nam ratione illius contactus, ſpeciali titulo, cenſetur hic eſſe, quaſi aliquid Chriſti, & Chriſtum, habere ſpecialem curam non ſolum animæ, ſed etiam corporis eius: vt illud ſignificet, ſuæque gloriæ particeps faciat, quæ habitudo non manet in eo, qui indigne communicauit, quia obicem poſuit effectui ſacramenti: propterea, licet dentibus premat ſacramentum, & realiter Chriſtum intra ſe ſuſcipiat, non tamen dicitur hoc ſpeciali modo vniri Chriſto; nec in eo manere, & Chriſtus in ipſo, vt ponderat Auguſtinus & Diuus Thom. in hæc verba Ioan. 6. & idem Auguſtin. ſermone 2. de verbis Domini, neque etiam manet illo modo, & ſub illo titulo in eo, qui nunquam communicauit, etiam ſi ſpiritualiter Chriſtus coniunctus ſit, vt infra dicam. Igitur, conſideratis omnibus, quæ in hoc myſterio, & in vſu & effectu eius interueniunt, recte explicantur per modum ſpecialis vnionis ſumptio carnis Chriſti, & effectus illius. Neque alium ſenſum potuerunt intendere Patres citati, quia nullus alius eſt probabilis, nec doctrinæ fidei conſentaneus. Quod ſi inquiras, qualis ſit dicenda hæc vnio, multi dicunt, poſſe

Ratione ſacramentalis vnionis Chriſti cū ſumēte ſimul cum ſpirituali vnione, dicitur Chriſtus magis vniri nobis quā ratione alterius ſigillatim ſumpta.

poſſe vocari ſubſtantialem, quia eſt inter ſubſtātias, & corporalem, quia eſt inter corpora. Sed primum non placet, quia inter ſubſtantias poteſt eſſe vnio accidentalis; & quia valde impropriè dicitur, eſſe ſubſtantialem vnionem inter Chriſtum & Eccleſiam, vel inter virum & vxorem: Secundum etiam non omnino probatur, quia inter Chriſtum & Ioannem Baptiſtam, verbi gratia, vel alios iuſtos, qui fuerunt ante hoc Sacramentum eſt aliqua vnio, quæ tantum eſt ſpiritualis, licet non tantum ſit inter animas, ſed etiam inter corpora; ſicut enim poſſunt corpora ſpiritu informari, ita & ſpirituali nexu ſeu affectu vniri. Nihilominus tamen in bono ſenſu poteſt hæc vnio corporalis dici, quia quodammodo fundatur in illa corporali permiſtione, ſeu ſuſceptione Sacramenti; maxime tamen ſpiritualis eſt, quia & præcipuum vinculum eius eſt ſpirituale, & ipſa corporalis ſuſceptio debet etiam ſpiritualiter fieri, id eſt, ſanctè & dignè, vt hæc vnio fiat. Vnde etiam dici poteſt hæc vnio realis, & naturalis, ſenſu ſupra expoſito, ſcil. vt excludantur ſola ſigna, & figuræ: & vnio, quæ eſt per ſolam apprehenſionem fidei, aut affectus. Propriè verò poteſt hæc vnio vocari myſtica, ſeu moralis, fundata aliquo modo in corporali vinculo, ſeu miſtione, huiuſmodi enim eſt vnitas illa, quæ inter coniuges, per quam explicant hanc vnionem prædicti Patres, & indicant etiam Auguſt. lib. 2. contra aduerſarium legis, & Prophetarum, c. 9. *Auguſtinus*

Alanus. Vnde non placet, quod Alanus & alij ex citatis authoribus dicunt, quando re ipſa non poteſt ſuſcipi hoc ſacramentum, ad perficiendum hanc vnionem, ſufficere, quod ſacramentum hoc in voto ſuſcipiatur, quia hoc ſatis eſt, vt homo fiat viuum Chriſti membrum, & vniatur illi, & corpori eius, quod eſt Eccleſia: hoc (inquam) non placet, quia illa vnio eſt merè ſpiritualis, & non fundatur in reali coniunctione corporis Chriſti cum noſtro: & ideo non poteſt vocari corporalis, & naturalis: quia per votum ſacramenti non eſt corpus Chriſti verè, ac naturaliter intra noſtrum, quare illa vnio non eſt propriè effectus ſacramentalis huius ſacramēti, qui, vt ſæpè dixi, non datur ex ſolo voto, ſed ex reali vſu. Quod ſic facile ex dictis explicatur, quia ille ſpecialis titulus, quo caro noſtra manet ſub protectione Chriſti, quia carni eius commiſta fuit, & illa moralis habitudo, quæ ex hoc contactu relinquitur, non intelligitur eſſe in eo, qui ſolo voto Chriſtum ſuſcepit. Sicut igitur ſacramentales effectus proprij huius ſacramenti, quatenus tales ſunt, non dantur, niſi per realem vſum eius, ita neque iſta vnio aliter perficitur, quia, reuera, per hanc vnionem nihil aliud explicatur, quam ipſa realis ſuſceptio ſacramenti cum ſuis effectibus. Quod etiam explicari poteſt illo exemplo matrimonij, quia vir & vxor propriè & perfectè non efficiuntur vna caro, donec reipſa, carnaliter commiſceantur, vt latius in materia de matrimonio tractatur. Quod ſi quis dicat, etiam per ſolum vinculum matrimonij fieri aliquo modo vnam carnem, quia accipiunt ius ad commiſtionem carnalem: præterquam quod id impropriè dicitur, quia illud vinculum non eſt carnale, ſed morale, tamen illo admiſſo, & ad præſentem materiam illud applicando, talis ſeu proportionalis vnio inter nos & Chriſtum, non fit per hoc ſacramentum, ſed per Baptiſmum, per quem accipimus ius ad corporalem vnionem, quæ fit in hoc ſacramento. Ex quo tandem infero, quod, licet ex hac vnione optimè & à fortiori, colligatur vnitas corporis myſtici cum Chriſto, & membrorum eius inter ſe, quomodo videtur argumentari Paulus 1. ad Corinth. 10. iuxta Sanctorum interpretationem ſupra traditam, quam ibi Haymo latius explicat, & attingit Theodor. tam ibi, quàm ad Epheſ. 5. non tamen è contrario neceſſaria eſt hæc ſacramentalis, vel corporalis vnio ad vnionem myſticam Eccleſiæ, & membrorum eius cum Chriſto & inter ſe, quia ad hanc ſufficit vnio omnino ſpiritualis, quam includit, & ſpeciali modo cauſat realis & condigna ſuſceptio huius ſacramenti: addit verò aliquid pertinens ad ſpecialem gratiam ſacramentalem, quod ſimpliciter neceſſarium non eſt, ad conſtituendum membrum Chriſti viuum, corpori eius ſpecialiter coniunctum, vt conſtat de omnibus iuſtis, qui ante inſtitutionem huius ſacramenti fuerunt, atque etiam de illis, qui ſine reali vſu huius ſacramenti ſalui facti ſunt, & maximè, ſi nec Baptiſmum re ipſa ſuſceperunt. Et hæc ſint ſatis de locutione potius myſtica, quam omnino propria & rigoroſa.

DISPVTATIO LXV.

De adoratione huic ſacramento debita.

HActenus doctrinam ſpeculatiuam ad hoc Sacramentum pertinentem, proſecuti ſumus: reliquum eſt, vt partem moralem aggrediamur, quæ verſabitur circa actus: quos non circa hoc ſacramentum exercere poſſumus, aut debemus, propria enim materia moralis doctrinæ ſunt actus humani: hoc aūt ſacramentum, vt ſæpe diximus, prius in ſuo eſſe cōſtituitur, quàm ad vſum applicetur. Vnde fit, vt duobus modis poſſimus nos circa illud operari: prior eſt, exercēdo aliquos actus circa ipſum ſacramentum, prout in ſe exiſtit ante vſum: poſterior eſt, vtendo ipſo ſacramento. Et hunc poſteriorem modum proſecutus eſt D. Thom. tota q. 80. priorem verò prætermiſit, propter hanc fortaſſe cauſam, quia ille modus operandi non poteſt eſſe, niſi per aliquos actus religionis ſeu cultus: de quibus non videbatur hic neceſſaria ſpecialis diſputatio, quia ſuppoſitis principijs generalibus de adoratione, Chriſto Domino, & rebus ſacris debita, ſupra q. 25. traditis, & ſuppoſita veritate realis præſentiæ Chriſti in hoc ſacramento, nihil noui de hac re ſupereſſe videbatur. Nihilominus tamen ad huius materiæ complementum, neceſſarium eſt, hanc breuem diſputationem præmittere: tum, vt hæreticis huius temporis ſatiſfaciamus: tum, vt generalia principia ad præſentem materiam diſtinctius applicemus. *Diſp. 27. de Euchariſtia*

SECTIO I.

Vtrùm licitum, vel præceptum ſit, Euchariſtiam adorare.

HÆretici, qui negant realem Chriſti præſentiam, idololatriæ ſcelus eſſe dicunt, cultum aliquem huic ſacramento tribuere, præſertim latriæ. Nonnulli etiam negant, etiam ſi Chriſtus in eo adſit, eſſe adorandum, quia non eſt adorandus, niſi vbi ipſe vult adorari: nunquam autem nos docuit, vt in Euchariſtia eum adoraremus: nec legimus Apoſtolos in nocte cœnæ panem aut calicem, quem Chriſtus eis porrexit, adoraſſe. Alij vero ex hæreticis ſolum negant hoc ſacramentum ante vſum debere adorari, quia negant præſentiam Chriſti in illo eſſe permanētem, ſed tantum in ipſo vſu, atque damnant cultum, quem Eccleſia præbet huic ſacramento, vel in miſſa, quando ſtatim poſt conſecrationem eleuatur, & populo adorandum proponitur, vel quando in proceſſionibus circumgeſtatur, & colitur: vel quando eidem in pyxide conſeruato reuerentia exhibetur. Vltima ſententia eſſe poteſt, mente diſcernendum eſſe Chriſtum à ſenſibili ſigno: & Chriſtum quidem adorandum eſſe, non tamen ſacramentum, quia ſpecies illæ ſunt res creatæ, & inanimes, & conſequenter incapaces adorationis, neque enim ſatis eſt, vt Chriſtus ſub illis ſit, quia etiam Deus eſt in anima tanquam in templo ſuo, & tamen adoratur Deus, & non anima. *Hæreſis circa præſentē quæſtionem.*

Dico primo: Chriſtum in hoc ſacramento exiſtentem non minori veneratione, ac cultu dignum eſſe, quam ſi in propria ſpecie clarè, & ſenſibiliter ibi conſpiceretur. Hæc aſſertio eſt de fide, quam definit *Chriſtus adorandus eſt in Euchariſtia.*

Conc.

riſtia, ſicut ſi n propria ſpecie videretur.

Trident.

Conc.Trident. ſeſſ.13.c.5. & Can. 6.& in eius confirmationem adducit; Chriſtum eſſe in terris adoratum,& ab Angelis,ad Hebr.1.& ab hominibus. Matthæi 2. & 28. Lucæ.24.& Ioan.6. atq; etiam in cœlis, Apoc.5.& 7. ſubdit autem Concilium, eandem eſſe rationem de Chriſto exiſtente in hoc ſacramento, quia eadem eſt eius excellentia, eadem maieſtas. Differentia autem in modo exiſtendi naturali, vel ſacramentali, ſenſibili aut inſenſibili, nihil refert, quia adoratio non nititur ſenſibus, ſed fide, alioqui nec Deus ipſe eſſet adorandus, quia non clarè à nobis videtur, ſed tantum creditur. Nam, quod hæretici aiunt, Chriſtum non eſſe adorandum, niſi vbi ipſe vult adorari, ſi intelligant, neceſſarium eſſe, vt Dei voluntas ſpeciali præcepto, aut reuelatione nobis manifeſta ſit, vanum eſt, & contra omnem Scripturam & rationem: Magi enim vbi habuerunt ſpeciale præceptum, vel reuelationem, vt Chriſtum in præſepe adorarent, niſi vbi intellexerunt, & crediderunt ipſum eſſe Deum, ac Regem ſuum? Et idem eſt dicendum de cœco, qui à Chriſto illuminatus procidit, & adorauit ipſum, & de cæteris ſimilibus. Et ratio generalis eſt, quia ex diuina & naturali lege tenemur Deum colere, & ſancta ſanctè tractare; ergo, poſita fide ac reuelatione, Chriſtum verum Deum ac ſummè ſanctum hic adeſſe, non eſt noua reuelatio neceſſaria, vt adorandus ſit. Quapropter meritò Sancti omnes ex reali præſentia Chriſti colligunt adorationem, & è conuerſo nos ſupra à poſteriori argumentantes, ex perfecta adoratione & latria, quæ Chriſto in hoc ſacramento tribuitur, illius realem præſentiam probauimus, vbi multa ex ſanctis Patribus adduximus, quibus addi poſſunt Chryſoſtom. homil. 61. ad populum 83. in Matth. 24. & 1. ad Corinth. Cyrillus Hieroſolym. Catech.5.myſtag. Accede (inquit) pronus, adorationis in modum, & venerationis, & Damaſcenus lib.4.cap.14. dicens, Veneramur ipſum, tum animæ, tum corporis puritate. Idẽ Euſebius Emiſſen. homil.5. de paſcate. Et Auguſt. de conſec. d.2. Nos autem (inquit) in ſpecie panis & vini, quam videmus, res inuiſibiles, id eſt, carnem & ſanguinem honoramus: & in Concione 1. ſuper Pſal. 21. tractans illa verba, Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Et confirmatur ex antiquo ritu & conſuetudine Eccleſiæ eleuandi hoſtiam ſtatim poſt conſecrationem, nam licet ea cæremonia myſticam etiam habeat ſignificationẽ vel moralem: poteſt enim ſignificare, vel eleuationẽ Chriſti in cruce, vel reſurrectionem, aut aſcenſionẽ eius, vt ſignificat Concil. Epheſin. in epiſt. ad Neſtoriũ, & Auguſt. ſerm.28. de verbis Apoſt. poteſt item ſignificare internum cultũ, & eleuationẽ mentis ad Deũ, quomodo etiam in lege veteri oblata eleuabantur ſuper altare corã Deo. Exod.23. Leuit.8. Nũ.5. licet hæc (inquam) vera ſint: tamen propria & literalis ratio huius actionis eſt, vt populus fidelis, qui credit ſtatim poſt conſecrationem Chriſtum hic adeſſe, ipſum adoret, vt cõſtat ex omnibus Liturgijs, & ex Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. c.3. part.2. Pontifex (inquit) auguſtiſsima myſteria conficit, &, quæ ante laudauerat, in apertũ agit, diuina munera reuerenter oſtendens. & Baſil. libr. de Spiritu ſancto, c.27. Inuocationis verba, cum oſtenditur panis Euchariſtię, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in ſcripto nobis reliquit? Vbi docet eſſe traditionem non ſcriptam, non ſolum venerandi, ſed etiam orandi, & inuocandi Chriſtum in Euchariſtia, quando à Sacerdote eleuatur. Et ad hanc conſuetudinem alludit Chryſoſtom. hom.36. in 1. ad Corint. homil.3. ad Epheſ. homil.61. ad populũ, cum ait, Cum vela videris retrahi, tunc ſuperne cœlum aperiri cogita, pluraq; alia de hac eleuatione, & adoratione eruditè congerit Durandus lib. 2. de ritibus Eccleſ. c. 40. Huc etiam ſpectat, quod Sancti dicunt, ad verba conſecrationis cœlos aperiri, & Angelorum multitudinem ad Chriſtum adorandum deſcendere, vt videre eſt in Gregor.4. dialog. cap.58. Chryſoſtomus libro 6. de Sacerdotio, Ambroſius circa id Lucæ 1. Apparuit ei Angelus. Auguſtinus libro de corpore Chriſti, vt Magiſter citat in 4. diſtinctio.13. Innocentius lib. 2. de hoc myſt. c. 24. & lib. 5. c. 6. denique idem confirmat alia traditio Eccleſiæ, quam præ manibus habemus, eiuſq; initium ignoramus, quod ſcilicet, omnes, qui communicaturi ſunt, prius adorent Chriſtum in hoc ſacramento, quod factum ſemper legimus in omnibus liturgijs, Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, & apud Auguſtinum, & alios Patres ſupra citatos. Neque oportet, vt rationem aliam huius aſſertionis adiungamus, quoniam à Concilio Tridentin. ſatis explicata eſt.

Chryſoſtom. Damaſcen. Emiſſenus Auguſtinus. Conc. Epheſ. Auguſtinus. Dionyſius. Baſilius. Chryſoſtom. Durandus. Gregorius. Chryſoſtom. Ambroſius. Auguſtinus. Innocentius.

Dico ſecundo: Non ſolum Chriſtus ſub ſpeciebus exiſtens, ſed etiam totum ſacramentum viſibile, vt ex Chriſto & ſpeciebus conſtat, vnico latriæ actu adorandum eſt. Concluſio eſt certiſsima, quæ inprimis probatur ex vſu Eccleſiæ, quæ abſolutè totum ſacramentum adorat, vnde etiam canit, Tantum ergo ſacramentum, veneremur cernui. Et Concil. Viennenſe. in Clem. vnica, de reliquijs & vener. Sanct. inter alia inquit, O adorandum ac reuerendum excellentiſsimum ſacramentum: & Trident. non ſub nomine Chriſti, ſed ſacramenti docet, adorandum eſſe hoc ſanctiſsimum ſacramentum, & Alex. Papa epiſt. 1. c. 4. ſub nomine oblationis loquens de hoc ſacramento, dicit. Puraìnente ſumendam eſſe, atq; ab omnibus venerandam, & ſicut potior eſt cæteris: ita potius excoli, & venerari debere. Optime Cypr. ſerm. de cœna Domini. Sicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ita ſacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni ad ſacramenta deuotio, & ad veritatem, cuius corpus ſacramenta ſunt, ſyncerior pateret acceſſus. Et Euſeb. Emiſſen. hom.5. de paſchate. Vt coleretur (inquit) per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium. Auguſt. epiſt.118. ſerm.28. de verbis Apoſt. hoc vocat cœleſte ac venerabile ſacramentũ, & 20. contra Fauſt. c.13. vocat hoc ſacramentum religionis, cui longe diuerſus cultus debetur, quam communi pani aut vino. Item Ambr. 4. de ſacr. c.4. De cœlo (inquit) iſta ſacramenta venerunt, &c. Et ſimilia multa legi poſſunt in Patribus ſupra citatis, quæ Gabriel & alij per Synecdochen interpretantur: per ſacramentum intelligẽdo Chriſtum, qui eſt res & ſacramentum: quia eſt id, quod eſt præcipuum in hoc ſacramento, ſed, cum poſsint proprie & ſimpliciter verificari, non oportet ad metaphoras recurrere, præſertim cum ex illo metaphorico ſenſu facile colligi poſsit, quod intendimus. Ratio ergo huius aſſertionis, partim ex dictis de ſubſtantia huius ſacramenti: partim ex principijs de adoratione ſumenda eſt: diximus enim hoc ſacramentum eſſe vnum quid ex Chriſto ſpeciebus coaleſcens: ergo hoc totum ſacramentum poteſt vno actu adorari: quo primò & per ſe adoretur Chriſtus, qui eſt vnicum ſuppoſitum huius ſacramenti, ad quod per ſe tendit adoratio: coadorantur autem ſpecies, tanquam Chriſto coniunctæ, & cum illo vnum componentes. Quod exemplis declaratur: diximus enim in materia de adoratione, quando adoratur perſona Imperatoris, coadorari thronũ vel purpuram eius: imò per veſtem vel calceum adorari perſonam: quia licet intentio adorantis prius tendat in perſonam, tamen actio adorandi, præſertim externa, ſæpe immediatius verſatur circa veſtem: quam deoſculando, perſonam veneratur, maior autem coniunctio vel habitudo, eſt in hoc ſacramento inter Chriſtum & ſpecies, quæ ſunt veluti thronus, in quo Chriſtus cõtinetur, ſeu quaſi veſtimentum, quo tegi voluit. Quæ ratio locupletari poteſt ex multis, quæ de venerando tactu, & oſculatione Euchariſtiæ cum reuerentia & timore, tractat Chryſ. hom.5. in Mat. 45. in Ioan. 20. in 1. ad Cor. Gre. Nazianz. orat. de ſorore Gorgonia, Petrus Chryſol. ſerm.33.

Latria cultus non ſoli Chriſto, ſed etiam toti ſacramento, vt ex Chriſto & ſpeciebus conſtat, deferendus eſt: Con Vienn. Alexand. Cyprianus. Emiſſenus Auguſtinus. Ambroſius. Chryſoſtom. Nazianzen. Petr. Chryſ.

Claud. ſerm. 33. & 34. & alia videri poſſunt apud Claud. repet. 9. c. 6. vbi ad tuendam hanc concluſionem fingit, ſpecies non habere diuerſam exiſtentiam ab exiſtentia corporis & ſanguinis Domini. Sed hoc falſum eſt, vt ex ſuperioribus conſtat, ſi in rigore intelligatur; & non eſt neceſſarium, quia ad prædictam coadorationem ſpecierum ſufficit vnio accidentalis ſeu ſacramentalis ſupra explicata, vt ex adductis exemplis, à fortiori probari poteſt. Neq; exiſtimo, prædictum authorem in metaphyſico rigore eſſe locutum, ſed dixiſſe, ſpecies non habere aliam exiſtentiã, quia non habent aliud ſuppoſitum, à quo ſuſtententur, præter Chriſtum.

Euchariſtia non tantum interiori, ſed etiã exteriori cultu adorari debet. Dico tertio, hoc ſacramentum non tantum interiori, ſed etiam exteriori & viſibili cultu, eſſe adorandum. Hæc aſſertio eſt æquè certa ac præcedentes, & ſequitur ex illis. Et ratio ſumi poteſt primo, ex parte rei, quæ adoratur, quæ quodammodo conſtat ex re ſenſibili & inſenſibili: nam, licet Deus, qui omnino ſpiritualis eſt, poſsit non ſolum ſpiritu, ſed etiam corpore adorari: tamen maiori quadam ratione, ac proportione id conuincitur, quando res, quæ adoratur, habet aliquo modo ſpeciem viſibilem, & interius latentem excellentiam inuiſibilem. Secundo, ex parte hominum adorantium, qui animo & corpore conſtant: & ideo animi & corporis actibus colere debent hoc ſacramentum. Tertio hoc conſtat ex vſu & traditione Eccleſiæ, de qua legi poſſunt citati Patres, præſertim *Chryſoſt.* Chryſoſt. homil. 7. 19. & 52. in Matthæ. & 21. in Acta, & 24. in 1. ad Corinthios. *Cyrill.* Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſ. 5. myſtagog. & *Dionyſ.* Dionyſius capitul. 3. de cœleſt. Hierarch. Iacobi, Baſil. Chryſoſtomi, in Liturgiis, & quæ piè ſatis ordinat Honorius III. in capitul. Sane. de Celebratione Miſſarum. Vbi Sacerdotibus mandat, vt Euchariſtiam honorifice tractent, & plebem doceant, vt, cũ in Celebratione miſſarum eleuatur hoſtia ſalutaris, reuerenter inclinet, idem faciens, cum eam defert Presbyter ad infirmum. Et poſtea præcipit, quo cultu & honore deferenda ſit Euchariſtia ad infirmos. Hoc vero obſeruandum eſt, quod in materia de adoratione diximus, actiones, vel geſtus corporis, quib. exterior hic cultus deferri ſolet, de ſe indifferentes eſſe, & ex intentione interna vel impoſitione, aut communi vſu pendere. Hoc ergo eſt etiam in præſenti externa adoratione obſeruandum. Nam pro varietate conſuetudinum diuerſi ſunt ritus colendi hoc ſacramentum, ad cauendam autem ſuperſtitionem, & indecentiam, publice ſeruanda eſt vniuſcuiuſq; Eccleſiæ conſuetudo: ſecrete vero vnuſquiſq; illis actibus vti poteſt, qui & nullo modo indecẽtes ſint, & ad humilitatem & reuerentiam oſtendendam, & vnicuique ad deuotionem excitandam accommodati videantur.

Laudabilis eſt vſus Eccleſiæ, proponendi & circumferendi publice Euchariſtiam. Et ex hac concluſione colligitur, laudabilem eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, quæ hoc diuinum ſacramentum publice interdum proponit, vel circumfert per vias, & loca publica cum ſolemni pompa, cultu, ac veneratione. Ita docet ac definit Concilium Tridentinum, ſeſſione decimatertia, capitulo quinto; & Canon. ſexto, vbi huius conſuetudinis optimas rationes inſinuat, prima: Vt Chriſtiani homines ſingulari ac rara quadam ſignificatione gratos, & memores teſtentur animos erga communem Dominum: cuius rei, & figuram, & exemplum habemus 2. Regum 6. & 7. *2. Reg. 6.* vbi Dauid ludebat coram arca Domini, quando totus populus ſolemni pompa illam circumducebat. Et ſimile prorſus exemplum habemus in tertio libro Regum, capite octauo. *3. Reg. 8.* Secundo ait Concilium: hoc diuino beneficio, mortis CHRISTI victoriam, & triumphum repræſentari: indicans, quando Eccleſia Catholica publica deuotione ac lætitia hoc admirabile ſacramentum Euchariſtiæ colit ac veneratur, gaudere & quaſi triumphalem diem agere pro glorioſa victoria, quam CHRISTVS Dominus de inimicis reportauit. Tertio, inquit, oportuiſſe victricem veritatẽ, de mendacio & hæreſi triũphũ agere, vt eius aduerſarij in conſpectu tanti ſplẽdoris, & in tanta vniuerſæ Eccleſiæ lætitia poſiti, vel debilitati & fracti tabeſcant, vel pudore affecti & cõfuſi aliquando reſipiſcant. De qua re optima figura legi poteſt, Ioſuæ cap. 6. *Ioſuæ 6.*

Omnes tenẽtur præcepto ad non tractandam Euchariſtiam irreuerẽter. Secundo ex dictis facile intelligi poteſt, quomodo hæc adoratio in præceptum cadere poſsit. Hactenus enim ſolum explicatum eſt, quam ſit ſancta, & laude digna. Duplex ergo præceptum hic intelligi poteſt, negatiuum ſcilicet, & affirmatiuum. Negatiuo præcepto prohibemur iniuriam aliquam aut irreuerentiam huic ſacramento irrogare: & hoc præceptum naturale eſt, & diuinum; Nam intrinſece malum eſt, rem honore dignam irreuerenter tractare. Hoc autem præceptum explicatur in particulari in multis decretis iuris canonici, quæ prohibent, aliquid indecens agere circa hoc ſacramentum; vel immediate, vt effundendo, vel proiiciendo in terram, vel ita incaute cuſtodiendo, vt vel corrumpi poſsit, vel à muribus comedi, vel ab hoſtibus fidei conculcari; vel immediate, vt irreuerenter tractando, vel immunde, vaſa, aut veſtes, & res alias ad cultum huius ſacramenti deputatas, de qua re legi poſſunt multa, quæ habentur extra, de celebrat. miſſar. & de cuſtod. Euchariſt. & de conſecrat. diſtinct. 1. & 3. præſertim in capit. Si per negligentiam, & cap. Si quis per ebrietatem, & capit. Qui non bene. In quibus nonnullæ pœnæ imponuntur his, qui aliquid negligenter vel irreuerenter egerint contra hoc ſacramentum, quæ nec fere ſunt in vſu, neque incurruntur ex obligatione, donec à ſuperiori imponantur, cuius prudẽti arbitrio commiſſa fere iam eſt huiuſmodi pœna, vt D. Thom. infra ſignificat, quæſt. 83. art. 6. ad 7. *D. Thom.*

Præceptũ affirmatiuum eſt de honore aliquo Euchariſtiæ exhibendo. Affirmatiuum præceptum erit; exhibendi interdum honorem aliquem huic ſacramento. De quo præcepto non eſt dubium, quin ſit nobis impoſitum: conſequitur etiam ex natura rei, ex inſtitutione huius ſacramenti, quod nobis datum eſt, vt illud tractemus, & eo vtamur, hinc enim fit, vt pro illius dignitate & maieſtate tractandum ſit. Ex quo facile intelligere licet, quando obliget hoc præceptum, cũ enim affirmatiuum ſit, licet ſemper obliget, non tamen pro ſemper, ſed tempore opportuno. Illud autem præſcribi poteſt: Primo in generali, quandocunque talis occurrit occaſio exhibendi honorem, vt eam prætermittere ſit quidam virtualis contemptus, & moraliter exiſtimetur irreuerentia quædam, & nõ pura negatio, ſed priuatio ſeu omiſsio, aut oblatio honoris debiti, quod humano exemplo explicari poteſt: quia, licet non teneamur ſemper Regem honorare, tamen ſi præſens nobis fiat, vel cum eo loqui velimus, & nullam ei reuerentiam exhibeamus, merito cenſebitur inhonoratio quædam: multo ergo maiori ratione quippiam ſimile in hoc ſacramento reperitur, vt omittam rationem ſcandali, quæ ſemper adiungitur, ſi publice in huiuſmodi opportunitate adoratio omittatur; imo ſi frequenter id fiat, ſuſpicionem poſſet alicuius infidelitatis vel erroris generare. Secundo ex hoc generali principio poſſumus in ſpeciali, aliqua tempora deſignare; primũ ac præcipuum eſt, quando accedimus ad ſacrificandum, vt eſt per ſe manifeſtum, tum quia ille eſt perfectiſsimus actus exterior religionis, & ſupremus Dei cultus; tum etiam, quia illa actio eſt maxime ſacra, quæ circa hoc ſacramentum exerceri poteſt. Secundum ſimile huic eſt, quandocunq; fideles ad communicandum accedunt, vt rationes factæ, & Eccleſiæ conſuetudo probant. Tertium eſt, quando hoc ſacramentum ab Eccleſia proponitur adorandum, vt quando eleuatur in miſſa, vt ſignificatur in dicto cap. Sane, de celebr. miſſar. ex quo colligitur, hanc eſſe Eccleſiæ intentionem. Et ratio facta idem probat, quia tunc eſt temp⁹ maxi-

maxime opportunum. Quartum eſſe poteſt, ſi ſacramẽtum nobis occurrat; aut præſens fiat, vt in eodem capitul. ſignificatur, & idem erit in omnibus ſimilib. Addendum vero eſt, ſecluſo formali contemptu, & ſcandalo, huiuſmodi omiſsionem per negligentiam aliquam, non eſſe mortale peccatum, regulariter loquendo, propter materiæ leuitatem. Et interdũ nulla erit culpa, ſi vel propter naturalem inaduertentiam, vel ob vrgentem neceſsitatem inuoluntaria cenſeatur.

SECTIO II.

Vtrum hoc ſacramentum debeat abſolutè adorari.

DVplex poteſt eſſe huius quæſtionis ſenſus; prior erit, ſi abſolutam adorationem à reſpectiua diſtinguamus, quæ diſtinctio conſideratur ex parte obiecti, prout ſecundum ſe adoratione dignum eſt, vt latius expoſuimus in primo tomo huius tertiæ partis de adoratione tractantes. Poſterior ſenſus erit, ſi abſolutam adorationem ſumamus, prout diſtinguitur à conditionata, quæ diſtinctio conſideratur ex parte adorantis, ſeu ex modo, quo res adoranda ei proponitur, ſeu ab ipſo cognoſcitur; & hic poſterior ſenſus eſt præcipue intentus hoc loco; nam prior expeditus fere eſt ex dictis in ſectione præcedenti, adiunctis generalibus principiis de adoratione: tamen, vt doctrina ſit clarior, pauca adiiciemus.

Euchariſtia ſimpliciter eſt adoranda latria abſoluta & perfecta.

In priori ergo ſenſu dicendum eſt, ſimpliciter hoc ſacramentum adorandum eſſe, adoratione latriæ abſoluta & perfecta, qua per ſe adoretur Chriſtus, coadorentur autem ſpecies. Probatur, quia hoc ſacramentum in re eſt vnum conſtans ex Chriſto & ſpeciebus, ergo eadem adoratione eſt adorandum, qua ipſemet Chriſtus; & ipſæ ſpecies ſunt coadorandæ, ſicut veſtis vel thronus Chriſti, vt explicatum iam eſt, neq; frequenti & communi vſu aliter debent adorari ſpecies conſecratæ per ſe, & tanquam tota materia adorationis, ſicut nec per ſe adoratur humanitas Chriſti, ſed coadoratur Verbo; quia, ſicut humanitas, reipſa eſt coniuncta Verbo, neque ab ipſo vnquam ſeparatur, nec ſuppoſitum per ſe conſtituit, ita ſpecies conſecratæ, quamdiu conſecrationem retinent, & dignæ ſunt adoratione, non ſeparantur à Chriſto, cui ſacramentaliter coniunguntur, in quo eſt magna differentia inter has ſpecies, & alia ſacramentalia ſigna, vel alias res ſacras, quæ reſpectiuè adorantur, & re ipſa, ac ſuppoſito, & loco à Chriſto ſeparantur, vt crux, imago, & ſimiles, quæ facile poſſunt ſeparatim adorari, vt tota materia adorationis reſpectiuæ, ſeu propter rationem extrinſecam, à qua re ipſa, diſiunctæ ſunt. Et ideo, vt aliquando poſſint vno actu coadorari ſimul, cum ipſa re principaliter & abſolute adorata, oportet vt mente vel apprehenſione cum illa coniungantur. At vero in his ſpeciebus ſacramentalibus è contrario. Nam re ipſa ſemper ſunt coniunctæ Chriſto, ſemperq; per modum vnius ſimul cum illo obiiciuntur, ideo regulariter, & iuxta ordinarium modum, nunquam per ſe nec diſtincto actu adorantur, ſed coadorantur illomet actu abſoluto, quo adoratur Chriſtus. Dico autem regulariter, & iuxta ordinarium modum: quia, ſi quis velit mente diſiungere, quæ in re coniuncta ſunt (ſicut alias diximus de Chriſti humanitate) poterit ſolas ſpecies adorare, tanquam rem quandam ſacram, & ex coniunctione ad Chriſtum ſanctificatam. Talis vero adoratio non poterit eſſe abſoluta, nec latria primaria & perfecta, quia illæ ſpecies non habent in ſe excellentiam increatam; propter quam ſint huiuſmodi adoratione dignæ: ſed erit adoratio reſpectiua & ſecundaria latria, qualis eſt adoratio imaginis, quando hoc modo, & ſeparatim è prototypo adoratur. Quia etiam veneratione digna ſint cætera ſacramenta, ſeu ſacra ſigna, ex VII. Synodo multis in locis colligi poteſt, & ex Dionyſ. capit. 3. de Eccleſ. hierarch. & Auguſt. lib. de Catech. rudib. c. 26. & Damaſc. oratione de imaginibus. Et hæc de priori parte.

Dionyſ. Auguſt. Damaſc.

Circa poſteriorem ſenſum difficultas eſt, an, cum adoramus hoc ſacramentum, neceſſe ſit, mente concipere conditionem aliquam, ſcilicet, ſi rite eſt conſecratum; an vero poſsimus abſolute & ſine conditione adorare. Et ratio dubitãdi eſt, quia licet ſit certum, ſub ſpeciebus conſecratis adeſſe Chriſtum: tamen non eſt certum, has ſpecies eſſe rite conſecratas: ergo non eſt certum: adeſſe Chriſtum: ergo hoc, quod proponitur adorandum, non eſt abſolute adorandum, ſed ſub conditione, ne fortaſſe contingat, ſubſtantiam panis, vt Deum, adorari, quod periculum non eſt in ſola ſpeculatione, ſed videtur eſſe morale, quia multæ ſunt cauſæ, propter quas hoc poteſt accidere: vt ſi Sacerdos non ſit baptizatus, vel non habeat intentionem, vel non ſit ritè Ordinatus, quod pendet ex multis aliis cauſis, in quibus fere in infinitum progredi poſſumus; & ex parte materiæ ſæpe accidit defectus, præſertim in calice, aquam loco vini infundendo. Vnde S. Bonauent. in 3. d. 24. ar. 1. q. 1. ad vltimum, ſic inquit: Omnis fidelis recte adorans hoſtiam conſecratam, adorat ſub ea conditione, ſi pfecta ſunt circa ipſam ea, quæ ad conſecrationem ſunt neceſſaria ſecundum diuinam inſtitutionem, & ſic nunquam decipitur, nec errat. Alenſ. etiam 3. p. q. 30. membr. 3. ar. 1. §. 3. requirit conditionem tacitam, vel expreſſam.

Bonauent.

Alenſ.

Secunda, eſſe adorandam ſine conditione aliqua, per ſe loquendo.

Dicendum vero eſt, per ſe loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis per accidens occurrentes, abſolute adorandum eſſe hoc ſacramentum, nulla in actu appoſita conditione. Ita ſentit Diuus Thomas in 3. diſtinct. 9. quæſt. 1. artic. 2. quæſt. 6. ad 2. vbi ſolum dicit, non requiri conditionem explicitam, ſed ſatis eſſe, quod habitu retineatur. Habitu autem illam retinere nihil aliud eſſe videtur, niſi mẽte & animo habere intentionem adorandi verum Chriſtum, verumq; ſacramentum, & non exhibendi adorationem, niſi cum hac prudenti exiſtimatione. In eadem ſententia eſt Richard. in 3. d. 24. q. 4. ad ſecundum, vbi inquit: Licet fides credat, Chriſtum eſſe ſub ſpecieb⁹, ſub conditione, ſi omnia ſunt facta, quæ ad conſecrandum ſunt neceſſaria, tamen ad adorandum non oportere, vt fideles hanc conditionem adhibeant in actuali cogitatione: Idem Gabr. lect. 50. in Canon. vbi explicat Alenſem, & Bonauenturam, q; ſolum loquantur de habituali intẽtione. Idem tenet Marſil. in 3. q. 8. art. 2. dub. 5. & communiter Summiſtæ, verbo, Adoratio. Et probatur primo, quia, vt homo ſimpliciter & abſolute operetur, ſufficit moralis certitudo, non enim debet maior ab homine exigi. Alioqui nec parentes poſſemus abſolute venerari, quia non niſi fide quadam humana eos, vt parentes recognoſcimus. Nec Sacerdos poſſet abſoluere, intentione abſoluta, ſed ſub conditione, ſi es baptizatus, & ſic de aliis: in præſenti autem materia ſeu actione eſt moralis certitudo, quæ naſcitur ex vno principio de fide, & alio humano modo certo; nam licet pendeat ex multis conditionibus, tamen omnes ſunt faciles, & regulariter non deficiunt. Secundo argumentor, nam is, qui ſic adorat, totam intentionem ſuam & rationem adorandi ponit in vera Chriſti dignitate & excellentia, vnde & ſimpliciter vult, ſolum verum Chriſtum adorare, & habitu retinet hanc voluntatem nimirum, quod ſi ſciret, illum eſſe nudum panem, non adoraret, quæ habitualis, ſeu implicita intentio virtute continetur in illa intentione adorandi, quæ tota nititur in vera Chriſti diuinitate, tanquam in adæquato motiuo, ergo hæc ſatis eſt, vt vere ac formaliter nulla committatur idololatria, etiam ſi contingeret, falſum fuiſſe adorationis obiectum, quia illa deceptio materialis eſt; forma-

D. Thom.

Richard.

Gabriel.

Marſil.

formaliter vero tota adoratio refertur in Chriſtum. Tertio probatur concluſio ex conſuetudine omnium fidelium, qui ſimpliciter ita adorant, & aliud ab eis exigere, eſſet & inutile, & vanis ſcrupulis, ac ſuperſtitionibus expoſitum. Vnde colligo, hunc adorationis modum non ſolum eſſe licitum, ſed etiam expedientem, & omnino ſeruandum. Neque enim eſt prudentiæ conſentaneum, ibi trepidare, vbi non eſt, nec probabilis ratio timendi, neq; vtilitas, ſed potius periculum, ne ex hac conditione, & dubitatione, animi deuotio minuatur. Vnde aliquibus videtur, non ſolum non expedire, verum etiam nonnullum peccatum eſſe, talem conditionem ſine ſpeciali cauſa vel neceſsitate ponere, quia eſt actus otioſus, & impertinens ſcrupulus. Certum eſt tamen, per ſe loquendo, non eſſe graue peccatum, quia nec continet errorem, nec temerarium iudicium, aut ſuſpicionē de facto, ſed ſolum de poſsibili. Neq; grauem irreuerentiam, aut nocumentum infert, vnde ſi bona fide, & intentione fieret, facile etiam poſſet à veniali culpa excuſari, ſemper tamen conſulendum & cauendum eſt, ne ita fiat.

Dixi autem, per ſe loquendo, & ſecluſis ſpecialibus circumſtantijs. Quia ſi ex accidenti occurrat aliqua probabilis ratio dubitandi de veritate ſacramēti, vel ex parte materiæ, vel ex parte miniſtri, quæ talis ſit, vt prudenter conſiderata ſufficiat ad formandum vehemens dubium, vel ſuſpendendum aſſenſum, tunc non eſt adorandum ſacramentum ſine explicita conditione, propter rationem ſuperius factam: vt, ſcilicet, excludatur omne periculum adorandi purum panem, aut vinum: ſicut quando alicui apparet, vel apparere videtur Chriſtus in reuelatione aliqua, quamdiu res eſt dubia, non eſt abſolutè adoratio exhibenda, donec de veritate reuelationis, moralis certitudo habeatur. Item, quia operatio humana, vt prudens ſit, debet excludere morale dubium & niti in morali certitudine, quoad fieri poſsit: in prædicto autem caſu non poteſt haberi moralis certitudo ad exhibendam abſolutam adorationem, poſita autem conditione, practice tollitur omne periculum, & omne dubium: ergo in eo caſu adhibenda eſt.

Dubium. Sed quæret aliquis: ſi contingat, quando aliquis prudenter & abſolute adorat hoſtiam, reuera, non eſſe conſecratam, an ille actus ſit vera latria, vereq; procedat à virtute religionis? videtur enim non eſſe: quia ille actus in re ipſa non terminatur ad Chriſtum, nec ad Deum: ergo non eſt vera latria, neque actus religionis. Item quia repugnat fidei, ſubeſſe falſum: ergo & religioni infuſæ, quæ à fide mouetur ad Euchariſtiam adorandam. *Solutio.* Reſpondetur nihilominus, illum actum eſſe moraliter bonum & honeſtum, quia procedit ex motiuo honeſto, & per prudentiam regulatur, vt ſuppono: vnde fit, eſſe latriam & actum religionis: quia non eſt alia virtus, ad quam pertineat, & quia proficiſcitur ex motiuo, & honeſtate religionis, atque eadem ratione eſſe poteſt à virtute infuſa, ſi procedat ex motiuo ſupernaturali ſeu conformitate ad ſupernaturalem regulam. Sicut, quando quis dat eleemoſynam homini petenti nomine Chriſti, ex miſericordia infuſa operatur, ſi prudenter exiſtimat illum eſſe pauperem, quamuis ſpeculatiuè decipi contingat. In quo eſt magna differentia inter fidem, & virtutem moralem: quia fidei veritas eſt ſpeculatiua, & conſiſtit in conformitate intellectus ad rem, virtus autem moralis immediatè regulatur per prudentiam, cuius veritas eſt practica, & verſatur circa Iudicium de re facienda ſecundum præſentes circumſtantias, quod iudicium practicè poteſt eſſe verum, quamuis aliqua falſitas ſpeculatiua in materiali perſona ſeu obiecto, miſceatur.

QVÆSTIO LXXX.

De vſu, ſeu ſumptione huius ſacramenti in communi, in duodecim articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de vſu, ſiue ſumptione huius ſacramenti.

Et primò quidem in communi; ſecundò, quomodo Chriſtus ſit vſus hoc ſacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primò, vtrum ſint duo modi manducandi hoc ſacramentum, ſcil. ſacramentaliter, & ſpiritualiter.

Secundò, vtrum ſoli homini conueniat manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum.

Tertiò, vtrum ſolius hominis iuſti ſit manducare ſacramentaliter.

Quartò, vtrum peccator manducans ſacramentaliter, peccet.

Quintò, de quantitate huius peccati.

Sextò, vtrum peccator accedens ad hoc ſacramentum ſit repellendus.

Septimò, vtrum nocturna pollutio impediat hominem à ſumptione huius ſacramenti.

Octauò, vtrum ſit ſolum à ieiunis ſumendum.

Nonò, vtrum ſit exhibendum non habentibus vſum rationis.

Decimò, vtrum ſit quotidie ſumendum.

Vndecimò, vtrum liceat omnino abſtinere.

Duodecimò, vtrum liceat percipere corpus ſine ſanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrum diſtingui debeant duo modi manducandi corpus Chriſti.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd non debeant diſtingui duo modi manducandi corpus Chriſti, ſcilicet, ſacramentaliter, & ſpiritualiter. Sicut enim baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio (ſecundum illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.) ita etiam hoc ſacramentum eſt ſpiritualis cibus: vnde Dominus de hoc Sacramento loquens, dicit Ioan. 6. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed circa baptiſmum non diſtinguitur duplex modus ſumendi, ſcilicet, ſacramentalis, & ſpiritualis. Ergo neq; circa hoc ſacramentum debet hæc diſtinctio adhiberi. Inf. ar. 2. & 3 cor. & 4. d. 9. ar. 1. q. 1. ad 1. & q 3. per totum. Et io. 6 lec. 7 col 1. & 2. 1. Cor 1. l. 7. c. 3. ſi. Et opuſc. 58 c. 17. 18. 19. & 20.

2. Præterea, Ea, quorum vnum eſt propter alterum, non debent ad inuicem diuidi; quia vnum ab alio ſpeciem trahit. Sed ſacramentalis manducatio ordinatur ad ſpiritualem, ſicut ad finem. Non ergo debet ſacramentalis manducatio contra ſpiritualem diuidi.

3. Præterea, Ea, quorum vnum non poteſt eſſe ſine altero non debent contra ſe diuidi. Sed videtur, quod nullus poſsit manducare ſpiritualiter, niſi etiam ſacramentaliter manducet: alioqui antiqui Patres hoc ſacramentum ſpiritualiter manducaſſent: fruſtra etiam eſſet ſacramentalis manducatio corporis Chriſti, ſi ſine ea ſpiritualis eſſe poſſet. Non igitur conuenienter diſtinguitur circa hoc ſacramentum duplex manducatio, ſcilicet, ſacramentalis & ſpiritualis.

*Sed contra eſt, quod ſuper illud 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne, &c. dicit Gloſſ. * Duos dicimus eſſe modos manducaodi, vnum ſacramentalem, & alium ſpiritualem.* Gloſſ ordin. ibid.

*Reſpondeo dicendum, quod in ſumptione huius ſacramenti duo ſunt conſideranda, ſcilicet, ipſum ſacramentum, & effectus ipſius: de quorum vtroq; iam ſuprà * dictum eſt. Perfectus igitur modus ſumendi hoc ſacramentum, eſt, quando aliquis ita hoc ſacramentum ſuſcipit, quod percipit eius effectum: contingit autem quandoq; (ſicut ſuprà dictum eſt *) quod aliquis impeditur à percipiendo effectu huius ſacramenti. Et talis ſumptio huius ſacramenti eſt imperfecta.* Q. præced. Q. præced. 3. 7. & 8.

perfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum diuiditur: ita ſacramentalis manducatio, per quam ſumitur ſolum ſacramentum ſine effectu ipſius diuiditur contra ſpiritualem manducationem, per quam quis percipit effectum huius ſacramenti, quo ſpiritualiter homo Chriſto coniungitur per fidem & charitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam circa baptiſmum, & alia huiuſmodi ſacramenta ſimilis diſtinctio adhibetur, Nam quidam ſuſcipiunt tantum ſacramentum, quidam verò ſacramentum, & rem ſacramenti. In hoc tamen differunt: quia, cum alia ſacramenta perficiantur in vſu materiæ, percipere ſacramentum, eſt ipſa perfectio ſacramenti; hoc autem ſacramentum perficitur in in conſecratione materiæ. & ideo vterq; vſus eſt conſequens hoc ſacramentum. In baptiſmo etiam, & in alijs ſacramentis characterem imprimentibus illi, qui accipiunt ſacramentum, recipiunt aliquem ſpiritualem effectum, ſcilicet, characterem, quod non accidit in hoc ſacramento. Et ideò magis in hoc ſacramento diſtinguitur vſus ſacramentalis à ſpirituali, quam in baptiſmo.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacramentalis manducatio, quæ pertingit ad ſpiritualem, non diuiditur contra ſpiritualem, ſed includitur ab ea. Sed illa ſacramentalis manducatio contra ſpiritualem diuiditur, quæ effectum non conſequitur: ſicut imperfectum, quod non pertingit ad perfectionem ſpeciei, diuiditur contra perfectum.

q.66 ar.11. q.68.art.2. q.73.art.3. *Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt*) effectus ſacramenti poteſt ab aliquo percipi, ſi ſacramentum habeat in voto, quamuis non accipiat in re. Et ideò ſicut aliqui baptizantur baptiſmo flaminis propter deſiderium baptiſmi, antequam baptizentur baptiſmo aquæ: ita etiam aliqui manducant ſpiritualiter hoc ſacramentum, antequam ſacramentaliter ſumant. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo propter deſiderium ſumendi ipſum ſacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare ſpiritualiter, & non ſacramentaliter, illi qui deſiderant ſumere hæc ſacramenta iam inſtituta. Alio modo propter figuram: ſicut dicit Apoſtolus 1. Cor. 10. quod antiqui Patres baptizati ſunt in nube, & in mari; & quod ſpiritualem eſcam manducauerunt, & ſpiritualem potum biberunt. Nec tamen fruſtra adhibetur ſacramentalis manducatio: quia plenius inducit ſacramenti effectum ipſa ſacramenti ſuſceptio quam ſolum deſiderium: ſicut ſuprà circa baptiſmum dictum eſt.** q 66 art 4. ad 2, q.66.

COMMENTARIVS.

QVoniam hoc ſacramentum id habet ſingulare, vt in eo vſus à ſacramento diſtinguatur, ideo Diuus Thom. poſtquam de ſacramento ipſo & cauſis, atq; effectibus eius, copioſè diſſeruit, ſpecialem tractationem de illius vſu aggreditur. Dixi autem in ſuperioribus, hunc vſum dupliciter conſiderari poſſe, primo ſecundum ſe, & quoad ſubſtantiam ſuam; Secundo in ordine ad præceptũ, ſeu obligationem moralem. Priori modo tractatur à D. Thoma in tribus primis articulis huius quæſtionis, poſteriori vero modo in reliquis. Conſiderandum tamen vlterius eſt, quamuis hic vſus non ſit de ſubſtantia ſacramenti, ſed potius ſit poſterior illa; eſſe tamen priorem quam effectus, quem ex opere operato ſacramentum confert: nam per vſum applicatur ſacramentum ad efficiendum: & propter hanc cauſam nos in ſuperiorib. ante diſputationem de effectu, diſputationem ſpeculatiuam de hac ſumptione ſacramenti præmiſimus: vbi diximus, quid illa ſit, & quot modis, & in quo ſubiecto fieri poſsit: atque ita ibi explicatum reliquimus, quidquid Diu. Thomas in his tribus articulis tradit. Solum igitur circa litteram huius articuli addẽdum occurrit, diſtinctionem à D. Thoma datam dupliciter explicari poſſe: primo, vt diuidat ſumptionem huius ſacramenti in communi, in ſacramentalem tantum, & ſacramentalem & ſpiritualem ſimul, qui ſenſus videtur iudicari in corpore articuli: vbi dicitur, has duas ſumptiones diſtingui, vt perfectam; & imperfectam. Perfecta autem dicitur, in qua & ſacramentum & effectus illius ſumitur. Et in ſolutione ad ſecundum, dicitur; ſpiritualem manducationem includere ſacramentalem, ſed iuxta huic ſenſum diuiſio eſt diminuta: nam omittitur ſumptio per ſolum deſiderium, quæ ſpiritualis manducatio vocatur à D. Thoma, hic ad 3. & art. ſeq. vnde non eſt hic ſenſus ab eo intentus. Secundus ergo ſenſus eſt, vt ſumptio huius ſacramenti diuidatur in ſacramentalem tantum; & ſpiritualem: & quod ſub hoc ſecundo membro comprehendatur ea, quę eſt ſpiritualis tantum & ſpiritualis & ſacramentalis ſimul. Et hoc modo ſumptio ſpiritualis dicitur includere ſacramentalem perfectam, vt cõmune includit particulare: dicitur etiam perfectior, non quod ſemper comparatur ad illam vt totum ad partem, ſed vt ſpirituale ad materiale: iuxta hunc vero ſenſum, qui ſpiritualiter mãducat hoc ſacramentum, non ſemper recipit ſacramentalem effectum eius: ſed dicitur recipere effectum, quia recipit gratiã, ſeu vnionem cum Chriſto. *Concluſio D Th. Eucharistiam ſumi ſpiritualiter, & ſumi ſacramentaliter.*

ARTICVLVS II.

Vtrum ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd non ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere, ſed etiam Angelorum, Quia ſuper illud Pſal. 77. Panem Angelorum manducauit homo, dicit Gloſſ. id eſt, corpus Chriſti, qui eſt verè cibus Angelorum. Sed hoc non eſſet, ſi Angeli ſpiritualiter Chriſtum non manducarent. Ergo Angeli ſpiritualiter Chriſtum manducant. Ar.11.& 12. 4 d 9 ar.2. q.3.& 5. Et 1.co.11.lect. 7.co 3.

2. Præterea, Auguſt. dicit ſuper Ioan. Hunc cibum & potum, ſocietatem vult intelligi corporis, & membrorum ſuorum, quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis. Sed ad iſtam ſocietatem non ſolum pertinent homines, ſed etiam ſancti Angeli. Ergo ſancti Angeli ſpiritualiter manducant.* Tract.26 in Ioan.tom.9.

3. Præterea, Aug. in lib. de verbis Domini dicit; Spiritualiter manducandus eſt Chriſtus, quoniam ipſe dicit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo. Sed hoc conuenit non ſolum hominib. ſed etiam ſanctis Angelis, in quibus per charitatem eſt Chriſtus, & ipſi in eo. Ergo videtur, quod ſpiritualiter manducare non ſolum ſit hominum, ſed etiam Angelorum.

Sed contra eſt, quòd Auguſt. dicit ſuper Ioannem: Panem de altari ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate. Sed Angelorum non eſt accedere ad altare, tanquam aliquid inde ſumpturi. Ergo Angelorum non eſt ſpiritualiter manducare.* Tract.25.in Ioan parum poſt med.to 9 refertur de con d 2.c.Panem de altari.

Reſpondeo dicendum, quod in hoc ſacramento continetur ipſe Chriſtus, non quidem in ſpecie propria, ſed in ſpecie ſacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare ſpiritualiter ipſum Chriſtum. Vno modo, prout in ſua ſpecie conſiſtit. Et hoc modo Angeli manducant ſpiritualiter ipſum Chriſtum, in quantum ei vniuntur fruitione charitatis perfectæ, & viſione manifeſta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, ſicut nos ei hic vnimur. Alio modo contingit ſpiritualiter manducare Chriſtum, prout eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti, inquantum, ſcilicet, aliquis credit in Chriſtum, cum deſiderio ſumendi hoc ſacramentum. Et hoc non ſolùm eſt ſpiritualiter manducare Chriſtum, ſed etiam ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum, quod non competit Angelis. Et ideo licet Angeli ſpiritualiter manducent Chriſtum, non tamen conuenit eis ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod ſumptio Chriſti ſub hoc ſacramento ordinatur, ad fruitionem patriæ, ſicut ad finem, eo

nem, eo modo, quo Angeli eo fruuntur. Et quia ea, quæ ſunt ad finem, deriuantur à fine: inde eſt, quod iſta manducatio Chriſti, qua eum ſumimus ſub ſacramẽto, quodammodo deriuetur ab illa manducatione, qua Angeli fruuntur Chriſto in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem Angelorum, quia primo & principaliter eſt Angelorum, qui eo fruuntur in ſpecie propria: ſecundario autem eſt hominum, qui Chriſtum ſub ſacramento accipiunt.

Ad ſecundum dicendum, quod ad ſocietatem corporis myſtici pertinent quidem & homines, & Angeli: ſed homines per fidem, Angeli autem per manifeſtam viſionem. Sacramenta autem proportionantur fidei, per quam veritas videtur in ſpeculo, & in ænigmate. Et ideo proprie loquendo, non Angelis ſed hominibus conuenit manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum.

*Ad tertium dicendum, quod Chriſtus manet in hominibus ſecundum præſentem ſtatum per fidem, ſed in Angelis beatis eſt per manifeſtam viſionem. Et ideo non eſt ſimile, ſicut dictum eſt.**

In ſol. præc. arg. 1. & 2. in iſto art.

COMMENTARIVS.

Concluſ. D. Th. Angelos non appetere vnionem cũ Chriſto per ſumptionem Euchariſtiæ.

DIuus Thomas ſolum mouet hanc quæſtionem propter Angelos, nam de inferioribus creaturis, vt per ſe euidens ac manifeſtum ſupponit, non eſſe capaces ſpiritualis manducationis ſacramenti. De Angelis vero videbatur poſſe eſſe dubium: quia voluntate poſſunt Chriſto coniungi: vnde videntur poſſe deſiderare ac appetere vnionem cum Chriſto, in quo conſiſtit ſpiritualis manducatio huius ſacramenti. Reſpondet autem Diuus Thomas: Angelos, quamuis affectu vniantur Chriſto ſecundum ſe, non tamen appetere manducationem eius, prout eſt ſub ſpeciebus ſacramentalibus: quia, cum ſint incorporei, non ſunt capaces huius manducationis: & ideo, licet ſpiritualiter manducent Chriſtum, non tamen hoc ſacramentum, & in hunc modum explicat Diuus Thomas in ſolut. ad 1. illud Pſalm. 77. Panem Angelorum manducauit homo: vt, ſcilicet Chriſtus dicatur panis Angelorum, quia illum ſpiritualiter mãducant: quia ſenſus ſpiritualis eſt: ad literam enim de Manna ibi eſt ſermo, quæ dicitur panis cœli, & panis Angelorum: quia & ſuperne deſcendit, & per Angelos eſt ſubminiſtratus, vt ex contextu conſtat: & ita exponunt Baſil. Theodor. Arnobius, & alij. Sed dicet

Obiectio.

aliquis: quamuis Angeli non deſiderent efficaci deſiderio ſumere hoc ſacramentum, tamen ſimplici quadam complacentia ita ad illud affici, vt virtute ſaltem ſumendi illud, ſi poſſent ſpiritualiter manducare, poſsint dici, ſicut dicunt interdum Patres, Angelis ita placere paſsiones pro Chriſto ſuſceptas, vt quodammodo inuideant hominibus, quod illarum ſint capaces: nam vellent eas ſuſtinere ſi poſſent: hic autem affectus videtur ſufficiens ad ſpiritualem mãducationem huius ſacramenti: homines enim quando non poſſunt ſacramentaliter accipere hoc ſacramentum, non aliter ſumunt illud ſpiritualiter, quam per ſimilem affectum: tunc enim non poſſunt habere actum efficacem, ſed ſimpliciter tantum, ſeu conditionalem. Et confirmatur, nam ante inſtitutionem huius ſacramenti, non erant homines capaces illius: & tamen dicuntur illud manducaſſe ſpiritualiter per fidem, & deſiderium explicitum, vel implicitum: ergo idem dici poteſt de Angelis: nam quod incapacitas oriatur ex parte ſubiecti, vel ex parte ſacramenti, nihil ad rem præſentem referre videtur. Reſpondetur

Solutio.

ad argumentum, non oportere fingere in Angelis illum modum deſiderij conditionalis: quia neque eorum naturæ eſt accommodatum, neque etiam eorum ſtatui, quia nõ per fidem ambulant, ſed per ſpeciem, & ideo nihil appetunt, nihil quod eorum ſtatui eſt accommodatum, & ita Diuus Thomas magis hoc fundat in ſtatu gloriæ, quam in conditione ſpirituali Angelicæ naturæ: vnde illius concluſio, non ſolum de Angelis, ſed etiam de hominibus beatis, vera eſt, etiã ſi animo & corpore ſint glorioſi: ſecus vero eſt de viatoribus, qui ſecundum præſentem ſtatũ capaces ſunt huius ſacramenti, & abſolute poſſunt ac tenentur illud accipere: & ideo fide ſaltem, & propoſito illi debent vniri, ſi ex accidenti contingat, non poſſe actione corporis illud manducare: hoc autem propoſitũ, in affectu appetentis de ſe efficax eſt, licet in re non poſsit eſſe per modum abſolutæ voluntatis, ob impedimentum in obiecto propoſitum. Et hinc ad confirmationem facile eſt differentiam aſsignare inter beatos, & viatores fideles, qui præceſſerunt inſtitutionẽ huius ſacramenti: quamquam de iis etiam non conſtat, eos proprie ac formaliter manducaſſe ſpiritualiter hoc ſacramentum, ſed tantum metaphorice & in figura, vt D. Th. dixit ar. præcedenti ad 3. Non tamen repugnat, aliquos perfectiores, qui habuerunt fidem explicitam huius myſterij, habuiſſe etiam quædam deſideria fruẽdi tanto beneficio, quæ poteſt dici ſpiritualis manducatio huius ſacramenti: quæ vtilis eſſe potuit illis hominib. & accommodata eorum ſtatui ad meritum, & ad excitãdum affectum erga Chriſtum, quamuis non eſſet ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſolus homo iuſtus poſsit Chriſtum ſacramentaliter manducare.

AD tertium ſic proceditur. *Videtur, quod nullus poßit manducare Chriſtum ſacramentaliter, niſi homo iuſtus. Dicit enim Auguſt.* in lib de remed. pœnit. Vt quid paras dentem & ventrem? crede, & manducaſti, credere enim in eũ, hoc eſt panem viuum manducare. Sed peccator non credit in eum, quia non habet fidem formatam, ad quam pertinet credere in Deum: vt in ſecunda parte habitum eſt:* ergo peccator non poteſt manducare hoc ſacramentum, quod eſt panis viuus.*

4. d 9 art 2. qu 1. & 2 & art. 3 q. 2. c. ſi Et d. 12 q. 1 a 2 q 2 co. Tract. 25 in Ioan. parum ante med. 10. 9 refertur de conſ d 2. ca. Vt quid paras. 2. 2. q. 4. a 5 1.

2. *Præterea, Hoc ſacramentum maxime dicitur eſſe ſacramentum charitatis, vt ſupra dictum eſt.* Sed ſicut infideles priuantur fide: ita omnes peccatores priuantur charitate. Infideles autem non videntur poſſe ſacramentaliter ſumere hoc ſacramentum, cum in forma huius ſacramenti dicatur myſterium fidei. Ergo pari ratione, neq; aliquis peccator poteſt corpus Chriſti ſacramentaliter manducare.*

q præced. ar. 4. ad 3. arg

3. *Præterea, Peccator eſt magis abominabilis Deo, quam creatura irrationalis: dicitur enim in Pſ. 48 de homine peccatore: Homo, cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Sed animal brutum (puta mus, aut canis) non poteſt ſumere hoc ſacramẽtum, ſicut etiam non poteſt ſumere ſacramentum baptiſmi. Ergo videtur quod pari ratione, neq; peccatores hoc ſacramentum manducent.*

Sed contra eſt, quod ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt: dicit Auguſt. Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: vnde dicit Apoſt. Iudicium ſibi manducat & bibit. Sed non moriuntur ſumendo, niſi peccatores. Ergo peccatores corpus Chriſti ſacramentaliter manducant, & non ſolum iuſti.*

Tract. 29. in Ioan parum à med ſuper illud: Ego sũ panis vitæ, tom. 6.

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes, quod corpus Chriſti nec etiam ſacramentaliter a peccatoribus ſumitur, ſed quam cito labijs peccatoris contingitur, tam cito ſub ſpeciebus ſacramentalibus deſinit eſſe corpus Chriſti. Sed hoc eſt erroneum: derogat enim veritati huius ſacramenti, ad quam pertinet (ſicut ſupra dictum eſt) quod manentibus ſpeciebus, corpus Chriſti ſub eis eſſe non deſinat. Species autem manent, quamdiu ſubſtantia panis maneret ſibi adeſſet, vt ſupra dictum eſt.* Manifeſtum eſt autem, quod ſubſtantia panis aſſumpta à peccatore, non ſtatim eſſe deſinit, ſed manet, quamdiu per calorem naturalem digeratur. Vnde tamdiu corpus Chriſti ſub ſpeciebus*

q 76. a 6 ad 3 & q 77. art 8 q 77. arti 5. & 8 & alius eiuſdem q.

ſacramentalibus manet à peccatoribus ſumptis. Vnde dicendũ eſt, quod peccator ſacramentaliter corpus Chriſti manducare poteſt, & non ſolum iuſtus.

Ad primum ergo dicẽdum, quod verba illa, & ſimilia, ſunt intelligenda de ſpirituali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum verborum videtur prædictus error proceſsiſſe, dum neſcierunt diſtinguere inter corporalem & ſpiritualem manducationem.

Ad ſecundum dicendum, quod, etiam ſi infidelis ſumat ſpecies ſacramentales, corpus Chriſti ſub ſacramento ſumit. Vnde manducat Chriſtum ſacramentaliter, ſi ly ſacramẽtaliter, determinat verbum ex parte manducati, ſi autem ex parte manducantis; tunc proprie loquendo, non manducat ſacramentaliter: quia non vtitur eo quod accipit, vt ſacramẽto, ſed vt ſimplici cibo: niſi forte infidelis intẽderet recipere illud, quod Eccleſia confert. licet non haberet fidem veram circa alios articulos, vel etiam circa hoc ſacramentum.

*Ad tertium dicendum, quod, etiamſi mus, vel canis, hoſtiã conſecratam manducet, ſubſtantia corporis Chriſti non deſinit eſſe ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies illæ manent: hoc eſt, quãdiu ſubſtantia panis maneret: ſicut etiam ſi proÿceretur in lutum. Nec vergit in detrimentum dignitatis corporis Chriſti, qui voluit à peccatoribus crucifigi abſq; diminutione ſuæ dignitatis, præſertim cum mus, aut canis non tangat ipſum corpus Chriſti ſecundum propriam ſpeciem, ſed ſolum ſecundum ſpecies ſacramentales. Quidam autem dixerunt, quod ſtatim, cum ſacramentum tangitur à mure, vel cane, deſinit ibi eſſe corpus Chriſti. Quod etiam derogat veritati ſacramenti. ſicut ſupra dictum eſt.** In cor. ar.

Nec tamen dicendum eſt, quod animal brutum ſacramentaliter corpus Chriſti manducet: quia non eſt natum vti eo, vt ſacramento. Vnde non ſacramentaliter, ſed per accidens, corpus Chriſti manducat, ſicut manducaret ille, qui ſumeret hoſtiam conſecratam, neſciens eam eſſe conſecratam. Et quia id, quod eſt per accidens, non cadit in diuiſionem alicuius generis: ideo hic modus manducandi corpus Chriſti, non ponitur tertius, præter ſacramentalem, & ſpiritualem.

COMMENTARIVS.

Concluſ. D. Thomæ. Quãdiu durant ſpecies & Chriſtus ſubſiſtit, ſumi poſſe à quocunq; accedente ad illud.

QVatuor quæſtiones tractat Diuus Thomas in hoc articul. Prima, an peccatores fideles manducent ſacramentaliter corpus Chriſti. Secunda, in ſolutione ad 2. an peccatores etiam infideles illud manducent: & eadem quæſtio procedit, quandocunque homo comedit hoſtiam conſecratam, exiſtimans eſſe purum panem. Tertia, in ſolutione ad 3. an brutum animal comedẽs ſpecies conſecratas, comedat etiam corpus Chriſti. Quarta, in eadem ſolutione, an corpus Chriſti maneat in loco immundo, ſi in illum ſacramentum proiiciatur. Ad quæ omnia ex vno eodemque principio reſpondet, ſcilicet, Chriſtum manere ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies conſecratæ durant. Ex hoc etiam ſequitur affirmatiua reſponſio ad omnes quæſtiones propoſitas, quamuis ex parte ſuſcipientium ſit quędam diuerſitas: nam, qui habet cognitionem & fidem huius ſacramenti, per ſe & ex intentione ſuſcipit ſacramentum, & ideo dicitur ſacrámentaliter manducare corpus Chriſti, tam ex parte rei ſumptæ, quàm ex parte ſumentis: qui autem caret & fide, & cognitione, ex parte ſua ſeu intentione non recipit ſacramentum, & ideo per accidens dicitur manducare corpus CHRISTI, ex vi & neceſsitate rei manducatæ, quæ omnia & per ſe ſunt facilia, & in ſuperioribus latius tractata ſunt.

)?(

ARTICVLVS IV.

Vtrum peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter, peccet.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter non peccet. Non n. eſt maioris dignitatis Chriſtus ſub ſpecie ſacramenti, quam ſub ſpecie propria. Sed peccatores tangentes corpus Chriſti ſub ſpecie propria, non peccabant, quin etiam veniam peccatorum conſequebantur, ſicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matth 9. dicitur: Quicunq; tetigerunt fimbriam veſtimenti eius, ſalui facti ſunt. Ergo non peccant, ſed magis ſalutem conſequuntur, ſacramentum corporis Chriſti ſumendo. Inf. art. 7. & 8. cor. & 4. d. 6. art. 3. qu. 1. & 2. & ar. 4. q. 2. cor Et 1. Cor. 11. lect. 7. co. 2.

2. Præterea, Hoc ſacramentum, ſicut & alia, eſt quædam ſpiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad ſalutem: ſecundum illud Matth. 9 Non eſt opus valentibus Medicus, ſed male habentibus. Infirmi autem, vel male habentes ſpiritualiter ſunt peccatores. Ergo hoc ſacramentum abſq; culpa ſumere poſſunt.* Al. Ergo ſacramentum corporaliter abſq; culpa ſumi poteſt.

3. Præterea Hoc ſacramentum cum in ſe Chriſtum contineat, eſt de maximis bonis. Maxima autem bona (ſecundum Auguſt. in lib. de libe. arb.) ſunt, quib. nullus male poteſt vti. Nullus autem peccat, niſi per abuſum alicuius rei. Ergo nullus peccator ſumens hoc ſacramentum, peccat.* Libr. 2. c. 18. non longe à princ. tom. 1.

4. Præterea: Sicut hoc ſacramentum ſentitur guſtu, & tactu, ita & viſu. Si ergo peccator ex eo, quod ſumit hoc ſacramentum peccet, videtur etiam. quod peccaret videndo. Quod patet eſſe falſum, cum Eccleſia omnibus hoc ſacramentum videndum & adorandum proponat Ergo peccator non peccat ex hoc, quod manducat hoc ſacramentum.

5. Præterea: Contingit quandoq;, quod aliquis peccator non habet conſcientiam ſui peccati, nec tamẽ talis peccare videtur, corpus Chriſti ſumendo: quia ſecundum hoc omnes peccarent, qui ſumunt, quaſi periculo ſe exponentes, cum Apoſtolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum Non ergo videtur, quod peccatori cedat in culpam ſi hoc ſacramentum ſumat.

Sed contra eſt, quod Apoſt. dicit, 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne iudicium ſibi manducat & bibit, id eſt, condemnationem, Dicit autem Gloſſ. ibidem, quod indigne manducat & bibit, qui in crimine eſt, vel irreuerenter tractat. Ergo, qui eſt in peccato mortali ſi hoc ſacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

RESPONDEO dicendum, quod in hoc ſacramento ſicut in aliÿs, id quod eſt ſacramentum, eſt ſignum eius, quod eſt res ſacramenti. Duplex autem eſt res huius ſacramenti, ſicut ſupra dictum eſt. Vna quidem, quæ eſt ſignificata & contenta, ſcilicet, ipſe Chriſtus: alia autem eſt ſignificata & non contenta, ſcilicet corpus Chriſti myſticum, quod eſt ſocietas Sanctorum. Quicunq; ergo hoc ſacramentum ſumit, ex hoc ipſo ſignificat ſe eſſe Chriſto vnitum & membris eius incorporatum: Quod quidem fit per fidem formatam. quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifeſtum eſt, quod quicunq; cum peccato mortali hoc ſacramentum ſumit, falſitatem in hoc ſacramento committit, & ideo incurrit ſacrilegium, tanquã ſacramenti violator, & propter hoc mortaliter peccat.* q. 73. art. 6.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus in propria ſpecie apparens, non exhibebat ſe tangendum hominibus in ſignum ſpiritualis vnionis ad ipſum, ſicut exhibetur ſumendus in hoc ſacramento. Et ideo peccatores eum in propria ſpecie tangentes, non incurrebant crimen falſitatis circa diuina, ſicut peccatores ſumentes hoc ſacramentum. Et præterea Chriſtus adhuc gerebat ſimilitudinem carnis peccati, & ideo conuenienter ſe peccatoribus tangendum exhibebat. Sed remota ſimilitudine carnis peccati per gloriam reſurrectionis, ſe tangi prohibuit à muliere, quæ defectum fidei circa ipſum patiebatur, ſecundum illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim

aſcendi

Tract.121. in Ioan à med. eius innuitur,to.9.

aſcendi ad Patrem meum,ſcilicet,in corde tuo,vt Auguſtin. exponit. Et ideo peccatores, qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Chriſtum, repelluntur à contactu huius ſacramenti.*

Ad ſecundum dicendum,quod non quælibet medicina competit ſecundum quemlibet ſtatum infirmitatis. Nam medicina,quæ datur iam liberatis à febre ad confortationem, noceret,ſi daretur adhuc febricitantibus. Ita etiã baptiſmus & pœnitentia ſunt, quaſi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem ſacramentum eſt medicina confortatiua , quæ non debet dari, niſi liberatis à peccato.

Leo in art. citato.

Ad tertium dicendum,quod maxima bona intelligit Auguſt. virtutes animæ,quibus nullus male vtitur, quaſi principiis mali vſus. Vtitur tamen eis aliquis male, quaſi obiectis mali vſus: vt patet in his, qui virtutibus ſuperbiunt. Ita & hoc ſacramentum,quantum eſt ex ſe, non eſt principium mali vſus ſed obiectum Vnde Auguſt.* dicit; multi indigne accipiunt corpus Chriſti, per quod docemur, quam cauendum ſit male accipere bonum. Ecce enim per bonum factum eſt malum,dum male accipitur bonum: ſicut è contra Apoſtolo per malum factum eſt bonum, cum bene accepit malum,ſc.cum ſtimulum Satanæ patienter portauit.*

Tract.62 in Io.circa prin & tract.6.ad c.3.10 t 9. de conſ.d.2 c. 66.

Ad quartum dicendum, quod per viſum non accipitur ipſum corpus Chriſti, ſed ſolum ſacramentum eius: quia,ſcilicet,non pertingit viſus ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſed ſolum ad ſpecies ſacramentales, vt ſupra dictum eſt. Sed ille, qui manducat,non ſolum ſumit ſpecies ſacramentales,ſed etiam ipſum Chriſtum,qui eſt ſub eis. Et ideo à viſione corporis Chriſti nullus prohibetur, qui ſit ſacramentum Chriſti conſecutus,ſcilicet Baptiſmum. Non baptizati autem non ſunt admittendi etiam ad inſpectionem huius ſacramenti, vt patet per Dionyſ.* in lib Eccleſ.hier. Sed ad manducationem non ſunt admittendi,niſi ſoli illi, qui non ſolum ſacramentaliter, ſed etiam realiter ſunt Chriſto coniuncti.*

q.76.ar 7. — *c.7 Ecc.hier. 3.paul à pri.*

*Ad quintum dicendum,quod hoc,quod non habeat aliquis conſcientiam ſui peccati, poteſt contingere dupliciter. Vno modo per culpam ſuam, vel quia per ignorantiam iuris,quæ non excuſat reputat non eſſe peccatum (puta, ſi aliquis fornicator reputaret ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum mortale) vel,quia negligens eſt in examinatione ſui ipſius,contra id,quod Apoſtolus dicit,1.Cor 11. Probet autem ſe ipſum homo,& ſic de pane illo edat, & de calice bibat Et ſic nihilominus peccat peccator,ſumens corpus Chriſti, licet non habeat conſcientiam peccati,quia ipſa ignorantia eſt ei peccatum, Alio modo poteſt contingere ſine culpa ipſius,puta, cum doluit de peccato,ſed non eſt ſufficienter contritus. Et in tali caſu nõ peccat ſumendo Corpus Chriſti, quia homo per certitudinem ſcire non poteſt, vtrum ſit vere contritus: Sufficit enim, ſi in ſe ſigna contritionis inueniat,puta,ſi doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si vero ignorat hoc, quod fecit, eſſe actum peccati propter ignorantiam facti, quæ excuſat (puta ſi acceſſit ad non ſuam, quam credebat eſſe ſuam) non eſt ex hoc dicendus peccator. Similiter etiam, ſi totaliter eſt peccatum oblitus, ſufficit ad eius deletionem generalis contritio, vt infra dicetur. * Vnde iam non eſt dicendus peccator.*

Non' compleuit morte præuentus.

COMMENTARIVS.

Con.D Tho eſſe peccatũ mortale ſumere Euchariſtiam cum conſcientiã peccati mortalis.

RESponſio Diui Thomæ eſt,eſſe peccatum mortale ſumere hoc ſacramentum cũ conſcientia mortalis peccati. Quam probare poſſet ex communi ratione ſacramentorum,eorum præſertim,quæ dicũtur ſacramenta viuorum. Nam,cum ſint vaſa gratiæ & ad augendam gratiam per ſe inſtituta, non niſi ab homine exiſtente in gratia ſuſcipi debent, vt ſupra dictum eſt. Quæ generalis ratio maiorem vim habet in hoc ſacramento,quia ipſe fons gratiæ in eo continetur,qui eſt res maxime ſancta,& ideo ſanctius,quã cætera ſacramenta tractari debet. Quam rationem attigit Paul.1.ad Corint.11.in illis verbis. Qui autem manducat & bibit indigne,iudicium ſibi manducat & bibit,non diiudicans Corpus Domini, vt articulo ſeq.ad ſecundum Diuus Thomas notauit. In hoc vero articulo vſus eſt Diuus Thom. ratione deſumpta, & ex propria ſignificatione huius ſacramenti: Significat enim hoc ſacramentum vnionem & amicitiam ſumentis cum Chriſto & membris: Qui autem eſt in peccato,non habet hanc vnionem,ergo , quantum in ſe eſt , falſam reddit ſignificationem huius ſacramenti,quæ eſt grauis irreuerentia & ſacrilegium. Et propter hoc,vt articulo ſequenti ad 2. Diuus Thom. notat,comparatur hoc peccatum cum peccato Iudæ, qui oſculo tradidit Chriſtum,nam vterque Chriſto in propria eius perſona præbet falſum amicitiæ ſignum.

1.Cor.11. — *Obiectio.*

Dicet aliquis,hanc rationem recte probare de peccatore accedente cum affectu peccati, & animo perſeuerandi in Chriſti inimicitia: non vero de illo,qui licet conſcientiam peccati mortalis habeat, accedit tamen attritus, & cum deſiderio comparandi amicitiam Chriſti per ipſum ſacramentum,de hoc enim dici non poteſt,quod falſum ſignum præbeat, quia ipſum ſignum eſt practicum & efficax, vt ſuam poſſit veritatem efficere. Sed inprimis, quod mens Diui Thomæ fuerit, abſolute loqui de peccatore communicante cum conſcientia peccati mortalis,cõſta. Primo,ex generalibus verbis concluſionis. Quicunque cum peccato mortali hoc ſacramentũ ſumit: & ſimilia ſunt, quæ refert in argumento, ſed contra ex Gloſ. primæ ad Cor.11. Indigne manducat & bibit,q in crimine eſt. Item ex ſolutione ad 2. vbi differentiã conſtituit inter hoc ſacramentum & Baptiſmum, & Pœnitentiam: Nam illa(inquit)ſunt quaſi medicinæ purgatiuæ,quæ dantur ad tollendam febrem peccati,& ideo(vt ſignificat) dari poſſunt antequam tollatur febris peccati: Hoc autem ſacramentum (inquit) eſt medicina confortatiua, quæ non debet dari, niſi liberatis à peccato. Præterea,in ſolutione quinta requirit ſigna contritionis, & ignorantiam inculpabilem peccati,vt quis digne accedat. Denique vt difficultati propoſitæ reſpondeamus, ratio, prout à D. Th. traditur,hoc etiam probat,non n.dicit: Quicunque hoc ſacramentum ſumit,ex hoc ipſo ſignificat,ſe Chriſto vniri. Sed dicit(hoc ipſo ſignificat,ſe eſſe Xpo vnitum)& ideo niſi accedat Chriſto vnitus, falſa eſt ſignificatio,quod ita poteſt explicari,quia hoc ſacramentum ſignificat ſpiritualem vitam per modum cibi,& ideo non ſignificat illam,vt faciendam per hoc ſacramẽtum,ſed vt nutriendam. Quod ẽt confirmari poteſt ex dictis ſupra de inſtitutione, & de effectu per ſe huius ſacramenti.

Solutio.

Difficultas circa ſolutionem D.Tho. ad 1.

Solutio ad primum D. Thomæ nonnullam difficultatem continet, quia videtur confudere, ſeu idem iudicium ferre de tactu & de ſumptione huius ſacramenti, & vtrumque æque peccati damnare,ſi in peccato fiat, quod tamen difficile creditu eſt,docebimus enim infra, agentes de obligationibus miniſtrorum diſpenſantium hoc ſacramentum, per ſe & ex ſuo genere non eſſe mortale peccatum tangere,vel deoſculari hoc ſacramentum in peccato mortali. Quod autem Diuus Thomas id ſentire videtur, patet,nam argumentum eius erat, peccatores tangentes Corpus Chriſti in propria ſpecie non peccabant:ergo,nec qui ſumunt ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Cui argumento reſpondet, negando conſequentiam,& reddit duas rationes differentiæ. Prior eſt , quia in propria ſpecie non exhibebat ſe Chriſtus tangendum in ſignum ſpiritualis vnionis ad ipſum , quo modo nunc ſe præbet ſumendum ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Poſterior eſt, quia Chriſtus in propria ſpecie gerebat carnem,in ſimilitudinem carnis peccati , & ideo conuenienter ſe exhibebat

bat tangendum peccatoribus,abſq; eorum culpa,ſed remota ſimilitudine carnis peccati, per gloriam reſurrectionis,ſe tangi prohibuit à Magdalena,quæ defectum fidei patiebatur. Vnde concludit: Et ideo peccatores,qui dictum defectum fidei formatæ patiuntur circa Chriſtum,repelluntur à contactu huius ſacramenti. In quibus verbis aperte transfert ſermonē à ſumptione ad cōtactum, & idem de vtroq; iudicat. Et augetur difficultas,quia non videtur conuenienter aſsignata differentia inter Chriſtum in carne paſſibili,vel glorioſa. *Oppoſitum tamen probatur.* Primo,quia ſicut ante reſurrectionem non repellebantur peccatores à Chriſti cōtactu, nec in eo peccabant,ſi ex fide & reuerentia, vel beneuolentia aliqua procedebat, ita etiam poſt reſurrectionem. Thomas n. qui nondum credebat, ab ipſo Chriſto inuitatus eſt,vt ſe tangeret, vt ipſo tactu curaretur. Ioa. 20. & Lucas refert c. 24. dixiſſe Chriſtum ad diſcipulos,qui nondum credebant: Palpate & videte. *Ioan. 20. Luc. 24.* Expoſitio vero,quam D. Th. hic affert verborū Chriſti ad Magdalenam: Noli me tangere: non eſt litteralis,vt in præcedente Tomo late oſtendi. Et veriſimilius videtur,Magdalenam tunc,quamuis imperfecta eſſet in fide,non tamen ſimpliciter caruiſſe fide charitate formata,& maxime in eo momento,in quo Chriſtum tangere voluit,iam n. ipſum agnouerat,& crediderat. Accedit præterea ratio deſumpta ex priori ratione D. Th. quia ſicut in contactu carnis Chriſti paſsibilis, facto à peccatore,non erat falſa ſignificatio,pertinens ad diuina,ita nec in contactu Chriſti glorioſi: ergo ſi propter hanc cauſam illud non erat peccatum mortale,nē neque hoc. Ratio etiam procedit de contactu huius ſacramenti ſecluſa ſumptione, quia in ſolo illo non eſt etiam falſa ſignificatio. Dicetur fortaſſe,adæquatam rationem huius peccati non ſumi ex falſa ſignificatione,ſed etiam ex dignitate & ſanctitate humanitatis Chriſti,q̄ audere in ſtatu peccati mortalis contrectare,temeritas magna & ſacrilegium eſt,vt in principio huius commētarij ex Paulo notabamus. Veruntamen ſi hæc ratio verum ſumit, ſequitur per ſe loquendo, etiam in ſtatu vitæ mortalis fuiſſe graue peccatum,Chriſtum contingere in ſtatu peccati,niſi per ignorantiam,vel bonā fidē peccatores excuſemus, qui hoc facere audebant,hoc aūt nec D. Th. concedit, neque vllus Doctor. Sequela patet, quia tanta erat dignitas,& ſanctitas, humanitatis Chriſti in ſtatu vitę mortalis,quanta nunc eſt. Gloria enim corporis parum illi addidit,neque maiori honore aut reuerentia dignum illum effecit.

In hac difficultate quidam contendunt,diuerſam eſſe rationem,quoad contactū,de quo agimus,Chriſti Domini in ſtatu paſsibili vel impaſsibili, nam in priori inquiunt,nullum fuit peccatum,per ſe loquēdo, ad illius pedes contingendos accedere in ſtatu peccati. Tum quia in eo ſtatu exhibebat ſe Chriſtus veluti medicum, qui ad curanda & delenda peccata veniebat: tum etiam,quia mutando,vt ſic dicam,habitum,& maieſtatem ſuam ac gloriam occultando, quodammodo præbebat aliis facultatem, vt ád ſe accederent. At vero in ſtatu gloriæ non habent locū rationes prædictæ,& ideo cōſiderata dignitate Chriſti dicunt,per ſe loquendo,nonnullam fuiſſe culpam eum contingere in ſtatu peccati. Et idem iudicium faciunt de hoc ſacramento, in quo Chriſtus eſt cum tota ſua gloria & maieſtate,quæ licet occultetur ſenſibus,non tamen fidei, & hic non tam ſe exhibet vt medicum peccatorum, quam vt cibum viuentium. Quæ doctrina præ ſe fert quandam pietatem,& probabilis eſt & ſatis conſentanea iis,quæ D. Tho. docet in hac ſolutione. *Impugnatur* Sed inprimis mihi certum videtur, ſecluſa ſumptione huius ſacramenti, & miniſteriali diſpenſatione,ac ſecluſo etiam contemptu, in ſolo contactu huius ſacramenti,per ſe loquendo, non interuenire mortalem culpam,ex hoc ſolo capite,quod in mortali peccato fiat. Quæ eſt communis ſententia quam infra in citato loco latius probabo,quāquam, ſi peccator aduertat ſtatum ſuum, nonnulla irreuerentia videatur, ſic attingere hoc ſacramentum,ex illo principio,quod ſancta ſancte tractanda ſunt. Atque idem iudico de Chriſto in propria ſpecie,etiam poſt ſtatum gloriæ, quia non video graue peccatum in eo actu,etiam ſi peccator illum tangeret, præſertim, ſi ex bono affectu, & cum reuerentia ad illum accederet,vt ab eo ſanaretur,vel illuminaretur,quia in hoc nulla fieret grauis irreuerētia,vel iniuria perſonæ Chriſti. Neque in hoc fere video differentiam inter Chriſtum in ſtatu paſsibili vel impaſsibili, vt ratio ſupra facta ſatis probat,& non refert,quod maieſtas Chriſti eſſet magis occulta in ſtatu paſsibili, q̄a licet eſſet occulta ſenſibus,non tamen fidei, vt ſupponimus,nam alias poſſet ignorantia excuſare: hic autem conſideramus rem ſecundum ſe. Deinde in vtroque ſtatu poterat peccator accedere ad Chriſtum vt ad medicum,& cum timore ac reuerentia,& ita in vtroque poſſet excuſari à culpa. Quod ſi aliter accederet ex negligentia vel irreuerentia,in vtroque non fieret ſine culpa: nulla ergo videtur eſſe differentia, niſi quod in ſtatu paſsibili facilius poterant homines excuſari propter ignorantiam vel inaduertentiam. Quocirca prior ratio Diui Thomæ videtur ſolidior, quæ differentiam merito aſsignat inter contactum & ſacramentalem ſumptionem. Cui etiam addere poſſumus, hunc modum continendi Chriſtum per ſumptionem,illum nobis intime coniungendo, eſſe longe alterius rationis, & maiorem quandam familiaritatem & amicitiā præ ſe ferre, & ideo ex hoc etiā capite multo grauius eſt,eū ſumere in peccato mortali, quam contingere. Vt ſi reſpectu Chriſti in propria ſpecie comparemus eum modum, quo B. Virgo Chriſtum intra ſe habuit,ac cum tetegit exteriori cōtactu corpus eius, ille prior longe eſt nobilior, & altiorem multo ac ſanctiorem diſpoſitionem requirit. Ad hunc ergo modum in præſenti dicendum eſt, pro portione ſeruata. Atque huc etiam ſpectat differentia,quam Diuus Thomas in ſolution. ad 4. aſsignat inter viſionem & ſumptionem huius ſacramenti, nā viſus,inquit,pertingit ad ſolas ſpecies,& ideo non eſt peccatum,etiam ſi in ſtatu peccati fiat: qui autem ſumit ſacramentum,ſumit etiam ipſum Chriſtum: hęc n. differentia etiam verſatur inter ſumptionem, & exteriorem tactum, quia etiam tactus attingit ſolas ſpecies: quamuis,quia immediatius ac proprius attingit,quam viſus, ideo in illo maior cautio & reuerentia adhibenda eſt,quam in ſolo viſu.

Solutio ad quintum multa continet,quæ expoſitione indigent prolixiori, & ideo commodius tradentur diſputatione ſequenti, & nonnulla diximus ſupra,agentes de effectibus huius ſacramenti.

ARTICVLVS V.

Vtrum accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati, ſit grauiſsimum omnium peccatorum.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod accedere ad hoc ſacramentum cum cōſcientia peccati, ſit grauiſſimum omnium peccatorum. Dicit enim Apoſtolus 1 *Corin.* 11. *Quicunque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indigne,reus erit corporis & ſanguinis Domini, Gloſ. ibid. * Hoc eſt, ac ſi Chriſtum occideret. punietur. Sed peccatum Chriſtum occidentium, videtur fuiſſe grauiſſimum. Ergo & hoc peccatum, quod aliquis cum conſcientia peccati ad menſam Chriſti accedit, videtur eſſe grauiſſimum.* *4.d.9.a.3.q. 3. Et 1 Cor. 10 le 5.c 4* *Gl. interlin. ibi in ſententia.*

2. Præterea, Hier. dicit in quadam epiſtola. Quid tibi cum fœminis, qui ad altare cum Deo fabularis? Dic Sacerdos, dic Clerice, qualiter eiſdem labiis Filium Dei oſcularis, quibus oſculatus es labia meretricis? Cum Iuda, oſculo Filium hominis tradis. Et ſic videtur fornicator ad menſam Chriſti accedens

accedens peccare, ſicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauiſſimum. Sed multa alia peccata ſunt grauiora, quam peccatum fornicationis, & præcipue peccatum infidelitatis. Ergo cuiuslibet peccatoris ad menſam Chriſti accedentis peccatum eſt grauiſſimum.

3. *Præterea, Magis eſt abominabilis Deo immunditia ſpiritualis, quam corporalis. Sed ſi quis proijceret corpus Chriſti in lutum, vel ſterquilinium, grauiſſimum reputaretur eius peccatum. Ergo grauius peccat, ſi ipſum ſumat cum peccato, quod eſt immunditia ſpiritualis. Ergo hoc peccatum eſt grauiſſimum.*

*Sed contra eſt, quod ſuper illud Iohannis decimo quinto. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent, dicit Auguſtinus, * hoc intelligendum eſſe de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Et ita videtur, hoc peccatum non eſſe grauiſſimum, ſed magis peccatum infidelitatis.*

Tractat. 89. in Ioan. inter medium & princ. 10. 9.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut in 2. par. dictum eſt) dupliciter aliquod peccatum poteſt dici grauius alio: Vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem ſecundum rationem ſuæ ſpeciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et ſecundum hoc, quanto id, contra quod peccatur, eſt maius, tanto peccatum eſt grauius. Et quia diuinitas Chriſti eſt maior humanitate ipſius, & ipſa humanitas potior, quam ſacramenta humanitatis, inde eſt, quod grauiſſima peccata ſunt, quæ committuntur in ipſam diuinitatem: ſicut eſt peccatum infidelitatis & blaſphemiæ. Secundario autem ſunt grauia peccata, quæ committuntur in humanitatem Chriſti. Vnde & Matth. 12. dicitur: Qui dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neq; in futuro. Tertio autem loco ſunt peccata, quæ committuntur contra ſacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Chriſti. Et poſt hæc ſunt alia peccata contra puras creaturas. Per accidens autem vnum peccatum eſt grauius alio ex parte peccantis: puta, peccatum quod eſt ex ignorantia vel infirmitate, eſt leuius peccato, quod eſt ex contemptu, vel ex certa ſcientia. Et eadem ratio eſt de aliis circumſtantiis. Et ſecundum hoc, iſtud peccatum in quibuſdam poteſt eſſe grauius: ſicut in his, qui ex actuali contemptu, cum conſcientia peccati, ad hoc ſacramentum accedunt, in quibuſdam vero minus graue: puta, in his, qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conſcientia peccati ad hoc ſacramentum accedunt. Sic ergo patet, quod peccatum eſt multis aliis grauius ſecundum ſuam ſpeciem, non tamen eſt omnium grauiſſimum.

1. 2. q. 72 ar. 9 ad 2 2 q. 73 ar. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum indigne ſumentium hoc ſacramentum, comparatur peccato occidentium Chriſtum, ſecundum ſimilitudinem (quia vtrumque committitur contra corpus Chriſti (non tamen ſecundum criminis quantitatem. Peccatum enim occidentium Chriſtū, fuit multo grauius. Primo quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Chriſti in ſpecie propria: hoc autem peccatum eſt contra corpus Chriſti, in ſpecie ſacramenti. Secundo, quia illud peccatum proceſſit ex intentione nocendi Chriſto: non autem hoc peccatum.

*Ad ſecundum dicendum, quod fornicator accipiens corpus Chriſti, comparatur Iudæ Chriſtum oſculanti, quantum ad ſimilitudinem criminis (quia vterque ex ſigno charitatis Chriſtum offendit) non tamen quantum ad criminis quantitatem, ſicut etiam prius dictum eſt. Hæc tamen criminis ſimilitudo non minus competit aliis peccatoribus, quam fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Chriſti, cuius ſignum eſt hoc ſacramentum, & tanto magis, quanto peccata ſunt grauiora. Secundum quid tamen peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius ſacramenti, in quantum ſcilicet per hoc peccatum ſpiritus maxime carni ſubijcitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc ſacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipſius charitatis, quam feruoris eius. Vnde & peccatum infidelitatis, quod funditus ſeparat hominem ab Eccleſiæ vnitate ſimpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad ſuſceptionem huius ſacramenti, quod eſt ſacramentum Eccleſiaſticæ vnitatis, vt ſupra dictum eſt. * Vnde & grauius peccat infidelis, accipiens hoc ſacramentum, quam fidelis peccator, & magis contemnit Chriſtum ſecundum quod ſub hoc ſacramento: præſertim ſi non credat, Chriſtum vere ſub hoc ſacramento eſſe, quia quantum eſt in ſe, diminuit ſanctitatem huius ſacramenti, & virtutem Chriſti operantis in hoc ſacramento, quod eſt contemnere ipſum ſacramentum in ſe ipſo. Fidelis autem, qui cum conſcientia peccati ſumit, contemnit hoc ſacramentum, non in ſe ipſo, ſed quantum ad vſum, indigne accipiens. Vnde & Apoſtolus 1. Cor. 11. aſſignans rationem huius peccati, dicit. Non dijudicans corpus Domini: id eſt, non diſcernens ipſum ab aliis cibis. quod maxime facit ille, qui non credit, Chriſtum eſſe ſub hoc ſacramento.*

In ſol. præc.

q. 79. art 1. & q. 73 ar. 4

Ad tertium dicendum, quod ille, qui proijceret hoc ſacramentum in lutum, multo grauius peccaret, quam ille, qui cum conſcientia peccati mortalis ad hoc ſacramentum accedit. Primo quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic ſacramento, quod non intendit peccator indigne corpus Chriſti accipiens. Secundo, quia homo peccator eſt capax gratiæ, vnde etiam magis eſt aptus ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quam quæcunque alia irrationalis creatura. Vnde maxime inordinate vteretur hoc ſacramento, qui proijceret ipſum canibus ad manducandum, vel, qui proijceret in lutum conculcandum.

Littera D. Thomæ eſt perſpicua: de re autem ipſa dicemus ſequenti diſputatione.

DISPVTATIO LXVI.

De ſpirituali diſpoſitione neceſſaria ex præcepto ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum.

Incipimus diſputare de præceptis pertinentib. ad vſum huius ſacramenti. In quo duæ interueniunt perſonę ad quas poſſunt hæc præcepta pertinere, nimirum ſuſcipiens, & diſpenſans ſacramentum, de quibus ſuo ordine dicendum eſt. Primo de ſuſcipientibus, cum D. Thom. infra. quæſt. 82. Rurſus in ipſo vſu duo vel tria poſſunt conſiderari, ſcilicet modus eius ex parte ſuſcipientis, quo ſpectat, vt cum hac diſpoſitione, vel illa ſumat, vel exercitium eius, ſcilicet, quod interdū ſumat, vel modus eius ex parte ſacramēti, ſcilicet, quod in vna vel duabus ſpeciebus ſumatur. Et circa hæc omnia poſſunt verſari diuerſa præcepta: de quib. ordine propoſito dicemus ſequentes ordinem articulorum D. Thom. In hac ergo diſputatione agimus de præcepto præſcribente modum in ſpirituali diſpoſitione neceſſarium ad dignam ſumptionem huius ſacramenti, quod poteſt explicari, vel per modum præcepti negatiui, ſcilicet, vt nemo communicet in peccato mortali, vel affirmatiui, mandātis potius ſpecificationem actus, vt ſic dicam, quam exercitium, ſcilicet, vt hoc ſacramentum in gratia recipiatur; hoc enim præcepto non mandatur exercitium actus, ſed vt ſi fiat, tali modo fiat.

Diſput. 28. de Eucharistia.

SECTIO I.

Vtrum ſit peccatum mortale recipere hoc ſacramentum in peccato mortali ſine vlla diſpoſitione.

Svppono primam ac maxime neceſſariam diſpoſitionem ad dignam manducationem huius ſacramenti eſſe characterem baptiſmalem, ſine quo nullus, quantūuis iuſtus, ſeu contritus poteſt digne ſuſcipere hoc ſacramentum, quia non eſt capax effectus

Abſq; baptiſmo nullus eſt capax Eucharistia.

ctus eius, vt ſupra dictũ eſt, quia Baptiſmus eſt ianua ad cœtera ſacramenta, vnde qui non eſt baptizatus, non ſolum dici poteſt indiſpoſitus, ſed etiam incapax ſumptionis huius ſacramẽti, quoad ſignificationem & effectum ſacramẽtalem: nam ſicut, qui non eſt genitus, nutriri non poteſt, ita qui non eſt regeneratus in Chriſto, non eſt capax alimenti eius, & ex hac parte ficte ſumit, & falſam reddit ſignificationem huius ſacramenti, ſi non regeneratus, illo nutriri velit, etiã ſi alioqui peccator non ſit.

Hæreſes circa hanc quæſtionem. Roffenſis. Bellarmin. Igitur quæſtio ſupereſt de diſpoſitione neceſſaria in homine baptizato, in quo hæretici huius temporis (vt referunt Roffenſis art.15. Bellarminus, & alij) nõ ſolum diſpoſitionem gratiæ non requirunt, verum potius aſſerunt, quo magis eius conſcientia peccatorum onere grauatur, eo melius eſſe diſpoſitũ ad hoc ſacramentũ recipiendum, dummodo firmiter credat, ea peccata ſibi non eſſe imputãda, propter Chriſtum, quia hoc ſacramentum non ſolum eſt cibus animæ, ſed etiam medicamentum, vt autem dicitur Mat.9. Non ſani egẽt medico, ſed qui male habent. Hi vero hæretici errant inprimis in generali doctrina de iuſtificatione & remiſsione peccatorum, dum exiſtimant, peccata non tolli, ſed ſolum non imputari, idq; non per veram pœnitentiam, ſed per ſolam fidẽ. Deinde ſpecialiter errant in effectu, fine & inſtitutione huius ſacramenti: Putant enim, eſſe inſtitutum ad tollenda peccata mortalia, idq; ſolum excitando fidem, de quibus in ſuperioribus ſatis dictum eſt. His ergo omiſsis:

Qui accedit ad Euchariſtiam ſine diſpoſitione ad gratiam & cum conſcientia peccati mortalis letaliter peccat. 1.Cor 11. Dico primo, Accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati mortalis, & ſine diſpoſitione ſufficienti ad gratiam, eſt peccatum mortale. Concluſio eſt abſolute de fide, licet in modo explicandi illa poſsit eſſe inter Catholicos diuerſitas, vt ſect.3. videbimus. Probatur autem concluſio ex illo Pauli 1. ad Corint.11. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Dñi. Vbi ſermo eſt de probatione morum per recognitionem, ſeu examinationem cõſcientiæ, vt ſupra oſtendimus, agentes de diſpoſitione neceſſaria ad effectum huius ſacramenti, vnde ille dicitur indigne ſumere, qui accedit cum praua conſcientia: Manducare autem ſibi iudicium eſt, nouam culpam ex tali manducatione contrahere. Atque ita *Conc Trid.* exponit hunc locum Concil. Trident. ſeſſ.13. c.7. & ſig- *Origen.* nificat Origen. Hom. 5. in diuerſos, vbi tractans illa verba Centurionis: Dñe non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, inquit, Quando mãducas, & bibis corpus & ſanguinẽ Dñi, tunc Dominus ſub tectũ tuum ingreditur, & tu ergo humilians temetipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito, Dñe non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, vbi enim in indigno ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti. Clarius hom.2. in Pſalm.37. prope finem. Cõmunicare, inquit, non times corpus Chriſti accedens ad Euchariſtiam, quaſi mũdus ac purus, quaſi nihil in te ſit indigni, & in his omnib. putas quod effugies iudicium Dei, non recordaris illud, quod ſcriptum eſt: Quia propterea in vobis multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi? Quare multi infirmi? Quoniam non ſe ipſos diiudicãt, neque ſeipſos examinant, neque intelligunt, quid eſt accedere ad tanta ſacramenta, patiuntur hoc, quod febricitantes pati ſolent, cũ ſanorum cibos præſumunt, ſibimet ipſis inferentes *Cyrill.* exitium. Eandem veritatem ex eiſdem verbis Pauli *Cyprianus.* colligit Cyril. Alexan. lib.12. in Leuit. non longe à fine, & Cyprian. lib. de lapſis circa medium, vbi adiungit illa verba Leuit. 22. Omnis mundus mãducauit carnem, & anima quæcunque manducauerit ex carne ſacrificii ſalutaris, quod eſt Dñi, & immunditia ipſius ſuper ipſum eſt, peribit anima illa de populo ſuo. Et illud 1. ad Corint.10. Non poteſtis calicem Dñi bibere, & calicem dæmoniorum, &c. Atq; de eadem re elegãter loquitur in ſermone de cœna Domini, Hier. Mar. *Hieronym.* 3. Turbæ, inquit, quæ impediunt panem manducare, peccata & vitia ſunt, quia, qui manducat indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans cor- *Iſidorus.* pus Dñi. Et Iſidorus, libro de ſummo bono, capite 24. Qui ſcelerate viuunt in Eccleſia & communicare nõ deſinunt, putantes ſe tali communione mũdari, diſcant, nihil ad emundationem ſibi proficere, dicente Propheta: Quid eſt, quod dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? Numquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas? & Apoſt. Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Ac denique Clemens Papa, lib. 7. conſt. capite.27. Si quis, inquit, ſanctus eſt, accedat, ſi non eſt, curet, vt fiat per *Clemens.* Dei miſericordiam, & ſimilis admonitio habetur in antiquis liturgiis. Multaq; ſimilia adduximus ſupra in citato loco, de diſpoſitione neceſſaria ad effectum huius ſacramenti. Ratio vero huius concluſionis ſatis explicata eſt in comment. a. 4. & indicatur à Paulo illo verbo, Non diiudicans corpus Domini. In quo magna iniuria fit Chriſto, non diſcernendo inter ipſum, & vulgares cibos: Indicatur ẽt à Concil. Trid. quia ſancta, inquit, ſanctè tractãda ſunt, multo ergo magis illud ſacramentum, quod eſt omnium ſanctiſſimum. Vnde intelligimus, huiuſmodi præceptum nõ accedendi ad hoc ſacramentum in peccato mortali, non eſſe poſitiuum, vel Eccleſiaſticum, vel etiam diuinum, ſi proprie loquamur, ſed naturale, id eſt, intrinſece, & ex natura rei conſequens ex inſtitutione, dignitate & ſignificatione huius ſacramenti, quemadmodum diximus, agentes de ſacramentis in genere, nam illa omnia hic à fortiori locum habent.

Obiectio. Sed obiicies: Interdum poteſt homo obligari ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quando moraliter loquendo non poteſt ſe ad gratiam diſponere, vt ſi ſit publicus concubinarius, vel habeat diuturnum ac vehemẽs odium inimici, quod deponere non poſſit, & maxime, ſi copia confeſſoris careat, & contritionis gradum non valeat attingere: nec denique abſolutum propoſitum non peccandi de cætero concipiat, quod non ſolum ad contritionem, ſed ad veram etiam attritionem eſt neceſſarium. Addamus ad difficultatem explicandam, Deum ei negare auxilium ad dolendum de peccato, atq; ipſi peccatori conſtare ſe eſſe à Deo deſertum, tunc ille non peccaret, accedendo ad hoc ſacramentum ſine diſpoſitione, quam non poteſt habere: ergo non eſt per ſe malum in peccato accedere. Reſpondetur ad priorem partem, ne- *Solutio.* minem eſſe poſſe in agendis ita perplexũ, vt ex duobus malis mortalibus alterum ſimpliciter eligere cogatur. Vnde in præſenti caſu, ſi quis reuera obligatur hoc ſacramentum accipere, non erit illi impoſsibile, ita ſe diſponere, vt digne accipiat, quod ſi hoc fortaſſe ſit illi valde dificile, tenebitur cum diuina gratia eam difficultatem ſuperare, quæ non illi deerit, ſi, q; in ſe eſt, facit. Quod ſi tanta ſit difficultas, vt mortaliter cenſeatur quædam impoſsibilitas, interdum eſſe poterit ſufficiens ratio ad excuſandum hominem, ne pro eo tempore communicare teneatur, & differat, donec paulatim eam difficultatem vincere, ac digne ſe diſponere valeat, illa vero duo, ſcilicet, obligatio communicandi, & impoſsibilitas digne communicandi, non poſſunt ſimul ac pro eodem tempore abſolute & ſimpliciter coniungi. Quocirca ad alteram partem, quæ fingitur de homine deſtituto à Deo, inprimis negandum eſt, illud fieri à Deo, in hac vita. Deinde eo caſu argumentandi gratia admiſſo, reſpondeo non teneri hominem illum ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum, nec poſſe licite communicare: peccaret enim ſic communicando, eodem genere ſacrilegii, quo nunc peccat quilibet peccator indigne communicans, quia licet ille homo non poſſet digne communicare, poſſet tamẽ vitare actum, ne illum faceret ſine debita circumſtantia & honeſtate, ad quod obligatur ex vi huius præcepti, de quo

agimus,

agim⁹,quod,vt ſupra dixi,negatiuum eſt, vel ſaltem negationem includit, non communicandi in ſtatu mortalis peccati.

Obiectio.

Dices ergo,ſi quis prohibeatur non communicare ſicut nunc excommunicatus prohibetur,& communicet,duo peccata committit,alterum, quia exercet actum prohibitum,alterum, quia indigne communicat, non enim poteſt huiuſmodi homo non indigne communicare,quandoquidem ipſamet communione aliud præceptum violat,& peccat(ſuppono enim illum nullam habere ignorantiam,quæ ab eiuſmodi peccato eum excuſet)

Solutio.

Reſpondetur,concedendo,ibi eſſe duas cauſas ſeu rationes malitiæ: an vero ex illis oriantur duæ malitiæ ſpecie diſtinctæ, vel tãtum efficiant vnam grauiorem, ſpeculatiue controuerti poteſt:ſed res eſt parui momenti,quamuis poſterior pars videatur veriſimilior, quia totus ille eſt vnus actus eidem honeſtati religionis contrarius cui plures circumſtantiæ neceſſariæ deſunt,quia non ſolum fit,quando non debet,ſed etiam quomodo non debet fieri,quod augmentum ad eandem ſpeciẽ pertinet: vt ſi quis comedat tempore prohibito, & in qualitate & quantitate prohibita. Sed quidquid ſit de ſpeculatiua quæſtione,practice tamen & in ordine ad confeſſionem,exiſtimo, eam circumſtantiam eſſe talem,quæ aperienda ſit,quia plurimum aggrauat,ac merito variare poteſt morale iudicium. Hic vero occurrebat alia difficultas, an tangere hoc ſacramentum in peccato mortali,ſit peccatum mortale,ſed eam commodius tractabimus infra,diſputantes de diſpenſatione huius ſacramenti.

Conc. Recipere Euchariſtiam in peccato veniali non eſt ex eo ſolum capite mortale

Dico ſecundo,Recipere hoc ſacramentum in peccato veniali, vel etiam peccando venialiter in ipſa ſumptione, non eſt ex eo capite peccatum mortale. Hæc eſt communis ſententia. Et ratio eſt: quia nec circa hoc eſt ſpeciale præceptum poſitiuum, neque ex ſola natura rei poteſt colligi tale peccatum: quia hæc non eſt grauis iniuria vel irreuerentia, quia per peccatum veniale non ponitur impedimentum principali & quaſi eſſentiali effectui ſacramenti,cum tale peccatum non excludat charitatem, ergo non committitur grauis fictio aut ſimulatio: ergo nec peccatum graue.Et confirmatur,quia alioqui non poſſunt ad hoc ſacramentum accedere, niſi ſanctiſsimi viri quis enim eſt,qui non merito timere poſsit,non ſolum,ne in peccato veniali ſit,ſed etiam ne in ipſa ſũptione venialiter peccet,vel ex vana aliqua intentione,vel ex negligenti diſtractione,aut alia ſimili cauſa Et confirmatur ex c.Si non ſunt, de conſecr.di.2.vbi ex ſententia Hyl.ſic dicitur:Si non ſunt tanta peccata vt excommunicetur quis, non ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare,& in c.Si qtieſcunque,dicitur ex ſententia Amb.Qui ſemper pecco,debeo ſemper accipere medicinam.

Dubium an ſit veniale ſic accedere.

Sed quæres,an ſaltem ſit veniale peccatum in ea diſpoſitione ſumere hoc ſacramentum. Maior diſtin. 9.qu.1.ad 1.abſolute negat, quamquam eſt, inquit, bene impudens, qui cum propoſito venialiter peccandi communicat.

Aliqui negant.

Richard.etiam ibi art.2.q.1.ad 2. ſimpliciter docet,non peccare, qui cum veniali peccato communicat.idem Adrian.qu.1.de confeſsione Soto diſt.12.q.1.art.4.licet ſit dubius,tamen in hanc ſententiam eſt magis propenſus.In contrarium vero eſt,quia illa videtur aliqualis irreuerentia, maxime ſi peccatum veniale,vel propoſitum eius in ipſomet actu communionis committatur,vel habeatur. Et confirmatur ex Anſelm.1.ad Cor.11.dicente:Indigne

Aliqui affirmant.

accedit, qui vel aliquod graue peccatum,vel multa leuia commiſit,& non eſt confeſſus. Quod cum non poſsit intelligi ſecundum æqualitatem,neceſſe eſt,vt ſaltem ſecundum quandam proportionem intelligatur; nam qui graue peccatum commiſit,indigne accedit mortaliter peccando: qui autem multa venialia,indigne etiam ſaltem venialiter. Confirmatur ſecundo ex verbis Auguſt.libr. de Eccleſiaſt.dogmat. c.53.quæ referuntur in c.Quotidie, de Conſec.di.2. vbi cum dixiſſet:Si adhuc habet voluntatem peccandi,grauari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quã purificari,Et ideo,q̃uis quis peccato mordeatur,peccandi non habeat de cætero voluntatem,& communicaturus ſatisfaciat lachrymis, &c.ſubdit inferius, ſed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non grauant.Sentit ergo Aug.vel potius Gẽnad. quod recipere Euchariſtiam ſine pœnitentia venialium peccatorum, grauet conſcientiam:erit ergo,vt minimum, peccatum veniale.

Sæpe peccatum veniale ſit velut circumſtantia communionis,eſt peccatum veniale ſic communicare.

Dicendum inprimis videtur, ſi peccatum veniale ſit aliquomodo circumſtantia ipſius actus cõicandi, peccatum eſſe veniale ſic cõmicare,vt v.g.ſi quis cõmunicet propter oſtentationẽ, ſeu vanam gloriam, vel certe ſi actu ſit in ipſo peccato veniali,vt in vana aliqua cogitatione, aut delectatione, & ea ratione accedat diſtractus,& ſine debita attentione & deuotione.Ratio eſt, quia ſi non habeat circumſtantias debitas,eſt aliquo modo malus,ergo, vt minimum, erit peccatum veniale. An vero tunc impediatur effectus ex opere operato,ſupra tractatum eſt.

Peccat venialiter accedens Euchariſtiam cum conſcientia multorũ venialium.

Deinde, ſi quis cõſuetudinem habeat committẽdi multa venialia peccata, vel certe cõſcientiam ſentit eorũ multitudine oneratam,& ideo ad ſpiritualia tractãda tepidam,& quodammodo indiſpoſitam,non videtur poſſe excuſari à culpa veniali, ſi ſine vllo dolore aut propoſito emendandi vitam,ad Euchariſtiam accedat.Et hoc ſaltẽ probat ratio in contrarium facta,qa ille eſt aliquo modo indignus,& non ſatis diiudicat corpus Domini, & ponit obicem aliquib.effectibus huius ſacramenti non cõtemnendis:quales ſunt, remiſsio venialium peccatorũ,& actualis feruor charitatis,ac denique quod caput eſt, non poteſt omnino excuſari actio illa ab irreuerentia contra hoc ſacramentum. Præterea Anſelm.& Auguſt.hoc,ad minimum,ſentiunt,& in hunc modum explicari poſſunt, quamuis in rigore plus dicere videantur, præſertim Anſelmus:nam Auguſtinus exponi poſſet,cũ inquit, hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non grauant, quod non diſtinguat illa à venialibus, ſed ab eo ſtatu conſcientiæ,quæ licet mortali peccato mordeatur,tamen eorum multitudine nõ grauatur,nec obruitur;huic n.homini dat licentiam Aug. frequenter communicandi, præmiſſa confeſsione, illi vero minime,niſi poſt diuturnam pœnitentiam, etiam publicam,ſi peccatoris ſtatus publicus fuerit.

Accedens Euchariſtiã cum vno vel altero peccato habituali veniali non peccat, etiã venialiter.

Denique extra prædictos caſus, ſi quis fortaſſe habeat peccatum veniale in habitu,licet ſine dolore eius, & propoſito emendandi ad Euchariſtiam accedat, vel quia non recordatur, vel quia ob humanam aliquam fragilitatem,non poteſt voluntatem auertere ab illo leui affectu,non exiſtimo,peccare venialiter ſic communicando,ſi alioqui procuret cum timore, reuerẽtia & deuotione accedere.Et quoad hoc placet prior Theologorum ſentẽtia.Et ratio eſt, qa tunc illa culpa venialis non eſt circumſtantia illius actus,neq; ab homine fragili exigenda eſt ſumma diligentia, vel perfectiſsima diſpoſitio.

Nulla actualis diſpoſitio requiritur ad ſumendã Euchariſtiã ex præcepto rigoroſo præter gratiam habitualem.

Ex dictis in hac ſectione obiter colligimus,præter diſpoſitionem gratiæ habitualis,nullam actualẽ requiri ex rigoroſo præcepto ad dignam ſumptionem huius ſacramenti, ita vt illius omiſsio peccatum mortale ſit.In quo conueniunt omnes Theologi,& à fortiori patet ex eo,quod ſupra diximus,ad effectum huius ſacramenti nullam actualem diſpoſitionẽ requiri.Ad vitandum autem peccatum veniale,illa interior attentio,ac reuerentia neceſſaria eſt, quam ex natura ſua talis actus facer,ac religioſus poſtulat, vt conuenientiori modo fiat.Excuſabitur tamẽ homo ab huiuſmodi culpa veniali,ſi fortaſſe ex naturali tãtum diſtractione huiuſmodi attentionem omittat, quia tunc nec voluntaria eſt,nec humana.

SECTIO

SECTIO II.

Quam graue peccatum ſit indigna ſuſceptio huius ſacramenti in peccato mortali.

CVm cõſtet ex dictis, peccatum hoc ex genere ſuo mortale eſſe, inquirere poſſumus grauitatem eius, vel genericam, vel ſpecificam, vel numericam ſeu indiuidualem.

Eucharistiã in mortali ſuſcipere ſacrilegiũ eſt

Dico primo, peccatum hoc habere grauitatem ſacrilegij virtuti religionis contrariam. Sic Hierony. epiſt. 22. ad Euſtochium, in quoſdam inuehitur, qui indigne communicabãt. Ebrietati ſacrilegium copulantes aiunt, abſit, vt ego me à ſanguine Domini abſtineam. Et ratio eſt, quia hoc ſacramentũ eſt res maxime ſacra, cui ex virtute religionis proprius cultus & reuerentia debetur: nam ſicut Chriſti adoratio ad religionem ſpectat, ita & huius ſacramenti veneratio Ergo iniuria, quæ illi ſit, contraria eſt religioni, atque adeo ſacrilegium.

Non tamẽ eſt tam graue peccatũ ſicut hæreſis, deſperatio, aut odium Dei.

Hinc ſequitur primo, hoc peccatum ex ſuo genere non eſſe tam graue, ſicut illa, quæ ſunt contra virtutes Theologales, vt ſunt odium Dei, Hæreſis, deſperatio: nam, vt recte fiat comparatio, debet maximum peccatum cum maximo conferri, alioqui nihil certum affirmari poteſt. In eo vero ſenſu ratio eſt clara: quia peccatum, quod priuat maiori honeſtate, ex ſuo genere grauius eſt. Item, quia illę virtutes ſunt perfectiores religione, quia immediatius Deum attingunt: ergo eadem ratione vitia illis contraria ſunt grauiora.

Grauius tamen eſt iis, quæ ſunt cõtra virtutes morales.

Secundo ſequitur, hoc peccatũ ex ſuo genere grauius eſſe, quam ea, quæ ſunt contraria virtutibus moralibus religione inferioribus. Quod eiſdem rationibus oſtendi poteſt: nam priuat perfectiori honeſtate, & immediate attingit Deum, vel res diuinas. Cum vero dicimus, peccatum hoc eſſe ex ſuo genere grauius, intelligendum eſt proprie, de genere, id eſt, quantum eſt ex vi ſuæ rationis genericæ: hoc n. immediate conuincitur rationibus factis. An vero etiam in ſpecie ſit grauius quocunque alio peccato contra proximum, vel contra aliquam virtutem moralem, paulo inferius dicemus.

Peccatum hoc non eſt omniũ quæ religioni opponũtur maximum in ſpecie ſua.

Dico ſecundo, Hoc peccatum in ſpecie ſua non eſt maximum omnium, quæ religioni opponuntur: ſed in 3. gradu, ſeu ordine conſtitui poteſt. Ita colligitur ex D.Tho. qui ſupponit, quod ex to. 2. ſatis clarum eſt, contra eandem virtutem poſſe committi peccata ſpecie diuerſa, quia ab eodem medio variis modis recedi poteſt: inter peccata ergo, quæ religioni opponuntur, primum gradum tenent illa, quæ ſunt contra Deum ſecundum ſe, ſeu contra diuinitatem eius: quia, quo excellentior eſt diuinitas cæteris rebus: eo iniuria illi facta grauior eſt. Et huiuſmodi eſt blaſphemia, periurium: & in hoc ordine annumerari ſolet peccatum contra Spiritum ſanctum, quod Chriſti teſtimonio grauiſsimum eſt. In 2. gradu ſunt peccata contra humanitatem Chriſti, vt in propria ſpecie exiſtit: quia illa proxime coniuncta eſt Deo, & maior eſt iniuria & irreuerentia, maiuſque poteſt inferri nocumentum, quando in propria ſpecie offenditur, ac læditur. Tertium ergo ordinem conſtituit peccatum ſacrilegij contra hoc ſacramentum: quia in ipſo realiter Chriſtus continetur, quamuis ſub aliena ſpecie. Vnde inter omnes alias res ſacras, hoc ſacramentum maxime ſacrum ac diuinum eſt: ergo iniuria & ſacrilegium cõtra illud factum, maximum eſt, poſt alia enumerata. Additur ex D.Thom. hic, in hoc tertio ordine, poſſe eſſe varia ſacrilegia, quæ videntur ſpecie diuerſa, inter quæ indigna ſumptio, vel communicatio, non habet ſummam grauitatẽ: maius n. peccatum eſt, vt D.Th. hic docet a. 5. ad 3. proijcere hoc ſacramentum canibus ad manducandũ, vel in lutum ad conculcandum illud, ꝙ ex terminis ipſis videtur manifeſtum: nã præ ſe fert maiorem horrorem & iniuriam, & indicat animum magis auerſum, magiſq́; Chriſto iniurioſum. Et præterea id explicat D.Th. optima coniectura: quia peccator, licet ſit indiſpoſitus ad vnionem cum Chriſto, quia peccator eſt, tamen de ſe eſt capax illius, quia homo eſt: at vero brutum eſt omnino incapax: & ideo maior eſt improportio, maiorque abuſus in illis actionibus.

Dubium, an hoc peccatũ ſit grauius omnib. ijs, quæ opponũtur virtutib moralibus.

Ex hac vero aſſertione ſic expoſita oritur dubitatio ſupra tacta: an hoc peccatum ex ſpecie ſua ſit grauius homicidio, quod eſt contra iuſtitiam: aut adulterio, quod iuſtitiæ & temperantiæ repugnat: vel omnibus peccatis contra naturam, contrarijs caſtitati: & idem inquiri poteſt de cæteris oppoſitis virtutibus moralibus. Quidam enim Theologi ita exiſtimant, vt Gabr. lect. 77. in Can. & Petr. Sot. lect. 12. de Euch: Ledeſ. in 4. 5. par. q. 21. ar. 5. Sot. d. 12. q. 1. a. 5. qui dicit, homicidium quidem eſſe grauius, quamſit indigna ſumptio huius ſacramenti ex fragilitate commiſſa: nihilominus tamen indignam ſumptionem ex ſpecie ſua eſſe grauiorem: quia ſi ex contemptu fiat, grauius peccatum eſt. Quæ ratio non admodum probat: quia, vt comparatio recte fiat, debent æquales circumſtantiæ ex parte operantis adhiberi. Huic vero ſententiæ fauent Patres, qui adeo exaggerant hoc peccatum, vt cum peccato crucifigentium Chriſtum, & Iudæ, qui eum vendidit, comparent illud: Chryſoſt. Hom. 45. in Ioan. 61. ad populum. Remig. Matt. 26. & Beda Marc. 14. circa illa verba, per quem filius hominis tradetur. Anſelm. & Theod. 1. ad Cor. 11. Hæc vero ſententia non placuit Durando, diſtinct. 9. q. 4. & idem ſentit Palud. q. 2. ar. 6. Primo, quia non habet illa opinio ſufficiens fundamentum: nam inprimis prædicti Patres, vt etiam D.Tho. notat, non ſecundum æqualitatem, ſed ſecundum quandã proportionem, & imitationem, locuti ſunt, quia ſicut Iudas oſculo tradidit Chriſtum indignis hominibus ac inimicis eius, ita peccator communicando indigne, veluti quodam oſculo Chriſtum tradit homini indigno, eiuſque inimico. Et ſicut crucifixores Chriſti ſanguinem Chriſti fuderunt in ſuam perniciem, ita etiam peccator quodammodo ſanguinem Chriſti fudit in ſuum magnum detrimentum, quando illum indigne ſumit. Ex hac vero analogia non poteſt inferri, vel hoc peccatum eſſe æquale illis, vel eſſe maius omnibus ſupra enumeratis. Rurſus neque ex ratione ſacrilegij poteſt concludi hæc maior grauitas ſpecifica, quia ſub grauiori genere poteſt ſine dubio contineri ſpecies aliqua moralis minus grauis, quam ſit alia ſub inferiori genere cõtenta: maius enim peccatum eſt peccatum contra naturam, quam furtum, licet illud ſit ſub genere intemperantiæ, hoc vero ſub genere iniuſtitiæ, quod grauius eſt: & ſimiliter grauius eſt homicidium, quam oratio inattẽta: licet hæc ſit ſub genere ſacrilegij. Et in phyſicis ſpecieb. eſt etiam probabile, id poſſe accidere. Ratio vero eſt, quia, licet obiectum virtutis contrariæ, ſecũdum ſe ſit nobilius, tamen modus attingendi illud poteſt eſſe inferior ac leuior. Denique quod ita ſit in præſenti, poteſt in hunc modum exponi: nam homicidium infert magnum nocumentum proximo, & irreparabile: indigna vero communicatio, quamuis ſit Chriſto iniurioſa, re tamen ipſa, non infert ei nocumentum. Ergo, licet Chriſtus abſolute ſit nobilius obiectum, quam alius proximus, nihilominus hæc eius iniuria poteſt ex ſpecie ſua eſſe leuius peccatum, quam homicidium. Quæ omnia, vt minimum, faciunt cõtrouerſiam hanc ſatis dubiam ſpeculatiue; nec video poſſe eſſe certa principia ad illam decidendam, ſi verum eſt illud principium, quod poſterior ſententia aſſumit: poſſe peccatum ſub inferiori genere contentum, ſecundum ſpecificam rationem ſuam eſſe grauius: de quo dubitari etiam poſſet: ſed hæc res ad 1. 2. ſpectat. Et ideo nunc ſatis ſit dicere, practice loquẽdo, fere ſemper illa peccata homicidij eſſe grauiora, vel

Aliqui affirmant. *Gabr.* *Pet Soto.* *Ledeſ.* *Soto.* *Chryſ.* *Remig.* *Beda.* *Theodi* *Al qui negant.* *Durant.* *Palud.*

Grauius peccatum regulariter eſſe homicidiũ, quam ſumptio indigna huius ſacramenti.

vel propter maius nocumentum, vel quia maiorem deformitatem & rectæ rationis euerſionem præ ſe ferunt.

Obiectio. Auguſtinus.

Supereſt vero obiectio contra aſſertionem poſitam ex Auguſtino libr. 50. Homiliarum, Homilia 26. & habetur in cap. Interrogo, 1. quæſt. 1. vbi dicit: non eſſe minus peccatum, indigne audire verbum DEI, quam indigne communicare: quia non eſt minus, inquit, verbum Dei, quam corp⁹ Chriſti: quod fere eiſdem verbis prius dixerat Origen. Hom. 13. in Exodũ, vbi ait, non eſſe minorem culpam, negligere verbum Dei, quam corpus Chriſti: ſed negligere verbum Dei, aut negligenter & ſine fructu illud audire, non eſt peccatum adeo graue: ergo neque indigne communicare.

Origenes.

Solutio.

Reſpondetur inprimis hæc videri dicta per quandam hyperbolen & exaggerationem, & aliquo prudenti moderamine eſſe temperanda. Nam ſi proprie ſit ſermo de verbo Dei formaliter: id eſt, de prædicatione, ſeu doctrina diuina, non poteſt ſecundum æqualitatem intelligi: cum dicitur; verbum Dei non eſſe minus, quam corpus Chriſti: ſed ſecundum quandam habitudinem, & reſpectum ad diuinam perſonam: ac ſi diceremus: non eſſe minus verbum Regis, quam corpus Regis: vel ſicut dicimus, non eſſe minus venerandam imaginem Regis, vel alium, qui gerit perſonam eius, quam ipſum Regem: ſi vero loquamur de verbo Dei obiectiue, ſic ſecundum veram æqualitatem nõ eſt minus verbum Dei, quam corp⁹ Chriſti: quia res, quæ hoc verbo prædicatur, non eſt minus digna, atque hoc modo negligere verbũ Dei, poteſt eſſe grauiſsimum peccatum; quia ſub hoc genere comprehendi poteſt contemptus fidei, & ipſius Dei, qui per verbum eius prædicatur. Affert præterea huiuſmodi peccatum ex ſe grauiſsimum nocumentum, quia verbum Dei eſt veluti organum, & inſtrumentum, quo Deus potiſsimum vtitur ad humanam ſalutem: & ideo illud contemnere, vel negligenter, atq; indigne ſuſcipere, non minora damna creare poteſt, quam indigne communicare.

Peccatũ hoc in particulari grauius & leuius eſſe poteſt, quã alia peccata virtutibus aliis oppoſita.

Tertio, de grauitate huius peccati in indiuiduo dicendum eſt, ex variis atque inæqualibus circumſtantiis, fieri poſſe, vt interdum ſit grauius, interdũ vero leuius, quam alia peccata, perfectiorib. vel minus perfectis virtutibus oppoſita. Hæc concluſio non indiget probatione: nam hoc fere commune eſt omnibus peccatis.

Dubium.

Duo vero, quæ circa illam docet Diuus Thomas, in dubitationẽ afferri poſſunt. Primum eſt, an accedere ad hoc ſacramentum cum grauioribus culpis, ſit ſemper, & ex ſe grauius peccatum. Aliquibus enim videtur, non ſemper ita eſſe, ſi peccata non ſint eiuſdem ordinis: quia maius malum eſt accedere cum peccatis carnalibus, quã cum ſpiritualibus, etiam ſi hæc grauiora ſint. Quod ſentit Alenſ. 4. part. quæſt. 46. membr. 4. & 5. vbi variis vtitur diſtinctionibus, quas referre & examinare operoſum eſſet, & parum vtile. Paſchaſius etiam libr. de hoc ſacramento, periculoſius dicit eſſe luxurioſis: ad hoc ſacramẽtum accedere, quam aliis peccatoribus. Quod verũ exiſtimo, propter maius periculum incidendi in prauam ac deteſtabilem conſuetudinem, etiam cõtemnendi paulatim. Nihilominus tamen per ſe loquendo, vera eſt regula, quam D. Tho. ſtatuit, grauius peccare, qui in peiori ſtatu & cum grauioribus culpis accedit; quia eſt indignior: tum etiam, quia maius impedimentum ponit effectui huius ſacramenti, maioremq; fictionem ſimulat, cum ſimpliciter magis ſit à Chriſto ſeparatus. Ratione vero ſcandali, vel alterius circumſtantiæ, accidere poteſt è conuerſo, vt grauius peccet, accedendo ad hoc ſacramentum, qui minora habet peccata.

Alenſ.

Paſchaſius

Grauius peccatũ eſt accedere ad Euchariſtiam cum grauioribus peccatis, quam cũ leuiorib. per ſe loquendo.

Dubium alterum.

Secunda dubitatio eſt, quis grauius peccet, fidelis peccator, vel infidelis, vel hæreticus? Quidam exiſtimant plus peccare fidelem peccatorem, vt Palud. 4. d. 9. q. 2. & Carthuſ. qu. 4. dicens, infidelem eſſe indigniorem, non tamen indignius accedere, quia fidelis operatur contra veritatem, & dignitatem ſacramenti ſibi cognitam: infidelis vero contra ignoratã. D. Thom. autem generaliter dicit grauius peccare infidelem: quia peccat contra ipſum ſacramentum, & vſum eius, cum tamen fidelis ſolum peccet contra vſum. Quæ ratio ſolum videtur probare, infidelem grauius peccare ſua infidelitate, qua negat veritatem ſacramenti, quam fidelem indigna ſumptione. Cum tamen hic non comparemus infidelitatem cum ſacrilegio, ſed preciſe ſacrilegium infidelis cum ſacrilegio fidelis. Dico tamen, etiam in hoc ſenſu, eſſe veram ſententiam D. Th. moraliter loquendo ac per ſe, quia ſtat⁹ infidelis ſimpliciter eſt peior & indignior: quod autem aliqua ignorantia excuſari poſsit, eſt per accidens: & interdum accidere poteſt, vt non intercedat: vt, ſi ſit hæreticus circa alia myſteria, non vero circa hoc: interdum vero talis eſſe poteſt, & tam craſſa, vt fere nihil excuſet. Atq; ita per ſe magis aggrauat indignus infidelitatis ſtatus. Dico autem, moraliter conſiderando ex genere, ſeu ex obiecto ipſos ſtatus: nam in indiuiduo fieri poſſet, vt ſit tanta malitia, tantaq; multitudo, & acerbitas peccatorum hominis fidelis, vt ſimpliciter indignior ſit, quam infidelis, & tunc iuxta reſponſionem datam præcedenti dubio negandum non eſt, illum grauius peccaturum, ſic accedendo.

Paludan

Carthuſ.

Moraliter loquendo, grauius peccat infidelis accedens ad Euchariſtiam, quã fidelis.

SECTIO III.

Vtrum habens conſcientiam peccati mortalis teneatur confeſsionem præmittere ante vſum huius ſacramenti.

POſt decretum Concilij Tridentin. ſeſſ. 13. cap. 7. & Can. 11. non poteſt in dubium reuocari, an huiuſmodi præceptum omnibus fidelibus impoſitum ſit, quia in illis decretis expreſſe continetur, & certiſsimum eſt, habere Concilium poteſtatem ad huiuſmodi præceptum imponendum, etiam ſi antea latum non fuiſſet. Quamquam, ſi tale præceptum à Concilio eſſet de nouo latum, dubitari poſſet, an obligaret omnes, & vbique, & an excuſarentur aliqui, ex defectu promulgationis, vel acceptationis, vt poſtea dicemus. Hic ergo præcipue inquiritur, quale, quamq; antiquum ſit hoc præceptum. In qua re duas reperio ſententias extreme contrarias. Prior affirmat eſſe præceptum iuris diuini naturalis, ex ipſa inſtitutione ſacramentorum intrinſece conſecutum, ita ſentit Sylueſt. verb. Euchariſt. 2. quæſt. 1. & inclinat Petrus Sot. lect. 12. de Euchariſtia, & fauet Bonauent. diſtinct. 13. dub. 1. circa litteram, & diſtinct. 16. dub. 12. circa literam, qui authores videntur hoc præceptum fundare in ſola dignitate, & ſignificatione huius ſacramenti. Alij vero videntur hoc fundare nõ in ſolo hoc ſacramento, ſed in inſtitutione eius ſimul cum inſtitutione ſacramenti Pœnitentiæ, vt interdũ ſignificat Scotus locis citandis: & inferius, refellendo hanc ſententiam, melius explicabimus.

Sententiæ

Sylueſt.

Pet. Soto.

Bonauent.

Secunda ſententia eſt, hoc præceptum eſſe poſitiuum Eccleſiaſticum: quæ duobus modis aſſerta eſt, quidam enim dixerunt, tale præceptum non eſſe nouum, nec Pontificio aut Conciliari decreto ſcriptum, vel introductum, ſed Apoſtolica traditione, & perpetua Eccleſiæ conſuetudine obſeruatum. Ita opinatur Medina Cod. de confeſſ. q. 17. quem recentiores aliqui ſecuti ſunt, vt Palacius in 4. diſt. 9. qu. 10. ad 1. & indicat Nauarrus de Pœnitent. diſtinct. 5. in princ. circa tertiam partem Gloſſæ, numer. 32. ſentit enim, hoc præceptum ortum eſſe ex conſuetudine Eccleſiæ, idem in Sum. capit. 21. numer. 49. Alij vero (quod minus tolerabile eſt) dixerunt, hoc præceptum eſſe nouum ac recens in Eccleſia: quæ ſententia tribui ſolet Richard. Palud. & Adriano, quod negauerit, vſque ad ſua tempora fuiſſe in Eccleſia tale præce-

2 Sententia.

Medina. Palacius. Nauarrus.

Richard. Paludan. Adrian.

præceptum,ſed non aperte id negant,vt videbimus. Primus ergo author huius ſententiæ videtur fuiſſe inter Theologos Caietanus hic,& in proprio quodam opuſculo de hac re,& in Sum. Verb. Communio, & ſu per 1.Cor.11.Eum ſecutus eſt Armilla,verbo,Communio,5.vlt.& eiuſdem ſententiæ fuit Abbas in c.de homine,de celebrat. Miſſa. Fundamentum eſt,quia ad ſatisfaciendum iuri diuino naturali ſatis, quod homo accedat in gratia ſatis ergo erit; quod per contritionem ad illam ſe diſponat,ſicut etiam hoc ſufficit ad miniſtranda ſacramenta ex officio,vel ad recipienda alia ſacramenta viuorum. Poſitiuum autem diuinum ius oſtendi non poteſt,neq; ſcriptum, neq; traditum:quin potius verba illa Pauli 1.Cor.11. Probet autem ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat: ſignificant,ſolum eſſe neceſſarium,vt vnuſquiſq; ſuam conſcientiam examinet,& interius ſe diſponat,ac de ſeipſo iudicium ferat, ita enim exponere videtur Chryſ.Homil.28.in illam epiſtolam dicens:Non præcipit,vt alter alteri probetur, ſed ipſe ſibi ſine traductione,faciens iudicium,& ſine teſte redargutionem: quem imitatus Theophyl.inquit Non alium tibi iudicem attribuo,ſed teipſum tibi ipſi commendo: iudica igitur,& explora conſcientiam tuam,& ſic accede. Patres etiã omnes citati ſectione prima, licet pœnitentiam requirant,nullam tamen confeſsionis faciunt mentionem. Et hinc vlterius colligi videtur, hoc præceptum non fuiſſe in Eccleſia tempore horũ Patrum,non poteſt autem oſtendi, vbi fuerit poſtea latum ante Concilium Tridentinum: ergo non eſt fundamentum ad aſſerendum antea fuiſſe.

Caietan. *Armilla.* *Abbas.* *Chryſoſtom* *Theophyl.*

Semper fuit in Eccleſia prædictum præceptum. Tridentin.

Dico primo, ſemper fuiſſe in Eccleſia præceptum præmittendi confeſsionem ante communionem,interueniente conſcientia peccati mortalis, poſt Baptiſmum commiſsi. Ita docuit fere verbis apertis Conc.Trident.dicens:Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat,eam probationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati,quantumuis ſibi contritus videatur,abſque præmiſſa ſacramentali confeſsione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat. Vbi aperte docet,non ipſum hanc neceſsitatem Eccleſiæ impoſuiſſe, ſed in Eccleſia ſemper fuiſſe. Probari autem primo poteſt ex communi conſenſu Theologorum,aperte id docet D. Thom. 4. diſtinct. 17.qu.3.art.1. quæſtiunc.4.& quodlib.1.art.11.& 1.ad Cor.11.lect.7.Scot.in 4.d.9.q.vnica,vbi rationem adducit,quia non tantum Deo,ſed etiam Eccleſiæ ſatiſfacere oportet,priuſquam recipiat ſacramentum Eccleſiaſticæ vnitatis.Quæ eſt bona congruentia, vt latum ſit præceptum, non tamen per ſe ſola ſufficit ad fundandum illud. Idem Scotus diſtinct.17.artic.ſecundo,inter alia tempora, in quibus homines obligantur ad confeſsionem,ponit illud, in quo ſuſcipienda eſt Euchariſtia,idem Gabr.ibi qu.1. & lect.7.in Can.Durand.diſt.7.q.4.& diſt.17.q.10.Richard.diſt. 9.art.2.qu.2.qui tamen diſt.17.artic.3.quæſt.6.videtur hoc limitare,de quo poſtea dicam, tenet etiam Maior diſt. 17. quæſt. 2.Anton.3.part.tit.14.cap.19.§. 3.& idem ſupponunt Bonauen.& alij citati in prima opinione. Qui omnes non referunt, aliquem antiquorum ſenſiſſe contrarium, quod eſt ſignum communis conſenſionis valde receptæ:Paludan.vero diſtinct.17.quæſt.2.& Adrian. quæſt. 3. de confeſsione, tam ad alia ſacramenta,quam ad Euchariſtiam, dicunt præmittendam eſſe confeſsionem: quamquam ſignificent, non eſſe peccatum mortale,illam omittere,ſi adſit contritio, in quo videntur primæ ſententiæ fauere,quia nihil ſpeciale dicunt de hoc ſacramento.

S.Thom. *Scotus.* *Gabriel* *Durandus.* *Richard.* *Maior.* *Antoni.* *Bonauent.* *Paludan.* *Adrian.*

Cyprian.

Secundo poteſt hæc veritas colligi ex Cypriano, qui in ſuis epiſtolis vehementer inuehitur in eos peccatores,qui ante actam pœnitentiam,& ante reconciliationem Eccleſiæ ad communionem accedunt:imo & ſacerdotes ipſos reprehendit, qui peccatores ad communionem facile admittũt,ante perfectam ſatisfactionem,vt videre licet in epiſ.10.11.12. 14.18.lib.de lapſis,& aliis locis frequenter. Atq; idem ſentit Auguſt.epi.118.c.3.dicit enim,eum,qui conſcientia peccati mortalis grauatur,nõ ſuo,ſed ſacerdotis arbitrio,debere ad hoc ſacramẽtum accedere,vel ab eo abſtinere.Et author li.de Eccleſiaſt. dogmat.c. 53.ſic inquit:Sacerdotis iudicio reconciliatum communioni ſociari debere: & loquitur de eo,qui habet conſciẽtiam mortalis peccati,& vt declaret,eſſe præceptum,ſubdit:Si vult non ad iudicium & condemnationem Euchariſtiam percipere. Optimum vero teſtimonium eſt Leo.Papæ,epi.91.c.2.vbi ſic inquit: Mediator Dei & hominum hanc præpoſitis Eccleſiæ dedit poteſtatem,vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent,& eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem ſacramẽtorum,ad ianuam reconciliationis admitterẽt.De quo teſtimonio plura dicam in ſequẽti aſſertione.Citati ẽt poteſt Chryſ. Homil.10.in Mat.ſed ille locus obſcurior eſt: ſic enim inquit: Tempus confeſsionis,tam iis,qui baptiſmo loti ſunt,q̃ profanis, incumbit: illis,vt ad gratiã reſtituti poſsint ad diuina myſteria accedere:his,vt loti & mundi per baptiſmum, poſsint communicare: vbi non poteſt loqui de ſacramẽtali confeſsione,quæ locum non habet in iis,qui baptiſmo loti non ſunt: loquitur ergo vel de confeſsione interiori, vel de illa exteriori confeſsione, qua vnuſquiſq; ſe peccatorem agnoſcit,& ideo medicina ad tollenda peccata inſtituta vti cupit:niſi dicamꝰ,eum generatim de confeſſione eſſe locutum,& intellexiſſe ſingulis membris eũ confeſsionis modum eſſe accommodandum, qui in vnoquoq; poteſt locum habere.Quæ expoſitio in verbis ipſis videtur habere aliquod fundamentum:nam iis,qui baptizati ſunt, confeſsionem dicit eſſe neceſſariam,vt per eam ad gratiam reſtituatur: profanis vero,vt per baptiſmum mundentur,aliter ergo in illis,quam in his,confeſsionem requirit,& de eadem re legi poteſt idem Chryſ.Homil.60.& 61.ad populum.

Auguſtinus. *Leo.* *Chryſoſtom.*

Tertio fundatur præcipue hæc ſententia in Eccleſiæ conſuetudine, vt Concil.Tridentin.dixit,huius autem conſuetudinis optimum indicium eſt, conſenſus frequens antiquorum Patrum,& Doctorum. Deinde, ſignum etiam huius traditionis eſt,quia ſemper in Eccleſia obſeruatum fuit, vt peccatores non prius ad communionem admitterentur,quam iudicio Eccleſiæ condignam ſatisfactionem facerẽt: & Eccleſiæ reconciliarentur, vt patet ex Concilio Niceno,Can.11. & 12. & ex Concilio Ancyrano,cap. 4.& ſequentibus; & Concilio Elibertino in pluribus Canonibus. Et confirmari hoc ſolet ex hiſtoria Philippi Imperatoris,qui primus Chriſtianus fuit, & à Pontifice ad participationem cum aliis fidelibus ante confeſsionem admiſſus non fuit,vt referunt Euſebius libro 6.hiſtor.cap.26.& Nicephor.libro 5.capit. 25. At vero ſi neceſſarium non eſſet,ad communionem confeſsionem præmittere, & abſolutionem accipere,non eſſent hi peccatores à communione ſeparandi.

Conc.Nicen. *Ancyran.* *Elibertin.* *Euſebius.* *Niceph.*

Hoc præceptum eſſe à naturali iure non poteſt probari, etiã ſuppoſita inſtitutione ſacramentorũ.

Dico ſecundo,Hoc præceptum præmittendi confeſsionem ante communionem non poteſt ſatis colligi,ex ſolo naturali iure,etiam ſuppoſita inſtitutione vtriuſq; ſacramẽti,cõfeſsionis,& cõmunionis: nã ſi hæc non ſupponãtur,nullus erit quæſtioni locus,cũ confeſsionis vſus ex ſe & abſolute non ſit de iure naturali. Probatur ergo concluſio, quia tribus modis colligi poteſt hoc præceptum ex prædicta inſtitutione præciſe ſumpta:nullus autem eorum eſt ſufficiens: primus eſt,ex dignitate & ſanctitate huius ſacramẽti nam,cum ſit omnium ſanctiſsimũ & ipſum ſanctitatis fontem in ſe contineat,vi, & natura ſua exigit ab homine ſummam diligentiam moralem, vt ſancte, atq; adeo in ſtatu gratiæ,ad illud accedat:& ſimiliter requirit,vt moralem dubitationem, quæ in hoc eſſe po-

ſe po-

re poteſt, conuenienti etiam & morali modo conetur excludere. Sed medium ad hæc omnia maxime accommodatum eſt confeſsio; quia iuſtificatio per ſolam contritionem multo eſt difficilior, multoq; magis incerta: ergo ex natura rei eſt confeſsio neceſſaria ad dignum vſum huius ſacramenti, ſuppoſita illius vtilitate, ſicut nunc tenetur ſacerdos ex naturali lege charitatis, ſubuenire per confeſsionem peccatori extreme indigenti, quia, licet per contritionem ſaluari poſsit, illud eſt valde difficile & incertum: quæ obligatio ex ſola rei natura nulla eſſet, ſi nullum eſſet ſacramentum confeſsionis: ſuppoſita vero eius inſtitutione, ex natura rei conſequitur, abſque alia lege poſitiua: ſic ergo videtur dicendum in præſenti. Nec ſequitur, idem eſſe dicendum de cæteris ſacramentis: quia, cum hoc ſit ſingularis excellentiæ & dignitatis, ipſa ratio dictat, in illius vſu maiorem ac ſingularem diligentiam eſſe adhibendam, vt cum debita diſpoſitione fiat. Qui diſcurſus eſt quidem probabilis, & optime declarat congruentiam huius præcepti: non tamen videtur per ſe ſolum ſufficiens ad præceptum fundandum. Ratio eſt, quia ex vi ſolius iuris naturalis, ſolum præcipimur ſancta ſancte tractare, & ad ſacramentum non accedere ficte: ergo, ſi per contritionem hoc præſtet homo, atque de hoc ſit moraliter certus, eo modo, quo per humanas coniecturas eſſe poteſt, id ſatis erit, vt naturali obligationi ſatisfaciat: quia in rebus agendis, regulariter ac moraliter loquendo, non tenetur homo adhibere ſummam diligentiam ac certitudinem, ſed probabilem & humanam: dico autem, regulariter, quia in periculo damnationis perpetuæ, quod in articulo mortis occurrit; propter rei magnitudinem, & propter periculum maximi detrimenti, quod non tantum in conſcientia & exiſtimatione, ſed in re ipſa exiſtit, eſt peculiaris ratio, vt debeat homo, quoad poſsit, omnem dubitationem excludere. Quæ ratio non ita procedit in præſenti, quia, ſi homo accedat cum probabili cõſcientiæ exiſtimatione, quamuis in re ipſa decipiatur, nullum in re ipſa ſequetur irreparabile detrimẽtum, nec propria & foralis iniuria ſacramenti. Secundo à ſigno euidentius oſtenditur, non eſſe hoc proprium fundamentum huius præcepti: nam contingere poteſt, quod aliquis ſit certior de ſua contritiote, quam alius de attritione ſua, & de ſanctificatione per ſacramentum, & nihilominus ille tenetur confeſsionem præmittere, alter vero per illam diſpoſitionem ſuæ obligationis ſatisfecit, & non tenetur ad contritionem procurandam, vel alium dolorem; dummodo probabiliter credat, ſe eſſe attritum, & rite confeſſum: quinimo, etiam ſi alicui per reuelationem conſtaret, ſibi eſſe per contritionem remiſſum peccatum: nihilominus teneretur confeſsionem præmittere; ergo ſignum eſt, hoc præceptum non fundari in certitudine procuranda de ſtatu gratiæ. *Obiectio.* Dices: ergo etiam ſi alicui conſtaret, poſt confeſsionem factam non fuiſſe ſanctificatum, non teneretur amplius ſe diſponere ad hoc ſacramentum. *Solutio.* Reſpondetur, negando ſequelam: nam, vel reuelatur illi, confeſsionem fuiſſe inualidam, & tunc debet iterum confiteri, quia reuera non fuit ſacramentaliter confeſſus: vel validam: informem tamen, & ſine effectu, & tunc non tenetur quidem iterum confiteri, tenebitur tamen diſponi, vt prius gratiam conſequatur, quam ad hoc ſacramentum accedat, quia hoc ex naturali lege eſt neceſſarium, vt dictum eſt.

Secundus modus colligendi hanc obligationem ſumitur ex ſignificatione huius ſacramenti: eſt enim ſignum vnionis Eccleſiæ viſibilis cum ſuo capite Chriſto, & membrorum eius inter ſe: ergo ex vi ſuæ ſignificationis & inſtitutionis poſtulat, vt, qui ad illud accedit, ſit Chriſto coniunctus: non tantum interius & inuiſibiliter, ſed etiam exterius per ſacramentum viſibile: atque etiam, vt non ſolum ſit reconciliatus Deo inuiſibiliter, ſed etiam Eccleſiæ viſibiliter, quod ſit per confeſsionis ſacramẽtum. Quæ ratio facta etiam eſt ad explicandam aliam congruentiam huius præcepti: non vero ſola ſufficit ad fundandum illud: primo, quia ſæpe, aliquis eſt in peccato mortali interiori, aut occulto, qui, quoad exteriorem vnionem, eodem modo eſt Eccleſiæ coniunctus quod alia membra viua. Secundo, quia per cõtritionem, & ſigna exteriora eius, Eccleſiæ exhibita cenſeri poteſt peccator coniungi Deo & Eccleſiæ ſatis viſibiliter: ſicut quando ſacerdos miniſtrat aliquod ſacramentum, licet ſe gerat, vt publicus Eccleſiæ miniſter, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi confeſsionem præmittat, vel mere exterius vel etiam interius, exhibendo ſigna eius, prout ratio, vel ſtatus eius id poſtulauerit. Quomodo etiam dixit Chriſt. Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, vade & reconciliare prius fratri tuo.

Tertius modus eſt: vt hoc præceptum colligatur ex inſtitutione vtriuſque ſacramenti, communionis & confeſsionis; cum poteſtate clauium data Eccleſiæ & ſacerdotibus eius: hæc enim poteſtas clauium quæ eſt ſupra corpus Chriſti myſticum, deriuatur ex poteſtate ſupra corpus Chriſti verum: ad quod tanquã ad finem ordinatur. Data enim eſt hæc poteſtas ad diſponẽdos fideles, vt digne ac conuenienter poſsint verum Chriſti corpus accipere: ergo ad hanc poteſtatem clauiũ pertinet, vel dignos admittere, vel indignos repellere, vt Leo Papa loco ſupra citato ſignificat, & habetur in c. Multiplex. de Pœnit. diſtinct. 1. ergo non poſſunt fideles peccatores digne ad hoc ſacramentum accedere, niſi prius huic poteſtati clauiũ ſe ſubmittant, vt per eam dijudicentur. Quæ ratio aliam continet congruentiam huius præcepti. Sed, niſi illud aliunde latum eſſe oſtendatur, non poſſet ex hac ſola inſtitutione colligi, quia ex inſtitutione Euchariſtiæ & poteſtate clauium, vt in ſacramento pœnitentiæ exercetur, non ſequitur neceſſarius ordo vel connexio, inter vſum vnius & alterius ſacramẽti: Tum quia illa poteſtas per ſe & abſolute data eſt ad remiſsionem peccatorum. Tum etiam quia, licet fateamur, datam eſſe propter hoc ſacramẽtum, vt melius & facilius diſponantur homines ad illud ſuſcipiendum, tamen ex hoc præciſe non poteſt colligi neceſsitas, ſed vtilitas, ſcilicet, vt, qui voluerint, poſsint facilius & melius ſe diſponere.

Dico tertio, hoc præceptum præmittendi confeſſionem ante communionẽ eſſe diuinum poſitiuum, à Chriſto Domino ſpecialiter latum, & Apoſtolis, & per eos Eccleſiæ traditum. *Hoc præceptum eſt diuinum poſitiuũ à Chriſto Domino latum.* Hanc concluſionem indicant antiqui Theologi, quatenus deſignando tempora, pro quib. obligatur homo ad confeſsionem, ſine Eccleſiæ determinatione, vnum eſſe dicunt, ſi ſuſcipienda ſit Euchariſtia, ſentiunt ergo hoc tempus eſſe iure diuino determinatum per hoc præceptum, de quo agimus. Apertius hoc docent recentiores: Soto, in 4. diſtinctione 15. quæſtio. prima, articulo 4. Alter Soto, lectione 12. de Euchariſtia. Cano. releſt. de pœnitentia parte quinta. Caſtro verbo, Euchariſtia, hæreſi. 10. Corduba libro primo quæſtionum Theologicarum, quæſtione decima ſexta. Couar. qui alios refert in capite, Alma mater. parte prima §. 1. numer. 7. *Soto. Petr. Soto. Cano. Cordub. Couar. Cyprian. Trident.* Et primo ex antiquis patribus hoc indicãt Cyprianus, qui in citatis epiſtolis ſentit, niſi ita fiat, contra diuinam legem fieri. Et Leo Papa dicta epiſtola, qui ſentit, ex Chriſti ordinatione manare, vt peccatores per Sacerdotum iudicium ad hoc ſacramentum admittantur: quod tamen non poſſet eſſe neceſſarium ſecluſo hoc præcepto, vt dictum eſt. Secundo plurimum fauet huic aſſertioni Concilium Tridentinum ſeſsione 13. c. ſeptimo, vbi tractans ad rem præſentem verba Paul. Probet autem ſeipſum homo, dicit, in

cit,in eis contineri præceptum,ſic enim inquit, Quare communicare volenti reuocandũ eſt in memoriã eius præceptũ,Probet autem ſe ipſum homo,In quib. verbis videri poteſt ambiguum, an hoc vocet præceptum Apoſtoli,vel Chriſti:quia vtriuſque mẽtionem fecerat.Tamen ſine dubio intelligendum eſt illud relatiuum, eius, nõ referre Apoſtolum,ſed Dominum, cuius mentio immediate præceſſerat, & ex ipſo etiã Paulo colligi poteſt, q̃ ante omnia illa, q̃ de hoc ſacramento tradit,præmittit illa verba.Ego enim accepi à Domino,quod & tradidi vobis:& poſtea cætera perſequitur, inter quæ hoc præceptum continetur, proponit ergo illud tanquam à Chriſto traditum,nam ſi præceptum aliquod à ſe latum propoſuiſſet, vtique diſtinxiſſet illud, ſicut in eadem epiſt. cap. 7. fecerat. Addit vlterius Concilium : Eccleſiaſtica conſuetudo declarat, vt nemo ſibi conſcius alicuius criminis ſine præuia confeſſione accedat. Quæ verba Concilij varijs modis intelligi poſſunt,primũ,vt docere voluerit atque exponere,Paulum eſſe locutum de probatione per confeſſionem. Sed hic ſenſus difficilis creditu eſt: tum, quia verba Pauli generalia ſunt, tum ẽt, quia ratio illa,quam ſubdit illis verbis.Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi mãducat & bibit; ſatis indicat eum non agere de obligatione orta ex ſpeciali præcepto præmittendi confeſſionem, ſed ex generali lege digne, & ſanctè tractandi quæ ſancta ſunt, ergo in illis etiã verbis, probet ſe ipſum homo, generatim etiam loquitur Apoſtolus & præcipit, vt homo debitam diligentiam adhibeat. Alio igitur ſenſu declaranda ſunt verba Concilij, ſcilicet quãuis verba Apoſtoli ex ſe generalia ſint, tamen Eccleſiaſticam conſuetudinẽ declaraſſe, eam probationem, ac diligentiam per confeſſionem eſſe faciendam, interueniente culpa morali. Sed hæc ipſa Eccleſiæ declaratio dupliciter interpretari poteſt, primũ, quod Eccleſiaſtica conſuetudo introduxerit, ac determinauerit eam probationem, quæ de ſe indifferens erat,ad obligationem faciendo illam per confeſſionẽ, quo ſenſu erunt vera Concilij verba, etiam ſi hoc præceptum Eccleſiaſticum eſſet: ſicut dicere poſſumus, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe, Sacerdotes alendos eſſe decimis, aut ieiunia eſſe ſeruanda tali modo & tempore. Tamen hic ſenſus non videtur ita proprius, nec à Concilio intentus, alias potius dixiſſet, Eccleſiaſticam conſuetudinem hoc introduxiſſe aut determinaſſe, vnde, cum tantum dixit (declarat) indicare voluit, hoc ius non eſſe introductum ab Eccleſiã, ſed perpetuo obſeruatũ, & hoc declaraſſe Eccleſiaſticam conſuetudinem. Qui ſenſus præter vim & proprietatem verborum, inde etiam confirmari poteſt; quia ſolet Concilium quando præceptum eſt Eccleſiaſticum, illud explicare, ſicut ſeſsione 22.cap. 7. fecit de præcepto miſcendi aquam vino in ſacrificio, hic autem diligenter abſtinuit ab omni verbo, quod poſſet ſolum Eccleſiaſticum præceptum indicare. Confirmatur,nam iuxta regulam *Auguſt.* Auguſtini libro 5. de Baptiſmo. capite 24. indicium iuris diuini eſt, quando aliquid ab vniuerſa Eccleſia obſeruatur, quod neque ab aliquo Pontifice, neque à Concilio, præceptum eſt, ſed initium eius ignoratur ac perpetuo in Eccleſia obſeruatum eſt, ſed huiuſmodi eſt hæc conſuetudo de qua agimus, vt Concilium ſignificat, & ex dictis non obſcure colligitur. Denique talis eſt hęc lex, vt ſemper ac in omni ætate, & tẽpore vtilis futura eſſet Eccleſiæ, imo & videtur eſſe talis, vt Papa in ea diſpenſare non poſsit. Poterit quidẽ interpretari, an in tali opportunitate obliget, necne: tamen, ſuppoſita obligatione, non poteſt in ea diſpenſare: neq; hoc vnquam viſum eſt in Eccleſia. Hæc ergo omnia ſimul ſumpta ſufficientia indicia ſunt diuini iuris.

Dubium. Sed quæres, quo certitudinis gradu hæc veritas tenenda ſit: denique Tridentinum Concil. ſanxerit, quando in can. 11. ſeſſ. 13. imponit excommunicationis pœnam ipſo facto incurrẽdam, in eos, qui prędicauerint, docuerint, aut defenderint, non eſſe neceſſarium præmittere confeſsionem ante communionem? Nam vel ſolum loquitur de ijs, qui negant hoc eſſe neceſſarium poſt decretum eiuſdem Concilij: & in hoc ſenſu res videtur adeo clara, vt appareat ſuperflua, nam cum Concilium dixiſſet, Sancta ſynodus ſtatuit, declarat ac decernit, nemo ſine aperto errore poteſt negare, poſt illud decretum, hoc eſſe neceſſarium, quia eſſet contra verba eius, aut etiam contra poteſtatem eius. Vel illis verbis Conciliũ docet, vt teneamus ac doceamus, hoc ſemper fuiſſe neceſſarium: & hoc etiam eſt nimium extendere illam pœnam, quæ non videtur extendenda, ſed coarctanda. Primum, quia in Concilio nullum eſt verbum de pręterito, ſcilicet, neceſſarium ſemper fuiſſe: ſed de præſenti, neceſſarium eſſe: deinde, quia non ſine myſterio in illo canone poſuit illa duo verba, ſtatuit ac declarat, cũ tamen in c. 7. vbi non tradit præceptum, ſed doctrinam, ſolum vſum fuiſſe verbo declarandi. Deniq; cum ad mores non fuerit neceſſarium, non videtur veriſimile voluiſſe Concil. Scholaſticam cõtrouerſiam dirimere, aut alterutram opinionẽ damnare. Quocirca in hac mente Concilij explicanda authores, qui poſt illud ſcripſerunt, varij eſſe videntur, quidam enim dicunt, illam pœnam latam eſſe in eos, qui ſententiam Caietani nunc defendere auderent, quam propterea dicunt, nunc eſſe in fide erroneam: ita ſentit Canus ſupra, & Catherinus lib. 5. cõtra Caietan. & Sixtus Senenſis lib. 6. Bibliothecę ſanctæ, annot. 261. Alijs autem placet, poſteriorem expoſitionẽ Concilij eſſe veriorem, in quam partem inclinat Petrus Soto ſupra, & Victoria in Summa n. 77. Mihi videtur, directam intentionem Concilij fuiſſe, ſimpliciter pœnam illam imponere in eos, qui auſi fuerint quocũq; titulo, vel quęſito colore, negare obligationem præmittendi confeſsionem ante cõmunionem. *Canus. Catherin. Sixtus. Petr. Soto. Victoria.* Vnde ſi quis diceret hoc non eſſe alicubi neceſſariũ, vel quia ibi non eſt promulgatũ Concilium, vel quia non eſt receptum contra intentionem Concilij ageret & prædictam pœnã incurreret, vt exiſtimo, quia illa eſt veluti definitio quædam pertinens ad doctrinam quæ in Eccleſia tenenda eſt, & docenda, & eſt vniuerſalis abſque vlla limitatione, & Concilium non fundat illam in præcepto à ſe lato, ſed in neceſsitate, quam Eccleſię conſuetudo declarat, vt in c. 7. dixerat, & ideo ſimul vtitur verbo ſtatuendi, & declarandi, quia & ſtatuit nouum præceptum & declarat antiquum & ideo abſolute decernit, hoc eſſe neceſſarium. Quo fit, vt conſequenter Concilium reijciat Caietani ſententiam, quia non poteſt aliter conſiſtere vniuerſalis obligatio, & neceſsitas, quam Conciliũ ſtatuit, niſi fundetur in antiquo præcepto, & non tãtum in nouo. Quapropter plus eſſet, quam temerarium, nunc defendere Caietani opinionem, non tamen incurreret excommunicationẽ à Concilio latam, quia ita ſentiret, donec aliquem actum exerceret eorum, quos Cõcilium numerat, qui ſunt docere, prædicare, pertinaciter aſſerere, aut publice defendere, non eſſe neceſſarium confiteri ante communionem. Admittendo autem hoc vniuerſale, & antiquum præceptũ, an illud ſit iuris humani, vel diuini, mera opinio eſt, noſtramq; ſententiã ſolum vt probabiliorem, & magis piam defendimus.

Quod attinet ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, iam explicuimus, vnde hoc præceptũ colligamꝰ, & quomodo verba Pauli intelligenda ſint: Nam licet confeſsionem expreſſe non requirat, tamen ſub verbis eius optime intelligi poteſt: Nam confeſsione optime homo probat ſeipſum, ſuãq; conſcientiam examinat, & conſuetudo Eccleſiæ declarauit, ita eſſe intelligendam illam probationem, & Conciliũ dixit. Ex quo etiam nos adiungimus, eandem conſuetudinem declarare ſanctos Patres, quando Pœnitẽtiam ad cõmunionem requirunt, intelligendos eſſe de Pœnitentia

tentia ſacramentali propria Chriſtianorum. Et ſimiliter dicimus, Chryſoſtomum nō excludere iudiciū confeſsionis, quod non eſt tam humanum quam diuinum, & in eo ſolus reus eſt accuſator & teſtis, ſolū ergo excludi aliam manifeſtationem vel publicationem delicti, vt latius in materia de cōfeſsione dicturi ſumus, vbi etiam tractabimus aliud dubium, quod hic occurrebat, an committat duo peccata, qui ſine præuia confeſsione communicat, cum conſcientia mortalis peccati, pendet enim ex aliis ibi tractandis, & ideo illud remittimus.

SECTIO IV.

Quibus de cauſis liceat communicare ſine præuia confeſsione poſt peccatum mortale commiſſum.

DVo ſunt certa, primum eſt, interdū licere ei, qui peccauit mortaliter, ſine præuia cōfeſsione Euchariſtiam accipere. In hoc enim conueniunt omnes Theologi citati, & idem ſignificat Concilium Tridētinum. Ratio vero eſt, quia hoc præceptum, vt diximus, poſitium eſt: præcepta autem poſitiua non obligant ſemper in omni caſu cum quouis diſcrimine; præſertim, ſi hoc præceptum conſideretur, vt affirmatiuum præcipiens actum confeſsionis, natura cuius eſt, vt obliget ſemper, non tamen pro ſemper, & ideo tales poſſunt occurrere circumſtantiæ, vt pro tunc non obliget; ſi vero non conſideretur vt negatiuum, non prohibet rem intrinſece malam, ſed potius facit malam, quia prohibitam, & ideo etiam fieri poteſt, vt excuſetur illa obligatio, & tollatur talis malitia. Secundo eſt certum, duas debere circumſtātias vel conditiones concurrere, vt hoc liceat, quas Concilium Tridentinum, his verbis poſuit: (neceſsitate vrgente, & modò deſit copia confeſſoris. Et ratio eſt, quia præceptum diuinum obligat, vbi impleri poteſt: Ergo vbi nulla eſt neceſsitas agendi aliter, quā pceptum eſt, omnino ſeruādum eſt præceptum, quia ſeruari poteſt, ſed vbi non concurrunt illa duo, nulla eſt neceſsitas, quia ſi eſt copia confeſſoris, poteſt præmitti confeſsio; Si autem non eſt copia confeſſoris, & nulla eſt neceſsitas communicādi, poterit omitti cōmunio, ne aliter, quam pręcepta eſt, fiat: ergo, vt poſſit licite communio fieri ſine confeſsione, primum omnium neceſſarium eſt, vt ſit aliqua neceſsitas communicandi, & deinde vt ex defnctu confeſſoris non poſsit præmitti confeſsio. Dices, poſſunt aliæ cauſæ occurrere ex parte pœnitentis, ob quas non poſsit confiteri, vt verbi gratia, ſi loqui non poſsit, vel nō in eo idiomate, quo poſsit intelligi. Reſpondetur, omnes has comprehendi à Doctoribus, ſub inopia confeſſoris, quia qui non poteſt loqui, ita vt poſsit intelligi, ex parte ſua confiteri poteſt, deeſt tamen illi confeſſor, qui illum intelligat, ſupponim⁹ enim, confeſſorem nulla ſigna poſſe percipere; vnde nunquam pœnitens ex parte ſua confiteri non poteſt, niſi quia fortaſſe ſenſum & vſum rationis amiſit, & tunc non eſt iudicandus ſecundum præſentem ſtatum, ſed iuxta præcedentem, in quo ſigna contritionis dare debuit, vt poſtea poſsit communicare, & tunc cenſetur habuiſſe inopiam confeſſoris. Itaq; omnis huiuſmodi impotentia confitendi ad hanc inopiam confeſſoris reuocatur. Ex his ergo duo alia declaranda ſuperſunt, primum, quando dicendus ſit aliquis carere copia confeſſoris; ſecundum, quę neceſsitas ſufficiat ad communicandum tunc ſine confeſsione.

Circa primum ab authoribus varij caſus recenſentur, quos breuiter attingere neceſſe eſt. Primus eſt, ſi quis habeat præſentem ſacerdotem, cui poteſt quidem integre & legitime confiteri, de propinquo vero alium expectat, cui ſolet deuotius confiteri. Hanc cauſam ſufficientem exiſtimant ad differendam confeſsionem, etiam ſi communicare, vel ſacrum facere neceſſe ſit. *Richardus.* Richardus in 4. diſtinctione 17. articulo 3. quæſtione 6. & inclinat Sylueſter *Sylueſt.* Euchariſtia 3. quæſtione 14. & Armilla verbo, *Armil.* Communio, in fine, & aliqui Summiſtæ, & ſpecialiter Summa Roſell. dicens, poſſe religioſum, quamuis confiteri valeat ſacerdoti laico, differre confeſsionem & facere ſacrum, vt more ſuo intra religionem confiteatur, & vt aliquam ſuæ religionis infamiam excuſet. Sed hæc doctrina, præſertim vt à Richardo eſt tradita, nec ſecura, nec practice probabilis mihi videtur præcipue poſt Concilium Tridentinum, & ita ſentiūt poſteriores authores, Soto, Cano, Couar. *Soto.* Cord. & prius docuerat Sylueſt. confeſſ. 1. §. 2. & probatur, *Nauar.* quia non poteſt vere dici in eo caſu deeſſe copiam *Canus.* confeſſoris, cum præſto ſit aliquis ſufficiens, *Couar.* abſq; morali incommodo graui. Itē ille ſufficeret vt *Cordu.* teneretur aliquis ei confiteri ad ſeruandum præceptum annuæ confeſsionis, ſi ali⁹ intra debitum tempus non expectaretur: cur ergo non erit ſufficiens, vt teneatur quis hoc præceptum diuinum ſeruare? Pręterea, quia ſi huiuſmodi peccator vult confiteri alteri Sacerdoti, cui cum maiori fructu & deuotione confiteri ſolet, poterit hoc poſtea facere ſit velit, & præſentem confeſsionem non omittere, ſicut ſi quis ſperaret, ſe maiori fructu & deuotione communicaturum in Pentecoſte, quam in Paſchate, non propterea poſſet differre, ſed deberet tempore præſcripto præceptum implere, & poſtea ſi vellet, poſſet iterum cōmunicare, vt ea maiori deuotione fruatur. Neque quoad hanc doctrinam differentiam inuenio inter religioſum & laicum, quia & vtrumq; æque obligat diuinum præceptum, & laicus Sacerdos poteſt eſſe ſufficiens miniſter ad confeſsionem religioſi audiendam ſine vllo morali incōmodo, vel religioſi, vel religionis per ſe loquendo. Tum quia perſonalis lapſus religioſi, per ſe non eſt infamia religionis: quod autē ſit aliquid infamia ipſius religioſi, non refert, quia eſt intrinſece annexa cōfeſsioni: tum etiam, vbi eſt ſeruandum confeſsionis ſigillum, moraliter non exiſtimatur infamia grauis, quando excuſari poteſt; ſola autem verecundia, vel difficultas, quæ ſentiri tunc poteſt, non excuſat.

Secundus caſus aſsignari ſolet, quando eſt abſens proprius Sacerdos, & neceſſe eſt alieno confiteri, tunc enim, cum id non poſsit facere pœnitens, niſi ex priuilegio, non videtur obligare ad vtendum illo, ſed poſſe ius commune ſeruare, quo pręciſe conſiderato ac ſeruato, talis homo non habet copiam confeſſoris. Hęc ſentētia etiam eſt falſa, vt recte Corduba notauit, quia tunc abſolute & ſine incommodo poteſt præceptum diuidum impleri: Cur ergo non eſt ſeruandum? aut quid refert, quod confeſſor, qui adeſt, ſit ordinarius, vel extraordinarius, ſi reuera iuriſdictionem habet? diuinum n. ius non requirit hunc vel illum miniſtrū, ſed ſolum illum, cui homo recte & rite confiteri poſsit. Præterea fundamētum, quod in eo caſu ſupponit, ſcil. non teneri aliquem ad implendum præceptum vtendo priuilegio, ita vniuerſe & indiſtincte ſumptum falſum eſt, vt patet: nam tenetur quis in die feſto audire Miſſam in loco interdicto, ſi priuilegium habet. Et ſimiliter, ꝙ haberet priuilegium conſecrandi in fermentato, ſi non haberet azymum, teneretur eo priuilegio vti, vel in die feſto, ne omnino ſacrum omitteret, ſi non poſsit aliter audire illud, vt communicaret in Paſchate, aut in mortis periculo. Ac deniq; in præſenti caſu, qui non poſſet aliter implere præceptum annuæ confeſsionis, niſi vtendo facultate, quam haberet eligendo confeſſorem, teneretur ea vti, quia poſſet commode implere præceptum, & hoc non eſt grauamen, aut onus, ſi recta ratione cenſetur, ſed commodum & vtilitas magna. Itaque, quando ex priuilegio reſultat, vt aliquis habeat materiam ſeu poteſtatem moralem, & facilitatem ad præceptum implendum; tunc præceptum obligat, quia ſolum requirit poteſtatem, vndecunq; illa orta ſit, ſicut obligatur homo ad dandam eleemoſy-

moſynam,ſi diuitias habet,ſiue dono,ſiue alio titulo vel priuilegio illas compararit.

Tertius,magiſque receptus caſus eſt,quando peccator timet eum ſacerdotem,qui ſolus adeſt qui poſſit confeſsionem audire, non obſeruaturum ſigillū, aut aliam grauem iniuriam ſibi illaturum audita cōfeſsione,quia tunc illa eſt cauſa ſufficiens ad tacendū peccatum in confeſsione, ſalua eius integritate formali,vt ſuo loco dicetur: ergo in præſenti etiam erit ſufficiens cauſa ad excuſandum à confeſsione. Ita Syluester verbo,Confeſsio 1.§.2.& alij communiter. Et eſt vera ſententia,ſi recte explicetur.Dupliciter enim hoc accidere poteſt: Primo,vt homo tātum habeat illud peccatum mortale, & ex cuius confeſsione timet illud graue detrimentum, & tunc ſine dubio poteſt confeſsionem omittere, quia non habet moraliter loquendo,copiam confeſſoris. Solum eſt in praxi obſeruandum,vt reuera tale periculum intercedat & non ſit confictum; Nam cum homo ex ſe ſit propenſus ad tacendum huiuſmodi peccata propter difficultatem facile fingit hæc pericula,vbi non ſunt. Secundo fieri poteſt,vt homo habeat aliqua peccata mortalia, ex quorum confeſsione nullum timet detrimentum,ſimul cum alio,in quo ſolo eſt periculū, & tunc prius quam communicet, tenetur confeſsionem facere omnium peccatorum mortalium, illud ſolum tacendo,quod ſine illo incommodo graui cōfiteri non poteſt.Ita ſentit Maior,in 4.diſtinction.17. quæſt.5.& Nauar.in Sum.cap.7.num.5. Et ratio eſt, quia ex vi huius præcepti tenetur quis confiteri omnia peccata mortalia,antequam Euchariſtiam accipiat:ergo quamuis non poſsit omnia,tenetur ea cōfiteri,quæ poteſt,maxime cum poſsit integram confeſsionem formalem tunc facere. Dices ergo, cum quis habet vnum ſolum peccatum mortale,ex cuius confeſsione timet periculum, tenebitur confiteri de venialibus,vt indirecte ſaltē abſoluatur de illo mortali,& fiat ex attritò cōtritus,ſi neceſſe ſit,& ita ſecurius accedat:Nam etiam tunc poteſt in illo modo facere confeſsionem formaliter integram. Reſpondetur,poſſe quidem,ſi velit, & alia neceſſaria concurrant,de quibus ſuo loco dicemus, non tamen teneri ex vi præcepti,de quo agimus, quia illa ſolum obligatur homo ad confeſsionem omnium peccatorum mortalium præmittēdam:vnde,cum tunc non poſſit confiteri peccatum mortale,nō obligatur,quia vt diximus,non tenetur homo ad hanc confeſsionem, vt ſit certior de diſpoſitione ſua,ſed præciſe, vt peccata ſua ſubiiciat clauibus Eccleſiæ, & eorum abſolutionem directe recipiat.Dixi autē,ex vi huius præcepti: quia ſi accideret,huiuſmodi peccatorem non exiſtimare,ſe eſſe contritum,ſed tātum attritum,teneretur non communicare, niſi vel ad probabilem exiſtimationem ſuæ contritionis perueniret vel pri⁹ ſacramentum confeſsionis,eo modo quo poſſet, acciperet,vt per illud iuſtificaretur. Ea tamē obligatio tunc non oriretur ex hoc pręcepto,ſed ex naturali ac diuina lege,ſanctè tractandi,quæ ſancta ſunt, vt ſequenti ſect.latius explicabimus.

Quartus caſus eſt præcedenti ſimilis, quando ſcilicet homo habet peccatum reſeruatum ſuperiori,& non poteſt illum adire, nec facultatem petere,quia tunc neceſsitate vrgente, poteſt communicare ſine confeſsione: ita tenet Summa Armill.verbo,Communio,§.18.citans Adrianum,& Paludanum, & ſignificat Soto hic,& Victoria in Sum.num.79. Videtur tamen eadem limitatio adhibenda, quæ in præcedenti caſu poſita eſt, ſcilicet, vt procedat,quando pœnitens non habet aliud peccatum mortale,niſi reſeruatum:nam ſi aliud habeat, ratione illius videtur teneri ad confeſsionem præmittendam, cum onere & propoſito comparendi poſtea coram ſuperiori,quoad caſum reſeruatum,eo modo,quo explicabimus infra,de confeſsione tractantes. Et ita ſentit Soto in 4.d.17.q.2.artic.5. Verum eſt tamen,non eſſe omnino eandem rationem de hoc caſu, & de præcedenti, nam in illo, cum homo taceat peccatum,quod ſine incommodo confiteri non poteſt, ſine vllo grauamine poteſt reliqua peccata confiteri. At vero in præſenti, ſi confitetur peccatum non reſeruatum,tenetur iuxta communem doctrinam, ſimul confiteri reſeruatum,etiam ſi tantum indirecte poſsit de illo abſolui: & poſtea tenetur iterum idem peccatum ſuperiori confiteri: vnde, ſi tenetur confeſsionem præmittere, conſequenter obligatur ad confitendum bis idem peccatum mortale: quod eſt onus graue, ergo propter hoc vnum vitandum,excuſari tunc poterit à præmittenda confeſsione. Atq; eadem difficultas eſt,ſi quis habeat ſolum caſum reſeruatum,& facultatem,vt poſsit illum inferiori Sacerdoti confiteri, & ab eo abſolui cum onere & obligatione comparendi coram ſuperiori: an tunc teneatur vti illa facultate,ſi neceſsitas communicandi occurrat. Videtur enim non teneri cum tanto onere,vt explicatum eſt. Propter quam rationem prior ſententia ſimpliciter & ſine illa limitatione intellecta non videtur improbabilis: nihilominus poſterior ſecurior eſt,& omnino conſulenda,& in rigore videtur probabilior:quia illud grauamē fere nullius momenti eſt, vt excuſare ſufficiat ab obligatione huius diuini pręcepti.Item,quia propter illam cauſam non excuſaretur aliquis ab obligatione implendi præceptum de annua confeſsione,quando caſum reſeruatum habet,& nō poteſt ſuperiorem adire, poteſt autem confiteri inferiori,& ab illo abſolui, cum onere comparendi.Item,alias poſſet quis eo pr̨etextu multis annis non confiteri, & ſæpius communicare ſine confeſsione,quia habet caſum reſeruatum, à quo nō poteſt directe & ſimpliciter abſolui ab inferiori, ſine onere comparendi coram ſuperiori, quem toto illo tempore adire non poteſt: conſequens autem eſt ſatis abſurdum,ergo.

Ex his igitur, & ſimilibus caſibus,qui excogitati poſſunt,colligitur moralis ac generalis regula, quæ in hoc puncto aſsignari poteſt: ſcilicet,tunc cenſendum eſſe, aliquem non habere copiam confeſſoris, quando non eſt ad Sacerdos habens iuriſdictionem ſuper peccata mortalia,vel ſuper aliquod ex iis, quorum cōſcientiam habet is,qui communicaturus eſt, vel certe,quando,etſi Sacerdos adſit, tamen homo non poteſt illi confiteri ſine graui damno, & periculo:regula patet ex dictis. Statim vero inquiret aliqs, quantum, & quale debeat eſſe hoc damnum vel periculum,ſed de hoc dicemus late infra,agentes de integritate confeſsionis,quanquam vix poſsit aliud dici,quam moraliter,& prudenter eſſe pēſandum.Atq; idem reſpondēdum eſt,ſi quis interroget, quam debeat diſtare cōfeſſor,vt dicatur non eſſe præſens,poteſt enim per leucam,aut magis vel minus diſtare, & non poteſt eadem regula pro omnibus tradi, nam vnus facile conficit iter vnius leucæ: alter magna difficultate.Item,vnus poteſt ire ſine nota, vel ſcandalo,alter minime.Rurſus,idem poteſt ire ſemel, vel iterum, non tamen ſæpius & frequenter,cum tamen frequenter peccare cōtingat, ſunt igitur omnia prudenter conſiderāda, & iuxta diuerſitatem locorum, ac perſonarum, iudicium ferendum eſt. Et hæc de priori parte. Quæſitu aliquot ſatis ſit.

Circa poſteriorem, quanta eſſe debeat neceſsitas communicandi, in generali eſt certum, debere eſſe grauem; quia res ſatis grauis eſt, prætermittere executionem cuiuſdam præcepti diuini,& in materia tā graui.Vnde licere non poteſt ſine graui cauſa.In particulari vero difficile eſt iudicare, quando neceſsitas ſit grauis,pendet enim multum ex circumſtantiis, & ideo pendet ex prudenti arbitrio: vtile tamē erit ſingulares aliquas cauſas proponere, ex quibus facilius poſsit in ſimilibus ferri iudicium.

Prima

Cauſæ aliquot excuſantes eum qui ſuſcipit hoc ſacramẽtum à præmittenda cõfeſſione. Prima Secunda.

Prima ergo & indubitata neceſsitas eſt, periculum mortis eius, qui communicaturus eſt, vt ſi ipſe ſit Sacerdos, vel certe, ſi ſit laicus, & hoſtia ſit conſecrata, & nõ adſit Sacerdos, ſed ſolus Diaconus, qui miniſtret. Ratio eſt clara, quia hæc eſt neceſsitas, & magna, & maxime propria. Secunda non diſsimilis eſt: neceſſitas alterius in periculo mortis exiſtentis, vt ſi oporteat facere ſacrum ad conſecrandum, & communicandum illum, quod merito, eſt ab omnibus receptũ quia neceſsitas alterius grauis eſt, & ſpiritualis, & propter vnionem & obligationem charitatis, vt propria reputanda eſt.

Tertia.

Tertia ab omnibus etiam recepta eſt, ſi non poſsit quis communionem omittere ſine graui infamia, quæ moraliter graue damnum exiſtimatur, & non eſt veriſimile, præceptum poſitiuum cum tãto rigore ac detrimento obligare. Tenetur autem vnuſquiſque animaduertere, an poſsit alia via infamiam vitare, probabilem aliam excuſationem cauſando, nã quando id fieri poteſt, ceſſat cauſa & neceſsitas communicandi.

Quarta.

Quarta etiam communis eſt, ſi ſequatur ſcandalum, miſſam vel communionem omittendo, quia ſcandalum ex obligatione charitatis vitandum eſt affert enim magnum & ſpirituale nocumentum. Eſt autem obſeruandum, aliud eſſe ſcandalum, aliud vero populi quandam admirationem; hæc enim poſterior (quicquid aliqui Summiſtæ dicant) non eſt ſufficiens cauſa ad communicandum ſine confeſsione, ne alij admirentur, videntes eum conſuetam communionem omittere, ſola enim admiratio non affert hac in parte aliquid nocumenti, neque eſt res magni momenti; niſi ſimul cum illa vel ſcandalum, vel infamia coniuncta ſit, quod tamen, moraliter loquendo, ſæpe accidere ſolet. Ex hac n. admiratione ſolet vulgus, & leues homines, occaſionem facile ſumere, aut iudicandi de aliquo temere, aut de eo murmurandi, & conſequenter infamandi proximum: quando ergo huiuſmodi periculum merito timetur, eſt cauſa iuſta & ſufficiens. Ita Corduba, qui alios refert in Summa Hiſpana. q. 142.

Quinta.

Quinta, & grauis cauſa eſt, neceſsitas abſoluendi inchoatum ſacrificium, vt ſi quis, incepta iam miſſa, recordetur, ſe commiſiſſe peccatum mortale, & non eſſe confeſſum, vel certe, ſi (quod humanum eſt) in ipſomet actu ſacrificij illud committat, vel interiori odio, vel prauo conſenſu, aut dubitatione circa fidem. Et quidem, ſi hæc memoria vel neceſsitas poſt conſecrationem ſuperueniat, ſine controuerſia, & limitatione dicendum eſt, progrediendum eſſe ad communionem ſine confeſsione, cum ſola interiori pœnitentia, propter integritatem & perfectionem ſacrificij, quæ res grauiſsima eſt, & maxime neceſſaria. Quinimo, licet facile, & ſine vllo ſcandalo, poſsit Sacerdotem ad altare vocare, & confiteri, nec tenetur, nec debet id facere, quia non decet, ſacrificium iam ſubſtantialiter inchoatum interrumpere, niſi forte tanta eſſet neceſsitas, vt non ſperaret, poſſe ſe ad contritionem ſine confeſsione peruenire, tunc enim ex duobus incommodis minus eſſet eligendum.

Dubium.

Difficultas vero eſt, ſi hæc memoria vel neceſsitas poſt inchoatam quidem miſſam, ante conſecrationem tamen, eueniat, nam in hoc authores varij ſunt.

Solutio.

Breuiter tamen dicendum videtur: in primis, ſi Sacerdos recordetur in altari, antequam miſſam inchoet, debere confeſsionem præmittere, etiam ſi oporteat exui veſtibus ſacris, vt Sacerdotem adeat. Ita ſentit Scotus in 4. diſtinctione 9. quæſtione 1. & alij, quos refert. Et ratio eſt, quia cum ſacra actio non ſit inchoata, nulla eſt rationabilis cauſa communicandi ſine confeſsione, ex vi huius cauſæ ſeu capitis, nam ſi aliunde futurum ſit ſcandalum, vel infamia, iam erit alia neceſsitatis ratio, quod in omnibus ſequentibus obſeruandum eſt, ne id ſemper admonere opus ſit. At vero, ſi memoria peccati vel neceſsitas occurrat, iam inchoata miſſa, & facile, & ſine incommodo poſsit ad altare vocari confeſſor, faciendum eſt, & præmittenda confeſsio. Ita Bonauentura in 4. diſt. 13. & in expoſitione litteræ circa principium. Syluester verbo, Euchariſtia, 2. quæſt. 6. Et ratio eſt, quia illa prior pars miſſæ eſt extrinſeca ſacrificio, & ideo ſine indecentia interrumpi poteſt, ex cauſa rationabili, ſicut fieri ſolet per concionem, aut populi orationem. Si autem non poteſt ad altare vocari confeſſor, non tenetur Sacerdos inde diſcedere, & miſſam inchoatam relinquere: ita ſentit Bonauentura ſupra dicta diſtinct. 13. & Soto ibi, quæſt. 1. art. 6. Victor, in Summa, num. 79. Nauarr. cap. 21. num. 49. Clarius cap. 25. n. 76. & eſt aperta doctrina D. Thom. infra quæſtion. 83. art. 6. ad 2. vbi, cum tres caſus enumeraſſet, ſcilicet, quando Sacerdos ante conſecrationem recordatur, ſe eſſe excommunicatum, vel non eſſe ieiunium, vel non eſſe confeſſum peccatum mortale, dicit tutius eſſe, inceptam miſſam relinquere, ſi ſine ſcandalo poteſt, maxime in caſu manducationis, & excommunicationis, vbi cum dicit tutius, ſentit hoc non eſſe præceptum, ſed conſilium; cũ vero addit, maxime in duobus primis caſibus, ſentit in tertio, de quo nunc agimus, eſſe magis liberum, ſeu æque tutum, miſſam abſoluere: quamuis etiam ſit liberum miſſam relinquere, ſi ſine ſcandalo poſsit. Ratio vero vtriuſque partis eſt, quia cum illa prior pars non ſit de ſubſtantia ſacrificij, non eſt per ſe malum illam inchoatam relinquere ſine ſacrificio, præſertim ex aliqua honeſta cauſa. Aliunde vero, quia illa ſimul fit cum ſacrificio ex inſtitutione Eccleſiæ per modum vnius actionis ſacræ, ideo in dicto caſu poteſt abſolui, poſtquam ſemel eſt inchoata.

Sexta.

Sexta cauſa quodammodo præcedenti ſimilis aſſignari ſolet, quando aliquis recordatur peccati mortalis non confeſsi, poſtquam iam eſt altari admotus ad communicandum, quia iam tunc eſt quodammodo inchoata actio ſacra communicandi, & ideo non decet recedere donec perficiatur, ſicut eſſet indecens, poſtquam aliquis ſedet ad menſam Principis, diſcedere ante conuiuium peractum, ita Victoria ſupra. Sed ſi intelligatur, hanc cauſam per ſe ſumptam eſſe ſufficientem, ſecluſa omni ratione ſcandali vel infamiæ, eſt difficilis doctrina, & quæ licentiam nimis amplam præbere videtur: quia illa indecentia moraliter nulla eſt, vel eſt tam parui momenti, vt propter grauiorem cauſam contemnenda videatur, nam multo maior eſt irreuerentia, adeſſe conuiuio ſine digna præparatione. Et ideo alij authores ſemper adiungunt, hoc licere, quando homo non poteſt retrocedere ſine aliquo ſcandalo vel nota, vt videre licet in Corduba ſupra, & Armilla verbo, Communio, numero 28. & in Roſella. §. 26. Et hoc quidem ſecurius eſt quando reuera nulla eſt incommoditas, & homo poteſt facile communionem differre. Nihilominus tamen moraliter & practice loquendo, quando communio fit publice, & coram aliis, ſine ſcrupulo fieri poteſt, ꝙ Victoria docet, præſertim ſi iam Sacerdos incipit actionem ſacram, vt ſi ad hunc finem communicandi alium, conſecrauit formulam, vel pyxidem è ſuo loco duxit, nam tunc aliqua eſt indecentia, & moraliter nunquam deeſt aliqua nota, vel obmurmuratio. Non eſt aũt conſulendum, vt in eo caſu is, qui communicare vult, confiteatur Sacerdoti miniſtranti ſacramentum, quia neque locus eſt apt⁹ ad hoc munus, & minus decet, & aliunde maiorem admirationem aliis ingerit.

Dubium.

Sed huius occaſione quæri poteſt, ſi quis ante communionem confeſsionem præmiſit, formaliter integram eorum omnium, quæ memoriæ occurrerunt

runt, poſtea vero recordetur alicuius peccati non confeſsi, an per ſe loquendo teneatur illud confiteri, priuſquam communicet, vel ſatis ſit propoſitum cõfitendi illud ſuo tempore. Videtur enim hoc ſufficere, quia ille iam impleuit præceptum præmittendi confeſsionem ante communionem; ergo ex vi huius præcepti iam tunc ad nihil amplius tenetur. Aliunde vero peccatum illud iam eſt remiſſum per abſolutionem Sacerdotis, ſaltem indirectam, ergo neq́ propter dignam diſpoſitionem neceſſarium eſt, ſtatim præmittere confeſsionem. Nihilominus dicendum eſt, ex vi huius præcepti teneri hominem in eo caſu ad confitendum illud peccatum mortale, priuſquam communicet, per ſe loquendo, & ſecluſis circumſtantiis, quæ excuſare poſsint. Ita ſentiunt, vel ſupponunt vlterius, authores omnes ſupra citati. Et ratio eſt, quia hoc præceptum, de quo agimus, non tantum obligat ad confitendum ante communionem, ſed ſimpliciter ad confitendum omnia mortalia peccata, & ad ſubiiciendum ea clauibus Eccleſiæ, priuſquam ad communionem accedatur. Eadem enim Eccleſiæ conſuetudo, quæ hoc præceptum declarauit, hunc eſſe illius ſenſum explicauit, & omnia quæ ſupra adduximus ad hoc præceptum probandum, hoc confirmant. In prædicto autem caſu, licet ille homo ſacramentum confeſsionis ſuſceperit, tamen abſolute non ſubiecit omnia peccata ſua clauibus Eccleſiæ, quod vero illud peccatum fuerit indirecte ablatum per abſolutionem, non magis refert, quàm ſi per ſolam contritionem eſſet remiſſum, quia non magis eſt latum de illo iudicium in ſacramentali foro pœnitentiæ.

Vltima cauſa. Vltima cauſa, ſeu ratio neceſsitatis eſt, quando Sacerdos tenetur ex officio facere facrum, vt frequenter accidit in parochis plebicolis, & hanc neceſsitatem maxime indicauit Concilium Tridentinum. Addit vero Soto, eam ſatis eſſe, vt poſsit hoc bis aut ter fieri, non vero ſæpius. Quod frequenter fortaſſe ita eſt; non tam ex parte ipſius neceſsitatis, quam ex parte abſentiæ confeſſoris; quæ moraliter cenſebitur ſufficiens pro vno vel alio die, non autem pro pluribus, nam in tanto tempore poterit conueniri confeſſor, etiam ſi aliquantulum diſtet. Nihilominus tamen moralis illa regula non poteſt eſſe generalis: quia fieri poteſt, vt inopia confeſſoris pluribus dieb⁹ duret, & hoc eſt per ſe in hac neceſsitate conſiderandum: quia ſi vere non eſt copia confeſſoris per multos dies omnibus illis poteſt fieri ſacrum ſine confeſsione præmiſſa propter dictam cauſam. Merito autem aduertunt Doctores, huiuſmodi Parochos verſari in magno periculo; ſi hinc occaſionem ſumant facilius peccandi; & ideo ſi frequentius illis accidat hæc neceſsitas, debent etiam cum maiori labore, & diſpendio confeſſorem quærere.

Dubium. Sed quæret aliquis, quando Sacerdos non tenetur ex officio facere ſacrum, vt alii audiant, tamen non eſt alius, à quo audire poſsint, an ſit hæc ſufficiens ratio ad dicendum ſacrum ſine confeſsione præmiſſa, ne alii ſacrum omittant in die feſto? videtur enim hæc ſufficiens cauſa, ſcilicet, propter vitandum proximi peccatum. Sed contrarium videtur verius, per ſe loquendo: ſeu quantum ex vi huius cauſæ, quia reuere id non eſt tunc neceſſarium ad peccatum proximi vitandum, nam etiam ſi huiuſmodi Sacerdos tũc non faciat ſacrum, alij non peccabunt, non audiendo, quia nullus eſt, à quo poſsint audire, ergo cum alias Sacerdos non habeat obligationem, nulla eſt ratio ſufficiens, quæ illum cogat ad faciendum ſacrum ſine confeſsione, ſola autem vtilitas vel conſolatio aliorum non videtur cauſa ſufficiens: alioqui multo magis in liceret propter ſolum proprium fructum, vel conſolationem. Atque ex hac ratione colligitur, eam licentiam, quæ Parochis datur in hoc negotio, intelligendam eſſe ſolum pro illis diebus, in quibus ex officio tenentur ad ſacrum faciendum, ſiue ſint dies feſti, ſiue non, nam in vtriſq́ poteſt Parochus teneri ad ſacrum faciendum, quin vero non tenetur in omnibus & ſingulis diebus ferialibus, ideo, quando obligatio non vrget, & commode excuſari poteſt, debet non facere ſacrum abſque præmiſſa confeſsione. Dixi autem, per ſe, & præciſe ex hac cauſa: nam ſi adiungatur ſcandalum, vel infamia, vt facile poteſt moraliter contingere, iudicandum eſt iuxta ſuperius dicta.

Difficultas. Maior difficultas eſt, quando obligatio audiendi ſacrum cadit in ipſum Sacerdotem, an propter implendam illam poſsit ſacrum facere, ac ſimilis quæſtio eſt, ſi occurrat obligatio communicandi, in Paſchate, & ſit commoditas communicandi, non autem confitendi. Hanc neceſsitatem ſufficere exiſtimant Paludan. in 4. diſti. 9. quæſt. 4. concl. 10. & Syluester ſupra. Ratio eſſe poteſt, quia tunc poteſt homo commode implere Eccleſiaſticum præceptum, quod per ſe tunc obligat, & alioqui non fit contra diuinum præceptum, propter impotentiam exequendi illud. Alii vero ſentiunt, illam cauſam per ſe ſolam non ſufficere, niſi infamia vel ſcandalum adiungatur, Anton. 3. part. titul. 13. capit. 6. §. 7. Soto, & Corduba ſuprà, & Archidiaconus, quem Syluester citat, & ratio eſt, quia tunc Eccleſiaſticum præceptum non poteſt impleri conuenienti modo: ergo excuſatur homo ab obligatione ſeu tranſgreſsione illius: ergo ceſſante obligatione alterius præcepti, nulla ſupereſt ſufficiens cauſa communicandi. Et hæc poſterior ſententia mihi ſimpliciter magis probatur, quia lex Eccleſiaſtica, quæ præcipit communionem, non intendit obligare, niſi quando debito modo ſeruari poteſt, & præſertim requirit ſeu poſtulat ordinem & præparationem per confeſsionem, vt colligitur ex capitulo, Omnis vtriuſq́ ſexus, de pœnitentia & remiſſ. Et idem facilius credi poteſt de præcepto audiendi ſacrum: quod per ſe non obligat ad ſacrum faciendum, quamuis autem obligare poſsit eum, qui aliter audire non poteſt, tamen non cum tanto rigore, vt propter hanc cauſam ſit ſacrum faciendum, etiam ſine confeſsione præmiſſa, nam hoc præceptum non eſt adeo graue, & propter leuiores cauſas ceſſare ſolet eius obligatio. Et hæc pars eſt ſine dubio ſecurior & regulariter conſulenda, quia minus habet periculi & ſpiritualis incommodi. Nihilominus prior eſt etiam probabilis, & poteſt quis in praxi illam ſequi, ſi velit, & præſertim, ſi multo tempore communione, vel miſſæ ſacrificio ob eandem cauſam priuandus ſit.

Alii caſus adiungi ſolent à quibuſdam ſummiſtis, vt videre licet in Syluest. Armilla, Tabiena, Roſella, & aliis, qui non tam ſunt neceſsitatis, quam commoditatis, vt, verbi gratia, ſi quis habeat conſuetudinem frequenter communicandi, & neceſſe ſit illam interrumpere: vel ſi ita ſe ſentiat diſpoſitum, & ad communem affectum, vt probabiliter ſperet magnũ fructum ſe conſecuturum ex communione, vel ſi occurrat dies ſolemniſsimus, vt dies natalis Domini: vel ſi neceſſe ſit, ſacrum facere pro anima purgatorii, quæ ſuffragiis indigere probabiliter exiſtimatur. Sed hi caſus & alii ſimiles mihi non videntur ſufficiẽtem cauſam continere, nam cum Tridentinum dicat (neceſsitate vrgente) non ſola commoditas ſpectanda eſt ſed vera neceſsitas.

SECTIO V.

Vtrum, quando non præmittitur confeſsio mortalis peccati, ſit neceſſaria contritio.

Ratio dubitandi eſt, quia eo caſu, quo quis confiteri non poteſt, ſufficit ad effectum ſacramenti huius, vt attritionem habeat, vt in ſuperioribus dictum eſt, ergo non eſt neceſſe, vt habeat contritionem. Patet conſequentia, primo, quia ſecluſa ſpeciali lege poſitiua, ad ſuſcipiendum digne ſacramentum, ſatis eſt

ſatis eſt recipere illud ſine obice, atq; adeo cum diſpoſitione ſufficiente ad effectum ſacramenti. Secundo, quia ſi homo eſt attritus, per ſacramentum ſanctificabitur; ergo in ipſa communione erit ſanctus: ergo ſancte ſumet: ergo ad nihil aliud tenetur. Tertio, quia ſi maiorem obligationem habet, inquiro quo iure? Non enim naturali: quia hoc tantum obligat ad digne & ſancte tractandum, quæ ſancta ſunt, hoc autem præſtat ille homo: vt declaratum eſt. Non poſitiuo diuino, vel Eccleſiaſtico iure: quia hoc tantum inuenitur de præmittenda confeſſione; in quo non continetur obligatio ſpecialis præmittendi contritionem, quando non eſt locus confeſſioni: Sicut, qui tenetur confiteri in Quadrageſima; ſi non poſsit, non propterea tenetur conteri, niſi alia occurrat cauſa, quæ obliget. Et ratio in præſenti adiungi poteſt, nam, licet confeſsio præcipiatur ante communionem, vt homo accedat ad hoc ſacramentum iam iuſtificatus, tamen hic eſt finis non materia præcepti: ergo, cum in præſenti non poſsit fieri confeſsio, quæ eſt materia præcepti huius, ex vi illius non obligatur homo, vt per contritionem prius iuſtificetur: quam ad hoc ſacramentum accedat: ergo nullo iure obligatur. Quarto poſſumus ab incommodis argumentari: quia ſæpe Sacerdos (qui ex officio tenetur ſacrum facere, cum confiteri non poteſt) vel eſſet perplexus, vel ad rem difficillimam cogeretur: nempe ad habendam veram contritionem, quod aliquibus difficillimum eſt, vel propter conſuetudinem peccandi, vel propter ſpeciales occaſiones: vt ſunt, inueteratum odium, immoderata quædam affectio. Quæ difficultas multo erit maior, ſi fingamus, neceſsitatem repente occurrere, & ſtatim eſſe communicandum: vt ſi in ipſomet ſacro facta iam conſecratione, animaduertat Sacerdos ſtatum ſuum.

De hac quæſt. nulla fere controuerſia inuenitur inter ſcriptores, non defuerunt tamen Theologi recentiores, qui auſi fuerint docere, ſufficere in eo caſu attritionem, etiam ſi cognita ſit: quia exiſtimatio contritionis per ſe nihil confert, vel ad effectum ſacramenti, vel ad dignam diſpoſitionem, ſed ſolum poteſt excuſare à peccato, ſeu tranſgreſsione præcepti, de habenda contritione, ſi illud eſſet impoſitum: hic autem nullum inuenitur tale præceptum, & ideo nō eſt neceſſaria illa exiſtimatio contritionis, vt dignè accedat is, qui attritionem habet. Ad quam ſententiam fundandam addunt, præter rationes factas, ſacramentum hoc per ſe inſtitutum eſſe ad dandā gratiam primam, & conſequenter ad remittēdum mortale peccatum, tamen cum quodam ordine ad confeſsionem, quæ (ſi fieri poteſt) antecedere debet: quando ergo id fieri non poteſt, imitari poteſt hoc ſacramentum cætera, quæ per ſe inſtituta ſunt ad dādum gratiam primam: ſicut ergo illa dignè recipiuntur cum attritione cognita, ita & hoc ſacramentum in prædicto caſu.

Qui mortalis peccati cōſcientiam habet nec cōfiteri poteſt, conteratur prius neceſſe eſt, ſi Euchariſtiam ſumere vult.

Dicendum vero eſt, eum, qui habet conſcientiam peccati mortalis, & confiteri non poteſt, teneri ad habendam prius contritionem, quam ad hoc ſacramentum accedat. Atque adeo nunquam digne accedere, niſi probabiliter & inculpabiliter exiſtimet ſibi eſſe peccatum per contritionem remiſſum. Hæc aſſertio tam certa eſt, vt contraria nec probabilis ſit, nec ſine temeritate defendi poſſe videatur. Primò enim in hac veritate conſentiunt omnes Theologi ſection. 3. & 4. citati, nemine diſcrepante, nam Caietanus & qui cum eo negant neceſsitatem confeſsionis, vt certam ſupponunt neceſsitatem contritionis, & quia hæc ſatis eſt, vt homo conſtituatur in gratia, colligunt, confeſsionem non eſſe neceſſariam. Eodem modo opinantur, qui præceptum confeſsionis præmittendæ admittunt, Eccleſiaſticum tamen, non diuinum: vt videre licet in Medina & Cord. de confeſſ. quæſtio. 17. Alij vero, qui præceptum diuinum confeſsionis agnoſcunt, à fortiori docent, eſſe neceſſarium accedere ſine conſcientia peccati mortalis, quod apertè docet D. Thomas in his articulis. Qui autem ſolam attritionem habet cognitam, cum conſcientia peccati mortalis accedit, quia conſcientia non dicit affectum, ſed ſcientiam talis ſtatus: ille autem, qui ſic eſt diſpoſitus, ſcit ſe adhuc eſſe in peccato mortali. Idem expreſſe docent, Soto & Cano, locis citatis, & Hoſius in confeſsione, cap. 43. & multi alij, quos refert Cordub. lib. 1. quæſtionum Theologic. quæſt. 7.

Caietan. *Medin.* *D. Thom.* *Soto.* *Cano.* *Cordub.*

Probatur Patrum authoritate.

Secundo, Patres antiqui eodem modo loquuntur, vt cōſtat ex his, quos in prima ſectione huius diſputationis retuli: & præterea videri poteſt Baſilius, lib. 2. de Baptiſm. cap. 3. vbi, argumentum ſumens ex præceptis veteris legis, in quibus exterminantur de populo, qui immundi accedunt ad legalia, inquit, Quid dicendum de eo, qui in tantum, ac tam vitale myſterium temerarius eſt? & poſt multa concludit. Quanto magis, qui cum in peccato ſit, corpus Domini contingere audet, grauius ſibi accerſit iudicium? Mundemus itaq; nos ab omni inquinamēto. Auguſt. ſermon. 252. de tempore: Vnuſquiſq; conſideret conſcientiam ſuam, & quando ſe aliquo crimine vulneratum eſſe cognouerit, prius ſtudeat eam emundare, alias potius ſe debet excōmunicare & ab altari remouere, quā aliter accedere: & adducit illud Matthæi 5. Vade & prius reconciliare fratri tuo, & illud Matthæi 22. Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? Paſchaſ. lib. de hoc ſaramēto c. 22. tractās ad hoc propoſitū figuram de agno Paſcha. poſt multa cōcludit. Patet igitur, quod niſi deſiderio cœleſtis patriæ, ad ſuperna vbi Chriſt[9] eſt in dextera Patris, fide pleniſsima, ſpe certa, & charitate nō ficta, feſtinus trāſeat de carnib. agni iure non comedit, quia legē in hoc violat. Eandem doctrinā tradit optime Algerus lib. 1. de hoc ſacramēto, c. 20. 21. & 22. & Caſſia. collat. 22. c. 5.

Baſil. *Auguſt.* *Paſchaſ.* *Algerus.* *Caſſian.*

Item authoritate Conc. Trident.

Tertio plurimum fauet huic ſententiæ Concilium Trident. ſeſsion. 13. c. 7. primum in illis verbis. Si non decet ad ſacras functiones quempiam accedere, niſi ſancte, certe quo magis ſanctitas & diuinitas cœleſtis huius ſacramēti viro Chriſtiano comperta eſt, eo diligentius cauere ille debet ne abſq; magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendū accedat. Ex quib. verbis duplex argumentū confici poteſt, primum, quod vel ad nullum ſacramentum digne ſuſcipiēdum neceſſaria ſit contritio, ſed ſufficiat ſemper attritio cognita, quod eſt abſurdiſsimū, & inauditum in Theologia: vel ſi ad aliquod neceſſaria eſt, maxime ad iſtud quod eſt ſanctius reliquis, vt Concilium argumentatur. Alterum eſt, quia peccator, qui ſine confeſsione & ſine contritione, accedit, ſimpliciter ſine ſanctitate accedit; at Concilium negat hoc licere: & ideo ſubdit ſequentia verba: Præſertim, cū illa plena formidinis verba apud Apoſtolorum legamus. Qui manducat, & bibit indigne, iudiciū ſibi māducat, non diiudicans corpus Domini. Præterea fauent multū huic ſententiæ illa verba, quæ inferius Concilium ſubdit. Eccleſiaſtica conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumuis ſibi contritus videatur abſque ſacramentali confeſsione ad ſacram Euchariſtiā accedere debeat. In quo dicendi modo aperte ſignificat, ablata neceſsitate confeſsionis, contritionē ex ſe veluti ex natura rei eſſe neceſſariam. Et hoc, quaſi indubitatum ac certum apud omnes ſupponere videtur; & ideo addit, confeſsionem eſſe neceſſariam ex ſpeciali præcepto, quia de hoc poterat eſſe controuerſia. Vnde, cum exceptionem ſubdit de caſu neceſsitatis, apertè ſupponit, tunc ſaltem eſſe neceſſarium, quod prius dixerat, ſcilicet, vt, qui ſic accedit, contritus ſibi eſſe videatur.

Idem probatur ratione.

Quarto argumentor ratione, quia ſi neque à Chriſto, neque ab Eccleſia, datum eſſet præceptum poſitiuum præmittendi confeſsionem ante communio-

munionem, ex ipſa rei natura, ſeu ex naturali lege conſequente inſtitutionem tanti ſacramenti, neceſſarium eſſet, præmittere contritionem: ſed lex illa poſitiua confeſsionis non abſtulit naturalem obligationem: & in eo caſu, quo non poteſt præmitti confeſsio, reducitur res ad eum ſtatum, in quo eſſet ex natura rei: ergo hinc ex diuino præcepto naturali, tenetur peccator conteri, priuſquam communicet.

Obiectio. Dices, hoc argumento probatur, teneri hominem conteri ante communionem, etiam ſi confiteatur; quia lex poſitiua non abſtulit naturalem: conſequens autem eſt aperte falſum; nam, qui eſt attritus, & confeſſus, ſatis dignè accedit ad hoc ſacramentum.

Solutio. Reſpondetur, non eſſe ſimile; quia, licet lex poſitiua non auferat naturalem, tamen efficacia ſacramenti aufert neceſsitatem; vel, vt ita dicam, materiam neceſſariam contritionis; quæ ideo ante communionem præmittenda erat, vt peccatum expelleret, quod facit ſacramentum vi ſua: & ideo dicitur facere hominem ex attrito contritum; & attritio coniuncta ſacramento, æquiualet contritioni, & ideo per illam impletur obligatio naturalis ſancte accedendi ad hoc ſacramentum non minus, quam per contritionem. Secus verò eſt, quando nullum intercedit ſacramentum, quia tunc contritio eſt neceſſaria diſpoſitio ad gratiam, & ad expellendum peccatum; & nullum aliud adhibetur medium, quod ſuppleat hunc effectum, & ideo ſemper manet eadem materia atque adeo eadem neceſsitas, & obligatio naturalis præcepti.

Solum ſupereſt, vt oſtendamus, hoc eſſe præceptum diuinū naturale. Quod probatur primo, quia conſiderata dignitate, & ſignificatione huius ſacramenti, ex vi illius oritur obligatio non ſumendi illud, niſi in ſtatu gratiæ, & conſequenter ad exhibendum aliquod medium, per quod in eo ſtatu conſtituamur, priuſquam ad Euchariſtiam accedamus: ergo hæc obligatio ex ipſa rei natura oritur. Antecedens ſatis eſt à nobis declaratum in Commen. art. 4. D. Thomæ. Et confirmari poteſt inductione ſupra indicata in omnibus ſacramentis viuorum, quæ per ſe requirunt ſtatum gratiæ, vt digne ad ea accedatur, in quo differunt à ſacramentis, quæ vocantur mortuorum, quæ, cum per ſe ſint inſtituta ad dandam primam gratiam, & expellendum peccatum, ex natura ſua non prærequirunt vitam gratiæ; ſed ſolum diſpoſitionem, ſufficientem ad eam per ſacramentum acquirendam. At vero ſacramenta viuorum, cum inſtituta non ſint ad dandam primam gratiam, per ſe, & ex intentione, non poſſunt dignè recipi ad hunc effectum, & ideo ex natura rei prærequirunt gratiam, vt digne ſumantur, tum, quia ſancta debent ſancte tractari, tum etiam, quia eorum proprij effectus ſtatum gratiæ præſupponunt, vtraq; verò cauſa maiorem vim habet in hoc ſacramento, quia eſt ſanctius reliquis, vt diximus, ponderando verba Concil. Trident. & proprius eius effectus eſt per modum nutritionis & augmenti, & ideo per modum cibi & conuiuij tribuitur: cibus autem & nutritio ex ſe vitam præſupponunt. Secundo confirmatur, quia Sacerdos adminiſtraturus hoc ſacramentum, ſi conſcientiam habeat peccati mortalis, tenetur conteri, priuſquam ad miniſtrandum accedat, nec ſatis erit habere attritionem: ergo multo magis tenebitur hoc facere, qui communicaturus eſt: quia maius eſt recipere, quam miniſtrare ſacramentum, & ideo iure diuino recipiens obligatur ad præmittendam confeſsionem, ſi poteſt, non tamen qui miniſtrat, ſi non ſit ipſe communicaturus.

Euaſio. Reſponderi poteſt eſſe diuerſam rationem, quia miniſter non fit ex attrito cōtritus, dando ſacramentum, ſuſcipiens verò fieri poteſt ex attrito contritus.

Confutatur. Sed hæc fuga petit principium: hoc enim ante omnia negamus, ſcilicet, eum, qui accedit cum ſola attritione cognita, fieri ex attrito contritum, quia ponit obicem, & peccat mortaliter ſic accedendo, quia per ſe, & ex certa ſcientia indigne accedit. Quinimo etiam de illo, qui bona fide accedit cum ſola attritione, putans, ſe eſſe contritū, eſt valde incertum, an per ſacramentum iuſtificetur, & omnes Doctores, qui probabiliter hoc affirmant, requirunt illam bonam fidem, quia tale ſacramentū nunqam eſt per ſe, & ex intentione recipiendum ad illum effectum. Ergo, ſicut ad miniſtrandum ſacramentum debet ſupponi gratia & contritio, ita ad recipiendum illud.

Fundamenta contrariæ opinionis diluuntur. Ad fundamenta contrariæ ſententiæ negatur, attritionem per ſe ſufficere cum hoc ſacramento, niſi intercedat bona fides, quæ à peccato excuſet, & ita expediuntur facile tria prima argumenta, quæ ita procedunt, ac ſi diceremus hanc obligationem præmittendi contritionem in eo caſu oriri ex præcepto poſitiuo præmittendi confeſsionem, quod tamen falſum eſt, quia non hinc oritur hæc obligatio, ſed ex ipſo iure naturali, vt declarauimus. Nam, qui cum ſola attritione recipit hoc ſacramentum, non ſancte, ſed indigne recipit illud, qui accipit in prauo ſtatu, & reuera manducat illud in peccato mortali: Nam prius manducat ſacramentum: quam ab illo poſsit recipere effectum: in termino enim manducationis dandus eſſet effectus, & ideo ſi ſciens & videns hoc faciat, peccatum committet, per quod ponet obicem ſacramento: qui vero accedit bona fide, excuſatur ab hoc peccato, & ideo non ponit obicem & recipere poteſt effectum.

Ex dictis prima illatio. Ex hac vero reſponſione colligitur, quod ſi quis cum attritione cognita communicaret ex inuincibili ignorantia, putans hoc ſibi licere, & contrariam opinionem eſſe ſecuram, illum etiam excuſari à peccato propter ignorantiam, & ideo fieri poſſe, vt per ſacramentum iuſtificaretur, ex quo colligitur, per ſe, & ex natura rei ſufficere attritionem, vt diſpoſitionem condignam. Aliud enim eſt, attritionem eſſe ſufficientem dipoſitionem, vt poſsit tolli peccatum per ſacramentum, ſi aliunde non ponatur nouum impedimentum: aliud vero, quod attritio per ſe ſit ſufficiens, & condigna diſpoſitio ad tale ſacramentum ſuſcipiendum. Primum enim eſt probabile, vt ſupra dictum eſt: ſecundum autem minimè, quia ad diſpoſitionem condignam ſacramenti non ſolum eſt conſiderandum, quid ſatis ſit abſolute loquendo, vt poſsit tolli peccatum, ſed multo magis, quid debeatur dignitati talis ſacramenti, & quid ſit conſentaneum fini & inſtitutioni eius, atq; adeo quid, per ſe loquendo, ſupponat gratia ſacramentalis talis ſacramenti.

Ad quartum reſpondetur, omnia illa incommoda nullius eſſe momenti, eadem enim obijci poſſunt, in Parocho, qui ex officio tenetur miniſtrare ſacramentum quando non poteſt, aut non vult confiteri etāmſi habeat conſcientiam peccati mortalis: tenetur enim ſaltem conteri, nulla ergo eſt perplexitas in prædictis caſibus, quia ſemper eſt fecultas cum diuina gratia ad habendem contritionem, & vincendam difficultatem, ſi quæ occurrit, nam hæc difficultas, quæ oritur ex praua conſuetudine, aut alia ſimili occaſione, reuera eſt eadem in attritione vera, ſi res attente conſideretur: Nam tota hæc difficultas poſita eſt in propoſito abſoluto & efficaci non peccandi de cætero, quod tam ad veram attritionem, quam ad contritionem, neceſſarium eſt: Si autem illud propoſitum ſemel concipiatur, facillimum erit eleuare mentem ad quodcunque motiuum perfectum, atq; ita ex vera contritione peccatum deteſtari.

Ad illud vero, quod prior opinio ſubijciebat, hoc ſacramentum eſſe per inſtitutum ad dandam primam gratiam, & tollendum peccatum mortale, reſpondetur inprimis, aſſumptum eſſe falſum, & parum vel nihil probabile, vt ſupra oſtendi. Deinde, qui illud admittit, ne in maiorem errorem incidat, conſequen-

ſequenter dicere debet, hoc ſacramentum non eſſe inſtitutum ad illum effectum, vt propriam & particularem cauſam eius, ſed ſolum vt cum aliis ſacramentis, quæ ad hoc ſunt ſpecialiter inſtituta aliquo modo concurrat, ſaltem vt in voto ſuſceptum, & ideo nunquam debet per ſe, & ex intentione applicari ad illum effectum, niſi per ſacramentum, vel cum ſacramento Pœnitentiæ, aut in re ipſa applicatum, aut ſaltem in voto per contritionem.

SECTIO VI.

Vtrum, qui ſine confeſſione præmiſſa communicat poſt conſcientiam peccati mortalis, teneatur ex iure diuino ſtatim confiteri, quam primum poſſit.

Quorundā opinio.

MVlti & graues authores videntur ſentire, in eo caſu teneri hominem ad confitendum poſt cōmunionem, cum primum commode poſſit. Ita ſentit Gloſſa recepta à Canoniſtis in capitulo. De homine, extra, de celebr. miſſar. dicit enim, eum, qui ob inopiam confeſſoris accedit cum ſola contritione, teneri ad habendum propoſitum confitendi, cum primum poſſit: non teneretur autem ad hoc propoſitū, niſi haberet obligationem confitendi, ſtatim quia ad contritionem ſolum eſt neceſſarium propoſitum cōfitendi tempore debito. Atq; eodem modo loquuntur ex recentioribus Soto, Couarr. & alii locis ſupra citatis, & apertius Scot. in 4. d. 9. q. vnica ad 2. dicit, in eo caſu poſſe differri confeſſionem, donec occurrat opportunitas confitendi. Et ratio eſſe poteſt, quia præceptum obligabat ad cōfitendum ante communionem: ergo cum hoc factum non fuerit, perſeuerat illa obligatio, & veluti ſemper inſtat, & vrget, donec impleatur. Et confirmatur: quia conſuetudo fidelium ita videtur interpretari hoc præceptum, omnes enim qui accedunt abſq; confeſſione præmiſſa, cum timore accedunt, & proponunt illico confiteri, cum primum potuerint.

Soto. Cano. Couarr. Scotus.

Qui indigne ſuſcipit Euchariſtiam non præmittens confeſſionem ex hoc ca ante alias ſtatutum tēpus confiteri non tenetur.

Dupliciter accidere poteſt, vt quis communicet ſine confeſſione: primo ſine cauſa & excuſatione, ſed cum graui culpa. Secundo ob veram neceſſitatem & ſine culpa. Dico ergo primo, qui indigne communicauit ſine confeſſione, non tenetur poſtea hoc titulo ſtatim confiteri, ſed ſolum tempore, alias debito. Dico, hoc titulo, quia ſi ſit iterum communicaturus, propter eam cauſam, vel aliam ſimilem, poterit teneri, ſed non de hoc agimus, ſed præciſe de obligatione relicta ratione præcedentis communionis. Et ita eſt euidens āſſertio, primo exemplis, nam ſi Sacerdos miniſtret ſacramentum in peccato mortali, non tenetur poſtea hoc titulo ſtatim conteri, quamuis debuiſſet prius conteri, quam miniſtraret ſacramentum: & omittendo peccauerit, & in vniuerſum, qui omiſit actum, ad quem tenebatur in tali occaſione vel opportunitate, licet tunc peccauerit omittendo, tranſacta illa occaſione, non tenetur poſtea exercere actum. Et hinc ſumenda eſt ratio à priori huius veritatis, quia, ſi hoc præceptum conſideretur vt affirmatiuum, non obligat pro ſemper, ſed pro determinatis temporibus, extra quæ non obligat, etiā ſi contingat pro aliquo tempore debito non impleri: nam præcepta affirmatiua non obligant per modum reſtitutionis ad faciendum actum tempore debito omiſſum: alias qui omiſit ſacrum in die feſto, debere ſtatim in die ſequenti audire. Si autem hoc præceptum conſideretur, vt negatiuum, ſic non obligat poſtea ad aliquem actum, ſed ſolum ad non communicandum iterum ſine præuia confeſſione: ergo, ſi non ſit iterum communicaturus, ex vi prædicti præcepti diuini, non tenetur ſtatim confiteri. Secundo hinc ſequitur, idem dicendum eſſe de illo, qui bona conſcientia & ob neceſſitatem, confeſſionem prætermiſit ante communionem, ſcilicet, ex vi iuris diuini non teneri ad ſtatim confitendum. Ita docuit Nauarrus in Summa capitul. 2. numero 10. Et patet à fortiori ex præcedenti. Nam ſi is, qui peccando communicauit ſine confeſſione præmiſſa, non tenetur ſtatim confiteri, cur obligabatur is, qui ſine peccato id fecit? Præterea exemplis declarari poteſt, nam ſi quis obligatus fuit ad confeſſionem faciendam ratione periculi mortis, & id facere omiſit ob inopiam confeſſoris, tranſacta occaſione, non tenetur ſtatim confiteri, poſtquam periculum euaſit: idem eſt de illo qui omiſit ſacrum ſine culpa, tempore debito, propter abſentiam Sacerdotis, qui non tenetur poſtea audire, cum primum poſſit. Denique ratio generalis eſt, quia præcepta affirmatiua non obligant pro ſemper, ſed pro certis temporibus & opportunitatibus, quib. tranſactis, ceſſat eorum obligatio, ſiue tunc impleta fuerint, ſiue non, cum culpa vel ſine illa, hoc autem præceptum, de quo agimus, eſt affirmatiuum, & ſolum præcipit confeſſionem, vt diſpoſitionem ad communionem, ſeu ratione Euchariſtiæ ſumendæ, ideo tranſacta illa opportunitate ſeu neceſſitate, ceſſat obligatio: & idem reperitur in omni præcepto, q; aliquid præcipit ſolum, vt diſpoſitionem ad aliud: Nam ceſſante illo actu, ad quem ordinatur diſpoſitio ceſſat ratio diſpoſitionis, vt ſic, & ita etiam ceſſat materia ſeu obiectum talis præcepti, & ideo nullius momenti eſt illa ratio, quod obligatio præcepti, quia non fuit impleta, ſemper maneat & vrgeat: Non eſt enim hoc neceſſarium, quādo mutata eſt occaſio, & conſequenter pertranſiit proprium tempus, pro quo obligat præceptum.

Tertio hinc concluditur, ad communicandum digne ſine præmiſſa confeſſione, confeſſoris inopia non eſſe neceſſarium ſpeciale propoſitum confitendi ſtatim nacta occaſione: ſed ſolum illud propoſitum confitendi, quod ad contritionem neceſſarium eſt. Ita ſentit Diuus Thomas infra, quæſtione. 83. artic. 6. ad 2. Vbi ſolum requirit propoſitum confitendi & ſatisfaciendi. Et ratio eſt clara ex dictis, quia ille non tenetur ſtatim confiteri poſt communionē: ergo nec tenetur proponere id facere: ergo tale propoſitū neque eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, neq; ſub aliqua ratione medij, quia ad habendam contritionem ſatis eſt propoſitum confitendi tempore debito. Neque ex vſu fidelium aliud colligi poteſt: ſi vero aliqui Doctores aliter locuti ſunt, exponendi ſunt, docuiſſe id, quod eſt melius & ſecurius, non vero quod eſt ſimpliciter neceſſarium ac ſufficiens.

SECTIO VII.

Vtrum qui poſt conſcientiam peccati mortalis communicat ſine confeſſione, iure Eccleſiaſtico teneatur confiteri cum primum poteſt.

Qui poſt conſcientiam peccati lethalis non præmiſſa confeſſione communicat, iure Eccleſiaſtico tenetur confiteri cum primum poſſit.

HÆc dubitatio proponitur ad explicandum ius latum à Concil. Trident. ſeſſ. 13. c. 7. in illis verbis. Quod ſi neceſſitate vrgente Sacerdos abſque præuia confeſſione celebrauerit, quam primum cōfiteatur. Nam ex horum tenore verborum conſtat, in eis contineri præceptum, & ita ſunt ab omnib⁹ Doct. intellecta. Rurſus ex materia conſtat, eſſe rem grauem atque ita præceptum hoc obligare ſub mortali. Denique ex dictis colligitur, hoc præceptum eſſe Eccleſiaſticum: oſtendimus enim ex ſolo iure naturali, aut diuino non poſſe colligi huiuſmodi obligationem: atque ex modo loquendi ipſius Concilij non obſcure idem colligitur, nam de priori generali præcepto confitendi ante communionem dicit: Eccleſię conſuetudinem illud declaraſſe, quod non affirmat de hoc præcepto, ſed ſolum illud ſtatuit: eſt ergo præceptum Eccleſiaſticum, non antiquum, ſed de nouo ab ipſo Concilio latum, quia ante illud nec ſcriptum nec traditum, nec conſuetudine introductum reperitur. Ex quo tandem fit, eos, qui obligantur hoc præcepto, ita teneri in eo caſu ad habendum propoſitum

ſi tum confitendi, quam primum poſſint, ſicut tenetur habere propoſitum ſeruandi alia præcepta, quia hoc eſt vnũ ex præceptis, & non eſt maior ratio de illo, quam de aliis. Superſunt vero nonnulla circa hoc præceptum declaranda.

Dubium.

Primum eſt, an hoc præceptum obliget ſolos Sacerdotes, vel etiam laicos. Nauarr. cap. 2. num. 10. affirmat obligare omnes, quia ſi Concilium interrogaretur de laicis idem dixiſſet, cum ſit eadem omnium ratio, quod ergo illis verbis poſitum ſit nomen Sacerdotum, ex accidenti vel caſu accidiſſe videtur, fortaſſe, quia hæc neceſsitas frequentius in Sacerdotibus contingit. Dico tamen, hoc præceptum non obligare laicos, ſed ſolos Sacerdotes. Probatur, quia in explicanda lege poſitiua ſtandum eſt verbis: neque obligatio eius amplius eſt extendenda, quam verba legis in proprietate intellecta requirãt. Dicere autem verba Concilii caſu cecidiſſe ſeu irrepſiſſe, præſertim in re tam graui, & in lege ferenda, abſurdiſsimum eſt & temeritate non vacat: cum ergo Concilium nominet Sacerdotes, de illis eſt proprie ac præciſe intelligendum. Quod autem Nauarr. dicit: Concilium interrogatum, fuiſſe reſponſurum idem de laicis, primum nihil refert, nam, ſicut non peccat quis in eis, quæ eſſet facturus, ſi tentaretur, ſed in ijs quæ facit, ita non obligat ſuperior per ea, quæ præciperet ſi animanduerteret, vel ſi ei daretur occaſio, ſed per ea, quę præcipit. Deinde, illud eſt omnino incertum, quis enim hoc ei reuelauit? aut qua certa ratione id colligi poteſt? præſertim, cum argumentum à ſimili in materia præceptorum inualidum ſit. Addo, poſſe ſufficientem rationem differentiæ aſsignari; tum, quia ad celebrandum maior quædam reuerentia ac præparatio requiritur: tum etiam, quia eo ipſo, quod hæc neceſsitas frequentius accidit ſacerdotib. merito hac obligatione præueniuntur, ne facile aſſueſcant, confeſsionem prætermittere. Ex qua reſolutione ſequitur, Sacerdotem, qui communicat more laicorum, non obligari hac lege, tum quia ille non ſe gerit tunc vt Sacerdos, ſed vt laicus, & ideo ſolum communib. legibus laicorum aſtringi videtur, tum etiam, quia ille tunc non celebrãt, Concilium autem ſolum loquitur de Sacerdote celebrante. Sed quæres, an ſit idem dicendum de Sacerdote faciente officium in die Paraſceues? ille enim neq; conſecrat neq; ſacrificat, vnde non videtur proprie celebrare. Et idem quæri poteſt de illo, qui poſt cõſecrationem peccauit mortaliter, & ſtatim communicat præmiſſa contritione. Item de illo, qui aſſumitur ad complendum & conſummandum ſacrificium ab alio inchoatum, quem fortaſſe contingit mori ſtatim poſt conſecrationem. Reſpondetur in huiuſmodi caſib. obligare hoc præceptum, quia ſatis eſt, quod ſacerdos ſolemni ritu Eccleſiæ, & vt miniſter publicus, conſummet ſacrificiũ ſeu ſacramentum, nam hæc actio eſt proprie Sacerdotis, & ſub nomine celebrationis merito comprehenditur iuxta communem vſum, & ſenſum huius vocis.

Præceptum prædictum ſolos obligat Sacerdotes

Secundo explicandum eſt, an obliget hoc præceptum eum Sacerdotem, qui ſolum propter obliuionem celebrãt abſq; confeſsione præmiſſa. Videtur enim eum obligare, tum propter paritatem rationis, tum etiam, quia illa eſt quædam humana neceſsitas, ergo vere dici poteſt talis Sacerdos celebrare ſine confeſsione propter vrgentem neceſsitatem; ergo obligatur verbis illius legis. Nihilominus probabilius exiſtimo, hunc caſum non comprehendi ſub hac lege, ſi verba eius exacte penſentur, tum quia, qui eſt oblitus, proprie non habet conſcientiam ſui peccati pro eo tempore, nam conſcientia dicit actum. Concilium autem aperte loquitur de Sacerdote celebrãte cum conſcientia peccati. Præterea obliuio non proprie dicitur vrgens neceſsitas, de qua Concilium loquitur. Deniq; addi poteſt ratio, nam qui bona fide accedit oblitus, iuxta conſcientiam ſuam nihil omittit, neque formaliter, neque materialiter, quod iure diuino præceptum eſt, ſed excuſatur eo modo, quo omni fere humana actione interuenire poteſt excuſatio: Et ideo non oportuit; vt in huiuſmodi caſu aliquid ſpeciale Concilium diſponeret nouũ onus & obligationem imponendo, ſecus vero eſt in eo, qui ſciens, & videns, confeſsionem omittit ob cauſam vrgentẽ. Animaduertendum autem eſt, hoc procedere, quando obliuio durat, donec ſacramentum ſumptum ſit, nam, ſi quis ex obliuione accedat ad celebrandum, & in ipſa actione ante ſumptionem ſacramenti recordaretur ſui peccati, & nihilominus ſacramentum ſumeret ſine confeſsione, iuxta doctrinam traditam præcedenti ſectione, in eo caſu obligaretur, hac lege, quia manifeſte comprehenditur verbis eius, tunc n. communicat ſine confeſsione propter vrgentem neceſsitatem, & cum conſcientia peccati. Sed quid ſi prius eſſet confeſſus, & tunc recordaretur vnius peccati in confeſsione obliti? Reſpondetur, etiam teneri ex vi huius legis, quia iuxta ſupra dicta tenebatur illud confiteri ante communionem ex diuino præcepto, & ſolũ illud omittit ſine peccato, ob neceſsitatem vrgentem: ergo quoad hoc comprehenditur ſub lege à Concilio lata.

Sacerdos qui ob obliuionẽ ante communionem non eſt confeſſus prædicto iure non tenetur cum primũ poſtea poſſit confiteri.

Tertio declarandum eſt, an Sacerdos, qui ſine neceſsitate ob malitiam celebrat abſq; confeſsione pręmiſſa, hac lege comprehendatur, videtur enim obligatus multo maiori ratione; nam, ſi obligatur is qui non peccauit, omittendo cõfeſsionem, cur non multo magis obligabitur is, qui peccando eam omiſit? Nihilominus dicẽdum eſt, huiuſmodi hominem non comprehendi hac lege, quia Concilium ſolum loquitur de illo, qui neceſsitate vrgente hoc facit, lex autem poſitiua ſolum obligat, prout lata eſt, & argumentum à paritate rationis in hac materia eſt ineſficax. Deinde reddi poteſt ratio diuerſitatis, nam hoc præceptum inter alias cauſas videtur impoſitum ad tollendam occaſionem fingendi neceſsitatem celebrandi ſine præuia confeſsione, vel differendi nimiũ confeſsionem. Cum enim ſit Sacerdoti impoſita obligatio confitendi, ſtatim poſt celebrationem, ſi antea non potuit, ac bona fide omiſit, multo magis erit ſollicitus quilibet timoratus Sacerdos de præmittẽda confeſsione, antequam celebret: hæc autem ratio non procedit in ijs, qui ſine titulo neceſsitatis in peccato celebrant, & ideo non oportuit de nouo obligationem vel laqueum eis imponere, quia ipſo diuino iure ſatis obligantur ad præmittendam confeſſionem, antequam celebrent.

Sacerdos qui ob malitiam ante communionem non præmiſit confeſsionem peccati mortalis cuius conſcientiã habebat hac lege non tenetur.

SECTIO VIII.

Vtrum qui peccauit mortaliter, etiam ſi contritus ſit & confeſſus, teneatur aliquo temporis ſpatio communionem differre.

Solent nonnulli præcedẽte nocte mortaliter peccare, & ſtatim die ſequenti confeſsione præmiſſa, ſacrum facere vel communicare: inquirimus igitur, an hoc liceat, quia non deſunt graues authores, qui dicunt eſſe peccatum mortale. Ita ſentit Nauarrus in ſumm. Hiſpana, capit. 21. num. 50. & de Pœnitentia, diſtinct. 6. cap. 1. & Couarruu. in Clemen. Si furioſus. p. 3. n. 8. vbi dicit, eſſe impium negare, peccare mortaliter eum Sacerdotem, qui poſt fornicationem præcedenti nocte commiſſam, ſequenti die celebrat, etiam ſi contritus ſit & confeſſus, & in hanc ſententiam videtur inclinare Marſilius in 4. quæſt. 6. art. 4. & Gerſon. de præparatione ad Miſſ. conſid. 8. & Alphonſ. 37. lit. vlt. Tribuitur etiam D. Thom. hic, ar. 7. qui dicit, pollutionem nocturnam, quæ ex peccato mortali oritur, ex neceſsitate impedire communionem. Et eodem modo citari poteſt Gregorius, qui ad interrogationem primam Aug. dicit, oportere, vt per diem à cõmunione abſtineat, qui ex praua cogi-

Nauar. *Couarr.* *Marſil.* *Gerſon.*

cogitatione pollutus eſt. Fundamentum ſolum eſſe poteſt, quia videtur hæc eſſe magna indecentia & irreuerentia.

Peccatū mortale non patrat, qui paulo poſt aliud commiſſum præmittens confeſſionem cōmunicat. D.Thom.

Nihilominus dicendum eſt per ſe loquendo, nullum eſſe peccatum, paulo poſt commiſſum peccatū mortale communicare, præmiſſa confeſsione debita. Hæc eſt ſententia D.Thomæ hic art. 7. ad 4. vbi dicit, ſolum peccatum mortale durans in anima impedire ex neceſsitate communionem huius ſacramenti: atq; in hunc modum explicat doctrinam in corpore articuli traditam. Clarius d. 9. in art. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. dicit, conſulendum eſſe ei, qui peccauit mortaliter, vt non ſtatim accedat ad communionem, etiam ſi confeſſus ſit, niſi magna neceſsitas vrgeat: vbi cum dicit conſulendum eſſe, plane ſentit non eſſe præceptum, atq; idem ſentit ibi Palud. q. 3. Maior q. 2. Gabr. lect. 10. in Canon. Adrian. q. 4. de Euchariſtia, Syluest. verbo, Euchariſtia 3. q. 10. Caietan. verbo, Communio, Corduba, lib. 1. qu. 7. qui in ſpecie loquitur de illo, qui nocte proxima vel fornicatus eſt, vel mortaliter pollutus, atq; idem tandem docuit Nauarrus in Summa, cap. 21. num. 51. Ratione probatur, quia inprimis nulla eſt lex poſitiua, humana, vel diuina, quæ hanc obligationem imponat: nec generatim de omni peccato, nam ſpecialiter de aliquo, vt Couarruuias & Nauarrus fatentur. Et patet, quia talis lex nec ſcripta eſt, nec tradita. Deinde ex ſola ratione naturali colligi non poteſt, quia licet tempus breue intercedat, poteſt talis eſſe hominis conuerſio, vt non ſolum ſanctus ſit, ſed etiam ſanctior & deuotior, quam antea eſſet: ergo dilatio temporis per ſe non eſt neceſſaria. Propter quod Paul. 1. ad Cor. 11. ſolum dixit: Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat: id eſt, ſi poſt probationem nullum in ſe agnoſcit mortale peccatum, vt omnes exponunt. Quod vero addit: Qui enim manducat indigne: omnes etiam intelligunt, id eſt, cum conſcientia mortalis peccati: ergo ſi peccatum mortale iam non eſt in anima, neque in conſcientia, per ſe non impedit, etiam ſi ante breue tempus præceſſerit. Et confirmatur primo: nam talis homo eſt capax effectus huius ſacramenti: nam cum iam viuat, nutriri etiam poteſt, ergo poteſt illud ſine peccato ſumere. Confirmatur ſecundo, quia non poteſt certa aliqua ratione definiri, quanto tempore neceſſe ſit abſtinere: nam quod aliqui dicunt in tempore vnius diei naturalis, gratis confictum eſt ſine fundamento. Confirmatur tertio ex vſu, quo conſtat, viros etiam doctos & timoratæ conſcientiæ ſine ſcrupulo celebrare eadem die poſt confeſsionem, etiam ſi aliquid humanum antea paſsi ſint. Et præſertim, quando peccatum, quod interceſsit, magis eſt ſpirituale, vel internum. Vnde neq; in omni genere peccatorum ſine diſcrimine poſſum⁹ veriſimili fundamēto omnes homines obligare ad hanc communionis dilationem: neq; etiam poſſumus probabilem rationem reddere, cur hoc cenſeatur neceſſarium in quibuſdam peccatis, & non in aliis: quia, licet in quibuſdam videatur eſſe maior indecentia, tamen id, quod neceſſario ac eſſentialiter impedit, ſcilicet, carentia diuinæ amicitiæ, eiuſdem rationis eſt in omnibus. Tandem, olim erat conſuetudo in Eccleſia, quotidie communicandi: & tamen non eſt veriſimile, neminē eorum, qui quotidie communicabāt, ſolitum eſſe aliquando mortaliter peccare: ergo neceſſe erat, vt multi communicarent eodem die, quo moraliter peccauerant, mutato tamen affectu, & deleto mortali peccato. Et ita Auguſt. cum dicit: ſe nec laudare, nec vituperare eum, qui quotidie communicat, ſolū ab eo requirit, vt conſcientia peccati mortalis non grauetur, vt videre licet epiſt. 116. & de Eccleſiaſt. dogmat. c. 53. & in c. Quotidie, de Conſec. d. 2.

Dixi autem, per ſe loquendo, quia ex accidēti poſſet eſſe hoc peccatum graue. Primo, ratione ſcandali aliorum, ſi peccatum ſit publicum: & maxime, ſi ſit in conſuetudine, quæ aliis nota ſit. Secundo, ratione contemptus, ſeu ratione proprij ſcandali (vt ſic dicā) vt ſi homo ea occaſione acquirit facilitatem peccandi, & nō adhibet medicinam moraliter neceſſariam, vt ſeſe contineat: quamq; ex hoc ſolo cap. raro vel nūquam erit culpa mortalis. Facilius committi poſſet propter periculum communicandi ſine vera deteſtatione peccati, & propoſito emendæ: quia peccatum recens non tam facile odio habetur, & ideo periculoſius eſt hoc in peccatis carnalibus, quæ vehementius adhærent, magiſq; hominem alliciunt & excæcant.

Illatum ex concluſione.

Ex quo infero, frequentius conſulendum eſſe, vt poſt mortale peccatum commiſſum, ēt ſi videatur homo ſatis eſſe diſpoſitus, aliquo tempore abſtineat à communione, ſaltem per diem, vt ſeſe magis colligat, animumq; ſuū magis à peccato abſtrahat. Et hæc videtur eſſe mens D. Gregorij. & D. Thomæ locis citatis, & authores pro noſtra ſententia citati hoc conſilium approbāt: imò Caiet. & Adrian. ſentiunt, non ſolum eſſe conſilium, ſed etiam ſemper eſſe aliquod peccatum veniale, non interponere huiuſmodi tempus, præſertim ſi peccatum, quod præceſsit, carnale fuit: tum quia eſt nonnulla indecentia, tum etiam, quia ſemper huiuſmodi homo accedet ſine conuenienti præparatione ac deuotione: & hoc fortaſſe moraliter loquendo, ita frequentius accidit, non tam propter præcedens peccatum, quā propter præſentem diſtractionem, vel alium ſimilem affectum, qui ex illo relinquitur: at vero intrinſece & ex obiecto, non eſt intrinſeca malitia in huiuſmodi actu, etiam leuis, ex ſola breuitate temporis interpoſiti inter peccatum & communionem. Et ideo ſi ex cæteris circumſtantiis præſentibus honeſtetur actus, poterit nullū eſſe peccatum. Et ſi ſpecialis neceſsitas, vel obligatio celebrādi vrgeat, non ſolum non erit peccatum, ſed etiam erit melius, vel aliquando etiam neceſſarium, vt recte D. Tho. ſuprà docuit. Atq; ſatis reſponſum eſt ad fundamenta prioris ſententiæ.

D Greg. D.Thom.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Sacerdos debeat denegare corpus CHRISTI peccatori petenti.

Infr q. 81 ar. 2. cor & ad 2. & 4. d. 9. a 3 qu. 1. per tot. & q 2 co. Et quodl 5. art. 11.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod ſacerdos debeat degenerare corpus Chriſti peccatori. Non enim eſt faciendum contra Chriſti præceptum, propter vitandum ſcandalum, vel infamiam alicuius. Sed Dominus præcipit Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Maxime autem datur ſanctum canibus, cum hoc ſacramentum peccatoribus exhibetur. Ergo, neq; propter vitandum ſcandalum, neq; propter vitandā infamiam alicuius, debet hoc ſacramentū peccatori petenti dari.

2. Præterea, De duobus malis minus malum eſt eligendum. Sed minus malum eſſe videtur, ſi peccator infametur, vel etiā ſi ei hoſtia nō conſecrata detur, quam ſi ſumens corpus Chriſti, mortaliter peccet. Videtur ergo hoc potius eſſe eligendum, quod vel infametur peccator petens corpus Chriſti, vel etiam, quod detur ei hoſtia non conſecrata.

In Decr. 2 q. 4. c 24. Sæpè contingit.

3. Præterea, Corpus Chriſti interdum datur ſuſpectis de crimine, ad eorum manifeſtationem: legitur enim in Decre. 2. q. 4. *Sæpe contingit, vt in monaſterijs monachorum furta perpetrentur: idcirco ſtatuimus, vt, quando ipſi fratres de talibus expurgare ſe debent Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo ex præſentibus, & ſic expleta Miſſa, omnes communicentur in hæc verba: Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem; & infra.* *Si Epiſcopo, aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatum pro ſingulis Miſſam celebrare debet, & communicare, & de ſingulis ſibi imputatis, innocentem ſe oſtendere. Sed peccatores occultos non oportet manifeſtari, quia ſi frontem verecundiæ abiecerint, liberius peccabunt, vt Auguſt. dicit in libro de verbis Domini. Ergo peccatoribus occultis non eſt Corpus Chriſti dandum, etiam ſi petant.*

Cap. 27.

Sed contra eſt, quod ſuper illud Pſ. 21 Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ: dicit Auguſt. Non prohibeat diſpenſator pingues terræ, id eſt, peccatores, menſam Domini manducare.*

Refertur de conſec d 2 c. Non prohibeat, to 9.

Reſpondeo dicendum, quod circa peccatores diſtinguẽdum eſt. Quidam enim ſunt occulti, quidam vero manifeſti; ſcilicet, per euidentiam facti: ſicut publici vſurarij, aut publici raptores: vel etiam per aliquod iudicium Eccleſiaſticum, vel ſæculare. Manifeſtis ergo peccatoribus non debet, etiam petentibus, ſacra communio dari. Vnde Cypr. ſcribit ad quendam. Pro dilectione tua conſulendum me exiſtimaſti, quid mihi videatur de hiſtrionibus, & mago illo, qui apud vos conſtitutus, adhuc in artis ſuæ dedecore perſeuerat: an talibus ſacra communio cum cæteris Chriſtianis debeat dari: puto nec maieſtati diuinæ, nec Euangelicæ diſciplinæ congruere, vt pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Si vero non ſunt manifeſti peccatores, ſed occulti: non poteſt eis petentibus ſacra communio denegari. Cum enim quilibet Chriſtianus ex hoc ipſo, quod eſt baptizatus, ſit admiſſus ad Dominicã menſam, non poteſt ei ius ſuum tolli, niſi pro aliqua cauſa manifeſta. Vnde ſuper illud 1. Cor. 5. Si is, qui frater nominatur inter vos &c. dicit Gloſſa Auguſt.* Nos a communione quenquam prohibere non poſſumus, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo iudicio Eccleſiaſtico, vel ſæculari nominatum, atq; conuictum. Poteſt tamen Sacerdos, qui eſt conſcius criminis, occulte monere peccatorem occultum, vel etiam in publico generaliter omnes, ne ad menſam Domini accedant, antequam de peccatis pœniteant, & Eccleſiæ reconcilientur. Nam poſt pœnitentiam & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus non eſt communio deneganda, præcipue in articulo mortis. Vnde in Conc. Carthaginenſi* legitur: Scænicis, atq; hiſtrionibus, cæteriſq; huiuſmodi perſonis, vel apoſtatis conuerſis ad Deum, reconciliatio non negetur.*

Lib. 1. epi. 10. in princ.
In lib. de medicina pœn. c. 3 in med. tom. 9.
In Con Car. Can. 35.

Ad primum ergo dicendum, quod ſancta prohibentur dari canibus, id eſt, peccatoribus manifeſtis. Sed occulta non poſſunt publice puniri ſed ſunt diuino iudicio reſeruanda.

Ad ſecundum dicendum, quod licet peius ſit peccatori occulto peccare mortaliter, ſumendo corpus Chriſti, quam infamari, tamen Sacerdoti miniſtranti corpus Chriſti, peius eſt peccare mortaliter, infamando iniuſte peccatorem occultum, quam quod ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatum mortale committere, vt alium liberet à peccato. Vnde Auguſt. dicit in libr. Q. ſuper Geneſ. pericul oſiſſime admittitur hæc compenſatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quam indigne ad menſam Domini accedere. Hoſtia tamen non conſecrata nullo modo debet dari loco conſecratæ, quia ſacerdos hoc faciens, quantum in ſe eſt, facit idololatrare illos, qui credunt eſſe hoſtiam conſecratam, ſiue alios præſentes, ſiue etiam ipſum ſumentem, quia, vt Auguſt.* dicit, nemo carnem Chriſti manducat, niſi prius adoret. Vnde extra de celebratione miſſarum,* c. ex hominem, dicitur: Licet is, qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet grauiter, ſi ſe ingerat irreuerenter ad illud, grauius tamen videtur offendere, qui fraudulenter illud præſumpſerit ſimulare.*

Inq. 24 to. 4.
In Pſ. 98. circa med. expoſitionis. Ioan. 8.
In Dec. lib. 3 tit. 31. c. 7. in fin.

Ad tertium dicendum, quod decreta illa ſunt abrogata per contraria documenta Romanorum Pontificum. Dicit enim Stephan. Papa. Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione, confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri canones non concedunt. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione, publicata delicta commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare. occulta vero, & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Et idem habetur extra de purgationibus.* c. Ex tuarum. In omnib. enim talibus eſſe videtur Dei tentatio, vnde ſine peccato fieri non poſſunt. Et grauius videretur, ſi in hoc ſacramento, quod eſt inſtitutum ad remedium ſalutis, aliquis incurreret iudicium mortis. Vnde nullo modo corpus Chriſti debet dari alicui ſuſpecto de crimine, quaſi ad examinationem.*

Refertur d. 2. q 4 ca. 21. Conſuluiſti.
In Dec. lib. 5. t. 34. ca 8 Ex tuarum.

MAteria huius articuli pertinet potius ad obligationem miniſtrorum, de quibus poſtea dicturi ſumus, quam ad obligationes communicantium, de quibus nunc agimus. Tamen à D. Th. hoc loco inſerta eſt, quoniam connexionem quandam habet cum præcepto digne communicandi, de quo hactenus diſputatum eſt. Igitur, ne inuertam[9] ordinem à D. Th. ſeruatum, eam hoc loco expediemus, & diſputando de ipſa re, ſimul declarabimus D. Th. contextum & doctrinam, nam circa literę explicationem nulla ſpecialis difficultas occurrit.

DISPVTATIO LXVII.

De obligatione repellendi indignos ab vſu huius ſacramenti.

PRimum omnium explicabimus generale præceptum, & quale illud ſit: quoniam vero illud latiſsimũ eſt, & varios caſus morales complectitur, trademus poſtea quædam generalia principia, ſeu regulas quaſdam, quibus explicemus, quomodo huiuſmodi præceptum ſeruandum ſit.

Diſp. 29. de Euchar.

SECTIO I.

Vtrum teneantur miniſtri huius ſacramenti non dare illud homini exiſtenti in peccato mortali.

REſpondetur, certum eſſe habere miniſtros huius ſacramenti hanc obligationem ſimpliciter & abſolute loquendo. Ita docet D. Th. in hoc art. Alex. Alenſ. 3. p. q. 48. Albert. in 4. d. 13. art. 17. Reliqui Doctores d. 9. Bonau. art. 2. q. 5. Richard. ar. 3. q. 2. Palud. q. 4. Durand. q. 5. Gabr. 2. D. Antonin. 3. p. tit. 14. ca. 12. Nauar. in Sum. c. 11. n. 55. & in c. Sacerdos. de pœnitent. d. 3. n. 101. Sylueſt. verbo, Euchariſtia 3. & reliqui Summiſtæ. Ratio eſt, quia Sacerdos tenetur non dare ſanctum canibus, & non tractare indigne tantum ſacramentum. ergo tenetur, per ſe loquendo, non dare illud homini indigno. Et confirmatur ex eo, quod de omnib. vt in ſuperiorib[9] dictum eſt: ergo multo magis in hoc, quod eſt cæteris dignius, locum habet.

Miniſtri Euchariſtia denegare debẽ illã in peccato mortali exiſtentib.
D Thom. Alexan. Albert. Richard Palud. Gabr. Antonin. Durand Nauar.

Ex quibus ſequitur primo, hanc obligationem oriri ex ipſa lege naturali ac diuina, ſuppoſita tali ſacramenti inſtitutione, & poteſtate ac munere commiſſo Sacerdotibus: Primo quidem, quia hoc ipſo, quod facti ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei, tenentur eſſe fideles diſpenſatores, & prudenti ac conuenienti modo tantum ſacramentum diſpenſare. Secundo, quia obligatio exhibendi reuerentiam huic ſacramento, & digne illud tractandi, naturalis eſt, ex intrinſeca ipſius ſacramenti dignitate orta: ad hanc vero pertinet obligatio non dandi ſacramẽtum hoc indignis: ſicut non proiicere illud in locum immundum, & ſimilia. Tertio addi poteſt, naturalem obligationem eſſe non cooperandi alterius peccato, qui autem dat ſacramentum indigno, cum poſsit illud vitare, peccato eius cooperatur.

1. Illatio.

Secundo ſequitur, hoc præceptum tunc maxime obligare, quando Sacerdos poteſt commode, & ſine inconuenienti, negare hoc ſacramentum peccatori, etiam ſi ipſe petat. Nam, ſi obligatio illa eſt diuina & naturalis, tunc maxime vrgebit, & ſeruanda erit, quando ſine vllo inconuenienti ſeruari poteſt. Dices, hoc ipſo, quod peccator petit, non poſſe illi negari ſine inconueniente morali: nam ille habet ius petendi, ratione characteris baptiſmalis: ergo, ſi illi denegetur, negabitur illi ius ſuum, non ſeruato iuſtitiæ ordine: hoc aũt videtur eſſe graue morale incommodum. Reſpondetur, negando aſſumptum, nã peccator, dum eſt in eo ſtatu, per ſe loquendo, reuera non habet ius ad petendum hoc ſacramentum: quia non habet ius ad ſacrilegum vſum eius: ergo nec ad petitionem ſacrilegam, & Chriſto iniurioſam: ſolus n. character baptiſmalis nõ dat tale ius, neq; in aliqua alia re fundari poteſt. Quod ita declaratur, & confirmatur. Nam baptiſm[9], ſicut dat characterem, qui eſt veluti poteſtas ad ſuſcipiendum ſacramẽtum, ita dat gratiam ad digne ſuſcipiendum: ergo re ipſa non dat ius ad aliter ſuſcipiendum: ergo, amiſſa gratia per

2. Illatio.
Obiectio.
Solutio.

peccatum

peccatum mortale, non manet in peccatore ius verũ ac reale ad petendum hoc ſacramentum, donec per claues Eccleſiæ, vel in ordine ad illas, ad priorem ſtatum reſtituatur.

Non petens Euchariſtiã peccator inuitari à ſacerdote non debet. Tertiò ſequitur, ſi peccator non petat Euchariſtiam, nunquam licere Sacerdoti inuitare illum ad communicandum, quamdiu in eo ſtatu perſeuerat. Poteſt quidem conſulere illi, vt pœnitentiam agat, & communicet: tamen inuitare eum, quem ſcit non egiſſe pœnitentiam, vt in eo ſtatu communicet, per ſe malum eſt: tum, quia in eo caſu poteſt facile & ſine incommodo non dare ſacramentum peccatori: tum etiam, quia illud eſſet non ſolum cooperari, ſed etiam inducere ad malum. *Obiectio.* Dices, Chriſtus Dominus generaliter dicens omnib⁹ diſcipulis (Comedite) ſeu: bibite ex hoc omnes: inuitauit Iudam ad communicandum, quãdo ipſe non petebat. *1 Solutio reiicitur.* Reſponderi poteſt, Chriſtum Dominum non ſolum fuiſſe diſpenſatorem, ſed etiam ſupremum Dominum: imò fuiſſe ipſummet, qui datur in cibum: cuique iniuria fieri poterat indigne communicando: atque ita iuri ſuo cedere potuiſſe. Sed hoc non rectè dicitur: quia non eſt dubium, quin Iudas grauiſsime peccauerit indigne communicando: erat enim hoc intrinſece malum, & contra reuerentiam Chriſto, & rebus ſacris debitam: non potuit autem Chriſtus illum ad peccandum inducere. *2. Itidem.* Aliter dicitur, Chriſtum naturali & humana ſcientia, qua in ſuis operationibus vti tenebatur, non cognouiſſe occultum Iudæ peccatum: & ideo, licet illud cognoſceret per ſuperiorem ſcientiam, non debuiſſe ex neceſsitate illa vti, vt Iudam cum aliis ad communicandum non inuitaret. Sed neque hoc ſatisfacit, quia falſum eſt: Chriſtum in ſuis actionibus ſolum naturali ſcientia, & nõ ſupernaturali, vti debuiſſe: ſæpe enim illi neceſſarium erat, vti ſupernaturali cognitione, præſertim ad exercendas ſupernaturales actiones, & vitandum, quicquid illis poterat eſſe contrarium. Quocirca, ſi actio illa fuiſſet inductio Iudæ ad peccandum, quacunq; via ac ratione hoc illi conſtaret, debuiſſet actionem illam vitare. *Vera ſolutio.* Dicendum eſt ergo, Chriſtum non induxiſſe Iudam ad peccandum, ſed permiſiſſe illius peccatum, ſuoque iure vſum fuiſſe: inſtituit enim ſacramentum eo tempore ac modo, quo ſecũdum ordinem diuinæ prouidentiæ magis expediebat, nec debuit propter Iudam differre. Rurſus non induxit Iudam, vt in eo prauo ſtatu communicaret, ſed omnem diligẽtiam adhibuit, vt eum diſponeret, ac cor eius immutaret: vnde ex parte ſua, neq; induxit ad malum, neq; aliquid geſſit dignitati huius ſacramenti contrarium: aliunde vero Iudas ibi aſsiſtens, vt bonis communibus cum cæteris Apoſtolis frueretur, virtualiter petebat, & à communi conuiuio excludi nolebat: & ideo non debuit Chriſtus Dominus eum excludere, vt iterum in ſequentibus dicemus.

Dubium. Sed quæret aliquis, an Sacerdos vel Diaconus, communicans ſeipſum in peccato mortali, duo peccata committat. Videtur enim ex dictis ſequi pars affirmans: quia ille violat duo præcepta valde diſtincta: alterum de receptione ſacramenti cum diſpoſitione digna, quod omnibus fidelibus commune eſt: alterum de fideli, & prudente diſpenſatione, quod ſpecialiter ad miniſtros pertinet: quæ duo præcepta tantum inter ſe differunt, quantum differunt inter ſe, dare, & recipere. Et confirmatur, nam, ſi Sacerdos det peccatori hoc ſacramentum, dans & recipiẽs duo peccata committunt ſpecie diſtincta: nam aliud conſiſtit in recipiendo indigne: aliud in diſpenſando infideliter: ſed, quando Sacerdos peccator communicat ſe ipſum, vtraq; ratio peccati ibi reperitur: quod autem perſona ſit eadem, non impedit, quo minus peccata ſint diſtincta: ergo. In contrarium vero eſt, quia tota illa actio & receptio eſt per modum vnius actus moralis, cui multæ circumſtantiæ deſunt ad honeſtatem eius: ergo eſt vnum peccatum: nam defectus plurium circumſtantiarum in vno actu non ſufficiunt ad multiplicanda peccata: ſicut Sacerdos celebrans in peccato mortali, non eſt dicendus plura peccata committere in vna continuata actione ſacrificandi, quamuis in ea intercedat conſecratio, diſpenſatio, & ſumptio huius ſacramenti: quia omnia hæc fiunt per modum vnius actionis moralis, ad eãdem virtutem religionis pertinentis.

Nihilominus dicendum videtur, ibi reperiri plures malitias, ſecundum moralẽ ſpeciem diuerſas, vt rationes prius factæ probant: quia moraliter aliud eſt agere, aliud recipere: & diuerſas requirunt circũſtantias: vnde illa coniunctio in eadem perſona, vel entitate phyſica, aut in eadem, vel propinqua temporis duratione, nõ tollit malitiarum diuerſitatem. *Solutio.* Quapropter in ordine ad confeſsionẽ nõ eſt dubium, quin neceſſarium ſit, vtrumq; aperire: non enim ſatis eſſet dicere diſpenſaſſe ſacramentum in peccato mortali, vt eſt per ſe notum, nec etiam ſufficeret dicere communicaſſe in peccato mortali: quia non explicaretur tota eſſẽtialis malitia: ſed oportebit dicere, vel celebraſſe in peccato mortali, quia in hoc omnia includuntur, vel ſi extra ſacrificium ſe ipſum communicauit, oportebit illud explicare propter rationem factam, & præterea, quia in peccato mortali diſpenſauit tantum ſacramentum: quod eſt nouum malitiæ genus, vt poſtea dicemus.

Dubium. Vltimò quæri poteſt, quando obliget hoc præceptum: cum enim negatiuum eſſe videatur, ſcilicet, non dandi ſacramentum indigne, videtur, obligare ſemper, & pro ſemper, & conſequenter, cum ſit præceptum naturale, ſemper erit intrinſece malum contra illud agere: cum tamen conſtet, aliquando eſſe licitum dare hoc ſacramentum peccatori. Quare dicendum eſt, hoc præceptum non eſſe ſimpliciter negatiuum, ſed reducendum eſſe ad affirmatiuum, prudenter & fideliter diſpenſandi hoc ſacramentum: quod quidem formaliter ſumptum (vt ſic dicam) ſemper ſeruandum eſt, quotieſcunq; hoc ſacramentum diſpenſatur: & hinc fit, vt, ſi commode poſsit, debeat indigno denegari, non tamen, quod ſemper denegari debeat cum quocunq; incommodo, & ſine vlla exceptione, quod declarandum ſupereſt in ſectionibus ſequentibus.

SECTIO II.

Vtrum publico peccatori petenti Euchariſtiam, ſemper ſit deneganda.

RESpondetur, ſi peccator publicus ſit, ſiue publicè, ſiue occulte Euchariſtiam petat, illi eſſe denegandam. In hac regula cõueniunt authores omnes, quos nunc non refero: quia in ſequentibus ſectionibus cõmodius id fiet. Probatur autem primo ex Patribus: *Chryſoſtom.* Chryſ. hom. 83. in Matth. ſic ad Sacerdotes loquitur. Non parua vobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius mẽſæ participationem permittatis: ſanguis enim Chriſti de manibus veſtris exquiretur: ſubdit vero inferius: Non de ignotis: ſed de notis id diſputo: & rurſus. Hæc de notis & manifeſtis diſputata ſunt. Similia repetit hom. 60. ad populum, & in id Pſ. 49. Cũ adulteris portionẽ tuam ponebas. *Cyprian.* Eãdem doctrinam inculcat ſæpe Cypr. grauiſsime reprehendens eos Sacerdotes, qui peccatores poſt publicum lapſum, ante publicam pœnitentiam, & ſatisfactionem ad communionem admittunt: vt videre licet epiſt. 10. 17. & ſeqq. Præterea idem tradit Aug. lib. 50. hom. in vlt. c. 12. & habetur in c. Multi. 2. q. 1. *Auguſtinus* vbi ſolum loquitur de his peccatorib. publicis, qui de crimine conuicti ſunt: ſed eadem eſt ratio de omnib. illis, quorum peccatum ita eſt publicum, vt nulla poſſit tergiuerſatione celari, vt conſtat ex c. Tua nos, & cæt. Quæſitum de cohabitatione clericorum, & mulierum, de qua re dicemus plura infra, ſect. 5.

Peccatores publici Secundo, ex hac generali regula oritur, vt omnes publici

publici in iure à communione repelli præcipiũtur. publici peccatores, quales ſunt vſurarij, meretrices, & ſimiles, in iure præcipiantur à communione repelli, vt conſtat ex Clem. lib. 8. Conſt. c. 32. & ex Conc. Arelat. I. c. 4. & 5. & ex Cypr. epi. 61. quibus locis varij *Conc Arel. Alenſ.* ſtatus horum hominum recenſentur, vt ſunt hiſtriones theatrici, agitatores, & alij: de quib. ſigillatim & copioſe diſputat Alenſ. 4. p. q. 48. Sed non oportet in hoc immorari, quia inter hos omnes tantum eſt materialis quædam diuerſitas: & ideo ſolum eſt conſiderandum (quod bene notauit Gl. de Conſecr. d. 2) an publica actio, quam exercent, ex ſe, & ex obiecto ſuo talis ſit, vt ſine peccato mortali exerceri non poſsit: vel ſi ex obiecto non ſit huiuſmodi, an ſaltem ex modo, quo fit, publicum ac manifeſtum ſit, non fieri ſine peccato mortali: quando enim alterutro ex his modis exercent actionem prauam iſti expelluntur à cõmunione, & non alias: quia tunc ſolum ſunt publici peccatores. Ratio autem tam generalis regulæ: quam huius cõſectarij, eſt primo, quia hi peccatores, neq; re ipſa, neq; externa ſpecie habent ius petendi ſacramẽtum, quandoquidem eorum ſtatus manifeſtus eſt, & alioquin ius diuinum petit, vt ipſis non detur. Deinde poteſt illis negari ſine vllo incommodo, quia nec ſequitur infamia eorum: nam hæc poti⁹ ſupponitur, cum eorum peccatum ſit publicum: neq; etiam ſequitur ſcandalum: maius enim eſſet, ſi huiuſmodi hominibus ſacramentum daretur. Sequebatur autem ſtatim explicãdum, quæ infamia requiratur, vt peccatũ cenſeatur publicũ, ſed hoc explicabitur meli⁹, ſect. 5.

Inquiri autem poteſt hoc loco, quæ pœnitentia vel ſatisfactio ex parte horum hominum neceſſaria ſit, vt poſsint ad communionem admitti. Reſpondetur, ſi occulte petant, ſatis eſſe, quod occulte egerint pœnitentiam, ſeu confeſsi fuerint, & quod Sacerdoti, & aliis, ſi fortaſſe adſint, hoc conſtet. Ratio eſt clara, quia coram Deo hic iam eſt diſpoſitus, & apud homines non indiget maiori manifeſtatione, ſeu diſpoſitione, quam ſit neceſſaria ad tollendum ſcandalum: ad hoc autem ſatis eſt, quod non ſit magis publica communio, quam pœnitentia. Hoc autem moraliter potius, quam phyſice, intelligendum eſt: parum enim refert, quod communio quando fit, ſit occulta, ſi paulo poſt futurum eſt publicum, illum peccatorem eſſe ad cõmunionem occultam admiſſum. Nam occultam appellamus, quæ & occulte fit, & non eſt poſtea publice diuulganda. Secundo, ſi publice petat, pro ratione peccati, ſeu ſtatus, neceſſe eſt, vt publicam ſatisfactionem exhibeat, vel ſaltem, vt eius diſpoſitio ac cõuerſio publica & manifeſta ſit, vt colligitur ex c. Si peccauerit 2. q. 1. & c. Scenic. de Conſec. d. 2. Et ratio eſt, quia hoc eſt neceſſarium, & ſufficit ad tollendum ſcandalum, & vt ſacramentum coram Deo & hominib. digne tractetur. Addo vero, ſi peccator publicus ſit in art. mortis, ſatis eſſe, vt, pro tẽporis opportunitate, & neceſsitate, vel confiteatur, vel ſigna contritionis exhibeat: quia tunc temporis, propter periculum & vrgentem neceſsitatem, non eſt maior diligentia exigenda, quam commode exhiberi poſsit: & alioqui de quolibet fideli præſumendum eſt, in eo art. facere, quod poteſt, vt ſe bene diſponat.

SECTIO III.

Vtrum peccatori occulto occulte petenti Euchariſtiam deneganda ſit.

Occulto peccatori occulte petenti Euchariſtiã denegãda eſt. Alenſ. Vict. Conc. Vaſen. Reſpõdetur, teneri Sacerdotem ad negandã communionem peccatori occulto, ſi occultè petat. Ita ſentiunt omnes Dd. ſect. 1. citati, & præterea Alen. 4. p. q. 49. memb. 5. Vict. in Sum. n. 80. & Con. Vaſenſ. c. 8. & habetur 6. q. 2. c. Si tamen: vbi dicitur; debere Epiſcopum, qui nouit aliquem eſſe peccatorem, ſi ſolus ipſe hoc nouit, ſecrete eum monere, corrigere, & communione priuare. Et ratio colligitur ex generali regula ſupra poſita; quia ille peccator reuera non habet ius petendi, nec etiam in externo foro, ſeu apparentia, quia occulte petit: vnde fit, vt ſine vllo incommodo poſsit illi denegari: quia nec ſequitur infamia, nec ſcandalum, cum totum negotium occultè tranſigatur: ergo omnino illi debet negari.

Soti limitatio. Hanc vero communem doctrinam limitat Sot. d. 12. q. 1. a. 6. vt procedat in his Sacerdotib. qui non tenentur ex officio miniſtrare hoc ſacramentum: non vero in Parochis, qui ex officio tenentur: & ratio differentiæ eſt; quia peccator non habet ius petendi ſacramentum à Sacerdote, qui non tenetur illud miniſtrare: & ideo huiuſmodi Sacerdos non facit illi iniuriam, denegando & proinde negare tenetur, cum poſsit. At vero habet peccator ius petẽdi à ſuo Parocho, qui ex iuſtitia tenetur illi miniſtrare; & ideo, q̃uis indigne petat, & occulte, non poteſt Parochus ſua propria authoritate priuare illum iure ſuo, donec iuridice priuetur. Sicut, qui alteri debet mutuatam pecuniam, non poteſt eam priuata authoritate illi denegare, licet ſciat male petere, & ad prauos vſos. Et exiſtimat Sot. hanc eſſe ſententiam D. Th. Sed neq; eſt *Improbatur.* D. Thomæ, nec aliorum authorum, nec vera: D. Th. n. in hoc ar. nullam diſtinctionem huiuſmodi tradit: imo in hoc art. in ſolut. ad primum, inſinuat contrarium; dum ait, peccatorem occultum non poſſe publice priuari hoc ſacramento: addens enim (publice) abſolute ſentit occulte prauari poſſe. Præterea cõtra Sot. vrget decretum adductum ex Conc. Vaſenſ. quia non loquitur de Sacerdote ſimplici, ſed de Epiſcop. & Paſtote. Tertiò, ſumere poſſumus argumentum ex c. Ad authores de temporib. ordinandorũ: vbi dicitur, religioſos non eſſe ordinandos contra voluntatem ſuorum ſuperiorum: quia ſi norũt ſecreta delicta eorum, propter quę fortaſſe ordinare non expedit: ergo poteſt ſuperior & paſtor propter occultum delictum denegare aliquid, quod fieri non expedit, quando ſine ſcandalo, & infamia negari poteſt. Quarto oſtenſum eſt, peccatorẽ in re ipſa non habere ius ad petendam communionem in eo ſtatu: ergo è contrario paſtor reuera non tenetur ex iuſtitia dare pro illo ſtatu: ergo tenetur denegare. Et confirmatur, nam publico peccatori publice petenti denegare tenetur, vt diximus: ergo & occulto peccatori occulte petenti: quia eſt eadẽ ratio: nam ſi expectare oportet iudiciarium ordinem, vt peccator priuari poſsit ſacramento, in vtroq; caſu expectand⁹ eſſet. Tandem etiamſi aliquod eſſet ius peccatoris, maius eſt ius ſacramẽti (vt ſic dicam) ſeu Chriſti, vt digne tractetur, ne ipſi fiat iniuria: & paſtor Eccleſiæ non minus tenetur ex officio ſuo ſeruare hoc ius illæſum, quam illud: ergo, p ſe loquendo, & quando non interueniunt extrinſeca incommoda, potius eſt conſulendum dignitati & irreuerentiæ ſacramenti, qua iuri peccatoris. Quocirca hæc diſpenſatio, vel denegatio ſacramẽti non eſt cõſideranda, vt actio iudicialis, vel inflictiua pœnæ, ſed ſolum, vt prudens ac fidelis adminiſtratio ſacramenti: & ideo non pendet ex textib. aut probationib. ſed ſolum ex ea ſcientia & cognitione, quæ prudenti exiſtimatione ſecundum occurrẽtes circumſtantias iudicatur ſufficiens, vt ſine incõmodo poſsit, & debeat negari ſacramentum. Quæ doctrina non ſolum in hoc ſacramento, ſed in omnibus locum habet.

Grauis difficultas. Sed eſt dubium graue, vtrum Sacerdos, qui per ſolam confeſsionem cognouit peccatum, poſsit negare hoc ſacramentum, quando pœnitens ab ipſo petit tã occulte, vt nullus alius adſit, nam, ſi aliquis alius ſit præſens, certum eſt, non poſſe negare propter ſcientiam confeſsionis: quia reſpectu illius eſſet confeſsionis reuelatio: quæ tamen nulla eſſe videtur, quando à ſolo Sacerdote ſacramentum petit: & ideo in hac re valde inter ſe diſſentiunt graues authores. Prima ergo opinio eſt. Sacerdotem non poſſe vti ſcientia confeſsionis ad negandum Euchariſtiam peccatori, etiãſi occultiſsime petat, ita refert, & approbare videtur *1 Opinio* Gab. in 4. d. 9. q. 2. ar. 3. dub. 1. & idem ſentit Palud. ibi *Gabr.* q. 2. concl. 3. dicit enim, non poſſe negari Euchariſtiam propter peccatum in confeſsione cognitum: *Palud.*

poſſe

poſſe tamen inde ſumi occaſionem ad negandam illam alio prætextu. Clarius hoc docet Antonin. 3. par. tit. 14. c. 12. §. 2. Adria. quodl. 3. q. 3. Syl. verbo, Euchar. 3. q. 5. Nau. in Sum. c. 21. n. 55. Citatur pro hac ſententia capitulũ, Si Sacerdos. de offi. ord. vbi dicitur, neminem eſſe à communione remouendum propter peccatum in confeſſione cognitum. Sed hui⁹ text. deciſio nihil hanc ſententiam iuuat; quia non ſimpliciter negat Pontifex, poſſe Sacerdotem remouere aliũ à communione, propter peccatum in cõfeſſione cognitum, ſed verba eius ſunt. Non poteſt eum nominatim remouere: illa aũt particula (nominatim) idẽ valet, quod publice, ſeu nomine eius coram aliis expreſſo, vt Glo. ibi notat. Ratio autem illius textus põt ad hanc ſententiam confirmandam afferri, ſcil. quia confeſſor non ſcit peccatum, vt homo, ſed, vt Deus. Ergo non poteſt vti illa ſcientia ad negandum alteri ius ſuum, quod habet in exteriori & humano foro; ergo nec poteſt vti illa ad negandam Euchariſtiã homini petenti. Secundo poteſt ratio aliter explicari, quia ſigillum confeſſionis obligat, non ſolum reſpectu aliorum, ſed etiam reſpectu ipſiuſmet pœnitẽtis, i. non ſolum tenetur confeſſor non reuelare aliis peccatum in confeſſione auditum, ſed etiam tenetur, nõ loqui de ipſo extra confeſſionem cum ipſo pœnitente contra voluntatem eius, nec exprobrare, aut obiicere illi crimen in confeſſione auditum: ergo ſicut tenetur non negare Euchariſtiam coram aliis, quia tunc reuelaret aliis peccatum eius: ita etiam tenetur non negare, etiã ſi ſolus ſit, & occulte petat: quia tunc ſaltem ipſi pœnitentiam obiicit, & facto ipſo reprehendit extra confeſſionem crimen in confeſſione cognitum. Tertio afferri poteſt generalis ratio, quia fieret oneroſa confeſſio, ſi poſſet Sacerdos vti illius ſcientia ad hunc effectum.

in. Anton. *Syluest.* *Nauar.*

2. Opinio. Secunda ſententia eſt, non ſolum poſſe, ſed etiam debere, Sacerdotem negare Euchariſtiam peccatori in prædicto caſu. Ita D. Thom. in 4. d. 9. q. 1. ar. 5. quæſtiunc. 1. vbi Durand. q. 6. dicit, omnes in hoc concordare; citantur etiam Bonauent. ibi, art. 2. q. 4. Maior q. 4. Richard. art. 3. q. 1. Sed quamuis hi authores generaliter doceant, peccatori occulto poſſe negari occulte Euchariſtiam abſq; vlla exceptione, non tamen loquuntur in ſpeciali de ſcientia confeſſionis, quamquam Maior aliquid inſinuet. Apertius docuit hanc ſententiam Alexand. Alenſ. 4. parte, qu. 49. membr. 1. Angel. verbo, Euchariſtia 3. §. 20. Tabiena, verbo, Communio. §. 52. Victoria in Summa, num. 86. Ledeſma 1. p. 4. q. 21. artic. 6. dub. 3. Afferri ſolet pro hac ſententia capitulum, Placuit, 6. q. 2. vbi dicitur, poſſe Epiſcopum propter peccatum in confeſſione cognitum, negare communionem ſecretè, non tamen publice. Sed ille textus non poteſt de ſacramentali confeſſione intelligi, nam loquitur in eo caſu, in quo Epiſcopus dicit, reum ſibi fuiſſe confeſſum tale crimẽ: conſtat autem, hoc nullo modo habere poſſe locũ in ſacramentali confeſſione. Fundamentum igitur hui⁹ ſententiæ eſſe debet, quia negare communionẽ peccatori in eo caſu, eſt actus conſentaneus poteſtati clauium: & alias nullo modo eſt contra ſigillum: ergo eſt actus licitus: ergo eſt etiam debitus: maior patet, quia poteſtas clauium, inter alios effectus, ad hoc data eſt, vt, qui illam habet, dignos admittat, & indignos à communione repellat: ergo Sacerdos, negans ſacramentum, vtitur poteſtate clauium, & iure ſibi conceſſo. Minor inprimis declaratur exemplo. Nam ſi Sacerdos per confeſſionem ſciret, pœnitentem habere propoſitum occidendi ipſummet confeſſorem, & illius enſem ſeu gladium haberet apud ſe depoſitum, quamuis poſtea pœnitens illum peteret, poſſet denegare, & in hoc nullus fere author dubitat.

D Thom. *Durand.* *Bonauent.* *Maior.* *Richard.* *Alenſ.* *Angel.* *Tabien.* *Victor.* *Ledeſma.*

Obiectio. Sed dicet aliquis exemplum non eſſe ſimile: tum, quia ius vitæ cuſtodiendæ eſt maius & ſtrictius: tum etiam, quia nocumentum inde ſecutum eſſet irreparabilius. Sed hoc nihil refert, quia non vtimur illo exemplo, vt argumentemur à ſimili: ſed ſolum, vt explicemus, illum actum negandi aliquid extra confeſſionem ex ſcientia in confeſſione comparata, non eſſe reuelationem ſigilli: nam, ſi eſſet, neq; pro tuenda vita liceret: ergo ſimiliter in præſenti ille actus non eſſet reuelatio ſigilli. Deinde ratione declaratur eadem minor: quia, licet confeſſor dicatur ſcire peccatum, vt Deus, quia ſcit, vt miniſter Dei, & ad iudicandum de illo, vice ipſius Dei in ſacramentali foro: nihilominus, negari non poteſt, quin illa ſcientia ſit in homine: & q; hoc ſenſu ſit humana, & conſequenter, quod poſſit homo illa vti ad ſuas actiones dirigendas, quando ſine alterius iniuria, infamia, aut ſcandalo, illa vti poteſt: quia tunc nulla reuera intercedit reuelatio ſigilli: ita vero eſt in præſenti caſu: quia neq; apud alios ſequitur infamatio (ſupponimus enim, nullum alium adeſſe) neq; ipſi pœnitenti fit iniuria: quia reuera nullum habet ius ad petendum ſacramentum: neq; aliud graue incommodum ei ſequitur: nam, ſi fortaſſe aliquis pudor inde oritur, illud non eſt nocumentum alicuius momenti, neque graue onus, aut irrationabile, vel iniurioſum, præſertim, quia neceſſe non eſt, vt Sacerdos directe obiiciat homini peccatum confeſſum, aut in memoriam illud reuocet: poteſt enim negare ſacramentum, nulla alia ratione reddita: niſi quia tunc commode non poteſt. Vnde Paludanus ſupra, de Sacerdote, qui ex officio non tenetur dare ſacramentum, concedit, poſſe illud negare in prædicto caſu, ſolum quia habet ſufficientem rationem ſe excuſandi, nulla facta mentione peccati, ſcilicet, quia non tenetur. Non erit autem difficile Parocho, ſeu cuilibet Sacerdoti, qui ex officio alias teneatur, ſimilem excuſationem inuenire, ſcilicet, quia tunc commode non poteſt. Nec refert, quod illa videatur virtualis quædam obiurgatio, eo quod, licet Sacerdos non exprimat cauſam, ipſe tamen pœnitens, moraliter loquendo, ſatis eam intelligit: tum quia hoc magis conſiſtit in diſcurſu pœnitentis, quam in actione Sacerdotis: tum etiam, quia ſi aliquod eſt ibi incommodum, non Sacerdoti, qui vtitur iure ſuo, ſed pœnitenti imputãdum eſt, qui ſe immiſcet actioni ſacræ, & petit rem iniquam & ſacrilegium: ſicut dicendum neceſſario eſt in alio caſu, quando denegatur enſis, aut gladius, propter vitam cuſtodiendam. Atq; ex his probata relinquitur prima conſequentia principalis argumenti: quia, ſecluſa fractione ſigilli, nulla alia malitia poteſt in hoc caſu excogitari: quandoquidem, neq; illa actio eſt iniurioſa, neq; ex illa ſequitur ſcandalum, vel infamia: ergo, ſi denegando tunc ſacramentum, non frangitur ſigillum, ſanctè ac licite denegatur. Vnde facile etiam probatur ſecunda conſequentia, ſcilicet, quod ſi hoc licet, ſit etiam debitum, ex quodam principio ſupra poſito, quod ſi Sacerdos commode & ſine impedimento poteſt negare ſacramentum peccatori, ratione ſui muneris & officij, tenetur id procurare: ſed in præſenti põt licite, & ſine incõueniẽte: ergo. *Solutio.*

Inter has ſententias hęc poſterior mihi magis probatur, ſpeculatiue rem conſiderando: habet enim ſolidius fundamentum: practice vero loquendo, vix poteſt occurrere occaſio vtendi illa: ſi vero aliquando occurrat, inprimis eſt prudenter obſeruandum, an certo conſtet Sacerdoti de malo ſtatu pœnitentis: nam, ſi ſit inter pœnitentiam & confeſſorem opinionum diuerſitas, non eſt pœnitens à communione repellendus: quia reuera non eſt ſatis conuictus de crimine. Quocirca ex hoc capite illa cognitio peccati, & praui ſtatus pœnitentis ſufficiet ad negãdam ei communionem, quæ ſatis eſt ad negandam iuſte abſolutionem. Præter hoc vero cauendum eſt omne ſcandalum, atq; omnis infamia, omniſq; criminis, ſeu reuelationis ſuſpicio, quæ omnia, vt dixi, vix poſſunt moraliter concurrere: & ideo regulariter loquendo, neceſſarium eſt extra confeſſionem peccatorum agnoſcere. *Vltima opinio approbatur.*

Dubium. Sed inquies, quando peccatum cognoſcitur extra confeſsionem, qualis, & quàm certa debeat eſſe hæc cognitio. *Solutio.* Reſpondetur, ſi peccator ſtatum ſuum agnoſcat, ac fateatur, id ſine dubio ſatis eſſe. Deinde, ſi Sacerdos vidit crimen, & certo ſcit peccatorem non eſſe confeſſum, quamuis adhibere non poſsit teſtes, quibus ipſum conuincat de crimine, poteſt ei communionem negare, etiam ſi delictum ſuum neget: qa hæc non eſt proprie punitio, quæ iudiciarium ordinem & probationem delicti requirat: ſed eſt prudens adminiſtratio ſacramenti, & virtualis quædam correctio ſecreta & paterna, ad quam non ſemper expectanda eſt probatio delicti, neq; ipſius peccatoris cõfeſsio: quia non eſt actio publica & iudiciaria, ſed priuata & occulta, quæ vix poteſt alio modo exerceri: ſufficit ergo, quod quacunq; via ſufficienter de delicto conſtet. Vnde idem dicendum eſt, ſi per teſtimonia fide digna Sacerdoti conſtet de prauo hominis ſtatu, quamuis nolint teſtes ſe prodere ad peccatorẽ conuincẽdum. Quam vero occulta eſſe oporteat, delictum & petitionem ſacramenti, vt poſsit iuſte denegari, inferius dicemus in ſectione vltima.

SECTIO IV.

Vtrum peccatori occulto publi. e petenti Euchariſtiam, deneganda ſit.

Occulto peccatori, cuius peccatum latet, publice petenti Euchariſtiam, denegari nullatenus debet. *Conc. Afric & Vaſenſ.* RESpondetur, non poſſe Sacerdotem ſine graui peccato, negare Euchariſtiam peccatori publice petenti illam, quando peccatum eius occultum eſt. In hac aſſertione conueniunt fere omnes Theologi ſuperius citati; & colligitur ex Concil. Vaſenſi. 1. c. 8. & ex Concil. Africano, c. 99. & 100. quæ habẽtur in c. Si tantum, & in cap. Placuit, 6. q. 2. in quibus cauetur, vt Epiſcopus, qui alienum peccatum nouit, quod ꝓbare non poteſt, neminem ea de cauſa publice à communione repellat. Atq; idem ſignificatur in c. Si Sacerdos, de officio ordinarij. Vbi Pontifex adducit exemplum Chriſti Domini, qui in publica diſpenſatione huius ſacramenti illud non denegauit Iudæ, cui9 peccatum occultum erat. Rationes ad hanc veritatem confirmandam plures à Theologis afferuntur, quia difficile eſt propriam & adæquatam inuenire.

1 Rat. probã ba concluſionis. Prima ratio eſt, quia negare tunc ſacramentum peccatori, eſſet infamare illum, quod eſt intrinſece malum. Hac ratione vtuntur Alenſ. & Bonauent. & D. Thom. cum aliis in 4. habet tamen difficultatem; primo, quia ibi interuenit perplexitas quædam: quia vel infamandus eſt proximus, vel ſacramentum dãdum eſt indigno, quod fieri non poteſt ſine Chriſti iniuria: ergo ex his duobus malis potius eſt eligenda infamatio proximi, quam iniuria Chriſti: probatur conſequentia: primo, quia ex duobus malis minus eſt eligendum: inter illa autem duo minus eſt proximi infamatio. Secundo, quia nec Chriſtus, nec Sacerdos, ſed ſolus peccator, qui inique ſe ingerit, eſt cauſa huius perplexitatis & incommodi: ergo ratio iuſtitiæ poſtulat, vt ipſe ſolus damnum & detrimentum ſentiat, & non Chriſtus. Quapropter illa infamatio tunc non eſt intrinſece mala: tum, quia non eſt formalis, ſed materialis: quia non eſt per ſe intenta, ſed quaſi permiſſa: tum ẽt, quia talis peccator nõ tam infamatur à Sacerdote; quam ipſe ſe ipſum infamat, qui Sacerdotẽ quodammodo cogit, vt ipſum manifeſtet.

2 Ratio. Propter hanc difficultatem addi poteſt ſecunda ratio, ob quam in ea perplexitate potius videtur danda communio peccatori, quam neganda: quia, ſi negetur, eſt certum, atq; infallibile infamiæ detrimentum; ſi autem detur ſacramentum, non eſt ita certum ſacrilegium indignæ communionis: quia fieri poteſt, vt peccator ſubito mutetur interius, & conuertatur, ac ſe ita diſponat, vt digne communicet. Et hac ratione vtuntur etiam prædicti authores. Sed non videtur magis ſatisfacere, quam præcedens. Primo, quia ſæpe poteſt euidenter conſtare euidentia morali, illum, qui petit ſacramentum, peccare grauiter ſic petendo & communicando, vt ſi conſtet certo, eſſe excommunicatum, & non abſolutum, vel peccaſſe mortaliter, & non eſſe confeſſum: tum enim non poteſt præſumi bona diſpoſitio: quia ad illam non ſufficit interior pœnitentia ſine exteriori cõfeſſione. Dices, quamuis hoc verum ſit, per ſe loquendo, tamen per accidens poſſe ſufficere interiorem diſpoſitionem, atq; ita poſſe accidere in præſenti caſu: nam poſtquam peccator publice acceſsit ad ſacramentum, in ipſo momento, in quo Sacerdos proxime accedit ad tribuendum illud, poteſt interius dolere, & ſe diſponere, & excuſari à confeſsione, eo quod iam non poteſt ſe remouere atq; abſtinere ſine ſcandalo & infamia. *Obiectio.* Reſpondetur in paucis, poſſe accidere, vt ſine vllo ſcandalo, vel infamia non poſsint remoueri. *Solutio.* Deinde in rebus moralibus non eſt quærenda metaphyſica euidentia, ſed ſufficit moralis certitudo, qualis eſt in præſenti caſu; & præſertim, quando nullum eſt ſignum contritionis, nec probabilia motiua; vt præſumantur. Denique eodem modo poſſet dici, non eſſe certam & infallibilem infamiam peccatoris, etiam ſi illi publice denegetur ſacramentum, quia ſperari poteſt, alios adhuc exiſtimaturos, & crediturosc eum, non propter peccatum, ſed propter alias cauſas, aut rationes excludi. Quod ſi hoc dici non poteſt probabiliter, quia moraliter loquendo fieri poteſt, vt nulla ſit probabilis ratio ad hoc ſperandum, eodem modo ſæpe etiam fieri poteſt, vt nulla ſit probabilis ratio ad ſperãdam vel præſumendam conuenientem peccatoris diſpoſitionem.

3. Ratio. Tertia ratio additur à prædictis authoribus, ſcilicet, non eſſe negandum ſacramentum occulto peccatori, publice petenti Euchariſtiam, propter vitandum ſcandalum, quod moraliter loquendo ſequi neceſſe eſt. Sed hæc etiam ratio inprimis eſt per accidens, & extrinſeca; & ideo non videtur per ſe ſufficiens ad generalem doctrinam. Deinde, aut eſt ſermo de ſcandalo improprio, quod nihil aliud eſt, quam admiratio quædam, vel rumor, qui in huiuſmodi euentibus oriri ſolet: & hoc non videtur eſſe graue incommodum, nec res tanti momenti, vt propterea irroganda ſit iniuria ſacramento: vel eſt ſermo de ſcandalo proprie dicto, vt ſignificat occaſionem ruinæ & peccati; & hoc ſenſu non videtur ſequi ſcandalum neceſſario ex prædicto caſu: quod enim eſt peccatum, cuius moralis occaſio tunc præbetur? Aut enim eſt iudicium temerarium, & murmuratio aduerſus Sacerdotem, quod propter odium, vel iniuſtam cauſam, neget ſacramentum homini petenti: hoc autem facile vitari poteſt: tum, quia tanta poteſt eſſe authoritas, taliſq; vita Sacerdotis, vt moraliter exiſtimandum ſit eum iuſte, & ſancte egiſſe: tum etiam, quia ſæpe poteſt Sacerdos rationem ſui facti reddere, oſtendendo, illum eſſe peccatorem & indignum tanto ſacramento; Aut illud ſcandalum in hoc conſiſtit, quod populus iudicabit eum hominem, cui negatur ſacramentum, eſſe illo indignum, & in ſtatu peccati: hoc autem nullum ſcandalum eſt: quia illud non eſt peccatum, cum nõ ſit iudicium temerarium: mouentur enim ad iudicandum ex graui facto & authoritate Sacerdotis, de qua iam dictum eſt. Nullum autem aliud peccati genus habet moralem connexionem cum illo actu, vt propter illud ſcandalum timeri poſsit.

4. Ratio. Quarta ratio, ac ſola illa traditur à Diu. Thom. in hoc art. quem interpretamur, ſcilicet, quia peccator occultus habet ius petendi publice Euchariſtiam: non poteſt autem priuari hoc iure, donec de ſuo crimine ſufficienter conuincatur, ſicut non poteſt puniri peccator, niſi conuictus de crimine: ſed non cenſetur conuinci peccator de crimine, niſi, vel eius peccatum notorium ſit, & publicum per infamiam publicam, vel ſufficientibus teſtimoniis iuridice conui-

ctus

ctus ſit. Sed hæc ratio non minorem patitur difficultatem: quia peccator, quamdiu in eo ſtatu eſt, nullũ habet ius ad petendum hoc ſacramentum, vt ſupra probatum eſt: ergo neq; ad petendum publice habet aliquod ius. Patet conſequentia, quia non eſt actio minus ſacrilega & iniurioſa Chriſto, publica, q̃ occulta petitio. ergo, quamuis illi negetur, nullo priuabitur iure; neq; illa negatio habet rationem pœnæ, ſed prudentis adminiſtrationis ſacramẽti, vt ſupra dixi.

Adæquata ratio concluſionis. Poſui has rationes, & difficultates circa illas occurrẽtes, non vt eas reijcerem, aut impugnarem: ſed ad iudicandum, ex illis omnibus eſſe conficiendam adæquatam rationem concluſionis, qui in hunc modum explicari poteſt, ſcilicet ad commune bonum, & conuenientem Eccleſiæ, vel cuiuſcunq; Reipublicæ gubernationem pertinere, vt communia bona, quæ publicè diſpenſanda ac diſtribuenda ſunt, iuxta merita & dignitatem ſingularum perſonarum à publico miniſtro ad hoc munus à Republica vel Principe Reipublicæ deſtinato, diſpenſentur, non iuxta priuatam ſcientiam ipſius miniſtri, ſed per publicam & notoriam: huiuſmodi autem eſt diſpenſatio huius ſacramenti, vt per ſe conſtat: ergo, quando publice fit non eſt regulanda per ſcientiam priuatam, ſed publicam: quod non habet locum in occulta petitione: quia tunc non fit per modum publicæ diſpenſationis ſed occultæ ac priuatæ actionis. Maior propoſitio videtur eſſe morale quoddam principium, ferè ex ipſis terminis notum. Et ad illud declarandum ac ſuadẽdum deſeruire poſſunt rationes ſupra adductæ: quia niſi hæc regula in prædicta publica diſpenſatione ſeruetur, talis diſpenſandi modus moraliter loquendo, erit expoſitus multis ſcandalis, perturbationibus, & iniurijs: quamq̃ autem ſcandalum non ſit prima ratio malitiæ huius actionis, tamen, quando moraliter ac frequenter coniunctum eſt cum tali modo operãdi, eſt vehemens ſignum, in eo non ſeruari debitũ ordinem; neque eſſe communi bono conuenientem. Et confirmatur ac declaratur, quia, niſi prædicta regula ſeruaretur, poſſent facile miniſtri publici infirmare, quos vellent & peccatum, vel indignitatem fingere, vbi non eſſet. Et è contrario poſſent fideles ſæpe formidare, & timere, ne a miniſtris huius ſacramenti infamarentur. Et hac ratione, q̃uis peccator abſolute non habeat ius ad petendum hoc ſacramentum, tamen quilibet fidelis habet ius, vt ſi publice petat, non repellatur, niſi debito modo: id eſt, ex publica manifeſtatione, & ſcientia ſui peccati: propter quod dixit recte D. Th. in 4. d. q. 1. art. 5. per peccatum mortale amitti ius petendi hoc ſacramentum: oportet tamen, vt in facie Eccleſiæ amittatur: ſcilicet, vt in eadem facie Eccleſiæ: id eſt, publice denegari poſſit. Tandem explicatur, & confirmatur hoc, illo communi exemplo de iudice, qui tenetur iudicare ſecundum allegata, & probata, etiam contra priuatam ſcientiam, ſolũ ob ſimile principium, quia ad commune bonum neceſſarium eſt, vt illa publica actio reguletur publica ſcientia, & nõ priuata: quoniã, ſi aliter fieret, eſſet res expoſita infinitis iniurijs & ſcandalis. Quamuis autẽ diſpenſatio, de qua agimus non ſit iudicialis actio, tamen, quando eſt publica, in hoc conuenit cum ſentẽtia iudicis, quod eſt actus publicæ poteſtatis, & communis gubernationis, & ideo in ea locum habet eadem ratio, quæ in ſententia iudicis inuenitur.

1 Dictorum impugnatio Poſſunt autem contra hanc veritatem multa obiici. Primum, quia actus dandi Euchariſtiam homini indigno eſt intrinſece malus, quia eſt cooperari ad malum: ergo non poteſt eſſe licitus, etiam ſi peccator publice petat: quia tunc etiam eſt cooperari ad indignam ſuſceptionem: eſſet n. agere cõtra propriã conſcientiam: quia Sacerdos iudicat illum indignum, Et confirmatur, quia proijcere Euchariſtiam in ignem, aut in locum immundum eſt ita intrinſece malum, vt nulla ratione poſſit eſſe licitum: ergo ſimiliter. Secundo argumentor à ſimili: quia peccator occultus, qui mihi enſem cuſtodiendum tradit, ſi publice illũ petat, & mihi cõſtet, petere illum, vt ſe, vel alium occidat, poſſum & debeo negare illi gladium, etiam ſi neceſſe ſit prauum eius animum manifeſtare, vt maius damnum minori vitetur; ergo eadem ratione in præſente caſu licebit negare Euchariſtiam, etiam ſi neceſſe ſit infamare peccatorem. Tertio argumentor quia poteſt eſſe aliquis modus, quo & ſacramentum non detur peccatori, & omnia incommoda vitentur. ergo ille ſeruandus eſt: antecedens patet, quia poteſt Sacerdos dare huiuſmodi homini hoſtiam non conſecratam, abſque vllo inconuenienti: nam, ſi aliquod eſſet, maxime periculum idololatriæ exterioris: ſed hoc etiam vitare poteſt ſacerdos, ſi in manu habeat hoſtiam conſecratam, quamdiu adorandam illam proponit, poſtea vero ſecrete illam mutet, quando manum admouet ori peccatoris, vt illi ſacramẽtum tribuere videatur. Quarta denique obiectio eſt, quia licet admittãtur omnia, quæ dicta ſunt, ad ſummum videntur procedere in eo ſacerdote, qui ex officio tenetur Euchariſtiã miniſtrare: quia ille eſt velut publicus miniſter ad hoc munus deputatus: non tamen videntur habere locum in alijs ſacerdotibus, q ex officio ad hoc non tenentur: quia illi, nec ſunt ad hoc munus deputati, nec peccator habet ius vllum petẽdi ab illis Euchariſtiam: vnde ipſi ſemper poſſunt habere commodam excuſationem ſine manifeſtatione delicti, vel alio publico incommodo.

Ad primam difficultatem reſpondetur, actionem dandi Euchariſtiam homini indigno, nõ ſemper eſſe intrinſece malam, ſed tunc ſolum, quando ipſe, qui dat ſacramentum, eſt aliquo modo cauſa indignæ ſuſceptionis. vel, quando commode, vel debito modo exercendo munus ſuum, poteſt illam vitare, & non facit. Ac denique, quando illi conſtat, eum, qui petit, eſſe indignum, ea ſcientia ac modo, quo opus eſt. at vero quando moraliter vitare non poteſt actionem dandi, quia praua diſpoſitio petentis non eſt illo modo cognita, quo opus eſt, tunc actio dandi nõ eſt mala ex parte dantis, & intentio eius eſt bona, quamuis ex parte recipientis, receptio ſit mala, q̃ nullo modo imputatur danti, quia nullo modo eſt cauſa, quod alius indigne ſumat, neq; cum actione eius eſt per ſe ac neceſſario coniũcta indigna ſuſceptio. Quamobrem ibi nulla eſt cooperatio ad malũ, ſed ſola permiſſio, quæ moraliter vitari non poteſt, nam, qui dat ſacramentũ, ſolum cooperatur, vt hic homo ſumat, non tamen, vt indigne ſumat, poſſet n. ſi vellet digne ſumere, quamuis aũt Sacerdoti conſtet, hic & nunc indigne ſumpturum, tamen, quia non poteſt id vitare, ideo, neque tenetur, neque illa cenſetur cooperatio, ſed permiſſio. Atque eadem ratione non operatur Sacerdos tunc contra conſcientiam, quia dictamen conſcientiæ tunc non eſt regulandum per ſcientiam priuatam, & quaſi ſpeculatiuam, q̃ is, qui petit, eſt indignus & peccator, ſed per ſcientiam practicã, qua homo conſiderat, quid hic, & nunc agere oporteat, concurrentibus his circumſtantijs: ſcilicet, occulta malitia huius hominis cum publica petitione ſacramenti: tunc n. verum dictamen conſcientiæ eſt, dandum eſſe hic & nunc ſacramentum huic homini. Ad confirmationem autem in illo primo argumento factam reſpondetur, non eſſe ſimilẽ rationem de proijcienda Euchariſtia in locum immundum, quia illa actio de ſe eſt determinata ad malum, & ex proprio obiecto habet deformitatem, per ſe loquendo, ſecus vero eſt de actione dandi Euchariſtiam homini. *1. Propugnatio impugnationi primæ reſpondens.*

In ſecundo argumento ſoluendo, varij ſunt authores ſupra citati. Alenſ. enim & Bona. negant in caſu ſeu exemplo ibi adducto, licere negare gladium domino petenti, & potius eſſe permittendum homicidium, q̃ occultum delictum manifeſtandum. Sed hoc eſt creditu difficile; Et ideo Sotus cum alijs, admiſſo illo exemplo, negat conſequentiam, & ſimilitudinem. Cuius rei poſſunt variæ rationes differen- *2. Obiectionis primæ ſolutio improbatur.*

tiæ aſsignari. Prima, quod ſæpe eſt maior obligatio ſubueniendi proximo in corporalibus detrimẽtis, q̃ in ſpiritualibus, quia, cum hæc non committantur ſine propria voluntate, ſæpius eſt minor neceſsitas incurrendi illa, & ideo minus ẽt neceſſarium eſt alterius auxilium ad vitanda illa. Secundo, quia damnum mortis in exemplo adducto reuera vitatur, negando gladium homini petenti illum ad homicidium perpetrandum, peccatum vero, quod eſt præcipuum animæ detrimentum, non vitatur negando ſacramentum peccatori petenti, quia per voluntatem ſumendi iam eſt peccatum commiſſum, & ſolum vitatur actus exterior, qui per ſe non addit malitiam. Tertio, quia illud damnum corporis eſt irreparabile, damnum vero animæ reparari poteſt, moraliter loquendo. Et hæ quidem differentiæ ſatisfaciunt, conſiderando indignam ſumptionem ſacramenti ſolum, vt eſt ſpirituale quoddam detrimentum ipſius peccatoris petentis Euchariſtiam, at vero conſiderando illam ſumptionem, vt eſt quædam irreuerentia, & iniuria ſacramẽti, & quaſi detrimentum quoddam ipſiuſmet Chriſti ſic non videntur ſatisfacere, quia magis vitanda eſt vel minima iniuria Chriſti, q̃ magnum detrimẽtum alterius proximi. Reſpondetur tamen, etiam quoad hanc partem poſſe accommodari rationes prædictas quia ipſemet Chriſtus vult, vt aliqua eius iniuria potius permittatur, quam indebito modo ac ordine caueatur. Item, quia præcipua iniuria, quæ conſiſtit in affectu peccati, vitari ab altero non poteſt. Ac deniq;, quia, licet in ratione iniuriæ illa magna ſit, tamen in ratione detrimenti, nõ proprie infertur Chriſto, nec eſt damnum irreparabile. Accedit, quod actio reddẽdi gladium eſt actio omnino priuata, & ideo iuxta occurrentes circumſtantias per priuatam ſcientiam regulanda eſt: at vero diſpẽſatio ſacramenti eſt actio publica, & communis, ac propterea, vt diximus, publicam ſcientiam requirit.

Secunda ſolutio explicatur & approbatur.

3 Obiectionis impugnatur prima ſolutio

Circa tertiam obiectionem nõnulli Theologi aſſerunt, medium illud dandi hoſtiam non conſecratã pro conſecrata licitum eſſe, quod ſumi poteſt ex Altiſiodorẽſi l. 5. Sum. tra. 5. c. 5. q. 4. vbi, quãuis expreſſe non loquatur de re, quam nos tractamus, agit tamen de alia fere omnino ſimili. Dicit n. ſi contingat, hominem eſſe in articulo mortis, & indigere viatico, & nullam eſſe reſeruatam hoſtiam conſecratam ex negligentia Parochi, tunc ad vitandum ſcandalum licere dare hoſtiam non conſecratam pro conſecrata. Sed hæc ſententia improbabilis & intolerabilis eſt, vt ex dicendis conſtabit. Alij diſtinctione vtuntur: nam duobus modis poſſet hoc fieri: primo ignorante homine, qui communicaturus eſt, & exiſtimante ſibi dari verum ſacramentum, cum tamen ſacerdos ſolum det hoſtiam non conſecratam. Secundo fieri poteſt ex conuentione inter Sacerdotem & peccatorem. Si priori modo fiat, omnes fere authores docent eſſe illicitum, & videtur res certa. Primo, quia datur manifeſta occaſio idololatriæ, nemo enim communicat, niſi prius adoret: imo ipſa ſuſceptio ſacramenti eſt quidam religionis cultus. Nec refert, quod illa ſit materialis idololatria præter conſcientiam & intentionem adorãtis, quia etiam eſt per ſe malum, vt aliquis ſciens & prudens, proponat alteri adorandam creaturam culto diuino, & mentiatur eſſe Deum, quod reuera non eſt. Eſt enim hoc mendacium pernitioſum, & valde iniurioſum Deo. Addo, in hoc medio nullum vitari peccatum: nec formalem (vt ſic dicam) Chriſti iniuriam, quia ille peccator illa conſcientia & exiſtimatione panem accipiens, non minus peccat, quam, ſi verum recipetet ſacramentum. At vero, ſi fiat poſteriori modo, ſcilicet, ex conuentione inter dantem & accipientem, dicunt aliqui authores hoc medium eſſe licitum, quia vitãtur omnia incommoda, nimirum indigna ſuſceptio ſacramẽti, tam vera, quam exiſtimata, & periculum idololatriæ, reſpectu peccatoris: nam, cum iam ipſe ſciat, quid ſibi detur, non adorabit, reſpectu vero aliorum, qui adſunt, facile vitabitur idem periculum, modo ſupra inter argumentandum propoſito. Quæ ſententia placuit Bonauent. in 4. d. 9. & Albert. Mag. d. 13. ar. 20. & Adrian. quodlib. 3. artic. 3. Sed, quod neque hoc poſteriori modo hoc ſit licitũ, ſentit D. Tho. hic ad 1. & in 4. diſt. 9. art. 5. Alenſ. 4. p. qu. 49. membr. 6. art. 2. Palud. Durand. Richard. Maior, & Soto locis ſupra citatis. & mihi videtur verior ſententia, & moraliter ac in praxi aliter fieri non poſſe, quæ colligitur ex Inno. III. in c. De homine de celeb. Miſſ. vbi ad hoc propoſitum dixit. Falſa ſunt abiicienda remedia, quę veris ſunt periculis grauiora. Et ratio eſt fere eadem. Primo, quia illa eſt pernitioſa fictio, quia vel verbis, vel geſtu, & facto ipſo affirmat Sacerdos, eſſe Chriſtũ ac verum Deum, quod reuera non eſt. Secundo, quia non poteſt vitari, moraliter loquendo, exterior idololatria: reſpectu quidẽ ipſius hominis qui communicat: quia, vt ſupra dicebam, ipſamet ſumptio tali modo facta. eſt actus religionis & cultus: reſpectu vero aliorum, qui ẽt ſi oculis non videant, adorant id, quod alteri datur ad communicandum: nullatenus ergo huiuſmodi medio vti licet.

D. Thom. *Alenſ.* *Palud.* *Duran.* *Richard.* *Soto.* *Maior.* *Innocent.*

In quarta obiectione inquirebatur, an doctrina ſupra data pertineat ad omnes ſacerdotes, vel ad ſolos illos, qui ex officio tenentur ſacramentum miniſtrare, nam aliqui authores hoc poſteriori modo illam limitant, licet in hoc ſit quædam varietas: quidam enim dicunt, Sacerdotem (qui ex officio tenetur) poſſe miniſtrare ſacramentum peccatori occulto, etiam ſi publice petat, non tamen ad hoc teneri. Ita ſentit Caietan. Alij vero dicunt, etiam teneri: quia, cum licite poſsit, conſequens eſt, vt etiam teneatur, propter reuerentiam debitam ſacramento, quia iure naturæ tenetur non dare ſacramentum indigno, ſi commode poſsit, ſatis autem commode poteſt, qui poteſt licite, atque ita ſentiunt Duran. Palud. & Maior. Aliorum vero opinio eſt, doctrinam datã generalem eſſe, ita vt nec ſimplex Sacerdos licite poſsit negare Euchariſtiam peccatori occulto publice petenti. Ita ſentiunt Soto & Ledeſma, qui in eo fundãtur, quod etiam hic Sacerdos tenetur vitare ſcandalum, & infamiam proximi. Mihi videtur diſtinctione vtendum: nam, ſi peccator occultus petat ab huiuſmodi ſacerdote ſacramẽtum, antequam in altari ſit publice expoſitus ad diſpenſandum illud, Sacerdos poteſt licite illud denegare, quia facilem habet excuſationem, cum non teneatur. Vnde fit, vt moraliter loquendo, nec infamet proximum, nec vllam ſcandali occaſionem præbeat. Item, quia tunc nullam exercet actionem publicam, ad quam exercendam ſcientia publica neceſſaria ſit. Vnde infero, in eo caſu non ſolum poſſe licite, ſed etiam teneri ad negandum ſacramentum propter rationem nuper factam. At vero, ſi ſacerdos iam ſit publice expoſitus, & actu diſpenſans ſacramentum iis, qui ad illud ſuſcipiendum accedunt, tunc, ſi inter eos accedat peccator occultus, nõ poteſt repellere, quod ſatis confirmat Chriſti exemplum. Et ratio eſt, quit tunc iam ſubit ille Sacerdos munus publici miniſtri & diſpenſatoris, & ita in eo locum habet ratio ſupra facta, & aliæ rationes ſumptæ ex ſcandalo, ſeu infamia, prout à nobis explicatæ ſunt.

SECTIO V.

Quis ſit cenſendus in præſenti materia peccator publicus vel occultus.

HÆc materia valde neceſſaria eſt ad intelligenda omnia, quæ in ſuperioribus ſectionibus tradita ſunt, tractaturque ſatis prolixe, non vero admodum diſtincte, ab authoribus ſupra citatis. Ex quibus diſtinguendi inprimis ſunt varij gradus occulti, & publici. Primo enim dicitur occultus peccator, qui vel à ſolo Sacerdote cognoſcitur, vel certe ab vno vel altero; nulla tamen infamia, vel publico rumore laborat. Se-

Varij gradus occulti & publ. ci peccat.

rat. Secundo dici poteſt peccator occult⁹, quia certa ſcientia eius crimen vni vel alteri notum eſt, tamen apud alios eſt publica ſuſpicio, aut rumor, & aliqua infamia inde orta, & hoc ſolet dici delictum occultum, ſed famoſum. Tertio fieri poteſt, vt delictum notū, aut manifeſtum ſit tribus vel quatuor, & tunc adhuc cenſetur retinere gradum delicti occulti, vocatur autem probabile. Quarto eſt peccatum publicum euidentia facti pluribus nota. Diſſentiūt autem authores in explicando, quo multitudo hominum neceſſaria ſit, vt delictum cenſeatur hoc modo publicum. Adrian. qu. penult. de Euchariſt. cum Panor. & alijs, requirit numerum decem hominum, quia hic numerus neceſſarius eſt ad conſtituendum populum, ſeu parochiam. Sylueſt. verb. Notorius. §. 4. quem ſequitur Nauar. in Summa ca. 25. nu. 75. exiſtimat ſatis eſſe numerum ſex hominum, quia ſatis eſt, vt ſciatur à maiori parte populi: numerus autem ſenarius eſt maior pars numeri denarij, qui ad populū conſtituendum ſufficit. Soto vero, omiſsis his regulis, dicit, prudentię ſacerdotis eſſe hoc relinquēdum, quia reliqua omnia incerta ſunt & parum fundata, & vix poſſunt præſenti inſtituto accommodari. D. Th. autem in hac materia ſolū illud delictum vocauit abſolute publicum & notorium, quod nulla tergiuerſatione poteſt celari, quod ſumpſit ex capit. Quęſitum, & ca. Tua nos, de cohabit. cleric. & mulierum. Quinto tandem dicitur aliquid notorium euidentia iuris, quando iuridice aliquis conuictus eſt de crimine per propriam confeſsionem, vel per ſententiam & declarationem iudicis.

Adrian Panorm. Sylueſt. Nauar. Soto.

His poſitis: Doctores citati abſolute docēt, vt Euchariſtia poſsit negari peccatori publice petenti, neceſſarium eſſe, vt peccatum ſit publicum vel iuridice, vel publica notitia facti, quæ iuridicæ manifeſtationi ęquiualeat, quod ſolum contingit, quando tam publicum eſt delictum, vt nulla tergiuerſatione poſſit celari, nec D. Th. hic aliam aſsignat regulam: nec alij Doctores generatim aliam tradunt, quamuis in ea explicanda, & applicanda in particulari, multum inter ſe diſſentiant, quod moleſtum eſſet, atque inutile referre. Breui n. diſtinctione vtendum eſſe cēſeo: nam peccator poteſt dici publicus, vel reſpectiue, vel abſolute: reſpectiue voco, id eſt, comparatione facta ad modum, quo petit ſacramentum, quia videlicet tam publicū eſt peccatum eius, quam petitio ſacramenti, vt quando illi, in quorum præſentia petit ſacramentum, norunt delictum, quod alias eſt abſolute occultum: quia duob. tantum, vel trib. notum eſt. Abſolute autem publicum voco, quod eſt multis cognitum notitia iuris, vel facti, cum qua notitia ſtare poteſt, vt illi, in quorum præſentia ſacramentum petitur, ignorent delictum.

1. Concluſ. Dico ergo primo, vt ſacramentum negari poſsit peccatori, ſatis eſt, quod eius peccatum ſit publicum reſpectiue, quamuis alias reſpectu aliarum actionum ſit abſolute occultum, itaque ſatis eſt, vt illi, in quorum pręſentia petitur ſacramētum, norint delictum. Ratio eſt, quia hæc notitia ſufficit, vt ſine infamia, ſcandalo, vel alio incommodo, poſsit negari ſacramentum: ergo non eſt, cur ad hanc actionem maior facti euidentia, vel cognitio requiratur. Secundo, qa oportet cum debita proportione loqui de publico delicto, & de publica petitione: quia, ſi tunc vocetur delictum occultum, & petitio ſacramenti vocatur occulta, quia tantum fit coram paucis, qui delictum ſciunt: ergo negandum eſt Sacramentum ex alio principio ſupra poſito, quod occulto peccatori occulte petenti Euchariſtiam, non eſt danda: ergo, ſiue vno, ſiue alio modo loquamur, idem eſt, ſiue tunc vocemus petitionem occultam, ſiue peccatorem publicum reſpectiue, res tamen eodem reuoluitur, ſcilicet, quod in eo caſu neganda ſit Euchariſtia, quandocunq; petitur corā eis tantum, qui delictum nouerunt.

Obiectio. Dices, eſſe periculum, ne illi ſtatim referāt aliis, huic homini eſſe negatum ſacramētum, ꝓpter peccatum eius, atq; ita illum infament.

Solutio. Reſpondetur, eodē modo poſſunt illum infamare, manifeſtando peccatum eius, & maius periculum eſt, ſi in publicum proferant, quod indigne cōmunicauit, & quod ſacerdos dedit ſacramentum peccatori, ſibi & alijs adſtantib⁹ cognito; ergo ex eo, quod ſacerdos in eo caſu neget ſacramentum, nullum accreſcit periculum infamiæ.

2. Concluſ. Dico ſecundo, quando vel omnes, vel aliqui eorum, qui adſunt petitioni ſacramenti, ignorant delictum peccatoris, non poteſt negari ſacramentum, niſi alias delictum ſit publicum per euidentiam iuris, aut facti, quæ illi æquiualeat. Ita cenſeo eſſe intelligēdam ſententiam D. Th. & communem. Et ratio eſt: quia tunc delictum eſt occultum reſpectiue: id eſt, reſpectu eorum, qui vident ſacramentum ab hoc homine poſtulari: ergo ſi etiam ſit occultum abſolute, nullo modo eſt publicum: ergo nullum eſt ius ad negandum ſacramentum, nec negari poterit ſine periculo ſcandali, aut infamiæ, cum ille peccator, neq; abſolute infamatus ſit, neq; reſpectu eorum hominum, qui adſunt. Et hac ratione notant authores, non ſatis eſſe, quod delictum ſit probabile, vt videre licet in Rich. in 4. diſt. 9. art. 3. quæſt. 1. Gabr. q. 2. Nauar. ca. 21. nu. 55. quia ſola probabilitas delicti non facit illud publicum, nec tollit ius in foro Eccleſiæ, donec talis probatio in iudicio fiat, atque ita ſit iam delictum publicum notitia iuris, vt colligitur ex cap. Tua nos, de cohabit. cleric. & mulier.

D Thom. Richard. Gabriel. Nauar.

3. Concluſ. Dico tertio ſi delictum ſit abſolute publicum altero è duobus modis ſupra poſitis, ſcilicet, euidentia iuris, vel facti, id ſatis eſt, vt ſacramentum negari debeat, etiam ſi peccatum non ſit notum illis, in quorū præſentia ſacramentum petitur. Hoc colligitur ex D. Th. qui ſine reſtrictione locutus eſt, & Soto etiam generatim hoc voluit. Et ratio eſt, quia per illam publicam notitiam amittit peccator ius petendi hoc ſacramentum publice & in foro Eccleſiæ: quod autem hæ perſonæ, quæ huic facto adſunt, illud peccatum ignorent, eſt per accidens, & ideo peccatori nullum inde ius oritur. Et confirmatur primo, quia tunc nulla ſequi poſſunt moralia incommoda, quia ille peccator iam eſt publice infamis, & ideo nullius momēti eſſe cenſetur, quod denuo infametur apud aliquos, qui adſunt petitioni ſacramenti, & peccatum ignorabant: & hoc ipſum imputandum eſt ipſi peccatori, qui cum ſit in peccato publico, audet ad ſacramētum accedere, & eadē ratione non ſequitur ſcandalum, qa ſi res eſt adeo nota, facile poterit ijs, qui adſunt ſatis fieri. Et confirmatur ſecundo, quia quando ſic eſt delictum publicum, mortale eſt, vt paulo poſt deueniat in eorum notitiā, qui nunc ipſum ignorant: vnde, ſi tali peccatori ſacramentum detur coram eis, moraliter, ēt conſequetur, vt poſtea intelligant, illum indigne communicaſſe, & ſacerdotem dediſſe illi ſacramentum cognoſcēdo peccatum eius, quod verget in maius ſcandalum. Et hæc quidē in genere vera ſunt & (vt ego exiſtimo) nullam habent exceptionē, quando delictum eſt notorium iuridice, ſiue petitio fiat in eodem loco, ſiue in alio. Quod n. quidam exiſtimant, quamuis non ſit contra iuſtitiam, negare publice ſacramentum peccatori iuridice alicubi infamato, eſſe tamen contra charitatem negare in illo loco, vbi non eſt infamatus, propter illam vulgarem doctrinam, ꝙ ex charitate non licet manifeſtare crimen, propter quod aliquis punitus eſt in aliquo loco, infamando illum in alio, vbi ignoratur eius crimen. Hoc (inquā) non mihi probatur, nec cenſeo regulam illam cōmunem conuenienter hic applicari: nam licet charitas obliget ad non infamandum in vno loco peccatorē, alibi iuridice infamatum ſine cauſa rationabili, aut ad vitandum aliquod malum, cuius ipſe peccator ſit cauſa: tamen, ſi huiuſmodi infamationis iuſta aliqua & rationabilis cauſa intercedat, ceſſabit obligatio charitatis, ſuppoſito, quod peccator per ſententiam iudicis

D. Thom. Soto.

iudicis omne ius iuſtitiæ amiſit; ita vero eſt in præſente, quia peccator, cuius crimen eſt iuridice publicum, omne ius iuſtitiæ amiſit, & alioqui inique ſe ingerit, & eſt cauſa grauiſsimi ſacrilegij: non ergo obligabit tunc charitas ad tuendam famam eius. De alio vero genere infamiæ, ꝙ eſt per euidentiam facti illud ſolum ſupererat explicandum, quando ſit cenſendũ delictũ ſufficienter publicum, ac nulla tergiuerſatione celari poſſe. In qua re veram eſſe iudico ſententiã Soti, videlicet ex ſolo numero perſonarum non poſſe vniuerſalem regulam tradi, ſed prudentia opus eſſe, vt penſata qualitate loci, delicti, & perſonarũ, quæ illud norunt, iudicetur, an ſit ſufficienter publicum, necne.

SECTIO VI.

Vtrum hoc ſacramentum dandum ſit hominibus de crimine aliquo ſuſpectis.

DVobus modis intelligi poteſt, dari Euchariſtiam homini ſuſpecto de crimine: primo, ad probationem ſeu purgationẽ delicti. ſecundo, ad vſum ſacramenti, & effectum eius, & de vtroque modo breuiter dicendum eſt.

Circa primum communis doctrina eſt, nunquam licere dari alicui Euchariſtiam in probationem, ſeu purgationem ſuſpicionis criminis. Ita D.Th. hic ad 3. & in 4.d.9. vbi reliqui Theol. & Alenſ. 4.p.q.49.mẽb. 2.ar.2. Summiſtæ, verbo, Euch. Gloſ. & Doctores iuris canonici in ca. Sæpe contingit. 2.q.4. Et ratio eſt, quia hoc fine dare, & ſumere ſacramentum, eſt tentare Deum: nam eſt petere ab eo, vt aliquo extraordinario ſigno manifeſtet hominis delictum, quod eſt ſuperſtitioſum: cur enim hoc facturus eſt Deus, cum, nec promiſerit, nec neceſſariũ ſit? aut, cur homo, qui ſuſcipit ſacramentum, exiſtimabitur innocens & immunis à delicto, ſolum quia Deus nihil miraculoſum & inuſitatum cum ipſo operatur? vana quidem eſt, & ſine fundamento, talis exiſtimatio. Et ideo huiuſmodi probationis modus reprobatus eſt in iure c. Ex tuarũ, & reliquis de purg. canon. & de purg. vulg. & in c. Conſuluiſti & c. Minas. 2.q.5. de qua relatius agitur 2.2.q.95.a.8. neq; obſtat, ꝙ in lege veteri fiebat ſimilis ꝓbatio in lege Zelotypię. Nu.5. nã illud factum eſt iuſſu Dei, qui promiſit, exhibiturũ ſe in eo euentu aliquod ſignum, quo veritas manifeſtaretur, & ideo poſtulare tale ſignum, non erat tentare Deum; ſed erat cõſentaneum voluntati & promiſsioni eius. ſecus vero eſt, vbi nulla intercedit talis promiſsio.

Dubium. Supereſt vero in hac cõmuni doctrina difficultas ex c. Si Epiſc. & ca. Sæpe contingit. 2.q.5. quæ ſumpta ſunt ex Conc. VVormat. cap.10. & 13. vbi approbatur hic modus probationis in c. Nobilis homo, quod Grat. in eadem quæſt. citat ex Con. Triburieñ. approbatur per ferrũ candens, vel per aquam feruentem: quod decretum citat etiam Burch. li.16. ſui decreti. c.19. & ex eodem Conc. c.10. vbi non reperio, neq; expreſſe in *Solutio.* toto Concil. quãuis in ca.22. aliquid ſignificetur. Reſpondetur ad priora decreta, duob. modis poſſe ſuſcipi Euchariſtiam ad purgandam ſuſpicionem delicti. Primo in ſenſu explicato, ſcilicet, vt ſi homo ſit nocens, Deus id oſtendat aliquo ſigno, verbi gratia, occidendo illum, aut alio ſimili, aut illæſum ſeruando, ſi ſit innocens: & ita videtur intellexiſſe D.Tho. illa decreta, quæ dicit, fuiſſe per poſteriora Concilia retractata, quod fuit modeſte dicere, illud Conciliũ erraſſe: potuit enim errare, cum Prouinciale fuerit, & paucorum Epiſcoporum. Alio modo poteſt intelligi hæc probatio per modum iuramenti in teſtimonium veritatis, & hoc ſenſu intellexit illa decreta idẽ *D.Thom.* D.Th. in 4.d.9.qu.2.ad 2. *Gab.* Gab.q.2.ar.3.dub.5. *Maior* Maior q.4. in arg.cont.5.conc. *Adrian.* Adrian. quodl.3.arti.3. *Alexand.* Alenſ. ſupra, qui omnes docent, ex natura rei hoc non eſſe intrinſece malum, quia non eſt tentare Deum, ſed ſolum eſt graue quoddam iuramẽtum. Dices, eſſe quẽdam abuſum ſacramenti, & occaſionẽ indigne illud ſumendi, vt aliquis ſe innocentem oſtendat, cum non ſit. Reſpondetur, per ſe non eſſe abuſum, cum ille finis non ſit malus, neque à rebus ſacris alienus: nam iuramentum & eſt res ſacra, & tamen illo vtimur ad confirmandam veritatem, & purgandum delictum, quapropter exigere ab aliquo iuramentum ad hunc finem, non eſt per ſe malum, quamuis fortaſſe multi inde ſumant occaſionem ad committendum periurium, quia hæc occaſio non eſt data, ſed accepta: imo ait D.Thomas, hunc modum poſſe eſſe vtilẽ ad præſeruandum hominem à peccato: nam, ſi intelligat ſe daturum teſtimonium ſuæ innocentiæ illo grauiſsimo modo, peccare timebit. Nihilominus tamen ſentiunt ijdem authores, hunc modum probationis ſeu iuramenti eſſe iure poſitiuo prohibitum. Ego vero non inuenio hoc ius ſcriptum: nam iura prius citata non loquuntur de hoc modo probationis, ſed de priori, in quo tentatur Deus. Quapropter non auderem hunc iuramenti modum ſemper damnare: conſulerem tamen non vti illo, & præſertim non exigere illum: quia reuera non eſt conſentaneus reuerentiæ debitæ huic ſacramento, & expoſitus multis ſacrilegiis, præſertim quando ab alio exigitur: atque ita ipſo vſu & conſuetudine videtur omnino abrogatus hic iurandi modus, qui maxime eſt illicitus, & inutilis, quando is, à quo purgatio exigitur, nõ tenetur delictum ſuũ manifeſtare: & ideo grauiter peccat maritus, qui ad hoc interdum cogit vxorem, vt ſe à ſuſpicione adulterij purget: peccant etiam Prælati, & ſuperiores, qui hoc modo volunt occulta delicta inquirere: quia non habent ius hoc præcipiendi, aut eo modo inquirendi delictum. At vero, ſi quis voluntate ſua, ſine alterius coactione, hoc medio communicandi vtitur, ad aſtruendam & confirmandam ſuam innocentiam, id, neque per ſe malum eſt, neq; omnino inuſitatum: *Grego. VII.* ſic n. feciſſe legimus Greg. VII. Pont. *Henric IV.* coram Henri. IV. in probationem ſuæ innocentiæ, & inuitaſſe illum ad communicandum: & ſimile teſtimonium ſuæ innocentiæ reddendum, eum autẽ non *Lambert.* fuiſſe auſum ſumere, vt refert Lamb. in Hiſtor. rerum Germaniæ.

Circa poſteriorem partem Soto abſolute docet, non poſſe negari hoc ſacramentum alicui propter ſolam criminis ſuſpicionem. Sed diſtinctione opus eſt, quam ſignificauit Gloſſa in capit. Dixit Dominus Vbi diſtinguit triplicem ſuſcipionem, temerariam, probabilem, violentam. *Quando ſuſpicio peccati ſufficiat vt alicui deneget miniſter Euchariſtiã.* De prima certum eſt, non ſufficere ad negandum ſacramentum: quia talis ſuſpicio nullo probabili fundamento nititur: vnde non eſt rationabilis, ſed potius iniuſta. De ſecunda etiam eſt dicendum, non ſufficere ad negandum ſacramentum: tunc enim dicitur ſuſpicio probabilis, quando intercedit ſufficiens ratio ad generandum dubium, non vero ad iudicandum ſimpliciter de peccato alterius: in caſu autem dubij melior eſt conditio poſsidentis; & quando aliquis non ſufficienter probatur malus, præſumendus eſt bonus: ergo, cum homo habeat ius ad ſacramentum, non debet propter ſolam prædictam ſuſpicionem vel dubitationẽ illo priuari. Dices, etiam poteſt ſacramentum dici poſsidere ius ſuum, vt digne tractetur. Reſpondetur, quando ſacramentum datur homini ſic ſuſpecto, non ſit contra hoc ius ex parte dantis: quod ſi fortaſſe ſuſcipiens indigne illud tractat, cum hoc lateat, non poteſt danti imputari, & ideo non poteſt hac ſola de cauſa alterum priuare iure ſuo, de quo illi conſtat, non autem de peccato eius. Tertia ſuſpicio, quæ, ſcilicet violenta eſt, & probabili ratione deponi non poteſt, ſufficit ad negandum ſacramentum, iuxta communẽ Theologorum doctrinam in 4.d.9. vbi *D.Thom.* D.Thom.q.1.artic. 3.quæſtiun.2. *Richard.* Richard. art.3.q.7. *Gabr.* Gabr.q.2.art.3.dub. 2. *Alenſ.* Alenſ. 4.p.q.49.memb.2.ar.1. *Antonin.* Antonin.3.par.tit.14. cap.12.§.2. Et ratio eſt, quia violenta ſuſpicio nititur talibus ſignis & indiciis, quæ, licet non faciant euidẽtiam rei in ſe, faciunt tamen moralem probabilitatẽ, & ſufficiunt ad probabile iudicium ferẽdum, quando in

do in contrarium nihil eſt, quod excuſet, aut ſuſpicionem eleuet: ergo ſufficit etiam ad negandum ſacramentum. Hæc vero doctrina intelligenda eſt iuxta principia ſupra poſita: nam ſi ſuſpicio ſit publica, ſufficiet ad negandum ſacramentum publice: ſi vero ſit priuata & occulta, ſufficiet ad negandum ſacramentum occulte, non tamen publice. Aliqui vero limitant hanc doctrinam, vt non procedat in articulo mortis: nam, ſi in illo homo, de quo talis ſuſpicio habetur, neget delictum, & alioqui præbeat ſigna bonæ diſpoſitioniss, non videtur illi negandum ſacramentum, tum propter periculum, tum quia illæ circumſtantiæ videntur maximi ponderis ad deponendam ſuſpicionem. Quæ doctrina mihi non diſplicet, quia eſt pia, & nō tam eſt limitatio, quam declaratio communis ſententiæ: nam, vt diximus, in eo caſu ſigna occurrunt, quæ ſuſpicionem eneruant.

ARTICVLVS VII.

Vtrum nocturna pollutio aliquem impediat à ſumptione huius ſacramenti.

2 q 154. a 2. 5 & 4 a. 4 q 2. Et v q 28. a. 3. ad 6.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod nocturna pollutio nō impediat aliquē à ſumptione corporis Chriſti. Nullus enim impeditur à ſumptione corporis Chriſti, niſi propter peccatum. Sed nocturna pollutio accidit ſine peccato: dicit n. Auguſt. 12. ſuper Gen. ad litteram, ipſa phantaſia, quæ fit in cogitatione ſermocinantis, cum expreſſa fuerit in viſione ſomniantis, vt inter illam, & veram coniunctionem corporum non diſcernatur, continuo mouetur caro, & ſequitur, quod eum motum ſequi ſolet, cum hoc tam ſine peccato a vigilantib. dicitur, quod, vt diceretur, proculdubio cogitatum eſt. Ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab huius ſacramenti ſumptione.*

Li. 12 c 15 in med to. 3.

In fin. libr 12. Regiſtri ad 10. interrogationem Au. c. 10 non longe à fi & habetur 33 c 7 poſt medium.

2. Præterea, Greg. dicit in epiſt ad Auguſtin. Epiſcopum Anglorum: Si quis ſua coniuge non cupidine voluptatis captus, ſed tantum procreandorum liberorum gratia vtitur, ille profecto, ſiue de ingreſſu Eccleſiæ ſiue de ſumendo corporis Dominici myſterio, ſuo eſt iudicio relinquendus, quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Ex quo patet, quod carnalis pollutio, etiam vigilantis, ſi ſit ſine peccato, non prohibet hominem à ſumptione corporis Chriſti. Multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.*

3. Præterea, Nocturna pollutio videtur ſolam immunditiam corporalem habere. Sed aliæ immunditiæ corporales, quæ ſecundū legem impediebant ab ingreſſu ſanctorum, in noua lege non impediunt a ſumptione huius ſacramenti: ſicut de muliere pariente, vel menſtruata, vel fluxum ſanguinis patiente, ſcribit beatus Greg. Auguſt. Anglorum Epiſcopo. Ergo videtur, quod neque etiam nocturna pollutio impediat hominem à ſumptione huius ſacramenti.*

Loco nunc dicto parum ante medi. c. 10.

4. Præterea, Peccatum veniale non impedit hominem à ſumptione huius ſacramenti. ſed nec etiam peccatum mortale poſt pœnitentiam Sed dato, quod nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedenti (ſiue crapulæ, ſiue turpium cogitationum) plerumq; tale peccatum eſt veniale: & ſi aliquando ſit mortale, poteſt contingere, quod de mane pœnitet, & peccatum ſuum confitetur. Ergo videtur, quod non debeat impediri à ſumptione huius ſacramenti.

5 Præterea, Grauius peccatum eſt homicidium, quam fornicatio. Sed ſi aliquis de nocte ſomniet ſe homicidium perpetrare, aut furtum, aut quodcunque aliud peccatum, non propter hoc impeditur à ſumptione corporis Chriſti. Ergo videtur, quod multo minus fornicatio ſomniata cum pollutione, ſubſequente, impediat à ſumptione huius ſacramenti.

Sed contra eſt, quod Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egreditur ſemen coitus immundus erit vſque ad veſperum. Sed immundis non patet aditus ad ſacramenta: Ergo videtur, quod propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur à ſumptione huius ſacramenti, quod eſt maximum ſacramentum.

*Reſpondeo dicendum, quod circa pollutionem nocturnam duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem, ratione cuius ex neceſſitate impedit hominem à ſumptione huius ſacramenti Aliud aūt, ratione cuius non ex neceſſitate impedit hominem ab huiuſmodi ſacramenti perceptione, ſed ex quadam congruentia. Ex neceſſitate quidem impedit hominem ab huius ſacramenti perceptione ſolum peccatum mortale. Et quamuis nocturna ipſa pollutio ſecūdum ſe conſiderata, peccatum mortale eſſe nō poſſit, nihilominus tamen ratione ſuæ cauſæ quandoque habet peccatum mortale annexum. Et ideo conſideranda eſt cauſa pollutionis nocturnæ. Quandoque enim prouenit a cauſa extrinſeca ſpirituali, ſcilicet, ex dæmonum illuſione, qui ſicut in prima parte habitum eſt, phantaſmata commouere poſſunt, ex quorum apparitione pollutio interdum ſubſequitur. Quandoque vero prouenit pollutio ex cauſa intrinſeca ſpirituali ſcilicet, ex præcedentibus cogitationibus. Aliquando autem ex cauſa intrinſeca corporali, vel ex ſuperfluitate ſiue debilitate naturæ, ſiue etiam ex ſuperfluitate cibi, vel potus. Qualibet aūt harum trium cauſarum poteſt, & ſine peccato, & cum peccato veniali, vel mortali exiſtere. Et ſi quidem ſit, ſine peccato, vel cum peccato veniali, non ex neceſſitate impedit ſumptionem huius ſacramenti, ita, ſcilicet quod homo ſumendo ſit reus corporis & ſanguinis Domini. Si vero ſit cum peccato mortali impedit ex neceſſitate. Illuſio enim dæmonum quandoq; prouenit ex præcedente negligentia præparationis ad * deuotionem, quæ poteſt eſſe & mortale & veniale peccatum. Quandoque vero prouenit ex ſola nequitia dæmonum, volentium impedire hominem à ſumptione huius ſacramenti. Vnde legitur in collationib. Patrum, quod cum quidam frater pateretur pollutionem ſemper in feſtis, in quib. erat communicandum ſeniores, comperio, quod nulla cauſa ab ipſo præceſſerat, decreuerunt, quod propter hoc à communione non ceſſaret: & ita ceſſauit illuſio dæmonum. Similiter etiam præcedentes cogitationes laſciuæ, quandoque poſſunt eſſe omnino ſine peccato, puta, cum aliquis cauſa lectionis, vel diſputationis cogitur de talib. cogitare. Et ſi hoc fit ſine concupiſcentia & delectatione, nō erunt cogitationes immundæ, ſed honeſtæ. Ex quib. tamen pollutio ſequi poteſt, ſicut patet ex authoritate Aug.* ſupra inducta. Quandoque vero præcedentes cogitationes ſunt ex concupiſcentia, & delectatione: & ſi adſit conſenſus erit peccatū mortale: ſi aūt deſit, erit veniale. Similiter ēt & cauſa corporalis, quandoque eſt ſine peccato, puta, cum eſt ex infirmitate. Vnde & quidam, ēt in vigilando, abſque peccato fluxum ſeminis patiuntur. Vel etiam ſi ſit ex ſuperfluitate naturæ. Sicut n. contingit, ſanguinem fluere abſque peccato: ita & ſemen, quod eſt ſuperfluitas ſanguinis, ſecundū Philoſophum.* Quādoque vero eſt cum peccato, puta, cum prouenit ex ſuperfluitate cibi, vel potus: & hoc etiam poteſt eſſe peccatum veniale, vel mortale, licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem conſenſus, quam circa ſumptionem cibi & potus Vnde & Gregor.* ſcribens Auguſt. Anglorum Epiſcopo, dicit ceſſandum eſſe à communione, quādo ex turpibus cogitationibus prouenit, non autem quando prouenit ex ſuperfluitate cibi vel potus, præſertim ſi neceſſitas adſit. Sic igitur ex cauſa pollutionis, conſiderari poteſt, vtrum nocturna pollutio impediat ex neceſſitate ſumptionem huius ſacramenti. Ex quadam vero congruentia impedit quantum ad duo, quorum vnum ſemper accidit, ſcilicet, quædam fœditas corporalis, cum qua propter reuerentiā ſacramenti, non decet ad altare accedere (vnde & volentes tangere aliquid ſacrum, manus lauant) niſi forte talis immūditia ſit perpetua, vel diuturna ſicut eſt lepra, vel fluxus ſanguinis, vel aliquid huiuſmodi. Aliud autem eſt euagatio mentis, quæ ſequitur pollutionem nocturnā, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, poſtponi debet propter aliquam neceſſitatem, puta, vt Gregor.* dicit, cum fortaſſe, aut feſtus dies exigit, aut exhibere miniſterium, pro eo, quod Sacerdos alius deeſt, ipſa neceſſitas compellit.*

Alias deuotionem & orationem.

arg. 1.

Li. 1. de gen. animal. 1. c. 18 à med & c. 19. p rum à prin.

Loco citato in art 1 & 2, c. 11 & habetur 33 q. 4. c V r cum propria

Loco iam nunc dicto ad interro 11 Aug c 1.

Ad primum ergo dicendum, quod ex neceſſitate quidem non impeditur homo à ſumptione huius ſacramenti, niſi propter pec-

In cor.art. *pter peccatum mortale, ſed ex quadam conuenientia poteſt homo impediri propter alias cauſas, ſicut dictum eſt.*.*

Ad ſecundum dicendum, quod coitus coniugalis, ſi ſit ſine peccato (puta, ſi fiat cauſa prolis generandæ, vel cauſa reddendi debitum) non alia ratione impedit ſumptionē huius ſacra- In cor.art. *menti, niſi ſicut dictum eſt* de pollutione nocturna, quæ accidit ſine peccato, ſcilicet, propter immunditiam corporalem &* Refertur.33. q.4. Scitis. *mentis diſtractionem. Ratione cuius Hier.* dicit ſuper Matt. Si panes propoſitionis ab his, qui vxores tetigerant, comedi nō poterant, quanto magis ille panis, qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab his, qui coniugalib. paulo ante hæſere complexibus, violari, atque contingi: non quod nuptias condemnemus, ſed quod eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare à carnalibus operibus debeamus. Sed quia hoc ſecundum congruitatem, & non ſecundum neceſſitatem eſt intelligendum.* Loco citato in arg & habetur.33.q.4. c.Vir cū propria. *Gregor.* dicit, quod talis eſt ſuo iudicio relinquendus. Si vero non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere (vt ibidem Greg. ſubdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc ſacramentum.*

Ad tertium dicendum, quod ſicut Greg. dicit in epiſtola* In ſi regiſt. 1. ad interrogatu. à med. *ſupra dicta ad Aug. Angelorum epiſcopum: in veteri Teſtamēto aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis ſpiritualiter intelligit. Vnde huiuſmodi corporales immūditiæ, ſi ſint perpetuæ vel diuturnæ non impediunt ſumptionem huius ſacramenti ſalutaris. ſicut impediebant acceſſum ad ſacramenta figuralia. Si vero cito tranſeant (ſicut immunditia pollutionis nocturnæ) ex quadam congruentia impediūt ſumptionem huius ſacramenti, per illum diem, quo hoc accidit. Vnde & Deut.23. dicitur: Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra: non reuertetur, priuſquam ad veſperam lauetur aqua.*

Ad quartum dicendum, quod licet per contritionem & cōfeſſionem auferatur reatus culpæ, non tamen aufertur corporalis immunditia, & diſtractio mentis ex pollutione conſecuta.

Ad quintum dicendum, quod ſomnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantā diſtractionem mentis, ſicut fornicatio ſomniata propter delectationis intentionem. Si tamen ſomnium homicidij proueniat ex cauſa, quæ eſt peccatum, præſertim mortale, impedit à ſumptione huius ſacramenti, ratione ſuæ cauſæ.

COMMENTARIVS.

NOtandum eſt, in pollutione duo poſſe conſiderari, primum eſt fœditas, vel macula corporalis, quam ipſa ſecum portat. Secūdum eſt culpa, vel cauſa, ex qua procedit, quæ interdum eſt peccatū mortale, interdum veniale, interdum vero nullū. Et quidem, quando ex peccato mortali oritur, eadem ratio eſt de illa, quæ de cæteris peccatis, nam poſt talem pollutionem non licet ſumere ſacramentum, vt D. Thom. docet in corpore articuli, niſi præmiſſa debita pœnitentia, vt ipſe limitat ac declarat in ſolutione ad quartum, nam ſi prioris peccati debita pænitentia fiat, iam eadem ratio erit de illa pollutione, & de quacunque alia, quæ ſequitur ex cauſa inculpabili. Vnde intelligitur, hoc impedimentum ſub hac ratione culpæ non prouenire proprie ex ipſa externa pollutione, quam aliquis in ſomno patitur, ſed ex peccato, vnde pollutio orta eſt: quia in illo eſt tota ratio culpę quæ impedit. Quare ſi contingeret, poſita illa cauſa, non ſequi pollutionem in ſomnis, idem maneret impedimentum neceſſitatis, licet non congruentiæ, vt poſtea dicemus. Et hinc etiam intelligimus, nihil ad præſens impedimentum referre, quomodo in cauſa pollutionis reperiatur culpa mortalis, duobus enim modis id poteſt accidere. Primo, vt tota malitia, quæ præceſſit in actu, formaliter ac præciſe reperta fuerit in eo, quatenus fuit cauſa pollutionis, quod in duob. tantum caſibus videtur accidere: vnus eſt, ſi illa actio quæ fuit cauſa pollutionis, ex natura ſua eſt turpis & ordinata ad actus venereos excitandos & cooſummandos. Secundus eſt, quando illa actio, licet ex natura ſua turpis non ſit, tamen ex intentione operātis ad hunc finem ſit, vt ſequatur pollutio. Alio autem modo contingit, eſſe culpam mortalem in cauſa pollutionis ſolum materialiter, quia, ſcilicet, illa actio in ſuo genere habet alias malitiam mortalem, tamen, vt eſt cauſa pollutionis, non habet inde ſpecialem malitiam, vel quia effectus non eſt præuiſus, vel, ſi præuiſus ſit, non eſt intentus, nec propter illum ſolum teneretur homo illam cauſam vitare: vt ſi quis, verbi gratia, comedat rem grauiter ſaluti nociuam, ex qua ēt ſequitur pollutio: nam tota ratio peccati mortalis tunc conſiſtit in priori nocumento. Igitur, quod ad præſens attinet, nihil refert, quod vno vel alio modo culpa mortalis committatur, quia tota ratio huius impedimenti neceſſario prouenit ex generali cōmuni ratione peccati mortalis, non ex modo eius. Et ita D.Th. varia exempla ponit, quæ ex dictis facile intelligentur: nam vtrumque modum peccandi continēt & pro eorum diuerſitate, facile poſſunt ſingulis accommodari. Illud ſolum videri poteſt difficile, quod D.Th. ait, in pollutione, quę prouenit ex illuſione dęmonum, interdum præcedere peccatum mortale, ſi illuſio dæmonum proueniat ex præcedenti negligētia præparationis ad deuotionem, quæ poteſt eſſe & mortale, & veniale peccatum. Vix n. reperiri poteſt, quando, & quomodo huiuſmodi negligentia ſit peccatum mortale, quia neque ex ſe, aut ex obiecto ſuo videtur habere hanc malitiam, neque ēt ex pollutione ſecuta, ſupponimus n. nō eſſe intentam. Quapropter niſi hæc negligentia habeat coniunctum mortale periculum conſenſus in ipſam pollutionem, vel in aliquod aliud peccatum mortale, non poteſt in hac negligentia inueniri mortalis lapſus. Atque hinc ſatis expoſita eſt, quoad hāc partem literæ mens D.Th. Solet aūt hac occaſione hic diſputari, quando actus, qui eſt cauſa pollutionis, ſit ex hoc capite peccatum mortale. Item, quando cauſa fuit peccatum, an pollutio ipſa, quæ in ſomnis accidit, dicenda ſit peccatū, vel tantum effectus peccati: ſed hæc aliena ſunt ab hoc loco, habent autem eum proprium in 1.2. in materia de peccatis. & in 2.2. quæſt.154. ar.5. Videri etiā poſſunt D.Th. opuſ.64. & q.28. de veritate, ar.3. & in 4.d.9.q.1.art.3.qu.1. vbi late Pal. Maior. Rich. Bonau. Dur. & Gab. ibi, & d.17. & lect.10. in Can. Alex. Alenſ. 4.p.q.47.memb.4.1. Adr.q.4. de Euch. Cai. in 2.2. ſupra. & opuſ.27. Gerſ. alphabeto.37. & opuſ. de præpa. ad Miſſ. conſider.8. Ant.2.p.tit.6.c.5. Turrecrem.d.6. Decreti.c.1. Sot. in 4.d.12.q.1.ar.7. Cord.l 1.q.7. & l.2. q.23. Nau. in Sum.c.16.n.6. & 8. & c.21.n.51. Vict. in Sū. n.72. & reliqui Smūiſt. verb. Pollu. & verb. Euch. vel communio. Omiſſa ergo culpa, ex qua pollutio manare poteſt, de quo ſatis dictum eſt propria quæſtio. ſolum ſupereſt de impedimento, quod ad communicandum poteſt afferre ipſa exterior pollutio ratione corporalis maculæ, & hoc ſenſu dicit ſecundo D.Th. ipſam per ſe non impedire ex neceſſitate, ſecluſa culpa mortali, impedire tamen ex congruitate & decentia tum propter fœditatem corporis, tum propter diſtractionem mentis, quæ inde oriri ſolet, quod in fine articuli limitat, niſi propter occurrentem rationabilem cauſam aliud expedire iudicetur, de quo dicemus plura diſputatione ſequente.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cibus, vel potus præaſſumptus impediat ſumptionem huius ſacramenti.

AD Octauum ſic proceditur. Videtur, quod cibus vel potus præaſſumptus non impediat ſumptionem huius ſa- Infra q.c Et 2.2 q.174.4 6.ad 2. Et 4 d 8.q.1 ar. 4 q.1. & 2. Et 1 c.11.l.4. co.4. *cramenti. Hoc enim ſacramentum eſt à Domino inſtitutum in cœna. Sed Dominus poſtquam cœnauit, hoc ſacramentum diſcipulus ſuis tradidit, ſicut patet Luc.22. & 1.Corin.11. Ergo videtur, quod etiam poſt alios cibos aſſumptos nos debeamus ſumere hoc ſacramentum.*

2. Præterea, 1. Corinth. 11. dicitur: *Cum conuenitis ad manducandum, ſcilicet corpus Domini, inuicem expectate, ſi quis autem eſurit, domi manducet* Et ita videtur, quod, poſt quam aliquis domi manducauerit, poſſit in Eccleſia corpus Chriſti manducare.

In Conc. Carthag. can. 29. & habetur de conſec. d. 1. c. Sacramenta altaris.

3. Præterea, In Concil. Carthagin legitur, & habetur de conſec. diſtinctione 1.* Sacramenta altaris non niſi à ieiunis hominib. celebrentur, excepto vno die anniuerſario, quo cœna Domini celebratur. Ergo ſaltem illa die aliquis poteſt corpus Chriſti poſt alios cibos ſumere.

4. Præterea, Sumptio aquæ, vel medicinæ, vel alterius cibi, vel potus in minima quantitate, vel reliquiarum cibi in ore manentium, neque ieiunium Eccleſiæ ſoluit, neque ſobrietatē tollit, quæ exigitur ad hoc quod aliquis reuerenter ſumat hoc ſacramentum Ergo per prædicta non impeditur aliquis à ſumptione huius ſacramenti.

5. Præterea. Quidam de nocte profunda comedunt, aut bibunt, & forte totam noctem inſomnem ducentes, de mane percipiunt ſacra myſteria nondum plene digeſti. Minus autem impediretur ſobrietas, ſi in mane parum comederet, & poſtea circa nonam ſumeret hoc ſacramentum, cum etiam ſit quandoque maior diſtantia temporis. Ergo videtur, quod talis cibi præaſſumptio non impediat hominem ab hoc ſacramento.

6. Præterea, Non minor reuerentia debetur huic ſacramento iam ſumpto, quam ante ſumptionem. Sed ſumpto ſacramento licet cibum, aut potum ſumere. Ergo & ante ſumptionem.

Ep. 118. c. 6. ante med t. 2.

Sed contra eſt, quod Auguſt.* dicit in lib reſponſionum ad Ianuarium. Placuit Spiritui ſancto, vt in honorem tanti ſacramenti, prius in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret, quam cæteri cibi.

Reſpondeo dicendum, quod aliquid impedit ſumptionem huius ſacramenti dupliciter. Vno modo ſecundum ſe ſicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad ſignificatum huius ſacramenti: vt ſupra dictum eſt.* Alio modo propter prohibitionem Eccleſiæ. Et ſic impeditur aliquis à ſumptione huius ſacramenti poſt cibum & potum aſſumptum, triplici ratione. Primo quidem, ſicut Auguſt.* dicit, in honorem huius ſacramenti, vt ſcilicet, in os hominis intret, nondum aliquo cibo, vel potu infectum.

Ar prac. & a. 4 huius q

Secundo propter ſignificationem, vt ſcilicet, detur intelligi, quod Chriſtus (qui eſt res huius ſacramenti) & charitas eius, debet primo fundari in cordibus noſtris, ſecundum illud Matthæi 6. Quærite primum regnum Dei. Tertio, propter periculum vomitus & ebrietatis: quæ quandoque contingunt, ex hoc quod homines inordinate cibis vtuntur, ſicut & Apoſtolus dicit. 1. Corinth. 11. Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi, qui ſtatim communicandi ſunt, etiam poſt cibum, ſi de eorum periculo dubitatur, ne ſine communione decedant: quia neceſſitas legem non habet. Vnde dicitur de conſ.* diſtinct. 2. Preſbyter infirmum ſtatim communicat, vt ſine communione moriatur.

De conſid. 2. c Preſbyter.

Ep 118 c. 6. in med. tom. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Auguſt.* in eodem lib. dicit. Neq; quia poſt cibos Dominus dedit, propterea pranſi aut cœnati fratres, ad hoc ſacramentum accipiendum conuenire debent, aut menſis ſuis miſcere: ſicut faciebant quos Apoſt. arguit & emendat. Namque Saluator, quo vehementius commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit arctius infigere cordib. & memoriæ diſcipulorum, & ideo nō præcipit. quod deinceps tali ordine ſumeretur, vt Apoſtoli, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruarent hunc modum.

Ex Gloſ interlinea. Ibi colligitur.

Ad ſecundum dicendum, quod illud verbum in Gloſ. ſic exponitur.* Si quis eſurit, & impatiens non vult expectare alios manducet domi cibos ſuos: id eſt, pane terreno paſcatur, nec poſt Euchariſtiam ſumat.

Ad tertium dicendum, quod capitulum illud loquitur ſecundum conſuetudinem aliquando apud aliquos obſeruatum, vt in repræſentationem Dominicæ cœnæ illo die à non ieiunis corpus Chriſti ſumeretur. Sed nunc hoc abrogatum eſt, nam ſicut Auguſt.* in lib. prædicto dicit, per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur, vt ſcilicet, corpus Chriſti à ieiunis ſumatur.

In Ep. 113 c 6 ante med t 2

Ad quartum dicendum, quod (ſicut in ſecunda parte habitum eſt*) duplex eſt ieiunium. Primum eſt ieiunium naturæ, quod importat priuationem cuiuſcunque præaſſumpti, per modum cibi vel potus: & tale ieiunium requiritur ad hoc ſacramentum propter prædicta.* Et ideo, neque poſt aſſumptionē aquæ vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantumcunque parua quantitate, licet hoc ſacramentum accipere. Nec refert, vtrum aliquid huiuſmodi nutriat, vel non nutriat, aut per ſe, aut cum alijs, dummodo ſumatur per modum cibi vel potus. Reliquiæ tamen cibi, remanentes in ore, ſi caſualiter tranſglutiantur, non impediunt ſumptionem huius ſacramenti, quia non traijciuntur per modum cibi, ſed per modū ſaliuæ. Et eadem ratio eſt de reliquijs aquæ vel vini, quibus os abluitur, dummodo non traijciantur in magna quantitate, ſed permiſtæ ſaliuæ, quod vitari non poteſt. Aliud autem eſt ieiunium Eccleſiæ, quod inſtituitur ad carnis macerationem. Et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, ſed magis ad alterandum.

2. 2 q 147 a. 6, ad 2.

In cor 4. 1

Ad quintum dicendum, quod cum dicitur, quod hoc ſacramentum prius, quam alij cibi, debet in os Chriſtiani intrare, non eſt intelligendum abſolute reſpectu totius temporis: alioquin. qui ſemel comediſſet vel bibiſſet, nunquam poſſet poſtea hoc ſacramentum accipere: ſed eſt intelligendum quantum ad eundem diem. Et licet principium diei ſecundum diuerſos diuerſimode ſumatur: nam quidam à meridie, quidam ab occaſu, quidam à media nocte, quidam ab ortu ſolis, diem incipiūt: Eccleſia tamen Romana, diem à media nocte incipit: Et ideo. ſi poſt mediam noctem aliquis ſumpſerit aliquid per modum cibi vel potus, non poteſt eadem die hoc ſumere ſacramentum: poteſt vero. ſi ante mediam noctem. Nec refert, vtrum poſt cibū vel potum aſſumptum dormierit, aut etiam digeſtus ſit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter inſomnietatem vel indigeſtionem. Ex quibus ſi mens multum perturbetur homo redditur ineptus ad ſumptionem huius ſacramenti.

Ad ſextum dicendum, quod maxima deuotio requiritur in ipſa ſumptione huius ſacramenti, quia tunc percipitur ſacramenti effectus: quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quam per ſequentia Et ideo magis eſt inſtitutum, quod homines ieiunent ante ſumptionem huius ſacramenti, quam poſt. Debet tamen eſſe aliqua mora inter ſumptionem huius ſacramenti & reliquos cibos. Vnde & in Miſſa, oratio gratiarum actionis poſt communionem dicitur, & communicantes etiam ſuas priuatas orationes dicunt. Secundum tamen antiquos canones ſtatutum fuit à Papa Clemente (vt habetur de conſecr. d 2.) Si mane Dominica portio editur, vſque ad ſextam ieiunent miniſtri, qui eam ſumpſerunt, & ſi tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vſque ad veſperum. Antiquitus enim rarius Miſſarum ſolemnia celebrabantur, & cum maiori præparatione, nunc autem, quia oportet frequentius ſacra myſteria celebrare, non poſſet de facili obſeruari, & ideo per contrariam conſuetudinem eſt abrogatum.

De conſec. d. 2. c. Trib. gradibus.

Littera D. Thomæ clara eſt: de ipſa vero re ſtatim diſputabimus.

DISPVTATIO LXVIII.

De corporali diſpoſitione ex præcepto neceſſaria ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum.

IN præcedentibus diſputationibus dictum eſt de præceptis pertinentibus ad ſpiritualem animæ diſpo-

Diſp 30. de Euchariſtia.

diſpoſitionem. Sequitur ergo, vt dicamus de his quæ conuenientem corporis diſpoſitionem iniungunt. Poſſumus autem hic triplicem diſpoſitionem diſtinguere: antecedentem, concomitantem, & conſequẽtem, & quælibet harum eſſe poteſt, aut priuatiua, vt abſtinentia cibi & pot⁹, aut poſitiua, vt actus aliquis, aut decens corporis ornatus. Denique in his omnibus conſiderari poteſt, quid ex natura rei ſit neceſſarium, quid vero ex Eccleſiæ præcepto. Hæc igitur omnia breuiter attingemus, & obiter declarabimus externum ritum in vſu huius ſacramenti ſeruandum.

SECTIO I.

Vtrum aliqua corporis bona diſpoſitio neceſſaria ſit ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum.

DIſpoſitio corporis poſitiua, de qua loquimur nõ poteſt intelligi, niſi aut in veſtitu, aut in habitu externo, aut indecẽte corporis compoſitione, ſeu exteriori actione & geſtu: nam præter hæc non poteſt aliqua corporis qualitas excogitari, quæ ad digne cõmunicandum neceſſaria ſit, qualis eſt ſanitas aut pulchritudo, vel aliquid eiuſmodi: hæc enim, vt per ſe conſtat, neceſſaria non ſunt, niſi fortaſſe interdum propter vitandam aliquam indecenriam, de quo dicemus ſectione ſequente. Deinde ſupponendum eſt, de huiuſmodi corporali diſpoſitione nihil eſſe diuino iure poſitiuo ſtatutum: tale enim ius, neque ſcriptum, nec traditum eſt: quinimo vt Auguſtin. dixit ep. 118. c. 6. & ſignificauit Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 2. in his, quæ ad modum diſpenſandi hoc ſacramentum pertinent, & ſunt extra ſubſtantiam eius, Chriſtus Dominus nihil ſtatuit, ſed eam poteſtatem Eccleſiæ commiſit.

Auguſt. *Conc. Trid.*

1 Concluſ. Secundo dicendum eſt, iure etiam Eccleſiaſtico nihil eſſe fere in hac re ſtatutum: nulla enim ſpecialis cæremonia præcepta eſt communicanti, neque quoad corporis veſtimenta, neque quoad aliquam corporis actionem, ſeu geſtum, aut ſitum corporis. Probatur, quia nullum decretum, de hac re ſcriptum inuenitur, neque Eccleſiaſtica conſuetudine aliquid huiuſmodi introductum eſt, vt experientia conſtat, & ſtatim amplius explicabim⁹. Solum quoad Sacerdotes, quando extra ſacrificium communicant more laicorum inuenio præceptum in Conc. Brach. III. cap. & habetur in ca. Eccleſiaſtica. 23. d. vt ſtolam ſuper vtrumque humerum impoſitam habeant quando communicant, & pœna excommunicationis ferendæ imponitur eis, qui hoc non obſeruant: quę lex videtur etiam nunc vſu recepta & ſeruata. Sed inprimis, ſi verba illius decreti attente expendantur, non videntur generaliter hoc præcipere, ſed, cũ Sacerdos, inquit, ad ſolemnia Miſſarum accedit aut per ſe Deo ſacramentum oblaturus, aut ſacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumpturus. Quæ verba ſufficienter videntur intelligi de Sacerdote communicante in Miſſa, ſolemni ritu. Et ita exponit Nauar. in Sum. c. 21. nu. 54. cum Sylueſt. verbo, Sacerdos. §. 4. cõtra Angelum eodem verb. Sacerdos. §. quia textus loquitur de communione corporis, & ſanguinis. Ita etiam exponit Iacobus de Graſsis, li. 2. ſuarum deciſionum, c. 40. nu. 2. Vnde concludunt hi authores, non peccare mortaliter Sacerdotem nõ celebrantem, communicãdo ſine ſtola ob infirmitatem vel aliã rationabilem cauſam. Tamen Gloſſa dictum textum intelligit de communione extra ſacrificium. Quod videtur magis conſentaneum illi diſiũctæ locutioni, qua Conc. vtitur. Nec refert, quod loquatur de corpore & ſanguine, nam olim extra ſacrificium etiam ita communicabant: tamen, hac etiam admiſſa expoſitione, non videtur obligare ſub mortali, ſecluſo contemptu: quia res non eſt admodum grauis, nec communi vſu videtur eo ſenſu receptã, cuius ſignum eſt, quia, licet interdum omittatur, nunquã ob hanc cauſam Sacerdos ab Epiſcopo punitur, nec ſcandalum inde oriri ſolet. Imo viri etiam timorati ſolent hoc omittere facile, quando commode ſeruari non poteſt.

Vltimo dicendum eſt, in vſu huius ſacramenti in communi ſolum dici poſſe, ex iure naturæ illo corporis habitu & compoſitione accedendum eſſe, qui animi renerentiam ac deuotionem per ſe ferat, neq; aliquid aliud eſſe in hac re præceptum. Primum conſtat, quia illud principium traditum à Paulo 1. ad Corinth. 11. dijudicandum eſſe corpus Domini à communib. cibis, non ſolum quoad interiorem diſpoſitionem verum eſt, ſed etiam quoad exteriorem ſumendi modum: nam ſicut exterior reuerentia ſignũ eſt interioris fidei, & religionis, ita è contrario indecens ac vulgaris ſumendi modus, infidelem, aut irreligioſum animum indicat. Præterea, quia ſupra docuimus, deberi huic ſacramento, non ſolum internam, ſed etiam externam veneratione͂, & adorationem; quia Chriſtus medijs ſpeciebus ſenſibili quondam modo in eo exiſtit, atque tractatur: ſed ad hunc exteriorem cultum pertinet exterior deuotio & reuerentia, quæ in illius ſumptione ſeruanda eſt. Denique ipſemet actus ſuſcipiendi ſacramentum, eſt actus ſacer, & religioſus, & ex ſe alijs hominib. manifeſtus, ergo ipſa ratio virtutis, & honeſtatis religionis poſtulat, vt decenti modo fiat, ergo eadẽ ratione neceſſe eſt, vt is, q accedit, in ipſo habitu & actione corporis conuenientem, ac decentem modum ſeruet, quem optime tractat Cyril. Hier. Catech. 5. Myſtag. vbi inter alia inquit. Pronus accedat adorationis in modũ ac venerationis. Et ſimilia legi poſſunt in Damaſc. 4. de fide. c. 14. & hic etiam optime accommodatur, quod dixit Cypr. in expoſitione orationis Dominicæ: Placendum eſſe diuinis oculis, etiam in habitu corporis. Poſterior pars aſſertionis ex illo generali principio probanda eſt, quod cultus externus ex natura rei non eſt definitus, & ideo in parte ſeruanda eſt eccleſiaſtica cõſuetudo, quæ pro locorũ, ac tẽporũ diuerſitate varia ac multiplex fuit, vt late tractat Claud. de Sainct. repet. 9. c. 7. & in ſuperioribus agentes de reali Chriſti præſentia in hoc ſacramento nonnulla attigimus. Quod vero nunc ad mores attinet, ritus Eccleſiæ hac in parte eſt ſimpliciſsimus, atq; omnibus notus: ille ergo ſeruandus eſt, neque aliæ indiſcretæ cæremoniæ ſunt introducendæ: id enim nõ carebit aliqua culpa, quamquam, ſecluſo contemptu & ſcandalo, nihil in hoc ritu ſit, quod obligationem mortalis culpę inducere videatur. Duo vero poterũt hoc loco inquiri. Primum, quo loco poſsit licite hoc ſacramentum ſumi. Secundum, à quo miniſtro, ſed de priori dicemus infra agentes de loco ſacrificandi: de poſteriori vero agentes de obligationibus miniſtri diſpenſantis hoc ſacramentum.

Vltima concluſio.

SECTIO II.

Vtrum ſit præceptum accedendi ad hoc ſacramentum ſine vlla corporis macula, ex pollutione vel aliunde contracta.

POſtquam dictum eſt de poſitiua diſpoſitione, dicendum ſequitur de priuatiua, quæ ad duo tantum capita reuocatur: quæ ſunt carentia corporalis maculæ, & abſtinentia cibi & potus. De priori multa in particulari tractantur à ſcriptoribus, vt de ijs, qui paſsi ſunt pollutionem, de coniugatis, qui copulam licitam habuerunt, de fœminis menſtruatis, ſeu quæ ante breue tempus pepererunt, de leproſis, & ſimilibus. De quibus omnibus inprimis ſeparanda eſt culpa ab externa macula, vt in comment. artic. 7. adnotauimus: nam, ſi mortalis culpa adiungatur corporali

poralis defectui, ſiue vt cauſa, ſiue vt effectus, ſiue vt concomitans, vtendum eſt generali doctrina ſupra tradita de impedimento peccati mortalis: quia non interuenit hic peculiaris ratio, aut ſpeciale impedimentum, propter determinatam ſpeciem peccati. Rurſus aduertendum eſt, huiuſmodi defectum corporalem eſſe poſſe, vel iam præteritũ, vel adhuc durantem, quando ſacramentum ſuſcipitur, ſi autem nondum contractus ſit, ſed in futurum timeatur, per ſe, non refert ad præſentem communionem niſi directe cedere poſſit in aliquã irreuerentiam ſacramenti, antequam Chriſtus ſub ſpeciebus eſſe deſinat, vt verbi gratia, ſi vomitus timeatur: tũc enim potius eſſet omittenda communio, quam permittẽdus vomitus adeo indecens, & reuerentiæ Chriſto debitæ contrarius. Vnde grauiter peccaret, qui cum huiuſmodi periculo ſacramentum acciperet, quod iterum attingemus infra, agentes de communione in articulo mortis. Præterea eſt obſeruandum huiuſmodi corporis defectum poſſe conſiderari, vel ratione ſui, vel ratione aliquorum effectuum, quos ſecum affert, ſiue præſens ſit ſiue præteritus, vt v. g. mentis diſtractionem, aut tarditatem animi, & difficultatem ad res ſpirituales tractandas.

Corporalis macula per ſe non neceſſario impedit vſum Euchariſtiæ.
D.Gregor.
D Thom.
D.Bonauen.
Alexan.
Adrian.
Gabr.
Richard
Palud.
Maior.
Durandus.
Soto.

Dico igitur primo, corporalem maculam per ſe non impedire ex neceſsitate, huius ſacramenti vſum ſeu communionem. Hæc eſt ſententia D. Gregorij in reſponſ. 10. & 11. ad Auguſt. Anglor. Epiſcop. vbi in particulari attigit omnes caſus ſupra poſitos, & eum ſecuti ſunt reliqui ſcriptores omnes. D. Tho. hic, Alex. Alenſ. 4. p. q. 37. Adrian. q. 4. de Euch. Gabr. lect. 10. in Cano. Bonauent. Richard. Palud. & Maior in 4. d. 9. Durand. & Soto d. 12. Summiſtæ, verb. Euchariſtia, & verb. Communio. Et ratio eſt, quia hic externus defectus corporis per ſe non refert ad honeſtatẽ morum, nec pertinet ad bonitatẽ vel malitiam moralem. Præterea, vel huiuſmodi macula iam eſt omnino præterita, vel adhuc durat, ſi præterita eſt, nec impedire poterit, nec indecentiam efferre, cum iam non ſit. Si enim peccatum mortale, & macula eius, quæ iam ſunt omnino præterita & ablata, non impediunt ex neceſsitate, vt ſupra dictum eſt, multo minus impediet corporalis macula præterita, quæ iam ſit omnino extincta, ſeu ablata: ſi autem hæc macula adhuc durat, aut eſt de ſe perpetua ſeu diuturna, aut temporalis, quæ breui auferenda ſperatur: ſi ſit prioris modi, non eſt homo priuandus, aut ſemper, aut multo tempore, fructu huius Sacramenti propter huiuſmodi defectum innoxium & inculpabilem. Solum ergo pro ratione maculæ, vel defectus, cauẽdus eſſet aliorum horror, vel etiam ſcandalum: ſicut in c. Tua nos, de cleri. Ægroto miniſt. præcipit Innocentius III. vt clericus leproſus abſtineat ab altaris miniſterio, propter ſcandalum & horrorem populi. Si vero macula ſit poſterioris modi, vt aliquam videatur afferre indecentiam, ad reuerentiam huius ſacramẽti pertinebit, prius illam auferre, aut per breue tempus ſpectare, donec auferatur, & interdum eſſe poterit culpa venialis hoc negligere, mortalis vero non erit, ſecluſo ſcandalo & contemptu. Et ita intelligendum eſt, quod dixit Dionyſ. Alex. Ep. ad Baſilid. can. 2. Ad Sancta Sanctorum, qui animo & corpore purus non eſt, accedere prohibetur: propter quod de fœminis mẽſtruatis ſubdit ibidem: ſi piæ & fideles ſint, non debere ſic affectas attingere corpus & ſanguinẽ Dñi: & idem habet Timot. Alexan. in ſuis reſponſionibus c. 7. intelligendum eſt enim, quãdo commode differre & expectare poſſent. Atque eadem eſt ratio de fœminis, quæ nuper pepererunt, de quibus Theodorus Balſam. ſuper dictam epiſtolam Dionyſ. refert conſtitutionem Leonis Imperatoris, qui ſapiens dictus eſt, qua prohibuit, ne fœminæ ante quadrageſimum diem poſt partum accedant ad hæc myſteria, & Alexan. Alenſ. dicta q. 37. memb. dicit cõſuetudinem Eccleſiæ eſſe, vt aliquibus diebus abſtineant. Sed nec prior prohibitio vim aliquam habet aut efficaciam: tum quia huiuſmodi legem ferre, non ad imperatorem, ſed ad pontificem, & ſpiritualem poteſtatẽ ſpectat: tum etiam, quia non eſt recepta vſu: nec etiam illa conſuetudo, quam Alenſis refert, videtur introducta per modum legis, aut prohibitionis, ſed ſolum quaſi ex natura rei introducta eſt ex debilitate & ægritudine harum fæminarum, ob quam nec poſſunt ad Eccleſiam accedere, vt ſacramentum accipiant, nec ſunt in tanta neceſsitate conſtitutæ, vt ad earum domos deferri debeat. Itaque non exiſtimo, eſſe in hoc humanam prohibitionem aliquam, poſitiua lege, aut conſuetudine introductam, vt colligi etiam poteſt ex capi. 1. de purificat. poſt part. & ideo ſolum eſt attendenda decentia, quæ ex natura rei neceſſaria eſt.

Innocen. III
Dionyſ.
Timot. Alex.
Theod Balſam.
Leo Imper.
Alex Alenſ.

De congruo poteſt quis impediri ab vſu Euchariſtiæ ad effectum aliquẽ ex corporali macula dimanantem. D.Thom.

Secundo dicendum eſt, huiuſmodi defectum, ſeu corporalem maculam, propter effect⁹ aliquos ex illa reſultantes, poſſe aliquando impedire vſum huius ſacramenti, non ex neceſsitate, ſed ex congruitate, ſecluſo ſcandalo, & contemptu: id eſt, non ſub peccato mortali, ſed de cõſilio: vel, ad ſummum, ſub veniali. Hæc regula colligitur etiam ex D. Tho. & cæteris authoribus. Ratio autẽ prioris partis eſt, quia ſupponimus, in his effectib⁹ non interuenire peccatum mortale: ſolum autem peccatum mortale in anima durans impedit ex neceſsitate vſum huius ſacramenti, vt in ſuperiorib. probatum ac declaratum eſt. Ratio vero poſterioris partis eſt, quia homo ita ſe debet præparare ad vſum huius ſacramenti, vt non ſolum habitu, ſed etiã actu, deuote ac reuerenter accedat quod negligere ſæpe eſt peccatum veniale, ſed interdũ propter corporis defectum aut maculam impeditur homo, ne poſſit ita ſe diſponere, vt cũ debita deuotione ac reuerentia accedat: ergo & ſæpe erit conſilium ad tempus abſtinere, & interdũ erit peccatũ veniale, non facere. Sed, quanquam in hac doctrina oẽs cõueniant, tamen, quando corporalis macula prӕterijt, differunt in præſcribenda mora tẽporis, quo abſtinẽdũ eſt in huiuſmodi euentu. Et quidã aſsignant tẽpus 3. aut 4. dierum: ex c. Omnis homo. de conſecr. d. 3. vbi in particulari eſt ſermo de copula coniugali. Alij ponũt tẽpus 24. horarũ, vt D. Tho. & Alex. Alenſ. qui in particulari loquũtur de nocturna pollutione, ſumpto proportionali argumẽto ex Leuit. 25. & Deu. 23. Alij exiſtimant ſatis eſſe, vt defectus non accidat intra eundẽ diem naturalem, qui incipiat à media nocte. Sed, quia nulla temporis definitio poteſt ſufficienti ratione fundari, exiſtimo, non oportere aliquam in particulari tradere: quia, cum hoc pẽdeat ex diſpoſitione hominis, vel ex effectib. ex actu vel macula præcedente relictis, quamdiu ille effectus durauerit, durabit hæc congruitas, & illis ceſſantibus, ceſſabit, quod in vno vel altero caſu particulari melius explicabitur, ex quibus facile erit ſimiles definire.

Dubium, an liceat communicare die inſequẽte noctem in qua accidit inuoluntaria pollutio.

Ex hac in generali regula intelligitur, quid dicendũ ſit de pollutione nocturna, ſecluſa culpa mortali: de qua oẽs conueniunt, non obligare ſub mortali ad abſtinendum ab vſu huius ſacramẽti, etiam eodem die, quia neque ex natura rei hoc eſt intrinſece malum, neque etiam eſt aliquod poſitiuum ius, quo prohibeatur. Aliqui vero cenſent eſſe culpam venialem, cõmunicare eodem die poſt nocturnam pollutionem, ẽt inculpabilem, quæ videtur eſſe ſententia Aug. ſer. 244. de tempore, vbi abſolute negat licere, & poſtea inquit, Peccatum quidem eſt, ſed tamen paruum eſt, neque enim dicimus eſſe capitale. Idẽ ſentit Greg. dict. reſp. 11. ad Aug. & multi ex Scholaſt. citatis, & ex Sũmiſt. Alij dicunt, per ſe quidẽ non eſſe peccatum veniale, tamen eſſe conſilium ac melius, ſaltem illo die, abſtinere. Hæc videtur eſſe mẽs D. Tho. hic, & eodem modo poſſet facile exponi Greg. & eandẽ opinionem tenet Gloſſ. in c. Teſtamẽtum, d. 6. Alij exiſtimãt, non eſſe conſiliũ abſtinere eodẽ die: ſed ſi homo, quod in ſe eſt faciat, vt deuote ac reuerẽter accedat, melius eſſe commu-

Auguſtin.
Gregor.
D.Thom.

Iuſt. Mart. nicare, per ſe loquendo. Ita ſentit Iuſtin. Martyr. q. 21. ad Gentes, dicens. Non eſt æquum propter hanc in- *Theoph. Alexan.* uoluntariam paſsionem abſtinere à myſterijs, & idē dicit Theop. Alex. in ſuis reſponſionib. reſponſ. 8. nec multum diſcrepat Greg. Quocirca exiſtimo, nō poſſe in vniuerſum dari generalem regulam, quanquā hæc 3. ſententia in hoc vera ſit, quod conſiderando pollutionem in ſe, illa non poteſt impedire, nec ſub præce- *Reſponſio.* pto, nec ſub conſilio: quia iam non eſt. Vnde per ſe nō magis poteſt, impedire quàm ſi non fuiſſet: conſideranda ergo eſt, quatenus aliquo modo manet, vel in ſuis effectibus vel in memoria hominis, nam, ſi ea de cauſa homo ſe ſentit ineptum ad res ſpirituales, & diuinas tractandas, vel ſi magnam mentis diſtractionē, vel varias cogitationes patitur, conſultius erit abſtinere, donec præteritæ paſsionis omnino obliuiſcatur. Et quia, hoc frequentius accidit in vulgarib. hominibus, hoc illis eſt regulariter conſulendum. At vero, ſi pollutio nullū huiuſmodi effectum reliquit, & homo poteſt eadem reuerentia, & deuotione accedere, non aliter, quam ſi nihil in ſomnis paſſus fuiſſet, non eſt cur communionem prætermittat, cum nulla rationabilis cauſa intercedat. Præter hæc autem conſiderandæ ſunt circumſtantiæ extrinſecæ tēporis, loci, &c. nam, ſi occurrat aliqua neceſsitas, vel ſpecialis vtilitas, multum iuuabit, vt propter huiuſmodi paſsionem inculpabilem non ſit omittenda communio, vel ſacrificium, etiam ſi interdum oporteat, cum minori actuali deuotione, aut actuali aptitudine ad ſacramentum accedere: quia hæc, quæ inuoluntaria ſunt, ſæpe ſunt propter maius bonū permittenda. Maxime autem conferet, cauſam huius paſsionis expendere: nam, ſi ex dæmonis tentatione oriri intelligatur: multo magis eſt contemnenda, ſignum autem huius inter alia eſſe poteſt, ſi eo præſertim die pollutio ſoleat accidere, quo habet homo ꝓpoſitum, vel conſuetudinem communicandi: intendit enim dæmon illū perturbare, & impedire, & ideo debet eum negligere, & prout potuerit cum reuerentia, & deuotione debita ad hoc tantum ſacramētum accedere. Et ſimiliter, ſi creditur cauſa eſſe mere naturalis, minus impediet, magis autem, ſi fuerit ex negligentia, vel hominis diſtractione.

Quid dicendum, ſi præceſſit coniugalis copula. Secundo intelligitur ex eodem principio, quid dicendum ſit de copula coniugali: cum enim hæc non ſit actus malus, certum eſt, non impedire ex neceſsitate: id eſt, ſub peccato mortali: tamen, quia multum auocat mentem ab ſpiritualibus rebus, & præ ſe fert quandam indecentiam, ideo multi exiſtimant, non ſolum eſſe conſilium, eo die abſtinere, ſed etiam eſſe peccatum veniale, non abſtinere, ſaltem ea nocte, quæ communionem antecedit: eadem ratione, qua de pollutione ita aliqui ſentiunt, vel certe maiori, quia hic actus magis eſt voluntarius, & in poteſtate *Albert. Timot Alex August D. Hieron.* hominis, quam nocturna pollutio: atq; ita ſentit Albert. in 4. d. 12. & Timot. Alex. in ſuis reſponſionib. in 5. & 13. & Aug. ſer. 216. & 244. de tempore, & D. Hier. in apolog. ad Pamach. pro libris contra Iouinianum, Illorum (inquit) conſcientiam conuenio, qui eodem die poſt coitum communicant: & lib. 1. contra Iouinian. dicit, Ad munditiam corporis Chriſti omnem coitum eſſe immundum. Ibiq; ex veteri teſtamento multa ſymbolica argumenta congerit. Nihilominus dicendum eſt, hoc quidem regulariter eſſe conſulendum coniugibus, tamen intrinſece non continere venialem culpam; nec ſemper eſſe damnandum. Et inprimis, quando alter coniugum operatur hunc actum non petēdo, ſed reddendo debitum, ex ſe multo minus impedit: quia tunc copula non tam ex voluntate, quam ex obligatione iuſtitiæ proceſsit: vnde non ſolum peccatum non fuit, ſed etiam ſine peccato non potuit excuſari. Deinde, ſi non ſit ex voluptate, ſed ex pura intentione prolis, minus etiam de ſe impedit: quia nullam culpam continet, & interdum pro ratione ſtatus, & circumſtantiarum poteſt eſſe, non ſolum honeſta, ſed etiam expediens; & ita D. Greg. in prædictis reſponſionibus ad Auguſtinum, & habetur in cap. Vir cum propria. 33. q. 4. in his duob. *D. Gregor.* caſibus vniuſcuiuſque iudicio committit, vt pro ratione impedimēti, aut ſpiritualis affectus, quem in ſe ſenſerit, vel communicet, vel abſtineat: & eandem doctrinam ſignificat Auguſt. ſerm. 46. de verbis A- *Auguſtin.* poſtoli. At vero, quando copula eſt omnino voluntaria, & ex nimia concupiſcentia carnis, & voluptate, conſulendum eſt, vt eo die quis abſtineat à communione, & regulariter erit peccatum veniale, ita communicare, vt ſentit hic D. Tho. ad 7. & Alenſ. 4. *D. Thom.* p. q. 47. memb. 2. Maior d. 9. & alij: quia illud eſt ſignū *Alex. Alenſ.* animi parum diſpoſiti ad res diuinas tractandas; & *Maior.* alioquin ex huiuſmodi actu, præſertim, quando procedit ex hoc affectu, regulariter oritur magna diſtractio, ſeu hebetudo mentis ad res ſpirituales, & iuxta hæc limitanda eſt doctrina Hieron. & Auguſt. in prioribus locis. Quod vero ex Concil. Elibertino refertur *Conc. Elib.* de Conſecrat. diſtinct. 2. in cap. Omnis homo ante ſacram communionem à propria vxore abſtinere debet, tribus, aut quatuor, aut octo dieb. hoc (inquam) conſilium eſt, non præceptum, vt Concilij verba perpendenti facile patebit.

SECTIO III.

Vtrum ex præcepto neceſſarium ſit ad hoc ſacramentum non accedere, niſi ieiunum.

Vnum eſt certum, iure diuino non eſſe præce- *Nullum eſt diuinum præceptum de ieiunio ante vſum Euchariſtiæ.* ptum impoſitum de ſumenda Euchariſtia ante omnem cibum vel potum: quia hoc præceptum nec eſt poſitiuum diuinum, cum nec ſit ſcriptū, nec traditum, neq; ex his, quæ in inſtitutione geſta ſunt, colligatur: nam potius ea nocte datum eſt ſacramentum Apoſtolis poſt prandium, & poſt eſum agni. Neq; etiam eſſe poteſt præceptum naturale, nam ex ſola excellentia, & dignitate huius ſacramenti, non poteſt ſatis colligi aut oriri hæc obligatio, quamquam Soto in 4. d. 8. q. 3. dicat, hanc eſſe inſtitutionem diuinam fundatam in reuerentia debita tāto ſacramēto. Sed, ſi per inſtitutionem diuinam intelligat diuinū præceptum, nullo fundamento nititur: quia reuera, nec inuenitur prohibitum iure diuino, nec per ſe eſt intrinſece malum, communicare poſt cibum & potum. Atq; hinc multo maiori ratione colligitur, non eſſe præceptum ſumendi hoc ſacramentum poſt cibum & potum, nam licet Chriſtus ita fecerit, tamen factum eius non inducit obligationem, alioqui neceſſarium eſſet, noctu ſemper communicare, & feria quinta, & poſt eſum agni, & lotis pedibus. Quod ergo tunc factum eſt, propter ſpeciales circumſtantias, neq; in præceptum, neq; in exemplum adducendum eſt, vt Cyprianus recte docuit epiſt. 63.

Ex hoc autem vero principio tria falſa dogmata *Quid inde inferant hæretici.* colligunt hæretici. Primum eſt, non potuiſſe Eccleſiam præcipere ieiunium ante communionem ſeruandum: quia, quod Chriſtus liberum reliquit, non eſt in neceſsitatem redigendum. Secundum, contēnendam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ de hoc ieiunio ſeruando. Tertium, melius & commodius eſſe ante communionem aliquid cibi & potus temperate ſumere. Primo, quia eſt magis conſentaneū facto Chriſti. Secundo, quia tempore Apoſtolorum ita fiebat, vt colligitur ex prima ad Cor. 11. Si quis eſurit, domi manducet, ſcilic. priuſquam ad Eccleſiam ad communicandum veniat: nam de hac re ibi agebat Apoſtolus. Tertio, quia ſumpto moderato cibo, eſt homo habilior ad opera mentis.

Ieiunium ab Apoſtolorum tēpore ante ſumptionem Euchariſtiæ ſeruari ſolitum. Dicendum vero eſt: primo, à temporibus Apoſtolorum ſeruatam eſſe in Eccleſia conſuetudinem non ſumendi aliquem cibum, vel potum ante Euchariſtiam.

Epiphan. Naz. Chryſoſt. Auguſtin. Iſidor.

ſtiam. Probatur primo ex his, quæ antiquiſsimi Patres memoriæ prodiderunt. Epiphan. enim lib. 3. cōtra hæreſes in fine, & Nazianz. orat. 40. quæ eſt de Baptiſmo, ſub finem, & Chryſ. hom. 27. in 1. ad Corinth. & Baſil. in epiſt. ad Cæſariam Patriciam, hanc numerant inter Apoſtolicas traditiones. Vide Aug. epiſt. 118. c. & ex eo Iſidor. lib. 1. de officiis Eccleſiaſt. cap. 18. Placuit Spiritui S. per Apoſtolos, vt in honorem tanti ſacramenti, in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi, & ideo per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur: Idem Cyprian. ep. citata 63. Ambr. ſer. 8. in Pſ. 118. circa illa verba, Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Tertul. lib. 2. ad vxorem, cap. 5. in illis verbis, Non ſciat maritus, quid ante omnem cibum guſtas. Secundo idem conſtat ex antiquiſsimis Conciliis, Africano c. 8. Carth. III. c. 29. in quibus tamen excipitur dies Domini, atque in eo permittitur poſt ſumptum cibum communicare. Sed hoc ipſum reuocatur in Concil. Bracharenſi I. c. 16. expreſsius in VI. Synodo, can. 29. vbi dicitur, Patres Concilij Carthaginenſis vſos fortaſſe fuiſſe illa exceptione propter ſpeciales occaſiones in ea regione occurrentes: ſimpliciter tamē non oportet Apoſtolicam traditionem, etiam in eo die, immutari. Præterea in eodem Concilio Carthag. III. cap. 48. dicitur, hanc conſuetudinem ſumendi Euchariſtiam ante omnem cibum fuiſſe in Concilio Niceno confirmatam. Vbi eſt animaduerſione dignum, non dicere, fuiſſe inſtitutam, ſed fuiſſe confirmatam, idem traditur in Concil. Matiſconenſi. II. c. 6. vbi adduntur pœnæ in eos, qui hunc ritum non ſeruant, quæ ſolum ad Sacerdotes ſacrificantes pertinent, nam de illis ibi præcipuus ſermo eſt. Quod etiā colligitur ex Concil. Brach. II. c. 10. Dicitur autem ibidem, reliquias huius ſacramenti ſolitas fuiſſe dari innocentibus quarta vel quinta feria, indicto prius eis ieiunio. Præterea habetur eadem traditio in Concilio Tolet. VII. cap. 2. in quo notanda ſunt illa verba, Poſt cibum vel potum quantumuis minimum. Idem habetur in Concil. Altiſiodorenſi. cap. 19. vbi etiam miniſtri altrris prohibentur poſt cibum & potum miniſtrare. Denique idem traditum eſt in Concil. Conſtā. ſeſsio. 13.

Conc. Afric. Carth. III. Brachar I. VI. Synod. Conc Matiſcon. Brach. II. Tolet. VI. Altiſiod. Conſtant.

De ieiunio ante cōmunionem ſeruādo præceptum ab Eccleſia optimo iure impoſitum.

Dico ſecundo, recte ac conuenienter ab Eccleſia præceptum eſſe, vt hoc ſacramentum tantum à ieiunis ſumatur. Eſt de fide, & inprimis certum eſt, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem ad ferendas leges, etiam in his rebus, quæ à Chriſto præcepto nō ſunt, vt ſupponimus ex materia de fide, & de legibus. Quod autem hic actus, & hoc obiectum ſint apta materia legis poſitiuæ, probatur, quia in illis eſt ſufficiens honeſtas, & quia hic ritus ad reuerentiam huius ſacramēti conferre poteſt: ergo de poteſtate, tam generali, quam particulari circa hunc actum dubitari non poteſt. Quod autem Eccleſia vſa fuerit hac poteſtate, ſatis conſtat ex decretis adductis, & ex conſuetudine: ex qua etiam ſatis conſtat, hanc legem fuiſſe conuenientiſsimam. nam Eccleſia à Spiritu ſancto regitur: & ideo dixit Auguſtinus, non, niſi Spiritu ſancto inſpirante, hanc legem, & conſuetudinem introductā eſſe. Congruentiæ autem illius ſunt. Prima propter reuerentiam huius ſacramenti, & vt fideles aſſueſcāt diſcernere inter hunc ſacrum cibum, & alios communes. Secunda, propter ſpiritualem ſignificationē, vt indicetur fidelibus, debere eſſe Chriſtum primū, ac primarium eorum cibum. Tertia, ad vitanda pericula vomitus, vel alterius irreuerentiæ, & vt mens ſit liberior, & expeditior ad res ſpirituales, & diuinas tractandas.

Hæreticorū fundamēta diluuntur.

Ad primum hæreticorum fundamentum, in ſuperioribus agentes de inſtitutione huius ſacramenti, diximus, quas ob cauſas Chriſtus illud inſtituit ad veſperam, & poſt eſum agni, quæ fuerunt propriæ illius temporis, & illius indiuiduæ actionis, & ideo quoad hoc, non debet factum illud in exemplum adduci. Ad ſecundum ex 1. ad Corinth. 11. quidam concedunt, tempore Apoſtolorum fuiſſe conſuetudinem communicandi poſt cibum, & potum, quod, licet gratis admitteretur, nihil nobis obſtaret: potuit enim poſtea propter maiorem reuerentiam ſacramenti, illa conſuetudo mutari; præſertim quia refrigeſcente charitate, & creſcente fidelium multitudine, potuit hoc magis expedire. Secundo vere dicitur ex loco Pauli non colligi talem conſuetudinem, nam, cum Paulus dicit, Qui eſuriet, domi manducet, non agit de modo ſumendi hoc ſacramentum: ſed de ordine ac decentia ſeruanda in conuiuiis communibus, quæ tunc inter fideles ſolita erant fieri: huc etiam ſpectant illa verba, Cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate: de eadem igitur re tractans, ſubdit, Si quis eſurit, domi manducet. An vero cibus ſumeretur ante vel poſt Euchariſtiam ſuſceptam, nihil de hoc Paulus differit. Veriſimile tamen eſt, fuiſſe conſuetudinem, vt poſt Eccleſiaſtica officia, & communionē interdum fideles ad commune prandium conuenirent; & de hoc poteſt intelligi illud Pauli, Qui eſuriet, domi manducet: id eſt, qui alios expectare non poteſt, domum redeat, & ibi mā-ducet: vel ſi ita interpretemur, qui eſt ita debilis, vt non poſsit expectare cōmune prandium, domi manducet: non poſſumus propterea colligere, huic permittere Paulum, vt poſt cibum ad Euchariſtiam accedat. Ad tertium, moraliter & generatim loquēdo, falſa ſunt, quę in eo aſſumuntur, nam fortaſſe, licet in aliqua particulari perſona, & in aliqua occaſione iuuare poſsit moderatus cibus & potus ad animæ attentionem: tamen generaliter & regulariter non ita eſt, & præſertim ſi vulgaribus hominibus hæc licentia tribuatur: leges autem morales feruntur de his, quæ regulariter omnibus magis expediunt.

SECTIO IV.

Quale ieiunium ſeruandum ſit ante communionem.

Dvplex eſt ieiunium, vt D. Thom. hic, & 2. 2. quæſtione 147. artic. 6. diſtinguit; vnum dicitur ieiunium naturæ; quod includit carentiam ſeu abſtinentiam ab omni cibo & potu: alterum dicitur ieiunium Eccleſiaſticum: quod, nec priuat potu, neque omni cibo, niſi definitis temporibus, & in certa qualitate, & quantitate: permittitque, vt ſumi aliquid poſſit, per modum medicinæ. Referunt ergo fere omnes Scriptores, quoſdam authores dixiſſe ante communionem ſatis eſſe Eccleſiaſticum ieiunium ſeruare. Quæ ſententia tribuitur Godefredo, & Ioann. Pariſ. qui dixerunt, poſt ſumptionem alicuius rei per modum medicinæ poſſe ſacrum fieri, aut communicari: quia ſolum eſt prohibita ſumptio cibi & potus: quod autem ſumitur per modum medicinæ, non habet rationem cibi: quia nō ſumitur nutritionis cauſa, ſed curationis: intentio autem ſeu finis eſt, qui dat ſpeciem actioni.

Godefred. Ioan. Pariſ.

1. Concluſ.

Dico primo, ante communionem neceſſarium eſſe ex Eccleſiaſtico præcepto ieiunium naturæ ſeruare, & contrariam ſententiam erroneam eſſe: repugnat enim communi ſenſui & vſui Eccleſiæ. Atque ita ſentiunt Theologi omnes, D. Thom. hic articulo 8. ad 3. Scotus diſtinctione 8. quæſtione 3. Durand. q. 4. Paludan. quæſtione 2. Gabriel quæſt. 2. articulo 2. & lectio. 10. in Can. Antonin. 3. par. titul. 13. capitu. 6. §. 8. & colligitur ex Conciliis citatis, in quibus hæc lex lata eſt, cuius optimus interpres eſt Eccleſiaſtica conſuetudo.

D. Thom. Scotus. Durand. Palud. Gabr. Antonin.

2. Concluſ.

Dico ſecundo; Quicunque cibus vel potus, etiam ſi ſit in minima quantitate, & ſub quacunque intentione medicinæ, vel ſalutis, ſi tamen per modum cibi vel potus ſumatur, impedit ex præcepto communionem huius ſacramenti. Ita docent prædicti Doctores. Et ita interpretatur præceptum hoc præ-

Conc. Tolet. VII. Brach. II. prædicta Eccleſiaſtica cõſuetudo, & pars illa, de quãtitate minima, expreſſa eſt in Cõc. Tolet. VII. & Brac. II. ſupra citat. & colligitur ex ca. Ex parte. de Celebr. Miſſ. vbi Sacerdos ſecundam Miſſam dicturus prohibetur in priori ſumere calicis ablutionem, ne naturale ieiunium ſoluat, cùm tamen illa ſit minima quantitas, & non ſumatur propter nutritionem, ſed propter reuerentiam ſacramenti. Sumptio autem ipſius ſacramenti, quamuis ex ſpeciebus poſsit homo nutriri, non cũputatur inter ea, quæ ſoluant ieiunium naturæ propter excellentiam ſacramenti; quod non cenſetur cõmune corporis alimentum, & ideò illa nõ iudicatur ſumptio cõmunis cibi & potus.

Dubium. Sed quæres, quando minima quantitas cibi ſumpta eſt, an tunc ſit peccatũ mortale, poſtea communicare. Quibuſdam enim viſum eſt eſſe tantum veniale, quia illa eſt leuis materia: cur enim non poteſt ex hoc capite peccatum veniale fieri in hac materia, ſicut in alijs? *Solutio.* Reſpondetur, eſſe mortale, & contrariũ non eſſe probabile practice, ſi quantitas illa minima per modum cibi & potus ſumpta ſit. Atque ita ſentit D. Thom. Durand. Palud. Soto, & alij. Et hoc idem declarat conſuetudo Eccleſiæ, & communis conſenſus omnium fidelium: vnde rectè colligimus, ita eſſe interpretandum præceptum. Et propterea, quia hic non eſt leuitas materiæ in proprio actu, in quem cadit prohibitio: nõ enim hic prohibetur cibus vel potus, ſed prohibetur communio poſt cibum, vel potum: hoc autem præceptum ſimpliciter violatur in ſuo actu principali, etiam ſi ieiunium in parua materia ſolutum ſit.

Quæſito ſatisfit. Quæres rurſus, quid ſit ſumi aliquid per modum cibi, & potus, & cur illa particula addita ſit. Reſpondetur, additam eſſe ad excludendum, ſi quid ſumitur per modum ſaliuæ, aut, ſi per modum reſpirationis attrahatur aliquid, quod poſsit nutrire, vel alterare: hoc enim nõ violat ieiunium naturæ: quia illud non eſt comedere, vel bibere. Dicitur ergo aliquid ſumi per modum cibi vel potus, quando aliquid huiuſmodi ore accipitur, quod per ſe & propria actione vitali in ſtomachum traijcitur comedendo, aut bibendo, & ita explicant hoc præceptum omnes authores, & ipſa conſuetudo. Vnde fit primo, nihil referre, quod id, quod ſumitur, per modum medicinæ ſumatur, quia hoc pertinet ad extrinſecam intentionem, non ad proprium actum, quem intrinſece reſpicit præceptum, qui eſt comedere aut bibere: illa enim medicina vere comeditur, aut bibitur: ergo, quacunque intentione fiat, frangitur ieiunium ad communionem neceſſarium. Secundo colligitur, ſi quis deglutiat ſanguinem, aut alium humorem à capite in os deſcendentem, aut caſu ex ore manantem, non frangere hoc ieiunium: quia illud nec ſumitur, nec traijcitur per modum cibi. Ita D. Tho. in 4. diſt. 8. q. 1. art. 4. quęſtiunc. 2. vbi generalem tradit regulam, quidquid ab intrinſeco prouenit, & ore non ſumitur ab extrinſeco, non vere comedi, & ideo nec tollere ieiunium naturæ: nec per ſe impedire ſuſceptionem huius ſacramenti.

Tertio infertur, ſi quis eluendo os, caſu deglutiat guttam aquæ, aut vini ſaliuæ admiſtam, hoc non impedire cõmunionem: quia non traijcitur per modum cibi, ſed per modũ ſaliuæ. Dicunt tamen Durãd. & Gabr. ſupra, neceſſarium eſſe, huiuſmodi guttam aquæ prius in ore alterari, & in ſaliuam conuerti. Sed hoc nimis ſcrupuloſum eſt, & non neceſſarium nec morale, vt Palud. & Syluester notarunt: quo modo enim de hac tranſmutatione conſtare poſſet? Aduertit autem D. Thom. oportere, quantitatem aquæ, aut vini, eſſe valde paruam, quia debet ita permiſceri ſaliuæ, vt ſeparari non poſsit, ſed per modum vnius traijci. Atq; idem iudicium eſt de his, qui deguſtant ius, vel aliquod ſimile condimentum, ſolum vt ſaporem percipiant, & ſtatim expuant: nam licet contingat aliquid manere ſaliuæ permiſtum, & cum ea deglutiri, non ſoluitur ieiunium; quia illa non eſt comeſtio. Ita Doctores citati, pręſertim Paludanus, qui fuſe hoc explicat. Denique idem dicendum eſt de reliquijs cibi caſu manentibus in ore ex præcedenti nocte. Nam, licet poſtea traijciantur, non ſoluitur ieiunium, quia neque cenſetur ſumi per modum cibi & potus, ſed per modum ſaliuæ: nec cenſentur venire ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, ac denique cenſentur pertinere ad comeſtionem, quæ præcedente die præceſſit.

Dico ergo, ſi quis noctũ miſit in os aliquid, verbi gratia, ſaccari paulatim deglutienti, quod duret vſq; ad initium diei ſequentis, non ſoluet ieiunium etiam ſi poſt mediam noctem aliquas partes traijciat; quia illud nõ ſumitur illo die ab extrinſeco, nec traijcitur per modum cibi, ſed per modum ſaliuæ. Reſpondetur negando conſequentiam, quia illæ non ſunt reliquiæ cibi, ſed verus cib⁹; & tota illa eſt quædam ſucceſsiua mãducatio, quæ ex parte fit eadem die: oportet ergo, vt tota manducatio per ſe & ex intentione abſoluatur præcedente die: reliquiæ autem dicũtur, quæ caſu & præter intentionem in ore manent & traiiciuntur, quod ſignificauit D. Tho. in illo verbo, (ſi cauſaliter trãſglutiantur.) Et idem docet Palud. d. 18. a. 2. nu. 21. vbi ſignificat, ſi contingat, reliquias cibi caſu manere in ore vſq; ad ſequentem diẽ, & priuſquam deglutiantur præuideri ab homine, eumq; non caſu, ſed ex certa ſcientia & intentione illas deglutire, hoc ſatis eſt ad violandũ ieiunium, & impediendã communionem, quod tamen Summa Tabien. verbo Cõmunionem, reijcit, vt ſcrupuloſum. Sed reuera non eſt improbabile, neq; alienum à mente D. Th. quia iam illa actio videtur eſſe noua comeſtio, cũ ex vi prioris non ſequatur, ſed noua actio voluntaria fiat. Item, quia iam nõ videtur id ſumi per modum ſaliuæ: Quamuis ergo nõ ſint ſcrupuli inijciendi, tamẽ ſemper ſecurior pars eligenda eſt. Et ideo conſulendum eſt, vt in huiuſmodi caſu hæ particulæ expuantur potius, quam traijciantur. *Diriminitur.* *Sum. Tabie.*

3. Concluſ. Dico tertio: Hoc ieiunium hac lege præceptum ex neceſsitate ſolum ſeruandum eſt intra eum naturalem diem, in quo fit communio, ſcilicet, ab initio eius vſque ad communionem, quia vt rectè dixit D. Thom. hic ad 5. non eſt abſolute prohibitum hac lege, ne poſt cibum & potum ſacramentum ſumatur: alias qui ſemel comediſſet, & bibiſſet, nõ poſſet communicare: ergo oportet, vt hoc ieiunium definitis claudatur terminis: declarauit autem cõſuetudo Eccleſiæ, hoc tempus terminandũ eſſe intra diem naturalem. Quod duobus modis poſſet intelligi; primo, eſſe neceſſarium per integrũ naturalem diem abſtinere à cibo & potu ante communionem. Et hic ſenſus eſt falſus: alias oporteret viginti quatuor horis integris prius ieiunare, totidem enim naturalis dies integer conficitur: quod eſt contra Eccleſiæ conſuetudinem. Supereſt ergo, vt ſecundus ſenſus verus ſit, ſcilicet, quod à principio diei naturalis vſque ad tempus communionis ſeruatum ſit ieiunium. Sed quæres, vnde computãdum ſit naturalis diei principium. *Quæſito ſatis.* Reſpondetur; in nõſtris regionib. rem eſſe ſatis claram: nam iuxta Eccleſiæ conſuetudinem fundatam aliquo modo in ipſa rerum natura, naturalis dies à media nocte incipit: quia tunc incipit ſol ad nos redire, vt alibi latius tractaui. Et idem dicendum eſt de omnibus regionibus, in quibus naturalis dies in diem artificialem, & noctem diſtinguitur, quia, licet in ordine ad communes vſus, vel actiones, in diuerſis regionibus diuerſæ ſint conſuetudines ſumendi initium diei ab occaſu, vel ab ortu ſolis, tamen in ordine ad res Eccleſiaſticas in vniuerſa Eccleſia computatur dies à media nocte in mediam noctem, nec ſcio alicubi eſſe aliam conſuetudinem: ſi tamen eſt, illa eſt ſeruanda, vt hic Soto notauit. In illis vero regioni-

gionibus, vbi non poſſunt diſtingui naturales dies per ortum & occaſum ſolis: quia, vel præſentia, vel abſentia ſolis continuè durat per plures dies naturales noſtros, in illis, inquam, regionibus oportebit legē Eccleſiaſtica deſignari, ſeu diuidi dies proportionatos noſtris diebus naturalibus, eorum principia & fines modo aliquo artificiali deſignando, vt in ſimili quæſtione iterum infra dicemus, agentes de hora ſacrificandi.

Dubium. Sed quid ſi, quamuis poſt mediam noctem nihil ſumptum ſit, tamē vel ob carentiam ſomni, vel propter nimium cibum, ita ſit homo indigeſtus, ac ſi eadem die, vel parum antea comediſſet? Quidam enim dixerunt, hanc diſpoſitionem non minus impedire communionem, quam, ſi cibus ſumptus eſſet eadem die. Quod ſignificauit Gloſſa in cap. Nihil. 7. quæſt. 1. propter can. Tribus, de conſecr. diſt. 2. vbi dicitur, hunc ſacrum cibum non eſſe profanis cibis miſcendum, & idem colligitur ex Gloſſ. in c. Si conſtiterit, de accuſationibus, quæ in illo textu fundatur, in quo punitur Sacerdos, qui poſt cibum præcedente nocte ſumptum, nulla dormitione interpoſita, Miſſam dixerat ſequente die. *Diſſoluitur.* Reſpondetur tamen, hoc non eſſe per ſe malum, quia reuera nullo eſt iure prohibitum: finis enim præcepti non cadit ſub præceptum, ſed materia: quod autem hic præcipitur ſolum eſt, vt eo die nihil cibi vel potus ante communionem ſumptum ſit, & hoc ſeruatur in eo caſu: quod autem homo hoc ſit vel illo modo diſpoſitus, pertinet ad finem præcepti, non ad rem præceptam, & ita eſt intelligendus ille Canon. Tribus. Secluſa autem poſitiua prohibitione hoc non eſt per ſe, & ex obiecto malum, vt ex ſe conſtat. Dico autem, per ſe, quia ex accidente, ſi ſit periculum vomitus, vel alterius ſimilis irreuerentiæ, vnde poterit contrahi aliqua malitia. Et hinc etiam fit, non eſſe neceſſarium, vt interponatur aliquis ſomnus; quia nullum eſt de hoc præceptum: & interdum ſancti viri traducunt integras noctes inſomnes in vigiliis, & orationibus, & ſtatim ſacrum faciunt. Neque in dicto cap. Si conſtiterit, punitur Sacerdos propter ſolam carentiam ſomni; ſed quia tota præcedente nocte in taberna fuerat, & inde iuit ad publicam Miſſam cantandam: punitus ergo propter ſcandalum, & propter irreuerentiam: & quia vehemens præſumptio eſſe poterat, etiam poſt mediam noctem aliquid comediſſe, vel bibiſſe.

Ex quo tandem addendum eſt cum D. Thom. hic: hac lege non eſſe prohibitum, ne poſt communionē cibus ſumatur poſt tempus aliquod, quia hæc lex ſolum requirit ieiunium antecedens, non conſequens communionem: præcipitur enim ieiunium, tanquam diſpoſitio ad ipſam communionem, in qua maxima deuotio ac præparatio hominis requiritur, & ideo præceptum eſt hoc ieiunium vſque ad communionem, qua finita, ceſſat hæc obligatio: & reliquum tempus relinquitur hominis arbitrio, vel naturali obligationi: ex qua ſola colligi poteſt, non poſſe eſſe per ſe malum ſtatim poſt communionem aliquid cibi vel potus ſumere, cuius ſignum eſt, quia in Miſſa, ſtatim poſt communionem, ablutionem ſumimus, quod in illa actione non ſolum licet, ſed etiam decet, Quia non tam propter corporis refectionem fit, quam propter ipſius ſacramenti reuerentiam. Aliàs vero expedit regulariter poſt communionem aliquo tempore à communi cibo & potu abſtinere propter maiorem deuotionem, maioremque ſacramenti reuerentiam. Sic Chryſoſtomus homilia 25. in 1. ad Corinth. ſcribit. Quid igitur ieiunare oportet poſt eius acceptionem? Non hoc dico, nec cogo, licet bonum ſit: non tamen compello, ſed admoneo.

SECTIO V.

Quibus in caſibus liceat poſt cibum & potum, hoc ſacramentum accipere propter ſumentis neceſſitatem.

CVm hoc præceptum naturale non ſit, ſed poſitiuum & Eccleſiaſticum, certum eſt, poſſe interdū propter graues cauſas non obligare: quia lex poſitiua non obligat tam ſtrictè, quin aliquādo ceſſet. Duo ergo ſunt præcipua capita, ex quibus maximè fieri poteſt, vt hoc præceptum non obliget. Vnum eſſe poteſt ex parte ipſius hominis, ſcilic. aliqua eius neceſſitas. Alterum ex parte ipſius myſterij: ſi ad illud conſummandum, vel reuerenter tractandum, neceſſarium interdum ſit, hoc ieiunium non omnino ſeruare. De priori capite dicemus in hac ſectione, de poſteriori in ſequente.

In ſolo mortis articulo non ieiuno communicare licet. In præſente ergo quæſtione, dicendum eſt in mortis articulo, & in ſolo illo, licere, homini non ieiuno hoc Sacramentum accipere propter neceſsitatem: quando, ſcilicet, oportet viaticum accipere, & ægrotus non poteſt ſine graui detrimento, vel periculo ieiunus expectare, quod detrimentum ſeu periculum iudicio Medici expendendum eſt. Ita docent omnes authores ſupra citati. Ratio vero eſſe poteſt, vel quia in eo articulo obligat præceptum diuinum communionis, vt infra dicetur: vel certè, quia cum eo tempore maximè indigeat homo auxilio & ope huius ſacramenti, non fuit expediens, vt Eccleſia id prohiberet, cum tanto diſpendio. In qua re illud etiam morale eſt, & obſeruandum, quamuis fortaſſe poſsit infirmus vna vel altera hora poſt mediam noctem ieiunus accipere hoc ſacramentum, amplius vero expectare non poſsit, non eſſe propterea neceſſarium ea intempeſtiua hora Sacramentum dare vel accipere: quia nec moraliter fieri poteſt ſine magna difficultate, nec regulariter ad reuerentiam huius ſacramenti expedit ita fieri, nec Eccleſiaſtica conſuetudo, quæ eſt optima huius legis interpres, ita eſſe faciendum declarat. Illud etiam obſeruandum eſt, huiuſmodi caſum non ſolum habere locum in periculo mortis naturalis, ſed etiam violentæ, quando nec anticipari poteſt communio, nec differri mors, vel ſupplicium, tunc enim eadem eſt ratio neceſsitatis. Nec quicquam refert, quod ab intrinſeco, vel ab extrinſeco proueniat.

Dubium. Duo vero dubia hic occurrunt: primum eſt, an in eadem ægritudine liceat ſæpius Euchariſtiam accipere poſt cibum & potum: nam Doctores fere omnes ſignificare videntur ſemel licere. Et ratio adhiberi poteſt, quia per vnam communionem fit ſatis diuino præcepto communicandi in articulo mortis: ergo poſtea ſeruandum eſt Eccleſiaſticum præceptum non communicandi poſt cibum & potum: quia iam nulla eſt ſufficiens neceſsitas vel ratio, cur ceſſet huiuſmodi obligatio. Nihilominus aliqui recentiores dicunt, licere communicare hoc modo ſæpius in eadem ægritudine. Quam opinionem tenet Summa Tabien. verbo, Communio. §. 48. & Summa Armilla, §. 18. *Sum. Tabi. Armilla.* Et mihi videtur pia ſatis & probabilis, & inprimis, ſi ſtatus ægritudinis varietur: *Solutio.* quia videlicet, homo prius fuit in periculo mortis, atque illud euaſit, & aliquantulum conualuit: poſtea vero iterum incidit in ſimile periculum: & tunc non eſt dubium, quin poſsit iterum atque iterum totieſque communicare, quoties talis varietas acciderit: quia illa cenſetur, quaſi noua ægritudo, & nouus neceſſitatis articulus. Deinde, ſi perſeueret vel augeatur, periculum tamē duret aliquot diebus poſt primam communionem, verbi gratia, octo aut decem diebus exiſtimo poſſe poſtea communicare poſt cibum & potum, ſi ægrotus commodè non poſsit Sacramentum ſuſcipere ieiunus. Ratio eſt, quia non ſola obligatio diuini præcepti eſt in cauſa, vt Eccleſia in eo articulo non obliget ad ieiunium, ſed etiam ipſa neceſsitas, quæ in illo tempore & periculo maxima

 eſt:

eſt: non eſt enim veriſimile, voluiſſe Eccleſiam, hominem maxime indigentem auxilio tanti ſacramenti, priuare illius ope & ſubſidio, præſertim, cum nõ ſit in eius poteſtate morali ieiuniũ accedere, & alioqui poſſint eo tempore multa occurrere, quæ neceſſitatem augeant, vt v. g. tentationes, peccatorũ pericula, ad quæ vincenda & ſuperanda maximè indiget homo auxilio & ſolatio huius ſacramenti. Non eſt autem hoc extendẽdum extra tempus periculi mortis; tum quia nulla alia eſſe poteſt tanta, tamq; vrgens neceſſitas; tum etiam, quia ſecluſo hoc periculo, vix poteſt eſſe moralis caſus, in quo cogatur homo diu priuari hoc ſacramento, eo quod non poſſit ieiunus accedere: leges autem humanæ dantur de his, quæ moraliter ac frequentius accidunt. Denique, ſi poſt ſumptum viaticum ægrotus breui tempore viuat, non eſt illi ſæpius dandum hoc ſacramentum poſt cibum & potum: quia iam nulla eſt moralis neceſſitas, & ita ſunt exponendi Doctores, qui tantum ſemel communicandi hoc modo videntur licentiam præbere: loquuntur enim de re morali, prout frequentius accidit: moraliter autem loquendo, &, vt in plurimum, hoc ſatis eſt.

Difficultas. Secundum dubium eſt, an liceat Sacerdoti, communicare poſt cibum & potum propter ſimilem neceſſitatem, non ſuam, ſed alterius, id eſt, vt conficiat ſacramentum ad communicandum ægrotum, qui eſt in probabili periculo mortis in eadem die futuræ.

Maior. In qua re Maior in 4. diſt. 49. quæſt. 3. ad 5. ampliſſimam facultatem Sacerdotibus concedit: dicit enim propter ſimilem neceſſitatem poſſe ſine veſtibus ſacris conficere, & ſine pane azymo, & ſine integritate ſacrificij. Secretè, inquit, accipiendo fruſtum panis & conficiendo, & dando ægroto. Iuxta quam ſentẽtiam non oportebit, vt Sacerdos non ieiunus cõmunicet, ſed ſolum, vt conficiat ad communicandum alium. Veruntamen hæc ſententia illa amplitudine ab omnibus reijcitur; & meritò; quia multa continet contra reuerentiam ſacramenti; & contra Eccleſiæ conſuetudinem: Vt ergo in præſenti caſu habeat aliquam probabilitatis ſpeciem, ſupponamus, tantum deeſſe hanc circumſtantiam ieiunij, & tunc ſane videtur probabile, poſſe Sacerdotem conficere, vt proximo ſubueniat: nam vt Bernardus dixit in libr. de præcepto & diſpenſatione, quæ propter charitatem introducta ſunt, non debent contra charitatem militare, ſed charitas obligat ad ſubueniendum proximo in tam graui neceſſitate: ergo non eſt veriſimile Eccleſiaſtico præcepto impediri, ne id fiat. Et confirmatur primo, nam tunc vrget præceptum diuinum communicandi in articulo mortis; quod, ſicut obligat ægrotum ad communicandum, ita etiam miniſtros Eccleſiæ ad dandum ſacramentum: ergo, ſicut hac de cauſa poteſt ægrotus accipere non ieiunus, poteſt etiam Sacerdos conficere non ieiunus. Confirmatur ſecundo, quia propter ſimilem proximi neceſſitatem poteſt Sacerdos conficere, ſine confeſſione præmiſſa; ergo multo magis poteſt conficere abſq; ſeruato ieiunio. Antecedens ſupra eſt à nobis traditum; conſequentia vero probatur, quia obligatio præmittendi confeſſionem oritur ex iure diuino; hæc verò de præmittendo ieiunio ex iure Eccleſiaſtico. Si ergo hæc cenſetur ſufficiens cauſa, vt ceſſet obligatio iuris diuini, cur non erit etiam ſufficiens, vt ceſſet obligatio iuris Eccleſiaſtici? nam etiam leges Eccleſiaſticæ non obligant cum tanto rigore, ſed ceſſant propter graues cauſas. Si autem poteſt tunc Sacerdos conficere, poteſt, imo & debet etiam communicare: quia præceptum perficiendi ſacrificium, & conſummandi illud, ſtrictius obligat, quàm præceptum ieiunè communicandi, vt inferius latius tractabimus, & colligitur ex cap. Comperimus, de Confecr. diſtinct. 2.

Sacerdoti nõ ieiuno ob al- Nihilominus authores frequentius cenſent, hoc non licere. Ita Palud. in diſt. 8. quæſt. 2. num. 9. Gabr. quæſt. 2. art. 5. Soto & Ledeſma hic. Victor. in Summa 83. Nauarr. in Summ. cap. 21. nu. 53. Palacius, in 4. diſtin. 9. qui addidit, ex diſpenſatione Epiſcopi poſſe hoc fieri, non tamen ſine illa: quod mihi non probatur, quia, ſi in eo caſu hoc præceptum ex ſe non obligat, non eſt neceſſaria Epiſcopi diſpenſatio: ſi verò obligat, non poteſt Epiſcopus diſpenſare: quia eſt præceptum vniuerſale totius Eccleſiæ, & nulla authoritate, vel conſuetudine conſtat, datam eſſe Epiſcopo facultatem diſpenſandi in illo; per ſe autem non poteſt inferior in lege ſuperioris diſpenſare. Fundamentum ergo huius ſententiæ eſt, quia conſuetudo Eccleſiæ ita interpretatur hoc præceptum. Item, quia non eſt hoc minus graue, quam alia præcepta pertinentia ad ritum ſeruandum in hoc ſacramento conficiendo; vt ſunt præceptum conficiendi in azymo, aut cum veſtibus ſacris: hæc autem & ſimilia prætermittenda non ſunt propter communicandum ægrotum. Tertiò eſt ratio vniuerſalis, quia hoc ſacramentum, ſicut maioris eſt dignitatis, ita minoris eſt neceſſitatis: ergo in ſimili euentu maior eſt habenda ratio reuerentiæ debitæ ſacramento, quàm neceſſitatis proximi: quia hæc non eſt neceſſitas ſimpliciter ſeu medij: neceſſitas autem præcepti tunc non vrget ex parte ſumentis: quia non eſt in poteſtate eius ſumere, niſi ſit, qui poſſit dare; neq; etiam ex parte dantis: quia ſolum tenetur dare, quando commode poteſt cum debita exteriori reuerentia, & ſeruato conuenienter ritu præſcripto ab Eccleſia, quæ propterea prouidit, vt ſemper ſeruetur Euchariſtia pro infirmis, ne propter euentus ſimiles hoc auxilio priuentur, vt patet ex Concilio Niceno, c. 14. & cap. Presbyter. de Conſecr. diſtinct. 2. Dices his rationibus probaretur, etiam propter propriam neceſſitatem hominis ægrotantis, & communicaturi, non licere ei dare communionem poſt cibum & potum, quia etiam reſpectu illius non eſt ſacramentum neceſſitatis: & maior eſt habenda ratio reuerentiæ ſacramenti. Reſpondetur, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe, in eo caſu non obligare præceptum & hoc ſatis eſt. Deinde non eſt eadem ratio, quia propria neceſſitas hominis communicaturi eſt neceſſitas intrinſeca, & quæ formaliter frequenter accidit: & ideo nec oportuit, neq; decuit, vt tunc impediretur homo à ſuſceptione ſacramenti, propter humanum impedimentum, quod vitare non poteſt: at verò neceſſitas ex parte miniſtri eſt valde extrinſeca, & accidentaria, quæ moraliter rariſſimè potuit accidere, ſuppoſita prouidentia, quam Eccleſia habet, ſeruandi Euchariſtiam pro infirmis. Et ideo non fuit expediens, vt propter ſimilem neceſſitatem daretur occaſio violandi hoc præceptum, & malè illud interpretandi.

terius ſummam neceſ. tatem non licet ſumere Euchariſtiã, ac proinde nec illam cõficere.

Palud. Sotò. Gabr. Nauar. Palac.

Conc. Nic.

Ad exemplum ergo illud de confeſſione præmittenda, primo in genere dicitur, aliquod præceptum Eccleſiæ poſſe vniuerſalius obligare, quam aliquod præceptum diuinum, ſi materia id requirat: quia, licet præceptum immediatè feratur ab Eccleſia, tamen nititur in poteſtate à Chriſto data, & habet vim obligandi iuxta exigentiam vniuſcuiuſq; materiæ, & ſæpe eſt determinatio quædam iuris diuini ac naturalis, vt in propoſito de iure diuino eſt, vt in hoc ſacramento conficiendo exterior reuerentia ac decentia ſeruetur: modum autem huius reuerentiæ determinauit Eccleſia per poteſtatem ſibi à Chriſto conceſſam. Deinde in particulari poteſt aſſignari differentia inter hæc duo præcepta. Primo, quia neceſſitas conficiendi: abſq; confeſſione præmiſſa, eſt moralis: & quæ ſæpe accidit: neceſſitas autem conficiendi poſt cibum & potum eſt rariſſima, & quaſi ſpeculatiua: leges autem morales traduntur iuxta ea, quæ moraliter accidunt. Secunda, quia confeſſio non propter ſe præcipitur, ſed vt medium ad iuſtificationem, quæ eſt diſpoſitio per ſe neceſſaria ad hoc ſacramentum: deficiente autem illo medio, poteſt aliud

aliud applicari, quo eadem diſpoſitio obtineatur, ſcilicet, contritio: & ideo poteſt illud præceptum ſæpius non obligare: quia, licet deſit confeſsio, non neceſſario deeſt gratia, quæ eſt diſpoſitio per ſe intenta: at verò in præſenti aufertur ieiunium, quod eſt exterior diſpoſitio per ſe intenta per præceptum. Tertia addi poteſt, quia, licet interior diſpoſitio per ſe ſit maior: tamen quoad homines, exterior reuerentia ſolet eſſe valde neceſſaria: & ideo, ne hoc ſacramentum indigne tractetur, aut tanquam vulgaris cibus conficiatur, & diſtribuatur, voluit Eccleſia, vt hæc præcepta de exteriori ritu, quoad fieri moraliter poſsit, inuiolabiliter ſeruentur: atque adeo, vt propter priuatas cauſas, rariſsimas & ſpeculatiuas potius, quàm morales, nō prætermittantur. Magis enim expedire cenſuit, prorſus auferre occaſiones malè interpretandi præceptum, & irreuerenter tractandi ſacramentum, quàm propter huiuſmodi euentus raros licentiam dare operandi aliter, quam præceptum eſt.

Illatio. Atque hinc colligitur, non habere locum in hoc præcepto omnes caſus ſupra enumeratos in præcepto de præmittenda confeſsione, propter rationes factas: quin potius, vt dixi, Doctores nullum alium caſum expreſſe excipiunt ex parte neceſsitatis humanæ, niſi ſolum periculum mortis hominis communicaturi. *Nauarr.* Adeo vt Nauar. d. 21. n. 53. dicat, etiam propter vitandum ſcandalum, non licere hoc ſacramentum ſumere poſt cibum & potum. Sed fortaſſe per ſcandalum intellexit ſolam populi admirationem: vel certe locutus eſt moraliter, quia ex hoc, quod homo non ſit ieiunus, moraliter loquendo, non ſequitur ſcandalum: quia multis de cauſis accidere poteſt, quod homo non ſit omnino ieiunus abſque vlla culpa: quod autem homo non ieiunus propter eam cauſam non communicet, non ſolum non eſt culpa, quin potius eſt virtus: ex hoc ergo, moraliter loquendo, non poteſt ſequi ſcandalum, vel, ſi ſequatur, aut erit mere paſsiuum, aut facile alijs modis vitari poteſt, Nihilominus tamen, ſi conſtituatur caſus, in quo re uera ſequatur ſcandalum verum & graue, quod aliter vitari non poſsit, non dubito, quin propter illud vitandum ceſſet obligatio huius præcepti: quia ſpiritualis ſalus animarum, & obligatio charitatis Dei & proximi, eſt maior, & ita hæc exceptio de vitando ſcandalo, in omnibus præceptis locum habet, vbi contrarium non eſt extrinſecè malum. Maximè, quia cum huiuſmodi ſcandalo ſemper eſt coniuncta grauis aliqua infamia eius, qui ſcādalum præbet, ob quam vitandam ceſſare etiam communiter ſolet obligatio legis poſitiuæ; quæ non obligat cum tanto onere ac diſcrimine. Atque in hunc modum interpretandi ſunt reliqui authores ſupra citati, qui hunc caſum non exprimunt, non quia illum excludere intendant, ſed quia & raro moraliter accidit, & regula, de vitando ſcandalo, & propria infamia, tam tam generalis eſt, vt eam in ſingulis rebus declarare non ſit neceſſe.

SECTIO VI.

Quibus in caſibus liceat Sacerdoti non ieiuno communicare propter reuerentiam ſacramenti, & perfectionem ſacrificii.

Tres caſus proponuntur in quibus ſacerd. ti non ieiuno cōmunicare licet. Primus. TRes videntur eſſe caſus præcipui, in quibus licet Sacerdotibus propter ſuum altaris miniſterium implendum, vel propter ſacramenti reuerentiam, ſacramentum hoc poſt cibum & potum ſumere. Primus communiter receptus eſt, ſi hoc ſit neceſſarium ad perficiendum vel cōſummandum ſacrificium, vt contingit, quando Sacerdos loco vini aquam calici infundit, atque id non aduertit, donec illam ſumpſit poſt conſumptam hoſtiam: tunc enim debet iterum conficere & ſumere, vel vtramq; ſpeciem, vel ſaltem ſanguinem, vt perficiat ſacrificium: quia hoc magis neceſſarium eſt, quam communicare ieiunum. Ita D. Thomas infra q. 83. art. 6. ad 2. vbi de re iterum redibit ſermo; & nonnulla ſupra attigimus, diſp. 5. ſect. 4. *D. Thomas.* Præterea idem eſt, ſi aliquis poſt inchoatum ſacrificium, præſertim poſt conſecrationem alicuius ſpeciei, recordetur; ſe aliquid comediſſe, aut bibiſſe, imò licet mala fide & peccando ad ſacrificium acceſsiſſet poſt cibum & potum, conſecrata altera ſpecie, tenetur iam non deſiſtere ab inchoato myſterio: donec illud conſummet, & ideo, ſi ſui peccati pœnitentiam agat, poterit etiam tunc digne cōmunicare. Dico autem, poſt conſecratam ſaltem alteram ſpeciem, nam, ſi antea recordetur, D. Thom. ſupra tutius reputat, omittere Miſſam, etiam iam inchoatam quoad partem, quæ conſecrationem antecedit, quod intelligendum eſt, quando poteſt fieri ſine infamia, vel ſcandalo. Cum vero D. Thom. dicat, hoc eſſe tutius, planè ſentit, non eſſe neceſſarium, vt idem latius dicemus. Præterea idem eſſe cenſeo, quando Sacerdos, qui ſacrificium inchoauit, & ægritudine correptus, non poteſt illud perficere, & ab alio Sacerdote perfici debet, iuxta decretū Concilij Tolet. VII. in c. Nihil, 7. q. 1. *Conc. Tolet. VII.* tunc enim, ſi non adſit Sacerdos ieiunus, qui poſsit perficere ſacramentum, poteſt & debet illud perficere alius Sacerdos, etiam ſi aliquid comederit, vel biberit; propter eandem rationem ſcilicet, quia magis intereſt perfectio ſacramenti, nam quod perſonæ ſint diuerſæ vel eædem, nihil refert, vt idem Concilium Tolet. dixit, quia, ex vtraq; perſona vnus miniſter Chriſti componitur.

Secundus Secundus caſus eſt, ſi neceſſarium ſit Sacerdoti ſumere reliquias huius ſacramenti, poſt fractum ieiunium: vt v. g. poſt ſumptam calicis ablutionem: illa enim reliquiarum ſumptio, vera eſt huius ſacramenti communio: quia tam eſt totus Chriſtus ſub qualibet reliquia, ſicut ſub toto ſacramento. Circa hunc vero caſum diuiſi ſunt aliquo modo authores: quidam enim negant, licere ſumere has reliquias poſt cibum, vel potum. Ita Palud. in d. 9. q. 1. in fine. D. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 6. §. 9. Summ. Roſel. verbo, Euchar. 3. §. 13. quibus fauet Concil. Matiſcon. II. cap. 6. quod præcipit has reliquias dari hominibus ieiunis. *Paludan. D. Anton. Sum. Roſ. Conc. Matiſ.* Et fundamentum huius ſententiæ poteſt eſſe ſupra tactum: quia ſumptio harum reliquiarum eſt vere communio huius ſacramenti: ergo non eſt, cur permittatur homini non ieiuno. Contrarium vero, ſcilicet, hoc licere Sacerdoti, tenet Caietanus in Summa, & latius tomo ſecundo, Opuſcul. tractat. 33. de Celebratione Miſſar. quæſtione prima. Sylueſt. verbo, Euchariſt. 3. & Soto in 4. diſtinctione 12. quæſtione 1. artic. 8. Victor. in Summa, num. 83. Nauarr. in Summa, cap. 23. num. 89. *Caietan. Syluest. Soto. Victoria. Nauarr.* Sed fortaſſe hi authores non docent contraria; nam priores intelligi poſſunt, quando reliquiæ ſumuntur per ſe, ac per modum communionis integræ: nam tunc reuera ſumi non debent, niſi à ieiunis, per ſe etiam loquendo, ac ſecluſa alia graui neceſsitate, vt ratio facta probat. Poſteriores vero authores intelligendi ſunt, quando ſumptio reliquiarum ſolum eſt circumſtantia, & quaſi complementum actionis ſacrificandi, & conuiuij ibi peracti: atq; ita fundamentū eorum eſt optimum: ſcilicet, quia tota illa actio Sacerdotis eſt per modum vnius moralis actionis integræ, & ad totam illam acceſsit i.iunus: ergo impleuit præceptum Eccleſiæ, nec poſtea frangit illud, etiam ſi aliquid ſumpſerit, prius quam totum ſacramentum conſumat: quia totum illud ordinatur, & moraliter eſt neceſſarium ad perficiendam ſuam actionem & miniſterium ſuum huic ſacramento debitum. Poteſt autem hæc ratio varijs exemplis confirmari; primo in die Paraſceues, quando particula hoſtiæ conſecratæ vino miſcetur, & poſtea ſumitur. Tunc enim moraliter loquendo, prius ſumitur aliqua pars vini, quam particula conſecrata, & idem contingit, quotieſcunque corpus Domini accipitur in vino, quod propter neceſsi-

neceſsitatem, ſeu nimiam ægroti ſumentis ſiccitatem, interdum fieri poteſt. Secundo, ſi contingat, particulam hoſtiæ conſecratæ, quæ ſanguini fuit mixta adhærere calici poſt ſanguinis ſumptionem; tunc enim non debet Sacerdos illam digito trahere ad os calicis, vt illam abſq; vino ſumat, id enim indecens eſt, quicquid ſentiat Scotus in 4. diſtinct. 8. debet ergo vinum imponere ad purificandum calicem, & ita ſumere, etiam ſi accidat, aliquid vini prius bibere: imò, quamuis eueniat, vt, hauſto illo vino, adhuc particula calici adhæreat, debet iterum atque iterum, ſi neceſſe ſit, vinum ponere, & ſumere, donec particulam hoſtiæ conſumat. Tertio licitum eſt, non ſolum Sacerdoti, ſed etiam cuilibet communicanti, ſi contingat particulam hoſtiæ ita ori adhærere, vt non poſsit illam traijcere, ſumere vinum vel aquam, ſemel ac ſæpius, donec traijciatur. In quibus omnibus conueniunt authores ſupra citati, & præterea Syluest. verbo, Euchariſtia 2. quæſtione 6. & inclinat Angelus, verbo, Miſſa. §. 20. Et ratio omnium eſt ſupra tacta, quia tota illa actio ordinatur ad conſumptionem ipſius ſacramenti, & per modum vnius fit. Idem ergo erit in præſente caſu, de quo agimus propter ſimilem rationem. Vnde tandem confirmatur, quia non poteſt aliter Sacerdos conueniente modo ſuum miniſterium explere: ſæpe enim non poſſunt reliquiæ in craſtinum conſeruari, neque ante ablutionem ſumi: ergo non eſt veriſimile, intentionem Eccleſiæ, præcipientis ieiunium ante communionem, eſſe, ne Sacerdos poſsit reliquias ſacramenti ſumere poſt ablutionem, quando moraliter potuerit.

Quæſita aliquot circa ſecundum euentum. Poſſunt verò circa hunc caſum nonnulla interrogari. Primum eſt, cuius quantitatis eſſe oporteat huiuſmodi reliquias, vt ſumi poſsint. Soto enim dicit, ſi grandiuſculæ ſint, ſumi non poſſe. Secundum, intra quod tempus poſsint conſumi? an quando Sacerdos eſt in altari ſacris veſtibus indutus, vel etiam poſtea, præſertim, ſi antea non vidit reliquiam, quæ in patena adhærebat? atq; idem eſt, ſi Sacerdos poſt ſacrum factum per horam fuit in altari communicando populum; an, finita communione poſsit reliquias conſumere? Vnde poteſt tertiò inquiri, an poſsint hæ reliquiæ dari alicui ex his, qui communicauerunt, præſertim poſt ſumptam aquam.

Enodantur. Ad primum reſpondetur, non eſſe attendendam quantitatem; ſed an reliqua ſit pars illius ſacrificij, id eſt, ab ipſo Sacerdote conſecrata, & oblata in illa Miſſa:, tunc enim conſumi poteſt, etiam ſi ſit grandiuſculæ quantitatis. Vnde Clem. Papa in c. Tribus gradibus, de Conſecr. d. 2. dicit, tot eſſe hoſtias conſecrandas, quot populo ſufficiant, ſi autem aliquæ ſuperfuerint, eſſe conſumendas à Sacerdote, quin potius addit, non eſſe reſeruandas. Quod verbum ſano modo intelligendum eſt: non enim prohibeat eas reſeruare, hoc enim non eſt malum, vt ex ſupra dictis conſtat, & ex vſu Eccleſiæ: vnde, ſi id commodè fieri poteſt, melius eſt & commodius ita facere, præſertim ſi ſit integra formula, aut magna particula, quæ conſumenda eſt. Senſus ergo eſt, per ſe loquendo, non eſſe neceſſarium, reſeruare id, quod ſupereſt ex ſacramento, ſed poſſe conſumi, niſi propter infirmos aliquid reſeruandum ſit, vt ibidem ſubditur. Si autem reliquiæ non ſint ex illo ſacrificio, ſed ex alio præcedente, regulariter loquendo, conſumendæ ſunt ante omnem ablutionem: tum quia illa ſumptio proprie non eſt pars præſentis miniſterij, neque ad illud pertinet: tum etiam, quia moraliter loquendo, ſemper ita fieri poteſt, nec expectare oportet tempus poſt ſumptam ablutionem. Quod quidem per ſe, vt dixi, verum eſt de reliquijs tam minimis, quam maiuſculis. Si autem ex accidente aliquid aliud interdum neceſſarium ſit, fieri quidem poterit, nō autem ex vi huius caſus, de quo agimus, ſed ex vi eorum, quæ in tertio dicemus.

Ad ſecundam interrogationem Doctores nihil in particulari dicunt: Sylueſter tamen ait, requiri, vt nō intercedat magna mora. Victoria addit, hoc licere, quamdiu Sacerdos ſuum miniſterium non expleuit. Alij dicunt, oportere, vt non receſſerit ab altari. Igitur prudenti arbitrio opus eſt, vixq; poteſt aliquid certius in particulari dici. Quanquam non videatur dubitandum: quin poſsit Sacerdos, qui poſt peractum ſacrificium multo tempore fuit in altari, diſpenſando hoc ſacramentum, purificare poſtea vaſa ſacra, & reliquias ſumere tunc conſecratas, quæ ad præſens ſacrificium pertineant: quia tota illa eſt vna actio moralis, ſi autem ſint ex præſanctificatis, conſultius erit eas reſeruare, ſicut antea conſeruabantur. Poſtquam autem Sacerdos ab altari receſsit, exiſtimo, non poſſe reliquias conſumere per ſe loquendo: quia iam expleuit miniſterium ſuum: ſecus verò eſſet ex accidenti, ſi non poſſent conſeruari ſine maiori irreuerentia, iuxta ea, quæ in tertio caſu dicemus.

Vnde ad tertiam interrogationem ſimiliter dicendum eſt, huiuſmodi reliquias non eſſe dandas laicis poſt ablutionem: quia hoc non pertinet ad eorum miniſterium: & ita eorum actio cenſetur omnino cōconſummata in prima ſumptione ipſius ſacramenti, quare, nec dandæ illis ſunt poſt finitam omnino cōmunionem, etiam ſi ablutionem non ſumpſerint, niſi moraliter loquendo, ſimul dentur cum priori formula, ita vt cenſeatur vna moralis communio: quia non poſſunt iterum communicare poſt primam cōmunionem; ſumptio autem reliquiarum eſt vera communio, ſi per ſe, ac ſeparatim fiat.

Tertius principalis caſus eſt, ſi occurrat extrinſeca neceſsitas conſumendi ſacramentum, propter vitandam grauem aliquam irreuerentiam eius, vt verbi gratia, quia igne comburendum eſt, aut quia deueniet in manus hæreticorum, vel infidelium, à quibus iniurioſe tractabitur, aut propter aliam ſimilem cauſam. Sicut enim dixit Bernardus, quod propter charitatem inſtitutum eſt, non debere contra charitatem militare: ita dicere poſſumus, quod propter reuerentiam ſacramenti introductum eſt, non debere contra reuerentiam ſacramento debitam obligare. Hic ergo caſus eſt veluti extrema, ſeu grauis neceſſitas ex parte ipſius ſacramenti, & ideo tunc ceſſat huius præcepti obligatio. *Tertius caſus in quo non ieiuno Sacerdoti communicare licet.*

ARTICVLVS IX.

Vtrum non habentes vſum rationis, debeant ſuſcipere hoc ſacramentum.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod non habentes vſum rationis, non debeant hoc ſacramentum ſuſcipere. Requiritur enim, quod aliquis ad hoc ſacramentum deuotione, & præcedenti ſui examinatione accedat, ſecundum illud 1. Corinth. Probet ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed hoc non poteſt eſſe in his, qui carent vſu rationis. Ergo non debet eis hoc ſacramentum dari. *4 d. 3. a. 5. q. 3 & 4 & d. 43 q 2 a. 2. q. 4. cor & Ioan 6 lect. 7. co. 1.*

2. Præterea, Inter alios, qui carent vſu rationis, ſunt etiā arreptitij: qui energumeni dicuntur, ſed tales etiam ab inſpectione huius ſacramenti arcentur, ſecundum Dionyſ. in lib. Eccleſ. Hierar. Ergo carentibus rationis vſu hoc ſacramentum dari non debet. *c. 3 Eccleſ. part 2.*

3. Præterea: Inter alios carentes vſu rationis, maxime pueri videntur eſſe innocentes. Sed pueris hoc ſacramentum non exhibetur. Ergo multo minus alijs carentibus vſu rationis.

*Sed contra eſt, quod legitur in Concilio Arauſicano * (& habetur in Decret. 26. quæſtion. 6. cap Qui recedunt) Amentibus, quæcunque pietatis ſunt, conferenda ſunt. Et ita eſt eis conferendum hoc ſacramentum, quod eſt ſacramentum pietatis.* ** In Arauſicano Con. c. 3. habetur de conſecr. d 2. c Qui recedunt.*

Reſpon-

Reſpondeo dicendum, quod aliqui dicuntur non habere vſum rationis dupliciter: Vno modo, quia habent debilem vſum rationis, ſicut dicitur non videns, qui male videt. Et quia tales poſſunt aliquam deuotionem huius ſacramenti concipere, non eſt eis hoc ſacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter vſum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt vſum rationis, ſed ſic à natiuitate permanſerunt. Et ſic talibus non eſt hoc ſacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo præceſſit huius ſacramēti deuotio: Aut non ſemper caruerunt vſu rationis: & tunc, ſi prius quando erant compotes ſuæ mentis, apparuit in eis deuotio huius ſacramenti, debet eis in articulo mortis hoc ſacramentum exhiberi, niſi forte timeatur periculum vomitus, vel exputitionis. Vnde in Conc. Carthaginenſi legitur (habetur in decret. 26. q. 2.) is qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos inuitatus venit: oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim conuerſus fuerit; dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori eius Euchariſtia.*

In Conc. IV. Carth. c. 76. & habetur 26 q. cap. Is qui in infirmitate.

Loco citato in arg.

Ad primum ergo dicendum, quod carentes vſu rationis poſſunt deuotionem ad ſacramentum habere quantum ad aliquos quidem præſentem, quantum ad alios autem, præteritam.

Ad ſecundum dicendum, quod Dionyſ. loquitur ibi de energumenis, nondum baptizatis, in quibus, ſc. nondum eſt vis dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatum. Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis ſpiritibus vexantur, eſt eadem ratio, & de alijs amentibus. Vnde Caſſian dicit: qui ab immundis vexantur ſpiritibus, communionem ſacroſanctam à ſenioribus noſtris, nunquam meminimus interdictam.*

Ad tertium dicendum, quod eadem ratio eſt de pueris recēter natis, & de amentibus qui nunquam habuerunt vſum rationis, vnde talib. non ſunt ſacra myſteria danda. Quamuis, quidam Græci contrarium faciant, propter hoc, quod Dionyſ. 2. Cœleſt. hierar. dicit, baptizatis eſſe ſacram communionem dandam: non intelligentes, quod Dionyſ. ibi loquitur de baptiſmo adultorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc, quod Dominus dicit, Ioann. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia, ſicut Auguſt.* ſcribit Bonifacio: Tunc vnuſquiſq; fidelium, corporis & ſanguinis Domini particeps fit, ſc. ſpiritualiter, quando in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur. Sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vſum rationis habere, vt poſſint deuotionem concipere huius ſacramenti, tunc poteſt eis hoc ſacramentum conferri.*

C. 2. in p. 2. in fine.

Refertur de conſec. d. 3. c. Nulli.

COMMENTARIVS.

DE his, qui vſu rationis carent, duplex eſt diſputatio: vna, an ſint capaces huius ſacramenti, non omnino materialiter, ſicut brutum poteſt ſacramētum comedere, ſed aliquo modo formaliter, & ſpiritualiter; quod in re eſt quærere, an ſint capaces effectus eius: & ideo hanc quæſtionem ſupra coniunximus diſputationi de effectu: & cum ea fere coincidit, ſeu connexa eſt quæſtio, an liceat huiuſmodi hominibus dare hoc ſacramentum. Altera vero diſputatio magis moralis eſt, an ſit neceſſarium, dari hoc ſacramentum his hominibus & hoc ſenſu tractat hic D. Thom. hanc quæſtionem. Et in ſumma reſpondet, his, qui nunquam ſunt vſi ratione, non eſſe dandum hoc ſacramentum: quia nunquam erga illud propriũ deuotionis actum habuerunt: eis vero, qui aliquando vſi ſunt ratione, & poſtea illius vſum amiſerunt, debere dari hoc ſacramentum in articulo mortis, ſi nullum ſit irreuerentiæ periculum, quod ſolum confirmat authoritate Concil. Arauſican. I. canon. 3. & Carthag. IV. c. 76. Vnde concludit in ſolutione ad 3. in infantibus & perpetuo amentibus non eſſe dandum hoc ſacramentum; & ibidem explicat Dionyſium, qui oppoſitum dicere videtur, intelligendum eſſe de adultis. Sed, quod ad Dionyſium attinet, ſupra citato loco oſtendi, negari non poſſe, quin aliquando ſcribat, Euchariſtiam olim fuiſſe datam infantibus: id tamen ſolum declarat, hoc non eſſe per ſe malum nec iure diuino prohibitum: non tamen probat eſſe neceſſarium, vel præceptum, & ita non eſt contra doctrinam, quam hic D. Thom. intendit, quæ in prædicto ſenſu intelligenda eſt, vt latius diſputatione ſequente tractabimus, vt etiam ſolutionem ad ſecundum explicabimus.

Secundum D. Tho. ijs, qui nunquã rationis vſu ſunt potiti, dari non debet Euchariſtia: ijs vero qui aliquando ſunt vſi in mortis a[r]ticulo ſcri[mi]mine deb[e]t. Conc. Arauſ. Carth. IV.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere.

AD decimum ſic proceditur. Videtur quod non liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere. Sicut enim baptiſmus repræſentat Dominicam paſſionem, ita & hoc ſacramentum. Sed non licet pluries baptizari, ſed ſemel tantum, quia Chriſtus ſemel tantum pro peccatis noſtris mortuus eſt, vt dicitur 1. Pet. 3. Ergo videtur, quod non liceat hoc ſacramentum quotidie ſuſcipere.

4 p. 12 qu. 3. ar. 1. Et 1. Cor. 11 lect. 7. 10. 5.

2. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed agnus Paſchalis, qui fuit figura præcipua huius ſacramenti (vt ſupra dictum eſt) non manducabatur, niſi ſemel in anno. Semel etiam in anno Eccleſia celebrat Chriſti paſſionem, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale. Ergo videtur, quod non liceat quotidie ſumere hoc ſacramentum, ſed ſolum ſemel in anno.*

q. 73. art. 6.

3. Præterea, Huic ſacramento, in quo totus Chriſtus continetur, maxima reuerentia debetur. Ad reuerentiam autem pertinet, quod aliquis ab hoc ſacramento abſtineat. Vnde & laudatur Centurio, qui dixit Matth. 8. Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum: & Petrus, qui dixit Luc. 5. Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine. Ergo non eſt laudabile, quod homo quotidie hoc ſacramentum ſuſcipiat.

4. Præterea, Si eſſet laudabile frequenter hoc ſacramētum accipere, quãto frequentius ſumeretur, tanto eſſet laudabilius. Sed maior eſſet frequentia ſi homo pluries in die ſumeret hoc ſacramentum. Ergo eſſet laudabile, quod homo pluries in die communicaret. Quod tamen non habet Eccleſiæ conſuetudo. Non ergo videtur eſſe laudabile, quod aliquis quotidie hoc ſacramentum accipiat.

5. Præterea, Eccleſia intendit ſuis ſtatutis fidelium vtilitati prouidere. Sed ex ſtatuto Eccleſiæ, fideles tenentur ſolum ſemel communicare in anno: vnde dicitur † extra, de pœnitent. & remiſſione Omnis vtriuſque ſexus fidelis ſuſcipiat reuerenter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprij Sacerdotis conſilio ob aliquam rationalem cauſam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum. Non ergo eſt laudabile, quod quotidie hoc ſacramentum ſumatur.

In decr. lib. 5. n. 38 c. Omnis vtriuſq; ſexus. c. 8.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit in libr. de verbis Domini: Iſte panis quotidianus eſt, accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit.*

In ſer. 28 paulum ante med. to. 10.

*Reſpondeo dicendum, quod circa vſum huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem ex parte ipſius ſacramenti, cuius virtus eſt hominibus ſalutaris. Et ideo vtile eſt, quotidie ipſum ſumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. Vnde Ambroſius * dixit in libro de Sacramentis. Si quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſemper accipere, qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam. Alio modo poteſt conſiderari ex parte ſumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc ſacramentum accedat.*

Lib. 4. cap. 6. ante med. to. 4. de conſ. d. 2. c. 4.

accedat. Et ideo, ſi aliquis ſe quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile eſt, quod quotidie ſumat. Vnde Auguſtinus* cum dixiſſet, Accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit, ſubiungit; ſic viuens vt quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominum, multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis diſpoſitionem, vel animæ, non eſt vtile omnibus hominibus, quotidie ad hoc ſacramentum accedere, ſed quotieſcunque ſe ad illud homo inuenerit præparatum. Vnde in lib de eccleſiaſt. dogmatibus* dicitur; Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

In ſer. 28. de verb. domi parum ante med tom. 10

C. 53 in pr. habetur liber hic inter opera Aug to 3. habetur de conſec. d 2. c 13.

AD primum ergo dicendum, quod per ſacramentum Baptiſmi configuratur homo morti CHRISTI, in ſe ſuſcipiens eius characterem. Et ideo, ſicut CHRISTVS ſemel mortuus eſt, ita ſolum ſemel debet homo baptizari. Sed per hoc ſacramentum non recipit homo Chriſti characterem, ſed ipſum Chriſtum, cuius virtus manet in æternum. Vnde Hebræ. 10. dicitur, vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos: & ideo quia quotidie homo indiget ſalutifera CHRISTI virtute, quotidie poteſt laudabiliter hoc ſacramentum ſuſcipere. Et quia præcipue Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, ideo ſicut homo ſemel carnaliter naſcitur, ita debet ſemel ſpiritualiter renaſci per Baptiſmum, vt Auguſt.* dicit ſuper illud Ioan. 3. Quomodo poteſt homo naſci, cum ſit ſenex? Sed hoc ſacramentum eſt cibus ſpiritualis, vnde ſicut cibus corporalis quotidie ſumitur, ita & hoc ſacramentum quotidie ſumere laudabile eſt. Vnde Dominus Luc. 11. docet petere, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. In cuius expoſitione Auguſt.* dicit in lib de verbis Domini: Si quotidie accipis, ſcilicet, hoc ſacramentum, quotidie tibi eſt hodie, tibi quotidie Chriſtus reſurgit: hodie enim eſt, quando Chriſtus reſurgit.

Tracta 9 in Euang. Ioã. nõ multum ante med. to 9.

In ſerm. 28. de verb. Do. à med. tom. 10.

AD ſecundum dicendum, quod agnus Paſchalis præcipue fuit figura huius ſacramenti, quantum ad paſſionem Chriſti quæ repræſentatur per hoc ſacramentum. Et ideo ſemel tantum in anno ſumebatur, quia Chriſtus ſemel mortuus eſt, & propter hoc etiam Eccleſia celebrat ſemel in anno memoriam paſſionis Chriſti. Sed in hoc ſacramento traditur nobis memoriale paſſionis Chriſti, per modum cibi qui quotidie ſumitur. Et ideo quantum ad hoc, ſignificatur per manna, quod quotidie dabatur populo in deſerto.

Ad tertium dicendum, quod reuerentia huius ſacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad Deum, dicitur timor filialis, vt in ſecunda parte* dictum eſt) ex amore enim prouocatur deſiderium ſumendi: ex timore autem conſurgit humilitas reuerendi. Et ideo vtrumque pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, & quod quotidie ſumatur, & quod aliquando abſtineatur. Vnde Auguſt.* dicit. Si dixerit quiſpiam non quotidie accipiendam Euchariſtiam, alius contra: faciat vnuſquiſque quod ſecundum fidem ſuam pie credit eſſe faciendum. Neque enim litigauerunt inter ſe Zachæus, & ille Centurio: Cum alter eorum gaudens ſuſcepit Dominum, alter dixit: Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ambo Saluatorem honorificantes, quamuis non vno modo: amor tamen & ſpes, ad quæ ſemper Scriptura nos prouocat, præferuntur timori. Vnde & cum Petrus dixiſſet: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum, reſpondet Ieſus, Noli timere.

1 2. q. 67. ar. 4 ad 2. & 2. 2. q. 10. ar. 9. & alijs.

Epiſt 118. c. 3. tom. 2.

AD quartum dicendum, quod, quia Dominus dicit, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, non eſt pluries in die cõmunicãdum, vt ſaltem per hoc, quod aliquis ſemel in die communicat, repræſentetur vnitas paſſionis Chriſti.

AD quintum dicendum, quod ſecundum diuerſum ſtatum Eccleſiæ diuerſa circa hoc ſtatuta emanauerunt. Nam in primitiua Eccleſia, quãdo magna vigebat deuotio fidei Chriſtianæ ſtatutum fuit, vt quotidie fideles communicarent. Vnde Anacletus Papa* dicit peracta conſecratione, omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus, ſic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia. Poſtmodum vero diminuto fidei feruore, Fabianus Papa† indulſit, vt ſi non frequentius, ſaltem ter in anno omnes communicent, ſcilicet, in Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini. Soter† etiam Papa in Cœna Domini dicit eſſe communicandum, vt habetur in Decret. de Conſecratione, diſt. 2. Poſtmodum propter iniquitatis abundantiam, refrigeſcente charitate multorum, ſtatuit Innocent. III.* vt ſaltem ſemel in anno, in Paſcha fideles communicent. Conſulitur tamen in libr. de Eccleſiaſticis dogmat.* omnibus diebus Dominicis eſſe communicandum.

In epiſt. ſua 2. in med illius, & habetur de conſ.

d. 2. Epiſcop. De conſ. d 2. cap. etſi non frequentius.

In epi ad Epiſc. Italiæ dec n. d 2 c. in cœna.

Innoc 3 in Cõc Lat. c. 2.

C 53 circa pr. habetur lib. h. inter opera Aug. tom. 3.

LItera D. Thomæ eſt elegantiſsima, ſed adeo perſpicua, vt nullo indigeat commentario, de re vero ipſa pauca indiſputatione addemus, ſolum aduerte titulum art. & conſequenter totam doctrinam intelligendam eſſe præcipue de communi populo, ſeu laicis communicantibus: nam de Sacerdotibus qui ratione ſacrificij communicant, eſt ſpecialis ratio, ob quam facilius poſſunt quotidie communicare, vt infra dicemus.

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat omnino à communione ceſſare.

AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quod liceat ceſſare omnino à communione. Laudatur enim Centurio de hoc, quod dicit Matth. 8. Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat à communione ſibi eſſe abſtinendum, vt dictum eſt* Cum ergo nunquam legatur, Chriſtum in eius domum veniſſe, videtur, quod liceat alicui toto tempore vitæ ſuæ à communione abſtinere.

4 d 12. q. 3. ar. 2.

Artic. præc. in arg. 3.

2. Præterea, Cuilibet licet abſtinere ab his, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis Sed hoc ſacramentum non eſt de neceſſitate ſalutis, vt ſupra dictum eſt.* Ergo liceat à ſumptione huius ſacramenti omnino ceſſare.

Quæſt. 73. art. 3.

3. Præterea. Peccatores non tenentur communicare. Vnde Fabian Papa,* cum dixiſſet. Ter in anno omnes communicẽt, adiunxit, niſi forte quis maioribus criminibus impediatur. Si ergo illi, qui non ſunt in peccato, tenẽtur communicare, videtur, quod melioris conditionis ſint peccatores, quam iuſti, quod eſt inconueniens. Ergo videtur, quod etiam iuſtis liceat à communione ceſſare.

Habetur de conſec d 2. c. Etſi non frequentius.

Sed contra eſt, quod Dominus dicit Io. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Art 1. huius q. & q. 73. ar. 3 ad 1.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) duplex eſt modus percipiendi hoc ſacramentum, ſcilicet, ſpiritualis & ſacramentalis. Manifeſtum eſt autem, quod omnes tenentur ſaltem ſpiritualiter manducare, quia hoc eſt Chriſto incorporari, vt ſupra† dictum eſt. Spiritualis autem manducatio includit votum ſeu deſiderium percipiendi hoc ſacramentum, vt ſupra* dictum eſt. Et ideo ſine voto percipiendi hoc ſacramentum, non poteſt homini eſſe ſalus. Fruſtra autem eſſet votum, niſi impleretur, quãdo opportunitas adeſſet. Et ideo manifeſtũ eſt, quod homo tenetur hoc ſacramentum ſumere, non ſolum ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed ex mandato Domini dicentis: Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Ex ſtatuto autem Eccleſiæ* ſunt determinata tempora exequendi Chriſti præceptum.

Q. 73 ar. 3.

Ibidem.

C. Omnis vtriuſque ſexus.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Gregor.* dicit in paſtorali, illa eſt vera humilitas, cum ad reſpuendum, quod vtiliter præcipitur, pertinax non eſt. Et ideo non poteſt eſſe laudabilis humilitas, ſi contra præceptum Chriſti & Eccleſiæ aliquis omnino à communione abſtineat, neque enim Centurioni, præceptum fuit, vt Chriſtum in ſua domo reciperet.

In 1 p cap. 6. circa prin.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc ſacramentum dicitur non eſſe neceſſitatis, ſicut Baptiſmus, quantum ad pueros, quibus

quibus poteſt eſſe ſalus ſine hoc ſacramento, non autem ſine ſacramento baptiſmi: quantum vero ad adultos, vtrumq; eſt neceſſitatis.

Ad tertium dicendum, quod peccatores magnum detrimẽtum patiuntur, ex hoc, quod repelluntur à perceptione huius ſacramenti, vnde per hoc non ſunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes non excuſentur propter hoc à traſgreſſione præcepti, pœnitentes tamen, qui vt Innocent. dicit, ſecundum conſilium ſacerdotis abſtinent, excuſantur.*

Innocen. in Conc. Lat. cano 21. & habetur 18. 5. dec. tit. 3. cap. 12.

DISPVTATIO LXIX.

De præcepto diuino circa vſum Euchariſtiæ.

Diſp. 31. de Euchariſt.

HActenus dictum eſt, de præceptis, quibus præſcribitur modus ſeruandus in vſu huius ſacramenti ex parte ſumentium, tam in anima, quam in corpore nunc conſequenter dicendum ſupereſt de præceptis pertinẽtibus ad exercitium huius ſumptiouis, ſeu ſacramentalis manducationis Euchariſtiæ: nam de ſpirituali mãducatione non oportet interponere ſermonem, ne materiam confundamus, vt multi ex Scriptoribus faciunt, nam ſi loquamur large & omnino metaphorice de ſpiritali manducatione, conſtat, illam eſſe tam neceſſariam, quam neceſſarium eſt, viua fide credere in Chriſtum, tamen hæc neceſsitas non oritur ex præcepto pertinẽte ad hoc ſacramentum, ſed ex præceptis fidei & charitatis: quia hæc manducatio, vt ſupra dixi, non eſt manducatio Euchariſtiæ formaliter, ſed valde materialiter, quia non terminatur ad Chriſtum, vt ſacramentum eſt, ſed quatenus in hoc ſacramento continetur, ſed ad Chriſtum ſecundum ſe, vt eſt Deus & homo: hominumq; redemptor: ſi autem loquamur de manducatione ſpirituali Euchariſtiæ formali & propria, qualis eſt per votum huius ſacramenti, & ſacramentalis vſus eius, in tantum poteſt hæc eſſe in pcepto: in quantũ ipſa realis & ſacramentalis ſumptio fuerit præcepta, vt recte D. Thom. in hoc artic. notauit, & ideo tota diſputatio reuocatur ad præceptum de ſacramentali ſumptione. Hoc autem præceptum duplex eſſe poteſt, diuinum ſcilicet, & humanum ſeu Eccleſiaſticum, de hoc poſteriori dicemus diſputatione ſequente, hic de priori: de quo prius declarabimus, quid præceptum ſit, & conſequenter quando & quos obliget: deinde, quid liceat, prẹter id, quod prẹceptum eſt: quid vero ſit prohibitum.

SECTIO I.

Vtrum iure diuino latum ſit præceptum obligans ad ſacramentalem vſum Euchariſtiæ.

Quorũdam opinio.

SVppono in tota hac diſputatione eſſe ſermonem de communione laica, quæ non ratione ſacrificij præcepta ſit, ſed per ſe propter vſum ſacramenti, de quo nunc ſermo eſt: nam de altera dicemus poſtea, tractantes de ſacrificio. Et hæc ergo eſt prima opinio, negans eſſe præceptam iure diuino, quam tenuit Alexand. Alenſis 4. part. 1. quæſt. 51. membr. 4. Diuus Thomas in 4. diſtinctione 9. quæſtione I. articulo 1. quæſtiuncula 2. & ibi Carthuſian. quæſtion. 1. & Palacius diſputation. 2. Bonauentura, diſtinct. 12. articulo 5. quæſtione 1. Gabriel, lectione 87. in Canonem, Syluester, verbo Euchariſt. Ferrar. 4. contra Gent. capite 61. Caietanus hic. Fundamentum eſt, quia nullum præceptum eſt admittendum ſine ſufficienti probatione: hoc autem probari non poteſt, nec ratione, nec authoritate. Primum per ſe euidens eſt, quia hoc præceptum vt ſit, non pendet ex ſola rei natura, ſex ex Chriſti voluntate, quæ ſolo diſcurſu, vel ratiocinatione inueſtigari non poteſt; præſertim, quia ſupra diximus, hoc ſacramentum non eſſe medium ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium, nam inde fit per ſe & ex natura rei, non eſſe præceptum, etiam ſuppoſita inſtitutione. Secundum probatur, quia neque antiqui Patres, neque Eccleſia quidquam de hoc præcepto tradiderunt, neque in Scriptura continetur: duo enim teſtimonia, quæ hic affert Diuus Thomas, & afferri tantum poſſunt, non videntur vrgentia, nec ſufficientia, vt in eorum expoſitione tractabitur.

Alenſ. D. Thom. Carthuſ. Palac. Bonauent. Gabr. Sylueſt. Ferrar Caietan.

Communicandi præceptum de iure eſt diuino. D. Thom. Duran. Palud. Gabriel. Richard Dom. Sotò. Ledeſma. Adrian. Pet. Soto. Nauar. Victor. Hoſius. Claud. Innocent.

Dicendum nihilominus eſt præceptum communicandi iure diuino eſſe à Chriſto Domino latum. Hanc ſententiam elegit Diuus Thomas, non ſolum vt tutiorem (quod Caietan. ait) ſed etiam vt probabiliorem, & magis piam, quam etiam tenuerunt in 4. diſtinct. 9. Durandus quæſtion. 2. num. 7. Paludan. quæſtion. 1. articulo 1. ad 2. Richardus diſtinction. 12. art. 6. quæſt. 11. Sot. quæſt. 1. artic. 11. Ledeſm. quẹſt. 21. artic. 11. Adrian. quæſt. 1. de Euchariſtia, Petrus Soto, lect. 9. de Euchariſt. Nauarrus in Summa cap. 21. numer. 57. Victor. in Summ. num. 86. Hoſius libr. 3. contra Brentium. Claudius de Sainct. repetit. 6. cap. 5. & inclinat Innocent. libr. 4. de hoc myſterio, cap. 42. Et inprimis eſt hæc ſententia per ſe valde credibilis, adeo, vt nonnulli exiſtimauerint, quamuis hoc præceptum abſolute non poſsit dici naturale, tamen ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti & fine illius, & efficacia ac fructu eius hominiſq; fragilitate, neceſſario conſequi: & quaſi naturaliter ex tali inſtitutione, tum quia vſus huius ſacramenti eſt maxime vtilis, & moraliter neceſſarius ad ſalutem animarum: ergo ex lege propriæ neceſsitatis obligatur homo ad vtendum illo, ſuppoſita eius inſtitutione & efficacia. Antecedens conſtat ex dictis ſupra de effectu huius ſacramenti, & quæ antea diximus de eiuſdem neceſſitate, vbi inter alia adduximus Cyrillum de hac neceſsitate explicantẽ verba illa: Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, non habebitis vitã in vobis. Quia nimirum homo hui9 ſacramenti ope & auxilio deſtitutus ſpiritualem vitam conſeruare non poteſt, moraliter loquendo. Ex quo facile probatur prima conſequentia, quia homo non ſolum tenetur media ſimpliciter neceſſaria ſuæ ſaluti adhibere, ſed etiam vtiliſsima, & quæ ita ſunt opportuna, vt ſine eis vix poſſit moraliter ſaluari. Accedit, quod perpetua omiſsio huius communionis videtur eſſe quædam ſpiritualis prodigalitas, valde grauis & animę pernicioſa, immo addit Durandus, eſſe virtualem contemptum tanti beneficij, qui eſt intrinſece malus. Has autem rationes non ideo affero, quia cenſeam per ſe ſufficere ad hoc præceptum demonſtrandum: non enim ita eſt: nam ſecluſo præcepto, poſſet ſine dubio omitti ſine contemptu & ſine prodigalitate, quæ ſit peccatum, ſaltem graue, vt de ſacramento Confirmationis ſupra diximus, & idem eſt de extrema vnctione, nam licet hoc ſit dignius & vtilius, tamen homo etiam ex charitate propria non obligatur ad id, quod eſt optimum, vt de vſu conſiliorum per ſe notum eſt: alioqui ſi hæc ratio facta efficax eſſet, multum probaret, nimirum iure diuino prẹceptum eſſe, non tantum aliquando, ſed frequenter etiam hoc ſacramentum ſumere: hoc enim modo ad conſeruandam ſpiritualem vitam vtiliſsimum eſt, nam ſemel in vita, vel in anno ſumptum, parum certe iuuare poteſt. Afferuntur ergo prædictæ rationes ad oſtendendum congruentiam huius præcepti: eſt enim hic actus maxime accommodatus, vt à Chriſto Domino præciperetur, non ſolum propter ſumentium vtilitatem, ſed etiam propter ipſius ſacramenti dignitatem & reuerentiam, & alioqui tale præceptum nõ eſt præter rationem & libertatem (vt ſic dicam) legis gratiæ, in qua eſſe debuerunt præcepta fidei & ſacramentorum pauca quidem, digniſsima tamen & vtiliſsima. Inter hæc ergo merito conſtituitur hoc præceptum. Et à ſigno confirmari poteſt, quia tale præceptũ Eccleſiæ futu-

futurum erat vtiliſsimum: hac n. de cauſa nunquam in Eccleſia defuit: eſſetque intolerabilis error, ſi Eccleſia tentaret illud prorſus è medio tollere: cur ergo CHRISTVS Dominus prætermiſiſſet illud? Atque hinc vlterius colligere licet hunc fuiſſe ſemper fidelium ſenſum & Eccleſiaſticam traditionem; nam à principio naſcentis Eccleſiæ vſus huius ſacramenti fuit fidelibus omnibus in obſeruatione maxima, tanquam pertinens ad Chriſti traditionem & mandatum: & hæc exiſtimatio videtur ſemper in Eccleſia duraſſe, & ab illa manaſſe perpetua obſeruatio, & cura paſtorum Eccleſiæ, vt Chriſtianus populus aliquando communicet. Vnde addit Paludanus, ex præcepto Eccleſiaſtico colligi hoc diuinum; quia non potuiſſet Eccleſia tempus communionis præſcribere, niſi res ipſa eſſet à Chriſto præcepta. Sed hæc collectio, ſi (vt verba ſonant) neceſſaria cenſeatur, non ſolum eſt mala, ſed grauem etiam continet errorem: potuiſſet enim Eccleſia hoc præcipere, etiam ſi Chriſtus non præcepiſſet, cum materia ſit ad præceptum aptiſsima, & poteſtas ferendarum legum in Eccleſia non deſit: ſi autem ſolum afferatur, vt probabile indicium traditionis & voluntatis Chriſti, eſt vt dixi, veriſimilis coniectura.

Ab authoritate petitur concluſionis probatio. Ioan. 6.

Sed ad Scripturæ teſtimonia veniamus. Primum eſt illud, Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ex quib. verbis hoc præceptum colligit Iuſtin. Apolog. 2. pro Chriſtian. in eis enim ſermo eſt de hoc ſacramento, & de proprio vſu ſeu ſacramētali manducatione eius, vt ſupra oſtendimus: non poteſt autem illa conditionalis eſſe vera, niſi hæc manducatio ſit aliquo mō ad ſalutem neceſſaria, quia ſi non eſt neceſſaria, ſine illa poterit homo ſaluari, & vitam habere: ſi autem eſt neceſſaria, aut eſt hæc neceſsitate præcepti: & habetur intentum, aut neceſsitate medij: & hęc etiam neceſsitas, reſpectu talis actus neceſſario ſupponit præceptum, quia, cum per ſe ſumptus ex natura ſua non ſit neceſſarius ad gratiam vel gloriam obtinendam, non poteſt induere rationem medij neceſſarij, niſi mediante præcepto.

Euaſio.

Reſponderi poteſt, ſignificari his verbis neceſsitatem medij in ſenſu, quo id, quod eſt maxime vtile, ſolet dici neceſſarium, & ideo non oportere hanc neceſsitatem manare ex præcepto, ſed ex inſtitutione, iuxta expoſitionem Cyrilli inſinuatam, iuxta quā verbum illud, (non habebitis vitam) non ſignificat neceſsitatē ſimpliciter, nec impoſsibilitatem contrarij effectus, ſed morale periculum; id eſt, verſabimini in magno periculo amittendi vitam, deſtituti eo ſpeciali auxilio, quod manducantibus carnem meam daturus ſum.

Refutatur.

Veruntamen hæc euaſio nullo modo euacuat efficaciam huius ſacramenti: nam illa expoſitio Cyrilli ſingularis eſt, & quamuis moralis ſit, & ſub hac ratione vtilis eſſe poſsit, & non reiicienda, non tamen vbi vnica & literalis admittenda eſt, ſic enim eſſet pernicioſa, cum ſit contra proprietatem verborum Chriſti, quæ maxime obſeruanda eſt, & retinenda, quoad fieri poſsit, veritas enim illius conditionalis locutionis ſignificat neceſſariam connexionem & infallibilem effectum in conſequente ſignificatum, ſi antecedens in eſſe ponatur, ſicque intelligitur illud. Niſi quis renatus fuerit, &c. non intrahit in regnum cœlorum: & illud: Niſi pœnitentiam egeritis &c. & ſimilia, quæ vim ſuam amitterent, ſi prædicto modo liceret ſubterfugere: Eſt ergo teſtimoniū hoc ſatis efficax. Duæ tamen oriuntur graues difficultates. Nam illa verba ſic expoſita nimium probant, ſcilicet, non ſolum adultis, ſed etiam infantibus, neceſſarium eſſe hoc ſacramentum, & non ſolum in vna ſpecie, ſed etiam in vtraque: de quibus in ſequentibus dicemus.

Secundum Scripturæ teſtimonium ad præceptū

Secundum teſtimonium continetur in illis Chriſti verbis, quæ referunt Lucas, cap. 22. & Paulus, 1. ad Cor. 11. Hoc facite in meam commemorationē: præmiſerat autē: Accipite & comedite: ſeu (bibite) & hoc ſolum Apoſtoli tunc fecerunt communicando, & ſacramentaliter ſuſcipiendo hoc ſacramentum: Ergo hoc præceptum, ſignificatum in illis verbis (Hoc facite) cadit ſuper huiuſmodi vſum talis ſacramenti, & non pertinuit ad ſolas Apoſtolorum perſonas, ſed ad vniuerſam Eccleſiam, quæ in illis repræſentabatur. Ergo per hæc verba datum eſt præceptum vniuerſæ Eccleſiæ recipiendi hoc ſacramentum in Chriſti memoriam. Ita fere D. Thom. hic.

diuinum de cōmunicando ſtabiliendum.

Duob modis eludi poteſt hoc teſtimonium. Primum.

Hoc vero teſtimonium duplici ratione videri poteſt inefficax: primam perſequitur Caietanus hic, quia in illis verbis non tam præcipitur vſus ſeu exercitium manducationis, quam modus ſeu intentio, qua debent fideles accedere ad hoc ſacramentum, quando illud ſumpſerint, quod clarius explicatum eſt in verbis canonis Miſſæ, vbi poſt verba vtriuſq; conſecrationis dicitur: Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis: quæ verba videtur continere interpretationem eorum, quæ Lucas poſuit, & Paulus eandem indicauit, ſubdens poſt ſuperiora verba: Quotieſcunq; n. manducabitis panem hūc, & calicem bibetis, mortem Dñi annunciabitis, donec veniat. Vnde Chryſ. Homil. 17. ad Hebr. Baſil. & Gregor. in Moralibus regula 21. c. 3. dicunt; his verbis ſignificari, qua mente & reuerentia ſuſcipiendum ſit hoc ſacramentum, in commemorationem obedientiæ Domini vſque ad mortem. Iuxta hanc igitur interpretationem, non eſt hoc præceptum de exercitio, ſed de ſpecificatione actus (vt ſic dicam) id eſt, non eſt præceptum de vſu, ſed de fide & reuerentia, qua ſuſcipiendum eſt hoc ſacramētum, cum ſumitur: quod præceptum locum habet, etiam ſi ipſa ſuſceptio pręcepta non ſit, ſed voluntaria vt, ſi dicamus, Eccleſiam præcepiſſe, vt hoc ſacramentum à ieiunis ſumatur, non eſt ſenſus præcepiſſe ſumptionem, ſed modum ſeruandum etiam in libera & voluntaria ſumptione, ſcilicet, vt non fiat, niſi ab homine ieiuno, ſicut etiam, cum dicimus, attente eſſe orandum, non ſignificamus orationem eſſe præceptam, ſed modum.

Secundum.

Secunda & non minus difficilis euaſio eſt, quia, cum Chriſtus dixit (Hoc facite) non deſignauit id, quod Apoſtoli tunc fecerāt communicando, ſed quod ipſe fecerat, conſecrando, offerendo, & ſacramentum diſpenſando: ergo ex illis verbis non poteſt colligi, Apoſtolis vt fidelibus, datū eſſe pręceptum communicandi, ſed eiſdem vt Sacerdotibus, datum eſſe præceptum conficiendi, & diſpēſandi hoc ſacramentum, &, ſi aliqua eius ſumptio præcepta eſt, potius eſt illa, quæ aliquo modo ad integritatem ſacrificij pertinet, & Sacerdotum eſt propria, eaq; veriſimilior eſt, Chriſtum tunc fuiſſe vſum, vt poſtea dicemus. Antecedens expreſſum videtur in Concilio Tridentino, ſeſſ. 22. c. 1. dicente Chriſtum illis verbis Apoſtolos, noui Teſtamenri Sacerdotes conſtituiſſe, eiuſq; & eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent, præcepiſſe: conſtat ergo, tunc Chriſtum locutum eſſe ad Apoſtolos, non vt cōmunem plebem repræſentabant, ſed vt Sacerdotes: Non ergo communio laica illius præcepta eſt, ſed ſacrificialis oblatio & ſumptio.

Corroboratur teſtimonium prædictum.

Nihilominus teſtimonium hoc, quamuis nō ſit omnino certum, neq; euidenter cōuincat propter rationes factas, eſt tamē valde ꝓbabile, & nullatenus reijciendum, cui magnam vim adhibuit Conc. Trident. ſeſſ. 13. c. 2. dicens. Saluator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem ſacramentum hoc inſtituit, & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam pręcepit, ſuamq; annunciare mortem, donec ipſe ad iudicandum veniat, ſumi autem voluit ſacramentum hoc, tāquam ſpiritualem animarum cibum, &c. Ex quib⁹ verbis non ſolum teſtimonium hoc roboratur, ſed etiam ipſa ſententia, quam confirmare intendimus, ſufficienter probatur, & prima difficultas tacta expeditur: declarat enim Concilium, Chriſtum non tantum præcepiſſe nobis, quaſi ſub conditione, vt recole-

recoleremus memoriam paſsionis eius in hoc ſacramento, ſi vellemus illo vti, ſed ſimpliciter præcepiſſe, vt in illius ſumptione ſui memoriam coleremus: nam, quia voluit, vt hæc memoria frequens in nobis eſſet, ideo & hoc diuinum memoriale nobis reliquit, & illo nos vti præcepit, & hoc eſt, quod Concilium adiunxit, dicens, (Sumi autem voluit,) ibi enim verbum (voluit) voluntatem præcipientem indicat, & poſitum eſt, vt æquiualens ſuperiori verbo (præcepit) vt planè ex contextu conſtat. Nec dici poteſt, Cōcilium ibi non loqui de ſumptione laica, ſeu priuata, ſed tantum de Sacerdotali & publica, quæ à Sacerdotibus nomine omnium fieri cēſetur, ita vt ſicut vniuerſa plebs per Sacerdotes cenſetur offerre, per eoſdem etiam memoriam eius recolere, ſeu in memoriam eius ſumere cenſeatur: hæc enim expoſitio eſt valde violenta, quia nullibi eſt talis vſus loquendi, quod plebs communicet, vel ſumat per Sacerdotes; quamuis interdum dici ſoleat Sacerdos in perſona omnium ſumere, vt patet apud D. Thom. infra art. 12. ad 7. Præterea dicta expoſitio repugnat menti Cōcilij dicentis; Sumi autem voluit ſacramentum hoc, tanquam ſpiritualem animarū cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius, qui dixit, Qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Vbi euidenter eſt ſermo de manducatione omnium fidelium: Hanc ergo dicit Concilium fuiſſe à Chriſto præceptā. Et reuera, ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti, ſumere illud, vt ſacramentum eſt, & ſumere in Chriſti memoriam, non ſunt duo, ſed vnum & idem: nec fideles, quando hoc ſacramentum recipiunt, aliter tenentur illud ſumere in Chriſti memoriam, quam ſumendo illud, vt reuera in ſe continens Chriſtum ipſum, qui pro nobis mortuus eſt: ergo præcipere ſumptionem huius ſacramenti in Chriſti memoriam nihil aliud fuit, quam præcipere ſacramentalem vſum eius.

Hic primus modus eludendi prædictum teſtimonium reijcitur. Atq; ex his patet ſolutio ad primam difficultatem: Aliquando enim ſimiles locutiones habent ſenſum ibi explicatum: tamen quando illa determinatio ſeu modificatio continet propriam & eſſentialem rationem actus præcepti, non intelligitur tantum præcepta conditio, vt ſpecificatio actus, ſed abſolute actus ſub tali conditione, vt cum dicitur; Diliges Dominū Deum tuum ex toto corde tuo. Non tantum eſt ſenſus cū dilexeris, diliges hoc modo, ſed ſimpliciter eſt præceptum, vt diligamus tam perfecto amore, & ſimilia poſſent multa afferri: ſic ergo in præſenti additur illa determinatio (in mei cōmemorationem) non vt ad illam ſolam limitetur præceptum, & non ſit etiam præceptum faciendi id, in quo recolitur talis memoria, id eſt, ſumendi Euchariſtiam, ſed ad explicandum potius hanc ſumptionem, quæ præcipitur, debere eſſe ſacramentalem, id eſt ex fide Chriſti, & inſtitutionis eius profectam ad ſignificandam, & recolendam paſsionem eius, & talem ſumptionem eſſe, quæ præcipitur. Et, quāquam quis contendat, hunc ſenſum eſſe ſaltem ambiguum, tamen nemo negare poteſt, eſſe verbis ipſis ſatis accommodatum, & ex verbis Concilij Trident. ambiguitatem fere allatam. Quod tamen poteſt ex ſecunda difficultate tacta ita confirmari: nam, ſi illa expoſitio admittitur, ſequitur etiam in illis verbis non contineri præceptum ſacrificandi, conſecrandi, aut diſpenſandi hoc ſacramentū, quoad exercitium, ſed tantum, quoad ſpecificationē, ſeu ſub conditione, quod, ſi hæc fiant, in memoriam Chriſti fiant: Eſt enim in vtraq; expoſitione æqualis ratio: conſequens autem eſt aperte falſum, & contra expreſſam Concilij ſententiam in altero loco citato: non eſt ergo ille ſenſus illorum verborum, ſed per ea actus & exercitium eius abſolute præcipitur: ſimul autem modus talis actus, & ratio inſtitutionis eius ſignificatur.

Reijcitur iſte 2. modus. Ad ſecundam difficultatem primo concedi poteſt, illa verba, Hoc facite, & cætera, directe ac per ſe dicta eſſe ad Apoſtolos, vt Sacerdotes, & actiones ſacerdotales eis præcepiſſe, inter quas non ſola oblatio, vel conſecratio, ſed etiam Euchariſtiæ diſpenſatio continetur: has enim omnes Chriſtus exercuerat, omneſque ſacerdotalis muneris ſunt, & Pronomen, hoc, abſolute totum Chriſti factum demonſtrat, & non eſt ratio, ob quam magis vna actio, quam alia excludatur: Præceptum eſt ergo Sacerdotibus per hæc verba, vt diſpenſent hoc ſacramentum: & hinc alijs etiam conſequenter præceptum eſt, vt ſumant, quia dare & ſumere correlatiua ſunt, nec vnum ſine alio impleri poteſt: Hoc enim modo ex eo, quod Chriſtus dixit Apoſtolis, Baptizantes eos, colligimus, alijs prę-ceptum eſſe vt baptiſmum accipiant; & ex eo, quod Apoſtolis dictum eſt, Quorum remiſeritis peccata, remittūtur eis, colligit Eccleſia, alijs præceptum eſſe, vt confiteantur, & ex eo, quod Petro dictum eſt, Paſce oues meas, colligimus, ouibus præceptum eſſe, vt pareant. Sed hæc reſponſio & deductio, quamuis ſit probabilis, non tamen videtur omnino efficax, quia ſane præceptum donandi, vel diſpenſandi, per ſe non infert in alijs præceptum accipiendi: nam poteſt illud præceptum dari pro his, qui accipere voluerint, ſicut diuites tenentur dare eleemoſynam: quamuis pauperes non teneantur accipere, & nunc Epiſcopi tenentur interdum dare ſacramentum Ordinis & Confirmationis, & Sacerdotes ſacramentum Extremæ vnctionis, vel Matrimonij, quamuis illi non teneantur accipere, & in hoc eodem ſacramento ſæpius tenen- Parochi diſpenſare illud, etiam, cum fideles non tenentur accipere, voluntariè tamē id faciunt. Et quoad hoc, eſt magnum diſcrimen de illis verbis, Paſce oues meas, quibus data eſt poteſtas gubernandi, quæ vi ſua cōſtituit ſubditos, ad quos intrinſece relationē dicit, & ideo ex illis bene colligitur in alijs obligatio parendi: ſecus vero eſt de poteſtate diſpenſandi, quæ in altero extremo tantum requirit capacitatem, non neceſsitatem: & ſimiliter obligatio diſpenſandi non requirit in alio extremo obligationem, ſed ſolum voluntatem. Ex illis autem verbis, Quorum remiſeritis, & c. præciſe ſumptis, non colligeretur præceptum, niſi adiuncta fuiſſent alia: Et quorum retinueritis, retenta ſunt: quæ virtute continent hanc conditionalem, niſi à vobis remittantur, non erunt remiſſa, quæ optime declarant præceptum, iuxta ſuperius dicta in primo teſtimonio, vt latius tractabitur in ſequenti Tomo, & idem dici poſſet de illis verbis, Baptizantes eos, quod per ſe ſumpta non ſatis oſtendunt præceptum, niſi alibi eſſet poſita conditionalis illa, Niſi quis renatus fuerit, & c. & ideo poſt illa verba ſtatim ſubdidit Chriſtus: Docentes eos ſeruare omnia quæcunq; mandaui vobis: poſſet etiam ex parte materiæ aſsignari differentia: nam vbi præcipitur Apoſtolis, vt per Baptiſmum, & non alias recipiant intra Eccleſiam Chriſti eos, quibus fidem prædicauerint, ex quo melius colligitur, alijs etiam eſſe prę-ceptum ſuſcipiendi Baptiſmum, vt poſsint ingredi Eccleſiam, intra quam ſolum eſt ſalus. Itaq; in exemplis adductis, non eſt ſufficiens ſimilitudo, nec prædicta reſponſio omnino euacuat difficultatem. Secundo ergo dicitur. cum Chriſtus dixit, Hoc facite, per illud Pronomen, hoc, deſignaſſe totam illam actionē, omneſque partes eius, quæ in illa ſacra myſtica cœna peractæ fuerunt, tam ex parte Chriſti, quam ex parte Apoſtolorum, & ideo Concilium in vno loco vnius partis meminit, & in alio alterius, in neutro vero alteram excluſit. Atque ita ſenſus erit, Hoc facite, id eſt, quod nunc egimus, me conſecrante, accipiente, & dante, & vobis etiam recipientibus, hoc volo, vt in Eccleſia mea fiat, quæ, quia ex Sacerdotibus & laicis conſtat, aliquid in illis verbis continetur ad ſolos Sacerdotes pertinens, & aliquid, quod omnibus laicis commune eſt. Atque ita ſancti Patres ad vtroſq; ſecundum id, quod ſingulis conuenire poteſt, verba illa applicanda eſſe ſignificarunt. Chryſoſto-

Chryſoſtom. *Damaſcen.* *Cyprian.* *Cyrillus.* *Baſilius.*

mus enim Homilia 17. ad Hebræos de obligatione ſacrificij, verba illa declarauit, idemq; indicauit Damaſcenus lib.14. cap.14. nam illa ad conſecrationem refert, dum ait, Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite, omnipotenti eius verbo hoc efficitur. Nec differt Cyprian. epiſt.63. dicens, illo verbo præceptum eſſe à Chriſto, vt in offerendo, eum ritum ſeruemus, quem ipſe ſeruauit. Idem vero Cyprian. in ſerm. de Cœna Dom. videtur illud verbum Chriſti referre ad totam actionem, dicens. Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite, panis ille ſolemni benedictione ſacratus ad totius hominis vitam, ſalutemq; proficit, ſimul medicamentum exiſtens & holocauſtum. Cyrill. autem lib.12. in Ioan. c.58. intelligit illa verba de participatione huius myſterij, quam dicit à fidelibus accipi in paſsionis Chriſti commemorationem. Baſilius denique ſupra citato loco Moral. plane intelligit hæc verba de ipſa ſumptione. Satis ergo probabiliter præceptum hoc ex Scriptura & ratione colligitur, per quod fundamentum contrariæ opinionis ſatisfactum eſt.

SECTIO II.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Quotquot baptizati ratione vti poſſunt præcepto communicandi diuino obligantur

VNum eſt certum, ſcilicet, omnes adultos baptizatos, qui ratione vti poſſunt, hoc præcepto obligari, quia omnes ſunt capaces huius ſacramenti & effectus eius, & poſſunt ad illud recipiendum per proprium actum diſponi, & alioqui verba præcepti generalia ſunt, & ſine exceptione. Ergo dubium non eſt, quin ſaltem has perſonas omnes comprehendat. De cæteris vero quadruplex breue dubium occurrit.

Primum dubium de non baptizatis

Primum eſt de hominibus nondum baptizatis, ſiue fideles ſint, vt Catechumeni, ſiue infideles, de quibus Soto, diſtinct.18. quæſt.1. art.3. negat, eos obligari hoc præcepto, quia ante Baptiſmum ſolum diuinum præceptum Baptiſmi obligat, & non aliud, ſicut præcepta religionis ante illius profeſsionem non obligant eum, qui ex voto tenetur religionem ingredi. Et confirmatur, quia præceptum confeſsionis non obligat ante Baptiſmum: ergo neque Communionis. Nihilominus verius exiſtimo, præceptum hoc abſolute obligare omnes homines, etiam non baptizatos & infideles. Ratio eſt, quia verba Chriſti ſunt generalia. Niſi manducaueritis carnem filij hominis: Non enim loquebatur ſolum ad fideles ſeu Chriſtianos homines, ſed ſimpliciter ad omnes, qui audiebant, & per eos ad omnes, qui quouis tempore & loco futuri erant. Rurſus poteſtas Chriſti ad leges ferendas, omnes complectitur: eſt enim diuina & vniuerſaliſsima. Deinde, vt præceptum hoc obliget, non neceſſario ſupponit Baptiſmum: differt enim obligatio à ſumptione: licet ergo ſumptio, vt licite & cum fructu fiat, ſupponat Baptiſmum: obligatio tamen non eſt, cur illum ſupponat: quin potius poteſt etiam hoc titulo obligari homo ad Baptiſmum, vt poſsit præceptum hoc communicandi implere: ſicut, qui peccauit mortaliter poſt Baptiſmum, antequam confiteatur, iam obligatur ad hoc ſacramentum ſuo tempore ſumendum, quamuis ſumere non poſsit, niſi confeſsione præmiſſa ſi poteſt, ſcilicet, vt debite communicare poſsit. Atque hinc colligo, ſi Catechumenus in fine vitæ baptiſmum & Euchariſtiam voluntariè omittat, duo peccata committere, quia duo diuerſa præcepta diuina per ſeſe obligantia violat. Statim vero occurrit interrogatio, an, ſi communicet & non baptizetur, impleat hoc diuinum præceptum communionis? Sed de hoc dicemus commodius diſputatione ſequente: nunc ſolum dicimus, valde materialiter illud implere nihilque illi deſeruire ad vitandam culpam: grauius enim ſi ſumendo delinquit, quam ſi omnino non ſumeret.

Præceptum diuinum communicandi infideles etiam adultos quoſcunque etiam non baptizatos obligat.

Dubium diſſoluitur.

Ad fundamentum ergo Soti negant aſſumptum: nam præcepta diuina obligare poſſunt, etiam ante Baptiſmum, ſi aliunde non ſit ſpeciale impedimentum, vt patet de præcepto credendi explicite Incarnationem, vel Trinitatem, & de præcepto ipſiuſmet Baptiſmi. Eſt enim eadem ratio de cæteris. Vnde Scotus, Richardus, Adrian. & alij, etiam præceptum confeſsionis dicunt obligare infideles ante Baptiſmum, quia diuinum eſt, qui, licet in illa ſpeciali materia falſum dicant, tamen in hoc, præſenti veritati fauent, quod cenſent, Baptiſmum non eſſe neceſſarium, vt diuina præcepta obligent, quia poteſtas, à qua manant, eſt ſuprema & non ſupponit characterem in ſubditis. Vnde non eſt ſimile illud de religione, quod Soto affert, quia illa tantum ſunt vel humana ſtatuta, quæ ſolum obligant membra illius politici corporis, quæ per profeſsionem vniuntur: vel oriuntur ex ſpeciali voto, quod non obligat, donec emittatur. Ad confirmationem negetur conſequentia, quia non baptizatus non habet materiam confeſsionis, neque eſt capax illius, etiam ſi baptizetur, quia neque etiam confiteri poteſt, donec aliquid poſt Baptiſmum peccet: ſicut autem non poteſt obligari quis ad peccandum poſt Baptiſmum, ita non poteſt obligari ad confeſsionem ante baptiſmum: & ideo ibi eſt ſpecialis ratio, quæ non habet locum in Euchariſtia.

Dubium 2. de infantib. *Caietanus.* *VValdenſ.* *Auguſtin.*

Secundum dubium eſt de infantibus, ſub quibus perpetuo amentes, cuiuſcunque ætatis ſint, comprehendimus, quos omnes clarum eſt, vel non eſſe capaces, vel certe excuſari ab obligatione præcepti, nec de hoc inquirimus, ſed an teneatur Eccleſia illis hoc ſacramentum dare, prout nonnulli hæretici affirmabant, quod Caietanus hic articul.12. tribuit Neſtorio & Pelagio: neſcio tamen, vnde id ſumpſerit, quia nec Cyrillus, nec Auguſtinus, nec alij antiqui hoc referunt: VValdenſis vero Tomo 2. de ſacram. cap.91. huius erroris notat Armenos. Fundamentum ſupra inſinuatum eſt, quia illa Chriſti verba: Niſi manducaueritis, tam generalia ſunt, ſicut illa: Niſi quis renatus fuerit: ergo, ſicut hæc comprehendunt infantes, ita & illa. Confirmatur, nam ex multorum ſententia ſacramentum eſt medium neceſſarium ad ſalutem, non ſolum adultis, ſed etiam paruulis, ex ſimilitudine etiam prædictorum verborum, & ideo Auguſtinus vbique conatur, illorum verborum veritatem, etiam in infantibus ſaluare, vt patet epiſtol.16. & 17. & lib.1. de peccat. merit. & remiſſ. cap.20. & libro 3. capit.4. & ſæpè alias: ergo etiam eſt infantibus ſacramentum hoc neceſſarium, neceſsitate præcepti diuini: nam, ſicut vnuſquiſque adultus tenetur accipere medium ſibi neceſſarium ad ſalutem: ita tenetur Eccleſia prouidere infantibus de remedijs eis neceſſarijs ad ſalutem. Tandem hac ratione antiqui Patres obſeruarunt, ne hoc ſacramentum negaretur infantibus, quia exiſtimaſſe videntur iure diuino illis deberi.

Hoc præcepto infantes non tenentur. *Conc. Trid.*

Nihilominus certa fides eſt, hoc diuinum ius non extendi ad infantes vel amentes perpetuos, ſeu Eccleſiam non teneri ad dandum illis hoc ſacramentum. Ita definit Concilium Tridentinum ſeſsio.21. capit.4. Nam licet ſolum dicat, hos paruulos nulla neceſsitate obligari ad ſacramentalem Euchariſtiæ communionem, tamen intentio eius manifeſta eſt, ſcilicet, infantes non obligari eo modo, quo obligari poſſunt, ſcilicet aut neceſsitate medij, aut neceſsitate præcepti, per paſtores Eccleſiæ, aut per parentes ſuos: nam obligatio præcepti, quæ immediate obliget huiuſmodi infantes, per ſe impoſsibilis eſt: vnde ad hanc excludendam non addidiſſet Concilium decretum illud. Atque hinc ſumitur ratio à priori huius veritatis, quia hoc ſacramentum non eſt medium neceſſarium infantibus, vt in ſuperioribus late oſtenſum eſt, & Concilium in citato loco plane docet: ſed Eccleſia tantum tenetur prouidere huiuſ-

huiuſmodi perſonis media ad eorum ſalutem neceſſaria, non vero omnia, quæ poſſunt eſſe vtilia: ſed in his debet etiam ipſorum ſacramẽtorum venerationi proſpicere, vt idem Concilium, eadem ſeſſio. capit. 2. ſignificauit: ergo. Vnde ſumitur ſecundum argumentum euidens ex Romanæ Eccleſiæ vniuerſali cõſuetudine, quæ ſatis declarauit, obligatione hac paruulos non comprehendi: nam eis denegat Euchariſtiam, etiam ſi in ea ætate moriantur: & non agit contra diuinum præceptum; impoſsibile enim eſt, vniuerſam Eccleſiam approbare errorem contra bonos mores, & præſertim in vſu & diſpenſatione ſacramẽtorum, vt ſignificauit Concilium citato loco, & traditur in cap. Ad abolendam, de hæretic. & latius in materia de fide. Tertio hinc etiam ſumitur argumentum, declarans verba illa Chriſti, Niſi manducaueritis, ſolis adultis dicta fuiſſe: quia, cum non ſint dicta propter neceſsitatem medij, ſed præcepti, ad eos tantum diriguntur, qui ſunt capaces præcepti: hi antem ſunt tantum adulti. Ac propterea diuerſo modo locutus eſt Chriſtus Dominus in illis duobus locis: de baptiſmo, & de Euchariſtia: nam de baptiſmo paſsiue dixit, Niſi quis renatus fuerit: & non dixerit ſermonem ad ipſos baptizandos, tanquam ad eos, qui intelligere poterant, & vim obligationis, & magnitudinem communicationis, quod nimirum amiſſuri eſſent vitam, niſi præceptum cuſtodirent: ſed ea tantum forma locutionis vſus eſt, quæ proprijſsimè cadere poſſet in omnes homines, ſiue intelligere poſſent, aut præcepto obligari, ſiue non. De Euchariſtia autem actiuè loquitur, ſermonem dirigens ad eos, qui audiebant, & percipere poterant vim præcepti, dicens, Niſi mãducaueritis carnem filij hominis: non eſt ergo eadem ratio vtrorũque verborum propriè intellectorum: Auguſtin. enim, quando verba illa ad infantes extendit, non ſecundum proprietatem, nec de hoc ſacramento ea interpretatur, ſed de ſpirituali Chriſti mãducatione, quæ fit per vnionem fidei & charitatis; & ita dicit, paruulos manducare Chriſtum, cum baptizantur; quia illi per fidem & charitatem vniuntur. Fundamentum ergo contrariæ ſententiæ expeditum iam eſt. Ad cõſuetudinem aũt antiquam in ſuperioribus oſtenſum eſt, non fuiſſe vniuerſalem, ſed quarundam Eccleſiarum, præſertim Græcarum: deinde falſum eſt, illam conſuetudinem, qualiſcunque fuerit, ortam eſſe ex neceſsitatis ſeu obligationis exiſtimatione, ſed vtilitatis tantum, & cuiuſdam pietatis. Vnde ex illa conſuetudine ſolum poteſt colligi, nõ eſſe per ſe malum, dare hoc ſacramentum paruulis, vel amentibus: atque adeo, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione eſſe licitum: non verò, quod ſit neceſſarium. Nunc verò in Eccleſia Latina non ſolum neceſſarium non eſt, verum etiam nec licitum: nam ita eſt hæc conſuetudo introducta, vt prohibitionem induxerit: iam enim exiſtimatum eſt, conſiderata perſonarum & temporum qualitate ad debitam huius ſacramenti venerationem ita expedire. Hic verò occurrebat dicendum, quando incipiat hoc præceptum obligare eos, qui ad vſum rationis perueniunt; ſed de hoc dicetur commodius diſput. ſeq.

Tertium dubium. Tertium dubium eſt de adultis, qui ratione vſi fuerunt: iam vero in phreneſim, vel amentiam inciderunt: de quibus, ſi infirmitas illa non eſt perpetua ſeu continua, & tempore, quo durat, non occurrat neceſsitas, certum eſt, non eſſe tunc eis dandum Sacramentum, ſed expectandum eſſe, vt ad ſaniorem mentem redeant: quia hoc debetur reuerentiæ Sacramenti, vt à fortiori patebit ex dicendis. Difficultas ergo eſt, quãdo diſpoſitio illa perpetua cenſetur, aut quando, ea durante, neceſsitas communicandi occurrit. *Prima opinio.* Duo autem poſſunt inquiri: primum, an liceat: ſecundum, an neceſſarium ſit eos communicare. Aliqui ergo Theologi negant licere, *Alenſ. Gabr.* Alenſ. 4. p. q. 49. memb. 4. Gabr. d. 9. q. 2. dub. 4. Fundamentum eſt,

ſe poteſt, vel quia hoc eſt contra reuerentiam ſacramenti, Paulus enim 1. ad Cor. 11. ad dignam ſumptionem, requirit, vt prius homo probet ſe ipſum, & ideo indigne videtur ſacramentum tractari, quãdo ei datur, qui ſe probare non poteſt: vel quia hi homines exiſtimãtur incapaces effectus huius ſacramẽti: nam ſacramentum non licite datur ei, qui indiſpoſitus eſt ad effectum ſuſcipiendum: antecedẽs probari poteſt, quia ad effectũ huius ſacramẽti, neceſſaria eſt actualis diſpoſitio recipientis. Dico tamen, certũ inprimis eſſe, hoc non eſſe licitum. Ita D. Th. hic, a. 9. & alij ſtatim citandi: & præter iura, quæ D. Th. citat, eſt obſeruanda generalis regula ex c. Quod in te, de pœnit. & remiſsion. vbi ſic dicitur, In illo verbo, per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, vt neque ipſum decedentibus denegetur: ſunt aũt frequentiſsima iura, in quibus ſtatuitur, vt pœnitentia non negetur ægrotis, qui in phreneſim inciderunt, ſi conſtiterit, prius confeſsionem deſideraſſe, & ſigna contritionis dediſſe: ergo intelligendum eſt, in eodem caſu dandum eſſe illis viaticum, quæ conſuetudo colligitur etiã ex Concil. Tolet. II. c. 11. ibi n. ſupponitur, interdũ licite dari Euchariſtiam ijs, qui à propria mente alienari ſunt. Ratio autem eſt, quia hoc nullo iure poſitiuo prohibetur: nullum enim tale extat, aut oſtendi poteſt; neque eſt per ſe, & natura ſua malum, fundamenta vero contrariæ ſententiæ valde debilia ſunt, & ex falſis principijs procedunt, & ſi quid probarent, etiam concluderent; non licere, infantibus Euchariſtiam dari, quod omnino falſum eſſe ſupra eſt oſtenſum. Imo hinc poteſt à fortiori confici argumentum: nam, ſi per ſe & intrinſece non eſt malum, dare Euchariſtiam infantibus, & perpetuo amentibus, multo minus erit malum eam dare ijs, qui aliquando ratione vſi ſunt. Secundo vero addendum eſt, hoc non ſolere fieri ab Eccleſia, niſi in mortis periculo, & tunc non ſolum licere, ſed etiam debere ita fieri à paſtoribus Eccleſiæ. Hoc ſumitur ex Diuo Thoma, & ex vſu Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia, vt Concilium Tridentinum ſupra citato loco dixit, in ſacramentorum diſpenſatione duo, quoad fieri poſsit, coniungenda & procuranda ſunt: ſcilicet, ſacramenti veneratio, & fidelium vtilitas: quod ergo extra caſum neceſsitatis non detur Euchariſtia huiuſmodi hominibus, ſpectat ad venerationem debitam huic ſacramento: quia non decet, vt hi, qui non poſſunt cum propria deuotione accedere, ſine grauiſsima cauſa fiant tanti ſacramenti participes, quod vero in eo articulo non negetur ſacramentum huiuſmodi hominibus, eorum exigit vtilitas, & nulla fit irreuerentia ſacramento: nam id facile caueri poteſt, vt ſtatim dicam. Eſt autem ſpecialis ratio, ob quam hi potius, quam perpetuo amentes, hoc beneficio fruantur: quia hi iam fuerunt re ipſa obligati præcepto accipiendi Euchariſtiam, à qua obligatione ſemper alij fuerunt excuſati: hæc autem obligatio maxime vrget in mortis articulo, vt dicemus: vnde, ſi huiuſmodi homines ſtatum ſuum & periculum aduertiſſent, debuiſſent per Euchariſtiæ ſuſceptionem ſeſe præparare, quod ergo propter impotentiam, vel naturalem inaduertentiam non impleuerunt, merito in eis per Eccleſiam impletur: vnde etiam fit, vt hi homines vel explicite, vel ſaltem implicite, hoc ſacramentum petierint, & petendo, ſpeciale ius ad illud acquiſierint, quod merito Eccleſia in eis obſeruari vult: hoc autem locum habere non potuit in his, qui nunquam ratione vti potuerunt. Denique hi homines potuerunt peccare mortaliter, & in amentiam incidere tantum attriti, & nondum perfecte contriti, vnde fieri poteſt, vt per Euchariſtiam efficiantur contriti ex opere operato: quæ vtilitas, vel potius neceſsitas, locum non habet in alijs, ſemper carentibus vſu rationis. Nec refert, ſi dicas, illud beneficium ſufficienter conferri per abſolu-

Amentibus qui aliquando rationis vſu gauiſi ſunt, Euchãriſtiam dare, illicitũ non eſt. D. Thom.

Conc. Tolet. XI.

Imo in mortis articulo talib. amentibus dari debet.

abſolutionem : vel Extremam vnctionem, contingere enim ſæpe poteſt , vt neutrum horum ſacramentorum applicari poſsit : poſsit autem Euchariſtia, vt, ſi iam conſecrata ſit, & Diaconus adſit, non autem Sacerdos. Quod ſi tunc danda eſt, cur non etiam, quando ſimul abſolutio. Extremaque vnctio poſſunt applicari? quia, licet videatur minor eſſe neceſsitas , eſt tamen maior dignitas ſuſcipientis & maxima vtilitas. In quocunque ergo mortis articulo certiſsimum eſt, hoc licere. Quod tamen ſit etiam debitum , & paſtoribus præceptum non eſt ita clarum, & ab authoribus expreſſum : mihi autem omnino verũ eſſe videtur, tum quia citata iura plane videntur hoc præcipere : tum, etiam, quia ſic ægrotans habet ius ad hoc ſacramentum, & immerito illo priuatur.

Primæ ſententiæ fundamentum diluitur.

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ negatur, in hoc fieri irreuerentiam ſacramento : nam, vel eſt ſermo de irreuerentia corporali & extrinſeca, quæ contingere poteſt, per vomitum, expuitionem, aut quid ſimile : & hæc non ſemper adiungitur, ſed cauenda eſt , &, quando moraliter timetur periculum eius, à ſacramenti adminiſtratione abſtinendum eſt: aut eſt ſermo de irreuerentia ſpirituali & intrinſeca : & hæc etiam nulla neceſſario eſt, nam, licet huiuſmodi homo tunc non poſsit probare ſeipſum, potuit tamen prius , quam in phreneſim incideret , & iuxta diſpoſitionem, quam tunc habuit, poſtea iudicandus eſt; & ideo tunc potius pertinet ad paſtorem Eccleſiæ, probare illum, eiuſque diſpoſitionem examinare : nam, ſi de eo non conſtat , prius fuiſſe in ſtatu peccati mortalis, præſumendus eſt bonus, qui malus non probatur ; ſi autem conſtiterit, peccaſſe mortaliter, oportet vt conſtet , vel fuiſſe confeſſum, ſi potuit : vel, ſi non potuit, ſaltem ſigna contritionis dediſſe : ad quod ſufficiet vnum vel aliud fide dignum teſtimonium , vt ex prædictis Concilijs ſumitur. Itaque, quacunque probabili fide credatur eſſe bene diſpoſitus, id ſatis eſt, vt recte docent Paludanus diſtinctione 9. quæſtione 4. Syluester, verbo, Euchariſt. 3. num. 7. & in Catechiſmo Pij V. his verbis declaratur. Si, antequam in inſaniam inciderint, piam & religioſam animi voluntatem præ ſe tulerint: ex quibus verbis aliqui colligunt, neceſſarium etiam eſſe, vt hoc ſacramentum petierint, quod ſignificant Armilla, verbo Communio, num.25. & Victoria in Summ.num.48. Ledeſma quæſt.21.art.9.dub.1. Sed, ſi hoc intelligant de expreſſa petitione, non eſt neceſſarium in re fauorabili hoc grauamen adiungi : ſufficit enim implicita petitio, quæ in ipſa contritione, & ſignis eius includitur, quatenus includit voluntatem implendi omnia præcepta ; imò, dum contrarium non conſtat, nullus eſt, qui non velit, vt Eccleſia ei in neceſsitate ſubueniat remedijs ad ſalutem tam opportunis, & quaſi neceſſarijs. Vnde altera pars illius fundamenti falſiſsimo nititur principio ; ſunt enim hi capaces effectus huius ſacramenti, multò magis, quam infantes : neq; actualis deuotio eſt neceſſaria, vt ſupra probatum eſt.

Paludanus. Syluester.

Armilla. Victoria. Ledeſma.

Dub. de Energumen. Dionyſ. D Thom.

Quarto loco dubium eſt de energumenis ſeu obſeſſ. is à dæmone, de quibus Dionyſ. c.3. de Eccleſiaſt. Hierarch. par.2. negare videtur eſſe illis dandum hoc ſacramentum, quem D. Thom. hic ad ſecundum interpretatur de energumenis , nondum baptizatis: nam de baptizatis ait, idem ſeruãdum cum illis eſſe, quod cum cæteris amentibus: nimirum, quod, ſi abſque periculo irreuerentiæ communicare poſsint, nõ eſt illis Euchariſtia deneganda : nam eius virtute, & auxilio, aut dæmon expelletur, ſi ad hominis bonum expedit, vel certè iuuabitur homo, vt patienter , & cum fructu, laborem ſuum ſuſtineat, quam doctrinam refert D. Thomas ex Caſſiano, qui videri poteſt collatione 3. capit. 30. vbi nonnulla miracula refert. Sic etiam Timotheus Alexand. in ſuis reſponſionibus, cap. 3. dicit, obſeſſos à dæmone communicandos eſſe non ſingulis diebus, ſed ſtatis temporibus; in Concil. autem Elibert. dicitur. Qui à ſpiritibus immundis vexantur , ſi in fine mortis fuerint conſtituti, & fideles fuerint, dandam eis eſſe communionẽ : quibus verbis ſignificatur, ſolum in illo neceſsitatis articulo communicandos eſſe : ſed Concilium non addidit particulam excluſiuam ; & Timot. Alex. latius loquitur, dicens (ſtatis temporibus) & D. Tho. ac Caſsian. generatim loquuntur: quare non eſt hoc nimium reſtringendum, ſed prudenti arbitrio paſtoris relinquendum eſt: nam, ſi obſeſſus omnino priuatur rationis vſu, ſeruanda eſt regula de amentibus poſita : ſi vero eſt compos ſui, tantumq; corporaliter vexatur, illa ſolum eſt , quaſi quædam corporalis ægritudo ; & ideo per ſe non impedit, quo minus Euchariſtiæ auxilium & ſolatium ſæpius his hominib. conferatur. Sed obijci poteſt canon. 39. eiuſdem Concil. Elibert. vbi ſtatuitur, Energumenum, qui ab erratico ſpiritu exagitatur, huius nomẽ neq; ad altare cum oblatione eſſe recitandum , ergo multo minus illi erit danda communio. Sed cum Concilium non ſit ſibi contrarium, exponendum videtur de his energumenis, qui propter publica aliqua ſcelera, publicè etiam à dæmonibus vexantur, & ab Eccleſia excõmunicantur, iuxta illud Paul. 1. ad Cor. 5. Iudicaui tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini.

Caſſian. Tim. Alex.

Conc. Elib.

Energumenis qui rationis luce potiuntur Euchariſtia non eſt deneganda.

SECTIO III.

Quando obliget hoc præceptum ex vi ſolius iuris diuini.

Prima opinio.

PRima ſententia eſſe poteſt, tantum obligare ſemel in vita, ſiue id fiat in mortis articulo, ſiue antea; ita tamen, vt , ſi prius expleta fuerit obligatio , iam amplius non obliget, etiam in mortis articulo. Ita opinatur Caietan. in Summ. verbo, Communio , quem ſequitur Ledeſma, quæſt.21. artic.11. in fine, & Victor. in Summ. num.86. idemq; prius inſinuauerat Palud. in 4. diſt.9. quæſt.1. num.16. qui conſequenter ait, etiam nunc ex vi præcepti Eccleſiaſtici , non obligari hominem ad communionem in articulo mortis , quocunque anni tempore ſuccedat , ſi tempore Paſchatis iam communicauit , quia per hoc impleuit præceptum Eccleſiaſticum, ſimulque diuinum. Ratio verò huius opinionis eſt, quia tota obligatio huius præcepti diuini nititur illis verbis , Niſi manducaueritis carnem filij hominis ; ſed in rigore fit ſatis veritati horum verborum , ſemel in vita communicando, quocunque tempore id fiat, ſicut per vnicum baptiſmum ſatisfacit homo præcepto in illis verbis contẽto , Niſi quis renatus fuerit: & vnica confeſsione eorundem peccatorum ſatisfacit illis verũ ; Quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Et confirmatur, quia, cum hoc præceptum ſit affirmatiuũ, non obligat pro ſemper, & ſecluſa determinatione Eccleſiæ, nullũ poteſt tempus rationabiliter deſignari, pro quo obliget: ergo per ſe non obligat vſq; ad articulum mortis; nam præcepta affirmatiua , quæ non deſignant tempus, tantum obligant tempore neceſsitatis, vt eſt cõmunis doctrina : ſolus aũt articulus mortis poteſt, quoad hoc dici tempus neceſsitatis, quando nulla communio antea præceſsit, quia in hoc tantum caſu imminet periculum tranſigendi totam vitam ſine cõmunione ; antea enim ſemper potuit aliud & aliud commodum tempus expectari. Atq; eadem ratione è conuerſo, ſi antea quis communicauit, illum non obligat neceſsitas articuli mortis , cum iam præceptum impleuerit. Et cõfirmatur hoc vltimum, quia nullum poteſt aſsignari diuinum ius, in quo ſpecialiter præcipiatur communio in articulo mortis, etiam ſi prius facta fuerit, alioqui non poſſet Eccleſia priuare hominem in illo articulo communionis viatico, quia non poteſt Eccleſia ius diuinum violare , cum tamen conſtet, ſæpe Eccleſiam hoc feciſſe , vt refert Innoc.

Caietanus. Ledeſma. Victor. Paludanus.

Innocent. I. Innocen. I. epiſt. 3. & conſtat ex Conc. Elibertino, per *Conc. Eliber.* plures Canones, & Con. Sardicenſi cap. 2. Multoque *Sardicen.* tempore fuit conſuetudo in Gallia, & Hiſpania non dandi communionem his, qui morte plectebantur, *Nauar.* quam non fuiſſe irrationabilem defendit, Nauarr. in Sum. cap. 25. num. 23.

1. Concluſ. Dico primo, probabile eſt iure diuino obligari hominem ad communionem in articulo mortis per ſe & ratione illius periculi, ſiue prius communicauerit in vita, ſiue non; & conſequēter toties vt minimum obligari ad communionem, quoties in illum articulum venerit. Hæc ſententia non eſt admodum recepta inter Theologos, & ideo ſolum illam affirmo, vt probabilem & piam; nec authores citati in prima ſententia illam abſolute negant, quamuis Paludan. ſignificet, nunc quidem eſſe hanc obligationem inter fideles, non tamen ex iure diuino, ſed ex conſuetudine & præcepto Eccleſiæ ortam, quod etiam *Bonauent.* docuit Bonauent. in 4. diſt. 10. art. 3. quæſt. 1. Sylueſt. *Sylueſt.* autem, verbo, Euchar. 3. in principio, & Armill. *Armilla.* verbo. Communio. num. 4. ſolum dicunt eſſe mor*Richard.* tale omittere Euchariſtiam in illo articulo ex contē*Durand.* ptu, non tamen ex negligentia, vnde plane ſentiunt, *Gabriel.* per ſe non eſſe præceptum, tamen concluſionem *Domin. Sot.* poſitam tenent, Richard. diſt. 12. artic. 6. quæſt. 1. Du*Conc. Nicen.* rand. d. 9. quæſt. 2. articul. 2. Gab. quæſt. 1. Dominicus *Tolet. XI.* Soto diſt. 12. quæſt. 1. arti. 11. Petrus Soto, lect. 9. de Eu*Agathen.* chariſtia. Et inprimis, quod huiuſmodi præceptum *Ancyr.* nunc extet, Eccleſiaſtica conſuetudo ſatis declarat: *Arauſic.* Nam ex antiquiſsimis Concilijs & Pontificibus con*Arelat.* ſtat, ſemper ab Eccleſia diligentiſsime curatum eſſe, *Aurelian.* ne morientes ſine viatico decedant, vt patet ex Concilio Niceno, cano. 13. Tolet. XI. cap. 18. Agathenſ. c. 11. Ancyrano, cap. 22. Arauſic. cap. 13. Arelaten. II. cap. 12. Aurelian. cap. 24. in quibus ſermo fere eſt ex parte miniſtrorum: ex parte autem ipſorum communicantium idem habetur in Concil. Carthaginen. IIII. cap. 77. & 78. Quæ conſuetudo ita eſt recepta, vt ſine magno ſcandalo violari non poſsit, quod eſt ſignum grauis obligationis, meritoque ſuæ ſalutis negligentiſsimus, & de ſtatu animæ ſuæ, vel etiam de fide ſuſpectus haberetur, qui voluntarie in mortis articulo viaticum negligeret: eſt ergo hæc res grauis & ſub obligationem cadens. Ex huius autem conſuetudinis antiquitate vlterius colligere licet, eam, vt minimum, eſſe traditionem Apoſtolicam, quia eius initium ignoratur. Ac denique ex eius immutabilitate coniectamus, in Chriſti mandato eſſe fundatam. Ac propterea ſemper hæc obligatio prælata fuit obligationi ieiune communicandi: nam hæc Eccleſiaſtica eſt, illa diuina, quamquam hoc ex alijs etiam capitibus oriri potuerit. Alia etiam coniectura addi poteſt, quia in hoc præcepto illa tempora oportuit Eccleſiæ determinationi relinquere, quæ de ſe erant indifferentia, & pro temporum varietate immutari poterāt & debebant: articulus autem mortis non eſt huiuſmodi: ſed de ſe eſt tempus maxime opportunum, & quandam communicandi neceſsitatem ſecum afferens: nec poterat vnquam non expedire Eccleſiæ, vt præceptum communicandi pro illo articulo obligaret: ergo, quoad tempus illud, non oportuit præceptum hoc indefinitum relinquere, ſed determinatū, vt pro illo articulo ſemper obliget, ita vt voluntaria eius omiſsio & libera, etiam ex negligentia, ſpeciale peccatum mortale ſit, quia materia grauis eſt, & ad ſalutem animæ multum pertinens.

Quæſitum. Rogabis, quomodo ſit deſignandum hoc tempus articuli vel periculi mortis (hæc enim duo nunc pro eodem reputamus, vt latius in materia de confeſsione dicemus) id eſt, quantum temporis neceſſe eſt, intercedere inter vltimam communionem, & mortis periculum, vt nouo hoc titulo periculi mortis obligari ad communionem cenſeamur? Aliqui enim exiſtimant, non eſſe hoc explicandum per temporis breuitatem aut longitudinem, ſed per communicantis intentionem, ita vt, qui ſanus communicauit ſine mortis exiſtimatione, aut ſine intentione ſumendi viaticum, vt ex hac vita diſcederet, ſi paulo poſt, verbi gratia, poſt duos, aut tres dies, in periculum mortis incidat, obligetur ad ſumendam iterum Euchariſtiam in viaticum. Cui opinioni videntur fauere Concilia citata, dicentia, obligari hominem hoc præcepto ad ſumendum viaticum, vt ex hac vita migret, ſed qui hoc animo non communicauit, non proprie ſumpſit viaticum: ergo tenetur iterum, occurrente periculo, eo animo communicare. Et confirmatur, quia hæc obligatio eſt propria illius temporis, in quo adeſt tale periculum: vnde orta non fuerat quamdiu periculum non imminebat: Non ergo implere potuit per communionem prius factam, ſicut è contrario, ſi exiſtente periculo mortis, homo peccaſſet communionem omittendo, & poſtea periculum euaderet, non teneretur priorem obligationem implere, quia iam ceſſauit. Hæc tamen ſententia, neque ab vllo authore expreſſe tradita eſt, nec videtur ſimpliciter amplectenda, quia nimis rigida & ſcrupuloſa videtur: & quia, ſi ratio facta firma eſt, etiam de tempore intra eundem diem procedit: quod, ſi quis mane cōmunicauit, ſine vlla viatici intentione, aut mortis cogitatione, & veſpere incidat in mortis periculum, debeat iterum eodem die communicare per modum viatici, quia non ita ſumpſerat, nec diuinum præceptum impleuerat: Cōſequens autem non ſolum contra omnes Doctores, ſed etiam contra Eccleſiæ conſuetudinem eſſe videtur. Aliter ergo explicari poteſt hæc obligatio per breuitatem, aut longitudinem temporis, ita vt ſenſus præcepti ſit, vt homo teneatur paulo ante mortem communicare: nam finis præcepti eſſe videtur, vt per communionem ſe ad trāſitum ex hac vita homo præparet: quod ſatis aſſequitur paulo ante mortem communicando, quantum autem futurum ſit illud tempus, prudenti arbitrio videtur relinquendum, vt ſi, verbi gratia, octo, aut decem dierum eſſe cenſeatur, intra quos ſi homo communicauit, non tenebitur iterum communicare, etiam ſi mortis periculum occurrat, quod ſignificat Paludanus, dicens, Si paulo poſt in morbū incidat, & idem clarius docet Soto, qui adhibet limitationem, ſcilicet, dummodo inter talem cōmunionem & periculum mortis, peccatum mortale nō intercedat. Sed hoc nihil refert, vt paulo inferius dicā. *Reſponſio.*
Atq; hic modus explicandi hanc obligationem mihi etiam videtur probabilis, ſolum aduertēdo, aliud eſſe, quid conſulendum ſit, aliud, quid ſub obligatiōnem cadat: Obligationi ergo cenſeo prædicto modo ſatisfieri, vel quia quando tempus eſt breue, iam moraliter periculum imminet, quod in re vere exiſtit, licet homo illud ignoret, & ideo iam cenſetur adeſſe obligatio in re ipſa, quamuis homo ob ignorantiam excuſetur, quod tamen non obſtat, quo minus homo ad communionem eo tempore factā illi obligationi ſatisfaciat. Eo vel maxime, quod vnuſquiſq; in ſuis actibus cenſetur habere intentionem virtualē & implicitam implendi omnem obligationem, quā poteſt & debet, licet fortaſſe eam ignoret: Hanc ergo virtualem voluntatem in eo caſu habere cenſetur, quæ per hanc conditionalem recte explicatur, quod ſi homo cognouiſſet ſuum periculum, per modum viatici communicare voluiſſet, qdod merito præſumitur, quando tempus eſt breue: nam ſi eſſet longū, potius credendum eſſet, velle iterum communicare. Quapropter non eſt hoc tempus, ſeu hæc licentia extendenda, ſed reſtringenda potius, quia & ſecurius eſt, & animabus fructuoſius. Quocirca, de conſilio loquendo, melius erit in ſimili euentu iterum ſemper in occurrente periculo communicare, etiam ſi tempus interceptum breue ſit, verbi gratia, præcedentis diei, nam tunc licitum eſt, per modum viatici iterum communicare, etiam poſt cibum & potum, quia Eccleſia non limitauit hanc facultatem ad eos,

qui ante longum vel breue tempus non communicarunt, ſed ſimpliciter illam conceſsit omnibus, qui viaticum non acceperunt: in dicto autem caſu proprie & formaliter non accepit homo Euchariſtiam per modum viatici: Si autem hoc licitum eſt, etiam erit melius, per ſe loquendo, vt per ſe conſtat: At vero intra eundem diem non eſt hæc licentia danda, quia non ſolum non eſt in vſu, ſed etiam iterata communio intra eundem diem eſt ſimpliciter ab Eccleſia prohibita, vt infra dicam.

2. Concluſ. Dico ſecundo, Præceptum diuinum de ſumenda Euchariſtia non tantum obligat in articulo mortis, ſed etiam ante illum, nec ſemel tantum, ſed aliquoties in vita, ſi tempus eius nimium breue non ſit. Ita fere docent reliqui authores, qui hoc præceptum diuinum admittunt. Et ratio eſt, quia præceptum affirmatiuum, quamuis per ſeſe non determinet tempus, non habet ex ratione ſua, vt ſemel tantum in vita obliget: quia licet indefinite detur, non tamen limitatur ad vnum actum, ſeu ad vnum tantum tempus, ſed comprehēdit, quicquid iuxta materiam præceptam diuerſis temporibus occurrere poteſt, ſecundum rectam rationem, & prudentē talis præcepti interpretationem. Exempla huius rei aperta ſunt in præcepto fidei, diligendi Deum, ſacrificandi, &c. Quis enim dicat, hæc præcepta ſemel tantum in vita obligare ad exercendum actum fidei, vel ad amandum Deum, aut ei ſacrificium offerendum? ergo neque de præcepto communicandi hoc poteſt rationabiliter dici. Probatur, quia ſi ex generali ratione præcepti affirmatiui hoc non colligitur, neque ex ſpeciali & propria ratione ſeu materia hui⁹ præcepti colligi poteſt, ſed contrarium potius. Quod probatur primo de fine huius ſacramenti & præcepti, qui eſt charitatis robur & nutritio ac perſeuerantia: ad hos enim fines vnus ſolus actus, in diuturna vita ſufficere non poteſt, vt per ſe conſtat. Secundo ex materia: datur enim per modum cibi. Sicut ergo non ſatis eſt corporalem cibum ſemel in vita manducare; ita neq; ſpiritualem, quia calor concupiſcentiæ & fomes peccati, non minus debilitant animæ vires, quam naturalis calor vires corporis. Atq; eiſdem rationibus probari poteſt, eſſe valde alienum à natura & præcepto huius ſacramenti, vt vſus eius in finem vitæ reſeruetur, cum tēpus cibandi animā, nutriendi charitatem, & vincendi concupiſcentiam, per totum vitæ tempus protrahatur, ſicut eſt omnino alienum à natura cibi corporalis, vt eius vſus in extremam vitæ neceſsitatem reſeruetur.

Difficultas. Sed ſtatim occurrit difficultas tacta in fundamentis contrariæ ſententiæ, quæ nā ſint hæc tēpora, pro quibus hoc præceptum obligat, vel quomodo eſſent definienda, ſi Eccleſia ſuo præcepto ea non præſcripſiſſet? Reſpondēt aliqui, data hypotheſi, impoſsibile eſſe talia tempora definiri, & ideo fieri non poſſe, vt Eccleſia hoc facere omittat, quia deficeret eius prouidētia in re neceſſaria ad bonos mores fidelium. Sed hoc eſt potius difficultatem fugere, quam expedire. Neq; enim illa conditio videtur omnino impoſsibilis: imo in principio naſcentis Eccleſiæ fortaſſe per aliquod temp⁹ nulla facta eſt determinatio, quamdiu ſcilicet, durauit feruor fidelium, qui ſua ſponte frequentius cōmunicabant, quam ex præcepto tenerētur: Idem in alijs præceptis affirmatiuis, præſertim de actibus interioribus fidei aut charitatis, nulla eſt facta determinatio tēporis per Eccleſiam, & non propterea relinquitur, vt impoſsibilis explicatio obligationis talium præceptorum, neq; in vltimum mortis articulum reijcitur. Aduertendum ergo eſt, hanc obligationem poſſe intelligi, vel per ſe ac præciſe ex vi præcepti obligantis ad cōmunionem, vel per accidēs ex alia occaſione occurrente, mediante alio præcepto: hic de priori obligatione loquebamur: ad complementum autem doctrinæ dicemus etiam de poſteriori.

3. Concluſ. Dico ergo tertio: Tempora pro quibus per ſe & vi ſua obligat communionis præceptum, non poſsūt ſingula indiuiſibiliter deſignari, ſed prudēte arbitrio dijudicanda ſunt, negatiue potius præcauendo, ne talis communio nimium differatur, quam præciſe determinando diem vel horam. Hāc concluſionem probat ratio difficultatis ſupra tacta: Et poteſt prætera in hunc modum declarari. Primo enim Eccleſię vſus ac determinatio probat dilationem vnius anni non eſſe diuino præcepto contrariam: nam qui nunc implet præceptum Eccleſiæ, non violat diuinum, etiam ſi frequentius non communicet: nam licet Eccleſia præcipiendo vnum, non excludat aliud, nec expreſſe approbet tantam dilationem, tamen dum id permittit, & non damnat, vt malum, tacite declarat hoc ſufficere ad non peccandum contra hoc diuinum ius. Maxime, cum ad paſtores Eccleſiæ pertineat curare, vt diuina iura communiter à Chriſtiano populo ſeruentur, & hic videtur eſſe ſenſus totius Eccleſiæ, quare vane ac ſine fundamento aliud introducere tentaretur, vt bene notauit Petrus Soto, lect. 1. de Euchariſtia. An vero duorum vel trium annorum tempus nimium ſit, ita, vt ſecluſo præcepto Eccleſiæ per id temporis differre communionem, ſit contra ius diuinum, incertum quidem eſt, videtur tamen probabile, propter rationes ſupra factas. Vnde concludere poſſumus, obligare hoc præceptum diuinum ad communicandum aliquoties in vita, ſaltem tertio, vel quarto quoque anno, quia maior dilatio, valde eſſet irrationabilis. Addit tamen Petrus Soto, hoc tempus non eſſe idem, reſpectu omnium perſonarum: quidam enim frequentius obligantur, quam alij, quia in maioribus tētationibus, & periculis verſantur. Sed hoc eſt miſcere obligationem per accidens, cum obligatione per ſe, nam, ſi quæ obligatio interdum naſcitur ex tentationibus, illa eſt per accidens, & non naſcitur ex hoc præcepto, quod tractamus, ſed ex præcepto charitatis, vel caſtitatis, vel ex alijs huiuſmodi: per ſe ergo non obligat hoc præceptum ad maiorem frequentiam hos, quam illos. Nam ſecluſis accidentalibus caſibus, & obligationibus, nulla fingi poteſt inæqulitatis ratio: eſt ergo vniformis hæc obligatio. Sicut præceptum Eccleſiaſticum cōmunionis annuæ vniformiter omnes obligat, etiam ſi demus, aliquē propter tentationes poſſe obligari ad communicandum frequentius. Loquimur autem de laicis, nam de obligatione Sacerdotū ad ſacrificandum, & ad communicandum, ratione ſacrificij poſtea dicturi ſumus. (Petrus Soto.)

4. Concluſ. Dico tamen quarto, moraliter loquendo, obligationem ad communicandum, nunquam oriri per accidens ex alijs præceptis, neque per extrinſecas circumſtantias poſſe hæc tempora communionis deſignari. Probatur breuiter, diſcurrendo per omnes modos huius accidentariæ obligationis, qui hacten⁹ excogitati ſunt. Primus eſt proxime tactus de tempore tentationis, quando ſcilicet, tam grauis eſt & diuturna, vt ad aliam ſuperandam huius ſacramenti auxilium moraliter neceſſarium exiſtimetur, quia tentatis alijs remedijs, experimento cognitum eſt, ea non ſufficere. Ita Petrus Soto ſupra. Ego vero, quamuis non cēſeam eſſe hunc caſum omnino impoſsibilem: exiſtimo tamen eſſe rariſsimum, & vix moraliter accidere poſſe, quia ſunt multa alia remedia, orationis, Pœnitentiæ, &c. quæ de ſe efficacia ſunt; præſertim ſi otium & occaſiones peccandi auferantur, & homo, quantum eſt de ſe, moralem diligentiā adhibeat. Quod ſi ipſe in his deficit, etiam communionis remedium inuenietur inefficax: ergo propter vincendam tentationem raro obligabitur homo ad communionem. Accidere tamen poteſt, vt homo in ſe ipſo expertus ſit, quoties communicat facile abſtinere à tali peccato, vel propter fidem & reuerentiam conceptam, vel propter ſingularem Dei prouidentiam: è contra vero, quando omittit cōmunione,m

nem, facile peccare, & tunc talis fortaſſe poſſet eſſe caſus, vt prudenter rem conſiderando, iudicaretur huiuſmodi homo obligatus ad communionem, & illam omittendo peccaret, non contra præceptum diuinũ communicandi; ſed contra præceptum illud, quo obligatur vincere talem tentationem: tamẽ, vt dixi, huiuſmodi caſus non eſt moralis, ſeu regulariter accidens, & ideo poſui in concluſione, moraliter eſſe intelligendum. Atque hinc conſtat pari ratione non poſſe hominem obligari ad communionem propter extrinſecam cauſam obtinendi à Deo aliquod beneficium, vel proprium vel commune: vt quod Eccleſiæ vel Reipublicæ periclitãti ſubueniat, vel in gratiarum actionem propter aliquod beneficium à Deo ſuſceptum, vel alias ſimiles extrinſecas cauſas, nam, licet vſus cõmunionis accommodatum medium ſit ad hos fines, non eſt tamen neceſſarium; ſecluſo voto, & humano præcepto, quæ in tota concluſione intelligi debent excluſa, quia non agimus de obligationibus ortis ex voluntate humana, ſed ex diuina vel ex rebus ipſis.

Dominicus Soto. Sum Tabië. Armill. Secundum modum huius obligationis tetigit Dominicus Soto ſupra citatus, ſcilicet, ex peccato mortali ſuperueniente poſt vltimam communionem, etiam ſi in fine vitæ per modum viatici facta ſit: ita vt ſemper teneatur homo, poſtquam mortaliter peccauit communicare, priuſquam ex hac vita decedat: ita ſignificat etiam Summa Tabien. verbo, Communicare, numero 16. & Summ Armil. verbo, Communio, num. 11. Nullum tamen afferunt teſtimonium, aut efficacem vel probabilem rationem: & ideo quã facilitate aſſeritur tale præceptum, reijciendum eſt, quia neque ex Scriptura colligitur, neq; ex traditione aut conſuetudine Eccleſiæ, nec denique ex inſtitutione, aut natura huius ſacramenti, quia non eſt inſtitutum ad peccatum mortale tollendum: propter quam cauſam præceptum confeſsionis obligat, quoties mortaliter peccauit. Vnde neque inſtitutum eſt hoc ſacramentum, vt medium ad ſalutem neceſſarium, vt ſuo loco vidimus: præceptum autem eius ſufficienter iam impletum fuit debito tempore & in mortis articulo, vt patet, quia, ſi nõ interceſsiſſet peccatum obligatio præcepti ſufficienter iudicaretur expleta: peccatum autem non eſt, vnde nouam obligationem induxerit. Dices, ideo eam inducere, quia hominem effectu huius ſacramenti priuat. Sed hoc nullius momenti eſt, tum quia ille effectus nõ eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem, tum etiã, quia iuxta veriorem ſententiam, per Pœnitentiam reparatur. Alioqui, ſi hæc ratio eſſet valida, etiam ſi intra eundem diem homo peccaſſet mortaliter poſt viatici ſumptionem, & eodem die timeretur mors, deberet iterum communicare: Imo ſæpius eodem die, ſicut tenetur ſæpius confiteri in tali caſu. Accedit tandem, quod regulariter huiuſmodi peccatum eſt occultum: viaticum autem non niſi publice accipi poteſt: quomodo ergo obligabitur ægrotus paulo poſt acceptũ viaticum ad iterum petendum illud propter occultum peccatum, ex fragilitate commiſſum? id ſane eſt præter morem Eccleſiæ, nec fieret ſine admiratione & ſcandalo Chriſtiani populi. Vnde communis vſus Eccleſiæ ſatis oſtendit, non quotieſcunq; occurrit in huiuſmodi hominib. neceſsitas confitendi, eſſe etiam obligationem communicandi.

Tertius modus huius accidentalis obligationis excogitatus fuit à quibuſdam hæreticis, dicentibus, teneri hominem ad communicandum, quotieſcunque ſacrificio Miſſæ aſsiſtit, non vt Sacerdos ſacrificans, de quo poſtea, ſed vt laicus Miſſam audiens. Fundatur primo in Chriſti facto & verbis: ille enim, cum primum conſecrauit, omnes aſtantes communicauit & ſubiunxit, Hoc facite. Ergo præcepit, vt ſemper ita fieret. Vnde Chryſoſtomus Homilia 61. ad populum ſic ſcribit. O conſuetudinem, O præſumptionem ſacrificium fruſtra quotidianum, in caſſum aſsiſtimus altari, nullus qui communicet. Omnis qui myſteriorũ participatione non fruitur, impudens & procax eſt, ſi adſtat. Secundo, nam qui Miſſam audit, concurrit ad ſacrificium, vt offerens: Ergo debet etiam concurrere vt participans, alioqui ex parte ſua non conſummat ſacrificium, & ideo dicitur hæc obligatio oriri, non ex præciſa ratione cõmunionis, ſed ex ratione ſacrificij. Tertio fauet antiqua conſuetudo, qua hoc legimus obſeruatum, vt ex antiquis liturgijs cõſtat, & in noſtra ante vltimas orationes eſt verſiculus, qui appellatur, Communio, qui olim cantari ſolebat, dum populus communicabat, eademque conſuetudo ſumitur ex Clemente libro ſecundo conſtitut. capitul. 37. & libr. 8. capitul. 20. & ex Dionyſio, cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. part. 2. *Clem. Rom. Dionyſ.* Et (quod maxime vrget) Anacletus Papa, epiſt. 1. & habetur in cap. Epiſcopus. de conſec. diſt. 1. ſignificat hoc fuiſſe præceptum Apoſtolicum. *Anacletus.* Peracta, inquit, conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus, ſic enim & Apoſtoli ſtatuerut, & Sancta Romana tenet Eccleſia. cui decreto conſonat Canon decimus Apoſtolorum. Omnes fideles, qui ingrediuntur Eccleſiam, & Scripturas audiunt, non autem perſeuerãt in oratione, nec ſanctam cõmunionẽ percipiũt, velut inquietudines Eccleſiæ commouent, & conuenit cõmunione priuari. & nunc etiam dicuntur Aethiopes ſub Preſte Ioanne hanc ſeruare conſuetudinem, nam quotidie vna tantum dicitur Miſſa, cui omnes, qui aſsiſtunt, communicant. *Qui Miſſæ interest, vel aſsiſtit communicare in illa non tenetur.* Nihilominus certa res eſt, ex hoc ſolo capite nunquam oriri communicandi obligationem, præſertim ex vi iuris diuini. Primo enim ita definit Concilium Tridentinum, ſeſsione 22. capitulo 6. & canone 8. *Conc. Trid.* Secundo, vniuerſalis vſus præſens Eccleſiæ hoc ſatis approbat. Tertio, antiqua decreta, quæ approbant communionem certis temporibus factam, hoc ſufficienter docent, vt patet ex Concilio Elibertino, in capitulo. Omnis homo. de conſecratio. diſtinctione ſecundã, & ex Fabiano Papa, in capitulo. Etſi non frequentius, de Conſecratione, diſtinctione ſecunda, & ex Concilio Toletano primo capitul. 13. *Conc. Elib. Tolet. I.* nam tempore, quo illa decreta ſeruabantur, non prohibebantur fideles plures Miſſas audire, quamuis in eis non communicarent; ſed ter tantum in anno. Vbi adiungere etiam poſſumus illud, Pauli, 1. ad Corinthios 11. *1 Cor 11.* Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, &c. loquitur enim ibi de fidelib. qui ad Eccleſiam Chriſti conueniunt, & eam probationem in ijs nõ requirit, vt Miſſæ ſacrificio aſsiſtant, ſed vt communicent cum deuotione & diſpoſitione tanto ſacramento debita, & ad illud rite ſumendum plane neceſſaria: non ergo neceſſe, hæc duo eſſe ſemper coniuncta: Vltimo, nullum eſt fundamentum probabile ad hanc obligationem inducendam. Primum enim fundamentum hæreticorum nullius momenti eſt, nam licet Chriſtus dixit, Hoc facite, non tamen dixit, hæc omnia ſimul facite, neque eodem modo quoad omnes circumſtantias extrinſecas & accidentarias, alias nunquam eſſet ſacrificandum, niſi coram duodecim, & omnib. communicantibus: item oporteret ſemper nocturna hora id facere: item nunquam liceret ex præconſecratis communicare extra ſacrificium, quod etiam eſt contra vſum Eccleſiæ.

Ad ſecundum reſpondetur, aſsiſtentes ſacrificio Miſſæ, offerre quidem, non per ſe, ſed per Sacerdotem: vnde ſatis eſt, quod ipſe etiam Sacerdos ſacrificium conſumat: Populus autem ſpiritualiter participet, ſicut & offert, vt Concilium Tridentinum indicauit. Ad tertium reſpondetur, primo non omnem antiquam conſuetudinem ortam eſſe ex præcepto iuris diuini, ſed ex feruore & ſanctitate fidelium, quod ipſemet vſus oſtendit, quãdo illa conſuetudo facile mutata eſt, abſque perturbatione vel ſchiſmate orto in Eccleſia, ſed potius Eccleſia vtrumque

que approbante, pro diuerſa temporum ratione: fieri autem potuit, vt pro aliquo tempore conſuetudo illa præceptum humanũ induxerit, quod poſtea fuit immutatum, vt ſentit Diuus Thomas, hic articul. 10. ad 5. propter verba Anacleti, ſupra citata, quãquam non dicit fuiſſe præceptum communicandi in omnibus Miſsis, ſed quotidie: ex quo poteſt nouum confici argumentum. Quia communicare ſæpius eodem die nunquam fuit in Eccleſia vſitatum: audire autem plures Miſſas ſemper licuit: Ergo nõ eſt præceptum, vt omnes, qui Miſſam audiunt, in illa communicent: nec tale præceptum, etiam Eccleſiaſticum, vnquam fuit, ſed ad ſummum communicandi quotidie, & ita etiam explicat hoc præceptum Durãdus, in 4. diſtinctione 12. & ſignificat Ruard. articul. 15. Et ita poteſt exponi Chryſoſtomus in principio citatus, quamquam multa ibi per exaggerationem, concionantiũ more dicta eſſe videantur: omnia tamen eo tendunt, vt terreat, & reprehendat eos, qui in prauo ſtatu ſæpius ad Miſſas audiendas accedunt, non quia hoc per ſe & abſolute malum ſit, ſed quia eſt periculoſum & indecorũ: vnde inter alia inquit: Hæc vt non temere communicetis, dico, ſed vt vos dignos reddatis. Item reprehendit eos qui nũquam, vel rariſsime, non vero eos, qui non ſemper communicabant, cum Miſſæ aſsiſtebant. Addo etiam, probabiliſsimum eſſe, illam conſuetudinem nunquam obligaſſe omnes fideles ad communicandum quotidie, tum quia verba Anacleti potius ſonant, referenda eſſe ad omnes, qui Miſſæ aſsiſtunt, ſed oſtenſum eſt, conſuetudinem nũquam ad hoc obligaſſe omnes fideles. Vnde Dionyſius citato loco ſolum dicit, Sacerdos & ipſe communicat & alios, vt communicent, hortatur: quo verbo ſatis indicat, non fuiſſe præceptum: tum etiam, quia multi graues authores cenſent, verba Anacleti non eſſe intelligenda abſolute de omnibus fidelibus, ſed de clericis, qui Sacerdoti miniſtrabant, vt Alenſis, 4. par. quæſtione 51. mẽbro 1. artic. 2. Hoſius in confeſſ. capite 41. Turrianus libro 1. pro canon. Apoſtol. capite 22. & eſt ſatis conſentaneum intentioni Anacleti, nam de his ſpecialiter loquebatur in illa epiſtola prima, & cum dicit Apoſtolos ſic ſtatuiſſe, citat canon. 9. Apoſtolorum, qui ſic habet, Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet ex ſacerdotali Catalogo, facta oblatione, non communicauerit, aut cauſam dicat, vt ſi rationalis fuerit veniam cõſequatur, aut ſi non dixerit, cõmunione priuetur. Vbi conſtat, ſermonem eſſe tantum de clericis, & adhuc de illis non fuiſſe abſolutum pręceptum, ſed vbi rationabilis cauſa non interueniret, vt ſi aliquis eodem die iam communicaſſet, ſufficientẽ cauſam haberet non communicandi iterum, quamuis poſſet iterum miniſtrare: & fortaſſe ob hanc cauſam præceptum erat in Concil. Altiſiodor. c. 19. Clericis, vt ieiuni ad miniſterium altaris accederent: qui nimirum in Miſsis communicaturi erant: tamen hoc totum iam eſt cõſuetudine abrogatum. Alter aũt canon Apoſtolorum ibi citatus reuera difficilis eſt: vnde Gloſſa in c. Omnes fideles, de Conſecrat. diſtin. 1. exponit, eſſe intelligendum non de his, qui in eadem Miſſa non cõmunicant, ſed de his qui temporibus ſtatutis non communicant: nam abſolute eſt ſermo de his, qui ingrediuntur Eccleſiam, & Scripturas audiunt: non autẽ perſeuerant in oratione, nec ſanctam communionẽ percipiunt, & in decretis collectis à Martino Brachã. in 83. ſic expreſsius legimus, Si quis intrat Eccleſiam Dei, & ſacras Scripturas audit (vel, non audit, vt habet alia lectio) & pro luxuria ſua auertit ſe à communione ſacramenti, & in obſeruandis myſteriis declinat conſtitutam regulam diſciplinæ, illum talẽ proijciendũ de Eccleſia Catholica eſſe decernimus. Non ergo eſt ibi ſermo de his, qui non communicant in Miſſa, quam audiunt, ſed de his, qui abſolute ſe præbent communione indignos, etiam legitimis temporibus. Quod in Antioch. Conc. c. 2. clarius ſic dicitur.

Durandus. Ruardus. Dionyſius. Alenſis. Hoſius. Turrian. Conc. Altiſ. Mar. Brach. Conc. Antio.

Qui ſanctam Euchariſtiæ participationem propter aliquam inſolentiam auerſantur: imo alia lectio ſic habet, Auerſantur etiam factam aſſumptionem Dominici ſacramenti ſecundum aliquam propriam diſciplinã. Quo verbo inſinuatur, fuiſſe aliquos, qui nolebant cum cæteris in oratione & ſacramentis communicare, ſed tantum in Scripturis audiendis, & cõtra eos editum eſſe canonem illum. Alia vero lectio illius canonis Apoſtolici ſic habet. Quicũq; fideles ingrediuntur, & Scripturas audiunt: in precatione aũt, & ſacra cõmunione non permanent, vt Eccleſiæ confuſionem afferẽtes ſegregari oportet. Vbi non eſt ſermo de non communicantibus, ſed de his, qui non aſſiſtunt integro ſacrificio vſq; ad conſummationem.

Ad fundamenta contraria ſententiæ.

Ad fundamenta in principio poſita pro contraria ſententia reſpondetur; modum obligationis huius præcepti diuini non eſſe ſumendum ex nuda forma illorum verborũ, Niſi manducaueritis: ſed adiuncto vſu Eccleſiæ, qui eſt optimus legum interpres, & cõſiderata etiã natura & materia talis præcepti, in quare non ſunt ſimilia, quæ de Baptiſmo & Confeſsione ibi afferuntur: illa enim præcipiuntur ſolum vt media neceſſaria ad tollendam culpam, quæ vnico actu perfecte tollitur: baptiſmus etiã datur per modum generationis, quæ vna tantum eſt, & confeſsio per modum iudicij, & Deus non iudicat bis in idipſum: Euchariſtia vero ad nutritionem datur, quæ vno actu non perficitur. Ad confirmationem iam declaratum eſt, quomodo poſsint tempora obligationis huius præcepti deſignari, quia non in omnibus præceptis affirmatiuis ſpectanda eſt æqualis neceſsitas, vt eorum vrgeat obligatio.

Ad vltimam confirmationem, negatur ſequela, nimirum, non poſſe Eccleſiam aliquem priuare viatico in articulo mortis, quia in hoc ipſa non violat prædictum ius diuinum, nam, licet homo obligetur iure diuino ſuſcipere viaticum, tamen hoc ius non obligat Eccleſiam, vt ſemper det: poteſt ergo ex cauſa negari, vel in pœnam, ad aliorum correctionem, vel ob maiorem ſacramenti reuerentiam; ſicut etiã tenetur homo ſumere cibum ad conſeruandam vitam corporis, & tamen ex iuſta cauſa poteſt illo priuari. Quamquam autem hoc ita ſit, tamen regulariter non expedit, vt Eccleſia tam graui cenſura & pœna vtatur, poteſt enim eſſe animarum ſaluti valde nociua, & ideo reuocati ſunt illi antiqui canones, vt Innocentius loco citato docuit: & in cap. Super eo, de hæreticis in 6. viaticum dari præcipitur hæreticis relapſis ante vltimum ſupplicium, ſi ſufficientia ſigna fidei & pœnitentiæ dederint; & cap. Quæſitum, 13. quæſt. 2. idem ſeruandum præcipitur cum alijs, qui propter alia delicta morte plectuntur: & idem nuper præcepit Pius V. motu proprio edito anno 1569. qui in Hiſpania receptus eſt, & lege regia idem eſt confirmatum: quia reuera prior conſuetudo nulla ſufficiente ratione fundabatur.

SECTIO IV.

Quam frequens vſus Euchariſtiæ licitus ſit, & conſulendus.

Nulla frequentia in Euchariſtiæ vſu iure diuino eſt prohibita.

Explicuimus hactenus, quæ frequentia, vt minimum neceſſaria ſit ex præcepto diuino in vſu Euchariſtiæ. Supereſt explicandum, an aliqua etiam frequentia ſit nimia, & iure diuino, vel animarum ſaluti contraria, & conſequenter, quæ ſit licita, & conſulenda.

Dico primo, Nullus Euchariſtiæ vſus propter ſolam frequentiã videtur iure diuino prohibitus. Probatur, quia frequentiſsimus vſus videtur quotidianus, & tñ hic nec diuino, nec Eccleſiaſtico iure prohibitus eſt, vt per ſe patet, tũ quia nullibi eſt talis prohibitio, & Chriſtus abſolute dixit, Hoc facite, vel Quotieſcunq; manducabitis panem hunc: tũ etiam, quia olim fideles quotidie communicabant, vt inſinuatur,

Actor. 2. nuatur, Actor. 2. verbis illis: Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & orationibus, & communicatione fractionis panis: id eſt Euchariſtiæ, vt omnes exponunt: qui etiam intelligunt, communionem fuiſſe quotidianam, ſicut orationem & doctrinã. Hoc etiam oſtendit conſuetudo, de qua in præcedente ſectione dicebamus, communicandi in Miſſa, quam ſinguli fideles audiebant: nam inde fit, ſicut vſus audiendi Miſſam quotidianus eſt, & ita communicandi fuiſſe, quod etiam conſtat ex Hieron. epiſt. 28. ad Lucinum, vbi ſeruatam dicit eam conſuetudinem in Eccleſia Romana, eamque laudat Baſil. in epiſtla ad Cæſariam Patritiam; quamuis etiam dicat ſufficere quater in hebdomada communicare, & feſtis diebus Colligitur etiam ex Tertull. libr. 2. ad vxorem capi. 5. in illis verbis: Non ſciet maritus, quid ſecreto ante omnem cibum guſtat, & ſi ſciuerit panem, non illum credit eſſe, qui dicitur. Auguſt. eiuſdem conſuetudinis meminit li. 2. de ſer. Domini in monte, c. 21. & ſer. 27. de verbis Domini, & epiſt. 121. ad Probam, vbi in verbis Dominicæ orationis: Panem noſtrum quotidianum: Euchariſtiam intelligit, quod ſumpſit ex Cypr. in eiuſdem orationis expoſitione, qui addit non parui eſſe detrimenti, à quotidiana communione abſtinere, vel ex Ambroſ. lib. 5. de ſacram. cap. 4. dicente: Si quotidianus eſt panis cur poſt annũ illum ſumis: quotidie accipe, vt quotidie tibi proſit: ſic viue, vt quotidie merearis accipere. De eadem re late ſcribit Chryſ. homi. 17. & 61. ad populum, vbi præſertim reprehendit eos, qui per annum differunt communionem. Epiphan. vero in compendio doctrinæ ſolum refert conſuetudinem communicandi feria quarta, Sabbatho, & Dominica: ſignificat vero hanc frequẽtiam fuiſſe præceptam, maiorem tamen prohibitam. Iuſtin. vero Apolog. 2. tantum indicat, communem totius populi conſuetudinem fuiſſe ſingulis diebus Dominicis communicare. Tandem Ignatius epiſt. ad Epheſ. indefinite conſulit: Date operam, vt frequentius congregemini ad Euchariſtiam.

Hieron. Baſil. Tertull. Auguſt. Cypr. Ambroſ. Chryſ. Epiph. Iuſtin.

Satis ſit obiectioni. D. Thom. Palud. Durand. Alenſ. Gabr.

Dices, ſaltem eſſe iure diuino prohibitum ſæpius eodem die communicare. Reſpondetur, hanc prohibitionem ex iure humano colligi, vt conſtat ex Diuo Thoma, in 4. diſtinct. 12. Paludan. Durand. & alijs, & Alenſi. 4. par. quæſt. 52. membro 3. Gabriel. lect. 87. in Canonem, ſcilicet, ex capite, Conſuluiſti, de celebratione Miſſæ, & cap. Sufficit, de conſecrat. diſtinct. 1. in quibus de Sacerdotibus ſacrificantibus ſermo eſt, & inde ſumitur argumentum ad laicos communicantes, quam collectionem vſus Eccleſiæ approbauit, & præcepto confirmauit: præcipuæ ob reuerentiam tãti ſacramenti, ne ſcilicet, ob nimiam frequentiam vileſcat, & Diuus Thomas addit myſticam congruentiam, ſcilicet, vt ſaltem per vnicam vnius diei communionem vnitas & ſufficientia paſsionis Chriſti repræſententur. At vero, ſtando in ſolo iure diuino, nulla eſt talis prohibitio, quia nec ſcripta eſt, nec tradita, nec ſola ratione probari poteſt, & ex eiſdem iuribus poteſt ſumi proportionalẽ argumentum: quia ſæpius eodem die ſacrificare, non eſt prohibitum iure diuino: Ergo nec communicare. Vnde, ſicut Papa diſpenſat interdum, vt aliquis eodem die ſæpius ſacrificet, ita poſſet diſpenſare in iterata communione extra ſacrificium: Non eſt ergo prohibitum iure diuino. Dices, ergo nec ſingulis horis communicare, vel etiam ſæpius eadem hora. Reſpondetur verum eſſe, de tota hac re, poſitiuo iure diuino nihil declaratum eſſe, ſed prudentiæ, quam ius ipſum naturale dictat, relinqui, quæ dictat, ea cauenda eſſe, quæ contemptum, vel irriſionem ſacramenti parere poſſunt, & ideo Eccleſiaſtica prouidentia in his modum & ordinem adhibuit.

Dubiolo reſpondetur.

Quæri autem obiter poteſt, an in aliquo caſu poſſit nunc aliquis bis in die communicare extra ſacrificium (de quo poſtea dicemus) non obſtante Eccleſiæ prohibitione? Sylueſter, verbo Miſſa. 1. quæſtione 7. negat vnquam licere. Sed accipiendus eſt caſus, in quo, ad impediendam iniuriam huius ſacramẽti, vel irreuerentiam, id ſit neceſſarium, vt verbi gratia, ne in manus hæreticorum veniat, vel ne comburatur, aut in ſimilibus: quemadmodum in ſuperioribus de ieiunio diximus: ratio enim eadem eſt: nam quod ꝑpter reuerentiam ſacramenti introductum eſt, non debet ita obſeruari, vt in illius iniuriam, vel irreuerentiam vllo modo cedat: & ita merito ſentit Angelus, ver. Euchariſtia. 3. nu. 39. & Summiſtæ frequentius, & Paludanus ſupra.

Angel. Palud.

Difficultas enodatur.

Tandem inquiri hic poteſt quomodo computandus ſit dies, intra quem non licet bis communicare? Reſpondetur, à media nocte in mediam noctem eſſe computandum, eodem modo, quo ſupra dictum eſt de ieiunio, propter eaſdem cauſas & propter Eccleſiæ vſum, qui hoc ſatis declarat: ſicut enim datur communio ſtatim poſt mediam noctem, etiamſi homo ante paucas horas aliquid comediſſet, ita etiam dari poteſt, etiam ſi communicaſſet. Eſt enim aduertendum, ſeruato ieiunio, & ſecluſo ſcandalo, ac per ſe loquendo, in qualibet hora diei, poſſe hominem communicare quia, licet frequentius ſoleat communio dari vſque ad meridiem, quia illud eſt tempus opportunius: tamen nulla eſt lex, quæ ad hoc obliget nec conſuetudo hactenus ita introducta eſt, vt præceptum induxerit, quod notarunt Angelus ſupra, & Sylueſter, verb. Euchariſtia. tertia quæſtion. decima quarta.

Angelus. Syluest.

2. Concluſ.

Dico ſecundo generatim loquendo, conſultius eſt frequentius communicare, quam rarius: magiſque eſt in frequentiam quam in raritatem inclinandum conſiderando actum ipſum abſolute: ſeu ex ſuo genere. Hæc eſt communis ſententia Theologorum, D. Thom. hic. & in 4. diſtinctione 12. quæſt. 0. 2. articulo 1. quæſtiuncula 2. vbi etiam Bonauentura. Richar. Palud. & Gabr. ibi, & lectio. 87. in Canon. Adri. quæſtione 3. de Euchariſt. Petrus Sot. lectio. 9. de Euchariſt. Et ſumitur ex Concil. Trident. ſeſsione 13. capitul. 8. vbi ad frequentiam hortatur. & ſeſsione 22. cap. 6. Optat Sancta Synodus, vt in ſingulis Miſsis fideles adſtantes communicarent: atque ad idem conferunt dicta Sanctorum Patrum citata præcedente concluſione: quibus addendus eſt Cyrill. l. 3. in Io. capitul. 37. & libr. 4. capitul. 17. vbi inter alia notat, ſolã dilationem per ſe non conferre ad meliorem diſpoſitionem: & regulariter contingere, vt, qui tarde accedunt, minus diſpoſiti ſint, quam qui frequenter: Chryſoſtom. item multa de hac re ſcribit homil. 28. in 1. ad Corinth. & inter alia dicit: ſemper eſſe tempus accedendi, ſi ſemper conſcientia ſit pura. Idem homil. 1. ad Timoth. & orat. de ſancto Philogonio. Auguſtinus etiam epiſtola 119. non præfert eum qui ex reuerentia abſtinet, ei qui ex deuotione quotidiẽ communicat: & de Eccleſ. dogmat. capit. 53. nec laũdat, nec vituperat eum, qui quotidie communicat. Ambroſ. vero 4. de ſacrament. capitul. 6. hoc etiam conſulit, & ſimilia multa ſumi poſſunt ex Bernard. in ſermon. de cœn. Domini, nonnulla ex Hieronym. à pologia pro libris contra Iouin. & Gregor. homil. 22. in Euangel. Innocent. libr. 4. de hoc myſter. capitul. 42. Rationes etiam ſunt perſpicuę. Prima, quia communicare digne per ſe bonum eſt: abſtinere vero ſolum eſt bonum per accidens, vel ex defectu diſpoſitionis, vel vt homo ad reuerentiam excitetur: ſed bonum per ſe præferendum ex genere ſuo eſt bono per accidens. Secundo, quia frequenter accedere eſt ex propenſione charitatis: differre autem, aut eſt ex negligentia, aut ex timore: ſed per ſe loquendo melius eſt ex charitate operari, quam ex timore; ergo, Tertio, quia, qui communicat, cæteris paribus, exce-

D. Thom. D. Bonau. Richard. Palud. Gabr. Adrian. Pet. Soto. Conc. Trid. Cyril. Alex. Chryſ. Auguſt. Ambroſ.

excedit alium in fructu ſacramenti ex opere operato poteſt autem facile in aliis eſſe æqualitas; quia voluntas communicandi digne, ex ſe non eſt minus bona & meritoria, quam affectus abſtinēdi etiam ex reuerentia: ergo ex ſuo genere illud eſt eligibilius. Quarto quia, ſi propter aliquid eſt interdum probanda abſtinentia huius cibi, maxime propter conſeruandam, vel concipiendam reuerentiam ſeu deuotionem, ſed ad hoc ipſum non minus iuuat ipſe frequens vſus, ſi prudenter fiat, & mediocri diligentia adhibita: nā & bona conſuetudo iuuat ad ſimiles actus melius exercendos, & efficacia etiam ſacramenti multum confert: ergo, ſimpliciter & generatim loquendo: fauendum eſt potius frequentiæ, quam dilationi.

3. Concluſ. Dico tertio, In particulari non poteſt vna regula dari de frequentia, quæ omnib. expediat, ſed pro diuerſitate ſtatuum & morum id eſt prudenti arbitrio definiendum. Hæc concluſio tam per ſe nota eſt, vt non indigeat probatione. Vt tamen in re morali rationem aliquam inſinuemus ad ferendum prudens iudicium, videtur ſane raro eſſe alicui conſulendum, vt ordinaria conſuetudine frequentius, quam octauo quoque die communicet. Ita ſignificant Doctores citati: & ita ſentiunt prudentes & experti viri in hac materia, & communis vſus Eccleſiæ non parum fauet. Ratio autem eſt, quia hoc modo, & ſufficienter ſubuenitur fructui animarum: & ratio etiam habetur reuerentiæ debitæ ſacramento: nam regulariter loquendo tot ſunt humanæ vitæ negotia, & impedimenta, quæ & animum diſtrahunt, & temp⁹ occupant, vt non poſſint homines frequentius accedere, cum debita diſpoſitione: nec tantum temporis huic actioni dare, quantum par eſſet: hoc tamen ſemel in hebdomada præſtare regulariter non eſt difficile: imo hinc ſæpe eueniet, vt vna communio facta opportuno tempore cum maiori fiat fructu, quam plures ſine debita præparatione & gratiarum actione. *D. Bern.* Aduertit autem Bernardus ſupra, non eſſe omittendam huiuſmodi frequentiam propter ſola peccata venialia: neque quia homo minorem feruorem deuotionis & charitatis in ſe ſentire videatur: quia non eſt exiguus huius ſacramēti fructus: quòd in magnis peccatis impedit conſenſum, & in minimis ſenſum minuit. *D. Bonau.* Vnde Bonau. libr. de proceſſu religionis proceſſu. 7. c. 21. ſic inquit: Licet tepide, accedas fiducialiter, confidens de miſericordia Dei, quia quo magis æger, magis indiges medico: & iuxta hoc dictum, *Hilar.* ſunt exponenda verba quæ ex Hilario referuntur de conſecratione diſtinct. 2. c. Si non ſunt tanta peccata, vt excommunicetur quis, non ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Dñi ſeparare: id eſt, ſi non ſunt *Auguſt. Beda.* mortaliter, vel ſi ſunt, ſi iam eſt præmiſſa eorum confeſsio: reperiuntur aūt illa verba apud Auguſt. epiſt. 118. & Beda. 1. ad Cor. 11. Non eſt autem negandum interdum poſſe huiuſmodi frequentiam differri, ꝓpter aliquam occaſionem ſimilem ad conciliandam maiorem reuerentiam: id tamē potius eſſe debet rarum & extraordinarium, quam frequens: nec tanta debet eſſe dilatio: vt plus nocere poſſit, quam prodeſſe: ne forte alicui contingat illud Pſal. 101. Percuſſus ſum vt fœnum & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum. Denique ita eſt hæc doctrina accipienda, vt non intelligatur, omnibus hominibus omnibusque ſtatibus vniformiter applicanda: nam cōtinentibus frequentius conuenire poteſt, quàm coniugatis: & religioſis, quàm laicis: ſolum ergo aſsignamus regulam, quæ facilius poteſt fere in omnibus obſeruari, qui timoratam conſcientiam habent, reliqua prudentiæ confeſſorum, & paſtorum relinquenda ſunt.

DISPVTATIO LXX.

De præcepto Eccleſiaſtico circa vſum Euchariſtiæ.

Omiſſa quæſtione, an ſit hoc præceptum: quæ in præſenti per ſe nota eſt, eadem fere occurrunt de hoc præcepto declaranda, quæ de diuino. Supponenda vero ſunt verba legis latæ in ca. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnitent. & remiſ. quæ ſunt fundamentum huius diſput. Omnis (dicitur) vtriuſque ſexus fidelis, poſtquàm ad annos diſcretionis peruenerit, ſemel ſaltem in anno confiteatur, ſuſcipiens reuerenter ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprij ſacerdotis concilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendum, alioqui & viuens ab Eccleſiæ ingreſſu arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura. *Diſp. 32. de Euchariſtia.*

SECTIO I.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Dico primo, ſolum obligare fideles baptizatos. Hoc conſtat primo ex verbis ipſius legis, nomine enim fidelium intelliguntur illi, qui fidem Chriſti & Eccleſiæ profeſsi ſunt per baptiſmum. Item, quia ſolum illi obligantur ea lege, qui poſſunt obligari ad confeſsionem, quando ea indigent: ſoli autem baptizati poſſunt obligari ad confeſsionem. Tandem hoc præceptum eſt pure Eccleſiaſticum: ſed poteſtas Eccleſiaſtica ſolum eſt ſuper baptizatos: nam, de his, qui foris ſunt, nihil ad nos, ait Paulus. 1. ad Cor. 5. *Soli fideles baptizati tenentur ſemel in anno communicare.*

Dico ſecundo, Hoc præceptum obligat omnes & ſolos fideles adultos. Patet ex verbis legis. Item, quia ſoli adulti ſunt capaces proprij præcepti & obligationis: omnes autem illi indigebāt hac Eccleſiaſtica determinatione præcepti diuini. Vnde nullus, cuiuſcūque ſtatus exiſtat, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, ſiue religioſus, ſiue ſæcularis, ab huius præcepti obligatione eximitur. Solum de Summo Pontifice dubitari poteſt, an hoc præcepto obligetur: ſed quia dubium hoc in hac ſpeciali materia non poteſt moraliter ad praxim reuocari, & quia in eadem forma tractatur ab omnibus circa eandem legem in materia de confeſsione illud differemus eo vſque. *liquo non omnes, ſed adulti.*

Sed explicandum ſupereſt, quando incipiat homo hoc præcepto obligari. De qua re multa ſcribunt Theologi in 4. diſtinctione 9. D. Thom. quæſtione 1. articul. 5. quæſtiuncula 4. Maior. quæſtione 2. Caieta. hic, articul. 9. Soto articul. 11. Nauarr. in Sum. capi. 21. numero 58. Summiſtæ, verbo, Euchariſtia, & verbo Communio. Qui omnes in primis notant: quamuis verba huius legis generatim loquantur de hominibus, poſtquam ad annos diſcretionis perueniant, ſimulque obligationem confitendi & communicandi coniungant: nihilominus non ſtatim, ac homo habet vſum rationis, quo ſit capax peccati mortalis, & obligationis confitendi, non ſtatim (inquam) obligari hac lege Paſchalis cōmunionis, ſed per aliquod tempus, vel etiam per aliquot annos poſſe ad confitendum, priuſquam ad communicandum, obligari, tum quia verba legis ſunt accommodate intelligenda, iuxta genus materiæ; eſt autem magnum diſcrimen inter vtrumque ſacramentū: confeſsionis enim ſacramentum magis neceſſarium eſt, & ex hac parte eſt anticipandum: Euchariſtiæ verò eſt longe dignius & ideo ad illius vſum maturior ætas expectanda eſt, vt poſſit ſuſcipiens conueniente deuotione accedere, & grauiori iudicio inter hunc & alios communes cibos diſcernere: tum etiam, quia in ipſiſmet verbis legis implicite hæc differentia inſinuatur: nam confeſsio abſolute percipitur: cōmunio vero cum quodam ordine ad prudens iudiciū confeſſoris: omnes autem prudentes confeſſores iudicant expedire plus communionem, quam confeſsionem differri. Vnde communi etiam vſu Eccleſiæ ita hæc lex declaratur, quidquid Palud. ſentiat. 4. d. 10. q. 1. num. 25. *D. Thom. Maior. Caiet. Soto. Nauarr.*

Deinde

Soto.

Deinde fere omnes in hoc conueniunt, non poſſe generaliter definiri hanc obligationem p̄ hominum ætates, ſeu annorum numerum: nam, licet Soto dicat, hanc obligationem incipere duodecimo ætatis anno, quo tempore, inquit, incipiunt obligari homines aliis legibus Eccleſiaſticis, tamen neq; illud principium poteſt eſſe vniuerſale: quia non omnes pueri ea ætate habent omnino perfectum rationis vſum. Vnde alij hoc extendunt ad 14. & 15. annum: quod etiam non poteſt generaliter affirmari, quia ante hoc tempus, imo & ſæpe ante duodecimum ætatis annũ, ſunt multi ita doli capaces, itaque inſtructi in rebus fidei, vt ſine dubio obligentur hoc præcepto. Neque ratio generalis, quam ſecundo loco Soto poſuit, video, quo fundamento niti poſsit, aut qua ratione id valeat vniuerſe affirmari: nam præceptum ieiunij non obligat à duodecimo ætetis anno; præceptum autem abſtinendi à carnibus die prohibito ſine dubio antea obligat: & idem exiſtimo de præcepto audiendi Miſſam: non eſt ergo illa generalis regula. Dicendum igitur eſt, hunc ætatis terminum non poſſe indiuiſibiliter præſcribi, ſed ad ſummum dici poſſe, hunc terminum contineri poſſe à decimo vſque ad decimum quartum ætatis añum: quia, moraliter loquendo, neq; ante decimum incipit, neque vltra decimum quartũ differtur hæc obligatio: ſicut nec rationis vſus. In hac vero ętatis latitudine ſolet eſſe magna varietas: alij enim citius, alij tardius ratione vti incipiunt, & ideo non omnibus ſimul incipit hęc obligatio: ſatisfaciet autem vnuſquiſque, ſi parentum & confeſſorum iudicium ſequatur, quos debet conſulere, cum dubitare inceperit, ipſi vero debent puerorum capacitatem & iudicium examinare, vt prudenter de eorum obligatione iudicẽt. Ita fere D. Th. Palud. & Maior locis citatis. Alenſ. 4. part. quæſt. 49. membr. 4. Caiet. in Sum. verbo, Communio, & Catechiſmus Pij V. Addit vero Soto, & mihi etiam probatur, non ſtatim ac hi pueri perueniunt ad ætatem, in qua poſſunt licite cõmunicare, ad id obligari, ſed poſt aliquod tempus, verbi gratia, poſt vnum & alterum annum: nam & vſus Eccleſiæ ita videtur hãc legem declaraſſe: & rationi conſentaneum eſt, vt Eccleſia non obliget, cum primum poteſt: ſed facultatẽ concedat expectandi per aliquod tempus, vel propter maiorem reuerentiam ſacramenti, vel propter maiorem fructum recipientis, vel ne hi pueri facile exponantur periculo trãſgreſsionis: ſecurius autem hoc fiet, ſi conſilio confeſſoris fiat: ſic enim non diſcordabitur, etiam à verbis legis.

D.Thom. Palud. Maior. Alenſ. Caiet. Catec. Pij V. Soto.

Quæſitum.

Quæres tandem, an hæc doctrina, quæ de præcepto Eccleſiaſtico data eſt, eodem modo ſoluenda ſit reſpectu diuini præcepti: nam in ſuperiorib. dubium hoc in hunc locum remiſimus. Et quidem aliqui authores ſimpliciter affirmant, quoad hoc, eandem eſſe rationem vtriuſq; præcepti. Ita Nauar. dicto cap. 21. num. 57. & Cordub. in ſumma Hiſpana, quæſtione 60. Sed aliqua declaratione & limitatione opus eſt, nam in communi vſu communionis, qui fit extra articulum neceſsitatis, prædicta regula ſeruanda eſt, quia hoc præceptum Eccleſiæ, eſt determinatio præcepti diuini, quoad tempus, in quo vtendum eſt hoc ſacramento extra mortis periculum: hæc autem determinatio Eccleſiæ eſt ſufficiens ad ſatisfaciẽdum præcepto diuino eo modo, quo ab ipſa Eccleſia recepta, & eius vſu eſt declarata, & approbata: ergo quoad hoc eſt eadem ratio vtriuſq; præcepti: vt probant etiam rationes & morales coniecturæ adductæ. At vero de communione facienda in articulo mortis non eſt eadem ratio, neq; hoc præceptum Eccleſiæ determinauit diuinum, quoad illud tempus: quia quoad hoc ex ſe erat ſufficienter determinatum. Vnde exiſtimo, in illo articul. dandam eſſe communionem cuicunq; homini habenti vſum rationis ad peccandum & capaci confeſsionis, & Extremę vnctionis. Quod Nauarrus quidem fatetur eſſe omnib. conſulẽdum: ego vero exiſtimo eſſe obligationem, tam ex parte petentis, quam diſpẽſantium, quia talis homo eſt capax fidei, & ſufficientis reuerentiæ ſacramenti: & eſt in eo periculo, in quo non expectat commodius tempus ad recipiendum ſacramentum cum meliori diſpoſitione: ergo debet tunc accipere eo modo, quo poteſt: patet conſequentia, quia in illo hominẽ iam habent locum verba illa Chriſti: Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis: quorum vim & obligationem poteſt talis homo percipere, & voluntarie manducare ac ſe probare, vt digne recipiat: nihil ergo eſt, quod illum excuſet, neque contra hoc video rationem aliquam, aut conſuetudinem.

Nauar. Cordub. Soluitur.

SECTIO II.

Quando obliget hoc præceptum.

Baptizati adult. ſemel in anno communicare tenentur. D.Thom.

Dico primo, obligare tantum ſemel in anno. Hoc patet ex verbis legis, cuius rationem vt declaremus aduertendum eſt, hãc temporis obligationem, pro temporum diuerſitate variam in Eccleſia fuiſſe. In principio enim, vt D. Thomas & alij ſentiunt, obligatio illa determinata erat ad quotidianam communionem; quod tamen incertum eſt vt ſupra dixi, imo probabile eſt, in principio nullam factam eſſe determinationem: quia fidelium deuotio obligationem præcepti præueniebat, vt ſupra etiam tetigi. Poſtea creditur determinatio facta ad ſingulos dies Dominicos, de quo etiam non inuenio ſufficientem traditionem, neque expreſſum decretum alicuius Pontificis, vel Concilij: ſolum in decretis Pij I. & in Concil. Nannetenſi. c. 9. legimus, præcipi Sacerdoti, vt ſingulis Dominicis diebus panem benedictum habeat, quem his fidelibus diſtribuet, qui communicare non potuerint: hinc enim fit coniectura, prius ſolitos fuiſſe fideles omnes diebus Dominicis communicare, quod vero hoc fuerit in præcepto, non ſatis conſtat. Poſtea vero ſtatutum eſt, vt ter ſaltem in anno, in Natali, ſcilicet, Domini, Paſchate, & Pentecoſte, fideles communicarent, vt patet ex Fabiano Pap. epiſt. 2. ca. 4. Concil. Agath. ca. 18. capit. Etſi non frequentius, de conſec. d. 2. Refert autem Burch. lib. 6. decreti. cap. 19. Syluer. Pap. quoſdam alios dies addidiſſe: quam legem apud nullum alium reperio: Soter autem Papa cap. In cœna Domini. de conſecr. d. 2. præſcripſerat, vt in die cœnæ Domini omnes communicarẽt, quam communionem videtur hic D. Thom. à Paſchali diſtinguere. Tandem vero, creſcente nimium fidelium numero, & charitate refrigeſcente, vnum eſt Eccleſiæ, ſufficere vnam communionem ſingulis annis præcipere, ne fragilibus hominibus laqueos iniicere videretur: quia, non obſtãtibus ſuperioribus præceptis, introduci cœpit conſuetudo differendi cõmunionem per annum integrum, vt ſumitur ex Chryſoſtomo, homil. 61. ad populum, vbi eam conſuetudinẽ reprehendit; & ex Auguſtino ſerm. 28. de verb. Domin. & Ambroſ. lib. 5. de ſacramentis cap. 4. dicentib. Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illũ ſumis, quemadmodũ in Oriente Græci facere conſueuerũt? Ex his ergo conſtat prima ratio huius pręcepti, nam, vt eſſet certa aliqua ratio implendi diuinum ius, quam poſſet Eccleſia exigere, & tranſgreſſores punire, oportuit ab ea aliquam determinationem fieri: vt vero præceptum eſſet accommodatum multitudini, & fragilitati, & præſenti rerum ſtatui, non oportuit frequentiorem vſum præcipi. Vnde colligitur ſecundo (quod ſupra dicebamus) ſtante hoc Eccleſiaſtico præcepto neminem obligari ad maiorem frequentiam; nec peccare eum, qui ſemel tantum in anno; tempore ab Eccleſia præſcripto communicat: nam implendo præceptum Eccleſiæ ſimul ſatisfacit diuino, alioqui Eccleſia non ſufficienter prouidiſſet fidelibus. Nauarrus tamen capit. 21. numero 59. excipit nonnullas perſonas, quæ pluries tenentur

Pius I. Conc. Nann. Fabian Pap. Conc. Agat. Burchar. Soter. Chryſoſtom. Auguſtinus. Ambroſius. Nauar.

nentur communicare in anno, nõ ex ſolo diuino iure, neq; ex hac lege Eccleſiaſtica, ſed ex aliis: nam in Clementina In agro §. Sane. de ſtatu Monach. præcipitur Monachis Benedictinis, vt ſingulis menſib. cõmunicent, & idem dicitur de Monialibus in Concil. *Con. Trid.* Trident. ſeſſ. 25. cap. 10. de regularibus. Sed in his decretis non ſunt verba, quæ præceptum clare exprimant, ſed ſolum conſilium, vel regularem conſtitutionem. Vnde Tridentinum ſic ait: Attendant diligẽter Epiſcopi, & cæteri ſuperiores Monaſteriorum Sãctimonialium, vt in conſtitutionib. earum admoneantur Sanctimoniales, vt ſaltem ſingulis menſibus, &c. Quapropter niſi ſpeciale votum intercedat, aut niſi ex inſtituto religionis cõſtet, cõſtitutiones ei⁹ obligare ſub mortali, nulla talis eſt rigoroſa obligatio.

Hoc præcepto cõmunicare tenentur fideles tẽpore Paſchatis. Dico ſecundo, Hoc præceptum ſpecialiter obligat tempore Paſchatis, vt patet ex illis verbis legis, Ad minus in Paſcha, & Conc. Trid. ſeſsione 13. canone 9. definit, teneri omnes fideles ſingulis annis, ſaltem in Paſchate ad communicandum, iuxta præceptum Sãctæ matris Eccleſiæ. Ratio autem huius determinationis fuit, & vt tempus eſſet magis determinatum & certum, & quia eo tempore videntur eſſe fideles magis diſpoſiti, & deuoti ad hoc ſacramentum recipiendum; & quia eo tempore inſtitutum & celebratum fuit hoc myſterium noſtraque redemptio conſummata.

Difficultas. Sed circa hoc tempus nonnulla ſuperſunt explicanda. Primum, quid nomine Paſchatis ſignificetur, videtur enim ſignificari tantum ipſa dies Dominica *Enodatur.* Paſchæ, in qua Chriſtus reſurrexit. Reſpondetur, quidquid ſit de vi vocis, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe ex decreto Eugenij IV. vt refert Nauarr. dict. cap. 21. numero 45. hoc tempus complecti quindecim dies à Dominica Palmarum vſque ad Dominicam in Albis, incluſiue: nam quolibet horũ dierum aliquis communicet, implet hoc præceptum: & quamuis ſæpius extra hos dies communicet, non implet præceptum, niſi communicet intra illos dies: quia verba legis limitant actum ad illud temp⁹, quod merito ad omnes illos dies extenſum eſt, ne omnes fideles ad vnum tantum diem ex præcepto obligati facile exponerentur periculo tranſgrediendi illud. Quod ſi alicubi introducta eſſet conſuetudo extendendi amplius hoc tempus, illam etiam ſeruare ſufficeret, ſicut referunt, Mediolani conſuetudine receptum eſſe, vt quolibet die quadrageſimali communicando impleatur hoc præceptum. Quod etiam in Hiſpania fieri poſſe declaratũ dicitur à Clement. VII. idq; conſtituiſſe teſtimonio Laurẽtij Cardinalis Sanctorum quatuor Coronatorum, & Epiſcopi Præneſtini, & vſu etiam receptũ fuiſſe. Sed mihi nec de vſu, nec de confeſsione ſatis conſtat, vbi autem cõſtaret, ita facere ſufficeret. Hic vero aduertendum eſt, teneri fideles ad hoc præceptum ſeruandum, Euchariſtiam ſuſcipere de manu proprij paſtoris, aut alterius, qui vicem eius gerat, ſeu de eius facultate: ita n. & vſus Eccleſiæ declarat, & Summi Pontifices in variis reſcriptis ſeu priuilegiis ſignificarunt, & ex eodẽ capitulo, Omnis vtriuſq; ſexus, colligitur, dum confeſsionem dicit faciendam eſſe proprio Sacerdoti, & non alieno, niſi de proprij licentia, ſine qua alter non poteſt ſoluere, vel ligare: hic enim eadem eſt ratio, quia etiam alienus non poteſt alterius oues paſcere ſine licentia proprij paſtoris, vt infra dicemus, agentes de obligationib⁹ miniſtrorum. Et ideo in eodem capite ſolum iudicio proprij Sacerdotis relinquitur, vt eius conſilio poſsit communio differri: ſic igitur, ſolum illius miniſterio, vel de facultate eius, impleri poteſt hoc præceptum. Quomodo autẽ intelligenda ſint aliqua priuilegia Pontificum, quæ de hac re loquuntur, dicemus infra tractando de præceptis miniſtrorum.

Secundum dubium explicandum eſt; an, qui in Paſchate tranſgreſſus eſt hoc præceptum, liber maneat ab obligatione communicandi vſq; ad ſequens Paſcha. Ita enim ſentiunt graues authores D. Anton. 2. part. titul. 9. capitul. 9. §. 3. Syluest. verbo Euchariſtia. 3. quæſt. 15. Tabiena verbo, Communicare. quæſtio. 7. Medina codice de pœnit. quæſt. de confeſſ. ſemel in anno agenda. Soto in 4. diſtinctio. 18. quæſtione 1. artic. 4. Victor. in Summa, nu. 37. Fundamentum eſt, quia præceptum affirmatiuum obligans ad aliquem actum præſcripto die, vel tempore, tranſacto illo, non obligat, etiam ſi per impotentiam vel malitiam in illo impletum non ſit: ſed huiuſmodi eſt hoc præceptum reſpectu temporis Paſchalis: ergo, & cæt. *D. Anton. Syluest. Tabien. Medina. Soto. Victoria.*

Maior conſtat apertiſsimis exemplis, in pręcepto audiendi miſſam diebus feſtis; in pręcepto ieiunij quadrageſimalis, vel quocunque alio: & idem contingit in voto, quando fit de actu pro die ſeu tempore determinato. Ratio autem eſt, quia præceptũ affirmatiuum non obligat pro ſemper: vnde, quando ipſum deſignat tempus, ad illud limitatur obligatio: non enim poteſt vltra verba legis obligatio extendi, cum verba explicent voluntatem legiſlatoris, à qua vis obligationis pendet. Et poteſt in hunc modum explicari: quia, ſi tranſacto tempore à lege præſcripto, homo teneretur ad actum præcepti, vel hoc eſſet ex directa intentione & obligatione legis: & hoc non, vt ratio facta probat; vel eſſet quaſi ex conſequenti per modum cuiuſdam reſtitutionis: & hoc non, quia non omnes tranſgreſsiones præceptorum obligant ad reſtitutionem, ſed quę ſunt contra iuſtitiam commutatiuam: etenim, ſi quis hodie teneatur eleemoſynam facere Petro indigenti, & peccet non faciendo, & craſtina de Petrus iam non indigeat, iam non tenetur facere, nec reſtituere, quam prius omiſit: quia non peccauit contra iuſtitiam; & occaſio ac materia præcepti trãſacta eſt. Minor vero prioris ſyllogiſmi cõſtat ex verbis legis, ibi: ad minus in Paſcha, ſuſcipiens reuerenter Euchariſtiæ ſacramentum. Itẽ, quia ibi conſtituitur differentia inter præceptum cõfeſsionis & communionis: in illo n. tantum dicitur ſemel in anno eſſe cõfeſsionem faciendam, & totum anni tempus indifferẽs relinquitur: hic vero Paſchale tempus deſignatur.

Alij vero authores diſtinctione hac in re vtuntur: nam contingit non impleri præceptum die Paſchatis pluribus de cauſis; aut ex impotentia ac legitima excuſatione, aut ex malitia: quando contingit non impleri pręceptum ex malitia, inquiunt extingui obligationem, vt prior ſententia dicebat: quando vero eſt ex impotentia, dicunt durare obligationem, & teneri ad communicandum, quam primum poſsit: quia lex ipſa dat facultatem confeſſori ad differendũ tempus illud, quando expedire iudicarit: & tunc nõ tollitur, ſed differtur obligatio, quandocunq; autem interuenit legitimum impedimentum, ita ſuſpenditur obligatio, ſicut iudicio confeſſarij ſuſpendi poteſt: quia, per ſe loquendo, & iuxta verba legis, tale impedimentum iudicio confeſſoris declarandum eſſet: vnde, ſi accidat omitti, non confeſſoris iudicio, vel quia conueniri non poteſt, vel quia res eſt tam euidens, vt non ſit moraliter neceſſarium, nihilomin⁹ eodem modo iudicandum eſt, non tolli, ſed ſuſpendi obligationem, propter tale impedimentum: nam huiuſmodi eſſe debet prudens conſilium proprij paſtoris, quod ibi ſaltem interpretatiue interponitur. debet ergo aliquis in huiuſmodi euentu, vt non peccet omittendo, habere propoſitum communicandi, cum primum impedimentum auferetur. Quod ſi obijcias, non debere eſſe melioris conditionis eum, qui peccando, quam qui ſine peccato omittit; Reſpondetur, non eſſe melioris conditionis: nam ille aſtringitur obligatione præciſe pro tempore Paſchali, quando nullum eſt impedimentum, & hoc non eſt priuilegium ſed grauamen potius: at vero, quando occurrit impedimẽtum, augetur quodammodo vel differtur obligationis tempus; quod priuilegium potius

Sum Armil. Tabien.

potius eſt quam grauamen. Ita ſentit Summa Armil. verbo, Cummunio. num. 6. nec diſſentit Tabiena loco citato. Et quidem poſterior pars huius ſententiæ mihi videtur valde conformis verbis & intentioni legis, atque omnino vera: tamen ſi prædicti authores rem attentiùs cõſideraſſent, ex hac eadem poſteriori parte potuiſſent elicere, priorem ſententiam eſſe falſam, & non eſſe idem iudicium ferendum de hac lege, & de omnibus alijs, quæ certa tempora deſignant: nam ieiunium aut miſſa, ſiue per impotentiã, ſiue per malitiam præſcripto die omittatur, non cadunt amplius in obligationẽ ſubſequenti die. Et per ſeſe incredibile eſt, voluiſſe legiſlatorem in hoc præcepto, vt non extingueretur ſtatim obligatio, ſed differretur, quando propter iuſtum impedimentum non poteſt in Paſchate communicari, & tamen non multo magis voluiſſe, vt, quacunque ratione vel temeritate omitteretur, non extingueretur ſtatim obligatio ſed permaneret, ſemperque vrgeret, donec impleretur.

Si quis, cũ paſchali tẽpore cõmunicare teneretur, communionem omiſit, deinceps ligatus manet, quã primum præceptum implere Nauarr. Viguer. D. Thom. Palud.

Dico ergo, Paſchale tempus ita indicari hoc præcepto, vt, ſi in illo non impleatur, non ceſſet obligatio vſque ad futurum Paſcha, ſed obliget ſemper idẽ præceptum ad non differendam communionem, ſed ſtatim communicandum, quam primum moraliter homo poſſit. Ita docet Nauar. cap. 21. num. 45. & Viguerius in Inſtitutionibus, cap. 16. §. 3. verſi. 19. & ſumitur ex D. Thom. in 4. diſtinct. 13. quæſt. artic. 1. quæſtiunc. 4. quatenus eodem modo loquitur de cõmunione, quo de confeſſione; & idem ſentit Palud. in 4. d. 10. q. 1. nu. 25. Et probatur primo ratione inſinuata contra præcedentem ſententiam. Secundo, ex intentione huius legis, quæ duas partes principales includit: vna eſt, vt communio vltra annum non differatur: altera eſt, vt ſaltem fiat tempore Paſchatis: & vtraque eſt principaliter intenta, præſertim prior; poſterior enim, vt ſupra dicebam, addita videtur propter maiorem congruentiam illius temporis; & vt certius conſtet, priorem partem impleri ſeu communionem vltra annum non differri, ergo quamuis ex malitia communio facta non ſit tempore Paſchali, debet ex vi huius præcepti, quam primum fieri: quia, licet præceptum iam impleri non poſſit, quoad illam partem, quæ talem diem determinat; poteſt tamen aliquo modo ſeruari, ſeu non magis aut magis violari, quoad aliam partem, quæ prohibet dilationem communionis vltra annum. Atque, vt huius rationis vis amplius declaretur, diſtinguendi ſunt varij modi, quibus poteſt certum tempus lege præſcribi. Primo enim poteſt lex determinare tempus propter ſpecialem ſolemnitatem, aut circumſtantiam illius, vt præcipitur ieiunium in vigilia alicuius Sancti, vel Miſſa in die feſto. Secundo deſignatur actus præceptus, vt proprium onus talis temporis, vt recitare horas canonicas eſt proprium onus ſingulorum dierum: & de his duobus modis procedunt recte quæ prima ſententia aſſumit: quia in eis obligatio talis præcepti omnino limitatur ad tempus illud. Tertio interdum principaliter & abſolute præcipitur actus quoad ſubſtantiam: temporis vero circumſtantia deſignatur, vt magis congrua, ſeu conueniens ex ratione accidentali, vt in præcepto recitandi horas canonicas, ſubſtantia præcepti eſt, vt intra eundem diẽ omnes dicantur: congruentia vero eſt, vt ſingulæ horæ dicantur certis diei temporibus, in quibus, ſi omittantur, non ceſſat obligatio, quamdiu durat dies: ſimiliter, ſi confeſſor præcipiat, feria ſexta ieiunare in ſatisfactionem, principaliter intendit vnius diei ieiunium; & propter maiorem congruẽtiam deſignat talem diem. Vnde, ſi tunc omittatur; non extinguitur obligatio. Item in obligatione ſoluendi tributũ, id frequenter contingit: tenetur enim aliquis tantum tributum ſoluere quotannis: tamen ad maiorem certitudinem certa dies deſignatur, vt verbi gratia, Sancti Ioannis: quod ſi ea dies abſque ſolutione tributi tranſigatur, non ceſſat obligatio; ſed potius poſt illum diem ſemper magis ac magis vrget: vnde Iuriſtæ dicunt, talem terminum non deſignari, vt in illo obligatio extinguatur, etiam ſi non impleatur: ſed vt abſolutio vſque ad illum differri poſſit & non amplius. Et eodem modo ſi Sacerdos ex beneficij ſeu capellaniæ obligatione teneatur ſingulis feſtis B. Virginis, vel ſimilibus diebus Miſſam dicere: & id facere omittat, non extinguitur obligatio, ſed tenetur alio die, quam primum poſſit, obligationem implere: quia ſubſtantialis intentio inſtituẽtis eſt de ſubſtantia actus, de circumſtantia autem tẽporis, ſolum ſecundario. Et in vniuerſum, quando in præcepto aliquid eſt ſubſtantiale, illud faciendum eſt, quamuis circumſtantiæ accidentales vel ſecundariæ impleri non poſſint: vt in præcepto ieiunij, abſtinentia à carnibus eſt quid ſubſtantiale, modus autem, ſcilicet, vt tantum ſemel in die comedatur, eſt quid ſecundarium: & ideo quamuis hoc poſterius impleri nõ poſſit, primum ſine dubitatione ſeruandum eſt, ſi fieri poteſt: licet è conuerſo, quia à primo excuſatur, conſequenter excuſetur à ſecundo, vt communis tenet opinio. Præſens ergo præceptum, quod declaramus, in hoc tertio ordine collocandum eſt, vt ex principali fine & ratione huius præcepti colligi poteſt: præcipue enim in eo intenditur, vt fideles non nimium differant vſum communionis: eſt ergo hoc præceptum determinatio iuris diuini ad temporis dilationem limitandam, & præſcribendam: ſubſtantia ergo huius præcepti eſt, vt communio vltra annum non differatur: dies autem Paſchatis propter ſpeciales congruentias ſupra notatas deſignatur: non quia actus communicandi ſit propriũ onus illius diei, neque vt terminus ita præfixus ſit ad ſolutionem huius debiti, vt illo tranſacto, implendũ non ſit: ſed potius vt terminet dilationem temporis, intra quod implenda eſt obligatio: vt ſaltem in illo impleatur, & multo magis poſt illum, ſi abſque obſeruatione, ſeu executione obligationis tranſigatur: ſicut de ſolutione debiti ad diem Sancti Ioannis ſupra declaratum eſt. Dices, quamuis fortaſſe hic ſit finis huius præcepti, hoc non ſatis eſt, vt præceptum ad hoc obliget: quia finis præcepti non cadit ſub præceptum, ſed materia: ſicut etiam dici poteſt, in præcepto audiendi miſſam die Dominico, intendi, vt ſemel ſaltem in hebdomada Miſſa audiatur, & non amplius differatur: & nihilominus non propterea obligat ſtatim poſt tranſactum Dominicum diem, etiam ſi in illo non fuerit impletum. Reſpondetur primum, quamuis finis legis non cadat ſub obligationem legis, niſi etiam ſit materia legis, tamen quando ille finis eſt maxime proprius & principalis, ex illo recte coniectamus ſenſum & intentionem legis, & materiam eius. Secundo dicitur, hunc finem non eſſe extrinſecum, ſed intrinſecum, ſubſtantialemque materiam huius legis, quod patet, tum ex ratione facta: quia hoc præceptum eſt ſufficiens determinatio diuini præcepti: non eſſet autem ſufficiens determinatio, niſi ita præſcriberet tempus, vt prohiberet maiorem dilationem: tum etiam ex verbis ipſius decreti, Omnis fidelis ſemel in anno confiteatur, ſuſcipiens reuererẽter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramẽtum: ex quo contextu cõſtat, illud verbum (ſemel in anno) æque cum vtroq; actu confitendi & communicandi cõiungi: clauditur ergo hoc in materia huius præcepti: ſicut de præcepto confeſſionis grauiores Theologi ſentiunt, vt ſuo loco dicemus: nec ſequẽtia verba, ad minus in Paſcha, excludunt abſolutam obligationẽ communicandi ſemel in anno, ſed potius declarant, illam obligationem eſſe implendam, ſaltem in tali die: quod potius additum eſt communionis, quam confeſſionis præcepto: quia confeſſio propter neceſſitatem ſuam differenda non eſt: &, poſtquam ſemel eſt facta, non eſt iterum ex præcepto iteranda, & ideo nullus certus terminus illi potuit deſignari: quia,

Obiectio.

Diſſolutio.

quia, quam primum homo peccat: cõfiteri poteſt, & ſatis implet obligationem ſuam: communio vero iterari poteſt etiam ex præcepto, & ideo potuit deſignari dies, in quo homo illam obligationem, ad minimum, implere teneatur, etiam ſi prius ſæpius voluntarie communicauerit. Fuit autem ita expediens fieri propter rationes ſuperius adductas. Atq; in hoc ſenſu videtur hoc præceptum declaraſſe Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 9. dicens, Si quis negauerit, omnes fideles teneri ſingulis annis, ſaltem in Paſchate, ad cõmunicandum, anathema ſit: ponit ergo hoc in materia & ſubſtantia illius præcepti, & non tantum in fine extrinſeco. Præterea hoc etiam videtur declarare vſus Eccleſiæ: nam, ſi quis Paſchalem communionem omiſit, cenſuris compellitur, vt quam primum communicet, nec permittitur vſque in alium annum differre: & tamen Parochi vel paſtores non imponunt ad hoc nouam obligationem, ſed cogunt ad implendam obligationem dicta lege poſitã in Concilio Lateranenſi: neque ſolum puniunt præteritam tranſgreſsionem, vt per ſe conſtat ex praxi; & ſenſu Eccleſiæ: & quia excommunicatio non ſolet ferri propter præteritum vt ſic: ſed in ordinem ad futurum, vt aliquis non permaneat in peccato cõmiſſo, vel vt illud non continuet: ergo ſignum eſt, obligationem huius præcepti durare: & tranſgreſsionem eius magis ac magis continuari, quamdiu magis communio differtur. Tandem declaratur à ſimili, quia ex vi huius pręcepti tenetur homo communicare in Parochia, ſeu alibi ex facultate Parochi: ſi autem cõtingat non poſſe illam circumſtantiam ſeruari, nihilominus tenebitur homo alibi communicare, ſi poſsit: quia hæc eſt ſubſtantia præcepti, & præcipue intenta, quæ non eſt omittenda, etiam ſi modus eius omnino impleri non poſsit: ſic ergo, quamuis, tranſacto die Paſchatis, non poſsit hoc præceptum impleri, quantum ad circumſtantiam talis diei, implendum eſt, quantum ad ſubſtantiam actus communicandi: ne vltra tempus lege præſcriptum differatur. Hæc ergo ſententia eſt ſine dubio vera, & rationabilis, magiſque fauens bonis morib. fidelium: nec dubitari poteſt, quin in ſenſu explicato potuerit hæc lex dari, nec rationem probabilem video, ob quam exiſtimemus non eſſe hanc Eccleſiæ intentionem. Solum video dici poſſe, rationes factas non procedere de eo, qui, verbi gratia, in Natali Domini ex deuotione communicauit, & poſtea præceptum Paſchalis communionis trãſgreſſus eſt: ille enim, quamuis differat communionem vſq; ad alium Natalem, non differt vltra annum: ergo ex hac parte non denuo tranſgreditur præceptum: ergo nec tenebitur ſtatim communicare, quam primum poſsit. Reſpondetur, quod de hoc fortaſſe poſſet minus improbabiliter id defendi: nihilominus mihi nõ placet, quia illud eſt per accidens, & præceptum intelligendum eſt de communione præcepta, ſeu, quæ fit ad ſatisfaciendum Eccleſiaſtico præcepto, & hanc prohibet vltra annum differri.

Conc. Trid. — *Conc. Latter.* — *Euaſio confutatur.*

Difficultas. Tertium dubium præcedenti ſimile eſt, ſi quis præuideat fore vt intra illos quindecim Paſchales dies communicare non poſsit, an teneatur præuenire, & communionem anticipare. Videtur enim ex dictis ſequi, teneri hominem ad huiuſmodi anticipationẽ: quia tenetur ſeruare ſubſtantiam præcepti, quantum poteſt etiam ſi circumſtantiã illius determinati temporis ſeruare non poſsit: ſed ad ſeruandam ſubſtantiam præcepti, neceſſarium eſt anticipare: quia, ſi expectet præfinitum diem, nec ſeruabit præceptum, quoad circumſtantiam, quia, vt ſupponimus, ita erit impeditus, vt communicare non poſsit, nec quo. ad ſubſtantiam, quia differet cõmunionem vltra annum: præſertim, ſi ſupponamus à præcedẽte Paſchate non communicaſſe. Confirmatur primo, nam in ſimili caſu, tenetur quis præuenire confeſsionem, vt probabilior eſt opinio, & inferius ſuo loco dicemus: ergo. Confirmatur ſecundo: nam qui in die feſto pręuidet ab hora octaua, verbi gratia, non futurum ſacrum, tenetur præuenire, & audire prius, ſi poteſt, quamuis abſolute totum tempus matutinum, ſit per ſe liberum ad audiendum ſacrum. His ergo coniecturis videtur hæc pars probabilis fieri. Nihilominus

Explicatur. dicendum cenſeo, non teneri hominem in huiuſmodi caſu anticipare communionem ex vi huius præcepti. Ratio, qua moueor, eſt, quia nullus obligatur ad anticipandum actum præceptum, niſi per talem actum poſsit ſatisfacere obligationi præcepti: ſed per communionem anticipatam non implet quis obligationem huius præcepti: ergo ex vi eius ad hoc non obligatur. Maior videtur vere per ſe nota ex terminis, quia lex non obligat, niſi vt impleatur: ergo ad actum, quo impleri non poteſt, non obligat. Minor vero patet: nam, ſi quis in eo caſu anticipaſſet communionem, & poſtea Paſchali tempore non occurriſſet impedimentum, quod timebat, teneretur illo tempore communicare: quia hoc præcipit lex, & tunc impleri poteſt, cum factum non ſit. Dices in eo caſu iam non teneri, ſed excuſari, quia iam rationabiliter communicauit ex voluntate implendi præceptum: & præcipuè, ſi ex conſilio cõfeſſoris hoc facit: quamquam enim hoc in lege non ſit expreſſum, videtur tamen ex ea rationabiliter ſeu à fortiori colligi: quia, cæteris paribus, melius eſt anteponere, quam poſtponere: ſed lex ipſa dat facultatem poſtponẽdi ex rationabili cauſa: ergo multo magis cenſenda eſt dare ad anticipandum: ergo, ſi ita fiat, ſatis fiet præcepto, neq; erit obligatio poſtea iterum communicandi: ergo ratio facta non obſtat, quo minus præceptum hoc obliget ad anticipandum propter rationem ſupra factã. Sed, licet hic diſcurſus probabilis etiam ſit, non tamẽ auderem excuſare ab obligatione communicandi in Paſchate eum, qui ſic anticipaſſet communionem, ſi poſtea nihilominus cõmunicare poſſet tempore pręcepti: quia cum lex ipſa expreſſe hoc præcipiat: non video, cur ſit omittendum, cum ſeruari poteſt. Vnde, neq; aliquis Doctorum aliud docuit, neq; aliud eſt in vſu Eccleſiæ. Et ideo conſequenter nemo eſt obligandus ad anticipandam communionem: quia illa communio nõ eſt impletiua præcepti, & eandem obligationem relinquit, quæ antea erat. Neq; ex facultate differendi, quam lex concedit cum conſilio confeſſoris, colligi poteſt facultas ita anticipãdi, vt poſsit poſtea omitti Paſchalis communio, etiam ſi illo tempore commode fieri poſsit: ſed potius videtur colligi contrarium: nam tunc ſolum datur facultas poſtponendi, quando in illo tempore præſcripto non eſt commoditas communicandi; & fortaſſe ideo in lege datur hęc facultas differendi cõmunionẽ, quia iam ſupponit præſens impedimentum, de quo certo conſtare pnteſt, quod nõ ita contingit reſpectu anticipationis. Atque hinc patet ſolutio ad rationem dubitãdi, & ad exempla inducta: non enim ſunt ſimilia, quia illa præcepta nullam certam partem illius temporis requirunt ad ſuum actum: & ideo per actum anticipatum ſufficienter impletur præceptum. Quo fit, idẽ eſſe dicendum in hoc præcepto, ſi quæſtio tantum proponatur de illis quindecim dieb. intra quos poteſt hoc pręceptum impleri, nam, ſi quis in primo aut ſecundo eorum præuideat fore, vt in omnib. ſequentibus communicare non poſsit, tenebitur præuenire & implere præceptum: quia in quacũque parte illius temporis ſufficienter impleri poteſt: & præceptum ipſum obligat, vt intra illud tempus impleatur, eo modo quo fieri potuerit.

Replicatur. — *Improbatur.*

SECTIO III.

Per quem actum impleatur hoc præceptum, quæve pœna trãſgreſſori impoſita ſit.

Ratio dubitandi eſt, nam interdum aliquis indigne

Quorundã opinio. digne communicat (de communicantibus enim digne debito tempore & loco nulla eſt dubitandi ratio) indigna vero communio, vt multi exiſtimant, nõ ſufficit ad explendum hoc præceptum : quod tenet *Durandus.* Durandus in 2. diſtinctione 28. quæſt. 4. *Capreol.* Capreol. in 2. d. 41. qu. 1. articul. 3. quatenus dicunt requiri gratiam ſanctificantem ad implendum hoc præceptum : qui tamen generaliter loquuntur de ſupernaturalibus præceptis ſacramentorum; & forte intelligunt, eſſe neceſſariam gratiam, vt nullum præceptum in eorũ ſumptione violetur : quod longe aliud eſt. *Adrian.* Adrian. vero in 4. materia de Confeſſ. qu. vlt. generatim loquens de omni præcepto tam diuino, quam humano, cenſet impleri non poſſe per malum actum: & hoc poteſt eſſe vnum fundamentum huius ſententiæ : quod erit magis apparens, ſi reſtringatur ad vſum ſacramentorum: cum enim ad cultum Dei ordinetur, non videtur præceptum eius poſſe impleri per ſacrilegum vſum, cultui diuino contrarium : vnde videtur maxime credibile, Eccleſiam non præcipere ſubſtantiam actus communionis ſine hoc modo digne communicandi : quia ſine illo neque ad ſalutem animæ, neq; ad cultum Dei ſpectat; & tamen ab Eccleſia, non niſi ſub hac ratione præcipitur. Tandem verba ipſius decreti vtrumq; præcipere videntur : Suſcipiens reuerenter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentũ : nam vox illa (reuerenter) maxime intelligenda videtur de reuerentia (vt ita dicam) ſpirituali: qualis eſt, dignæ ſumptionis: ſicut quando in c. Dolẽtes, de celebratione Miſſarum, in præcepto recitandi horas dicitur (deuote recitentur) omnes intelligunt, per vocem illam (deuote) ſignificari præcipue deuotionem ſubſtantialem orationis, quæ conſiſtit in attentiooe & integritate.

Qui ſacramẽtum Euchariſtiæ voluntarie in Paſchate ſuſcipit, licet ob ſacrilegã ſumptionem peccare contingat, Eccleſ. præcepto ſatisfacit. Nihilominus dicendum eſt, eum, qui voluntarie ſuſcipit ſacramentum Euchariſtiæ, etiamſi indigne ſumat, implere præceptum communicandi : etiamſi alias peccet mortaliter per ſacrilegium indignę ſumptionis. Ita tenet in ſpecie Cordub. in Sũm. Hiſp. qu. 15. & in genere Soto, lib. 2. de Iuſtitia quæſt. 3. artic. 10. Couar. in cap. Alma mater. 1. p. §. 5. qui alios referunt. *Cordub. Soto. Couar.* Et probatur nam alia præcepta, tum ſacramẽtorum, tum in aliis materiis, impleri poſſunt per actum peccaminoſum, vt patet, ſi quis Miſſam audiat praua intentione vel ieiunet comedendo aliquid ſaluti contrarium, aut plus quam indigeat : non tamen contra formam Eccleſiaſtici ieiunij : item per ſuſceptionem baptiſmi factam ſine gratia ſanctificante impletur præceptum, etiam diuinum, ſuſcipiendi baptiſmum: & idem eſſet de ſacramento Confirmationis, vel Ordinis, ſi de eis ſuſcipiendis præcepta darentur, aut, ſi quis voto ſe obligaſſet ad ſuſcipiendos Ordines, quamuis in peccato eos ſuſciperet, votum impleret, quamuis alias peccaret contra reuerentiam debitam ſacramento. Ratio autem ſumitur ex principio generali, quod trahit D. Thom. 1. 2. qu. 101. art. 9. quia lex præcipiens actum præcipit ſubſtantiam ei⁹, non autem modum, niſi modus ſit eſſentialis actui ſecundum ſe, vel prout ſub legem cadit : quomodo attentio eſt de eſſentia orationis: & formalis integritas de eſſentia cõfeſſionis: & talis forma abſtinentię, de ratione ieiunij : & dilectio ſuper omnia eſt intrinſecus modus charitatis DEI : at vero ſuſcipere Euchariſtiam cum diſpoſitione debita, non eſt modus eſſentialis ſacramentali communioni vt ſic: nam, licet aliquis indigne communicet, tamen reuera ſacramentaliter communicat, dummodo voluntarie & ſcienter ſacramentum ſumat. Quod ideo addo, quia ſi aliquis caſu comedat hoſtiam cõſecratam, cogitans eſſe communem panem, illa ſumptio non eſſet ſatis ad implendum præceptum : quia voluntas ſumendi ſacramentum, eſt de eſſentia ſacramentalis ſumptionis. hæc autem eſt, quæ ab Eccleſia præcipitur: non autem ſumptio etiam ſpiritualis : quia hæc pertinet potius ad effectum ſacramenti, qui conſequitur actum præcepti, quam ad ipſum actum ſumenti, qui præcipitur : &, quamuis hic effectus pendeat aliquo modo ex actu ipſius hominis, tamen ille actus eſt mere interior, & non eſt de intrinſeca ratione ipſius ſumptionis ſacramenti, prout actus humanus eſt : & ideo non comprehenditur ſub præcepto ipſius. Neq; etiam talis actus eſt expreſſus verbis huius legis : nam illa particula (reuerenter) non ſatis eſt ad iuducendam hanc ſpecialem obligationem: tũ quia, cum ſit res valde difficilis, debuiſſet clarius exprimi. Vnde probabilis eſt, hanc particulam non eſſe additam ad aliquid ſpecialiter pręcipiendum, ſed tãtum ad exprimendum actum cum cõditione ſibi debita ex natura ſua: tum etiam, quia illa particula ſatis poſſet explicari de reuerentia exteriori, de qua poteſt Eccleſia iudicare, vel de reuerentia intrinſeca; quæ conſiſtit in recognitione ſanctitatis huius ſacramenti, & voluntate recipiendi illud, vt rem ſacram & diuinam. Dices, ſi is, qui indigne communicat, mortaliter in eo peccat, quid intereſt dicere, quod impleat quaſi materialiter huiuſmodi præceptum? Reſpondetur primo, ne duo peccata committat, vnum cõmiſsionis, & alterum omiſsionis : & quoad hoc omnia dicta procedunt, tam de præcepto diuino, quam de Eccleſiaſtico. Secundo, ne pœnas, vel cenſuras Eccleſiaſticas incurrat, etiam ſi contra huius præcepti tranſgreſſores latæ ſint. *Obiectioni fit ſatis.*

Vltimo vero circa hoc præceptum Eccleſiaſticum eſt annotandum, iure communi nullam pœnam, ſeu cenſuram ipſo iure incurrendam, latam eſſe contra huius præcepti tranſgreſſores, vt conſtat ex dicto cã. Omnis vtriuſque ſextus: ſed ſolum pręcipitur, vt huiuſmodi tranſgreſſor ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura, quæ pœnę, donec imponantur, non incurruntur: imponi autem debent, non ſolum aduerſus eos, qui vtrumq;, præceptum ibi poſitum confeſsionis & communionis violant, ſed etiam, ſi hoc ſolum trãſgrediantur : quia lex contra omnes loquitur, qui vtrumque præceptum non implent : tamen, quia regulariter loquendo, nullus tranſgreditur hoc communionis præceptum, niſi prius tranſgrediatur præceptum confeſſionis : ideo communiter cenſentur pœnæ latæ contra eos, qui tempore debito non confitentur: & ideo de eis tractari latius ſolet in materia de confeſsione. Solent autem in ſingulis Epiſcopatibus eſſe circa hoc ſpeciales leges ſynodales : ſolent etiam ipſo facto excommunicari, qui poſt octo, vel quindecim dies, in ea trangreſsione perſeuerant, de quibus nihil aliud occurrit dicendum, quam in ſingulis Epiſcopatibus proprias leges & conſuetudines eſſe obſeruandas. Contra indigne autem communicãtes, nulla eſt pœna poſita : vel quia de hoc etiã nulla eſt ſpecialis prohibitio Eccleſiaſtica, eo quod ſatis ſit ipſo naturali iure prohibitum, vel quia regulariter hęc indignitas ex interiori pendet diſpoſitione, de qua Eccleſia nil iudicat: quod ſi aliquando exterius de ea conſtaret, pro ratione ſcandali & delicti eſſet à paſtoribus Eccleſiæ punienda.

ARTICVLVS XII.

Vtrum liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod non liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine. Dicit enim Gelaſ. Papa, & habetur de conſecrat. diſtinct. 2. Comperimus, quod quidam, ſumpta tantummodo corporis ſacri portione, à calice ſacrati cruoris abſtinent : qui proculdubio, quoniam neſcio, qua ſuperſtitione docentur aſtringi, aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Non ergo licet ſumere corpus CHRISTI ſine eius ſanguine.* *Infr q 82. ar. 4. & 4 d 12. q. 3. ar. 5 q. 2. De conſ. d. 2. c. comperimus.*

2. Præterea; Ad perfectionem huius ſacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio ſanguinis, vt ſupra habitum eſt. Si ergo ſumatur corpus ſine ſanguine, erit ſacramentum imperfectum, quod ad ſacrilegium pertinere videtur. Vnde idem Gelaſius* ſubdit: Quia diuiſio vnius, eiuſdemq́; myſterij ſine grandi ſacrilegio prouenire non poteſt.*

q. 74. a. 3. & 76. art. 2. ad argu 1. Loc cit. in ar: q. 74. ar. 1 & 76. a. 2. ad 1.

3. Præterea; Hoc ſacramentum celebratur in memoriam Dominicæ paßionis (vt ſupra dictum eſt) & ſumitur pro animæ ſalute Sed paßio Chriſti magis exprimitur in ſanguine quam in corpore: ſanguis etiam pro ſalute animæ offertur, vt ſupra habitum eſt.* Potius ergo eſſet abſtinendum à ſumptione corporis, quam à ſumptione ſanguinis. Ergo accedentes ad hoc ſacramentum, non debent ſumere corpus Chriſti ſine eius ſanguine.*

q. 76. ar 4. ad 1.

Sed contra eſt, multarum Eccleſiarum vſus, in quibus populo communicanti datur corpus Chriſti ſumendum, non autem ſanguis.

Reſpondeo dicendum, quod circa vſum huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari: Vnũ ex parte ipſius ſacramenti, aliud ex parte ſumentium. Ex parte quidem ipſius ſacramenti conuenit, quod vtrumq́; ſumatur: ſcilicet, & corpus & ſanguis; quia in vtroq́; conſiſtit perfectio ſacramenti. Et ideo, quia ad Sacerdotem pertinet, hoc ſacramentum conſecrare & perficere, nullo modo debet corpus Chriſti ſumere ſine ſanguine. Ex parte autem ſumentium requiritur ſumma reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad iniuriam tanti myſterij. Quod præcipue poſſet accidere in ſanguinis ſumptione, qui quidem, ſi incaute ſumeretur, de facili poſſet effundi. Et quia creuit multitudo populi Chriſtiani, in qua continentur ſenes, & iuuenes, & paruuli: quorum quidam non ſunt tantæ diſcretionis, vt cautelam debitam circa vſum huius ſacramenti adhibeant, ideo prouide in quibuſdam Eccleſiis obſeruatur, vt populo ſanguis ſumendus non detur, ſed ſolum à Sacerdote ſumatur.

Ad primum ergo dicendum, quod Gelaſius loquitur, quantum ad Sacerdotes, qui, ſicut totum conſecrant ſacramentũ, ita etiam toti communicare debent. Vt enim legitur in Concilio Toletano, Quale erit ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificãs particeps eſſe dignoſcitur?*

Conc Tolet. 12. cap. 6. de conſec. d. 2. c. Relatum.

Ad ſecundum dicendum, quod perfectio huius ſacramenti non eſt in vſu fidelium, ſed in conſecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius ſacramenti ſi populus ſumat corpus ſine ſanguine, dummodo Sacerdos conſecrans ſumat vtrumque.

Ad tertium dicendum, quod repræſentatio Dominicæ paſſionis agitur in ipſa conſecratione huius ſacramenti, in qua nõ debet corpus ſine ſanguine conſecrari. Poteſt autem à populo corpus ſine ſanguine ſumi. Nec inde ſequitur aliquod detrimẽtum, quia Sacerdos in perſona omnium ſanguinem offert, & ſumit: & ſub vtraq́; ſpecie totus Chriſtus continetur, vt ſupra habitum eſt.

COMMENTARIVS.

D. Thomæ concluſio.

Diſtinguit D. Thomas de ſacerdotibus & laicis, & de prioribus dicit, nullo modo debere ſumere corpus ſine ſanguine, quod formaliter intelligẽdum eſt de Sacerdotibus, vt Sacerdotes ſunt, id eſt, conficientibus, & ſacrificantibus, & ita procedit ratio D. Thom. ſcilicet, quia ad Sacerdotem pertinet, hoc ſacramentum perficere; non poteſt autem perfici ſine ea integritate, quam ſacramentum ſecundum ſe poſtulat. De qua concluſione, quia ad materiam de ſacrificio ſpectat, infra dicemus in diſputationibus de ſacrificio, & nonnulla ſupra attigimus, tractando de materia remota huius ſacramenti, de neceſsitateque vtriuſque partis eius, de laicis Diuus Thomas ſolum dicit propter cautelam & reuerẽtiam ſacramenti, in quibuſdam Eccleſijs dari laicis corpus ſine ſanguine: quam conſuetudinẽ ſentit eſſe rationabilem, & laudabilem: nam, licet conſiderando tantam ex parte ſacramenti, perfectionem eius, vtraq́; potius ſpecies ſumenda eſſet, tamen conſiderando ex parte ſumentium, reuerentiam & cautelam, quam adhibere debent, merito communis plebs vnica ſpecie corporis contenta eſt. Quæ res lõgiorem poſtulat diſputationem, in qua graues difficultates, quas D. Thomas in argumentis tangit, expediemus.

DISPVTATIO LXXI.

De præcepto communicandi ſub vna vel duabus ſpeciebus.

Diſp. 33. de Euchariſt.

QVæ hactenus de præcepto communicandi diximus, communia ſunt, ſiue in vna, ſiue in duplici ſpecie communio facienda ſit: ſupereſt ergo exponendũ, quid in hoc ſit prohibitum, quid vè liceat; quid denique magis expediat: ſimulq́; de iure diuino, & Eccleſiaſtico dicam.

SECTIO I.

Vtrum per ſe malum ac prohibitum ſit in vna tantum ſpecie communicare.

Naturaliter [illegible] vtraq. [illegible] laicis [illegible] eſt.

DE communione ſub vtraq́; ſpecie non eſt, quod quæſtionem moueamus: nam ſtando in ſolo iure diuino & naturali, certum eſt non eſſe laicis prohibitam, nec eſſe per ſe malam. Quod, & de fide eſt, & euidẽs etiam, ſuppoſitis principijs fidei de inſtitutione & veritate huius ſacramenti. Primum horum ſatis probat antiquus Eccleſiæ vſus: ſolebat n. Chriſtianus populus frequenter ſub vtraque ſpecie communicare, vt conſtat ex Iuſtino, apologia 2. pro Chriſtian. & Hieron. Sophoniæ 3. & refertur in cap. Sacerdotes. 1. quæſt. 1. & dialog. 2. contra Pelag. ex Chryſ. homil. 18. in 2. ad Corinth. vbi inter alia dicit: in participatione Euchariſtiæ, quoad vtramque ſpeciem, non eſſe iure diuino inter Sacerdotem & laicum differentiam conſtitutam, quod intelligẽdum eſt, quoad hoc, vt vtrique liceat: non vero quoad hoc, vt vtrique ſit æquè neceſſarium: de quo infra dicemus. Idem ſumitur ex Ambroſ. lib. de ijs, qui initiantur, c. 9. & Theodoretus, lib. 5. Hiſtor. ca. 16. refert, eundem Ambroſium Imperatori Theòdoſio dixiſſe: Qua audacia poculum pretioſi ſanguinis ore tuo participabis? & plura in ſequentibus referemus. Secundum vero patet, quia, ſuppoſita inſtitutione, vtriuſq́; ſpeciei ſumptio eſt actio ſacra & ſacramentalis, & põt fieri ſine vlla irreuerentia, & indecentia: ergo actio illa, neq́; ex obiecto, neq́; ex circumſtantijs, habet intrinſecam malitiam: neq́; etiam oſtendi poteſt ſcriptum aut traditum aliquod diuinum ius, in quo aliqua ex his ſpeciebus ſit laicis prohibita. De iure autem Eccleſiaſtico quid dicendum ſit, in ſectione 3. dicemus.

Iuſtinus. Hieron. Chryſoſtom. Ambroſius. Theodor.

Difficultas ergo propoſita eſt, an è contrario liceat laicis in vna ſola ſpecie communicare, ita vt hoc, nec per ſe malum ſit, nec iure diuino prohibitum: (nam de Eccleſiaſtico, vt dixi, nunc non agimus) & idem eſt quærere, an non ſolum liceat, ſed etiam neceſſarium ſit: quoties communicatur, vtramq́; ſpeciem ſumere. Ratio autem dubitandi eſt, quam tetigit hic D. Thomas arg. 2. quia vtraq́; ſpecies eſt de integritate & perfectione huius ſacramenti: ergo non licet vnam ſine altera ſumere. Reſpondet D. Thom. perfectionem huius ſacramenti non conſiſtere in ſe, ſed in conſecratione materiæ; & ideo non eſſe contra perfectionem huius ſacramenti, quod in vna tantum ſpecie à laicis ſumatur. Sed hoc non videtur ſatisfacere, quia non ſolum debitum eſt reuerentiæ ſacramenti, vt integrum fiat, ſed etiam vt integrum

Gelaſ. Pap.

tegrum ſumatur, & non mutilum. Vnde Gelaſ. Papa in c. Comperimus, de Conſecr. d. 2. Quidam (inquit) ſumpta tantum corporis Chriſti portione à calice ſacri cruoris abſtinent, qui proculdubio aut integra ſacramenta ſuſcipiant, aut ab integris arceãtur, quia diuiſio vnius eiuſdemque myſterij, ſine grandi ſacrilegio prouenire non poteſt. Leo etiam Papa ſerm. 4. Quadrag. Manichæos reprehendit, quod panem ſumerent & calice abſtinerent: & idem propoſitum dixit Auguſt. apud Algerum, lib. 2. de hoc myſt. c. 8. & apud Bedam, 1. ad Cor. 10. Nec carnem ſine ſanguine, nec ſanguinē ſine carne iure cōmunicari: & fortaſſe hanc ob cauſam olim præcipiebatur dari ægrotis, q calicem bibere non poterant, corpus ſanguine intinctum, vt colligitur ex Proſpero, in dimid. tempor. c. 6 & aliqui ad hoc citant Conc. IV. Carth. c. 76. quia ibi dicitur: Infundatur ori eius Euchariſtia. Sed hoc nihil probant, quia hæc verba optime poſſunt de corpore ſolo verificari.

Conc. Carth. IV.

Secundum argumentum ſumi poteſt ex ſpeciali Chriſti præcepto, in illis verbis contento: Hoc facite quotieſcunque ſumitis: in quibus verbis diximus ſupra contineri præceptum, tam reſpectu Sacerdotum de conſecrando, ſumendo, & diſpenſando hoc ſacramentum, quam reſpectu laicorum, de participando eodem myſterio: ergo, etiam ibi præceptum eſt omnibus ſeruare ritum, quem Chriſtus & Apoſtoli ſeruauerunt: ſicut ergo ipſi in vtraq; ſpecie ſumpſerunt, ita omnibus præceptum eſt ſumere quotieſcunque ſumpſerint. Et confirmatur primo, nam hinc colligunt omnes præceptum eſſe Sacerdotibus, vtramque ſpeciem ſumere, quando conficiunt, quia Chriſtus ita fecit, & dixit: (Hoc facite) ergo idem cōcludi poteſt de alijs ſumentibus: quia vt ſupra diximus, illud pronomen (hoc) non tantum deſignat facta Chriſti, ſed etiam Apoſtolorum ſumentium. Cōfirmatur ſecundo ex verbis ſubiūctis: In mei memoriam facietis, id eſt, in repræſentationem paſsionis meæ, vt omnes exponunt; repræſentatio autem paſſionis non fit expreſſa ſine ſumptione ſanguinis: nam per duas ſpecies diſtinctas ſignificatur ſeparatio ſanguinis à carne & animæ à corpore, facta in paſsione. Hæc ſunt fundamenta hæreticorum, qui reprehendunt communionem in vna ſpecie, prout eſt in communi vſu Eccleſiæ, vt refert VValdenſis tom. 2. de ſacram. c. 87. & Bellar. lib. 4. de Euchariſt. c. 20. & ſeq. Alij vero hæretici, vt refert Ioan. Alban. li. de communione ſub vna ſpecie, par. 1. ar. 4. diſtinctione vſi ſunt aliquando enim ſit communio priuatim ex præconſecratis: & tunc inquiunt non procedere argumenta facta, quia non oportet tunc fieri communionem propter repræſentationem paſsionis Chriſti, ſed propter effectum, qui in vna tantū ſpecie dari poteſt, aliquando vero fieri publice in ipſo ſacrificio; & tunc dicunt concludere argumenta facta, præcipue ſecundum: quia illa communio pertinet ad conſummationem ſacrificij, & repræſentationem paſsionis: & ita exponunt illa verba: Hoc facite, quotieſcunq; ſumitis in mei commemorationem: ita vt illa particula: in mei commemorationem, coniungatur cū verbo (ſumitis) non cum verbo (facite) & ſenſus ſit: Quotieſcunque ſumitis in mei (id eſt. paſsionis meæ) commemorationem, hoc facite: id eſt, corpus & ſanguinem ſumite.

VValdenſ. Bellarm. Io. Alban.

Nec per ſe malū nec diuino prohibitum eſt iure vnam Euchariſtiæ ſpeciem ſine altera ſumere. Conc. Conſt. Trident.

Veritas Catholica eſt, nec per ſe eſſe malum, nec iure diuino prohibitum, vnam ſpeciem huius ſacramenti ſine altera ſumere. Ita definitur in Concilio Conſtantienſ. ſeſſ. 13. & in epiſtola Martini V. & clarius in Concilio Tridentino ſeſſ. 21. capit. 1. idemque traditum fuerat in Concil. Baſileenſ. ſeſſ. 30. Et probatur, ſatisfaciendo duabus difficultatibus poſitis, quia neq; ex ſola rei natura, neq; ex ſpeciali mandato Chriſti colligi poteſt, eſſe neceſſariam, ſumere ſemper vtramque ſpeciem; ergo ex nullo capite eſſe malum aliquando vnam ſolam ſpeciem ſumere. Probatur prima pars antecedentis, nam quatuor ſunt in hoc ſacramento, ex quibus hæc obligatio poſſet oriri: ſcilicet, effectus, ſignificatio, res contenta, & ſpecies continentes: ſed propter effectum non eſt ſemper neceſſarium, vtramq; ſpeciem ſumere: tum quia in ſuperioribus viſum eſt, per ſe loquendo, totum effectum dari per ſingulas ſpecies, non minus, quam per vtramq; tum etiam: quia, licet daretur maior effectus per duas, quam per vnam ſpeciem, tamen neq; eſt neceſſarium ad ſalutem, neq; eſt in præcepto, totum Euchariſtiæ effectum ſemper recipere: ex hoc ergo capite non poteſt hæc neceſsitas oriri. Rurſus neque ex ſignificatione, quia ſignificatio, quæ per ſe pertinet ad hoc myſterium, vt ſacramentum eſt, & ad effectum eius, perfecte reperitur in ſingulis ſpeciebus: præcipue enim ſignificat hoc ſacramentum vnionem membrorum cum ſuo capite Chriſto & ipſorum inter ſe, & repræſentatur in pane, quatenus ex multis granis vnus panis conficitur, & quatenus per modum cibi ſumptus, ſumenti coniungitur: & idem fere eſt in vino, nam etiam vnus liquor ex multis granis efficitur, & ſumenti vnitur: repræſentatio autem expreſſa paſsionis magis ad rationem ſacrificij, quam ſacramenti pertinet. Dices, etiam ſumptionem ſacramenti eſſe participationem ſacrificij: & ideo debere eſſe integram. Sed hoc nihil refert: quia non eſt de ratione ſacrificij, vt omnes, qui adſtant, & conſentiunt ſacrificio, illudque per Sacerdotem offerunt, de ipſo participent: ſed ſatis eſt, vt publicus miniſter illud conſumat: & ideo ſupra probauimus, non eſſe neceſſarium, vt omnes fideles communicent in omnibus Miſsis, quas audiunt: multo ergo minus erit neceſſarium, ſaltem ex vi ipſius ſacrificij, & ſignificationis eius de vtraque illius ſpeciei participare: ſed hoc ad ſummum, pertinebit ad Sacerdotem. Vnde in lege veteri, qui offerebant aliquid in ſacrificium, non ſemper participabant de omnib. rebus oblatis: ſed ſolum ex parte, iuxta præſcriptum legis: non eſt ergo hoc neceſſarium ex communi ratione ſacrificij: & in hoc noſtro Euchariſtico minor erit neceſsitas, cum in ſingulis ſpeciebus tota res oblata contineatur, vt iam dicam. Nam ex tertio capite, ſcilicet, ex re contenta multo minus colligi poteſt hæc obligatio, nam res hic contenta eſt Chriſtus, qui totus continetur ſub ſingulis ſpeciebus: ergo nec ipſi rei contentæ, & principaliter manducatæ, nec manducanti aliqua fit iniuria vel detrimentum, ex eo quod vna tantum ſpecies ſumatur: quia tantundem ſumitur vno modo ſicut altero: nam, quod idem Chriſtus bis ſumatur, per ſe non refert ad integram ſumptionem eius, & ad perfectam cum ipſo vnionem, magis quam quod ſumatur ſub hoſtia maioris vel minoris quantitatis, aut ſub vna vel duabus hoſtijs.

Baſil. Martin. V.

Obiectio reijcitur.

Vnde tandem concluditur: neq; ex parte ipſarum ſpecierum poſſe hanc obligationem naſci, quia ſpecierum ſumptio tantum eſt, aut propter ſignificationem, aut propter effectum, aut propter rem contentam: ſi ergo his tribus rebus non deroget, quod communio fiat in vna ſpecie, profecto ſpeciebus ſecundum ſe nulla in hoc poteſt fieri iniuria. Quocirca nec ſacramento huic, vt ſacramentum eſt, poteſt iniuria fieri ex eo, quod in vna tantum ſpecie ſumatur: quia, ſi conſideretur id, quod eſt res & ſacramentum ſimul, hoc totum ſumitur in ſingulis ſpeciebus, ſi vero id, quod eſt ſacramentum tantum, licet materialiter pars tantum ſumi videatur, tamen formaliter in ratione ſigni, & virtualiter in ratione cauſæ, totum ſumitur, in ſingulis partibus: quia totum eſt in illis, vt declaratum eſt. Vnde facile excluditur obiectio, ſi quis dicat, non ſignificari integrum ac perfectum conuiuium in vna ſpecie, & conſequenter neque perfectam refectionem. Reſpondetur enim, ſatis eſſe, hanc refectionem repræſentari in re contenta, & effectu eius; nam etiam in corporali mandu-

Tacito ſcrupulo reſpondetur.

manducatione interdum fit ſufficiens refectio per ſolum cibum,vel potum , nimirum ſi conferant totum illum effectum corporalem,quo homo indiget. Vnde,ſi eſſet aliquis corporalis cibus,qui ſitim ſimul cum fame extingueret, non eſſet imperfecta corporis refectio , quæ per ſolum huiuſmodi cibum fieret abſque alio potu:idem ergo dicendum eſt de hoc ſacramento.

Secunda pars probanda ſupeſt eſt,nimirum, hanc neceſsitatem non haberi ex ſpeciali Chriſti mandato,vel facto.Primo quidem,quia probabile eſt,quod multi opinantur , Chriſtum in Caſtello Emaus dediſſe diſcipulis corpus ſuum ad manducandum,cum tamen certum ſit,non dediſſe potum ſanguinis;quia cognouerunt eum in fractione panis , & ſtatim euanuit ab oculis eorum.Et,quamuis mihi in ſuperioribus probabilius viſum ſit,illam panis fractionem nõ fuiſſe conſecrationem,tamen negari nõ poteſt,quod Auguſt.& alij frequenter dicunt , Chriſtum illo facto adumbraſſe communionem ſub vna ſpecie,& efficaciam eius,& conſequenter ſignificaſſe , illam eſſe licitam. *Conc. Trid.* Secundo hoc colligit Concilium Trident. ex verbis illis Chriſti,Ioan.6. Qui manducat me,viuet propter me,manducatur autem Chriſtus in vna ſpecie:ergo etiam viuificat : licita ergo eſt talis manducatio , quæ etiam ſignificata eſt in illo conuiuio, quod paulo antea Chriſtus fecerat,Io.6.in quo multitudinem hominum ex quinque panibus ſatiauit : nullaque ibi potus , aut vini fit mentio. Et ad idem adduci poſſunt veteres figuræ,de manna,& panibus propoſitionis,&c. quæ ſacramentum hoc ſub ratione cibi,& non ſub ratione potus ſignificabant. Tertio,quod verba illa(Hoc facite)non induxerint hoc præceptum,declarari poteſt ex Luca , qui non circa ſingulas ſpecies repetit illa verba : non eſt ergo illorũ ſenſus, vt ſemper ſumatur ac detur vtraque ſpecies : ſed, vt ſumatur , & diſtribuatur hoc ſacramentum modo conueniente : nam,etiam in ſuperioribus dictum eſt,non eſſe intelligendum,per ea verba, fuiſſe præcepta ea omnia , quæ à Chriſto ea nocte peracta ſunt , eodem modo & cum eiſdem circumſtantiis : hoc enim per ſe conſtat eſſe irrationabile:nam multa tunc acta ſunt propter ſpeciales rationes tunc occurrentes,quæ per ſe non ſunt ad myſterium neceſſariæ, & conſequenter,nec ſub præcepto ſunt comprehenſæ:quæ quidem,licet conjecturis , & rationibus diſcerni poſsint,maxime tamen Eccleſiæ authoritate & traditione,quę optima interpres eſt verborum Chriſti:tunc igitur conueniens fuit vtramq; ſpeciem dari Apoſtolis:tum quia erat initium inſtitutionis,& erãt pauci communicantes, nullumque periculnm effuſionis,& indecentiæ:tum etiam, quia tunc illos Ordinauit Sacerdotes,& voluit eos totũ ſumere , quod poſtea ſumpturi erant. Denique in ſignum ſpecialis beneuolentiæ , & ad ſolitum paſsionis ſuæ, in qua ſanguinem ſuum effuſurus erat,voluit cum eis communicare totum id,quod ipſe ſumebat , eoſque ſui ſanguinis poculo recreare & animare.Hæ autem cõgruentiæ omnes non ſemper ſimul concurrunt in omni diſpenſatione huius ſacramenti,vt per ſe notum eſt : & ideo non oportet ex illo ſingulari facto ad omnem aliam huius ſacramenti diſpenſationem & participationem exemplum & argumentum ſumere Denique , quod Chriſtus præceperit hoc ſacramentum ſumi in ſui memoriam,quid refert, vt communio in vna vel duplici ſpecie fieri debeat?nam & ſingularum ſpecierum ſumptio in Chriſti memoriam fieri poteſt, cum in ſingulis ſit totus Chriſtus. Vnde Paulus 1.ad Cor.11. poſt ſingularem ſpecierum conſecrationem,& elargitionem,poni illa verba:Hoc facite in meam commemorationem,& poſtea ſubiungit illa, Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc,& calicem bibetis,mortem Domini annuntiabitis,donec veniat.Lucas vero ſolum poſt conſecrationem corporis ponit illa verba : Hoc facite in meam commemorationem : ergo etiam ſola ſumptio corporis poteſt fieri in Chriſti commemorationem. Dices,non tamen fiet in memoriam paſsionis: Paulus autem in omni ſumptione corporis & ſanguinis vult,mortem Chriſti annunciari. *Euaſionis via obſeruatur.* Reſpondetur,dupliciter poſſe fieri memoriam mortis : vno modo veluti per expreſſam repræſentationem eius: & hoc proprie fit per conſecrationem corporis & ſanguinis ſeparatim,& per ſe pertinet ad hoc myſterium,vt ſacrificium eſt,vt poſtea dicemus. Alio modo implicite,vel tanquam quodam ſigno aut pignore : quomodo ſolemus memoriam beneficij ſuſcepti renouare aliquo ſpecicali ſigno vel imagine eius,qui beneficium contulit:& hoc modo per quamlibet ſpeciem per ſe ſumptam recolimus memoriam mortis Chriſti,vel , quia per ordinem ad præcedentem conſecrationem,per quam ſolum corpus, verbi gratia,ex vi verborum confectum eſt, implicite mors eius,& ſeparatio è ſanguine recolitur: vel quia ſumendo in quacunque ſpecie totum Chriſtum pro nobis mortuum,qui etiam paulo ante mortem hoc beneficium nobis contulit , ſufficienter mors eius , quantum eſt ex parte myſterij,& talis communionis,in memoriam reuocatur:vel,vt ait Algerus ſupra. Quia panis dentibus teritur, carnem Chriſti in paſsione attritam;& dum vinum in ora fidelium funditur,ſanguinem de latere Chriſti fuſum ſignat. Nulla ergo ratio ſupereſt, ob quam hæc actio per ſe mala ſit : neque vlla authoritas , ob quam ſit iure diuino prohibita. Neque oportet diſtinguere de communicantibus publice vel priuatim,aut de hoſtiis præconſecratis, aut de his,quæ conſecrantur in Miſſa : Eccleſia enim Catholica nihil inter hæc diſtinguit, & indifferenter vtitur vtroque communicandi modo:quia nulla eſt diſtinctionis ratio : omnis enim communio laica, priuata eſt ex parte ſumentis,ſiue fiat , ex præconſecratis, ſiue in præſente Miſſa : quia ſemper ſumens accipit vt priuata perſona , & non vt publicus miniſter. Quod vero hæc communio fiat ſecrete, vel coram teſtibus, & ideo publica dicatur , impertinens eſt ad hoc, vt ſub vna vel duplici ſpecie fieri debeat. Et eadem ratione nil refert , quod fiat ex præconſecratis, nec ne : quia, etiam ſi laicus communicet ex his,quæ Sacerdos in eadem Miſſa conſecrauit , ſemper accipit vt laicus, & priuata perſona,& eius ſumptio nil refert ad rationem ſacrificij, ſed pertinet ad ſecundarium vſum eius,ſeu rei oblatæ:quam rationem etiam habet communio facta ex præconſecratis : ſola enim temporis diſtantia eam variare non potuit.

Hæreticorum laquei diſrũpuntur. Argumenta in principio facta ſoluta ſunt : quia non poteſt melius honeſtas, vel ſaltem indifferentia alicuius actus probari , quam excludendo omnem vmbram,ſeu ſpeciem malitiæ, quod hactenus fecimus : nam communicare ſub vna ſpecie tantum , quatenus dicit ſumptionem vnius ſpeciei , per ſe & ex obiecto bonum eſt : quatenus vero dicit negationem alterius,per ſe indifferens eſt: poteſt autem iuſtis ex cauſis honeſtari : & ex eiſdem poterit etiam ſub præcepto conſtitui,vt infra dicemus. *Patrum dicta exponuntur.* Exponenda vero ſuperſunt quædam Patrum teſtimonia ibi adducta. *Gelaſij* Primum erat Gelaſij Papæ:quem hic Diuus *D.Thom.* Thomas ad ſecundum exponit , loqui de Sacerdotibus ſacrificantibus , quæ expoſitio ſumpta eſt ex Gratiano ibi,& antiquis Gloſsis : & eandem ſequitur Gloſſa tractatu de communione laicorum ſub vtraque ſpecie. *Gratian.* Eam vero reiecit ibi Antoninus Demochares, ſolum quia textus indefinite loquitur, *Anton. Demochares* Quidam ſumpta tantummodo,&c.& non dicit,quidam Sacerdotes.Sed,ſi hoc ipſum verba expreſſe cõtinerent,non indigerent interpretatione: ſatis ergo eſt,verba ipſius eſſe indefinita , & ratione materiæ non poſſe, niſi de ſolis Sacerdotibus intelligi : vt de ſolis ipſis dicta eſſe interpretemur. Et fortaſſe Gratianus aut Gloſſa eam interpretationem ſumpſerunt ex in-

ex integro decreto, ſeu reſcripto Gelaſij, quod mihi videre non licuit. Alius etiam ſenſus ſumi poſſet, ex parentheſi in eo textu interpoſita (quoniam neſcio qua ſuperſtitione doceantur aſtringi) aut integra ſacramenta ſuſcipiant, &c. vbi non videtur hoc præceptum, quod per ſe eſſet neceſſariũ, ſed quia ex neſcio qua ſuperſtitione aliter fiebat. Prior tamẽ interpretatio mihi magis probatur. Secundum teſtimonium erat Leonis, cui melius accommodatur ſecunda expoſitio data: Leo enim loquitur contra Manichæos, qui ideo reſpuebant ſpeciem vini, quia dicebant eſſe quid malum, & à malo Deo factũ; vel, quia negabãt, Chriſtum vere pro nobis mortuum fuiſſe, & ſuum ſanguinem fudiſſe, & hoc reprehendit Leo: non verò vnius ſpeciei ſumptionem abſq; ſuperſtitione factam. Tertium teſtimonium erat Auguſtini; qui ab Algero oratur in eodem ſenſu, quo Gelaſius. Vnde eodem ſenſu exponi poteſt, & ſimiliter intelligendus eſt ipſe Algerus: vel certe probabile eſt, Auguſtinum locutum eſſe contra Manichæos, prout frequenter ſcribit. Alij verò exponunt, locutum eſſe contra quoſdam, qui exiſtimabant, ſub ſpecie panis non eſſe ſanguinem Chriſti, & nihilominus ſolam ſpeciem panis ſumebant, contra quos rectè dicit, non poſſe iure carnem ſine ſanguine ſumi: ſed quid horũ verum ſit, incertum mihi eſt; quia illa opera Auguſt. non extant. Quartum erat Proſperi indicantis conſuetudinem dandi corpus in calice tinctum: dicendum eſt autem, illam conſuetudinem non fuiſſe vniuerſalem, ſed alicuius priuatæ prouinciæ, quæ conſuetudo ex ſpeciali aliqua ceremonia introduci cœpit, paruoq; tempore durauit: nam in Concilio, Brachar. III. c. 1. prohibita eſt: vbi non prohibetur miſtio corporis & ſanguinis, quæ fit in Miſſa, quæ antiquiſsima eſt in Eccleſia, à tempore Sergij Papæ, vt creditur & probatur in Concilio Toletano 4. c. 17. & refertur ab omnibus antiquis, qui de Officijs Eccleſiaſticis ſcribunt, & videri poteſt Algerus lib. 1. cap. 19. ſed prohibetur communio laica facta illo modo; vel propter irreuerentiam vitandam, vel propter vitandam ſuperſtitionem & varios errores, in quibus ille vſus fundari poterat. Sed quæret aliquis, an hæc doctrina intelligenda ſit indifferenter de vtraq; ſpecie; an potius de ſpecie panis, quam vini? nam hoc poſterius ſolum poteſt Eccleſiæ conſuetudine confirmari: de ſpecie autem vini ſola ſumenda, nunquam fuit in Eccleſia conſuetudo: at verò de corpore eſt conſuetudo antiquiſsima: nam, licet vſus vtriuſque ſpeciei antiquus etiam fuerit, tamen non creditur, vnquam eo ſenſu fuiſſe obſeruatum, quin etiam corpus ſine ſanguine ſumere liceret, & ſæpe etiam ita fieret, vt multi colligunt ex Act. 2. & 20. vbi ſolius panis fit mẽtio, & ſignificat etiam Hieronym. in Apolog. pro libris contra Iouinian. & habemus triplex huius rei indicium antiquiſsimum, & certiſsimum. Primum, quia fideles Euchariſtiam ſecum ad proprias domos deferebant: quia nõ poterant tam frequenter in Eccleſias ad communicandum conuenire, vt ex Tertull. Cyprian. Auguſt. & Hieronym. ſupra oſtendi: deferebant autem ſecum conſecratum panem: de vino autem nulla fit mentio; neq; eſt veriſimile, tum propter periculum effuſionis, & corruptionis: tum etiam, quia non habebant ſinguli ſacra vaſa, in quib. ſolis ſacratum ſanguinem recipi mos ſemper extitit. Deniq; quia panis ſacratus ſolebat dari manib. communicantium: calix autem minime, vt colligitur ex Cyrillo Hieroſolym. Catech. 5. Myſtag. Secundum indicium eſt, Euchariſtiæ ſeruatæ pro infirmis, quæ in ſpecie panis ſemper ſeruata eſt, vt ſupra ex varijs Conciliis & Hiſtoriis oſtendimus: nunquam autem legitur ſeruata in ſpecie vini, vt ex eiſdem locis ſupra citatis conſtare poteſt, quia, reuera, nec commode ſeruari poterat abſq; periculo, vel effuſionis, vel corruptionis. Vnde omnibus nota eſt hiſtoria illa, quam refert Euſeb. lib. 6. hiſtor. cap. 36. de Serapione ſene; qui, cum eſſet morti vicinus ad Sacerdotem miſit, vt ſibi communionem afferret, ad quem Sacerdos miſit particulam Euchariſtiæ, non autem conſecratum calicem. Tertium indicium ſumitur ex Officio Paraſceues, in quo ſumitur corpus ſine ſpecie ſanguinis, quem morem eſſe antiquiſsimum conſtat ex Gregorio in ſuo Sacramentali, Alcuino libro de Officiis Eccleſ. cap. de die Paraſ. Rabano lib. 2. de inſtit. Cleric. cap. 37. & Mycrologo lib. de reb. Eccleſ. cap. 19. & ſupra etiam oſtendimus, in Eccleſia Græca ſimilem ritum fere omnibus diebus quadrageſimæ fuiſſe ſeruatum: & indicatur in VI. Synod. canon. 52. Trulliano. Reſpondetur, ita quidẽ eſſe, veritatem hanc certius conſtare de ſpecie panis: nihilominus tamen mihi non eſt dubium, quin eodem modo locum habeat in ſpecie vini, propter rationis paritatem, quia etiam in hac ſpecie eſt totus Chriſtus: & habet totum, vel ſufficientem effectum, ſufficientemque ſignificationem: & nullum eſt ſpeciale præceptum diuinum, quod hoc prohibeat: igitur doctrina data indifferenter vera eſt in qualibet ſpecie. Quod vero magis ſit ad praxim redacta in ſpecie panis, quam vini, non eſt ex eo, quod aliud non liceat, ſed fortaſſe ex eo, q aliud non expediat: quia non eſt in ſpecie vini ea commoditas ad varios, & communes vſus, quæ eſt in ſpecie panis. Non deſunt autem viri docti, qui exiſtiment, fuiſſe olim conſuetudinem communicandi aliquando ſub ſola ſpecie vini, præſertim erga infantes, quibus prius, quam poſſent edere, infundebatur Euchariſtia ſub ſpecie vini, quod videtur indicari à Cypriano, libro de lapſis: & erga infirmos quando non poterant panem traijcere: tunc enim permittebatur infundi ſub ſpecie vini: quod citari ſolet ex Concilio Toletano XI. capit. 11. Sed ibi potius ſignificatur, vtramque ſpeciem ſolitam fuiſſe dari. Quapropter incerta mihi hæc conſuetudo eſt: ita vero ſentiũt Ruardus articulo 15. & Claudius repetition. 10.

Leo Papa. Auguſtinus. Proſper. Conc. Brach. III. Cyrillus. Hieroſol. Gregor. Alcuin. Raban. Mycrolog. VI. Synod. Dubij propoſiti ſolutio. Cyprianus. Conc. Tolet. XI. Ruard. Claud.

SECTIO II.

Vtrum omnibus neceſſarium ſit de iure diuino, aliquando ſaltem ſub vtraq; ſpecie communicare.

QVamuis malum non ſit, vnam ſpeciem ſine alia ſumere: neque ſit neceſſarium, quotieſcunque hoc ſacramentum ſuſcipitur, in vtraque ſpecie ſuſcipi: nihilominus poſſet eſſe præceptum, vt aliquando ſaltem, ſeu aliquoties in vita, ſub vtraque ſpecie ſumeretur: & ideo poſt definitam præcedentem quæſtionem, hæc, quæ propoſita eſt examinanda ſupereſt. In qua nulla poteſt eſſe dubitandi ratio, ſtando in ſolo iure naturali, ſeu loquendo de neceſſaria conſecutione ex vi ſolius inſtitutionis: nam ex vi illius non oritur obligatio communicandi abſolute, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo multo minus poteſt oriri obligatio communicandi ſub vtraque ſpecie: patet conſequentia, quia communicare ſub vtraquè ſpecie, eſt quidam vſus huius ſacramenti: ergo, ſi inſtitutio per ſe non obligat ad vſum, neque ad hunc vſum obligabit, & alioqui oſtenſum etiam eſt, huiuſmodi vſum non eſſe neceſſarium ad rectitudinem actus, etiam ex ſuppoſitione, quod aliquis communicare velit: ergo præcisè ex vi inſtitutionis nulla oriri poteſt obligatio ad communicandum aliquando ſub vtraque ſpecie. Tota ergo dubitatio eſt de iure poſitiuo diuino, in qua multi hæretici errarunt, dicentes, eſſe à Chriſto Domino præceptum, vt omnes fideles aliquando vtramque ſpeciem ſumant: qui error primum in Bohemia ortus eſt, authoribus Petro Dreſdenſi, & Iacobello Miſnenſi, vt refert Æneas Syluius in hiſtoria Bohemorum, c. 35. Hos ſecuti ſunt Ioannes VVicleff, & Ioann. Huſſ, & deinde Lutherus, ac nouatores omnes, aliqui etiam ex Ca-

Hæreſis circa vſum Euchariſtiæ. Pet. Dreſd. Iacobell. Æn. Syluius. VVicleff. Ioan. Huſſ.

ex Catholicis non recuſant admittere in principio latum fuiſſe à Chriſto hoc præceptum, & ad tempus in Eccleſia duraſſe, differunt tamen ab hæreticis, quia non reprehendunt Eccleſiæ conſuetudinem, ſeu dicunt authoritate à Chriſto acceptam, vel interpretatam eſſe, & hoc præceptum iam ceſſaſſe, vel certè in eo diſpenſaſſe. Ita Claudius repetit. 10. cap. 4. tamen eius ſententia non minus pugnat cum Concil. Trident. vt videbimus: & minus conſequenter, valdeq; voluntariè loquitur ad defendendam conſuetudinem Eccleſiæ. Hi omnes fundantur in illis verbis, Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: ſed ex vi horum verborum colligitur præceptum diuinum ſumendi Euchariſtiam, vt ſupra viſum eſt: ergo ex eiſdem colligitur præceptum diuinũ communicandi ſub vtraque ſpecie, ſi non ſemper ſaltem aliquando. Patet conſequentia, quia, ſicut ibi dicitur neceſſaria ad vitam communio huius ſacramẽti, ita dicitur neceſſaria vtriuſque ſpeciei ſumptio, & modus ſumendi, comedendo & bibendo: ergo eſt eadem ratio præcepti, quia illa neceſsitas non poteſt, niſi ex præcepto oriri. Vnde Chriſtus Dominus Matthæi 26. non ſine myſterio dixit, Bibite ex eo omnes, vbi ad Apoſtolos in perſona omniũ fidelium loquitur, quia ibi de diſpenſatione, & ſumptione ſacramẽti agebat, quæ communis eſt omnibus. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 10. in figuram huius ſacramenti & vſus eius, dicit de antiquis fidelibus, Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundẽ potum ſpiritualem biberunt: ad omnes ergo pertinet, atque adeo neceſſarium eſt, non ſolum manducare, ſed etiam bibere de petra, quæ eſt Chriſtus. Secundo argumentor ex antiquæ Eccleſiæ conſuetudine, quæ ita interpretata eſt hoc Chriſti præceptum: ideo enim dabatur hoc ſacramentum omnibus ſub vtraq; ſpecie, quia exiſtimabatur ad ſalutem neceſſarium: quod inprimis colligi videtur ex Paulo 1. ad Cor. 10. dicente, Vnum corpus ſumus, qui de vno pane, & calice participamus: & cap. 11. Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: omnes ergo tunc edebant & bibebant; referunt etiam Clem. Pap. lib. 8. conſtit. c. 13. & 14. Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hier. p. 1. & 3. Ignat. ep. 9. ad Philadelph. & ſumitur etiam ex Ambr. de offic. c. 41. vbi refert verba Laurent. ad Sixt. Pontif. Experire, vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui cõmiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem? & ex Cypr. epiſt. 54. dicente, Quomodo eos ad effundendum pro Chriſto ſanguinem prouocamus, ſi eis Chriſti ſanguinem denegamus? & epiſt. 63. Quidam (inquit) vel ignoranter, vel ſimpliciter, in calice ſanctificando, & populo miniſtrando, non hoc faciunt, quod Chriſtus fecit, & docuit, & ſer. de cœn. Dom. obſcurius dicit, Lex eſum ſanguinis prohibeat, Euangelium præcipit, vt bibatur. Iuſtin. etiam Apolog. 2. pro Chriſtianis, & conſuetudinem docet, & præceptum indicit: de conſuetudine etiam expreſſum eſt teſtimonium Cyrill. Hieroſol. Catech. 5. Myſtag. & Chryſ. hom. 48. in 1. ad Cor. præter alia, quæ præcedente ſectione adducta ſunt.

Claudius. *Matth. 26.* *1. Cor. 10.* *Clem. Papa* *Dionyſ.* *Ignat.* *Ambroſ.* *Laurent.* *Cyprian.* *Iuſtinus.* *Cyrillus.* *Hieron.* *Chryſoſt.*

Tertiò poteſt ratio adiungi, ſeu congruentia, quia non eſt maior ratio de vna ſpecie, quàm de alia: & quia vtraq; propter vſum fidelium inſtituta eſt: ergo de vtraque debuit dari præceptum; & hoc etiam ſuadent omnes congruentiæ, quibus ſupra probauimus, datum eſſe diuinum præceptum de vſu huius ſacramenti; eo vel maxime, quod præceptum non eſt credibile eſſe datum de parte ſacramenti, ſed de toto: ergo, ſaltem quandocunq; diuinum præceptum communionis obligat, & communio fit ad implendum illud præceptum, tunc fieri debet ſub vtraque ſpecie; atq; hoc modo euitari facile poterunt omnia pericula, quibus huiuſmodi vſus cenſetur expoſitus: quia, nec pueris oportebit dare vtramq; ſpeciem, neque adultis, niſi rarò.

Nullo diuino præcepto tenentur laici vtramq; Euchariſtiæ ſpeciem accipere.

Dico primo; Nullum eſt præceptum diuinum fidelibus laicis impoſitum communicandi aliquando ſub vtraq; ſpecie. Eſt de fide definita in Concilijs citatis ſectione præcedente; & primo probatur: quia tale præceptum, nec ſcriptum eſt, nec traditum: præceptum autem diuinum poſitiuum affirmãdum non eſt, nec admittendum, niſi ſufficiente authoritatẽ conſtet. Prior pars probatur, nam, ſi ex aliquo teſtimonio colligeretur hoc præceptum, maxime ex verbis illis, Niſi manducaueritis, &c. Sed ex illis non colligi, probat Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 1. quoniam, Qui dixit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitam in vobis: dixit quoq;, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, dixit etiam: Panis, quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Et deniq;, qui dixit. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo: dixit nihilominus: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. In quibus verbis ſic tacite argumentatur Concilium, Chriſtus affirmat, panis, ſeu carnis manducationem ad vitam ſufficere: ergo nõ aſſeruit in prioribus verbis, formalem vtriuſq; ſpeciei ſumptionem eſſe ad vitam neceſſariam. Sed dicet aliquis, hanc Concilij argumentationem non eſſe legitimam: primo, quia per panis manducationem intelligi poteſt integra refectio, tum quia nomen panis habet hanc in Scriptura ſacra frequentem ſignificationem: tum et, quia vſitatiſsimum eſt, totũ à parte nominare, præſertim in his moralib. actionibus: ergo veriſimile eſt, ita feciſſe Chriſtum, ne toties eadem integra verba repeteret. Secundo, quia ad ſic exponendum cogit vis priorum verborũ conditionalium: quæ multo maior eſt, quã ſimplicis locutionis promiſsiuæ: nam prior locutio clarat apertã neceſsitatem: poſterior vero non excludit illam, ſed ſolum proponit alterius ſpeciei efficaciam: huiuſmodi aũt ſimplex affirmatio & promiſsio, nõ ſolet in Scriptura excludere alia cõcomitantia, & neceſſaria, ſicut cũ Chriſtus dixit, Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, cõfitebor & ego eum coram Patre meo: non excluſit neceſsitatem baptiſmi, aut Pœnitentię, vel communionis, ſi cõmode adhiberi poſſet, ſed potius ſubintelligitur cõditio, ſcilicet, niſi alia, quæ neceſſaria ſunt, voluntariè omittantur, ſeu (quod item eſt) ſi id debito modo fiat, ſic ergo in propoſito dici poterit. Tertio, & maxime, quia Concilium adducit quidem illa alia teſtimonia, non tamẽ declarat, quomodo verba illa intelligenda ſint, quæ apertiſsime vtriuſq; ſpeciei neceſsitatem proponere videntur. Reſpondetur: his argumentis oſtendi, quàm ſit neceſſaria animata regula ad ſacram Scripturam explicandam, quę per ſe ſumpta, quaſi mortua eſt, & ſui rationem reddere non põt: vnde fit, vt facile in hunc vel illum ſenſum trahatur: Concilium ergo, quæ vere eſt animata & infallibilis regula, indicare intendit verum ſenſum verborum Chriſti, qui maxime cõformis eſt intentioni eis, vt facile patebit totum illum Chriſti ſermonem, & occaſionem eius conſideranti: docuit n. Chriſtus eo loco, vnionem cum ipſo, tam ſpiritualem, quam ſacramentalem, eſſe hominibus neceſſariam ad vitam, quia vero hæc vnio fieri ſufficiẽter poteſt per duas, vel per vnam ſpeciem, ideo nunc de vtraq;, nunc de altera loquitur, & vtroq; modo ſumẽtibus vitam promittit, & inter alia ſic inquit, Qui venit ad me, non eſuriet, &, qui venit ad me nõ ſitiet: ſignificãs, quacunq; ratione & modo ad ipſum veniatur, dummodo reuera perueniatur, ipſum ſolum ſufficere ad ſitim & famẽ tollendam, & inferius comparat hoc ſacramentũ cum manna, vtq; ſimilitudo omni ex parte quadret, declarat, ſolum cibum, etiam ſi potus non interueniat, ad ſalutem ſufficere, & ideo dicit: Ego ſum panis vitæ, patres veſtri manducauerunt in deſerto manna, & mortui ſunt: hic eſt

Obiectio. *Reſponſio.*

hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt, ſi quis ex ipſo manducet, non moriatur. Ac tandem ſermonem cõcludit, totam ſufficientiam, & efficaciam conſtituens in vnione ad ipſum, dicens: Qui manducat me, viuet propter me. Ex his ergo declarauit Concilium, Chriſti mentem non fuiſſe, loqui metaphoricè, aut ſub aliqua conditione, ſed ſimpliciter & abſolute, vt verba ſonant: quia reuera Chriſtus ipſe manducatus vereque animæ vnitus, ad ſalutem ſufficit, non adhibuit autem clariorem priorum verborum expoſitionem: quia ſciebat in hoc varias eſſe Patrũ expoſitiones, quarum nullam voluit, aut reijcere, aut definire: ſed ſolum ſumit ex omnibus tale præceptum in eis verbis non contineri: Vtcunque (inquit) iuxta varias ſanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligantur.

Prima expoſitio verbarũ Chriſti, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c.

Quatuor igitur ſunt illorum verborum expoſitiones: Prima, vt non ſit ibi ſermo de hoc ſacramento, nec de ſacramentali vſu, ſed de Chriſto, & de ſpirituali manducatione ipſius per fidem & charitatem, Hanc vero interpretationem ſupra reiecimus: nunc ex illa ſolum ſumimus, non poſſe eſſe de fide certum à Chriſto Domino latum eſſe tale præceptum in illo loco, imo, vt ſupra diximus, neque præceptum diuinum communicandi abſolute, ſeu ſub aliqua ſpecie, certa fide colligitur ex illo loco: vnde quando nulla ratio ſubeſſet, ſubterfugiendi vim horum verborum, niſi hanc expoſitionem admittendo, quilibet fidelis ac prudens deberet potius hoc eligere, quam receptam Eccleſiæ conſuetudinem ſenſumq́ damnare. Sed non deſunt aliæ interpretationes.

Secunda.

Secunda eſt, ibi præcipi ſacramentalem ſumptionem corporis & ſanguinis Domini, non tamen præcipi modum ſumptionis, id eſt, quod manducando & bibendo ſumatur; nam quilibet horum modorum ſufficit, dummodo vtrumq́ ſeu totum ſumatur: quia neceſſitas tota conſtituta eſt, in ordine ad Chriſtum ſumendum, quia ergo totus in qualibet ſpecie ſumitur, quamuis ſub ſpecie panis non bibarur proprie ſanguis, vt dixit Innocentius libro 4. de hoc myſterio, capitulo 21. quia tamen reuera ſacramentaliter ſumitur, ideo eminenter (vt ſic dicam) bibitur, & id ſufficit ad ſalutem, ſicq́ dixit Tertullianus lib. de reſurrectione carnis: Caro corpore & ſanguine Domini veſcitur, vt anima ſaginetur: & Cyprianus ſermo. de Cœna Domini: Panis (inquit) in carnem & ſanguinem mutatus vitam confert: & huiuſmodi panem dicit manducari & bibi: nam Potus (inquit) & eſus ad eandem pertinent rationem: & Bernardus ſermone 3. in Dominicam Palmarum, dicit; Alimoniã corporis & ſanguinis Domini à fidelibus frequentari; eſt ergo hic ſenſus ſufficiéns, ſolumq́ illi obſtare poteſt, quia non cum tanto rigore ſingulorum verborum proprietatẽ ſuſtinet.

Innoc. *Tertull.* *Cyprian.* *Bernar.*

Tertia.

Tertia expoſitio eſt, in illis verbis cõtineri præceptum ſumptionis vtriuſq́ ſpeciei, hoc tamen non eodem modo obligare omnes fideles ſed cum proportione, iuxta vniuſcuiuſque capacitatem ita vt neceſſarium ſit, corpus & ſanguinẽ Chriſti in Eccleſia manducari & bibi, non tamen vtrumque ſit ſingulis neceſſarium: ſed quibuſdam, ſcilicet, ſacrificantibus, vtrumque neceſſarium ſit: non ſacrificantibus vero, alterum ſufficiat: iuxta Eccleſiæ diſpoſitionem & interpretationem. Sed hæc expoſitio magis libera eſt, difficiliuſque poteſt accommodari verbis, quæ plane ad omnes fideles indifferenter diriguntur, propter quod, vt exiſtimo, nihil ex eis poteſt ſpecialiter probari de Sacerdotibus, magis, quam de alijs.

Quarta.

Quarta diſpoſitio eſt, vt illa, quæ ſpeciem habet copulatiuæ locutionis, vim habeat diſiunctiuæ ſcilicet: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, vel biberitis eius ſanguinem: ſolet enim particula, &, in Scripturis hunc ſenſum reddere Exod 15. & 21. Qui occiderit patrem & matrem: morte moriatur. i. patrem vel matrem, & Iob. 21. ſæpiſsime reperitur particula, &, in hac ſignificatione, & ſæpe alias.

Exod 13. & 12.

Dices multo magis videri hanc expoſitionem volũtariam, & non ſolum præter, ſed etiam contra vim verborũ, quandoquidem ſignum vniuerſale & diſtribuens in particulare conuertitur: neque in Scriptura vnquam illa expoſitio admittenda eſt, niſi quando illa particula, &, non terminos, ſed propoſitiones coniungit: tunc n. in toto rigore reuocari poteſt ad ſenſum propoſitionis, de diſiuncto extremo, vt in illo exemplo, Quod occiderit patrem & matrem, morte moriatur: ſenſus eſt: Qui occiderit patrem, morte moriatur, & q̃ occiderit matrem, morte moriatur. Quæ duæ æquiualent huic diſiunctæ, qui occiderit patrem vel matrem, morte moriatur, & ſimile eſt illud Apoc. 1. Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ huius: ſenſus n. eſt. Beatus qui legit, & beatus, qui audit. & ideo recte ẽt exponitur. Beatus, qui legit, vel audit.

Apoc. 1.

Reſpondetur, eundem ſenſum hic eſſe adhibendum, ſeruata proportione; & particulam, &, non eſſe extrahẽdam à propria, & rigoroſa ſignificatione quam habet. Sed conſideranda vlterius eſt negatio incluſa in illa particula (niſi) in initio totius propoſitionis poſita: Niſi manducaueritis: q̃ perinde eſt, ac ſi diceretur (ſi non manducaueritis) prout Græci ẽt codices habent: illa autem particula, (non) in principio talis propoſitionis copulatiuæ poſita, vtramque partem negat, & iuxta phraſim Hebraicam, quaſi bis, ſcilicet in vtraque parte repetita intelligitur, vt in illo Pſa. 1. Non reſurgunt impij in iudicio, neq́ peccatores in concilio iuſtorum: Hebraica lectio habet: Non reſurgunt impij in iudicio, & peccatores in concilio iuſtorum: recta aũt eſt verſio Latina, quia illa particula (non) intelligitur repetita in vtraque parte: ſic ẽt Pſal. 128. De quo non implebit manum ſuam, qui metit, & ſinum ſuum, qui manipulos colligit, ſenſus eſt, neque ſinum ſuum, ſubintelligendo repetitam negationem: ſic Act. 3. Argentum & aurum non eſt mihi, i. neque aurum habeo, neque argentum: ſic etiam Io. 15. Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, i. & niſi eis locutus fuiſſem, repetita negatione: eſt enim frequens apud Ioannem, phraſim Hebraicam retinere, vt expoſitores eius notant: eundem ergo in præſente retinuit, ſenſuſque erit: ſi non manducaueritis carnem filij hominis, &, ſi non biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: iuxta quem ſenſum ſolus ille non habebit vitam, qui neque carnem Domini manducauerit, neque ſanguinem biberit: ex quo ſenſu copulatiuo propoſitionem, recte ſequitur alia propoſitio affirmatiua de diſiunctiuo extremo: Qui comederit carnem, vel biberit ſanguinem Domini, habiturũ vitam: quia prior comminatio ſolum cadit in eum, qui vtrumque omittit, & hæc expoſitio ſaluat omnium verborum vim & proprietatem: & eſt conſentanea vſui ſcribendi Euangeliſtæ Ioannis: & cũ ea quadrant optime antecedentia & ſubſequentia: eſt ergo probanda: eamque moderni expoſitores magis probant.

Pſal 1. *Pſal. 118.* *Actor 3.*

Ad alia teſtimonia reſpõdetur.

Et ex his facile excluduntur alia teſtimonia, quæ minoris momenti ſunt, vt eſt illud: Accipite & bibite ex eo omnes: nam inprimis hæc verba non ſunt præcipientis, ſed inuitantis, ſeu dantis, vt ſolet fieri in quocunque conuiuio: vt, quando Chriſtus dixit, Ioannis 20. Accipite Spiritum ſanctum, nihil præcepit, ſed dedit, ſimulque explicuit, quid daret. Deinde illud ſignum (omnes) non diſtribuit pro omnibus fidelibus, ſed pro Apoſtolis tantum, vt patet, tum ex contextu, tum ex Marco dicente: Et biberunt ex eo omnes: quod non poteſt eſſe verum de omnibus fidelibus.

Hæreticorum ſcrupulus reijcitur.

Sed vrgent hæretici, Chriſtum non ſine myſterio addidiſſe illud ſignum (omnes) dando potum: & non dando panem. Reſpondetur, falſum eſſe, quod ſumunt: nam, licet Euangeliſtæ non exprimant, Chriſtum dixiſſe, manducate ex hoc omnes, non tamen negant: & Canon Miſſæ ex Apoſtolica

tradi-

Ambroſ. Paſchaſ.

traditione affirmat, ita dixiſſe: & ita etiam legit Ambroſius 4. de ſacram. c. 5. & Paſchaſ. libro de Corpor. & ſanguin. Domin. cap. 15. Deinde, etiam ſi ita eſſet; poſſet ſufficiens ratio differentiæ dari abſq; tali præcepto: nam Chriſtus obtulit panem in duodecim partes diuiſum, & ideo non erat tam neceſſarium explicare, ab omnibus eſſe ſumendum: quando vero dedit potum, vnum & eundem calicem dedit, vt ex eo omnes biberent: & ideo oportuit dicere, bibite omnes: & alius Euangeliſta dixit: Accipite & diuidite inter vos.

Obiectio.

Sed vrgebit aliquis, quia licet Chriſtus ad litteram locutus ſit cum Apoſtolis: tamen in perſona eorum loqui potuit ad omnes fideles, conſtat enim ex Euangelio, Chriſtum aliquando locutum fuiſſe cum Apoſtolis ſecundum proprias eorum perſonas, vt cũ eis dixit. Vos eſtis, qui permanſiſtis mecũ in tentationibus meis: aliquando vero, vt repræſentabant omnes Epiſcopos vel Sacerdotes, vt cum dixit. Hoc facite, Quorum remiſeritis peccata, &c. aliquando tamen etiam fuiſſe ipſis locutum, vt repræſentebant omnes fideles: ſicut ipſemet Chriſtus explicuit, Matt. 13. dicens, Quod vobis dico, omnibus dico ſic ergo in præſenti fuiſſe locutum ſentit Paſch. di. c. 15. dicens: Accipite & bibite ex hoc omnes, tam miniſtri, q̃ & reliqui credentes.

Matth 13. Paſchaſ. Soluitur.

Reſpondetur, concedendo Chriſtum omnibus illis modis fuiſſe locutum varijs locis, quorum ſenſus ex circumſtantia litteræ, ex materia, de qua agitur, ex Sanctorum expoſitionibus, potiſsimum ex Eccleſiæ ſenſu diſcernẽdus eſt. In præſenti ergo loco nihil eſt, quod cogat ad intelligenda illa verba, niſi de ſolis perſonis Apoſtolorum: quia nec præceptum, neque aliquid aliud continent, quod ad commune regimen Eccleſiæ pertineat: ſed ſolum familiarem quendam ſermonem inter aſsidentes eidem menſæ. Poſſet etiam admitti, ibi Apoſtolos repræſentaſſe Sacerdotes omnes, quia ibi indicatum eſt, quid Sacerdotes agere debeant. Denique, licet concedamus, etiam poſſe illa verba vltimo modo intelligi, nil refert, quia illa verba non continent præceptum, ſed facultatem bibendi, quæ iure diuino nemini denegata eſt, & hoc ſolum ſignificat Paſchaſius, qui non exponit verba Chriſti, ſed referens conſuetudinem communicandi in vtraque ſpecie, quæ tunc vigebat, conſiderat Chriſtum per miniſtrum dicentem omnibus. Accipite & bibite.

Neq; etiam colligi poteſt hoc præceptum ex teſtimonijs Pauli, illa enim verba, quæ explicant veterem figuram (Omnes eandem eſcam ſpiritualẽ manducauerunt, & eundem potum ſpiritualem biberũt) nullam vim habent, ad colligendum præceptum: tũ quia argumentum ex figuris ex ſe eſt infirmum: tum etiam, quia in ipſamet figura non omnes, qui manducauerunt manna, biberunt de petra: nam manna multo ante datum fuit, vt patet Exod. 16. Numer. 20 Ioſue 5. & qui manducauerunt, non ex ſpeciali præcepto id fecerunt, ſed voluntarie. Alia autem verba, Probet autem ſe ipſum homo, &c. ſolum probant, tã ad bibendum calicem, quam ad manducandum panem, eſſe neceſſariam bonæ conſcientiæ probationem: præceptum autem manducandi aut bibendi ex illis verbis, aut ex aliis eiuſdem capitis, colligi non poteſt: vnde ſtatim ſub disiunctione addidit Paulus Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & ſanguinis Domini. Vbi conſiderandum eſt, eum qui manducat panem hunc indigne, quamuis nõ bibat, dici reum corporis & ſanguinis Dñi: quia reuera vtrumq; ſumit: ſic ergo è contrario, qui digne manducat, corpus & ſanguinem Domini digne ſumit: & ideo, tam præcepto ſumendi, quam præcepto digne ſumendi ſatisfacit: nullibi ergo eſt ſcriptum diuinum præceptum, obligans laicos ad ſumendam aliquando Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie.

Exod. 16. Num 20. Ioſua 5.

Præceptum

Altera vero pars, ſcilicet, quod nec traditum ſit tale præceptum, euidentior eſt: quia non ſolum non eſt in Eccleſia talis traditio: quin potius eſt contraria, in qua potiſsimum fundatur fides concluſionis poſitæ: nam Eccleſia Romana & Catholica denegat laicis per totum tempus vitæ vſum calicis, & iudicat eos ſatisfacere Chriſti præcepto eſu corporis: iudicat ergo, nullum tale præceptum eſſe à Chriſto impoſitum, in quo iudicio errare non poteſt: quia eſſet intolerabilis error contra bonos mores.

deſumenda à laicis vtraq; Euchariſtia ſpecie traditum non eſt.

Nec refert, ſi quis dicat, hanc conſuetudinem Eccleſiæ non eſſe valde antiquam: tum quia in nullo tempore poteſt vniuerſalis Eccleſia errare in huiuſmodi materijs: tum etiam: quia ex Concil. Conſtantienſi, D. Thom. & aliis, conſtat, conſuetudinem hanc ante quadringendos vel quingentos annos incepiſſe: non conſtat autem aliquando fuiſſe in Eccleſia vſum, vt omnes omnino aliquando ſub vtraq; ſpecie communicarent; quia nec conſtat, illam conſuetudinem fuiſſe vniuerſalem in omnibus Eccleſijs, & multo min⁹ in omnibus perſonis.

Conc Conſt. D. Thom.

Certum autem eſt, nunquam in vniuerſali Eccleſia fuiſſe hanc conſuetudinem obſeruatam propter exiſtimationem neceſsitatis, aut præcepti diuini: ſed quia tunc commode fieri poterat, quia erat numerus fidelium minor, & maior deuotio, & ideo non eſt nunc propria contrarietas in Eccleſiæ conſuetudine: nam, mutatis rebus & circumſtantijs, mutare conſuetudinem, eſt quidem diuerſum, non tamen contrarium. Et confirmatur, quia, ſi eſſet præceptum diuinum communicandi ſub vtraque ſpecie, maxime obligaſſet in articulo mortis: ſed nunquam fuit vniuerſalis conſuetudo communicandi infirmos ſub vtraque ſpecie; ſed potius in vita Baſilij, & Ambroſij, & aliorum Sanctorum, legimus eos communicaſſe in fine vitæ, accepto tantum corpore Domini, & antiqua decreta, quæ loquuntur de viatico dando ægrotis, aut de Euchariſtia pro eis ſeruanda, fere ſemper de ſolo corpore loquuntur.

Vltimo addere poſſumus congruentias explicantes hoc præceptum non fuiſſe neceſſarium, quæ fere ex præcedente ſectione ſumi poſſunt: quia ad vtilitatem fidelium neceſſarium non fuit, cum illis ſatis ſit per vnam ſpeciem prouiſum, quoad omnes gratiæ effectus, præſertim, ſi per eos non ſtet, quo minus digne & frequenter illa vtantur, vt in ſuperioribus dictum eſt. Nec etiam hoc pertinuit ad diuinum cultum, fidei profeſsionem, aut Chriſti memoriam, vel repræſentationem paſsionis: quia hæc in ipſo ſacrificio fiunt, concurrentibus omnibus, qui aſsiſtunt, & per Sacerdotem illum cultum Deo offerentibus eandemque fidem profitentibus, & Chriſti paſsionem repræſentantibus, cuius memoriam etiam renouant quando ſacramentum ſumunt in quacunque ſpecie, ergo neque ex hoc capite oportuit dari tale præceptum, præter hæc autem nullum aliud videtur poſſe excogitari. Alioqui vero oportuit hanc diſpoſitionem prudentiæ, & iudicio Eccleſiæ relinqui: quia potuit ad reuerentiam ſacramenti expedire, vt neque omnibus, in vtraque ſpecie daretur: ita igitur factum eſt.

Congruentiæ quibus tale præceptum neceſſarium non fuiſſe perſuadetur.

Dico ſecundo: Etiam non eſſe iure diuino præceptum ſumere alteram ex his ſpeciebus determinatè, ſed ſolum confuſe, ſeu disiunctim, ita vt, quacunque earum accepta, præceptum diuinum impleatur. Hæc cõcluſio ſolum ponitur propter ſpeciem panis: nam de ſpecie vini, manifeſtum eſt ex dictis, nullum eſſe præceptum ſumendi illam, neque ſolum, neque cum alia ſpecie: de ſpecie autem panis, aliqui Catholici putant neceſſario eſſe ſumendam de iure diuino, ita vt communicando tantum ſub ſpecie vini, non ſatis fiat diuino præcepto de vſu huius ſacramenti. Ita ſentiunt Ioan. Alban. lib. de communione ſub vna ſpecie, tractatu. 1. ad §. & Bellarmin. libr. 4. de Euchariſt. c. 25. ad 3. 4. & 5. Fundantur, quia Lucas, & Paulus referunt, Chriſtum ſtatim poſt communionem ſui corporis

Nulla eſt diuina lex quæ alteram determinate ex his ſpeciebus ſumendam aſſignet.

I an Alban. Bellarm.

corporis dixiſſe, Hoc facite, poſt communionem autem calicis, Lucas nihil refert, Paulus vero non abſolutè, ſicut prius, ſed ſub conditione refert, dixiſſe, Hoc facite, quotieſcunq; ſumitis, in meam commemorationem: ex qua diuerſitate colligunt, ſumptionem ſub ſpecie panis eſſe ſimpliciter præceptam: ſub ſpecie autem vini, ſolum, quando fit Chriſti commemoratio in ſacrificio. Ratio vero differētiæ reddi poteſt, quia vſus panis ſemper futurus erat conueniens omnibus fidelibus, vt Eccleſiæ conſuetudo ſatis probat: & ideo hunc determinate videtur pro omnibus Chriſtus præcepiſſe: cuius indicium etiam eſt, eam in toto illo ſermone Ioannis 6. quandocunq; Chriſtus loquitur de vna tantum ſpecie, ſeu ſumptione eius, loquitur de carne, corpore aut pane, & antiquæ figuræ huius ſacramenti, neceſsitatem cibi indicant, non potus, vt manna, agnus Paſchalis, panis propoſitionis, & ſubcinericius panis Eliæ. Tandem additur congruentia, in ſignificatione fundata: quia panis magis eſt neceſſarius ad vitam, quam vinum: debuit ergo magis determinatè præcipi vſus eius, ad ſignificandam vnionis cum Chriſto neceſsitatem: Item panis repræſentat corpus, quod præſtantius quid eſt, quam ſanguis. Item, ſpecies panis ſunt aptiores ad memoriam Chriſti, quæ facilius per corporis, quàm ſanguinis repræſentationem concipitur. Item, quoad vſum: panis ab omnibus facile ſumi poteſt, vinum autem non item: multi enim ſunt, qui vino vti non poſſunt: veriſimile ergo eſt, præceptum determinate eſſe poſitum de ſpecie panis: ſolumque vſum ſpeciei vini relictum eſſe indifferentem. Nihilominus concluſio poſita mihi videtur omnino vera, quam poſtea expreſſe docuit idem Bellarminus, capit. 27. ad 8. & idem ſentit Sebaſtianus Oxemenſis hic articulo 12. numero 4. Et ratio eſt, quia totus diſcurſus factus in prima concluſione, hanc etiam conuincit: diximus enim illa verba, Niſi manducaueritis, &c. reduci ad ſenſum diſiunctiuum: ergo dicendum conſequenter eſt, præceptum in eis contentum per quamcunq; diſiunctionis partem ſufficienter impleri. Item, quia ſicut in Scriptura nullum eſt præceptum de vtraq; ſpecie, ita nec de ſpecie panis determinatè. Item, quia illæ promiſsiones, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo, non copulatim ſed copulatiuè intelligendæ ſunt, ita vt per ſe, & ſigiilatim verificentur & de manducante carnem, & de bibente ſanguinem: ergo quodlibet horum per ſe ad vitam ſufficit. Item, tam eſt totus Chriſtus ſub ſpecie vini, quam ſub ſpecie panis: ergo ex iiuris diuini, tā eſt ſufficiens ſumptio illius, ſicut huius. Patet conſequentia: quia efficit æqualem vnionem tam ſacramentalē, quam ſpiritualē cum Chriſto propter quam eſt ſpecierum ſumptio, vt diximus, & ſignificat Concil. Trid. vtens illo fundamento ad probandum, vnam ſpeciem ſufficere, quia totus Chriſtus eſt ſub illa, in quo multum huic ſententiæ fauet. Præterea coniecturæ contrariæ nihil ſuadent, quia illa verba, Hoc facite, ſimpliciter dicta, vel cum illo addito, ſcilicet, in meam commemorationem, aut cum illa conditione, Quotieſcunq; ſumitis, ad eundem ſenſum referuntur, vt præcedēte ſectione diximus, & ſignificat Eccleſia, quę in canone, ſolum poſt vtriuſque ſpeciei conſecrationem, refert illa verba, Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis: nullum ergo myſterium latet: in illa diuerſitate verborum Pauli, vt propterea cenſeatur magis determinate præcepta vna ſpecies, quam alia: ſed ſolum in poſteriori loco explicatur, quod in priori omiſſum fuerat. Tandem, licet verum ſit, vſum panis communiter eſſe faciliorem & aptiorem pro tota communitate, non tamen propterea oportuit ſub præcepto, ac neceſsitate determinate poni: præſertim, cum aliquando ēt poſſet applicari vſus vini, & non panis, vt in ſuperioribus etiam diximus, probabile eſſe in aliquibus caſibus

Bellarmin. Oxemenſ.

ſeu cum aliquibus perſonis factum eſſe, & ſufficiens exiſtimatum.

SECTIO III.

An potuerit Eccleſia prohibere laicis vſum calicis, idq; fuerit expediens.

RAtio dubitandi circa priorem partem eſt, nam licet Chriſtus non præceperit omnibus huius ſpeciei vſum, tamen pro omnibus illam inſtituit, omnibuſq; dedit ius illam petendi, cum dixit, Accipite & bibite, &, ſicut pro omnibus ſuum ſanguinem fudit, ita omnibus ſuum ſanguinem in teſtamento reliquit, dicens, Hic eſt calix noui teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur: non ergo poteſt inferior poteſtas priuare ſubditos iure, & facultate ſibi conceſſa à ſuperiori poteſtate: ſicut non poteſt procurator, ſeu miniſter aut teſtamētarius, priuare hæredem re à teſtatore ſibi teſtamento relicta, aut vſu eius. Et optimum exemplum eſt in ſacramento Confirmationis, & Extremæ vnctionis, de quibus Chriſtus ſpeciale præceptum fidelibus non impoſuit: tamen, quia pro ipſis ea inſtituit, iusque illis vtendi eiſdem conceſsit, non poteſt Eccleſia eorū vſum eis interdicere: idem ergo eſt in præſente ſacramento. Secundo nunquam expedire poteſt, vti hac poteſtate; quia Eccleſiaſtica poteſtas non eſt in deſtructionem, ſed in ædificationem: priuare autem fideles vſu ſanguinis Chriſti, non poteſt eſſe in ędificationem, ſed in magnum detrimētum: quia priuantur magno fructu gratiæ, magnaq; conſolatione & deuotione, ratione cuius acciperent per vtramq; ſpeciem maiorem gratiam ex opere operato, quam per alteram tantum. Et aliunde nulla eſt ſufficiens ratio, cur tanto bono priuētur: quia reuerentia & decentia ſacramenti poſſet multis alijs modis prouideri; præſertim, ſi non frequenter potus calicis omnibus daretur, ſed raro, aut ſemel in anno, aut aliquoties in vita. Et hoc modo certius eſſet, fideles omnes integrè & perfectè implere diuinum præceptum. Cum tamen aliud, vel ſit dubium, vel ſaltem controuerſijs & ſcandalis expoſitum: ergo expediret potius, vt Eccleſia hanc partem eligeret: nam ſemper certa ſunt præferenda dubijs: & quæ vnionem conciliant his, quæ ſcandala parere poſſunt.

Dico primo, eſſe in Eccleſia poteſtatem ordinandi, quomodo ſit à fidelibus hoc ſacramentum ſumendum: in vna ſcilicet, vel duplici ſpecie. Eſt de fide, ex definitione Concilij Trid. ſeſſ. 21. c. 1. & 2. vbi hac occaſione definit, eſſe in Eccleſia poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione ea ſtatuat, vel mutet, quæ ſuſcipientium vtilitati, & ſacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire iudicauerit, quo ſenſu intelligit, dictum eſſe à Paul. illud 1. ad Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo adminiſtros Chriſti, & diſpēſatores myſteriorum Dei, Itemq; colligit ex illo, ad Cor. 11. Cætera autem cum venero diſponam. Ex quo eandem poteſtatem collegit Auguſt. epiſt. 128. c. 6. eandemq; veritatē confirmat traditio & conſuetudo Eccleſiæ. Ratio autem moralis eſt euidēs. Nam erat hæc poteſtas in Eccleſia neceſſaria, quia ea, quæ pertinent ad modum diſpenſandi ſacramenta, pro temporum, & circumſtantiarum varietate, poſſunt etiam requirere vſus ſeu modos diuerſos, vel ad fidelium vtilitatem, vel ad ſacramentorum venerationem pertinentes: data eſt ergo Eccleſiæ huiuſmodi poteſtas, ſicut ei data eſt ad alias Eccleſiaſticas leges ferendas, & ad ea omnia, quæ ad perfectum regimen Eccleſiæ pertinent. Quod autem ſub obiecto huius poteſtatis contineatur vſus ſeu modus ſumendi hoc ſacramentū ſub vna vel duabus ſpeciebus, conſtat ex præcedentibus, quia hoc nō ſpectat ad ſubſtantiam ſacramenti, neq; ad effectum vel vſum eius ex præcepto diuino neceſſarium, ſed tantum

Eccleſia, quo modo, in vna ne, an duplici ſpecie fideles cōmunicare debeāt, decernere poteſt.
Conc Trid.
1. Corint 4. & 11.
Auguſtinus

tantum ad voluntarium vſum, vel (vt ita dicam) arbitrarium. Et in eo poteſt committi irreuerentia huius ſacramenti: ergo eſt ex his rebus, quæ ſub prædicta poteſtate clauduntur.

Valde, prudenter ac rationabiliter Eccleſia laicis ſacerdotibusq́; extra officium vtriusq́; ſpeciei ſumptionē prohibuit Conc Conſt. Trident.

Dico ſecūdo: Eccleſia vtens hac poteſtate iam prohibuit vſum calicis omnibus, præterquam Sacerdotibus ſacrificantibus, quæ prohibitio & valida, & rationabilis, ac prudens fuit. Conſtat cōcluſio ex Concil. Conſtantienſ. ſeſſ. 13. clarius ex Trident. ſeſſ. 21. c. 2. vbi dicit, Eccleſiam conſuetudinem communicandi ſub vna ſpecie approbaſſe, & pro lege habendam decreuiſſe: Eccleſia autem nō poteſt in his, quæ ad mores totius Eccleſiæ pertinent, errare: neq; aliquid iniuſtum, aut malum præcipere: ergo talis lex eſt iuſta & bona: ergo valide, & obligationem inducēs. Quod autem ſit etiam prudēs & expediens, declaratur, diſtinguendo duas res, quæ ad hanc legem ferendam, Eccleſiam mouere potuerunt: vna dici poteſt, occaſio legis: alia, propria ratio eius. Prior ſumpta eſt ex varijs hæreſibus, vt notat Turrian[9] lib. 8. Conſtitut. Clementis cap. 13. in principio enim Eccleſiæ vſus vnius, vel duplicis ſpeciei, indifferens fuit: & pro rerum commoditate alterutro modo fiebat, vt facile ex hactenus dictis intelligi poteſt: poſtea vero ad vitandas hæreſes Manichæorum, vſum calicis peculiariter commendarunt Pontifices, vt ſection. 1. vidimus: illo vero errore extincto, alius exortus eſt, negans totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus: & ideo neceſſarium eſſe affirmans, vtramq; ſpeciem ſumere, cuius occaſione in contrarium extremum declinatum eſt, vſusq; vnius ſpeciei panis magis ac magis propagari cœpit: hic autem error ex hæreſi Berengarij confirmatus neceſſario fuit: quia, ſi Chriſtus non eſſet realiter præſens in hoc ſacramento, ſed tantum, vt in ſigno, recte ſequeretur, nec adeſſe, nec ſumi totum ſub ſingulis ſpeciebus. Quapropter neceſſarium etiam in ea doctrina fuiſſet, vtramq; ſpeciem ſumere: & hac etiam occaſione conſuetudo communicandi ſub vna ſpecie in Eccleſia Catholica à temporibus Berengarij maxime aucta & confirmata creditur, vt notat VValdenſis tomo 2. de ſacrament. cap. 87. Tandem vero orta eſt hæreſis directe reprehendens communionem ſub vna ſpecie: & in huius hæredis deteſtationem Eccleſia Catholica hanc conſuetudinem magis ac magis amplexa eſt, & ex hac ipſa occaſione ſumpſit aliquam cauſam probandi & retinendi hanc conſuetudinem, nimirum, ad deteſtandos errores, & ſcandala vitanda. Acceſsit vero propria ratio, quæ per ſe mouit Eccleſiam ad conſuetudinem hanc lege ſtabiliendam, & contrarium vſum interdicendum: quia per hoc nihil commodi, vel vtilitatis fidelibus adimitur, multū autem reuerentiæ & venerationis ſacramento ipſi prouidetur.

Turrian.

Motiua ob quæ Euchariſtia bina ſpecies modo laicis conceſſa modo denegata eſt.

Ratio ob quā nunc ſimplex Euchariſtiæ ſpecies laicis concedatur.

Primum conſtat ex ſupra tractatis de effectibus huius ſacramenti, vbi oſtenſum eſt primum, nullum effectum formaliter diuerſum conferri per ſpeciem vini: qui per ſpeciem panis non detur: deinde, ſtante æquali diſpoſitione ex parte recipientis, tantam gratiam dari per vnam ſpeciem, quantam per vtramque ſimul ſumptam. Quod autem propter vſum vtriusq; ſpeciei exiſtimetur futura maior deuotio, & diſpoſitio ex opere operantis ipſorum recipientium, id, & gratis dictum eſt, & eſt omnino per accidens: & compenſari præterea facile poteſt diligentia ipſorum fidelium & maiori frequentia huius ſacramenti in vna & eadem ſpecie. Propter quam rationem etiam in ſuperioribus dicebamus, quod licet verum eſſet, dari maiorem gratiam per duas ſpecies, quam per vnam, nulla fieret iniuria fidelib[9], priuando illos vſu calicis: quia diligentia & maiori frequentia Euchariſtiæ ſub ſpecie panis poſſent facile totum illum fructum gratiæ recuperare. Secunda pars conſtat, quia hoc modo vitat Eccleſia omne periculum effuſionis ſanguinis, quod moraliter vix poſſet caueri in tanta hominum frequentia & multitudine, & præſertim eo tempore, quo religionis deuotio adeo tepida eſt, res ſacræ ita neglienter tractantur. Secundo, vt poſsit vinum in parua quantitate decentius conſecrari: neq; neceſſe ſit, illud conſecratum ſeruare, quod fieri non poſſet ſine periculo corruptionis. Tertio accedit congruentia, vt communis plebs fidelium aſſueſcat ponere deuotionem ſuam in Chriſto ſub ſpeciebus contento magis, quam in vna vel duabus ſpeciebus ipſum continentibus. Quæ rationes maxime procedunt, vt ſæpe dixi, poſt magnam multiplicationem Chriſtiani populi, & viuæ fidei remiſsionem.

Eadē panis noui vini.

Rationes in oppoſitum dirimuntur.

Rationes dubitandi ex dictis fere ſolutæ ſunt. Ad primam enim reſpondetur, Chriſtum non dediſſe laicis abſolutum ius vtendi vtraq; ſpecie, quaſi poſitiue volendo, vt quoties peterent, eis daretur, ſed dedit eis ius vtendi hoc ſacramento, ita vt ſine rationabili cauſa eo priuari non poſſent: hoc autē ius voluit eſſe ſubordinatum Eccleſiæ, quoad modum, & alias circumſtantias in ipſo vſu ſeruandas. Et ideo non eſt ſimile, quod ibi affertur de Extrema vnctione & confirmatione: quia ibi priuarentur fideles vſu talium ſacramentorum: hic autem non priuantur vſu, ſed adhibetur modus ſeruandus in ipſo vſu; quia ſacramentum in vna vel duabus ſpecieb. idem ſacramentum eſt, & eandem virtutem ac ſubſtantialem perfectionem habet. Ad ſecundam rationem iam declaratum eſt, quomodo expediat huiuſmodi lex ſeu prohibitio. Nec fuit conueniens, aliquam moderationē in huiuſmodi prohibitione adhibere, tum quia nulla erat neceſsitas, vt dictum eſt: tum etiam, quia licet inde poſſent diminui incommoda, non tamen ita radicitus auferri: tum deniq; quia, ſi hoc committeretur arbitrio diſpenſantiū, vel deuotioni ſumentiū multa poſſent per imprudentiam fieri: ſi autem fieret perſonarum delectus, oriri poſſent vel ſcandalum, vel ſchiſmata, aut querimoniæ: ſi vero certa tempora & rariora determinarentur, in eis fortaſſe concurreret maiori feruore tota fidelium multitudo: & ita eſſet maius periculum alicuius irreuerentiæ: & præterea maxime deberet concedi in artic. mortis, in quo maius poteſt eſſe effuſionis periculum. Ac tandem hoc modo debuerunt hæreticorum ora penitus obſtrui.

Ad ſecundā.

Quare, nec aliquoties aliquibus vel laicis vtraq; ſpeciem concedi oportuerit.

Quæſtiunt.

Ex quibus principijs illa frequens dubitatio decidenda eſt, an expediat in hac lege diſpenſare cum aliquo regno, vel perſonis. Quamdiu enim hoc petunt perſiſtentes in errore, tanquam ſi neceſſarium ſit ad ſalutem, nullo modo concedendum eſt: tum, quia eſſet, virtute confirmare errorem: tum etiam quia eſſet ſanctum dare canibus: quia talis gens indiſpoſita eſſet ad vſum huius ſacramenti: vnde referunt authores citati in principio ſectionis præcedentis, & Ruard. art. 25. Paulum III. diſpenſaſſe cum Bohemis ſub conditione, vt ab errore diſcederent, ipſis autem ſemper ſentientibus, vtramque ſpeciem eſſe neceſſariam, diſpenſatio locum non habuit. Vnde fit, vt remoto errore, poſsit Eccleſia hoc concedere, vt de Paulo III. dictum eſt, & refert Gaſpar Caſalin. libro 3. de cœna & de calice Domini, cap. 2. & de Clemente VI. refertur, hoc conceſsiſſe Regi Galliæ anno 1341. quia, cum tota hæc res ſit iuris Eccleſiaſtici, per ſupremam Eccleſiæ poteſtatem diſpenſationem recipit: nunc autem penſatis omnibus, vix poteſt hoc expedire, & ad vitandum ſcandalum, & hæreticis omnem occaſionem pertinaciæ auferendam, & propter maiorem fidelium vnionem & conformitatem. Quod tamen non obſtat, quod ſi in aliquo caſu conſuetudo obtinuit, vt alicui detur vtraque ſpecies, talis conſuetudo ſeruetur, vt Romæ eſt conſuetudo, vt Diaconus, qui in miſſa ſolemni miniſtrat Pontifici, ſub vtraque ſpecie communicet. Quam tamen interdum prætermiſſam eſſe à Paulo III. in odium Huſsitarum, & Bohemorum, refert Turria-

Ruard. Paul. III.

Paul. III.

Turrian. Turrian.lib.8.conſtit.Clement.cap.31.& Auguſtinus Aug Pat. Patritius, in libr. de aduentu Frederici III. Imperat. Feder III. Romani. Addit etiam Claud.repet.in c.20.Pariſiis Claud. ſeruari ſimilem conſuetudinem in Conuentu Cluniacenſi.Omitto alias conſuetudines, quæ dicuntur Pet. Comeſ. eſſe apud Muſcouitas, vt refert Petr.Comeſtor in Hiſtor.Schol.c.151. & apud Æthiopes, vt refert Claud. ſupra, repet.10.c.vlt.nam hi ſchiſmatici ſunt, ſicut etiam Græci, qui eundem vſum obſeruant, quamuis Græci in hoc non videantur eſſe ſchiſmatici, quia nec ob eam conſuetudinem ab Eccleſia Romana diſſentiunt: neque de noſtra conſuetudine male ſentiunt, quantum ego potui, vel audiendo, vel legendo, aſſequi.

Dubiolum. Sed quæret tandem aliquis, an hæc prohibitio Eccleſiæ tanto rigore obliget laicos, vt in nullo caſu, & nulla de cauſa, eis liceat bibere ſanguinem Domini. abſque ſpeciali diſpenſatione. Aliqui enim ita exaggerant hanc prohibitionem, in odium fortaſſe hæreticorum, vt nunquam huiuſmodi caſum admit- Soto. tant, in quo id permittere ſit neceſſarium. Vnde Soto diſtinct.13.quæſt.2.art.6.dicit: ſi contingat, Sacerdotem ſacrificantem mori poſt conſecratum & antè cõſumptum ſanguinem, & nullum adeſſe Sacerdotem, à quo poſsit conſumi, etiam ſi ſpecies vini corrumpendæ, & in acetum mutandæ, vel paulatim conſumendæ cenſeantur, non licere laico illas ſumere. Sic etiam dicunt aliqui, ſi contingat, ſanguinem Domini in terram cadere, & nullum eſſe Sacerdotem, qui illum velit lambere, non permitti laico, vt id faciat: ſed ſolum vt diligenter caueat, ne conculcetur, ſed ſeruetur, donec exſiccetur, & poſtea radatur, & comburatur. Sed hæc & ſimilia, valde rigida ſunt, & ſine ſufficienti fundamento: nam hoc ſolum eſt Eccleſiaſticum præceptum: & ob maiorem reuerentiam ipſius ſacramenti introductam: non eſt ergo, cur obliget cum tanto rigore, & cum euidente periculo, & occaſione maioris irreuerentiæ eiuſdem ſacramenti. Di-

Reſponſio. co igitur, ſolum propter vſum ſacramenti, & vtilitatem ſuſcipientis, nunquam licere laico ſumere ſanguinem Domini abſq; diſpenſatione. Probatur ex generali prohibitione abſq; vlla exceptione, quia nulla occurrere poteſt ſufficiens cauſa, ob quam ceſſet hæc obligatio, ſolo illo fine durante: quia, illo non obſtante, facta eſt prohibitio. Dices, occurrere poſſe mortis articulum, in quo poſsit infirmus Dominici calicis hauſtum, non tamen Euchariſtiam, id eſt, cor- Conc. Tolet. XI. pus deglutire, vt dicitur in concilio Toletan. XI. capitul.11.tunc enim licebit ſumere: quia ius diuinum præferendum eſt Eccleſiaſtico. Reſpondeo, caſum eſſe moraliter impoſsibilem, vel rariſsimum, quia, qui poteſt traiicere ſpecies vini, poterit etiam deglutire minimam hoſtiæ conſecratæ particulam, aquæ aut vino non conſecrato immiſſam: & quamuis admittatur caſus, cum ille rariſsimus ſit, propter illum ſolum non cenſerem, dandam eſſe hanc licentiam, ne detur occaſio indiſcretis miniſtris amplìandi illam, & ſimiles caſus facile admittendi ſine neceſsitate. Vnde miniſter nolens tunc dare ſacramentũ, iure excuſabitur, qui propter grauiſsimam cauſam & publicam id facit: & conſequenter etiam excuſabitur ægrotus; vel quia non habet copiam ſacramenti; vel quia moraliter cenſetur impotens: & ita non violabitur ius diuinum: quod, cum affirmatiuum ſit, non obligat ſemper, ſed occurrentibus moralibus circumſtantiis. Nec tunc ius humanum præfertur diuino, ſed occaſione humani iuris tales concurrunt circumſtantiæ morales, vt ius diuinum affirmatiuum non obliget, quod frequens eſt in huiuſmodi præceptis. At vero, ſi ex parte ipſius ſacramenti occurrat neceſsitas, vt in prædictis caſibus, aut, ſi calix conſecratus venturus ſit in manus infidelium, & effundendus exiſtimo, conſumi poſſe à laico in abſentia miniſtri conſecrati, tunc enim ſeruare verba legis, eſſet agere contra finem legis, qui eſt, ne ſanguis effundatur aut illi fiat irreuerentia: ſolum ergo cauendum eſt ſcandalum, & procurandum, vt maxima reuerentia adhibeatur.

QVÆSTIO LXXXI.

De modo, quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de vſu huius ſacramenti, quo Chriſtus vſus eſt in prima ſui inſtitutione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, vtrum Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus & ſanguinem.

Tertiò, quale corpus ſumpſerit aut dederit, vtrum ſcilicet, paſſibile vel impaſsibile.

Quartò, quomodo ſe habuiſſet Chriſtus ſub hoc ſacramento, ſi fuiſſet in triduo mortis reſeruatum, aut conſecratum.

QVæſtio hæc ſolum per occaſionem hoc loco eſt à Diuo Thoma interpoſita: omnia vero, quæ in ea tractantur, fere pertinent ad inſtitutionem huius myſterij declarandam, prout à Chriſto Domino res geſta fuit. Et ideo partim à nobis in ſuperioribus tractata ſunt, declarando primam inſtitutionem huius myſterij in ratione ſacramenti; partim addentur inferius, tractando de inſtitutione eiuſdem myſterij in ratione ſacrificij. Et ideo ne inſtitutam ſeriem diſputationum interrumpamus, hic ſolum circa literam Diui Thomæ, ſi quid occurrerit, annotabimus.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus & ſanguinem.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod Chriſtus non ſumpſerit corpus ſuum & ſanguinem, Non enim de factis Chriſti, & dictis aſſeri debet, quod authoritate ſacræ Scripturæ non traditur. Sed in Euangelijs non habetur, quod Chriſtus corpus ſuum manducauerit, aut ſanguinem ſuum biberit. Non ergo eſt hoc aſſerendum. Infr q.84.a. 7.ad 4 & 4. d.11.q 3.a. 1.

2. Præterea, Nihil poteſt eſſe in ſeipſo, niſi forte ratione partium: prout, ſcilicet, vna pars eius eſt in alia, vt habetur † 4. Phyſic. Sed illud, quod manducatur & bibitur, eſt in manducante, & bibente. Cum igitur totus Chriſtus ſit ſub vtraq; ſpecie ſacramenti, videtur impoſsibile fuiſſe, quod ipſe ſumpſerit hoc ſacramentum. Lib 4 text. 34 to.2.

3. Præterea, Duplex eſt ſumptio huius ſacramenti, ſcilicet, ſpiritualis, & ſacramentalis. Sed ſpiritualis non competebat Chriſto (quia nihil à ſacramento accepit) & per conſequens nec ſacramentalis, quæ ſine ſpirituali eſt imperfecta, vt ſupra habitum eſt. Ergo Chriſtus nullo modo hoc ſacramentum ſumpſit.* Quæſt. præc. art.11.

*Sed contra eſt, quod Hier.*dicit ad Lesbiam, Dominus Ieſus Chriſtus, ipſe conuiua, & conuiuium: ipſe comedens, & qui comeditur.* Quæſt. 2 ad Hedibiam. 10 ca. refertur de conſec. d.2.cap Nec Moyſ.

Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt: quod Chriſtus in cœna corpus & ſanguinem ſuum diſcipulis ſuis tradidit, non tamen ipſe ſumpſit. Sed hoc non videtur conuenienter dici: quia Chriſtus ea, quæ ab alijs obſeruanda inſtituit, ipſe primitus obſeruauit. Vnde & ipſe prius baptizari voluit, quam alijs Baptiſmum imponeret, ſecundum illud Actuum 1. Cœpit Ieſus facere, & docere. Vnde & primo ipſe corpus ſuum & ſanguinem ſumpſit, & poſtea diſcipulis ſumendum tradidit. Et hoc eſt, quod Ruth. 3. ſuper illud. Cumq; comediſſet & bibiſſet, & c. dicit Gloſſ. quod Chriſtus comedit & bibit in cœna, tum* Gl. ord ibi.

cum corporis & ſanguinis ſui ſacramentum diſcipulis tradidit. Vnde, quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe participauit eiſdem.

Ad primum ergo dicendum, quod in Euangelijs legitur, quod Chriſtus accepit panem & calicem, non eſt autem intelligendum, quod accepit ſolum in manibus, vt quidam dicunt, ſed eo modo acceperit, quo alijs accipiendum tradidit. Vnde, cum diſcipulis dixerit, Accipite, & comedite, & iterum, Accipite & comedite, intelligendum eſt, quod ipſe accipiens comederit & biberit Vnde & quidam metrice dixerunt, Rex ſedet in cœna, turba cinctus duodena, Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cibus.

Q.76.ar.1. *Ad ſecundum dicendum, quod (ſicut ſupra * dictum eſt) CHRISTVS, ſecundum quod eſt ſub hoc ſacramento, comparatur ad locum, non ſecundum proprias dimenſiones ſpecierum ſacramentalium, ita quod in quocunq; loco: vbi ſunt illæ ſpecies, eſt ipſe Chriſtus. Et quia ſpecies illæ potuerunt eſſe in manibus, & in ore Chriſti, ipſe totus Chriſtus potuit eſſe, in ſuis manibus, & in ſuo ore. Non autem hoc potuiſſe eſſe, ſecundum quod comparatur ad locum per proprias dimenſiones.*

Q.79.ar.1. *Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra * dictum eſt) effectus huius ſacramenti eſt, non ſolum augmentum habitualis gratiæ, ſed etiam quædam actualis delectatio ſpiritualis dulcedinis. Quamuis autem Chriſto gratia non fuerit augmentata ex ſuſceptione huius ſacramenti, habuit tamen quandam ſpiritualem delectationem in noua inſtitutione huius ſacramenti. Vnde ipſe dicebat Lucæ 22. Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum, quod Euſebius exponit de nouo myſterio noui Teſtamenti, quod tradebat diſcipulis. Et ideo ſpiritualiter manducauit, & ſimiliter ſacramentaliter, in quantum corpus ſuum ſub ſacramento ſumpſit, quod ſacramentum ſui corporis intellexit & diſpoſuit. Aliter tamen, quam cæteri ſacramentaliter & ſpiritualiter ſumunt: * quia augmentum gratiæ ſuſcipiunt ſub ſacramentalibus ſignis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.*

Alias qui augmentũ gratiæ ſuſcipiũt & ſacramẽtalibus ſignis indigent, &c.

COMMENTARIVS.

D.Thomæ concluſio. AFfirmat Diuus Thom. rationabiliter credi, Chriſtum ſeipſum communicaſſe, ſuumque corpus & ſanguinem ſumpſiſſe: non eſt enim hæc aſſertio certa, cum neque in Scriptura, nec certa traditione, aut definitione habeatur, & ideo merito Diuus Thomas ſolum, vt probabilem eam proponit, quam in argumento, ſed contra, probat ex Hieronymo epiſt. ad Lesbiam, eſt autem in epiſtola 150. ad Hedibiam, vbi de Domino Ieſu inquit: Ipſe conuiua & conuiuiũ, ipſe comedens, & qui comeditur: quæ verba referuntur etiam in capit. Nec Moyſes, de Conſecration. diſtinct. 2. Sed, ſi attente conſiderentur, non dicit in eis expreſſe Hieronymus, CHRISTVM comediſſe ſe ipſum, ſed ſolum comediſſe, & manducatum fuiſſe, quæ poſſent eſſe vera, etiam ſi ſe non comediſſet: nam comedit agnum, vel alios cibos, & ſe præbuit alijs comedendum. Sed nihilominus ſenſus Hieronymi, quem D. Thomas indicat, eſt valde probabilis: quia Hieronym. illis breuib. verbis ſignificare voluit grande miraculum, quod in hoc potiſsimũ declaratur, quod ipſe comedens ſit, qui comeditur, non tantum reſpectu diuerſorum, ſed etiã reſpectu ſui ipſius; quomodo ẽt dixit author carminum, quæ D. Th. citat ad 1. Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cibus: quod recte explicabitur, ſi verum eſſe ſupponatur, ꝗ ſupra diximus; cœnam myſticã peractã eſſe à Chriſto poſt legalem, & ante inchoatam vſualem; in illa ergo cœna, etiam fuit Chriſtus comedens, & qui comedebatur: in ea autem nihil comeſtum eſt, niſi ipſe Chriſtus:

D.Thom. & in eodẽ ſenſu, authore D. Th. de Chriſto canit Eccleſia: Se naſcens dedit ſocium, conueſcens in eduliũ. Secundo hoc probat D. Th. ex Gl. ordinaria Ruth. 3.

Theodor. in qua citatur etiam Theodoret. qui ad hoc confirmandum vſus eſt verbis Pauli ad Hebr. 2. Quia pueri cõmunicauerunt carne & ſanguine, & filius Dei participauit eiuſdem: quæ verba ſolum per accommodationem quandam adducta eſſe videntur: nam ibi non de hoc myſterio diſſerit Paulus, ſed de myſterio Incarnationis, in quo filius Dei mortalem carnem aſſumpſit, vt fratrib. fieret ſimilis. Tertio videtur hoc probare D. Th. in ſolut. ad 1. ex illis verbis Euangeliorum (Accepit Ieſus panem, &c.) quia non tantum intelligendus eſt accepiſſe in manibus, ſed etiam, vt ex eo comederet, ſicut Apoſtolis dixit, vt acciperent & comederent. Sed hoc recte quidem dicitur, & præſumitur, vel à paritate rationis coniectatur, tamen ex verbis non probatur: ꝗa verbum (Accepit) in rigore ſolum ſignificat: Accepiſſe in ſanctas ac venerabiles manꝰ ſuas: vt in canone Miſſæ explicatur, Vnde poſtmodum Apoſtolis Chriſtus dixit (Accipite) ſubdens: (& comedite) acceptionem manuum à manducatione diſtinguẽdo: vnde videtur poſſe retorqueri argumẽtum, nam, quia in Apoſtolis duplex acceptio fuit; manibꝰ, & ore, duplici verbo explicatur, Chriſto vero ſola acceptio manuum attribuitur: ergo altera tacite negatur. Sed hæc etiam collectio nullius momẽti eſt, quia ex hoc. quod aliquid taceatur, non ideo ſequitur negari, poteſt enim taceri, vel quia ad cauſam vel hiſtoriam, de qua agitur, non refert, vel quia ex alijs, quæ narrantur, facile ſubintelligi poteſt; & ita credendum eſt, in præſenti accidiſſe. Quarto adhibet D. Thom. congruentiam, ob quam decuit Chriſtum comedere, quod aliis dabat, vt exemplo præſtet, obſeruando ea, quæ obſeruari inſtituebat, in qua congruentia difficultatem habet exemplum baptiſmi, quod D. Thom. adducit: ſed de eo videantur dicta ſuperius q. 72. art. 3.

In ſolut. ad 3. tractat D. Thom. an hæc manducatio Chriſti fuerit ſacramentalis tantum, vel ſimul ſpiritualis: ſed de hac re, & de aliis, quæ ad illam ſpectant, dicemus infr. diſp. 75. ſect. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus dederit Iudæ corpus ſuum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus Iudæ non dederit corpus ſuum. Vt enim legitur, Matt. 26. Poſtquam dedit Dominus corpus ſuum, & ſanguinem diſcipulis, dixit, eis, Non bibam à modo de hoc genimine vitis, vſq; in diem illum, cum illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei. Ex quo videtur, quod illi, quibus corpus ſuum & ſanguinem dederat, cum eo eſſent iterum bibituri, Sed Iudas poſtea cum ipſo non bibit. Ergo non accepit cum alijs diſcipulis corpus Chriſti & ſanguinem. 4 d 11 q.3 a. 2 q 1. & 2. Ioã. 13 lect. 3. col 4 fin. & lect. 4. col. 3. fin.

2. Prætcrea, Dominus impleuit, quod præcepit. ſecundum illud Act. 1. cœpit Ieſus facere & docere. Sed ipſe præcepit. Matt. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Cum ergo ipſe cognoſceret Iudam eſſe peccatorem, videtur, quod ei corpus ſuum & ſanguinem non dederit.

3. Præterea, Chriſtus ſpecialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexiſſe, Ioan. 13 Si ergo corpus ſuum ei dedit, videtur, quod ſub buccella ei dederit, præcipue cum legatur ibidẽ, quod poſt buccellam introiuit in eum Satanas. Vbi Auguſt. dicit. Hinc nos docemur, quam ſit cauendum male accipere bonum: ſi enim corripitur, qui non dijudicat, id eſt, nõ diſcernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo non damnabitur, qui ad eius menſam fingens ſe amicum, accedit inimicus? Sed cum buccella intincta non accepi corpus Chriſti; vt enim Aug.* dicit ſuper illud Ioan. 13. Cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ: non, vt putant quidam negligenter legentes * tũc Iudas corpus Chriſti accepit. Ergo videtur quod Iudas corpus Chriſti non acceperit.* Tract 62. in Ioan circ pr. tom. 9. Tract 62 in Ioann. med. tom 9.

Sed contra eſt, quod Chryſoſt. dicit, Iudas particeps exiſtens myſteriorum, conuerſus non eſt. Vnde fit ſcelus eius vtrinque immanius; tum quia tali propoſito imbutus adijt myſteria,* Homil. 45. in Ioan. non remote ante fin. to m 3.

myſteria; tum quia audiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

Can. 30. in Matth. circa med. *Reſpondeo dicendum, quod Hilarius* * *poſuit ſuper Matthæum, quod* CHRISTVS *Iudæ corpus ſuum & ſanguinem non dedit. Et hoc quidem conueniens fuiſſet, conſiderata malitia Iudæ. Sed quia Chriſtus nobis debuit eſſe exemplum iuſtitiæ, non conueniebat eius magiſterio, vt Iudam occultum peccatorem ſine accuſatore & euidenti probatione, ab aliorum communione ſepararet, ne per hoc daretur exemplum Prælatis Eccleſiæ, ſimilia faciendi: & ipſe Iudas exaſperatus, inde ſumeret occaſionem peccandi. Et ideo dicendum eſt, quod Iudas cum alijs diſcipulis corpus Domini & ſanguinem ſuſcepit, vt dicit Dionyſ.* * *in libro de Eccleſ. Hierar. & Auguſt. ſuper Ioan.*

Dionyſ. ca. 3. Eccleſ. hier. p. 3 non longe à princ. Aug. tract. 62 in Euangel. Io. to. 9. Loco citato in corp. art. *Ad primum ergo dicendum, quod illa eſt ratio Hilarij* † *ad oſtendendum, quod Iudas corpus Chriſti non ſumpſit. Non tamen cogit: quia Chriſtus loquitur diſcipulis, à quorum collegio Iudas ſe ſeparauit, non autem Chriſtus eum excluſit. Et ideo Chriſtus quantum eſt in ſe, etiam cum Iuda vinum in regno Dei bibit, ſed hoc conuiuium ipſe Iudas repudiauit.*

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſto nota erat Iudæ iniquitas, ſicut Deo: non autem erat ſibi nota per modum, quo hominibus innoteſcit. Et ideo Chriſtus Iudam non repulit à communione, vt daret exemplum tales peccatores occultos non eſſe ab alijs ſacerdotibus expellendos.

T. act. 62. in Ioann. circa med. tom. 9. *Ad tertium dicendum, quod ſine dubio Iudas ſub pane intincto, corpus Chriſti non ſumpſit, ſed ſimplicem panem. Significatur autem fortaſſis (vt Aug.* † *ibidem dicit) per panis intinctionem fictio Iudæ: vt enim inficiantur nonnulla, intinguntur. Si autem bonum aliquid hic ſignificat tinctio (ſcilicet dulcedinem bonitatis diuinæ, quia panis ex intinctione ſapidior redditur) idem bonum ingratum non immerito eſt ſecuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem, id, quod eſt bonum, factum eſt ei malum: ſicut accidit circa ſumentes corpus Chriſti indigne. Et, ſicut Aug.* * *ibidem dicit, intelligendum eſt, quod Dominus iam antea diſtribuerat omnibus diſcipulis ſuis ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, vbi & ipſe Iudas erat, ſicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc ventum eſt, vbi ſecundum narrationem Ioannis, Dominus per buccellam tinctam, atque porrectam ſuum exprimit proditorem.*

Ibidem.

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Thom. REijcit D. Thom. ſententiam Hilarij negãtis Chriſtum communicaſſe Iudam, & ſequitur ſententiam Dionyſ. Chryſoſt. & Auguſt. (quos citat) contrarium aſſerentium. Solumque hanc ſententiam confirmat: quia non expediebat, Iudam occultum peccatorem ſine accuſatore & euidente probatione ab aliorum communione ſeparare: quæ ratio ſupponit, Iudam adfuiſſe, quando Dominus cæteris diſcipulis Euchariſtiam dedit, quod in ſolut. ad 3. D. Thomas confirmat ex narratione Lucæ & Ioannis, de hac vero re diſputatum à nobis eſt ſupr. diſputat. 41. ſect. 2. quia ad tempus inſtitutionis declarandum neceſſarium fuit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus ſumpſerit & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſsibile.

4 d. 11. q. 3 a. 3 & d. 12 q. 1. ar. 3. q. 1 cor. Gl. ord. ibi. *AD tertium ſic proceditur. Videtur quod Chriſtus ſumpſerit, & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſsibile. Quia ſuper illud Matth. 17. Transfiguratus eſt ante eos, dicit quædam Gloſſ.* * *Illud corpus, quod habuit per naturam, dedit diſcipulis in cœna, non mortale & paſsibile. Et Leuit. 2. ſuper illud; Si oblatio tua fuerit de ſartagine, dicit Gloſſ.* † *Crux ſuper omnia fortis, carnem* CHRISTI *quæ ante paſsionem non videbatur eſui apta, poſt aptam fecit. Sed Chriſtus dedit corpus ſuum, vt aptum ad manducandum. Ergo dedit tale, quale habuit poſt paſsionem ſcilicet impaſsibile, & immortale.*

Ibidem.

2. Præterea, Omne corpus paſsibile per contactum & manducationem patitur. Si ergo corpus Chriſti erat paſsibile, per contactum & comeſtionem diſcipulorum paſſum fuiſſet.

3. Præterea, Verba ſacramentalia non ſunt modo maioris virtutis, quando proferuntur à Sacerdote in perſona Chriſti, quam tunc, quando fuerunt prolata ab ipſo CHRISTO. *Sed nunc virtute verborum ſacramentalium, in altari conſecratur corpus Chriſti impaſsibile & immortale, ergo multo magis tunc.*

Sed contra eſt, quod ſicut Innoc. III. * *dicit tale corpus tunc dedit diſcipulis quale habuit. Habuit autem tunc corpus paſſibile & mortale: ergo corpus paſsibile & mortale diſcipulis dedit.* In libro 4. de ſacro myſt. altaris c. 12. poſt med.

Reſpondeo dicendum, quod Hugo de ſancto Vict. poſuit, quod Chriſtus ante paſsionem diuerſis temporibus quatuor dotes corporis glorificati aſſumpſerit: ſubtilitatem, ſcilicet, in natiuitate, quando exiuit de clauſo vtero Virginis: agilitatem, quando ambulauit ſiccis pedibus ſuper mare; claritatem in transfiguratione; impaſsibilitatem in cœna, quando corpus ſuum diſcipulis tradidit manducandum, & ſecundum hoc dedit diſcipulis ſuis corpus ſuum impaſsibile & immortale. Sed quidquid ſit de alijs (de quibus ſupra dictum eſt, * *quid ſentire debeat) circa impaſsibilitatem tamen impoſsibile eſt, eſſe quod dicitur. Manifeſtum eſt enim, quod idem verum corpus Chriſti erat, quod à diſcipulis tunc in propria ſpecie videbatur, & in ſpecie ſacramenti ſumebatur. Non autem erat impaſsibile, ſecundum quod in propria ſpecie videbatur, quinimo erat paſsioni paratum. Vnde nec ipſum corpus Chriſti, quod in ſpecie ſacramenti dabatur, impaſsibile erat. Impaſsibili tamen modo erat ſub ſpecie ſacramenti, quod in ſe erat paſsibile; ſicut inuiſibiliter, quod in ſe erat viſibile. Sicut enim viſio requirit contactum corporis, quod videtur ad circumſtans medium viſionis, ita paſsio requirit contactum corporis, quod patitur, ad ea, quæ agunt. Corpus autem Chriſti, ſecundum quod eſt ſub ſacramento (vt ſupra dictum eſt* * *) non comparatur ad ea, quæ circumſtant, mediantibus proprijs dimenſionibus ſpecierum panis & vini. Et ideo ſpecies illæ ſunt, quæ patiuntur & videntur, non autem ipſum corpus Chriſti.* Q. 28. art. 1. ad 3. & q. 54. ar. 1 ad 1. Q. 76 art 4. 5. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus dicitur in cœna non dediſſe corpus ſuum mortale & paſsibile, quia non dedit mortali & paſsibili modo. Crux autem fecit carnem Chriſti aptam manducationi, in quantum hoc ſacramentum repræſentat paſsionem Chriſti.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procederet, ſi corpus Chriſti, ſicut erat, paſsibili modo fuiſſet ſub ſacramento.

Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt * *) accidentia corporis Chriſti, ſunt in ſacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi ſacramenti; ex qua eſt ibi ſubſtantia corporis* CHRISTI. *Et ideo virtus verborum ſacramentalium ab hoc ſe extendit, vt ſit ſub ſacramento corpus Chriſti, ſcilicet, quibuſcunque accidentibus realiter in eo exiſtentibus.* Q. 76 art. 4.

MAteria huius & ſequentis articuli fuſe tractata eſt ſupra, in diſputationibus de præſentia.

ARTICVLVS IV.

Vtrum, ſi hoc ſacramentum tempore mortis Chriſti fuiſſet ſeruatum vel conſecratum, ibi moreretur.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſi hoc ſacramentum tempore mortis CHRISTI *fuiſſet ſeruatam in pyxide, vel ab aliquo Apoſtolorum conſecratum, non* 4 d. 10. ar. 2. q. 1 cor. & d. 11 qu. 3. contra ca. 64. &

quodl 5. art. 11 ad 1. & 10. obiect. 6. fin. & 1. Cor 11. ec 6. & co. 1, fin.

non ibi moreretur. Mors enim CHRISTI accidit per eius paſsionem. Sed Chriſtus impaſsibili modo etiam tunc erat in hoc ſacramento. Ergo non poterat mori in hoc ſacramento.

2. Præterea, In morte Chriſti ſeparatus fuit ſanguis eius à corpore. Sed in hoc ſacramento ſimul eſt corpus Chriſti, & ſanguis. Ergo CHRISTVS in hoc ſacramento non moreretur.

3. Præterea, Mors accidit per ſeparationem animæ à corpore. Sed in hoc ſacramento continetur tam corpus, quam anima Chriſti. Ergo in hoc ſacramento non poterat Chriſtus mori.

Sed contra eſt, quod idem Chriſtus, qui erat in cruce, fuiſſet in ſacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo & in ſacramento conſeruato moreretur.

Reſpondeo dicendum, quod corpus Chriſti idem in ſubſtantia, eſt in hoc ſacramento, & in propria ſpecie, ſed non eodem modo. Nam in propria ſpecie, contingit circumſtantia corporea per proprias dimenſiones, nõ autem, prout eſt in hoc ſacramento, vt ſupra dictum eſt.* Et ideo, quicquid pertinet ad Chriſtum, ſecundum quod in ſe eſt poteſt tribui ei, & in propria ſpecie, & in ſacramento exiſtenti, ſicut viuere, mori, dolere animatum, vel inanimatum eſſe, & cætera huiuſmodi. Quæcunq; vero conueniunt ei per comparationem ad corpora extrinſeca, poſſunt ei attribui in propria ſpecie exiſtenti, non autem prout eſt in ſacramento: ſic irrideri, conſpui, crucifigi, flagellari, & cætera huiuſmodi. Vnde & quidam metrice dixerunt. Pyxide ſeruato poteris ſociare dolorem. Innatum, ſed non illatus conuenit illi.

Art præc. & q. 76. ar. 4. 5. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quod (ſicut dictum eſt*) paſsio conuenit corpori paſſo, per comparationem ad agens extrinſecum. Et ideo Chriſtus ſecundum quod eſt ſub hoc ſacramento, pati non poteſt. poteſt tamen mori.

In corp. art.

Ad ſecundum dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) ſub ſpecie panis eſt corpus Chriſti ex vi conſecrationis: ſanguis autem ſub ſpecie vini. Sed nunc quidem, quando realiter ſanguis Chriſti non eſt ſeparatus ab eius corpore, ex reali concomitantia & ſanguis Chriſti eſt ſub ſpecie panis ſimul cum corpore, & corpus ſub ſpecie vini ſimul cum ſanguine. Sed ſi, tempore paſsionis Chriſti, quando realiter ſanguis fuit ſeparatus à corpore Chriſti, fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum, ſub ſpecie panis fuiſſet ſolum corpus, & ſub ſpecie vini fuiſſet ſolum ſanguis.

Q. 67. ar. 1. ad 1.

Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) anima Chriſti eſt in hoc ſacramento ex reali concomitantia, quia non eſt ſine corpore, non autem ex vi conſecrationis. Et ideo, ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum vel per actum, quando anima erat à corpore realiter ſeparata, non fuiſſet anima Chriſti ſub hoc ſacramento, non propter defectum virtutis verborum, ſed propter aliam diſpoſitionem rei.

In ſolu pr. & loco ibi citato.

QVÆSTIO LXXXII.

De miniſtro huius ſacramenti, in decem articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de miniſtro huius ſacramenti.

Et circa hoc quæruntur decem.

Primò, vtrum conſecrare hoc ſacramentum ſit proprium ſacerdotis.

Secundò, vtrum plures ſacerdotes ſimul poſsint eamdem hoſtiam conſecrare.

Tertiò, vtrum diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ad ſolum ſacerdotem.

Quartò, vtrum liceat ſacerdoti conſecrandi à communione abſtinere.

Quintò, vtrum ſacerdos peccator poſſit conficere hoc ſacramentum.

Sextò, vtrum Miſſa mali ſacerdotis minus valeat, quam boni.

Septimò, vtrum hæretici, ſchiſmatici, vel excommunicati, poſsint conficere hoc ſacramentum.

Octauò, vtrum degradati.

Nonò, vtrum peccent, à talibus communionem recipientes.

Decimò, vtrum liceat ſacerdoti omnino à celebratione abſtinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum conſecratio huius ſacramenti ſit propria Sacerdotis.

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quod conſecratio huius ſacramenti non ſit propria Sacerdotis. Dictum eſt enim* ſupra, quod ſacramentum conſecratur virtute verborum, quæ ſunt forma huius ſacramenti. Sed illa verba non mutantur, ſiue dicantur à Sacerdote, ſiue à quocunque alio. Ergo videtur, quod non ſolus Sacerdos, ſed etiam quilibet alius poſsit hoc ſacramentum conſecrare.

4 d. 13 q. 1. ar. 2. q. 1 & d. 17. q. 3. ar. 2. q. 1. co. & d. 24 q. 2 a 1. q. 2. co. col 2 & art. 3. ad 2.

2. Præterea, Sacerdos hoc ſacramentum conficit in perſona Chriſti. Sed laicus ſanctus eſt vnitus Chriſto per charitatem. Ergo videtur, quod etiam laicus poſsit hoc ſacramentum conficere. Vnde & Chryſ.* dicit ſuper Matt. quod omnis Sanctus eſt Sacerdos.

Q. 78 art 4. Chryſ hom. 43. in Matt. in opere imperfe. nõ remote à pr. tom 2.

3. Præterea, Sicut baptiſmus ordinatur ad hominum ſalutem, ita & hoc ſacramentum, ſicut ex ſupra dictis patet.* Sed etiam laicus poteſt baptizare, vt ſupra dictum eſt.* Non ergo eſt proprium Sacerdotis conficere hoc ſacramentum.

Q. 79. Q. 63. art.

4 Præterea, Hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ. Sed alias materias conſecrare ſcilicet chriſma, & oleum ſanctum, & oleum benedictum, pertinet ad ſolum Epiſcopum, quorum tamen conſecratio non eſt tantæ dignitatis, ſicut conſecratio Euchariſtiæ, in qua eſt totus Chriſtus. Ergo non eſt proprium Sacerdotis, ſed ſolius Epiſcopi, hoc ſacramentum conficere.

Sed contra eſt, quod Iſidor.* dicit in quadam Epiſtola, & habetur in Decret. diſt. 25. Ad presbyterum pertinet hoc ſacramentum corporis & ſanguinis Domini in altari Dei conficere.

In decre d. 25. ca perlectis. & dicitur Iſidor id habere in Ep. ad Ludifred. Q. 7. ar. 1. & 4.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) hoc ſacramentum eſt tantæ dignitatis, quod non conficitur, niſi in perſona Chriſti. Quicunq; autem aliquid agit in perſona alterius, oportet hoc fieri per poteſtatem ab illo conceſſam. Sicut autem baptizato concedisur à Chriſto poteſtas ſumẽdi hoc ſacramentum, ita Sacerdoti, cum Ordinatur, confertur poteſtas hoc ſacramentũ conſecrandi in perſona Chriſti. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum eſt à Domino: hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum eſt, quod proprium eſt Sacerdotum conficere hoc ſacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus ſacramentalis in pluribus conſiſtit, & non in vno tantum: ſicut virtus baptiſmi conſiſtit in ipſis verbis, & in aqua. Vnde & virtus conſecratiua non ſolum conſiſtit in ipſis verbis, ſed etiam in poteſtate Sacerdoti tradita in ſua conſecratione & ordinatione, cum ei dicitur ab Epiſcopo; Accipe poteſtatem offerendi in Eccleſia ſacrificium tam pro viuis, quam pro mortuis. Nam & virtus inſtrumentalis in pluribus inſtrumentis conſiſtit, per quæ agit principale agens.

Ad ſecundum dicendum, quod laicus iuſtus vnitus eſt Chriſto vnione ſpirituali per fidem & charitatem, non autem per ſacramentalem poteſtatem. Et ideo habet ſpirituale Sacerdotium ad offerendum ſpirituales hoſtias, de quibus dicitur in Pſalm. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: & Rom.

& Rom.12 Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem. Vnde & 1. Petr. 2. dicitur: Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias.

*Ad tertium dicendum, quod perceptio huius ſacramenti non eſt tantæ neceſſitatis, ſicut perceptio baptiſmi, vt ex ſupra dictis patet. * Et ideo, licet in neceſſitatis articulo laicus poſſit baptizare, non tamen poteſt hoc ſacramentum conficere.*

Prae. ar. 11. ad 2. & 71. ar. 3.

Ad quartum dicendum, quod Epiſcopus accipit poteſtatem vt agat in perſona Chriſti ſuper corpus eius myſticum, id eſt, ſuper Eccleſiam. Quam quidem poteſtatem non accipit Sacerdos in ſua conſecratione, licet poſſit eam habere ex Epiſcopi commiſſione. Et ideo, ea quæ non pertinent ad diſpoſitionē corporis myſtici non reſeruantur Epiſcopo, ſicut conſecratio huius ſacramenti. Ad Epiſcopum vero pertinet, tradere non ſolum populo, ſed etiam Sacerdotibus ea, ex quibus poſſunt proprijs officijs vti. Et quia benedictio chriſmatis, & olei ſancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ conſecrantur (puta, altaris, Eccleſiæ, veſtium, & vaſorum) præſtat quandam idoneitatem ad ſacramenta perficienda, quæ pertinent ad officium Sacerdotum, ideo tales conſecrationes Epiſcopo reſeruantur: tanquam Principi totius Eccleſiaſtici ordinis.

COMMENTARIVS.

Actio miniſtri in hoc ſacramento duplex eſt ſcilicet effectio eius, & diſpenſatio: in cæteris enim ſacramentis hæc duo non diſtinguuntur, quia conſiſtunt in vſu, & ideo effectio, & applicatio ad vſum, quæ fit, cum diſpenſatur ſacramentum, idem ſunt in eis: hoc vero ſacramentum conſiſtit in facto eſſe, & ideo prius fit, & poſtea diſpenſatur, ſeu applicatur ad vſum: diſtinguuntur ergo in illo hæ duæ actiones. Inter quas notari poteſt hæc differentia, quod confectio ſacramenti quædam requirit ex parte miniſtri, vt rata ſit & valida; quædam vero, vt digne ac debite fiat, diſpenſatio vero, cum iam ſupponat ſacramētum factum, non poteſt eſſe irrita ex parte dantis, dū modo ex parte rei, quę datur, ſit vera Euchariſtia cōſecrata, & ideo in hac actione ſolum ſuperſunt conſideranda ea quę neceſſaria ſunt, vt digne fiat: Diuus Thomas ergo in hac quæſtione omnia hæc promiſcue tractat & conſiderat, quæ nos claritatis & methodi ſeruandæ cauſa diſtinguenda cenſuimus, & diuerſis locis tractanda. De prima ergo actione, & de his, quæ neceſſaria ſunt, vt effectio huius ſacramenti ſit rata, dictum fuit ſupra diſp. 52. Vbi ad declarandam cauſam efficientem huius ſacramenti, neceſſario id attingendum fuit, & ibi explicatum reliquimus hunc primum articulum. Quia vera actio, qua fit hoc ſacramentum, vt ſacramentum, eſt eadem omnino cum ea, qua immolatur, vt ſacrificium eſt, ideo de illa dicendum erit iterum, quamuis ſub diuerſa ratione, infra in materia de ſacrificio; & in parte morali illius materię explicabimus obiter, quæ obſeruare debet miniſter, vt huiuſmodi actionem digne exequatur: & ideo nihil amplius hoc loco de illa ſupereſt dicendum, ſolum de his, quæ obſeruare debet miniſter vt digne hoc ſacramentum diſpenſet, de quo ſtatim ſermo fiet.

ARTICVLVS II.

Vtrum plures Sacerdotes poſſint vnam & eandem hoſtiam conſecrare.

4. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 2. & 67. ar. 6.

*Ad ſecundum ſic proceditur, Videtur quod plures Sacerdotes non poſſunt vnam & eandem hoſtiam conſecrare: dictum eſt enim ſupra, * quod plures non poſſunt ſimul vnum baptizare. Sed non minor vis eſt Sacerdotis conſecrantis, quam hominis baptizantis. Ergo etiam non poſſunt ſimul plures vnam hoſtiam conſecrare.*

2. Præterea, Quod poteſt fieri per vnum, ſuperflue fit per multos. In Sacramentis autem nihil debet eſſe ſuperfluum. Cū ergo vnus ſufficiat ad conſecrandum videtur, quod plures non poſſint vnam hoſtiam conſecrare.

*3. Præterea: Si, ut dicit Auguſt. * ſuper Ioannem, hoc ſacramentum eſt ſacramentum vnitatis. Sed contrarium vnitati eſſe videtur multitudo. Ergo non videtur conueniens eſſe huic ſacramento, quod plures ſacerdotes eandem hoſtiam conſecrent.*

Tract. 26. in Ioan. 19.

Sed contra eſt, quod ſecundum conſuetudinem quarundam Eccleſiarum, ſacerdotes, cum de nouo Ordinantur, concelebrant Epiſcopo Ordinanti.

*Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt) ſacerdos, cū Ordinatur conſtituitur in gradu eorum, qui à Domino acceperunt poteſtatem conſecrandi in cœna. Et ideo ſecundum cōſuetudinem quarundam Eccleſiarum, ſicut Apoſtoli Chriſto cœnanti concœnauerunt, ita noui Ordinati, Epiſcopo Ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur conſecratio ſuper eandem hoſtiam, quia ſicut Inn. III. * dicit omnium intentio debet ferri ad idem inſtans conſecrationis.*

Art. præt.

Lib. 4. de ſacro altaris myſterio c. 25 circa med.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus non legitur ſimul baptizaſſe cū Apoſtolis, quando iniunxit eis officiū baptizandi. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi quilibet Sacerdotum operaretur in virtute propria, ſuperfluerent alij celebrantes, vno ſufficienter celebrante. Sed quia Sacerdos non conſecrat, niſi in perſona Chriſti multi autem ſunt vnum in Chriſto, ideo non refert, vtrum per vnum aut multos, hoc ſacramentum conſecretur, niſi quod oportet ritum Eccleſiæ ſeruare.

Ad tertium dicendum, quod Euchariſtia eſt ſacramentum vnitatis Eccleſiaſticæ, quæ attenditur ſecundum hoc, quod multi ſunt vnum in Chriſto.

COMMENTARIVS.

De hac re tractauimus ſupra, in prædicta diſputatione de cauſa efficiente huius ſacramenti. Solū eſt circa literam D. Thomæ aduertendum cum quærit, an hoc poſſit fieri, nō tantum interrogare, an poſſit valide, ſed etiam an poſſit licite fieri, hac enim ratione poſuit in ſolutione ad 2. illa verba: Niſi quod oportet ritum Eccleſiæ ſeruare: nam, licet, vt validum ſit ſacramentum, non referat, an per vnum vel multos conſecretur, vt ibidem dicitur: tamen, vt licite fiat, oportet, vt iuxta ritum & conſuetudinem Eccleſiæ, & non aliter fiat: in re n. adeo graui non licet nouum ritum in Eccleſiam introducere priuata authoritate: & ideo in argumento, ſed contra, ex quadam Eccleſiæ conſuetudine probat D. Th. hoc poſſe fieri, & in corpore nihil aliud agit, quam congruentē quādam rationem illius conſuetudinis reddere; ob quā rationabilis cenſeatur: nam quod ad valorem ſacramenti ſufficiat, D. Thom. nō tam probat, quam ſupponit. Et iuxta eundem ſenſum intelligendam cenſeo differentiam, quam in ſolutione ad 1. ponit inter Euchariſtiam & Baptiſmum, vt magis poſſit Euchariſtia à pluribus miniſtris fieri, quam Baptiſmus, ſcilicet, quia Chriſtus ſimul communicauit cum Apoſtolis, quando eis iniunxit officium conſecrandi, nō tamen legitur, ſimul baptizaſſe cum Apoſtolis, quando eis iniunxit officium baptizandi: hæc enim ratio, ad ſummum, probat fuiſſe aliquam congruentiam, vt magis vna cōſuetudo introduceretur, quam alia, ratione cuius nunc magis vnum etiam liceat, quā aliud. Quoad poteſtatem vero ſimpliciter, vt factum ſcilicet, teneat, nulla eſt differētia, ſi de eadem pluralitate miniſtrorū ſermo ſit, vt patet ex tractatis citato loco his adiūctis, quæ in ſimili quæſtione de baptiſmo diximus.

ARTICVLVS III.

Vtrum diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ſolum ad Sacerdotem.

4 c 21 q.2.a 1 q.1.ad3 Et d.ar.q.1.& 2 Vt habetur in eius legēda

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non pertineat ſolum ad Sacerdotem diſpenſatio huius ſacramenti. Sanguis enim Chriſti non minus pertinet ad hoc ſacramentum, quam corpus. Sed ſanguis Chriſti diſpenſatur per Diaconos, vnde & beatus Laurentius * *dixit beato Sixto. Experire, vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem. Ergo & pari ratione diſpenſatio corporis Chriſti, non pertinet ad ſolos Sacerdotes.*

2. Præterea, Sacerdotes conſtituuntur miniſtri Sacramentorum. Sed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ, non in vſu, ad quem pertinet diſpenſatio. Ergo videtur, quod non pertineat ad Sacerdotem corpus Domini diſpenſare.

Cap.3. Eccl. hier.p 1. &c. *3. Præterea, Dionyſ. dicit in lib. Eccleſ. Hierar. quod ſacramentum habet perfectiuam virtutem, ſicut & Chriſma. Sed ſignare chriſmate baptizatos, non pertinet ad Sacerdotem, ſed ad Epiſcopum. Ergo etiam diſpenſare hoc ſacramentum, pertinet ad Epiſcopum, non ad Sacerdotem.*

De conſe.d.2 c.Peruenit. *Sed contra eſt, quod dicitur* * *de Conſecratione, diſtinctione.2.c.Peruenit ad notitiam noſtram, quod quidem preſbyteri laico aut fœminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis: igitur interdicit Synodus, ne talis præſumptio vlterius fiat, ſed preſbyter per ſemetipſum infirmos communicet.*

Ar.2.huius quaſt. *Reſpondeo dicendum, quod ad Sacerdotem pertinet diſpenſatio corporis Chriſti, propter tria. Primo quidem, quia (ſicut dictum eſt* * *) ipſe conſecrat in perſona Chriſti. Ipſe autem Chriſtus, ſicut conſecrauit corpus ſuum in cœna, ita & alijs ſumendum dedit. Vnde ſicut ad Sacerdotem pertinet conſecratio Corporis Chriſti, ita ad eum pertinet diſpenſatio. Secūdo, quia Sacerdos conſtituitur medius inter Deum & populum. Vnde ſicut ad eum pertinet dona populi, Deo offerre, ita ad eum pertinet, dona ſanctificata diuinitus populo tradere. Tertio, quia in reuerentiam huius ſacramenti, à nulla re contingitur, niſi conſecrata. Vnde & corporale & calix conſecrantur, & ſimiliter manus Sacerdotis, ad tangendum hoc ſacramentum. Vnde nulli alij tangere licet, niſi in neceſſitate. puta, ſi caderet in terram, vel in aliquo alio neceſſitatis caſu.*

Ad primum ergo di endum, quod Diaconus, quaſi propinquus Ordini ſacerdotali, aliquid participat de eius officio, vt ſcilicet, diſpenſet ſanguinem, non autem corpus, niſi in neceſſitate, iubente Epiſcopo, vel presbytero. Primo quidem, quia ſanguis Chriſti continetur in vaſe: vnde non oportet, quod tangatur à diſpenſante, ſicut tangitur corpus Chriſti Secundo, quia ſanguis deſignat redemptionem à Chriſto in populum deriuatam: vnde & ſanguini admiſcetur aqua, quæ ſignificat populum. Et quia Diaconi ſunt inter Sacerdotem & populum, magis conuenit Diaconis diſpenſatio ſanguinis, quam diſpenſatio Corporis.

Ad ſecundum dicendum, quod eiuſdem eſt hoc ſacramentum diſpenſare, & conſecrare, ratione iam dicta.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Diaconus in aliquo participat illuminatiuam virtutem ſacerdotis, in quantum diſpenſat ſanguinem, ita ſacerdos participat perfectiuam diſpenſationem Epiſcopi, in quantum diſpenſat hoc ſacramentum, quo perficitur homo ſecundum ſe, per comparationem ad Chriſtum. Aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, Epiſcopo reſeruantur.

DISPVTATIO LXXII.

De præceptis & obligationibus ad miniſtros Euchariſtiæ diſpenſatores pertinentibus.

HÆc eſt vltima diſputatio moralis pertinens ad Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt, in qua breuiter dicemus, quis poſsit licite diſpenſare: deinde, cum quib. poſſit licite diſpenſare, ac tandem, quomodo digne, & licite diſpenſabit. *Diſp 34. de Euchar.ſtia.*

SECTIO I.

Vtrum ſolus Sacerdos poſſit hoc ſacramentum iure ac licite diſpenſare.

QVidam ſentiunt, ex diuino iure ſolos Sacerdotes poſſe licite miniſtrare ſacramentum, Soto diſt.13. q.1.art.3. Ledeſma qu.23.art.3. Et videtur eſſe ſententia D. Thomæ hic, qui, licet non addat, hoc eſſe diuinum ius, tamen abſolute docet diſpoſitionem huius ſacramenti ad Sacerdotes pertinere. Et poteſt primo probari ex illo.1.ad Corint. Sic nos (id eſt, Saterdotes) exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei: nam, ſi in genere de ſacramētis hoc dicit Paulus, multo magis de hoc ſacramento, quod omnium eſt digniſsimū, & ſumma veneratione tractandum. Secundo ex verbo illo; (Hoc facite) nam vt hoc verbum demonſtrabat Chriſti actiones, ad ſolos Sacerdotes pertinet: Chriſtus autem & conſecrauit, & diſpenſauit: ergo vtrumque commiſit Sacerdotibus ſolis. Tertio ex Concilio Rhemenſ.ca.2.in c. Peruenit, de Conſecrat.d.2. vbi horribile & deteſtādum dicitur, quod per laicos Euchariſtia ad infirmos mittatur, qua exaggeratione & dicendi modo ſatis indicatur, illam non eſſe nouam vel Eccleſiaſticam prohibitionem, ſed reprehenſionem actionis per ſe iniquæ, & iuri diuino contrariæ: & videntur ibi omnes alij gradus excludi: nam concludit textus, vt presbyter per ſemetipſum infirmum communicet, quod ſi aliter fecerit, gradus ſui periculo ſubiaceat. Quarto accedit conſuetudo Eccleſiæ ratione fundata: nam, quia ſolus Sacerdos ſacrificat, ideo ad illum ſolum ſpectat, quæ Deo obtulit, populo communicare. Vnde ait Dionyſ.cap.3.de Eccleſ.Hierar.par.2. & 3. Orat Sacerdos, vt ſacramenta ſancte conficiat, & caſte diſtribuat. *Quorundam placitum. Soto. Ledeſma. Conc.Rhem. Dionyſ.*

In contrarium eſſe videtur, quia ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine conſtat, hoc ſacramentum interdum eſſe diſpenſatum à Diaconis, præſertim, quoad ſpeciem ſanguinis, quando hæc populo dabatur, vt colligitut ex Clem.libr.8.Conſt.capit.2. & ex verbis Cyprian.lib.de Lapſis circa finem; Solemnibus adimpletis, Diaconus calicem offerre præſentibus cœpit. & ex verbis Laurentij ad Sixtum. Experire, vtrū idoneum miniſtrum elegeris, cui cōmiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem. Et ex antiquis liturgijs idem conſtat, qui vſus forte inde manauit, quod tunc frequenter fideles communicabant, & ideo, vt breuius & commodius fieret, commiſſum eſt Diaconis, vt presbyteros in eo munere iuuarent; quia vero prius dabatur corpus, quam ſanguis, ideo præcedebat Sacerdos offerens corpus, & ſequebatur Diaconus miniſtrans calicem; quod etiam ideo facilius concedi potuit, quia ad miniſtrandum corpus, oportet illud tangere manibus, ad diſpenſandum vero ſanguinem ſatis eſt, calicem attingere. Vnde nunc etiam Romæ, cum Pontifex ſolemniter miniſtrat, corpus prius proprijs manibus ſumit: Diaconus vero ei poſtea ſanguiuem miniſtrat. Hæc autem differentia non refert, quo minus intelligamus, iure diuino idem dicendum *Clement. Cyprian.*

cendum eſſe de vtraq; ſpecie: quia Scriptura indifferenter de eis loquitur. Quid? quod aliquando etiam legimus, vtramq; ſpeciem per Diaconos fuiſſe miniſtratam apud Iuſtin. Apol. 2. pro Chriſtianis circa fin. *Iuſtin.* vbi ſic ſcribitur: Abſoluta gratiarum actione Præſulis, & ominatione totius plebis, Diaconi (quos vocamus) dant ſingulis præſentib. partem panis, & calicis diluti, ſuper quos facta eſt gratiarum actio, quod alimentum apud nos vocatur Euchariſtia. Et ſaltem in neceſsitate, Diaconos miniſtraſſe corpus Domini, ex Epiſcopi, vel Presbyteri facultate, conſtat ex Concilio *Conc. Nicen* Niceno c. 14. Arel. c. 15. expreſsius Carth. IV. ca. 38. *Arelaten.* Diaconus præſente presbytero Euchariſtiam corporis *Carth. IV.* Chriſti populo, ſi neceſsitas cogat, iuſſus eroget. Adde, interdum, licet raro, legi miſſam Euchariſtiam ad infirmum per laicum, apud Euſ. l. 6. Hiſt. c. 36. Notauimus ẽt ſupra agentes de reali præſentia, ſolitum eſſe dari corpus Chriſti in manibus laicorum, præſertim virorum, vt ſe communicarent: retulimus etiã, ſolitos eſſe fideles ſecum deferre Euchariſtiam in ꝓprias domos, vt ibi priuatim communicarent. Hæc autem omnia eſſent contra ius diuinum, ſi ſolus Sacerdos poſſet hoc ſacramentum diſpenſare: quia in his omnibus includitur adminiſtratio huius ſacramenti per alios plures facta, quam per Sacerdotes.

Dubium. Vt veritatem explicemus, aduertendum eſt, aliud eſſe diſpenſatiue, ſeu ex poteſtate diſtribuere hoc ſacramentum: aliud vero illud tangere, deferre, aut ad os ſumentis applicare: quamuis enim hæc omnia ſæpe in vna actione coniungantur, vt nunc in Eccleſia fit: tamen ſeparabilia ſunt, & interdum ſunt ſeparata vt declaratur facile in prima diſpenſatione huius ſacramenti, quæ in cœna Dominica facta eſt, in qua ſolus Chriſtus fuit proprius diſpenſator huius ſacramenti: ex poteſtate & authoritate propria illud diſtribuens, & dicens: Accipite & comedite. & tamen vt eſt probabiliter opinio, & ipſa verba indicãt, non applicuit ipſe propria manu panem conſecratum ad ora Apoſtolorum, ſed obtulit tãtum catinum, & ipſi proprijs manibus ſumpſerunt, quod in calice eſt euidentius ex illis verbis: Accipite, & diuidite inter vos; fuit ergo per proprias Apoſtolorum manus ab vno in alium delatus: ibi ergo ſaparata fuit actio dãdi ſeu diſtribuendi ab actione, qua proxime fuit applicatum ſacramentum ad os ſumentis. imo hæc poſterior actio potius ſe habuit per modum vſus paſsiui, ſeu receptionis, quam per modum vſus actiui, ſeu diſtributionis: & hoc ipſum declarat antiqua conſuetudo dandi ſacramentum in manibus communicantium, vt ipſimet acciperent, quod interdum ſtatim fiebat in præſentia ipſiuſmet dantis: interdum vero poſtea in proprijs domibus, quando ſacramentum illuc deferebant, & illa receptio ſic facta poteſt dici priuata, reſpectu eius, quæ publice & ſolenniter fit coram Eccleſiæ miniſtro.

1. Concluſ. Dico primo, primum ius, ſeu ordinaria poteſtas & authoritas diſpenſandi hoc ſacramentum eſt penes *D. Thom.* ſolos Sacerdotes ex diuino iure. Hic eſt ſenſus Diui *Richard.* Thomæ hic, & in 4. diſt. 13. q. 1. art. 2. vbi Richard. art. *Durandus.* 1. q. 3. Durand. q. 4. Paludan. qu. 2. art. 4. & ſumitur ex *Paludanus.* Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 8. vbi traditione Apoſto- *Conc. Trident.* lica deſcendere dicit, vt laici à Sacerdotib⁹ communionem accipiant: nam ſemper hic mos fuit in Eccleſia obſeruatus. Et primo declaratur, quia nunc ſermo eſt de poteſtate Ordinis, non iuriſdictionis, de qua ſectione ſequente: ſupponimus enim poteſtatem iuriſdictionis non conuenire iure diuino omnibus Sacerdotibus, & interdum etiam poſſe reperiri abſq; ſacerdotali charactere, quamuis per ſe loquendo, illum reſpiciat, & requirat, vt ſit in ſubiecto veluti connaturali, & conuenienter diſpoſito ad potiſsimos actus ſacros, ſeu ſacramentales exercendos. Quo fit, vt quamuis aliquis habeat poteſtatem iuriſdictionis ante characterem Sacerdotis, non poſsit legitime per ſe ipſum corpus Domini diſpenſare: quia deeſt illi poteſtas Ordinis. Quod ergo ſacerdotalis Ordo in eo genere per ſe ſufficiat ad hoc miniſterium diſpenſandi hoc ſacramentum, euidens eſt per ſe ex praxi, & perpetua conſuetudine totius Eccleſiæ, & patet etiam ex Concilijs, Niceno, Arelat. Carthag. ſupra citatis, quæ dicunt: Diaconos in neceſsitate ex iuſſu Presbyteri hoc poſſe: de Presbytero autem mi- *Cle. Rom.* nime, ſed ordinarie, & propria poteſtate. Vnde Clemens Papa lib. 8. Conſtit. c. 28. alias 34. Diaconus (inquit) non offert: oblationem vero ab Epiſcopo, vel Presbytero factam dat populo, non tanquam Sacerdos, ſed tanq̃ qui miniſtrat Presbytero: id eſt, non tãquam is, qui ex vi ſuæ Ordinationis hoc poteſt, quaſi ordinario iure, ſed vt organum ſeu inſtrumẽtum alterius, & ex his teſtimonijs ſimul conſtat, ſolum Preſbyterum habere hoc: quia ſi Diaconus non habet multo minus alij inferiores. Item, Sacerdos habet hanc poteſtatem, tanquam neceſſario annexam poteſtati, quam habet ſupra corpus Domini, nam, ſi poteſtatem habet ad conſecrandum illud, rationabile eſt, vt multo magis habeat ad diſpenſandum, quantum ex vi poteſtatis Ordinis: inferiores vero non habent poteſtatẽ conficiendi: & ideo neq; ordinariã poteſtatẽ diſpenſandi ex vi ſuæ Ordinationis recipiunt.

Atque hinc etiam intelligitur, quare, & quo ſenſu *Illatio.* dicatur hoc eſſe iure diuino: nam inprimis, quod iure diuino hoc conueniat Sacerdoti, probant omnia, quæ in prima ſententia allata ſunt, & decreta nuper adducta: quæ non cenſent hoc conuenire Presbytero ex conceſsione Eccleſiæ, ſed ex ſe. Et declaratur in hunc modum: quia poteſtas Ordinis ſacerdotalis ex iure diuino ſufficit in ſuo genere ad proprios actus circa corpus Chriſti exercendos, tam verum, quam myſticum: hæc autem poteſtas diſpenſandi, & verſatur circa corpus Chriſti verum, annexaque eſt poteſtati conficiendi, vt dixi: & aliquo modo verſatur circa corpus myſticum, quatenus hoc cibo paſcitur, & ad illud ſuſcipiendum diſponitur. Quod vero hoc conueniat ſoli Sacerdoti iure diuino: duobus modis intelligi poteſt. Primo, mere negatiue, ſcilicet, quia ius diuinum hoc dedit Sacerdotibus, non autem inferiorib⁹: & hoc ſenſu eſt res clara, & certa: quia nulli præterq̃ Sacerdoti, data eſt poteſtas Ordinis in corpus Chriſti verum: neque etiam in corpus Chriſti myſticum, quantum ad proprios & perfectos actus ſanctificandi, & paſcendi illud. Ac denique, quia Sacerdos eſt qui ex proprio munere conſtituitur pro hominibus in his, quæ ſunt ad Deum. Alio ſenſu poteſt hoc intelligi priuatiue, ita vt non ſolum non ſit omnibus non Sacerdotibus data iure diuino ſpecialis poteſtas ad diſpenſandum hoc ſacramentum, ſed etiam prohibitum eis ſit, huiuſmodi actum exercere: & hic ſenſus non eſt ita certus, ſed, ad ſummum cum hac limitatione intelligendus eſt, ſ. vt nullus inferior ſine commiſsione ſacerdotis hoc munus ſibi vſurpet, vt ex dicendis patebit.

Dico ergo ſecundo, licet ſoli Sacerdotes habeant hanc poteſtatem diuino iure, non tamen eſt eodem iure neceſſarium, vt per ſe ipſos illam exequantur, neque eſt eis prohibitum, quin aliorum opera & miniſterio in hoc vti poſsint, ſed hoc eſt diſpoſitioni Eccleſiæ commiſſum. Hoc probant ſaltem quoad Diaconos, quæ de antiqua Eccleſiæ conſuetudine ſecundo loco adduximus, & omnia decreta citata. Ratio à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, quam vſus Eccleſiæ ita declarauit; poteſt aũt fundari in propria ratione talis ſacramenti: in alijs enim non diſtinguitur vſus a ſacramento ipſo: & ideo cui ex diuino iure datum non eſt, vt poſsit conficere ſacramentũ, eidem prohibitum eſt, ne poſsit illud diſpenſare: non n. poſſunt illa duo ſeparari: hic vero effectio & collatio ſacramenti ſunt diſtinctæ & ſeparabiles, & ideo non eſt neceſſe, vt cui non eſt data poteſtas conficiendi, ſit ſemper, & iure diuino prohibita diſpenſatio; & quia vſus huius ſacramenti eſt

Quamuis ſolis ſacerdotib. iure diuino data ſit poteſtas diſtribuendi Euchariſtiã, non tamen neceſſarium eſt, vt per ſe ipſos eam exequantur.

extra

extra ſubſtantiam eius, ideo non repugnat, vt alicui poſsit diſpenſatio cōmitti, cui non poteſt ſacramenti confectio delegari: quia ea, quæ ſubſtātialia ſunt, immutabilia: accidentalia vero facilius variationem recipiunt: præſertim, quando iam ſubſtantia ſacramēti effecta ſupponitur. Vnde hic etiam applicari poteſt doctrina Concilij Tridentini: ſcilicet, ſalua ſubſtantia ſacramentorum, Chriſtum commiſiſſe Eccleſiæ, quæ ad eorum diſpenſationem pertinent: nam quod hoc ſacramētum diſpenſetur à Sacerdote, vel à Diacono, nō ſpectat ad ſubſtantiam ſacramenti; ergo in hoc nihil præciſe ſtatuit ius diuinum, ſed cōmiſſum eſt Eccleſiæ diſpoſitioni. Tandem addere poſſumus congruentiam, quia, nec tale ius diuinum ſatis oſtēdi poteſt, neque fuit neceſſarium: quia interdum poteſt ad vtilitatem fidelium pertinere: vt per alium, quam per Presbyterum detur hoc ſacramentum: & poteſt fieri cum debita reuerentia.

Quæſito reſpondetur.

Sed quæret aliquis, an iure diuino prohibitum ſit ne hoc miniſteriū cōmittatur Diacono, extra caſum neceſsitatis: inferioribus vero nec in neceſsitate. Reſpondeo, rem eſſe incertam, probabilius tamen videri, nihil circa hoc eſſe ſpecialiter diſpoſitum diuino iure, præter id, quod ipſa naturalis ratio dictat, ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti, de veneratione & reuerentia, qua contrectandū & diſpenſandum eſt: & hoc indicant cōſuetudines variæ, quas retulimus, nemo enim prudens eas, vt diuino iuri contrarias damnauit. Hoc etiam probat doctrina Concilij allegata: Et denique, quia nullum eſt principium ſufficiens, in quo tale ius fundari poſsit. Dices: hæc actio diſpenſandi hoc ſacramentū eſt ſupernaturalis: ergo exerceri non poteſt licite abſque ſupernaturali poteſtate: ergo hoc ipſo, quod Chriſtus non dedit inferioribus poteſtatem ad huiuſmodi actionem, eam ipſis prohibuit. Reſpondetur, inprimis negari poſſe, illam actionem eſſe ſupernaturalem proprie ac formaliter, ſed tantum materialiter ex parte rei, quę ſub ſpeciebus ſacramentalibus datur: & ob hanc cauſam dici poſſet, ad eam actionem nullam eſſe neceſſariam poteſtatem ſupernaturalem: ſed ſolum, quod in rē ipſa ſupponatur ſnpernaturalis cōſecratio facta. Sed, licet hoc verum ſit, conſiderando actionem illam metaphyſice, tamen conſiderando illam moraliter, merito dici poteſt ſupernaturalis: quia eſt diſpēſatio cuiuſdam rei ſupernaturalis in ordine ad ſupernaturalem finem & bonum animarum, & ideo ius illius ſecundum poteſtatem excellentiæ ad ſolum Chriſtū pertinet, ſecundum poteſtatem autem participatam ad alios ſpectat, iuxta Chriſti Domini conceſsionem, & ordinationem, vt autem actus licite fiat, non tantum phyſice, ſed moraliter conſiderandus, vt per ſe conſtat, & ideo ſine poteſtate & conceſsione aliqua ſupernaturali non poteſt hæc actio legitime fieri. Reſpondetur ergo ſecundo, illas rationes ſolum probare, iure diuino eſſe prohibitam hanc actionem inferioribus abſque conceſsione Sacerdotis, vel abſque neceſsitate quæ illi æquivaleat, vt iam dicemus: facta autem huiuſmodi conceſsione per eam aliquo modo extenditur, & communicatur illis poteſtas ſupernaturalis, per quandam delegationem extrinſecam, ſeu coniunctionem quandam moralem inſtrumenti cum ſuo principali agente, & hoc eſt ſatis, vt actio illa, per ſe loquendo & ſtando in iure diuino, licitē fiat.

Eccleſiaſtica lege ſancitū eſt vt ſoli Presbyteri ſe ipſis regulariter Euchariſtiā deſtribuant In neceſſitate verò ſoli Diacono ex Presbyte-

Dico tertio, nunc iuxta præſentem praxin Eccleſiæ ſolos Sacerdotes poſſe per ſe diſpenſare hoc ſacramentum, in caſu vero neceſsitatis poſſe id committere tantum Diacono. Ita ſentiunt Theologi citati, & præterea Alenſ. 2. parte. quæſt. 50. membr. 3. & Summiſtę, verbo, Euchariſtia, & verbo, Communio Et ad hanc doctrinam declarandam, eſt obſeruandum primo, ſuppoſita conſuetudine, quam iam tenet Eccleſia communicandi populum ſub vna tantum ſpecie panis, doctrinam hanc conſentaneam etiam eſſe traditioni & frequentiori vſui primitiuę Eccleſiæ, quæ ſemper fuit, vt corpus Domini per ſolos Presbyteros ordinarie diſpenſaretur: diſpēſatio autem ſanguinis, quæ olim per Diaconos fiebat, iā ceſſauit. Secundo quod in caſu neceſsitatis hoc poſsit mitti Diacono, per Epiſcopum, vel Presbyterum, conſtat: quia non eſt ſpecialiter ab Eccleſia prohibitum. Quæri vero poteſt, an neceſſaria ſit iuſta aliqua cauſa, vt hæc facultas concedatur, & vt is, cui conceditur, ea legitime vtatur: Nam Syluester, verbo, Diaconus, ſignificat præceptum Epiſcopi vel Presbyteri ſufficere, etiam ſi nulla ſubſit cauſa, Quod tamen abſolute dictum, vt ſonat, non videtur verum, nam iura, quæ concedunt hanc facultatem, expreſſe requirunt rationabilem cauſam: ergo nulla iuſta cauſa intercedente, iniquum & contra iura eſſet tale mandatum: ergo non obligaret, imo neque ei obedire poſſet quando certo conſtaret, nullam interuenire huiuſmodi cauſam, ſecus vero eſſet, quando hoc non conſtaret: nam tunc parendum eſſet ſuperioribus, vel credendum Epiſcopo, aut Presbytero cauſanti impedimentum, quamuis inferiori eſſet ignotum, maxime, quia non oportet hanc cauſam eſſe extremam, ſed moralem, vt quod Sacerdos ſit debilis, vel infirmus, &c. Quo fit, ſi præter Diaconum, ſint alij Presbyteri, qui poſsint, & velint illud munus ſuſcipere, non poſſe Epiſcopum illud committere Diacono, neq; Diaconum illud acceptare, quia iam ceſſat omnis neceſsitatis ratio, & fortaſſe propter hāc cauſam fere nunquam hoc munus per Diaconos exercetur, quia nunquam moraliter loquendo, talis occurrit neceſsitas: eſt enim magnus Sacerdotum numerus: Diaconi vero pauci ſunt, & breui tempore in eo ſolo gradu conſiſtunt, & vbi contingit, vnum tantum eſſe Sacerdotem, vix reperiretur vnquam, quod Diaconum habeat, qui ſibi miniſtret.

rorum commiſſione Alenſis.

Difficultas vero eſt, quid facturus ſit Diaconus quando vrget neceſsitas communicandi infirmum, & nullus adeſt Sacerdos, qui, vel id per ſe faciat, aut facultatem faciēdi Diacono tribuat, vel certe ſi adeſt neutrū præſtare velit, ſed hominem potius deſerere, vt ſine viatico moriatur. Reſpondeo in priori caſu, ſi tanta ſit neceſsitas, vt moraliter timeatur, proximū ſine viatico diſceſſurum, tunc Diaconum poſſe illud diſpenſare, vel quia tunc præſumitur interpretatiua voluntas Paſtoris, vel certe, quia pro tali caſu iure cōmuni cenſetur illi talis facultas conceſſa. Vnde in dicto can. Con. Carth. ſolum requiritur iuſſus Presbyteri, quando Presbyter adeſt, & ſumitur etiam ex Gelaſ. ep. 1. c. 9. & 20. vbi ſimpliciter hanc facultatem concedit Diacono in abſentia Presbyteri ob neceſsitatem, & idem fere habetur in Con. Nicen. c. 14. In alijs vero occaſionibus extra mortis articulum raro concedendum eſt Diacono, vt hac faultate vtatur, præſertim iuxta præſentem Eccleſiæ ſtatum, in quo fere omnino iam in diſſuetudinem abijt, vt Diaconi hoc munere fungātur. At vero in alio caſu Syluester ſentit, non poſſe Diaconum miniſtrare in præſentia Presbyteri, etiam ſi ille ex malitia Diacono facultatem deneget, quia Diaconus non poteſt hoc facere, niſi vt inſtrumentum Presbyteri, tunc autem nō poteſt Diaconus habere rationē inſtrumenti, ſi principale agens illum mouere nolit. Soto autem tenet contrarium, & mihi magis probatur, quando neceſſitas tanta eſt, vt viaticum ſit ægro miniſtrandum, quia præſentia Sacerdotis ſua poteſtate abutentis, ac ſi nulla eſſet, reputanda eſt, & recurrendum ad volūtatem interpretatiuam ſuperioris Epiſcopi, vel Pontificis, ſed ad commune ius, vel certe ſi neceſſe ſit ad Chriſti voluntatem, quæ in eo caſu cenſetur dediſſe huiuſmodi facultatem. ſemper autē ſupponendum eſt, & nullum eſſe graue ſcandalum, & ſatis conſtare, Sacerdotis vel ſuperioris voluntatem, hanc facultatem negantis eſſe iniquam: nam ſi fortaſſe aliquam iuſtam & rationabilē ſuæ negationis cauſam habeat, tunc

Gelaſ. Pap.

Conc. Nicæ.

Syluest.

Soto.

tunc ceſſaret ratio præſumptionis, eiuſque voluntati merito parendum eſſet.

Munus adminiſtrandi Euchariſtiā nullus Diaconus inferior obire poteſt.

Vltimo dicendum eſt munus hoc non committendum inferiori clerico infra Diaconum, & multo minus laico. Ita ſentiunt communiter Doctores, citantq; dictum cap. Peruenit, quod certe, vel nihil, vel nimium probat, quia ibi nec Diaconus excipitur, ſed ſolus Presbyter per ſe præcipitur miniſtrare. Vnde neceſſe eſt intelligi: quando poteſt, & non vrget alia neceſsitas. Magis videtur hoc ſuadere conſuetudo Eccleſiæ: nunquam enim legimus, hoc ſacramentum fuiſſe miniſtratum per Subdiaconos, nedum per inferiores maxime laicos, quibus etiam ſacra vaſa tangere prohibitum eſt: ergo multo magis Euchariſtiam tangere. Sed, quamuis hæc doctrina communis, regulariter & extra caſum neceſsitatis vera ſit, tamen de caſu extremæ neceſsitatis merito dubitari poteſt, an ſit excipiendus, ne proximus ſine viatico moriatur. Nam Doctores idem in eo caſu ſentiunt, quibus in re morali contradicere difficile eſt. Ratio tamen videtur oppoſitum perſuadere, quia tunc non eſt ex natura rei malum, vel contra reuerentiam ſacramēti, vt à laico, verbi gratia, miniſtretur, quia vel id eſſet malum propter contactum, & hoc non, quia, vt ſupra dixi, fideles ſolebant hoc ſacramentum manibus accipere, vel propter ſacramenti vſum, & hoc non, quia ſupponitur ex parte recipientis, & neceſsitas & diſpoſitio ſufficiens, & ex parte dantis, reuerentia debita & neceſsitas etiam, quia non adeſt alius, qui miniſtret, cur ergo talis vſus ex ſe malus eſt? Neq; etiam eſt malus, quia iure diuino prohibitus, quia, vt dixi, nullum eſt tale ius, neq; oſtendi poteſt, neq; etiam eſt malus, quia prohibitus iure Eccleſiaſtico, nullum enim eſt, quod ſpecialiter de hoc caſu neceſsitatis loquatur, & iura, quæ generaliter loquūtur, nunquam hunc caſum comprehendunt, qui ſemper cenſetur exceptus in huiuſmodi prohibitionibus, vt patet de excommunicatis, ſchiſmaticis, &c. Deniq; cōſuetudo Eccleſiæ, cum ad ſummum habeat vim legis poſitiuæ, eandem recipit interpretationem: præcipue, quia hic caſus tam rarus eſt, vt de illo non poſſit dici conſuetudo introducta: nam, ſi quādo occurrit, etiam interdum legitur datum ſacramētum à laico: ergo ex nullo capite probari poteſt, hoc eſſe malum: ſed de hac re iterum inferius redibit ſermo.

SECTIO II.

Vtrum omnibus Sacerdotibus liberum ſit Euchariſtiam adminiſtrare.

Ratio dubij.

RAtio dubitandi oritur ex præcedente ſectione: Nam Sacerdos habet hanc poteſtatem ab ipſo Chriſto, & eius actus non eſt iuriſdictionis, ſed Ordinis tantum: ergo poteſt ſuo arbitrio illum exercere, maxime ſi non ſit ab Eccleſia ſuſpenſus: ſicut poteſt ſua voluntatę ſacrificium offerre pro aliquo. In contrarium eſt, quia non eſt liberum Sacerdoti dare Euchariſtiam in aliena Eccleſia, ſeu homini ſibi non ſubdito, ſine proprij Paſtoris facultate.

Poteſtas hoc ſacramentū miniſtrandi iuriſdictionē exigit vel facultatem ab eo qui iuriſdictione fruitur.

In præcedente ſectione explicuimus poteſtatem Ordinis ad hoc munus neceſſarium, quam diximus communem eſſe omnib. Sacerdotibus, nunc agimus de poteſtate iuriſdictionis, an ſc. neceſſaria etiam ſit, vt hunc actum Ordinis exercere liceat. In qua re dicēdum eſt, præter poteſtatem Ordinis requiri ēt poteſtatem iuriſdictionis, & ideo non eſſe liberum cuilibet Sacerdoti hoc ſacramentum miniſtrare, ſed ſolum habenti iuriſdictionē reſpectu eius, cui illud adminiſtrat, vel facultatem ab eo, qui talem iuriſdictionem habet. Concluſio eſt certa & recepta ab omnib. & colligitur ex doctrina ſupra tradita de ſacramētis in genere: vbi oſtendimus, ſacramentorum adminiſtrationem iuriſdictionē requirere, vt licite fiat, vt etiam colligitur ex Clemen. Dudum, de ſepulturis. In particulari vero de hoc ſacramento in Conc. Carth. I. c. 7. ſic legitur. Statuat Grauitas veſtra, vnuſquiſq; clericus, vel laicus, non communicet in aliena plebē abſq; literis Epiſcopi ſui, & omnes Epiſcopi reſponderunt. In hoc, clero & laicis conuenientiſsime prouideri. Et idem decernitur in Conc. Mileuit. cap. 18. quibus locis, licet prohibitio fiat ex parte communicantium, ne ab alienis Euchariſtiam percipiant, tamen relatio hæc mutata eſt, & reciproca obligatio. Quæ etiā in ipſo naturali iure fundata eſt ſuppoſita Chriſtianæ Reipub. inſtitutione, & debita gubernatione, vt nemo mittat falcem in meſsem alienam nec ius alienum vſurpet, alioqui nec iuſtitia aut pax ſeruari poſſunt, nec diuina myſteria conuenienter diſpenſari neq; animabus fidelium pro earum captu vel neceſsitate prouideri, & ideo antiqua etiam conſuetudine ſeruatū eſt, vt, qui præeſt, hoc ſacramentum populo diſpenſet; vt colligere licet ex Dionyſ. c. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. & Iuſtino apolog. 2. pro Chriſtia. & Tertul. lib. de Corona militis, cap. 3. & ex cap. Omnis vtriuſq; ſexus, de Pœnit. & remiſ. Tandem, paſcere gregem Chriſti nō eſt munus cuiuſcunq; Sacerdotis: ſed proprij Paſtoris, propter quod etiam actus publice cōcionandi hoc ius aliquo modo requirit: quia eſt actus paſcendi oues: ergo multo magis requiritur in diſpenſatione huius ſacramenti, quod, & eſt potiſsimum animæ cibus, & maiorem diſpoſitionem in ſuſcipiente requirit.

Conc. Carth. *Mileuit.* *Dionyſ.* *Iuſtin.* *Tertull.*

Illatio.

Hinc ſequitur eſſe peccatum mortale, miniſtrare hoc ſacramentum ſine debita iuriſdictione aut facultate, vt omnes docent, quia eſt alienum vſurpare ius in re graui, & cum animarum periculo, per ſe loquendo & contra pacem & debitā gubernationē, & ordinem Eccleſiæ: intelligendum autem hoc eſt ex ſuo genere, quia ſi intercedat bona fides, & interpretatiua, ſeu p̄ſumpta voluntas Paſtoris, ꝓbabili cauſa, excuſari poterit peccatum, vel omne, vel ſaltem mortale. In quo eſt notanda differentia inter hoc ſacramentum & pœnitentiam. nam in confeſsione neceſſe eſt, vt antecedat iuriſdictio, quia ab illa pendet ſubſtantia actus, & ideo non ſufficit ad illam ratihabitio de futuro, nec præſumptio cōſenſus poſtea præſtandi, ſed requiritur præcedens voluntas dandi iuriſdictionem, hic vero iuriſdictio non requiritur ad ſubſtantiam actus, ſed ad debitum ordinem & modum: & ideo ſufficere poterit probabilis ſpes & præſumptio voluntatis paſtoris, qui approbaturus creditur, quod geſtum fuerit, & ita ſentit Nauar. cap. 21. num. 52.

Nauar.

Quæſito reſpondetur.

Sed inquires, an huic peccato ſit aliqua pœna vel cenſura annexa. Reſpondetur, nullam eſſe generatim latam pro omnibus ſacerdotibus, nam irregularitas, quæ contrahitur propter indebitam executionē Ordinis non incurritur propter hoc peccatū, quia, vt in ſuperiorib. ēt dixi, illa non eſt impoſita contra vſurpantes iuriſdictionem alienā, ſed contra exercentes ſolēniter actū Ordinis, ſine tali Ordine ſuſcepto: in hoc aūt caſu, de quo agimus, non interuenit defectus Ordinis, ſed iuriſdictionis. Iuxta dicta vero ſection. præced. qui hoc ſacramentum miniſtraret, ſolēniter ſine debito Ordine, illam pœnam incurreret, non minus quam qui ſolemniter baptizaret: quia etiam diſpenſatio huius ſacramenti vere eſt actus Ordinis & illa irregularitas generaliter lata eſt. At vero circa caſum, de quo nunc agimus, lata eſt excommunicationis cēſura in Clem. Religioſi. de priuilegio ſpecialiter contra religioſos, qui ſine facultate Paſtorū Euchariſtiam adminiſtrant, & ipſo iure incurritur, & Papæ reſeruatur, quam legem explicant Syluest. verbo, Excommunicat. 7. Excom. 14. Caiet. verb. Excōmunicatio. cap. 64. Nauarr. cap. 27. num. 102. breuiter tamen hæc videntur obſeruanda. Primum eſt, hanc legem, vt dixi, quæ ſpecialiter dirigitur ad religioſos, vt ex verbis eius conſtat, non eſſe extendendam ad cæteros Sacerdotes, etiam ſi quædam ſi-

militu-

militudo, vel rationis æqualitas, intercedere videatur, quia nec hoc ſufficit in huiuſmodi legibus, præſertim pœnalibus, quæ reſtringendæ ſunt, nec fortaſſe eſt verum, quia in religioſis potuit eſſe ſpecialis cauſa, quia cum non poſsint tam facile ab Epiſcopis coerceri, liberius poſſunt prædictam iuriſdictionem vſurpare, vt ibi Gloſſa notat. Secundo, vt hæc cenſura incurratur, neceſſe eſt, vt tranſgreſsio ex præſumptione fiat: nam, qui ex ignorantia id facit, putãs ſibi licere, vel ex ratihabitione probabiliter præſumpta, non incurrit hanc cenſuram, vt Caiet. notat, nã hanc vim habet verbum illud in hac lege poſitũ, (Religioſis, qui, &c. prǣſumpſerint.) Tertio nõ tantum incurritur hæc excõmunicatio ſi Euchariſtia detur in neceſsitate per modum viatici (vt aliqui eam limitant) ſed in vniuerſum, ſiue in neceſsitate, ſiue extra illam, ſiue publice, ſiue occulte miniſtretur, quia verba legis ſunt generalia, neque eſt vlla ratio ad limitanda illa præſertim cum eadem cẽſura ibi apponatur propter alios actus minus graues, minuſque neceſſarios, quam ſit communio quomodocunque data. Quarto hæc cenſura comprehendit religioſos, qui miniſtrant Euchariſtiã ſecularibus clericis aut laicis, non vero eos, qui eam adminiſtrant alijs religioſis ſine Prælatorum facultate, etiam ſi in eo fortaſſe peccent: patet ex verbis legis, Religioſi qui clericis aut laicis ſacramentũ Euchariſtiæ adminiſtrare prǣſumpſerint, &c. in quibus verbis omnes interpretantur, condiſtingui clericos & laicos, à religioſis. Et ex fine legis non licet colligere, quia illa lex lata eſt in fauorem Parochorũ, ſub quibus non comprehẽduntur ſuperiores religioſorum. Vnde cum ibi requiritur licentia Presbyteri Parochiani, eo nomine non comprehenditur ſuperior religionis, nunquam enim ſic appellari cõſueuit: ergo neque etiam cõprehenditur adminiſtratio, quæ religioſis fit, qui nõ indigent licẽtia Parochiani Preſbyteri. Quinto, cum ibi exigitur licentia Parochialis Presbyteri, à fortiori ſubintelligitur, vel comprehenditur omnis, qui ſuperiorem iuriſdictionem habeat in ſacramentorum adminiſtratione, vt ſunt Papa, Epiſcopus, vel Vicarius eius, vt latius dicetur in materia de Confeſsione; quia hi comparantur cauſæ vniuerſali, quæ per ſe poteſt, quicquid poteſt particularis: vnde ibidem excipiuntur religioſi habentes priuilegia à ſede Apoſtolica: nam illi eis legitime vtendo non male faciunt, neque contra illum Canonem: vnde nec cenſuram incurrunt. Tandem, quod ibi Paræcialis Presbyter appellatur, modus loquendi tãtum eſt: nam licet contingat, non eſſe Presbyterum, poteſt hanc concedere facultatem, quæ non à poteſtate Ordinis, ſed à poteſtate iuriſdictionis per ſe ac directe manat.

2. Concluſ. Secundo dicendum eſt, hanc poteſtatem diſpenſandi hoc ſacramentum quoad iuriſdictionem eſſe duplicem, ordinariam, & delegatam, & priori modo conuenire Epiſcopis, Parochis, alijſq; quibus ex officio animarum cura incumbit: poſteriori autẽ modo conuenire his, quibus ordinarij Paſtores per facultatem, vel priuilegium illam concedunt: vnde his omnibus, & illis ſolis licita eſt hæc diſpenſatio. Tota hæc concluſio certa eſt, & quoad vltimam partem ſequitur ex præcedente; de illo autem duplici modo iuriſdictionum dicendũ latius eſt in materia de Confeſsione: nam quia in illo ſacramento iuriſdictio magis eſt neceſſaria, & quodammodo ſubſtantialis, ideo illo loco magis ex profeſſo de illa diſſeritur. Nunc declaratur breuiter, nam hic actus diſpenſandi hoc ſacramentum maxime neceſſarius eſt ad oues Chriſti paſcendas: ergo poteſtas exercendi illum actum, neceſſaria eſt Paſtori earum: ergo ex proprio munere, & officio illi conuenit: hoc autem ipſum eſt habere hanc poteſtatem ordinariam, ſiue iure ordinario, & hoc modo habet illam Summus Pontifex ſupra totam Eccleſiam, Epiſcopus in ſuo Epiſcopatu, Parochus in ſua Parochia, & eadem proportione Generalis, Prouincialis, & Rector ſeu Superior in ſua religione; habentes autem ordinariam poteſtatem, poſſunt illam committere ſeu delegare, ſicut in omni iuriſdictione conſtat, & in præſenti Parochus poteſt hanc facultatem dare, vt conſtat ex cap. Omnis vtriuſque ſexus, vt ex Clement. I. de priuilegijs: vnde à fortiori poteſt ſuperior poteſtas Epiſcopi, vel Pontificis, quia iuriſdictio ſuperioris vniuerſalior eſt, magiſque independens. Hoc autem in præſenti dupliciter fieri poteſt, vno modo ex parte miniſtrantium, dando eis facultatem ad miniſtrandum hoc ſacramentum, vel ex parte recipientium, dando eis facultatem ad eligendum Sacerdotem, qui eis hoc ſacramentum miniſtret. Et hoc poſteriori modo conceditur fidelibus hæc facultas per bullam Cruciatæ (vt quidam putant) poſteriori autem modo conceditur mendicantibus religioſis, & alijs per ſua priuilegia, & aliquibus eorum non ſolum datur, vt per ſe poſsint miniſtrare, ſed etiam, vt in eorum domibus, ſeu Eccleſijs id poſsint facere alij ſimplices Sacerdotes, ex facultate ſuperioris talis domus ſeu religionis, itemque hoc conceditur ipſis religioſis in alijs Eccleſijs, quando in eis concionantur, vt conſtat ex priuilegijs mendicantium, Societatis, & aliarum religionum.

Difficultas. Duo vero circa hæc priuilegia dubitari ſolent in praxi: Primum eſt, an ad huiuſmodi miniſterium eligi poſsit ſimplex Sacerdos nõ expoſitus, ſeu approbatus ab ordinario, vel neceſſe ſit, eſſe expoſitum ab Epiſcopo ad miniſtranda ſacramenta, iuxta nouum ius Con. Trid. ſeſſ. 23. c. 15. de reformat. & idem quæri poteſt de Parocho, an poſsit in ſua Paræcia delegare hanc facultatem cuilibet ſimplici Sacerdoti. Quidam enim non indocti ita conſulunt, vel etiam neceſſarium exiſtimant, fortaſſe quia ſub confeſsione ſolet etiam communio comprehendi, quando expreſſe non excipitur, vt ſupra dicebamus, quandocunq; in iure datur facultas abſoluendi in artic. mortis, dare etiam facultatem dandi Euchariſtiam. Et in bulla Cruciatæ non conceditur expreſſe facultas eligendi, qui Euchariſtiam miniſtret, & tamen in facultate eligendi confeſſorem, intelligitur conceſſa: ergo è contrario, ſicut requiritur ex decreto Concilij Triden. vt ſit ab Epiſcopo approbatus Sacerdos, cui deleganda eſt facultas audiendi confeſsionem, ita etiam cui deleganda eſt facultas miniſtrandi Euchariſtiam. Nihilominus tamen non exiſtimo hanc ſentẽtiam proprie & in rigore ſumptam veram eſſe ex vi decreti Concilij Trident. quod limitandum cenſeo ad ſolum ſacramentum confeſsionis, vt verba eius formaliter continent. Primo quidem, quia cum illa lex ſit quodammodo odioſa, quatenus reſtringit, & limitat iuriſdictionem, non eſt extẽdenda vltra verborum proprietatem, & formalem deciſionem, neque in eis rebus argumẽtum à ſimili eſt alicuius momenti. Secundo, quia ſpectando intentionem illius legis, eſt valde diuerſa ratio de confeſsione & de Euchariſtia: nam ibi multo maior ſcientia & prudentia: & aliæ qualitates requiruntur in miniſterio, quam in hoc ſacramento, vt per ſe conſtat, quia ille eſt iudex, & medicus ſpiritualis, hic autem nihil aliud præſtat, quam conſecratum ſacramentum ad vſum applicare, & ei diſtribuere, quem ſupponit à proprio Paſtore iam eſſe approbatum, cum ab illo habeat dandi facultatem. Neque ratio in contrarium facta vrget. Nã etiam ſi totum quod aſſumitur, concedatur, non recte colligitur, quia, cum adminiſtratio ſacramenti confeſsionis difficilior ſit, quam communionis, conceſſo difficiliori poteſt intelligi conceſſum quod facilius eſt: negato vero actu difficiliori, non inde infertur, faciliorem etiam eſſe negatum, vt per ſe ſeparatum ab alio, maxime, cum illud prius ad priuilegiũ pertineat, & ideo ampliandum ſit, aliud vero minime, & ideo ſit potius reſtringendum.

Quæſtiunc. Addo tamen, circa illud, quod in ea ratione aſſumitur,

mitur, non immerito dubitari poſſe, an conceſſa alicui facultate adminiſtrãdi ſacramentum confeſsionis, cenſeatur etiam conceſſa adminiſtrandi Euchariſtiam, & è conuerſo, an habitâ facultate ad eligendum cõfeſſorem, intelligatur etiam habita ad eligẽdum miniſtrum Euchariſtiæ, ſeu ad ſuſcipiendũ hoc ſacramentum, à quocunq; Sacerdote voluerit. Quidam enim ita ſentiunt, & quia (vt Caiet. ait in Sum. verbo, Excommunicatio, c.63.) non ſemper neceſſe eſt, vt in huiuſmodi licentijs hoc ſacramentum in ſpecie nominetur, ſed ſatis eſt, vt ex verbis licentiæ communiter intelligi valeat, concedẽtem licentiam dare etiam hanc facultatem, ſed ex prædictis verbis communiter omnes hoc intelligunt propter rationes adductas. Nihilominus hæc ſententia mihi non videtur vera, neque ſecura. Primo, quia hi actus ſunt diuerſi & ſeparabiles, & ſimiliter poteſtas ad vtrumque requiſita, vt per ſe euidens eſt. Ergo conceſſa vna facultate non neceſſario conceditur altera, neq; è contrario, ex vi & proprietate verborum: ergo ſine alio maiori fundamento non eſt extẽdenda talis facultas, nec recte Caietani doctrina applicatur, quia ille ſolum intendit docere, non eſſe neceſſarium, vt in huiuſmodi facultatibus hæc ſacramenta in ſpecie nominentur, ſed ſatis eſſe, quod generalibus verbis aut indefinitis, aut alia quacunque ratione, voluntas concedentis exprimatur: hic autem cõtendimus ſolam expreſsionem ſacramenti Pœnitentiæ non ſatis eſſe, vt intelligatur conceſſa facultas ad ſacramẽtum Euchariſtiæ, de quo Caietanus nihil dicit. Secundo in bulla Cruciatæ conceditur facultas omnibus fidelibus eligendi confeſſorem approbatum ab Ordinario, quotieſcunque voluerit, & tamen ibi nõ intelligitur poſſe eligere Sacerdotẽ, à quo recipiant ſacramentum Euchariſtiæ, alioqui, ſicut ex vi illius clauſulæ generalis poſſunt ſatisfacere præcepto annuæ confeſsionis, cuicunque approbato Sacerdoti ſimplici confiteantur, ita etiam poſſent implere præceptum annuę communionis ab eodem ſuſcipiendo Euchariſtiæ ſacramentum: quod eſt plane falſum, & contra conſuetudinem Eccleſiæ, & contra verba cõtenta in alia priori clauſula eiuſdem bullæ. Vnde hic habemus euidens exemplum, vbi ſub facultate ad ſacramentum annuæ confeſsionis non intelligitur expreſſa facultas ad ſacramentum annuæ communionis: ergo idem intelligendum eſt de facultate ad cõfeſsionem abſolute, quod non neceſſario comprehendatur ſub illa facultas ad communionem.

Quocirca (vt hoc obiter notetur) ex vi illius clauſulæ bullæ Cruciatæ, in qua conceditur facultas ad eligendum confeſſorem, non intelligo, eſſe conceſſam facultatem ad recipiendam Euchariſtiam à tali confeſſore, vel ab alio ſimplici Sacerdote electo ad hoc munus per ipſummet pœnitentem: quia nullum eſt verbum in ea clauſulâ, ex quo hoc colligi poſsit. Neque hoc mirum eſſe debet, quia etiam non datur facultas ad recipiendũ ſacramẽtum Extremæ vnctionis, vel Matrimonij. Et ratio eſſe potuit, vel quia ſacramentum confeſsionis eſt maioris neceſsitatis, vel quia in eo eſt ſpecialis difficultas, ratione cuius, & conueniens ſæpiſsimè, ſemperque grata eſt hominibus hæc libera facultas eligendi confeſſorem, qui, vel pœnitentem de facie non agnoſcat, vel qui facilius conſcientiam eius intelligat, vel deniq; qui propter alias cauſas gratior ſit pœnitenti, aut certe id fieri potuit, quia ſacramentum Pœnitentiæ magis priuate & occulte miniſtratur, quam cætera; & ideo magis expedit, vt quamuis, quoad ſacramentum cõfeſsionis quodammodo eximatur fidelis à ſubordinatione, quam ſuo ordinario Paſtori debet; in vſu tamen aliorum ſacramentorum illam obſeruet. Et hæ rationes confirmant etiam, quod intendimus, ſcilicet non eſſe neceſſarium, vt in his facultatibus ſub confeſsione comprehendatur communio: quando vel in iure expreſſum non eſt, vt in articulo mortis, vel ex alijs verbis facultatis id non ſatis colligitur. Exemplum etiam illud de Extrema vnctione, hoc non parum confirmat, quia data facultate adminiſtrandi ſacramentum confeſsionis, non intelligitur data ad Extremam vnctionem: ergo neque ad communionem. Dices, ergo ſimpliciter in tota bulla Cruciatæ non datur hæc facultas. Reſpondetur, etiam ſi hoc concedatur, nullum eſſe inconueniens, propter differentias aſsignatas. Deinde poſſet apparentius colligi hæc facultas ex aliâ clauſula eiuſdem bullæ, in qua conceditur fidelibus, vt poſsint tempore interdicti Euchariſtiam recipere in priuatis Eccleſijs, Monaſterijs, & religionibus: præterquam in die Paſchatis: Nam ſi pro tempore interdicti datur hæc facultas multo magis videtur data, pro alijs temporibus. Sed neq; hac ex clauſula recte colligitur huiuſmodi priuilegium, alioqui ex vi illius etiã liceret ſacramẽta Extremæ vnctionis & Matrimonij à quocunque Sacerdote recipere, quia in ea clauſula non tãtum de Euchariſtia ſermo eſt, ſed etiam de alijs ſacramentis: hoc aũt plane falſum eſt, vt per ſe conſtat: in illa ergo clauſula nullum ſpeciale priuilegiũ conceditur circa perſonam miniſtri, quæ datura eſt ſacramentum, ſed per ſe & directe circa tempus, quod alias interdictũ erat, concomitanter vero circa locum, ſcilicet, quod in quacunque Eccleſia vel oratorio approbato id fieri poſsit, ex vi tamẽ illius conceſsionis non tollitur, quin tale ſacramentum ſuſcipiendum ſit ab eo, qui alioqui habeat poteſtatem illud adminiſtrandi, ſicut ibidem conceditur eo tempore poſſe audiri Miſſam in oratorio priuato, per quod non excluditur, quin Miſſa dicenda ſit à Sacerdote habente à ſuo Epiſcopo facultatem rem ſacram faciendi. Itaq; in tota Cruciatæ bulla nullam ego clauſulam inuenio, in qua hæc licentia conceſſa ſit.

Secundum dubium eſt, circa hæc priuilegia regularium: an ex vi illorũ poſsint in die Paſchatis in ſuis Eccleſijs Euchariſtiam miniſtrare, & è contrario, an poſsint fideles ibi illã recipere. Et ratio dubitandi eſt, quia in huiuſmodi priuilegijs excipi ſolet dies Paſchatis, ſeu dies Reſurrectionis, in quo ſpecialiter exigitur Parochi aut Diœceſani licentia, vt conſtat ex ſupplemento Minorum, conceſſ. 160. & ex compendio, Minorum, verbo, Cõmunicare, conceſſ. 149. & 150. vbi Nicolaus V. Sixtus IV. & Leo X. hanc exceptionem adhibuerunt. Vnde difficultas non eſt, quin hæc exceptio ſit certa & indubitata, de ſenſu autem illius non immerito dubitari poteſt. Multi enim intelligunt hoc de primo die Reſurrectionis, ita vt in eo non poſsit communio fieri extra propriam Parochiam, ſine licentia Parochi, ſiue fiat ex deuotione, ſiue ad implendum præceptum. Ita tenet Nauarr. cap. 21. nume. 32. quem multi recentiores ſecuti ſunt, qui ſolum fundari poſſunt in rigore & proprietate illius verbi, præterquã in die Paſchatis, ſeu, in die Reſurrectionis. Quod ſi obijcias, ſequi eum, qui feria quinta in Cœna Domini in Parochia communicauit ad implendum præceptum, ſi velit in die Paſchatis communicare, debere neceſſario in Parochia iterum communicare, & non alibi, niſi ex Parochi facultate: concedunt ſequelam, quia ille dies eſt ſimpliciter exceptus, fortaſſe, quia voluerunt Pontifices eum diem reſeruare, vt in eo omnes fideles ad ſuas Parochias conuenirent, & obedientiam Paſtoribus debitam profiterentur.

Dubium.

Nicolaus V.
Sixtus IV.
Leo X.

Nauar.

Quod ſi rurſus obijcias, quia è contrario ſequitur extra primum diem Paſchatis poſſe fideles communicare in Eccleſijs mendicantium, etiam ad implendum præceptum: ſeu licet non habeant animum iterum communicandi in Parochia in die Paſchatis, quod plane videtur abſurdum & contra intentionem Pontificum facientium illam exceptionem, quæ facta eſt in fauorem Parochorum: hoc autem modo intellecta omnino derogaret eorum iuriſdictioni & obedientiæ: quia nullus fidelis cogeretur

vnquam ex vi præcepti in Parochia communicare, ſed ſolum illi, qui præceptum communionis annuæ in primo die Paſchatis implere vellent: vnde hoc etiam eſt contra conſuetudinem Eccleſiæ, quæ leges & priuilegia optime interpretatur. Ad hanc obiectionem nihil Nauarrus reſpondet, nec alij, qui (vt opinor) ſequelam non auderent concedere: nam potius, aiunt, eum, qui communicat feria quinta in Cœna Domini in Eccleſijs horum religioſorum, teneri nihilominus ad communicandum in Parochia alio die infra octauas Paſchæ. Quod licet in ſe verum ſit, non videtur tamen conſequenter dictum, quia tunc fidelis recipit Euchariſtiam tempore præcepto & de manu eius, qui habet à ſuperiori facultatem miniſtrandi: cur ergo non implet præceptum? Dices, quia non recipit in Parochia. Sed cõtra, quia nullum eſt præceptum ſpecialiter obligans ad recipiendum in Parochia: nam in capitulo, Omnis vtriuſq; ſexus, in quo præceptum hoc fundatur, nihil de hoc dicitur, ſed ſolum, quod accipiat Euchariſtiã in Paſcha à proprio Sacerdote: in prædicto autem caſu iam iſte recipit in Paſcha: nam hoc verbum per quindecim dies iam ampliatur, vt ſupra diximus, & recipit à proprio Sacerdote, quia recipit ab eo, qui dandi facultatem habet à Summo Pontifice, ſicut confitetur proprio Sacerdoti, eidem ex eadem facultate confitendo: ergo nulla eſt ratio, cur per talem communionem non impleat hoc præceptum. Accedit, quod iuxta hanc expoſitionem, nimis & vltra rationem & intentionem Pontificis limitantur hæc priuilegia Religioſorum. Primum patet, quia iuxta prædictam interpretationem duplex fit exceptio vnico tenore, vel forma verborum. Vna eſt de tempore, ſeu de communione tali die facta, ſcilicet, primo die Reſurrectionis, alia eſt de communione, qua Eccleſiaſticum præceptum impletur, quæ diſtincta eſt à præcedenti: nam prior abſtrahit à communione præcepta, & non præcepta: hæc vero abſtrahit à communione facta in illo primo die, vel alio ex quindecim ſupra dictis: hoc autem præter omnem rationem eſſe videtur, quia illa verba vnicum ſimplicem ſenſum, & vniuocam ſignificationem habere debent: illi autem ſenſus diuerſi ſunt, & in multiplici verborum ſignificatione fundati. Secundum autem patet, quia Pontifices in illa exceptione ſolum intendunt, vt fideles ſemel in anno ſuos Paſtores recognoſcant; ab eis Euchariſtiam ſuſcipiendo, ex eorumve licentia & facultate, ad hoc autem ſatis eſt; vt communionem, qua præceptum implent, ab eis neceſſario ſint ſuſcepturi, vel ex eorum facultate: ergo ſine cauſa exciperent vltra hoc omnem communionem primo die Paſchatis factã, tum, quia ipſi intendunt per hoc conferre illi diei aliquam ſpecialem celebritatem, aut ſolemnitatem, ſed ſolum intẽdunt fauorem Parochorum: tum etiam, quia ſi fidelis iam impleuit pręceptũ in ſua Parochia, & in die Paſchæ, poteſt non communicare in ſua Parochia, etiamſi alibi non communicet, cur, ſi communicare vult, cogetur in Parochia communicare magis illo die, quam in alijs? aut quæ ratio potuiſſet Pontifices ad hoc mouere?

Dubij enodatio. Cenſeo igitur, veriorem interpretationem eſſe, mentem Pontificum fuiſſe excipere communionem Paſchalem non materialiter (vt ſic dicam) id eſt, quæ fit in ipſo primo die Paſchatis, ſed formaliter, ſeu prout præcepta eſt lege, quæ præcipit; ſemel communicare in paſchate: nam, quia cap. Omnis vtriuſq; ſexus in initio ſolum præcipit ſemel communicare in Paſchate, quamuis poſtea declaratum ſit, illud, Paſcha, comprehendere octo, vel quindecim dies, omnis communio, qua impletur illud præceptum, dicitur Paſchalis, ſeu in Paſchate facta: exceptio autem quæ fit in dictis priuilegijs ſine dubio reſpicit hoc præceptum, vt in ſua vi maneat, & eodem modo impleatur, quo in eo ſtatutum eſt: & ideo eodem ſenſu loquitur de communione in Paſchate, quo præceptum ipſum iuxta expoſitionem Pontificum; & Eccleſiæ vſum: excipitur ergo ibi (vt exiſtimo) ſola cõmunio, qua impletur hoc præceptum in Paſchate, ſiue fiat primo die, ſiue quolibet alio ſufficiente, & è contrario, ſi præceptum iam impletum eſt in Paræcia ante illum primum diem, vel poſtea implendum eſt, non cenſeo eſſe per ſe exceptum primum diem Paſchatis, quo minus in eo poſſint religioſi vti ſuis priuilegijs, & miniſtrare hoc ſacramentum. Neq; cõtra hoc obſtat, quod in dictis priuilegijs dicitur: Præterquam in feſto Paſchæ Reſurrectionis Dominicæ, ſeu, præterquam in die Reſurrectionis Domini: quia non eſt attendendus materialis ſonus verborum, ſed ſenſus & intentio Pontificis, qui, vt dixi, communionem, qua impletur præceptum, vocat communionẽ in die Paſchæ, ſeu, quod idem eſt, in die Reſurrectionis, propter rationem ſupra dictam. Neque hæc interpretatio eſt violenta, ſed ſatis obuia, & clara, ac literalis, ſuppoſito modo loquendi, capit. Omnis vtriuſque ſexus, & intelligentia totius Eccleſiæ. Et iuxta eandem interpretationem, intelligendam cenſeo ſimilem exceptionem, quæ habetur in bulla Cruciatæ in clauſula, qua conceditur facultas accipiendi Euchariſtiã tempore interdicti, in alijs Eccleſijs, vel priuatis oratorijs, vbi etiam additur, Præterquam in die Paſchatis, id eſt, præterquam in ea cõmunione, qua implent pręceptum communicandi in die Paſchatis. Quia, niſi ſic exponamus, ſequitur illud abſurdum, quod poſſent implere hoc præceptũ in priuato oratorio, & poſtea in die primo Paſchæ, neq; ibi, neq; in Parochia communicare.

Vltimo vero eſt in hoc dubio aduertendum, hæc priuilegia intelligenda eſſe de ordinarijs communionibus, quæ extra mortis periculum fiunt, in quibus non accipitur Euchariſtia per modum viatici: nam, quando hoc modo datur in mortis periculo, illius adminiſtratio etiam eſt proprio Parocho reſeruata, & ita expreſſe excipitur à Paulo III. in priuilegijs Societati conceſſis in bulla anni 1549. Quod ſi in aliquo alio priuilegio non excipitur expreſſe, ipſo iure & communi ſenſu intelligitur excepta, vel, quod non ſit de illa ſermo, ſed de illis ſolis, in quibus Euchariſtia non accipitur per modum viatici, vt dixi, & hæc eſt communis omnium ſententia. Vnde licet ex dictis colligere voluiſſe Eccleſiam, omnem communionem, qua impletur præceptum, ſiue diuinum, ſiue Eccleſiaſticum proprijs Paſtoribus reſeruare, neque de ea aliquod priuilegium concedere, ſed ſolum de alijs, quæ voluntarie fiunt. Quod ſi inquiras, cur hoc potius fecerit Eccleſia in præcepto communionis, quam confeſsionis? hoc enim, ſiue ſit diuinum in mortis articulo, ſiue Eccleſiaſticũ annuæ confeſsionis, ſatis impletur per confeſsionem factam religioſis per huiuſmodi priuilegia, vel per bullam Cruciatæ: nam in hoc nulla fit exceptio. Reſpondetur, rationem ſumendam eſſe ex differentijs ſupra poſitis inter ſacramentũ confeſsionis & cõmunionis, quod illud magis neceſſarium eſt, & quandam habet difficultatem ex parte miniſtri, propter quam oportuit priuilegia maiora & generaliora circa illud concedere; quod notauit etiã Palacius in 4. diſt. 28. diſp. 6. cõcl. 2. *Corollarium.*

Sed quæres, an deficiente Parocho, & neceſsitate vrgente, poſsint fideles in his caſibus accipere Euchariſtiam à religioſis vel alijs Sacerdotibus. Aliqui enim hoc negant, etiam ſi neceſsitas ſit extrema, & articulus mortis. Ita ſentit Nauarr. cap. 21. numer. 25. citans Cardinalem in Clem. 1. de priuilegijs, quæſt. 1. & Sylueſt. verb. Excommunicatio. 7. Excom. 14. §. 3. Et fundari poſſunt, quia Euchariſtia non eſt ſacramentum ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem. Sed, quod attinet ad articulum mortis, ſi Parochus non adſit, & neceſsitas vrgeat, nõ dubito, quin poſsit ſimplex Sacerdos licite viaticum dare, ſiue ſit religioſus, ſiue non, quia hæc nec fundatur in priuilegijs religioſorum (quamquam Paulus III. in citata bulla *Quæſtiuncula.* *Nauarr.* *Cardinalis* *Syluester.*

Socie-

Societatis , excipiendo feſtũ reſurrectionis,& mortis articulum,addit(niſi neceſsitas vrgeret)neque eis magis,quam aliis denegatur : fundatur ergo vel iure communi,quo ſupra diximus,explicatum eſſe,vt cui conceditur confeſsio in articulo mortis,cenſeatur etiam conceſſa communio ex cap. Quod in te.de Pœnit.& remiſſ.vel in præſumpta rationabili voluntate Parochi,vel certe Epiſcopi,aut Summi Pontificis, ſi fortaſſe de alterius priuata volũtate iniqua cõſtet. Ac denique eſt hoc valde conſentaneum iuri ipſi naturali,q̃ tenemur, & tenetur Eccleſia proximis ſubuenire,præſertim in ſpiritualibus neceſsitatibus:neceſsitas autem huius ſacramenti,quamuis non ſit extrema,eſt tamen valde grauis.Et hanc ſententiam tenet Angel.citans Director.Hoſt.& Archid.verb. Excommu.c.5.caſu 12.num.5.In neceſsitate autem implendi Eccleſiaſticum præceptum,non videtur vrgere ratio tantæ neceſsitatis,tamẽ ex alio capite interdum poteſt fieri : quia vel fidelis non poteſt tempore debito in Propria Parochia communicare : quia extra illam peregrinatur , & tunc iure peregrinationis poteſt ibi ſacramentum accipere, vbi commode poteſt,dummodo accipiat ab his,qui in eo loco habent poteſtatem adminiſtrandi,iuxta ea,quæ inferius latius dicemus in materia de confeſsione. Si autem ex alio impedimento excuſatur,debet , quamuis tunc communionem omittat,poſtea,cum primum poſsit in Paræcia communicare,& ſatisfacere præcepto Eccleſiæ, & ideo quamuis tunc de manu alterius communicet,illa communio nõ erit impletiua præcepti , ac proinde,licet fiat virtute dictorum priuilegiorum non erit contra exceptionem in eis factam,iuxta datam à nobis expoſitionem.Semper tamen intercedit hæc notanda differentia inter articulum mortis, & alias neceſsitates,vel potius vtilitates,quod illo licitum eſt cuilibet Sacerdoti,miniſtrare hoc ſacramentum,etiam ſi non habet ad hoc ſpecialem facultatem à Paſtore conceſſam,vt dictum eſt : in alijs vero hoc non licet,niſi ſuppoſita aliqua facultate, vel priuilegio miniſtrandi hoc ſacramentum,quia rationes factæ non aliter procedunt.

Angelus. Direct. Hoſtien. Archidiac.

SECTIO III.

Cui debeat hoc ſacramentum adminiſtrari.

Titulus explicatur.

MVlta poſſunt hoc articulo comprehendi.Primũ eſt, obligatio miniſtri ad hoc ſacramentum diſpenſandum:hactenus enim ſolum diximus, quibus liceat hæc adminiſtratio:ſtatim vero quæſtio oritur, quinam ad illam teneantur,& quoniam hæc obligatio non eſt reſpectu omnium,ſed habet proprium aliquem terminum : ideo ſimul explicandum eſt reſpectu quorum ſit talis obligatio.Hæc autem res breuiſsime explicanda eſt ex principijs poſitis de ſacramentis in genere,quia nihil habet hic propriẽ ac ſpecialis difficultatis.Duplex enim eſſe poteſt obligatio hæc per ſe loquendo. Vna eſt,ex officio,quæ ad iuſtitiam pertinet , & propria eſt Paſtorum Eccleſiæ,vt ſunt Parochi,& reliqui ſuperiores animarũ, quib.ex officio incumbit eas regere in ordine ad ſpiritualem ſalutem,& finem,& conſequenter hæc obligatio tãtum eſt reſpectu ſubditorũ, vt per ſe conſtat. Altera eſt,ex charitate,quæ poteſt eſſe communis omnibus quib.hoc ſacramẽtum miniſtrare licet, reſpectu cuiuſcunq; in ſpirituali neceſsitate exiſtentis, quia charitas omnia cõplectitur.Omitto obligationẽ omnino per accidẽs,& extrinſecã,qualis poteſt eſſe ex voto,quia nihil ad rẽ præſentẽ pertinet, nec de obligatione charitatis aliquid hic addendũ eſt,ſed ſeruanda ſunt & applicanda generalia principia,& p̃cepta charitatis ac miſericordiæ,vt etiam diximus citato loco de ſacramẽtis in genere.De obligatione autẽ iuſtitiæ quæri poteſt,quãdo,vel quoties obliget Parochos ad dandum hoc ſacramẽtum ſuis Parochianis: quidam enim Theologi ſentiunt,ſolum obligare , quando ipſos Parochianos præceptum communicandi obligat.Ita Rich.in 4.d.18.art.2.q.3.Sylueſter verb. Confeſſor,2.q.18.itaque iuxta hoc ſolum tenebuntur ſemel in anno miniſtrare , quod ſane per ſe ſtatim apparet improbabile,& abſurdum:Dicendum ergo eſt teneri proprium paſtorem ad miniſtrandum hoc ſacramentũ,quoties oues rationabiliter & opportune petunt,itaq;,ſi non nimis frequenter petant, nec vltra id,quod earum ſtatũ & reuerentiam ſacramenti decet,tenebitur Parochus,per ſe loquẽdo, ſacramẽtum concedere,vt recte docuit Adrian.in 4. qu.5. de conf.dub.8.Soto d.12.a.6.Nauar.in c.Placuit de Pœn. d.6.n.152.Et ratio eſt,q̃a Parochi nõ aluntur à fidelib. ſolum,vt ſibi miniſtrent neceſſaria ad implenda p̃cepta,ſed etiam ea,quæ ſunt valde vtilia & opportuna ſaluti animarum,imo hoc maxime pertinet ad mun⁹ paſtorum:alioqui.non ſatis eſſet ſaluti ouium prouiſum : & ideo non ſolum in diebus feſtis, ſed etiam in alijs tenentur Parochi ordinarie facere ſacrum in ſua Parochia,& ſimiliter tenentur confeſsiones audire, quando ſubditi indigent, quamuis non vrgeat præceptum Eccleſiæ:ſic ergo dicendum eſt de hoc ſacramento,quod eſt valde vtile,& ad hoc inſtitutum,vt frequenter accipiatur.Dixi autem(per ſe) quia ex accidente poterit excuſari Parochus,vel propter rationabilẽ occurrentẽ cauſam,vel certe,quia habet alios coadiutores,ad quos poſſunt oues ſine vllo diſpẽdio vel difficultate accedere,& ideo poteſt eas ad illos remittere & excuſare, etiam ſi illi voluntarie & ex priuilegio ſacramenta miniſtrẽt,vt religioſi:regulariter tamẽ cauere tenentur Parochi,ne ſe oſtẽdant difficiles in hoc miniſterio,ne animos ſuorum ſubditorum remittant,ſed ad piam potius frequentiam alliciant.

Richard. Soto. Nauarr.

Secundum in titulo contentum eſt,qualis debeat obſeruari petentis diſpoſitio,& conditio,vt ei poſsit & debeat hoc ſacramentum miniſtrari : ſed omnia q̃ in hoc pũcto dici poſsũt,in ſuperiorib.tractata ſunt : nam primum omniũ obſeruanda eſt ætas,de qua dictum eſt,diſp.70.ſect.1. Deinde obſeruandum eſt, an bene diſpoſitus accedat,de qua re longiſsime diſputatum eſt ſupra,diſput.67.Et huc ſpectat,vt recipiẽs accedat ieiunus,& , vt ſeruet omnia,quæ neceſſaria ſunt,vt digne petat hoc ſacramentũ. Vltimo obſeruari poteſt ſtatus petẽtis,an,ſcilicet vxoratus,vel cõtinens,& ſimilia,quãuis hoc raro neceſsitatis ſit, ſed conſilij,ad prudenter iudicandum , quæ frequentia illi expediat:quæ tamen cura magis ad confeſſorem pertinet,quam ad diſpenſantem hoc ſacramentum, & de ea re ſatis dictum eſt ſupra tractando de frequentia.

Tertio principaliter propoſita eſt quæſtio , ad inquirendum,an oporteat,eum,cui datur hoc ſacramentum , eſſe perſonam diſtinctam à miniſtrante, atque adeo , an liceat alicui communicare ſeipſum, & eſt quæſtio de communione, quæ ſit extra ſacrificium , nam de ipſo Sacerdote ſacrificante certa fides eſt,poſſe communicare ſeipſum , vt definit Trident. ſeſſ.13.cano.10.contra quoſdam huius temporis hæreticos , qui contrarium docere cœperunt ſine vllo fundamento,nam,& Chriſtus ſeipſum communicauit,& infra oſtendemus, Sacerdotem ſacrificantem teneri ad participandum quod obtulit,vnde cum in illo munere ipſe ſit ſupremus miniſter poſt Chriſtum,non eſt alius à quo accipiat , niſi à ſe ipſo, & ideo ſeipſum facit participem ſacrificij, ſicut etiam orando,& offerẽdo pro alijs,orat & offert pro ſeipſo. Difficultas ergo eſt de communione laica , ſiue perſona,quæ recipit ſacramentum,ſit Sacerdos,ſiue nõ. Et ratio dubitandi eſt , quia in hoc ſemper eſt longe diuerſa ratio , quam in ſacrificante,quia ſacrificans, vt dixi,eſt in eo munere ſupremus miniſter , & ideo ſeipſum facit participem ſacrificij : alij vero omnes, qui non ſacrificant, ſunt inferiores , & tantum per Sacerdotem offerunt:ita,vt licet contingat, aliquos

eſſe ex ſe Sacerdotes, illud fit per accidens & materialiter, quia tunc non ſe gerunt, vt Sacerdotes: ergo nullus poteſt hoc modo communicare, niſi per Sacerdotem, & de manu illius. Et confirmatur: nam in cæteris ſacramentis nullus poteſt ſibi ipſi miniſtrare ſacramentum, ſed oportet ſemper miniſtrantem, & cui miniſtratur, eſſe perſonas diſtinctas: ergo idem erit in præſente conſiderando tantum rationem ſacramenti. Propter quas forte rationes Summiſtæ aliqui ita ſentire videtur: Armilla enim, verb. Communio. n. 8. dicit, Sacerdotem non ſacrificantem non debere communicare ſeipſum regulariter. Caiet. vero in Sum. Verb. Communio, ſignificat, hoc non licere Sacerdoti, niſi in neceſsitatis articulo, in quo caſu affirmat licere: de alijs vero inquit, ſe nihil ſancitum legiſſe. Et reuera nullum in iure inuenitur præceptum ratione cuius neceſſarium ſit dantem & ſumentem hoc ſacramentum, eſſe perſonas diſtinctas: hoc enim ius, nec ſcriptum eſt, quod ego legerim, nec etiã poteſt ex ſola conſuetudine colligi: nam olim fideles communicabant ſeipſos, vel in Eccleſia accipientes proprijs manibus, quod & de Apoſtolis in nocte Cœnæ ſupra diximus, vel ad proprias domos deferendo, ibique ſe communicando. Vnde, neque ex vi ſoli⁹ inſtitutionis poteſt colligi hæc prohibitio, quia talis conſuetudo non erat inſtitutioni contraria, & ratio eſt clara, quia hoc ſacramentũ eſt inſtitutũ per modũ cibi, & vſus eius per modum manducationis, hæc autem actio accõmodate fit ab ipſomet ſumente ergo ex vi talis inſtitutionis nil repugnat, quod aliquis ſibi ſumat hunc cibum: neque in hoc concluditur indecentia aliqua, aut iniuria ſacramenti, nec repugnat effectui eius, quia poteſt ſumi ſine obice, & cũ debita diſpoſitione, & tunc ſacramẽtum eſt, quod per ſe cauſat effectum, miniſtrans vero ſolum ſe habet, vt applicans, nihil autem repugnat, vt idem ſibi applicet cauſam, à qua foueatur ſeu nutriatur. Tandem differt multum inter hoc ſacramentum, & reliqua, vt notauit D. Thom. art. ſequent. ad 2. Nam alia conſiſtunt in vſu, & ex vi talis actionis ſeu formæ dicũt habitudinem ad perſonam diſtinctam: hoc vero ſacramentũ eſt permanens, & ab vna tantum perſona fit non circa illam perſonam, ſed circa materiam ipſam, & ideo poteſt ſacramentum ſic factum applicari ad vſum, vel ab ipſo ſumente, vel ab alio. Quocirca nullum fundamentum inuenio ad aſſerendum per ſe, & ex intrinſeca ratione, ob ſolam identitatem dantis & ſumentis prohibitum eſſe, vt aliquis poſsit communicare ſeipſum, quia nullum etiam fundamentum eſt ad dicendum diſtinctionem perſonarum eſſe neceſſariam, nec ſatis eſt dicere, conſuetudinem induxiſſe hãc neceſsitatẽ: quia hæc conſuetudo magis eſt negatiua, quam poſitiua. Eſt n. aduertẽdum, hic nos loqui: ex vi identitatis & diſtinctionis perſonarum: nam ex vi iuris diſpenſandi clarum eſt neminẽ poſſe ſibi ſumere, qui non habet ius diſpenſandi, quia ſibi ſumere etiam eſt diſpenſare, & hinc oritur, vt nec laici, nec inferiores clerici poſsint ſeipſos cõmunicare, & idem eſt de Diacono, ſaltem ſine licentia Presbyteri, & de quolibet Sacerdote non habente ius, vel facultatem diſpenſandi: conſuetudo ergo prædicta magis in hoc fundata eſt, quam in neceſſaria diſtinctione perſonæ dantis & recipientis, præſertim, quia Diaconi iam nunquam adminiſtrant hoc ſacramentum: Sacerdotes vero regulariter communicant ſacrificando: extra ſacrificium vero, aut cũ ægrotant, aut in Miſſa alterius Sacerdotis, & in vtroque caſu neceſſe eſt moraliter loquendo, vt ab alio accipiant. Vnde recte dixit Durand. in 4. d. 13. qu. 4. ſi contingat Sacerdotem ægrotare, & non adeſſe, niſi Diaconum, qui ſacramentum deferat, debere Sacerdotem proprijs manibus ſe communicare: & in die Paraſceues Sacerdos communicat ſeipſum, quamuis non ſacrificet: nulla ergo eſt conſuetudo, ex qua talis prohibitio ſatis colligi poſsit, quia vero res non eſt vſitatã, non debet facile fieri, niſi vbi vnus tantũ eſſet ſacerdos, qui nõ poſſet ſacrificare: poſſet tñ ex præcõſecratis ſeipſum deuotionis cauſa cõmunicare: ſecluſo n. ſcandalo, vt exiſtimo, non peccaret. Rogabis, vtrũ poſsit idem facere laicus, ſaltem in extrema neceſsitate mortis, quando non habet Sacerdotem, quia extra illam certum eſt non poſſe: nonnulli autem idem docent de illo caſu, ſed nullo iure probant, quia ex inſtitutione præciſe non ſequitur: vt dictum eſt, nec oſtendi poteſt ius diuinum poſitiuum: Eccleſiaſticũ autem non obligat cum tanto rigore, maxime, cum ius ſibi ſubueniendi in tam graui neceſsitate, ſit maxime intrinſecum, & ideo Caietãn. Matth. 26. opinatur hoc eſſe licitum, quod mihi maxime placet, & noſtra ætate Regina Scotiæ martyrium ſubitura, prius ſacramẽtum, quod apud ſe habebat, proprijs manib. ſumpſit cum ſumma omniũ laude, & quamuis fortaſſe habuerit amplam circa hoc Pontificis conceſſionem, tamen etiam ſine illa pie & ſanctè feciſſet.

Durandus

Æger Sacerdos deficiente alio Sacerdote proprijs & non Diaconi manib. communicarę debet.

Quæſito ſatisfit.

Regina Scotiæ laudabile factum.

SECTIO IV.

Quibus modis peccet mortaliter, qui indigne miniſtrat hoc ſacramentum, vel qui ab indigno miniſtrante ſuſcipit.

Circa priorem partem huius quæſtionis, quæ proprie ad præſentem diſputationem ſpectat, generalis regula tradi poteſt, vt miniſter digne diſpenſet hoc ſacramentum, oportere, vt obſeruet omnes leges, quæ tam ex parte ſacramenti, quam ex parte recipientis, quam etiam ex modo & circumſtantijs, ac denique ex parte ipſius miniſtri, neceſſariæ ſunt ad huius ſacramenti reuerentiam. Primo itaque ex parte ſacramenti neceſſe eſt, vt miniſtretur ſub ſpecie panis rite conſecrati, & huc pertinet, vt neque ſub vtraque ſpecie, nec ſub ſola ſpecie vini diſpenſetur, iuxta ſuperius dicta præcedente diſputatione. Secundo ex parte ſumentium obſeruare debet omnia, quæ ſupra tractata ſunt, quæ omnia ſub hoc verbo cõcluduntur, vt non det indigne accedentibus, vel irreuerenter tractantibus hoc ſacramentum, quando in foro Eccleſiæ conſtat de digna ſumptione, voco autẽ ſumptionem indignam, non ſolum ratione peccati, ſed etiam ætatis, vt infantiæ, ſuppoſita Eccleſiæ conſuetudine, ratione amentiæ aut phreneſis, cum euidente periculo expuitionis, aut ratione ægritudinis, cum ſimili periculo vomitus, quæ omnia ſunt per ſe clara ex principijs poſitis, vt notauit Caiet. in ſum. verb. Communio, quia in his omnibus interuenit iniuria ſacramenti, quam vitare tenetur miniſter, quantum poteſt, & nullo modo illi cooperari, & in his omnib. interuenit peccatum mortale ex ſuo genere, excuſari tamen poteſt interdum propter ignorantiam, vel inaduertentiam, præſertim facti, vel futuri euentus.

Miniſter Euchariſtiæ ad quid tenentur vt recte munus ſuũ obeat.

Tertio obſeruare debet miniſter omnes circumſtantias neceſſarias, quæ præcipue conſiderandę erũt iuxta Eccleſiaſticas leges, vel receptas conſuetudines, nam ex ſola natura rei vix poſſunt particulares aliquæ circumſtantiæ deſignari, præter illud generale principium, quod Paulus poſuit: Omnia veſtra ordinate fiant: quod maxime obſeruandum eſt in re tã graui ac religioſa: ex Eccleſiæ autem ordinatione, peccari in hoc grauiter poteſt, ſi, vel tempore ab Eccleſia interdicto miniſtretur, vel in loco prohibito, vt in priuata domo, ſine debita facultate, & Epiſcopi approbatione. Item, ſi miniſtretur ſine veſtibus ſacris, quæ iuxta morem Eccleſiæ neceſſariæ ſunt. Item, ſi miniſtretur ſine debito cultu, & apparatu, & cæremonijs vſitatis: In qua re perpauca eſſe videntur iuxta vſum Eccleſiæ neceſſaria, loquendo præciſe de diſpenſatione ſacramenti, quę fieri poteſt ex præconſecratis: nam ſufficit vt fiat in loco ſacro, aut approbato ad Epiſcopo, & quod miniſter indutus ſal-

Turrecr. Iac. de Gra. tem ſit ſuperpelliceo, & ſtola, vt notat Turrecrem. cap. Eccleſiaſt. diſt. 23. & Iacob. de Graſſijs. lib. 2. c. 40. qui dicunt hæc eſſe neceſſaria ſub præciſa obligatione, præter hęc autem, nihil aliud eſſe videtur in rigore, & ex graui præcepto neceſſarium: nam licet ſoleat accendi lumen, & præmitti generalis confeſsio & aliquæ orationes, non videntur tamẽ hæc tam grauia tamq́ rigoroſa præcepta, vt, ſecluſo ſcandalo, & cōtemptu, eorum omiſsio mortale peccatũ eſſe videatur: omnino tamen cauendum eſt, ne id fiat: eſt enim nonnulla irreuerentia, quia grauis culpa venialis excuſari non poteſt, pręſertim ſi voluntarie & ex ſola animi remiſsione fiat, abſq; alia cauſa rationabili.

Quartò, ex parte miniſtri, præter ea, quæ ſupra dicta ſunt de poteſtate Ordinis, & iuriſdictionis, neceſſaria eſt conueniens diſpoſitio, ſaltem vt nō ſit in ſtatu peccati mortalis, alioqui nouum peccatum mortale committeret, vt ſentiunt Dd. in 4. d. 13. Palud. q. 1. Soto art. 3. Sylueſt. verbo Euchariſt. 3. nu. 4. & colligitur ex Nicolao Papa in ca. vltimo 25. q. 8. vbi dicit: Adulterum Sacerdotem, minſtrando hoc ſacramentum, ſe tantummodo lędere, &, vnde alijs commodũ exhibet, inde ſibi diſpẽdium præbere. Ratio vero ſumi poteſt ex dictis ſupra de ſacramẽtis in genere, vbi hoc generaliter oſtendimus de omni miniſtrante quodlibet ſacramentum in peccato mortali. Dices, non videri hic eſſe eandem rationem, quia hic non agimus de conficiente Euchariſtiam, ſed præciſe de diſpenſante, qui nec ſumit, nec conficit ſacramẽtum, ſed tantum applicat iam factum. Reſpondetur, quãuis in hoc non ſit rationis ſimilitudo, tamen in eo eſt, quod hæc diſpenſatio eſt ſacrum & prauiſsimum miniſterium, ad quod ſancte perficiendum Sacerdos eſt peculiariter conſecratus, & ſpecialem gratiam accipit, & ideo graue peccatum committit, ſuo munere abutendo, & ſacramentum ſanctiſsimum non ſancte miniſtrando. Adeoq́ ſuperat hoc ſacramentum cætera, vt non ſit actio minus ſacra & religioſa hoc ſacramentum iam factum diſtribuere, quam vnctionem, verbi gratia, efficiendo miniſtrare: ſicut ergo hoc peccatum mortale, ita & illud: vnde fit, tanto fore grauius, quanto peior fuerit ſtatus miniſtrantis, magiſve publicus, præſertim ſi ſacrilegio ſcandalum contingatur, augebitur deinde, ſi Eccleſiaſtica cenſura accedat, vt ſi ſit hæreticus, vel alia ratione excōmunicatus: nam ſola Eccleſiæ prohibitio, & cenſura eſt ſpeciale impedimentum per ſe ſufficiens, vt eius violatio ſpeciale peccatum mortale ſit, vt conſtat ex materia de cenſuris, & ex hoc titulo poterit irregularitas incurri; nam hæc adminiſtratio huius ſacramenti reuera eſt actus Ordinis ſacerdotalis, & ideo, qui illum exercet excommunicatus, irregularis fit, iuxta communem doctrinam de irregularitate.

Paludan. Soto. Nicol. Pap.

Obiectio. Sed obijcies contra præcedentem aſſertionẽ, quia ſequitur ſemper eſſe peccatũ mortale, hoc ſacramentum tangere in peccato mortali, quia, quod maxime videtur facere, qui hoc ſacramẽtum miniſtrat, eſt illud tangere. Ad hoc quidam abſolute concedunt ſequelam, vt Adria. q. 3. de Baptiſmo. 2. parte illius circa fin. & fauet D. Thom. ſupra q. 80. art. 4. d. 1. vbi rationem quandam aſsignat, ob quam peccatores, qui tangebant Chriſtum in propria ſpecie exiſtentem, non peccabant, nunc autem repelluntur à contactu huius ſacramenti. Sed hoc nō eſt vniuerſaliter verũ, primũ enim, ſi occurrente neceſsitate ex parte ipſius ſacramenti, verbi gratia, vt à terra eleuetur, tãgatur ab aliquo in peccato mortali exiſtente, non eſt peccatum mortale, ſecluſo contemptu & ſcandalo, quia illud miniſterium non eſt proprie ſacrum, quod requirat miniſtrum conſecratum, ſed poteſt exerceri à laico, vt hic dixit Diuus Thomas, qui hanc etiam partem docuit in 4. d. 23. q. 1. a. 3. quæſtiunc. 5. ad 4. & Alenſ. 4. p. 52. membr. 7. Bonauent. in 4. d. 9. a. 2. q. vlt. Soto 13. q. 1. a. 3. Quin potius etiam ſi cauſa adorationis aliquis deoſcularetur hoc ſacramentum in ſtatu peccati mortalis, ab hoc capite non peccaret mortaliter, quamuis Bonau. ſignificet eſſe aliquod peccatũ, & Soto addat, fortaſſe eſſe mortale, ſed non video, qua ratione, quia illa actio, neq; ex receptio, neq; adminiſtratio ſacramẽti, nec per ſe requirit miniſtrum conſecratum, vt ex officio deputatum: licet ergo ſit aliqualis irreuerentia, maxime ſi homo aduertat ſtatum ſuum: tamen non eſt grauis iniuria, nec morale ſacrilegium, dico autem præciſe ex hoc capite, quia ſuppono, huiuſmodi contactum ſeu oſculum nō eſſe alioqui prohibitum, ſed per ſe licitum eſſe. Ad argumẽtum ergo negatur ſequela, quia adminiſtratio, vt dixi, eſt actus proprius miniſtri ſacri, ad quem ex officio ſanctificatur. Vnde fit maiorem rationem ſcrupuli eſſe in Sacerdote, qui exiſtens in peccato mortali tangit hoc ſacramentum, vel immediate, vt ab vno in aliud vas mutet, vel mediate, vt deferendo in proceſsione, vel in alium locum transferendo: nam totum hoc munus videtur per ſe proprium Sacerdotis. Quapropter, vt minimum, videtur res dubia, & in Sacerdote reprehendenda: ſed nihilominus non audeo dicere, hoc eſſe peccatum mortale, q̃a res non videtur adeo grauis, neq; quæ per ſe ita requirit miniſtrum conſecratum, & ex officio ad hoc deputatũ. Sed quid, ſi laicus non ſolum tangat, ſed etiam deferat hoc ſacramentum ad infirmum propter extremã neceſsitatem? Reſpondeo, non peccare mortaliter, etiam ſi in peccato mortali id faciat. Ita Paludan. in 4. diſtinct. 5. quæſt. 2. concl. 3. & ratio eſt, quia, licet illa ſit diſpenſatio ſacramenti, tamen non ſolemniter facta, neque à miniſtro per ſe conſecrato ad illud munus, ſed ſolum priuatim ob neceſsitatem, ſicut dictũ eſt de laico baptizãte in neceſsitate: eſt enim fere eadem ratio. Vnde addit Paludanus, idem eſſe dicendum de Sacerdote miniſtrante hoc ſacramentum in ſimili neceſsitate: ſed non eſt verum, per ſe loquendo. Poterit quidem interdum excuſari ob naturalem inaduertentiam ortam ex ſolicitudine & diligentia adhibita ratione neceſsitatis, tamen per ſe loquẽdo, reuera tenetur ſe diſponere ad tale miniſterium, quia Sacerdos exercet ſemper hoc miniſterium, vt miniſter ex officio ad illud conſecratus, & tale miniſteriũ, vt ab illo fit, ſemper eſt de ſe ſolemne ac maxime ſacrum alioqui quotieſcunque Sacerdos præbet viaticum, excuſaretur ab hac obligatione: nam, quod deferat cum maiori, vel minori pompa exteriori, aut ex obligatione iuſtitiæ, vel ex charitate, parũ intereſt ad obligationem prædictam. Non eſt autem neceſſe, vt ad huiuſmodi miniſterium cōfeſsionem præmittat: ſed ſufficiet contritio, cum communicaturus nō ſit. Præter hanc autem diſpoſitionem nō inuenio aliam ſimpliciter neceſſariam ad hoc miniſterium, vt, v. g. quod diſpenſans hoc ſacramentum ſit ieiunus, vel aliquid ſimile: nullum enim de hoc extat poſitiuum præceptum diuinum, aut Eccleſiaſticum.

Adrian. Solutio. D. Thom. Alenſis. Bonau. Soto. Paludan.

Vltimo ex dictis definitur, quod ſupra huc remiſi, & ad recipientes pertinet, quomodo, ſcilicet, peccent recipiendo hoc ſacramentum ab indigne miniſtrante: ſeruanda enim eſt, & applicanda doctrina ſupra data de ſacramentis in genere: hoc enim per ſe & intrinſece malum non eſt, vt doceat Nicolaus Papa, dicto capite vltimo, 15. quæſtio. 8. quia hoc non eſt operari malum, ſed permittere, & vti iure ſuo, bene vtendo malitia alteri⁹ in proprium commodum. Quo fit, vt in duobus caſibus poſsit hoc eſſe malum. Primus, ſi in tali receptione includatur cooperatio ad peccatum alterius, quia cooperari ad peccatum, intrinſece malum eſt: erit autem cooperatio, ſi quis ſine cauſa, vel vtilitate, inducat alium non paratum ad tale miniſterium, aut ſi facile euitare poſſet tale peccatum proximi, talemque ſacramenti irreuerentiam, accipiendo ſacramentum ab alio digno miniſtro, & nolit facere, quæ omnia latius prædicto loco declarata ſunt. Secundus caſus eſt, ſi miniſter ſit ab Eccle-

Nicol Pap.

Eccleſia prohibitus, vel præciſus, quod iam intelligendum eſt, iuxta limitationem Concilij Conſtant. prædicto loco tractatam. Hic vero inquiri ſolet, an ſit ſpecialis prohibitio recipiendi hoc ſacramentum à Sacerdote concubinario publico, ſicut Nauarr. affirmat, cap. 25. num. 80. ex cap. Nullus. & cap. Præter hoc, diſtinct. 32. vbi etiam Miſſam prohibemur audire ab huiuſmodi Sacerdote. Sed verius cenſeo contrarium, quod tenet Soto in 4. diſtinct. 21. qu. 1. art. 4. quia illa prohibitio, vel per contrariam conſuetudinem ceſſauit, vel quod ſolidius eſt, reuocata videtur per Concil. Conſtant. Nam regula ibi ſtatuta generalis eſt ad omnes cenſuras & ſuſpenſiones, & illa ſola iam eſt ſeruanda. Vltimo inquiri ſolet, an in caſu neceſsitatis extremæ liceat à quocunq; miniſtro recipere hoc ſacramentum, etiam ſi ſit præciſus ab Eccleſia, & maxime, ſi ſit hæreticus. Durand. enim, Paludan. & alij diſtinct. 13. abſolute negant, Gregor. lib. 6. Dialog. cap. 31. & habetur in cap. Superueniente 1. quæſt. 1. cap. vltim. 24. quæſt. 1. laudat Hermenigildum, eo quod in fine vitæ noluit ab hæretico Euchariſtiam accipere. Nihilominus cenſeo, à quocunque licet in eo caſu accipere ſacramentum. Pœnitentiæ, licere etiam ſumere ſacramentum Euchariſtiæ, iuxta generalem regulam poſitam in ca. Quod in te. de pœnit. & remiſſ. vbi, licet formaliter ſit ſermo ex parte recipientis, eſt tamen eadem ratio ex parte miniſtrantis: ſicut ergo ſacramentum pœnitentiæ permittitur accipi in extrema neceſsitate à quocunque Sacerdote quantumuis præciſo & hæretico, ita etiam ſacramentum communionis, quod licet non ſit tantæ neceſsitatis, eſt tamen maximę vtilitatis & grauiſſimæ ac ſufficientis neceſsitatis, vt non ſit veriſimile. voluiſſe Eccleſiam ſuos fideles priuare tanto beneficio in extremo mortis articulo, præſertim quia huiuſmodi cenſuræ ſunt in odium iniquorum Sacerdotum, ita tamen vt non cedant in grauiſsimum detrimentum bonorum fidelium; vnde in hoc nullus ſit fauor huiuſmodi malis miniſtris: ſed ſolum ipſis fidelibus in extrema neceſsitate exiſtentibus: licet ergo ab eis hoc ſacramentum ſuſcipere per ſe loquēdo: id eſt, ſecluſo periculo ſcandali publici, aut infamiæ religionis: aut periculi alterius mali, ad quod poſsit hominē talis miniſter inducere, quæ rationes maxime occurrere poſſunt, quando miniſter eſt hæretic9, & quātum ex hiſtoriis colligi poteſt in facto illo Hermenigildi interuenerunt, & ideo merito laudatur, tū ob rectam intentionem, tum ob prudentem actionē, qualis Catholicum & ſanctum Principem decebat.

Conc. Conſt. — Nauar. — Soto. — Conc. Conſt. — Durand.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Sacerdos conſecrans teneatur ſumere hoc ſacramentum.

Sup. q. 30. ar. 12. & 3 d 12. q 3. a. 2. q. 2.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſacerdos conſecrans non teneatur ſumere hoc ſacramentum. In alijs enim conſecrationibus ille, qui conſecrat materiam, nō vtitur ea ſicut Epiſcopus conſecrans chriſma, non linitur eodem. Sed hoc ſacramentum conſiſtit in conſecratione materiæ Ergo Sacerdos perficiens hoc ſacramentum nō neceſſe habet vti eodem: ſed poteſt licite à ſumptione eius abſtinere.

q 69. ar 5. ad 4 argu

2. Præterea, In alius ſacramentis miniſter non præbet ſacramentum ſibi ipſi, nullus enim baptizare poteſt ſeipſum, vt ſupra dictum eſt Sed ſicut baptiſmus ordinate diſpenſatur, ita & hoc ſacramentum. Ergo Sacerdos perficiens hoc ſacramentum non debet ipſum ſumere à ſeipſo.*

q. 75 ar. 5 & q. 79. art. 8.

*3. Præterea, Contingit quandoq;, quod miraculoſe corpus Chriſti in altari apparet ſub ſpecie carnis, & ſanguis ſub ſpecie ſanguinis. quæ non ſunt apta cibo & potui: vnde (ſicut ſupra * dictum eſt) propter hoc ſub alia ſpecie traduntur, ne ſint horrori ſumentibus. Ergo Sacerdos conſecrans, non ſemper tenetur ſumere hoc ſacramentum.*

In Conc. Tol. 5. can 5 de cō ſec. d. 2. cap. Relatum.

*Sed contra eſt, quod in Concilio Toletano legitur & habetur * de conſecrat. diſtinct. 2. capit. Relatum, Modis omnibus tenendum eſt, vt quotieſcunq; ſacrificans corpus Chriſti, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti in altari immolat, toties perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat.*

q. 79 art 5. & 7. — Lib 10. cap. 5 tom 5. — Cap. 3. Eccl. Hierar decli nādo. ad fin. Eod cā 5. 12. Conc. Tolet.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) Euchariſtia non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam ſacrificium. Quicunq; autem ſacrificium offert, debet ſacrificij fieri particeps: quia exterius ſacrificium, quod offertur ſignum eſt interioris ſacrificij, quo quis ſeipſum offert Deo. vt Aug. dicit. 10. de Ciuit. Vnde per hoc quod participat ſacrificio, oſtendit ad ſe ſacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quod ſacrificium populo diſpenſat, oſtendit ſe eſſe diſpenſatorem diuinorum, quorum ipſe primo debet eſſe particeps, ſicut Dionyſ. dicit in lib. Eccleſ. Hierar. Et ideo ipſe ante ſumere debet, quam populo diſpenſet. Vnde in prædict ca.* legitur: Quale eſt ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur? Per hoc autem ſit particeps, quod de ſacrificio ſumit ſecundum illud Apoſtoli, 1. Corin. 10. Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris? Et ideo neceſſe eſt, quod Sacerdos, quotieſcunque conſecrat: ſumat integre hoc ſacramentum.*

Ad primum ergo dicendum, quod conſecratio chriſmatis, vel cuiuſcunq; alterius materiæ non eſt ſacrificium, ſicut conſecratio Euchariſtiæ. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dicendum. quod ſacramentum baptiſmi perficitur in ipſo vſu materiæ. Et ideo nullus poteſt baptizare ſeipſum, quia in ſacramento non poteſt eſſe idem agens & patiēs. Vnde nec in hoc ſacramento Sacerdos conſecrat ſeipſum, ſed panem & vinum. In qua conſecratione perficitur ſacramentum, vſus autem ſacramenti eſt conſequenter ſe habens ad hoc ſacramentum. Et ideo non eſt ſimile.

Refertur de conſ d. 2. c. De hac. Orig hom. 7. ſup. Leuit.

Ad tertium dicendum, quod, ſi miraculoſe corpus Chriſti in altari ſub ſpecie carnis appareat aut ſanguis ſub ſpecie ſanguinis, non eſt ſumendum. Dicit enim Hier. ſuper Leui. De hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter ſit edere, de illa vero, quam Chriſtus in ara Crucis obtulit, ſecundum ſe nulli edere licet. Nec propter hoc Sacerdos trāſgreſſor efficitur, quia ea, quæ miraculoſa ſiunt, legib. non ſubduntur. Conſulendum tamen eſſet Sacerdoti, quod iterato corpus & ſanguinem Domini conſecraret & ſumeret.

COMMENTARIVS.

D. Thom. concluſio affirmat.

AFfirmat D. Thom. neceſſarium eſſe, vt Sacerdos conſecrans integre ſumat hoc ſacramētum, quia conſecrādo ſacrificat: qui autem ſacrificat, debet fieri ſacrificij particeps, edēdo ex illo, quia, vel hoc ſpectat ad perfectionem ſacrificij, vel eſt obligatio conſequens ipſum. De qua re hoc loco nihil amplius dicem9: pertinet enim ad materiam de ſacrificio, infra tractandam. Solum aduerte, ex diſcurſu D. Th. non videri probari concluſionem quoad illam particulā, (integre) quia, vt miniſter oſtendat ſe eſſe diſpenſatorē diuinorū, & ad ſacrificium pertinere, ſatis eſt, vt aliquid ex illo edat: nō eſt autem neceſſe, quod totum atq; integrum ſacrificium cōmedat. Reſpondetur, nō eſſe mentem D. Thom. neceſſarium eſſe, ſacerdotem ſumere totum, quod conſecrat, ſed ſumere vtramq; ſpeciem, & hoc vocat (integre) & hoc ſatis probatur, ſi ſupponamus, vtramq; ſpeciem eſſe de eſſentia hui9 ſacrificij quia oportet Sacerdotem participare de eo, quod eſt eſſentiale in ſacrificio. Solutio ad ſecundum explicata eſt diſputatione præcedente, ſect. 3.

Satisfit obiectioni.

ARTICVLVS V.

Vtrum malus Sacerdos Euchariſtiam conſecrare poſsit.

4 d. 18 qu. 1. a. 2 q. 3 ar 2.

AD quintum ſic proceditur. Videtur quod malus Sacerdos

dos Euchariſtiam conſecrare non poſſit. Dicit enim Hieron.* ſuper Soph. Sacerdotes, qui Euchariſtiæ ſeruiunt & ſanguinē Domini populis diuidunt impie agunt in lege Chriſti, putantes Euchariſtiam precantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe ſolemnem orationem, & Sacerdotis merita, de quibus dicitur. Sacerdos in quocunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino. Sed Sacerdos peccator, cum ſit maculoſus, nec vitam habet, nec merita huic conuenientia ſacramento. Ergo Sacerdos peccator non poteſt conſecrare Euchariſtiam.

Super illud Soph. 3. Sacerdotes polluerunt ſanctū to. 6.

2. Præterea, Damaſ. dicit in 4. libr. quod panis & vinum per aduentum ſancti Spiritus, ſupernaturaliter tranſit in corpus & ſanguinem Domini Sed Gelaſ. P dicit (ſicut habetur* in decr. 1. q. 1. c. Sacroſancta). Quomodo ad diuini myſterij cōſecrationem, cœleſtis Spiritus inuocatus adueniet, ſi Sacerdos, qui eum adeſſe deprecatur criminoſis plenus actionibus comprobetur. Ergo per malum Sa erdotem non poteſt Euchariſtia conſecrari.

Li. 4 orth fid c. 14 non longe à med.

In dec. 4. q. 1. c. Sacroſ.

3. Præterea, Hoc ſacramentum Sacerdotis benedictione conſecratur. Sed benedictio Sacerdotis peccatoris non eſt efficax ad conſecrationem huius ſacramenti, cum ſcriptum ſit Malach. 2. Maledicam benedictionibus veſtris, & Dionyſ. * dicit in epiſtola ad Demophilum Monachum, perfecte cecidit à ſacerdotali Ordine, qui non eſt illuminatus & audax quidem nimium mihi videtur talis, Sacerdotalib. manum apponens, & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) ſuper diuina ſymbola Chriſti formaliter enunciare.

Circa med. illius.

Sed contra eſt, quod Auguſtin* dicit in lib. de corp. Domini: Intra Eccleſiam Catholicam, in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus ſancti.

Refertur 1. q. 1. c. intra Catholicam Et de conſe d. 2 c. Vtrum ſub. ex lib. de corpore Domini

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) Sacerdos conſecrat hoc ſacramentum, non virtute propria, ſed ſicut miniſter Chriſti, in cuius perſona conſecrat hoc ſacramentum. Non autem ex hoc ipſo deſinit aliquis miniſter eſſe Chriſti, quod eſt malus: habet enim Dominus bonos & malos miniſtros, ſeu ſeruos. Vnde Matthæus 24. dicit, quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens? & poſtea ſubdit. Si autem dixerit ille ſeruus in corde ſuo, &c. Et Apoſtolus dicit 1. Corinth. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, tamen poſtea ſubdit: nihil mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum Erat ergo certus, ſe eſſe miniſtrum Chriſti, tamen non erat certus, ſe eſſe iuſtum. Poteſt ergo aliquis eſſe miniſter Chriſti, etiam ſi iuſtus non ſit. Et hoc ad excellentiam Chriſti pertinet, ſicut verò Deo ſeruiunt, non ſolum bona ſed mala, quæ per ipſius prouidentiam in eius gloriam ordinantur. Vnde manifeſtum eſt, quod Sacerdotes, etiam ſi non ſint iuſti, ſed peccatores, poſſunt Euchariſtiam conſecrare

Art. 1. & 2. huius quæſt.

Ad primum ergo dicendum, quod Hieron.* per illa verba improbat errorem Sacerdotum, qui credebant ſe digne poſſe Euchariſtiam conſecrare, ex hoc ſolo, quod ſunt Sacerdotes, etiamſi ſint peccatores. Quod improbat Hieronymus per hoc, quod maculoſi ad altare accedere prohibentur. Non tamen remouetur, quin, ſi acceſſerint, ſit verum ſacrificium quod offerunt.

Loco citato in argum.

Ad ſecundum dicendum, quod ante illa verba, Gelaſius Papa præmittit. Sacroſancta religio, quæ Catholicam continet diſciplinam, tantam ſibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet (niſi pura conſcientia) non audeat peruenire. Ex quo manifeſte apparet, eius intentionem eſſe, quod peccator ſacerdos non debet ad hoc ſacramentum accedere. Vnde per hoc, quod ſubdit. Quomodo cœleſtis Spiritus inuocatus adueniet? intelligi oportet, quod non aduenit ex merito Sacerdotis, ſed ex virtute Chriſti, cuius verba profert Sacerdos.

In prin. c. cita in art.

Ad tertium dicendum, quod ſicut eadem actio in quantum ſit ex praua intentione miniſtri, poteſt eſſe mala, bona autem in quantum ſit ex bona intentione Domini, ita benedictio Sacerdotis peccatoris, in quantum ab ipſo indigne fit, eſt maledictione digna, & quaſi infamia ſiue blaſphemia, & non oratio reputatur: in quantum autem profertur ex perſona Chriſti, eſt ſancta & efficax ad ſanctificandum, Vnde ſignanter dicitur. Maledicam benedictionibus veſtris.

DE quæſtione huius articuli nihil occurrit dicendum præter ea, quæ de miniſtris ſacramētorum in genere tractauimus, & quæ addidimus ſub finem quæſtionis 78. diſp. 61. ſect. 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Miſſa mali Sacerdotis minus valeat, quàm Miſſa Sacerdotis boni.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod Miſſa Sacerdotis mali non minus valeat, quam Miſſa Sacerdotis boni. Dicit enim Gregor.* in Regiſtro: Heu in quam magnum laqueum incidunt, qui diuina & occulta myſteria, plus ab alijs ſanctificata poſſe fieri credunt, cum vnus idemque Spiritus ſanctus myſteria occulte, atque inuiſibiliter operando ſanctificet? Sed hæc occulta myſteria celebrantur in Miſſa. Ergo Miſſa mali Sacerdotis non minus valet, quam Miſſa boni.

4. d. 13. q. 1 a. 5.

Refertur hoc in dec 1. q. 1. c. Multis ante med.

2. Præterea, Sicut Baptiſmus traditur à miniſtro in virtute Chriſti, qui baptizat: ita & hoc ſacramentum in perſona Chriſti conſecratur ſed non melior Baptiſmus datur à meliori miniſtro, vt ſupra dictum eſt. Ergo etiam neque melior Miſſa eſt, quæ celebratur à meliori Sacerdote.

q. 64 a. 5. & 67. a. 1. & alijs.

3. Præterea, Sicut merita Sacerdotum differunt per bonum & melius, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo Miſſa melioris Sacerdotis eſt melior. ſequitur quod Miſſa mali Sa erdotis ſit mala. Quod eſt inconueniens, quia malitia miniſtrorum non poteſt redundare in Chriſti myſteria, ſicut Aug.* di it in libro de Baptiſmo. Ergo neque Miſſa melioris Sacerdotis eſt melior.

Lib. 2 cont Petilia c. 62. circa finem alijs verò to 6 In dec 1. q. 1. c. 92 Ipſi Sacerdotes.

Sed cōtra eſt, quod habetur in De retis, 1. q. 1.* Quāto Sacerdotes fuerint digniores tanto facilius in neceſſitatibus pro quibus clamant, exaudiuntur.

Reſpondeo dicendum, quod in Miſſa duo eſt conſiderare, ſcilicet ipſum ſacramentum, quod eſt principale, & orationes quæ in Miſſa fiunt pro viuis, & mortuis. Quantum ergo ad ſacramentum, non minus valet Miſſa Sacerdotis mali, quam boni, quia vtrobique idem conficitur ſacramentum. Oratio etiam, quæ fit in Miſſa, poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo in quantum habet efficaciam ex deuotione Sacerdotis orantis Et ſic non eſt dubium, quod Miſſa melioris Sacerdotis magis eſt fructuoſa. Alio modo in quantum oratio in Miſſa profertur à Sacerdote in perſona totius Eccleſiæ, cuius Sacerdos eſt miniſter. Quod quidem miniſterium, etiam in peccatoribus manet, ſicut ſupra dictum eſt* de miniſterio Chriſti. Vnde etiam quantum ad hoc, eſt fructuoſa non ſolum oratio Sacerdotis peccatoris in Miſſa ſed etiam omnes eius orationes, quas facit in Eccleſiaſticis officijs, in quibus gerit perſonam Eccleſiæ, licet orationes eius priuatæ non ſint fructuoſæ, ſecundum illud Prouerb. 2. Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Art. præc.

Ad primum ergo dicendum, quod Gregor.* loquitur ibi, quantum ad ſanctitatem diuini ſacramenti.

Loco citato in argum

Ad ſecundum dicendum, quod in ſacramento baptiſmi non fiunt ſolemnes orationes pro omnibus fidelibus, ſicut in Miſſa Et ideo, quantum ad hoc, non eſt ſimile. Eſt autem ſimile quantum ad effectum ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod per virtutem Spiritus ſancti (quod per vnitatem charitatis communicat inuicem bona membrorum Chriſti) ſit, quod bonum priuatum, quod eſt in

*Miſſa Sacerdotis boni, eſt fructuoſum alijs. Malum autem priuatum vnius hominis non poteſt alteri nocere, niſi per aliquem conſenſum, vt Auguſtinus * dicit in libro contra Parmen.*

Li.2.ex c 13. to.7 & extra 5 in Ioan.to.6

COMMENTARIVS.

HÆc quæſtio intelligi poteſt de effectu huius ſacramenti, vt ſacramentum eſt, qui poteſt duplex diſtingui: alter eſt effectus formæ, qui eſt conſecratio, ſeu ſacramentum in facto eſſe, & hoc modo conſtat ex dictis art. præced. bonitatem vel malitiam miniſtri nihil referre ad hunc effectum. Alter effectus eſt ipſius ſacramenti applicati ad vſum, qui non pertinet proprie ad effectum Miſſæ, vt ſic, & ideo nec D. Thomas de illo loquitur, nec aliquid addendum occurrit doctrinæ traditæ de ſacramentis in genere: nam hic effectus per ſe, & ex opere operato, nec augetur, nec minuitur ex conditione dantis, vt ſic. Quod ideo dico, quia etiam ipſe miniſter, qui Miſſam dicit, ſumit hoc ſacramentum; & ſic malitia eius poteſt impedire effectum, & bonitas poteſt conferre ad augmentum eius, non tamen, vt eſt diſpoſitio dantis, ſed recipientis. Alio modo intelligi poteſt quæſtio de effectu huius myſterij, vt ſacrificium eſt, & hoc modo diſtinguit D. Thom. ſubſtantiam ſacrificij ab orationibus adiunctis ex inſtitutione Eccleſiæ, quas dupliciter dicit conſiderari poſſe, vno modo in quantum fiunt in perſona Eccleſiæ, cuius Sacerdos eſt miniſter, alio modo in quantum ſacerdos, vt priuata perſona orat. Et ſic tria reſpondet: Primo, effectum ſacrificij ſecundum ſe non augeri, nec minui ob vitam Sacerdotis. Secundo idem dicit de effectu orationum, vt fundatur in merito Eccleſiæ, & de his dicturi ſumus in materia de ſacrificio. Tertium eſt, fructum illarum orationum, prout funduntur à miniſtro, vt priuata perſona multum pendere ex deuotione, quia, quo fuerit ſanctior, & maiore deuotione orauerit, eo magis meritoriæ, magiſque efficaces erunt orationes eius corã Deo. Si autem fuerit peccator, non erunt fructuoſæ. Quæ omnia conſtant ex materia de merito & de oratione: nam hæc doctrina generalis eſt. Solum indiget expoſitione illud vltimum verbum, quod huiuſmodi orationes peccatoris non ſunt fructuoſæ, quod non eſt generaliter verum de omnibus orationibus peccatorum, vt conſtat ex eodem D. Th. 2.2. ar. 16: vbi ex ſententia Auguſt. & Chryſ. docet etiam orationes peccatorum exaudiri, ſi debitis conditionibus fiant, quamquam non ex iuſtitia, ſed ex diuina beneuolentia exaudiantur, quia tales orationes ex parte ipſius orantis nullius valoris ſunt: & hoc modo poſſet exponi, quod hic dicitur, tales orationes eſſe infructuoſas. Vel aliter, & fortaſſe melius, aliud eſt, orationem fieri à peccatore, de quo eſt ſermo in 2.2. aliud vero eſt, orationem ipſam eſſe peccaminoſam, ita vt ipſa mala ſit, & offenſionem Dei contineat, & hæc infructuoſa prorſus eſt, cum Deum potius ad vindictam, quam ad miſericordiam prouocet, & huiuſmodi eſt oratio Sacerdotis mali in Miſſa deprecantis Deum: quia tota illa actio male fit & indigne, & in hoc ſenſu locutus eſt D. Thom. & in eo recte intelligitur teſtimonium, quod affertur ex Prouerb. 28. Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

D. Thomæ concluſio.

Explicantur quædam D Tho. verba

Prou. 28.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati poſſint conſecrare.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, Euchariſtiam conſecrare non poſſint. Dicit enim Auguſt. quod extra Eccleſiam Catholicam non eſt locus veri ſacrificij. Et Leo Papa dicit,* & habetur in decretis, 1. qu. 1. Aliter ſcilicet, quam in Eccleſia, quæ corpus Chriſti eſt: nec rata ſunt ſacerdotia, nec vera ſacrificia. Sed hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, ſunt ab Eccleſia ſeparati. Ergo non poſſunt verum ſacrificium conficere.*

In li ſen. ex Aug. collectarum, ca. 15. in 3.

Leo in c 38. habetur 1. 1. c in Eccleſia Dei.

2. Præterea, Sicut ibidem legitur. Innoc. Papa dicit: Arrianos, cæteroſque eiuſmodi peſtes, quia laicos eorum ſub imagine pœnitentiæ ſuſcipimus, non videntur clerici eorum cum ſacerdotij aut cuiuſpiam myſterij, ſuſcipiendi dignitate eſſe, quibus ſolum Baptiſma ratum eſſe permittimus. Sed non poteſt aliquis conſecrare Euchariſtiam, niſi ſit cum ſacerdotij dignitate. Ergo hæretici, & cæteri huiuſmodi, non poſſunt Euchariſtiam conſecrare,*

1. q. 1 c 74. Arrianos.

3. Præterea, Ille, qui eſt extra Eccleſiam non videtur aliquid poſſe agere in perſona totius Eccleſiæ, ſed ſacerdos conſecrans Euchariſtiam, hoc agit in perſona totius Eccleſiæ. Quod patet ex hoc, quod omnes orationes proponit in perſona Eccleſiæ Ergo videtur, quod illi, qui ſunt extra Eccleſiam ſc. hæretici ſchiſmatici, & excommunicati non poſſint conſecrare Euchariſtiam.

Sed contra eſt, quod Aug. dicit in 2 contra Parmen. Sicut Baptiſmus in eis, ſcilicet hæreticis, ſchiſmaticis, & excommunicatis ita Ordinatio manſit integra. Sed ex vi Ordinationis Sacerdos poteſt conſecrare Euchariſtiam, ergo hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, cum in eis maneat Ordinatio integra, videtur, quod poßint conſecrare Euchariſtiam.

Lib 2. c. 11. 7.

*Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, quia ſunt extra Eccleſiam, non poſſunt conficere hoc ſacramentum. Sed in hoc decipiunt: quia ſicut Auguſtinus dicit * in 2. contra Parmenianum, Aliud eſt aliquid omnino non habere: aliud autem non recte habere, & ſimiliter etiam eſt aliud non dare, & aliud non recte dare. Illi igitur, qui intra Eccleſiam conſtituti receperunt poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam in Ordinatione Sacerdotij, recte quidem habent poteſtatem, ſed non recte ea vtuntur, ſi poſtmodum per hæreſim aut ſchiſma, aut excommunicationem, ab Eccleſia ſeparantur. Qui autem ſic ſeparati ordinantur, nec recte habent poteſtatem, nec recte vtuntur. Quod tamen vtrique poteſtatem habeant, patet per hoc, quod (ſicut Auguſtin * ibidem dicit) cum redeunt ad vnitatem Eccleſiæ non reordinantur, ſed recipiuntur in ſuis Ordinibus. Et quia conſecratio Euchariſtiæ eſt actus conſequens Ordinis poteſtatem, illi qui ſunt ab Eccleſia ſeparati per hæreſim, aut ſchiſma, vel excommunicationem, poſſent quidem conſecrare Euchariſtiam, quæ ab eis conſecrata: verum corpus & ſanguinem Chriſti continet, non tamen hoc recte faciunt, ſed peccãt facientes. Et ideo fructum ſacrificij non percipiunt, quod eſt ſacrificium ſpirituale.*

Lib 2. c 13. ante med. t 7

Li. 2 cont. Parmen. c 13 to. 7.

Ad primum ergo dicendum, quod authoritates illæ, & ſimiles, intelligendæ ſunt, quantum ad hoc, quod non recte extra Eccleſiam ſacrificium offertur. Vnde extra Eccleſiam non poteſt eſſe ſpirituale ſacrificium, quod eſt verum veritate fructus, licet ſit verum veritate ſacramenti, ſicut ſupra dictum eſt, quod peccator ſumit corpus Chriſti ſacramentaliter, ſed non ſpiritualiter.

AD ſecundum dicendum, quod ſolus Baptiſmus permittitur eſſe ratus hæreticis, & ſchiſmaticis, quia poſſunt licite baptizare in articulo neceßitatis. In nullo autem caſu licite poſſunt Euchariſtiam conſecrare, vel alia ſacramenta conferre.

Ad tertium dicendum, quod Sacerdos in Miſſa, in orationib. quidem loquitur in perſona Eccleſiæ, in cuius vnitate conſiſtit. Sed in conſecratione ſacramenti loquitur in perſona Chriſti, cuius vicem in hoc gerit per Ordinis poteſtatem. ideo, ſi Sacerdos ab vnitate Eccleſiæ præciſus, Miſſam celebret, quia poteſtatem Ordinis non amittit, conſecrat verum corpus & ſanguinem Chriſti: ſed quia ab Eccleſiæ vnitate ſeparatus, orationes eius efficaciam non habent.

COM-

COMMENTARIVS.

DE hoc articulo legenda ſunt loca citata in artic. 5. Solum eſt notanda ſolutio ad 3. D. Thom. in qua ſentit, huiuſmodi ſacerdotes ab Eccleſia præciſos nõ amittere quidem miniſterium, quod exercẽt in perſona Chriſti, amittere autem miniſterium, quod faciunt in perſona Eccleſiæ: quia ab Eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt, contra quam rationem facere poteſt, nã etiam eſt ſeparat⁹ ab vnitate Chriſti, & maxime ſi ſit hæreticus: ſicut ergo Chriſtus vtitur interdum miniſtro à ſe ſeparato, ita poteſt Eccleſia. Reſpon. huiuſmodi miniſtrum ſemper eſſe vnitum Chriſto, vel per characterem ſacerdotalem, qui eſt veluti participatio quædam poteſtatis Chriſti, vel per ſubordinatiõnem inſtrumenti ad principale agens, quomodo baptizare poteſt ethnicus: ſufficit enim Chriſto ratione ſuæ potentiæ prędicta ſubordinatio, quamuis ſola in ſolo baptiſmi ſacramento ſufficiat, non quia non potuiſſet Chriſtus aliter inſtituere, ſed quia nõ oportuit, vt alibi dictum eſt. Dices, etiam reſpectu Eccleſiæ intercedit vnio per characterem, & ſubordinationem moralem, quia talis miniſter eſt illi ſubiectus, & ſi fidelis ſit eſt membrum eius. Reſpon. non eſſe ſermonem de hac vnione, ſed de illa, quæ per ſe ordinatur ad prædictum miniſterium, ſcilicet, quod talis miniſter ſit ab Eccleſia deputatus, vt ſuo nomine preces ad Deum fundat, à quo miniſterio ſeparatur per cenſuram, qua dicitur ſeparatus ab vnitate Eccleſiæ, quę eſt ratio ſufficiens, vt non offerat, neq́ oret in perſona Eccleſiæ, de qua re plura inferius, de ſacrificio tractantes.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Sacerdos degradatus poſsit hoc ſacramentum conficere.

4 d. 13 q. 2. a. 5. q. 4. Et qu. 12. ar. 16.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quod Sacerdos degradatus non poßit hoc ſacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc ſacramentũ, niſi per poteſtatem conſecrandi, quam habet. Sed degradatus non habet poteſtatem conſecrandi, licet habeat poteſtatem baptizandi, vt dicit Canon. 1. q. 1. c. quidam. Ergo videtur, quod Presbyter degradatus non poßit Euchariſtiam conſecrare.

Habetur in decr. 1 q. 1. c. Quod quidã circa med.

2. Præterea, Ille, qui aliquid dat poteſt etiam auferre. Sed Epiſcopus dat Presbytero poteſtatem conſecrandi ordinando ipſum. Ergo etiam poteſt ei auferre, degradando eum.

3. Præterea, Sacerdos per degradationem, aut amittit poteſtatem conſecrandi, aut ſolam executionem. Sed non ſolam executionem, quia ſic non plus amitteret degradatus, quam excommunicatus, qui etiam executione caret. Ergo videtur, quod amittat poteſtatem conſecrandi. Et ideo videtur, quod non poßit conficere hoc ſacramentum.

Lib. 2 ca. 13. tom. 17.

*Sed contra eſt, quod * Auguſt. 2. contra Parmen probat, quod Apoſtatæ à fide non carent baptiſmate, per hoc, quod per Pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur. Sed ſimiliter degradatus, ſi reconcilietur, non eſt iterum ordinandus. Ergo non amiſit poteſtatem conſecrandi. Et ita Sacerdos degradatus poteſt conficere hoc ſacramentum.*

*Reſpondeo dicendum, quod poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, pertinet ad characterem ſacerdotalis Ordinis. Character autem quilibet, quia cũm quadam conſecratione datur, indelebilis eſt, vt ſupra dictum eſt, *ſicut & quarumcunq́ rerum conſecratione perpetuæ ſunt nec amitti, nec reiterari poſſunt. Vnde manifeſtum eſt, quod poteſtas conſecrandi amittitur per degradationem. Dicit enim Aug. *in 2. contra Parmẽ. Vtrumq́, ſcilicet, Baptiſmus & Ordo, ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumq́ homini datur, illud, cum baptizatur, iſtud cum ordinatur, ideoq́ non licet à Catholicis vtrumq́ iterari. Et ſic patet, quod Sacerdos degradatus poteſt conficere hoc ſacramentum.*

q. 63. ar. 5.

Libr. 1. to. 18. med tom. 7.

Ad primum ergo dicendum, quod Canon ille non loquitur aſſertiue, ſed inquiſitiue, ſicut ex circumſtantia literæ haberi poteſt.

Ad ſecundum dicendum, quod Epiſcopus non dat poteſtatem ſacerdotalis Ordinis propria virtute, ſed inſtrumẽtaliter, ſicut miniſter Dei, cuius effectus per hominem tolli non poteſt, ſecundum illud Matt. 19. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et ideo Epiſcopus non poteſt hanc poteſtatem auferre; ſicut nec ille, qui baptizat, poteſt auferre characterem baptiſmalem.

Ad tertium dicendum, quod excommunicatio eſt medicinalis. Et ideo excommunicatis non aufertur executio ſacerdotalis poteſtatis, quaſi in perpetuum, ſed ad correctionem, vſq́ ad tempus. Degradatis autem aufertur executio, quaſi in perpetuum condemnatis.

ARTICVLVS IX.

Vtrum liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, ſeu peccatoribus, communionem recipere, & eorum Miſſam audire.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod aliquis licite poßit communionem recipere à Sacerdotibus hæreticis, vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, & ab eis Miſſam audire. Sicut enim Aug. contr. Petilian. dicit. Neq́ in homine bono, neq́ in homine malo, aliquis Dei fugiat ſacramenta. Sed Sacerdotes, quamuis ſint peccatores & hæretici, vel excõmunicati, verum conficiunt ſacramentum. Ergo videtur, quod non ſit vitandum ab eis communionem accipere, vel eorum Miſſam audire.

Supr quæ 64. a. q. ad 2 & 3. & 4 d. 13. q. 1. a. 3 & 2. Refertur hoc in decr. 1. q. 1. c Neq́ in pr.

2. Præterea, Corpus Chriſti verum figuratiuum eſt corporis myſtici, ſicut ſupra dictum eſt. Sed à prædictis Sacerdotibus verum corpus Chriſti conſecratur. Ergo videtur, quod illi, qui ſunt de corpore myſtico, poſſent eorum ſacrificijs communicare.

q. 18 art. 4.

3. Præterea, Multa peccata ſunt grauiora, quã fornicatio. Sed non eſt prohibitum audire Miſſas ſacerdotum aliter peccantium. Ergo etiam non debet eſſe prohibitum audire Miſſas Sacerdotum fornicariorum.

*Sed contra eſt, quod Can. dicit 32. diſt. *Nullus Miſſam audiat Sacerdotis, quem indubitanter cõcubinam nouit habere. Et *Greg. dicit in 3. dial. quod Pater perfidus Arrianum Epiſcopum miſit ad filium, vt de eius manu ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, ſed vir Deo deditus Arriano Epiſcopo venienti exprobrauit, vt debuit.*

Diſ. 32. cap. Nullus. Gregor. lib. 3. dial. c. 31 parum à princ.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) ſacerdotes ſi ſint hæretici, vel ſchiſmatici, vel excommunicati, vel etiam peccatores, quamuis habeant poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam, non tamen ea recte vtuntur, ſed peccant vtentes. Quicunq́ autem communicat alicui in peccato, is particeps peccati efficitur. Vnde & in 2. * Canon. Ioann. dicitur, quod qui dixerit ei aue (ſc. hæretico) communicat operibus illius malignis. Et ideo non licet à prædictis communionem accipere, aut eorum Miſſam audire. Differt tamen inter prædictas ſectas: Nam hæretici, & ſchiſmatici excommunicati ſunt per ſententiam Eccleſiæ, executione conſecrandi priuati, & ideo peccat, quicunq́ eorum Miſſam audit, vel ab eis accipit ſacramenta. Sed non omnes peccatores ſunt per ſententiam Eccleſiæ executione huius poteſtatis priuati. Et ſic quamuis ſint ſuſpenſi, quantum ad ſe ex ſententia diuina, non autem quantum ad alios ex ſententia Eccleſiæ. Et ideo vſque ad ſententiam Eccleſiæ, licet ab eis communionem accipere, & eorum Miſſam audire. Vnde ſuper illud 1. Cor 5. Cum huiuſmodi nec cibum ſumere, dicit Gloſ. Aug. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiam extraordinario vſurpato iudicio, ſed potius ex lege Dei ſecundum ordinem Eccleſiæ, ſiue vltro confeſſum, ſiue accuſatum & conuictum.*

Ar. 5 6 7. & 8. huius quæ.

Circa finem illius.

Ad primum ergo dicendum, quod in hoc, quod refugimus audire Miſſas talium ſacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus Dei ſacramenta, ſed potius ea veneramur. Vnde hoſtia à talibus ſacerdotibus conſecrata, eſt adorāda, & ſi reſeruetur, licite poteſt ſumi à ſacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indigne miniſtrantium.

Ad ſecundum dicendum, quod vnitas corporis myſtici eſt Q.80. art. 5, & ar. 7. huius q. *fructus corporis, veri præcepti Illi autem qui indigne percipiūt, vel miniſtrant priuantur fructu vt ſupra dictum eſt.* Et ideo non eſt ſumendum ex eorum diſpenſatione ſacramentum, ab eis, qui non ſunt in vnitate Eccleſiæ.*

Ad tertium dicendum, quod licet fornicatio non ſit grauior cæteris peccatis, tamen ad eam proniores ſunt homines propter carnis concupiſcentiam. Et ideo ſpecialiter hoc peccatum ſacerdotibus prohibitum eſt ab Eccleſia, & ne aliquis audiat Miſſam concubinarij ſacerdotis. Sed hoc intelligendum eſt de notorio, vel per ſententiam, quæ fertur in conuictum, vel per confeſſionem in iure factam, vel per euidentiam facti, quando non poteſt peccatum aliqua tergiuerſatione celari.

Hic articulus explicatus eſt in fine diſputationis præcedentis.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat ſacerdoti, omnino à conſecratione Euchariſtiæ abſtinere.

4. d 12 q 3. a. 2 qu. 3. & d. 13. q 1. a. 1. q. 1 *AD decimum ſic proceditur. Videtur, quod liceat ſacerdoti, omnino à conſecratione Euchariſtiæ abſtinere. Sicut enim ad officium ſacerdotis pertinet Euchariſtiam conſecrare; ita etiam baptizare, & in alijs ſacramentis, miniſtrare. Sed Sacerdos non tenetur miniſtrare in alijs ſacramentis, niſi propter curam animarum ſuſceptam. Ergo videtur, quod nec etiam teneatur Euchariſtiam conſecrare, ſi curam non habeat animarum.*

2. Præterea, Nullus tenetur facere, quod ſibi non licet, alioquin eſſet perplexus. Sed ſacerdoti peccatori, vel etiam excom- a. 7 huius q. *municato, non licet Euchariſtiam conſecrare, vt ſupra dictum eſt.* Ergo videtur, quod tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alij, alioquin ex ſua culpa commodum reportarent.*

3 Præterea, Dignitas ſacerdotalis non perditur per ſubſequentem infirmitatem, dicit enim Gelaſ. Papa, & habetur in decretis, diſt. 55. Præcepta canonica ſicut non patiuntur venire ad ſacerdotium debiles corpore; ita ſi quis in eo fuerit conſtitutus, ac tunc fuerit ſauciatus, amittere non poteſt, quod tēpore ſuæ ſynceritatis accepit. Contingit autem quandoq́; quod Ordinati in ſacerdotes incurrunt aliquos defectus, ex quibus à celebratione impediuntur, ſicut eſt lepra vel morbus caducus, vel aliquid aliud huiuſmodi. Non ergo videtur, quod ſacerdotes ad celebrandum teneantur.*

Gelaſ. Palladio Epiſcopo ſcriben. Habetur in dec d 55. ca. Præcepta canonica in pr.

Sed contra eſt, quod Ambroſ. dicit in quadam oratione. Graue eſt, quod ad menſam tuam mundo corde; & manibus innocentibus non venimus; ſed grauius eſt, ſi, dum peccata metuimus, etiam ſacrificium non reddamus.

Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod ſacerdos poteſt omnino à conſecratione licite abſtinere, niſi teneatur ex cura ſibi commiſſa celebrare populo, & ſacramenta præbere. Sed hoc irrationabiliter dicitur: quia vnuſquiſq́; tenetur vti gratia ſibi data, cum fuerit opportunum, ſecundum illud 2. ad Cor. 6. Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autem ſacrificium offerendi, non ſolum attenditur per comparationem ad fideles Chriſti, quibus oportet ſacramenta miniſtrari, ſed principaliter per comparationem ad Deum, cui conſecratione huius ſacramenti ſacrificium offertur. Vnde ſacerdoti, etiam ſi non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione ceſſare, ſed ſaltem videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis feſtis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare conſueuerunt. Et hinc eſt, quod 2. Machab. 4. contra quoſdam ſacerdotes dicitur, quod iam non circa altaris officia dediti erant, contempto templo, & ſacrificijs neglectis.

Ad primum ergo dicendum, quod alia ſacramenta perficiuntur in vſum fidelium. Et ideo in alijs miniſtrare non tenetur, niſi ille, qui ſuper fideles ſuſcepit curam. Sed hoc ſacramētum perficitur in conſecratione Euchariſtiæ, in qua ſacrificium Deo offertur; ad quod ſacerdos obligatur Deo ex Ordine iam ſuſcepto.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacerdos peccator, ſi per ſententiam Eccleſiæ ſit executione Ordinis priuatus, vel ſimpliciter, vel ad tempus, redditus eſt impotens ad ſacrificium offerendum, & ideo obligatio tollitur. Hoc autem cedit ſibi in detrimentum ſpiritualis fructus, magis quam in emolumentum. Si vero non ſit priuatus poteſtate celebrandi, non ſoluitur obligatio: nec tamen perplexus eſt; quia poteſt de peccato pœnitere, & celebrare.

Ad tertium dicendum, quod debilitas, vel ægritudo ſuperueniens Ordini ſacerdotali, Ordinem non tollit, executionem tamen Ordinis tollit, quantum ad cōſecrationem Euchariſtiæ. Quandoq́; quidem propter impoſſibilitatem executionis ſicut ſi priuetur oculis, aut digitis, aut vſu linguæ. Quandoq́; autem propter periculum, ſicut patet de eo, qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcunq́; alienationem mentis. Quandoq́; propter abominationem, ſicut patet de leproſo, qui non debet publice celebrare. Poteſt tamen Miſſam dicere occulte, niſi lepra adeo inualuerit, quod per corroſionem membrorum eum ad hoc reddiderit impotentem.

COMMENTARIVS.

SEntentia D. Thomæ eſt, non licere Sacerdoti, etiā ſi curam animarum non habeat, omnino à conſecratione huius ſacramenti abſtinere: quia conſecratione (inquit) huius ſacramēti ſacrificium Deo offertur, ad quod (dicit in ſolutione ad primum) Sacerdos obligatur Deo ex Ordine iam ſuſcepto. Addit deinde D. Th. tempus huius obligationis eſſe in præcipuis feſtis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare conſueuerunt. Quæ doctrina exponetur in diſputationibus moralibus de ſacrificio, vbi etiam declarabimus ſolutionem ad 3. in qua D. Thom. corporales ægritudines numerat, quæ executionem ſacerdotalis Ordinis impedire poſſunt. D. Thomæ concluſio.

* *
*

ET HÆC DE EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

TRACTA-

TRACTATVS DE MISSAE SACRIFICIO.

HActenus expediuimus omnia, quæ de myſterio Euchariſtiæ, quatenus ſacramentum eſt, dicenda nobis occurrerunt; nunc alteram rationem huius myſterij, quatenus ſacrificium eſt, explanare aggredimur. Quam tractationem D. Thomas in his quæſtionibus non diſtinxit, nec ſeparauit, ſed promiſcue de vtraq; ratione ſacramenti & ſacrificij diſſeruit, de priori quidem ex profeſſo, de poſteriori verò, quaſi incidenter & breuiſsimè, optimè tamen accommodatur hæc materia ad octuageſimam tertiam quæſtionem D. Thomæ, in qua poſtquam egit de ſacramento, quod permanens eſt, de modo ſeu ritu conficiendi illud agere videtur, ſic enim intelligendum cenſeo titulum ſequentis quæſtionis, qui eſt de ritu huius ſacramenti, id eſt, de ritu conficiendi: quia omnis ritus eſt in ordine ad aliquam actionem. Hic autem non agit de ritu ſeruando in vſu, quia de eo iam dictum eſt; agit ergo de ritu ſeruando in eius effectione, & ita in omnibus ferè articulis agit D. Thom. de celebratione, idem autem eſt celebrare, quod conſecrare, ſeu ſacrificare. Tractat autem D. Thomas præcipuè de ritu accidentario in quinque poſterioribus articulis; in primo vero breuiter attingit ritum ſubſtantialem ſub ratione ſacrificij, & ideo commodiſſimè tota doctrina de ſacrificio in hunc locum reſeruata eſt.

QVÆSTIO LXXXIII.

De ritu huius ſacramenti, in ſex articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de ritu huius ſacramenti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primo, vtrum in celebratione huius myſterij Chriſtus immoletur.

Secundo, de tempore celebrationis.

Aliàs aptitudinem. *Tertio, de loco & alijs, quæ pertinent ad apparatum huius celebrationis.*

Quarto, de his, quæ in celebratione huius myſterij dicuntur.

Quinto, de his, quæ circa celebrationem huius myſterij fiunt.

Sexto, de defectibus, qui circa celebrationem huius ſacramenti occurrunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum in hoc ſacramento Chriſtus immoletur.

Inf. a.2 cor. & ad 1. & 2 *AD primum ſic proceditur. Videtur, quod in celebratione huius ſacramenti, Chriſtus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quod Chriſtus vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Sed illa oblatio fuit eius immolatio. Chriſtus ergo non immolatur in celebratione huius ſacramenti.*

2. Præterea, Immolatio Chriſti facta eſt in cruce, in qua tradidit ſemetipſum oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis, vt dicitur Epheſ. cap. 5. Sed in celebratione huius myſterij CHRISTVS non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

Lib.4.c 14. in fin & can. 7. in princ. tom 3. *3. Præterea, Sicut* Auguſtinus dicit in quarto libro de Trinit. in immolatione Chriſti idem eſt Sacerdos & hoſtia. Sed de celebratione huius Sacramenti non eſt idem Sacerdos & hoſtia. Ergo celebratio huius Sacramenti non eſt Chriſti immolatio.*

Habetur de conſec. d.2. c. *Sed contra eſt, quod * Auguſt. dicit in lib ſent. Proſperi: Semel immolatus eſt in ſemetipſo Chriſtus, & tamen quotidie immolatur in ſacramento.* Semel immolatus.

*Reſpondeo dicendum, quod duplici ratione celebratio huius ſacramenti dicitur immolatio Chriſti. Primo quidem quia ſicut dicit * Auguſtin. ad Simplicium, ſolent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines ſunt: ſicut cum intuentes tabulam, aut parietem pictum, dicimus, ille Cicero eſt, & ille Saluſtius. Celebratio autem huius ſacramenti (ſicut ſupra dictum eſt*) imago quædam eſt repræſentatiua paſſionis Chriſti, quæ eſt vera eius immolatio. Et ideo celebratio huius ſacramenti dicitur Chriſti immolatio. Vnde Ambroſius * dicit ſuper Epiſtolam ad Hebræos. In Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia, ad ſalutem ſempiternam potens: quid ergo nos? nonne per ſingulos dies offerimus? ſed ad recordationem mortis eius. Alio modò, quantum ad effectum paſsionis Chriſti, quia ſcilicet per hoc ſacramentum participes efficimur fructus Dominicæ paſsionis. Vnde in quadam Dominicali oratione ſecreto dicitur: Quoties huius hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur. Quantum igitur ad primum modum poterat dici Chriſtus immolari etiam in figuris veteris teſtamenti. Vnde & Apocalyp. 13. dicitur, quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi. Sed quantum ad ſecundum modum, proprium eſt huic ſacramento, quod in eius celebratione Chriſtus immoletur.*

In lib quæſt. ad Simplicianum q.3. parũ ante med to. 4 q.79.a 1. & 2.d.73. ar.6.

In c 16 ad Hebr. non procul à pr. tom 5.

*Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Ambroſ. * ibidem dicit. Vna eſt hoſtia (quam, ſcilicet, Chriſtus obtulit, & nos offerimus) & non multæ: quia ſemel oblatus eſt Chriſtus: Hoc autem ſacrificium exemplum eſt illius. Sicut enim, quod vbiq; offertur, vnum eſt corpus, & non multa corpora, ita & vnum ſacrificium.* In cap 10. ad Heb non remote à pr.

Ad ſe-

Ad ſecundum dicendum quod ſicut celebratio huius ſacramenti eſt imago repræſentatiua paßionis Christi, ita altare eſt repræſentatiuum crucis ipſius, in qua Christus in propria ſpecie immolatus eſt.

Ad tertium dicendum, quod per eandem rationem etiam Sacerdos gerit imaginem Chriſti, in cuius perſona & virtute verba pronunciat ad conſecrandum, vt ex ſupra dictis patet, Et ita quodammodo idem eſt Sacerdos & hoſtia.* q 81 art. 1. & 81.

COMMENTARIVS.

Christum in hoc ſacramento immolari affirmat D. Th. Reſponſio Diui Thomæ eſt, Chriſtum immolari in hoc ſacramento, id eſt, in confectione, ſeu celebratione huius ſacramenti: cum enim ſacramentum hoc ſit res permanens, poteſt quidem habere rationem rei oblatæ, non tamen poteſt habere rationem oblationis vel ſacrificij, quod in aliqua actione conſiſtit: dicitur ergo Chriſtus immolari in hoc ſacramento, quando ipſum ſacramentum conficitur: tunc enim ſacramentum celebrari dicitur, & hoc ſenſu ait Diuus Thomas, celebrationem huius ſacramenti eſſe Chriſti immolationem. Hanc autem aſſertionem duplici ratione ſatis difficili confirmat. Prima eſt, quia eo modo appellatur hæc celebratio, immolatio; quo imago ſolet appellari nomine rei repræſentatæ: celebratio autem huius ſacramenti eſt quædã repræſentatio paſsionis Chriſti, quatenus in ea conficiuntur corpus & ſanguis Chriſti ſeparatim ex vi verborum: ergo, ſicut paſsio Chriſti fuit vera immolatio, ita celebratio huius ſacramenti eſt immolatio per modum imaginis alterius veræ immolationis. Obiectio: In quo diſcurſu ſtatim occurrit obiectio, quia ſequitur, hoc myſterium non eſſe verum ſacrificium, ſed imaginem eius: neq; vniuoce ſic appellari: ſed ſolum per extrinſecam analogiam, ſicut imago hominis, homo eſſe dicitur. Diluitur. Dicendum vero eſt, rationem D. Thom. optimam eſſe, eius tamen expoſitionem pendere ex intelligentia rationis propriæ, & eſſentiæ ſacrificij. Et ideo breuiter ſupponendum eſt: ſacrificium quaſi materialiter conſiſtere in actione facta circa rem aliquam in cultum Dei: formaliter autem conſtitui in genere ſigni, vel excellentiæ diuinæ, vel interioris ſacrificij: quia ergo ex ſuperioribus ſatis conſtat, celebrationem huius ſacramenti eſſe quandam actionem ſacram pertinentem ad cultum Dei, ideo D. Thom. hic ſolum fuit ſolicitus in explicando, qua ratione & quemadmodum ſit in actione hac ſignificatio ſufficiẽs ad rationem ſacrificij: quod recte declarat per hoc, quod repræſentat paſsionem Chriſti. Quod intelligendum eſt, non ſolum de illa paſsione, quatenus mors cuiuſdam hominis fuit, ſed quatenus à ſummo Sacerdote Chriſto oblata eſt Deo in ſacrificium: nam eadem intentione, & ſub tali modo fit eius repræſentatio in hoc myſterio, & ideo non ſequitur, hoc non eſſe propriè, vniuocè, & intrinſece ſacrificium: nam in his, quæ conſtituuntur in genere imago imaginis tam vera imago eſt, ſicut ſigni vel imaginis; eſſe tale per repræſentationem alterius, non excludit, verum eſſe in tali genere, ſicut prior imago repræſentata. Addi etiam poteſt, ſi vim faciamus in verbo immolationis, hoc ſacrificium non dici proprie immolationem, nam immolatio proprie ſignificat ſacrificium cruentum, per veram interfectionẽ animalis, vel alterius rei deſtructionem: & hoc ſenſu myſterium hoc, quamuis ſit verum ſacrificium, non tamen eſt proprie immolatio: & hoc modo concedi poteſt eſſe analogice immolationem: quia reuera repræſentat immolationem in Cruce factam, quamquam non videatur hic ſenſus D. Thomæ, qui indifferenter loquitur de immolatione & oblatione, vt patet ex verbis Ambroſij, quibus ſuam rationem confirmat.

Explicatur ſecunda ratio D. Thom. Secunda ratio Diu. Thomæ in forma eſt hæc: per hoc ſacramentum efficimur participes fructus Dominicæ paſsionis: ergo in eo immolatur Chriſtus. Quæ illatio difficilis ſane eſt: quia participare fructũ paſsionis Chriſti, communiter fit per vſum ſacramẽtorum omnium; in quibus non propterea Chriſtus immolatur, & ideo hæc ſupponenda, vel ſubintelligenda videntur, vt hæc ratio vim habeat: nimirum per celebrationem huius myſterij, non ſolum quatenus eſt conſecratio ipſius corporis & ſanguinis Chriſti, nobis applicari ex opere operato fructum paſsionis eius, quo ſenſu intelligit hic D. Thom. quædam verba Eccleſiæ dicentis: quoties hoc myſterium celebratur opus noſtræ redemptionis exerceri: dicitur enim exerceri, non tantum ſecundum repræſentationem, ſed etiam ſecundum efficaciam, quia nobis applicatur. Hinc ergo à poſteriori concluditur, hanc celebrationem eſſe ſacrificium, vel quia opus redemptionis non applicatur ex opere operato, niſi aut per receptionem ſacramenti, aut per oblationem ſacrificij: ſed hæc celebratio Euchariſtiæ vt ſic, non eſt receptio ſacramenti, & tamen, per illam vt ſic, applicatur ex opere operato paſsio Chriſti: ergo eſt oblatio ſacrificij, vel certe, quia ſicut noſtra redemptio, quoad ſufficientiam quodam ſacrificio eſt perfecta, ita debuit per aliquod ſacrificium applicari: nullum autem eſt aliud, præter hoc myſterium.

In ſolutione ad primum tangit Diuus Thomas locum Pauli in Epiſtol. ad Hebræos infra late tractandum. In ſolutione ad ſecundum, vno verbo dici poterat, argumentum ſolum concludere, hic Chriſtum non immolari cruenter: D. Thomas vero, vt magis explicet primam rationem articuli, declarare voluit, ſicut per conſecrationem repræſentatur paſsio, ita altera Crucem ſignificare. Et in eodem loco in ſolutione ad 3. declarat, Sacerdotem conſecrantem gerere imaginem Chriſti, cuius perſonam induit, dum conſecrat. Vnde concludit in hæc verba, Et ita quodammodo idẽ eſt Sacerdos & hoſtia, circa quæ verba dubitatum aliquando eſt, cur Diu. Thom. addiderit, quodãmodo, cum ſimpliciter Sacerdos & hoſtia idẽ eſſe videantur. Reſpondeo, ſignificaſſe D. Thomam Chriſtum eſſe hoſtiam, quæ immediate offertur, non tamen eſſe Sacerdotem per ſe ipſum immediate offerentem, ſed per alium, verum etiam Sacerdotem, & ita Sacerdotem & hoſtiam non eſſe omnino idem. Addi etiam poteſt, eſſe Sacerdotem, prout in propria ſpecie exiſtit, hoſtiam vero, vt ſub alieno modo ſacramentali. D Thomæ verba explicantur.

DISPVTATIO LXXIII.

De Sacrificio in communi.

Diſput. 1. de Sacrificio. QVamquam D. Thomas de communi ratione ſacrificij tractauerit 2. 2. quæſtione 85. nihilominus hoc loco præmittẽda neceſſario eſt, vt ex proprijs principijs oſtẽdere poſsimus, quomodo in myſterio Euchariſtiæ vera ſacrificij ratio inueniatur, quod ad huius materiæ complementum neceſſarium eſt, vt tota hæc doctrina de ſignis ſenſibilibus ad diuinum cultum inſtitutis, perfecta ſit; hactenus enim quædam ſigna declarauimus, quæ ad ſanctificationem hominum inſtituta ſunt, quæ ſacramenta vocamus, præter hæc autem neceſſarium eſt ſignum aliquod, quod directe & per ſe ritum ipſum colendi Deum contineat, quod ſacrificium appellamus. De quo dicendum hoc loco eſt, quoniam re ipſa coniunctum eſt cum Euchariſtiæ ſacramento.

SECTIO I.

Vtrum ſacrificium in genere ſigni rei ſacræ conſtituatur.

Difficultatis cauſa. RAtio dubitandi eſt, quia D. Thom. ſupra, q. 60. art. 1. ſacramentum definiens, dicit, eſſe ſignũ rei ſacræ:

ſacræ : ſed ratio ſacrificij diuerſa eſt à ratione ſacramenti : ergo non poteſt hoc conuenire ſacrificio. In contrarium vero eſt, quia ſacrificium dicit aliquod ſenſibile ad cultum Dei pertinens, ſed nihil ſenſibile poteſt pertinere ad cultum Dei, niſi aliquid ſignificet ad honorem Dei pertinens : quod neceſſe eſt aliquo modo ſacrum eſſe.

Quid nominis ſacrificij explicatur. Sacrificij ſignificatio multiplex & analoga eſt, vt ſectione 6. declarabimus, nunc vero, vt procedere poſſit diſputatio, ſupponenda neceſſario eſt propria ſignificatio huius vocis; in qua, & à nobis vſurpatur, & communi vſu recepta eſt. *Sacrificij definitio.* Sacrificium ergo proprie dictum, eſt: Externa, & ſenſibilis actio, quia res aliqua ita Deo offertur, vt legitimo ac ſolemni ritu in Dei honorem, & cultum aliquo modo immutetur à publico & legitimo miniſtro: quibus verbis nunc ſolum ſignificationem vocis deſcribimus, vt ita poſſimus ad eſſentiam rei declarandam accedere. Hæc autem ſignificatio primo ſumpta eſt ex vſu omnium Latinæ loquelæ profeſſorum, apud quos fere nullus alius vſus huius vocis reperitur. Secundo ſumpta ēt eſt ex vſu Scripturæ ſacræ: licet enim verum ſit, quælibet opera in cultum Dei relata, interdum in ſcriptura appellari ſacrificium, vt interna contritio, *Pſ.50 & 46.* Pſ. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus : & vocalis laus, *Heb.13.* Pſ. 46. Sacrificium laudis honorificabit me : eleemoſyna, *Sapien.3.* ad Hebræos 13. Talibus enim hoſtijs promeretur Deus : & martyrium, *Rom.12.* Sapient. 3. & corporis caſtigatio, ad Roman. 12. Nihilominus tamen omnis hæc ſignificatio, vt infra videbimus, metaphorica eſt & ex priori, quæ propria eſt, deriuatur. Quod facile perſpicere licet ex diſcurſu veteris teſtamenti, in quo ea proprie & ſimpliciter dicebantur ſacrificia, in quibus res aliquæ in Dei cultum mactabantur, ſeu immolabantur, & hoc modo ſæpe diſtinguitur ſacrificium ab actib⁹ aliarum virtutum, vt à miſericordia: *Oſe.6.* Oſeæ 6. Miſericordiam volo, & non ſacrificium : ab *1.Reg 15.* obedientia 1.Reg.15. Melior eſt obedientia, q̄ victima: & in hac ſignificatione dicitur *Pſal.50.* Pſ. 50. Quoniam, ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtiq; holocauſtis non delectaberis. Et in nouo teſtamento eſt frequens hæc ſignificatio: præſertim in Epiſtol. Pauli ad Hebræos, à quinto cap. vſq; ad decimum; in quo adducit verba *Hebr.5. Pſal.39.* Pſ. 39. Sacrificium & oblationem noluiſti: &c. cap. 5. dixerat: Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, ꝓ hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis. Ex quo loco poſſumus in hunc modum argumentari, nam Sacerdos proprie ſignificat miniſtrum publice deputatum, vt nomine totius populi apud Deum intercedat, vt conſtat ex Pauli definitione, & ex communi vſu : ſed ſacrificium proprie dictum ſignificat proprium actū Sacerdotis. ergo ſacrificium non ſignificat quemlibet actum virtutis, ſed ſpecialem actum à Sacerdote factum in cultum Dei, nomine totius populi : imò nec ſignificat quemlibet actum Sacerdotis, ſed potiſſimū ac ſupremum actum eius, qui conſiſtit in oblatione aliqua, in qua ſacrum aliquid in honorem Dei conficiatur. Atque hoc modo dicimus, in antiqua lege fuiſſe multa ſacrificia : in noua vero eſſe vnum tantum ac ſingulare ſacrificium, in quo Chriſtianus populus ritu publico & ſolemni Deum colit, nam, ſi ſacrificium in prædicta ſignificatione propria non ſumatur, non erit vnum ſacrificium in lege noua, ſed multiplex. Tādem in hunc modum declaratur, quia prædictus actus colendi Deum, qualis per datam definitionem, quid nominis ſacrificij, explicatus eſt, poſſibilis eſt, & honeſtus, ac rationi conformis, ſi debito modo fiat, vt patet ex perpetuo vſu Eccleſiæ tam in lege gratiæ, & Scripta, ex diuina inſtitutione manifeſta, quam in lege naturæ ex interiori inſtinctu diuinæ gratiæ, & ex ipſa naturali propenſione rationalis naturæ. Cum enim homo animo & corpore conſtet, non ſolum internis actibus, ſed etiam externis, & rebus ipſis ſenſibilibus Deum colere debet: eiuſque dominium, & principatum profiteri, quod fit accommodatiſsime, dum res aliqua ita Deo offertur, vt in eius honorem immutetur, ſeu conficiatur. Eſt ergo hic actus poſsibilis, & ſpecialem habens honeſtatem: poteſt ergo proprio etiam nomine ſignificari; hoc ergo dicimus eſſe nomine ſacrificij, vt ex vſu monſtratum eſt, & ex Etymologia ipſius nominis poteſt declarari : quia ſacrificare idem eſt, quod ſacrum facere: Sacrificium ergo ſignificat ſacrificationē ipſam ſeu actionem, per quam res aliqua offertur, ſacrum aliquid circa illam efficiendo. Neque eſt aliqua vox Latina, quæ huiuſmodi actum proprie ſignificet: hæc ergo eſt propria ſignificatio huius vocis, in qua à nobis in hac materia vſurpatur, & in hoc ſenſu loquitur de ſacrificio D. Th. in tota hac materia in 2.2.q.65. præſertim art. 3.

Ex his facilis eſt reſolutio propoſitæ quæſtionis : *Sacrificium ſub ſigno ſacro, vt ſub genere collocatur D Thom.* Dicendum eſt enim, ſacrificium conſtitui in genere ſigni ſacri. Ita docet D. Thom. 2.2.q.85.art.1.& 2. nam ex hoc principio probat, vſum ſacrificij eſſe connaturalem homini, cui proprium eſt mētem & animum ſuum ſignis ſenſibilibus declarare, & inde etiam concludit, ſacrificium ſoli Deo eſſe offerendum, quia diuinam excellentiam aliquo modo ſignificat; ſupponit ergo ſacrificium in genere ſigni ſacri conſtitui. Quod etiam docuit Auguſt. libr. 5. de Ciuit. cap. 5. dicens: Sacrificium viſibile inuiſibilis ſacrificij ſignum *D. Auguſt.* eſſe. Et Epiſt. 49. quæſt. 3. dicens: ſignificatiua eſſe omnia talia ſacrificia, & quorundam rerum ſimilitudines. Ratione patet ex dictis, quia ſacrificium ſignificat quandam actionem externam, & ſacram: eo quod cultum Dei externum continet: ſed huiuſmodi actio materialiter ſumpta, vt quidam motus eſt, nihil in ſe habet, quod ad honorem Dei ſpectet, vt conſtat in occiſione vituli, & ſimilibus ſacrificiis: de quibus ſub hac ratione ſæpe in Scriptura dicitur, nihil in ſe habere, vnde placeant Deo, & ab ipſo poſtulentur: tota ergo ratio honoris, & cultus talis actus in ſignificatione conſiſtit, ſcilicet, quia per talem actum homo ſignificat exiſtimationem, quam de DEO habet, & ſubmiſsionem animi ſui ad ipſum, vel aliquid huiuſmodi : eſt ergo de ratione ſacrificij huiuſmodi ſacra ſignificatio.

Atque hinc colligitur primo, ſacrificium eſſe ſi- *Sacrificij ſignum eſt, ad placitum inſtitutum.* gnum ad placitum, & ex inſtitutione, qualia fere ſunt omnia ſigna, quibus homo exprimit rationalē mentem ſuam. Patet, quia huiuſmodi ſignificatio non eſt naturalis tali actioni exteriori ſecundum ſe conſideratæ, verbi gratia, occiſioni vituli, aut alteri ſimili: oportet ergo, vt ex impoſitione illi conueniat : ad quam impoſitionem poteſt quidem in actibus ipſis externis conſiderari aliqua proportio & analogia, quæ ab Auguſtino ſupra ſimilitudo vocata eſt : & dici poteſt fundamentum remotum huius ſignificationis; proximum autem eſt ipſa impoſitio, ſine qua nulla eſſet talis ſignificatio, vt de ſacramentis etiam in genere ſupra tractauimus : & diximus etiam in priori tomo in materia de adoratione: actus exteriores de ſe eſſe indifferentes ad cultum præbendum : quia ex ſola rei natura non habent determinatam ſignificationem : vnde fit, vt eodem actu vtamur interdum ad colendum Deum & Sanctos ſub diuerſa intentione: ſacrificium autem, vt diximus, ſignificat actum continentem proprium Dei cultum & honorem ratione ſuæ ſignificationis: non ergo habet hanc ſignificationem ex ſola rei natura, ſed ex inſtitutione; in hoc eſſe poteſt vlla dubitandi ratio. Atque *D. Thom.* in hoc ſenſu videtur dixiſſe Diuus Thomas 2.2. quæſtione 85. articulo 4. Sacrificium non habere aliunde laudem, niſi quia fit ob reuerentiam Dei : non enim eſt ſenſus, ſacrificium de ſe eſſe actum indifferentem, qui ſolum fiat bonus ex relatione extrinſeca : hoc enim eſt præter mentem Diui Thomæ : nam ſacrificium formaliter ſignificat quēdam externum actum religionis, qui ex proprio obiecto, & intrinſeco

ſeco motiuo bonus eſt, eo modo, quo actus exterior capax eſt bonitatis: ſenſus ergo eſt, actum illum externum, quem nomine ſacrificij ſignificamus, de ſe non habere honeſtatem, ſed ſolum quatenus impoſitus eſt ad ſignificandum Dei cultum & honorem: eſt ergo ſacrificium ſacrum ſignum ad placitum ſignificans.

Reſponſio ad rationem dubitandi.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, rationem ſacri ſigni eſſe communem ſacrificio & ſacramento, & neutrius propriam rationem, & differentiam continere: quæ autem illa ſit in ſacramento, ſupra dictum eſt: de ſacrificio autem explicanda ſupereſt.

SECTIO II.

Quid ſacrificium ſignificare debeat, ſeu quæ ſignificatio de ratione ſacrificij ſit.

IN omni ſigno ad placitum duo ſunt præcipue conſideranda: materiale ſcilicet, quod eſt res vel actio ad ſignificandum impoſita: & formale, quod eſt ſignificatio ipſa: quæ, cum in relatione conſiſtat, vel ad modum relationis explicetur, à fundamento proximo, quod eſt impoſitio, & à termino ſeu re ſignificata pendet. Hæc igitur omnia ſunt à nobis in ſacrificio ſigillatim conſideranda: primum vero de termino & re ſignificata dicendum eſt, quia ſpecies relationis ſolet à termino ſumi, & ex illo maxime pendet aliorum cognitio. Duo igitur poſſunt per ſacrificium ſignificari: vnum eſt, internum ſeu inuiſibile ſacrificium, vt Auguſt. dixit, aliud, eſt myſterium aliquod fidei: verbi gratia, paſſio Chriſti: quomodo dicitur Chriſtus immolatus ab origine mundi in veteribus ſacrificijs, vt ex Apoc. 13. notauit D. Th. in hoc ar. 1. Et hic duplex ſignificatio conſurgit: vna dici poteſt moralis: quia conſiſtit in ſignificatione alicuius actus humani interioris, ac moralis: quia ꝑ ſe pertinet ad bonos mores hominis: alia dici poteſt myſtica, quia in repræſentatione alicuius reconditi & ſupernaturalis myſterij conſiſtit. Declarandum igitur ſupereſt, quænam iſtarum ſignificationum ſit de ratione ſacrificij.

Apoc. 13. D. Thom.

De eſſentia ſacrificij eſt aliqua moralis ſignificatio.

Dico primò. Aliqua ſignificatio moralis eſt de ratione ſacrificij. Vnde aliquid in Deo, & aliquid in homine offerente ſignificare debet: in Deo quidem ſupremam excellentiam, & dignitatem primi principij, vltimi finis, & ſupremi Domini rerum omnium, in homine vero ſubiectionem ad Deum, & recognitionem prædictæ diuinæ excellentiæ ac poteſtatis. Hæc aſſertio ſumitur ex D. Thoma & Auguſtino, locis citatis præcedente ſectione: hac enim ratione dixit Auguſtinus, ſacrificium viſibile eſſe ſignum inuiſibilis ſacrificij: hoc enim viſibile ſacrificium nihil eſt aliud, quam interna deuotio & diſpoſitio, qua homo, & per intellectum recognoſcit Deum, vt ſupremum dominum: & per voluntatem vult ſe Deo ſubmittere, colendo ipſum, & profitendo hanc eius excellentiam: ergo hæc ſignificatio moralis eſt de ratione ſacrificij, quæ tam ex parte Dei, quam ex parte hominis, ea, quæ diximus, complectitur. Vnde ex hac ſignificatione concludunt in primis dicti Patres, ſacrificium eſſe de lege naturæ, quia naturale eſt homini, ſe interius ſubijcere Deo, & internum hunc affectum externo ſigno prodere, deinde concluditur, ſacrificium continere ſingularem cultum DEI, ſoliq; vero Deo eſſe offerendum, vt late tractat Auguſt. contra aduerſarium legis & Prophetarum c. 18. & lib. 8. de Ciuit. c. 28. & lib. 10. c. 5. vbi hac ratione inquit: Sacrificium, etſi ab homine offertur, res tamen diuina eſt: & Epi. 49. qu. 3. Intelligendum eſt (inquit) quam ſit res antiqua ſacrificium: quod non niſi vni vero Deo offerri debere veraces ac ſacræ litteræ monent: & ob hanc cauſam, vt ibidem docet, dæmones omni tempore vehementer optarunt, vt homines ſibi ſacrificium offerant, ſcilicet, vt diuinum honorem vſurparent. Dæmones enim (ait lib. 10. de Ciuitat. cap. 19.) non cadauerinis nidoribus, ſed diuinis honoribus gaudent. Vnde ex omnium hominum cõmuni conſenſu & conceptione, ſacrificium, ſupremũ latriæ cultum continet, qui per antonomaſiam nomine adorationis ſimpliciter dictę ſignificari ſolet, & ideo eadem vox ſacrificio tribuitur, Geneſ. 22. Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos: & aliis locis infra citandis: omnia autem hæc in prędicta ſignificatione fundantur: eſt ergo illa de ratione ſacrificij. Quod tandem exemplo aliquo ex re ipſa ſumpto declaratur, nam, quando in ſacrificio aliquo interficitur animal in honorem Dei, illa actione ſignificatur, omnia à Deo procedere, & ſub eius eſſe poteſtate, & ideo in illius cultum interimitur: dum autem homo illam actionem exercet, vel nomine ſuo exerceri facit, profitetur ſe recognoſcere, quod per illam ſignificatur. Vnde Leuit. 1. & ſæpe in veteri teſtamento præcipitur, vt homo offerens ſacrificium, manum imponat ſuper animal, quod immolatur, vt ſignificet ipſummet eſſe, qui in illa victima tanquã in ſigno quodam ſe immolat, Deoq; ſubmittit. & D. Thom. ſupra quæſt. 82. artic. 4. dicit, eum qui ſignificat, ſolere de re ſacrificata participare, vt per hoc oſtendat ad ſe ſacrificium interius pertinere, quia exterius ſacrificium ſignum eſt interioris ſacrificij: eſt ergo hæc ſignificatio maxime eſſentialis ſacrificio. Denique ex hac ſignificatione ſumitur prima & potiſsima differentia inter ſacrificium & ſacramentum, nam ſacrificium per ſe primo ordinatur ad diuinam excellentiam, & cultum ei debitum profitendum & ſignificandum: ſacramentum vero non item, ſed ordinatur ad aliquam hominis ſanctificationem ſignificãdam, vt ſupra dictum eſt.

Auguſtinus.

Geneſ. 22.

Leuit. 1.

D. Thom.

Differentia inter ſacrificium & ſacramentum.

Myſtica ſignificatio nõ imbibitur in ratione ſacrificij primaria, licet ei annexam eſſe non raro contingat.

Dico ſecundò. Significatio myſtica, etiamſi cum ſacrificiis præſertim à Deo inſtitutis coniuncta ſit, nõ tamen videtur eſſe de primaria ratione & eſſentia ſacrificij. Probatur primo, quia ſi ſacrificium viſibile habeat prædictam ſignificationem inuiſibilis ſacrificij, hoc ipſo erit verum ſacrificium: ſed poteſt prædictam ſignificationem habere abſq; alia myſtica ſignificatione, vt per ſe manifeſtum eſt: nihil enim repugnat, actionem aliquam externam ordinari ad prædictum Dei cultum ſignificandum, & non ad repræſentandum aliquod aliud myſterium: ergo talis myſtica repræſentatio non eſt eſſentialis ſacrificio. Dices, etiam poteſt per aliquam actionem huiuſmodi repræſentari aliquod myſterium reconditum, & non diuina excellentia, nec ſubiectio hominis ad Deum. Reſpondetur, hoc quidem fieri poſſe; tale autem ſignum non eſſe futurum ſacrificium, quia deeſt illi prima & eſſentialis ſignificatio ſacrificij. Dices, idem reſponderi poſſe de alia actione ſignificante prædictum Dei cultum & excellentiam, & non aliud myſterium. Reſpondetur non eſſe ſimilem rationem: quia, poſita illa priori ſignificatione, ſeruatur ratio & definitio ſacrificij ab Auguſtino tradita, & ex communi omnium gentium vſu, & conceptione ſumpta. Vnde argumentor ſecundo ex vſu omnium hominum tam fidelium, quam infidelium, omnibus enim fuit communis ſacrificiorum vſus: diuerſo tamen modo: nam infideles falſis diis ſacrificia offerebant, qui licet nulla alia myſteria per ſua ſacrificia repræſentare intenderent, præterquam ſupremum cultum eius numinis, quod colebant, hoc ipſo ſacrificia offerebant: ergo ſignum eſt, hanc ſolam ſignificationem eſſe de ratione ſacrificij: quæ vera erit, in vero ſacrificio, falſa autem in falſo, ſeu idololatriam continente. At vero fideles & iuſti vero Deo vera ſacrificia ſemper obtulerunt, ex Adamo vſque, ſaltem poſt lapſum, vt Diuus Thomas docet, dict. quæſtione 85. 2. 2. art. 1. ad 2. & tamen non videtur neceſſarium, vt in omnibus illis ſacrificiis fuerit myſtica ſignificatio, præſertim in his, qui tempore legis naturæ ſacrificia offerebant, non ex ſpeciali reuelatione diuina,

Obiectioni occurritur.

Euaſio refutatur.

diuina,ſed proprio arbitrio & determinatione,in illis enim ſacrificijs non poteſt facile fingi myſtica ſignificatio,prǽſertim apud eos,qui non habebant explicitam fidem Chriſti,non eſt ergo prædicta ſignificatio de ratione ſacrificij. Vnde ſumitur confirmatio:qa ſacrificium eſt de lege naturæ,vt dicemus;erat ergo poſsibile ex vi ſolius rationis naturalis:ſed myſtica ſignificatio non dictatur ſolo lumine rationis naturalis: ergo talis ſignificatio nō eſt de ratione ſacrificij,ſed ſufficit altera moralis, quæ ratione naturali inueniri poteſt. Tandem,ſacrificium ipſum mortis Chriſti fuit verum & perfectum ſacrificium, habens prædictam moralem ſignificationem; nulla tamen ſignificatio myſtica in eo excogitari poteſt,quia non eſt impoſitum ad aliquod aliud ſacrificium, vel ſupernaturale myſterium ſignificandum: ergo. Atq; hinc à fortiori concluditur, non eſſe de ratione veri ſacrificij,vt ſignificet ſacrificium mortis Chriſti:quia hæc ſignificatio myſtica eſt: ſi ergo nulla myſtica ſignificatio eſt de ratione ſacrificij,neq; hæc etiam erit. Item,quia ratio ſacrificij prior eſt, & independens à lapſu humanæ naturæ, conſequitur enim rationem ipſam naturalem ſecundum ſe: vnde ſupra etiam oſtendimus,ſi non interueniente peccato Adæ, ſtatus innocentiæ duraſſet, futurum in illo fuiſſe ſacrificij vſum: ſed ſacrificium Crucis Chriſti poſterius eſt, quam lapſus humanæ naturæ,ab illo,ſuo modo pendens: ergo eſſe ſignum eius,non poteſt eſſe de primaria ratione ſacrificij.

Contra prædictam concluſionē obiectiones aliquot diſſoluuntur. Prima.

Sed contra hanc concluſionem obijci poteſt primo; quia myſtica ſignificatio eſt de ratione ſacramenti,vt ſupra declaratum eſt;ergo etiam erit de ratione ſacrificij. Reſpondetur, negando conſequentiam,imo hæc eſſe poteſt altera notanda differentia inter ſacramentum & ſacrificium. Cuius ratio primum reddi poteſt ex notatione ipſorum nominum: nam ſacramentum idem eſt,quod ſacrum myſteriū, & ideo de ratione illius eſt,vt aliquod arcanum in ſe recondat atque ſignificet: at vero ſacrificium idem eſt,quod ſacrum factum, & ideo ad rationem illius ſatis eſt, quod, reſpectu Dei rigoroſam mentem indicet.

Secunda.

Secundo obijcitur, quia omnia ſacrificia habent virtutem & valorem ex ſacrificio mortis Chriſti :ergo eſt de ratione eorum, vt reſpectu illius myſticam aliquam ſignificationem habeant; neque propterea neceſſarium erit,vt ipſummet ſacrificium crucis ſimilem ſignificationem myſticam habeat, quia, cum ſit primum exemplar,ſuperioris rationis eſſe debet, ſatiſque eſt,quod ſeipſum repræſentet: quamquam reſpectu ſuorum effectuum non omnino carere videatur aliqua ſignificatione myſtica: nam mors Chriſti, peccati mortem ſignificauit. Reſpondetur primo,negando conſequentiam: nam poſſet ſacrificium participare virtutem & valorem ex ſacrificio mortis Chriſti,quamuis ſolum diuinum cultum, & nullum aliud ſupernaturale myſterium, neq; ipſum crucis ſacrificium ſignificaret:ſicut actus animi ,quibus apud Deum meremur,vel ſatisfacimus,ex Chriſti meritis valorem participāt, quamuis non ſint impoſiti ad ſignificandum illam: quia hæc participatio non fundatur in ſignificatione,ſed in morali cauſalitate,ſeu dimanatione:nimirum,quia omnes hi actus noſtri innituntur Chriſto, tanquam primæ cauſæ in ſuo ordine. Secundo dicitur,eſſe extra rationem ſacrificij,vt ſic,habere aliquam virtutem vel valorem ex ſacrificio Chriſti:nam in ſtatu innocentiæ potuiſſet eſſe ſacrificium, etiam ſi Chriſtus in illo futurus non fuiſſet:& idem potuiſſet Deus ordinare in ſtatu naturæ lapſæ, quamuis ergo demus,omnia ſacrificia, quæ de facto habent valorem aliquem à Chriſto, conſequenter habere aliquam ſignificationem myſticam eius, vel paſsionis illius, non inde fit,talem ſignificationem eſſe de ratione ſacrificij. Vnde dicitur tertio, aliud eſſe, declarare, quid ſit de primaria ratione & eſſentia ſacrificij,quod hactenus fecimus: aliud vero inquirere,quid de facto habuerint omnia ſacrificia,præſertim ea, quæ aliquo modo diuinam habuerunt inſtitutionem ,quod in prædicta obiectione inſinuatur: ſic enim veriſimile eſt, omnia ſacrificia ſupernaturalia & grata Deo, à morte Chriſti diſtincta,fuiſſe imagines & repræſentationes quaſdam ſacrificij cruenti Chriſti, quod quidem de ſacrificio legis nouæ certiſsimum eſt,vt poſtea videbimus: de ſacrificijs autem legis veteris id docet Auguſtinus 10.de Ciuit. capit. 25. contra Fauſtum. cap.21.& 2.contra aduerſar. legis & proph. capite 18. & Diuus Thomas 1.2. quæſtion. 102.artic.3.& ſumitur ex Paulo fere tota Epiſtola ad Hebræos: Et ex generali regula,quam tradit 1.ad Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis:& inductione poſſet oſtendi,ſi res non eſſet valde prolixa,& à præſente inſtituto aliena. Et eadem fere ratio eſt de ſacrificijs legis naturæ:maxime quæ offerebantur ab omnib.habentib9 expreſſam fidem myſteriorum Chriſti,& ex ſpeciali reuelatione & inſtinctu diuino,quale fuit ſacrificium Melchiſedech, quod & ſacrificium noſtrum Euchariſticum, & conſequenter crucis ſacrificium ſignificauit, vt in 1. tomo huius tertiæ partis circa quæſtion.22.Diui Thomæ late dictum eſt. Idemque credi poteſt de ſacrificio Abel, qui de primogenitis gregis ſui obtulit, vt dicitur Geneſ.4.& Paulus ad Hebr.11.explicat fide obtuliſſe hoſtiam: quam Eccleſia in Canone declarat, fuiſſe verum ſacrificium: vnde multi probabiliter exiſtimant,obtuliſſe agnum aliquem ex fide paſsionis Chriſti: & ad repræſentandum illam,ſiue id fecerit ex ſpeciali Dei reuelatione, vt ex his,quæ Auguſtinus tradit,lib.1.de mirabil. ſacræ Scripturæ, capit. 5. colligi poteſt:ſiue ex paterna traditione,vtroque enim modo fieri potuit. Adam enim ſtatim poſt peccatum,redemptionem agnouit futuram per Chriſti mortem,vnde in eius fidei proteſtatione talia ſacrificia inſtituiſſe probabile eſt. Et de hac fide Chriſti recte intelligitur prædictus locus Pauli,atque idem dici poteſt de ſacrificijs Abrahæ,& alijs huiuſmodi. Quod ſi aliquod ſacrificium oblatum fuit abſque fide explicita mortis Chriſti, illud quidem repræſentare non potuit ſacrificium Chriſti ex ſpeciali impoſitione, ſaltem hominibus cognita. Nam Deus fortaſſe in omnibus ſacrificijs hanc repræſentationem intendebat, & ideo inſpirabat modum ſacrificij ad hanc ſignificationem accommodatum,licet non ſemper homines myſterium perciperent.Nihilominus tamen,ſicut tales homines ſaluabātur in fide Chriſti implicita: ita dici poſſunt ſuis ſacrificijs implicite,& in actu exercito,Chriſti ſacrificium repræſentaſſe, quia omnia faciebant ad colendum & placandum Deum,qui niſi per Chriſti ſacrificium,placari non potuit.Atq; hoc modo dici poteſt, in omnibus ſacrificijs,quæ de facto fuerunt, inuentā fuiſſe aliquam ſignificationem myſticam ſacrificij Chriſti,propter quod fortaſſe dixit Sander.libr.1. de viſib.Monarch.c.6.ſacrificium Chriſti eſſe velut primum exemplar cęterorum,quę eō magis propria ſacrificia ſunt,quo perfectius illud repræſentat. Et ratio reddi poteſt,quia ſicut voluit Deus,omnes homines per Chriſti mortem ſaluari: ita etiam voluit,vt hanc fidem ſuis ſacrificijs profiterentur, ipſum ſacrificium mortis Chriſti eis repræſentando.

Auguſtinus. D.Thomas. Paulus ad Hebr. 1 Cor. 10. Geneſ. 4. Hebr. 11. Sander.

SECTIO III.

Vtrum ad rationem ſacrificij neceſſaria ſit diuina impoſitio, vel humana ſufficiat.

QVæſtio hęc videtur magis ad cauſam,ſeu inſtitutionē ſacrificij explicandam, quam ad eſſentiā eius pertinere, tamen, quia impoſitio ipſa intrat eſſentialem rationem ſacrificij,tanquam proxima ratio ſignificationis eius, ideo non poſſunt hæc dua diſpu-

diſputatione ſeiungi : quia ad declarandum, qualis requiratur impoſitio, neceſſarium eſt ſimul exponere, à quo, quaue authoritate fieri poſsit. Videtur ergo, ſolum Deum poſſe ſacrificium inſtituere, ſeu ad ſignificandum imponere, & hoc ſenſu impoſitionem hanc debere eſſe diuinam. Primò, quia ſolus DEVS poteſt eſſe author ſacramentorum, ergo & ſacrificiorum: quia non eſt ſacrificium res minus ſacra & diuina, quam ſacramentum. Secundò, quia in ſacrificio aliquid offertur, & quaſi donatur Deo, quo ipſe honoretur, & colatur: ſed non poteſt, aut donatio rata eſſe, niſi cõſtet, Deum tale donum acceptare; aut oblatio eſſe honorifica, niſi ei ſit grata: neutrum autem horum conſtare poteſt, niſi talis modus oblationis ab ipſo Deo traditus ſit: eſt ergo hoc neceſſarium ad legitimum & verum ſacrificium: quis enim auſus fuiſſet per occiſionem vituli Deum honorare, niſi ipſemet declararet, ſe tali honore eſſe contentum, eamq́; actionem ad id ſignificandum impoſuiſſet? Tertiò, quia alias poſſent nũc in Eccleſia inſtitui noua ſacrificia ab Euchariſtia diſtincta; & ſimiliter in veteri Synagoga licuiſſet diuerſa inſtituere ſacrificia ab his, quæ in ipſa lege tradita erant: vtrumq́; autem horum manifeſte falſum eſt.

Deum neceſſario eſſe ſacrificiorum authorem, qualiter probetur.

In hac re ſupponendum eſt, ſermonem eſſe de inſtitutione ſeu impoſitione diuina proprie dicta, i. e. quæ immediatè à Deo, ſeu à Chriſto Domino facta ſit: nam illa, quæ fit ab homine per poteſtatem à Deo acceptam, licet referri poſsit in Deũ, à quo eſt omnis huiuſmodi poteſtas, ſimpliciter tamen humana eſt: nã humano arbitrio definitur, & ſtatuitur, quomodo ſupra diximus, inſtitutionem ſacramentalium eſſe humanam, quamuis ſit ab Eccleſia per poteſtatem à Chriſto acceptam. Secundò ſtatuendum eſt, non eſſe ſermonem de potentia abſoluta, quia ſupra dictum eſt, de potentia abſoluta poſſe Deum committere puro homini poteſtatem ad inſtituenda ſacramenta: multo ergo certius eſt, poſſe etiam committere poteſtatem inſtituendi ſacrificia: loquimur ergo de potentia connaturali homini, ſeu naturæ humanæ, aut ſecundum ſe, id eſt, in pura natura, aut prout eleuata eſt ad ſupernaturalem ſtatum per ordinem gratiæ: nam in vtroq́; ſtatu exercere poſſe actum ſacrificandi ſibi accommodatum; quia, ſicut Deum poſſet interius colere inuiſibili ſacrificio : ita etiam poſſet aliquo ſacrificio viſibili ſuum inuiſibile ſacrificium manifeſtare.

Homines in qualicunq; ſtatu exiſtẽtes ex ſe poterant ſacrificia inſtituere.

Dico ergo primò; Ex natura rei poteſt humanum genus in quocunq́; ſtatu viæ exiſtens inſtituere ſacrificia ſuo ſtatui accommodata, quibus Deum colat, & honoret: quapropter, ſi ſola eſſentialis ratio ſacrificij conſideretur, quamuis ex diuina inſtitutione ſeu impoſitione eſſe poſsit, non tamen eam neceſſario requirit, ſed poteſt etiam eſſe ex humana inſtitutione. Probatur primum ex generali principio poſito, quod ad rationem ſacrificij viſibilis ſufficit; ſignificatio moralis inuiſibilis ſacrificij : hæc enim ſignificatio eſt adeo proportionata humanæ naturæ, vt propterea dicatur ſacrificium eſſe de lege naturæ: ergo impoſitio alicuius ſigni ad hoc ſignificandum non eſt adeo ſupra naturam hominis, vt ſemper requirat diuinam authoritatem, à qua immediate proficiſcatur. Secundo poteſt homo imponere voces, quibus ſignificet interiorem exiſtimationem, quam de diuina excellentia habet, & ſubiectionem ad illam : ergo etiam poteſt imponere res aliquas, vel actiones, ad illam ſignificandum, quia non ſolum verbis, ſed etiam rebus & actionibus poteſt homo interiorem mentem exprimere : ergo eadem ratione poteſt illam ſignificationem tribuere alicui actioni ad ſacrificium accommodatæ, quia non eſt in hoc vlla ſpecialis repugnantia, vt clarius ex duabus ſectionibus ſequentibus cõſtabit. Tertio id declaratur in ſingulis ſtatib[9] humanæ naturæ, nam ſi conſtituamus hominem in pura natura, ille ſolum poſſet cognitione & ratione naturali Deum recognoſcere, vt naturæ authorem & dominatorem, & conſequenter poſſet huiuſmodi mẽtem ſuam ſignis viſibilibus oſtendere; & hæc poteſtas ei eſſet omnino connaturalis, ex ſolo naturæ lumine illi conueniens. Quia, ſicut eſt naturale homini colere Deum, non ſolum interius, ſed etiam exterius; ita etiam imponere ſigna ad hunc finem accommodata, externus namq́; cultus non fit, niſi ſignis viſibilibus, ad placitum & ex impoſitione ſignificantibus: nec deberet homo in eo ſtatu expectare diuinam impoſitionem & reuelationem : hæc enim non eſt debita homini ſecundum ſe, ſed excedit potius ſtatum puræ naturæ. Si vero loquamur de homine eleuato ad ſtatum gratiæ, conſequenter in eo ſupponenda eſt fides, & ſupernaturalis cognitio: qua ſuppoſita, ſicut eſt connaturale homini ſic inſtituto interius colere Deum ſupernaturali cultu: ita etiam eſt illi connaturalis poteſtas ad vtẽdum ſignis viſibilibus, inter quæ ſacrificia comprehenduntur : quibus talem interiorem cultum ſignificet, propter eaſdem rationes, quæ ſeruata proportione applicari poſſunt: quia, neque in tali ſtatu hominis neceſſarium abſolute eſſet, ſpecialem reuelationem, aut impoſitionem Dei expectare, quia hæc etiam non eſt illi ſimpliciter debita, cum poſsit homo per fidem & gratiam conuenienter operando, huiuſmodi opera & munera ſufficienter exercere. Et ideo Diuus Thomas 2.2. quæſtione 85. artic. 1. ad 1. ſub diſiunctione dixit, oblationem ſacrificij in communi eſſe de lege naturæ, ſed determinationem ſacrificiorum eſſe ex inſtitutione humana, vel diuina : in quo aperte docet concluſionem poſitam.

D. Thom.

Sacrificiorũ diſſin. endorũ in aliqua Repub. poteſtatem ſibi Deus reſeruare, & potuit & voluit.

Dico ſecundò, fieri poſſe à Deo, & ſæpe etiam factum eſſe, vt ſacrificiorum inſtitutio in aliqua Republica ſolum Deo reſeruata ſit. Hoc probant ex parte argumenta in principio poſita. Et quidem poteſtas hæc diuina per ſe fere nota eſt. Nam licet in humana natura, vel Republica ſit poteſtas ad ferendas leges, quibus ſe ipſam gubernet & regat, tamen, quia hæc poteſtas eſt ſub poteſtate Dei, qui ſupremus eſt Rector & Prouiſor humanæ naturæ, poteſt DEVS præuenire illam humanam poteſtatem, proprias leges ferendo, quas humana poteſtas nec mutare, nec minuere vlla ratione poſsit, neque etiam augere, ſi Deus velit : eandem ergo poteſtatem habet circa leges ſacrificiorum, quam eadem eſt de illis, quæ de cæteris, ratio, vel certè maior, quia proximius diuinum honorem attingunt. Quod vero ad vſum pertinet, certum eſt, in lege noua Chriſtum Dominum vſum eſſe hac poteſtate : ita enim vnicum Euchariſtiæ ſacrificium inſtituit, vt noluerit cum illo aliud multiplicari aut miſceri, vt inferius locis ſuis demonſtrabimus. Atq́; idem cenſendum eſt de ſtatu legis veteris, vt ipſe vſus ſatis probauit : nulla enim in populo Hebræo legitima ac vera ſacrificia introducta ſunt, præter ea, quæ in lege ſunt à Deo tradita. Ratio autem huius rei ita poteſt explicari, nam quod Deus ſpecialiter voluerit aliqua ſacrificia ſua authoritate inſtituere, ex multis capitibus oriri potuit, videlicet, vel quia opus, quo ſacrificium perficitur, ſupernaturale eſt, & ex diuina omnipotentia pendens; vt contingit in noſtro Euchariſtico ſacrificio; vel quia voluit in tali ſacrificio non tantum eſſe ſignificationem, ſed etiam efficaciam, quam ſolus Deus tribuere poteſt, quod etiam conuenit noſtro ſacrificio : vel certe, quia præter ſignificationem moralem, voluit eſſe myſticam: quodammodo continentem diuinam teſtificationem alicuius myſterij abſconditi : quod etiam ſuo modo reperitur in noſtro ſacrificio : multo autem apertius in ſacrificiis veterib. quæ futura myſteria ſoli Deo cognita ſignificabãt, quod commune etiam eſt aliquibus ſacrificiis legis naturæ, vt ſacrificio Melchiſedech, &cæt. Quod autem interdum voluerit Deus poteſtatem humanam circa hoc coarctare, vt aliquis populus, verbi gratia, nunc Chriſtianus, & olim

Sic Euchariſticum ſacrificium legitimaq; ex veteribus inſtituta ſunt.

& olim Iudaicus, nullis alijs ſacrificijs vteretur, niſi ab ipſo Deo immediate inſtitutis; ex multis etiam capitibus oriri potuit: primò ex ſpeciali Dei dilectione erga talem populum: melius enim & honorificētius eſt ſacrificiis diuinis vti, quam humanis: & ideo in principio in lege naturæ, quando tam fides, quam alia dona ſupernaturalia, minus liberaliter hominibus communicabantur, nulla talis lex hominib. impoſita eſt, ſed determinatio ſacrificiorum, hominum arbitrio eſt relicta, paucis fortaſſe exceptis, quibus ex ſpeciali gratia Deus interdum definita dedit ſacrificia: in lege autem veteri, quando Deus ſpecialem populum ſibi ſpecialiter dilectum elegit, cœperunt etiam ſacrificia ſpecialiter diuina lege definiri. Secundo, hoc potuit prouenire ex ſpeciali dignitate & excellentia alicuius ſacrificij, quæ ratio potiſsime locum habet in lege noua, vt infra late tractabimus, nam in lege veteri potius ſumenda eſt ratio ex multitudine ſacrificiorum: tot enim ac tanta ſunt à Deo inſtituta, & præcepta, vt vix potuerint homines alia ſuperaddere; neque id poſſe facere omnino oportuerit. Vnde in Chriſtiano populo, quod vnico ſacrificio contentus eſſe debeat, ad illius dignitatem & ſpiritualem libertatem pertinet; in populo autem Iudaico potius ob ignorantiam & imbecillitatem eius, oportuit tot ſacrificiis carnalibus à Deo inſtitutis grauari, vt per illa ab idolorum cultu abſtraheretur: & ideo non decuit, alia ſacrificia eis permitti, ne diuinis ſacrificiis profana aliqua, & indecentia miſcerent.

Reſpondetur oppoſitis rationibus.

Ad primum igitur reſpondetur, negando conſequentiam, quia ſacramentum includit practicam ſignificationem gratiæ ſignificantis, quam ſolus Deus poteſt ſub ſigno ſenſibili infallibiliter, aut ſtatim dare, aut in futurū promittere: & ideo poteſtas ad imponendum huiuſmodi ſignum, non poteſt hominib. eſſe connaturalis: ſacrificium autem ex primaria ratione ſua non includit ſignificationem, quæ poteſtatem humanam excedat: quia ſatis eſt, vt inuiſibile ſacrificium ſignificet; & ideo nō eſt ſimilis ratio. Ad ſecundum reſpondetur ad illam partem de donatione primum, in ſacrificio nō neceſſario interuenire propriam aliquam donationem, quæ Deo fiat, ſed rei alicuius conſumptionem factam in proteſtationem excellentiæ diuinæ, quod, ſi hæc appelletur donatio, non eſt talis, quæ requirat propriam acceptationem alterius, quia non transfert dominium rei in illum, ſed ſolum illam immutat, vel conſecrat in honorem eius. Deinde, eſto admittamus propriam donationē, quæ acceptationem requirit, non oportet, vt ſpeciali reuelatione talis acceptatio à Deo fiat, ſed ſatis eſt, vt aliqua generali lege contineatur: ſicut votum, quod eſt promiſsio quædam, acceptationem requirit eius, cui fit promiſsio, & tamen, vt votum obliget, non eſt neceſſe, vt ſpeciali reuelatione conſtet, Deum illud acceptare, ſufficit enim generalis lex, qua Deus vult, vota ſibi rationabiliter facta adimpleri. Vnde ex materia voti & honeſtate rei promiſſæ, ſtatim recta ratio dictat, an tale votum ſit diuinę voluntati conſentaneum & acceptum: idem ergo dicendum eſt de aliis oblationibus, ſeu ſacrificiis. Vnde ad alteram partem de gratitudine ſacrificij, ſeu quod ſit Deo honorificum, ſimiliter dicendum eſt, ad hoc non eſſe neceſſariam ſpecialem reuelationē, aut inſtitutionem, ſed duo ſufficere; vnum eſt, quod à Deo non ſit prohibitus talis ſacrificij modus; aliud eſt, vt in ipſa re, vel actione, quæ ad vſum ſacrificij ſumitur, nulla ſit indecentia, neque improportio ad ſacrum vſum, & ad ſignificandum animum ſubiectum Deo, vt ſupremo Domino. Nam, vt D.Thomas recte dixit, citata quæſt. 85. artic. 2. ad 2. Dignitas ſacrificij non ex precio occiſi pecoris, ſed ex ſignificatione penſanda eſt. Ad tertium reſpondetur, probare ſecundam aſſertionem poſitam. Aliquæ vero difficultates, quæ circa illud inculcari poſſent, proprie ſpectant ad ſacrificium nouæ legis; & ideo commodius tractabuntur inferius.

SECTIO IV.

Vtrum ſacrificium, quod hominibus inſtituere licet, poſſit priuata authoritate inſtitui, vel tantum publica.

Difficultatis ratio.

Ratio dubitandi oritur ex dictis ſectione præcedente. Nam hæc poteſtas inſtituendi ſacrificium fundatur in poteſtate exprimēdi interiorem mentem per ſenſibilia ſigna: ſed hoc poſitum eſt in poteſtate priuata cuiuſcunq; hominis, quilibet enim poteſt, quibus voluerit, vti ſignis, præſertim cum Deo loquens, qui omnia intelligit. Et confirmatur primo ex D.Thom. dicta q. 82. ar. 4. vbi loquens de hominibus, qui non erant ſub lege, Tenebantur (inquit) ad aliqua exteriora facienda in honorem Dei, ſecundum condecentiam ad eos, inter quos habitabant, non tamen determinate ad hæc, vel illa. Itaque totam hanc determinationem eorum arbitrio committit, dummodo decenter fiat; & ideo in ſolutione ad tertium, videtur diſtinguere quædam ſacrificia publica offerenda per Sacerdotes; alia priuata, quæ vnuſquiſque propria authoritate offerre poteſt: igitur impoſitio ſeu inſtitutio ſacrificii priuata authoritate fieri poteſt. Et fortaſſe Abel & Cain, ita coluerunt Deum: alius ex fructibus terræ, alius ex primogenitis omniū: vnuſquiſque ſuo arbitrio & voluntate: dicere enim, diuina vel paterna authoritate id feciſſe, voluntarium eſt, q̃a nec vlla authoritate, nec neceſſaria ratione fundatur. Tandem ex alijs actionibus externis, quæ per ſolum modum proprij corporis ab homine fiunt, poteſt homo eligere ſuo arbitrio, quas decentes iudicauerit ad colendum Deum, vt ſunt genuflexio, manuum eleuatio, pectoris tunſio, terræ deoſculatio: quibus poſſet quilibet homo vti ad internam reuerentiam ſignificandam, etiam ſi non eſſent in frequente vſu aliorum hominum: ergo idem facere pōt oblatione ſenſibili alicuius rei materialis.

D.Thom.

Humana Reſpubl. poteſtate ad inſtituenda in honorem ſacrificia gaudet.

Auguſtin.

In hac re primo ſtatuendum eſt, eſſe in humana Republica poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, quæ nomine totius populi Deo offerantur, quæ non poſſunt alicuius priuata authoritate inſtitui, aut immutari. Hæc concluſio eſt certa, & communi omnium gentium vſu ſatis probata, nam, vt Auguſtinus dixit. 19. contra Fauſt. c. 11. In nullum nomen religionis, ſeu verum ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum viſibilium conſortio colligentur, quæ ſigna, viſibilia potiſsime, fuerunt ſemper ſacrificia, aut vero Deo, aut Dæmonibus oblata: hæc enim ſola differentia ſemper fuit inter fidelem populum & infidelem, cum vtrique ſacrificiorum vſus communis fuerit, vt idem Auguſt. notauit 2. cont. Fauſt. c. 21. Huiuſmodi autem ſacrificia ſemper fuerunt publico & ſolemni ritu inſtituta: communi & publica poteſtate. Huius autem rei ratio primo ex eo reddi poteſt: quod natura hominum poſtulat, vt in vnum politicū corpus Reipublicæ congregetur: hoc autem politicum corpus ad Dei cultum debet potiſſimum ordinari: ergo neceſſe eſt, vt non ſolum ſinguli priuate colant Deum, ſed etiam, vt tota Reſpublica per modum vnius corporis cultum Deo exhibeat: ergo neceſſe eſt, vt talis cultus offeratur per ſacrificium publica authoritate inſtitutum, quia alioqui non poſſet nomine totius populi offerri: ergo oportet, vt hæc poteſtas ſit in tota Republ. ſeu eius capite, aut Principe, ſicut eſt in Republ. poteſtas ad illa omnia, quæ ad bonam eius gubernationē pertinent: vt, verbi gratia, ad præſcribenda rerum precia: & ad imponenda alia ſigna ad ſignificandum: & ad definiendos titulos ſeu ſigna honoris, quibus vel Principes, vel magiſtratus, vel ciues inter ſe mutuo honorari debēt: ergo multo magis extenditur hæc poteſtas ad cultum, ſeu ſacrificium definiendum, quod nomine

Ariſtot. totius popul Deo offerendum eſt, & ideo Ariſtot. 7. Polit. cap. 8. & 9. Ethic. inter Magiſtratus, ſine quibus Reſpublica conſeruari non poteſt, ſacerdotes ſeu ſacrificos ponit; quibus proinde in Republica principem locum tribuit. Et confirmatur: quia, vt homines in vnum corpus Reipublicæ debito modo congregentur, neceſſe eſt, vt etiam in vnum nomen religionis, conueniant: id autem fieri non poteſt, niſi in vſu ſacrificiorum etiam conueniant: ſed neq; id fieri poteſt, niſi illa ſint publica, & communi authoritate inſtituta. Nam, ſi vnuſquiſq; proprio priuatoq; arbitrio ſacrificaret, quot eſſent capita, tot eſſent ſacrificandi ritus.

Sacrificium legitimum, niſi ab authoritate publica, oriri nequit Ex his vlterius dico ſecundo, non ſolum poſſe ſacrificium publica authoritate inſtitui, ſed etiam ſolum illud eſſe proprie ac ſimpliciter legitimum ſacrificium, quod publica authoritate, vel diuina, vel humana, inſtitutum eſt: atq; adeo poteſtatem inſtituendi ſacrificium proprie dictum, prout eſt in hominibus non reſidere in ſingulis priuatis perſonis, ſed in tota Republica, ſeu Principe gerente vicem eius. Quę aſſertio poteſt primũ probari ex Paulo 1. ad Corinth. 5. dicente, Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus *1. Cor 5.* pro hominib. conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Ex quo loco inprimis colligunt omnes, Sacerdotem & ſacrificiũ mutua quadam relatione connecti. Nam & Sacerdos propter ſacrificium offerendum potiſsimum conſtituitur, & ſacrificium non, niſi à Sacerdote offerri po- *Conc. Trid.* teſt: ſunt ergo hæc inter ſe coniuncta, vt notauit Cõc. *Bellarmin.* Trident. ſeſsion. 23. cap. 1. & late tractat Bellarminus lib. de Miſſa, cap. 2. Deinde colligitur ex eiſdem verbis Pauli, munus Sacerdotis, non cuilibet homini propria authoritate conuenire, ſed ei, qui ſpecialiter cõſtituitur pro hominibus ei his, quæ ſunt ad Deum, & ideo ſubdit, Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed, qui vocatur à Deo tanquam Aaron, id eſt, qui ad tale munus legitime deputatus eſt, vel immediate à Deo vel mediante eo, qui authoritatem habet, hanc *2. Paral. 26.* dandi poteſtatem, & ideo 2. Paralip. 26. Ozias, qui ſine authoritate ſacerdotij, ſacrificandi munus vſurpare voluit, lepra fuit à Deo percuſſus: eſt ergo Sacerdos miniſter publicus nomine totius populi deputatus.

Ex his ergo concluditur ſacrificium debere eſſe publica authoritate inſtitutum, cum requirat ſacerdotale munus, quod publica etiam authoritate inſtitui debet, nam ſi ſacrificium à quolibet poſſet inſtitui, à quolibet etiam poſſet exerceri & offerri: quia, & maius eſt inſtituere, quam offerre: & qui poteſt ſacrificium ordinare, poteſt etiam miniſtrum eius deſignare: nam hæc eiuſdem ſunt rationis & authoritatis, & ſe mutuo conſequuntur. Secundo poteſt ſimile *Hebr. 7.* argumentum ſumi ex Paulo ad Heb. 7. dicente, Trãſlato Sacerdotio, neceſſe eſt, vt legis translatio fiat, nã, ſicut dixit, translato Sacerdotio, ita potuiſſet dicere, translato ſacrificio: quia, vt diximus illa duo ſemper iuncta ſunt, & è cõtrario etiam dicere potuiſſet, mutato legis ſtatu, mutari etiam ſacrificandi ritum. Et ita videmus inter Gentiles in diuerſis Rebuſpub. ſeu Nationibus, ſicut diuerſæ ſunt leges: ita etiam eſſe diuerſos ſacrificiorum ritus. Et in populo Dei, quandocunq; facta eſt legis mutatio, vel à ſtatu legis naturæ in ſtatum legis ſcriptæ, vel ab hoc, in ſtatum legis gratiæ ſemper cum lege mutatus eſt ſacrificiorum vſus: ſignum ergo eſt, ſacrificium abſolute dictum eſſe ex his, quæ ex publica poteſtate, & communi lege pendent. Tertio ſumitur non diſsimile argumentum ex circumſtantijs ipſius ſacrificij, propter quod introducta ſunt tẽpla, altaria, vaſa ſacra, & veſtes, ſine quibus ſacrificium offerre, nec decet, nec licet: ſed nõ eſt in priuata cuiuſuis poteſtate huiuſmodi circumſtantias definire: vel immutare: ergo multo minus ſacrificium ipſum, quoad ſubſtãtialem ritum eius. Quarto accedit moralis ratio ſupra tacta, quia ad vnitatẽ & concordiam humanæ Reipublicæ expedit, vt omnes conueniant in ſubſtantiali modo colendi Deũ, qui conſiſtit in ſacrificio. Ad hoc autem requiritur, vt dixi, ſacrificia authoritate publica eſſe inſtituta, & aliter introduci non poſſe: tum quia alias eſſet infinita varietas & confuſio in Republica: tum quia alioqui daretur occaſio ſuperſtitionib. & varijs idololatrijs: vnde etiam Ariſt. lib. Rhetor. ad Alex. dixit, neceſſarium eſſe, in Sacrificiorum religione ritus patrios, & *Ariſtot.* receptos ſeruari. Et confirmatur, nam ſacrificium eſt res maxime ſacra inter omnes externas, & ideo oportet, vt decentiſsime fiat: ergo decet, vt ritus eius non poſsit cuiuſuis hominis priuati arbitrio inſtitui, ſed aliqua publica poteſtate.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſponderi inprimis poteſt: ſacrificium non ſignificare *Difficultas diſſoluitur.* quodlibet ſignum ſenſibile, ſed tale, quod aptum eſſe poſsit ad ſignificandum, non ſolum ipſi vtenti tali ſigno, ſed etiam alijs, & ideo neceſſarium eſſe, vt tale ſignum non ſit priuata authoritate inuẽtum, ſed authoritate publica, vt habeat ſignificationem omnibus notam: in quo eſt magna differentia inter oblationem ſacrificij: & alios exteriores actus religionis, quos per proprij corporis membra poteſt homo priuatim exercere: nam hi ſolum fiunt ad exercendum ſeu excitandum interiorem affectum iuxta priuatam deuotionem: illa vero eſt, quaſi publica proteſsio cultus Deo exhibendi. Sed vrgebit aliquis, quia, licet *Obiectio.* verum ſit, conſtitui poſſe in Republica huiuſmodi ſacrificia, quæ ſunt ſigna publici cultus, adhuc reddenda eſt ratio, cur non poſsit vnaquæque priuata perſona ſimilia ſigna ad proprium & priuatum vſum deputare, quibus non ſignificet alijs mentem ſuam, ſed ſolum Deo, ſuamque priuatam deuotionem ritu etiam priuato exerceat atque excitet. Reſponderi *Reſponſio.* poteſt, applicando hic doctrinam traditam ſectione præcedente: nam ſicut, quando Deus per ſeipſum inſtituit ac tribuit ſacrificia alicui populo, conſequenter prohibet, ne alia ſacrificia ab hominibus in tali populo introducantur, ita quando Reſpublica authoritate communi determinat, ritus ſacrificiorum (eo quod à Deo nihil immediate receperit, vt in lege naturæ accidebat) conſequenter prohibet, ne aliquod membrum Reipublicæ noua ſacrificia propria authoritate introducat: nam cum hoc ad bonum regimen totius Reipublicæ neceſſarium ſit, in ipſamet determinatione ſacrificiorum intrinſece includi cenſendum eſt, ita vt talis inſtitutio non ſolum habeat vim directiuam approbandi talem ſacrificij modum, ſed etiam prohibendi alia quælibet priuata ſacrificia. Sicut, quando lex præſcribit certos titulos, aut certa ſigna honoris, conſequenter prohibet alia: & lex Eccleſiaſtica inſtituens veſtes, quibus ſacrificium peragendum eſt, prohibet, ne alijs fiat: & ſimiliter in vſu verborum, poſtquam publico vſu, vel authoritate impoſita ſunt ad ſignificandum aliquid, non poteſt homo ſuo arbitrio alio modo illis vti, alioqui nec veritas, nec fidelitas inter homines firma eſſe poſſet.

Sed ex hac reſponſione videtur colligi, præciſe & ex natura rei tantum hoc conſiderando, eſſe in qualibet priuata perſona poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, ſaltem ad ſuum proprium & priuatum vſum ſicut præcedente ſectione dicebamus eſſe in humana Republica poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, ſecluſa Dei prohibitione. Patet Sequela, applicando doctrinam datam, ſeruata proportione: quia nulla ratio redditur, ob quam priuatæ perſonæ hoc non poſsint, niſi, quia eſt prohibitum à Republ. ſed hæc prohibitio pertinet ad ius poſitiuum & humanum: ergo illo ſecluſo, eſſet in priuatis perſonis talis poteſtas, ergo habent illam ex iure naturæ præciſe conſiderato, quamuis poſsit Reſpublic. vſum illius prohibere. Et confirmatur, nam fingamus Rempublicam nihil ſtatuiſſe de ſacrificiorum ritu: tunc ſane poſſent

priuatæ

priuatæ perſonæ ſuo arbitrio determinare hæc ſacrificia, quia iam non eſſet prohibitū à tali Republica: ergo huiuſmodi prohibitione ablata, illa actio neq; excedit vim naturalem hominis, neq; eſt per ſe mala, vt rationes in principio factæ concludere videntur. Tandem, ſi contingeret, aliquos homines tam ſolitariam vitam agere, vt nullius Reipublicæ eſſent membra, liberum vnicuiq; eſſet, vti decentib. ſignis externis proprio arbitrio determinatis ad colēdum Deum: quia homo habet ius colendi Deum cultu externo, quem ſibi poteſt definire, ſi non habet ſuperiorem, à quo determinetur. Idem ergo erit, etiam ſi illa ſigna per modum ſacrificiorum determinentur. Reſpondetur, quoad rem ipſam argumenta conuincere, quod intendunt, quod etiam videtur ſenſiſſe D. Tho. locis in principio huius ſectionis citatis. Nihilominus tamen, quia neq; eſt naturale homini ſolitariam vitam agere: neq; etiam eſt moraliter poſsibile, vt in Republica humana, præſertim bene inſtituta, non ſint ſacrificia, publica authoritate definita: ideo ſimpliciter loquendo de ſacrificijs, prout moraliter veniunt in vſum hominum, dicendum eſt, vt legitima ſint, neceſſario publica authoritate fore inſtituenda, nec nomen ſacrificij in propria, & vſitata ſignificatione, poſſe attribui alicui ſigno, niſi publica lege ſancitum ſit, vt ſupra in ſimili dicebamus de ſacramento.

SECTIO V.

Qualis debeat eſſe res vel actio, quæ in ſacrificio ad ſignificandum imponitur.

EXplicata ſignificatione, quæ eſt veluti forma ſacrificij, ſequitur, vt declaremus, qualis eſſe debeat materia, cui talis ſignificatio debet imponi, vt integra ratio ſacrificij conſurgat: huius enim rei cognitio neceſſaria omnino eſt ad concludendam definitionem, & eſſentiam totam ſacrificij; & ad diſtinguendum hunc actum à cæteris actibus exterioribus proprijs diuini cultus, qui non ſemper poſſunt à ſacrificio ex formali diſtingui, ſed ſolum ex materiali. Et in hoc conſiſtit tota ratio præſentis difficultatis, quia, licet omne ſacrificium conſiſtat in aliqua actione ſenſibili pertinente ad proprium Dei cultum (agimus n. nunc tantum de ſacrificio viſibili, imo illud ſolum proprie ſacrificium vocamus, iuxta primā nominis impoſitionem, vt dictum eſt) non tamē è contrario omnis actus ſenſibilis, quo redditur Deo religioſus cultus illi proprius, poteſt dici ſacrificium, cū tamen habere poſsit eandem ſignificationem & honeſtatem, quam habet ſacrificium. Aſſumptum patet primo in vocali laude Dei, quia confitemur illum eſſe ſupremum dominum, noſque illi ſubijcimus, quæ metaphorice vocari ſolet ſacrificium laudis; non eſt tamen proprie ſacrificiū, prout de illo nunc agimus: & tamen idem prorſus ſignificat, quod ſacrificium, vt ex dictis patet. Similiter tunſio pectoris, & genuflexio fieri poſſunt in recognitionem propriæ excellentiæ diuinæ, & ita idem ſignificabunt, quod ſacrificium, & tamen iuxta communem concipiendi modū, illa non ſunt ſacrificia proprie dicta: vnde in his nō requiritur publicus miniſter, nec publica authoritas, ſicut in ſacrificio. Tandem, omnis cultus latriæ exterior eſt proprius Dei, ſi ſit perfectus & abſolutus: & tamen non omnis talis cultus eſt ſacrificium, vt patet de ipſo vſu ſacramentorum, quo profitemur Deum eſſe principalem authorem ſanctitatis: & in vſu etiam ſacramentalium; vt, verbi gratia, erigere templum, conſectare altare, quæ in ſolius Dei cultum facere licet: in his ergo omnibus eſt eadem ſignificatio diuinæ excellentiæ, & conſequenter eadem moralis honeſtas, quæ attingit Deum, vt ſubiectum, cui honor & cultus debitus exhibetur. Quid ergo proprium in ſacrificio, per quod ab huiuſmodi actibus diſtinguatur? Et augetur difficultas ex quodam dicto D. Th. allegata q. 85. art. 3. vbi cum dixiſſet, actus aliarum virtutum, prout à religione imperantur, & referuntur in cultum Dei, ſolere metaphorice appellari ſacrificia, ita concludit: Sunt tamē quidam actus, qui non habent ex alio laudem, niſi quia ſunt propter reuerentiam diuinam: & iſti actus ſacrificia dicuntur, & pertinent ad virtutem religionis. Nam, ſi Diuus Thomas intelligit, omnes actus huiuſmodi eſſe propria ſacrificia, falſum eſt, quod dicit: nam votum eſt actus religionis non habens ex alio laudem, niſi quia fit in honorem Dei, & tamen non eſt ſacrificium: & idem eſt de laudatione diuina, genuflexione, & alijs ſimilibus; ſi autem intelligit ſacrificium contineri ſub genere talium actuum, quamuis cum illo genere non conuertatur, eſto, id verum ſit, non tamen explicatum manet, quid ſpeciale talis actus requirat, vt in genere proprij ſacrificij conſtituatur. Adde, etiam non videri neceſſarium, vt proprium ſacrificium ſub tali genere actus conſtituatur: nam mors Chriſti fuit veriſsimum, & proprijſsimū ſacrificium, & tamen infinitis aliis titulis laudem habens: fuit enim actus maximæ charitatis, fortitudinis, &c.

Difficultatis punctus.

Dico primo, de neceſsitate actionis, quæ eſt ſacrificium, eſſe, vt ſit oblatio alicuius rei permanentis Deo facta. In hac concluſione omnes conueniunt, & probatur ex modo loquendi ſacræ Scripturæ, in qua ſacrificare, & ſacrificium offerre idem ſunt: ſi ergo ſacrificare eſt offerre: ſacrificatio ipſa erit oblatio: antecedens patet Geneſ. 8. Obtulit holocauſta ſupra altare, & c. 22. Offeres filium tuum in holocauſtum. Iſa. 1. Non offeratis vltra ſacrificiū fruſtra. & ad Heb. 5. Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. & c. 9. vt declaret Paul. cruentum ſacrificium Chriſti, Per Spiritum S. (inquit) ſemetipſum obtulit immaculatum Deo. Et inf. Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata. Prima vero conſequentia probatur: nam ſacrificium proprie ſignificat actionem ſacrificandi, vt ſupra viſum eſt: ſi autem ſacrificare eſt offerre, neceſſe eſt, vt ipſa actio ſacrificandi in oblatione conſiſtat: erit ergo ſacrificium oblatio aliqua facta. Secundo declaratur, nam ex hoc capite differt actus ſacrificii à multis actibus religionis ſupra numeratis: vt patet ſimul explicando, quid nomine oblationis proprie ſignificetur. Dicimur enim offerre Deo cor noſtrum, preces ſeu orationes, ſeu vitulos labiorum, & res reliquas, quæ Deo immolantur, in quibus omnibus non eſt idem oblationis genus. Oportet ergo conſiderare, Externum Dei cultum interdum fieri per puros actus externos, interdum aliquibus etiam rebus. Puros actus externos voco, qui conſiſtunt ſolum in aliquo motu, vel actione hominis, & in ea perficiuntur & conſummantur, abſque aliqua re externa, circa quam verſentur, vt ſunt genuflexio, vocalis oratio, & ſimiles. Res autem appello, quaſcunque res permanentes, quæ, licet non poſsint in cultum Dei cedere, niſi media aliqua actione hominis, tamen quia ille cultus fit per vſum, ſeu exhibitionem talium rerum, ideo dicitur fieri per ipſas res, vt diſtinguatur à priori modo cultus: huiuſmodi ergo actio, qua ita vtimur aliqua re permanente, vt in cultum Dei illam transferamus, dicemus, aut conſumamus, dicitur proprie hoc loco oblatio talis rei facta in cultum eius. Rurſus conſiderandum eſt, aliud eſſe referre aliquid in Deum, aliud vero offerre aliquid Deo: quamquam enim hæ voces interdum confundi ſoleant, & vt ſynonymæ vſurpari, tamen ſecundū propriam rationem differunt, quia referre in Deum, proprie dicit habitudinem finis vltimi; vnde proprie cadit in humanas actiones, quatenus propter Deum fiunt: offerre autem aliquid Deo, dicit habitudinem obiecti proximi ſeu perſonæ, cui aliquid donatur, ſeu exhibetur: quod quidem, quamuis

Sacrificandi actus circa rem aliquā permanentē debet verſari quæ Deo offeratur.

Gen 8 & 12.

Iſaia 1.

Ad Heb. 5. & 6.

Quid oblationis nomē importet.

conuenire poſsit in aliquas externas actiones, quæ non habent aliunde laudem, quam ex eo, quod Deo offeruntur in cultum & honorem, proprijſsime tamen dicitur de rebus permanentibus, quas homo, prout poteſt, Deo offert, & quaſi dono dat in obſequium eius. Etenim, quia Deus rebus noſtris non indiget: neq; nouum earum dominium acquirere poteſt, ac ſi nullum antea haberet, non poſſunt hoc titulo vel ratione illi offerri; ſed ſolum, vt in honorem eius conſecrentur, immutentur, aut conſumantur: quæ omnia nulla alia probatione indigent; quia ex ipſa verborũ proprietate, & communi omnium ſenſu, & conſenſu ſatis conſtat. Vltimo vero eſt circa rẽ hanc conſiderandum, dupliciter aliquid offerri Deo, etiam prædicto poſteriori modo, ſeu intra latitudinẽ obiecti. Primo, proxime & directe: vt quando animal interficitur in Dei honorem. Secundo, mediate & remote: nam vt notauit D. Thomas 2.2. dicta quęſtione 85. articul. 3. ad 3. decimæ, licet dicantur offerri Deo, quia ob cultũ eius dantur miniſtris, qui diuino cultui vacant, tamen immediate non offerũtur Deo, ſed ipſis miniſtris: ſacrificium ergo oportet, vt ſit oblatio immediate & directe Deo facta, quia continet ſupremum Dei cultum externum, oportet igitur, vt per ſacrificium res aliqua directe & immediate offeratur Deo, in ſignificationem ſupremi honoris & cultus eius.

D.Thom.

Illatum ex concluſione.

Dico ſecundo: Ex hac concluſione infertur, in ſacrificio ex parte rei, ſeu materiæ, quæ ad ſignificandũ imponitur, duo poſſe conſiderari præter ſignificationem. Vnum eſt, res, quæ offertur: aliud eſt, actio per quam offertur. Vnde, ſicut in ſacramentis, præter ſignificationem, in re ipſa, quæ ſignificationi ſubſternitur, aliquid conſideratur, vt materia, & aliquid vt forma: ita in ſacrificio fieri poteſt, ſeruata proportione: res enim, quæ offertur, poteſt dici materia ſacrificij, quia eſt veluti primum fundamentum eius: actio autem, per quam offertur, eſt veluti forma ſacrificij: quia per illam completur, & quaſi conſtituitur. Res autem, quæ in ſacrificio offertur, conſiderari poteſt, vel, vt antecedit actionem offerendi, vel ſecundum eum ſtatum, in quo conſtituitur in termino oblationis: & vtroque modo eſt materia ſacrificij, ſeu res in ſacrificium oblata, vt verbi gratia, animal, quod offertur Deo in ſacrificium per iugulationem; viuum ſupponitur huic actioni; at in termino eſt mortuum: & vtroque modo poteſt dici materia ſacrificij, quãuis frequentius & generalius, ac principalius dici hoc ſoleat de tali re, prout ſupponitur toti actioni ſacrificandi. Et hinc vlterius ortum eſt, vt, nomen ſacrificij æquiuoce ſumatur. Nam, & res oblata, & actio ipſa, per quam offertur, ſolent ſacrificium appellari, proprijſsime tamen dicitur de actione, vt ex ipſa etiam voce patet. Nihil enim aliud eſt ſacrificium, niſi factio ſacri, vnde apertius poſſet ſacrificatio appellari: idem vero extenditur ad rem oblatam, ſeu, quæ iam eſt ad ſacrificium proxime deſtinata, vt in ſequentibus latius videbimus. Quocirca ad concludendam propriam ſacrificij rationem, duo ſuperſunt explicanda. Primum eſt, qualem eſſe oporteat rem, in ſacrificium offerendam. Secundum eſt, per quam actionem debeat offerri.

Nomen ſacrificij proprius de actione ſacrificandi quã de ſacrificata re dicitur.

Quæ duo vt explicentur, dico ſecundo. Non omnis oblatio proxime facta Deo eſt ſacrificium, ſed ſola illa, quæ fit per aliquam immutationem rei oblatę, circa quam neceſſe eſt aliquid ſacrum fieri, quando proprie ſacrificatur. Sumitur hæc concluſio ex Diuo Thoma, citato articulo 3. ad 3. vbi diſtinguit duplicem oblationem Deo directe factam: alia vocatur oblatio ſimplex, quæ genericum nomen oblationis retinere ſolet: quæ non eſt proprie ſacrificium; alia vero eſt oblatio magis ſacra, per quam aliquid ſacrũ fit circa rem oblatam; & hæc eſt proprie ſacrificium, licet interdum hac voce omnis oblatio directe facta Deo comprehendi ſoleat; vt notauit D. Thom. 2. 2. quæſtione 101. articulo 4. ad 5. Quam diuiſionem ſignificauit etiam Paul. ad Heb. 5. ita verbis illis, Vt offerat & ſacrificia. Vbi de rebus oblatis Deo loqui videtur, & quædam vocat dona, quia quaſi per ſimplicem donationem offeruntur: alia vero vocat ſacrificia: quia per actionem effectiuã alicuius rei ſacræ offeruntur: vt ibi etiam notauit Chryſoſt. homil. 28. afferens illud Pſal. 38. Sacrificium, & oblationem noluiſti, & dicens, Quidquid eſt extra ſacrificium, oblationem appellari: quod intelligendũ eſt, vt diximus, quia commune nomen accõmodatur ſpeciei minus perfectæ, quo modo poteſt oblatio à ſacrificio diſtingui, quamuis alioqui commune nomen ſit. Quod etiam notauit Theophylactus ad Hebræos 8. dicens, Sacrificium eſt, quod eſt per ſanguinẽ, aut ignem: oblatio aũt eſt ex fructibus: & ſine ſanguine aut igne, aut alia immutatione fit: vbi tradens prædictam diuiſionem, non tam proprijs & adæquatis definitionibus, quam vſitatioribus, exemplis eam declarat, additque Etymologiam Græcorum verborum, quibus hæc duo genera oblationum ſignificantur: nam quædam oblatio dicitur Græce προσφορά, quæ vox ſimplicẽ oblationem ſignificat, vt ex proprietate ipſius verbi cõſtat: alia vero oblatio dicitur θυσία, quæ, ꝓprie de victima ſeu de ſacrificio dicitur: nam, licet in primæua ſignificatione ſuffitum, ſeu oblationem per ignem factam ſignificare videatur, quia verbum Græcum, vnde deriuatur, ardere ſignificat, quia fortaſſe olim ſacrificia apud Græcos hoc præſertim modo fiebant: iam vero deriuata vox eſt ad ſignificandum etiam oblationem cum effuſione ſanguinis, aut alia ſimili immutatione. Quam doctrinam prius tradidit Euſebius libro 1. de Præparatione Euangelica, capitulo 6. & indicauit Iſidorus, libro 6. Etymologiarum, capitulo de officijs. Præterea hoc confirmat Diuus Thomas ex ipſa voce, ſacrificium, quæ, vt dixim⁹, effectionem alicuius ſacri ſignificat: & ideo Grego. in capitulo, Multi 1. quæſtione 1. ſacrificium interpretatur, quaſi ſacrum factum, quod à ſimplici oblatione diſtinguitur. Tandẽ ex rebus ipſis poteſt hoc declarari, nam conſtat hæc duo oblationum genera in religioſo Dei cultu interuenire: olim enim primitiæ offerebantur Deo, & primogeniti, & alia ſimilia, quæ non ſacrificabantur, & nunc etiã primitiæ offeruntur Deo, vt conſtat ex Can. 3. & 4. Apoſtolorum, & in profeſſione religionis homo ſeipſum offert Deo, & generaliter ait Auguſtin. epiſt. 59. Multa offeruntur Deo, maxime tamen altaris oblatio: eſt ergo in Lege Euangelica aliqua oblatio præter altaris oblationẽ: cum tamen ſola altaris oblatio ſit ſacrificium: igitur in re ipſa eſt hoc duplex gen⁹ oblationis, ergo illis etiã duabus vocibus: oblationes & ſacrificia: recte ſignificantur. Et confirmatur, nam ſacrificium fit in ſignificationem, & proteſtationem diuinæ excellentiæ, ac ſupremi dominij Dei: hoc autẽ expreſsius ſignificatur, quando res aliqua ita offertur vt in illius honorẽ immutetur, ſeu cõſumatur, vel aliquid aliud ſacrum fiat: nam ſimplex oblatio de ſe communis eſt alijs reb⁹: vnde non habet tam proprie hanc ſignificationem, niſi ex intentione offerẽtis: ergo proprie ſacrificij nomen prædictum genus oblationis ſignificat.

Illa tantum oblatio, quæ immutationẽ, ſacrificationemq́; includit, ſacrificium eſt proprie.
D.Thom.

Hebr. 5.
Chryſoſt. Pſal. 38.
Euſeb. Iſidor. D.Greg.
Auguſtin.

Ex his ergo conſtat primo, qualis eſſe debeat actio, quæ rationem oblationis in ſacrificio habet: in communi enim ſolũ dicere poſſumus, debere eſſe actionẽ conſecratiuam aliquo modo rei oblatæ, & immutatiuam eius. Ita D. Th. tacta ſolutione ad tertium, dicens, Sacrificia proprie dicũtur, quando circa res Deo oblatas aliquid fit. Quid aũt ſit illud aliquid, ꝙ fieri debeat, nulla definitione ſeu deſcriptione declarat, ſed tantũ quibuſdam exemplis docet: Sicut ꝙ animalia occidebãtur, & comburebantur, quod panis frangitur, & comeditur, & benedicitur. Vnde ꝙ quidam aiunt, neceſſarium eſſe, vt hæc actio talis ſit, vt per eam res oblata interficiatur ſeu pereat, quamuis ita ſit ſecundum frequentiorem vſum: animalia enim

Oblatio in ſacrificio requiſita rei oblatæ conſecratiua & immutatiua eſſe debet.
D. Thom.

enim interfici ſolebant,& ſanguis eorum fundebatur aliæ vero res ſolebant igne torreri,aut conſumi:quia huiuſmodi immutationum genera aptiora credebãtur,ad repræſentandum , & ſupremum Dei dominium,& cruentum Chriſti ſacrificium: nihilominus tamen non fuit hoc ita perpetuum , & neceſſarium, quin abſq; huiuſmodi actione,vel tanta immutatione,interdum legamus ſacrificium oblatum. Melchiſedech.n. Geneſ.7. ſacrificium Deo obtulit in pane & vino,vbi non legimus immutationem aliquã factam circa rem oblatam,niſi fortaſſe,quod panis ille & vinum aliqua externa demonſtratione oblata sũt Deo cum aliqua benedictione,ſeu eleuatione,vel fractione,& diſtributione,ac ſumptione per modum cibi & potus ſanctificati:& in Leuitico ſimilia ſacrificia reperientur,præſertim in panib. Propoſitionis,& alijs ſacrificijs,& ſimilia huiuſmodi,ſemper tamen aliqua immutatio in re oblata reperietur : quia hoc modo, vt dixi,expreſsius ſignificatur, Deum eſſe omnium authorem:ergo in genere hoc ſatis eſt dicere,actionẽ illam,debere eſſe aliquo modo conſecratiuam,& immutatiuam rei in Dei honorem.

Geneſ.

Quidam vero diſtinguunt triplicem actionẽ;aliam conſecratiuam,aliam imutatiuam ſeu conſumptiuã rei,& aliam , quæ ſit oblatio eiuſdem rei Deo facta. Sed,quicquid ſit de noſtro Euchariſtico ſacrificio,de quo poſtea videbimꝰ,an hæ actiones in eo diſtinguãtur,& ad illius eſſentiam pertineant,tamen,in genere loquendo de ratione ſacrificij,non eſt neceſſe intelligere eas actiones re : ſed ad ſummum ratione diſtinctas:actio.n.illa,per quam res mactatur, aut frangitur,aut alio ſimili modo immutatur , eſt ſufficiens immutatio ad rationem ſacrificij, neque aliqua alia cõſumptio eſt de illius eſſentia:nulla.n.ſufficiẽte neceſſitate,aut ratione fingi poteſt.Nam,licet in veteribus ſacrificijs res oblatæ & ſacrificatæ, interdum cõſumerẽtur per vſum Sacerdotis aut populi,tamẽ neque id erat commune omnibus ſacrificijs, vt conſtat de holocauſto.neq; in his,in quib. fiebat , pertinebat ad eſſentiam ſacrificij,ſed poſt conſummatum ſacrificium fiebat ad ſignificandum, hominem per ſacrificium acceptari ad diuinorum conſortium,participationemq; eorum donorum , quæ iam Deo oblata fuerãt,iuxta illud 1.ad Cor.10. Qui edũt hoſtias participes ſunt altaris. Rurſus hæc eadem immutatio rei oblatæ,quatenus ſit ex inſtitutione diuina, & ad diuinam excellentiam ſignificandam,conſecratio dicitur:quia vt ſic eſt quid ſacrum:vnde per eam ſacratur,ſeu ſacra efficitur res illa,quæ ſic immutatur. Ac denique hæc eadem ſacra immutatio , quatenus in Dei cultum & honorem ſit,eſt ipſamet oblatio ſacrificatiua:quia per eam res oblata humanis vſibus inepta redditur,Deoq; dicatur,& in illius cultum tranſfertur.Non igitur his vocibus actiones diuerſę ſignificantur, ſed vna & eadem ſub diuerſis reſpectibus.

1.Cor.10.

Atq; ex his tandem colligitur, recte dixiſſe Auguſt. l.4.de Trinit.c.14.in omni ſacrificio quatuor eſſe neceſſaria,qui offerat,cui,pro quo,& q; offerat: diſtinguit enim ibi tantum perſonas ſeu ſuppoſita, præter quæ actionem etiam offerendi ſeu ſacrificandi interuenire neceſſe eſt:quæ omnia etiam indicauit Paulus ad Hebr.5.dicens. Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his,quæ ſunt ad Deum,vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. & c.8.Omnis Pontifex ad offerendum munera & hoſtias conſtituitur,vnde & neceſſe eſt, & hunc habere aliquid,q; offerat. Vbi Deus eſt cui ſacrificium offertur homines præſertim,peccatores,pro quibus offertur: Pontifex,qui offert, quem neceſſe eſt habere aliquid, quod offerat. Vnde Iſaac Gen.22.cũ videret patrem eundem ad offerendum Deo pro ſe ipſis,vbi eſſet victima,inquirebat. Obſeruãdum eſt autem,hæc quatuor,quæ numerantur,non ſemper eſſe re diſtincta, ſed habitudine:Chriſtus.n. & fuit offerens,& hoſtia oblata,& vt erat Deus,ſibi etiam ſacrificium offerebat,& aliquo etiam modo pro ſe vt homine,nõ quatenus ſacrificium illud propitiatorium erat,ſed quatenus etiam erat ſacrificium laudis , & gratiarum actionis,& gloriæ ac claritatis ſui corporis impetratorium,& alij Sacerdotes nõ ſolum alijs,ſed etiam pro ſe ipſis offerunt,vt dicitur ad Hebr.Deniq; obſerua, præter illa quatuor,quæ maxime ſubſtantialia ſunt, poſſe addi quintum : quod licet magis extrinſecum videatur,tamen ex vſu ſacræ Scripturæ & gentium omnium ad omnia ſacrificia deputatum eſt, ſcilicet, altare,de quo ait Fulg.l.2.ad Monim.c.3. Non ob aliud ædificari ſolitum,niſi ad ſacrificium Deo offerendum,veteris Teſtamenti lectio frequenter inſinuat , ac propterea Aug.20.contra Fauſt.c.21.ait, Sicut Sacrificium ſoli Deo offertur , ita & altare ſolum in diuinum honorem erigi,quia nimirum,non niſi ad ſacrificandum conſtruitur:Quod ẽt ex Gen.8.colligere licet,vbi prima mentio altaris in Scriptura ſit, & ad ſacrificium Deo offerendum erectum eſſe legitur.Nã quia ſacrificatio, actio ſacra eſt,publica, & ſolemnis ideo decentiſsimum ſemper fuit, certum ac ſacrum locum deſtinare,in quo,& actio illa fieret,& res Deo oblata conſtitueretur,& offerretur : hunc autem locum,altare vocamus,ſeu alio nomine,aram,vel templũ,vel ſimile quid,ei reſpondens, quod ampliorem locum ſignificat,qui & ipſum altare continet,& recipere eos poteſt,qui ad ſacrificium conueniunt:nam, licet hoc ſemper neceſſarium non ſit, tamen regulariter & ordinarie ita fieri expedit,vt latius in ſequentibus dicemus.

Sacrificium quoduis,à quo,cui, quod pro quo offeratur qua item actione includat neceſſe eſt.
Auguſt.
Hebr.5.
Geneſ.
Quæ debeant inter prædicta verſari diſtinctio.
Hic altari coniungendũ
Fulgen.
Auguſt.
Geneſ.8.

Vltimo ex his obiter etiam conſtat,eſſe de ratione actionis,quæ ſacrificium eſt , vt à legitimo miniſtro fiat,quem Paulus Pontificem,ſeu Sacerdotem appellauit,vnde nullus alius poteſt legitime hoc munus vſurpare.Quid,ſi id facere tentet,non erit ſacrificium, ſed ſacrilegium.Quia,vt dicitur ad Heb.5.ſolus Sacerdos eſt,qui pro hominibus conſtituitur,vt ſacrificiũ offerat: neq; vllus alius poteſt hunc honorem ſibi vſurpare,niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron.Ratio vero eſt:quia,ſicut ſacrificium propriiſsime dictũ prout nunc de illo loquimur,requirit,vt publica authoritate inſtitutum ſit,& vt nomine totius populi, ſeu Reipublicæ fiat, ita etiam poſtulat miniſtrum, habentem publicam & communem authoritatem ad offerendum,quem Sacerdotem appellamus.Quale autem eſſe debeat hoc Sacerdotium neque ad hũc locum id tractare ſpectat,nec poteſt eadem lege in omnibus definiri:pendet n.ex varia inſtitutione,quæ publica lege fit.Propter quod merito dixit Paulus ad Heb.5.& ſeq.hæc tria eſſe inter ſe connexa:lex,Sacerdos & ſacrificiũ. Vnde in lege naturæ, vel ex inſtitutione diuina,vel ex vſu & introductione hominum primogeniti , & familiarum Principes ſimul erant Sacerdotes,vt author eſt Hier.ep.136.ad Euang.& in qq.Hebrai.cir.Gen.7. & eandẽ traditionẽ Hebræor. amplectuntur alij expoſitores ibi,& Aug.Gen.25.explicans,quæ fuerint primogenita , quæ Eſau vendidit D.Th.1.2.q.103.a.1.ad 3,dicit hoc ſeruatum eſſe eo tempore ex humana determinatione:& idem ſentit 2.2.q.87.art.1.ad 3.Poſtea vero in lege veteri ex inſtitutione diuina,Leuitica Tribus ad miniſterium diuini cultus deputata eſt,& familia Aaron ad fungendum Sacerdotio,quod tunc per carnalem ſucceſsionem,quaſi hæreditario iure obtinebatur. Iam vero in lege noua altius Sacerdotij genus à Chriſto inſtitutũ eſt,quod non per carnis originem,nec per ſolam populi deſignationem , ſed per veram ac legitimam conſecrationem datur,vt in proprio loco copioſius dicturi ſumus,de ſacramento Ordinis diſputantes.

Sacrificij effectio legitimũ miniſtrum ſibi vindicat.
D.Thom.
In natura lege primogeniti,in Scriptis Tribus Leuitica & Aarõ familia,in lege gratia ſupernaturaliter conſecrantur Sacerdotes.

SEC-

SECTIO VI.

Quænam ratio ac definitio proprij ſacrificij ex dictis colligatur.

Quorundam placitum.

QVidam authores ſine diſtinctione affirmant, omne opus bonum in Dei laudem & honorem relatum, eſſe vere ac proprie ſacrificium. Ita ſentit Gabr. lect. 85. in Canon. litera. D. & Caſtro, verbo, Miſſa hæreſ. 1. Quam ſententiam libenter amplectuntur hæretici hui⁹ temporis, vt inde colligant, myſterium Euchariſtiæ non aliter, nec proprius eſſe ſacrificium, quã cætera religionis opera, & conſequenter, nullos eſſe neceſſarios ſpeciales Sacerdotes, quia omnes homines ſufficientes ſunt ad operandum propter cultum & honorem Dei. Poteſtque in fauorem huius ſententiæ afferri Aug. l. 5. de Ciuit. c. 5. vbi, cum dixiſſet, miſericordiam, & alia pia opera propter Deum facta, eſſe ſacrificia, talem ſacrificij definitionem concludit. Sacrificium eſt omne opus, quod agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo, relatum, ſcilicet, ad illum finem bonum, quo beati eſſe poſsimus. *(Auguſtinus.)*

Vera ſententia ſacrificiũ propriũ ab improprio diſtinguit.

Communis tamen ac vera ſententia, quam ſæpe in ſuperioribus inſinuauimus, duplex genus ſacrificij diſtinguit: vnum proprium: alterum per metaphorã ſeu analogiam ad illud. Quod poſteriori modo, verum eſt, quodlibet opus bonum in Dei honorem relatum, appellari poſſe ſacrificium: proprie tamen ſacrificium eſſe ſpecialem actum religionis diſtinctum, non ſolum ab operibus aliarum virtutum relatis in honorem Dei, ſed etiam ab alijs actibus externis virtutis religionis. Ita ſentit D. Th. 2. 2. q. 85. ar. 3. & tenet Soto, lib. 6. de iuſt. & iure. 1. art. 3. Cano. 12. de locis ca. 13. & omnes recentiores, qui contra hæreticos de ſacrificio diſputant. *(D. Thom. Soto. Cano.)*

Vt autem hæc ſententia explicetur & probetur, oportet ratione veri & proprij ſacrificij ex dictis colligere, quæ duobus modis tradi poteſt. Vnus eſt, per modũ phyſicæ definitionis ex materia & forma conſtantis, ita vt ſacrificium ſit, Oblatio facta Deo per immutationem alicuius rei in ſignum, legitime inſtitutum, diuinæ excellentiæ & reuerentiæ. Cuius definitionis partes omnes ſatis ex ſuperioribus conſtant. Solum circa vltimam animaduertendum eſt, per illam diſtingui verum à falſo ſacrificio: quod non tam ſacrificium eſt, quam ſacrilegium & idololatria, quãquam enim toto ritu externo poſsit cum vero ſacrificio interdum conuenire, tamen, ſi falſis dijs offeratur, aut non fiat ex intentione colendi, & profitendi diuinam excellentiam, ſed ficto animo & fide, non erit verum, ſed falſum vel apparens ſacrificium. Vnde recte Lactan. lib. 4. de vera ſap. c. 3. & 4. negat poſſe veram religionem à vera ſapientia ſeu fide ſeparari: additque eum cultum, qui non officio mentis, ſed ritu corporis conſtat, nihil habere veritatis. Excluditur etiam aliud genus ſacrificij vel potius ſuperſtitionis: quale eſt, quod non ritu legitimo, neque ſecundum debitam inſtitutionem offertur, de quo Aug. epiſt. 49. Sacrificium (inquit) cum exhibetur Deo ſecũdum veram eius inſpirationem & doctrinã, vera religio eſt; quod ſi hoc non habeat, erit noxia ſuperſtitio. *(Sacrificij proprij definitio per partes phyſicas. — Lactant. — Auguſtinus.)*

Per metaphyſicas partes ſacrificij definitio.

Alter modus definiendi eſſe poteſt ſi dicamus: Sacrificium eſt ſignum ſenſibile ad diuinam excellentiam & cultum illi debitum immediate ſignificandum impoſitum, per alicuius rei immutationem: Vel aliter, Eſſe externum actum religionis, continentem ſupremum latriæ cultum, ſoliq; Deo debitum. Vbi, vt adæquata ſit definitio, oportet per actum externum intelligere actionem aliquam exteriorem diſtinctam à prolatione verborum, ſeu à laude, & cultu, qui verbis datur. Vt enim in materia de adoratione in priori tomo latius dictũ eſt, actus exteriores ex natura ſua non ſunt definiti ad ſolius Dei cultũ: neq; vllus eſt, qui ex ſe, & natura ſua habeat, ſolam diuinam excellentiã ſignificare: ex inſtitutione autem humana, vel diuina ſola actio ſacrificandi ad hoc munus profitendi diuinam excellentiam prorſus determinata eſt, vt frequenter docet Auguſtin. locis ſupra citatis: & ideo peccatum idololatriæ maxime relucet in actione ſacrificij: quando alteri, præterquam Deo vero offertur. Hoc autẽ intelligendum eſt de actibus, ſeu factis exterioribus, nã verba cum ſint potiſsima inſtrumẽtã ad mentem & interiorem fidem explicandam, facilius etiam determinata ſunt ad ſolius Dei cultum, & excellentiam ſignificandam & profitendam, vt cũ ore laudamus Deum tãquam ſupremum bonum, & finem noſtrum. Atque ita ſatis conſtat vera ratio proprij ac veri ſacrificij.

Qua definitione hac non comprehenduntur ſacræ actiones analogice ſacrificia dici conſueuere.

Ex qua colligi poteſt, reliqua omnia, quæ ſacrificia dicuntur, per analogiam quandam & deriuationem è prædicta ratione hoc nomen accepiſſe. Primo ergo quia ſacrificium eſt ſignum interioris cultus, ipſe etiam interior cultus ſolet inuiſibile ſacrificium appellari, interdum enim nomen ſigni transfertur in rem ſignatam, ſicut etiam è conuerſo: aliquando nomen rei ſignificatæ ipſi ſigno tribuitur. Imo interdũ cultus internus appellari ſolet ſacrificium maxime verum, aut etiam veritas ſacrificij, veritate, ſc. rei & perfectione virtutis, quia ſcilicet, ipſe cultus interior eſt id, quod præcipuum eſt in ſacrificio, & veluti anima ſeu forma eius, à qua habeat vt ſit actus virtutis: quamuis in ratione ſigni proprietas & veritas ſacrificij maxime ſit in ipſo actu exteriori: ſicut in ſuperioribus dicebamus in ſacramento Euchariſtiæ corpus Chriſti eſſe præcipuum ſacramentum in genere ſeu perfectione & veritate rei, quamuis in ratione ſigni ſpecies ſenſibiles proprius ſint ſacramẽtum: quia verius & proprius ſunt ſignum ſenſibile. Et iuxta hęc intelligitur illud Pſal. 50. Si voluiſſes, ſacrificium dediſſem vtique: vbi de ſacrificio ſenſibili aperte loquitur: nam ſubdit: Holocauſtis non delectaberis. Paulo autem inferius transfert ſermonem ad indiuiſibile ſacrificium, dicens: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus nõ deſpicies: ſignificans, hoc perfectiſsimum ſacrificium maximeq; placens Deo: nam per illud, interna & indiuiſibili oblatione ſe totum homo Deo offert: vt cũ per amorem, contritionem, aut internam deuotionẽ cor ſuum & omnia Deo ſubijcit, hoc eſt enim quod proprie appellamus ſacrificium inuiſibile. Alio autẽ modo poteſt etiam dici inuiſibile ſacrificium, voluntas ſeu propoſitum offerendi ſacrificium externũ ad eum modum, quo voluntas occidendi vocari ſolet internum ſeu mentale homicidium, hæc autem ſacrificij appellatio non eſt tam vſitata: vnde ille actus proprius & clarius vocabitur propoſitum ſacrificandi. *(Huiuſmodi ſunt interni cultus. — Sacrificandi propoſitum.)*

Secundo tranſlata eſt vis ſacrificij ad ſignificãdos alios actus externos diuini cultus, nam, cum ſacrificium contineat ſupremum cultum Dei externum, vt dixi: quæ participant rationem huius cultus, facile et potuerunt ſacrificij nomen participare. Vnde, quia diuina laus, quæ per vocem fit, proprius & clarius indicare ſolet diuinã excellentiam propter expreſsionem verborum ſignificationem: ideo vocari ſolet ſacrificium laudis, Pſ. 49. Immola Deo ſacrificium laudis, & ſacrificium laudis honorificabit me. & eodem fere ſenſu dixit Ambr. lib. 5. Epiſt. 28. Simplex oratio ſacrificium eſt. *(Vocalis laus diuina. — Pſal. 49. Ambroſ.)*

Tertio tranſlata eſt vox ſacrificij ad ſignificandos quoſcunque exteriores actus virtutum, qui ob Dei honorem, ſeu laudem fiunt, vt corporis caſtigatio & mortificatio, ad Rom. 12. Obſecro vos, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam ſanctam, Deo placentem. Ita mors propter Deum ſuſcepta, Sap. 3. Quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos. Item eleemoſyna, qa per eam aliquid videtur Deo offerri in perſona pauperis. ad Heb. 13. Communionis & beneficẽtiæ nolite obliuiſci: talibus n. hoſtijs promeretur De⁹ Iac. 1. Religio munda & immaculata apud Deũ & Patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione *(Corporis mortificatio Ro 12 Martyrium Sap. 3 Eleemoſyna Heb. 13. Iac. 1.)*

tione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo,& iuxta hæc intelligenda eſt doctrina D.Tho. dict.q.85.ar.3.

Vltimo facile ex dictis conſtare poteſt, ſacrificium vt hæc omnia complectitur, non dicere vnam rationem vniuocam, nec in genere ſigni, nec in ratione actus virtutis: nam propria ratio ſacrificij ſupra explicata non eodem modo, nec ſecũdum proprietatem, in his omnibus reperitur: & quia ratio virtutis non conuenit eodem modo internis & externis actibus, neque elicitis, & imperatis. Quapropter in Scriptura ſacra illud, quod eſt proprie ſacrificium, ſimpliciter, & abſolute, ita appellatur: reliqua vero minime, ſed regulariter cum aliquo addito, vel explicatione aliqua, vt, cum dicitur, Sacrificium laudis: ſacrificium contriti cordis, vel quid ſimile: ita vt ſaltem ex antecedentibus & conſequentibus ſemper poſsit tranſlata ſignificatio colligi. Quocirca, quamuis ſacrificium cum alijs actibus exterioribus religionis conueniat vniuoce in ratione cultus externi & religioſi, tamen, vt ſignificantur hoc nomine (Sacrificium,) non conueniunt vniuoce: quia non participant eandem rationem: vnde multo minus poſſunt interiores & exteriores actus charitatis, orationis, pœnitentiæ, miſericordiæ, & ſimiles, vniuoce conuenire in ratione ſacrificij, cum vix conueniant, niſi in communiſsima ratione virtutis, quam vox (Sacrificium) non ſignificat. Quod etiam inde facile declarari poteſt: quia ea oĩa, quæ diximus eſſe ad ſacrificium neceſſaria: ſcilicet; altare, Sacerdos, victima, ad prædictos actus virtutum applicata, conſtat metaphorice tantum dici, non proprie, hinc eſt n. illud Cypr. Epiſt. 77. dicentis. Nos ipſos eſſe hoſtiam in ſacrificio contriti cordis: & Baſ. Pſ. 115. in fine dicentis: Cor noſtrum eſſe altare, in quo ſacrificium laudis offerimus: & Orig. homil. 9. in Leuit. dicit; Corda noſtra eſſe altaria, &, nos omnes eſſe ſacerdotes ad hoſtias orationis & pietatis offerẽdas Deo. & Greg. 25. Moral. cap. 7. dicit: Cor noſtrum eſſe diuinum altare in quo præcipitur ignis ſemper accendi, quæ omnia conſtat per tranſlationẽ & metaphoram eſſe dicta: eodem ergo modo huiuſmodi actus ſacrificia dicuntur. Atque iuxta hæc interpretandus eſt Aug. in fauorem prioris ſententiæ citatus. Locutus eſt n. generatim de ſacrificio, magiſque attẽdit rationem virtutis & honeſtatis, quæ eſt in diuino cultu, & in ſacrificio, quam illius vocis proprietatem quam non omnino prętermiſit. Nam, cum definit ſacrificium eſſe ſignum inuiſibilis ſacrificij, de proprio ſacrificio videtur locutus.

Cyprian. Baſil. Origenes. Gregor.

SECTIO VII.

Quotuplex ſit ſacrificium.

EX dictis in præcedente ſectione poſſunt nonnullæ diuiſiones ſacrificij colligi; aliud eſt enim inuiſibile: aliud viſibile. Vnum verum, aliud falſum. Vnũ proprium, aliud metaphoricum: de quibus ſatis dictum eſt, ac proinde hic iam non diuidimus, niſi proprium, verum, ac ſenſibile ſacrificium: cuius partitiones iuxta quatuor cauſarum genera ad quatuor capita reuocari poſſunt.

Primo ergo ab origine, ſeu efficiente cauſa, diuidi poteſt ſacrificium, in ſacrificium legis Naturæ, Veteris aut Nouæ: nam, ſicut hæ leges diuerſæ ſunt: ita diuerſa ſacrificiorum genera illas comitãtur: quæ multipliciter inter ſe differunt, primo, in authoritate: nã ſacrificia legis naturæ non fuerunt à Deo immediate tradita, ſed determinatio eorum hominib. commiſſa eſt, quod regulariter & iuxta frequentiorem vſum intelligendum cenſeo: nam interdum fortaſſe aliq̃d ſacrificium inſtitutum tunc fuit ex ſpeciali reuelatione, & inſtinctu diuino, vt de ſacrificio Melchiſedech credibile eſt. Sacrificia autem legis veteris omnia fuerunt à Deo immediate inſtituta, licet per Moyſen fuerint promulgata. Sacrificij autẽ legis nouæ ſolus Chriſtus Deus & homo author eſt, vt poſtea dicem9. Secundo differunt in effectu: ſacrificia n. legis naturæ per ſe & vi ſua, ſeu ex opere operato, nullum habebãt effectum, ſed ſolum ex deuotione & fide operantium valere poterant ad ſatisfaciendum Deo, vel aliquid ab ipſo impetrandum: nam quod Gregor. interdum dicit, valuiſſe tunc aliquod ſacrificium ad remiſsionem originalis peccati, quomodo intelligendum ſit ſuperius in materia de ſacramentis in genere, explicatum eſt: nam ille effectus quomodocunq; datus fuerit, magis pertinet ad rationem ſacramenti; q̃ ſacrificij. Sacrificia autem legis veteris in hoc etiam fuerunt præcedentibus ſimilia: quia nullum etiam ſpirituale, & internum donum vi ſua conferebant: differebant tamen, quia ſaltẽ irregularitates aut immunditias legales auferebant: at vero Sacrificium legis nouæ habet effectus proprios vi ſua, & ex opere operato, de quibus poſtea dicemus. Tertio differunt in ſignificatione & ritu externo. Et de ritu quidem id ſatis patet ex hiſtoria veteris teſtamenti, præſertim ex Leuitico. De ſignificatione vero declaratur, nam intelligendum id eſt, quoad ſignificationem myſticã paſsionis Chriſti. Nam quoad moralem, oĩa ſignificabant eundem cultum internum, eandemq; exiſtimationem de diuina excellentia & maieſtate. Paſsionem autem Chriſti vetera ſacrificia ſignificabant, vt futuram: & ideo omnia erant veluti vmbræ quædam aut figuræ: quis ſacrificia legis veteris expreſsi9 ac plurib. modis hanc Chriſti paſsionem ſignificauerint, quam ſacrificia legis naturę, vno vel alio excepto: v.g. ſacrificio Melchiſ. quod ſatis expreſſe ſacrificium legis nouæ, hoc eſt, Euchariſtiam ſignificauit: quæ non tantũ eſt figura rei futuræ, ſed etiam veluti expreſſa imago paſsionis Chriſti iam exhibitæ: neque ẽt eſt tantum vmbra, ſed etiam ipſa veritas: quia in eo Chriſtus ipſe continetur, & æterno Patri offertur, vt dicemus.

Secunda principalis diuiſio ſacrificiorum ſumitur ex parte materiæ, ſeu rei oblatæ: & ad tria præcipua membra reuocatur. Primo. n. ſolebant offerri animalia, & in Dei honorem mactari, vt vituli, columbæ, agni, &c. & tunc, oblata interdum appellabantur, hoſtia, interdum victima, de quorũ nominum Etymologia legi poteſt Iſidorus lib. 6. Origin. Solebãt enim gentes hæc ſacrificia præmittere, quando ad bellum contra hoſtes incedebant: & ideo hoſtiam vocabãt: aut certe, quia in oſtio templi mactabantur, & ſimiliter vocabantur victimæ, vel quia offerebantur pro victoria impetranda, aut in gratiarum actionem pro iam obtenta, vel certe quia animal vinctum ad ſacrificium offerebatur. Secundo offerri ſolebat ſacrificium ex fructib. terræ, vt ex tritico, &c. & hæc proprie dicebantur immolationes, à mola, vt multi exiſtimant. Tertio offerebantur liquores aliqui, vt vinum &c. Et hæc proprie dicebantur libamenta: quamquam vſu iam hæ voces confundi ſoleant, & quodlibet ſacrificiũ his fere omnib. nominib. appellari: reperiuntur autem in lege veteri omnia hæc ſacrificiorum genera, vt ex Geneſi, Exodo, & Leuitico conſtat in lege autem noua vnicum ſacrificium omnia hæc eminenter continet: in eo enim Chriſtus offertur, qui eſt viua hoſtia, & excellentiſsima victima: & quia ſub ſpecie panis & vini offertur, & ſumitur, excellentiori modo habet, quidquid ad rationem immolationis & libamenti ſpectat.

Ab ipſa re oblata oblationes diſtingui ſolent Iſidorus.

Tertia diuiſio ſacrificiorum ſumi poteſt ex forma ſeu ex varia actione, per quam res oblata ſacrari, aut immutari ſolita eſt, in qua re tanta inuenitur varietas, vt vix poſsit ad pauca capita reuocari. Poſſumus autem ex veteri teſtamento tria potiſsimum colligere, interdum enim tota res oblata igne conſumebatur: & tale ſacrificium vocabatur (holocauſtũ) quod verbum, iuxta proprietatem Hebraicam interpretatum, idem ſignificare dicitur, quod aſcendens: quia nimirum hoc ſacrificium igne cõſumptum, totum-

Ex varijs actionum conſecratiuarũ modis, variã ſacrificia diſtinguuntur.

Iſidorus. que in vaporem & fumum reſolutum, quaſi aſcēdebat. Alij vero, vt Iſidorus ſupra refert, exiſtimāt (holocauſtum, nomen eſſe Græcum, idemque ſignificare quod totum incenſum. Secundo, ſacrificium poſt iugulationem ſeu interfectionem animalis, partim igne conſumebatur, partim in vſum ſacerdotū reſeruabatur, illudque in atrio, vel in templo comedebāt, vt in hoſtia, quæ dicebatur, pro peccato. Tertio erat ſacrificium (hoſtia pacifica) dictum: quod partim igne, partim ſacerdotum, partim etiam ipſorum ſacrificantium vſu conſumebatur, vt conſtat ex Leuitico, præſertim ſex capitibus primis, vbi Cyr. Rup. & alij expoſitores, varias horum ſacrificiorum rationes tradunt, quas breuiter collegit D. Th. 1. 2. q. 102. & prius attigit Philo. l. de victimis, & Ioſeph. l. 3. Antiq. c. 13. Hæc autem partitio potiſsimum habet locum in ſacrificijs animalium: accōmodari autem ſuo modo poteſt etiam ad ea, quæ erant ex fructibus terræ: vt ſimila, tritico, & cæt. omnia enim aliquo ex prædictis modis conſumebantur.

Cyrill. Rupert. D. Thom. Philo. Ioſeph.

Aliud ſacrificium cruentum, aliud incruentum. Vnde etiam obiter declarata relinquitur alia diuiſio ſacrificij in incruentū, & cruentum, quæ tum ex parte rei oblatæ, tum ex modo offerendi, ſumi poteſt quandocunque enim offerebantur fructus terræ aut aliquid ex illis confectum, ſacrificium fiebat incruentum: quia nulla ſanguinis effuſio in eo fiebat, aut fieri poterat. Quando vero offerebantur animalia, ſemper fiebat ſacrificium cruentum: iugulabantur enim & ſæpe ad humanos vſus parabantur, quod fieri non poterat ſine ſanguinis ſeu cruoris effuſione. Quod etiam maxime fiebat ad ſignificandum cruentum ſacrificium, quod in Chriſti paſsione peractum eſt, ſicut per priora ſacrificia adumbratum etiam fuit incruentum ſacrificium, quod in nocte cœnæ Chriſtus obtulit. Vnde in lege etiam naturæ vtrumque ſacrificij genus inuentum eſt, nam Melchiſedech, ſacrificium obtulit incruentum: de Abraham vero & alijs Patriarchis ſæpe legimus, ſacrificia cruenta immolaſſe: Sacrificium autem legis nouæ, vt poſtea videbimus, formaliter, & proprie incruentum eſt: tum quia Chriſtus in eo oblatus ſemel tantum mori debuit, idque de ſe ſufficientiſsimum fuit ad noſtra exhaurienda peccata: tum etiam, quia ita decebat ad perfectionem, & puritatem legis gratiæ poteſt autem hoc ſacrificium dici eminenter & myſtice cruentum: quia in eo vera caro, & verus ſanguis offertur cum quadam myſtica repræſentatione ſacrificij cruenti, & ſacramentali eorum ſeparatione, quantum eſt ex vi verborum, quamuis propter realem concomitantiam minime in re ipſa ſeparentur, ſed coniuncta ſint.

Sacrificia itē pro ſignificātium fine & intentione ſunt varia. Quarta diuiſio ſacrificij ſumitur ex parte finis, & continet tria vel quatuor membra. Primo enim inſtitui poteſt ſacrificium ſolum ad Deum venerandū, eiuſque excellentiam, & ſupremam dominationem proteſtādam; & huiuſmodi erat holocauſtum, quod propterea totū cremabatur, vt ſignificaretur id totum, quod creatura eſt, Dei eſſe: totumque in Dei honorem & laudem eſſe perfectiſsimum ſacrificiorum omnium, vnde & ad ſtatū perfectorum dicitur pertinere. Secundo poteſt inſtitui ſacrificium in expiationem peccatorum, & dicitur: hoſtia pro peccato: quæ in lege veteri frequens eſt, & multiplex pro diuerſitate peccatorum, aut perſonarum: ſæpe enim ad diuerſa diluenda peccata diuerſa præcipiebantur ſacrificia, non quidem in omni peccatorum genere: id enim fuiſſet immēſi cuiuſdam oneris, ſed in quibuſdam, quæ iuxta illius legis ſtatum, cenſebantur grauiora, vel pro quibus talia ſacrificia præciperentur aptiora. In quo etiam ſignificatū eſt, illa ſacrificia per ſe non fuiſſe ſufficiētia ad internam peccatorum remiſſionem quo ad culpam: quia hoc modo vnum peccatum mortale ſine alio nō tollitur: ſacrificia autem illa pro peccatis, mortalibus præſertim, offerebantur, nō ergo ad remiſsionem culpæ ex vi illorum, ſed vel ad ſatiſfaciendum pro pœna ex opere operātis; ad id enim valere poterant, ſi offerens erat ſufficienter contritus: vel ad impetrandam à Deo talem contritionem, ſi ſaltem ex vera fide, & aliquali diſpoſitione, & bono ac ſupernaturali motu cordis oriretur. Vel denique (quod certius erat) ad legalem iuſtitiam, ſeu veniam obtinendam. Tertio, inſtituebatur aliud genus ſacrificij, quod (hoſtia pacifica) appellabatur, vt tradit D. Th. 1. 2. q. 102. art. 3. vbi hoc modo trimembrem facit hanc diuiſionem, ad eam omnia ſacrificia referens, quæ, vel in lege veteri inſtituta ſunt vel excogitari poſſunt. Maioris autem claritatis gratia poſſumus tertium hoc membrum in duo ſubdiuidere: ſit ergo tertium ſacrificij genus, quod ad gratias Deo agendas pro beneficijs ſuſceptis inſtituitur: & hoc proprijſsime vocabatur. hoſtia pacifica, ſacrificium laudis, ſeu, gratiarū actionis. Quartum vero genus eſt quando ſacrificium inſtituitur ad impetrādum à Deo aliquod beneficium, præter remiſsionem peccatorum, quod dici poteſt: ſacrificium impetratorium. In qua tota diuiſione obſeruandum eſt, ſumptam ex motiuo virtutis: quatenus, vel ad finem virtutis: pœnitentiæ, gratitudinis, religionis, aut alterius ſimilis proxime ordinatur. Quapropter, quamuis ex vi & intentione inſtituentis fieri poſsit, vt ſacrificia ad hos fines ordinata, ſint etiam (vt ſic dicā) realiter, ſeu materialiter diuerſa: non tamen repugnat, hæc omnia motiua ad idem reale ſacrificium applicari, vel ex intentione proximi offerentis, vel etiā ex mente, & inſtitutione primi inſtituentis. Atque ad hunc modū vnicum Sacrificium legis nouæ omnes has ſacrificiorum rationes perfectiſsime cōtinet. Eſt enim holocauſtum, quia potiſsimum fit in recognitionē diuinæ excellentiæ. Eſt Euchariſticum, quia fit in recognitionem & gratiarum actionem paſsionis Chriſti, quæ fuit ſummum Dei beneficium, & fons beneficiorum omnium. Eſt etiam impetratorium, quia in eo Chriſtum offerimus, in quo, & per quem, omnia diuina beneficia ſperare debemus.

D. Thom.

Legis gratiæ vnicum ſacrificium omnes ſacrificiorum rationes omnia continet.

SECTIO VIII.

Vtrum ſacrificium ſit de lege naturæ.

HActenus ſacrificij naturam & proprietatem contemplati ſumus, & obiter, quæ in communi de cauſis & effectibus deſiderari poſſunt, ſufficienter attigimus: ſupereſt igitur, vt aliam partem de ſacrificio tractemus, quæ ad rem moralem pertinere poteſt, nimirum, an huiuſmodi ritus, & modus colendi Deum licitus ſit, vel præceptus, & quo præcepti genere, naturalis, ſcilicet, an poſitiui, diuini vel humani. Prima ſententia eſt hæreticorum quorundam negantium, exhibendum eſſe Deo cultum externum, & præſertim per ſacrificia cruenta. Ita refert Auguſt. l. 1. cont. Aduerſ. Leg. & Proph. c. 18. E contrario verò Euſeb. libr. 1. de Demonſt. Euang. c. 10. refert gentiles quoſdā reieciſſe incruenta ſacrificia tanquam indigna Deo; cruenta vero approbaſſe. Auerroes autem 12. metap. in vniuerſum hæc ſenſibilia ſacrificia contemnenda putauit: imo apud Lactan. legimus. Senecam vocem illā protuliſſe, Quod eſt ſupra nos, nihil ad nos: quaſi abijciendum putauerit omnem Dei cultum, fortaſſa ſenſibilem & externum.

Hæreticorum delirium. Auguſt. Euſeb. Auerroes. Seneca.

Sed, quod pertinet ad generalem quæſtionem de cultu Dei externo, an ſit licitus & honeſtus, non eſt hic diſputandi locus: ſed ſupponēdum eſt ex 2. 2. loco citato, & in primo tomo huius tertiæ partis tractantes de adoratione idem oſtendimus: non ſolum ex Scripturis, & ex perpetuo vſu Eccleſiæ & iuſtorum omnium, verum Deum colentium, ſed etiam ex naturali ratione. Quia, cum homo cōſtet animo & corpore: & vtrumque à Deo habeat, eiuſque prouidentia in vtroque conſeruetur, & gubernetur, per ſeſe maxime decet, vt non ſolum animo, ſed etiam corpore

pore ipſum colat: præcipue cum huiuſmodi cultus externus,& ad proprium ſpiritualem profectum vtilis ſit,& ad aliorum exemplum, & Reipublicæ conuenientem gubernationem. Eſt enim homo animal ſociale,& ideo non ſatis eſt, vt veram de Deo exiſtimationem habeat: ſed neceſſarium etiam eſt, vt eam prodat,& coram aliis profiteatur: quod maxime fit per huiuſmodi externum cultum religioſum. Vnde hæc veritas non tantum eſt fide certa, ſed etiam ratione generali euidens:& locum habet, non ſolum in hominib. ad ſupernaturalem finem eleuatis, ſed etiã in pura natura, reſpectu Dei, vt author eſt & finis naturalis illius.

Deo iuſtorũ externa ſacrificia gratiſſima ſemper extitere. Hoc autem principio ſuppoſito: non eſt difficile oſtendere, etiam eſſe honeſtum, Deoq; gratum, externum cultum per ſenſibile ſacrificium, ſiue cruentum, ſiue incruentum: quod etiam de fide eſt,& rationi naturali conſentaneum. Vnde probatur primo ex hiſtoria ſacræ Scripturæ: nam à principio mundi conſueuerunt homines iuſti, Deoque grati, offerre Deo huiuſmodi ſacrificia, annuente Deo, & ſignis aliquibus ſignificante ſibi eſſe placitum, vt manifeſte legimus de Abel, Geneſ. 4. ad cuius ſacrificium (reſpexit Deus) & c. 8. Noe, poſtquam egreſſus eſt de arca: Obtulit holocauſta ſuper altare, odoratuſq; eſt Dominus odorem ſuauitatis: & idem legimus de Melchiſedech, ca. 14.& de Abraham, ca. 15.& 22.& de aliis poſterioribus, excepto Iſaac: ſicut nulla etiam fit mẽtio in Scriptura ſacrificij oblati ab Adam, licet credibile ſit, illud non omiſiſſe poſt peccatum, quamuis Scriptura ſacra id non commemoret, cuius rationem myſticam attigit D. Thom. dicta quæſtione 85. articul. 1. ad ſecundum, fortaſſe tamen nullum myſterium in hoc latet: quia neceſſe non eſt: vt in Scriptura ſacra omnia referantur, pręſertim quia fortaſſe nihil ſpeciale aut memoria dignum in horum Patrum ſacrificiis accidit. Secundo, hæc veritas euidentius conſtat ex his, quæ Deus fecit in lege ſcripta, in qua Deus multa huiuſmodi ſacrificia, nõ ſolum probauit, ſed etiam præcepit, quæ lex non potuit nõ eſſe ſancta, cum à Deo fuerit data. De qua re legi poſſunt Euſeb. lib. 1. de Demonſt. capit. vltim. Auguſtin. epiſt. 49. q. 3.& ex recentioribus Franciſcus Ribera, Oſeæ 6. à numer. 20. Tertio, nota fuit etiam hæc veritas Philoſophis grauioribus, & qui de rebus moralibus melius ſenſerunt, vt conſtat ex Platone dialog. 8. de legib. Ariſtot. 7. Polit. cap. 8.& 8. Ethic. cap. 9.& Cicer. de Nat. Deorum. Quarto accedit ratio, quia in huiuſmodi genere cultus nulla eſt ſpecialis deformitas aut indecentia: quia & finis eius religioſus eſt,& actio ipſa eſt ſatis accommodata ad ſignificandam excellentiæ diuinæ recognitionem: neque aliunde oſtendi poteſt aliqua malitia, quæ per ſe ſit actui annexa: ergo talis actus per ſe ex obiecto & fine ſuo,& circumſtantiis ſibi debitis, honeſtus eſt. Confirmatur: quia honeſtum eſt, vt homo tributum ſoluat Regi ſeu Principi, eique honorem exhibeat in recognitionem dominij,& dignitatis eius: ergo honeſte etiam potuit ab hominibus introduci, vt de rebus ſuis aliquid Deo offerant, quaſi tributum ei debitum perſoluentes, hæc autem obligatio non poteſt in vtilitatem Dei cedere, qui bonis noſtris non indiget: decenter ergo factum eſt, vt huiuſmodi oblatio interdum in ſolum Dei cultum & honorem cedat, per aliquam immutationem ſeu conſecrationem rei oblatæ, eſt ergo huiuſmodi cultus ex genere ſuo decens,& honeſtus.

Geneſ. 4. 8. 14. 15 & 20.

Euſeb. Auguſt. Ribera.

Plato. Ariſt. Cicero.

Scripturis propoſita veritas impugnatur. Sed obiici poſſunt nonnulla Scripturæ teſtimonia, in quibus Deus ſignificat, huiuſmodi ſacrificia ſibi non eſſe placita. Pſ. 39. Sacrificium & oblationem noluiſti. Pſ. 50. Holocauſtis non delectaberis: aperti[9] Iſaiæ 1. Sanguinem hircorum & taurorum nolo; quis enim hæc requiſiuit de manib. veſtris? Et ſimilia fere habentur Hierem. 7. imo Ezech. 20. Sacrificiorũ præcepta appellantur (non bona.) Confirmatur, quia, ſi

Pſ 39 & 50. Iſaia 1. Hierem. 7. Ezech 20.

hæc ſacrificia verum & honeſtum cultum Dei continerent: eſſent excellentiora, q̃ opera miſericordię, eiſque pferenda: quia religio excellentior eſt, quam miſericordia, at vero Scriptura ſacra præfert opera miſericordiæ his ſacrificiis. Oſeę 6. Miſericordiam volo, non ſacrificium: hinc Lactant. lib. 6. de vero cultu, capit. 1. obſcure loquitur de ritu & ſacrificio, quo De[9] colendus eſt, dicens: Nihil ſancta & ſingularis illa Maieſtas ab homine deſiderat, niſi ſolam innocentiam, q̃ ſi quis obtulerit, ſatis pie religioſeq; litauit. Ad priora teſtimonia reſpondetur, in eis non improbari hæc ſacrificia, ſed inprimis admoneri homines, nõ ſatis eſſe illis huiuſmodi ſacrificia, ſi alioqui negligenter viuãt: q̧ recte docuit Lactantius ſupra dicens. Homines neglecta iuſtitia, cum ſint omnib. ſcelerib. inquinati religioſos ſe putant, ſi templa & aras hoſtiarum ſanguine cruentauerit. Itaq; non ſacrificia, ſed ſacrificantes reprehenduntur, qui contẽnentes alia opera virtutũ, putant ſe per ſola ſacrificia fore Deo gratos: vnde in citato loco Iſaię 1. poſt ſuperiora verba ſubditur: Manus n. veſtræ ſanguine plenæ ſunt: & capitul. 66. Hæc omnia elegerunt in vijs ſuis & in abominationib. ſuis anima eorum delectata eſt. Iuxta quod ſcribit ẽt Clemens Papa li. 6. Conſtit. c. 22. Recuſabat ſacrificia populi ſæpenumero in eum peccantis,& exiſtimantis eũ ſacrificiis,& non pœnitentia placatum iri:& fere idẽ habet Irenæus li. 4. c. 32.& Aug. li. q. noui & vet. Teſt. q. 103.& hoc indicant verba illa Pſ. 50. Si voluiſſes, ſacrificium dediſſem vtiq;: holocauſtis non delectaberis: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: & poſtea ſubditur: Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes,& holocauſta: tunc imponent ſuper altare tuũ vitulos. Non ergo hæc Deo diſplicebant, ſed, vt à contrito corde procederẽt, requirebat. Secundo, ac præcipue inſinuatur in illis locis, omnia antiqua ſacrificia debuiſſe valorẽ ſuum ex fide paſsionis Chriſti accipere,& illa ſecluſa, per ſeſe nulli[9] fuiſſe exiſtimationis, q̧ indicatum eſt in illis verbis, Pſ. 39. Sacrificium & oblationem noluiſti, aures autem perfeciſti mihi: Holocauſtum & pro peccato nõ poſtulaſti tunc dixi, Ecce venio: vt Paul[9] etiã expoſuiſſe videtur ad Heb. 10. vnde Aug. ſuper eundem Pſ. dicit, multa ex prædictis verbis referenda eſſe ad tempus legis gratiæ, in quo, oblato iam Chriſti ſacrificio: q̧ illa ſacrificia pręnunciabant, non poſſunt eſſe Deo grata, quod docuit etiam Chryſ. in Demonſtra. quod Chriſtus ſit Deus, & Anaſta. Niſſ. lib. quæſtionum ſacræ Scripturæ, qu. 50. Tertio docemur in prædictis locis, quamuis opera diuini cultus ex genere ſuo meliora ſint, quam opera miſericordiæ: interdum vero hæc eſſe magis neceſſaria, Deoq; gratiora, ideoq; ſacrificijs præferenda; maxime cum relata in Dei honorem,& amorem, participent honeſtatem religionis & charitatis Dei: hoc enim modo dicitur Marci 12. miſericordiam eſſe maiorem omnibus holocauſtis & ſacrificiis: Tandem vltimo ſignificatur prædictis locis, dediſſe Deum tot ſacrificia carnalia illi populo, non quia per ſe illi maxime placerent, ſed vt cum ab idolorum cultu abſtraheret. Item Hieronymus interpretans citata Prophetarum teſtimonia,& Matth. 5. Chryſoſt. 61. in Matth. & 24. in 1. ad Corinth. Epiphan. hæreſi. 42. D. Th. 1. 2. q. 102. ar. 3. Vnde conſtat, quomodo exponendum ſit verbum illud Ezech. Dedi ei præcepta non bona: non enim poſſunt dici non bona, quia fuerint mala: alioqui quomodo Deus illa dediſſet? dicuntur ergo (non bona) id eſt, laborioſa, oneroſa, aut certe etiam min[9] perfecta,& carnali populo, potius, quam ſpirituali accommodata, vt à maioribus malis arceretur. Ac deniq; (non bona) dicuntur, quia onus imponebant, gratiam autem non dabant; & iubebant quidem, nõ autem adiuuabant, vt late perſequitur Aug. toto lib. de ſpiritu & littera,& docet D. Thom. 1. 2. q. 98. art. 1. Ad confirmationem ſatis ex dictis reſponſum eſt: Lactantius etiam pie exponendus eſt iuxta dicta: maxime quia in eis verbis, non tam de honeſtate, quam

Oſeæ 6. Lactant.

Adductis Scripturis ſatisfit.

Iſaiæ 1.

Clem. Papa.

Irenæus. Auguſt.

Pſalm. 39.

Hebr 10.

Chryſoſtom. Anaſ. Niſſen.

Marci 12.

Hieronymus Chryſoſtom. Epiphanius. D. Thomas.

Auguſtinus. D. Thomas.

quam de neceſsitate horum ſacrificiorum loquitur: de qua nondum dictum eſt.

Difficultas.

Secundo igitur loco declarandum ſupereſt, vtrum ſacrificium ſenſibile non ſolum licitum ſit, ſed etiam præceptum, eſt autẽ quæſtio de prçcepto Legis naturæ, nam de iure poſitiuo diuino & humano dubium non eſt, quin talis actus poſsit eſſe materia præcepti, ſicut fuit in lege veteri, & poſtea dicemus de lege noua: difficultas vero eſt, quid ſit dicendum, ſtando in ſola lege naturæ. D. Thom. 2. 2. q. 85. art. 1. ad 4. ſentit, determinationem quidem ſacrificij eſſe de iure poſitiuo, tamen vſum eius in communi eſſe de lege naturæ: & ita interpretantur & ſequuntur Caiet. & Soto ibi, & fauet Euſebius loco ſupra citato dicens: hominem debere vitam ſuam offerre Deo in ſacrificio: tamen, quia non expediebat, humanum ſanguinem ſacrificari; ideo lege naturæ introductum eſſe, vt in ſacrificium animalis, vel aliquid eiuſmodi, commutaretur: ſic enim Clem. Rom. lib. 6. conſt. ca. 20. dicit, antiquos Patres naturali lege admonitos ſacrificaſſe: & Caſsian. coll. 8. c. 23. dicit, Abel naturali lege adductum ſacrificaſſe. Sed in hac re aliud eſt loqui de cultu Dei abſolute: aliud de cultu externo: aliud deniq; de tali cultu externo, qui eſt per ſacrificiũ. Rurſus aliud eſt dicere, aliquid eſſe ſimpliciter præceptum in lege naturæ: aliud vero eſſe ſufficiens ad implendum aliquod naturale præceptum.

D. Thomas. Caietan. Soto. Euſeb. Clem. Rom. Caſſian.

Deum colere iure naturæ præceptũ eſt.

Dico ergo primo: Cultus Dei abſolute loquendo prçceptus eſt naturali lege. Hanc concluſionem probat optime ratio qua D. Tho. vtitur loco citato, quia nimirum homo debet Deo non tãtum amorem, ſed etiam honorem, tanquam ſupremo domino & authori ſuo, à quo habet & originem, & cætera omnia. Et confirmatur, nam hac ratione præceptum naturale eſt de honorandis parentibus, quanto magis de honorando Deo?

Idq; cultu externo.

Dico ſecundo, etiam eſſe iure naturæ præceptum, colere Deum cultu externo. Hoc quidem non videtur eſſe tam euidens, ſicut primum. Probatur tamen primo ex vſu omnium gentiũ, nam omnes eo modo quo Deum cognoſcũt, illum colunt aliquo externo cultu: ergo ſignum eſt, id fieri naturali ratione dictãte. Secundo, quia cum homo à Deo habeat non ſolum animam, ſed etiam corpus, nõ ſolum animo, ſed etiam corpore tenetur eum colere: nõ quidem, quia Deus ſenſibili aliquo ſigno indigeat, vt mentis noſtræ affectum cognoſcat, vt hæretici argumẽtantur: ſed vt nos totos, & non ſolum animas, ſed etiam corpora Deo ſubiiciamus. Honor enim eſt in honorante: & ideo exhiberi debet modo ipſi accommodato. Vnde argumentatur tertio D. Thomas, quia naturale eſt homini, vt mentem ſuam ſenſibilibus ſignis exprimat: ergo hoc etiam modo tenetur colere Deum. Primum, quia ex interno affectu naturaliter ſequitur externa manifeſtatio: vix enim poteſt homo animi ſui ſenſum & mentem interius omnino continere, & ideo, ſi interior cultus Dei eſt de lege naturæ, conſequenter fit, vt ſit etiã exterior. Deinde, quia hoc multum iuuat, & fere neceſſarium eſt ad interiorem cultum, anima enim per actus corporis ad interiores animi motus excitatur. Denique (quod caput eſt) quia tenetur homo mentem & animum ſuũ erga Deum, non ſolum Deo, & ſibi, ſed etiam aliis hominibus ſignificare: propter quod non ſolum fideles, ſed etiam confeſsio fidei, eſt ad ſalutem neceſſaria, vt ſignificauit Paul. ad Rom. 10. & idem proportionaliter eſt in lege naturæ. Præſertim, quia cum homines in vnius Reipublicæ ſeu populi corpus congregãtur, naturalis ratio poſtulat, vt non tantum ſigillatim & priuatim, ſed etiam publice, & communi nomine & authoritate Deum colant, quod facere non poſſunt, niſi externo cultu, quia cultum mere internum homines non vident.

Rom 10.

Sacrificij oblatio licet de iure naturæ ſtricte ſumpto, non ſit, eſt tamen actio idonea ad præceptũ naturale, de cultu externo exhibendo Deo exequendum.

Dico tertio: Quamuis ſacrificium viſibile ſatis accommodatum ſit ad prædictam obligationem implendam, tamen proprie & in rigore non eſt ex vi ſolius legis naturæ præceptum. Prior pars ſatis nota eſt ex dictis. Poſterior ſumitur ex Anacleto Pap. ep. 2. dicente, antiquos Patres ſpõtanea voluntate ſacrificiũ obtuliſſe, & Clemente, qui loco ſupra citato dicit, nõ ex obligatione, ſed ex voluntate ſacrificaſſe. Ratio vero eſt, quia, licet hic modus colendi Deũ, ſit honeſtus, & ſufficiens ad implendam obligationem colendi Deum, tamen præter hunc modum poſſunt eſſe alij, etiam honeſti & ſufficientes, vt per vocalem orationem & laudem, per genuflexiones: vel alias ſimiles actiones: cultus enim Dei externus multiplex eſt, & nullum eſt naturale principium, ex quo ſufficienter colligi poſsit, determinationem illius ad talem modum cultus, ſcilicet, per ſacrificium, eſſe omnino neceſſariam ad morum honeſtatem. Quando igitur aliqui Doctores ſignificant, ſacrificium eſſe de lege naturæ, vel loquuntur de ſacrificio in communi prout includit non ſolum propria, ſed etiam metaphorica ſacrificia. Vel loquuntur de ſacrificio formaliter, ratione cultus latriæ externi, vt ſic, nõ ratione talis determinationis. Vel denique, ſi de hac etiam loquantur, interpretandi ſunt, eſſe de lege naturæ, id eſt, cõſentaneum illi, & impletiuum legis naturç, non tamẽ ſimpliciter neceſſarium.

Anacletus, Clemens.

Obiectioni reſpondetur.

Dices, conſiderãdo hoc præceptum eo modo, quo præceptum eſt, ſcilicet, in ordine ad cultũ Dei externum, vt ſic, pro quo tempore obligat, ſtando in ſola lege naturæ? Reſpondetur breuiter (quoniã hoc magis ſpectat ad materiam de religione) hic occurrere generalem difficultatem & communem omnib. prçceptis affirmatiuis, in quibus, ſi determinatio facta non eſt per legem poſitiuam, difficile eſt deſignare tempus, pro quo determinate obligẽt. Quocirca, ablata prædicta determinatione legis poſitiuæ, nihil aliud dicere poſſumus, quam huiuſmodi cultum eſſe ab homine exhibendum Deo, aliquoties in vita: & nõ eſſe nimium differendum, nec poteſt temporis punctus & articulus generaliter definiri, ſed prudenti vſui, & arbitrio id committendum eſt.

DISPVTATIO LXXIV.

De Miſſa ſeu ſacrificio legis nouæ.

Diſp 2. de Sacrificio. Doctrinæ ordo.

SVperius de ſacramentis tractantes pri⁹ de ſacramentis legis nouæ in communi, quam de aliquo in particulari diſſeruimus: quoniam ſacramenta multa ſunt, & in quibuſdam reb. conueniunt, in aliis differunt, in lege autem noua non ſunt plura ſacrificia, ſed vnicum tantum, vt poſtea videbimus, & ideo de hoc ſingulari ſacrificio ſtatim diſputationem inſtituimus. In quo pertractando duas illas partes diſtinguemus: ſpeculatiuam ſcilicet, ſeu dogmaticam, & moralem: ſicut in ſacramentis obſeruauim⁹. Prior autem, quam nunc aggredimur, ſex vel ſeptem capita complectetur: ſcilicet, an ſit hoc ſacrificium: quid ſit: quas cauſas habeat: & prçſertim à quibus offerri poſsit: & pro quibus: & quam habeat efficaciam ſeu valorem, ac deniq; quo ornatu & cæremoniis peragendum ſit. In hac ergo diſputatione tantum prima quæſtio, & conſequenrer inſtitutio huius ſacramenti declaranda à nobis eſt.

SECTIO I.

Vtrum in lege noua ſit aliquod verum ac proprium ſacrificium.

Hæreticorũ pertinax inſania.

VNA ex præcipuis controuerſiis cum hæreticis huius temporis eſt de huiuſmodi ſacrificio: illi enim omnino negant, inſtituiſſe Chriſtum in noua lege aliquod verum ſacrificiũ, & quamuis potiſsimum

mum intendant tollere ſacrificium propitiatorium, & impetratorium; tamen, vt hoc efficiant, abſolute de ſacrificio loquuntur, & quicquid vel in Scriptura, vel in ſanctis Patribus, de Euchariſtiæ ſacrificio, vel inſinuatum, vel aperte ſcriptum reperitur, id totum de improprio ac metaphorico ſacrificio interpretantur. *Fundam.* Fundamentum eorum præcipuum eſt, quia, vel hoc ſacrificium eſt Eccleſiæ Chriſti neceſſarium vel non, ſi non; ſuperflue & ſine cauſa id eſſet inſtitutum: ſi vero dicatur neceſſariū: fit iniuria ſacrificio crucis Chriſti. Nam ſequitur, illud fuiſſe imperfectū, & inſufficiens. Hoc aūt fundamentum, quamuis ſpecie videatur infirmum, magnum tamen robur ſumit ex Epiſtola Pauli ad Hebræos, in qua ſimili argumento vti videtur Apoſtolus, vt concludat, vetera ſacrificia fuiſſe infirma: quandoquidem poſt illa omnia neceſſarium fuit ſacrificium crucis: hæc n. argumentandi ratio, ſi efficax eſt, eodē modo concludit de quocunq; poſteriori ſacrificio: vnde aperte Paul⁹ ex illius ſacrificij perfectione concludit, illud vnicum ad conſummandam noſtram ſalutem ſuffeciſſe. *Heb. 9.* Igitur c. 9. dicit, antiquos Sacerdotes ſolitos fuiſſe frequenter introire in ſancta, ſacrificiorum officia conſummantes, atq; iterantes, eo quod nihil ad perfectionem poſſent perducere: Chriſtus aūt (ſubdit) introiuit ſemel in ſācta, æterna redemptione inuenta: & infra. Non n. in manu facta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cœlū, vt appareat vultui Dei pro nobis: neq; vt ſæpius offerat ſemetipſum quemadmodum Pontifex, quando intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno: alioqui oportebat eum frequēter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel ad deſtructionem peccati in conſummatione ſæculi per hoſtiā ſuam apparuit. *Heb 10.* In c. atū 10. poſtquam dixerat, ſacrificia vetera repetita ſæpius fuiſſe propter ſuam imperfectionē, ſubdit: Chriſtus aūt vnam pro peccatis offerens hoſtiam in ſempiternum ſedet in dextera Dei: de cætero expectans, donec ponātur inimici ſub pedib. eius: vna n. oblatione conſumauit ſanctificatos. Poſtmodum vero exponens de tēpore legis gratiæ, verba *Hier. 33.* Hier. 33. Dabo legē meam in cordibus, & peccatorum eorū non recordabor ampli⁹; ſubiungit Paul. Vbi horū remiſſio eſt, iā non eſt oblatio pro peccato: tollit igitur ſacrificium propitiatorium: vnde & ſubiungit: Voluntarie peccantibus nobis, poſt acceptam notitiā veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia.

Secundo argumentari poſſumus ex Paulo ad Hebræos 5. vbi dicit, neminem poſſe ſibi aſſumere dignitatem vel honorem Pontificis ſeu Sacerdotis, niſi qui vocatur à Deo tanq̃ Aaron, ſed in lege noua null⁹ vocatur Sacerdos, niſi Chriſtus, ꝙ maxime pertinet ad eius dignitatem, & ad excellentiam & perfectionem Sacerdotij eius: nā, vt ſubiungit Apoſtolus. Alij quidē plures facti ſunt Sacerdotes eo, quod morte prohiberentur permanere: hic autem, eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium. Ex quo videtur Paulus tacite concludere, illum eſſe vnicum Sacerdotem, poſt quem nullus alius ſuccedit, ꝙ magis inferius ſignificat, dicens: Lex n. homines conſtituit Sacerdotes infirmitatem habentes: ſermo autem iuriſiurandi, qui poſt legem eſt, filium in æternū perfectum. Igitur poſt Chriſtū nullus eſt propri⁹ inſtitutus Sacerdos, ſed omnes fideles ſunt Sacerdotes, ea lata & metaphorica ſignificatione, quæ ſacrificio ſimili modo dicto correſpondet, iuxta illud: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium: ablato aūt proprio ſacerdotio, neceſſe eſt, & ſacrificium proprium auferre: nam hæc duo inſeparabili nexu coniuncta ſunt. Dices, ipſum Chriſtum eſſe perpetuum Sacerdotem, qui perpetuo poteſt ſacrificium offerre, & iterare. Sed obſtat Paul. ad Hebr. 7. dicens, Chriſtum talem eſſe Pontificem: qui non habet neceſſitatē quotidie (quēadmodum ſacerdotes) prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit ſemel, ſeipſum offerendo: & idē repetit c. 10. vt ſupra viſum eſt.

Tertium argumentum ſumunt hæretici ex Io. 4. *Ioan. 4.* vbi Samaritana Chriſtū interrogauit: Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet: Chriſtus aūt reſpondit. Venit hora, quando neq; in mōte hoc, neq; Hieroſolymis adorabitis Patrem. Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate: quo in loco verbum (adorare) idem ſignificat, ꝙ ſacrificium offerre: nā quia (vt ſup. dicebamus) in oblatione ſacrificij ſuprem⁹ cultus externæ latriæ poſitus eſt: ideo (ſacrificare) per antonomaſiam (adorare) dici poteſt. Hūc autem eſſe ſenſum conſtat: quia de hoc ſolum erat controuerſia inter Samaritanos & Iudæos: nam hi ſolum in templo Hieroſolymitano dicebant, licere ſacrificia offerre: illi vero in monte Garizin, vbi templum ædificauerant, teſte Ioſeph. l. 11. antiq. capitul. 8. *Ioſeph.* nam de aliis actionibus, quib. coli Deus poteſt, vt ſunt oratio aut ſimiles, non poterat eſſe dubitatio, quin quouis in loco licite fieri poſſent. Accedit, nō eſſe nouum, ſed vſitatum in Scriptura, quod verbum (adorandi) pro verbo (ſacrificandi) ponatur, Gen. 22. *Gen 22.* Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos: i. poſtquam ſacrificium obtulerimus: ſunt n. illa verba Abrahæ, qui ad filium ſacrificandum ibat: & eodem ſenſu ſumi videtur Io. 12. *Ioan 12.* in illis verbis: Erant autem quidam Gentiles ex iis, qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto: & Act. 8. *Act. 8.* de Eunucho Candacis Reginæ dicitur: Venerat adorare in Hieruſalem, &c. eodem ergo modo ſumitur in citato loco. Interrogatus ergo Chriſtus de loco, vbi ſacrificium eſſet offerendum, reſpondere videtur, veniſſe iam tempus legis gratiæ, vbi nullibi erat Deus ſacrificiis honorandus, ſed tantum (in ſpiritu & veritate: id eſt, ſacrificio ſpirituali & inuiſibili.

Chriſti Eccleſ propriiſſimo externo, viſibiliq; ſacrificio gaudet, quo Deum colit. Dicendum vero eſt, eſſe in Eccleſia Chriſti aliquod verum, proprium, externum, ac viſibile ſacrificium, quod à Chriſtiano populo colitur Deus. Hæc eſt Catholica veritas, ac de fide certa. Quam oſtēdo primo ex veteri teſtamento: in quo prædictum eſt, fore in lege gratiæ huiuſmodi ſacrificium, vt teſtis eſt Aug. lib. 13. de Trinitate, capitul. 17. & epi. 49. q. 3. De quā re poſſunt varia teſtimonia afferri, quale eſt illud Dani. *Daniel 12.* 12. Vbi de vltima ætate legis gratiæ, quæ erit tempore Antichriſti, prædicitur, ceſſaturum in ea iuge ſacrificium: ſupponitur ergo eſſe duraturum ſacrificium aliquod toto illo tempore: nec poteſt hic locus exponi de ſacrificio improprio, & inuiſibili: quia illud non ceſſabit etiam tempore Antichriſti. Aliud teſtimonium eſt Iſaiæ 19. *Iſaia 19.* Cognoſcent Ægyptij Dominū & colent eum hoſtiis. Quo loco, Ægyptiorum nomine gentes intelliguntur, & eorum vocatio ad fidem Chriſti, & verum Dei cultum prædicitur, vt Hieronymus ibi exponit, *Hieronym. Tertull.* & ſignificat Tertullian. libr. contra Iudæos, ca. quinto. Sed præcipuum teſtimonium eſt illud Malach. 1. *Malach 1.* Ad vos ô Sacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & offertis ſuper altare meum panem pollutum, & cæcum claudum ac debilem immolatis: non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim ſolis vſq; ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Quorum verborum planus ac perſpicuus ſenſus eſt: iis prædicere Deum reprobationem Iudæorum, ſacrificiorum, ac cæremoniarum legalium ceſſationem, vocationem gentium, & mūdiſſimam ſacrificij oblationem in gentium Eccleſia futuram: quæ tamen tanquam præſens deſcribitur prophetico more, propter certitudinem prophetiæ, & cum legalibus oblationibus comparatur, eiſque præfertur. Nam ſacrificia Iudaica tantum in vno templo offerri poterant, hoc autem offerendum dicitur in omni loco: illa, & carnalia erant, & ab hominibus pollui poterant: hoc autem dicitur ſacrificium

cium mundum,quod nulla hominum nequitia contaminari,aut fœdari poteſt,vt Concil. Trident.dixit ſeſſ.22.c.1.

Conc. Trid.

Hæreticorũ refutatur eludendi modus.

Aiunt vero hæretici, ibi non eſſe ſermonem de proprio ſacrificio viſibili : ſed de improprio & inuiſibili,aut de metaphorico,quod in oratione,vel aliis bonis operib.conſiſtit.Sed huic euaſioni repugnant; Primo proprietas verbi(Sacrificium) quod ſimpliciter dictum,& ſine vlla limitatione,quæ ex antecedētibus,aut ſubſequentibus colligi poſsit, proprie ſumendum eſt,vt ex ſupra dictis,& ex generali regula interpretandi Scripturam,oſtendi poteſt. Secundo, quia,ſi antecedentia,& ſubſequentia conſiderentur, alium ſenſum commodum non patiuntur : nam ibi comparatur vnum ſacrificium cum aliis, & hoc approbatur,& reprobatur reliqua : ergo neceſſe eſt,totum ſermonem intelligi de propriis,& viſibilibus ſacrificiis:nam illa ſacrificia:quæ reprobantur,propria & viſibilia fuerunt;& illud,quod eis præfertur, tantum dicitur eſſe vnicum,quod ab omnibus gentibus offerendum eſt,cum tamen conſtet, ſacrificia inuiſibilia eſſe varia & multiplicia. Accedit,quod illud vnicum ſacrificium, prædicitur tanquam nouum & ſingulare futurum, & aliis veteribus ſacrificiis ſucceſſurum:at vero inuiſibilia ſacrificia non fuerunt de nouo introducenda, nec proprie ſucceſſerunt veteribus ſacrificiis,ſed ſimul etiam cum eis fuerunt:imo ſunt eis antiquiora : quia ſemper cum viſibilibus ſacrificiis debuere inuiſibilia coniungi, alioqui ficta eſſent,& impia talia ſacrificia. Denique ſpecialiter ibi prædicitur,futuram eſſe mundam hanc oblationem Eccleſiæ,quod poteſt duobus modis intelligi : primo ratione ritus externi: quod egregie conuenit huic ſacrificio nouæ legis:præſertim,ſi cum cruentis ſacrificiis veteribus conferatur, nam in ſolis ſpeciebus panis & vini,facili & puriſsimo ritu offertur. Vel ſecundo dici poteſt munda:propter ſanctitatem & puritatem ipſius ſacrificij : & hoc etiam optime quadrat in idem ſacrificium propter excellentiam rei oblatæ ſanctitatem primi offerentis,qui eſt Chriſtus:ratione cuius ſemper hoc ſacrificium mundum eſt, & infiniti valoris,etiam ſi contingat, proximum offerentem iniquum eſſe, quod non ita erat in veteribus ſacrificiis,quæ à ſolis puris hominibus offerebantur : & ob eorum nequitiā totum valorem ſuum amittere poterant:inuiſibili autem ſacrificio,cum totum penderet ex iuſtitia,& ſanctitate offerentis,non poteſt prędicta differentia ſatis accommodari, nam & in lege veteri offerebantur munda ſacrificia inuiſibilia à iuſtis hominibus & in lege noua poſſunt inquinari, vel potius omnino corrumpi,ſi abſq; honeſtate, vel debitis circumſtantiis fiant. Imo hæreticorum iudicio omnia opera noſtra,quantumuis bona, ſunt aliquo modo coinquinata & immunda : quod,licet ita vniuerſè dictum verum non ſit,ſæpe tamen ita accidere non eſt dubium: nō ergo propter noſtra opera poteſt ſacrificium legis nouæ mundū appellari, ſed propter mundiſsimam oblationem àChriſto inſtitutā. Quapropter interpretato hæc communi ēt omnium Patrum conſenſu firmata eſt:vt inter Latinos conſtat ex Clem.Rom.lib.7.Conſtit.c.31.&Cyprian.lib.2.cont. Iudæos c.16.Aug.18.de Ciuit.cap.25.& lib.1.cont.aduerſar.leg.& proph.c.10.& Græcis,Chryſ.Pſalm.95. & orat.2.cont.Iudæos.Irenæo lib.2.cont.hæreſ. c.33. Iuſtin.in Dialog.cum Tryph.Damaſc.li.4.de Fide c. 14.& ex aliis tam Latinis,quam Græcis,qui Prophetam ipſum exponunt: ac denique ex Hebræis Rabbi Samuel, eandem expoſitionem eleganter perſequitur in libello,ſeu epiſtola de aduentu Meſsiæ, c.21.& ſeq. & ex antiquioribus Hebræis eandem referunt Burgenſ.in Scrutinio Scriptur.2.par.c.7.&Galat.lib. 10.cap.4.

Clemens. Cyprian. Auguſtinus. Chryſoſtom. Irenæus. Iuſtin. Damaſc. Rabbi Sam. Burgenſ. Galat.

Improbatur huius loci extranea expoſitio.

Quocirca ſæpe miratus ſum,cur Arias Montanus, vir alioqui eruditus & pius, hunc locum Malachiæ interpretans,ad peregrinum & improbabilē ſenſum deflexerit, dicens, non eſſe ibi ſermonem de Eccleſia per Chriſtum ex gentib. congreganda,ſed de ipſis gentibus,quæ eo tempore viuebant,& eorum ſacrificia,& oblationes,quas lege naturali ducti Deo offerebant : deniq; appellari oblationem mundam, oblationib.Iudæorum comparatam ad Iudæorum cōfuſionem.Hæc autem interpretatio,non ſolum cum tota antiquitate pugnat,verum etiam cū verbis Prophetæ,& cum re ipſa,ſi per ſeſe ſpectetur : vix n.tunc erat in gentib.vnus vel alter,qui verum Deum agnoſceret,eumq; ſacrificiis coleret. Quomodo ergo in hoc ſenſu verum eſt illud? A ſolis ortu vſq; ad occaſū magnum eſt nomen meum in gentib.&in omni loco offertur mihi ſacrificium mundum? Deinde,quodnā eſt hoc ſacrificium mundum? nam etiamſi admittamus,fuiſſe tunc in Gentibus vſum ſacrificandi vero Deo,tamen,inprimis dici non poteſt, illud ſacrificiū fuiſſe vnū in Gentib.ſed varia pro hominū arbitrio. Deinde,ſi illa ſacrificia cum ſacrificiis Iudæorum cōferantur,non poſſunt illis mundiora exiſtimari in ritu ſacrificandi,quia etiā erant ſacrificia cruenta : neq; in re oblata,quia tantum eſſe poterant ex animalib⁹, vel ex fructib.terræ : neq; in ſanctitate offerentium: quia omnes erant puri homines: & ſi inter Iudæos erant aliqui iniqui,multo plures erāt in gentibus; & ſi inter gentes erant aliqui iuſti, qui ſancte offerebant, multo plures erant eo tempore inter Iudæos, quibus expreſsior Dei fides,& abundantior gratia,regulariter cōmunicabatur.Nullo ergo mō dicta expoſitio ꝓbari poteſt.Longe vero, improbabilior eſt alia euaſio ab hæreticis inuenta:nimirum, oblationem mūdam,quæ in Eccleſia offerenda dicitur, nō eſſe aliam præter ſacrificium crucis, quæ per fidem ac deuotionem fidelium Deo ſemper offertur. Sufficiunt n.quæ dicta ſunt,ad hāc expoſitionem reiiciēdam,tum quia huiuſmodi oblatio nō eſt proprium ſacrificiū,quatenus ſolum per fidem,& deuotionem fit : tum etiam, quia hæc oblatio non eſt propria Eccleſiæ per Chriſtum congregatæ,nec proprie ſuccedit veterib.ſacrificiis,ſed cum eis coniuncta fuit:imo ab origine mūdi fuit in Eccleſia fidelium:omnes n.fide Chriſti viuebant,eiuſq; paſsionem Deo offerebant, quod autem illi,vt futuram : nos,vt iam factam,offeramus,nihil ad propoſitum refert, nec in eo loco vlla de hac re mentio fit. Eſt ergo hoc teſtimonium ſatis efficax ad hanc fidem,& veritatem confirmandam.

Reſpuitur hæreticorum ficta euaſio.

Secundo poteſt ſuaderi hæc veritas ex nouo teſtamento : in quo licet non ſint teſtimonia,quæ per ſe ſumpta conuincant,ſunt tamen nonnulla, quæ aliis adiuncta plurimum ſuadent. Vnum eſt illud Act.13. Miniſtrantib.aūt illis Dño,& ieiunantib. dixit Spirit⁹ ſanctus,&c.vbi verbum(miniſtrandi) pro verbo ſacrificandi poſitum eſt,verbum n.Græcū, λειτουργέω, quod ibi poſitū eſt:quamuis ēt miniſtrare ſignificet, tamen in Scriptura frequenter ſumitur pro miniſterio ſacrificandi, vt ex ad Hebr.8.9.& 10.& ex aliis locis colligere licet : & ita vertit Eraſmus in citato loco Act. & hoc maxime declarat illa particula (Domino) nullum n. externum miniſterium tam proprie Domino exhibetur, ſicut ſacrificium : ſic ergo ex hoc teſtimonio colligimus, fuiſſe in primatiua Eccleſia ſacrificādi vſum. Aliud teſtimonium ſumi ſolet ex verbis Chriſti,Mat.5.Si offers mun⁹ tuum ad altare, &c. nam licet illa verba præceptum ſacrificandi non contineant:tamen,quia pro tempore legis nouæ à Chriſto ipſo dabatur, ſupponere videtur Chriſtus futuram fuiſſe in ſua Eccleſia oblationem ad altare, ſeu in altari:quæ ſacrificium eſt,vt ex hoc loco colligunt Irenæ.lib.4.cont.hæreſ.c.34.&Optat.Mileuit.libr.6. cont.Parmenian.in prin. Tertio, retorquere poſſumus argumentum ſumptum ex Ioan.4.recte n. probatum credimus, adorationem ibi pro cultu ſacrificij ſumi, de quo docet quidē eo loco Chriſtus veniſſe tem-

Probatur concluſio ex Scriptura legis gratiæ.

Heb.8.9. & 10.

Eraſmus.

Matth.5.

Irenæus. Opta Mil. Ioan.4.

ſe tempus, in quo cultus ſacrificandi, neq; ad templũ Hieroſolymitanum, neq; ad Garizitanum erat limitandum: non tamen negat Chriſtus Dominus, hoc tempore nullibi eſſe ſacrificandũ Deo: imo aperte id affirmare videtur, cum dicit: In ſpiritu & veritate adorabitis Patrem. Namq; ne in vſu eiuſdem vocis in eodem contextu æquiuocationẽ gratis admittamus, fatendum eſt, verbum (adorandi) ẽt in his verbis cultum proprij ſacrificij ſignificare: eſt igitur ex teſtimonio Chriſti huiuſmodi cultus in Eccleſia, & illum merito dicit futurum (in ſpiritu & veritate) quib. verbis ſapientiſsime indicat noſtrum ſacrificium, quod non fit carnali modo (vt ſic dicam) ſeu actione valde materiali, ſicut fiebant antiqua ſacrificia, ſed fit actione quodammodo ſpirituali: nam, ſi externũ ritum ſpectemus, fit ſolo verbo; ſi vero immutationem, quæ ibi fit, conſideremus, diuina quadam actione perficitur, & ſolius Spiritus ſancti virtute fit. Merito igitur hæc oblatio, ſeu adoratio dicitur (in ſpiritu) fieri. (In veritate) autem fit, quia iam nõ in vmbræ figura; ſed vere ac realiter caro & ſanguinis Chriſti in illo offertur. Vnde cum his verbis recte conſonant alia verba quæ Chriſtus Io. 5. idem myſterium promittẽs, dixit: Verba, quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita ſunt. Vnde in priori ẽt loco, veluti rem nouam promittẽs, dixit: venit hora, & nunc, &c. nõ ergo agit de ſola adoratione interna, & ſpirituali, quæ antiquiſsima eſt, ſed de nouo adorandi & ſacrificandi ritu à ſe introducendo. Quam expoſitionem indicauit Martialis epiſtola ad Burdegalenſes. c. 3. & Euſeb. 1. de Demonſtrat. c. 6. Theodoret. & Ruper. Malach. 2.

Ioan. 6. *Martialis.* *Euſeb.* *Theodor.* *Ruper.*

Tertio probari poteſt concluſio ex his, quæ cum ſacrificio neceſſario coniuncta ſunt: & à quib. ipſum ſeparari non poteſt, qualia ſunt in primis Sacerdos: nam, ſi in lege noua eſt proprium ſacerdotium, neceſſe eſt, vt in ea ſit proprium ſacrificium, vt ex principiis ſupra poſitis ſatis conſtat. Quod autem in lege noua proprium ſacerdotium ſit, vt certum ſumimus ex materia de Ordine, vbi hoc proprium locum habet, & nonnulla adduximus tractantes de miniſtro ſacramentorum in communi, & de miniſtro conſecrationis, vt per eam perficitur Euchariſtia, quaten[9] ſacramentum eſt; & addemus aliqua inferius agentes de miniſtro huius ſacrificij. Similiter, vbi eſt proprium altare, ibi neceſſe eſt proprium ſacrificiũ eſſe, vt ex dictis etiam patet: ſed in lege noua eſt altare, iuxta illud Iſaiæ 19. In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti: per quã metaphorice ſignificatur Eccleſia gentiũ, vt ſupra vidimus: & ita citantur verba Chriſti: Si offers munus tuum ad altare. Sic etiam à multis intelligitur illud Pauli ad Heb. 13. Habemus altare, de quo edere non habent facultatem, qui tabernaculo deſeruiunt: & illud 1. ad Cor. 10. Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum: menſa enim dæmoniorum erat ara, ſeu altare, in quo Diis immolabãt: ſimiliter ergo per menſam Domini intelligit Paulus altare, in quo Eccleſia Chriſti ſuum Deo ſacrificium offert, & ideo dicit: Nonne, qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris? quia videlicet edendo ſignificant, & confirmant, ſe conſentire ſacrificio. Atq; hunc fuiſſe in Eccleſia vſum altaris, & menſam Domini, in qua corpus Chriſti diſpenſatur, verum altare fuiſſe ſemper exiſtimatum, conſtat ex antiqua traditione, quæ ſumitur ex Canone 3. & 4. Apoſt. vbi & altaris, & ſacrificij fit mentio, & in eo ſeruanda dicitur Domini ordinatio. Item ex liturgiis antiquis, præſertim Iacobi, Baſilij, & Chryſoſt. & ex Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 3. vbi & altaris & aræ mentionem facit: & optime Gregor. Nazianz. orat. 2. contra Iulian. & oratione funebri, de ſorore ſua Gorgonia.

Probatur itẽ concluſio ex requiſitis ad ſacrificium conſumman dũ quæ ſunt Sacerdos. Altare. *Iſaiæ 19.* *Heb. 13.* *1. Cor. 10.* *Iacob. Baſil. Chryſoſt. Dionyſ. Greg. Naz.*

Quarto poteſt concluſio poſita confirmari Sanctorum teſtimoniis: ſed, vt prolixitatem vitemus ab eorum recitatione abſtinebimus: tum quia exiſtimo, ſufficere ea, quæ inter exponenda Scripturæ teſtimonia indicata ſunt, tum etiam, quia ſunt tam multa, tamq; communia, vt facilime poſsint cuicunque occurrere: & neceſſario erunt in ſequentib. quæſtionibus attingẽda. Deniq; quia hæretici non negãt Sanctos & antiquiſsimos Patres frequenter loqui de ſacrificio, non tamen de proprio, ſed de improprio ac metaphorico, quod quam ſit voluntarium, cõſtabit facile ex ipſorum Patrum lectione, & ex modo, quo de hoc ſacrificio loquuntur, & illud cũ antiquis ſacrificiis conferunt, & ex comparatione eius cum ſacrificio crucis, quod fuit propriiſsimum ac veriſsimũ ſacrificium, quæ omnia in ſequentibus videbimus.

Id ipſum Sanctorum ſacris teſtimoniis roboratur.

Vltimo loco adiungere poſſumus rationes & coniecturas. Et potiſsima omnium eſt. Nam nulla ratio patitur, vt Chriſtiana Reſpublica careat ſacrificio, quo publico ritu & nomine totius ſui populi Deum colat magis, quam Synagoga, vel Eccleſia, quæ fuit tempore legis naturæ: cur enim Chriſtus Eccleſiam ſuam in hac parte, quæ præcipua eſt, & ad Dei cultum maxime ſpectat, imperfectam vllo modo reliquiſſet? Fortaſſe dicent hæretici, ſtatum Eccleſiæ in lege gratiæ eſſe ita perfectum, vt non indigeat ſacrificij vſu. Sed hoc falſum eſt; primo, quia gratia non deſtruit naturam, ſed perficit; vſus autem ſacrificij, eſto, non ſit abſolute præceptus de lege naturæ, eſt tamen valde conſentaneus illi, & accommodatus homini non videnti clare Deum, viuentique in aliorum hominum conſortio ac ſocietate: & vtenti ſenſib. & ſignis ſenſibilibus ad aliorum ſenſa participanda, & ſua explicanda: Eccleſia autem Chriſti, quamdiu hic militat, ſemper eſt in hoc ſtatu: nõdum ergo attigit perfectionem, quæ ſacrificij vſum excludat. Et ideo Clẽ. Rom. lib. 6. Conſt. cap. 23. ad hoc propoſitum dixit, Chriſtum legẽ naturæ non ſuſtuliſſe, ſed confirmaſſe. Vnde ſubdit inferius: Baptiſmum, Sacrificium, Sacerdotium, localem adorationem alio modo mutauit; & inf. Per ſacrificio cruento, rationale & incruẽtum, ac myſticum ſacrificiũ inſtituit, quod in mortẽ Domini per ſymbola corporis & ſanguinis ſui celebratur: & ad eundem fere modum ſcribit Iren. lib. 5. cont. hæreſ. c. 34. Non genus oblationum reprobatũ eſt: oblationes enim & illic: oblationes autem & hic: ſacrificia in populo, ſacrificia & in Eccleſia: ſed ſpecies immutata eſt tantum, quippe cum iam non à ſeruis, ſed à liberis offeratur: & Petrus Clunic. epiſtola contra Petrobruſ. in eandem ſententiam ſcripſit. Qui ab Eccleſia ſacrificium tollunt, hoc tentant, dæmone ſuggerente, vt gens illa, quæ plurib. eſt à Deo cumulata beneficiis, minus grata illi ſit, minorẽq; cultum & honorem illi exhibeat.

Rationib. ac coniecturis munitur. *Hæreticorũ calumnia reijcitur.* *Clem. Rom.* *Irenæ.* *Pet. Cluni.*

Secundo, quia in ſacrificio viſibili nihil deſignari poteſt, quod, vel cum perfectione legis gratiæ, vel cũ perfecta Chriſti redemptione pugnet. Tria n. ſunt, quæ maxime poſſunt in ſacrificio conſiderari. Primum eſt, cultus Dei externus. Secundum, ſignificatio moralis vel myſtica. Tertium eſt, effectus ſatisfactionis pro peccato. Primum horum, non ſolum non repugnat perfectioni legis gratiæ, verum potius eſt ad illam neceſſarium, vt à fortiori patet ex dictis, quia cultus Dei externus cadit ſub naturale præceptum: lex autem naturalis, etiam obligat in lege gratiæ: imo maiori obligatione debemus Deo tam externum, quam internum cultum, qui in hac lege viuimus: quia maiora beneficia interna, & externa ab illo accipimus. Item, quia nunc maxime congregatur tota Eccleſia in vnum viſibile corpus, quod ſignis viſibilibus indiget ad colendum Deum, vt in vnum corpus religionis conueniant, ſicut Auguſtinus contra Fauſt. ſcripſit, igitur, neque cultus externus vt ſic, neque vt talis, ſc. per ſacrificium, alienus eſt ab ſtatu Eccleſiæ in lege gratiæ. Neque alicuius momenti eſt, quod reſpondent hæretici, ſatis nunc eſſe ſacrificium crucis. Quia, licet illud fuerit ſatis ad redẽptionem noſtram, non tamen ad cultum noſtrum (vt ſic dicam) ſeu vt nos exhibeamus cultum Deo, quia nos

In vno quoq; ſacrificio tria conſiderãda ſunt. Cultus Dei externus. *Auguſtinus.*

neq; obtulimus, neq; offerimus ſenſibiliter illud ſacrificium, vt in cruce oblatum eſt. Et quãuis in ratione rei oblatæ illud ſacrificium nobis ſufficiat, quatenus idem Chriſtus, qui tunc eſt oblatus, à nobis nunc offertur ſub viſibilibus ſignis, tamen in ratione oblationis non põt ſufficere: quia oblatio illa cruenta ſemel tantum facta eſt, & iterari non poteſt: vnde nec proprie pertinet ad legem nouam: quia ſub eam non cadit, nec cum illa durat, ſed ipſam anteceſsit. Oblatio etiam priuata, quæ per internam fidẽ & deuotionem ab vnoquoque fieri poteſt, vt ſupra dicebam, neq; eſt propria legis nouæ, nec ſacrificium viſibile: eſt ergo aliud genus ſenſibilis oblationis in hac lege neceſſarium. In qua ſecundum conſiderandum erat, ſignificatio, de qua etiã facile oſtendi poteſt, non eſſe repugnãtem legi gratiæ: aut enim eſt ſignificatio moralis, aut myſtica: vtraque autem & veriſsima eſt, & decentiſsima. De priori conſtat, quia indicat cultum interiorem, quem & habere, & oſtendere debent, qui cultum exteriorẽ exhibent. De poſteriori probatur; quia poteſt hoc ſacrificium nõ ſignificare paſsionem Chriſti futuram, ſed iam exhibitam, vt reuera eſt: poteſt etiam indicare corpus & ſanguinem Chriſti, non tantum vt abſentia, ſed etiam vt in ipſo myſterio vere & realiter præſentia, & Deo oblata: tota autem hęc ſignificatio, & vera eſt, & nobis maxime vtilis: tum ad renouandam paſsionis Chriſti memoriam, eiuſq; beneficia recolenda: tum etiam ad fruendum ipſa Chriſti præſentia. Nec vero vſus huiuſmodi ſignorum viſibilium indecens exiſtimari poteſt mortalibus hominibus, vt ſupra de ſacramẽtis in genere tractantes latius vidimus.

Significatio myſtica, vel moralis.

Quod vero ad tertium caput de effectu ſatisfactionis pro peccato ſpectat, inprimis id non habet locum in ſacrificio in communi, ſed tantum in propitiatorio. Deinde, quamuis de illo in ſpecie loquamur, nihil derogat ſacrificio crucis: primo, quia Chriſtus in cruce, nõ ſolum ſufficienter, & copioſe ſatisfecit pro peccatis hominum in lege gratiæ viuentium, ſed etiã eorum, qui in lege veteri, & naturali fuerunt: ſed illi ſine iniuria, imo cum mera fide crucis Chriſti, obtulerunt ſacrificia propitiatoria; ergo idem poſſumus nos facere in lege gratię. Secundo ſumitur argumentum ſimile ex inſtitutione ſacramentorum, quę in lege ẽt gratiæ ad remiſsionem peccatorũ data ſunt, & ad gratiã conferendam: q̃uis Chriſtus in cruce ſufficienter fuerit noſtram ſalutem operatus, & remiſsionem omnium peccatorum copioſiſsime nobis meruerit. Tertio, ratio omnium eſt, quia Chriſtus in cruce meruit & ſatisfecit infinite, quoad ſufficientiã, non tamen quoad efficaciam: quia illud meritum & ſatisfactio non applicantur nobis per ſolam crucem: & ideo neceſſaria ſunt alia media, & hæc ſunt ex parte noſtra, diſpoſitiones & opera cum auxilio gratiæ facta: ex parte autem Chriſti, ſacramenta, & ſacrificium etiam propitiatorium, per quod fruct⁹ paſsionis ei⁹ nobis applicatur, nulla ergo fit iniuria illi paſſioni, nam quod hæc applicatio neceſſaria fit, non eſt ex defectu, ſed potius ex virtute paſsionis Chriſti, quia non ſolum per ſe operari potuit, ſed etiam aliis dare virtutem ad operandum; fuitque huiuſmodi prouidentiæ modus ad conueniẽtem hominum gubernationem maxime conueniens.

Effectus ſatisfactionis pro peccato.

Supereſt, reſpondeamus ad præcipuum fundamentum contrarij erroris, quod directe procedebat contra id, quod nuper diximus de ſacrificio propitiatorio. Et ideo, vt clarius reſpondeamus, & Apoſtoli mentem exponamus, diſtinguere poſſumus triplex ſacrificium propitiatorium. Primum eſt ita imperfectum, vt ex ſe, nec virtutem habeat ad remittenda peccata, neque ad applicandam virtutem, vel ſatisfactionem iam exhibitam per aliud ſacrificium, ſed ſolum ſit vmbra & figura alicuius rei futuræ, & ad ſummum, quatenus eſt quoddam virtutis opus, valeat, vel ad impetrandam remiſsionem culpæ, vel ad aliquam ſatisfactionem pro pœna, ſi alia neceſſaria concurrat ex parte hominis operãtis. Secundum ſacrificium eſt adeo perfectum, vt de ſe habeat valorem, & ſufficientiam ad tollenda peccata, ita vt propter hoc etiam offeratur, ſc. ad ſatisfaciendum Deo ſufficienter pro peccatis, & (vt ita dicam) ad exhibẽdum pretium ad eorum remiſsionem ſufficiens. Tertium ſacrificium eſt veluti medium, ſcilic. quod non offertur propter acquirẽdum pretium, ſed ad applicandum iam acquiſitum. Primum ſacrificiorum genus inuentum eſt in lege veteri; repugnat autẽ perfectioni legis nouæ: quia non expectamus redemptorem, qui pro nobis patiatur, ſed credim⁹ redemptionem iam factam. In ſecundo ordine fuit ſolum ſacrificium crucis Chriſti, vltra quod non eſt aliud ſimile neceſſarium, illud n. fuit tam diues ad pretiũ, vt poſt illud nullum aliud requiri poſsit ad pretium redemptionis noſtræ acquirendum, vel augendum: & petere tale ſacrificium in lege gratiæ, eſſet magnã iniuriã Chriſti cruci irrogare. Tertium ſacrificium habemus in lege noua, quod non ſolũ non derogat abundanti redemptioni Chriſti, verum poti⁹ eam in nobis perficit, & applicat. Et ita ſatis eſt hæreticis reſponſum.

Hæreticorũ deſtruitur fundamentum Sacrificium propitiatorium triplex.

Perfectiſſimum.

Perfectum.

Atque ex eadem diſtinct. facilis eſt Pauli intelligentia, loquitur n. in illis locis de ſacrificio cruento mortis Chriſti, per quod ſufficiens pretium noſtrorum peccatorum ſolutum eſt, & de hoc affirmat: eſſe vnicum tantum, neq; poſſe iterari, ſicut vetera ſacrificia. Hanc vero eſſe mentem Pauli conſtat ex fine & intentione epiſtolæ, quam ad Hebr. ſcribit: qui ſuis ſacrificiis legalibus nimium adhærebant, & ideo in hoc potiſsimum incumbit, vt illorum ſacrificiorum imperfectionem oſtendat; & neceſsitatem alterius ſacrificij, & Sacerdotij perfectioris: quale fuit ſacrificium crucis Chriſti. Secundo idem oſtenditur ex verbis Pauli, dicẽtis: Introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuẽta. Redemptio enim inuenta ſeuperacta eſt, quoad ſufficientiam per ſacrificium crucis, de quo ẽt dicit: Vna oblatione conſummauit ſanctificatos: nimirum, quoad ſufficientiam: nam, quoad efficaciam neq; ipſi hæretici dicũt, vna illa crucis oblatione conſummatos eſſe oẽs ſanctificatos: quandoquidem ẽt illi aliquid aliud requirunt, vt illa ſanctificatio nobis applicetur: ſc. vel baptiſmum, vel fidẽ. vel aliquid huiuſmodi. Rurſus, cum dixiſſet Paulus, Chriſtum ingreſſum eſſe in cœlum: non vt quotidie offerat ſemetipſum: ſubdit: Alioqui oporteret ipſum pati ab origine mũdi: loquitur ergo de oblatione per paſsionem, ſicut aũt non excludit ſpiritualem oblationẽ, qua Chriſtus in cœlo ſe pro nobis offert, paſsionem ſuam Patri repræſentando, quam idem Apoſtolus alibi ſignificat, dicens, aſcendiſſe Chriſtum, vt appareat vultui Dei pro nobis, & vt pro nobis interpellet: ita ẽt non excludit quotidianam oblationem incruentam, qua per miniſtros ſuos in Euchariſtia ſe ipſum offert: non n. magis vna oblatio, quam alia derogat ſacrificio crucis Chriſti, vtraq; n. ordinatur, vt fructus ſacrificij crucis nobis applicetur: nõ vt denuo comparetur. Verum eſt, Paulum eo loco nullam mẽtionem feciſſe huius oblationis incruentæ, quæ per miniſtros Chriſti fit: vel quia propoſito, & intentioni ſuæ non erat tunc neceſſarium, vel quia illi, ad quos ſcribebat tunc non erant diſpoſiti, & capaces: & non oportebat eos myſteriorum magnitudine obruere, vt latius in 1. tom. circ. q. 21. dixi.

D. Pauli teſtimonium dilucide exponitur.

Ex his ergo omnia fere verba Pauli in argumento adducta expoſita manent, illa vero ex c. 10. ſpeciali annotatione indigent: (Vbi horum remiſsio eſt, iam non eſt oblatio pro peccato:) duplicem n. ſenſum habere poſſunt. Primus eſt, vt intelligantur de oblatione legali, quæ in lege veteri pro peccato fiebat: quamque Iudæi magni faciebant: quibus Paulus reſpondet illam potuiſſe quidem durare, & alicuius eſſe vtilitatis, quamdiu oblatio in cruce facta non eſt: quæ & veram confert remiſsionem peccatorum, & in alia legali

Pauli teſtimonium ad Heb. 10. elucidatur.

legali oblatione figurabatur. Illa vero iam completa, & remiſsione peccatorum per Chriſtum facta, conſequens eſt, vt illa prior vmbra tranſierit, & talis oblatio pro peccato ceſſauerit, & iam non ſit. Secundus ſenſus eſt, vt intelligatur illa verba de oblatione pro peccato, quæ ſit eiuſdem rationis cum illa, per quam facta eſt remiſsio peccatorum, id eſt, acquiſitiua precij ad redemptionem ſufficientis: talis enim oblatio pro peccato requiri non poteſt, vbi prior redemptio ſufficiens & copioſa fuit. Atque ad eundem modum interpretari poſſumus alia verba eiuſdẽ capitis, Voluntarie n. peccantibus nobis, iam non relinquitur hoſtia pro peccato: nam, licet hic locus varias habeat expoſitiones, vt ſupra in materia de baptiſmo inſinuatum eſt, & in materia de pœnitentia fuſius fortaſſe dicitur: hæc tamen non videtur contemnenda: ſcribit n. Paulus ad Hebr. qui vel fidem Chriſti non admittunt, vel cum illa coniungere volunt legales ceremonias: quibus dicitur, non relinqui hoſtiam pro peccato: quia nec vera hoſtia à Chriſto in Cruce oblata frui volunt, cum ab eius fide ita voluntarie deficiant: nec legalis hoſtia pro peccato illis prodeſſe poteſt: neque etiam eſt, quod nouum Meſsiam, qui nouam redemptionem afferat, expectent. Plura de hoc teſtimonio legi poſſunt, apud Turrian. l. 4. pro epiſt. Pontificijs, c. 1.

Turrian.

Contra prædictam expoſitionem obiectio.

Sed adhuc inſtari poteſt contra reſponſionem, & expoſitionem datam: quia vel Paulus omnino excludit ſacrificij vſum à lege gratiæ, vel non recte concludit, ſacrificia veteris legis fuiſſe imperfecta ex frequente & iterato eorum vſu. Probatur, quia, ſi in lege noua eſt ſacrificij vſus: ergo, oblatio eiuſdem ſacrificij ſæpius iteratur: ergo vel tale ſacrificium imperfectum eſt: vel collectio Pauli de imperfectione antiquorum ſacrificiorum, non eſt ſufficiens. Quæ difficultas magis conſiſtit in explicanda efficacia rationis Pauli, quam in re ipſa, facile enim dici poſſet, iterari ſacrificium, non quia imperfectum ſit, ſed quia peccata iterãtur, ſi de ſacrificio propitiatorio ſermo ſit; ſicut ſacramentum confeſsionis ſæpius iteramus, nõ quia illud ſit imperfectum, ſed quia ſæpius peccam⁹: & ita loquuntur Patres dicentes, nos quotidie offerre Chriſtum, quia quotidie peccamus, vt patet ex Paſchaſio libro de corpor. & ſanguin. Domini, cap. 9. & ex alijs, quæ referuntur de conſecrat. diſtinct. 2. Sed licet hæc reſponſio, quoad rem ipſam poſſet ſatisfacere, ſemper tamen manet difficultas de efficacia rationis Pauli. Ad quam reſponderi poteſt, Paulum non loqui de iteratione eiuſdem ſacrificij, ſed de multiplicatione ſacrificiorum, in quibus variæ hoſtiæ, & diuerſis ritibus offeruntur: nam hoc eſt ſignum, huiuſmodi hoſtias eſſe imperfectas, & inſufficientes ad hominem ſanctificandum: & hoc modo multiplicabantur ſacrificia in lege veteri, in noſtro autem ſacrificio, quãuis oblatio iteretur, hoſtia tamen, ſeu res oblata eadem ſemper eſt, ac de ſe ſufficiens ad ſanctificandos homines. Sed neq; hoc omnino ſatisfacit: quia etiam videtur Paul. excludere iterationem eiuſdem ſacrificij, nam, ſi oporteret mortem Chriſti iterari ad noſtram redemptionem, argumentum certe eſſet, ſacrificium ſemel in cruce oblatum fuiſſe imperfectum: & hæc eſt Pauli intentio. Reſpondetur ergo, Paulum ſolum agere de iteratione ſacrificij facta ad acquirẽdum precium remiſsionis, non vero de illa, quæ ſit ad applicandum ſatisfactionem: & hinc recte colligitur imperfectio veterũ ſacrificiorum: quia in ea lege per ſacrificia ex vi illorum applicari non poterat redemptio, cum nondum eſſet facta: & ipſa etiam erãt inſufficientia ad redemptionem operandam, ſed tantum fiebãt in fide & ſpe illius ſacrificij futuri, per quod erat perficienda redemptio: atque hoc modo iteratio ſacrificiorum ex imperfectione fiebat: vnde Paulus, non ſimpliciter ex iteratione colligit imperfectionem, ſed ex tali iteratione cum prędictis circumſtantijs facta in vmbra & figura futurorum, per ſanguinem taurorum, aut vitulorum.

Paſchaſ.

Reſpondetur

Replica.

Dices, etiam in lege noua potuiſſet Chriſtus inſtituere ſacrificium aliquod cruẽtum, verbi gratia, per interfectionem alicuius agni, & quod tale ſacrificiũ iteraretur, non ſolum, quoad oblationem, ſed etiam quoad rem oblatam, atq; hoc totum fieri poſſet ſine iniuria ſacrificij crucis Chriſti ad applicandum fructum eius, & non operandam iterum redemptionem: ſicut inſtituta ſunt ſacramenta in varijs rebus ſenſibilibus & creatis ad applicandum fructum paſsionis Chriſti, abſq; vlla iniuria eius; ergo ex huiuſmodi ſacrificiorum ritu & iteratione non poteſt colligi imperfectio ſacrificiorum veteris legis; vel fatendum eſt, legem gratiæ eſſe capacem eiuſdem imperfectionis. Reſpondetur, de potentia abſoluta potuiſſe Chriſtum hoc genus ſacrificij in ſua Eccleſia inſtituere: quia reuera nullam includit contradictionem, aut malitiam, vel falſam ſignificationem; quia materia ipſa vel actio de ſe indifferens eſt, & poſſet ordinari & imponi ad ſignificandum cultum Dei, & ſacrificium Chriſti cruentum, non vt futurum, ſed vt iam factum: nulla eſt enim in hoc repugnantia. In eo autem caſu tale ſacrificium, quamuis in re proxime oblata, & in ritu externo haberet aliquam ſimilitudinem cum ſacrificijs veteribus, tamen in impoſitione, ſignificatione, & efficacia, multum ab eis differret: niteretur enim in redemptione Chriſti iam conſummata, quam ſignificaret, & ideo fructum eius ex opere operato applicaret: & hac ratione multum ſuperaret vetera ſacrificia, nec eſſet infirmum & egenum, ſicut illa. Addendum eſt tamen iuxta ſupra dicta, tale ſacrificij genus: licet abſolute non repugnet ſtatui legis gratiæ, non eſſet tamen neceſſarium, nec conſentaneum illi, vt tetigit D. Thomas ſupra, q. 74. art. 1. ad 1. habemus enim iam hoſtiam viuam, rationalem, infinitam, ac perpetuam, quam ſemper poſſimus Deo in ſacrificium offerre: & ideo nec neceſſarium, nec expediens fuit, aliam victimam mortalem vel irrationalem ad ſacrificium nobis dari, ſeu deſignari. Vnde etiam fit conſequens, cruentam ſacrificationem non eſſe huic tempori decentem, non ſolum propter maiorem munditiam, puritatem ritus externi, ſed maxime, quia viua hoſtia, quæ offertur, non debuit iterum mactari & interfici, quia iam non propter imperandam, ſed propter applicandam redemptionem offertur; & ideo non paſsibili & cruento, ſed myſtico & impaſsibili modo offerri debuit. Et iuxta hæc interpretandi ſunt authores, qui interdum dicunt, non potuiſſe in lege noua eſſe ſacrificium cruentum, ſcilicet, ſecundum decentiam & congruentiam: non ſecundum abſolutam Chriſti potentiam.

D. Thom.

Ad ſecũdũ hæreticorum rationem reſponſio.

Ad ſecundum principale fundamentum negatur, in Eccleſia Chriſti deeſſe proprium & verum ſacerdotium. Cum autem dicitur, nullam in Scriptura ſacra fieri mentionem huius Sacerdotij, primum reſpondere poſſumus, hoc nihil referre: quia traditio ſufficit ad faciendam fidem: quamuis Scripturæ teſtimonium deſit. Deinde negatur aſſumptum, quia & Chriſtus Dominus in nocte cœnæ Ordinauit Sacerdotes, & in Actibus Apoſtolorum ſæpe legimus, Apoſtolos Ordinaſſe Epiſcopos, & Presbyteros per manus impoſitionem, vt latius in propria materia dicendum eſt. Neque etiam obſtat, quod Chriſtus ſit Sacerdos in æternum: nam hinc potius colligũt Theophylactus, Oecumenius, & alii Pauli expoſitores, perpetuo eſſe Chriſtum oblaturum ſacrificium in Eccleſia ſua per miniſtros ſuos vſque ad ſæculi finem quod in Scriptura ſacra ſolet vocari in perpetuum, ſeu in ſæculum, aut in æuũ: nam, licet toto hoc tempore etiam Chriſtus oret, & interpellet pro nobis, quoad Sacerdotem etiam ſpectat: tamen hoc non

In Scriptura fit de ſacrificio mentio & de [illegible]

eſt tam proprium munus Sacerdotis, nam commune eſt etiam alijs: ſacrificare autem eſt proprijſsimus Sacerdotis actus, & ideo, ſi Chriſtus eſt perpetuus Sacerdos, non eſt veriſimile, vacare omnino ab hoc ſacrificandi munere: præſertim cum Eccleſia, quæ eſt populus eius, hoc ſubſidio maximè indigeat, vt ſalutem, & remiſsionem peccatorum cum effectu conſequatur, tamen quia Chriſtus Dominus iam non eſt in ſtatu, in quo proxime & per ſeipſum poſsit ſacrificium offerre, ideo indiget miniſtris Sacerdotibus, per quos offerat, & hoc eſt nouæ legis Sacerdotium. Vnde etiam intelligitur differentia aſsignata à Paulo inter Sacerdotium veteris & nouæ legis, nam in veteri erant ſucceſsiue plures Pontifices, quorum vnus alteri ſuccedebat in præcipuo munere Sacerdotali: quia nullus perpetuo durabat, ſed vnuſquiſque tempore ſuo erat principalis Sacerdos: nunc vero vnus tantum eſt principalis Pontifex & Sacerdos, cui nullus proprie ſuccedit, quia ipſe perpetuo durat; reliqui vero ſolum ſint vicarij eius & miniſtri, per quos humano ac ſenſibili modo Sacerdotalia munera exercet: quia non fuit expediens, ipſum inter homines manere ad illa obeunda. Atque hoc modo dicitur, nunc eſſe in Eccleſia vnum Pontificem, ſicut in regno eſt vnus Rex, quamuis habeat plures miniſtros, per quos gubernet: vel ſicut Chriſtus de ſe dixit: Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus; quamuis miniſterio hominum vtatur ad Eccleſiam docendam. Ad tertium fundamentum ſumptum ex Ioan. 4. iam reſponſum eſt.

Licet Chriſtus in æternum ſacerdos ſit, vt viſibiliter tamen offerat vicarijs ſacerdotibus vt miniſtris vtatur oportet.

SECTIO II.

Vtrum nouæ legis ſacrificium in Euchariſtiæ myſterio poſitum ſit.

Hæretici Euchariſtiæ effectionem nullatenus ſacrificiū eſſe blaterant, cœnæ Dominicæ nomine ipſam appellantes.

SEntentia hæreticorū huius temporis eſt: Euchariſtiam nullo modo eſſe ſacrificium, & ideo cœnā tantum Dominicam illam appellant; quod ſupra in principio quæſtionis 74. notauimus. Cuius erroris fundamentum ſic explicari poteſt, quia in conficiendo vel conſummando Euchariſtiæ myſterio nō poſſumus nos plus aliquid facere, quam Chriſtus fecit: ſed Chriſtus, quando perfecit hoc myſterium in nocte cœnæ, non obtulit ſacrificium: ergo neque nos. Maior conſtat, tum quia exemplatum (vt ſic dicam) nō poteſt ſuum exemplar excedere, tum etiam, quia Chriſtus ſolum dedit poteſtatem faciendi, quod ipſe fecit, dicens: Hoc facite. Minor vero probatur primo quia neque in verbis, neque in factis Chriſti in cœnā aliquod ſacrificij veſtigium inuenitur; ſed tantum cuiuſdam myſtici conuiuij: nam ſolum accepit panē & vinum deditq; diſcipulis ſuis in ſymbolum ſui corporis & ſanguinis, vt hæretici volunt: vel ad ſummū, dedit ſe ipſum in cibum & ſacramentum: hoc aūt totum cōſiſtere pōt ſine ratione ſacrificij. Secundo, quia alias tunc per illud ſacrificium cōſummaſſet redemtionem noſtram, quod eſt falſum: quia vna oblatione crucis conſummauit ſanctificatos. Sequela patet, quia tale ſacrificium fuiſſet propitiatorium, & tam infinitum, ſicut ſacrificium crucis. Item: quia vel fuiſſet ad operendam redemptionem noſtram, & habemus intentum: vel ad applicandam redemptionem iam factam: & hoc fieri non potuit, antequam eſſet conſummata redemptio. Tertio, quia ſi tunc Chriſtus obtuliſſet ſacrificium: per illud repræſentaſſet ſacrificium crucis: ergo repræſentaſſet illud vt futurum, cum nondum eſſet factum: ergo cum nos tunc ſacrificemus eodem modo, quo Chriſtus in nocte cœnæ, etiam repræſentabimus paſsionem Chriſti vt futuram: erit ergo falſa & ſacrilega noſtri ſacrificij ſignificatio.

Fundamentum.

Ab inconuenīente.

Secundo principaliter argumentari poſſumus, quia in hoc myſterio nulla eſt realis mactatio, aut ſāguinis effuſio, ſed, ad ſummum, eſt imago & repræſentatio quædam mactationis, & ſanguinis effuſionis in crucæ factæ, vt loquuntur Patres, & colligitur ex illis Chriſti verbis: Hoc facite in meam commemorationem. Eſt ergo myſterium Euchariſtiæ imago ſacrificii, non ſacrificium: ſicut imago hominis non eſt homo, & in vniuerſum ſola repræſentatio non eſt veritas. Vnde myſterium hoc, ſignum ſacrificij appellat Auguſtinus epiſt. 23. & Euſebius lib. 1. de Demonſt cap. 10. Chryſoſt. homil. 17. ad Hebr. Theophylact. ad Hebr. 8.

Auguſt. Euſeb. Chryſ. Theoph.

Tertio, Euchariſtia eſt ſacramentum: ergo non eſt ſacrificium. Probatur conſequentia, quia ſacramentum & ſacrificium diuerſas habent rationes, & habitudines, ſeu ſignificationes. Et confirmatur, nam myſterium Euchariſtiæ dicitur teſtamentū Chriſti iuxta illud: Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine: Sed ratio teſtamenti oppoſita eſt rationi ſacrificij; nam teſtamentum conſiſtit in promiſsione, ſeu donatione teſtatoris nobis facta: ſacrificium vero in oblatione facta Deo: ergo, &c.

In hac quæſtione initium ſumendum eſt ex facto Chriſti, quod exemplar eſt actionis noſtræ & fundamentum ac primum initium huius myſterij. Deinde vero dicemus de actione huius myſterij, vt nunc in Eccleſia durat, ſemperq; facta eſt per miniſtros & vicarios Chriſti, quod eſt præcipue intentum in quæſtione propoſita. Circa priorem partem, quidam epiſcopus Bitontinus (vt Cano. & alij referunt) tentauit in Concil. Tridentin. defendere, propter rationes in primo fundamento tactas, Chriſtum in nocte cœnæ non obtuliſſe ſacrificium. Alij vero indicabāt ſaltem non obtuliſſe propitiatorium ſacrificium. Vtrūque autem merito fuit à Patribus Concilij reiectum Ideoque in ſeſſ. 22. c. 1. abſolute docent, Chriſtum in nocte cœnæ corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpecieb⁹ panis & vini Deo Patri in ſacrificium obtuliſſe, quod proinde, vt de fide certum, iam habendum eſt. Et cōfirmari poteſt, primo ex veteri teſtamento, ex quo adduci ſolet illud, Pro. 9. Sapientia ædificauit ſibi domum, immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum, & poſuit menſam, &c. Ita n. explicat hunc locum Cypr. libro 2. epiſt. 3. & Auguſt. 17. de ciuitat. capit. 20. Greg. 17. Moral. capit. 17. Adduci etiam alia ſolent in ſenſu myſtico, aut quæ fuerunt huius ſacrificij figuræ. Vnū tamen teſtimonium ſatis efficax inſinuatum eſt à Concilio Tridentin. loco ſupra citato, dicente: Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit. In quibus verbis alludit ad illud, Pſalm. 109. Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech: nam Pſalmum illum de Meſsia eſſe intelligendum, & tota antiquitas, etiam Hebræorum, vnanimiter fatetur, & ipſe contextus ſatis aperte id confirmat, vt præcedēte tomo ſæpius attigimus, & manifeſte docet Pau. ad Hebr. Hinc ergo argumentum conficitur: Nam Chriſtus eſt Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech: Sed offerre ſacrificium, eſt proprijſsimum Sacerdotis munus: Ergo neceſſe eſt, vt Chriſtus aliquādo obtulerit ſacrificium ſecundum illum ordinem Sacerdotij, ſeu ſimile ſacrificio, quod Melchiſedech offerre conſueuit. Sed Melchiſedech obtulit ſacrificium incruentum in pane & vino, vt ex Gen. 14. late oſtendimus in 1. t. cir. q. 12. D. Th. ergo aliquando Chriſtus obtulit ſacrificiū incruentum ſub ſpecieb⁹ panis & vini: vnde & Eccleſia canit: Sacerdos in æternum Chriſtus Dominus ſecūdum ordinem Melchiſedech panem & vinum obtulit. & Cypr. dicta ep. 3. Nam qui magis Sacerdos Dei ſummi, quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit? & obtulit hoc ipſum, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſcilicet corpus & ſanguinem ſuum? Conſtat autem, Chriſtum, neque ante, neque poſt myſticam cœnam, tale obtuliſſe ſacrificium: tūc igitur obtulit: de quo ſubiungit Cypr. Præcedit autē imago

In Tridentino Bitontinus Epiſcopus nullo modo Euchariſtiā eſſe ſacrificiū alij non propitiatorium in caſſum aſſerere conati ſunt.

Chriſtum in vltima cœna Euchariſtiā conſecrando ſacrificium obtuliſſe de fide eſt.

Trident. Prou. 9. Cyprian. Auguſt. Greg. Pſal. 109. Hebr 7. Gen. 14.

imago ſacrificij Chriſti in pane, ſcilicet, & vino cõſtituta, quam rem perficiens, & adimplens Dominus panem & calicem miſtum vino obtulit. Similia habet Euſeb. Emiſſ. hom. 5. de Paſchate, c. de ſacrific. q̃uis non dicat, Chriſtum primum obtuliſſe, ſed inſtituiſſe ſacrificium, quod à Chriſtianis Deo offertur, quando commendauit Apoſtolis corpus & ſanguinẽ ſuum, priuſquam traderetur, ſed intelligit inſtituiſſe ſimul perficiendo, vnde inferius addit: Hoc itaque fit à nobis, quod pro nobis ipſe Dominus fecit, quod nõ mane, ſed in veſpetum obtulit: & alios Patres retuli dicto loco primi Tomi.

Euſeb. Emiſſ.

Ex Chriſti Domini imitabili facto concluſio roboratur.

Secundo principaliter colligenda eſt hæc veritas ex facto & verbis Chriſti, quæ ab Euangeliſtis referũtur, adiuncta Eccleſiæ traditione & expoſitione, ſine qua ſola Euangelica hiſtoria non poteſt ſatis conuincere: nulla nãq; in ea fit expreſſa mentio ſacrificij, vel oblationis: factum item Chriſti, quod narratur, potuiſſe certe de potentia abſoluta ab illo fieri ſine ſacrificio, conſecrando, ſcilicet, panem & vinum, eaque diſcipulis dando abſq; vlla intentione offerendi immediatum cultum Deo, nam ratio ſacrificij pẽdet ex intentione, quæ non eſt neceſſario coniuncta cũ tali exteriori actione, ſed eſt voluntaria: potuiſſet ergo Chriſtus totam illam actionẽ ſine tali intẽtione, atq; adeo ſine oblatione, vel ſacrificatione efficere: neceſſaria ergo eſt Eccleſiæ authoritas & traditio, quæ de Chriſti intentione certam nobis faciat fidem. Ex hiſtoria tamen Euangelica coniectare poſſumus, hoc eſſe factis & verbis Chriſti valde conſentaneum. Primo, quia illa actio, vt per ſe conſtat, de ſe ſufficiens eſt ſe poterat ad offerendum Deo cultum per modũ ſacrificij, quia per illam factum eſt aliquid maxime ſacrum, & res Deo maxime grata, ſcilicet, conſecratio corporis & ſanguinis Chriſti, quibus maxime colitur & honoratur Deus. Atque hoc ipſum factum eſt per modum myſticæ mactationis, ſeparatim ex vi verborum corpus & ſanguinem conſecrando: ergo per ſe credibile eſt, ſub hac intentione cultus & ſacrificij Chriſtum hoc myſterium perfeciſſe: quia perfectiſſimo modo omnia operatus eſt, & in omnib⁹ quoad fieri potuit, gloriam Dei quæſiuit. Et hoc ẽt indicant illæ circumſtantiæ eleuandi oculos in cœlum & gratias agendi Deo, &c. imo ſupra agentes de forma ſacramenti Euchariſtiæ vidimus Patres multos interpretantes illam benedictionem & gratiarũ actionem de ipſamet conſecratione, ſentire, ipſam conſecrationẽ Euchariſtiæ eſſe cultum Deo oblatum in gratiarum actionem, quod pertinet ad rationem ſacrificij.

Ex myſteriorum in vltima cœna concurſu eadem veritas confirmatur.

Exod. 12

Secundum hoc ipſum colligunt Sancti ex coniunctione myſteriorum, quæ Chriſtus in ea nocte in cœna peregit: nam prius legalem agnum, poſtea myſticum panem comedit: certum eſt autem, legalem agnum, quia fuit vna ex potiſsimis figuris Euchariſtię potius ſacrificari ſolitum, quam comedi: ideo enim Exod. 12. Victima Domini appellatur, quia ſacrificabatur, vt expreſsius dicitur Num. 9. & 34. ergo etiã ipſa veritas in illa figura repræſentata impleta eſt à Chriſto per modum ſacrificij. Vnde Heſych. libr. 2. in Leu. c. 8. prius figuratiuam ouem cum diſcipulis cœnans, poſtea ſuum obtulit ſacrificium, & Chryſ. hom de prodit. Iudæ: Adimpleuit Paſcha nouum condens & offerens. Sicq; ſumendum eſt, quod ſcribit Hierõ. Matth. 26. Abſoluto priori Paſchate ad noui Paſchatis tranſgreditur ſacramentum, &c. Multaq; ſimilia ſcribit Leo Papa in ſerm. de Paſsion. Domini, & Cyp. in ſerm. de cœna Domini, Rupert. lib. 2. in Exod. c 6. qui omnes ſentiunt, ſicut Agnus Paſchalis prius ſacrificabatur, poſtea dabatur in cibum, ita Chriſtus non dediſſet Apoſtolis corpus ſuum & ſanguinem in cibum & potum, niſi vt victimam iam ſacrificatam. Quod poteſt confirmari, quia caro animalis non ſolebat ſanctificari, niſi per ſacrificationem, nec res viuens apta cenſeri poteſt ad cibum, pręſertim ſacrum niſi prius mactetur: ita ergo credendum eſt, Chriſtũ conſecraſſe ſuum corpus & ſanguinem. Neque n. dici poteſt, carnem Chriſti in cruce fuiſſe immolatam, & in animarum cibum præparatam: tunc enim nondũ immolatio crucis præceſſerat: debuit ergo antecedere aliud immolationis genus. Vnde eleganter Greg. Niſſ. hom. 1. de Reſurrect. Qui omnia pro dominica poteſtate & authoritate adminiſtrat, non expectat Pilati iudicium, ſed per ineffabilem, & arcanum ſacrificij modum ſua diſpoſitione & adminiſtratione præoccupat impetum violentum, ac ſeſe in oblationem, & victimam offert pro nobis Sacerdos ſimul & agnus Dei. Quando hoc accidit? cum ſuum corpus ad edendum, & ſanguinem ſuum familiaribus ad bibẽdum præbuit. Cuilibet enim perſpicuum eſt, quod oue veſci homo non poſsit, niſi comeſtionem mactatio præceſſerit; cum igitur dedit diſcipulis ſuis corp⁹ ad comedendum, aperte demonſtrauit iam fuiſſe perfectam & abſolutam immolationem.

Heſych.

Chryſ. Hier.

Leo Pap. Cypr.

Greg. Niſſen

Tertium iudicium ſumi poteſt ex his verbis: Hic eſt ſanguis noui teſtamenti: alluſiſſe n. videtur Chriſtus ad figuram, quæ præceſsit Exod. 24. Vbi in inſtitutione, & quaſi promulgatione veteris Teſtamenti oblatum eſt ſacrificium, & Moyſes ſanguine aſperſit populum, dicens: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his: vel, vt Paulus refert ad Hebr. 9 Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus: Sic igitur Chriſtus in cœna nouum condens teſtamentum, vt præcedente Tomo, circa quæſtionem quadrageſimam nonam, late probatum eſt, volenſq; ſuo ſanguine illud confirmare, eum effudit in ora diſcipulorum: ergo, vt veritas figuræ reſpondeat dicendum eſt, ſanguinem illum ex ſacrificio manaſſe, ſeu ſacrificatum eſſe, & vt ſicut vetus teſtamentũ ſacrificio figuratiuo & ſibi accommodato firmatum eſt, ita nouum ſuo proprio & perfectiſsimo ſacrificio ſtabilitum ſit. Quod etiam confirmari poteſt ex illis verbis: Qui ꝓ vobis datur ſeu effunditur: ita n. de præſente legunt Lucas & Paulus, iuxta quam lectionem poſſunt iſta verba referri non ad realem effuſionem, quæ in paſſione poſtea accidit, ſed ad myſticam, & incruentam quæ in ipſamet cœna facta eſt: ait autem Chriſtus actam eſſe pro nobis, quia nimirum ibi etiam interceſsit oblatio ſanguinis in ſacrificium pro hominib⁹ facta, quæ ſolum eſt coniectura probabilis, & licet per ſe ſola non conuincat, tamen cum alijs coniuncta non parum confert.

Exod. 24.

Hebr. 9

Vltimo fieri poteſt argumẽtum à poſteriori: quia nos nihil aliud facimus quam, quod Chriſtus fecit, ſed nos ſacrificamus, quando Euchariſtiam conficimus: ergo & Chriſtus. Maior recte probatur ab aduerſarijs ex verbis Chriſti (Hoc facite, &c.) Et patet ẽt, quia tota actio, quoad ſubſtantialia & eſſentialia eadem eſt: intentio autem in nobis ſufficiens erit, ſi totam intentionem noſtram ad Chriſti intẽtionem referamus, & eandem habere velimus, quã ipſe habuit. Minor autem propoſitio in ſequenti puncto confirmanda eſt: vnde hoc argumenrum ſolum eſt efficax contra eos, qui admittunt, Euchariſtiam, prout nunc fit in Eccleſia, eſſe ſacrificium.

Ad fundamẽta hæreticorum.

Rationes, quas hæretici in primo fundamento afferunt contra hanc aſſertionem, facilem habent ex dictis ſolutionem. Ad 1. negatur aſſumptum, ſcilicet, in verbis & factis Chriſti in cœna nullum eſſe ſacrificij veſtigium: multa enim non ſolum veſtigia, ſed etiam manifeſta indicia à nobis explicata ſunt: neque oportet, vt nomen ſacrificij vel oblationis ibi reperiatur ſcriptum, quia neceſſe non eſt, vt, qui ſacrificat in actu ſignato (vt ſic dicam) proferat verbum: offero, aut, ſacrifico; ſed quod actu exerceat opus ſacrificij, vt conſtat ex ratione ſacrificij ſupra explicata, & exemplo omnium veterum ſacrificiorum & ex his, quæ de eſſentia noſtri ſacrificij infra dicemus. Sic igitur, quamuis non legamus, Chriſtum protuliſſe verbũ: offero (vel) ſacrifico: legimus tamen

opere

opere ipſo ſatis exercuiſſe ſacrificandi actionem, vt explicatum eſt. Ad ſecundum negatur ſequela, ſcilicet, Chriſtum illo ſacrificio conſummaſſe redemptionem noſtram: alioqui idem argumentum fieri poſſet de quolibet opere Chriſti: nam quodlibet fuit infiniti meriti & ſatisfactionis. Concedimus ergo, ſacrificium illud fuiſſe propitiatorium, & habuiſſe vtramque rationem in argumento propoſitam: nam, quia tūc oblatum fuit à Chriſto in ſtatu viatoris, fuit ſufficiens ex dignitate offerentis ad infinitam ſatisfactionem, noluit tamen Chriſtus per illud conſummare redemptionem, ſicut neque per alia opera, quia ex diuina ordinatione decreuit, omnes actiones vitæ ſuæ ita referre, & quaſi ſuſpendere, vt non haberent conſummatum effectum vſq; ad mortem. Potuit etiam ſacrificium illud eſſe propitiatorium per modū applicantis ſatisfactionem Chriſti iam inchoatam, & in paſsione conſummandam: ſicut Baptiſmus antè paſsionem inſtitutus applicat merita Chriſti in paſſione conſummanda. Ad tertium de ſignificatione reſpondetur, idem argumentum procedere, etiam ſi illa actio Chriſti non fuiſſet ſacrificium, ſed ſacramētum tantum: dicendum ergo eſt, illud ſacrificium tūc fuiſſe impoſitum, vt ſignificaret paſsionem factam & conſummatam, quod factum eſt ſine vlla falſitate: quia impoſitio & ſignificatio relata eſt ad tempus, pro quo ſacrificium illud duraturum erat, & in Eccleſia exercendum, ſicut ſupra de Baptiſmo diximus, & amplius infra commodiori loco explicabimus.

Euchariſtiæ myſterium verum eſt ſacrificium. Circa ſecundam partem huius ſectionis, quæ hic eſt principaliter intenta, dicendum eſt, myſteriū Euchariſtiæ, prout in Eccleſia Chriſti conficitur, eſſe verum ac proprium nouæ legis ſacrificium. Concluſio eſt de fide, ad quam probandam primum ex Veteri Teſtamento applicari poſſunt nonnulla ex his, quę in ſuperioribus adduximus: nam, ſicut ex ſacrificio Melchiſedech ſumitur argumentum ad probandum Chriſtum ſacrificaſſe in pane & vino, ita etiam vlterius ſumi poteſt ad probandum, Sacerdotes, Chriſti miniſtros, eodem modo ſacrificare, vel quia faciunt, quod Chriſtus facit, vel certe, quia ipſi non ſunt veluti principales Sacerdotes per ſe offerentes, ſed ſunt miniſtri, & inſtrumenta Chriſti, qui eſt principalis & æternus Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, qui per eos perpetuo offert, hinc enim fit, eos etiam offerre ſacrificium accommodatum ordini Melchiſedech, ſcilicet, ſub ſpeciebus panis & vini. *Probatio prima ex veteri Teſtamento.* Quod argumentum etiam concludit, durare debere hoc ſacrificium, quamdiu durat ſtatus militantis Eccleſiæ, vt ei⁹ ſummus Sacerdos Chriſtus pro ea ſemper offerat ſacrificium per miniſtros ſuos, ideo enim eſt Sacerdos in perpetuum ſecundum ordinem Melchiſedech. Simili modo, ſicut ex ſacrificio agni Paſchalis collegimus, Chriſtum in nocte cœnæ ſacrificaſſe, ita etiam mediate colligere poſſumus, Eccleſiam Chriſti retinere & imitari myſticum ſacrificandi ritum, ea nocte inchoatum, ſicut enim ſacrificium agni Paſchalis ea nocte inchoatum fuit, in qua populus Iudaicus ex Ægypto eductus eſt, ex eo vero tempore fuit perpetua lege ſancitum, vt quamdiu ſtatus illius populi ſeu Synagogæ duraret, tamdiu eodem modo fieret, in ſuſcepti beneficij recordationem & gratiarum actionem: ita Euchariſtiæ ſacrificium in illo præfiguratum eo die inchoatum eſt, in quo nos redempti, & de captiuitate dæmonis liberati ſumus, & ideo ex eo etiam die perpetua lege ſancitum eſt, vt in memoriam tanti beneficij ſemper in Eccleſia offeratur, iuxta illud: Hoc facite in meam commemorationem. Ita fere ex his figuris argumentantur Caſtro verbo, Miſſa hæreſ. 2. & Bellar. l. 5. de Miſſa. Solent etiam ex alijs figuris alia argumenta deſumi, quorum efficacia maxime poſita eſt in authoritate, & traditione Sanctorum, qui ita eas interpretantur: ſæpe enim generatim docent, ſacrificia vetera noſtrum Euchariſtiæ ſacrificium, adumbraſſe, ideoque per illud fuiſſe completa. Leo Papa ſermon. 8. de Paſſ. Aug. 17. de Ciuit. cap. 20. & libr. 1. contr. aduerſ. Leg. & Proph. cap. 20. Chryſoſt. in Pſal. 95. Damaſc. lib. 4. de fid. c. 14. Tertull libr. contra Iudæos cap. 5. vbi ſpecialiter docet, ſacrificium Abel fuiſſe figuram huius ſacrificij. Quod interpretans Sander. lib. 4. de viſib. Monarch. c. 5. animaduertit, Abel prius obtuliſſe optimum ex primogenitis gregis ſui: poſtea vero ipſum fuiſſe iniuſte occiſum, & in priori ſacrificio præfiguraſſe ſacrificium Euchariſtiæ: in poſteriori vero, ſcilicet, in morte eius, præfiguratum fuiſſe ſacrificium crucis. Addit Iuſtin. Martyr. in Dial. cum Tryphon. ſacrificium ex ſimila fuiſſe etiam figuram huius Euchariſtici ſacrificij, & idem dicere poſſumus de panibus Propoſitionis, & ſimilibus, cum enim, teſte Paulo omnia in figura illi populo contigerint: veriſimile eſt, hoc tam magnum myſterium in cæremoniis illius legis ſæpe fuiſſe præfiguratum. Præterea credēdum eſt à Prophetis fuiſſe prædictum, præſertim à Malachia. c. 1. vt ex teſtimonio ſupra tractato non obſcure colligitur, vbi declarauimus, quam vere ac proprie ſacrificium hoc ſub ſpeciebus panis & vini oblatio munda dicatur: tum ratione talis rit⁹ externi, tum ratione rei oblatæ, quæ eſt agnus immaculatus, tum etiam quia ſummam munditiam in offerentibus requirit; hanc autem vnam oblationem in vniuerſo orbe Deo offerri per Eccleſiam ex Gentibus congregatam, ipſa experientia compertum eſt. vnde euentus ipſe obſcuritatem prophetiæ ſatis declarauit, vt ſupra monuit Iuſtinus Martyr: & ſumitur ex Clem. libr. 7. Conſt. c. 31. & Iren. l. 4. contra hæreſ. c. 32. vbi videri poteſt Feuarden. n. 16. & Rabbi Samuel epiſtola ſupra citata, c. 20. & 22. Denique adduci ſolent verba illa Pſ. 71. qui de Meſſia ſine dubio ſcriptus eſt. Erit firmamentum in terra in ſummis montium: vbi in Heb. legitur. Erit placenta, ſeu fruſtum frumenti in capitibus Sacerdotum, & Chald. Paraph. legit. Erit ſubſtantific⁹ panis: vt latius tractat Galatius lib. 10. cap. 4. & Garetius libro de hoc myſterio claſſ. 8.

Leo. Auguſt. Chryſ. Damaſ. Tertull. Sander. Iuſt. Mart. Malac. Clem. Iren. Rab. Sam. Pſal. 71. Galat. Garet.

2. Probatio ex nouo Teſtamento. Secundum argumentum ſumi poteſt ex nouo Teſtamento, adiuncta Patrum expoſitione: optimumque teſtimonium eſt illud Paul. 1. ad Corinth. 10. Non poteſtis participes eſſe menſæ Domini, & menſæ dæmoniorum: vbi menſam Domini ſine dubio appellat illam, in qua Euchariſtia conficitur, ad eam n. fideles accedunt, vt illius participes fiant: hanc autem menſam, vt ſupra ponderauimus, opponit Paulus menſæ dæmoniorum, id eſt, aris Gentiū, ſignificans hanc menſam eſſe verum altare, & aram: in qua Deo ſacrificium offertur. Rurſus, eſt etiam probabile teſtimonium, quod ſupra tractatum eſt, ex Io. 4. explicatumque eſt, quam apte & proprie ſacrificium hoc vocetur, adoratio in ſpiritu & veritate. Tertio declarari hoc poteſt ex illis verbis inſtitutionis. Hoc facite in meam cōmemorationem. Primo quidem expendendo verbum illud (Hoc facite) Nam in Scriptura ſacra idem ſignificare ſolet, quod ſacrificare, præſertim, quando iuxta materiam ſubiectam talis ſignificatio conuenienter aptatur, cuius rei varia ſunt in Scriptura exempla: ſufficiat tamen vnum ex veteri, & alterū ex nouo Teſtamento, adducere, Leuit. 15. Sumetque duos turtures, dabitq; Sacerdoti, qui faciet vnū pro peccato, & alterum pro holocauſto. & Luc. 2. Duxerunt eum in Hieruſ. vt ſiſterent eum Domino, & facerent ſecundum cōſuetudinem legis, pro eo: i. vt offerrent, ſeu ſacrificarent, quod argumenti genus, ſi quis per ſe non conuincat, tamen recte explicat, veritatem hanc cum verbis Chriſti apte cōuenire. Deinde ponderari ſolet verbum illud: In meam commemorationem: ex eo n. colligunt SS. ſaltem hoc eſſe ſacrificium laudis & gratiarum actionis, propter hanc enim potiſsimam cauſam à nobis requirit Dominus hanc ſui memoriam, vt pro tanto beneficio ſemper

1. Cor. 10. Ioan. 4. Leuit. 15. Luc. 2.

Deo

Deo gratias referamus: ergo inſtituens hoc myſterium, vt ſuæ mortis memoriale, ſine dubio intendit, vt per illud colamus eum, cui ipſe in paſsione ſua ſacrificium obtulit, & conſequenter, vt ei gratias agamus, & conſequenter, vt ei ſatisfaciamus, ſicut ipſe Chriſtus per mortem ſuam fecit. *Iuſtin.* Hinc Iuſtin. Martyr. dicto Dialogo aduertit, dictũ eſſe à Chriſto, vt hoc myſterium fiat in ſui memoriam. quia in gratiarũ actionem offerendum eſt, *Chryſ.* & optime Chryſ. hom. 7. in epiſt. ad Heb. Nonne (inquit) quotidie offerimus? Offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius. *Euſeb.* Sic etiam Euſeb. lib. 1. de Demonſt. cap. vlt. dicit. Ceſſarunt ſacrificia animalium, quia iam venit victima precioſa pro toto genere humano oblata, qui eſt Chriſtus, qui inſtituit, vt per commemorationẽ ſuæ paſsionis ſacrificaremus Deo. Tandem ponderandũ eſt illud pronomen (hoc) quod, vt ſupra videbimus, actionem deſignat, quam Chriſtus fecerat: ſicut ergo igſe ſacrificauit, ita etiam ſacrificare præcepit: vnde *Cypr.* Cypr. dicta ep. 3. In ſacrificio (inquit) quod Chriſtus obtulit, non niſi Chriſtus ſequẽdus eſt; oportet enim *Clem. Ro.* nos obedire, & facere quod Chriſtus fecit, & quod faciendum eſſe mandauit. & Clem. l. 5. Con. c. 18. Facite ſacrificium de quo vobis conſtitit, cum dictum eſt: Hoc facite in meam commemorationem. Idem late ep. 3. & Dion. c. 3. de Eccleſ. Hierarch. dicit, Sacer- *Mart. Pap.* dotem ſolitum eſſe apud Deum ſe excuſare, eo quod auſus fuerit, tale ac tantum ſacrificium offerre. Atq; ita loqui cum Deo: Tu dixiſti: Hoc facite in meam cõmemorationem. Martinus etiam Epiſ. Burdeg. cap. 3 Quod Iudæi (inquit) per inuidiam immolauerunt, cauſa ſalutis noſtræ in ara ſanctificata proponimus, hoc n. ipſe Dominus iuſsit nos agere in ſui comme- *Irenæus.* morationem. Similia habet Iren. dicto l. 4. ca. 32. & o- *Chryſ.* ptime Chryſoſt. Homilia. 83. in Matth. & Homilia de proditione Iudæ.

Ex conſenſu traditioneq; Eccleſiæ eadem veritas communiter.

Tertium argumentum ſumitur ex conſenſu & traditione Eccleſiæ: nam ipſo vſu conſtat, in Eccleſia Catholica fieri nunc hoc myſterium, ritu, animo ac intentione ſacrificandi, vt ex ſenſu omnium fidelium patet, & ex ipſo canone Miſſæ, quem hoc nomine maxime reprehendunt hæretici, quia in eo ſæpe fit mentio oblationis, hoſtiæ & ſacrificij. Reſpondent tamen, morem hunc ſolum à temporibus Gregorij eſſe in Eccleſia introductum. Sed, licet hoc concederemus, ad veritatis confirmationem ſufficeret, nam Eccleſia, quæ columna eſt & fundamentum veritatis, non poteſt tota in re grauiſsima, & ad mores pertiente, errare; tota autem ante mille annos conſenſit in hoc modo & ritu ſacrificandi. Eſt autem præterea euidens, hoc non incepiſſe à tempore Gregorij ſed ab ipſo initio Eccleſiæ, & ex Apoſtolica traditione perpetuo duraſſe, vt facile oſtendi poteſt ex litur- *Clem Ro.* gijs Iacobi, Baſilij & Chryſoſtomi, & ex Clemente, *Dionyſ.* libr. 2. Conſt. cap. 61. lib. 3. Conſt. cap. 10. Dionyſ. cap. 3 *Cyrill. Hieroſ.* de Eccleſ. Hierarch. Cyr. Hieroſ. catech. 4. myſt. Ambroſ. l. 5. & 6. de ſacr. Secundo id oſtendi poteſt ex his quæ Apoſt. & eorum ſucceſſores Pontifices circa modum celebrandi hoc ſacrificium diſpoſuerunt: nam in Can. 2. prohibent Apoſtoli, ne aliquid præter Domini præceptum & ordinationem, ſuper altare in ſacrificium offeratur. & Can. 8. præcipiunt, vt facta oblatione omnes communicent, & apud Clem. l. 2. Cõſt. c. 63. eſt locus animaduerſione dignus: tractans idem de Dominico die, inquit: Quam excuſationem habere poteſt, qui hoc die non conuenit ad audiendũ ſalutarem de Reſurrectione ſermonem, in quo tres orationes ſtantes concipimus, in memoriam illius, qui tertio die reſurrexit, in quo Prophetarum lectio habetur & Euangelij prædicatio, & ſacrificij oblatio, & ſacri cibi diſpenſatio? Idem late toto lib. 8. earundem conſtit. & multa ſimilia leguntur fere in omnibus epiſtolis decretalibus ſummorum Pontificum, præ- *Anac. Pap.* ſertim apud Anacletum epiſt. 1. cap. 1. & 2. Alexand. I. *Alex. Pap.* ep. 1. In ſacramẽtorum oblationibus, quæ inter Miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, paſsio Domini *Soth. Pap.* miſcenda eſt: & ex Sothero Pap. c. Illud. 7. q. 1. & c. Vt illud de conſecr. d. 1. vbi ſacrificium diſtinguit à Pſal- *Cæleſt. Pap.* morum cantu, & Cæleſt. Pap. ſtatuit, Pſalterium cani *Syric. Pap.* antequam ſacrificium offeratur. Syric. epiſt. ad Himerium, c. 7. hortatur Sacerdotes, vt in his ſacrificijs quæ quotidie offerunt, Deo per pudicitiam placere ſtudeant: & Innocentius I. epiſtol. 3. ad Exuper. ſacri- *Innoc.* ficium hoc ab oratione, & aliorum ſacramentorum adminiſtratione diſtinguit. Leo Pap. epiſt. 81. ca. 2. de *Leo Pap.* huius ſacrificij oblatione nonnulla diſponit. Similia etiam leguntur in antiquis Concilijs, in Niceno ca- *Conc. Nicen.* none 13. fit mentio ſacræ oblationis, & in fine illorum canonum refert Surius alium canonem eiuſdẽ Con. Tonſtalo Angliæ Epiſc. l. 1. de verit. corp. & ſang. Do- *Tonſtal.* mini, qui ſic habet. Fide intelligamus, ſitum in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollentem peccata mundi incruente à Sacerdotibus immolatum. Item in Cõ- *Conc. Ephe.* cil. Epheſ. in epiſt. ad Neſtorium quæ eſt Cyrilli cum Concilio Alexan. & in Epheſino recipitur, incruentum ſacrificium celebrari dicitur in myſterio corporis & ſanguinis Domini. & ſimiliter Cyrillus in defenſione 21. anathem. Sanctum (inquit) ac viuificum incruentumq; in Eccleſia celebramus ſacrificium. & in VI. Synodo, canone 32. Trullano, vocatur hoc my- *VI. Synod.* ſterium, ſacrificium incruentum & myſticum, & ſacrum miniſterium. Similia legi poſſunt in Conc. To- *Con. Tolet.* let. I. c. 9. Brach. III. canone 1. & 2. Altiſiodoren. cap. 8. *Brach. III. Con Altiſ.* Laodicen. can. 19. & 58. Later. in cap. Firmiter. Con- *Laodicen. Lateranenſ.* ſtant. in Bulla Martini V. Florentin. in Decret. Euge- *Conſtant.* nij Trident. ſeſſ. 23. Teſtimonia ſanctorum Patrum *Florentin. Tridentin.* ſatis multa adduximus explicantes ſacræ Scripturæ Teſtimonia, & plura erunt ſæpius in ſequentibus neceſſario attingenda. Solum eſt obſeruandum propter Hæreticos, qui hic etiam ad metaphoram detorquent nomen (Sacrificium) ſanctos Patres nunquam vocaſſe miniſterium Baptiſmi, aut alterius ſacramenti, nomine ſacrificij, cum tamen ſacrificium metaphorice ſumptum, etiam in eo conueniat: cum ergo Euchariſtiam frequentiſsime & abſolutiſsime vocent ſacrificium, ſignum eſt, eos proprie de ſacrificio loqui, præſertim, quia diſtinguunt illud ab oratione, Pſalmorum cantu, & alijs cæremonijs, quæ etiam ſunt metaphorica ſacrificia: ſentiunt ergo, hoc myſterium eſſe proprium ſacrificium, imo ſæpe vocant, verum plenum ac perfectum ſacrificium, vt videre licet in Chryſoſt. & Euſebio, locis ſupra citatis, Aug. 10. de Ciuit. c. 20. & lib. 17. ca. 17. & 20. & epiſt. 23. vbi dicit Chriſtum hic vere immolari. Cypr. ep. 68. & *Auguſtinus* 77. vocat ſacrificium diuinũ: Cyrill. Hieroſ. Catech. *Cyprianus* 5. myſtag. vocat ſpirituale ſacrificium, propter ra- *Cyrill Hieroſolym.* tionem ſupra datam, ſcilicet, quia ſpiritus Sancti virtute perficitur, vocat etiam cultum incruentum, nimirum, latriæ cultum, vt alij Patres loquuntur, quia ſupremus cultus latriæ externus, per ſacrificium datur, & ideo Epiphanius in compend. fidei, latriam Oeconomiæ vocat.

Eadem veritatis ratione fulcitur.

Vltimo adiungitur ratio, quia in hoc myſterio reperiuntur omnia, quę ad ſacrificium neceſſaria ſunt, quod latius tractandum eſt explicando eſſentiam huius ſacrificij, nunc breuiter numerantur. Nam primo hic eſt, qui offerat, ſcilicet, Chriſtus principaliter, & Sacerdos, vt miniſter proximus, ad hoc munus conſecratus. Secundo eſt aliquid, quod offeratur, ſcilicet, Chriſtus ſub ſpeciebus panis & vini, Tertio eſt Deus, cui offertur, nam, licet Chriſtus etiam ſit Deus, cui ſacrificium offertur, tamen vt homo eſſe poteſt victima, quæ in cultum Dei offerri poteſt, ſicut in cruce oblatus eſt. De quo ſanctus Andreas dicebat; Immaculatum agnum quotidie in altari ſacrifico, de quo teſtimonio plura in ſuperioribus dixi. Quarto eſt, pro quo offeratur, ſcilicet, Eccleſia & fideles, vt Sancti ſupra citati docent, vt ſupra colligebamus ex illis verbis, Qui pro vobis, & pro multis effundetur: & inf. latius dicemus. Hinc enim

clare

clare oſtenditur, hoc myſterium plus eſſe, quam ſacramentum, vt notauit D. Thom. ſupra qu. 78. art. 7. nam ſacramentum illi tantum prodeſt, cui applicatum: ſacrificium vero pro alijs offertur. Quinto eſt altare vt ſupra ex Paulo probatum eſt, & eſt in ore omnium fidelium. vnde Optatus l. 6. contra Parmen.

Opt. Mileu.

Quid eſt (inquit) altare, niſi ſedes corporis & ſanguinis Domini? & eleganter Theodoret. Ancyr. orat. de Natiuit. inquit. Non iam in præſepe poſitus, ſed in altari, illud n. præſepe mater factum eſt huius menſæ.

The. Ancy.

Sexto eſt etiam ſufficiens actio ſacrificandi: quæ in omnibus, vel aliqua earum continetur, ſcilicet, oblatione, conſecratione, & conſumptione, de quibus infra dicendum eſt. Nam, quod inſtitutio, ſeu impoſitio non deſit, authoritate magis probandum eſt, quã ratione, quod iam effectum eſt. Eſtq́; optimum teſtimonium illud Aug. 20. contr. Fauſt. c. 6. Sacrificamus non Martyribus, ſed Deo Martyrum, illo duntaxat ritu, quo ſibi ſacrificari noui Teſtamenti manifeſtatione præcepit. Congruentia vero addi poteſt, quia oſtendimus oportuiſſe, ſacrificium aliquod in lege noua inſtitui, ſed nullum poterat excogitari aptius aut perfectioni huius ſtatus magis conſentaneũ; decebat etiam tam grande myſterium miniſterio hominum factum, in diuinum cultum, & recognitionem diuinæ potentiæ & maieſtatis ordinari & inſtitui, cum in eo tam diuina potentia, quam ſapientia, charitas, & reliqua attributa, excellentiori quodam modo manifeſtentur.

Secundum hæreticorum fundamentũ deſtruitur.

Supereſt, reſpondeamus ad ſecundum & tertium fundamentum hæreticorum, quæ contra hanc partem procedebant. Secundum ergo in hoc nitebatur, quod in hoc myſterio fit repræſentatio ſacrificij, ad quod breuiter dicendum eſt, ſi excluſiue intelligatur, falſum eſſe aſſumptum, ſi abſq; excluſione, nullam eſſe illationem. Sicut enim non ſufficit ad rationem ſacrificij, eſſe figuram, vel ſignum ſacrificij: ita non eſt contra rationem veri ſacrificij, quod ſit repræſentatio vel imago alterius ſacrificij, ſi cætera neceſſaria concurrant, vt concurrere poſſunt. Primum patet, nam mors Abel fuit figura ſacrificij Chriſti, & Baptiſmus eſt repræſentatio mortis Chriſti, & multę ceremonię fiunt ab Eccleſia in repræſentationẽ mortis Chriſti, quæ non ſunt ſacrificia, & hoc ad ſummũ, probat ratio Hæreticorum, neceſſe non eſſe, ſignum habere in ſe veram ac propriam rationem eius rei, quam ſignificat. Probatur autem altera pars: nam ſacrificia vetera, & agnus Paſchalis, & oblatio Melchiſedech fuerunt vera ſacrificia, ſimulque fuere ſigna & repræſentationes ſacrificij Chriſti, vt Auguſtinus ſæpe docet: ſignatim 20. contra Fauſtum cap. 18. Ratio autem eſt, quia interuenire poteſt actio ſufficiens, per quam aliquid Deo in ſacrificium offeratur, & tamen quod illa impoſita ſit ad aliud ſacrificium ſignificandum. Item in ſignis ad placitum, ſæpe contingit dari ſignum rei, & ſignum ſigni, & vtrumq; in ſuo genere veram ſigni rationem participare: ſic enim hæc vox, Petrus, eſt ſignum ad placitum ſignificans talem rem & hæc vox (nomen proprium) eſt etiam ſignũ ad placitum ſignificãs ipſum nomen (Petrus) & vtrumque verum nomen eſt, ſeu vocalis terminus: ſic igitur cum ſacrificium ſit ſignum ad placitum, & præter ſignificationem moralem habeat myſticam, dari poteſt ſacrificium immediate ſignificans rem aliquam, quæ ſacrificium non ſit, & dari etiam poteſt ſacrificium ſignificans aliud ſacrificium: nam hoc etiam ad myſticam ſignificationem ſpectare poteſt. Ita igitur contingit in præſente myſterio, in quo inprimis interuenit ſufficiens actio, & cæremoniæ ſenſibiles, ad rationem ſeu ſignificationem ſacrificij, vt declaratum eſt, ac deinde impoſitum eſt ad ſignificandum non ſolum realem Chriſti pręſentiam, ſed etiam pręteritam eius mortem & paſsionem, quam pro nobis in ſacrificium obtulit, & ideo non eſt ſolum imago ſacrificij, nec ſolum ſacrificium, ſed vtrumque ſimul, ſicut ſimul eſt verum corpus & ſanguis Chriſti, & ſacramentum, ſeu ſacrum ſignum ei⁹. Oportet autem ad intelligendos Patres aduertere, eos ſub nomine immolationis interdum dicere in hoc myſterio non immolari Chriſtum vere ac realiter, ſed tantum myſtice per repræſentationem veræ immolationis in cruce factæ, quia immolatio in rigore & proprietate vocis ſignificare videtur cruentam oblationem, ſeu veram mactationem cum reali ſanguinis effuſione, & in hac proprietate verum eſt, non eſſe hic realem immolationem, ſed tantum repræſentationem eius, atque in hunc modum loquũtur, non ſolum Patres, vt Chryſoſtomus, Ambroſius & alij ad Hebr. & Auguſtinus epiſtola 23. 120. & in Pſalm. 79. ſed etiam interdum Scholaſtici, Magiſter cum alijs in 4. diſtinctione 12. & Diuus Thomas in hoc articul. 1. quæſt. 83. Immolatio autem in hoc rigore ſumpta non eſt de ratione ſacrificij vt ſic, ſed ſacrificij tantum cruenti. Nam ad rationem ſacrificij, vt ſic, ſufficit oblatio quacunq; ratione in ea aliquid ſacrum fiat circa rem oblatam, & ideo de ſacrificio, ſeu ſacrificatione loquendo, abſolute dicendum eſt, in hoc myſterio non tantum imaginem & repręſentationem ſacrificij, ſed verum etiam ſacrificium, veramque ſacrificationem fieri.

Quare aliquoties Patres Chriſtũ in Euchariſtia confectione immolari concedere renuant.

Tertium fundamentum ſumebatur ex ratione ſacramenti, & ſacrificij. Ad priorem ergo partem dicitur, poſſe idem myſterium diuerſis rationibus participare ſeu induere rationem ſacramenti & ſacrificij: nam eadem res, quæ in Dei honorem conſecratur, poteſt deinde ad noſtram ſanctificationem dari & ordinari: hæ namq́; duæ rationes & habitudines in ordine ad diuerſos terminos non ita inter ſe repugnant, vt non poſsint eidem rei conuenire: vnde eadem etiam res, quæ Deo in cultum offertur, poteſt eſſe cibus hominis; & vt ſic, eſſe ſignum gratiæ ſanctificantis, & ideo ſimul eſſe ſacrificium, & ſacramentum: ita fere D. Thom. 1. 2. q. 101. art. 4. ad 2. vbi ſignificat hoc non accidiſſe in ſacrificijs veteribus, ſed huius myſterij eſſe proprium, propter eius excellẽtiam Non deſunt autem, qui exiſtiment in agno Paſchali, qui fuit potiſsima figura hui⁹ myſterij, illas duas rationes fuiſſe coniunctas: nam prius ſacrificabatur, vel in templo à Sacerdotibus, vt contendit Abulenſis Exod. 23. quæſtio. 27. vel in priuata domo à patrefamilias, de quo ſatis in præcedente tomo diſputatum eſt, & poſtea vt ſacer quidam cibus comedebatur, ſub certo ritu & cæremonijs, in quo videtur rationem ſacramenti habuiſſe. Quomodo autem hæ duæ rationes ſacramenti & ſacrificij in Euchariſtia coniungantur, & vtra earum prior, aut potior ſit, dicetur commodius diſputatione ſequente: oportet enim prius eſſentialem rationem huius ſacrificij declarare.

Tertiũ hæreticorum ratio refutatur.

D. Thom.

Abulenſ.

Ad alteram partem de teſtamento primum negari poteſt, Euchariſtiam eſſe, aut dici teſtamentum, ſed myſterium noui Teſtamenti, aut etiam ſanguinem noui teſtamenti, iuxta id, quod in forma calicis dicimus, ex traditione Eccleſiæ, & canone Miſſæ. Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamenti myſterium fidei, & iuxta illud, quod apud Matthæum & Marcum legimus: Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti, id eſt, quo nouum teſtamentum confirmatũ & ſtabilitum eſt. Atq; hoc modo recte reſpondet figuratum figuræ: proprie enim ſanguis, quo Moyſes populum aſperſit, non erat ipſum vetus Teſtamentum ſed erat veluti confirmatio eius. Secundo admittimus, Euchariſtiam & ſanguinem Chriſti in illa contentum, dici poſſe teſtamentũ, eo modo, quo res ſperata ſolet ſpes noſtra vocari, & res promiſſa, nomine promiſsionis, & hęreditas teſtamento legata, nomine teſtamenti, ſic enim id, quod præcipue Chriſtus in nouo Teſtamento Eccleſiæ ſuæ legauit, fuit corpus & ſanguis eius in Euchariſtiã: vnde eſt illud ad Hebr. 7. Melioris teſtamenti ſponſor factus eſt Ieſus:

Hebr. 7.

Dici

Dici etiam ſolet teſtamentum, inſtrumentum ipſum continens & ſignificans voluntatem teſtatoris, & hoc etiam modo Euchariſtia dici poteſt teſtamentum, tanquam ſignum & inſtrumentum continens & ſignificans Chriſti voluntatem & liberalem omnium ſuorum bonorum largitionem nobis collatam. Huiuſmodi autem teſtamẽti appellatio non pugnat cum ratione ſacrificij: quia idem ſanguis, quo nouum teſtamentum confirmatum eſt, poteſt etiam in Dei cultum & ſacrificium conſecrari, & eadem res, quæ nobis à Deo datur, & à CHRISTO in hæreditatem huius vitæ, & in ſignum ſuæ voluntatis, & æternæ hæreditatis teſtamento donata eſt, poteſt & debet Deo à nobis offerri in eius honorem & ſacrificium: nihil enim magis decens, aut conueniens eſſe poteſt, quam vt donis, quæ Deus nobis contulit, ipſum colamus ac veneremur, & hoc ipſum indicauit nobis Chriſtus verbis illis: Hoc facite in meam commemorationem: iuxta expoſitionem in ſuperioribus datam.

SECTIO III.

Vtrum Miſſa ſit ſacrificium, quod tantum à Chriſto Domino inſtitui potuerit.

Vſus huius vocis, Miſſa, ad hoc ſacrificium ſignificandũ antiquiſſimus.

Con Car. II. Carth IV. Agath. Leo Pap. Theleſph. Fœlix I. Euchar. Ambroſius. Auguſtinus. Gregor.

IN hac ſectione non ſolum rem ipſam (quæ fere iam ex dictis perſpicua eſt) ſed etiam ipſam Miſſæ vocem explanare ac defendere intendimus: Hæretici enim vehementer inuehuntur in eam, irridentq; & reijciunt, tanquã nouam & barbaram vocem, quod eo animo faciunt, vt rem prorſus euertant: Catholici vero è contra vocis antiquitatem & Etymologiam eruditè & accurate inquirunt, vt veritatem rei ſignificatæ magis ſtabiliant. Dicendum ergo inprimis eſt, vſum huius vocis (Miſſa) in Eccleſia Latina eſſe antiquiſſimum: Legitur enim in Conc. Carthaginenſ. II. Can. 3. Concil. Carthag. IV. Can. 84. Mileuit. c. 12. Vaſenſ. c. 3. & 4. vbi etiam diſtinguitur Miſſa publica à priuata. Concil. Agathenſi, Cano. 11. de loco, vbi eſt Miſſa celebranda, & Cano. 47. de præcepto audiendi Miſſam die Dominico. Leo Papa epiſtol. 82. plures præcepit celebrare Miſſas, vbi pro multitudine populi vna non ſufficit. Theleſphor. epiſt. 1. inſtituit, vt in Miſſa hymnus angelicus dicatur, & tres Miſſæ nocte Natiuitatis. Fœlix I. epiſt. 2. præcepit Miſſas celebrari ſupra memorias Martyrum. Eucharius, vt Baſilicæ cum Miſſa conſecrentur, vt eſt apud Burchard. lib. 3. Decret. c. 27. quod tamen Gratianus tribuit Higinio in c. Omnes, de conſec. diſt. 1. qui omnes & alij Patres ibi relati hoc nomine Miſſa vſi ſunt, & præterea Ambroſ. li. 1. ep. 33. & Auguſt. ſer. 91. & 241. de tempore. & Greg. lib. 1. epiſt. 12. & lib. 4. epiſt. 10.

Hanc vocem alios Græcã facere immerito. Couar. Alij Hebræã. Conc Senon. Claud. Pamel. Melius qui Latinam. Lindan. Bellarm.

Secundo de origine huius vocis, quidam exiſtimant eſſe vocem Græcam, vt Couarr. libr. 4. Variar. reſolut. cap. 22. non eſt autem veriſimilis opinio, quia nullum eius vocis fundamentum in Græca lingua reperitur: vnde neq; vſum eius in Græcis Patribus legimus, ſed quam nos (Miſſam) illi (Liturgiam) vocãt, vel (Synaxin) vel alijs vocib. vtuntur, quæ communes ſunt huic myſterio, vt ſacramentum eſt. Alij ergo cenſent eſſe vocem Hebræam, à verbo Miſſac, quod ſpontaneam oblationem ſignificat: ita Concil. Senon. in decr. fidei, cap. 11. & Claud. de Sainct. in præfat. ad Græcas liturg. & Pamelius in præfatio. ad Latinas, & in Scholiis ad Tertullianum lib. de orat. in principio; & Demochares tract. 2. & 4. de ſacrificio Miſſæ. Quæ opinio eſt probabilis: quamuis eam ſuſpectam faciat authoritas negatiua Patrum Græcorum, & Syrorum, qui nunquam ea voce vſi ſunt, cum tamen ſoleant frequenter vti illis vocibus Hebraicis, quas Eccleſia Latina retinuit, vt ſunt (Hoſanna, Alleluia) &c. Tertia igitur opinio eſt, hanc vocem eſſe Latinam, à verbo (mitto) quam late tractat Lindan. libr. 4. Panop. cap. 3. & Bellarm. libr. 1. de Miſſa, cap. 1.

D. Thom. Hugo Vict. Horum quidã à mitto. Innoc. Bonau. Alij à dimitto. Iſidor. Alcuin. Hugo. Clemen. Dionyſ. Cyrill. Auguſt. Cyprian. Conc. Carthag IV. Auguſtinus. S Bened. Caſſian. Conc. Valen. Ambroſ. Auguſt. Gregor.

Et videtur fuiſſe ſententia D. Thom. hæc q. ar. 4. ad 9. & Hug. Vict. lib. 2. de ſacram. p. 9. cap. 14. qui Etymologiam huius vocis explicantes, oblationem ſubintelligendam eſſe cenſent, ita vt (Miſſa) dicatur, quia oblatio ſacrificij ad Deum mittitur, & Miſſa eſt, vel quia Deus ad nos mittit hoſtiam huiꝰ ſacrificij, quam nos ad ipſum, iterum per Sacerdotem in ſacrificio remittimus, iuxta illud, quod in Canon. Miſſæ dicitur: Iube hæc perferri per manum ſancti angeli tui in ſublime altare tuum: atq; hoc modo ſentit etiam Innocent. lib. 3. de hoc myſt. cap. 12. & Bonauent. opuſc. de myſterio Miſſæ. At vero Iſidorus ſentiens, etiam hanc vocem eſſe Latinam libr. 2. etymol. cap. 19. cenſet dictam à dimittendo, quia finito Miſſæ ſacrificio populus mittitur, ſed dimittitur, ita vt ſubintelligẽda ſit congregatio ſeu concio Miſſa, vel dimiſſa, & in eadem ſententia eſt Alcuin. lib. de offic. Eccleſ. de celebratione Miſſ. & hab. lect. 15. in Canon. & non diſſentit Hugo Victor. loco citato. Ad quod intelligendum obſeruandum eſt, antiquum Eccleſiæ morem fuiſſe, vt dum Miſſæ ſacrificium celebrabatur, populus non diſcederet, donec à Sacerdote, vel Diacono dimitteretur: ita enim ad tanti ſacrificij reuerentiam decebat, & vt debitus ordo in Eccleſia ſeruaretur. Hæc autem populi dimiſsio bis in Miſſa fieri ſolita eſt; primo, finito Euangelio ante primam oblationem, tunc enim dimittebantur Catechumeni, vel ſi qui aderant Gentiles, quibus myſteriis intereſſe, aut ea videre minime permittebatur, vt conſtat ex Clemente lib. 8. Conſtitut. Dionyſ. cap. 3. de Eccleſia. Hierarch. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Ioann. cap. 50. & Auguſtinus tractat. 11. in Ioan. Gregor. 12. Dialog. c. 23. Alia dimiſsio fiebat poſt ſacrificium finitum, ad quam videtur alluſiſſe Cyprian. lib. de ſpecta dicens. Feſtinat ad ſpectaculum dimiſſus, & adhuc ſecum ferens, vt aſſolet, Euchariſtiam, & Tertull. li. de anima. Poſt tranſacta ſolemnia dimiſſa plebe, &c. Hinc ergo factum eſt, vt hæc ipſa dimiſsio (Miſſa) dicta fuerit, & ita videtur ſumi in Conc. Carthag. IV. cap. 84. & in Concilio Illerdenſi, cap. 4. in quibus dicitur, Hæreticos Iudæos, & Gentiles permitti poſſe adeſſe vſq; ad Miſſam Catechumenorum, id eſt, vſq; ad dimiſsionem, vt expoſuit Gloſſa in cap. De inceſtis, & in cap. De his, 25. quæſt. 2. & in capite, Epiſcopus, de conſecratione, diſtinctione 1. & Auguſtinus ſermone 237. de tempore apertius dicit: Ecce poſt ſermonem fit Miſſa Catechumenis, & fideles manent: i. fit dimiſsio Catechumenorum. Et eodem modo ſumi videtur à Sancto Benedicto in regula ſua, capite 17. & à Caſſiano libro 2. inſtitutionum, cap. 13. & 15. & libro 3. capit. 7. & 8. & iuxta hanc deductionem, quod nunc in Miſſa dicimus. (Ite Miſſa eſt) ita eſt interpretandũ: Ite, iam enim eſt dimiſsionis tempꝰ: quamuis exponi etiam poſsit iuxta priorem etymologiam, ſubintelligendo oblationem, vel totam illam actionem ſacram, id eſt: Ite, iam n. eſt oblatio ad Deum miſſa: vel iam tota hæc actio ſacra eſt completa. Quacunq; vero ratione originem & impoſitionem huiꝰ nominis accipiamus, certum eſt tamen, iam deductam eſſe illam vocem ad ſignificandam totam illam actionem, in cuius fine populus dimittitur, & inde duplex etiam Miſſa diſtincta eſt; Vna (Catechumenorũ Miſſa) quæ durabat vſque ad primam oblationem excluſiue, cuius fit mentio citatis locis, & in Concilio Valent. capit. 1. & apud Caſsian. libro 11. inſtitutionum, cap. 15. Alia dicitur (Miſſa fidelium) quæ incipit ab offertorio, & durat vſque ad finem, de qua Ambroſ. libro 5. epi. 33. Dimiſsis Catechumenis, Miſſam ſacramentorum, vt loquitur, facere cœpit: & hinc in plurali vocari ſolet totum officium (Miſſarum ſolemnia) vt eſt apud Auguſtinum, ſer. 81. de tempore, & Gregorium, Homil. 22. in Euangelia: nunc vero Miſſa etiam in ſingulari dicta, ſignificat totam actionem ſacram à principio vſque ad finem, quæ vtramque prædictam Miſſam complectitur: iam enim illa prior dimiſsio

ſublata eſt,& tota res vna veluti continuata actione conficitur,& quæ nomine Miſſæ iam ſignificatur. Et hactenus de voce (Miſſa) de qua plura erudite congerit Ioannes Durandus, libro 2. de ritibus Eccleſiaſt. cap. 1.

Durand.

Miſſa vt nūc ſit præter ſacrificij ſubſtātiam accidētalia complectitur, quod totum complexum non eſt à Chriſto inſtitutum.

Quod igitur ad rem attinet, de Miſſa loqui poſſumus, vel ratione totius actionis, vt includit omnes ceremonias & orationes, quæ ibi fiunt & dicuntur, vel tantum de ſubſtantia ſacrificij, quod inter illam actionem offertur. Dicendum ergo eſt primo, Miſſam, vt comprehendit totam illam actionem, complecti quidem ſacrificium, non tamen ſolam ſubſtātiam eius, ſed etiam accidentia (vt ſic dicam) & ideo ſecundum hoc totum, non eſt à ſolo Domino inſtituta. Conſtitutio hæc eſt certa & clara, quoad omnes partes, ſuppoſitis, quæ diximus: nam Miſſa hæc complectitur totum Euchariſtiæ myſterium à conſecratione vſque ad conſumptionem: oſtendimus autem hoc myſterium eſſe ſacrificium: ergo Miſſa, quoad ſubſtantiam ſuam ſacrificium eſt, aut (quod perinde eſt) in Miſſa ſacrificium offertur, vt Patres omnes ſupra citati loquuntur. Secunda vero pars & tertia per ſe notæ ſunt: Nam Canon Miſſæ non à Chriſto, ſed ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus traditus eſt & compoſitus, vt Con. Trid. dicit ſeſſ. 22. & idem eſt certum de aliis ceremoniis & Collectis, & colligi poteſt ex Clem. & aliis Pontificibus, & Conciliis citatis, & ex Iſidoro lib. 2. de officiis, vbi dicit, ordinem Miſſæ & orationum à S. Petr. eſſe inſtitutum, & ſupra agentes de forma oſtendimus, Apoſtolorum tempore paucas ceremonias, & orationes adiunctas eſſe oblationi huius ſacrificij, quę poſtea ſucceſſu temporis ab Eccleſia additę ſunt, de quibus in ſequentibus dicendum eſt late.

Conc. Trid.

Iſidor.

Miſſæ ſacrificij ſubſtātia eſt à Chriſto Domino inſtituta.

Dico ſecundo, Miſſa, quoad ſubſtantiam ſacrificij, à Chriſto Domino inſtituta eſt. Eſt de fide & ſufficienter probatur ex dictis in duabus præcedentib[9] ſect. Nam Chriſtus in nocte cœnæ obtulit hoc ſacrificium & poteſtatem ac legē perpetuo duraturam, de illo in Eccleſia offerendo, tradidit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationē: vt declaratū & probatum eſt: hoc autem ipſum, & nihil aliud, eſt ſacrificium inſtituere, vnde Irenæ. l. 4. cōt. hæreſ. c. 32. & 34. Nouam, inquit, docuit oblationem, quā Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in vniuerſo mundo offert Deo. Ambr. 1. præpar. ad Miſſ. Ego licet peccator accedo ad altare tuum, & offero ſacrificium, quod tu inſtituiſti, & offerre præcepiſti. Aug. conc. 2. in Pſ. 33. Ipſe de corpore & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificium ſecundum ordinē Melchiſedech. Leo Pap. ſer. de Paſſione: Ieſus vetus Teſtamentum conſummabat, & nouū Paſcha cōdebat, & docebat, qualis hoſtia Deo deberet offerri. Deniq; Alexand. I. ep. 1. c. 4. Veritas nos inſtruxit calicem & panem offerre: & ſimilia multa citata ſunt in ſuperiorib[9], & alia ſumi poſſunt ex modernis authoribus relatis. præſertim ex Durand. dict. lib. 2. c. 2. & 3. vbi multa congerit. Ratio addi poteſt, quia Chriſtus eſt author nouæ legis: ergo inſtituere debuit omnia, quæ de ſubſtantia ſunt huius legis: huiuſmodi autem eſt ſacrificium, ſicut & Sacerdotium: nam hæc duo neceſſario ſunt connexa, & de Sacerdotio ait Paulus transferri ſimul cum lege, aut ipſo translato, neceſſe eſſe legem etiam transferri. Et confirmatur primo, quia Chriſtus inſtituit Euchariſtiæ myſterium, vt in ſuperiorib. tractatum eſt: ergo ſub vtraq; ratione, ſacramenti & ſacrificij inſtituit: quia non eſt maior ratio de vna, quam de altera, nec min[9] requiritur Chriſti authoritas ad ſignificationem & efficaciam eius, vt ſacrificium eſt, quam vt eſt ſacramentum. Denique quia ratio ſacrificij prior eſt, & quodammodo potior, quam ſacramenti, vt infra dicam. Confirmatur ſecundo, quia Chriſtus abrogando legem veterem, eius ſacrificia abſtulit: ergo è contrario ſtabiliendo legem nouam, eius ſacrificium inſtituit.

Irenæ.

Ambroſ.

Auguſtinus.

Leo Pap.

Alexan. I.

Durand.

Quæſtiuncula ſatisfit.

Sed quæret aliquis, an potuiſſet Eccleſia hoc ſacrificium inſtituere, ſi Chriſtus illud non inſtituiſſet. Reſpondetur, duobus modis hoc intelligi poſſe. Primo, quod Chriſtus Dominus, neque inſtituerit hoc myſterium, quoad rationem ſacrificij, vt ſic, neq; etiam quoad actionem ipſam, in qua ſignificatio ſacrificij fundatur, id eſt, quod non dederit hominibus corpus & ſanguinem ſuum. Secundo, vt dederit quidem hanc poteſtatem in ordine tantum ad ſacramētalem vſum: non vero quoad rationem oblationis ſeu ſacrificij. In priori caſu euidens eſt, non potuiſſe Eccleſiam, tale ſacrificium inſtituere, vnde enim illa haberet poteſtatem ad conficiendum corpus Chriſti, ſi Chriſtus non dediſſet? Eſt enim hæc poteſtas maxime ſupernaturalis, vt per ſe manifeſtum eſt. In ſecundo autem caſu potuiſſet Eccleſia inſtituere, ſeu addere huic myſterio rationem ſacrificij: dummodo Chriſtus non prohibuiſſet, ita enim ſupponendum eſt. Ratio eſt, quia illa actio de ſe eſt apta, & decens ad rationem ſacrificij: & alioqui in Eccleſia poteſtas cōnaturalis, vel naturæ, vel gratiæ ad inſtituendum ſacrificium in qualibet actione ad illud munus proportionata: ergo potuiſſet hanc ſpecialem actionem iam ſibi poſsibilem, in ſignum poteſtatiuum diuinæ excellentiæ ordinare, vt ad Deum colendum primario fieret, & ita poſſe inſtituere hoc myſteriū ſub ratione holocauſti & ſacrificij laudis, ſeu gratiarum actionis, & impetratorij, & aliquo modo propitiatorij: vel impetrando tantum; vel etiam aliquam ſatisfactionem applicando per modum indulgentiæ, quamuis non proprie & in rigore ex opere operato.

SECTIO IV.

Vtrum Miſſæ ſacrificium vnicum ſit in lege noua, ita vt aliud in ea eſſe poſsit.

Duplex quæſtio.

Circa primā difficultatis ratio.

DVo in hoc titulo comprehenduntur. Vnum eſt, an ipſummet ſacrificium Euchariſticum ſit vnum tantum. Alterum eſt, an cum illo poſsint in Eccleſia Chriſti eſſe alia ſacrificia. Circa primum ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in Miſſa multa fiunt circa corpus Chriſti, quæ per ſe ſingula ad rationem ſacrificij ſufficiunt, vt ſunt duplex conſecratio corporis & ſanguinis, nam vnaquæq; per ſe ſufficit, vt ſacrificium integrum ſit. Item fractio, quæ poſtea fit circa corpus Chriſti, cum ſanguinis miſtione: nam ibi fit aliquid ſacrum circa rem oblatam: ac denique idem argumentum fieri poteſt de conſumptione corporis & ſanguinis Chriſti, prout fit à Sacerdote. Vel aliter, quia prius ſacrificantur panis & vinum, transmutantur enim in Dei cultum, & deinde offeruntur corpus & ſanguis Chriſti: nam prius conficiuntur, poſtea offeruntur, quoniam offerri ſupponit eſſe: ſunt ergo diuerſa ſacrificia, ſicut & diuerſæ res oblatæ. Tandem habere plura ſacrificia, videtur ad perfectionem & complementum alicuius legis pertinere: maxime, quando talia ſacrificia ad diuerſos fines ordinantur, vt ſunt holocauſtum, gratiarum actio, ꝓpitiatio pro peccato: ergo decuit, vt Deus hanc ſacrificiorum varietatem in lege noua inſtitueret, ſi enim id fecit in lege veteri, multo magis in noua, quæ perfectior eſt: Chriſtus autem Dominus extra myſterium Euchariſtiæ, nullum ſacrificium inſtituit: ergo in hoc myſterio tota illa ſacrificiorum varietas & multitudo continetur, vt ſi intelligamus, conſecrationem ipſam habere rationem holocauſti, quatenus per eam tota ſubſtantia panis in ſubſtantiam corporis Chriſti trāſmutatur: fractionem vero, quæ expreſsius paſsionem Chriſti ſignificat, rationem habere ſacrificij propitiatorij, aut oblationem ipſam corporis Chriſti, quæcunq; illa ſit.

Euchariſtiæ ſacrificiū vnicū ſolumq; à Chriſto inſtitutum.

Dicendum nihilominus eſt, ſacrificium Euchariſtiæ eſſe vnum tantum, illudq; ſolum eſſe à Chriſto Domino in lege noua inſtitutum. Ita ſentiunt omnes Theologi: imo Concilium Tridentinum in proœ-

Procemio ſeſſ.22.hac ratione dixit,hoc eſſe vnum verum ac ſingulare ſacrificium, & cap. 1. de hoc ſolo ſacrificio tradit,fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutum,& de illo ſemper,vt de vnico ſacrificio loquitur,& multo antea Concilium Toletan. XII. capitulo 5.ſacrificium hoc, verum & ſingulare,vocauit: & cæteri Patres hac ratione dicunt, Chriſtum Dominum multitudinem veterum ſacrificiorum in vnum ac ſingulare ſacrificium commutaſſe. Leo Pap.ſerm.7. de Paſſ. Domini. Omnem differentiam hoſtiarum vnius corporis & ſanguinis tui complet oblatio. Similia leguntur apud Chryſoſtomum Pſalm. 95. Auguſt. libr. 17. cap.10.lib.3.de Baptiſm.cap.vlt.& lib.20.contra Fauſtum,cap.18. & 21. & libro 1.contra aduerſarium leg. & Prophet.cap.20. Huic ſummo, veroq; ſacrificio cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt,& alibi, Sacrificium,quod ipſe eſt, in Eccleſia voluit pro illis omnibus celebrari quia illis omnibus prænunciabatur. Deniq; Eccleſia in Collecta quadam ſic habet. Deus qui legalium differentiam hoſtiarum vnius ſacrificij perfectione ſanxiſti.&c. Ratione ſic declaratur: nã quod præter hoc ſacrificium, nullum aliud ſit à Chriſto inſtitutũ, illa ratio ſatis probat; quia de Chriſti voluntate ſolum nobis conſtare poteſt per Eccleſiam declarantẽ Scripturam vel traditionem. Sed Eccleſia,nec docuit,nec inſinuauit vnquam inſtitutionem alterius ſacrificij, neq; in Scriptura aut traditione aliquod eſt eius veſtigium maxime cum nulla ſit eius neceſsitas,vt oſtẽdam. Quòd autem ſacrificium ipſum euchariſticum vnum ſit præter authoritates adductas, patet ex dictis ſupra de vnitate ſacramenti Euchariſtiæ:eſt enim eadem ratio de ſacrificio, & omnia ibi adducta, hic applicari poſſunt. Declaraturque breuiter,ſatisfaciendo ſimul rationibus dubitandi: duæ enim conſecrationes corporis & ſanguinis, quamuis per ſe ſigillatim ſumptæ poſſent inſtitui in integrum ſacrificium, tamen prout nunc facta inſtitutio eſt, ordinatæ ſunt ad conſummandum vnum ſignum, atque vnam myſticam Chriſti immolationem, & ideo ex vtraque componitur vnum ſacrificium. Rurſus panis & vinum, & corpus ac ſanguis Chriſti, ad vnam met actionem ſacram; ſeu ſacrificationem concurrunt,tanquam terminus, à quo, & ad quem, & tanquam materia proxima & remota eiuſdem oblationis; & ideo ex hoc etiam capite non eſt ibi duplex ſacrificatio: imo neque eſt alia corporis Chriſti oblatio, præter ipſam conſecrationem, vt in diſputatione ſequente latius dicemus. Denique gratis & ſine fundamento aſsignantur diſtincti effectus; ſeu fines diſtinctis partibus, vel actionib[9] huius ſacrificij, ſed ipſum totum perfectiori & altiori modo continet omnem illam perfectionem, ſeu habitudinem; aut rationem, quæ in diſtinctis ſacrificijs veteribus inuenta eſt, vt ſupra diſputatione præcedente, ſectione ſeptima, obiter attigimus. Eſt enim hoc ſacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis,infinitæ dignitatis, & ideo ad omnem ſacrificij rationem ſufficiens eſt; & in cultum Dei,& gratiarum actionem, & recognitionem diuinæ excellentiæ ſimul offertur, & nihilominus ſimul etiam efficax, & ad impetrandum; & ad ſatisfaciendum pro peccato, vt latius infra tractando de effectibus eius, explicabimus, & ideo neceſſe non fuit aliud ſacrificium præter hoc à Chriſto Domino inſtitui. Dices; Etiam Euchariſtia in ratione ſacramenti eſt ſumme perfecta, & nihilominus præter illud Chriſtus alia multa inſtituit: cur ergo non idem dicetur de ſacrificio? Reſpondetur primo, quia ſacramenta per ſe ordinantur ad fidelium ſanctificationem, quæ pluribus modis perficitur, ſcilicet, per modum generationis, aut augmenti, aut per modum ſpecialis remedij vel auxilij, quo pluribus etiam modis, & varijs ex cauſis, fideles indigent, iuxta varias occaſiones & ſtatus eorum, & ideo vt conuenientius, & accommodato modo prouideretur hominibus, vtilis

Conc. Tolet. XII.

Leo Papa.

Chryſoſtom.
Auguſtin.

fuit ſacramentorum varietas. At vero ſacrificium per ſe ordinatur ad cultum Deo præſtandum, & ex conſequente, & quaſi ſecundario aliquem effectum habet in offerentibus, vel his, pro quibus offertur, quæ omnia facillime potuerunt in eodem ſacrificio coniungi, & ideo ſuppoſita huius ſacrificij perfectione & infinitate, non oportuit alia multiplicare. Adde, myſterium hoc Euchariſtiæ eſſe finem aliorum ſacramentorum, & ideo illa multiplicari, quia homo indiget pluribus modis diſponi, & quia media multiplicari ſolent, quamuis finis vnus tantum ſit.

Circa ſecundam partem inprimis eſſe poteſt quæſtio de poteſtate Eccleſiæ ad inſtituendum aliud ſacrificium. Et eſt ratio dubij, quia hæc poteſtas eſt connaturalis, tam naturæ, quam gratiæ, vt ſupra dicebam. Non eſt ergo oblata per inſtitutionem Euchariſtiæ, quia, quod naturale eſt, non auſertur, nec gratia deſtruit naturam, ſed perficit. Neque etiam eſt impedita: nam Chriſtus non prohibuit vſum talis poteſtatis, vbi enim eſt talis prohibitio? Neq; enim per ſe tradita eſt, aut ſcripta, neque intrinſece ſequitur ex ſola inſtitutione Euchariſtiæ, nam etiam, ſi hoc ſacrificium datum ſit nobis à Deo, non inde ſequitur, eſſe intrinſece malum, aliud ab hominibus inſtitui. Deinde poteſt eſſe dubitatio de facto, an ſit aliud ſacrificium ab Eccleſia inſtitutum. Nam Canon 3. Apoſtol. dicitur, Thymiama poſſe offerri Deo: hoc autem erat in lege veteri quoddam ſacrificij genus: ergo & nunc etiam eſt, quia ibi conſumitur creatura in honorem Dei, ibidem etiam dicitur offerri poſſe manipulum ſpicarum, & aliæ ſimiles oblationes leguntur de conſecrat. diſtinct.2. Quod ſi quis dicat, illas eſſe ſimplices oblationes, & non ſacrificia: inde fit argumentum, ſicut Eccleſia has inſtituit, ita etiam potuiſſe ſacrificium inſtituere, vel ſi in his exerceat aliquid ſacrum, hoc ipſo facere ſacrificium. Item ceremonia cærei Paſchalis inſtituta eſt ab Eccleſia, & tamen eſt ſacrificium, iuxta id, quod in eius benedictione Gregor. Papa dixit. Suſcipe ſancte Pater incenſi huius ſacrificium veſpertinum. Et ratione patet, quia ibi eſt oblatio, benedictio & conſumptio cuiuſdam rei creatæ, in Dei honorem. Præterea in celebratione Miſſæ ante conſecrationem, atq; adeo ante ſacrificium à Chriſto inſtitutum, offertur hoſtia & calix, quæ actio ſola habet ſufficientem rationem veri ſacrificij, vt patet tum ex verbis Eccleſiæ, quibus illa oblatio fit. Suſcipe ſancte Pater omnipotens æterne Deus, hanc immaculatam hoſtiam, tum ex ipſa actione & definitione ſacrificij. nam ibi eſt oblatio in honorem Dei, faciendo aliquid ſacrum circa rem oblatam: nam ipſa eleuatio panis & calicis in altari coram Deo; cum benedictione aliqua, eſt ſufficiens actio ſacra ad rationẽ ſacrificij: hoc enim in multis ſacrificijs veteribus ſufficiebat, vt in panibus Propoſitionis, in manipulo ſpicarum, in ſacrificio ſimilæ, & id genus aliis, vt patet Leuit. 7. capit 23. & 24. Vnde Scotus in 4. diſtinct. 13. quæſt.2. dicit, in Miſſa; & eſſe ſacrificium, quod non eſt ſacramentum, ſcilicet, oblationem hoſtiæ non conſecratæ, & ſacrificium, quod eſt ſacramentum, ſcilicet, myſterium Euchariſtiæ, quod maxime declarari poteſt, quando contingit illam hoſtiæ oblationẽ ſeparari omnino à ſubſtantiali myſterio Miſſæ, vt fit in Miſſa, quæ ſicca ſeu nautica dicitur, in qua fiunt Miſſæ ceremoniæ ſine conſecratione, aut præſentia corporis Chriſti, nam illa actio externa ſic facta, reuera ordinatur ad cultũ Dei, non eſt enim actio ſuperſtitioſa, nec ficta, ſed religioſa, & ibi interuenit oblatio cuiuſdam rei creatæ, cum aliqua benedictione & conſumptione: eſt ergo ibi actio & ſignificatio moralis ad ſacrificium ſufficiens, neq; etiam deeſt ſignificatio myſtica: nam illa actio fit in ſignificationem & recordationem, & quaſi ex deſiderio & voto veri ſacrificij incruenti, & conſequenter etiam ibi intelligi poteſt ſignificatio, & recorda-

Quoad ſecundam quæſtionem ratio dubitandi.

cordatio paſsionis Chriſti: cur ergo non erit illud verum ſacrificium, quamuis non ſit ita perfectum & efficax, ſicut ſacrificium Euchariſtiæ?

Neq; inſtitutum neq; oblatum eſt in Eccleſia aliud ſacrificiũ ab Euchariſtia
D.Thom.
Caietan.
Hoſius.
Clictou.
Auguſtin.

In hac re, incipiendo ab eo, quod certius eſt, dicendum eſt primo: Eccleſiam hactenus nullum inſtituiſſe ſacrificium, neq; aliud vnquam, vel alicubi obtuliſſe præter Euchariſtiam. Ita ſupponit D.Thom. in tota hac quæſt. & alij Doctores in 4. d. 12. & 13. Caiet. 2.2.q.85.art.4. Hoſius in confeſſ. c.41. Clictou. libr.1. de Euchar. c.14. & omnes Scriptores Catholici idem ſentiũt, & inſinuatur à Patribus ſupra citatis, præſertim Auguſt. illis verbis, lib.20. de Ciuit. c.21. Sacrificamus Deo illo duntaxat ritu, quo ſibi ſacrificari noui Teſtamenti manifeſtatione præcepit: vbi ponderanda eſt illa dictio excluſiua: & ideo lib.1. cõtra Creſcõ. c.25. hoc appellat vnicum ſacrificium, & lib. de Spirit. & litt. c.11. vocat vnicum & ſingulare, & lib.8. de Ciuit. c.vlt. probat epulas ſeu cibos, quos fideles offerũt ad ſepulchra mortuorum, non eſſe ſacrificium, quia vnum tantum eſt ſacrificium Chriſtianorum. Quæ ratio manifeſte ſupponit, nullum aliud eſſe in vſu Eccleſiæ, neq; à Chriſto, neq; ab ipſa inſtitutum. Præterea Cyprianus ſermon. de Cœna Domini dicit: Euchariſtiam eſſe incõſumptibilem cibum, quia, ſi conſumeretur, inquit, nullum nobis relinqueretur ſacrificium, quæ ratio etiam ſupponit nos tantum in Euchariſtia ſacrificium offerre. Præterea in Eccleſia nulla eſt actio ſacra, quæ per ſolos Sacerdotes ritè exerceatur, & verum altare requirat præter Euchariſticum ſacrificium: ergo nullum aliud de facto eſt in Eccleſia: Patet conſequentia, quia ſacrificiũ, non niſi à Sacerdote, & in altari, offerri poteſt, vt ſupra dictum eſt. Antecedens patet ex traditione & ſenſu totius Eccleſiæ: nam Sacerdotium Chriſti per ſe tantum ordinatum eſt ad ſacrificandum Chriſti corpus, & ſimiliter in altari Eccleſiæ ſolum Chriſti corpus & ſanguis offerendus eſt, cætera vero proprie non offerũtur Deo, niſi quatenus ad hoc ſacrificium ordinantur, vt colligitur ex canone 3. Apoſtol. & ex alijs decretis, de conſecratione, diſtinction. 2. à principio. Præterea, ratio quæ Chriſtum mouit, vt præter Euchariſtiam, nullum aliud ſacrificium nobis relinqueret, mouere etiam Eccleſiam debuit, ne aliud ſacrificium deſideraret, ne videretur hoc Miſſæ ſacrificium per ſe ſolum, vel imperfectum, vel ad colendum Deum, & fructum ſacrificij percipiendum, inſufficiens exiſtimare, quod etiam poſſet deuotionem fidelium circa hoc ſacrificium remittere, & ab illius vſu, & frequentia aliquo modo diuertere. Tandem (vt reſpondeamus etiam dubitationibus poſteriori loco poſitis) ex ipſo Eccleſiæ vſu declaratur: nam ceremoniæ omnes, quas Eccleſia inſtituit, non eo animo ab ipſa fiunt, ac ſi per ſe contineant ſupremum Dei cultum, neque vt immediate ad hoc referantur, ſed inſtituit eas ad ornatum, & cultum huius ſacrificij, & ad fidelium deuotionem excitandam, quod his verbis egregie docuit Concil. Tridetin. ſeſſ. 22. c. 5. Ceremonias adhibuit (ſcilicet, mater Eccleſia) myſticas benedictiones, lumina, Thymiamata, veſtes: aliaque id genus multa ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quo & maieſtas tanti ſacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc viſibilia religionis, & pietatis ſigna ad rerum altiſsimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur. Quæ verba ſufficiũt ad omnes difficultates ſupra tactas ſoluendas: nam de ratione ſacrificij eſt, vt ſit oblatio immediate ordinata ad Deum, & eius cultum, & non ſatis eſt, vt ſit ceremonia ordinata ad ornatum eius oblationis, quæ verum ſacrificiũ eſt. Quocirca ſicut Eccleſia adhibens ceremonias ad ornatum ſacramentorũ, non inſtituit noua ſacramenta, ſed ea ſacramentalia vocamus, & quaſi accidẽtia ſacramentorum, ita inſtituendo ceremonias ad ornatum huius ſacrificij, nõ inſtituit noua ſacrificia, ſed ea poſſumus ſacrificalia vocare, ſeu accidẽtia huius ſacrificij, de quibus poſtea videbimus.

Conc Trid.

Quod ſi interdum aliqua ex his ceremonijs ſacrificium vocatur, id eſt rariſsimum, & interpretandum eſt de ſacrificio late conſumpto, prout attribuitur cuiuis actioni, vel oblationi ſacræ.

Eccleſiam non poſſe ſacrificium aliquod inſtituere probabile.
Conc. Trid.

Hinc addo vltimo, probabile eſſe, non habere Eccleſiam poteſtatem ad inſtituendum aliud ſacrificium. Quam aſſertionem exiſtimo ſatis colligi ex doctrina Theologorum, quamuis fere nullus expreſſe & in terminis illam aſſerat. Item ex modo, quo Sancti & Pontifices loquuntur: negant enim, licitum eſſe in Eccleſia Chriſti, aliud, vel aliter ſacrificare, quam ipſe inſtituit: & Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 2. dicit, Eccleſiam circa ſubſtantiam ſacramentorum nihil poſſe immutare, ſed ſolum in his quæ ad eorum adminiſtrationem, vel diſpenſationem pertinent: ſub ſacramentis autem videtur plane comprehendere myſterium Euchariſtiæ abſolute & ſimpliciter, circa quod magna certe fieret immutatio, ſi aliud ſacrificium præter illud inſtitueretur, ſicut inſtituti noui ſacramenti eſſet magna immutatio in ſubſtantia ſacramentorum: non ergo habet Eccleſia talem poteſtatem, neq; pertinet ad bonum vſum, vel diſpẽſationem myſteriorum Chriſti. Præterea, poteſt hæc res explicari, & ratio eius reddi ex his, quæ de ſacrificio in communi in ſuperioribus dicta ſunt: quia licet poteſtas inſtituendi ſacrificium hominib. conueniat, non tamen ſingulis, ſed vel toti corpori Reipublicæ, vel ei, in quo eſt ſuprema poteſtas illam gubernandi: In Eccleſia igitur Chriſti poteſtas hęc eſt in ſolo Chriſto, qui eſt caput eius, nam, ſicut inſtitutio huius Eccleſiæ ab ipſo Chriſto manauit: ita poteſtas illam gubernandi non eſt primario in ipſo corpore, ſed in capite: in corpore autem, & in membris eſt ſolum ſecundum modum, & menſuram, qua ab ipſo capite communicatur: nunquam autem ab ipſo communicata eſt hæc poteſtas inſtituendi ſacrificium. Dices, quamuis hęc poteſtas principaliter reſideat in capite, tamen etiam poteſt conuenire corpori, non ex conceſſione capitis, ſed ex ipſa rei natura, vel certe poteſt conuenire Vicario eius, non ex ſpeciali, ſed ex generali poteſtate gubernandi, & adminiſtrandi ea, quæ ad commodum huius Reipublicæ ſpectant. Reſpondetur, ſi Chriſtus nullum inſtituiſſet ſacrificium, probabile quidem eſſe, ipſum relicturum, aut permiſſurum fuiſſe Eccleſiæ vel Vicario ſuo ſacrificij inſtitutionem, ſicut accidit in lege naturæ, tamen, cum Chriſtus iam inſtituerit & definierit certum modum & ritum ſacrificandi Deo in Eccleſia ſua, hoc ipſo cenſetur excluſiſſe ab ea omnem alium ſacrificiorum ritum, ſicut in lege veteri, poſtquam Deus præbuit illo populo certa ſacrificia, non licuit illi populo, vel Pontificibus eius nouos ſacrificiorum ritus inſtituere, quia nimirum determinatio à Deo facta, virtute includit prohibitionem introducendi alia. Et confirmatur, quia alias poſſet Eccleſia nunc inſtituere noua ſacrificia hircorum, aut vitulorum, aut agni alicuius, vel ſimilia, quæ ſunt ſatis abſurda. Tandem vſus huius poteſtatis, neque fuit hactenus in Eccleſia, neque poteſt vnquam eſſe conueniens, & alioqui nullum eſt aliud indicium, aut fundamentum huius poteſtatis: non eſt ergo temere aſſerenda. Sed dicendum eſt potius, ſicut ſacramenta ſunt Eccleſiæ fundamenta, ita etiam ſacrificium, vel æquali, vel potiori ratione, quia cum omnia ordinentur ad Dei cultum, qui potiſsimum per ſacrificium tribuitur, videtur ſacrificium eſſe, veluti finis proximus cæterorum ſacramentorum: merito ergo inter Eccleſiæ fundamenta numeratur: ſicut ergo ad Eccleſiæ vnitatem, confeſsionem, & perpetuitatem conueniens fuit, vt ſacramenta tam in ſubſtantia, quam in numero, eſſent immutabilia, ita fuit idem expediens in ſacrificio, ideoq; non eſt Eccleſiæ relicta poteſtas ad ſacrificium inſtituendum, ſed ſolum ad ceremonias addendas, quæ ad conuenientem illius ornatum deſeruirent, in quibus licet ſit aliqua varietas in Ec-

in Eccleſia, nullum eſt conueniens, dummodo ſubſtantia ſacrificij non immutetur. Et ex his ſatis ſunt expeditæ difficultates in principio factæ.

DISPVTATIO LXXV.

De Eſſentia ſacrificij Euchariſtiæ.

Diſput. 3. de ſacrificio.

ESſentia ſacrificij in duobus conſiſtit, nempe in ritu externo, & in ſignificatione. De hac poſteriori parte nihil eſt, quod in præſenti dicamus: nam ſignificatio moralis eadem eſt in hoc, & in cæteris: Omnia enim ſunt ſigna interioris cultus latriæ, & recognitionis excellentiæ diuinæ: quod maximè fit per ſacrificium, quod holocauſtum dicitur, nam ſacrificium laudis ſpecialiter indicat gratum animum erga Deum: Sacrificium autem propitiatorium eſt ſignum animi contriti, quæ omnia perfectiſsime in hoc myſterio ſignificantur. Rurſus ſignificatio myſtica clara eſt in hoc ſacrificio, quod memoriale eſt paſsionis Chriſti, quæ omnia inter explicandum eſſentialem ritum huius myſterij magis declarabuntur. Igitur diſputatio hæc tota eſt de eſſentiali ritu, & actione huius ſacrificij, in qua duo poſſunt conſiderari, ſcilicet obiectum actionis ſacrificandi, & ipſa actio. Rurſus in obiecto aliquid conſiderari poteſt, vt materia ſacrificij, quod poteſt vocari obiectum, quod & huiuſmodi eſt res, quæ in ſacrificium offertur: aliquid vero conſiderari poteſt, vt vltimus terminus, in quem tendit actio ſacrificandi, & appellari poteſt obiectum cui, & huiuſmodi eſt perſona, cui ſacrificium offertur. Et de hoc poſteriori obiecto nihil eſt etiam, quod in præſenti dicamus, quia hoc obiectum idem eſt in omnibus ſacrificijs, ſcilicet, Deus, cui ſoli ſacrificium offerendum eſt. Illud ſolum hic adnotandum eſt, ſacrificium hoc non tantum Patri, ſed etiam filio, & Trinitati toti offerri, in quo nonnulli hæretici male ſenſerunt, quia circa Filij etiam diuinitatem errarunt: contra quos diſputat Fulgent. lib. 2. ad Monimum à principio: ſuppoſita autem veritate de trium perſonarũ Deitate, nulla ratio dubitãdi relinquitur: quin omnibus, quatenus vnus Deus ſunt, ſacrificium offeratur: imo addere poſſumus, illud reperiri in hoc ſacrificio maioris cuiuſdam perfectionis, quod expreſsius in honorem Dei vnius & trini offertur: quia ex fide expreſſiori totius Trinitatis procedit, & quãdam illius confeſsionem continet, quatenus in illo offertur Chriſtus, verus Filius æterni Patris, in quantum Deus eſt, & Spiritus S. virtute Incarnatus, ſeu conceptus, quatenus homo eſt. Poterat autem hoc loco impugnari error dicentium, aut B. Virgini, aut ſanctis Martyribus ſacrificium offerri. Sed contra hoc videri poteſt Epiphan. hæreſ. 78. & 79. & Aug. 20. contra Fauſt. c. 21. Nos enim ſatis in tomo primo & ſecundo oſtendimus, nec Sanctis, nec B. Virgini dandum eſſe cultum latriæ, ſub quo certum eſt, ſacrificium contineri. Dicendum ergo ſolum ſupereſt, quod & per quam actionem in hoc ſacrificio offeratur.

Significatio moralis ſacrificio Euchariſtiæ cõmunis cum cæteris Myſtica com memoratio Chriſti paſſionis.

Obiectũ cui Deus.

Epiphan. Auguſtin.

SECTIO I.

Vtrum totus Chriſtus ſit res oblata in Miſſæ ſacrificio.

Difficultatis occaſio.

RAtio dubitandi eſt, quia res oblata videtur eſſe panis & vinum: ergo non Chriſtus. Patet conſequentia: quia in vno ſacrificio vna tantum eſt res, quæ offertur. Antecedens vero probatur primo: quia illud offertur, quod ſacrificatur, illud autem ſacrificatur, quod immutatur, ſeu deſtruitur in honorem Dei, vt conſtat in ſacrificijs veteribus: Agnus enim, qui interficiebatur, ſacrificabatur: Hic autẽ panis & vinum ſunt, quæ immutantur, dum in corpus & ſanguinem Chriſti conuertuntur: ergo hæc ſunt, quæ ſacrificantur & offerũtur. Secundo, quia in omni ſacrificio res oblata eſt, quę ſupponitur actioni ſacrificandi, & nõ illa, quæ ex tali actione reſultat, vt in immolatione agni, res oblata eſt agnus viuus, non cadauer eius, quod ex immolatione reſultat, ſed in præſenti, quod ſupponitur eſt panis & vinũ: ergo hæc ſunt res oblata in ſacrificium: Chriſtus autem, qui per talem actionem cõficitur, ſolum erit ſacramentum, ſeu ſacer cibus, ſicut erat agnus Paſchalis poſt immolationem. Tertio ex vſu & verbis Eccleſiæ, & Sanctorum: nam Eccleſia in Miſſa prius offert panem & vinum, & illa vocat hoſtiam, ſeu rem oblatam, & in quadam antiphona dicit: Sacerdos in æternum Chriſtus ſecundum ordinem Melchiſedech, panem & vinũ obtulit. Et ſimiliter Cypr. ep. 63. Panẽ & calicẽ miſtũ vino obtulit. Et Iren. l. 4. c. 32. Præcipit Chriſtus Apoſtolis, vt primitias creaturarum, ſcilicet, panem & vinũ Deo in ſacrificiũ offerant. & Alex. I. epiſt. 1. Panis tantum & vinum aqua permiſtum in ſacrificio offerantur. Et idem ſumi poteſt ex Greg. lib. 3. Dial. c. 23. & lib. 4. c. 55. & ex Fulgen. de fide ad Pet. c. 18. qui hoc vocat ſacrificium panis & vini, & ex Clemente Papa epiſt. 2. dicente. Tot holocauſta in altari offerantur, quot populo ſufficiant, vbi ipſas panis hoſtias, holocauſta vocat.

Cyprian. Irenæus. Alex. I. Greg. Magn. Fulgent. Clem. Papæ.

Supponẽdum eſt in omni ſacrificio, in quo fit realis trãſmutatio, aliquid poſſe in re oblata conſiderari, quod ſupponitur actioni ſacrificãdi: aliquid vero, quod per illã reſultat, ex qua conſideratione variæ opiniones in præſenti quæſt. ortæ ſunt.

1. Opinio. Duplex ſacrificium ſub ordinatum conſtituens expletur.

Prima opinio eſt, duplex eſſe ſacrificium, alterum panis & vini, alterum corporis & ſanguinis Domini: Prius autem eſſe pręambulum ad poſterius, ad quod ordinatur tanquam ad id, quod primario intentum eſt, ideóq; vnum ſacrificium applicari: quia vbi eſt vnum propter aliud, ibi eſt vnum tantum. In priori ergo ſacrificio dicunt, rem oblatam eſſe panem & vinum: in poſteriori vero eſſe corpus & ſanguinem Chriſti. Ita tenet Ruard. art. 18. contr. Luth. & Caſſal. li. 1. de ſacrificio Miſſæ. c. 25. Hæc vero opinio, & procedit ex falſo fundamento, vt conſtat ex diſp. præcedente, & nõ explicat, quid ſit materia, quid vero terminus huius ſacrificationis. Item: cum duplex ſacrificium diſtinguat, duplicem etiam oblationem aſſignare deberet: quod tamen facere non poteſt, quia illa oblatio ceremonialis, quæ circa panem & vinum antecedit in Miſſa, non eſt ratione ſacrificij Euchariſtiæ, neq; ex Chriſti inſtitutione, vt infra oſtendemus: vnde inquiri etiam ab his authoribus poteſt, an hæc duo ſacrificia ſint eſſentialiter coniuncta ex Chriſti inſtitutione, nã ſi primũ dicatur, oportet diſtinctas actiones ſacrificandi à Chriſto inſtitutas deſignare, quod fieri non poterit. Si autem non ſunt ita connexæ, ſeparemus ſacrificium illud, quod ſolum circa panem & vinum, vt ſic verſatur: & de alio quæſtio relinquitur, quomodo ex parte rei oblatæ concurrant panis & vinum, & corpus & ſanguis Chriſti, cum hęc omnia ſint in illo neceſſaria.

2. Opinio.

Secunda opinio eſt, ſolum Chriſtum eſſe rem oblatã in hoc ſacrificio, ita vt, quatenus in propria ſpecie exiſtit, ſit res oblata, vt materia ſacrificij, quia vt ſic ſupponitur actioni ſacrificandi, vt vero eſt ſub ſpeciebus, & habet modum exiſtendi ſacramentalem, ſit res oblata, vt terminus ſignificationis, quia vt ſic fit per actionem ſacrificandi. Sed hæc opinio eſt plane falſa, quoad priorem partem, vt infra oſtendã, quia exiſtentia Chriſti in propria ſpecie, eſt omnino extra rationem huius ſacrificij, quod attinet ad materiam eius, ac deinde male excludit omnino panem & vinum, & non declarat, quomodo ad hoc ſacrificium concurrant.

Reijcitur.

3 Opinio.

Tertia opinio eſt Chriſtum, vt exiſtentem ſub ſpeciebus, eſſe materiam huius ſacrificij, quæ actioni eius ſupponitur: vt oblatum vero, ſeu vt manducatum, vel aliquid ſimile, eſſe rem oblatã per modum termini ſacrificationis. Iuxta quam ſentẽtiam conſequenter

conſequenter dicendum erit conſecrationem non pertinere intrinſece ad actionem ſacrificandi, ſed eſſe, quaſi præambulã, ſicut Incarnatio Chriſti intrinſece non pertinuit ad actionem ſacrificij cruenti, ſed fuit, quaſi præparatio materiæ: ſic enim Chriſtus per conſecrationem conſtituitur ſub ſpeciebus, & ita fit *Improbatur.* materia apta incruentæ ſacrificationi. Hæc vero opinio ſupponit ſententias valde dubias de actione ſacrificandi, vt poſtea videbimus, & non explicat, quomodo panis & vinum pertineant ad rem oblatam in hoc ſacrificio.

Chriſtus eſt in Euchariſtico ſacrificio res primario oblata. Dico primò: Chriſtus Dominus eſt res primo ac principaliter oblata in hoc ſacrificio. Eſt concluſio certa, & ita in ea omnes Catholici conſentiunt. Quæ probatur primo ex illis verbis Chriſti: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frãgitur: Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur: nam referendo hæc verba ad myſticam fractionem, ſeu effuſionẽ, vt multi SS. exponunt, ex eis colligitur, corpus & ſanguinẽ Chriſti hic ſacrificari, & pro alijs offerri. Accedunt præterea verba illa: (Hoc facite) quæ duobus modis poſſunt exponi, primo, vt per pronomen (Hoc) deſignetur id, quod Chriſtus proximè ante illa verba diſcipulis dederat, ſcil. ſeipſum ſub ſpeciebus panis & vini, & verbum (facite) pro verbo (ſacrificate) vſurpetur, iuxta phraſim Scripturæ ſupra tactam. Secundo modo poteſt exponi, (Hoc facite) id eſt, quod ego feci, id vos facite: ipſe autem ſeipſum ſacrificauerat, vt in proxima diſputatione late ex ſanctis Patribus declaratum eſt, & adiungi nunc poteſt illud 1. ad Corint. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: Conſtituit enim Paulus differentiam inter Iudæorũ Paſcha, & Chriſtianorum: nam Paſcha Iudæorum erat materialis agnus immolatus Deo: Chriſtianorum autem Paſcha eſt Chriſtus agnus Dei, non tamen ſine immolatione, ſed iam immolatus, non in cruce tantum, nam prius cœpit eſſe Paſcha fidelium, ſcil. Apoſtolorum in vltima cœna, quã crucifigeretur: eſt ergo Paſcha, quatenus incruente immolatus eſt, vt in hoc myſterio perfecte impleatur figura agni Paſchalis. Vnde, ſicut illud Paſcha cũ gaudio celebrabatur, & ſacrificabatur in memoriam ſuſcepti beneficij, ita immolario, quæ hoc noſtrum Paſcha antecedit, non eſt tantũ illa cruenta & luctuoſa, ſed eſt hæc incruenta, & gratiarum actionis in memoriam ſuſcepti beneficij. Sicut ergo Chriſtus eſt Paſcha noſtrum, ita etiam eſt res præcipue oblata ſeu immolata in hoc ſacrificio. Et *Chryſoſt. Beda.* hanc expoſitionem indicat Chryſ. Beda & alij, in eum locum, & idem Chryſ. hom. de ieiunio Paſchatis. Et ad hoc confirmandũ valent etiam illa verba Pauli *1. Cor. 10.* 1. ad Corint. 10. Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? Et infrà. Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris, non poteſtis menſæ Domini participes eſſe & menſæ dæmoniorum: nam eo loco intendit Paul. quod ſicut Gentiles vel Iudæi fiebant participes ſacrificiorum, comedendo ex carnibus immolatis, quæ erant hoſtia ſacrificij: ita nos efficimur participes huius ſacrificij, corpus Chriſti edendo: in quo Chriſtus hoſtia eſt in hoc ſacrificio pręcipue oblata. Valent etiam ad hoc perſuadendum, *Andreas Apoſtol. Hyppol.* quæ ſupra adduximus ex Andrea Apoſtol. dicente: Ego quotidie ſacrifico Deo agnum immaculatum: & Hyppol. in oratione de conſum. mundi: vbi Chriſtum introducit, dicentem ad Sacerdotes: Venite, qui quotidie meum corpus & ſanguinem immolatis: & ex Dionyſ. c. 3. de cœleſti Hier. par. 3. dicente Sacerdotem immolare, hoſtiam ſalutarem, quæ ſupra *Greg. Niſſ. Euſebius Emiſſ. Greg Magn. Ambroſ. Theoph. Theodor. Auguſt.* ipſum eſt. & Greg. Niſſ. orat. 1. Paſchatis, Arcano ſacrificij modo idem eſt Sacerdos & agnus. Idem fere Euſeb. Emiſſ. homil. de corpore & ſanguine Domini, qui habetur etiam inter opera Hieron. tom. 9. & in c. Quia corpus, de conſec. diſt. 2. & Cyrill. Alex. in defenſ. anath. 11. Gregor. 4. Dial. cap. 58. & optime Ambroſ. 1. offic. cap. 48. & ſuper Pſalm. 38. & lib. 1. in Luc. c. 1. Cũ ſacrificamus, Chriſtus adeſt, Chriſtus immolatur. Deniq; facit, quod Patres omnes dicunt, quoad rem oblatam idem eſſe hoc ſacrificium, cum ſacrificio crucis, in quo certum eſt, Chriſtum fuiſſe victimam oblatam: de qua re legi poteſt Chryſ. homil. 17. in epiſt. ad Heb. & hom. 2. in 2. ad Tim. Amb. Theop. Theod. ſupra ad Hebr. 8. & 1. Aug. concio. 1. in Pſal. 34. & epiſt. 120. c. 24. & in c. Semel, de conſec. d. 2. & Concil. Trident. ſeſſ. 22. vbi in c. 1. dicit, Chriſtum in cœna obtuliſſe Patri ſuum corpus & ſanguinem, & c. 2. dicit, eandem nunc eſſe hoſtiam, quæ fuit in cruce, ſola offerendi ratione diuerſam, & Cano. 2. definit, Chriſtum illis verbis: (Hoc facite) Ordinaſſe Sacerdotes, vt offerrent corpus & ſanguinẽ ſuum. Vltimo adiungitur ratio, quia hoc pertinet ad excellentiam huius ſacrificij, quod propterea (terribile & honoris plenũ) appellat Chryſoſt. homil. 67. ad Popul. Euſebius vero 1. de Demonſtr. cap. 11. vocat, ſacrificium Deo plenum, Aug. vero de Spirit. & lit. ſummum, ac ſingulare. Et confirmatur, quia c. 11. hac ratione hoc ſacrificium ex parte rei oblatæ dicitur, oblatio mũdã, ſemperq; efficax ad placandum Deum. Ac deniq; eſt valde conſentaneum perfectioni Eccleſię, vt offerat Deo id, quod in ea maius & excellentius eſt: Hoc autem eſt corpus & ſanguis Chriſti. Etenim, ſicut ad ſubſtantiam religionis pertinet, ſacrificium Deo offerre, ita ad perfectionem eius ſpectat, vt ex melioribus bonis ſacrificium Deo offeratur. Item conueniens fuit ad ſignificandam excellentiam & ſufficientiam ſacrificij crucis, vt hoc noſtrum ſacrificium vnum eſſet cum illo in re oblata, & in principali offerente, vt Sancti ſupra citati docent, explicantes locum Pauli ad Hebr. 10.

Dico ſecundo: Chriſtus, vt in propria ſpecie exiſtens, nullo modo eſt res oblata in hoc ſacrificio. *Chriſtus vt eſt ſub propria ſpecie in hoc ſacrificio, nunquam offertur.* Probatur, quia in primis certum eſt, nullo modo eſſe rem oblatam, vt terminũ huius ſacrificationis, quia vt eſt in propria ſpecie, nullo modo fit, aut immutatur per actionem, qua hic ſacrificatur: ergo nullo modo eſt terminus eius. Deinde, quod nec etiam ſit res oblata, vt materia hui⁹ oblationis, probatur primo: quia in hoc ſacrificio nulla eſt actio, quæ verſetur circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtentem: neq; vt materia, ex qua, neq; vt materia, circa quam aliquid fit, quia ſumptio non verſatur circa Chriſtũ, vt exiſtentem in propria ſpecie, vt per ſe notum eſt: quia ſolũ poteſt Chriſtus ſumi, vt eſt ſub ſpeciebus. Idque eſt de fractione, quæ proximæ fit tantum in ſpeciebus, ſolumque per denominationem attribuitur corpori Chriſti ſub illis exiſtenti. Rurſus, idem eſt de oblatione externa, ſiue per vocem, ſiue per aliam actionem ſenſibilem fiat: vt per eleuationem in altari, vel aliquid huiuſmodi, quia ſemper hæc oblatio fit de re præſenti, quatenus ſenſibus ſubeſt: Chriſtus autem, vt exiſtens in propria ſpecie, eſt longe diſtans, & veluti inſenſibilis nobis: & ideo non eſt apta materia huius oblationis. Tandem neque conſecratio verſatur hoc modo circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtentem: quia, vt ſupra vidimus de tranſſubſtantiatione tractando, conſecratio non eſt actio, quæ Chriſtum aliunde adducat, vt ſub ſpeciebus illum conſtituat, ſed per ſe ac ſubſtantialiter illum ponit ſub ſpeciebus: ergo actio, quæ ibi interuenit, nullo modo verſatur circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtentem. Et confirmatur ac declaratur, quia Chriſtus, vt in propria ſpecie exiſtens, non eſt materia huius actionis, vt terminus, à quo: nam huiuſmodi materia eſt ſubſtantia panis & vini: nec etiam eſt materia, vt ſubiectum, ex quo fiat talis actio, quia, vt ſupra oſtendimus, illa actio non fit ex Subiecto, propter quod ſupra etiam diximus, exiſtentiam Chriſti in propria ſpecie per ſe & intrinſece non eſſe neceſſariam ad huiuſmodi actionem, quod etiam eſt euidens ſignum, Chriſtum ſub ea ratione non eſſe materiam huius actionis: & ideo ſub ea ratione non eſſe materiã ſacrificij, cuius materia poſſit

eſſe Chriſtus, vt in propria ſpecie exiſtens. Denique ratio generalis eſſe poteſt, quia materia, quæ ad ſacrificium ſenſibile ſupponitur, debet eſſe ſenſibilis, & in altari ſenſibili: ita enim ſeruatum videmus in omnibus alijs ſacrificijs, quia hic eſt modus connaturalis homini, vtenti ſenſibus, & exercenti actiones ſenſibiles: Chriſtus autem exiſtens in propria ſpecie, nec eſt præſens in altari ſenſibili, nec nobis eſt naturaliter ſenſibilis: ergo, vt ſic, non eſt materia huius oblationis, atque adeo, nec res oblata vllo modo in hoc ſacrificio. Et reuera hoc ſatis confirmat intentio omnium offerentium: nullus enim eſt, qui intendat Chriſtum offerre, prout in cœlo exiſtit, ſed prout in altari ponitur.

Dico tertio, Chriſtus vt exiſtens ſub ſpecieb. ſacramentalibus, eſt res oblata in hoc ſacrificio, vt terminus ſacrificationis, nõ proprie vt materia, quæ actioni ſacrificãdi ſupponatur. Prima pars ſequitur neceſſario ex dictis, quia Chriſtus eſt res oblata, & non vt materia: ergo ſaltẽ vt terminus, & non vt exiſtit modo naturali, ergo vt exiſtens ſub ſpecieb. modo ſacramentali. Item probatur, quia Chriſtus eſt res oblata in hoc ſacrificio, vt conſecratus per actionẽ transſubſtantiatiuam, ſed vt ſic, eſt terminus, ad quem talis actionis, & per illam habet eſſe ſub ſpecieb⁹ ſacramentalibus: ergo. Poſterior autem pars probatur, ſupponendo actionem, qua perficitur hoc ſacrificiũ eſſe cõſecrationem vel ſolam, vel potiſsimam, vt infra probabitur. Vnde ſic poteſt ratio colligi: nã materia huius ſacrificij debet præſupponi actioni ſacrificandi, vt patet in cæteris omnibus ſacrificijs: ergo debet ſupponi conſecrationi, quia conſecratio eſt actio ſacrificandi: ſed Chriſtus vt ſacramentaliter exiſtens, non ſupponitur conſecrationi, vt per ſe notum eſt: ergo neq; eſt materia huius ſacrificij.

Species ſacramentales cũ Chriſto, quem volunt, verũ ſacrificij huius terminũ conſtituunt.

Dico quarto: Species ſacramentales panis & vini intrinſece pertinent ad rem oblatam in hoc ſacrificio, ita vt huiuſmodi res oblata per modum termini, non ſit tantũ Chriſtus nude ſumptus, ſed ſimul cũ ſpeciebus, ſeu quatenus cum ipſis vnum cõpoſitum ſacramentale cõſtituit. Iuxta hanc concluſionem intelligenda exiſtimo verba Conc. Trident. ſeſſ. 22. c. 1. dicentis. Chriſtus Dominus noſter in nocte cœnæ, vt dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, relinqueret ſacrificium, Sacerdotem ſecũdum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinẽ ſuum ſub ſpecieb. panis & vini Deo Patri obtulit, & Sacerdotibus, vt offerrent, præcepit. & infra: Nouum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum. Ex quib. verbis hanc rationẽ conficio: de ratione viſibilis ſacrificij eſt, vt res, quæ offertur, ſit viſibilis: ſed hoc ſacrificium eſt viſibile: ergo res oblata eſt etiam viſibilis: ergo, ꝙ offertur, non eſt tãtum Chriſtus, vt habens ſacramentalẽ exiſtendi modum: nam, vt ſic, inuiſibilis eſt: ergo, vt per ſpecies, eſt hoſtia aliquo modo viſibilis, & à nobis contrectari, & participari poteſt: ergo ipſæ ſpecies intrinſece pertinent ad hanc rem oblatam. Secunda ratio ex eiſdem verbis ſumpta eſt, qa Chriſtus inſtituit, & obtulit hoc ſacrificium, vt ſummus Sacerdos ſecundum ordinẽ Melchiſ. ergo obtulit aliquo modo panem & vinum, non ſolum vt materiã, ſed etiam vt terminum oblationis. tale enim fuit ſacrificium Melchiſ. ergo Chriſt⁹ eſt res oblata in hoc ſacramento, quaten⁹ eſt panis vitæ ꝙ habet, vt exiſtit ſub ſpeciebus panis, & cum illis conſtituit vnum viſibilẽ cibum. Et ita exponi poſsũt Patres, dicentes, obtuliſſe panem: id eſt, ſeipſum, quia ipſe de ſe dicit: Panis quẽ ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita. Vnde Auguſt. in capite Hoc eſt, de conſecratione, diſtinctione ſecunda. Hoc eſt (inquit) ꝙ dicimus, hoc eſt, quod modis omnibus probare contẽdimus, ſacrificium Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili ſacramentorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine. Vbi manifeſte ſacrificium pro re oblata ſumitur, idemq; colligi poteſt ex eodem Auguſtino 17. de Ciuitate, c. 6. & Cyprian. epiſt. 3. Tertia ratio ſit, quia hoſtia in hoc ſacrificio oblata cedit in vſum fidelium, tanquam ver⁹ cibus, & admirabile ſacramentum: ſed ſacramentum hoc intrinſece includit ſpecies ſenſibiles, ſimul cũ corpore & ſanguine Chriſti, vt in ſuperiorib. probatũ eſt: ergo idem eſt dicendum de hoſtia oblata in hoc ſacrificio. Deniq; conſecratio, quatenus eſt aliquo modo ſacramentalis & ſenſibilis, non terminatur ad ſolum Chriſtum ſecundũ ſe, ſed etiam ad ſpecies, ſeu ad ſacramentale cõpoſitum: ergo totum hoc eſt res oblata in hoc ſacrificio, tanquam terminus actionis ſacrificandi, quæ vel omnino, vel præcipue in conſecratiõne conſiſtit.

Cyprian.

Obiectiones aliquorum.

Sed contra: nam ſequitur hoc ſacrificium non eſſe idem in re oblata cum ſacrificio crucis, quia ibi fuit ſolus Chriſtus: hic autem dicitur eſſe compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus. Item ſequitur, principalius hic offerri accidentia, quã corpus Chriſti, quia licet Chriſtus ſit res nobilior, tamen in ratione ſigni ſenſibilis excedunt ſpecies, propter quod ſupra diximus, rationem ſacramẽti primario illis conuenire: ergo idem eſt de ſacrificio: nã ſacrificium ſignum ſenſibile eſt, ſicut ſacramentum. Item ſequitur, ſub ſpeciebus panis tantum offerri corpus & ſub ſpeciebus vini ſolum ſanguinem, & conſequenter hic non offerri, vel animam, vel alia, quæ in Chriſto ſunt: atque adeo, neq; totũ Chriſtum, quod eſt abſurdum. Sequela patet, quia ſolum corpus & ſanguis conficitur ex vi verborum, & ſignificatur ex vi ſenſibilium ſpecierum. Ad primum negatur ſequela: nam ſicut ſubſtantiale indiuiduum idem eſt, quamuis diuerſis temporibus diuerſis accidentibus ſit affectum: ita in præſente res oblata in vtroq; ſacrificio, cruento, eadem ſimpliciter eſt: quia ſubſtãtialiter eſt eadem: quod autem in hoc ſacrificio ſit nouis accidentibus coniuncta, non tollit vnitatem ſimpliciter rei oblatæ: ſed indicat diuerſum offerendi modum. Ad ſecundum negatur etiam ſequela: quia Chriſtus eſt, qui principaliter conſecratur in Dei honorẽ: ſpecies verò comparantur ad ipſum vt accidentia ad ſubſtantiam: ſicu in ſacrificio agni Paſchalis: verbi gratia, agnus ſecũdum ſubſtantiam principaliter offerebatur, quamuis neceſſarium omnino eſſet, illum eſſe ſuis accidentibus affectum, vt eſſet res apta ad humanum ſacrificium. Quapropter non eſt eadem ratio de ſacramento vt ſic, & de ſacrificio, quoad rem oblatam: nam ſacramentum dicit formaliter rationem ſigni: at vero in ſacrificio ſignificatio potiſsimũ eſt in ratione ſacrificandi: hoſtia vero, ſeu res oblata, principalius eſt res ipſa, quæ offertur, in qua magis conſideranda eſt dignitas & valor, quam accidentia ſenſibilia. Ad tertium negatur etiam ſequela: ſed dicendum ſimpliciter eſt, totum Chriſtum hic offerri, ſicut & in cruce oblatus fuit: diuerſo tamen modo ſeu ordine: nam ibi materia oblationis fuit totus Chriſtus, vt viuens vita humana: oblatio autem terminata fuit ad amiſsionem illius vitæ, & diſſolutionẽ humanitatis. Vnde fit, vt terminus illius oblationis fuerit cadauer Chriſti, & ſanguis eius effuſus, & anima ſeparata: at vero in præſenti, Chriſtus eſt res oblata, vt terminus oblationis, non per ſeparationem realem vnius partis ab alia, ſed per myſticam tantum, quæ in hoc conſiſtit, quod per diuerſas formas conſecrantur corpus & ſanguis ex vi verborum, re tamen ipſa totus Chriſtus conſecratur per quamlibet formam, & ita etiam totus offertur. Quamuis enim poſsit ſub diſtinctione dici, ſicut conſecratur aliud ex vi verborum, & aliquid per concomitantiam, ita etiam ſacrificari: nihilominus abſolute dicendum eſt, offerri totum Chriſtum: quia intentio offerentis eſt totum offerre: & efficacia verborum ad totum ſe extendit quamuis expreſſe non totum ſignificet.

Singulorum ſolutio.

Panis & vinum offeruntur vt materia ex qua Euchariſticum ſacrificium conſurgit.

Dico vltimo, panis & vinum offeruntur in hoc ſacrificio etiam tanquam materia, ex qua ſacrificium conficitur. Declaratur ac probatur, in pane enim & vino duo poſſunt conſiderari: ſubſtantia, ſcilicet & accidētia; ſubſtantia dici poteſt materia ex qua trāſiens: nam deſtruitur in ipſa effectione ſacrificij; accidentia vero manent in re, quæ offertur: ſicut in omni fere ſacrificio materia, quæ ſacrificationi ſupponitur, partim deſtruitur, ſcilicet, quoad totum; partim manet, vtpote quoad materiam. Eſt autem differentia: quia in alijs ſacrificijs immutatio eſt naturalis: & ideo diſſoluitur totum, & quod manet, eſt vere materia, vti ſubiectum ſub vtroque termino: hic vero tranſmutatio eſt alterius ordinis, & per eam deſtruitur tota ſubſtantia: vnde id, quod manet, non eſt ſubiectum, ſed quaſi forma ſenſibilis, in ſe continens vtrumque terminum. Iam ergo probatur concluſio: quia conſtat ex dictis, & ex locutionibus Eccleſiæ & Sanctorum, panem & vinum hic aliquo modo offerri: ſed non offeruntur tantum, quoad accidentia, ſed etiam quoad ſubſtantiam: ergo quoad vtrumq; pertinent ad rem oblatam: ſed ſecundum ſubſtantiam non ſunt res oblata, tanquam manens in termino ſacrificationis: ergo vt materia tranſiens: Deinde: hoc modo ſunt materia conſecrationis, per quam tranſmutantur, & eorum accidentia ſuo modo ſacrificantur: totumque hoc fit in Dei honorem & cultum: ergo pertinent aliquo modo ad materiam ſacrificij. Tandem, in omni ſacrificio, in quo aliqua res deſtruitur in honorem Dei, eſt aliqua res oblata per modum materiæ ſenſibilis, circa quam actio ſacrificandi verſatur, quæ per eandem actionem aliquo modo tranſmutatur: ergo ſimilis materia reperitur etiam in hoc ſacrificio: hæc autem non eſt alia, niſi panis & vinum: ergo.

Oppoſitarū rationum dilutio.

Ad argumenta in principio poſita patet reſponſio fere ex vltima concluſione. Fatemur enim non ſolū Chriſtum eſſe rem oblatam, ſed aliquo etiam modo panem & vinum. Neque inde fit, eſſe duo ſacrificia, quia illæ duæ res concurrunt, vt termini, à quo, & ad quem eiuſdem ſacrificationis, qua panis conuertitur in corpus Chriſti, per cuius præſentiam ſpecies ſanctificantur. Eſt autem hic pro his, quæ inferius dicemus, valde notanda differētia inter hoc ſacrificium, & alia antiqua: nam in illis materia ſacrificii erat res principalis oblata, cuius deſtructio erat etiā præcipue intenta in cultum Dei: hic vero, non materia, ſed terminus ſacrificationis eſt res præcipue oblata: & deſtructio materiæ non eſt tam per ſe intenta, ſicut effectio termini, ad quem tendit actio, nam deſitio panis, tantum eſt quaſi via ad introductionem corporis Chriſti. Ratio autem huius differentiæ ſumenda eſt, tum ex dignitate ipſius rei, tū ex modo actionis tendentis magis ad efficiendum, quam ad deſtruendum, tum ex intentione offerentis: ex quibus omnibus conſtat, terminum conſecrationis hic principalius offerri, quamuis etiam materia ſuo modo offeratur, & vtrumq; ſignificatum eſt in Can. 32. Trullano, dicente: In ſacrificio nihil plus, quam corpus & ſanguis Domini offeratur, vt ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aqua miſtum: qui Canō ſumptus ex Concil. Carthag. III. c. 4. vbi additur, Neque amplius in ſacrificijs offertur, quam de vuis & frumentis: vtrumque ergo ibi coniungitur: nam corpus & ſanguis offeruntur, vt terminus, in quem panis & vinum conuertuntur: panis autem & vinum, vt materia, ex qua corpus & ſanguis conficiuntur.

In veteribus ſacrificijs, materia ex qua, erat, quod principaliter offerebatur, in Eucharistia terminus ad quem

Concil. Carthagin. III.

SECTIO II.

Quibus actionibus perfecerit Chriſtus Dominus hoc ſacrificium in nocte cœnæ.

Dicturi de eſſentiali actione, in qua hoc ſacrificiū conſiſtit: à ſacrificio Chriſti, quod exemplar eſt noſtri ſacrificij, initium ſumimus; quoniā vt eleganter dixit Cyprian. epiſt. 63. Si Ieſus Chriſtus Dominus noſter ipſe eſt ſummus ſacerdos Dei Patris, & primus ſe ipſum in ſacrificium obtulit, & hoc fieri in ſui commemorationē præcepit, vtiq; ille ſacerdos vice Chriſti bene fungitur, qui id, quod Chriſtus fecit imitatur: & ſacrificium verum ac plenum tunc offert in Eccleſia, ſi ſic incipiat offerre, ſecundum quod ipſum Chriſtum viderit, obtuliſſe. Itaq; eſſentialis actio huius ſacrificij, ex factis & verbis Chriſti, iuxta Eccleſiæ ſenſum & traditionem intellectis colligenda eſt: nam tota hæc eſſentia ex inſtitutione pēdet: inſtitutio autem tunc facta eſt, cum Chriſtus ſacrificauit, & dixit, Hoc facite. Eſt autē vlterius conſiderandum, ſex potiſsimum actiones fieri nunc in Miſſa, de quibus dubitatum eſt, in qua, vel in quibus eorum, eſſentia huius ſacrificij conſiſtat: quia omnes videntur ad munus ſacrificandi accommodatæ: & ideo de illis ſigillatim dicendum eſt: quas earum Chriſtus exercuerit in nocte cœnæ. Prima eſt oblatio panis & vini, quæ per eleuationem hoſtiæ & calicis, cum vocali oratione, & aliquibus cæremonijs ante conſecrationem fit & de hac nihil in Euangelio legimus. Aliqui autem exiſtimant Chriſtum, loquendo ad Patrem, fuiſſe vſum verbo offerendi aut ſacrificandi: quia hoc neceſſariū fuiſſe exiſtimant ad rationem ſacrificij, ſiue ante, ſiue poſt conſecrationem factum fuerit: imo putant, hoc inſinuari ab Euangeliſtis in illis verbis, Gratias ages, benedixit. Sed hoc, ſicut nō poteſt euidenter improbari, quia fortaſſe ita factum eſt; nulla eſt enim repugnantia: ita non poteſt cum probabili fundamēto affirmari: quia per Eccleſiam nihil de hac re nobis traditum eſt: nam, licet vtatur in Miſſa illis verbis & cæremonijs, tamen nec ſignificat, Chriſtum hæc feciſſe, aut dixiſſe: neque ipſa ſemper eis vſa eſt, neque in omnib. Liturgijs eodē modo habentur. Imo ſupra, tractantes de forma ſacramenti, oſtendimus, in primæua Eccleſia conſecrationem fieri ſolitam ſine huiuſmodi cæremonijs, paucis orationibus additis. Rurſus ex Euangelio nihil colligi poteſt: quia illa verba longe alium habent ſenſum, vt in ſuperioribus vidimus: neque vllus ſanctorum Patrum ita illa expoſuit, aut mentionem fecit huiuſmodi cæremoniæ à Chriſto obſeruatæ, cum talium verborum prolatione. Præterea ex ratione ſacrificij id colligi nō poteſt: quia vt ſupra dicebam, licet opere ipſo offerre, ſit de ratione ſacrificij, tamē quaſi in actu ſignato exprimere oblationem per verbum offerendi, non eſt neceſſarium, nec talis neceſsitas poteſt exemplo aut ratione monſtrari: nam in veterib. ſacrificijs non legimus dici fuiſſe ſolita huiuſmodi verba: neque Chriſtus in cruce offerens, tale verbum protulit: nam, ſi aliquod huiuſmodi fingi poteſt, maxime illud, In manus tuas Domine, cōmendo Spiritum meum: hoc autē magis fuit deprecantis, quam offerentis. Ratio etiam nulla afferri poteſt, quia, vt aliquis viſibilem honorem alteri deferat: nō oportet, vt verbis proferat: ego te honoro, ſed ſatis eſt, quod actione ſenſibili ſignum honoris exhibeat cum intentione honorandi: ergo ſimiliter ad ſacrificium offerendū non eſt neceſſe, voce proferre, offero, aut, ſacrifico, ſed ſatis eſt exercere actionem ſacrificādi cum intentione cultus: ergo ex ratione ſacrificij colligi non poteſt, Chriſtū illa verba protuliſſe. Præterea, de tempore poſt conſecrationem ex contextu Euangelico colligi poteſt, Chriſtum non dixiſſe huiuſmodi verba: ſic enim habetur, Accepit panem deditq; diſcipulis, dicens: Hoc eſt corpus meū: ſtatim ergo poſt conſecrationē diſtribuit, neq; vllam aliam oblationem interpoſuit. Ante conſecrationē vero exhibuit illa ſigna reuerentiæ diuinæ, gratias agendo, & benedicendo panem, quem in manus accepit: in quo adūbraſſe videtur illam præuiam obligationem, quā Eccleſia exerceret: non tamen proprie illam exercuit neq; verbū offerendi protulit, de quo nobis conſtare poſsit. Inter cōſecrandū vero protulit illa verba, Qui pro vobis

Cyprian.

Sex a[illegible] in [illegible] ex[illegible] um [illegible] ſacr[illegible]

pro vobis datur, aut, frangitur, vel, effunditur. Quibus verbis pôt myſtica oblatio ſignificari. Sed quamuis admittamus hunc probabilem ſenſum, tamẽ oblatio illis verbis ſignificata, nõ eſt aliquid ab ipſa cõſecratione diuerſum: quia corpus Chriſti pro nobis dari, vel frangi in hoc ſenſu, nihil aliud eſt, quam pro nobis conſecrari, ſacrificari, aut in cibum præparari: & ſimiliter, ſanguinem Chriſti myſtice effundi, nihil eſt aliud, quam ſeparatim à corpore ex vi verborum conſecrari. Itaq; de hac prima actione vel oblatione, quæ conſecrationem antecedit, ſimpliciter negandum eſt, Chriſtum per illam ſacrificari.

Confectio corporis ac ſanguinis Chriſti.

Secunda actio, eſt conſecratio corporis & ſanguinis; & de hac ſatis expreſſum eſt in Euangelio, Chriſtum eam perfeciſſe illis verbis, Hoc eſt corpus meũ; Hic eſt ſanguis meus: vnde probabiliter credimus per illam ſacrificaſſe, vt infra videbimus: certum aũt videtur, ſaltem in illa actione ſacrificium inchoaſſe.

Oblatio poſt conſecrationem.

Tertia actio, quæ in Euangelio expreſſe etiam legitur, eſt diſpenſatio, ſeu diſtributio ſacramenti conſecrati, quæ patet ex illis verbis, Deditq; diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & comedite: de hac vero etiam eſt certum, non pertinuiſſe ad rationem ſacrificij, ſed fuiſſe quid conſequens, non vt neceſſarium pertinens ad rationem ſacrificij, ſed tanquam actus vltimus, ad quem ſacrificium ordinatur, vt euidentius conſtabit ſectione ſequente.

Hoſtia fractio & miſtio cum ſpeciebus vini.

Quarto fit hunc in Miſſa alia oblatio poſt cõſecrationem illis verbis, Vnde & memores, Dñe: nos ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta, eiuſdẽ Chriſti filij tui Dñi noſtri, offerimus præclaræ Maieſtati tuę hoſtiam puram, & cæt. De hac vero actione idem dicendum eſt; quod de prima, vt ex rationibus ibi factis ſatis cõſtat.

Quinto poſt conſecrationem frangitur nunc in Miſſa hoſtia conſecrata, & particula eius miſcetur ſanguini; quæ actio ſine dubio fit propter myſticam ſignificationem. Quocirca ſub ea ratione conſtat, Chriſtum huiuſmodi actionem non exercuiſſe, nec per illam ſacrificaſſe: nam inprimis de miſtione nulla mentio fit in Euangelio. Quamuis enim Chriſtus intinctum panem Iudæ porrexerit, tamẽ nec ille panis conſecratus erat, neque in vino intinctus fuit, ſed iure aliquo, vt in ſuperiorib. viſum eſt. Deinde, quãuis legamus, Chriſtum fregiſſe panem, tamen, & dubium eſt, an illa fractio anteceſſerit conſecrationem, vel ſubſecuta fuerit: ac fortaſſe probabilius eſt, anteceſſiſſe: & præterea, quicquid de hoc fit, conſtat, non fuiſſe myſticam, ſed vſualem, vt ſentit Auguſt. ep. 59. ad Paulinam, quæſt. 5. quia Chriſtus non fregit panem, niſi vt diſtribueret diſcipulis, vt patet ex illis verbis; Fregit, deditq; diſcipulis ſuis: vnde expoſitores colligunt in tot particulas panem diuidiſſe, quot erant ad communicãdum diſcipulos neceſſariæ: ſicut etiã de calice dixit: Accipite, & diuidite inter vos: nulla eſt ergo ibi ſignificatio myſtica. Atque in hunc modum hoc factum Chriſti interpretantur omnes antiqui Patres, apud quos nulla eſt mentio myſticæ fractionis, aut miſtionis à Chriſto factæ.

Auguſtinus.

Sacramẽtalium ſpecierum cõſumptio.

Sexta & vltima actio Sacerdotis in Miſſa eſt ſumptio vtriuſq; ſpeciei conſecratæ. De qua magna dubitatio eſt, an Chriſtus in cœna ſeipſum communicauerit. In qua hæretici huius temporis, vt conſuetudinem Eccleſiæ improbent, negant, Chriſtum ſeipſum communicaſſe: quia, quod Scriptura non affirmat, nos Chriſto tribuere non debemus: præſertim, quia videtur indecens, quod Chriſtus ſe communicauerit ſacramẽtaliter, cum ſpiritualiter communicare non poſſet: quia non erat capax effectus ſacramenti, cum in gratia creſcere non poſſet. Nihilominus communior & probabilior ſententia eſt, Chriſtum hanc actionem in cœna exercuiſſe communicando. Ita tenet D. Thomas ſupra q. 91. articu. 1. vbi eius fundamenta expendimus ac declarauimus. Idem tenet Alenſ. 4. p. q. 44. memb. 1. & 2. Bonauent. in 4. diſt. 9. ar. 1. q. 4. Richard. diſt. 11. artic. 4. q. 1.

Seipſũ Chriſtus Dominus communicauit. D. Thom. Alenſ. Bonauent. Richard.

Albert. Mag. d. 12. arti. 15. Gabr. lect. 37. in Can. & alij recentiores. Et præter teſtimonia, quæ D. Thom. citato loco attulit, probari hoc poteſt ex illis verbis Lucæ 22. Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, &c. quæ verba non ſolum de veteri & legali paſchate, ſed de nouo etiam & myſtico intellexit Diuus Thomas cum Euſebio Emiſſ. in Caten. Lucæ. 22. Tertullia. lib. 4. contra Marcion. cap. 40. & ſignificat Hierony. Matth. 19. manducauit ergo Chriſtus nouum Paſcha, quod eſt corpus ſuum, cum diſcipulis ſuis. Bibiſſe autem ſanguinem probabiliter etiam colligitur ex ſequentibus verbis eiuſdem Lucæ, Non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat: nam, licet à Luca hæc verba referantur ante conſecrationem, videtur tamen id factum eſſe per anticipationem: nam Matthæus & Marcus poſt conſecrationem illa referunt, & ita intellexit Auguſt. lib. 3. de conſenſ. Euang. c. 1. & Chryſoſt. Hom. 83. in Matthæũ, qui addit coniecturam, quam D. Thom. etiam ſupra indicauit, dicens: Ipſe quoque bibit ex eo, ne, auditis illis verbis, diceret: Quid? ergo ſanguinem bibimus, & carnem comedimus? & perturbarentur: ne igitur hoc accideret, primus ipſe hoc fecit, vt tranquillo ànimo ad communicationem myſteriorũ induceret. Idem tenet Euthym. in Lucam, dicens: Si poculum accepit, vtiq; & panem: & Theophyl. Matth. 26. Poteſt etiam citari Dionyſ. c. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. dicens: Author ipſe ſignorũ, eum, qui ſecum non pie, neq; concorditer ſacra concœnauerat, &c. De quo teſtimonio plura diximus circa initium huius materiæ: citatur etiam Auguſtinus, concione 1. Pſal. 33. ſed is dicit quidem, Chriſtum ſe geſſiſſe in manibus, ſed non dicit, ſe ipſum comediſſe. Aliud etiam Hieronymi teſtimonium, quod ſolet ad hanc rem afferri, tractatum, & explicatum eſt ſupra, dicta q. 81. in Cõmen. articuli primi. Ratio ſeu congruentia pro hac ſententia iam eſt à Chryſoſtomo & Diuo Thoma expoſita. Et alia congruentia addi poteſt, ſumpta ex ratione conuiuij: decet enim, vt is, qui alios inuitat, cum eis ſimul comedat, & bibat. Item, quia ad dignitatem huius ſacramenti pertinet, vt Chriſtus Dominus illo vſus fuerit. Neq; eſt vlla probabilis cõiectura, ob quã credibile fiat, abſtinuiſſe tunc Chriſtum ab huiuſmodi cibo, & potu. Quod enim de ſumptione ſpirituali vel ſacramentali dicebatur, magis pertinet ad modũ loquendi, quam ad rem: nam in re conſtat, Chriſtum Dñm ſumma cũ ſanctitate, dignitate, ac decentia potuiſſe corpus ſuum & ſanguinem mãducare, nõ propter effectum, ſed propter myſterium & exemplum.

Alber. Mag. Gabriel. Luc. 22. Euſeb Emiſſ. Tertullian. Hieronym. Auguſtinus. Chryſoſtom. Euthym. Theophyl.

Dubium. Alenſ. Bonauent. Palac.

An vero dicenda ſit illa manducatio ſacramentalis, an ſpiritualis, varie loquuntur authores, Alenſis, & Bonauent. quos ſequitur Palacius in 4. diſt. 9. diſput. 1. & 2. dicunt, fuiſſe ſacramentalem, & non ſpiritualem, quia effectu caruit. Alij è contrario dicunt, Chriſtum manducaſſe ſpiritualiter, quia magna deuotione & amore ſacramentum accepit: non tamen ſacramentaliter, quia reſpectu illius non erat myſterioſa illa ſumptio: quia nullum eius myſterium eum latebat. D. Thom. autem dicit, ſacramentaliter, & ſpiritualiter manducaſſe. Qui modus loquendi mihi magis placet: nam ad ſacramentalem manducationem non eſt neceſſe ignorare myſteria in tali ſacramento contenta: nec propterea ſumptio non eſt myſterioſa, quia ſumens intelligit ſacramenta, quæ ibi repræſentantur: ſed potius hoc ipſum ſupponit, quod in tali actione ſenſibili altiora ſignificantur myſteria, quæ ab eo percipi poſſunt, qui perfectam habet ſpiritualem intelligentiam. Vnde, ſicut vox non definit eſſe ſignum, eo quod alius eius ſignificationem intelligat: ita nec ſacramentum deſinit eſſe ſacramentum, eo quod ſumens omnem eius ſignificationem comprehendat. Neque igitur ſumptio definit eſſe ſacramentalis propter myſteriorum cognitionem: ſed ſatis eſt, quod ipſum ſacramentum vere ac realiter manducetur cum intentione ſumendi:

D. Thom. Sacramentaliter & ſpiritualiter Chriſtus proprium corpus manducauit.

mendi: vt autem talis ſumptio ſimul ſpiritualis dicẽda ſit, ſatis eſt, quod digne & ſanctè fiat: quicquid n. in Spiritu S. fit, rectè dicitur ſpiritualiter fieri: Chriſti autem ſumptio fuit digniſsima, & ſanctiſsima, & cũ perfecta ſpirituali diſpoſitione, tum habituali, tum actuali. Quod autem ex tali ſumptione non ſit ſecutus effectus gratiæ ſacramentalis, fuit per accidens, eo quòd ſubiectum erat ſumme gratum, & habebat gratiam in ſupremo gradu, vltra quẽ augeri non poterat: talis autem carẽtia effectus non impedit ſpiritualem ſumptionem; ſed ſolum, quando prouenit ex alio obice, ſeu indignitate ſubiecti. Suppoſito autem, Chriſtum Dominum ſumpſiſſe ſuum corpus & ſanguinem, adhuc ſupereſt difficultas, an illa actio pertinuerit intrinſece ad rationẽ ſacrificii, an vero fuerit quid poſterius, ſeu veluti quædã participatio hoſtiæ iam ſacrificatæ: nam cum Euangeliſtæ debuerint ſatis clare & expreſſe referre, quicquid ad eſſentiam huius ſacrificii pertinet: & de hac ſumptione non ita aperte loquantur, videntur certe ſupponere, illã non pertinuiſſe ad eſſentiam ſacrificii. Aliunde autem videtur, ſi Chriſtus ſe communicauit, hoc potiſsimum feciſſe, vt ſuum incruentum ſacrificium conſummaret. De hac igitur re, quid ſentiendum ſit, dicemus commodius in ſequentibus.

SECTIO III.

Vtrum oblatio vocalis, fractio, aut diſtributio Euchariſtiæ ſint partes huius ſacrificij.

INcipimus iam noſtri ſacrificii eſſentiam inquirere, diſcurrendo per ſex actiones ſupra enumeratas. Et primo dicendum eſt de oblatione, quæ antecedit conſecrationem, quam Soto loco infra citando cum aliis inuoluere, & confundere videtur, ſignificãs, pertinere aliquo modo ad ſubſtantiam huius ſacrificii: & nõnulli eam vocant partem integralem ſacrificii: quãuis non audeant dicere, eſſe de eſſentia. Dico tamen, hanc oblationem nullo modo pertinere ad ſubſtantiam huius ſacrificii, neq; vt eſſentialem partem; neq; vt integralem: ſed tantum eſſe cæremonialem quandam præparationem ab Eccleſia inſtitutam ad conciliandam deuotionem, & reuerentiam, animoſque fidelium excitandos ad myſterium ipſum peragendum. Ita ſentire videntur omnes, qui de hac materia ſcribunt: ſed inter alios bene hoc explicuit Alan. lib. 3. de ſacrif. c. 18. Et probatur primo ex dictis: nam Chriſtus Dominus obtulit hoc ſacrificium perfectũ, quoad omnes partes eſſentiales, ſubſtãtiales, & integrales eius: & tamen nullam huiuſmodi oblationem præmiſit ante conſecrationem: ergo illa nullo modo eſt pars ſacrificii. Secundo, quia oſtenſum etiam eſt, illam cæremoniam non ſemper fuiſſe ab Eccleſia obſeruatam: cum tamen ex his, quæ ſunt de ſubſtantia vel integritate ſacrificii, nihil vnquam prętermiſſum ſit. Tertiò, quia Eccleſia ſtatim poſt illã oblationem orat, dicens: Veni ſanctificator, omnipotens, æterne De⁹, & benedic hoc ſacrificiũ tuo ſancto nomini pręparatũ: ergo ſatis ſignificat, illam ſolum eſſe quandã præparationem materiæ ad futurum ſacrificium, & quaſi dedicationem illarum rerũ ſenſibilium ad cultum Dei: ideoq; oblationem vocauit. Tandem, quia per illam oblationem nihil fit circa rem oblatã, præter quandam extrinſecam orationem: nam eleuatio, quæ fit à Sacerdote, aut conſignatio crucis, & aliæ ſimiles actiones, mere accidentales ſunt: vnde, ſi cõtingat prætermitti, nihilominus, ſi poſtea rite fiat conſecratio, ſacrificium Miſſæ cenſebitur perfectũ, quoad ſubſtantiam, & eſſentiam ſuam: neq; in hoc videtur eſſe controuerſia inter probatos authores, neq; vlla probabilis dubitandi ratio.

Oblatio conſecrationem præcedens, nullatenus eſt de eſſentia huius ſacrificij.

Alanus.

Secundo dicendum eſt de oblatione, quæ poſt cõſecrationem ſubſequitur, de qua maior eſt dubitatio inter Catholicos. Quidam enim videntur in ea ponere totam eſſentiam huius ſacrificii. Eckius lib. 3. de ſacrif. Miſſæ, cap. 9. Clictouæus lib. 2. cont. Luth. c. 16. Ruard. artic. 16. qui abſolute dicit prius, conſecrationem eſſe ſacrificationẽ: ſubdit vero poſterius, conſecrationem antecedere oblationem ſacrificij, & ſacrificiũ conſiſtere in vſu Euchariſtiæ conſecratæ, qui fit per oblationem: vnde videtur prius ſacrificationem vocaſſe effectionem victimæ ſacrificandæ. Alij vero ſentiunt hanc oblationem eſſe de eſſentia, quãuis non ſit tota eſſentia ſacrificij. Significat Scotus in 4. d. 13. q. 2. Gabr. q. 1. artic. 3. clarius Soto q. 2. art. 5. vbi dicit: ſacrificium conſiſtere in oblatione: poſtea vero requirit alias actiones, de quibus infr. Cano etiam lib. 11. de locis, cap. 13. ad 4. inter quatuor actiones, quibus hoc ſacrificium conſtare dicit, vnam ait eſſe hanc oblationem: & quamuis diſtinctè non explicet, an eſſentialis ſit nec ne: tamen, cum abſolute, & indifferenter eam cum alijs numeret, ſentit, eſſe ita neceſſariam ſicut ſunt aliæ. Fundamentum eſſe poteſt, quia de eſſentia ſacrificij eſt oblatio: nam eſt genus eius: ſed hic non eſt alia oblatio, quæ poſsit eſſe de eſſentia huius ſacrificij, præter hanc: nam illa, quæ antecedit conſecrationem, neque eſt pars ſacrificij, vt dictum eſt: nec verſatur circa propriam victimã huius ſacrificij: quæ eſt Chriſtus Dominus: quia nondum ibi exiſtit. Rurſus nec conſecratio ipſa poteſt dici habere rationem oblationis, quia oblatio præſupponit offerendã: conſecratio v. non ſupponit illã ſed potius eam antecedit, ſaltem ordine naturæ: vnde Cõc. Trid. ſeſſ. 23. c. 1. & Can. 1. eas actiones diſtinguere videtur, & ſuo ordine numerare, dicens, Sacerdotibus datam eſſe poteſtatem conſecrandi, offerendi, & miniſtrandi Euchariſtiam, & D. Th. q. 83. artic. 4. Offertur (inquit) Euchariſtia, vt ſacrificium; conſecratur & ſumitur, vt ſacramentum: ſunt ergo hæ actiones diuerſæ, & conſecratio oblationẽ præcedit: ergo illa oblatio, q̃ fit poſt cõſecrationẽ, eſt de eſſentia huius ſacrificij. Dico tamen, tam certum videri, hanc oblationem non eſſe de eſſentia huius ſacrificij, quam eſt certum, ancedentem oblationem non eſſe de eſſentia. Et inprimis dicere, totam eſſentiam ſacrificij in hac oblatione conſiſtere, prorſus videtur improbabile, tum propter ea, quæ infra de conſecratione dicemus: tum etiam, quia per illam oblationẽ nihil fit circa rem oblatam, ſed eſt ſolum extrinſeca deprecatio, quæ non eſt propria ſacrificij, ſed fieri poteſt, & iterari ſæpius ſupra rem oblatam, etiam poſt peractum ſacrificium: ſicut in lege veteri fiebant huiuſmodi deprecationes circa res oblatas: & nos poſſumus hoc modo offerre Deo Chriſti paſsionem: & Chriſtus in cœlo hoc modo ſeſe perpetuo offert Patri pro nobis, repræſentando illi paſsionẽ ſuam, quã pro nobis cõſummauit. Deinde, q; talis oblatio, nec de eſſentia huius ſacrificij ſit, probatur ex dictis: quia Chriſtus nõ adhibuit illam in nocte cœnæ. Item, quia non conſtat, ſemper Eccleſiam illam adhibuiſſe: vnde: licet ſit antiqua cæremonia, non tamen eſt de inſtitutione Chriſti, ſed Eccleſiæ. Item, quia oſtendimus non eſſe de ratione ſacrificij, vt ſic, quod offerẽs, verbo explicet oblationẽ: ſed quod opere illam exerceat ex intentione cultus: ergo, neque in præſenti eſt fundamentum ad aſſerendum, illam verbalẽ oblationem eſſe de eſſentia: nam ſufficere poteſt actio ipſa conſecrandi: per illam namq; fit aliqua res maxime ſacra in Dei cultũ. Vnde Ambr. Pſal. 39. Vidimus, inquit, Principem Sacerdotẽ ad nos venientem: vidimus, & audiuimus offerentem pro nobis ſanguinẽ ſuum, nunquam aũt audiuimus Chriſtum offerentẽ pro nobis ſanguinem ſuum, niſi quando dixit: Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur: hanc igitur conſecrationem vocauit Ambr. oblationem. Vnde ſubdit apertius: Tunc ipſe offertur in terris, quãdo corpus Chriſti offertur, & tũc ipſe offerre manifeſtatur in nobis, quãdo ſermo eius ſanctificat ſacrificium, quod offerimus, Cyprian. in ſerm.

Eckius. Clictouæus. Ruardus.

Scot. Gabr. Soto Cano.

Oblatio conſecrationem ſubſequens non eſt de eſſentia Euchariſtici ſacrificij.

Ambroſ.

Cyprian. ſerm. de Cœna Domini: Ex quo dictum eſt à Domino Hoc facite in meam commemorationē: Hoc eſt corpus meum: &, Hic eſt ſanguis meus; quotieſcunq́; his verbis, & hac fide actum eſt, panis iſte ad totius hominis vitam ſalutemque proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum exiſtens. Sentit ergo, verbis illis fieri Chriſtum holocauſtum & offerri. Vnde Greg. 4. *Gregor.* Dial. c. 56. conſecrationem ipſam immolationem vocat, dum inquit: Quis fidelium habere id dubiū poſſit, in qua immolationis hora ad ſacerdotis vocē cœlos aperiri, Angelorum choros adeſſe? &c. hoc autem certum eſt dictum eſſe propter conſecrationem; ipſā ergo conſecrationem, immolationem vocat. Quapropter in ordinatione Sacerdotis, quamuis primario illi detur poteſtas conſecrandi, nihilominus in ipſa forma Ordinationis ſolum exprimitur poteſtas offerendi, in quo ſatis indicatur, oblationem ipſa conſecratione fieri; alioqui non ſatis vna poteſtas per aliā ſignificaretur: ex quo etiam Conc. Trid. dict. c. & Can. 1. ſeſſ. 23. definit, illis verbis Chriſti; Hoc facite in meam commemorationem: datam eſſe ſacerdoti poteſtatem offerendi: cum tamen potiſsimum data ſit poteſtas conſecrandi: igitur in ipſamet cōſecratione eſt intrinſece ratio oblationis incluſa: non eſt ergo, cur alia oblatio vocalis fingatur eſſe de eſſentia huius ſacrificij. Atque ita ſimul ſatisfactum eſt fundamento contrariæ ſententiæ. *Conc. Trid.* Quod vero Concil. Trident. diſtincte numeret poteſtatem conſecrandi, offerendi, &c non arguit, hos actus re ipſa eſſe diſtinctos; ſed poſitum eſt ad maiorem doctrinæ claritatem: quia illa verba non ſunt omnino ſynonyma: & abſolute loquendo poſſet vna ratio ab altera ſeparari, mutata inſtitutione: & ideo ad vitandas opiniones expreſſe docere voluit Concilium, vtrumque conferri ſacerdoti, quamuis re ipſa eadem actione fiat. Atq́; eodem modo D. Thomas diſtinguit veluti rationes formales, non phyſicas actiones.

Tertio dicendum eſt de fractione, & miſtione. De quibus Cano loco ſupra citato dicit, eſſe de ſubſtantia huius ſacrificij. Quæ ſententia fundari poteſt, quia illa actio fit in cultum Dei: eſt enim cæremonia ſacra, & habet myſticam ſignificationem; nam per fractionem ſignificatur paſsio Chriſti: per miſtionem autem reſurrectio. *Conc. Eph.* Vnde in Concil. Epheſ. epiſt. ad Neſtorium dicitur: in hoc ſacrificio repræſentari paſsionem & reſurrectionē Domini: vtrumque autem horum per aliam actionem non fit: & alioqui hæc actio ex ſuo genere eſt accommodata ad rationem ſacrificij, quia per eam fit aliquid ſacrum circa rem oblatam. *D. Thom.* Vnde D. Thomas 2. 2. q. 85. adhibens exempla actionum, quæ ſunt aptæ ad ſacrificiū, numerat inter alia fractionem panis. Dico tamen, actionem hanc, neque ad eſſentiam, neque ad integritatem huius ſacrificij pertinere, ſed eſſe mere accidentalem. *Fractio hoſtiæ miſtioq́; particulæ illius cum ſpeciebus vini mere accidentaliter in hoc ſacrificio ſe habet.* Quæ eſt aperta ſententia D. Tho. qu. 83. art. 6. ad 6. vbi dicit, ſi contingat, fractionem omitti, non propterea fieri imperfectum ſacrificium: & idem ſentiunt alij Doctores ſupra relati, & multi alij, quos ſequentibus ſectionibus referemus. *D. Thom.* Et ſequitur etiam ex principijs poſitis ſectione præcedente: nulla enim actio eſt de ſubſtantia huius ſacrificij, quam Chriſtus in cœna non exercuit: ſed ipſe non fuit vſus fractione myſtica, vt oſtendimus, neque vlla miſtione: ergo. Item, quia ſubſtantia ſacrificij eadem eſt in vniuerſa Eccleſia, & in omni tempore, hæc autem fractio, licet ſit valde antiqua, vt patet ex Liturgia Iacobi, & Chryſoſtomi, tamen in Liturgia Baſilij nulla fit eius mentio, quod eſt ſignum, non fuiſſe vniuerſalem, & conſequenter, neque ex Chriſti inſtitutione. Imo ex eiſdem Liturgijs Iacobi, & Chryſoſtomi conſtat, huiuſmodi actionem non fuiſſe factam eodem modo apud omnes, cum tamen in his actionibus modus ipſe multum ad ſubſtantiam pertinere videatur. Præterea, aliquando poteſt tota hæc cæremonia omitti, non ſolum abſque mutilatione ſacrificij, ſed etiam abſque peccato: vt, ſi cōtingeret, vel ex naturali obliuione (ſi id accidere poteſt) vel ex ignorantia inuincibili, vt ſi quis exiſtimaret, id licere propter diligentiam adhibendam, vt ſe citius expediret ad communicandum ægrotum, vel denique ſi caſu eueniret, vt hoſtia conſecrata laberetur è manibus Sacerdotis, & caderet intra calicem; tunc enim non eſſet frangenda: quia fieri non poſſet, cum debita reuerentia ſacramenti: ergo ſignum eſt, hanc actionem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad hoc ſacrificium, & conſequenter non eſſe de ſubſtantia eius. Denique ratio in contrarium facta, ad ſummum probat, potuiſſe actionē illam imponi à Chriſto Domino, vt eſſet de eſſentia ſacrificij: non tamen probat, ita eſſe factam inſtitutionem: cum neque à Chriſto oſtendatur præcepta, neque ad ſignificādum impoſita, ſed vtrumque introductum ſit ab Eccleſiā ad maiorem reuerentiam ſacramenti, & declarationem myſteriorum, quæ in conſecratione continentur: ſicut adhibuit etiam ad eundem finem alias cæremonias, quas indubitatum eſt, non eſſe partes huius ſacrificij. Quod vero Concilium Epheſinum dicit in hoc myſterio repræſentari paſsionem & reſurrectionem Chriſti: & aſcenſionem, & alia Chriſti myſteria, quæ ibi enumerat, primo exponi poteſt, non eſſe intelligendum de hoc myſterio, quoad ſolam eſſentiam, vel ſubſtantiam eius, ſed de tota Miſſa, prout includit omnes Eccleſiaſticas cæremonias: vel, ſi ad ſolam ſubſtantiam ſacrificij referatur, per ſe clarum eſt, paſsionem ſatis expreſſe in illo repræſentari: conſequenter vero, & quaſi implicite dici poſſunt alia myſteria, reſurrectionis, & aſcenſionis ſignificari, vel quia à paſsione duxerunt originem, & in illa quodammodo virtute continentur: vel certe, quia, dum in Chriſti perſona, & verbis eius, conſecratio fit in memoriam & honorem ipſius, hoc ipſo ſatis profitemur, & ſignificamus ipſum viuere, & in cœlis regnare.

Hæretic. placitum. Quarto dicēdum eſt de diſtributione, ſeu diſpenſatione Euchariſtiæ. Circa quam hæretici huius temporis, licet non admittant: Euchariſtiam eſſe ſacrificium, docent tamen, huiuſmodi actionem ſeu diſtributionem, eſſe de neceſsitate huius conuiuij ſeu cœnæ, ita vt contra diuinum præceptum ſit, conficere hoc ſacramentum, & non diſtribuere. Et fundari poſſunt in verbis Chriſti: Hoc facite in meam commemorationem. Ex quibus duplex ſumitur argumentum: primū, quia Chriſtus conſecrauit, & diſtribuit, & præcepit facere, quod ipſe fecit: ergo vtrūque fieri voluit, quoties hoc ſacramentum fit. Secundum eſt, quia Chriſti paſsio & memoria præcipue recolitur in vſu, iuxta illud 1. ad Cor. 11. *1. Cor. 11.* Quotieſcunq́; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Dñi annunciabitis. Vnde Con. Trid. ſeſ. 13. c. 2. ſic ait: Sacramētum hoc inſtituit & illius ſumptione recolere nos ſui memoriam præcepit: & Aug cap. Cum frāgitur (loquitur de fractione vſuali) & ſanguis Dñi in ora fidelium mittitur, Dominici corporis immolatio, eiuſque ſanguinis effuſio deſignatur. & 20. con. Fauſt. c. 18. Chriſtiani (inquit) peracti eiuſdē ſacrificij (ſcilicet crucis) memoriam celebrant ſacroſancta oblatione, & participatione corporis & ſanguinis Chriſti: actio ergo repræſentatiua paſsionis Chriſti includit vſum, ſeu cōmunionem fidelium: ſed illa eſt actio ſacrificatiua: ergo. Atq́; hinc quidam etiam Catholici quamuis non dicant huiuſmodi diſtributionē eſſe de neceſsitate huius ſacrificij, dicunt tamen, quando fit, aliquo modo ad complemētum ſacrificij pertinere: *Soto.* quod indicat Soto ſupra, cū dicit: populum fidelē ſacrificio aſtantem, dum ſacramentum ſumit, per ipſam ſumptionem ſuo gradu & ordine ſacrificare: q̄a mors Chriſti non repræſentatur in cōſecratione, ſed in conſumptione: *Cano.* & Cano ſupra fere eodē modo loquitur de cōſumptione Sacerdotis, & de ſumptione alio-

Diſtributio Euchariſtiæ inter fideles ſacrificio aſtãtes nec ex iure diuino fit neceſſario, nec ſi fiat ad ſacrificium vllatenus ſpectat.

Con. Tri.
Durand.

aliorum.Dico tamen, huiuſmodi ſacramenti diſtributionem factam à Sacerdote inter fideles aſtantes, neque eſſe iure diuino præceptam,quoties conſecratio fit : neque etiam,cum fit,pertinere vllo modo ad rationem,vel ſubſtantiam ſacrificij.Prior pars ſupra ſatis probata eſt,diſputat.69.ſect.3. & definita eſt in Conc.Trident.ſeſſ.22.cap.6.& Can.8. & ne in re vulgari,& clara immoremur,plura de illa videri poſſunt apud Durandum,dicto libro 2.de Ritibus Eccleſiaſt. cap.4.Poſterior vero pars,quamuis non ſit ita certa, nam Conc.Trid.ſeſſ.22.Can.1.ſolum damnat eos,qui dicunt,offerri hoc ſacrificium:nihil aliud eſſe,quam nobis Chriſtum ad manducandũ dari, nihilominus videtur mihi ſatis certa,& ſequi ex priori:nam ſi quotidiana Eccleſiæ ſacrificia integre ac perfecte fiunt ſine huiuſmodi diſtributione: ergo omnino extrinſeca eſt ad ſubſtantiam vel perfectionem ſacrificij. Dices fortaſſe,hoc argumento ſolum concludi, hanc actionem nõ ita pertinere ad perfectionem ſacrificij, vt ſine illa ſit mutilum,vel imperfectum ſacrificium, aut contra inſtitutionem Chriſti:non vero concludi cum adhibetur,non pertinere ad quãdam maiorem perfectionem ſeu integritatem,quaſi extẽſiuam. Reſpondetur ex primo inferri ſecundum : nam,ſi Chriſtus non inſtituit,aut præcepit,vt,cũ Euchariſtia ſacrificatur,populo diſtribuatur, qua ratione dici poteſt,quando contingit, has actiones proxime coniũgi diſtributionem ipſam fieri partem ſacrificij?Item, ſæpe etiam contingit,in Eccleſia Euchariſtiam diſtribui,& tunc non fieri ſacrificium , vt quando ex præconſecratis miniſtratur:tuncque diſtributio non eſt vllo modo pars ſacrificij,ſed eſt mera diſpenſatio ſacramenti,quæ fieri etiam poteſt in memoriam Chriſti,ergo nunquam eſt hæc diſtributio pars ſacrificij; nam,quod tempore coniungantur,vel parum inter ſe diſtent,non mutat rationem,ſignificationem, aut inſtitutionem harum actionum. Præterea hoc confirmat vſus Eccleſiæ: frequenter n. non diſpenſatur communio, donec omnino eſt peractum ſacrificium & populo diſcedẽdi facultas data illis verbis(Ite Miſſa eſt:)non ergo cenſet Eccleſia, diſpenſationẽ ſacramenti poſtea ſubſecutam,ad perfectionem ſacrificij vllo modo pertinere. Deinde,tota actio ſacrificandi proxime fit à Sacerdote:ſumptio autem ſacramenti, quatenus dicit vſum paſsiuum,communis eſt laicis: quatenus vero dicit diſpenſationem actiuam,poteſt per Diaconos proxime exerceri : nullo igitur modo pertinet ad actionem ſacrificandi. Tandem, in omni ſacrificio, participatio victimæ præſertim,quæ à populo fit,ſupponit ſacrificium conſummatum,nõ autem perficit illud,iuxta illud Prou.9. Immolauit victimas ſuas,poſuit menſam ſuam; præcedit ergo immolatio,& inde conuiuium ex immolatis præparatur. Vnde eſt illud 1.ad Cor.10. Nonne, qui edunt hoſtias,participes ſunt altaris? & ideo 1.Corin.5.Paſcha noſtrum(dicitur)Chriſtus immolatus.Ex quo etiam Greg.Nyſſ.quem ſupra citauimus,orat.1.de Reſurr. colligit,prius Chriſtum ſe ſacrificaſſe,quam diſcipulis in cibum dederit.Et ita etiam intelligitur modus loquendi Greg.4.Dial.c.58.dicentis:Pro nobis Chriſtus in hoc myſterio immolatur:eius quippe corpus ſumitur : vis n.huius cauſalis in hoc poſita eſt,quod ſumptio immolationem ſupponit. Neque exiſtimo, Doctores Catholicos aliquid contra veritatem hanc docere potuiſſe: Nam,ſi aliquando dicunt,hanc diſpenſationem pertinere ad perfectionem ſacrificij,nõ intelligunt de perfectione quaſi intrinſeca,& conſtitutiua ſacrificij,ſed de extrinſeca , quæ eſt per modũ actionis tranſeuntis. Et ſimiliter, quando fideles dicuntur offerre,non eſt intelligendum,quod per ſe offerant,ratione communionis,quam recipiunt,ſed ꝗ per ſacerdotẽ offerant modo infra explicando. Quod vero Soto ait paſsionem Chriſti non repræſentari in cõſecratione,ſed in ſumptione,improbabile eſt; prius n. repræſentatur in conſecratione, vt dicemus latius ſectionibus ſequentibus:Deinde vero etiam repræſentatur in ſumptione : vel quia vis conſecrationis quodammodo manet in re conſecrata:id n.fit,vt quantum eſt ex vi verborum,corpꝰ ſeparatim à ſanguine ſumi poſsit,vel certe , quia per ſumptionem expreſsius repræſentatur Chriſti ſepultura: & conſequenter etiam mors. Ex quo obiter ſatis reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ. De verbis autem illis (Hoc facite) ſæpius in ſuperioribus dictum eſt,ſignatim vero dicta diſputatione ſexageſima nona,ſectione tertia.

Prouerb.9.
1.Cor.10.
Greg Nyſſ.
Greg.Mag.

SECTIO IV.

Vtrum conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij.

Prima ſententia eſt,conſecrationem eſſe quidem aliquid præuium ad ſacrificium : proprie tamen neque eſſe de eſſentia , neque parte ſacrificij : Quod *1.Opinio.* declaratur exemplo ſupra poſito de Incarnatione , quæ neceſſaria quidem fuit ad ſacrificium Chriſti cruentum,non tamen fuit pars eius, ſed veluti præparatio quædam rei offerendæ, ſeu materiæ ſacrificandæ,iuxta illud ad Hebr.7.Corpus autem adaptaſti mihi:ita enim ſe habet conſecratio ad ſacrificium *Hebr.7.* incruentum , ſicut ſe habuit Incarnatio ad cruentũ: nam,ſicut Deus factus homo , in cruce oblatus eſt; ita Chriſtus factus panis vitæ,in altari offertur:ſicut ergo ibi ſupponitur Incarnatio, ita hic conſecratio: non ergo eſt pars ipſius ſacrificij. Et ſimile argumentum ſumi poteſt ex veteribus ſacrificijs:verbi gratia, agni Paſchalis , productio enim agni neceſſaria erat ad ſacrificium,non vt pars eius,ſed vt effectio rei ſacrificandæ:ſic enim comparatur conſecratio ad hoc ſacrificium, ſeu ad rem in ipſo offerendam. Et confirmatur:nam in die Paraſceues offertur verum ſacrificium abſque conſecratione,quę iam ſupponitur antea facta;nam illa oblatio fit ex præconſecratis:ergo ſignum eſt cõſecrationem ſolum requiri, vt quid præuium : nam conſecratio,quæ præceſsit,non poteſt eſſe pars præſentis ſacrificij.Primum antecedens patet ex oratione,quam Eccleſia in officio illius diei profert : In ſpiritu humilitatis,& in animo contrito ſuſcipiamur à te Domine,& ſic fiat ſacrificium noſtrũ in cõſpectu tuo hodie,vt placeat tibi Domine Deus: & poſtea dicit Sacerdos : Orate fratres, vt meum & veſtrum ſacrificium,&c : Et confirmari poteſt,quia non eſt veriſimile,Eccleſiam illo die omnino priuari ſacrificio,& oblatione ad Deum. Vnde Aug.ep.118.c. *Auguſt.* 2.generaliter & ſine exceptione dicit: Omnibus diebus offertur Deo ſacrificium in Eccleſia. & D.Th.hic *D.Thom.* ar.2.ad 2.dicit,eo die offerri & conſumi hoſtiam prius conſecratam,ne priuetur Eccleſia fructu paſsionis Chriſti; ſentit ergo ibi fieri ſacrificij oblationẽ ; nam fructus paſsionis Chriſti non applicatur Eccleſiæ per myſterium Euchariſtiæ,niſi vt ſacrificium eſt:nã, vt eſt ſacramentum,ſolum prodeſt ſumenti. Et confirmatur ſecundo:nã ſi Dies Paraſceues ſit dies feſtus,tenentur fideles adeſſe Eccleſiaſtico officio: ergo ſignũ eſt,ibi offerri ſacrificium,& dici Miſſam,quoad ſubſtantiam eius:quia fideles ſolum tenentur ad audiẽdum Miſſam in die feſto : vnde,ſi illa non eſſet Miſſa, non tenerentur illam audire. Confirmatur vltimo, nam in Conc.Laod.c.49.& in VI.Synodo,Can.52.ſic *Con:Laodic. VI.Synod.* dicitur : In omnibus ſanctæ Quadrageſimæ ieiunij diebus, præterquam Sabbatho,& Dominica & ſancto Annunciationis die fiat ſacrum præſanctificatorum miniſterium. Quibus verbis ſignificatur,fuiſſe Græcorum conſuetudinẽ,vt in diebus ieiunij Quadrageſimalis conſecratio nõ fieret:ſed quod fieret oblatio ex præconſecratis:non eſt aũt veriſimile,omnibus in diebus fuiſſe ſacrificium prætermiſſum : ergo cenſebatur fieri ſacrificium abſq; conſecratione.Vnde & ſacrum miniſteriũ appellatur : quo nomine ſacrificium ſignificari ſolet.Et hanc ſententiam ſic expoſitam

poſitam tenet Ledeſm. in 4.1.p.q.23.art.7. citans Albert.d.13.art.24. Qui tamen ibi dicit, in die Paraſceues fieri immolationem: mox ſubiungeus, illo die non fieri immolationē in ſacramento. Et Scot. Gab. & Ruard. ſect. præced. relati, videntur aſſerere conſecrationem non eſſe eſſentialem ſacrificio.

Euchariſtico ſacrificio conſecratio eſt eſſentialis. D. Dom. Gabr. Soto. Cano. Alanus. Caſſal. Tiletan. Bellarm.

Dico tamen, conſecrationem eſſe omnino intrinſecam, & eſſentialem huic ſacrificio. Hanc exiſtimo eſſe ſententiam D. Thom. q. 83. art. 4. & eam indicat. Gabr. lect. 15. & 16. in Can. Soto, Cano, & Alan. citati ſect. præcedente. Caſſal. lib. 1. de ſacrif. ca. 20. Tiletan. in Reſp. ad Apolog. Illyric. cap. 15. Bellarmin. lib. 1. de Miſſ. cap. vlt. & alij citandi ſect. ſequentibus. Vt autem hanc ſententiam probemus, oportet aduertere, eam non poſſe conuinci pura ratione, ex ſola rei natura deſumpta (quicquid multi ex prædictis authoribus conentur) quia ratio ſacrificij, vt ſæpe dixi, ex inſtitutione pendet: inſtitutio autem multis modis fieri potuit: neque per ſe ex natura rei repugnabat, Chriſtum inſtituere hoc ſacrificium in aliqua actione conſequente conſecrationem: ipſam autem conſecrationem ſolum requirere, vt effectionem rei conſecrandæ, & tãquam præparationem ad ſacrificium, ſicut præcedens opinio dicebat. Et ſimiliter, ſicut cõſumptio animalis per ignem in ſacrificium aliquando inſtituta eſt: ita conſumptio Euchariſtiæ conſecratæ potuit in ſacrificium inſtitui, non vt eſt vſus ſacramenti, ſed vt eſt quædam immutatio rei ſacræ facta à miniſtro publico ritu ſolemni in honorem Dei. Itaque nulla ratione negari poteſt, hoc fuiſſe poſſibile: quia in huiuſmodi genere inſtitutionis nulla poteſt repugnantia oſtendi. At vero, loquendo de poſſibili, etiam videtur per ſe notum & certum, potuiſſe cõſecrationem inſtitui, vt eſſentialiter ſit actio ſacrificandi, ſeu eſſentia eius: nam etiam hæc actio eſt maxime ſacra, & aptiſſima ad profitendam Dei maieſtatem & omnipotentiam, vt ex dicendis euidentius cõſtabit. Cum igitur vtrumque horum poſſibile ſit, quid iam ſit factum, non ex ſola ratione, ſed inſtitutione petendum eſt: quod autem talis fuerit Chriſti inſtitutio, qualis à nobis in cõcluſione explicatur, probatur primo ex facto Chriſti, prout ab Euangeliſtis narratur: nam expreſſe ſolum dicunt, conſecraſſe panem & vinum, & dediſſe diſcipulis ſuis; & ex hoc ſolum colligimus cum Patribus, illum ſacrificaſſe: ergo maxime ratione conſecrationis: diſtributio enim non pertinet ad ſacrificium, vt dixi: ergo conſecratio eſt de eſſentia ſacrificij. Neque enim eſt veriſimile, Euangeliſtas prætermiſiſſe actionem maxime eſſentialem huic ſacrificio. Et confirmatur ex illis verbis, Hoc facite in meam cõmemorationē, quibus conſecratio principaliter præcepta eſt: nam per illam Chriſti paſſio expreſſius repræſentatur, dum corpus & ſanguis ex vi verborum ſeparatim conſecrantur. Secundum argumentum ſumimus ex ſacerdotio legis nouæ, in quo præcipua poteſtas datur ſupra corpus Chriſti verum, ad conſecrandum ſeu conficiendum illud: nam forma, quæ formaliter & eſſentialiter conſtituit Sacerdotem nouæ legis, eſt character ſacerdotalis: hic autem character per ſe primo eſt poteſtas conſecrandi, in qua fundatur alia poteſtas in corpus Chriſti myſticum. Atque ita Concil. Tridentin. ſeſſ. 23. cap. 1. primum omnium dicit, datam eſſe Sacerdotibus poteſtatem conſecrandi, quam in capite quarto dicit dari per impreſſum characterem: eſt ergo poteſtas conſecrandi de eſſentia ſacerdotis nouæ legis; ergo & conſecratio ipſa erit de eſſentia ſacrificij. Probatur conſequentia, quia ſacerdotium per ſe primo eſt propter ſacrificium: ergo illa actio, ad quam per ſe primo datur ſacerdotalis poteſtas, erit etiam primario de eſſentia ſeu ratione ſacrificij. Dices hoc argumento ſolum probari, conſecrationem neceſſario ſupponi ad ſacrificium: ideoque datam eſſe ſacerdoti poteſtatem conſecrandi, quia data eſt poteſtas offerendi, quæ poteſtas in re ſunt vna: prout tamen ratione diſtingui poſſunt: poteſtas conſecrandi dicetur prior ordine executionis: quia conſecratio antecedere debet, & hoc ſenſu verum eſt, primo datam eſſe illam poteſtatem ad conſecrandum: ordine autem intentionis, dicetur prior poteſtas offerendi: quia conſecratio eſt propter oblationē: & ita in hoc genere erit oblatio prior conſecratione. Sed contra, nam, ſi hoc verum eſſet: ergo, per ſe loquendo, non eſſet neceſſarium habere poteſtatem conſecrandi eum, qui habet poteſtatem offerendi: cur enim non poſſet aliquis offerre ab alio conſecrata? Etenim, ſi nunc poteſt oblatio fieri ex præconſecratis, poteſt vnus Sacerdos offerre hoſtiam ab alio conſecratam: ergo ſimiliter poſſet etiam aliquis non habens poteſtatem conſecrandi offerre conſecrata ab alio; ſicut ſacramentum Extremæ vnctionis dari non poteſt, niſi ex oleo benedicto ab Epiſcopo; tamen, quia benedictio olei, non eſt pars eſſentialis aut intrinſeca ipſius ſacramenti, ſed quædam conditio neceſſario præſupponenda ex parte materiæ: ideo poteſt ſacerdos ſimplex habere poteſtatem conferendi illud ſacramentum; licet non habeat poteſtatem benedicendi oleum: quia poteſt vti oleo ab Epiſcopo benedicto: & idem ſuo modo eſt in Confirmationis ſacramento, cuius materia eſt Chriſma ab Epiſcopo conſecratum: nec poteſt illa conſecratio ſimplici ſacerdoti committi: & tamen adminiſtratio ipſius ſacramenti poteſt illi tribui, ſaltem ex Pontificis diſpenſatione: quia illa conſecratio non eſt intrinſeca pars ſacramenti, ſed conditio præſuppoſita. Sic igitur in præſenti, ſi conſecratio non eſt de eſſentia, ſed præſuppoſita ad ſacrificium, poſſet aliquis ſacrificare præconſecratum ab alio; & tunc nõ poſſet reddi ratio, cur poteſtas offerendi non poſſet conuenire, vel committi ei, qui non habet poteſtatē conſecrandi, verbi gratia, Diacono, cui interdum etiam committitur diſpenſatio huius ſacramenti conſecrati: ſolum quia diſpenſatio non includit intrinſece conſecrationem, ſed ſupponit eam: & ita poteſt illam ſupponere, vt ab alio factam.

Occurritur tacitæ euaſioni.

Video, poſſe aliquem reſpondere, voluiſſe Chriſtum illas duas poteſtates eſſe in re inſeparabiliter coniunctas, & poteſtatem offerendi, vel intrinſece ſupponere ex Chriſti ordinatione, vel identice includere poteſtatem conſecrandi in eodem ſuppoſito: & ideo non poſſe poteſtatem offerendi ineſſe, vel communicari ei, qui non habet poteſtatem conſecrandi. Sed licet hoc verum ſit, tamen hoc ipſum eſt probabiliſſimum ſignum, ſicut poteſtas conſecrandi & offerendi inſeparabiliter coniunguntur in eodem ſuppoſito; ita vtramque vnam & eandem in re eſſe: & quamuis ratione à nobis diſtinguantur hæ actiones, tamen in re ipſa, Chriſtum conſecratione offerri, & ſacrificatione ipſa conſecrari: nam hinc etiam fit, vt vtraque poteſtas ſimul, & vnico verbo, & influxu (vt ſic dicam) conferatur. Tertio principaliter argumentari poſſumus ex teſtimonijs Patrum, qui conſecrationem ipſam, oblationem ſeu immolationem vocant, vt ex Cypriano, Ambroſio & Gregorio retulimus in ſectione præcedente: & plures afferam ſectione ſequente, ne fiat repetitio. Quarto poſſumus argumentari ex congruitate ipſius actionis: eſt enim conſecrationis actio ad ſacrificandum aptiſſima: nam, & eſt maxime ſacra, & per eam fit aliquid maxime ſacrum: ſcilicet, caro & ſanguis Chriſti, quibus Deus maxime colitur: fitque admirabili modo in quo diuina omnipotentia, & ſapientia maxime declaratur: vnde fit, vt per huiuſmodi actionem, & eius vſum fiat quædam profeſſio, & recognitio diuinæ omnipotētiæ, eſt ergo huiuſmodi actio ad rationem ſacrificij aptiſſima: cur ergo dubitabimus, hanc potiſſimum eleuaſſe & impoſuiſſe Chriſtum Dominum, vt eſſet nouæ legis ſacrificium?

Conc. Trid.

Quinto eſt optima coniectura: nam principale offerens in hoc ſacrificio eſt Chriſtus: ergo illa actio maxi-

maxime eſt de eſſentia huius ſacrificij, quæ potiſſimum fit in perſona Chriſti: hæc autem eſt actio conſecrandi: ergo. Primum antecedens infra late probandum eſt: prima vero conſequentia per ſe nota videtur, quia in tantum Chriſtus eſt principale offerens, in quantum in nomine eius, & in perſona eius, actio ſacrificandi exercetur. Secundum autem antecedens, præterquam quod eſt communis ſententia Sanctorum: præſertim Ambroſ. lib. 3. & 4. de ſacram. probatur ſufficienter ex verbis conſecrationis, quæ in perſona Chriſti proferuntur: quia non materialiter, ſed formaliter dicuntur, vt ſupra vidimus: cætera vero fieri poſſunt à Sacerdote, vel in perſona propria, vel vt à publico miniſtro Eccleſiæ: vt ſunt ſacramenti ſumptio, & aliæ cæremoniæ, vel orationes. Sexto ſumitur argumentum ex alijs actionibus: etenim, ſi conſecratio excluditur ab eſſentiali ratione ſacrificij, nulla remanet actio, in qua poſsit hæc eſſentia conſiſtere, præter ſumptionem ſacramenti: quia omnes aliæ actiones, de quibus eſſe poſſet aliqua apparentia, vel dubitatio, excluſæ ſunt: incredibile autem videtur, totam eſſentiam huius ſacrificij in ſola ſumptione Sacerdotis poſitam eſſe. Primo quidem, quia conſecratio eſt multo excellentior actio, & maiora continet myſteria. Secundo, quia ſumptio magis pertinet ad vſum ſacramenti, magiſque videtur conſiſtere in receptione, quam in actione ad offerendum accommodata. Tertio, quia alias, quoties Sacerdos aliquis communicaret, offerret, vel ſaltem poſſet offerre, ſi vellet ea intentione id facere: nam, quod ſit indutus veſtibus ſacris, vel alias cæremonias adhibeat, vel omittat, non obſtat, quo minus ſacrificium factum teneat, quamuis fortaſſe illicite fiat, cum illa omnia non ſint de eſſentia: ſicut, ſi verum eſt, ſacrificium in conſecratione conſiſtere, quoties ſacerdos conſecrat, ſacrificat, etiam ſi ex malitia id faciat ſine veſtibus, aut cęremonijs alijs. Et hoc eodem exemplo ſatis probatur prima ſequela, & ratio eius eſt manifeſta: nam poteſtas offerendi eſt inſeparabilis, & indelebilis à Sacerdote: ita vt, licet per Eccleſiam ligari poſsit, quoad vſum, non tamen poteſt radicitus auferri, quoad vim & facultatem: ergo, ſi alias ſufficiens actio ad ſacrificandum eſt ſola ſumptio ſacramenti, à Sacerdote facta animo offerendi, nihil vetat, quo minus ſacerdos, quoties communicat, poſsit habere hunc animum, & conſequenter verum vſum talis poteſtatis: ac denique, quod verum ſacrificium efficiat: quod tamen per ſe videtur ſatis abſurdum. Quarto, quia hinc ſequitur, ſacrificium hoc in exteriori actione viſibili non differre ab vſu ſacramenti, ſed ſolum in intentione interna: vel ad ſummum, in conditione perſonæ: ſcilicet, quod debet eſſe ſacerdos, vt ſumptio eius ſit ſacrificalis: tamen in ipſomet Sacerdote non poterunt diſtingui, niſi per intentionem internam: ſupponendo præcipue, quod ipſemet ſumat vtramque ſpeciem, & non ab alio recipiat: hoc autem, & per ſe incongruum videtur: nam viſibile ſacrificium debuit etiam in ipſo ritu externo, diſtingui aliquo modo ab vſu ſacramenti: & nulla etiam ratione ſuaderi, aut probari poteſt. Vltimo probatur noſtra ſententia ab inconueniente, nam, ſi conſecratio non eſt de eſſentia ſacrificij, ſed ſolum quid præuium: & ſacrificatio conſiſtit ſolum in vſu rei præconſecratæ: inquiro, cur non poſsit conſecratio fieri, etiam ſi ſacrificatio ſubſecutura non ſit? ſuppoſitis enim illis principijs, nulla ſufficiens huius rei ratio dari poteſt: quia illa duo non ſunt per ſe & eſſentialiter connexa, imo ſacrificatio dicitur poſſe fieri ſola, & ſeparata à conſecratione, quæ multo tempore anteceſsit: ergo pari ratione poterit conſecratio fieri ſola, & ſeparata à ſacrificatione: facilius enim prius ſeparatur à poſteriori, quam è conuerſo. Poſſet autem id fieri, vel propter ſacrificationem, longo poſt tempore futuram: vt, verbi gratia, poſsit ſacrificatio publice & coram populo fieri, ſi fortaſſe tunc non poſſet fieri cómode conſecratio: exemplum eſſe poteſt in die Paraſceues: ſi, verbi gratia, in die Cœnæ oblitus eſſet ſacerdos cõſecrare hoſtiam pro ſequente die, cur non poſſet peracta Miſſa illius diei nouam hoſtiam conſecrare? non vt tunc ſacrificaret iterum: ſed pro die ſequente, vel certe poſſet hoc fieri propter alios fines, vt, verbi gratia, propter communicandum ægrotum in periculo mortis exiſtentem.

Ambroſius.

Ad fundamentum contrariæ ſententiæ negatur, conſecrationem eſſe præparationem ad ſacrificium, & non potius ipſam eſſentialem actionem ſacrificij, vel totam, vel præcipuam. Ad probationem autem reſpondetur ex dictis: Chriſtum hic eſſe rem oblatam, non vt materiam, ſed vt terminum ſacrificationis: & ideo non oportere, vt prius tempore, vel natura ſupponatur actioni ſacrificandi, quare non eſt ſimile, quod de Incarnatione afferebatur: tum quia Chriſtus, vt homo viuus, fuit materia ſacrificij cruenti: tum etiam, quia idem met fuit principale offerens, non vt Deus tantum, ſed vt Deus homo, quomodo per Incarnationẽ eſſe cœpit: at vero in præſenti Chriſtus, vt principale offerens, ſupponitur ante conſecrationem, quia non offert, vt eſt ſub ſpeciebus, ſed vt in propria ſpecie exiſtit: offertur autem, vt eſt ſub ſpeciebus, non vt materia, ſed vt terminus oblationis, vt dictum eſt.

Fundamenta contraria opinionis diſſoluuntur.

In confirmatione petitur, quid dicendum ſit de officio diei Paraſceues: an in illo fiat verum ſacrificium, necne. Reſpondetur autem iuxta principium poſitum, illo die non offerri ſacrificium proprium nouæ legis, & à Chriſto Domino inſtitutum. Ita ſentit D. Thom. art. 2. ad 2. vbi in argumento ſupponit illo die non offerri ſacrificium, & rationem inquirit, cur in die Natalis Domini ter celebretur hoc ſacramentum in Paraſceue autem totaliter omittatur. In reſponſione autem non negat, quod aſſumptum fuerat, ſed reddit rationem, cur in nocte Natiuitatis tres Miſſæ dicantur, ſcilicet propter tres Chriſti generationes, ſcilicet æternam, temporalem ſecundum carnem, & ſpiritualem: in Paraſceue autem ſignificat, nullam Miſſam dici, ſeu non fieri ſacrificium, in quo myſtice repræſentetur mors Chriſti: quia eo die recolimus realem mortem eius, ſeu ſacrificium cruentum: prout in ſimili die, re ipſa geſtum eſt. Vbi etiam animaduerſione dignum eſt, D. Thom. aſſerere, ideo non fieri tunc conſecrationem, ne fiat expreſſa, ac myſtica repræſentatio mortis Chriſti: ſupponit ergo, hanc repræſentationem fieri in ipſa conſecratione: & conſequenter in illa maxime conſiſtere myſticam ſacrificationem. Et idem ſentiunt cõmuniter Theologi de officio illius diei Paraſceues, in 4. d. 13. vbi Richard. artic. 2. quæſt. 2. eandem rationem tetigit Paludan. q. 2. Maior diſt. 12. q. 2. Gabr. lect. 14. in Can. Durand. in Rationali diuinorum officiorum, lib. 6. c. 77. num. 34. ſeq. VValdenſ. de ſacram. c. 88. & 89. Raban. lib. de inſtit. Cleric. c. 67. vbi adducit figuram huius myſterij: nam in lege veteri eo die, quo ſemel in anno ſummus Sacerdos intrabat in ſancta ſanctorum, alij ſacerdotes non ſacrificabant. Vnde Hugo de ſanct. Vict. lib. 3. miſcell. cap. 43. Non ſacrificant (inquit) amici, dum trucidant inimici. Et idem ſentiunt Doctores Iuris Canonici, quos ſequuntur, & partim referunt, Nauar. in Sum. c. 25. num. 78. Couar. in cap. Alma mater, p. 1. §. 5. num. 6. cum Glo. in c. Viſum eſt, de Conſecrat. diſt. 1. & in ca. Sabbatho, de Conſecrat. d. 3. & inſinuatur in illo textu, vbi Innocentius dicit, Eccleſiam eo die ſacramenta penitus non celebrare: celebrationem enim ſacramentorum, quaſi per antonomaſiam vocat Miſſæ ſacrificium, vt omnes exponunt. Et confirmatur optima coniectura: nam de eſſentia, vel ſaltem de ſubſtantiali integritate huius ſacrificij eſt, quod fiat ſub duabus ſpeciebus conſecratis, vt infra oſtendemus, ſed eo die non conſumitur, niſi vna ſpecies: ergo ſignum eſt, non fieri ſacrificium:

In die Paraſceues nõ offertur Euchariſtia ſacrificium.

Richard. Paludan. Maior. Gabriel. Durand. VValdenſ. Raban. Hugo. Vict. Nauarr. Couar.

ficium: quomodo enim Eccleſia faceret ſacrificium mutilum? cum, vel in hoc diſpenſare non poſsit, vel certe nulla ſit ſufficiens ratio diſpenſandi. Tandem, tota illa cæremonia, prout illo die fit, eſt ab Eccleſia inſtituta, nihilque in ea fit in propria Chriſti perſona. Imo fortaſſe ideo tunc non fit conſecratio, ne Chriſtus in propria perſona viuens, & loquens introducatur eo die, quo mortuus recolitur: & eadem ratione non interponitur eius perſona, vt offerens ſacrificium incruentum, ſed ſolum fit repræſentatio eius, vt offerentis cruente: non ergo fit eo die proprium ſacrificium in Eccleſia: quia nullum fieri poteſt in ea ſacrificium, in quo Chriſtus non ſit principale offerens. Quando ergo in officio illius diei ſacrificium nominatur, vel late ſumitur pro quocunque ſacro miniſterio, vel ſignificatur ipſa hoſtia conſecrata, eo modo, quo victima ſacrificij ſolet interdum ſacrificium appellari. Generales autem locutiones, quod omnibus diebus offertur Deo ſacrificium in Eccleſia, non excludunt ſingularem exceptionem, quamuis illam expreſſe non exprimant. De conſuetudine autem Græcorum non conſecrandi in diebus Quadrageſimæ, præterquam ſabbathis & Dominicis diebus, reſpondetur primum, illam conſuetudinem non ſatis colligi ex Concil. Laodiceno: nam verba eius in c. 49. ſunt, quod non oportet in Quadrageſima panem benedictum offerre, niſi in ſabbatho & Dominica: non enim conſueuit nomine panis benedicti Euchariſtia ſignificari, quod ſi fortaſſe ibi ita exponatur, ibidem abſolute dicitur non eſſe offerendum alijs diebus: de oblatione autem ex præconſecratis nulla ibi fit mentio: conſequenter vero concedendum eſt, illis diebus non fuiſſe oblatum ſacrificium: quod ſi hoc inconueniens videatur, reſpondemus, illam conſuetudinem non fuiſſe receptam, nec probatam ab Eccleſia Romana.

SECTIO V.

Vtrum ſumptio ſacramenti, prout à Sacerdote fit, ſit de eſſentia huius ſacrificij, vel potius tota eſſentia in ſola conſecratione conſiſtat.

1 Opinio.

Gabriel. Soto. Cano. Bellarmin. D.Thom.

Prima ſententia eſt, ſacerdotalem ſumptionem eſſe de eſſentia huius ſacrificij, non quatenus eſt qualiſcunque vſus ſacramenti, ſed quatenus eſt perfecta conſumptio, & immutatio victimæ oblatæ. Ita inſinuat Gab. lect. 26. in Can. & apertius docent moderni Thomiſtæ, Soto, d. 13. quæſt. 1. ar. 6. & 8. quæſt. 2. artic. 2. qui etiam dicit, potiorem partem eſſentialem huius ſacrificij eſſe ſumptionem ſacerdotis, idem tenet Ledeſm. 1. par. 4. q. 23. artic. 4. Cano. 12. de locis, c. 13. quos ſecutus eſt Bellarm. lib. 1. de Miſſa, cap. vlt. fauet D. Thom. q. 80. art 12. ad 3. quatenus dicit, ſacerdotem in perſona totius populi, corpus & ſanguinem ſumere: nam in hoc ſignificat, illam ſumptionem non eſſe merum vſum ſacramenti, qui eſt mere perſonalis, ſed eſſe actionem ſacrificalem: ſolum enim actiones, quæ huiuſmodi ſunt, fiunt à Sacerdote in perſona totius populi: & hac quæſt. art. 4. dicit, Euchariſtiam offerri, vt ſacrificium: conſecrari vero & ſumi, vt ſacramentum: qui locus, quamuis alias difficilis ſit, quia videtur vtramque actionem diſtinguere ab actione offerendi, in hoc tamen fauere videtur præſenti ſententiæ; quia illas inter ſe æquiparat, vt ad rationem ſacrificij admittantur, vel excludantur formaliter, aut materialiter, & eadem q. artic. 6. ad 3. ſignificat, ſacrificium perfici per ſumptionem: dicit enim, ſi contingat, poſt conſecrationem vtriuſque ſpeciei aliquid mortiferum reperiri in calice, propter quod non poſsit à Sacerdote ſumi, debere iterum vinum apponi & conſecrari, vt ſacrificium perficiatur: at vero, ſi ſola conſecratio eſſet de eſſentia ſacrificij, ſacrificium iam fuiſſet perfectum: quia iam fuerat vtraque ſpecies conſecrata. Ratione probari poteſt: primo, quia de ratione ſacrificij generatim eſt, vt ſacerdos ſacrificans de victima oblata participet, vt D. Thom. docet q. 82. artic. 4. ex Concilio Toletano XII. & ex Dionyſio, & Auguſtino, quos ibi citat. Vnde concludit, etiam in hoc ſacrificio, neceſſarium omnino eſſe, vt, quoties ſacerdos ſacrificat, toties corpus & ſanguinem Domini ſumat, iuxta illud 1. ad Cor. 10. Nõne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris? quoad hoc propoſitum citatur à dicto Concilio Toletano XII. c. 5.

Conc. Tolet. XII. *1. Cor 10.*

Secunda ratio, & præcipua huius ſententiæ eſt, quia de eſſentia ſacrificij eſt, & præſertim holocauſti, vt tota victima conſumatur, & realiter immutetur, ſed hoc non fit in hoc ſacrificio, niſi per ſumptionem Sacerdotis, vt conſtat, quia ante illam Chriſtus realiter manet ſub ſpeciebus: & vt ſic, eſt victima ſacrificanda: ergo ſumptio, per quam quodammodo perfecte immutatur, & amittit illud eſſe, quod ſub ſpeciebus habet: eſt de eſſentia ſacrificij: nam hoc ſacrificium eſt etiam holocauſtum, in quo victima debet perfecte conſumi. Reſponderi poteſt, ibi fieri realem immutationem totius ſubſtantiæ panis & vini. Sed hoc non ſatis eſt: tum, quia panis non eſt præcipua res oblata, ſed Chriſtus: tum etiam, quia nec panis ipſe omnino conſumitur per illam immutationẽ cum adhuc ſpecies eius remaneat: & ita nondum videtur holocauſtum conſummatum: tum denique, quia illa immutatio panis & vini inſenſibilis eſt: mutatio aũt victimæ, cum in ſacrificio ſenſibili fit, debet eſſe ſenſibilis. Aliter reſpondent alij, hic fieri immutationem, non realem, ſed myſticã, quatenus ex vi horum corpus, & ſanguis ſeparatim conſecrantur, & per eas cruenta Chriſti mors, quæ fuit verum holocauſtum, repræſentatur. Sed neq; hoc ſatisfacit: alioqui hoc non eſſet verum, & reale ſacrificium, ſed tantum figura & imago ſacrificij: quia illa non eſt realis immutatio ſeu mactatio, ſed tantũ ſignum & repræſentatio realis mactationis: non ergo hoc ſatis eſt ad verum & reale ſacrificium.

2. Opinio.

Secunda ſententia eſt, ſumptionem ſacerdotalem ſacramenti Euchariſtiæ non eſſe de eſſentia ſacrificij eiuſdem Euchariſtiæ, ſed eſſe quid poſterius, ſolumque pertinens ad perfectionem, quaſi extrinſecam talis myſterij, totamque eſſentiam ſacrificij in conſecratione conſiſtere. Ita ſentiunt ex Scholaſticis, D. Thom. hic, q. 79. art. 5. vbi dicit, Euchariſtiam habere rationem ſacrificij, in quantum offertur, rationem autem ſacramenti, in quantum ſumitur, & q. 82. ar. 4. ad 1. ait, quod Conſecratio chriſmatis, vel cuiuſcunque alterius materiæ, non eſt ſacrificium, ſicut eſt conſecratio Euchariſtiæ: & q. 83. artic. 4. vbi omnes fere cæremonias & actiones Miſſæ declarat, ſic inquit: Quarto petit (ſcilicet Sacerdos) hoc ſacrificium peractum, eſſe Deo acceptum, cum dicit: Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, &c. quam orationem profert Sacerdos ſtatim poſt conſecratam vtramque ſpeciem: tunc ergo cenſet D. Thomas, iam eſſe peractum ſacrificium, & inferius ſubdit: Deinde agitur de perceptione ſacramenti, primo percipiente Sacerdote; poſtmodum alijs: cenſet ergo, totum hoc fieri iam peracto ſacrificio, & tam perceptionem ſacerdotis, quam aliorum, eſſe extra rationem ſacrificij. Idem ſentit Bouauent. in 4. diſt. 14. art. 1. q. 4. Maior diſt. 9. & ex modernis, Alanus lib. 2. de ſacrificio Miſſæ, c. 25. Caſſal. libr. 2. de ſacrif. c. 25. Epiſcop. Oxom. tractatu de ſacrificio, ca. 11. Catherin. Opuſc. de ſacrificio Miſſæ. Palacius in 4. diſt. 8. diſ. 1. & 4. Turrianus libro octauo conſtit. in Scholijs ad c. 5. 10. 11. 12. & 14. vbi inter alia refert, Simeonem Archiepiſ. Theſſalon. libro de Myſter. Miſſ. c. 3. diſtincte inquirentem, an Chriſtus ſacrificauerit ante vel poſt conſecrationem: reſpondentemque, neque ante, neque poſt, ſed in ipſa conſecratione ſacrificaſſe, Quia tunc facta eſt mutatio ex pane non mactato in corpus Chriſti mactatum: quæ verba fere haben-

D Thom. Bonauent. Maior Alanus. Caſſal. Oxomen. Cathar. Turrian.

tur apud Nicolaum Cabaſilam in expoſitione Liturgiæ, cap. 32. Fundamentum huius ſentẽtiæ eſſe poteſt, quia conſecratio eſt ſufficiens actio ad ſacrificandum, & continet repræſentationem mortis Chriſti: eſt ergo ſufficiens mactatio myſtica: ergo in illa ſola conſiſtit eſſentia huius ſacrificij. Quod fundamentum probabile eſt, indiget tamen maiori declaratione. Et ideo, vt radix huius dubitationis intelligatur, illud quod ſupra notauimus, hic etiam obſeruandum eſt: ſacrificij eſſentiam in particulari, & quoad actionem ad ſignificandum impoſitam, pẽdere ex inſtitutione: inſtitutionem aũt ſupponere quidẽ in ipſis actionib. aliquid, quod ex ſe illis conuenit, ſcil. aptitudinem & decentiam ad talem vſum, ſeu ſignificationem, non tamen ex ſolis rebus ipſis oriri, aut in eis ſolis fundari poſſe, cum pendeat ex voluntate inſtituentis: fieri enim poteſt, vt aliqua actio de ſe apta ſit ad ſacrificiũ, & tamen non ſit ad talem vſum aſſumpta. Item, quod aliqua actio per ſe ſola poſsit eſſe ſufficiens ad ſacrificandum, ſi imponatur, & tamen, quod de facto non ſufficiat: quia non eſt per ſe aſſumpta, & impoſita, ſed coniuncta cum alijs, ſicut in ſacramentis ſola ablutio ſine verbis, vel ſola vnctio manuum, ſine vnctione oculorum, &c. poſſet ſufficere ad ſacramentum Baptiſmi, vel Extremæ vnctionis conficiendum, ſi Chriſtus voluiſſet, de facto tamen nõ ita eſt. Triplex ergo hinc oritur quæſtio. Prima eſt de aptitudine, an ſola conſecratio per ſe ſumpta fuerit apta ad totam ſacrificij eſſentiam conſtituendam. Secunda, an etiam conſecratio ſimul cum ſumptione potuerit coniungi, vt per modum vnius artificialis compoſiti vnum ſacrificiũ conſtituatur. Tertia, ſi vtrumq; horum eſt poſsibile, quomodo inſtitutio facta ſit.

Sola conſecratio apta eſt ad integrum ſacrificium fundandum. Dico ergo primo: Sola conſecratio eſt ſufficiens, & de ſe apta, vt poſsit imponi, vt in ea tota eſſentia alicuius ſacrificij conſiſtat. Hæc concluſio videtur mihi certiſsima, quia in cõſecratione poteſt fundari tota ſignificatio, tam myſtica, quam moralis, ad ſacrificium ſufficiens: ergo illa per ſe eſt apta, vt in ea ponatur tota eſſentia ſacrificij. Antecedens patet, quia per illam repræſentatur paſsio Chriſti. Poteſt etiam imponi in recognitionem ſupremi cultus Deo debiti, vt authori rerum omnium, quatenus per hanc actionẽ fit mirabilis quædã, & ſupernaturalis rerum immutatio, in hunc finem, vt Deo offeratur, ſeu in honorem eius in altari ipſius præſens fiat res nobiliſsima, maximeque illi grata, quæ eſt Chriſtus Deus homo: ergo eſt ſufficiens de ſe illa actio, vt integra ratio, & ſignificatio ſacrificij in ea fundetur: ergo, vt imponatur, vt ſit tota eſſentia ſacrificij. Neque fundamentum ſecundæ ſententiæ plus probat, quod tamen non ſatis eſt ad oſtendendam eſſentiam ſacrificij, prout iam eſt à Chriſto inſtituta.

Satis fit rationibus in oppoſitum adductis. Fundamentum autem primæ opinionis, quatenus contra hanc concluſionem procedit, debile eſt, & neceſſario nobis ſoluendum: intendit enim concludere, conſecrationẽ non eſſe totam eſſentiã huius ſacrificij, ac ſi eſſet incapax hui⁹ impoſitionis, & inepta ad hoc munus, niſi ei coniungatur cõſumptio ſacramẽti, quod tamen plane falſum eſt. Ad primum ergo negatur, de neceſsitate actionis ſacrificatiuę vt ſic, eſſe q̃ ſacrificans proximus participet de ſacrificio: hoc. n. nulla ratione, vel inductione oſtendi poteſt: nam, ſecluſa manducatione, ſeu participatione ſumentis poteſt eſſe aliud genus actionis, qua ſufficienter conſecretur, vel conficiatur res oblata, ergo nulla eſt ratio: cur ille determinat⁹ modus actionis dicatur neceſſerius ad rationem ſacrificij, vt ſic. Vnde in lege veteri multa erant ſacrificia, quæ omnino incendebantur, neq; ex eis aliquid reſeruabatur in vſum ſacerdotũ, vel fidelium, &, licet in aliquib. id fieret, ille tamen vſus, vel participatio Sacerdotum, non erat de intrinſeca eſſentia ſacrificij, ſed tanquam quid conſequens, aut indicans effectum ſacrificij, vel aliquid ſimile: de quibus legi poteſt D. Thom. 1.2. q. 102. art. 3. ad 8. & 10. Vnde huius rei ſignum colligere licet ex diſtantia temporis, & loci: nam, quod ſacrificabatur, non ſtatim comedebatur, ſed vel eodem die, vel in aliquibus ſacrificijs etiam in craſtino: & non comedebatur in eodem loco: ſed, vel in atrio à Sacerdotibus, vel in proprijs domib. à reliquo populo. Nec D. Thom. loco ibi citato dicit, hoc eſſe de ratione ſacrificij vt ſic: ſed ſolum huiuſmodi ſumptionem, ſeu participationem eſſe congruentem ad perfactionem ſacrificij, meritoq; ex præcepto eſſe poſſe neceſſariam ſacrificanti: quod poteſt eſſe verum, etiam ſi non ſit de eſſentia: an vero de facto ita ſit in noſtro ſacrificio, dicem⁹ ſtatim: nũc enim ſolum explicamus, quid ex parte actionis imponendæ ad ſacrificium neceſſarium ſit.

Ad ſecundam rationem recte ibi reſponſum eſt: ad rationem ſacrificij potuiſſe ſufficere tranſmutationem panis & vini in corpus & ſanguinẽ Chriſti, quæ per conſecrationem fit: & ad primam replicam in contrarium reſpondetur: hoc eſſe ſingulare & excellens in hoc ſacrificio, quod per ſe primo potius eſt propter efficiendnm, quam propter deſtruendum, in omni enim ſacrificio, quod per realem immutationem fit, inuenitur deſtructio alicuius rei oblatæ, ex qua neceſſario reſultat aliud, quaſi conſurgens, & oblatum in honorem Dei. Eſt tamen differentia inter vetera ſacrificia, & hoc noſtrum: quod illa, quia erant imperfecta, & fiebant per actiones mere naturales & humanas, potiſsimum conſiſtebant in deſtructione alicuius rei, per quam ſignificabatur, Deum eſſe authorẽ omnium, vel aliquid ſimile: Vnde, quod principaliter offerebatur, erat res illa interficienda, vel deſtruenda in Dei honorem: conſequenter etiam, quod inde reſultabat, offerebatur in honorem Dei, ſeu intendebatur, in odorem ſuauiſsimum Domino, vt ſępe dicitur in Leuitico: at vero in noſtro ſacrificio, quia per actionem ſupernaturalem & diuinam perficitur, licet ſubſtantia panis & vini deſtruatur, tamẽ, quod potiſsimum intenditur, eſt effectio & præſentatio (vt ſic dicam) corporis & ſanguinis Chriſti ſuper altare Dei in honorem eius. Et ideo res oblata in hoc ſacrificio principaliter ac ſimpliciter eſt Chriſtus, qui eſt terminus talis actionis: vnde neceſſe non eſt, vt materia, quæ tranſmutatur, ſit ſemper res principaliter oblata, ſi terminus actionis, qua ſacrificium perficitur, ſit magis intentus, tam ex vi talis actionis, quam ex intentione ſacrificãtis: & de ſe etiam ſit dignior, & ad cultum Dei magis pertinẽs: tunc enim illa eſſe poteſt præcipua res ſacrificata: & ita contingit in præſenti ſacrificio.

Vnde facile ſoluitur obiectio, ſi in hunc modum fiat: nam ſi quis agnum viuum ſumeret, eumque Deo offerret, ſolum præſentando illum ſuper altare, & illum non interficiendo, neq; immutando, illud non ſatis eſſet ad ſacrificium, ſed eſſet quædã ſimplex oblatio: ergo ſimiliter ſola conſecratio per quam Chriſtus præſentatur Deo in altari, ſi non intercedat alia ſumptio vel immutatio, non poteſt ſufficere ad ſacrificium. *Obiectio.* Reſpondetur enim, licet, quod in antecedente aſſumitur, frequentius ita factum fuerit, iuxta communem vſum veterum ſacrificiorum, tamen ſimpliciter id non eſſe neceſſarium: poſſet enim ſacrificari agnus abſque immutatione reali & phyſica, ſi aliquid aliud ſacrum circa illum fieret, quo cenſeretur manere moraliter ſanctificatus, & ad ſacros vſus deputat⁹: *Reſponſio.* nam, vt ſupra dixi, non eſt de abſoluta ratione ſacrificij, realis immutatio ſeu deſtructio alicuius materię oblatæ: quia, & in Leuitico interdum legimus ſacrificia facta ſine tali immutatione, vt patet c. 23. & 24. & ipſum nomen (ſacrificium) ſolum poſtulat, vt circa rẽ oblatam fiat aliquid ſacrum, quo diuina excellentia recognoſci poſsit: quod non repugnat, alio modo fieri, quam per realem immutationem.

Secundo vero, & facilius, negatur conſequentia & ſimilitudo: quia ille agnus nõ repræſentaretur Deo per actionem ſacram, immutatiuam vnius creaturæ, vt effi-

vt efficiat agnum immaculatum in Dei honorem, repræſentando ſimul cruentum ſacrificium talis agni, per quam actionem offertur Chriſtus in Euchariſtia, quæ ſufficientiſsima eſt, vt dixi, ad rationem ſacrificij. Præſertim, quia, ſicut per actionem deſtructiuam poteſt coli Deus, & ſignificari ſuprema eius poteſtas & dominium: ita etiam per actionem effectiuam ad hoc deputatam à Deo, maximè ſi illa effectio ſit ſupernaturalis & diuina, & terminetur ad præſentandam Deo rem illi gratiſsimam, qua ipſe maxime colitur & honoratur: vnde, licet demus, neceſſariam eſſe ad ſacrificium realem immutationem alicuius creaturæ, non inde fit, eſſe neceſſariam per modum deſtructionis in re principaliter oblata: quia etiam eſſe poteſt per modum effectionis. Vnde ad ſecundam probationem de holocauſto reſpondetur, formalem rationem holocauſti, non conſiſtere in hoc, quod tota res oblata conſumatur vel comburatur, vel aliquid ſimile, alioquin ſacrificium crucis non fuiſſet holocauſtum: quia corpus Chriſti poſt mortem incorruptum manſit: ratio verò holocauſti formaliter in hoc conſiſtit, quod totum ſacrificium ordinetur in reuerentiam & amorem diuinæ maieſtatis & bonitatis, & conſequenter, vt totũ id, quod offertur, maneat Deo conſecratum, quod totum habet Euchariſtia ex vi conſecrationis, etiamſi realiter non conſumatur.

Ad tertiam probationem de ſigno ſenſibili reſpõdetur actionem conſecratiuam, etiam eſſe ſufficienter ſenſibilem, vt in ea poſsit ſacrificium ſenſibile conſtitui, quia, licet ſenſibus non percipiatur, prout in ſe intime & ſubſtantialiter fit, tamen per verba conſecrationis aliquo ſenſibili modo ſignificatur: & hoc ſatis eſt in ſupernaturali ſacrificio, quod non vtcunque conſiſtit in actione, ſed vt facta per talia verba ſenſibilia: alioquin, neque ſumptio corporis Chriſti dicetur ſenſibilis, quatenus verſatur circa ipſum corpus: quia, vt ſic, non ſentitur, niſi ratione ſpecierum continentium, ſignificantium ipſum Chriſtum, quod totum fundatur in ſignificatione & efficacia verborum: ſi ergo illud ſatis eſt, vt Chriſtus dicatur ſenſibiliter manducari: ita hoc erit ſatis, vt dicatur ſenſibiliter ſignificari ſeu conſecrari: quia nimirum ſigno ſenſibili conſecratur. Nulla ergo ratione dubitari poteſt, quin conſecratio Euchariſtiæ, prout modo fit, potuerit eſſe actio ſufficiens ad rationem ſacrificij.

Dico ſecundò, conſecrationem ſimul cum ſumptione potuiſſe à Chriſto Domino inſtitui ad integrandum, ſeu conſtituendum eſſentialiter vnum ſacrificium, ita vt neutra actio ſine altera per ſe illud compleret. Probatur, quia in hoc nulla eſt repugnantia, & aliunde inſtitutio pendet tota ex voluntate inſtituentis, & declaratur prætereà, quia in hac duplici actione ſimul ſumpta, eſt maior quædam exterior ſenſibilis mutatio, ſeu conſumptio rei oblatæ, vt conuincit argumentum prioris ſententiæ: eſt etiam maius quoddam fundamentum ad plenius repræſentandam mortem Chriſti, vſque ad ſepulturam eius, & effectum ſanctificationis noſtræ ex ea prouenientem: ergo propter has & ſimiles cauſas, potuit Chriſtus inſtituere, vt hæc duplex actio ad eſſentiam huius ſacrificij pertineret. Præterea, poteſt hoc confirmari ex figura huius myſterij, quæ in ſacrificio Melchiſedech præceſſit: in illo enim nulla fiebat mutatio ſenſibilis circa panem & vinum oblatum: præter eſum & potum eius. Similiter in iugi ſacrificio agni, quod in figuram huius fiebat quotidie in lege veteri, videtur de ſubſtantia eius fuiſſe, præter interfectionem agni, ſumptio panis & vini, vt ex capite 29. Exod. & 28. Numer. colligitur: ergo idem potuit in præſente inſtitui. Neque obſtat, quod ſumptio victimæ debet ſupponere immolationem eius: nam hoc eſt verum de ſumptione, quæ ab aliis fit, ſolum ad participandum de ſacrificio: non repugnat autem ſumptionem ipſius ſacerdotis inſtitui, vt ſit conſummatio ipſiuſmet immolationis, & immutationis faciendæ circa rem offerendam.

Conſecratio & ſumptio inſtitui potuerunt, vt ſimul nec ſeparatè, ſufficientes ad ſacrificiũ fundandum.

Dico tertio: Veriſimilius eſt, de facto ſumptionem ſacerdotis non eſſe inſtitutam, vt ſit de eſſentia huius ſacrificij, atque adeo totam eſſentiam poſitam eſſe in conſecratione. Hæc aſſertio nõ eſt certa, quia voluntas Chriſti, ex qua omnia hæc pendent, non eſt in hoc ſatis nota nobis: neque ex Scriptura, neque ex traditione, neque etiam ex reuelatis, poteſt neceſſaria ratione colligi, & ideo ſolum dixi, hoc eſſe veriſimilius. Quod probatur primo ex authoritate quaſi negatiua Euangeliſtarum, quos veriſimile eſt, narrantes hiſtoriam & inſtitutionem tanti myſterij, non prætermiſiſſe eſſentialem ritum huius ſacrificij: referunt autem expreſſe, Chriſtum Dominum conſecraſſe Euchariſtiam: non autem ita referunt, ſumpſiſſe illam: nam, licet id probabiliter colligatur ex quibuſdam verbis Lucæ; tamen & ſenſus illorum verborum, ex quo id colligitur, incertus eſt, & præterea illa verba non ſunt directe dicta ab Euangeliſta, vt nobis referret, Chriſtum ſumpſiſſe ſuum corpus & ſanguinem, ſed ſolum, vt referret quædam verba, quæ Chriſtus protulit in cœna, ſcilicet, Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum: & illud, Non bibam amodò de hoc genimine vitis: ex quibus nos quaſi indirecte colligimus, Chriſtum manducaſſe & bibiſſe nouum Paſcha: ſi autem hoc eſſet de eſſentia ſacrificij, debuiſſet directe & ſatis clare ab Euangeliſtis referri. ſicut ſæpe in ſuperioribus diximus de his, quæ ſunt eſſentialia huic myſterio, quatenus ſacramentum eſt: quia non minus eſt neceſſarium Eccleſiæ, vt ſacrificium eſt.

Totam ſacrificij eucharistici eſſentiã in conſecratione poſitam, præciſa ſumptione, probabile eſt.

Secundo hinc ſumitur ſecundum argumentum ex doctrina Sanctorum Patrum, qui ſola conſecratione contenti videntur ad explicandam huius ſacrificij rationem. Vnde ſunt illa verba Ambroſij, quæ in ſuperioribus citauimus, Videmus principem Sacerdotum: &c. vſque ad illud, Ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cuius ſermo ſanctificet ſacrificium, quod offerimus. ponit ergo oblationem in ſanctificatione ſacrificij, quæ verbis Chriſti fit, quæ nihil aliud eſt, quã conſecratio. Et conſentire videtur Cyprian. in ſer. de Cœna Dom. quem ſup. citauimus: dicit n. ex vi verborum Chriſti incipere Euchariſtiam ſimul eſſe medicamentum & holocauſtum: videtur etiam expreſſum teſtimonium, quod ex Greg. refertur in c. Multi, 1. q. 1. reperitura apud Iſi. l. 6. Orig. c. 18. Sacrificium dicitur, quaſi ſacrum factum, quia prece myſtica cõſecratur pro nobis in memoriam Dominicæ paſsionis. Vnde etiam Beda Hom. Domin. inf. Octau. Epiph. Memoria, inquit, paſsionis replicatur, cum panis & vini creatura in ſacramentum carnis & ſanguinis eius, ineffabili Spiritus ſanctificatione transfertur. docet aũt D. Thom. in hoc art. 1. & ſup. q. 79. ar. 7. hoc myſterium habere rationẽ ſacrificij, quatenus in eo repræſentatur paſsio Chriſti, qua ſe obtulit hoſtiam Deo. Præterea in ca. Relatum de Conſ. d. 2. & Conc. Tol. XII. c. 5. ſic legitur: Relatũ eſt nobis, quoſdam è Sacerdotib. non tot vicibus cõmunionis ſanctæ gratiam ſumere, quoties ſacrificium in vno die, ſi plurima per ſe Deo offerant ſacrificia, in omnibus ſe oblationibus à cõmunione ſuſpendant, & in ſola tantum extremi ſacrificij oblatione cõmunionis ſanctæ gratiam ſumant, quaſi non ſit toties illi vero & ſingulari ſacrificio participandum, quoties corporis & ſanguinis immolatio facta conſtiterit.

Ambroſ.

Cyprian.

Beda.

Conc. Tol.

In quibus verbis inprimis notandum eſt: in eis ſupponi immolationem prius eſſe factam, quam de ſacrificio participet Sacerdos: hoc n. ſignificant illa verba (participandũ eſt de Sacrificio, quoties immolatio facta cõſtiterit,) vbi cõſecratio nomine (immolationis) ſignificata videtur. nam perinde dictum videtur, ac ſi diceretur, cõmunicandum eſſe Sacerdoti, quoties ab eo conſecratio facta fuerit. Vnde non docetur

cetur ſacerdotem debere ſumere, vt immolet vel offerat, ſed vt de re iam oblata & immolata participet, iuxta illud, quod ſupra ex Grego. Nyſſ. orat. 1. de Reſurrect. retulimus: & præſentem concluſionem non parũ confirmat: dicit enim in vniuerſum ſumptionem huius ſacramenti ſupponere immolationem iam factam: & ad hoc propoſitum adducit eadem verba Pauli, quę Concil. etiam Toletan. citauit, (Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris,) 1. ad Cor. 10. id eſt, eduntur hoſtiæ ad participandũ de altari: id eſt, de ſacrificio in altari oblato: ſumitur enim cõtinens pro contento. Denique, hoc confirmant verba eiuſdem Gregorij Nyſſ. lib. de baptiſmo prope initium, Panis in principio, panis eſt: at vbi illum myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti, & dicitur, & eſt: vbi conſecrationẽ, ſacrificationem vocat, panem autem ſacrificari dicit, vt materiam ſacrificationis. Tertio eſt optima coniectura ſupra etiam indicata, quia in hoc ſacrificio principalis ſacerdos offerens eſt Chriſtus: in tantum vero Chriſtus eſt principalis offerẽs, in quantum proximus miniſter in perſona eius operatur: ergo ſola illa actio eſt eſſentialis oblatio huius ſacrificij, quã ſacerdos miniſterialis in perſona Chriſti exercet: hæc autẽ eſt ſola conſecratio, illa enim loquitur in perſona Chriſti, vt ſupra oſtenſum eſt: in ſumptione vero nihil operatur in perſona Chriſti, ſed in propria: nihil enim in ea fit, quod in perſona Chriſti fieri ſit neceſſe. Et poteſt in hunc modum declarari: nam in ſumptione duo ſunt: ſcilicet, collatio ſacramenti, & acceptio: primum fit quidem à Sacerdote, vt miniſtro Chriſti, non tamen vt operante, & repræſentante formaliter perſonam eius, ſed per poteſtatem ab eo receptam: ſicut quando baptizat, vel aliud ſacramentum confert: imo hæc actio per ſe & in rigore, licet requirat poteſtatem miniſterialem, non tamen ſacerdotalem, niſi ratione cõſecrationis: poteſt enim per ſe à Diacono fieri. Vt autem ſumptio eſt receptio ſacramenti, multo minus fit in perſona Chriſti: fit enim à ſacerdote, vt membro Chriſti, participante victimam oblatam: vnde ſacerdos ſumpturus ſacramẽtum eodem modo pro ſe, & pro alijs orat, Vt quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti & gratiæ repleamur, & ideo ſtatim in propria perſona dicit, (Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum:) dum ergo ſumit, propriam tãtum gerit perſonam, non Chriſti: ergo illa ſumptio non pertinet ad eſſentialem actionem huius ſacrificij.

Greg. Nyſſ.

Quarto poteſt addi congruentia, quia nulla fuit neceſsitas inſtituẽdi ſumptionem vt eſſentialem ſacrificio: & alioqui conueniens fuit, vnicuique actioni proprium locum & gradum tribuere: ergo veriſimile eſt, ita factum eſſe. Maior ſufficienter conſtat ex dictis in prima concluſione, & quoad myſticam ſignificationem amplius declaratur: quia Chriſtus ad hoc ordinauit hoc ſacrificium, vt eſſet ſuæ paſsionis memoriale, iuxta illud, (Hoc facite in meã commemorationẽ:) propter quod dixit D. Tho. locis ſupra citatis, hoc myſterium habere rationem ſacrificij, quatenus in eo agitur repræſentatio paſsionis Chriſti: ſed hoc agitur in conſecratione ipſa, & propterea non debet corpus ſine ſanguine conſecrari, vt dixit idem D. Thom. qu. 78. art. 2. & 7. & qu. 80. artic. 12. ad 3. ergo non oportet, ad repræſentationem, vel ſignificationem huius ſacrificij, addere ſumptionem vt eſſentialem. nam cruentum ſacrificium Chriſti in puncto mortis conſummatum eſt: ſepultura autem eius non fuit de ſubſtantia ſacrificij, ſed veluti quædam extrinſeca perfectio ſeu conſummatio, aut potius teſtificatio eius: hoc igitur in præſenti, ſacrificiũ hoc incruentũ tunc ſubſtantialiter perficitur, quando mors Chriſti expreſſe repræſentatur, quod per conſecrationem fit: in ſumptione autem reprẹſentari potius videtur Chriſti ſepultura: non ergo fuit neceſſe, illam adhibere, vt eſſentialem, ſed ſolum vt participationem, & quaſi teſtificationem ſacrificij peracti. Atque hinc etiam patet minor propoſitio in argumento aſſumpta: nam ſumptio Euchariſtiæ, etiam ſi à Sacerdote fiat, habet propriã rationem ſuam in ratione ſacramenti, formaliter namque eſt vſus ſacramenti: habere etiam poteſt ſuam propriam ſignificationem diſtinctam à ſignificatione ſacrificij: vt declaratum eſt: ergo conueniens fuit, vt hic vſus ſacramenti omnino diſtinctus ac ſeparatus fuerit ab actione ſacrificandi: & quod hæc prius conſummata ſit, vt ſacerdos, ſicut reliqui de victima iam plene immolata participet. Quo fit, vt tam vere immolatus ſit Chriſtus, vt maneat ſub hoſtia cõſecrata nõ ſumpta à Sacerdote, quam, vt fuit ſub hoſtia, quam ſacerdos conſumpſit: imo licet contingat, poſt conſecrationem non ſequi ſumptionem, reuera manet Chriſtus ſacrificatus, & perfecte immolatus, vt, ſi poſt cõſecrationem contingat, apparere carnem aut ſanguinem, vel aliam ſimilem immutationem in ſpeciebus fieri: tunc enim, nec ſumendum eſt ſacramentum, nec neceſſarium eſt ex præcepto, iterum conficere, ac ſumere, vt conſtat ex D. Thoma qu. 82. art. 4. ad 3. ſignum ergo eſt, iam fuiſſe perfectam immolationem: alioqui non eſſet ſacrificium imperfectum relinquendum. Vnde tandem ſolet coniectura ſumi ab effectu ſacrificij, qui non differtur vſque ad ſumptionem, ſed ſtatim poſt conſecrationem datur: alioqui in eo caſu ſacrificium maneret ſine effectu. Quæ coniectura, licet ex re æquè incerta ſumi videatur, in hoc tamen habet congruentiam aliquã, quod per ſe decens eſſe videtur, vt conſecratio ipſa vi ſua aliquẽ in nobis habeat effectum: vt, ſicut paſsionem Chriſti nobis reprẹſentat ex ipſius inſtitutione, ita etiam virtutem eius aliquo modo nobis applicet. Ac deniq; vt ſicut effectus ſacrificij & ſacramẽti, diuerſi ſunt, ita etiam diuerſis temporibus conferantur, nec ſacrificium, vt ſic ſuo effectu careat, etiam ſi ad vſum ſacramenti non perueniatur.

D. Thom.

Dices, cur ergo Eccleſia differt commemorationẽ & oblationem pro defunctis, vſque ad tempus poſt conſecrationem? ſic enim iam erit applicatus ſacrificij effectus, quando defunctorum commemoratio fit, quod videtur magnum inconueniens; & contra mentem Eccleſiæ: quæ vult ſacrificiũ etiam ex opere operato prodeſſe defunctis. Adde, quod poſt conſecrationem fit noua oblatio ſacrificij, & deprecatio, vt, & ſit Deo acceptũ, & proſit offerẽtibus & his, pro quibus offertur. Reſpõdetur, applicationẽ ſacrificij, quoad effectũ ex opere operato, quæ non fit, niſi per intentionem Sacerdotis offerentis, fieri debere ante conſecrationem, vt infra dicam, ſiue viuentibus, ſiue defunctis applicetur: quia effectus eſſe non debet quaſi ſuſpenſus, ſed ſtatim dari, ac ſacrificium conſummatur: conſummatur autem in vtriuſq; ſpeciei conſecratione, vt dictum eſt, & dicetur ſectione ſequente: & ideo iã tunc adeſſe debet intentio applicãtis, vt ſtatim fiat applicatio. Neque ex ritu, quem Eccleſia ſeruat in Miſſa dicenda, aliud colligi poteſt: nã potius ſtatim poſt finitã conſecrationem incipit Sacerdos deprecari pro ſumẽtibus, & participantibus victimam oblatã, vt eis proficiat ad ſalutẽ, &c. Quod vero Sacerdos etiam tunc orat, vt Deus acceptum habeat ſacrificium, nõ eſt, quia eſſentialis oblatio ſacrificij non ſit iam peracta, ſed quia adhuc habemus præſentem rem oblatam, & per illam poſſumus plura ſemper beneficia impetrare, & iterum atq; iterum Deum deprecari, vt & maiorem in ipſum reuerentiã oſtendamus, & vt ad plura beneficia nobis conferenda, ſacrificium noſtrum acceptet: ac deniq; vt effectus ſacrificij propter demeritum noſtrum non impediatur, quam rem explicuit optime Cyrill. Hieroſolym. Catecheſ. 5. myſtag. dicens. Deinde vero poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus, ſuper ipſa propitiationis hoſtia, obſecramus Deũ pro cõmuni Eccleſiæ pace, &c. & inf.

Obiectioni reſpondetur.

Cyrill. Hier.

Cum

Cum hoc ſacrificiū offerimus, poſtea facimus mentionem etiam eorum qui ante nos obdormierunt. & inf. Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt, maximū credentes animarum iuuamen pro quibus offertur obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altari poſitum eſt, ſacrificij: quibus verbis ſatis declarat poſt conſecrationem orari pro defunctis, non de nouo pro eis ſacrificium offerēdo, ſed interpretando & impetrando, ratione ſacrificij oblati, & Deo iterum repræſentando oblatam hoſtiam, quæ præſens adeſt.

Dubium. Vna vero ſupereſt difficultas circa dicta, nam videtur ex eis ſequi, iure diuino nō teneri Sacerdotem ſacrificantē ad ſumendum ſacramentū: conſequens autē falſum eſt: ergo. Sequela patet, quia nullum habemus præceptū poſitiuum à Chriſto ſpecialiter latum, & ſacerdotibus impoſitum de hac ſumptione: ſi ergo hoc eſſe poteſt de iure diuino, ſolū eſt, in quātum hæc obligatio intrinſece continetur, in generali & naturali obligatione efficiendi perfectum ſacrificium: hæc autem obligatio nulla eſt, ſi ſumptio non eſt pars ſacrificij: quia, ſi non eſt pars, ſacrificium erit ſine illa perfectum: obligatio autem participandi de hoſtia ſacrificata, non eſt intrinſeca & naturalis, cum neceſſaria non ſit in omni ſacrificio, vt dictum eſt: ſtante ergo doctrina tradita, quod ſumptio non eſt de ſubſtantia ſacrificij: non eſt cur dicatur talis ſumptio iure diuino neceſſaria: cōſequens autē eſt inprimis contra D. Tho. q. 82. a. 4. imo videtur eſſe contra antiqua decreta in ca. Comperimus, de Conſec. d. 2. vbi dicitur immane eſſe ſacrilegiū, nō ſumi vtramque ſpeciē ab eo, qui ſacrificat; & in c. Relatum. de Conſec. d. 2. vbi idē præceptum declaratur, diciturque Quale erit ſacrificiū, cuius neque ipſe ſacrificās particeps eſſe dignoſcitur? Vbi hoc videtur fundari in ipſa ratione ſacrificij. Idem colligitur ex Concilio Trident. ſeſſ. 13. ca. 8. quin potius tam neceſſarium iudicatum eſt in Eccleſia, vt poſt cōſecrationem ſequatur ſumptio, vt, ſi contingat Sacerdotem conſecrantem non poſſe ſumere, debeat alius loco eius ſubſtitui, vt conſummet ſacrificium, vt docet D. Thom. in hac q. art. 6. ad 1. ex c. Illud, & c. Nihil, 7. q. 1. & idem habetur in regulis Miſſalis de ſupplendis defectibus Miſſæ: indicatur ergo hāc ſumptionem eſſe præceptum tanquā de ſubſtantia ſacrificij: alias, non oportuiſſet Eccleſiā tam ſolicitam eſſe de ſupplenda re accidentali & extrinſeca, ſi ſupponeretur iam perfectum ſacrificium. Quin potius vix poteſt aſsignari ratio differētiæ, cur magis ſit neceſſarium, Sacerdotē ſumere, quam diſtribuere alijs aſtantibus, & per ipſum offerentibus, vt ipſi ſumant, cum certius conſtet, Chriſtum diſtribuiſſe Euchariſtiam, quam ſumpſiſſe: & vtrumque dicatur eſſe extra rationem ſacrificij: & tantum quidā vſus ſacramenti, & participatio victimæ immolatæ.

D. Thom. *Conc. Trid.*

Soluitur. Reſpondetur eſſe quidem præceptum Sacerdotibus, vt vtramque ſpeciem ſumant, cum ſacrificant: vt eſt ſatis conſtans ex dictis, & ex vſu Eccleſiæ. Addo vero deinde, non ideo hoc eſſe præceptum, vt per eā actionem ſacrificent, ſed vt participent de oblato ſacrificio, & ipſo opere oſtendant, ſe conſentire ſacrificio, iuxta illud 1. ad Corint. 10. (Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris.) Ita ſumitur ex D. Thom. in hac & præcedente q. vtrobique art. 4. Dici vero vlterius poteſt, de ratione huius ſacrificij eſſe ordinem ad ſumptionem: quia, licet per ſe primo ſit propter diuinū cultum, conſequenter vero etiam eſt inſtitutum, vt hoſtia in eo immolata & conſecrata, ſit animarū, ſeu fidelium cibus, & hoc modo, ordo ad ſumptionē poteſt aliquo modo dici de ratione huius ſacrificij, quamuis ſumptio ipſa non ſit de ſubſtantia eius, ſed extrinſeca quædam perfectio & conſecutio cuiuſdā finis intenti in ipſa re conſecrata & ſacrificata: & hoc ſenſu intelligendū eſt, quod ait Auguſt. 16. de Ciuit. ca. 5. manducare panem eſſe in nouo Teſtamento ſacrificiū Chriſtianorum ſc. quātum ad rem oblatam: nam, ſicut ſacrificia vetera poſt oblationem dabantur Iudæis in eſcam, ita loco illorum in lege noua datur fidelibus panis conſecratus in cibum, ideoque præcipitur Sacerdotibus, vt vel ipſi ſumant, & de ſacrificio participent. An vero hoc præceptum iuris diuini ſit, non ſatis mihi conſtat: nam Conc. Trid. ſolum dicit, Eccleſiæ morē ſemper fuiſſe, vt Sacerdotes celebrantes, ſe ipſos cōmunicent. Qui mos, inquit, tanquam ex traditione Apoſtolica deſcendens iure ac merito retineri debet. Vbi nihil dicit de diuino iure: quia nec traditio Apoſtolica ſtatim infert ius diuinum: nec tam intēdit Conciliū ibi docere, quid præceptū ſit, quā, quid liceat, ſcilicet, quod liceat Sacerdoti offerenti communicare ſe ipſum, vt ſtatim Can. 10. definit. Alia vero antiquiora decreta, quamuis præceptum declarent, non tamen ſatis explicant, iure diuino latum eſſe: imo nec D. Tho. docet expreſſe, hoc eſſe præceptū iuris diuini. Si autem propter coniecturas adductas dicendum videatur hoc eſſe præceptum diuini iuris: ad difficultatem propoſitam reſpondendum eſt, tale præceptum non colligi ex ſola ratione, nec ex natura ſacrificij vt ſic, ſed ex traditione & ſenſu Eccleſiæ, ex quo intelligimus, hanc fuiſſe Chriſti voluntatē, non quia ſumptio ſit de ſubſtātia ſacrificij, ſed vt myſterium Euchariſtiæ omni ex parte, tam in ratione ſacrificij, quā ſacramenti, conſummetur, & ad vſum reducatur, ſaltem à miniſtro publico conficiente illud, & præterea, vt miniſter ipſo opere ſe exhibeat perfectū miniſtrum: oſtendendo ad ſe ſacrificium pertinere, ſeque illi conſentire, eſſeque diſpenſatorem illius cibi, cuius primo ſit particeps.

1 Cor. 10.

Ordo ad ſumptionem eſt ue eſſentia Euchariſtici ſacrificij.

Sacerdotem de ſacrificio participare de iure eſſe diuino probabile eſt.

SECTIO VI.

Vtrum conſecratio vnius, an vtriuſque ſpeciei, ſit de eſſentia huius ſacrificij, & ſub qua ratione.

HÆc ſola quæſtio ſupereſſe nobis videtur, vt tota huius ſacrificij eſſentia explicata maneat. Duo vero in titulo coniungimus, quæ inter ſe connexa ſunt. Vt vero id, quod quæritur diſtinctius intelligatur, aduertendum eſt, tria poſſe in conſecratione conſiderari. Primum eſt, deſtructio panis & vini facta in honorem & cultum Dei, ſicut olim animal interficiebatur. Secundum eſt, quod Chriſtus ſit præſens ſub ſpeciebus ſimiliter in Dei cultum & honorē. Tertium eſt, quod per conſecrationem vtriuſque ſpeciei ſit mactatio myſtica, quatenus ex vi verborum corpus & ſanguis ſacramentaliter ſeparantur: licet re ipſa coniuncta ſint per concomitantiam. Et quidem primum & ſecūdum, quamuis ratione phyſica diſtincta ſint, tamē in ordine ad ſacrificium per modum vnius conſideranda ſunt, quatenus vnam componunt conſecrationem, & quaſi mutationem, ſicut in alijs proprijs mutationibus contingit ex deſitione termini, à quo, & effectione termini ad quem, vnam componi mutationem. Itaque primum illud (ſcil. deſtructio panis) præciſe ſumptum non conſtituit rationem ſacrificij, ſed eſt, quaſi via quædam ſeu diſpoſitio ad ſacrificiū: quia in ea ſolum intelligitur id quod ſe tenet ex parte materiæ, ſeu termini à quo: nondum autem intelligitur terminus ad quem, qui eſt Chriſtus immolatus. De ſecūdo igitur & tertio eſt diſputatio. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia in cōſecratione ſingularum ſpecierum eſt non ſolum deſitio materiæ, quoad ſubſtantiam panis & vini, ſed etiam præſentia ſacramentalis ipſius Chriſti in honorem Dei facta: eſt ergo in vnaquaque conſecratione eſſentialis ratio ſacrificij. Et confirmari poteſt ex dictis: quia ſtatim, ac conſecratur panis, iam eſt aptus & ſacer cibus fidelium, etiā antequam conſecretur calix: ergo iā eſt victima immolata: quia ante immolationē non eſt victima apta in cibū, & ideo terminus cōſecrationis dicitur à Patribus eſſe Chriſtus immolatus, qui propterea ſtatim incipit eſſe hoſtia ſancta, & immaculata. In contrarium vero eſt, quia hoc ſacrificiū eſſen-

Dubitandi ratio.

In oppoſitū.

eſſentialiter requirit expreſſam repræſentationem ſacrificij cruenti; ſed hæc non fit in conſecratione vnius ſpeciei, ſed vtriusq; ſimul, quatenus ſeparatim conſecrantur ex vi verborum: ergo in vtraq; ſimul poſita eſt ſubſtantia ſacrificij.

1. Opinio. Duas in hac re inuenio extremè diſsidentes ſententias. Prima affirmat, conſecrationem cuiuſcunq; ſpeciei per ſe ſumptam, eſſentialiter eſſe veram ſacrificationem, ratio enim facta oſtendit, in ſingulis eſſe quicquid eſt de ratione ſacrificij, quia per eam res oblata ex profana efficitur ſacra, & diuino cultui dicatur, quod ſatis eſt ad rationem ſacrificij, iuxta doctrinam Diui Thomæ in 2. 2. quæſt. 85. art. 3. ad 3. Idem tenet Ruard. & Caſſal. locis ſupra citatis. Quod ſi obijcias primò, quia in ſingulis conſecrationibus, ex vi verborum non conficitur totus Chriſtus, ſed corpus vel ſanguis: reſpondent, hoc nihil referre, nam ſatis eſt, quod reipſa conſecretur totus Chriſtus ſiue id fit ex vi verborum, ſiue per concomitantiam, eo vel maximè, quod corpus & ſanguis Chriſti, per ſe ſufficeret ad eſſentiam ſacrificij, cum ſit infiniti valoris. Si obijcias ſecundo, quia ſequitur, duas conſecrationes eſſe duo ſacrificia; quia in vnaquaque earum reperitur æqualis ratio ſacrificij, quia per vtrãque fit æqualis immutatio creaturæ, & offertur res infiniti valoris, tam ex vi verborum, quàm per concomitantiam, & vtramq; Chriſtus æque adhibuit, & de vtraq; dixit, Hoc facite: & in vtraq; conſiderare licet ęqualem ſignificationẽ, tam moralem quam myſticam: ergo vtraq; erit verum ſacrificium, & cõſequenter erunt duo ſacrificia: reſpondebunt, negando ſequelam: quia, licet in ſingulis ſit eſſentia ſacrificij, tamen, quando moraliter vniuntur, non eſt in ſingulis earum per modum totius, ſed per modũ partis integrantis vnum integrum ſacrificium. Sicut in rebus phyſicis, quamuis eſſentia aquæ ſit in qualibet parte eius, tamen, cum vniuntur, non ſunt plures aquæ, ſed vna. Et in hoc eodem myſterio in ratione Sacramenti conſiderato, quamuis in ſingulis ſpeciebus ſit vera ratio ſacramenti, nihilominus ex vtriſque vnum conſtat ſacramentum, quod, licet in ſpecie heterogeneum videatur, tamen in ratione formali ſigni homogeneum eſt. Sic ergo erit in præſenti, quoad rationem ſacrificij: nam etiam ſub hac ratione completur vna ſignificatio expreſsior ex vtraque conſecratione, quæ ad ipſum ſacramentum terminatur: vnde ſicut ſacramentum eſt vnum, ita ſacrificatio erit vna. Quod ſi tandem obijcias tertiò, in ſingulis conſecrationibus non eſſe perfectam imaginem, & repræſentionem paſsionis Chriſti: reſpondebnnt, ſignificationem myſticam non eſſe adeo intrinſecam & eſſentialem ſacrificio, ſicut moralem: idcoq; in hoc genere ſatis eſſe, quod quælibet conſecratio per ſe aliquo modo dictam paſsionẽ indicet: nam hoc ipſo, quod corpus ſolum conſecratur ex vi verborum, vel ſolus ſanguis, illud conficitur vt exangue: hic verò vt effuſus, ſeu ſeparatus à corpore exiſtens: & ita per ſingulas conſecrationes indicatur mors, quod ſi per vtramque ſimul expeſsius repræſentatur, inde ſolum fit, in eis eſſe magis integrum, & perfectum ſacrificium: non verò totam ſacrificij eſſentiam, ita vt tota ſit in vtraque ſimul, & non in ſingulis conſecrationibus: erunt ergo hæ conſecrationes, partes integrales, non eſſentiales vnius ſacrificij.

Ruard. Caſſal.

2. Opinio. Secunda opinio extremè contraria eſt, conſecrationem tam vnius, quam duarum ſpecierum, quatenus eſt realis tranſmutatio vel tranſſubſtantiatio, & includit illa duo, quæ in principio conſiderari poſſe diximus non pertinere intrinſece ad eſſentiam huius ſacrificij, ſed eſſe quid præſuppoſitum ad mactationem myſticam, quæ conſiſtit in repræſentatione corporis & ſanguinis, acſi in re eſſent ſeparata: ſub qua ratione myſticæ mactationis dicunt, conſecrationem habere finem & eſſentiam huius ſacrificij: nam reliqua mutatio panis, neq; eſt primario intenta à ſacrificante, neque in ea poſita eſt aliqua religionis actio, quæ ſacrificali modo fiat ad Deum placandum, quia ſolum poteſt placari reſpiciendo in faciem Chriſti ſui ſacrificati: eſt ergo ſolum veluti conditio præſuppoſita, & quaſi inſtrumentum quoddam, quo vtitur Deus ad mactandum myſtice Chriſtum in altari: in qua mactatione poſita eſt eſſentia huius ſacrificij. Hanc opinionem tenet & late exponit Sebaſtianus Epiſcop. Oxom.. tractat. de Sacrif. cap. 11. & 14. ſecutus Alanum lib. de Sacrif. cap. 19. & 20. Ex quibus vix colligere poſſum ſolidum huius ſententiæ fundamentum, aut quomodo percipi poſsit mactatio myſtica, quin intrinſece includat aliquam actionem realem, vt infra dicam. Poteſt tamen in hunc modum ex eorum doctrina fundari: nam ex tribus ſupra numeratis, primum, quod eſt panis deſtructio non poteſt per ſe ad rationem ſacrificij intrinſece pertinere, propter rationes inſinuatas inter explicandã ipſam opinionem; ſcil. quia, neq; eſt per ſe intenta, neq; fit ad placandum Deum, etenim alias panis eſſet res principaliter oblata in hoc ſacrificio, ſicut in veteribus ſacrificiis, in quibus alicuius rei deſtructio vel interfectio fiebat ad honorandum vel placandũ Deum; res quæ peribat, erat principaliter oblata, quod in hoc ſacrificio nullo modo dici poteſt: primum ergo illud non poteſt ad eſſentiam huius ſacrificij per ſe pertinere. Secundum autem, ſcil. præſentia corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus, pertinet ad rationem ſacramenti, quod conficitur per mutationẽ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti ſacramentaliter exiſtentia: ergo illud etiam ſub ea ratione non pertinet intrinſece ad eſſentiam ſacrificij: nam ratio ſacrificij, & ratio ſeu conſtitutio ſacramenti, diuerſæ eſſe debent. Supereſt ergo tertium, ſcilicet myſtica mactatio, in qua eſſentia ſacrificij conſiſtat. Et quia hæc mactatio intellgi non poteſt ſine duplici ſpecie ſeparatim ex vi verborum continente corpus & ſanginem Chriſti, inde conſequenter concludunt, conſecrationem vtriuſque ſpeciei ſub prædicta ratione ad eſſentiam ſacrificij neceſſariò requiri. Non explicant autem prædicti authores, an dicenda ſit vtraque ſpecies de eſſentia, vel de integritate ſacrificij: magis vero indicant eſſe de eſſentia, quia ad mactationem, vt ſic, non ſatis eſt quodcunque ſignum, vel indicium mortis Chriſti, ſed neceſſaria eſt, veluti actualis effuſio & ſeparatio ſanguinis à corpore: hæc autem non eſt, niſi ambæ ſpecies concurrant.

Oxomenſ. Alanus.

In vtraque harum opinionum aliquid verum reperitur: neutra tamen earum videtur omnino rem explicaſſe, & fortaſſe aliqua ex parte de modo loquẽdi magis, quam de re diſputant. Supponamus ergo, quod ſæpe diximus, aliud eſſe loqui de inſtitutione, quæ fieri poſſet circa has eaſdem actiones, aliud verò de inſtitutione, quæ facta eſt: nam de poſsibili loquendo, conſtat, potuiſſe Deum inſtituere, vel vnam vel duplicem conſecrationem, in ratione ſacrificij, idque vel ratione mutationis panis, in honorem eius factæ, vel ratione termini ſub ſpeciebus panis cõſtituti, vel præciſe propter ipſum, vel ſimul propter repræſentationem alterius realis mactationis: nihil enim horum per ſe repugnat, & in quolibet reperiri poteſt ſufficiens aptitudo & proportio, vt ex impoſitione poſsit recipere ſignificationem ad ſacrificium requiſita: vt, ſi fingamus hominem non peccaſſe, & conſequenter Chriſtum non fuiſſe pro illo mortuum, Verbum tamen factum fuiſſe hominem: tunc enim inſtitui potuiſſet ſacrificium, in quo ſub ſola ſpecie panis totus Chriſtus conſecraretur, & offerretur Deo in cultum eius abſque vlla mactatione myſtica, vel repræſentatione paſsionis: quia tunc illa actio poſſet ad cultum Dei ordinari, & per illam poſſet aliquid incruente offerri: nulla eſt enim in hoc repugnantia: ſicut, neque è contrario poteſt vlla aſsignari

gnari in hoc, quod nunc vtriusq; ſpeciei conſecratio ad rationem ſacrificij imponi potuerit. At modo de hoc non agimus. Sed inquirimus inſtitutionem prout facta eſt, de qua nonnulla tanquam certa & indubitatā ſupponenda ſunt. Primum eſt, ſingulas conſecrationes panis & vini per ſeſe poſſe fieri ita, vt factæ teneant, quia vt ſupra dictum eſt, vt vna fiat, non pēdet eſſentialiter ab alia: nam ſtatim ac verba conſecrationis panis conſummantur, fit aliquid ſacrum, etiam ſi contingat, vinum non ſacrari; & idem eſſet, ſi è conuerſo calix ante panem, vel etiam ſine pane conſecraretur. Vnde fit, quamcunq; ex his actionib. per ſe ſumptam eſſe ſufficientem ad efficiendum aliquid ſacrum; & conſequenter rationem hanc eſſentialiter conuenire cuilibet earum per ſe conſideratæ; ſcilicet, eſſe effectricem alicuius ſacri ad cultum Dei pertinentis: nam quoad hoc præciſe, neutra pendet ab altera: vnde, quoad hoc non poſſunt dici partes eſſentiales alicuius totius: nam quando duo partes ſunt eſſentiales, ſi vna pars adhibeatur ſine altera, nihil fit, vt patet in Baptiſmo, ſi ablutio ſine verbis, vel è conuerſo applicetur. Quamuis autem hoc ita ſit, adhuc ſupereſt quæſtio, an illud ſacrum, quod per vnam vel alteram conſecrationem præciſe fit, ſecundum præſentem inſtitutionem habeat eſſentialem rationem ſacrificij, vel quidnam illud ſit.

Vnius ſpeciei conſecratio ab altera præciſa fieri poteſt.

Secundo eſt certum, mutationem illam panis, quæ in conſecratione fit, non eſſe per ſe primo intentam in hoc ſacrificio, vt panis, vel vinum deſtruatur in honorem Dei; non quia hoc fuerit impoſsibile, ſed quia tale ſacrificium eſſet imperfectum ex parte rei oblatæ, vt recte probant rationes ſecundæ ſententiæ: noſtrum autem ſacrificium eſt perfectiſsimum & infinitum ex hoc capite: non ergo per ſe primo fit ob deſtructionem panis: eſſentia ergo huius ſacrificij non poteſt primario cōſiſtere in deſitione panis. Adhuc tamen ſupereſt quæſtio, an hæc deſitio intret aliquo modo eſſentiam huius ſacrificij, prout de facto inſtitutum eſt.

Deſitio panis & vini non eſt primario intenta in Eucharistico ſacrificio.

1. Concluſ. Dico ergo primo, conſecrationem habere rationem ſacrificij ſub ratione myſticæ mactationis, ac ſeparationis corporis & ſanguinis ex vi verborum, totumq; hoc ad eſſentiam huius ſacrificij pertinere. Quoad hanc partem veram eſſe cenſeo ſecundam opinionē, quam tenet etiam, quoad hoc Bellarm. li. 4. de Euch. c. 22. & ſumi poteſt ex D. Th. q. 80. ar. 12. ad 3. quatenus dicit, repræſentationem Dominicæ paſsionis in conſecratione peragi, ideoq; non poſſe corpus ſine ſanguine conſecrari: & ex hoc art. 1. in quo probat, in myſterio Euchariſtiæ immolari Chriſtū, quatenus continet expreſſam imaginem, & repræſentationem ſacrificij cruenti, quod etiam multi Patres docuerunt, quorum teſtimonia in præcedentibus ſectionib. retulimus. Ex quo principio poteſt in hunc modum ratio concludi; hoc myſterium ita eſt ſacrificium incruentū, vt eſſe debeat repræſentatio cruenti ſacrificij, iuxta Chriſti verba in hunc modum ab Eccleſia intellecta; Hoc facite in me cōmemorationem, i. in repræſentationem paſsionis meæ. Vnde eſt illud Cypr. lib. 2. ep. 3. Scriptura dicit: Quotieſcunq; ederitis panem iſtum, & calicē iſtum biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat: quotieſcunq; ergo calicem in commemorationem Domini & paſsionis eius offerimus, id, quod conſtat Dominum feciſſe, facimus: Et illud Aug. in c. Semel, de Cōſec. d. 2. Semel immolatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur in ſacramento: & alia multa, quæ in ea diſt. referuntur, præſertim in c. In Chriſto, vbi Ambroſ. ait, hoc ſacrificium eſſe exemplum illius, quo ſemel in cruce Chriſtus oblatus eſt: eſt ergo hoc de ratione & eſſentia huius ſacrificij, vnde fit: quicquid fuerit de ratione huius expreſſæ repræſentationis, eſſe etiam de eſſentia, & ratione huius ſacrificij.

Bellarmin. D. Thom. Cyprian. Auguſtin. Ambroſ.

Dico ergo ſecundo: vt hoc myſterium abſolute & ſimpliciter ſit verum ſacrificium, prout à Chriſto eſt inſtitutum, eſſentialiter requiri vtriusq; ſpeciei cōſecrationem. Ita videtur mihi ſentire D. Tho. Et probatur ex præcedente concluſione, quia de eſſentia huius ſacrificij eſt expreſſa repræſentatio mortis & paſsionis Chriſti, ſed hæc intrinſece requirit conſecrationem vtriusq; ſpeciei: ergo vtriusq; conſecratio eſt de ratione ſacrificij. Minor declaratur, quia aliud eſt loqui de quolibet ſigno, ſeu indicio mortis Chriſti: aliud vero, de expreſſa repræſentatione paſsionis eius. Primum enim reperiri poteſt in qualibet ſpecie per ſe ſumpta, tamen valde implicite & obſcure: quia corpus, licet ex ſe & ex vi verborum non dicat determinate corpus viuum, tamen etiam non excludit illud: & ideo conſecratio corporis, vt ſic: non ſatis ſignificat corpus mortuum, cum de ſe indifferens ſit ad viuum, & mortuum, & idem fere eſt de conſecratione ſanguinis per ſe ſumpta: nam etiam ſanguis poteſt eſſe in venis, & extra venas: ergo ſola illius conſecratio ex vi ſua non repræſentat ſanguinem, vt ſeparatum à corpore: neceſſaria ergo eſt ſeparata vtriusq; ſpeciei conſecratio: vt ſit expreſſa repræſentatio paſsionis, atque adeo myſtica mactatio. Accedit alia differentia notanda. Nam ſacrificium Chriſti cruentum non conſiſtit in hoc, quod corpus eius fuerit mortuum, vel quod ſanguis fuerit extra venas, ſed in ipſamet actuali paſsione, & ſanguinis effuſione vsq; ad ſeparationem animæ à corpore. Vnde fit, vt, licet demus, per vnam ſpeciem corporis ſignificari corpus mortuum, & per ſanguinis ſpeciem per ſe ſumptam ſignificari ſanguinem effuſum, non inde fit, per ſingulas ſpecies per ſe ſumptas repræſentari ſacrificium cruentum, niſi fortaſſe in ſuo termino. At vero, quando ſanguis ſtatim poſt corpus ſeparatim cōſecratur, quaſi in viua imagine repræſentatur ipſa effuſio ſanguinis, & conſequenter ſeparatio animæ à corpore, quæ ex effuſione ſanguinis ſecuta eſt: nam (vt Scriptura interdum loquitur) vita hominis in ſanguine eſt: & ideo ſolet anima per ſanguinem repræſentari.

Hoc ſacrificium à Chriſto inſtitutum vtriusq; ſpeciei cōſecrationem eſſentialiter includit.

Probatur ex conformitate ad ſacrificium cruentum Chriſti.

Secundo probari poteſt concluſio verbis & factis Chriſti. Ipſe enim in vtraq; ſpecie obtulit, quas non ſine cauſa in diuerſis materijs, & diuerſis verbis conſecrauit, nec ſine myſterio in conſecrando calice addidit illa verba, Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſsionem peccatorum, indicās, per ſui ſanguinis effuſionem perfectam eſſe remiſsionem peccatorum. Et ideo ad hunc effectum applicandum inſtitui ſacrificium, quod illam effuſionem repræſentet per ſeparatam ſanguinis à corpore conſecrationē. Poſt illud autem factū præcepit nobis, vt eodem modo offerremus: dicens, Hoc facite in meam cōmemorationem: & ita Eccleſia ſemper intellexit, & ſeruauit: eſt ergo vtraq; conſecratio ſimpliciter neceſſaria, vt hoc ſacrificium conſtet: & hoc ſenſu dicitur de eſſentia eius, quæ non poteſt aliunde melius intelligi, quam ex verbis & factis inſtituentis. Tertio declaratur exemplis & figuris. Etenim in lege veteri, quando plures actiones, aut res præcipiebantur ad conficiendum aliquod ſacrificium, oēs illæ erant de ſubſtantia ſacrificij, vt v. g. ſi præcipiebatur animal interfici, & cremari. Similiter in ſacrificio Melchiſedech, panis & vinum cenſenda ſunt fuiſſe de eſſentia: quia Scriptura ſimpliciter dicit, obtuliſſe panem & vinum: nec poſſet rationabiliter dici, vnam potius, quam aliam materiam; aut alterutram potius, quam vtramq; fuiſſe de eſſentia, cum Scriptura ſimplici & copulatiua locutione vtramq; æquè cōprehendat, & (q proximè ad rem ſpectat) ſacrificium Chriſti cruentum, licet in paſsione fuerit inchoatum, tamen eſſentialiter mortē requiſiuit: ita, vt ſi mors non fuiſſet reuera ſubſecuta, ſacrificium non fuiſſet eſſentialiter perfectum, nec conſummaſſet redemptionem noſtram, ſuppoſita Dei inſtitutione & reuelatione: ergo

Ex Chriſti factis in cœna.

Ex antiquorum ſacrificiorum figuris.

cum

cum hoc ſacrificium multis actionibus & ſpeciebus conſtet, ex præcepto Chriſti: cumq́; in vtraque ſimul ſumpta, & compleatur proprie figura ſacrificij Melchiſedech: & in illa conſiſtat propria ſignificatio ſacrificij cruenti, quantum ad id, quod in eo maxime eſſentiale fuit: veriſimile valde eſt, vtriuſque ſpeciei conſecrationem eſſe de eſſentia. Quarto à ſimili ſumitur alia coniectura à rebus artificialibus, in quibus illæ partes materiæ eſſentialis cẽſentur, ex quibus reſultat forma totius, & ſine quibus eſſe non poteſt: vt v. g. in triangulo tres lineæ ſunt de eſſentia, quia ſine illis non poteſt eſſe talis figura, quæ eſt de eſſentia trianguli: & ſimiliter in domo & alijs: ſic igitur in præſenti, ſignificatio propria & integra ſacrificij, eſt quaſi forma totius ſacrificij: & ideo res illæ ſeu actiones, ſine quibus talis ſignificatio eſſe non poteſt, merito exiſtimandæ ſunt eſſentiales. Hoc autem modo ſe habet in præſenti vtraq; conſecratio, vt ſatis explicatum eſt: quia, licet in ſingulis ſpeciebus per ſe ſumptis poſsit intelligi aliqua ſignificatio, ea tantum eſt implicita & obſcura: quando autem, aliquod ſignum inſtitutum eſt, vt explicite præſentet, non ſatis eſt ad eſſentiam eius implicita & obſcura ſignificatio: ſicut in forma Baptiſmi non ſatis eſt dicere, In nomine Trinitatis, quia illa forma inſtituta eſt cum explicita ſignificatione myſterij, per illa antem verba tantum implicite ſignificatur. Nec refert, ſi quis dicat, per ſingulas conſecrationes ſignificari cultum Dei: quia non ſignificatur, prout ſignificari debet, iuxta voluntatem inſtituentis: imo non ſignificatur ille cultus, qui per mactationem cruentam, & incruentam Chriſti exhibitus eſt: quia non repræſentatur Chriſti redemptio & ſatisfactio, donec vtraque conſecratio finiatur: & ita illa potius eſt quædam inchoatio cultus, qui per vtramq́; ſpeciem eſſentialiter conſummatur.

Similitudine ab arte facta.

Scrupulo occurritur.

Adrationẽ in contrarium reſpondetur.

Ex quibus non ſolum probata eſt concluſio poſita, ſed etiam reſponſum eſt ad fundamentum prioris ſententiæ, nil enim refert, quod per primam conſecrationem aliquid ſacrum fiat, quod factum maneat, etiamſi ſecunda non ſequeretur: vnde enim ſolum fit, in illa conſecratione eſſe inchoatum ſacrificium, non vero eſſentialiter perfectum: ſicut etiam iacto fundamento, & erecto pariete, aliquid factum manet, quamuis ædificatio non vlterius progrediatur: nemo tamen dicet iam eſſe domum eſſentialiter factam, ſed inchoatam, & in alijs ſacrificijs idem eſt: nam, ſi animal, quod interfici & comburi præcipitur, vt in ſacrificium offeratur, prius interficiatur, & poſtea non comburatur, reuera interfectum manet, non tamen propterea ibi fuit ſacrificium eſſentialiter perfectum, ſed inchoatum tantum, & idem proportionaliter fuiſſet in ſacrificio cruento Chriſti, ſi poſt flagella & clauorum etiam infixionem, mors nõ fuiſſet ſecuta: nam reuera manſiſſet ſanguis effuſus, & corpus vulneribus, ſeu cicatricibus affectum, & quodam ſpeciali modo ſanctificatum: non tamen fuiſſet ſacrificium eſſentialiter perfectum. Ita igitur in præſenti per priora verba fit conſecratio materiæ: quia hoc Chriſtus inſtituit, & veritas formæ idem requirit: illa vero eſt quædam inchoatio ſacrificij, cuius actio phyſica ſtatim habet effectum circa ſuam materiam: expectat tamen (vt ſic dicam) aliam partem, donec compleatur ſignificatio ſacrificij: & ideo non fuit in illa eſſentialiter completum.

Effectũ huic ſacrificio proprie reſpõdens non ante vtriuſque ſpeciei conſecrationem datur.

Atq; hinc intelligitur primo, proprium effectum huius ſacrificij, vt ſic, non dari conſecrata vna ſpecie, donec vtriuſq; conſecratio conſummetur: quia effectus non datur, donec ſacrificium fit eſſentialiter perfectum, ſicut dicebamus de ſacrificio cruento: non fuiſſe per illud conſummatam redemptionem, & propitiationem apud Deum, niſi quatenus in morte conſummatum eſt: idem enim dicendum eſt in præſente ſacrificio, nihil per illud fieri, donec mactatio myſtica perfecta eſt. Ad quod applicari poteſt illud ad Hebr. 9. Sine ſanguinis effuſione non fit remiſsio: neq; hoc ſacrificium eſt propitiatorium ſine myſtica ſanguinis effuſione, & ideo, vt dixi, Chriſtus in conſecratione ſanguinis mentionem fecit remiſsionis peccatorum. Non licet tamen hinc colligere, ſolam ſanguinis conſecrationem poſſe ſufficere: cum quia in ſacrificio præter ſanguinem requiritur victima: tum etiam, quia, vt dixi, conſecratio ſanguinis per ſe ſola non repræſentaret ſanguinis effuſionem. Vltimo colligitur, quam ſit verum, quod ſupra diximus, non poſſe vnam ſpeciem ſine alia conſecrari, & quæ ibi diximus, poſſunt etiam ad præſentem doctrinam confirmandam applicari.

Hebr. 9.

Sed quæret aliquis, an non ſolum vtraq; ſpecies, ſed etiam aliquis ordo in conſecratione earum ſeruandus, ſit de eſſentia huius ſacrificij, id eſt, quod prius corpus, poſtea ſanguis conficiatur. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia hoc ſacrificium eſt vnum per modum entis artificialis: in artificialibus autem non ſolum materiales partes componentes, ſed etiam ordo in compoſitione earum eſt de eſſentia artificiati, vt patet in domo, & alijs. Et in præſenti declaratur, quia niſi ille ordo ſeruetur, non ſignificabitur effuſio ſanguinis à corpore: quia, vt ſanguis effundatur, neceſſe eſt, vt corpus præexiſtat; eademque ratione non ſignificabitur ſeparatio animę à corpore. In hoc dicendum quidem eſt, graue peccatum eſſe huiuſmodi ordinem immutare contra totius Eccleſiæ conſuetudinem, conformem Chriſti Domini facto ac verbis: ex quibus, & ex ratione facta, poſſet aliquis non omnino ſine cauſa dubitare, an inuerſio talis ordinis ſit non ſolum peccaminoſa, ſed etiam contra ſubſtantiam ſacrificij: vnde dubium non eſt, quin hoc ſit graue ſacrilegium. Nihilominus tamen non video ſufficiens fundamentum ad dicendum, ſacrificium, in quo prius ſanguis, quam corpus conſecraretur, non habere veram rationem huius ſacrificij: quia in re reperitur totum id, quod Chriſtus inſtituit; & præſcriptus ordo non videtur ita neceſſarius ad prædictam ſignificationem, ſeu mactationem myſticam: nam in eodem momento, in quo vltima conſecratio abſoluitur, quæcunq; illa ſit, ſufficienter repræſentatur ſeparatio ſanguinis à corpore, ſeu animæ à corpore. Neque ad hanc repræſentationem neceſſe eſt, vt corpus prius tempore antecedat: nam ſi per poſsibile, vel impoſsibile ſimul poſſent verba vtriuſq; formæ proferri, & vtriuſque ſpeciei cõſecratio ſimul finiri, nihilominus verum fieret ſacrificium.

Qui prius ſanguinem, quã corpus in Euchariſtia conſecraret, ſacrilegio l garetur, verũ tamen ſacrificium offerret.

3 Concluſio.

Dico tertio: Actio eſſentialis huius ſacrificij neceſſario includit conſecrationem, prout continet tranſſubſtantiationem panis & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti: vnde illi duo termini, ſcilicet, deſtructio panis & vini, quoad ſubſtantias: & præſentia Chriſti ſub ſpeciebus, etiam ſuo modo pertinent ad eſſentiam huius ſacrificij. In hac concluſione diſſentio à poſteriori ſententia ſupra relata; & vt exiſtimo, eam tenent reliqui authores citati. Et probatur ex dictis, quia huiuſmodi actio & tranſmutatio, neceſſaria eſt ad hoc ſacrificium, prout inſtitutum eſt, vt etiam authores ſecundæ ſententiæ fatentur, & eſt per ſe euidens; quia ſine hac actione impoſsibile eſt, Chriſtum offerri ſub ſpeciebus: eſt ergo neceſſaria; & non vt aliquid præſuppoſitum ad ſacrificium: ergo vt intrinſece pertinens ad eſſentiam ſacrificij. Probatur minor, quia realis ſacrificatio non poteſt conſiſtere in mera ſignificatione, quæ noſtro modo loquendi, intelligitur eſſe in rebus iam factis ſeu conſtitutis in facto eſſe: qualis intelligi poteſt in ſpeciebus panis & vini in pyxide conſecratis. Tum quia ſacrificium proprie conſiſtit in actione, propter quod ſpecies, quæ conſeruantur conſecratæ, non tamdiu ſunt ſacrificium, quamdiu conſeruantur: etiam ſi ambæ ſpecies conſeruentur: quia non toto illo tempore offeruntur, cum tamen ſacrificium conſiſtat in oblatione

tione ipſa. Tum etiam, quia ſacrificium cruentum Chriſti poſitum fuit in ipſa actuali oblatione paſsionis, quam vt ſic, repræſentare debet hoc ſacrificium: ſpecies autem prius conſecratæ & cõſeruatæ non repræſentant hoc modo actualem paſsionem: licet repræſentent Chriſtum paſſum aut mortuum, vt ſupra dicebam: ergo, vt ſic, nõ ſunt ſacrificium: ergo ſacrificium non conſiſtit in ſignificatione ſpecierum conſecratarum, vt ſunt in facto eſſe: ergo vt eſt in actuali conſecratione earum: ergo ipſa actualis conſecratio intrinſece & eſſentialiter pertinet ad hoc ſacrificium, & non tantum, vt conditio præſuppoſita. Patet conſequentia, quia hoc ſacrificium non eſt ſignificatio tantum, ſed eſt actio ſignificans, ſicut ſacramentum non eſt ſola ſignificatio, ſed eſt res, vel actio, aut receptio ſenſibilis ſignificans: vnde, ſicut ablutio ſenſibilis, vel alia ſimilis actio eſt de eſſentia ſacramenti: ita hic actio conſecrandi eſt de eſſentia ſacrificij. Dices, hoc argumento, ad ſummum probari, prolationem ſenſibilium verborum eſſe de eſſentia huius ſacrificij ſenſibilis. Reſpondetur, hinc vlterius cõſequi, ipſammet tranſſubſtantiationem, quę in materia huius ſacrificij fit, quatenus per verba formæ aliquo modo ſenſibilis eſt, includi intrinſece & eſſentialiter in myſtica mactatione huius ſacrificij: quia hæc mactatio myſtica non fit per nuda ſigna: ſed vere ac realiter præſentando, & offerendo res illas, quæ myſtice ſeparari dicuntur: vt conſtat ex fide qua credimus, tam perfectum eſſe hoc ſacrificium, vt in ipſo corpus & ſanguis Chriſti offerantur, non in ſigno tantum, ſed vere ac realiter: ergo actio conſecrandi, etiam vt per eam fiunt præſentes ſub ſpecieb. huiuſmodi res, quæ Deo offeruntur, pertinet ad eſſentiam huius ſacrificij tum ratione ſui, tum ratione ſui termini, vt actualiter terminat ipſam actionem.

Obiectio.

Solutio.

Et confirmatur ac declaratur, quia hæc ſeparatio myſtica non ita fit, vt prius ſupponantur præſentes res, quæ ſeparari dicuntur, & poſtea per aliquã actionem & ſignificationem ſeparari dicantur, quia nec corpus, aut ſanguis Chriſti adeſt in altari, antequam conſecratio fiat: nec poſtquam ibi ſunt, fit circa illa aliqua noua ſeparatio myſtica præter illam, quæ in ipſamet conſecratione intrinſece imbibita eſt: ſed, quia per conſecrationem ipſam ſeparatim fiunt ex vi verborum, inde poſtea ſeparata manent: ſed non fit poſtea noua ſeparatio: igitur ſolum dicuntur ſeparari myſtice corpus & ſanguis Chriſti in hoc ſacrificio, quia ſeparatim fiunt ex vi verborum: ergo in hac myſtica ſeparatione, non pręſuppoſitiue tantum, ſed intrinſece & eſſentialiter includitur ipſa effectio corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus cum tali modo, vt ex vi verborum ponatur ſolum corpus ſub ſpeciebus panis, & ſolus ſanguis ſub ſpeciebus vini. Nec præter hanc poteſt fingi alia actio ſeparatiua, ſed per hanc formaliſsime fit myſtica ratione, prout fieri poteſt. Et confirmatur ſecundo, quia de ratione veri & realis ſacrificij eſt, vt aliquid ſacrum fiat circa materiam, & rem oblatam, ſed hic non eſt alia actio, per quam fiat aliquid ſacrum circa materiam & rem oblatam, præter actionem tranſſubſtantiatiuam, per quam & Chriſtus, qui eſt res oblata, ſub ſpeciebus conſtituitur, & ſubſtantia panis excluditur, & eius accidentia ſanctificantur per coniunctionẽ ad Chriſtum: ergo totum hoc eſt de eſſentia huius ſacrificij & mactationis myſticæ. Tandem declaratur exemplo: nam in ſacrificio, v.g. agni Paſchalis, eſt conſiderare realem mactationem ipſius agni, & mactationem myſticam Chriſti in agno repræſentari: qui propterea dicitur, agnus occiſus ab origine mundi, non poteſt autẽ intelligi, quod illa mactatio myſtica fuerit de eſſentia talis ſacrificij, niſi quatenus fundata in reali mactatione talis agni: nam ea fundabatur ſignificatio paſsionis Chriſti: & ideo neceſſarium etiam fuit, vt illamet actio realis, per quam interficiebatur agnus, eſſet de eſſentia illius ſacrificij: quia per illam, vt ſic fiebat aliquid ſacrum circa rem oblatam: & ſignificatio paſsionis Chriſti non fiebat, niſi per illammet actionem, vt terminatam ad talem terminum idem ergo eſt proportionaliter dicendum in noſtro ſacrificio, quod tam verum & reale ſacrificium eſt, & multo perfectius.

Atque hinc infertur primo, illam habitudinem, quam dicit hoc ſacrificium ad ſuum terminum, ad quem, id eſt, ad corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus, eſſe præcipuam ac maxime intentam & eſſentialem in hoc ſacrificio, & conſequenter includere intrinſece huiuſmodi terminum, vt actu terminantem hanc actionem, quod habet in ipſomet inſtante conſecrationis. Probatur, quia res hic præcipue oblata eſt Chriſtus, qui non offertur, niſi vt terminus huius actionis, vt ſupra declaratum eſt: neque aliter hæc actio illum attingit, vt conſtat ex dictis ſupra de transſubſtantiatione: ergo hæc actio ſub prædicta ratione eſt maxime eſſentialis huic ſacrificio. Patet conſequentia, nam in omni ſacrificio, actio quæ primario verſatur circa rem oblatam vt ſic, eſt maxime eſſentialis vnicuiq; ſacrificio. Et confirmatur, quia Chriſtus non eſt res oblata, prout exiſtit in propria ſpecie, ſed prout exiſtit ſacramentaliter ſub ſpecieb. ergo & oblatio debet attingere aliquo modo Chriſtum, vt eſt ſub ſpeciebus: quia oblatio dicit habitudinem ad rem oblatam, vt ſic; ſed talis oblatio non dicit habitudinem ad Chriſtum præſuppoſitum ſub ſpeciebus: quia poſtquam ibi eſt, nihil vltra circa illum operatur: ergo, vt ponit illum ſub ſpeciebus.

Prima illatio ex prædictis. Habitudo quam hoc ſacrificium dicit ad corpus & ſanguinẽ Chriſti, primario intenta eſt.

Secundo infero, habitudinem ad terminum à quo id eſt, deſtructionem panis, eſſe ſuo etiam modo eſſentialem huic ſacrificio, eo nimirum modo, quo habitudo ad terminum à quo ſolet eſſe eſſentialis in qualibet mutatione. Probatur, qui, vt ſæpe dixi, ad declarandum eſſentiam huius ſacrificij, non eſt conſiderandum, quid Deus facere potuerit, ſed quid facere decreuerit, aut inſtituerit: quia eſſentia præſentis ſacrificij ex præſente inſtitutione pendet: quamuis autem potuerit Deus, corpus & ſanguinem hic efficere per aliam actionem, quæ non includeret habitudinem ad non eſſe panis, vt termini à quo, tamen de facto inſtituit, vt hæc actio fieret per admirabilem tranſmutationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti: ergo de facto actio hæc ſacrificandi eſſentialiter includit totam hanc tranſmutationem, primario quidem actionem poſitiuam, quæ eſt ad terminum ad quem: ſecundario vero mutationem termini à quo, quæ eſt deſtructio panis. Neq; hinc ſequitur, panem & vinum eſſe res principaliter oblatas in hoc ſacrificio: ſed ſolum ſequitur, eſſe materiam ſacrificij: quo modo nemo negare poteſt eſſe de eſſentia huius ſacrificij, quatenus ex alijs materijs confici non poteſt. Ex quo etiam ſequitur, id, quod fit circa huiuſmodi materiam, qualis eſt ſeparatio ſpecierum ſacramentalium, ad quam neceſſario ſequitur deſideratio panis & vini, eſſentialiter pertinere ad eſſentiam huius ſacrificij. Patet conſequentia, quia eſt aliquid ſacrum, quod fit circa rem oblatam: quæ non eſt tantum caro & ſanguis Chriſti per ſe ac nude ſumpta, ſed vt coniuncta ſpeciebus ſacramentalibus: ergo tota illa actio, vel mutatio eſt de eſſentia huius ſacrificij. Deniq; tota eſt ſupernaturalis, & aptiſsima, vt fiat in cultum Dei: & tota fit per modum vnius: ergo tota inſtituta eſt per modum vnius eſſentialis ſacrificationis.

Habitudo ad panẽ & vinum, vt deſtructa in hoc ſacrificio eſſentialis ſecundario.

Accidentiũ panis & vini ſeparatio, de eſſentia Euchariſtici ſacrificij.

Fundamentum igitur ſecundæ ſententiæ fere ex dictis expeditum eſt: oſtendimus enim, quomodo tria illa ſupra numerata, ſint de eſſentia huius ſacrificij: quod autem dicitur, deſitionem panis non eſſe per ſe intentam, neque fieri ad placandum Deum, nõ obſtat: quia terminum à quo non oportet eſſe per ſe intentum, quamquam ad eſſentiam mutationis ſuo modo pertineat, eo tamen modo, quo neceſſarius

Ad fundamenta ſecũdæ opinionis reſponſio.

rius eſt ad mutationem, dici poteſt per ſe intentus, non vt fiat, ſed potius vt ab illo recedatur, non propter ſe, ſed vt ad terminum ad quem perueniri poſſit, & hoc modo, etiam deſitio panis poteſt hic dici per ſe intenta, non propter ſe, ſed vt corpori Chriſti cedat. Et eadem ratione deſitio illa ex ſe non habet, vnde placet Deum, tamen vt eſt via, vel diſpoſitio ad introductionem corporis Chriſti, recte dici poteſt fieri ad placandum Deum. Neque hinc fit, panem eſſe rem principaliter oblatam: quia iam ſupra oſtenſum eſt, in hoc ſacrificio, non materiam ſacrificij, ſed terminum, ad quem tendit, eſſe rem principaliter oblatam: ſicut eſt etiam principaliter intenta. Ad aliam vero partē de effectione corporis Chriſti ſub ſpeciebus, verum quidem eſt, per illam fieri Euchariſtiæ ſacramentum, vt ſic: ſed hoc non tantum non obſtat, vt in ea ratio ſacrificij conſiſtat, vt potius ſit valde conſentaneum, quod ex ipſa ſacrificatione reſultet ſacramentum Euchariſtiæ. Nam ſacrificium conſiſtit in actione, ſeu in fieri: ſacramentum autem Euchariſtiæ eſt permanens: & ideo ipſamet ſacrificatio eſt effectio ſacramenti. Terminus autē illius actionis, vt refertur ad Deum in cultum eius, eſt res oblata in hoc ſacrificio: eadem vero, vt eſt cibus fidelium, ſacramentum eſt & habet vſum ſacramenti. Cuius rei figura in ſacrificio Melchiſedech, in quo ſine vlla controuerſia offerebatur Deo ſacrificium, vt ſupra dixi, per interfectionem eius, per quam ſimul fiebat ſacer cibus, & illius legis ſacramentum.

DISPVTATIO LXXVI.

De comparatione huius ſacrificij ad alia ſacrificia & ſacramenta.

QVamuis eſſentia huius ſacrificij ſatis videri poſſit explicata, tamen, vt ratio & perfectio eius exactius cognoſcatur, vtile erit, eam cum alijs myſterijs conferre: prius ergo comparabimus illud ad ſacrificium cruentum Chriſti, & reliqua, quæ illud præceſſerunt, tam in diſtinctione, quam in perfectione: deinde fiet collatio cum ſacramentis, præſertim cum ipſomet myſterio Euchariſtiæ, vt rationem ſacramenti habet.

SECTIO I.

Quomodo diſtinguatur hoc ſacrificium à ſacrificio Chriſti, & reliquis, quæ illud præceſſerunt.

SAcrificium Chriſti appello, quod ab ipſomet Chriſto mortalem vitam degente, vt à Sacerdote & offerente proximo, oblatum eſt. Quod duplex diſtingui poteſt: vnum incruentum, oblatum in cœna, aliud cruentum, oblatum in cruce: cum vtroque ergo comparari poteſt noſtrum ſacrificium, & inde obiter conſtabit, quomodo & illa duo ſacrificia inter ſe, & hoc noſtrum à reliquis diſtinguatur.

Miſſæ ſacrificium numero tantū & accidētalibus circūſtantijs differt ab oblato in vltima cœna nocte.

Dico ergo primo: Sacrificium Miſſæ non differt ſpecie aut eſſentia à ſacrificio incruento, quod Chriſtus obtulit in cœna, diſtinguitur tamen numero, & quibuſdam accidentalib. conditionibus. Prior pars recepta eſt ab omnibus, & neceſſario ſequitur ex principijs fidei; nam hæc duo ſacrificia conueniunt eſſentialiter; primo in materia oblationis; ſecundò, in re principaliter oblata: tertiò, in forma ſeu actione, per quam fit oblatio: quartò, in offerente principali: ergo eſſentialiter conueniunt. Conſequentia eſt euidens: nam in his conſiſtit eſſentia ſacrificij: tria autem membra antecedentis per ſe nota ſunt ex his, quæ hactenus diximus: & continentur in illo verbo Chriſti (Hoc facite:) nam, vt ſæpe diximus, ibi virtute continetur totus ritus eſſentialis ſacrificij. Quartum autem membrum conſtabit amplius ex diſputatione ſequente.

Differentia aliquæ accidentales

Inter ſacrificium Miſſæ, & oblatum in vltima cœna.

Poſterior autem pars probatur, & declaratur primo, quia ex parte rei oblatæ intercedit quædam differentia: nam in cœna oblatus eſt Chriſtus mortalis: nunc vero offertur immortalis & glorioſus: & ratio differentiæ eſt, quia ita offertur in ſacramento, ſicut eſt in propria ſpecie, variato tantum modo locali vel ſacramentali: ſicut autem hæc differentia non cauſat in ipſo Chriſto, niſi accidentalem ſtatum, ita etiam reſpectu ſacrificij, accidentalis eſt: quia, nec ſubſtantiam rei oblatæ, nec dignitatem, & valorem immutat. *Primo.* Secundo, differunt in proximo Sacerdote offerente: nam tunc obtulit Chriſtus per ſe ipſum: nunc autem per manus, & os Sacerdotis, quæ differentia nonnulla etiam eſt. *Secundo.* Quod autem ſit accidentalis, probatur facile, quia, ſi principale offerens eſt idem, quod per ſe, vel per miniſtrum operetur, non variat eſſentialiter actionem, neque ſecundū rationem, vel valorem moralem: nam eleemoſyna facta per ſe, vel per miniſtrum, eiuſdem rationis eſt: neque phyſicam ſpeciem, præſertim, ſi proximū principium, ſeu inſtrumētum actionis, eiuſdem rationis ſit, vt in præſente contingit, nam, tam ſacrificium, quod Chriſtus per ſe obtulit, quam quod nunc per ſacerdotes offert, voce humana; & ſupernaturali actione ab illa, vt ab inſtrumento procedens, perfectum eſt, & perficitur. *Tertia.* Tertiò differunt in effectu morali, quia in nocte cœnæ ſacrificium illud fuit meritorium, & ſatisfactorium, vt fuit à Chriſti perſona: nunc autem, vt eſt ab eadem, nec meritorium eſt, nec ſatisfactorium: quia iam illa perſona non eſt in ſtatu merendi & ſatisfaciendi; eſt tamen morale inſtrumentum ad applicandum effectum meriti vel ſatisfactionis in illo priori ſacrificio inchoatæ, & in ſacrificio crucis conſummatæ, vt inferius latè dicetur: hæc vero differentia, quoad priorem partem, etiam eſt apertè accidentalis, cum tātum oriatur ex diuerſo ſtatu principalis offerentis; imo in hoc ſeruatur quædam proportio, nam etiam nunc proximum offerens per eam actionem meretur, & ſatisfacit ex opere operantis, ſi in debito ſtatu ſit. Quoad poſteriorem vero ferè eſt nulla, quia etiam ſacrificium cœnæ fuit propitiatoriū, vt ſupra dixi, & efficax ad applicandam ſatisfactionem iam tunc inchoatam, & in paſſione conſummandam. *Quarta.* Quarta differentia aſſignari ſolet, quia ſacrificium cœnæ ſignificabat mortem Chriſti, tunc futuram, nunc autē ſignificat præteritam. Quæ tamen differentia ſano modo intelligenda eſt, nam, ſi ex parte ipſorum ſignorum orta eſſet, valde intrinſeca videri poſſet, tamen reuera ſolum oritur ex conditione ſeu ſtatu rei ſignificatæ. Quod ita declaro, nam ſignificatio, quæ non in verbis, ſed in rebus ponitur, non eſt (vt ita dicam) per modum compoſitionis, & ideo huiuſmodi ſigna nō ſignificant, rem præteriſſe, vel futuram eſſe, ſed ſimpliciter repræſentant rem, vt imago crucifixi ſimpliciter repræſentat Chriſtum; nunc quidem crucifixum præterito tempore: quia reuera ita factum eſt: ſi autem fuiſſet ante tēpus paſſionis depicta, ſignificaſſet Chriſtum crucifigendum ex parte rei repræſentatæ, non tamen ex parte ipſius imaginis. Ita ergo eſt in præſenti; & ideo hæc differentia: accidentalis eſt, præſertim quia ex intentione Chriſti ſemper fuit hoc ſacrificium inſtitutum, vt eſſet ſignum permanens pro eo tempore, in quo mors Chriſti iam eſſet peracta. *Quinta.* Quinto differunt, quia ſacrificium cœnæ, nō fuit imago alterius ſacrificij incruenti, ſed potius veritas, reſpectu præteritorum ſacrificiorum: præſertim Melchiſedech, & exemplar reſpectu noſtri: noſtrum autem, quamuis ſit etiam veritas reſpectu antiquorum ſacrificiorum, eſt tamen vera imago, & repræſentatio ipſiuſmet ſacrificij cœnæ. Quæ differentia ſumitur ex Dionyſio, c.3. de Eccleſiaſtica Hierarch. part.3. & eſt etiam plane accidentalis, ſpectat enim ad originem & extrinſecam cauſalitatem, non ad naturæ diuerſitatem: ſicut filius eſt imago Patris: *Dionyſ.*

& vna

Sexto.

& vna imago poteſt eſſe exemplar alterius, quamuis eiuſdem rationis ſint. Sextò differunt in aliis circumſtantiis, vel phyſicis, vt ſunt tempus, locus, hæc vel illa numero, materia panis & vini, & ſimiles: vel moralibus, vt quod cum hoc ritu vel apparatu fiat: nam in hoc Chriſtus fere nihil adhibuit: quia ipſe per ſe non indigebat, & pro Apoſtolis, vel non erat tempus opportunum, vel ipſi capaces non erant. Conſtat igitur ſatis, totam hanc diuerſitatem accidentalem eſſe.

Ex his autem ſatis elicitur, quod vltimo eſt in concluſione propoſitum: hæc ſacrificia ſaltem numero differre: nam ea, quæ in actione conſiſtunt, ſi diuerſis temporibus tam phyſice, quam moraliter diſtantibus, & à diuerſis cauſis, & circa diuerſas materias, & in diuerſis locis fiant: neceſſe eſt numero diſtingui: ita vero comparantur hæc ſacrificia: nam & in actione cōſiſtunt, & inter ea tota illa diuerſitas reperitur: & ideo non ſatis eſt, vt res principaliter oblata eadem numero ſubſtantialiter ſit, vt ſacrificia hæc non diſtinguantur numero: quin potius in noſtro ſacrificio plures Miſſæ ſunt ſacrificia numero diuerſa, vt ſumitur ex Leone Papa, epiſtola 81. ſolum quia, vel diuerſis temporibus, vel in diſtinctis locis, à diuerſis perſonis offeruntur: ergo multo magis reperitur diſtinctio numerica inter ſacrificium cœnæ, & noſtrum ſacrificium.

Sacrificium Euchariſticum cum ſacrificio crucis in re oblata conuenit, in ſacrificandi modo differt.
Concil Trid.

Dico ſecundò: Noſtrum ſacrificium conuenit cum ſacrificio crucis in re oblata, differt tamen in actione & ritu ſacrificandi. Tota concluſio ſumitur ex Conc. Trident. ſeſſ. 21. c. 2. dicente. In diuino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis ſemel ſe ipſum cruente obtulit, & infra. Vna enim eademq; hoſtia, idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diuerſa. Et prior pars conſtat ex dictis, diſp. præced. ſection. 1. vbi oſtendimus rem oblatam in hoc ſacramento eſſe eundem Chriſtum, qui ſe in cruce obtulit: & quamquam in accidentibus, ſeu ſtatu corporis Chriſti Domini ſit aliqua diuerſitas: illa tamen ad rationem ſacrificij nil refert, vt ex ibidem dictis, & hic in præced. concluſ. facile cōſtat. Poſteriorem partem declarat bene Algerus, lib. 1. de Euchariſt. cap. 16. quia hac ratione vnum horum ſacrificiorum, ſacrificium eſt cruentum, & aliud incruentum: hæc enim diuerſitas ſumpta eſt ex ritu ſacrificandi, nam ſacrificium crucis per realem paſsionem & mortem oblatum eſt, non quatenus fuit actio parua interficientiū Chriſtum, ſed vt fuit paſsio volūtarie ſuſcepta & oblata, vt in 1. tom. 3. part. circa quæſt. 22. D. Thom. late declaraui: noſtrum vero ſacrificium abſq; reali morte per realem conſecrationem & præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti per modum myſticæ mactationis perficitur. Differunt ergo in ritu ſacrificandi: vnde fit, etiam differre in ſignificatione myſtica, (quamquam in morali, quæ communis eſt omnibus ſacrificiis, conueniant) nam ſacrificium crucis nō fuit alterius ſacrificij repræſentatio, vel imago: ſed potius fuit prototypon omnium ſupernaturalium ſacrificiorum: noſtrum autem ſacrificium, & verum ſacrificium eſt: & repræſentatio illius ſacrificij. Præterea differunt aliquo modo in effectu. Nam ſacrificium crucis operatum eſt noſtram redemptionem, quoad ſufficientiam & aperuit ianuam regni, vt late docuit Paulus in epiſtola ad Hebræ. Miſſæ vero ſacrificium applicat, quoad efficaciam, fructum illius ſacrificij, vt docet. Tridentin. ſeſſ. 22. cap. 1. & infra latius dicemus. Ex his autem differentiis ſecunda de ſignificatione, & tertia de effectu, accidentales ſunt; vt facile conſtabit applicando ea, quæ in prima concluſione diximus.

Algerus.

Dubium.

Circa primam vero de ritu difficultas eſt, àn ſufficiens ſit ad eſſentialem, & ſpecificam differentiam inter hæc ſacrificia conſtituendam: nam de differentia numerica nulla eſt dubitandi ratio, vt à fortiori patet ex dictis in præcedente concluſione. Quidam ergo Catholici exiſtimant, hanc etiam differentiam in ritu ſacrificandi eſſe accidentalem, non enim audent concedere, hæc ſacrificia eſſe ſpecie & eſſentialiter diuerſa: quia Paulus in epiſt. ad Hebr. ſignificat, in Eccleſia Chriſti non eſſe aliud ſacrificium præter illud, quod Chriſtus obtulit: hoc non eſt verum, ſi intelligatur de alio ſacrificio, ſolo numero diſtincto: nam hoc modo, vt certum ſupponimus, eſſe nunc in Eccleſia plura ſacrificia numero diſtincta, & inter ſe, & multo magis à ſacrificio crucis: ergo oportet intelligi de ſacrificio ſpecie diuerſo: ergo illud ſacrificium, quod in lege noua eſt, ſecundum eſſentiam & ſpeciem non eſt aliud à ſacrificio crucis: & hoc ſignificare videtur Soto in 4. diſt. 13. quæſt. 2. ar. 1. dum ait, noſtrum ſacrificium eſſe prorſus idem cum ſacrificio crucis. Et ratione confirmari poteſt hæc opinio, nam eſſentia ſacrificij potiſsimum ſumenda eſt ex re oblata, & ex motiuo ſeu ratione, ſub qua in diuinum cultum offertur: ſed in his non differunt hæc ſacrificia: ergo illa diuerſitas in ritu eſt tantum materialis & accidentalis. Maior declaratur inprimis exemplo, nam, ſi quis offerat agnum Deo in gratiarum actionem, quod offerat gladio interficiendo, aut alio modo ſacrificando illum, accidentarium erit. Ratio autem eſt, quia ſacrificium eſt actus religionis: & ideo ex obiecto ſuo & motiuo, ſumere debet ſpeciem & eſſentiam.

Dubitandi ratio.

Ratio difficultatis in oppoſitum.

In contrarium autem eſt, quia inprimis ex teſtimonio Pauli nihil ad rem præſentem colligi poteſt: nam, vt ſupra vidimus, Paulus loquitur de ſacrificio oblato ad redemptionem noſtram perficiendam & conſummandam: vnde iuxta mentem ſuam non tantum excludit aliud ſacrificium ſpecie, ſed etiam numero diuerſum: alias non recte concluderet, non eſſe neceſſarium aliud ſacrificium cruentum, ſeu aliam mortem Chriſti: loquitur ergo de vnitate etiam numerica talis ſacrificij, iuxta illud: Introiuit ſemel in ſancta æterna redemptione inuenta: non tamen excludit ſacrificium, quod offertur ad applicandam redemptionem iam factam, ſiue hoc diuerſum ſit numero, ſiue ſpecie, à priori ſacrificio: hoc enim nihil refert ad perfectionem & ſufficientiam illius ſacrificij, quam Paulus declarare intendit. Deinde, neq; ratio facta ſufficere videtur ad ſpecificam & eſſentialem vnitatem horum ſacrificiorum: alias eodem argumento probaretur, etiam diuerſitatem in re oblata nihil conferre ad eſſentialem diuerſitatem ſacrificij: quia ſacrificium eſt actus virtutis, qui ſumit ſpeciem ſuam ex motiuo operandi, & non ex re materiali, circa quam verſatur, ſi quis det in eleemoſynam, ad ſubleuandam neceſsitatem proximi, pecunias, panem, aut vinum: actus eleemoſynæ erit eiuſdem ſpeciei, quamuis res donatæ in ſuo eſſe ſpecie differant: ſic ergo, ſi quis offerat ſacrificium Deo in gratiarum actionē, ſiue offerat agnum, ſiue Chriſtum, erit ſacrificium eiuſdem ſpeciei. Ex quo vlterius fit conſequens, noſtrum ſacrificium non differre ſpecie à veteribus, ſi ſub eodem motiuo virtutis conſiderentur: & in vniuerſum ſequitur, omnia ſacrificia eſſe eiuſdem ſpeciei, ſi in eis offerendis ſeruetur idem motiuum diuini cultus: & ad ſummum, poſſe diſtingui ſecundum rationes formales ex illis motiuis ſupra poſitis, ſcilicet, quod vel ſolum in recognitionem diuinæ excellentiæ, vel gratiarum actionem pro beneficiis ſuſceptis, vel ad impetrandum noua, vel in expiationem & ſatisfactionem pro peccato fiant. Quæ diuerſitas per ſe magis pertinet ad interiores actus, quàm ad externum ſacrificium viſibile, quod poteſt idem manens omnes illas appellationes recipere per denominationem à diuerſis actibꝰ internis. Hæc autem omnia ſunt valde abſurda, & præter communem modum ſentiendi, & loquendi de ſacrificio. Quis enim dicat, noſtrum ſacrificium eſſe eiuſdem ſpeciei cum veteribus? ſacer-

dotium namq; plus, quam genere differt: ergo & ſacrificium.

Dubij enodatio.

Diſtinctione igitur vtendum videtur, poteſt enim ſacrificium conſiderari, vel præciſe ſub ratione actus virtutis, vel ſub ratione externi & ſenſibilis ſigni in Dei cultum ordinati. Priori modo procedit ratio facta: & recte concludit, ſi motiuum offerendi idem ſit in ratione virtutis, ſacrificium etiam eſſe idem: quia hæc ratio magis conſiſtit in interiori actu, quam in exteriori: actus autem interior ſumit ſuam ſpeciem ex motiuo operandi: propter quod etiam verum eſt poſſe ſacrificium externum eſſe idem, & in ratione virtutis poſſe diuerſas denominationes accipere per ordinem ad diuerſa motiua virtutis, vt in ſuperioribus etiam tactum eſt, & in ſequente ſectione amplius declarabitur. At vero, loquendo de ſacrificio ſub ratione ſenſibilis ſigni, prout de eo frequentius loquimur, ſic dicendum eſt, eſſentiam ſacrificij multũ pendere ex re ſenſibili, quæ ad offerendum aſſumitur, & ad ſignificandum imponitur: & conſequenter ex ritu etiam ſacrificandi, & hoc conuincit argumentum factum. Nam ſacrificium propitiatorium legis nouæ, & veteris, eſſentialiter diuerſa ſunt: & idem eſt de holocauſto, quamuis in motiuo virtutis non neceſſario differant. Item, hoc conſtare poteſt ex communi ratione ſenſibilium ſignorum, & rerum artificialiũ, quæ ſimpliciter ex parte materiæ differre cenſentur, & hoc modo loquela Latina & Græca cenſentur ſimpliciter diuerſæ, & ſacramentis ipſis, quorum eſſentiam conſideramus ex materia & forma, quibus conſtat. Hoc igitur poſteriori conſideratione dici poteſt, differentiam illam in ritu ſacrificãdi eſſe eſſentialem inter ſacrificium Chriſti cruentum & incruentum. Quod patet, quia ille ritus eſt eſſentialis, & eſt omnino diuerſus, neq; enim ſatis eſt, quod res oblata ſit eadem, quia ſacrificium non conſiſtit eſſentialiter in re ipſa permanente, ſed in actione circa illam, vnde, ſi actiones ſint omnino diuerſæ rationis, quamuis circa eandem rem materialiter verſentur, erunt ſacrificia diuerſa, ſicut in lege veteri, erat ſacrificium (agni paſchalis) & ſacrificium agni, quod (iuge ſacrificium) dicebatur, quæ erant eſſentialiter diuerſa ex diuerſo ritu, quamuis res oblata eſſet eiuſdem rationis, multo autem maior eſt diuerſitas in præſente, inter ritum ſacrificandi per realem Chriſti mortem, vel per conſecrationem. Quod autem ita ſimpliciter loquendum ſit, probatur ex dictis: quia ſacrificium vt ſic, magis ſumitur pro ritu externo & ſenſibili, ſicut ſacramẽta. Item, quia ſacrificium noſtrum, vnum eſt propter vnum ritum externum, etiam ſi propitiatorium, vel laudis, aut holocauſtum eſſe poſsit, ex diuerſis motiuis. Præterea, quia Sacerdotium eſt diuerſum, iuxta diuerſum ſacrificandi ritum, etiam ſi ſub eadem ratione ſeu motiuo ſacrificium offerre poſsit: & ita diſtinguimus Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech, vel Aaron: ergo ſimiliter ſacrificia præcipue dicenda ſunt differre ex ritu externo. Quod maxime verum eſt, quando cum ritus diuerſitate aliqua etiam differentia in ſignificatione cõiungitur, vt in præſenti contingit, vt ſatis iam explicatum eſt.

Sacrificium Euchariſticum, & vetera, eſſentialiter differunt.

Atq; ex his manet etiam ſufficienter expoſitum, quid interſit inter hoc noſtrum ſacrificium & omnia antiqua: ſimpliciter enim dicendum eſt, eſſentialiter differre: nam, & in re oblata, & in modo ſeu ritu offerendi: & in perſona principaliter offerẽte, infinite inter ſe diſtãt: & præterea ſignificatione: nam illa Chriſtum, & paſsionem eius futuram: hoc vero Chriſtum realiter præſentem, paſsionem vero eius præteritam repræſentat. Atq; hinc oriuntur aliæ differentiæ in valore & efficacia, de quibus in ſequentibus dicturi ſumus.

SECTIO II.

In quo perfectionis gradu ſit Miſſæ ſacrificium cum aliis comparatum.

DVobus modis poſſumus perfectionem ſacrificij Miſſæ declarare. Primò abſolute, in illo conſiderando omnia, quæ ad dignitatem eius ſpectant. Secundò modo, illud cum aliis conferendo: vtrumque ergo breuiter præſtabimus. Circa priorem ergo partem eſt rurſus conſiderandum, in ſacrificio reperiri, vt paulo antea dicebamus, & exteriorem ritum ſenſibilem, & ſignificationem, & honeſtatem virtutis. Dicendum eſt ergo, in his omnibus habere ſacrificium Miſſæ maximam quandam excellentiam & dignitatem, nam primo, quod ad ritum attinet, res oblata eſt infinitæ dignitatis: modus autem offerendi in ſe, & quoad ſubſtantiam ſuam (vt ſic dicam) eſt maxime ſupernaturalis & diuinus: quoad ſenſibilem vero actionem eſt ſimpliciſsimus, mundiſsimus, & facillimus: nihil ergo amplius in ritu ſacrificandi ad perfectionem eius deſiderari poteſt. Secundo, quod pertinet ad ſignificationem, eſt etiam in hoc ſacrificio ſuprema, quę eſſe poteſt, tam in rebus ſignificatis, quam in modo ſignificandi. Eſt etiam expreſſa quædam, & viua imago paſsionis Chriſti: & conſequenter Incarnationis, & aliorum Chriſti myſteriorum: quibus nihil altius & excellentius operatus eſt Deus. Et (quod mirabilius eſt) hæc ipſamet ſignificatio fit media alia actione diuina prorſus ac ſupernaturali, per quam eadem res, quæ vno modo ſignificatur, alio modo fit realiter præſens; & ſub eiſdem ſignis ſenſibilibus contenta. Vnde etiam fit, vt diuina virtus & ſapientia in huiuſmodi ſacrificatione perfectiſsime manifeſtetur. Ac deniq; in ordine etiam ad offerentem hoc ſacrificium, quantum in ſe eſt, ſignificat animum valde religioſum erga Deum: & ad Chriſtum maxime gratum, nam hic fit perfectiſsima quædam profeſsio diuinæ potentiæ & dominij in omnem creaturam, quam ad nutum voluntatis ſuæ vnico verbo tranſmutare poteſt: fit etiam eximia quædam confeſsio ſupremæ excellentiæ & maieſtatis, quæ tanta eſt, vt res infiniti valoris, ei debeat in ſacrificium offerri. Fit deniq; grata commemoratio beneficiorum Chriſti, & charitatis erga humanum genus: eſt ergo ſacrificium hoc in ſua ſignificatione perfectiſsimum. Omitto efficaciam & valorem, de quibus inferius dicendum eſt. Tertiò, quod ſpectat ad honeſtatem virtutis: reperiuntur in hoc ſacrificio coniuncta bona omnia, quæ in aliis ſacrificiis diuiſa reperiebantur, vt in ſuperioribus tactum eſt, & nunc breuiter explicatur, nam inprimis hoc eſt honorarium ſacrificium, quod alio modo (holocauſtum) dici ſolet, vt ex his, quæ nunc diximus, ſatis patet: nã prima ratio ſacrificij eſt ad tribuendum Deo honorem, illi proportionatum, quantum homo poteſt, ad hũc autem finem aptiſsima ſunt omnia, quæ in hoc ſacrificio interueniunt, præſertim principale offerens, res oblata, & modus offerendi: ex perfectione ergo eius ſatis conſtat, hunc eſſe primarium finem huius ſacrificij, quod, & verbis, & factis, quantum poteſt, Eccleſia declarat in modo offerendi hoc ſacrificium: nam hoc maxime pertinet ad perfectionem & ſanctitatem ipſius. Secundo, eſt hoc ſacrificium laudis & gratiarum actionis, vt eodem fere diſcurſu facile oſtendi poteſt, & tradidit Trident. ſeſſ. 22. c. 2. idemq; docuit Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hierarch. part. 3. & Auguſt. in Enchiridio. c. 209. & epiſt. 120. & libr. 20. cont. Fauſtum, cap. 21. & lib. 1. contr. aduerſar. legis & Prophet. c. 18. vbi de hoc ſacrificio exponit illud Pſ. 49. Sacrificium laudis honorificabit me: dicens. Quod eſt ſacrificium laudis, niſi gratiarũ actio? aut vnde Deo maiores gratiæ ſunt agendæ, quam per Chriſtum Dominum noſtrum? quod faciũt fideles Eccleſiæ ſacrificio. Hinc etiam Iren. l. 4. cont. hæreſ. c. 32. dicit: inſtituiſſe Chriſtum

Miſſæ ſacrificium maxime eſt dignitatis.
In ritu.
In ſignificatione.
Habet Euchariſticum ſacrificium eminenter omnium aliorum perfectiones.
Eſt enim holocauſtum.
Sacrificium laudis & gratiarum actionis.
Conc. Trid.
Dionyſ.
Auguſtinus.

Chriſtum huius ſacrificij oblationem; ne nos ingrati eſſe Deo videremur: affertq; verba Malach. 1. Nomen meum glorificatur inter gentes & nomini meo offertur ſacrificium purum: quæ verba ad priorem rationem ſacrificij honorarij applicari poſſunt. Addit deniq; Chryſ. hom. 24. in 1. ad Cor. per hoc ſacrificium ſpecialiter eſſe laudandum Deum, propter tantum beneficium in ipſomet ſacrificio nobis collatum.

Malach. 1.

Chryſoſtom.

Tertio, eſt etiam propitiatorium hoc ſacrificium, vt idem Conc. Trident. docuit, & Auguſt. epiſt. 59. & libro 1. contr. Creſcon. c. 25. & ſer. 31. de verb. Apoſtol. Cypr. libr. 1. epiſt. 9. Ambroſ. 1. Officior. c. 48. Damaſc. in ſermon. de defunctis (ſi tamen illius eſt) vbi etiam Athanaſ. refertur. Idq; oſtendi poteſt, nam, teſte Paulo, Sacerdotium ordinatur ad propitiandum peccatorib. iuxta illud ad Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis: in lege autem noua inſtitutum eſt perfectiſſimum Sacerdotium: oportet ergo, vt aliquod ſacrificium propitiatorium illi reſpondeat, quod pro peccatis offerat, quod non eſt, niſi in myſterio Euchariſtiæ, vt ſupra oſtendimus. Tandem, quia hæc propitiatio eſt, per modum applicationis & efficaciæ ex opere operato, magis declarabitur in his, quæ de efficacia huius ſacrificij poſtea dicemus. Et ex ibi dicendis conſtabit et eſſe hoc ſacrificium impetratorium: nam in eo repræſentatur paſsio Chriſti: & ideo aptiſſimum eſt ad impetrãdum omnia bona, quæ paſsione ſua Chriſtus nobis promeruit: nam, ſicut Chriſtus nunc in cœlo pro nobis orans & paſsionem ſuã Patri repræſentans, magna bona nobis impetrat: ita etiam per miniſtros ſuos ſacrificiũ hoc Patri offerẽs, ſuamq; paſsionem commemorans, idem impetrationis beneficium nobis confert. Sunt ergo in hoc vno ſacrificio collecta bona omnia, omneſq; virtutis rationes, quæ in cęteris omnibus ſacrificiis excogitari poſſunt, vt recte concludit Trident. in dicta ſeſſ. 22. c. 1. dicens. hanc eſſe hoſtiam: quæ per varias ſacrificiorum naturæ & legis tẽpore ſimilitudines figurabatur, vtpote, quæ bona omnia per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio & perfectio complectitur: iuxta id, quod in Miſſa Dominicæ ſextæ poſt Pentecoſten, Eccleſia orat: Deus, qui legalium differentiã hoſtiarum, vnius ſacrificij perfectione ſanxiſti. Qui modus loquendi Patribus etiam frequens eſt, vt patet ex Leone Papa, ſer. 7. de paſsio. Aug. 20. contra Fauſtum lib. 17. de Ciuitat. cap. 20. Chryſ. in Pſal. 95. qui id colligunt ex eo, quod hic Chriſtus offertur, qui per vetera ſacrificia adumbratur, in eiuſq; fide propitiatoria erant, & impetratoria. Neque contra hanc veritatem occurrit noua hæreticorum obiectio, quæ difficultatem ingerat præter eas, quæ in ſuperioribus expeditæ ſunt.

Propitiatorium.
Conc. Trid.
Auguſtinus.
Cyprianus.
Ambroſius.
Damaſc.

Impetratorium.

Trident.

Leo Papa
Auguſtinus.
Chryſoſt.

Ex his facile eſt, alteram partem hui⁹ ſectionis expedire. Poteſt enim hoc ſacrificium, vel cum ſacrificiis veteribus, vel cum ſacrificio, quod Chriſtus per ſeipſum obtulit, conferri. In priori comparatione non eſt, quòd denuo immoremur: ſatis enim ex dictis conſtat, non tantum ſingula, ſed etiam omnia illa ſacrificia in vnum collecta, ab hoc noſtro infinite ſuperari: tum in principali offerente & re oblata, quæ infinitæ eſt dignitatis: tum in modo offerendi, vt ſæpe dictum eſt. Item, in efficacia ex opere operato, & in valore ad impetrandum, propter realem Chriſti præſentiam & oblationem. Deniq;, quia excellentiori modo complectitur omnem honeſtatem ſacrificij in illis diuiſam, Solum videri poſſunt ſacrificia vetera ſuperare hoc noſtrum in proportione quadam ad repræſentandum ſacrificium cruentum Chriſti, quia illa etiam cruenta erant. Sed neque in hoc excellunt: quia illa ſignificabant per alienum ſanguinem; hoc vero per proprium Chriſti ſanguinem, quem realiter præſentem continet: vnde illa proportio ſeu conuenientia in effuſione cruenta valde materialis eſt, quæ puritatem legis gratiæ non decebat; ſed alia magis myſtica, quæ altior eſt, & à ſenſibus abſtractior.

Omnia ſimul antiqua ſacrificia Euchariſticum infinite ſuperat.

In ſecunda comparatione, ſi illa fiat cum ſacrificio cœnæ, nulla fere eſt: quia oſtenſum eſt, eſſe ſacrificia eiuſdem rationis, & conſequenter eiuſdem eſſentialis perfectionis; quamuis in accidentali aliquo modo differant, & mutuo ſe excedant, vt ex dictis facile ſumi poteſt. Hinc eſt illud Chryſ. homil. 2. in ep. 1. ad Timoth. Sacra ipſa oblatio, cuiuſuis meriti Sacerdos illam offerat, eadem eſt, quam dedit Chriſtus, nihil habet iſta, quam illa minus, &c. Si vero comparatio fiat cum ſacrificio cruento crucis, cum idem in vtroq; ſit principale offerens, eademq; res oblata, ſimpliciter dici poſſunt hæc ſacrificia æqualia, nam hæc duo capita ſunt, ex quib. ſimpliciter pendet perfectio ſacrificij. In reliquis vero ſe habet ſicut excedens, & exceſſum: nam in genere mortis, oblatio crucis ſuperatur in difficultate, & maiori quadam diuina dignatione. Aſſumpſit enim maxima mala pœnæ, quæ pro nobis obtulit, vnde ex hoc etiam capite, & ratione ſtatus offerentis, illud etiam ſacrificium exceſsit in actuali merito & ſatisfactione. Tamen hoc ſacrificiũ excedit in modo oblationis, quia & fit per actionem magis ſupernaturalem, ac modo impaſsibili: & ideo ſacrificium crucis magis aptum fuit ad operandam redemptionem: vtrumq; vero in ratione ſua optimum eſt.

In cœna nouiſſima Euchariſticum ſacrificium oblatum ſibi ipſi in Miſſa oblato æquale.
Chryſ.

SECTIO III.

Vtrum ratio ſacrificij Miſſæ potior & prior ſit, ratione ſacramenti.

Comparatio hæc fieri poteſt, vel ad rationem ſacramenti in communi vel in particulari ad illam rationem ſacramenti, quæ in myſterio Euchariſtiæ reperitur. Priori modo vix poteſt comparatio fieri, cum illæ rationes, quaſi genere differant, ſi formaliter ſumantur præciſe ac abſtracte: ſi tamen conſiderentur, vt in his, vel illis rebus exiſtere poſſunt, infinitam poſſunt recipere varietatem. Eo tamen modo, quo comparari poſſunt, iam ſupra inſinuauimus, rationẽ ſacrificij, vt ſic, altiorem eſſe ratione ſacramenti: quia immediatius ad diuinũ cultum, diuinamq; maieſtatem & excellentiam ſignificãdum ordinatur, quamuis in particulari fieri poſsit, vt aliquod ſacramentum propter myſteria, quæ continet, aut propter efficaciam, vel alias ſimiles cauſas, excellentius ſit aliquo ſacrificio, vt conſtat de noſtris ſacramentis ad ſacrificia vetera comparatis. Hoc autem de iſto ſacrificio dici non poteſt: quia certum eſt, non ſolum in formali ratione ſacrificij, ſed etiam in excellentia ipſius rei, & myſterij, quæ continet, ſuperare omnia ſacramenta ab ipſo realiter diſtincta: vt conſtare facile poteſt ex his, quæ ſupra diximus de excellentia myſterij Euchariſtiæ ſuper omnia alia ſacramenta: nam illa manifeſte procedunt de toto myſterio Euchariſtię ſub quacunq; ratione conſideretur. Id quod euidentius conſtabit ex his, quę ſtatim addemus. Negari autem non poteſt, quin alia etiam ſacramẽta legis nouæ, excedãt hoc ſacrificium in efficacia gratiæ, vt infra videbimus: hic autem exceſſus eſt tantum ſecundum quid: oriturq; ex propria ratione ſacramenti: ordinatur enim magis directe & per ſe ad perſonas ſanctificandas. Omiſſa ergo generali comparatione, dicendum ſolum eſt de ratione ſacramenti & ſacrificij, prout in myſterio Euchariſtiæ inueniuntur: quę in tribus comparari poſſunt, ſcilicet, in prioritate durationis ſeu temporis, in dignitate ſeu perfectione, in ordine naturæ, ſeu cauſalitate: & de ſingulis breuiter dicemus.

Primo igitur de ordine durationis dicendum eſt, in myſterio Euchariſtiæ, ſi propria comparatio fiat nullum eſſe ordinem durationis inter rationem ſacramenti & ſacrificij. Probatur ac declaratur, nam, & in

Ordine durationis Euchariſtia, vt ſacramẽtum & ſacrificiũ, æqualis.

in ſacrificio conſiderari poteſt ſacrificatio, ac terminus per ſacrificationẽ effectus ſeu oblatus, & in ſacramento conſiderari poteſt effectio ſacramenti, & ſacramentũ iam factum (omitto vſum ſacramenti, qui extra rationem huius ſacramenti eſt, & conſtat eſſe tempore poſteriorem, tam ratione ſacramẽti, quam ſacrificij, iuxta ea, quæ in præced. diſp. tractata ſunt) vt ergo proportionalis fiat comparatio, debet actio cum actione, & terminus cum termino comparari: ſic igitur conſtat, ſacrificationem non ſolum ſimul tempore eſſe cum effectione ſacramenti Euchariſtiæ, ſed etiam ſecundum rem, eandem actionem eſſe, & eadem ratio eſt de terminis: nam illa res, quæ eſt terminus huius actionis, & eſt res ſacrificata, & ſacramẽtum permanens. Quocirca, etiam ſi actionẽ ſub quacunq; ratione ſacrificij, aut ſacramenti in fieri, cum huiuſmodi termino comparemus ſimul tẽpore ſunt: neq; eſt proprie inter ea durationis ordo: quia, licet exterior actio, quatenus fit per prolationem verborum, prius tempore incipiat, quam ſit terminus ſeu ſacramentum in facto eſſe: quia illa prolatio ſucceſſiue fit, & ſacramentum non incipit eſſe perfectum vſq; ad vltimum inſtans prolationis, tamẽ actio propria & intrinſeca, per quam fit terminus ſacrificij, & ſacramentum, non eſt ſucciſsiua, ſed vnico inſtanti perficitur, in eo ſc. in quo prolatio verborum abſoluitur: & ita in eo inſtanti ſimul eſt effectio & terminus, tam ſacrificij, quam ſacramenti. Solum eſt conſideranda differentia, nam ſacramẽtum poteſt aliquo modo dici eſſentialiter perfectum, cũ primum vnius ſpeciei conſecratio abſoluitur, ſacrificium autem minime, donec vtriuſq; ſpeciei conſecratio finiatur, vt vidimus. Atque hoc ſenſu dici poteſt ſacramentum prius tempore incipere eſſe, quam ſacrificium, ſaltem quoad eſſentiam ſacrificationis, quamuis non quoad rem oblatam, quæ tota incipit eſſe ſub qualibet ſpecie: neq; etiam quoad completam, & integrã entitatem ſacramenti. Cuius differentiæ ratio eſt, quia ratio ſacramenti in hoc conſiſtit, quod ſignificet & contineat Chriſtum, vt cibum dantem vitam animæ, & ſpiritualem refectionem & efficientem vnionem ſui corporis myſtici cum ſuo capite, & membrorum eius inter ſe: quæ tota ſignificatio eſſentialiter reperitur in qualibet ſpecie: & quamuis per duas pluribus modis fiat, illi tamen neceſſarij non ſunt ad eſſentiam, ſed tantum ad integritatem ſacramenti. Sacrificium autẽ requirit myſticam mactationem, & expreſſam repræſentationem mortis Chriſti: quæ in conſecratione vnius tantum ſpeciei non reperitur, vt ſupra declaratum fuit. Hac ergo ratione dici poteſt eſſentia ſacramenti prius tempore perfici, quam ſacrificium. Atque eadem ratione docent fere omnes vtramq; ſpeciem magis eſſe neceſſariam propter perfectionem ſacrificij, quam ſacramenti: ideoq; facilius poſſe vnam ſpeciem ab altera ſeparari in vſu ſacramenti, quam in effectione ſacrificij. Quin potius hinc fit, poſſe in rigore vſum ſacramenti antecedere ſacrificium eſſentialiter perfectum. Poſſet enim aliquis communicare, ſtatim poſt conſecrationem corporis, antequam ſanguis conficiatur: poſſet, inquam ita vt factum teneret: nam licite non exiſtimo fieri poſſe, moraliter loquendo: vt excludam caſum ignorantiæ inuincibilis, aut ſi fortaſſe in aliqua neceſsitate extrema id fieri ſine peccato poſſet: ſi tamen ita fieri contingeret, poſſet non ſolum vſus, ſed etiam effectus ſacramenti, antecedere perfectionem ſacrificij, & effectum eius: quia, ſi ſumatur digne vna ſpecies, ſtatim datur effectus ſacramenti: effectus autem ſacrificij non datur vſque ad conſummatam eſſentiam eius per vtriuſque ſpeciei conſecrationem. Quo fit, vt (ſecluſo huiuſmodi extraordinario euentu, qui moraliter nunquam accidet) effectus ſacrificij ex ſe tempore antecedat effectum ſacramenti: quia cum ſacrificium conſiſtat in actione, non habet vſum à ſe ipſo diſtinctum: ſed ipſamet ſacrificatio eſt vſus ſacrificij, vt ſit: & ideo ſtatim, ac eſſentialiter efficitur ſacrificatio, datur effectus ſacrificij: nimirum cum primum abſoluitur vtriuſque ſpeciei conſecratio: at vero in hoc ſacramento diſtinguitur vſus ſacramenti: & effectus datur in ipſo vſu, qui ſemper fit poſterius tempore, quam conſecratio.

In rei dignitate ſacrificium & ſacramentum, quoad terminos æqualia inter ſe, perfectiora, ſi termin' cũ via comparetur.

Secunda comparatio propoſita eſt in dignitate ſeu perfectione, quæ fieri poteſt, aut in eſſe rei, aut in eſſe virtutis. Priori igitur modo, ſi comparatio cum proportione fiat, nulla fere hic locum habet: quia vt ex dictis patet, non ſolum eſt æqualitas, ſed etiam identitas: nam eadem actio, quæ eſt ſacrificatio, eſt effectio ſacramenti, & eadem, quæ eſt res oblata, vt terminus ſacrificationis, eſt ſacramentum in facto eſſe: ſub hac igitur conſideratione non poteſt vnum eſſe perfectius alio. Quamquam ſi ſacrificium (vt ſolet) proprie ſumatur pro actione ſacrificandi, & ſacramentum Euchariſtiæ pro re permanente: & iam facta, ſic dici poteſt ſacramentum perfectius, quam ſacrificiũ eo modo, quo perfectior eſt terminus actionis, quam actio, per quam fit, ſic autem etiam dicendum eſt, ſacrificium hoc ſumptum pro re oblata perfectius eſſe ſacrificatione & effectione ſacramenti: eſt enim eadem proportio. Quod ſi obiter quęres, comparando ſacrificationem ipſam cum vſu ſacramenti, quid perfectius ſit: dicendum eſt, ſacrificationem eſſe perfectiorem: quia vſus ſacramenti ſolum fit per localem applicationem ſacramenti, ſacrificatio autem fit per ipſam effectionem ſacramenti: nobilior autem eſt ſacramenti effectio, quam applicatio; tum in ipſa actione ſenſibili, quæ eſt locutio; tum maxime in ſupernaturali actione, per quam fit: quę tam eſt excellens, vt non ſolum applicationem ſacramenti, verum etiam effectionem gratiæ ſacramentalis, quæ ad illam applicationem conſequitur, ſuperare videatur: quia nobiliorem habet effectum, Chriſtum ſc. qui eſt totius gratiæ fons. Et hæc ſufficiant de comparatione in eſſe rei.

Sacrificatio perfectior ſacramenti vſu.

Sacrificatio in eſſ virtutis perfectior ſacramenti effectione.

Altera vero comparatio eſſe poteſt in eſſe virtutis, quę non habet locum inter terminos, ſed inter actiones; & hoc modo iam diximus, ſacrificationem ex ratione formali ſua perfectiorem eſſe vſu & effectione ſacramenti: ſi ergo hæ duæ rationes ad idem myſterium, cæteris parib' applicentur, perfectior etiam in illa erit ratio ſacrificij: quod nihil aliud eſt, quam dicere; melius eſſe, conficere corpus Chriſti in Dei honorem & cultum, quam in vtilitatem fideliũ. Propter quod dixit D. Th. ſupra q. 63. a. 6. cultum Dei potiſsimum pertinere ad Euchariſtiam, vt ſacrificium eſt. Sed contra: nam etiam ſacrificium ad noſtrã vtilitatem ordinatur, ſc. vt aliquem effectum ex opere operato nobis afferat: quamquam in hoc minorem habeat excellentiam, quam eadem Euchariſtia, vt ſacramentum eſt: quia non dat gratiam ſanctificãtem, ſed ſolum remittit pœnam temporalem, vt infra videbimus: alioqui vero, etiam vt ſacramentum eſt, ad cultum Dei refertur, nam vſus eius ad religionẽ ſpectat: & vnio charitatis ac ſanctificatio, quæ inde conſequitur ad maximum Dei cultum pertinet: hæc enim eſt, quam Deus maxime intẽdit, & propter illam præcipue totum hoc ſacramentum inſtituit: ergo penſatis omnibus, ratio ſacramenti, & vſus eius perfectior eſt. Et confirmatur, quia ipſummet ſacrificiũ, quodammodo ordinatur ad ſacramenti vſum: hæc enim ſacrificatio (quæ eſt ipſamet conſecratio) eo tẽdit, vt per eam fiat panis vitæ, qui ſit animarum cib' & refectio: ergo hic eſt finis maxime intentus ac pręcipuus.

Obiectio.

Diluitur.

Reſpondetur; in his actionibus, quatenus rationem ſtudioſi actus habent (ſic enim nunc à nobis conſiderantur) in primis reſpiciendũ eſſe ad id, quod vnicuiq; actui ex ſuo proprio obiecto conuenit: & ſub hac ratione, actio ſacrificandi excellentior dicitur ex vi obiecti ſui: quia per ſe & immediate ordinatur in cultum Dei, & ſignificationem animi ſub-

ſubiecti & grati erga ipſum: quæ ratio honeſtatis maxima eſt inter omnes morales: nam ipſa noſtra ſanctificatio ordinari debet ad Dei gloriam, vt in finem, & ideo ratio ſacramenti, vt ſic, non eſt tam perfecta, neq; tam proxime ac perfecte continet cultum Dei vt ſic. Neque refert, quod ex opere operato effectus ſacramenti maior, vel melior ſit: nam hoc non pendet ex honeſtate actionis, ſed ex inſtitutione Chriſti, qui voluit, & inſtituit, per actum minus nobilem in ratione virtutis, maiorem effectum dare: quamquam hoc ipſum ſit ſub controuerſia: non enim eſt certum ſacrificium vt ſic, non dare gratiam ex opere operato: & præterea conſtat, poſſe impetrare illam: & aliunde etiam ſuperare in ratione cauſę: quia ſaltem per hunc modum impetrationis, quoslibet effectus gratiæ obtinere poteſt: & non ſolum ſumentibus prodeſt, vt ſacramentum, ſed etiam aliis, vt poſtea videbimus. Ad confirmationem reſpondetur, ſacramentum proprie ac per ſe loquendo non eſſe finem ſacrificij: nam per ſe ſolum tendit ad rem oblatam vt ſic: quaſi materialiter vero inde ſit, quod eadem res, quę fuit terminus ſacrificij, aptiſsima fuerit, vt ad vſum ſacramenti inſtitueretur.

Natura ordine terminũ termino, actionem actioni adaptando, ſacrificium & ſacramentum æqualia.

Circa tertium de ordine naturæ nihil fere dicendum occurrit: quia, ſi cum proportione fiat comparatio, nulla eſt hic cauſalitas propria: & conſequenter nec naturæ ordo, id eſt, ſi actionem ſacrificandi cum effectione ſacramenti, & terminum ſacrificationis cum ſacramento iam facto comparemus: nam re ipſa ſunt idem, & ita non habent inter ſe cauſalitatem: ſi autem ſacrificationem cum ſacramento iam facto conferamus, ſic antecedit quidem ſacrificium naturę ordine, ſi ſola actio conſideretur: quia actio antecedit ſuum terminum. Si eum ſub ſacrificatione terminum includamus (prout includi debet, ſaltem prout in ipſo inſtante ſacrificationis attingitur: quia nõ poteſt intelligi ſacrificium peractum, niſi iam intelligatur res oblata) ſecundum diuerſas rationes, ſacrificium & ſacramentum erunt prius, vel poſterius, nam ordine intentionis videtur prior ratio ſacrificij, vt ex dictis in pręcedente puncto ſumi poteſt, nam eſt maxime intenta: vnde in genere cauſæ finalis, dici aliquo modo poteſt natura prior, cuius ſignum etiam eſſe poteſt, quia poteſtas ſacerdotalis, quæ data eſt ad hoc myſterium efficiendum, primario ordinata eſt ad ſacrificium offerendum: vnde in Ordinatione Sacerdotis hoc præcipue exprimitur in verbis formæ, Accipite poteſtatem offerendi ſacrificium, &c. Et ſacerdotium Chriſti primario fuit ad offerendum Deo ſacrificium crucis, & de omni ſacerdotio, id ſignificat Paulus, cum dicit, ſacerdotem conſtitui: vt offert dona & ſacrificia pro peccatis: cum ergo pręcipuus actus ſacerdotis, ſit effectio huius myſterij, recte dicitur, rationem ſacrificij eſſe in illo primam ordine intentionis. At vero ordine executionis poteſt ſacrificij ratio dici poſterior: quia ex parte rei oblatæ ſupponit, quicquid pertinet ad rationem ſacramenti: & vltra hoc, requirit aliquod ad rationem ſacrificij: ergo ſupponitur quodammodo ſacramentum in genere cauſæ materialis: quia ad perfectionem ſacrificij requiritur res oblata (vt dictum eſt) quæ in præſenti eſt Chriſtus, vt contentus ſub ſpeciebus, in quo ratio ſacramenti ſaluatur: vltra quod ratio ſacrificij requirit mactationem myſticam, ſeu ordinem ad illam, & quod ad Dei cultum ſupremum ordinetur.

Ordine intẽtionis ſacrificium prius executionis poſterius ſacramento.

Sed ſuperſunt duæ difficultates: Prima eſt, quia ex dictis ſequitur, rationem ſacrificij eſſentialiter includere rationem ſacramenti, quod videtur impoſſibile quia hæ duæ ſunt rationes ſpecificæ, & vltimæ, ac omnino diuerſæ, quarum vna non poteſt aliam contrahere: ergo nec poteſt vna eſſe de eſſentia alterius. Reſpondetur, ſi ſacrificium ſumatur pro re oblata, ſacrificium includere rationem ſacramẽti, quia de ratione eius eſt, vt ſit ſenſibilis, & conſequenter, vt per ſenſibiles ſpecies ſignificetur, in quo ratio ſacrificij includitur. Nec ſatisfacit dicere, Chriſtum ſignificatum per ſpecies, eſſe rem oblatam in ſacrificio: non tamen, vt ſic, ſeu quatenus ſignificatur: & ideo neceſſariũ non eſſe, vt ſpecies quatenus ſignificant, pertineant ad rem oblatam in ſacrificio: hoc (inquam) non ſatisfacit: quia Chriſtus non eſt res oblata in hoc ſacrificio, niſi quatenus ſit aliquo modo ſenſibilis per ſpecies: non ſit autem per eas ſenſibilis, niſi quatenus per eas ſignificatur, vt res ſub illis cõtenta, in quo ratio ſacramenti perficitur: ergo ab illis ſpeciebus pertinentibus ad rem oblatam non poteſt excludi ratio ſacramenti, ſeu ſigni, quia non agimus de ſigno in actu, ſed aptitudine & impoſitione. Neq; hoc eſt conueniens, quia, quod res oblata dicatur hoſtia, vel ſacrificium, ſolum addit habitudinem, ſeu denominationem ex actione ſacrificandi ſumptam: non eſt autem vllum inconueniens, quod ſicut res mere ſenſibilis, vt agnus verbi gratia denominatur hoſtia ab actione offerendi: ita etiam res myſtice ſenſibilis, quæ in ſe eſt ſacramentum, denominetur hoſtia, ſeu ſacrificium ab actione offerendi. At vero, ſi loquamur de ſacrificio pro actione ſacrificandi, ſic non cõſtituitur intrinſece ex ratione ſacramenti: ſed dicit habitudinem ad Euchariſtiæ ſacramentum: tanquam ad rem oblatam, quod nullum eſt incommodum: quia hæc habitudo eiuſdem rationis eſt cum illa, quam quælibet actio ſacrificandi dicit ad rem oblatam, tanquam ad materiam, vel terminum ſuum.

Difficultas ſoluitur.

Secunda difficultas eſt, quia ſequitur, ſacramentum Euchariſtiæ poſſe re ipſa ſeparari à ſacrificio per intentionem conſecrantis, quia ſacrificium neceſſario ſupponit ſacramentum, & addit aliud: poteſt ergo miniſter intendere, verum efficere ſacramentum conſecrando panem in vſum fidelium, non intendendo per eam actionem ſacrificare Deo, imo includendo omnem intentionem cultus, ſicut nunc faciunt Lutherani, & alij hæretici huius temporis, qui nullo modo volunt ſacrificium efficere, ſed cœnam Dominicam, vt ipſi aiunt: qui ſi ſupponamus, eos vti vera materia & forma, & eſſe veros ſacerdotes, & habere ſufficientem intentionem conficiendi ſacramentum, reuera illud efficient, non obſtante quocunq; errore priuato: non tamen efficient ſacrificiũ: quia, ſicut ſacramentum confici non poteſt ſine intentione miniſtri, ita neque ſacrificium offerri. Reſpondetur primo, fortaſſe nullum eſſe inconueniens totum hoc concedere, nam Doctores omnes, qui ponunt rationem ſacrificij in ſumptione, vel in aliqua alia actione, quę poſt conſecrationem fiat, neceſſario concedent, poſſe re ipſa ſeparari confectionem ſacramenti à ſacrificio, ſi miniſter iniquus velit conſecrare, & nullam poſtea actionem efficere ad offerendum ſacrificium: quia, cum actiones illæ, non tantum ratione aut intentione, ſed etiam duratione diſtinguantur, facile poterunt ſeperari, vel ex voluntate miniſtri, vel ex impotentia, ſi cauſa accidat, poſt conſecrationem non poſſe reliquas actiones efficere. Sic igitur, quamuis nos dicamus, conſecrationem ſacramenti, & oblationem ſacrificij, realiter idem eſſe, tamen, cum ratione formali diſtingui poſſunt, vt D. Thom. ſupra citatus ſignificat: non eſt inconueniens, concedere rationem ſacrificij, quę poſterior eſt ordine executionis, poſſe per intentionẽ miniſtri ſeparari à ratione ſacramenti, ita vt factum teneat, quamuis male fiat. Secundo, & fortaſſe probabilius negatur Sequela: nam ex inſtitutione Chriſti hæc conſecratio, & oblatio ſacrificij, ita ſunt neceſſario coniuncta, vt poſita vna non poſſit miniſter voluntate ſeu intentione ſua aliam auferre: ſicut ſubſtantia ſacramenti & effectus eius ita ſunt connexa, vt non poſſit miniſter intentione ſua impedire effectum, ſi reuera habuit voluntatem conficiendi ſacramentum. Quod quidem ita eſſe in præſenti declaratur, nam, ſi miniſter reuera intendat conficere hoc, ſacra-

Dubio ſit ſatis.

Qui ſacramentum Euchariſtiæ ſub duabus ſpecieb conficit, velit, nolit, ſacrificium offerat neceſſe eſt.

ſacramentum, nihilq; directe velit, quod ſubſtantiali intentioni conficiendi ſacramentum contrarium ſit, conſequenter neceſſe eſt, vt velit proferre verba in ꝑſona Chriſti, qui eſt principale offerens in hoc ſacrificio: ergo quamuis ex priuato errore putet, ſe non offerre ſacrificium, aut ex iniquitate nolit cultum Deo exhibere, tamen ex generali intentione neceſſario offert; vel potius eſt inſtrumentum, per quod Chriſtus offert, & cultum Deo exhibet: quamuis ergo priuata intentione excludat perſonalem cultum, non tamen miniſterialem, maxime cũ neceſſe ſit, vt formali vel virtuali intentione velit facere, quod Chriſtus fecit, & inſtituit. Quod præterea exemplo declaratur, nã, ſi Regis legatus in nomine & perſona Regis Pontifici exhibeat honorem, factis ac verbis Regis perſonam repræſentans, quamuis ipſe in propria perſona nolit Pontificem colere, nihilominus, vt miniſter alterius re ipſa id præſtat: quia ad hoc ſufficit faciendi miniſterium, quod in perſona alterius fit per actiones & verba illi intentioni accommodata: ſic igitur contingit in præſenti, & ideo illa conſecratio eſt etiam ſacrificatio, & intentio neceſſario debet eſſe ad vtrumque ſufficiens, quia priuatus error, non abſtulit abſolutã voluntatem faciendi, quod Chriſtus inſtituit.

DISPVTATIO LXXVII.

De offerentibus Euchariſtiæ ſacrificium.

Diſp. 5. de Sacrificio.

DIximus in ſuperiorib. quatuor neceſſaria in omni ſacrificio, ſc. quod, & cui offertur, qui offert, & pro quo offertur. Ex quibus duo priora explicata iam ſunt: quia connexa ſunt, cum eſſentia ſacrificij, quam hactenus tradidimus: quia iam expoſita cum principiis intrinſecis ſacrificij, reliquum eſt, vt cauſas eius extrinſecas declaremus; ad quas alia duo poſteriora pertinent, nam, qui offert, cauſa eſt efficiens ſacrificij, de qua hic dicemus: is autem, pro quo fit oblatio, ad cauſam finalem reuocari poteſt: de qua dicemus diſputatione ſequenti.

SECTIO I.

Vtrum Chriſtus Dominus ſit principalis offerens in hoc ſacrificio.

Quorũdam placitum.

QVidam Theologi negaſſe videntur, Chriſtum proprie in hoc ſacrificio offerre: ſed Sacerdotis oblationem illi attribui, ſolũ remote, quia oblationem huius ſacrificij inſtituit, & iuxta eius voluntatẽ & præceptum offertur: & præterea, quia merita eius in hoc ſacrificio operantur. Ita videtur ſenſiſſe Scotus, quodlib. 20. & Gabriel. lect. 26. & 27. in Canon. & Cordub. libr. 1. quæſt. Theolog. quæſt. 3. circa opinionem ſecundam & quintam. *Scotus. Gabriel. Cordub.* Quæ opinio ita probari poteſt, quia Chriſtus Dominus, neq; interna intentione, neque externa actione, actu ſemper offert, quoties Miſſæ ſacrificium offertur: ergo nullo modo nunc offert tanquam offerens, ſeu cauſa aliquo modo per ſe: ergo ſolus Sacerdos offert per poteſtatem ſibi datam à Chriſto & iuxta ritum ab eo inſtitutum: Chriſtus autem ſolum denominatione extrinſeca, & vt cauſa remota ac per accidens, poterit denominari offerens. Antecedens, quoad priorem partem de oblatione interna, probatur: quia gratis & ſine fundamento fingeremus, Chriſtum ſemper nunc eſſe attentum, & quaſi ſolicitum, vt ſemper habeat actualẽ intentionem offerendi in ſingulis Miſsis: Non enim (vt ait Paulus ad Hebræos 9.) in manu facta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, neq; vt ſępe offerat ſemetipſum. Quoad ſecundam vero partem de actu externo, ſine quo ſacrificium ſenſibile eſſe non poteſt, patet: tum ex eiſdem verbis Pauli: tum etiam, quia tota actio externa à ſolo Sacerdote fit. Quod argumentum maxime procedit, ſi verum eſt, Sacerdotem non formaliter, ſed tantum materialiter, verba conſecrationis proferre. Vnde confirmatur: quia non aliter Chriſtus hic offert, quam baptizare vel abſoluere dicatur: Chriſtus autem non baptizat proprie & per ſe, ſed ſolum per accidens extrinſeca denominatione: quia ab illo eſt virtus & inſtitutio Baptiſmi: ergo idem eſt in præſenti dicendum.

Dico primo; Chriſtus Dominus eſt ſummus Sacerdos, qui principaliter offert ſacrificium Euchariſtiæ: quandocunq; & vbicunq; offertur. Hæc aſſertio ita ſimpliciter ſumpta, certa nunc eſt, quam D. Thomas hic docuit: ad 3. & qu. præcedente, art. 7. ad 3. & in 4. diſt. 13. quæſt. 1. art. 1. vbi cæteri Theologi, & Alber. libr. 3. de Euchar. à c. 5. & Simeon Theſſal. libr. de myſteriis Eccleſ. cap. 44. quem refert Turrianus, qui hanc etiam veritatem docet, lib. 4. pro Epiſtolis Pontif. cap. 1. & in Schol. ad Clem. lib. 3. conſtit. c. 12. Lindan. libr. 4. Panopl. c. 41. Bellarm. libr. 1. de Miſſ. c. 4. & *D. Thomas. Sim. Theſſ. Turrian. Lindan. Bellarm.* probatur primo ex Scriptura ſacra, tum, quia Chriſtum appellat æternum Sacerdotem ſecũdum ordinem Melchiſedech, qui ordo in oblatione huius ſacrificij complectitur, & exercetur, vt in ſuperioribus explicatum eſt: & ponderant Anſel. Theoph. & Oecumen. quia non potuit dici Chriſtus Sacerdos æternus propter ſolam hoſtiam, quæ in cruce peracta eſt: ſed, quia nunc perpetuo ſacrificat per Sacerdotem offerentes: tum etiam, quia Paul. in Epiſt. ad Heb. differentiam conſtituit inter legem nouam & veterem: quod in illa plures erant Sacerdotes ſecundum illud tempus offerentes: nunc autem vnus eſt Sacerdos æternus, cui nullus ſuccedit: ſed reliqui omnes ſunt miniſtri eius: ſentit ergo Paulus, nunc etiam Chriſtum offerre per Sacerdotes: alioqui, ſi Chriſtus omnino ab hoc munere ceſſaſſet, nulla eſſet differentia in Sacerdotum pluralitate inter legem veterem, & nouam. Et iuxta hanc veritatem interpretantur Paulum fere omnes expoſitores, Chryſoſt. homil. 17. ad Heb. Theoph. ad Heb. 5. Haimo 6. Anſelm. 10. Secundo inſinuatur hæc veritas in Conc. Lateran. in c. Firmiter, de Summ. Trinit. & fide Cathol. quatenus in eo dicitur, Chriſtum in hoc myſterio eſſe ſimul Sacerdotem & ſacrificium: & in Conc. Florentin. in decret. Eugen. quatenus ibi dicuntur Sacerdotes cõficere hoc myſterium in perſona Chriſti. *Chryſoſt. Theoph. Anſelm. Conc Later. Florent.* Clarius hoc docuit Tridentin. ſeſſ. 22. cap. 1. & 2. dicens eundem Chriſtum, qui in cœna & in cruce obtulit, eſſe in hoc myſterio principalem offerentem: ideoque propter Sacerdotum offerentium iniquitatem, mundam hãc oblationem inquinari non poſſe. *Trident.* Tertio probatur ex Patrum traditione. Iren. li. 4. contra hæreſ. c. 32. & 24. Per Ieſum Chriſtum (inquit) offert Eccleſiæ. Cyp. Ep. 63. Sacerdos in altari vice Chriſti fungitur, & ſacrificium verum ac plenum Deo Patri offert. *Irenæus. Cyprian.* Idem inſinuat Euſeb. lib. 1. de Demonſt. c. vlt. Auguſt. 4. de Trinit. c. 7. & 14. & libr. 20. de Ciuitat. c. 20. Chriſtus ipſe offerens, ipſe eſt & oblatio: cuius rei ſacramentum, quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium: *Euſeb Auguſtinus.* Ambr. 1. offic. c. 48. & ſuper Pſal. 38. Ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium, quod offertur. *Ambroſ.* Optimè Chryſ. hom. 83. in Matt. Qui tunc in illa cœna confecit, ipſe nunc quoq; operatur, &c. Et hom. 2. in 2. ad Timoth. hom. 17. ad Hebr. hom. 60. ad popul. & homil. de prodit. Iudæ. Cum videris Sacerdotem offerentem, ne ipſum conſideres hoc facientem, ſed Chriſti manum inuiſibiliter extenſam. & in Liturg. Ipſe eſt, qui offert, ipſe, qui offertur.

Quartò argumentor ratione, quia Chriſtus nunc poteſt ſemper offerre, vt principale offerens: ergo offert. Antecedens patet, quia nunc etiam eſt verus Sacerdos, & intercedit pro nobis, & omnia ſemper proſpicit: nihil ergo eum impedit, quominus poſsit ſemper offerre. Prima vero conſequentia probatur: tum quia non eſt, cur ſacerdos digniſsimus perpetuo vacet

vacet ab offerendi munere, cum illud, & pro dignitate ſua, & ad maiorem Dei gloriam, exercere poſsit: tum etiam, quia hoc ſpectat ad excellentiam huius ſacrificij: nam oblationis dignitas ex offerentis dignitate, maxime pendet, iuxta illud: Reſpexit Dominus ad Abel & ad munera eius. Et præterea: hoc etiã quodammodo poſtulat dignitas rei oblatę in hoc ſacrificio, quæ infinita eſt, & puriſsima: & ideo à ſimili offerente principaliter offerri debet, vt talis oblatio nunquam fieri poſsit à perſona, quæ nõ ſit Deo grata, & in omnibus ſuis actionib. pura, & ſancta: nam, vt ſacrificium ſit purum, non ſatis eſt, quod res oblata pura ſit, ſed idẽ requiritur in perſona offerente: quia ſacrificium in actione & oblatione conſiſtit: ſola autem Chriſti perſona eſt per ſe ſancta, & in omnibus ſuis actionibus rectiſsima: non ergo debuit hoc ſacrificium ab alio, quam à Chriſto, principaliter offerri. Vnde notanda eſt differentia inter ſacramentũ & ſacrificium, nam ad ſacramenti dignitatem per ſe neceſſarium non eſt, vt miniſterium eius, quod conſiſtit in applicatione ad vſum, ſit omnino impollutum ex parte miniſtri aut perſonæ exercentis illud miniſterium, ſed ſatis eſt, vt ſecũdum eum ritum applicetur, quo inſtitutum eſt: at vero ſacrificium ad ſuam excellentiam requirit, vt, quatenus eſt ab aliquo offerente principali, ſit omnino purum & gratum Deo, quod non poſſet ſemper infallibiliter habere hoc ſacrificium, niſi Chriſtus neceſſario eſſet principalis offerens illius: quia ſolus ipſe eſt per ſe immaculatus & innocens: reliqui vero Sacerdotes ſemper poſſunt indigne offerre, Eccleſia vero, quamuis ſemper ſit ſancta, & in eius perſona etiam offeratur ſacrificium: tamen & quamdiu in hac vita militat, non omnino caret omni macula & ruga, donec in cœlo triumphet: & præterea non eſt ipſa tam proprie offerens ſicut Chriſtus, vt videbimus: neq; etiam eſt offerens ſimpliciter neceſſarium ex vi inſtitutionis huius ſacramenti: poteſt enim à Sacerdote valide offerri, etiamſi perſonam Eccleſię non agat, vt poſtea videbimus. Ratio autem huius differentiæ inter ſacrificium & ſacramẽtum nulla alia eſt, niſi quia ſacrificium conſiſtit in actione, cuius dignitas ex operante maxime pendet: ſacramenti autẽ vſus magis conſiſtit in receptione: per ſe enim ordinatur ad aliquid ſignificandum, & faciendum in ſuſcipiente, propter cuius vtilitatem proxime inſtituitur.

Differentia inter ſacrificij & ſacramenti efficientem cauſam.

Actu offert Chriſtus hoc ſacrificium licet per miniſtrum.

Dico ſecundo: Chriſtus Dominus eſt principalis offerens in hoc ſacrificio, non tantum per accidens ac remote, ſed etiam, quia aliquo modo actu offert, licet per ſacerdotẽ offerat. Probatur, diſtinguendo multa, quæ in hoc ſacrificio Chriſto poſſunt attribui & declarando modũ, quo ad ea cõcurrit. Primum ſit inſtitutio, qua voluit, vt in memoriam ei⁹ hoc ſacrificium fieret. Sed hoc, vel nihil, vel parum cõducit, vt Chriſtus principalis offerẽs dicatur. Primo, quia ratio ſeu habitudo offerentis, valde diuerſa eſt à ratione inſtituentis: & hæc eſt omnino ab illa ſeparabilis: nã Deus inſtituit vetera ſacrificia, & non propterea erat principalis offerens in illis. Secundo, hoc non ſatis eſt, vt oblatio ſit munda ex parte offerentis, Deoque accepta, vt in iiſdem veteribus ſacrificiis conſtat: erant enim à Deo inſtituta, & tamen; quando ab iniquis offerebantur, erant illi inuiſa: quia ipſe non reſpicit ad inſtituentem, vt ſic, ſed ad offerentem, & eadem ratione hoc non ſatis eſt ad dignitatem & quandam infinitatem ſacrificij, vt in veteribus etiam ſacrificiis conſtat fuerunt enim inſtituta à Deo, qui eſt infinitæ dignitatis, & tamen in vſu habebant ſolum valorem moralem, iuxta dignitatem offerentium: & in ſacrificio crucis, quamuis fuerit à Deo ordinatum (ſuppoſita iniquitate interficientium Chriſtum) vt tamen habuerit infinitum valorem, requirimus infinitatem in perſona Chriſti offerente. Quod etiam diligenter diſtinguendũ eſt in ſacrificio cœnę, quod fuit à Chriſto, vt ab inſtituente & ab offerente: infinitatem autẽ habuit ab ipſo, vt offerente, non præciſe, vt ab inſtituente. Sunt ergo hæ duæ rationes valde diuerſæ: vt ergo Chriſtus ſit offerens, nõ ſatis eſt, quod fuerit inſtituens. Nec refert, ſi addas, ita fuiſſe inſtituẽrem, vt voluerit in ſui memoriam celebrari: nã per hoc non additur habitudo offerẽtis, ſed præciſe habitudo exemplaris, ſeu rei repræſentatæ per ſacrificium, quæ omnino etiam eſt extra rationem offerentis.

Secundo inuenitur in hoc ſacrificio, quod tota eius virtus & efficacia in merito Chriſti fundatur: & hoc etiam non ſufficit ad rationem offerẽtis. Primo, quia efficacia meritorum magis reſpicit effectum ſacrificij, quam oblationem ipſam, in qua ratio ſacrificij conſiſtit: nam effectus quid ſecũdarium eſt reſpectu ſacrificij: ergo, quod oblatio ipſa habeat efficaciã operandi ab ipſo Chriſto, non ſatis eſt, vt propterea dicamus ab ipſo offerri. Secundo ita explicatur: fingamus enim oblationem aliquam ita inſtitui à Deo, vt habeat ſimilem efficaciam ex ſola voluntate diuina, numquid propterea dicendus eſſet Deus ipſe offerens in tali ſacrificio? Minime quidem. Tertio, potuiſſet Chriſtus inſtituere aliquod ſacrificium finitũ, vt à ſolo ac puro homine offerretur, & haberet aliquam efficaciam, propter merita ipſius Chriſti: nam hoc ẽt non repugnat: in tali ergo ſacrificio, Chriſtus non eſſet offerens, quamuis in efficacia niteretur meritis eius. Tandem hoc non ſatis eſt vt hoc ſacrificiũ, prout nunc fit, dicatur ex parte offerentis æquale ſacrificio crucis, aut cœnæ: nam illa non fuerunt infinita, quia niterentur meritis Chriſti, ſed potius, quia illa fuerunt ab offerẽnte infinito: ideo fuerunt etiam valoris & meriti infiniti.

Tertio conſiderari poteſt in hoc ſacrificio, quod Chriſtus per humanitatem ſuam phyſice concurrit ad actionem illam, per quam hoc ſacrificium conficitur, ſcilicet, ad tranſſubſtantiationẽ, in qua ratione dici poteſt Chriſtus, vt homo, principalis offerens reſpectu miniſtri: quia, licet humanitas eius in ea actione inſtrumentaliter concurrat, eſt tamen inſtrumẽtum coniunctum, & (vt ſic dicam) præcipuum organum diuinitatis. Et hæc quidem efficientia aliquid confert ad rem, de qua agimus: quia vnum ex requiſitis ad offerendũ ſacerdotali modo in hoc ſacrificio eſt, vt qui offert, concurrat ad actionem ſacrificandi: non tamen hæc ſola ratio per ſe ſufficit: quia alia eſt habitudo efficientis, alia offerentis. Deus enim efficit eandem actionem, & tamen non offert. Quarto igitur addendum eſt, quod ſacerdos conficit in perſona Chriſti: & tanquam legatus eius, ipſum repræſentans: & in hoc videtur D. Thomas ponere hanc Chriſti oblationem & reuera videtur ſufficere, etiam ſi nihil aliud intercederet: ibi enim reperitur quædam habitudo moralis ad Chriſtum, vt ad colentem Deũ quamuis per alium: ſicut, qui dat eleemoſynam per famulum, recte dicitur principalis donans: & licet famulus ſit iniquus, ſi ipſe eſt iuſtus, eleemoſyna illa eſt munda apud Deum. Et ſimiliter orationes Eccleſiæ per ſacerdotes dicuntur principaliter fieri ab Eccleſia, & exaudiri, eſſeq; acceptæ Deo propter Eccleſiæ ſanctitatem: quamuis contingit, ſacerdotes proxime orantes prauos eſſe. Quinto ad maiorem perfectionem, & rei explicationem addere poſſum⁹, Chriſtum Dominum in eo met concurſu, quo concurrit cum ſacerdotibus ad huius ſacrificij actionem ſe gerere, vt ſupremum Dei cultorem, & interceſſorem pro hominibus: quia totam illam ſuam actionem ordinat in cultum Dei, eamq; Patri repræſentat in memoriam ſuæ paſsionis, vt hominibus propitius ſit. Quod quidem ita poſſe à Chriſto fieri eſt euidens: ſuppoſito priori principio, nam, ſi actu concurrit ad omnia ſacrificia, actu de illis cogitat, & vult concurrere: quia non concurrit tanquam inanime inſtrumentum, ſed per intellectum & voluntatem: ergo eadem facilitate poteſt ſub ea ratione & intentione concurrere: nil enim refert quod loco diſtet,

Quare Chriſtus modo, quandocunq; hoc ſacrificiũ offertur, principaliter offerre dicatur.

aut,quod per ſe ipſum ſenſibilia verba non proferat, cum hæc non ſint de ratione offerentis, vt ſic,vt per ſe conſtat: maxime,cum Chriſtus in cœlo exiſtẽs intueatur omnes actiones miniſtrorum ſuorũ, & poſſit velle,in omnibus & per omnes Deum colere, & pro hominibus intercedere. Quod autem ita fiat,facile oſtẽdi poteſt ex dictis in prima aſſertione:& quia hoc eſt melius & perfectius, magiſque conducens ad dignitatem & valorem huius ſacrificij:nam,licet aliquis eleemoſynam mittat per miniſtrum,tamen magis miſericordem ſe oſtendet, & meliori modo operabitur, ſi dum miniſter eleemoſynam confert,ipſe per ſeſe(vt poſſet)ad elargitionem concurrat, eique actu conſentiat, & ſimiliter, quamuis honor à Rege per ſuum legatum exhibitus, habeat quandam ſpecialem dignitatem à perſona Regia,tanquam à principali honorante per ſuum miniſtrum,multũ tamen ſecundum moralem exiſtimationem adderetur, ſi Rex per ſe ipſum(vt poſſet)concurreret. Sic igitur in præſenti,ad exactam perfectionem huius ſacrificij: & vt omnino æquale ſit ex parte offerentis ſacrificio crucis & cœnæ,oportet, vt Chriſtus per ſe ipſum aliquo modo offerat,& non tãtum per legatum repræſentantem,& hoc modo melius ſaluatur, quod nunc exercet munus ſacerdotis ſummi,& æterni: nam ad offerendum,tantum per alium repræſentantem, fuiſſet ſatis,aliquando exercuiſſe munus ſacerdotis: nã poteſt aliquis repræſentare eum qui fuit,& in perſona eius offerre.

SECTIO II.

Vtrum omnes & ſoli ſacerdotes offerre poßint hoc ſacrificium vt proprij miniſtri illius.

Hæreticorũ abſonum placitum. DVæ poſſunt eſſe extremæ ſententiæ. Prima docet: nullos requiri ſacerdotes ab Eccleſia rite Ordinatos ad hoc ſacrificium offerendum, ſed quoſlibet fideles ad hoc ſufficere, vel ſaltem eos, qui à populo, vel magiſtratibus deputantur, tanquam miniſtri ad hoc munus peragendum. Hæc eſt ſententia hæreticorum: qui vel in eo fundantur, quod in hoc myſterio nihil ſupernaturale ſit, ſed tantum cæremonia quædam & ſignificatio exterior: vel quia ſimul negant,hoc myſterium eſſe verum ſacrificium,ſed ſolũ quoddam conuiuium cum aliqua ſignificatione & commemoratione Chriſti, quod totum à quolibet miniſtro ab hominibus deputato peragi poteſt: vel tandem,quia nunquam legimus, Chriſtum Dominum aliquid aliud inſtituiſſe,vel poſtulaſſe in huiuſmodi miniſtro,ſed generatim omnibus dixiſſe: Hoc facite,&c.

Aliorum ſententia. Secunda ſententia extreme contraria eſt,non omnes ſacerdotes,etiam rite Ordinatos,poſſe hoc ſacrificium offerre,ſed ſolum eos, qui ſunt ab Eccleſia tolerati:excluduntur itaque ab hoc ſacrificandi munere ſacerdotes excommunicati, ſuſpenſi,depoſiti,degradati,ſchiſmatici,hæretici: ac denique omnes ab Eccleſia præciſi: atque ita excluduntur, vt non ſolum male faciant,ſi ſacrificare tentent,verum etiam omnino non ſacrificent. Hanc ſententiam ſecutus eſt *Magiſt.* Magiſt.Sent.d.13.vbi Scotus q.2.in eam eſt propẽſus, *Scot.* cuius ſententiam refert, & non improbat,Gab.ibid. *Gabr.* q.1.ar.3.dub.2.eandem tenuit Guiliel.Pariſ.in tract. *Guil. Par* de ſacr.Ordinis,& Grat.in c.Quod quidam 1.q.1.vbi *Gratian.* multa ex Patribus adducit, & hanc ſententiam confirmat: dicunt enim interdum Patres, extra Eccleſiam eſſe non poſſe vera ſacrificia. Hæretici ergo,etiam ſi alioqui ſacerdotes fuerint Ordinati,non offerunt verum ſacrificium,idem ergo erit de quibuſcũque alijs ſacerdotibus ab Eccleſia præciſis: quia eſt omnium eadem ratio. Aſſumptum patet ex Aug.lib. *Auguſt.* ſent.c.15.& ex Hiero.Aggæi.2.Amos 5. & dial. contr. *Hieron.* Lucif.vbi cũ dixiſſet,malos ſacerdotes poſſe offerre ſacrificium,ſubdit:Hoc de Catholicis intelligendum eſt,non de hæreticis. Quæ omnia & ſimilia in illa cauſa,& q.1.referuntur.

Hæretici confutantur. Prior harum ſententiarum, ſimpliciter & ſine diſtinctione vlla,hæretica eſt:nam,& principijs nititur hæreticis, vt retulimus,& principijs fidei repugnat. Etenim verum ſacrificium offerri non poteſt, niſi à vero Sacerdote,ex Paulo ad Hebr.5.Sed hoc eſt verũ ſacrificium: ergo. Item,hoc ſacrificium offerri non poteſt,niſi in vero corpore & ſanguine Chriſti: ſed nullus habet poteſtatem in corpus Chriſti verũ, nec poteſt valide illud conficere, niſi ſolus ſacerdos rite Ordinatus, vt ſupra oſtenſum eſt, cum de miniſtro ſacramenti Euchariſtiæ ageremus.Dicendum eſt ergo ſolum ſacerdotem rite ordinatum habere poteſtatem offerendi hoc ſacrificium,ita vt, ſi alius id facere tentet,nihil efficiat. *Solus ſacerdos rite Ordinatus ſacrificium hoc offerre poteſt.* Quæ aſſertio de fide certa eſt,colligiturque ex Conc.Nicen.c.14.negat n.diaconum habere poteſtatem offerendi hoc ſacrificium: *Conc.Nicen.* ergo à fortiori idem negat de omnibus inferioribus, item ex Concli.Arelat.I.c.13. vbi idem reſcribitur, & ex Conc.Flor. vbi ponitur hæc forma ordinandi ſa- *Arelat.* cerdotẽ: Accipite poteſtatem offerendi,&c.eſt ergo *Florent.* hæc poteſtas tantum apud illum, qui ordinatus eſt ſacerdos.Idem ſignificauit Con.Trid.ſeſ.22.c.1.docẽs Chriſtum in nocte cœnæ Apoſtolis, quos tunc noui teſtamenti ſacerdotes conſtituebat,eorumque in ſa- *Trident.* cerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent, præcepiſſe per hæc verba:Hoc facite in meam cõmemorationem:vti ſemper Catholica Eccleſia intellexit & docuit: & can.2.anathema profert in eum, qui negauerit Chriſtum prædictis verbis:Hoc facite,&c.inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes,aut non ordinaſſe,vt ipſi,alijque ſacerdotes,offerrent corpus & ſanguinem ſuum,quod repetit,ſeſ.23.c.& can.1.dicens ſacrificium & ſacerdotium eſſe coniuncta, & ideo eſſe in Eccleſia ſacerdotium viſibile,& quod proprie ſpectat poteſtas offerendi hoc ſacrificium. Eandem veritatem elegãter *Auguſt. Hieron.* tractat Aug.l.qq.veter. teſt.q.46.Hier.ep.117.ad Fabiol.de veſte ſacerdotali: præter alios, quos de miniſtro Euchariſtiæ ſupra citaui. Ratio tacta eſt à Conc. Trid.quia determinatum ſacrificium requirit determinatum ſacerdotem: nam hæc duo iuxta diuinam ordinationem coniuncta ſunt. Vnde præcipue in lege veteri, vbi ſacrificia fuerunt diuinitus inſtituta,ſacerdotes etiam fuerunt ſpeciali lege & ritu ex diuina etiã inſtitutione Ordinati:multo ergo magis in lege noua,in qua omnia ſunt perfectius conſtituta & ordinata,debuit ſpeciale ſacerdotium cum ſpeciali ſacrificio inſtitui: debuitq; inter ea proportio ſeruari. Ideoque,cum ſacrificium omnino ſupernaturale ſit, ab eis tantum debuit offerri,qui ſupernaturalem poteſtatem ad hoc munus haberent:huiuſmodi autem ſunt ſoli ſacerdotes,qui in ſua Ordinatione illam recipiunt,vt ex verbis formæ conſtat: alij vero,neque ex ſe illam habent,cum non ſit ſupernaturalis;neque à Chriſto receptam: nullibi n.eam dedit, quia verba illa(Hoc facite)ad ſolos Apoſtolos. vt ſacerdotes, & ad eorum in ſacerdotio ſucceſſores dicta ſunt:vt traditio,& Eccleſia declarauit. Tandem,ſolus ſacerdos poteſt conſecrare,vt ſupra oſtenſum eſt, & nemo offert niſi conſecrando,vt ſupra etiam oſtendimus:ergo ſolus ſacerdos poteſt offerre.Quæ vltima ratio nõ ſufficeret per ſe ad oſtendendum, eſſe de fide prædictam veritatem: quia fundatur in opinione noſtra ſupra tractata de eſſentia ſacrificij: & ideo diximus, illam opinionem eſſe valde conſentaneam atque conformem principijs fidei.

Secunda ſententia triplicem poteſt habere ſenſum *2. Sententia examinatur* Primus eſt ſacerdotes præciſos, ideo non poſſe ſacrificium validũ offerre,quia nec poſſunt ſacramentum Euchariſtiæ valide conſecrare: & hoc ſenſu hæretica eſt: oſtendimus enim in ſuperioribus, conſecrationem factam à vero ſacerdote ſufficiente forma,cum intentione circa debitam materiam,validam eſſe ſecundum fidem.

Secun-

Secundus ſenſus huius ſententiæ eſſe poteſt, ſacerdotes præciſos ab Eccleſia, licet poſsint valide conſecrare, & ſacramentum Euchariſtiæ conficere, non tamen poſſe eam conſecrationem efficere ſub ratione oblationis & ſacrificij: quia ad rationem ſacrificij proprie dicti neceſſe eſt, vt offeratur à ſacerdote, vt miniſtro publico, & mediatore inter Deum & populum: ſacerdos autem præciſus non poteſt iam ſubire vicem mediatoris inter Deum & Eccleſiam: quia nemo poteſt hoc munus ſubire, niſi conſentiente Eccleſia, & per ſacerdotem offerente, atque petente, quod tamen per ſacerdotem præciſum facere non vult, ſed potius illum priuat hoc miniſterio, quantum poteſt. Atque in hoc ſenſu ſententia hæc non videtur aperte hæretica; quia nullibi eſt expreſſe dãnata: eſt tamen omnino falſa. Dicendum itaque eſt, omnem ſacerdotẽ, quantũuis ab Eccleſia præciſum poſſe validum ſacrificium efficere, & offerre, etiam ſi non licite faciat. Ita ſentit Diuus Thomas quæſtione præced. art. 7. & 8. & in 4. diſtin. 13. vbi reliqui Theologi, Bonauentura artic. 1. qu. Albert. Magn. art. 30. 31. 32. Durand. quæſt. 1. ad 2. Paludan. quæſt. 1. artic. 3. Soto, quæſt. 1. artic. 8. Alenſ. 4. part. qu. 45. membr. 5. & 6. Gabr. lect. 27. in Can. Alger. libr. 3. de Euchar. capit. 10. Probatur autem ſigillatim de omnibus prauis ſacerdotibus: & primo quidem de his ſacerdotibus, qui ſolum per peccatum mortale ſunt ab Eccleſiæ charitate interius ſeparati: extra controuerſiam eſt, ſi in eo ſtatu offerant, ſacrificium eſſe validum, quod videtur mihi de fide certum: quia, licet non inueniatur ſub his terminis expreſſe definitum, tamen ſub generalibus definitionibus ſatis continetur: ſcilicet, quod poteſtas Ordinis ſupernaturalis non aufertur per peccatum mortale: neque ita ligatur, quin, ſi operetur, factum teneat, quando poteſtatem iuriſdictionis ſimul nõ requirit: poteſtas autem ſacrificandi, poteſtas Ordinis eſt, & ad ſuum actum iuriſdictionem non requirit: ergo eadem ratio eſt de illa, quæ de poteſtate conficiendi ſacramentum: non ergo aufertur per peccatum mortale: nec ita ligatur, quin, ſi operetur, factum teneat. Secundo hinc fit, idem dicendum eſſe de hæretico, propter eandem rationem cũ proportione applicatam: nam poteſtas Ordinis, ſicut nõ aufertur per alia peccata; ita nec per hæreſim: neque magis neceſſaria eſt fides, quàm charitas, vt actus talis poteſtatis valide exerceatur: quia ſine fide põt quis habere ſufficientem intentionẽ exercendi talem actũ: & applicare omnia neceſſaria, ſicut ſine charitate: ſed hęc omnia æque procedunt de poteſtate ſacrificandi: nam etiã hic actus, per ſe loquendo, eſt ſolius poteſtatis Ordinis, & ſine fide poſſunt applicari omnia neceſſaria ad illum cum ſufficiente intentione, ſicut & ad conficiẽdum ſacramentum: ergo, ſicut hæreticus poteſt conficere ſacramentum, ita & ſacrificare. Et confirmatur: quia alias, ſi Parochus eſſet hæreticus tantum mẽtalis, hoc ipſo priuaret fideles fructu veri ſacrificij, quod contrà omnem rationem eſt, vt magis patebit ex ſequenti mẽbro. Tertio itaque hinc efficitur, per nullam Eccleſiæ prohibitionem, cenſuram, aut pœnam, poſſe fieri, vt ſacerdos priuetur hac poteſtate: aut ẽt vſu eius, quoad hoc, vt ſacrificiũ factum teneat, ſed ne licite fiat. Prior pars de poteſtate conſtat ex eo, quod character ſacerdotalis eſt indelebilis: ſed hæc poteſtas datur per impreſsionem characteris: & ideo in hoc ſenſu definit Concil. Trident. ſeſſ. 23. can. 4. eum, qui ſacerdos ſemel fuit, laicũ rurſus fieri non poſſe. Altera vero pars de valore actus ſequitur ex præcedente, nã, ſuppoſita poteſtate, quæ tãtum eſt poteſtas Ordinis, non poteſt impedire Eccleſia, quominus, ſi ea poteſtas applicetur ad operandum, cum debita forma, materia, & intentione validum habeat effectũ: non enim poteſt Eccleſia irritare actum ſolius poteſtatis Ordinis, ſuppoſita debita materia, & alijs requiſitis: vnde in hoc eadem eſt ratio de ſacrificatione, quæ de conſecratione, vel cuiuſcunque alterius ſacramenti effectione. Vnde ſumitur vltima ratio, nam conſecratio facta à quocunque ſacerdote præciſo, valida eſt, licet praue nat: ergo ſacrificium oblatum à quocunque ſacerdote præciſo, verũ ſacrificium eſt, quamuis praue fiat. Antecedens ſuprà oſtenſum eſt eſſe de fide: conſequentia probatur ex dictis: tum, quia eſt æqualis ratio, tum etiam, quia oſtendimus, ſacrificationem in ipſa conſecratione cõſiſtere, nec poſſe vnam rationem ab altera, re ipſa ſeparari, ſi conſecratio vtriuſque ſpeciei perficiatur: quia neceſſe eſt, conſecrationem fieri in perſona Chriſti, & intentione faciendi, quod ipſe fecit, & inſtituit.

Charactere ſacerdotali inſignitus qualis ſit ſi vere conſecrat, verum etidem offerat ſacrificiũ nec eſſe eſt.

D. Thom. D. Bonauen. Alb. Mag. Durand. Palud. Soto. Alenſ. Gabr. Alger.

Conc. Trid.

Tertius ſenſus illius ſecundæ opinionis eſſe poteſt, ſacerdotes præciſos non poſſe offerre ſacrificium, vt Eccleſiæ miniſtros, & in perſona ipſius Eccleſiæ: & quoad hoc poteſt aliquid verum continere, ſi recte explicetur. Nam in primis non eſt propter hanc cauſam negandum, huiuſmodi ſacerdotem, ſicut verus ſacerdos eſt, ita etiam eſſe verum miniſtrum ſacrificij, ſi illud offerat: nam ad hoc miniſterium per ſe ac intrinſece neceſſarium non eſt, vt gerat perſonam Eccleſiæ, ſed vt gerat perſonam Chriſti: ad quod habet poteſtatem, ratione ſui characteris: & ideo ſemper poteſt in perſona eius verba proferre, quod ſatis eſt, vt etiam offerat tanquam miniſter eius: & hic eſt ſenſus præcedentis aſſertionis. Vltra hoc autem habent ſacerdotes ex commiſsione Eccleſiæ, vt nomine ſuo orent, intercedant, & offerant, &, quoad hoc, poteſt Eccleſia priuare ſacerdotẽ præciſum, nec ſuo nomine ſacrificet: nam, cum hoc habeat ex commiſſione Eccleſiæ, ab eadem poteſt eo munere priuari; & hoc eſt, quod in hoc tertio ſenſu dicitur. Quod vt clarius fiat, diſtinguere poſſumus in Miſſa ſubſtantiam ſacrificij ab alijs orationibus, & cæremonijs; nam, licet totum illud miniſterium fiat à Sacerdote, vt à publico miniſtro inter Deum & homines cõſtituto, diuerſo tamen modo: nam in his, quæ ſunt de inſtitutione Chriſti, id eſt, in ſubſtantia ſacrificij: per ſe gerit perſonam Chriſti, à qua habet poteſtatem & cuius perſonam repræſentat, & miniſter exiſtit: vnde ſub hac ratione non comparatur Eccleſia ad Sacerdotem, vt principale, offerens ad miniſteriale, ſed vt populus ad publicum miniſtrum datum à Deo; & ideo non poteſt ab illo poteſtatem auferre ſic offerẽdi pro quocunque voluerit: quamuis poſsit, non concurrere, nec conſentire cum illo, nec velle, quantum in ipſa eſt, per eum offerre eo modo, quo dicemus ſectione ſequenti, poſſe populum fidelem per Sacerdotes offerre: nam huiuſmodi modus concurrendi pẽdet ex voluntate Eccleſiæ, & cuiuſcunque offerentis in ſua proportione. In his autem, quæ ſunt ex inſtitutione Eccleſiæ, vt ſunt orationes publicæ & ceremoniæ proprie ſe habet Sacerdos vt miniſter Eccleſiæ, in cuius perſona loquitur, & operatur: & ideo ab eadem poteſt omnino tali miniſterio priuari: & ita fieri cenſendum eſt, per Eccleſiaſticas cenſuras, vt in proprio loco latius ſumus dicturi. Et hæc doctrina ſumitur ex D. Thom. q. præced. ar. 6. & 7. ad 3.

Præciſus ab Eccl. ſacerdos offerre poterit ſacrificium vt Chriſti miniſter, non vt Eccleſiæ.

Ad hæreticos nihil eſt, quod reſpondeamus, nam omnia, quæ aſſumunt, falſa ſunt, & in ſuperioribus ſatis improbata. Catholicos autem reuera exiſtimo locutos fuiſſe in tertio ſenſu explicato, quamuis fortaſſe rem totam non ſatis diſtinxerint, & vnum miniſterium cum alio confuderint. Quod autem à Patribus dicitur, extra Eccleſiam non eſſe verum ſacrificium, exponitur à Gloſſ. in c. In Eccleſia 1. quæſtio. 1. nõ eſſe verum: id eſt, efficax, & fructuoſum, tam offerentibus, quàm cooperantibus: quæ expoſitio eſt conſentanea D. Thom. ſupra q. 62. art. 7. ad 3. & q. 62. art. 7. ad 1. & 2. eamque magis explanabimus diſput. 79. declarando, quibus poſsit eſſe fructuoſum ſacrificium, ab iniquo miniſtro oblatum. Alia vero expoſitio eſſe poteſt, extra Eccleſiam; id eſt, extra ritum, quem

D. Thom. Ad rationem oppoſitarum opinionum reſponſio.

quem ſeruat Eccleſia, nullum eſſe verum ſacrificium: quia in lege gratiæ nullum eſt verum ſacrificium, & Deo acceptum, niſi Euchariſtiæ ſacrificium, quod ꝓprium eſt Eccleſiæ Chriſti, & intra eam ſolam rite ac recte offerri poteſt, & debet. Quod ſi hæreticus, vel alius ab Eccleſia excluſus, illud offerat, quamuis extra Eccleſiam offerat, ſacrificium tamen Eccleſiæ offert, quod eatenus efficere poteſt, quatenus characterem retinet, ratione cuius aliquo modo ad Eccleſiam pertinet, quod etiam in hæreticis verum eſt. Vnde verba illa, quæ ex Hier. referebantur, ſcilicet: (Hoc de Catholicis dico, non de hæreticis) reuera apud Hieronym. non leguntur, ſed eam expoſitionem addit Hieronymo Gratianus, vt conſtat ex capit. Sicut Chriſtus. Sed hoc de peccatore, cum Gloſſ. 1. quæſt. 1. vnde potius ex eo textu aperte colligitur, Hieronymum docuiſſe, ita habere malum Sacerdotem poteſtatem ſacrificandi, ſicut & baptizandi.

SECTIO III.

Vtrum alij fideles poſſint eſſe offerentes in hoc ſacrificio.

Fideles etiã non Sacerdotes offerre poſſunt hoc ſacrificium.

OMittimus infideles, qui, cum extra Eccleſiam ſint, non ſolum offerre non poſſunt, verum etiam neque pro eis poteſt hoc ſacrificium offerri, vt diſput. ſequenti videbimus. De fidelibus autem concors eſt Catholicorum ſententia, eos eſſe poſſe; offerentes in hoc ſacrificio, quam ſignificauit D. Thomas hic q. 81. art. 6. & 7. ad 3. vbi expreſsius loquitur de orationibus, quam de ſubſtantia ſacrificij. Clarius hoc docuit Alcuinus de diuinis officijs, ca. de celeb. Miſſ. Rupert. lib. 2. de diuinis offic. ca. 6. & 7. Rab. li. 1. de inſtit. cleri. c. 32. Pet. Dam. Ep. 12. cap. 7. & 8. Innoc. lib. 3. de hoc myſt. cap. 5. & 6. Gab. lect. 26. in Can. Turrian. in Scholijs ad Clem. lib. 8. Conſt. c. 12. & ex antiquioribus Patribus ſignificat Irenæus lib. 4. cont. hæreſ. c. 32. & 34. & Aug. 10. de ciuit. c. 20. dicens: Quotidianũ eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium, cum ipſius corporis ipſe ſit caput, & ipſius capitis ipſa ſit corpus: tam ipſa per ipſum, quam ipſe per ipſam ſuetus offerre. & Leo Papa, Ep. 81. c. 2. dicit, iuxta populi amplitudinẽ plures eodem die Miſſas eſſe dicendas: Ne aliqua pars populi ſacrificium offerre non poſſit: in quibus verbis ſupponit, populum audientem Miſſam ſimul cũ Sacerdote offerre. Colligique videtur hæc veritas ex illis verbis canonis Miſſæ: Et omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt: quorum verborum Inno. ſupra duas affert expoſitiones. Prior eſt, pro quibus tibi offerimus: i. pro populo ſeu fidelibus laicis non ſacrificantibus: vel qui tibi offerunt: i. pro Sacerdotibus ſacrificantib⁹. Poſteriorem addit his verbis; Vel ideo dicit: pro quibus tibi offerimus, quia non ſolum offerunt Sacerdotes, ſed & vniuerſi fideles; & hæc eſt communis expoſitio & intelligentia, quæ clarius colligitur ex verbis quæ in eodẽ canone inferius adduntur, Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ: ideo enim oblatio totius familiæ dicitur, quia tota ad illã offerendam aliquo modo concurrit. Vnde inferius additur; Vnde & memores Dñe nos ſerui tui eiuſdẽ Filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti, offerimus præclaræ maieſtati tuæ: ergo plebs fidelis ſimul cum Sacerdote offert; & ſimiles loquendi modi in alijs liturgijs reperiuntur. Imo fundamentum etiam habet in Scriptura, in qua populus dicitur offerre & ſacrificare. Exo. 3. Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi in deſerto Nu. 28. Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre. Leuit. 22. Offeretis holocauſtum Domino: vbi ſermo eſt ad ipſam plebem: nam, vt ait Aug. lib. qq. vet. teſtam. q. 46. ille dicitur offerre, cuius ſunt oblationes, quas ſuper altare ponit Sacerdos: ipſique imputatur ſacrificium; cuius munera offeruntur. Ratio autem huius veritatis reddi poteſt ex natura ipſius ſacrificij, quod eſſe debet commune omnibus: quia eſt cultus publicus & ſolemnis totius populi: & quia offerre ſacrificium Deo, omnibus hominibus eſt quodammodo naturale: ergo neceſſe eſt, vt in omni lege omnes poſſint offerre ſacrificium, per ſe, vel per manus Sacerdotis: ergo idem ſeruari debuit in lege gratiæ: vt ſcilicet, nõ ſolum Sacerdotes, ſed etiam reliqui fideles, offerre poſſint. Quo ſenſu dixiſſe videtur Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. reliquiſſe Chriſtum Dominum dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ: viſibile, ſicut hominũ natura exigit ſacrificium: datũ ergo eſt hoc ſacrificiũ: vniuerſæ Eccleſiæ, vt ipſa illud offerat, quamuis per Sacerdotes, quibus poteſtas offerendi ſpecialiter commiſſa eſt: vt inferius dicit idem Concilium: & ideo c. 6. addit Miſſas omnes, quantumuis priuatim dicantur, communes eſſe cenſendas: quia à publico Eccleſiæ miniſtro, non pro ſe tantum, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent celebrentur: dicuntur n. pro eis celebrari, non tantum, quia pro eis offeruntur ſed etiam, quia ipſorum nomine, tanquam eorum ſacrificia offeruntur. Et hanc rationem tetigit Paſchaſius lib. de corp. & ſang. Domini. cap. 9.

Rupert. Raban. Pet. Dam. Innoc. Gabr. Turrian. Leo Papa. Exod. 3. Num. 28. Leuit. 23. Auguſt. Con. Trid. Paſchaſ.

Sed difficultas ſupereſt in explicando, qualis ſit hæc denominatio offerentium, & à qua actione, vel concurſu fidelium circa ſacrificium ſumatur: nam offerre, nihil aliud eſſe videtur, quam oblationẽ efficere: in actione enim conſiſtit: vt ergo aliquis dicatur offerens, neceſſe eſt, vt ad ipſam oblationem efficiendam aliquo modo concurrat: quod non videtur poſſe attribui laicis, ſeu non ſacerdotibus: ergo non poſſunt, vere dici offerentes. Minor declaratur in hũc modum, nam duplex intelligi poteſt oblatio: vna eſt interna per interiorem deuotionem fidelium: alia eſt externa, in qua proprie conſiſtit viſibile ſacrificium: aut ergo fideles dicuntur offerentes, ſolũ propter interiorem oblationem, vt ſignificauit Pet. Dã. ſupra dicens, quod Sacerdos offert, ab omnibus offerri. Quia, quæ ille Deo offerendo manibus tractat, hæc multitudo fidelium intenta mentium deuotione commendat. Sed hoc non ſatis eſſe videtur, quia ſacrificium viſibile conſiſtit in actione externa, per q̃ fit aliquid circa rem oblatam: ergo actio mere interior non ſatis eſt: nam illa non eſt ſenſibilis: & quamuis poſſit circa rem oblatam, vel etiam circa ſacrificiũ ipſum, tanquam circa obiectum ſuum verſari, tamen reuera nihil per eam fit circa rem oblatam: denominatio autẽ offerentis eſt denominatio operantis aliquomodo oblationem, vel aliquid circa rem oblatã, quaſi tranſiens in illam, quod per illum actum mere internum non fit. Et cõfirmatur, quia multi poſſunt offerre interiori deuotione, qui tamen non dicuntur offerre oblatione ſacrificalĩ (vt ſic dicã) ergo hæc interior oblatio non ſatis eſt. Antecedens patet: quia beati, & angeli poſſunt interiori affectu offerre id, ꝙ Sacerdos offert in altari, vt ſignificant Chryſoſtom. homil. quadam de Euchariſtia, & alia homil. in Encænijs, in 5. tomo, & Gregor. 4. Dialog. cap. 58. & Beatiſsima Virgo aſsiſtens ſacrificio crucis, quod Chriſtus vt Sacerdos offerebat, interiori affectu ipſum etiam Patri offerebat, & tamen non propterea poterat dici offerens, tanquam ſacrificãs aliquo modo. Quin potius, non ſolum præſens ſacrificium, ſed etiam præteritum, poteſt hoc modo interiori affectu offerri: quæ oblatio non ſatis eſt ad ratiouem ſacrificij, neq; ad participationem eius in ratione ſacrificantis: ſic enim Chriſtus Dominus etiam nunc in cœlo exiſtens, paſsionem ſuam pro nobis offert, & nos ſimiliter poſſumus interiori affectu, non ſolum ſacrificium Chriſti incruentum, ſed etiam cruẽtum, offerre Deo. Hic ergo ſolus concurſus per interiorem deuotionẽ non ſatis eſt, vt fideles dicantur offerentes, tanquam Sacerdoti conſacrificantes: neceſſarius ergo videtur aliquis externus concurſus, quem tamen explicare difficile eſt: quia ſolus Sacerdos eſt proprium principium illius actionis, vt patet; tum ex illo ad Hebr. 5. Vt

Dubium. Chryſ. Gregor. Hebr. 5.

5. Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis: tum etiã, quia ad conſecrationem nullo modo concurrunt fideles, ſed ſolus Sacerdos: ſacrificatio autem in conſecratione cõſiſtit. Et augetur difficultas, quia interdum dicuntur offerentes hi, qui nullam actionem: neque internam, neque externam, circa ſacrificium exercent: nam iuxta teſtimonia adducta vniuerſa Eccleſia, & omnes fideles dicuntur offerre in ſingulis ſacrificijs, & tamen non omnes habent aliquem actum etiam interiorem, circa ſingula ſacrificia.

Quare, quò item pacto, Eccleſia, & ſinguli fideles pe. ſacrificantem Sacerdotem offerre dicantur.

In hac re conſiderandum eſt, hanc denominationem offerentium dupliciter poſſe fidelibus attribui: vno modo generaliſsima quadam ratione, ſolũ quia ſunt mẽbra Eccleſiæ, cuius nomine Sacerdos offert. Secũdo, ſpeciali aliqua ratione, ac titulo. Priori modo poteſt dici, talis denominatio, aut extrinſeca, aut habitualis, quia, vt argumentum factum concludit, non poteſt ſumi ab aliquo concurſu actuali interno vel externo. Denominatio autem extrinſeca poteſt, in hunc modum declarari, ſcilicet, quia totum corpꝰ Eccleſiæ, vt Sacerdotem offerentem includit, recte denominatur offerens, quia id præſtat per membrũ ſuum, quaſi per inſtrumentum ad id deputatum, ſicut humanum corpus (ſeruanda eſt enim proportio) operari dicitur, quod facit manus. Si autem Eccleſia conſideretur, vt condiſtincta à Sacerdote, tanquam populus, inter quem, & Deum, Sacerdos intercedit, dicetur offerre per Sacerdotẽ denominatione quodammodo magis extrinſeca, quatenus ille conſtitutus eſt, vt miniſter publicus ad præſentanda Deo totius Eccleſiæ munera: hæc ergo denominatio vtroq; modo conſiderata ad ſingula membra Eccleſiæ extenditur magis adhuc impropriè: quia ſunt membra corporis, cuiꝰ publica authoritate, & quaſi communi conſenſu, Sacerdos deputatus eſt, vt ſacrificium offerat vice totius corporis. Quamuis enim in corpore naturali actio vnius membri, quæ tribuitur toti, non propriè tribuatur alteri parti: non enim dicitur pes videre, licet homo videat, quia non ſingula membra ſunt ſuppoſita actionum capacia: tamen in corpore myſtico poteſt magis hæc denominatio extendi ad operandum, vel conſecrandum. Vnde etiam poteſt hæc denominatio habitualis, ſeu interpretatiua dici, nam hoc ipſo, quod aliquis eſt fidelis, cenſetur conſentire omnibus ſacrificijs, quæ in Eccleſia fiunt, & virtualiter velle, vt ſuo etiam nomine offerãtur, &, quantum poſsit eorum fructum participare, hoc ergo modo intelligenda videtur hæc denominatio, quæ valde remota eſt, & generalis. Alio ergo modo poteſt hæc denominatio eſſe magis ſpecialis, & ſic requirit aliquem ſpecialem concurſum, non tantum internum, vt rationes ſupra factæ probant, ſed etiam externum, qualis erit, petere aut procurare ſacrificium, dare eleemoſynam, ſeu ſtipendium Sacerdoti, inſeruire illi ſacrificanti, vel deniq; aſsiſtere conſentiendo ac moraliter cooperando: & hæc eſt magis propria denominatio offerentis, non tanq̃ principij per ſe ac immediatæ actionis ſacrificãdi, quod eſt proprium Sacerdotis, ſed tãquam cooperantis aliquo modo ipſi Sacerdoti. Nam in moralibus, qui aliquo ex prædictis modis cooperatur actioni, poteſt ab illa denominari: ſic enim dicitur homicida, qui conſulit, vel comitatur homicidam, protegendo illum; ſic ergo in præſente dicuntur offerentes, qui aliquo modo cooperantur exterius oblationi. Vnde fit, vt tanto perfectius hanc rationem participent, quanto, vel magis, vel pluribus modis cooperentur: & ita magis offert, qui in Miſſa miniſtrat, quam qui aſſiſtit, & ſic de alijs. Et per hæc ſatisfactum eſt rationi dubitandi propoſitæ.

(?)

DISPVTATIO LXXVIII.

De his, pro quibus hoc ſacrificium offerri poteſt.

IN hac diſputat. partim abſoluemus eã quæ pertinent ad cognitionem cauſarũ huius ſacrificij, iuxta ea, quæ in principio diſput. præcedentis notata ſunt: partim viam parabimus ad declarãdos effectus eiuſdem ſacrificij: nam eos cauſat, vel in his, qui offerunt, vel in his, pro quibus offertur. Dicemus ergo prius in communi de his, pro quibus offerri poteſt, deinde in particulari de viuentibus & defunctis.

Diſp. 6 & ſacrificio.

SECTIO I.

Vtrum hoc ſacrificium poſsit pro alijs ab offerentibus offerri.

VT tollatur ambiguitas vocis, & ſenſus quæſtionis intelligatur, aduertendum eſt, offerre pro aliquo dupliciter ſumi poſſe. Primo, vt idem ſit quod offerre vice ſeu nomine alterius, quomodo ſumitur apud Paul. ad Hebr. 5. dicentem. Omnis Pontifex ex hominib. aſſumptus pro hominibus conſtituitur, & hoc modo dicetur ſacerdos, pro omnib. his, qui cum illo, & per illum offerũt, etiam ſi illis ſpecialiter non applicet fructum ſacrificij, nunc aũt non vtimur hac voce, in hoc ſenſu: quia ex ſupra dictis ſatis cõſtat, ad munus Sacerdotis pertinere, hoc modo pro alijs offerre. Alio igitur modo dicitur aliquis offerre pro alio: quando illi ſpeciali intentione applicat fructum ſacrificij: & ita ſumitur in præſenti, & eſt frequentior vſus huius vocis, quia ſacrificium non dicitur offerri pro alio, ratione ſui: id eſt, ratione cultus: nam per ſacrificium nõ datur cultus ei pro quo offertur, ſed cui offertur: dicitur ergo pro aliquo offerri, ſolũ ratione fructus, quatenus ei ſpecialiter applicatur. Vnde obiter infero, ex quatuor ſacrificiorum rationibus quas ſupra diſtinximꝰ, ſcilicet, honorarij, laudis, impetratorij, & propitiatorij, duas vltimas eſſe, ſub quib. ſacrificium poteſt pro aliquo offerri: nam in duab. primis non propriè locum habet huiuſmodi habitudo. Nam, quando ſacrificium offertur ſolum ad honorandum Deum propter id, quod eſt, & propter maieſtatem ſuam, in hoc nulla importatur habitudo ad aliquem, pro quo ſacrificium offeratur, quia ibi non conſideratur fructus ſacrificij, ſed tantum cultꝰ. Niſi fortaſſe dicatur aliquis tunc offerre pro ſe, quia offert ad implendam obligationem, quam habet colendi & honorandi Deum: quod magis eſt habere rationem offerentis, quam eius, pro quo offertur: & ideò ſub hac ratione non poteſt reuera ſacrificium offerri pro alijs, quam offerentibus; quia illi ſoli per eum actum colunt Deum, & conſequenter illi ſoli poſſunt implere obligationem, quam habent colendi Deum. Non enim poteſt vnus pro alio ità colere Deum, vt per hoc eum liberet obligatione colendi ipſum, vt principium ſuum: quia hæc eſt perſonalis obligatio, quæ non poteſt per alium impleri: ſicut eſt obligatio amandi, credendi, & ſperandi. Atque hoc ipſum dicendum eſt de ſacrificio laudis, vel gratiarum actionis, vt ſic; quia eadem eſt de illo ratio. Solum videtur poſſe excogitari diſcrimen, quia per ſacrificium honorarium tendimus in Deum in ſe, & propter ſe: colimus enim illum, propter maieſtatem ſuam, & quia eſt dominus omnium, & in eo ſiſtimus: in ſacrificio autem laudis, reſpicimus illũ vt benefactorẽ, & gratias illi agimus pro beneficijs collatis. Vnde fit, vt quodammodo dici poſsit offerri pro his, quib. illa beneficia collata ſunt, pro quibus gratiæ Deo aguntur: ſub qua ratione offerri poteſt, nõ ſolum pro offerentibus ſed etiam pro alijs: quia non ſolũ poſſumus Deo gratias agere pro beneficijs in nos collatis, ſed etiam pro his, quæ alijs confert. Tamen, propter hanc ſolam

cauſam impropriè diceretur ſacrificium pro alio offerri: quia nihil per hoc ei confertur: imo neq; ab eo tollitur obligatio agendi gratias Deo pro beneficijs ſuſceptis: quia hæc etiam eſt perſonalis, & per ſe conueniens ac pertinens ad vniuſcuiuſque rectitudinem & honeſtatem. Hæc igitur duplex ratio ſacrificij nihil ad præſentem conſiderationem & habitudinem ſpectat: Attamen ſacrificium impetratorium & propitiatorium, ex intrinſeca ratione ſua dicunt intrinſecam habitudinem ad aliquem, pro quo offerantur: nam, qui petit, neceſſe eſt, vt alicui petat: & conſequẽter, ſi impetrat, pro aliquo ſeu alicui impetrare debet. Et ſimiliter, qui ſatisfacit (quod ad ſacrificium propitiatorium pertinet) neceſſe eſt, vt pro aliquo ſatisfaciat, quia propitiatio neceſſario eſt inter duos: vnum, apud quem fit propitiatio: & alterum, pro quo fit. Denique ſacrificium ſub hac duplici ratione, fructum aliquem ſeu effectum habere poteſt, præter ipſum cultum, & ideo ſub his rationib. propriè offertur pro aliquo.

1. Illatio.

Atque hinc conſtat primo, ſacrificium hoc Euchariſtiæ poſſe pro aliquo offerri: quia conſtat ex dictis, ſacrificium hoc, non tantum eſſe honorarium & laudis, ſed etiam impetratorium, & propitiatorium: neceſſario ergo conſequitur, poſſe pro aliquo offerri.

2. Illatio.

Secundo vlterius manifeſtum eſt, hoc ſacrificium poſſe pro ipſis offerentib. offerri: ita vt actio ſit quaſi immanens (vt ſic dicam) & ad eam habeat offerens duplicem habitudinem: alteram agẽtis, alteram recipientis fructum oblationis, quod nõ eſt proprium huius ſacrificij, ſed ex generali ratione ſacrificij conſequitur: nam quilibet ſacerdos, ſi impetratione aut propitiatione indigeat, poteſt, & debet pro ſe ipſo offerre dicente Paulo ad Heb. 5. Et propterea debet, (ſcilicet ſacerdos) quemadmodum pro populo, ita ẽt pro ſemetipſo offerre, ꝑ peccatis. & c. 7. Talis decebat, vt nobis eſſet Pontif. ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus: q non habeat neceſsitatnm quotidie (quemadmodum ſacerdos) prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi: poſſunt ergo ſacerdotes pro ſe ipſis offerre. Et eadem ratione idem poſſunt reliqui offerentes ſacerdote inferiores: quia etiam ipſi indigent, & poſſunt pro ſe impetrare, vel ſatisfacere: & ſunt magis priuati offerentes, quam ſacerdos. De principali aũt offerẽte, qui eſt Chriſtus, non eſt ſermo, quia, vt Pau. dixit, nullam neceſsitatem habet, vt pro ſe offerat: de alijs vero, qui non offerunt, conſtat ẽt ad præſentem quæſtionem non pertinere: quia offerre pro aliquo, ſupponit offerre: & ideo, qui non offert, nec pro ſe, nec pro alio offerre poteſt, neque ad eum ſpectar, fructum ſacrificij alicui applicare (quod eſt pro aliquo offerre) cum ſacrificium ad ipſum non pertineat, neq; illius ſit, quandoquidem illud non offert; illi autem, qui offerunt, ſint veluti domini ſuæ oblationis, & ideo certum eſt maxime pro ſe ipſis offerre poſſe.

Heb. 5.

Sacerdos pro alijs ſacrificare poteſt.

Difficultas ergo ſupereſt, an etiam pro alijs à ſe offerre poſsint; quod primo inquiri poteſt de ipſo ſacerdote: deinde de alijs per ipſum, vel cum ipſo offerentibus. Dico ergo tertio, Sacerdotem poſſe, hoc ſacrificium pro alijs offerre. Eſt res omnino certa, quã tetigit D. Tho. ſupra qu. 79. art. 5. & 7. vbi in hoc ſenſu dicit, hoc differre inter myſterium Euchariſtiæ, vt ſacramentum, & vt ſacrificium: quod, vt ſacramẽtum prodeſt tantum ſumenti: vt ſacrificium vero etiam alijs, pro quibus offertur, & in hoc ſenſu explicat illa verba formæ ſanguinis: Qui pro vobis (id eſt, ſumẽtibus) & pro multis effundetur: id eſt, pro alijs, pro quibus offerri poteſt. Et hoc etiam cõfirmat communis vſus & ſenſus Eccleſiæ, nam ſacerdotes non ſolũ pro ſe, ſed etiã pro alijs, ſacrificia offerunt: vnde & in Can. dicunt: Pro quib. tibi offerimus, vel qui tibi offerunt. Probatur præterea, quia hoc eſt intrinſece annexum ſacerdotali muneri: nam, vt ait Paul. ad Heb. 5. Sacerdos pro hominibus conſtituitur, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis: non tantum ſuis, ſed etiam populi, vt poſtea idem Apoſtolus explicat: & ita faciebant ſacerdotes in lege veteri. Et in lege naturæ Iob obtulit ſacrificia pro filijs. Ergo multo magis hoc poſſunt facere ſacerdotes nouæ legis: ergo & in ipſum ſacrificium nouæ legis de ſe aptum eſt, vt pro alijs offeratur. Tandem id explicatur, quia ſacerdos non ſolũ pro ſe, ſed pro alijs orare poteſt: & ad hunc finem oblationem ſuã referre, vt eis impetret: & ſimiliter poteſt fructum ſatisfactionis eius alteri applicare: nam ſi vnus poteſt pro alio ſatisfacere, multo magis poterit ſacerdos applicare alteri ſatisfactionis fructum ex ſacrificio prouenientem. Quod ſi ſermonem extendamus etiam ad ſacrificium laudis, etiam poteſt ſacerdos offerre hoc ſacrificium in gratiarum actionẽ pro beneficijs collatis, vel vniuerſæ Eccleſiæ, vel quibuſcunque perſonis: ſicut Melchiſedech ſacrificium obtulit pro victoria Abrahæ conceſſa.

D. Thom.

Heb. 5.

Occurritur obiectioni.

Dices fieri non poſſe, vt hoc ſacrificium proſit alicui, niſi quatenus ipſe offerens eſt: nam, vel deuotionem habet ad ſacrificium, vel non: ſi habet, iam eſt offerens: ſi non habet, non poteſt ei oblatio ab altero applicata prodeſſe. Reſpondetur primum, etiam ſi aliquis ſit vna ratione offerens pro ſe, & hoc titulo ſuum fructũ habeat, etiam poſſe pro eo aliquid vltra offerri, quaſi ex donatione alterius, vt quia aſsiſtit Miſſæ debito modo, inde habet fructum ſuum per modum offerentis, quis nihil ſpeciale ei ſacerdos applicet: vltra quẽ fructum poteſt Sacerdos aliquid amplius ei applicare, ꝑ eo offerendo: ſunt ergo hæ duæ habitudines diſtinguendæ & notandæ, pro his, quæ de effectu huius ſacrificij dicemus. Deinde reſpondetur: inſufficiens eſſe illud Dilemma. Nam fieri poteſt, vt aliquis ſit bene diſpoſitus, vt pro eo poſsit fructuoſe offerri ſacrificiũ quamuis nullo modo offerat concurrendo ad ipſum ſacrificium, vt per ſe clarum eſt, & conſtabit magis ex dicendis.

Sacrificium pro aliquo ſecundum ipſius capacitatem offerri poteſt.

Hinc vero obiter colligendum & annotandum eſt, ſacrificium ſolum poſſe pro alio offerri iuxta capacitatem illius; quia ineptũ eſt operari velle in ſubiecto incapaci, aut dare ſanctum canibus, aut ſacramentum indiſpoſito, aut orare pro eo, cui prodeſſe non poſsit oratio: verbi gratia, damnato: ſic ergo ineptum eſt, & contra rationem, ſacrificium offerre, pro eo, qui eſt incapax fructus eius. Vnde vlterius intelligitur: ſi ſacrificium pro multis in communi offeratur, qui non ſint omnes eodem modo capaces effectus eius, ita interpretandum eſſe huiuſmodi oblationem, & offerentis intentionem, vt pro vno quoque iuxta capacitatem ſuam offeratur: id eſt, vt vni proſit ad hunc effectum, alteri ad alium, & c. Ratio eſt clara, quia offerentis intentio, quando aliud ab ipſo non exprimitur, honeſta & licita exiſtimanda eſt: ad hoc autem neceſſe eſt, eam prædicto modo interpretari.

Quilibet offerens, etiã non ſacerdos pro alio offerre poteſt.

Vltimo dicendum eſt, non ſolum ſacerdotem, ſed etiam quemlibet aliud offerentem, poſſe pro alio ſacrificium offerre eo modo, quo ad ipſum ſpectat, & ab ipſo offerri poteſt. Probatur ex illis generalibus principijs. Nam vnus poteſt pro alio orare, & impetrare: & in hunc finem poteſt opera pietatis facere: ergo etiam poteſt ſacrificium impetratorium offerre. Simile eſt, quod vnuſquiſq; poteſt ſatisfacere pro alio, ſatisfactionem ſuam ei applicando: ergo eadem ratione poteſt ſuum ſacrificium propitiatoriũ alteri applicare, quoad fructũ ſatisfactionis, quod eſt pro illo offerre. Tandem, quia non repugnat ex natura ſacrificij, quod omnis, qui offert eo modo, quo offert, poſsit pro quocunque offerre fructum, cuius alter eſt capax, eique applicari poteſt: neque etiam repugnat ex ratione talis ſacrificij, aut ex ſpeciali aliqua prohibitione, nulla enim talis oſtenditur: non eſt ergo, cur negetur hæc poteſtas omnibus offerentibus. Sed, vt hoc melius intelligatur, oportet diſtinguere

in hoc ſacrificio duplicem fructum. Vnus eſt ex opere operantis; & de hoc ſunt certa omnia dicta, quantum ad fructum impetrationis & ſatisfactionis, qui de ſe aliis communicabilis eſt: vnde etiam in lege veteri & naturæ ſuo modo locum habent; quia etiam illis temporibus eſſe poterat, inter fideles & Eccleſiæ membra, bonorum operum communicatio, quoad prædictos fructus. Alius fructus eſt ex opere operato, & quoad hunc eſt nonnulla difficultas, quam tractabimus diſputatione ſequenti.

SECTIO II.

Vtrum ſacrificium Miſſæ debeat, vel poſſit, pro omnibus hominibus modo viuentibus offerri.

Ex hominibus viatoribus & in hac vita degentibus, quidam ſunt infideles: alij fideles, vel baptizati, vel catechumeni: alij adulti, alij infantes: alij iuſti, alij peccatores, & inter hos, quidam ab Eccleſia tolerati, alij vero quodammodo ſeparati, & excõmunicati. Et ſimiliter inter infideles, quidã ſunt Eccleſiæ iuriſdictioni ſubiecti, & conſequenter eius cẽſuris ligati, vt apoſtatæ à fide, quam in Baptiſmo profeſsi fuerunt: alij vero omnino ſunt extra ſpiritualem & directam iuriſdictionem Eccleſiæ, qui eius cenſuris non ligantur, vt Iudæi, & reliqui omnes nõ baptizati: de his ergo omnibus definienda eſt propoſita quæſtio. In qua conſiderari poteſt, quid ex natura rei liceat, ſecluſa poſitiua prohibitione, quid vero, aut ex Chriſti inſtitutione, aut ex Eccleſię ordinatione liceat, vel prohibitum ſit: ac deniq; quid poſsit abſolute fieri, ita vt factum teneat, ſiue licite, ſiue illicite fiat.

Quodlibet Euchariſticum ſacrificiũ pro Eccleſia membriſque ipſi colligatis offerri debet.

Dico primo; Quodlibet Miſſæ ſacrificium offerendum aliquo modo eſt pro vniuerſa militante Eccleſia, & omnib. membris eius: id eſt, pro baptizatis viuentibus, qui, nec per infidelitatem, nec per excommunicationem ſunt ab ea, eiuſque communicatione ſeiuncti. Concluſio eſt communis authorum omniũ, quos ſtatim referemus, ſpecialiter vero circa illam legi poteſt Scotus, quodlib. 20. & Gabriel. lect. 20. & 27. in Can. & colligitur ex cap. Viſum, de conſec. diſt. 1. ex Conc. Cabil. II. cap. 39. in verbis illis: Nulla dies excipitur, in qua non pro viuentibus, & pro quibuſlibet neceſsitatibus Dominus deprecetur: & loquitur de deprecatione, quæ fit in ſacrificio Miſſæ. Con. item Trid. ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3. ſimpliciter definit, ſacrificium hoc debere pro viuis offerri. Præterea ex vſu ipſo & verbis Eccleſiæ hoc conſtat: nam in Miſſa inprimis fit oblatio pro vniuerſa Eccleſia: ſignum ergo eſt, ita eſſe ab Eccleſia inſtitutum. Quæ inſtitutio, & ſupponit poteſtatem ex parte miniſtrorum, & aptitudinem ac ſufficientiã ex parte ſacrificij, & præterea obligationem inducit ita faciendi, nam ſacerdotes tenentur, ritum Eccleſiæ ſacrificando ſeruare, & hæc eſt ratio à priori huius obligationis. Ratio autem poteſtatis ex parte ſacerdotis ſumitur ex munere eius, quia eſt mediator & interceſſor apud Deum pro vniuerſa Eccleſia. Ratio denique ſufficientiæ ex parte ſacrificij eſt, vel infinitas eius, vel certe, quod eſt veluti commune bonum totius Eccleſiæ, quod omniũ nomine offerri poteſt.

Scotus.
Gabr.
Concil. Trid.

Quæſitum.

Sed quæres, quiſnam fructus ex hac generali obligatione, & vniuerſæ Eccleſiæ, & ſingulis eius membris proueniat, eiſve applicari debeat? multi enim exiſtimant, applicandum eſſe ſingulis aliquem fructum ex opere operato. Sed, licet verum ſit, poſſe ſacerdotem, ſi velit, hoc facere, ſubintellecta conditione ſupra indicata, nempe, ſi ex parte eorum impedimentum non ſit, vel quatenus ipſi fuerint capaces: quod tamen ita ex obligatione fieri debeat, mihi nec videtur veriſimile, nec ſufficiente fundamento affirmari. Exiſtimo ergo, non teneri ſacerdotes, quotieſcunq; ſacrificant, aliquem fructum ex opere operato, præſertim ſatisfactionis, ſingulis fidelibus applicare: quia neque iure diuino ad hoc tenentur, neq; ex præcepto Eccleſiæ: quia neutrum horum ſcriptum eſt, aut traditione habetur: neque etiam ex ritu Miſſæ, vel omnibus verbis, quæ in canone, vel oblationibus eius dicuntur, id colligi poteſt: nam, vt fiat vniuerſalis oblatio, ſatis eſt quod deprecatio ſit vniuerſalis: & quod ad efficaciam impetrationis ſacrificium offeratur: nam alias, cum fructus ſatisfactionis definitus ſit, vix aliquid ſupereſſet, quod pro aliquo in ſpeciali applicari poſſet, de quo latius dicemus diſputatione ſequente.

Qui fructus toti Eccleſiæ reſpondeat, ex quolibet ſacrificio.

Sed quæri rurſus poteſt, an poſsit Sacerdos aliquẽ excludere ab hac generali oblatione. Reſpondetur, grauiter peccare, vel propter ſcandalum, ſi publice id faciat, vel propter odium formale, aut virtuale: nam, licet non teneatur ex charitate pro ſingulis orare, tenemur tamen, eos à communibus orationibus non excludere, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 35. art. 8. & 9. & tractat Nauarr. lib. de orat. ca. 19. num. 120. Vel denique, quia agit contra Eccleſiæ inſtitutionem & intentionem, cuius miniſter & legatus eſt ipſe Sacerdos. An vero factum teneat, quamuis illicite fiat, nõ nullam difficultatem habere videtur: hinc enim apparet, fructum non applicari, niſi per intentionem miniſtri operantis: & ideo, ſi ipſe aliquem excludit, videtur fieri, vt ille ſine fructu maneat, quia per intẽtionem miniſtri ei non applicatur: quamuis in hoc miniſter peccet. Sicut relinquitur aliquis abſque ſacramento, ſi miniſter non habuit intentionem conficiendi illud, quamuis in hoc peccauerit. Aliunde vero videtur non tenere factum: quia oblatio, & oratio Eccleſiæ generalis eſt ex intentione & verbis Eccleſię: & ideo hoc ipſo, quod miniſter in perſona Eccleſiæ & verba eius orat, nõ videtur habere poteſtatem ad excludendum aliquem. Et hoc quidem poſterius verum eſt, quantum ad fructum, qui prouenire poteſt ex parte Eccleſiæ impetrantis, & offerentis, illud autem prius procedit de fructu, qui prouenire poſſet, vel abſolute ex opere operato, vel ex priuata interceſsione Sacerdotis.

Qui aliquem a communi oblatione excludit grauiter peccat.

Quẽ fructũ ſic excluſus comparet.

Supereſt vero difficultas circa concluſionem ita vniuerſe propoſitam, nã infantes baptizati in eo numero comprehenduntur, & tamẽ non poteſt pro eis ſacrificiũ offerri: quia non ſunt capaces alicuius fructus eius: itẽ comprehenduntur exiſtentes in peccato mortali, qui videntur indigni, vt pro eis offeratur. Tãdem in Concilio Elibert. cap. 29. prohibemur offerre pro energumenis, ſeu vexatis à dæmone, & tamen in prædicta concluſione comprehenduntur. Reſpõdetur, infantes eſſe incapaces fructus ex opere operato, non tamẽ impetrationis, vt per ſe conſtat, & hoc ſatis eſſe, vt pro eis poſsit ſacrificiũ offerri, vt ex dictis patet, & colligi poteſt à ſimili ex Clem. l. 8. conſtitut. ca. 10. Atque idem eſt de exiſtentibus in peccato mortali: poteſt enim pro eis offerri, vt cõuertantur, & à Deo bene diſponantur. De energumenis autem certum eſt, excludi non debere, nam inprimis illa nõ eſt culpa, ſed pœna: qua non oblata, digni eſſe poſſunt, & capaces fructus, etiam ex opere operato. Deinde põt eis impetrari, vt ab illamet dæmonis vexatione liberentur, vt patet etiam ex Clem. dicto li. 8. c. 8. Canõ autẽ ille Concilij Elibertini difficilis eſt ad explicandum: quo ſc. ſenſu & qua ratione editus fuerit: ſed inprimis ibi non dicitur, huiuſmodi energumenos excludendos eſſe à generali oblatione, ſed ſolum, ne illorum nomina ad altare cum oblatione recitentur: ꝙ forte tunc fiebat aliqua publica oratione, & propter decentiam, vel propter vitandum ſcandalum, eo tẽpore & loco viſum eſt expedire, vt huiuſmodi homines non nominarentur publice in altari. Vel certe intelligendus eſt ille canon de energumenis, q propter publica peccata traditi erant poteſtati dæmonis: nam de aliis ſtatim can. 37. dicitur, non eſſe illis negandam communionem, cur ergo diceret eis ne-gan-

Qui fructus infantibus ex generali oblatione prouenire poſſit.

Quis, qui lethali peccato ligantur.

Qui energumenis.

Clem. Rom.

gandam eſſe publicam orationem? ergo oportet poſteriorem canonem intelligere de energumenis, qui in bono ſtatu eſſe creduntur: priorem vero de his, qui propter peccata ſua, vel propter publicam correctionem, tali pœna digni cenſebantur: vtcunq; vero hic canon intelligatur, iam non eſt in vſu.

Euchariſticũ ſacrificium pro catechumenis offerri licitum eſt.

Dico ſecundo, hoc ſacrificium poſſe etiam offerri pro catechumenis fidelibus nondum baptizatis, & fortaſſe, quando fit oblatio pro vniuerſa Eccleſia, illi etiam comprehenduntur: ſunt enim ſubſtantialiter (vt ſic dicam) vniti Eccleſiæ per fidem, quamuis nõdum ſint per Baptiſmum, vel Characterem, Eccleſiæ coniuncti. Hoc etiam confirmat antiqua conſuetudo: refert enim Clemens, lib. 8. ca. 45. & 46. publicas orationes ſolitas fieri in Miſſa pro catechumenis: ſicut nunc fit in die Paraſceues, & idem legitur in liturgia Chryſ. Auguſtin. etiam ep. 109. ad Vitalem dicit, Sacerdotem ſtantem ad altare, orare pro catechumenis, vt illis Deus inſpiret deſiderium regenerationis, quã dicit eſſe antiquam traditionem Apoſt. quæ etiam refertur in li. de Eccl. dogmat. c. 30. Obſecrationum, inquit, ſacerdotalium ſacramenta reſpiciamus, quę ab Apoſtolis tradita in toto mundo, atq; in omni Catholica Eccleſia vniformiter celebrantur, vt lex tradendi, legem ſtatuat ſupplicãdi: cum enim ſanctarum plebium Præſules mandata ſibimet legatione fungantur apud diuinam clementiã, humani generis agunt cauſam & tota ſecum Eccleſia congemiſcente poſtulant & precantur, vt catechumenis ad regenerationis ſacramenta perductis cœleſtis miſericordiæ aula reſeretur. Quæ verba leguntur etiam apud Cœleſt. Papam, ep. 1. ad Epiſcopos Gall. cap. 11. & in 1. tom. operum Chryſ. hom. de Adam & Eua. An vero nunc neceſſe ſit, ſemper ita fieri, vt omnia ſacrificia pro iis quoq; offerantur, ſaltem generali oblatione, non cõſtat: nam licet expoſitio data ſc. cum Eccleſia offert pro omnibus fidelibus, comprehendi eos poſſe, qui reuera fideles ſunt, probabilis ſit, tamen etiam poteſt probabiliter intelligi de fidelibus tantum, qui fidem ſuam ſolemniter profeſsi ſunt, quæ profeſsio fit per Baptiſmum. Exiſtimo autem conſultius eſſe, vel pro eis offerre, vel generalem intentionem habere offerendi pro omnibus fidelibus, iuxta Eccleſię intentionem, vel Dei beneplacitum, nam in hoc poteſt eſſe aliquod commodum, & nullum periculum. Rurſus inquiri poteſt, quid poſsit hæc oblatio prodeſſe catechumenis, aut, quis fructus ſacrificij eis poſsit applicari. Reſpondeo: poſſe eis prodeſſe, quoad fructum impetrationis, & ita eſſe intelligendam generalem oblationem, vt dixi: de fructu vero ſatisfactionis ex opere operato, probabilius exiſtimo nõ poſſe eis applicari, vt infra dicam. Et hoc modo intelligi poſſet Con. Brac. I. can. 35. vbi prohibetur oblatio pro catechumenis, quod etiam legitur apud Chryſ. ho. 3. in ep. ad Philipp. loquuntur enim ſpecialiter de catechumenis defunctis ſine regulatione Baptiſmi.

Clem. Papa. *Chryſoſtom.* *Auguſtinus.* *Cœleſt.*

Quẽ fructũ catechumeni ex hac oblatione reportare queant.

Dico tertio, etiam poteſt hoc ſacrificium offerri, pro quibuſcunq; infidelibus, dummodo per Eccleſiam excommunicati non ſint. Probatur primo, quia ex natura rei non eſt malum pro his ſacrificium offerre, neque etiam eſt à Chriſto Domino ſpecialiter prohibitum, vt dictum eſt: & ſecluſa Eccleſiæ cenſura, nulla etiam interponitur Eccleſiæ prohibitio: ergo, ſicut poteſt oratio fieri pro his infidelibus, quia ſunt capaces ſpiritualium bonorũ, ſeu quia ſunt charitate diligendi, ita etiam poteſt offerri pro eis hoc ſacrificium, quatenus impetratorium eſt, nam abſolute & ſine limitatione eſt inſtitutum, & cum qualibet iuſta oratione coniungi poteſt, vt impetrandi efficaciam augeat. Secundo probatur ex vſu veteris legis, in qua fiebant ſacrificia pro Gentibus, pro Dario, 1. Eſdræ 6. pro Spartiatis 1. Machab. 12. Pro Heliodor. 2. Machab. 3. quæ conſuetudo fundatur in ratione ſacrificij, quæ non erat tunc limitata ex ſpeciali præcepto Dei: ergo idem nunc licet propter eandem cauſam: quia noſtrum ſacrificium de ſe magis ſufficiens, magiſq; vniuerſale exiſtit. Vnde argumentor tertio, nam idem fuit vſus huius ſacrificij in Eccleſia, vt colligere licet ex Clem. citato l. 8. c. 15. & ſequentib. vbi dicit, publicam orationem & oblationem fieri ſolam pro Regib. & exercitibus eorum, qui tunc infideles erãt, Cœleſt. etiam P. dicta ep. 1. c. 11. eodem modo loquitur de his infidelibus, quo de catechumenis, & in hunc modum interpretari videtur Paulum 1. ad Tim. 2. vbi præcipit, orationes & oblationes pro omnibus fieri. Vbi idem ſentiunt Chryſ. ho. 5. & alij Græci & Latini, qui de obſecrationibus, quæ fiunt in Miſſa, & de oblatione impetratoria, Paulum interpretãtur, & Chryſ. diſcrete dicit, pro Gentili Rege eſſe offerẽdum: & hom. 77. in Io. In myſteriis (inquit) communes pro non initiatis preces fundimus, & pro vniuerſi orbis fructib. ſacrificamus: & Tert. li. ad Scapul. c. 1. Sacrificamus, ait, pro ſalute Imperatoris, q tunc erat infidelis. Idem ſentit Arnob. lib. 4. cont. Gent. in fine. Euſeb. l. 1. Demonſt. c. vlt. & Proſp. li. de vocatione Gent. c. 4. tractans in hunc modum prędictum locum Pauli, & optime omnium Aug. ep. 59. Vltimo argumentor in hunc modũ: nam ſacrificium crucis pro omnib. oblatum eſt, etiam pro infidelib9: ergo & hoc ſacrificium, quantum eſt ex ſe, poteſt pro eis offerri. Patet conſequentia, quia, ſicut illud fuit vniuerſale, quoad ſufficientiam, ita hoc eſſe debuit ſuo modo vniuerſale quoad efficaciam, ſeu ad applicandũ aliquo modo fructum illius ſacrificij, ſaltem per modũ impetrationis. Vnde Paulus loco citato, quaſi veritatis huius radicem declarans, poſtquam dixit, obſecrationes & oblationes eſſe pro omnibus faciendas, ſubdit. Vnus mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui tradidit ſemetipſum pro omnibus.

Pro infidelibus non excõmunicatis oblationem facere licet. *1. Eſdra 6.* *1. Mach. 12* *2. Macha. 3.* *Clem. Rom.* *Cœleſt. P.* *1. ad Tim. 2.* *Chryſoſtom.* *Tertull.* *Arnob.*

Qualiter pro infidel. offerri liceat, & debeat.

Eſt autem circa hanc concluſionem aduertẽdum, dupliciter poſſe ſacrificium pro his infidelib9 offerri. Primò indirecte, vt quando offertur pro augmento Eccleſię, vel aliqua re ſimili, non enim aliter augetur Eccleſia, q̃ per infidelium conuerſionem. Secundò, directe, vt quando offertur pro bono ipſorum infidelium, vel ſpirituali, vel ẽt temporali, vel in cõmuni, vel in particulari, pro hac, aut illa natione, aut perſona. Qui duo modi, quamuis in re ſæpe coincidere videantur, differunt tamen in fine ſeu intentione. In priori enim per ſe intenditur Eccleſiæ bonum. In poſteriori vero magis videtur intendi bonum aut commodum ipſorum infidelium: quia in priori modo ex vi eius non ordinatur oblatio ad hoc poti9, quam ad illos infideles: neque ad hos potius, quam ad illos effectus: ſed ſolum ad id, quod fuit connexum cum illo bono, vel commodo Eccleſiæ, quod poſtulatur: in modo autem poſteriori recte poteſt determinari oblatio ad perſonas, vel effectus ſpiritales aut temporales, pro deuotione offerentis. Ex his ergo duobus modis, prior non ſolum eſt licitus, ſed etiam frequenter in Eccleſia vſitatus fere ab initio, nam in liturgia Iacobi oratur pro extirpanda hæreſi, in liturgiis autem Baſilij & Chryſoſtomi inter alia dicitur; Domine miſerere orbis terrarũ: errantes reuoca, diſperſos congrega: & in Miſſali Romano habetur Miſſa pro extirpando ſchiſmate, & hoc modo quotidie offerimus pro Anglia, Germania, &c. oramuſq; vt in priſtinum ſtatum Eccleſiæ ſuæ Catholicæ DEVS prouincias illas reſtituat; & vt prędicatorib. gratiam conferat, auditores autem illuminet. Poſterior autẽ modus etiam eſt licitus, non ſolum in generali (quod clarius eſt) ſed etiam in particulari: quia nulla eſt prohibitio, nominandi etiam perſonam, dummodo excommunicata non ſit, erit tamen conſultius, & conſuetudini Eccleſiæ magis conſentaneum, nunquam expreſſe nominare perſonam aliquam infidelem, ita vt ab aliis audiri poſsit, ne fortaſſe ſcandalũ aliquod, aut admirationem ingerat.

Offerri ex Auguſtino.

Obiici vero poteſt contra hanc doctrinam teſtimonium Auguſtin. libr. 1. de Origine animæ, capite

8. Quis

8. Quis offerat ſacrificium corporis Chriſti, niſi prò his qui ſunt membra Chriſti? Quod de membris viuis per charitatem explicat D.Th. ſupra, q.79. ar.7. ad 2. & ſubdit: Et ideo in canone Miſſæ non oratur pro his, qui ſunt extra Eccleſiam. Ad Aug. reſpondet D. Th. in 4. d.12. q.2. ar.2. quæſtiun.1. ad 4. tūc offerri pro membris Chriſti, quando offertur, vt fiant membra in actu, quæ tantum erant in potentia. Itaq; offertur hoc ſacrificium pro membris Chriſti, vel quæ iā ſunt: vel, vt fiant, vnde non prodeſt niſi membris Chriſti, vel perficiendo ea, quæ iam ſunt, vel impetrando, vt regenerētur: nam, licet offerri etiam poſsit ad impetranda eis temporalia bona, ſemper tamen fieri debet cum ordine ad ſpiritualia, & præſertim ad eorū conuerſionem. Addo vero, ſi mentem Auguſtini ſpectemus, illum ibi loqui de oblatione pro defunctis, vt patet ex initio capitis: De illis autem paruulis, q morte præueniuntur, prius quam baptizentur, &c. & inf. refert ſententiam hæretici, dicentis. Pro eis oblationes aſsiduas, & offerenda iugiter ſanctorum cēſeo ſacrificia Sacerdotum; in quo valde errabat, exiſtimās hos poſſe ſaluari eiſq; cœlorum regnum poſſe impetrari; & ideo contra hunc errorem ſubdit Aug. Qui offerat corpus Chriſti, niſi pro eis, qui membra ſunt Chriſti? nam cum alij, qui non ſunt membra Chriſti, per mortem omnino fiant extra ſtatum ſalutis, nullo modo poteſt pro eis ſacrificium offerri: quādiu vero hic viuunt, capaces ſunt ſalutis, eiſq; poteſt cōuerſio impetrari, & ideo pro eis offerri poteſt, & ita reuoluimur in D. Thomæ expoſitionem. Vlterius ēt addo dictum Auguſtini eſſe verum de oblatione, quoad effectum ex opere operato: de quo etiam vera eſt expoſitio D.Th. de membris viuis, vt infra videbimus: nūc autē generaliter & abſolute de oblatione loquimur, quacunq; ratione fieri poſsit. Quod autem D.Thom. addidit, in canone non orari pro huiuſmodi infidelibus, verum quidem eſt, id tamen non vetat, quo minus, Sacerdos pro eis orare poſsit, & in oblatione calicis Eccleſia orat: pro noſtra & totius mundi ſalute.

Diſſoluitur, eius teſtimonium explicando.

Dico quarto & vltimo, pro excommunicatis maiori excommunicatione ſiue fideles ſint, ſiue apoſtatæ, non licet, hoc ſacrificium offerre publica oblatione, ſeu agendo publicam perſonam miniſtri Eccleſię. Ratio eſt, quia id eſt prohibitum in cap. Nobis 2. & c. Sacris, de ſententia excom. eſt enim hic vnus de effectibus maioris excommunicationis, de quo ex profeſſo agendum eſt in tomo ſequente: pertinet enim ad materiam de cenſuris, interim legi poſſunt D.Th. in 4. d.18. q.2. art.1. Soto d.22. q.1. art.1. Co. in cap. Alma mater. p.1. §.6. non omittam autem aduertere, ſine vllo ſcrupulo (quidquid Soto ſignificet) poſſe Sacerdotes in Memento, orare pro excommunicatis, priuata oratione & intentione, quia de hoc nulla eſt facta ab Eccleſia prohibitio, imo aliqui dubitant, an fieri poſsit, de quo alias.

Pro quibuſlibet maiori excommunicatione ligatis offerre nō licet Sacerdoti, vt Eccleſiæ miniſter eſt. *D. Thom. Soto. Couar.* *Sectus vt priuatam perſonam gerit.*

SECTIO III.

Vtrum hoc ſacrificium poſſit pro omnibus defunctis offerri.

Diſtinguamus tres defunctorum ordines; quidam enim ſunt valde mali, vt damnati, ſub quib. infantes comprehendimus ſine Baptiſmi decedentes. Alij valde boni, vt beati, ſub quibus comprehendere poſſumus animas iuſtorum, quæ fuerunt in ſinu Abrahæ; quia, licet ille ſtatus iam ceſſauerit, & ideo de illis nulla nobis eſt quæſtio, poſſet tamen moueri in ordine ad ſacrificia, vel ſuffragia, quæ fuerunt in vſu veteris legis: computantur igitur in hoc ordine, quia nullum malum, nec reatum perſonalem habebant, ſed expectabant totius naturę remedium quod ſolus Chriſtus in ara crucis oblaturus erat. In tertio ergo ordine ſunt, qui in purgatorio exiſtunt, qui non ſunt mali, ſed potius boni ſimpliciter, non tamen ab omni reatu immunes.

Defunctorū claſſes.

Primò igitur certum eſt, non poſſe hoc ſacrificium pro valde malis offerri. Ita docet Aug. dicto c.109. in Enchi. & lib.1. de origine animæ cap.9. & 10. & lib. de cura pro mortuis agenda, cap.1. & Greg.34. Moral. c.13. alias 16. & 4. Dial. ca.44. negat enim pro damnatis orandum eſſe. Sic enim Greg. II. epiſt. vlt. ad Bonifa. & habetur in c. Pro obeuntib.13. q.2. dicit, nō eſſe offerendū ſacrificium pro impiis defunctis: id eſt, quādo eos in mortali peccato mortuos eſſe conſtiterit. Similiter in Conc. Brach. I. cap.34. prohibetur offerri pro his, qui violentam mortem ſibi inferunt. 16. qu. 5. c. Placuit. Et in hoc conſentiunt omnes Scholaſtici in 4. d.45. & vniuerſa Eccleſia ſentit, non eſſe pro dānatis orandum: quia eorum deſperata eſt correctio, & hæc eſt ratio huius concluſionis. Quæ vlterius explicatur: primo, quia illi iam non ſunt membra Chriſti, neque actu nec potentia: ergo neque illis prodeſſe poteſt paſsio Chriſti: ergo neque pro eis poteſt offerri ſacrificium Chriſti. Secundo, quia illis non poteſt prodeſſe hoc ſacrificium ex iuſtitia, vt per ſe conſtat: neq; etiam ex miſericordia: nam, vt recte dicit Bernardus, ſerm. 8. in Pſ. Qui habitat. illi iam non ſunt in ſtatu miſericordiæ, ſed rigoroſæ vindictæ. Tertio, damnatis nulla fit remiſsio culpæ, nec pœnæ, alias multiplicatis ſacrificiis, poſſet auferri vniuerſa pœna, quod eſt contra æternitatem & perpetuitatē illius ſtatus: Sequela patet, nam, qua ratione per vnum ſacrificium tolleretur aliqua pars pœnæ, per aliud ſimile, & cæteris omnibus paribus, poſſet tolli æqualis pars; ergo tandem poſſet tota abſumi, quia illa pœna ex ea parte, qua diminueretur, ſc. ex parte ſubiecti ſeu intenſionis, finita eſt. Quod autem quidam dicunt de remiſsione per partes proportionales, fictitium & voluntarium eſt.

Pro damnatis Euchariſticum ſacrificium offerri nequit. *Auguſtinus. Greg. Ma. Greg II. Conc Bra. I.* *D. Bernard.*

Contra hanc concluſionem opinatur Gloſſa in c. Tempus 13. qu. 2. vbi partitionem ſupra poſitam ex Auguſtino, in quatuor membra diuidit, addit enim quoſdam mediocriter malos, qui reuera mali ſunt & damnati, non tamen propter ingentia, vel multa peccata, ſed propter pauciora, vel leuiora mortalia, & pro his dicit poſſe offerri hoc ſacrificium, eiſque prodeſſe poſſe, non ad liberationem, ſed ad quādam pœnæ relaxationē, & videtur poſſe fundari, in Aug. in Enchir. c.110. dicente, quibuſdam valere hoc ſacrificium: vt eis plena fiat remiſsio, aliis, vt tolerabilior fiat damnatio: & c.112. permittit opinari damnatorū pænas poſſe mitigari, dummodo non aſſeratur, poſſe finiri: quin potius Innocen. III. in c. Cum Marthæ. de celeb. Miſſ. illa vtitur quadrimembri diuiſione, quāquam de reliqua parte huius ſententiæ nihil aſſerat. Eam vero aliquos fuiſſe ſecutos refert Sixtus Senen. lib.6. Biblioth. Sanct. annot.47. & nonnulli Catholici, vt diſput. ſequenti videbimus, exiſtimant, hoc ſacrificium poſſe prodeſſe homini exiſtenti in peccato mortali ad remiſsionem pœnæ temporalis, cui[9] reatus manſit ex prioribus peccatis remiſsis. Scot. autē alicubi opinatur, huiuſmodi pœnam, debitam propter peccata remiſſa, vel etiam propter venialia, poſſe in inferno finiri, atque ex hac parte poſſe diminui inferni pœnam. Ergo iuxta has ſaltem opiniones poſſet hoc ſacrificium prodeſſe damnatis ad remiſſionem huiuſmodi temporalis pœnæ.

Contra concluſionē qui ſentiant. *Auguſtinus.* *Innocen. III.* *Sixtus Senē.* *Scotus.*

Reſpondetur, ſententiam illius Gloſſæ omnino eſſe falſam, & à Theologis omnibus reiectam in 4. d.45. vt videbimus latius in ſequenti tomo, tractando de ſuffragiis. Et fundamentum præcipuum eſt ſupra tactum, quia ineptum, & contra rationem eſt, ſacrificiū pro his offerre, quibus prodeſſe non poteſt: ſed hoc ſacrificium non poteſt prodeſſe damnatis: quia in inferno nulla eſt redemptio: neq; bonum vllum, aut vlla miſericordia eis poteſt impetrari. Neq; Auguſt. quicquam fauet oppoſitæ ſententiæ, nam potius illo c.110. ſæpe docet, hoc ſacrificium nihil poſſe prodeſſe damnatis. Quod ſi contingat (inquit) offerri pro his, qui damnati ſunt, quia damnati eſſe ignorantur, Vale-

Reſpondetur authoritatibus adductis.

valebit ad conſolationem viuorum, non ad adiumẽtum mortuorum. Quando ergo inquit, quibuſdam valere hoc ſacrificium, vt tolerabilior ſit damnatio: non loquitur de his, qui ſunt in inferno, nec (dãnatio) ibi ſumitur pro damnatione æterna, ſed vt idem ſit, quod punitio, ſeu ſupplicium: & ita verificatur dictũ Auguſtini in animabus purgatorij, quæ interdum ꝑ hoc ſacrificium à purgatorio omnino liberantur, interdum vero minime, ſed ſolum aliq̃ pœnæ diminutionem conſequuntur. In ca. autem 112. non affirmat Aug. eſſe probabilem ſententiam aſſerentem, pœnas damnatorum alleuari poſſe, ſed non eſſe aperte hęreticam, ſicut eſt illa, quæ affirmat, poſſe finiri: de qua re legi poteſt idem Aug. 12. de Ciuit. ca. 24. Ad Innoc. III. reſpondetur inprimis, ipſum proponere quidem diſtinctionem illam quadrimembrem, nihil tamen de ea affirmare, ſed aliorum diſcretioni committere, vt, quid de illa ſentiendum ſit, inueſtigent. Deinde, ẽt illa diſtinctione ſuppoſita neq; affirmat, neq; ex eius dictis colligi poteſt, per mediocriter malos, intelligẽdos eſſe aliquos damnatos: quomodo enim illi, qui in eo ſtatu ſunt, in quo Deum odio habent, nihilque boni, aut operari, aut ſperare poſſunt, mediocriter mali exiſtimari valent? Melius ergo accommodabitur illa diuiſio ad purgatorij animas, in quas, & propitiatio & expiatio cadere poteſt, & mediocriter boni dicentur, qui leuem aliquem reatum pœnæ habẽt, & in hac vita ſanctè vixerunt: quibus ſacrificium hoc ad expiationem valere dicitur; quia per illud facile poſſunt à purgatorio liberari: è contrario vero mediocriter mali ſunt, qui in hac vita inique vixerunt: tandem vero à mortali culpa liberi, cum magno reatu pœnæ, & aliquibus venialibus culpis, deceſſerunt: quibus hoc ſacrificium raro ad omnimodam expiationem, frequentius vero ad propitiationem, id eſt, pœnarum mitigationem valere ſolet. Ad Scotum, & alios reſpondetur, eas ſententias inprimis falſas eſſe: deinde non bene applicare: nã, licet demus, poſſe hoc ſacrificium prodeſſe viatori in peccato mortali exiſtenti ad remiſsionem alicuius temporalis pœnæ, nõ inde fit, poſſe prodeſſe damnato ad eũdem effectum: quia hic magis eſt incapax ſalutis, totiuſq; miſericordiæ, & ſimiliter, quamuis daremus, aliquam temporalem pœnam damnati poſſe finiri per rigoroſam ſolutionem, & vindictam, non inde ſequitur, poſſe etiã per ſacrificium remitti, nam tempus viæ definitum eſt, vt in eo poſsit fieri talis commutatio pœnæ, ſeu applicatio pœnarum Chriſti in remiſsionem pœnę ignis: quia Chriſtus ſolum viatorum redemptor eſt, non damnatorum: & ideo talis commutatio, vel in via debet fieri, ſi ſub via purgatorium etiam comprehendamus, vel, ſi rigoroſe de via loquamur, in ea ſaltem homo debet ita vniri Chriſto, vt capax ſit talis commutationis, ſeu applicationis paſsionis eius.

Sacrificium Euchariſticum vt propitiatorium, beatis non prodeſt.

Secundo loco dicendum eſt de beatis, de quibus aliquid certum eſt, aliquid vero dubium. Primo certum eſt hoc ſacrificium, vt eſt propitiatorium, non poſſe pro beatis offerri: liberi enim ſunt ab omni malo, tam culpæ, quam pœnæ, cum pleniſsimam veniã & remiſsionem ſint conſecuti; imo incapaces facti ſint omnis mali, & ideo nulla propitiatio in eis locũ habeat. Secundo eſt certum, poſſe aliquo modo hoc ſacrificium, quatenus laudis eſt, & gratiarum actionis, offerri Deo pro Sanctis: id eſt, pro beneficiis in ipſos collatis, qui modus offerendi, vt ſupra dicebam, non tam proprie dicitur eſſe pro aliquo, quia reuera non applicatur ei fructus ſacrificij. Quicquid tamen de modo loquendi ſit, de re ipſa conſtat, eſſe ſanctam, Deoque & ipſis Sanctis gratam, optant enim Deo gratias agi, non tantum ab ipſis, ſed etiam ab aliis pro ipſis, atque in hunc modum explicantur ab aliquibus nonnullæ Patrum locutiones: qualis eſt illa Cyrilli Hier. catech. 5. myſtag. Offerimus hoc ſacrificium pro defunctis ſanctis Patrib. & Epiſcopis. Sed fortaſſe hæc verba poſſunt exponi, non de Sanctis beatis,

Vt laudis & gratiarum actionis, eorum intuitu offerri poteſt.

Cyrill. Hier.

nam de aliis paulo ante dixerat: Cum hoc ſacrificium offerimus, poſtea facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt, primum Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, vt Deus orationib. illorum, & deprecationibus, ſuſcipiat preces noſtras. & ſtatim ſubdit alia verba ſupra citata. Deinde pro defunctis ſanctis Patribus & Epiſcopis: deniq; pro omnib. oramus, qui inter nos vita functi ſunt, maximum eſſe credentes animarum iuuamen, pro quib. offertur obſecratio ſancti illius & tremẽdi, quod in altari poſitum eſt ſacrificij. non ergo ſatis cõſtat, an loquatur de Sanctis iam beatis. Et quamuis de illis poſsint verba intelligi, nam in prioribus verbis ſolum Apoſtolos & Martyres nominauerat, poſtea vero mentionem facit ſanctorum Confeſſorum, tamen non eſt neceſſe, intelligi de gratiarum actione, ſed de Sanctorum commemoratione, vt iam dicam. Cyprian. enim epiſt. 34. de quibuſdam Martyribus ait: Sacrificia pro eis ſemper, vt meminiſtis, offerimus, quoties Martyrum paſsiones celebramus: in ep. autem 37. quaſi explicans, quomodo pro Martyribus ſacrificium offeratur, dicit: Dies eorum, quibus excedunt, annotate, vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſsimus, in quorum locorum collatione colligit Pamel. ibi non dici, ſacrificium offerri pro Sanctis propter gratiarum actionẽ, ſed in eorum commemorationem, id eſt, vt per eos, eorumq; recordationem, Deum deprecemur; quod ſignificauit etiam Cyr. illis verbis citatis: Vt illorum deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras: & ſimiliter Aug. 22. de Ciuit. c. 10. Martyrib. inquit, non templa ſicut diis, ſed memorias ſicut hominib. mortuis, quorum apud Deum viuunt ſpiritus, fabricamus. & inf. Sacrificium non Martyribus ſed Deo immolamus, ad quod ſacrificium, ſicut homines Dij, qui mundum in eius confeſsione vicerũt, ſuo loco & ordine nominãtur, non tamen à Sacerdote, qui ſacrificat, inuocãtur (ſc. vt author ſalutis, & bonorum omnium, quę per ſacrificium colimus) Deo quippe, & non Sanctis, ſacrificat, quamuis in memoria ſacrificet eorum, & tra. 84. in Ioã. Ad ipſam menſam (ſc. Euchariſtiæ) non ſic eos commemoramus, vt ẽt pro eis oremus, ſed magis, vt orent ipſi pro nobis: Et eodem modo Chryſ. hom. 21. in Acta. Pro Martyribus offerre (inquit) nihil aliud eſt, quam in illa hora ſacrificij vocari: nam etiam pro Martyribus magnus honor eſt nominari Dño præſente, dum mors illa perficitur, & horrendum ſacrificium, & ineffabilia ſacramenta. Atq; in hunc etiam modum exercet huiuſmodi pro martyribus & aliis Sanctis oblationem, idem Chryſ. in liturgia. Et eodẽ modo hoc explicat Epiph. hæreſ. 75. ex Patribus ergo non ſatis colligitur ille modus offerendi ſacrificium pro Sanctis in gratiarum actionem.

Cyprian.

Auguſtinus Chryſoſtom.

Ex his tamen teſtimoniis licet colligere alium modum offerendi ſacrificium pro Sanctis, ſc. vt aliquis honor inde eis proueniat, iuxta id, quod Eccleſia dicit in Miſſa: vt illis (id eſt, Sanctis) proficiat ad honorẽ nobis autem ad ſalutem. Hinc autẽ ſumunt hæretici occaſionem carpendi Eccleſiam, ꝙ genus quoddam idololatriæ committat, ſacrificium Sanctis offerẽdo. Sed impudenter errant, nouit enim Eccleſia, ſoli Deo eſſe ſacrificium offerendum, vt Conc. Trid. tradidit, ſeſſ. 22. c. 3. & prius Aug. lib. 8. de Trin. c. 27. & lib. 22. c. 10. Oportet tamen diſtinguere ſubſtantiam ſacrificij ab aliis orationibus, quæ cum illo coniunguntur, ſacrificium ergo Deo tãtum offertur in cultum: poteſt tamen offerri ipſi in honorem Sanctorum, id eſt, vt Deos Sanctos faciat honorari, vt par eſt, in quo nihil contra rationem fit: ſed poſtulatur à Deo quoddam honeſtum bonum, quod ex diuino auxilio maxime pendet. At vero orationes, quæ adiunguntur ſacrificio, & aliæ cæremoniæ, bene poſſunt directe offerri vel fieri in honorem Sanctorum: quia illa non ſunt ſacrificia, nec continent cultum latriæ: ſed ſunt orationes quædam, quæ vel Sanctis directę fundun-

Putida hæreticorum calumnia.

tur,

tur,vt pro nobis orent,vel Deo,vt Sanctos pro nobis orantes exaudiat: tamen, vt inde Sanctorum honor augeatur,talis oratio & commemoratio Sanctorum cum ſacrificio coniungitur,vt Chryſ.loco ſupra citato notauit,quod etiam confert, vt huiuſmodi orationes maiorem habeant impetrandi efficaciam.

Solum ſupereſt dubitandum,an poſsit hoc ſacrificium pro Sanctis offerri,etiam vt impetratorium eſt. Et ratio difficultatis eſt,quia,licet Sancti non poſsint in gratia,& eſſentiali beatitudine augeri,poſſunt tamen denuo recipere aliquam beatitudinem accidētalem,vt nouam reuelationem vel gaudium,aut extrinſecam claritatem,gloriam ſeu honorē: ergo poſſumus à Deo petere, vt hæc bona Sancto alicui conferat vel augeat:ergo poſſumus pro eis hoc ſacrificiū, vt impetratorium eſt,offerre,vt nimirum hæc bona eis à Deo impetremus. Quod videtur confirmare vſus Eccleſiæ,ſic n.in oblatione,quā in Miſſa facimus, oramus:vt Sanctis proficiat ad honorem, nobis autē ad ſalutem:& in Collecta poſt communionem interdum petimus,vt, ſicut Sanctis ad gloriam: ita nobis profit ad veniam:&in quadam oratione ſecretæ Miſſæ B.Leonis P.petimus:vt illum beata retributio comitetur. Ac deniq; Chryſ.ho.33.in Matth.dicit,poſſe nos aliquid facere pro Sanctis, ad mercedis & retributionis adiectionem. In cōtrarium autem eſt;quia non videtur ad reuerentiam Sanctorum pertinere, pro eis orare,ſed potius eos orare,vt pro nobis orēt, vel Deum,vt orationib.illorum noſtras deprecationes ſuſcipiat,vt Cyril.Hier.dixit,dicta catech.5. Vnde Inn.III.in dicto c.Cum Mart.§.vlt.ait, Sanctos nō indigere orationib.noſtris:quia,cū ſint perfecte beati omnia illis ad vota ſuccedūt:& ideo mutatum eſſe modum orandi in quadam oratione B.Leonis:prius n.dicebatur: Annue nobis Dñe,vt animæ famuli tui Leonis hęc profit oblatio:poſtea vero dictum eſſe,Vt interceſsione B.Leonis nobis hæc profit oblatio.Hoc autem confirmat, Quia cum ſacræ Scripturæ dicat authoritas, quod iniuriam facit Martyri,qui orat ꝓ Martyre, idem eſt ratione conſimili de aliis Sanctis ſentiēdum:quod tñ dictum nō reperitur in S.Script. ſed ſumitur ex Aug.ſer.17.de verb. Apoſt.& tract.84. in Ioañem,vbi inter alia ait.Nō ſic Sanctos cōmemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt,vt etiam pro eis oremus,ſed magis,vt orent ipſi pro nobis.

Chryſoſtom. *Cyril Hier.* *Innocen. III.*

Sacrificio hoc impetrari poteſt beatis honor aliquis ex viatorum actibus reſultans.

Reſpondetur nihilominus, poſſe hoc ſacrificium, vt impetratorium eſt, offerri Deo ad impetrandum Sanctis gloriam & honorem:in quo,vt Innocent. citato loco notauit,nō tam pro Sanctis,quam pro nobis noſtriſq; proximis oramus: petimus n.vt magis ac magis à fidelibus glorificētur in terris: ꝙ noſtra eſt vtilitas & commoditas: quamuis in Sanctorum gloriam redundet:ſicut in oratione Dominica petimus: Sanctificetur nomen tuum,adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua ſicut in cœlo,& in terra: & poſſum⁹ ſacrificium offerre,ad hæc omnia impetranda; nec tamen propterea proprie dicemur orare, aut offerre ſacrificium pro Deo,ſed pro nobis, vt glorificemus Deum. Quod ſi ſit ſermo, non de honore extrinſeco Sanctorum,qui intrinſece eſt in nobis,ſed de accidētali gloria intrinſeca ipſis Sanctis,quæ cōſiſtit in illuminationibus& gaudiis accidentalibus,dicendū eſt, directe nos nunquam petere Sanctis hanc gloriā accidentalem,ſed vel indirecte, quatenus ex noſtris actibus redundare poteſt:nam hæc viciſsitudo gloriæ accidentalis ſemper creditur oriri ex his, quæ in Eccleſia militante fiunt, ideoq; ſolum vſq; ad diem iudicij eſſe duraturam: vel certe,ſi aliūde etiā oriri poteſt,habet in ſingulis beatis ſuam certam legem, ſtabilem,& independentē ab orationib.noſtris,& ideo ad nos non pertinet,pro eis orare, quantum ad augmentū huius gloriæ,proprie igitur loquēdo, hoc ſacrificium non offertur pro Sanctis, niſi in quātum aliquo modo offertur pro nobis: ex quorum actibus honor aliquis, aut accidentalis gloria in Sanctos redundat: & hæc eſt reſolutio Innocentij in d.ca.Cum Marthæ.Iuxta quam intelligendum etiam eſt, quod D.Th.ait in 4.d.12.q.2.ar.1.quæſtiunc.2.ad 2. hoc ſacrificium offerri poſſe pro pueris baptizatis,qui ante vſum rationis decedunt: cum n.certum ſit,illos iam eſſe beatos,non poteſt magis pro illis,quam pro aliis Sanctis offerri. Vnde,quamuis D.Th.dicat,illam oblationem fieri ad conſolationem viuorum, & ad ſignificandum, eos,infantes eſſe de congregatione iuſtorum,ac vera membra Eccleſiæ: nihilominus neceſſe eſt,talem oblationem,quoad intentionem impetrandi,vel applicandi fructū ſacrificij, debito modo fieri:& ideo,licet offeratur Deo,aut in gratiarum actionē pro tanto beneficio huiuſmodi infantib.collato,aut ſimul,vt inde aliquis honor,vel gaudium in huiuſmodi innocentes redundet, tamē, quoad alios fructus non poteſt pro eis offerri, ſed vel aliis applicandum eſt ſacrificium,vel theſauro Eccleſiæ adiungetur fructus eius.

Qualiter et accidentalis gloria.

Pro animabus purgatorij vtiliter offertur hoc ſacrificium.

Tertiò loco dicendum eſt de animab. purgatorij, pro quib.certum eſt de fide,ſacrificium poſſe offerri, etiam vt impetratorium eſt: quia illæ animæ adhuc ſunt in pœnis,quę per oblationem huius ſacrificij remitti poſſunt.Ita definit Conc.Trid.ſeſſ.22.c.2.& cā. 3.& confirmat ſatis vſus & traditio Eccleſiæ, & tradunt Doctores omnes in 3.diſt.45. Qualis vero eis ſit hæc propitiatio,& an ſit omnino infallibilis, & proprie ex opere operato,attingemus diſp.ſequenti:nam ex profeſſo diſputatio hæc, quæ vnam de ſuffragiis, & aliam de purgatorio ſupponit, pertinet ad materiam de ſatisfactione & de clauibus, de quibus in ſequente tomo dicendum eſt.

DISPVTATIO LXXIX.

De effectu & valore huius ſacrificij.

Diſp. 7. de ſacrificio.

EXplicata eſſentia,& cauſis Euchariſtici ſacrificij, ſupereſt, vt dicamus de effectib.eius,& quia effectus ex virtute ſeu valore procedit, ſimul de valore dicemus.In qua re multa conſideranda occurrunt,ſcilicet,an hoc ſacrificium aliquid operetur, quid illud ſit, quomodo fiat, in qua perfectione & quantitate,in quib.ſubiectis,ſeu perſonis,&à quibus ſeu per quam oblationem, quæ fere omnia permiſte tractabimus: quia ita ſunt coniuncta,vt vix poſsint diſputatione ſeparari.

SECTIO I.

Vtrum ſacrificium Miſſæ habeat aliquem effectum ex opere operato.

PRima ſententia eſſe poteſt, ſimpliciter ac proprie loquendo hoc ſacrificium nullum habere effectū ex opere operato. Ita refert Petrus Soto; & tribuit hanc ſententiā Caiet.& Scoto, & idem indicant Dominicus Soto,& Corduba.Sed reuera falſo imponitur hæc ſententia Scoto & Caiet. quæ omnia poſtea videbimus.Poteſt autem hęc opinio fundari,quia omnis effectus ex opere operato pendet ex Chriſti ꝓmiſsione:non enim cōuenit operi vel ſigno externo ex natura ſua:nulla autem promiſsio alicuius effect⁹ gratiæ,legitur facta huic ſacrificio, quatenus ſacrificium eſt,diuerſa ab ea, quæ facta eſt huic myſterio, quatenus ſacramentū eſt, mādacationi enim & potui carnis & ſanguinis Chriſti legimus vitæ promiſſionem factam:oblationi autē ſeu ſacrificationi nihil legimus promiſſum.Et confirmatur,nā fortaſſe propter hanc cauſam Conc.Trid.cū ſingulis ſacramentis tribuerit proprios effectus ex opere operato, agens de hoc ſacrificio, nullum ei effectum ex opere operato tribuit: ergo neque à nobis ſine maiori fundamen- *1 Opinio.*

mento tribuendus eſt. Cõfirmatur ſecundo, quia effectus ex opere operato non pendet ex voluntate miniſtri: omnis autem effectus huius oblationis pendet ex dignitate offerentis, magis quam ex dignitate rei oblatæ, vt D.Th.ſup. dixit q.79.art.5. quia non poteſt eſſe accepta oblatio, niſi offerens dignus ſit.

D. Thomas.

2. Opinio. Secunda ſententia extreme contraria eſt, hoc ſacrificium eſſe veluti vniuerſalem cauſam, quæ conferat ſeu cõcurrat ex opere operato ad omnes fructus & effectus gratiæ, quos Chriſtus per paſsionem ſuam nobis meruit, & quacunq; via aut ratione nobis applicatur. Ita ſignificat D.Th.Io.6.lect.6. dicens, cum hoc ſit ſacramentum Dominicæ paſsionis, continet in ſe Chriſtũ paſſum, vnde, quicquid eſt effectus Dominicæ paſsionis, eſt etiã effectus huius ſacramenti: vbi late loquitur de ſacramento, vt totum myſteriũ ſub quacunq; ratione ſigni ſacri comprehendit: quod infra declarat, dicens: Alia ſacramenta habent ſingulares effectus, ſed in immolatione huius ſacramenti, effectus eſt vniuerſalis pro tota Eccleſia pro viuis & defunctis, quia continetur in ipſo cauſa vniuerſalis omnium ſacramentorum, qui eſt Chriſtus. & eandẽ ſententiam indicat Ruar.a.16.§. Manifeſta eſt, dicẽs: Ad oĩa valet ſacrificiũ altaris, ad quæ valuit victima crucis. Fundamentum eſſe põt, quia hoc ſacrificium ęquale eſt ſacrificio crucis, vt patet ex principali offerente, & ex re oblata: ergo tam eſt vniuerſale & efficax in cauſando, q̃ fuit illud in merendo & ſatisfaciendo. Ex qua ratione intulit vlteri⁹ (vt refertur) Catherin. in opuſ. de ſacrificio Miſſæ, & ſuper ad Hebr. 10. hoc ſacrificiũ virtute operandi nõ niti in ſacrificio crucis, neq; ab illo pendere: qa tam infinitum eſt, ſicut illud. Vnde, ſicut illud ab hoc non pendet, neq; in illo nititur: ita neq; hoc in illo, ęqualia enim ſunt, ſicut in perfectione, ita & in valore, & in virtute: ſunt ergo tanquam duæ cauſæ vniuerſales, æque primæ in ſuo genere, quamuis ex voluntate Chriſti diuerſum vſum habuerint: nam ſacrificium crucis ordinatum tãtum fuit, quoad ſufficientiam, hoc vero quoad ſacrificiũ. Quod ſi obiicias: ſequi, ſacrificium Miſſæ ex opere operato dare effectum baptiſmi, pœnitẽtiæ, & ſimiles: reſpondet, immediate & per ſe, negando Sequelam: mediate autem & per alia ſacramenta, concedendo illam: eſt n. eius virtus veluti vniuerſalis cauſæ, quæ ꝑ ſe ipſam non immediate operatur, ſed cum cauſis ꝓximis: quæ in præſenti ſunt cætera ſacramẽta, ad hoc peculiariter inſtituta, vt vniuerſalis virtus huius ſacrificij ad ſpeciales effectus applicetur.

Ruar.

Catherin.

Sacrificium hoc effectum habet ex opere operato vt cauſa. Dico primo ſacrificium hoc habere effectũ aliquem ex opere operato, vt proximã cauſam illius. Hæc cõcluſio non ſolum eſt contra primam ſententiam, ſed ẽt contra ſecundam: quæ, neſcio quam vniuerſalem cauſalitatem huius ſacrificij excogitauit: omittit aũt propriam & particularem. Eſt autem ſententia hæc D.Th.ſup.q.79.art.5. & 82.art.1. & in 4.d.12.q.2.art.1. quæſtiun.2. & apertiſsime d.45.q.2.art.1. quæſtiun.3. & art.3. quæſtiun.1. ad 3. Caiet. to. 2. opuſc. tract.3.q.2. dicit tamen, hunc effectum pendere ex diſpoſitione eius, pro quo ſacrificiũ offertur, ex quo fortaſſe ſumpta eſt occaſio citandi Caietan. pro contraria ſentẽtia: ſine cauſa tamen, qa id non eſt cõtra rationem operis operati, vt in omnib. ſacramentis conſtat: ſatis n. eſt, quod opus vi ſua conferat talem effectum non ponenti obicem, & idem eſt ſenſus Scoti, quodl. 20. & eandem ſententiam tenet Albert. in 4.d.13.ar.31. Sot. q.2.art.1. & lib.9. de iuſt. & iur. qu.2.art.2. Petrus Sot. lect.7. de Euchar. Cano. 12. de locis, ca. 12. ad 9. Caſtro, verb. Miſſa, hęreſ.2. Cordub. lib.1.q.3. Cou. in c. Alma mater. 1.p.§.5.nu.6. & reliqui omnes recentiores, nec Catholicum contradicentem inuenio; ideoq; certam exiſtimo veritatem hanc. Ne tamẽ fortaſſe ſit in verbis æquiuocatio, aduertendũ eſt, hic non eſſe ſermonem de cauſalitate phyſica; nec quidquam referre ad quęſtionem præſentem, quia ille mod⁹ cauſandi, vel neceſſarius non eſt in præſente, vel fortaſſe non habet locum, ſi verum eſt, hoc ſacrificium non dare ex opere operato gratiam gratum facientem, ſed ſolam remiſsionem pœnæ, quæ non eſt effectus phyſicus ac poſitiuus, ſed moralis: quia non conſiſtit in influxu alicuius qualitatis, vel entitatis phyſice, ſed tantum eſt moralis condonatio cuiuſdam debiti, quæ ſolum moraliter cauſari poteſt: tamen in ſuo ordine dicetur conferri ex opere operato, ſi ex vi ſacrificij, vltra omne meritum & ſatisfactionem operantis, infallibiliter cõferatur non ponenti obicem. Propter quod nonnulli hunc effectum vocant per modum infallibilis impetrationis; alij per modum ſolutionis ex theſauro meritorum & ſatisfactionum Chriſti, non tamen refert, hoc vel illo modo loqui, quando de re conſtat.

D.Thom.

Caietanus à calumnia vindicatur.

Scotus.
Albert.
Dom. Soto.
Pet Soto.
Cano.
Caſtro.
Couar.
Cordub.

Sic igitur explicata concluſio, probatur ex communi Eccleſię conſenſu, omnes n. perſuaſum habent, ſacrificium hoc ex vi ſuæ inſtitutionis habere ſingularem vim & efficaciam ad applicandum aliquem fructum redemptionis Chriſti, iuxta id, quod Conc. Trid. ſeſſ.22.c.1. dixit, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacrificium: vt illius (id eſt, ſacrificij crucis) ſalutaris virtus in remiſsionem eorum, quæ à nobis quotidię cõmittuntur, peccatorum applicaretur: quod in c.2. latius docet: hęc autem applicatio, cum fiat ex vi inſtitutionis, oportet, vt includat cauſalitatem ex opere operato: nam, ſi ſolum eſſet ex merito, vel ſatisfactione operantis, nihil haberet ſingulare hoc ſacrificium ex vi inſtitutionis: imo neq; hoc ſuperaret ſacrificia veteris legis, vel naturæ: nam etiam illa habere poterãt ſimilem effectum ex opere operantis, vel per modum impetrationis. Quod ſi dicatur; hãc impetrationem eſſe maiorem in hoc ſacrificio propter dignitatem eius, hoc non ſatis eſt, nam inde fit, hoc ſacrificiũ nullam habere virtutem applicandi redemptionẽ Chriſti ex peculiari inſtitutione ad hunc finem, ſed ſolum quatenus ex natura rei ſequitur ex ipſa inſtitutione ſacrificij ſecundum ſubſtantiam eius: hoc autem non videtur conſentaneum doctrinæ Conc. Trid. Secundo argumentor, quia Eccleſia ſemper intellexit, fructum huius ſacrificij non pendere ex gratia ſeu ſanctitate miniſtri offerentis: ergo ſignum eſt, dari ex opere operato, quia ſi eſſet ex opere operantis, magis penderet ex iuſtitia offerentis, quam eius, pro quo offertur, ſicut videre licet in quolibet alio opere ſatisfactorio. Ratio enim eſt eadem, ſcilicet, quia is, pro quo applicatur opus, non eſt moralis circumſtantia operis, ſed ſolum ſubiectum, in quo opus habiturum eſt effectum, quod eſt quid extrinſecum & poſterius ad valorem operis: offerens autem eſt moralis circumſtantia ſacrificij, à quo maxime pẽdet moralis æſtimatio & virtus eius, vt eſſe poteſt ex opere operantis. Quod ſi dicatur, hoc ſacrificium eſſe fructuoſum independenter à proxime offerente, quia Chriſtus ſemper eſt principalis offerens: contra hoc eſt, quia hic fructus non eſt ex eo, quod Chriſtus ſic offerendo, quaſi de nouo ſatisfaciat: quia non eſt in ſtatu ſatisfaciendi, vt infra dicam: ergo, vt ſit certus, & de ſe infallibilis, oportet, quod ſit per modum applicationis ex vi talis ſacrificij, vt à Chriſto oblati: & hoc ipſum eſt eſſe ex opere operato. Tertiò, ſacramenta legis nouæ omnia habent effectum ex opere operato: ergo, & ſacrificium debet habere aliquem ſimilem effectum ſibi proportionatum, patet conſequentia, quia vtrumque ſpectat ad dignitatem & excellentiam nouæ legis: neque minus dignum aut perfectum eſt hoc ſacrificium in ratione ſacrificij, quam ſint in ſuo genere ſacramenta. Quapropter, quod de ſacramentis nouæ legis dicunt Concilia, efficere, quod ſignificant, quia non ſunt ſigna egena & vacua, ſed plena virtute ſanguinis Chriſti, in quo iam effuſo nituntur: totum (inquam) hoc conuenit huic ſacrificio: eſt enim eadem ratio: imo, quia cum vno ſacramentorum idem realiter eſt, quoad hoc ſub nomine ſacramenti comprehẽdi poteſt. Quartò,

Concil. Trid.

quia

quia alias ſequitur, non magis poſſe hoc ſacrificium offerri pro alio, quam ipſam Euchariſtiæ ſumptionem; quod eſt plane falſum, & contra omnium mentem. Sequela probatur, quia etiam ſumptio offerri poteſt pro alio, quoad ſatisfactionem ex opere operantis, & ſimiliter quoad impetrationem: eſt enim opus ſatisfactorium, & meritorium, ſeu impetratorium, ſicut alia opera religionis, ſi autem ab oblatione ſacrificij, vt ſic, tollamus vim ex opere operato, nihil aliud in ea manet, quod pro alio offerri poſsit, præter ſatisfactionem, & impetrationem ex opere operantis: nulla ergo erit diuerſitas. Vltimo ſequi ex contraria ſententia videtur oblationem ſacrificij, qua in hoc myſterio Chriſtus offertur, non eſſe de ſe magis fructuoſam, magisq; applicatiuam redemptionis, quam ſit oblatio interna eiuſdem Chriſti & paſsionis eius, quam vnuſquiſque fidelis ſua priuata deuotione facere poteſt: conſequens autem eſt etiam abſurdum, & contra totius Eccleſiæ ſenſum & traditionem: nam ſacrificium hoc, reipſa oblatum cenſetur habere ſpecialem efficaciam, vltra ſolum deſiderium, ſeu interiorem actum

Occurritur euaſioni.

Has autem rationes effugere poſſet aliquis ſeu eneruare, dicendo, ſacrificium hoc habere ſpecialem vim impetrandi, quę diuerſa eſt à cauſalitate ex opere operato, vt infra videbimus. Sed hoc non tollit vim rationum factarum, quia ſi impetratio eſt infallibilis, reſpectu ſubiecti non ponentis obicem, & eſt ſpecialis ex vi ipſius externi operis, hæc eſt, quam nos vocamus cauſalitatem ex opere operato: quia neceſſe eſt fundari in promiſsione facta tali operi, & reuera improprie vocatur impetratio, ſed potius eſt realis executio, & applicatio eius rei, quam Deus, quantum eſt ex parte ſua, iam contulit. Si autem impetratio non eſt infallibilis, non ſatis eſt ad dignitatem huius ſacrificij, neque ad effectus eius explicandos, neq; ad reddendam rationem omnibus, quæ de illo affirmantur: vt v. g. quod nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poteſt: ſatis enim cenſeretur maculari moraliter, ſi redderetur inefficax ex offerentis malitia. Item, quod non poſsit offerri pro iuſto catechumeno defuncto, nam hoc non eſt verum, quoad impetrationem: oportet ergo, vt ſit verum, quoad effectum ex opere operato, & hoc magis ex dicendis conſtabit.

Sacrificium Euchariſtiæ non vniuerſalis, cauſa cum omnib. gratiæ inſtrumentis concurrens cenſendum.

Cano. Lindan. Hoſius. Cordub. Caniſ. Pighius. Pet. Soto. Dom. Soto.

Dico ſecundo: Hoc ſacrificium nulla ratione dici poteſt cauſa vniuerſalis ex opere operato, conferens vel concurrens ad omnes effectus gratiæ, qui ex redemptione Chriſti nobis proueniunt. De hac concluſione nihil fere antiqui authores locuti ſunt, quia, vt exiſtimo, nunquam huiuſmodi cauſalitatis modus in eorum mentem venit: ex recentioribus attigit illam Cano, dicta ſolutione ad 9. circa finem, & Lindanus, lib. 4. Panopliæ, capitulo 51. 52. & 53. vbi dicit, neminem eſſe tam inſanum, qui quoad efficaciam faciat comparationem, nedum æqualitatem, inter ſacrificium crucis & Miſſæ, ſumi etiam poteſt ex Hoſio in confeſsione capitul. 41. Corduba, dicta quæſt. 3. Caniſ. quæſtio. 7. de Euchariſtia, Pigh. controuerſ. 5. Petrus Soto, lect. 7. de Euchariſtia, Cano, lib. 12. de locis, capitul. 13. ad 1. Soto 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. & nonnihil inſinuat Gabr. lection. 26. & 27. in canon. Et probatur, quia, aut hæc vniuerſalis cauſalitas fundatur, quaſi ex natura rei in excellentia vel ſatisfactione actuali talis ſacrificij: vel in ſpeciali promiſsione & inſtitutione Chriſti: dum præter hos nullus alius modus excogitari poteſt: neuter autem illorum eſt probabilis. De primo patet, tum, quia potuiſſet hoc ſacrificium inſtitui, & nullam omnino habere cauſalitatem ex opere operato, nam cur repugnat? Tum etiam, quia, ſi rei dignitas conſideretur, etiam Euchariſtiæ ſacramentum eſt infinitæ dignitatis, & tamen non propterea eſt principium omnium gratiarum ex opere operato: imo, ſecluſa promiſsione, nec proprium aliquem effectum haberet ex opere operato: ſi autem conſideretur actualis ſatisfactio, hæc nulla eſt in hoc ſacrificio ex parte Chriſti, vt ſtatim oſtendam, & quamuis daremus, eſſe aliquam, potius eſſet per modum ſufficientiæ, quam efficacis applicationis, ſicut fuit in ſacrificio crucis. De ſecundo vero, ſc. de inſtitutione aut volũtate Chriſti, probatur, nam, vbi eſt talis inſtitutio? Neq; enim in Scriptura ſacra habetur: neq; in Eccleſię traditione eſt aliquod eius veſtigium.

Ratio pro concluſione.

Et ratione declaratur, nam fructus paſsionis Chriſti dupliciter conſiderari poteſt; primo ſecundum perfectionem intenſiuam ſingulorum effectuum, vt verbi gratia, quod fuit ſufficiens ad merendam nobis gratiam, magis ac magis intenſam, &c. vel ſecundum intenſiuam, id eſt, quoad multitudinem effectuum. Neutro autem modo poteſt efficacia ex opere operato, conueniens huic ſacrificio, eſſe adæquata ſufficientiæ meriti, & ſatisfactionis ſacrificij crucis: ergo nullo modo poteſt eſſe hoc ſacrificium cauſa vniuerſalis omnium gratiarum prouenientium ex redemptione Chriſti: ſuppono enim id, quod de fide certum eſt, ſacrificium crucis fuiſſe cauſam redemptionis quoad ſufficientiam: per ſe autem ſolum nõ habere efficaciam: hoc autem ſacrificium è contrario non eſſe propter ſufficientiam, nam hæc perfecte & copioſe completa eſt in cruce, vt ſupra cum Paulo in epiſt. ad Hebr. late expoſuimus: ſed eſſe propter aliquam efficaciam, ſeu applicationem illius ſufficientiæ, vt Concilium Trident. dixit. Vnde, ſi in hac efficacia non habet hoc ſacrificium vniuerſalem cauſalitatem, in nulla re poteſt illam habere. Probatur ergo minor, quoad priorem partem de perfectione intenſiua: nam Chriſtus per paſsionem, non ſolum nobis meruit ſufficienter decem aut viginti gradus gratię, ſed in quocunq; gradu, ita vt, ſicut ratione ſui meriti nunc voluit tantam gratiam in baptiſmo dari, ità velle potuiſſet, vt maior vel minor daretur, & quicquid deſignauit, totum ſufficienter cadit ſub ſuum meritum: & idem eſt de remiſsione pœnæ maioris, & minoris in quocunq; gradu: hoc autem modo non poteſt efficacia ſacrificij Euchariſtiæ adæquari ſufficientiæ ſacrificij crucis. Cuius ratio euidens eſt, quia ſufficientia de ſe eſt infinita, & exhauriri non poteſt, neq; oportet, vt ſit ad certum gradum determinata; quia vt ſic, non applicatur ad operandum, at vero efficacia oportet, vt ſit determinata ad certum gradũ: quia includit applicationem, & inſtitutionem ad operandum, & conſequenter ad certum, & determinatum effectum. Et confirmatur, nam hac ratione diximus in ſuperioribus ſacramẽta habere determinatam perfectionem effectus ex opere operato: quià ſuppoſita inſtitutione operantur per modum naturæ, quantum poſſunt in ſubiecto vel ſic diſpoſito: ſed quoad hoc eadem eſt ratio de ſacrificio Euchariſtiæ: quia oblatum etiam pro tali, vel tali perſona operatur in illa determinatum effectum, & quantum poteſt in ſubiecto ita diſpoſito, ſuppoſita inſtitutione. Vnde, ſi ſubiectum intelligatur infima diſpoſitione præparatum, vel potius non poſitiue diſpoſitum, ſed negatiue, non ponens obicem; habebit in illo minimum quendam effectum finitum ac determinatum, quoad efficaciam, quod de ſufficientia ſacrificij crucis dici non poteſt, nam illud de ſe ſufficiens eſt, vt ratione illius maior effectus fieret in tali ſubiecto, ſi Chriſtus voluiſſet: ergo quoad hanc partem non eſt adæquatio inter efficaciam & ſufficientiam vnius & alterius ſacrificij.

Altera vero pars de perfectione extenſiua, ſeu multitudine effectuum, multis modis oſtendi poteſt. Primo quoad perſonas: nam ſacrificium crucis fuit ſufficiens prodeſſe omnibus hominib. tam, qui Chriſtum præceſſerunt, quam qui ſecuti ſunt, nec ſolum baptizatis, ſed etiam iis, qui nondum baptizati ſunt, nec tantum iuſtis, ſed etiam his, qui in peccato mortali exiſtunt, eos illuminando & vocando, &c. At vero

ſacrificiam Euchariſtiæ nullam efficaciam habere poteſt in homines, qui Chriſtum præceſſerunt: neq; in his omnibus, qui ſubſecuti ſunt, poteſt habere propriam efficaciam ex opere operato, ſed ſolum in baptizatis,& iuſtis. Secundo idem oſtenditur, quoad varietatem effectuum, nam ſufficientia ſacrificij cruenti ſe extendit, verbi gratia, ad remiſsionem peccati originalis, ad quam nullo modo extenditur efficacia ſacrificij, Euchariſtiæ ex opere operato: imo idem eſt de remiſsione cuiuſcunq; peccati mortalis, quoad culpam, & de infuſione gratiæ ſanctificantis, vt infra dicemus. Idemque argumentum fieri poteſt de charactere Baptiſmi, Ordinis, vel Confirmationis, de dono perſeuerantiæ, & de aliis ſimilibus auxiliis, aut donis gratiæ.

Euadendi modus refutatur.

Nec quicquam iuuat, quod ſupra dicebatur, ſacrificium hoc habere omnes hos effectus, non per ſe immediate, ſed vt cauſam vniuerſalem, operantem per aliam particularem, vt per ſacramenta, hoc enim, & falſum eſt, ac ſine fundamēto dictum, & inſufficiens ad difficultatem expediendam: nam inprimis, etiam omnia ſacramenta ſimul ſumpta cum hoc ſacrificio non habent efficaciam adæquatam ſufficientiæ paſſionis Chriſti: nam tota hæc efficacia eſt definita, etiam in varietate effectuum, illa vero ſufficientia eſt multo magis vniuerſalior. Vnde etiam de facto plures effectus gratiæ propter ſufficientiam illius ſacrificij conferuntur, quam poſsint per ſacramenta conferri, vt facile patet de illuminationibus, & de excitantibus gratiis, quę dantur ante baptiſmum, vel ante pœnitentiæ ſacramentum, vel de omnibus operibus meritoriis ex opere operantis, & auxiliis, vel gratiis, quæ ad illa, vel propter illa dantur. Quod ſi quis adhuc contendat efficaciam huius ſacrificij tam eſſe vniuerſalem, vt non ſolum per ſacramenta, ſed etiam per noſtras diſpoſitiones, & per omnia media, quibus Deus ad noſtram ſanctificationem vtitur, operetur; quid dicetur de prima illuminatione, interna vocatione, ſeu excitante gratia, quam Deus in nobis ſine nobis, id eſt, ſine vlla diſpoſitione noſtra operatur? nam illa eſſe non poteſt effectus huius ſacrificij, vt à cauſa immediate operante, vt per ſe notum eſt, & contraria opinio fatetur: neque vt à cauſa mediata, quia nulla ibi eſt alia, niſi Deus ipſe influens talem gratiam. Dices tamen: hoc facere Deum ratione huius ſacrificij. Sed hoc inprimis, & dicitur inconſtanter, quia reuera eſt dicere, ſacrificium eſſe immediatam cauſam moralem talis effectus: deinde ſacrificium hoc non eſt ratio talis effectus, vt in re oblatum, quia ſupponimus, non eſſe oblatum, neq; applicatum ab aliquo offerente: neq; etiam vt in voto exiſtens, nam in eo, qui primam illuminationem & fidem ſuſcipit, nullum votum huius ſacrificij præceſſit: non ergo datur, illa gratia intuitu huius ſacrificij incruenti, ſed cruenti ſolius. Tandem, quia ridiculum dictu eſt, ſacramenta omnia habere efficaciam ab hoc ſacrificio incruento, vt ſic, aut in illo niti, vt operentur: quia ſacramenta ſolum nituntur in merito, & ſatisfactione Chriſti, ergo ſolum nituntur in illo ſacrificio, in quo Chriſtus ſuum meritum, & ſatisfactionem conſummauit: hoc autem fuit ſolum ſacrificium crucis, vt ſupra ex Paulo oſtendimus: ergo in illo ſolo nituntur, & non proprie ac formaliter in ſacrificio Euchariſtię, prout ab illo diſtinguitur. Nam ſecluſis ab hoc ſacrificio, nouo merito & ſatisfactione, nulla ratio excogitari poteſt, ob quam ſacramenta dicantur ſuos effectus conferre in virtute huius ſacrificij: quia in nullo genere cauſæ habent virtutem ab illo, neq; in conferendis ſuis effectibus includunt habitudinem ad aliud, qualis enim eſt hæc habitudo aut quod habet fundamentum? Quod enim aliquis fingere poteſt, includere omnia ſacramenta votum huius ſacrificij, multo magis improbabile eſt, quam, quod ſupra reiecimus de ſimili voto Euchariſtię, quatenus ſacramentum eſt, in vſu aliorum ſacramentorum incluſo: nullus enim hactenus dixit, hoc ſacrificium eſſe medium neceſſarium ad remiſsionem originalis peccati, vel ad alios effectus ſacramentorum omnium, id enim, nec fundamentum habet in Scriptura, Patribus, aut traditione: neq; eſt conſentaneū abſolutæ virtuti & efficaciæ aliorū ſacramentorum. Nec deniq; probabili ratione ſuſtineri poteſt, quia, ſecluſo præcepto audiendi Miſſam, nullo modo eſt hoc ſacrificium neceſſarium ad ſalutē ſingulorum. Vnde nec votum eius neceſſarium eſt: imo cum propoſito nunquam illud offerendi, poſſet aliquis ſaluari: præceptum autem audiendi Miſſam, quod Eccleſiaſticum eſt, vel etiam fingatur eſſe diuinum, non conſtituit medium neceſſarium ad ſalutem: niſi ea ratione, qua obſeruatio mandatorum ad ſalutem neceſſaria eſt.

Inſtantia reijcitur.

Ex quibus infero hoc ipſum ſacrificium Euchariſtiæ non habere effectum vllum ex opere operato, niſi quatenus nititur in ſacrificio crucis, & ab illo habet virtutem & efficaciam. Quod cenſeo de fide certum, quia paſsio Chriſti eſt vniuerſalis cauſa omniū effectuum gratiæ, ſiue per ſacramenta, ſiue per quodcunq; aliud inſtrumentum conferantur: ideo enim dicitur Chriſtus: vna oblatione crucis conſummaſſe ſanctificatos, quia ab illa eſt omnis gratia, omniſque ſanctificatio noſtra, & propter eandem cauſam ad Rom. 3. ait Paulus, Deum propoſuiſſe Chriſtum propitiatorem in ſanguine ipſius. Ac deniq; Concilium Trident. ſeſſ. 22. c. 1. & 2. ideo dicit, efficaciam huius ſacrificij affirmari ſine iniuria ſacrificij crucis, quia inſtitutum eſt, vt per illud ſalutaris ſacrificij crucis virtus applicaretur: ergo huius efficacia nititur in illius ſufficientia. Deniq; omnis efficacia huius ſacrificij debet fundari in aliquo merito & ſatisfactione Chriſti: ſed non in nouo merito & ſatisfactione, quæ Chriſtus habeat, incruente offerendo, vt ſępe dictum eſt: Chriſtus namq; iam non eſt in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi: & quia hoc ſacrificium non eſt inſtitutum propter ſufficientiam, ſed propter ſolam efficaciam: ergo fundatur in merito & ſatisfactione, quæ Chriſtus habuit in vita mortali, & in cruce conſummauit.

Euchariſtiæ ſacrificij effectus ex opere operato ex crucis ſacrificio manauit.

Rom. 3.

Concil. Trid.

Cauendum autē hic eſt aliud extremum quorundam, qui dicunt efficaciam huius ſacrificij nō ſolum fundari in ſatisfactione Chriſti, ſed etiam in ſatisfactionibus Eccleſiæ & Sanctorum, quæ in theſauro Eccleſiæ ſeruantur, & per hoc ſacrificium applicari poſſunt. Hoc enim verum non eſt, loquendo, prout loquimur de proprio effectu ex opere operato, qui in ſola Chriſti inſtitutione & promiſsione fundatur: Chriſtus autem non fundauit inſtitutionem ſuam, neque ſacramentorum, neq; ſacrificij, in alienis meritis, ſed in propriis: quia neque aliis indigebat, neq; aliter fieri decebat, cum poteſtas excellentiæ eius ad hæc omnia ſufficeret, & habitura eſſet effectum independenter ab operibus alienis, iuxta vim ſuæ inſtitutionis & promiſsionis. Dico autem proprie loquendo de effectu ex opere operato, quia per modum indulgentiæ interdum poteſt Eccleſia applicare de theſauro ſuo ſatisfactionem aliquam, mediante ſacrificio Miſſæ, ſicut id facere conſueuit mediis aliis operibus: vel etiam media ſuſceptione alicuius ſacramenti, vt latius dicemus de indulgentiis diſputantes: tunc autem ille effectus diſtinctus eſt ab effectu ex opere operato, & extrinſecus atq; accidentario illi coniunctus.

Neutiquam tamē à Sanctorum meritis, pendet.

Fundamentum prioris opinionis nitebatur proprie in authoritate negatiua, quia nimirum, non cōſtat de Chriſti promiſsione. Ad quod aliqui reſpondent, non eſſe neceſſariam ſpecialem promiſsionem, ſed ſufficere ſolam ſacrificij inſtitutionem, quæ ſecum neceſſario adducit efficaciam ſacrificij ad huiuſmodi effectum: quoniam eſt ſacrificium nouæ legis, & perfectum. Sed hoc indicat quidem congruentem rationem, ob quam inſtitutio talis ſacrificij poſtulat, vt ei talis promiſsio adiungatur, non tamen ſatis

Diruitur primæ opinionis fundamentum.

ſatis eſt, vt huiuſmodi effectus vel efficacia poſsit ſine promiſsione ſpeciali intelligi; nã tota ratio ſacrificij etiam in noua lege poteſt perfecte intelligi abſque huiuſmodi effectu, vel cauſalitate ex opere operato. In quo eſt nonnulla differentia inter ſacramentum & ſacrificium, nam ſacramentum per ſe primo inſtitutum eſt ad ſanctificationem conferendam, & ſignificandam: & ideo tale ſacramentum intrinſece includit in ſua inſtitutione, vt ſit ſignum perfectæ ſanctificationis, quæ ſit per gratiam ab ipſomet collatam: in quo continetur quidem promiſsio gratiæ, tamen illa intrinſece includitur in inſtitutione talis ſacramenti, vt tale ſignum eſt. ſacrificium vero per ſe primo inſtituitur in cultum Dei, quoad ſignificationem moralem, & hoc ſacrificium inſtitutum eſt in repræſentationem paſsionis Chriſti, quoad ſignificationẽ myſticam: & hæc ſunt, quæ per ſe pertinent ad inſtitutionem talis ſacrificij vt ſic. Quod autẽ vltra hoc habeat virtutem conferendi aliquem effectum ex opere operato, eſt quidem decenter annexum tali ſacrificio: non eſt tamen ita per ſe & intrinſece incluſum in ratione, vel ſignificatione ſacrificij.

Inter ſacrificium & ſacramentum quoad effectus ex opere operato neceſſitate, differentia

Obiectioni ſit ſatis.

Dices, eſto ita ſit, conſiderata ſolum cõmuni ratione ſacrificij: tamen loquendo de ſacrificio propitiatorio, neceſſario includit habitudinem ad aliquem effectum remittendi peccatum, quoad culpam, vel pœnam: nam in hoc propitiatio conſiſtit. Reſpondebis, eſſe poſſe ſacrificium propitiatorium abſq; effectu ex opere operato, per modum ſolius impetrationis, vel ex merito operantis. Sed contra, quia non agimus de ſacrificio propitiatorio in communi, ſed in particulari de tali ſacrificio propitiatorio, perfecto in ſuo genere. Reſpondetur: eſto, hoc totum concedamus, in hoc ipſo neceſſe eſt includi promiſsionem: nam, vel in hoc ſacrificio conſideratur dignitas entitatiua (vt ſic dicam) ſc. quod in eo Chriſtus offert, & offertur, & hæc præciſe non ſufficit: potuiſſet enim Chriſtus inſtituere hoc ſacrificium cum tota hac dignitate, non ordinando iſtud ad aliquem effectũ: vel conſideratur dignitas efficaciæ (vt ſic dicam) in propitiando: & hanc neceſſe eſt eſſe adiunctam, media promiſsione, nam pendebat ex Chriſti voluntate. Et confirmatur, nam ſacrificium hoc confert tantum effectum, & non maiorem, nec minorem: ſed hoc definitum eſt ex ſola Chriſti voluntate: non enim eſt hoc ſacrificium tanquam agens naturale ex ſe determinatum ad tantum effectum: ergo, quod ſacrificiũ hoc conferat hunc, vel illum effectum, & tantum, at non maiorem, pendet ex Chriſti promiſsione: ergo & ſimpliciter, quod conferat effectum. Tandem declaratur, nam ſacrificium crucis in eſſe ſuo tam perfectum fuit, ſicut ſacrificium incruentum: & tamen nullum habuit effectum ex opere operato, quoad efficaciam, ſolum, quia ex Chriſti voluntate fuit ad hoc ordinatum, ſed habuit ſufficientiam, quæ ex natura rei ſecuta eſt, ſuppoſita dignitate perſonæ offerentis, & aliis conditionibus ad ſatisfaciendum requiſitis: ergo ſimiliter hoc ſacrificium, quantumuis perfectũ in ſuo eſſe, non intelligitur habere prædictam efficaciã, niſi adiuncta ordinatione, aut promiſsione Chriſti: concedenda ergo eſt huiuſmodi promiſsio. Nec refert, quod in Scriptura ſacra non inueniatur expreſſa: ſufficit enim Eccleſiæ traditio, ex qua ſufficienter colligitur, vt oſtenſum eſt. Dici etiam poteſt, inſinuatam eſſe à Chriſto in illis verbis conſecrationem ſanguinis: Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum: intellectus de effuſione myſtica, vel ſacramentali.

Sacrificij huius effectum ex opere operato in Scriptura promiſſi.

Ad primam confirmationem ex Concil. Trident. reſpondetur, nec omnino omiſiſſe hunc effectum dicens, per hanc incruentam oblationem vberrime percipi fructum cruentæ oblationis, nec expreſſe vti voluiſſe verbis ſignificantibus opus operatum, quia res non eſt tam conſtans & certa, vt ab ipſo eſſet expreſſe diffinienda.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, hunc effectum non pendere ex ſanctitate proximi miniſtri offerentis: quod vero eſſe non poſsit ſine ſanctitate Chriſti offerentis principalis, non eſt contra efficaciam ex opere operato, tum quia omnes effectus gratiæ, cuiuſcunque rationis ſint, pendent ex Chriſti ſanctitate, & ex valore, quem habent ex eius dignitate: tum etiam, quia illa Chriſti ſanctitas in hoc ſacrificio per ſe concurrit, & neceſſaria eſt ad perfectionem ipſius ſacrificij: & vt ſemper atq; infallibiliter ſit Deo gratum: ad effectum autem ex opere operato per ſe ac formaliter non eſſet neceſſaria: quia, vt ſæpe dixi, huiuſmodi effectus non fundatur in actuali merito, vel ſatisfactione Chriſti, quæ de nouo ſint hac oblatione incruenta, quia reuera nulla ſunt: imo nec fundatur in actuali impetratione: quia ſimpliciter neceſſaria non eſt, fundatur tamen in merito paſſionis, & in promiſsione tunc facta, quæ infallibiliter habebit effectum, etiam ſi ponamus, Chriſtum non amplius orare, neque impetrare: ſicut dicendum eſt de effectibus ſacramentorum, nam eadem ratio de hoc ſacrificio, & de quolibet alio, quod potuiſſet Chriſtus in lege noua inſtituere, in quo ipſe neque offerret, neque offerretur: & tamen quod haberet effectum ex opere operato in virtute paſsionis ſuæ.

Fundamenta ſecundæ ſententiæ, ſi quæ ſunt, ex dictis ſufficienter expedita manent, nam, licet hoc ſacrificium ſit in ſuo eſſe æquè perfectum, ac ſacrificium crucis, differunt tamen in duobus, quæ ad rem præſentem multum referunt. Vnum eſt, quod Chriſtus offerens in vtroq; ſacrificio non eſt nunc in ſtatu merendi & ſatisfaciendi, ſicut fuit tempore paſsionis, hinc enim fit, vt hęc ſacrificia non habeant æqualitatem in actuali merito vel ſatisfactione: & conſequẽter, vt vnum poſsit in efficacia ſua ab alio pendere. Alterum eſt, quod hæc duo ſacrificia ad diuerſos fines inſtituta & ordinata ſunt: vnum ad ſufficientiã, & aliud ad efficaciam: & ideo non oportet, vt tam vniuerſalis ſit cauſalitas vnius, ſicut alterius, ſunt enim diuerſarum rationum, vt id ſatis declaratum eſt. Authores autem ibi citati reuera non loquuntur de effectu ex opere operato, ſed abſolute, ſiue ſit illo modo, ſiue per modum impetrationis: & hoc modo tribui poteſt huic ſacrificio vniuerſalis cauſalitas, non quod neceſſaria ſit ad omnes effect⁹ gratiæ, nec quod de facto omnes ab illo proueniant, ſed quod hoc ſacrificium, quantum eſt ex ſe, poteſt offerri ad impetrandum quemcunque effectum gratiæ, qui propter Chriſti paſsionem nobis conferri poteſt: nam, licet ſine hac impetratione poſsit etiam dari, & interdum detur per alia media, tamen oblatio huius ſacrificij poteſt etiam ad hoc iuuare, præſertim ad impetrandum, vt alia media applicentur, vel vt homo ſit recte diſpoſitus, ne illorum effectibus obicem ponat.

Reſponſetur rationib ſecunda opinionis.

SECTIO III.

Vtrum hoc ſacrificium ſit alijs modis fructuoſum, præterquam ex opere operato.

RAtio dubitandi eſt, quia non videtur eſſe medium inter opus operantis, & opus operatum: ſed huic ſacrificio, vt eſt opus Chriſti, non eſt tribuenda cauſalitas ex opere operantis, vt ſæpe dictum eſt: ergo ſolum poteſt cauſare ex opere operato: nam quod, vt eſt opus miniſtri, poſsit habere effectum ex opere operantis, non refert: quia & eſt per accidens, & eſt quid commune omnibus aliis bonis operibus: propter quas cauſas etiam hoc non computatur inter effectus ſacramentorum vt ſic. Maior probatur: quia illa duo membra videntur condiſtingui per immediatam cõtradictionem: aut enim effectus fundatur in promiſsione Chriſti facta ipſi operi externo: & ſic eſt ex opere operato, vel non; & ſic tantum poteſt

Ratio difficultatis.

hiti in

niti in merito operantis : ergo non eſt medium. Vel aliter, aut talis effectus pendet ex bonitate miniſtri offerentis, & ſic erit ex opere operantis; vel non pendet, & ſic erit ex opere operato. Vel aliter; aut talis effectus infallibiliter datur non ponenti obicem, & ſic erit ex opere operato: aut non datur infallibiliter, & ſic non erit effectus ſacrificij: ſicut non eſt effectus ſacramenti ille, qui non datur infallibiliter per ſacramentum non ponenti obicem, vt in ſuperiorib. dixi. Vnde ſumitur aliud argumentum à ſimili, nam in ſacramentis vt ſic, non eſt alius modus cauſandi, niſi ex opere operato : & omnis alius effectus pertinet ad opus operantis : ergo idem dicendum eſt in hoc ſacrificio : eſt enim eadem ratio, quia omnia nituntur in promiſsione Chriſti, quæ remoto obice, debet eſſe infallibilis, nam ſi ablato obice, adhuc poſſet non dari, iam non niteretur in promiſsione, ſed ex mera Dei voluntate penderet.

In hac re graues authores tractantes de effectu huius ſacrificij, dicunt illud operari per modum meriti de condigno : per modum ſatisfactionis: & per modum impetrationis. Caietanus, Soto, Corduba, & alij de citatis dubio præcedente, & (quod amplius eſt) ita etiam loquitur Catechiſmus Pij V. tract. de ſacrificio circa finem. Non tamen explicant hi authores, ſub qua ratione, vel in ordine ad quas perſonas loquantur de hoc effectu : neq; an ſit diſtinctus ab effectu ex opere operantis, & operati: vel ad quem illorum pertineat. Vnde fit, vt obſcure loquantur, & fortaſſe non proprie in omnibus. Vt ergo rem diſtinctius explicemus, diſtinguamus tria, quæ in hoc ſacrificio conſiderari poſſunt. Primum eſt id, quod habet hoc ſacrificium ex vi inſtitutionis aut promiſsionis Chriſti. Secundum eſt id, quod habet ex vi actualis oblationis, vt eſt à proximo miniſtro offerente. Tertium eſt id, quod habet ex vi actualis oblationis, vt eſt à Chriſto principali offerente : diximus enim ſupra, Chriſtum hic non tantum offerre, quia miniſter in perſona eius offert ex vi prioris inſtitutionis, ſed etiam, quia per aliquem actum proprium actu concurrit ad ipſam oblationem.

Quorũdam placitum. Ex his igitur tribus, duo poſtrema difficultatem non habent : quia de miniſtro proxime offerente, certum eſt, poſſe per hanc oblationem mereri de cõdigno, & ſatisfacere etiam, vel impetrare ex opere operantis, ſi ſit in gratia, & debita intentionẽ & circũſtantiis offerat: eſt enim hæc oblatio honeſtum & religioſum opus : ſicut ergo per alia bona opera homo iuſtus meretur, & ſatisfacit: ita & Sacerdos iuſtus per hoc opus. Item in lege veteri : vel naturæ, Sacerdos offerens ſacrificium merebatur de condigno, & ſatisfaciebat concurrentibus cæteris circumſtantiis : ergo etiam nunc Sacerdos : imo eo magis, quo opus ipſum ex obiecto melius eſt & dignius. Et quoad hoc vocatur ab aliquibus hic effectus ex opere operato: quia opus ipſum ex ſe, & ratione rei oblatæ eſt dignũ tanto effectu, ſi ex parte operantis cætera neceſſaria concurrant. Sed hoc improprie dictum eſt, & præter vſum illius vocis : alias ſimili modo dici poſſet, amorem Dei ex opere operato augere gratiam, vel mereri: quia natura ſua, & vi ſui obiecti dignus eſt tali valore: ſic enim in præſenti, interior actus, ſeu voluntatis offerendi tale ſacrificium eſt, à quo pendet totus hic effectus, & valor exterioris oblationis, vt eſt à proximo operante : ipſa vero exterior oblatio comparatur ad interiorem ſolum, vt ad obiectum, dans actui ſpecificam bonitatem, & dignitatem. Eſt ergo proprie loquendo totus hic effectus ex opere operantis. Vnde fit, vt quoad effectum meriti de condigno non habeat vim extra ipſum operantem, nec poſsit aliis communicari : quoad effectum vero ſatisfactionis (& idem eſt de impetratione) poſsit aliis communicari, ſeu pro aliis offerri : nam quoad hæc omnia, eadem eſt ratio de hac oblatione conſiderata vt eſt opus operantis, quæ de aliis operibus meritoriis, ſatisfactoriis, & impetratoriis. At vero conſiderando hanc oblationem, vt eſt à Chriſto principali offerente, ſæpe dictum eſt, non eſſe actu, vel de nouo meritoriam, ſeu ſatisfactoriam ex opere operantis Chriſti : quia iam Chriſtus non eſt in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi, vt in primo tomo huius tertiæ partis ad quæſt. 19. D. Thom. late diſputaui : oblatio ergo hæc ſub hac conſideratione nullum effectum habere poteſt, per modum meriti, vel ſatisfactionis de condigno. Poteſt autem habere effectum per modum impetrationis, nam, vt dixi in eodem primo tomo ad quæſt. 21. Diui Thomæ, quamuis Chriſtus nunc non ſit in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi, eſt tamen in eo ſtatu orandi & impetrandi; & ideo, quãdo hoc ſacrificium actu offert, intelligi poteſt ſpecialiter impetrare eodẽ modo, & cum eadem efficacia, qua id facit in cœlo pro nobis orando : vt ibidem dictum eſt. Et hæc etiam impetratio, ſeu effectus eius non pendet ex actuali oratione Chriſti, ſed ex promiſsione, vt in fine ſect. præced. dicebam: ſed dici poteſt pertinere ad opus operantis Chriſti. Vnde hic effectus, ſeu modus cauſandi non eſt omnino certus: quia non eſt ita certum Chriſtum nunc exiſtentem in cœlo actu coniungere orationem ſuam : cum omni oblatione huius ſacrificij, eamque ad aliquid impetrandum referre ſeu ordinare : eſt tamen certum poſſe ita fieri, vnde ſit veriſimile, aut ſemper, aut plerumque fieri, quando autem fit, indubitatum eſt etiam habere prædictam efficaciam, & operandi modum.

Difficultatis punctum vbi ſitum. Sic igitur, quæ pertinent ad ſecundam & tertiam conſiderationem huius ſacrificij ſupra poſitas, & clara ſunt, & breuiter expediuntur, & tota difficultas huius dubij ad primam conſiderationem reuocatur. In qua locum iam non habet, ſi proprie loquamur, cauſalitas, ſeu impetratio per modum meriti vel ſatisfactionis de condigno, quo de nouo ſint in hoc ſacrificio: quia nec ſunt in illo, vt eſt à Chriſto, vt ſæpe dictum eſt: vt vero eſſe poſſunt à miniſtro, ſunt omnino per accidens ad hanc conſiderationem: nam, licet contingat non eſſe, ob malitiam miniſtri, nihilominus ſacrificium eodem modo operabitur ex promiſsione Chriſti : ſacrificium ergo ſub hac conſideratione non dicitur cauſare meritorie, vel ſatisfactorie : ſed ex opere operato applicando iuſtiſsimum meritum, & rigoroſam ſatisfactionem Chriſti iuxta promiſsionem eius : ſic enim ſacramenta non cauſant proprie meritorie vel ſatisfactorie, ſed ex opere operato fundato in merito & ſatisfactione Chriſti. Quod ſi quis contendat, hanc cauſalitatem dicendam eſſe meritorie, vel ſatisfactorie fieri, quia in merito, vel ſatisfactione Chriſti fundatur, quæſtionem facit de modo loquendi, & præter modum vſitatum loquitur. Atq; idem fere eſt, vt ſupra dicebam, ſi hæc cauſalitas impetratoria vocetur, dummodo impetratio ſit infallibilis, quia nimirum, hoc ſacrificium potius nobis obtinet à Deo effectum ſuum, remiſsionem ſcilicet pœnæ, quam per ſeſe illam efficiat, quia moraliter illam cauſat, non phyſice, vnde illa moralis cauſalitas, impetratio dici poteſt. Quamuis alia ratione, vt ſupra etiam attigi, deficiat à ratione impetrationis, quia iam ſupponit conceſsionem factam ex parte Dei, & ſolum actu applicat, quod conceſſum eſt : vnde proprius dicetur ſolutio pœnæ à nobis debitæ, quam ex ſatisfactionibus Chriſti per hoc ſacrificium exhibemus. Solum igitur ſupereſt explicandum, an præter hoc genus ſolutionis vel cauſalitatis, habet hoc ſacrificium ex ſe & ex inſtitutione Chriſti alium modum operandi, vel impetrandi, diſtinctum à præcedente, & inferiorem illo.

Vltra opus ſuum operatum, valet hoc ſacrificium, effi- Dico primò; Hoc ſacrificium præter effectum ex opere operato habet ex vi ſuæ inſtitutionis ſpecialem vim ad impetrandum eos effectus, pro quibus obtinendis offertur. Colligitur ex Theologis ſupra citatis,

7 Qua, pro quibus offertur impetrare.

citatis, & probatur primo ex vſu Eccleſiæ, quo vbique & ſemper ſeruatum eſt, vt in oblatione huius ſacrificij oret miniſter pro viuis & defunctis, pro Eccleſiæ pace & aliis ſimilibus rebus ſeu neceſsitatibus hominum: quia nimirum ſemper exiſtimatum eſt, ſacrificium hoc plurimum valere ad conferendam huiuſmodi orationi impetrandi vim, vt colligitur ex Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hierarch. Clemente, libr. 8. Conſtit. Cyril. Hieroſol. Catech. 5. myſtag. Tertul. lib. de orat. & lib. ad Scapul. capitul. 2. & præced. diſput. alia attulimus, & afferemus plura in ſequentib. ſectionib. Secundò declaratur ratione, nam impetratio proprie fit per orationem: per alia autem opera fit, quatenus adiunguntur orationi, fiuntque in Dei obſequium eo animo & intentione, vt eum inclinemus ad id nobis concedendum, quod petimus vel optamus; ſed hoc ſacrificium eſt magnum Dei obſequium, & illi valde gratum, & poteſt adiungi alicui petitioni, ſeu deſiderio obtinendi à Deo aliquod beneficium: ergo eſt de ſe plurimum valens ad illud impetrandum. Dices, hoc ſolum procedere de valore ex opere operantis. Sed contra, nam etiam ſi intelligamus, proximũ miniſtrum eſſe indignum, & ex hoc capite oblationem nõ habere valorem, adhuc intelligemus, ſacrificium ipſum ex vi ſuæ inſtitutionis, à qua habet, vt in perſona Chriſti offeratur, retinere valorem ſuum, & vim ad impetrandum; quia ſemper offertur in perſona Chriſti; quod ſemper eſt quid diſtinctum ab actuali oblatione interiori, quam Chriſtus fortaſſe in cœlo exercet, vt ſupra declaratum eſt. Confirmatur, nam hoc ipſum ſacrificium, vel aliæ Eccleſiæ orationes, quatenus nomine Eccleſiæ per miniſtros ſuos offeruntur, habent ſuum valorem ad impetrandum independenter à merito vel valore proximi operantis: ergo multo magis id habebit ſacrificium hoc per ſeſe, & vt offeruntur in perſona Chriſti. Confirmatur ſecundo, quia per ſe veriſimile eſt, Chriſtum Dominum directa ac propria intentione inſtituiſſe hoc ſacrificium, vt eſſet nobis aptiſsimũ remedium ad impetrandum à Deo: & ad dandum vim & efficaciam petitionibus noſtris; quod ſatis videtur Eccleſiæ cõſuetudo & traditio declaraſſe: nam, ſi in lege veteri erant ſacrificia ſpecialiter ad hoc munus impetrandi inſtituta, & hoc vnicum ſacrificium loco omnium illorum datum eſt, tanquam eminentiſsime continẽs omnem eorum perfectionem, neceſſe eſt fateri, ſacrificium hoc excellentiori modo habere hanc vim impetrandi ex vi ſuæ inſtitutionis. Et fortaſſe ideo Chriſtus voluit in perſona ſua ſemper offerri, quia voluit, vt ſemper haberet valorem ad impetrandum apud Deum; & ob eandem fortaſſe cauſam etiam voluit, vt fieret per mactationẽ myſticam, & repræſentationem paſsionis ſuę, vt inde etiam haberet ſpecialem vim impetrandi, quoniam ex Chriſti paſsione omnes gratiæ in nos proueniunt.

Dionyſius, Clem. Rom. Cyril. Hieroſolym. Tertull.

In multis hic effectus ab opere operato differt.

Dico ſecundò; Hic modus efficaciæ ſeu impetrationis, & effectus inde proueniens, multis modis differt à propria cauſalitate, & effectu ex opere operato. Hanc concluſionem pono, vt res intelligatur, & tollatur vocum ambiguitas & controuerſia: ſi fortaſſe quis contendat, impetrationem hanc ſeu effectum ab illa prouenientem, dicendum eſſe ex opere operato, quod non pendeat ex ſanctitate aut merito proximi offerentis, quo ſenſu fere procedunt rationes dubitandi in principio poſitæ. Nos vero dicimus, quamuis hi duo modi in hoc conueniant, tamen ſimpliciter eſſe diuerſos & priorem eſſe proprie ex opere operato, hunc vero poſteriorem proprie eſſe per modum impetrationis. Quod probatur, declarãdo eorum differẽtias. Prima eſt, quod prior cauſalitas fundatur in ſpeciali promiſsione, diſtincta à ſubſtantiali inſtitutione ſacrificij, & non neceſſario ex illa conſecuta, ſed ex Chriſti beneplacito adiuncta, vt ſupra ſatis declaratum eſt. Poſterior autem modus impetrationis non requirit ſpecialem promiſsionem, ſed ex natura talis ſacrificij neceſſario conſequitur, nam ex ſanctitate & maieſtate talis ſacrificij intrinſece ſequitur ille valor ad impetrandum: nam ſicut ipſum eſt altiſsimum Dei obſequium, & de ſe mundum & illi placitum: ita de ſe eſt idoneum ad inuitandam diuinam voluntatem, vt poſtulata concedat. Et confirmatur, nam ex vi ſuæ inſtitutionis habet, vt in perſona Chriſti offeratur, quod non pertinet ad promiſsionem alicuius effectus, ſed ad ipſam ſubſtantialem inſtitutionem ſacrificij: ſed hinc habet intrinſece prædictum valorem, multoque magis, ſi non ſolum poſtulat inſtitutio, vt in perſona Chriſti offeratur, verum etiam, vt ab ipſo Chriſto actualiter offeratur.

1 Diſcrimen

Secundum.

Secunda differentia notãda eſt: quòd ad effectum ex opere operato, non eſt neceſſe, vt offerens ſpecialiter petat, vel conſequi intendat illum effectum: propter quod dixi ſuperius, illum modum cauſalitatis non proprie dici impetrationem, cum nõ indigeat nec nitatur petitioni offerentis, ſed Chriſti promiſsioni: ita enim operatur ſacrificium illum effectum, ſicut ſacramentum efficit ſuum: ſacramentum autem hoc ipſo, quod alicui applicatur, confert illi effectum, etiam ſi neque miniſter, neque ipſe hoc intendat, ſed ſolum non ponat obicem: ergo & hoc ſacrificium alicui applicatum, ſeu pro aliquo oblatum, abſque alia ſpeciali petitione aut determinatione confert illi effectum ſuum ex opere operato: at verò effectum per modum puræ impetrationis nullum confert, niſi ex peculiari intentione ſacrificantis vel offerentis ſpecialiter applicetur ad hoc vel illud beneficium obtinendum, & ratio eſt, quia vt ſupra dicebam, nullum opus eſt impetratorium actualiter, niſi prout adiungitur petitioni. Item, quia, licet hoc ſacrificium de ſe habeat hunc valorem, tamen de ſe eſt indifferens, & ideo, vt actu impetret, neceſſe eſt, quod per aliquam petitionem vel deſiderium, cui adiungitur, determinetur ad aliquid impetrandum.

Tertium.

Tertia differentia eſt, quia prior effectus ex opere operato infallibilis eſt, nam fundatur in promiſsione abſoluta reſpectu eius, qui non ponit obicem; at vero poſterior effectus de ſe non habet, vnde ſit infallibilis. Patet, quia nec fundatur in promiſsione, vt dictum eſt, nec etiam debetur ex iuſtitia: quia non nititur in merito de condigno ipſius offerentis: vt etiam eſt dictum: ergo: Et confirmatur, quia hic effectus impetrationis habet adiunctam orationem, quę interdum infallibiliter impetrat ex promiſsione, ſi habeat omnes requiſitas conditiones: & tunc, ſi orationi adiungatur ſacrificium, infallibilis quidem erit impetratio, magis ob promiſsionem orationi factã, quam ex aliqua ratione propria illius: interdum verò oratio non infallibiliter impetrat, ſi caret aliqua conditione requiſita: & tunc etiam ex ſacrificio non habet infallibilem impetrationem: nullum enim eſt principium eius, quamuis conferat magnam vim orationi, vt obtineat, quod ſine ſacrificio fortaſſe non obtineret.

Obiect. aliquot diſſoluuntur.

Sed contra: nam hæc impetratio nititur Chriſto, vt principali offerenti, & conſequenter, vt impetranti: ſed impoſsibile eſt, Chriſtum non exaudiri, ergò impoſsibile eſt, hoc ſacrificium non impetrare: ergo etiam in hoc operandi modo habet infallibilem efficaciam. Secundò, ſacrificium de ſe eſt ſufficientiſsimum ad hunc effectum: cur ergo non ſemper habet illum? aut enim hoc prouenit ex defectu diſpoſitionis, vel offerentis, vel eius, pro quo offertur: & ita erit ratione obicis: non quia effectus de ſe non ſit infallibilis: aut prouenit ex ſola Dei voluntate: & hoc eſſet gratis dictum, nam Deus ſemper operatur iuxta exigentiam cauſarum ſecundarum. Ad priorem partem recolenda eſt doctrina tradita in priori tomo, orationem Chriſti eſſe duplicem, vnam fundatam in voluntate abſoluta & efficaci, & hanc infallibiliter

impe-

impetrare: aliam vero fundatam in voluntate ineſficaci, & quaſi antecedente, & hunc non ſemper impetrare: quia impetratio accommodatur voluntati, Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt, Chriſti perſonam in hoc ſacrificio dupliciter poſſe intercedere. Primo ſolum vt præſentatam in perſona miniſtri ex vi primæ inſtitutionis. Secundo, vt actu offerentem. Impetratio ergo, de qua nunc agimus, per ſe loquendo, ſolum fundatur in perſona Chriſti priori modo conſiderata, & vt ſic, nõ includit abſolutam voluntatem ipſius Chriſti de effectu impetrando, quia illam non neceſſario habuit, quando ſacramentum inſtituit, quia neq; in particulari, vt per ſe conſtat, neque in generali: non enim voluit abſoluta voluntate, vt omnia, quæ per hoc ſacrificium poſtularentur, omnino concederentur, talis enim voluntas æquiualuiſſet promiſsioni, quæ non interceſsit, neq; cum vllo fundamento affirmari poteſt, cum neque neceſſario ſit coniuncta cum inſtitutione ſacrificij, neq; vlla ratione, vel authoritate probabili conſtet. Quin potius oſtendi poteſt, non fuiſſe conuenientem: quia non ſemper expedit omne id dari, quod per hoc ſacrificium poſtulatur: igitur ex vi inſtitutionis ſolum voluit Chriſtus hoc ſacrificium tam eſſe purum, & perfectum, vt de ſe valeat ad diuinam voluntatem inclinandam, vt poſtulata concedat, quamuis neceſsitatem non imponat ad id faciendum, neq; ſimpliciter, neq; ex aliqua ſuppoſitione. At vero Chriſtus Dominus, vt nunc offert, quamuis fortaſſe ſemper actu offerat, tamen non eſt neceſſe, vt ſemper efficaciter intentat obtinere effectum illum, quem Sacerdos, vel alius offerens intendit, & ideo etiam ex hac parte nõ eſt neceſſe, vt hæc impetratio ſit infallibilis. Quod autem illud neceſſarium non ſit, patet, quia nulla lege vel promiſsione ſe obligauit Chriſtus ad efficaciter petendum, quidquid priuatus offerens petit, aut deſiderat: neque hoc ſequitur ex natura talis ſacrificij: neque eſt ſemper expediens: vnde valde rebus ipſis & effectibus, conſtat etiam non ita fieri. Ad poſteriorem partem reſpondetur primo abſque ſpeciali indiſpoſitione offerentis, vel eius, pro quo offertur, poſſe id prouenire ex ſolo libero beneplacito Dei, quo interdum concedit vni; quod alteri negat, etiam ſi fortaſſe ex parte illorum nulla ſit differentia: quod commune eſt cuilibet cauſæ morali, quæ mouet cauſam liberam: nam hoc ipſo, quod neceſsitatem non infert, etiam ſi ipſa ex parte ſua ſufficienter, & æqualiter moueat, poteſt alia non operari. Deinde etiamſi non interueniat obex: poteſt intercedere alia cauſa pertinens; vel ad commune bonum, vel ad priuatum alicuius perſonæ; vt ſi alicui poſtulatur ſalus, quamuis nõ ſit indignus illa, & ex hac parte non ponat obicem impetrationi, fieri tamen poteſt, vt Deus præuideat, eam non expedire, vel ipſi perſonæ, vel alijs, vel ad aliquem finem, quem Deus intendit, & ideo poteſt non concedere tale beneficium, cum alioqui nulla promiſsione abſoluta obligetur.

Quare petitiones quibus hoc ſacrificiũ adiunguntur, non neceſſario ſortiantur effectum.

Quartum. Quarta differentia eſt, quia hic poſterior modus cauſandi vniuerſalior eſt, quam prior; tum ex parte perſonarum, quia ad plures perſonas extenditur hæc impetratio, quam opus operatum, vt ex præcedente diſputatione & ſectione conſtare poteſt, & magis patebit ex ſequentibus, tum etiam in effectibus, nam opus operatum definitur ad certum ac definitum effectum, hæc vero impetratio ad quoslibet effectus diuinæ beneficentiæ extendi poteſt, vt dicebam in fine ſectionis præcedent. explicando D.Thom. & alios authores, & confirmat ſatis vſus Eccleſiæ in omnibus liturgijs. Item, quia hæc impetratio tam late patet, quam oratio, & quam Sacerdotale munus: Sacerdos enim, vt Chryſoſt. ait, lib. 6. de Sacerdotio, & Ambroſ. 1. officior. c. 48. eſt vniuerſalis Legatus apud Deum pro vniuerſo orbe, & pro omnibus deprecatur, quod maxime præſtet per ſacrificij oblationem: & ſic etiam recte intelligitur, quod Trid. ait, ſeſſ. 22. cap. 2. per hanc oblationem vberrime percipi fructus oblationis cruentæ: quia in vtraq; idem eſt offerens, & quod offertur. Quo tandem ſit, vt hi duo modi cauſandi quodammodo ſe habeant, vt excedens & exceſſum: nam prior ſuperat in infallibilitate, & certitudine; poſterior vero in Vniuerſalitate & quadam infinitate, vt poſtea dicemus.

D.Thom. *Chryſoſt.* *Conc. Trid.*

SECTIO III.

Vtrum ſacrificium Euchariſtiæ conferat gratiam primam, & remiſſionem culpæ mortalis, per ſe, & ex ſua primaria inſtitutione.

HActenus generatim explicuimus varios operandi modos huius ſacrificij: ſupereſt, vt in particulari de effectibus eius dicamus, aperiendo quos effectus vno modo conferat, quos vero alio. Inter quos effectus, primus ac præcipuus eſſe poteſt primæ gratiæ infuſio, & remiſsio mortalis culpæ: de quo variæ fuerunt hac noſtra ætate ſententiæ. Prima eſt, hoc ſacrificium immediate per ſe, ratione rei oblatæ conferre primam gratiam & remiſsionem culpæ mortalis ex opere operato, faciendi hominem ex attrito contritum, non per mutationem actus attritionis in actum contritionis, ſed per infuſionem habitualis gratiæ, qua ipſa attrito formatur, ſicut ſit per baptiſmum, vel pœnitentiam. Itaque iuxta hanc opinionem, ſi Sacerdos offerat ſacrificium Miſſæ, pro aliquo peccatore; & contingat in eo ſtante, in quo ſacrificium perficitur, illum peccatorem eſſe attritum ex vi talis ſacrificij, dabitur ei gratia habitualis in eodem inſtante: ſiue intelligatur dari phyſice per ſacrificationem ipſam, vel per terminum ſacrificationis, qui eſt Chriſtus ſub ſpecieb. oblatus, ſiue ſolum moraliter, infallibili tamen conſecutione: quia nimirum per modum ſacrificij ita reddit nobis Deum placatum, vt nos ſtatim in ſuam gratiam & amicitiam reſtituat. Hæc opinio ſic explicata ſolet tribui Gabr. lect. 57. in Canon. citari etiam ſolent Petrus Soto lection. 7. de Euchar. & alij, quos afferemus ſect. ſeq. Sed reuera nullus eorum in proprijs terminis hanc ſententiam docuit. Poteſt tamen fundari primo in verbis illis conſecrationis calicis; Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum: quæ, vt ſupra vidimus, è multis Patribus, & Catholicis Doctoribus de incruenta effuſione exponuntur: & ſunt optima & annotanda verba Auguſt. ſer. 4. de Innoc. Super altare corpus Domini offertur, nec immerito illic (id eſt, ſub altari) vindictam ſanguinis poſtulabãt, & vbi pro peccatorib. Chriſti ſanguis effunditur: ſit ergo hæc ſacramẽtalis & ſacrificalis effuſio in remiſsionẽ peccatorũ, quæ ſimpliciter dicta, remiſſionem non tantum pœnæ, ſed etiam culpę mortalis, quæ proprie ac ſimpliciter peccatum eſt, ſignificat. Vnde Alex. Papa, epiſt. 1. decretali, c. 4. prædicta verba tractans, ita concludit. Crimina atque peccata oblatis his Domino ſacrificijs delentur. & infra. Talibus hoſtiis delectabitur; & placabitur Dñs, & peccata dimittet ingentia. Quæ verba probaſſe & vſurpaſſe videtur Conc. Trid. multum, vt videtur, huic ſentẽtię fauens. ſeſſ. 22. c. 2. dicens. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens: crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Quocirca cum paulò ſuperius dicit, per hoc ſacrificium fieri, vt ſi vero corde, & recta fide cum metu, & reuerentia contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, gratiam inueniamus in auxilio opportuno: hæc diſpoſitio, q̃ Concilium requirit ad effectũ huius ſacrificij, intelligẽda erit, non de contritione & pœnitentia perfecta, ſed de attritione: q̃ idem Concil. ſeſſ. 24. c. 4. contritionem imperfectam appellauit. Hinc etiam Cypr. ſer. de cœna Domini, ponderans eadem verba conſecrationis, Calix (inqt) ſolẽni benedictione ſacrat⁹ ad totius hominis

1. Opinio. *Gabr. Soto.* *Pet. Soto.* *Auguſtinus.* *Alex Pap.*

minis vitam, ſalutemꝗ proficit: ſimul medicamentum exiſtens & holocauſtum, ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates.

Secundo probari poteſt ex dictis & traditione Sanctorum. *Martialis.* Martialis enim in epiſtola ad Burdegal. capitul. 3. Quod Iudæi, inquit, per inuidiam immolauerunt: nos in ara ſanctificata proponimus, ſcientes, hoc ſolo remedio nobis vitam præſtandam, & mortem effugandam. Auguſt. quæſt. in Leuiticum, quæſt. 57. dicit, in hoc ſacrificio fieri veram peccatorum remiſsionem: & 20. de Ciuit. c. 25. generatim dicit, ſacrificium offerri Deo, vt cum ei acceptum fuerit, tunc peccata dimittat. Greg. 4. Dialog. capitul. 58. Hęc, inquit, victima ab interitu æterno animā ſaluat, &c. & infra. Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificiū, quod pro abſolutione noſtra paſsionem Vnigeniti Filij ſemper imitatur: ſubdit vero ſtatim cap. 65. Sed neceſſe eſt, vt, cum hæc agimus, noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus, tunc ergo vere pro nobis hoſtia erit Deo, cū nos ipſos hoſtiam fecerimus: quæ verba poſſunt late de contritione intelligi, prout attritionem comprehendit. *Nazianz.* Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Iulian. Mox incruenti ſacrificij manus cōmaculat, per quod Chriſto vnimur, nec nō paſsionis & diuinitatis eius participes reddimur, & Damaſcenus lib. 4. de fide, capitul. 14. dicit, Hæc pura hoſtia & incruenta, omnis nocumēti eſt reparatio, omnis ſordis purgatio. *Iul Papa.* Deniꝗ Iul. Papa, vt Gratianus refert in capitul. Cum omne crimen, de Conſecratione, diſtinctione 2. & in Cōcilio Brachenſ. III. capitulo 1. & VVormatienſi, capit. 4. *Conc Brachenſ. VVormat.* Omnē crimen atꝗ peccatum oblatis Deo ſacrificijs deleri, quod maxime fieri ſentiunt hoc ſacrificio. Tertio argumētari poſſumus in hūc modū, nam hoc ſacrificium offertur pro obtinenda remiſsione peccatorū mortalium, etiā quoad culpam: ſed non offertur pro obtinenda remiſsione, quoad ſufficientiam: hoc enim fuit proprium ſacrificij crucis: ergo quoad efficaciā: eſt ergo hoc ſacrificiū efficax ad applicanda Chriſti merita ad hunc effectū: maior eſt inprimis expreſſa ſententia Ambroſij, lib. 1. *Ambroſ.* Officior. cap. 48. vbi dicit, Chriſtum hic offerri, & ſe offerre, vt noſtra peccata dimittat, & Hieronymus epiſtol. 16. ad Damaſcen. de filio prodigo, vbi dicit, *Hieron.* Chriſtum eſſe vitulum ſaginatū, qui ad pœnitētium immolatur ſalutem: & ſuper epiſtolam ad Titum c. 5. de Epiſcopo inquit, Quotidie pro ſuis, populiꝗ peccatis illibatas Deo oblaturus eſt victimas, & Cyrillus catech. 5. Myſtagog. *Cyrillus.* Chriſtū pro noſtris peccatis mactatum offerimus, vt, & illis eum, qui eſt benigniſsimus, propitium reddamus. *Iuſtinus.* Iuſtin. Dialog. cum Tryphō. dicit Euchariſtiam offerri pro expiatione peccatorum, idem fere Chryſoſt. homil. 3. ſuper epiſt. ad Epheſ. & libr. 6. de ſacerdotio, & Origen. hom. 13. in Leuit. *Origen.* Deinde conſtat ex vſu Eccleſiæ, nam in omnibus liturgiis fit oblatio in hunc modū: in liturgia Iacobi, Vt ea deleātur delicta, quæ admiſimus, & vt toti populo tuo ſis propitius, vt tibi grato & diuino oblato ſacrificio, digni habeamur vita ęterna: In liturgia Baſilij, Vt fiat acceptabile pro peccatis noſtris, & populi ignorātia: In liturgia Chryſoſt. Fac nos dignos offerre tibi dona, & ſacrificium ſpeciale pro noſtris peccatis, atꝗ ignorātiis populi, & præſta, vt inueniam[9] gratiā in conſpectu tuo. Et nunc in Canon. Miſſ. profitemur, hoc ſacrificium offerri pro redemptione animarum noſtrarum: Vnde interdū petit Eccleſia, vt ſacrificiū hoc, ſit ablutio ſcelerū, ſit fortitudo fragiliū. Deniꝗ id conſtat, quia de ratione ſacrificij propitiatorij eſt, vt pro peccatis offeratur: & hoc eſt pręcipuum ſacerdotis munus, iuxta illud ad Hebręos 5. Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Sed hoc ſacrificiū eſt propitiatorium ex vi ſuæ inſtitutionis, & in eo genere eſt ſummum ac perfectiſsimum, ergo offerri debet pro peccatis modo perfectiſsimo: ergo non tantum pro peccatis, quoad pœnā, ſed etiam quoad culpam, nec tantum venialem, ſed etiam mortalem: & ad efficaciter propitiandum pro illius remiſsione: quod non fit, niſi virtute ipſius ſacrificij ex opere operato culpa tollatur, & gratia infundatur. Ex his ergo omnibus colligitur, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem, quam vſus Eccleſiæ, & Sanctorum traditio, ſatis declarauit, & ratio oſtendit eſſe valde congruentem, & quæ deceat maieſtatem tanti ſacrificij.

Quarto, hoc ipſum declaratur, & confirmatur in hunc modum, nam Chriſtus, in quantum Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech offerre potuit, & obtulit ſacrificium remiſsiuum peccatorum, quoad culpam: ſed tale ſacrificium obtulit in nocte cœnæ, vt ſupra dictum eſt: ergo ſacrificium illa nocte oblatum, fuit efficax ad remittenda peccata, & viuificandas animas: ergo & ſacerdotium nouæ legis & hoc ſacrificium, prout per Sacerdotes offertur, eſt ſimiliter efficax ad eundem effectum. Patet conſequentia, quia hoc noſtrum ſacrificium eſt idem cum illo, & noſtrum ſacerdotium eſt quædam participatio Sacerdotij Chriſti: imo quodammodo eſt idem cum illo habitudine quadam & repræſentatione, quatenus Sacerdos Euangelicus in potiſsimo actu ſuo, qui eſt actus ſacrificandi, perſonam Chriſti gerit, ipſumꝗ repræſentat, maior autem propoſitio ſumitur ex Diuo Tho. 3. p. q. 22. a. 3. *D.Thom.* vbi agens de ſacerdotio Chriſti ſecundum ordinem Melchiſedech, docet, fuiſſe efficax ad expianda peccata, quoad culpam: quod ſumit ex Paul. ad Hebr. 9. *Hebr. 9.* Quinto, ſacramenta nouæ legis habent vim remittendi peccata: ergo decuit, vt ſacrificiū etiam nouæ legis ſimilem vim haberet. Probatur conſequentia: tum quia ratio ſacrificij, vt ſic, perfectior eſt, quam ratio ſacramenti: & ex parte rei oblatæ, eſt etiam in lege gratiæ nobiliſsima: tum etiam, quia ſacrificium propitiatorium magis intrinſece ac per ſe videtur ad remiſsionem peccatorum ordinatum. Denique, quia in hoc ſacrificio expreſſius repræſentatur paſsio Chriſti, per quam peccata remittuntur. Sexto tandem argumentor: Nam Chriſtus Dominus potuit hanc vim conferre huic ſacrificio, vt per ſe notum eſt: & decuit ac conueniens fuit, vt eam daret: tum propter dignitatem tanti ſacrificij, & infinitatem ſuorum meritorum: tum propter hominum fragilitatem & indigentiam: tum denique ad oſtenſionem ſuæ benignitatis & liberalitatis, vt omnibus modis nobis peccata remittat, non ſolum recipiendo, ſed etiam offerendo Chriſtum ipſum, à quo eſt omnis gratia & peccatorum remiſsio.

2 Opinio. Secunda ſententia extreme contraria eſt, hoc ſacrificium nullo modo poſſe primam gratiam, vel remiſsionem culpæ mortalis conferre. Ita ſentit Cano, libr. 12. de locis, capitulo 23. ad nonum. *Cano.* Cordub. lib. 2. quæſtione 3. notab. 4. *Corduba.* Lindanus libro 4. Panopliæ, capit. 51. & 53. *Lindan.* Aliala de traditione part. 3. conſiderat. 5. *Aliala.* Fundamentum eorum eſt, quia hoc ſacrificium non habet effectum, niſi in homine iam iuſto, vt Concilium Tridentinum, & alij Patres ſupra citati magis ſignificant: ergo non poteſt hoc ſacrificium primam gratiam conferre, ſaltem per ſe, & ex dicta inſtitutione: quia non poteſt conferre effectum, quem ſupponere neceſſario debet, vt poſsit operari, ſicut de ſacramentis viuorum ſupra dicebamus. Dico autem, per ſe & ex directa inſtitutione: nam, vtrum ſaltem per accidens id poſsit, pendet ex alia quęſtione tractanda in ſectione ſequente, an poſsit hoc ſacrificium, gratiæ augmentum virtute ſua conferre.

Hæ duæ opiniones, vt mihi quidem videtur, vel errarunt, vel indiſtincte & obſcure locutæ ſunt, quia non ſatis dixerunt duos operandi modos ſupra poſitos, qui in hoc ſacrificio reperiuntur, quos præ oculis habere oportet, ad eius effectus declarandos.

Primā gratiā & mortalium etiā peccatorum Dico ergo primo, negari non poſſe, quin ſacrificium hoc vim habeat ad obtinendam à Deo remiſsionem peccatorum, etiam mortalium, & quoad

culpam,

remiſſionem ſacrificium Euchariſticum impetrare valet.

culpam, & conſequenter gratiæ primæ infuſionem Authores pro hac ſententia referam in quarta aſſertione: neque exiſtimo, authores citatos in ſecunda opinione eam negare, ſed locutos eſſe de effectu ex opere operato iuxta ſequentem actionem, quia reuera in alio ſenſu magis vniuerſali negari non poſſet ſine errore: vt conuincunt teſtimonia & rationes adductæ in prima ſententia. Neque enim illis omnibus veriſimiliter accommodari poteſt reſponſio Cani dicentis, peccata in illis locis ſignificare pęnas peccatorum, iuxta illud ſecundi Machab. 12. Sancta & ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur, id eſt, à pęnis ſeu reatibus peccatorum: nam licet hęc ſignificatio interdum vſitata ſit, tamen ſi recte teſtimonia adducta ponderentur, plus docent: nam dimittere crimina, & ingentia peccata plus eſt, quam remittere peccatorum pœnas. Item, offerre hoc ſacrificium pro redemptione animarum plus eſt, quam offerre pro remiſſione pœnarum. Item. Concil. Tridentin. diſerte dicit, ſacrificium hoc offerri, pro viuorum peccatis, pœnis, &c. Item ibidem ait, per oblationem incruentam vberrimè percipi fructum oblationis cruentæ: & ſi ſolum quoad remiſſionem pœnæ perciperetur, non eſſet vberrima, ſed valde imperfecta & diminuta participatio. Denique euidenter conſtat ex vſu Eccleſiæ, non ſolum offerri hoc ſacrificiū pro obtinenda remiſſione pœnæ, ſed etiam pro iuſtificatione peccatoris: ergo ipſamet iuſtificatio poteſt aliquo modo eſſe effectus huius ſacrificij: nam imprudenter offertur ſacrificium pro re obtinenda, quam nullo modo præſtare poſſet. Ratio autem huius concluſionis conſtabit, explicando modum huius effectus.

Ad remittenda peccata vel infundendam primā gratiā hoc ſacrificiū per ſe & directo inſtitutū non eſt.

Dico ſecundo: Hoc ſacrificium non conferre per ſe, & ex directa inſtitutione ſua, gratiam primam vel remiſſionem peccati mortalis ex opere operato. Dico, per ſe: quia, an poſſit per accidens, pendet ex dicendis ſect. ſeq. & ideo ibi melius dicetur. De hac autem concluſione vix quicquam in propriis terminis reperietur in antiquis Theologis Scholaſticis, nedum in ſanctis Patribus: hoc autem ſuo ſilentio ſatis docent, nunquam agnouiſſe in hoc ſacrificio huiuſmodi cauſalitatis genus circa hunc effectum, nam, & alio modo explicant hunc effectum, vt videbimus, & alios effectus declarant per modum operis operati, non vero hunc. Vnde Ruard. art. 16. qui quæſtionem hanc diſtinctius attigit, negat ſe audere contrariam opinionem defendere: & idem tenent authores ſupra citati in 2. opinione, & quos in ſequentibus citabimus. Ratio vnica eſt, quia hic effectus non poteſt colligi ex ſola rei natura, etiam ſuppoſita ſubſtantiali inſtitutione huius ſacrificij, ſed neceſſaria eſt peculiaris lex & promiſſio Chriſti: hæc autem lex vel promiſſio affirmari non poteſt vllo probabili fundamento: ergo non eſt temere aſſerenda, nam diuina & ſupernaturalia myſteria, quæ ex Dei voluntate pendent, non ſunt ſine authoritate ſufficiente, vel ratione admodum cogente, ſeu principiis reuelatis valde conſentanea, pro libito affirmāda. Maior propoſitio, in prima ſect. in diſcurſu ſimili ſufficienter probata eſt. Vnde inefficacia ſunt argumenta, quæ ad contrariam opinionem ſuadendam ſumi poſſunt vel ex infinitate huius ſacrificij, aut ex parte rei oblatæ, aut ex parte principalis offerentis, aut ex perfectione legis gratiæ, & ſacrificij eius propitiatorij: quia hæc omnia non oſtendunt, hunc effectum ſequi intrinſece ex tali ſacrificio: ſed ad ſummum oſtendunt nonnullam congruentiam; quæ eſſet quidem ſi talis fieret lex vel promiſſio: ſed oporteret prius illam oſtendere, quod fieri non poteſt. Et omnia illa argumenta inefficacia oſtenduntur in ſacrificio crucis, quod etiam fuit infinitum, &c. tamen non habuit hunc effectum ex opere operato: eſt ergo neceſſaria promiſſio ſeu diuina lex & inſtitutio. Quod autem hæc nulla ſit, oſtendo, diſcurrendo per omnia principia, quibus conſtare poſſet. Primo, quia in ſacra Scriptura nullū eſt huius promiſſionis indicium: comedentibus enim & bibentibus carnem & ſanguinem Chriſti, vita æterna promittitur: non autem iis, pro quibus hoc ſacrificium offertur. Verbum autem illud conſecrationis calicis ſcilicet. Qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum, nihil probat, tum quia poſſet exponi ſufficiēter de effuſione cruenta: tum etiam, quia, licet exponatur de myſtica, poſſet exponi de remiſſione peccatorum, quoad pœnam: vel etiam quoad culpas veniales: tum etiam, quia licet exponatur de culpis mortalib. non eſt neceſſe intelligi de remiſſione ex opere operato: ſatis enim eſſe poſſet alius modus impetrationis, vt dicamus. Denique poſſet exponi, effundi ſanguinem in remiſſionem peccatorum: quia cum effunditur in ora fidelium, eis gratiam donat, vt Auguſtin. ſupra citatus ſignificat: & eodem modo poteſt dici conſecrari, & myſtice mactari Chriſtus in remiſſionem peccatorum: quia immolatur, vt ſit fidelibus in alimoniam vitæ, & conſequenter, in remiſſionem peccatorum; ſi illa indiguerint. Quæ vltima interpretatio poteſt accommodari multis Patrum locutionibus, ſi verba, & intentio eorum recte perpendantur.

Quia contritionis motum impetrare valet hoc ſacrificium peccatorum remiſſio attribuitur.

Secundo, vbicunque Concilia vel Patres loquuntur de hoc effectu, nunquam ſignificant, illum dari per ſacrificium ſine ſufficiente diſpoſitione & contritione: ſed indicant, hanc ipſam diſpoſitionem poſſe per hoc ſacrificium impetrari: hunc enim ſenſum habent illa verba Concil. Trid. plane intellecta. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit: & fortaſſe ideo in proxime pręcedētib. verbis dixit, per hoc ſacrificium fieri, vt miſericordiam cōſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno, vtique ad veram conuerſionē cordis, & pœnitentiam concipiendam: nunquam ergo indicauit Conciliū ſacrificium hoc dare remiſſionē peccati mortalis immediate abſque contritione perfecta. Vnde licet gratis admittamus, priora verba intelligi de contritione imperfecta (quod etiā gratis dicitur: quia, licet attritio ſecundum quid & cum addito, aliquādo dicatur contritio imperfecta, tamen abſolute, contritio, fere ſemper ſumitur pro cōtritione perfecta) eſto, inquam, id concedamus, Conciliū tamen non dicit, illam contritionē ſufficere ad primam gratiam vel remiſſionem peccati per hoc ſacrificium immediate recipiendā, ſed ad inueniendā miſericordiam & gratiam in auxilio opportuno, nam, ſi prior contritio fuerit perfecta, inueniemus auxilium & gratiam, ad perſeuerandum, vel creſcendum in operib. iuſtitiæ: hoc enim eſt auxilium opportunum, ſeu cōueniens tali diſpoſitioni: ſi autē prior contritio fuerit imperfecta, inueniemus auxilium & gratiam ad perfectum donum pœnitentiæ obtinendum. Denique quod Concilium ibi non loquatur definitē de effectu ex opere operato, conſtat: tum quia abſolute de fructibus paſſionis Chriſti dicit, per hanc incruentā oblationem vberrime percipi: quod ita generatim non eſſet proprie dictum de effectu ex opere operato, vt patet ex dictis præcedente ſect.: tum etiam, quia eodem modo dicit, offerri pro fidelium viuorum peccatis, & aliis neceſſitatibus, conſtat autem non ſubuenire hoc ſacrificium omnibus neceſſitatibus ex opere operato.

Inconuenientia orta ex opinione oppoſita.

Tertio poſſunt ex oppoſito inferri multa incommoda, quæ non obſcure indicant eſſe hoc alienum à ſenſu Eccleſiæ. Primum eſt, quia ſuppoſitis fundamentis ſupra iactis de eſſentia huius ſacrificij, ſequitur, Sacerdotem conſecrantem in peccato mortali, iuſtificari per ſolam conſecrationem, dummodo in ea actualiter non peccet, & attritus ſit: hoc autem inauditum eſt in Eccleſia: imo ſequitur, licite poſſe Sacerdotem accedere ad ſacrificandum pro ſe cum attritione cognita: quia accedit ad remedium per ſe inſtitu-

inſtitutum ad tollẽdum peccatum: per quod ſtatim iuſtificabitur: & ſic iam iuſtificatus poterit etiam licite ſumere ſacramentum cum eadem attritione facta contritione per informationem gratiæ. Secundũ eſt, quia ſequitur, aliquem exiſtentẽ in peccato mortali, qui prius attritionem habuit, ipſo nihil amplius de ſua ſalute, vel emendatione cogitante iuſtificari, ſolum, quia alius pro eo Miſſam offert, quod etiam eſt valde abſurdum. Tertium eſt, eſſe optimum remedium ad conſequendam peccati remiſsionem ſine contritione petere ab alio ſacrificium, ſeu eleemoſynam dare, vt pro me Miſſam faciat: ita, vt, ſi quis ſciens & videns ſe non eſſe contritum, ſed tantum attritum, hoc remedio vtatur, hoc ipſo, quod alter pro illo ſacrum faciat, iuſtificabitur. Nam hic non erit neceſſarium, attritionem eſſe exiſtimatam cõtritionem: tum quia dicitur ſacrificium per ſe habere hunc effectum: tum etiam, quia hic non interuenit obligatio implendi aliud pręceptum, vt ad excuſandam transgreſsionem eius, neceſſaria ſit talis exiſtimatio contritionis: quia non eſt præceptũ exiſtendi in gratia, vel habendi contritionem, vt licite poſsit aliquis petere, pro ſe offerri ſacrificium: ergo ſi cum attritione cognita id faciat, licite faciet, etiam ſi id faciat intentione obtinendi gratiã in eo ſtatu ſine meliori diſpoſitione: quia hæc intentio non erit mala, ſi verũ eſt ſacrificium de ſe habere talem efficaciam: ergo, ſi alter ſacrificiũ offerat, ipſe conſequetur effectum: hoc autem remedij genus aduerſus ſtatum peccati hoc modo intellectum, alienum eſt à ſenſu omnium fidelium, & ad bonos eorum mores parum certe conducens: datur enim illis occaſio, vt in agenda pœnitentia, veraq; cordis contritione procuranda, deſidioſi ſint. Quartum, quia ſequitur, eadem facilitate dici poſſe, quotieſcunq; homo, qui peccauit mortaliter, audit Miſſam cum ſola attritione, iuſtificari: nam ſuo modo offert ſacrificium, & quantum eſt ex modo talis oblationis, conſequi poteſt effectũ ex opere operato huius ſacrificij, & alioqui non ponit obicem: quia ad hoc ſatis eſſe dicitur, quod ſit attritus. Quod ſi reſpondeas, oblationem illius non eſſe ſacrificalem, ſeu ſecramentalem, ſed priuatam tantum, ſeu ſpiritualem: hoc non conſtat, quia iam ſupra oſtendimus, hoc offerendi genus non eſſe mere ſpirituale & internum: ſed eſſe aliquo modo ſacramentale, non quatenus immediatè exercetur à priuata perſona, ſed quatenus fit à Sacerdote, vt offerente oblationes omniũ, qui cum ipſo offerunt, & ſpecialiter concurrunt, quorum perſonas ſpecialiter gerit: & ideo ipſi per illum ſpecialiter offerunt, & effectum ex opere operato participant: ergo omnes etiam conſequentur hunc effectum: ſi attriti ſint, nec poterit ſufficiens ratio reddi ad hoc negandum, ſi aliud admittitur.

Quintum & magnum inconueniens eſt, quia peccator ſemel iuſtificatus hoc remedio ſacrificij, non indigebit alio ad remiſsionem peccatorũ obtinendam, quod eſt contra fidem: nam inde ſequitur, confeſsionem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad ſalutẽ homini poſt Baptiſmum ſuſceptum, mortaliter peccanti, quod eſt hęreticum. *Occurritur euaſioni.* Dicetur fortaſſe, quamuis ſacrificium habet hunc effectum, tamen ſimul cum attritione poſtulare votum confeſsionis, ſemperq; manere obligationem illud implendi: atque ita ſemper confeſsionem eſſe neceſſariam, nõ obſtante prædicta efficacia ſacrificij. Sed, licet hoc ita neceſſario dicendum ſit in prædicta ſententia, ne fidei ſit cõtraria, tamen reuera non dicitur conſtanter, ſeu conſequenter: quia, quando aliquod remedium eſt per ſe inſtitutum ad aliquem effectum, & ad illum eſt ſufficiens, nõ eſt neceſſarium aliud remedium, nec votũ illius: ſed hoc ſacrificium dicitur per ſe inſtitutum ad hunc effectum: ergo eſt ſufficiens ad illum: quia virtute ſua: & ratione ſuæ inſtitutionis, & non ratione alterius, illum confert: ergo, cum hoc non rectè conſonat, dicere, quod ſimul indigeat alio remedio, vel voto illius. Reſponderi poteſt, non eſſe ſuperfluam, ſed ſuperabundantem gratiam, quod ad eundem finem duo ſint remedia per ſe inſtituta, ſicut inter homines ad obtinendam remiſsionem iniuriæ factæ, duplex via teneri ſolet, ſcilicet, vel ſubmiſsionis & pœnitentię, vel offerendi magnum aliquod donum. Sed contra, nam licet demus, duo remedia, ſi ſint, non propterea eſſe ſuperflua: tamen, ſi ſingula per ſe ſufficiunt, neutrum poteſt eſſe neceſſarium: & ideo, ſi vnum, vt neceſſarium præſcribitur, aliud merito ſuperuacaneum cenſetur. Vnde non eſt ſimile, quod adducitur, nam homines ad remiſsionem iniuriæ non requirunt, vt neceſſariam veram pœnitentiam de iniuria illata, ſed interdum externis donis contenti ſunt: quia magis vtilitatem propriam, quam aliorum emendationem quærunt: Chriſtus autem pœnitentiam & confeſsionem requirit, tanquam omnino neceſſariam: & ideo nullum aliud remediũ inſtituit, tanquam per ſe ſufficiens. Et confirmatur ac declaratur in ſacramentis viuorum, quãdo enim faciunt hominem ex attrito contritum, ideo requirunt votum confeſsionis, quia non per ſe, ſed per accidens id præſtant: nam ſi per ſe, & ex inſtitutione ſua, id haberent, non indigerent adminiculo alterius: nam ad ſuos proprios ac per ſe effectus ipſa per ſe ſufficientia ſunt: idem ergo haberet hoc ſacrificium, ſi per ſe eſſet ad hunc effectum inſtitutum: & hoc non parum confirmant verba Concil. Trident. dicentis ſeſsion. 7. in principio, (omnem gratiam amiſſam per ſacramenta reparari:) nam illa doctrinalis propoſitio æquiualet excluſiuæ, ſcilicet, per ſola ſacramenta: quia de ſacrificio, vt ſic, nunquam quid ſimile dictum eſt: tum etiam, quia ſi aliqua gratia amiſſa per aliud remedium repararetur, iam non omnis gratia amiſſa per ſacramenta reſtauraretur: vel, ſi illud aliud remedium non operatur, niſi in ordine ad aliquod ſacramentum, iam non eſt per ſe inſtitutum ad talem effectũ. Et confirmatur tandem: quia omnes ferè Theologi (& inſinuat etiam Conc. Tridentin.) ex verbis Pauli, (Probet autem ſeipſum homo,) colligunt, ex diuino præcepto confeſsionem eſſe præmittendam communioni, ſi homo habeat conſcientiam peccati mortalis: vt nõ tantum diſpoſitionem operantis, ſed etiam remedium ex opere operato ad talem probationem adhibeat: ſupponunt ergo, non eſſe aliud remedium, quod per ſe & ex directa inſtitutione Chriſti habere poſsit hunc effectum ex opere operato: nam ſi ſacrificium hoc poſsit præſtare, ſufficeret ſacrificium prius pro ſe offerre cum attritione, & poſtea Euchariſtiam ſuſcipere.

Sextum inconueniens eſt, quia eadem facilitate poſſet aliquis dicere etiam hoc ſacrificium oblatum pro Catechumeno attrito iuſtificare illum, in voto ſaltem Baptiſmi. Video reſponderi poſſe: non eſſe parẽ rationẽ, quia Baptiſmus, ſicut eſt ianua ad alia ſacramenta, ita & ad hoc ſacrificium: & ideo nullus eſt capax huius effectus ex opere operato, niſi per characterem baptiſmalem. Sed, licet hoc verum ſit de proprio ac vero effectu ex opere operato, vt infra dicemus, nihilominus tamen argumentum factum vtile eſt ad oſtendendũ inefficacia eſſe fundamenta, quibus prima opinio nitebatur. Nam etiam pro Catechumeno poteſt offerri hoc ſacrificium, vt Deus illi remittat peccatum, & gratiam conferat, & conſequenter ad hoc habet aliquam efficaciam, aliàs non rectè offerretur: ergo ex huiuſmodi modo offerendi & cauſandi, non poteſt inferri efficacia talis effectus ex opere operato: neque impetratio infallibilis, etiam ſi ſacrificium oblatum in ratione ſacrificij infinitum ſit. Ac ſimile argumentum eſt: nam hoc ſacrificium offerri poteſt pro baptizato peccatore non attrito, vt ei gratia & remiſsio peccatorum conferantur, non poſſet autem ſic licitè offerri, ſi imme-

diatè ex opere operato eſſet talis gratia conferenda: nam, ſicut illicitum eſt, dare ſacramentum homini indiſpoſito ad effectum eius, ita eſſet illicitum applicare ſacrificium homini indiſpoſito ad effectum eius ex opere operato: ergo, cum illa applicatio licita ſit, & in Eccleſia vſitata, ſignũ eſt poſſe ad aliquid aliud fieri, quam vt conferat effectum ex opere operato: ergo ex illa, vt ſic, nunquam licet inferre huiuſmodi effectum, niſi aliquid aliud adiungatur, vnde conſtare poſſit.

Illatio ex inconuenientibus.

Ex his ergo omnibus ſatis colligitur, ex Chriſti promiſsione, aut inſtitutione nõ poſſe colligi huiuſmodi effectum, neq; eſſe in Eccleſia ſufficiẽs aliquod indicium talis inſtitutionis; & potius eſſe multa, quę ſatis indicant, nullam fuiſſe de hoc effectu Chriſti promiſsionem. Huius autem rei congruentia reddi poteſt: quia licet de potentia abſoluta Chriſtus hoc facere potuerit, non tamẽ fuit neceſſarium, neq; expediens iuxta ordinatum prouidentiæ modum: quæ autẽ à Deo ſunt, ordinata ſunt: Inſtituit enim Chriſtus Dominus ad remediũ peccati originalis, & mortalis duo medicamenta, quæ per ſe voluit eſſe ad huiuſmodi effectum ſufficientia & neceſſaria: & ideo non fuit conueniens, remedium aliud ab his diſtinctum ad eundem effectum per ſe inſtituere. Quod autem illud remedium magis in ſacramento, quam in ſacrificio poſitum fuerit, nõ ſine ſufficiente ratione factum etiam eſt: tum quia ſacramentum per ſe primò ordinatur ad ſanctificationem ſuſcipientis, & ideo eleuatum eſt ad conferendam ſanctificationem gratiæ omnibus modis: ſacrificium vero ex ſe ordinatur ad colendum Deum, & conſequenter ad impetrandum aliquid ab illo, vel ad ſatisfaciendum illi pro pœna debita, & ideo non oportuit ſacrificium eleuari ad extraneum effectum, quaſi alienum, & ſacramentorum proprium. Nam Deus vnamquamq; rem eleuat ad operandum conueniente modo in ſuo ordine & ratione. tum etiam, quia ſacramẽtum, vel in receptione conſiſtit, vel per eam applicatur ad agendum, & ideo per illam aliqualiter homo diſponitur, & ſaluti ſuę cooperatur: at verò ſacrificium de ſe, & per ſolam extrinſecam denominationem applicari poteſt, & ideo non erat proportionatum inſtrumentum ad huiuſmodi effectum. Nam propter hanc fortaſſe cauſam, etiam ipſum ſacrificium crucis, quod ad ſanctificationem hominum, quoad ſufficientiam fuit potiſsimum, noluit Chriſtus, vt per ſe ſolum eſſet efficax, vel ad minimum gradum ſanctificationis conferendum, niſi per ſacramenta, vel alia opera, applicaretur.

Non contrito homini remiſſionem peccatorum nõ impetrat hoc ſacrificiũ immediatè.

Dico tertiò: Hoc ſacrificium non poteſt valere etiam per modum impetrationis ad conferendam vel obtinendam immediatè gratiam aut remiſsionem peccati homini exiſtenti in peccato mortali, & per ſolã attritionem diſpoſito. Dico, immediatè, id eſt, ſine media contritione aut confeſsione, ita vt, perſeuerante ſola attritione, ei infundatur gratia abſq; vllo ſacramento realiter ſuſcepto. Huiuſmodi enim effectus eſt contra, vel præter legem ordinariam à Deo ſtatutam: & ideo inordinatum eſſet, illum poſtulare, nam, quia Deus ſtatuit, neminem iuſtificare, niſi per Baptiſmum, vel abſolutionem, in re ſuſcepta, vel in voto per contritionem, inordinatum eſſet, à Deo petere, vt paruulo det gratiam ſine Baptiſmo, vel adulto ſine contritione aut ſacramento, ſicut eſſet etiam inordinatum: petere, vt det alicui characterem Ordinis ſine ſacramento Ordinis, & ſic de alijs, quæ ſine ſpeciali miraculo & exceptione ab vniuerſali lege fieri non poſſunt: ergo nec ſacrificium poteſt licitè offerri ad hoc obtinendum à Deo: neque cum tali oratione coniungi: ergo impetratio non prouocabit Deum ad miſericordiam, ſed potius ad iram: talis ergo impetratio huic ſacrificio non conuenit. Dices, interdum poſſe à Deo poſtulari aliquid pręter legem ordinariam, alias nunquam liceret à Deo miraculum petere. Reſpondetur, illud ipſum eſſe præter ordinariam legem ex aliquo extraordinario dono ſeu motione Spiritus ſancti: nos autem hic loquimur ſecundum legem ordinariam, ac propriam huius ſacrificij inſtitutionem: Si autem interdum Spiritus ſanctus ſpeciali inſtinctu & dono moueret hominem ad id petendum, & propter eum finem ſacrificium offerendum, iam tunc ipſe etiam daret virtutem impetrandi: tamen huiuſmodi motio ſeu inſtinctus Spiritus ſancti, non facilè credendus eſt, quia vix eſſe poteſt vtile, nedum neceſſarium, vt ſanctificetur homo per ſolam attritionem ſine vllo ſacramento.

Sacrificium hoc impetrata diſpoſitione neceſſaria gratiã primam impetrare valet.

Dico quarto, hoc ſacrificium poſſe nobis impetrare gratiam primam & remiſsionem peccati mortalis impetrando nobis ſufficientem diſpoſitionem ad huiuſmodi effectum. Hæc concluſio ſequitur euidenter ex præcedentibus à ſufficiente enumeratione partium: nam hoc ſacrificium poteſt offerri ad hunc effectum, iuxta primam concluſionem, & non ex opere operato, iuxta ſecundam: ergo per modum impetrationis, quia non eſt alius modus cauſandi præter hos, non autem impetrando immediatè, iuxta tertiam concluſionem: ergo ſaltem mediatè, media ſcilicet ſufficiente diſpoſitione, cum non ſit poſsibile aliud medium, quod à nobis poſsit ratione aliqua excogitari, & hoc eſſe videtur, quod dixit Conciliũ Trident. (Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & ingẽtia peccata dimittit.) Et hic eſt ſenſus omnium Patrum, quos inter confirmandam primam ſententiam citauimus, vt patet: tum ex eorũ verbis: tum ex omnibus, quæ dicta ſunt. Eſt etiam hæc doctrina communis Scholaſticorum. D. Thom. in 4. d. 12. q. 2. quæſtiunc. 2. ad 4. dicit, Euchariſtiam, in quãtum eſt ſacramentum, habere effectum in omni viuente, in quo requirit, vitam præexiſtere, ſed in quãtum eſt ſacrificium, habere effectũ etiam in alijs, pro quibus offertur, in quibus non præexigit vitam ſpiritualem in actu, ſed in potentia tantum. (Et ideo ſi eos, inquit, diſpoſitos inueniat, eis gratiam obtinet, & per conſequens peccata mortalia in eis delet, non ſicut cauſa proxima, ſed in quantum gratiam cõtritionis eis impetrat.) Idem ſentit Durandus ibid. q. 4. Maior, qu. 1. Soto, diſt. 13. qu. 2. artic. 1. nec aliud ſenſit Petrus Soto, dicta lectione 7. nec Gabriel ſupra, & lect. 26. & 27. & latius in 83. Albertus Phigius controuerſ. 5. & Caſp. Caſſa. lib. 2. de ſacrificio Miſſ. & Caniſ. in Catech. cap. de Euchar. qu. 6. Idem Turrian. libr. 1. pro canonib. Apoſt. cap. 24. Ruard. Can. & Cordub. locis citatis.

D. Thom. Durand. Maior. Dominicus Soto. Pet. Soto. Gabr. Alber. Phig. Caſſal. Caniſius. Turrian. Ruardus. Cano. Cordub.

Quorundã placitum.

Sed ſupereſt explicandum, qualis ſit hæc impetratio, an ſcilicet ſit infallibilis, & ideo dici poſsit ex opere operato, vel non ſit ita certa. In vtramque enim partem graues rationes & coniecturæ occurrunt. Quod enim hæc impetratio incerta ſit, cenſent Durand. Cano, & Cordub. Et probatur primo, quia ita experimur non ſtatim conuerti peccatorem pro cuius conuerſione ſacrificium Miſſæ offerimus, imo nec ſpecialiter moueri ad pœnitentiam agendam. Secundo, quia contritio eſt diſpoſitio libera, pendens ex hominis voluntate: ergo ex hac parte non poteſt infallibiliter impetrari, quia ad ſummum impetrari poteſt diuinum auxilium, quod, aut eſt excitans, aut adiuuans, ſeu concomitans. Hoc poſterius eſt, quod immediate influit in ipſum actum cõtritionis: vnde, cum non determinet voluntatẽ ad vnum (aliàs tolleret libertatem) non poteſt eſſe efficax in actu ſecundo, niſi concurrente ſimul libera cooperatione voluntatis, & ideo non poteſt in ſe infallibiliter impetrari, ſed ad ſummum, veluti in actu primo, quatenus intelligitur Deus eſſe paratus ad concurrendum, voluntate noſtra cooperante quod non ſatis eſt, vt ipſa actualis contritio ſit infallibilis, quod nunc intendimus: auxilium autem excitans

citans præueniens, etiam ſi admittamus ſemper impetrari per ſacrificium (quod ſatis incertum eſt, vt dixi) tamen ratione illius non eſt infallibilis conuerſio. Dices, hoc eſſe verũ generaliter loquendo de huiuſmodi auxilio; eſſe tamen quoddam particularẽ auxilium accommodatum & efficax, quo poſito, infallibiliter ſequetur conuerſio, & hoc poſſe per ſacrificium infallibiliter obtineri. Sed contra, nam, vt alibi oſtendendum eſt, nullum eſt tale auxilium efficax ex intrinſeca perfectione ſeu motione talis auxilij; ſed ſolum ex præſentia Dei conditionata, qua ſcit Deus, quid vnaquæque voluntas operatura ſit, hoc vel illo modo excitata & mota: at vero, nec per orationem, nec per ſacrificium, videtur poſſe impetrari infallibiliter hæc gratiæ opportunitas, ſeu efficacia, quæ pendet ex diuina præſcientia, ſed ad ſummum talis, vel talis motio, quæ interdum habebit effectum in vno, & non in alio; & eodem tempore, pro quo vtrique impetratur per ſacrificium, & ſimiliter in vno, & eodem pro diuerſis temporibus accidere poteſt.

Aliorum ſententia. Aliorum vero ſententia eſt, hunc effectum eſſe infallibilem aliqua ratione ex vi alicuius promiſsionis. Et primum explicare oportet, hoc eſſe poſsibile aduertendo, hanc promiſsionem non eſſe exiſtimandam ita abſolutam, vt non pendeat aliquo modo ex hominis diſpoſitione, ac cooperatione: hoc enim commune eſt fere omnibus effectibus gratiæ: nam ſi ſint habituales, pendent ex actuali diſpoſitione, vel ſaltem requirunt, vt non ponatur obex, ſi ſint actuales: & perfecte humani, requirunt conſenſum liberum, & animi attentionem ſufficientem: ſi vero tantum ſint motiones gratiæ excitantis, vel præuenientis, ſaltem requirunt opportunitatem homini accommodatam: nam ſi homo ſit actu dormiens, nec tunc eſt diſpoſitus ad recipiendam Dei motionem, nec etiam excitandus ſtatim eſt è ſomno, vt illuminetur: at vero eſt Prophetico modo illuminandus, & idem eſt, ſi ita ſit intentus alijs rebus, vt moraliter non poſsit de ſua conuerſione cogitare. Et hoc ad ſummũ, probat experientia ſupra adducta, quod non omnes ſentiunt in ſe huiuſmodi motionem: eſt enim hoc verum de tempore, quo homo non eſt diſpoſitus, vel potius inde ſolum inferri poteſt, nobis non eſſe notum tempus, pro quo datur hoc auxilium, ratione ſacrificij: quia fortaſſe expectat Deus opportunum tempus iuxta capacitatem noſtram, & ſuæ ſapientiæ diſpoſitionem, & ideo à nobis ignoratur, quodnam illud ſit. Quod ergo hoc modo poſsit impetrari hoc auxilium, non videtur dubium, nec contrarium poteſt experientia conſtare. Vnde multa ex his auxilijs numerantur, inter effectus ſacramentorum ex opere operato, quos neceſſe eſt, aliquo modo eſſe infallibiles: ergo eodem modo potuit Chriſtus promittere, ratione huius ſacrificij aliquod auxilium, quo peccator ad pœnitentiam excitetur, ſi ipſe non ponat obicem, & ſit capax & in opportunitate debita ad tale auxilium ſuſcipiendum. Neque enim neceſſe eſt, vt effectus cenſeatur infallibilis; quod ſtatim eo dem momento detur, quo ſacrificium offertur, ſed opportuno tempore ad quod maximè ordinari debet intentio offerentis, de quo latius diximus, agentes de effectibus ſacramentorum. Atque hoc eodem diſcurſu oſtendi poteſt, non ſolum auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, poſſe hoc modo imputrari infallibiliter, quia ſine dubio poteſt licite & ſancte ab offerente poſtulari & intendi, quod ſc. Deus peccatorem moueat, eo tẽpore & modo, quem Deus ipſe ſcit, opportunum futurum, vt ille conuertatur. Potuit etiam Chriſtus hoc promittere; quid enim repugnat; cum totum hoc pertineat ad opus gratiæ; & ſub meritum Chriſti ceciderit? Solum ſupereſt probandum, ita feciſſe: poteſt autem veriſimiliter probari ex illis verbis Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 2. (Per ipſumque fieri, vt gratiam inueniamus in auxilio opportuno) & ex illis (Donum pœnitentiæ concedente, &c.) nã auxilium opportunum, idem videtur eſſe, quod auxilium efficax. Donum autem pœnitentiæ eſt auxilium adiuuans in actu ſecundo: ſeu perfecta contritio, qua etiam ingentia peccata remittũtur. Loquens autem abſolute Concilium, & requirẽs ex parte hominis aliquam diſpoſitionem, videtur loqui de impetratione infallibili. Et confirmatur: nã hic effectus gratiæ eſt valde neceſſarius hominibus: ergo oportuit, vt certa & infallibili lege poſſet à Deo obtineri per aliquod remedium legis gratiæ à Chriſto inſtitutum, ſed nullum eſt aliud præter hoc ſacrificium: Nam per nullum ſacramentorum datur; vt de tractatis hactenus conſtat, & de reliquis certius eſt.

Per ſacrificium hoc auxilium etiam efficax impetrari poteſt. Hæc res mihi videtur obſcura & incerta; tamen inprimis veriſimili[9] videtur poſſe interdum per hoc ſacrificium impetrari, nõ ſolum auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, atque adeo cõtritionem ipſam. Hoc, vt nimirum ſuadent verba Concil. Tridentin. ſumitur etiam ex verbis D. Thom. ſupra citatis, & ex aliis authoribus. Et ratio facta id etiam conuincit, quia hic effectus impetrabilis eſt (vt ſic dicam) & pro eo impetrando poteſt hoc ſacrificium ſancte offerri: ergo impetrabitur aliquando. Secundo vero exiſtimo probabilius, non poſſe hunc effectum vocari infallibilem. *Impetratio talis oblationis ſacrificij infallibiliter nõ reſpondet.* Primo quidem, quia effectus proprij ſacramenti, & ſacrificij, prout infallibiles ſunt, non dantur iuxta præſcientiam Dei reſpectu futurorum; ſed iuxta diſpoſitionem eius, cui ſacramentum applicatur, vel pro quo offertur ſacrificium: alias dicere quis poſſet, ſacramentum dare gratiam ei, qui bene vſurus eſt illa: non autem ei, qui male vſurus eſt, etiam, ſi cætera ſint paria: At vero, quod auxilium ſit efficax, non ſemper eſt iuxta diſpoſitionem eius, pro quo offertur ſacrificium: nam fieri poteſt, vt ſit minus efficax in melius diſpoſito. Qua fere ratione ſupra dicebamus, auxilium efficax ad perſeuerandum non eſſe effectum ex opere operato ſacramenti Euchariſtiæ. Item, nullum eſt ſufficiens fundamentum, vt aſſeramus, Chriſtum promiſiſſe huiuſmodi effectum, aut abſolute, aut ſub aliqua certa conditione, quæ vel à nobis explicari, vel aliqua certa lege comprehendi poſsit. Denique nulla eſt congruentia ad huiuſmodi promiſsionem ſuadendam: quia ad ſpem peccatorum erigendam, ſatis eſt, quod intelligant, ſe poſſe impetrare hoc donum per hoc ſacrificium, ſi cum timore & tremore accedunt. Addo etiam, ſi pro ſe ipſis orent, vel offerant, & impedimentum non apponant, impetrationem fore infallibilem, ſaltem ex promiſsione orationi factam. Aliunde verò, ne nimium confidant, ſed timeant, expedit, vt intelligant, effectum hunc non eſſe infallibilem, quatenus ex oratione, vel oblatione alterius prouenire poteſt. Accedit, quod ſupra in ſimili dicebam, ex alijs rationibus, vel cauſis vniuerſalioribus diuinæ prouidentiæ fieri poſſe, vt ſæpe non expediat, hoc donum concedere alicui perſonæ, etiam ſi ſpeciale impedimentum ex parte eius non intercedat. Quin potius addo, non eſſe infallibilem impetrationem alicuius auxilij ſpecialis, ſeu extraordinariæ motionis, fundatam in aliqua ſpeciali promiſsione: nam Concil. Tridentin. non de hoc loquitur, vt ſupra oſtendi. Et nunc addi poteſt aliud argumentum: quia Concilium non fundat doctrinam ſuam in promiſsione, ſed tantum in natura, & dignitatẽ ſacrificij: loquitur ergo de communi impetratione; quæ non ſemper infallibilis eſt, & ſunt præterea aliæ coniecturæ, quia effectus infallibilis requirit certam aliquam diſpoſitionem, qua poſita, datur, & ſine illo non datur: hic autem non ita eſt, nam hic effectus interdum impetratur homini obſtinatiſsimo in peccatis: non autem minus peccatori. Item gratia auxilians certa lege promiſſa, & quaſi ſacramentalis: ſemper promittitur, vt annexa alicui gratiæ ſanctificãti; vt pa-

vt patet in omnibus ſacramentis: hoc autem auxilium vt impetretur, neç præſupponit gratiam ſanctificantem, nec illam ſecum neceſſario affert, vt ex dictis conſtat. Item effectus infallibilis, eſt determinatus, & in numero, & in perfectione, hic autem non eſt huiuſmodi, ſed impetrari poteſt, interdum vni, interdum multis, interdum maius, interdum minus, iuxta intentionem vel petitionem offerentium, etiam ſi ex parte eorum, pro quibus fit oblatio, non ſit diſparitas. Non eſt ergo hic effectus ex opere operato proprie, ſed tantum per modum impetrationis.

Fundamenta aliarum opinionum ex dictis expedita ſunt: nam omnia iuuant, & confirmant noſtram ſententiam, & iuxta illam commodè explicantur, quod præſertim de fundamentis primæ ſententiæ magis patebit ex ſectione ſequenti.

SECTIO IV.

Vtrum ſacrificium Euchariſtiæ per ſe conferat ex opere operato augmentum gratiæ, & interdum ſaltem per accidens, primam gratiam.

Opinio quorundam.

PRima ſententia eſſe poteſt, hoc ſacrificium oblatum pro homine iuſto, cōferre illi vi ſua aliquod augmentum gratiæ habitualis, non ratione alicuius meritorij actus, qui in illo excitetur: hoc enim, nec contingit, nec vllo fundamento affirmari poteſt, ſed immediate. Hæc opinio tribuitur Petro Soto, lect. 7. de Euch. & Domin. Soto, in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. Sed hi authores, licet obſcure loquantur, nunquam tamen hunc ſenſum ſatis declarant. *Petrus & Dominicus Soto à calumnia vendicantur.* Poteſt autem fundari omnibus cōiecturis ſupra adductis. Primo, quia ſacramentum Euchariſtiæ confert per ſe augmentum gratiæ: ergo & ſacrificium Euchariſtiæ. Patet conſequentia, quia in ſuo eſſe, eſt tam perfectum, & in ratione ſacrificij eſt magis intentum, quam in ratione ſacramenti, vt ſupra dixi. Secundo, quia hoc ſacrificium eſt infinitum in ratione ſacrificij, quia in eo Chriſtus ſacrificat: ergo ſicut in illo applicatur ſatisfactio Chriſti, quoad remiſsionem pœnæ, ita & meritum Chriſti, quoad aliquam gratiæ infuſionem: cur enim tanto ſacrificio tribuendum eſt id, quod eſt imperfectum, non autem id, quod perfectius eſt? Aut cur in remiſsione pœnæ habet infallibilem impetrationem, non autē in gratiæ augmento? cum valor eius ad vtrumqꝫ ſufficiat ſuperabundanter: maxime quia de ratione ſacrificij, eſt habere vim ad impetrandam gratiam: ergo nobilius ſacrificium maiorem habet vim: ergo infinitum ſacrificium infinitam vim: ergo infallibilem impetrationem. Tertio, quia non eſt veriſimile ſacrificium hoc, vt fuit in nocte cœnæ à Chriſto oblatum pro Apoſtolis, non contuliſſe illis ex opere operato aliquam gratiam, cum fuerit infinitæ efficaciæ: ergo idem modo cenſendum eſt de noſtro ſacrificio. Iuxta hanc autem opinionem conſequenter dicendum videtur, hoc ſacrificium, quamuis per ſe non ſit inſtitutum ad dandam primam gratiam & remiſsionem peccati mortalis, per accidens tamen poſſe hunc effectum dare, interueniente bona fide ac remoto obice per attritionem: nam iuxta communem opinionem Theologorum: quicquid confert augmentum gratiæ ex opere operato, conferre etiam poteſt, ſaltem per accidens, primam gratiam & remiſsionem peccati, vt patet in ſacramento Euchariſtiæ, & in omnibus ſacramentis viuorum: ergo idem erit in hoc ſacrificio. *Conſectarium ex hac opinione.*

Dico primo, ſacrificium hoc non conferre gratiæ augmentum ex opere operato. Hæc concluſio colligitur ex omnibus authoribus ſupra citatis, & Soto etiam in 4. diſtinct. 11. quæſt. 2. artic. 5. abſolute negat, poſſe hoc ſacrificium dare gratiam, niſi per modum meriti. Sumitur etiam eodem modo ex tota antiquitate, quo doctrina tradita in ſect. præced. quia nimirum nulla mentio talis ex opere operato in antiquis Doctoribus inuenitur, neque Chriſti promiſſio, aut lex confingenda eſt ſine ſufficiente fundamento. *Euchariſtia ſacrificium ex opere operato non auget gratiam.* Et declaratur breuiter, nam dupliciter poteſt intelligi hic effectus. Primo, de immediato augmento gratiæ habitualis, ſine aliquo actu meritorio eius, cui augetur. Secundo, de hoc augmento, mediante actu, ita tamen vt ipſe actus detur ex opere operato, ratione ſacrificij. Primus modus eſt certe improbabilis, non ſolum quoad efficaciam ex opere operato, ſed etiam quoad quamcunque impetrationem, alias poſſet hoc ſacrificium offerri pro paruulo baptizato, vt ei gratia augeatur. Patet ſequela, quia ad hunc effectum non eſt neceſſarius actus eius, qui recepturus eſt effectum, ſed tantum offerentis, vt ſupponimus: ergo paruulus ex hoc capite capax eſt huius effectus: & alioqui ratione Baptiſmi, etiam eſt capax effectuum ex opere operato, ſi aliunde non repugnet: ergo ex parte offerentis, poteſt etiam fieri oblatio, & habebit effectum: Conſequens autem eſt inauditum in Eccleſia: & reuera eſſet valde temerarium, ſacrificium pro paruulo offerre hac intentione. Et idem argumentum fieri poteſt de homine dormiente, pro illo tempore, quo dormit, & de phrenetico, amente & ſimilibus. Neqꝫ enim conſequenter dici poteſt, requiri aliquem actum per modum diſpoſitionis neceſſariæ, quamuis gratiæ augmentum non detur tantum ob meritum illius, ſed ob ſacrificium: quotieſcunque enim augmentum gratiæ habitualis datur ex opere operato, non requirit actualem diſpoſitionem in ſuſcipiente, ſed ſolum, quod ſit in gratia, vt ſupra oſtenſum eſt de Euchariſtiæ Sacramento, & de cæteris ſacramentis viuorum: & ideo Confirmatio vel Euchariſtia data paruulo, auget eius gratiam ſine actu eius: idem ergo faceret hoc ſacrificium applicatum paruulo, ſi ex ſe eſſet operatiuum talis effectus: cum ergo ex omnium conſenſu conſtet hoc ſacrificium non poſſe ita operari in paruulo baptizato, ſignum eſt, hoc ſacrificium non eſſe operatiuum, neque impetratiuum talis effectus. Ratio autem à priori huius veritatis eſt, quia CHRISTVS non inſtituit ad hunc finem hoc ſacrificium, neque ei promiſit huiuſmodi effectum. *Ratio concluſionis.* Huius autem rei congruentia reddi poteſt ex his, quæ D. Thomas ſupra citatus tradit: quia Euchariſtia, vt Sacramentum, ordinata eſt ad dandum augmentum, & nutriendam charitatem, & ideo, vt eſt ſacrificium, ad alium effectum, nimirum ad ſatisfactionem peccatorum, ordinata eſt. *Cōgruentia.* Neque etiam oportuit ad eundem finem plures cauſas inſtituere, nec diuerſarum cauſarum effectus confundere: nam ſicut conueniens fuit, ad effectus neceſſarios gratiæ conuenientia media inſtituere, ita non oportuit ad eundem effectum ſine cauſa multiplicare. Quod præterea in hunc modum declaratur, nam augmentum gratiæ ex opere operato dupliciter dari ſolet. Primo propter ſe, ad nutritionem charitatis, & hoc modo datur per Euchariſtiam, vt Sacramentum, non vero vt ſacrificium, ob rationem prædictam, quam magis in ſolutionibus argumentorum explicabo. Secundo modo datur augmentum gratiæ propter aliquem ſpecialem finem ſeu effectum, vt per Ordinem, ad digne miniſtrandum, per Matrimonium, ad ſuſtinenda illius ſtatus onera, & ſic de alijs. Per hoc autem ſacrificium non datur propter aliquem ſpecialem finem aut miniſterium: nullus enim cum aliquo fundamento aſsignari poteſt, nam remiſsio, vel ſatisfactio pro pœna, ad quam per ſe videtur ordinari hoc ſacrificium, non requirit ſpeciale augmentum gratię: impetratio autem aliorum effectuum, ad quam etiam inſtitutum eſt hoc ſacrificium, non requirit augmentum gratiæ in eo, pro quo offertur, quia nec impetratio debet in illa fundari, ſed in valore ipſius ſacrificij, nec ad impetrandos alios inferiores effectus ſupponi debuit impetratio.

tratio altioris & nobilioris effectus, qualis eſt impetratio augmenti gratiæ habitualis ſine merito recipientis, & ſine applicatione alicuius ſacramenti. Atq; hoc confirmari poteſt ex alijs adductis in 2. concluſione, præcedent. ſect. nam hæc duo valde ſunt inter ſe connexa, & ſimilia.

Corollariū. Atq; hinc conſequenter fit, ſi hoc ſacrificium non confert huiuſmodi augmentum ex opere operato, neque per illud impetrari poſſe, neq; omnino debere à Deo peti, ſecundum legem ordinariam loquendo, quia eſſet petere effectum gratiæ præter ordinarium modum à Deo ſtatutũ, & abſq; vlla cauſa ſufficiente illius, id eſt, ſine merito operantis & ſine vlla cauſa, quæ poſsit ex opere operato illud conferre. Ex eiſdem etiã principijs ſupra poſitis facile excludi poteſt alius modus augendi gratiam ex opere operato, medio actu meritorio ipſius recipientis, quia talis actus non poteſt eſſe effectus ex opere operato huius ſacrificij: ergo neq; effectus gratiæ ab illo proueniens poteſt huic ſacrificio attribui ex opere operato. Antecedens probari poteſt eiſdem rationib. & cõiecturis, quibus in precedente ſectione vſi ſumus: eſt enim fere eadem ratio. Quocirca loquendo de modo impetrationis, veriſsimum quidem eſt, poſſe per hoc ſacrificium alteri impetrari auxilium, vel ſufficiens, vel efficax ad efficiendum actum, quo in gratia creſcat, nam ſi hoc põt impetrari homini peccatori, cur non magis iuſto? Qui effectus non videtur ita infallibilis, vt cenſendus ſit ex opere operato. Vnde nec omnino definitus eſt, ſed multiplex eſſe poteſt & varius, vel iuxta intentionem offerentis, vel iuxta diſpoſitionẽ, & indigentiam eius, pro quo fit oblatio, vel certe iuxta diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ. Quod ita explicari poteſt: nam auxilia gratiæ, quæ per ſacramenta dantur ex opere operato, tendunt ad certos & determinatos fines, & dãtur iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis, vt in confirmatione, ad confitendam fidem, &c. At vero hoc ſacrificium poteſt impetrare auxiliũ ad omnes fines & ad omnes actus, & ad vincendam quamcunque tentationem, & in maiori, vel minori gradu, etiam ſi diſpoſitio inæqualis ſit: ideo veriſimilius eſt, hoc auxilium non eſſe ad vnum determinatum, neq; etiam tam vniuerſaliter promiſſum infallibiliter ex vi inſtitutionis, nec in ꝓmiſsione fundari, ſed in valore ipſi9 ſacrificij, determinari autem ex intentione offerentis, adiuncta miſericordia Dei, qui interdum non concedit quod petitur, vt aliud donet, ꝙ opportunius eſt, magiſq; expedit ei, pro quo fit oblatio. Nullo ergo modo augmentum gratiæ poteſt vere ſic proprie dici effectus huius ſacrificij ex opere operato.

Nec per accidens per ſacrificium Euchariſtiæ prima gratia poteſt dari. Dico ſecundo: Per hoc ſacrificium non poteſt conferri prima gratia aut remitti mortale peccatum, etiam per accidens. Probatur oppoſito fundamento præcedentis opinionis: nam, quod non poteſt per ſe conferre ex opere operato augmentum gratiæ, non poteſt etiam per accidens, dare primam gratiam: Sed hoc ſacrificium non poteſt per ſe dare augmentum gratiæ: Ergo nec primam gratiam per accidens: ergo nec remiſsionem peccati mortalis, quæ non fit ſine primæ gratiæ infuſione. Accedit, quod in hoc ſacrificio reſpectu eius, pro quo offertur, vix poteſt re ipſa diſtingui, talis effectus per accidens, aut per ſe actus: vnde, ſi per ſe fieri non poteſt, vt oſtenſum eſt, nec per accidens poterit. Antecedens declaratur, quia tunc gratia prima dicitur dari per accidens, quando per ſe requirit cõtritionem: & ratione ignorantiæ ſeu bonæ fidei datur cum ſola attritione, exiſtimata contritione: hic vero non habet locum hæc ignorantia, neque eſt neceſſaria talis exiſtimatio contritionis, vt ſupra dicebam: quia hic non interuenit aliquod præceptum, cuius transgreſsio excuſanda ſit per huiuſmodi ignorantiam vel exiſtimationes, quia non tenetur homo prius conteri, quam pro ſe faciat ſacrificium offerri: ergo ſi hoc ſacrificium poteſt aliquando dare primam gratiam homini attrito: hoc etiã poterit, etiam ſi attritio cognita ſit, quod eſt per ſe facere, & non per accidẽs: Si ergo per ſe non poteſt, nec per accidẽs poteſt.

Ad poſitas in initio rationes reſponſio. Ad primum ergo argumentum in principio poſitum negatur conſequentia: eſt enim diuerſa ratio de Euchariſtia, vt ſacramento, & vt ſacrificio. Primum ob generalem rationem præcedente ſectione inſinuatam, quod ſacramentum ex generali ratione ſua ad ſanctificationem fidelium ordinatur: ſacrificium vero ad cultum Dei. Deinde, quia Euchariſtia, vt ſacramentum, datur in alimentum ſpirituale, vt in ipſa etiam exteriori ſumptione ſignificatur: vt ſacrificium autem, ordinatur ad Dei cultum, & ad impetrandum à Deo veniam peccatorũ vel gratiam, media noſtra cooperatione, & diſpoſitione. Nec refert, quod hoc myſterium primario inſtitutum ſit ſub ratione ſacrificij: quia inde ſolum fit, non eſſe primario inſtitutum ad efficiendum in nobis aliquid, ſed ad colendum, & placandum Deum, & ad memoriam paſsionis Chriſti recolendam, & ideo non eſt neceſſe, vt præcipu9 effectus eius ex opere operato ſit ei promiſſus, vt ſacrificium eſt, ſed quatenus ſumitur vt ſacramentum. Ad ſecundum reſponſum iam eſt, ex ſacrificij infinitate nihil poſſe colligi, vt conſtat ex ipſo ſacrificio crucis, ſed totã rem pendere ex inſtitutione, & promiſsione Chriſti; cur autem huic ſacrificio non fuerit promiſſus hic effectus, ſicut ſacramentis, iam plures congruẽtiæ & rationes ſunt à nobis datæ, quamuis voluntas Chriſti pro ratione ſufficiat. Sunt enim hæc remedia & cauſæ ſalutis noſtræ diuerſarũ rationum, & ſingulę in ſuo ordine habent ſuam propriam perfectionem & excellentiam: & ideo neceſſe non eſt, vt, quod vni conuenit, conueniat etiam alteri, etiam ſi abſolute perfectum ſit: maxime, quia cum Euchariſtia ſub vna ratione habeat promiſsionem gratiæ adiunctam, neceſſe non eſt, vt ſub altera etiam ratione, ſcilicet, ſacrificij, illam habeat, ſed ſub ea ratione habet alium modum operandi, magis vniuerſalem, quem non oportuit, quoad omnia eſſe infallibilem ex vi alicui9 promiſsionis, ſed ſolum per modum impetrationis. Neque obſtat gradatio in argumento facta: cõcedo enim, ſacrificium hoc habere infinitatem quandã in impetrando: quia de ſe habet infinitam dignitatem, ob quam Deo placeat, nihilominus tamen tota hæc infinitas ſine ſpeciali lege, aut promiſsione nõ ſufficit ad infallibilem impetrationem, quia non infert neceſsitatem diuinæ voluntati, nec intrinſece includit voluntatem Chriſti efficacem circa talem effectum, vt ſupra declaratum eſt. Ad tertium reſpondetur, quoad effectum ex opere operato, idem dicendum eſſe de ſacrificio à Chriſto oblato in cœna, quia eiuſdem rationis ſunt, & quantum credi poteſt, eiuſdem efficaciæ & virtutis ex vi inſtitutionis, ſicut baptiſmus à Chriſto per ſeipſũ datus, vel per miniſtros, ſolũ eſt differẽtia, quod illa oblatio facta in cœna, fuit infiniti meriti, & ſatisfactionis: nunc aũt, prout in Miſſa fit, nõ eſt de nouo meritoria, vel ſatisfactoria, propter diuerſum ſtatũ Chriſti offerentis, vt ſuperius dixi: ſed hoc non refert ad effectum ex opere operato, de quo nũc agimus, nam etiam ſacrificium Crucis fuit infinite meritorium & ſatisfactorium, & tamen non habet effectum vllum ex opere operato, proprie loquendo.

SECTIO V.

Vtrum ſacrificium Miſſæ remittat peccata venialia ex opere operato.

IN hac re vnum poſſumus ex ſuperioribus tanquam certum ſumere, ſcilicet, hoc ſacrificium habere circa remiſsionem venialium, vt minimum totam efficaciam, quam habet ad remiſsionem mortalium, vt à fortiori ex dictis colligere licet: nam, ſi hoc

hoc ſacrificium ob ſuam infinitam dignitatẽ potens eſt ad impetrandum peccatori auxilium, quo couertatur, multo magis erit potens ad impetrãdam iuſto remiſsionem venialium peccatorum. Item, quia hoc ſacrificium ſancte offertur propter hunc finem: ergo habet aliquam efficaciam ad illum: ergo ſaltem impetratiuam. Tandem, id conſtat ex doctrina Sanctorum, qui citantur, de Conſec. d. 2. c. Vtrum ſub figura. c. Iteratur. c. Quid ſit ſanguis. Vbi dicitur hoc ſacrificium quotidie offerri: quia quotidie peccamus: ſcil. venialiter, nimirum, vt horum peccatorum veniam conſequamur. Et Concil. Trident. cum ſimpliciter & indefinite dicit, ſeſſ. 22. c. 2. hoc ſacrificium offerri pro fidelium viuorum peccatis, ſine dubio venialia includit. Vnde paulo ſuperius quaſi exaggerando, & augendo dixit, per hoc ſacrificium remitti peccata ingentia, ſupponens ſine dubio multo magis remitti leuiora. Vnde etiam c. 1. dixerat, per hoc ſacrificium applicari virtutem paſsionis Chriſti, in remiſsionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum: hæc autem maxime ſunt venialia peccata. Itaq; in hoc nulla eſt dubitandi ratio.

Per modum impetrationis venialia delere valet hoc ſacrificium.

Conc. Trid.

Difficultatis punctus.

Illud vero inquirẽdum ſupereſt, an ex promiſsione Chriſti aliquid amplius habeat hoc ſacrificiũ circa remiſsionem venialium, quam mortalium. Et inprimis eſt dubium, an immediate & per ſe, illa deleat ex opere operato, ita vt ſacrificium Miſſæ pro me oblatum, me etiam nihil cogitante, & ſciente, remittat omnes veniales culpas abſque vllo actu meo, quo illas formaliter, vel virtute deteſter, ſed ſolum, quod obicem actualis, vel virtualis complacentiæ non ponam. Partem igitur affirmantem docuit Cano, nam in hoc ſenſu dicere videtur, hoc ſacrificium delere venialia peccata ex opere operato, quam dicit, eſſe certiſsimam ſententiam communi Eccleſiæ conſenſione, & Patrum ac Scholaſticorum authoritate probatam, neminem tamen in particulari refert; neque in antiquis Scriptoribus id ego inuenio ita expreſſe declaratum, quãquam recentiores ſuprà citati, præſertim Soto & Cordub. id ſentire videantur. Fundamenta ſunt: Primum, quia hoc ſacrificium potiſsimum videtur inſtitutũ, vt pro viuis membris Chriſti offeratur, iuxta doctrinam Aug. & D. Thom. diſp. præced. ſect. 2. citatam: ergo maxime eſt inſtitutum ad auferenda venialia peccata: hæc enim ſola poſsũt in membris viuis & per charitatem Chriſto annexis. Secundum, quia ad cõuenientem prouidentiam ſpectat, vt grauiorib. morbis acriores medicinę adhibeantur: pro leuioribus autem leuiora remedia ſufficiant: ergo ſufficiet hoc remedium oblationis ſacrificij, quod leue dicitur, non quia in ſe non ſit grauiſſimum, atq; digniſsimum, ſed quia reſpectu eius, pro quo offertur, nullum eſt grauamen, cum nullam pœnitẽtiam, vel diſpoſitionẽ, in illo requirat. Tertium, quia ſacramentalia, vt aqua benedicta, delent venialia prædicto modo: ergo multo magis hoc ſacrificiũ. Has rationes affert Cano, quæ habent ſuam probabilitatis ſpeciem; tamen reuera non ſufficiunt ad eam ſententiam ſuadendam, nedum ad illum certitudinis gradum, quem ille ſignificat: Nã duæ primæ procedunt per principia valde vniuerſalia & cõmunia, vnde non efficaciter inferũt determinate hoc remedium eſſe ad hunc effectum inſtitutum hoc peculiari modo. Tertia verò aſſumit antecedens, & incertũ, & fortaſſe falſum: quia forte ſacramentalia non delent venialia ſine actu proprio ipſius hominis, vt dicetur in tomo ſequente: & non efficaciter infert; alioqui idem inferri poſſet de quolibet opere, quod melius ſit vſu ſacramentalium: in his ergo, quæ ex inſtitutione pendent, inualidum eſt argumentum à ſimili. Verum eſt, prædictos authores non ſatis explicare hanc remiſsionem venialium fieri per ſacrificiũ ſine actu ipſius hominis, ſed ſolum aiunt per ſe fieri ex vi ſacrificij.

Aliquorum opinio.

Secunda opinio negat, ſacrificium hoc remittere culpas veniales ex opere operato immediate & per ſe. Quæ opinio tribui ſolet Durando, diſtin. 12. quæſt. 4. vbi tamen nihil expreſſe dicit. Indicat tamen Soto, diſtin. 11. quæſt. 2. ar. 5. affirmat enim hoc ſacrificium remittere pœnas ex culpis mortalibus, aut venialib⁹ relictas, non tamen culpas. Atq; idem ſentiunt Lindan. libr. 4. Panopliæ cap. 51. & ſequentibus. Albert. Phigius libr. 2. de Eccleſ. Hierar. cap. 5. & 6. Aiala de tradit. 3. par. conſid. 5. Caiet. opuſc. de celebratione Miſſæ, quæſt. 2. Soto vtitur hac ratione. Per hoc ſacrificium non datur gratia: ergo nec remittũtur venialia peccata. Quæ collectio videtur valde inefficax, quia vt D. Thomas inferius docet, ad remiſsionem peccati venialis per ſe non requiritur infuſio gratiæ. Sed poteſt in hunc modum declarari, quia, licet remiſsio pœnæ fieri poſsit per ſolam extrinſecam condonationem, non tamen remiſsio culpæ, etiam venialis, ſine infuſione alicuius doni habitualis, vel actualis, quo tollatur illa macula, quã veniale peccatum reliquit, & habet rationem habitualis culpæ: nõ enim poteſt fieri homo ex malo bonus, aut ex peccatore non peccator, ſine aliqua ſui mutatione, vel actuali vel habituali: ſed hoc ſacrificium per ſe non efficit in homine habitualem mutationem: nullum enim habituale donum infundit: ergo nõ poteſt per ſe immediate delere peccatum veniale. Quæ ratio adeo efficax aliquibus videtur, vt etiam de potentia abſoluta putent id repugnare. Sed immerito, neque enim repugnat, Deum remittere veniale peccatum ſine infuſione habitualis gratiæ, & ſine actu peccatoris: atque adeo ſine phyſica mutatione illius: quia cũ veniale peccatum nõ relinquat propriam maculam, quæ priuationem alicuius doni includat, ſed ſolum conſiſtat in deordinatione quadam, quæ moraliter manere cenſetur per habitudinem ad actum præcedentem: poteſt etiam Deus illam tollere per moralem condonationem, abſque aliqua mutatione phyſica facta in peccatore. Et quidem, ſi aliqua mutatio eſſet neceſſaria, illa omnino eſſe deberet actualis, per actum, ſcilicet, peccatoris aliquo modo contrarium peccato veniali: neque habitualis ſufficeret: nullum enim habituale donum, ſeu augmentum gratiæ habitualis repugnat formaliter veniali peccato: poſſunt enim eſſe ſimul ex natura rei: ergo talis phyſica mutatio per ſe non ſufficit ad tollẽdum veniale peccatum: Ergo, ſi mutatio eſt neceſſaria, illa debet eſſe actualis; etenim oportebit talem eſſe, quæ repugnantiam formalem includat cum veniali culpa, alias ſine cauſa dicitur neceſſaria: Cõſtat autem, actualem mutationem neceſſariam non eſſe, ſed cum infuſione tantum gratiæ habitualis, vel augmenti eius poſſe remitti venialem culpam, vt etiam in ſuperioribus viſum eſt: nulla ergo phyſica mutatio ſimpliciter eſt neceſſaria ad hoc negotiũ, ſed moraliter tranſigi poteſt per liberalem condonationem Dei, ſic igitur fieri poteſt, vt huius ſacrificij oblatione placatus Deus condonet venialia peccata immediate, ac ſine infuſione alicuius doni.

Aliorum mens.

Soto,

Lindanus.

Albert Phig.

Aiala

Caietan.

Sine peccatoris phyſica mutatione poteſt Deus illi veniale peccatum remittere.

Sed quamquam hoc poſsibile ſit, tamen, quod dè facto id fiat, mihi eſt valde dubium: quia ille modus remittendi venialem culpam (quam ſuppono eſſe diſtinctam à reatu pœnæ; alias nulla eſſet quæſtio) per ſolam extrinſecam condonationem, licet de potentia abſoluta poſsibilis ſit, tamen non videtur ita expediens, & conſentaneus rebus ipſis, vel (vt ita dicam) proportionatus naturis rerum. Nam hæc culpa reuera aliquo modo maculat animam, & minuit animi puritatem & perfectionem ſanctitatis & amicitiæ aliquo modo & ideo vt remittatur modo proportionato, oportet, vt anima aliquo modo perficiatur per actum aliquem virtutis, repugnantem aliquo modo culpæ veniali: vel per aliquod augmentum ſanctitatis, & amicitiæ diuinæ, quæ etiam virtute includit repugnantiam cum peccato veniali. Denique nullo ſufficiente medio conſtat, promiſſam

Id vero de facto non agit, nec per hoc ſacrificium ex opere operato fit.

ſam eſſe huic ſacrificio remiſsionem venialis peccati prędicto modo faciendam, & alioqui non eſt admodum conſentanea rebus ipſis, & ideo probabile ſatis mihi videtur, non ita fieri. Tunc vero reſtabat vlterius inquirendum, an hoc ſacrificium remittat venialia peccata, ſaltē mediante aliquo actu ipſius peccatoris, ita tamen, vt tota remiſsio fiat ex opere operato: nam quod per modum impetrationis id cōferre poſsit, certiſsimè cōſtat ex dictis de peccato mortali, adiunctis his, quæ in principio huius ſectionis notauimus; ſed an illa impetratio ſit infallibilis, eodem modo hic tractari poteſt, quo de peccato mortali: nam eædem ſunt rationes dubitandi, eademq; indicia in vtramque partem. Et ideo eadem reſolutio mihi ſumenda videtur, ſcilicet, hanc impetrationem non eſſe prorſus infallibilem, quamuis veriſimile ſit, frequentius, quam in peccato mortali, ac ferè ſemper habere effectum, quia & culpa leuior eſt, &, cum ſubiectum ſupponatur gratum magis eſt diſpoſitum, & dignum, vt ei hoc beneficiū impetretur. In quo etiam poteſt diſcrimen cōſtitui inter eos, qui ad hoc ſacrificiū concurrunt vt offerentes, & eos, pro quibus tantum offertur, neq; alium concurſum vel habitudinem habent ad hoc ſacrificium: nam de his poſterioribus maximè procedunt omnia, quæ diximus, & rationes factæ. De offerentibus autem, ſi pro ſe offerant, hac intentione formali, vel virtuali, vt à Deo obtineant remiſsionem ſuorum peccatorum, veriſimile mihi eſt, ſi ſint in gratia, infallibiliter conſequi remiſsionem omniū culparum venialium, nō ſolum quia impetratio pro ſe ipſa ex ſe eſt certior & infallibilior, ſi ex parte impetrantis non ſit impedimētum, ſed etiam, quia huiuſmodi offerens nō omninò caret actuali diſpoſitione aliquo modo repugnante affectui venialis culpæ. Nā inprimis, qui prædicta intentione offert, vult, & deſiderat carere venialibus culpis, &, dum offert propter hunc finem aliquo modo oſtendit voluntatem ſuam eſſe efficacē; & aliquid pręſtat de ſe ſufficiens, ad obtinendā à Deo remiſsionem venialium peccatorum: eſt ergo veriſimile, illam ſemper cōſequi, non ex ſpeciali promiſſione facta ſacrificio, & ideo non propriè ex operè operato, ſed veluti ex natura rei, ſuppoſita inſtitutione talis ſacrificij, & volūtate ac modo offerēdi illud.

Impetrare hoc ſacrificiū poteſt venialium remiſſionem non tamen infallibiliter ſemper impetrat.

SECTIO VI.

Vtrum hoc ſacrificium conferat ex opere operato remiſſionem pœnæ.

Euchariſtiæ ſacrificium ex opere operato aliquid temporalis pœnæ remittit.

Dicendum inprimis eſt, hoc ſacrificium remittere aliquam pœnam temporalem ex opere operato. Hæc eſt ſententia omnium authorum, quos citaui in præcedentibus ſectionibus, & expreſsè D. Tho. ſupra qu. 79. art. 5. vbi dicit, hoc ſacrificiū habere vim ſatisfactiuam ex directa inſtitutione ſua. Sequiturq; hæc aſſertio ex dictis in præcedentibus à ſufficiente enumeratione: nam hoc ſacrificium aliquid confert ex opere operato, vt in prima ſectione ſtatuimus: Illud autem eſſe debet aliquod ſpirituale commodū, nam de temporali vt ſic, id dici non poteſt, vt paulò inferius breuiter explicabo: hoc autem ſpirituale commodum, non eſt poſitiuum (vt ſic dicam) id eſt, per collationem alicuius boni habitualis, vel actualis, vt oſtenſum eſt: ergo debet eſſe in ablatione alicuius mali, & non culpæ, vt etiam eſt oſtenſum: ergo pœnæ ex culpa relictæ, quod intendimus. Deinde eſt hic effectus maximè accommodatus prouidentiæ, quam Chriſtus de hominibus habuit, quia nullum ſacramentum eſt per ſe primo inſtitutum ad hunc effectum: nam, licet per Baptiſmum tollatur pœna, tamen & illud eſt quaſi conſequenter, quatenus eſt annexa culpæ, & nō eſt illa pœna debita peccatis poſt Baptiſmum commiſsis: de qua ſola nunc agimus, ſupponimus enim ex ſupra dictis, ſacrificium hoc non poſſe habere proprium effectum ex opere operato, niſi in baptizatis. Rurſus ſacramentum pœnitentiæ per ſe quidem aufert pœnam æternam, non tamen omnem temporalem, ſed commutat æternā in temporalem maiorem, vel minorem iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis: vnde, ſi interdum nullam pœnam relinquit: id eſt, quia perfectè remittit culpam propter perfectam diſpoſitionem, non quia directè ſit inſtitutum ad tollendum reatum pœnæ: habet tamen vim remittendi etiam pœnam temporalem per ſacramentalem ſatisfactionem: tamen id totum efficit, quatenus habet quandam annexionem cum culpa, & ad plenum & perfectum iudicium de illa pertinet, vindicare & curare illam. Reliqua etiam ſacramenta ſuos proprios ac diſtinctos fines habent, præter remiſsionem pœnæ: decuit ergo aliquod remedium directè ac per ſe eſſe inſtitutum ad hunc effectum. Præterea fuit ad hoc accommodatum ſacrificium: nam hic effectus non pertinet ad intrinſecam ſanctitatem vel bonitatem hominis: propter quod conuenienter fieri poteſt per ſolam extrinſecam cōdonationem ac denominationem abſque intrinſeca hominis mutatione: ſacrificium autem accommodatum eſt ad huiuſmodi effectum, quia non ſolum operatur in offerentibus, ſed etiam in his, pro quibus offertur & pro eis offerri poteſt, ipſis nihil operātibus, aut recipientibus. Et confirmatur, nam hac de cauſa poteſt vnus homo ſatis facere pro alio, poteſtq; mihi remitti pœna per ſatisfactionem alienam, me nihil ſciente: gratia verò aliena non ita poteſt mihi applicari.

Præterea afferri poteſt alia congruētia: quia Chriſtus Dominus per ſacrificium cruentum, ſecundum actum externum eius, potiſsimè operatus eſt noſtrā redemptionē per modum ſatisfactionis pro pœna, & hoc videtur fuiſſe maximè proprium illius ſacrificij: nam meritum & recompenſatio iniuriæ Deo illatæ, per actus interiores potiſsimum facta fuerunt: Crucis verò dolores ad ſatisfaciendum pro pęnis fuerunt maximè accommodati: per hoc autem ſacrificium incruētum, quamuis omnes fructus illius ſacrificij applicari poſsint aliquo modo, tamen ſecūdum propriam cauſalitatem ex opere operato conuenietiſsimè applicatur fructus ille, qui eſt proprius illius ſacrificij, ſecundum viſibilem & exteriorem paſsionem eius, vt, quod in illo fuerit quoad ſufficiētiam, in hoc ſit ſecundum efficaciam: hac igitur ratione meritò inſtitutum creditur hoc ſacrificium ad applicandam Chriſti ſatisfactionem pro pęna ex opere operato. Accedit præterea, quod hoc pertinet ad conſummatam rationem ſacrificij propitiatorij: qualem eſſe oportuit ac decuit in hoc ſacrificio: dupliciter enim poteſt ſacrificium propitiari pro peccatis: primo impetrando: ſecundo, operando, ſeu ſatisfaciendo: hoc ergo ſacrificium, prout offertur in Chriſti perſona, vtramq; rationem & perfectionem participare debet: & priori quidem modo, eſt propitiatorium pro culpa, vt dictum eſt, & pro pęna etiam, vt ſtatim dicam: poſteriori autem modo non decuit eſſe propitiatorium pro culpa propter rationes ſupra allatas, & ideo debuit, ſaltem pro pęna eſſe illo modo propitiatorium, & eodem ſenſu dicendum eſt ſatisfactorium, non quia per illud de nouo Chriſtus ſatisfaciat, ſed quia applicet nobis aliquam ſatisfactionem ſuæ paſsionis, vt aliqua pęna nobis remittatur. Atque hinc etiam fit, vt ſicut hoc ſacrificium ſemper eſt impetratorium, ob dignitatem Chriſti offerentis: ita etiam ſemper ſit ſatisfactoriū independenter à ſanctitate miniſtri proximè offerentis ob applicationem ſatisfactionis Chriſti ex opere operato. Tandem ex modo, quo hic effectus obtinetur, & ex perſonis etiā in quibus fit, rectè colligitur proprijſsimè eſſe ex opere operato, nam, vt ſacrificium hoc conferat hunc effectum, non eſt neceſſaria ſpecialis petitio, ſed hoc ipſo, quod ſacrificium

Congruentia pro concluſione.

cium pro aliquo offertur, ſimpliciter applicatur illi hic effectus ſine alia ſpeciali intentione obtinendi illum: deinde datur hic effectus, etiam animabus defunctorum, nõ omnium, ſed baptizatorum; ſignum ergo eſt, hunc effectum dari ex opere operato.

Obiectio. Sed contra: nam Concil. Trident. imitatum antiquos Patres nihil ſpecialiter dicit de modo operandi hunc effectum, ſed eodem generali modo de eo, & cæteris loquitur: ergo nõ eſt, cur magis dicamus, hũc eſſe ex opere operato, quam alios, nec de illo poterit ſpecialior Chriſti promiſsio oſtendi, quam de reliquis.

Solutio. Reſpõdetur, propterea non eſſe veritatem hanc de fide certam, ſed tamen eſſe communem Theologorum ſententiam, à qua diſcedere, magna eſſet temeritas; præſertim cum fundata videatur in cõmuni ſenſu Eccleſiæ, & vrgentibus rationibus ac coniecturis. Concil. ergo Trid. vt ſupra dixi, generatim locutũ eſt, quia noluit rem nõ omnino certam, tanquã de fide ſtatuere: nobis autẽ cum Theologis licet, generales ſermones ad ſingulos effectus, iuxta vniuſcuiuſq; exigentiã & rationem applicare, ex qualitate autem & modo huius effectus, & ex alijs ſignis & rationibus adductis, intelligimus in hoc effectu, eſſe ſpecialem modum conferendi illum.

Impetrare poteſt hoc ſacrificium remiſsionem temporalis pœnæ. Dico ſecundo: Præter effectum ex opere operato, etiam poteſt conferre hoc ſacrificium per modum impetrationis ad alicuius pœnę remiſsionem. Declaratur, quia, licet per hoc ſacrificiũ remittatur pœna ex opere operato, non tamen ſemper tota, ſed pro vniuſcuiuſque deuotione, vt dixit D. Thom. d. q. 79. art. 5. Vnde fit, vt ſi aliquis reatus pœnæ maneat poſt effectũ ex opere operato, ad illius etiam veniam obtinendam poſsit hoc ſacrificium offerre per modum impetrationis, quia cũ hoc ſacrificiũ ſit de ſe ſufficiẽs ad quodlibet bonum impetrandum, etiam ſi ex ſpeciali Chriſti promiſsione, vnum cõferat ex opere operato, nõ amittit vim ad impetrandũ aliud diſtinctum: ita ergo in præſenti accidit. Sed vlterius obſeruare oportet, hoc dupliciter intelligi poſſe, primo, vt remiſsio pœnæ immediatè impetretur: id eſt, nullo actu hominis mediante. Et, ſi hic modus verus eſt, in hoc conueniet cum effectu ex opere operato, qui etiam immediatè fit per modum ſolutionis ex ſatisfactionibus Chriſti, vt probant omnia adducta in precedenti aſſertione, & planè ſentit D. Thõ. citato loco, conſtituens in hoc differentiam inter Euchariſtiã vt ſacramentum, & ſacrificium: quod, vt ſacramentum, non remittit immediatè pœnam, ſed vt ſacrificium: ſolum ergo erit differentia, quod quando remiſsio eſt ex opere operato, eſt infallibilis in perſona grata, quæ verò eſt per impetrationem, non eſt infallibilis, etiam in iuſto. Item illa fundatur in ſpeciali lege & promiſsione: hæc vero non, ſed in ipſa natura & dignitate talis ſacrificij, adiuncta ſpeciali petitione, & intentione offerentis, quæ ad remiſsionem ex opere operato neceſſaria non eſt. Alio tamen modo intelligi poteſt, quod hæc remiſsio fiat ſolum mediatè, quatenus hoc ſacrificiũ nobis impetrat ſpirituales vires ad agenda opera pęnitentiæ, quibus Deo ſatisfaciamus.

Impetrare etiam poteſt vires ad opera pœnitentiæ præſtanda. Ex his autẽ duobus modis hic poſterior indubitatus mihi videtur, vt à fortiori probari poteſt ex omnibus dictis de remiſsione culpæ, nã ſi hoc ſacrificiũ impetrat auxilium gratiæ ad efficiendos actus, per quos culpæ remittantur, multo magis impetrabit ad ſatisfaciendum pro pęnis. Item, quia eſt in hoc genere impetrandi veluti vniuerſalis cauſa, per quam omnes fructus paſsionis Chriſti percipi poſſunt, vnus autem ex his fructibus eſt, quodlibet opus, quo Deo ſatisfaciamus.

Dubium. Prior autem modus valde dubius eſt, & generalẽ dubitationem continet, an talis modus remittendi pœnam per gratuitam, & liberalem remiſsionem, abſque alio medio ſeu opere ſatisfactorio ex opere operantis, vel ex opere operato, poſsit rationabiliter à Deo peti, & impetrari, quæ tractanda nobis latius eſt in ſequenti tomo, in materia de ſatisfactione & de ſuffragijs. Nunc pars affirmans videtur fieri probabilis his coniecturis. Prima, quia Eccleſia orat & petit à Deo remiſsionem harum pœnarum, non ſolũ pro viuis, ſed etiam pro defunctis: Ergo ſignum eſt, non petere ſolum remiſsionem mediatam, (vt ſic dicam) id eſt, actum, per quem nos ſatisfaciamus, vt nobis fiat remiſsio, quia in animabus purgatorij nulla eſſe poteſt ſatisfactio per proprium actũ earũ: ergo petitur immediata & liberalis remiſsio pœnæ, & ad impetrandum, quod petitur, adiungitur orationi ſacrificium, & in hunc finem offertur: ergo poteſt hoc modo impetrare remiſsionem pœnæ. Dices huiuſmodi rationem eſſe ſatisfactoriam, eiuſque ſatisfactionem poſſe applicari defunctis, atque ita non poſtulari à Deo, vt ſine vlla ſatisfactione remittat pœnam, ſed vt acceptet ipſiuſmet orationis ſatisfactionem in remiſsionem pœnæ, vel certè, effectus ſacrificij, vel aliorum bonorũ operum ſatisfactio, pro anima purgatorij acceptetur. Sed inprimis hæc fuga non habet locum in oratione, qua ſolum petitur, à Deo venia, ſeu liberatio animæ exiſtentis in purgatorio: nam illa oratio non habet (vt ſic dicã) ſeipſam pro obiecto: prius enim quam intelligamus illam orationem eſſe ſatisfactionem, intelligimus aliquid per illam peti: nõ ergo petitur, vt ſatisfactio eius applicetur, ſed abſolute, vt venia condonetur. Deinde, quid dicetur de orationibus, quibus beati orant pro animabus purgatorij, quibus liberationem earum impetrant, cum tamen eorum oratio ſatisfactoria non ſit? Et idem argumentum fieri poteſt de orationibus, quæ in perſona Eccleſiæ ab eius miniſtris fiũt, quæ, vt ſic, magis ſunt impetratoriæ, quam ſatisfactoriæ. Pręterea eſt moralis coniectura non contemnenda, nam hæc remiſsio pœnæ, per ſe non confert ſanctitatem, vel virtutem animæ, ſed (vt ita dicam) ad quoddam commodum naturæ pertinet, vnde quodammodo dici poteſt temporale beneficium, ſeu extrinſecum, ſed alia beneficia extrinſeca & temporalia immediatè impetrari poſſunt: ergò & hoc.

Occurritur fugæ. Vnde facilè ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, non eſſe petendum à Deo effectum gratiæ, niſi per media cõſentanea & proportionata, quia ideo dicebamus ſupra, non eſſe petendam remiſsionem peccati mortalis, niſi per contritionem, vel ſacramentum, neque augmentum gratiæ, niſi per actum meritorium, vel per ſacramentum: ergo ſimiliter non eſt hic petenda remiſsio pœnæ, niſi per ſatisfactionem, vel propriã, vel alienam, applicatam ex opere operantis, vel ex opere operato. Reſponderi enim poteſt primo, non eſſe eandem rationem de hoc beneficio extrinſeco, & de intrinſeca ſanctitate, ad quam oportet, vt homo aliquo modo cooperetur, vel augendo, vel recipiendo, iuxta capacitatem ſuam. Vnde ſecundo dici poteſt, ipſammet orationem eſſe vnum ex medijs ordinatis à Deo ad applicandam ſatisfactionẽ Chriſti ad hũc effectum: quamuis enim poſtuletur à Deo remiſsio huius pœnæ liberalis & gratuita, reſpectu noſtri, ſemper tamen intelligitur, vt fiat cum iuſta recompenſatione, reſpectu Chriſti, applicando ſatisfactionem eius.

Impetrare poteſt hoc ſacrificium pœnæ remiſsionem immediatè per ipſum donandam. Eſt ergo pia & probabilis hæc opinio, qua ſuppoſita conſequenter dicendum eſt, poſſe hoc modo remiſsionem pœnæ per hoc ſacrificium impetrari: quidquid enim per orationem impetrabile eſt, poteſt per hoc ſacrificium impetrari, ſemper enim offerri poteſt, vt quælibet iuſta oratio exaudiatur, dabitq; illi efficaciam, atque impetrandi virtutem.

SECTIO VII.

Vtrum ſacrificium Miſſæ ad bona temporalia conferat, & quo modo.

HActenus dictum eſt de ſpiritualibus bonis, ſupereſt, vt de temporalibus pauca adijciamus.

De

De his enim etiam dubitari poteſt, an per hoc ſacrificium ex opere operato conferantur, quia bona hæc non ſunt extra latitudinem eorũ effectuum, quæ per Chriſtum ex opere operato conferuntur: nam ſalus corporis per ſacramentum Extremæ vnctionis ex opere operato confertur; & aliunde ſacrificium hoc etiam pro his bonis obtinendis offerri poteſt: Ergo poterit illa conferre ex opere operato.

Vtriuſque difficultatis ratio.

In cõtrarium vero eſt, quia hæc bona per ſe conſiderata, non ſunt talia, quæ digna ſint infallibiliter obtineri à Deo, ſed ad ſummum, vt neceſſaria, vel vtilia ad aliquod ſpirituale bonum: ergo nec priori modo fiunt ex opere operato per hoc ſacrificium, propter rationẽ dictã: neque etiam poſteriori, quia nullum ſpirituale bonum datur ex opere operato per hoc ſacrificium, ad quod neceſſaria ſint hæc bona tẽporalia: Solum enim datur ex opere operato remiſsio pœnę, ad quam nil referre poſſunt temporalia bona.

Bonorum corporalium conſecutio, ſacrificij eſſe poteſt effectus.

In hac re dicendum inprimis eſt, hæc bona temporalia poſſe aliquo modo eſſe effectus huius ſacrificij. Hoc certiſsimũ eſt: nam omne bonum, pro quo obtinendo hoc ſacrificiũ offertur, poteſt aliquo modo eſſe effectus illius, vt ſępe dictum eſt, quia talis inutiliter & imprudenter offerretur in eum finem: ſed Eccleſia ſæpe cõſueuit offerre hoc ſacrificium pro temporalibus beneficijs obtinẽdis: ergo poſſunt hæc bona eſſe effectus huius ſacrificij. Minor patet, tum ex antiquis liturgijs, & ex ritu miſſæ, quã nũc ſeruat Romana Eccleſia, vbi inter alia offerimus, (pro noſtra, & totius mundi ſalute:) quo modo etiam Tertul. lib. ad Scapul. dixit, (pro ſalute offerri,) Euſebius autem li. 4. de Vit. Conſtant. c. 45. dixit, (offerri pro cõmuni pace.) Chryſoſt. hom. 67. in Ioan. 18. & 21. in Acta, (pro terræ fructibus,) & pro alijs neceſsitatibus, vt ſignificat Auguſt. lib. 22. de Ciuit. cap. 28. & clarius tradidit Trid. ſeſſ. 22. c. & Can. 3. Aliaque ad hanc rem comprobandã adduximus, diſputa. pręc. tractando de perſonis, pro quibus offerri poteſt hoc ſacrificium.

Tertull. Euſeb. Chryſoſt.

Impetratiue tantum bona temporalia per hoc poſſumus conſequi ſacrificium.

Secundo dicendum eſt, ſacrificium hoc non præſtare hæc beneficia ex opere operato, ſed per modum tantum impetrationis. Priorem partem cõuincit, vt exiſtimo, ratio dubitandi in principio poſita poſteriori loco, cui adiungi poſſunt omnia adducta ſect. 3. 4. & 5. nam hoc à fortiori probant: neque authorem aliquem hactenus legi, qui effectum hunc per modũ operis operati declarauerit. Poſterior ergo pars ſequitur à ſufficiẽte partium enumeratione. Cuius ratio eſt, quia impetratio orationis ſe extendit ad bona temporalia, vt D. Thom. docet 2. 2. qu. 83. art. 15. & 16. ergo etiam impetratio huius ſacrificij: nam omnis iuſta oratio poteſt hoc ſacrificio iuuari.

Satis fit obiectioni.

Vnde facile ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, cum Chriſtus, qui eſt res infinita, in hoc ſacrificio offeratur, indecens videri, illud ordinare ad res caducas & temporales obtinendas. Reſpondetur enim non eſſe indecens, tum, quia non primario, ſed ſecundario ad hoc ordinatur, cum primario ſit propter cultũ Dei, tum etiã, quia ordinatur vt cauſa ad effectum ſuum: ſic autẽ res nobilior poteſt ad minus nobilem ordinari: cauſa namque eſſe non debet effectu ignobilior: tũ denique, quia hæc bona nõ propter ſe, ſed quatenus ad pietatem vtilia ſunt, expetũtur: vnde fit, vt tota hæc impetratio, vel formaliter, vel virtute, in Dei gloria, quam Chriſtus maxime intendit, referatur, quod ſignificauit Paul. 1. ad Timot. nã, cum præcepiſſet, fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & trãquillam vitam agamus: Quibus verbis (vt ſupra cum Chryſ. & alijs expoſuimus) Eccleſiaſticum ritum offerẽdi hoc ſacrificium, & pro quibus perſonis, & pro qua re offerendum ſit, declarat, ſubdit deinde, Vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & caſtitate: hoc enim bonum & acceptũ eſt corã Saluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: explicat ergo, hæc bona ad pietatem ordinari, prout per hoc ſacrificium expetuntur, & obtinentur, ſub qua conſideratione dici poſſunt ſpiritualia, habitudine & relatione: vnde ita impetrari poſſunt, ſicut alia ſpiritualia auxilia, quæ nõ ex opere operato, ſed per modum impetrationis per hoc ſacrificium comparantur: idem ergo de his temporalibus bonis dicendum eſt.

SECTIO VIII.

Vtrum hoc ſacrificium habeat aliquem effectum ex opere operato in omnibus offerentibus ipſum.

Diximus de omnibus effectibus huius ſacrificij, & de modis, quibus per illud conferũtur: nunc ſequitur declarãdum, quibus perſonis tribuat huiuſmodi fructum. Sunt autem hoc loco diligenter diſtinguendæ duæ perſonæ, ſeu duę rationes, aut habitudines perſonarum ad hoc ſacrificium, ſcilicet, offerentis, & eius, pro quo offertur: nam hę duæ rationes interdum perſonaliter ſeparantur: poteſt enim aliquis eſſe offerens, & nullo modo pro ſe offerre, ſed totum fructum ſacrificij alteri applicare: & è cõuerſo poteſt aliquis nullo modo offerre, & tamen pro ipſo ſacrificium offerri: quare, licet contingat in eadem perſona vtramque coniungi, rationes tamen ipſæ diſtinctæ manent: & ideo ſigillatim videndum eſt, quid ſingulis ſub proprijs rationibus reſpondeat. In præſenti ergo non inquirimus, cui detur fructus ſacrificij: hoc enim pendet ex dicendis ſectio. ſequenti: ſed inquirimus, cuius oblationi reſpondeat talis fructus, ſiue illi dandus ſit, ſiue alteri. Intelligitur autem quęſtio de effectu ex opere operato: nam de impetratione non eſt dubium, quin omnis offerens, eo modo, quo offert, poſsit impetrare, quantum eſt ex parte oblationis ſuæ, quia de ſe eſt actio digniſsima & apta ad impetrandum: diſtinguendi ergo ſunt varij offerentes iuxta ſupra tractata diſp. præced.

Offerentiũ hoc ſacrificium varius ordo.

Et poſſunt nũc ad quatuor capita reuocari. Primus offerens eſt Chriſtus Dominus. Secundus dici poteſt Eccleſia, cuius nomine etiam offertur, ſub qua aliquo modo comprehenduntur omnia membra eius. Tertius offerens eſt Sacerdos, qui vt miniſter, & in perſona Chriſti offert. In quarto denique ordine ſunt omnes alij, qui ſpecialiter concurrunt cum Sacerdote ſacrificium offerendum, & de ſingulis breuiter eſt dicendum.

Circa primã quæſtiuncul. Scoti opinio improbatur.

Primo igitur de Chriſto Domino, Scotus quodlibeto 20. ſignificat, oblationi hui⁹ ſacrificij, vt à Chriſto eſt, reſpondere quendam peculiarem fructum ex opere operato, & aliqui addunt, ipſummet Chriſtũ propria & peculiari intẽtione applicare fructum illũ, cui vult. Hæc tamẽ, aut vera non ſunt, aut maiori indigẽt explicatione: Hæc enim Chriſti oblatio dupliciter conſiderari poteſt. Primo, vt eſt eadẽ omnino cum oblatione Sacerdotis, qui non offert, niſi, vt eſt ipſe Chriſtus ęquiualenter ſeu repræſentatiue: & hoc modo verũ eſt dictum illud: tamen fructus reſpondens huic Chriſti oblationi, non eſt diſtinctus à fructu, qui reſpondet oblationi Sacerdotis, vt ſic, ſicut neque oblatio diſtincta eſt: nec Sacerdos & Chriſtus ſub hac conſideratione ſunt duo, ſed vnum ad eum modum, quo Ariſtoteles dixit, imaginẽ & rem repræſentatam eſſe vnum terminum vnius animi motus.

Chriſti oblationi vt primarius offerens, eſt diſtinctus fructus ab eo, qui Sacerdoti miniſtro, non reſpondet.

Item in miniſterio ſacramẽtorum non eſt alius effectus, qui reſpondet Sacerdoti miniſtranti, & Chriſto per illum operãti, quamuis Chriſtus ſit, qui baptizat, qui abſoluit, &c. Sic ergo in præſenti idem eſt fructus oblationis, vt eſt à Chriſto, & vt eſt à Sacerdote, de quo infra dicam. Hic autem fructus non applicatur per intentionem Chriſti proxime & immediate, ſed per intentionem miniſtri, cui ipſe hoc commiſit, vt infra dicemus. Aliter poteſt oblatio Chriſti conſiderari, vt eſt in cœlo actualis ac perſonalis

nalis per proprium actum internum ipſius Chriſti, quomodo diſtincta eſt ab oblatione, quæ fit per Sacerdotem, & hoc modo, quamuis illa actio impetratiua ſit, ſicut & Chriſti oratio exiſtentis in cœlo, non tamen illi reſpondet aliquis fructus ex opere operato: Nullus enim Theologorum hoc docuit, imo vix faciunt mentionem huius modi offerendi, nec Scotũ exiſtimo illud ſenſiſſe. Ratio autem eſt, quia illa oblatio Chriſti, neque nũc eſt de nouo ſatisfactiua, quia non eſt Chriſtus in ſtatu ſatisfaciendi, vt ſatisfaciendi, vt ſæpe dictum eſt, neque etiam eſt applicatiua ex opere operato præcedẽtis ſatisfactionis Chriſti: quia ſecundum legem ordinariam Chriſtus non applicat ex opere operato fructum paſsionis ſuæ, niſi per ſenſibilia ſigna, qualia ſunt ſacramenta, & ſacrificium ſenſibile in perſona eius oblatum, omitto priuilegium Martyrij, & ſi quod aliud eſt huiuſmodi. Item, quia alias pari ratione dici poſſet, oblationem internam, qua Chriſtus in cœlo, vel in Euchariſtia exiſtens, offert & repræſentat Deo paſsionem ſuam eſſe applicatiuam ex opere operato meritorum & ſatisfactionum Chriſti, & pro eius arbitrio huic, vel illi applicari, prout ipſe vult: Conſequens autem eſt abſurdum & ridiculum: nam, poſtquam Chriſtus pro nobis plene meruit & ſatisfecit, applicationem illius fructus, reliquit, vt ex opere operantis fieret per actus, & diſpoſitiones ipſius hominis diuina gratia præuenti & adiuti: ex opere autem operato per Eccleſiam & miniſtros ſuos iuxta illud, (Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpẽſatores myſteriorum Dei.) Ideo enim Sacerdotes inſtituit, cum maxima poteſtate ligandi, ſoluendi, offerendi, &c. Nullus ergo ſpecialis fructus ex opere operato reſpõdet huic oblationi, vt eſt à Chriſto, qui diſtinctus ſit à fructu, qui reſpondet cæteris offerentibus, & Sacerdoti, & miniſtro eius.

Circa ſecundã quæſtiun. aliquorum placitum. Secũdo, de Eccleſia & mẽbris eius, quatenus ſunt offerentes remotiſsimi, ſolum in habitu, & extrinſeca denominatione, vt ſupra declaraui: multi recentiores cenſent, illis omnibus & ſingulis eorũ reſpondere aliquam partẽ fructus ex opere operato: id eſt, cõſequi ex opere operato remiſsionem alicuius pœnæ per omnia & ſingula ſacrificia hoc ſolo, quod dicuntur offerre, quatenus ſunt membra Eccleſiæ offerentis per Sacerdotes, etiãſi nec ipſi vllum actum habeant circa ſacrificiũ, nec Sacerdos ſpeciali intentione eis applicet ſacrificij fructum. Ratio eſſe poteſt, quia oblatio huius ſacrificij eſt fructuoſa ex opere operato: ergo omnis offerens, eo modo, quo offert eſt particeps huius fructus: magis tamen vel minus pro ratione & modo offerẽdi, ſed iſti omnes aliquo modo offerunt, cum omnes ſint offerentes: ergo omnes participant fructum ex opere operato. Atque hæc opinio ſic expoſita ſolet tribui Scoto, loco citato, & eam indicant Sotus, & alij infra citandi. Sed licet hęc ſententia ſpeciem quandam pietatis præ ſe ferat: mihi tamen, nec vera, neque admodum veriſimilis videtur.

Fideles non offerẽtes per proprium actũ, quibus nec per Sacerdotis intentionem huius ſacrificij fructus applicatur, nihil ex opere operato conſequuntur. Primum enim authores citati, neque illam expreſſe declarant, nec videntur in eo ſenſu locuti: ſed in alio tractatu, ſectione ſequente. Deinde non habet ſolidum fundamentum: quia ſola denominatio offerentium per quandam remotam & extrinſecam habitudinem, non videtur eſſe ſatis ad percipiendum fructum ex opere operato. Vnde argumentor ratione, quia fructus paſsionis Chriſti non applicatur ex opere operato, niſi vel per propriam aliquam actionem, vel receptionem ſenſibilem, vel per ſpecialem applicationem alterius, ſed in præſenti non datur hic fructus per ſpecialem applicationem alterius, vt ſupponitur, neque etiam hi ſic offerentes aliquid recipiunt, per quod eis talis fructus applicetur, vt per ſe notum eſt. Neque etiam aliquid agunt, quia tantum habitu, vel extrinſece denominantur offerentes: vnde illa denominatio non fundatur in aliquo actu hominis, qui per ſe pertinet ad cultum Dei, vt valere poſsit ad meritum vel ſatisfactionem ſic offerentis.

Obiectio. Dices, quod Sacerdos offerat nomine Eccleſiæ, ſufficit, vt illa oblatio ſit impetratiua ſpeciali modo, adeo, vt, quamuis Sacerdos ſit iniquus, nihilominus illa actio ſuam vim impetrandi retineat: ergo hoc etiam ſatis eſt, vt illa oblatio ſit ſatisfactiua independenter à ſanctitate miniſtri; & conſequenter, vt illa ſatisfactio ſit ex opere operato; ergo illa ſatisfactio diſtribuenda erit inter Eccleſiæ membra, & vnicuique ſua portiuncula eueniet. *Solutio.* Reſpondetur: Si argumentum quidquam valet, non probat de applicatione ſatisfactionis Chriſti ex opere operato, de qua nos loquimur: ſed probat de noua quadam ſatisfactione, quæ in illo opere reperitur, ratione ſanctitatis totius Eccleſiæ, quam nullus hactenus poſuit in huiuſmodi actione. Quapropter non exiſtimo eſſe eandem rationem de impetratione, & de ſatisfactione: nam ad impetrandum ſufficit ſanctitas habitualis totius Eccleſiæ, ad quam reſpiciens Deus, quando nomine illius fit oratio, vel oblatio, ratione illius inclinatur ad concedendum id, quo petitur, in quo cõſiſtit impetrationis ratio, & ideo ad illam ſufficit illa habitudo, vel denominatio extrinſeca, quamuis ipſa Eccleſia per ſe ipſam ſpecialiter non oret. Sicut, quãdo à Deo petimus, vt nos exaudiat propter merita alicuius Sancti, illa reuera concurrunt ad impetrandum nobis, quia Deus ad illa reſpicit, etiam ſi Sãctus ille non oret pro nobis: & ſicut in lege veteri orabant fideles. (Propter Abraham ſeruum tuum, &c.) Quãdo fortaſſe Abraham pro eis non orabat, ſaltem illa oratione ſpeciali, quia ſatis erat, quod ſanctitas eius repræſentaretur Deo, ad inclinandum ipſum: ſic ergo nunc, quia Sacerdos orans in perſona Eccleſiæ, illius ſanctitatem Deo repræſentat, etiam ſi ipſe Sanctus non ſit: ad ſatisfaciendum autem de nouo non ſufficit hæc repræſentatio, ſed neceſſaria eſt realis actio, vel paſsio alicuius perſonæ gratæ Deo: de qua differentia inter impetrationem & ſatisfactionem plura infra dicturi ſumus. Nullus ergo fructus ſatisfactionis reſpondet ex opere operato his offerentibus. Si quis autem contendat illum modum offerendi ſufficere ad aliquem fructum ex opere operato, de illo philoſophari debet, ad illumque applicare omnia, quæ nos in quarto membro dicemus.

Sacerdoti offerenti fructus proprius ex opere operato huius ſacrificij reſpondet. D. Thom. Tertio, quod pertinet ad oblationem Sacerdotis, vt ſic, certum eſt, illi, prout offert in perſona Chriſti, reſpondere ex opere operato aliquem proprium fructum huius ſacrificij, vt Diuus Thomas ſentit ſupra q. 79. art. 5. & 7. & reliqui Theologi citati & citandi. Ratio eſt, quia hoc ſacrificium habet effectum ex opere operato, vt oſtenſum eſt: ergo maxime reſpõdet illi, vt eſt actio miniſtri à Chriſto deputati, & per quem Chriſtus ipſe operatur. Secũdo ita fit in actionibus omnium ſacramentorum: ergo & in oblatione huius ſacrificij: nam hæc etiam eſt inſtrumentalis actio ad fructum Chriſti applicandum. Tertio, quia hic eſt effectus ſacrificij, vt ſic: ſed oblatio Sacerdotis, vt ſit ab eo repræſentante perſonam Chriſti, eſt proprie actuale ſacrificium, ſeu ſacrificatio ipſa: ergo illi maxime reſpõdet fructus ex opere operato, quia vt ſic oblatio eſt proprie ſacrificalis, in ſuo genere infinita, ſemperque munda & grata Deo. Tandem ſub hac ratione hæc oblatio eſt maxime impetratiua: ergo ſub eadem eſt operatiua ex opere operato: nam eadem eſt ratio vtriuſque modi cauſandi, idemque eſt omnino ſacrificium, quod vtramque vim habet.

Concurrentes ad hoc ſacrificium fideles fructũ aliquem ex opere operato participant. Quarto de cæteris priuatis offerentibus, qui proprium aliquem concurſum habent ad oblationem ſacrificij cum Sacerdote, ſeu per ipſum, dicendum cenſeo, omnibus ac ſingulis reſpondere proprium aliquem fructum ex opere operato. Ita vt, ſi cõſtituamus hominem aſsiſtentem, vel miniſtrantem ſacrificio Miſſæ, cui Sacerdos intentione ſua ſpeciali nullum fructum ſacrificij ex opere operato applicet

de hu-

Caietan. Sylueſt. D. Thom.

de huiuſmodi homine pie ac probabiliter credimus, non ſequi proprium fructum ſuum ex opere operato. Quod videtur ſenſiſſe Caiet. tom. 2. Opuſcul. tract. 3. quæſt. 2. Sylueſt. verbo, Miſſa 1. quæſt. 9. & alij infra referendi, & D. Thomas nonnihil fauet, dicta quæſtione 79. art. 5. vbi ait oblationem huius ſacrificij eſſe ſatisfactoriam illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus. Sic etiam recte exponuntur illa verba, Can. Miſſæ. Pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt, vbi aperte ſermo eſt de offerẽtibus, diſtinctis ab ipſo Sacerdote, vt patet ex antecedentibus verbis. Et omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt. Neq; ſine cauſa illa duo membra diſtinguũtur, ſed (vt videtur) quia illæ duæ habitudines ſeu rationes, ꝓprie ſumptæ per ſe ſingulæ ſufficiunt ad percipiendum aliquẽ fructum ſacrificij ex opere operato. Accedit præterea ratio in ſecũdo puncto tacta, quia oblatio huius ſacrificij eſt fructuoſa ex opere operato: ergo rationi conſentaneum eſt, vt omnes, qui ad illam vere concurrunt per proprium actum, ſeu concurſum moralem, participent huiuſmodi fructum talis oblationis. Secundo amplius ita explicatur, quia ex huiuſmodi cõcurſu plurium offerẽtium cum miniſtro reſultat, quaſi vnum morale offerens cum maiori deuotione, reuerentia & dignitate; ergo reſpondet illi maior fructus ex opere operato, cæteris paribus: nam iuxta doctrinam Diui Thomæ ſupra, hic fructus definitur iuxta deuotionem offerentium: ergo hac ratione reſpondet ſingulis offerentibus, vt tales ſunt, aliqua pars illius fructus, iuxta vniuſcuiuſque deuotionem. Tertio, ſicut vſus ſacramenti conſiſtit in receptione, ita ratio ſacrificij in oblatione: ſed omnes, qui recipiunt ſacramentum, participant fructum eius: ergo ſimiliter omnes offerentes per proprium aliquem cõcurſum, vel actionem, participant fructum ſacrificij. Tãdem Chriſtus potuit hoc modo inſtituere huius ſacrificij efficacitatem, & eſt valde conſentanea dignitati eius, & hominibus conueniens, vt ſaltem ſpe fructus, vnuſquiſq; deuote offerre ſtudeat iuxta capacitatem ſuam: Ergo credendum eſt, ita inſtituiſſe. Et confirmatur, nam inconueniens eſſet, quod audiens Miſſam non plus fructus accipiat ex opere operato ex Miſſa, quam ille, qui non audit, ſi Sacerdotis applicatio erga vtrumq; ęqualis eſt: & alioquin in huiuſmodi effectu, nullum eſt incõueniens, nec aliquod contra illum obijci poteſt, quod difficultatem ingerat: cur ergo negandus eſt.

Sacerdoti offerenti duplex fructus ex opere operato ſacrificij reſpondet. Qualis vterque.

Atque ex hac reſolutione præcedenti puncto adiuncta, infero, Sacerdoti offerenti ſacrificium Miſſæ duplicem fructum ex opere operato reſpondere: nam Sacerdos ibi duplicem induit perſonam, Chriſti, ſcilicet, & propriam, & ſub vtraque ratione offert: ergo ſub vtraque illi fructus reſpondent: nam, quatenus offert in perſona Chriſti, vt miniſter publicus, reſpondet illius oblationi fructus ex opere operato, explicatus in præcedente puncto. Propter hoc autem publicum miniſterium, quod gerit, non exuit rationem perſonæ priuatæ, ſub qua etiam concurrit: nam vt Paul. ait, etiam ipſe indiget, vt pro ſe offerat, neque in hoc eſſe debet peioris conditionis, quam reliqui priuati offerentes. Vnde, ſi ſit Sacerdos iniuſtus, eius oblationi reſpondet prior fructus, nihilq; ex illo minuitur, ipſe tamen priuatur illo peculiari fructu, quẽ haberet, ſi vt priuata perſona ſancte offerret, & ideo q̃uis hic offerat ratione ſtipendij recepti, nullam iniuriam facit ei, pro quo offert, quia iam illi applicat totum fructũ, qui reſpondet ſacrificio, vt eſt à miniſtro publico: ſub hac enim ratione ſtipendium accipit, ſcilicet, vt publicus miniſter Chriſti. Et hinc etiam fit coniectura, diuerſum eſſe fructum, qui reſpondet Sacerdoti, vt priuato offerenti, quia nõ eſt veriſimile, ipſum priuari omni fructu ex opere operato: dat ergo alteri fructum communem (vt ſic dicam) ipſe vero fruitur ſuo peculiari fructu, reſpondente ſuæ priuatæ oblationi ac deuotioni: Neq; aliquis vnquam dixit, teneri Sacerdotem ad applicandum hunc proprium fructum danti ſtipendium: imo Scotus ſignificat, id fieri non poſſe, de quo poſtea dicam. Et iuxta hunc duplicem fructum intelligi ac conciliari poſſunt varia dicta Doctorum, quæ poſtea commemorabimus.

Etiam vt priuato offerenti duplex Sacerdoti ex opere operato reſpondet fructus.

Differentiæ aliquot inter fructum publico miniſterio ſacrificij reſpondentem & priuatis oblationibus. Prima.

Sed quæres, quomodo inter ſe differant hi duo effectus, ſiue in vna Sacerdotis perſona, ſiue in illa & alijs conſiderentur. Reſpondetur, plures intercedere differentias notatu dignas. Prima eſt, quod fructus qui reſpondet oblationi ſacrificij, vt in perſona Chriſti à Sacerdote offertur, non eſt principaliter propter ipſum, ſed propter populum, ſeu alios, pro quibus poteſt ſacrificium offerri: quia tunc Sacerdos gerit perſonam publicam, & eſt interceſſor inter Deum & populum: at vero alius priuatus fructus præcipue eſt propter ſingulos offerentes, quia nõ offerunt, vt publici miniſtri, ſed vt priuatæ perſonæ, & ideo illis datum eſt, vt ſua priuata oblatione aliquid ex ſacrificio haurire poſſint. Et hinc vlterius certum eſt, priorem fructum poſſe alijs applicari, & quoad hoc commiſſum eſſe ipſi Sacerdoti tanquam miniſtro, de poſteriori autem fructu res eſt dubia, quia ex inſtitutione id non ſequitur, ſed aliunde inueſtigandum eſt, vt videbimus.

Secunda.

Secunda differentia eſt, quia prior fructus de ſe eſt indifferens, & quaſi vniuerſalis, & ideo ſoli Sacerdoti Chriſti miniſtro, poteſtas eſt data, vt huic vel illi applicet illum. In quo ẽt eſt obiter notanda differentia, inter ſacramenta & ſacrificium, nam ſacramenta per ſe ordinantur ad ſanctificationem recipientium, & ideo, ſicut per receptionem applicãtur ad operandũ, ita per eandem receptionẽ determinantur ad agendum in hac perſona & in alia; & ideo hoc iam nõ pẽdet ab intẽtione, vel applicatione miniſtri, ſed tantũ remote, in quantum neceſſe eſt, vt velit huic dare ſacramentum, & hoc ipſum explicatur in formis ſacramentorũ, Baptizo te, Abſoluo te, &c. Ratio aũt ſacrificij conſiſtit in oblatione facta Deo: vnde intrinſece determinat, cui ſit offerendum, non tamen pro quo ſit offerendum, & ideo neceſſe eſt, vt aliunde determinetur. Quamdiu igitur cõſideratur oblatio, vt eſt à Chriſto per ſacerdotem ipſum repræſentantẽ, adhuc eſt indifferens, & vniuerſalis, tam ex parte eius, cui fit oblatio, quia ei pro quibuſcunq; offerri poteſt; quam ex parte rei oblatæ, ob eandem rationem: tum etiam ex parte offerẽtis, qui etiam eſt publicus & cõmunis, tum denique ex parte eorum, pro quibus offerri poteſt, quia de ſe ad nullũ eſt determinata: fructus ergo, qui oblationi ſic conceptæ reſpondet, indifferens eſt, donec per aliquem huic potius, quam illi applicetur, quod in nullius poteſtate dici poteſt eſſe poſitum, præterquam ipſius miniſtri. Nec vero dici poteſt determinari ex ſe ad ipſum Sacerdotem offerentem, ſicut determinatur effectus ſacramenti ad ſuſcipientem, quia, vt diximus, hic fructus non eſt principaliter propter ipſum, ſed propter alios, inter quos & Deum, ipſe eſt Mediator. Item, quia in eo nõ concurrit ipſe, vt talis perſona, ſed vt repræſentans perſonam Chriſti: non ergo limitatur ad ipſum, ſed communis eſt & indifferens. Et quoad hoc, recte intelligitur differentia, quam Diuus Thomas ſupra poſuit inter ſacramentum, & ſacrificium, quod illud operatur tantum in ſuſcipiente: ſacrificium vero etiam in alijs, pro quibus offerri poteſt: hoc enim maxime verum eſt, quoad hunc fructum. At vero alius poſterior fructus, qui priuatis offerentibus reſpondet ex ſe, & abſq; alia applicatione, & vniuſcuiuſq; offerentis, quia hic fructus principaliter eſt propter ipſum, qui in ea oblatione non gerit perſonam publicam, ſed propriam & priuatã, & ideo vt ſibi pro-

Diſcrimen inter ſacramenti & ſacrificij effectum.

ſit ſua oblatio, non eſt neceſſaria intentio Sacerdotis pro tali perſona ſpecialiter offerẽtis, ſed ſolum quod ipſa cum Sacerdote, & per Sacerdotem offerat, & q̃ Sacerdos, vt publicus miniſter, nomine eius offerat, vt ſuperius declaratũ eſt. Quin potius hinc fit, vt huiuſmodi offerens excludi nullo modo poſsit à participatione huius fructus, etiam ſi Sacerdos velit, aut tẽtet eum excludere, dummodo ille maneat offerẽs, & non excludatur à concurſu ſeu communicatione in tali ſacrificio. Adde etiam, ad obtinendum huiuſmodi fructum non eſſe neceſſariam in tali offerente ſpecialem intentionem conſequẽdi illum: ſufficit.n. intentio offerendi ſeu concurrẽdi ad ſacrificium miniſtrando, vel audiendo Miſſam, vel alio ſimili modo: quia per hoc ſatis determinatur talis fructus ad talem offerentem, niſi fortaſſe ipſe velit illum alteri applicare, de quo poſtea dicam.

Tertia ex D.Thom. Soto.

Tertia differentia eſt, quia ad priorem fructũ non eſt neceſſaria ſanctitas Sacerdotis, vt docet D.Thom. ſupra, q.82. art.6. & in 4. diſt.45. q.2. art.1. quæſtiunc. 3. & Soto, diſt.13. art.1. & omnes. Et hoc confirmari poteſt ex multis, quæ referuntur 1.qu.1.cap. Non nocet. c. Intra Cath. & de Conſecratione, diſt.5. cap. Vtrum ſub figura. Ratio etiam eſt ex dictis manifeſta, quia Sacerdos, quoad hoc, nõ gerit perſonam ſuam, ſed Chriſti. & ideo, ſicut hac ratione oblatio eſt grata & munda, ita etiam eſt efficax: quia nõ applicat meritum eius, ſed Chriſti. Accedit congruentia, quia, cũ hic fructus non ſit propter perſonam Sacerdotis vt talis eſt, ſed propter Eccleſiam, ideo non debuit pendere ex ſanctitate eius. Hac enim de cauſa inſtitutum eſt, quod ſacramẽta æque per malos miniſtros, ac per bonos perficerentur & ſanctificarent alios. Et confirmatur, quia alias Miſſa Sacerdotis peccatoris oblata pro anima purgatorij, nihil illi prodeſſet. Itẽ ſequeretur, Sacerdotem recepto ſtipendio ſacrificantem in peccato mortali non ſatisfacere ſuæ obligationi, ſed teneri iterũ in gratia ſatisfacere, quæ ſunt abſurda. Dices, ergo etiam ſi Sacerdos ſit hæreticus, & ab Eccleſia præciſus, ſacrificium offerat, illi, quantum eſt ex ſe, reſpondebit prædictus effectus, & ſi alicui per talem Sacerdotem applicetur, ei proderit, ſi non habeat obicem. Reſpondeo, concedendo totum, quia reuera ita eſt, neq; habet maius inconueniens, quam ſit in fructu ſacramenti. At vero alter fructus, qui reſpondet priuato offerenti, requirit in illo gratiam & ſanctitatem, vt eo frui poſsit. Quod quidem duplici ex capite, ꝓuenire poteſt: primo ex incapacitate Subiecti, quaſi paſsiue conſiderati, quia nimirũ is, qui eſt in peccato mortali eſt incapax omnis fructus paſsionis Chriſti ex opere operato, & hoc modo eſt res clara & mihi certa, vt inf. latius dicam. Secundo poteſt hoc prouenire ex indiſpoſitione offerentis, vt ſic, q̃ eſt difficilius, quia licet priori ratione huiuſmodi offerens ſit incapax perceptionis talis fructus in eo ſtatu, nihilominus intelligi poſſet, illius oblationi reſpondere ſuum fructum, quia, cum ille ſit ex opere operato, non videtur pendere ex ſanctitate ſic offerentis, quia non fundatur in merito eius: ergo erit illa oblatio ſemper de ſe fructuoſa, ita vt quãuis tunc ſit mortificata (vt ſic dicam) poſtea, ablato obice, poſſit reuiuiſcere, vel, ſi tunc alteri applicaretur, ſeu donaretur ille fructus, in quo non eſſet obex, in illo haberet effectum. Sed, quamquam ob hanc rationem res videatur dubia, tamen, cum in hac oblatione priuata perſona non operetur, vt miniſter Chriſti, ſed ſolum concurrat, vt priuata perſona veriſimile ſatis eſt, requiri ſanctitatem eius, vt tali oblationi reſpondeat proprius fructus ex opere operato: quia, licet talis fructus non fundetur in merito eius, & ideo non requiratur gratia, vt principium merendi, nihilominus requiri poteſt, vt diſpoſitio neceſſaria in tali offerente. Et confirmatur, nam, vt ſacramenti ſuſceptio ſit fructuoſa ex opere operato, requirit ſanctitatem in ſuſcipiente. Ergo & hæc oblatio in offerente. Item hic fructus primario eſt propter huiuſmodi offerentem: ergo merito ab eo exigitur diſpoſitio cõdigna ſacrificio, vt ſit ei oblatio talis fructuoſa, & ideo etiam, vt ſtatim dicam, quo diſpoſitio fuerit melior, eo hic fructus erit maior. Tandem, quod dicebatur de reuiuiſcentia talis fructus, ſi ſemel non acquiritur, friuolum eſt, ſine fundamẽto, vel aliqua neceſsitate dictum. Quod vero dicebatur, poſſe talem fructum donari alteri, incertum eſt, etiam in priuato offerente ſancto & iuſto, & ideo ſimpliciter loquendo, verius videtur, abſolute talem oblationem eſſe infructuoſam ex opere operato, quotieſcunq; extra gratiam ſit.

Quarta ex D.Thom. Soto. Corduba.

Quarta differẽtia ſimilis præcedẽti eſt, quod prior fructus reſpondens ſacrificio ſecundum ſe non eſt maior vel minor, propter maiorem, vel minorem ſanctitatem miniſtri, vt ſumitur ex Diuo Thoma, dicta quæſtion. 82. articul. 6. Soto, Corduba, & alijs. Quamquam Scot. in 4. diſtinctio. 13. quæſt. 2. ad tertium, & Gabriel lect. 26. in Cano. oppoſitum ſentiãt, qui conſequenter loquuntur, quoniam eodem modo opinati ſunt de miniſtris ſacramẽtorum. Nos autem cõtraria ratione vtimur, quia effectus ſacramẽti ex opere operato nõ augetur, nec minuitur ob miniſtri ſanctitatem maiorem vel minorem: ergo neç effectus ſacrificij. Patet conſequentia, quia etiam datur ex opere operato, & in eo non cõſideratur dignitas perſonæ, ſed officium miniſterij: nam in tantum operatur, in quantum eſt Chriſti miniſter. Item, quia, ſi hic effectus augeretur ob maiorem ſanctitatẽ miniſtri: ergo minueretur ob minorem: ergo omnino tolleretur ob carẽtiam ſanctitatis miniſtri: ergo è cõuerſo, ſi non pẽdet effectus ex ſanctitate miniſtri, neque etiam variabitur ob quãtitatem eius. Deniq; rationes factæ in præcedente differentia, hoc etiã probant. Vnde quando Alexander Papa in cap. Ipſi Sacerdotes, 1. quæſt. 1. dicit: Sacerdotes, quo ſanctiores ſunt, eo magis prodeſſe fidelib. per ſua ſacrificia, intelligendus eſt: quoad impetrationem, & meritũ de congruo ex opere operantis: non vero quoad effectum ex opere operato, vt ſupra D. Tho. exponit, & in 4. diſtinctione 13. quæſtione 1. art. 5. vbi Bonauentura, Paludanus & cæteri idem tradunt. At vero fructus poſterior, qui reſpondet priuatis offerentibus, eo maior eſt, quo ipſi meliori affectu & diſpoſitione offerũt. Ita ſumitur ex Diuo Thoma dicta quæſt. 79. articulo 5. & 7. in hac quæſtione 83. articulo quarto, ad octauum. Et probatur contraria ratione ſumpta ex præcedente differentia: nam, vt ſacrificium ſit hoc modo fructuoſum, neceſſaria eſt bona diſpoſitio offerentis: ergo quo hæc diſpoſitio fuerit melior, eo erit ſacrificium fructuoſius, quoad hũc effectum. Patet conſequentia, tum ex regula topica, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, tum à ſimili ex ſacramentis, in quibus melior diſpoſitio conducit ad meliorem effectum ex opere operato, tum ex coniecturis ſuperius adductis de ſacramentis: eſt enim hic modus inſtitutionis conuenientior, quia in hoc modo offerendi, vnuſquiſque offert, vt priuata perſona, iuxta propriam deuotionem: & ita reſpondet illi proprius, & particularis fructus: ergo conueniens fuit, vt, quo quis deuotius offert, eo maiorem fructum accipiat, nam & talis oblatio Deo acceptior eſt, & hoc modo excitabantur omnes ad deuotius & religioſius offerendum. Quæres, in quo ponenda ſit hæc maior deuotio, vel diſpoſitio melior. Reſpondetur, ex multis principijs poſſe deſumi. Primo ex maiori ſanctitate, cæteris paribus, ex meliori actu interiori, aut propter feruentiorem affectum, præſertim charitatis, vt Diuus Thomas dixit, aut quia ex meliori motiuo, magiſque ad Dei cultum pertinente ſit oblatio. Denique in actione

Reijcitur Scoti, & Gabriel opinio.

Alex. P. locus exponitur.

etiam

etiam exteriori poteſt reperiri differentia; nam quo aliquis magis concurrit, ſeu miniſtrat in ſacrificio, eo etiam cenſetur deuotius offerre, quod ſemper intelligendum eſt, cæteris paribus: nam, vt abſolute fiat comparatio, omnia penſanda ſunt, vt illa cenſeatur dignior oblatio, quæ penſatis omnibus circumſtantijs, moraliter fuerit maioris valoris apud Deum.

SECTIO IX.

Vtrum hoc ſacrificium habeat effectum ex opere operato in his, pro quibus offertur, non ponentibus obicem.

Cui à Sacerdote fructus ſacrificij ex opere operato applicatur non ponenti obicẽ infallibiliter confertur.

HÆc quæſtio tractari poteſt de fructu reſpondente ipſi ſacrificio ſecundum ſe, vt eſt à miniſtro in perſona Chriſti offerente: vel de fructu, qui reſpondet vnicuiq; priuato offerenti. Circa primum, vnum eſt certum ex dictis, nonnulla vero hic dubitari poſſunt. Certum (inquam) eſt ſacrificium hoc dare ſuum effectum ex opere operato, ei, pro quo à Sacerdote offertur, & talis fructus applicatur, etiam ſi ille, pro quo fit oblatio, nullo modo offerat, dummodo obicis impedimentum non ponat. Hęc aſſertio eſt communis omnium, & fere probata in ſectione præcedente. Poteſt tamen adhuc in hunc modum explicari, quia hic effectus, cum ſit ex opere operato, alicui infallibiliter dandus eſt, ſi non ponat obicem: nam hæc eſt de ratione effectus ex opere operato; ſed ille, cui dandus eſt hic effectus, non eſt determinatus à Chriſto inſtitutione ſua, neque nunc determinatus per voluntatem eius, vt exiſtentis in cœlo: ergo non poteſt eſſe alius, niſi ille, quem Sacerdos offerens ſua intentione determinauerit, ſeu pro quo obtulerit, aut cui hunc effectum applicuerit: hæc enim omnia in idem recidunt: Conſequentia tenet à ſufficiente partium enumeratione. Minor ſic declaratur, quia varijs modis intelligi poteſt facta inſtitutio. Primus eſt vt hic fructus neceſſario maneat in miniſtro offerente, & hoc modo facta non eſt, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, qui eſt, vt, pro alijs offeratur, & ex cõmuni ratione ſacrificij publici, ſeu oblati à Sacerdote, vt publico miniſtro Chriſti, cuius officium eſt, vt pro peccatoribus offerat, & ex alijs, præcedente ſect. adductis. Secundus modus inſtitutionis intelligi poſſet, quod hic fructus ſit totius Eccleſiæ, & diſtribuatur inter membra eius, iuxta capacitatem vel indigentiam vniuſcuiuſq; ex ſe, & ex vi inſtitutionis abſque vlla noua applicatione. Quod videntur ſenſiſſe Præpoſitiuus, & alij antiqui, qui, vt D. Thom. & alij Theologi referunt in 4. diſtinct. 45. dixerunt, hoc ſacrificium non magis prodeſſe his, pro quibus offertur, quam cæteris, hoc tamen eſt contra communem Eccleſiæ ſenſum, & ideo hæc opinio à Diuo Thoma, & cæteris Theologis reiecta eſt: Omnes enim pro certo habemus, hoc ſacrificium magis prodeſſe ei, pro quo ſpecialiter offertur, quod tamen eſſe nõ poſſet, ſi diſtributio effectus ex vi inſtitutionis eſſet determinata, indepẽdenter ab applicatione offerentis. Et confirmatur: nam alias ſequitur ſacerdotem offerendo vnum ſacrificium pro multis, æque ſatisfacere ſingulis, ac ſi pro vno tantum offerret, quia non propterea maiorem vel minorem fructum acciperet. Tertius mod⁹ inſtitutionis intelligi poſſet, quod Chriſtus hanc applicationem ſuę voluntati & intentioni reſeruauerit, vt videntur aliqui ſenſiſſe, qui, vt refert Scotus, quodlib. 20. dixerunt applicationem ſacerdotis nõ valere, niſi concordet cum Chriſti voluntate & intentione, quod eſt dicere, temere & fruſtra fieri, quia non poteſt Sacerdoti conſtare de tali voluntate, vt ei concordet, & ſi Chriſti voluntas adeſt, ac neceſſaria eſt, illa ſufficiet, quidquid Sacerdos faciat fruſtra: ergo & temere applicat alicui ſacrificium, hoc vero eſt contra ſenſum & traditionem Eccleſiæ. Quare non debuit hoc pendere ex noua Chriſti voluntate hominibus incognita; ſed aliqua certa lex circa hoc ſtatui debuit, vt poſſent homines humano more ſacrificium offerre & applicare: ſicut factum etiam eſt in ſacramentorum effectibus: Solum ergo ſupereſt quartus modus inſtitutionis, conueniens, rationabilis, & Eccleſiæ vſui conſentaneus, ſcil. quod hic effectus detur illi, cui Sacerdos offerens tanquam diſpenſator myſteriorum Dei, illum applicuerit. Vnde hoc ipſum ius applicandi, quaſi debitum erat officio Sacerdotis, quod eſt, intercedere inter Deum & homines, & conſequenter offerre etiam Deo ſacrificium pro hominibus. Quocirca, ſicut in ſacramentis requiritur intentio miniſtri, vt ſacramentum fiat ab homine humano modo, ita in ſacrificio requiritur intentio Sacerdotis applicantis fructum ſacrificij, vt ſic oblatio pro vno homine fiat per alium hominem humano modo. Vt autem hæc oblatio infallibiliter habeat effectum, ſemper intelligitur conditio, dummodo is, pro quo fit oblatio, non ponat obicem: nam hoc ſemper neceſſarium eſt ad quemlibet effectum ex opere operato.

Præpoſitiuus

Sed circa hoc inquiri poteſt primo, ſi intentio miniſtri iniqua ſit, & contra iuſtitiam vel obedientiam, nihilominus ſit efficax, vt detur effectus, verbi gratia, tenetur Sacerdos ex iuſtitia applicare ſacrificium Petro, ratione ſtipendij accepti, & nihilominus applicant illud Paulo: hæc applicatio iniqua eſt, quia contra iuſtitiam: quærimus ergo, an nihilominus detur effect⁹ Paulo, vel potius Petro. Similiter iubet mihi Superior, vel Epiſcopus, vel Summus Pontifex, vt ſacrificium offeram pro tali defuncto: ego autem pro me offero, quæritur, cui proſit ſacrificium. Quidam generatim docent in huiuſmodi caſibus, ſacrificium operari, non iuxta voluntatem miniſtri, ſed iuxta obligationem, id eſt, in eo, pro quo tenetur offerre, non pro quo offert. Ita ſignificat Scotus quodlibeto 20. & Gabriel, lectione 26. in Canon. quamuis dubitãdo dicant, fere ita eſſe. Ratio inprimis eſſe poteſt, quia Chriſtus non applicat fructum ſuum per iniurioſam actionem. Sed hæc ratio friuola eſt, quia licet Chriſtus nolit iniurioſam actionem, permittit tamen illam, & illa exiſtente bene vtitur, & per eam interdum magna & ſupernaturalia beneficia confert, non ipſi peccanti, ſed alijs. Vt videre licet in actionibus ſacramentorum, nam licet miniſter conferat ſacramentum per actionem iniuſtam, vel quantumuis iniquam, Deus per illam ſanctificat hominem, ſi non ponat obicem: de qua re certam, & immutabilem legem ſtatuit: ſic ergo in præſenti, potuit generalem legem ſtatuere, vt ſacrificium operetur in eo, cui à Sacerdote applicatur, ſiue Sacerdos aliàs bene agat, ſiue inique. Videtur autem expediens, ita factum eſſe, vt Eccleſia aliquid certum & ſtabile haberet in hoc negotio.

1. Quæſitum.

Opinio Scoti & Gabrielis improbatur.

Alij nihilominus diſtinctione vtuntur, nam obligatio Sacerdotis ad offerendum pro aliquo poteſt oriri ex propria voluntate; ſeu priuato contractu, vt qui propria voluntate promiſit, vel ſtipendium accepit, vel oriri poteſt ex volũtate Superioris. Quando eſt prioris modi, dicunt præſentem voluntatem prȩualere obligationi, quia cum illa obligatio orta ſit ex voluntate, per poſteriorem retractatur prior voluntas, quia, licet illa voluntas mala ſit, tamen hoc ipſo, quod eſt poſterior & abſoluta, eſt efficacior, & ideo, licet ille male faciat, alteri applicando ſacrificiũ, tamen fructum tenet. Quãdo vero obligatio eſt poſterioris rationis, dicunt, voluntatem ſuperioris ſeu Eccleſiæ vincere Sacerdotis voluntatẽ propriã: eſt enim efficacior, & ideo non poteſt (aiũt) per Sacerdotis voluntatem retractari, aut irritari. Vnde concludunt, non obſtante tali voluntate Sacerdotis fructũ ſacrificij applicari ei, cui Superior vel Eccleſia vult. Ita fere Ledeſma in 4. 2. part. quæſt. 16. art. 14. circa finẽ, & Cord. li. 1. q. 3. opin. 6. qui exiſtimat, hoc præcipue locũ habere in Religioſis, quia nihil habent proprium, & ideo ſi Superior applicat eorum ſacrificia, appli-

Placitum Ledeſmæ & Cordubenſis refellitur.

applicata manent, etiam ſi ipſi nolint. Sed hæc diſtinctio, neq; in antiquis Doctorib. reperitur, neq; habet ſolidum fundamentum, quia ſicut in adminiſtratione ſacramentorum. Sacerdos operatur vt miniſter Chriſti, ita & in oblatione huius ſacrificij: ſicut ergo in adminiſtratione ſacramenti intētio eſt propria & perſonalis: ita & in oblatione & applicatione huius ſacrificij, in qua Sacerdos etiam ſe gerit, vt habens immediate à Chriſto poteſtatem & vices eius, propter quod intentio Sacerdotis & Chriſti vna eſſe cēſetur: ergo quoad hoc intentio Sacerdotis non ſubditur intentioni Eccleſiæ, vel alterius hominis, quātumuis ſuperioris: ita vt per illam irritari poſsit, quāuis ſubdi poſsit, quoad obligationem faciendi, vel non faciendi. Quod eodem exemplo ſacramentorum declarari poteſt: nam ſi Superior præcipiat, vt non baptizet, vel baptizet hunc, & non illum, vel vt non abſoluat (dummodo iuriſdictionem non auferat) nihilominus, ſi ſubditus faciat, factum tenet, nec potuit Superior eius intentionem, ſeu voluntatem irritare. Idem ergo eſt in præſenti, quoad voluntatem offerendi, vel applicandi ſacrificium alicui: vtriuſque enim ratio eſt eadem, ſcilicet, quia tunc operatur Sacerdos tanquam is, qui Chriſti vices gerit. Et confirmatur primo, quia etiam hic actus conuenit Sacerdoti, ex vi poteſtatis & characteris Sacerdotalis, vt patet ex forma ordinationis ei⁹: (Accipite poteſtatem offerendi ſacrificium pro viuis & defunctis.) Rurſus hic actus non requirit iuriſdictionem, ſed ſolā Ordinationem, vt per ſe conſtat: ergo non poteſt irritari per ſolam prohibitionem Superioris: hoc enim generatim verum eſt in omnib. aliis actibus alicuius Ordinis, qui iuriſdictionem non requirunt. Confirmatur ſecūdo: nam, ſi Sacerdos teneatur hodie Miſſam ob ſtipendium pro aliquo offerre, & non faciat, ſed pro alio, tenetur vel reſtituere ſtipendium, vel altera die munus ſuum implere, vt eſt omnium ſententia & praxis infra tractanda: ergo ſignum eſt, prçualuiſſe voluntatem Sacerdotis, quamuis iniquam: & ſacrificium de facto non fuiſſe applicatum ei, ad quem erat obligatio: alias in re ipſa non eſſet facta inæqualitas, neque iniuria, neque Sacerdos amplius obligatus permanſiſſet, & hoc totum ſecunda opinio ſupra citata cōcedit. Idem autem eſt in Parocho, ſi ex officio, vel ſtatuto Eccleſiæ, teneatur pro ſuis omnibus ſacrificare, & ſacrificet quidem, non tamen pro illis, ſed pro aliis, quia reuera tenetur poſtea reſarcire damnum, ſuamque obligationem (quæ extincta non fuit) explere. Et idem cenſeo de religioſo: nam ſi in ſimili caſu inobediens ſit, tenetur poſtea ex eadem obedientia ſuperioris voluntatem explere, niſi fortaſſe conſtet, occaſionem vel rationē talis præcepti omnino iam ceſſaſſe. Vnde nihil refert: quod religioſus nihil proprium habeat, quia ſaltem nō eſt priuatus intrinſeco dominio ſuorum actuum, quod eſt per libertatē, ratione cuius poteſt abſolute velle contrarium eius, quod ſuperior vult, & quia alias tūc operatur, vt Chriſti miniſter per poteſtatem ab eo datam, ideo non poteſt illa voluntas à ſuperiori irritari. Imò addo, etiam in ſatisfactionibus propriis, quas vnuſquiſque poteſt ſua voluntate alteri applicare, vel donare, religioſum non ita ſe abdicaſſe earum dominio, vt poſsit ſuperior ipſo inuito vel inſcio, eas, cui voluerit, applicare vel donare, quia paupertas religioſa ad huiuſmodi res ſpirituales non extenditur, quamuis obedientia extendi poſsit ad obligandum religioſum, vt eas applicet, cui ſuperior præceperit: Poteſt enim hoc præceptum interdum eſſe rationabile & iuſtum.

Sacerdotis voluntas fructum ſacrificij applicat quoquo verſus per iniquitatem deflectat.

2 Quæſitū.

Secundò requiri circa idem poteſt, vtrum omnis Sacerdos, quoties ſacrificat, teneatur aliquam partē huius fructus ex opere operato offerre pro tota Eccleſia, vt inter omnia membra eius diſtribuatur iuxta proportionem Deo cognitam, fundatam fortaſſe in ſingulorum deuotione & diſpoſitione. Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia fere omnes authores dicunt, omnib. baptizatis habentibus reatum pœnæ, & non ponentibus obicem, obuenire partem aliquam huius fructus ex opere operato ex omnibus ſacrificiis, quæ in Eccleſia fiunt. Vnde orta eſt illa vulgaris diuiſio triplicis fructus huius ſacrificij, prout à Sacerdote applicari poteſt. Primus dicitur ſpecialiſsimus, & videtur eſſe ille, quem diximus reſpondere Sacerdoti, vt priuatæ perſonæ. Secundus dicitur ſpecialis, & videtur eſſe ille, quem Sacerdos applicare debet ei, pro quo ſpecialiter offerre tenetur. Tertius dicitur generalis, vel generaliſsimus, & hic eſt, quem omnia Eccleſiæ membra participant: ergo tenetur Sacerdos hanc partem eis applicare. Illam vero diuiſionem primus omnium videtur inueniſſe Scotus, d. quodlib. 20. quem ſecutus eſt Gabr. d. lect. 26. & poſtea recentiores, Corduba & Ledeſm. ſupra, & Soto diſt. 13. quæſt. 2. artic. 2. Eius tamen diuiſionis nullum aliud fundamentum afferunt quoad hoc tertium membrum, niſi quia iuxta vſum Eccleſiæ, omne ſacrificiū offerri debet pro tota Eccleſia, & omnibus membris eius. Item, quia congruum & charitati conſonum eſt, vt omnes de communi ſacrificio & fructu eius participent, ſed non participant, vt offerentes, ſicut ſupra diximus: ergo neceſſe eſt, vt pro eis offeratur. Sed hæ rationes recte quidem procedunt de impetratione ſacrificij: tamen de fructu ex opere operato nihil omnino vrgent. Probabilius ergo exiſtimo, neque eſſe talem obligationem in Sacerdote, neque de facto ita accidere, vt omnia Eccleſiæ membra fructum aliquem ex opere operato recipiant per omnia ſacrificia. Probatur, quia vel illa obligatio, vel applicatio, fundatur in ipſamet inſtitutione, & Chriſti voluntate, vel in ordinatione Eccleſiæ: neutrum autem dici poteſt cum fundamento probabili. Primum declaratur aliter diſtinguendo: nam, vel ſenſus eſt, Chriſtum Dominum impoſuiſſe diuinum præceptum omnib. Sacerdotibus applicandi hoc modo fructum ſacrificij, quoad aliquam partem eius, & hoc eſt friuolum & gratis confictum: vbi eſt enim hoc præceptum? aut quo Scripturæ teſtimonio, quaue Patrum traditione, vel Eccleſiæ declaratione cōſtat? aut quęnam ſunt ſigna, vel coniecturæ illius? cum totum id, quod in Eccleſia fieri videmus, vel factum legimus, & ſit ab ipſa Eccleſia inſtitutum, & ſufficienter per ſolam impetrationem ſaluetur. Addo, interdum Eccleſiam contrarium ſtatuere circa aliquas perſonas, vt ſtatim dicam, quod non faceret, ſi derogaret diuino præcepto. Alius ſenſus eſſe poteſt, Chriſtum Dominum ſua authoritate & voluntate applicuiſſe hanc partem vniuerſæ Eccleſiæ independenter à voluntate miniſtri, quamuis reliquā partem huius fructus ei applicandam commiſerit. At hoc eiſdem rationib. refutandum eſt, quia non eſt min⁹ voluntarium, vnde qua facilitate dicitur, reiicitur. Eo vel maxime, quod non eſt à Chriſto inſtitutum, vt omne ſacrificium neceſſario offerri debeat, pro tota Eccleſia: quia neq; ex vi inſtitutionis ſequitur, neq; aliunde oſtendi poteſt diuinum ius, ſed ſolum Eccleſiæ ordinatio: vnde ipſa etiam Eccleſia interdū excludit aliquos à participatione omnis fructus huius ſacrificij. Et deinde inquirendum eſſet, quæ vel quanta ſit pars hui⁹ fructus, quæ ſic eſt implicata. Item, an ſit maior, quando ſunt plura membra capacia illius: & minor, quando pauciora, vel, ſi ſemper eſt æqualis, quo plura ſunt huiuſmodi Eccleſiæ mēbra, eo min⁹ ſingulis, obueniat, cæteris paribus, quia illa portio non eſt infinita, quia nō applicat totam Chriſti ſatisfactionem, neq; eſt fructus quoad ſufficientiam, ſed quoad efficaciam, ſecundum quam non pōt eſſe aliquid infinitū: Eſt ergo finita: ergo diuiſa inter plures, cæteris paribus, erit minor in ſingulis, quod nec prædicti authores admittere volunt.

Vulgaris partitio fructus ſacrificij à Sacerdote applicabilis.

Non omnia Eccleſiæ membra fructus aliquid ex opere operato ſingulorū ſacrificiorū ſortiuntur, nec talem id Sacerdotes omnibus applicare tenentur diuino iure.

Secun-

Ită nec Eccleſiaſt. co. Secundum, ſcilicet, quod, nec præcepto Eccleſiæ ſit talis obligatio, eiſdem fere rationibus cum proportioue applicatis oſtendi poteſt, quia nullibi eſt ſcriptum tale præceptum Eccleſiaſticum. nec ex Cā: Miſſæ colligi poteſt: ibi enim ſolum oratur pro omnibns in perſona Eccleſiæ, & ſimiliter generaliter offertur pro omnibus quoad impetrationem. Et idem *Con. Cab. II.* ſumi poteſt ex Conc. Cabil. II. cap. 39. & habetur de conſecratio. diſtinct. 1. cap. (Viſum nobis eſt, vt in omnib. Miſſarum ſolemnib⁹ defunctorum ſpiritus loco cōpetenti Dominus deprecetur: Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus, & pro quibuslibet neceſſitatibus Dominus deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Miſſarum ſolēnibus fundātur.) Ex quibus verbis poteſt ſumi noua coniectura, quia non omnibus animabus purgatorij applicatur ex omnibus ſacrificijs aliqua pars fructus ex opere operato: alias facillimo negotio omnes à purgatorio liberarentur. Imo etiam de viuis idem fieri poteſt argumentum: præſertim de his, qui in ſtatu gratiæ perdurant aliquamdiu: nam vix poterunt habere aliquem reatum pœnæ, ſi per omnes Miſſas aliquam remiſſionem pœnæ recipiūt. Deniq;, vt Eccleſia poſſet hoc præcipere, deberet deſignare, quāta, vel quota pars effectus eſſet ſic applicanda pro vniuerſa Eccleſia: Hoc autem neq; fecit, neq; facile fingi poteſt. Nulla ergo eſt talis obligatio in Sacerdotibus, ſed in eorum voluntate poſitum eſt, vt totum hunc fructū applicent, vel per ſpecialem, vel per generalem intentionem, prout eis libuerit, vel licuerit. Non eſt enim in hoc aliquod vniuerſale præceptum poſitum, ſed vnuſquiſque operari debet iuxta ſuam propriam & peculiarem obligationē, vel, ſi nullam habuerint, iuxta prudens & honeſtum arbitrium. Igitur prædicta diuiſio, vt in ea locum habeat aliquo modo ille fructus generaliſsimus, intelligenda eſt, vel de ſola interpretatione, vel in communi & abſtracte de fructu, ſiue in rigore ex opere operato, ſiue per modum impetrationis eueniat, nec fortaſſe Scot. & Gabr. aliud intenderunt, vt ex fundamentis & diſcurſu eorū colligi poteſt: occaſionem tamen errandi dederunt, quia interdum vocant hunc fructum ex opere operato, quia illa impetratio non fundatur in merito Sacerdotis offerentis, ſed in ſanctitate Eccleſię, & dignitate ipſiuſmet ſacrificij.

Diſtributio effectus huius ſacrificij in ſpecialiſſimum ſpeciale & generaliſſimum de impetratione intelligenda.

3 Quæſitum

Quorundā opinio.

Tertio inquiri poteſt, quid, ſi Sacerdos nulli applicet hunc fructum, vel ei applicet, qui non indiget, vel non eſt capax? Soto, Cordub. & alij, cenſent in eis caſibus & ſimilib. ſeu quotieſcunq; applicatio non habet effectum, reponi in theſauro Eccleſiæ, vel (vt melius loquamur) maneret in theſauro Eccleſiæ, quia fructus ille non eſt de voto comparatus, & à Deo acceptatus, ſed eſt pars aliqua infiniti fructus paſsionis Chriſti, qui iam totus eſt in theſauro Eccleſiæ, & in acceptatione diuina, & ideo quando efficaciter non applicatur, manet quidem in theſauro Eccleſiæ, nihil tamen illi theſauro additur ex vi talis ſacrificij, quod ſpectat ad fructum ſatisfactionis; de quo modo agimus, quia in illo ſacrificio, vt in perſona Chriſti fit, nulla eſt noua ſatisfactio, vt ſæpe dixi. Sicut, quando Baptiſmus, vel aliud ſacramentum priuatur ſuo effectu nihil noui reponitur in theſauro Eccleſiæ, ſed ſolum impeditur, ne ex theſauro meritorum Chriſti aliquid cōferatur ſuſcipienti ſacramentum. Niſi quis fortaſſe velit diſtinguere theſaurum Eccleſiæ à merito & ſatisfactione Chriſti quoad ſufficientiam, quatenus conſtat ſolum ex ſatisfactionib. Sanctorū, & alijs, quæ ſpeciali titulo iam ſunt acquiſitæ ipſi Eccleſiæ, inter quas annumeret hanc partem ſatisfactionis reſpondentem ſacrificio ex opere operato: nam hoc ipſo, quod Eccleſia per ſuum miniſtrum obtulit illud ſacrificium, videtur acquiſiuiſſe ſpeciale ius ad illam ſatisfactionem, atque hac ratione dici poſſet, quando non applicatur alicui, ſpecialiter reponi in theſauro Eccleſiæ. Quod probabiliter conſideratum eſt, parum tamē refert, hoc vel illo modo loqui, nam res eadem eſt, nimirum, facta hypotheſi, quod per nullam intentionem miniſtri formalem, vel virtualem ille fructus applicetur, ſacrificium carere actuali effectu, quia non eſt ſufficienter applicatum ad operandum. Addo tamen rariſsime accidere poſſe caſum, in quo Sacerdos nulli applicet hunc fructum: Nam ad hoc ſufficit intentio formalis, vel virtualis: nam ſi ad conficiendum ſacramentum, vel offerendum ipſum ſacrificium Deo, ſufficit virtualis intentio: multo magis ſufficiet ad applicandum fructum eius: Hæc autem virtualis intentio vix deeſſe poteſt; nam omnis Sacerdos, quando alteri non applicat ſacrificium, ſaltem habet virtualem intentionem fruendi fructu illius. Applicat ergo ſibi ipſi, vel, ſi aliquo titulo obligatus ſit ad offerendum pro alio, etiam habet vnuſquiſque intentionem virtualem implendi obligationem ſuam, & ſimiliter in eo caſu, quo applicatur ſacrificium ei, qui non indiget, vel non eſt capax fructus illius, vnuſquiſque habet intentionem, vt, vel ad ſe redeat, vel animabus purgatorij, aut alijs indigentibus, applicetur; Itaque, ſi ſacerdotes mediocriter ſint inſtructi, & aliquam diligentiam in ſacrificando & offerendo adhibeant, vix eis prædictus caſus eueniet. Quia vero impoſsibilis non eſt, ſtatuamus ita accidiſſe, nūquid poterit poſtea ſacerdos applicare præteritum ſacrificium? Non enim defuere, qui ita ſenſerint, fortaſſe, quia ſacerdos, offerendo ſacrificium, acquiſiuit ius, & fecit quodammodo ſuam illam ſatisfactionem, & ideo videtur ſemper manere in poteſtate illius applicare illam. Sed hoc difficile creditu eſt, alias poſſet Sacerdos etiam ex inſtituto, & directa intentione ſuſpēdere hunc effectum, & reſeruare illum, vt alio tempore fiat arbitrio ſuo, & conſequenter, ſi ipſe eſt in peccato, poteſt fructum ſeu applicationem eius ſuſpendere, donec ſit in gratia, vt poſsit, ſi velit, ſibi applicare, & idem poſſet reſpectu alterius. Item, qui nō habet ſtipendium, poſſet dicere ſacrum, & reſeruare applicationem, & poſtea accepto ſtipendio ſatisfacere applicando ſacrificium prius oblatum ei, qui poſtea ſtipendium dedit: hæc autem & ſimilia ſunt inaudita in Eccleſia, & valde abſurda, vt latius tractat Cordu. lib. 5. de indulgentijs, q. 42. *Cordub.* Dicendum ergo eſt, quod ſicut ſacramentum ſolum eſt in poteſtate miniſtri pro tempore & momento, quo conficitur, & tunc habet effectum, qui non poteſt à miniſtro ſuſpendi: ita ſacrificium eſt ſub poteſtate & intētione miniſtri, quamdiu offertur, & tunc debet applicari, & habere effectum, qui non debet ſuſpendi arbitrio, vel incuria miniſtri, & ideo ſi hac de cauſa ſemel careat effectu, iam nō eſt in poteſtate miniſtri, applicare illud: quia non eſt inſtitutū, vt operetur, niſi dum ſit ſeu exiſtit ſuo modo, & ideo Sacerdos nullum acquiſiuit ius, vt applicet ad operandum ſacrificium iam præteritum. Dices, quantum ad deprecationem poteſt aliquis applicare præterita ſacrificia: Ergo, & quantum ad ſatisfactionem ex opere operato. Reſpondetur, negando conſequentiam: nam quoad impetrationem ita poteſt applicari ſacrificium, ſicut præterita bona opera: manent enim in acceptatione diuina, & vt ſic poſſunt iterum atque iterum Deo repræſentari, vt propter illa nos exaudiat, & idem eſt de ſacrificio, quia hic effectus, neque habet definitam quantitatem, nec certum tempus, nec ſpecialem promiſsionem, aut inſtitutionem, quæ omnia ſecus ſunt in effectu ex opere operato. Vnde addo, quando applicatio fit ad impetrandum, non proprie fieri ad nouam effectum in eo ordine, niſi quatenus per nouum orationem & petitionem nouus effectus impetratur, & id quod in ſacrificio vel bono opere præterito quodammodo iam erat in virtute & quoad ſuffi-

Si ante oblatum ſacrificium ipſius fructus non applicetur nil poſt applicare iuuabit.

Obiectioni reſpondetur.

ſufficientiam applicatur ad efficaciam mediante oratione. Non eſt ergo ſimile de impetratione & effectu ex opere operato.

Conſectariũ.

Ex dictis colligo, ſi Sacerdos applicet ſacrificium, referendo intentionem ſuam ad intentionem alterius hoc modo; applico hanc Miſſam, cui Petrus applicuerit, tunc, ſi alius tempore oblationis conditionem impleuerit, & ſacrificium applicuerit, validã eſſe & ſufficientem applicationem: ſi autem cõtingat, alterum non applicuiſſe alicui ſacrificium, tunc carere effectu ſuo. Quia cum applicatio Sacerdotis fuerit, quaſi conditionata, & non inuenerit cõditionem impletam, omnino inefficax redditur; ſicut in conficiendo ſacramento per intentionem cõditionatam, ſi conditio non eſt poſita in re, quando materia & forma cõſummantur, nihil fit, quia talis intentio nihil ponit in eſſe & ideo inefficax redditur. Ita ergo eſt in præſenti propter eandem rationem, quamquam Cordub. lib. 1. quæſt. 4. dub. 5. oppoſitum ſentiat: dicens, iam Deo eſſe præſentem futuram voluntatem alterius, & ideo fructum ſacrificij ſtatim applicari illi, cui Deus præuidet ab alio fore applicãdum. Quod ſi Deus præuideat nullam futuram applicationem alterius: tunc ait ſacrificium ſtruſtrari ſuo effectu, ſed certe primum illud non fuit ab illo ſatis animaduerſum, alioqui pari ratione dicere poſſet, ſacramentum datum ſub conditione de futuro, ſi Petrus conſenſerit, ſtatim eſſe validum, ſi Deus præuidet, Petrum cõſenſurum, quia iam reſpectu Dei intentio conditionata tranſit in abſolutam. Item deberet idem dicere de hac applicatione; offero ſacrificium pro eo cui craſtina die applicuero: vel pro eo, qui daturus eſt mihi eleemoſynam, & de ſimilibus, quæ ſunt præter vſum Eccleſiæ, magnoſq; abuſus parere poſſunt, ſi introducantur. Deus ergo, ſicut nec punit, nec præmio afficit, nec ita confert effectus ſacramentorum, aut ſacrificij, ex his quæ præuidet futura, ſed iuxta præſentem hominis intentionem & diſpoſitionem: & ideo, ſi intentio, vt nunc eſt in homine, eſt conditionata, etiam quando conditio non eſt oppoſita abſolute & ſecundum ſe eſt inefficax, & ſuſpendit effectum, donec conditio reipſa impleatur, ideoq; nihil operatur, quicquid Deus præuideat.

Cordub. refutatur opinio.

Dubium.

Scoti & Gabriel. opinio.

Supereſt dicendum de alia parte quæſtionis, ſcilicet, de priuatis offerentibus, an ſi pro alijs offerant fructum ſuum, illis proſit: nam Scot. & Gabriel ſupra, agentes de illo fructu Sacerdotis, quem vocant ſpecialiſſimum, negant poſſe applicari alijs. Non videntur autem loqui de poteſtate ſimpliciter, ſed vt licite, vel non licite fiat, nec loquuntur vniuerſaliter ſed cum limitatione, ſcilicet, quando ipſemet Sacerdos indiget tali fructu, quia eſſet contra ordinem charitatis alteri applicare: Hæc enim ratio, ad ſummum probat, tunc non poſſe fieri licite: non vero, quod ſimpliciter non poſſet, aut quod factum non teneret: interdum enim poteſt homo peccare donando quod ſuum eſt, & quod nihilominus donatio ſit valida. Vnde etiam illa ratio nullo modo procedit in his, qui non indigent, quia tunc nihil facient contra ordinem charitatis. Hæc autem doctrina, ſi vera eſt, eadem ratione applicanda eſt cæteris priuatis offerentibus, quia, vt ſic, Sacerdos ſe habet vt priuatus offerens, ſicut ſupra diximus. Quamquam (vt verum fatear, & Ledeſma prius intellexit) authores prædicti ſolum loqui videntur de fructu ex opere operantis: tamen in illo etiam procedit eadem ratio in alijs priuatis offerentibus, quæ in Sacerdote, vt per ſe conſtat: Quocunque autem modo illa doctrina intelligatur, ſiue de fructu ex opere operato, ſiue ex opere operantis, non recte probantur illa ratione Scoti. Quia hic fructus, de quo agimus, non eſt remiſſio alicuius culpæ, neque gradus aliquis ſanctitatis, gratiæ, aut gloriæ, ſed eſt ſatisfactio, vel remiſſio alicuius pœnæ: in huiuſmodi autem malis pœnæ, non eſt contra charitatem propriam, quod aliquid cedat iuri ſuo, priuando ſe tali commodo, vt alteri benefaciat. Et hoc confirmat vſus omnium piorum: applicat enim ſatisfactiones ſuas pro animabus purgatorij, non quia exiſtiment, ſe illis non indigere: Eſſet enim hæc arrogans cogitatio, ſed quia vel ſperant alijs modis ſibi interim prouideri poſſe, vel quia volunt alijs benefacere, etiam ſi aliquid amplius ipſi patiantur, vel certe, quia in hoc ipſo charitatis opere magis merentur & hoc bonum exiſtimant merito & ſatisfactioni eſſe præferendum. Alijs igitur abſolute videtur poſſe priuatos offerentes hunc fructum alijs donare: quia in hoc non peccant, vt declaratum eſt, & alioqui facultas eis non deeſt. Nam ſuo modo ſunt domini illius ſatisfactionis: nam licet ex opere operato detur, tamen reuera fit tam propria, ſicut illa, quæ eſt ex opere operantis: Sicut ergo hæc libere poteſt alteri dari, ita & illa.

Dices fortaſſe, ſolis Sacerdotibus, quatenus operãtur, vt miniſtri Chriſti, datam eſſe poteſtatem applicandi alijs fructum oblationis ſuæ, quia ſolum miniſtri Chriſti vt ſic conſtituti ſunt Diſpẽſatores myſteriorum Dei, & ideo per ſolos illos poteſt conferri effectus ex opere operato. Sed contra, nam, cum Chriſtus conceſſerit ſingulis fidelibus fructum aliquem ex opere operato, ratione oblationis eorum, vt ab ipſis eſt: vnde conſtat negaſſe illis poteſtatem applicandi alijs talem fructum? Quamquam enim demus talem fructum reſpectu alterius, non eſſe ex opere operato, eſſe tamen poterit per modum cõmunicationis ſpiritualium bonorum: nam hi duo modi diuerſi ſunt: quando enim applicatio eſt ſimpliciter ex opere operato, nõ oportet, vt applicans ſit in gratia, ſicut antea de Sacerdote, vt ſic diximus: quando vero applicatio eſt ſolum per modum communicationis, oportet vt iſte qui applicat, ſit in gratia: nam oportet, vt prius ſibi ius acquirere poſſit, quod in alium transferat: vt autem acquirat tale ius, oportet, vt ſit in ſtatu gratię. Et in hunc modum explicata hæc opinio eſt probabilis.

Nihilominus cenſeo, cõtrarium eſſe probabilius, ſcilicet non poſſe huiuſmodi offerentes alijs applicare hunc fructum, quia in vniuerſum cenſeo omnem effectum ex opere operato eſſe proprium & perſonale beneficium, & quaſi priuilegium perſonæ conceſſum, quod non poteſt ipſa in alium trãsferre ſicut de indulgentia dicit D. Thomas, in 4. diſt. 20. art. 5. q. 3. ad 2. eum, cui conceditur, non poſſe fructum illius in alium transferre, niſi ſpeciali facultate in ipſamet indulgentia concedatur: idem ergo eſt de effectu ex opere operato, qui ſpecialiter conceſſus eſt in fauorẽ talis perſonæ, & hoc conſtat inductione in effectibus ſacramentorum: datur. n. per Baptiſmum remiſſio totius pœnæ, neque eſt in poteſtate baptizati, aliqua parte eius ſeipſum priuare, vt eum alteri applicet, vt ſupra tactum eſt. Idemq; eſt in ſatisfactione ſacramẽtali, quæ in confeſſione imponitur, vt ſuo loco dicemus. Idem ergo dicere debemus de hoc effectu ſacrificij, quatenus perſonalis eſt: quia nulla eſt ſpecialis ratio ad exceptionem faciendam, nec ſufficiente aliqua authoritate conſtare poteſt.

Priuati offerentes portionem ex opere operato huius ſacrificij ſibi correſpondentẽ alijs applicare non valent.

SECTIO X.

Quæ ſint neceſſaria in eo, pro quo ſacrificium offertur, vt in eo habeat effectum ex opere operato.

QVid in offerentibus neceſſarium ſit, iam ſupra diximus. In eo ergo, pro quo ſacrificium offertur, quatuor deſiderari poſſunt vt effectum ex opere operato conſequatur, capacitas, ſtatus, diſpoſitio, indigentia, & de ſingulis pauca dicenda ſunt.

Primo igitur requiritur capacitas, quam Baptiſmus confert: nam ſine charactere baptiſmali nullus eſt capax huius effectus, vt ſentit Diuus Thom. q. 79. art. 7.

Quilibet nõ baptizatus incapax eſt effectus huius ſacrificij ex opere operato D Thom.

Auguſtin. Chryſoſtom.

art.7. ad 2. cum Auguſt. de anima & eius origine, lib. 1. cap. 9. & idem ſumitur ex Chryſoſt. hom. 3. ad Philip. vbi dicit hoc ſacrificium non poſſe offerri pro catechumeno defuncto, quod verum eſſe non poteſt, niſi quoad effectum ex opere operato: Nam quoad impetrationem etiam pro illo offerri poteſt. Et hoc ſenſu omnes Theologi cenſent, Baptiſmum, ſicut eſt ianua ad alia ſacramenta, ita etiam eſſe ad hoc ſacrificium, ſcilicet, quoad effectum ex opere operato. Et hac etiam ratione ſpecialiter offert Eccleſia pro fidelibus, per quos baptizatos intelligit: nã illi ſunt propriè fideles in foro Eccleſiæ, qui per Baptiſmũ fidem profeſsi ſunt, & hoc ſenſu intelligũtur illa verba Canonis; Memento Domine famulorum famularumq; tuarum, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei: ita enim ſolet Baptiſmus ſignum, vel ſigillum fidei appellari. Item ſicut hoc ſacrificium viſibile eſt, ita viſibili Eccleſiæ eſt datum, vt pro ſe, ſuiſque membris illud offerat, eiſque ex opere operato profit, ſed per Baptiſmum conſtituimur membra huius Eccleſiæ viſibilis: illi ergo tantum, qui baptizati ſunt, ſunt capaces huius effectus ex opere operato. Item, illi ſoli poſſunt eſſe participes huius menſæ: Prius enim generari debent, quam nutriri, & reconciliari prius quàm ad conuiuium amicorum admitti: ergo illi etiam ſoli ſunt capaces fructus ex opere operato, vt ſacrificium eſt. Patet conſequentia, quia eadem menſa eſt altare: vnde ad eoſdem ordinatur ſub vtraque ratione. Neque eſt veriſimile, Chriſtum pluribus promiſiſſe effectum ſacrificij, quam ſacramenti. Neque aliqua probabili ratione vel authoritate poteſt in hoc differentia conſtitui. Eò vel maximè, quod iuxta antiquiſsimam Eccleſiæ conſuetudinem, catechumeni non permittuntur adeſſe myſterijs, ex quo incipit fieri oblatio ſacrificij: ſemper ergo exiſtimati ſunt incapaces effectus huius ſacrificij ex opere operato: aliàs cur prohiberentur adeſſe, & cum alijs offerre? Atque hinc facile ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, catechumenum eſſe poſſe membrum viuum Chriſti, & capacem remiſsionis pœnæ. Reſpondetur enim, hoc non ſatis eſſe, vt eam poſſit conſequi ex opere operato per hoc ſacrificium: quia hoc remedium ſpeciale, datum eſt Eccleſiæ, pro his, qui in CHRISTO ſunt regenerati, ſicut & cætera omnia, quæ habere poſſunt effectum ex opere operato.

Occurritur ſcrupulo.

Solus viator huius fructus ex opere operato capax eſt.

Secundo requiritur ſtatus viatoris, nam, ſi iam ſit in termino vltimo beatitudinis, vel damnationis, vel non indiget, vel frui non poteſt hoc fructu ſacrificij, vt ex diſput. 77. conſtat. Difficultas vero eſt de ſtatu, quaſi medio, ſcilicet, animarum purgatorij. Multi enim negant hoc ſacrificium habere infallibiliter effectum in his animabus, vt Soto, diſt. 13. q. 2. art. 1. Cano, lib. 12. de locis. 13. ad 9. Cordub. lib. 1. q. 3. opin. 4. Hinc autem neceſſario ſequitur illum effectum non eſſe ex opere operato: quia talis effectus eſt infallibilis in eo, qui non ponit obicem, ſed in animabus purgatorij non poteſt eſſe obex: ergo ex hoc capite non poteſt in eis impediri effectus: ergo ſi deficere interdum poteſt, ſolum eſt, quia non eſt ex opere operato. Ratio vero reddi poteſt, quia illæ animæ iam non ſunt membra Eccleſiæ viſibilis: ergo nec ſunt in ſtatu, in quo poſſit ex opere operato prodeſſe ſacrificium viſibile, ſicut nec viſibilia ſacramenta eis vtilia eſſe poſſunt. Secundò, illæ animæ non ſunt in ſtatu ſatisfaciendi, ſed ſatis patiendi: ergo neque vlla ſatisfactio eis iam prodeſſe poteſt, ſaltem ex certa lege, & promiſsione. Tertio, propter hanc cauſam alia ſuffragia Eccleſiæ, & indulgentiæ non applicantur eis infallibiliter, ſed per modum ſuffragij (vt aiunt) vt Deus de congruo acceptet & applicet illa, quod ſignificat Auguſtinus libro de cura pro mort. agenda, capit. 1. & in Enchir. capit. 19. Ergo idem erit in præſente: nam eſt eadem ratio, & quotieſcunque Sancti loquuntur de oblatione huius ſacrificij pro defunctis explicant illam per modum deprecationis & ſuffragij.

Dubium.

Soto. Cano. Cordub.

Nihilominus contraria ſententia, ſicut magis pia, ita & probabilior eſt, itaq; cum dicimus, ſtatum viatoris requiri ad hunc effectum, comprehendimus ſtatum purgatorij: nam quatenus, qui illic ſunt, ad vltimum terminum nondum peruenerunt, aliqua ſaltem ex parte viatores ſunt, maxime quoad remiſſionem pœnarum, vel etiam culparum venialium obtinendam. Eſt autem hæc opinio expreſſa D. Tho. in 4. diſt. 45. quæſt. 2. art. 3. ad 3. ſignificat eam Albert. Mag. art. 2. ad 6. Durand. diſt. 12. quæſt. 4. multi recentiores, Petr. Soto, lect. 7. de Euchariſt. Lindan. lib. 4. Panopl. c. 51. Ruard. art. 16. Hoſius in Confeſſ. c. 41. Aiala de tradit. part. 3. Bellarm. lib. 2. de purg. c. 8 qui generatim de ſuffragijs cenſet, infallibiliter applicari, quod etiam tenent Couarru. in cap. Alma mater, part. 1. §. 5. num. 11. & Nauar. in cap. in Leuit. notabil. 22. Ex hoc autem neceſſario conſequitur, idem à fortiori dicendum eſſe de hoc ſacrificio: nam, vt Concil. Trident. dicit, ſeſſ. 25. cap. 1. inter ſuffragia ſacrificium Miſſæ maxime prodeſt defunctis: ergo, ſi alia proſunt infallibiliter, hoc multo magis, vel quãuis alijs operibus hoc negetur, non eſſet negandum huic ſacrificio, propter excellentiam eius. Accedit, quod Trident. ſeſſ. 22. c. 1. eodem modo dicit, ſacrificium hoc offerri pro viuis & defunctis, & eodem modo loquuntur Cyril. Hieroſol. catech. 5. myſtag. & Chryſoſt. homil. 68. ad populum. Multumq; fauet dictum eiuſdem Chryſoſt. homil. 3. ad Philippenſes quod ſumi etiam poteſt ex Auguſt. lib. 1. de Origine animæ, cap. 9. hoc ſacrificium non poſſe offerri pro Catechumenis defunctis, ſicut poteſt pro baptizatis: nam, vt ſupra dicebam, hoc neceſſario intelligendum eſt quoad effectum ex opere operato: ergo operatur hoc modo in baptizatis iam defunctis; nã per modum impetrationis etiam in Catechumenis operari poteſt. Præterea in forma Sacerdotij æqualiter dicitur: (Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium pro viuis & defunctis.) Ergo veriſimile eſt, hãc poteſtatem eſſe æque efficacem circa vtroſque. Ex his ergo omnibus ſufficiens habemus fundamentum, vt credamus, Chriſtum ita inſtituiſſe huius ſacrificij efficaciam, in quo tota hæc res poſita eſt, quia ſine tali inſtitutione certum eſt, non poſſe ſacrificium per ſe habere hanc efficacitatem. Neque item eſt dubium, quin ex inſtitutione Chriſti potuerit illam habere. Neque etiam eſt vlla ratio, ob quam animæ purgatorij fuerint ab hoc effectu excludendæ, vt patebit facile ex reſponſionibus argumentorum.

In purgatorio animæ detentæ ſunt capaces fructus ex opere operato huius ſacrificij, vtpote quæ aliquatenus ſint viatrices.

D. Thom. Alb. Mag. Durand. Petr. Soto. Lindan. Ruard. Hoſius. Aiala. Bellarm. Couarr. Nauar. Conc. Trid.

Cyrill. Hier. Chryſoſt. Auguſt.

Ad primum enim reſpondetur, quod illæ animæ eo modo, quo viatrices ſunt, pertinent ad Eccleſiam militantem, nondum enim triumphant. Vnde aliquo modo poſſunt ligari vel abſolui, & cum eis habemus quandam ſpiritualium bonorum communicationem: hoc ergo ſatis eſt, vt ſint capaces effectus huius ſacrificij ex opere operato, quod excellentiam legis gratiæ non parum commendat; habet enim remedia, quibus non ſolum viuentibus, ſed etiam fidelibus defunctis indigentibus efficaciter ſubueniri poſſit. Vnde non eſt ſimilis ratio de ſacramentis. Primò quidem propter diuerſum finem, ſacramenta enim ordinata ſunt ad gratiam conferendam; ſacrificium autem ad pœnas peccatorum tollendas; at vero animę purgatorij non ſunt capaces augmenti gratiæ; abſolui autem poſſunt à reatu pœnæ. Deinde ratione modi efficiendi, ſeu applicandi effectum: nam ſacramentum applicatur per aliquam actionem circa corpus, & ideo non operatur, niſi in anima vnita corpori; ſacrificium vero operatur ſolum per quandam extrinſecam ordinationem ſeu relationem, quę terminari poteſt ad animam etiam à corpore ſeparatam.

Ad ſecundum negatur conſequentia, nam, licet

animæ illæ non ſint in ſtatu, in quo poſsint per ſe ſatisfacere, ſunt tamẽ in ſtatu, in quo poſſunt frui aliorum ſatisfactionibus, præſertim Chriſti.

Ad tertium iam dictum eſt, antecedens eſſe dubium, & conſequentiam inualidam.

Tertio requiritur diſpoſitio; de qua non omnes eodem modo ſentiunt: nam qui exiſtimant, pœnam debitam ex prioribus peccatis remiſsis, poſſe in ſtatu peccati mortalis remitti, conſequenter dicunt, id poſſe fieri per oblationem huius ſacrificij. Vnde fit, iuxta opinionem hanc, nullam diſpoſitionem requiri ad hunc effectum in eo, pro quo ſacrificium offertur: nam etiam ſi ſit in peccato mortali habituali, conſequetur illum: idem autem erit dicendum, etiam ſi ſit in peccato actuali: quia, ſi indignitas perſonæ non obeſt, actuale peccatum non addit ſpecialem repugnantiam. Ita ſentit in generali, Nauarrus cum Soto, & alijs in cap. 1. num. 45. de Pœnitentia, diſt. 6. & in ſpeciali de hoc ſacrificio libro de Oratione, capite 19. numero 73. Nihilominus tamen dicendum eſt, vt hoc ſacrificium efficaciter operetur, poſtulare in eo, pro quo offertur, gratiam gratum facientem, vt neceſſariam diſpoſitionem. Ita Diuus Thomas, quæſtione 79. articulo 7. ad ſecundum, & omnes diſcipuli eius. Generale fundamentum eſt, quia is, qui eſt in peccato mortali, non eſt capax ſatisfactionis pro pœna tẽporali: imo nec ſatiſpaſsionis. Quod fundamentum in ſequenti tomo ex profeſſo tractandum eſt: nunc ſatis eſt dicere, hæc eſſe beneficia amicorum, neq; eſſe rationem vllam, ob quam ad inimicos extendantur.

Præter habitualem gratiam nulla neceſſaria diſpoſitio eſt ad percipiendũ fructum Euchariſtici ſacrificii ex opere operato.

Tria vero ſuperſunt circa hoc declaranda. Primũ eſt, an præter diſpoſitionem gratiæ habitualis requiratur aliqua alia (ſuppoſito etiam charactere baptiſmali) in eo, qui recepturus eſt hunc effectum. Reſpõdetur, nullam aliam diſpoſitionem requiri. Probatur, quia, vel illa eſt habitualis, vel actualis. Non primum, vt per ſe conſtat, quia cum gratia habituali comprehendimus omnes virtutes & dona, quæ illam comitantur, præter quæ nihil habituale ad ſalutem requiritur: Nec etiam ſecundum, quia non eſt neceſſaria actualis deuotio, neq; aliquis bonus affectus, quia etiam ad effectum ſacramenti, hoc non eſt per ſe neceſſarium: ergo multo minus erit ad hunc effectum: imo nec actualis aliqua conſideratio neceſſaria eſt: nam etiam ſi contingat, alium nihil ſcire, nec cogitare de oblatione ſacrificij pro ipſo facta, vel etiam ſi ſit dormiens, quando illi applicatur effectus, dabitur illi, ſi in gratia ſit. Sicut etiam contingit in communicatione ſatisfactionis ex opere operantis: nam, ſi ego applico alteri ſatisfactionem meã, ipſo nihil ſciente, reuera Deus illam acceptat, & remittit alteri pœnam. Ratio autem huius eſt ſumenda ex modo, quo hic effectus applicatur; non enim fit per aliquam actionem recipientis, ſed ſolum per intentionem, & quaſi extrinſecam donationem alterius. Item, quia hæc diſpoſitio, neque eſt neceſſaria ex parte ſacrificij (nam ille, pro quo fit oblatio, nullo modo ad ſacrificium concurrit) neque etiam ex parte ipſius effectus, quia, cum ſit ſola remiſsio pœnæ, non requirit ſpecialem præparationem ex parte hominis. Dices ſaltem requirere conſenſum eius, & voluntatem acceptandi tale beneficium. Reſpondetur, ſufficere virtualem & impetratiuam, quæ nulli deeſt: vnuſquiſque enim cupit à pœnis liberari, & libenter hoc beneficium remiſsionis acceptat, ſicut enim pœna eſt veluti intrinſece, ſeu ex natura ſua inuoluntaria; ita è contrario remiſsio pœnæ voluntaria cenſetur, ſaltem virtualiter & implicite, & hoc ſatis eſt ad hunc effectum. Vnde vlterius addo, non requiri etiam carentiam omnis actualis peccati venialis: nam etiam ille, qui actu eſt peccans venialiter poteſt conſequi hunc effectum, quia non habet oppoſitionem cum illo, reſpectu pœnæ relictæ ex alia culpa remiſſa: non vero reſpectu pœnæ quæ debetur propter culpam ipſam, quæ actu committitur, nam illa non poteſt ante culpam remitti, & ideo reſpectu illius dici poteſt obex talis culpa: non vero, reſpectu alterius, quia, ſicut poteſt vna culpa venialis ſine alia tolli, ita multo magis poteſt tolli pœna relicta ex prioribus peccatis ſine veniali culpa: ſecus vero eſt de peccato mortali actuali, quia hoc ſecum non compatitur habitualem gratiam.

Veniale actuale peccatum non impedit huius fructus perceptionem quoad pœnã pro alijs debitam.

Secundo inquiri poteſt, an hic effectus ſit maior cæteris paribus, in eo, qui melius eſt per gratiam diſpoſitus, vel per maiorem deuotionem. D. Thomas enim dicta quæſt. 79. art. 5. abſolute dicit, hanc oblationem eſſe ſatisfactoriam illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis, & ita etiam ſentiunt Soto lib. 8. de Iuſtitia, q. 2. art. 2. & Syluest. verb. Miſſ. q. 9. & ratio eſſe poteſt, quia, ſi diſpoſitio requiritur ad effectum: ergo & melior diſpoſitio conducit ad meliorem effectum. Ita enim ſupra de offerentibus argumentabamur, & de ſacramentis, eorumque effectibus eodem modo ratiocinati ſumus. Et generale principium eſt, quia cauſa perfectius operatur in Subiecto melius diſpoſito.

Suppoſita in Subiecto capacitate huius fructus quantitas ex applicantis intentione eſt ſumenda. *Caietan.* *Durand.* *D. Thom.*

Nihilominus cenſeo, non eſſe ſumendam ex hoc capite quantitatem ſeu variationem huius effectus. Ita tenet Caietanus Tomo tertio, Opuſcul. tractatu tertio, quæſtione ſecunda, & idem ſentit Durandus in 2. diſtinctione 45. quæſt. 3. num. 7. & 8. & D. Thomas ibi, quæſt. 2. art. 3. quæſtiuncula 1. dicit, ſuffragium, quod alicui prodeſt ex applicatione alterius, totum pendere ex intentione applicantis, ita, vt remoto impedimento, tantum applicetur, quantum ipſe vult. Ex quibus verbis (quæ veriſsima ſunt) ſumenda eſt in præſenti ratio: nam hic effectus, reſpectu eius, pro quo offertur, vt ſic, totus pendet ex intentione Sacerdotis applicantis: Ergo tantus eſt, quantum eſſe vult applicans. Neque in hoc pendet ex diſpoſitione alterius, niſi quoad hoc ſolum, vt obex non ponatur. Vnde, quoad hoc non eſt eadem ratio de offerentibus vt ſic, quia effectus illis reſpondens, non pendet ſolum ex intentione alterius, neque extrinſecus (vt ſic dicam) ab illa prouenit, ſed in propria actione & oblatione fundatur, quam melior diſpoſitio facit moraliter meliorem, & acceptiorem Deo. Atque eadem ratio differentiæ eſt de effectibus ſacramentorum, quia non pendent in actione ſua ex intentione alterius, ſed veluti naturaliter agunt iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis. Denique non eſt ſimile de alijs cauſis, quæ per ſe agunt iuxta diſpoſitionem paſsi: nam in præſenti hæc cauſalitas ſolum eſt moralis per modum cuiuſdam donationis, quæ tanta eſt, quantam vult is, qui donat, neque aliud ex parte recipientis requirit, niſi capacitatem abſque impedimento. Vnde poteſt retorqueri argumentum: nam quando diſpoſitio ſolum requiritur, vt remouens prohibens, nihil ad effectum refert, quod diſpoſitio ſit maior vel minor, dummodo quælibet illarum totum impedimentum auferat: ſic autem eſt in præſenti: nam quælibet gratia, etiam minima, aufert totum impedimẽtum inimicitiæ diuinæ, & ad hoc ſolum neceſſaria eſt, vt ſatis conſtat ex dictis. Oſtendimus enim, actualem diſpoſitionem per ſe hic non concurrere: quia neque effectus eſt talis, vt illam poſtulat, nec modus recipiendi illum, quia non eſt per aliquem concurſum ipſius recipientis: maior autem, vel minor intenſio gratiæ habitualis, etiam eſt impertinens ad hunc effectum, vt Soto ipſe fatetur: quia quicunque eſt in gratia, eſt capax remiſsionis pœnæ, neque aliquid amplius ad hoc confert maior intenſio gratiæ.

Præterea declaratur res tota in hunc modum, quia effectus reſpondens oblationi Sacerdotis vt ſic, determinatus eſt ex inſtitutione, ſemperq; eſt in ſe

omnino

omnino ęqualis, quia non habet, vnde varietur, cum non pendeat ex diſpoſitione Sacerdotis, neque ex illa augeatur, vel minuatur, vt ſupra oſtenſum eſt. Rurſus hic effectus applicatur, vt diximus, per intentionem Sacerdotis, quæ in hoc eſt libera, per ſe loquendo, & poteſt totum effectum applicare, cui voluerit. Vnde, ſi totum applicet Petro, ille conſequetur totum, etiam ſi ſit minus ſanctus, quam reliqui omnes: ſi vero applicet Petro & Paulo, & velit æqualiter inter eos diuidi, ita fiet, etiam ſi illi ſint inæqualiter ſancti, quia in hac applicatione Sacerdos habet liberam poteſtatem: ergo effectus ſacrificij non variatur ex varia diſpoſitione eorum, pro quibus offertur. Quod ſi interdum velit Sacerdos, vt effectus diſtribuatur inter plures, iuxta eorum dignitatem in genere gratiæ, tunc ita quidem fiet, non tamen ex vi inæqualis diſpoſitionis, ſed ex vi intentionis & voluntatis applicantis. Sicut contingit in applicatione ſatisfactionis ex opere operãtis, quæ datur, vel diſtribuitur iuxta voluntatem applicantis, dummodo alij ſint capaces, id eſt, non ſint in mortali peccato. Quod autem ſint magis, vel minus ſancti, nihil refert ad hunc effectum, qui per ſe pendet ſolum ex donatione alterius. Ad rationes igitur in contrarium iam reſponſum eſt: D. Thomas autem, cum diſiunctiue loquatur, poſſet ſufficienter de offerentibus intelligi, vel, ſi de vtriſq; intelligatur, non oportet, vt eodem modo vtriſque conueniat, ſed cum proportione; nam in offerentibus prærequiritur talis diſpoſitio ratione oblationis: In his vero, pro quibus offertur, ſolum quatenus neceſſaria eſſe poteſt ad remouendum impedimentum.

Quæſitum.

Tertio inquiri poteſt, an hic effectus detur, recedente fictione, quando per obicem fuit impeditus. Nauarr. enim ſupra docet, ſi hoc ſacrificium offeratur pro homine exiſtente in peccato mortali, qui non habeat reatum alterius pœnæ temporalis, quæ poſſet ſtatim remitti (vt ipſe putat) poſtea, remiſſa illa culpa mortali, remitti ratione ſacrificij præteriti pœnam aliquam temporalem, cuius reatus alioqui maneret, poſt remiſſam culpam. Sed hanc ſententiam exiſtimo falſam. Primo, quia nullum habet fundamentum, & alioqui non eſt rationi conſentaneum, vt ei, qui in peccato mortali perdurat, iam ſit, quantum eſt ex parte acceptationis diuinæ remiſſa pœna temporalis, tali peccato debita, veluti ſub ea conditione: ſi aliquando talis culpæ veniam conſequatur. Secundo, quia ſupra dixi, ſola illa ſacramenta habere effectum, recedente fictione, quæ iterari non poſſunt, & ideo habent neceſsitatem aliquam, ſed hoc ſacrificium iterari facillime poteſt, & nulla eſt neceſsitas huiuſmodi priuilegij: ergo non eſt gratis, & ſine fundamento aſſerendum in fauorem hominis, qui in ſuo peccato perdurat. Tertio, quia hoc ſacrificium oblatum pro iuſto tũc non indigente ſatisfactione non acceptatur, & quaſi conſeruatur illi, vt quin poſtea indiguerit, recipiat fructum illius, vt iam dicam: ergo multo minus acceptabitur illo modo reſpectu peccatoris. Non igitur redit poſtea hic effectus, ſed manet in theſauro Eccleſiæ, vt ſupra declaratum eſt.

Cui applicatus eſt talis fructus, dum obicem illi opponebat, obice remoto nihil illius conſequitur.

Quarto requiritur indigentia ad hunc effectum ſacrificij ex opere operato, id eſt, vt is, pro quo offertur, habeat aliquem reatum pœnæ temporalis relictum ex culpa remiſſa, nam, ſi culpa nondum eſt remiſſa, vt iam dictum eſt, illam impedire remiſsionem pœnæ propter ipſam culpam: ſi autem eſt plene facta remiſsio, quoad totum reatum pœnæ nihil ſupereſt per hoc ſacrificium agendum. Sicut in naturalibus, vt agens agat poſitiue, neceſſe eſt ſupponat aliquam priuationem, & vt agat priuatiue, id eſt, expellendo, neceſſe eſt, vt ſupponat aliquid formæ in ſubiecto, quia ſi tota eſt expulſa, nihil illi ſupereſt agendum. Et ob hanc rationem, nihil potuit hoc ſacrificium ex opere operato conferre Beatiſsimæ Virgini: & idem eſt de quocunque iuſto pro eo tempore (ſi tamen aliquod eſt) in quo nullum habet reatum temporalis pœnæ. Sed quæri poteſt, an in eo caſu maneat talis fructus in acceptione diuina applicatus tali iuſto, vt, quando poſtea illo indiguerit, eo fruatur. Reſpondetur, minime ita applicari ſeu acceptari: non eſt enim conueniens prouidentiæ modus, vt ante commiſſam culpam, ſit iam veluti ſatisfactum pro pœna, alias quodammodo poſſet poſtea impune peccare, nec culpa poſtea commiſſa facere proprie dignum pœnæ, quia inueniret iam ſolutam. Item, ſi quis recipiat ſacramentum Pœnitentiæ cum tali modo & diſpoſitione, vt de ſe ſufficiat ad tollendum reatum pœnæ vt centum, & in tali homine non ſit niſi reatus pœnæ, vt quinquaginta, non propterea reſeruatur in poſterum ille effectus, vt ex peccatis poſtea committendis veluti compleatur. Similiter in ſatisfactionibus ex opere operantis, ſi quis iuſtus eo die, quo nihil debet, actus Pœnitentiæ faciat, non reſeruatur illi talis ſatisfactio pro peccatis, quæ poſtea committit: ergo multo minus id fiet in effectu huius ſacrificij. Vnde in eo caſu dicunt aliqui ſacrificium quidem non operari in eo, qui non indiget: neq; etiam effectum eius manere ſuſpenſum, aut prorſus amitti, ſed dari alijs qui indigent, ex diuina pietate, & mutua hominum charitate. Ita Diuus Thomas in 4. diſtinct. 45. ſeu in additionibus, quæſtion. 71. articulo 14. ad 3.

Quem reatus temporalis pœnæ non tenet, ei huius fructus portio non reſpondet.

Addendum vero eſt, neceſſariam eſſe applicationem ſeu intentionem offerentis, ita vt ipſemet velit, vt ſi Petrus, pro quo ſacrificium offert, illo non indiget, fructus eius applicetur alijs indigentibus, ſiue in particulari eos deſignet, ſiue tantum in communi: nam, ſi hoc non faciat, & intentio eius ſiſtat in ſola illa perſona, quæ non indiget, fructus ſacrificij non manet applicatus, & ideo nulli dabitur, ſed in theſauro Eccleſiæ manebit, iuxta principia poſita. Quapropter prudens conſilium eſt, ſemper habere prædictam intentionem: imo hic eſt optimus modu offerendi pro aliquo ſacrificium, ſecunda intentione, vt vocant.

SECTIO XI.

Vtrum effectus huius ſacrificij ſit infinitus intenſiue.

HÆc quæſtio eſt celebris & valde controuerſa, quamuis ſine cauſa, vt opinor. Sunt ergo duæ oppoſitæ ſententiæ. Prima affirmat, hunc effectum eſſe infinitum intenſiue. Hanc tenet Caietanus ſupra, quæſtione 79. articulo 5. vbi hoc ſenſu dicit, vnam Miſſam eſſe valoris infiniti, & ideo ex ſui quantitate ſufficere ad ſatisfaciendum pro pœnis omnium peccatorum, tam viuẽtium quam mortuorum. idem tenet idem Caietanus Tomo 2. Opuſcul. tractatu 3. quæſtione ſecunda, Sylueſter, verbo, Miſſa, prima, quæſtione 9. Viguerius in inſtitut. capit. 16. §. 2. Cano, libro 12. de locis, capit. 13. ad 10. Ruardus articulo 16. §. 2. inclinat Soto, in 4. diſtinctione 11. quæſtione 2. articulo 5. diſtinctione 14. quæſtione 2. articulo 2. retractans, quod prius docuerat, fortaſſe melius. Fundamentum eſt, quia hoc ſacrificium eſt infinitum ex parte rei oblatæ, & non eſt minus infinitum ex parte offerentis, quia, licet Sacerdos videatur perſona finita, tamen non offert in ſua, ſed in Chriſti perſona, & eſt veluti æquiualenter Chriſtus, qui eſt principalis offerens: ergo eſt tam infiniti valoris, ſicut ſacrificium Crucis, & nihilominus habet, quam illud, vt Chryſoſtomus intulit, hom. 2. ſuper ad Timoth. Denique eſt hoc ſacrificium infinitum in repræſentando, & continendo virtutem paſſionis Chriſti, quia virtus inſtrumenti tanta eſt, quanta principalis agentis: imo eſt eadem, cum inſtrumen-

1. Opinio. Caietan.

Sylueſt.

Viguer.

Cano.

Ruard.

Soto.

ſtrumentum non operetur, niſi in virtute principalis agentis: Hoc autem ſacrificium eſt, veluti organum continens in ſe totam virtutem ſacrificij Crucis, vt ſumitur ex Concilio Tridentino, ſeſsione 22. capite 1.

2. Opinio. Secunda opinio negat, ſacrificium hoc habere valorem, vel effectum infinitum intenſiue. Tenet expreſſe Diuus Thomas, in 4. diſtin. 45. quæſt. 2. art. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. Bonauentur. ibi, articul. 2. quæſt. 3. ad vltimum, Richard. art. 2. quæſt. 3. Paludan. quæſt. 2. Durand. quæſt. 3. Maior, quæſt. 2. Scotus quodlib. 20. Gabriel lectio. 26. & 27. in Cano. Soto lib. 9. de Iuſtit. quæſt. 2. Couarruu. qui alios refert in cap. Alma mater, 1. part. §. 5. num. 5. & ſequentibus. Fundamentum horum authorum fuiſſe videtur, quia licet res oblata in hoc ſacrificio ſit infinita, tamẽ oblatio ipſa, in qua eſſentia ſacrificij conſiſtit, finita eſt, & ab offerente finito, qualis eſt Sacerdos, quod videtur etiam inſinuaſſe D. Thom. ſupra quæſtion. 79. art 5. dicens; In ſatisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis: per quantitatem autem oblationis intelligit quãtitatẽ rei oblatę, & patet exemplo, ꝙ ſtatim ſubiungit, dicens: Vnde & Dominus dicit Lucæ 22. de vidua, quæ obtulit duo æra, quod plus omnibus miſit. In eodem igitur ſenſu addit Diuus Thomas: Quamuis ergo hæc oblatio ex ſui quantitate, (id eſt, ex parte rei oblatæ) ſufficiat ad ſatisfaciẽdum pro omni pœna, tamen ſit ſatisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus ſecundũ quantitatem ſuæ deuotionis, & non pro tota pœna: ac ſi diceret, quia actio offerendi finita eſt, limitatum habere effectum.

D Thom. Bonauent. Richard. Paludan. Maior. Scotus. Gabriel. Soto. Couarr.

Diſtinctio valoris ab effectu. Vt & rem explicemus, & ſimul conſtet, quid ſentiendum ſit de relatis opinionibus: primum omnium diſtinguere oportet in hac oblatione, valorem operis ab effectu. Valor enim ſignificare videtur dignitatem moralem, quam oblatio habet, vt ea ſufficere poſsit ad meritum, ſatisfactionem, vel impetrationem, ſi iuxta diuinam ordinationem ad aliquid horum referatur: effectus autem eſt id, quod de facto datur, vel dari poteſt, iuxta Chriſti inſtitutionem, ob talem oblationem: loquimur enim de effectu ex opere operato. Vnde etiam ſi conſideramus ſacrificium, vt eſt à Chriſto offerente, & à Sacerdote, vt gerente perſonam eius: hæc enim duo moraliter pro eodem reputantur: ſi autem conſideretur hoc ſacrificium, vt eſt ab Eccleſia, ſic etiam poteſt in eo conſiderari valor, ſaltem ad impetrandum, & effectus inde proueniens: vt vero eſt à priuatis perſonis, ſic etiam poteſt in eo conſiderari valor ex opere operantis, & effectus illi correſpondens.

Huius ſacrificij valor, vt à ſummo ſacerdote Chriſto offertur infinitus eſt, tamen nullũ meritum vel ſatisfactio, ſed impetratio ſola eſt in ipſo. Dico ergo primo; Hoc ſacrificium ſecundum ſe, & prout à ſuo principali offerente offertur, eſt infinitum in ratione ſacrificij, atque adeo infinitum habet valorem, ratione cuius, ſi cætera neceſſaria concurrerent, poſſet eſſe infinite meritorium & ſatisfactorium: de facto tamen nulla eſt in eo ſatisfactio, nullumue meritum, vt eſt opus Chriſti, ſed ſola impetratio. Hanc concluſionem, maxime quoad priorem partem probat fundamentum primæ ſententię, quia hoc ſacrificium, non ſolum ex parte rei oblatæ, ſed etiam ex parte offerentis infinitum eſt, quod non ſatis videntur conſideraſſe aliqui ex authoribus citatis ſecunda opinione: nam, licet hoc ſacrificium immediate offeratur per os & manus Sacerdotis: tamen reuera Chriſtus eſt, qui per illum offert, vel actualiter, vt ſupra declaraui (quod non parum declarat & exaggerat dignitatem huius ſacrificij) vel certe myſtice ſeu repræſentatiue, quod in rigore etiam ſatis eſſet ad infinitatem in genere ſacrificij, ſaltem in ordine ad impetrationem. Quod ita declaro, quia quando Sacerdos offert hoc ſacrificium, Pater æternus intuens donum illud, non ſiſtit in Sacerdote, ſed in illo reſpicit perſonam filij ſui, quem repræſentat, & ideo acceptat illam puriſsimam oblationem, vt ſumme gratam & acceptabilem ſibi: Ergo ſub hac ratione ſacrificium hoc habet infinitatem quandam in genere ſacrificij, non tantum ex parte rei oblatæ, ſed etiam ex parte offerentis, non minus, quam habuit ſacrificium, quod Chriſtus per ſe obtulit in cœna: nam eſt prorſus idem & eiuſdem dignitatis. Nam, quod nunc interueniat miniſterium Sacerdotis, eſt quidpiam valde materiale, quod non diminuit moralem æſtimationem, ſeu valorem oblationis: Et confirmatur: nam hac ratione verba conſecrationis prolata à Sacerdote, non ſunt minus efficacia ad myſterium perficiendum, quam fuere à Chriſto prolata, quia licet Sacerdos non ſit realiter Chriſtus, tamen myſtice eſt Chriſtus, in cuius perſona loquitur, & vere probat eadem verba, quæ Chriſtus protulit: ergo & oblatio, quatenus ab illo eſt, ſub hac ratione eſt æque digna, & eiuſdem valoris. Atque hinc ſequitur (quod in altera parte concluſionis dicebatur) oblationem hanc, ſi cætera neceſſaria concurrant, ex parte ſua ſufficere ad infinitum meritum & ſatisfactionem: addita enim illa conditionali eſt res euidenter conſequens ex priori parte, quia ex parte oblationis, nihil amplius deſiderari poteſt, quam infinita dignitas & valor. Tamen ex defectu illius conditionis ſit (quod tertio loco dicebamus) de facto nullam eſſe nouam ſatisfactionem, vel meritum in hoc ſacrificio, vt eſt à Chriſto. Nam ſi conſideremus Chriſtum: vt nunc per proprium actum ſuę voluntatis & intellectus offerentem ſimul cum Sacerdote, & per ipſum, ſic actio Chriſti ſolum ratione ſtatus perſonę eſt incapax noui meriti, vel ſatisfactionis, quia iam Chriſtus eſt extra ſtatum merendi, vel ſatisfaciendi pro nobis, quod eſt certiſſimum, neque ab vllo Catholico negari poteſt: iam enim Chriſtus noſtram redemptionem conſummauit. Si vero conſideretur illa oblatio præciſe, vt eſt à Chriſto repræſentato in Sacerdote, vel à Sacerdote, vt repræſentante perſonam Chriſti, ſic etiam non eſt meritoria vel ſatisfactoria oblato: non quidem ratione ſtatus perſonæ Chriſti, ſi proprie & in rigore loquamur: Dici enim poſſet, Chriſtum repræſentari hic à Sacerdote, vt fuit in ſtatu paſsibili, quando hoc ſacrificium inſtituit, vel certe repræſentari ſimpliciter, vt eſt Sacerdos, ſecundum ordinem Melchiſedech, abſtrahendo ab ſtatu. Ratio ergo propria eſt, quia ille modus offerendi repræſentatiue tantum, licet ad impetrationem poſsit ſufficere, non tamen ad nouam ſatisfactionem vel meritum, propter rationem, quam ſupra de Eccleſia tetigi, ſectione 8. Hæc enim oblatio per ſolam repræſentationem, ſolum per denominationem extrinſecam attribuitur ei, in cuius perſona fit, & reſpectu illius, vt ſic non eſt actio humana per propriam voluntatem, & libertatem eius diſtinctam ab ea, qua in principio, & inſtituit nomine ſuo hoc offerri, & ideo potius eſt ibi repræſentatio & commemoratio prioris meriti vel ſatisfactionis, quam nouum meritum vel ſatisfactio: nam hæc non conueniunt, niſi actioni vel paſsioni humanæ, quatenus humana & libera eſt. Nec refert, quod vt eſt à Sacerdote, ſit humana & libera, quia libertas eſt priuata, & perſonalis ipſius Sacerdotis: Vnde conducere poteſt ad eius meritum vel ſatisfactionem ex opere operantis, non vero ad ſatisfactionem nouam infinitam, quæ oriri debet ex Chriſti perſona & voluntate. Neq; eſt omnino contemnenda prior ratio, quæ in hunc modum explicari poteſt, quia Sacerdos præciſe repræſentat Chriſtum, vt ſummum pontificem & Sacerdotem, non vero vt merentem, vel ſatisfacientem: hæc enim poſteriora ſunt, & quaſi extrinſeca ad munus Sacerdotale, & ideo oblatio Sacerdotis in perſona Chriſti ſolum id habet, quod præciſe eſt de ratione ſacrificij, quia ſacrificium & Sacerdotium ſibi inuicem reſpondent: & ideo etiam habet infinitatem in ratione ſacrificij, non tamen in ratione meriti, vel ſatiſ-

ſatisfactionis. Atque hinc tandem probata fere manet vltima pars aſſertionis: nimirum hoc ſacrificium eſſe infinitum in impetrando, ita vt de nouo ſit in illo infinita vis impetrandi, quoad ſufficientiam, quod quidem ex parte rei oblatæ per ſe notum eſt: ex parte autem perſonæ offerentis, declaratur, vtroq; modo ſupra poſito. Etenim, ſi Chriſtus conſideretur, vt actu offerens, habet actum de ſe infiniti valoris: & alioqui Chriſtus nunc eſt in ſtatu impetrandi: Ergo de facto eſt illa actio indefinite impetratiua, quanquam in re nunquam impetret effectum intenſiue infinitum, quia nunquam ordinatur, nec prudenter ordinari poteſt, ad talem effectum, & ideo dixi, hanc impetrationem eſſe infinitam quoad ſufficientiam, non quoad efficaciam, ſicut alias dicitur de merito & ſatisfactione Chriſti: Nam, tam impetratiua eſt oratio, vel oblatio Chriſti glorioſi, quam fuit meritoria, vel ſatisfactoria actio Chriſti viatoris. Si autem conſideretur hæc oblatio præciſe, vt eſt à Sacerdote repræſentante Chriſtum, ſic etiam eſt infinite impetratiua, tum quia nititur præcedentibus Chriſti meritis, ratione quorum habet vim ad impetrandum, quidquid ex iuſtitia debetur, tum etiam, quia ad impetrandum ſufficit illa habitudo extrinſeca, vt ſupra declaratum eſt in impetratione Eccleſiæ orantis per miniſtrum iniquum, & in hac oblatione Sacerdotis in perſona Chriſti, quia Deus non reſpicit donum, vt à Sacerdote, ſed vt à Chriſto oblatum.

Effectus ex opere operato huius ſacrificij eſt finitus intenſiue.

Dico ſecundo, nihilominus effectus ex opere operato, quem hoc ſacrificium poteſt conferre, eſt finitus intenſiue. Hic eſt proprius ſenſus ſecundæ opinionis, & reuera eſt directa ac propria reſpõſio quæſtionis, quia proprius effectus ſacrificij vocatur ille, qui eſt ex opere operato. Ratio vero non eſt illa, quã afferebat ſecunda ſentẽtia, illa enim ex dictis in præcedenti aſſertione refutata eſt. Ratio igitur vera eſt, quia effectus ex opere operato non pertinet ad ſufficientiam, ſed ad efficaciam, quoad efficaciam autem non poteſt ſacrificium eſſe infinitum, cum nec ſacrificium Crucis hoc habuerit, quia efficacia reſpicit effectum in re ipſa dandum: non datur autem, nec dari poteſt effectus infinite intenſus. Præterea eſt ratio à priori, quia hic effectus non eſt menſurandus ex infinitate ſacrificij, ſed ex inſtitutione & promiſſione Chriſti: quamuis enim hoc ſacrificium incruentum, ſit infinitum: tamen inſtitutum eſt (inter alia) vt ſit quoddam inſtrumentum eiuſdem Chriſti ad applicandum nobis ſatisfactionem ſui ſacrificij cruenti, vt ſumitur ex Concilio Tridentino ſæpe allegato. Non enim repugnat, Chriſtum in propria ſpecie exiſtentem vti oblatione ſui, vel ſeipſo, vt ſacramentaliter exiſtente, ad applicandum nobis diuitias paſſionis ſuæ: non potuit autem aſſumi hoc ſacrificium & inſtrumentum, niſi ad determinatum & finitum effectum, qui per voluntatem Chriſti taxari debuit: hæc enim in aliud principium reuocari non poteſt: ſic enim taxatus etiam eſt effectus Euchariſtiæ, vt eſt ſacramentum, quamuis ſub ea ratione, etiam quid infinitum ſit. Nec refert, quod talis effectus non ſit omnino determinatus ad eundem gradum, vel terminum reſpectu omnium, nam fortaſſe eſt maior in melius diſpoſitio, ſaltem in priuatis offerentibus, vt ſic: ſatis enim eſt, quod in vnoquoq; habeat præfixũ terminum indiuiſibilem, iuxta talem diſpoſitionem, ſimpliciter tamen habebit aliquem terminum maximum, iuxta maximam ac perfectiſsimam diſpoſitionem, ſicut etiam contingit in ſacramentorum effectibus.

Euchariſticum ſacrificium, vt in perſona Eccleſiæ offertur, tum in valore ad impetrandũ, tum in effectu finitum eſt.

Dico tertio: Hoc ſacrificium, quatenus offertur in perſona Eccleſiæ, habet effectum & valorem finitum ad impetrandum. In hac concluſione omnes conueniunt, quia hic valor fundatur in ſanctitate Eccleſiæ, ad quam reſpiciens Deus, tanquam ad ſponſam ſibi gratam, cuius nomine hoc ſacrificium ſibi offertur, gratum illud habet & acceptum, vt propter illud poſtulata concedat. Sanctitas autem Eccleſiæ finita eſt: ergo & hic valor eſt finitus, quoad hoc enim locum habet, quod Diuus Thomas dixit, oblationem magis attendi ex cõditione offerentis, quam ex re oblata. Atque hinc infertur primo, hunc valorem poſſe creſcere, & minui, quo in Eccleſia fuerint ſanctiores: Eſt enim eadem proportionalis ratio, vt recte vidit Gabriel, lect. 26. in Canon. cui ſine cauſa contradixit Soto, diſt. 13. quæſt. 1. art. 6. in fine. Nullam enim rationem affert: ſed laborat in æquiuoco, non diſtinguens inter hunc valorem, & illum, quem habet oblatio, vt eſt à Chriſto. Vnde infero ſecundo, hunc valorem melius dici ex opere operantis, vt loquuntur Corduba, Couarr. & alij, quam ex opere operato, vt loquuntur Scotus & Gabriel. Quamuis enim hæc differentia tantum ſit de modo loquendi, tamen eſt vtilis hic modus ad tollendam æquiuocationem, & habet fundamentum, quia hic valor fundatur in ſanctitate Eccleſiæ, & non in ſpeciali Chriſti promiſsione, vt ex ſuperioribus ſatis conſtat.

Sacrificij huius valor, vt à priuato offerente dimanat vndiquaq; eſt finitus.

Dico quarto: Valor & fructus huius ſacrificij, vt eſt ex opere operantis, reſpectu Sacerdotis vel cuiuſcunq; alterius offerentis priuati, eſt finitus intenſiue: tum in ratione meriti, quia non meretur, niſi vnum aut alterum gradum gratiæ aut gloriæ, tum in ratione ſatisfactionis, quia non delet, niſi certam pœnam & finitam, tum etiam in ratione impetrationis, quia perſona ſic offerens finita eſt: eiuſq; actio eſt ſimpliciter finita, etiam in genere moris, & hoc probat bene ratio ſecundæ ſententiæ, & doctrina D. Thomæ ibi adducta, quæ ſumpta eſt ex Gregorio, homil. 5. in Euangelia dicente: Non perpendit Deus in ſuo ſacrificio, quantum, ſed ex quanto offeratur. & lib. 7. Regiſtri epiſtola 126. dicente: Hinc patenter oſtenditur, quia non offerens à muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt, quia in omnipotentis Dei iudicio, non, quid datur, ſed à quo datur, inſpicitur. *D. Thom. Gregor.* Non eſt autem ſenſus horum verborũ rem oblatam nihil cõferre, ſed illam non ſufficere ſine offerente, & dignitate ac effectu eius. Dices, hinc ſequi infinitatem rei oblatæ ſufficere, vt oblatio ſit valoris ſeu meriti infiniti: Nam, ſi aliquid confert, ergo quo fuerit melior, plus conferet: Ergo infinita conferet infinitatẽ: hac enim ratione ſola perſona offerens, ſi infinita ſit, ſufficit ad infinitatem oblationis, etiam ſi res oblata non ſit infinita. *Obiectio.* Reſpondetur hoc argumentum eſſe vulgare & generale de omnibus actibus, qui habent obiectum infinitum, nam in præſenti res oblata ſolum ſe habet, vt obiectum ſeu materia circa quam, reſpectu oblationis. *Solutio.* Probatur ergo argumentum infinitatem quãdam ſecundum quid, quia nimirum ex parte rei oblatæ, nulla oblatio poteſt eſſe altior aut eminentior: eſt enim ex illo capite ſumma, quæ eſſe poteſt, atque adeo altioris rationis, quã ſit omnis oblatio rei finitæ: non eſt autem infinita ſimpliciter, quia hæc infinitas maxime pendet ex dignitate perſonæ operantis. Vnde actio, qua nos offerimus Chriſtum, ex parte noſtra finita eſt, & non adæquat dignitatem obiecti ſui, ideoq; ſolum habet meritum & ſatisfactionem finitam ex opere operantis. Fundamenta aliarum opinionum non indigent noua reſponſione: nam ex dictis ſatis expedita ſunt.

SECTIO XII.

Vtrum effectus huius ſacrificij ſit infinitus extenſiue: ideóque oblatum pro multis tantum valeat ſingulis, ac ſi pro ſolo vno offerretur.

Qvæſtio hæc confundi ſolet cum præcedente, eſt tamen valde diuerſa: nam, licet cauſa aliqua non

non poſſit formam producere vltra certum gratum intenſionis, poteſt tamen interdum totam illam formam & æque intenſam in multis Subiectis producere: vt ſi ignis ſimul efficiat calorem, vt octo in tribus, vel quatuor Subiectis ſibi applicatis; aut ſi poſſet idem efficere ſimul in quacunque multitudine *Quæſtionis ſenſus.* Subiectorum ſicut poteſt ſucceſsiue. Sic igitur ſacrificium, quamuis ſolum poſſit tres vel quatuor gradus ſatisfactionis applicare vni & eidem perſonæ, adhuc reſtat, dubitandum, an eoſdem ſeu æquales poſſit conferre duobus vel tribus, & ſic in infinitum, & hanc poteſtatem vocamus infinitatem extenſiuam; an vero potius ita ſit finitus hic fructus, ſicq; limitata efficacia ſacrificij; vt ſi pro pluribus offeratur, prout offerri poteſt, diuidendus neceſſario ſit ille fructus inter ipſos, ideoq; quo fuerit pro pluribus oblatum, eo minor fructus ad ſingulos perueniat.

1 Opinio. Prima opinio eſt, hunc effectum integre multiplicari in omnibus & ſingulis perſonis, pro quibus hoc ſacrificium offertur, in quocunque numero ſint abſque vllo termino, nec minui fructum vnius ex conſortio aliorum: atque hoc ſenſu eſſe hoc ſacrificium infinitæ efficacitatis extenſiuæ. Hanc opinionem tenent Caietan. Syluest. Cano, & citati ſection. præcedente, & Cordub. lib. 1. quæſtio. 3. Petrus Soto lection. 7. de Euchar. Hi vero authores fundant hanc ſententiam ſolum in infinitate rei oblatæ, ſeu ipſius ſacrificij. Sed ſi intelligant hanc infinitatem in agendo conſequi neceſſario ad infinitatem in eſſendo, non eſt verum, nec ſolidum fundamentum, vt facile conſtat ex dictis ſect. præced. quia effectus ex opere operato huius ſacrificij (de hoc enim præcipue loquimur) totus pendet ex promiſsione & inſtitutione Chriſti, & ideo ex illa petenda eſt etiam quantitas talis effectus. Si autem ex illa infinitate ſolum ſumant congruentiam, ſub qua fuit expediens, Chriſtum ita inſtituere & promittere efficaciam huius ſacrificij, eſt probabilis coniectura. Præſertim, ſi addamus, hanc eſſe naturam ſacrificij, vt pro pluribus offeratur: ergo conſentaneum eſt, vt ſacrificium infinitum & ſumme perfectum, ita poſſit pro pluribus offerri, vt eam ob cauſam nihil detrimenti ſinguli patiantur. Et confirmatur, nam abſurdum eſt dicere, quo plures conueniunt ad idem ſacrum audiendum, eo magis minui ſingulorum fructum. Aut, cum Parochus ſacrificium offert pro plebe ſua, ex hoc ſolum, quod cotingat plures eſſe iuſtos & indigentes tali fructu, minorem ſingulis prouenire: Ergo veriſimilius eſt, inſtitutionem ita factam eſſe, vt vnicuique promiſſus ſit integer fructus iuxta ſuam diſpoſitionem, ſiue plures, ſiue pauciores concurrant.

Caietan.
Syluest.
Cano
Corduba.
Pet. Soto.

2. Opinio. Secunda opinio eſt, hunc fructum eſſe finitum etiam extenſiue, ideoque applicatum multis, non multiplicari, ſed diuidi, atq; ideo eſſe minorem in ſingulis. Ita ſentiunt Diuus Thomas, Scotus, Gabriel, Soto, & fere alij authores citati ſectione præcedente opinione ſecunda. Addit vero Soto in 4. diſtinct. 13. quæſtione 2. articulo 1. quendam fructum ſacrificij prouenire fidelibus ex generali applicatione, ſeu oblatione ſacrificij: Alium vero ex ſpeciali intentione & voluntate Sacerdotis. De priori, ait, veram eſſe priorem ſententiam, quod talis fructus non minuitur in ſingulis, etiamſi in infinitum multiplicetur: de poſteriori vero, eſſe omnino finitum, & pluribus applicatum, non multiplicari, ſed diuidi. Contrario tamen modo diſtinguit Syluester, verbo, Miſſa, prima, quæſtione nona. Nam ſi ſacrificium (inquit) ſpeciali intentione offeratur pro multis, ita vt Sacerdotis intentio ad vnumquemque determinate feratur: tunc omnes accipiunt integrum effectum, & ſingulis ita prodeſt, ac ſi pro vno tantum offerretur. At vero, ſi intentio (inquit) ſolum feratur ad aliquid commune, vt verbi gratia, pro Collegio, pro plebe, tunc ait, tali oblationi vnum tantum adæquatum fructum reſpondere, illumque inter membra illius communitatis diuiti: & conſequenter, quo plura fuerint, eo ad ſingula minorem partem fructus prouenire. Aliter diſtinguit Scotus dicto quodlibeto 20. in primarium & ſecundarium fructum: primarium dicit eſſe, qui ſpeciali intentione Sacerdotis applicatur, & hunc dicit eſſe limitatum, pluribuſque applicatum non multiplicari, ſed diuidi: Secundarium autem vocat illum, qui prouenit abſque ſpeciali applicatione Sacerdotis, & quo ad hunc non eſſe limitatum ſacrificium, ſed tantum prodeſſe multis & ſingulis, ac ſi vnus tantum eſſet. Quæ diſtinctio videtur eadem cum illa, quam Soto tradit: vnde apparet illam ex Scoto ſumptam fuiſſe. Aliæque ſimiles diſtinctiones ab authoribus in hac materia traduntur, quæ nec ſatis fundatæ videntur, nec ad rem explicandam multum deſeruiunt: vt ergo ex principijs poſitis materiam hanc facilius & clarius expediamus, præ oculis habenda eſt, vt diſtinctio offerentium vt ſic, & eorum, pro quibus fit oblatio. Rurſus recolenda eſt diſtinctio fructus ex opere operato, vel per ſolam impetrationem.

D. Thom.
Scotus.
Gabriel.
Soto.
Varia circa opinionem hanc explicandam diuiſiones.

Dico ergo primo; Quando plures offerentes concurrunt cum ſacerdote ad idem numero ſacrificium omnes & ſinguli, quatenus offerentes ſunt, accipiunt integrum fructum, non minorem, quam ſi vnus tantum eſſet offerens, vnde in hoc ſenſu fructus huius ſacrificij poteſt quodammodo dici infinitus, vel potius augmentabilis in infinitum extenſiue. In hac concluſione habet verum prima ſententia, quam à nullo authore exiſtimo negari. Poteſt quidem inter eos eſſe controuerſia, an iſti offerentes, vt ſic, recipiant aliquem fructum ex opere operato, vel ſolum ex opere operantis, vel per modum impetrationis. Quod autem hic fructus, qualiſcunque ille ſit, fiat prædicto modo, nec minuatur in ſingulis ex aliorum conſortio, à nemine, vt arbitrior, negari poteſt. Et hoc inprimis recte probatur à poſteriori illo inconueniente ſupra illato, quod alias audientes Miſſam minorem fructum reciperent, ſolum ob multitudinem audientium, quod ſine dubio eſt valde abſurdum. Secundo probatur à priori: nam ſuppoſita inſtitutione, vt à nobis ſupra declarata eſt, & hoc videtur neceſſario conſequens, quia quando plures ſic offerunt idem ſacrificium non poteſt in ſingulis minui fructus ratione oblatæ, neque etiam ratione oblationis, aut perſonæ proxime, vel remote offerentis: ergo nullo modo. Prima pars antecedentis ita declaratur: nam in lege naturæ aut veteri, quando offerebatur agnus in ſacrificium, ſi plures conuenirent ad vnum, & eundem agnum offerendum, videtur futurum fuiſſe conſequens, vt ex parte rei oblatæ vniuſcuiuſque oblatio eſſet minus fructuoſa, & laudabilis, quam, ſi vnuſquiſq; per ſe totum agnum offerret, quia agnus ille erat res finiti valoris, & ideo quo plures conueniebant ad illum offerendum, eo vnuſquiſque minus offerebat. At vero in præſenti non ita eſt: Nam agnus immaculatus quem offerimus, eſt infinitus, & ideo, licet ad illum offerendum multi conueniant, tantum vnuſquiſque offert, ac ſi ſolus offerret: vnde de merito & ſatisfactione ex opere operantis, nullum eſſe poteſt dubium, quin eadem ſint, ſi cætera ſint paria, id eſt, ſi eadem deuotione & affectu vnuſquiſque offerat ſiue ſolus, ſiue ſimul cum alijs. Idem ergo erit de effectu ex opere operato, quantum eſt ex parte rei oblatæ. Quin potius, ſi vlterius res conſideretur in omnibus Miſsis & ſacrificijs noſtris, quæ vel ſucceſsiue, vel ſimul offeruntur, eadem res numero offertur, & nihilominus integer eſt vniuſcuiuſque ſacrificij fructus, & ab alijs independens. Secunda pars de oblatione explicatur in hunc modum, quia oblatio ſacrificij ex concurſu plurium offerentium, non fit in ſin-

1. Concluſio.
Probatur concluſio à poſteriori.
À priori.

in ſingulis minus grata, & acceptabilis Deo: Ergo ex hac etiam parte non minuitur fructus. Patet antecedens, quia, ſicut multiplicantur perſonæ offerentes, ita multiplicantur oblationes, quaſi partiales, & ex omnibus conflatur quaſi vna integra oblatio, quæ tota moraliter loquendo maioris eſt valoris & æſtimationis, quo ex pluribus oblationibus partialibus conſtat, cęteris paribus, & illæ partiales, ſeu perſonales oblationes non minuuntur in ſe, propterea quod cum aliis coniungantur ad vnam totalem moraliter componendam: ergo idem eſt proportionaliter de fructu, nam ſicut oblatio illa extenſiue creſcit: & ita fructus eius, & ſicut in vnoquoque oblatio eadem eſt, quando cum aliis coniungitur, quæ eſſet per ſe ſola, ita etiam fructus, nam hæc oblatio eſt veluti proxima diſpoſitio, & applicatio talis fructus. Tertia pars de offerente eſt per ſe nota ex dictis, quia ſi remotus offerens vocetur Chriſtus, ille eſt infinitus, & ex parte eius non minuitur effectus: Si vero ita vocetur Sacerdos, & offerens in perſona Chriſti, iam dictum eſt, eandem eſſe rationem de illo, quæ eſt de Chriſto, quem repræſentat & cuius miniſter eſt: præſertim, quatenus exercet munus offerendi, vt miniſter publicus, per quem cæteri omnes priuati offeruntur: Et ſimiliter ſi proxime offerentes vocentur ipſæmet priuatæ perſonæ, neque ex parte illorum poteſt fructus minui, quia, qua proportione augetur numerus perſonarum, augetur & diſpoſitio offerentium vt ſic, & dignitas oblationis, & conſequenter fructus, qui offerentibus, vt ſic reſpondet. Tandem confirmatur hoc & explicatur à ſimili: Nam ſi fieri poſſet, vt plures homines eandem hoſtiam conſecratam ſumerent, ſinguli reciperent tantum effectum ſacramentalem, quantum, ſi vnuſquiſque eorum ſolus eam ſumpſiſſet, quia, licet ſit idem numero cibus, tamen ille eſt infinitus, & totus in ſingulis: Sumptiones autem tot ſunt, quot perſonæ, & diſpoſitio vniuſcuiuſque eadem eſt, & ideo multiplicantur effectus ſine vlla diminutione, quia nulla fingi poteſt ratio illius: eadem autem eſt proportio in præſenti, ſi res attente conſideretur.

Quæſitum. Hic vero poteſt aliquis inquirere, ſi contingat, plures Sacerdotes conſecrare eandem hoſtiam & calicem, vt fit in ordinatione Sacerdotis, vel in conſecratione Epiſcopi, an tunc multiplicentur effectus ſacrificij ex opere operato, non ſolum qui reſpondent Sacerdotibus, vt priuatis perſonis offerentibus, ſed etiam, qui illis reſpondent, vt Sacerdotes ſunt. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia illi offerunt idem numero ſacrificium. Nam, licet verba, quæ ad conſecrandum proferunt, ſint diuerſa, tamen actio conſecrandi, & conſequenter offerendi, eadem eſt: ergo etiam effectus eſt vnus tantum. In contrarium autem eſt, quia vnuſquiſque illorum Sacerdotum ſacrificat totum Chriſtum, vt totalis miniſter eius, & tam independenter ab alio, ac ſi ſolus ſacrificaret: ergo ſingulis reſpondet integer effectus, quia non eſt vlla ratio, cur in altero illorum minuatur. Nam quod res oblata ſit eadem numero, non obſtat, cum ſit infinita, cumque idem contingat in omnibus ſacrificiis. Quod etiam materia remota, & ſacramentales ſpecies panis & vini ſint eædem numero, nihil refert, quandoquidem valor & ſubſtantia huius oblationis non eſt in illis poſita, nec ex illis ſolis variari poteſt. Denique quod actio tranſſubſtantiandi dicitur eſſe eadem, ſi intelligatur de actione ipſa miraculoſa & ſubſtantiali, eſt quidem probabile, ſed incertum. Nam licet res facta ſit eadem fortaſſe, per tot actiones fit, quot ſunt inſtrumenta totalia, quibus fit. Tamen, id admiſſum non obſtat, quominus effectus multiplicentur, quia illa actio æquiualet multis, ſecundum habitudines ad plures offerentes in perſona Chriſti, ita etiam eſt ab vnoquoque, ac ſi ab illo ſolo fieret, & per ſingulorum verba ſignificatur, ac fit propria vniuſcuiuſque intentione, quod ſatis eſt, vt in ratione oblationis ſacramentalis & ſenſibilis, multiplicetur iuxta numerum offerentium: ergo idem ſatis eſt, vt multiplicetur effectus.

Pluribus Sacerdotibus eandem materiam conſecrantibus idemq; ſacrificium offerentibus, integer ſingulis reſpondet effectus.

Et confirmatur primo exemplo ſupra poſito de ſumentibus eandem hoſtiam conſecratam: nam, quæ eſt proportio plurium ſumentium ad effectus ſacramentales, & plurium conſecrantium ad effectus ſacrificales.

Primo confirmatur exemplum.

Confirmatur ſecundo, nam ſi vtrique reſpondet vnus tantum effectus, inquiro, an applicatio totius effectus pertineat ad aliquem illorum Sacerdotum: vel quædam aliquota pars ad vnum, & quædam ad aliam, ſeruata proportione inter numerum partium, & numerum Sacerdotum? Primum horum dici non poteſt, quia non eſt maior ratio de vno, quam de alio, cum vterque ſit æqualis poteſtatis & vterque conſecret, tanquam immediatus miniſter Chriſti. Secundum autem etiam apparet contra rationem, quia, vt diximus, tractando de miniſtris Baptiſmi & Euchariſtiæ, illi non ſunt miniſtri partiales, ſed vnuſquiſque agit, vt integer miniſter, per ſe ſufficiens, & independens ab alio: ergo vterque operatur integra & abſoluta poteſtate, ergo eandem habet in applicatione totius effectus: Ergo vnicuique reſpondet proprius integer effectus, quem applicare poteſt. Neque impediri poteſt ex conſortio alterius, cum ſit omnino per accidens, & vnus non minuat oblationem alterius. Hęc ergo pars videtur probabilior.

Confirmatur ſecundo.

Quæſito reſpondetur. Sed tunc occurrit vlterius inquirendum, quid dicendum ſit, ſi contingat, oblationem ſacrificij compleri ex partiali operatione duorum Sacerdotum, vt verbi gratia, ſi vnus conſecret hoſtiam & deficiat, aliuſque ad complendum ſacrificium conſecret calicem? Reſpondetur, in eo caſu certum eſſe, tantum dari vnum effectum, quia tantum eſt vnum ſacrificium, & vna oblatio, & vnus integer miniſter formaliter ac proprie loquendo, nam illa perſonarum diuerſitas ſolum materialiter concurrit ad vnum miniſtrum conſtituendum. Sed tunc eſt dubium, ad quam illarum perſonarum pertineat applicatio illius fructus: Et quidem, ſi alter illorum Sacerdotum conſummauit totum id, quod eſt eſſentiale huic ſacrificio, alter vero ſolum ſupplet ea, quæ accidentalia ſunt, vel ſolum ad quandam extrinſecam perfectionem pertinent, non eſt dubium, quin fructus ſacrificij, eiuſque diſpenſatio ad eum pertineat, qui eſſentialiter ſacrificium conſummauit, vt in noſtra ſententia, ſi alter vtramque ſpeciem conſecrauit, & ſumere non potuit: alius vero Miſſam perfecit: tunc enim ſacrificij effectus ab eo, qui conſecrationem perfecit, applicandus fuit, maxime, cum dictum in ſuperioribus ſit, ſtatim poſt perfectam conſecrationem dari.

Dubium. *Solutio dubij.*

Grauis difficultas. Maior vero difficultas eſt, quando neuter perfecit totam eſſentiam ſacrificij, ſed alter conſecrauit hoſtiam, alter verò calicem.

Difficultatis enodatio. Quoniam autem res tunc eſt dubia, optime faceret poſterior Sacerdos, referendo intentionem ſuam ad intentionem prioris Sacerdotis, neque aliam nouam applicationem faciendo: niſi ſub hac conditione, ſi alter fortaſſe non applicuit: nam hoc modo tollitur omne dubium. In huiuſmodi autem rebus via certa tenenda eſt, & incerta omittenda. Item, quia, per ſe loquendo intentio offerendi pro hac vel illa perſona antecedere debet inchoationem ſubſtantialem ſacrificij, quæ non eſt mutanda poſt conſecrationem inchoatam. Ac denique, quia poſterior Sacerdos ſolum aſſumitur ad ſupplendum defectum alterius, & conſummandum, quod ille inchoauit. Igitur non recte, neque ordinate faceret is poſterior Sacerdos, ſi agere vellet contra in-

tentionem prioris Sacerdotis & applicationem mutare. Non audeo tamen dicere, illum peccaturum mortaliter, tum quia res non eſt adeo certa, quin poſsit ille quodammodo iure ſuo vti, quia vere eſt miniſter, & conſecrat vltimam ſpeciem: vnde veluti dat eſſentiam & formam ſacrificio, ad eum modum, quo vltima vnitas dici ſolet forma numeri, tum etiam, quia materia non videtur adeò grauis, neque practice, & in re ipſa ſolet, alicui periculo expoſita: Nam, ſi intentio prioris Sacerdotis ita fuit efficax, & veluti acceptata à Deo, vt per intentionem poſterioris Sacerdotis retractari non poſsit, illa prior habebit effectum, & hæc poſterior fruſtrabitur, quod non eſt inconueniens, per ſe loquendo, quia nec ſacrificio, neque alteri in hoc fit iniuria, & illa intentio virtualem includit conditionem, ſcilicet, quantum mihi poſsibile eſt: ſi vero coram Deo prior intentio non eſt ita efficax, ſed retractari poteſt, tunc poſterior habebit effectum, & nulla fiet iniuria priori Sacerdoti: cum poſterior vtitur poteſtate ac iure ſuo. Vtrum autem horum verius ſit, quæve intentio coram Deo tunc eſſet efficacior, incertum mihi eſt: Nam in vtramque partem poſſunt fieri probabiles coniecturæ ex his, quę adduximus: nam poſterior intentio cæteris paribus, hoc ipſo, quod poſterior eſt, ſolet eſſe præcipua, & efficax ad retractandum priorem: Hic autem vterque Sacerdos eſt æqualis poteſtatis, & aliunde æqualiter concurrunt, ſingulas ſpecies conſecrando: Ergo intentio poſterioris Sacerdotis videtur ex hac parte efficax ad retractandam priorem. Aliunde vero apparet prior intentio in hoc caſu præcipua: quia etiam prior Sacerdos videtur pręcipuus in hoc miniſterio: nam alter ſolum aſſumitur, quaſi ad iuuandum illum, vel illius defectum ſupplendum. Item, quia poſt eſſentialiter inchoatum ſacrificium, fortaſſe iam non poteſt mutari, vel retractari talis intentio, etiam in eadem perſona, quamquam & hoc ipſum nimis incertum ſit: nam cum nondum ſit datus effectus, non apparet, cur non poſſit aliquis retractare voluntatem ſuam, etiam poſt priorem ſpeciem conſecratam. Quod, ſi vna & eadem perſona hoc poteſt facere, veriſimile eſt, poſſe idem fieri à perſona diſtincta, quæ cum eadem poteſtate, & eodem iure ſuccedit ad ſacrificium conſummandum. Quapropter, omnibus penſatis, veriſimilius apparet, poſteriorem intentionem eſſe efficaciorem, & habituram effectum.

Poſteriorem intentionem eſſe efficaciorem veri ſimilius eſt.

2 Concluſio

Dico ſecundo: Effectus ſacrificij reſpondens oblationi ſacerdotis, vt ſic, quem ipſe poteſt pro aliis offerre finitus eſt, & vnus tantum. Vnde, ſi pro multis offeratur, ſiue diuerſis intentionibus ſpecialibus: ſiue vna tantum communi, vt pro populo, vel communitate, minuetur fructus in ſingulis, tantóque magis, quanto illi plures fuerint, ſuppoſita vniformi applicatione. Hanc tenent authores ſecundæ ſententiæ, & vt exiſtimo, non repugnant, Caietanus, Cano, Corduba, & alij ſupra citati, quia non tractant de hoc effectu ſic applicato, ſed de illo, qui reſpondet offerentibus, vt offerentes ſunt. Vt autem hoc probemus, quoniam propria huius rei ratio pendet ex Chriſti inſtitutione, illam explicare oportet. Dupliciter enim poteſt intelligi, primo, quod Sacerdoti offerenti data ſit à Chriſto poteſtas applicandi tot gradus ſatisfactionis, vel vnì perſonæ tantum, vel pluribus in quouis numero pro ſua voluntate. Ita tamen, vt omnes illi gradus ſingulis donentur. Alter modus inſtitutionis intelligi poteſt, quod vni oblationi Sacerdotali, vnus reſpondeat adæquatus effectus, verbi gratia, decem graduum ſatisfactionis, qui omnes poſsint, vel vni perſonæ applicari, vel inter multas diſtribui: Non vero, quod omnes poſsint ſingulis donare, vel (vt ita dicam) totaliter multiplicari. Aſſerimus ergo, inſtitutionem eſſe factam hoc poſteriori modo & non priori. Quod probatur primo ex vſu Eccleſiæ (in Scriptura enim, aut Patribus, nihil habemus expreſſum) ſi enim inſtitutio facta fuiſſet priori modo, nunquam deberent Sacerdotes vni tantum applicare ſacrificij effectum, cur enim priuarent cęteros tanto fructu, ſi abſque vnius detrimento poſſent multi alij æqualem fructum percipere? at vero iuxta vſum Eccleſię, non ita fit, ſed, quandocunque offertur ſacrificium, verbi gratia, pro anima Petri, vt illi omnino proſit, quantum ex intentione Sacerdotis poteſt, pro illa tantum, & non pro aliis applicari ſolet. Et confirmatur: nam alias ſequitur, per ſe loquendo, & ex vi inſtitutionis, poſſe Sacerdotem plura ſtipendia integra accipere, ratione vnius ſacrificij, vel (quod idem eſt) poſtquam à pluribus ſtipendium accepit, omnibus ſatisfacere vnico ſacrificio, totum illud ſingulis applicando, quia æque illis prodeſt, ac ſi pro ſingulis tantum offerretur. Conſequens autem videtur abſurdum, & contra vſum Eccleſiæ, vt infra dicam. Dico autem (per ſe loquendo) Nam reſponderi poteſt, hoc non licere ratione dubij: Sed hoc per accidens eſt ratione ignorantiæ: Tamen, Conſiderando rem ipſam, ſeu æqualitatem, vel inæqualitatem, quæ in re ipſa ſit, nulla eſt iniuſtitia. Præterea, ex vſu, & ſenſu Eccleſiæ conſtat, plura ſacrificia oblata pro eadem perſona plus illi prodeſſe, quam vnum: Ergo etiam pro duabus perſonis plura ſacrificia pro illis oblata, plus illi prodeſunt, quam vnum oblatum pro vtraque. Dices id eſſe verum, ſi plures Miſſæ ita offerantur pro pluribus, vt ſingulæ offerantur pro omnibus: Non vero, ſi ſigillatim offerantur, id eſt, vna Miſſa pro vna perſona, & alia pro altera, & ſic de reliquis: quia hoc modo oblata vna Miſſa pro duabus perſonis ſimul, vel duæ Miſſæ pro duabus perſonis diuiſim, id eſt, vna pro vna, & alia pro altera, non magis proderunt eis plures, quam vna. Sed hoc valde voluntarium eſt, & gratis dictum: quia moraliter non plus eſt, eidem perſonæ bis remittere pœnam, vt quatuor, quam è duabus perſonis remittere vnicuique pœnam, etiam vt quatuor: nam ad vtrumque requiruntur octo gradus ſatisfactionis, & valde extrinſecum & accidentarium eſt, quod hi gradus vni & eidem perſonæ applicentur, vel inter plures diſtribuantur: ergo, ſicut eidem perſonæ non poteſt fieri duplex applicatio effectus totalis eiuſdem ſacrificij, ſed requiritur duplex ſacrificium; ita etiam diuerſis perſonis non poteſt idem effectus vnius ſacrificij totaliter applicari. Præterea eſt optima ratio, quia in hoc effectu ſatisfactionis non eſt alia intentio effectus, quam multitudo ſatisfactionis, ſed effectus ſacrificij eſt limitatus intenſiue, ſimpliciter loquendo, ſicut eſt limitatus effectus ſacramenti: nam, quoad hoc, eadem eſt ratio, vt ſupra oſtenſum eſt: alias etiam reſpectu eiuſdem perſonæ non eſſet limitatus hic effectus, quoad intenſionem, ſeu multitudinem ſatisfactionis: quod eſt manifeſte falſum: ſatisfactio ergo applicanda per hoc ſacrificium ſimpliciter eſt limitata, quoad intentionem, ſeu magnitudinē ſuam: ergo eſt limitata reſpectu cuiuſcunque perſonæ, vel multitudinis perſonarum. Patet conſequentia, quia quantitas effectus, eiuſdem rationis eſt, ſiue vni, ſiue multis applicetur. Et in hoc eſt magna differentia in illa proportione, quę à cauſis agentibus ſumebatur: nam, quod eadem cauſa poſsit interdum effectum æque intenſum in multis ſubiectis producere, quæ non poſſet intenſiorem effectum in eodem ſubiecto efficere, hoc ideo eſt, quia multiplicatio effectus eſt quantitas valde diuerſa à maiori intenſione: & ideo poteſt virtus cauſæ ad vnam ſufficere, & non ad aliam: tamen in præſenti multitudo ſatisfactionis eiuſdem rationis eſt, ſiue ad eandem perſonam, ſiue ad diuerſas comparetur: & ideo, ſi reſpectu vnius augeri non poteſt, nec reſpectu diuerſarum poterit multiplicari. Eo vel maxime, quod hic effectus reſpondet oblationi ſacrificij: oblatio

Optima quædam ratio.

Satisfactio per hoc ſacrificium applicanda, quoad intentionem eſt ſimpliciter limitata.

oblatio autem nullo modo in ſe variatur ex hoc, quod fructus eius vni vel multis applicetur: nam hoc eſt quid poſterius, & extrinſecum oblationi: ergo non eſt, cur multiplicetur effectus propter ſolam voluntatem ſacerdotis, volentis vni tantum vel multis effectum tribuere. In quo eſt etiam magna diuerſitas inter ſacramentum & ſacrificium: nam ſacramẽtum non applicatur multis, niſi per realem multiplicationem; &, ſi contingeret, idem numero Euchariſtiæ ſacramentum dari multis, ſaltem ſumptiones ipſæ multiplicarentur, quia in receptione conſiſtunt; & ideo mirum non eſt, quod multiplicentur effectus; at vero oblatio ſacrificij, vel multis applicata, quoad fructum, eadem omnino eſt, ſolumq́ue extrinſeca voluntas applicantis eſt diuerſa: ergo non poteſt illa ſola efficere, vt effectus augeatur. Et reuera eſt per ſe incredibile, gratis & ſine vlla cauſa potuiſſe Chriſtum in ſola libertate ſacerdotis, vt, vel multis, vel paucis, vel vni tantum, omnino æqualiter ſua oblatione prodeſſe poſſet: nec minus incredibile eſt, dediſſe Chriſtum ſacerdotibus hanc facultatem, & tanto tempore fuiſſe, tam ipſis, quam Eccleſiæ incognitam. Vel è conuerſo: incredibile eſt, illis eſſe notam, & tamen voluntarie non vti illa: ſine cauſa enim limitarent ſacerdotes hunc effectum ad vnam, vel paucas perſonas: ſi poſſent omnibus & ſingulis totum applicare: imo, ſi Chriſtus voluiſſet, vt poſſet hoc modo omnibus applicari, melior inſtitutionis modus fuiſſet, hanc virtutem dare ipſi ſacrificio ſecundum ſe, independenter à voluntate ſacerdotis, quam hoc gratis ſine cauſa ponere in eius arbitrio. Dices, idem argumentum poſſe nunc fieri, poſita inſtitutione, prout à nobis explicatur. Reſpondetur, non eſſe ſimile, quia nunc effectus eſt in ſe certus ac limitatus. Vnde non potuit ex vi ſacrificij eſſe applicatus omnibus, quin neceſſario eſſet inter illos diuidendus, quod tamen expediens non erat: & ideo oportuit, vt modus applicationis iudicio & arbitrio miniſtri relinqueretur: ſi autem inſtitutio ita facta eſſet, vt ex vi eius ſacrificium eſſet potens prodeſſe omnibus, dando illis totum aliquem effectum, quamuis ſacrificiũ ex ſe ſemper hoc faceret, nulla ſequeretur diuiſio effectus, vel diminutio eius in ſingulis: nulla ergo eſſet cauſa, ob quam libera daretur ſacerdotibus facultas priuandi, quos vellent, hoc effectu, vel omnino, vel ex parte.

Magna quadam diuerſitas inter ſacramentum & ſacrificiũ.

Obiectio.

Solutio.

3. Concluſio. Dico tertiò; Sacrificium hoc ex ſe habet infinitum valorem ad impetrandum: & ideo, quantum eſt ex parte eius, oblatum pro multis, non minus prodeſt ſingulis, quoad impetrationem, quam ſi pro vno tantum eſſet oblatum, quamquam aliunde fieri poſsit, vt non ſingulis æquæ proſit. Hæc concluſio ſumitur ex Diuo Thoma, in 4. diſtinctione 45. quæſtione 2. articulo 4. quæſtiunc. 1. & ex aliis authoribus, quos ſupra in ſecunda opinione citaui: & inprimis conſtat ex ſupra dictis, hoc ſacrificium ſecundum ſe eſſe infiniti valoris, & infinite gratum Deo. Deinde etiam conſtat ex dictis, vim impetrandi, quæ eſt in hoc ſacrificio, non eſſe fundatam in ſpeciali promiſsione, ſed in intrinſeca dignitate & valore ipſius ſacrificij: ergo hæc impetratio eſt de ſe infinita, id eſt, ſacrificium de ſe ſufficiens eſt ad impetrandum quodlibet beneficium, aut beneficiorum multitudinem, etiam ſi in perfectione, vel numero in infinitum augeatur: quia ſemper ſacrificium ipſum, ratione rei oblatæ & principalis offerentis, maioris valoris exiſtit. Atque hinc aperte ſequitur, oblatum pro multis eandem vim impetrandi habere in ſingulis, quam haberet pro vno tantum oblatum: quia, cum ſit infinitum, æque potens eſt ad plura ſimul, & ad ſingula: Sicut etiam oblatum pro vno ad obtinendum maximum, vel minimum beneficium, tam potens eſt de ſe ad impetrandum vnum, ſicut ad impetrandum aliud: Soletque ad hoc confirmandum adduci Hieronym. in capitulo, Non mediocriter, de Conſecrat. diſt. 1. vbi ſic ſcribit: Dum pro cunctis animabus Pſalmus, vel Miſſa dicitur, nihil minus, quam ſi pro vno quolibet ipſorum diceretur, accipitur. Sed illa verba non multum probant, vt ibi Gloſſa animaduertit: poſſunt enim referri ad offerentem non ad eas animas pro quibus fit oblatio: itaque offerenti æquè proderit, pro vno, vel pro multis offerre, ſi alioqui cætera ſint paria. Vel certe ſenſus Hieronymi eſt, non eſſe minus vtile, ſed fortaſſe vtilius, Pſalmum vnum attente ac deuote dicere pro multis, quã pro ſingulis, Pſalmos ſingulos remiſſe ac indeuote recitare, vt illa verba eiuſdem Hieron. explicant; Melior eſt quinque Pſalmorum decantatio, cum cordis puritate & ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quam totius Pſalterij modulatio cum anxietate cordis, & triſtitia. Iam vero, vt poſtremam partem concluſionis explicemus, aduertendum eſt, licet ſacrificium hoc, ex ſe ſit valens ad impetrandum, tamen non applicari ad impetrandum, niſi, vt orationi coniungitur: quia non impetratur niſi quod petitur, vel deſideratur ab alio: & ideo impetratio per ſe pertinet ad orationem, quam ſacrificium facit exaudiri, & hoc modo impetrat. Oratio autem, cæteris paribus, efficacior eſt ad impetrandum in particulari & ſpeciatim facta, quam ſi generatim pro multis fiat. Ita enim docuit contra VVicleph. Concilium Conſtantienſe, ſeſſ. 8. vt latius tractat VValdenſis tom. 3. de ſacramentalib. capitulo 105. Rationem autem attigit Scotus, quodlib. 20. quia, vt oratio impetret, requirit proportionem cum re poſtulata: nam eadem oratio, cæteris paribus, non æquè impetrabit rem difficilem vel facilem, maiorem vel minorem: & eadem ratione non æquè impetrabit eandem rem vni, & multis: quia hoc ipſo res poſtulata eſt maior, & conſequenter variatur proportio, ſi cetera ſint paria ex parte orationis. Atque hinc vlterius concluditur, efficaciorem fore oblationem, ſi pro aliquo ſpecialiter fiat, quam ſi fiat, pro eodem, ſolum vt eſt pars alicuius multitudinis, pro qua tantum ſit immediate oblatio: & hoc eſt proprium, orationem eſſe ſpecialem, vel generalem: nam ſpecialis eſt, quando fit pro aliquo in ſe ipſo: generalis vero, quando fit pro aliquo tantum vt contento in aliquo communi: quod poteſt contingere, vel ex parte perſonarum, pro quibus oratur, vt cum oro pro Petro, vel pro Collegio, cuius pars eſt Petrus; vel ex parte rerum, quæ poſtulantur; vt ſi peto humilitatem, in particulari, vel ſolum petendo virtutem, ſub qua humilitas continetur. Vnde, vt recte fiat comparatio, fieri debet reſpectu eiuſdem, hoc vel illo modo cadentis ſub oratione: nam, ſi fiat reſpectu diuerſorum, non erit formalis, neque recta comparatio: vt ſi oratio facta pro ſalute regni comparetur cum oratione facta pro ſalute Petri; fieri poteſt, vt illa ſit efficacior ad impetrandum, quam hæc: quia licet videatur generalis, quia habet communius obiectum, tamen reſpectu ſui proximi obiecti, ſpecialis eſt: & alioqui ratione communis boni poteſt eſſe gratior & melior: & ideo reſpectu eiuſdem vt ſic, eſſe poteſt efficacior, quamuis reſpectu Petri, per ſe loquendo, non ſit ita efficax, ſicut illa, quæ pro eo ſpeciatim fit, etiam ſi contingat, ipſum eſſe partem eiuſdem regni, ſeu communitatis. Non eſt autem idem, ſi ſimul fiat oratio pro multis ſpeciatim & in particulari pro ſingulis orando: nam tunc omnes illæ orationes ſunt plures & ſpeciales, & ideo vnaquæque habet totam vim impetrandi, quam haberet ſola: nam ſola concomitantia impedire non poteſt, quia non minuit earum valorem & dignitatem: ſicut vnum meritum non impedit aliud, ſi opera concomitanter multiplicentur & eaſdem morales circumſtantias habeant. Nec vero ex parte Dei poteſt eſſe impedimentum, quia ipſe æque potens eſt, & æquè paratus ad petitionem noſtram exaudiendam,

Corollarium quoddam.

Hieronym.

Duplex verborum Hierony. ſenſus aſsignatur.

Poſtrema concluſionis pars explicatur.

Conc. Conſtantienſ. VValdenſ. Scotus.

Egregium notabile.

Sola concomitantia in orationibus earũ valorẽ non impedit.

dam, ſiue illa ſola, ſiue cum alia cõiuncta ſit. Nec promiſsio orationi facta, limitata eſt ad vnam orationẽ ſolam. Ex his ergo colligitur, quid ſit de ſacrificio dicendum : nam, ſi applicetur ad multa impetranda, quæ vna generali petitione continentur ; ſicut talis oratio minus efficax eſt in ſingulis, ita etiam ſacrificium minus tunc impetrabit pro illis, quia proportionatur orationi. Ad quod etiam confert, quod hic effectus impetrationis non eſt ſemper infallibilis, vt ſupra dictum eſt, quia nec fundatur in promiſsione, neq; habet ſemper coniunctam abſolutam Chriſti voluntatem : & ideo, vt de facto impetret, multum iuuare poteſt modus petitionis, ſpecialis vel generalis: ſi vero ſit ſpecialis oratio, quamuis hæc multiplicetur, & vnum ſacrificium ad omnia illa impetrandũ offeratur, æquè potens erit ad omnia & ad ſingula: quia ipſum de ſe ſemper eſt æquè ſufficiens, & alioqui ex parte orationis eſt etiam æqualitas. Hoc autẽ non obſtante, prodeſſe poterit multiplicatio ſacrificiorum ad effectum impetrationis: quia, cum non ſit infallibilis, fieri poteſt, vt, quod ſemel non conceditur, poſtea obtineatur, vel propter diſpoſitionem petentium, vel eorum, pro quibus ſit oratio, vel propter alias occultas rationes diuinæ ſapientiæ. Deniq; propter has etiam cauſas multum expedit ſimul cum impetratione applicare effectum ex opere operato, ei pro quo ſit oratio, vt ſit purior, magiſq; diſpoſitus ad obtinendum petitionis effectum.

Conſectariũ quoddã notatu dignũ.

Ad fundamenta aliarum opinionum reſponſio.

Fundamenta aliarum opinionum fere non indigent noua reſponſione. Ad fundamentum enim primæ opinionis, iam reſponſum eſt, infinitatem ſacrificij per ſe quidem conferre ad impetrationem, non vero ad effectum ex opere operato, niſi media promiſsione, quam eſſe oportuit, de effectu definito, vt ſatis explicatum eſt. Vnde ad naturam & perfectionem ſacrificij ſatis eſt, quod oblatum à pluribus, omnes æqualem fructum percipiant, & oblatum pro pluribus, omnibus æquè impetrare poteſt. Quod vero etiam ex opere operato æqualiter eis proſit, neque eſt conſequens ad naturam ſacrificij, neque pertinuit ad conuenientem inſtitutionem, vt ſatis explicui. Vnde ad confirmationem reſpondetur, primum inconueniens ibi illatum non ſequi, quia plures audientes ſacrum ſub ea ratione offerentes ſunt: & ideo vnus non impedit alium, quo minus ſuum integrum fructum accipiat. Secundum autem, quod ibi infertur, non eſt inconueniens : nam hoc ipſo, quod plures ſunt in populo, pro quo generatim ſit oblatio, eis minus ſpecialiter applicatur, fructuſq; finitus in plures partes diuiditur; & ideo mirum non eſt, quod ſinguli minus accipiant. In ſecunda opinione nihil adducitur, quod noua reſponſione, vel refutatione indigeat.

Ad confirmationem reſpondetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter ſit determinatum tempus celebrationis.

4 diſt 13. qu. 1. art 2 q 4

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod inconuenienter ſit determinatum tempus celebrationis huius myſterij. Hoc enim ſacramentum eſt repræſentatiuum Dominicæ paſsionis, vt dictum eſt. * Sed commemoratio Dominicæ paſsionis ſit in Eccleſia ſemel in anno. Dicit enim* Auguſtinus ſuper Pſalm. 21 Quotieſcunq; Paſcha celebratur, numquid toties Chriſtus occiditur? ſed tamen anniuerſaria recordatio repræſentat, quod olim factum eſt, & ſic nos facit moueri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum. Ergo hoc ſacramentum non debet celebrari, niſi ſemel in anno.

Art. præced. In præfat 2. Pſal. 21. circa prin. to. 8.

2 Præterea, Paſsio Chriſti commemoratur in Eccleſia, ſexta feria ante Paſcha, non autem in feſto Natalis. Cum ergo hoc ſacramentum ſit commemoratiuum Dominicæ paſsionis, videtur inconueniens eſſe quod in die Natalis ter celebretur hoc ſacramentum, in Paraſceue autem totaliter intermittatur.

3. Præterea, In celebratione huius ſacramenti Eccleſia debet imitari inſtitutionem Chriſti. Sed Chriſtus conſecrauit hoc ſacramentum hora ſerotina. Ergo videtur, quod hora tali debeat hoc ſacramentum celebrari.

4. Præterea, Sicut habetur de conſ. diſt. 1.* Leo Papa ſcribit Dioſcoro Alexandrino Epiſcopo, quod in prima parte diei Miſſas celebrare licet. Sed dies incipit à media nocte, vt ſupra dictum eſt. Ergo videtur, quod etiam poſt mediam noctem liceat celebrare.

Leo in ep. 81. cap. 2. circa princ. Et habetur de conſec. d . cap. Neceſſe eſt.

5 Præterea, In quadam Dominicali oratione ſecreta dicitur : Concede nobis Domine quæſumus, hæc frequentare myſteria. Sed maior erit frequentia, ſi etiam pluribus horis in die Sacerdos celebret. Ergo videtur, quod non debeat prohiberi Sacerdos pluries celebrare in die.

Sed in contrarium eſt conſuetudo, quam ſeruat Eccleſia ſecundum Canonum ſtatuta.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt*) in celebratione huius myſterij attenditur repræſentatio Dominicæ paſſionis, & participatio fructus eius. Et ſecundum vtrumq; oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius ſacramẽti. Quia enim fructu Dominicæ paſsionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus quotidie in Eccleſia regulariter hoc ſacramentum offertur; Vnde & Dominus nos petere docet, Lu 11. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: quod exponẽs Auguſt. lib. de verbis Domini dicit : Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodum Græci in Oriente facere conſueuerunt? Accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit. Quia vero Dominica paſsio celebrata eſt à tertia hora vſq; ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei ſolemniter hoc ſacramentum in Eccleſia celebratur.

Art præc. & q. 79 art. 1.

In ſer 28. paginã à me. t. 10

Ad primum ergo dicendum, quod in hoc ſacramento recolitur paſsio Chriſti, ſecundum quod eius effectus ad fideles deriuatur. Sed tempore paſsionis recolitur paſsio Chriſti ſolum ſecundum hoc quod in ipſo capite noſtro fuit perfecta. Quod factum eſt ſemel: quotidie autem fructum Dominicæ paſsionis fideles percipiunt. Et ideo illa commemoratio ſit ſemel in anno, hoc autem quotidie & propter fructum, & propter iugem memoriam.

In cor. & locis ibi citat.

Ad ſecundum dicendum, quod veniente veritate, ceſſat figura. Hoc autem ſacramentum eſt figura quadam & exemplum Dominicæ paſsionis, ſicut dictum eſt * Et ideo in die, quo ipſa paſsio Domini recolitur, prout realiter geſta eſt, non celebratur conſecratio huius ſacramenti, ne tamen Eccleſia ea etiam die ſit ſine fructu paſsionis per hoc ſacramentum nobis exhibito, corpus Chriſti conſecratum in die præcedenti reſeruatur ſumendum in illo die, non autem ſanguis propter periculũ, & quia ſanguis ſpecialius eſt imago Dominicæ paſsionis, vt ſupra dictum eſt *Nec verum eſt, quod quidam dicunt, quod per immiſsionem particulæ corporis Chriſti in vinum, conuertatur vinum in ſanguinẽ: hoc n. aliter fieri non poteſt quam per cõſecrationem factam ſub debita forma verborum. In die autem natiuitatis plures Miſſæ celebrantur propter triplicem Chriſti Natiuitatem. Quarum vna eſt æterna, quæ quantum ad nos eſt occulta. Et ideo vna Miſſa cantatur in nocte, in cuius introitu dicitur, Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem non eſt temporalis ſed ſpiritualis, qua, ſc. Chriſtus oritur tanquam Lucifer in cordibus noſtris, vt dicitur 2. Petri. 1. & propter hoc cantatur Miſſa in aurora, in cuius introitu dicitur : Lux fulgebit hodie ſuper nos. Tertia eſt Chriſti Natiuitas temporalis & corporalis, ſecundum quam viſibilis nobis proceſsit ex vtero Virginali, carne indutus Et ob hoc cantatur tertia Miſſa in clara luce, in cuius introitu dicitur: Puer natus eſt nobis. Licet è conuerſo poſsit dici, quod Natiuitas æterna ſecundum ſe eſt in plena luce, & ob hoc in Euãgelio tertiæ Miſſæ ſit mentio de natiuitate æterna. Secundum autem natiuitatem corporalem, ad literam natus eſt de nocte, in ſignum, quod veniebat ad tenebras infirmitatis noſtræ. Vnde

q. 78 ar. 3 ad 3 & q 76. a. 2 ad 2.

De conſ d. 2. cap. Nocte.

Vnde & in Miſſa nocturna dicitur Euangelium de corporali Chriſti natiuitate. Sicut etiam & in aliis diebus, in quibus occurrunt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures Miſſæ celebrantur in die, puta vna pro feſto, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.

q.73.artic.5. *Ad tertium dicendum, quod, (ſicut dictum eſt ſuperius*) Chriſtus voluit vltimo hoc ſacrificium diſcipulis tradere, vt fortius eorum cordibus imprimeretur. Et ideo poſt cœnam in fine diei hoc ſacramentum conſecrauit, & diſcipulis ſuis tradidit. A nobis tamen celebratur hora Dominica paſſionis, ſcilicet, diebus feſtis in tertia, quando crucifixus eſt linguis Iudæorum, vt dicitur Marci 16. & quando Spiritus ſanctus deſcendit ſuper diſcipulos, vel diebus profeſtis in ſexta, quando crucifixus eſt in manibus militum, vt habetur Ioann. 19. vel diebus ieiuniorum in nona, quando voce magna clamans emiſit ſpiritum, vt dicitur Matth. 27.*

Dec. d. 75. c. Quod à Patribus. *Poteſt tamen tardari, maxime quando ſunt Ordines faciendi & præcipue in Sabbatho ſancto, tum propter prolixitatem officij; tum quia Ordines pertinent ad diem Dominicam, vt habetur in Decreto, diſt. 75. cap.* Quod a Patribus. Poſſunt tamen Miſſæ celebrari in prima parte diei propter aliquam neceſſitatem, vt dicitur de conſec. diſt. 1. cap. Neceſſe eſt, &c.*

Ad quartum dicendum, quod regulariter Miſſa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipſe Chriſtus eſt præſens in hoc ſacramento, qui dicit Ioan 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt, venit nox quando nemo poteſt operari, quamdiu in mundo ſum, lux ſum mundi. Ita tamen quod principium diei accipitur non à media nocte, nec etiam ab ortu ſolis, id eſt, quando ſubſtantia ſolis apparet ſuper terram, ſed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur ſol ortus, in quantum claritas radiorum eius apparet. Vnde & Marc. 16. dicitur, quod mulieres venerunt ad monumentum, orto iam ſole: cum tamen venerunt, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, vt dicitur Ioann. 20. Lib. 4. c. 24. aliquantulũ in pr. tom. 4. *Sic enim hanc contrarietatem ſoluit * Auguſt. in libr. de conſenſu Euang. Specialiter tamen in nocte natalis Domini Miſſa celebratur, propter hoc, quod Dominus in nocte natus eſt, vt* De conſ. d. 1. cap. Nocte. *dicitur de conſecratione, *diſt. 1. cap. Nocte, &c. Et ſimiliter etiam in Sabbatho ſancto circa noctis principium, propter hoc, quod Dominus nocte ſurrexit, id eſt, cum adhuc tenebræ eſſent ante manifeſtum ſolis ortum.*

Ad quintum dicendum, quod ſicut habetur de conſecra- De conſ. d. 1. cap. Sufficit. *tione, diſtinct. 1. ex Decreto * Alexandri Papæ, ſufficit Sacerdoti vnam Miſſam in die vna celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit, & valde fœlix eſt, qui vnam digne celebrare poteſt. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram de die, ſi neceſſe ſit. Qui vero pro pecunia aut adulationibus ſæcularium, vna die præſumunt plures celebrare Miſſas, non exiſtimo euadere damnationem. Et* In decret. li. tit. 41. capit. Conſuluiſti. *extra, de celebratione Miſſæ* dicit Innocentius Tertius, quod excepto die natiuitatis Dominicæ (niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat) ſufficit Sacerdoti, ſemel in die vnam Miſſam ſolummodo celebrare.*

COMMENTARIVS.

DIuus Thom. in 1. artic. breuiſsime explicuit ſubſtantiam ſacrificij nouæ legis: in hoc vero & ſequentibus articulis copioſiſsime tractat de circumſtantiis & cæremoniis eiuſdem ſacrificij. Quam materiam in ſequentibus diſputationibus nos etiam proſequemur: nam quoniam res non eſt difficilis, & à Diuo Thoma fuſe tractatur, ſatiſque perſpicue, nihil fere ad expoſitionem literæ addere oportebit, ſed diſputando de rebus ipſis, ſententiæ D. Thomæ ſimul explanabimus.

DISPVTATIO LXXX.

De tempore, in quo tenentur Sacerdotes, vel eis licet, ſacrificium Miſſæ offerre.

IN ſuperioribus tractauimus omnia, quę ad naturam vel inſtitutionem huius ſacrificij pertinent, quæ doctrinam veluti ſpeculatiuam huius materiæ cõtinent: nunc ſupereſt tractare partem moralem & præcepta omnia, quæ ad hoc ſacrificium ſpectant, quæ maxima ex parte ad Sacerdotes pertinent, & ideo de illis prius dicemus: in fine vero addemus aliqua de præcepto audiẽdi Miſſam, quod commune eſt omnibus fidelibus. Optime vero doctrina hæc moralis coniungitur cum declaratione circumſtantiarum, & cæremoniarum huius ſacrificij: nam hæc omnia in tantum neceſſaria ſunt, in quantum aliqua lege obſeruari præcipiuntur, quia igitur Diuus Thom. in art. 2. de circumſtantia temporis diſputauit, ideo in hac diſputatione ſimul dicendum erit, an ſit aliquod præceptum obligans ad ſacrificandum aliquo tempore vel prohibens aliquo tempore ſacrificare, ex quibus ſimul conſtabit, quibus temporibus ſacrificare liceat.

SECTIO I.

Vtrum teneantur Sacerdotes aliquando Miſſam dicere, ſeu ſacrificium offerre.

SVpponimus teneri Sacerdotes ad communicandum, ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis, nam in hoc eadem eſt ratio ipſorum, quæ cæterorum fidelium. *Sacerdotes tenentur communicare ſaltem ſemel in anno tẽpore Paſchatis.* Vnde hæc obligatio non cadit in eos, quatenus Sacerdotes ſunt, ſed quatenus ſunt fideles baptizati, & adulti: vnde hanc obligationem explere poſſent non ſacrificando, ſed laicorum more communicando. Vlterius ergo inquirimus, an ratione muneris Sacerdotalis teneantur Sacerdotes offerre aliquando hoc ſacrificium. Et ratio dubitãdi eſſe poteſt primo, quia nullum extat de hac re præceptum obligans ſingulos Sacerdotes: aut enim illud eſt Eccleſiaſticum: & hoc nõ, quia nullum de hac re decretum reperitur ſcriptum: nec poteſt allegari conſuetudo Eccleſiaſtica, quæ vim habeat legis: nam potius frequenter fit, vt multi Sacerdotes longo & diuturno tempore non ſacrificent, qui non propterea cenſentur eſſe in ſtatu peccati mortalis. Vel eſſet hoc præceptum diuinum poſitiuum, & hoc eiſdem rationibus refelli poteſt: nam tale præceptum nec traditione habetur, vt argumentum factum ſatis probat, neq; ex Scriptura ſacra colligitur ſufficienter: nam, ſi quæ ſunt verba in ſcriptura, quæ indicẽt hoc præceptum, maxime illa: Niſi manducaueritis carnem filij hominis: & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis; vel illa: Hoc facite in meã commemorationem: ſed hæc teſtimonia & habent varias ac probabiles interpretationes ab huiuſmodi præcepto & obligatione alienas, vt in ſuperioribus ſæpius tactum eſt, & licet gratis admittamus, ibi contineri aliquod præceptum: non eſt neceſſe, vt illud obliget ſingulos Sacerdotes, ſed in communi Eccleſiam, ad cuius prouidentiam ſpectat, curare, vt in ea ſit vſus huius ſacrificij: quæ cura ad paſtores præcipue pertinet, non vero ad Sacerdotes ſingulos. Vel denique hæc obligatio ſequitur, veluti ex natura rei, id eſt, ex munere Sacerdotali: & hæc etiam conſecutio nulla ſufficiente ratione oſtendi poteſt, quia, licet Sacerdotibus ex vi ſui muneris detur poteſtas ſacrificandi, tamen ex poteſtate non oritur neceſsitas: tum quia poteſtas ex ſe latius extenditur,

quam neceſsitas, tum etiam, quia hoc eſt veluti priuilegium quoddam ipſius Sacerdotis, ſeu quaſi dominium, vel ius quoddam: ex vi autem priuilegij nemo cogitur vti illo, nec dominium ſeu ius, in vel ad rem, per ſe inducit neceſsitatem vtendi re propria, ſed poteſt aliquis cedere iuri ſuo. Tandem, etiam datur Sacerdoti poteſtas remittendi peccata, & tamen nũquam tenetur vti illa, etiamſi alias iuriſdictionem etiam recipiat, dummodo Paſtoris officium non ſuſcipiat. Et ſimiliter per gradum Magiſterij datur alicui facultas explicandi Scripturam, quod tamen facere non tenetur.

Quorũdam placitum. Propter hoc multi & graues Theologi cenſent, nullum eſſe præceptum obligans Sacerdotes ſub peccato mortali ad ſacrificandum aliquando. Itaque quamuis Sacerdos nunquam in vita ſacrum faciat, dummodo in Paſchate communicet, per ſe loquendo, non peccabit mortaliter. Ita tenet Alexan. Alenſ. 4. part. quæſt. 51. memb. 2. Bonauen. in 4. diſt. 12. part. 2. art. 2. quæſt. 2. Gabr. lect. 87. in Cano. Richard. in 4. diſt. 13. art. 2. quæſt. 2. & ibi Palacius diſp. 2. & Ledeſ. 1. par. 4. quæſt. 23. art. 10. Victoria in Summ. num. 94. & idem tenuit Caiet. ſupra quæſt. 82. art. 12. quamuis eius Commentarius iuſſu Pij quinti expunctus fuerit in Romana impreſsione. Addunt vero nonnulli ex dictis authoribus, nonnullum peccatum eſſe, ſaltem veniale, hoc facere. Primò, quia videtur eſſe quædam ſpiritualis prodigalitas longo tempore ſe priuare vſu tam perfectæ poteſtatis, & fructu ſacrificij. Secundò, quia cum potentia ſit propter actum, inordinatum eſt, ſuſcipere poteſtatem conſecrandi: & poſtea illa non vti, ſed quaſi otioſam habere. Tertiò, quia præter charitatem eſſe videtur priuare Eccleſiam magno illo fructu, quam ex hoc ſacrificio participat, ſicut, qui reciperet à Deo gratiam gratis datam, male faceret, nunquam illa vtendo, & præter charitatem proximorum, in quorum vtilitatem datur: hæc enim poteſtas conſecrandi eſt, veluti, quædam gratia gratis data, propter Eccleſiæ vtilitatem. Denique, quia Sacerdos ex vi ſui muneris accipit onus intercedendi pro populo apud Deum, & offerendi dona, & ſacrificia pro peccatis: peccat ergo ſaltem venialiter, nunquam exequendo munus & officium ſuum; nam officium propter miniſteriũ & opus datur, & inordinate retinetur, ſi executioni non mandatur.

Quoniam vero hæ poſteriores rationes, ſi quicquam valent, plus probant, quam leuem obligationem aut venialem culpam, ideo alij authores cenſent, quemlibet Sacerdotem teneri rigoroſo præcepto, & ſub peccato mortali, ad ſacrificandũ aliquando, & aliquoties, non ſolum in vita, ſed etiam in anno, niſi legitimo aliquo impedimento excuſetur. Ita *D Thomæ & aliorum opinio.* ſentit D. Thom. ſupra q. 22. art. 10. & clarius in 3. d. 13. q. 1. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 2. Durand. ibi q. 2. Soto, q. 1. art. 10. Palud. d. 11. q. 2. Maior. q. 5. Anton. 3. part. tit. 13. cap. 16. §. 12. Syluest. verb. Miſſ. 1. qu. 7. Angel. num. 44. Nauarrus, cap. 25. nu. 88. & Petrus Soto, quamuis ſubdubitans lect. 13. de Euchar. circa finem, & idem tenet Gloſſ. cum Iuriſperitis in cap. Dolentes. de celebrat. Miſſ. Fauetque huic ſententiæ decretum illud: nam inter alia peccata quorundam Sacerdotum, quę ibi recenſentur, vnum eſt, quod vix quater in anno celebrabant, & pœna illis ſuſpenſionis imponitur, non propter hoc delictum ſolum, ſed cum aliis, quæ ibi referuntur. Secundò fauet huic ſententiæ Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. dicens: Chriſtum illis verbis: Hoc facite in meã commemorationem, Apoſtolis, eorumq; in Sacerdotio ſucceſſoribus vt offerrent, præcepiſſe, vti ſemper Catholica Eccleſia intellexit & docuit & Cano. 2. anathemate ferit negantes, Chriſtũ illis verbis inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, & ordinaſſe vt ipſi, alijq; Sacerdotes, offerrent corpus & ſanguinem ipſius. Rurſus ſeſſ. 23. ca. 14. de reformatione præcipit Epiſcopis: vt curent, quod Sacerdotes, ſaltem diebus

Durand. Soto. Paludan. Maior. Antonin. Syluest. Angel. Nauar. Pet. Soto.

Dominicis, & feſtis ſolemnibus, ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, vt ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent. Quibus verbis non videtur Conc. nouam obligationem imponere Sacerdotibus, ſed ſolum Epiſcopos monere, vt curent, quod Sacerdotes obligationem ſuam impleant. Et quamquam fortaſſe, non totum id quod Conc. ſignificat, ſit ſacerdotibus in pręcepto, tamen etiam videtur manifeſtum, non id totum ad ſolum conſilium pertinere: ſed quia non certo conſtat, quoties, vel quibus diebus hæc obligatio vrgeat, elegit Conc. id, quod in dubio ſufficit ad obligationem implendam, quamuis fortaſſe plus aliquid moneat, quam ſub præciſam obligationem cadat. Præterea, poteſt in huius ſententiæ fauorem ponderari authoritas Pij quinti: cum enim Caiet. in hoc Commentario docuiſſet tranſgreſsionem huius obligationis tantum eſſe peccatum veniale, illa doctrina, eius authoritate (vt creditur) ab hoc Commentario expulſa eſt: ſatis ergo ſentire ſignificauit, eſſe non ſolum minus probabilem, verum etiam non eſſe dignam, quę paſſim circumferatur. Præterea, referunt D. Tho. dicto ar. 10. ad primum. Sed contra, & alij Scholaſtici, ſententiam Ambroſij, dicentis; Graue eſt, quod ad menſam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus: ſed grauius eſt, ſi dum peccata metuimus, & ſacrificium non reddamus. Quæ ſententia dupliciter poteſt intelligi; primum de peccato veniali: & ita ſenſus erit, celebrare cum conſcientia venialiũ peccatorum eſſe noñullam irreuerentiã, & aliquod fortaſſe peccatum, & hoc appellari (graue) id eſt, turpe & indecens (non eſt enim peccatum mortale) vnde cum addit: grauius eſſe de hac cauſa omittere, ſignificat, hoc eſſe poſſe mortale peccatũ, ſeu eſſe abſolutam obligationem interdum ſacrificandi. Alius ſenſus eſt, vt intelligatur de peccato mortali, & hoc ſenſu eſſet magis rigoroſa ſententia: nam reuera videtur grauius peccatum, celebrare in mortali, quam omittere actũ, tempore, quod obligat: quia ex genere, peccatum commiſsionis eſt grauius, quam omiſsionis, & in particulari videtur illa maior irreuerentia ſacramenti. Ratione probatur hæc opinio: primo defendendo, hoc eſſe præceptum diuinum poſitiuum, contẽtum illis verbis Chriſti (Hoc facite) nam quod in illis contineatur præceptum ſacrificandi, Concil. Triden. declarauit. Quod vero illud præceptum, non ad communitatem tantum, ſed ad ſingulos Sacerdotes pertineat; magis etiam conſentaneum eſt, & verbis Chriſti, & verbis Concilij, & materiæ præcepti. Primum patet, quia Chriſtus ęquè ad omnes Apoſtolos & ad ſingulos dixit (Hoc facite.) Secundum patet, quia Concil. declarauit, Chriſtum locutum fuiſſe ad Apoſtolos vt Sacerdotes, & in ipſis ad omnes futuros Sacerdotes, & non tantum ad Paſtores Eccleſiæ, vel in communi ad Eccleſiam: ſentit ergo præceptum ſingulos obligaſſe. Tertium declarauit optime D. Thom. dict. art. 10. ad 1. ex differentia inter ſacramenta & ſacrificium: nam ſacramenta ordinantur ad vſum fidelium: ſacrificium vero, vt offeratur Deo, & ideo ad ſacramenta miniſtranda, ſolum teneri eos, qui curam ſuper fideles ſuſcipiunt, etiam ſi poteſtatem habeant illa miniſtrãdi: ad ſacrificandum autem teneri omnes ratione Ordinis ſuſcepti ex præcepto Chriſti, quia talis actus non requirit curam animarum, nec iuriſdictionem ſuper fideles, ſed per ſe ad omnes pertinet. *Differentia inter ſacramenta & ſacrificia.* Secundo modo poteſt fundari hoc præceptum in ſola natura rei: nam perpetua omiſsio talis actus in eo, qui habet tale munus ex proprio obiecto, & non tantum propter rationes extrinſecas eſt mala, & rationi diſſona, vt fatentur multi ex authoribus ſupra citatis, & rationes ſupra factæ declarant, & alioqui materia talis obligationis eſt grauis: ergo ex genere ſuo illa omiſsio eſt peccatum mortale.

Authori Hæc res dubia quidem & incerta mihi videtur: quia

res hæc dubia, & incerta. quia præceptum, præſertim ſub peccato mortali, aſſerendum non eſt ſine fundamento, quod moraliter conuincat: hic autem nullum apparet huiuſmodi, propter quod non videtur poſſe negari, quin prior opinio probabilis ſit, ita vt, qui ſe illi practice cōformarit, à peccato mortali excuſari poſsit: vnde etiam de viris ſanctis interdum legimus ab huius ſacrificij celebratione abſtinuiſſe, vt Durand. etiam & alij referunt, quamquam hoc non debet in exemplum adduci: nam multa interdum operantur Sancti ex ſpeciali Spiritus ſancti motione, præter communem legem, quæ nobis imitanda non ſunt. *Poſterior opinio magis pia & ſecura.* Quocirca poſterior opinio, & magis pia eſt, & ſecurior, & in praxi conſulenda, quia reuera, & eſt magis conſentanea rationi, & præterea vix poteſt ſine magno ſcandalo contrarium fieri, &, vt minimum, exiſtimatur communiter, huiuſmodi omiſsionem diuturnam ſacrificij, eſſe ſignum prauæ conſcientiæ & perditæ vitæ: ſunt ergo, quoad fieri poſsit, Sacerdotes monendi, vt frequenter celebrent, & ſuadendum, contrarium non eſſe in conſcientia ſecurum.

Sed quæres, quoties teneantur in anno ſacrificare ad vitandam culpam. Syluest. verbo, Miſſa. 1. q. 7. *Anton.* & Antonin. 3. part. tit. 13. cap. 16. §. 12. referunt, quoſdam Iuriſperitos aſſeruiſſe, teneri Sacerdotes, per ſe loquendo, ad celebrandum quotidie. Sed hoc non habet fundamentum, vt ſtatim quæſtione ſequente dicemus. *D. Thom. ſententia.* D. Tho. igitur ait, teneri ad celebrandum in præcipuis feſtis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare conſueuerunt. *Syluest. Soto.* Idem fere Syluest. & Soto, qui expreſsius addit, eſſe peccatum mortale ſacrificium his diebus omittere ſine cauſa. Sed hoc etiam videtur in his rigidum, neque poſſe ſufficienter probari; & ideo Nauar. ſupra dicit, ſatisfacere Sacerdotem huic obligationi, ter, vel quater in anno ſacrificando. Quod videtur fieri probabile ex dict. cap. Dolentes. & quia nullo iure, vel ratione ſufficiente poteſt hoc ius ſeu præceptum, ſtrictius declarari: imo (vt verum fatear) neque hoc ipſum poteſt ſufficienter fundari per intrinſeca principia: & ideo cenſeo, moraliter loquendo, conſideranda eſſe principia extrinſeca, qualia ſunt aliorum ſcandalum, proprium ſpirituale detrimentum, aut periculum liberius peccandi omittendo ſacrificium, vel (quod grauius eſt) quod propterea omittatur, vt peccandi licentia non impediatur, & ſimilia, & his omnibus penſatis, prudentis iudicio committendum eſt tempus & modus huius obligationis: ſi autem hæ rationes extrinſecæ non intercedant, vix, credo, accidet caſus moralis, in quo Sacerdos aliquoties in anno non ſacrificet, quod licet raro faciet (vt Nauar. dixit) non peccabit mortaliter, & ſi bona intentione id faciat, poſſet etiam à veniali excuſari. Neq; aliquid certius, magiſque determinatum inuenio, quod in hac quæſtione dici poſsit.

SECTIO II.

Vtrum Sacerdos poſsit, vel debeat ſingulis diebus celebrare.

Hæreticorũ quorundam ſententia exploditur. HAeretici huius temporis non probant quotidiana ſingulorum Sacerdotum ſacrificia: quia neceſſe eſt, vt maiori ex parte, priuatim fiant: ipſi vero Miſſas priuatas abominantur, & ideo ſolum vnam communem cœnam Dominicam volunt quotidie fieri in ſingulis populis, vel Parochijs. Sed hæc ſententia hæretica eſt, contra Eccleſiæ vſum, & traditionem, & fundamentis hæreticis nititur, nimirum, quod non liceat Miſſam priuatam dicere, in qua fideles non communicent, quod in ſuperioribus partim refutatum eſt, & in ſequentibus aliquid addemus. Item, quod hoc myſterium ſemper ſit peragendum cum omnibus illis circumſtantijs accidentarijs, quibus Cœna Dominica peracta eſt, quod quam ſit abſurdum, ſæpe in ſuperioribus eſt oſtenſum. *Catholicorũ quorundam opinio.* Catholici ergo quidam (vt ſupra dicebam) per contrarium extremum aſſeruerunt, debere Sacerdotes quotidie Miſſam celebrare. *Aliorum etiam Catholicorum placitum.* Alij vero quamuis ad hoc non obligent ſingulos ratione Ordinis, obligent tamen Parochos ratione officij. Sed obſeruandum eſt, aliud eſſe loqui de ſingulis Sacerdotibus, aliud de tota Eccleſia, aut de ſingulis Eccleſijs, vel Cathedralibus, vel Parochialibus, vel Conuentualibus. In quibus omnibus conſiderari poteſt quid ex ſolo iure diuino neceſſarium ſit; quid vero Eccleſiaſtico.

1. Concluſio. Dico ergo primo: Stando in ſolo iure diuino, nec ſingulis Sacerdotibus, nec ſingulis Eccleſijs, nec toti Eccleſiæ præceptum eſt, neque etiam prohibitum, quotidie ſacrificare. In hoc conueniunt omnes Theologi, quia nullibi extat talis determinatio temporis iure diuino facta. Item, in die Paraſceues omnino omittitur hoc ſacrificium in Eccleſia, & idem fiebat olim in Sabbatho ſancto, & poſſet Eccleſia, ſi rationabilis cauſa occurreret, idem ſtatuere in alio, vel alijs diebus anni: non eſt ergo contraria temporis determinatio iure diuino facta. Præterea non fuit neceſſaria, quia ita ſunt res Eccleſiæ ordinatæ, vt, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ ſpeciali, non poſsit in ea quotidianum ſacrificium deficere, ad quod etiam Paſtorum Eccleſiæ cura multum deſeruit, & ad eam ipſi ex officio tenentur, quia eſt valde neceſſarium ad ſpirituale bonum fidelium, tam viuentium, quam defunctorũ, & quia ad debitum diuinum cultum, moraliter loquẽdo, neceſſarium eſt. Quod vero hic quotidianus vſus ſacrificij non ſit etiam prohibitus iure diuino, eodem fundamento conſtat, & ex vſu Eccleſiæ, nam ſi in aliquo die facta eſt prohibitio, illa per Eccleſiam introducta eſt.

2. Concluſio. Dico ſecundo: In ſingulis Eccleſijs, Cathedralibꝰ, Parochialibus, & Conuentualibus, debet quotidie ſacrificium Miſſæ offerri, ſi conueniẽs ſit, ſeu mediocris Sacerdotum numerus, atque ita fiet, vt in vniuerſa Eccleſia, non ſolum vnum, vel aliud, ſed quam plurima ſacrificia, quotidie offerantur. Ita docent, communiter Doctores, & inſinuatur in capite Cum creatura. de celebratione Miſſ. Patet etiam ex Eccleſiæ conſuetudine, quæ vim legis habet: cuius ſignum etiam eſt, quia ſi abſque ſufficiente cauſa omittatur, non fiet ſine graui ſcandalo fidelium. Hæc ergo obligatio per ſe pertinet ad Rectores Eccleſiarum: nam, licet ipſi non teneantur per ſe quotidie celebrare: tenentur tamen curare, vt non omnino deſit in ſua Eccleſia ſacrificium: hoc eſt enim vnum ex muneribus, propter quod à fidelibus aluntur. *Victoria.* Addit tamen Victoria in Sum. num. 95. ſi interdum hoc prætermittatur, non eſſe peccatum mortale. Sed hæc licentia non eſt extendenda: nam res hæc multum pertinet ad commune bonum fidelium, & ideo talis obligatio grauis eſt, vt bene ſignificauit *Soto.* Soto in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. Quapropter per ſe loquendo, non poterit prætermitti ſine graui culpa, niſi fortaſſe ob vrgentem cauſam & rationabilem: hæc enim intercedere aliquando poteſt, ſicut in alijs obligationibus poſitiuis. *Quorundã placitum.* Addunt vero aliqui in parochialibus Eccleſijs, ſi ſit ſufficiens Sacerdotum numerus, dicendas eſſe duas Miſſas, vnam pro viuis, & aliam pro defunctis, ex dicto capite, Cum creatura. Veruntamen ex Soto, & Victoria notarunt, non eſt hæc obligatio augenda, & multiplicanda, quia nullum extat ſufficiens ius, ex quo colligatur: nam in illo capite, Cum creatura. ſolum dicitur, propter Miſſam defunctorum non eſſe omittendam conuentualem Miſſam de feria: neque è contrario, ſed vtramque, ſi commodè fieri poſsit, dicendum eſſe, non tamen imponit abſolutam obligationem quotidie ſacrificandi pro defunctis.

3. Concluſio. Dico tertio: Singuli Sacerdotes, nec iure diuino, nec Eccleſiaſtico, tenentur quotidie celebrare, per

ſe loquendo. Hoc etiam eſt per ſe manifeſtum, tum quia nullibi extat tale ius, tum, quia multi Sacerdotes pij & timorati, interdum aliquo, vel aliquibus diebus ſacrificium intermittunt: imo aliqui etiam hoc conſulunt, ob maiorem ſacrificij reuerentiam. Quin potius, non ſolum non ex vi Ordinis, verum etiam neque ex vi Parochialis beneficij, eſt hoc neceſſarium: tum, quia ſatisfaciet Parochus ſuæ obligationi, ſi curet in ſua Parochia per alium ſacrificium fieri, tum etiam, quia, ſi ſolus ipſe ſit, non eſt cogendus omnino quotidie ſacrificare, quia eſſet nimis rigida & oneroſa obligatio: quamuis teneatur frequenter id præſtare: imo & regulariter non omittere abſque aliqua cauſa.

4. Cõcluſio, quæ certa eſt & Theologorum communis.

Dico quarto: per ſe loquendo, & ſecluſa ſpeciali prohibitione Eccleſiæ, non ſolum eſt licitum Sacerdoti, quotidie ſacrificare, verum etiam ex ſe melius eſt, magiſque conſulendum. Eſt concluſio certa & communis Theologorum. Et probatur primo ex conſuetudine Eccleſiæ, quam & nunc experimur, & in antiquiſsimis Patribus, & hiſtorijs legimus. *S. Andreas.* Andreas enim Apoſtolus, vt ſupra retulimus, de ſe aiebat Tyrãno: Quotidie immolo Deo agnum immaculatum. *Hippolyt. Martyr.* Hippolytus etiã Martyr orat. de conſumma. mundi, ſic introducit Chriſtũ iudicem, ad Sacerdotes Euangelicos loquentẽ: Venite Pontifices, qui pure mihi ſacrificium die nocteq́; obtuliſtis, ac pretioſum corpus & ſanguinem meum quotidie immolaſtis, & *Auguſt.* Auguſt. epi. 23. Nonne (inquit) ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo: & tamen in ſacramento, non ſolũ per omnes Paſchę ſolemnitates, ſed omni die populis immolatur? Cyprian. epiſt. 54. Vt Sacerdotes (inquit) qui ſacrificiũ Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & victimas præparemus. *Greg. Mag.* Greg. etiam homil. 37. in Euang. memorat ſanctum Caſsiũ Narnienſem Epiſcopũ: cui mos erat, quotidianas Deo hoſtias offerre, ita, vt pene null⁹ dies vitæ eius, abſcederet, quo non omnipotenti Deo hoſtiam placationis immolaret. Quam conſuetudinẽ, Deum ſpeciali reuelatione approbaſſe inferius narrat, dicens; Nocte quadã cuidam eius Presbytero Dñm per viſum aſtitiſſe, atque dixiſſe: Vade, & dic Epõ: Age, quod agis, operare, quod operaris, non ceſſet pes tuus, non ceſſet manus tua, natali Apoſtolorũ venies ad me, & recipies mercedem tuã. *Miraculum quoddam narratur.* Et ibidem narrat aliud miraculũ, quod cuidam mulieri contigit, quæ ſingulis hebdomadibus ſacrificiũ pro marito offerri faciebat, eiuſq́; à captiuitate liberationem miraculoſe obtinuit. Deniq́;, quæ adduxim⁹ ſupra ex Patribus de quotidiana communione à fortiori procedunt de quotidiano ſacrificio. *Chryſoſt.* De quo videri poteſt Chryſoſt. hom. ſuper ad Epheſ. Secundo argumentor ratione, quia quotidie ſacrificare, nõ eſt ex natura ſua malũ, ſed bonum, neq́; eſt aliquo iure poſitiuo prohibitũ: vbi eſt enim tale ius? ergo eſt per ſe licitũ. Maior patet: nam id cedit in cultum Dei, quẽ illi perpetuo debemus, & eſt conſentaneũ dignitati huius ſacrificij, quod propterea iuge appellatur, Daniel. 12. *Fideles plurimum indigent fructu huius ſacrificij.* Eſt etiam valde vtile fidelibus, qui plurimũ indigent fructu huius ſacrificij: ergo hoc per ſe honeſtum & licitũ. Quin potius ratio facta concludit, quod in vltima parte aſſertionis dicebamus, quia licet laicis, regulariter non ſit conſulendum, vt quotidie communicent, Sacerdotibus tamen conſulendum eſt, vt quotidie ſacrificent: eſt enim id per ſe loquendo, melius: Nam munus ſacrificandi, non eſt priuatum, ſed publicum, nec prodeſt ſoli ſacrificanti, ſed toti Eccleſiæ, & ideo dummodo indignus non ſit, & moralem ac humanam diligentiam adhibeat, quamuis ſit imperfectus, non debet ab hoc ſacro munere ceſſare. Accedit etiam, quia cum ſit ſpecialiter ad hoc munus conſecratus, & habet proprium ac peculiare ius ad offerendum, & habet paratum ſpeciale diuinum auxilium, vt ſancte conficiat. Per hoc tamen non intendimus negare, quo minus ex reuerentia & timore, aliquo die interdum hoc munus intermittere, poſsit eſſe, & bonum, & vtile, & alicui fortaſſe conſulendum, iuxta diuerſas perſonarum conditiones, & varias Spiritus ſancti diuiſiones gratiarum.

Dubium quoddam.

Supereſt vero explicandum, an in aliquibus anni diebus prohibitum ſit per Eccleſiam, Sacerdotem ſacrificare. Solet autem de tribus dubitari: nam in reliquis omnibus certum eſt, nullam eſſe prohibitionem factam. Primus dies eſt feria quinta hebdomadæ ſanctæ. Sicut enim, qui exiſtiment eo die non licere ſingulis Sacerdotibus Miſſam dicere, ſed ſolum eſſe in ſingulis Eccleſijs Miſſam ſolemnem ab Eccleſiæ Rectore, vel, qui eius locum teneat, dicendam, in qua alij ſacerdotes cum laicis communicent. *Marcel. Franc.* Ita tenet Marcel. Franco. in lib. de Horis canonicis. cap. 30. qui pro hac ſententia, neq́; alium authorem refert, nec expreſſam legem ſeu prohibitionem Eccleſiæ. Sola ergo Eccleſiæ conſuetudine nititur, quam ex eo colligit, quod iuxta ordinem Romanum antiquum, omnes Presbyteri & Diaconi vniuſcuiuſque Eccleſiæ de manu ſui Paſtoris communicant in ſolemni Miſſa, vt patet ex ordine Romano, cap. de Cœna Domini. & ex Alcuino, libro de diuinis officijs, cap. de Cœna Domini. Fuit autem hæc conſuetudo conuenienter introducta primo, propter mœrorem, quem Eccleſia, illo præſertim die, repræſentare incipit. Secundo, vt officium illius diei ſit ſolemnis & celebris. Tertio & maxime, propter repræſentationem Chriſti Domini, qui eo die primam Miſſam celebrauit, & Apoſtolos communicauit: in huius enim facti memoriam ſolus primarius Sacerdos celebrat, & reliquis ſacramentum diſtribuit. Hæc tamen fundamenta debilia valde ſunt ad affirmandum præceptum ſeu prohibitionem, ſine expreſſo iure, & contra communem ſententiam. Quæ mihi quidem certa videtur. Nimirum per ſe loquendo (id eſt, ſecluſo ſcandalo, ſi alicubi ſi fortaſſe ſit, vel propter puſillorum ignorantiam, vel propter aliquam conſuetudinem) licitum eſſe cuiuis Sacerdoti, eo die ſacrificare, quamuis prudens conſilium ſit ſecreto & abſque concurſu populi, propter aliquas ex congruentijs adductis, & alias, quas ſtatim explicabo, id facere. *Soto. Nauar. Angel.* Ita tenet Soto, diſt. 13. quæſt. 2. art. 2. & Nauar. in Sum. cap. 51. num. 88. Angelus in floribus, quæſt. 8. de valore Miſſæ, articulo vltimo, alij vero antiquiores, hoc in dubium non reuocarunt. Et probatur, quia circa hoc nulla eſt ſcripta lex expreſſe prohibens, vt conſtat: neque etiam eſt conſuetudo, quæ vim legis habeat: quia, licet multi Sacerdotes eo die non ſacrificent, tamen alij plures docti, pij, ac timorati ſacrificant, ſine vllo ſcrupulo: vt autem conſuetudo obliget, oportet, vt ſit omnium, & non tantum aliquorum. Rurſus, qui omittunt, non id faciunt, quia exiſtiment oppoſitum eſſe malum, ſed vel ex deuotione quadam, vel certe ob nimiam illius diei occupationem, & alia impedimenta. Exiſtimo enim, hoc cœpiſſe introduci, quoniam illo die miniſtri Eccleſiæ & templa ipſa occupantur, vel propter monumenti fabricam, vel propter omnia præparanda, quæ ad illius temporis officium ſunt neceſſaria; vel quia magna pars Chriſtiani populi eo die communicat, & neceſſarium eſt, Sacerdotes in audiendis confeſsionibus occupari: *Conſuetudinis cuiuſdã cauſæ aliquot traduntur.* veriſimile etiam eſt, hoc introductum eſſe propter ſolemnitatem, vel repræſentationem, vt dicebamus: id tamen potius factum eſt conſilio ac voluntate Prælatorum, quam rigoroſa prohibitione: nulla eſt ergo conſuetudo, quæ talem prohibitionem ſufficienter indicet. Tandem, nullum eſt peculiare myſterium, quod eo die ab Eccleſia celebretur, & repræſentetur per ceſſationem ſacrificiorum ſingulorum Sacerdotum, ſicut fit in feria ſexta: nam inſtitutio ipſius myſterij, & Dominica cœna ſufficienter repræſentatur in Miſſa, præſertim ſolemni, in qua ſacramentum populo diſpenſatur, neque impeditur hæc repræſentatio, nec fere

necfere minuitur, propterea, quod alij Sacerdotes ſacrificent, & non communicent in Miſſa ſolemni: præſertim, quia Apoſtoli, non vt Sacerdotes, ſed vt laici, communicarunt: nondum enim erant Sacerdotes, quando communicarunt: prius enim Chriſtus illis ſacramentum dedit, & poſtea dixit: Hoc facite, nulla ergo eſt ſufficiēs ratio, ad hanc prohibitionem faciendam, nedum vt credamus, conſuetudine fuiſſe introductam.

Secundus dies eſt Paraſceues, ſeu feria ſexta maioris hebdomadæ. Quo die certum eſt, Eccleſiaſtico iure eſſe prohibitum Sacerdotibus, offerre ſacrificiū, [Innocent. I.] quod ius Innocentius I. declarauit, epiſt. 1. ad Decentium, capite 4. & habetur in cap. Sabbatho. de conſecratione, diſt. 3. vbi æqualiter ſermo eſt de Sabbatho ſancto, & de feria ſexta: cum tamen non ſit de vtraque die eadem certitudo, vt ſtatim videbimus, nihilominus tamen de feria ſexta authores omnes ſine controuerſia ita docent: & Decretum illud vim ſuam retinet, & omnes, qui ſcribunt de diuinis officijs, referunt hanc eſſe antiquiſsimam traditionem, qua non ſolum priuata ſacrificia, ſed etiam ſolemne & publicum omitti conſueuit, vt enim in ſuperioribus diximus, officium illius diei non eſt ſacrificium. [T. Thom.] Denique Diuus Thomas hic ad 2. rationem affert huius prohibitionis, ſcilicet, quia illa die paſſio Domini ab Eccleſia recolitur, prout realiter geſta eſt, & ideo non repræſentatur myſtice per conſecrationem huius ſacramenti. Alias congruentias adducit Durandus in Rationali, lib. 6. cap. 77. Rogabis obiter, an eo die liceat communicare laicorum more. Marcellus ſupra dicit, eſſe prohibitum, niſi tantum ob neceſsitatem viatici. Fundatur in verbis Innocent. dicto capite, Sabbatho: ait enim eo die ſacramenta penitus non celebrari. Item, quia in officio illius diei, ſolum præcipitur, ſeruari ſacramentū [Sententia authoris.] pro infirmis. Sed quia alij authores nihil de hac prohibitione dicunt, & prædictis fundamentis non ſatis probatur, exiſtimo probabilius, licitum eſſe, per ſe loquendo, eo die communicare: nam, cum hoc ſit per ſe bonum, & prohibitio non probetur, non eſt, cur tanquam malum damnetur. [Innocent.] Etenim Innocentius eo capite manifeſte loquitur ſolum de ſacrificio: nam celebrare ſacramenta, non eſt proprie miniſtrare Euchariſtiam, ſed conficere. Quod autem iubeatur ſeruari Euchariſtia pro infirmis (etiam ſi id gratis demus) non ideo eſt, quia illis ſolis licite poſſit diſpenſari; ſed quia illa fuit cauſa maxime neceſſaria ſeruandi ſacramentum. [Amalar.] Addo tamen ex Amalario, lib. 1. de Eccleſiaſt. offic. capite 11. non ſolum pro infirmis, ſed etiam, pro his omnibus, qui ſequēte die communicare volent, debet ſacramentum in die [Durand.] Cœnæ Domini reſeruari. Durandus vero lib. 6. c. 75. dicit, ſeruari pro infirmis & religioſis (fortaſſe non tantum ſtatu, ſed actu & pietate) qui communicare voluerint: vnde in ordine Romano antiquo in officio diei Paraſceues, in fine eius dicitur (& communi- [Greg. Mag.] cent cum ſilentio.) Et Gregorius Magn. in lib. ſacra- [Pamelius.] mentorum (vt Pamelius refert in liturgijs Latinis) dicit (communicet Sacerdos & omnis plebs.) Olim ergo non ſolum non erat prohibitio, verū potius op- [Satisfit obiectioni.] poſita conſuetudo. Dices, per non vſum introductā eſſe prohibitionem. Reſpondeo, falſum id eſſe, tum quia ſola negatio actus inualidiſsima eſt ad introducendam legem: tum etiam, quia ille non vſus, ſolum introductus eſt, quia omnes fere communicant feria quinta, & quotidiana communio iam abijt in diſſuetudinem, ideoq́; nullus iam communicat feria ſexta. Ad quod etiam confert, quod regulariter non poteſt commode fieri.

Tertius dies eſt Sabbathi ſancti, de quo maior eſt dubitatio, quia in dicto capitulo, Sabbatho eiſdem prorſus verbis dicitur, in illo die ſacramenta penitus non celebrari, ſicut in feria ſexta. Propter quod Nauarrus capite vigeſimo quinto, numero 88. & Marcellus, ſupra ſimpliciter docent, eſſe peccatum mortale: in illo Sabbatho aliam Miſſam dicere, præter vnam publicam, & ſolemnem in ſingulis Eccleſijs: quia illud antiquum ius, nec contrario iure abrogatum eſt: neque etiam conſuetudine, niſi ſolum quoad publicum officium: ergo quoad reliqua, vim ſuam retinet: nam à iure antiquo non licet recedere, niſi quatenus, vel alio iure, vel conſuetudine abrogatum eſt. Et confirmatur: nam in Miſſa illius diei nullus ponitur introitus pro Miſsis priuatis: ergo ſignum eſt, ſupponi, non eſſe dicendas: neque enim ſine Introitu dicendæ ſunt. Vnde in vigilia Pentecoſtes, quæ ſolemne officium habet ſimile officio Sabbathi ſancti, aſsignatur peculiaris Introitus pro Miſsis priuatis, quia eo die dicendæ ſunt: ergo è contrario, quia in Sabbatho ſancto non ſunt dicendæ, ideo non aſsignatur. Nihilominus alij exiſtimant, non eſſe peccatum mortale, eo die priuatim celebrare præſertim ab ea hora, in qua iam incipit, vel incipere poteſt ſolemne & paſchale officium, cenſent enim, hoc ipſo, quod antiqua prohibitio abrogata eſt, quoad ſolemne officium, ceſſaſſe etiam pro eodem tempore, quoad omnia ſacrificia, & ideo per ſe licere, ſecluſo ſcandalo. Ita opinatur Soto, diſt. 13. quæſt. 2. artic. 2. quem alij moderni ſcriptores, & multi viri docti ac timorati ſequuntur, etiam in praxi & vſu: quia non eſt maior ratio de Miſſa publica, quam de priuata, vel quia iam conſuetudo ad vtramq́; extenditur, vel certe, quia ex vi prioris conſuetudinis ceſſauit ratio illius prohibitionis: non tantum in particulari, ſed etiam in generali: quando autem hoc modo ceſſat finis & ratio legis, ceſſat etiam obligatio, vt ex materia de legibus conſtat: aſſumptum declaratur: nam olim per totum diem Sabbathi Eccleſia repræſentabat requiem Chriſti in ſepulchro, & ſolitudinem ſuam, & erat quaſi in mœrore poſita, Chriſti reſurrectionem expetens: & ideo toto illo die, vſque ad mediam noctem, & initium Dominicæ diei, ab oblatione ſacrificij ceſſabat: poſtea vero anticipauit tempus illud, & ab illa hora, in qua officium Sabbathi ſancti celebrat, incipit iam tum gaudio & alacritate recolere Chriſti reſurrectionem, ideoque iam ab illa hora ceſſauit etiam ratio, ob quam poterat ſacrificium prohiberi: reuocata ergo in priori conſuetudine, cenſetur etiam geuocata generaliter prohibitio ſacrificandi. Eſt ergo [Opinio ſatis] hæc opinio ſatis probabilis, & practice ſecura, non [probabilis] tamen conſulerem vſum illius, niſi in aliquo caſu [& practice] cum cauſa vel occaſione rationabili, & ſcandalum o- [ſecura.] mne diligenter vitando.

SECTIO III.

An, & quomodo liceat eodem die plures Miſſas facere.

PRimo certum eſt, communi ac ordinario iure non licere Sacerdotibus, niſi tantum ſemel in die ſacrificare: hoc autem ius non eſt naturale, etiam ſuppoſita inſtitutione ſacrificij, quia non ſequitur intrinſece ex illa: neque eſt diuinū, quia neq́; in Scriptura habetur, neq́; traditione conſtat, eſſe à Chriſto latum, ſicut de vſu cōmunionis ſupra diximus: nam hic eſt eadē & maior ratio: ſed eſt præceptū Eccleſiaſticum, q́ primum latū eſt ab Alexan. ſecundo in ca- [Alexand.] pite, Sufficit, de cōſecratione, d. 1. Sufficit Sacerdoti, [Pap. II.] (inquit) vnā Miſſam in die vna celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit, nō modica res eſt, vnā Miſſam facere, & valde fœlix eſt, qui vnam digne celebrare poteſt. Quod vero verbū illud (ſufficit) in vi precepti intelligendū ſit, ita vt hoc ſolum liceat, verba ſequētia declarant: Qui vero pro pecunijs, aut adulationibus ſeculariū, vna die præſumat plures facere Miſſas, nō æſtimo euadere damnationem. Hoc autem præceptum in eodem ſenſu confirmarunt Innocentius tertius in Capitulo, Conſuluiſti. & Honorius tertius in capitulo, De referente, [Innocent.] de Ce- [Honor. III.]

de Celeb. Miſſ. vbi Honorius addit, hoc eſſe intelligendum de quocunq; Sacerdote, quacunq; dignitate præfulgeat. Denique Eccleſiaſtica conſuetudo præceptum hoc ſatis confirmauit, ex quibus decretis duplex ratio huius præcepti ſumitur. Vna eſt myſtica, ſcilicet, ad repræſentandam ſufficiẽtiam vnici ſacrificij cruenti Chriſti Domini. Secunda eſt moralis, nimirum, quia, ſuppoſita hominum fragilitate, & cura ac ſolicitudine humanarum rerum, vix poſſunt homines digne ſe ad vnum ſacrificium præparare, & ideo, vt maiori cum reuerentia ſacrificent, merito eius eis præſcribitur, vt ſemel tantum vno die ſacrificent, vt etiam hic D. Thom. ad 5. docuit, & in hoc conueniunt omnes Doctores.

Exceptiones aliquæ cuiuſdã præcepti. Secundo notandæ ſunt aliquæ exceptiones huius præcepti. Prima habetur in dicto capitulo, Conſuluiſti, quę eſt de die Natiuitatis, in qua licitum eſt Sacerdotibus, tres Miſſas dicere ex decreto Teleſphori Papæ, in epiſtola decretali cap. 2. in cap. Nocte ſancta, de Conſe. diſt. 1. vt citat Gloſſa in dicto cap. Conſuluiſti: tamen ibi Teleſphorus nihil dicit de numero Miſſarum, ſed tantum dicit, ea nocte licere Miſſam facere ante diem: & hymnum, Gloria in excelſis, decantare: quia illum eadem nocte Angeli cecinerunt. Neque de hoc numero ſcriptum aliquod decretum inuenio: imo neque Innocentius illum ponit, ſed abſolute dicit, excepto Natiuitatis die. Vnde videtur id ſupponere ex conſuetudine Eccleſiæ, cuius rei cauſas & myſteria explicat Diuus Thomas hic in ſolut. ad 2. ſcilicet, vt per tres Miſſas triplex Chriſti generatio indicetur, ſcilicet, æterna, ac diuina, temporalis & humana, & ſpiritualis, qua oritur tanquam Lucifer in cordibus noſtris. Gloſſa vero in dict. c. Conſuluiſti: dicit, per has tres Miſſas ſignificari tres ſtatus hominum, ante legem, ſub lege, & poſt legem, ſeu in lege gratiæ. Hic vero occurrebat dubium de hora, in qua licitum eſt, has tres Miſſas dicere, ſed hoc tractabitur commodius ſect. ſequent.

Teleſphor *1. Exceptio*

2. Exceptio. Secunda exceptio fit in dict. c. Sufficit, his verbis: Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, & alteram de die, ſi neceſſe fuerit: Ex quo colligit Gloſſa in dict. c. Conſuluiſti. Si quis prius de die celebrauit, & poſtea contingat aliquem mori, poſſe etiam pro illo celebrare: imo inferius addit, verbum (Sufficit) non continere expreſſam prohibitionem, & ideo ſimpliciter poſſe celebrari vnam Miſſam de die, & aliam pro defunctis. Sed de priori caſu particulari dicemus ſtatim: ſecundum autem generale dictum, in quo ſignificatur, hoc eſſe abſolute licitum, abſq; alia cauſa, eſt contra omnes Doctores, & plane falſum, & contra mentem Alexandri: qui, vt notauimus, ſatis explicuit hoc eſſe præceptum, comminando damnationem tranſgreſſoribus, & addendo illa verba (ſi neceſſe fuerit) ſatis etiam declarauit, hoc ſimpliciter non licere, ſed in caſu neceſsitatis: quanta vero debeat eſſe hæc neceſsitas, declarabitur ſtatim.

3 Exceptio. Tertia enim exceptio generaliter fit ab Innocentio his verbis: Niſi cauſa neceſsitatis ſuadeat: vbi Gloſſa hoc extendit ad cauſam honeſtatis, vel vtilitatis, & in particulari hoc explicat in aliquibus caſibus. *Primus caſus.* Primus eſt ſupra commemoratus de morte alicuius ſuperueniente, poſtquam Sacerdos ſemel ſacrificauit, quem aliqui ita intelligunt & limitant, ſcilicet, ſi oporteat, ſtatim ſepeliri defunctum, & iuxta conſuetudinem debeat Miſſa præcedere ſeu cantari. *Paludan.* Paludan. vero hoc ampliat, quoties poſt factam Miſſam de die occurrat cauſa rationabilis dicendi pro defunctis, vt ſi Parochianus petat anniuerſarium. *Secundus.* Secundus caſus illius Gloſſæ eſt, ſi dicta Miſſa, ſuperueniat aliqua magna perſona, quæ velit Miſſam audire. Quem caſum alij authores admittunt, & intelligunt habere locum, etiam in diebus profeſtis: nam in diebus feſtis, pro quibuſcunque peregrinis exiſtimant licere. *Tertius.* Tertius caſus addi ſolet, ſi occurrat neceſsitas communicandi infirmum. *Quartus.* Quartus, ſi neceſſarium ſit ad benedicendas nuptias, ne id fiat ſine ſacro. Quintus, ſi eodem die occurrat duplex officium, *Quintus.* verbi gratia, vnum de feſto, & aliud de vigilia, vel rogationibus: & hunc ſignificauit D. Thomas hic, ad 2. vbi poſt exceptionem noctis Natiuitatis ſubdit; Sicut etiam in aliis diebus, in quibus occurrunt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetẽda, plures Miſſæ celebrantur in die, puta, vna pro feſto, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis. Sextus caſus eſt, quã- *Sextus.* do Sacerdos, habet duas Eccleſias Parochiales, & nõ poteſt commode habere coadiutorem, & in vtraq; eſt populus, qui auditurus eſt miſſam. Atq; hos caſus numerat Paludanus, in 4. diſtinctione 12. quæſtione 1. articul. 4. quem imitatur Antoninus 3. par. titul. 13. capitulo 6. §. 4. & 5. ac fere Soto diſtinctione 13. quæſtione 2. articulo 2. Turrecrem. dicto capitulo, Sufficit, & Durandus, in Rationali, lib. 4. cap. 1. & Nauarr. in Summa, in capitulo 25. num. 87. Septimum caſum addunt Syluest. verbo, Miſſ. 1. quæſtio. 7. & Angel. §. *Septimus.* 46. Victoria, numero 96. ſcilicet, ſi ſit conſuetudo in Eccleſia, vt duo fiant ſacra à duobus Sacerdotibus, & contingat alterum ægrotare, nam tunc aiunt poſſe alium ſupplere, & duas dicere. Denique alij addunt caſum octauum, ſcilicet, ſi propter paupertatem Ec- *Octauus.* cleſiæ vel Sacerdotis, iudicio prudentium id cenſeatur neceſſarium. Nonum addit Durandus, lib. 2. de *Nonus.* ritibus Eccleſiaſticis, capit. 7. ex Leone Papa, epiſtola 81. ad Dioſcor. ſcilicet, ſi ob ſolemnem feſtiuitatem tam numeroſus eſt populi conuentus, vt vna Baſilica eum ſimul capere non poſsit: nam tunc ſacrificij oblatio iteratur ab vno Sacerdote, ſi alij deſint, ne hi tantum, qui primi aduenerunt, ad ſacrificium recipi videantur, & cæteri excludi. Imò refert ex Stra- *Strabo.* bo. de rebus Eccleſiaſticis, c. 21. eundem Leonem vna die ſepties & nouies hac de cauſa Miſſarum ſolemnia celebraſſe.

Vt autem de huiuſmodi caſibus aliquod poſsimus practicum ac morale ferre iudicium, ſupponendum eſt: nullum Sacerdotem poſſe vllam Miſſam dicere, niſi ſit ieiunus, vt ſupra late dictum eſt, de communione huius ſacramenti, quod de ſacrificante adeo verum eſt, vt is, qui vinum, vel aquam, quæ ad purificandum calicem infundi ſolent, acceperit, non poſsit aliam Miſſam dicere, vt præſcribit Innocentius tertius in capitulo, Ex parte, de Cele- *Innocen. III.* bratione Miſſarum. Secundo obſeruare oportet, dupliciter poſſe Sacerdotem bis ſacrificare; primo ex directa, & præconcepta intentione, nimirum, quia, cum vnam Miſſam dicit, habet animum dicendi aliam. Secundò ex ſubſequente tantum voluntate ob repente natam occaſionem, vel nouam rationem conſideratam poſt dictam primam Miſſam. Hoc igitur poſteriori modo moraliter loquendo non poteſt caſus accidere, in quo poſt vnam Miſſam liceat aliam dicere: quia quandocunque Sacerdos celebrat abſque animo iterum celebrandi, ſumit calicis purificationem: non ergo poteſt iterum celebrare. Hinc ergo excluduntur nonnulli ex prædictis caſibus: nam primus locum non habet: ſupponit enim caſu accidiſſe occaſionem pro mortuo ſacrificandi. Dices, potuiſſe præuideri periculum *Satisfit obiectioni.* mortis futuræ, & ob eam cauſam non eſſe ſumptum vinum perfuſionis. Sed contra: nam, ſi præuiſa fuit occaſio, non debuit prius ſacrificari, ſed expectari tempus, in quo illi neceſsitati ſatisfaciat, & idem argumentum fieri poteſt in quolibet caſu ſimili: quia quandocunque poteſt Sacerdos, differendo paululum ſacrificandi tempus vna Miſſa occurrere pluribus neceſsitatibus, non eſt cur illi demus licentiam bis ſacrificandi. Sed dicetur, occurrere poſ- *Obiectio.* ſe neceſsitatem non differendi ſacrificium, expectando nihilominus, an infirmus moriatur, nec ne: ergo licebit tunc ſtatim ſacrificare ad ſatisfaciendum populo, verbi gratia, volenti audire Miſſam, vel ob aliam ſimilem cauſam, & nihilominus præcauere à ſum-

ſumptione ablutionis, vt ſubueniat neceſsitati proximi, ſi forte paulo poſt moriatur. *Solutio.* Sed inprimis huiuſmodi caſus cum tot circumſtantiis vix poteſt moraliter occurrere, & quamuis illum admittamus, iã tunc non eſt ſola vna neceſsitatis cauſa, prout in illo caſu dicebatur, ſed duplex, vna ad non differendũ, alia ad iterum ſacrificandum, & fortaſſe ſola occaſio mortis alicuius perſonæ non eſt ſufficiens cauſa ad Miſſam iterandam: quia neq; propter ſolemnitatem, & pompam ſepulturæ: illa enim per ſe non eſt cauſa grauis, cum ſæpe fieri ſoleat poſt prandium, & ſine ſacro, neq; etiam propter ſuffragium, quia id fieri poterit ſubſequente die, nec neceſſe eſt, vt quam citiſsime fiat, alioqui etiam liceret tribus & quatuor ſacrificiis eodem die, mortuo ſuccurrere, ne totidem diebus ſuffragia differantur. Atq; idem diſcurſus fieri poteſt in ſecundo caſu: in quo adhuc leuior cauſa ponitur, quæ reuera per ſe non ſufficit ad iterandum ſacrificium, vt cum Turrecrem. notauit Durand. ſupra, *Turrecrem. Durandus.* quia illa non eſt vera neceſsitas. Quod enim inconueniens eſt, ſi Epiſcopus, vel alia perſona nobilis Miſſam non audiat, quia nullus adeſt Sacerdos, qui iure poſsit illam dicere? Et idem fere eſt de tertio & quarto caſu. Quocirca hæc tot caſuum enumeratio ſolum eſt arbitrio horum authorum multiplicata: quia fortaſſe ob Sacerdotum penuriam exiſtimabatur, prohibitionem hanc bis in eodem die ſacrificandi non tam rigoroſe obligare. Si autem conſideremus verba legis, quæ cauſam neceſſariam poſtulant, & præſentem conſuetudinem & moralem praxim; quatuor primi caſus, vix poſſunt venire in vſum. Quintus vero aliquãdo habebit locum, vt verbi gratia, ſi ſit dies Paſchæ ſolemnis, vel ſimilis feſtiuitas, & in eo oporteat, dicere Miſſam pro defunctis, tunc ſi vnus tamen ſit Sacerdos, erit ſufficiens ratio, vt rurſus Miſſam diei poſt Miſſam defunctorum dicat: quia nullus eſſe poteſt caſus neceſsitatis moralis, in quo magis hoc liceat, quam in prædicto, & tamen Alex. Pap. dicit, in *Alex. Pap.* caſu neceſsitatis licere, vnam Miſſam diei dicere, & aliam de defunctis; & ita etiam poſſet, quoad hanc partem exponi D. Th. ibi citatus, quamquam, vt Sot. notat D. Tho. ibi non loquitur de pluribus Miſsis dicendis ab eodem Sacerdote, ſed ſolemniter à Clero, vel Conuentu. Sextus autem caſus de pluribus parochiis eſt proprius, ac fere ſolus in vſu. Solum addo, *Tres Miſſas aliquando dicere licet.* in eo caſu non tantum duas, ſed etiam tres Miſſas dici poſſe, ſi eadem ſit proportionalis neceſsitas, quod tamen dicti authores ſine cauſa generaliter negant, dicentes, bis Miſſam dicere, interdum licere; ter vero nunquam, cuius rei nullam rationem adducũt, cum tamen iura indifferenter loquantur de pluralitate. Quocirca, non ſolum in hoc caſu, ſed etiam in quocunq;, ſi eadem grauis cauſa, vel neceſsitas occurrat ad tertiam Miſſam dicendam, quæ ad ſecundam, æquè licebit: quia lex & exceptio eſt eadem, ſolum ergo poterit eſſe differentia, quia non tam facile occurret neceſsitas dicendi tertiam Miſſam, ſicut ſecundã. *Quæſitum.* Sed quæri poteſt, an hic ſextus caſus extendendus ſit ad dies artificiales, vel limitandus ad feſtos. *Reſponſio.* Videtur enim in his tantum occurrere vera neceſsitas. Authores in hoc nihil dicunt, mihi tamen videtur ſi in vtraq; Parochia ſit ſufficiens populi multitudo, non eſſe hoc limitandum ad dies feſtos, & ad neceſsitatẽ præcepti audiendi Miſſam: quia ſatis eſt grauis cauſa, quod populus non priuetur ſuo ſacrificio, & opportunitate audiendi Miſſam. Videtur ergo hoc licitum in quocunq; die. Erit autem optimum conſiliũ, ſeruare conſuetudinem, quæ in his rebus magnam *Aliud dubiũ.* vim habet. Aliud vero dubium circa hunc caſum interrogatum eſt de Sacerdote habente plures Parochias, ſi feria quinta cœnæ Domini in ſingulis ſacramentum in monumento reponat, quo modo in feria ſexta vtrumq; conſumet, & eſt ratio dubij, quia in feria ſexta non conſecrat ſanguinem, ſed ſumit vinum cum particula hoſtiæ conſecratæ in illo immiſſa; vnde fit, vt non maneat ieiunus ad conſumendum ſacramentum in alia Parochia: quid ergo faciet? Quidam dicunt, poſſe tunc ſecundò communicare poſt vini corruptionem, ne vel alteram Parochiam priuet Miſſa, ſeu officio illius diei, & ſolemnitate monumẽti, vel Eccleſiaſticas cæremonias prætermittat. Sed hæc licentia eſt contra commune ius, & nulla authoritate vel conſuetudine nititur, & ideo nullo modo probanda eſt. *Dubij ſolutio.* Debet ergo Sacerdos, ſi ſolus ſit, & adiutorem non habeat, eo die ſolum in vna Parochia principaliori, monumentum erigere, & officium illius diei perficere, neq; propterea alia Eccleſia patietur graue aliquod incommodum: nam facile poſſunt eo die omnes Parochiani ad vnam Eccleſiam principaliorem conuenire. Sed quid? ſi prius non præuidit *Alteri dubio ſatisfit.* Sacerdos impedimentũ, & in vtro loco ſacramẽtum repoſuit in monumento, & poſtea viſa difficultate, perplexus eſt? Reſpondetur, ſi nondum peregit officium in altera Parochia, poſſet non ſumere vinum in priori officio; neq; illud in calicem mittere, ſed ſolam particulam hoſtiæ, quia illa cæremonia non eſt adeò eſſentialis. Si autem iam ſumpſit vinum in altera Parochia non peragat officium, ſed recondat ſacramentum in ſacrario. Septimus autem caſus mihi videtur inſufficiens, quia cauſa illa valde leuis eſt. Octauus autem reprobatus videtur ab Alexandro, dum ſpecialiter hoc prohibet fieri propter lucrum. Nonus autem mihi videtur per ſe valde probabilis. Quamuis Leo Papa non loquatur aperte de eodem Sacerdote.

SECTIO IV.

Qua hora licitum ſit Miſſæ ſacrificium offerre.

SVpponendum eſt, diem naturalem, in quo ſemel tantum ſacrificare licet, iuxta dicta in præcedente ſectione, à media nocte vſq; ad mediam noctem computandum eſſe, vt conſtat ex Eccleſiæ conſuetudine & ex præcepto ieiunij, vt ſupra tractando de vſu communionis, tactum eſt. *Initium diei naturæ in quo ſit.* Deinde ſumendum eſt vt certum ex eadem conſuetudine Eccleſiæ, & ex iuribus infra citandis, non omnes partes huius diei naturalis eſſe indifferentes, ſeu libere permiſſas ad ſacrificandum, quia ex ſe ac regulariter loquendo, neq; nocturno, neq; etiam toto veſpertino tempore licitum eſt Miſſam dicere, & ideo oportet inprimis duos terminos deſignare intra hoc tempus naturalis diei, intra quos debeant Miſſæ inchoari, vel finiri. Deinde declarandum erit, an intra illos terminos ſint aliquæ horæ ſpecialiter deputatæ ad Miſſam dicendam.

Dico primo: Initium auroræ eſt terminus, ante *1. Concluſio.* quem regulariter non licet Miſſam inchoari. Ita D. Thom. hic, ad 4. & in 4. d. 13. q. 1. articulo 2. & ibi reliqui Doctores Alexan. Alenſ. 4. part. q. 36. memb. 2. D. *Alenſ.* Antoninus 3. part. titul. 13. cap. 6. §. 4. Gabriel lect. 14. *Anton.* in Canon. & omnes Summiſtæ verbo, Miſſa, & patet *Gabriel.* ex conſuetudine Eccleſiæ, & ex regulis Miſſalis. Ratio vero myſtica redditur, quia in hoc ſacrificio offertur Chriſtus, qui eſt candor lucis æternæ, & de ſe dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt. Item, quia hoc ſacrificium eſt legis gratiæ, in qua diuina claritas illuſtris communicatur. Literalis autem ſeu humana ratio eſſe videtur, quia ante illud tempus communiter loquendo, non ſunt homines conuenienter diſpoſiti ad huiuſmodi religionis opus, quod publice & cum debita reuerentia fieri debet, & fortaſſe etiam hoc factum eſt, ne ex nocturnis conuenticulis ad Miſſam dicendam, ſuperſtitionis occaſio ſumeretur.

Sed quæri poteſt primo, an, ſicut ante illum ter- *Quæſitum.* minum ſacrificare non licet, ita ab illo liceat. Et ratio dubitandi ſumi poteſt ex Teleſphoro Papa, in ep. *Teleſpho.* decretali, c. 2. vbi dicit: Miſſas non eſſe celebrandas

ante

ante horam tertiam diei, quia & illa hora Dominus crucifixus eſt, & ad Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcẽdiſſe legitur: cap. Nocte ſancta, de Conſecrat. diſtinctione prima. At vero hora tertia longe diſtat ab initio auroræ per quatuor horas, vel circa. Reſpondetur nihilominus ab illo puncto diei licitum eſſe Miſ- *Reſponſio. D.Thom.* ſam dicere. Ita D. Th. & reliqui Doctores, & ſufficienter id probat Eccleſiæ conſuetudo: imo ſequitur plane ex præcedenti aſſertione, ſine cauſa enim aſsignaretur aurora, & terminus, ante quem non licet ſacrificare, niſi ab illo liceret. Ratio vero eſt moralis quidem, ſeu literalis, quia totum illud matutinum tempus eſt aptiſsimum ad huiuſmodi miniſterium: eſt etiam tempus lucis, & ideo etiam myſtica ratione aptum eſt, vt in eo Chriſtus, qui lux vera eſt, offeratur. Decretum autem illud Teleſphor. exponi inprimis poteſt de Miſsis diei ſolemnibus, ſeu conuentualibus, de quibus eſt peculiaris ratio, vt infra dicam. Deinde ſi generatim intelligatur, dicendum eſt, per contrariam conſuetudinem eſſe reuocatum, & fortaſſe olim Miſſæ tardius inchoabantur, quia & minor erat numerus Sacerdotum, qui poterant paucioribus horis Miſſas abſoluere: erat etiam maior fidelium deuotio, vt quacunq; diei hora, intermiſsis etiam priuatis operibus ſeu laboribus, ad Miſſam audiendam conuenirent: facilius etiam ieiunabant, tardiuſque prandebant; & ita licet Miſſæ tardius inchoarentur, poterant facilius ante prandium abſolui: nunc autem; & ſacerdotum numerus maior eſt, & aliæ circumſtantiæ magna ex parte ſunt immutatæ: & ideo mirum non eſt, quod tempus etiam dicendi Miſſam fuerit anticipatum. Quod ſi ad repræſentationem paſsionis Chriſti attendamus, non deerit congruentia: quia Chriſtus ſummo mane oblatus eſt Pilato & Gentibus: & ideo ex tunc quodammodo morti tradi incepit.

Aliud quæſitum. Secundo inquiri poteſt, quid nomine auroræ intelligendum ſit. D. Tho. & authores omnes docent, non eſſe per auroram intelligendum ortum ſolis, id eſt, aſcenſum corporis ſolaris ſupra noſtrum horizontem, ſed initium crepuſculi diei, ſeu primã lucis irradiationem. *Gabriel. Scotus.* Hinc Gab. ſupra cum Scoto in 4. d. 13. q. 2. dicunt, licitum eſſe inchoare Miſſam vna hora, & quarta parte alterius ante ortum ſolis. Sed nimia eſt ad rem moralem Mathematica hæc menſura: non enim poſſunt res morales tã indiuiſibiliter pręſcribi, præſertim, quia crepuſculum diei non ſemper eſt æ- *Quæſito ſatisfit.* quale: non erit ergo peccatum: hora & dimidia ante ortum ſolis ſacrificare: imo addit Palud. ſupra, q. 2. & *Paludanus. Victor.* clarius Victor. in Sum. n. 97. poſſe licite inchoari Miſſam dimidia hora ante crepuſculum, ita vt finis Miſſæ ſit ſub initium crepuſculi, plus minuſve. Et hoc eſt in praxi ſeruandum.

Quæſitum. Reſponſio. Tertiò inquiri poteſt, an ſit aliqua exceptio ab hac generali regula. Prima & certa eſt de nocte Natiuitatis, quæ eſt indubitata, quoad primam Miſſam: quæ inchoanda quidem non eſt ante mediam noctem: quia antea non incipit dies Natalis Domini: neque ante illam horam natus eſt Chriſtus, vt in ſuperiori tomo oſtendi: ab illa tamen hora, completo matutino, dici poteſt iuxta Eccleſiæ conſuetudinem. Tamen de ſecunda & tertia, eſt dubia: nam fere omnes cenſent, priuilegium illud eſſe limitatum ad primam Miſſam, & ideo non licere ceteras antici- *Sylueſt. Angel. Tabien. Armill. D.Thom.* pare ante certam horam. Ita Sylueſter, Angel. Tab. Armill. verbo, Miſſa, Nauarrus in Summa, capite 25. numer. 87. & Diuus Thomas hic, ad quartum, in ſingulari dicit: In nocte Natalis Domini Miſſa celebratur: non dicit (Miſſæ). Huius autem ſententiæ nullum in iure fundamentum reperire potui: nam in dicto cap. Nocte ſancta, nec de prima Miſſa, nec de Miſſa in ſingulari ſermo eſt, ſed abſolute dicitur: Nocte ſancta Natiuitatis Domini Saluatoris Miſſas celebrent Presbyteri: cur ergo limitabimus hoc priuilegium ad primam potius, quam ad ceteras Miſſas?

Præſertim, quia ſtatim ſubditur, reliquis vero temporibus non eſſe Miſſas ante diem celebrandas: ergo non ſolum vna Miſſa illius feſtiuitatis, ſed abſolute tempus illius noctis excipitur, vt in eo poſsint Miſſæ celebrari. Accedit, quod Platina in vita Teleſph. ſic *Platina.* inquit: Statuit, vt in Natali Ieſu Chriſti nocte tres Miſſæ celebrentur. prima in dimidio noctis, quando Chriſtus in Bethleem naſcitur: ſecunda, illuceſcente aurora, quando à paſtoribus agnitus eſt: tertia, eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit. Quæ diſtributio ab ipſo Platina accommodata videtur: nam in Decreto Pontificis non continetur. Vnde ſolum fuiſſe videtur ab eo ſtatutum, vt tempore nocturno poſsint illæ tres Miſſæ inchoari. Quod autem neceſſario debeant interrumpi, & poſt finitam primam Miſſam expectari lux diei, vt ſecunda inchoetur, hoc non legitur ab eo ſtatutum: nec videtur poſſe colligi ex illo myſterio, ſeu repræſentatione paſtorum: nam vnde conſtat, eos non veniſſe ad Chriſtum adorandum ante lucem diei? Ex textu enim Euangelico colligi non poteſt: nam Lucæ 2. dicitur Angelus apparuiſſe paſtoribus cuſtodientibus vigilias noctis ſuper gregem ſuum: & ſtatim ſubditur, eos feſtinantes iuiſſe ad videndum Verbum ſibi reuelatum. Deinde, neque ex officio illius ſecundæ Miſſæ colligi poteſt, non poſſe dici tempore noctis: nam introitus eius ſic incipit: Lux fulgebit hodie ſuper nos: quæ verba propriiſsime videntur poſſe dici tempore nocturno, quin potius etiam de tertia Miſſa, ait Diuus Thom. hic, ad 2. *D. Thomas.* poſſe ad generationem æternam accommodari: quia in eo Euangelium dicitur de æterna generatione: & hac ratione poterit dici in nocte, quia illa generatio, quantum ad nos, eſt occulta, & in diuina caligine, vel, ſi referatur ad natiuitatem temporalem, quia introitus incipit (Puer natus eſt nobis, &c.) etiam illa noctu perfecta eſt: ergo hac ratione non repugnabit, etiam tertiam Miſſam noctu dicere. Denique eſſe poteſt congruentia: quia tota illa nox propter Chriſti claritatem dies ab Eccleſia reputata eſt: & ideo facultatem nobis fecit, Miſſam ea nocte dicendi: ergo non eſt, cur limitemus hoc priuilegium, ſed ex quo tempore poſſunt ea nocte tres Miſſæ inchoari, cenſendum eſt iam abſolute illud eſſe tempus legitimum ad ſacrificandum: & conſequenter, finita prima Miſſa, poſſe inchoari ſecundam ſine reſpectu ad lucem auroræ. In hac re verum eſſe cenſeo ex primaria inſtitutione huius cæremoniæ, intentionem Eccleſiæ fuiſſe, vt prima Miſſa dicatur poſt mediam noctem: ſecunda in aurora: tertia in plena luce, vt hic Diuus Thomas dicit ad ſecundum. Vnde ſolum in prima Miſſa dicitur; (Communicantes, & noctem *Sententia authoris.* ſacratiſsimam celebrantes) in ſecunda autem & tertia (& diem ſacratiſsimum celebrantes) dicitur; & ita eſt in Miſsis ſolemnibus obſeruandum, ad quas præcipue reſpicit inſtitutio, & horarum diſtributio. Nihilominus tamen in Miſsis priuatis exiſtimo, hoc non eſſe ſub præcepto neceſſarium; ſed quouis tempore, in quo prima Miſſa legitime abſoluitur, poſſe inchoari ſecundam, & conſequenter tertiam Miſſam: quia neque ex iure poteſt aliud præceptum ſatis oſtendi, vt declaratum eſt, neque ex conſuetudine: nam potius regulariter ita fit ſine ſcrupulo: neque ex ratione, quia iam tempus illud deſignatum eſt, vt legitimum ad ſacrificandum: & non eſt res admodum grauis, vel neceſſaria, in Miſsis priuatis ſeruari illam temporum diſtributionem, quod fere in aliis horis, vel officiis Eccleſiaſticis ſemper ita ſeruatur. Item, ſi quis fortaſſe non poſſet Miſſam feſtiuitatis ea nocte dicere, poſſet pro ſua deuotione dicere Miſſam de Beata Virgine, eamque poſſet noctu dicere: & ſimiliter, qui non poſſet dicere tres Miſſas, ſed tantum vnam, poſſet pro deuotione ſua dicere tertiam, omiſsis, prima & ſecunda, eamque noctu dicere poſſet, quia priuilegium non eſt limitatum

tum

tum ad officium primæ Miſſæ: ergo eadem ratione, qui dixerit primam Miſſam, poterit conſequenter dicere ſecundam & tertiam, quamuis nox duret; quia etiam non eſt priuilegium limitatum ad vnam tantum Miſſam. Vnde non refert, quod in ſecunda & tertia Miſſa dicatur, Et diem ſacratiſsimum celebrãtes: tum, quia à tempore noctis computatur totus ille dies naturalis: tum etiam, quia verba non ſemper referuntur ad tempus, in quo dicuntur, ſed ad tempus, pro quo repræſentando & commemorando dicuntur; ſicut (& eſt optima confirmatio totius ſententiæ) in prima etiam Miſſa dicitur: (Et noctẽ ſacratiſsimam celebrantes:) & nihilominus, quoad Miſſas priuatas nõ eſt neceſſe, ſemper eam Miſſam noctu dicere, ſed abſq; vllo peccato dici poteſt in plena luce; ergo ſimiliter fieri poteſt à cõuerſo. Eſt ergo hæc ſententia ſatis probabilis & obſcura.

Sentẽtia ſatis probabilis & obſcura. *2. Except.* Secunda exceptio eſſe poteſt de nocte reſurrectionis, in qua iuxta antiquam conſuetudinem Miſſa noctu dicebatur: quoniam Dominus noctu reſurrexit: imò ait hic Diuus Thomas ad 4. illam Miſſam dici ſolitam circa noctis principium, ex capit. Solent, de Conſecrat. diſtinct. 1. & cap. Quod à Patribus, diſt. 75. quod intelligendum eſt, quantum ad prophetias, & alias cæremonias, quæ illa nocte fiebant ante Miſſam: nam Miſſa ipſa non inchoabatur ante dimidiam noctem: quia neque Chriſtus Dominus antea reſurrexit: Nunc vero iam illa conſuetudo ceſſauit: diciturque illa Miſſa in Sabbatho ſancto paulo ante meridiem. Quapropter non cenſeo, iam eſſe licitum illa nocte facere ſacrum ante conſuetum tempus auroræ: quia iam conſuetudo ceſſauit: quod maximè verum eſt de Miſsis priuatis: nam Miſſæ ſolemnes in aliquibus locis adhuc conſueuerunt cantari nocte illa: curandum vero eſt, vt id ſemper fit circa initium auroræ: maxime ob motum proprium Pij V. ſtatim citandum.

3. Exceptio Tertia exceptio generalis nulla eſt, ſed ex priuilegio aliquibus conceſſum eſt, vt vna vel duabus horis ante auroram celebrare poſsint: quæ priuilegia ſemper ſunt intelligenda ſecundum anticipationem totius temporis in priuilegio conceſsi ad totum tempus illud, in quo ſine priuilegio poteſt Miſſa legitimè dici. Itaque, ſi priuilegium concedit vnius horæ anticipationem, poterit Miſſa inchoari tribus horis ante ortum Solis, cum ſine priuilegio poſsit inchoari duabus horis ante Solem. Et ratio eſt clara, quia priuilegium tantum operatur, quantum ſonat. Hæc autem priuilegia non ſunt generalia, aut in iure contenta, ſed vel perſonalia, vel regularia (vt ſic dicam) & ideo non cadunt ſub ſcientiam, ſed vnuſquiſque ſcire debet, quo priuilegio vti ſibi liceat. Non omittam autem aduertere, Epiſcopum hoc frui priuilegio, quod, dum iter agit, poteſt Miſſam ante auroram dicere: vel alteri concedere, vt eam ſibi dicat, quod notauit Gloſſa in c. vlt. de priuilegiis, in ſexto, quamuis id nullo iure probet: nam in illo textu ſolum eis conceditur priuilegium, vt poſsint deferre ſecum altare viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrare in quocunque loco non interdicto: Gloſſa vero extendit priuilegium, etiam ad temp⁹: quia ratio videtur eſſe eadem: eſtq; illa Gloſſa communiter recepta, & fortaſſe hoc non eſt, tam ex priuilegio, quam ex ordinaria Epiſcopi poteſtate. Nam omnes citati authores dicunt, poſſe Epiſcopum diſpenſare in hac prohibitione, & facultatem concedere celebrandi ante prædictum tempus auroræ: ergo multo magis poterit Epiſcopus iter agens, vel ſecum diſpenſare, vel cum alio, qui ſibi miniſtrat: quod vero Epiſcopus eam poteſtatem diſpenſandi habeat, omnes ſupponunt: vel, quia ordinario iure id ſibi competit, cum non ſit ſpecialiter reſeruatum: vel certe, quia hæc lex, ſicut eſt conſuetudine introducta, ita eadem conſuetudine eſt hoc modo intellecta, ſeu declarata.

Priuilegium tantum operatur, quantum ſonat.

Notabile.

Dico ſecundò; Tempus legitimum, intra quod debent Miſſæ abſolui vel inchoari, eſt antemeridianum tempus, ita vt ante meridiem debeant, per ſe loquendo, Miſſæ inchoari, vt legitimè dicantur. Hæc eſt magis recepta ſententia, magiſq; ſecura: quam tenet Gabriel, lect. 14. in Canon. Maior, in 4. diſtinct. 13. q. 4. Soto, ibi, quæſt. 2. art. 2. & lib. 10. de Iuſtitia, quæſtion. 5. articul. 4. Ioannes Andreas, in cap. 1. de Celebrat. Miſſ. & alij, quos refert, & ſequitur Marcellus, libro de horis Canonicis, cap. 41. & Durand. libr. 2. de Ritibus Eccleſiæ, cap. 7. Et poteſt confirmari ex Rubricis Miſſalis, vbi dicitur, Miſſas priuatas dicendas eſſe ab aurora vſque ad meridiem: & Concilium Tridentinum, ſeſsione 22. capit. de obſeruandis in ritu huius ſacrificij, præcipit, ne Sacerdotes aliis, quam ſtatutis horis celebrent: ſed prædictum tempus eſt iam ſtatutum in Miſſali: ergo non licet, illud præterire. Eſt etiam hoc iam conſuetudine introductum: quæ fortaſſe ex hominum fragilitate incepit: tamen propter reuerentiam ſacrificij introducta eſt, & in ea fundatur: pertinet enim ad reuerentiam huius ſacramenti, vt ante prandium conficiatur, vt, tam qui celebrat, quam qui aſsiſtit, decentius ac deuotius id agat: eſt autem iam communis conſuetudo, vt prandium vltra meridiem non differatur: & ideo merito introductum eſt, & conſuetudine receptum, vt etiam ſacrificia in meridie plus minuſve abſoluantur. *1. Concluſio.* *Gabriel. Maior. Soto. Ioann. Andr. Marcell. Durandus.*

Quod autem hæc conſuetudo vim præcepti induxerit, præter adducta omnia, conſtat ex communi ſenſu populi Chriſtiani: generatur enim graue ſcandalum, ſi aliter fiat ſine priuilegio, aut graui cauſa. Colligi etiam poteſt ex priuilegiis, quæ interdũ Pontifices concedunt dicendi ſacrum, vna vel duab⁹ horis poſt meridiem: item ex eo, quod Epiſcopi grauiter puniunt eos Sacerdotes, qui poſt meridiem Miſſam dicunt, in obſequium quorundam Magnatum, qui vſq; ad illud tempus, ſacrum audire differunt: & ante paucos annos, quia in Regis Catholici curia multi abutebantur huiuſmodi priuilegiis, ea Sixtus V. per Nuncium ſuum reuocauit. Eſt ergo hoc, per ſe loquendo, ſub præcepto: quamquam non deſint authores graues, qui dicant, licere Miſſam dicere per totam horam nonam diei, vſq; ad tertiam horam poſt meridiem. Ita Nauarr. in Summa, c. 25. n. 85. & lib. de Oratione, cap. 21. n. 22. in quam ſententiam inclinant Scot. & Durand. in 4. d. 13. q. 2. & Summa Angelica, & Roſel. verbo, Miſſa, n. 46. & alij, quos refert Durand. ſupra. Sed reuera id non clare dicunt, nec generaliter. Fundamentum Nauar. eſt, quia hoc licuit olim in Eccleſia & hora nona erat aptiſsima: quia in illa paſſus eſt Chriſtus: & contraria conſuetudo non videtur cauſa deuotionis, aut religionis introducta, ſed propter humanam commoditatem: & ideo non videtur induxiſſe obligationem. Sed, neq; conſtat, hoc aliquando generaliter licuiſſe, ſaltem à multis annis: nam, vt ſupra retuli, Teleſphor. Papa dixit, hora tertia eſſe Miſſas celebrandas: quia illa paſſus eſt Chriſtus; & iam eſt declaratum, quamuis fortaſſe illa conſuetudo inceperit occaſione humanæ fragilitatis & commoditatis, tamen rationem eius præcipuam eſſe reuerentiam ſacrificij. *Conſuetudo hæc vim præcepti induxit.* *Nauarr.* *Scotus Durand. Sum. Ang. Sum. Roſel.*

Quocirca non exiſtimo, ſententiam hanc poſſe tuto & in praxi ſeruari: regulariter, & abſque alia cauſa. In aliquo autem raro caſu, vt, verbi gratia, ſi feſtum ſit ſolemne, & Miſſa publica & concio non finiantur vſq; ad vnam, vel duas horas poſt meridiem tunc poſſet Miſſa priuata inchoari poſt finitum ſolẽmne officium, maxime, ne aliqua pars populi Miſſa priuetur, iuxta doctrinam Leonis Papæ, d. epiſtol. 81. ad Dioſcorid. capite 2. Idemque permitti poteſt, ſi ratione itineris occurrat neceſsitas celebrandi in die feſto paulo poſt meridiem, dummodo vnius horæ tempus non excedatur, quod ſignificauit Soto ſupra: & fauet conſuetudo; imo & regula Miſſalis, in *Sententia authoris.*

qua non ſine cauſa additur illa particula (communiter.) Ac deniq; , quia res morales, quãdo non ſunt per legem omnino declaratæ ac limitatæ, non poſſunt indiuiſibiliter definiri; præſertim, quia hæc res nõ eſt tam grauis, vel neceſſaria ad honeſtatem; vt, intercedente rationabili cauſa, non poſſit prædicto modo ampliari.

Quæſito ſatisfit.

Sed quæres primò, an à prædicta regula facienda ſit aliqua exceptio. Reſpondeo, ex priuilegio certum eſt, poſſe fieri, & de facto fieri aliquibus religioſis & aliis perſonis. Item exiſtimo, poſſe Epiſcopum in hoc diſpenſare ex rationabili cauſa, quia non videtur eſſe maior ratio de temporis anticipatione, quam de poſtpoſitione. In neutro autem caſu exiſtimo poſſe Epiſcopum concedere priuilegium generale, hoc enim proprium eſt ſummi Pontificis propter ſupremam poteſtatem; ſed poteſt tãtum in particulari caſu diſpenſare ex rationabili cauſa occurrente. At vero iure ordinario nulla videtur eſſe exceptio facienda, de qua certo conſtet, iuxta præſentem Eccleſiæ conſuetudinem. Dici enim ſolet communiter, in diebus ieiunij, præſertim quatuor temporum, & in Sabbatho ſancto, poſſe Miſſam dici poſt horam nonam diei, id eſt, in quarta & poſtrema diei parte; quæ ab hora tertia pomeridiana incipit, quia ita olim fiebat: Vt colligitur ex c. Solent, de conſecrat. d. 1. & c. Quod à Patribus, & c. vlt. d. 75. & notat hic D. Thom. ad 3. at vero licitum eſt, antiquam conſuetudinem renouare. Atq; ita ſentit Nauar. pręſertim de Miſſis ſolemnibus, lib. de orat. c. 3. n. 42. *Nauarr.* Sed exiſtimo iam illos ritus fuiſſe omnino abrogatos, & ideo non licere, etiã illis diebus, Miſſæ ſacrificium, etiam ſi Ordinationes ſint faciendæ, vel officium Sabbati ſancti ſit dicendum, veſpertina hora illud inchoare: quia oportet eſſe in Eccleſia aliquid certum & ſtabile in huiuſmodi ritib. nec liceat vniuſcuiuſq; arbitrio res nouas introduci, & ideo poſtquã prior ritus abrogatus eſt, & alius introductus, hic eſt ſeruandus; nec licitum eſt vnicuiq; ſua authoritate priorem reuocare. Præſertim, quia *Pius V.* Pius V. ſpeciali quodam motu proprio vetuit omnes nocturnas, vel matutinas Miſſas, etiam in Sabbatho *Conc. Trid.* ſancto, & Conc. etiam Trid. loco ſupra citato huic fauet ſententiæ.

Alteri quæſito ſatisfit

Vltimo inquiri poteſt, an inter hos duos terminos à nobis deſignatos ſint aliquæ horæ certius determinatæ, in quibus Miſſæ dicendæ ſint. Reſpondetur, pro Miſſis peculiaribus nullas eſſe horas præfixas, ſed in quacunque parte illius temporis indifferenter dici poſſe. Ita ſentiunt omnes Theologi in 4. d. 13. Alenſis 4. part. qu. 36. Gabriel. lect. 14. in Canon. Antoninus 3. part. tit. 13. c. 6. & omnes Summiſtæ, Verbo, Miſſa, Nauarr. lib. de oratione, c. 21. num. 31. & ſequentibus, & in Summa, c. 25. num. 85. Turrecrem. in d. c. Nocte ſancta. *Alenſ. Gabriel. Antonin. Nauarr Turrecr. D Thom.* At vero de Miſſis ſolemnibus ijdem authores cum D. Thoma hic ad tertium dicunt, ſolemnem Miſſam celebrandam eſſe ea hora, qua Chriſtus pro nobis paſſus eſt: Euangeliſtę autem vario modo narrant horam paſſionis Chriſti, nam Marcus dicit, crucifixum eſſe hora tertia; *Ioannes* Ioannes, hora ſexta: & omnes narrant hora nona expiraſſe. Quo factum eſt, vt prædictæ tres horæ ad ſolemnes Miſſas dicendas deſignatę ſint, quamquam non eodem modo, vt iam dicam. Eſt enim obſeruandum ex iis, quæ in præcedente tomo late tractauimus de hora paſſionis Chriſti; has horas non eſſe ex his vſualibus, quæ naturalem diem in vigintiquatuor partes diuiſum componunt, ſed ſignificare tria tempora diei, ad orationem vel ſacras actiones deputata, & vnumquodq; horum tres horas vſuales complecti, illamq; horam ſeu tempus, quod Tertia dicitur, regulariter incipere hora nona vſuali totius diei, quæ ſolet eſſe tertia hora ab aurora, ſeu ab ortu ſolis. *Hora nona vſuali diei crucifixus eſt Dominus.* Olim ergo conſuetudo Eccleſiæ tenuit, vt in diebus feſtis Miſſa ſolemnis fieret hora tertia: id eſt, ab hora nona vſuali diei vſque ad meridiem, quia illa hora crucifixus eſt Dominus non tantum linguis Iudæorum, vt communiter dicitur, ſed & re ipſa, vt veritas Euangelij Marci requirit, quia ſaltem in fine illius temporis crucifixus eſt, in quo inſtabat hora ſexta: & ideo idem tempus, quaſi hora ſexta appellatum eſt à Ioanne. Hæc autem Eccleſiæ conſuetudo conſtat ex decreto Teleſphori, dicta Epiſtola decretali, cap. 2. & ex Concilio Aureliano III. cap. 11. *Ioannes. Teleſph. Conc. Aur. 3.* vbi alia ratio litteralis huius ſtatuti redditur: ſcilicet, vt poſſint Sacerdotes, citius expedito antemeridiano officio, commodius ad veſpertinum cõuenire. Colligitur etiam ex Auguſt. prout refertur in cap. Et hoc, de conſecratione d. 1. & apud Burchard. lib. 2. c. 74. *Auguſt. Burch.* vbi alia ratio redditur: ſcilicet, quia expedit, vt populus ante officium ſacrum peractum, ad cibum non accedat, quod fiet commodius & ſuauius, ſi mature circa meridiem totum diuinum officium, & ſacra concio, quæ illi adiungi ſolet, abſoluantur, colligitur etiam prædicta conſuetudo ex Greg. hom. 37. in Euangelia *Greg. Mag.* in illis verbis, quæ de ſancto Caſſio ſcribit: Quibus auditis Epiſcopus ſe in oratione cum magna cordis contritione proſtrauit, & cui oblatur⁹ ſacrificia ad horam tertiam veniat, hoc pro extenſæ orationis magnitudine horã nonam vſq; protelauit. Hinc etiam in cap. Non liceat, d. 44. Hora tertia ſacra dicitur, antequam non oportet clericos, vel laicos inire conuiuia: quia, nimirum ad officium Miſſæ ſolemne deputata erat. Deniq; hoc ipſum conſtat ex omnibus antiquis Scriptoribus de rebus & officiis Eccleſiaſticis, VValfrido Strabone, cap. 22. Amalario, libro 3. cap. 72. & lib. 4. cap. 40. Durando, libr. 4. Rational. Alcuin. lib. de diuinis officiis. *VValfrid. Strabo Amalar. Durandus. Alcuin.* Et adhuc hæc conſuetudo fere in Eccleſia retinetur, quæ reuera eſt etiam humanis vſibus valde accommodata. Neque ſolum, quoad horam ſeu tempus diei, ſed etiam, quoad horam Eccleſiaſticam (vt ſic dicam) hoc ſeruatur, nam in diebus feſtis prius canitur Tertia in choro, & ſtatim Miſſa ſolemnis inchoatur. Et vero in diebus profeſtis dicebatur Miſſa ſolemnis hora ſexta, id eſt, in meridie, vt hic D. Thomas, & alij authores citatis locis referunt: *D. Thom.* nam circa hoc nullum ſpeciale decretum inuenio, inſinuatur vero ab Ambroſio loco ſtatim citando. *Ambroſ.* Hæc vero conſuetudo iam non ſeruatur in Eccleſia, niſi quoad horam tantum Eccleſiaſticam, quia, ſcilicet, in diebus profeſtis prius recitatur ſeu canitur Sexta in choro, & ſtatim Miſſa ſolemnis inchoatur, quoad diurnum vero tẽpus eodem tempore dicitur Miſſa ſolemnis in diebus profeſtis: quo in feſtis, imo maturius dici ſolet in diebus profeſtis, quia minor ſolet eſſe populi conuentus: & ideo exiſtimatur humanis vſibus magis accommodatũ, & myſtica ratio, quę ſumi ſolet ex eo, ꝙ Chriſtus eſt crucifixus hora ſexta, reuera non eſt ſolida, qa vt dixi, Chriſtum fuiſſe crucifixum hora quaſi ſexta apud Ioannem, & eſſe crucifixum in fine horæ tertiæ, apud Marcum: non ſunt duo, ſed vnum & idem. *Conciliatur Io & Marc.* Tandem referũt dicti authores, horam nonam fuiſſe deputatam, vt in dieb. ieiunij Miſſa eo tempore diceretur, i. hora tertia vſuali pomeridiana. Ita colligitur ex capit. Solent, de Conſecratione, diſt. 1. & ex Ambroſio, ſerm. 8. in Pſ. 118. circa illa verba: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Indictum (inquit) eſt ieiunium, caue, ne negligas, & ſi te fames quotidianum cogit ad prandium, vt intemperantia declinet ieiunium, tamen cæleſti magis te ſeruato conuiuio, non epulę paratæ extorqueant, vt cœleſtibus ſis vacuus ſacramẽtis, differ aliquantulum, non longe finis eſt diei. ſignificat ergo, fuiſſe conſuetudinem dicendi Miſſam, & dandi communionem in diebus ieiunij, circa finem diei: de aliis vero communibus diebus ſubdit. Plerique ſunt eiuſmodi dies, vt ſtatim meridianis horis (hoc eſt hora ſexta) adueniendum ſit in Eccleſiam, canendi hymni, celebranda oblatio. Hæc autem conſuetudo etiam ceſſauit, ſolumq; ſeruatur, quoad

Eccleſiaſticam horam, quia his diebus conſueuit pri⁹ hora nona in choro recitari, & deinde Miſſa cantari: quoad tempus vero ipſum diei, ceſſauit illa conſuetudo, quia iam etiam prandium dierum ieiunij ad id meridianum tempus, & adhuc amplius anticipatum eſt: vnde conſequens etiam fuit, vt tempus celebrandi Miſſam anticiparetur. In his ergo omnibus iam nihil videtur eſſe ſub præcepto: niſi quod ſolemnis Miſſa conſueto tempore fiat pro populi commoditate, quamuis anticipari, vel poſtponi aliquantulum poſſit ex cauſa rationabili. Per Miſſam autem ſolemnem ſemper intelligimus Miſſam illam, quæ Miſſa diei dicitur: non enim hic omnis Miſſa, quæ cum cantu dicitur, ſolemnis appellatur: hæc enim, iuxta varias cõſuetudines & deuotiones, fere indifferenter toto matutino tempore dici poteſt, ſicut Miſſa priuata. Ita enim habet conſuetudo, neq; aliqua Eccleſiaſtica conſtitutio in contrarium obſtat.

Per Miſſam ſolemnem, quid intelligatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & vaſis ſacris.

4 d. 13 q. 1. a. 2 q. 1 & diſ. 24 q. 2. art. 2. d. 9.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & vaſis ſacris. Hoc enim ſacramentum eſt repræſentatiuum Dominicæ paſſionis. Sed Chriſtus non eſt paſſus in domo, ſed extra portam ciuitatis, ſecundum illud Heb. vlt. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Ergo videtur, quod hoc ſacramentum non debeat celebrari in domo, ſed magis ſub dio.

2. Præterea, In celebratione huius ſacramenti debet Eccleſia imitari morem CHRISTI, & Apoſtolorum. Sed domus, in qua primo Chriſtus hoc ſacramentum confecit, non fuit conſecrata, ſed fuit quoddam commune cœnaculum, à quodam patre familias præparatum, vt habetur Lucæ 22. Legitur etiam Actor. 2. quod Apoſtoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, & ſumebant cibum cum exultatione. Ergo nec modo oportet domos eſſe conſecratas, in quibus hoc ſacramentum celebratur.

3. Præterea, Nihil fruſtra in Eccleſia fieri debet, quæ Spiritu ſancto gubernatur. Sed fruſtra videtur adhiberi conſecratio Eccleſiæ, vel altaris: & huiuſmodi rebus inanimatis, quæ non ſunt ſuſceptiuæ gratiæ vel ſpiritualis virtutis. Inconuenienter igitur huiuſmodi conſecrationes in Eccleſia fiunt.

4. Præterea, Solum diuina opera debent recoli cum quadam ſolemnitate, ſecundum illud Pſ. 91. In operibus manuum tuarum exultabo. Sed Eccleſia, vel altare, opere humano conſecrantur, ſicut & calix, & miniſtri, & alia huiuſmodi. Sed horum conſecrationes non recoluntur celebriter in Eccleſia. Ergo neq; conſecratio Eccleſiæ vel altaris, cum ſolemnitate recoli debet.

5. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ: ſed in veteri Teſtamento, quod gerebat figuram noui, non fiebat altare de lapidibus ſectis. Dicitur enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi, quod ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Exod. etiam 22. mandatur fieri altare de lignis Sethim veſtitis ære, vel etiam auro, vt habetur Exodi 35. Ergo videtur inconuenienter obſeruari in Eccleſia, quod altare fiat ſolum de lapide.

6. Præterea, Calix cum patina repræſentat ſepulchrum Chriſti, quod fuit exciſſum in petra, vt in Euangelijs habetur, ergo calix debet de petra fieri, & non ſolum de argento, vel auro, vel ſtanno.

7. Præterea, Sicut aurum pretioſius eſt inter materias vaſorum, ita panni ſerici pretioſiores ſunt inter alios pannos. Ergo ſicut calix fit de auro: ita pallæ altaris debent de ſerico fieri, & non ſolum de panno lineo.

*8. Præterea, Diſpenſatio ſacramentorum, & ordinatio eorundem ad miniſtros Eccleſiæ pertinet, ſicut diſpenſatio rerum temporalium ſubiacet ordinationi principum ſæcularium, vnde & Apoſtolus dicit, 1. Corinth. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros CHRISTI, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Sed ſi circa diſpenſationem rerum temporalium aliquid fiat contra ſtatuta principum, habetur irritum. Ergo ſi hæc, quæ dicta ſunt, * conuenienter ſunt ſtatuta per Prælatos Eccleſiæ, videtur, quod ſine his corpus CHRISTI confici non poſſit. Et ſic videtur ſequi, quod verba CHRISTI non ſint ſufficientia ad hoc ſacramentum conficiendum, quod eſt inconueniens. Non ergo videtur conueniens fuiſſe, quod hæc circa celebrationem huius ſacramenti ſtatuerentur.*

Dicta in vitiis & in argũ.

Sed contra eſt, quod ea, quæ per Eccleſiam ſtatuuntur, ab ipſo Chriſto ordinantur, qui dicit, Matth 18. Vbicunq; fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

Reſpondeo dicendum, quod in his, quæ circumſtant hoc ſacramentum, duo conſiderantur. Quorum vnum pertinet ad repræſentationem eorum, quæ circa Dominicam paſſionem ſunt acta. Aliud autem pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, in quo Chriſtus ſecundum veritatem continetur, & non ſolum in figura. Vnde & conſecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in vſum huius ſacramenti, tum propter ſacramenti reuerentiam, tum ad repræſentandum effectum ſacramenti, qui ex paſſione Chriſti prouenit, ſecundum illud Heb. vlt Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, &cæt.*

Al ſanctitatis.

*Ad primum ergo dicendum, quod regulariter hoc ſacramentum celebrari debet in domo, per quam ſignificatur Eccleſia, ſecundum illud 1. ad Timoth. 3. Vt ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia DEI viui. Extra Eccleſiam enim non eſt locus veri ſacrificij, vt Auguſtinus dicit. * Et quia Eccleſia non erat concludenda ſub finibus gentis Iudaicæ, ſed erat in vniuerſo mundo fundanda, ideo paſſio CHRISTI non eſt celebrata intra ciuitatem Iudæorum, ſed ſub dio, vt ſic totus mundus ſe haberet ad paſſionem CHRISTI, vt domus. Et tamen, vt dicitur de conſecratione, * diſtinct. 1. cap Concedimus, in itinere poſitis, ſi Eccleſia defuerit, ſub dio, ſeu in tentorio, ſi tabula altaris conſecrata, cæteraq; ſacra myſteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, Miſſarum ſolemnia celebrari concedimus.*

In libr. ſent. quæ ex Auguſt. dic ſcripta ſunt c. 15. 10. 3 in fine.

De conſ d. 1. c. Concedimus in medi. illius.

*Ad ſecundum dicendum, quod domus, in qua hoc ſacramẽtum celebratur, Eccleſiam ſignificat, & Eccleſia nominatur, conuenienter tamen conſecratur: tum ad repræſentandam ſanctificationem, quam Eccleſia conſecuta eſt per paſſionem Chriſti; tum etiam ad ſignificandam ſanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc ſacramentum ſuſcipere debent. Per altare autem ſignificatur ipſe Chriſtus: de quo dicit Apoſtolus, Hebr. vlt. Per ipſum offerimus hoſtiam laudis Deo. Vnde & conſecratio altaris ſignificat ſanctitatem Chriſti: de qua dicitur, Lu. 1. Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei. Vnde de conſecratione, diſt. 1. dicitur: * Altaria placuit, non ſolum vnctione chriſmatis, ſed & Sacerdotali benedictione ſacrari Et ideo regulariter non licet celebrare hoc ſacramentum, niſi in domibus conſecratis. Vnde, ſicut habetur de conſecratione, diſtin. 1. Nullus presbyter Miſſam celebrare præſumat, niſi in conſecratis ab Epiſcopo locis. Propter quod etiam, quia Pagani non ſunt de Eccleſia, nec alij infideles, & ideo eadem diſtinctione legitur: * Eccleſiam, in qua mortuorum cadauera infidelium ſepeliuntur, ſanctificare non licet: ſed ſi apta videtur ad conſecrandum, inde euulſis corporibus & raſis parietibus, vel tignis eius loci, reædificetur: ſed ſi hæc conſecrata prius fuerit, Miſſas in ea celebrare licet: tamen ſi fideles fuerunt, qui in ea ſepulti ſunt. Præter neceſſitatem tamen poteſt hoc ſacramentum peragi in domibus non conſecratis vel viola-*

De conſ d. 1. c. altaria in 2.

De conſ. d. 1. cap Nullus presbyter.

De conſ d. 1. Eccleſiam.

violatis, ſed tamen de conſenſu Epiſcopi. Vnde in eadem diſtinctione legitur.* Miſſarum ſolemnia, non vbique, ſed in locis ab Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit, celebranda eſſe cenſemus. Non tamen ſine altari portatili per Epiſcopum conſecrato. Vnde in eadem diſtinctione legitur.* Concedimus, ſi Eccleſiæ fuerint incenſæ vel combuſtæ, in Capellis cum tabula conſecrata, Miſſas iterum celebrari. Quia enim ſanctitas Chriſti fons eſt totius Eccleſiaſticæ ſanctitatis, ideo in neceſſitate ſufficit ad peragendum hoc ſacramentum, altare ſanctificatum. Propter quod etiam nunquam Eccleſia ſine altari conſecratur; tamen ſine Eccleſia quandoque conſecratur altare cum reliquiis Sanctorum, quorum vita abſcondita eſt cum Chriſto in DEO. Vnde in eadem diſtinctione legitur.* Placuit, vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ Martyris conditæ probantur, ab Epiſcopis, qui eiſdem locis præſunt, ſi fieri poteſt, euertantur.

De conſ.d 1 Miſſarum.

Ead d 1 de conſ cap 28 Concedimus ex Con. Trid.

De conſ.d.2. c.Placuit.

Ad tertium dicendum quod Eccleſia & altare, & alia huiuſmodi inanimata cõſecrantur, nõ quia ſint gratiæ ſuſceptiua, ſed quia ex conſecratione adipiſcuntur quandam ſpiritualem virtutem, per quam apta redduntur diuino cultui: vt ſcilicet homines deuotionem quandam exinde percipiant, vt ſint paratiores ad diuina, niſi hoc propter irreuerentiam impediatur. Vnde 2. Machab.3. dicitur. Vere Dei virtus quædam eſt in loco, nam ipſe, qui habet in cœlis habitationem, viſitator & adiutor eſt loci illius. Et inde eſt, quod huiuſmodi ante conſecrationem emundantur & exorcizantur, vt exinde virtus inimici pellatur Et eadem ratione Eccleſiæ, quæ ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunque ſemine, pollutæ fuerint, reconciliantur, quia per peccatum ibi commiſſum apparet, ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem diſtinctione legitur.* Eccleſias Arrianorum vbicunque inueneritis Catholicas, eas diuinis precibus & operibus abſque vlla mora conſecrate. Vnde & quidam probabiliter dicunt, quod per ingreſſum Eccleſiæ conſecratæ, homo conſequitur remiſſionem peccatorum venialium, ſicut & per aſperſionem aquæ benedictæ inducentes, quod in Pſalm.84. dicitur: Benedixiſti Domine terram tuam, remiſiſti iniquitatem plebis tuæ. Et ideo propter virtutem, quæ ex conſecratione Eccleſiæ acquiritur, conſecratio Eccleſiæ non iteratur. Vnde in eadem diſtinct ex Concil. Niceno legitur.* Eccleſiis ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunque ſemine pollutæ fuerint: quia ſicut infans à qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſemel baptizatus, non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo dicatus, eſt iterum conſecrandus, niſi propter eas cauſas, quas ſuperius nominauimus, ſi tamen ſidem ſanctæ Trinitatis tenuerunt, qui conſecrauerunt, alioquin, qui ſunt extra Eccleſiam conſecrare non poſſunt. Sed ſicut in eadem diſtinctione legitur, Eccleſiæ vel altaria, quæ ambiguæ ſunt de conſecratione, conſecrentur. Propter hoc etiam, quod aliquam ſpiritualem virtutem adipiſcuntur per conſecrationem, in eadem diſtinctione ſtatutum legitur:* Ligna Eccleſiæ dedicata non debent ad aliud opus iungi, niſi ad aliam Eccleſiam, vel igni comburenda, vel ad profectum in Monaſterio fratribus, in laicorum autem opera non debent admitti. Et ibidem legitur.* Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur: cineres quoq; eorum in baptiſterio inferantur, aut in foſſis pauimentorum iacientur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

De conſ.d 3. c Eccleſ Arrianorum

De conſ.d.2 c. 18 Eccleſia ſemel ex Concil Niceno II.

De conſ d 1 cap. Eccleſiæ vel cap. 37. Ligna Eccl.

De cõſ.d 30. cap. Altaris palla.

Ad quartum dicendum, quod quia conſecratio altaris repræſentat ſanctitatem Chriſti conſecratio vero domus ſanctitatem totius Eccleſiæ ideo conuenientius recolitur cum ſanctitate & ſolemnitate conſecratio Eccleſiæ vel altaris, quam aliorum, quæ conſecrantur. Propter quod etiam octo diebus ſolemnitas dedicationis agitur ad ſignificandam beatam reſurrectionem Chriſti, & membrorum Eccleſiæ Nec eſt opus ſolius hominis cõſecratio Eccleſiæ & altaris: cum habeat ſpiritualem virtutem. Vnde conſecratione diſtin eadem dicitur.* Solemnitas dedicationum Eccleſiarum per ſingulos annos ſolemniter ſunt celebrandæ. Quod autem octo diebus encœnia ſint celebranda, in lib. Regum perfecta dedicatione templi, reperies, ſc. 3.Reg.8.

De conſ d 1. c. Solemnitates.

Ad quintum dicendum, quod, ſicut legitur de conſecratione,* diſtinct.1. Altaria ſi non fuerint lapidea, Chriſmatis vnctione non conſecrentur. Quod quidem competit & ſignificationi huius ſacramenti: tum, quia altare ſignificat Chriſtum. Dicitur autem 1.Cor.10 Petra autem erat Chriſtus: tum etiam, quia corpus Chriſti in ſepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam, quoad vſum ſacramenti Lapis enim & ſolidus eſt, & de facili poteſt inueniri vbiq;, quod non erat neceſſarium in veteri Lege, vbi fiebat in vno loco altare Quod autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus infectis, fuit ad idololatriam remouendam.

De conſ. d. 1. c. 29. Altaris.

Ad ſextum dicendum eſt, quod, ſicut in diſt. eadem dicitur, c. Vaſa,* quondam Sacerdotes non aureis, ſed ligneis calicibus vtebantur. Zepherin. autem XIV. Papa, patinis vitreis Miſſam celebrari conſtituit, deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Poſtmodum autem ſtatutum eſt, vt calix Domini cum patina, ſiue ex auro omnino, ſiue ex argento fiat, vel ſaltem ſtanneus calix habeatur. De ære autem, aut ex aurichalco non fiat: quia hoc vini virtute æruginem parit, pariterq; vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, ſeu vitreo calice præſumat Miſſam cantare: quia, ſcilicet, lignum prorſum eſt, & ſanguis conſecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile eſt & poſſet fractionis periculum imminere: & eadem ratio eſt de lapide Et ideo propter reuerentiam ſacramenti ſtatutum eſt, vt ex prædictis materiis calix fiat.

De conſ. d Vaſa, in quibus debet hoc totum.

Ad ſeptimum dicendum, quod, vbi potuit ſine periculo fieri, Eccleſia ſtatuit circa hoc ſacramentum, id, quod expreſſius repræſentat paſſionem Chriſti. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, ſicut circa ſanguinem, qui continetur in calice. Et ideo, licet calix non fiat de petra, corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Chriſti fuit inuolutum. Vnde in Epiſt. Sylueſtri Papæ, in eadem diſt. legitur. Conſulto omnium ſtatuimus, vt ſacrificiũ altaris non in ſerico panno, aut intincto, quiſquam celebrare Miſſam præſumat, ſed in panno lineo ab Epiſcopo conſecrato, ſicut corpus Chriſti in ſyndone linea & munda ſepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter ſui munditiam, ad ſignificandam conſcientiæ puritatem, & multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad ſignificandum Chriſti paſſionem.

Ad octauum dicendum, quod diſpenſatio ſacramentorum pertinet ad miniſtros Eccleſiæ, ſed conſecratio eorum eſt ab ipſo Deo. Et ideo miniſtri Eccleſiæ non habent aliquid ſtatuere circa formam conſecrationis, ſed circa vſum ſacramenti, & modum celebrandi. Et ideo, ſi Sacerdos verba conſecrationis proferat ſuper materia debita, cum intentione conſecrandi, abſque omnibus prædictis, ſcilicet, domo, & altari, calice, & corporali, conſecratis & cæteris huiuſmodi per Eccleſiam inſtitutis, conſecrat quidem in rei veritate corpus Chriſti, peccat tamen grauiter, ritum Eccleſiæ non ſeruans.

DISPVTATIO LXXXI.

De loco, & vaſis ſacris, in quibus ſacrificium Miſſæ celebrandum eſt.

POſt circumſtantiam temporis tractat Diuus Thomas de circumſtantia loci. Poſſumus autem triplicem locum huius ſacrificij, ſeu ſacramenti diſtinguere, communem, ſc. proprium, & propriiſſi-

Diſt. 9. de ſacrificio Miſſæ.

priiſsimum, fere Philoſophorum more. Communẽ appello templum, intra quod fit ſacrificium: propriũ altare, quod intra templum collocatur, & peculiariter ad ſacrificium peragendum dedicatur: propriſsimum vero appello, vas ipſum, quod corpus: vel ſanguinem Chriſti continet. De his ergo omnibus ſigillatim dicemus: ſimulq́; de aliis vaſis & rebus ſacris, quæ ad hoc miniſterium remoti⁹ deſeruiunt, & ſunt veluti inſtrumenta huius ſacrificij, vel ornamenta illius loci, in quo ſacrificium peragitur: nam hæc omnia inter ſe connexa ſunt, & fere eandem doctrinam requirunt, & illa omnia D. Thom. attigit in præſenti articulo.

SECTIO I.

Vtrum oportuerit in Eccleſia Chriſti templa, & loca ſacra dicari ad ſacrificium, & alia religionis opera peragenda.

Perſecutores templorum Chriſti ad duo capita reuocantur.

QVi templa Chriſtianorum perſecuti ſunt, ad duo capita reuocantur, vt docte Bellarmin⁹ notauit, libr. 3. de cultu Sanctorum, cap. 1. Quidam enim tanquam manifeſti hoſtes Chriſti, quia religionẽ Chriſtianam odio habebant, Chriſtianorum etiam templa deſtruere conati ſunt, vt Diocletianus apud Euſebium, li. 4. hiſtor. c. 2. & alij ſimiles, & cum his non eſt nobis modo diſcrepatio: quamuis enim impie agerent, tamen ex falſo principio, neceſſariam conſecutionem inferebant: ſi enim religio mala eſt, & euertenda, templa etiam, & loca ad actus talis religionis exercendos dicata ſimul deſtrui neceſſe eſt: hac enim ratione etiam nos Gentium templa auerſamur, & quantum in nobis eſt, deſtruimus, vt monemur Deuteronom. 7. & 12. recte tractat Auguſt. ſerm. 6. de verbis Domini, circa finem, & ſimiliter, quia Iudaica religio ceſſauit, ideo etiam Iudaicum templum euerſum eſt, quamuis ſæpius Iudæi illud inſtaurare conati fuerint, ſępe ſunt diuina prouidentia, & cœleſtibus ſignis impediti: vt in hiſtoriis Eccleſiaſticis vulgare eſt. Igitur contra huiuſmodi noſtrorum templorum euerſores nõ aliter diſputandum eſt, quam noſtram religionem defendendo, ſeu veritatem eius & credibilitatem demonſtrando, quod fit in materia de fide. Alij ergo fuerunt hoſtes templorum Chriſti ſub nomine Chriſtiano: profitebantur enim ſe in Chriſtum credere, & Chriſtianam religionem defendere: ei tamen contrariam eſſe putabant templorum erectionem: ideoq́; illa deſtruere conati ſunt. Huius erroris primus author videtur fuiſſe Euſtach. Conſtant. & Syluestri tempore, vt ſignificat Nicephorus lib. 9. hiſtoriæ, c. 16. clarius Socrates lib. 2. c. 13. idemq́; ſenſiſſe Meſſalianos conſtat ex Auguſt. ſermo. contra Arrianos & Donatiſt. & Epiſt. 80. ad Bonifacium, & Damaſcen. lib. de hæreſ. & de Manichæis idem ſignificat Auguſt. 20. contra Fauſtum c. 3. & 4. Atq́; eodem in errore verſati ſunt fere omnes poſteriores hæretici, Petrobruſiani, Albigenſes, VValdenſes, VVicleſiſtæ, Lutherani, & reliqui fere omnes, vt videre licet in Prateolo ſub eorum nominibus, & aliis qui contra hæreticos ſcripſerunt. Sed hi omnes non eodem modo, neq́; ex eodem fundamento, templa deteſtantur. Quidam enim ſimpliciter templum reiiciunt, quoad omnem vſum religionis: quia Deus ſpiritus eſt, eumque in ſpiritu & veritate oporteat adorare. Ioannes 4. non ergo in loco corporeo ac determinato Deus colendus eſt: Non enim in manu factis templis habitat, aut manibus humanis colitur: vt dicitur Act. 7. & 17. Alij vero, quia ſacrificium nouæ legis negant, templum ſolum formaliter, quatenus templum eſt, reijciunt: nam, teſte Auguſt. 8. de Ciuit. c. 27. cont. Maximinum, aliquãtulum à principio, templum vt ſic, ad ſacrificium offerendum deſtinatur: & ideo, ſi in Eccleſia non eſt ſacrificium, neq́; templum, vt templum eſſe poteſt: non negant tamen hi hæretici poſſe in Eccleſia eſſe loca publica deſtinata, in quibus fideles ad orandum, vel ad verbum Dei audiendũ conueniant. Quibus videtur fauere Hieron. in Epiſt. 53. ad Riparium, dicens, Iulian. Apoſtatam Eccleſias Chriſtianorum, aut euertiſſe, aut in templa conuertiſſe: ſignificat ergo Eccleſias Chriſtianorum non fuiſſe templa. Vnde etiam Optat. lib. 6. contr. Parmenian. Qui noſtrum (inquit) intrauit templũ? Adiungit deniq́; verba Io. Apoc. 21. Et templum non vidi in ea: quæ de Eccleſia militante dicta putant, quia de eadem ſtatim dicit: Ambulabunt Gentes in lumine eius, &c. quæ verba de militante Eccleſia dicta fuerũt ab Iſai. c. 60. Alij deniq́; non tam templa, quam eorum ornatum, benedictionem, vel conſecrationem impugnant, de quibus poſtea videbimus.

Euſtachij error. — *Prateolus.* — *Ioann 4.* — *Act. 7. & 17.* — *Auguſtinus.* — *Apoc. 21.*

1. Concluſ.

Dico tamen primo: & ſanctum, & neceſſarium eſſe deſtinari in Eccleſia publica loca, in quibus ſingulariter colatur Deus, & plebs Chriſtiana ad religionis opera perficienda conueniat. Concluſio eſt de fide, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & antiquiſsima traditione. Quæ primum fundari põt in Scriptura ſacra, ad Cor. 11. Conuenientibus vobis in vnum, iam nõ eſt Dominicam cœnam mãducare: & infra: Numquid domos non habebitis ad manducandum & bibendum, aut Eccleſiam Dei cõtemnitis? Ibi n. Eccleſia, non fideliũ congregationem, ſed locum illum ſeu templum, in quo fideles ad Chriſti corpus manducandum côueniebant, ſignificat, vt Chryſ. Ambr. & reliqui authores Græci & Latini intelligunt: conſtat enim, nõ potuiſſe fideles conuenire in vnum, niſi in aliquo certo loco, ille autẽ locus non erat domus priuata alicuius: nam illum locum à priuatis domibus diſtinguit, & Eccleſiam illam appellat, cũ dicit: Numquid domos non habetis ad manducandum? &, Qui eſurit, domi manducet: & c. 14. eſt locus expreſſus: Mulieres in Eccleſiis taceant, ſi quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Hinc Baſil. in reg. breuior. Reg. 310. ex priori loco colligit, non eſſe Euchariſtiam in communi domo celebrandam, ſed in Eccleſia: neq́; cõmunes epulas in Eccleſia eſſe manducandas, ſed in priuata domo. Similiter Heſych. lib. 2. in Leuit. c. 8. ex hoc loco colligit, Euchariſtiam eſſe celebrandam in Eccleſia, id eſt, in loco ſancto. Atq́; hanc eſſe ſignificationem huius vocis valde vſitatã, conſtat ex antiquis Patribus & decretis: nam licet (Eccleſia) primæua ſignificatione congregationem hominum ſignificet, vt eſt commune apud Græcos, & notat Cyril. catech. 18. & patet ex illo Act. 19. (Erat Eccleſia confuſa) tamẽ inde tranſlata eſt vox ad ſignificandum locum continentem animatam Eccleſiam, vt ex prædicto loco Pauli notauit Aug. libr. 3. in Leuit. q. 57. quæ ſignificatio etiam in Teſtamẽto veteri reperitur, Iudith. 6. Et per totam noctem intra Eccleſiam orauerunt. Vnde eſt etiam illud Tertull. li. de idololatria c. 7. Ingemens Chriſtianum ab idolis in Eccleſiam venire, de aduerſaria officina in domum Dei venire: vbi, quam prius Eccleſiam, poſtea domum Dei appellat, & in ſequentibus docet, in illa domo Euchariſtiam ſumi & diſtribui: & ibi Pamel. multa alia loca congerit: tum eiuſdẽ Tertulliani: tum etiam aliorum Patrum, & apud Clẽ. lib. 6. conſt. 61. & 63. eſt optimus locus: ibi enim & illa voce (Eccleſia) in vtraq́; ſignificatione ſæpe vtitur, & formam ac modum Eccleſiaſtici templi deſcribit. Athanaſ. etiam in Apologia ad Conſtantium longum habet ſermonem de Eccleſiis, de vſu earum, & de magnitudine, quam requirunt multitudini populi accommodatam.

Chryſoſtom. — *Ambroſ.* — *Baſil.* — *Cyrill.* — *Act. 19.* — *Auguſti.* — *Pamel.* — *Athanaſ.*

Secundo oſtenditur hæc veritas.

Secundo oſtendi hęc veritas poteſt ex antiqua traditione ſumpta ex ſacris Cõciliis, ſanctis Patribus, & de Eccleſiaſticis hiſtoriis: quæ omnia perſequi longũ eſſet. Vnde, quia res eſt vulgaris, & carẽs fere difficultate, pauca breuiter attingã. Igitur in ſexta Synodo, Cano. 74. Trullano: Non oportet (dicitur) in Dominicis locis vel Eccleſiis agapas facere, aut intus in ęde comedere & accubitus ſternere: & in Con. Laod. c. 28. eadem

Synod. VI. — *Conc. Laod.*

eadem eſt prohibitio,& vocantur: Domicilia diuina & Eccleſiæ. In cap. autem. Non oportet, diſt. 41. idem Canon. refertur ſub nomine Baſilicarum, & in c. Si quis obiecerit, 1. qu. 3. vocantur (Eccleſiæ corporales) & vendi,& emi prohibētur, propter locorum ſanctitatem, & eodem nomine appellantur in Concil. Aurel. I. Canon. 19. & habetur in cap. Omnes Baſilicæ. 16. qu. 7. Vnde Hieronym. in Epitaphio Nepotiani, ſeu Epiſt. 3. & Auguſt. lib. 1. de ciuitate, c. 4. Baſilicas Chriſti, eas appellant, quas Aug. cum templis Gentilium confert, nimiumq́; excellere declarat, & de Eccleſ. dogmat. cap. 73. eas nominibus martyrum interdum dicit eſſe nominatas, quia, vel Deo in honorem martyrum dicabantur; vel in eis reliquiæ martyrum recondebantur. Vnde martyria interdum appellantur, vt conſtat ex Iſidor. lib. 15. Originum, ca. 4. & ex Auguſt. 22. de Ciuitat. cap. 8. & Euſeb. lib. 4. de vita Conſtantini, c. 40. & Chryſoſt. homil. 11. in 1. ad Theſſalonicenſ. & ex Nicephor. lib. 8. hiſtor. capitul. 50. vbi refert: templum Hieroſolymis à Conſtantino ædificatū in caluariæ loco (Magnum martyrium) fuiſſe appellatum: frequentius tamen dicuntur (domus Dei) more Scripturarum, Mat. 21. Marci 11. Luc. 19. Ioan. 2. & ita appellatur in Conc. Gangrenſi, c. 5. vbi damnatur contrarius error: quia nimirum ſoli Deo proprie conſecrantur, vt ſæpe repetit Auguſt. locis ſupra citatis, & 20. contra Fauſt. cap. 21. & attigit Leo Mag. ſerm. 7. de Natiuit. Vnde Hilar. Pſal. 120. agens de Eccleſia, inquit: Conſuetudo noſtra, vel domum Dei ſolita eſt nuncupare vel templum. Vnde etiam ſolet appellari (Dominicum) Græce, κυριακὸν, i. e. domus ſeu templum Domino dicatum, ſicut dies Dominica ſic appellata eſt, quia ſpecialiter eſt Domino conſecrata, vt Auguſt. notat ſerm. 15. de verbis Apoſtoli. Quamquam enim aliqui diſputent, an idem ſit (Dominicū) quod (Eccleſia) vel (templum) tamen non eſt neceſſe de nominibus diſputare: quia res eſt eadem, licet etymologia nominum ſit diuerſa, vt patet ex citatis Conc. & ex Clem. lib. 2. conſtit. c. 63. iuxta tranſlationem Caroli Bouij; nam Tur. ibid. cap. 59. (Eccleſiam) vertit. Optime vero Euſeb. orat. de laudib. Conſtantini: Templa (inquit) quæ erant Deo conſecrata, Domini nomen obtinuerunt, &c. Et Ruffin. lib. 1. hiſtor. cap. narrans hiſtoriam de Epiſcopo illo, qui in Nicena Synodo ſimplici fidei propoſitione Philoſophum acriter prius contra fidem diſputantem ad fidem cōuertit, ad illum dixiſſe commemorat: Hæc ſi vera eſſe credis, ô Philoſophe, ſurge, ſequere me ad Dominicum, & huius fidei ſignaculum ſuſcipe. Ex his igitur & aliis multis, quæ in ſequentibus neceſſario attigimus, imo ex his, quæ nunc etiam oculis conſpicimus, euidenter conſtat, hanc fuiſſe perpetuam Eccleſiæ traditionem.

Iſidorus. Auguſt. Euſeb. Chryſoſtom. Niceph. Conc Gang. Leo Mag. Hilar. Bouius. Ruffin.

Perpetua Eccleſiæ traditio.

Tertiò eſt euidens ratio, quia huiuſmodi religio dicandi templa diuino cultui, non eſt mala, ſed ſancta, & valde conſentanea rectæ rationi etiam naturali; & in lege gratiæ non eſt ſpecialiter prohibita, neq́; eſt minus neceſſaria, quam in quodlibet alio hominum ſtatu: ergo merito in Eccleſia retineri debuit. Maior conſtat inprimis ex vſu omnium nationum: vnaquæque enim eo modo, quo Deum agnouit, illi templum dicare ſtuduit, ſed pręcipue id conſtat, quia Deus ipſe in lege veteri templum ſibi ædificari præcepit, ex quo argumentum ſumebant Manichæi, illum non fuiſſe verum Deum, vt author eſt Auguſt. li. contra Adimantum Manichæum, c. 16. Quibus ipſe recte reſpondet; eundem Deum, qui templum illud facere præceperat in lege veteri illius honorem in Euangelio defendiſſe, domum ſuam, &, domum orationis, illud appellando, Ioan. 2. nec ſolum templum, ſed etiam aliæ ſynagogæ à Iudæis erigebātur. De qua re laudatur Centurio, Luc. 7. vt notauit Amb. ſerm. 89. dicens: Commendatur à Domino, qui ædificauit ſynagogam: quanto magis commendandus eſt, qui ædificauit Eccleſiam? Eſt ergo hoc ex ſe pietatis & religionis opus. Nec naturalis ratio in hoc inuenit inordinationem aliquam, ſed potius maximam decentiam & moralem neceſsitatem, vt ſtatim amplius declarabimus. Minor propoſitio quoad partem negatiuam per ſe nota eſt: vbi enim extat talis prohibitio? neq́; enim ſcripta eſt; neq́; tradita: quin potius ex traditione conſtat euidenter contrarium, vt vidimus. Quoad partem autem poſitiuam cōſtabit facile, diſcurrendo per omnes vtilitates ſeu fines, propter quos potuerunt ſacra templa quouis tempore erigi: illi enim omnes excellentiori modo in lege noua reperientur.

2 Concluſ.

Dico ergo ſecundò. Præcipuus finis, propter quem templa eriguntur in Chriſti Eccleſia, eſt, vt in eis Deo ſacrificium offeratur; conſequenter vero etiam fiūt, vt in eis alia etiam ſacramenta miniſtrentur; & vt ibi ad orationem fideles conueniant: & ad ſacras conciones, & lectiones, & vt reliquiæ Martyrum & aliorum Sanctorum in eis cuſtodiantur: & vt ipſi Sancti in eis honorentur; ac denique, vt fideles omnes in eis ſepeliantur. Tota hæc concluſio certa fide conſtat, ſufficienterq́; approbari poteſt ex vſu Eccleſiæ. Tamen ſigillatim probatur, breuiter diſcurrēdo per partes ſingulas, & prior quidem de ſacrificio probari inprimis poteſt ex omnibus, quæ de veritate ſacrificij Euchariſtiæ adduximus, ideo enim ante legem gratiæ templum Dei ædificabatur: quia ſenſibilia ſacrificia erant Deo offerenda: & ideo oportebat ſacrum aliquem locum ad illud ſacrum miniſterium eſſe deputatum, vt maxime conſtat de Hieroſolymitano templo: ſed in lege noua eſt etiam verum ac ſenſibile ſacrificium, quod vbiq́; inter gentes Deo offerendum eſt: ergo propter hunc finem neceſſarium fuit in Eccleſia Chriſti templa ædificari. Vnde Cyprian. lib. de eleemoſyna. In Dominicum, inquit, ſine ſacrificio venis? Et infra afferemus varia decreta, in quibus non ſolum dicitur, huiuſmodi loca ſacra extrui propter ſacrificium, verum etiam non poſſe ordinarie ſacrificium extra illi offerri. Præterea templum dicit, quandam habitudinem ad ſacrificium: ob eam enim cauſam, ſicut ſacrificium ſoli Deo offertur: ita & templum illi ſoli proprie dicatur, vt ex Aug. ſupra dictum eſt, qui idem habet epiſtol. 49. q. 3. & lib. contr. ſerm. Arrianorum capitul. 20. ſed Eccleſię Chriſtianorum eriguntur, vt ſint vera templa Deo dicata: ergo eriguntur, vt in eis ſacrificium offeratur. Minor conſtat ex modo loquendi Sanctorum omnium, qui eo nomine noſtras Eccleſias appellant, vt ſupra ex Hilar. notaui, & idem habet Ambroſ. libr. 2. de officiis c. 2. & c. 28. vocat, templum Dei, & aulam Domini. Auguſt. citatis locis, & 8. de Ciuit. c. 27. de Chriſtianis loquēs, dicit, non erigere templa Martyribus, ſed Deo, quia non ſacrificant Martyribus, ſed vnum, inquit, Deo illic offertur ſacrificium Chriſtianorum. Idem ſerm. 262. & 255. de tempore. Et eodem modo loquitur Hieronym. in capitul. 7. Ierem. & Saluianus l. 4. de Prouidentia: Eccleſia (inquit) potius templum: Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini, c. 29. 30. & 63. & Nicephorus libr. hiſtor. cap. 39. de Pihilippo & Bartholomæo refert, in Syriæ, & Aſiæ ciuitatibus templa conſtruxiſſe, & cap. 40. 41. & 42. idem refert de Thoma, Andrea, & Matthæo in ſuis regionibus. Chryſoſtom. homil. 18. in Acta, hortatur fideles ad templa Chriſto exſtruenda. Idem homil. quod Chriſtus ſit Deus, & eodem modo loquitur, homil. 51. in Matth. & Baſilius Pſalm. 114. & Nazianzenus oratione 11. in Gorgoniam ſororem, & Greg. Niſſen. orat. penult. in Theod. Martyrem. Vltimo, altare non erigitur, niſi propter ſacrificium, vt ſupra ex dictis patet: ſed templa Chriſtianorum erigunt, vt in eis ſint altaria, non enim fiunt in Eccleſia Chriſti Eccleſiæ, ſine altari, vt in ſequentibus latius videbimus: ergo. Denique, quod hic ſit primarius finis templorum, ex eo facile con-

Concluſio ſigillatim probatur. Cyprian. Templi habitudo ad ſacrificium. Hieron. Saluian. Greg. Niſſ. Sacrificium eſt primarius Dei cultus.

le conſtat, quod ſacrificium etiam eſt primarius cultus Dei, templa vero ad Dei cultum præcipue ordinantur. Atque hinc etiam facile ſuadetur, deſeruire etiam ad alia ſacramenta miniſtranda: quia eorum etiam miniſterium eſt maxime ſacrum: vnde etiam oportet, vt in ſacro loco fiat, & ad cultum Dei deſtinato. *Ruffinus.* Vnde in verbis illis, quæ ſupra ex Ruffino retulimus, Surge, ſequere me ad Dominicum, & huius fidei ſignaculũ ſuſcipe, clare ſupponitur, Baptiſmum ſolitum eſſe in Eccleſijs celebrari. Vnde etiam erant in templis deſignata loca, quæ baptiſteria dicebãtur, vt ſupra vidimus, agentes de Baptiſmo, & late Durandus lib. 1 c. 19. *Durand. Tertull. Nazianz. D. Paul.* Similiter Tertul. Nizianz. & alij Patres citati, imo & Paulus 1. ad Corinth. 11. dicunt, ſolitos fuiſſe fideles, in Eccleſiam conuenire ad Euchariſtiam ſumendam: imo vnus ex præcipuis & maxime neceſſarijs vſib. noſtrorum templorum eſt, vt in his Dominicum corpus ſeruetur: pro infirmis & alijs neceſsitatibus, & vt ibi à fidelib. adoretur, quæ vtilitas eſt propria legis gratiæ: de qua re multa dicta ſunt, ſupra tractando de permanentia Euchariſtiæ. Eſt autem eadem ratio de cæteris ſacramentis: quæ, vel ſolemni ritu dãtur, vel commode in templis miniſtrari poſſunt, quod maxime dico propter ſacramentum Extremæ vnctionis: quæ, cum non detur, niſi grauiter ægrotantibus, non poteſt in Eccleſia miniſtrari, miniſtratur tamen ex Eccleſia: nam ibi oleum benedictum ſeruatur, vt ſit illius ſacramenti materia, *Conc. Meld.* vt conſtat ex Concil. Meldenſi, apud Burchard. lib. 4. c. 57. & Iuonem p. 1. c. 268. Sacramentum autem matrimonij, quamuis priuatim extra Eccleſiam fiat, tamen ſolemnis eius benedictio in templo datur, vt ſuo loco dicemus: & ſimiliter ſacramentum pœnitentiæ propriiſsime miniſtratur in Eccleſia, quãuis, quia magis priuatim fit, poſsit etiam extra Eccleſiam miniſtrari. Tertia vtilitas templorũ eſt, propter cõmunem orationem, iuxta illa verba Mat. 21. ſumpta ex Iſaia c. 56. Domus mea domus orationis vocabitur: quod de templo Hieroſolymitano dictum eſt, quia factũ fuit, vt eſſet orationis locus. 3. Reg. 8. 2. Paral. 6. Sed non minus indigẽt fideles Chriſtiani vſu orationis: tum priuatæ, tum publicæ: ergo fuit valde conueniẽs, etiam ob hanc cauſam, Eccleſias erigi. Quod ab initio fuit Chriſtianis in vſu: tamen prius fuere anguſtiores, quando & ipſa Eccleſia minus propagata erat, & tũc loca illa (oratoria) dicebantur, poſtea vero in ampliores Eccleſias commutatæ ſunt, vt ſumitur ex Euſeb. li. 8. hiſtoriæ c. 1. & Niceph. lib. 7. c. 2. quas etiam antiqui Patres (domos orationis) vocãt. Origenes hom. 2. in Exodum. Ruff. li. 2. hiſt. c. 33. Auguſt. 22. de Ciuit. c. 8. qui oratorij meminit, Epiſ. 109. Nec refert, quod oratio ad Deum, quouis in loco fũdi poſsit, vt ſignificatur Ioan. 4. vel (intra cubiculũ) vt dicitur, Mat. 6. quia, licet hoc verum ſit, tamen locus ſacer ad orandum ſpecialiter conſecratus, multũ iuuare poteſt ad deuotius orãdum, vt notauit Chryſoſt. hom. 3. de incomprehenſibili Dei natura, & Baſil. libr. ſecundo, de Baptiſmo, in cap. 8. & quæſt. 40. ex fuſius diſputatis. *Chryſoſt. Baſilius.* Quod prouenire poteſt, vel ex natura rei, quia, vel locus ipſe, & ſacer eius ornatus, vel aliorum exemplum, excitat ac mouet hominem ad maiorẽ reuerentiam, & deuotionem, vel ex ſpeciali Dei promiſsione, qui orationem in templo factam peculiariter exaudit, vt conſtat. 3. Reg. 9. Propter quã cauſam ſpecialiter Deus in templo habitare cẽſetur, quia ibi ſpecialiter operatur: qua ratione ſæpe Apoſtolus nos vocat (templa Spiritus ſancti) 1. ad Cor. 3. & 6. quia ſingulari modo in nobis operatur: & ſimili modo Auguſtin. lib. ad Simplicianum, quæſti. 4. dixit, *1. Cor 3. & 6 Auguſtin.* Dauidem oraſſe ante Arcam, quia ibi ſacratior & commendatior præſentia Domini erat. Accedit, quod, præter orationes priuatas, oportet eſſe in Eccleſia publicas orationes, quæ nomine totius Eccleſiæ ab eius miniſtris fiant: & ideo oportuit eſſe ſacra & publica loca, ad huiuſmodi orationes deputata, quæ non potuerũt eſſe aptiora, quam templa ipſa, in quibus Deus, vt Deus, peculiariter adeſt, vt diximus, & Chriſtus, etiam ſecundum humanitatẽ, realiter præſens eſt. Et ideo antiquiſsimum fuit in Eccleſia, eſſe in templis peculiarem locum ad huiuſmodi orationem deputatum, qui chorus dicitur: de quo legi poteſt Durand. dicto lib. 1. cap. 16. *Durand. Tertull.* Quarta vtilitas erat ad conciones audiendas. de qua Tertullianus in Apologia, cap. 39. dicit, fideles conuenire in Eccleſia, primo ad orationem, deinde ad lectionem & exhortationem. Alij vero Patres fere ſemper coniungunt vtrumque vſum templi, ſcilicet, ſacrificandi, ſeu participandi diuina myſteria, & audiendi conciones ſeu lectiones ſacras, vt colligere licet ex Iuſtin. Apolog. 2. circa finem, & ex Euſebio, lib. 2. hiſtor. c. 17. *Iuſtin. Euſeb.* vbi dicit, Chriſtianos in initio Eccleſias conſtruxiſſe ad myſteria celebranda, & ſacros libros legendos. Ratio etiam eſt manifeſta, nam concio ſacra fieri debet in conuentu publico, vbi populus conueniat, neque enim ſinguli priuatim, aut ſigillatim doceri poſſunt aut moneri, neque id fieri ſemper expedit, neque ſufficit ad populi inſtitutionem, exhortationem, & correctionem: ergo etiam eſt valde expediẽs, vt ſit aliquis certus locus ad hoc miniſteriũ deputatus: tum, quia, licet interdum poſsit verbum diuinum in plateis & ſub dio prædicari, non tamen id ſemper fieri poteſt, neque omnib. authorib. eſt accommodatum ac decens. Vnde nullo modo expediebat Eccleſiæ, ſemper ita fieri; tum etiam, quia, ſi ad alia publica munera, vt ad iudicia peragenda, ad docendum, & ſimilia, publica eriguntur ædificia, cur non multo magis ad ſacras conciones habendas? ergo ad hoc munus conuenientiſsime deputantur Eccleſiæ, ſeu templa: tum, ne oporteat, loca ſine neceſsitate multiplicari: tũ, quia conciones ſacræ aptiſsime & vtiliſsime diuinis officijs interponuntur: tum deniq́, vt locus ſacer ſit tali actioni ſacræ proportionatus. Quod confirmat Chriſti, & Apoſtolorum exemplum: qui, quando cõmode poterant, in templo, & ſynagogis prædicabãt, Matthæi 16. Ioan. 18. Actor. 5. & 13. *Matth. 16. Ioan 18. Act 5 & 13* Quinta vtilitas de ſepultura, & honore Sanctorum, ſufficienter tractata eſt in primo tomo huius tertiæ partis, diſputando de adoratione Sanctorum, & reliquiarũ veneratione. Videantur ibi dicta: res enim eſt facilis, & cõmunis apud antiquos Patres & Concilia, in quib. Eccleſiæ hac ratione (martyria) vocantur, vt ſupra diximus: vocantur etiam (Baſilicæ Martyrum, & Apoſtolorũ) vt patet ex Conc. Gangrenſi, can. 20. Cabil. can. vlt. & ex Hieronymo, lib. contra Vigilantium, & Auguſtin. 1. de Ciu. c. 1. qui c. 25. (memorias Martyrũ) vocat, & 20. contra Fauſt. c. 11. Imo in Conc. Carthag. V. cano. 14. ſtatuit, ne alicui Martyri dedicetur Eccleſia, niſi in eo fuerint eiuſdem Martyris reliquiæ, aut traditio de habitatione, poſſeſsione vel paſsione eius, quod ſi ibi fuerint, fideliſsima habeantur. *Conc. Gan. Conc. Cabil. Hieron. Auguſt. Con. Car.*

Notabile quoddam. Eſt autem obſeruandum inprimis, in antiquis Patribus frequentius fieri ſermonem de Martyribus, quia ipſomet actu Martyrij quodammodo canonizãtur, & ideo ſtatim in veneratione publica habebantur: tamen eadem eſt ratio de alijs Sanct. quãdo de eorum beatitudine ſatis Eccleſiæ conſtat. Vnde Greg. li. 2. Dialog. c. 8. meminit duarum Eccleſiarum, quas in honorem ſancti Ioannis, & ſancti Martini, Sanctus Benedictus dicauit. Omitto innumeras Eccleſias in honorem Beatiſsimæ Virginis ſtrũctas, & Bonifacium iiij. Romæ quandam Eccleſiam in honorem omnium Sanctorum dicaſſe. Deinde obſeruandũ eſt (memorias Martyrum) frequentius dici ſolitas, vbi Martyrum reliquiæ iacebant, vel Martyria acciderant, quæ etiam (confeſsiones Martyrum) dici ſolent, præſertim in hiſtorijs Pontificũ, apud Damaſum & alios, & hoc ſenſu vetuit Conc. Carth. dicari Martyrũ monumenta abſq́ reliquijs, vel certe aliqua hiſtoria, ſeu traditione, ne populus decipiatur falſis traditionib⁹ & ſuperſtitionib⁹, non *Greg. Magn. Conc. Cart.*

tamen prohibitum eſt, nominibus Sanctorum aliquas Eccleſias inſcribere, vt vel hac memoria ipſi honorentur, vel, vt excitentur fideles ad eorum patrocinium in eis locis ſpecialiter impetrandum, atq; ita ſeruat vſus Eccleſiæ, ac propterea etiam in huiuſmodi templis imagines affiguntur eorum Sanctorum, ad quorum honorē peculiariter deputata ſunt: atq; ita conſtat, huiuſmodi vſum templorum eſſe decentiſsimum, & Eccleſiæ vtiliſsimum, quia non eo modo dicantur Sanctis templa, quo ipſi Deo. Nam, quatenus ſunt loca ſacrificiorum, ſoli Deo eriguntur; & quia hæc eſt primaria inſtitutio, & quæ maxime ſub nomine templi indicatur, ideo ſimpliciter ſoli Deo templa erigi dicenda ſunt: quatenus vero monumēta eſſe poſſunt, in quibus, vel Sanctorum reliquię, vel eorum ſaltem imagines, vel memoriæ retineantur, ſecundario dicuntur dicari Sanctis, vel proprius Deo in Sanctorum honorem. Vnde Auguſtin. 22. de Ciuita. c. 10. Nos, inquit, Martyribus noſtris non templa, ſicut Dijs, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum ſpiritus apud Deum viuunt, fabricamus: nō ergo hac in re diuino honori derogatur, ſed totum potius in augmentum illius cedit, & eſt conſentaneum honori debito Sanctis: tum quia reliquię eorum, quæ res valde ſacræ ſunt, in locis ſacris recondi debent: tum etiam, quia cùm memoria & veneratio Sanctorum religioſa ſit, merito in ſacris ac religioſis locis conſeruatur, ac deniq;, quia frequenter ad Deū per Sanctos accedimus, & ad eos orationes fundimꝰ, vt pro nobis orēt: decet etiam, vt in ſacris cōcionib. eorum geſta & laudes ſæpe prædicentur. Et ideo merito loca ad orationes & conciones ſacras deſtinata, Sanctis nuncupantur. Atque hic templorum vſus eſt magis proprius & peculiaris legis gratiæ: quia ante Chriſti aduentum nondum ſancti homines in beatitudine regnabāt, de ſanctis autem angelis, obſcurior erat notitia.

Simpliciter ſoli Deo tēpla erigi dicuntur.

Auguſtin.

Sextus vſus templorum eſt, vt in eis fidelium corpora ſepeliantur, de quo Ambroſ. lib. 2. de offic. c. 18. Nemo poteſt accuſare, q; templum Dei ædificatum eſt, nemo poteſt indignari, quia humandis fidelium reliquijs ſpatia laxata ſunt. Vnde de Sancto Ioanne Euangeliſta referunt Abdias Babyl. & Hieronymus, ſuper epiſtolam ad Galatas, cum eſſet morti vicinus, ſe in Eccleſiam deferri feciſſe, viuumq; in monumentum, q; ſibi parari fecerat, ingreſſum, ibidem obijſſe. Verum eſt, olim in reuerentiam templorum cautum fuiſſe, ne intra templorum ambitū fidelium corpora ſepelirentur, ſed in atrio aut cœmeterio, vt conſtat ex capitulo, Præcipiendum, de conſecratione, diſtin. 2. ex Conc. Nannetenſi, cā. 6. & ex Conc. Bracharenſ. apud Burch. lib. 3. decret. cap. 157. At hoc vniuerſali cōſuetudine Eccleſiæ iam non ſeruatur, neq; antiquitꝰ generatim obſeruatum videtur: nam in Conc. Mog. ca. 52. ſic dicitur, Nullus mortuus intra Eccleſiam ſepeliatur, niſi Epiſcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, aut fideles laici: quod verbum exponens Gloſſa in capit. Nullus, 13. quæſtione 2. per fideles laicos, intelligit eos, qui ita in fide præſtant, vt miracula faciant. Sed nimis violenta eſt, & volūtaria expoſitio: melius ergo intelliguntur fideles baptizati, quos veriſimile eſt in fide viua diſceſsiſſe, vt colligitur ex capit. Eccleſiam, primo & ſecundo de Conſecratione, diſtinctione 1. Vnde Auguſtinus libro de cura pro mortuis agenda, cap. vltimo, & Gregor. libro 4. de Dialog. capitulo 50. commemorat vtilitates, quæ fidelibus proueniunt ex eo, quod in ſacris ædibus ſepeliantur, nimirum, quod altaris ſacrificio, & viuentium fidelium orationibus ac eleemoſynis frequentius iuuantur: eſt ergo hic vſus etiam conuenientiſſimus. Et accedit præterea, quod hæc corpora fidelium propter ſpem glorioſæ reſurrectionis, & quia credunt fuiſſe Spiritus ſancti templa, & in eo ſtatu deceſsiſſe, ſpeciali honore digna ſunt, meritoque in locis ſacris reconduntur. Quod vero intra Eccleſiam, vel in eius veſtibulo ſeu atrio aut cæmeterio ſepeliantur, nihil refert: vtrumque enim poteſt, vel in religioſa pietate, vel in Chriſtiana humilitate fundari, de qua re legi poſſunt plura apud Durandum, dicto lib. 1. cap. 23.

Sextus templorum vſus

Abdias. Hieron.

Conc. Nan. Con. Brach.

Conc. Mog

Auguſt. Greg Magn.

Durand.

Ad fundamenta contrarij erroris reſpondetur, ad priorem partem: quamuis Deus ſpiritus ſit vbique præſens, & loco non incluſus, homines tamen colentes Deum corporei ſunt, & corpore ac ſpiritu adorare debēt Deum: neq; (adorare Deum in ſpiritu & veritate) excludit actiones externas, ſed requirit, vt illæ ex interiori affectu, & ſpiritu procedant, ideoque, quamuis hæc adoratio non neceſſario limitetur ad certum ac definitum locū, vt Chriſtus in citatis verbis Ioan. 4. ſignificauit, & expoſuit Athanaſius, quæſtione 70. ad Antioch. requirit tamen aliquem locū, & non eſt contra ſpiritum, & veritatem diuinæ adorationis, vt ſint aliqua loca ad hoc miniſterium ſpecialiter deſignata, vt cum maiori decentia & reuerentia ibi colatur Deus, quia neq; ideo tollitur, quin alijs etiam locis poſsit vnuſquiſque Deum colere priuatim, ſuo arbitrio ac deuotione, neque etiam exiſtimamus, vt Gentiles, Deum in loco aliquo corporeo ſeu templo includi, vt non ſit vbique præſens.

Athanaſ. Ioan. 4.

Ad aliam partem iam ſatis oſtenſum eſt, in Eccleſia Chriſti eſſe verum ſacrificium viſibile, & ideo in ea eſſe poſſe, ac debere templum, vt ſic, ſeu quatenus dicit habitudinem ad ſacrificium. Ad Patres autem ibi citatos reſpondetur, ibi loqui de templis Gentilium, quæ deputata erant ad offerenda falſa & cruēta ſacrificia, non vero Deo, ſed idolis. In hac enim ſignificatione erat tunc vulgatum nomē templi inter Gentiles, & ideo, iuxta eorum ſenſum & intelligentiam ſoquēdo, negabant interdum Patres, Chriſtianos habere templa vel aras: ſcilicet, ad ſimilia ſacrificia deputatas: tamen proprius ac ſyncerius de templo loquendo, iam ſatis oſtendimus, eoſdem Patres, Eccleſias Chriſtianorum frequenter templa appellare. Mocus autem Apocal. ibi citatus, Et templum nō vidi in ea; euidenter intelligitur de Eccleſia triūphāte, vt Auguſtin. notauit, libro 20. de Ciuitate, cap. 17. & ibi omnes expoſitores, Anſelm. Beda. Rupert. &c. nam ſtatus illius Eccleſiæ dicitur futurus poſt diem iudicij, vt patet ex diſcurſu capitis 20. & 21. & de illa Eccleſia ſubditur, Quod nihil coinquinatum introibit in eam. Nec refert, quod Ioannes imitetur verba Iſaię: quia, & probabile eſt, vt ibi notat Hieronymus, illa etiam intelligi de Eccleſia triumphante: & quamuis ab Iſaia dicta fuerint de Eccleſia militante, potuit Ioānes, vel per ſenſum analogicum, vel per quādam imitationem, eis vti ad loquendum de Eccleſia triūphante. In ea ergo dicit. non futurum templum, quia iam, tunc non erunt ſacrificia, nec ſacramenta, & ſimilia.

Eſt in Eccleſia Chriſti verum ſacrificium ſenſibile.

Auguſt. Anſelm. Beda. Rupert.

Hieron.

SECTIO II.

Vtrum decens ac vtile ſit Eccleſias ſolemni ritu dicari, benedici, aut conſecrari.

MVlti ex hęreticis citatis in hoc potiſsimum damnant Eccleſiæ conſuetudinem in templis erigēdis, quod ad ea conſecranda & benedicenda varijs vtatur cæremonijs: & quod ſpeciali ſolemnitate & celebritate vtatur eo die, quo templum aliquod perficitur, ſeu dicatur Deo: nam primum dicunt eſſe ſuperſtitioſum & Gentilitium, ſecundum vero eſſe Iudaicum. Sed iſti prauo contradicendi ſpiritu ducti, ſine fundamento loquuntur: & ea damnant, quæ neque à Deo prohibita ſunt: neque rectæ rationi repugnant.

Primo ergo, quod attinet ad Eccleſiæ ſeu templi dedicationem, certum eſt, fuiſſe perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem, vt magna pompa & celebritate fiat: imo

Perpetua Eccleſiæ conſuetudo Eccleſias dedicandi.

imo de aliquibus inſignioribus templis obſeruatum eſſe, vt eorum dedicationes annuis feſtiuitatibus recolantur ac celebrentur; ſicut nunc Eccleſia Romana celebrat feſta dedicationum templorum S. Mariæ Maioris, Lateranenſis Eccleſiæ & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli: Eccleſia Hieroſolymitana celebrat quotannis dedicationem Templi, Dei genitrici à Conſtantino dicati teſte Nicephoro lib. 8. hiſt. cap. 50. & Eccleſia Toletana ſui templi dedicationem celebrat: & idem ſeruant aliæ inſignes Eccleſiæ, & in Breuiario ac Miſſali Romano propria officia huius celebritatis deſignantur, & apud Auguſtinum legimus varias conciones, in huiuſmodi feſto dedicationis habitas, ſermone 251. de tempore & ſequentibus, & apud Bernardum ſex conciones de dedicatione Eccleſiæ, & Chryſoſtomus, tomo tertio orationem etiam habet in encænijs, ſeu dedicationem templi: & Nazianz. orat. 23. De encænijs (inquit) honorandis lex vetus eſt eaque præclare conſtituta: & Gaudent. tractatum habet de dedicatione; in quo refert conueniſſe multos Epiſcopos Brixiæ ad cuiuſdam Eccleſiæ dedicationem: & quid ſimile refert Sozomen. libro quarto, cap. 13. & ſimilia multa paſsim leguntur in antiquis hiſtorijs, vt apud Euſebium libro nono, cap. 10. lib. 10. cap. 3. & 4. & alia multa congerit Durandus dicto libro 1. cap. 24. Ratio autem huius conſuetudinis ſumitur; tum ex virtute Religionis; tum ex naturali hominis conditione: cum enim templũ ad Dei cultum ordinetur, ipſamet ratio Religionis poſtulat, vt quando aliquod templum diuino cultui dicatur, id magna voluntate & alacritate fiat, & quia templum eſt ad publicum & communem vſum religioſum totius Eccleſiæ ſeu populi; ideo rationabile etiam eſt, vt totius populi voluntate, & quaſi communi conſenſu dedicetur: ſed ad hunc finem ordinatur hæc celebritas, & publica ſolemnitas, quæ in dedicatione templi fit: eſt ergo religioſa, atque laudabilis. Et confirmatur, nam quid quæſo eſt reprehenſione dignum in huiuſmodi opere? Forte dicent, quod Iudæi quidquam ſimile faciebant in ſui templi dedicatione. Sed contra, quia ſancti Patres hoc exemplo conſuetudinem Eccleſiæ confirmant, vt patet in Fœlice IV. Epiſtola ad omnes Epiſcopos, Iſidoro lib. 1. de Eccleſ. offic. cap. 35. quia neque in Iudæis id erat reprehenſibile, ſed valde religioſum: neque Eccleſia male facit, ſed honeſte & ſancte eos in hoc Religionis opere imitando: quia illud non erat opus cæremoniale aut figuratiuum, ſed morale: natura enim & ratione inſtigante id faciebant: tum vt gratias Deo agerent pro beneficio ſuſcepto: habere enim templum ad Deum colendum accommodatum, ſingulare Dei beneficium eſt: tum etiam vt propenſum animum oſtenderent ad diuinum cultum. Ac deniq; vt à Deo impetrarent gratiam ad eum digne colendum & deprecandum in huiuſmodi templo, & alia beneficia ab ipſo obtinenda: vt colligere licet ex 2. Paral. 7. & alijs ſimilibus locis: ſed hæc omnia intendit Eccleſia in prædicta celebritate: eſt ergo res ſancta & honeſta: neq; oſtendi poteſt aliquod diuinum præceptum aut illius veſtigium, cui talis ritus ſeu conſuetudo repugnet.

Nicephor. August. Bernard. Chryſoſt. Nazian. Gaud. Euſeb. Durand. Ratio conſuetudinis redditur. Fœlix IV. Iſidorus. 2. Paral. 7.

1. Concluſ. Dico ſecundo: Etiam eſt ſancta ac decens Eccleſiæ conſuetudo conſecrandi & benedicendi Eccleſias: ad ſacrificium Euchariſtiæ offerendum deſtinatas. Hoc etiam eſt de fide certum, ſufficienterque probatur Eccleſiæ authoritate: quæ fere ab initio, præſertim à temporibus Syluestri, vſa eſt huiuſmodi Eccleſiarum conſecratione. De qua multa congerit Gratianus, de Conſecratione, diſtinctione prima ſpecialiter in capit. Eccleſijs, quod etiam habetur decima ſexta, quæſtione ſeptima, & refert Canonem Concilij Niceni: Eccleſias ſemel conſecratas non debere iterum conſecrari. Additur vero in Concilio Meldenſi, capitulo 8. prout ibidem refertur capit. Eccleſiæ, & in Concilio Carthaginenſ. V. canon. 6. quotieſcunque de conſecratione Eccleſiæ dubitatum fuerit ſine vlla trepidatione eſſe conſecrandam, & Conc. Bracharenſ. I. Canon. 6. præcipit, vt Epiſcopus non conſecraret Eccleſiam, niſi pro Sanctorum patrocinio obtinendo condita ſit. De qua cõſecratione dixiſſe videtur Clemens Papa (Eccleſias per cõgrua & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus ſacrare oportet:) & de eadem conſecratione eſt integra epiſtola ad omnes Epiſcopos, Fœlicis IV. Gelaſius etiam I. epiſtola. 1. ad vniuerſos Epiſcopos cap. 7. præcipit, vt Baſilicas nouiter inſtitutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant: c. autẽ 27. id declarans, ait, conſecrationes Eccleſiarum abſque præcepto Sedis Apoſtolicæ faciendas non eſſe. Quod habetur de Conſecrat. diſt. 1. cap. De locorum, & per nonnulla ſubſequentia capita confirmatur, ſed, vt Gloſſa ibi notat, vel hoc iam reuocatum eſt, vt intelligendum videtur in aliquo extraordinario caſu: nimirum, quando Eccleſia de nouo conſecratur in honorem alicuius Sancti, ſeu fidelis defuncti, non prius canonizati: aut, ſi de nouo erigitur in Eccleſiam Epiſcopalem, ita enim ſignificatur in prædicta epiſtola, præſertim quoad priorem caſum: vel certe intelligitur, quando Eccleſia erigitur in locis exemptis, vt ait Sylueſt. verbo, Eccleſia. 2. numer. 2. ex cap. Authoritate. de Priuileg. in 6. extra hos autem caſus, certum eſt, poſſe Eccleſiam ab Epiſcopo conſecrari, vt conſtat ex cap. Aqua, Extra de Conſecratione Eccleſiæ vel altaris, & in cap. Perlectis, & cap. Nemo, & ca. Nullus. de Conſecratione, diſtinctione 2. Addunt etiam Pontifices, dicendam eſſe Miſſam, quando Eccleſia conſecratur, vt patet ex Euchar. Papa, ca. Omnes, de Conſecratione, diſtinctione 1. & apud Burch. libr. 3. capitulo 27. & ex Vigilio Papa, epiſtola 1. ad Eleut. capitulo 4. & habetur in cap. De fabrica, de Conſecratione, diſtinctione 1. Vnde Gloſſa in cap. Omnes Baſilicæ, de Conſec. diſtinct. 1. in dubium reuocat, an Miſſa ſit de ſubſtantia conſecrationis. Et aliqui exiſtimant, ita eſſe. Addunt vero non eſſe de ſubſtantia, vt dicatur ab Epiſcopo conſecrante, ſed ſatis eſſe, ſi ab alio Presbytero dicatur. Sed tamen certum eſt, non eſſe de ſubſtantia, vt docet D. Antonin. 3. par. tractatu 2. cap. 6. in princ. Sylueſt. verbo, Conſecratio. & Turrecrem. in dict. cap. Omnes Baſilicæ, quia, neq; in vllo textu, neq; in ordine Roman. præcipitur, vt ſubſtantialis; & quia, quicquid eſt de ſubſtantia conſecrationis, fit ab Epiſcopo, vt à miniſtro conſecrante, ergo, ſi Miſſa dicta ab ipſomet Epiſcopo, non eſt de ſubſtantia, abſolute & ſimpliciter non eſt de ſubſtãtia conſecrationis. De hac præterea cõſecratione Eccleſiarum multa ſcribit Euodius Ticinenſis, epiſt. ad Maximum Epiſcop. & Hier. in c. 43. Ezech. Indignatio Dei commouetur, quando in conſecratis Deo indignus habitator eſt: & Auguſtin. lib. 4. contra Creſconium, cap. 40. Fœlicianus (inquit) poſitus in ciuitate, Deo omnipotenti parietes conſecratos, Eccleſiam venerandam, quaſi quadam obſeſſione credidit retinendam. Deniq; VValfr. Strabo de rebus Eccleſ. cap. 9. ex ſuperſtitionibus Paganorum, argumentum ſumit; Nam, ſi illi ſuis falſis Diis deceptoriſque cæremonijs ſua templa ſacrabant, multo magis nos templa noſtra & altaria, noſtræ religionis indicia Deo ſaluatori noſtro per illibata & vera ſacramenta dedicare curemus, vt cum noſtræ deuotionis officijs, diuinæ Maieſtati placeamus, & ipſe nos ſemper inuiſere & manſionem ſibi in nobis facere dignetur, qui per Prophetã dicit: Pauete ad ſanctuarium meum, Leuit. 27. Satis ergo ex his conſtat, hunc conſecrationis vſum eſſe antiquiſsimum, & vniuerſali conſuetudine Eccleſiæ receptum. Ratio autem ob quam huiuſmodi ritus eſt per ſeſe decens & honeſtus, eſt: quoniam locus eſſe debet proportionatus miniſterio & actioni, ad quam deputatur. Sed templum dedicatur ad ſacroſanctum miniſterium, ergo decens eſt, vt etiam locus ipſe ſuo modo ſacretur, & ſanctificetur,

Gratian. Conc. Nic. Conc. Mel. Conc. Cart. Conc. Brach. Fœlix 4. Gelaſius I. Sylueſt. Euchariſt. Burch. Vigilius. D. Anton. Sylueſt. Turrecrem. Euodius. Hieronym. Auguſtin. VValfr. Strab. Conſecratio nis vſus antiquiſſimus.

Obiectio. ficetur. Dices, templum cum ſit inanimatum, non eſſe capax ſanctificationis, & conſequenter, nec conſecrationis: ideoq; ſola voluntate, ſeu extrinſeca deputatione poſſe Eccleſiam ad prædictum miniſterium deſtinari. Sed, vt recte dixit Aug. li. 2. de peccatorum meritis & remiſsione, c. 26. non vnius modi eſt ſanctificatio: nam non ſolum homo, ſed etiam panes & cibi ſanctificari dicuntur per verbum Dei & orationem, 1. ad Timoth. 4. & de templo Salomonis dicit Deus, 3. Regum. 9. Sanctificaui domum hanc. Sic igitur templum noſtrum, quamuis inanimatum ſit, ſanctificari & conſecrari poteſt: non quod per eam conſecrationem illi imprimi credatur aliqua ſanctitas, vt realis qualitas inhærens, ſed quod per eam ſegregetur à communibus & profanis vſibus, & ad ſacros deſtinetur, & per ſacra ſigna, & Eccleſiæ deprecationem ſpecialiter cuſtodiatur à dæmonum infeſtatione: & diuino fauore protegatur. Vnde, licet interdum poſsit oratorium per ſimplicem voluntatē; & Eccleſia per ſimplicem benedictionem ad hæc ſacra miniſteria deſtinari, tamen ad ampliorem reuerentiam hominum conciliandam, & ad expreſsius ſignificandum excellentiam diuinæ Maieſtatis, cui templum dicatur, expedit interdum etiam pluribus ſignis, & cæremonijs conſecrari. Tandem hæc actio non eſt per ſe mala, nam, & in lege veteri fuit vſus illius, Exod. 14. & Num. 7. imo & in lege naturæ fuit quoddam illius veſtigium: vt patet in Iacob. Geneſ. 28. & 35. quod eſt ſignum etiam eſſe conſentaneū rationi naturali. Et non eſt ſpecialiter in lege noua prohibitum, quia non continet cæremoniam aliquam propriam legis veteris, ſeu venturum Meſsiam ſignificantem: ſed continet tantum moralem cæremoniam, ordinatam ad excitandos animos in diuinum cultum, merito ergo in Eccleſia obſeruatur.

Exod. 14. Num. 7. Gen 28. & 35.

2. Concluſio. Dico tertio: Templorum conſecratio non tantum per ſe decens eſt, ſed etiam hominibus vtilis. Ita docet D. Thomas hic ad tertium, ac propterea dixit recte Bernardus, ſermone 1. in dedicatione Eccleſiæ. *D. Thom. Bernard.* Domus iſta per manus Pontificum dedicata eſt Domino: propter nos ſine dubio factum eſt, non ſolum, qui præſentes ſumus, ſed & quicunq; vſque in finem ſæculi Domino ſunt in hoc loco militaturi, in nobis proinde ſpiritualiter impleri neceſſe eſt, quæ in parietibus viſibilibus præceſſerunt, ſi vultis ſcire, hæc vtiq; ſunt, aſperſio, inſcriptio, inunctio, illuminatio, benedictio. Hęc vtiq; in hac viſibili domo fecere Pontifices: hæc & Chriſtus aſsiſtens Pontifex futurorum bonorū inuiſibiliter quotidie operatur in nobis. Ac deinde late proſequitur harum cæremoniarū ſignificationes, & vtilitates. Poteſt autem hęc vtilitas dupliciter explicari. Primo, ſolum, quaſi ex natura rei: & hoc modo multū deſeruit huiuſmodi cōſecratio, vt animi hominum ad maiorem reuerentiam excitentur: eſt enim homo ſenſibilis, ideoq; plurimū ſenſibilibus ſignis mouetur. Hæc autem templi cōſecratio homini indicat, & ſanctitatem ſacramentorum, quæ in Eccleſia miniſtrantur: & ſanctitatē, quæ ad illa miniſtrāda, & recipienda, requiritur. Nam, ſi in loco ipſo, in quo perficienda ſunt, ſanctificationem illi proportionatam prærequirunt, multo magis in homine propriam ſanctitatē poſtulabunt. Et præterea ſignificat ſanctitatem, quā Chriſtus per ſacramenta Eccleſiæ ſuæ confert, vt D. Thom. hic docet ad 2. Hāc igitur ob cauſam templū conſecratum ex ſe homines excitat ad maiorem reuerentiam & deuotionem.

Secundo poteſt explicari ex ſpeciali efficacia, quā templum acquirit, ratione conſecrationis, vt hic Diuus Thomas ad tertium indicat, & latius Caietanus exponit. *Caietan. D. Thom.* Quæ virtus præcipue cenſetur extendi vel ad coercendos dæmones, ne adeo infenſi ſint hominib. in loco conſecrato orantibus: quod ſumi poteſt ex Gregor. 3. Dialog. c. 30. *Greg Magn.* vel ad remittenda venialia peccata: & conſequenter ad maiorem aliquam hominis ſanctificationem: vel ad conferenda aliqua gratiæ auxilia, vt Bernar. ſignificat, dicto ſermone 1. de dedicatione Eccleſiæ. *Bernard.* Sed vt late ſupra tractaui, diſput. 15. ſectione 4. hęc omnia intelligenda ſunt, ſolum per modū impetrationis, fundatæ in ſanctitate Eccleſiæ: in cuius perſona orationes funduntur, ſicut enim Salomon 3. Regum 8. Deum deprecabatur. *Salomon.* Reſpice ad orationem ſerui tui, & ad preces eius Domine Deus meus, vt ſint oculi tui aperti ſuper domum hanc nocte ac die. Ita Eccleſia orationibus ſuis, quas in Eccleſiæ conſecratione interponit, à Deo impetrat prædicta beneficia, cuius deprecationis exēplum optimum eſt apud Ambroſium, lib. de Exhortat. Virg. circa finem. *Ambroſ.* Cætera, quæ de hac vtilitate deſiderari poſſunt, in prædicta diſputatione & ſectione videātur. Quibus autem cæremonijs fiat conſecratio, & quomodo ſolēnis conſecratio templi à ſimplici benedictione differat, ex lib. Pontificali ſeu Ordine Romano petendum eſt: de ſignificatione autem ſingularum cæremoniarum legi poteſt Hugo de Sancto Victore, libro 2. de Sacramentis, parte 5. c. 2. & 3. & Durandus, in Rationali, libro 1. c. 6. & 7. & D. Antoninꝰ, tertia parte, titulo duodecimo, capite ſexto. Turrecremata in cap. Omnes Baſilicæ, de Conſecratione, diſtinctione prima, & alij authores recentiores ſupra citati. *Hugo de S. Victore. Durand. Antonin. Turrecrem.*

SECTIO III.

Vtrum teneatur ſacerdos non offerre hoc ſacrificium, niſi in loco ſacro.

IN hac re vnum eſt certum, nimirum: ordinario & communi iure, non poſſe licite hoc ſacrificium extra Eccleſiam, ſeu locum ſacrum ad hoc peculiariter deputatum offerri. Ita docet Diuus Thomas hic, & omnes Doctores, in quarto, diſtinction. 23. Sylueſter, Angel. & alij Summiſtæ, verbo, Miſſa, Nauar. cap. 25. numer. 82. Diuus Antonin. 3. parte, tit. 13. cap. 6. *D. Thom. Sylueſt. Angel. Nauar. D Anton.* Fundamentum eſt, quia ita eſt iure Eccleſiaſtico ſtatutū, & præceptum, vt conſtat ex Concilijs antiquis: Laodicen. cap. 58. Carthag. II. cap 9. & Moguntino, cap. 9. & ex Concil. Aquiſgran. ſub Ludouico Pio, c. 84. & decretis Pontificum, Clemen. epiſt. 2. Fœlicis epiſt. 1. & alijs, quæ referuntur de Conſecrat. diſtinctione 1. & renouantur in Concilio Tridentino, ſeſsione 22. cap. De obſeruandis in celebratione Miſſæ. *Laodicen. Carth. Mogunt. Aquiſgran.* Ratio autem huiꝰ præcepti non eſt alia, niſi quia ita viſum eſt Eccleſiæ expedire (& ſane merito) tum ad debitam reuerentiam huius ſacramēti, vt cum debito honore tractetur: tum etiam ob maiorem fidelium deuotionem. Ex quo infero, tranſgreſsionem huius præcepti ex ſuo genere eſſe peccatum mortale: quoniam iura ſimpliciter dicunt, hoc non licere, & loquuntur tanquam de re graui, & maxime neceſſaria, quæ prætermittenda non eſt: niſi in ſumma neceſsitate, vt dicitur in cap. Sicut de Conſecratione, diſtin. 1. & aliter non rite celebrari, vt ibidem additur in cā. Hic ergo, & (quod grauius eſt) ibidem, in c. Nullus, prohibetur Sacerdos celebrare in locis nō ſacratis ab Epiſcopo, ſub comminatione depoſitionis: verba Sylueſt. ſunt. Nullus presbyter Miſſas celebrare prēſumat, niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis, qui ſui particeps de cætero voluerit eſſe ſacerdotij. Et hoc etiam confirmant verba Baſilij, in regul. breuiorib. reg. 310. *Baſilius.* Quēadmodum ratio non permittit, ꝙ vas vllum cōmune in ſancta introferatur, eodē modo etiam vetat ſancta in domo communi celebrari. Quæ comparatio plane indicat obligationem grauem ſub mortali: & idem indicat alia comparatio cum lege veteri, quam ſubdit, dicens, Cum ex iuſſu Dei in veteri teſtamento nihil iſto modo fieri permittatur: & quod infra ait, In contumelia haberi ſacrificiū, ſi abſq; neceſsitate in priuata domo fiat. Atq; ita ſentiunt citati authores. Quocirca nimis excedere videtur Soto hic, d. 13. q. 2. articulo 3. *Soto.* dicens, non eſſe opus magna neceſsitate, vt in hoc peccatum mortale excuſetur, cum

cùm tamen in dicto cap. Sicut, dicatur, nõ licere, niſi ſumma coegerit neceſsitas. liberius autem ſubiungit Soto: Imo vero vbi nullus ſit contempt⁹, vel ſcãdalum, vix arbitror poſſe contingere peccatũ mortale per celebrationem extra Eccleſiam.) Sed, ſi hoc verum eſſet, ſequeretur non eſſe peccatum mortale, celebrare propria authoritate, in propria ac priuata domo ſeu oratorio, nõ ex cõtemptu, ſed ex deuotione, neq; cum ſcandalo, ſed ſecrete: conſequens autem eſt abſurdum, & contra communem ſenſum totius Eccleſiæ. Non eſt ergo neceſſarium ſcandalũ, vel cõtemptus, vt hoc peccatum graue ſit, ſed ſufficit, quod ſit *Sylueſt.* voluntaria tranſgreſsio Eccleſiaſtici præcepti. Addit vero Syluest. verb. Miſſ. 1. quæſt. 3. §. 5. Qui celebrant vel celebrare faciunt, niſi in locis à iure conceſsis, eſſe ipſo facto interdictos ab Eccleſiæ ingreſſu: citatq; c. Epiſcoporũ de priuilegijs, in 6. Sed ibi non eſt ſermo de omnibus, qui celebrãt, vel celebrare faciunt propria authoritate in loco non ſacro: ſed de his tãtum, qui celebrant, vel celebrare faciũt in loco interdicto per ſpecialem Eccleſiæ cenſuram. Itaq; illa pœna impoſita eſt contemptoribus, ſeu tranſgreſſoribus illius cenſuræ non vero tranſgreſſoribus eius præcepti, de *Verba in textu interpoſita, quomodo intelligantur.* quo modo diſputamus. Vnde verba illa, quæ in illo textu interponuntur (niſi quatenus à iure conceditur) non intelliguntur generaliter de quocunq; celebrante alicubi, niſi quatenus ei à iure conceditur, ſed ſpecialiter de celebrante in loco interdicto, niſi quatenus ei à iure conceditur: id eſt, niſi in eis caſibus vel temporibus, in quib. de iure licitum eſt in loco interdicto celebrare: de hoc enim erat ſermo in prædicto textu, & non de celebrante in quocunq; loco.

1 Notabile. Eſt autem circa hoc præceptum obſeruandum: primo, iuxta iura antiqua requiri locum ſeu Eccleſiam conſecratam ad offerendum hoc ſacrificium, vt ex decretis citatis conſtat: iam vero (quoniam Eccleſiarum conſecratio rara & difficilis eſt) vſus obtinuit, vt ad ſacrificandum iure ordinario & communi ſufficiat Eccleſia benedicta: quæ, ſi fundata ſit authoritate Papæ vel Epiſcopi ad ſacramenta miniſtrãda, eiſdem iam priuilegijs gaudet, quib⁹ Eccleſia cõſecrata, vt notant Gloſſa & Doctores in c. Vltimo, de Conſecratione Eccleſiæ, & ideo in concluſione non ſolum locutus de Eccleſia conſecrata, ſed abſolute de Eccleſia, vel loco ſacro ad hoc miniſteriũ deputato: ſemper tamen requiritur, vt ſaltem altare ſit conſecratum, vt ſtatim declarabimus.

Altare ſemper conſecrari debet. Secundo obſeruandum eſt, hoc præceptum intelligi ex communi & ordinario iure, vt in concluſione propoſui. Nam extraordinarie in multis caſibus aliter *2 Notabile. 1. Exceptio.* ſacrificare licet. Prima itaq; exceptio ſit, quod ex licentia Epiſcopi licet extra Eccleſiam ſacrificare in priuata domo, ſeu oratorio nec conſecrato, nec benedicto. Patet, quia ita explicatur hæc lex in prædictis decretis, ca. Miſſarum, de Conſecratione 1. In locis ab Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit. & in ca. Hic ergo. In locis, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit, cap. In his, de priuilegijs. Vnde recte colligunt Doctores, poſſe Epiſcopum hanc facultatem dare abſque vlla neceſsitate: quia non eſt diſpenſatio in lege, ſed eſt vſus propriæ poteſtatis, & iuriſ*Sylueſt. Soto. Nauar.* dictionis. Ita fere Sylueſt. Soto, Nauar. ſupra. Poteſt autem Epiſcopus, hanc facultatem dare, vel ex parte loci, deſignando ſcilicet locum aliquem, vt in eo poſſit ſacrificium fieri, aut permanẽter, aut pro vna tãtum vel altera die: vel ex parte perſonæ, dando, ſcilicet, ſubdito ſibi ſacerdoti, vt ſibi poſsit ad ſacrifi*Sum Ang. Sylueſt.* candum locum eligere, quod Summa Angel. limitat intra propriam diœceſim, Sylueſt. vero hoc ampliat, etiam extra propriam diœceſim, ex cap. In his, de priuilegijs, ex quo reuera id non colligitur: nam ibi non dicitur, poſſe Epiſcopum facultatem concedere ſuis ſubditis ſacrificandi, vbicunque terrarum voluerint, cum altari portatili: ſed ſolum declaratur, huiuſmodi priuilegium Apoſtolicum conceſſum Mendicantibus, non eſſe ita interpretandum vt requiratur Prælatorum conſenſus: quia alias priuilegium illud nihil operaretur, ex qua ratione ſolũ colligitur, Epiſcopum poſſe in ſua diœceſi concedere hanc facultatem cuilibet ſacerdoti habenti alias facultatem ſacrificãdi, non tamen ſequitur, quod poſſit illam facultatem concedere pro aliena diœceſi. Et ſane videtur hoc rationabili⁹, quia ad vnumquemque Epiſcopum ſpectat, in propria diœceſi deſignare loca, in quibus, vel ſacrificium offerri, vel ſacramenta miniſtrare liceat. Vnde priuilegium illud tam amplum concedere, ad ſummum Pontificem ſpectat. Addit vero Nauar. ſupra, hanc facultatem Epiſcoporum reſtrictam eſſe in Conc. Tridentino, in dicta ſeſſione 22. vbi Epiſcopis præcipit, ne patiantur priuatis *Nauar. Conc. Trid.* in domibus atq; omnino extra Eccleſiam & ad diuinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eiſdem Ordinarijs deſignanda & viſitanda ſanctum hoc ſacrificium à ſæcularib. aut regularibus, quibuſcunq; peragi: nam ex his verbis plane colligi videtur, præter Eccleſias, ſolum poſſe nunc Epiſcopos deſignare priuata oratoria ad religioſa tantum munera deputata, vt in eis etiam ſacrificari liceat. Quæ ſententia vera mihi videtur, ſi ſolum intelligatur de facultate, *Concilij verba ponderantur.* quam nunc poteſt dare Epiſcopus ex abſoluta poteſtate, abſq; vlla neceſsitate: ſed ſolum ex quadã gratia & liberalitate, habita ſemper ratione decentiæ loci, & reuerentiæ debitæ ſacramento: nam, ſi recte intentio Concilij & verba eius ponderentur, huiuſmodi licentiam, & facultatem coarctare voluit. Vnde non poſſet nunc Epiſcopus liberam facultatem concedere alicui ſacerdoti faciendi ſacrum, vbi voluerit, cum altari portatili, etiam intra propriã diœceſim: nec poſſet ſine cauſa, vel neceſsitate dare facultatem dicendi Miſſam in aliquo loco honeſto & bene præparato, non tamen deputato ad religioſum tantum miniſterium, ſed conuertendo ſtatim in cõmunes vſus: nam vtrumq; horum derogaret decreto Concilij prohibẽtis vniuerſaliter, & ſine exceptione, dicere Miſſam extra Eccleſiam, aut oratorium, ad diuinum cultum dedicata, & per Epiſcopum approbata. Nihilominus tamẽ non exiſtimo, ablatam eſſe ab *Sententia authoris.* Epiſcopo poteſtatem concedendi licentiam in caſu neceſsitatis, vt in aliquo honeſto loco fiat ſacrum, quamuis talis locus non ſit ad diuinum tantum cultum deputatus: quia, vt ſtatim dicam, iure ordinario poteſt hoc fieri, vel concedi in caſu neceſsitatis: Concilium autem non abſtulit hoc commune ius, neq; de caſu neceſsitatis quidquam locutum eſt: ſed abſolute de communi modo celebrandi. Item, quia facultas hæc eſt per modũ diſpenſationis: Concilium aut non abſtulit ab Epiſcopo poteſtatem rationabiliter diſpenſandi, quam habet in huiuſmodi rebus, maxime cum reuera ſit moraliter neceſſaria: quia multi caſus occurrunt, in quib. & fieri poteſt ſine irreuerẽtia ſacramenti, & fieri etiã oportet. Tandem vſus hoc confirmat, quia ita fit ſine vllo ſcrupulo.

Tertia exceptio eſt de caſu neceſsitatis: Nam in eo *3. Exceptio.* licitum eſt, Miſſam dicere extra Eccleſiam & oratorium: imo & extra domum, in quocunque terræ loco decente. Ita declaratur de Conſecratione diſtinctione 1. capitulo 1. & capitulo, Concedimus. & ita notat D. Thom. hic, ad 1. Alenſ. 4. p. quæſt. 36. *D. Thom. Alenſ. Palud. Soto. Sylueſt. Nauar.* membr. 1. Paludan. Soto, & alij, in quarto diſtinct. 13. Sylueſter, Nauar. & alij ſupra citati. Ratio non eſt alia, niſi quia hæc gratia eſt iure communi conceſſa. Verum quidem eſt, illa duo capita non multum vrgere, quia non ſunt alicuius Pontificis, vel Concilij generalis. Primum enim ſolius Gratiani eſt. Secundum autem eſt Concilij Triburienſis Prouincialis. Nihilominus tamen illud ius conſuetudine probatum eſt, & receptum: & per ſe eſt rationi conforme, *Super mari & flumen celebrari nõ poteſt.* quia neceſsitas (vt aiunt) caret lege: præſertim, cum ſimul poſsit ſeruari reuerentia ſacrificio debita: Et ideo dixi, in decente loco; & addidi, debere eſſe ter-

ræ lo-

ræ locum, quia ſuper mare, aut flumen celebrari non poteſt, etiam titulo neceſsitatis, propter periculũ effuſionis ſanguinis, vt prædicti authores notant. Qui etiam addunt, non eſſe permittendam Epiſcopi facultatem, ſi commodè peti poteſt: ſi autem non poteſt, tunc ſufficere neceſsitatem ſolam. Vnde etiam inferunt, in bello poſſe celebrari in tentorio, vel ſub dio, ſi alia neceſſaria habeantur, quia tũc ſufficiens vrget neceſsitas. Quoniam vero talis neceſsitas præuiſa ſemper eſt, ratio poſtulat, vt in huiuſmodi euentu Epiſcopi, ſeu ſuperioris voluntas & licentia præueniatur, & ita docent prædicti authores. Addit deinde D. Thomas hic, etiam ratione itineris, poſſe Miſſam ſub dio fieri, ſi Eccleſia deſit: quia ita conceditur in dicto cap. Concedimus, quod ſemper intelligitur, dummodo altare portatile, & alia neceſſaria habeantur. Dices, in cap. vlt. de priuilegijs, in 6. conceditur Epiſcopis ſpeciale priuilegium, vt in itinere poſsint extra Eccleſiam celebrare, cum altari portatili: ergo non licet omnibus ordinario iure. Reſpondetur, priuilegium Epiſcoporum eſſe, vt, abſque neceſsitate propter ſolam commoditatem poſsint id facere, quando, & vbi voluerint: alijs vero hoc non conceditur, ſed ſolum in caſu neceſsitatis, qualis eſt, ſi in multis diebus itineris non occurrat Eccleſia, vel alius locus aptus ad celebrandum. Atque ita ſumitur ex Paludano, Syluestro, & alijs ſupra. Idemque erit dicendum in alio caſu ordinario, cuius Soto meminit, ſcilicet, quando magna multitudo confluit ad templum, ſeu heremitorium, quod illam capere non poteſt: nam tunc eſt ſufficiens cauſa erigendi altare in loco commodo, in quo poſsit vniuerſus populus Miſſam videre: quamuis enim iuxta probabilẽ ſententiam ſupra tractatam, poſsit tunc ſacerdos (ſupponimus enim vnum tantum adeſſe) bis aut ter Miſſam dicere, vt omnes ſucceſsiue poſsint Miſſam audire, tamen illud aliud remedium facilius eſt, & minora habet incommoda, atq; eſt etiam vniuerſalius. Nam ſæpe euenire poteſt, vt tam paruum ſit templũ, tantaq; hominum multitudo, vt non poſsit omnib⁹ ſatisfieri, etiam ſi ſæpius Miſſa iteretur, quod tamen faciendum non eſt: eſt enim indecens, & inuſitatum. Deniq; exceptio hæc, ſeu facultas ita dicendi ſacrum in caſu neceſsitatis, non eſt reuocata per Concilium Tridentinum, vt etiam in prædictis caſibus Nauar. notat, & ſatis ex dictis conſtat.

D. Thom. *Obiectio.* *Solutio.* *Paludan.* *Syluest.* *Soto.* *Nauar.*

4 Exceptio. Quarta exceptio eſſe poteſt ex aliquo priuilegio, quale habent Prædicatores, & Minores, celebrandi in quocunque loco honeſto, cum altari portatili, vt conſtat ex cap. In his, de priuilegijs, eodemque priuilegio fruuntur multi alij Religioſi, hæc tamen priuilegia reuocata fuerunt per Concilium Tridentinum loco ſupra citato. Vnde illis vti non licebit, niſi quaten⁹ poſt illud reuocata fuerint. Eſt autem in his priuilegijs valde conſiderandum, an dirigantur ad perſonas tãtum Religioſorum, vel ad loca ipſorum. Nã, ſi priori modo conceſſa ſint, non poſſunt ad alios extendi: ſi autem poſteriori modo ſint conceſſa, ſecus erit: quia priuilegij verba tantum valent, quantum ſonant, vt verbi gratia, poſt Concilium Tridentinũ, conceſſum eſt Societati priuilegium, vt Presbyteri eius in miſsionibus vti poſsint altari portatili, vbique Gentium: ibique Euchariſtiam miniſtrare: hac ergo facultate ita illi vti poſſunt, vt tamẽ alijs ſacerdotib⁹ etiam ſi ſocij itineris eius ſint, non liceat in huiuſmodi altari alicubi erecto, ex tali priuilegio Miſſam dicere. Eſt autem aliud priuilegium eidem Religioni cõceſſum, vt in ſuis domib⁹ in priuato oratorio, à Prouinciali approbato, poſsint Miſſæ dici ſine alia Epiſcopi approbatione, non obſtante Concilio Tridentino: in huiuſmodi igitur loco ſacrum facere poterunt, non tantum Religioſi ipſi Societatis, ſed etiam quilibet alij ſacerdotes: quia priuilegium, vt ex verbis eius cõſtat, non dirigitur ad ſolas perſonas ſacrificantes, ſed ad locum ſeu ad Prouincialem, cui communicatur illa Epiſcopi facultas approbandi abſolute locum illum ad ſacrum faciendum.

Priuilegia Societati conceſſa.

SECTIO IV.

Vtrum liceat celebrare in Eccleſia violata, & quid in hoc ſeruandum ſit.

Haec quæſtio tangitur à D. Thoma hic, ad 2. & 3. & à Doctoribus in 4. d. 13. Palud. q. 2. artic. 3. Soto q. 2. articul. 3. ad 2. Syluest. verbo, Conſecr. 2. Nauar. cap. 25. num. 85. & cap. 27. num. 250. Et breuiter ſupponendum eſt prius, ſex modis Eccleſiam violari. Primo, per homicidium voluntariũ, & iniurioſum, ex cap. Propoſuiſti. de conſecratione Eccleſiæ, & cap. Si motum, de conſecrat. d. 1. in quo ſermo eſt de homicidio, quod per contentiones & rixas contingit. Vnde, ſi homicidium ſit caſuale, non violatur Eccleſia. Item, nec per homicidium factũ ex amentia, quia hæc inuoluntaria ſunt. Item, nec per homicidium ſecutum ex pura defenſione, quia hoc iniurioſum non eſt. Addo, nec per homicidium, cuius cauſa, etiam iniurioſa extra Eccleſiam data eſt, etiam ſi mors in Eccleſia contingat, vt ſi vulnus eſt extra Eccleſiam datum, & poſtea homo in Eccleſia moritur: nam tunc reuera non homicidium, ſed ſola mors in Eccleſia contingit. Addit etiam Gloſſ. in cap. vnico, de Conſecrat. Eccl. in 6. ſufficere homicidium ad huiuſmodi violationem, etſi fiat ſine effuſione ſanguinis per ſuffocationem: quia illud eſt verum homicidium. Si autem in Eccleſia ſit percuſsio mortifera, donec moriatur homo, non eſt violata Eccleſia, quantum eſt ex hoc capite, ſecus ratione effuſionis ſanguinis, de quã ſtatim, &, vt clarius intelligatur, ſi ſermo ſit de percuſsione, quæ de ſe nõ vulnerat, nec effundit ſanguinem, & ſufficiens eſt ad occidendum hominem nimiam contuſionem: quia, donec homicidium ſit conſummatum, non incurritur violatio; imo exiſtimo, tunc neceſſarium eſſe, vt mors ipſa in Eccleſia contingat, quia alias reuera non ſit homicidium in Eccleſia. Vnde, ſi iudex ſuſpenderet aliquem in Eccleſia, violaret illam. Dices, illud homicidiũ non eſſe iniurioſum. Reſpondetur primum, eſſe poſſe iniurioſum ipſi reo: quia licet fortaſſe dignus ſit illo ſupplicio, tamẽ habet ius, vt illo loco vim non patiatur: deinde, eſto, non fieret iniuria ei, qui interficitur, fit tamen iniuria loco ſacro, & hoc ſatis eſt, vt, ſi quis interficiat ſeipſum in Eccleſia, polluat illam, quia licet ſibi proprie non faciat iniuriam, facit tamen Deo, & Eccleſiæ. Sed quid, ſi iudex ſuſpendat hominem ſuper Eccleſiæ tectum, vel ex parietibus Eccleſiæ, extra illam? Reſpondetur, non violari Eccleſiam, quia homicidium non ſit intra illam, vt notant Sylueſter, & Nauar. cum alijs: quia canones ſolum loquuntur de homicidio intra Eccleſiam perpetrato. Sed quid, ſi tale homicidium ſit verum martyriũ? videtur enim, non poſſe pollui Eccleſiam ſacro cruore Martyris, vt ab ipſo fluit: pollui tamen ſacrilega actione, & interfectione, quia illud eſt verum homicidium.

D. Thom. *Palud.* *Soto.* *Syluest.* *Nauar.* *Sex modis Eccleſia violatur.* *Obiectio.* *Solutio.* *Quæſitum.* *Reſponſio.* *Alenſis.* *Nauar.*

Secundo violatur Eccleſia per iniurioſam ſanguinis effuſionem, ex cap. Si Eccleſia, de conſecr. Eccl. & cap. Eccleſijs, de Conſ. d. 1. vbi non dicitur expreſſe, oportet illam effuſionem eſſe iniurioſam, aut voluntariam, ita tamen ab omnibus Doctoribus intelligitur, vt patet ex citatis ſupra, & ex Sylueſt. verbo, Interdictum 4. q. 3. Vnde eodem modo explicandus eſt iſte caſus, quo præcedens, quoad omnes circumſtantias ibi notatas: ſcilicet, de effuſione non caſuali aut naturali, aut medicinali licita, aut quæ eſt in propriã defenſionem. Sed de illa effuſione, quæ ioco contingit, poteſt dubitari. Reſpondetur, hanc debere inter caſuales computari: alias non erit iocoſa; maxime ſi ſit in parua quantitate, quæ non ſufficit ad Eccleſiæ violationem, vt Sylueſter notat cum Panormitano & alijs, quia effuſio ſanguinis copioſum fluxum ſignificat,

Syluest. *Syluest.* *Panormit.*

gnificat, vt notauit Gloſſ. in c. Cum illorum. verbo; Effuſionem ſanguinis, de ſententia excommunicationis, & in ſimili optime Hieronym. Malach. 3. & refertur in c. Reuertimini, 16. q. 1. Quod ſi contingat, per actionem iocoſam, magnam copiã ſanguinis effundi, attendenda eſt ratio volũtarij: nam ſi omnino inuoluntarie accidat, non violat, ſi vero ita ſit imprudens, & periculoſa actio, vt moraliter cenſeatur effectus in cauſa voluntarius, tunc Eccleſia violabitur: quia iam actio eſt iniurioſa. Imò addunt aliqui, quomodocunq; actio fuerit iniurioſa Eccleſiæ, ſi ex ea ſequatur effuſio ſanguinis copioſa, violari Eccleſiam, etiam ſi cõtingat eſſe mere caſualem: vt ſi actio iocoſa erat turpis, qualis eſſet repræſentatio tragœdiæ inhoneſtæ ac profanæ: in quo caſu contingeret talis effuſio. Sed hoc nimis incertum eſt: quia talis actio, nec ratione ſui violat Eccleſiam, quia nullo iure cauetur; nec ratione effectus ſubſecuti: cum ſit omnino caſualis, & iniuriam Eccleſiæ non augeat, de quo latius in ſimili dicetur, in materia de irregularitate. Sed, an violetur Eccleſia propter vulnus in ea inflictũ, quando ſanguis intra eam nõ effluit, ſed homo prius egreditur: vel, ſi effluit non cadit in terram, ſed in vas recipitur: vel ſi è contrario contingat, vulnus eſſe leue, ſufficientem tamen copiam ſanguinis effundi. Deniq; quid, ſi aliquis ſuum proprium ſanguinem fundat? Reſpondetur; ſi vulnus mortiferum ſit, vel graue, violari Eccleſiam, et ſi intra eam non effundatur ſanguis, vt omnes docent: nam in dict. c. Propoſuiſti, de conſecrat. Eccleſ. propter vulnera dicitur violari Eccleſia, nulla facta mentione effuſionis ſanguinis: & qa effuſio, quantum ex parte actionis iniurioſæ, iam eſt facta, ſecus vero eſſet, ſi actio in Eccleſia facta, eſſet iniurioſa, non tamẽ vulneris inflictiua; vt eſt alapa: per illam enim non violatur Eccleſia: quia nullo modo ibi interuenit vulnus, aut ſanguinis effuſio. Quod autem ſanguis effuſus, Eccleſiæ pauimentum vel parietem non attingat, ſed in vaſe recipiatur, nil refert, quia non violatur Eccleſia propter contactum ſanguinis, ſed propter violentam effuſionem in illa factam. Vnde etiam nil refert, quod ſanguinis effuſor ſit extra Eccleſiam, vt ſi iacto lapide percutiat alium in Eccleſia exiſtentem. Satis enim eſt, quod vulneratio, ſeu effuſio in Eccleſia fiat, ſecus vero eſſet, ſi è cõtrario, qui exiſtit intra Eccleſiam ſagitta, vulneraret alium, extra Eccleſiam exiſtentem., tunc enim non violaretur Eccleſia: nam licet actio vulneratiua & effuſiua ſanguinis in Eccleſia inchoetur: tamen ipſa vulneratio ſeu effuſio extra Eccleſiam fit. Et eadem ratione, quamuis ſententia ſanguinis in Eccleſia detur, non violatur Eccleſia, ſi executio extra illam fiat. De effuſione autem proprij ſanguinis, eadẽ ratio eſt, quæ de alieni: nam, ſi fiat per iuſtam & honeſtam vulnerationem, ſeu flagellationem, non violat Eccleſiam, vt per ſe conſtat, ſi autem fiat per illicitam mutilationem, aut alteri⁹ vulneris inflictionem, violabit Eccleſiam, quia licet reſpectu ſui ipſius actio iniurioſa proprie non ſit, tamen eſt iniqua, & iniurioſe Deo, & Eccleſiæ. In vltimo autem caſu, ſcilicet, quando percuſsio leuis eſt, aut vuln⁹ modicum, ſanguis vero effuſus eſt copioſus, Victoria in Sum. n. 99. abſolute ſentit, non violari tunc Eccleſiam: & fortaſſe regula generalis eſſe poteſt: quod, niſi percuſſio grauis ſit, ita vt ad peccatum mortale ſufficiat, etiam ſi contingat copiam ſanguinis effundi, non violatur Eccleſia, quia tunc illa effuſio eſt veluti materialis & caſualis. Quotieſcunq; vero cum percuſsione graui, quæ ad peccatum mortale ſufficit, coniungitur copioſa ſanguinis effuſio, tunc ad Eccleſiæ violationem ſufficit.

Hieronym. *Obiectio.* *Solutio.* *Regula generalis.*

Tertio violatur Eccleſia per humani ſeminis effuſionem, vt habetur in citatis iuribus, quod omnes authores intelligunt inprimis de effuſione voluntaria: quia alia non eſt humana, nec iniurioſa Eccleſiæ, qualis eſt pollutio nocturna: vel etiam ſi in vigilia, inuoluntarie tamẽ accidat. Requirunt etiam omnes authores, vt fiat in ſufficiente quantitate: nam vnius vel alterius guttæ effuſio ad violationem non ſufficeret: tum propter vim verbi (effuſionis) vt ſupra notauimus: tum etiã, quia illa modica effuſio, quamuis ex parte interioris voluntaris ſit peccatum mortale intemperantiæ; tamen in ratione exterioris iniuriæ loci ſacri, non eſt res adeo grauis, neque iniuria (vt ita dicam) conſummata. Præterea neceſſarium eſt, vt talis effuſio fiat intra Eccleſiam: nec erit ſatis, ſi fiat in locis Ecaleſiæ adhærentibus, vt in cubiculis Eccleſię coniunctis, vel in turri, vel ſupra tectum, vel in ſpelunca ſub pauimento Eccleſiæ, ſicut dictum eſt de homicidio, vel effuſione ſanguinis: eſt enim eadem ratio, vt notauit Soto in 4. diſt. 32. artic. 3. Cordub. in Sum. q. 12. Præterea ad huiuſmodi violationem omnes cenſent ſufficere effuſionem ſeminis copioſam, voluntariam, publicam, ac illicitam quocunq; genere turpitudinis, ſiue ſit per pollutionem, ſiue per quãcunque illicitam copulam, in quocunq; genere perſonarum, fidelium vel infidelium: quia iura abſolute & ſimpliciter loquuntur: Difficultas autem ſupereſt, an per copulam de ſe licitam, ſcilicet coniugalem, in Eccleſia factã, polluatur Eccleſia. Aliqui enim abſolute affirmant, quia iura citata abſolute loquuntur de effuſione ſeminis. Item, quia talis copula, quamuis non ſit iniuſta, neque ex obiecto intemperans, tamen hoc ipſo, quod fit in Eccleſia, eſt ſacrilega, & peccatum mortale. Ita tenet Paludan. in 4. diſt. 18. qu. art. 4. Soto diſt. 32. articulo 3. Caietan. in Sum. verb. Matrim. peccata. numero ſexto, & Sum. Angel. Conſecratio. 2. quæſt. 7. Nauarr. capit. 16. numer. 33. & ca. 27. numer. 253. qui alios citat. Idem Victoria in Sum. numer. 90. Gloſſ. recepta in capit. vnico, de conſec. Eccleſ. in 6. Secunda opinio abſolute, & in vniuerſum negat Eccleſiam violari per copulam coniugalem. Ita tenet Gloſſa, in cap. Eccleſiis. de conſecrat. d. 1. & ſignificat Soto d. 13. quæſt. 2. artic. 3. ad 2. addit tamen, forſan ita eſſe, quia pœnæ ſunt reſtringendæ. Vnde ſignificat, ita eſſe pie interpretanda præcitata decreta: maxime, quia in cap. Si motum, de Conſec. d. 1. ſolum fit mentio adulterij, ſicut etiam in c. Significaſti. de adulteriis. Vnde in quadam lege huius regni, partit. 1. tit. 10. l. vlt. per adulterium & fornicationem dicitur pollui Eccleſia. In dicto autem cap. Eccleſiis, ſolum dicitur, Eccleſias eſſe purgandas, cuiuſcunq; ſemine pollutæ fuerint. Non explicatur autem, cuius ſemine polluantur: ergo recte exponi poteſt, pollui iniqua ſeu polluta ſeminis effuſione, quia per actum de ſe honeſtum & licitum non eſt, cur polluatur Eccleſia: & ita erit diſtributio tantum accommoda, nõ vero abſoluta: id eſt, vt intelligatur, non de ſemine, quomodocunque & à quocunque effuſo, ſed de illo, quod tam iniquè effunditur, vt Eccleſiam polluat. Et confirmatur, nam vſus matrimonij in Eccleſia nõ videtur res adeo turpis, vt ſecluſo cõtemptu, ſit peccatum mortale: quia non eſt ſpecialiter prohibitus aliquo iure poſitiuo, conſiderata vero ſola ratione naturali, cum ille actus non ſit malus, ſed honeſtus, non videtur adeo grauis irreuerentia loci ſacri, quod in illo fiat, ſecluſo contemptu & ſcandalo. Vnde Soto, dicta d. 32. dicit, ſi concubitus ſit occultus, forte non eſſet peccatum mortale: quia tunc nõ violatur Eccleſia, quia non violatur, niſi publico actu, vt ſtatim dicetur, ob idque (inquit) iniuria non eſt adeo atrox cẽſenda. In quo diſcurſu ſignificat, quando coniugalis copula eſt publica, eſſe peccatum mortale, quia violat Eccleſiam. Quod (vt verum fatear) non videtur recte animaduerſum, quia actio non ſit peccaminoſa, quia polluit Eccleſiam, ſed potius, quia ipſa eſt turpis & repugnans Eccleſiæ ſanctitati, ideo ex inſtitutione Eccleſiæ, illi adiuncta eſt, veluti cenſura, ſeu interdictio talis loci: ſi ergo copula coniugalis occulta in Eccleſia facta, nõ eſt peccatum mortale, etiam publica non erit peccatum mortale, ſecluſo ſcandalo: dicitur

Dubium. *1 Opinio.* *Paludan.* *Caietan.* *Soto.* *Sum Aug.* *Nauar.* *Victor.* *2. Opinio.* *Soto.* *Soto.*

dicitur enim publica, non quia fit coram omnibus: id enim per ſe eſt turpe & contra honeſtatem: ſed quia omnibus nota eſt ex publica cohabitatione in Eccleſia, & in eodem thoro: quo ſenſu illa circumſtātia eſt impertinens ad honeſtatem, vel turpitudinē, ſecluſo ſcandalo: ergo nec etiam publica copula polluet locum ſacrum: quia vt polluere poſsit, debet ſupponi

3. Opinio. peccatum mortale. Tertia opinio diſtinctione vtitur: nam quando coniuges ex iuſta cauſa coguntur in Eccleſia habitare, & dormire, præſertim longo tempore, tunc cenſet, non violari Eccleſiam per copulam coniugalem, ſecus vero eſſe, ſi abſq; legitima cauſa ibi coniungantur. Fundamentum eſſe pōt, quia, quando fit hoc poſteriori modo, talis vſus matrimonij eſt illicitus & ſacrilegus, cōtra reuerentiam loco ſacro debitam: priori autem modo eſt licitus, quia non ſunt obligandi homines ad rem adeo difficilem, qualis eſt diuturna continentia in ea occaſione, & veluti tentatione: ſolum propter quandam extrinſecam decētiam loci ſacri: tum etiam, quia non ſunt coniiciendi in periculum mortale illicitæ pollutionis: & ideo, quando ſolum hac de cauſa coniunguntur ad vitandum tale periculum, potius in hoc videntur locū ſacrum reuereri, quam illi iniuriam facere. Et hanc opinionem ſic expoſitam tenet Rich. in 4. d. 32. art. 3. q.

Richard. 1. Maior. qu. 1. Sylueſt. verb. Confec. 2. q. 5. & verb. De-

Maior. bitum, q. 3. Caſtro, lib. 1. de lege pœn. cap. 7. documen.

Syluest. 2. Couar. in 4. libro Decretal. par. 2. c. 7. §. 2. nume. 3. &

Castro. Vict. in Sum. nu. 276. dicit, hanc opinionem eſſe pro-

Couar. babilem, & ſecuram practice. Et reuera ita eſt, vnde,

Victoria. formaliter potius, quā materialiter, eam explicando, hæc videtur generalis regula aſsignanda. Per copu-

Generalis regula aſſignatur. lam coniugalem illicite, & iniurioſe factam in Eccleſia, pollui Eccleſiam: quia tunc eadem eſt ratio de tali effuſione ſeminis, & de cæteris, nam licet non ſit contra iuſtitiam, tamen reſpectu circumſtantiæ loci eſt intemperans, atq; etiam ſacrilega. Vnde, cum iura, quæ de huiuſmodi effuſione loquuntur, quamuis interdum nominent vnam vel aliam ſpeciem illicitæ effuſionis: tamen generatim loquendo, vt nimirum, comprehendant voluntariam, & illicitam effuſionem ſeminis, neceſſario etiam dicēdum eſt, complecti etiam copulam coniugalem, prædicto modo factam. At vero, quandocunq; coniuges excuſantur à peccato mortali in huiuſmodi copula, veriſimilius eſt non pollui, tunc Eccleſiam, etiam ſi publica ſit, quantum moraliter de tali actu publice conſtare poteſt: quia in prædictis decretis nullum eſt verbum, ex quo poſsit cōtrarium elici, vt ſatis declaratum eſt: & alioqui nulla eſt ratio, cur ex tali actu licito, qui cum reuerentia & timore Dei fieri poteſt, Eccleſia polluatur. Itē, effuſio ſanguinis, ſi ex iuſta cauſa fiat, vt, ver-

Egregia comparatio. bi gratia, ad defenſionem vitę corporalis, non polluit Eccleſiam: ergo neq; effuſio ſeminis honeſta, & honeſte facta ex iuſta cauſa, verbi gratia, in defenſionem vitæ ſpiritualis, ſeu ad vitandum periculum incontinentiæ, polluet Eccleſiam. Quādo autem talis copula licite, vel illicite fiat in Eccleſia ad materiam de matrimonio ſpectat: nunc autem breuiter poſſumus hac regula vti; Quotieſcunq; moraliter, & iuxta huma-

Alia regula. nam fragilitatem vitari poteſt, aut in alio loco fieri, peccatum mortale erit, intra Eccleſiam illam perpetrare: non vero quando humana neceſsitas, vel fragilitas compellit. Vnde, ſi coniuges non coguntur dormire intra Eccleſiam: quia, licet fortaſſe cogantur in eā habitare, tamen poſſunt in cubiculis adiunctis dormire, tunc grauiter peccabunt in Eccleſia coeundo. Item, ſi iuſta ex cauſa in Eccleſia dormiant, tamen breui tempore: vna ſcilicet, vel alia nocte, vt verbi gratia, ſi voti cauſa in Eccleſia maneant, grauiter peccabunt coeundo: quia facili negotio poſſunt ſe continere, & ſeparare, quoad thorum, ita vt morale periculum pollutionis, & ſimilis intemperantiæ euitent, & huiuſmodi caſibus, non ſolum peccat, qui petit debitum, ſed etiam qui reddit: quia alter non habet ius petendi tali tempore & loco. At vero, ſi iuſta ex cauſa cogantur habitare longo tempore in Eccleſia, in qua nullus ſit locus adiūctus, in quo dormire poſsint, præter ipſum templum, verbi gratia, propter obſidionem, vel propter aliquod crimen, vel quid ſimile, tunc copula coniugalis in Eccleſia non erit peccatū mortale, propter rationes ſupra factas. Vnde addo, etiam ſi non vterque coniunx, ſed alter tantum in Eccleſia perpetuo manere cogatur, ita vt extra illam nullo modo poſsit petere aut reddere debitum, non videri peccatum mortale, ſi, altero coniuge illuc voluntate accedente, actum matrimonij conſummēt: quia etiam tunc intercedit morale periculum incontinentiæ: neque eſt veriſimile, Eccleſiam obligare cum tanto rigore ad vitandum illum actum in Eccleſia: neque etiam ex ſola ratione naturali in hoc apparet irreuerentia, præſertim grauis.

Secundo dubitari ſolet circa hunc caſum, an per occultam pollutionem, vel fornicationem, aut ſimilem actum polluatur Eccleſia, an vero requiratur, crimen eſſe publicum, & quomodo. Vera, & communis ſententia eſt, per crimen occultum, Eccleſiam non violari. Ita tenet Syluest. verb. Conſecratio 2. q. 5. & verb. Miſſa 1. q. 5. & verb. Confeſsio. 3. qu. 18. qui refert alios. Nauar. c. 27. nu. 251. Soto d. 13. q. 2. artic. 3. ad 2. & d. 32. art. 3. Palud. in 4. d. 18. qu. 8. ar. 4. & affert exemplum, nam, ſicut ſolemnis pœnitentia nunquam pro occulto crimine imponenda eſt, ita neq; Eccleſia eſt reconcilianda propter occultum crimen: quia reconciliatio ſemper fit cū ſolēnitate. Eandem opinionem tenet Greg. Lopez, dicta l. 20. tit. 10. partit. 1. & Iacobus de Graſiis, lib. 2. q. 7. nu. 25. qui omnes adducūt ca. Significaſti. de adulteriis, vbi ideo cenſetur Eccleſia polluta per adulteriū, quia adultera publice delictum cōfeſſa eſt. Ratio vero eſt, quia Eccleſia non iudicat de occultis. Neq; eſſet conueniens cuncta delicta prodere, recōciliando Eccleſiā. Item, quia ſequerentur magna incommoda, ſi ſacerdos verbi gratia, ob occultā pollutionem, quæ ſibi in Eccleſia contingit, deberet abſtinere à celebrando in tali Eccleſia: & ſimilia. Quocirca doctrina hæc de occulto, vel publico delicto, licet ſpecialiter tradatur in hoc caſu de effuſione ſeminis, quia frequentius in illo accidere poteſt, non tamē limitanda eſt ad ſolum illud, ſed extēdenda etiā ad effuſionem ſanguinis, & ad omnē aliū caſum, qui poſsit eſſe occultus: quia eſt eadē omnino ratio, & ita ſentiūt autores citati. Sed quęres, quę publica notitia delicti, aut facti neceſſaria ſit. Reſpōdēt fere omnes citati autores, neceſſariā eſſe, aut facti euidentiam, aut quod iuridice probatur ſit delictum per iuridicam confeſsionem, vel ſufficiētem probationem. Vnde, quamuis duo, vel tres ſciāt delictum, ſi taceant non eſt polluta Eccleſia: quia adhuc eſt delictum abſolute occultum, reſpectu populi. Euidentia autem facti, non eſt ita intelligenda, vt neceſſe ſit, factum ipſum videri publice ad omnibus: id enim, nec neceſſariū eſt, nec ſæpe moraliter, poſsibile: ſatis ergo eſt, quod iuxta negotij, ſeu facti qualitatem ſufficiens notitia illius communiter in plebe, aut in Parochia habeatur. Vnde ait Soto, ſi publice conſtet, virum & fœminam in Eccleſia cohabitare in eodem thoro, id ſatis eſſe ad euidentiam illius facti, & vt Eccleſia polluta cenſeatur. Et Nauarrus addit, quamuis ob delictum factum coram duobus, Eccleſia non ſit polluta, quamdiu illi tacent, tamē, ſi poſt aliquod tēpus illi publice prodant delictū, ex tunc incipere Eccleſiam eſſe pollutam, ex quo delictum incipit eſſe publicum: ſufficit ergo publica notitia, vel ſufficiens teſtimonium morale: vel talia indicia, quæ teſtibus æquiualeant, & moralem certitudinem efficere poſsint. Addi vero vlterius, probabiliter poteſt, poſt decretū Conc. Conſtantinenſ. reſtringentis cenſu-

2. Dubium. *Vera & cōmunis ſententia.* *Syluest.* *Nauar.* *Soto.* *Palud.* *Gre. Lopez.* *Iacobus de Graſiis.* *Eccleſia nō iudicat de occultis.* *Quæſitum. Reſponſio.* *Soto.* *Nauar.*

cenſuras,vt neminem obligent ad ſe abſtinendũ vſq; ad iuridicam denunciationem, niſi in caſu publicæ percuſsionis clerici; addi(inquam)poteſt,etiam in præſenti caſu non ſufficere, quamcunque notitiam delicti: donec per ſententiam iudicis declaratum ſit, Eccleſiam illam eſſe pollutam,ſicut Eccleſia nunc nõ eſt interdicta,vt obligemur abſtinere,&interdictum ſeruare,donec per iudicis ſententiam cenſura interdicti publice denunciata ſit.Ratio eſt,quia verba decreti ſunt,vt nemo teneatur abſtinere à quibuſcunque diuinis, prætextu cuiuſcunq; ſententiæ aut cenſuræ, à iure vel ab homine generaliter promulgatæ, donec in particulari ſeu nominatim declaretur, interdictum autem eſt cenſura quædam:hæc vero pollutio Eccleſiæ eſt quoddam interdictum,vt ſignificat *Palud. Sylueſt.* Paludan.ſupra,& Sylueſt.verb.Interdictum.4.qu.3. & quaſi ſententia quædam iure lata,ergo merito cẽſeri poteſt comprehenſa ſub illo decreto Conc.Conſtantienſ.& ita docuit Salmanticæ,ante plures annos *F. Ioannes de la Penna 3.p.q.74.* grauis quidam Theologus Dominicanæ familiæ: & eſt probabile: plenior autem huius rei reſolutio vſq; ad materiam de interdicto differatur. Videtur enim res valde incerta.Nam hæc Eccleſiæ pollutio impropriiſsime inter cenſuras numeratur,nõ eſt enim proprie interdictum,vt plane colligitur ex ca.Is qui iuncto,§.is vero,de ſenten.excommun. in 6. vt inferius clarius adnotabimus.

Quarto violatur Eccleſia,ſi in ea fidelis excommunicatus ſepeliatur, vt tradunt omnes citati ex capit. Conſuluiſti,de Conſecr. Eccleſiæ vel altaris,vbi de cœmiteriis ſermo eſt.Eſt autem eadẽ vel maior ratio de Eccleſia, cum ipſa ſit principalis in hoc negotio; cœmiterium autem ſit,quaſi acceſſorium,c.vnico de *Victoria.* Conſec.Eccl.in 6. Solum eſt adnotandum ex Vict.in Sum.dub.99.nunc poſt decretum Conc.Conſtan.ſupra tactum,neceſſarium eſſe, vt huiuſmodi excommunicatus,ſit nominatim excommunicatus aut manifeſtus percuſſor clerici: quia hos tantum tenemur vitare,&ita etiam hos tantum tenemur in loco ſacro non ſepelire.Deniq; reliqui omnes iam cenſentur, vt occulti excommunicati.Ex hoc tamen caſu inferunt à ſimili Doctores,idem dicendum eſſe,Eccleſiam,ſcilicet violari, ſi ab Epiſcopo excommunicato conſecretur,vel benedicatur.Ita docent Palud. & Sylueſt. *Palud. Sylueſt. Abbas. Hoſtienſis.* ſupra cum Abbate & Hoſtienſi in dicto cap. Conſuluiſti qui nullo iure id probant:ſed tantum argumẽto à ſimili ex eodem cap.Conſuluiſti: nam, ſi ſepultura corporis excommunicati (inquiunt) polluit ipſum locum,multo magis conſecratio ipſa tranſiens per os excommunicati eundem locum polluet. Itaq; conſecratio,vel benedictio facta ab Epiſcopo excommunicato,& tenet,& rata eſt:quia ſubſtantialiter iuriſdictionem non requirit, ſed poteſtatem Ordinis, quam non aufert excommunicatio: manet ergo talis Eccleſia conſecrata,vel benedicta : dicitur tamen ab his authoribus ſimul manere polluta quaſi ſuſpenſa, ne munus ſuum loci ſacri exercere poſſit: ſicut, qui *Authoris ſententia.* excommunicatus Ordinatur, Ordinatus quidẽ manet,ſuſpenſus tamen relinquitur,ne ordines exercere poſſit.Ego autem(vt verum fatear)quamuis non inueniam authores contradicentes huic ſententiæ, illi aſſentiri non poſſum,quia in huiuſmodi legibus pœnalibus & odioſis, argumentum à ſimili eſt inefficaciſsimum. Vnde,quod de irregularitate in iure cautum eſt, ſcilicet non incurri,niſi in iure ſit expreſſa, verum eſſe exiſtimo,de quacunque cenſura, aut pœna ipſo iure incurrenda : quia, ſi in iure lata non eſt, quomodo ipſo iure incurretur? Sed in præſente caſu non eſt lata hæc cenſura ipſo iure: ergo neq; etiam incurritur ipſo iure:nam licet ius voluerit,Eccleſiam *Argumentũ à paritate rationis non ſemper ſufficit.* pollui per ſepulturam excommunicati, non tamen voluit idem fieri per actionem excommunicati.Neq; argumentum à paritate rationis ſufficit,quia eſto cõcedamus eſſe parem rationem, potuit Eccleſia vti ea ratione in vno caſu, & non in alio,ne aut caſus multiplicaret,aut omnes impunitos relinqueret.Vel negari poteſt,eſſe parem ratione : quia iniuria quæ fit Eccleſiæ per ſepulturam hominis excommunicati, eſt,vel maior,vel permanentior; quia corpus ab Eccleſia præciſum,quaſi in cuſtodiam committitur loco ſacro. Adde, ſi licet argumentari à paritate rationis,fortius argumentum in contrarium ſumi ex cap. A nobis,de ſacramen.non iterandum vbi dicitur,nõ pollui altare, vel Eccleſiam ex eo, quod ſchiſmaticus, vel excommunicatus in ea celebret : ergo pari ratione non polluetur ex eo, quod excommunicatus eam conſecret. Item, ſi argumentum à ſimili eſſet efficax : ſicut Eccleſia polluitur,quia in ea excommunicatus ſepelitur,etiam polluetur, ſi ſacerdos excommunicatus aliquem ſolemniter in Eccleſia ſepeliat : quod tamen ſine dubio falſum eſt : eſt ergo illud argumentandi genus inualidum.Tandem,ſi metaphyſice hoc velimus expendere, quando Eccleſia ab excommunicato conſecratur, nihil fit in Eccleſia conſecrata,vt ſic,quo poſsit pollui: quia pollutio Eccleſiæ ſupponit conſecrationem eius;talis autem cõſecratio non ſupponit, ſed facit Eccleſiam conſecratam,& circa illam conſecratam nihil amplius conſecratur : non eſt ergo,cur polluatur vel ſuſpendatur, quo minus exercere poſsit munus loci ſacri : hæc ergo ſententia mihi videtur verior propter vim rationum,etiam ſi authoritate deſtituta ſit.

Quintò violatur Eccleſia,quando aliquis paganus 5. *Caſus in quo violatur Eccleſia.* ſeu infidelis in ea ſepelitur, vel ſepultus iacet ex cap. Eccleſiam 1.& 2.de Conſecrat. diſt. 1. nomine autem pagani & infidelis comprehenduntur etiam pueri, qui ante Baptiſmum moriuntur. Sunt enim infideles,ſaltem negatiue. Addunt vero Sylueſt.& alij, hoc procedere,quando huiuſmodi infidelis, in ſeipſo (vt ſic dicam) ſepelitur : ſecus vero eſſe,ſi ſepeliatur in alio, vt ſi mulier fidelis prægnans in Eccleſia ſepeliatur:quia tunc fœtus non reputatur,vt perſona per ſe diſtincta:ſed vt pars matris.Hoc autem accidere poteſt,ſi puer,vel antea, vel ſimul cum matre moriatur : nam,ſi viuere credatur,aperienda eſt mater,vt baptizetur infans,vt in ſuperiorib.dictum eſt.Quod ſi ex negligentia,vel malitia non ita fit, ſed contingat matrem mortuam habentem in vtero filium viuum ita ſepeliri,ratione homicidij, pollueretur Eccleſia; ſi, dum mater ſepelitur,infans in ipſa Eccleſia occidatur,quia quoad hoc non reputatur filius, vt pars matris,ideo illud eſt verum homicidium, ſicut etiam patet à ſimili in aborſu;ſi vero extra Eccleſiam permittitur prius mori, vel etiam intra vterum interficeretur, & poſtea mater ſepeliretur in Eccleſia, *Nota dignũ.* non pollueretur hoc titulo,quia puer tunc per ſe non ſepelitur, ſed per accidens fertur cum matre. Atque hi quinque caſus à nobis enumerati locum habent, non ſolum in Eccleſiis conſecratis, ſed etiam ſimpliciter benedictis, vt colligitur ex dictis duobus capitibus,Eccleſiam,& ex c.Conſuluiſti,& c. Si Eccleſia, de conſec.Eccl.vel altaris. Nec ſolum in Eccleſiis,ſed etiam in cœmiteriis locum habent, quæ eodem modo benedicuntur, ſicut Eccleſia, vt conſtat ex cap. Vnico.de Conſecr.Eccl.in 6.vbi etiam additur : violata Eccleſia conſequenter violari cœmiterium illi annexum,quamuis è conuerſo, violato cœmiterio,non violetur Eccleſia : quia acceſſorium ſequitur principale,nõ vero è contrario; vnde neceſſe eſt,cœmiterium eſſe contiguum Eccleſiæ : nam ſi ſit *Acceſſorium ſequitur principale, non vero è contrario.* remotum,non cenſetur illi annexum:& ideo nõ violabitur,quamuis violetur Eccleſia, vt in eodem cap. dicitur, & ſimiliter, ſi duo ſunt cœmiteria diſtincta: etiam ſi ita ſint coniuncta,vt pariete tantum interiecto diuidantur,& communem habeant portam, per quam fit tranſitus ab vno ad aliud,nihilominus,violato vno,non cenſetur aliud violari, quia non cenſetur alteri annexum,ſed vtrumque Eccleſiæ. Quærit *Sylueſtri quæſitum.* autem Sylueſter, verbo, Cœmiterium, quid ſit dicendum, ſi contingat pollutionem fieri in ipſa por-

ta intermedia: & refert quoſdam aſſerentes, tunc pollui cœmiterium illud, cui propinquior eſt pars illa, in qua accidit pollutio. Sed hoc eſt difficile ad iudicandum, & non eſt ſufficiẽs reſponſio: quid enim dicetur, ſi totum ianuæ ſpacium polluatur, vel pars æquè diſtãs? Dici vero poteſt, cum ſpatium illud ianuæ commune ſit vtriq; cœmiterio: dimidiam partem eius ad vnum ſibi contiguum pertinere, aliam vero ad aliud, ideoq; ſi pollutio in altera parte tantum contingat, illud cœmiterium pollui, quod ei contiguum eſt: ſi autem in vtraq; parte fiat, vtrumq; pollui. Si autem paries & ianua tota cẽſeatur pertinere ad vnum cœmiterium, & non ad aliud: quia, verbi gratia, in illius ſolo facta eſt, tunc illud tãtum cœmiterium polluitur, ad quod ianua illa pertinet. Et eodem modo iudicandum eſt de Eccleſia: ſi pollutio contingat in porta Eccleſiæ: Nam, ſi fit in parte interiori, quã contingunt, & claudunt ianuæ Eccleſiæ, tunc polluitur Eccleſia; ſecus vero, ſi contingat in exteriori parte, quia tunc cẽſetur totum id fieri extra Eccleſiam. Deniq; hi caſus non habent locum in oratoriis, vel ſimilibus locis, quæ nec conſecrata ſunt, nec benedicta, quia iura citata tãtum loquuntur de Eccleſiis. Eccleſiæ autem nomine ſolum ſignificatur templum conſecratum aut benedictum.

Queſtio ſatisfit.

In quibus locis hi caſus locum non habeant.

Sextus caſus

Sextus caſus eſt, quando parietes Eccleſiæ comburuntur, vel ita deſtruuntur, vt eam integre reædificari oporteat, tunc enim iterum cõſecranda eſt: quia conſecratio perditur, deſtructa re, in qua fundatur: oportet tamẽ, vt parietes ſimul ruant: nam, ſi paulatim & ſucceſsiue deſtruantur ac reparentur, non perditur conſecratio: quia ſemper cẽſetur manere idem numero templum: quod intelligẽdum eſt, dummodo pars non conſecrata, quæ additur, non ſit maior: quia tunc id, quod eſt maius, cenſetur ad ſe trahere, quod minus eſt: ſecus vero eſt, ſi tectum ruat, & parietes integri maneant, quia tunc conſecratio non amittitur: quia potiſsimũ circa parietes verſatur, vbi linitio, & cruces fiunt: atq; hæc colliguntur ex capit. Ligneis. de Conſecratione Eccleſiæ. Et ex capitu. Eccleſiis. de Conſecration. diſtinctione 1. & tractat late Syluest. verbo, Conſecratio. 2. quæſtione 4. Hic tamẽ caſus non habet locum in Eccleſia, vel cœmiterio benedicto, vt ſignificat ſupra Syluest. quia tantum benedicitur ipſum ſolum, quod ſemper idem manet: conſecratio autem fit in parietibus. Vnde hic caſus non proprie pertinet ad Eccleſiæ conſecratæ pollutionem, ſed ad deſtructionem potius ipſius cõſecrationis: & ideo in eo non reconciliatur Eccleſia, quæ inſtaurata eſt, ſed iterum conſecratur, vt dicitur in prædictis iuribus, quæ ſolum de Eccleſia conſecratã loquuntur.

Syluest.

Concluſ.

His poſitis, in propoſita quæſtione dicendum eſt, ex ſuo genere, ac per ſe loquendo, peccatum mortalẽ eſſe, in Eccleſia violata Miſſam dicere, antequam purificetur. Ita docent omnes Doctores in 4. diſtinct. 18. quæſt. 8. Syluest. verbo, Conſecratio. 2. Nauar. capitu. 25. num. 83. & cap. 26. num. 250. Ratio vero eſt facilis, ſi intelligatur, quid ſit hæc pollutio Eccleſiæ: nihil enim eſt aliud, quam cenſura quædam, ſeu prohibitio iure Eccleſiaſtico introducta, vt nec ſacrum, aut alia diuina officia fiant in huiuſmodi Eccleſia, quando aliquod ex prædictis delictis, ſeu impedimentis interuenit, vt conſtat ex citatis decretis. Hoc autem præceptum eſt iuſtum & graue, pertinetq; ad reuerentiã Eccleſiarum: ergo obligat ſub mortali. Addit vero hic S. Th. de licentia Epiſcopi poſſe fieri ſacrum in Eccleſia violata ante reconciliationem: quia ſi Epiſcopus poteſt dare licentiam, in loco non conſecrato ſacrificandi, ergo & in loco nondum reconciliato. Item quia in capitul. Miſſarum abſolute dicitur, Miſſam poſſe dici (vbi Epiſcopus permiſerit) & in capitulo Hic ergo. de Conſecrat. d. 1. (vbi Epiſcopus iuſſerit.) Ergo ſub hac generali regula comprehenditur etiam Eccleſia polluta, ſi Epiſcopus in ea iuſſerit, vel permiſerit celebrari. Addit vero Soto (& videtur quidem verum) vt hoc iuſte fiat, requiri grauem cauſam: quia eſt diſpenſatio quædam in lege Eccleſiaſtica & graui. Et tanta poſſet eſſe neceſsitas, vt, ſi nõ poſſet accerſiri Epiſcopus, etiam ſine facultate eius id liceat, quia Eccleſiaſticum pręceptum non obligat cum tanto rigore. Atq; his modis excuſantur, qui in regionib. Septentrionalibus ſacrificant in locis, in quibus ſepulti ſunt hęretici, quia, vel neceſsitate coguntur, quia alibi commode ſacrificare non poſſunt: vel etiam Epiſcopi videntes & conſentientes facultatem præbere cenſentur.

Palud. Syluest. Nauar.

D. Thom.

Soto.

Sed quæret aliquis primo, an ſit aliqua pœna, vel cenſura impoſita ei, qui in Eccleſia violata contra Canones Eccleſiæ ſacrificat. Reſpõdetur; primo, certum eſt, ratione huius delicti non incurri proxime & immediate irregularitatem aliquam, vt docent omnes citati authores, Palud. Soto, Nauar. Syluest. verbo, Conſecratio. 2. q. 9. & eſt expreſſe declaratum in c. Is qui, de ſententia excom. in 6. & ibidem ratio redditur, quia non eſt in iure expreſſum. Dices, licet non ſit expreſſum ſub ſpecifica ratione, tamen eſt expreſſum ſub generali ratione interdicti: nam (vt ibidem dicitur. §. Is vero qui) qui celebrat in loco interdicto, irregularis fit. Sed Eccleſia violata eſt interdicta: ergo. Reſpondetur hoc eſſe manifeſtum argumẽtum, hoc impedimentum violationis Ecçleſiæ non eſſe interdictum, nec cenſuram aliquam, ſed eſſe aliud genus impedimenti, ſeu inhabilitatis illius loci. Addit vero Syluest. ſupra, cum quibuſdam Iuriſperitis, eum, qui celebrat in Eccleſia violata manere ipſo iure ſuſpenſum, & conſequenter, ſi iterum poſt talem ſuſpenſionem celebret, aut ſimiles actus Ordinis exerceat, fieri irregularem, iuxta dictum cap. Is qui. Hanc autem ſuſpenſionem colligunt ex cap. Epiſcoporum, de priuilegiis in 6. Sed ex illo textu non colligitur talis pœna, vt in ſect. pręcedente in ſimili caſu annotaui: nam ibi ſolum imponitur ea pœna celebranti in loco interdicto, ſed locus violat⁹, & proprie & in rigore loquendo, non eſt interdictus, vt ex d. c. Is qui, manifeſte probatum eſt: ergo, qui in illo celebrat, non incurrit pœnam illam: quapropter, neq; immediate, nec mediate, fit irregularis, etiam ſi ſemel aut ſæpi⁹ in eodem loco violato celebret, vt latius dicemus, agentes de cenſuris.

Quæſitum.

Reſponſio.

Palud. Soto. Nauar. Syluest.

Secundò quæret aliquis; Quid faciet ſacerdos, ſi, dum celebrat, Eccleſia violatur? De hoc legi poſſunt authores ſupra citati, præſertim Soto, d. 1. q. 2. art. 3. & 4. & Iacob. de Graſſis, lib. 2. cap. 47. num. 10. & breuiter dicitur, ſi violatio contingat poſt canonem inceptum, abſoluere debet Miſſam abſq; interruptione; quia iam cenſetur, quaſi ſubſtantialiter inchoatũ ſacrificium: & ideo interrumpi non debet, propter Eccleſiaſticum loci impedimentum ſuperueniens, ſi autem nondum canonem inchoauit, debet ceſſare, donec Eccleſia reconciliata ſit. Quod ſi Eccleſia ſit tantum benedicta, ipſe poteſt ſtatim eam reconciliare, iuxta c. Si Eccleſia, de Conſecr. Eccleſiæ vel altaris, per aſperſionem aquæ benedictæ, & alias breues & faciles cæremonias, prout habentur in cæremoniali Eccleſiaſtico: ſi autem illam reconciliare non poſsit, exui debet veſtibus ſacris, & ſacrificium omittere. Quod maxime neceſſarium erit, quando Eccleſia, quæ violatur, eſt conſecrata: quia non poteſt à ſimplici ſacerdote reconciliari, ſed tantum ab Epiſcopo proprio, vel ab alio Epiſcopo, ex licentia eius: ſimplici enim Sacerdoti id committi non poteſt, niſi per ſummum Pontificem, ſicut neq; Eccleſię conſecratio. Ita colligitur ex c. Aqua, & cap. Propoſuiſti, de Conſecrat. Ecc. vel altaris, vt notant reliqui authores ſupra citati.

Soto. Iacob. de Graſsis.

)?( )?(
)?(

SECTIO

SECTIO V.

Vtrum requiratur altare conſecratum, vt poſſit licite Miſſa celebrari.

POſtquam dictum eſt de communi loco & remoto, dicendum ſequitur de propinquiori, quod eſt altare, de quo frequens mentio eſt apud antiquos Patres, vt patet ex can. 3. & 30. Apoſt. & ex Dionyſ. cap. 3. Eccleſiaſt. Hierarch. & alijs Patribus ſupra citatis, & inferius citandis: quia altare maiorem connexionem habet cum ſacrificio, quam templum, Eccleſia, aut tabernaculum: & ideo, vt notauit Strabo, de rebus Eccleſ. cap. prim. antiquius eſt illis, Abraham enim Iſaac, & alij Patriarchæ, Deo altare erexerunt, priuſquam tabernaculum, vel templum ædificatum fuerit: quia ad ſacrificandum Deo, neceſſarium eis fuit aliquem certum locum eligere, in quo hoſtiam immolarent, qui altaris nomine ſignificatur. De cuius etymologia multa ſcribuntur ab authorib. Breuiter tamen illa deductio nobis placet, quod altare ab ara dictum ſit, vt altare ſit, quaſi alta ara: locus enim ſacrificij in altum erigi ſolet: tum propter reuerentiam: tum propter ſignificationem: tum propter ſacrificandi commoditatem: ara vero dicta eſt, vel à precationibus, quæ coniunguntur ſacrificiis, quia Græci precationes aras vocant: vel ab ardore, quia ibi incenſæ victimæ ardere ſolebant, ex Strabone, ſupra, cap. 6. & Iſidor. lib. 15. Originum, cap. 4. In Eccleſia autem Catholica, vt Gregor. Nazianzen. notauit orat. 4. à puriſsimo & incruento ſacrificio ara nominatur, quæ etiam altare dicitur, ad Heb. 13. Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, niſi qui tabernaculo deſeruiunt. Ad quod alluſit Chriſtus, Matt. 5. dicens. Si offers munus tuum ante altare, &c. Nam verba illa non tãtum ad præſentes, qui tunc aderant, ſed ad nos etiam dirigebantur, qui ſuper Chriſti altare oblaturi eramus, & eodem modo intelligũtur, optime verba Pauli, 1. ad Cor. 9. Qui altari deſeruiunt, de altari viuere debẽt: quod altare ſtatim mẽſam appellat, c. 11. Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum: nam eadem ara, quæ altare eſt ad offerendum Deo ſacrificium, menſa eſt, in qua cibus vitę fidelib. proponitur. Vnde Optatus Mileuit. libr. 6. contra Parmenian. altare vocat Sedem corporis & ſanguinis Chriſti. Auguſt. autem 20. contra Fauſt. ca. 21. dicit eſſe locum, in quo corpus Chriſti offertur: & ſerm. 11. de Sanctis, corpus Chriſti dicit eſſe in altari: & altare eſſe formam corporis Chriſti. Quod etiam dixit Ambroſ. libr. 4. de ſacram. c. 2. & lib. 5. c. 2. adducens illud Pſ. 42. Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Vnde Iren. lib. 4. c. 2. probat Apoſtolos veros fuiſſe ſacerdotes: quia altari ſeruiebant. De quo inſignis etiã fit mentio apud Gregor. Nazian. orat. 11. Ambroſ. ep. 33. Auguſt. epiſt. 50. Chryſ. li. 6. de Sacerdotio, & hom. 41. in 1. ad Cor. Hier. ep. 3. quæ eſt epitaph. Nepotiani. Subuerſæ Eccleſiæ, ad altaria Chriſti ſtabulati equi, Martyrum effoſſæ reliquæ. Quibus verbis noſtri potius, quam ſui tẽporis calamitatem deplorare viſus eſt. Idemq; Hieron. lib. contra Vigilantium dicit, tumulos martyrum eſſe Chriſti altaria, quia nimirum, ſub altaribus, in quibus Miſſæ dicuntur, corpora Sanctorum collocari ſolebant.

Dionyſ. *Strabo.* *Etymologia nominis Altare, oſtenditur.* *Strabo.* *Iſidorus.* *Nazianz.* *Matth. 5.* *1 ad Cor. 9.* *Optatus.* *Auguſt.* *Ambroſ.* *Irenæus.* *Hieron.*

Ex his ergo ſatis conſtat, neceſſarium eſſe altare ad hoc myſterium Euchariſtiæ conficiendum & offerendum: quod ex communi etiam ratione ſacrificij ſatis conſtat: nam ad offerendum ſacrificium neceſſarium eſt altare, ſed hoc myſterium eſt verum ſacrificium: ergo ad illud conficiendum neceſſarium eſt altare. Quale vero, vel quotuplex illud ſit, explicandum ſupereſt. Principio igitur claritatis gratia diſtinguendum eſt duplex altare. Vnum dicitur fixũ, aliud portatile: altare fixum eſt, tota illa mẽſa, in qua integrum Miſſæ myſterium fit, quia in altari interdũ totus integer ſuperior lapis, qui propriiſsime vocatur Menſa altaris, conſecratus eſt, & ſuperædificatus aliis lapidibus, quibus totum altare erigitur & conſtat: & de hoc altari frequentius loquũtur Patres, vbicunq; altaris mentionem faciunt: interdum vero altare fixum non habet ſuperiorem lapidem conſecratum, aut certe nullum eſt altare fixum, ſed ſolum ligneæ, & facile mutabiles menſæ: & tunc neceſſarium eſt altare portatile, quod aram vulgo appellant. De quo plura ſtatim.

Altare duplex.

Dicendum ergo ſecundo eſt: Ad offerendum Miſſæ ſacrificium, neceſſarium omnino eſt altare lapideum conſecratum: ſiue illud fixum ſit, ſiue portatile, hoc enim, per ſe loquendo, non refert. In hac concluſione multa continentur, primum eſt, materia, ex qua altare erigi ſeu confici debeat: ſcilicet, quod ſit lapidea: ita enim ſtatutum eſt in Conc. Hipponen. cap. 6. vt Gratian. refert. c. Altaria. de Conſecr. diſt. 1. vel in Conc. Epaunenſi, c. 26. & 27. vt referunt Burch. libro 3. c. 25. & Iuo. par. 3. c. 30. Et inter Euariſti Papæ decreta, quoddam ſimile refertur, ſcilicet, altaria, ſi lapidea non fuerint, ad celebranda diuina officia non conſecrentur. Eſt ergo hæc conſuetudo in Eccleſia antiquiſsima, quam multi exiſtimant, à temporibus Syluestri incepiſſe. Nam antea propter tyrannorum perſecutionem, quoniam fideles vix habere poterant certa loca, in quibus ſacrificarent, ſed in cauernis, cryptis, & aliis occultis locis, prout poterant, rem diuinam faciebant. Ideo altaribus ligneis vtebantur, quæ facile de loco in locum transferri poſſent, poſtea vero conceſſa Eccleſiæ pace per Conſtantinum ſtatutum eſt, atque vſu receptum, vt altare lapideum ſit. Quamuis antiquiſsimum altare ligneũ, quo Apoſtoli & Pontifices vſi fuerant propter eorum reuerentiam, iuſſu Syluestri conſeruatum ſit, vt in eo ſolus Pontifex certis temporibus ſacrificet: reliqua autem omnia lapidea ſunt. Ad quod videtur alluſiſſe Chryſoſtom. homil. 20. in poſteriorem ad Cor. de altari ſcribens: Lapis quidem eſt natura, ſanctum autem fit, quoniam corpus accipit Chriſti. Et Gregor. Niſſen. orat. de ſancto baptiſmate, dicens: Altare hoc ſanctum, cui aſsiſtimus lapis eſt natura communis, ſed Dei cultui dedicatum, atq; conſecratum: & Auguſt. ſer. 255. de Tempore. Conſecrationem altaris hodie celebramus, & iuſte ac merito gaudentes celebramus feſtiuitatem, in qua benedictus, vel vnctus eſt lapis. Rationem autem huius conſuetudinis tradidit D. Thom. ad 5. tum myſticam, tum litteralem: myſtica eſt, quia altare repræſentat, vel Chriſtum, de quo ſcriptum eſt: Petra autem erat Chriſtus; vel ſepulchrum Chriſti, quod lapideum fuit. Olim vero altare ligneum ſignificabat crucem, quæ fuit altare, in quo Chriſtus ſacrificium cruentum obtulit: ſed illa materia mutata eſt propter commoditatem vſus: vnde ratio literalis eſt: quia materia lapidea, & vulgaris eſt, facileq; haberi poteſt, & eſt firmior ac durabilior, qualem oportebat eſſe, vt immutabilẽ conſecrationem acciperet. Solum eſt obſeruandum, in altari fixo non oportere, vt totum altaris ædificium lapideum ſit: poteſt enim eſſe ligneum, vel terreum, quantum ad omnes remotiores partes. Solum ergo requiritur, vt ſuperior menſa lapidea ſit: illa n. ſola conſecratur. In vniuerſum autem loquendo, ſufficit vt ara lapidea ſit, dummodo alia neceſſaria habeantur, vt dicemus: oportet tamen, vt ſit tantæ longitudinis & latitudinis, vt capere poſsit pedem calicis, & hoſtiam ſeu patenam, vt poſsint poſt cõſecrationem ſupra illam collocari. Non oportet autem ſcrupuloſe in hoc laborare, vt calix & patena ſeu hoſtia, quo ad omnes partes ſuas ſuper lapidem conſtitui poſsint: ſatis enim eſt, vt quoad maiorem partem ſupra illum collocari valeant, dummodo firma ſint, & ſine periculo cadendi: quæ omnia ſunt aſſumpta ex communi Doctorum ſententia in 4. diſtinct. 13. vbi ſpecialiter videndi ſunt Paludan. quæſt. 2. art. 4. Soto articul. 3.

2 Concluſ. *Conc Hipp.* *Gratian.* *Conc Epau.* *Burch.* *Iuo.* *Chryſoſtom.* *Greg. Niſſ.* *Auguſt.* *Notatu dignum.* *Palud.* *Soto.*

Alenſ. Syluest. Nauar. tic.3. & Alenſ. 4. part. quæſt. 38. membr.3. alias. q.10. membr.5. artic. 2. Syluest: verbo, Altare. Nauar. c.25. num.83.

Secundo explicatur in concluſione poſita forma, ſeu quaſi forma huius altaris, quæ eſt conſecratio: nõ enim agimus de forma materiali & phyſica, qualis in præſenti eſſe poſſet figura: hæc enim nulla certa requiritur ex aliquo Eccleſiæ decreto, ſed cõmuni vſu eſſe ſolet quadrata, ſeu quadrangularis figura, quod obſeruandum eſt: tum propter conſuetudinem: tum etiam, qnia eſt aptior ad vſum altaris: agimus ergo de forma veluti ſpirituali, quæ in conſecratione conſiſtit: quam etiam eſſe antiquiſsimam in Eccleſia cõſtat ex Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarch. c.4. & ex Martiali epiſt.1. ad Burdegal. & Aug. ſerm.255. de tempore, & Hieron. Ezech. 43. & aliorum Patrum, qui huius conſecrationis meminerumt. *Dionyſ. Martial. Auguſt. Hieron. Ezech.43. Euariſt. P. Burch. Con. Agat. Gratianus.* De hac autem conſecratione ſic legimus ex Euariſto Papa apud Burch. libr.3. cap.27. & ex Concilio Agath. c.14. apud Gratianum, c. Altaria. 2. de Conſecr. d.1. Altaria placuit, non ſolum vnctione Chriſmatis, ſed etiam ſacerdotali benedictione ſacrari. In quibus verbis ponũtur requiſita ad conſecrationem: primum eſt vnctio Chriſmatis, de qua S. Cyprian. ſerm. de vnctione Chriſmatis. *Cyprian.* Altarium lapides oleo delibuti ſpiritualem ſignificãt ſacris myſterijs ineſſe pinguedinem: & Auguſt. dicto ſerm.225. de tempore, *Auguſt.* Celebramus (inquit) feſtiuitatem, in qua benedictꝰ, vel vnctus eſt lapis, vt quod in altari viſibiliter colitur, in nobis inuiſibiliter cõpleatur. & Rabanus libro de inſtitutio. Cleric. ca.45. *Rabanus.* Altare, inquit, poſt aſperſionẽ aquæ, Chriſmate perungitur ad imitationem Patriarchæ Iacob. Et infra: Chriſmatis linitur vnguento, vt demõſtretur, quod omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu ſancto. Ex quorum Patrum ſententijs plures rationes huius cæremoniæ colligi poſſunt. Secundo requiritur benedictio, quæ partim fit aſperſione aquæ benedictæ, vt Raban. ſupra indicat, partim ſigno crucis, vt Auguſt. meminit, ſerm. 19. de Sanctis: *Raban. Auguſt.* partim, alijs orationibus, & ritibus, quæ in Pontificali traduntur, de quibus videri poteſt Guliel. Durand. lib.1. Rational. c.7. *Durand.*

Tertio additur, hanc benedictionem debere eſſe ſacerdotalem: quod intelligendum eſt, quaſi per antonomaſiam de Epiſcopali: quia nullus alius præter Epiſcopum poteſt hanc conſecrationem efficere, vt conſtat ex Hormiſda in c. Nullus Presbyter. de Conſec. d.1. Vnde Damaſ. Papa, in epiſt. 4. decretal. negat poſſe Chorepiſcopos altare erigere, vngere, aut ſacrare: *Hormiſda. Damaſ. P.* quod intelligendum eſt ordinaria poteſtate, Papa enim recte poteſt committere hanc poteſtatem ſimplici ſacerdoti, ordinarie autem non facit: ſolum inuenio hoc eſſe conceſſum Presbyteris Societatis Ieſu, pro locis remotiſsimis infidelium, in quibus Epiſcopi Catholici non adſunt, in Bulla Pauli III. anni 1549. Obſeruandum vero in hoc eſt, hanc altaris conſecrationẽ tamdiu durare, quamdiu lapis conſecratus integer manet: ſi autem frangatur, conſecrationem amittit: de qua re multa ſcribunt Sylue. verbo, Altare, q.8. & ſequentibus. Palud. Nauarr. & alij locis ſupra citat. & Iuo epi.32. & 128. *Syluest. Palud. Nauar.* qui omnes docent, oportere fractionem eſſe notabilẽ, vt cõſecratio amittatur; ita vt in neutra parte confracti lapidis poſsint cõmode calix & hoſtia collocari: nam, ſi altera pars maneat in quantitate ſufficiente, illa conſecrata manebit, quia hæc conſecratio non requirit certam figuram in materia conſecrata, ſed tantum ſufficientẽ magnitudinem, vt dictum eſt. Sed quæri põt: Vtrum abſq; fractione poſsit interdum altaris conſecratio amitti. *Quæſitum.* Et ratio dubij eſt, quia in c.1. c. Quod in dubiis. c. Ligneis de conſecr. Eccl. vel altaris, ſub diſtinctione dicitur, Si altare motum, vel confractum fuerit, iterum eſſe cõſecrandũ, & loquuntur de altari fixo: & de lapide illo, cui conſecratio adhibetur: ergo, quãuis ille nõ frãgatur, ſi remoueatur ab inferiori ſtructura altaris, amittit cõſecrationẽ: & ita explicatur c. Si motum, de Conſec. d.1. vbi dicitur: Si motũ fuerit altare, denuo conſecretur Eccleſia: ſc. quantum ad altare: nõ n. propter ſolã altaris remotionẽ, tota Eccleſia iterũ conſecranda eſt, vt in d.c.1. declaratur: quamuis illa correctio potius, quam declaratio alterius Canonis videatur. Aliqui interpretantur hæc iura, vt non intelligantur de ſola motione locali, ſed de mutatione quoad formam. Sed eſt violenta expoſitio: quia, vt dixi, in huiuſmodi lapide non requiritur aliqua determinata forma ſeu figura præter conuenientẽ magnitudinem, quæ non amittitur, niſi per fractionem: ergo in eo ſenſu motio lapidis, nihil aliud eſſet, quam fractio. *Quæſito ſatisfit.* Concedendum ergo eſt, lapidem illum amittere conſecrationem, non tantum per fractionẽ, necq; etiam per ſolam motionem localem, ſed per ſeparationem à reliqua ſtructura altaris. Itaq;, ſi fingamꝰ totam altaris ſtructuram cũ ſuo lapide ſuperiori integrã & eandem retinendo compoſitionem, ab vno in alium locum Eccleſię mutare, exiſtimo non amittere conſecrationem: quia, vt argumentum probat, non pẽdet à ſola præſentia locali: nec tunc remouetur ſeu diſsipatur altare. Si tamẽ ipſa altaris ſtructura diſſoluatur, & ſuperior lapis ab inferioribus ſeparetur, tũc amittit conſecrationem, iuxta ſupra dicta iura, vnde intelligitur conſecrationem huiuſmodi altaris præcipue ineſſe in coniunctione ſuperioris menſæ cum ſtructura inferiori, vt Gl. in d.c.1. notauit, & ita tenet Palud. d.13. q.2. ar.4. concl.2. Syluest. Nauar. & alij ſupra citati. *Palud. Syluest. Nauar.* Sed quid erit dicendum de altari portatili, quod ab vno loco in aliud transfertur, & non amittit conſecrationem? Reſpondet Palud. ſupr. *Palud.* hæc altaria non conſecrari, niſi affixa alicui tabulæ, vel capſulæ ligneæ, in qua ſunt veluti in propria loco, & propria ſtructura, quod etiam affirmat Aſtenſ. libr.4. Summ. tit.14. art.4. *Aſtenſ.* Vnde addit Palud. quod, ſi ab ea capſula remoueantur, amittent conſecrationem, non tamen ſi intra illam ab vno in alium locum transferantur, & ita etiam in hoc altari ſaluatur proportionaliter deciſio illorum Canonum: & hanc opinionem ſequitur. Duran. d. lib.1. c.25. citatq; Iuonem epiſt.32. & 128. *Durand.* Quæ opinio eſt ſecurior, nullum tamen ius inuenio, in quo fundetur, cum tamen tota hæc res ex iure poſitiuo pendeat. Vnde contrariam ſententiam tenet Syluest. verbo, Altare. §.19. *Syluest.* & in re idem tenet Aug. §.2. quamuis quibuſdam diſtinctionibus vtatur minime neceſſariis, & idem fere ſentit Tabien. §.5. *Tabien.* qui addit, idem eſſe de altari fixo, quando menſa prius per ſe conſecratur, & completa conſecratione, ſuperponitur ſtructuræ. Quocirca facile dici poſſet priora decreta intelligi ſolum de altari fixo, & immobili, quando, vt ſic conſecratur: id eſt, vt fixum & immobile ſit: & ideo mirum non eſt, quod per remotionem conſecrationem amittat. At vero altare portale ſub alia ratione conſecratur, ſcilicet, vt mobile ſit, & ideo non eſt eadem de illo ratio: nam certe illud ornamentum ligneum, quo huiuſmodi lapis circumdari ſolet, non videtur adeo eſſentiale huic conſecrationi: nam interdum videntur huiuſmodi lapides ſine illo conſecrari. Sed vlterius circa hoc inquiri ſolet, an ſit de eſſentia huius conſecrationis, vt in altari ſeu lapide conſecrato reliquiæ Sanctorum ponantur. *Quæſitum.* Ita enim ſtatutũ fuiſſe legimus in Can. Placuit. de Conſec. d.1. ex Conc. Carth. V. c.14. & Concil. African. c.50. & in VII. Synodo. ca.7. *Conc Carth. Conc. Afri. VII. Synod.* Propter quæ decreta aliqui iuriſperiti in d.c. Placuit, cenſent hoc eſſe neceſſarium, ſaltem in conſecratione altaris fixi: Durand. vero in Rationali lib.1. cap.7. nu.23. addit requiri reliquias, vel corpus Chriſti. *Durand.* Itaq; cenſet, cum deſunt reliquiæ, particulam hoſtiæ conſecratæ debere recondi in altari conſecrando. Sed hoc indecens mihi videtur, & improbabile, vt reſpondiſſe fertur Innoc. Pap. & docent Turrecrem. cum aliis in d.can. Placuit, & Abb. in ca.1. de Conſecrat. Eccleſiæ vel altaris. *Innoc. Pap. Turrecrem.* Exiſtimo ergo reliquias non eſſe de eſſentia huius conſecrationis, vt ex vſu conſtat: *Quæſito ſatisfit.* & fortaſſe nun-

nunquam fuiſſe: nam illud c. Placuit, aliam expoſitionem habere poteſt: quam ſupra tradidim⁹: &, quamuis demus illud tunc præceptum, non tamen inde fit, fuiſſe de ſubſtantia conſecrationis: præceptum autẽ iam ceſſauit: vel quia ceſſauit ratio & occaſio eius, quæ fuit ad reſiſtẽdum hæreticis, honorem debitum reliquis Sanctorum oppugnãtibus: tum etiam, quia in tãta templorum & altarium multitudine, iam id commode impleri non poteſt.

In tertia parte concluſionis declaratur neceſsitas altaris conſecrati, quæ tanta eſt, vt abſq; mortali peccato non poſsit hoc ſacrificium celebrari in altari nõ conſecrato: vt docent omnes citati authores, & conſtat aperte ex iuribus ſupra citatis. Additur vero in vltima parte concluſionis, ſufficere altare fixum, vel portatile: alterutrum enim horum ita neceſſarium eſt, vt nulli omnino liceat, etiam ex priuilegio, aliter conficere hoc ſacramentum: nam Epiſcopus non poteſt in hoc diſpẽſare, vt conſtat ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine. Summus autem Pontifex, licet ex graui cauſa diſpenſare poſsit (eſt enim hoc ius Eccleſiaſticum) nunquam tamen legitur id feciſſe: nec videtur moraliter eſſe poſſe neceſſarium, aut conueniens. Et vero, ſi altare conſecratum ſit, non refert, quod ſit fixum vel portatile. Nam quodcunq; ſufficit, quantum eſt ex parte altaris, quod dico, quia ex parte loci, ſeu templi aut domus, in qua eſt altare, requiritur ſua propria benedictio vel conſecratio, vt dictum eſt. Et in hoc eſt aliqua differentia inter hæc duo altaria: quia altare fixum, nunquam eſt conſecratum, niſi ſit intra Eccleſiam conſecratam, aut benedictam: & ideo, regulariter loquendo, vbicunque *Caſus notand.* eſt huiuſmodi altare, fieri poteſt ſacrificium. Quamquam fingi poteſt caſus, in quo altare conſecratum ſit, & tamẽ templum, vel ſit pollutum, vel certe non conſecratum vel benedictum, vt ſi combuſtum fuit vel deſtructum, altari integro manente, & poſtea reædificetur, & non benedicatur: tunc enim in illo altari non poſſet fieri ſacrum abſq; ſpeciali priuilegio, vel licẽtia Epiſcopi. Altare vero portatile, quia facile transfertur de loco in locum, facile poteſt in loco benedicto, & non benedicto collocari: & ideo de illo dici ſolet, non poſſe aliquem eo vti ad ſacrificãdum, niſi ex priuilegio: quod intelligendum eſt, quantum ad abſolutam & generalem facultatem vtendi illo, in quolibet decente loco, vt ſupra dictum eſt vt colligitur ex cap. In his, de priuileg. & c. vlt. eodem tit. in 6. In Eccleſia autem benedicta qualibet abſque priuilegio poteſt ſacrum facere cum ſolo altari portatili: vt conſtat ex vſu, & ex c. Concedimus. de Conſecrat. d. 1. Vltimo loco tractari hic poterat de ſitu altaris, quem in Eccleſia habere debet: an ſcilic. oporteat illud ad Orientem reſpicere, nec ne. Sed quoniam hæc quæſtio de oratione verſus Orientem vulgaris eſt, alijs locis tractari ſolet. Dicendum eſt tamẽ breuiter, in hac re nihil eſſe ſimpliciter neceſſarium ex præcepto. Fuit quidem antiqua Eccleſiæ conſuetudo, vt in templis ſeu Eccleſijs altare maius ſeu principale ad plagam orientalem reſpiceret, vt fideles ad eum conuerſi, Orientem verſus orarent, vt refert *VValfrid. Strabo.* VValfridus Strab. de rebus Eccleſiaſt. c. 4. & conſtat ex alijs ſtatim citandis: & ex communi vſu Romanæ *Clemen.* Eccleſiæ: & ex antiquis Patribus, Clemen. epiſt. 2. & ex alijs, qui meminerunt conſuetudinis orandi ad *Athan.* Orientem, vt inſtitu. q. 118 ad Orthodoxos, Athan. *Greg Niſſ.* q. 14. ad Antioch. Greg. Niſſ. orat. 5. Baſil. l. de Spiritu *Tertull.* ſancto, c. 27. Epiphan. hæreſ. 19. Orig. homil. 4. de fi- *Auguſt.* de, c. 13. Tertull. libr. cont. Valent. c. 3. & in Apolog. c. 16. Auguſt. lib. 2. de Serm. Domini in mõte, c. 9. Germ. *Paulin.* in Theo. rerum Eccleſ. Paulin. epiſt. 12. & D. Thom. 2. 2. q. 84. art. 3. ad 3. Veruntamen hæc conſuetudo, nec tam vniuerſalis fuit, quin contrarium alicubi factũ *Niceph.* fuerit, vt de Eccleſia Antiochena referunt Niceph. li. *Socrat.* 12. c. 34. & Socrates lib. 1. c. 21. nec modo pertinet ad neceſsitatem præcepti, ſed ad decentiam quandam, vt D. Tho. ſupra dicit, & ideo nõn oportet ſemper ſeruari, ſed quando commode poteſt. Vnde de reliquis altaribus particularibus conſtat, indifferenter poſſe verſus quamcumq; mundi plagam erigi, vt patet ex vſu omnium Eccleſiarum. Idemq; fere eſt de his, quæ in priuatis oratorijs. Cur autem in veteri lege altare tabernaculi, ſeu templi verſus occidentem conſtitutũ fuerit, legi poteſt in Anaſtaſ. Niſſ. lib. quæ- *Anaſtaſ.* ſtionum ſacræ Scripturæ, q. 48. & D. Thom. 1. 2. q. 102. *D. Thom.* art. 4. ad 5.

SECTIO VI.

Quomodo ornari debeant templum & altare, in quibus ſacrificium eſt offerendum.

TRactare hoc loco poſſumus, aut de licito & decente ornatu, aut de neceſſario ſimpliciter ad ſacrificium offerendum, de neceſſario, inquam ex præcepto Eccleſiæ: nam ex ſola rei natura, aut ex ſubſtãtia ipſius ſacramenti ſeu ſacrificij nulla oritur neceſſitas alicuius ornatus: agimus autem nũc non de ornatu pertinente ad miniſtros altaris, qui conſiſtit in veſtibus ſacris: nec de vaſis ſacris, eorumq; ornatu, de quibus omnibus poſtea dicturi ſumus, ſed ſolum de ornatu, ſeu apparatu ipſius templi, vel altaris.

Dico ergo primo, vt fieri poſsit ſacrificium, neceſ- *1. Concluſ.* ſarium eſt, altare eſſe præparatum aliquib. rebus ſeu ornamentis ad ſacrificiũ neceſſarijs, præter quæ nullus alius ornatus templi eſt ſimpliciter neceſſarius. Prior pars declaratur breuiter: nam inprimis neceſſarium eſt, vt ſuper altare, ſeu aram conſecratam extẽdatur linteum aliquod, quo operiatur ſuperior pars, ſeu ſuperficies altaris, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ: ſolet enim altare mappa, ſeu ſyndone munda cooperiri. Deinde requiritur palla linea, ſuper quam immediate extendatur corporale: ita vt ante corporale ad minus duæ pallæ, ſeu toballiæ ſint extenſæ ſuper altare, vel vna ſaltẽ plicata: illa enim duabus æquiualet, nec refert, quod in aliqua parte continua ſit. De his fit mentio in c. Altaris palla. de Conſecr. d. 1. & in c. Nemo, vbi dicitur, non eſſe mortuum obuoluendũ palla, quæ fuit in altari. & inf. dicitur. Pallas & vela ſanctuarij, ſi ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum humilibus miniſtris intra ſanctuarium lauent: & infra, Syndonem non foris abluant. Sed in his decretis non ſatis declaratur, quę ſint, vel quot iſtę pallæ, neq; an ab ipſo corporali diſtinctæ ſint, in c. autem. Si per negligentiam. de Conſecr. d. 2. præter corporale (q; ibi vocatur linteũ altaris) numerantur alia tria lintea. Sic enim dicitur, Si aliquid de ſanguine ſtillauerit ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenit, quatuor diebus pœniteat, ſi vſq; ad tertium, nouem diebus pœniteat: ſi vſq; ad quartum, viginti diebus pœniteat. Vnde probabile eſt, præter oblõgam mappam, quæ totum altare cooperit, ſupponi duas alias pallas corporali, quod videntur obſeruare, qui has res diuinas diligentius tractãt. Conſuetudo autẽ tenet, vt duæ pallæ ſufficiant, ac neceſſariæ ſint: & ita docent authores communiter, vt videre licet in Syl- ueſt. verb. Miſſa, 1. q. 1. cum Paludan. Innoc. & Direct. *Palud.* Curat. contra Summam Angel. quæ dicit, vnam pal- *Innoc.* lam ſufficere. De his autem pallis nihil dicendum oc- *Direct.* currit, niſi quod eſſe debent ex materia linea, vt colli- *Curat.* gitur ex citatis iuribus: non tamen eſt neceſſe illas eſſe benedictas: quia neq; aliquo iure cauetur; neq; conſuetudine obſeruatur. Quod autem altare his pallis cooperiatur; antiquiſsimum eſt in Eccleſia: nam eius facit mentionem Clemens, epiſtol. 2. Et Optatus, *Clemens.* lib. 6. Quis fidelium (inquit) neſcit, in peragendis *Optatus.* myſterijs ipſa ligna linteamine cooperiri, inter ipſa ſacramenta, velamen tangi potuit, non lignum. & Burchard. libro 3. capit. 97. refert ex Concilio Rhe- *Burch.* menſi, hæc verba, Altaria, in quibus corpus Do- *Cõc. Rhem.* minicum conſecratur, ſanguiſque eius hauritur, cum omni veneratione honoranda ſunt,

& mundiſsimis linteis ac pallis cooperienda. Ad hoc *Iſidorus.* etiam alludit Iſidorus, epiſt. ad Guilfredũ, in c. Perlectis, diſt. 25. vbi dicit, ad Diaconum pertinere, componere menſam Domini, atque veſtire, & infra dicit, pertinere ad Archidiaconum ordinationem veſtiendi altaris à Leuitis. Vnde in Concilio Toletan. XIII. *Conc. Trid. XIII.* in c. Quicunq; 26. quæſt. 5. grauiter præcipitur, ne vllꝰ miniſtrorum Eccleſiæ altare diuinum veſtibus ſacris exuere præſumat, vbi veſtis altaris vocari videtur mappa illa, qua totum altare cooperitur, & illa exui non debet, niſi in feria quinta hebdomadę ſanctæ, ob ſpecialem ſignificationem Chriſti nudati à veſtimẽ- *Alcuin. Innoc.* tis ſuis, vt notant Alcuinus de diuinis officijs, & alij: & iuxta hæc explicari poteſt, ꝙ ait Innocentius libro 2. de myſt. Miſſ. c. 56. vbi ait, duplicẽ eſſe pallam: vnã, quam Diaconus ſuper altare totam extendit, alterã, quam ſuper calicem plicatam imponit, pars extenſa ſignat fidem, pars plicata ſignat intellectum. Forte enim hæ duę pallę, intelliguntur præter mappam, qua totum altare ſemper veſtitum eſt. Sed fortaſſe hæc verba alium habent veriorem ſenſum, vt infra dicam.

Secundo, præter pallas non benedictas requiritur corporale benedictum, quod debet eſſe lineum, & ab Epiſcopo conſecratum, vt ſtatuitur in c. Conſulto. de Conſc. diſt. 1. ex Euſebio Papa, & Syluestro, prohibẽtibus, ne ſacrificium altaris fiat in ſerico panno aut tincto, ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato: terreno, ſcilicet, lino procreato, atq; contexto, ſicut corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſydone linea munda ſepultum fuit. Et hanc eſſe receptam Ec- *Beda. Burch.* cleſię conſuetudinem docuit Beda ſuper Marcum, capit. 44. & lib. 6. in Lucam, cap. 7. & Burchard. lib. 3. c. 98. refert ſimile decretum ex Concil. Rhem. cap. 3. & in cap. Sacratas, d. 24. appellatur (Palla ſacra,) quia eſt veluti pallium ſeu indumentum Chriſti in altari. Cõmuniter tamen appellatur (corporale) quia ſyndonem repræſentat, qua corpus Chriſti inuolutum *Iſidorus.* fuit, vt notauit Iſidor. Pelleuſiota, epiſt. 123. vel quia *Alcuin.* in eo corpus Domini ſuperponitur, vt notauit Alcui- *Durand.* nus, lib. de diuinis officijs, c. de Celebrat. Miſſæ, & Du- *Germ.* randus, lib. 4. Ration. cap. 29. & Germ. in Theor. rerũ *Amalar.* Eccleſiaſticarum, & Amalar. libr. 3. de Eccleſiaſt. of- *Raban.* ficijs, cap. 10. & Rabanus, lib. 3. de Inſtit. Cler. c. 33. qui alia etiam myſteria, & morales ſignificationes in hac Eccleſiæ conſuetudine conſiderant ac declarãt, quas *D. Thom.* hic etiam attigit Diuus Thomas ad 7. & in opuſc. 58. Materia igitur huius lintei linea eſſe debet, imo ad- *Cõc. Rhem.* ditur in citato loco decreto Concilij Rhemenſis, quod in eo alteriꝰ generis materia pretioſior, aut vilior non miſceatur. Sed hoc intelligendum eſt, quoad interiorem partem eius, in qua corpus Domini & calix collocatur: & ideo in Miſſali Romano dicit in medio non debere ſerico ornari: in ora autem ſeu extremitate non eſt prohibitum, quod auro, vel ſerico ornetur. Forma autem huius lintei eſt conſecratio Epiſcopalis, quæ cum fiat per ſimplicem benedictionem abſque Chriſmatis vnctione, ſimplicibus Sacerdotibus interdum committitur, & multi ſuperiores religionum habent in hoc ſpeciale priuilegium. Du- *Corporalis ſacri benedictio quãdiu duret Syluest.* rat autem hæc benedictio, quamdiu corporale integrum manet, per ruptionem autem, ſeu diuiſionem amittitur, dummodo notabilis ſit, ſicut dictum eſt de Ara: & notauit Sylueſt. verbo (Corporalia) quæſt. 2. Atque hinc concluditur eſſe peccatum mortale ex ſuo genere, Miſſam dicere ſine huiuſmodi corporali; quia præceptum hoc, & hæc conſuetudo Eccleſiæ eſt valde grauis: multumq; pertinet ad huius ſa- *D. Thoma.* cramenti reuerentiam, vt colligitur ex Diuo Thoma hic ad octauum. Et hoc eſt multo certius in hac ſacra palla, quam in cæteris non benedictis: in quibus vnam tantum adhibere, & alteram omittere ob neceſsitatem, ſecluſo contemptu, aut ſcandalo, fortaſſe non eſſet peccatum mortale, quia res, neq; eſt tam conſtans, neque tam grauis. Vtramque vero omittere graue peccatum eſſet, quia eſt contra vniuerſalem, & indubitatam conſuetudinem Eccleſiæ: & eſt maior indecentia, & irreuerentia. An vero in huiuſmodi rebus poſsit interdum excuſari peccatum, dicemus diſputatione ſequente, de veſtibus ſacris tractando.

Tandem circa hoc præceptum aduertendum eſt, olim vnicum tantum fuiſſe corporale oblongum, ſuper quod corpus & ſanguis Chriſti collocabantur & reſidua parte eius cooperiebantur: & hoc tantum eſt de ſubſtantia & rigore huius præcepti: & vbi fuerit in vſu, obſeruari poteſt, iam vero vſus obtinuit, vt in duas partes diuiſum ſit, quarum altera maior eſt, & altare ſeu aram cooperit; & hoſtiam ac calicem in ſe recipit, & hæc retinuit (corporalis) nomẽ & de ea ſine dubitatione procedunt omnia, quæ diximus, alia vero pars minor eſt, qua calix cooperitur, & vulgo (ſiliola) vocari ſolet: de qua Soto, diſtinctione 13. quæſtion. 2. artic. 3. dicit, non eſſe de eſſentia orna- *Soto.* mentorum altaris, & ideo non eſſe tantum ſcrupulum, quod ſit ſerica, vel aurea. Ego tamen exiſtimo, quamuis abſolute non ſit neceſſaria; ſuppoſito tamẽ, *Authoris circa hoc ſententia.* quod corporale non ſufficit ad cooperiendum calicem; eodem præcepto eſſe neceſſariam: quia hoc pertinet ad integrum munꝰ corporalium, quo fit, vt talis ſiliola ad hoc munus aſſumpta, debeat eſſe benedicta, ſicut corporale, quia eſt veluti quædam pars eius: & ita ſeruat vſus Eccleſiæ: & hinc concluditur, debere eſſe lineam, quia nulla alia materia eſt capax illius benedictionis: & præterea propter eandem cauſam, ſcilicet, quia eſt pars corporalis. Et fortaſſe de hac duplici parte loquitur Innocent. dicto lib. 2. *Innoc.* de myſteriis Miſſæ ca. 56. Sic enim ſcribit. Diaconus corporales pallas ſuper altare diſponit, quæ ſignificant linteamina, quibus inuolutum fuit corpus Ieſu: pars autem, quæ plicata ponitur ſuper calicem, ſignat ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius: & infra: Duplex eſt palla, quæ dicitur corporale: vna, quam Diaconus ſuper altare totam extendit, altera, quam ſuper calicem plicatam imponit. Nam Romæ pars illa, quam nos (hijuela) vocamus, fieri conſueuit ex parte corporalis plicata, & conueniente compoſita. Vnde ad vtrumque corporale applicat Innoc. explicatum præceptum Euſeb. in d. c. Conſulto. Atq; ita vult, etiam partem illam, quæ calici ſuperponitur debere eſſe lineam, & benedictam: ita ergo obſeruandum eſt, ſaltem quoad interiorem partem, quæ calicem tangit: exterior enim ſerica eſſe poteſt, vel auro elaborata.

Tertio requiritur ad ſacrificium, vt in altari ſit lumen, ſeu lucerna aliqua ardens, ſine qua Miſſam dicere, omnes docent eſſe peccatum mortale. Paludan. *Palud.* Durandus, Soto, & alij diſtinctione 13. Sylueſter, Na- *Durand. Soto.* uarrus, & alij locis citatis, qui afferunt caput vlti- *Syluest.* mum de celebratione Miſſarum, vbi inter exceſſus *Nauar.* graues cuiuſdam presbyteri ponitur, quod ſine igne ſacrificabat: conſuetudo etiam Eccleſiæ hoc præceptum ſufficienter oſtendit, quam eſſe antiquiſsimam colligimus ex Concilio Carthaginenſ. IV. Can. 6. vbi *Cõc. Carth.* de Acolytho, quãdo Ordinatur, dicitur, vt ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, vt ſciat, ſe *Iſidor.* ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari. & Iſidor. lib. 4. Etymologarum capit. de Clericis, explicat, Acolythum ſolitum eſſe portare cereum, quando Euangelium legitur, aut ſacrificium offertur. Tunc enim, ait, accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras cum Sol eodem tempore rutilet, ſed ad ſignum lętitiæ demonſtrandũ, vt ſub typo luminis corporalis illa lux oſtendatur, de qua in Euangelio legitur: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Similiter Hieronymus contra Vigilantium dicit, *Hieron.* in Eccleſia Catholica ſolere accendi cereos in meridie: quando Euangelium canitur, & Epiſtola 20. ad Marcellam, myſticam rationem declarat,

Vt accenſo lumine, ſponſi ſpectetur aduentus. Auguſtinus ſermon. 215. de tempore, fideles hortatur, Vt oblationes, quæ in altari conſecrantur, offerant, & cereolos, aut oleum: ſignificans ſolere accendi, quando ſacrificium offertur, & ſerm. 155. figuram affert, quod in altari à Salomone dedicato iugiter quotidianus ignis ardebat: & ſignificationem moralem declarat, Vt Chriſtus ignem charitatis accendere, & nutrire in nobis dignetur. Denique fuit Eccleſiæ antiquiſsima cõſuetudo accendi luminaria præſertim ad honorem Chriſti Domini, & ad realem præſentiam eius ſignificandam, quia eſt lux vera, & ideo maxime accendi ſolent in templis, vbi corpus Chriſti Domini ſeruatur: ergo maiori ratione accendi debent tempore ſacrificij. De illa vero conſuetudine legi poſſunt multa apud Durandum, libro 1. de ritibus Eccleſiæ c. 8. Ex qua vero materia conſtare debeat huiuſmodi lumen, authores non declarant, & in dicto capit. final. de celebrat. Miſſ. ſolum damnatur ille Presbyter, quia ſine igne ſacrificabat. Reſpondetur tamen, Eccleſiæ conſuetudinem eſſe, vt cerea candela accenſa ſit: & hoc eſt ſeruandum: nam licet ex oleo ſoleant etiam in Eccleſia lucernæ accendi, & regulariter huiuſmodi ſint, quæ coram diuino ſacramento ardent, dum in ſacrario conſeruatur, & tempore etiam ſacrificij ſoleant etiam huiuſmodi luminaria accendi, tamen, quod ſola lucerna ex oleo tempore Miſſæ accenſa ſit, nunquam fieri ſolet: neque exiſtimo licere, præſertim ſine neceſsitate: in illa vero, quando candela cerea haberi nõ poſſet, non damnare peccati mortalis eum, qui ſine ſcandalo & cõtemptu, ſed ex deuotione cum ſola huiuſmodi lucerna Miſſam diceret, quamuis ego non conſulerem: inferior autem materia nullo modo adhibenda eſt, vt ex ſæuo, vel ſimili: eſt enim valde indecens, & ab Eccleſiæ vſu prorſus aliena. De numero autem lucernarum dicendum eſt, vnam in rigore præcepti ſufficere, minus vero decere, vt notauit Iacobus de Graſſijs, lib. 2. cap. 42. num. 1. Vnde communiter duæ ſaltem adhibentur, & adhibendæ ſunt, quod ſi plures addantur ad maiorem ornatum & reuerentiam pertinebunt. Solum cauendum eſt, quod Concilium Tridentinum admonuit ſeſsio. 22. in decreto de obſeruandis in celebratione Miſſæ, ne certus aliquis numerus candelarum ex aliquo ſuperſtitioſo cultu adhibeatur.

August. *Antiquiſſima quadam Eccleſia conſuetudo.* *Durand.* *Conc Trid.*

Quarto requirunt authores omnes, vt in altari ſit liber Miſſalis, qui ſufficienter contineat ea, quæ in Miſſa dicenda ſunt, ſaltem integrum Canonem. Ita docent Sylueſt. Verbo, Miſſa. 1. Nauar. c. 25. num. 84. & 85. cum Antonino, & alijs, quos referunt, nullum tamen afferũt decretum, in quo ſpecialiter hoc præptum ſit. Vnde id ſolum videntur colligere ex eo, quod huiuſmodi liber videtur inſtrumentum neceſſarium ad Miſſam dicendam iuxta ritum, quem Eccleſia ſeruat. Sed contra hãc rationem obijci poteſt, hæc neceſsitas ſuppleri poteſt memoria Sacerdotis dicentis Miſſam: ergo, ſi Sacerdos totum Miſſæ officium, & Canonem, optime memoria retineat, non peccabit, Miſſam dicendo ſine Miſſali, maxime ſi illo careat, & nullum ſequatur ſcandalum. Et confirmatur: nam dicti authores ſignificant, ſufficere, vt liber contineat Canonem Miſſæ: ſentiunt ergo, reliquam partem officij poſſe ſuppleri memoria Sacerdotis: cur ergo non poterit idem fieri, quoad Canonem? Maxime, quia multi Sacerdotes, etiã ſi librum præſentem habeant, Canonem in eo non legunt, ſed memoria recitant, in quo nihil peccant: ergo illa libri præſentia valde materialis eſt. Et alioqui non eſt ſpecialiter præcepta, neque habet aliquem ſpiritualem ſignificationem, nec per ſe requiritur ad ſpecialem ornatum altaris: non eſt ergo, cur dicamus, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium ſub peccato. Nihilominus non eſt recedendum à communi ſententia in re morali, quam confirmat Eccleſiæ vſus. Ratio vero eſt, quia memoria facile labi poteſt: & ideo non debet Sacerdos ſe exponere periculo, aliquid omittendo, præſertim ex Canone, nam, vt infra dicemus, præceptum eſt, illum integre dicẽdi, quod fortaſſe non ita eſt, vel ſaltem non ita obligat in alijs orationibus, vel lectionibus, quæ in Miſſa dicuntur: & ideo magis requiritur, vt liber Miſſalis, ſaltem Canonem cõtineat: nec refert, quod memoriter dici poſsit præſente Miſſali, quia tunc minus eſt periculi: & ſi quid erroris vel perturbationis contigerit, facile ſuppleri poteſt, aut emendari; quod non ita eſſet, ſi omnino liber nõ haberetur. Denique leges attendunt id quod communiter contingit: rariſsimum autem eſt, vt aliquis dicere poſsit Miſſam ſine libro: & ideo lex illa ſimpliciter lata cenſetur: quamuis in vno aut altero poſſet minor eſſe neceſsitas: hoc ergo ſimpliciter aſſerendũ videtur. An vero in aliquo caſu, vbi liber deeſt, & Sacerdos eſſet ita inſtructus, & de ſua memoria confidens, vt moraliter non dubitaret, poſſe ſe omnia integre dicere ſine libro: an, inquam, in eo caſu eſſet peccatum id facere, aliorum iudicio relinquo: nam ego propter multorum authoritatem licentiam dare non audeo: & aliunde ſufficienter rationem peccati non inuenio.

Sylueſt. *Nauar.* *Antonin.* *Obiectio.* *Iure morali à communi ſententia nõ eſt recedendum.*

Quinto addere poſſumus, neceſſarium eſſe, vt altare cruce ſaltem ornatum ſit, de quo authores nihil dicunt, neque antiquum decretum. Solum in regulis Miſſalis, & in cæremonijs, & ritibus Miſſæ, vel præcipitur, vel ſupponitur, crucem eſſe in altari: & ita ſeruant cõmuniter omnes timorati, & ſui muneris ſtudioſi Sacerdotes: non exiſtimo autem hanc eſſe obligationem peccati mortalis, ne multiplicemus præcepta, quæ non ſatis conſtant: & quia res non videtur adeo grauis, ſecluſo contemptu: videtur ergo ita obligare, ſicut aliæ cæremoniæ, vel ritus Miſſæ. Offerebat autem ſe hic occaſio defendendi hanc cæremoniam, & crucis venerationem ab impugnationibus hæreticorum: ſed quia, quantum inſtitutum ſcholaſticum poſtulat, hoc ſatis egimus in primo tomo huius tertiæ partis, ideo ab ea diſputatione nunc ſuperſedendum eſt: addendo ſolum huiuſmodi crucis vſum adeo eſſe antiquum in Eccleſia, vt in Conc. Aurelianẽſi vetitum ſit, Eccleſiam ædificari, in qua Epiſcopus nõ prius crucem figat, vt habetur in c. Nemo, de Conſc. d. 1. & apud Burch. libr. 3. c. 6. & Iuonem, lib. 2. c. 6. Vnde eſt illud Ambroſ. ſerm. 56. Sine cruce Eccleſia ſtare non poteſt.

Neceſſarium eſt vt altare cruce ſaltem ſit ornatum. *Crucis vſus antiquiſſimus.* *Cõc. Aurel.* *Burch.* *Iuo.* *Ambroſ.*

Vltima pars concluſionis, nimirum, præter hæc, quæ dicta ſunt, nullum alium templi ornatum eſſe ad ſacrificandum neceſſarium, non aliter probatur, niſi quia nullum Eccleſiaſticum ius, aut conſuetudo illum præſcribit: neque etiam ex ſola rei natura oſtendi poteſt, vt per ſe manifeſtum eſt. Loquor autem de proprio, & (vt ita dicam) poſitiuo ornatu: nam debita templa, altaris, & ornamentorum eius munditia, quæ ad decentiam & reuerentiam neceſſaria eſt ex natura rei, non eſt dubium, quin cadere poſsit ſub præcepto: nam ſi nimia eſſet immunditia, reuera poſſet eſſe peccatum. Vnde Innoc. III. in cap. 2. de Cuſtodia Eccleſiæ, vel altaris, præcipit, vt oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta ſacra, munda & nitida conſeruentur, & grauiter reprehendit clericos, qui Eccleſias dimittunt incultas: aut qui in eis admittunt ſupellectilia profana, ſine vrgente neceſsitate: erit ergo nonnullum peccatum, non ſeruare debitam munditiam in huiuſmodi rebus, præſertim ad ſacrificium eis vtendo: tum quia eſt contra præceptum Eccleſiaſticum, vt notat Palud. diſt. 13. quæſt. 1. art. 6. concluſ. 3. tum etiam, quia eſt contra ius naturale, quod res ſacræ indecenter tractentur, vt addit Caietan. in Sum. verbo, Miſſæ celebratio: vbi dicit, eſſe hoc crimen intolerabile: ſignificans eſſe peccatum mortale ex ſuo genere: quod etiã ſentit Sylueſt. verb.

Innoc III. *Palud.* *Caietan.* *Sylueſt.*

verb. Miſſa. 1. quæſt. 2. dicens, eſſe peccatum mortale, quando veſtimenta ſunt enormiter immunda: quod maxime videtur verum de corporalibus, quæ proxime corpus Domini attingunt: communiter tamen, quando immunditia non eſt nimis enormis, & non fit cum ſcandalo, neq; ex contemptu, ſed ex neceſsitate, non erit peccatum mortale, ſed, ad ſummum, veniale.

2. Concluſ. Dico ſecundo, quamuis maior templorum ornatus ſimpliciter neceſſarius non ſit, illum tamen adhibere cum debita decentia malum non eſt, ſed potius, per ſe loquendo, ad pietatem ſpectat. Hanc concluſionem pono contra huius temporis hæreticos, qui ornatum templorum, eorumq; magnificentiam & amplitudinem damnant, & vt ſuperſtitioſam, reijciunt: contra quos diſputat late Bellarm. lib. 3. de Cultu Sanctorum, c. 6. & nonnulla congerit Durand. lib. 1. de Ritibus Eccleſiaſt. c. 4. (*Bellarm.* *Durand.*) Nobis vero ſufficit ipſius Dei exemplũ, qui veteris tabernaculi, & templi amplitudinem, eiuſq; ingentem ornatum, ac diuitias probauit. Nu. 7. 3. Reg. 8. nam, vt ait Fœlix IV. epiſt. 1. (*Fœlix IV.*) (Si Iudæi, qui vmbræ legis deſeruiebãt, hoc faciebãt, multo magis quibus veritas perfecta eſt, & gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum data eſt, templa Domino ædificare, & prout melius poſſumus ornare, eaq; diuinis precibus & ſanctis vnctionib⁹ cum ſuis altaribus & vaſis, veſtib. quoq; & reliquis ad diuinũ cultum explendum vtenſilib. deuote & ſolemniter ſacrare debemus.) Atq; hæc fuit cõſuetudo Eccleſiæ ab eo tempore, quo Principes catholici pij in ea eſſe cœperunt, id eſt, à temporibus Conſtantini, vt conſtat ex eius edicto: & ex Damaſo in vita Syluestr. & Euſebij, in vita Conſtantini: idemq; fecerunt ſanctiſsimi Pontifices, Syluester, Damaſus, & alij, & Leo I. ſerm. 3. Quadrageſimæ reſtatur ſuo tempore Chriſtianos ſolitos fuiſſe diebus feſtis maiori cultu templa ornare. (*Damaſ.* *Euſeb.* *Leo I.*) Idemq; docent omnes Patres antiqui, quos prædicti authores citant. Ratio etiam eſt euidens: nam cũ hæc templa, & altaria Deo ipſi dicentur: ad religionẽ & pietatem ſpectat, vt honorifice tractentur: pertinet etiam hoc ad reuerentiam ſacrificij, & cæterorũ ſacramentorum: excitat etiam animos fidelium ad deuotionem, & præſertim adiuuat ſimpliciores, vt de rebus ſacris aliquid excellens & reuerentia dignũ concipiant: & ex ſe nulla eſt in tali actu inordinatio, nullaue ſuperſtitio: quia totum fit ad reuerentiam conciliandam Deo, & reb⁹ ſacris. Dico autem (ex ſe) quia ex circumſtantijs extrinſecis poteſt interdum huiuſmodi opus, aut vitiari, aut certe minus expedire: meliuſq; eſſe, in alia pietatis opera huiuſmodi ſũptus expendere, vt, verbi gratia, ſi vrgeat neceſsitas ſubueniendi pauperibus: aut ſi ad ornandum, vel cõſtruendum templum aliena ſurripiantur; vel, ſi vltra loci opportunitatem vel proportionem, templi magnitudo aut ornatus augeatur, vel deniq; ſi rebus indecentibus, vel minus aptis templum ornetur. Sed hæc per accidẽs ſunt, his enim modis cuiuslibet virtutis externis actus vitiari poteſt. Et iuxta hæc facile explicantur nonnulla Patrum dicta, quibus hæretici abutuntur, in quibus videntur huiuſmodi templorũ ornatum, vel reprehendere, vel deſpicere, tamen reuera non ita eſt: ſed loquuntur de tempore, quo vrget neceſsitas ſubueniendi pauperibus: & hæc cura negligitur, propter ornamenta templorum non adeo neceſſaria, vt videre licet 12. q. 2. c. Aurum, & cap. Gloria, ex Ambroſ. 2. Offi. c. 29. & Hieron. epiſt. 2. ad Nepotian. & ex eodem Hieronym. epiſt. 8. ad Demetriadem 12. ad Gaud. & Auguſtin. ſerm. 32. ad fratres in eremo, Iſidoro Peleuſita, epiſtol. 174. & alijs, quod Bellarmin. late exponit citato loco. (*Ambroſ.* *Hieron.* *Auguſt.* *Iſidorus.* *Bellarm.*) Hic vero dubitandum occurrebat, an poſsint templa imaginibus, figuris, & reliquijs Sanctorum ornari: ſed de his diſputauimus ſatis in primo tomo, ad quæſtion. 25. Diui Thomæ.

SECTIO VII.

Vtrum hoc ſacrificium debeat in vaſis ſacris offerri.

1. Concluſ. Dico primo, hoc ſacrificium offerri non poſſe ſine calice & patena ad hoc ſacrum miniſterium deputatis: Ita habetur in cap. Vaſa, de Conſecr. diſt. 2. Concilio Triburienſ. cap. 18. (*Conc. Trib.*) Et quidem vſus calicis neceſſarius fuit, quia vinum non poterat, niſi in aliquo vaſe ſimili conſecrari, vt notauit Paſchaſ. lib. de corp. & ſanguin. Domini, cap. 20. (*Paſchaſ.*) Vnde & Chriſtus Dominus calice ad hoc ſacrificium offerendum vſus eſt. Vnde Optat⁹, lib. 6. calices vocat (Chriſti ſanguinis portatores) de quorum veneratione legi poſſunt Clemens epiſt. 2. & Hieron. epiſt. 29. ad Marcellam, & Aug. lib. 3. contra Creſcon. c. 29. & Greg. lib. Dialog. c. 7. & Germa. in Theoria rerum Eccleſiaſt. (*Optatus.* *Clemens.* *Hieron.* *Auguſt.* *German.* *Greg Magn.*) Patena autem, quæ ad recipiendum Chriſti corpus deſeruit, non erit ita neceſſaria ſimpliciter ad hoc miniſterium, ſacrificandi vel conficiendi hoc ſacramentum: poterat enim & manibus teneri, & ſuper corporale immediate collocari: Eccleſia tamen ab initio vſa eſt patenis in hoc miniſterio, vt cõſtat ex vitis Pontificum, Syluestri, Damaſi, & ex antiquis decretis, quæ ſtatim citabimus, imo hunc vſum miraculo confirmatum eſſe, refert Gregor. Turonenſ. in hiſt. Martyr. c. 85. (*Greg Turon.*) Fundatus autem eſt hic vſus fortaſſe in Chriſti exemplo: creditur enim in catino, ſeu patena panem conſecraſſe, ſuiſque diſcipulis dediſſe: nam, licet hoc Euangeliſtæ non referant, tamen per ſe eſt veriſimile: quia, vt Ioannes refert, in menſa illa erat catinum, & id erat commodius: ſaltem ne micæ panis conſecrati ẽ manibus ſuper menſam laberentur. Et hæc etiam ratio mouit Eccleſiam ad patenæ vſum, ſuper quam hoſtia conſecrata ponitur, quando fit fractio: vt, ſi quæ particulæ decidant, in illa recipiantur, & facilius inueniri poſsint, vt conſumantur. Accedit etiam ratio myſtica: nam calix ſignificare dicitur ſepulchrum Domini, patena vero lapidem ſepulchro ſuperpoſitum: vtrumq; ergo eſt ex præcepto neceſſarium ad hoc ſacrificium conficiendum.

Dico ſecundo, tam calicem, quam patenam, debere eſſe ex debita materia confecta, & conſecrata. Materia horum vaſorum olim fuit lignea: poſtea vero Zephir. Papa, vti cœpit vaſis vitreis: poſtea vero Vrbanus ea fecit argentea, vt refertur in capit. Vaſa de Conſc. diſt. 1. ex Concil. Triburien. cap. 18. vbi ſolum prohibentur Sacerdotes, ne in ligneis vaſculis vllo modo conficere præſumant. (*Zeph Papa.* *Vrban Pap.*) In Concilio autẽ Rhem. vt ibidem refertur, capit. Vt calix: præceptum fuit, vt calix Domini cum patena, ſi non ex auro, omnino ex argento fiat. (*Conc. Rhem.*) Additur vero, Si quis autem tã pauper eſt, ſaltem vel ſtanneum calicem habeat. Vnde videtur, hoc non permitti ſine aliqua cauſa, vel ratione paupertatis: tamen ſimpliciter poteſt ex hac materia fieri abſq; peccato, vt hic Diuus Thomas ad ſextum ſignificat: (*D. Thom.*) & ibidem prohibentur aliæ materiæ: ſcilicet æs, & aurichalcum: quia vini virtute æruginem recipiunt, & ad vomitum prouocant: vitrum, quia fragile eſt: lignum vero, quia eſt poroſum: in qua prohibitione ſolum fit mentio calicis, tamen ad patenam etiam extenditur: nam per modum vnius comprehenduntur ſub nomine vnius partis: maxime, quia hæc prohibitio ſub priori præcepto affirmatiuo comprehenſa erat, & ita ibi intelligitur prohibita omnis alia materia, tam in calice, quam in patena; quamuis ibi ſpeciatim nominata non ſit, vt de lapidea hic docet D. Thomas, & eſt eadem ratio de ferrea, & ſimilibus: quamuis de plumbea poſsit aliquis dubitare: nam aliquibus in locis videtur eſſe vſus calicis plumbei: fortaſſe, quia exiſtimatum eſt, plumbum eiuſdem eſſe rationis cum ſtanno. Et ita exiſtimauit Aſtenſ. in Summa. (*Aſtenſ.*) Contrarium vero tenet Syluest. cum alijs verbis, Calix. (*Syluest.*) Quod cenſeo verius: quia reuera plumbum non eſt ſtannũ: & eadem incom-

incommoda, quæ aurichalcum habere videtur, eſt ergo preceptum, vt hęc vaſa ſint argentea, aut aurea, ſtannea: & frequentius obſeruatur, quod ſint argentea, & ita ſemper curandum eſt: nā ſtannea non ſunt tam decentia, aurea vero rariora & difficiliora ſunt, quamuis ēt ſint in Eccleſia antiquiſsima, vt conſtat ex vita & donationibus Conſtantini, & ex geſtis Sylueſtri, Damaſi, & aliorum Pontificum: & ex citato *Auguſt.* loco Auguſtin. libro 3. contr. Creſc. c. 29. & in Pſalm. 113. Sed & nos (inquit) pleraq; inſtrumenta & vaſa ex auro & argento habem⁹ in vſum celebrādum ſacramentorum, quæ ipſo miniſterio conſecrata, ſancta *Optatus.* dicuntur. Et ex Optato Mileuitano, lib. 6. vbi cōqueritur, Donatiſtas eripuiſſe Eccleſiæ pretioſa vaſa ſacramentorum. Ac deniq; ex Theophil. in c. 14. Marci, *Theoph.* vbi exponens verba illa, Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, pie ſatis ſcribit, Audis, quomodo Chriſt⁹ præfert ſui curam pauperibus: Chriſti autem corpus proprie, quod in diſco aureo, & ſanguis, qui in poculo: qui igitur abſtulerit diſcum pretioſum, & cogit, vt corpus Chriſti in viliori ponatur, prætexens ſcilicet *Quæſitum.* pauperes, intelligat cuius partis ſit. Solum quæri poteſt, an oporteat, totum calicem eſſe argenteum, aut ſtanneum, vel ſufficiat, ſuperiorem cuppam eſſe argenteam, verbi gratia, quāuis ſit ex aurichalco, vel ex alia materia ex prohibitis ad conficiendum calicē. Circa hoc nihil inuenio ab authoribus ſcriptum, ſcio autem in vſu alicubi reperiri calices, in quibus ſola cuppa eſt ex legitima materia: & probabile eſt, hoc ſufficere: tum quia rationes illius decreti ſupra allegati non aliud requirunt: tum, quia illa ſolum pars eſt, quæ proxime deſeruit ad vſum ſacramenti: tum deniq;, quia probabile eſt, ſolam cuppā calicis eſſentialiter requiri ad conſecrationem eius, vt ſtatim di*Reſponſio.*cam. Nihilominus conſulendum eſt, vt totus integer calix, fiat ex prædictis materijs. De forma autē phyſica ſeu figura horum vaſorum nihil etiam reperio ſcriptum, & ideo ſolum dicendum eſt, ſeruandam eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, iuxta quam patena ſolet eſſe orbicularis: & olim videtur fuiſſe maioris magnitudinis, & ponderis triginta librarum, vt cō*Damaſus.*ſtat ex Damaſo, in vitis Pontificum: quamuis fortaſſe illæ patenæ non haberent eundem vſum, quem nunc habent, vix enim fieri potuiſſet: nunc ergo patenæ, quæ ſunt in vſu, minores ſunt: neque eam magnitudinem excedere debent, quæ ad vſum Miſſæ, & cæremoniarum eius ſufficiat. Figura autem cir*Qualis eſſe debeat figura patenæ & calicis.*cularis ex ſe nō eſt ſimpliciter neceſſaria, quia, etiam ſi eſſet, verbi gratia, quadrata patena, poſſet eſſe ſatis apta ad vſum ſacrificij: nihilominus tamen omnino ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo. Atq; idem dicendum eſt de figura calicis, in quo ſolet eſſe nonnulla maior varietas, quæ accidentalis eſt: nam in ea figura, quæ ad hunc vſum, prout in Eccleſia fit, & ad cæremonias eius, omnes habent eandem proportionem, & in hoc ſeruanda eſt indentitas talis figuræ, ſolent autem calices picturis & imaginibus ornari, quod antiquiſsimum eſt in Eccleſia, vt colli*Tertull.*gitur ex Tertullian. libr. de pudicit. & ex alijs, prout attigimus in dicto loco de adoratione, in primo tomo.

Forma ſpiritualis vaſorum eſt conſecratio. Alia autem forma ſpiritualis ſeu Eccleſiaſtica horum vaſorum eſt conſecratio: oportet enim, illa eſſe conſecrata, non tantum per contactum corporis & ſanguinis Domini, prout aliquis poſſet ex verbis Auguſtini ſupra citatis colligere, ſed conſecratione cæremoniali & Epiſcopali, quæ fit per vnctionem chriſmatis: & ſpecialem benedictionem, prout habetur in Pontificali, quæ conſecratio antecedere debet alium vſum & contactum corporis & ſanguinis Domini: & ante illam ſanctificationem, quam ex illo cenſentur accipere huiuſmodi vaſa. De hac conſecratione fit mētio in c. Vnico, de ſacra vnctione. §. vl. & ideo Sixt. Papa, epiſt. 2. prohibet, ſacra vaſa tangi à laicis, quia nimirum cōſecrata ſunt: vt habetur cap. In ſancta, de Conſec. d. 1. & in c. Sacratas, & cap. Non liceat, c. Non oportet, d. 23. & ideo in c. vlt. de Celeb. Miſſarum deponitur Sacerdos, qui ſine ſacro calice conſecrauerit. A quo autem poſsit hæc conſecratio *Sylueſt.* fieri, tractant Sylueſt. & alij Summiſtæ, verb. calix, & verbo, Benedictio. Certum vero eſt, à ſolo Epiſcopo poſſe fieri, & non committi alteri, etiam ex priuilegio: nam, licet benedictiones ſimplices committi ſoleant; non tamen illæ, quæ fiunt cum vnctione chriſmatis: quæ, ſicut ſanctiores eſſe cenſentur, ita etiam ſunt magis propriæ Epiſcoporum: huiuſmodi autem eſt hæc calicis, & patenæ conſecratio: eadem, vel maiori ratione, qua conſecratio altaris. Solum reperio priuilegiū Pauli III. in quo id concedit Preſ*Priuilegium Pauli III. Presbyteris Societatis Ieſu in locis remotiſsimis conceſſum.*byteris Societatis, in locis remotiſsimis, ſicut ſupra dictum eſt de Conſecratione altaris. Vnde, quæ diximus de cōſecratione altaris, hic applicari poſſunt, præſertim, quod hæc conſecratio durat, quādiu hæc vaſa integra manent: amittitur vero, ſi notabiliter diuidantur, ſeu frangantur: ita vt eam formam & quantitatem amittant, quæ ad conuenientem eorū vſum neceſſaria eſt. Solet vero ſpecialiter inquiri, *Quæſitum.* quando hæc vaſa ſunt deaurata, & vſu aurum tollitur, iterumque deaurantur, & an conſecrationem amittant, iterumq; conſecranda ſint? Reſpondetur, ſi interior pars calicis, & illa ſuperficies patenæ, in qua corpus Domini collocatur, denuo deaurentur, ite*Reſponſio.*rum eſſe vaſa conſecranda: tum quia hæc conſecratio præcipue fit, propter contactum corporis, & ſanguinis Domini: ſed id, in quo proxime fit contactus, *Obiectio.* non eſt conſecratum: ergo conſecrandum eſt: tum etiam, quia licet ſenſus non diſcernat aurum ab argento, tamen reuera per illam deaurationem fit, veluti quoddam vaſculum aureum ſubtiliſsimum intra aliud argenteum, in quo proxime effunditur ſanguis Domini. Et idem eſt probabiliter in patena: er*Sylueſt.*go oportet, vt conſecrentur. Dices, ergo quando deauratio amittitur, per hoc ſolum amittitur cōſecratio: quod tamen eſt falſum, & contra vſum. Reſpondetur, negando conſequentiam, quando materia illa, quæ manet, eſt capax conſecrationis, vt eſt argentea vel ſtannea: quia totus calix deauratus per modum vnius conſecratur: & ideo, quamuis aurum amittatur, argenteus calix conſecratus manet: ſicut, quando calix eſt pure argenteus, etiam ſi contingat, illam exteriorem ſuperficiem paulatim vſu conſumi, ſemper tamen calix manet conſecratus, quia licet inunctio vel conſecratio verſetur circa ſuperficiem, tamen ſimpliciter totum conſecratur: quando vero poſtea noua deauratio ſuperadditur, requiritur noua conſecratio: quia id quod additur, nullo modo conſecratum erat. Nec dici poteſt, manere conſecratum ex ſola adiunctione ad aliud, ſicut ſupra dicebamus de minima parte adiecta Eccleſiæ conſecratæ, vel, ſicut dicitur de parte communis aquæ addita magnæ quantitati aquæ benedictæ: quia conſecratum, quando principalius eſt, trahit ad ſe non conſecratum: hoc (inquam) hic dici non poteſt: nam licet in dicto caſu pars argentea videatur principalior, quoad magnitudinem materiæ, tamē, quoad vſum, id, quod per deaurationem additur, principalius eſt, non ſolum, quia eſt nobilior materia, ſed maxime, quia in ea fit contactus corporis & ſanguinis Domini: & quia eſt veluti forma reſpectu alterius.

Rurſus inquiri poteſt ſpecialiter circa calicem, an *Alij quæſito ſatis fit.* amittat cōſecrationem ſuam per ſeparationem cuppæ à pede calicis: nam aliqui authores abſolute affirmant, vt Paludanus diſtinction. 13. quæſtion. 2. art. 5. *Palud.* concluſ. 2. quod probat: tum à ſimili, quia altare, ſi remoueatur à fundamento, vel ſeparetur à tabula, amittit conſecrationem: tum etiam, quia nec pes ſine ſcypho, nec ſcyphus ſine pede, conſecrari poteſt,

... non eſt calix. Vnde etiam de calice tornatili, ſi abſque fractione artificioſe diſſoluatur. & poſtea iterum componatur, dicit indigere noua conſecratione: & idem tenet Syluest. verb. Calix, adhibens limitationem, quod ſi calix ita ſit artificioſe inſtitutus, quod & ſcyphus per ſe ſolus ſit ſufficiens at vſum ſacrificij, & ita eſſet ſeparatim à pede conſecratus, quamuis etiam poſsit pedi coniungi, & ab illo ſeparari: tunc non amittit conſecrationem propter ſeparationem. Quæ limitatio non erat neceſſaria: tum quia eſt res clara: tum, quia ille modus calicis non eſt in vſu, nec de illo eſt quæſtio. Opinio ergo Paludani ſecurior eſt; & in his calicibus, qui habent pedem fixum, & non poſſunt partes, niſi per fractionem ſeparari, ſeruanda videtur: quia tunc ſimpliciter amittitur figura illius vaſis, quod totum conſecratum fuit per modum vnius, & præſertim, quia, vt intelligo, ita habet vſus, qui eſt optimus legum interpres: de calice autem tornatili exiſtimo non indigere noua conſecratione, etiam ſi partes ſeparentur, & iterum coniungantur. Atque ita cenſent hoc tempore plures Theologi doctiſsimi: & vſu ipſo cernimus ita fieri, ſine vllo ſcrupulo. Et ratio reddi poteſt, quia ſola cuppa eſt per ſe neceſſaria, vt recipiat ſanguinem Chriſti: pes vero ſolum requiritur ad illam ſuſtentandam, quod poſſet fieri, etiam ſi non eſſet ita coniuncta, vt vnum proprie componerent: & ideo poteſt conſecratio in ſolam cuppam cadere, & in eadem conſeruari: cum autem cuppa non eſt affixa pedi, videtur hac intentione conſecrari, quia nimis eſſet oneroſum, toties conſecrare calicem, quoties diſſolueretur, alioqui fruſtra fieret tornatilis.

Sylueſt.

Opinio Paludani ſecurior.

Calix tornatilis, etiamſi partes ſeparentur, non indiget noua conſecratione.

Aliud quæſitum.

Tertio obiter inquiri poteſt, an alia vaſa, in quibus recipitur corpus & ſanguis Chriſti, debeant etiam eſſe conſecrata. Quod dubium nunc non habet locum in calicibus: quia iam nulli ſunt, qui deſeruiant, niſi ad munus ſacrificandi: habuit autem ſuperiori tempore, quando ſacramentum hoc ſub vtraque ſpecie fidelibus dabatur: tunc enim, vt notauit Claudius de Sainctes, repetition. 10. de Euchariſtia, præter calices Sacerdotales, erant alij, qui tantum deſeruiebant ad vſum populi: neque in eis conſecrabatur ſanguis, ſed infundebatur ex alio, in quo ſacrabatur: & hi fortaſſe ſunt, qui dicuntur in antiquis hiſtorijs & geſtis Pontificum, calices minores, ſeu miniſteriales, quos adhuc in nonnullis Eccleſijs ſeruari teſtatur Lindanus, lib. 4. Panopl. cap. 56. De his ergo inquiri merito poteſt, an fuerint conſecrati, ſeu benedicti: & idem nunc inquiri poteſt de aurea fiſtula, per quam ſummus Pontifex, cum ſolemniter ſacrificat, ſanguinem conſecratum attrahit, & ſumit, magis autem practica quæſtio eſt de arcula ſeu pyxide, in qua corpus Chriſti ſeruatur; cuius vſum antiquiſsimum eſſe ſupra oſtendimus, cum de duratione corporis Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, & de ſeruanda Euchariſtia diſputauimus: de illa ergo inquiri poteſt, an conſecrari vel benedici debeat, prius quã Euchariſtia in ea recondatur. In qua dubitatione Soto, diſtinction. 23. quæſtion. 1. art. 3. negat, requiri, pyxidem eſſe conſecratam. Clarius Paludan. quæſtion. 1. art. 4. negat, requiri eſſe conſecratam aut benedictam, quod ſequitur Sylueſter, Euchariſt. 3. quæſtion. 4. Fundamentum eſt, quia in iure hoc non percipitur, ſed ſolum quod cuſtodiatur honorifice Euchariſtia in loco mundo & ſecuro: capite, Sane, de celebratione Miſſæ, & capit. 1. de Cuſtodia Euchariſtiæ. At vero Durandus, lib. 1. de ritibus Eccleſ. cap. 16. ſimpliciter, & ſine diſputatione affirmat, pyxidem prius benedici & conſecrari debere: neminem citans, nec decretum aliquod oſtendens, quo id cautum ſit: addit tamen, formulam benedicendi pyxidem in ordine Romano legi, ex quo non poteſt ſumi argumentum admodum efficax, quod hoc neceſſarium ſit, ſed tantum, quod deceat; nam ibidem ponuntur formulæ ad benedicenda vaſa reliquiarum, & ad benedicendas mappas, & alia vaſa & ornamenta altaris, quæ tamen non ſemper benedicuntur, neq; id cenſetur eſſe præceptum. Addo vero in regulis Miſſalis, de ingreſſu Sacerdotis ad altare, expreſſe dici formulas conſecrari debere in patena, vel ſuper corporale, vel in calice, vel in alio vaſe mundo conſecrato collocari. Quamuis igitur hæc ſententia certa non ſit, quia non ſatis conſtat de hoc præcepto, & inter doctos & timoratos viros cõtrarium ſine ſcrupulo fit: mihi tamen hoc videtur ſecurius & conſulendum, ac per ſe valde conueniens rationi conſentaneum ac veriſimile. Poteſtq; his coniecturis ſuaderi: nam ſi corporale & patena benedicuntur, ſeu conſecrantur, quia immediate recipiunt, & contingunt corpus Chriſti: cur non etiam pyxis? Dices illa non benedici ſolum propter contactum, ſed quia in eis conficitur corpus Chriſti. Sed contra hoc imprimis eſt, quia hoſtia nõ conſecratur in corporali, vel patena, ſed in manibus Sacerdotis: quin potius frequentius formulæ conſecrantur in pyxide, quam ſuper corporale, vel patenam, quamuis omnibus modis fieri poſsit. Deinde ſanctiorne eſt confectio corporis Chriſti, quam ipſummet corpus iam conſecratum ac præſens perſeuerans, vt propter conficiendum ſacramentum ſint neceſſaria vaſa conſecrata: non autem propter cuſtodiendum? Præterea, illi calices miniſteriales, qui olim erant in vſu, videntur fuiſſe conſecrati, ſicut cæteri, nam eodem modo ſacri cenſentur, & nominantur in hiſtorijs: imo interdum videtur facta in eis conſecratio ſanguinis, ita vt plures calices conſecrarẽtur in altari, quod prohibet Gregorius III. epiſtola ad Bonifacium, non quia calices illi conſecrati non eſſent, ſed propter exemplum Chriſti, qui in vno tantum calice conſecrauit. Tandem Diuus Thomas, ſupra, quæſtion. 82. artic. 3. abſolute dicit, propter reuerentiam huius ſacramenti, à nulla re contingi niſi conſecrata. Vnde & corporale (inquit) & calix conſecrantur, & ſimiliter manus Sacerdotis ad tangendum hoc ſacramentum. Denique eſt alia coniectura, quia, ſicut patena debet eſſe argẽtea, vel, vt minimum ſtannea, ita etiam vaſculum hoc, in quo Chriſti corpus conſeruatur, vt probat vſus omnium piorum: ergo ſignum eſt, quando decreta Eccleſiaſtica præſcribunt, vt hæc vaſa ſacra ex his materijs fiant, ſub illis comprehendere omnia, quæ ad corpus Chriſti continendum ſpectant: ergo idem erit, quoad benedictionem ſeu conſecrationem. Hæ quidem rationes ſunt apparentes: non tamen concludunt, alioqui nimium probarent: nimirum huiuſmodi vaſculum debere conſecrari, & chriſmate inungi, quod tamen neceſſarium non eſſe certum eſt; quia in Pontificali Romano tantum ponitur ſimplex benedictio illius, & illa cenſetur ſufficiens. Vnde etiam conſtat, quando ibidem ponitur conſecratio calicis & patenæ, non comprehendi hoc vaſculum: alias non oportuiſſet poſtea ſpecialem eius benedictionẽ tradere. Quocirca nullo etiam ſufficiente fundamento dici poteſt, eſſe ab Eccleſia determinatam aliquam materiam, ex qua huiuſmodi cuſtodia confici debeat: quia, quod de calice aut patena præſcribitur, nullo ſufficiente fundamento ad illam extenditur, & de illa nullum reperitur ſpeciale ius: ergo nullum eſt in hoc præceptum Eccleſiaſticum, ſed ex natura rei id ſeruandum eſt, quod deceat reuerentiam tanti ſacramenti. Hac igitur de cauſa frequentius eſt argenteum hoc vaſculum, quod eſt antiquiſsimum in Eccleſia, vt conſtat ex geſtis Pontificum in Sylueſtro, Symmacho & alijs, & ex Baſilio, & alijs, quos in ſuperioribus adduximus agentes de cuſtodia Euchariſtiæ: cum autem hoc non ſit præcepum, ſi ob paupertatem vel aliam cauſam rationabilem, fiat ex inferiori materia, non erit peccatum, dummodo tale ſit, vt in eo fideliter, & ſine vlla irreuerentia ſeruari poſsit corpus Domini, iuxta

Claud de Sainct.

Lindan.

Soto.

Palud.

Sylueſt.

Sententia authoris.

Greg. III.

D. Thom.

Innocent. ni, iuxta ea, quæ tradit Innocent. in cap. 1. de Cuſtodia Euchariſtiæ; poteſt autem intra huiuſmodi pyxidem poni corpus Chriſti in alio vaſculo ex linteo aliquo confecto, quod maxime fieri deceret, quando pyxis non eſſet argentea: & tunc omnino obſeruandum videtur, vt illud internum vaſculum ſit ex materia linea, non ex alio panno, aut ſerico: eſt enim hoc magis conſentaneum vſui, & decretis Eccleſię: & ideo omnino eſt ſeruandum, quoad conſecrationem vero ſeu benedictionem optimum erit conſilium, vt ea adhibeatur, quæ in Pontificali continetur.

Vltimo loco hic deſiderari poteſt, vt de aliis vaſis, quæ altari deſeruiunt, aliquid dicamus, vt ſunt ſcyphi, ampullæ, phyalæ, & alia huiuſmodi. Sed de his nihil ſpecialiter occurrit dicendum, quod ad moralem doctrinam pertineat, videri autem poſſunt ex antiquis, Damaſus in Pontificali: ex modernis vero Onophyrius, in lib. de præcipuis vrbis Romæ Baſilicis, & in lib. de interpretatione vocum Eccleſiaſticarum, & Durand. dict. lib. 1. de ritibus Eccleſ. per varia capita.

SECTIO VIII.

Qui cultus aut veneratio prædictis locis ſeu vaſis ſacris debeatur.

HÆc quæſtio ferè à nobis eſt explicata in his, quæ de veneratione imaginum & reliquiarum, in primo tomo huius tertię partis diximus, quę iterum breuiter attigimus ſupra de adoratione ſacramenti Euchariſtiæ diſputantes: hic vero cogimur nonnulla dicere, tum vt ea, quæ ſunt huius loci propria, & quæ magna ex parte iure poſitiuo ſunt introducta, & ad moralem vſum harum rerum pertinet, declaremus; tum etiam, vt doctrinam ibi datam circa huiuſmodi rerum adorationem amplius confirmemus, & nonnullas obiectiones denuo obortas clarius expediamus. Hæretici ergo multis titulis & nominibus negant, huiuſmodi res venerandas eſſe aliquo cultu religioſo. Primum, quia in vniuerſum negant, creaturam aliquam poſſe pie ac religioſe adorari, quia in hoc derogatur cultui ſoli Deo debito. Secundo, quia multo magis negant, res inanimatas eſſe adorandas, quia ſunt incapaces honoris, & ſeruitutis, quia neque intelligunt, neque excellentiam, aut Dominium habere poſſunt: adoratio vero eſt quidam honor & genus quoddam ſeruitutis, quæ exhibetur rei, quæ adoratur. Tertio ſpecialiter, quia negant veritatem ſacrificij Euchariſtiæ: vnde conſequenter aiunt, hæc omnia, quæ ad illius miniſterium ordinantur, non religionem continere, ſed ſuperſtitionem; vnde neceſſario fit, non poſſe, niſi ſuperſtitioſe coli. Alia eorum fundamenta & Patrum teſtimonia, quibus abutūtur, omitto, quia pręd ictis locis ſatis tractata ſunt; Catholici vero nonnulli, licet ab hęreticis ſimpliciter differant, quia abſolute concedunt, has res eſſe venerandas ſeu adorandas, ita tamē hoc explicant, vt verbis potius quam re, id confiteri videantur. Dicunt enim externam actionem adorationis circa huiuſmodi res ſacras verſari debere: pie namq; calicem vel patenam, aut altare deoſculamur, & coram templo caput aperimus; intentionem tamen interiorē honoris & cultus nullo modo debere ordinari ad huiuſmodi res, ſed ad ſolum Deum, propter quem prædictos actus externos circa huiuſmodi res exercemus. Fundamentum eorum eſt ſecundo loco tactum, quia non poteſt rationabiliter intentio cultus referri ad huiuſmodi res inanimes, cum honorem ſibi exhibitum nō percipiant, & ideo in ſeptima Synodo, act. 6. tomo 4. circa finem dicitur, huiuſmodi res non eſſe adorandas in ſpiritu & veritate, quia nimirū interior intentio, quæ ſpiritualis eſt, & à qua ſumitur veritas & ſubſtantia cultus non eſt ad alia referenda. Ex quo inferunt, huiuſmodi res non eſſe adorabiles (ſi actum in-

Hæreticorū obiectiones diſſoluuntur.

Synod. VII.

teriorem reſpiciamus) niſi medio actu perfectæ latriæ, qua Deus ipſe propter ſe adoratur, quia tota actio exterioris adorationis, quæ circa huiuſmodi res exercetur, oritur ex ſola intentione adorandi Deum in tali re propter ſummam eius excellentiam: hęc autem eſt abſoluta & perfecta latria ſecundum ſe ſumpta, quamuis, prout verſatur circa huiuſmodi res ſacras, deficiat à perfectione latriæ, quia intentio cultus non refertur ad illas, & hoc modo conciliant duo dicta ſeptimæ Synodi, ſcilicet, quod hæ res adorantur eadem adoratione, qua Deus, & tamen non adorantur perfecta latria, neq; ſpiritu & veritate. Vt rem hanc diſtinctius explicemus, duplicem externam venerationem harum rerum declarare oportet, & de eis ſigillatim dicere. Alteram vocare poſſumus negatiuam, quia in negatione conſiſtit, & circa eam verſantur præcepta quædam negatiua, quibus actiones iniurioſas, vel minus decentes circa huiuſmodi res facere prohibemur. Altera eſt poſitiua, quæ conſiſtit in aliqua poſitiua actione, quam iubemur, vel conſulimur facere in harum rerum venerationem.

Externa veneratio duplex.

Circa priorem partem dicendum eſt primo, iure ipſo naturali prohiberi nos facere quidquid in iniuriam, vel irreuerentiam harum rerum cedere poteſt, quod pertinet ad quendam earum honorem, ac reuerentiam. Hæc concluſio eſt certiſsima, quam nullus, quantumuis infidelis negare poteſt, ſi ſemel admittat veritatem ac ſanctitatem myſterij ac ſacrificij Euchariſtiæ: nam inde neceſſario ſequitur, has res, quæ proxime ad eius miniſterium ordinantur, debere ita ſanctè tractari, vt ſaltē nihil iniurioſum ac indecens circa eas fiat. Deinde explicatur inductione & exemplis: nam primo hac ratione templa vel altaria euertere, vel contumeliis afficere, intrinſece malum eſt. Vnde merito conquerebatur Elias, 3. Reg. 19. Domine, altaria tua deſtruxerunt: non quia actio proprio & poſitiuo iure illius legis eſſet prohibita, ſed quia eo ipſo, quod altare erectum erat in cultum legitimum veri Dei, per ſe malum eſt, contemnere, atq; deſtruere: at vero altare noſtrum non minus eſt erectum in legitimum cultum veri Dei, quam illud. Imò in altiorem & excellentiorem cultum. Vnde Optatus Mileuitan. li. 6. contra Parmen. Quid eſt (inqt) tam ſacrilegum, quam altaria Dei, in quibus & vos aliquando obtuliſtis, frangere, tradere, remouere? & in Conc. Aquenſi, ſeu Aquiſgranenſ. III. ſub Pipino, c. 17. ita ſumitur à contrario argumentum; Si Abraham pro eo, quod Dei altaria erexit, cultumq; eius veneratus eſt; tot à Deo prærogatiuis donatur; dubium non eſt, quin altarium ſanctorum euerſores, & ſacrarum rerum, quibus in eiſdem altarib. famulādum eſt Deo, ſubreptores damnentur: & c. 25. Si Moyſes ob gratiarum actionem & populi liberationem hoſtiumq; ſuorum internecionem Domino altare erexit, cauendum illis eſt, quia altaria Domini obruēdo dehonorant, & dehonorando obruunt, ne quando ſe aduerſus hoſtes ſuos proripiunt, ſeipſos eiſdem triūphum exhibeant. & infra de eiſdem dicit: Aduentu & benedictione Dei ſe indignos vſquequaque fore. Simili modo conqueritur Deus per Ezechielem c. 23. de his, qui templa violant. Hoc fecerunt mihi, polluerūt ſanctuarium meum in die illa. Et infra. Cum ingrederentur ſanctuarium meum in die illa, vt pollueret illud etiam fecerunt in medio domus meæ, &c. Hinc templorum euerſores & contemptores grauiſsime à Deo punitos legim[9] in Eccleſiaſticis hiſtoriis. Theod. l. 3. c. 12. & 13. & Caſsiod. li. 6. Tripartitæ, c. 32. referunt: Iulianum Præfectum ad ſacram menſam miſiſſe lotium, & furioſæ audaciæ pœnas perſoluiſſe: nam ſtatim graui morbo correptus putreſcentibus inteſtinis interiit. Niceph. etiam libr. 10. c. 29. eiuſdem diuinæ animaduerſionis aliam cauſam refert, non diſsimilem, dicens. Cauſa morbi erat, q ſacris vaſis, quæ terræ illi ferat pro ſedili vſus fuerat: & eiuſdē diuinæ vltionis meminit Chryſoſt. hom. 4. in Matth. dicens: Quæ-

Circa priorē venerationē. 1. Concluſio.

Elias, 3 Regum. 19.

Optatus.

Con Aquiſ.

Theod.

Caſsiod.

Niceph.

Chryſoſtom.

Quæſtorem regium, qui iuſſu Apoſtatæ Iuliani ornamenta & ſacra vaſa templorum diripiebat, per medium diruptum expiraſſe, & Iuliani auunculum à vermibus corroſum interiiſſe.

Secundo ex hoc principio reprehenditur à Chri- *Matt. 21.* ſto Domino omnis negotiatio in templo. Matt. 21. dicente: Domus mea, domus orationis eſt, &c. Vbi id non prohibuit, quia eſſe ſpecialiter vetitum poſitiuo *VI Synod.* iure illius legis, ſed ex ipſa naturali ratione, quia id erat contra ſanctitatem illius loci. Vnde in ſexta Synodo, cano. 79. Trull. ſic ſcribitur: Non oportet intra ſanctos ambitus cauponariam officinam, vel, quæ fiunt per aromata, ſpecies proponere, vel alias venditiones, facere ſuam venerationem Eccleſiis ſeruãtes: & ſtatim adducit exemplum Chriſti Domini, & excommunicare iubet aliter facientes. Vnde colligunt Doctores, non eſſe licitum aliquid vel veniale in Eccleſiis, vel cœmiteriis earum exponere, niſi fortaſſe *Antonin.* in vſum ipſius Eccleſiæ. De quo videri poteſt Anton. *Caietan.* 3. part. tit. 1. c. 16. §. 2. Caiet. in Summa, verbo. Immunitas Eccleſiaſtica, qui dicit, ſi vna vel altera venditio, quaſi per tranſitum fiat, poſſe aliquo modo à peccato excuſari, ſi autem fiat permanenter, quia nimirum in eo loco ponitur, quaſi officina ad vendendũ, non poſſe excuſari à peccato, tamen in cœmiterio videri veniale, quia non videtur notabilis irreuerẽtia, vnde facili negotio toleratur à Paſtoribus Eccleſiæ, tamẽ intra templum eſſe peccatum mortale, quia eſt grauis irreuerentia contra diuinum ius, vt ſignificãt *Matt. 2.* illa grauiſſima verba Chriſti: Vos autem feciſtis eam *Caietan.* ſpeluncam latronum. Mat. 2. & illa Io. 2. Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis. Addit vero Caiet. hoc tunc maxime eſſe peccatum mortale, quando per ſe, & ex inſtituto eligitur ille locus ſacer ad huiuſmodi negotiationem: nam tunc proprie domus Dei fit domus negotiationis. At vero ſi tantum ex accidente id contingat fieri ad breue tempus, vt verbi gratia, ſi propter vitandam iniuriam temporis aliquis venditor cum menſa ſua intra Eccleſiam ſe recipiat, vel, ſi is, qui per plateas aliquid vendendo incedit, Eccleſiam ingrediatur, ſimiliter res ſuas venditioni exponendo: nam in his & ſimilibus caſibus cẽſet excuſari à peccato mortali. Quæ tota doctrina mihi non diſplicet; quamquam prudẽtia opus eſt ad conſeruandas circumſtantias, & ponderandum, an irreuerentia, quæ hic & nunc fit Eccleſiæ, grauis moraliter exiſtimetur, vt verbi gratia, tam indecens eſſe poteſt res, quæ venditur, vt ſemel tantũ ſeu per tranſitum illa in Eccleſia vendere peccatum mortale cẽſeatur, & quendam Eccleſiæ contemptum continere; & ſic de aliis. Quod autem de venditione dictum eſt, intelligendum eſt de aliis actionibus externis ac ſæcularibus, vt ſunt, ſæcularia iudicia, præſertim in cauſis temporalibus, & maxime in criminalibus. Item conuentus ſeu concilia publica ſæcularia, ſeditiones & alia huiuſmodi, quæ licet iure etiam humano prohibeantur variis decretis de immunitate Eccleſiarum, c. 1. cap. Cum Eccleſia. & cap. Decet, eodem tit. in 6. tamen non ideo mala ſunt, quia ibi prohibita, ſed potius ideo prohibentur: quia mala ſunt, & contra reuerentiam loci ſacri, vt ibidem ſignificatur. De qua re legi poteſt etiam Nauar. lib. de oratione c. 5. Hinc etiam conuiuia ſeu agape in Eccleſia pro- *1. ad Cor 11* hibentur à Paulo, 1. ad Cor. 11. quod poſtea multa Ec- *VI Synod.* cleſiaſtica decreta confirmarunt, 6. Synod. cano. 74. *Conc. Alti.* Concilium Altiſiodorenſ. c. 2. Africanum, c. 27. Car- *African.* thag. c. 45. Laodicenſ. c. 28. Aquiſgran. I. c. 59. & 80. ca. *Carthag.* Nullus, c. Non oportet, diſt. 42. quod intelligendum *Laodicen.* eſt, niſi ex neceſſitate aliqua id fiat, vel ob piam cau- *Aquiſg* ſam cum debitis & honeſtis circumſtantiis. Vnde fit, idem à fortiori dicendum eſſe de aliis actionibus humanis, quæ locum ſacrum minus decent, vt ſunt hoſpitari ibi, dormire, &c. quo modo in ſexta Synodo, cano. 74. prohibetur, Accubitus in Eccleſia ſternere: & c. 88. Ne quis intra ædem ſacram quoduis iumentũ introducat: de quib. pro qualitate materiæ iudicandum eſt, quando loco ſacro irreuerentia irrogetur. Omitto actiones alias, quæ per ſe prauæ ſunt & inhoneſtæ, multoque magis ſanctitati illius loci ſunt contrariæ; vt ſunt otioſæ & diuturnæ cõfabulationes, nedum inhoneſtæ, furta, & aliæ iniurioſæ actiones, de quibus grauiter loquitur Concil. Tridentin. *Conc. Trid.* ſeſſione 22. capite, de obſeruandis in celebratione Miſſæ, & Concil. Colonienſ. titul. de Metropolitan. *Con. Colon.* capit. 25. & prius multis Eccleſiaſticis decretis id cautum fuerat, vt patet etiam ex citatis, & ex capit. Cantantes, diſtinct. 92. cap. Nullus, de conſecratione d. 5. & cap. Cum decorem, de vita & honeſtate cler. De qua re legi poteſt Chryſoſt. homil. ſpeciali, de non *Chryſoſtom.* contemnenda Eccleſia, & homil. 39. in 1. ad Corinth. & homil. 74. in Matth. in imperfecto. Quod autem dictum eſt de Eccleſia, vel altari, applicari facile poteſt ad vaſa ſacra, & res ſimiles, quæ conſtringere, aut ad profanos vſus conuertere per ſe, & natura ſua malum eſt.

Dico ſecundo, ſpeciali iure poſitiuo & Eccleſiaſti- *2. Concluſ.* co, quædam eſſe prohibita fieri circa huiuſmodi res ſacras, ob reuerentiam earum, quæ ſi fiant, ſacrilegium erit, ſaltem contra ius poſitiuum. Probatur ac declaratur variis exemplis: nam primo huc ſpectat immunitas Eccleſiarum quoad hoc; vt, qui ad illas confugiunt, per vim extrahi nõ poſſint, vt ſtatuit 17. quæſt. 4. per multa capita, cap. Definiuit, cap. Id conſtituimus, cap. Si quis contumax, cap. Reum. Item, cap. inter alia, extra, de Immunit. Eccleſ. Cap. autem vltimo eiuſdem tituli declaratur, hoc priuilegio non gaudere, qui ſpe talis immunitatis in Eccleſia delinquunt: & in cap. Eccleſiæ, eodem titulo declaratur, hac immunitate gaudere omnes Eccleſias, in quibus diuina myſteria celebrantur, etiam ſi conſecratę non ſint: quod intelligo, etiam ſi non ſint benedictæ, dummodo authoritate Epiſcopi ad hoc ſint deſtinatæ: nam verba textus generalia ſunt, & ſimiliter ratio, quæ illis verbis cõtinetur: Quia diuinis obſequiis dedicata, nullis eſt temerariis auſibus profananda. De hac autem immunitate plura diſputare non tam noſtri negotij eſt, quam iuriſperitorum, & fortaſſe in ſecunda ſecundæ agentes de virtute religionis, plura dicemus, ne hic prolixiores ſimus. Interim videri poſſunt Sylueſter in Summ. verbo, Immunitas, 1. à *Sylueſt.* principio, & Nauarrus, cap. 25. num. 17. & Couarru. *Nauar.* lib. 2. Variarum, cap. 20. & Remig. de Gonni. in tra- *Couarr.* ctat. de Immun. Eccleſ. Solum annotabo breuiter, *Remig de Gonni.* hoc ius conceſſum eſſe Eccleſiis ad imitationem ve- *Notabile!* teris templi ac tabernaculi, vt ſumitur ex 21. Exod. & *Niceph.* 3. Reg. cap. 1. & 2. & non eſſe nouum, ſed antiquum *Socrates.* in Eccleſia, vt ſumitur ex citatis decret. & ex Niceph. lib. 14. hiſtor. cap. 32. Socrat. libr. 7. cap. 33. & ex 13. Tripart. cap. 4. & inſinuatur ab Ambroſ. epi. 33. in verbis illis: Nec altaria tenebo, vitam obſecrans. & ad idem videtur alludere Greg. Nazianz. orat. 20. dicens: Ad *Greg Naz.* ſacram menſam confugit, &c. Nam quia potiſſimum conceditur Eccleſiæ hoc priuilegium, ratione altaris, in quo Deo ſacrificium offertur, ideo de altari ſpecialiter mentionem faciunt. Vnde etiam fit, hanc immunitatem maxime conuenire ipſi altari, maiuſque ſacrilegium eſſe, ſi ab ipſomet altari homo diuellatur & extrahatur, quamquam non ſolum altare, ſed tota Eccleſia, & porticus Eccleſiæ & cœmiteria hoc priuilegio gaudeant. Secundo in honorem peculiarem altaris, prohibitum fuit olim laicis, non ſolum fœminis, ſed etiam viris altaria ingredi, & quidem de fœminis legimus in Concil. Aquiſgranenſ. cap. 82. *Conc Aquiſ.* Quod non oporteat fæminas ad altare ingredi: quod eiſdem verbis ſtatutum fuerat in Concilio Laod. cã. *Conc. Laod.* 43. quamuis in can. 19. eiuſdem Concilij generalius dicatur: Solis miniſtris altaris licere ad altare ingredi, & ibidem communicare. Hoc autem ita explicatur

in Con-

Conc. Agat. in Conc. Agath. c. 66. Quod non oporteat miniſtros ſacratos in ſacrarium (quod Græci Diaconium appellant) ingredi: c. Non oporteat, d. 23. In cap. autem 69. Trullan. Solo excepto Imperatore omnes laici ab ingreſſu altaris arceantur. Quid autem nomine altaris his locis intelligatur, non eſt facile ad explicandum, aliqui ſacrarium explicant, quod Secretarium ſeu Diaconium videtur appellatum in dict. Con. Agath. quod nunc idem eſſe videtur, quod (ſacellum maius) quod (Sancta ſanctorum) appellatur, apud Euſeb. lib. 10. Hiſtoriar. c. 4. cum dicitur: In templo à Paulino extructo altare, tanquam ſancta Sanctorum, ſitum fuiſſe in medio Sanctuarij, quod cancellis ex ligno fabricatis circumdatum erat, quo eo à multitudine accedi non poſſet. Et eodem fere modo loquitur German. German. in Theor. rerum Eccleſ. dicens. Intra cancellos eſſe ſancta Sanctorum ſolis Sacerdotibus peruia: & Conc. Turo. eodem modo appellatur in Con. Turon. II. c. 4. & habetur in c. 1. de vita & honeſtate clericorum. Ibidem vero additur: Ad orandum & communicandum, ſicut mos eſt, pateant ſancta Sanctorum, videntur explicari priora decreta, ſc. prohibitum fuiſſe laicis ingredi ad ſancta Sanctorum ad miniſtrandum, vel etiam ad aſsiſtendum diuinis officiis, multoq; magis ad ſedendum, & confabulandum. Hæc autem decreta, maxima ex parte, in diſſuetudinem vel prorſus abuſum abierunt. Vnde non videtur hoc in rigore cadere ſub obligationem, neq; in tranſgreſsione huius antiquę legis committi aliquod peccatum ſecluſo contemptu & ſcandalo, quamquam conſuetudinem honeſtam vniuſcuiuſq; Eccleſiæ ſeruare oporteat, curandumq; ſit, vt antiquorum canonum termini, quoad fieri poſsit, cuſtodiantur, vel ſaltem, vt aliqua ex parte eorum religionem plebs fidelis imitetur.

3. Exemplũ. Tertium exemplum ſit, quod propter hanc venerationem prohibitum eſt laicis, & maxime fœminis, tangere, altaria (ſcilicet, quoad lapidem conſecratum) vaſa ſacra ſimiliter conſecrata, & veſtimenta ſeu ornamenta benedicta, præſertim corporalia. Ita præcipitur diſtinction. 23. per multa capita, præſertim, cap. Sacratas, vbi ſacræ fœminæ, vel monachæ prohibentur tangere ſacra vaſa, vel ſacras pallas. Conc. Laod. In capite autem. Non oportet 1. ex Concilio Laodicenſ. capit. 21. dicitur, non oportere, etiam Subdiaconos contingere vaſa Dominica. In capit. autem, Conc. Agat. Non oportet, 2. ex Concilio Agathenſi, cap. 66. ſolum Con Brach. hoc prohibetur miniſtris in ſacratis, ſeu non ſacratis. In cap. autem, Non liceat, 1. ex Concilio Brach. I. capit. 28. dicitur, hoc licere Subdiacono, non tamen cuilibet ex lectoribus. In cap. autem, Non liceat, 2. Conc Martin. Pap. ex Concilio Martini Papæ, cap. 41. dicitur, hoc licere Subdiacono, & Acolytho in Secretario; non vero cæteris. Similia multa habentur de conſecratione, diſtinct. 1. præſertim, cap. In ſancta: & cap. Veſtimenta. ex quibus omnibus licet colligere, non ſemper fuiſſe circa hoc idem ius, neq; eandem vbique conſuetudinem. Vnde neque hoc tempore videntur eſſe in vſu omnia, quæ in antiquis canonibus præſcribuntur. Vt ergo explicemus, quid in re tam graui ſeruandum ſit, oportet breuiter per ſingula diſcurrere. Primum igitur ornamenta omnia altaris, etiam ſi bene- Notatu digna. dicta ſint (& idem eſt de omnibus veſtibus ſacris) quę non attingunt immediate corpus Chriſti, nec chriſmate conſecrantur, poſſunt ſine ſcrupulo tangi à laicis, etiam fœminis, quamuis de his oppoſitum teneat Syluest. Syluest. verb. Miſſa, 1. quæſt. 2. §. 2. quia ita habet conſuetudo, quia iura citata pręſertim loquuntur de vaſis ſacris: Solum in capit. Veſtimenta, loquitur Ste- Steph. Pap. phanus Papa, generaliter de veſtimentis Eccleſiaſticis. Quę (inquit) neq; ab aliis debent contingi, aut ferri, niſi à ſacris hominib. Quæ verba, aut præceptum non continent, quia illud verbum (non debent) non videtur in rigore ſignificare obligationem, ſed decentiam quandam, aut non intelliguntur de quolibet tactu, ſed de illo, qui ordinatur ad profanum & communem vſum, vt ex antecedentibus, & conſequentibus verbis poteſt non obſcure colligi, vel certe ſi admittamus ibi præceptum, dicendum eſt, in deſuetudinem abiiſſe quoad hanc partem. Deinde addendum eſt, tangere calicem conſecratum immediate & nuda manu, nonnullum peccatum eſſe laicis, & idem eſt dicendum de ara conſecrata. Hoc patet ex citatis decretis, & ex vſu, quamquam Soto, diſtin. 13. Soto. quæſtion. 2. art. 3. ad 3. dicat, ſecluſo contemptu, forte hoc non eſſe peccatum etiam veniale, vel eſſe leuiſsimum. Sed, licet ſecluſo contemptu, recte hoc excuſetur à peccato mortali, quia non apparet materia grauis, tamen à peccato veniali, ſi abſque rationabili cauſa, & morali neceſsitate fiat, excuſari non poteſt. Et confirmatur, nam Pontifices concedunt priuilegia aliquibus religioſis, vt laici eorum poſsint calices tangere, vt conſtat ex priuilegiis Minorum: ergo ſignum eſt, hoc per ſe non licere omnibus. Tertiò, quando vaſa ſacra continent corpus & ſanguinem Domini, non poſſunt licite contingi, niſi à Sacerdote, vel ad ſummum, à Diacono. Ita notat Paludanus Palud. diſt. 13. quæſt. 1. art. 4. conc. 2. & ita poteſt exponi dictum caput, Non oportet, 1. & oppoſitum temere, ac ſine cauſa facere, vix poſſet à peccato mortali excuſari, quia videtur certe res grauis. At vero, quando calix eſt vacuus, poteſt à Subdiacono, non ſolum tangi, ſed etiam portari, miniſtrando: ideo enim hæc vaſa tangi, quando ordinatur: & ita intelligitur recte dictum caput, Non licet, primum, quod tamen extenditur ad Acolythum in dicto cap. Non licet, 2. quia etiam ille poteſt aliquo modo contingere calicem in miniſterio ſacro, vt colligitur etiam ex Syl- Syluest Pap. ueſtro Papa cum Concilio Romano, cap. 9. & habe- Conc. Rom. tur in cap. Nullus, 1. diſtinct. 24. Extra ſacrum autem miniſterium, quilibet miniſter ſacer, id eſt, quocunque minori gradu ordinatus, non peccabit, contingendo hæc vaſa, vt colligitur ex dicto capite, Non oportet, & ex vſu, qui videtur hoc etiam extendere ad Ordinatos tantum in prima tonſura, quamquam Priuilegium quoddam Societatis Ieſu. noſtra Societas priuilegium habeat, vt noſtri laici poſsint tangere calices, ſi modo primam habeant tonſuram, quod eſt ſignum, hoc non ſimpliciter licere omnibus.

Quartò addendum eſt, idem eſſe dicendum de corporalibus, quæ in hoc, calici æquiparantur in omnibus citatis iuribus, recteq; intelliguntur (per ſacratas pallas) in dicto ca. Sacratas. Vnde ad hanc venerationem ſpectat, quod de modo lauandi corporalia ſtatuitur, in ca. Nemo, 2. de conſ. 1. vbi ſtatuitur, vaſa in quibus lauantur, debere eſſe ad hoc tantum munus deſtinata, deinde, vt à Diacono lauentur, ac denique, vt lotio ipſa foras non mittatur, ſed in piſcinam ſacram: ne forte puluis Dominici corporis male decidat: quæ omnia ſeruanda ſunt, ſaltem in prima lotione: hoc enim nulla conſuetudine abrogatũ eſt, neq; rationabiliter abrogari poteſt, vt Sylue. ait, ver. Syluest. Corporalia, quæſt. 4. & verbo, Benedicto, q. 7. Quod ſi in ſecunda vel tertia lotione hoc idem ſeruetur, optimum erit. Idemq; intelligendum eſt de purificatorio: nam licet benedictum non ſit, tamen valde propinque attingit ſanguinem Domini, & interdum fortaſſe aliquæ reliquiæ corporis vel ſanguinis illi adiunguntur; de aliis vero pallis, aut ornamentis altaris, etiam ſi benedicta ſint, non eſt ſimilis ratio, & ideo ſine ſcrupulo poſſunt lauari, etiam à fœminis, & prima lotione. De corporalibus, item poſt primam lotionem, multi probabiliter tenent, poſſe ſine ſcrupulo ſecundo lauari vel refici à fœminis, præſertim virginibus Deo ſacris. Quod tenet Caieta. verb. Mu- Caietan. lierum peccata, in fine, quia hæc tangere ex cauſa rationabili non eſt peccatum: hic autem ſolum interuenit quidam contactus, & interuenit cauſa rationabilis, ſcilicet, vt corporalia mundiora ſint & politiora, ergo in hoc nullum eſt peccatum: nam ad ſummum, poſſet eſſe veniale: hoc autem, interueniente præ-

prædicta cauſa facile excuſatur. Addit etiam Syluest. verb. Benedictio, q.7. & verb. Corporalia, q.1. citans Paludanum, excuſari etiam conſuetudine. Verum eſt, interdum hoc concedi ex priuilegio monachis laicis, & monialibus, vt conſtat ex compendio Minorum, tamen hoc interdum fit propter maiorem certitudinem: nihilominus tamen opinio Caiet. eſt probabilis, & practice ſeruari poteſt. *Opinio Caiet. probabilis eſt.* Denique ex his conſtat, multo magis prohibitum eſſe, vti huiuſmodi rebus ſacris ad communes ſeu profanos vſus, vt, v. g. ſi quis vteretur calice in communi menſa, vel palla benedicta, vt communi linteolo, aut ſacra veſte ad profanam repręſentationem, vel ludum: hoc enim multo magis prohibitum eſt in capitibus citatis, & præ ſe fert contemptum quendam huiuſmodi rerum, & ideo vix poteſt à peccato mortali excuſari, vt Soto notat. Ad quod etiam confirmandum valet, c. Quæ ſemel, 18. quæſt. 3. vbi quæ ſemel monaſterio dedicata fuerunt, prohibentur vltra fieri ſæcularia habitacula. Et ſimile quid colligitur ex c. Xenodochiis de religioſis domibus. Imo (quod mirabilius eſt) in dicto cap. Nemo, 2. de conſecrat. diſt. 1. prohibetur, ne mortuus obuoluatur palla, quæ fuit in altari, aut quę data eſt in menſam Domini, & ita Syluester, verbo, Benedictio, 1. quæſt. 7. abſolute dicit, non eſſe mortuos prætextu pietatis ſacris veſtibus induendos. *Syluest.* Et loquitur etiam de Sacerdotibus: nam ſubdit, quando Sacerdotes, vel Epiſcopi huiuſmodi veſtibus ſepeliuntur, illas non debere eſſe benedictas, vel, ſi ſint, & nihilominus ita fiat, conſuetudine excuſari. Certum tamen eſt, ſi de vſu ſit ſermo, ſolere Pontifices & Sacerdotes veſtib. benedictis indutos ſepeliri, eamque conſuetudinem licitam eſſe, & religioni ac pietati ſatis conſentaneam: nam actus ſepeliendi defunctum, actus pietatis ſeu miſericordiæ eſt, & circa perſonam ſacram poteſt eſſe actus religionis: ergo vti veſtibus ſacris ad hunc actum, non eſt conuertere illas ad vſus profanos, ſed ad actum pietatis & religionis: ergo in hoc nihil eſt indecens, minuſve expediens. Item, nam, vt ſtatim dicemus, quando huiuſmodi veſtes iam ſunt attritæ, religioſe comburuntur: ergo maiori ratione poſſunt (vt ita dicam) cum perſona ſacra ſepeliri, & illam ſimul decenter ornare. Vnde legimus apud Damaſum in Pontificali ca. 28. & apud Platinam & alios in Euthychiano, Euthychianũ ordinaſſe, vt Martyres ſine dalmatica, ſeu collobio purpureo non ſepelirentur. Neque exiſtimo hoc eſſe contra ius commune, vt neceſſarium ſit, conſuetudine excuſari; nam dictum caput, Nemo: primum exponi poſſet de palla, quæ de corporale, de qua inferius ſubditur à ſolis Diaconis eſſe lauandam, & de corporali veriſsimum eſt, non debere in huiuſmodi vſum conuerti, propter reuerentiam debitam ſacramento, quod immediate in ſe recepit, ac tetigit. Secundò poteſt exponi de laicis defunctis, vt Gloſſa ibi interpretatur, citans cap. Nullus, 13. quæſt. 2. vbi nihil de hac re dicitur, tamen cum verba textus indefinita ſint, ſatis commode hoc modo exponuntur, & ad eas perſonas accommodantur, quibus conuenienter applicari poſſunt. Tandem ibi non eſt ſermo de veſtibus ſacerdotalibus, quibus corpora defunctorum Sacerdotum indui ſolent, ſed eſt ſermo de palla ſeu mappa altaris, de quibus facile concedi poteſt, non debere in hunc vſum conuerti, vt in eis corpora defunctorum, etiam Sacerdotum, obuoluantur (ita enim textus loquitur) quod proprie ſignificat, vti huiuſmodi pallis tanquam Syndone quadam ad nuditatem corporis defuncti immediate cooperiendam, quod nõ eſt in vſu, etiam circa corpora Sacerdotum, nec decet fieri ſine magna neceſsitate, vt per ſe manifeſtum eſt.

Vltimo pertinet ad hoc genus venerationis id, quod antiquis etiam decretis ſtatutum eſt, vt huiuſmodi res ſacræ ad profanos vſus ſeu communes amplius non reuertantur, non ſolum quamdiu conſecrationem retinent, de quo iam dictum eſt, ſed etiam poſtquam illam amiſerunt per diſſolutionem, vel ſciſsionem aut fractionem. Hoc notauit hic D. Thomas ad 3. Paludan. Soto & alij, diſtinct. 13. Syluester verb. Benedictio, & ſumitur ex d. 1. de Conſec. vbi in c. Ligna, pręcipitur, ne ligna Eccleſiæ dirutæ ad aliud opus ſumantur, niſi ad aliam Eccleſiam, vel ad profectum in Monaſterio Fratrum; non vero in vſum laicorum, ſed igni potius eſſe comburenda, vbi Gloſſa notat, etiam in conuentu Religioſorum non debere aſſumi ad fabricam coquinæ, vel alterius loci ſimilis, ſed ad capitulum, ſeu dormitorium, vel alia ſimilia honeſta loca. *D. Thomas. Palud. Soto. Syluest.* Rurſus in c. Altaris, ſic dicitur: Altaris palla, cathedra, candelabrum & velum, ſi fuerint vetuſtate cõſumpta, incẽdio dentur, quia nõ licet ea, quæ in ſacrario fuerint, male tractari, cineres quoque eorum in Baptiſterium inferantur, &c. Et hoc ipſum intelligendum eſt de veſtibus ſacerdotalibus, & de aliis ornamentis vel rebus ſacris, pręſertim de benedictis, & quæ immediatę attingũt altaris miniſterium, vel Eccleſiæ ornatum. Solum videtur eſſe dubium de vaſis argenteis, nam, poſtquam confracta ſunt, vendi poſſunt, & conſequenter materia eorum conuerti in communes vſus. *Dubium de vaſis argenteis.* Reſpondetur inprimis, non poſſe vendi, niſi in certis caſibus, quos attigit Ambr. 2. offic. cap. 28. & de his tractant Summiſtæ verbo, Alienatio: & alibi latius dicendum eſt. *Reſponſio. Ambroſ.* Deinde cum illi caſus ſemper ex neceſsitate oriantur, & ad pietatem pertineant, talis vſus non eſt à religione alienus, eo vel maxime, quod, vt poſsint huiuſmodi res ad alios communes vſus deſeruire, debent iterum ferro & igne quodammodo tranſmutari, & ideo moraliter loquendo, iam videntur eſſe omnino aliæ: & ideo nullum eſt incommodum, quod poſtea aliis vſibus deſeruiant.

Quæſitum. Sed quæres, an à contrario ex his rebus, quæ profanis vſibus deſeruierunt, poſsint res ſacræ confici. Aliqui enim exiſtimant, hoc eſſe prohibitum, & Minores habent priuilegium, quo & eis conceſsit Sixtus quartus, vt ſecura conſcientia poſsint conuertere veſtes, & pannos profanos in paramenta, & alios Eccleſiaſticos vſus: ergo tale priuilegium ſupponit, hoc iure communionem licere. *Sixtus IV.* Sed in vniuerſum hoc dici non poteſt: nam conſtat, ſpolia domus profanæ dirutæ poſſe ſanctiſsime dedicari ad templum, vel monaſterium ædificandum. Item ex veſte pretioſa poteſt fieri caſula, vt conſtat ex piorum vſu. Vnde quotieſcunque res profana mutat figuram ſeu artificialem formam, non eſt dubium, quin hoc poſsit fieri. Difficultas vero nonnulla eſſe poſſet, retenta etiam eadem figura, an poſsint res profanæ ad vſus ſacros dedicari. *Quæſito ſatisfit.* Sed in hoc etiam dicendum eſt, ſi ſecundum illam figuram aptæ ſint ad aliquem vſum ſacrum, id poſſe fieri, per ſe loquendo, ſi alioqui non interueniat ſcandalum, vel ſpecialis aliqua indecentia: quia hoc nullibi eſt prohibitum, & per priorem vſum non contrahunt aliquam maculam, & ſi quam videtur moraliter habere quadam extrinſeca denominatione, per benedictionem, vel declarationem ad vſum ſacrum, purgantur: ſic enim conſtat, communes domos in templa eſſe conuerſas: Marcellus enim Papa, domum Lucinæ conſecrauit; *Marcell. Pap.* Vrbanus domum Ceciliæ, nec ſolum vulgares domos, ſed templa idolorum in Eccleſias cõuerſa ſunt, vt conſtat de celebri Romana Eccleſia, quæ (Rotunda) dicitur, quę (Pantheon) prius dicebatur, quam Bonifacius IV. in honorem omnium Sanctorum conſecrauit, & idem conſtat de aliis innumeris, quæ longum eſſet, referre, Idem ergo fieri poteſt in paramentis, & aliis huiuſmodi rebus.

Circa poſteriorem partem huius ſectionis, in primis ſtatuo, ſimiliter & abſolute concedendum eſſe, huiuſmodi res ſacras aliqua conuenienti adoratione, & honore proſequendas eſſe. Itaque quamuis hęc obligatio non ſemper vrgeat, quia eſt per modum affir-

affirmatiui præcepti; tamen non eſt dubium, quin ſuum locum habeat, vel ſemper quoad ſpecificationem, id eſt, quod ſi huiuſmodi res tractandæ ſunt, honorifice tractentur, vel opportunis temporibus, quoad exercitium. Sic autem explicata hæc veritas probatur aperte ex ſeptima Synodo, act.7. in definitione fidei, quæ eſt veluti concluſio rerum omnium, quæ in præced. actionibus diſputata, & adducta fuerāt: definitur autem ibi, ſacris imaginibus ſalutationem & honorariam adorationem adhibendam eſſe, non ſecundum fidem noſtram veram latriam, quæ ſolum diuinæ naturæ competit. Et deinde hāc honorariam adorationem explicat Cōcilium, per comparationem ad librum Euangeliorum, luminaria, & alias res ſacras. Ad quas (inquit) reuerenter accedim⁹, quemadmodum veteribus pie in conſuetudinē hoc adductū eſt. Sicut ergo ex hoc loco, & ex multis aliis, quę in to.1. adducta ſunt, de fide certum eſt, imagines abſolute & ſimpliciter adorandas eſſe, ita idem eſt omnino certum, de huiuſmodi rebus ſacris. Quod ex eodem Conc. confirmatur act. 6. to. 5. vbi Epiph. nomine totius Concilij dicit: Quæcunq; Deo offerūtur aut cōſecrantur, ſiue diuina fuerit venerandæ crucis figura, ſiue ſacer Euangelij codex, ſiue venerandæ imagines, ſiue ſacra vaſa, ea complectimur, & veneramur, vt q ſpem habeam⁹ ſanctificationis ab ipſis reddendæ, & ob id illis adorationem honorificam exhibem⁹: & infra afferuntur optima Gre. Nazianz: Præſepe adora, nam, quæ Deo oblata ſunt, eius participatione, & contrectatione ſancta fiunt. Et tandē adducitur illud, Pſ.98. Adorate ſcabellum pedum ei⁹, quoniam ſanctū eſt: vbi per (ſcabellum) intelligitur arca Teſtamenti, iuxta illud 1. Paral. 28. Paraui domū vbi requieſceret arca Domini, & ſcabellum pedūDei noſtri: & ratio illius metaphoræ colligitur ex 2. Reg.6. vbi dicitur, Deus ſedere in Cherubin ſuper arca: erat n. ſuper arcā inter duo Cherubin, propitiatorium tanq̄ ſedes Dei, & ideo dicitur arca (ſcabellum pedū ei⁹:) ꝙ ſi, vt alij volūt, per (ſcabellum) intelligatur templū, etiam ſic confirmatur, quod intendimus: nam inter res ſacras, de quibus agimus, templa computamus. Vnde Hieron. in ep.18. ad Marcellam; Venerabantur, (inquit) Iudæi ſancta ſanctorum, quia ibi erant Cherubim & propitiatorium, & arca Teſtamenti: ergo multo magis nos venerabimur tēplā noſtra, in quib⁹ Chriſtus Dominus præſens adeſt: & eadem ratio eſt de aliis rebus ſacris. Vnde ponderanda etiam eſt illa ratio (Quoniam ſanctum eſt) quam etiam tetigit Nazianz. dicens: has res fieri ſanctas, per coniunctionem ad Deum, ſeu, quia eius cultui dicatæ ſunt: qui mod⁹ loquendi eſt frequens in Scripturis, Exod.3. Locus in quo ſtas, terra ſancta eſt: & hoc modo dies feſti dicūtur ſancti, Exod.12. & alibi ſæpe, & veſtes ſacerdotales vocantur ſanctæ, Exod.28. Sic igitur hæ res, de quib. agimus, ſanctæ ſunt: ſi ergo ſcabellum pedum Domini adorandum dicitur (Quoniam ſanctum eſt) eadem ratione omnes iſtæ res ſanctæ adorandæ erunt. Hinc Chryſ. hom.20. in 2. epiſt. ad Cor. hortatur fideles, vt honorem debitum præſtēt altari, quod corpus Chriſti recipit, & Ambr. ep.14. dicit, fideles ſolitos eſſe oſculari altaria venerationis cauſa, ſicut ſolemus reliquias, vel imagines oſculari, quod etiam inter ſacrificandum ſolemus oſculari, vt notat Amal. li.3. de Eccl. offic. c.4. propter quod altare (reuerendū) appellatur ab Euſeb. Emiſ. hom.4. de Paſcha, (Sanctum) à Paulino ep.11. ad Seuerum, (Sacroſanctum) ab Ambroſ. li. de iis, qui initiantur, c.28. (Diuinum) à Dionyſio c.3. de Eccleſ. Hierarch. & à Conc. Tolet. XII. c.5. denique vocatur; ſedes corporis & ſanguinis Chriſti; ab Optato Mileuitan. li.6. contra Parmen. vbi immane ſacrilegium Donatiſtarum deplorat, quod altare Dei radere, frangere, & remouere auſi fuerant. Vnde elegāter Greg. Niſſ. orat. de ſancto Baptiſmate: Menſa (inquit) ſanctum altare immaculatū eſt, quod non amplius ab omnib. ſed à ſolis Sacerdotibus, iiſq; veneratibus contrectatur. Similia fere de templis habet Chryſ. hom.30. nu.2. ad Cor. Nonne videtis, quod veſtibula templi huius exoſculantur, illi quidem flectentes, alij autem manu contingentes, & ori manum admouentes? Et de cæteris vaſis ſacris, idem Chryſ. hom.3. ad Eph. & 81. ad populum, & Aug. concio. 2. in 11. Pſ. Et de lib. Euangeliorum, eſſe venerandū docet VIII. Synod. can.3. nam verba Euangelica continet, quæ adoranda eſſe dicit Anaſt. Papa, epi.1. c.1. & in c. Apoſtolica, de Conſecratione, d.1. & hinc manauit illa vetus conſuetudo oſculandi librum, poſtquam Euangelium in Miſſa lectum eſt, vt notarunt Ionas Aurel. l.2. de cultu imaginum, Rup. li. de diuinis officiis, cap.1. Hugo de ſancto Victore, lib.2. de officiis Eccleſ. ca.21. ratione conſtat hæc veritas ex dictis, quia cuilibet rei ſanctæ & cōſecratæ debetur aliqua veneratio: hæ autem res ſunt aliquo modo ſanctæ. Et confirmatur: primo ex his, quæ de veneratione negatiua (vt ſic dicam) dicta ſunt: nam illa cura, quam homo adhibere debet, ne profanas actiones circa huiuſmodi res exerceat, procedit ex debita æſtimatione ſanctitatis harum rerum: ergo ex eadem procedit debita veneratio harum rerum, quando contrectandæ ſunt, vel aliqua actio circa illas eſt exercenda. Confirmatur ſecundo, quia irreuerētia circa huiuſmodi res, eſt peccatum ſacrilegij: ergo è contrario eis debita eſt glorioſa veneratio. Antecedens certum eſt ſecundum communem omniū Theologorum, vt latius tractatur in 2.2. q.99. art.3. vbi & concluſionem hanc docet D. Thom. & totam hanc doctrinam confirmat, quæ magis ex ſeqq. patebit.

Vera latria ſolum diuinæ naturæ competit. — *Epiphan.* — *Nazian.* — *Pſalm.98.* — *1. Paral. 28.* — *Hieron.* — *Nazian.* — *Chryſoſtom.* — *Ambroſ.* — *Amalar.* — *Euſebius. Emiſſ.* — *Paulin.* — *Ambroſ.* — *Dionyſ.* — *Optatus.* — *Greg. Niſſ.* — *Chryſoſtom.* — *Auguſtinus.* — *VIII Synod.* — *Anaſt. Pap.* — *Ion. Aurel.* — *Rupert.* — *Hugo de Sanct. Vict.* — *D. Thomas.*

2 Concluſ. Secundò dicendum eſt, non ſolum exteriorem actum honoris vel adorationis exercendum eſſe circa huiuſmodi res ſacras, verum etiam internam mentis intentionem ad huiuſmodi res eſſe dirigendam. Hanc aſſertionem exiſtimo æquè certam eſſe ac præcedentem, nam ex illa euidenter ſequitur: nam Septima Synodus loco citato dicit, huiuſmodi rebus deberi honorariam adorationem: actio vero exterior circa aliquam rem exercita, ſi non procedat ex intētione & voluntate honorandi illā, non eſt honoraria, quia reuera non eſt verus honor, ſed apparens & fictus. Vnde ſi talis res loqui poſſet, recte diceret illud Iſa.29. Populus hic labiis me honorat, cor aūt eorum longe eſt à me. Dicitur fortaſſe, in ipſomet actu interiori diſtinguendam eſſe duplicem rationem, ſeu voluntatem, vna eſt exercendi actionem exteriorem honoris, verbi gratia, oſculandi, vel ſimile: alia eſt formaliter honorandi. Quando ergo veneramur has res ſacras, volumus quidem actus ipſos exterioris honoris circa illas exercere, & hoc ſatis eſt, vt illas venerari dicamur, quamuis formaliter non intendamus eas colere, aut eis nos ſubiicere, ſed Deo tantum ad cuius cultum ordinantur. Sed hoc & rationi & verbis citati Concilij repugnat. Primum patet, quia actio exterior totam ſuam moralem & ſtudioſam rationem accipit ab interiori: ergo ſi interior voluntas, qua ego volo oſculari calicem, nullo modo eſt voluntas honorandi calicem ipſum, ſed tantum exercendi circa illum eum actum externum in honorem Dei, nō poteſt dici illa actio exterior honoraria, reſpectu calicis, ſed ſolum deoſculatio voluntaria, quæ de ſe indifferens eſt ad honorandum, vel non honorandum, niſi per intentionem interiorem determinetur. Propter quod merito dixit Leontius, relatus in ſeptima Synodo, act.4. In omni ſalutatione & adoratione intentio ipſa requiritur, & ſpectatur. Secundò declaratur exemplo: nam aliter ſe gerit, qui ad honorandum Deum, vel ſe coram illo humiliandum, terram oſculatur, & qui calicem, vel aliam rem ſimilē religionis ergo veneratur, vterq; enim directa voluntate intēdit exteriorem actum deoſculationis exercere circa terram, vel calicem, vt per ſe cōſtat, & tamen qui priori modo oſculatur terram, nulla ratione dici poteſt terrā adorare aut colere, quia nullo modo

VII. Synod — *Leontius.*

modo intendit, illum actum exercere in honorẽ vel cultum terræ: ergo, vt prior vere dicatur calicẽ adorare, neceſſe eſt, vt nõ ſolum velit actum exteriorem illum, quaſi materialiter exercere, ſed ẽt, vt formaliter velit honorare talem rem, alioqui nulla erit inter eos actus differentia, nec magis dicetur, quis adorare imaginem aut calicem, quam terram, quando deoſculatur eam, quod eſt plus, quam falſum & abſurdũ, & contra mentem Concilij & ſenſum oĩm fidelium. Vnde argumentor tertiò: nam tota ratio cultus & intentio colendi pendet ex exiſtimatione: ſed longe diuerſa exiſtimatione pertractamus, aut deoſculamus huiuſmodi res ſacras, quam res alias cõmunes, vel, quam terram, cum deoſculamur eam; de illis n. habemus hanc exiſtimationem, quod aliquo modo ſanctæ ſint, eaq́; ratione debent ſanctè & honorifice tractari: ergo ex hac exiſtimatione ſecundum rectam rationem ſequi debet intentio exercẽdi hos actus externos, circa huiuſmodi res, nõ ſolum animo colendi Deum: ſed etiam animo & intentione colendi ſeu honorifice tractandi res ipſas propter Deum, ſeu (ꝙ perinde eſt) propter ſanctitatem, quã habent ex eo, quod cultui diuino dedicatę ſunt. Quarto argumentor ex varijs locis prædictæ ſeptimæ Synodi, in qua ſæpe huiuſmodi res ſacræ æquiparãtur quoad venerationem & adorationem imaginib. vt ſupra viſum ẽſt, & patet etiam ex act. 4. vbi ex lib. S. Maximi legitur: Salutantes ſancta Euangelia, venerandas Cruces & imagines: & ſubdit Conſt. Epiſc. Cypr. Verbũ ſalutarũt, ſumpſit pro adorarũt. Tharaſ. aũt inferius ſubdit: Verbum illud accipiendum eſſe reuerenda acceptione, nã latria reſeruatur Deo, & poſtea totũ Cõc. animaduertit, imagines ſacris reb. & veſtib. in honore æquiparari. Ac tandẽ adducitur dictum Baſilij: Omne quod in nomine Dñi factum eſt, venerandum & ſanctum eſt. Quin potius ẽt hæretici, qui cõciliabulo Conſtant. prẽſentes fuerant, videntur admiſiſſe adorationem huiuſmodi rerum ſacrarũ, quando conſecratæ aut benedictę ſunt, ꝗuis de imaginib. illã negarent. Vnde act. 6. to. 4. in princ. referuntur hæc verba illius Cõciliabuli, Imaginis appellatio, neq́; precationem ſacrã vllam habet, quæ ſanctificari poſſit. quib. ſignificatur, ꝙ ſi aliquo modo eſſet cõſecrata aut benedicta, poſſet adorari. Ad quod reſpondet Epiphan. ſufficere imaginis repræſentationem abſq́; alia precatione, quod in tomo etiam. 3. ſæpius dixerat. Vnde inter alia dicit: Typus ſalutiferæ crucis ſine ſacra precatione, & ſine dedicatione, apud nos honorabilis exiſtit: ſatisfacit n. nobis figura, qua tunc ſanctificationem accipit, cũ à nobis fuerit adorata. Igitur adoratio harum rerũ conſecratarum certior habebatur, ẽt apud hæreticos: re tñ vera æquiparatur adorationi imaginum, vt Concil. definit, ſ. quoad modum & rationẽ adorandi: quod etiam confirmari poteſt ex 8. Synodo generali, can. 3. Sacram imaginem Dñi noſtri Ieſu Chriſti, & oĩm Saluatoris, æquo honore cũ libro ſanctor. Euangeliorũ adorari decernimus. ſed imagines adorandę ſunt ex intentione & animo adorandi, non tantum prototypa, ſed ẽt imagines ipſæ: ergo & huiuſmodi res ſacræ, de quib. agimus. Minor probari põt, applicando rationes tactas, & præterea ex varijs locis eiuſd. Concil. nam inprimis Baſil. act. 1. in ſua cõfeſs. ſic inquit: Honorifice veneror venerandas imagines ſuſcipio & amplector honoremq́; debitũ eis exhibeo. Apertius Theod. in ſua cõfeſs. Sanctorũ imagines ſuſcipio nõ vt Deos, verũ mentis meæ affectum, quo in illos affectus ſum, hoc modo indicans: Adrian. in ep. relata act. 2. Ex animi (inquit) deſiderio eas veneramur. & infer. poſt ep. Adrian. Thar. Imaginũ picturas ſecundum priſcã Patrum noſtror. traditionẽ recipimus, & has deſiderio adoramus, vt in nomine Chriſti, Deiparæ & Sanctor. factas, ſed apertis verbis teſtamur, nos latriam & fidem noſtrã duntaxat in vnum Deum verũ referre & reponere. & inf. ait Euth. Venerandas imagines ex toto corde cũ debito honore & ſalutari adoratione ſuſcipio, iuxta Patrũ traditionẽ. & Epiph. inf. Recto corde adhæreo, veneror q́; & adoro, & ſimili modo loquũtur alij Patres. Sed inter alia notandũ eſt, illud verbũ Elię: Perfecte eas adorãs: nã ſi adoratio hæc tantũ eſſet in externo actu, & nõ ex animo & intentione, reuera non eſſet perfecta adoratio: imo vt ſupr. dicebã, neq́; eſſet vera adoratio, ſicut, qui exterius colit idolum metu mortis, ſi id non faciat animo adorandi, non eſt ſimpliciter ac vere adorator idoli: & ideo non eſt perfecta idololatria, neq́; incurrit pœnas Eccleſiaſticas cõt. fideles ad idololatriam apoſtatantes, quamuis alioqui mortaliter peccet, exterius fidem abnegando: vera ergo & perfecta adoratio intentionẽ & animũ requirit colendi illam rem, quæ adorari dicitur. Et hoc ẽt declarat verbũ eiuſdem Con. quo huiuſmodi ad orationẽ (honorificam) appellare ſolet, & imagines ipſas (honorabiles) vt ſupr. tactũ eſt: vnde in act. 7. in ep. totius Synodi ad omnes Eccleſ. dicitur: Honorabiliter adoramus & ſalutamus: idem n. ſignificant hæc duo ver. & Conc. Trid. ſeſſ. 25. in decreto de inuoc. & venerat. &c. definit: Sanctorũ reliquijs venerationẽ, atq́; honorẽ deberi, & eas aliaq́; ſacra monumenta à fidelib. vtiliter honorari, & ſimiliter de imagnib. ait: Eis debitũ honorem & venerationẽ impertiendam: verus aũt honor neq́; intelligi põt ſine voluntate honorãdi, propter ꝙ dici ſolet, honorẽ eſſe in honorante, quia vis eius non eſt poſita in exteriori ſigno vel actione, ꝗ ſæpe eſt extra honorantẽ, ſed in interiori exiſtimatione, & intentione: ſine hac ergo null⁹ eſt verus honor, neq́; eſſet circa imagines. Propter quod in eod. Conc. act. 6. in fine, in demõſtratione de imaginũ vtilitate, quaſi ad hanc radicẽ reſpiciendo dicitur: Nos dignas habem⁹ imagines honore ſalutatione & veneratione, debitamq́; illis adorationẽ dare debemus: & infra dãnantur, dicentes: Imagines retinendas eſſe ſolũ ad memoriã, nõ vero ad ſalutationem. Vnde cõfirmatur vlteri⁹, quia ſi intentio adorãtis nullo modo fertur ad imaginẽ (& idẽ eſt de qualibet re ſacra, vt dixi) ſequitur adorationẽ non fieri ad imaginem, ſeu iuxta imaginẽ vel occaſionẽ imaginis, ꝙ eſt incidere re ipſa in opinionẽ Dura. ab omnib. damnatam, dicentis imaginẽ nõ proprie, ſed abuſiue adorari: nõ enim alia ratione illã vocauit abuſiuã adorationem imaginis, niſi quia, licet fiat corã ipſa, vel iuxta ipſã, tamẽ animus adorãtis, vt ſic, longe eſt ab ipſa. Quod etiam parũ, vel nihil differt ab alia opinione aſſerentium, hæc tãtum deſeruire, vt ſigna excitãtia memoriam Dei vel Sanctorum, quia ad præſentiam talium rerũ coluntur. Quod tandem recte explicatur ex differentia inter adorationem, & orationem, nam oratio, licet fiat coram imagine, vel iuxta imaginem, nõ tamen fit ad imaginem, quia imago cum non poſſit percipere verba, aut deſiderium orantis nõ eſt capax orationis, vnde oratio directe & extrinſeca ratione ſua dirigitur ad perſonam intelligẽtem, vt ſic. At vero adoratio, non ſolum fit coram imagine, ſed etiam ad imaginem ipſam: vt Concilia loquuntur: ergo ex intentione adorantis dirigitur externa adoratio ad venerandam ipſam imaginem, & non tantum ad venerandum prototypum in illa, ſeu coram illa, alias nulla eſſet differentia inter illam & orationẽ. Ex his tãdem ſumitur ratio à priori huius veritatis, quia de ratione adorationis nõ eſt, vt res, quæ proxime adoratur, vt materiale obiectum adorationis percipiat honorem ſibi exhibitum per adorationem, quia adoratio nõ ad hoc ordinatur, vt res adorata percipiat mentem adorantis, ſicut oratio, ſed ad hoc ſolum, vt adorans conueniente modo contrectet rem illam, quam veneratur iuxta exiſtimationem, quam de illa habet, vel ad hoc, vt eandem exiſtimationem, quam habet de tali re, ſuis actib. externis manifeſtet, nõ neceſſario ipſi rei, quæ adoratur, ſed alijs, & præſertim ei, propter quem adoratur: hoc autem totum conuenientiſsimè poteſt habere locum circa res etiam inanimatas, quæ alioqui ſacræ vel ſanctæ ſunt, & ideo cultui aliquo dignæ.

Tertio

Marginal notes: *Conſtant. Tharaſ.* — *Epiphan.* — *VIII Synod generalis.* — *Baſil.* — *Theodoſ.* — *Adrian. Tharaſ.* — *Euthym.* — *Epiphan.* — *Opinio Durandi ab omnibus damnata.* — *Differentia inter adorationem & orationem.*

3.Concluſio. Tertio, iuxta doctrinam ſupra datam de imaginibus & de adoratione Euchariſtiæ, dicẽdum eſt, adorationem harum rerum ſacrarũ, quamuis pertineat ad eandem virtutẽ, qua Deus ipſe colitur, tñ in eo ordine eſſe reſpectiuã & imperfectam, comparatam ad latriam abſolutam, quę ipſi Deo ſecundũ ſe debetur. Hæc concluſio conſtat, primo ex doctrina, prædictis locis tradita. Secundo colligitur ex varijs locis prædictæ VII. Synodi: nam act. 6. tom. 5. §. Papæ, quanta inſania inter alia dicit Epipha. Habemus item & alia plurima conſecrata vaſa, hæc, quia in nomine tuo facta ſunt, & conſecrata exoſculamur. & idẽ dicitur de imaginib. & ſæpiſsimè in eod. Conc. præſertim act. 6. to. 4. non longe à principio, ait Epipha. imaginis honorem in primũ exemplar reuerti, & ibid. ſumit argumentum à contrario: nam, qui typum alicuius cõtumelia afficit, in eum quẽ typus repræſentat, iniurius eſt, & ad hoc citantur Baſil. Chryſ. & alij inferius tom. 5. & ab Adrian. P. in ep. act. 2. & ad idem refertur Anaſtaſ. Epiſc. Theopoleos, Act. 4. & Cyril. Hieroſ. & Simon Stillita, Act. 5. & deinde in Act. 7. in definitione fidei, & poſt illam in acclamationib. Patrum eod. modo explicatur tota hæc adoratio, ſ. per reſpectum ad alium, vt notauit ẽt Photius Patriar. Conſtant. in lib. de VII. Synodis, circa ſeptimam, vbi inter alia, inquit; Omnib. perſpicuum eſt, honorem imaginibus habitũ ad eos tranſire quos illæ referunt. & inf. dicit, imaginem adorandam, atq; colendam ad honorẽ & & venerationem illius, quẽ ipſa refert, & ſubdit: Cũ adoratio atq; honor adhibeatur eod. modo, quo in alijs ſacris notis & formis ſanctiſsimæ latriæ vtimur, neq; n. in illis conſiſtimus, honoremq; & adorationẽ cõcludimus, neq; ad alios diuerſos ac varios fines diſtrahimur: ſed per diuerſum, & ſingularem ipſorum cultum, & adorationem, quæ cernitur, ſacra cõtinentiq; ac minime diuiſa ratione, animos noſtros ad inuiſibilem illã, ſingularemq; atq; vnicam diuinitatem dirigimus. & inf. ſubdit; Sic & Sanctorũ templa & ſepulchra, reliquias fideliter adoramus. & inf. Et ſi quid hic in myſticis & ſanctis noſtris ſacrificijs ſimile eſt ꝑ munus & gratiam in illis exhibitã, pręcipuum authorem & principẽ cauſam agnoſcimus ac cõmendam⁹. Eſt igitur quoad hoc ead. ratio de his reb. ſacris, quæ de imaginib. ſicut ergò adoratio imaginũ eſt reſpectiua, ita ẽt hæc. Ratio vero eſt ſupra tacta in principio ſectionis, quia res inanimatæ nõ ſunt capaces honoris & adorationis propter ſeipſas, quia nõ ſunt capaces propriæ excellentiæ, aut intrinſecæ ſanctitatis, ſed tantũ per quandam denominationẽ, ſeu relationem extrinſecam, vt ſuperius ẽt in his reb. de quibus agimus, declaratũ eſt: ergo neq; etiam ſunt propter ſe capaces adorationis, ſed tantum propter aliud, talis enim eſt adoratio, qualis excellentia vel ſanctitas: eſt ergo legitima adoratio harum rerum, reſpectiua tãtum. Præterea, quod hæc adoratio pertineat ad eandem virtutem, qua colitur Deus, probatur, quia tota ratio adorandi has res, eſt diuina excellẽtia, ad cuius cultum & ſacrificium, templa, altare, vaſa ſacra, & omnia ſimilia ordinantur: ergo eadem virtus, quæ inclinat ad colendum Deum, inclinat ad venerandum hæc omnia propter Deum. Tandem, quod hæc adoratio ſit minor, quã latria, ſæpe traditur in prædicto Concil. Act. 2. poſt epiſtol. Adriani, Act. 4. ſæpiſsime, præſertim in confeſsione fidei totius Concil. quæ in fine habetur: ac tandem Act. 7. in ipſa definitione fidei. Et ratione patet, quia adoratio propter rationẽ extrinſeçam, multo minor eſt, quam propter intrinſecam excellẽtiam, vt per ſe manifeſte patet, ſed perfecta latria illa eſt, quæ datur Deo propter intrinſecam & ſummam excellentiam: hæ autem res ſacræ ſolum adorantur propter excellentiam extrinſecam Dei: ergo earũ adoratio minor eſt, quam latria. Vnde etiam intelligitur, quomodo hæ res dicantur in prædicto Concil. non adorari in ſpiritu & veritate: non n. ideo hoc dicitur, quia adorentur in ſolo corpore & falſitate, alioqui vt dicebamus: ficte tantũ & ſpecie tenus adorentur, quomodo videntur exponere, qui dicunt, ideo non adorari in ſpiritu & veritate, quia, licet corporalis actio adorationis circa illas exerceatur, tñ intentio adorantis ad illas nullo modo refertur: dicuntur ergo, nõ adorari in ſpiritu & veritate, quia animus adorantis eis non ſubijcitur, tanq̃ ſeruiens propter ſeipſas, ſed tanq̃ ſeruiens Deo in ipſis, vel tãquam ſeruiens ipſis propter Deum: vtrũq; enim recte dici & fieri poteſt, nã, licet humana natura, quæ dignior eſt inſenſibilib. rebus, illis ſubijci nõ debeat, in eis ſiſtẽdo, ſeu propter ſeipſas, tamẽ propter rem excellentiorẽ rationabiliter poteſt eis ſubijci aut ſeruire, conuenientem honorẽ eis tribuendo, & tunc non dicitur, eis ſeruire in ſpiritu & veritate, ſed illi, propter quẽ has res veneratur, & honorifice tractat. Vnde Germ. Patriarch. Cõſtant. in epiſt. relata in ſeptima Synodo, Act. 4. Hæc, inquit, Imaginum apparatus ratio eſt, non quod nos adorationẽ in ſpiritu & veritate, incõprehenſibili & inueſtigabili deitati decentẽ in manu factas imagines, aut in opera hominũ arte facta, aut ſane in ea, q̃ ſubſunt Deo, ſiue viſibilia ſint, ſiue inuiſibilia, transferre ſtudeamus, verum, vt dilectionem noſtram, quam iuſte in ſanctos Dei ſeruos habem⁹, per iſtum modũ exhibeamus, & per honorationẽ illorũ in eum, qui per illos glorificatus eſt, quiq; illos glorificauit in confeſsione omnipotentiæ ſuæ, Chriſtũ ſcilicet, glorificationẽ & cultũ referim⁹. Quin potius ex his verbis, & ex multis alijs eiuſdem Concilij intelligitur, non ſolũ res inanimatas, verum etiã nec Sanctos ipſos eſſe adorandos in ſpiritu & veritate: nemo autẽ negabit, quando Sancti adorãtur, intentionẽ honoris & cultus ad eos immediate dirigi: ergo non negatur adoratio in ſpiritu & veritate, quia poſita ſit in actu externo ſine intentione cultus, ſed quia nõ tendit in rem adoratam, tanquam in vltimum terminũ adorationis, in quo mens fidẽ ſuam, & ſpem collocat. Deniq; adoratio in ſpiritu & veritate, idem eſt, quod adoratio latriæ perfectæ, & abſolutæ, & ideo action. 6. tom. 4. §. Ex his, Epiphanius veros adoratores vocat, qui in ſpiritu & veritate Deum colunt, & propterea nõ ceſſant imagines amplecti & venerari: & in §. ſequente ait: Nos ſupernis honorib. magnificare Sanctos: ſyncerã aũt & inuiolatã fidem & cultũ in ſpiritu & veritate ſoli Deo offerre, minime vero creaturis illis, quæ ſunt ſub cœlo.

Difficultas. Ex his ſatis reſponſum eſt ad fundamentũ ſeu rationes dubitandi tactas in principio ſectionis. Vna v. ſuboritur difficultas, quæ, licet in citatis locis tacta ſit, tamen, vt multis amplius ſatisfaciamus, & varias locutiones prædictæ 7. Synod. exactius declaremus, preſsius hic eſt vrgenda & examinãda. Difficultas ergo eſt, quia ſequitur ex dictis nos diuidere & multiplicate adorationes: nã vnã dicimus tribuendã, eſſe Deo, quam abſolutam, & perfectã latriam vocamus: aliam vero reb. ſacris, quã vocamus reſpectiuam, vel ſecundariam, atq; imperfectam latriam: conſequens aũt videtur falſum, & contra prædictum Concil. in quo ſæpiſsime dicitur, ideo adorationem hanc legitimã eſſe, quia per eam non diuiditur imperium, neq; honor, quia tota illa adoratio, tendit in Deum, & ab illius adoratione nõ diuiditur. Vnde ſunt illę frequẽtes locutiones: Imagini honor exhibitus ad ipſum ꝓtotypum refertur. & illa: Adorantes, nõ ad ea, quæ oculis repræſentantur, reſpicimus, ſed ad ea, q̃ per res ſignificantur: Vnde eſt ẽt illud Adriani, in ſua ep. Act. 2. Nõ in colorib. & tabulis honorem cõſtituentes, ſed eorũ prædicantes gloriam, quorum appellationes imagines referunt, & ibid. ex Greg. Niſſ. refertur, animũ adorantis reduci debere ad cõtemplationem primi exemplaris, & Chryſ. dicens, Quando imago Imperat. in ciuitatem infertur, populus non imaginem honore proſequitur, ſed veluti pręſentiam regiã ſuſcipit, & hoc mõ dicitur ibidem, q; hæc veneratio per recordationẽ exhibetur, & ſimilia habentur in actione Adrianus. Greg Niſſ. Chryſoſt.

Epiphan. Baſil. Chryſoſt. Adrian P. Anaſtaſ. Cyril. Hier. Sim. Still. Res inanimatæ non ſunt capaces honoris propter ſe ipſas.

ne tertia in epiſtol. Orientalium, circa finem, quam legati Pontificis poſtea laudat, dicentes: In omnibus conſentire cum Epiſtola Adriani. Similia leguntur in Act. 4. in epiſt. Nili ad Olympiodorum, & citantur
Nilus. Chryſoſt. & Athanaſ. Et Baſilius, pręſertim lib. de Spi-
Baſil. ritu ſancto, c. 17. dicens: Adorationem Imperatoris & imaginis eius, eſſe vnā, quia ſicut eſt vnum imperium: ita imaginis honor ad primum, veluti fontem
Germ. dirigitur. & ſimilia leguntur in epiſt. Germ. & in his, quæ ex Leontio, ead. Act. 4. referuntur. Vbi ſpecialiter notari poſſunt illa verba: Non illi honorantes, ſed Patrem deſiderantes ac venerantes; quæ in reliquijs
Greg. dicuntur. Eadem fere habentur in epiſt. Gregorij ad Herm. eadem act. 4. & 5. in diſputatio. Leontij cum Iudæo, & in dictis Ioannis Theſſalonicenſis, & in act. 6. tom. 2. Ac deniq; Act. 7. in ipſa fidei definitione dicitur: Imaginis honor in prototypum reſultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoq; deſcriptum argumentum. Nec refert, quod in his locis fere ſemper ſit ſermo de imaginibus, quia, vt oſtendimus, imaginum & harum ſacrarum rerum adorationes æquiparantur, eadēq; eſt vtriuſq; ratio. Et cōfirmatur primò, quia imago Dei, vel res ſacra, nūq; legitime adorari poteſt, quin in ipſa adoretur Deus, vt conſtat ex omnib. citatis teſtimonijs, ſed quotieſcūq; adoratur Deus, illa eſt perfecta, & abſoluta latria: ergo alia ſecundaria latria eſt conficta, quia nunquā hæres poſſunt adorari, niſi adoratione, quę procedat ex perfecta latria interiori. Et confirmo ſecundo: nam, ſi prę-ter hunc modum adorandi poteſt eſſe alius: interrogo de quo loquatur ſeptima Synodus in ſua definitione? nam cum illa vnica ſit, & ſimplici eorundem verborum tenore tradatur, non poteſt de publico, ſed de vno tantum adorationis genere intelligi. Rurſus, cum illa definitio ſit veluti concluſio omnium, quæ in eodem Concilio diſputata fuerant, & adducta, neceſſe eſt, & illam intelligi modo conſueto locutionibus omnibus Sanctorum adductis in ſuperioribus actionibus, & è conuerſo omnia, quæ prius allegata fuerunt, intelligi iuxta ſenſum illius definitionis. Aut ergo illa definitio intelligitur de adoratione ſecūdaria & reſpectiua, aut de abſoluta, & primaria. Primum dici non poteſt, tum quia in ſuperioribus actionibus ſæpius declaratum fuerat ex Patrū ſentētijs, imagines adorari eadē adoratione, qua exemplaria: illa autē adoratio eſt perfecta, & abſoluta: tum etiam, quia in eadem definitione ſubditur talis ratio hui⁹ adorationis, Imaginis enim honor in prototypū reſultat, & qui imaginem adorat, in ea adorat quoq; deſcriptum argumentum. At verò, quando in imagine Dei adoratur Deus, illa eſt perfecta & abſoluta latria: ergo, iuxta mentem Conc. ſermo eſt de tali adoratione, & per eam dicitur imago adora-
Conc. Trid. ri. Tum deniq;, quia Con. Trid. ſeſſ. 25. loco citato, ita videtur, tam rem ipſam, quam ſeptimæ Syn. definitionem explicare, dicens: Imaginib. debitū honorem & venerationem impertiendam eſſe, non quod credatur ineſſe aliqua in ijs diuinitas vel virtus, propter quam ſint colendæ, vel ꝙ ab eis ſit aliquid petēdum, ſed quoniā honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illa repræſentant, ita vt per imagines, quas oſculamur, & arā, quib. caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorū illæ ſimilitudines gerunt, veneremur, id ꝙ Concilio-
2 Nic. Syn. rum, præſertim vero Secundæ Nicenæ Synodi decretis cōtra imaginum oppugnatores eſt ſancitū. Conſtat autem hanc adorationem, quam his verbis Cō-
Cōc. Nicen. cilium explicuit, eſſe abſolutam & perfectā: ergo de illa locutū eſt etiam Con. Nicen. Erga illa ſecundaria adoratio, & reſpectiua, non habet fundamentum in his Conc. neque aſſerenda eſt.

Ad principalem difficultatem reſpōdetur, in nulla opinione negari poſſe, quin adoratio imaginis & exemplaris, reliquiarum & Sanctorū, quorum ſunt reliquiæ, rerum ſacrarum, quæ ad cultum Dei, deputantur, & ipſius Dei, aliquo modo vna ſit, & aliquo modo duplex: Vna quidem propter omnia adducta difficultate propoſita, & quia vt Ariſtoteles dixit, vbi eſt vnum propter aliud, ibi eſt vnum tantum: cō- *Ariſtot.*
ſtat autem in præſente vnum propter aliud adorari, verbi gratia, vaſa vel tēpla ſacra propter Deum. Duæ autem, quia in illo Conc. ſæpe dicitur, imagines, verbi gratia, honorifice eſſe adorandas, latriam autē ſeu diuinam venerationem eis non eſſe exhibendam, vt patet ex Actio. 6. tom. 2. parum à principio, & ſæpe alias. Vnde in Act. 4. hæc verba referuntur ex Anaſtaſ. Epiſ. Theopoleos. Nemo offendatur in adorationis vocabulo, ſiquidem & homines & ſanctos Angelos adoramus, non aut ꝙ eis latriam, hoc eſt, cultum diuinum exhibeamus. Et adducit illud Deutero. 6. Deum tuum adorabis & illi ſoli latriā præſtabis; (vt ipſe legit) ponderans excluſiuam dictionē additam eſſe in verbo, (latriam) non in verbo (adorabis.) Vnde concludit. Quam ob rem adorare licet: quid enim aliud eſt, quā honoris alicui exhibiti veluti emphaſis adoratio, latria vero nequaquam, &c. Nec refert, quod hoc loco ſermo eſt de adoratione Dei & Sanctorum, quas certum eſt duas eſſe: tum, quia in eodem Concilio ſæpe cōparatur adoratio imaginum adorationi Sanctorū, & adoratio Sanctorū dicitur aliquo modo eſſe vna cum adoratione Dei, quia adoratio Sanctorum ad Dei honorem refertur, & in Sanctis adoratur Deus vt patet ex locis ſupra adductis, tum etiā, quia eodem modo diſtinguuntur in eodem Cōcilio, adoratio imaginis, & latria, vt patet ex Tharaſio poſt e- *Tharaſius.*
piſtolam Adriani, in Actio. 2. & in Act. 6. in fine, in demonſtratione de imaginum vtilitate: Vbi ſic dicitur: Quapropter non indignas habebimus imagines honore, ſalutatione, & veneratione, debitamq; adorationem illis dare debemus, ſiue igitur placebit, ſalutationē ſiue adorationem appellare: idem profecto erit, modo ſciam⁹ excludi latriam. Hæc enim eſt alia à ſimplici adoratione, vt ſæpe alibi eſt oſtenſum. Si ergo eſt alia & alia, neceſſe eſt aliquo modo eſſe duas. Varijs ergo modis poteſt intelligi, ꝙ ſit vna, & duplex hæc adoratio. Primò, quod ſit vna realiter, ſeu phyſice: Duplex autē moraliter, in hoc ſenſu, quod res ſacra, & Deus vno met actu externo adorantur, & hoc modo dicitur adoratio vna phyſice, ſeu realiter, tamen, quia illa exterior adoratio reſpectu Dei fit ex intentione cult⁹ eius; reſpectu vero calicis vel alterius rei ſacræ, non ita fit ex intentione cultus eius, ſed ſoli⁹ Dei, qui in illa, vel per illā rem adoratur: ideo moraliter illamet actio eſt latria reſpectu Dei; non vero reſpectu calicis: Hæc tamen expoſitio ſatis reiecta eſt ex ſuperioribus: Eſt enim contra mentem Concilij, & contra rationem; nam licet iuxta illam recte intelligatur, quomodo illa actio ſit latria reſpectu Dei, non autem reſpectu calicis, non tamen ſaluatur, ꝙ reſpectu calicis ſit vera adoratio, qua, ſecluſa intentione, nullus verus honor alicui deferri poteſt: non ergo erit ibi duplex adoratio moralis in vna actione reali, ſed poti⁹ vnamet actio, reſpectu vnius erit adoratio, & non reſpectu alterius, ſicut diximus ſupra de oſculatione terræ in honorem Dei: illa enim eſt adoratio reſpectu Dei; non vero reſpectu terræ, quia non ea intentione fit. Secūdo ergo modo poteſt è conuerſo dici hæc adoratio duplex actu reali ac phyſico: vno verò moraliter ſeu radicaliter in vno habitu, aut ratione formali cōmuni, aut fine, quo modo dilectio Dei & proximi dici poteſt vna charitas, quamuis nō admittamus, Deum & proximum vno actu diligi, quia vna Dei bonitas, eſt ratio diligendi Deum & proximū, & ita eſt vtriuſq; vna charitas habitualis, & vna dilectio propter relationem ad eandem perſonam, propter quam cæteræ diliguntur. Et ſimile exemplū eſt in intentione finis & electione medij propter finē: nā eſto, phyſice & realiter nō ſint vnus actus intētio & electio, nihilominus ille cenſetur eſſe vnus motus moraliter, vnus ratione vni⁹ termini vltimi, qui eſt

ratio tendendi in reliqua, & ratione etiã vnius principij, ſeu vnius habitus & inclinationis. Et hæc expoſitio in rigore poſſet ſufficere ad vnitatem requiſitã inter adorationem Dei, & rerum ſacrarum, vel imaginũ eius, &c. vt talis adoratio ſancta ſit, & conformis rationi, quandoquidẽ tota tendit formaliter in Dei honorem, quatenus ipſe eſt ratio, propter quam cætera omnia adorantur, vnde non diuiditur imperium, ſed vnitur potius in vna Dei maieſtate, quæ eſt ratio adorandi cætera, & in vna radice inclinante ad Dei cultũ, ex qua prouenit, vt etiam in veneratione habeantur omnia, quæ ad Dei cultũ ſpectãt, ſicut nõ diuiditur charitas ſeu amicitia ex eo, quod diligatur proximus propter Deũ, ſed vnitur poti⁹ in Deo: phyſica enim illa diſtinctio actuũ parum ad rem moralẽ refert, nec diuidit animum eius vel intentionem aut æſtimationem, quando omnia in vnum tendunt, & hoc reuera eſt, quod præcipue intendit Concilium.

Concilij intentio. Vlterius vero addo, hanc adorationem non tantũ habitu eſſe vnam, ſed etiã actu reali & phyſico, quãuis ſemper ſit aliquo modo duplex. Et quidem, ſi ſolum eſſet ſermo de actu exteriori, nulla eſſet difficultas: nam conſtat eodem actu exteriori poſſe ſimul Deum & imaginem, ſeu rem ſacram coli, qui habebit duplicem rationem adorationis, ſi à duplici actu interiori procedat, vt facile fieri poteſt. Sed non loquimur tantum de actu externo, ſed etiam de interno, in quo etiam eſt verum quod diximus. Quod vt explicemus, duo extrema cauenda ſunt. Primum eſt dicentium, has adorationes in actib. internis ſemper eſſe phyſice & realiter diſtinctas, ſolumq; habere vnitatem moralem ſeu radicalem iuxta ſuperiorem interpretationem, & hoc ſentit Gab. in 3. d. 9. cuius ſententia nobis non placet, quia nullam inuenimus repugnantiam, vt hoc fieri poſſit interdum vno actu interno, quo poſito melius explicantur plures Conciliorum locutiones ſupra adductæ, vt ſtatim etiam dicetur. Aliud extremum eſt, has adorationes ſemper & neceſſario debere fieri per vnum ac eundem actum interiorem, ita vt non poſſit recte ac honeſte adorari imago Dei, vel calix verbi gratia, niſi per interiorem actum apprehendatur Deus, vt adorandus cum calice, ſeu vt adorandus in calice, & per calicem: calix autem vt coadorandus etiam ſuo modo propter Deum. Cuius ratio reddi poteſt, quia non poteſt honeſte adorari calix: quin Deus ſit ratio adorandi illum, non poteſt autem Deus eſſe ratio adorandi, quin etiam ſimul ſit res adorata, quia in volũtate quidquid eſt ratio volendi, eſt etiam obiectum volitum vt quod, vt multi exiſtimant, & hoc ſignificatur in locutionibus adductis ex ſeptima Synodo, cum dicitur, totum hunc honorem referri in Deum, qui in talibus reb⁹ adoratur. Sed hoc etiam extremũ eſt falſum, vt oſtendam: media itaque via tenenda

Sententia authoris. eſt. Exiſtimo ergo hunc modum adorandi rem ſacram & Deum per vnum actum, quo vtrumque adoretur, vt obiectum quod, eſſe poſſibilem & honeſtum ac licitum. In quo recedo à priori extrema ſententia, & hoc late probaui, tractando de imaginibus, & reliquijs in 1. tom. Eſt autem eadem ratio in rebus ſacris: de quibus nunc agimus. Et patet breuiter, quia hoc modo probabilius eſt, Deum & proximum poſſe amari vno actu, & ſimiliter finem & medium. Item idem actus poteſt habere duplex materiale obiectum, vnum primarium, & aliud ſecundarium, vt eadẽ viſio eſſe poteſt Dei, & creaturarum in Deo: ergo & in præſenti ſimiliter. Tandem ex re ipſa declaratur: nam Deus & res ſacræ in ratione obiecti adorabilis poſſunt apprehendi cum mutuo quodam reſpectu: nam & res ſacra colitur propter Deum, & Deus colitur in re ſacra, ſeu per rem ſacram: ergo totum hoc poteſt mente cõcipi per modum vnius obiecti, & voluntas poteſt in vtrumque tendere vnico ſimplici motu propter mutuam habitudinẽ, quam hæ res inter ſe habent. Vel aliter, quia Deus & res ſacræ adorantur propter excellentiã Dei, poteſt vtraq; illa res apprehendi, vt informata vnica excellentia Dei, & voluntas vnico motu tendere in vtramq; per modum vnius adæquati obiecti materialis adorabilis: eſt ergo hic modus adorationis poſſibilis. Quod autem licitus ſit, per ſe notum eſt ex dictis, quia vtraque illa res adoratur illo actu, prout ſecundum rectã rationem adorabilis eſt. Item, quia ſi duobus actibus illo modo adorarentur, licite fieret: ergo & vno actu: nam hoc nihil variat honeſtatem moralem. Tãdem, quia de hoc modo adorationis videtur loqui Patres, cum dicunt, adorãdo has res vel imagines in eis adorari exemplaria ſeu perſonas, propter quas coluntur. Et tũc ille actus adorationis interioris, quamuis realiter vnicam habeat ſpeciem, tamẽ moraliter, vel ſecundum diſtinctionem rationis & inadæquatos cõceptus, dici poteſt duplex adoratio: nam ille actus, vt terminetur ad Deum propter ſe, eſt latria abſoluta & perfecta: prout vero terminatur ad rem ſacram propter Deum eſt adoratio reſpectiua, eſt latria ſecundũ quid, ſicut, quãdo vno actu diligitur Deus propter ſe & proximus propter Deum, ille act⁹, prout terminatur ad Deum eſt dilectio abſoluta & ſuper omnia: vt terminatur vero ad proximum, eſt reſpectiua, & nõ ſuper omnia, ſed infra Deum, & hoc modo facile cõciliantur, & intelliguntur omnia dicta illius Concilij. Ex hoc vero vlterius ſequitur (vt exiſtimo) euidenter poſſe hoc genus adorationis fieri diuerſis actibus, imo & re ipſa poſſe interdum ſeparari hos adorandi modos, in quo recedo à poſteriori extrema ſententia: declaratur autem & probatur: nam primo manifeſtum eſt, interdum poſſe abſolutam Dei adorationem fieri ſine reſpectiua adoratione aliarum rerum ſacrarum, non ſolum quando per ſe conſideratur Deus ſine vllo concurſu, vel occaſione harum rerum ſenſibilium, ſed etiam quando ex illis excitatur animus ad adorandum Deũ, eo modo, quo Duran. ſentit, adorari exemplar ad præſentiã imaginis, non adorata proprie ac per ſe ipſa imagine, vel etiam eo mõ, quo dicebat opinio ſupra recitata, exteriorẽ actionem adorationis fieri corã imagine vel re ſacra: totam vero mentis intentionem ad Deũ, ſeu exemplar dirigi: nam, licet prædictæ ſententiæ in hoc falſæ ſint, quod negant imagines, vel res ſacras eſſe adorabiles, alio vero ac proprio modo adorationis: tamen ille modus, quem ponunt adorandi Deum vel exemplar, non eſt impoſſibilis, nec falſus, nec illicitus, quia cum exercitium adorationis voluntarium ſit & liberum, poteſt homo ſuo arbitrio præſcindere vnam rem ab alia, ſeu vnum obiectum materiale ab alio, & ita dirigere mentis intentionem ad adorandum vnum præciſe, non coadorato alio, etiam ſi fortaſſe occaſio ſumpta ſit ab alio obiecto ſenſibili, quod memoriam excitauit. Et declaratur exemplo: nam, licet Euchariſtiæ ſacramentum, vt conſtat ex Chriſto & ſpeciebus vnico actu & animi motu adorabile ſit, ita vt ſpecies ſimul cum Chriſto coadorentur: nihilominus poteſt homo mente præſcindere, & Chriſtum ibi ſub ſpeciebus latentem conſiderare, eumque ſolum ac præciſe adorare, non coadoratis ſpeciebus ex intentione ſua, quamuis exterior actio in præſentia ſpecierum exerceatur: nam in hoc nulla eſt repugnantia, & totum pendet ex hominis libertate. Eſt ergo hic modus poſſibilis. Quod autem licitus ſit, probatur, quia neque eſt malus ratione eius, quod in eo omittitur, neque etiam ratione eius, quod per eum fit: ergo per ſe non habet vllam malitiam, & alioqui habet bonum & honeſtum obiectum. Ergo per ſe bonus eſt. Aſſumptum declaratur & probatur, quia in eo actu omittitur propria, ac per ſe coadoratio imaginis vel rei ſacræ: hæc autem omiſſio non ſemper mala eſt, quia non omittitur ex aliquo errore: præterea, ſcilicet, quod mala exiſtimetur, ſed ſolum, quia animus omnino appellatur ad ſuperioris rei conſiderationem & reueren-

Idem actus poteſt habere duplex materiale obiectum.

Alia authoris ſententia.

Opinio Durandi.

Modus adorandi poſſibilis & licitus.

uerentiam, quod licite facere poteſt, quia nullam habet obligationem exercendi ſemper adorationem circa rem ſenſibilem, etiam ſi ſacra ſit, & ex illa ſumat occaſionem adorandi Deum, quia hoc præceptum, vel nullum eſt, quod abſolute obliget ad exercitium actus, ſed ſolum ad ſpecificationem, ſi homo velit illũ exercere, vel ſi eſt aliquod, illud eſt affirmatiuum, & non obligat pro ſemper: ergo ratione illius omiſſionis, ſeu præciſionis, non eſt actus malus: aliunde vero per illum actum colitur Deus adoratione abſoluta & perfecta, illi debita propter eius excellẽtiam, vt proponitur: ergo ille actus ratione eius, quod per eum fit, non eſt malus, ſed potius ex obiecto bonus, neque intrinſece includit aliquam circumſtantiam, quæ inficiat.

Simili diſcurſu probari poteſt adorationem reſpectiuam harum rerum ſacrarum eſſe ſeparabilem ab adoratione abſoluta latriæ ipſius Dei, talemque adorationem ſic exercitam eſſe licitam. Et primum quidem, ſcilicet, hoc eſſe poſsibile, probatur primo ipſo vſu & experientia, frequentiſsime enim tractamus has res ſacras religioſa veneratione, non exercendo proprium, & abſolutum actum latriæ circa Deum ipſum, vel Chriſtum: tũc ergo exercemus ſolam adorationem reſpectiuam, quam ſeptima Synodus vocauit ſimplicem adorationem à latria diſtinctã. *VII. Synod.* Antecedens videtur adeo euidens experientia, vt à nemine negari poſsit, ſed declaratur amplius, quia abſoluta Dei adoratio eſſe non poteſt, ſine actuali conſideratione abſoluta ipſius Dei & excellentiæ eius: ſæpe autem veneramur has res ſine tali actuali memoria & conſideratione Dei: ſed ſolum, vel confuſe apprehendendo has res, vt ſacras & religioſas, vel ad ſummum conſiderando illas, vt cultui diuino dicatas. In quo non conſideratur Deus, vt per ſe adorabilis eſt, ſed ſolum, vt extrinſece facit adorabilem rem ſuo cultui dicatam, ſeu (quod idem eſt) vt eſt ratio adorandi illam. Declaratur etiam hæc experientia in hunc modum: nã longe aliter veneramur calicem vacuum, vel plenum Chriſti ſanguine, quãdo enim hoc poſteriori modo illum apprehendim⁹, ſtatim exercemus actum perfectæ latriæ, quo tendimus in ipſum Chriſtum, vt obiectum primarium, & abſolute adoratum: cætera vero ipſi coadorantur: quando vero apprehendimus calicem vacuum non excitamur ad talẽ adorationis modum, ſed ſolum ad reuerenter tractãdam rem illam, quia vt ſacrã & religioſam illam apprehẽdimus: ergo ſignũ eſt, in hoc poſteriori genere adorationis, cõmuniter loquẽdo, non exerceri perfectam & abſolutam latriam circa Deum vel Chriſtum, ſed ſolum reſpectiuam circa res ſacras. *Differentia inter imagines & res ſacras.* In quo eſt obiter notanda differentia inter imagines & res ſacras: nam licet in hoc conueniant, quod etiã imagines ſunt adorabiles ſola adoratione reſpectiua, vt alias diximus, tamen ſi imago propriũ imaginis officium exerceat, nunquã adoratur, quin prototypo in ea primario & abſolute adoretur, quia proprium officium imaginis eſt, referre ſuum exemplar. Vnde ſi interdũ ſola imago honoratur, vt materiale obiectum, quod adoratur, potius ſumitur vt res quædam ſacra, quam formaliter & in actu exercito, vt imago, & quia prior vſus imaginis proprior eſt & frequentior: ideo prior modus adorãdi imaginem frequentior etiam eſt: *Proprius vſus rerum ſacrarum quis.* munus autem & propri⁹ vſus rerum ſacrarum, de quibus modo agimus non eſt referre, aut repræſentare Deum, ad cuius cultum ordinantur, ſed ſolum deſeruire, aut eſſe inſtrumẽta ad aliquod miniſterium diuini cultus, vel ad illud eſſe conſecrata, ſeu benedicta, & ideo frequentior modus venerandi has res eſt ſolum per reſpectiuam adorationem abſque formali, & propria tendentia mentis & intentionis in Deum ſecundum ſe, & hæc eſt valde notanda differentia & intelligenda varia dicta de adoratione imaginum: & harum rerum ſacrarum, & ad reddendam rationem huius experientiæ, quæ, vt opinor, negari non poteſt, & ſufficiens eſt ad probandum, quod intẽdimus. Sed præterea probatur ratione ſumpta ex generali principio, quod in *Notatu dignum.* voluntate, non ſemper ratio volendi, eſt volita, vt quod, formaliter & proprie, ſed ſolum virtualiter, quatenus eſt ratio volendi aliud, quod patet exemplis: nam primo in intellectu aſſenſus ſcientificus cõcluſionis non verſatur circa principia tanquam obiectum quod, ſeu cui intellectus aſſentitur: imo nec ſemper requirit talem actualem aſſenſum principiorum, quãuis ſemper nitatur ipſis principijs, tãquam rationi aſſentiẽdi, & qui credit articulum fidei, vt reuelatum à Deo, non ſemper actu credit, Deum eſſe primam veritatem tanquam obiectum creditum vt quod, quãuis illi veritati nitatur, vt rationi aſſentiendi. Deinde in voluntate, quãuis proximus ametur propter Deum, non quoties amatur proximus illo amore reſpectiuo, neceſſe eſt amari formaliter Deum, vt obiectum quod diligitur, & idẽ eſt electione medij propter finem, quæ non ſemper requirit actualem intentionem, quæ formaliter tendat in finem vt obiectum volitum vt quod.

Ratio autem generalis eſt, quia non eſt neceſſaria *Ratio quædã generalis.* connexio inter obiecta dicto modo volita: nam vt vna res ſit ratio volendi vel colendi aliam, ſatis eſt, quod intellectus apprehendat reſpectum vnius ad aliam, & iudicet, hanc rem, quæ ad aliam habet reſpectum, eſſe amabilem vel honorabilem ratione illius termini, quem reſpicit: quo poſito iudicio poteſt voluntas immediate ac præciſe ferri in obiectum illud ſub ea ratione reſpectiua, hoc enim nullam repugnantiam inuoluit, vt per ſe notum videtur, & pendet ex libero exercitio actuum voluntatis: ergo poteſt ita fieri, vt in præcedente puncto argumentabamur. Imo ſuppoſita tali apprehenſione & iudicio hic modus operandi eſt magis connaturalis voluntati: nam ſi ego non deſidero hunc finem, vt per ſe amabilem, ſed medium, vt vtile ad talem finem, & amabile propter illum: non eſt, cur voluntas excitetur ad tendendum in finem, vt in obiectum quod, amando illum propter ſe, ſed ſolum in medium, amãdo illud propter finem: ſic ergo in præſenti poteſt intellectus non conſiderare actu Deum, vt ſumme excellentem, & per ſe adorabilem, ſed ſolum apprehendere hanc rem ſacram, vt diuino cultui dicatã, & ea ratione iudicare, eam eſſe reuerenter tractandam: ergo poteſt voluntas id præciſe velle non intendendo actu abſolutam latriam & cultum Dei ſecundum ſe. Eſt ergo ſine dubio hic modus adorandi poſsibilis.

Quod autem licitus ſit, eiſdem fere argumentis *Probatur primo.* probari poteſt: primo quidem, quia ex communi vſu omnium piorum, & religioſorum hominum, qui, vt oſtendimus, frequentius hoc modo venerantur has res, & certi moraliter ſunt, in hoc ſe nihil peccare, ſed potius bene agere. Secundo, quia ſiue cõſide- *Secundo.* rem⁹ id, quod ibi fit, ſiue id, quod omittitur, nulla eſt deordinatio: & alioqui obiectum talis actus eſt per ſe conſentaneũ rectę rationi: ergo actus hinc habet honeſtatẽ, & ex nullo capite habet malitiam. Aſſumptũ declaratur: nam ibi omittitur abſoluta adoratio latriæ Dei, à quo habent hæ res ſacræ, quod adorabiles ſint: hæc autem omiſsio non eſt mala, quia præceptũ adorandi Deum hoc modo non ſemper obligat. Neque etiam eo tempore occurrit ſpecialis aliqua ratio, propter quã tunc ſemper & ſpecialiter obliget. Rurſus ibi exercetur adoratio reſpectiua præciſe: hæc autem eſt cõmenſurata obiecto, nã tale obiectum materiale propter talem rationem ſecundũ rectam rationem adorabile ſeu honorabile, vt ſeptima Syno- *Syno. VII.* dus, locis adductis ſæpe loquitur, & ideo act. 3. in epiſtola Orientalium, approbantibus Legatis Pontificis, abſolute & generaliter dicitur, adorare imagines licitum eſſe, ſed prototypi cauſa. Idem autem eſt, vt ſæpe dixi, de rebus ſacris. Quotieſcunque ergo propter debitam rationem, & cum debita exiſtimatione hono-

honorantur, licita eſt adoratio, quamuis in eâ præciſe ſiſtatur. Vnde argumentor vltimo, quia hæc adoratio reſpectiua, ſeu minor, quam perfecta latria, aliquando eſt licita & ſancta, vt euidẽter docet dicta ſeptima Synodus multis in locis, quorum aliqua deſignauimus, & quando coniunctim fit cum latria perfecta, reſpectu Dei eſt licita, vt in præcedente modo declaratur: ea ergo etiam ſi fit præciſe ac ſeparatim, erit licita: patet conſequentia, quia ex hoc non adiũgitur illi, aliqua mala circumſtantia, neque aliquid omittitur, quod ſimpliciter ſit ad honeſtatem neceſſarium. Dicet fortaſſe aliquis, his rationib⁹ recte probari, illum modum reuerenter tractandi has res ſacras, cum prædicta exiſtimatione abſq; actuali exercitio perfectæ latriæ, eſſe quidem poſsibilem & licitum, non tamen mereri nomen adorationis, quæ deberet eſſe emphaſis honoris, vt dicitur in ſeptima Synodo loco citato; ibi enim non eſt emphaſis honoris, ſed ſolum quædam exiſtimatio, & prudens diſcretio inter res ipſas. Sed hoc eſt reuocare rem totam ad quæſtionem de nomine, & modus ille loquendi eſt falſus & præter communem modum loquendi, etiã vſitatum in prædicta ſeptima Synodo: nam illa reuera non eſt tantum exiſtimatio, ſed ex diuerſa exiſtimatione procedit diuerſa operatio, quæ non poteſt non eſſe adoratio, quamuis ſecundaria & reſpectiua: quia eſt veneratio quædam, & ſignificatio honoris & religioſæ exiſtimationis, vt in eadem ſeptima Synodo ſæpe dicitur, & in illis eiſdem verbis, cum dicitur adoratio (emphaſis honoris) quia emphaſis nil aliud eſt, quam ſignificatio recondita, & minus explicata, quamuis, ẽt ſi per emphaſin honoris intelligeremus excellentem aliquem honorem, poſſet hoc attribui huic adorationi reſpectiuæ rerum ſacrarum, etiam præciſe ſumptæ, quia, quatenus in diuina excellentia nititur, religioſa eſt, & altioris ordinis ab omni alio honore, quamuis in illo ordine ſecundarium & infimum locum teneat, ille igitur modus tractandi has res ſacras cum veneratione & reuerẽtia, modus quidam adorationis eſt: vnde recte Tharaſius in ſeptima Synodo, actione 4. non longe à fine, paulo poſt illa verba Anaſtaſij, quod adoratio eſt emphaſis honoris; ex eis ita infert: Omnes qui ſacras imagines ſe venerari confitentur: adorationem autem recuſant, à ſancto Patre, tanquam hypocritæ redarguuntur. Idem ergo nos dicimus de adoratione & veneratione rerum ſacrarum.

Modus loquendi falſus reijcitur. *Adoratio quid.* *Emphaſis quid.* *Tharaſius. Anaſtaſius.*

Conſtat igitur, reſpectiuã iſtarum rerũ adorationem poſſe licite fieri ſolam ac ſeparatam à perfecta & abſoluta latria. Tunc autem dicitur illa adoratio eſſe vna cum adoratione ipſius Dei, vel habitu, vt dixi, vel, quia quantum eſt ex ſe, poteſt cõiungi in vnum cum adoratione Dei, quãuis contingat per accidens actualiter ſeparari ex libertate operantis, vel certe, quia ille met actus virtute cõtinet adorationem Dei, quatenus propter illum fit, & in illius excellẽtia fundatur, quamuis in ipſum non tendat, vt in obiectum formaliter adoratum: ſicut, qui diligit proximũ propter Deum, dici poteſt, ibi diligere Deũ, non formaliter, ſed virtute, propter q̃ dicitur ad Rom. 13. Qui diligit proximum, legem impleuit, & eodem modo in electione medij dicitur intendi finis, vt loquitur Diuus Thomas, 1.2 q.12.a.4. Quin potius, etiam honor Sanctis exhibit⁹ dicitur ſępe in prędicta Synodo tendere in Deum, vt loquitur expreſſe Leontius dicta actione quarta, dicens: Honor, qui Sanctis impenditur, in ipſum recurrit, &, qui Martyrẽ colit, Deum ipſum colit, &, qui Matrem illius adorat, ipſi honorẽ aſsignat, & ſimilia, quæ etiam leguntur ibidem in epiſtolis Germ. ad Ioann. & ad Thom. & actione quinta in diſputatione Leontij cum Iudæo, & actione tertia, in epiſt. Orientalium, circa finem, & tamen certũ eſt, quando Sancti adorantur formaliter expreſſe nõ adorari Deũ, vt obiectum, q̃ adoratur, ſed ſolos ſanctos ipſos; imo neq; proxime adorari propter Deum, vt propter immediatam rationem adorãdi, ſed propter intrinſecam ſanctitatem eorum: nam, vt recte dixit Adrianus ibidem, actione ſecunda in ſua epiſtola, circa finẽ: Decet Sanctos honor & veneratio propter iuſtitiam eorum. Nihilominus tamen, quia totus hic honor Sanctorum cedit in Dei honorem, & in Deo radicaliter fundatur, ideo, quando Sancti honorantur, dicitur Deus honorari in illis: ergo multo magis cultus harum rerum ſacrarum, qui immediate fundatur in Deo, vt in ratione adorãdi, dicetur eſſe virtualis honor & cultus ipſiuſmet Dei.

Rom. 13. *D. Thom.* *Leontius.* *Germ.* *Adrianus.*

Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo ſit vna adoratio harum rerum ſacrarum & Dei, & quomodo etiam ſit duplex, diuerſa conſideratione & ratione, per quod ſufficienter reſponſum eſt ad principalem difficultatem, ſupra tactam. Et hinc etiam exponuntur facile omnes locutiones ibi adductæ: nam in eis interdum ſermo eſt de adoratione imaginum, vt exercent imaginum officium, atque adeo, vt in eis adoratur prototypon, vt obiectum quod, interdum vero loquũtur de adoratione reſpectiua, & hoc modo eſt in vniuerſum verum, has res non adorari, niſi vt relatas ad aliud, nec reſpiciẽdo ad ipſas vt ſic, ſeu ad naturas earum, ſed reſpiciendo ad excellentiam alteri⁹, ſaltem vt ad rationem adorandi, & hoc eſt, quod primo ac principaliter intenditur in illo Concilio, quia hoc eſt, quod per ſe honeſtat hãc adorationem. Vnde ad primam confirmationem plana eſt ẽt reſponſio, quia in his rebus dupliciter poteſt adorari Deus, ſcilicet, vel implicite, &, vt obiectum quo tantum, vel explicite, & vt obiectum quod, & vterq; modus ſufficit ad honeſtam adorationem, & de vtroque loquitur Concilium in diuerſis locis: prior vero ratio per ſe pertinet, & requiritur ad propriam adorationem harum rerum, quatenus ad illas terminatur, quia illæ non ſunt adorabiles, niſi ratione alterius: quod vero ſimul cum illis adoretur aliud, vt obiectũ adoratum vt quod, formaliter non pertinet ad adorationem earum, ſed concomitanter fieri poteſt ex perfecta apprehenſione & motione adorantis.

Adoratio Dei & rerũ ſacrarum quomodo vna, quomodo & ſit duplex.

Hinc ad ſecundam confirmationem in primis dici poteſt, ſeptimam Synodum in definitione fidei cũ docet, vel imagines, vel has res ſacras eſſe adorabiles formaliter loqui de adoratione reſpectiua, ſecundaria, tum quia eam expreſſe à latria diſtinguit, tum etiam, quia hæc eſt adoratio per ſe debita his rebus, & quod aliquid aliud attingatur, eſt quaſi accidentarium, & eodem modo intelligi poteſt Conciliũ Tridẽtinum cum dicit, his rebus eſſe debitum honorem & venerationem impertiendam. Neque huic expoſitioni obſtat, quod eadem Concilia ſubiungunt honorem his rebus ſeu imaginibus exhibitum ad prototypa referri, & hæc eadem prototypa in imaginibus adorari, quia hoc totum verificari poteſt de prototypo, vt eſt ratio adorandi imaginem, vt iam declaratum eſt: ſicut honor Sanctorum dicitur referri in Deum, & Deum adorari in Sanctis: nam, quod prototypõ adoretur in imagine, vt obiectum quod, quando formaliter vtimur imagine vt imagine, licet ſit verum, non eſt tamen de fide certũ, neq; exiſtimo, ibi eſſe definitum. Vnde dicitur ſecundo, Cõcilia hęc ſolum id definire, quod per ſe pertinet ad fidem & ad defendendam legitimam adorationem harũ rerum à calũnijs hæreticorum: hoc autẽ in duob. vel tribus cõſiſtit. Primum eſt, quod res vere ac proprie & ſub aliqua honeſta intentione adorãtur. Secundum eſt, quod non adorãtur ratione ſui, ſed ratione alterius: vnde fit tertio, vt totus honor harum rerum ad aliud referatur, q̃ in ipſis aliquo modo adoratur, & hæc tantum ſunt omnino certa: reliqua vero relinquunt Concilia diſputationi Theologicæ, ſc. an res illa, quæ eſt ratio adorãdi aliam, ſimul cum illa, & in illa adoretur, vt quod vel tantum vt quo, & quando adoratur vt quod, an fiat vno actu interiori, vel duobus, & an ita ſemper fiat, vel ſolum aliquando; inſinuant tamen

Ad 2. confirmationem reſponſio. *Conc. Trid.*

men

men prædicta Cócilia in illa ratione & explicatione; quam ſubdunt poſt definitionem ſuam, quotieſcunque adorantur imagines, vt ſunt imagines, in eis adorari exemplaria, ét vt res primario adoratas; nõ tamen inde ſequitur, idem atq; eodem modo fieri, quãdocunq; adorantur res ſacræ aût ipſæmet imagines, quatenus quædam res ſacræ ſunt, vt in ſuperioribus explicatum reliquimus. Ex illis ergo definitionibus nihil colligi poteſt diuerſum à doctrina tradita.

DISPVTATIO LXXXII.

De præparatione ad Miſſam neceſſaria, & de veſtibus ſacris.

POſtquam dictum eſt de tempore & loco, quę magis extrinſecus circumſtant actionem ſacrificandi, explicandæ ſequũtur aliæ circũſtantiæ vel cæremoniæ, q̃ magis intrinſece ipſimet actioni ſacrificandi adiunguntur. Sed prius quam ad hæc accedamus explicare oportet; quomodo Sacerdos parare ſe debeat, vt cõuenienter diſpoſitus ad altare Dei ſacrificaturus accedat. Poteſt autem hæc diſpoſitio requiri, aut ex parte animi, aut ex parte corporis; & de vtraq; aliquid ſumendum eſt ex dictis ſuperioribus, de diſpoſitione ad communionem ſacramenti Euchariſtiæ neceſſaria: aliquid vero addendum eſt tanquam huius loci proprium: Quia ergo Sacerdos ſacrificaturus, communicaturus etiam eſt, ante omnia neceſſe eſt, vt ſine conſciẽtia peccati mortalis accedat: ita, vt, ſi talem cõſciẽtiam prius habeat, confeſſionem præmittat, ſi poteſt, vel, ſi non poteſt, ſaltẽ contritionem habeat cum propoſito confitendi, cũ primum poſsit iuxta tractata in ſuperiorib[9]. Præter hanc autem diſpoſitionem nulla alia ſpiritualis præparatio occurrit, quę ſimpliciter neceſſaria ſit ex prę-cepto, præter voluntatem, & intẽtionem rite & honeſte ſacrificandi, quia neq; ex ſola rei natura aliquid aliud colligi poteſt, neq; inuenitur aliquod ſpeciale præceptum poſitiuũ, quod aliquid huiuſmodi præſcribat, ita vt eius transgreſsio peccatum ſit: nonnulla enim, quæ in Miſſali deſignantur, ſolum pertinent ad quandam directionẽ & conſilium, quod obſeruare, optimum quidem erit, nihil tamen peccabunt, ſi omittantur, ſecluſo contemptu, maxime, ſi aliqua alia præparatio præmittatur, quę iuxta vniuſcuiuſq; conſuetudinem, magis eum poſsit ad deuotionem iuuare: hoc enim ſeruare debent Sacerdotes omnes, vt ſacrificiũ hoc, debita religione & pietate celebrare poſsint, vt recte docet S. Germ. in Theoria rerum Eccleſiaſticarum, cui[9] rei illuſtre exemplum legi põt apud Dionyſ. epiſt. ad Demoph. Addit vero Innoc. lib. 1. de hoc myſt. capit. 47. celebrantem debere quoſdã Pſalmos & orationes præmittere, ſed vt dixi, de hoc non inuenio expreſſum præceptum, ſed conſilium: ſolum poteſt quoad hanc partem ſupereſſe quæſtio de præmittenda recitatione diuini officij, quam ſtatim tractabimus. Rurſus ex eodem principio, quod Sacerdos ſacrificaturus, communicaturus etiam eſt, quod ad corpus pertinet, neceſſe eſt vt ieiunus accedat, in quo ſeruanda ſunt, quæ ſuperius de communione annotauimus, & quæ addidimus, diſput. 80. quod Sacerdos bis ſacrificaturus eodem die, non debet etiam calicis purificationem accipere in priori Miſſa: nihil enim aliud ſpeciale hic occurrit addendum, quia neq; maius, neq; minus ieiunũ, requiritur ad ſacrificandũ quam ad ſimpliciter cõmunicandũ, neq; ſpecialis aliqua pœna ipſo iure impoſita eſt Sacerdoti non ieiuno ſacrificanti, quamuis deponi interdũ, vel excõmunicari præcipiatur, in Conc. Brac. II. can. 10. Tolet. VIII. can. 2. cap. Nihil, 7. q. 1. Deinde neceſſaria eſt ea diſpoſitio corporis, q̃ excludat omne periculum irreuerentiæ, vel relinquendi inchoatum ſacrificium. & ideo in cap. Communiter, 14. diſt. & 2. q. 7. per totam excluduntur ab hoc munere ſacrificandi omnes illi, qui caducum morbum, aut capitis vertiginem, aut ſimilem ęgritudinem patiũtur, & idem eſt de eo, qui patitur periculum vomit[9], aut aliquid huiuſmodi, quia tũc iniuria fieret tanto myſterio, cum tali diſpoſitione ſacrificando. Vnde in illis iuribus cauetur, vt qui tali morbo caduco laborant, non ſolum, vt prius curẽtur, ſed etiam, vt, poſtquam conualuerint, prius, quam ad altare accedant, per annum probẽtur. Quod ſeruata proportione, in alijs ægritudinibus obſeruãdum eſt, in quib. tale periculum intercedit, vbi vero nullum periculum eſt, ſed horror quidam, vt in lepra & ſimilibus, non omnino prohibetur hoc miniſterium, ſed ſolum, vt non publice, ſed occulte fiat, vt ſupra diximus, de cõmunione agentes. Quocirca neceſſarium etiam eſt, vt decens munditia corporalis adhibeatur, quantum recta ratio dictat, & ideo iuxta Miſſalis regulas Sacerdos celebraturus manus corporaliter lauat, nam licet id etiam fiat in ſignificationem ſpiritualis munditiæ quam habere debet, vt notat Innocentius, li. 1. de hoc myſt. cap. 46. tamen hoc etiam fit propter ipſam corporalem munditiam; & omitti facile non debet, quamuis non videatur illa ſufficiens materia rigoroſi præcepti. Igitur nulla alia corporalis diſpoſitio neceſſaria eſt, præter eam, quæ in ſacris veſtibus poſita eſt: de quib. erit altera pars hui[9] diſputationis.

S. Germ. — Innocent. — Conc Brac. Concil. Tolet. VII. — Innocens.

SECTIO I.

Vtrum teneatur Sacerdos præmittere diuinum officium ante Miſſam.

IN hac dubitatione eſt ſententia valde communis, eſſe peccatum mortale dicere Miſſam ante recitatum ſaltem matutinum officium. Ita tenet Veruecenſis à Sylueſt. citatus, tribuitur etiam Palud. in 4. diſt. 13. q. 2. art. 2. concl. 2. vbi ſolum dicit, non debere Miſſam dici, niſi poſt dictum matutinum, idem vero inferius ſubdit de Prima, quod eſt ſignum ipſum nõ intellexiſſe, hãc eſſe obligationem ſub peccato mortali. Clarius tenuit hoc Antonin. 3. part. titulo 13. cap. 4. §. 1. Gabriel, lectione 13. in Can. Angel. verb. Miſſa, nu. 42. & Armilla, verbo, Horæ canonicæ. num. 18. & Summiſtæ frequentius his verbis. Idem tenet Naua. lib. de Oratione, c. 3. n. 70. vbi potius videtur dicere, contrarium in rigore iuris eſſe verum. Quamuis non auderem (inquit) id conſulere, neq; facere ſine graui cauſa. In capite aũt 21. nu. 30. illud dictum declarat de hora prima: de Matutina autẽ dicit, ſe ſequi opinionem communiorem, limitando illam, ne procedat; quando aliqua iuſta cauſa id fieret. Eandem opinionem tenet Marcel. referens plures Canoniſtas, lib. de horis canonicis, c. 42. fundãtur hi authores in cõſuetudine Eccleſiæ, quam ſatis oſtẽdunt tot graues authores, & ex vſu conſtat. Certum eſt aũt conſuetudinem habere vim legis, & conſequẽter in re graui obligare ſub mortali: quod autẽ talis ſit hæc res, de quã agimus probatur, quia grauitas materię iudicio prudentũ penſanda eſt, ſed communiter ſapientes in hac materia iudicãt, rem hanc eſſe grauem. Item, quia ex inſtitutione Eccleſiæ, matutinum eſt officiũ nocturnum: Miſſa vero diurnum: ergo inuerſio huius ordinis ex ſe eſt culpabilis, & cõtra rationem: Ergo adiuncta conſuetudine Eccleſiæ, erit grauis tranſgreſſio. Accedit, quod in Miſſali Romano prius traditur regula, vt Miſſa dicatur matutino ſaltem abſoluto, & poſtea inter defectus Miſſæ numeratur, ſi celebrans non dixit matutinum cum Laudibus, non videntur autem ibi numerari, niſi graues defectus.

Sententia quædã valde communis. Veruecẽſis. — Marcellus.

Secunda ſententia eſt, eſſe quidem obligationem aliquam præmittendi Matutinum ante Miſſam, quãdo commode poteſt, & nulla eſt rationabilis cauſa inuertendi hunc ordinem, nihilominus tamen, ſi id fiat, — 2. Opinio.

ſiat, etiam ſine legitima cauſa non eſſe peccatũ mortale, ſed veniale, quia nullum eſt ſufficiens fundamentum ad aſſerendum, in ea tranſgreſsione, aut inuerſione ordinis eſſe maiorem grauitatem, quia neque de præcepto ſatis conſtat, neque res eſt adeo grauis. Vnde, ſi ex aliqua rationabili cauſa id fiat, iuxta hanc opinionem nulla erit culpa, etiam venialis: erit autem ſufficiens cauſa, ſi inſtat hora dicendi Miſſam, & populus, vel aliqua perſona grauis expectat, vel commodum tempus ad Miſſam dicendam elabitur; vel alia ſimilis. Ita tenet Soto, libr. 10. de iuſtit. quæſt. 5. articulo 4. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. artic. 2. & in idem inclinat Syluest. verb. Miſſa 1. q. 6. quamuis ſubdubitans: antiquiores vero de hoc nihil dicunt: in eo autem huic ſententiæ fauent, quod agentes de obligationibus Sacerdotum, & de peccatis, quæ in celebratione Miſſæ committi poſſunt, nunquam huius meminerunt.

Soto. *Syluest.*

1. Reſponſio. Vt veritatem explicem, diſtinguamus, inter priuatam officij recitationem, quæ ſecreto à particulari perſona quæ Miſſam dictura eſt, vel priuatam vel ſolemnem, & publicam recitationem officij, quæ fit in choro ante Miſſam ſolemnem.

Dico primò; Nullum eſt præceptum obligans ſub peccato mortali ſingulos Sacerdotes ad recitandum Matutinum prius, quam ſacrificium Miſſæ offerant, ſiue priuatim, ſiue ſolemniter Miſſam cantando. Probatur, quia certum eſt, tale præceptum, neq; à Chriſto, neq; ab Eccleſia, eſſe vnquam expreſſe traditum. Quod vero nec conſuetudine ſit introductum, ita declaratur: nam tribus modis poſſumus hos duos actus conſiderare; Primo, quatenus vnuſquiſq; eorum poſtulat certum ac definitum tempus, vt recte fiat: fieri enim poteſt, vt ad dicendam Miſſam ante Matutinum, vel illa nimiũ anteponatur, vel hoc nimis poſtponatur, & inde aliqua culpa contrahatur. Sed hæc conſideratio nihil ad præſentem conſiderationem refert, quia, ſi aliquod peccatum in hoc interuenit, eſt valde per accidens ad inuerſionem eius ordinis de quo agimus: nam, ſi Sacerdos peccat, noctu Miſſam inchoando, ſolum propter anticipationem, nihil minus peccabit, ſiue dixerit Matutinum, ſiue non. Addo, ex hoc præciſo titulo, nunquam peccari moraliter, ſi vtraq; actio intra legitimum temp⁹ fiat, id eſt, ſi Miſſa à ſummo mane vſq; ad meridiem, Matutinum vero ante lapſum totum naturalem diẽ, pro quo currit obligatio, dicatur. Secundo poſſunt illæ duæ actiones cõſiderari, ita, vt vna ſit, veluti diſpoſitio, & veluti præparatio ad aliam, ſcilicet, recitatio matutini ad Miſſam, & quidem, ſi ſub hac ratione eſſet latum præceptum, materia eius eſſet ſatis grauis, & trãſgreſsio eius per ſe eſſet peccatum mortale: nam hac ratione eſt peccatum mortale dicere Miſſam, nõ ſeruato ieiunio, quia illa obſeruatio præcepta eſſet tanquam grauis quædam diſpoſitio, & ſimiliter eſt peccatum mortale, dicere Miſſam ſine veſtibus ſacris, quia hoc etiam præceptum eſt ad corporis conueniens ornamentum, ſeu diſpoſitionem: ergo ſi recitatio matutini eſſet præcepta, vt diſpoſitio præuia, eſſet ſine dubio materia grauis eius tranſgreſsio. Nullo autem ſufficiente, imo nec probabili fundamento oſtendi poteſt, hoc eſſe ſub hac ratione præceptum, neque authores ſupra citati ita præceptum hoc explicant, quia nec ex ſola conſuetudine id ſumi poteſt, ſed ad ſummum, ſolere talem ordinem inter duas illas actiones ſeruari, quod poteſt fieri ſine eo, quod vna earum intelligatur eſſe diſpoſitio ad alteram, ſicut inter ipſas horas canonicas vna prius eſt dicenda, quam alia, non quia ſit diſpoſitio ad illam, ſed ratione ordinis. Et quidem Nauarr. ſupra dicit, recitationem Matutinæ & Primæ diſponere hominem ad Miſſam deuotius & reuerentius dicendam, & in vltimo loco ait, Eccleſiam, dum ad Miſſam maiorem attentionem & præparationem requirit: quam ad aliud Eccleſiaſticum officium, per hoc ſatis ſignificare, vt horæ, ſaltem nocturnæ, ſint quædam præparatio ad Miſſam, quia nullam aliam præparationem præfixit Eccleſia faciendam. Sed hoc leue indicium eſt ad præceptum ſub hac ratione conſtituendum, quia, licet demus, hanc recitationem per ſe conducere ad maiorem deuotionem, tamen Eccleſia non præcipit, quidquid ad dicendam Miſſam cum maiori deuotione poteſt conducere, neque hanc præparationem vnquam ſpecialiter deſignauit: nam licet in Miſſali de hoc admoneantur Sacerdotes, tamen ibi nullum eſt verbum præceptiuum: & ex modo, quo illa regula proponitur, conſtat, nihil ibi nouum ſtatui, ſed ſolum declarari, & proponi, quod fieri ſolet, & expedit: imo ibidem clarius admonentur Sacerdotes, vt prius aliquantulum vacent orationi, & tamen illud non intelligitur eſſe præceptum, ſed conſilium. Tandem recitatio diuini officij per ſe non eſt inſtituta, vt ſit diſpoſitio, vel præparatio ad Miſſam, ſed propter ſe recipitur ad publicam orationem in Eccleſia faciendam: non eſt ergo, cur ſine maiori fundamento dicamus, eſſe ſub hac ratione præceptam, quia, licet aliquid ad hoc conferat, tamen aliis etiam modis poteſt animus cõuenienter præparari. Et confirmatur tandem; nam, ſi hæc recitatio eſſet præcepta, vt neceſſaria diſpoſitio, non liceret, ob ſolam ægritudinem, vel aliam ſimilem ordinariam cauſam, dicere Miſſam ſine tali præparatione: ſicut non licet dicere, non ſeruato ieiunio, etiam ſi quis ob ægritudinem non poſſet ieiunus ad Miſſam accedere. Eſt autem certum apud omnes, quod, ſi quis ob capitis debilitatem, vel ſimilem cauſam, ab obligatione recitandi officium excuſetur, nihilominus poſſe Miſſam dicere: ergo, &c. Tertio modo poſſunt illæ duæ actiones conſiderari, ſolum quoad ordinem, id eſt, quod oporteat in ordine & ſucceſsione temporis vnam aliam præcedere, non ſolum ob cauſalitatem, ſed ex præciſa ratione ordinis, ſicut ordinantur horæ canonicæ inter ſe. Et neq; ſub hac ratione interuenit hic tale præceptum. Primò quidem, quia nulla poteſt hic oſtendi conſuetudo, quæ vim præcepti habeat, nam, vt conſuetudo inducat præceptum, non ſolum eſt conſiderandum, quid fiat, ſed etiam, qua ratione vel animo fiat: in præſenti ergo verum eſt, regulariter ſolere dici Matutinum ante Miſſam, tamen hoc non fit, vt ſeruetur ordo inter illa duo, ſed vt ſingula ſuis temporibus accommodate fiant: ex quo per accidens conſequitur, vt frequentius Matutinum dicatur ante Miſſam; ex hac ergo conſuetudine non poteſt colligi, ordinem ipſum eſſe præceptum, cum non fuerit per ſe intentus. Quod autem conſuetudo hæc talis ſit, patet primo ex ipſa rei natura, ſuppoſita inſtitutione, quia vnum officium nocturnum eſt, aliud diurnum. Secundò, quia, vt Soto ait, diuinum officium non habet ordinem per ſe cum ſacrificio Miſſæ, neq; ex vllo principio conſtare poteſt, conſuetudinem eo animo eſſe introductam, vt ille iam ordo ſit per ſe. Tertio, quia conſuetudo ſub ea apprehẽſione & ratione non eſt recepta: nam plures viri docti, & timorati illam negant ſub tali ratione, vt Syluester etiam notauit, quapropter non ſufficit plurium Doctorum authoritas ad talem conſuetudinem ſub tali ratione perſuadendam, quia neque ab eis ſufficienter probata eſt, neque etiam modus eius ſatis videtur ab illis perſpectus, & examinatus. Quare hic vti poſſumus teſtimonio eiuſdem Nauarri, in capit. Placuit, diſtinctio. 6. numero 186. dicentis, non eſſe credendum multis authoribus, aſſerentib. aliquam conſuetudinem, niſi ab eis probetur. Secundo licet daremus, illam conſuetudinem eſſe introductam directe ratione ordinis, nihilominus eius tranſgreſſio per ſe non eſſet peccatum mortale, quia ordo ille non eſt res magni momenti, neq; enim ad cultum Dei multum ſpectat, neq; ad reuerentiam ſacramenti, neq; ad aliquem alium grauem finem, qui ad Dei, vel

Nauarr. *Soto.* *Syluest.* *Nauar.*

vel proximi charitatem pertineat. Præſertim, cum ſolum agamus de officio & ſacrificio priuatim factis, ex quorum mutatione quoad ordinem per ſe non ſequitur ſcandalum, neq; aliud graue incommodum. Nam quod Nauarrus ait, hanc opinionem præbere occaſionem valde indeuote & indecentur recitandi matutinum interdiu, etiam poſt prandium & meridiem, hoc, inquam, non ita eſt, nam opinio hæc nullam præbet huiuſmodi occaſionem, ſi autem aliquis ex malitia ſua illam ſumat, erit ſcandalum paſsiuum, non actiuum, alias idem dici poſſet de cæteris horis, quæ matutino tempore dicendæ ſunt. Adde, illam etiam ſerotinam recitationem matutini, ſecluſo contemptu non eſſe peccatum mortale; ergo multo minus trãſgreſsio huius ordinis erit peccatum mortale propter illam occaſionem. Tandem magis per ſe eſt ordo præſcriptus inter Matutinum & cæteras horas canonicas, quam inter Matutinum & Miſſam, ſed recitare alias horas ante Matutinum, non eſt peccatum mortale ex obiecto, vt omnes docent, quia illa inuerſio præciſe ſumpta eſt materia leuis. Maior patet, quia horæ canonicæ ſunt eiuſdem rationis, & componunt vnum officium inter ſe, non autem cum Miſſa.

1. Conſecta. Ex his vero duabus vltimis rationibus ſequitur, ſi admittamus conſuetudinem ſub hac poſteriori ratione, eſſe peccatum veniale, illam tranſgredi ſine legitima cauſa; Si vero eam negamus ſub prædicta ratione, vt mihi quidem probabilius videtur, dicendum conſequenter eſt, ex vi talis ordinis, aut immutationis eius, nec peccatum veniale eſſe, dicere Miſſam ante Matutinum etiam ſine legitima cauſa, quia in hoc, neque contra, neque præter præceptum fit, ex hoc præciſe capite: aliunde vero non excuſabitur quis à culpa veniali, quia, ſcilicet, irrationabiliter, & ſine cauſa nimium poſtponit Matutinum officium.

2. Conſect. Secundo ſequitur, multo certius eſſe, ſi ex rationabili cauſa hoc fiat, nullum eſſe peccatum, etiam veniale, vt fere omnes docent, etiam authores primæ opinionis, quamuis fortaſſe illi grauiorem cauſam requirerent: ego vero exiſtimo mediocrem ſufficere, illam ſcilicet, quæ ſatis eſſet ad differendam Matutini recitationem toto illo tempore abſque culpa veniali, vel aliam ſimilem, vt ſupra exemplis inſinuatum eſt. Et confirmatur, nam etiam inuertere ordinem inter illas horas canonicas, ſi ex aliqua cauſa rationabili fiat, excuſatur etiam à veniali culpa. Tandem interdum dici poteſt Miſſa non dicto Matutino, ex cauſa, quæ excuſet ab illo dicendo, non ſolum ante, ſed etiam poſt Miſſam: ergo multo magis poterit hoc excuſare moralis impotentia dicendi illud ante Miſſam, quamuis poſtea dicendum ſit. Vnde infero tertio, licet contingat, male feciſſe ſacerdotem, nimirum differendo matutinum officium, tamen, ſi poſt illam negligentiam occurreret occaſio dicendi Miſſam, nec poſsit commodè expectare, donec Matutinum recitet, tunc ſine noua culpa, poſſet dicere Miſſam prius & poſtea recitare Matutinum: quia iam tunc ſufficiens cauſa ad illam maiorem dilationem eſt, ne amittat opportunitatẽ

Quarto. dicendi Miſſam. Quarto colligitur, multo minus peccare Sacerdotem, ſi celebret, non dicta Prima, quod quidem de peccato mortali non eſt dubium, vt do-

Syluest. Soto. Nauar. cent etiam Syluest. Soto & Nauar. d. c. 25. n. 79. quamuis nonnulli Summiſtæ videantur contrarium docere: vt Nauarr. aliis locis refert, ſed ſine fundamento; vt à fortiori patet ex dictis. De peccato autem veniali aliqui dubitant, ſed nihil eſt, quod timeatur per ſe loquendo, id eſt, ſi diuinum officium ſuo tempore perſoluatur, quia de alio ordine nullum eſt præceptum, nec conſuetudo, neque eſt res tanti momenti.

Vltimo. Vltimo infero, ſi è contrario totum officium, etiam Completorium, recitetur, & Miſſæ poſtea dicantur, per ſe loquendo nullum eſſe peccatum, id eſt, ſi alias diuinum officium ex legitima cauſa anteponatur, quia, hoc ſtante, in reliquo nulla eſt indecentia vel irreuerentia, quod poſtea fiat ſacrificium. Nec refert, quod iuxta communem conſuetudinem non ſoleat ita fieri: quia hæc conſuetudo non eſt per ſe propter ordinem, ſed quia aliunde, quaſi ex natura rei, conſequitur, vt moraliter & frequenter ita fiat, & hoc bene declarat: quod de priori conſuetudine prius dicebamus.

Vltimo dicendum eſt, ſi loquamur de publica recitatione, ſeu cantu diuini officij in choro, etiam hoc modo non habere per ſe ordinem cum Miſſa: nihilominus tamen regulariter non poſſe publicam & ſolẽnem dici Miſſam diei ante recitatum in choro Matutinum: imo neq; ante Primam, ſine graui culpa. Prior pars conſtat ex dictis, quia officium Miſſę eſt officium diſtinctum ab horis Canonicis, tam in choro, quam extra chorum, & tam in Miſſa & officio ſolemni, quam in priuatis. Ergo nulla eſt ratio, cur ordo per ſe requiratur inter ipſa. Altera pars probatur, quia in hoc officio publico, multo magis neceſſarium eſt, vt horæ canonicæ dicantur ſuis definitis temporibus, quæ notabiliter poſtponere, vel anteponere contra receptam Eccleſiæ conſuetudinem graue peccatum eſt, niſi aliqua rationabilis cauſa excuſaret, quia ad commune bonum, & bonum regimen Eccleſiæ ſpectat, vt hic publicus cultus Dei, ſtatutis temporibus & debito ordine fiat, idemq; in ſuperioribus dixi de ſolemni & publica diei Miſſa; Si autem Miſſa diceretur ante Matutinum in hoc publico officio, non poſſet nõ immutari notabiliter hic ordo & tempus præſcriptum ad Miſſam, vel Matutinum: ergo ex hac parte eſſet culpa grauis, & ita ſentiunt communiter authores, & ſine dubio generaret graue ſcandalum, ſi aliter fieret, quod eſt ſignum, hanc exiſtimari communiter rem grauem. Sed intelligendum hoc eſt de his Eccleſiis, in quibus eſt obligatio, & recepta conſuetudo dicendi in choro publicum officium: nam, vbi non eſt talis obligatio, nihil vetat dicere Miſſam ſolemnem abſque præuia recitatione officij in choro; quia, vt dixi, inter hæc nõ eſt ordo per ſe, & ideo, ceſſante vnius obligatione, poteſt aliud miniſterium ſolum ſuo tempore fieri. De his etiam Eccleſiis, in quibus eſt hæc obligatio, hoc intelligendum eſt, regulariter, ac moraliter, in aliquo enim raro caſu poſſet id fieri ſine culpa, duabus ſeruatis conditionibus: ſcilic. quod videtur ſcandalum, vel aliqua grauis & publica cauſa intercedat. *Vltima concluſio.*

SECTIO II.

Vtrum conuenienter ſit in Eccleſia inſtitutum, vt Sacerdos ad hoc ſacrificium offerendum veſtibus ſacris induatur.

HÆretici, dicti VValdenſes ſeu Pauperes de Lugduno, quos noui hęretici imitati ſunt, vſum ſacrorum veſtimentorum reiiciũt, tum quia Chriſtus Dominus abſque veſtimentorum apparatu, ſed communibus veſtibus vtens, hoc ſacrificium inſtituit & obtulit; tum etiam, quia omnes Eccleſiæ benedictiones, vel conſecrationes putant eſſe ſuperſtitioſas, & nullius momenti, aut efficaciæ. Quidam vero eorum, quamuis dicant, harum veſtium vſum nõ eſſe malum, dicunt tamen eſſe indifferentem, neque potuiſſe ab Eccleſia inſtitui ſeu præcipi, vt neceſſarium ad recte & ſine peccato hoc munus exercendum: de quo dicemus ſect. ſequente. *Hæreticorũ quorundam ſacra veſtimenta reijcientium error.*

1. Concluſ. Dicendum ergo primo, potuiſſe Eccleſiam inſtituere peculiares veſtes, quibus Sacerdotes vtantur in ſacris miniſteriis, diſtinctas ab illis, quibus communiter induuntur, quibuſq; vti non liceat extra ſacrum miniſterium, conuenienterq; feciſſe Eccleſiam, vtendo hac poteſtate. Vtrumque horum probatur primo ex antiquiſsimo vſu Eccleſiæ, cœpit enim horum veſtimentorum vſus fere à temporibus Apo-

Anac Papa Apoſtolorum.Nam Anac.Pap.ſucceſſor Clem.& III.
Stephan I. vel V.à Petro,harum veſtium mētionem facit in epi.
1.decre.Epiſcopus(inquit)miniſtros ſecum habebat
ſacris indutos veſtimentis:Stephan.autem I.epi.1.ſic
ſcribit.Veſtimenta Eccleſiaſtica,quib. Domino mi-
niſtratur,cultuſq; diuinus omni cum honorificentia,
& honeſtate à Sacerdotibus reliquiſq; Eccleſiæ mini-
ſtris,celebratur,& ſacra debent eſſe & honeſta, quib.
aliis in vſibus cum Deo eiuſq; ſeruitio conſecrata &
dedicata ſint,nemo debet frui, q̄ in Eccleſiaſticis, &
Deo dignis officiis,quę neq; ab aliis debent contingi,
niſi à ſacratis hominibus.&habetur in c.Veſtimenta,
Damaſc. de Conſec.d.1.& eiuſdem decreti meminit Damaſus
Beda. in Pontificali,c.24.& omnes antiqui authores,qui de
Ioan. Diac. rebus Eccleſiaſt.ſcribunt.refert etiam Beda,li.1. hiſt.
ca.29. & Ioan.Diaconus,lib.2.Vitæ Gregorij,cap.57.
Greg.Papam inter alia dona,miſiſſe in Angliam ve-
ſtimenta Sacerdotalia & clericalia:& idem Beda ibi-
dem refert Carolum Magnum Eccleſias ornaſſe vaſis
ac veſtibus ſacris,ita vt neq; Ianitoribus liceret com-
Theodor. muni habitu in Eccleſia miniſtrare:& Theodor.libr.
2.hiſt.cap.27.meminit cuiuſdam veſtis ſacræ, quam
Hieron. Conſtant. Machario Epiſcopo miſit. Hieron.etiam
libr.1.cont.Pelag.ſcribit, Epiſcopos, presbyteros,&
omnem Clerum in ſacrificij adminiſtratione can-
didis veſtibus vti ſolere, & epiſt.3.ad Heliodor.re-
fert Nepotianum morti vicinum auunculo dixiſſe:
Hanc tunicam,qua vtebar in miniſterio Chriſti,mit-
te dilectiſsimo mihi ætate Patri,fratri, collegæ, &c.
Vbi Marian.Victorius,veſtem illam caſulam vel pla-
netā fuiſſe,interpretatur.Idem Hier. in c.54. Ezech.
Religio (inquit) diuina alterum habitum habet in
Chryſoſtom. miniſterio,alterum in vſu vitaq; communi.Similiter
Chryſ.ho.83.in Matt. veſtium ſacrarum mentionem
facit,& in Liturgia ponit orationes,quas dicit Sacer-
dos,cum ſacras veſtes induit.Deniq; in Conc. Later.
Conc Later. ſub.Innoc. III.c.9.& habetur in c.2.de Cuſtodia Eu-
Conc. Trid. chariſtiæ,dicuntur hæc veſtimēta,ſacra: & nitida,ac
munda conſeruari præcipiuntur. Et Con.Trid.ſeſſ.
22.c.5.harum veſtium vſus probatur, & naturæ ho-
minum conformis eſſe dicitur. Secundo poteſt hæc
veritas confirmari exemplo veteris teſtamēti,in quo
Deus propria & ſancta veſtimenta inſtituit,quib.Sa-
cerdotes & miniſtri Dei in templo, & ſacrificiis Do-
mini vterentur,vt conſtat,Exod.28.ergo multò ma-
Iuo Carnotenſis. gis(vt rectè colligit Iuo Carnotenſis,ep.124.) in lege
noua oportuit Sacerdotes vti ſacris veſtimentis ad
diuinum cultum & miniſterium, & præſertim ad
conſecrandum corpus & ſanguinem Domini. Quin
potius veſtimenta illa vetera fuiſſe typos & figuras
noſtrorum Sacerdotalium veſtimentorum,declarāt
late graues & antiqui authores, qui de eis ſcribunt,
vt ſtatim referemus.Eſt autem differentia inter ve-
terem & nouam legem,quia in illa, ſicut Deus ipſe
immediate inſtituit ritus omnes, & ſpeciales cære-
monias, ita etiam ſingula veſtimenta ſacerdotalia
ipſe præſcripſit:in noua autem lege,quę eſt lex liber-
tatis,& ſpiritus,per ſe ſolum inſtituit ea,quæ ſunt de
ſubſtantia ſacrificij,& ſacramentorum, poteſtatem
vero inſtituendi,& determinandi reliqua, Eccleſiæ
commiſit: illi ergo data eſt poteſtas inſtituendi,ſeu
deſignandi huiuſmodi veſtimenta,quę cum non ſint
fruſtra data,ſed in Eccleſiæ ædificationem, conue-
nientiſsimus fuit vſus eius,quem in Eccleſia eſſe con-
ſpicimus.Et confirmari etiam hoc poteſt ex vſu om-
nium gentium: nam eo modo,quo templa & ſacrifi-
cia habuere,veſtib.etiam peculiarib.& ſuo modo ſa-
cris,ſeu religioſis,ad id muneris vtebantur, vt licet
colligere ex Plinio,l.19.c.1.& ex illo Virgilij,lib.12.Æ-
Plinius. neidos. Puraq; in veſte Sacerdos. Tertio accedit na-
Virgilius. turalis,ſeu literalis ratio,quæ Exo.28.inſinuatur illis
verbis: Facieſq; veſtem ſacram Aaron fratri tuo in
gloriam & decorem:Pertinet n.ad ſplendorem&de-
corem cuiuſuis ſacri miniſterij,& præſertim tanti ſa-
crificij,vt non fiat tantum veſte vulgari & communi,

ſed vt ipſo exteriori apparatu, & ſacris indumentis,
indicetur,actionē illam non eſſe communem & vul-
garem,ſed ſacram.Etenim, ſi abſq; ſacris indumētis,
communi modo & vulgari fieret, vileſceret quodā-
modo,præſertim apud homines rudes & ſenſibiles,q
nō facile diſtinguūt pretioſum à vili: igitur ad deco-
rem,& debitum honorem huius ſacrificij conueniēs
fuit hęc inſtitutio.Quarto accedit etiam ratio myſti- *Quarto.*
ca:nam hęc ſacra indumenta non tantum ad ornatū,
ſed etiam ad ſignificationem inſtituta ſunt, quæ in-
terdum moralis eſt. Sunt enim hæc ornamenta (ait
Iuo Carnotenſis,ſer.de reb.Eccl.) virtutum inſignia *Iuo Carnotenſis*
quib.tanquam ſcripturis,vtentes admonentur,quid
debeant appetere,quid vitare.& Innoc.libr.1.de hoc *Innocent.*
hoc myſt.c.64.iſta(inquit)ſunt arma, quæ Pontifex
debet induere cōtra ſpirituales nequitias pugnaturꝰ:
Et infra:Attendat ergo Sacerdos ſtudioſe, vt ſignum
ſine ſignificato non ferat, & veſtem ſine virtute non
portet,&c.Ac deniq; Hier.dicto ca.44. Ezech.ait,his *Hieron.*
veſtibus ſignificari; debere Sacerdotes munda con-
ſcientia,& virtutum veſtibus ornata,Domini ſacra-
menta tractare. Interdum vero hæc ſignificatio eſt
myſtica,tropologica,verbi gratia,alba veſtis ſignifi-
cat illam,qua Herodes Chriſtum illuſit,&c.

Dico ſecundo, vſum horū veſtimentorum,prout *2. Concluſio: Sacerdotum ſacrificantiū*
de facto eſt in Eccleſia eſſe conuenientiſsimum, ac *veſtes præcipue ſex ſunt.*
decentiſsimum. Vt hoc declaremus, ſupponendum *Con. Rhem.*
eſt primo,ſex eſſe veſtes præcipuas, pro Sacerdoti-
bus ſacrificantibus inſtitutas,ſcilicet, Amictum,Al-
bam,Cingulum,Manipulum, Stolam ſeu Orarium,
& Caſulam ſeu Planetam, quæ omnes numerantur
in Conc.Rhem.cap.4.apud Burch.libr.2.cap.50. Ex
quibus omnibus recte compoſitis reſultat grauis
quidam ac decens ornatus Sacerdotis ad ſacrificandum
accedentis, quod in huiuſmodi veſtimentis
primum omnium conſiderari debuit: nam hoc eſt
veluti primum fundamentum & literalis ratio ho-
rum indumentorum. Sed vltra hoc habent hæc o-
mnia optimas & ſacras ſignificationes, tum in ordi-
ne ad mores, tum in ordine ad Chriſti paſsionem,
quas late exponunt Innocentius tertius,libr.1.de hoc *Innoc III.*
myſterio. Rupertus libr.1.de diuin.offi.à cap.18.Al- *Rupert.*
cuin.libr.de diuin.offi.cap.de veſt.ſacris. Hugo.de S. *Alcuinus.*
Vict.libro 2.de ſacram.p.4.& alij. Ex quibus,quæ ad *Hugo de S. Victore.*
mores pertinent,illæ videntur eſſe propriæ, quæ in
orationibus illis indicantur, quas Eccleſia dicendas
inſtituit à Sacerdote, quando ſingulis veſtibus præ-
dictis induitur. Primum ergo indumentum eſt (A-
mictus)cuius meminit etiam Innocentius III.in epi-
ſtola decretali ad Patriarcham Conſtant. per quem
ſignificatur fiducia ſeu ſpes, qua debet Sacerdos ac-
cedere ad offerendum Deo tantum ſacrificium.Vnde
orat: Impone Domine capiti meo galeā ſalutis,&c.
Galea enim ſalutis metaphorice ſpem ſignificat,vt ex
Paulo ſumitur ad Eph.6.& clarius 1.ad Theſſal. 5.In-
duti loricam fidei & charitatis, & galeā ſpem ſalutis:
ſub ſpe autem fides ſubintelligitur, quia ipſa eſt ſpe-
randarum ſubſtantia rerum. Addit etiam Hugo Vict. *Hugo Vict.*
libr.2.de ſacram.part. 4. quia amictus per humeros
ponitur,operum fortitudinem ſignari.(Alba) de qua
mentio etiam fit in dict.ep.Innoc.III.& in Con.Cart. *Innocen III.*
c.41.munditiam cordis, atque adeo totam hominis *Con. Carth.*
iuſtitiam indicat,& ideo orat Sacerdos: Dealba me
Domine,& munda cor meum,&c. Ac propterea etiā
totum hominem veſtit,& vſque ad talos extenditur,
in quo perſeuerantia etiam vſq; ad finem ſignificari
dicitur,vt Alcuin.& alij ſupra citati notant. (Cingu- *Alcuin.*
lum)carnis continentiam & caſtitatem indicat: cin-
git enim lumbos,ſtringit & mortificat, vt ait Hier.
Pſal.132. vnde in oratione ait Sacerdos.Præcinge me
Domine cingulo puritatis,&c.vnde Innoc.lib.1.c.15.
Circa lumbos debet accingi, vt reſtringat concupiſ-
cētiam,iuxta id quod Veritas ait,ſint lumbi veſtri p̄-
cincti.Addit ēt Alcuin.per cingulū,quo Alba reſtrin-
gitur,ne ſupra pedes defluat, & greſſum impediat,

ſignificari prudẽtiam & diſcretionem,ſine qua,quæ, videntur eſſe virtutes, facile in vitia tranſeunt(Manipulum)cordis cõpunctionem, veramq; pœnitentiam indicat,ꝙ Sacerdos ad altare deferre debet, vnde orat:Merear Domine portare manipulum flet⁹ & doloris,&c.Quod recte declarari poteſt ex eo, quod
Beda. Beda in Martyrol.14.Kalend. Auguſti,refert S. Arſenium propter copiam & affluentiam lacrymarum, quas perpetuo effundebat mappulam,ſeu ſudarium ſemper ad manum habuiſſe,quo fletum abſtergeret: hanc ergo mappulam ſignificat Manipulum, ꝙ in ſiniſtro brachio collocatur,vt dextera manus expedita ſit ad reliquas actiones præſtandas.Vnde Stephan. Heduenſ.lib.de ſacra.altar.c.10. Mappula qua ſolent ſiccari ſtillicidia oculorum,excitat nos ad vigilandũ: Addit Amal.lib.2.de Eccl.offic.c.24.In manu ſiniſtra portari,vt oſtendatur in temporali vita tædium nos pati ſuperflui amoris & carnalis delectationis,& eſſe veluti ſudarium,quo detergamus ſordes,&c. Stola in antiquis Patribus & Conc.(Orarium)appellatur, vt patet ex Conc.Brach.I.c.27. vbi Diaconi præcipi-
Con.Brac. untur deferre Orarium ſuper ſcapulas, & in Concil. Brach.III.can.3.dicitur. Sacerdotem vtroq; humero Orario ambiri:vt,qui imperturbatus præcipitur,cõſiſtere inter proſpera & diuerſa virtutum ſemper ornamento vtrobiq; circumſeptus appareat:& infra ꝑcipitur Sacerdoti:vt ſacrificium oblaturus,aut ſacramentum corporis & ſanguinis Dñi noſtri Ieſu Chriſti ſumpturus,non aliter accedat, quã Orario vtroq; humero circumſeptus:ita vt de vno eodemq; Orario ceruicem pariter & vtrumq; humerum premens, ſignũ in ſuo pectore præparet crucis.Et in Con. Laod. c.22.& 23.&habetur in c.Non oportet.d.13.prohibẽtur Subdiaconi Orario vti: ſolum n.diaconis conce-
Conc Tolet. ditur:de quib.dicitur Con.Tolet.IV.c.39. Vnum Orarium oportet Leuitam geſtare in ſiniſtro humero, propter quod orat,i.prædicat:dexteram autem partem oportet habere liberam,vt expedit⁹ ad miniſteriũ Sacerdotale diſcurrat.Vnde Alcuin.ſupra,&Rab. li.1.de inſtitut.Clericorum,c.19. putãt Orarium eſſe dictum quod Oratoribus,ſeu prædicatoribus Euan-
Con Aurel gelij concedatur.In Conc.item Aurel.can.22.prohibentur Monachi habere in monaſterio Orarium: ꝙuis Gloſſa in c.Monacho 27.q.1.per Orarium ibi mulierum ornamentum ſignificari,dicat: neſcio tamen quo fundamento:nullo n.alio loco illa ſignificatio reperitur,& recte intelligi põt,prohiberi Monachis vſum Orarij in ſuis domibus,ſc.extra ſacra miniſteria. Solum obſtare poteſt:quia in c.Vt Presbyt.17.q.4.ex
Conc. Trib. Con.Tribur.præcipitur Presbyteris,vt nunquam incedant,niſi ſtola,aut Orario induti.Sed ibi non videtur Orarium ſumi pro ſacra ſtola, de qua nunc agimus,ſed pro Sacerdotali veſte honeſta & talari,vt ſu-
Conc. Mag. mitur etiam in Conc.Magun.ſub Carolo,cap.28. vbi monentur Presbyteri vt ſine intermiſsione vtantur Orariis propter differentiam Sacerdotij dignitatis. Et eodem modo in capite 27. Trul.& habetur in capite,Nullus 21.quæſt.4.Clerici admonentur,vt ſtolis induti incedant. Itaque ſtola ſacra,de qua nunc agimus proprie ſignificat ſuaue iugum Chriſti. Vnde in ordinatione Sacerdotis,cum ei ſtola imponitur, dicitur(Accipe iugum Domini,)& quia per obedientiã ad Chriſtum reſtituendus eſt homo in eum ſtatum, quem per inobedientiã amiſit,ideo Sacerdos, quando ſibi ſtolam imponit, orat: Redde mihi Domine ſtolam immortalitatis,quam perdidi,&c.

Vltimum indumentum eſt Caſula, ſeu Planeta, quæ ex omnium ſententia charitatem ſignificat, quæ cunctis virtutibus ſupereminet,eaſque protegit, & illuſtrat,& quia vndique integra eſt, vnitatem fidei
Iugũ Chriſti duplex, cruciſc. & amoris. deſignat,ait Innocent.libr.1.de myſt.Miſſ.cap. 58. & Rupert.lib.1.de diuinis Officiis, c.22.Tamen vt conſtat ex oratione,quæ dicitur cum Caſula induitur, ẽt illa iugum Domini ſignificat,ſic enim orat Sacerdos: Domine, qui dixiſti Apoſtolis tuis, iugum meum ſuaue eſt,&onus meum leue, fac,vt iſtud portare ſic valeam,ꝙ tuam gratiam conſequar.Sed diuerſa fortaſſe ratione:nam ſtola ſignificat iugum Chriſti, Planeta iugum amoris,illa patientiam & fortitudinem, quæ ad iugum illud ferẽdum neceſſaria eſt: hæc vero ſuauitatem,& dulcedinem iugi huius, quæ ex charitate prouenit,ſignificat:&hęc de morali ſignificatione. Si ad Chriſtum Dominum hæc referantur,Amictus ſignificare cenſetur,vel linteum illud,quo Iudæi Chriſti faciem velabant,dicẽtes:Prophetiza quis eſt, qui te percuſsit:vt putat Gab.lect.11.in Can.vel certe *Gabriel.* ſignificat ipſam Chriſti humanitatem,qua diuinitas velata eſt,ſicut caput Sacerdotis Amictu tegitur, vt ait Bonauentura in expoſitione myſteriorum Miſſæ, *Bonauent.* Rupertus,& Innocent.ſupra.Alba dicitur ſignificare *Rupertus.* diuinitatis ſplendorem à S. German.in Theor.rerum *Innocent.* Eccleſiaſtic. vel gloriam Dominicæ reſurrectionis à Stephano Heduenſi,loco citato,vel certe veſtem albam,qua Herodes Chriſtum illuſit,vt ait Gab.ſupra, & Duran.in Rational.lib.5.cap.3.Cingulum(ait German. ſupra) eſt ad indicandum decorem ac fortitudinem,quam Chriſtus Dominus induit,& præcinxit ſe.Alij vero dicunt,ſignificare funes,ſeu vincula,quibus CHRISTVS in horto primum ligatus eſt,vel certe flagella,quæ Chriſti corpus ambierunt. Manipulus (ait Bonauent.ſupra) ſignificat humanitatem Chriſti in hac vita,vel pugnam eius pro iuſtitia. Stola obedientiam repræſentat, qua Chriſtus crucem ſuſtinuit,vt aiunt Rupert. Innocentius & alij ſupra, vel,vt Bonau.ait,deſignat Chriſti paſsionem, quam debet Sacerdos in pectore & corde ſemper ferre.Caſula apud ſanctum Germ.ſupra indicat veſtem coc- *S.Germ.* cineam ſeu purpuream, qua Chriſtus ob militum irriſionem indutus eſt,vel,vt alij volunt, deſignat tunicam Chriſti inconſutilem, qua Chriſtus exutus eſt,vt crucifigeretur: nam etiam extenſio manuum Sacerdotis extra Caſulam, extenſionem Chriſti in Cruce denotare dicitur. Hæc ergo & multa alia myſteria in prædictis veſtimentis declarant authores citati,ex quibus ſatis conſtat, inſtitutionem hanc religioſam eſſe: & huic ſacro myſterio valde conuenientem. Dixi hæc ſex indumenta eſſe præcipua & propria huius myſterij, de quo nunc agimus: nam præter hæc ſunt in Eccleſia aliæ veſtes ſacræ, quæ vel non ſunt propriæ Sacerdotum, vel non ſunt ad ſacrificium peragendum neceſſariæ, vt ſunt ſuperpellicium, quod inter veſtimenta ſacra numerari poteſt: quia licet non benedicatur,tamen ad munera clericalia deputatum eſt, & ſacram ſignificationẽ habere poteſt:indicat enim vitæ innocentiam & puritatem, eo tamen omnes clerici ad ſacra miniſteria vti poſſunt: ad ſacrificandum vero neceſſarium non eſt, quamuis ſi commode indui poteſt ante ſex veſtes ſupra numeratas congruum ſit ita fieri,vt in Miſſali admonetur. Aliud indumentum eſt Dalmatica, cuius vſus antiquiſsimus eſt in Eccleſia: nam,vt ſupra viſum eſt à temporibus Eutychiani mentio illius reperitur. Et Cyprian.vt in eius geſtis refertur, mar- *Cyprian.* tyrium ſubiturus Dalmatica ſe expoliauit,vt Auguſt. *Auguſt.* in lib.qu.veteris & noui teſtamenti q.46.dicit;Leuitas vti ſolere Dalmaticis: quod à temporibus Syluẽſtri initiũ ſumpſit,vt ex geſtis eius cõſtat,& ex Conc. *Conc. Rom.* Rom.ſub Sylueſt.can.6.prius enim Epiſcopi tantum Dalmaticis vtebantur:imo aliquando id etiam Epiſcopis non licuit abſque ſummi Pontificis licentia, vt colligere licet ex Gregorio,li.7.epiſt.111: nunc autem illis tam Diaconi, quam Subdiaconi vtuntur. Ad Miſſam autem dicendam ſoli Epiſcopi interdum eis vtuntur ſub Caſula in ſolemni & Pontificali Miſſa, qui etiam vtuntur ſandaliis, chirothecis,anulis,mitra,baculo,& aliis inſignibus,quæ ad noſtrum inſtitutum nunc non ſpectant: de illiſq; latiſsime tractat Durand.lib.2.de ritib.Eccl.cap.9.ex quo nonnulla ex his,quæ diximus,mutuati ſumus.

Secundo eſt obſeruandum circa materiam horum *Secundo obſeruandum.* veſti-

veſtimentorum nihil reperiri expreſſe præſcriptum in Eccleſiaſticis decretis, & ideo conſulendus eſt vſus, ex quo, & ex modo loquendi antiquorum de his veſtimentis, colligitur, Amictum & Albam ex linea materia confici debere. Vnde Raban. de inſtit. Cleric. c.15. & Alcuin. ſupra, dicunt, Amictum correſpondere ſuperhumerali, ſeu Ephod Bad, quo ſacerdos ſeu Leuitę veteri tabernaculo & templo vtebatur, quod lineum erat, vt ex Auguſt. colligitur, lib. 7. q. in Iudicum. q. 41. & ex Hieron. libr. 1. contra Iouinian. aliquantulum à principio, & epi. 128. ad Fabiolam, de veſte ſacerdotali, epi. 130. ad Marcellam, qui in hoc diſtinguunt Ephod Pontificale à Sacerdotali, ſeu Leuitico, quod illud ex quatuor reb. contextum erat, hoc vero erat lineum: cui noſter amictus reſpondere dicitur, & quidem, ſi vſus eius attente conſideretur, hæc eſt ad illum aptiſsima materia. Alba enim linea eſſe debet, vt conſtat ex Rabano ſupra, & ex Innoc. lib. 1. de hoc myſterio, cap. 36. & ex Ruperto libro 1. de diuinis officijs, cap. 20. Vnde correſpondere cenſetur veſti Sacerdotum veterum, quæ (Poderis) dicta eſt, & linea erat, vt conſtat ex Hieronymo, dicta epi. 128. vnde & Iſidorus, lib. 19. Etymol. cap. 21. Poderis (inquit) eſt tunica ſacerdotalis linea vſque ad pedes deſcendens: imo hinc videtur hæc veſtis (Alba) dicta, imo & vulgo (camiſia) vocari ſolet, vt Iſidorus notat, quæ omnia denotant ipſam futuram lineam, & hæc materia apta eſt, tam ad vſum, quam ad ſignificationem huius veſtis. Circa alia vero quatuor indumenta nihil inuenio de illorum materia à veteribus indicatum, & ideo certum eſt poſſe eſſe vel lineam, vel laneam vel ſericam, vel quacunque alia ſimili materia dummodo in tantum ſeruetur, quod apta ſit ad tegendum humanum corpus, tanquam eius indumentum ſeu veſtimentum: nam cum hæc inſtituta ſint, tãquam veſtimenta ſacerdotalia, oportet, vt ſaltem conſtet ex materia ad vſum apta. Nullus autem color certus ac determinatus eſt de eſſentia talis materiæ, quamuis ex congruitate quadam ordinatum ſit, vt hæc indumenta certis quibuſdam temporibus ſeu feſtiuitatibus certi etiam coloris exiſtant, vt ex Miſſali conſtat, vbi nec proprium etiam præceptum traditur, ſed regula tantum directiua.

Tertio obſeruandum.

Tertio obſeruandum eſt, circa formam horum veſtimentorum duplicem diſtingui poſſe, vnam artificialem, alteram moralem ſeu ſacram. Prior conſiſtit in figura, de qua nihil aliud dicendum occurrit, niſi in hoc ſeruandum omnino eſſe Eccleſiaſticam formam: nam ſicut in alijs rebus arificialibus, vt ſic, eſſentialis forma eſt ipſa figura, ita in his veſtimentis. Quapropter, ſi illa notabiliter varietur vel deſtruatur: non erunt veſtimenta Sacerdotalia, quæ vt eſſent determinata, neceſſarium fuit, vt determinatam formã haberent, quam, tam ad vſum, quam ad ſignificationem, aptam eſſe oporteat: huiuſmodi autem eſſe hanc Eccleſiaſticam formam, ſatis ex dictis conſtat. Poſterior autem forma eſt benedictio, quæ ex inſtitutione Eccleſiæ neceſſaria eſt in prædictis ſex veſtimentis: vt conſtat ex capite. Veſtimenta. de Conſecratione, diſtinctione 1. & ex vſu, & ex Pontificali Romano: de hac autem benedictione idem iudicium eſt, quod de alijs ornamentis altaris: de quibus ſupra dictum eſt. Pertinet enim ad eſſentiam eius, vt iuxta ritum Eccleſiæ fiat, qui habetur in Pontificali, & quod fiat à legitimo miniſtro, qui eſt Epiſcopus, vel ſimplex Sacerdos habens priuilegium ad hoc, vt ſupra dictum eſt, & late Sylueſter, verbo, Benedictio, quæſt. 4. qui addit, quæſtione 9. Veſtes ab Epiſcopo ſchiſmatico benedictas, iterum eſſe benedicendas, quod nullo iure probat, & mihi valde incertum eſt, ſed de hoc alibi latius.

De duratione benedictionis ſacrarum veſtium quid ſentiendum.

Similiter de duratione huius benedictionis eodem modo loquendum eſt, ſicut de alijs rebus ſacris ſupra diximus: nam ſi ita diſſoluantur, vt figura amittatur, vel inepta ſint ad vſum ſacrum, amittitur benedictio, arg. c. Quod in dubijs, de Conſecratione Eccleſ. vel altaris. Vnde ſi manica, Albæ omnino ſeparetur, perditur benedictio: vnde licet poſtea aſſuatur, iterum benedicenda eſt: ſecus vero erit, ſi, priuſquam figura, vel forma deſtruatur, veſtis ipſa reficiatur paulatim, & aſſuatur: quia tunc ſemper veſtis cenſetur manere eadem, & quamuis aliqua pars addatur non benedicta: nihilominus tota veſtis ſemper cenſetur manere benedicta; & acceſſorium ſequi reliquum quod principale eſt, ſicut ſupra dictũ eſt de templis, & ita in præſenti docent Paludan. diſtin. 13. quæſt. 2. & 24. quæſt. 3. Sylueſt. ſupra cum Gloſſ. dicto cap. Quod in dubijs. qui etiam addunt, ſi cingulum omnino frangatur, ita vt neutra eius pars per ſe ſufficiat ad cingendum, amittere benedictionem, & ideo non poſſe in vſum venire, etiam ſi reficiatur: ſecus vero eſſe, ſi poſt ruptionem altera pars eſt ſufficiens; nam in illa manet benedictio, ſicut ſupra dictum eſt de altari: ſi vero antequam omnino diuidatur, reficiatur, vel etiam modo aliquo connectatur, ſufficiet ad vſum, quia nondum formam amiſit, nec benedictionem. Rurſus dicunt prædicti authores, poſſe ſtolam deſeruire loco cinguli, quia habet ſufficientem formam ad illum vſum, nec cingulũ determinat ſibi aliquam aliam ſpecialem figuram, & eadem ratione poteſt ſtola in manipulum commutari, quia ſunt eiuſdem figuræ, & maior vel minor longitudo non refert, ſi vſum non impediat, qua propter etiam manipulus poſſet loco ſtolæ apponi, vt ait Paludanus, ſi ſufficientem contingat habere longitudinem. Denique, ſi hæ veſtes duplices ſint, id eſt, ex duplici parte interiori & exteriori conſtantes, ſingulæ partes benedictæ manent, etiam ſi inter ſe ſeparentur, &c. conſtat enim ſufficiente materia, & habet integrã formam, & ideo ita benedicuntur, ac ſi eſſent plures caſulæ, vel ſtolæ, quæ ſimul poſſunt vna benedictione benedici. Vltimo de reuerentia & veneratione, qua hæ veſtes tractandæ ſunt, idem iudicium eſt, quod de alijs rebus ſacris, tam quoad actus negatiuos, quam quoad poſitiuos, vt in ſectione vltima diſputationis præcedentis ſatis declarauimus.

SECTIO III.

Vtrum teneatur Sacerdos ſub præcepto non facere ſacrum ſine veſtibus ſacris.

IN hac re pauca dicenda occurrunt, ſuppoſitis his quæ ſupra diximus de loco, & vaſis ſacris, eadem enim doctrina, proportione ſeruata, hic applicanda eſt. Primo ergo omnes Doctores, conueniunt, ſex veſtimenta ſupra numerata eſſe ſimpliciter neceſſaria neceſsitate præcepti Eccleſiaſtici ad hoc ſacrificium celebrandum, ita vt, ſi non ſolum omnia, ſed aliquod eorum voluntarie omittatur, peccatum mortale ſit. Ita Paludanus, Soto & omnes in 4. diſt. 13. Sylueſter, verbo, Miſſa. 1. & ibi alij Summiſtæ. Nauar. ca. 25. n. 84. Qui ad hoc præceptum probandum ſolum afferunt cap. Eccleſiaſt. diſt. 23. vbi præcipitur Sacerdoti, ſub pœna excommunicationis, vt cum ſacrificat, ſtola vtatur, quod caput ſumptum eſt ex Con. Brach. III. c. 3. cuius verba ſupra citauimus, ex quo ſumi poteſt argumentum à ſimili, vel à paritate rationis, ad cætera veſtimenta: ſed tamen argumentum videtur inefficax ad probandum præceptum, & præterea in illo textu eſt ſpecialis difficultas, quia eodem modo præcipitur Sacerdoti, vſus ſtolæ ad communicandum, ſicut ad ſacrificandum: diximus autem ſupra illud præceptum nõ obligare ſub mortali in ordine ad communionem: ergo neque in ordine ad ſacrificium, inde colligitur ſufficienter præceptum. Quocirca fundamentũ huius præcepti maxime ſumendum eſt ab vniuerſali conſuetudine & obſeruantia Eccleſiæ, quæ hunc ritum obſeruat, tanquam neceſſarium, & maxime pertinentem ad reuerentiam huius ſacramenti, & hoc modo poteſt

Doctorum concors ſententia. *Palud.* *Sylueſt.* *Nauar.* *Cõ Brac. 3.*

etiam induci prædictum decretũ: nam illa lex retenta eſt quoad vſum ſtolæ & aliorum veſtimentorum in ſacrificio: non vero extra illud. Et confirmari pōt, quia eadem eſt ratio de his veſtibus ſacris, & de alijs ornamentis altaris, quæ ex præcepto neceſſaria eſſe diximus. Colligitur denique hoc præceptum ex cap. Veſtimenta. de Conſ. diſt. 1.

2. Concl. Secundo dicendum eſt, neceſſarium etiam ex præcepto eſſe, vt hæ veſtes ſint benedictæ. Ita docent citati authores, & reliqui omnes. Fundamentum eſt idem ſcilicet, quia hæc eſt conſuetudo Eccleſiæ. Addit vero *Scotus.* Scotus in quarto, diſtinctione 13. quæſtione 2. in quibuſdam locis conſuetudinem obtinuiſſe, vt nõ oporteat cingulum benedici, & ideo licitum videri, vti cingulo non benedicto, & conſentit *Richard.* Richardus ibid. articulo 3. quæſtione 4. Sed hæc ſententia, vt notauit Nauarrus ſupra, non videtur tuta. quia in Pontificali Romano eodem modo aſsignatur benedictio pro cingulo, ſicut pro alijs veſtimentis & quantum mihi conſtare poteſt, eadem eſt in hoc conſuetudo de cingulo, quæ de alijs. *Dubium. 1.* Dubitari vero ſolet primo, an hoc præceptum tam rigoroſe obliget, vt neque propter mortis periculum liceat ſine his veſtibus ſacrificare: nam Caiet. 1. 2. q. 69. art. 4. ita affirmare videtur. Quod durum viſum eſt Nauar. loco ſupra citato. Sed nihilominus illa ſententia, moraliter intellecta, vera eſt, de qua ſatis diximus in ſuperioribus agentes de materia remota huius ſacrificij: Eſt autem intelligenda de omnibus veſtimentis ſimul: ita vt Miſſa dicatur ſolis communibus & vſualibus veſtimentis, quod fieri non poteſt ſine ſcandalo, & ſine periculo magnæ irreuerentiæ. Prætermittere autem in caſu neceſsitatis vnum vel alterum ex his veſtimentis, præſertim ex minoribus vt ſtolam vel cingulum, viri graues cenſent non eſſe peccatum mortale.

Dubium. 2. Secundo dubitari ſolet, an interdum poſsit excuſari à mortali huiuſmodi trangreſsio. Reſpondetur dupliciter poſſe intelligi poſſe huiuſmodi lapſum excuſari à culpa mortali, primo ex leuitate materiæ: & hoc modo non poteſt proprie hic intercedere talis excuſatio, quia omnes authores docent, omiſsionem cuiuſcunque veſtis ex ſex prædictis eſſe ſufficientem materiam peccati mortalis, non poteſt autem eſſe minor materia, quam ſit omiſsio vnius veſtis, amictus, aut cinguli, verbi gratia. Niſi quis dicat, poſſe aliquem vti veſte non benedicta, & illam eſſe minorem materiam, ſed reuera non eſt iuxta communem etiam ſententiam, quia veſtis non benedicta perinde exiſtimatur ac veſtis non ſacra. Aliter poſſet dici parua materia, ſi quis vteretur omnibus veſtimentis benedictis, tamen immundis ac nimium laceris. Sed inprimis hoc non eſt contra præceptum de quo agimus: quia ille reuera vtitur omnibus veſtibus præceptis iure poſitiuo: ſed erit contra præceptum naturale ſancte & reuerenter tractandi res ſacras: in quo fateor ſæpiſsime poſſe peccari venialiter, quamuis *Sylueſt.* Syluest. verbo, Miſſa. 1. q. 2. §. 3. dicat, eſſe peccatum mortale, ſi veſtes (inquit) ſint enormiter immundæ, quia eſt contra præceptũ Eccleſiaſticum, latũ in c. 2. de Cuſtodia Euchariſtiæ, ſed ibi magis eſt ſermo cum miniſtris vel paſtoribus Eccleſiæ, ad quos pertinet cura & cuſtodia rerum ſacrarum, quam cum ſacerdotibus: qui eis vtuntur veſtibus quibus poſſunt, ſeu quas in Eccleſia inueniunt, & ideo grauitas huius culpæ magis ex ipſa rei natura, quam ex iure poſitiuo prudenter dijudicanda eſt. Ex alio capite poteſt excuſari hęc culpa à mortali lapſu, vel etiam omnino à ratione culpæ, ex defectu voluntarij: & hoc modo dicunt omnes, ſi hoc accidat ex obliuione quadam naturali, vel negligentia, excuſari à culpa, præſertim mortali. Ita dicit *Soto.* ſpecialiter Soto, diſt. 13. q. 2. art. 3. ad 8. & c. 4. Et videtur indicare in hoc eſſe aliquid ſpeciale, quia hæc obligatio eſt de iure poſitiuo, & eodem fere modo loquitur *Victoria.* Victor. in Sum. n. 98. *Caietan.* Caietan. verbo, Miſſæ celebratio. Sed ego in hoc nihil inuenio ſpeciale, quia non eſt maior ratio de hoc præcepto poſitiuo, quam de alijs, quia pro ratione inaduertentiæ, vel negligentiæ erit maior & minor excuſatio: ſi ergo inaduertentia ſit prorſus naturalis: quia vel illud non venit in mentem, vel bona fide exiſtimatum eſt, non oportuiſſe maiorem aliquam diligentiam adhibere, &c. excuſabit ab omni culpa: ſi vero negligentia fuerit culpabilis, leuiter tamen & abſq; aduertentia & voluntate, excuſabit à peccato mortali, quamuis non à veniali. Si vero ſit craſſa & ſupina, non excuſabit à mortali, vt *Caietan.* Caietanus etiam fatetur. Et ratio eſt, quia non tollit ſufficiens voluntarium, & alioqui præceptum eſt validum: & hæc eſt regula ſeruanda in omnibus præceptis, *Regula in omnibus præceptis ſeruanda.* & ideo dixi formaliter nullam eſſe differentiam, quamuis fortaſſe materialiter contingat in hac materia facilius accidere naturalem inaduertentiam aut negligentiam minus culpabilem, quia regulariter loquendo, bona fide proceditur, accedendo ad locum, vbi ſolent eſſe omnia veſtimenta ſacra & benedicta. *Dubium.* Tertio dubitari ſolet, an in hoc aliqua obligatio occurrat circa veſtes vſuales, quibus accedere debet Sacerdos indutus, vt ſacris veſtibus ſuperinduatur. Et primum de calceis ſolet inquiri, an ſit peccatum, nudis pedibus facere ſacrum, ita vt oporteat accedere calceatum. De qua re nullum ius ſcriptum reperio, tamen conſuetudo hæc eſſe videtur, quod Sacerdos ad altare ſine calceis, ſandalijs, vel huiuſmodi non accedat: & ita ſeruandum eſſe ſentit *Sylueſt.* Sylueſter eſſe præceptũ, citans directorium, & idem ſignificant *Scotus* Scotus & *Richard.* Richardus ſupra citati, qui aduertunt, non oportere, calceos eſſe benedictos, quod certiſsimum eſt. Nam hæc conſuetudo non videtur introducta propter aliquam ſacram ſignificationem ſeu cæremoniam, ſed propter maiorem honeſtatem ac decentiam, ſecus autem eſt de ſandalijs, quib. Epiſcopi vtuntur, vt conſtat ex Pontificali, & ex *Bernhard.* Bernhardo, epiſtola 42. *Innocent.* Innocentio tertio in epiſtola ad Patriarcham Conſtantinopolitan. & ex *Gregor.* Gregorio in capite, Peruenit, diſt. 93. ex li. 7. epiſtola 28. vbi ſignificatur: inferioribus Clericis non licere vti ſandalijs ſeu compagis, quamquam, vt Alcuin. ſupra refert, olim Sacerdotes ſandalijs etiam vterentur, quamuis diuerſis ab illis, quibus Epiſcopi vtuntur, in quibus varia myſteria & ſignificationes, tam ipſe Alcuinus, quam alij Scriptores, de rebus Eccleſiaſticis conſiderant. Sed iam vſus ille ſandaliorum in Sacerdotibus ceſſauit: vſus autem calceorum, vt dixi, non ad cæremoniam, ſed ad decentiam pertinet. *Quæſito ſatisfit.* Vlterius vero inquiri ſolet, an è contrario neceſſarium ſit, caput ſacerdotis ſacrificantis nudum, ſeu diſcoopertum eſſe, ita vt nullum peccatum ſit, cooperto capite celebrare. Reſpondetur, circa hoc reperiri prohibitionem in iure. c. Nullus. de Conſecrat. diſt. 1. vbi tam Epiſcopus, quam Presbyter, aut Diaconus, ad ſolemnia Miſſarum celebranda, prohibetur introire cum baculo: aut velato capite altari Dei aſsiſtere, & qui tempore præſumpſerit, communione priuari iubetur: & eſt decretum illud *Zach. Pap.* Zachariæ Papæ in Synodo Rom. cap. 13. Vnde per ſe loquendo, hoc fieri non poteſt ſine peccato abſque diſpenſatione, quæ in cæremoniali Romano exigi videtur. Nihilominus tamen, ſi grauis infirmitas aut neceſsitas id exigeret, nec poſſet tam facile diſpenſatio poſtulari, id fieri poſſet ſine graui culpa, vt notat *Sylueſt.* Sylueſter, verbo, Miſſa, 1. quæſtione 2. §. 1. & fauet citatus textus in verbis illis: Qui temere præſumpſerit, & hoc maxime verũ eſt, quando talis neceſsitas & celebrãdi modus non eſt continuus, ſed ſolũ ſemel aut iterum occurrit, & tunc etiam obſeruandum eſt, vt ſecreto ſacrum fiat ad tollendum ſcandalum. De reliquis vero corporis indumentis nihil inuenio eſſe ſpecialiter præceptum, ſed id eſt obſeruandum,

quod

quod in Miſſali admonetur, ſcilicet, vt Sacerdos accedat decenter veſtitus, ita vt ſuperior veſtis talium pedis attingat, quantum commode fieri poſsit. Vltimo occurrebat hic dicendum de vſu aliorum veſtimentorum ſacrorum, vt de his quibus vti debent Diaconus, vel Subdiaconus in Miſſa ſolemni, & ſimilibus. Sed in hoc nihil ſpeciale occurrit dicendum, ſed ſolum ſeruandam eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, & ſi aliquid contingat omitti, cauendum eſſe ſcandalum, vel contemptum; nam ex aliquo horum capitum facile poterit peccatum mortale committi: alias vero fere ſemper erit veniale, niſi materia ſit admodum grauis, & quæ nimiam aliquam irreuerentiam includere videatur.

ARTICVLVS IV.

Vtrum conuenienter ordinentur, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur.

4. d. 1. q. 1 ar. 5. q. 1 ad 2. Et d 8 in expo lit. & diſt. 13. in exp lit prin & d. 15. q. 4 a 3 q. cor. Et 1. Tim. 2. lect 1 col 2. in prin.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur. Hoc enim ſacramentorum verbis Chriſti conſecratur, vt Ambroſ. dicit in lib. de ſacramentis. Non ergo debent aliqua in hoc ſacramento dici quàm verba Chriſti.

2. Præterea, Verba & facta Chriſti nobis per Euangelium innoteſcunt. Sed quædam dicuntur circa conſecrationem huius ſacramenti, quæ in Euangeliis non ponuntur: non enim legitur in Euangelio, quod Chriſtus in conſecratione huius ſacramenti oculos ad cœlum leuauerit, ſimiliter etiam in Euangeliis dicitur: Accipite, & comedite nec ponitur, omnes, cum in celebratione huius ſacramenti dicatur: Eleuatis oculis in cœlum, & iterum: Accipite & manducate ex hoc omnes. Inconuenienter ergo huiuſmodi verba dicuntur in celebratione huius ſacramenti.

3. Præterea, Omnia ſacramenta ordinantur ad ſalutem omnium fidelium. Sed in celebratione aliorum ſacramentorũ, non fit communis oratio pro ſalute fidelium defunctorum. Ergo inconuenienter fit in hoc ſacramento.

4. Præterea, Baptiſmus dicitur ſpecialiter fidei ſacramentum. Ea ergo, quæ pertinent ad inſtructionẽ fidei, magis debent circa Baptiſmum tradi, quam circa hoc ſacramentum ſicut doctrina Apoſtolica, & Euangelica.

5. Præterea, In omni ſacramẽto exigitur deuotio fidelium. Non ergo magis in hoc ſacramento, quam in aliis deberet excitari deuotio fidelium per laudes diuinas, & per admonitiones, puta, cum dicitur: Surſum corda.

q. 82. art. 1.

6. Præterea, Miniſter huius ſacramenti eſt Sacerdos, vt dictum eſt. Omnia ergo, quæ in hoc ſacramento dicuntur, à Sacerdote dici deberent, & non quædam à miniſtris, quædam à choro.*

7. Præterea, Hoc ſacramentum per certitudinem operatur, virtus diuina. Superflue ergo Sacerdos petit huius ſacramenti perfectionem, cum dicit. Quam oblationem tu Deus in omnibus, &c.

8. Præterea, Sacrificium nouæ legis multo eſt excellentius, quam ſacrificium antiquorum Patrum. Inconuenienter ergo, Sacerdos petit, quod hoc ſacrificiũ habeatur, ſicut ſacrificium Abel, Abrahæ, & Melchiſedech.

q. 75. art. 2.

9. Præterea, Corpus Chriſti, ſicut non incipit eſſe in hoc ſacramento per loci mutationem (vt ſupra dictum eſt) ita etiam nec eſſe deſinit: inconuenienter ergo Sacerdos petit: Iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum.*

De conſec. d. 1. c Iacob. frater Domini.

Sed contra eſt, quod dicitur de Conſ. diſt. 1. Iacobus frater Domini ſecundum carnem, cui primum credita eſt Hieroſolymitano Eccleſia, & Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus addiderunt Miſſæ celebrationem. Ex quorum authoritate patet conuenienter ſingula circa hoc dici.

Reſpondeo dicendum, quod quia in hoc ſacramento totum myſterium noſtræ ſalutis comprehenditur, ideo præ cæteris ſacramentis cum maiori ſolemnitate agitur. Et quia ſcriptũ eſt: Eccleſ. 4. Cuſtodi pedem tuum, ingrediens domum Domini, & Eccleſiaſt. 18. Ante orationem præpara animam tuam, ideo ante celebrationem huius myſterij: primo quidem præmittitur præparatio quædam ad digne agenda ea, quæ ſequuntur. Cuius præparationis prima pars eſt laus diuina, quæ fit in introitu, ſecundum illud Pſal 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei. Et ſumitur hoc vt pluries de Pſalmis, vel ſaltem cum Pſalmis cantatur, quia, vt Dionyſius dicit in 3. cap. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ Pſalmi comprehendunt per modum laudis, quidquid in ſacra Scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præſentis miſeriæ, dum miſericordia petitur, dicendo, Kyrie eleyſon. ter quidem pro perſona Patris, ter autem pro perſona Filij, cum dicitur, Chriſte eleyſon, & ter pro perſona Spiritus ſancti, cum ſubditur Kyrie eleyſon, contra triplicem miſeriam, ignorantiæ, culpæ & pœnæ, vel ad ſignificandum, quod omnes perſonæ ſunt in ſe inuicem. Tertia autem pars commemorat cœleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem vitam & miſeriam dicendo: Gloria in Excelſis Deo, quæ cantatur in feſtis, in quibus commemoratur cœleſtis gloria: Intermittitur autem in officijs luctuoſis, quæ ad commemorationem miſeriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam Sacerdos pro populo facit, vt digne habeantur tantis myſteriis. Secundo autem præmittitur inſtructio fidelis populi, quia hoc ſacramentum eſt myſterium fidei, vt ſupra habitum eſt.* Quæ quidem inſtructio diſpoſitiue quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, quæ in Eccleſia legitur per Lectores & Subdiaconos. Poſt quam lectionem cantatur à Choro Graduale, quod ſignificat profectum vitæ, & Alleluia, quod ſignificat ſpiritualem exultationem, vel Tractus in officijs luctuoſis, qui ſignificat ſpiritualẽ gemitum: Hæc enim conſequi debent in populo ex prædicta doctrina: Perfecte autem populus inſtruitur per doctrinam Chriſti in Euangelio contentam, quæ à ſummis miniſtris legitur, ſcilicet à Diaconibus. Et quia Chriſto credimus tanquam diuinæ veritati (ſecundum illud Ioan. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?) lecto Euangelio, Symbolum fidei cantatur, in quo populus oſtendit, ſe per fidem Chriſti doctrinæ aſſentiri Cantatur autem hoc Symbolum in feſtis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo, ſicut in feſtis Chriſti & B. Virginis & Apoſtolorum (qui hanc fidem fundarunt) & aliis huiuſmodi. Sic igitur populo præparato & inſtructo, conſequenter acceditur ad celebrationem myſterij. quod quidem & offertur vt ſacrificium & conſecratur & ſumitur, vt ſacramentum. Vnde primo peragitur oblatio, ſecundo conſecratio materiæ oblatæ. Tertiò eiuſdem perceptio.*

Ca. 3. Eccli Hier. inter prin. & me.

q. 78. ar. 3.

Circa oblationem vero duo aguntur, ſcilicet, laus populi in cantu Offertorij (per quod ſignificatur lætitia offerentium) & oratio Sacerdotis, qui petit, vt oblatio populi ſit Deo accepta. Vnde & 1. Paralipom. 29. dixit Dauid. Ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc, & populum tuum, qui hic receptus eſt, vidi eum ingenti gaudio tibi offerre donaria, & poſtea orat, dicens. Domine Deus cuſtodi hanc voluntatem. Deinde circa conſecrationem, quæ ſupernaturali virtute agitur, primo excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & monetur ſurſum corda habere ad Dominum Et ideo, finita præfatione, populus deuote laudat diuinitatem Chriſti, cum Angelis, dicens Sanctus, Sanctus, Sanctus, & humanitatem, cum pueris dicens: Benedictus, qui venit: Deinde Sacerdos ſecreto commemorat primo quidem pro quibus hoc ſacrificium offertur ſcilicet, pro vniuerſa Eccleſia, & pro his, qui in ſublimitate conſtituti ſunt. 1. Tim. 2. & ſpecialiter quoſdam, qui offerunt, vel pro quib. offertur. Secundo commemorat Sanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis, cum dicit, communicantes & memoriam venerantes, &c. Tertio, petitionem concludit, cum dicit, hæc oblatio ſit illis, pro quibus offertur; ſalutaris. Deinde accedit ad ipſam conſecrationem, in qua primo petit conſe-

cr. tionis effectum, cum dicit, quam oblationem tu Deus, &c. Secundo conſecrationem peragit per verba Saluatoris, cum dicit. Qui pridie, &c. Tertio, excitat præſumptionem per obedientiam ad mandatum Chriſti, cum dicit. Vnde & memores. Quarto petit, hoc ſacrificium peractum, eſſe Deo acceptum, cum dicit. Supra quæ propitio, &c. Quinto petit huius ſacrificij & ſacramenti effectum. Primo quidem, quantum ad ipſum ſumentes, cum dicit. Supplices te rogamus. Secundo, quantum ad mortuos, qui iam ſumere non poſſunt, cum dicit: Memento etiam Domine, &c. Tertio ſpecialiter quantum ad ipſos Sacerdotes offerentes, cum dicit. Nobis quoq; peccatoribus. Deinde agitur de perceptione ſacramenti, & primo præparatur populus ad percipiendum. Primo, quidem per orationem communem totius populi, (quæ eſt oratio Dominica, in qua petimus, panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatam, quam ſpecialiter Sacerdos pro populo offert, cum dicit: Libera nos quæſumus Domine, &cæt. Secundo præparatur populus per pacem, quæ datur, dicendo: Agnus Dei Eſt enim hoc

q 87 ar.1.& q.73 ar 4 ſacramentum vnitatis & pacis, vt ſupra dictum eſt.* In Miſſis tamen defunctorum in quibus ſacrificium offertur, non pro pace præſenti, ſed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde ſequitur perceptio ſacramenti, primo percipiente Sacerdote, & poſtmodum aliis dante quia, vt Dionyſ. * dicit 3. cap. Eccleſ. Hierar ille, qui aliis diuina tradit, primo debet ipſe particeps eſſe. Vltimo autem tota Miſſæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro ſumptione myſterij (quod ſignificat cantus poſt communionem) & Sacerdote per orationem gratias offerente ſicut & Chriſtus celebrata cœna cum diſcipulis, hymnum dixit, vt dicitur Matthæi 26.

Ca 3. Eccleſ. Hierar. non multum procul à fine.

Ad primum ergo dicendum, quod conſecratio ſolis verbis Chriſti conficitur. Alia vero neceſſe eſt addere ad præparationem populi ſumentis, ſicut dictum eſt.*

In cor. initio.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut dicitur Ioann. vltimo. Multa ſunt à Domino facta vel dicta, quæ Euangeliſtæ non ſcripſerunt. Inter quæ fuit hoc, quod Dominus in cœna oculos leuauit in cœlum, quod tamen Eccleſia ex traditione Apoſtolorum habuit. Rationabile enim videtur, vt, qui in ſuſcitatione Lazari (vt habetur Ioann. 11.) & in oratione, quam pro diſcipulis fecit, Ioannis 7. Oculos leuauit ad Patrem, in huius ſacramenti inſtitutione multo magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quod autem dicitur: Manducate & comedite, non differt quantum ad ſenſum, nec multum refert, quod dicatur in præſenti, cum verba illa non ſint de forma, vt ſupra dictum eſt.* Quod autem additur: omnes, intelligitur in verbis Euangelij, licet non exprimatur, quia ipſe dixerat, Ioann. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.

q.78 ar.3 ad 1 & 2. argu.

Ad tertium dicendum, quod Euchariſtia eſt ſacramentum totius Eccleſiaſticæ vnitatis. Et ideo ſpecialiter in hoc ſacramẽto magis, quam in aliis, debet fieri mentio de omnibus, quæ pertinent ad ſalutem totius Eccleſiæ.

Ad quartum dicendum, quod inſtructio fidei eſt duplex. Vna, quæ fit nouiter imbuendis, ſcilicet, Catechumenis. & talis inſtructio fit * per Baptiſmum. Alia autem eſt inſtructio, qua inſtruitur fidelis populus, qui communicat huic myſterio, & talis inſtructio fit in hoc ſacramento. Et tamen ab hac inſtructione non repelluntur etiam Catechumeni & infideles. Vnde dicitur de conſecratione, * diſtinctione 1. Epiſcopus nullum prohibeat ingredi in Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue Gentilem, ſiue Hæreticum, ſiue Iudæum, vſq; ad Miſſam Catechumenorum, in qua, ſcilicet, continetur inſtructio fidei.

Alias circa.

De conſ d. 1 c 64. Epiſcopus.

Ad quintum dicendum, quod in hoc ſacramento & maior deuotio requiritur, quam in aliis ſacramentis (propter hoc, quod in hoc ſacramento totus Chriſtus continetur) & etiam communior: quia in hoc ſacramento requiritur deuotio totius populi Chriſti, pro quo ſacrificium offertur, & non ſolum percipientium ſacramentum, ſicut in aliis ſacramentis. Et ideo, vt *Cypria dicit, Sacerdos præfatione præmiſſa parat fratrum mentes, dicendo: Surſum corda, vt, dum reſpondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud ſe, quam Deum, cogitare debere.

In li. de ora. do. non multum remote an. e fi. em

Ad ſextum dicendum, quod in hoc ſacramento (ſicut dictum eſt*) tanguntur ea, quæ pertinent ad totam Eccleſiam. Et ideo quædam dicuntur à Choro quæ pertinent ad populum. Quorum quædam Chorus totaliter proſequitur, quæ, ſcilicet, toti populo inſpirantur. Quædam vero populus proſequitur, Sacerdote inchoante, qui perſonam Dei gerit, in ſignum, quod talia peruenerunt ad populum ex reuelatione diuina, ſicut fides & gloria cœleſtis Et ideo Sacerdos inchoat Symbolum fidei & gloria in excelſis Deo. Quædam vero dicuntur per miniſtros, ſicut doctrina veteris & noui teſtamenti in ſignum, quod per miniſtros à Deo miſſos, eſt doctrina hæc populis annunciata.

In ſol ad 3. argu. iſtu a.

Quædam vero Sacerdos ſolus proſequitur, quæ, ſcilicet, ad proprium officium Sacerdotis pertinent vt, ſcilicet, dona & preces offerat pro populo, ſicut dicitur, Hebræorum 5. In his tamen quædam dicit publice, ſcilicet, quæ pertinent, & ad Sacerdotem, & ad populum, ſicut ſunt orationes communes: Quædam vero pertinent ad ſolum Sacerdotem, ſicut oblatio & conſecratio, & ideo, quæ circa hæc ſunt dicenda, occulte à Sacerdote dicuntur. In vtriſq; tamen excitat attentionem populi, dicendo, Dominus vobiſcum, & expectat aſſenſum dicentium Amen Et ideo etiam in his, quæ ſecrete dicuntur, publice præmittit: Dominus vobiſcum, & ſubiungit; Per omnia ſæcula ſæculorum Vel ſecrete aliqua Sacerdos dicit, in ſignum, quod circa Chriſti paſſionem, diſcipuli non niſi occulte confitebantur Chriſtum.

Ad ſeptimum dicendum, quod efficacia verborum ſacramentalium impediri poteſt per intentionem Sacerdotis Nec tamen eſt inconueniens, quod à Deo petamus id, quod certiſſime ſcimus ipſum facturum: ſicut Chriſtus Iohannis decimoſeptimo, petit ſuam clarificationem. Non tamen videtur ibi Sacerdos orare, vt conſecratio impleatur, ſed vt nobis fiat fructuoſa. Vnde ſignanter dicit. Vt nobis corpus & ſanguis fiat. Et hoc ſignificant verba, quæ præmittit, dicens; Hanc oblationem facere digneris benedictam, ſecundum Auguſtinum, id eſt, per quam benedicamur, ſcilicet per gratiam adſcriptam, id eſt. per quam in cœlo adſcribamur, ratam, id eſt, per quam in viſceribus Chriſti traijciamur, rationabilem, id eſt, per quam à beſtiali ſenſu exuamur, acceptabilem, vt, qui nobis ipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio ſimus.

De conſ d 1. c 71 Vtrum ſub à medio.

Ad Octauum dicendum, quod licet hoc ſacramentum ex ſe ipſo præferatur omnibus antiquis ſacrificiis, tamen ſacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptiſſima ex eorum deuotione. Petit ergo Sacerdos, vt ſic hoc ſacrificium acceptetur à Deo ex deuotione offerentium, ſicut illa accepta fuerunt DEO.

Ad nonum dicendum, quod Sacerdos non petit, neq; quod ſpecies ſacramentales deferantur in cœlum, neq; corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit, ſed petit pro hoc corpore myſtico (quid, ſcilicet, in hoc ſacramento ſignificatur) vt, ſcilicet, orationes Sacerdotis & populi Angelus aſſiſtens diuinis myſteriis, repræſentet, ſecundum illud Apocalyp. octauo, Aſcendit fumus incenſorum de oblationibus Sanctorum de manu angeli. Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipſa Eccleſia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipſe Deus cuius participationem petimus: de hoc enim altari dicitur Exodi vigeſimo Non aſcendes ad altare meum per gradus, id eſt, in Trinitate gradus non facies. Vel per Angelum intelligitur ipſe Chriſtus qui eſt magni conſilij Angelus, qui corpus ſuum myſticum Deo Patri coniungit, & Eccleſiæ triumphanti. Et propter hoc etiam Miſſa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, ſicut populus per Sacerdotem, vel quia Chriſtus

Chriſtus eſt hoſtia nobis Miſſa à Deo. Vnde & in fine Miſſæ Diaconus in feſtiuis diebus populum licentiat, dicens, Ite M̃. ſ-ſa eſt, ſcilicet, hoſtia ad Deum per Angelum, ſcil. ſit Deo acce-pta.

DISPVTATIO LXXXIII.

De ritibus Miſſæ, quæ in verbis conſiſtunt.

Hæretici canonem Miſſæ damnãt. HActenus diximus de his, quæ Miſſam antecedunt, ſeu illi extrinſecus adiacent, aut ad illam præparant: nunc dicendum ſequitur de his, quæ in ipſa Miſſa fiunt, quæ poſſunt in verba & facta diſtingui, prout à D.Th. in hoc & in art. ſequent. diſtinguuntur. Verba appellantur orationes omnes, quas Sacerdos inter ſacrificandum profert, vel publice, vel ſecrete; item lectiones, benedictiones, & ſimilia: facta vero appellamus, genuflexiones, manuum eleuationes & alia ſigna, vel geſtus; de quibus dicemus, diſp. ſequent. hic enim ſolum dicendum eſt de his, quæ in Miſſa recitantur.

SECTIO I.

Vtrum conueniens fuerit præter verba conſecrationis, aliqua alia adiungi, quæ in Miſſæ ſacrificio dicerentur.

HÆretici, qui alias cæremonias reijciunt, multo magis has, quæ in varijs orationibus ac deprecationibus conſiſtunt, & præſertim damnant canonem Miſſæ, quem erroribus refertum eſſe dicunt. Vnde ipſi exiſtimant, nihil addendum eſſe his, quæ Chriſtus in cœna fecit, & ita ipſi celebrare dicuntur cœnam Dominicam, legendo ſolum hiſtoriam Euãgelicam de illa cœna: & panem aut vinum conſecrãdo, diſtribuendo, ac ſumendo: ſpecialiter etiam inuehuntur in quoſdam peculiares ritus, quos Eccleſia ſeruat in his, quæ in Miſſa dicuntur, ſcilicet, quod non vtitur lingua vulgari, quod non omnia alte proferuntur, ſed quædam ſubmiſſe, & ſimilia, quæ poſtea dicemus.

1. Concluſio de fide certa. Principio vero ſtatuendum eſt, ſancte & religioſe potuiſſe Eccleſiam in celebratione huius ſacrificij præter verba, quæ ſunt de ſubſtantia illius, adiungere quædam alia, partim antecedentia, partim ſubſequentia, quæ vel ad Dei laudes & gratiarum actiones, vel ad populum inſtruendum in fide, vel ad deuotionem excitandam, vel eius petitiones, & vota Deo præſentanda, pertineant. Hæc eſt veritas certa de fide, quæ ſatis probatur traditione & vſu Eccleſię. Poteſt autem inprimis in hunc modum ratione declarari: nam, ſi in huiuſmodi verbis omnibus, quæ huic ſacrificio adiunguntur, nihil eſt ſuperſtitioſum, id eſt, vel falſitatem continens, vel aliquid indecens diuinam maieſtatem & reuerentiam, vſus talium verborum per ſe conſideratus religioſus eſt, & ſanctus: quod autem hæc verba coniungantur cum actuali & ſubſtantiali oblatione ſacrificij Euchariſtici, ita, vt totum id fiat per modum vnius moralis actionis ſacræ, nihil etiam habet indecens, aut indecorum: ergo optime potuit Eccleſia huiuſmodi ritum inſtituere. Conſequentia certa eſt ex principio ſupra *D Paul.* poſito & ſignificato à Paulo 1. ad Corint. 11. dicente: Cætera autem, cũ venero, diſponam, & declarato à *Con. Trin.* Conc. Trident. ſeſſ. 21. c. 2. ſc. dediſſe Chriſtum Eccleſiæ poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, ea ſtatueret, vel mutaret, quæ ſuſcipientium vtilitati, vel ipſorum venerationi magis expedire iudicaret. Quamuis enim Concilium de ſacramentis loquatur, ſub illis ſacrificium cõprehendit, vt in ſuperioribus dictum eſt: tum quia eadem eſt omnium ratio: tum etiam, quia vnum ex ſacramentis ipſa actione ſacrificandi conficitur, & ideo idem Concilium ſeſſione 22. c. 4. 6. & à canone 5. vſque ad 9. definit, recte feciſſe Eccleſiam hunc ritum inſtituendo: ſupponit ergo Eccleſiæ datam eſſe hanc poteſtatem. Et confirmatur ex ipſo vſu, quamquam enim quidam vocent hanc diuinam inſtitutionem; non eſt tamen exiſtimandum, Chriſtum immediate per ſeipſum ita hæc inſtituiſſe, ſicuti ſubſtantiam ſacrificij: conſtat enim id eſſe falſum ex dictis ſupra, diſp. 74. ſect. 3. & quæ ibi citauimus. ſed intelligendum eſt, hanc inſtitutionem manaſſe à Chriſto mediate, quatenus ipſe dedit poteſtatem Apoſtolis, eam faciendi, & fortaſſe, quia etiam dedit præceptum generale ordinandi ea, quæ ad conuenientem vſum huius myſterij expedirent, quamuis modum & determinationem eorum eis reliquerit. Vel denique, quia credendum eſt, ipſummet Chriſtum per Spiritum ſanctum Apoſtolis, & Eccleſiæ inſpiraſſe ea, quæ ad hunc ritum pertinent, vt videbimus. Maior propoſitio, prout in hoc diſcurſu ſumpta eſt, cum tantum ſit conditionalis, per ſe nota ex terminis eſt, ſuppoſitis alijs principijs fidei: nam Deo gratias agere pro beneficijs acceptis, ex obiecto religioſum & ſanctũ eſt, & ſimiliter orare Deum, inſtituere populum in rebus fidei, & ſimilia: ergo ſi in his rebus ſeu verbis nihil falſum, vel ſuperſtitioſum miſcetur, ex ſe honeſtus & ſanctus erit eorum vſus: igitur ſolum ſupereſt, vt videamus, an in hoc ritu Eccleſiæ, huiuſmodi conditio ſeruetur, quod ſtatim præſtabimus. Prius enim oportet alteram propoſitionem aſſumptam declarare, & confirmare: nimirum, ſi aliunde nihil eſt irreligioſum in huiuſmodi verborum ritu, neque etiam reprehendi poſſe ex eo ſolum, quod cum ſubſtantia Euchariſtici ſacrificij coniungatur, & ad hoc ordinetur, vt illud ſacrificium cum maiori decentia, & reuerentia Dei, noſtraque maiori vtilitate fiat. Nam primo vnde poteſt in hoc malitia oſtendi? nam ex ſola natura rei hoc nullam habet inordinationem, cum totus ille ritus religioſus eſſe ſupponatur, & conſequenter maximam conuenientiam habeat cum hoc ſacrificio: eſt enim hoc ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, & ipſum per ſe eſt maximum Dei beneficium: optime ergo cum illo coniungitur gratiarum actio. Eſt item ſacrificium impetratorium, & de ſe potens ad præſtandam noſtris petitionibus efficaciam: optime ergo cum illo coniunguntur petitiones & orationes, non ſolum pro offerentibus, ſed etiam pro alijs, tam viuis, quam defunctis, quia omnibus hoc ſacrificium prodeſſe poteſt. Eſt denique ſacrificium hoc myſterium fidei, nouique teſtamenti confirmatio, & ideo aptiſsime cum illo coniungitur inſtructio Chriſtiani populi, circa res fidei, ſeu eiuſdem fidei profeſsio: in his ergo ex natura rei nulla eſt inordinatio. *Sacrificium Euchariſticum eſt ſacrificiũ laudis & gratiarum actionis.* Neque enim ex ſpeciali prohibitione, vel diuina, vel Eccleſiaſtica: nulla enim talis oſtendi poteſt, neque ſcripta, neque tradita, neque fuiſſet Eccleſiæ conueniens: quid enim vtilitatis in ea poteſt excogitari? Vnde è contrario poſſumus poſitiue argumentari, quia huiuſmodi ritus orandi, &c. in hoc ſacrificio, inſpirante Spiritu ſancto, ab ipſis Apoſtolis inchoatus eſt, & poſtea à Pontificibus, & Concilijs auctus & confirmatus: eſt ergo ſanctus & religioſus. Antecedens patet primo ex illo Pauli, 1. ad Timoth. 2. Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, &c. Circa quem locum primo eſt obſeruandum, dupliciter poſſe exponi: primo, vt illa quatuor verba, & præſertim tria priora, tanquam ſynonyma accipiantur, ita, vt illa repetitio ſolum facta ſit ad exaggerationem, & vehementiam orationis, vt Theod. ibi ſignificauit, & ſumi poteſt ex ſimilibus verbis Pauli, ad Philippenſes quarto. Nihil ſoliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deũ, & ad Epheſ. 6. Per omnem orationẽ & obſecrationẽ orantes: quæ expoſitio ꝓbabilis eſt. Nihilominus tamen eſt ſecunda expoſitio ...it illæ voces, tam *Pauli teſtimonium expenditur 1. ad Ti 2.*

Latinæ

Latinæ,quam Græcæ diuerſæ ſunt,ita & per illas aliquid diuerſum ſignificari, quod varie ab authoribus exponitur: quidam aiunt,obſecrationem eſſe,quando petimus liberari à malis, orationem,cum aliquid Deo vouemus :. poſtulationem vero, cum pro alijs petimus:ita Caſsian.coll.9.c.11.12.& 13. Sed hoc non placet D.Tho.neq; habet fundamentum,vt ex dicendis patebit. Alij obſecrationem exponunt etiam eſſe ſupplicationem, quæ fit,vt liberemur à malis : nam vox Græca Δέησις hoc proprie ſignificat : orationem vero eſſe bonorum petitionem,Græce Προσευχὴ,poſtulationes vero eſſe interpellationem,ſeu querimoniam, qua apud Deum conquerimur de his, qui nos iniuria afficiunt,vel ad malum impellunt : nam vox Græca,ἔντευξις,hoc etiam proprie ſignificat. Ita fere Chryſoſt.Theop.Oecum.Theod. Aliter D.Thom.2.2.q.83.art. 17. hæc quatuor diſtinguit:nam per orationem dicit ſignificari,eleuationem mentis in Deũ, quæ ad petitionẽ neceſſaria eſt, per poſtulationes vero,petitionem cuiuſcunq; rei ſeu beneficij,prout nomen ipſum ſonat : obſecrationem vero eſſe orationẽ aliquam,quam Deo proponim⁹; ad obtinendum ab illo aliquid ; vt cum Eccleſia orat (Per natiuitatem tuam,&c.) gratiarum actio per ſe nota ſatis eſt : ait vero D. Thomas adiungi petitioni, vt rationem ex parte noſtra ad obtinendum à Deo aliquod beneficium:& hæc accommodat D. Thomas ad quatuor Miſſæ partes,cum Gloſſa ordinaria 1. ad Tim.2. Sed illa Gloſſa plane loquitur, iuxta mentem Aug. qui epiſt. 56. ad Paulin. illa quatuor accommodat ad quatuor Miſſæ partes, vt videbimus; tamen, quid illa ſignificent obſcuriſsime exponit: videtur tamen per obſecrationem intelligere petitiones, quæ abſq; vlla oblatione fiunt, per orationes vero, petitiones, quæ fiunt cum aliquo voto ſeu oblatione,iuxta vim Græcæ vocis,nã,εὐχὴ,votum ſignificat,vnde,προσευχὴ id eſt,oratio, quæ ad votum, ſeu cum voto vel oblatione fit:poſtulationes autẽ ſeu interpellationes non exponit Aug. quid ſint,ſed ſolum ait,tunc fiunt, cum populus à Sacerdote benedicitur : Tunc enim Antiſtites velut Aduocati ſuſceptos ſuos per manus impoſitionem miſericordiſsimæ offerunt poteſtati: indicare ergo videtur, interpellationem eſſe, quando poſt petitionem factam ad aliquod votum Deo oblatum ad petitionem obtinendam, vehementius orationi inſiſtitur,& familiarius cũ Deo agitur ad impetrandũ,quod poſtulatum eſt.Sunt præter has aliæ horum verborũ interpretationes , ſed ad rem præſentem hæ ſufficiunt.

Theodor. *Caſſiodori expoſitio reijcitur.* *Auguſt.*

Secundo obſeruandum. Secundo obſeruandum eſt, hæc omnia, quæ Paulus eo loco fideles obſecrat,optime poſſe ad ſingulorum priuatas orationes accõmodari:omnibus enim incumbit, pro omnibus orare, pro Regibus, Principibus,& vniuerſo mundo,quod facere vnuſquiſque poteſt, & ſimpliciter orando ſeu petendo, & orationes aliquas interponendo, vel vota offerendo, vel orationi vehementius inſtãdo, vel gratias agendo,vt, quod poſtulat, conſequatur.Alio tamen modo poſſunt illa verba referri ad publicas orationes,eas præſertim,quæ nomine totius Eccleſiæ fiunt,dum Miſſæ ſacrificium offertur, & hoc modo intellectus hic loc⁹ maxime confert,ad rem,de qua agimus, confirmandam: ex illo enim habemus ritum ſaltem in cõmuni, & quoad has orationis partes, eſſe à temporibus Apoſtolorum inchoatum. Eſt autem hic ſenſus conſentaneus Paulo, qui non ſingulis loquitur,ſed ſimpliciter obſecrat Timoth.tanquam Epiſcopum & Eccleſiæ Paſtorem, vt in eius Eccleſia illa omnia fiant, ſcilicet,in quotidiano ſacrificio,& communi oratione,atque ita interpretãtur hunc locum ſancti Patres, *Chryſoſt.* Chryſoſtomus,homilia ſexta inquit:Quaſi communis quidam totius orbis Pater Sacerdos eſt, dignum igitur eſt, vt omnium curam agat,omnibusq; prouideat,ſicut & Deus cuius miniſterio ſeruit & fungitur vice : idcirco ait : obſecratio igitur,&c.& infra dicit : hoc eſſe faciendum in obſequio quotidiano perpetuoq; diuino religionis ritu, & inferius hoc apertius declarans,dicit,ex eo loco colligi : Sacramentorũ tẽpore etiã pro gentilibus oportere offerre, ſeu orare, quia Reges tunc gentiles adhuc erant. Quam expoſitionem ſequuntur Theoph. Oecumen.& alij Græci, & inſinuatur à Proſpero,lib.1.de vocat.Gent.c.4.qui hunc locum exponunt de cõmuni Eccleſiæ oratione: & idem ſignificat Ambroſ.li.6.de ſacramentis,capite vltimo,& Tertullianus in libro ad Sab.cap. 2. dum alludens ad hunc locum,dicit; Sacrificamus pro ſalute Imperatoris. Latius & diſtinctius Aug. dicta epiſt.59.vbi, quatuor illa, quæ Paulus numerat, quatuor partibus Miſſæ accommodat, & obſecrationes fieri dicit in celebratione ſacramentorum,antequam illud,quod eſt in Domini menſa,incipiat benedici:orationes, cum benedicitur & ſanctificatur, & ad diſtribuendum cõminuitur : quia,ſcilic. tunc fit oblatio. Quam partem [ait] fere omnis Eccleſia Dominica oratione concludit : vnde in reliqua parte, vſq; ad cõſumptionem ſacramenti ſentit,fieri poſtulationes,ſeu interpellationes. Vnde ſubiũgit: Quibus peractis, & participato ſacramento gratiarũ actio cuncta concludit. Quæ diſtributio eſt probabilis,& placet Diuo Thomæ loco ſupra citato. Fortaſſe tamen nõ minus probabiliter dici poteſt, illa omnia fieri in myſterio Miſſæ promiſcue, nunc petendo, nunc obſecrando, nunc iterũ atq; iterum gratias agendo : nã ante cõſecrationem etiam reperimus nõ tantum obſecrationes,ſed etiã petitiones varias,in Collectis,& laudes Dei in Introitu & alijs verſiculis, & præſertim in illo Hymno Eccleſiaſtico (Gloria in excelſis,) & in Præfatione. Videtur enim Eccleſia in hoc imitata diuinum Spiritum, quo ipſa regitur: ſolet enim Spirit⁹ ſanctus hominem orantem, & aliquãto tempore cũ Deo colloquentem & familiarius agentem, nunc ad ſuorum peccatorum confeſsionem, nunc ad diuinas laudes,nunc ad aliquid petendum,vel obſecrandum mouere : poſtea vero ad gratiarum actionem redire, & iterum ad peccatorum contritionem , prout ipſe vult,& inſpirat. Ita ergo in hoc ſacro myſterio Eccleſia feciſſe videtur,& ex illa varietate gratiſsimũ Miſſæ officium cõpoſuiſſe. Vtcunq; vero exponam⁹,cõſtat ex Paulo, adiunctis Sanctorum expoſitionibus, hunc morem cõiungendi,hunc ritum orandi cũ ſubſtantia ſacrificij,eſſe antiquiſsimum & probatiſsimũ in Eccleſia. Id quod etiam conſtat ex Liturgijs Græcis & Latinis, quæ partim tomo quarto Bibliothecæ Sanctæ referuntur : latius vero Pamel.cõgeſsit : præſertim vero ex liturgijs Iacobi, Baſilij & Chryſoſtomi,quorum teſtimonio vtitur ſexta Synodus. Item conſtat antiquitas huius ritus ex Dionyſio, capite 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia. Clemens lib.2. Conſt.Apoſt.c.54.& lib.8.cap.5. Iuſtino Apolog. 2. pro Chriſtian.Cyrillo.Hieroſ. Catech.5.myſtag. Tertul. toto lib.de Orat.Chryſoſt.homil.18.in 2.ad Corinth.Ambroſ.4.de ſacram.cap.11.& ex alijs,quos ſtatim commemorabimus, aliquid in particulari dicẽdo de ſingulis partibus huius ritus, neq; contra hanc veritatem,ita generatim ſumptam,aliquid video ab hæreticis obijci,quod noſtra reſponſione dignum ſit.

Theoph. *Oecumen.* *Proſper* *Ambroſ.* *D.Thom.* *Iacobus.* *Baſilius.* *Chryſoſt.* *VI.Synod.* *Clemens.* *Iuſtin.* *Cyrill.* *Tertul.* *Chryſoſt.* *Ambroſ.*

2.Concluſ. Dico ſecundo : In toto verborum, ſeu deprecationum ritu, quem nunc Eccleſia in Miſſa obſeruat, nihil eſt, quod ab Apoſtolica doctrina alienum, aut quod ab antiqua traditione originem non ducat, aut, quod ad pietatem & religioſum Dei cultum nõ pertineat. Hæc concluſio expreſsis verbis ſolum definitur à Concilio Tridentino, quoad Canonem Miſſæ : eſt autem certiſsima,etiam quoad ea,quæ antecedunt,& ſubſequuntur. Poteſt autem tripliciter probari : primo,ratione generali deſumpta ex dictis in præcedenti concluſione : quia in toto hoc ritu, prout nunc fit, nihil reperitur, quod non pertineat ad aliquam ex illis quatuor partibus orationis, quas Paulus

Paulus in prædicto loco ponit, niſi fortaſſe ſacra lectio epiſt. ac Euang. quæ & ad orationem reduci pôt, quatenus per eã mens ad diuina eleuatur, &, quãuis ſit diuerſa ad pietatem pertinet, & ad populi inſtructionem de diuinis rebus: & antiquiſsima eſt, vt colligi pôt ex Paulo 1. ad Cor. 14. dicente: Cũ cõuenitis, vnuſquiſq; veſtrũ Pſalmum habet, & doctrinam habet apocalypſim habet, linguã habet, interpretationẽ habet. Et Iuſt. Martyr, quaſi exponens hæc verba, dicta Apol. 2. inquit: Die ſolis vrbanorum ac ruſticorum cœtus fiũt, vbi Apoſtolorũ, Prophetarumq; literæ, quoad fieri poteſt, prælegũtur: deinde ceſſante lectore, & Præpoſitus verba facit adhortatoria. *Iuſt. Mar.*

Secundo probari poteſt hæc veritas, diſcurrendo breuiter per ſingulas partes huius ritus: quod vt diſtinctius faciamus, diſtinguamus prius duplicem Miſſam, ſeu duplicem huius ritus partem. Prior dicitur Miſſa Catechumenorum, quæ durat à principio Miſſæ vſque ad Euangelium, vel Symbolum incluſiue: quia ad eam Catechumeni admittebantur, & in fine illius dimittebantur: reliqua vero pars, à prima oblatione vſque ad finem Miſſæ dici poteſt Miſſa fidelium: quia tantum hi, qui fidem per baptiſmum profeſsi fuerant, illi aſsiſtere permittebantur, vt ex Auguſt. Cyril. & alijs Patribus ſupra notauimus diſp. 74. ſect. 3. & alia ſtatim afferemus. *Auguſt. Cyrillus.*

Quoddam aduertendũ. Circa Miſſam ergo Catechumenorum eſt aduertendum, in illius initio præmitti confeſsionem peccatorum & breues quaſdam orationes, quæ ad maiorem ſacerdotis, & populi præparationem pertinent: quod, & per ſe pertinet ad reuerentiam Deo debitam, & eſt conſentaneum conſilio Sapientis, Prouer. 18. Iuſtus in principio accuſator eſt ſui, & cõferre poteſt ad accedendum ad altare, cum maiori conſcientiæ puritate. Incipit ergo ſacerdos ab illo verſiculo Pſa. (Introibo ad altare Dei) vt ſignificat Gregor. Nazianz. orat. 28. ſub fin. & Ambroſ. li. 4. de ſacramen. c. 2. finito autem toto illo Pſal. 42. confeſſionem generalem dicit: cuius authorem fuiſſe Damaſum Papam, refert Platina in vita eius: alij vero Pontiano Papæ id adſcribunt, vt Berno li. de officio Miſſæ, capit. 25. tamen fere in ſenſu ſimilis confeſsio reperitur in Principio Miſſæ Iacobi. Vnde totam hanc partem eſſe antiquiſsimam conſtat ex Micrologo, lib. de Eccleſ. Obſeruat. capit. 23. & Rudolpho, lib. de Canonis obſeruantijs, propoſit. 23. Secundo ſequitur Introitus: ita appellatus, vel quia in eo Miſſa inchoatur, vel certe, quia, dum à choro cantatur, ſacerdos ad altare ingreditur. Eſt autem ſciendum, Apoſtolorum tempore ſolitus fuiſſe eo tempore, quo fideles ad myſteria peragenda conueniebant, plures Pſalmos cantari in laudem Dei, vt ex Liturgijs antiquis conſtat, ex Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hierarch. vbi ait: Pſalmos cõprehendere per modum laudis, quidquid in ſacra Scriptura continetur. Poſtea vero loco illorum poſit⁹ eſt introitus: quo etiam dicitur ſignificari aduentus Chriſti in hunc mũdum, ſeu antiqua deſideria veterum Patrum de aduentu eius: vt notat Maximus Monach. in expoſit. Liturg. Rupert. Innocent. & fere alij, qui de officijs Eccleſiaſticis ſcribunt, ac deniq; Raban. lib. 1. de inſtitut. Clericor. cap. 30. Bene (inquit) in ingreſſu ſacerdotis concrepantibus choris auditur modulatio diuinæ laudis, vt dominicæ celebrationis myſteria, miniſtrorũ præcedat conſonantia, & corporis & ſanguinis Chriſti venerabile ſacramentum, antecedat dignæ laudis ſacrificium. Quando vero inceperit hæc conſuetudo, non ſatis conſtat: quidam exiſtimant incepiſſe à temporibus Cœleſtini Papæ: nam, vt Alcuinus & alij ſcriptores de rebus Eccleſiaſticis referunt, Cœleſtinus inſtituit Pſalterium in Miſſæ initio recitari ſeu cantari: quod ita exponit Amalar. lib. 3. de Eccleſ. officijs, c. 5. inſtituiſſe videlicet, vt antiphonæ ex omnibus Pſal. ſumerentur, quæ in Miſſæ initio dicerentur. Tamen, quod hoc fuerit in vſu, etiam ante Cœleſtinum, colligi poteſt ex Caſsian. lib. 3. Inſtit. capit. 11. Cœleſtinus ergo fortaſſe antiquum vſum ad nouam formam redegit, quando vero cœperit hic vſus, prout nunc in Eccleſia ſeruatur, non ſatis conſtat, quod non eleuat, ſed confirmat potius authoritatem eius: nam ſignum eſt, rem eſſe antiquiſsimam.

Gregor. Nazian. Ambroſ. Platina. Rudolph. Dionyſ. Maximus. Rupertus. Innocent. Raban. Alcuinus. Amalar.

Tertio (Kyrie, & Chriſte eleyſon) nouies repetit ſacerdos, quem vſum eſſe antiquiſsimum conſtat ex Liturgia S. Iacobi, & ex Vaſenſi Conc. ſub Leone I. Can. 3. vbi præcipitur ad Matutinum, & ad Miſſas, & Veſperam, Kyrie eleyſon dici: quia in ſede Apoſtolica & per totas Orientales, atq; Italiæ prouincias, & dulcis, & nimiũ ſalubris cõſuetudo intromiſſa eſt, vt Kyrie eleyſon frequentius cum grandi affectu & cõpunctione dicatur & eandem conſuetudinem indicat Aug. epiſt. 178. circa finem, vbi & vocem interpretatur, ſcilicet (Domine miſerere) & rationem reddit: cur Græca voce, vbiq; proferatur. Clarius Greg. vbi tam in Græca, quam in Latina Eccleſia ait eſſe hunc morẽ dicendi in Miſſa (Kyrie eleyſon) tamen diuerſo modo, quia inter Græcos ſimul ſacerdos, & populus hæc dicunt: inter Latinos vero pri⁹ ſacerdos incipit, & populus reſpondet: item Græci non addũt (Chriſte eleyſon) ſicut Latini, qui in Miſsis etiã quotidianis (Kyrie eleyſon, & Chriſte eleyſon) dicunt, vt in his deprecationis vocib⁹ paulo diutius occupentur. Deniq; D. Thom. hic reddens rationem huius ritus, ait, recte poſt laudem diuinam, quę fit in introitu, ſequi cõmemorationem & recordationẽ propriæ miſeriæ, & diuinæ potentiæ, & gratiæ, hoc autem fit toties repetitis illis vocibus ad confeſsionem Trinitatis, contra triplicem miſeriam: ignorantiæ, culpæ, & pœnæ: vel contra nouem genera peccatorum, vt latius Innoc. lib. 2. de hoc myſterio, c. 19. de quo plura apud Duran. in Rationali, lib. 4. c. 12. & alios ſcriptores de Eccleſiaſticis officijs: & Turrecrem. in c. Iacobus, de Conſecr. d. 1. *Con Vaſen. Gregor. D. Thom. Innocent. Durand. Turrecr.*

Quarto additur hymnus (Gloria in excelſis) quem Angeli inchoarunt, & Eccleſia conſummauit: totuſque eſt plenus diuinis laudibus, gratiarum actione & deprecatione: cœpit autem hæc conſuetudo à Teleſphoro papa, vt Damaſus refert in Pontif. cap. 9. & colligitur ex epiſt. 1. Theleſphor. quamuis ibi ſolum dicatur, vt in Miſsis noctis Natiuitatis hymnus Angelicus decantetur: & inferius additur, Ab Epiſcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore & loco in Miſſarum ſolemnijs celebrandus eſt, atq; ſolemniter recitandus: vbi (vt exiſtimo) ſpecialiter nominat Epiſcopum: quia ad illum maxime ſpectat, Miſſas celebrare: non quia ab eo ſolum dicendus eſſet ille hymnus, ſed etiam à quolibet ſacerdote. Rurſus ibi ſolũ fecit mentionem Angelici hymni, qui cõtinetur illis ſolis verbis, Gloria in Excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: reliqua vero non conſtat eſſe addita à Teleſphoro, ſed vel ab Hilario: vt cenſet Alcuinus, de diuin. officijs, c. de Celebrat. Miſſę, & Hugo. Victorin. lib. 2. de ſacrament. vel à Symmacho Papa, vt ſentit Berno de Officio Miſſæ, c. 25. Inno. vero III. lib. 2. de Miſt. Miſſ. c. 20. potius exiſtimat, totum hymnũ fuiſſe à Teleſph. completũ dicens: Symmachum præcepiſſe, vt die Dominico, & in Natalitijs Martyrum, in Miſsis decantaretur. Si tamen fides adhibenda eſt (vt reuera eſt) ijs, quæ ſcribit Clemens, lib. 7. Conſtit. cap. 57. & 58. potius dicendum eſt, illum ab Apoſtolis fuiſſe compoſitum: nam totus fere ibi recitatur, quamquam in Conc. Tolet. III. cap. 12. in Communi dicatur: Eccleſiaſticos Doctores illum compoſuiſſe. Vtcumque vero fit, conſtat, eum morem, & antiquiſsimum & ſanctiſsimum eſſe: cur autẽ in Miſsis pro defunctis, & in diebus luct⁹, & ieiuniorum, & in communibus ferijs hymnus hic non dicatur, attigit hic D. Thomas, & in 4. diſtinct. 23. quia, ſcilicet, in hoc hymno commemoratur, cœleſtis gloria, quæ merito recitetur, quando lugetur propria miſeria. Quę ratio ſatisfacit, quo ad priorem partem *Alcuinus. Hugo Vict. Berno Innoc 3. Clemens. Con Tolet. 3.*

partem, & ſumitur ex capit. Hi duo, de Conſcrat. diſtinctione 1. In capite autem ſequente, fit exceptio feriæ in cœna Domini, in qua hymnus Angelicus canitur propter ſacrificij inſtitutionem eo die factam: quoad poſteriorem vero ſumi poteſt ex capit. Conſilium de Celebrat. Miſſarum: ſcilicet, vt inter communes dies & ſolemnitates differentia oſtendatur. Propter quam rationem ibidem dicitur, hunc hymnum non eſſe dicendum in Miſſis votiuis, etiam Beatæ Virginis, quod tamen hodie non eſt in vſu iuxta Miſſale Romanum: nam in Miſsis votiuis B. Mariæ, & Angelorum dicitur, non vero in alijs, niſi ex aliqua graui cauſa.

Quinto, Quinto poſt hymnum Angelicum, ſalutat ſacerdos populũ, dicens (Dominus vobiſcum) Cuius ſalutationis exempla habemus in lege veteri. Ruth. 1. & 2. Paral. 15. Poteſt vero dici quodammodo propria legis gratiæ; in qua poſt ſuſceptam carnem peculiari modo, Deus hominibus dominatur: antea enim dæmon quodãmodo dominatum obtinebat, quod ex Dionyſio notauit Anaſtaſ. Sinaita. lib. 7. Hexameron, adducens, illud Pſal. 8. Domine, Dominus noſter, quam admirabile eſt nomẽ tuum in vniuerſa terra? & illud Pſal. 117. Benedictus, qui venit in nomine Domini: & illud Ioan. 20. Dominus meus & Deus meus: & illud Lucæ 1. Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? & alia multa ſimilia: iuxta quam cõſiderationem, dicere poſſumus, ſalutationem hanc etiam fuiſſe ab Angelo inchoatã, cum Virgini dixit, (Dominus tecum.) Eſt autem hęc ſalutatio antiquiſſima, vt conſtat ex Dionyſ. c. 3. de Eccleſiaſt. Hierar. vbi, digniſsimam, illam appellat, ſanctam, myſticam, & ſupramundanam. *Auguſt.* Ad quam eleganter alluſit Aug. 15. de Ciuit. c. 12. dicens, Non omnes cum illo ſunt eo modo, quo ei dictũ eſt: Ego ſemper tecum (Pſal. 72.) neq; ipſe cum omnibus eo modo quo diximus, Dominus vobiſcum. quam eſſe ab Apoſtolis inſtitutam *Con. Brac.* dicit Con. Brach. II. c. 21. vbi hæc ſalutatio ſic legitur, (Dominus ſit vobiſcũ) tamen in c. Hoc quo, de Conſ. *Sother.* diſt. 1. Sother vel Anacletus Papa, illã proponit, pro- *Anac. Pap.* ut eſt in vſu Eccleſię: ibiq; Gloſſa aduertit, Epiſcopos, prima Miſſę ſalutatione, loco huius ſolere dicere (Pax vobis) quia hæc fuit prima vox Chriſti ad Epiſcopos poſt reſurrectionem quod etiam eſſe in Eccleſia antiquiſsimum, conſtat ex Liturgijs Iacobi & Baſilij, & *Cyrill.* ex Cyrillo, libro 12. in Ioan. c. 14. & ex Ambroſio, lib. *Iacobus.* de Dignitat. Sacerd. c. 5. & Chryſoſt. Homil. 33. in Mat. *Baſilius.* & Hom. 3. ad Coloſſ. de quo illud memoriæ pro- *Ambroſ.* ditum eſt: etiam poſt mortem, cum corpus eius à *Chryſoſt.* Proclo Patriarcha in throno eſſet collocatum, ſa- *Nicepho.* lutaſſe populum, dicendo, Pax vobis. Niceph. lib. 14. hiſt. capit. 43. Ad prædictam autem ſacerdotis ſalutationem, miniſter ſeu populus reſpondet (Et cum ſpiritu tuo) qui vſus etiam eſt antiquiſsimus, vt patet ex eiſdem Liturgijs, & Patribus, & ex Chryſoſt. Homil. 36. in 1. ad Corinth. & 18. in 2. ad Corint. Bene precatur (inquit) ſacerdos populo: & bene precatur populus Sacerdoti: nã; Cum ſpiritu tuo, nihil aliud *Iſidorus* eſt, quam hoc. & ex Iſidoro Peluſiota, epiſt. 122. & Pe- *Damian.* tro Damiano, epiſt. 12. quæ alias inſcribitur liber (Dominus vobiſcum) cap. 4. & 13.

Sexto. Sexto ſubiungit publicam orationem, quæ Collecta vocari ſolet, de qua appellatione multa congerit *Durand.* Durand. lib. 2. de ritib. Eccleſiaſt. c. 16. probabilis eſt illa deductio, quod (Collecta) dicatur, quia nomine totius populi in vnum collecti fundatur: vel quod omnium petitiones compendioſe colligat: vt ait Hug. Victorin. lib. 2. de Officijs Eccleſ. c. 16. vnde in c. *Con. Arel.* Conuenit, de Conſecrat. diſt. 5. ex Concil. Arelat. c. *Caſſ.* 30. Collationes, ſeu Collectiones dicuntur, & apud Caſſ. lib. 2. Inſtit. capit. 8. legimus. Cum is, qui orationem collecturus eſt, ſurrexerit, alij ſurgant, &c. & inf. Qui precem colligit, &c. vel certe (Collecta) vocatur, quod per eã omnium audientiũ animi ad Deum colligantur: vnde ſacerdos præmittit (Oremus) de quo Auguſt. epiſt. 107. ad Vitalem. Vbi audieritis ſacerdotem Dei ad eius altare populum hortantem ad orandum, non reſpondebitis, Amen. & Chryſoſt. Homil. *Auguſtin. Chryſoſt.* 16. in 2. ad Corinth. Quin precibus viderit quis populum multum ſimul offerre: cõmunes enim preces à ſacerdote & ab illis fiunt, & omnes vnam dicunt orationem. In nonullis vero Collectis, & quibuſdam ſpecialibus diebus luctuoſis, & ad pœnitentiam deputatis poſt (Oremus) ante orationẽ dici ſolet (Flectamus genua) & ſtatim (Leuate,) quam conſuetudinam eſſe valde antiquam conſtat ex Baſilio, libro *Baſilius.* de Spiritu ſancto, c. 26. dicente: Quoties genu flectimus, & rurſus erigim[9], re ipſa oſtendim[9], quod propter peccatum in terram delapſi ſumus, & per benignitatem eius, qui condidit nos ad cœlum, reuocati ſumus. Deniq; ſequitur oratio, quæ eſſe ſolet, vel vna tantum, vel tres, vel quinq;, vel ad ſummum ſeptem. Vna quidem neceſſaria eſt: & ſola interdum dicitur propter ſolemnitatem: tres vero, quinque ad ſeptem, propter varias petitiones, aut cõmemorationes faciendas: vltra eum vero numerum non ſolent multiplicari, vt aliquid ſit fixum & certum: nec licet vnicuique in infinitum progredi: nam vt dici ſolet, numero Deus impare gaudet, & Hieronymus lib. 1. con- *Hieronym.* tra Iouinianum, numerum imparem mundum eſſe dicit: & ternarius orationum Trinitati conuenit: vel trinæ orationi Chriſti in horto. Quinque vero orationes dicuntur interdum, propter quinque partitã Domini paſsionem, vt ait Innoc. li. 2. de hoc myſt. c. 23. Septem autem dici poſſunt propter ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam, vel quia oratio Dominica ſeptem petitionibus concluditur, vt ait Durand. in *Durand.* Ration. li. 4. c. 15. Concluduntur autem hę orationes illa adiuratione ſeu obſecratione (Per Dominum noſtrum) & vt firma ſit ſpes impetrandi, iuxta illud Ioan. 16. Quodcunq; petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis; & quia Chriſtus eſt vnic[9] mediator, propter cuius meritum omnia nobis donantur: de qua re, & de hac Eccleſiæ conſuetudine, plura dixi in 1. to. agens de Chriſti merito, ad q. 19. D. Thom. vnde hac ratione in Concilio Carthag. III. cap. 13. præcipi- *Conc Carthag III.* tur, vt, cum altari aſsiſtitur ſemper ad patrem dirigatur oratio, vt in filio, ſeu per filium concludatur: cũ autem ad Patrem oratio dirigitur, non excluduntur aliæ perſonæ, ſed vnitas Deitatis indicatur, vt notauit Fulgent. lib. 2. ad Monym. Interdum aliqua ora- *Fulgent.* tio aliter ſolet concludi pro ſenſus commoditate, & verborum conſecutione: ſemper tamen fit aliqua Chriſti commemoratio, & totius Trinitatis cõfeſsio, & diuinæ gloriæ, ac vitæ perpetuæ commemoratio, in verbis illis: Per omnia ſecula ſeculorum.

Quæ verba eſſe antiquiſsima, præter antiquas Liturgias, conſtat ex Irenæo, libro 1. contra hæreſ. capit. 1. vbi refert, Valentinianos voluiſſe deliramenta *Irenæus.* ſuorum errorum confirmare ex verbis, quibus nos in gratiarum actionibus vtimur, dicentes: In ſæcula ſæculorum. Ex quo idem ſumpſit Epiphan. hæreſi 31. ſignificatur autem æternitas illo dicendi modo: quia omnia ſæcula in ſe concludit, & excedit, & ſuperat: tum perfectione: tum etiam duratione, vt ſumi poteſt ex Auguſtino in Pſalm. 71. Hieronymo ad Galat. 7. Innocent. lib. 2. de hoc myſter. cap. 26. Finita autem *Auguſt.* oratione, populus reſpondet (Amen) quæ vox He- *Hieronym.* bræa eſt, & interdum ad affirmandum adhibetur: *Innocent.* Sic Chriſtus ſæpe dicit (Amen amen dico vobis) id *Chryſoſt.* eſt, vere ita eſt, vt interpretatur Iſidor. lib. 6. Etymo- *Iſidorus.* log. cap. 18. ex Origene, tract. 35. in Matth. & Hieronymo, epiſt. 137. ad Marcellam, & hoc ſenſu legimus in Liturgijs antiquis: finitis verbis conſecrationis, fideles ſolitos eſſe reſpondere (Amen,) quod non poteſt tunc eſſe verbum optandi, ſed affirmandi & credendi, ita eſſe. Vnde Ambroſ. lib de ijs, qui initiantur, *Ambroſ.* c. 9. Poſt conſecrationem, corpus & ſanguis Chriſti nuncupatur, & dicis, Amen, hoc eſt, verum eſt. Interdum veto adhibe[illegible] ad conſentiendum orationi, idem-

idemq́ optandum ſeu petendum: & hoc ſenſu adhibetur in fine orationum ita vt ſenſus ſit(fiat)ſicut interpretatur Iul.I.epiſt.pro Athanaſio,cap.1.Iuſtinus, Apol.2.Hieronym.ſupra,& epiſt.134.ad Sophron. & Bernard.ſer.7.in Cœna Domini.Et hoc modo Deut. 27.populus ad maledictiones reſpondet(Amen):& 1. Parap.16.Benedictus Dominus Deus Iſrael, ab æterno,vſq; in æternum,& dicat omnis populus, Amen. Sic etiam Paulus 1.ad Cor.14. Si benedixerit ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ,quomodo dicet Amen ſuper tuam benedictionem? ex quo loco conſtat,hunc modum reſpondendi eſſe antiquiſsimum in Eccleſia:quod etiam conſtat ex Iuſtino ſupra,& Auguſtin. quem ſupra citaui,epiſt.106.Hieronymo lib.2.in epi. ad Galatas in eius præfatione.Tertull.lib.de Spectacul.cap.25.

Iul. I. Iuſtinus. Hieronym. Bernard. Tertullia.

Septimo in ſuo ordine ſequitur lectio alicuius epiſtolæ ſumptæ, aut ex Teſtamento veteri,aut ex epiſtolis Canonicis noui Teſtamenti: qui mos cœpit à temporibus Apoſtolorum,vt conſtat ex eorum Canone 9. & ex Dionyſio,& Iuſtino,locis ſæpe citatis, Clem.libr.2.c.61.Et prius quidem,quam ſcriberetur nouum Teſtamentum,legebantur libri Moyſis, aut Prophetarum,vt ex eiſdem Patribus conſtat: poſtea vero legi cęperunt epiſtolæ ab Apoſtolis ſcriptæ,vel à Clemente,vt conſtat ex eodem ſupra, & ex Hieronymo,lib.de Scriptorib.Eccleſiaſticis,in Clemente; qui etiam in Polycarpo ſcribit,epiſt.eius ad Philipp. vſque ad ſua tempora in Aſiæ conuentu legi ſolitam, quamuis non conſtet, huiuſmodi lectionem factam eſſe tempore Miſſæ: ſicut,quod Paulus ait ad Coloſſ. 4.Cum lecta fuerit apud vos epiſt.hæc,facite,vt & in Laodicenſium Eccleſia legatur: & 1.ad Theſſal.5.Adiuro vos per Diaconum,vt legatur epiſt.hæc omnib. ſanctis fratribus.Hæc,inq;,non eſt neceſſe intelligi de lectione,quę fit in Miſſa.Inde non ſumitur argumentum ad probandum & confirmandum ritum, quem nunc ſeruat Eccleſia,de quo videtur loqui Damaſus, cum in 2.ad Hierony.epi.ſcribit,die Dominica Apoſtoli epiſtolam eſſe legendam:& idem conſtat ex Auguſtino,ſermone 236.de tempore,& ſerm.10.de verbis Apoſtoli: & ex Ambroſio,epiſt.33.& idem eſt frequens apud alios antiquos Patres.Clarius in Concil. Brach.I.Can.20. Placuit,vt per ſolemnium dierum vigilias,vel Miſſas,omnes eaſdem & non diuerſas lectiones in Eccleſia legant.Plura de hac lectione, cur ſc.antecedat Euangelium: & cur interdum ex nouo, interdum ex veteri Teſtamento ſumatur,& alia ſimilia,legi poſſunt in Innocent.libro 2.de hoc myſt. cap. 29.Rupert.lib.2.ca.24.& aliis Scriptoribus de diuinis officiis.

Septimo. Con Brach. Innocent. Rupertus.

Octauo,poſt epiſtolam verſus aliquis ſeu antiphona interponi ſolet,quæ interdum lugubria ſunt,quãdo animi ſunt ad timorem, vel pœnitentiam excitãdi: interdum vero ſunt lætiora,iuxta temporum & feſtiuitatũ exigentiam:ex his autem verſiculis prim⁹ (Graduale)vocatur:quia iuxta pulpiti gradus cantatur,vel propter alias rationes myſticas,quæ legi poſſunt in Innocent.li.2.c.31.& Raban.libr.1.de inſtitut. Cleric.c.36.& aliis:alia vocantur (Reſponſoria) quia vno canente chorus reſpondet,ait Iſid.lib.6.Etymol. c.18.& li.1.de Eccleſ.officiis,c.8. Eſt autem hic aduertendum in Concilio Tolet.IV.c.11.ſic legi: In quibuſdam Hiſpaniarum Eccleſiis, laudes poſt Apoſtolum decantantur,cum Canones præcipiant poſt Apoſtolũ non laudes,ſed Euangelium annunciari:præſumptio eſt n.vt anteponantur ea,quę ſequi debent:nam laudes Euangelium ſequuntur,propter gloriam Chriſti, quæ per idem Euangelium prædicatur: & ſtatim hic ordo ſeruari præcipitur. Vnde apparet,eo tempore nondum fuiſſe Graduale inſtitutum, ſaltem vt poſt epiſtolam diceretur, vel ſi inſtitutũ fuit à Gregorio, vt aliqui volunt,nondum in Hiſpania fuerat illa cõſuetudo recepta:nam Gregor.paulo ante Honorium præceſſit,cuius tempore dictum Concilium celebratum eſt,& alij tamen volunt fuiſſe à Cœleſtino inſtitutum,vt patet ex Ruperto,li.2.de diuinis officiis,c. 21.Vnde fortaſſe in illo Concilio nõ eſt ſermo de Graduali,ſed de Alleluia,quod poſt Graduale cantari ſolet: & fortaſſe tunc in Hiſpania non canebatur,niſi poſt Euangelium:nam,quod ad altare canatur, antiquiſsimum eſt:conſtat ex Auguſtino,epiſt.119. ad Ianuar.c.15.& 16.& Hieronymo contra Vigilant. Gregor.lib.7.epiſtola 63.Iſidoro,lib.1.de Eccleſiaſtic. officiis,capit.13.Et quidem in principio ſolum cani cœpit primo die Reſurrectionis,vt colligere licet ex Niceph.lib.12.cap.34.& Sozomento,lib.10.hiſtor. capi. 19.deinde toto tempore Paſchali, vt ſumitur ex Auguſtino ſupra: poſtea diebus etiam Dominicis,vt ſignificant idem Auguſtinus,& Iſidorus, iam vero omnibus diebus dicitur,præterquam in his, qui non ſunt gaudij,ſed mœroris,vt dicitur in Concil.Tolet. IV.Can.10.Sed quamuis vox(Alleluia) interdum taceatur,omni tamen die cogitanda eſt, vt Auguſtin. dixit Pſal.106.quia vox illa nihil aliud,quam laudem Dei,continet,quæ ſemper in ore (ſaltem cordis) habenda eſt,Pſalm.33.Quando vero (Alleluia) tacetur, ſolet nonnunquam Tractus addi in ſignum gemitus & triſtitiæ: nonnunquam vero etiã poſt Alleluia additur Proſa,ſeu Sequentia,de quibus legi poſſunt authores ſupra ſæpe citati,& Durand.in Rationali,li. 4. capit.22.Durand.lib.2.de ritib.Eccleſ.capit.21.& 22. & copioſe Demochar.li.de obſeruandis in Miſſarum celebr.cap.15.

Octauo. Rabanus. Iſidorus. Gregorius. Rupertus. Auguſtinus. Hieronym. Iſidorus. Niceph. Conc.Tolet. IV. Durand.

Nono legitur Euangelium. Quem morem eſſe antiquiſsimum conſtat ex Conc.Valent.Hiſpan.Cano. 1.vbi ſic dicitur: Antiquos Canones relegentes, inter cætera hoc eſſe cenſuimus obſeruãdum, vt ſacroſancta Euangelia ante munerum oblationem in Miſſa Catechumenorum in ordine lectionum poſt Apoſtolum legantur:& ratio ſubiungitur: vt verba Chriſti, & ſacerdotis ſermones,omnes audire poſsint: vnde obiter etiam colligimus,fuiſſe etiam conſuetudinem concionandi poſt lectum Euangelium,ſed & ante illa tempora Anaſtaſ.Papa,in epi.1.iubet omnes ſtare,dũ ſacrum Euangelium legitur, & attentiſsime audire: vbi ſupponit conſuetudinem legendi Euãgelium eſſe antiquiorem.Imo in Conc.Laod. quod antiquius eſt,Can.16.ſtatuitur,vt in Sabbathis Euangelia cum aliis ſcripturis legantur.Hieron.etiam aduerſus Vigilant.Per totas(inquit)Orientis Eccleſias, quando Euangelium legendum eſt, accenduntur luminaria, ſole rutilante:& Greg.li.4.ep.44.dicit,hoc officium ad Diaconos pertinere,quod etiam conſtat ex Synodo Rhem.Cano.4.& 5.Eadem conſuetudo colligitur ex Auguſt.ſerm.144.de tempore,Ambroſ.lib.1. Offi. cap.8.& 11.& lib.de Helia & ieiunio,cap.20.& alij Patres in Concionibus ad plebem, ſæpe id ſupponunt. De ritu autem, & modo,quo legi ſolet,videri poſſunt authores ſæpe citati: ex quibus licet colligere totum eſſe,& religione plenum,& valde antiquum: ſpecialiter illud,quod populus audito Euangelij nomine,reſpondet (Gloria tibi Domine) ſcil.quia verbum ſalutis nobis locutus es,vt ait Innocent.d.lib. 2. cap.6.

Nono. Con.Valent. Anaſtaſius. Conc. Laod. Hieron. Gregor.

Decimo,poſt Euangelium, Symbolum recitatur, vt quod audito Euangelio,corde creditur,per Symbolum ore confiteamur:& ideo Ambr.de velan.virg. Symbolum appellat(ſignaculum cordis noſtri)quod quotidie recenſendum eſſe,non tantum ſemel, ſed etiam ſæpius ait Auguſtin.libr.50.Homil.Homil. 42. & tribus libris de Symbolo. In Miſſa vero non ſemper dicitur,ſed interdum omittitur, vt propter aliquod myſterium, vel propter minorem ſolemnitatem,vt latius Innocent.libro 2.capit.52. Durand. in Ration.libr.4.capit.25.eſt autem obſeruandum ante Concilium Nicænum, ſolitum fuiſſe recitari in Eccleſia Symbolum Apoſtolorum, vt ex Dionyſio,c.3. colligitur: poſt Conc.autem Nicænum,Marcus,Sylueſtri ſucceſſor, præcepit cantari Symbolum Nicænum

Decimo. Ambroſ. Auguſtinus. Innocent. Durand. Marcus.

num ad confutationem hæreſis Arrianæ:poſtea vero *Damaſus.* Damaſus ſtatuit,vt diceretur Symbolum Conſtantinopolitanum,in quo addita illa particula,(Filioq́;) Trinitatis myſterium magis explicatur ; & ita fieri ſpecialiter in Eccleſiis Hiſpaniæ ſtatutum eſt in Concil.Toletan.III. Can.2. *Conc. Tolet. III.* Ex hæc ſunt,quæ ad Miſſam Catechumenorum pertinent. Et quibus euidenter conſtat,nihil in eis eſſe, quod ab hæreticis iure carpi poſsit,cum omnia antiquiſsima ſint , & ad illa quatuor capita reuocentur , quæ Paulus enumerauit. Quod ſi aliqua minutiora minus antiqua videantur, vt fortaſſe aliqui Tractus vel Proſæ tamen in his eadem eſt religio & pietas,quæ in antiquioribus,& ſunt conſentanea Paulo ad Eph.5.dicenti:Implemini Spiritu ſancto,loquentes vobiſmet ipſis in Pſalmis,& in hymnis,& canticis ſpiritualibus : vt egregie notauit *Conc.Tolet. IV.* Conc.Tolet.IV.c.12.

Circa alteram partem,ſeu Miſſam fidelium inprimis ſufficiens argumentum ſumi poſſet ex dictis de priori Miſſa Catechumenorum : nam Miſſa fidelium propria continet Chriſtianorum myſteria,quæ tra- *Baſilius.* ditione conſtat,vt Baſilius dixit libro de Spiritu ſancto,cap.27.poſſumus autem hæc myſteria in tres partes diſtinguere : in eam,ſcilicet,quæ Canonem antecedit,& quæ ſubſequitur,& Canonē ipſum.In prima igitur parte poſt populi ſalutationem iam ſupra tractatam,(Dominus vobiſcum,)Sacerdos oēs ad orandum inuitat, dicens,(Oremus;)quod videtur in alio ſenſu dici,quam ſupra explicuimus:quia hic nō ſubſequitur aliqua publica oratio,quā ſacerdos nomine totius populi publice dicat;inuitat ergo populum,vt attendat ad ſacrificium , & vt vnuſquiſq; ad offerendum ſe præparet,vt eius oblatio acceptabilis ſit Do- *Innocent.* mino,vt Innocent.lib.2.cap.53.& alij notant.Secundo dicitur offertorium,ſeu in choro canitur: nam eo tempore ſacerdos ſuſcipit oblationes populi, & ideo verſiculus,qui tunc canitur,(Offertorium) appellat⁹ eſt,vt aiunt Innocent.dicto lib.2.capit.53.Raban.lib. *Raban. Iſidorus.* 1.can.33.& alij,& in idem redit,quod ait Iſidorus,lib. 6.Etymol.c.19.licet obſcurius id deducat. Eſt autem antiquiſsima in Eccleſia hæc conſuetudo offerendi *Pius I. Fabia. Pap.* aliquid in Miſſa:nam Pius I.in ſuis Decretis mentionem facit harum oblationum,& Fabian.Papa, epiſt. *Synod. Con Aur.I. Auguſtinus. Hieronym. Cyprian. Tertullia.* 3.monet , vt Dominicis diebus omnes aliquid offerant. Item Synod.Gangrenſ.Can.7.& 8.harum oblationum meminit,& Concil.Aurelian.I.Cano.16.& Auguſtinus ſerm.215.de tempore,& epiſtol.122.Hieronym. epiſtol. 3. ad Heliodor.Cyprian.libro de opere & eleemoſyna,Tertullianus in Apologetico, ca. 39.& Theodoretus libro 5.hiſtoriæ,capit. 18. vbi refert illuſtre exemplum Theodoſij offerentis ad altare,Ambroſio ſacrificante. Quod autem tempore huius oblationis aliquid canatur , non conſtat ſemper fuiſſe obſeruatum,nec à quo primum inſtitutum ſit. Alij enim Adriano , alij Gregorio , alij Cœleſtino id attribuunt , certum eſt tamen , à quocunq; introducta ſit hæc conſuetudo , ad excitandos fidelium animos inductam eſſe,vt hilari animo offerant : quoniam hilarem datorem diligit Deus. Vnde etiam in veteri teſtamento legimus,ſolitos eſſe Leuitas canere,dum immolabantur victimæ,vt notauit Iſidorus *Iſidorus.* lib.1.de offic.Eccleſ.cap.14.& Eccleſiaſtici 50.& idem ſumitur ex 2.Paralip.29. Tertio Sacerdos,dum panē offert, & aquam vino miſcet,& calicem etiam offert, quaſdam orationes & deprecationes profert : quibus , & oblationem ſuam ac totius populi ad Deum dirigit,& ab eo poſtulat,vt ei placita ſit, & vt dignis mentibus offeratur. Quem morem eſſe antiquiſsimum conſtat ex citatis Liturgiis, Iacobi , Baſilij , & Chryſoſtomi,& ex Dionyſio,Clemente,& aliis:ſemper enim,quando panis,& vinum in altari ad ſacrificandum proponitur,adhibentur orationes & benedictiones ſacræ,quæ ſunt veluti præparationes quædā oblationis ſacrificalis.Vnde illa oblatio:prout tūc fit,non eſt ſacrificiū,vt ſupra dictum eſt,ſed eſt tantū quædam dedicatio materiæ ſacrificandæ per futurā conſecrationem , ad quam omnia , quæ tunc dicuntur,referenda ſunt. Quod autem illæ orationes tunc ſecrete dicantur,& in ſilentio oblatio fiat, fortaſſe literalis propria ratio eſt,vt cum maiori reuerentia,& deuotione interiori , omnes Deo offerant oblationē ſuam : item, vt eo tempore, inſtante iam Dominicæ Paſsionis repræſentatione,illā poſsint ad memoriam reuocare. Vnde & in illo ſilentio eſſe aliquam ſignificationem myſticam initij paſsionis Chriſti,quando iam non palam ambulabat inter Iudæos,docet Innocent.d.lib.2.c.54.quæ omnia ex ſequentibus erunt euidentiora.

Quarto , dum ſacerdos manus abluit,profert illa verba,Pſ.25.Lauabo inter innocentes manus meas : indicans ad futurū ſacrificium , non ſolum à grauioribus culpis,ſed etiam à leuioribus , eſſe hominem mundandum , quod per ablutionem pedum ſignificauit etiam Chriſtus,cum Petro dixit : Qui lotus eſt, non indiget,niſi vt pedes lauet: vnde ēt hæc cæremonia optima eſt,& antiquiſsima,vt conſtat ex Diony- *Dionyſius. Clemens. Cyrill Hier.* ſio,dicto capit.3. Clemente.libro 8.capit.11. Cyrillo Hieroſolym. Catech. 5.myſtag. Nec refert,quod in veteri lege ſimiles ablutiones fierent,Exod.30. nam , vt D.Thomas notauit,artic.ſequente ad 1. nunc non ſeruatur,tanquā cæremonia illius legis,ſed tanquam aliquid per ſe decens ac conueniens , vnde neque eodem modo fit.Quinto,finito prædicto Pſalmo,Sacerdos ſecrete profert quandam orationem ante altare, poſtulans,vt oblatio à Deo acceptetur in memoriam paſsionis Chriſti, honorem Sanctorum , & noſtram vtilitatem:& deinde ad populum conuerſus,ad idem petendum hortatur,& populus annuendo, & orando reſpondet. Ac tandem ſecundam orationem ſeu collectam ſacerdos ſubmiſſa voce pronunciat , quæ propterea ſecreta oratio dicitur:quæ omnia eſſe valde antiqua & myſteriis plena,conſtat ex Clemēte,di- *Clemens. Conc. Laod.* cto li.8.c.12.& ex Conc.Laodic.can.19.vbi dicit, tres orationes ſolere dici in Miſſa,primam ſub ſilentio ,alias vero altiori voce,nunc vero ſecunda ſub ſilentio dicitur, per quod ſilentium inter alia ſignificari cenſetur Chriſtus ſecreto in horto orans ante paſsionem *D Thomas. Innocent.* ſuam,vel alia ſimilia,quæ legi poſſunt in D.Th.hic ad 6.& Innoc.dicto lib.2.cap.60.Rupert.libr.2. cap.4.& aliis.

Sexto poſt prædicta omnia adiungitur præfatio,de qua Cypr.li.de expoſitione orationis Dominicæ,cir- *Cyprian.* ca finem,quem hic D.Th.ad 5.adducit: Sacerdos(inquit)ante orationem,Præfatione præmiſſa,præparat fratrum mentes,dicendo:Surſum corda, dū reſpondet plebs : Habemus ad Dn̄m,admoneatur nihil aliud ſe,quam Dominum cogitare debere. Ad eam Præfationem alludit Aug.li.de bono viduitatis,capit.20. dicens:illud,q̃ inter ſacra myſteria, cor habere ſurſū iubemur,ipſo adiuuante id valemus,quo iubēte admonemur:& ideo ſequitur,vt de hoc tanto bono ſurſum leuati cordis,non nobis gloriam : gloriam quaſi noſtrarum virium tribuamus,ſed Domino Deo noſtro gratias agamus, hoc enim continuo commonemur,quia hoc noſtrum eſt recordari.hæc verba vnde ſint,& quanta ſanctitate commendentur, agnoſcis: & ad idem videtur alludere 10.de Ciuitat. capitul.4. dicens : Cum ad illum ſurſum eſt, eius eſt altare cor noſtrum. Præfationis etiam ſub hoc nomine meminit Chryſoſt.hom.3.ad Coloſſenſ.& Ambroſ.lib.3.de *Chryſoſtom. Ambroſ.* Spiritu ſancto,capitulo decimo ſeptimo , ex verbis huius præfationis myſterium Trinitatis confirmat, numerum , ſc. trium perſonarum ex triplici (Sancti) appellatione,vnitatem vero Deitatis ex ſingularitate nominis,(Dei ſabaoth.)quod argumentum elegātiſsime vrget Athanaſ.libr.de Humana natura ſuſcepta,contra Apollinarem , non longe ab initio : & libro de communi eſſentia Patris,& Filij , & Spiritus ſancti,& oratione in illud. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo : tamen his locis non ſatis declarat,an

Ec-

Eccleſia hoc genere laudis vtatur, ſed ſuum argumẽtum ſumit ex Iſaiæ 6. & Apoc. 4. ex quib. locis Eccleſia hanc partem huius præfationis mutuata eſt, quod *Ambroſ.* magis ſignificauit Ambroſ. in illis verbis. In oblationibus inuocatur: & illis: Nos quoq; nihil pretioſius inuenimus quo Deum prædicare poſsimus, niſi vt ſanctum appellemus. Deniq; vere tota hæc Eccleſiaſtica præfatio quoad ſenſum, parum immutatis verbis, reperitur in antiqs liturgiis Iacobi, Baſilij, Chryſ. *Clem.* & apud Clem. li. 8. Conſt. c. 12. & 16. & Cyril. Hieroſol. *Cyril. Hier.* catech. 5. myſt. adeoq; eſt antiquiſsima. Quod autem aptiſsima ſit ad præparandas mentes audientium ad futuram conſecrationem, per ſe manifeſtum eſt, cum omnium corda ad Deum ſubleuet, & ad angelorum conſortium in diuinis laudibus canendis, gratiiſq; Deo agendis. De cuius longiori expoſitione videri poſſunt ſcriptores ſæpe citati, de Eccleſiaſticis *Durand.* officiis, & latiſsime ac nouiſsime Durand. li. 2. de Ritib. Eccleſ. cap. 31. nobis n. hoc loco plura addere non videtur neceſſarium, tum quod res per ſe ſatis clara ſit, tum etiam; quod nihil in eo ſpecialiter occurrat *Aduertendum.* ad præſens inſtitutum pertinẽs. Solum aduerte, præter communem præfationem, eſſe alias ſpeciales in Eccleſia, in quib. aliqua verba interponuntur cõmuni præfationi, paucis verbis in ea immutatis quæ nouem tantum numerantur à Pelagio Papa, Epiſt. 2. in *Pelagius P.* cap. Inuenimus, de Cõſecrat. diſt. 1. ſcilicet, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Pẽtecoſtes, Natiuitatis, Epiphaniæ, de Apoſtolis, de Trinitate, de Cruce, de Quadrageſima, decimam vero de B. Virgine addidiſſe fertur Vrbanus II. in Concilio Placentiæ celebrato, vt Gratianus refert, d. 70. in vltimis verbis. De authoribus autem harum Præfationum non conſtat, nam, quod attinet ad communem præfationem, quamuis aliqui eam tribuant Gelaſio, alij vero Sixto I. tamen ex dictis conſtat eſſe antiquiorem, & ad Apoſtolorum tẽpora eſſe referendam: vt notauit Niceph. libr. 18. hiſt. *Niceph.* cap. 5. & ſumi etiam poteſt ex Iuſtino, Apolog. 2. Cyprian. de Cœna Domini, Chryſoſt. homil. 18. in 2. ad *Cyprian. Chryſoſt. Auguſt.* Corinthios, & 29. in Matth. Auguſtin. libr. 2. de Bono perſeu. ca. 13. de Spiritu & litte. cap. 11. epiſt. 57. & 120. cap. 29. & ex Concilio Vaſenſi, ſub Leone I. can. 4. vbi p̄cipitur, inomnib. Miſsis (Sanctus, Sanctus, Sanctus) eo ordine recitari, quod ad Miſſas publicas dici debet. De aliis vero peculiaribus præfationibus ſolum dicere poſſumus, non eſſe in Miſſa dicendas, niſi quæ fuerint ab Eccleſia receptæ & probatæ, vt cautum etiam eſt in Concilio Mileuitan. c. 12. & in Concilio Africa. c. 70. Et hæc ſufficiant de hac prima parte Miſſæ fidelium.

De ſecunda vero parte, quæ in canone continetur, ſpecialem ſtatim ſectionem inſtituemus, nunc ſupponamus omnia etiam illa, quæ in canone continentur, antiquiſsima etiam eſſe, & veritatis ac religionis plena. Tertia vero pars, quæ poſt canonem ſequitur, breuiſsima eſt: vnica enim ſalutatione Sacerdotis ad populum, & reſponſione, & alia oratione ſeu collecta, & populi dimiſsione, fere concluditur, quæ omnia ex dictis declarata ſunt. Itaque, finito ſacrificio & canone Miſſæ, primo dicitur verſiculus, qui (Communio) ſeu (Communicanda) appellatur: ſolebant n. fideles, finito ſacrificio, communicare & interim canebatur antiphona cum Pſ. 33. Benedicam Dominum *Clemen Turrian.* in omni tempore: vt conſtat ex Clem. lib. 8. c. 13. Vbi Turrian. ex Miſſa Iacobi, Dionyſio, Heſychio, & aliis, notat, Pſalmum illum ad ſacrificium Miſſæ pertinere, & communionẽ indicari in illo verſiculo: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus: inde ergo poſtea ſolum retentum conſuetudine eſt, vt aliquis verſiculus eo tempore in Miſſa recitetur, qui à communione nomen accepit. Secundo ſequitur ſalutatio Sacerdotis (Dominus vobiſcum) ſupra explicata. Tertio, ſequitur oratio ſeu collecta, quæ cõmuniter continet gratiarum actionem, & perficit numerum ternarium, qui ſolet perfectionem ſignificare.

Quod enim ſupra diximus de numero harum collectarum ſeu orationum intelligendum eſt, totum illum numerum ter in Miſſa recitari, in principio, medio, & fine: eodemque ſenſu dictum eſt in Concilio *Conc Laod.* Laodicẽ. ſupra citato: tres orationes in Miſſa dici. De *Innocent.* qua oratione plura apud Innocentium, libro 6. capit. *Durand.* 8. & ſequent. Durand. libr. 4. Rational. capit. 55. & ſequentib. Quarto, repetita iterum dicta ſalutatione, (Dominus vobiſcum) fit populi dimiſsio, per illa verba (Ite Miſſa eſt) quod eſſe antiquiſsimum conſtat ex Alcuino, capitul. de celebrat. Miſſæ. & Amalar. libr. 3. *Alcuin Amalar.* de Eccl. officiis. cap. 36. De qua re, & de ſenſu horum verborum, diximus ſupra, agentes de nomine Miſſæ. Antiquitus vero dimiſsio fieri ſolebat per hæc verba, (Ite in pace) vt conſtat ex citatis liturgiis & ex Clem. *Clement.* libr. 8. cap. 15. Interdum autem fit aliis modis, ſcilicet per (Benedicamus Domino) in diebus profeſtis, vel (Requieſcant in pace) in Miſsis defunctorum, de quo legi poteſt Rupertus lib. 2. capit. 20. & Micrologus de *Rupertus. Micrologus.* Eccleſiaſt. obſeruat. capit. 46. & 47. Populus reſpon- *Auguſt.* dere ſolet (Deo gratias) vt gratiarum actio cuncta cõ- *Dionyſ.* cludat, ſicut Auguſt. dixit Epiſtola 59. q. 5. & Dionyſ. dicto c. 3. Participans (inquit) & tradens Thearchicã communionem, in gratiarum actionem ſacram deſinit cum omni Eccleſia ſacra plenitudine: vel aliter: Accepta dataq; diuina communione in ſacram gratiarum actionem deſinit. Vnde Chryſoſtom. homil. *Chryſoſtom.* 32. in Matth. Gratias egit & hymnum dixit poſtquam dedit, vt & nos hoc ipſum faciamus. Quinto ſubiungit Sacerdos illam orationem. Placeat tibi ſancta Trinitas: prout habetur in Miſſali. De qua poteſt legi Durandus in Ration. libro 4. capit. vlt. *Durand. Democh.* & Demochares, libr. de Miſſar. celebr. capitul. 15. in fine, vbi ex Bernone, capitul. 25. de Officio Miſſæ: indicat, hãc orationem dici finitis omnibus, etiam data benedictione, & oſculato prius altari: nunc autem non ita fit, ſed ante benedictionem præmittitur hæc oratio, & fortaſſe ita intelligendi ſunt dicti authores, cum dicunt (finitis omnib.) ſcilicet, vſq; ad populi dimiſsionem. Sexto ſequitur populi benedictio ad imitationem eorum, quæ leguntur, Leuit. 9. & Num. 6. Benedicetis filiis Iſrael, &c. Et ad imitationem Chriſti qui diſceſſurus ab Apoſtolis, benedictionem illis prius impertiuit, Lu. 24. Vnde hanc Conſuetudinem & benedictionem commendat Conc. Agathenſ. cap. *Conc. Agat.* 30. in capitul. Conuenit. de Conſecratione, diſtinctione 5. cap. 47. prohibet egredi populum ante benedictionem ſacerdotis, idem habetur in Conc. Aurelianen. II. can. 28. & Conc. Arelat. III. apud Burchar. *Conc. Aurel. Arelat. III.* lib. 3. capit. 29. Iuonem, part. 3. cap. 34. De hac etiam benedictione loqui videtur Iſidorus lib. 1. de Officiis Eccleſiaſticis, cap. 17. cum ait: Benedictionem in populo dari à ſacerdotibus, antiqua per Moyſen benedictio pandit & comprobat: & clarius Cæſareus, hom. 5. Rogo vos fratres chariſsimi, vt quoties in die Dominico aut aliis feſtiuitatibus Miſſæ fiunt, nullus de Eccleſia diſcedat, donec diuina myſteria compleantur: & infra. Monete eos, qui nec orationem Dominicam dicere, nec benedictionem accipere volunt. *Iſidorus. Conc Tolet. IV.* Obſeruandum autem eſt, Aug. dicta epi. 59. ſignificare benedictionem hanc ſacerdotis antecedere gratiarum actionem; ſed fortaſſe loquitur de benedictione, quæ dari ſolet ſtatim poſt communionẽ. Septimo, poſt datam benedictionem, ſacerdos recitat Euangelium: In principio erat Verbum: niſi aliud, iuxta prædictum ordinem Miſſalis, dicendũ ſit, de qua re nihil inuenio ſcriptum ab antiquis Doctoribus, q̃ eſt ſignum, conſuetudinem hanc non eſſe valde antiquam: conſtat tamen eſſe optimam, & vtiliſsimam ad tanti beneficij iugem recordationem, quod, ſcilicet Verbum pro nobis caro factum ſit: & quod de ſinu Patris ad nos deſcenderit: habet etiam aliam vtilitatem, quod bis in Miſſa Euangeliũ recitetur, vt ſi cõtingat, proprium Dominicæ, vel feriæ Euangelium propter feſtum omitti, poſsit in fine Miſſæ recitari:

& ita fit, prætermiſſo eo die initio Euãgelij ſancti Ioannis. Deniq; illud ẽt commodi eſt, vt, ſi qui fortaſſe prius Euangelium audire non potuerunt, ſaltem in fine Miſſæ audiant. Vltimo, diſcedens ſacerdos ab altari, ſeq; ſacris veſtibus exuens, recitat hymnũ Trium puerorum, iuxta decretum Conc. Tolet. IV. c. 13. vbi præcipitur decantari canticum illud in omnium Miſſarum ſolemnitate. Quod tamẽ nunc minime obſeruatur, ſed ſecreto tantum prædicto tempore dicitur.

Tertio principaliter oſtendi poteſt hæc veritas ſatisfaciendo obiectionibus, quę in contrarium ab hęreticis fiũt: nam ſi in tota hac actione, nihil inordinatum aut præter rationem oſtẽditur, cum alias ex obiecto bona ſit, & ad cultum Dei pertineat, vt à nobis probatum eſt, euidens erit, eſſe conuenienter & ſancte inſtitutam. Prima ergo & præcipua obiectio hæreticorum eſt, quia, licet in ſubſtantia huius actionis nihil eſſe ſuperſtitioſum videatur, tamen in modo, præter rationem eſt, quod lectiones ſacræ & orationes, & alia, quæ in Miſſa dicuntur, Latina & peregrina lingua, & non vulgari dicantur. Nam, ſi hęc dicuntur ad populum inſtruendum, vel excitandum, oportet in eo idiomate dici, in quo poſsint ab omnib. intelligi: nam: Si neſciero virtutem vocis, ero, cui loquor, barbarus, & qui loquitur mihi, barbarus: vt Paulus argumentatur, 1. ad Cor. 14. ex quo loco difficilis redditur hæc obiectio: nam, vt ibidem dicitur: Niſi vos per linguam manifeſtum ſermonem dederitis, quomodo ſcitur id, quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes: & infra. Si benedixeris ſpiritu, qui ſuperat locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuam tuam benedictionem? quoniam quid dicas, neſcit: nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur. Et confirmatur, quia non ſolum in Miſſa fere omnia proferuntur in lingua Latina, ſed etiam quædam in Græco vel in Hebraico idiomate recitantur, quæ nõ ſolum à populo, verum etiam ab ipſis ſacerdotib. frequenter ignorantur, quid ſignificent, aut quę myſteria contineant. Hæc obiectio generalis valde eſt, quia non ſolum de ſacrificio Miſſæ, ſed etiam de cæteris omnib. ſacris miniſteriis, vel publicis orationibus, fieri poteſt: neq; de his ſolum, ſed etiam de vniuerſis ſacræ Scripturę libris cum hæreticis hui⁹ temporis magna cõtrouerſia eſt, an expediat, vulgari ſermone translatos communiter circumferri, vt ab omnibus legi poſsint. De quo argumento ſcripſit erudite Bellarminus: libro 2. de Verbo Dei, capitul. 15. & 16. Et ideo pauca hic attingem⁹, quæ ſufficiant ad defenſionem Eccleſiaſticæ conſuetudinis, & definitionis Concilij Trid. ſeſſ. 22. c. 8. vbi ſic inquit: Etſi Miſſa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamẽ expedire viſum eſt Patribus, vt vulgari paſsim lingua celebraretur: & in can. 9. dicit anathema in eos, qui hunc ritum damnant. Adhoc autem ſuadendum ſufficit vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo: q̃ damnare inſolentiſsimæ inſaniæ eſt: vt Aug. dixit, Epi. 118. maxime cum huius conſuetudinis nullum poſsit initiũ deſignari, quod eſt ſignum Apoſtolicæ traditionis, iuxta regulam Auguſtini, libr. 4. de Baptiſ. capite 24. quod ſumitur etiam ex Leone, ſermone 2. Pentecoſtes, & clarius ſermon. 2. de ieiunio Pentecoſt. Aſſumptum vero nunc conſtat experientia in tota Eccleſia Latina, cum tamen non legamus, Pontificem, vel Concilium aliquod hoc inſtituiſſe, aut præcepiſſe, & Auguſtinus libr. 2. de Doctrina Chriſtiana, capitul. 13. refert Pſalmos in Eccleſia Latine cantari conſueuiſſe ſuo tempore in Africa. Idemq; in Hiſpania ſeruatum eſſe in diuinis officiis ſumi poteſt ex Iſidoro, libro de diuinis officiis, ex variis Conciliis Hiſpanis, quæ ſupra citauimus, præſertim ex Toletano IV. & Valentino I. De Gallia idem conſtat ex Alcuino & Amalario. De Germania, ex Ruperto & Rabano. De Anglia ex Beda in initio Hiſtoriæ de rebus Anglicis: de Italia res eſt per ſe manifeſta, vt patet ex antiquiſſimo ordine Romano. & ex Gregorio, in ſu[...] Sacramentali, & ex aliis multis, quæ à Gratiano referuntur de Conſecratione, diſtinctione quinta. In Eccleſia autem Græca idem proportione ſeruatur: nam, licet diuina officia in Græca lingua celebrentur, quia illa eſt doctrinalis lingua (vt ſic dicã) in illa regione, qua neceſſe eſt vti paſtores & Doctores illius Eccleſiæ: tamen etiam illa diſtincta eſt à vulgari, ſeu corrupta lingua, qua communiter populus vtitur, idemque eſſe dicitur in linguis Syriaca, & Arabica. Quod vulgaris eſt diſtincta à doctrinali etiam in ſuo idiomate: & diuina officia ſemper in doctrinali lingua peragũtur. Quod ſi alicubi, vel aliquo tempore non fuit lingua doctrinalis diſtincta à vulgari, ſaltem in regione aliqua, id eſt per accidens: nunc enim loquimur, ſuppoſita hac diſtinctione, quæ nunc eſt, & fere ſemper fuiſſe legimus. Ratio autem eſt, quia inprimis hoc non eſt malum per ſe & ex obiecto, ſed indifferens, neque eſt iure diuino prohibitum, vt per ſe conſtat: deinde non eſt ſimpliciter neceſſarium ad ædificationem fidelium: nam quidquid eis ſcire, aut intelligere de his myſteriis expedit, poteſt facile per paſtorum & Doctorum diſciplinam ſuppleri: & ideo Concilium Tridentinum ſupra præcipit, vt retento antiquo ritu, ne oues Chriſti eſuriant, paſtores frequenter inter Miſſarum celebrationem, vel per ſe, vel per alios ex iis, quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant, & præſertim de ipſo Miſſæ ſacrificio, quod etiam indicauit Paul. citato loco: cum enim dixiſſet: Maior eſt, qui prophetat, quam, qui loquitur linguis: ſubdit exceptionem, Niſi forte interpretetur, vt Eccleſiæ ædificationem accipiat. Aliũde vero ſunt multæ & graues rationes, propter quas ita fieri magis expedit. Primo quia, etiam ſi vulgari lingua omnia dicerẽtur in Miſſa, communis plebs magna ex parte illa non intelligeret, vt, verbigratia, Pſalmos, Prophetas, Paulum, Apocalypſes, Cãtica, & ſimilia: quæ vix poſſunt eruditi intelligere, vnde conſequenter fieret, vt eis daretur multiplex errandi occaſio, vel intelligẽdo aliqua verba ſecũdum proprietatem, quæ metaphorice dicta ſunt, vel aliis modis ſimilibus. Secundo, q̃a non omnia myſteria communi populo facile proponenda ſunt, ſed aliqua occulta eſſe oportet, ne, vel apud idiotas vileſcant, aut cum errore concipiantur, quando ea ſcire illis non eſt neceſſariũ, vt in hoc propoſito antiqui Patres docuerunt, Dionyſ. capitul. 1. & vltim. de Eccleſiaſt. Hierar. Baſil. libr. de Spiritu ſancto, capit. 27. Gregor. 4. Dialog. capi. 56. propter hanc enim cauſam inter alias voluit DEVS Scripturas eſſe obſcuras, & ſub tropis & figuris myſteria contineri, vt notauit Auguſtin. lib. 2. de doctrina Chriſtiana, capitul. 6. & Chryſoſt. homil. 44. Imperfecti, & Gregor. homil. 6. in Ezech. Tertio, quia ad decentiam & venerationem diuinorum officiorum pertinet, nõ vulgari lingua, ſed alia ſecretiori, & grauiori recitentur. Sicut enim ob hanc cauſam decet, vt non fiant in cõmuni loco, vel communibus veſtibus, ita etiam nec communi lingua. Quarto hoc etiam confert ad maiorem Eccleſiæ vnitatem, vt diuina officia eodem modo vbique fiant, & omnibus temporibus: nam vulgaris lingua facile mutatur: doctrinalis autem durabilior eſt. Quinto hinc etiam vitatur periculum, ne cum mutatione linguæ, aliquam etiã magni momenti mutationem, vel etiam ſubſtantialem in diuinis officiis fieri contingat. Sexto deniq; hoc ipſo admonẽtur, vel quodammodo coguntur Eccleſiæ miniſtri, ne vulgari lingua contenti, doctrinalem, & cõſequenter doctrinam ipſam negligant.

Ad difficultatem ergo propoſitam, quod ad rationem ſpectat, ſatis ex dictis reſponſum eſt. Nam, illa vtilitas, quæ ibi proponitur, & incerta eſt, & multis periculis expoſita: & alio ſecuriori, & ſufficiente modo ſuppleri poteſt. Adde optima verba Chryſ. homil. 3. de Lazaro. Etiam ſi non intelligas illic recondita, tamen ex ipſa lectione multa naſcitur ſanctimonia: & ſimilia habet Origenes, ho. 12. in Ioſue. Quod vero atti-

Præcipua quædam hæreticorum obiectio. *Bellarm.* *Auguſtinus.* *Leo.* *Auguſtinus.* *Iſidor.* *Tolet IV. Valent. I.* *Aduertendum.* *Concil Trid.* *Dionyſ. Baſil. Gregor. Auguſt. Chryſoſt.* *Origenes.*

attinet ad teſtimonium Apoſtoli, quoniam per ſe obſcurum eſt, maiori indiget explicatione, & præſertim oportet inprimis exponere, quid ſit (loqui lingua,) quid vero (interpretari) ſeu (prophetare.) *Aduertendum.* Pro quo eſt animaduertendũ, conſuetum fuiſſe fidelib. in primitiua Eccleſia, quãdo religioſos conuentus faciebãt, ſeu ad ſacra officia conueniebant, partim in diuinis laudib. occupari, partim in doctrina explicanda ſeu concione ad plebem, quæ conſuetudo conſtat tum ex citato loco Pauli: tum ex aliis ad Eph. 5. ad Coloſſ. 3. tum ex Clem. libr. 8. cap. 4. & ſequentibus: tum ex Dionyſ. ca. 3. de Eccleſ. Hierarch. Iuſtino, Apolog. 2. pro Chriſtianis. *Clem. Dionyſ. Iuſtin.* (Prophetare) ergo, in citato loco idẽ eſt, quod concionari, vel ad populum de rebus diuinis loqui, quod neceſſe eſt vulgari lingua, & omnib. nota fieri, ſi ad omnium vtilitatem fit, quod ſatis idem Apoſtolus expoſuit: dicẽs. Qui prophetat, hominib. loquitur ad ædificationem, & exhortationem & conſolationem. Nõ excluditur aũt, quin talis prophetia poſſit etiam futurorum prædictionem continere, dummodo qui prophetat, poſſit mentem ſuam ad populi ædificationem proponere, & interpretari. Quamuis etiam neceſſaria non ſit talis futurorum prędictio ad prophetandum, prout ibi ſumitur, ſed ſufficiat Scripturarum aut myſteriorum fidei interpretatio. Vnde inferius ait Paul. Quid vobis prodero, niſi vobis loquar, aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina? vbi ſtrictius videtur ſumi ꝓphetia, quam in ſuperiori verbo prophetandi. Nam, vt ex contextu cõſtat, ad prophetandum ſatis eſt, loqui in Eccleſia ad ædificationem fidelium aliquo ex dictis modis ſc. vel (in reuelatione) i. declarando myſteria ex Dei reuelatione, vel (in ſcientia:) i.e. ex dono ſcientiæ, aut certe ex diligente ſtudio & eruditione myſteria explicando, vel (in doctrina:) id eſt, accommodando ſermonem ad auditores, vt ad diſcipulos: vel (in prophetia) in rigore ſumpta: id eſt, annunciando futura, ita tamen, vt ab omnibus poſſit intelligi.

Quid ſit, lingua loqui. At vero (linguis loqui) prout verbum ipſum ſonat, nihil aliud eſt, quam habere donum linguarum: ſed in eo loco ſpecialiter ſumitur, pro vſu talis doni ad laudes Deo canendas, vel ſpirituales hymnos recitãdo in peregrina lingua, quam alij nõ intelligunt. Solebant enim fideles in his religioſis conuentibus ita in diuinis laudibus occupari, vt vnuſquiſq; iuxta Spiritus ſancti inſtinctum, aliquid ex proprio ingenio in Dei laudem & gratiarum actionem caneret aut recitaret, vt ex Dionyſio, capit. 3. de diuinis nominibus licet colligere & ex Tertull. in Apolog. ca. 39. *Dionyſ. Tertull.* Coimus in cœlum & congregationem vt ad Deum, quaſi manu facta precationibus ambiamus orantes. Cogimur ad diuinarum litterarum commemorationem, ſi q̃d præſentium temporum qualitas, aut præmonere cogit, aut recognoſcere. Et infra: Poſt aq̃ manualem & lumina, vt quiſq; de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere. Circa quem locum Pamel. & ſuper lib. Cypriani de oratione Dominica, n. 2. multa ex antiquiſſimis Patribus, & hiſtoriis ad hanc rem cõgerit. *Pamel.* Quantum ergo ex hoc loco, quem tractamus, colligi põt, eo tempore, quo donum linguarum frequenter fidelibus conferebatur, accidebat interdum, vt in Eccleſia aliqui diuinas laudes canerent, aut recitarent in ea lingua, quam alij non intelligebant: imo etiam in eo idiomate, quod ipſemet recitans non perciperet, vt indicant illa verba: Si orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt: quæ verba Chryſoſt. Theophyl. Ambroſ. & Anſel. exponunt de his, qui loquentes linguis, ſeipſos non intelligebant: *Chryſoſtom. Theophyl. Ambroſ. Anſelm.* qui dicuntur orare ſpiritu, quia interiori affectu ad ita loquendum, & orandum mouentur, mens autem eorum ſine fructu eſt: quia verborũ vim non percipiũt: nam, aut eorum ſignificationem ignorant, aut (quod veriſimilius eſt) licet ſignificationem verborum intelligant, myſteria tamen, quæ illis verbis continentur, non percipiunt, vt Auguſt. ſentit 12. Geneſis ad literam, cap. 8. & 9. *Auguſtinus.* Alij vero hoc referunt ad aliorũ fructum, nimirum, quod, qui hoc modo orat, ſe ipſum ædificat, ſuumq; ſpiritum excitat, ſine aliorũ tamen fructu: ita Theodoretus & alij, *Theodor.* quod ad noſtrum inſtitutum nihil refert, nã (loqui lingua) in vtroq; ſenſu idem eſt, quod diuinas laudes ita loqui, vt alij quidem non intelligentes, in admirationem rapiantur: fructum tamen, & interiorem ædificationẽ non percipiant. Huiuſmodi ergo vſus linguarũ videtur fuiſſe maxime familiaris Corinthijs, & in tãta ęſtimatione & pretio, vt de illo maxime gloriarentur: illudq; donum, dono prophetię pręferrent: Paulus autem in prædicto loco huiuſmodi donum, aut vſum eius, nõ reprehendit, nec contemnendũ putat, ſed reprehendit inordinatum vſum eius & docet, prophetiæ donum illi eſſe præferendum. Vnde cõcludit in fine capitis. Itaq; fratres æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere: omnia autem honeſte, & ſecundum ordinem fiant in vobis. Conſtat igitur ex vera huius loci intelligentia nullum ex eo argumentum ſumi poſſe contra prædictum vſum Eccleſiæ: tũ quia in eo non eſt ſermo de officijs diuinis, quę in Eccleſia recitantur, aut canũtur, ſed de ſermone exhortatorio ad plebem, aut de precibus, ſeu laudib⁹, quas vnuſquiſq; proprio dono ſeu ſpiritu ductus, coram alijs profert: tum etiam, quia Apoſtolus non improbat illum vſum linguæ, ſed vſum & æſtimationem eius moderatur: & illum maxime approbat, quando cum eo adiungitur interpretatio. *Exponitur Apoſtolus.* Ad verba autẽ ſupra citata, quoniam ex eis ſumi poteſt, ſaltem argumentum à ſimili, ſpecialiter reſpondendum eſt. In illis ergo primis verbis, Si neſciero virtutẽ vocis, ero, cui loquor barbarus, &c. nihil aliud ſignificatur, niſi, quod neq; intelligam, neq; iuxta illud Ouidij, Barbarus hic ego ſum, quia non intelligor vlli. Quod quidẽ eſt incõueniens in ſermone exhortatorio, non tamen in ſermone deprecatorio: nã vt ibidem dicitur: Qui prophetat ſeu exhortatur, hominib. loquitur, & ideo vane & in aera loquitur, ſi non intelligitur, quod loquitur, vt Paulus paulo ante dixerat. Qui autem loquitur lingua, deprecando ſc. ſeu orando, non hominib. loquitur, ſed Deo, qui optime non ſolum linguam, ſed & mentem nouit, & ideo neceſſe non eſt, q̃ ab hominib⁹ intelligatur: *Notabile.* imo nec ſemper neceſſe eſt, vt ipſemet, qui orat, intelligat, ſatis eſt enim quod ſciat, ſeu credat illa eſſe verba, quibus laudatur vel exoratur Deus: tunc enim reuera ſpirit⁹ orat, & mouet linguam, quamuis mens verborum ſignificationem non ſatis percipiat, vt ibid. ſignificauit Paulus in verbis ſupra declaratis: Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat: mens autem mea ſine fructu eſt: & hac ratione non male faciunt, qui Latine orant, quamuis linguã Latinam non intelligant, vt ſumitur ex Chryſ. & Origene ſupra citatis, & Auguſt. lib. de Baptiſmo c. 25. & 3. de doctrina Chriſtiana c. 9. *Chryſoſtom. Origenes. Auguſt.* vbi dicit: Iudæos rite coluiſſe Deum figuris & ſignis, quorum vim & ſignificationem non ſatis intelligebant: & multi etiam nunc religioſe Pſalm. recitant, quos non intelligunt, quamuis Latinam linguam ſciant. Vltima deniq; verba ita exponuntur à D. Th. Primaſio, Haymone, & aliis, *D. Thomas. Primaſius. Haymo.* & vt per eũ: qui ſupplet locum idiotæ: intelligant miniſtrum, qui loco populi reſpondet: vnde ſignificant, oportere, vt ſaltem miniſter intelligat, vt loco populi reſpondere poſſit. Quæ interpretatio eſt apparens, iuxta vulgatam verſionem: tamẽ, iuxta Grecam editionem, habet difficultatem, quia non dicit: (qui ſupplet) ſed: qui adimplet locum idiotæ: i. qui eſt idiota & ignarus. Atq; ita interpretantur Theoph. & Chryſ. hom. 53. *Theophyl. Chryſoſt.* &, idiotam, ait Chryſt. promiſcuam plebem vocat: imo eo tempore tota plebs ſolebat reſpondere ſacerdoti, vt ex his, quæ ſupra adduximus aliquibus reſponſionibus populi, ſumi poteſt, & ex Hie-

Hieronymo in præfatione libri 2. ad Galatas. Et augetur tandem difficultas, quia etiam nunc nõ eſt neceſſe, vt miniſter linguam intelligat, in qua Miſſa dicitur. Quare dici poteſt, iuxta ſupra dicta, Apoſtolum non loqui de officiis Eccleſiaſticis, ſed de illis Canticis vel laudibus, quas ſinguli ex proprio ſpiritu vel ingenio recitabant, vt ſe inuicem excitarent, & commouerent; & ideo fieri oportebat in lingua, quam alij intelligerent; vel ſaltem, vt eorum interpretatio ſubſequeretur. In diuinis autem officiis, quæ potiſsime ad cultum Dei ordinantur, magis expediẽs fuit propter alias rationes ſupra adductas, vt nõ fiant vulgari lingua: ſed vt ſuis opportunis locis & temporibus, paſtorum interpretatio adiungatur. Addo deniq́; quãuis *Aduertẽdū.* neceſſarium non ſit, vt, qui reſponſionem daturus eſt alteri oranti (ſiue ille miniſter ſit, ſiue populus) proprium idioma, ſeu verborum ſignificationem intelligat, ſaltem neceſſarium eſſe, vt ex inſtitutione & conſuetudine intelligat, ſaltem cõfuſe, quid faciat ſacerdos: i. an orationem proferat, & quando illam finiat, alioqui accõmodate reſpondere non poterit. Atvero in illo vſu linguæ, de qua Paul⁹ loquitur, neq́; hoc fieri potuiſſet: tũ quia, qui loquitur lingua, nõ loquitur iuxta aliquem ritum vel inſtitutionẽ, ſed prout Spiritus S. dat eloqui illi: tum ẽt, quia talis lingua interdum eſt omnino peregrina, ita vt audientes prorſus ignorent, quid loquatur, & an oret, vel aliud proferat, vel quando orationem finiat, & ſimilia: & ideo de tali vſu linguæ facile concedemus, eſſe ineptum ad publica officia, neq́; id erit contra conuenientem Eccleſiæ ritum, vt ſatis declaratum eſt.

Vnde facilis eſt reſponſio ad vltimam confirmationem: nihil enim incommodi eſt, quod Latina Eccleſia, quaſdam voces Hebraicas, vel Græcas in Miſſa, aut in officiis Eccleſiaſticis retinuerit, vel quia peculiarem emphaſim habent, vt de voce (Alle- *D.Thom.* luia) dicit D. Thomas, Apocal. 19. quæ non vtcunque diuinam laudem perſonat, ſed cum peculiari læti- *Auguſt.* tiæ ſigno, vt Auguſtin. etiam Pſalm. 106. notauit, vel ad vnitatem Eccleſiæ, eiuſdemq́; fidei confeſsionem indicandam, vt de voce (Kyrie eleyſon) indicat Auguſtin. epiſt. 178. circa finem: ex quo loco poteſt hæc conſuetudo variis exemplis confirmari. Vel etiam propter commendandam antiquitatem, vt ſumitur ex Gregorio, libro 7. epiſtola 63. vbi de voce (Kyrie eleyſon) tractat, Auguſtin. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 10. & 11. & ponit exemplum in voce (Amen, & Alleluia:) in quibus dicit ſeruatam eſſe antiquitatem propter Sanctorum authoritatem, vel denique, quia interdum tales ſunt voces, vt commode transferri in aliam linguam non poſsint, vt de voce (Oſanna & Racha) eodem loco dicit Auguſtin. & Iſidorus etiam has duas poſtremas rationes attigit, lib. 6. Etymolog. capit. vltimo. Neq́; eſt incommodum alicuius momenti, quod propria harum vocum ſignificatio à multis etiam ſacerdotibus ignoretur: quia, vel ſatis eſt, quod in fide totius Eccleſiæ proferantur: earum enim cognitio non eſt admodum neceſſaria ſingulis: vel certe ex ipſo vſu & accommodatione iam ſunt veluti Latinę factæ, ſicut de verbo, baptizandi, in ſuperioribus diximus: & ita etiam ſufficienter nota eſt earum ſignificatio. Quis enim ignorat (Alleluia) eſſe vocem gaudij, & lætitiæ, quia prouocatur homo ad Dei laudem? & ſic de aliis.

Secunda obiectio eſt, quia in his, quæ in Miſſa dicuntur, quædam ſub ſilentio & ſecrete: alia, vero publice proferuntur, quod videtur inordinatum, & contra rationem: nam oratio, quæ in Miſſa fit, non eſt priuata, ſed publica: non ergo ſecrete inter Deum & hominem, ſed publice fieri debet. Quæ item vtilitas in huiuſmodi ſecreto eſſe poteſt? nam, ſi verba ſancta ſunt, cur non ab omnibus audientur? & ſi oratio nomine omnium fit, cur non, audientibus omnibus & aſſentientibus, fiet? Dices fortaſſe, id fieri ad occultandum aliquod myſterium. Sed contra, nã quod maius poteſt eſſe myſterium, quam ipſamet conſecrationis? & tamen verba, quibus illud conficitur, alta voce prolata ſunt. Et ſtatim ſubdidit: Hoc facite in meam commemorationem: & ita fiebat exemplo Chriſti in antiqua Eccleſia; vt licet colligere ex antiquis Liturgiis, in quibus ad verba conſecrationis populus reſpondet (Amen;) cuius conſuetudinis meminit etiam Euſebius lib. 7. hiſtor. cap. 9. & Auguſt. li. *Euſebius.* 65. quæſtionum, q. 49. quamquam ibi nõ ſit ſermo de *Auguſt.* conſecratione, ſed de diſpenſatione ſacramenti, de qua etiam loquitur Cyrill. Catecheſ. 5. myſtag. Tandem Chryſoſtom. Homil. 18. in 2. ad Corinthios dicit, omnia, quæ in Miſſa fidelium fiunt, communia eſſe populo & ſacerdoti. Et confirmatur, ſeu augetur difficultas, quia etiam videtur incongruum, vt in Miſſa aliquando canendo dicantur orationes, & alia: quia hoc non videtur decere grauitatem, & reuerentiam tanti officij.

Ad confutandum hunc errorem docuit Conciliũ *Conc. Trid.* Tridentin. dicta ſeſsione 22. capit. 5. probandum eſſe ritum Eccleſiæ Catholicæ, quo obſeruatur, vt quædam, ſubmiſſa voce, alia vero clariori in Miſſæ ſacrificio pronuncientur, quod in Can. 9. ſpecialiter definit de verbis conſecrationis, & de alia parte Canonis: quæ ſecrete & ſubmiſſa voce dici conſueuit. Hunc autem ritum antiquiſsimum eſſe, conſtat ex Liturgiis ſæpe citatis, præſertim Baſilij, & Chryſoſt. & ex Cyrillo, Catecheſ. 5. idem colligitur. Deinde per ſe *Baſilius.* notum eſt, hunc ritum ex ſe intrinſece non eſſe ma- *Chryſoſtom.* lum aut contra rationem, ſicut neque è contrario *Cyril.* eſſet malum: totam Miſſam alta voce pronunciare: neutrum enim eſt contra aliquam virtutem, nec præ ſe fert aliquam indecentiam: Chriſtus etiam nihil de hoc ſtatuit, aut prohibuit: neque enim Scriptura, aut traditione, cõſtat tale Chriſti præceptum: diſpoſitioni ergo Eccleſiæ hunc, ſicut cæteros accidentales ritus commiſit: cur igitur reprehendi poteſt Eccleſia, quod in re de ſe indifferente alteram partem obſeruandam, & vſu retinendam exiſtimauerit? non enim expediebat, arbitrio cuiuſvis ſacerdotis hoc relinquere: tum quia inde orta fuiſſet infinita quædam varietas: tum maxime, quia multa indiſcrete & inordinate fierent. Ad eligendum autem & ſtatuendum hunc ritum potius, q̃ alium, habuit Eccleſia rationes morales ſufficientiſsimas. Primo, quia illamet varietas nunc publice, nunc ſecrete & in ſilentio orando, recreat, & delectat audientium animos, & quandam præ ſe fert grauitatem, & venuſtatem. Secundo ex Conc. Trid. ſupra: quia his adminiculis exterioribus *Conc Trid.* indigent homines, vt ad rerum diuinarum meditationem ſuſtollantur. Itaq́;, vt ſinguli fideles, qui Miſſam audiunt, poſsint melius ſe colligere, & iuxta propriam deuotionem, Deum deprecari, aut ſacra myſteria meditari, expedit interdum ſecrete in Miſſa orare, & ideo egregie dixit Conc. Colon. part. 7. ca. 26. *Con. Colon.* Tunc eſſe in Miſſa præcipuas populi partes, quando ſubmiſsius legente, aut tacente ſacerdote, vnuſquiſq́; cum Deo loquitur. Et Cypr. in expoſit. orat. Domin. & refertur in c. Quando autem, de Conſecr. d. 1. Ideo *Cyprian.* (inquit) Sacerdos ante orationẽ præfatione præmiſſa parat fratrum mentes, dicendo (Surſum corda) vt, dum reſpõdet plebs: (Habemus ad Dñm:) admoneatur nihil in ſe aliud, quam Dominũ cogitare debere. Et hoc modo vult Chryſ. vt in ſacrificio omnia ſint ſacerdoti, & populo communia: quia vnus orat no- *Chryſoſt.* mine omnium, alij vero eius orationi conſentiunt, vel ei attendunt, ſi publice orat, aut ſi ſecrete, cum illo ſimul orant. Tertia cauſa eſt vt ſignificetur, non omnia myſteria eſſe omnibus æquè diuulganda, vt ex Patribus ſupra retuli, quibus addi poteſt Origenes. Hom. 5. in Num. & Chryſ. Hom. 24. in Matt. & Innoc. *Origenes.* I. ep. 1. c. 1. in verbis illis: Cum poſt omnia, quæ aperi- *Chryſoſt.* re non debeo, pax ſit neceſſario indicenda. *Innocent.*

Quarto accedit ratio myſtica, ſumpta ex ſignificatione Chriſti, ſeu imitatione eius: ille enim, quando ſe in cruce in ſacrificium obtulit, nunc alta voce orabat; Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt; &, In manus tuas, Domine, commẽdo ſpiritum meum: &, Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me. Nunc ad aſtantes loquebatur, vt ad Matrem, ad Diſcipulum, ad Latronem, nunc vero tacebat, & intra ſe orabat. Ita etiam Sacerdos in Miſſa, nunc ad popolũ loquitur, nunc ad Deum clara voce: nunc vero ſub ſilẽtio orat. Oratio ergo ſecreta ſacerdotis, commemoratio quædem eſt ſecretæ orationis Chriſti, vel in horto, vel in Cruce.

Ad argumentum ergo reſpondetur, Sacerdotem, etiam, vt miniſtrum publicum, poſſe ſecrete orare: quia, cum inter homines & Deum ſit conſtitutus, vt pro hominibus intercedat, ſiue id faciat publica voce, ſiue ſecreta, dummodo pro vniuerſa Eccleſia, & nomine eius id faciat, orat vt miniſter publicus: cuius orationi omnes auditores conſentiunt, vel aſsiſtendo, vel ſimul cum illo orando. Imo Innocent. ſupra ait, oſculum pacis eſſe in fine dãdum, vt per eam conſtet, populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum. De vtilitate autem, quæ in hoc ritu eſſe poteſt, iam ſatis dictum eſt. Quod vero Chriſtus Dominus verba conſecrationis altè protulerit, nullum argumentum eſt ad id, de quo agimus: quia ipſe coram eis conſecrauit, quibus modum conſecrandi tradiderat: quem nunc Epiſcopi imitantur, quando Sacerdotes creant. Quod deniq; aliquãdo fuerit in Eccleſia vſus altè proferendi verba conſecrationis, recte declarat, illud etiam non fuiſſe malum; non tamen propterea neceſſe fuit, eam conſuetudinem ſemper retineri. Vltima confirmatio longam petebat occaſionem de Cãticis Eccleſiaſticis; ſed ea res proprium habet locum in 2.2.q.83.& 91. nunc ſatis eſt, hunc etiam morem canendi in Miſſa eſſe antiquiſsimum, vt conſtat ex Liturgiis citatis, etiam Iacobi, & ex Clem. lib.8.& ex Dionyſ.c.3. & Iuſtino, Apolog.2. pro Chriſtianis, & ex Tertull. in Apolog. cap.39. & ex antiquis hiſtoriis, quæ hunc morem ad Apoſtolos, eorumque diſcipulos referunt, vt videre licet in Niceph. lib.9.c.19. lib.13.c.8. lib.18. cap.51. Theodor. lib.4.c.29. Socrate, lib.6. cap.8. Deniq; hoc eſt conſentaneum Paulo ad Epheſ.5. dicenti: Loquẽtes vobiſmetipſis in Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, & ad Coloſſ.3. imò Concil. Tolet. IV. cap.12. dicit, de hymnis canendis habere nos Chriſti & Apoſtolorum exemplum ſignificans, verba illa Matt.26. Et hymno dicto, per cantum eſſe intelligenda: nam hoc propriè hymnus ſignificat, vt Auguſt. dicit in principio Pſal.72. Neq; hoc eſt contra grauitatem tanti muneris; cum hoc totum ad Dei laudem, & honorem referatur, & ad excitandos homines ad deuotionem ordinetur, & ideo ſanctè à Conciliis eſt ſtatutum, vt in his canticis nihil miſceatur, quod ſanctum & purum non ſit; & ad reuerentiam & deuotionem animos prouocare poſsit. Concil. Trident. ſeſ.22. de Obſeruand. in Miſſa.

Clemens. Dionyſ. Iuſtin. Tertull. Nicephor. Socrat. Theodor. Conc. Tolet. IV. Conc. Trid.

Tertiò afferri poſſent aliæ obiectiones, quæ fundantur in aliis erroribus, vt ſunt, quod in his, quæ in Miſſa dicuntur, & ad Sanctos ſæpe dirigitur oratio; & ad eos colendos & honorandos multa ordinantur. Item, quod oratur pro defunctis. Item, quod vtimur verbis ſignificantibus oblationem & ſacrificium, & ſimilia: quæ omitto, quia errores, in quibus fundantur, in ſuperioribus impugnati ſunt. Addunt præterea quædam interdum in his orationibus, aut antiphonis Miſſæ miſceri, quæ vel errorem aliquem continent, vel ſuperſtitionem redolent. Quod licet non poſsint vniuerſaliter oſtendere vno vel alio exemplo confirmant: Potiſsimumq; eſt de Miſſa, quæ dicitur pro defunctis; in qua orat Eccleſia, vt animas defunctorum Deus liberet de pœnis inferni, & de profundo lacu, & ſimilia, quæ videntur errorem cõtinere: nã, aut Eccleſia orat pro animabus, quæ ſunt iam in inferno: & hoc ineptiſsimum eſſet, & inuolueret errorem negantem æternitatem pœnarum inferni: vel orat pro animabus purgatorij, & ſic ſuperflue orat, vt liberentur à pœnis inferni, & de profundo lacu? quia iam liberatæ ſunt, cum in purgatorio eſſe ſupponantur. Dices, per infernum, & profundũ lacum, ibi intelligi purgatorium. Sed contra, quia ſtatim ſubditur: Libera eas de ore Leonis; ne abſorbeat eas Tartar⁹, &c. & inf. Fac eas Domine, de morte tranſire ad vitam. & illud: Gratia tua illis ſuccurrente, mereantur euadere iudicium vltionis. & in quadã Collecta dicitur: Vt quia in te ſperauit & credidit, non pœnas æternas ſuſtineat, ſed gaudia ſempiterna poſsideat. & ſimilia multa in orationib. pro defunctis leguntur, in quibus alius error inculcari videtur, nimirum, animas exiſtentes in purgatorio, adhuc poſſe damnari: & eſſe incertas de æterna ſua ſalute. Dices, interdum peti à Deo aliquid, quamuis certò futurũ ſit, quia per orationes eſt futurum, ſicut Patres antiqui petebant aduentũ Chriſti. Sed cõtra: primò, quia nihil certò futurũ petitur, niſi, quatenus à nobis aliquo modo pẽdet: quòd aũt anima in purgatorio exiſtens non damnetur, iam non pendet ex nobis, ſed eſt in ſe ineuitabile. Secundò, quia licet cõtingat, petere rem certo futuram, quamdiu futura eſt, non tamen iam factam. Quis enim à Deo petat, vt anima Chriſti beata perpetuo ſit? ſed, quod anima in purgatorio exiſtens ab æterna morte liberetur, non eſt iam futurum, ſed factum: non ergo conuenienter petitur. Nec ſatisfacit, quod quidam, dicunt quãuis in his animabus peractum ſit particulare iudicium, non tamen vniuerſale: & ideo adhuc pro illis orari poſſe, vt euadant iudicium vltionis: nam, ſi hoc verũ eſſet, etiam pro beatis orare poſſemus, vt euadant iudicium vltionis, quia etiam illi nõdum iudicati ſunt vniuerſali iudicio. Præterea ſunt alia multa in his Collectis Eccleſiaſticis, quæ difficultatem habent: quale eſt illud, quod Innocent. refert, in c. Cum Marthæ, de Celebrat. Miſſæ. Annue, quæſumus, Domine, vt animæ B. Leon. hæc proſit oblatio: quæ verba, licet emendata poſtea fuerint, vt ibid. Innocent. dicit, tamen hinc ſumimus argumentum, in his Collectis interdum inuolui errorem: & præterea ibidẽ non omnino ſublatus eſt: nam in ſecreta oratione eiuſdem S. Leonis, nunc petitur, vt per hæc piæ placationis officia, & illum beata retributio comitetur, & nobis gratiæ tuæ dona conciliet. & in aliis Collectis Sanctorum ſæpe oratur: Vt, ſicut ſancta myſteria Sãctis proſunt ad gloriam, ita nobis proficiant ad medelam; quæ comparatio falſum ſupponere videtur: quia hæc myſteria non proſunt Sanctis ad gloriam. Item in quadam Collecta Dominicæ quartæ poſt Pẽtecoſten, dicimus Deo, Et ad te noſtras, etiam rebelles, compelle propitius voluntates: quod videtur etiam ineptum, quia hoc eſt petere à Deo, vt voluntates noſtras cogat & neceſsitet.

Innocent.

Circa hanc difficultatem Medina, Codice de oratione, quæſt.6. de iis, pro quibus orandum eſt, tractans eas, quæ ad Miſſas defunctorum pertinent, inprimis dicit, non eſſe neceſſarium, omnia, quæ in eis dicũtur, ab omni ineptitudine excuſari: multa enim (inquit) in Eccleſia legi permittuntur, quamuis non omnino vera ſint, vel omnino apta: quia conferunt ad deuotionem fidelium excitãdam vel augendam, vt in Legendis Sanctorum, & in opinionibus Doctorum, ita ergo (inquit) dici poteſt de illis orationibus, quæ à priuatis perſonis factæ ſunt, non à Concilio aliquo: neq; in eo ſunt probatæ. Sed hæc reſponſio, neque pietati, neque veritati conſentanea eſt: nam inprimis, quicquid ſit de authoribus illarum orationum, vel antiphonarum, certum eſt tamen, communi vſu & conſenſu totius Eccleſiæ Romanæ eſſe receptas; ergo nemo poteſt ſine magna temeritate

Medina. Medina ſententia reijcitur.

ſentire, in eis aliquem eſſe errorem, à ſana doctrina alienum.

Quocirca in Eccleſiaſticis officijs oportet diſtinguere ea, quæ ab Eccleſia proponuntur, tantum vt humana fide certa, aut probabiliora, vt ſunt hiſtoriæ Sanctorum, & alia ſimilia, quæ tantum proponit Eccleſia, vt pie & probabiliter credita, qualis eſt, verbi gratia, immaculata conceptio B. Virginis, aut quod in Epiphania ait, tribus Chriſti apparitionibus, ſeu miraculis illum diem ornatum eſſe, & ſi quid aliud eſt ſimile. Et in his nullus eſt error, quia non ſunt res, quæ per ſe pertinent ad Catholicam doctrinam, neque vt huiuſmodi proponuntur. Vnde licet contingeret, in re eſſe falſum id, quod Eccleſia, vt pium & probabile proponit, non eſſet propria deceptio, quia ipſemet Eccleſia hæc non proponit, vt certa, ſed tantũ vt pia & probabilia, prout reuera ſunt. Aliud vero eſt, loqui de rebus, quæ pertinent ad certam indubitatamque doctrinam fidei: in his enim fieri non poteſt, vt vniuerſalis Eccleſia decipiatur: & ideo, neque in eis officijs, & orationibus, quæ ab vniuerſali Eccleſia recipiuntur, miſceri poteſt aliquid huic doctrinæ contrarium, quamquam aliquid fortaſſe poſſit interdum eſſe obſcurum, quod aliqua interpretatione indigeat. Loquor autem de ijs, quæ ab vniuerſali Eccleſia recipiuntur: quia, ſi aliqua à priuatis perſonis vel etiam Eccleſijs, priuata authoritate adiungantur, nihil mirum erit, quod interdum error miſceatur, & ideo grauiter vetant Concilia, ne preces in Miſſa dicantur, niſi in Cõcilio probatæ, vel frequen-

Conc. Trid. Carth. III Cõc. Mileu. ti & laudabili vſu receptæ fuerint, vt Concilium Trident. loco citato loquitur, & ante illud ſignificatum fuerat in Concil. Carthag. III. Can. 23. & Concil. Mileuit. Can. 12. African. cap. 70. Ad primam ergo partem difficultatis reſpondetur breuiter, Eccleſiam eis verbis non orare pro animabus damnatis: tum, quia ſolum orat pro fidelibus: tum etiam, quia expreſſe dicit, Ne cadant in obſcurum, ſupponit ergo nondũ cecidiſſe: orat ergo pro animabus Purgatorij. Dupliciter autem intelligi poteſt oratio pro illis facta: primo conſiderando eas, ſolum prout tunc exiſtunt, quando pro eis oratur: & hoc modo petimus, vt eis remittantur pœnæ, & vt æterna requie donentur, & lux perpetua eis luceat, & multa ac fere omnia, quæ in illis officijs continentur, poſſunt ad hunc ſenſum adaptari: alio modo oratur pro illis animabus, ſecũdum quandam anticipationem ſeu repræſentationem: repræſentat enim Eccleſia ſtatum illarum animarum in eo puncto, in quo à corpore exeunt, & ad iudicium feruntur: & hoc modo intercedit pro illis, & orat: (Ne abſorbeat eas Tartar⁹) & ſimilia: ſicut etiam nunc, quando Chriſti aduentum repræſentat, orat (Rorate cœli deſuper) & in die Reſurrectionis: Hæc dies quam fecit Dominus, &c. Neq; eſt inutilis talis oratio aut repræſentatio: tum, quia viuentibus poteſt eſſe vtilis, vt periculum illius momenti, in quo iudicandi ſunt, ſibi proponant: tum etiam, quia cedit in verum Dei cultum, quem Eccleſia confitetur, & recognoſcit, vt ſupremum animarum iudicem: & patrem miſericordię, qui orationibus placari poteſt: tum deniq;, quia poteſt eſſe vtilis animabus defunctis: vel, vt propter has Eccleſiæ orationes aliquid pœnæ eis remittatur, vel etiam fortaſſe, vt propter tales orationes Eccleſiæ præuiſas, quando ab hac vita decedunt, à Deo recipiant auxilium, & diſpoſitionem, ſecundum quam benigne ac miſericorditer poſ-

Eccleſiæ ſenſus aſſignatur. ſint iudicari. Hunc vero eſſe Eccleſiæ ſenſum in citatis verbis, conſtat ex illis, Fac eas Domine tranſire de morte ad vitam: illa enim non poſſunt intelligi de morte ſerunda, quæ eſt inferni: quia ab illa nullus poteſt ad vitam tranſire: intelliguntur ergo, vel de morte corporali, vel de morte peccati. Ad aliam vero partem de orationibus pro Sanctis, facilis eſt reſponſio ex ſupra dictis: primum enim huiuſmodi ratio magis eſt gratiarum actio, quæ Deo fit propter gloriam Sanctis conceſſam, quam nouæ gloriæ, ſeu beatitudinis poſtulatio. Deinde, ſi quid eis petitur, ſolum eſt accidentalis aliqua gloria ſeu gaudium de noſtris commodis, vel de honore, aut cultu, qui Deo in terris exhibetur per hoc Miſſæ ſacrificium: vel etiam eis poſtulatur gloria apud homines ſeu in Eccleſia militante: ſcilicet, vt in ea exiſtimatione eos habeamus, eoq; honore illos proſequamur, qui eis debetur. Et in quocunq; iſtorum ſenſuum poſſent optime retineri ſine mutatione verba illa, quę in Collect. ſancti Leonis habebantur: vt Innocent. III. in prædicto cap. declarauit, ſed propter ambiguitatem: & ne indocti falſum aliquem ſenſum conciperent, mutatio illa facta eſt. Deniq; ad vltimam obiectionem de illa Collecta, in qua petimus, vt Deus noſtras compellat voluntates, reſpondetur, neq; ibi, neq; in rigore (compellere) ſignificare proprie cogere, aut neceſſitatem inferre: ſed, magna quadam gratiæ virtute voluntatem inducere aut mouere: ſumptusq; eſt ille modus dicendi ex ſimilibus verbis ipſius Chriſti, Lucæ 14. Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea: & eandem fere vim habent illa verba, Ioann. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum: & ex communi modo loquendi cõſtat, dici aliquem cõpelli, quando importunis precibus aliquid facit: quamuis voluntarie & libere faciat, ſic Gen. 19. Cõpulit illos, vt diuerterent ad eum. Atque ad hunc modum facile erit exponere, ſi quid in reliquis Miſſarum officijs obſcurum, aut ambiguum occurrat, præſertim, ſi debita reuerentia ac pietate legitur.

Innoc. 3.

Compellere proprie & in rigore non ſignificat cogere, aut neceſſitare.

SECTIO II.

Vtrum in omnibus, quæ in Canone Miſſæ dicuntur, integra veritas, & debita Deo religio ſeruetur.

Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. c. 4. & Canon. 6. *Conc Trid.* propter Hæreticos huius temporis, qui infeſtiſſimi ſunt in hunc Miſſæ Canonem, ſingulari prouidentia quatuor de illo ſpecialiter docet, ac definit, quæ à nobis breuiter ſunt declaranda, confirmanda ac defendenda. Primum eſt, Eccleſiam Catholicam multis ante ſæculis illum inſtituiſſe. Secundum eſt, conſtare hunc Canonem ex Chriſti verbis, Apoſtolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum pijs inſtitutionibus. Tertium eſt, eſſe ab omni errore purũ. Quartum, nihil in eo eſſe, quod non maxime ſanctitatem, ac pietatem redoleat, mentesq; offerentium in Deum erigat. Vocatur autem Canon Miſſæ totum id, quod in Miſſali legitur ab illis verbis; Te igitur clementiſsime Pater; vſq; ad cõſumptionem ſacramenti: vocatur autem Canon, quia eſt veluti regula præſcripta & ſeruanda in actione huius ſacrificij, qua voce vſus eſt D. Gregor. lib. 7. Epiſtolarum, epiſt. 63. *D Greg.* in his verbis, Mox poſt Canonem, orationem Dominicam dici ſtatuiſtis. Quæ verba non ſunt Gregorij, ſed aliorum, quos refert: & in eis ſignificatur, Canonem ſolitum fuiſſe finiri in poſteriori hoſtiæ eleuatione, poſtquam immediate Dominica oratio recitatur: ipſe vero Greg. inferius: Mox, inquit, poſt pre- *Greg.* cem orationem Dominicam dicimus: vnde videtur ipſum Canonem (precem) appellare, de quo infra videbimus. At vero Iſidor. 1. offic. Ordinem Miſſæ ſeu *Iſidor.* orationem, appellat. Et Vigil. Papa, in epi. ad Euther. *Vigil. Pap.* vocat, Ordinem precum in celebritate Miſſarum. O- *Optatus.* ptatus vero, lib. 2. contra Parmen. vocat, legitimum, quod in ſacramentorum myſterio præteriri non po- *VValfrid.* teſt: vocatur etiam (actio ſacra) à VValfrido Strabone, c. 22. de rebus Eccleſ. quia in ea parte Miſſæ dicitur, in qua ſacrificium conficitur: vſus vero maxime obtinuit nomen (Canonis) qui maxime accõmodatus eſt, propter rationem dictam.

Can. õ Miſſa quid vocetur.

Circa primam ergo Concilij propoſitionem primum conſiderandum eſt, prudentiſsime Concilium *Strabo.*

Eccle-

De authore Canonis quid certū. Eccleſiæ in communi tribuiſſe huius Canonis inſtitutionem, vt à quæſtione dubia de illius authore abſtineret. Eſt itaq; certum, Canonem ſecundum eam formam, quæ nunc in Miſſa dicitur, neq; eſſe de ſubſtantia ſacrificij, neq; à Chriſto Domino eſſe inſtitutum: nullibi enim extat talis inſtitutio. Quin potius Gregor. Gregorius ſupra dicit, Apoſtolos interdum ſacrificaſſe adiungendo verbis conſecrationis tantum orationem Dominicam: quod videtur ſumpſiſſe ex Hieronymo, Hieron. lib. 3. contra Pelagian. quamuis Hieronym. ibi dictionem excluſiuam non adiungat. Eſt autem hoc intelligendum non vniuerſaliter, ſed indefinite. Apoſtoli enim fortaſſe ſtatim poſt aſcenſionem, ita conficiebant; poſtea vero paulatim cœperunt res omnes in maiorem ordinem redigere, atq; etiam huic ſacrificio orationes & cæremonias adiungere: vt partim in ſuperioribus viſum eſt, partim ex ſequentibus conſtabit. Hinc vero fit, præceptum dicendi hunc Canonem tempore huius ſacrificij, non poſſe eſſe ex inſtitutione diuina: totum ergo hoc eſt ex inſtitutione Eccleſiæ, vt Concilium dixit. Quis vero fuerit author huius Canonis, vel præcepti, recitandi illum ab authoribus diligenter inquiritur: hæretici vero vt Canonis authoritatem eleuent, dicunt, authorem eius fuiſſe Scholaſticū quendam, cuius mentionē fecit Gregor. Gregor. d. lib. 7. epiſt. 63. dicens: Valde mihi inconueniens viſum eſt, vt precem, quam Scholaſticus cōpoſuerat ſuper oblationem diceremus, & ipſam traditionem quam Redemptor noſter cōpoſuit, ſuper corpus & ſanguinem eius non diceremus. Dicendum vero eſt, non poſſe vnum certū authorem huius Canonis deſignari: nam, vt Iſidor. Iſidor. loco ſupra citato docet, ab ipſo Petro Apoſtolo initiū ſumpſit, ideo dicit, ab ipſo fuiſſe inſtitutum: non tamen ab illo fuit plene compoſitus & traditus, prout nunc extat: ſed ſucceſſu temporis paulatim perfectus eſt poſterioribus Pontificibus aliquid addentibus, præſertim vſq; ad Gregorium I. ex quo tempore nullam nouam additionem accepit. Quæ omnia conſtabunt euidentius ex his, quæ ſtatim de ſingulis partibus huius Canonis dicemus. Nunc autem declaratur breuiter ex altera parte, quam in illa propoſitione prima Concilium docuit, ſc. hanc Canonis inſtitutionem multis ante ſeculis cœpiſſe. Quæ verba dupliciter poſſunt intelligi: primo de initio Canonis, ſaltem quoad aliquas partes eius: & hoc modo conſtat cœpiſſe à temporibus Apoſtolorum, ex Iſidoro ſupra, & ex Clemente, Iſidor. Clemens. lib. 8. ex Baſilio, tum in Liturgia, tum libr. de Baſilius. Spiritu ſancto, c. 27. vbi inter traditiones non ſcriptas dicit, contineri ea, quę ante, & poſt conſecrationem dicuntur: & multum momenti habere dicit ad myſterium: & Vigilius Papa, Vigil. Pap. d. epiſt. 1. c. 5. Canonicæ, inquit, precis textū direximus ſubter adiectūm, quē (Deo propitio) ex Apoſtolica traditione ſuſcepimus & idem habet Innoc. III. Innoc. III. in c. Cum Marthæ, de Celebrat. Miſſ. Confirmatur, ac declaratur ex vulgari regula Auguſtini: quod, quæ ſunt ita antiqua in Eccleſia, vt eorum initium & author ignorentur, ad Apoſtolicam traditionem ſunt referenda: huiuſmodi autem eſt Canon Miſſæ, ſaltem quoad aliquas partes eius, vt conſtat ex dictis Ambroſij lib. 4. de ſacram. c. 4. 5. 6. vbi commemorat plures orationes Canonis, vt antiquas iam & receptas in Eccleſia, quarum tamen initium, vel author ante Ambr. non legitur: Et idem ſumere licet ex Chryſ. hom. 3. ad Philippenſes: & ex Aug. tract. 84. in Ioan. & ex multis alijs, quæ ſupra adducta ſunt tractando de oblatione hui⁹ ſacrificij pro viuis & defunctis. Hoc deniq; confirmant antiquiſſimæ Liturgiæ, in quibus, quæ præcipua ſunt in hoc Canone, vel quoad ſenſum, vel etiam fere eiſdem verbis reperiuntur.

Secundo modo poſſunt intelligi illa verba Concilij de toto Canone, prout nunc extat; & hoc ſenſu eſt etiam veriſsima doctrina Concilij: quoniam, licet non conſtet, quando primum cœperit totus integer Canon haberi, tamen conſtat, ante octingentos annos fuiſſe totum expoſitum ab Alcuino libro de officijs Eccleſiaſticis, quem poſteriores imitati ſunt. Alcuin. Item de Gregorio Mag. legimus, addidiſſe in Canone verba illa, Dieſq; noſtros in tua pace diſponas, vt Greg Mag. patet ex Beda lib. 2. hiſt. Anglicanæ, c. 1. & ex Ioann. Beda. Diacono, lib. 2. Vitæ Gregorij, c. 18. poſt Gregorium Ioan Diac. autem nihil ei additum eſſe legimus: & inde ſumitur argumentum, quoad cætera omnia ante Gregorium fuiſſe perfectum. Idemq; argumentum ſumi poteſt, quod de Leone I. refertur in vita eius, addidiſſe in Canone illa verba, (Sanctum ſacrificium immaculatam hoſtiam) quod eſt ſignum, ante Leonem fuiſſe ordinatum Canonem, fere quoad reliquas omnes partes; & idem argumentum eſt de alijs Pontificibus, qui alia addiderunt, vt infra videbimus. Denique, quamuis daremus, Scholaſticum illum, cuius Gregorius meminit, fuiſſe perſonam aliquam certam, cui compoſitio huius Canonis aliqua ratione tribuatur, non eſſet intelligendum, illum dediſſe primum initium Canoni, aut omnes eius orationes compoſuiſſe; cum oſtenſum ſit, multas earum eſſe antiquiſſimas: ſed vel ad talem formam illum redegiſſe, & aliqua fortaſſe ex parte conſummaſſe: ad eum modū, quo Baſilius, & Chryſoſtomus Liturgias compoſuerunt: Baſil. Chryſoſt. vel quo Gelaſius fertur officia Eccleſiaſtica emendaſſe & ordinaſſe, & poſtea Gregor. I. vt ex ipſo Gelaſius. conſtat, lib. 7. Epiſtolarum, dicta epiſt. 63. & Gregor. Gregor. I. etiam VII. vt conſtat ex cap. In die, de Conſecrat. d. 5. Greg. VII. Iuxta hunc ergo ſenſum, quamuis demus, Canonem eſſe ab Scholaſtico inſtitutum, verum nihilominus eſt, quod Concilium dixit Canonem multis ante ſæculis fuiſſe inſtitutum: quandoquidem Gregor. qui hoc refert, ante mille annos præceſsit. Quamquam etiam dici poteſt, Gregorium non dicere, Canonem fuiſſe ab Scholaſtico compoſitum, ſed precem aliquam, quæ poſt Canonem diceretur, de qua non ſatis conſtat, qualis fuerit: & aliqui exiſtimant fuiſſe orationes, quæ dicuntur proxime poſt (Agnus Dei,) alij vero illam, Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas. Addo deniq; non conſtare, ibi (Scholaſticum) ſignificare certam perſonam, ſed generatim hominem doctum aptumq;, vt ſcholæ Chriſtianæ præeſſe poſſet: in hoc enim ſenſu interdum Gregor. vtitur illa voce, vt patet ex varijs eius epiſtolis, libr. 10. epiſt. 2. lib. 12. epiſt. 30. quomodo etiam vtitur illa voce Auguſt. Pſal. 44. & Hierony. lib. de Scriptori- Auguſt. bus Eccleſ. in Serapione, atq; in hac ſignificatione ſen- Hieron. ſus erit, Canonem compoſitum à viris doctis Eccleſiæ, recitari in ſacrificio: vnde recte infert Gregorius multo magis recitandam eſſe orationem à Chriſto ipſo traditam.

Ex his declarata & comprobata manet ſecunda propoſitio Concilij, in qua, non tam de authore, quam de materia Canonis, ſeu de partibus, quibus conſtat, Concilium tractat: docetque totum conſtare ex verbis Chriſti, Apoſtolorum, aut Pontificum: Chriſti enim verba ſunt inprimis, oratio Dominica, vt per ſe conſtat: deinde ea, quæ ad formam ſacramenti pertinent, eaque omnia, quæ in ipſomet Canone à Chriſto dicta eſſe referuntur, ſiue in Euangelio contineantur ſiue non: nam, vt dixit Innocentius III. in cap. Cum Marthæ, de celebrat. Miſſarum, Innoc 3. formam verborum, ſicut in Canone reperitur, & à Chriſto Apoſtoli, & ab ipſis, eorum acceperunt ſucceſſores: neque enim neceſſe eſt, vt omnia, quæ Chriſtus fecit, aut locutus eſt, ab Euangeliſtis fuerint relata, vt ibidem late probat Innocentius: neque eſt veriſimile, aliquid in Canone Miſſæ referri, vt à Chriſto dictum, niſi ex Apoſtolica traditione, à quo enim alio id diſci potuiſſet? Atq; hinc fit, Apoſtolos, vt minimum addidiſſe Canoni illa verba, quæ Confeſſarium notatu dignum. ad hiſtoriam pertinent, ſeu quibus referuntur actiones ſeu verba, quibus Chriſtus in hoc myſterio conficiendo, vſus eſt, qualia ſunt ſaltem ab illis verbis,

Qui

Qui pridie, quam pateretur, vſq; ad illa, Hæc quotiescunq; feceritis, &c. hæc enim omnia infallibilē veritatem habere creduntur, non ſolum, quia in Scriptura continetur: aliqua enim ex eis in Scriptura nō ſunt, quæ tamen non ſunt minus certa: ergo omnia habent certitudinem ex Apoſtolica authoritate, quā perpetua traditio, & vniuerſalis Eccleſiæ conſenſus oſtendit. Nam, vt dixi, cum in his omnibus hiſtoria referatur, & non ſit recepta ex ſpeciali reuelatione, non potuit ab Eccleſia infallibili authoritate recipi, prout in Canone refertur, niſi ex Apoſtolica traditione, & authoritate, & ideo hęc omnia verba in ſpeciali quadam reuerentia ſemper ſunt habita: tum propter rationem dictam: tum propter ſpecialem commemorationem actionis ipſius Chriſti: tum maxime, quia ſemper coniuncta ſunt cum effectione diuiniſsimi myſterij. Et ita in Liturgia Iacobi, & alijs fere eadem habentur, & apud Ambroſium 4. de ſacram. c.5. Cyrill. & alios antiquos Patres. De reliquis autē verbis Canonis, quæ ſint ex ore Petri, aut aliorum Apoſtolorum deſumpta: quæ vero à Pontificibus eorum ſucceſſoribus addita, non ſatis conſtat: neq; hiſtoriæ, aut Doctores antiqui hęc accurate diſtinguūt, præter pauca quædam, quæ, vel Leoni, vel Gregorio tribuuntur, vt annotauimus. Vtendo tamen ſupra adducta regula Auguſtini, lib.4. de Bapt. c.24. poſſemus è contrario dicere, omnia illa, quæ in Canone continentur, quæ nulli Pontifici attribuuntur, nec tempus, ſeu initium, ex quo in Eccleſia dici cœperūt, agnoſcimus, veriſimile eſſe, ab Apoſtolis eſſe deſumpta. Quod præcipue verum erit, ſi non de minoribus rebus, nec de ſingulis verbis, ſed de ſubſtantia Canonis, ſeu orationum eius, ſaltem quoad ſenſum, ſermo ſit: hoc enim modo oratio pro vniuerſa Eccleſia, pro Regibus, pro viuis ac defunctis, & ſimilia, ex Apoſtolica traditione ſine dubio fuere deſumpta: quamquam circa modum, vel ordinem, vel aliqua etiam verba, credendum ſit, multa eſſe addita à poſterioribus pontificibus, ab his præſertim, qui diuinum officium in meliorem formam redegerūt. Denique, quod in Canonem nihil, niſi ex Chriſto, Apoſtolis, aut Pontificibus, contineatur in hoc ſenſu accipiendum exiſtimo, quod omnia in Canone contenta, prout ibi ſunt, Pontificiam ſaltem habeant authoritatem & approbationem: nam, cum Canon ſit regula quædam vniuerſæ Eccleſiæ præſcripta, quæ in myſterijs conficiendis præteriri non poteſt, (vt Optatus dixit lib.2. & 3. contra Parm.) ſaltem requirit Pontificiam approbationē, & authoritatem. Nihil autem vetat, quo minus aliqua verba Canonis ab alijs fuerint prius inuenta, de illo Scholaſtico multi cenſent, aliquam precem Canonis ordinaſſe, imo etiam fieri potuit, vt aliqua verba ab alijs prius dici inceperint priuata deuotione alicui[9] particularis Eccleſiæ, vel religionis, & quod poſtea approbante Pontifice, in vſum Romanum accepta ſint, vt Microlog. capit. 18. cenſet, de orationibus, quæ dicuntur poſt (Agnus Dei) ante communionem, quamuis ipſe dicat, illas non pertinere ad Canonem, de quo infra dicemus: nam, vt videtur, ad modum tantum loquendi ſpectat.

Ambroſ. Cyrillus. Optatus. Microlog.

3 & 4. Propoſitio Concilij explicantur.

Tertia, & quarta propoſitio Concilij ſimul explicandæ ſunt, & confirmandæ: nam eodem fere pertinent, nimirum nihil eſſe in Canone, quod ad fidem & religionem Eccleſiæ non pertineat. Vtrumque autem poteſt inprimis generali ratione probari: quia vniuerſa Eccleſia non poteſt errare in his, quæ ad fidem, & mores pertinent, cum ſit ſancta & columna, ac firmamentum veritatis, & cōſequenter, nec Pontifices errare poſſunt in rebus ad fidem, & mores pertinentibus, quas Eccleſiæ credendas, aut obſeruandas tradunt & præſcribūt: ſed omnia, quæ in Canone continentur, ab vniuerſa Eccleſia approbata, & vſu recepta ſunt, & Pontificum, ac Conciliorum authoritate ſunt firmata: ergo nihil poteſt in eo eſſe, quod verum ac religioſum non ſit. Secundo in ſpeciali hoc eſt oſtendendum, breuiter per ſingulas partes Canonis diſcurrendo: &, ſi quid obſcuritatis vel difficultatis occurrerit, explicando. Solent autem partes Canonis varijs modis diuidi, vt videre licet in Innocent. & alijs authoribus, nos ad octo, vel nouem capita eas redigemus. *Innocen.*

1. Pars Canonis.

Prima ergo pars continet orationem, quæ dicitur ante viuorum commemorationem: in qua fit oratio ad Patrem, per Ieſum Chriſtum, pro vniuerſa Eccleſia: nihil ergo in ea ratione reprehendi poteſt: nam & talis oratio ſit à debito miniſtro, exercente munus ſuum mediatoris, & interceſſoris inter Deum, & homines: fit etiam ad eum, ad quem maxime fieri debet, ſcilicet, ad Deum: ſpecialiter vero dirigitur ad Patrem, iuxta Eccleſiæ conſuetudinem, vt conſtat ex Concil. Carthag. III. capit. 23. nec propterea excluduntur Filius, & Spiritus ſanctus (vt ſupra dicebamus cum Tertul. lib. de orat.) nam propter eſſentiæ vnitatem ſub vna perſona, aliæ intelliguntur in his, quæ de ſe communia ſunt: fit autem ſpecialis mentio Patris, vt commode poſsit per Chriſtum oratio fieri, ne, aut tanquam filius totius Trinitatis, aut tanquam perſona à tota Trinitate diſtincta nominetur, & ita in hac oratione (ſicut in alijs fere Eccleſiaſticis) ſeruatur forma inſinuata à Chriſto Domino, dicente, Io.6. Si quid petieritis à Patre in nomine meo dabit vobis. Rurſus ſit hæc oratio pro his, pro quibus maxime fieri debet, ſcilicet, pro Eccleſia Catholica, primum in generali, deinde in ſpeciali, pro Pontifice, pro Epiſcopo, ac Rege, vel Imperatore, ac tandem pro omnibus Orthodoxis, & fidei cultoribus, quod non eſt ſuperfluum, vt quidam putant, eo quod Eccleſia, ſeu fideles idem ſunt: quia prior oratio generalior fuit: hæc autem ſpecialior: vnde in priori verbo, licet directe videatur tantū fieri oratio pro mēbris Eccleſiæ, tamen indirecte etiam pro alijs oratur, vt ad Eccleſiam adunentur, & membra eius fiant: poſtea vero applicatur petitio ſpecialis ad cultores fidei. Tandem, quidquid in ea oratione petitur, decentiſsimum, & ſanctiſsimum eſt, nimirum vt Deus Eccleſiam ſuam, eiuſque membra pacificare, regere & cuſtodire dignetur, & ad hoc præſtandum, acceptum habeat ſacrificium ſibi offerendum. Vnde tota hæc oratio conſentanea eſt his, quæ Paulus monet, 1. ad Timoth. 2. Vt orationes ſiant pro omnibus hominibus, Regibus, &c. *Carth III.* *Obiectio.* Sed dices, cum eo tēpore, quo fit hæc oratio, nondum ſit conſecratio facta, nec pręſens Chriſtus, incongrue vocari illa dona, Sancta, ſacrificia illibata. & magis incōgrue propter ea aliquid peti. *Solutio.* Reſpondetur, panem & vinum, propter diſtinctionem & pluralitatem materiæ, vocari in plurali (munera &c.) quæ ſic etiam vocantur, quia, & nobis ſunt à Deo donata, & quia, quæ de manu eius accepimus, prout poſſum[9], redonamus illi: panis etiam & vinum in eius obſequium conſumuntur: & hac ratione vocantur (ſacrificia) per anticipationem: quia ſunt materia, ex qua conficiendum eſt ſacrificium: & eodem modo dicuntur (ſancta) quia, & Deo dicata, & per cōſecrationem ſanctificanda ſunt: (illibata) vero dicuntur, id eſt, pura, & immaculata, ad differentiam veterum ſacrificiorum, quę libaminibus indigebant, vt immolarentur. Per hæc autem dona, vt nunc coram Deo proponuntur, nihil poſtulatur, ſed potius petitur, vt ea ita acceptare & benedicere dignetur, vt per eorum ſanctificationem ea concedat, quæ poſtulantur. *Obiectio.* Dices, quid neceſſe eſt, benedictionem munerum poſtulare: cum talis benedictio in conſecratione conſiſtat, quæ non eſt nunc impetranda, ſed infallibili lege, ex efficacia verborum perficienda? *Reſponſio D.Thom.* Reſpondet Diuus Thomas hic ad 7. primo nō eſſe inconueniens petere à Deo id, quod certiſsime ſcimus, eum eſſe facturum, vt noua ratione & titulo id promereamur. Secundo, poſſe conſecrationem impediri per intentionem Sacerdotis.

Tertio,

Tertio, & maxime ad rem, in his orationibus non tã poſtulari effectum conſecrationis per verba, quam effectum ipſius ſacrificij in his, pro quibus offertur, & ita in hac oratione petimus, vt Deus acceptet, & benedicat hæc dona, ad totius Eccleſiæ fructum, & vtilitatem. Deniq; totam hanc oblationẽ inſinuat Clemens Papa, lib. 8. conſtit c. 12. Vnde eam illi tribuit Rodulph. de Canonis obſeru. prop. vlt. eiusq; vſum inſinuat Optat. lib. 2. contra Parm. illis verbis; Offerre vos dicitis pro Eccleſia, quę vna eſt. Imo in illo c. 12. indicatur etiam ſpecialis mentio, quæ in hac oratione fit, Summi Pontificis: ſic enim dicitur; Adhuc obſecramus te pro me qui ſum nihil: quando enim Sũmus Pontifex Miſſam dicit, non poteſt aliter ſui met facere mentionem. Hinc etiam Pelagius, referente Alcuino, libro de diuinis officijs, c. de celebrat. Miſſæ, à communione ſeparatos eſſe dicit, qui qualibet diſſenſione inter ſacra myſteria Apoſtolici Pontificis memoriam ſecundum cõſuetudinem, non frequentant, & in Concilio Vaſenſi, ſub Leone I. capit. 4. ita præcipitur.

Clem. Pap. *Rodulph.* *Optatus.* *Pelag. Pap.* *Alcuin.* *Cõc. Vaſen.*

Secũda pars Secundo pars Canonis continet commemorationem viuorum ab illo verbo (Memento Domine) vsq; ad illud (hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ) in qua nihil etiam difficultatis occurit: nam in hac parte conuenientiſsime orat Sacerdos ſpecialiter: tum pro his, qui eius curæ aut deuotioni peculiariter cõmiſſi ſunt: tum etiam pro his, qui cum illo offerunt: petitque illis ſpiritualia & temporalia bona, & protectionem in omnibus diuini auxilij per Sanctorũ interceſsionem. In hac vero parte videri inprimis poſſunt obſcura verba illa: Pro quib[9] tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt: ſed hæc ſupra explicata ſunt, cũ de offerẽtibus, & pro quibus offertur, ageremus. Secundo hærere quis poteſt in illo verbo: Pro redemptione animarum ſuarũ: quomodo enim redemptionem petimus, quæ iam facta eſt? Sed non petimus redemptionem, quoad ſufficientiam, ſed quoad efficaciam: primum quoad remiſsionem culparum: deinde, quoad remiſsionem pœnæ: rurſus quoad perſeuerentiam in gratia, vt non permittamur iterum delinquere: ac deniq; quoad conſecutionem gloriæ, in qua eſt comſummata redemptio, iuxta illud: Leuate capita veſtra, quoniã appropinquat redẽptio veſtra. Lucæ 21. Tertio inquiri poteſt, quæ ſint illa vota, quæ dicuntur Deo reddere, qui hoc ſacrificium offerunt? Reſpondetur ex Alcuino, Innocent. & alijs, hæc vota eſſe, ſancta deſideria, ſeu propoſita pię deuotionis, & ipſammet ſacrificij oblationem, quę Deo potius reddere, quam donare dicimur: quia per diuinam gratiam illa accipimus, & Deo reddimus. Vnde Aug. 10. de Ciuit. cap. 4. Ei dona eius in nobis, noſq; ipſos vouemus, & reddimus. Quarto dubitari poteſt de ſenſu illius verbi (Communicantes) & connexione eius cum reliquis. Reſpõdetur, totam hanc orationẽ eſſe vnam vnoque contextu legendam, ita vt ſenſus ſit: Tibi reddunt vota ſua æterno Deo, viuo, & vero, cõmunicantes, vel inter ſe, tanquam membra corporis tui, vel cum Sanctis tuis, per ſocietatem, & coniunctionem, quam cum illis habent: quorum propterea memoriam venerantes per eorum interceſsionẽ exaudiri petunt. Quinto inquiri poteſt, cur ſancti Martyres nominentur in hac oratione, & non Confeſſores. Reſpondetur primum, quia fortaſſe, quando hæc oratio Canonis facta eſt, nondum Confeſſores in Eccleſia colebantur, vt ait Innoc. lib. 3. de hoc myſter. c. 10. nam licet cultus ſanctorum Confeſſorum per feſta publica ſatis ſit antiquus, vt conſtat ex Cõcil. Mogunt. ſub Carolo Magno, cap. 36. tamen huius orationis Canonis inſtitutio antiquior eſſe creditur, vt ex ſupra dictis conſtat: & nonnulli putant habuiſſe originem à Syricio Papa. Et Ambroſ. eius æqualis, idem in ſua Miſſa Ambroſiana ordinauit, & Cyrillus Hieroſol. Catecheſ. 5. myſtãg. & Auguſt. ſerm. 17. de verbis Apoſtoli, & tract. 84. in Ioan. & 22. de Ciuitat. cap. 10. & Chryſoſt. Homil. 21. in Acta eiuſdem Eccleſiaſticæ conſuetudinis meminerunt. Sed & his omnibus antiquior eſt hæc traditio. vt conſtat ex Clement. lib. 8. Conſtit. cap. 13. & Dionyſ. cap. 3. de Eccleſ. Hierarch. Vel certe hoc factum eſt ad commendandam Martyrij dignitatẽ: nam, quia in illo quodammodo Deo ſacrificium offertur, merito in ſacrificij oblatione ſpecialis fit Martyrum mentio, vt ſignificauit Auguſtinus, lib. de Sancta Virginitate, capit. 45. ſeu quia ſanguinem pro Chriſto fundendo, eius paſſionis facti ſunt veri imitatores, cuius in hoc ſacrificio fit expreſſa repræſentatio. Non omittitur autem Beatæ Virginis memoria: tum propter eius ſingularem excellentiam: tum etiam, quia pluſquam martyr fuit, vt alibi latius. Quo loco ſe offerebat diſputatio de cultu Sanctorum, ſed de ea re primo tomo dictum eſt. Vltimo inquiri poteſt, an illi, pro quibus Sacerdos hic ſpecialiter orat, ſint ab eo vocaliter nominandi, ſicut nominantur Sancti, quorum hic fit mentio? Reſpondetur, antiquam Eccleſiæ conſuetudinem huiuſmodi fuiſſe, vt colligitur ex Innocentio I. epiſt. 1. ad Decent. & ex Gelaſio, epiſto. ad Anaſtaſ. Auguſtum, & ex Auguſtino, epiſt. 137. iam vero non eſt in vſu: ſufficit ergo, vt, aut mente, aut voce huiuſmodi oratio fiat, vt notauit Gabr. lectio. 25. in Canonem.

Luca 21. *Auguſt.* *Dubij enodatio.* *Quæſito ſatisfit.* *Innocent.* *Conc. Mogunt.* *Ambroſ.* *Cyrill Hieroſol.* *Auguſt.* *Chryſoſt.* *Auguſt.* *Innocent.* *Gelaſ.* *Auguſt.* *Gabriel.*

Tertia pars Canonis. Tertia pars continet illam orationem: Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quæſumus Domine, vt placatus accipias, dieſq; noſtros in tua pace diſponas, atq; ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari, per Chriſtum Dominum noſtrum: quæ oratio continet petitiones rerũ maxime decentium, vt per ſe manifeſtum eſt: quare nulla indiget expoſitione aut defenſione. Solum eſt aduertendum (propter Hæreticorum calumnias) cum in his orationibus, quæ conſecrationem antecedunt, fit mentio oblationis: vel ſermonem eſſe non de oblatione, quæ iã facta ſit, ſed quę iam proxime paratur, & inſtat: ita vt ſignum illud demõſtratiuum (hanc oblationem) nõ deſignet ad ſenſum præſentem materiam, quæ tunc præ oculis habetur: ſed ad mentem deſignet oblationem proxime faciendam, quę intentione pręſens habetur: vel certe magis iuxta litteralem ſenſum ipſorũ verborũ (qui ex præcedentibus orationibus, & ex ſequente colligitur) poſſumus hæc interpretari de ipſa oblatione panis & vini iam facta, nõ tamen eſt in illa ſiſtendum, nec exiſtimandum (vt Hæretici calumniantur) quod per illam aliquid petamus: ſed petimus potius, vt illam oblationem Deus ad exitũ perducat, eius ſanctificationem & conſecrationẽ ita acceptando, vt nobis per eam placatus poſtulata cõcedat. Et vterq; ſenſus eodẽ reuoluitur: nã, vt ſupra dixi, prior oblatio panis & vini non eſt ſacrificiũ, ſed præparatio ſacrificij, vt euidenter etiã conſtat ex orationib. quæ poſt illam oblationẽ ſubijciuntur, ſ. In ſpiritu humilitatis & in animo cõtrito ſuſcipiamur à te Domine, & ſic fiat ſacrificiũ noſtrum in conſpectu tuo hodie, vt placeat tibi Domine Deus. nondũ ergo factũ eſt ſacrificiũ, ſed faciendum paratur, & clarius in ſequente oratione. Veni ſanctificator, omnipotens, æterne Deus, & benedic hoc ſacrificiũ, tuo ſancto nomini præparatũ vera ergo ſacrificalis oblatio non intelligitur eſſe, donec materia illa, quæ ad diuinũ cultũ dicata iã eſt, benedicitur & ſanctificatur, nulla ergo petitio fit per hanc oblationẽ, ſiſtendo in pane & vino, ſed in ordine ad eorũ conſecrationem, per quã Chriſtus vere ſacrificatur, & offertur: q; eſt petere per incruentã Chriſti ſacrificationem ex pane & vino, ſub eorumq; ſpeciebus faciendam, & propterea hæc oblatio dicitur (Seruitutis noſtræ,) ſeruitutis quidẽ per antonomaſiam, illius ſc. quæ ſoli Deo debetur, & [latria] dicitur: huiuſmodi enim eſt ſeruit[9] ſacrificij, vt in ſuperiorib. diximus, & ideo à S. Clem. lib. 8. Conſt. cap. 15. Miſſa vocatur [latria myſtica] vt ibi notauit Turrian.

Notab.

Turrian. & lib. 2. de Euchariſtia, cap. 13. Epiphanius vero in Epitome Fidei, vocat (latriam OEconomię) Aug. lib. 20. contra Fauſt. c. 21. ſimpliciter vocat: latriæ cultum, Deo debitum. Noſtræ, autem dicitur in plurali, vel, quia plures ſunt offerentes ſimul cũ Sacerdote, vel, certe, quia nomine totius Eccleſiæ hic cultus Deo offertur. Quomodo autẽ petamus à Deo numerari in grege electorum, cum electio æterna ſit, & abſq; meritis facta, attigit Gabriel, lect. 33. in Can. ſed non pertinet ad hunc locum, breuiter ergo dicitur peti à Deo conſecutionem electionis, quod eſt petere æternam beatitudinem, in qua numerus electorum congregandus eſt.

4. Pars canonis. Quarta pars illam orationem cõtinet. Quam oblationem tu Deus in omnibus quæſumus benedictã, adſcriptam, ratam, rationabilemq; facere digneris, vt nobis fiat corp⁹ & ſanguis dilectiſsimi filij tui, Domini noſtri Ieſu Chriſti. Circa quã orationem, quoniam obſcurior eſt reliquis, primo obſeruandum eſt, *Obſeruandum.* illam eſſe antiquiſsimam: nam eiſdem vere verbis illam cõmemorat Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 5. dicens: Dicit Sacerdos: Fac nobis hanc oblationem adſcriptam, rationabilem, acceptabilem. Ex quo ſumo cõiecturam, ante Gregoriũ, hanc præcedentem orationem vnam & eandem fuiſſe: nam, vt fere omnes ſcriptores referunt, ex Beda, & Ioan. Diacono ſupra citatis, Greg. addidit præcedenti orationi tres petitiones, ab illis verbis (Dieſq; noſtros, &c.) vſq; ad finem huius orationis. Quibus ſublatis, neceſſe nõ erat, has duas orationes diſtingui, ſed ita continuari. Hãc oblationem, quæſumus Domine, placatus accipias, & benedictam, &c. facere digneris, ne eiuſdem oblationis tam frequens fieret repetitio abſq; neceſsitate, & paucisſimis interiectis verbis. Quicquid vero ſit de hac coniectura, facta tamen illa additione per Greg. *Aliud notabile.* optime orationes hæ diſtinctæ ſunt. Secundo eſt obſeruandum, eiuſdem oblationis mentionem eſſe in hac, & in præcedente oratione, vt manifeſte conſtat ex illo relatiuo (quam oblationem) & ideo vtraque commodius intelligitur de oblatione panis & vini, iuxta ſecundum ſenſum ſupra tractatũ: quia ſtatim petitur, vt panis & vinum fiant corpus & ſanguis Chriſti, quamuis etiam poſsit hæc oratio ad alium ſenſum accommodari, vt ſtatim dicam.

D Thom. Tertio igitur, vt explicemus, quid in hac oratione & cur petatur, obſeruandum eſt: ex D. Thoma, hic ad 9. dupliciter poſſe exponi. Primo, vt tota petitio referatur ad ipſius materiæ conſecrationem, nihilq; aliud in ſumma petatur, quam, vt ex pane corpus, & ex vino fiat ſanguis Chriſti, vt hoc modo ac per talem tranſmutationem, oblatio ipſa panis & vini fiat (benedicta) illa enim eſt ſumma benedictio & ſanctificatio, quæ in illam materiam ſuperuenire poteſt: vnde ipſamet conſecratio (benedictio) ſolet à Patribus appellari, vt ſupra vidimus, agentes de forma huius ſacramenti. Item, vt fiat (adſcripta) id eſt diuina virtute, & quaſi nomine eius, ſubſcripta & firmata. Poteſt etiam referri hoc verbũ ad ea, quæ de hac conſecratione ſcripta ſunt: ita vt poſtuletur, vt hæc oblatio talis fiat, qualis ſcripta eſt, & promiſſa illis verbis Chriſti (Hoc facite): adſcriptum enim dici poteſt, quod eſt ſcripto conforme: vnde hoc etiam verbum referunt quidã ad veterem Scripturam, in qua Chriſtus ſub velamine litteræ, & figuris ſenſibilibus latebat, ita vt petitio ſit, vt Chriſtus ipſe ſub pane & vino nobis detur: qui ſub Scriptura veteri & figuris eis latebat. Melius vero priori modo exponitur (adſcripta) id eſt, definita, & ſtatuta à Deo, vt per eam *Alcuin.* nobis propitius fiat. Aliter Alcuinus (adſcriptam) exponit, id eſt, annumeratam in his, quæ Deo maxime placent. Aliter Odo Cameracenſis (Adſcriptam) id eſt. Verbo diuino incarnato adiunctam. Eſt enim, inquit, Verbum veluti ſcriptum quoddam, quaten⁹ *Turrian.* eſt figura & imago Patris. Aliter Turr. lib. 8. Conſt. c. 12. [adſcriptam] interpretatur, id eſt [incircumſcriptam] ſeu quodammodo immenſam & infinitam. Et ne vim verbo facere videatur, ait, ſe legiſſe in quadam Miſſa Græca, quam B. Petrus dicebat, loco illius vocis hanc Græcã ἀπεριγραφον quæ incircumſcriptum ſignificat. Præterea poſtulatur: vt per cõſecrationem fiat [rata] id eſt vera: non n. eſt hæc vera ſacrificalis oblatio, niſi conſecratio valida ſit, & efficax: quomodo dicere ſolemus, ſacramentum eſſe ratum, quando vere factum: dici etiam poteſt [rata] id eſt, firma, ſtabilis, ac perpetua: nam corpus Chriſti, quo ſanctificatur, perpetuum eſt. Vnde aliter ex Turrian. *Turrian.* ſupra [rata] id eſt, firmæ & cõſtantis defenſionis pro peccatis noſtris corã tribunali Dei, hoc eſt, vt ſit firma ad impetrandum, & efficax ad operandum virtute propria. Petitur etiam, vt fiat [rationabilis] id eſt, rationalis hoſtia, vt ſumitur ex Clem. lib. 2. c. 24. *Clemens.* & lib. 6. c. 23. quia per illam cõſecrationem fit, vt iam non ſimplex panis & vinum: nec ſanguis hircorum, aut vitulorum, ſed Chriſtus ipſe: qui non ſolũ rationalis eſt, ſed æterna ſapientia & ratio, offeratur. Denique per eãdem mutationem fit maxime acceptabilis hæc oblatio: quia iam, non ex dignitate offerentium, ſed ex re ipſa oblata, gratiſsima Deo eſt, & maxime accepta: nam per illam mutationem panis fit corpus illud, quod Deus adaptauit, vt veteribus repudiatis ſacrificijs, eo placari poſſet, ad Hebræos 2. Iuxta hanc vero expoſitionem ſolum reſtabat exponendum, cur hæc petitio fiat; ſed ad hoc reſponſio data eſt circa primam orationem.

Secundo modo exponi poteſt hæc petitio, vt non ſimpliciter ſit de conſecratione ipſius materię, ſed de illa in ordine ad effectum in nobis faciendum, & ad oblationem noſtram. & vis fieri poteſt in verbo illo, (Vt nobis fiat) quia nõ petitur, vt ſimpliciter fiat, ſed, [vt nobis] id eſt, ad profectum, & bonũ noſtrũ fiat. Sicut paſtoribus dictum eſt ab angelo, Natus eſt vobis Saluator, id eſt, in commodum & vtilitatem veſtram. Vt ergo hoc modo nobis fiat corpus & ſanguis Chriſti, poſtulamus, vt eius oblatio ſit [benedicta] id eſt, benedictionem Dei ita continens, vt eam cumulatiſsime nobis conferat. Quomodo Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 17. Euchariſtiam ipſam [benedictionem] vocat, dicens: Sicut paruum fermentum totam maſſam *Cyrill.* fermentat, ita paruula benedictio totũ hominem in ſemetipſum attrahit, & ſua gratia replet. Itẽ petitur, vt ſit [adſcripta] id eſt, per quam nos in cœlo adſcribamur, [rata] per quam in viſceribus Chriſti cenſeamur, [rationabilis] per quã à beſtiali ſenſu exuamur, [acceptabilis] per quam ei acceptabiles reddamur. Ita igitur nomine Aug. in c. Vtrum ſub figura, de Conſecr. d. 2. habet autem ea verba Paſch. lib. de corpore *Paſchaſ.* & ſanguine Domini, c. 4. Poteſt etiam dici [adſcripta] in hoc ſenſu, id eſt, in numerum placitorum Deo recepta, vt dixit Alcuin. vel [adſcripta] id eſt, vero cor- *Alcuin.* de, & quaſi proprio nomine fideliter ſubſcripta, [rata] etiam, id eſt, ſtabilis, conſtans, atq; fidelis, [rationabilis] id eſt, recta ratione & honeſta cauſa facta: nam, ſi hæc omnia habeat, non poterit non eſſe acceptabilis, & ideo merito petimus, vt oblatio, quæ per ſe acceptabilis eſt, ex parte noſtra non diſpliceat, & inacceptabilis reddatur. Eſt ergo in vtroq; ſenſu, optima atq; irreprehenſibilis prorſus hæc oratio.

Quinta pars canonis continetur illis verbis [Qui *5. Pars canonis.* pridie, &c.] vſq; ad illa, Hæc quotieſcunq; feceritis, &c. de qua nihil nobis dicendũ ſupereſt, niſi q; hæc eadem verba leguntur apud veteres, vt patet ex Am- *Ambroſ.* broſ. li. 4. de Sacram. c. 5. & fuiſſe in vſu Apoſt. ab Aſ- *Alcuin.* cenſione Domini, vt Alcuin. ſupra dixit. Alij vero exiſtimant Alexand. Primum hæc verba Canonis addidiſſe, quia in Epiſt. 1. ſic ſcribit, In ſacramentorũ quoque oblationibus, quæ inter Miſſarum ſolemnia Domino offerũtur, paſsio Domini miſcenda eſt, vt eius, cuius corpus, & ſanguis conficitur, paſsio celebretur, & refertur in capit. Sacramentorum, de conſecratione, diſtinct. 2. Nõ videtur autem, quid ſit, paſsionem

Domini

Domini miſceri, vel celebrari, niſi expreſſam eius mentionem fieri, vt in illis verbis fit: Qui pridie quam pateretur: & ita intelligunt VValfridus Strabo de rebus Eccleſ. cap. 22. & Microlog. de Eccleſ. Obſeruat. ca. 12. Sed, vt verum fatear, hoc ex prædicta Epiſtola colligi non poteſt: nam ſtatim poſt prædicta verba additur. Ita vt repulſis opinionibus, ſuperſtitionum, panis tantum & vinum aqua permiſtum in ſacrificio offerantur: & infra reddit rationem, cur aqua & vinũ permiſta offerenda ſint: Quia ſanguis, & aqua ex latere Chriſti in Paſsione ſua profluxit: ergo, quantum ex illo loco colligitur: illa Paſsionis commemoratio, non in verbis, ſed in factis ipſis poſita fuit. Nihilominus tamen, quod etiam in verbis hoc addiderit Alexander ſignificat Damaſus in Pontificali, dicens: Hic Paſsionem Domini miſcuit in precatione ſacerdotũ, quando Miſſa celebratur: & clarius Platina: Alexander (inquit) Primus ob memoriam paſsionis Chriſti in ſacrificio addidit; Qui pridie, quam pateretur, vſq; ad hanc clauſulam. Hoc eſt corpus meum. Sed, cum in his verbis aliqua contineantur, & referantur de Chriſto, quę in Euangeliis non leguntur, qualia ſunt, eleuaſſe oculos in cœlum, & dixiſſe in verbis calicis: Æterni teſtamenti myſterij fidei: vt notauit Innoc. in capitul. Cum Marthæ. de Celeb. Miſſar. Imo & illa particula (Manducate: Ex hoc omnes) illo modo in Euangelio nõ legitur: ſed ſolum (comedite) aut (ſumite) poſtea vero circa calicem legitur (Bibite ex eo oẽs) Cum hoc (inquam) ita ſit, dubitari non poteſt: quin hæc verba ab Apoſtolis manauerint, vt ſupra dixi: & quod in Eccleſia Romana, traditione retenta fuerint: fortaſſe tamen non erat quaſi lege receptum & ſancitum, vt omnia hæc dicerentur, & nonnulla forte varietas, ſucceſſu temporis introduci cœperat: & ideo Alexand. I. ordinare & præcipere potuit, vt omnia illa verba, præſcripta & certa forma dicerentur. Cætera, quæ ad explicationem horum verborũ pertinent, in ſuperioribus copioſe tractata ſunt.

VValf. Stra. Microlog. Damaſus. Platina. Innocen. Alexan.

6 Pars canonis. Sexta pars canonis continet illam orationem, (Vnde, & memores: Domini nos ſerui tui, &c.) vſq; ad illud (Memento etiam Domine:) nam, licet illa videatur tripartita oratio, tamen vna eſt quaſi continua, quæ illis verbis concluditur: Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. & magna ex parte habetur apud Ambroſium, lib. 4. de Sacrament. c. 6. & lib. 5. c. 4. & ſimilia fere habentur in omnibus liturgiis, & apud Clement. libr. 8. cap. 12. In principio igitur huius orationis, ſolum fit quædã repetita oblatio eiuſdem hoſtiæ, quæ ob reuerentiam, & deuotionem augendam digniſsimis encomiis laudatur, cum dicitur: Hoſtia ſancta, pura, immaculata. Quæ verba poſita videntur ad imitationem Pauli ad Roma. 12. dicentis: Hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem. Dicitur vero hæc hoſtia offerri ex Dei donis ac datis: vel quia ex pane & vino effecta eſt, vt ſentit Innocentius, libro 5. capit. 3. vel certe, quia Chriſtum ipſum continet, qui nobis à Deo datus eſt. Iſaiæ. 9. & Ioan. 3. prius in redemptorem; poſtea in ſacram hoſtiam, & panẽ ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis, ſeu potum ſalutis perpetuæ. Rurſus hæc oblatio merito fieri dicitur in memoriam Chriſti, & myſteriorum Paſsionis, & Reſurrectionis eius: tum, quod ita ipſe præceperit, dicens: Hoc facite in meam commemorationem: tum quod in hoc myſterio, quædam confeſsio & commemoratio fit, quod pro nobis Domin⁹ mortuus ſit, & reuixerit, vt ait Cyrillus, lib. 12. in Ioan. capit. 58. tum denique, quia hæc commemoratio ſola eſt, quæ Deum faciat hominibus propitium, vt ait Origen. homil. 13. in Leuit. In altera vero parte huius orationis ab illis verbis, (Supra quæ propitio,) poſtulatur, vt Deus acceptet hoc ſacrificium, ſicut Abelis, Abrahæ & Melchiſedech ſacrificia acceptauit. In quo primum obſeruandum eſt propter hæreticorum calumnias, hic non orari, vt Pater in Filio ſuo complaceat: neque vt propitio ac ſereno vultu Chriſtum reſpiciat, ſed vt oblationem corporis & ſanguinis Chriſti, quatenus à nobis progreditur, illi acceptam, ipſo adiuuante, reddamus: atque ita, vt nos propitio vultu aſpiciat, quatenus hoc modo acceptam habeat noſtram oblationem, etiam vt à nobis offerentibus progreditur. Atq; hoc modo fit comparatio cum ſacrificiis Abelis & aliorum: ſcilicet, quantum ad fidem & iuſtitiam offerẽtium, per quam ſacrificia Abelis & Abrahæ placuerunt, Geneſ. 4. ad Hebræos 11. non quantum ad valorem ex parte rei oblatæ: quia in hoc nulla eſt comparatio, ſed infinita quædam diſtantia. Hic vero ſe offerebat diſputatio de his ſacrificiis, præſertim Melchiſedech, ſed de illo fuſe à nobis dictum eſt in to. 1. circa quæſtionem 22. D. Thomæ.

Ambroſ. Clemens. Innocen. Iſaiæ 9. Ioan 3. Cyrill. Origen.

Vltimo notanda ſunt illa verba vltima huius partis: Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam: quæ addita ſunt à Leone Primo vt ſupra notauimus, & affirmant omnes authores ſupra citati, qui de his myſteriis ſcribunt. Eſt autem obſcurum, quodnam ſacrificium dicatur hic (Sanctum & immaculatum,) an, ſcilicet, ſacrificium Melchiſedech, ita vt hæc verba ſint coniungenda cum his, quæ immediate pręcedunt: Et quod tibi obtulit ſummus Sacerdos tuus Melchiſedech ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam: an vero in eis verbis ſit ſermo de Euchariſtię ſacrificio: & verba hæc coniungenda ſint cum illis prioribus. Et accepta habere, digneris ſanctum hoc ſacrificium, immaculatam hoſtiam, ſicuti accepta habere dignatus es, &c. Vtroq; enim modo poſſunt accipi hæc verba, quæ in omni rigore & proprietate in noſtrum ſacrificium conueniunt, illud enim ſolum per ſe ſanctum eſt, & immaculatum. Et ſi ſacrificio Melchiſedech tribuantur, maxime illi conueniunt quatenus fuit propriiſsima figura huius ſacrificij, ideo enim illius hic fit ſpecialis commemoratio: ſicut etiam fit commemoratio ſacrificij Abel, & Abrahæ, quia fuerunt ſingulares figuræ ſacrificij cruẽti Chriſti, in lege naturæ: ſacrificia enim vetera hic commemorari non debuerunt, quia per Miſſæ ſacrificium euacuata ſunt.

Leo I. Sacrificium Melchiſedech fuit propriiſſima noſtri ſacrificij figura.

Additur vltimo in tertia parte huius orationis, deprecatio angelici miniſterij, ſeu interceſsionis, vt per participationẽ huius myſterij omni benedictione cœleſti, & gratia repleamur. Cum ergo petimus: deferri hæc dona in ſublime altare in conſpectu diuinæ maieſtatis, non ſunt verba materialiter intelligẽda de motu locali, aut altari corporeo: craſſa n. eſſet hæc interpretatio: ſed intelligẽda ſunt metaphorice, & ſpiritualiter ad eum modum, quo Apocalypſ. 5. viginti quatuor ſeniores dicuntur habere phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum: & clarius cap. 8. Angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei & aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu angeli coram Deo. Et Tobiæ 12. Angelus dicit Tobiæ: Ego obtuli orationem tuam Domino. Sic ergo in pręſente oratione petit Sacerdos, vt noſtra oblatio angelorum interceſſione, & oratione Deo præſentetur, & iuuetur: vtq; nobis impetrent diſpoſitionem neceſſariam, vt per hanc oblationem, eiuſq; participationem, diuinam benedictionem conſequamur. Altare ergo Dei in cœlo nihil aliud eſt, quam Thronus diuinæ Maieſtatis, vt in dicto loco Apocalypſis ſignificatur, vel humanitas Chriſti, per quẽ vota noſtra Deo præſentamus; vel certe vt cœlum ipſum, in quo non ſolum altare, ſed etiam templum & tabernaculum eſſe dicitur; vt notauit Irenæus, lib. 4. contr. Hæreſ. cap. 34. & Auguſtinus enarrat. 2. in Pſal. 25. Dicuntur autem vota noſtra deferri ante conſpectum Dei per angelos, non quia per illos innoteſcant apud Deum, ſed, quia, & noſtram imbecillitatem ſuis precibus adiuuant, & diui-

Apocal. 5. Tobia 12. Irenæus.

diuinam voluntatem ſuper eis conſulunt: &,quod Deo iubente implendum eſſe cognouerint, ſic nobis apportent,ſicut oportere intellexerint: vt ſcribit Auguſtinus, Epi. 121. de orando Deum ad Paulinam,ca. 9.& lib.de diligendo Deum,cap.3.& ad hanc petitionem Eccleſiæ confirmandam confert, quod Chryſ. homil. in Encænijs late tractat de modo, quo angeli aſsiſtentes huic ſacrificio pro hominibus intercedūt, quod in ſuperioribus etiam ſæpe à nobis tactum eſt. Sunt vero,qui nomine (Sancti angeli) in hac oratio- Chriſtum Dominum,qui eſt magni conſilij Angelus, interpretentur,vt hic D. Thomas ad nonum attigit, & Algerus lib. de hoc Scramen. cap.14. Tamen Ambroſ. citato loco,in plurali dicit, per manus angelorum tuorum.

Auguſt. *Chryſoſt.* *D Thom.* *Albertus.* *Ambroſ.*

7. Pars canonis.

Septima pars continet orationem pro defunctis, in illis verbis: Memento etiam Domine: &c.quæ, quia ſolum fit pro iuſtis, ideo dicitur fieri pro his, Qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei: & in Chriſto quieſcunt & dormiunt in ſomno pacis,nam de iuſtis dicitur, Vt requieſcant à laboribus ſuis Apocalypſ. 14.eorumq́ mors, non mors, ſed dormitio,& ſomn⁹ appellatur, vt ait Hieronym.Epiſtol.29. ad Theodorum. Quia vero ſolum hæc oratio fit pro his,qui adhuc purgantur, ideo eis locum refrigerij,lucis,& pacis deprecamur. Quam etiam conſuetudinem in Eccleſia eſſe antiquiſsimam, conſtat ex omnibus liturgijs ſæpe citatis,& ex Clem.li.8.c. 47. eſſeq́ Apoſtolicam traditionem docet Chryſoſt.hom.3 in Epiſtolam ad Philippenſ. & Aug. ſer. 32. de verbis Apoſt. & Cyrill.Hieroſolym.Cath.5.myſtag. & plura ſupra adduximus agentes de his, pro quib.hoc ſacrificium offertur. Quin potius olim ſolebat fieri hæc defunctorum commemoratio, eorum nomina aperte recitando ex dyptichis,vt ait Alcuin.ſupra,id eſt,ex tabellis,in quibus erant ſcripta. Vnde eſt illud Cypriani,lib.1.Epiſt.9. Neque enim ad altare Dei meretur nominari in ſacerdotum prece, qui ab altari ſacerdotes & miniſtros auocare voluit. Et Amb.oratio.de obitu Valentiniani. Quis prohibet innoxios nominari: Epiph.hæreſ.75.In his,qui vita defuncti ſunt ex nomine memorias faciūt,&c. Sic etiam intelligitur, quod ex V.Synod.Act.1.legitur in c.Sane.24.q.2.Eos, qui iniuſte condēnati ſunt, reuocauerunt poſt mortem,& in ſacris dyptichis ſcripſerunt,&c. Iam vero illa cōſuetudo ceſſauit,& pro arbitrio,vel obligatione ſacerdotis fit ſecrete hæc commemoratio,ſicut de oratione pro viuis diximus.

Apocal.14. *Hieron.* *Clemens.* *Chryſoſt.* *Auguſtinus.* *Cyrill.* *Hieron.* *Alcuin.* *Cyprian.* *Ambroſ.* *Epiph.* *V.Synod.*

8 Pars canonis.

Octaua pars, quæ incipit illis verbis, Nobis quoq; peccatoribus: continet aliam orationem,in qua iterum fit Sanctorum cōmemoratio, eorumq́ conſortiū, & ſocietatem ſibi & alijs ſacerdos humiliter poſtulat per Chriſtum Dominum noſtrum. In qua oratione illud inprimis annotatione dignū eſt: ex duodecim Apoſt. priori loco cōmemoratis, ſolius Ioan. nomen hic repeti: propter q̄ VValfrid. Strabo,c.22. cenſet,hunc Ioan. non eſſe Euangeliſtam,ſed Baptiſt. Innoc.autem dicit,Ioannē Euangeliſt. bis nominari, propter Virginitatis prærogatiuan. Illud ēt eſt conſideratione dignum,quod Steph. hic prius nominatur,quam Matthias,fortaſſe,quia prius Martyr fuit: Matthias vero priori loco prætermiſſus eſt,fortaſſe, quia ad Apoſtolatū poſt Chriſti aſcenſionem aſſumptus eſt. Paul.vero propter ſingularem prærogatiuā prius nominat⁹ eſt, quamq̄ in huiuſmodi rationibus reddendis non oporteat immorari: quia hæc, & ſimilia, ſæpe, vel caſu, vel ex aliqua peculiari deuotione poſſunt accidere. Inquirere vero aliquis poteſt, quomodo dicatur Deus non æſtimator meriti, in admittendis hominibus ad Sanctorum ſocietatem, & partem beatitudinis, cum conſtet, illam beatitudinem, non dari, niſi pro ratione meritorum. Reſpondetur ad conſortium Sanctorum obtinendum, non ſolum gloriam, ſed etiam gratiam & peccatorum veniam eſſe neceſſariam. Atque hoc totum in hac oblatione poſtulatur,vt patet ex verbis illis(non æſtimator meriti ſed veniæ, quæſumus,largitor,admitte,)& conſiderando Deum,vt largitorem omnium horum bonorum, veriſsime dicitur, non eſſe æſtimatorem meritorum: nam,licet, poſt collatam gratiam & veniam peccati, æſtimet merita ad dandam gloriam, tamen gratiam ipſam dat ſine meritis proprijs,per Chriſtum Dominum noſtrum. Adduntur vero conſequenter in illa oratione, ad commendandam Chriſti maieſtatem & excellentiam,illa verba, Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas, &c. ex quibus primum illud verbum (creas) proprie referri videtur ad materiam remotam panis & vini,quæ per Chriſtum quotidie procreantur: poteſt etiam referri ad ipſum ſacramentum: eo loquendi genere,quo Sancti interdum dicunt, hic corpus Chriſti creari,vt ſupra viſum eſt: propriiſsime vero illi conueniunt ſequentia verba,ſc.(Sanctificas) conſecratione,ſcilicet,quia cibus hic ſacer & ſanctus efficitur:(Viuificas)q̄a fit caro Chriſti viua,& viuificatiua: (Benedicis)quia benedictionem & efficaciam recipit,da ſpiritualia bona nobis præſtanda,(Et præſtas nobis:) quia totum hoc beneficium nobis collatum eſt. Ita ferè Alcuin. ſupra,& Amalar. li. 3. de Eccleſiaſt.offic.c.26.& Hugo Vict. li.2.de diuin. offic. c. 36.Tandem additur de eodem Chriſto. Per ipſum,& cum ipſo,& in ipſo eſt tibi Deo Patri omnipotenti in vnitate Spiritus ſancti omnis honor & gloria per omnia ſæcula ſæculorum. Quę verba fere reperiuntur apud Ambroſ.lib.6.de Sacramen.c. 5. vbi habet duo verba, In quo & cum quo,nō tamen illud, Per quem eſt tibi gloria. Itaq; illa duo videntur proprie ratione diuinitatis Chriſti in eum cōuenire:nam,vt idem dicit Ambroſ.li.4.de fide c.4.Cū Patre & in Patre ſemper eſt Filius, & ideo cum ipſo glorificatur, tanquam æqualis: & in ipſo tanquam imagine ſubſtantiali glorificatur Pater: Per ipſum,autem videtur referri ad Chriſtum, vt Deum hominem, per quem, vt per mediatorem,Deus honoratur. Vnde eleganter Baſilius,li.de Spiritu ſancto,c.7. Vobis, inquit,qui Chriſtum diligitis, dico Eccleſiam vtrumq; harum vocū vſum agnoſcere,neutrumq́ reijcere,quaſi alter alterum deſtruat, cum enim in Vnigenito naturæ maieſtatem ac dignitatis excellentiam contemplamur, tribuimus illi gloriam cum Patre, rurſus cum conſideramus, quæ bona in nos contulerit, aut quomodo nos ipſos ad Patrem adduxerit, confitemur,hoc beneficium per ipſum, & in ipſo peractum eſſe in nobis: vt altera particula(cum quo)propria ſit glorificantium: altera(per quem) ſit propria gratias agētium. In quibus verbis videtur Baſilius non diſtinguere inter illos duos terminos,cum ipſo & in ipſo: poſſent tamen diſtingui modo ſupra dicto,vt (cum ipſo) dicat concomitantiam & æqualitatem adorationis: (in ipſo) autem dicat, identitatem ſubſtantiæ: ſicut dici poteſt Pater videri cum Filio,& in Filio. Imo & particula (per ipſum) poteſt Chriſto, vt Deó attribui. Nam ſicut Pater per Verbum omnia creauit, ita per Verbum glorificatur ab omnibus. Verum eſt, Arrianos olim abuſos eſſe his vocibus, ad ſignificandam enim inæqualitatem trium perſonarum, non dicebant, Gloria patri, & Filio & Spiritui ſancto: ſed, Gloria Patri, per Filium, in Spiritu ſancto: vt refert Theod.li.2.hiſt.c. 24. & Sozomen. li.3. cap.18. Eccleſia vero Catholica, ad euitandam fraudem huius erroris, inſtituit (vt creditur) in Concilio Niceno, vt diceretur; Gloria Patri & Filio, & Spiritui ſancto. Tamen, ſecluſa fraude & abuſu hæreticorum, in illis terminis nulla in rigore ſignificatur inæqualitas,vt declaratū eſt. Poſſunt deniq; illæ tres voces Chriſto, ēt vt homini accōmodari: nam per Ieſum,tanq̄ per mediatorem: & in ipſo radicati & fundati, tanq̄ palmites in vite: & cum ipſo, tanq̄ cum capite noſtro: omnes nos glorificamus Patrē, Filium, & Spiritum ſanctum, ſemperque glorificamus, per omnia

VVal Stra. *Innocen.* *Quæſito ſatisfit.* *Alcuin.* *Amalar.* *Hug.Vict.* *Ambroſ.* *Ambr.* *Baſilius.* *Theodor.* *Sozom.*

omnia

mnia ſæcula ſæculorum. Et in his verbis cenſetur canon finiri: nam, quæ non ſequuntur, magis ſunt præparationes quædam ad communionem. Vnde in die Paraſceues, quando non fit conſecratio, neq; offertur verum ſacrificium, omittũtur omnia, quę dicta ſunt. Sed immediate poſt ablutionem manuum, fit tranſitus ad orationem Dominicam. Ex quo poteſt obiter confirmari, quod ſupra dicebamus, ſumptionem ſacramenti, non pertinere ad eſſentiam ſacrificij: nam canon, qui continere cenſetur actionem ſacrificandi, prius finitur. Et poſtea ad communionem fit præparatio. Atq; ita ſumitur, vt ſupra notaui ex Gregorio, libr. 7. Epiſt. 63. & Micrologo, c. 19. & VValfrido Strabone, c. 22. Recentiores autem expoſitores ſub canone comprehendunt omnia, quæ ſequuntur vſque ad conſumptionẽ ſacramenti: quod pertinet, vt ſupra dixi, ad modum loquendi. Et ita etiam nos procedimus, quia non habemus aliud nomen, quo hæc omnia comprehendamus: & omnia hæc continẽtur ſub regula præſcripta ſacrificandi, quam nomen canonis proprie ſignificat.

Greg. Micr至olog. Strabo.

Nomen canonis, regulam ſacrificandi præſcriptã proprie ſignificat.

Igitur poſt omnia prædicta nono loco recitatur Dominica oratio: & quidem nonnulli putant, Gregorium primum inſtituiſſe, vt oratio Dominica in Miſſa diceretur, propter ea, quæ ipſe dicit, libro 7. Epiſtol. 63. tamen ſine dubio eſt multo antiquior conſuetudo: imo Hieronymus, libro 3. contra Pelagium, ſignificat, Chriſtum docuiſſe Apoſtolos, vt quotidie in corporis illius ſacrificio audeant loqui, Pater noſter, qui es in cœlis, &cæt. Et idem ſumit ex Tertull. lib. de Orat. c. 9. Ambroſio. 5. de Sacrament. c. 4. Auguſtino, ſerm. 28. de Verbis Domini, & libro 50. homiliar. in hom. 42. & Epiſt. 59. Cyrillo, Hieroſolymitano, Catech. 5. myſtag. imo & Gregorius ipſo citato loco dicit, Apoſtolos, antequam alias Miſſæ preces inſtituere inciperent, ad hanc ſolummodo orationem oblationis hoſtiam conſecraſſe: & ibid. ait, apud Græcos ſolere dici ab omni populo: apud Latinos autem à ſolo ſacerdote: non ergo hanc conſuetudinem (vt quidam volunt) Gregorius introduxit, ſed veterem, ſi in aliqua re fortaſſe collapſa erat, reparauit, vt ibidem ipſe ſignificat: vel, ſi forte in alio loco Miſſæ dicebatur, ipſe ordinauit, vt ſtatim ſicut nunc dicitur, poſt canonẽ diceretur: optime enim in eum locum cadit. Nam, cum in ea panem noſtrum quotidianum, ſeu ſuperſubſtantialem petamus, recte tunc dicitur, quando ſacerdos ſe, & populum ad huius cæleſtis & ſuperſubſtantialis panis ſumptionem proxime incipit præparare.

Hieron. Tertull. Ambroſ. Auguſt. Cyrillus. Gregor.

Nec ſolum recitatio huius orationis, ſed etiam illa verba præambula, quæ ab Eccleſia dicũtur: Pręceptis ſalutarib. moniti & diuina inſtitutione formati, &c. ſatis antiqua ſunt, vt ex Alcuino, citato loco ſumere licet, & indicat hoc ipſum à Hieronymo, dicto libr. 3. contr. Pelagianos, in illo verbo: Vt quotidie audeant loqui, Pater noſter. & fundamentum habet in Cypr. in expoſitione orationis Dominicæ dicente. Quia inter cætera ſalutaria ſua monita & præcepta diuina, quib. populo ſuo conſuluit ad ſalutem ẽt orandi ipſe formam dedit: & inf. Quod nomẽ nemo noſtrûm in oratione auderet attingere, niſi ipſe nobis ſic pmiſiſſet orare. Deinde addit ſacerdos illam orationem: Libera nos quæſumus Domine: in qua illam vltimam petitionem orationis Dominicæ, (Libera nos à malo) amplificat, & magis in ſpecie proponit, vt Alcuinus, & alij Scriptores Eccleſiaſtici notant, applicando, & ad mala præterita, vt nobis remittãtur; & ad præſentia, vt ea declinemus: & ad futura, vt ea caueamus: vt in ſimili ait Ambroſ. ſer. 8. in Pſal. 118. Item applicatur ad liberationem à malis culpæ, & à malis etiam temporalib. ſeu perturbationib. omnibus: ad quod obtinendum, pax ẽt à Deo poſtulatur, adiuncta aliquorũ Sanctorum interceſsione. Addunt vero Microl. c. 23. & Rudolphus de Can. obſer. propoſ. 23. poſſe ſacerdotem nominare alios, ſi voluerit, quod non video, cur hoc loco potius, quam aliis illi permittendum ſit; ſecurius ergo, meo iudicio, videtur, nihil addere his, quæ ab Eccleſia in canone præſcripta ſunt, vt inferius latius dicemus. Quia vero ſacerdos pacem poſtulauerat, pacem veram deinde populo imprecatur, dicens: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum: populo aũt reſpondente (Et cum ſpiritu tuo) ſacerdos dum Chriſti Domini corpus ſanguini miſcet, profert illam orationem, Hæc commiſtio & conſecratio, &c. quæ omnia ſunt ſatis antiqua, vt conſtat ex Alcuino, & aliis ſcriptorib. Imò, & pacis dandæ in Miſſa meminit Clẽ. libr. 8. Conſt. capitul. 18. Dionyſius, capit. 3. Eccleſiaſt. Hierarch. Chryſoſt. homil. 18. in 2. ad Cor. & Optatus Mileuit. lib. 3. contra Parmen. Non potuiſti, ait, prætermittere, quod legitimum eſt: Vtiq; dixiſti, Pax vobiſcum. Sed circa illam orationem, Hæc commiſtio & conſecratio, &c. diligenter obſeruandum eſt, aliquos non legere verbum (conſecrationis) ſed (commiſtionis) tantum, vt Amalarius, libro 3. capit. 31. & Innocentius, libro quinto, capite ſecundo, qui etiam legunt (Fiat commiſtio.) vnde, quia conſecratio tunc non fit, ſed facta iam eſt, ideo fortaſſe illud verbum omittunt. Tamen in ordine Romano antiquo vtrumq; verbum (commiſtionis) ſcilicet, & (conſecrationis) habetur, & apud Micrologum, capit. 18. & ita eſt ſeruandum, prout nunc in Miſſali habetur (Hæc commiſtio & conſecratio) non n. petimus, vt conſecratio de nouo fiat, ſed, vt fiat accipientibus nobis in vitam æternam: vel certe, quod probabilitate non caret, conſecratio ibi non ſumitur pro cõfectione ſacramenti, ſed pro noua quadam ſignificatione, quam ſpecies ſacramentales per illam commiſtionem accipiunt: prius enim paſsionem tantum Domini ſignificabant: iam vero commiſtæ, eius glorioſam reſurrectionem indicare incipiunt. Quomodo autem corpus & ſanguis Domini miſceri dicantur, & per quandam denominationem ab ipſis ſpeciebus ſacramentalibus, dictum eſt ſupra, cum de mutationibus huius ſacramenti ageremus. Poſt hæc ſequitur (Agnus Dei, &c.) ex inſtitutione Sergij Papæ, vt referunt Amalar. lib. 3. capitul. 33. Strabo, cap. 22. Microlog. capit. 18. ſed Chryſoſt. Sergio antiquior, hom. 41. in 1. ad Corint. hanc cæremoniã indicat, dum ait. Nec fruſtra memoriam mortuorum inter ſacra myſteria celebramus, aut accedimus pro iſtis, agnum illum iacentem, & peccata mundi tollentem deprecantes. Continent autem hæc verba inprimis veram de ſacramento Euchariſtiæ confeſsionem, dum per illa ad Chriſtum ibi realiter præſentem oramus: continent etiam latriæ adorationem: quia, vt Auguſtinus dixit, Pſalm. 98. Nemo Chriſti carnem manducat, niſi prius adorauerit. cõtinent noſtrorum peccatorũ, & infirmitatis noſtræ confeſsionem: ac deniq; diuinæ miſericordiæ & potentiæ confeſsionem continent. Tandem adiungit ſacerdos tres orationes, quibus, & Eccleſiæ pacem: & ſibi condignum ſacramenti fructum poſtulat: atque ita ſacramentum ſumit, adiungens ſacras alias ac breues precationes, quæ in Miſſali habentur, & nulla indigent declaratione. Ex his ergo omnibus ſatis cõſtat, veriſsimum eſſe, quod Concilium dixit, in toto canone Miſſæ nihil eſſe, quod non verum ſit, & pietatem ſanctitatemque non redoleat.

Alcuin. Hieron. Cyprian. Alcuin. Ambroſ. Microl. Rudolph.

Alcui. Clem. Dionyſ. Chryſ. Optat. Amalar. Innoc. Amalar. Strabo. Microlog. Chryſoſt.

SECTIO III.

Vtrum teneatur ſacerdos ſub præcepto omnia dicere, quæ in Miſſali præſcribuntur.

DVo poſſunt in hoc dubio quæri. Primum, an teneatur Sacerdos, nihil omittere eorum, quæ præſcripta ſunt. Secundum, an teneatur nihil eis addere.

Dico primo, teneri ſacerdotes ad ſeruandum integrum ritum Miſſæ, prout in Miſſali ſtatutus ac defini- *1 Concluſ.*

definitus eſt. Probatur primo ex Concilio Tridentin.ſeſsione.22.capit.de obſeruandis in celebratione Miſſæ. Secundo, ex verbis Pij Quinti, in principio Miſſalis, Mandantes, & ſtricte omnibus & ſingulis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipientes, vt Miſſam, iuxta ritum, modum ac normam, quæ per Miſſale hoc à nobis nunc traditur, decantent ac legant. quod intelligendum eſt, ſeclusis priuilegijs, tamen, qui illis gaudent, tenebuntur, ſeruata proportione, ea dicere, quæ in Miſſali ſibi permiſso continentur. Tertio accedit ratio huius præcepti, quia hæc res grauis eſt, & ad debitum cultum diuinum ſpectat, vtque tantum miniſterium ordinate fiat. Quando vero hæc omiſsio ſit peccatum veniale, quando vero mortale, ex materiæ grauitate, & ex contemptu, vel negligentia, iudicandum eſt. In quo imprimis notare oportet: aliud eſſe mutilare ordinem Miſſæ, omittendo aliquid eorum, quæ dicenda ſunt: aliud vero dicere Miſſam alterius diei, ſeu de alia re, quam in Miſſali præſcribatur. In poſteriori mutatione non ſemper eſt culpa, dummodo in ea Miſſa, quæ dicitur, integer ritus ſeruetur. quia tunc reuera in rigore non prætermittitur ritus dicendi Miſſam: neque videtur eſſe latum præceptum proprie & in rigore de Miſſa dicenda, de feria aut de feſto: nam, cum ſacerdos abſolute non teneatur hodie, verbi gratia, Miſſam dicere, non eſt cur obligetur ad dicendam hanc determinate, ſi Miſſam vult dicere: quamuis enim non repugnet huiuſmodi obligatio, tamen in præſenti, neque oſtendi poteſt, neque eſt vlla ſufficiens neceſsitas, & cauſa illius.

Notabilia.

In quo eſt magna differentia inter Miſſam & diuinum officium: nam ad hoc dicendum tenentur ſacerdotes: & ideo mirum non eſt, quod obligentur ad dicendum ſingulis diebus illud officium, quod pro vnoquoque ſignatur: in Miſſa vero non ita eſt. Et hoc confirmat conſuetudo: nam ſine ſcrupulo ſolet hoc fieri, etiam à viris timoratis & doctis. Hoc tamen intelligendum eſt in Miſsis priuatis, quæ proprio arbitrio voluntarie dicuntur, nam in Miſsis ſolemnibus, quæ dicuntur in Parochijs, vel Eccleſijs conuentualibus, maior erit obligatio dicendi Miſſam diei, iuxta præſcriptum Miſſalis ordinem: argumento cap. Quidam, & cap. Cum creatura, de celebratione Miſſæ. Item, quando aliquis ob ſtipendium, vel capellaniæ inſtitutionem, vel ob aliam ſimilem cauſam obligatur ad ſpecialem Miſſam dicendam, debet, ſi commode poteſt, præſcriptam obligationem implere: quamuis, ſi abſque ſcandalo id omittat, vt Miſſalis ordinem ſeruet, non peccabit: imo, ſi propter ſolemne feſtum id faciat: melius faciet. Denique, in vniuerſum loquendo, optimum conſilium eſt, non prætermittere, etiam in hoc Miſſalis ordinem, abſque rationabili cauſa. Ita fere Syluest. verbo, Miſſa. quæſt.1. 4.7.8.& 10. Soto, diſtinctione 13. quæſtione 2. articul. 1. in fine. Nauar. capit.21. num.7. Vict. in Summa. n. 95. At vero in priori defectu, qui eſt per omiſsionem alicuius partis pertinentis ad integrum ritum Miſſæ, ſemper intercedit aliqua culpa, niſi, vel ob inaduertentiam naturalem, & inuoluntariam excuſetur vel materia ſit adeo leuis, & tam rationabilis cauſa intercedat, illam omittendi, vt prudenter iudicetur ad excuſandum ſufficiens. Priorem partem probant, quæ in concluſione adducta ſunt: conſuetudo etiam Eccleſiæ eam confirmat. Ex qua, & ex inſtitutione Eccleſiæ, conſtat, totum Miſſæ officium eſſe actionem ſacram, moraliter vnam, miro ac religioſo artificio ex varijs partibus compoſitam: eam ergo mutilare, per ſe loquendo, indecens eſt, & irreligioſum: eſt ergo aliqua culpa, mortalis quidem, ſi notabilis pars omittatur, vt v. g. Epiſtola, Euangelium, vel alia ſimilis, quæ ſunt veluti membra principalia, vt ſic dicam, vnius corporis heterogenei: ſi vero, quod omittitur, ſit aliquid leue, erit peccatum veniale. Sunt autem, qui cenſeant, in canone vel mininum verbum omittere, eſſe mortale peccatum, ſi intercedat culpabilis negligentia. Sed quamuis ea, quæ dicuntur in Miſſa fidelium, maiori cura dicenda ſint, &, quæ ad canonem pertinent, ſub obligationem ſtrictiorem cadere videantur: quia, & propinquiora ſunt ſacrificio, & antiquiori ac ſacratiori lege ſunt ſancita, iuxta communem Eccleſiæ ſenſum, nihilominus tamen non video, cur etiam in his ex leuitate materiæ non poſsit veniale peccatum intercedere, cum non ſit hic maior ratio, quam in multis alijs præceptis religionis, vt in materia voti, & ſimilibus. Item, in his poteſt intercedere, peccatum veniale ex indeliberatione, & omnimoda excuſatio ex totali inaduertentia, vt in prima exceptione dixi, quæ per ſe nota eſt: ergo etiam poterit ex leuitate materiæ, eſſe veniale peccatum: vt ſi, verbi gratia, vnum vel aliud nomen alicuius ſancti omittatur: vel, ſi tempore Paſchali, verbi gratia, omittantur ea, quæ interponenda ſunt in oratione (Communicantes) vel in oratione, (Hanc igitur oblationem:) Vnde ſecundam exceptionem addidi: quia ſunt aliquæ partes vel orationes, non ſimpliciter neceſſariæ ad vſitatam Miſſæ integritatem, vt verbi gratia, Symbolum, aut quod dicantur in collectis vna vel duæ commemorationes, vel orationes, & harum partium omiſsio facilius poteſt à culpa mortali excuſari, quia reuera non proprie mutilatur tunc Miſſa, vel ſacra actio: & ideo etiam accidere poteſt: vt, ſi ex aliqua vrgente cauſa aliquid huiuſmodi ſine irreuerentia omittatur, nulla propterea culpa incurratur. Sed quæri poterit, an, ſi quis ex obliuione naturali aliquid in Miſſa omittat, verbi gratia, Gloria, aut Credo. poſtquam vero aliquantulum progreſſus eſt, recordetur, an, inquam, debeat repetere, quæ omiſit? Reſpondetur, regulariter non eſſe neceſſarium, vt notat Syluest, verbo Miſſa. 1. quæſt.5. §. 4. & 5. quia moraliter id non poteſt fieri commode, & omnia, quæ in Miſſa dicuntur, ita ſunt ordinata, vt, variato ordine, & extra propria loca, (vt ita dicam) conſtituta, non recte cohæreant, ſupponimus autem, ea, quæ omittuntur, non eſſe de ſubſtantia ſacrificij: nam, ſi huiuſmodi ſunt, ſemper ſunt repetenda.

Magna differentia inter Miſſam & diuinum officium aſſignatur.

Opinio quorundam ab authore reijcitur.

Reſponſio. Syluest.

Dico ſecundo. Etiam tenetur ſacerdos non addere ex propria deuotione nouas precationes, aut alia verba, præter ea, quæ iuxta ritum Eccleſiæ præſcripta ſunt. Hoc expreſsius cautum eſt Eccleſiaſticis conſtitutionibus: nã Pius Quintus, poſt citata verba. Mandantes & ſtricte omnibus & ſingulis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipientes. ſubdit: ne in Miſſæ celebratione alias cæremonias vel preces, quam quæ in hoc Miſſali cõtinentur, addere vel recitare præſumat. & Conc. Trident. ſeſſ.22. cap. de obſeruandis in celeb. Miſſæ, poſt verba præcepti, illa ſubdit. Neue ritus alios aut alias cæremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequente & laudabili vſu receptæ fuerint. Et iuxta hæc noua decreta moderanda ſunt antiqua: quale eſt illud Concilij Carthag. III. can.23. vbi dicitur; vt nemo precibus aliunde deſcriptis vtatur, niſi prius eas cum inſtructioribus fratribus contulerit: & quod additur in Conc. Mileuit. cap.12. ſcil. huiuſmodi preces debere eſſe à prudentibus tractatas, & in Concil. vel Synodo approbatas: iam enim Pontifices Eccleſiæ certum ſtatuerunt ordinem, cui nihil addere licet. In quo, ex genere ſuo, maior eſt culpa quam in priori defectu: tum quia cõmiſsio ex ſuo genere grauior eſt, quam omiſsio: tũ etiam, quia hoc genus peccati ex ſe eſt magis expoſitum periculo ſuperſtitionis & erroris, & ideo expreſsius ac grauius in citatis locis hoc prohibetur. Item, quia in hoc quodãmodo vſurpatur Eccleſiaſt. poteſtas: ad quã pertinet, in his ponere debitũ ordinem & modum. Quapropter in hoc genere peccandi faciliime erit culpa grauis, ſi materia ſit alicuius momenti. Atque ita ſentiunt Syluester, verbo,

Pius V.

Conc. Trid.

Conc. Carthag. III.

Con. Mil.

Syluest.

verbo, Miſſa 1. qu. 2. & 3. Soto, diſt. 13. qu. 2. ar. 4. & alij Summiſtæ, & Doctores. Sed hoc maxime verum eſt, ſi in his, quæ publice dicũtur, hæc additio fiat, quamuis etiam neq; ſecrete facienda ſit: nam, ſi addantur ipſi officio Miſſæ, procedunt omnia dicta: ſi vero ſacerdos non intendat aliquid addere officio Miſſę, ſed, vt priuata perſona, eo tempore priuatam aliquam deuotionem ſecrete recitare, non peccabit quidem directe contra prædictum præceptum, male tamen & imprudenter faciet, ſacrum miniſterium priuatis precibus omnino ab illo diſtinctis interrumpendo.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea, quæ in celebratione huius ſacramenti aguntur, ſint conuenientia.

4. ſen d. 12. in expo. lit. & opu. 65. c. 5. & opuſ 66. per totum.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ea, quæ in celebratione huius ſacramenti aguntur, non ſint conueniẽtia. Hoc enim ſacramentum ad nouum teſtamentum pertinet, vt ex forma ipſius apparet. In nouo autem teſtamento non ſunt obſeruandæ cæremoniæ veteris teſtamenti, ad quas pertinebat, quod ſacerdos & miniſtri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerendum: legitur enim Exod. 30. Lauabant Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare. Non eſt ergo conueniens, vt ſacerdos lauet manus ſuas inter Miſſarum ſolemnia.

2. Præterea, Ibidem Dominus mandauit, vt Aaron adoleret incenſum ſuaue fragrans ſuper altare, quod erat ante Propitiatorium. Quod etiam pertinebat ad cæremonias veteris teſtamenti. Inconuenienter ergo in Miſſa ſacerdos thurificatione vtitur.

3. Præterea, Ea, quæ in ſacramentis Eccleſiæ aguntur, non ſunt iteranda. Incõuenienter igitur Sacerdos multoties iterat cruceſignationes ſuper hoc ſacramentum.

4. Præterea, Apoſtolus dicit, ad Hebræos 7. Sine vlla contradictione, quod minus eſt à maiori benedicitur. Sed Chriſtus, qui eſt in hoc ſacramento poſt conſecrationem, eſt multo maior ſacerdote. Inconuenienter igitur ſacerdos poſt conſecrationem benedicit hoc ſacramentum cruce ſignando.

5. Præterea, In ſacramento Eccleſiæ nihil debet fieri: quod ridiculoſum videatur. Videtur autem ridiculoſum, geſticulationes facere: ad quas pertinere videtur, quod ſacerdos quandoq; brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & ſeipſum* inclinat. Ergo hæc non debent fieri in hoc ſacramento.

Alias incuruat.

6. Præterea, Ridiculoſum etiam videtur, quod ſacerdos multoties ſe ad populum vertit, & multoties populum ſalutat. Non ergo debent hæc fieri in celebratione huius ſacramenti.

7. Præterea, Apoſtolus 1. ad Cor. 1. pro inconuenienti habet, quod Chriſtus diuiſus ſit. Sed poſt conſecrationem Chriſtus eſt in hoc ſacramento: inconuenienter ergo hoſtia frangitur à ſacerdote.

8. Præterea, Ea, quæ in hoc ſacramento aguntur, paſſionem Chriſti repræſentant. Sed in paſſione Chriſti corpus fuit diuiſum in locis quinq; vulnerum. Ergo corpus Chriſti in quinque partes frangi deberet magis quam in tres.

9. Præterea, Totum corpus Chriſti in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur à ſanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius ſanguini miſcetur.

10. Præterea, Sicut corpus Chriſti proponitur in hoc ſacramento vt cibus, ita & ſanguis Chriſti vt potus. Sed ſumptioni corporis Chriſti non adiungitur in celebratione Miſſæ alius corporalis cibus. Inconuenienter igitur ſacerdos poſt ſumptionem ſanguinis Chriſti vinum non conſecratum ſumit.

11. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed de agno Paſchali, qui fuit figura huius ſacramenti, mandatur, vt non remaneret ex eo quicquam vſque mane. Inconuenienter igitur hoſtiæ conſecratæ reſeruantur, & non ſtatim ſumuntur.

12. Præterea, Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cum dicit: Dominus vobiſcum. & gratias agamus. Sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni ſoli, & maxime minori. Ergo inconueniens videtur, vt ſacerdos, vno tantum miniſtro præſente, celebret Miſſam. Sic igitur videtur, quod inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius ſacramenti.

Sed in contrarium eſt Eccleſiæ conſuetudo, quæ errare non poteſt vtpote Spiritu ſancto inſtructa.

Reſpondeo dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) in ſacramentis dupliciter aliquid ſignificatur, ſcilicet, verbis & factis, ad hoc, vt ſit perfectior ſignificatio. Significantur autem verbis in celebratione huius ſacramenti, quædam pertinentia ad paſſionem Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento: vel etiam ad corpus myſticum, quod ſignificatur in hoc ſacramento: & quædam pertinentia ad vſum huius ſacramenti, qui debet eſſe cum deuotione & reuerentia. Et ideo in celebratione huius myſterij quædam aguntur ad repræſentandam paſſionem Chriſti, vel etiam diſpoſitionem corporis myſtici & quædam aguntur pertinentia ad deuotionem & reuerentiam huius ſacramenti. q. 66. ar 5. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quod ablutio manuum fit in celebratione Miſſæ propter reuerentiam huius ſacramenti. Et hoc dupliciter. Primo quidem, quia aliqua pretioſa tractare non conſueuimus, niſi manibus ablutis, vnde indecens videtur, vt ad tantum ſacramentum aliquis accedat, manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo propter ſignificationem, quia vt Dionyſ.* dicit 3. Eccleſ. Hier. extremitatum ablutio ſignificat emundationem etiam à minimis peccatis: ſecundum illud Ioann. 13. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet. Et talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc ſacramentum. Quod etiam ſignificatur per confeſſionem, quæ fit ante introitum Miſſæ. Et hoc quidem ſignificabat ablutio ſacerdotum in veteri lege, vt ibidem Dionyſ. dicit. Nec tamen Eccleſia hoc ſeruat, tanquam cæremoniale veteris legis præceptum, ſed quaſi ab Eccleſia inſtitutum, ſicut quiddam ſecundum ſe conueniens. Et ideo non eodem modo obſeruatur, ſicut tunc: prætermittitur enim pedum ablutio, & ſeruatur ablutio manuum, quæ poteſt fieri magis in promptu: & quæ ſufficit ad ſignificandam perfectam mundationem. Cum enim manus ſit organum organorum (vt dicitur tertio de anima*) omnia opera attribuuntur manibus, vnde in Pſalm. 23. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

c. 3. Ecc hier. à med. illius.

Eodem loco nunc dicto.

Li 3 tex 38. num. 2.

De thurificatione.

Ad ſecundum dicendum, quod etiam thurificatione non vtimur, quaſi cæremoniali præcepto legis, ſed ſicut Eccleſiæ ſtatuto. Vnde non eodem modo vtimur, ſicut in lege veteri erat ſtatutum, pertinet autem ad duo. Primo quidem ad reuerentiam huius ſacramenti, vt, ſcilicet, per bonum odorem depellatur, ſi quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod poſſet prouocare horrorem. Secundo pertinet ad repræſentandum effectum gratiæ, qua ſicut bono odore, Chriſtus plenus fuit (ſecundum illud Geneſ. 27. Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni) & à Chriſto deriuatur ad fideles, officio miniſtrorum, ſecundum illud 2. Corinth. 2. Odorem notitiæ ſuæ ſpargit per nos in omni loco. Et ideo vndique thurificato altari, per quod Chriſtus deſignatur, thurificantur omnes per ordinem.

De crucis varia in Miſſa ſignificatione.

Ad tertium dicendum, quod ſacerdos in celebratione Miſſæ vtitur cruceſignatione, ad exprimendam paſſionem Chriſti, quæ ad crucem eſt terminata. Eſt autem paſſio Chriſti quibuſdam quaſi gradibus peracta. Nam primo fuit Chriſti traditio, quæ facta eſt à Deo, Iuda, & Iudæis, quod ſignificat trina cruceſignatio, ſuper illa verba: Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. Secundo fuit Chriſti venditio, eſt autem venditus Sacerdotibus, Scribis, & Phariſæis. Ad quod ſignificandum fit iterum trina cruceſignatio ſuper illa verba: Benedictam, adſcriptam, ratam. Vel ad oſtendendum pretium venditionis, ſcilicet, triginta

denarios. Additur autem & duplex crux ſuper illa verba, Vt nobis corpus & ſanguis, &c. ad deſignandam perſonam Iudæ venditoris & Chriſti venditi. Tertio autem fuit præſignatio paſsionis Chriſti facta in cœna. Ad quod deſignandum fiunt tertio duæ cruces: vna in conſecratione corporis, alia in conſecratione ſanguinis. Vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quarto autem fuit ipſa paſsio Chriſti: Vnde ad repræſentandum quinque plagas Chriſti, fit quarto quintuplex cruceſignatio ſuper illa verba, Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ. Quinto repræſentatur extenſio corporis & effuſio ſanguinis, & fructus paſsionis per trinam cruceſignationem, quæ fit ſuper illis verbis: Corpus & ſanguinem ſumpſerimus omni benedictione, &c. Sexto repræſentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro perſecutoribus, cum dixit: Pater ignoſce illis. Secundam pro liberatione à morte, cum dixit, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Tertio pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit. Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et ad hoc ſignificandum fit trina cruceſignatio ſuper illa verba, ſanctificas, viuificas, benedicis, & cæt. Septimo, repræſentantur tres horæ, quibus pependit in cruce, ſcilicet, à ſexta vſque ad horam nonam. Et ad hoc ſignificandum fit iterum trina cruceſignatio ad illa verba; Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo. Octauo autem repræſentatur ſeparatio animæ à corpore per duas cruces ſubſequenter extra calicem factas. Nono autem repræſentatur reſurrectio, tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Poteſt autem breuius dici, quod conſecratio huius ſacramenti, & acceptatio huius ſacrificij, & fructus ipſius procedit ex virtute crucis Chriſti. Et ideo, vbicunq; fit mentio de aliquo horum ſacerdos cruceſignatione vtitur.

Ad quartum dicendum, quod ſacerdos poſt conſecrationem non vtitur cruceſignatione ad benedicendum & conſecrandũ, ſed ſolum ad commemorandam virtutem crucis, & modum paſsionis Chriſti, vt ex dictis patet.*

In ſolu præc.

Ad quintum dicendum, quod ea, quæ ſacerdos in Miſſa facit, non ſunt ridiculoſæ geſticulationes: fiunt enim ad aliquid repræſentandum. Quod enim ſacerdos brachia extendit poſt conſecrationem, ſignificat extenſionem brachiorum Chriſti in cruce. Leuat enim manus orando: ad deſignandum, quod oratio eius dirigitur pro populo ad Deum, ſecundum illud Thren. 3. Leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum in cœlos. Exod. 17. dicitur, quod, cum leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael. Quod autem manus interdum iungit, & ſe inclinat, eſt ſuppliciter & humiliter orantis, & deſignat humilitatem & obedientiam Chriſti, ex qua paſſus eſt: Digitos autem iungit poſt conſecrationem, ſc. pollicem cum indice, quibus corpus Chriſti conſecratum tetigerat, vt, ſi qua particula digitis adhæſerit, non diſpergatur, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti.

Ad ſextum dicendum, quod quinquies ſe ſacerdos vertit ad populum ad ſignificandum, quod Dominus, die reſurrectionis, quinquies ſe manifeſtauit, vt ſupra dictum eſt, * in tractatu de reſurrectione CHRISTI. Saluat autem ſepties populum, ſcilicet, quinque vicibus, quibus ſe conuertit ad populum, & bis, quando ſe non conuertit (ſcilicet, cum ante præfationem dicit, Dominus vobiſcum, & cum dicit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum) ad deſignandam ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti. Epiſcopus autem celebrans in feſtis, in prima ſalutatione dicit, Pax vobis, quod poſt reſurrectionem diſcipulis dixit Dominus: cuius perſonam repræſentat præcipue Epiſcopus.

q. 55 a. 3. arg.

Ad ſeptimum dicendum, quod fractio hoſtiæ tria ſignificat. Primo quidem ipſam diuiſionem corporis Chriſti, quæ facta eſt in paſsione. Secundo diſtinctionem corporis myſtici, ſecundum diuerſos ſtatus. Tertio diſtributionem gratiarum, procedentiũ ex paſsione Chriſti, vt Dionyſ.* dicit 5. cap. Eccl. Hier. Vnde talis fractio non inducit diuiſionem Chriſti.

Cap 5 Eccl. hier. à med

Ad octauum dicendum, quod, ſicut Sergius Papa dicit (& habetur de conſecratio. diſtinct. 2.) triforme eſt corpus Domini. Pars oblata in calicem miſſa, corpus Chriſti quod iam reſurrexit, monſtrat, ſcilicet, ipſum Chriſtum, & beatam Virginem: vel, ſi qui alij Sancti cum corporibus, iam ſunt in gloria. Pars comeſta, ambulans adhuc ſuper terram; quia, ſcilicet, viuentes in terra, ſacramento *vtuntur, & paſsionibus conteruntur, ſicut & panis comeſtus conteritur dentibus. Pars in altari vſque ad finem Miſſæ remanens, eſt corpus in ſepulchro: quia vſque in finem ſæculi corpora Sanctorum in ſepulchris erunt, quorum tamen animæ ſunt, vel in purgatorio, vel in cœlo. Hic tamen ritus non ſeruatur modo, vt, ſcilicet, vna pars ſeruetur, vſque in finem Miſſæ, propter periculum. Manet tamen eadem ſignificatio partium. Quam quidam metrice expreſſerunt, dicentes. Hoſtia diuiditur in partes; tincta beatos, plane ſicca notat viuos; ſeruata ſepultos. Quidam tamen dicunt, quod pars in calicem miſſa, ſignificat eos, qui viuunt in hoc mundo, pars autem extra calicem ſeruata, ſignificat plene beatos, ſc. quantum ad animam & corpus: pars autem comeſta ſignificat cæteros.

De conſ d. 2. Triform.

Alias vnguntur.

Ad nonum dicendum, quod per calicem duo poſſunt ſignificari. Vno modo ipſa paſsio Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento. Et, ſecundum hoc, per partem in calicem miſſam ſignificantur illi, qui adhuc ſunt participes paſsionum CHRISTI. Alio modo poteſt ſignificari fruitio beata, quæ etiam in hoc ſacramento præfiguratur. Et ideo illi, quorum corpora iam ſunt in plena beatitudine, ſignificãtur per partem in calicem miſſam. Et eſt notandum, quod pars in calice miſſa, non debet populo dari in ſupplementum communionis: quia panem intinctum non porrexerat Chriſtus, niſi Iudæ proditori.

Ad decimum dicendum, quod vinum ratione ſuæ humiditatis eſt ablutiuum. Et ideo ſumitur poſt ſuſceptionem huius ſacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti. Vnde extra, de celebratione Miſſarum capitul. * ex parte. Semper ſacerdos os perfundere debet, poſtquam totum percepit Euchariſtiæ ſacramentum, niſi cum eodem die aliam Miſſam debuerit celebrare, ne, ſi forte vinum perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione perfundit vino digitos, quib. corpus Chriſti tetigerat.

In d c li 3 tit. 41. c. ex parte, & eſt c. 5.

Ad vndecimum dicendum eſt, quod varietas, quantum ad aliquid, debet reſpondere figuræ: quia, ſcilicet, non debet pars hoſtiæ conſecratæ, de qua ſacerdos & miniſtri, vel etiam populus communicat, in craſtinum reſeruari. Vnde, vt habetur de conſecration. diſtinctione. 2. * Clemens Papa ſtatuit, quod tanta holocauſta in altari offerantur, quanta populo ſufficere debeant, quod ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur, ſed cum timore & tremore, & clericorum diligentia conſumantur. Quia tamen hoc ſacramentum quotidie ſumendum eſt (non autem agnus Paſchalis quotidie ſumebatur) ideo oportet, alias hoſtias conſecratas pro infirmis conſeruare. Vnde in eadem diſtinctione legitur, *Presbyter Euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt, quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur.

De conſ. d 2. c Tribus gradibus.

De cõſ. d. 2. c. presbyter.

Ad duodecimum dicendum, quod in ſolemni celebratione Miſſæ plures debent adeſſe. Vnde Soter Papa* dicit, vt habetur de conſecration. diſtinct. 2. Hoc quoque ſtatutum eſt, vt nullus presbyterorum Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus, ipſe tertius habeatur, quia, cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiſcum: & illud in ſecretis: orate pro me, apertiſsime conuenit, vt ipſius reſpondeatur ſalutationi. Vnde & ad maiorem ſolemnitatem, ibidem ſtatutum legitur, quod Epiſcopus cum pluribus Miſſarum ſolemnia peragat. In Miſſa

De conſ d. 2. c Hoc quoq; ſtatutũ eſt.

tamen

tamen priuatis ſufficit, vnum habere miniſtrum, qui gerit perſonam totius populi Catholici, ex cuius perſona ſacerdoti pluraliter reſpondet.

DISPVTATIO LXXXIV.

De ritibus Miſſæ, qui in actione conſiſtunt.

DVo tantum in hac diſputatione tractanda ſunt: primum de conuenientia & ratione harum cæremoniarum: ſecũdum de obligatione exercendi illas & quomodo in hac re peccari poſsit.

SECTIO I.

Vtrum cæremoniæ Miſſæ, quæ in actione conſiſtunt, conuenienter ſint ab Eccleſia inſtitutæ.

IN hac dubitatione idem ſentiunt hæretici, quod de alijs cæremonijs: neque aliquid noui afferunt: & ideo à nobis prætermittendi ſunt. Vt ergo hanc rem breuiter expediamus, oportet eas ad pauca capita reuocare, ſicut alijs locis fecimus.

Finis cæremoniarum Miſſæ redditur. Primo ergo quædam ex cæremonijs Miſſæ inductæ ſunt ſolum, vt hoc ſacrum myſterium debita honeſtate modeſtia, ac reuerentia peragatur: vnde conſtat, huiuſmodi cæremonias non ſolum conuenientes, ſed moraliter etiam eſſe neceſſarias: & ideo ſumma prudentia eſſe ab Eccleſia inſtitutas: Exempla ſunt quam plurima in Romano Rituali, vt verbi gratia, quod ſacerdos, antequam veſtibus ſacris induatur, lauet manus, ad quandam decentiam ſpectat. Item, quod incedens ad altare, procedat oculis demiſſis, ingreſſu graui, erecto corpore, propter modeſtiam, & decẽtem grauitatem, præſcriptũ eſt. Simile eſt in multis alijs cæremonijs, vt, verbi gratia, quod, dum ſeipſum manu dextera ſignat, ſiniſtram ponat ſub pectore ſolum ordinatũ videtur, quia ille eſt decentior modus è contrario vero, quod, dum benedicit oblata, manum habeat ſuper altare, maiorem habet ad illam actionem commoditatem, & venuſtatem. Rurſus interdum aliquid huiuſmodi præſcribitur, vt actio locutioni conformis ſit, quod etiam pertinet ad decorem quendam: vt, quod ſacerdos pectus ſuum percutiat, cũ dicit (Mea culpa) quod iungat manus, cum dicit, In vnitate Spiritus ſancti Deus, vel, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: Quod eas eleuet, cum dicit (Surſum corda.) Quod benedicturus, aut ſalutaturus populum, ad illum conuertatur: & ſic de multis alijs, quæ, ſi recte ponderentur, nihil aliud continent, quam commodum modeſtum, ac prudentem operandi modum. Vnde quoad hanc partem hic ritus fundatus eſt in illis *1. ad Corin. 14.* verbis Pauli, primæ ad Corinth. 14. Omnia ſecundũ ordinem fiant in vobis: & ideo oportet in his omnibus, etiam minutiſsimis, certum ordinem ab Eccleſia conſtitui: tum quia, ſi hæc relinquerentur vniuſcuiuſque arbitrio, multa indecore & imprudenter fierent: tum etiam, qui exiſtimauit Eccleſia in tam alto & ſacro miniſterio nihil eſſe leue exiſtimandum, quo minus maxima decentia & grauitate fiat: vbi optime quadrat illud Cypr. in expoſitione orat. Domin. *Cyprian.* Placendum eſt diuinis oculis, etiam in habitu corporis. Denique quia hæc vniformitas, quæ in his omnibus ſeruatur, ad ſplendorem officij Eccleſiaſtici ſpectat, & vnitatem Eccleſiæ commendat, & Paſtorum eius curam ac ſolicitudinem. Cuius exemplum habemus in Paulo 1. ad Corinthios 11. & 14. vbi præcipit, vt mulieres taceant in Eccleſia: vt orent velato capite: viri autem non velato: item huiuſmodi eſt illud: Cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate: &, ſi quis eſurit, domi manducet: & poſtea concludit: Cætera autem, cum venero, diſponam: vtique ſimilia, & ad eundem ordinem pertinentia: ergo de huiuſmodi rebus diſponere, & in eis ordinẽ ponere, ad prouidentiam Eccleſiæ pertinet.

Secundo ſunt aliæ cæremoniæ inſtitutæ per ſe primo propter exteriores actus latriæ exercendos, quæ etiam conuenientiſsime inſtitutæ ſunt. Exempla ſunt quam plurima: ex his enim cæremonijs quædam ordinantur ad Deum adorandum & colendum, vt eſt, capitis aut corporis inclinatio, aut genuflexio, & ſimiles, quæ reuerentiam, & animi ſubiectionem demonſtrant: & ideo, quodammodo ex natura rei, accommodatæ ſunt ad colendum Deum, quem non tantum interius, ſed etiam exterius per actiones corporis eſſe nobis adorandum, alibi latius oſtendimus. Vnde de Chriſto Domino legimus, genibus poſitis, oraſſe ad Patrem: & huc etiam ſpectat manuum, vel oculorum eleuatio, quam in oratione commendat Paulus 1. ad Timoth. 2. & ſæpe Scriptura, iuxta illud, Pſal. 141. Eleuatio manuum mearum, *1. ad Tim. 2.* ſacrificium veſpertinum: & de Chriſto ſæpe legimus, leuaſſe oculos in cœlum ad orandum, vel gratias agendum Deo, Ioan. 11. & 17. Idemq; in hoc ipſo myſterio feciſſe conſtat ex Canone Miſſæ, & ex his, quæ ſupra diximus. Denique huc etiam ſpectat, quod ſacerdos ſit diſcooperto capite, dũ Deo ſacrificat: nam hoc etiam reuerentiæ & humilitatis ſignum eſt. Vnde Tert. in Apol. c. 30. dicit: Chriſtiani illuc (id eſt in *Tertull.* cœlum) ſuſpicientes manibus expanſis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubeſcimus peccantes ſumus. Aliæ vero ex his cæremonijs ordinantur ad cultum Sanctorum, vt inclinatio capitis ad nomen Sancti, quod in oratione profertur, &c. Aliæ ordinantur ad imaginum, aut rerum ſacrarum venerationem vt inclinatio capitis ad crucem vel imaginẽ, reuerentia ad altare: oſculum altaris, Miſſalis aut patenæ, & ſimilia: de quibus ſatis dictum eſt ſupra, de adoratione tractando. Aliæ denique ſpectant ad reuerentiam, & adorationem ipſiuſmet ſacramenti: vt eſt genuflexio coram ipſo, tunſio pectoris cum illa oratione, Agnus Dei, vel, Domine non ſum dignus: & huc etiam ſpectat antiqua illa cæremonia eleuandi ſacramentum ſtatim poſt conſecrationem, vt ab omnibus adoretur: de qua ſupra, diſputatione 65. ſectio. 1. dictum eſt. Item, ad hoc genus ſpectat ſumma diligentia, quæ adhibetur pertractando hoc ſacramentum, ne quid illius decidat, vt, non diſiungendo digitos, & caute purificando vaſa: de quibus D. Tho. *D. Thom.* hic, ad 5. & 10. Cum ergo hi omnes ſint actus veræ religionis, conſtat, conuenienter eſſe ab Eccleſia ordinatos & inſtitutos. Neq; in his omnibus aliquid ſuperſtitioſum oſtendi poteſt, ſi debita intentione fiant, prout ab Eccleſia inſtitutum eſt vt fiant, & in ſuperioribus eſt declaratum: de varijs generibus adorationum tractando.

Tertio ſunt aliæ ceremoniæ, quæ ſpecialiter ſunt propter ſignificationem inſtitutæ, non quod non pertineant etiam ad ornatum: neq; quod cultum etiam aliquem non contineant: ſed, quod principaliter propter ſignificationem ordinatæ ſint. Hæc autem ſignificatio duplex diſtingui poteſt, vt in ſimilibus ſæpe viſum eſt in ſuperioribus: vna eſt moralis, alia myſtica. Prior communis eſt omnibus cæremonijs ſecundo loco numeratis: nam eſſe ſignum morale nihil aliud eſt, quam eſſe id, quo exterius indicamus bonum interioris animi motum ſeu affectum: omnis autem adoratio exterior, eſt ſignum interioris reuerentiæ & affectus: & ita de cæremonijs habentibus hanc ſolam ſignificationem, nihil in ſpeciali dicere oportet: ſolum de aliquibus, quę inſigniores eſſe videntur, pauca notanda ſunt. Prima ac præcipua eſt eleuatio panis & vini conſecrandi, oculis & manibus ad Deum eleuatis: quæ cæremonia eſt valde vſitata in ſacrificijs: vt patet Leuit. 8. &c. nam eſt aptiſsima ad ſignificandam oblationem, quę fit Deo, & qua homo ſe totum Deo offert, per ſacrificium eſt. Secunda eſt, tunſio pectoris, quæ ſignum

eſt veluti naturale interioris contritionis : nam & publicanus ille percutiebat pectus ſuum, Lucæ 18. & capite 23. Alij reuertebantur percutiones pectora ſua. Vnde Auguſt. Pſal. 146. Significamus, nos cor cōterere, vt à Domino dirigatur : & lib. 50. Homiliar. Homil. vltim. c. 8. Quotidie tundimus pectora, quod nos quoq; Antiſtites ad altare aſsiſtentes cum omnibus facimus: & Nicolaus I. ad conſult. Bulgar. capit. 54. Pectus percutimus ſignantes, quod nequiter egimus, diſplicere nobis. Tertia cæremonia eſt, oſculum quod ſub duplici ſignificatione morali datur in Miſſa. Vna eſt ſignificatio reuerentiæ: & hoc modo oſculatur ſacerdos ſacras veſtes, cum illis induitur, altare in principio : & in fine Miſſæ: & Miſſale, finito Euangelio : & miniſter vel diaconus oſculatur manum ſacerdotis.

Nicol.

Alia ſignificatio eſt amoris, vel beneuolentiæ : & huiuſmodi eſt oſculum pacis, quæ aſt antiquiſsima cæremonia, vt conſtat ex antiquis Liturgijs, & ex Cyrillo. Catecheſ. 5. Miſtagog. Chryſoſtomo, Homil. 77. in Ioannem, & lib. 1. de Compunct. cordis: & Hom. de Prodit. Iudæ, & 51. ad Populum: & ex Tertulliano, libro de Oration. capit. vlt. Iuſtin. Apolog. 2. Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarchia, capit. tertio. Qui omnes explicant, hoc ſigno iudicari animorum conſenſionem & vnitatem. Vnde, quamuis Innocentius I. epiſtola prima, capitulo primo, aliam ſignificationem aſsignet : ſcilicet pacis oſculum dari poſt confecta myſteria, vt appareat, populum ad omnia quæ in myſterijs aguntur, ſuum præbuiſſe conſenſum : non tamen excludit priorem ſignificationem, quæ maxime propria atque moralis videtur. In quacunque autem harum ſignificationum, eſt hæc cæremonia aptiſsima: &, ne aliquid indecentiæ continere videatur, cautum eſt : vt viri laici laicos, fœminæ fœminas oſcularentur, vt eſt apud Clementem, libro 8. Conſtit. capitulo 11. iam vero, quia malitia nimium excreuit, & charitas refrixit, oſculum non proxime datur oris tactu, ſed media imagine, aut alia re ſacra: de quo Gabriel, lectione 81. in Canonem.

Cyrillus. Chryſoſt. Tertullian. Iuſtinus. Dionyſ. Innocen I. Gabriel.

Alia ſignificatio harum cæremoniarū eſt myſtica: de qua etiam ex ſupra dictis ſatis conſtat, per ſe loquendo, licitam eſſe, & conuenientem, ſi debito modo fiat : nam homines his ſenſibilibus ſignis mouentur ad ſpiritualem cognitionem, vel conſiderationē. In particulari vero, prima cæremonia in hoc genere eſſe videtur: miſtio aquæ & vini, de qua ſatis dictum eſt ſupra, cum de materia remota huius ſacramenti ageremus. Secunda eſt manuum ſeu digitorum ablutio : bis enim ſacerdos manus abluere præcipitur. Primo ante Miſſam, cum accedit ad veſtes ſacras induendas: & hæc ablutio primario ordinatur ad munditiam corporalem ipſarū manuum, quæ etiam neceſſaria eſt ad decenter tractandum hoc ſacramentum : & de hac loqui videtur Chryſoſ. cum dicit, Hom. 61. ad popul. Dic mihi, illotis manibus, ad ſacrificium eligeres accedere? Non puto. Nec tamen ab illa ablutione excluditur ſpiritualis ſignificatio: & ideo illi adiungitur oratio, qua ſpiritus & corporis munditia poſtulatur ad digne miniſtrandū ac ſeruiendum Deo. Altera ablutio eſt, de qua nunc agimus: quæ fit poſt priorem oblationem ante ſacrificium: de qua tractans Cyril. Catech. 5. myſtag. expreſſe dicit, non eſſe ad abluendas corporis ſordes, ſed in ſymbolum, oportere nos à peccatis omnibus mundari. Additque Diuus Thomas hic ad 1. non integras manus, ſed digitorum ſummitates ablui, ad ſignificandum, non tantum grauiora : ſed etiam leuiſsima peccata eſſe tollenda, quod ſumptum eſt ex Dionyſ c. 3. de Eccleſ. Hierar. vbi huius ablutionis, & ſignificationis eius expreſſe meminit, & Clemens lib. 8. Conſtit. cap. 15. & eadem cæremonia reperitur in antiquis Liturgijs. Tertio loco numerari poteſt illa manuum extenſio, quæ fit ſuper oblata, dum recitatur illa oratio. Hanc igitur oblationē ſeruitutis noſtræ, &c. de qua nihil in particulari dictum reperio, neq; in antiquis, neq; in recentioribus authoribus, quamuis plures conſuluerim. Vnde non videntur intellexiſſe, continere ſingularem aliquam ſignificationem myſticam, ſed ſolum grauem quandam & reuerentem demonſtrationem ſacrificij, correſpōdentem illi ſigno demonſtratiuo (Hanc igitur.) Addere vero poſſumus, illam eſſe veluti quandam manuum impoſitionem, per quam ſignificari ſolet, vel diuina protectio, vel efficacia diuinæ gratiæ : quia ergo in illa oratione peculiariter poſtulatur hæc, protectio diuina per eam oblationem, ideo ſacerdos, dū ita orat, veluti manus imponit ſuper oblata. Vel etiam ſignificatur, ſacrificium hoc eſſe holocauſtum & hoſtiam pacificam ac pro peccato ſufficientiſsimam ad placandum Dominum, præfiguratam, Leuit. 1. 3. & 4. vbi de holocauſto dicitur, quod ſit maſculum immaculatum, Ponetq; manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit. Quarto loco numerari poſſunt omnes illæ cæremoniæ, quas ſacerdos in ipſa conſecratione, ad Chriſti imitationem facit, accipiendo panem & calicem in manus, eleuando oculos in cœlum, & benedicendo oblata: nam his omnibus ſignificari intenditur, ſacerdotem induere Chriſti perſonam ad conficienda myſteria ſeu factum Chriſti imitari. Solum eſt obſeruandum, in huiuſmodi actione, quantum fieri poteſt, opere ipſo imitari ſacerdotem, quod verbis profert: id tamen non potuit in omnibus ſeruari, neq; ſemper cum perfecta ſimilitudine, ſed cum proportione: cum enim dicit, Eleuatis oculis, &, Accepit panem, vel calicem in manus, poteſt hæc ad literam imitari, atque ita facit: cū autem dicit (Benedixit) certum eſt, non imitari ad literam Chriſti factum : nam Chriſtus non fecit ſignū crucis ſuper panem, vel calicem ſicut facit ſacerdos: imo, cum non conſtet, qualis fuerit illa benedictio Chriſti, non potuit eadem à ſacerdote exerceri : fit ergo cum quadam proportione, vtendo meliori magisq; ſacro ac religioſo vſu benedictionis, quem nunc habemus, in commemorationem eius, quam Chriſtus adhibuit. Quando vero ſacerdos dicit illa verba: Fregit, deditq; diſcipulis ſuis; nullam actionē eis correſpondentem exercet : quia reuera actiones illis verbis ſignificatæ non fuerunt in ipſomet actu cōſecrationis à Chriſto exhibitæ, ſed vel per anticipationem, vel per recapitulationem poſitæ ſunt : actio enim dandi, ſine dubio fuit poſterior conſecratione: de actione vero frangendi dubia res eſt, an anteceſſerit, vel ſubſecuta fuerit de qua re ſatis ſupra diximus agentes de forma huius ſacramenti. Quinto loco poni poteſt, quod Sacerdos brachia extendit poſt conſecrationem in repræſentationem crucifixionis Chriſti, vt meminit hic D. Thomas ad 5. ſed hæc cæremonia iam non eſt in vſu. Sexta & vna ex præcipuis cæremonijs, eſt fractio hoſtiæ: de qua agit D. Tho. hic, arg. 7. & 8. in ſolutione ad 7. triplicem ſignificationem huius fractionis adducit ex Dionyſio: ex quo conſtat, cæremoniam hanc eſſe antiquiſſimam. Eiuſdem fractionis meminit Chryſoſt. Hom. 24. in 1. ad Corint. explicans illa verba Pauli, Panis quem frangimus; & ex eo ſignificatio ſumi poteſt valde diuerſa à prima, quam hic ponit D. Th. dicens, illa fractione ſignificari diuiſionem corporis Chriſti, quæ facta eſt in paſsione: quod intelligendum eſt, vel de diuiſione animæ & corporis: vel de diuiſione corporis, quæ facta eſt, flagellis, clauis, ſpinis, & lancea, quoad partes ſimilares, ſine oſsium confractione: Chryſoſtomus vero ait, hac fractione ſignificari, voluiſſe Chriſtum in ſacramento pati, quod in cruce paſſus non eſt, tamen, quia Chriſtus in ſe reuera nihil patitur : quando hoſtia frangitur, dicere poſſumus, hac fractione ſignificari, quod, ſicut ipſa fit in ſpeciebus corpore Chriſti manente integro, ita licet caro eius exterior in paſsione diuiſa fuerit, tamen oſſa eius

Chryſoſt. Cyrillus. D. Thom. Clemens. Obſeruandum. Dubium. D. Thom. Chryſoſt.

eius infracta, & robur eius plane integrum, ac perſona eius omnino intacta, permanſerunt.

In ſolutione vero ad octauum argumentum, reddit, vt vidimus, Diuus Thomas rationem, cur hoc Euchariſtiæ ſacramentum in tres partes diuidatur, ſignificationem myſticam declarando: ſupponit tamen; olim fuiſſe in vſu, vt ex illis partibus vna comederetur à ſacerdote: alia vſque ad finem Miſſæ reſeruaretur: quod tamen iam non eſt in vſu, vt idem D. Thomas notauit. Alia de hac cæremonia & ſignificatione eius videri poſſunt apud Sergium Papam in ca. Triforme, de Conſecr. d. 2. & Iuonem lib. 1. de ſacram. Euchariſt. cap. 18. Innocent. lib. 6. de hoc myſt. ca. 13. Raban. l. 1. de inſtitut. Cleric. ca. vlt. & Guitmund. lib. 1. contra Bereng. Septima cæremonia eſt miſtionis particulæ corporis Domini cum ſanguine, quam tangit hic D. Thom. ad 9. dicens, poſſe per illam particulam ſignari, vel eos, qui adhuc in vita ſunt participes paſsionis Chriſti: vel eos quorum corpora iam ſunt in plena beatitudine: communiter vero cenſetur per hanc miſtionem, reſurrectionem Chriſti Domini ſignificari, vt videre licet in citatis authoribus, & Micrologo, ca. 18. & Ama. li. 3. c. 31. & de hac miſtione fit mentio in Concilio Tolet. IV. Can. 17. Vnde recte aduertit D. Thom. hic, non eſſe hanc miſtionem eam, quæ prohibetur in cap. Cum omne crimen, de Conſecr. d. 2. & Con. Brachar. III. Can. 1. Sed ibi prohibetur miſtio ſeu intinctio panis, quæ à quibuſdam fiebat ad communicandam plebem, & dicebatur fieri ad ſupplementum communionis. De qua re iterum in ſuperioribus dictum eſt.

D. Thom. *Sergius Pap.* *Iuo.* *Innocen.* *Raban.* *Guitmun.* *Microlog.* *Amalar.* *Tolet. IV.* *Brachar.*

Octauo loco ponere poſſumus, multiplicem vſum ſigni crucis: nunc circa ipſummet ſacerdotem: nunc circa populum, eum benedicendo: nunc circa librum, vel circa altare, ac demum ſuper oblata ante & poſt conſecrationem. De quibus omnibus non eſt nũc ſigillatim dicendum: ſupponimus enim, vſum ſigni crucis religioſum, ſanctumque eſſe: tum ad commemorationem paſsionis Chriſti: tum etiam ad impetrandum aliquid à Deo, intuitu illius paſſionis, & præſertim ad animæ cuſtodiam, & ad dæmones fugandos, de qua re late diſſeruimus in primo tomo, agentes de vſu, & adoratione crucis. His ergo de cauſis, vſus ſigni crucis tam frequenter adhibetur in hoc ſacro miniſterio; quod eſſe antiquiſsimum conſtat ex omnibus Liturgijs, & ex Baſilio; libro de Spiritu ſancto, cap. 27. Chryſoſtomo Homil. 55. in Matth. Auguſt. tract. 118. in Ioan. & ſer. 18. de tempore, & 19. de Sanctis, & Cyprian. ſerm. de baptiſmo Chriſti: quibus locis non tantum de hoc ſacrificio, ſed etiam de cæteris rebus ſacris loquuntur. Omiſsis autem benedictionibus, quæ per hoc ſignum fiunt circa Sacerdotem, vel res alias, quæ non habent peculiare myſterium præter inuocationem diuinam aut commemorationem mortis Chriſti: circa eas, quæ fiunt ſuper oblata, eſt in primis conſiderandum, nunquam fieri huiuſmodi ſigna in numero pari, ſed, aut ſemel, aut ter, aut quinquies. Semel (ait Microlog. c. 14.) propter eſſentiæ vnitatem. Ter propter Trinitatem perſonarum. Quinquies propter quinq; vulnera Chriſti Domini & expreſſam repræſentationem paſſionis eius. Fiunt autem huiuſmodi benedictiones propter iugem commemorationem eiuſdem paſsionis Chriſti: & propter multiplicem fructum ab illa percipiendum, & propter alias ſignificationes myſticas, quas late perſequitur hic D. Thom. in ſolutione ad 3. & Innoc. lib. 3. de hoc myſt. c. 11. & Alcuin. ca. de Celebrat. Miſſ. & Amal. lib. 3. de Eccleſ. Officijs, c. 24. Addit vero D. Tho. hic in arg. 4. difficultatem ex verbis Pauli, ad Hec. 7. Qui maior eſt, à minori non benedicitur. Vnde videtur conueniens non eſſe, quod poſt conſecrationem Sacerdos ſignum crucis faciat ſuper oblata, quaſi Chriſtum ipſum benedicat. Reſpondet autem, poſt conſecrationem non vti Sacerdotem ſigno crucis ſuper oblata ad benedicendum, ſed tantum ad commemorandam Chriſti paſsionem & modum eius, ac virtutem crucis.

Effectus ſigni crucis. *Baſilius.* *Chryſoſt.* *D. Thom.* *Innocent.*

Vltimo loco annotari poſſunt aliquæ cæremoniæ, quæ ſpecialiter adhiberi ſolent in Miſsis ſolemnioribus, vel in alijs peculiaribus Eccleſiaſticis temporibus: vt in Quadrageſima, & præſertim in hebdomada ſancta: in quatuor temporibus: & vigilijs: in diebus Rogationum ſeu ſtationum: ac denique in Miſsis defunctorum. Sed de his omnibus in particulari tractare, non eſt noſtri inſtituti, ſed videri poſſunt authores ſæpe citati, qui de his ritibus copioſe ſcribunt. In communi vero omnes illæ cæremoniæ reducuntur ad tria capita à nobis diſtincta. Nam propter primam cauſam, ſcilicet, propter decentem ornatum, & ob maiorem ſolemnitatem adhibentur in Miſſa ſolemni cantus, de quo ſupra dictum eſt, inſtrumenta Muſica, quorum vſus antiquus ſatis eſt in Eccleſia ſaltem à temporibus Vitaliani Papæ, vt Platina & alij colligunt ex Pontificali Damaſi. De quo illud ſtatuit Concil. Tridentin. loco ſæpe citato, Ab Eccleſijs eas muſicas, vbi, ſiue organo, ſiue cantu, laſciuum aut impurum aliquod miſcetur, arcendas eſſe. Significans, inſtrumenta muſica, ſi debita grauitate eis vtamur, retinenda eſſe in diuinis officijs; quia & deuotionem excitant, & ſolemnitatem augent, & commendant. Vnde, & eorum exemplum in veteri teſtamento habemus. Præterea huc etiam ſpectat thuribili, incenſi, & thurificationis vſus, quem eſſe antiquiſsimum conſtat ex Damaſo in vita Sotheris, & Sylueſtri, vbi inter alia vaſa ſacra numerat thuribula, thymiamametaria: & in antiquis liturgijs, fit mentio thuris & thurificationis, quæ fit ad altare: & apud Dionyſium cap. 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. imo in canonib. Apoſtolorum cap. 3. alias 4. inter ea quæ offerre licet ad altare, numeratur thymiama ſeu incenſum, de quo Diuus Thomas, ad ſecundum ait; primo & per ſe pertinere ad reuerentiam huius ſacramenti, vt, ſi contingat eſſe prauum odorem, etiam in corporali loco, depellatur: ſecundo vero pertinere ad repræſentandum effectum gratiæ, cuius egregius odor in Chriſto pleniſsime fuit, & ab illo ad alios deriuatur, & ideo, inquit, thurificato altari, omnes alij thurificantur: nam altare Chriſtum ſignificat: quamuis etiam ipſum thuribulum, Chriſtum ipſum ſignificare poſsit; teſte Auguſtin. homil. 6. in Apocalyp. & ſerm. 98. de tempore. Vnde hæc cæremonia etiam ad ſecundum & tertium caput pertinere poteſt: nam hæc ſæpe coniuncta ſunt. Denique ad hoc caput ſpectat apparatus plurium miniſtrorum, vt Diaconi, Subdiaconi, &c. de quibus aliqua attingemus infra, in diſputatione de miniſtro. Et huc etiam ſpectat, quod in Miſſa ſolemni Sacerdote procedente ad altare miniſtri procedunt cum lumine, vt etiam in liturgia Chryſoſtomi habetur: in quo etiam aliqua ſignificatio myſtica continetur: ſcilicet, quod lucernæ modo debet Eccleſiaſtici virtutum ſplendore lucere, & ſimilia. Vnde, vt dicebam, plures ex his cæremonijs, pertinent etiam ad ſecundum & tertium caput: nam ad cultum & reuerentiam Dei, & ipſius ſacramenti ſpectant, & ad augendam deuotionem, & orationem fidelium: ad quod etiam ſpecialiter ordinantur ſtationes ſeu proceſsiones, quæ diebus Dominicis, vel alijs ſolemnioribus ante Miſſam diei fieri ſolent, & alia ſimilia: multa denique pertinent ad aliquam ſignificationem ſacram ſpiritualium rerum, vel etiam ad aliquam efficiam, vt ſpecialiter creditur de aſperſione aquæ benedictæ, quæ diebus etiam Dominicis ante Miſſam ſolemnem fieri ſolet. De qua re alibi latius dicemus, & de his omnibus latius videri poteſt Duran. d. lib. 1. de Ritib. Eccleſ. cap. 89. & 10. & 13. & libro 2. cap. 10. & 11.

Annotanda. *Platina.* *Conc. Trid.* *Damaſus.* *Dionyſ.* *D. Thom.* *Auguſt.* *Chryſoſt.*

SECTIO II.

Vtrum teneatur ſacerdos ex præcepto omnes Miſſæ cæremonias ſeruare, quæ in actione conſiſtunt.

HAec quæſtio eadem proportione expedienda eſt, qua ſimilem tractauimus de ijs, quæ in Miſſa ſunt dicenda, diſputatione præcedenti. Primo itaq; certum eſt, latum eſſe ab Eccleſia præceptum ſeruandi ritum ab ipſa inſtitutum in Miſſæ celebratione, non ſolum quoad verba, ſed etiam quoad actiones. Nam Concilium Tridentinum dicto capitul. ſeſſione 22. & Pius Quintus in Miſſali, de hoc etiam ritu diſerte loquuntur: & rationes ſupra factæ non minus procedunt de actionibus, quam de verbis: ſcilicet, quia ita expedit, vt omnia ordinate fiant in tam graui miniſterio, & vt ſuperſtitiones vitentur. *Aduertendum.* *Conc. Trid.*

Secundo eſt certum, hoc præceptum dupliciter violari poſſe: ſc. vel ſolum omittendo, vel etiam addendo nouos ritus & cæremonias, præter eas, quæ ab Eccleſia approbatæ ſunt: nam præceptum non tantum eſt affirmatiuum, ſed etiam excluſiuum, vt ſic dicam. Vnde Pius Quintus diſtinctè prohibet, addere, tam alias cæremonias, quā alias preces: & Con. Triden. ſimiliter dicit, Ne ritus alios, aut alias cæremonias & preces, &c. & in ſpecie prohibet ritum vtendi certo candelarū numero, tanquam continente aliquid efficaciæ, vel myſterij. Vnde etiam fit hunc modum tranſgrediendi hanc legem per additionem nouorum rituum, eſſe ex ſe grauiorem, & maioribus periculis expoſitum; ſicut dictum eſt de verbis, & propter eaſdem rationes. *Pius. V.* *Conc. Trid.*

3. Concluſ. Tertio dicendum eſt, hoc peccatum ex genere ſuo mortale eſſe: tamen ex leuitate materię, vel inaduertentia poſſe eſſe veniale. Probatur eadem ratione, qua de verbis idem aſſeruimus. Et quidem, quando peccatur per additionem, ſi id reuera fiat, animo immutandi vel addendi nouum ritum, pertinentem ad nouum modum cultus vel adorationis, qui non eſt in vſu Eccleſiæ, vel ad ſpecialem ſignificationem myſticam ab Eccleſia non ſtatutam; regulariter loquendo, ſemper erit peccatum graue, quia eſt materia grauis ſuperſtitionis; eo quod fit in publico & grauiſſimo miniſterio Eccleſiaſtico: vnde ex ſe ſcandalum inducet. Si autem hoc non fiat animo inducendi nouum omnino ritum, ſed ex peculiari deuotione aliquis faciat actionem aliquam: ex ſe bonam & religioſam, non tamen in ritu Miſſæ contentam, quamuis indiſcrete faciat, & venialiter etiam peccet (ſi ob aliquam ignorantiam non excuſetur) tamen non peccabit mortaliter: quia ſine dubio materia leuis eſt. Atque idem fere iudicium eſt de omiſſione: nam, ſi ſolum ſit in aliqua re pertinente ad conuenientem modum agendi, regulariter non videtur mortale peccatum: ſi autem omiſſio ſit alicuius cæremoniæ grauioris, continentisq; ſpecialem ſignificationem, materia erit grauis, vt, ſi quis omitteret miſtionem, aquæ & vini, fractionem hoſtiæ, aut miſtionem, vel ſigna omnia vel plura, quæ fiunt ſuper oblata, vel alia huiuſmodi.

Quæſito ſatisfit. Solum in hoc ſecundo genere peccandi per omiſſionem, inquiri poteſt, an propter impotentiam excuſari poſſit à culpa talis omiſſio, vt, v.g. ſi quis miſtionem aquæ omittat, quia illam non habet, &c. In quo dicendum eſt, dupliciter hoc accidere poſſe: primo, vt impotentia præuiſa ſit ante inchoatam Miſſam: ſecundo, vt bona fide Miſſa incepta, poſtea vero eo tempore, quo facienda eſt cæremonia, cognoſcatur impotentia. Quando cōtingit priori modo, regulariter loquendo, potius eſt omittenda Miſſa, quam cum tali defectu dicenda, niſi intercedat ſpecialis diſpenſatio: quia actio, quæ non poteſt debito modo fieri, potius omittenda eſt, quam indebite exercenda: hoc autem moraliter eſt intelligendum, conſiderata rei grauitate, & neceſſitate dicendi ſacrum, ſeu incommodo, quod ex eius omiſſione conſequi poteſt, & præſertim verum habet in his cæremonijs, quæ vel proxime ad ſubſtantiales accedunt, vt ſunt miſtio aquæ, panis azymus, fractio ſacramenti, & miſtio: vel ſi etiam ſint adeo publicæ & ſolemnes, vt ſine ſcandalo omitti nō poſſint, vt ſunt eleuatio ſacramenti, dicere Miſſam ſtando, & non ſedendo, vel ſimiles. In his tamen, cum ſint de iure poſitiuo, cadere poſſet diſpenſatio ex rationabili cauſa: & præcauendo, vt in illius vſu nullum ſit ſcandalum: ſecus vero eſt in alijs, quæ ſubſtantialia ſunt, vel ita proxima, vt iure diuino cenſeantur neceſſaria, vt eſt conſecratio vtriuſque ſpeciei, & conſumptio: de quibus ſupra dictum eſt. At vero, ſi defectus ſeu impotentia non ſit præuiſa ante inchoatam Miſſam, poteſt ordinarie ſeruari regula, quæ ex D. Tho. art. ſequenti ad ſecundum ſumitur: quod ſi impotentia præuidetur poſt cōſecrationem, & abſoluendum eſt ſacrificium, quia, cum ſacrificium ſit ſubſtantialiter inchoatum, non debet, propter accidentalem ritum, imperfectum dimitti. At vero, ſi antea cognoſcatur, & cæremonia grauis ſit, omittendum eſt ſacrificium: quia, cum nondum ſit ſubſtantialiter inchoatum, potius eſt omittendum, quam in debito modo faciendum: vt verbi gratia, ſi tempore oblationis calicis ſacerdos intelligat, deeſſe aquam, & nō poſſit expectare, donec afferatur, potius debet omittere, quam vlterius progredi, aut conſecrare ſine miſtione aquæ: quia, iuxta ritum Eccleſiæ, illa cenſetur res valde grauis, ſi autem res eſſet leuior, prudenter penſandum eſt, quod videatur maius incommodum, aut miniſterium inchoatum relinquere, aut cum illo defectu perficere, & ſi vnuſquiſq; in eo caſu id faciat, quod magis expedire cenſuerit, non peccabit. Illud ſolum præ oculis habendum eſt, vt ſcandalum ſemper caueatur.

Supererat hic dicendum de ritu celebrandi cum vno vel multis miniſtris, quod hic D. Thomas tangit in ſolutione ad 12. de hoc autem dicemus commodius infra, ſpeciali diſputatione de obligationibus miniſtrorum. Quod vero D. Thomas attingit in ſolutione ad 11. de reſeruatione huius ſacramenti: tractatum late eſt ſupra diſputando de permanente præſentia Chriſti in hoc ſacramento, & de vſu eius, atque ita explicata ſunt omnia, quæ D. Thom. tangit in articulo. *D. Thom.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum poſſit ſufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius ſacramenti occurrentibus, ſtatuta Eccleſiæ obſeruando.

AD ſextum ſic proceditur. *Videtur, quod non poſſit ſufficienter occurri defectibus, qui circa celebrationem huius ſacramenti occurrunt, ſtatuta Eccleſiæ obſeruando. Contingit enim quandoque, quod ſacerdos ante conſecrationem, vel poſt, moritur vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne ſacramentum ſumere poſſit, & Miſſam perficere. Ergo videtur, quod non poſſit impleri ſtatutum Eccleſiæ, quo præcipitur, quod ſacerdos conſecrans ſuo ſacrificio communicet.* *4 d 13 in expoſit lit.*

2. *Præterea, Contingit quandoque, quod ſacerdos ante conſecrationem, vel poſt recolit, ſe aliquid comediſſe vel bibiſſe, vel etiam alicui peccato mortali ſubiacere, vel etiam excommunicationi: cuius prius memoriam non habeat: neceſſe eſt ergo, quod ille, qui eſt in tali articulo conſtitutus, peccet mortaliter, contra ſtatutum Eccleſiæ faciens ſiue ſumat, ſiue non ſumat.*

3. *Præterea, Contingit quandoque, quod in calicem muſca vel aranea, vel aliquod animal venenoſum cadit poſt conſecrationem: vel etiam cognoſcit ſacerdos, calici venenum eſſe*

eſſe immiſſum ab aliquo maleuolo, cauſa occidendi ipſum. In quo caſu, ſi ſumat, videtur mortaliter peccare, ſe occidendo, vel Deum tentando: ſimiliter, ſi non ſumat, peccat contra ſtatutum Eccleſiæ faciens. Ergo videtur eſſe perplexus, & ſubiectus neceſſitati peccandi, quod eſt inconueniens.

4. Præterea, Contingit quandoq; quod per negligentiam miniſtri, aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc ſacerdos aduertit. Ergo in hoc etiam caſu videtur eſſe perplexus, ſiue ſumat corpus ſine ſanguine (quaſi imperfectum faciens* ſacramentum) ſiue non ſumat, nec corpus nec ſanguinem.

Alias ſacrificium.

5. Præterea, Contingit quandoq; quod ſacerdos non recolit, ſe dixiſſe verba conſecrationis, vel etiam alia, quæ in celebratione huius ſacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc caſu, ſiue reiteret verba ſuper eandem materiam, quæ forte iam dixerat, ſiue vtatur pane & vino non conſecratis, quaſi conſecratis.

6. Præterea, Contingit quandoq; propter frigus, quod ſacerdoti dilabitur hoſtia in calicem ſiue ante fractionem, ſiue poſt. In hoc ergo caſu non poterit ſacerdos ritum Eccleſiæ implere, vel de ipſa fractione, vel etiam de hoc, quod ſola tertia pars mittatur in calicem.

7. Præterea, Contingit quandoq; quod per negligentiam ſacerdotis ſanguis Chriſti effunditur, vel etiam, quod ſacerdos ſacramentum ſumptum vomit, aut etiam, quod hoſtiæ conſecratæ tamdiu conſeruantur, vt putrefiant, vel etiam à muribus corrodantur, vel etiam qualitercunq; perdantur. In quibus caſibus non videtur poſſe huic ſacramento debita reuerentia exhiberi ſecundum Eccleſiæ ſtatuta. Non videtur ergo, quod his defectibus, ſeu periculis occurri poſſit, ſaluis Eccleſiæ ſtatutis.

Sed contra eſt, quod, ſicut Deus, ità Eccleſia non præcipit aliquid impoſſibile.

Reſpondeo dicendum, quod periculis, ſeu defectibus circa hoc ſacramentum contingentibus dupliciter poteſt occurri. Vno modo præueniendo, ne ſcil. periculum accidat. Alio modo, ſubſequendo, vt ſcil. id, quod accidit, emendetur, vel adhibendo remedium, vel ſaltem per pœnitentiam eius, qui negligenter egit circa hoc ſacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod ſi Sacerdos morte aut infirmitate graui occupetur ante conſecrationem corporis & ſanguinis Domini, non oporteat, vt per alium ſuppleatur. Si vero, incepta conſecratione, hoc acciderit [puta, conſecrato corpore ante conſecrationem ſanguinis, vel etiam conſecrato vtroque] debet Miſſæ celebritas per alium expleri. Vnde, vt habetur in Decretis. 7. quæſtione prima, capitulo Nihil, in Toletano* Concilio legitur: Cenſuimus conuenire, vt, cum ſacerdotibus Miſſarum tempore myſteria ſacra conſecrantur, ſi ægritudinis accidat cuiuslibet euentus, quo cœptum nequeat expleri myſterium, ſit liberum Epiſcopo, vel Presbytero alteri, conſecrationem exequi incepti officij. Non enim aliud competit ad ſupplementum initiatis myſterijs, quàm vt, aut incipientis, aut ſubſequentis benedictione ſint completa Sacerdotis: quia nec perfecta videri poſſunt, niſi perfecto ordine compleantur. Cum enim ſimus omnes vnum in CHRISTO, nihil contrarium diuerſitas perſonarum format, vbi efficaciam proſperitatis vnitas fidei repræſentat. Ne tamen, naturæ quod languidioris cauſa conſulitur, in præſumptionis perniciem conuertatur, nullus abſque præuentu patentis moleſtiæ, miniſter vel ſacerdos cum cœperit, imperfecta officia præſumat omnino relinquere: ſi quis hoc temerarie præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.

Concil VII. Tolet. can 1. vel 2 ſecundum diuerſos codices. Et habetur, 7. q. 1. c. Nihil.

Ad ſecundum dicendum, quod vbi difficultas occurrit, ſemper eſt accipiendum illud, quod habet minus de periculo. Maxime autem periculoſum circa hoc Sacramentum eſt, quod eſt contra perfectionem huius Sacramenti, quia hoc eſt immane ſacrilegium. Minus autem eſt illud, quod pertinet ad qualitatem ſumentis. Et ideo, ſi Sacerdos poſt conſecrationem inceptam, recordetur ſe aliquid comediſſe, vel bibiſſe, nihilominus debet perficere ſacramentum, & ſumere Sacramentum. Similiter, ſi recordetur, ſe peccatum aliquod commiſiſſe, debet pœnitere cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi, & ſic non indigne, ſed fructuoſe ſumet Sacramentum. Et eadem ratio eſt, ſi meminerit ſe excommunicationi cuicunque ſubiacere; debet enim aſſumere propoſitum humiliter abſolutionem petendi, & ſic per inuiſibilem pontificem IESVM CHRISTVM abſolutionem conſequitur, quantum ad hunc actum, quod peragat diuina myſteria. Si vero ante conſecrationem alicuius prædictorum ſit memor, tutius reputarem, maxime in caſu manducationis, & excommunicationis, quod Miſſam inceptam deſerat, niſi graue ſcandalum timeretur.

Ad tertium dicendum, quod ſi muſca vel aranea in calicem ante conſecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit eſſe immiſſum, debet effundi, &, abluto calice denuo aliud vinum poni conſecrandum. Si vero aliquid horum poſt conſecrationem acciderit, debet animal caute capi & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in ſacrarium mitti. Si vero venenum ibi eſſe deprehenderit immiſſum, nullo modo debet ſumere, nec alij dare, ne calix vitæ vertatur in mortem: ſed debet diligenter in aliquo vaſculo ad hoc apto cum reliquijs conſeruari. Et, ne ſacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in calicem, & denuo reſumere à conſecratione ſanguinis & ſacrificium perficere.

Ad quartum dicendum, quod, ſi Sacerdos ante conſecrationem ſanguinis, & poſt conſecrationem corporis percipiat, aut vinũ, aut aquam non eſſe in calice, debet ſtatim apponere, & conſecrare. Si vero poſt conſecrationis verba perceperit, quod aqua deſit, debet nihilominus procedere, quia impoſitio aquæ (vt ſupra dictum eſt*) non eſt de neceſſitate Sacramenti. Debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam conſecrato miſceri, quia ſequeretur corruptio Sacramenti pro aliqua parte; vt ſupra dictum eſt. * Si vero percipiat poſt verba conſecrationis quod vinum non fuerit poſitum in calicem, ſi quidem hoc percipiat ante ſumptionem corporis, debet, poſita aqua, ſi ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & ſumere à verbis conſecrationis ſanguinis. Si vero hoc perceperit poſt ſumptionem corporis, aliam hoſtiam apponere debet iterum conſecrandam ſimul cum ſanguine. Quod ideo dico, quia ſi diceret ſola verba conſecrationis ſanguinis, non ſeruaretur debitus ordo conſecrandi, & ſicut dicitur * in prædicto canone Toletani Concilij, perfecta videri non poſſunt ſacrificia, niſi perfecto ordine compleantur. Si vero inciperet à conſecratione ſanguinis, & repeteret omnia verba conſequentia, non competeret, niſi adeſſet hoſtia conſecrata: cum in illis verbis occurrant quædam dicenda & fienda non ſolum circa ſanguinem, ſed etiam circa corpus. Et debet in fine iterum ſumere hoſtiam conſecratam & ſanguinem; non obſtante etiam ſi prius ſumpſerit aquam, quæ erat in calice: quia præceptum de perfectione, vel de perceptione huius Sacramenti maioris eſt ponderis, quam præceptum, quod hoc Sacramentum à ieiunis ſumatur, vt ſupra dictum eſt. *

q. 74. art 7.

q. 77. art. 8.

In Conc. Tol. 7 can. 1 vel 2. ſecundum aliquos codices.

q. 80 ar. 8 & q. 82. art. 4.

Ad quintum dicendum, quod, licet Sacerdos non recolat, ſe dixiſſe aliqua eorum quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari; non enim, qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: niſi forte aliquid in dicendo apprehenderit ſub ratione iam dicta, ſic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde, ſi aliquis attente cogitet illud, quod dicit, non tamen cogitet, ſe dicere illud, non multum poſtea recolit ſe dixiſſe. Sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, in quantum accipitur ſub ratione præteriti, ſicut dicitur * in lib. de memoria. Si tamen ſacerdoti probabiliter cõſtet, ſe aliqua omiſiſſe, ſi quidem non ſunt de neceſſitate ſacramenti, non exiſtimo, quod propter hoc debet reſumere, immutãdo ordinem

In lib. de memoria cap 1. to 2. inter opera Ariſt.

*dinem ſacrificij: ſed debet vlterius procedere. Si vero certificetur, ſe amiſiſſe aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti, ſcil formam conſecrationis, cum forma conſecrationis ſit de neceſſitate ſacramenti, ſicut & materia, idem videtur faciendum, quod dictum eſt * in defectu materiæ, vt, ſcil. reſumatur à forma conſecrationis, & cætera, per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo ſacrificij.*

In ſolut ad 4 argu. hic in iſto artic

Ad ſextum dicendum, quod, fractio hoſtiæ conſecratæ, & quod vna ſola pars mittatur in calicem, reſpicit corpus myſticum, ſicut admixtio aquæ ſignificat populum. Et ideo horum prætermiſſio non facit imperfectionem ſacrificij, vt propter hoc ſit neceſſe aliquid reiterare circa celebrationem huius ſacramenti.

*Ad ſeptimum dicendum, quod, (ſicut legitur de conſecratione diſtin. 2. ex decreto Pij Papæ *) ſi per negligentiam aliquid de ſanguine ſtillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur. Si vero non fuerit tabula, terra radetur, & igni conſumetur, & cinis intra altare condetur, & Sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si autem ſuper altare ſtillauerit calix, ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit, quatuor diebus pœniteat. Si vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ ſtilla tetigerit, tribus vicibus lauet miniſter calice ſubtus poſito, & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur: poſſet etiam ſumi in potum à miniſtro, niſi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlterius partem illam linteaninum incidunt, & comburunt, & cinerem in altari, vel ſacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ * presbyteri. Si quis per ebrietatem, vel voracitatem Euchariſtiam euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, ſi laicus eſt; clerici, vel monachi, ſeu diaconi & presbyteri, ſeptuaginta diebus pœniteant: Epiſcopus, nonaginta. Si autem infirmitatis cauſa euomuerint, ſeptem diebus pœniteant. Et eadem diſtinctione legitur ex Concilio Arelatenſi. * Qui non bene cuſtodierit * ſacramentum, & mus, vel aliquod aliud animal, illud comederit, quadraginta diebus pœniteat: Qui autem perdiderit illud in Eccleſia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus Sacerdos, per cuius negligentiam hoſtiæ conſecratæ putreſcunt. Prædictis autem diebus debet pænitens ieiunare & à communione ceſſare. Penſatis tamen conditionibus negotij & perſonæ, poteſt minui, vel addi pœnitentiam prædictam. Hoc tamen obſeruandum eſt, quod vbicunq; ſpecies integræ inueniuntur, ſunt reuerenter conſeruandæ, vel etiam ſumendæ, quia, manentibus ſpeciebus, manet ibi corpus Chriſti, vt ſupra dictum eſt. * Ea vero in quibus inueniuntur, ſi commode fieri poteſt, ſunt comburenda, cinere in ſacrario recondito, ſicut de raſura tabulæ dictum eſt.**

De conſec. d 2 Si per negligentiam.

Ead d. 2 c. Si quis per ebrietatem.

Ead d 2 c. Qui bene nō cuſtodierit. Alias ſacrificium.

q. 87 art 5. & locū ibi citatis. In iſtius ſolutionis princ.

DISPVTATIO LXXXV.

De obligatione ſupplendi defectus inter ſacrificandum commiſſos.

DVplex obligatio hic interuenire poteſt, vna eſt præcauendi huiuſmodi defectus, antequam Miſſæ ſacrificium inchoetur, vel etiam antequam fiat: de hac nihil ferè nobis ſupereſt dicendum præter dicta in ſuperioribus, & proxime tacta in fine diſputationis præcedentis. Altera obligatio eſſe poteſt de cauendis his defectibus poſt inchoatum ſacrificium Miſſæ, vel ſupplendi illos, ſi commiſſi iam ſint. De qua re multa dicit hic D. Thomas, multaque habentur in Miſſali: vt tamen breui methodo omnia comprehendamus, reducemus hos omnes defectus ad duo capita: quidam enim ſunt in rebus ſubſtantialibus, ſub quibus comprehendo, non tantum ea, quæ in rigore eſſentialia ſunt, ſed etiam omnia, quæ pertinent ad conſummationem ſacrificij. Alij vero defectus eſſe poſſunt in ritibus mere accidentalibus.

D. Thom.

SECTIO I.

Quomodo ſint cauendi, vel ſupplendi defectus ſubſtantiales huius ſacrificij.

PRima regula certa ſit: ſi in materia vel formâ cōmiſſus ſit eſſentialis defectus, illum eſſe omninò ſupplendum. Probatur, quia facere ſacrificium mutilum & imperfectum, intrinſece malum eſt: tale autem ſacrificium imperfectum fuit eſſentialiter: ergo neceſſe eſt illud perficere, ſupplendo defectum: atq; hinc à fortiori conſtat, ſi defectus nondum ſit commiſſus, omnino præcauendum eſſe: ſi ſit in hominis poteſtate, & præuideatur, vt, verbi gratia, ſi poſt conſecrationem hoſtiæ, ante conſecrationem calicis, Sacerdos præuideat in eo non eſſe vinum, omnino debet illud apponere, priuſquam progrediatur, vt per ſe conſtat: quod ſi fingatur caſus, in quo nullo modo poſſet vinum ad manum haberi, nullo modo poteſt verba conſecrationis calicis proferre, cum materiam commodam non habeat: imo nec debet vlterius progredi, cum ſine præſentia ſanguinis vix poſſit vllam ex ſequentibus cæremoniis rite & vere peragere. Nihilominus in Miſſali Romano dicitur, in eo caſu procedendum eſſe, & Miſſam abſoluendam: ita ergo fit, tamen non eſſet facienda mentio ſanguinis, in ſignis, & aliis locis, vbi fieri ſolet. Neque tunc imputabitur ei imperfectio ſacrificij, quia, vt ſupponimus, neque illam præuidit antea, neque poſt potuit vitare. Quocirca, ſi, ante conſecrationem hoſtiæ, illum defectum, & impotentiam vitandi illum præuidiſſet, nulla ratione poſſet licite hoſtiam conſecrare: neque admittenda eſt vlla ratio vel cauſa incommodi vitandi, propter quam hoc liceat. Nulla enim eſſe poteſt, cum hoc intrinſece malum ſit. Et eadem ratione, ſi poſt conſecrationem hoſtię, præuideretur defectus aliquis non omninò eſſentialis, valde tamen grauis, vt, verbi gratia, defectus aquæ, quamuis ille vitari non poſſet, non eſſet propterea omittenda ſanguinis conſecratio in ſolo vino: quia magis neceſſarium eſt, eſſentiam ſacramenti perficere, quam cæteros defectus vitare. Imo addit D. Thom. ad 4. quod, ſi poſt conſecratum purum vinum, recordetur ſacerdos non miſcuiſſe aquam, nō debet illam poſtea miſcere, etiam ſi poſſit, Quia ſequeretur (inquit) corruptio ſacramenti pro aliqua parte, quę ratio non eſt magni momenti, nam potius aqua corrumpetur ac ſpeciebus ſacramentalibus ſicut corrumpitur à vino. Ratio ergo eſt propter reuerentiam ſacramenti: & quia iam non habet locum illi cęremonia, vt inſtituta eſt, & per hæc de aliis ſimilibus iudicandum eſt.

Prima regula certa.

Notabile.

D. Thom.

Sed circa hanc regulam inquiri poteſt primo, propter argumentum 4. D. Thom. quomodo ſupplendus ſit hic defectus: quando, verbi gratia, Sacerdos conſecrauit calicē cum ſola aqua, & poſtea ſentit defectū, nam D. Th. hic ad 4. dicit, ſi ſacerdos ante ſumptionem corporis intelligat huiuſmodi defectū, debere ſtatim vinum apponere, & ſanguinem conficere, ac ſi perficeret ſacrificium, quod eſt per ſe clarum, & omni carens difficultate, quidquid Palud. infr. citandus dicat. Si vero, ſumpto iam corpore, ſentit defectum, tunc ait D. Th. non debere ſacerdotem ſolum vinum apponere, & conſecrare, ſed iterum etiam hoſtiam apponere, & conſecrare ſimul cum ſanguine: quia alias nō ſeruaretur debitus ordo cōſecrandi. Dicitur autem in Concil. Toletan. VII. c. 1. non eſſe perfecta ſacrificia, niſi perfecto ordine compleantur: Sequela vero patet, quia, ſi ſolus ſanguis poſtea, conſecraretur abſque corpore, non poſſent conuenienter repeti omnia, quæ in Miſſa dicuntur poſt conſecrationem calicis, quam in eis multa occurrunt

Quæſitum.

Conc. Tolet. VII.

runt facienda & dicenda; non ſolum circa ſanguinem, ſed etiam circa corpus. Et hanc opinionem ſequuntur Paludan. diſtinct. 11. quæſtione. 1. articu. 2. Sylueſt. Euchariſt. 2. quæſtione decima. Et poteſt hæc opinio confirmari, quia ſi iam prior hoſtia conſecrata, conſumpta fuit, quoad illam, iam fuit omnino tranſacta actio ſacrificandi: ergo, vt poſtea poſsit ſanguis conſecrari, debet iterum conſecrata etiam corpus, ne vna ſpecies ſine alia confici & conſumi videatur. Confirmatur ſecundo authoritate Pij Quinti, in cuius Miſſali præcipitur, vt hic defectus ſuppleatur hoc modo à D. Thom. tradito. Nihilominus Scotus in 4. diſtinctione 8. quæſt. 3. dicit, etiam in hoc ſecundo caſu ſcilicet, quando conſumptum eſt corpus ſufficere, calicem iterum conſecrare, & ſtatim ſumere abſque aliarum cæremoniarum repetitione: quam opinionem docuit, vt æque probabilem D. Thom. in 4. d. 11. in expoſitione literæ circa fin. & Soto d. 13. q. 2. articu. 6. ad 4. dicit, hanc opinionem eſſe ſequendam in praxi, quando Miſſa fit in publico, propter vitandum ſcandalum: & eandem opinionem tenet Nauar. capit. 25. numer. 91. Angel. verb. Miſſa, numer. 17. Ratio huius opinionis eſt, quia hic modus eſt ſufficiens ad perficiendum ſacrificium: & alioqui eſt aptior, vt ſine ſcandalo fiat, & abſque eo, quod populus intelligat defectum: ergo. Maior patet: quia, cum iam conſecrata ſit hoſtia, & non deſit, niſi ſanguis, vt ſacrificium compleatur, ſatis erit, ſanguinis conſecrationem & ſumptionem adiungere. Quin potius, ſi vtriuſque ſpeciei conſecratio iteretur, vt D. Thomas vult, id non erit, ſacrificium prius, inchoatum perficere, ſed nouum integrum ſacrificium facere, priori imperfecto relicto. Et confirmatur, quia, ſi ante conſumptum ſacramentum percipiatur defectus, ſatis eſt, conſecrare calicem, vt D. Thomas fatetur: ergo & poſt ſumptionem corporis, patet conſequentia, quia ſi in eo caſu, repetenda ſunt omnia, quæ ſuper corpus & ſanguinem dici ſolent poſt conſecrationem, eadem ratione repetenda erunt, quæ ſuper panem & vinum dici ſolent in canone ante conſecrationem, quia etiam illa non fuerunt rite peracta, neque etiam de nouo iterari poſſunt, niſi noua hoſtia conſecranda adiungatur, quia in ſignis, quæ tunc fiunt, & verbis, quæ dicuntur, vtriuſque ſpeciei fit mentio, & vtriuſque grata oblatio, & benedictio poſtulatur: quod ſi illa priora non eſt neceſſe repetere, quia accidentalia ſunt, neque etiam erit neceſſarium repetere ſigna & verba, quæ poſt conſecrationem dicuntur, quia etiam illa ſunt accidentalia. Vnde Palud. ſupra conſequenter ait, etiam ſi prior hoſtia conſecrata conſumpta non ſit, nouam eſſe conſecrandam, quia patet in huiuſmodi euentibus ſemper eſſe neceſſarium, totum canonem iterare. Quod tamen ſine fundamento aut probatione dicit: nulla eſt enim huius neceſsitas, alioqui etiam prior oblatio, & quæ poſt illam ſequuntur, eſſent omnia iteranda. Non eſt ergo neceſſe iterare, quæ accidentalia ſunt: maxime, cum ſint rite perfecta quoad omnes actiones exteriores, & quoad omnia verba, quæ formaliter, & ex intentione proferentis vere etiam prolata ſunt, & referuntur ad verum panem & vinum conſecrandum: ergo nihil in his repetere oportet: ergo ex hoc capite non erit neceſſarium hoſtiam iterum conſecrare, ſiue illa conſumpta prius fuerit, ſiue non, in his ergo ſufficiet ſeruare regulam ab Innocentio traditam, in cap. 1. & 2. de ſacram. non iterandis, In talibus nihil eſſe iterandum, ſed caute ſupplendum, quod incaute fuerat prætermiſſum. Et per hæc reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

Paludan. *Sylueſt.* *Scotus.* *D. Thom.* *Soto.* *Nauar.* *Palud.* *Regula ab Innocentio tradita.*

Ad primam confirmationem reſpondetur, quamdiu durat actio ſacra vſque ad conſumptionem, totam cenſeri vnam moralem actionem: & ideo, quamuis poſt conſumptum corpus, ſolus calix conſecretur, non cenſetur vna ſpecies confici ſine alia, quia hæc conſecratio ſanguinis moraliter coniungitur priori conſecrationi hoſtiæ, & ex vtraque fit vna moralis actio, & vnum ſacrificium. Ex quo obiter intelligitur, ſi Sacerdos non percipiat defectum, donec Miſſam iam omnino abſoluerit, non poſſe conſecrare ſolum ſanguinem, ad integrandum prius ſacrificium: quia iam actio eſſet omnino diſtincta moraliter; nec coniungeretur cum priori ad vnum ſacrificium integrandum. Et eadem ratione non tenetur in eo caſu vtramque ſpeciem iterum conſecrare, quia per hoc etiam non redintegraret prius ſacrificium, ſed nouum omnino diſtinctum offerret, ad hoc autem non tenetur, imo nec poteſt illud offerre: quia vt ſupponimus, iam non eſt ieiunus, cum calicem aquæ ſumpſerit. Quod vero Paludanus ſupra dicit, etiam durante eodem Miſſæ Officio, ſi Sacerdos non percipiat defectum, donec aquam calicis ſumpſit, nihil debere repetere, quia iam (inquit) functus eſt officio ſuo, & quia non eſt ieiunus: hoc omnino falſum eſt, debet enim ſupplere defectum ſanguinis, vt diximus: &, donec hoc adimpleat, non eſt functus, prout debet, officio ſuo, quod vero non ſit ieiunus, nihil obſtat, vt hic D. Thomas expreſſe dixit, quia præceptum diuinum de integritate ſacrificij magis obligat, quam præceptum Eccleſiaſticum ieiune communicandi, & in hoc conueniunt omnes Doctores, addit vero Nauarr. cum alijs, ob ignorantiam, vel facilius ob inconſiderationem & perturbationem, poſſe Sacerdotem excuſari, non perficiendo ſacrificium: & ſupplendo defectum in eo caſu; quod eſt in praxi notandum, quia ſæpe talis perturbatio accidit, etiam viris doctis. Addunt denique Angel. & Sylueſt. & Direct. ſi Sacerdos, dum in ore habet potum, prius, quam deglutiat, ſentiat eſſe aquam, & non vinum, non debere conſumere, ſed in calicem mittere: & vinum aliud conſecrare & ſumere, & poſtea priorem potum conſumere. Sed hoc moraliter eſt difficillimum, & ideo ſine ſcrupulo poteſt Sacerdos ſemper deglutire potum calicis, & deinde ſeruare, quæ dicta ſunt. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, illa, quæ in Miſſali proponuntur ſub titulo De defectibus, ſolum eſſe inſtructiones quaſdam doctrinales, non vero ſpeciales conſtitutiones, inducentes nouam obligationem, ſunt autem illæ inſtructiones datæ iuxta probabilem doctrinam, non tamen magis obligant, quam res ipſæ vel doctrina, in qua fundantur.

Palud. *Angel.* *Sylueſt.*

Atque ex his conſtat, idem eſſe dicendum, ſeruata proportione, ſi ſimilis defectus circa hoſtiam contingat, quamquam in hoc nonnulla maior difficultas eſſe videatur: quia, in eo caſu ſola hoſtia iterum conſecretur, nimirum, quia prior inuenta eſt hordeacea, vel cum alio ſimili defectu, ſequitur immutari ordinem in conſecratione harum ſpecierum, ſcilicet, quia prius conſecraretur ſanguis, & poſtea corpus: hoc autem videtur eſſe magnum incommodum, iuxta ſuperius dicta. Propter quam cauſam in eo caſu cenſeo valde probabilem opinionem D. Thomæ, quam etiam ſequitur Miſſale Pij Quinti, & expreſſe Palud. ſupra, Scotus vero, qui tenet oppoſitam ſententiam, quando defectus contingit in vino, nihil in particulari dicit de ſpecie panis: neque attingit difficultatem hanc de mutatione ordinis, in conſecratione vtriuſq; ſpeciei: & eodem modo loquitur Nauarrus: Angelus vero aperte dicit, quando hic defectus contingit in hoſtia, & deprehenditur poſt conſecrationem vini, ante vtriuſque ſumptionem, non eſſe iterandam conſecrationem ſanguinis, ſed ſolius corporis: quod etiam affirmat Paludanus ſaltem, quando non poteſt commode aliud vinum adhiberi, vt conſecretur: vnde ſentit, illum ordinem inter conſecrandam vtramque materiam, non eſſe admodum neceſſarium: quod ſi hoc verum eſt, idem erit conſequenter dicendum, etiam ſi defectus percipiatur poſt ſumptionem: eſt ergo hæc opinio probabilis; quamuis in hoc caſu libentius vterer remedio

Palud. *Scotus.* *Nauar.* *Angel.* *Palud.*

medio conſecrandi iterum vtramq; ſpeciem, ſi commode poſſem: quia ille ordo conſecrationis vtriuſque ſpeciei ſemper mihi videtur magni momenti: & aliunde non poteſt, quod ad ſcandalum pertinet, vel ad ſtantium notitiam, magis vno modo vitari, quam alio.

Authoris ſententia.

Secundo etiam conſtat ex his, quid faciendum ſit, ſi contingat ſimilis defectus in forma: nam, ſi omiſſum eſt aliquod verbum eſſentiale, vel talis facta mutatio, quæ neceſſarium formæ ſenſum abſtulerit, iteranda eſt conſecratio, vel in vtraq; forma, ſi in ambabus talis defectus acciderit; vel ſolum in vna, ſi in ea tantum inuentus fuerit defectus. Ratio eſt eadem, quia hoc, & neceſſarium eſt, & ſufficit ad ſacrificium integre perficiendum. Vnde, etiam ſi contingat, huiuſmodi defectum cognoſci poſt ſumptionem corporis, vel ſpeciei non rite conſecratæ, iteranda erit talis conſecratio, propter eandem cauſam; & in eo caſu, non oportebit, vtramq; conſecrationem repetere, ſi in altera tantum defectus accidit, vt in ſimili dictum eſt de materia: eſt enim eadem proportio. Addo, etiam ſi contingat, antea fuiſſe defectum præuiſum, & ex malitia miniſtri non fuiſſe emendatum, vel, etiam ſi à principio, ex ſola malitia fuerit talis defectus commiſſus; vel omittendo verba, vel, non habendo debitam intentionem (de hoc enim defectu idem eſt proportionale iudicium, eademque ratio) nihilominus in his caſibus debere Sacerdotem etiam poſt ſumptionem, ſupplere defectum: quia licet malitia ſua in eam neceſsitatem inciderit, tamen poſtquam in eum ſtatum res adducta eſt, non eſt curandum, cur ſacrificium imperfecte actum ſit, ſed quod mutilum ſit; & ideo omnino eſt perficiendum, non obſtante priori culpa: poteritque Sacerdos ſine noua culpa id facere, ſi prioris culpæ ipſum pœniteat, & cum debita reuerentia id faciat. Hoc autem intelligendum exiſtimo, quando defectus accidit in conſecratione vnius tantum ſpeciei, & altera rite fuit cōſecrata: nam, ſi defectus in vtriuſque conſecratione accidiſſet, & panis, aut vinum ſumptum iam eſſet, non deberet in alia materia conſecratio ſuppleri: quia tunc reuera non fuit factum, nec perfectum, nec imperfectum ſacrificium, ſed totum fuit fictum: & ideo tunc non obligat præceptum de integrando ſeu perficiendo ſacrificio: & alioqui obligat præceptum non conficiendi vel ſumendi hoc ſacramentum poſt cibum & potum: ergo tunc hoc præceptum ſeruandum eſt, & ideo aliter iudicandum eſt de tempore ante ſumptionem, quando nondum fractum eſt ieiunium: nam tunc, ſi fortaſſe ex defectu intentionis vel formæ neutram ſpeciem conſecrauit, tenebitur ſecrete iterare & conſecrare, antequam ſumat, & quam primum poſsit, non ex vi præcepti, perficiendi ſacrificium ſubſtantialiter inchoatum, quia hoc reuera nondum obligat: ſed ex vi præcepti, non fingendi aliquid falſum in hoc miniſterio: & conſequenter non perſeuerandi in inchoata fictione: nec ſumendi potum & cibum per modum ſacramenti, quod verum ſacramentum non eſt, nec dandi alijs occaſionem adorandi merum panem & vinum. Sed quæres, quid agendum ſit, quando Sacerdos non iudicat quidem poſitiue, ſe aliquid de forma omiſiſſe, tamen non recordatur dixiſſe, & conſequenter dubitat negatiue, an dixerit? Reſpondetur, quod non recordetur dixiſſe, nil referre, nec propter eam ſolam cauſam quicquam repetendum eſſe (quod, non ſolum in hoc negotio, ſed in quacunq; recitatione officij Eccleſiaſtici, obſeruandum eſt) quia præterita actio facillime è memoria labitur, quando cum ipſa actione non coniungitur actualis reflexio, & conſideratio illius: nam ex hac actuali conſideratione naſcitur memoria. Si autem cum illa obliuione coniunguntur aliqua iudicia, & rationes probabiles dubitādi, an aliquid ſubſtantiale omiſerit, tunc pro ratione dubitationis agere debet: quamquam D. Thom. hic ad 5. ſolum dicit, ſi certificetur, aliquid ſubſtantiale in forma omiſiſſe, tunc eſſe iterandam formam: hoc enim eſt moraliter verum, nam qui bona fide & mediocri diligentia hoc myſterium facit, etiam ſi non recordetur, omnia dixiſſe, non poteſt habere probabilem rationem dubitandi, quod ea dixerit, niſi etiam habeat motiuum aliquod ſufficiens ad probabiliter iudicandum, ſe aliquid omiſiſſe. Si tamen reuera accideret dubium ex vtraq; parte ſufficiens, tunc iteranda eſſet forma, ſaltem ſub conditione, mente concepta: quia hoc modo, & tollitur dubium, & periculum iterandi conſecrationem ſuper materiam conſecratam.

Quædam documenta traduntur.

Quæſito ſatisfit.

D. Thom.

Sed quæres tandem circa hoc: quænam verba ſint in huiuſmodi caſibus repetenda. Authores enim varie loquuntur. Angelus ſentit, primam oblationem & orationes ſequentes eſſe repetendas, quando defuit debita materia. Palud. à principio canonis vult repetitionem fieri: Scotus, ſi conſecratio panis iteranda ſit, repetendum eſſe ab illis verbis, Qui pridie, quam pateretur: ſi vero ſola conſecratio calicis ab illis, Simili modo, poſtquam cœnatum eſt; ipſe enim putat, hæc omnia verba eſſe neceſſaria, vt conſecratio fiat: & hic modus repetitionis ponitur etiam in Miſſali: & ſi cōmode fieri poteſt, eſt aptior, propter expreſsionem Chriſti commemorationem, & repræſentatiorem; tamen ſimpliciter non eſt neceſſarius: quia ſola verba formæ ſufficiunt ad conficiendum ſacramentum, & ita illa ſola ſatis erit repetere, dummodo in forma ſanguinis comprehendantur omnia verba, quæ communiter proferuntur & proponuntur per modum formæ. Vnde in Miſſali Romano, in defectibus formæ dicitur, ſi aliquid in forma fuerit omiſſum, quod ſit de neceſsitate ſacramenti, formam eſſe iterandam: ſi autem, quod omiſſum eſt, non ſit de neceſsitate ſacramenti, non oportere illud reſumere: ergo quamuis omiſſa ſint eſſentialia: & aliqua accidentalia, ſufficiet eſſentialia repetere: & multo magis, ſi accidentalia prolata ſint ſine eſſentialibus, vel ſine efficacia eorum ex defectu materiæ, vel intentionis, ſufficiet eſſentialia verba repetere.

Aliud quæſitum.

Angel.

Palud.

Scotus.

Secunda regula ſit: Si poſt conſecrationem rite factam accidat vel inueniatur defectus, ſumptionem impediens, curandum eſt, vt tollatur, & ſacramētum conſumatur, quod ſi id fieri non poſsit, neceſſarium regulariter erit, conſecrationem repetere & ſupplere, quod defuerat. Hæc regula declarabitur melius nonnullis exemplis in particulari adductis, & primum ſuppono, per ſe loquendo, teneri Sacerdotem ad conſumendam vtramq; ſpeciem ſacramenti. Nam vel id eſt de ſubſtantia ſacrificij, vel ita pertinens ad perfectionem eius, vt de iure diuino præceptum ſit; ſicut eſt ſupra oſtenſum. Vnde ſequitur, ſi Sacerdos præuideat, eſſe in materia aliquid, quod impediat ſumptionem, vel ob aliquam cauſam fore impediendam, non debere, neque licere illi ſacrificium inchoare aut ſacramentum conficere: quia exponit ſe periculo morali non perficiendi ſacrificium iuxta ritum & modum à Chriſto inſtitutum. Poteſt autem varijs modis fieri, vt poſt conſecrationem tale impedimentum accidat, vel agnoſcatur. Primo, ſi, verbi gratia, materiæ panis aut vini venenum admiſtum ſit, & tunc non ſunt ſumendæ ſpecies conſecratæ ex omniū ſententia: quia ſacramentum vitæ non eſt cum periculo mortis ſumendum. Sed tunc eſt dubium, quid ſit agendum, tam circa illas ſpecies conſecratas, quam circa ſacrificium. De priori parte dicendum eſt, illas ſpecies eſſe ſeruandas, donec corrumpantur, vel exſiccentur, & poſtea in ſacram piſcinam proijciendæ ſunt: iam enim Chriſtus ibi non adeſt, & illæ, vel phyſice, vel ſaltem moraliter, omnino immutatæ ſunt. Additur vero in Miſſali Romano, ſi fuerint ſpecies vini, in panno lineo vel ſtupa eſſe imbibendas, & pannum ſeruandum, donec deſiccetur, & comburatur: & ita ſunt corrigendi vel interpretandi,

Secunda regula.

Impedimentum poſt conſecrationem varijs modis poteſt accidere.

Palud.

Paludan. Syluest. Palud. diſt. 9. quæſt. 1. in fin. & Syluest. Euchariſt. 2. quæſt. 9. §. 3. & alij Summiſtæ, dum dicunt, eſſe ſacrilegium, huiuſmodi ſpecies comburere: hoc enim eſt verum, quamdiu ſub illis intelligitur perſeuerare Chriſtus: de quo legi etiam poteſt Altiſiodor. libr. 4. Sum. tract. 5. c. 3. & Soto hic. De poſteriori parte, quidam dicunt in huiuſmodi caſu, etiam ſi ſolus ſanguis verbi gratia conſumi non poſſit, vtramq; ſpeciem eſſe iterum conſecrandam & ſumendam. Ita Palud. d. 11. q. 1. art. 1. concl. 5. & Syluest. Euchar. 2. q. 9. idem affirmat, quando defectus deprehenditur poſt conſumptam hoſtiam: & idem dicit Victor, in Sum. dub. 101. de Euchariſt. putant enim eandem eſſe rationem de hoc caſu, & de illo, in quo inuenitur in calice materia inepta ad conſecrationem. Sed reuera non eſt eadem ratio. Vnde etiam, ſi in illo caſu oporteret, vtramque ſpeciem conſecrare, hic non eſſet neceſſarium: quia verus Chriſti ſanguis fuit in calice, toto tempore ſacrificij poſt conſecrationem: vnde rite, & conuenienti ordine peracta ſunt omnia, quæ poſt conſecrationem ſuper oblata dicuntur: ſolumque ſupereſt ſupplendum, quod ad integram ſumptionem eſt neceſſarium: ſolum autem deeſt illa ſpecies, quæ ſumi non poteſt: ſatis ergo erit, illam conſecrare, ſiue altera ſumpta ſit, quando ſentitur defectus, ſiue non: & ita ſentit aperte D. Thomas hic ad 3. & Soto, diſtinction. 13. quæſt. 1. artic. 4. ad 3. & 4. & quæſt. 2. art. 6. ad 3.

Altiſiod. Soto. D. Thom. Soto.

Secundo. Secundo poteſt accidere, vt poſt conſecrationem animal aliquod in ſanguinem cadat: & tunc, ſi Sacerdos poteſt ſine graui detrimento, & ſine periculo vomitus totum ſumere, id erit optimum conſilium: imo ita eſt omnino faciendum, propter reuerentiam ſacramenti, & perfectionem ſacrificij, ſi abſq; magna difficultate fieri poteſt. Si vero ſine incommodo hoc fieri non poteſt, primum extrahatur animal, & fiat, quod D. Thomas docet in art. ad 3. Deinde, ſi animal fuerit venenoſum, & conſequenter timeatur, venenum manere calici immiſtum, fiat, quod in præcedente caſu dictum eſt. Si vero in calice nullum relinquitur venenum, ſumendus eſt, niſi Sacerdos horrorem ſentiat, & timeat periculum vomitus: tunc enim non debet ſumi propter reuerentiam ſacramenti: tunc autem, vel ſumendus erit ſanguis ab alio Sacerdote iuxta dicenda ſtatim regula ſequente: vel conſecrandus erit alius ſanguis, & ab eodem Sacerdote ſumendus, ne ſacrificium imperfectum maneat: alius vero calix conſeruandus erit, donec, vel ab alio ſacerdote, qui vomitum non timeat, conſumi poſſit, vel certe naturaliter corrumpantur, iuxta dicta in puncto præcedente.

Tertio. Tertio accidere poteſt, vt poſt conſecrationem calix congeletur, & tunc facile eſt remedium, debet enim extrinſecus calor adhiberi, prout commode fieri poſſit, donec liqueſiat, ita ſumi poſſit. Quod ſi fingatur caſus, in quo tale remedium adhiberi non poſſit, certe in eo caſu, neq; inuenietur vinũ non congelatum: quod conſecrari & ſumi poſſit: maxime, quia ſaltem poterit digitis comminui, & in particulas redigi, vt ſumi poſſit.

Quarto. Quarto accidere poteſt, vt poſt conſecrationem hoſtium incurſus timeatur, priuſquam conſumi poſſit ſacramentum; etenim ſi ante conſecrationem tale periculum timeatur, certum eſt non eſſe conſecrationem faciendam, etiam ſi Miſſa ſit inchoata, tum propter reuerentiam ſacramenti & ſacrificij; tum propter periculum mortis vitandum. At vero, ſi iam ſit facta conſecratio, nulla ratione debet Sacerdos propter periculum mortis fugere, ſacrificio imperfecto, & ſacramento in manibus hoſtium relicto, maxime, ſi infideles ſint, & irreuerentia ſacramenti timeatur, poteſt tamen, ſi neceſſarium fuerit, accelerare ſumptionem ſacramenti, prætermiſſis intermedijs, nam, cum hæc ſint tantum de iure Eccleſiaſtico, & ſine irreuerentia & mutilatione ſacrificij omitti poſſint, nõ obligant cum tanto rigore; quod intelligitur, per ſe loquendo, id eſt, ſecluſo ſcandalo, vel alia iniuria aut infamia Chriſtianæ religionis, iuxta generalia principia materiæ de Legibus.

Quinto poteſt accidere, vt hoſtia conſecrata diſpareat miraculoſe, aut certe, quod in ea appareat caro aut ſanguis, ita vt ſumi non poſſit, iuxta ſupra tractata, q. 76. art. 8. & quæ D. Thom. docet, q. 82. a. 4. ad 3. & idem accidere poteſt in ſpecie ſanguinis. Et in hoc caſu in Miſſali Romano ſimpliciter dicitur, quando miraculoſe hoſtia diſparet, iterum eſſe conſecrandam. Vnde videtur, idem eſſe dicendum, quotieſcunq; propter apparens in ea miraculum, ſumi non poteſt: eſt enim eadem omnino ratio. At vero Diuus Thom. citato loco ſolũ dicit. Conſulendum eſſet Sacerdoti in eo caſu, quod iteratò corpus & ſanguinem Domini conſecraret, & ſumeret. Sed inprimis, quod D. Thomas vtramq; ſpeciem copulatiue coniungit, intelligendum eſt, vel quando in vtraq; ſpecie tale miraculum accidit, vel diſtributione accommoda, ſc. vt hoſtia iterum conſecretur & ſumatur, quando in illa acciderit miraculum: & ſanguis ſimiliter, quando in illo euenerit. Deinde dicens D. Thomas, hoc eſſe conſulendum, ſentit, non eſſe præceptum, vt dicto loco notaui. Vnde videtur aliter ſentire de hoc caſu, qui ſupernaturaliter accidit, quam de alijs, qui humano modo contingunt: quia ea, quæ miraculoſe fiunt legibus non ſubduntur; at vero regula Miſſalis eodem modo loquitur de caſu miraculoſo, vel naturali. Nec deeſt probabilis ratio: quia, licet per miraculum tollatur obligatio circa id, quod, illo ſuppoſito, commode fieri non poteſt: quale eſſet, ſumere hoſtiam in ſpecie carnis apparentem; tamen non tollit obligationem faciendi id, quod commode fieri poteſt ad implendum præceptum, non obſtante miraculo. Poteſt autem commodè & facile alia hoſtia conſecrari & ſumi, ad perficiendum ſacrificium: cur ergo tolletur hæc obligatio propter miraculum? Vel certe, ſi non eſt præceptum perficiendi ſacramentum hoc modo in hoc caſu, neque etiam erit in alijs euentibus contingentibus: ſed generaliter dicemus, præceptum ſolum obligare ad conſumendum ſacramentum in ipſa ſacrificatione conſecratum: quod ſi id, quocunq; caſu fieri non poſſit, ceſſat obligatio; quia lex non obligat ad impoſſibile: quod autem noua conſecratio & conſumptio facienda ſit, non videtur intrinſece ex prædicta lege inferri, ſed, ad ſummum, erit conſilium, & ita poſſet ſecundus caſus ſupra numeratus explicari, ſeu limitari iuxta præcedentem doctrinam D. Thomæ de caſu præſente, qui diſcurſus non videtur ſane omnino improbabilis. Sed quia D. Thomas, diuerſo modo in vno & in alio caſu loquitur, & quia authores communiter ſignificant, in ſecundo caſu ſupra poſito, & in alio, quem ſtatim tractabimus, eſſe præceptum iterandi conſecrationem, & perficiendi ſumptionem: ideo in illis caſibus, hoc eſt, tanquam ſecurius, ſequendum: in caſu autem miraculoſo, vel poteſt probabiliter idem conſequenter dici: vel propter authoritatem Diui Thom. reſponderi, Deum, miraculoſe tranſmutando ſacramentum, tacite acceptare illam, vt ſufficientem conſumptionem ſacramenti, & auferre obligationem iterum conſecrandi, vel potius caſum illum: cum ſit extra ordinem naturæ, nullo modo eſſe ſub lege comprehenſum.

Quinto. D Thom. Aduertendum. D. Thom.

Sexto. Sexto euenire poteſt, vt ſanguis omnino effundatur, & ideo à Sacerdote ſumi non poſſit: idemq; erit, ſi hoſtia à vento valido rapiatur, ita vt omnino diſpareat: aut ſi à mure comedatur. In quo caſu duo videnda ſunt: primum, quid remedij adhibendum ſit ſacrificio: ſecundum, quid ſit agendum circa ſacramentum: circa primum, res eſt facili ex dictis, nam, poſt effuſionem aliquid manſit in calice, quod ſumi poſſit, etiam ſi ſit minima quædam pars ſpecierum ſacramentalium, illud ſufficiet ad perfectionem ſacrifi-

Sub quali bet minima parte ſpecierum eſt totus Chriſtus. ſacrificij, neq; oportebit aliquid iterari: quia ſub qualibet minima parte ſpecierum eſt totus Chriſtus, & idem eſt in illo caſu, quo hoſtia conſecrata à mure corroditur: nam, ſi aliquid eius tolli poſſet, & conſumi à Sacerdote, id etiam ſufficiet, quia iam vere comedit totum corpus, & bibit totum ſanguinem Chriſti: ſi vero totum ſacramentum effundatur, ſeu diſpareat, iteranda eſt conſecratio circa talem ſpeciem, iuxta dicta in ſecundo & quinto caſu. Circa ſecundum, quando hoſtia omnino rapitur, & diſparet, nullum remedium adhiberi poteſt, cum iam non ſubiaceat ſenſibus, vel facultati humanæ: quando vero ab animali rapitur, ſi pars ſacramenti haberi poteſt, conſumenda eſt, iuxta modum poſitum in ſecundo caſu: de ipſo vero animali additur in Miſſali, quod, ſi haberi poteſt, interficiatur & comburatur, & cineres eius in piſcinam ſacram proijciantur: quidam vero Summiſtæ cum Paludan. diſt. 6. quæſt. 1. in fine, addunt, prius eſſe aperiendum animal, & ſacramentum extrahendum. Sed hoc non ſine cauſa prætermiſſum eſt in Miſſali: quia nec, moraliter loquendo, fieri poteſt; quia, cum dentibus prius conteratur, & alijs humoribus miſceatur, quomodo poterit diſcerni aut extrahi? Nec videtur pertinere ad decentiam ſacramenti, ſed maiorem quandam indecentiam præ ſe ferre videtur. Quando vero ſanguis effunditur, quid agendum ſit, ſtatutum eſt à Pio Papa in cap. Si per neglientiam, de Conſecrat. diſtinct. 2. & explicatur à D. Thoma hic in ſolut. ad 7. *Pius Papa.* Aut ergo effuſio eſt vſque ad terram, aut tantum ſuper altare. Rurſus, quando cadit in terram, vel ſuper tabulam, vel immediate in terram ipſam: quando ſuper tabulam, ait Pontifex, lingua lambetur, & tabula radetur. Idem autem intelligendum cenſeo, ſi cadat ſuper tapetem, vel quamlibet aliam rem ſimilem, qua terra cooperiatur: nam eſt omnium eadem ratio. Imo additur in Miſſali Romano, tunc partē tapetis, in qua cecidit ſanguis, abſcindendam eſſe & comburendam, & cineres in ſacrarium immittendos: quando vero immediate cadit in terram, non præcipitur lambi in eo textu: & ideo non eſt neceſſe id fieri: ſolum ergo eſt accurate obſeruandū, ne locus ille conculcetur prius, quam bene corradatur, vt in illo textu præcipitur. *Accurate obſeruandū.* Additur vero ibi, raſuras eſſe igne conſumendas, & cineres intra altare recōdendos. In Miſſali vero Pij Quinti dicitur, iuxta altare. Sed per hoc Doctores intelligunt, ſacram piſcinam, ſeu locum in Eccleſia ſpecialiter ad hæc munera deputatum. Quando vero ſanguis cadit ſuper altare, aut tantum attingit linteum altaris vnū, vel plura: & tunc (ait Pontifex) linteamina, quæ tetigerit ſtilla, trib⁹ vicibus miniſter abluat, calice ſuppoſito, & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur. Vbi per miniſtrū intelligo, Sacerdotem ipſum: quia nulli alteri licet, ſanguinem Domini proxime attingere. *Soli Sacerdoti licet, ſanguinem Domini proxime attingere.* Quod autem dicitur, & ſumat lotionē illam, non intelligitur, quod bibat illam: non enim ad hoc obligatur: quamuis, ſi id velit facere, recte faciet: ſed intelligitur, quod accipiat & reponat iuxta altare, ſeu in piſcina ſacra, vt explicatum eſt. Et in Miſſali Romano extenditur hoc ad veſtes ſacerdotales: & aliunde limitatur ad corporale, ſeu (vt opinor) ad pallas benedictas: de quibus eadem ratio eſt, quæ de veſtibus ſacerdotalibus: nam de alijs linteaminibus additur, poſt ablutionem, partem intinctam eſſe abſcindendā, & comburendam: & cineres in ſacrario reponendos. Aut denique ſtilla ſanguinis penetrat vſque ad altare ipſum, & tunc ſolum, ait Pontifex, ſorbeat miniſter ſtillam, id eſt, lambat, ſeu ſumat & purificet, vt potuerit. Hic autem nihil additur de radēdo altari: vnde intelligo, ſermonem eſſe de ipſa ara, ſeu altari conſecrato: propter hanc enim cauſam non præcipitur radi: & ita in Miſſali Romano vocatur, lapis altaris. Quocirca, ſi extra altare conſecratum cadat ſanguis in reliquam partem altaris, illam cenſeo radendam, ſicut dictū eſt, quando cadit in terram. Additur vero, vt locus bene abluatur, & ablutio in ſacrarium proijciatur: notat autem Palud. diſt. 9. quæſt. 1. in fine; & d. 11. q. 1. art. 1. in fine, poſſe in eo caſu lambi ſanguinem, etiam à non ieiuno, propter reuerentiam ſacramenti, quando non adeſt ieiunus, à quo lambi poſſit: ſecus vero eſſet de particula corporis: nam illa ſeruari poteſt in alium diem. *Paludan.* Atque hinc obiter conſtat, quid agendum ſit, quando hoſtia conſecrata cadit in terram, mappam, aut linteum: eſt enim eadem diligentia & cautio, ſeruata proportione, adhibenda, vt etiam in Miſſali Romano fere annotatur. Pœnæ autem, quæ in illo textu ponuntur, & hic explicantur à Diuo Thoma, iam non ſunt in vſu: & ita in Miſſali omittuntur: ſunt ergo imponendæ arbitrio ſuperioris, conſideratis circumſtantijs. *D. Thom.* Tamen, donec aliqua pœna imponatur, Sacerdos nullam ſubire tenetur, nihil ad ſatisfaciendum Deo, ſi quid in hoc peccauit. Cætera de hac relegi poſſunt in Paludan. ſupra, Soto, diſt. 13. q. 2. art. 6. ad 7. Syluester. verb. Euchariſt. 2. quæſt. verb. Confeſſor, quæſt. 2 verb. Pœnitentia, q. 6. Nauarr. c. 25. nu. 89. *Paludan. Soto. Syluest. Nauar.* Et, iuxta hæc, expediendi ſunt alij caſus, quos D. Thom. & alij authores citatis locis attingunt, ſcilicet, quid ſit agendum, quando Euchariſtia euomitur, aut quando putreſit, vel ex ea vermes generantur, aut, quando à mure corroditur, &c. Regula enim generalis eſt, in his omnibus caſibus, ſi ſpecies ſacramentales integræ, vel in aliqua particula haberi poſſint, reuerenter ſeruandas eſſe, vel conſumendas: quia ſub eis manet Chriſtus: ea vero, quæ tales ſpecies contigerunt, vel comburenda ſunt, vel purificanda, iuxta modum ſupra declaratum. *Regula quædam generatis traditur.* Imponuntur autem in iure aliquæ pœnæ ijs, ob quorum negligentiam huiuſmodi caſus, ſeu defectus accidunt, vt videre licet in capit. Si per ebrietatem, & cap. Quibene, de Conſecratione, diſtinctio. 2. & cap. 1. de Cuſtodia Euchar. Sed, vt dixi, nulla pœna eſt, vel cenſura ipſo iure lata, & iam prudenti arbitrio iudicis committitur.

Tertia regula. Tertia regula ſit: Quando hic defectus ſubſtantialis non poteſt ab eodem Sacerdote ſuppleri, id debet fieri per alium. Ita habetur in c. Nihil. 8. q. 1. ex Concil. Tolet. VII. cap. 1. & docet D. Thomas hic ad primum. Soto hic, Syluest. verb. Euchariſt. 2. q. 8. verb. Miſſa, 1. quæſt. 2. Paludan. d. 8. q. 3. Nauar. cap. 24. numero 87. & alij Summiſtæ. *Tolet. VII. D. Thom. Soto. Syluest. Palud. Nauar.* Et declaratur breuiter: vt enim hæc neceſsitas contingat, inprimis neceſſarium eſt, vt Sacerdos non ſolum inchoauerit Miſſam, ſed etiam aliquam ſpeciem conſecrauerit: quia, ſi ante conſecrationem moriatur, verbi gratia: non eſt neceſſe, vt Miſſa per alium Saterdotem finiatur: quia cum non ſit ſacrificium ſubſtantialiter inchoatum, nullus ibi interuenit ſubſtantialis defectus ſupplendus: nec manebit ſacrificium imperfectum, etiam ſi non perficiatur: quia proprie & vere nondum erat inchoatum. Deinde neceſſe eſt, vt Sacerdos, qui ſacrificium inchoauit, non poſſit illud perficere, ſcilicet, quia vel morte, vel ægritudine ſubita ita impeditur, vt progredi non poſſit: quia, ſi ipſe per ſe illud poſſit perficere, non poteſt illud inchoatum relinquere ſine grandi ſacrilegio, vt in citato textu dicitur, & ex dictis ſatis conſtat. Quando vero hæc duo concurrunt, vt ſacrificium ſit ab vno ſubſtantialiter inchoatum, & ab illo perfici & conſumi non poſſit, defectus eſt per alium Sacerdotem ſupplendus. Itaque ſi alter vtramque ſpeciem conſecrauit, & vnam tantum conſumpſit, alter debet alteram ſumere: ſi vero prior neutram ſumpſit, debet alius vtramq; ſumere. Si autem prior hoſtiam tantum conſecrauit, dicunt quidam, debere alium Saberdotem vtramq; ſpeciem iterum conſecrare, & poſtea ſimul conſumere cum alia hoſtia, per priorem Sacerdotem conſecrata. Ita ſentit Innocentius, libr. 4. de Miſterijs Miſſæ, cap. 22. *Innoc.* qui in hoc fundari videtur, quod dubium eſſe exiſtimat, an conſecratio vnius ſpeciei, ſine alia, facta

teneat.

teneat. Sed in hoc nulla eſt dubitandi ratio, vt ſupra viſum eſt; & ideo non eſt dubium, quin in eo caſu ſufficiat, vt alius Sacerdos alteram tantum ſpeciem conſecret, & vtramq; ſumat, quod aperte ſentit D. Thom. in 4. diſt. 8. quæſt. 2. artic. 4. quamuis ibidem, vt probabilem relinquat opinionem Innocentij. Soto vero, in 4. diſtinct. 23. quæſt. 1. artic. 1. licet vtroque modo fieri poſſe dicat, addit tamen conſultius eſſe, non conſecrare iterum hoſtiam, quo ego verum exiſtimo.

D. Thom. *Soto.*

Regula igitur generalis ſit, vt aliter incipiat, vbi alius deſijt, ſi id ſciri poſsit, ſi vero id neſciatur, ait Diuus Thomas ſupra, debere à capite incipere, & idem dicit Paludan. ſupra, concl. 2. Syluester autem late id declarat, ſupponit tamen, hoc ſupplementum fieri poſſe ante & poſt conſecrationem inchoatam; quod tamen, vt dixi, non eſt neceſſarium. Neq; exiſtimo, iuxta mentem D. Thom. debere vnquam fieri, proprie loquendo, & per modum ſupplementi. Itaq; ſi certum ſit, priorem Sacerdotem defeciſſe, ante perfectam conſecrationem panis, etiam ſi verba formæ incepiſſet proferre, dummodo non abſoluiſſet, non eſt, quod miniſterium illud per alium Sacerdotem ſuppleatur, vt dixi: vnde, ſi alius velit, illud ſacrificium perficere, debet à principio inchoare, & Miſſam integram dicere: quia, cum nulla ſit neceſsitas componendi ſeu integrandi miniſterium illud ex duabus perſonis, melius eſt, vt ipſe totum officium Miſſæ complete perficiat, neq; oportet (vt quidam putant) vt aliam hoſtiam, vel vinum offerat: nam, cum priora non fuerint conſecrata, poſſunt iterum offerri & conſecrari: hoc ergo videtur melius, magiſq; rationi conſentaneum, quamuis fortaſſe, etiam poſſet ſine peccato ſecūdus inchoare, vbi alius deſijt, etiam ante conſecrationem, ſi hoc ei conſtat: nam ſi id ignoret, tunc optime applicatur regula D. Thomæ, quod à capite incipiat.

D. Thom. *Paludan.* *Syluest.*

Rurſus, ſi certum ſit, priorem Sacerdotem conſecraſſe hoſtiam, & calicem: non autem conſtet, quid dixerit aut fecerit eorum, quæ poſt conſecrationem ſequuntur, à capite incipere debet ſecundus Sacerdos, id eſt, dicere omnia, quæ poſt conſecrationem dicūtur, ſc. ab illa ratione, (Vnde, & memores Domine) & eadem proportione, ſi conſtet, priorem conſecraſſe hoſtiam, & non calicē, Sacerdos ſecundus incipere debet ab illis verbis, Simili modo poſtea, &c. & quamuis conſtet, priorem aliqua eorum dixiſſe, dummodo non ſoluerit totam formam ſanguinis, debet ſecūdus Sacerdos, vt minimum, dicere omnia verba formæ, & melius faciet, inchoando ab illis. Simili modo, poſteaquam cœnatum eſt: quia in hoc nihil eſt periculi, vel incommodi, & alioqui Chriſti repræſentatio & commemoratio expreſsius fit.

Sed deniq; nō conſtet, an prior Sacerdos conſecrationem hoſtiæ abſoluerit, & res dubia ſit, debet poſterior incipere à capite canonis, vt certum ſacrificium, & integrum conueniente modo poſsit efficere: quia vero dubium eſſe ſupponitur, an talis hoſtia ſit conſecrata, vel ſub conditione, ſaltem mente concepta, eam iterum conſecret, vel (quod melius erit) adhibeat aliam hoſtiam, & poſt conſumptum ſacrificium, priorem etiam ſumat. Sed quid, ſi non adeſt Sacerdos ieiunus, vel, ſi ſit in peccato? Reſpondetur, etiam ſi non ſit ieiunus, poſſet ſacrificium abſoluere: quia neceſsitas perficiendi ſacrificium, maior eſt, quā ieiune communicandi, vt ſupra in ſimili dicebamus, & ſic Soto affirmat. Quod vero ad ſtatū peccati attinet, facile reſpondetur, poſſe bene diſponi, ſaltem per contritionem, ſi non ſit illi copia confeſſoris. Sed quæres rurſus, an teneatur Sacerdos ad perficiēdum hoc modo ſacrificium, quod alter inchoatum reliquit? Soto enim dubius eſſe videtur, & tandem ſentit, non teneri, niſi ex accidente ob ſcandalum. Nam in prædicto Concilio, & c. ſolum dicitur. Cenſuimus conuenire, vt in eo caſu ſit liberum alteri Epiſcopo, vel Presbytero, conſecrationem exequi officij cœpti. Nauar. dicto n. 89. ſentit teneri, & hoc videtur magis conſentaneū rationi: quia ad munus Sacerdotis pertinet, vt ſacrificium non maneat imperfectum, quātū in ipſo eſt, ad hoc ſuum officium exhibere, etiam propter reuerentiam tanti ſacramenti: neq; vox illa, liberū ſit, in prædicto textu ſumitur in ſenſu contrario, ſed idem ſignificat, quod hoc eſſe in facultate & poteſtate Sacerdotis, qui poteſt cum alio veluti vnus miniſter reputari. Atq; hinc tandem infertur hoc miniſterium non poſſe per alium quam per Sacerdotē, ſuppleri: quia nullus alius poteſt eſſe huius ſacrificij miniſter. Quapropter, ſi Sacerdos non adſit, non oportebit, ſacramentum ab alio conſumi, ſed reuerēter ſeruandum erit: vel, ſi adſit, qui illud reuerenter ſumere poſsit id fieri licebit, non ad complendum ſacrificium, ſed ad reuerenter tractandum ſacramentum. An vero in eo caſu poſsit laicus ſumere ſanguinem, ſi timeatur, non poſſe reuerenter, aut ſine corruptione conſeruari, dixi ſupra, tractando de communione ſub vtraq; ſpecie.

Neceſſitas perficiendi ſacrificium maior eſt, quam ieiune communicandi. *Nauar.*

SECTIO II.

Quomodo accidentales defectus huius ſacrificij cauendi ſint, vel ſupplendi.

HI defectus poſſunt conſiderari, vel in materia aut forma conſecrationis: vel in ſumptione ipſa, vel in alijs accidentalibus cæremonijs, aut in verbis, ſeu ſpeciebus, quæ in Miſſa dicuntur. De quibus omnibus duo in genere dicere poſſumus, quæ in ſuperioribus tacta ſunt. Primum eſt: debere Sacerdotem, moralem diligentiam adhibere, vt omnes huiuſmodi defectus caueat, atq; præueniat. Hoc conſtat, quia tenetur perfecte ac integrè exequi hoc miniſterium: ergo & cauere defectus omnes: hæc enim duo neceſſariò ſe conſequuntur, vel ſunt potius moraliter idem. Vnde fit, in tantum teneri, præcauere huiuſmodi defectus, in quantum moraliter poteſt. Nam, ſi interdum fortaſſe non poſsit defectum euitare, niſi omittendo totum Miſſæ officium, tunc non poſſumus generalem regulam tradere, quod teneatur potius Miſſam omittere, quam cum tali defectu eam dicere: quamuis enim hoc verum ſit, quando defectus eſt in re vel cæremonia, aut circumſtantia graui, tamen, ſi defectus ſit in re leui, aut non omnino neceſſaria & vitari non poſsit, permitti interdum poteſt, ne ſacrum omittatur: & tunc ille non eſt cenſendus moralis defectus, cum non ſit voluntarius, ſed erit quaſi naturalis: horum autem omnium exempla in ſuperioribus tacta ſunt, & aliqua ſtatim inſinuabimus.

Defectus huius ſacrificij, in quibus rebus reperiantur. *1. Concluſ.* *Notandum.*

Secundò in genere dici poteſt, defectus accidentales, poſtquam iam commiſsi ſunt, regulariter loquendo, non eſſe ſupplendos, iterando aliquid, vel prępoſtero ordine dicendo, aut faciendo, quod prius efficiendum erat: hoc inſinuatur ſæpe in regulis Miſſalis, & ſumi etiam poteſt ex dictis, tam ſectione præcedent. quam in ſect. vlt. diſputationis pręcedentis. Ratio vero in genere eſt, quia, cum hæc non ſint de ſubſtantia ſacrificij, non oportet illa alterare propter ſacrificij perfectionem: & alioqui, quando non dicuntur ſuo loco ac tempore, & debito ordine, non conferunt ad decorem, & ſplendorem huius officij, vel ad ſignificationem, propter quam ſunt inſtituta. Ac deniq; magis perturbat illa repetitio, quam ad reuerentiam ſacrificij iuuet, & interdum etiam poteſt ſcandalum generare. Dixi autem (regulariter) quia, ſi in aliquo caſu aliud eſſet ſtatutum, illud eſſet ſeruandum. Item, ſi aliquando tam parua eſſet mora, vt ſine incommodo poſſet fieri repetitio, tunc ſuppleri poſſet defectus. Quę omnia intelliguntur melius, applicando illa breuiter in particulari ad capita ſupra numerata.

2. Concluſ.

Primo igitur in materia defectus accidẽtalis erit, & valde grauis, ſi panis ſit fermentatus: vel, ſi vino non miſceatur aqua: & hic omnino præcauendus eſt ante conſecrationem: poſt conſecrationem vero ſuppleri nullo modo poteſt, vt ſupra dictum eſt, ſolum ergo poteſt per pœnitentiam emundari. Leuior autem defectus erit, ſi hoſtia non ſit omnino integra, aut, ſi maculam aliquam habeat: aut, ſi vinum ſit aliquantulum acidum: ita tamen, vt certum ſit, eſſe verum vinum. Et in his caſibus, ſi à principio Miſſæ præuideatur defectus, & vitari non poſsit, quia non poteſt haberi alia materia: tolerari ſæpe poteſt, ſi non ſit tanta deformitas, vt ſcadalum generet; vel irreuerentiam præ ſe ferat. Et eadem ratione, ſi talis defectus præuideatur poſt factam primam oblationem diſsimulandus eſt, & vſq; ad finem Miſſæ progrediendum, ſecluſo ſcandalo: ante oblationem vero, vel etiam poſt illam, ſi ſcandalum vel irreuerentia intercedat, mutari debet hoſtia vel vinum: ſi vero iam conſecratio eſt facta cum illo defectu; nihil eſt, quod ſuppleatur, ſed ſolum eſt prudenter curandum, vt defectus tegatur, vt ſine ſcandalo res fiat.

Regula quadam obſeruanda circa leuiores defectus.

Secundo, in ſumptione non poteſt eſſe proprie defectus in ſubſtantia eius, niſi forte quis vocet ſumptionem defectuoſam, quando non tota hoſtia conſecrata, vel totus ſanguis conſumitur. Sed in hoc proprie & formaliter non eſt defectus: quia in quacunq; parte ſpecierum totus Chriſtus ſumitur. Item, ex cauſa rationabili poteſt Sacerdos, ſi diſtinctam formulam non poſuit ad communicandum alium, reſeruare particulam hoſtiæ ad communicandum illum, vt notat Paludanus in 4. diſtinctione 12. quæſtion. 1. art. 5. concluſ. 2. Sylueſt. Euchariſt. 2. quæſt. 10. §. 6. & Euchariſt. 3. quæſt. 15. quia non tenetur Sacerdos cõſumere totam quantitatem ſpecierum, quam conſecrat, vt patet, quando offert, & conſecrat duas hoſtias. Imo, vt notat Paludanus, cum olim ſeruabatur tertia pars hoſtiæ, vſque ad finem Miſſæ, videbatur reſeruari ad communicandum alios, capit. Triforme, de Conſecratione, diſtinctione 2. Solum ergo poteſt in ſumptione eſſe defectus, vel in cæremonijs, aut verbis, quæ in illa fieri ſolent: de quibus eadem eſt ratio, quæ de cæteris cæremonijs, neque aliquid occurrit ſpecialiter dicendum: vel poteſt hic defectus fingi in diſpoſitione ſumentis: quia ſcilicet, recordatur, ſe non eſſe ieiunum, aut eſſe excommunicatum, vel in aliquo peccato, quod non eſt confeſſus, quem caſum attigit D. Thomas, hic ad ſecundum, & de illo multa in ſuperioribus diximus: ſumma omnium eſt, in eo caſu, ſi conſecratio iam ſit facta, tolerandum eſſe defectum, & per pœnitentiam ſupplendum, quantum ſecundum præſentẽ ſtatum commode fieri poſsit: imo probabile eſt, idem etiam fieri poſſe ante conſecrationem, ſi iam Miſſa ſit inchoata: quamuis tunc etiam poſsit, propter vitandum talem defectum, Miſſa omitti, vt D. Thom. dicit. In eo vero caſu, in quo peccati confeſsio fuit omiſſa, tenebitur Sacerdos, quam primum poſsit, confiteri: quia ita eſt ab Eccleſia ſpecialiter ſtatutum, vt ſupra viſum eſt.

Palud. Syluest.

Tertio in accidentalibus cæremonijs, atque etiam in verbis, poteſt aliquando omitti propter obliuionem, de quo iam ſupra diximus, quo modo nõ oporteat, illud repetere aut iterare, quando iam commiſſo defectu, & interpoſitis alijs actionibus aut verbis, recordatur Sacerdos defectus commiſsi. Quod vero attinet ad præcauendos huiuſmodi defectus, moraliter loquẽdo, ſemper id fieri poteſt, niſi inaduertentia aut aliquid ſimile intercedat. Specialiter tamen tangit D. Thom. hic ad 6. caſum, in quo contingit, hoſtiam elabi de manibus Sacerdotis intra calicem, ita vt ob eam cauſam frangi non poſsit: & recte reſpondet, illum eſſe accidentalem defectum: & ideo, licet p ætermittatur, nihil propterea eſſe iterãdum, ſed ſacrificium eſſe conſummandum, idem ergo eſt in ſimilibus obſeruandum.

DISPVTATIO LXXVI.

De iuſto Miſſæ ſtipendio, & pro quo ſit Miſſæ ex obligatione dicenda.

HAec ſola ſupereſt diſputatio, pertinens ad obligationes ſacerdotũ in hoc miniſterio ſacrificandi: hactenus enim diximus, tam de obligatione ſacrificandi, quoad exercitium actus (vt ſic dicã) quam de ijs, quæ ſeruare debent in modo ſacrificãdi: reſtat ergo dicendum, pro quo aut quibus ſacrificare teneantur; & quia hæc obligatio frequẽter oritur ex ſtipendio accepto ſimul etiam declarabim[9], quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipendia. Non oportet autem inquirere, quid ſit offerendum in hoc ſacrificio, vel cui ſit offerendum: nam hæc partim ex ipſa inſtitutione; partim iure ipſo naturali definita ſunt, & de eis in ſuperioribus eſt dictum. At vero is pro quo ſacrificium eſt offerẽdum, neq; ex inſtitutione, neq; ex natura rei eſt in particulari definitum; ſed voluntati & iudicio Sacerdotis commiſſum hoc eſt, vt ſupra vidimus. Poteſt autẽ Sacerdos varijs modis obligari ad ſacrificium pro aliquo offerendum, ſc. ex obedientia, charitate, ex voto, aut promiſsione ſimplici, aut ex iuſtitia & pacto. De priorib[9] autem obligationibus nihil occurrit hoc loco ſpecialiter dicendum: quia nihil habent magis ſpeciale in hac materia, quam in alijs. Itaq; certum eſt, poſſe ſuperiorem, qui iuriſdictionẽ habet, præcipere ſubdito Sacerdoti, vt Miſſam pro aliquo offerat: tunc ergo, ſi præceptum ex iuſta cauſa ſit, vt ſupponimus, obligabitur ſubditus, ſaltem ex obedientia, ad ita offerendum. At vero ex charitate rariſsime occurret hæc obligatio; quia non eſt de re ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem proximi: nam, licet interdum charitas obligare poſsit ad orandum pro alijs, præſertim pro communi bono; tamen, quod hoc fiat, etiam adiungendo ſacrificium orationi, & pro hac ſpeciali intentione illud offerendo, vix poteſt caſus excogitari, in quo ſola charitas ad hoc obliget: quamuis interdum maxime inclinet. Tanta vero poſſet interdum eſſe neceſsitas, vt aliqua ex illa oriatur obligatio. Regulariter autem ſolum obligat charitas, vt neminẽ excludamus à generali oblatione huius ſacrificij, quæ pro Eccleſia fit, niſi ſit ab ipſa Eccleſia excluſus ſeu præciſus: quia & hoc eſſet ſignum quoddam odij, & præterea eſt contra intentionem Eccleſiæ, quæ pro omnibus vult offerri illa generali oblatione. Deinde conſtat, etiam ex voto poſſe aliquem obligari ad Miſſam pro aliquo dicẽdam: nam, cum ſit opus religionis & pietatis, poteſt eſſe materia voti, &, cũ res ſit grauis, tale votum in rigorem & ſub culpa mortali obligabit. Eademque ratio eſt de promiſsione humana, ſeu homini facta: ita enim in hac materia obligationem adducit, ſicut in alijs. Solum eſt pro communi vſu obſeruandum, non ſemper fieri promiſsionem, quando vnus alteri dicit, ſe Miſſam pro illo eſſe oblaturum: nam ſæpe tantum eſt ſimplex declaratio animi, & propoſiti, quod tunc habet, ſine intentione ſe obligandi ad non mutandum illud, ſed omnino implendum: & tunc non manet rigoroſa obligatio, ſed ſolum ex quadam decentia, vt ſine graui cauſa animus non mutetur. Cæteris ergo obligationib[9] omiſsis, ſolum illa, quæ ad iuſtitiam pertinet, nonnullam difficultatem habet.

Poteſt Sacerdos varijs modis obligari ad ſacrificium pro aliquo offerendum.

SECTIO I.

Quando Sacerdos teneatur ex iuſtitia ad ſacrificium pro aliquo offerendum.

DVobus modis poteſt huiuſmodi obligatio oriri: primo ex beneficio aliquo, ad hoc ſpecialiter inſtitu-

Obligatio ad ſacrificandum

dandum ex iuſtitia pro alio duobus modis oriri poteſt.

inſtituto. Secundo ex peculiari ſtipendio propter hanc cauſam dato: non enim poteſt alio modo intelligi, quod oriatur hæc obligatio ex iuſtitia commutatiua, de qua nunc agimus: vterque autem ille modus eſt in Eccleſia vſitatus: nam cõſtat, eſſe plures Capellanias ad hoc ſpecialiter inſtitutas, vt Sacerdos certis diebus Miſſas pro tali intẽtione faciat: ſunt etiam in Eccleſijs anniuerſaria, &c. Ex quibus ſine dubio oritur obligatio ex iuſtitia: quia beneficiũ datur ratione officij, & ſtipendium propter actionẽ. Similiter conſtat, præter has generales & veluti ſtabiles inſtitutiones, eſſe in Eccleſia vſitatum, vt ſacerdotibus dentur priuata ſtipendia, vt ſemel aut pluries pro elargientibus: vel eorum intentione, ſacrificent: qui ſacerdotes ob acceptum ſtipendium ex iuſtitia obligatur ad id faciendum, vt omnes Doctores ſtatim citandi docent. Et conſtat primo ex intentione dantium, & recipientium huiuſmodi ſtipẽdium: nam, & qui dant, intendunt obligare alios ad illud munus exequendum, iuxta conditum modum: & ſimiliter, qui recipiunt, acceptant hanc obligationẽ: interuenit ergo ibi vera ratio iuſtitiæ, fundata in mutuo conſenſu vtrinque oneroſo: qui explicatur illis verbis, Deo vt facias: hic autem eſt titulus iuſtitiæ. Item, qui dat ſtipẽdium, tenetur ex iuſtitia ſoluere illud, vt, ſi fortaſſe prius promiſit, & Sacerdos ea ſpe Miſſam dixit, teneatur qui promiſit, ex iuſtitia ſoluere: ergo & è contrario, ſi Sacerdos recipit ſtipendium, tenetur ex iuſtitia ſatis facere ei, qui dedit illud, Miſſam dicendo, iuxta intentionem illius.

De ſimplicibus beneficijs regula generalis.

Sed circa primum modum in particulari inquiri poteſt, ex quibus beneficijs, ſeu Eccleſiaſticis redditibus, huiuſmodi obligatio ex iuſtitia oriatur. In qua re primum diſtinguamus beneficia ſimplicia à curatis: & de ſimplicibus quidem regula generalis ſit, attendendam eſſe eorum inſtitutionem, & finem: nam, quæ ex inſtitutione ſua hanc obligationẽ imponunt, quia ad hunc finem ſunt directe inſtituta, huiuſmodi inducunt obligationem propter rationem factam: & quia hæc eſt voluntas eorum, qui huiuſmodi redditus Eccleſiæ tribuunt, & ſub hac cõditione oneroſa, illos tribuũt: & huiuſmodi ſunt Capellaniæ: & huc etiam reuocantur anniuerſaria, & alia huiuſmodi.

Regula quædam ſpecialis.

Reliqua vero beneficia ſimplicia, propter alios fines inſtituta, quæ huiuſmodi onus ex vi ſuæ inſtitutiouis non imponunt expreſſe, nec de illo ſufficienter conſtat ex conſuetudine, aut alia lege vel ſtatuto, non inducunt huiuſmodi obligationem. Ratio eſt clara, quia beneficium datur propter officiũ: ſolum ergo obligat ad illud officium, propter quod datur: ſed hæc beneficia non dantur propter hoc officium dicendi Miſſam pro hac vel illa intẽtione, ſed propter officium pſallendi, aut alio modo Eccleſiæ inſeruiendi: ergo non obligant ad officium offerendi Miſſam pro hac vel illa particulari intentione: huiuſmodi autem ſunt multæ dignitates Eccleſiaſticæ, Canonicatus, Portiones, Præſtimonia, & alia ſimilia beneficia ſimplicia. Quin potius, quamuis cum officio ſeu munere horum beneficiorum, interdum coniunctum ſit onus cantandi, vel dicendi Miſſam in tali Eccleſia, tamen per ſe, & ex vi eorum, non oritur obligatio applicãdi illam Miſſam pro hac, vel illa intentione, niſi aliunde ex peculiari conſuetudine aut ſtatuto talis Eccleſię hoc conſtet: quia illa duo ſunt valde diuerſa, & vnum per ſe ac directe non ſequitur ex alio, vt magis ex ſequenti puncto conſtabit.

De beneficijs igitur curatis ſolet ſpecialiter dubitari, an huiuſmodi obligationem inducant. Quidam enim affirmant, Parochos ratione beneficij teneri quotidie ad offerendum ſacrificium pro ſuis ouibus. Ita tenet Soto, lib. 6. de iuſtit. quæſt. 3. artic. 1. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. artic. 2. *Soto.* Ratio eius eſt, quia à ſuis ouibus alitur. Confirmari poteſt, quia ſupra dictum eſt, Parochum teneri quotidie ad ſacrificandum in ſua Eccleſia per ſe, vel per alium: ergo etiam tenetur pro ſuis ouibus offerre. Confirmatur ſecundo, quia Parochus tenetur aliquando pro ſuis ouibus ſacrificare, ſed non eſt maior ratio de vna parte ſacrificiorum, quam de alia: ergo tenetur omnia ſacrificia ſua pro Parochianis offerre.

Soti ſententia reijcitur.

Hæc vero ſententia nullum habet ſufficiens fundamentum, & ideo verius eſt, nõ habere Parochos huiuſmodi obligationem, ſaltem ad ſacrificandum quotidie pro ouibus. Quod tenent Maior, in 4. diſtinctione, 45. quæſtione 3. dub. 3. Nauar. capit. 25. num. 140. Corduba, libro 1. Quæſtionũ, quæſtione 4. *Maior. Nauar. Cordub.* & probatur, quia talis obligatio nullo iure poſitiuo cauetur: quia nec ſcriptum oſtendi poteſt; nec conſuetudine declaratum: nullibi enim talis extat conſuetudo. Et hoc ipſum ſatis oſtendit, reuera nullum eſſe tale præceptum: quia non eſt veriſimile in vniuerſa Eccleſia eſſe conſuetudinem receptam, Eccleſiæ præcepto contrariam. Præterea non poteſt colligi hoc præceptum ex inſtitutione & fine talium beneficiorum: inſtituta enim ſunt ad officium paſcendi animas doctrina, & ſacramentorum miniſterio: non vero ad ſacrificandum pro illis, nam hoc non eſt per ſe neceſſarium ad animarum regimen, nec pertinet ad alimentũ ſpirituale, quod Paſtor ſuis ouibus præbere debet: ergo talis obligatio non ſequitur ex vi huius beneficij: nam, vt dixi, ſolum obligat ad officium, propter quod datur. Confirmatur ac declaratur primo, nã Epiſcopus non tenetur quotidie facere ſacrum pro ſuo Epiſcopatu: nec Papa pro vniuerſa Eccleſia: ſed habet alia paſtoralia munera, ratione quorum redditus Eccleſiaſticos recipiũt: ergo idem eſt de Parochis, ſeruata proportione.

Superior religionis ſubit in omnibus munus Parochi reſpectu ſuorum ſubditorum.

Secundo confirmatur, nam Superior religionis, verbi gratia, ſubit in omnib. munus Parochi reſpectu ſuorum ſubditorum altiori & perfectiori modo, & tamẽ non tenetur pro eis quotidie ſacrificare: ergo. Argumentum autem Soti ſolutum eſt ex dictis, quia licet Parochi alantur à ſubditis, tamen habent aliud opus, propter quod digni ſunt eo ſtipendio, neque enim obligãdi ſunt ad quodlibet ſpirituale beneficium præſtandum ſuis ſubditis propter eã cauſam. Ad primã confirmationem inprimis negatur conſequentia: nam vt dixi aliud eſt, teneri ad dicendam Miſſam, vt Parochiam poſſint eam audire, aliud vero teneri ad offerendum pro ipſis: quamuis enim demus, teneri ad ſacrificandum quotidie per ſe, vel per alium in ſua Parochia, priori titulo, non tamen inde ſequitur, teneri ad offerendum pro ſubditis: quia hoc eſt valde diuerſum: & non eſt per ſe coniunctum cum priori. Deinde dicitur ad antecedens, non ſatis conſtare de illa obligatione: ſed ſolum eſſe certum, teneri Parochos ad celebrandum, vel efficiendum, vt in ſuo Parochia celebretur omnibus diebus, in quibus populus ſacrum audire tenetur: quia ſaltem illis diebus eſt hoc miniſterium neceſſarium populo, vt ipſe poſſit obligationem ſuam implere: Parochus autem ex officio tenetur ſaltem ad omnia præſtanda, quæ hoc modo ſunt ouibus neceſſaria. Vnde ſi Parochus abſit, vel non reſideat, tenetur prouidere, & ſufficienter alere alium qui hoc munus explere poſſit. Quod vero pertinet ad obligationem quotidie ſacrificandi, conſulenda ſunt, quæ ſuperius diximus, diſput. 80. ſectione 2. nam ex dictis ibi conſtat, communiter eſſe hanc obligationem in Parochijs, vbi eſt ſufficiens ſacerdotum numerus: at vero, vbi ſolus eſt Parochus, non eſt facile talis obligatio imponenda, maxime cum Concilium Trident. ſeſſ. 23. c. 14. de reformatione, *Conc Trid.* hoc attingens, ſolum dicat: Curet Epiſcopus, vt Presbyteri, ſaltem dieb. Dominicis, & feſtis ſolemnibus: ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, vt ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrẽt. Itaque in hoc præcipue eſt attẽdẽda cõſuetudo, vel, ſi quid eſt in Epiſcopatu circa hoc ſtatutũ. Quod ſi alicubi eſſet hæc obligatio quotidie celebrandi, intelligenda eſſet moraliter & regulariter: quia alias eſſet onus intolerabile. Niſi fortaſſe tale ſit bene-

Panormit. Syluest. Nauar. Soto.

ficium taliſque conſuetudo, vt obligat ad prouidendum quotidie Eccleſiæ de ſacrificio, per ſe, vel per alium: tunc enim cum maiori rigore vrgebit talis quotidiana obligatio, vt Panormit. & alij notant in cap. Significatum. de Præbendis, Syluest. verbo, Miſſa 1. quæſtione 7. & Nauar. ſupra, & in hoc etiam conſentit Soto. Ad 2. confirm. aliqui dicunt, teneri Parochũ ad ſacrificandũ pro ſuo populo diebus Dominicis & feſtis. Sed hoc ſolum videntur colligere ex eo, quod illis diebus tenetur ſacrificare, quæ tamen illatio non eſt ſufficiens vt oſtendi: nulla ergo certa regula in hoc dari poteſt, ſed conſulenda eſt conſuetudo: aut, ſi de illa non ſatis conſtat, Epiſcopus deberet aliquid certum in hoc ſtatuere: quod ſi hoc non faciat, prudẽti arbitrio ipſius Parochi relinquendum erit.

Difficultas ſpecialis.

Circa alium modum prædictæ obligationis ortæ ex priuato ſtipendio, eſt ſpecialis difficultas, quia talis obligatio non poteſt oriri, niſi medio aliquo pacto vel conuentione: ſed omnis huiuſmodi pactio eſt iure reprobata, cap. Tua nos. de Simonia. capit. vlt. de Pactis. cap. Quam pie 1. quæſtione. 2. quia videtur eſſe ſimoniaca, cum in ea detur ſpirituale pro temporali. Vnde D. Thom. 2. 2. quæſt. 100. artic. 2. & 3. ad 2. dicit, licere quidem accipere ſtipendium, dummodo pactum non intercedat, quia alias erit ſimonia: & in 4. diſtinct. 25. q. 3. art. 2. q. 1. ad 4. dicit paciſci de Miſſa dicenda, ſemper eſſe ſimoniam. Dicere autem omnia ſtipendia Miſſarum, quæ in Eccleſia dantur & recipiuntur, eſſe ſimoniaca, impius error eſſet & intolerabilis, cum vniuerſa Eccleſia, eiuſque Paſtores huiuſmodi conſuetudinem approbent, ex illis principijs traditis à Chriſto, Luc. 10. Dignus eſt operarius mercede ſua: & à Paulo. 1. ad Corint. 9. Qui altari deſeruit ex altari viuere debet. Quæ ipſa etiam naturali ratione nititur, quia vnuſquiſque meretur ali ab eo, cui deſeruit, vel in cuius miniſterio & officio occupatur: nam hoc maxime neceſſarium eſt ad vitam tranſigendam: ergo cum præcipuum munꝰ & officium ſacerdotis ſit ſacrificare, ſi in alicuius vtilitatẽ illud exhibet, & in hoc occupatur, naturalis ratio poſtulat, vt ab ipſo alatur. Ad hanc difficultatem inprimis negare non poſſumus, quin in hoc negotio aliquod pactum interueniat inter dantem ſtipendium, & ſacerdotem: nam ille dat, vt hic faciat: hic vero facit, quia recepit, ſeu vt recipiat ſtipendium. Et ita docent Adriã. quodlib. 9. artic. 1. Caietanus 2. 2. quæſt. 100. artic. 2. Dominicus Soto, lib. 9. de Iuſtitia & iure, quæſtion. 6. artic. 1. Nauarr. in Summa, cap. 23. num. 102. & patet ex dictis: nam ſine huiuſmodi pacto, quod intercedat inter ſacrificantem & ſtipendia dantem, nulla ratione intelligi poſſet, quo pacto oriatur, aut oriri poſſit obligatio ex iuſtitia.

D. Thom. — *Luc. 10. 1. Cor. 9.* — *Adrian. Caietan. Soto. Nauar.*

Quod ita breuiter declaro, nam ſi quis ſacerdotem alat, non tamen poſtulans hoc nomine ab eo ſacrificium pro ſe fieri, neque ſub hac conditione ab illo acceptata, ſed ſolum ex miſericordia, aut intuitu religionis, vel ex mera ſua liberalitate, aut alias quaſcunque ob cauſas ad hoc motus: ſacerdos in huiuſmodi caſu non obligatur ob ſacrificium offerendum pro illo: imo ſine omni iniuſtitia poteſt ab alio iuſtum Miſſæ ſtipendium accipere, vt pro illo ſacrificium offerat: & è contrario, quamuis ſacerdos offerat ſacrificium pro me, mihique id ipſum euidenter conſtet, non propterea tenebor ex iuſtitia illi ſtipendium dare: quia non ex mea, ſed ex ſua liberali voluntate id fecit. Vt ergo vtrinque oriatur obligatio ex iuſtitia, neceſſarium eſt pactum, ſaltem implicitum: quia hæc oblatio pendet ex mutuo conſenſu, & ex mutua promiſsione, ſub conditione oneroſa vtrinque etiam acceptata: in quo ratio pacti & conuentionis conſiſtit, & reuera hoc modo, tacito vel expreſso, fit conuentio inter dantem ſtipendium, & recipientem. Nam ille hoc animo dat, vt alterum obliget: & hic animo ſe obligandi illud recipit, ad faciendum id, cuius cauſa datur: nam hoc ratio naturæ æqualitatis requirit. Præterea, etiam in anniuerſarijs, & capellanijs, & alijs beneficijs Eccleſiaſticis, hoc pactum expreſſum vel tacitum intercedit: quia, & fideles tenentur ex iuſtitia alere miniſtros, & ipſi miniſtri tenentur, etiam ex iuſtitia, facere miniſteria, propter quæ aluntur: non enim obligantur tantum ex charitate aut miſericordia, obligatio enim charitatis oritur tantum ex neceſsitate alterius, non ex re accepta: hæc autem obligatio oritur ex re accepta: vnde per ſe conuenit, etiam omni ſecluſa ſpeciali neceſsitate. Neque etiam eſt obligatio orta ex religione tantum: non enim fundatur in promiſsione Deo facta, neque ad Deum immediate ordinatur, ſed ad hominem, cui fit iniuria, ſi nõ impleatur, & ideo ad reſtitutionem obligat: eſt ergo obligatio ex iuſtitia, quæ in huiuſmodi rebus vel actionibus, ſine pacto nequit intelligi: non eſt ergo in hoc pacto intrinſeca malitia.

Obligatio ex charitate ab obligatione ex iuſt.tia quomodo diſtinguatur.

Ad authoritates adductas, quorũdam reſponſio.

Ad authoritates vero adductas quidam reſpondent, quamuis hoc pactum per ſe malum non ſit, olim tamen fuiſſe prohibitũ, quia habet ſpeciem mali & indecentiam quantam: eam vero prohibitionem per contrariam conſuetudinem eſſe abrogatam. Sed hæc ſententia falſa eſt: quia nec talis prohibitio oſtendi poteſt, neque habet locum, vbi ratio ſtipendij interuenire poteſt, ſemper autem in Eccleſia licuit, ſtipendium dare miniſtris ſacrificiorum ad eorum ſuſtentationem: in ratione autem ſtipendij intrinſece includitur pactio aliqua, ſicut intrinſece ex illo oritur obligatio iuſtitiæ: & ideo mercedi operarij, & ſtipendio militis à Chriſto & Paulo merito comparatur. Numer. autem 18. tale ſtipendium ſacerdotis, pretium pro miniſterio appellatur. Secundo reſpondent alij, duo conſiderari poſſe in actione ſacrificandi: primum eſt, ſacrificium ipſum, & fructus ſpiritualis eius, ſub qua ratione, certa fides eſt, non poſſe vlla ratione pretio æſtimari aut in pactum deduci: eſſet enim hoc aperta ſimonia, & magna irreuerentia rei ſacræ: ſecundum eſt corporalis labor ſeu occupatio: & quoad hoc dicitur miniſterium illud: pretio æſtimabile, & deduci poſſe in pactum: quia res materialis non amittit ſuum temporalem valorem, propter ſpiritualem conditionem annexam, vt de calice conſecrato, & alijs ſimilibus rebus conſtat. Atque hoc modo dicitur in Concilio Agathen. cap. 36. 1. quæſtion. 2. cap. vltim. Clerici omnes, qui Eccleſiæ fideliter, vigilanterque deſeruiunt, ſtipendia ſanctis laboribus debita, ſecundum ſeruitij ſui meritum, per ordinationem canonum à ſacerdotib. conſequantur. Et huic ſententiæ fauent locutiones ſacræ Scripturæ ſupra adductæ: eſt ergo probabilis, non tamẽ omnino ſatisfacit: nã, vt latius dicitur in materia de ſimonia, quamuis labor corporalis, qui non per ſe, ſed ex accidẽti, ad ſpritualem miniſterium requiritur, pretio vere æſtimari poſsit, &, ꝙ idem eſt, vendi: tamen ille, qui eſt per ſe coniunctus cũ ſpirituali miniſterio, non poteſt vendi: quia tanquam vnum omnino cum ipſa re ſpirituali reputatur: quod præcipue verum habet, quando actio ipſa corporea nullius eſſet æſtimationis & valoris, niſi ſpiritualitatem haberet adiunctam, tunc enim tota æſtimatio oritur ex ratione ſpirituali, & ideo talem actionem corporalem vendere, reuera eſſet vendere rem ſpiritualem. Tertio ergo reſpondetur, hic non dari ſtipendium, tanquam pretium operis: & ſub hac ratione excluditur pactum, ſcilicet, extrinſecus ſuperadditũ, quo videatur res ipſa ſpiritualis vendi, vel locari, aut ſtipendium taxari, iuxta valorem & æſtimationem ipſius rei ſpiritualis: datur ergo ſtipendium ſolum ob ſuſtentationem neceſſariam, & naturali lege miniſtris debitam: vnde non excluditur pactio de huiuſmodi ſtipendio, quod intrinſece continetur in huiuſmodi humanis actionibus, iuxta illud, Non alligabis os boui trituranti: & ideo in hoc nulla fit iniuria rei ſpirituali, ſed potius humanæ ſubuenitur neceſsitati: quia miniſter ſine alimento viuere nullo modo poſſet, nec ſpiri-

Num. 18. — *Aliorum reſponſio reijcitur.* — *Notabile.* — *3. Reſponſio.*

ſpirituali miniſterio, vt par eſt, vacare: quamuis ergo homo ex ſe gratis miniſtret, tamen ratio iuſtitiæ poſtulat, vt ab eo alatur, cui miniſtrando ſeruit. Quæ doctrina ſumitur ex D. Auguſt in lib. de Paſtor. cap. 2. & idem eſt ſenſus D. Thom. loco citato, & Durand. in 4. ſententia diſtinct. 25. quæſtio. 3. Paludani ſimiliter quæſt. 5.

Auguſtin. D Thom Durand.

Quæſito ſatisfit.

Sed quæret tandem aliquis, ad quid obligetur ſacerdos, ſeu quid applicare teneatur ei, qui ſtipendium dedit. Sed hæc res fere in ſuperioribus explicata eſt. Primum enim non eſt ſatis, vt pro eo generaliter offerat, quia hoc commune eſt omnibus, vnde hæc obligatio nō oritur ex ſtipendio, ſed potius ex communi lege Eccleſiæ. Secundo neque etiam in alio extremo tenetur, proprium & perſonalem fructum alteri applicare: primo quidem, quia adhuc incerta res eſt, an talis fructus poſsit alteri tribui: ſecundo, quia quãuis ſacerdos dicat Miſſam in peccato mortali, plene ſatisfacit huic obligationi, nec tenetur aliquid reſtituere, & tamen nullum habuit perſonalem fructum, quem applicaret. Tertio, quia eſſet irrationabile, obligare ſacerdotem, vt ſe omni fructu priuaret: quare, neq; ipſe habet intentionem ſe ad hoc obligandi, neq; alter poteſt aut debet habere intentionem hoc poſtulandi. Supereſt ergo, vt dicamus, teneri ſacerdotem ratione ſtipendij ad applicandum ei, pro quo ſpecialiter offert, fructum illum ſacrificij, ſeu illam portionem ſatisfactionis, quæ illi, vt miniſtro publico ad diſtribuendum ſeu applicandum cõmiſſa eſt. Probatur à ſufficiente enumeratione; quia ſacerdos tenetur ſpecialiter offerre, & applicare ſacrificium ei, qui ſtipendium dedit; ſed non tenetur perſonalem fructum applicare: ergo ſaltem tenetur applicare hunc fructum quem vocare poſſumus miniſterialem. Item, quia hac ratione cenſetur ſpeciali modo operari vt miniſter alterius. Item, quia hæc eſt rationabilis intentio petentis ſacrificium, & dantis ſtipendium. Ac denique, quia non poteſt hæc obligatio commodius declarari, & in hoc modo nulla occurrit difficultas.

Concluſio.

Probatur concluſio à ſufficiente enumeratione.

SECTIO II.

Quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipendia.

QVando obligatio offerendi ſacrificium pro aliquo oritur ex aliquo Eccleſiaſtico titulo, ſeu ex redditibus certis & ſtabilibus, nulla eſt difficultas: quidquid n. tali titulo annexum eſt, vel ob eam piam cauſam relictum ſeu donatum eſt Eccleſię, eſt iuſtum ſtipendium talis obligationis; neque in hoc poteſt eſſe exceſſus: tum quia huiuſmodi redditus voluntarie donantur Eccleſiæ, tum etiam, quia decens ſtatus ſacerdotis habet latitudinem; & ideo, ſi is, qui inſtituit Capellaniam, vel ſimile beneficium, vult pinguiores redditus, ſeu maius ſtipendium, ob ſingula ſacrificia relinquere, totum id ſubit ratione iuſti ſtipendij. E contrario vero poſſent interdum redditus ita eſſe tenues, vt non attingerent mediocre vel minimum ſtipendium ſufficiens, quod raro contingit: ſi vero id accidat, pertinebit ad Eccleſiæ Epiſcopum, onus ſeu obligationem ad eum numerum Miſſarum redigere, in quo vnicuiq; iuſtum ſtipendium reſpondeat, ſaltem moderatum, iuxta ea, quæ in ſequentib⁹ dicemus: de his ergo redditibus & obligationib. nihil amplius dicendum ſupereſt, ſed ſolum de his ſtipendijs, quæ voluntarie dantur à fidelibus, quas Hiſpani (Pitanſas) vocant.

Aduertendũ

1. Cõcluſio. De quibus primo dicendum eſt. Si ſtipendia taxata ſint à ſuperiori habente poteſtatem, nihil cẽſenda ſunt iuſta, ita vt maiora non poſsint iuſte exigi. Ratio eſt, quia, licet ſtipendia non ſint vere pretia, tamen, quatenus in eis dandis & recipiendis ratio iuſtitiæ intercedit, ſeruant proportionem quandam: & in eis neceſſe eſt, aliquod medium æqualitatis inueniri: ſine qua, nec vera ratio iuſtitiæ, nec medium illius, reperiri poteſt: ergo, ſicut pretia rerum poſſunt communi lege, publica poteſtate taxari, ita & hæc ſtipendia. Patet conſequentia, tum à paritate rationis: tum etiam, quia, cum hoc medium non ſit ex natura rei definitum, non poteſt certiori modo aut via præſcribi: eſt ergo hæc poteſtas in Eccleſia, vel vniuerſalis in Pontifice, vel particularis pro ſuis diœceſib. in Epiſcopis: ſi ergo ipſi certam aliquam regulam ſtatuant, illa eſt obſeruanda, niſi euidentem iniuſtitiam contineret, quod præſumendum non eſt.

Notabile.

Sed circa hoc eſt difficultas, nam aliqui dicunt, nō licere hoc ſtipendium ita taxari, vt neq; plus, neque minus iuſte accipi poſsit, vt ſentiunt Soto, libro 9. de iuſtit. quæſt. 6. art. 1. ad 2. & Nauar. cap. 25. numer. 106. quia hoc eſſet, impedimentum & obſtaculum ponere pijs fidelium voluntatibus: ergo videmur in concluſione ſupponere id, quod licitum non eſt. Reſpõdetur, neminem negare, nec negare poſſe, hoc ſtipendium ita poſſe taxari, vt ſacerdotib. non liceat magis exigere, neq; etiam fideles minus dare poſsint, prædictam obligationem iuſtitiæ imponendo: & hoc ſatis eſſet ad concluſionem poſitam, & hoc probat etiã ratio pro illa adducta: & eſt valde neceſſarium ad vitanda ſcandala & ſacrilegia, quæ in exactionibus iniquis ſtipẽdiorum committi poſſunt: & alioqui, ſi ſacerdotibus definitur terminus, vltra quem plus non exigant, ratio æqualitatis poſtulat, vt etiã alijs poſsit imponi, ne minori ſtipendio velint ſacerdotes ad hoc obligare. Imo maiori prouidentia curandum eſt, vt ſacerdotes habeant congrua ſtipendia, quib. honeſte ſuſtentari poſsint: vnde in hoc etiam expedire poteſt præcauere, ne laici pauperes ſacerdotes cogãt, vt vili ſtipendio contenti ad hoc miniſterium obligentur, quod ſignificauit Corduba, lib. 1. Quæſtionum, quæſtionæ 4. Per hoc tamen non prohibetur: nec per ſe loquendo, prohiberi poteſt, quominus fideles dent maiora & duplicata ſtipẽdia, ſi velint, dũmodo omnino ſpontanee & voluntarie id faciant: & hoc probat ratio in contrarium adducta: & præterea, quia aliud eſt ex iuſtitia exigere, aliud, q; gratis donatur, accipere: lex ergo iuſtitiæ non impedit miſericordiæ aut liberalitatis, vel religionis opus. Et eadem ratione illa lex non impediret, quominus ſacerdos poſsit minori ſtipendio eſſe contentus: quia, non obſtante lege iuſtitiæ, poteſt ipſe gratis remittere, & cedere iuri ſuo. Etenim, cum poſsit omnino gratis & ſine vllo ſtipendio ad offerendum ſacrificium ſe obligare, à fortiori poterit minori ſtipendio eſſe contentus. Imo ait Diuus Thomas, 2. 2. quæſtione 100. articulo tertio ad ſecundum, illicitum eſſe, ſi in aliqua Eccleſia talis lex feratur, vt pro nullo fiant ſuffragia, niſi tali ſtipendio dato: quia per tale ſtatutum (inquit) præcluderetur via, gratis impendendi pietatis officium, quæ ſententia Diui Thomæ, moraliter loquendo, vera eſt, maxime, ſi reſpectu ſingularum perſonarum talis lex fieret: tamen reſpectu alicuius communitatis illa ſtatuta non ſunt ſemper mala: imo ſunt in vſu multarum Eccleſiarum: quia pertinent ad quandam decentiam, vel totius capituli, vel ad congruam ſuſtentationem totius Eccleſiæ, & expenſarum, quæ in illa ſunt: nunquam tamen intelligendum eſt, per hæc ſtatuta prohiberi, quominus, ſi miſericordiæ vel pietatis ratio poſtulauerit, vt huiuſmodi ſuffragium ſine tali ſtipendio fiat, id licite fieri poſsit, ſaltem ex voluntate & conſenſu eorum, ad quos tale ius pertinet: talis enim prohibitio intellecta in eo ſenſu, prorſus contra rationem eſſet, & æquitati minime conſentanea: neque Chriſtianæ pietati: & hoc præcipue intendit Diuus Thomas, citato loco: neque aliud ratio eius perſuadet.

Difficultas.

Soto.

Nauar.

Reſponſio.

Corduba.

D. Thom.

D. Thom.

Dico ſecundo: Si lex Miſſarum ſtipendium non taxauit, illud earum erit iuſtum ſtipendium, quod communi conſuetudine communiter receptum eſt & appro- 2. Concluſ.

& appro-

& approbatum, ſeu quod à viris prudentibus & Deũ timentibus cõmuniter peti aut dari ſolet. Ita docent prædicti authores, & ratio eſt eadem, quia ſecluſa lege taxante, hæc eſt via cenſendi ſeu iudicandi iuſta pretia rerum: hoc autem ſtipendiũ, licet non ſit pretium, ſeruat tamen cum illo proportionem, vt dixi. Et confirmatur, quia non debet hoc committi cuiuſcunque voluntati, vt ſuo arbitrio poſsit iuſtum ſtipendium augere, vel minuere: repugnat enim hoc rationi iuſtitiæ: ergo oportet, vt aliqua authoritate publica hoc definitum ſit: ergo, quando non intercedit lex, ex communi æſtimatione & conſuetudine, quæ vim legis habere ſolet, definiẽdum hoc eſt. Quo fit, vt in hoc caſu, in quo tale ſtipendium non eſt lege taxatum, eius æqualitas iuſta no poſsit in indiuiſibili conſiſtere, ſed aliquam latitudinem habeat: ſicut contingit in pretijs rerum, quæ communi tantum æſtimatione præſcribuntur: quia communis æſtimatio non ſemper eſt ita fixa & certa: & ideo, ſicut in his pretijs diſtingui ſolent infimum, medium, & ſummum: ita etiam poſſunt hæc ſtipendia diſtingui. Cauendum tamen eſt ſacerdotibus, ne more venalium rerum hoc negotium tractent, cum fidelibus contẽdendo, vt rigoroſa & ſumma ſtipendia exigant: nam, licet in rigore non ſit iniuſtitia: eſt tamen quædam irreuerentia, ex qua communiter ſcandalum ſequi ſolet. Si autem ſemel ſacerdos contentus eſt mediocri, vel infimo ſtipendio, tamen iuſto, non poteſt deinceps arbitrio ſuo reducere illud ad rigoroſum ſtipendium, minuendo, verbi gratia, Miſſarum numerum: nam hoc iam eſſet contra iuſtam dantis voluntatem: & ita eſſet acceptio rei alienæ inuito domino, rationabiliter.

Notabile.

3. Concluſ. Dico tertio, iuſtam æqualitatem huius ſtipendij non eſſe penſandam ex integra quantitate pecuniæ, qua ſacerdos indiget ad ſuam congruam ſuſtentationem: poſſet enim exiſtimari, hoc ſtipendium, vt ſit iuſtum, ita eſſe taxandum, vt totum id, quod neceſſarium moraliter eſt ad congruam ſacerdotis ſuſtentationem per annum integrum, ſicut etiam iuſtũ ſtipendium omnium Miſſarum ſimul ſumptarum, quæ intra annum moraliter dici poſſunt: & conſequenter, quod ſingularum Miſſarum iuſtum ſtipendium ſit illa pars aliquota, quæ iuxta dictam proportionem reſpondet. Et hũc modum aſsignãdi hoc iuſtum ſtipendium, videtur ſequi Soto, & alij, qui conſiderant Miſſam, tanquam integrum ſacerdotis miniſterium: & ideo volunt, vt illi integra dici ſuſtentatio reſpondeat. Concluſionem tamen poſitam tenet Corduba, citans Medinam, & Nauar. ſupra, dub. 2. Et probatur primo ex conſuetudine Eccleſiæ: nã, quando hæc ſtipendia lege taxantur, non ſolent eſſe tam pinguia, vt ſola ſufficiant ad integram ſuſtentationem ſacerdotis: ergo non ſunt maiora exigenda, quando communi æſtimatione definiuntur. Et ita etiam ſeruat vſus, vt hæc etiam non ſint admodum pinguia nec per ſe ſola ſufficientia. Secundo, quia actio ſacrificandi non requirit integrum diem, neque maiorem partem eius: ergo non eſt, cur ſacerdos propter hoc ſolum miniſterium integre alatur ab eo, pro quo ſacrificium offert. Patet conſequentia: tum quia ſacerdos non tantum habet hoc miniſterium, ſed etiam exercet alias actiones ſacras, ratione quarũ poteſt aliquid in ſuſtentationem recipere ex fideliũ largitionibus, vel alijs Eccleſiaſticis redditibus: tum etiam, quia propter hoc miniſterium, non impeditur ſacerdos quominus alia honeſta via, poſsit aliquid ad vitam ſuſtentandam lucrari; vt habetur in cap. Clericus victum, 91. diſtinctione, ex Concil. Carthag. IV. cap. 52. Atque hinc obiter intelligitur ratio, ob quam maius ſtipendium taxetur pro ſolemni Miſſa, quam pro priuata: quia ſcilicet, neutri debetur integra ſuſtentatio; & ideo quo maius miniſterium ſacerdos exhibet, eo aliquid amplius ad ſuſtentationem ſuam recipere poteſt: & eadem ratione, quo die ſacerdos

Soto.

Corduba.

Con. Carth. IV.

plures Miſſas facit, poteſt plura ſtipendia, etiam ab eodem recipere: imo, licet contingat, eum peccare contra obedientiam vel religionem, plures Miſſas eodem die dicendo, ſi tamen pro eis plura ſtipendia accipiat, contra iuſtitiam non peccabit: quia, licet inique agat, ſecundo aut tertio ſacrificium eodem die offerendo, tamen ſacrificium ipſum validum eſt, & pro aliquo oblatum eundem effectum habet ex opere operato. Deniq; hac ratione in agendo funere, ſeu officio integro defunctorum aliquod ſtipendiũ datur ſacerdoti, ratione Miſſæ, & aliud ratione Vigiliæ ſeu Nocturni officij, & ſic de alijs: ſignũ ergo eſt, quodlibet horum eſſe veluti inadæquatum miniſterium ſacerdotis, & conſequenter nulli eorum per ſe debere adæquatam ſuſtentationem reſpondere. Neque contra hoc inuenio rationem, aut motiuum aliquod contrariæ opinionis, cui ſatisfacere neceſſe ſit.

Notabile.

4. Concluſ. Dico quarto: Non poteſt ſacerdos, ſeruata iuſtitiæ æquitate, ratione vnius Miſſę accipere, niſi vnum adæquatum ſtipendium, ſiue ab vna, ſiue à multis perſonis. Concluſio hæc communis eſt, neque inuenio authorem aliquem, qui contrarium in communi & abſolute ſentiat, ex vi talis muneris & ſtipendij: nam, licet contrariam ſententiam aliqui Caietan. attribuant, eo quod ex alia eius opinione de valore Miſſæ, ſequi videatur, tamen directe & formaliter nunquam id docuit, neque eſſet practice probabile, in prædicto ſenſu: nã, vtrum fieri poſsit aliqua exceptio propter particulares rationes in aliquo ſpeciali caſu occurrẽtes, poſtea videbimus. Reſpectu ergo eiuſdem perſonæ concluſio euidenter ſequitur ex principijs poſitis: nam, ſi iuſtum ſtipendium habet certum terminum, lege vel conſuetudine taxatum: ergo, ſeruata lege iuſtitiæ, non poteſt ille terminus excedi: ergo nõ poſſunt ab eodem duo ſtipendia pro vna Miſſa exigi: alioqui iam excederetur terminus ſeu quantitas iuſti ſtipendij, inuito eo, qui dat: ſupponimus enim, eum duo ſtipendia dare, vt ſibi duæ Miſſæ dicantur, ſacerdotem aũt velle illi vna Miſſa ſatisfacere, quod plane eſt contra rationabilem alterius voluntatem, & contra pactum implicitum in priori acceptione, & elargitione contentum: nam alter dedit duo ſtipẽdia ſub conditione, & promiſsione duorum ſacrificiorum, & ſacerdos ſub eadem conditione acceptauit, ac recepit: poſtea vero non implet, nec ſtat promiſsis. Vnde, etiam iniuſte, priuat alterum maiori fructu duplicis ſacrificij. Ex hac vero parte ſequitur altera, ſcil. idem dicendum eſſe reſpectu diuerſorum: quia medium iuſtitiæ, quod eſt medium rei, in ipſis rebus conſiſtit, ſiue ad vnam, ſiue ad plures perſonas dicat habitudinem; vt, ſi furari decem aureos peccatum mortale eſt, idem erit, ſiue ab vno, ſiue à pluribus hominibus ſubripiantur; & idem eſt, ſi res carius vendatur, quam iuſte æſtimatur, ſiue ab vna perſona totum pretium, ſiue partim ab vna, partim ab alia accipiatur. Sic ergo in præſente iuſtum etiam ſtipendium pro vna Miſſa in re ipſa certum ac pręfixum eſt: ergo quacunque ratione maius accipiatur, ſiue ab vno, ſiue à multis, iniuſtum eſt. Accedit, quod ſecundum veriorem ſententiam, ſi idem ſacrificium pro multis offeratur, ſinguli defraudantur aliquo fructu, quem Sacerdos poſſet, & deberet applicare: ergo nulli eorum ad æqualitatem ſatisfacit, neque adimplet iuſtum pactum & promiſsionem. Et hinc ſoluta manet obiectio, quæ fieri ſolet ex eo, quod Miſſa pro multis oblata tantum valet ſingulis, ac ſi pro vno ſolum offerretur. Negatur enim aſſumptum, in eo ſenſu, quem in præſente habere debet, vt ex dictis patet. Ac deinde dicitur, vt minimum, eſſe rem incertam, & periculis expoſitam; & hoc ſatis eſſe, vt iniuſte fiat contra rationabilem voluntatem eius, qui ſtipendium dedit.

Non poſſunt ab eodẽ duo ſtipendia pro vna Miſſa exigi.

Verior ſententia de fructu ſacrificij Eucharistici

):?:(

SECTIO

SECTIO III.

Vtrum Sacerdotes diuites poſsint ſtipendia pro Miſsis accipere.

D Thom. Sylueſt. Adrian. Gratian. PRima ſententia negat, quam multum indicat D. Thomas, in 4. diſtinctione 25. quæſtione 3. artic. 2. quæſtiuncula 1. ad 4. & Caiet. 2. 2. quæſtione 100. ar. 2. Sylueſt. verb. Simonia. quæſtione 3. Adrian. in 4. materia de reſtitut. fol. 91. & Gratian. in cap. Paſtores. §. Verum, quæſtione 2. vbi, vt videre eſt, multa iura congerit, in quibus ſignificatur, non poſſe iuſte ſacerdotes diuites redditibus Eccleſiaſticis frui, & ſuſtentari; quod etiam ſignificatur in c. Illi autem. 12. quæſt. 1. vbi Proſper ait. Sacerdotes diuites, qui poſsident ſua, non peccare, dummodo proprijs cõtenti rebus, nihil eorum, quæ labori, vel Ordini ſuo deberi arbitrantur, accipiant. Et ſimilia referuntur ex Auguſt. in cap. vlt. eiuſdem quæſt. vbi ſignificat, ſi hæc ſtipendia Eccleſiaſtica accipiantur ab huiuſmodi diuitibus, non in eorum vſus, ſed pauperum, eſſe diſtribuenda. Eadem autem ratio eſt de his Miſſarum ſtipendijs: nam, quatenus ſpirituali titulo accipiantur, inter Eccleſiaſtica bona computantur. Ratio autem eſſe poteſt, quia hoc ſtipendium ſolum accipi poteſt in ſuſtentationem: ergo, qui hac non indiget, non poteſt illud accipere: alioqui conuincetur illud ſumere, vt ſui operis pretium.

Aduertendũ Aduertendum eſt, ſacerdotem poſſe eſſe diuitem, vel ex bonis temporalib. & hæreditarijs, vel ex redditibus Eccleſiaſticis, ex quibus (vt vidimus) quidam dantur ſine obligatione dicendi Miſſam pro alio, ſed ob alios titulos; quidam vero interdum dantur ſpecialiter propter hoc onus offerendi Miſſam, pro aliquo.

1. Concluſ. Dico ergo primo: Quamuis ſacerdos proprium habeat patrimonium, ſeu temporalia bona, quibus ſufficienter ali poſsit, ſine iniuſtitia poteſt ſtipẽdium pro Miſſa accipere. Ita D. Thom. quodlib. 6. artic. 10. Soto, lib. 9. de Iuſt. quæſtio. 6. articu. 1. Nauar. in Sum. cap. 23. num. 102. Gloſſ. & Doctores, in cap. Clericos. 1. quæſtio. 2. (D Thom. Soto. Nauar.) Probatur, quia ſacerdoti miniſtranti, ex iuſtitia debetur alimẽtum: ergo iuſte poteſt illud accipere, etiam ſi alioqui temporaliter diues ſit: patet conſequentia, quia hoc eſt valde extrinſecum, & per accidens, quod non tollit proprium ius, quod per ſe conuenit: Confirmatur prima, quia quamuis poſsit ſacerdos propria induſtria, vel labore integrum victum lucrari, nõ tenetur, ſed poteſt de altari viuere: ergo ſimiliter poteſt idem facere, quamuis habeat temporales redditus: nam vſus artis, vel propria induſtria interdum æquiualet temporalibus diuitijs. Confirmatur ſecundo, nam ſacerdotes temporaliter diuites, habent beneficia Eccleſiaſtica, eorumq; redditibus ſine ſcrupulo fruuntur; ſed nulla eſt maior ratio de his, quam de Miſſarum ſtipendijs: ergo. Tandem, miles, quamuis alias diues ſit, iuſte accipit ſuæ militiæ ſtipendium: nam in illo etiam verum habet illud, Quis militat ſuis ſtipendijs vnquam? ergo eadem eſt in præſente ratio.

2. Concluſ. Dico ſecundo, ſacerdos habens beneficium Eccleſiaſticum, quo ſufficienter ali poteſt, ſi ratione illius non obligatur ad Miſſas ſpeciali intentione dicẽdas, poteſt ſine iniuſtitia ſtipẽdia Miſſarum accipere. Sumitur ex eiſdem authoribus, & probatur eiſdem rationibus: quia quod hi redditus ſint Eccleſiaſtici, impertinens eſt, cum ratione illorum ſtipendium Miſſæ non debeatur: nã ad iuſtitiæ rationem in præſenti non pertinet qualitas, ſeu modus diuitiarũ, ſed hoc ſolum, quod ratione illarum non debeatur hoc miniſterium, & conſequenter, quod per accidens omnino ſe habeant, vt poſsint auferre ius percipiendi hoc ſtipendium. Quæ ratio nõ ſolum conuincit, poſſe accipi hoc ſtipendiũ omnino gratis oblatum: hoc enim modo, etiã ſi ſacerdos habeat redditus cum obligatione dicendi Miſſam, põt nouum ſtipendium gratis oblatum accipere, dummodo conſtet alium ſcienter & ſpontanee donare, vt in ſpecie ſtatim dicemus de Parochis: cõuincit ergo ratio facta, poſſe huiuſmodi ſacerdotem iuſte exigere, & eodem modo paciſci, ac ſi alias nihil haberet, quod ſine cauſa Nauar. cũ Caietano negat: & patet, quia iuſtitiæ ratio eadem eſt: nec pactum illam minuit aut violat, neq; magis eſt ſimoniacum tale pactum in diuite, quam in paupere: cur enim? non etiam diues non petit, vt pretium, ſed vt alimentum ſibi per ſe debitum: quo iure ſemper vti poteſt, bona alia, quæcunq; illa ſint, in alios vſus reſeruando. (Nauar. Caietan.) Atq; hinc etiam fit, non teneri huiuſmodi ſacerdotes ſpeciali obligatione, ſtipendia ſic accepta pauperibus donare, vt quidam ex dictis authoribus ſignificant: quia reuera acquirunt illorum dominiũ, & perſiſtendo in vi & obligatione iuſtitiæ, poſſunt eis libere vti: ex charitate tamen poterunt obligari: quia, cum his ſtipendijs ditiores efficiantur, poterunt facilius habere ſuperflua, vnde pauperib. ſubuenire poſſint. Poteſt etiam hæc obligatio in eis eſſe maior ratione ſui ſtatus, tamen intra latitudinem ſemper miſericordiæ & charitatis: quia non eſt, vnde obligatio alterius rationis in eis oriatur.

3. Concluſ. Dico tertio, Sacerdos, qui ex obligatione ſui beneficij, Capellaniæ, aut aliorum redditium Eccleſiaſticorum tenetur Miſſam pro aliquo dicere, non poteſt pro eadem dicenda, ſtipendium ab alio accipere. Dico (pro eadem) quia, licet habeat obligationẽ aliquoties in hebdomada, menſe, aut anno, pro aliquib. ſacrificium offerendi ratione beneficij, nihilominus alijs diebus, quib. non obligatur, poteſt ſtipendia accipere, vt per ſe conſtat ex præcedentibus concluſionibus: quia pro illis dieb. habet ius ſuum integrum, ac ſi nullos redditus haberet. Sic ergo explicata concluſio ſequitur aperte ex dictis dubio præcedente: nam Sacerdos non poteſt duo integra ſtipendia pro eadem Miſſa accipere: ergo neq; poteſt ſtipendium accipere pro Miſſa, ad quam ſpecialiter offerendam tenetur propter alios Eccleſiaſticos redditus: patet conſequentia, quia illi redditus non ſolum æquiualent adæquato ſtipendio, ſed etiam ſuperabundanti, regulariter loquendo; hoc enim in hac diſputat. ſupponimus; nam, ſi redditus ſint inſufficientes, iam Sacerdos non obligabitur ratione illorum plene ac integre, vt ſupra inſinuatum eſt, & dicemus etiam ſectione ſequente.

Et iuxta hanc concluſionem, adiunctis his, quæ in 1. ſect. dicta ſunt, expediendum eſt cõmune dubium de Parochis, an poſsint ſtipendia Miſſarum accipere. Soto enim loco citato, quamuis teneat, Parochum teneri, quotidie ſacrificare pro ſuis ouibus, nihilominus addit, poſſe accipere ſtipendium ab eiſdem ouibus ſuis, vt ſacrificium pro aliquo in ſpeciali offerat, quia Parochiani non debent quærere extraneum ſacerdotem, qui pro eis ſpecialiter offerat. Vnde offerendo voluntarie eleemoſynam ſuo Parocho, conſequenter etiam volunt, & contenti ſunt, vt pro eis ipſe offerat eo modo, quo poteſt. Neque intendunt eum obligare, vt aliunde ſacerdotes vocet, vel, vt Miſſas alijs dicendas committat, neque etiam ipſe huiuſmodi obligationem ſuſcipit, aut ea intentione eleemoſynam acceptat. Ab extraneis vero (ait Soto) non poteſt ſtipendium accipere, quia non poteſt pro eis ſpecialiter offerre. Sed hæc non videntur admodum conſequenter dicta. Dico igitur, cum Parochi non teneantur quotidie pro ſubditis celebrare, vt oſtendimus, pro illis diebus, pro quibus non obligatur, poſſe accipere ſtipendium, tam ab extraneis, quã à proprijs ouibus. Concluſ. Patet ex præcedente concluſione: quia, quoad eos dies habet Parochus ius ſuum integrum, ac ſi beneficium non haberet. Vnde infero, quotieſcunque Parochus accipit ſtipendium, etiam à ſuis ſubditis, ſi poſsit commode pro eo, qui dedit ſtipendium, Miſſam dicere eo die, quo non obligatur

gatur offerre pro ſuis ſubditis, debet id facere, & pro illo integre offerre: quia, per ſe loquendo, ad hoc obligatur, & poteſt talem obligationem implere: ergo tenetur. Item, quia hæc eſt iuſta volũtas dantium ſtipendium, vt, ſc. pro eis integre offeratur, maxime, ſi commode fieri poteſt. *Sacerdos nõ poteſt accipere duplicatũ ſtipendium integrum.* Imo addo, per ſe loquendo, non poſſe Parochum accipere ſtipendium, etiam à proprijs ſubditis, eiſque ſatisfacere, pro illis offerendo illis diebus, quibus ex obligatione offert pro ſuo populo. Patet ex concluſione tertia; quia non poteſt accipere duplicatum ſtipẽdium integrum. Dico autem, per ſe loquendo, quia, ſi reuera non poſsit aliter ſingulis Parochianis ſatisfacere, tunc faciendo, prout poteſt, implebit obligationem ſuam: oportebit aũt, vt eo caſu Parochiani intelligant, Parochum ipſum non poſſe aliter pro eis offerre, vt voluntarie contẽti ſint illo offerendi modo: quia alias fieret eis iniuria, accipiendo ab eis integrum ſtipendium, non declarando eis impedimentum ſeu impotentiam, quam Parochus habet ad offerẽdum pro eis ſolis, & ex ſingulari, ac propria intentione. Sufficiet autem, vt ex conſuetudine, vel publico mandato intelligant ſubditi, Parochum ſuum teneri, vel omnibus, vel talib. diebus, pro ſua plebe ſacrificium offerre: nam, ſi nihilominus aliquis eorũm, ei voluntarie præbeat ſtipendium, vt eiſdem diebus pro ſe ſacrificium offerat, ſignum eſt, ipſum credere iuri ſuo, ſolumque velle illo ſpecialiori modo ad ſacrificium concurrere, vt pro ipſo ſimul cum alijs ſpecialiter offeratur: hoc autem modo, & hac ſcientia interueniente, etiam à quocunque extraneo poſſet accipi ſtipendium, nam etiam ille poteſt ſuo iuri cedere, & illo genere oblationis eſſe contentus; & Parochus poteſt offerendo primum pro ſuo populo ſimul pro alio offerre, vt illi tantum proſit, quantum abſque iniuria ſui populi poteſt. Quando vero Parochi impedimentum non eſt adeo publicũ, quia non ſunt certi & deſtinati dies ad offerendum pro populo, ſed ſolum in genere, ſeu in cõmuni ſcitur, quoſdam dies habere liberos: quoſdam vero ad offerendum pro populo obligatos, tunc oportebit, vt, quando ſubditi, vel extranei ſtipendium offerunt, eis Sacerdos ſuum impedimentum, & onus aperiat, vt, vel illi voluntarie cõſentiant, vel alium ſacerdotem quærant.

Conſectarium. Ex quo tandem infero, quando in Eccleſia non eſt ſolus Parochus, ſed ſunt alij etiam Sacerdotes ſtipendarij, tunc multo minus poſſe Parochum ſatisfacere dantibus ſtipendia, ſiue Parochiani ſint, ſiue extranei, offerendo pro illis, quãdo pro ſuo populo celebrare tenetur: quia tunc, licet per ſe non poſsit, per alios poteſt plene illis ſatisfacere: ergo debet. Item, quia hæc cenſetur eſſe iuſta voluntas dantium ſtipẽdium: & ita interpretanda eſt, niſi aliud euidenter conſtaret aliunde, & ita etiam habet vſus. Quæ omnia confirmantur, quia alias poſſet Parochus à ſuis Parochianis ſimul accipere plura ſtipendia, partim ex teſtamentis, partim à viuis offerentibus, & omnibus, & obligationi ſuæ Parochiæ ſimul vna Miſſa ſatisfacere, quod eſt valde abſurdum. Quãdo ergo tot eleemoſynis ſeu ſtipendijs onuſtus eſt, debet, quoad commode poſsit, curare, vt per ſe, vel alios, omnibus integre ſatisfaciat: vel, ſi hoc non poteſt (quod rariſsime eueniet) admoneat eos, qui ſtipendia offerunt, vt, vel ipſimet ſibi prouideant, vel certe contenti ſint ea oblatione, quam ipſe pro eis facere poteſt. *Nauarr.* Cui doctrinæ videtur conſentire Nauarr. cap. 25. num. 92.

Hac vero occaſione hic obiter quæri ſolet, an Parochus, qui ſupra ſtipendia Miſſarum congregat, eaque poſtea inter ſacerdotes ſtipendiarios diſtribuit, poſsit licite aliquam partem ſibi retinere, vel ratione ſolicitudinis, & laboris, vel certe, quia ſtipẽdium ſibi datum eſt pingue, vel ſummum intra latitudinem æqualis ſtipendij, quod autem ipſe dat alijs, eſt etiam iuſtum, magis tamen moderatum, vel etiam minimum. Quidam negant hoc licere, Maior in 4. diſt. 45. quæſtione 3. dub. 2. Nauarr. capit. 25. numer. 91. Cordub. dicta quæſtione 4. dub. 1. *Maior. Nauar. Cordub.* quia voluntas dantis ſtipendium eſt, vt totum illud detur Sacerdoti pro ſe Miſſam dicenti: & ideo alius non habet iuſtum titulum partem aliquam vſurpandi. Contrarium tenet Soto, dicto lib. 9. de Iuſt. quæſt. 3. articu. 1. *Soto.* vbi peculiariter loquitur de Parochis, qui in ſua Parochia hoc onus ſuſcipiunt, ratione cuiꝰ poſſunt aliquid accipere. *Authoris ſententia.* Ego vero cenſeo intrinſece non eſſe hoc contra iuſtitiam, non ſolum ratione illius oneris, ſed etiã, quia nulli fit iniuria in ea diſtributione, ſeu quaſi commutatione. Suppono enim dari ſtipendiario ſacerdoti iuſtum ſtipendium in omni rigore: nam alioqui fieret illi iniuria: hoc autem ſeruato, nulla fit: etiã ſi intra latitudinem iuſti minimum detur: neq; etiam fit iniuria ei, qui dedit ſtipendium, quia Miſſa eiuſdẽ valoris pro illo offertur: nulli ergo fit iniuria. Ratio autẽ à priori eſt, quia Parochus, vel Sacerdos, qui primo accipit ſtipendium, ſtatim acquirit dominium illius ſub obligatione dicendi Miſſam alteri, quam poteſt per ſe, vel alium implere: ergo, ſi poſtea ſatisfaciat integre illi oblationi, nulli facit iniuriam, etiam ſi minori ſtipendio dato id aſſequatur: quia iã non ſe gerit, vt pure Oeconomus, ſed vt Dominus accepti ſtipendij, ad quem ſpectat, obligationem illam implere, vt commode potuerit. Vnde poteſt exemplis moralibus hoc declarari. Nam, ſi Dominus committat famulo tantam pecuniæ quantitatem, vt triticum tal s qualitatis tanti emat, quãuis famulus minori pretio illud poſtea comparet, non poteſt ſibi vſurpare reſiduam pecuniæ quantitatem, quia non erat Dominus illius: vnde non habet titulum ad retinendam illam. Si vero famulus ſtatim fieret dominus illius pecuniæ ex conſenſu dantis, ſub obligatione dandi triticũ talis qualitatis & conditionis, quãuis poſtea minori pretio emeret, reliquam pecuniã retinere poſſet. In præſenti igitur Parochus non ſe gerit priori, ſed hoc poſteriori modo: ergo in rigore nõ eſt iniuſtus, eam partem retinẽdo. Aliud exemplum eſſe poteſt, ſi quis, anticipata pecuniæ receptione, vẽdat triticum poſtea reddendum, illudque deinceps minori pretio emat, ſatisfaciet priori emptori, integram tritici quantitatem illi reddẽs. Poteſt vero differentia aliqua in his exemplis aſsignari, quia in eis, ſicut poteſt quis retinere reſiduam pecuniæ partem, ita, ſi opus eſſet, aliquid de ſuo adijcere, vt obligationem impleret, teneretur id facere: & ita poteſt interdum accidere: at vero in præſenti nullum eſt periculum, quod oporteat interdum Parochum plus ſtipẽdij dare, quam acceperit. Dico tamen hoc eſſe accidentarium. Nam ex vi obligationis, vel per ſeipſum debet ſatisfacere obligationi, vel certe dare totũ ſtipendium neceſſarium, vt per alium ſatisfaciat. *Aduertendum.* Hoc denique patet quotidiano exemplo habentium Capellanias, quibus ſatisfaciunt, per alios Miſſas dicendo, dando eis ſtipendia iuſta, quamuis ipſi multo vberiora recipiant, & apud ſe reliquam partem retineant. Sed, quamquam hæc in rigore vera ſint, nihilominus hæc veluti commutatio habet ſpeciem turpis lucri: & ideo conſulenda non eſt, ſed potius corrigenda, quoad fieri poſsit: quod ſi non poſsit, erit toleranda.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſacerdotes pauperes poſsint accipere duplicata ſtipendia.

Aliqui graues authores ita affirmant, ſaltem, quando vnum ſtipendium non ſufficit ad integram diei ſuſtentationem, non ſolum quoad victum & veſtitum propriæ perſonæ, ſed etiam ad alendam ſuam familiam, & conſanguineos, etiam ſi ſub illius cura, & in eius familia ſint. Vnde conſequenter dicũt,

tot

tot poſſe accipere ſtipendia pro vna Miſſa quot ſufficiant ad huiuſmodi ſuſtentationem integrã. Ita ſentit Cano 12. de locis, cap. 13. ad 10. Soto, lib. 9. de Iuſtit. quæſt. 3. artic. 1. in fin. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. arti. 1. in fine, & nonnulli eiuſdem ordinis Theologi idem docent, & conſulunt. Fundamentum eſt, quia, qui altari deſeruit, de altari viuere debet. Item, quia nõ eſt cogendus ſacerdos pauper mendicare, aut aliquo indecente modo victum quærere, vt conſtat ex Tridentino, ſeſſ. 22. c. 2. de Reform. Et confirmatur, nã Papa interdum concedit pauperib. religioſis, vel Eccleſiis, vt minori ſacrificiorum numero pluribus ſtipendiis ſatisfaciant: Epiſcopi etiam, ſi expedire iudicant, interdum minuunt numerum Miſſarum ex obligatione dicẽdum, vt ſupra inſinuauimus: & probat etiam Trid. ſeſſ. 22. c. 4. ergo ſignum eſt, hoc non continere intrinſecam iniuſtitiam, quia alias non poſſet Papa, vel Epiſcopus alios priuare iure ſuo, ſi illud haberent. Soto vero & alij addunt limitationem, ſcilicet, niſi is, qui dat ſtipendium, expreſſe poſtulet, vt pro ſe ſolo Miſſa dicatur, & ipſe illam promittat: nam tunc tenetur ſeruare pacti fidem.

Cano. Soto. Trident. Soto.

Authores prædicti reijciuntur. Sed in primis hi authores in duobus non videntur mihi conſequenter loqui, primo in prædicta limitatione: nam, ſi fundamentum huius ſententiæ verum eſt, ſtipendium illud, quod eſt inſufficiens ad prædictam ſacerdotis ſuſtentationem, non eſt æquale neque iuſtum: ergo, qui, illo tantum dato, poſtulat, vt pro ſe ſolo ſacrificium offeratur, iniuſtam rem poſtulat: ergo, quãuis alius fortaſſe paupertate coactus id promittat (iuramentum ſecludo) non tenetur talem promiſsionem implere: ſed poteſt ſe indemnẽ ſeruare: vel, ſi è contrario tale ſtipendium non eſt ita inæquale, quin alter poſsit iuſte petere, vt pro ſe ſolo offeratur ſacrificium, ſufficiet ad eandem obligationẽ implicita ſeu virtualis voluntas, quam habent omnes, qui huiuſmodi ſtipendia conferunt ſub hac exiſtimatione & ſpe. Secundo, non videtur prædicti authores conſequenter loqui, limitando hanc ſententiã ad ſolos pauperes ſacerdotes: quia vel illud ſtipendiũ integrum, ad ſacerdotis ſuſtentationẽ ſufficiẽs, & ex multorum eleemoſynis reſultans, eſt de ſe iuſtum ſtipendium, vel ſuperexcedens: hoc ſecundum ab eis non dicitur, nec dici poteſt conſequenter: ſi autem dicatur primum, ſequitur etiam ſacerdotem, alias diuitem, poſſe totum illud ſtipendium accipere: quia etiã ipſe habet ius viuẽdi ex altari, cui deſeruit: quod aũt alias diues ſit, eſt per accidens, & nihil impedit, quo minus ille poſsit vti iure ſuo, vt ſupra declaratũ eſt: quod ſi abſurdum eſt, hanc licentiam dare diuitibus ſacerdotibus, vt reuera eſt, nullum eſt fundamentum, vt pauperibus tribuatur.

Concluſio. Nauar. Corduba. Dico ergo, non poſſe pauperes ſacerdotes plura ſtipendia iuſta, ſeu lege aut communi æſtimatione taxata, pro vna Miſſa accipere. Ita tenet Nauarr. capit. 25. num. 92. Corduba, dict. quæſtione 4. dub. 2. Ratio eſt, quia paupertas (ſecluſa extrema neceſsitate, de qua nunc non agimus) non dat facultatem accipiendi rem alienam, inuito domino, aut vendendi rem carius, quam valet: nec mercenarius aut miles poteſt aliquid vltra ſuam mercedem, aut iuſtum ſtipendium accipere ratione paupertatis: ergo nec ſacerdos ob paupertatem poteſt accipere aliquid vltra iuſtum ſtipendium: ergo non poteſt duo ſtipendia accipere: nam ſupponimus ex dictis, vnum eorum eſſe iuſtum & æquale: ergo alterum erit vltra iuſtitiæ æqualitatem. Et confirmatur, quia ſacerdos, qui ob infirmitatem vel aliud impedimentum non poteſt facere ſacrum, non poteſt vel vnum ſtipendium accipere, decipiendo alium, pro quo non eſt Miſſam dicturus, vt ſuæ paupertati ſubueniat: ergo neque ille, qui poteſt vnum tantum facere ſacrum, poteſt titulo paupertatis poſt primum ſtipendium accipere ſecundum: quia, poſtquam obligatus eſt ad Miſſam pro vno dicendam iuſto & æquali ſtipendio, perinde ſe habet reſpectu alterius, ac ille qui celebrare non poteſt. Dices, hæc argumenta ſupponere quodlibet ex illis ſtipẽdiis eſſe per ſe iuſtũ, & æquale, quod tamen alij authores non admittunt. Sed hoc ſufficiẽter fundatũ eſt in ſect. 2. & ex ipſiſmet terminis, quib. vtimur, videtur per ſe notũ: ſupponimus enim, hoc ſtipendium eſſe iuſta lege taxatum, vel communi cõſuetudine & æſtimatione, quæ ſunt regulæ iuſti pretij, vel ſtipendij. Sed adhuc dicere poſſunt, hãc æquitatem iuſti ſtipendij non eſſe omnino abſolutam, ſed reſpectiuam. Vnde licet reſpectu diuitis, quodlibet illorum ſit ſufficiens & æquale ſtipendium, tamen reſpectu pauperis, eſt inæquale. Sed hoc facile refellitur ex dictis: nã conditio paupertatis, vel diuitiarũ impertinens eſt ad æqualitatem, ſeu condignitatem ſtipendij: quæ non ex conditione perſonæ, ſed ex miniſterio penſanda eſt, vt patet ex dictis, ſectione præced. & exẽplis militum, & aliorum operariorum. Et ratio eſt, quia paupertas obligare põt ad ſubueniẽdum indigenti ex miſericordia, non tamen obligat ex iuſtitia ad dandum miniſtro omnia, quibus indiget, ſed quod miniſterio eius, iuxta præſcriptam legẽ ſeu menſuram, debitum eſt.

Occurritur obiectioni.

Conſectariũ. Vnde conſequenter infero, ſi talia ſtipendia non ſint integra, qualia lege taxata ſunt, tunc poſſe ſacerdotem, vel à diuerſis, vel ab eodem, tot ſtipendia pro vna Miſſa accipere, quod ſufficiant ad iuſtum ſtipendium, & lege taxatum cõficiendum: quia tunc fit iniuria ſacerdoti, & ipſe poteſt indemnem ſeruare, & hoc probant rationes Soti, & Cani, qui non tam differunt ab alijs authoribus, in hac formali concluſione, quod pro vna Miſſa tãtum licet vnum iuſtum ſtipendium accipere, quam in modo definiendi & taxandi hoc iuſtum ſtipẽdium. Limitat autem Corduba hoc vltimũ corollariũ, niſi ſacerdos expreſſe promittat, ſe dicturum Miſſam tantum pro vno, etiam ſi inæquale dederit ſtipendium: ſed, vt dixi, ſtãdo in rigore iuſtitiæ hæc limitatio non videtur neceſſaria: quia tali ſacerdoti fit iniuria, cogitur enim ob paupertatem inæquale ſtipendium acceptare: põt ergo, non obſtante priori pacto, ſe indemnem ſeruare: ſicut famulus aut operarius, cui condigna merces nõ tribuitur, poteſt damnum ſuum, vt potuerit, reſarcire, etiã ſi in principio ob paupertatem coactus ſit paciſci pro iniuſto, & inæquali ſtipendio: & ſimiliter, qui ob neceſsitatẽ cogitur triticum emere iniuſto pretio, poteſt ſine iniuſtitia, alia via ſe indẽnẽ ſeruare. Dixi autem ex vi iuſtitiæ: nã ſi ſacerdos omnino voluntarie contentus ſit illo ſtipẽdio, & promittat, ſe integre ſacrum oblaturum pro tali perſona, tunc ad implendum tenebitur magis ratione promiſsionis ſimplicis: quam ſtipendij.

Rationes Soti & Cani quid probẽt. Corduba.

Ad fundamentum prioris ſententiæ iam ſupra declaratum eſt, iuſtum ſtipendium Miſſæ non eſſe penſandum ex his omnibus, quibus ſacerdos indiget ad integram diei ſuſtentationem. Quocirca, ſi ſacerdos pauper ſit, fideles ex miſericordia & pietate debent illi ſubuenire, ipſe tamen nõ poteſt iniuſto titulo res alienas vſurpare: Sed ne mendicare cogatur, quod non decet in his qui paupertatem voluntariam non profitẽtur, ad Epiſcopi curam pertinet, vel eum non Ordinare, vel ei de neceſſarijs prouidere. Ad confirmationem, inprimis poſſet argumentum illud in cõtrarium retorqueri: nam, ſi ad id faciendum Pontificis authoritas & diſpenſatio neceſſaria eſt: ergo per ſe ac propria authoritate id facere non licet. Deinde dicitur, nec Epiſcopos id poſſe facere, niſi, vel quando redditus ſunt inſufficientes ad tantum Miſſarum numerum, vel, quando alijs iuſtis de cauſis, ita poſſunt inſtituentis voluntatem interpretari: neq; etiã ſummus Pontifex poteſt id facere ex mera voluntate ſua: quia non eſt dominus omnium temporalium bonorum, etiam, quæ Eccleſiæ relicta ſunt, ſed diſpenſator: & ita ſolum hoc poteſt per modum iuſtæ diſpẽſationis ex cauſa rationabili, quæ eſſe poteſt, vel ali-

Notatu dignum.

qua ex dictis; vel certe, quia iam eſt moraliter impoſſibile, omnibus obligationibus ad æqualitatem ſatiſfacere: & ideo, vel diſpenſat, vel interpretatur, vt ſatisfactio fiat aliquo prudenti modo poſsibili. Accedit, quod poteſt Pontif. ex Theſauro Eccleſiæ applicare, quidquid ſatisfactionis in eo caſu minuitur ijs, qui ſtipendia Miſſarum reliquerunt: vnde pie ac probabiliter creditur ita facere.

DISPVTATIO LXXXVII.

De miniſtro ad ſacrificium neceſſario, eiuſque obligatione.

Sacerdotes ſunt proprij miniſtri huius ſacrificij.

Explicuimus obligationes omnes, pertinentes ad ſacerdotes, qui ſunt proprij miniſtri huius ſacrificij: quia vero ipſi etiam indigent aliquibus, vel ſaltem aliquo ſibi in hoc miniſterio deſeruiente (quod etiam inter cæremonias Miſſæ ab aliquibus computatur) ideo de huiuſmodi miniſtro duo breuiter videnda ſunt. Primum, quanta, & qualis ſit eius neceſsitas: deinde, quænam obligationes ad illum pertineant.

SECTIO I.

Vtrum ad ſacrificium Miſſæ peragendum, vnus aut plures miniſtrantes neceſſarij ſint.

Sother. Ratio difficultatis eſt, quia Sother Papa, vt Gratianus refert, in cap. Hoc quoq;, de Conſecr. diſtinctione 1. præcepit, vt nullus Presbyter Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, niſi, duobus præſentibus, ſibiq; reſpondentibus: quod etiam præcepiſſe *Anaclet.* Anacletum, colligi poteſt ex eius epiſtola 1. vbi de ſacerdotibus agens, ſic inquit: Ipſi, quando Domino ſacrificant, non ſoli hoc agere debẽt, ſed teſtes ſecum adhibeant, vt Domino perfecte in ſacratis Deo ſacrificare locis, probentur. Et poſtea de Epiſcopo addit, vt plures teſtes adhibeat, quam alius ſacerdos, vt referrur etiam in cap. Epiſcopus. de Conſecr. d. 1. Vnde *Microlog.* præceptum hoc ex Sothero, & Anacleto, refert Mi*Burch.* crolog. de rebus Eccleſ. cap. 2. & ſimile refert Burch. *Con. Nann.* lib. 3. cap. 68. ex Concil. Nanneten. cap. 30. Et ratio, quæ ex his decretis ſumitur, eſt, quia ſacerdos in Miſſa ſæpe loquitur cum multis, vt, cum dicit, Dominus vobiſcum, &, Orate fratres, Benedicat vos omnipotens Deus, & quod difficilius eſt, ſæpe Canon facit mentionem plurium offerẽtium & circumſtantium, imo & communicantium, vt patet ex illis verbis, Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, omni benedictione cæleſti, & gratia repleamur. *VValfrid. Strab.* Vnde VValfrid. Strabo, libro de rebus Eccleſ. cap. 22. illam dicit eſſe legitimam Miſſam, in qua adſunt ſacerdos, reſpondens, offerentes, & communicantes. In contrarium vero eſt Eccleſiæ conſuetudo, qua receptum eſt, vt ſæpe Miſſæ dicantur, vno tantum aſ*Conc Mog.* ſiſtente, & reſpondente. Vnde in Concil. Mogunt. I. cap. 43. ſolum requiritur; vt Presbyter non celebret ſolus, quamuis eadem ratio ſupra tacta ibi adiungatur, ſcilicet, nam, quomodo dicet, Dominus, vobiſcum, Surſum corda, & alia ſimilia, cum alius nemo cum eo ſit.

In hac re poſſunt eſſe duæ extremæ ſententiæ. Prima eſt hæreticorum huius temporis, qui grauiter reprehendunt Miſſas ſolitarias, quas vocant, ſeu priuatas, & præſertim eas, in quibus nulli communicant præter ſacerdotem. Fundanturque in exemplo cœnæ Dominicæ; Chriſtus enim, multis aſtantibus hoc ſacrificium perfecit, & ſimul ſumpſit, & diſtribuit omnibus, qui præſentes aderant, & ſubiunxit, (Hoc facite:) ita ergo ex ordinatione illius peragendum eſt: Secunda ſententia eſſe poteſt, Miſſam poſſe celebrari ſine vllo miniſtro: quia iure diuino hoc non eſt prohibitum, neq; iure etiam Eccleſiaſtico cõſtat in hoc aliquid eſſe præſcriptum. Nam illa iura Põtificia antiquata ſunt, vt videbimus. Concilium autem Moguntinum Prouinciale eſt, vnde non poteſt *Conc Mog.* generalem obligationem inducere: neque ratio eius videtur conuenienter adiuncta: alias etiam ſacerdos non poſſet Eccleſiaſticum officium dicere ſine miniſtro, quia etiam dicit, Dominus vobiſcum. Reſpondent aliqui, non eſſe ſimile, quia, quando ſacerdos ſolus recitat, non debet dicere, Domin⁹ vobiſcum, ſed, Domine exaudi orationem meam. Ita Durand. li. 2. *Durand.* de Ritib. Eccleſ. cap. 15. qui falſo in eandem ſententiam citat Durand. li. 4. Ration. c. 14. & reuera eſt falſa ſententia, vt docet Nauar. lib. de horis canon. c. 22. & multo antea ſignificauit Petrus Damian. in epiſt. ſupra citata, de Dominus vobiſcum: & conſtat ſatis ex *Petr. Dam.* vſu Eccleſiæ. Addo, etiam eſſe alia verba in canonico officio, quæ videntur requirere plures aſtantes, vel ſaltem miniſtrum reſpondentem, quæ nihilominus dicuntur à ſacerdote, dum ſolus recitat, vt, Oremus, Benedicamus Domino, &c. Ergo idem poteſt in Miſſa fieri.

Dico primo, circa hoc nihil eſſe iure diuino præ*1. Concluſio.* ceptum, aut prohibitum. Hæc concluſio ex parte de fide eſt, & quoad omnia videtur mihi certa. Quod enim iure diuino non ſit præceptum, vt quoties Miſſa offertur, & Euchariſtia conſecratur, aſsiſtentibus diſtribuatur, in ſuperioribus late probatum eſt: vbi etiam è conuerſo oſtendimus, non eſſe præceptũ iure diuino eis, qui Miſſæ aſsiſtunt, vt in ea communicent: hęc enim duo correlatiua ſunt: nec poſſet vnum ſine alio præcipi. Videantur ſupra dicta, ne eadem repetantur. Deinde eſt etiam de fide, non eſſe iure diuino præceptum, vt Miſſa coram multis miniſtrãtibus, & aſsiſtentibus dicatur, & non poſsit cum vno ſolo dici: hoc etiam probat ſatis vſus Eccleſiæ, qui, cum ſit fere vniuerſalis & ab Eccleſia generaliter approbatus, non poteſt errorem continere; nõ eſt ergo contra diuinam prohibitionem. Neque exiſtimo hanc conſuetudinem eſſe parum antiquam, quãuis id ſignificet Ordo Cameracenſis in expoſitione Ca*Ordo Camer.* nonis, dicens. Cum primitus Miſſæ ſine collecta non fierent, poſtea mos inoleuit Eccleſię ſolitarias, & maxime in Cœnobijs fieri Miſſas. Nihilomin⁹ tamẽ hũc morem eſſe valde antiquum colligi poteſt ex Greg. li. *Gregor.* 4. epiſtolarum, capitul. 43. alias 87. vbi prohibet, Miſſas publicas fieri in quodam monaſterio, Ne in ſeruorum Dei ſeceſsibus, popularibus occaſio præbeatur vlla conuentibus: ſimile quid habet, libr. 5. epiſt. 46. alias capit. 146. vbi prohibet, Miſſas publicas in quodam loco celebrari, vbi tamen Miſſam fieri permittit idem, libr. 7. epiſt. 71. & lib. 8. epiſt. 3. quibus locis, etiã facit mentionẽ Greg. priuatorum oratoriorum, in *Gregor.* quibus Miſſæ dici ſolebant, non tamen publice, ne cũ populi concurſu fierent: & homil. 37. in Euangel. refert, Caſsium Narnienſem Epiſcopum, aliquando in priuato oratorio celebraſſe, quod ad Eccleſiam ire non valeret, Auguſtin. etiam 22. de Ciuit. cap. 8. me*Auguſt.* minit cuiuſdam Miſſæ priuatim dictæ in priuato loco, & de S. Gregorio Nazianzeno refert Sozomenus, *Sozomen.* lib. 7. hiſtoriæ capit. 5. ſacrificare ſolitũ in exigua cel*Niceph.* lula in priuato oratorio: & Niceph. libr. 8. cap. 31. ait, Lucianum Martyrem ſacrificaſſe in carcere, & ſuo pectore pro altari vſum eſſe, cum iaceret onuſtus catenis. Conſtat aũt ad hæc loca, & in huiuſmodi ſacrificijs, non potuiſſe audientium ſeu miniſtrantiũ multitudinem congregari. Item de Conſecr. diſt. 1. in c. Et hoc refertur ex Aug. Vt Miſſæ peculiares, quæ diebus ſolẽnib. fiunt, nõ ita publice fiant, vt propter eas populus à publicis Miſſarũ ſolẽnib. abſtrahatur. Deinde probatur ratione: quia nullibi tale præceptum diuinum habetur ſcriptũ, neq; ex traditione colligitur, ſed potius contrarium, vt oſtenſum eſt. Neque ex facto Chriſti; tum quia, vt ſæpe dictum eſt, non omnes circum-

circumſtantiæ illius facti poſitæ ſunt in præcepto: tū etiam, quia alias oporteret, vt minimum, duodecim perſonas Miſſæ aſtare, quia Chriſtus coram totidem celebrauit: & eadem ratione oporteret non plures adeſſe: quæ conſtat ſatis eſſe abſurda. Vnde etiam ſumitur argumentum; quia non poteſt, vel apparenti argumento, deſignari numerus aſtantium, vel miniſtrantium, qui ex iure diuino neceſſarius ſit ad Miſſam dicendam, ita vt cum minori licite fieri nō poſſit: ergo ſignum eſt, nullam multitudinem eſſe neceſſariam. At vero, quod neq; vnus miniſter, qui ſacerdoti inſeruiat, neceſſarius ſit iure diuino, non eſt ita de fide certum, vt oppoſitum aſſerere, hæreticum ſit, vel erroneum: quia non eſt cōtra vllam definitionem, aut traditionem Eccleſiæ: imo, cum factum ipſum ſit conſentaneum cōſuetudini, & præcepto eccleſiæ, vt inf. dicam, non eſt, cur ſit erroneum, dicere ex diuino iure manaſſe. Nihilominus tamē exiſtimo hoc eſſe omnino falſum, & concluſionem poſitā, etiam quoad hanc partem, eſſe veriſsimā: quia in Scriptura nullum eſt fundamētum huius diuini iuris, vt conſtat ex argumēto facto: neq; etiam in traditione; quia nulla eſt huius præcepti mentio in antiquis Patribus, imo de illis Miſsis, quæ priuatim fiebant à Sāctis antiquis, vel in oratorijs; & ſolitarijs locis, vel in cryptis, aut carceribus non conſtat, vtrum aliquem miniſtrum in eis haberent. Præterea nulla eſt ſufficiens ratio ad fingendum huiuſmodi præceptum diuinum: nam, ſi ratio ſacrificij ſecundum ſe conſideretur, non repugnat à ſolo ſacrificante fieri, vt ex ſupra dictis conſtat; neq; in hoc excogitari poteſt aliqua intrinſeca malitia: ſi vero conſideretur peculiaris inſtitutio huius ſacrificij, tota ſubſtātia eius poteſt fieri à ſacrificante ſine vllo miniſtro: imo & interdum fieri poteſt cum debita reuerentia, quæ per ſe non pendet ex alterius miniſterio: ergo non eſt, cur fingatur tale præceptum iure diuino latum.

Notabile. Authoris ſententia.

2. Concluſio. Dico ſecundo iure Eccleſiaſtico neceſſarium eſſe, per ſe loquendo, ſaltem vnum miniſtrum præter Sacerdotem ſacrificantem, non tamen plures, niſi in Miſsis ſolemnibus. Hæc eſt communis ſententia authorum, quos ſtatim referam: Ad quam explicādam eſt inprimis ſupponenda illa diſtinctio Miſſæ, in ſolemnem ſeu publicam: & particularem ſeu priuatā. Quibus vocibus caute hoc tempore vtendū eſt, propter hæreticos, qui Miſſas priuatas damnant, eas aūt præcipue vocāt priuatas, in quib. nemo præter ſacerdotem communicat ſacramentaliter: quorū ſenſum damnans Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 6. & can. 8. dicit, Has Miſſas communes cenſendas eſſe: partim, quod in eis populus ſpiritualiter cōmunicet, partim vero, quod à publico Eccleſiæ miniſtro, non pro ſe tantum, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent, celebrentur:) quæ poſterior ratio vniuerſalior eſt, ſemper enim Sacerdos offert, Eccleſiæ nomine, vt publicus Legatus pro toto orbe, vt ex canone Miſſæ conſtat: & ex Chryſoſto. homil. 5. de verbis Iſaiæ, & 26. in Matth. & ex alijs multis ſupra adductis. Sed quamquam in hac verborum ſignificatione hoc verum ſit, tamen alijs rationibus conſtat, quaſdam Miſſas peculiares vel priuatas dici, vt à publicis vel communibus diſtinguantur: ſic enim interdum dicuntur Miſſæ peculiares, quæ iuxta propriam deuotionem dicuntur de aliquo Sancto, vel de Trinitate, & cætera. & non iuxta commune officium Eccleſiæ; & ita ſumitur hæc vox in cap. Quidam laicorum. de Celebrat. Miſſ. & nunc communiter hæ dici ſolent, (Miſſæ votiuæ) diſtinguuntur que à Miſsis (de die) aut (de tempore.) Alio modo dici ſolent Miſſæ priuatæ ſeu peculiares, quę ſpeciali intentione pro aliquo negotio, vel pro aliqua perſona offeruntur, vt pro defunctis, pro Rege, fructibus, &c. à quibus non excluditur generalis oblatio, & deprecatio, hoc enim nunquam fieri licite poteſt, vt ſupra diximus: ſed quia ex peculiari intentione pro aliqua re ſpeciali fiunt, hoc titulo priuatæ dici poſſunt: & è contrario, quæ abſolute pro omnibus offeruntur ſine peculiari applicatione dicentur cōmunes ſeu publicæ: quæ tamen vocum ſignificatio ad præſens inſtitutum nil refert. Alio item modo, & ſatis iuxta vulgi conſuetudinem, nunc dici ſolent Miſſæ publicæ ſeu ſolemnes, quæ canuntur: priuatæ vero, quæ tantum recitando dicuntur: nam communiter cantus adiūgitur propter populi frequentiam & ſolemnitatem, & ideo, quando ſine cantu dicitur Miſſa, per ſe non cenſetur requirere hanc populi frequentiam, & ideo priuata dicit. Vnde ad hæc duo membra ſic explicata poteſt facile applicari concluſio poſita, quamuis, formaliter loquendo, ſi ſolam ſolemnitatem cantus attendamus, nihil repugnet, Miſſam hoc modo cantari cum vno ſolo miniſtro, etiam ſi nulli alij aſsiſtant; quod, neq; per ſe malum eſt, neque aliquo iure Eccleſiaſtico reperitur prohibitum: imo in aliquibus paruis oppidis interdum ita fit, nec reprehenſione dignum cenſetur quamuis. n. raro accidat, ad huiuſmodi Miſſam aliquem populum nō congregari, tamen, ſi id acciderit propter inertiam, aut occupationem, vel raritatem populi, non ideo male ageret ſacerdos, ſuā ſolemnitatem, quamnis in ſe eſt, adhibendo. Alio ergo modo dicitur Miſſa publica, quæ ſigno dato cum publica populi conuocatione in publico loco, & certo tempore ad populi conuentū deſtinato, fit: quomodo loquitur Gregor. citatis locis, & Auguſtin. in dict. cap. Et hoc attendendum. Et hæ quidem Miſſæ, quāuis de ſe publicæ ſint, non tamen ita requirunt populi conuentum, vt, ſi fortaſſe deficiat, ſine illo dici, aut fieri licite non poſſint: quia licet populus, vel præcipiatur, vel inuitetur, vt ad illas cōueniat, tamen Sacerdos non prohibetur eas dicere, ſi per poſsibile, vel impoſsibile, populus aduenire negligat. Ex hoc ergo ſolo capite, non requiruntur etiam ad has Miſſas in rigore plures aſsiſtētes, vel miniſtrantes. Adiūgi tamen ſolet in his Miſsis quędam peculiaris ſolemnitas, iuxta Eccleſiaſticum ritum, iuxta quem dici ſolent cum Diacono, Subdiacono, Acolythis, &c. & hæ dicuntur proprie Miſſæ ſolemnes, de quibus loquitur D. Thom. hic artic. 5. ad 12. dum ait, Quod in ſolemni celebratione Miſſæ plures debent adeſſe: q; in ſenſu compoſito (vt ſic dicam) eſt per ſe notum, quia de intrinſeca ratione hui⁹ ſolemnitatis eſt pluralitas miniſtrantium: ſi ergo Miſſa debet eſſe ſolemnis, neceſſe eſt, vt plures in ea miniſtrent. An vero neceſſe ſit, Miſſam interdum fieri cum hac ſolennitate, id quæri poteſt. Et dicendum videtur inprimis non eſſe neceſſarium, ita ſemper fieri, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & ex facto etiam Chriſti Domini: deinde ſatis eſſe cōſentaneum iuri etiam diuino, vt interdum ita fiat: non enim ſine cauſa diſtincti Ordines inſtituti ſunt, Diaconatus, Subdiaconatus, &c. ſed, vt eorū munera exerceantur: maxime autē exercentur in his Miſſis ſolemnibus. Item, hoc multum refert ad ſplendorem, & ſolemnitatem Eccleſiaſticorum officiorum, & ad maiorem reuerētiam huius ſacrificij, & ad differentiam feſtiuitatum, vt cum maiori, vel minori pompa & ſolemnitate fiant: ac deniq; ad populi inſtructionem vel deuotionem excitandam. Vnde tandem concluditur, poſſe quidem alicubi eſſe obligationem aliquas Miſſas dicendi cum hac ſolemnitate, ſed quia de hac obligatione non eſt vna generalis lex pro tota Eccleſia lata, in diuerſis locis ſeu Eccleſijs, iuxta diuerſas conſuetudines aut peculiares leges, conſideranda & ſeruanda erit talis obligatio: &, ea ſuppoſita, in modo ſolemnitatis adhibendo, ſeruandus erit ritus ab Eccleſia inſtitutus, iuxta ea, quæ in diſp. 83. & 84. dicta ſunt.

Conc. Trid. Quot, quibuſq; modis dici ſoleant Miſſa, tum priuata, tum publica. Gregor. Auguſtin. D. Thom. Quæſito ſatisfit.

Iuxta hanc ergo acceptionem Miſſæ ſolemnis ſeu publicæ, Miſſa priuata dicetur omnis illa, quæ cum prædicta ſolemnitate non fit: & hoc ſenſu intelligitur concluſio poſita, quod in Miſsis priuatis non requiratur pluralitas miniſtrantium, ſeu aſsiſtētium, etiā ex Ec-

ex Eccleſiaſtico iure, quod etiam docet D. Thomas, citata ſolutione ad 12. & alij authores: & conſtat ex communi vſu, qui declarat, vel nunquam fuiſſe tale præceptum ab Eccleſia latum: vel, ſi aliquando fuit, contraria conſuetudine generaliter recepta, videntibus & conſentientibus Epiſcopis & Pontificibus fuiſſe abrogatum. Et quidem D. Thomas ſupra ſignificat, nunquam in Eccleſia fuiſſe hoc præceptum, nam decretum illud Sotheris exponit de Miſſis ſolemnibus, fortaſſe, quia ibi dicitur, Nullꝰ Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, &c. niſi duobus præſentibus: ſed hæc difficilis eſt expoſitio, tum, quia hoc ſenſu ſuperfluum eſt tale præceptum: quia, vt ſupra dicebam, fieri non poteſt, vt miſſa ſolemnis ſine pluribus miniſtris celebretur, quia in hoc eius ſolemnitas cōſiſtit: vel certe dicendum erit, ibi præcipi, quod omnes Miſſæ cum ea ſolemnitate dicantur, quod eſt difficilius, & contra D. Thomæ mentem, tū etiam, quia ratio, quæ ibi ſubiungitur, generaliter omnes Miſſas comprehendit, ſcilicet, vt Sacerdos apte poſsit dicere, Dominus vobiſcum, & ſimilia. *Innoc. III.* Vnde Innoc. III. li. 2. de Myſterijs Miſſæ. c. 25. referens hoc præceptum, addit hæc verba, Verum aliud eſt, neceſsitatis articulus: aliud, religionis contemptus: quibus ſignificat, præceptum illud obligare, quādo commode impleri poteſt: tamen ob neceſsitatem prætermitti poſſe. Sed reuera, nulla alia interueniente neceſsitate, niſi quia non ſunt plures, qui velint Miſſæ aſsiſtere, aut miniſtrare, poteſt Miſſa, vno ſolo miniſtrāte, dici: quia reuera nullum eſt de hac re præceptum, à cuius obſeruatione oporteat ob neceſsitatem excuſari. *Alenſ.* Aliter ergo Alenſ. 4. par. q. 36. memb. 5. alias, q. 10. memb. 5. art. 2. §. 7. dicit, quædam retroactis temporibus ſtatuta fuiſſe ob reuerentiam tanti myſterij, quæ poſtea abrogata ſunt per vſum, propter neceſsitatem, & vtilitatem. Et huiuſmodi eſt hoc, de quo agimus: multiplicato enim numero Presbyterorum, & vtile, & neceſſarium fuit cū vno miniſtro celebrare, ne frequēter cogerentur ſacerdotes ſacrificium omittere. Ratio aūt in prædicto decreto allata cōgruitatem quidem habet, nō tamen neceſsitatem: nam, cum ſacerdos dicit (Dn̄s vobiſcum) Eccleſiam alloquitur, ad eamq; intentionē ſuam referre debet. *Odo Camer.* Vnde Odo Camerac. vbi ſup. de ſacerdotib. hoc modo priuate miniſtrantib. ait, Cum nō habeant, quam pluraliter collectā ſalutent, nec plurales mutare poſsint ſalutationes, cōuertunt ſe ad Eccleſiam, dicentes, ſe Eccleſiam in Eccleſia ſalutare, & in corpore totum corpus alloqui: & virtute totius cōmunionis in Eccleſia confici S. myſteria per gratiam Dei. Neq; eſſe quemq̄ alicubi fidelium, qui viuificorum nō fiat particeps ſacroſanctorum, dum, in corpore Eccleſię adhæret capiti, velut vtile membrū. Et, iuxta hunc ſenſum, exponit particulam illam canonis (Et omnium circumſtantium) non tantum de ijs, qui corporali adſunt præſentia, ſed de omnib. q in fide cū ſacerdote cōmunicant, *Titelman.* & Chriſto capiti adhærent, vt ibid. latius Titelmann. exponit, qui eod. modo exponit illa verba, Vel qui tibi offerūt, & illa, Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, ſcil. vel ſacramentali ſumptione, vel ſpirituali, per fidei & charitatis vnionem. Dici etiam poſſet, merito illa verba in plurali dici à ſacerdote, quia regulariter ſolent multi adeſſe, & ita ex intētione ſacerdotis referri poſſunt ad circumſtantes, ſiue vnus ſit, ſiue plures. Alia vero verba Anacleti Pap. minorem difficultatem habent; quia, neq; voces cōtinent, quæ ſatis aperte præceptum indicent, ſed cōſilium vel admonitionem; neq; fundantur in ratione aliqua neceſsitatis, ſed cuiuſdam congruitatis & decentiæ, quæ fortaſſe eo tempore magis habeat locū, quando ſacerdotum multitudo, & ſacrificiorum frequentia tanta non erat. *Strabo.* Deniq;, quod Strabo ait, legitimam Miſſam eſſe, in qua ſunt Sacerdos, reſpondēs, offerentes, & communicantes, licet improprie dictum ſit, pie tamen poteſt exponi; vocari (legitimam) quoad perfectum vſum, & participationem huius ſacrificij, & ſacramenti; non vero quoad neceſsitatem legis impoſitæ circa modum ſacrificandi.

Decreta vero in contrarium citata in principio ſectionis, probant primam huius concluſionis partē, nimirum vnum ſaltem miniſtrum eſſe neceſſarium ad Miſſam dicendam, & confirmari poteſt ex capitulo Propoſuit, de filijs Presbyterorum, quamuis ibi eodem modo de Miſſa, & de alijs diuinis officijs, ſit ſermo. Vnde videtur exponi poſſe textus ille de Miſſa ſolemni, ſeu publica quoad cantum: tamen in Concilio Baſilienſi, ſeſsione 21. inter alios abuſus aliquarum Eccleſiarum ibi prohibitos ponitur, quod Miſſa priuata ſine miniſtro dicitur. *Conc. Baſil.* Et (quod caput eſt) hæc omnia decreta ſunt vniuerſali conſuetudine confirmata; quæ conſuetudo, etiam ſi alia deeſſent, haberet vim præcepti: & ita ſentit D. Thom. ſupra, Palud. in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 1. Soto, quæſt. 2. artic. 5. ad 12. Syluest. verb. Miſſa. quæſt. 2. Anton. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 5. *D. Thom. Palud. Soto. Syluest. Anton.*

Dubij enodatio. Sed dubitari circa hoc ſolet, an oporteat hunc miniſtrum eſſe virum, vel poſsit eſſe fœmina. Reſpondetur, quamuis remote poſsint fœminæ interdum reſpondere ſacerdoti, vt ex choro facere ſolent in Miſſa ſolemni: tamen proxime ad altare miniſtrare, reſpondendo, aquam & vinum præſtando, & alia ſimilia faciendo, nec poſſunt, nec debent, vt docent authores ſupra citati ex c. 1. de Cohabitat. Clericor. & mulierū, vbi dicitur, vt nulla fœmina ad altare præſumat accedere, aut Presbytero miniſtrare. Itē, quia eſt per ſe indecens, & nonnullum periculum continet, ſaltem contra puritatem & munditiam tanti ſacramenti. *Quæſitum.* Vlterius interrogari ſolet, an in aliquo caſu liceat ſoli ſacerdoti, nullum miniſtrum habenti, ſacrificium offerre, ita vt ipſemet ſibi reſpondeat, & inſeruiat, ſicut dicebat ſecunda opinio ſupra citata. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia, licet Eccleſia id prohibeat, tamen in caſu neceſsitatis non videtur Eccleſiaſticum præceptum obligare: ergo, ſaltem in illo licebit hoc facere. Atque ita ſentit Gloſſa, dicto capit. Hoc quoque, de conſecr. diſtinct. 1. vbi ait, quod incluſus ſeu ſolitarius poſſet ſolus Miſſam cantare: & citat textum in capit. Quæſiuit. de verb. ſignificatione: in quo dicitur, quod ſacerdos vno præſente clerico, vel etiam ſolus, poteſt infirmum vngere: vbi Gloſſa aduertit, id intelligendum eſſe in neceſsitate, quæ legem non habet: idem ergo probabiliter dici poteſt in præſenti. Et hanc opinionem tenet Durand. lib. 2. de ritib. cap. 15. & Soto in eandem ſententiam citat Paludanum, d. 13. q. 2. art. 1. *Durand. Soto. Palud.* tamen ibi Paludan. concl. 2. ſolum dicit, vnum miniſtrum ſufficere, & d. 13. q. 2. artic. 3. concl. 1. dicit, quod, licet ſolus ſacerdos poſsit vngere, ſi adiutorem non habeat, nunquā vero ſine adiutore celebrare debet. *Anton.* Antonin. etiam ſupra, §. 6. ait, quod, ſi aliquid eorum defuerit, quæ requiruntur ad ritum celebrationis, potius eſt omittenda Miſſa, etiam in die feſto, quam ſit celebrandū: at vero inter requiſita ad huiuſmodi ritum prius numerauerat miniſtrum, quamuis in eo §. 7. repetēs & numerans aliqua alia in particulari, de hoc nihil ſpecialiter meminerit. *Soto.* Denique Soto d. 13. q. 2. artic. 5. ad 12. admittit, in aliquo caſu neceſsitatis poſſe hoc fieri, non tamen adeo frequenter, vt Gloſſa ſupra citata ſignificat, ſed in vrgenti caſu neceſsitatis: vt, ſi eſſet dies feſtus, & non poſſet ſacerdos Miſſam audire, nec ſocium habere ſibi miniſtrantem: & hoc ſequitur Iacob. de Graf. libr. 2. Sum. capitul. 42. numero 3. *Iacobus de Graf.* citans Antonium de Butr. in capitul. 2. de vita & honeſtate clericor. numero 11. *Authoris ſententia.* Mihi videtur, hoc non eſſe ſine diſpenſatione agendum ob cauſam aliquam regularem (vt ſic dicam) ſeu ordinariam, vt, verbi gratia, ſi quis eremita omnino ſolus viueret, ſine ſocio, non poſſet licite, nec quotidie, nec diebus feſtis ſolus celebrare, ſine diſpenſatione: quia illa non pōt

proprie

proprie dici neceſsitas, ſed voluntas: nemo autẽ poteſt ſua voluntate inſtituere talem viuendi modum, in quo, præter communem Eccleſiæ conſuetudinẽ, & contra ordinariam legem, celebret: at vero, ſi neceſsitatis caſus fortuito & extraordinarie accidat, probabile exiſtimo, poſſe hoc fieri ſine culpa: quia authoritas prædictorum authorum facit rem moraliter probabilem. Item, quia hoc præceptum ſolum fundatur in Eccleſiaſtica conſuetudine, quam merito interpretari poſſumus, extra articulum neceſsitatis. Addit vero Soto, conſultius eſſe, nõ ita celebrare propter cuiuſcunq; feſti neceſsitatem, ſed propter feſtum magnæ ſolemnitatis: quod quidem ego ita cõſulerem, ſed nõ damnarem peccati mortalis eum, qui in quocunq; feſto id faceret. Vnde fit, multo magis hoc licere propter periculum mortis ad ſumendum viaticum, vel ad dandum illud alteri, & ſic de alijs ſimilibus. Ac denique addendum cenſeo cum Soto ſupra, ſi in huiuſmodi caſu neceſſarium ſit, aut ſolum miniſtrare, aut fœminam adiutricem habere potius eſſe celebrandum ſine miniſtro, quam cum fœmina miniſtrante, tum quia hoc expreſsius eſt iure prohibitum, & de ſe videtur eſſe quid indecentius, magisq; vitandum.

Potius celebrandum eſt ſine miniſtro, quam cum fœmina miniſtrante.

SECTIO II.

Ad quid obligetur is, qui ſacerdoti in ſacrificando miniſtrat.

OFferebat ſe hoc loco iterum tractãdus error hæreticorum huius temporis, dicẽtium teneri huiuſmodi miniſtrum ad participandum de hoc ſacrificio, ſeu ad communicandum? Sed nihil noui occurrit dicendum contra hunc errorem: quia non eſt ſpecialis ratio de hoc miniſtro magis, quam de alijs, qui Miſſæ aſsiſtunt: quia nullo iure, neq; diuino, neq; Eccleſiaſtico, oſtendi poteſt, maiorem obligationẽ habere in hoc miniſtrantes, quam aſsiſtentes: neq;, aut ex natura rei & communi lege ſacrificij, aut ex peculiari inſtitutione huius ſacrificij. Vnde Concil. Tolet. XII. can. 5. de ſolo ſacrificante dicit, Quale erit ſacrificium, cui neq; ipſe ſacrificans participare dignoſcitur? Omiſſo ergo hoc errore, de quo plura videri poſſunt in Bellarmino, libro ſecundo de Miſſ. capit. 9. & 10. vt certum ſupponimus, non teneri huiuſmodi miniſtrum ad communicandum in Miſſa, cui miniſtrat. Vnde vix poteſt aliqua ſpecialis obligatio, vel aliquod ſpeciale prçceptum aſsignari his miniſtris iure poſitiuo impoſitum: ſed ſolum illud, quod naturale eſt, vt vnuſquiſque in aſſumpto munere, debito modo atque integre miniſtret. Vt autem hoc diſtinctius exponamus, diſtinguere poſſumus, iuxta diuiſionem ſupra datam de Miſſa ſolemni & non ſolemni, duplex miniſterium, ſeu duplicẽ miniſtrum Miſſæ. Vnus eſt, qui ex officio miniſtrat, ratione Ordinis, quo ad tale miniſterium cõſecratus eſt, vt Diaconus, Subdiaconus, & inferiores clerici. Alius eſt, qui ſolũ miniſtrat vt laicus, priuatim inſeruiens, & nomine populi reſpondens.

Conc. Tolet. XII. *Bellarmin.* *Duplex miniſter Miſſæ.*

De priori miniſtro ex officio multa poſſent hoc loco tractari, quæ partim ex materia de Ordine pendent, partim ex his, quç dicta ſunt de officio ſacerdotis, ſeruata proportione, definiri poſſunt: & ideo breuiter ea attingam, & remittã. Primum enim inquiri poteſt, an huiuſmodi clerici ſeu miniſtri teneantur interdum ſuum miniſterium exercere, ſolẽniter miniſtrando? nam ex ijs, quæ dicta ſunt de obligatione ſacerdotis ad ſacrificandum, exiſtimare quis poſſet eodem modo obligari inferiores clericos ad ſua miniſteria aliquando exercenda, quia miniſterium datur propter vſum eius: & Ordo ſeu conſecratio ad aliquam actionem, propter actionem ipſam. Dicendum vero eſt, moraliter loquendo, nullam eſſe huiuſmodi obligationem, neque ex diuino iure, neque ex Eccleſiaſtico: nullibi enim ſcriptũ extat tale præceptũ: & Eccleſiaſtica conſuetudo docet, neq; traditione haberi: quia vſus Eccleſiæ eſt, vt multi ex his inferioribus clericis nunquam hæc miniſteria exerceant, quod ab eis omittitur ſine vllo ſcrupulo peccati: & ratio eſt, quia hæc miniſteria non ſunt adeo neceſſaria in Eccleſia, vt oportuerit abſolute præcipi: in quo multum differũt à ſacrificio, quod eſt proprium miniſterium ſacerdotis: & in eo etiam, quod ſacerdos habet ſupremum & abſolutum miniſteriũ in ſuo ordine: reliqui vero inferiores ſolum habent miniſterium in ordine ad ipſum ſacerdotem: & ideo non eſt neceſſe, vt abſolute obligentur, ſed ſatis eſt, vt parati ſint ad miniſtrandum, quando Eccleſia ſuo miniſterio indiguerit, vel quãdo ſacerdos, vel ſuperior poteſtatem habens, imperauerit: aut denique, quando alio titulo beneficij vel conſuetudinis tale munus ad eos pertinuerit. Deinde inquiri põt, ſuppoſito quod huiuſmodi miniſtri, ſiue voluntarie, ſiue ex obligatione ſolenniter miniſtrent, quid obſeruare debeant vel teneãtur in huiuſmodi miniſterio? In quo dicendum eſt, teneri ad ea obſeruanda, quæ iuxta ritum ab Eccleſia inſtitutum, circa ſolemnem Miſſæ celebrationem inſtituta ſunt, prout in Miſſali, vel Pontificali Romano habentur, ſicut de ſacerdote dictum eſt: omnia enim, quæ de illo dicta ſunt, hic poſſunt cum proportione applicari. Itaq; vti debent veſtibus ſacris ab Eccleſia inſtitutis in ſuo miniſterio; ſeruare etiam debent cæremonias omnes, tam in verbis, quam in actionib. conſiſtentes, quæ ad illos pertinent; peccarentq; hæc leuiter omittendo, vel negligenter aut irreuerenter tractando, ſecluſo autem contemptu & ſcandalo, raro erit in hoc graue peccatum: quia vt miniſterium hoc minus principale eſt, & accidentariũ in officio Miſſæ, ita materia huius defectus communiter non apparet admodũ grauis: interdum tamen eſſe poteſt, ſi, aut redundet in aliquam irreuerentiam grauẽ ipſius ſacramenti, aut, ſi eam ob cauſam aliquid omittatur, quod licet accidentale ſit, tamen maioris momenti in Miſſa cenſeatur, vt, ſi ob negligentiam Diaconi miniſtrantis calicẽ, miſtio aquæ omitteretur: aut ſi Subdiaconus vellet in Miſſa miniſterium Diaconi vſurpare, nolletq; epiſtolam dicere, aut aliquid huiuſmodi. Tandẽ inquiri poſſet, an teneantur hi, præſertim Diaconus & Subdiaconus, diſponi ad gratiam, vt digne ſolẽniter miniſtrent? ſed hoc ſufficienter attigimus ſupra, trãctando de ſacramentis in genere, & de diſpoſitione, quæ ad illa miniſtranda requiritur.

Quæſito ſatisfit. *Aliud quæſitum.* *Reſponſio.* *Dubij enodatio.*

De alio miniſtro, qui abſque vlla ſolemnitate vel conſecratione Miſſæ inſeruit, ſolum neceſſe eſt, vt duo obſeruet. Primum, vt iuxta ritũ ab Eccleſia præſcriptum reſpondere ſciat, atque reſpondeat: quia alioqui male faceret, vſurpando miniſterium, quod non poteſt niſi ineptiſsime præſtare. Item quia, ſi non rite reſpondeat, reuera non erit miniſter. Vnde perinde erit, quoad hanc partem, cum illius præſentia, ac ſine miniſtro, ſacrificare. Sed quæres, an in caſu neceſsitatis, quãdo nullus adſit, qui reſpondere ſciat, poſsit ſacerdos vti aliquo, quem ipſemet ſacerdos in eadem Miſſa ad reſpondendum inſtruat, præeundo, ſeu verba reſponſionũ ſimul cum illo dicendo? Reſpondeo, ſi tanta ſit neceſsitas, in qua liceat etiam ſine miniſtro conficere, non eſt dubium, quin hoc etiã liceat: imo, cçteris paribus, potius eſſet vtendum huiuſmodi miniſtro, quam omnino ſine miniſtro celebrãdum, quia hoc modo minus violatur, etiam materialiter, Eccleſiaſtica conſuetudo & præceptum. Vnde conſequẽter exiſtimo, minorem neceſsitatem ſufficere ad vtendum huiuſmodi miniſtro, quam ad celebrandum omnino ſine miniſtro: ſine aliqua tamen legitima cauſa, & magna indigentia miniſtrorum, non eſt hoc faciendum: quia eſt minus decens, & valde alienum à conſuetudine Eccleſiæ, & à ritu eius, ad quem ſpectat, vt ſacerdos ea tantum profeſrat, quæ ſui muneris ſunt, &, alio reſpondẽte, taceat.

Quæſitum. *Reſponſio.* *Authoris ſententia.*

Secundo tenetur hic miniſter actiones ad ſe pertinẽtes ea diligentia, & animaduerſione tractare, vt eius occaſione nullus defectus in Miſſa committatur: hoc conſtat, quia hæc obligatio ex natura rei ſequitur, ſuppoſito vſu talis miniſterij: quoniam alias talis defectus merito ipſi miniſtro, & negligentiæ eius tribueretur: vt, ſi, dũ ampullas miniſtrat, loco vini afferat aquam vel aliquid huiuſmodi: quod tale eſt, vt, ſi voluntarie fiat, grauem culpam contineat: regulariter vero excuſantur huiuſmodi miniſtri à graui culpa, quãdo aliquid ſimile committunt ob naturalem inaduertentiam: quoniam vero ſæpe contingit, huiuſmodi miniſtros, aut non eſſe ſatis inſtructos, nec per ſe omnino ſufficientes, nec perfecta ratione vtentes, vt in villis, ſeu paruis oppidis ſæpe accidit: & ideo tunc maxime debent ſacerdotes ipſi vigilare, ne aliquis defectus eorum occaſione committatur. Alia, quæ ad huiuſmodi miniſtros pertinere poſſunt, cõmunia ſunt cæteris, qui Miſſam audiunt, ſcil. quod reuerenter & attente aſsiſtant, ac ſimilia: an vero huiuſmodi miniſter peccet, miniſtrando ſacerdoti peccatori, in ſuperioribus tractatum eſt, agendo de indignis miniſtris ſacramentorum.

DISPVTATIO LXXXVIII.

De præcepto audiendi Miſſam.

QVāuis materia huius diſputationis ad tertium Decalogi præceptum pertinere videatur, de quo tractat D. Thom. 2.2.q.122.ar.4. quoniam præcipua pars ſanctificationis feſtorum, prout in Eccleſia obſeruatur, in Miſſæ auditione poſita eſt: nihilominus nõ potuit in præſentia omnino prætermitti: quoniam ad integrum atq; completum Miſſæ tractatum neceſſaria eſt. Diximus enim in ſuperiorib⁹, quãuis ſacerdos ſit, qui proprie ex officio offert hoc ſacrificium Miſſę, cæteros tamen, qui aſsiſtunt etiam ſuo modo per illum offerre: & ideo, ſicut de ſacerdotibus diximus, quando, & quomodo offerre teneantur, ita etiam de cæteris offerentibus, qui Miſſæ aſsiſtunt, id explicare neceſſe eſt: pręſertim, quia cum dictum ſit de ſacerdote offerente, & miniſtro adiuuãte: oportet etiam de aſsiſtentib. dicere, & de eorum obligationibus: nam in cæteris, qui remote dicuntur offerre, nulla ſpecialis obligatio conſiderari poteſt: ad aſsiſtentes autẽ proprie pertinet præceptũ de Miſſa audienda. De quo primo videndum eſt an ſit: deinde quomodo ſit implendum, & quæ poſsint ab illius obſeruatione excuſare. *D.Thom.*

SECTIO I.

Vtrum ſit in Eccleſia præceptum de Miſſa audienda.

NOn defuerunt, qui huiuſmodi præceptum eſſe negarent, quam opinionem aliqui tribuunt Angelo, verb. Feriæ, numer. quadrageſimo ſecundo, qui citans Richard. quodlib.1.quæſt.19. negat, omiſsionem Miſſæ in die feſto eſſe peccatum mortale, niſi ex contemptu formali vel virtuali fiat. Quod etiam affirmauit Sum. Roſel. verb. Miſſa, & Turrecrem. in capit. Miſſas de Conſec.d.1. vocant autem cõtemptum virtualem, quando quis abſq; vlla legitima cauſa aſſuefit omiſsioni Miſſæ in prædictis diebus. Sed hi authores non omnino negant præceptum, ſed male illud declarant.

Cõcluſio. Dicendum eſt ergo, eſſe in Eccleſia præceptum impoſitum fidelibus audiendi Miſſam certis diebus, quos feſtos appellamus, quod inferi⁹ declarabimus. Hoc eſt de fide certum, abſolute loquendo, quamuis Soto in 4. diſtin.13. quæſt.2. art.1. in fine ſolum dicat, qui negaret hoc veritatem, puniendum eſſe, tanquã ſuſpectum aduerſus ſancta mandata. Probatur autẽ concluſio: Primo ex multis decretis, quæ habentur de conſecrat. diſtinct.1. capit. Miſſas. capitul. Omnes fideles, & alijs, quæ in ſequentibus afferemus, in quibus, & præceptum datur, & per verbum præcipiendi expreſſe proponitur, quod ex vi & proprietate ſua neceſsitatem inducit, vt Auguſtin. ait lib. de Sancta Virginitate, capit.14. & 15. Secundo ex vſu & conſuetudine Eccleſiæ: nam inter prima fidei rudimẽta hoc præceptũ tertio loco inter Eccleſiaſtica numeratur: & ita eſt communi ſenſu omnium Catholicorum receptum. Tertio ex communi Doctorum omnium conſenſu, D. Thomæ, citato loco, Soto 2. de Iuſtit. quæſt.4. art.4. & in 4. diſtinct.13. vbi ſupra, & ibi Paludan. q.13. & Summiſtarum omnium, verb. Miſſa, verb. Feriæ. & verb. Feſtor. obſeruatio. Nauar. dict. c. Quando, & in Summ. c.13. num.16. & cap.21. Caſtro, lib. de leg. pœn. cap.5. & vltim. & aliorum Canoniſt. in dictis capitibus de Conſecr. diſt.1. Quarto accedit congruentia: nam illi dies deputati ſunt ad diuinum cultum: & ideo, ſicut aliquid illis diebus ab Eccleſia prohibetur, quo poſsint homines expediti eſſe ad vacandum diuinis rebus, ita etiam aliquid poſitiue præcipi oportuit, quo fideles eiſdem diebus Deum colerent, ſed nihil accommodatius præcipi potuit: quam vt Miſſæ aſsiſterent, in qua ſupremus Dei cult⁹ exterior continetur. *Auguſtin.* *D.Thom.* *Soto.* *Palud.* *Nauar.* *Caſtro.*

Hinc autem oritur quæſtio, an hoc præceptũ mere Eccleſiaſticum ſit, vel aliquo modo ex naturali, aut diuino iure deſcendat. Reſpondeo, ſuppoſita inſtitutione huius ſacrificij (nam ſine illa, conſtat nullum poſſe eſſe huiuſmodi præceptum) præceptũ hoc eſſe valde conſentaneum iuri naturali. Primo quidẽ, quia præceptum ſacrificandi quodãmodo eſt de iure naturæ; & ideo apud omnes etiam Gentes ſeruatum eſt, vt omnes, qui ad aliquem populum vel Rempublicam pertinent, aliquo modo & aliquibus diebus congregentur & conueniant ad colendum Deum eo ritu ſacrificandi, quem vnaquæq; Reſpublica profitetur: nam, ſicut ſacrificium eſt communis & publicus cult⁹, qui nomine omniũ offertur, ita etiam ratio ipſa poſtulat, vt omnes aliquando aſsiſtant, ſuumq; conſenſum, & cooperationem, quo modo poſſunt, præbeant. Secundo, quia, ſicut cultus externus Dei eſt de iure naturæ, ita etiam, quod tempus aliquod ad hunc cultum deputetur, ad ius naturæ pertinet, quãuis huius vel illius diei deſignatio ſit de iure poſitiuo, vt D. Thomas dict. art.4. ad 1. docet, & omnes cum illo, hoc autem naturale ius optime impletur, deputando aliquos dies ad colendum Deum per Miſſæ ſacrificium, ei aſsiſtendo: hoc ergo modo ducit originem hoc præceptum à iure naturæ. Et eadẽ ratione eſt valde conſentaneum iuri diuino: nam Deus præcepit ac voluit, ſe coli in Eccleſia Chriſti hoc genere ſacrificij, iuxta illud, Hoc facite: ergo valde conſentaneum huic præcepto eſt, vt omnes fideles obligentur ad colendum Deum aliquando hoc ſacrificio, vnuſquiſq; eo modo, quo poteſt: ergo, vel offerendo, vel ſaltem aſsiſtendo. Imo, ſi factum Chriſti cõſideretur, probabiliter intelligi poteſt verbum illud, Hoc facite, ita vt hoc totum comprehendat, nã ibi, & Chriſtus ſacrificauit, & diſcipuli aſtiterunt ſacrificio: ergo Chriſtus præcipiens, vt id fieret in Eccleſia, voluit & à ſacerdotibus offerri, & vt fideles ei aliquando aſsiſterent: quamuis enim ex illis verbis non colligatur, neceſſariam eſſe præſentiam populi, vt hoc ſacrificium offeratur, neque teneri populum toties huic ſacrificio aſsiſtere, quoties ipſum offertur: colligitur tamen probabiliter, teneri populum aliquãdo aſsiſtere huic ſacrificio ad memoriam paſſionis Chriſti recolendam, & per eius repræſentationem, realemque ipſius Chriſti præſentiam & oblationem, Deum colere, deprecari, eique pro ſuſceptis beneficijs gratias agere. Sed, quamuis hæc, quæ probabilia ſunt, non cogãt, vt ſimpliciter aſſeramus, pręceptum *Quæſito ſatisfit.* *Cultus externus Dei eſt de iure naturæ.* *D.Thom.*

ceptum hoc audiendi Miſſam, etiam in communi ſumptum, eſſe de iure diuino, ſatis ad rem moralem eſt, quod ſit illi valde conſentaneum, licet abſolute Eccleſiaſticum tãtum ſit: non eſt enim dubium, quin poſsit Eccleſia in tali materia ad diuinum cultum adeo pertinente, & ad ſpiritualem fructum fidelium vtiliſsima, præceptum ponere, etiam ſi diuino iure latum non ſit.

Corollariũ. Atq; hinc ſequitur primo, præceptum hoc inducere grauem obligationem, ita vt illud trãſgredi omnino, vel vno tantum die, pro quo obligat, ſine vlla legitima cauſa excuſante, peccatum mortale ſit, etiam ſi non ex contemptu, iuxta interpretationem Angeli, & Richardi, ſed ex mera voluntate, aut negligentia, & vecordia culpabili, vel ex affectu ad aliam actionem, aut alio ſimili modo voluntarie omittatur. Ita ſentiunt omnes authores ſupra citati: quia materia ex ſuo genere grauis eſt, cum ad cultum diuinũ pertineat: & in particulari integra Miſſa, vel eius omiſsio etiam eſt res ſatis grauis: non ergo ſolum ex aſsidua omiſsione fit hæc culpa mortalis: ſed etiam ex ſingulis actibus, ſeu omiſsionib⁹ integris: omiſsio enim alicuius partis poteſt eſſe tãtum venialis culpa, vt infra dicemus. Et confirmatur: nam, ſi quis voto ſe obligaret ad audiendam Miſſam vno die, & id omitteret, peccaret mortaliter. Sed non minus obligat Eccleſiæ pręceptum, quam votum proprium: neque eſt minus grauis auditio Miſſæ reſpectu præcepti, quam reſpectu promiſsionis. Itẽ, tranſgreſsio ieiunij Eccleſiaſtici vnius diei eſt peccatum mortale. Itẽ in ſacerdote omiſsio officij canonici in vno die eſt mortale peccatum: ſed non eſt res minus grauis oblatio ſacrificij, & auditio Miſſæ: ergo pro ſingulis diebus ſeu vicibus obligat hoc præceptum ſub mortali. Et hic iam eſt omnium fidelium ſenſus. Intelligendum eſt autẽ, hanc culpam eſſe mortalem ex ſuo genere, nam ex accidente poteſt eſſe, vel venialis, vel nulla. Idq; duplici ex capite: primo ex parte materiæ, ſi non tota Miſſa, ſed aliqua pars eius omittatur: quæ autem, & quanta hæc ſit, infra declarabitur, ſecundo ex parte operantis: quia, ſcilicet, ex naturali inaduertẽtia, vel ignorantia culpabili, vel ſaltem non grauiter culpabili, omittit: vt, ſi habens animum audiendi Miſſam

Notabile. incipiat actione aliqua occupari, & poſtea adeo obliuiſcatur, vt prius, quam aduertat, elapſum ſit temp⁹ commodum ad Miſſam audiendam: tunc enim excuſatur à culpa non ſolũ, ſi actio illa, in qua occupatur, ſtudioſa ſit & honeſta, vt quidam putant, ſed etiam ſi ſit cuiuſcunq; ordinis: quia illa non excuſat, eo quod bona vel mala ſit, ſed propter inuoluntarium, quod occaſione illius accidit, per inaduertentiam omnino naturalem, & nullo modo præuiſam: ſupponimus enim, actionem illam de ſe non eſſe talem, quæ morale periculum afferat illius obliuionis, vel omiſsionis, vel ſaltem, quod tale periculũ non ſit præuiſum, neq; animaduerſum: quod commune eſſe poteſt, tam actioni malæ, quam bonę. Similiter (ait

Caietan. Caietanus verb. Feſtorum violatio) ſi quis abſq; ſufficiente cauſa omittat ſacrum in die feſto, bona fide putans cauſam eſſe ſufficientem, cum reuera non ſit, excuſari poteſt à culpa, vel ſaltem à mortali: & idem

Nauar. notat Nauar. c. 21. n. 14. quod generale eſt omnibus peccatis, vt conſtat ex materia de conſcientia, & notat idem Nauar. c. 23. n. 42. eſt autem difficile, in particulari iudicare, quando hæc ignorantia ſit, nimiũ, vel leuiter culpabilis: non enim ſemper hęc exiſtimatio excuſat: ſi temere habeatur, vel ſi quis negligat interrogare, cum dubitat, & poteſt: ſed conſiderandę ſunt circumſtantiæ, & conditiones perſonæ, & præſertim, an bonam illam fidem ſimpliciter, & ſine hæſitatione habuerit, nam tunc ordinariẽ eſt inuincibilis, & excuſat, ſaltem à culpa graui.

Aliud corollarium. 2. Angeli opinio reijcitur. Secundo ſequitur ex dictis, falſo dixiſſe Angelum, dicto verb. Feria, num. 45. ſi quis non poſsit in die feſto ſimul Miſſæ & prædicationi intereſſe, potius debere Miſſam, quam concionem omittere, ſi alterutrum audire poſsit. Sed errat grauiter, quia audire Miſſam eſt in præcepto: audire autem concionem non ita: ergo per ſe loquendo, præferenda eſt Miſſa concioni. Dico autem, per ſe, quia in aliquo raro caſu, ſi quis non poſſet in fide inſtrui, aut ab hæreticis defendi, niſi audita concione vel inſtructione alicuius Doctoris, ſeu concionatoris Catholici, poſſet interdum in ea occaſione excuſari ab obligatione audiendi Miſſam, ſicut poteſt excuſari propter alias cauſas minus etiam graues & neceſſarias, vt infra videbimus.

Tertio ſequitur, poſſe pontificem in hoc præcepto diſpenſare, cum Eccleſiaſticum ſit, quamuis talis diſpenſatio non videatur eſſe in vſu, quia vix poteſt eſſe neceſſaria, aut conueniens. Diſpenſare enim cum aliquo, vt nunquam in tota vita Miſſam audiat: ſi nolit, etiã ſi poſsit, neq; vlla rationabili cauſa impediatur, non poteſt eſſe expediens: talis enim diſpenſatio non eſſet in ædificationẽ, ſed in deſtructionem, & aliquo modo repugnaret iuri, & cultui diuino: diſpenſare autem, vt, interueniente aliquo impedimento, Miſſa poſsit ſine culpa omitti, moraliter neceſſarium non eſt: quia, ſi tale impedimentum rationabile ſit, per ſe ſufficit ad excuſandum, vt infra videbimus: imo tot ſunt hæc impedimenta, tamq; ampla facultas in hac re conceditur ab authoribus, vt aliam præter illa omnia in hac re deſiderare, ab animo fideli & religioſo videatur alienum: ac propterea hæc diſpenſatio, neq; in vſu eſt, neq; expedit eam eſſe. *3 Corollar.*

SECTIO II.

Quæ ſit materia huius præcepti, ſed quid intelligatur nomine Miſſæ, quæ audiri præcipitur.

Miſſa, vt ſupra vidimus, diuidi poteſt in Miſſam catechumenorum, & fidelium, & ex vtraq; conſtantem. Item, in ſolemnem, ſeu quæ cum cantu dicitur: & priuatam, ſeu quæ tantum recitatur. Item, in Miſſam votiuam, & de die: & de his omnibus dubitari in præſente poteſt, quam Miſſam vnuſquiſq; audire teneatur, vt huic præcepto ſatisfaciat. *Diuiſiones Miſſæ aſſignantur.*

Et quidem circa primam diuiſionem certum imprimis eſt, præceptum hoc obligare fideles ad audiendam totam Miſſam, à principio vſque ad finem, vt conſtantem ex Miſſa Catechumenorum & fidelium. In hoc omnes Doctores conueniunt, & probatur ſufficienter ex cap. Omnes fideles, de Conſecrat. diſt. 1. Omnes fideles, qui conueniunt in ſolemnitatibus ſacris ad Eccleſiam, vt Scripturas Apoſtolorum, & Euangelium audiant, qui autem non perſeuerant in oratione, vſq; dum Miſſa peragatur, conuenit cõmunione priuari. Et in c. Miſſas, ſic dicitur, Miſſas die Dominico ſecularibus totas audire ſpeciali ordine præcipimus. Verum eſt in aliquibus antiquis codicib. deeſſe in Conc. Agat. c. 47. particulam illam, totas, tamen in Concilijs à Surio editis non deeſt, & in Decreto Greg. nihil circa hoc notatur, quod eſt ſignũ, iudicatum eſſe, illam particulã ita fuiſſe in vero originali Concilij, ſicut à Gratiano poſita eſt: vnde in eodẽ textu, & in c. Cum ad celebrantes, eadem diſtinctione, prohibetur fidelibus, ne ante completam Miſſæ ſolẽnitatem, & benedictionem Sacerdotis, diſcedant: Et in hoc ſenſu intellectum eſt, & receptum hoc præceptum communi ſenſu, & conſuetudine totius Eccleſiæ, quod ita etiam obſeruandum declaratur in Concilio Colon. I. part. 7. cap. 26. in 1. Tom. Concil. Quocirca, quod in prædicto canone dicitur, debere fideles Miſſas totas audire, quamuis diſtributione accommoda ſufficienter intelligatur, vt vnuſquiſque Miſſam integram audiat: nullus enim tenetur plures audire, ſed vnam tantum, vt infra dicam: tamen, ſi etiam ad ſingulos velimus Miſſas in plurali referre, recte etiam intelligi poteſt, debere vnum- *Circa primam diuiſionem quid certum.* *Concil. Colon. I.*

quemcꝫ fidelium audire integras Miſſas catechumenorum & fidelium: ſic enim totum Miſſæ officium dici ſæpe ſolet, Miſſarum ſolemnitas ſeu celebratio, vt patet ex capit. Quoque. capit. Cum ad celebrandas, & alijs eadem diſtinctione. Ratio autem huius concluſionis nulla alia eſt, niſi quia ita præceptum eſt: fuit autem hoc valde conueniens, quia ſicut inſtitutum eſt ab Eccleſia propter reuerentiam ſacramenti, propter inſtructionem & admonitionem fidelium, vt Miſſæ ſacrificium cum toto illo cæremoniarum apparatu fiat: ita merito omnibus fidelibus præcipitur, vt toti ſacrificio, prout in Eccleſia fit, aſſiſtant.

Notabile.

Corollariū.

Ex hac certa concluſione ſequitur, non poſſe fideles voluntarie, & ſine legitima atcꝫ excuſante cauſa, omittere aliquam partem Miſſæ, etiam minimam, ſine culpa: quia, vel in toto, vel in parte, non adimplebunt hoc præceptum. Item, quia Sacerdos voluntarie omittens aliquam partem totius officij canonici, peccat, quia tenetur, officiū illud integrum dicere: ergo ſimiliter, &c. Item, quia in die ieiunij nihil omnino comedi poteſt extra tempus præſcriptum, ſine culpa, ſecluſa rationabili cauſa excuſante pro ratione materiæ, quia illo præcepto ſimpliciter prohibetur cibus: ſed ſimiliter in præſente præcepto, licet affirmatiuum ſit, tamen ob integritatem, quam præcipit, includit negatiuum, ſcilic. vt nihil de tota Miſſa omittatur: ergo. Tandem, quia ideo in iure expreſſe cauetur, vt ante benedictionem Sacerdotis nullus diſcedat. Vbi obiter adnotari poteſt, cum nuper introductum ſeu ordinatum ſit, vt poſt benedictionē Sacerdotis, intium Euangelij D. Ioannis dicatur, fortaſſe non peccari venialiter, etiam ſi ſtatim poſt datam benedictionem aliquis diſcedat, illo Euangelio non audito, quia iam ſeruat preceptum, etiā iuxta tenorem, & verba legis: & quia illud Euangelium non videtur ad integritatem Miſſæ pertinere: Nihilominus tamen hoc non eſt vulgari populo dicendum, ſed potius reprehendendi ſunt, qui hoc faciūt: nam reuera non id faciunt, quod per ſe loquendo, decet, & nonnullam inquietudinem cæteris commouent, quod maxime cauendum dicitur in dict. c. Omnes fideles. Ac deniqꝫ ſatis probabile eſt, iam illud Euangelium eſſe partem totius officij Miſſæ, & comprehendi ſub illa particula (totas.) Quod autem in antiquis iuribus præcipiebatur fidelibus, ne diſcederent ante benedictionem, nō materialiter, ſed formaliter ſumendum eſt, id eſt, vſque ad finem Miſſæ, ideo enim tunc benedictionis mentio facta eſt, quia ibi Miſſa finiebatur. Illud etiam hic adnotandum cēſeo, quod Doctores aduertunt, eos qui Miſſæ inſeruiunt, quamuis aliquas eius partes non videantur percipere, vel audire, dum per Eccleſiam diſcurrunt, vel ad Sacellum accedunt, vt vinum, thus, aut ſimilia ad Miſſam neceſſaria afferant, non tamen propterea eſſe cenſendos partem vllam Miſſæ omittere, ſed potius toti aſsiſtere, cum toti inſeruiant, & ad hoc ſemper intendant. Ita Syłueſt. verb. Miſſa, 2. q. 1. Tabiena, verbo Miſſa, n. 10. Anton. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 1. Nauar. in cap. Quando de conſecr. d. 1. notab. 10. n. 18. quod intelligendum eſt, dummodo bona fide procedant, & mediocrem diligentiam adhibeant, ne plus iuſto, & ſine neceſsitate abſint, aut in ſacello vel alijs locis immorentur. Debent etiam non reſeruare in illud tempus earum rerum præparationem, quæ ante Miſſam præueniri poſſunt, vt in illo tempore ſolum his actionibus incumbant, quas ſolemnitas officij requirit, & quæ antea commode præueniri non poſſunt: ſi tamen contingat alia etiam, quæ præueniri poterant, ex obliuione vel incuria fuiſſe omiſſa, & inter Miſſarum ſolemnia eſſe quærenda, vel præparanda, tunc licitum erit ob eam cauſam abeſſe, quia omnino expedit, vt ad integram Miſſæ ſolemnitatem nihil deſit: & miniſter excuſabitur ratione iam dicta, quamquam ſi oporteret magnam partem Miſſæ omittere ex accidentali occaſione, vt, verbi gratia, ſi deeſſet vinum, & extra Eccleſiam quærendum eſſet, tunc teneretur aliam Miſſam audire, ſi poſſet, ſi autem non poſſet, excuſaretur ratione iuſti & debiti miniſterij.

Adnotandū.

Notabile.

Syłueſt. Tabien. Antonin. Nauar.

Secundo ſequitur, hanc culpam ſeu tranſgreſsionem, quæ committi poteſt in omiſsione partis Miſſæ, non eſſe ſemper æqualem, ſed grauiorem aut leuiorem, iuxta quantitatem partis omiſſæ; & conſequenter eſſe mortalem, ſi pars omiſſa grauis eſt: venialem autem, ſi ſit leuis, in quo etiam omnes Doctores conueniunt. Difficultas autem inter eos eſt in iudicio ferendo de parte, quæ ſufficit ad mortale peccatum, vel in qua omittenda ſolum venialiter peccabitur. Videntur tamen in hoc conuenire, quod dimidia pars Miſſæ, vel etiam tertia, ſit grauis & ſufficiens ad peccatum mortale, ſi tota omittatur: è cōtrario vero partem minorem quarta parte Miſſæ ex his, quæ accidentalia ſunt, præſertim, ſi ex principio aut fine Miſſæ ſumatur, ſolum eſſe materiam venialis peccati. Vnde aliqui deſignant introitum Miſſæ cum his, quæ præcedunt, vſque ad Epiſtolam excluſiue. Atqꝫ ita videntur loqui Antonin. Tabien. & Syłueſt. ſupra, non tamen ſatis explicant, apertius id declarauit Sandoual, tractat. de officio Eccleſ. part. 6. cap. 14. Alij vero hoc extendunt vſque ad Euangelium excluſiue. Itaque, ſi ab initio Euangelij vſque ad finem Miſſæ audiat, non peccabit mortaliter, quod expreſsius moderni declararunt, vt Soto diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 1. Nauar. cap. 21. num. 2. & c. Quando de Conſecration. diſtinct. 1. notab. 10. num. 17. quia illa pars nondum cenſetur quarta pars Miſſæ, nec notabilis. Intelligendum autem hoc eſt, dummodo Miſſam reliquam vſque ad finem audiat: nam, ſi quis in principio vſqꝫ ad epiſtolam incluſiue omitteret, & poſtea, ſtatim poſt communionem Sacerdotis, egrederetur, nimia eſſet licentia, nec careret ſcrupulo peccati mortalis: oportet ergo, vt ſaltem aſsiſtat vſque ad dimiſsionem populi, vel Sacerdotis benedictionem. Si autem quis à principio Miſſam audiat, & vſque ad communionē aſsiſtat, quamuis reliquum omittat, non erit peccatum mortale, quia illa non eſt pars notabilis; imo, quamuis aliquid ex principio, & fine omittat, poterit non eſſe mortale, ſi ex vtroqꝫ non cōficiatur notabilis quantitas, vt, verbi gratia, ſi à principio epiſtolæ, vſque ad integram communionem Sacerdotis incluſiue aſsiſtat: quia epiſtola æquiualere cenſetur orationibus, quæ poſt communionem ſequuntur.

Aliud corollarium.

Anton. Tabien. Syłueſt. Sandou.

Soto Nauar.

Aduertendum.

Addit vero Nauar. quod, licet ab his offertorio, vel ſymbolo incipiat Miſſæ aſsiſtere, ſatisfaciet præcepto, ita vt mortaliter non peccet, dummodo poſtea legat, vel ſibi legi faciat Euangelium Miſſæ. Sed inprimis hæc limitatio videtur impertinens, quia lectio Euangelij extra Miſſam, neque eſt pars Miſſæ, nec facit vnum cum illa, nec cadit ſub hoc præceptū: vnde impertinens eſt ad implendum illud, nam, ſi quis abſque culpa ob impotentiam, initium Miſſæ omittat vſque ad Euangelium incluſiue non tenetur, poſtea ex vi huius præcepti ad legendum Euangelium, non enim eſt, vnde hæc obligatio oriatur, nec conſuetudo id habet. Quapropter illa licentia nimia eſſe videtur, nam ex ea ſequitur, poſſe totam illam partem omitti abſque peccato mortali, ſiue legatur poſtea Euangelium, ſiue non: quia, vt dixi, hoc eſt impertinens: conſequens autem videtur abſurdum; quia re vera illa eſt pars notabilis: nam, vt minimum eſt quarta pars Miſſæ, quæ pars in qualibet re exiſtimatur notabilis; & cum hæc res ſit moralis, non eſt amplianda. Poſſet autem hæc opinio Nauarri practice tolerari in alio ſenſu, ſcilicet, ſi is, qui Euangelium omiſit, audiat totam Miſſam reliquam vſqꝫ ad Euangelium Ioannis incluſiue, nam illud Euangelium iam eſt aliquo modo pars Miſſe, vt ſupra dicebam: & alioqui eſt probabile, non teneri fideles ad audienda duo Euange-

Nauar. Opinio Nauarri reijcitur.

Euangelia, neq; ad aſſiſtẽdum, niſi vſq; ad dimiſſionem vel benedictionem: & ideo audiendo poſtremum Ioannis Euangelium, videtur poſſe compenſari aliud Euangelium in principio omiſſum, & ita ſatisfieri præcepto.

Vltimo deniq; circa hæc aduertere oportet, in his partibus Miſſæ non tam eſſe conſiderandam temporis moram, quam dignitatẽ, & propinquitatem vel neceſsitatem ad ſubſtãtiam ſacrificij: & ideo authores facilius permittunt, omitti ea, quæ antecedũt, vel ſequuntur canonem Miſſæ, in quo maxime neceſſaria ſunt, quæ à conſecratione vſq; ad cõſumptionem continentur: & ideo eſt valde probabile, non impleri præceptum, etiam quoad ſubſtãtiam eius, ſi quid eo tempore omittatur vel intermittatur, etiam ſi tempus breue eſſe videatur, vt v. g. ſi quis egrederetur Eccleſiam, quando Sacerdos vult conſecrare, & finita conſecratione, ſtatim ingrederetur, nã omitteret ſubſtantiam ſacrificij: & idem fortaſſe eſſet, ſi ante communionem diſcederet: quia, vel eſt de ſubſtantia, vel maxime pertinens ad perfectionem ſacrificij. Sed quamuis hæc tutiora ſint, non eſt tamen ſemper ſcrupulus inijciendus, quando temp⁹ eſt admodum breue: dummodo conſecratio & ſumptio ſimul non omittantur: quia res hæc moraliter iudicanda eſt, & adhuc non ſatis conſtat, in quo præciſe conſiſtat ſubſtantia ſacrificij.

Quæſito ſatisfit. Sed quæres, quid agere debeat, qui aliquam partem Miſſæ omittit, vt culpam euitet. Reſpondetur, varijs modis poſſe hoc accidere: primo, vt pars illa non ſit notabilis, & à principio inuolũtarie omnino omittatur, vt, ſi quis accedat ad Eccleſiam animo audiẽdi integram Miſſam, & caſu inueniat aliquam inchoatam in orationibus, vel epiſtola, & illam audiat. Vel, ſi à principio eam audiuit, & poſtea, iuſta aliquã orta occaſione, cogitur diſcedere ſtatim poſt cõmunionem Sacerdotis: & in his caſibus exiſtimo non peccare, etiam venialiter, quia illa partialis omiſſio tunc, non ſolum eſt leuis, ſed etiam eſt inuolũtaria & cauſalis, vel habet ſufficientem excuſationem: neque neceſſarium eſt ad hanc culpam venialem excuſandam, quod ille defectus ſuppleatur in alia Miſſa, etiã ſi fieri poſsit: quia iam præceptum eſt ſubſtantialiter impletum, & ille defectus inuoluntarie admiſſus eſt; illeq; modus ſupplendi illum eſt valde imperfectus, & non multum cõducens ad Miſſæ integritatem. Secũdo fieri poteſt, vt hæc partialis omiſſio à principio committatur voluntarie, vt ſi quis ſciens, & videns, nolit ingredi Eccleſiam, donec epiſtola dicta ſit, animo adimplendi præceptum, reliquum Miſſę audiendo, & tunc ſemper venialiter peccatur. *Moderatio aliquorum non eſt neceſſaria.* Neque exiſtimo neceſſariam moderationem, quam aliqui addunt, ſcilicet, niſi illa pars, quę omittitur, minima ſit; quantumuis enim ſit parua, eſt irrationabilis voluntas omittendi illam, niſi legitima cauſa adſit: neq; oportet etiam excipere confeſsionem Sacerdotis, vt aliqui excipiunt, quia non putant eſſe partẽ Miſſæ: eſt enim hoc gratis dictum, nam ſub ritu & nomine Miſſæ totum id comprehenditur, & ita hoc totum etiam complectitur præceptum audiendi Miſſam, poſtquam vero hic defectus iam commiſſus eſt, non eſt obligatio illum ſupplendi in alia Miſſa, propter rationes inſinuatas, & quia res morales non ſunt adeo rigoroſe expendendæ, præſertim, quando leuiores ſunt.

Tertio fieri poteſt, vt pars omiſſa ſit notabilis, & quod à principio fuerit inuolũtarie omiſſa, vt ſi quis veniens, ad Eccleſiam, inueniat Sacerdotem iam eſſe progreſſum in Miſſa fere vſq; ad conſecrationem, & illam Miſſam audiat, timens, non futuram aliam, tũc ille quamuis proprie non adimpleat præceptum, excuſabitur tamẽ à culpa, ſi mora illa inuolũtaria fuit, ſi tamen quocunq; caſu accidat, vt poſtea alia Miſſa dicatur, tenebitur ita ſupplere defectũ, vt præceptũ impleat, quia nondum illud impleuerat, & iam tollitur ratio excuſationis. In huiuſmodi autem caſibus *Valde aduertendum.* valde aduertendum eſt, ſæpe prius peccari grauiter ratione periculi, cui homo ſe exponit, non inueniendi Miſſam, quãuis poſtea forte caſu accidat, vt illam inueniat; nam ille iam dedit, quantum eſt ex ſe, moralem cauſam omiſsionis, quamuis poſtea caſu acciderit, vt illa cauſa non habuerit effectum; quia fortuiti euentus non excuſant priorem culpam. In quo debent confeſſores eſſe ſoliciti, vt culpam diſcernãt; & non ab euentu, ſed à neglientia, & voluntaria mora cum periculo morali, de illis dijudicent. Quarto deniq; poteſt hæc pars notabilis Miſſæ voluntarie omitti, & quidem, ſi id fiat, animo non audiendi aliam Miſſam, nec ſupplendi illum defectum, iam peccatur mortaliter, nihilominus tamen ſemper manet obligatio ſupplendi illum defectum, quoad fieri poſsit; quia illud peccatum magis conſiſtit in propoſito interiori, quam in exteriori omiſsione, quæ non eſt in re poſita, donec elapſum ſit totum tempus, in quo poteſt impleri preceptum, & ideo tale præceptũ ſemper obligat ad mutandum illud propoſitum. *Notabile.* Si autem illa pars omittitur, animo audiendi aliam Miſſam, vel ſupplendi defectum, non peccatur, audiendo eam partem Miſſæ, dummodo poſtea præceptum impleatur, vt per ſe conſtat.

Quæſitum. Sed tunc inquiri poteſt, quomodo ſupplendus ſit ille defectus: ãn, ſcilicet, neceſſe ſit audire aliam Miſſam integram, vel ſufficiat, in alia audire eam partẽ, quæ in altera omiſſa fuit, ita vt ſufficiat à principio habere hanc intentionem. *Communis authorum ſententia.* Communiter authores docent, ſatis eſſe in huiuſmodi caſu audire in altera Miſſa partem omiſſam in alia, adeo vt, licet ex directa intentione id fiat, cenſeant, ſufficere ad ſubſtantiam præcepti implẽdam, quamuis, ſi abſq; cauſa fiat, peccatum veniale ſit propter nonnullam irreuerẽtiam. *Maior.* Ita tenet Maior in 4. diſt. 12. & d. 45. q. 2. *Soto.* Soto, d. 13. q. 2. art. 1. *Nauar.* Nauar. in Sum. c. 21. num. 2. & in c. Quando, de Conſecrat. d. 1. notab. 10. n. 18. & ſeqq. & recentiores communiter hoc ſequuntur. *Fundamentum communis ſententiæ.* Fundamentum eorum eſt, quia præceptum ſolum obligat ad audiendam totam Miſſam, non vero, quod ab vno Sacerdote continenter audiatur: hoc enim non habetur in verbis legis, vt patet in citatis iuribus: ſed qui ab vno Sacerdote audit Miſſam, vnam ab offertorio, verbi gratia, vel conſecratione, ab alio vero audit aliã à principio vſq; ad offertorium vel conſecrationem, re vera audit totam Miſſam, licet non ab vno Sacerdote: ergo implet præceptum. Dices, illum nõ audire Miſſam debito ordine, cum prius poſteriorem partem, poſtea priorem audiat. At vero in dict. cap. Miſſas. ſignatim præcipitur: vt ſpeciali ordine audiat. Quod ſi dicas, ſaltẽ poſſe è contrario fieri, vt prius pars prior Miſſæ, & deinde poſterior audiatur, contra hoc eſt, quia ſaltem iam illa ſententia non erit in vniuerſum vera; & deinde, etiam in prædicto caſu, non videtur ſeruari debitus ordo Miſſæ, quandoquidem nõ continue, nec per modum vnius integri officij ſacri auditur. Hoc argumentũ fundatum in illo verbo prædicti textus, Miſſas audire ſpeciali ordine præcipim⁹, non habet magnam vim: quia illud verbum (ſpeciali ordine) non videtur conſtruendum cum verbo, audire, ſed cum verbo, præcipimus, ita vt ſenſus ſit ſpeciali ordinatione ſeu lege præcipimus, Miſſas audire. Fundatum autem prædictum argumentum in verbo illo (totas Miſſas) adiuncta, & morali, & phyſica ratione, non videtur contemnendum: *Propria totius ſignificatio.* quia totũ proprie nõ ſignificat partes diſiũctas, & quouis modo aggregatas, ſed vnitas, & debito ordine coniunctas maxime, ſi totum artificiale ſit: ſed illæ duæ partes Miſſæ ſunt diſiunctæ & diuiſæ, ne debito ordine & modo coniunguntur ad vnam Miſſam componẽdam: ergo audire illas duas partes, nõ eſt audire Miſſam, vel totam Miſſam. Et confirmatur, nam hac ratione, ſi vnus Sacerdos nunc conſecraret corpus, & poſt horam cõſecraret ſanguinem, facta corruptione morali,

morali, verbi gratia, exuendo ſe veſtibus ſacris, & aliquid aliud interim agendo, non efficeret vnum ſacrificium, neq; vnam Miſſam diceret: quia, licet in re efficeret vtramque partem; non tamen efficeret illas coniunctas & vnitas, prout neceſſe eſt ad hoc ſacrificium; ergo idem eſt de audiendo. Et augetur præterea difficultas; quia alias ſequitur, poſſe aliquem implere Miſſæ præceptum, audiendo ſimul duas partes Miſſæ, vt ſi verbi gratia, in vno altari vna inchoetur, & in alio altera continuetur à conſecratione (& idem argumentum fieri poteſt de tribus altaribus, &c.) conſequens autem eſt valde abſurdum, quod nemo hactenus conceſsit, quem ego viderim. ſequela vero patet, quia etiam ille audit totam Miſſam; poteſt enim vtrique eſſe ſufficienter præſens, & ſufficientem attentionem adhibere. Quòd vero ſimul id fiat, non refert: quia etiam poteſt quis ſimul duo præcepta implere, ſcilicet, recitare horas canonicas, & audire Miſſam in die feſto. Neque etiam refert breuitas temporis, quia hæc eſt per accidens, vt patet in dicto exemplo: nam, qui tempore Miſſæ recitat horas, breuius tempus in diuinis rebus conſumit, quam ſi ſingula ſuis temporibus faceret. Propter hæc ſuſpecta mihi ſemper fuit illa doctrina, qua nonnullis etiam modernis Theologis & Iuriſperitis diſplicere video: quia reuera eſt parum conſentanea intentioni Eccleſiaſtici præcepti, & religioni ac reuerentiæ debitæ huic ſacrificio. Et ſaltem cenſeo valde pertinere ad ſubſtantiam huius præcepti, vt tota Miſſa fidelium, ab oblatione vſque ad conſumptionem, continue & per modum vnius ſacrificij audiatur, vt debito modo poſsit audiens ſuas partes exhibere ad integre offerendum ſacrificium per Sacerdotem eo modo, quo ſibi poſsibile eſt, quoad accidentalia vero facilius admitterem, poſſe prædicto modo ſuppleri, maxime ob aliquam probabilem cauſam ſeu neceſsitatem: nam ſine illa res eſt reprehenſione digna. Nihilominus propter authoritatem dictorum authorum non poteſt practice condemnari contraria ſententia: & ideo, qui ex illa fuerit operatus, non peccabit mortaliter: & ad rationes in contrarium dici poteſt cum Gloſſa in cap. Quorundam diſtinction. 23. in Miſſa, quia eius vnitas eſt cuiuſdam ſolemnitatis, poſſe ex duobus imperfectis vnum aliquo modo conſtitui: ita vt ſaltem ſufficiat ad implendum præceptum: nam ſi quid deeſt ad perfectionem, non cenſetur ſufficiens ad culpam mortalem, & talis poſſet intercedere cauſa, vt excuſet etiã à veniali.

Authoris ſententia.

Quæſitum.

Circa ſecundam Miſſæ diuiſionem de ſolemni & priuata, inquiri poteſt, an teneantur fideles audire in ſua Parochia Miſſam, quam maiorem vocant, quæ pro vniuerſa plebe cum cantu dici ſolet. Multi enim authores Canoniſtæ tenent, ex vi iuris communis teneri fideles ad audiendam Miſſam diebus feſtis in ſua Parochia: quibus fauet Sixtus IV. in c. 2. de Tregua & pace: in Extrauagant. commun. vbi in concordia inter fratres Mendicãtes & Parochos ponitur, quod Fratres Mendicantes non prædicent, (Populos Parochianos non teneri audire Miſſam in eorũ Parochijs diebus feſtiuis & Dominicis: cum iure ſit cautum illis diebus teneri Parochianos audire Miſſam in eorũ parochiali eccleſia, niſi forſan ex honeſta cauſa, ab ipſa Eccleſia ſe abſentarent,) vnde in c. de Parochijs ſtatuitur (vt Dñicis vel feſtiuis diebus Presbyteri anteq̃ Miſſam celebrent, plebẽ interrogent, ſi alterius Parochianus in Eccleſia ſit, qui proprio contempto Preſbytero, ibi velit Miſſam audire, quẽ ſi inuenerint, ſtatim ab Eccleſia abijciant.) In his autẽ decretis, quis non ſit expreſſa mentio de Miſſa ſolemni & maiori, tñ reuera videtur de illa eſſe ſermo: nam ad illam ſolebant ſemper fideles diebus Dominicis, & ſolemnib⁹ conuenire, vt ſupra ex Iuſtino, & multis Patrib. oſtenſum eſt. Item de illa plane eſt ſermo in c. Omnes fideles, c. Miſſas. §. Cum ad celebrandas; de Conſecr.

Sixtus IV.

Iuſtinus.

d. 1. in quib. præcipitur, vt populus non diſcedat ante benedictionem Sacerdotis: & in c. Et hoc attendẽdum, eadem diſtinctione cauetur, vt per dies ſolemnes, priuatæ Miſſæ non ita in publico fiant, ne popul⁹ à publicis Miſſarum ſolẽnibus abſtrahatur: &, vt Sacerdotes, qui in circuitu vrbis, aut eadẽ vrbe ſunt, & populus in vnum ad Miſſarum publicam celebrationem conueniant. Idemque colligi poteſt ex c. Si quis extra Parochias eadem diſt. Et confirmatur, nam fideles debent his diebus aliquam oblationem in Miſſa facere; ca. Omnis Chriſtianus, de Conſecr. d. 1. hæc autem fit Miſſa ſolemni, & debet fieri in propria Parochia: ergo ſignum eſt, in eadem debere audiri Miſſam maiorem.

Confirmatur ſecundo, quia in Miſſa maiori Parochiæ ſolent publicari fidelibus dies feſtiui, ieiuniorũ, excommunicationes, & ſimilia, quæ culpabiliter ignorabunt, ſi non adſint: imo illa conſuetudo indicat obligationem illic audiendi Miſſam.

Sed inprimis, quicquid ſit de antiquo iure, dicendum eſt, nunc ſatisfacere fideles huic præcepto audiendo Miſſam vbicunq; etiam extra propriam Parochiam. Ita docet late Nauar. c. 21. num. 5. Angel. in Summ. verb. Miſſa, n. 59. Syluest. verb. Miſſa, 2. q. 5. & verb. Excommunicatio, 2. n. 20. Turrecrem. c. Miſſas, de Conſecr. d. 1. Antonin. 2. part. tit. 9. c. 10. §. 1. & alij verbo, Miſſa. Potiſsima ratio eſt, quia Eccleſiaſtica conſuetudo ita habet, quæ ab omnibus paſtoribus Eccleſiæ toleratur: per quam, ſi quod fortaſſe fuit de hac re ius antiquum, abrogatum eſt. Præſertim quia dicto cap. 2. de Parochijs, ſolum videtur reprehendi, qui ex contemptu proprij Parochi, alibi Miſſam audit: qui ergo non hac de cauſa id facit, ſed ob maiorem deuotionem, vel commoditatem ſatisfacit præcepto. Vnde Concilium Tridentinum, ſeſsion. 22. in Decret. de obſeru. in celebr. Miſſ. ſic inquit: Moneant etiam eundem populum, vt frequenter ad ſuas Parochias, ſaltem diebus Dominicis, & maioribus feſtis accedant: ſupponit ergo Concilium, nullum de hoc eſſe præceptum; & ideo non dicit eſſe præcipiendos, ſed monẽdos fideles: & non in omnibus diebus feſtiuis, ſed præcipue in aliquibus. Imo addunt Syluest. & Nauar. ſupra, non poſſe Epiſcopum cogere, per legem vel excommunicationem, ſubditos ad audiendas Miſſas in propria Parochia, quia non poteſt ipſe ius commune reſtringere, hoc autem commune ius de audienda Miſſa in die feſto, cum hac locorum amplitudine, conſuetudine ipſa vniuerſali explicatum eſt. Accedit, quod iam eſſet valde difficile, & incommodum omnibus fidelibus limitari ad Miſſam audiendam in propria Parochia, nec poſſet fieri ſine ſcandalo, tum laicorum, tum etiam religioſorum, qui etiam habẽt ſpecialia priuilegia, vt in ſuis Eccleſijs poſsint fideles hoc præceptum implere. Aliqui vero excipiũt ab hac generali regula præcipuas quaſdam feſtiuitates, vt Natale Domini, & alias, quæ numerantur in c. Si quis etiam, de Conſecr. d. 1. Sed in rigore præcepti nullam oportet exceptionem facere; quia conſuetudo generalis eſt, conſulendum tamen eſſet fidelibus, vt ſaltem his diebus, vel aliquoties in anno, ad diuina officia, & præſertim ad Miſſas audiendas, ſuas Parochias adirent: & interdum poſſet hoc eis præcipi ab Epiſcopo, in aliquo ſpeciali die ob rationabilem aliquã cauſam: vel in aliqua etiam Parochia nonnullis anni diebus; ſi ad ſplendorem diuinorum Officiorum, vel ad ſubueniendum alijs Eccleſiæ neceſsitatibus, videretur neceſſarium. Sicut etiam in Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 4. de reformatione dicitur, teneri vnumquemq; fidelium Parochiæ ſuæ intereſſe, vbi commode videri poſsit, ad audiendum verbum Dei, quamquam, vt Nauar. notat, ibi non ſit ſermo de auditione Miſſæ, ſed verbi Dei: & illa obligatio, ſi in rigore ſumatur pro obligatione præcepti: non eſt abſoluta, ſed ſuppoſita commoditate (vt Conciliũ dicit) & doctrinæ neceſsitate, ſine qua

1. Concluſ.

Nauar.

Angel.

Syluest.

Turrecr.

Antonin.

Conc. Trid.

Syluest.

Nauar.

Conc. Trid.

quia præceptum affirmatiuum non ſolet obligare, quando lex ipſa tempus non determinat, ad audiendam enim concionem nullum hactenus eſt tempus lege præſcriptum.

2 Concluſ. Secundo dicendum eſt in hac dubitatione, non teneri fideles ex vi huius præcepti ad audiendam Miſſam maiorem, ſeu quæ cum cantu dicitur, ſed ſatiſfacere, audiendo Miſſam priuatam, etiam ſi in propria Parochia hoc præceptum impleant. Ita docent omnes authores citati: & probatur ſufficiẽter eadem conſuetudine in vniuerſa Eccleſia recepta & approbata: imo, etiam ſi antiqua iura conſulamus: nullum eſt, ex quo poſsit hæc obligatio colligi: nam in c. Miſſas ſolum præcipitur, vt fideles totam Miſſam audiãt, qui autem priuatam Miſſam audit, ſi audiat totã, ſatisfacit verbis hui⁹ legis: &, quod ibi & alijs decretis dicitur, vt fideles non exeant ante benedictionem Sacerdotis, poteſt etiam de priuata benedictione intelligi. Et quamuis interdum, & Sãcti, & Decreta loquãtur de fidelium cõuentibus, qui diebus Dominicis fieri ſolent & debent ad publicas Miſſas, & officia, non ideo ſignificant præceptum eſſe impoſitum ſingulis fidelibus, vt illis interſint; ſed ſolum indicãt, expedire, vt conueniant: & paſtores Eccleſiæ ac Sacerdotes, id curare debere, & hoc modo in c. Et hoc attendendum, dicitur, cauẽdum eſſe, ne propter Miſſas priuatas impediantur fideles ab audienda Miſſa publica & ſolemni. Ad primam ergo confirmationem de oblationibus reſpondetur primum, eam oblationem, quæ in Miſſa ſolemni poſt Euangelium fieri ſolet, voluntariam eſſe, & non cadere ſub obligationem, niſi ſpecialis neceſsitas Eccleſiæ, aut conſuetudo ad eam obliget, vt latius tractat D. Thom. 2. 2. q. 86. ar. 1. Turrecrem. cum alijs in c. Omnis, de Conſecrat. d. 1. Syluest. & alij Sum. verb. Oblatio: & quando hæc obligatio intercederet, poſſet talis oblatio per alium mitti, vel alia via compenſari. Et eodem modo dicitur ad ſecundam confirmationem, vbi eſt illa conſuetudo, vt in Miſſa ſolemni aliqua publicentur, debere fideles, vel interrogare, vel alia via diſcere, an ea hebdomoda ſit aliquis dies ieiunij, & ſimilia.

D. Thom. Turrecr. Syluest.

Dubium expeditur. Atq; ex his facile expeditur aliud dubium, quod circa tertiam diuiſionem Miſſæ ſupra poſitam oriri ſolet, an ſcilicet, ad ſatisfaciendum huic præcepto, oporteat, Miſſam de die ſeu feſto audire, vel ſatis ſit, audire Miſſam votiuam, aut pro defunctis, &c. Et ratio dubitãdi ſumi poteſt ex c. 2. de Celebr. Miſſar. vbi videtur prohibere laicis, vt Miſſas non audiant, niſi de eodem die, quod videtur intelligendum de Miſſis, quæ audiuntur ad implendum præceptum, nam de alijs nõ eſt vlla prohibitio. Et ita opinati ſunt aliqui vt refert Syluest. verbo Miſſa. 1. quæ. 4. & ipſe ait, Credo quod ſæculares audientes, ex ignorantia excuſentur, licet non celebrantes. & inferius ait: Licere quidem Sacerdoti interdum dicere Miſſam votiuam in die feſto, dummodo non ſit de præcepto, q́ Miſſa audiatur, vel ſi ſit, tam audiens, quam celebrans, audiat aliam de feſto. Sed hæc ſecundum congruitatẽ, non ſecundum neceſsitatem, intelligenda ſunt, vt infra declarat. Dicendum eſt ergo non eſſe neceſſariũ ex vi huius præcepti, audire Miſſam de die, ſed quacunq; audita, etiam de defunctis, ſatisfieri huic præcepto. Ita Syluest. ſupra, & verbo, Miſſa, 2. q. 4. Soto, d. 13. q. 2. art. 1. Nauar. c. 21. n. 7. Caietan. verb. Feſtorũ violatio. Antonin. 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 1. Summiſtæ communiter, & probatur ſufficienter conſuetudine Eccleſiæ. Item, quia decreta, quæ de hac re ſunt, ſolũ præcipiunt, audire Miſſam: quælibet autem eſt vera Miſſa. In illo autem c. 2. de celebrat. Miſſ. non eſt ſerm. de hac re, ſed de ſuperſtitione quorundam, qui nõ videbantur ſibi Miſſam audire, niſi principium Euangelij Ioannis, & Miſſas peculiares de Sãcta Trinitate, aut de ſancto Michaele audirent, Et ideo ſancitur in eodem Concilio, vt vlterius hoc non fiat, niſi ſuo tẽpore. Et additur præterea in illo textu alia exceptio his verbis, Et, niſi aliquis velit propter reuerentiam Sanctæ Trinitatis, non pro alia deuotione, audire. Vbi etiam approbatur audire Miſſam votiuam, legitima intẽtione & reuerentia; & non pro alia deuotione, quod Gloſſa exponit, dicens, quaſi melius ſit, iſtas Miſſas audire: quam alias canonicas de die. Tamen in Concil. Selegunſtadien. c. 10. vbi textus ille habetur, loco illorum verborum (non pro alia deuotione) legitur (non pro aliqua diuinatione.) Igitur ſuperſtitio eſt, quæ prohibetur ibi, & non aliud: conſulendũ tamen eſt fidelibus, vt Miſſam de die audiãt, præſertim Dominicis, & feſtis diebus, & maxime hi, qui Eccleſiaſtica officia intelligunt: nã reliquum vulgus, neq; in hoc facit differentiam, neq; moraliter poteſt: q́ etiam eſt ſignum, non fuiſſe cõueniens hoc prçceptum aliter imponi.

Syluest.

Authoris ſententia.

Syluest. Soto. Nauar. Caietan. Anton.

Concil. Selegunſtadienſ.

Vltimo hic quæri poteſt, an interdum obligentur fideles ad audiendas plures Miſſas, quod maxime interrogari ſolet, propter diem Natiuitatis, nã de alijs diebus nulla poteſt eſſe ratio dubitandi, vt ſupra dictum eſt. Reſpondetur tamen breuiter, etiam de die Natiuitatis eſſe rem certam, non teneri fideles ad audiendas tres, nec duas Miſſas, ſed ſatisfacere, qualibet audita, vt expreſſe docuit Nauar. d. c. 21. n. 2. quia nulla eſt lex, quæ ad hoc obliget: Item, quia neq; ipſi Sacerdotes tenentur tres dicere: illa enim indulgentiã eſt, non obligatio. Ex vi ergo huius præcepti nunquã tenentur fideles audire, niſi vnam Miſſam. Secus vero erit, ſi huic præcepto adiungatur votum, vel ſpeciale aliud præceptum Sacerdotis, imponentis in ſatisfactionem audire aliam Miſſam. Vbi obiter inquiri poterat, an huiuſmodi præceptum à cõfeſſore impoſitum de audienda Miſſa, tali die feſto in ſatisfactionem, obliget ad diſtinctã Miſſam audiendam, vel poſſit vtrumq; vna Miſſa impleri, idemq; interrogari poteſt de voto audiendi Miſſam in die feſto. Sed hæc alterius conſiderationis ſunt, nunc breuiter dicitur, pendere ex intentione, vel vouentis, vel confeſſoris præcipientis, quæ intentio explicanda & declaranda eſt, vt tollatur omne dubium: vel, ſi hoc prætermiſſum eſt, ex verbis & circumſtantijs erit coniectanda. Notat autem Maior in 4. diſt. 12. quæſt. 8. quod cum quis tenetur audire duas Miſſas aliquibus ex prædictis titulis, poteſt illas ſimul audire à duobus Sacerdotibus in duobus altaribus: quia ex vi illarum obligationum non tenetur illas audire diuerſis temporibus, iuxta ea, quæ in ſimili dicemus in fine ſectionis ſequentis.

Reſponſio.

Nauar.

Maior.

SECTIO III.

Quibus actibus, quaue attentione debeat hoc impleri præceptum.

EXplicuimus veluti obiectum ſeu materiã, circa quam verſatur hoc præceptum, nunc ſequitur declarandum, quomodo, ſeu quo actu implendum ſit. Et eſt ratio dubij, quia in dicto capit. Miſſas, præcipiuntur fideles audire totas Miſſas: eſt autem difficile ad explicandum, quid ſignificetur illo verbo audiendi: nam primo qui ſurdus eſt, poteſt implere hoc præceptum, quamuis nihil audiat. Item, qui à longe priuatæ Miſſæ aſsiſtit, nihil audit, & cenſetur implere præceptum. Quod ſi dicas (audire) ibi latius ſumi prout includit videre: vnde alia littera, non habet, audire, ſed, tenere Miſſas: & ita legit Surius in Cõcilio Agathenſ. cap. 47. contra hoc adhuc obſtat, quia nec audire, nec videre neceſſarium eſt, vt conſtat, ſi fidelis fingatur ſurdus & cœcus. Item, quia interdum contingit propter magnam populi frequentiam, vt is, qui aſsiſtit, nec videre quicquam poſsit, nec audire: eſt ergo difficile ad explicandum quæ actio exterior ab homine exigatur circa Miſſam in hoc præcepto. Dici fortaſſe poſſe, ſolum requiri corporalem præſentiam ad audiendum & videndum. Sed cõtra nam inde ſequitur, ſi quis corpore adſit præſens in Miſſa, etiam ſi animo alibi ſit: vt ſi ibi de alijs rebus confa-

Conc. Agat.

confabuletur, nihilominus implere præceptum. Et conſequenter etiam, qui ibi dormit. Quæ ſunt valde abſurda.

In hac re duo explicanda ſunt, quę in prædicta difficultate tanguntur. Vnum pertinet ad exteriorem actionem, aliud ad interiorem animi attentionem. Circa priorem partem, quæ facilior eſt, dicunt communiter authores ex vi huius præcepti teneri fideles, vt ſecundum moralem & corporalem præſentiam Miſſæ aſsiſtant: ita vt, quãtum in ipſis eſt, audire poſſint, & videre, ſeu percipere aliquo modo Sacerdotis miniſterium. Ita D. Antoninus, Syluest. Nauarrus, Caietanus & Soto, locis ſupra citatis. Et conſtat primo ex vi verbi audiendi vel tenendi: quod non poteſt alia ratione commodius explicari, vt ex obiectionibus ſatis conſtat. Secundo, quia propter hanc cauſam, iuxta vſum Eccleſiæ, neceſſe eſt adire templum vel locum, in quo Miſſa celebratur: nec ſatisfaciet quis, etiam ſi domi manens per totum Miſſæ tempus ſit intentus rebus diuinis: ergo præcipitur corporalis præſentia & aſsiſtentia, cumque hęc ordinetur ad percipiendum ſenſibiliter verba aut cæremonias Miſſæ, talis præſentia præcipitur, qualis ad hoc moraliter ſufficit, ergo hanc tenentur fideles exhibere.

Anton. Sylueſt. Nauar. Caietan. Soto.

Poſterior pars in attẽtione & intẽtione conſiſtit. Circa poſteriorem partem maior eſt difficultas, quæ conſiſtit in duobus: primo, in intentione, ſecundo, in attentione, nam de intentione frequenter dicitur ad implendum hoc præceptum, neceſſarium eſſe, vt quis interſit Miſſæ ex intentione implendi hoc præceptum, vt patet ex Antonin. 2. part. tit. 9. c. 10. §. 1. & Nauar. in cap. Quando. notab. 13. numer. 27. & ratio eſſe poteſt, quia ad implendum quodcunq; præceptum neceſſaria eſt voluntas implendi illud, quia implere præceptum, actus eſt obedientiæ, qui ſine voluntate non fit. Sed, vt hæc ſententia veritatem habeat, ſano modo explicanda eſt. Primum itaque neceſſaria eſt voluntas audiendi Miſſam, nam ſi quis coactus, & contra voluntatem ſuam ibi adeſſet, non impleret præceptum, quia nullo modo ei obediret. Et iuxta hoc intelligendum eſt, quod Antonin. ait famulos, ſeruos, alumnos, vel ſimiles: qui Miſſæ adſunt quaſi coacti à dominis ſeu pædagogis, alias non adfuturi, non implere præceptum, hoc enim eſt verum quando ipſi habent illam actualem voluntatem, etiã dum actu audiunt Miſſam, & maxime, ſi ratione illius non ſunt attẽti, ſed diſtracti. Si autem ipſi talem voluntatem non habent, quamuis fortaſſe conditionalis illa in intellectu diuino vera ſit, nihil refert ad implendum, vel non implendum præceptum. Imo, licet prius habuerint illam voluntatem præcepto repugnantem, & in ea grauiter peccauerint, ſi tamen poſtea voluntarie adſint, & attendant, ſufficiẽter implebunt præceptum. Ita vt, licet aliqua cenſura impoſita eſſet tranſgreſsoribus talis præcepti, illam non incurrerent. Deinde neceſſe eſt, vt cum voluntate audiendi Miſſam, non coniungatur voluntas formalis contraria præcepto, quia reuera tunc per illum actum hoc modo exercitum non impleretur præceptum, quia nullo modo obediretur illi, vt ratio ſupra facta probat, vt, ſi quis, dum ex deuotione Miſſam audit in die feſto, hunc actum formalẽ habeat: nolo, hac Miſſa implere præceptum, & in ea voluntate perſiſtat, per illum actum vt ſic, reuera non implet. Vnde ſi illum haberet ſine ſpe ac propoſito audiendi aliam Miſſam, grauiter peccaret, quia ſimpliciter haberet voluntatem non implendi præceptum. Dices, ergo omnino tenebitur poſtea audire aliam Miſſam.

Anton. Nauar.

Notabile.

Obiectioni occurritur. Reſpondetur, ita concedunt aliqui, quia ſuo arbitrio voluit excludere priorem actum à præcepto, & conſequenter in eo ſtatu manere, ac ſi nihil egiſſet. Probabilius vero eſt, ſecluſo voto, non relinqui hanc præciſam obligationem, ſed ſatis eſſe, vt voluntatem mutet tempore opportuno, id eſt, intra tempus præcepti, & velit, auditione præcedentis Miſſæ ſatisfacere præcepto, quia prior actus exterior voluntarie factus, quoad exteriorem actum vt humanum & moralem, habuit totum id, quod ad ſubſtantiam præcepti implendam ſufficit: nec hoc potuit excludi per priorem intentionem agendi illum actum ex deuotione, & non ex obligatione: ſolumq; ibi defuit obedientia voluntatis: ergo ſi hæc poſtea adiungatur per ſubſequentem voluntatem, & moralem relationem ab illa prouenientem, hoc ſatis eſt, ad implendum præceptum per priorem actum ſic relatum. Et hæc eſt communis ſententia, tam in hoc præcepto, quam in alijs ſimilibus, vt conſtat ex materia de legibus. Tertio, ſi non adſit voluntas contraria præcepto, ſufficit ad illud implendum, voluntas audiẽdi Miſſam, ẽt ſi formaliter non ſit ſub intentione implendi præceptum: q̃a omnis, qui non excludit, cẽſetur virtualiter includere intentionem implendi præceptum in ea voluntate, qua vult efficere actum præceptum. Et hoc etiam commune eſt apud authores. Vnde infertur, eum, qui ſummo mane Miſſam audiuit ex deuotione, exiſtimans non eſſe diem feſtum, quamuis poſtea id ſciat, non teneri ad aliam Miſſam audiendam: ſed ad ſummum, ad volendum ſatisfacere præcepto per priorem actum: imo nec hoc in rigore neceſſarium eſt, ſed ſolum, vt iudicet, ſe ſatisfeciſſe præcepto.

Vltimo addendum hic eſt, prauam intentionem adiũctam voluntati audiendi miſſam, non eſſe contrariam impletioni huius præcepti, ſi aliũde non excludat ſufficientem attentionem. Itaque, quamuis quis eat ad Eccleſiam ex libidinoſa intentione vidẽdi fœminam, vel etiam ſi officio Miſſæ cum eadem intentione aſsiſtat, tamen, ſi non excludat voluntatẽ implendi hoc præceptum Eccleſiaſticum, & ſufficienter ſit attentus, implet illud. Ita Medina, Codice de confeſſ. quæſtio. de Pœnitent. iniuncta tempore, quo Miſſa celebratur, & Nauarr. c. 21. num. 10. contr. D. Antonin. & Adrian. vt in ſimili ſuperius etiam dictum eſt, tractando de præcepto communionis: eſt enim hic eadem ratio, ſcilic. quia ille implet ſubſtantiam actus præcepti, cui intentio illa contraria non eſt. *Obſeruanda.* *Medina.*

Et confirmatur, quia alias, qui ex intentione vanæ gloriæ audiret ſacrum, non impleret præceptum, quod valde rigoroſum eſt, & per ſe improbabile: ſequela patet, quia ſi aliqua intentio extranea impediret, nihil referret, quod eſſet magis, vel minus praua, quia ſatis erit, quod maculet actum: hoc ergo non impedit, ſed ſatis eſt, quod maneat actus ſubſtantialiter bonus, moralis & voluntarius: formaliter, aut virtualiter factus ad præceptum implendum. Et hæc de intentione.

Circa alteram partem de attentione, Sylueſt. verbo Miſſa 2. q. 6. dicit, interiorem attẽtionem non cadere ſub hoc præcepto, ſed ſolum exteriorem: & inſinuat rationem, quia humanum pręceptum nõ cadit in interiorem actum. Sed hoc nullius momenti eſt, nam licet actus pure interior per ſe non præcipiatur lege humana, tamen vt coniunctus exteriori, & tanquam forma illius, percipi poteſt: ſic enim præcipitur interior attentio per legem humanam, qua præcipitur vocalis oratio, vt conſtat ex materia de Oratione: ſic ergo præcipi poteſt præſenti præcepto. Imo ſi interior attentio non eſſet præcepta, nec exterior eſſet: quia hæc non eſt, niſi propter interiorem: conſiſtit enim hæc exterior attentio, vt ipſe Sylueſt. explicat, in hoc, quod homo non occupetur in alijs actionibus auditioni Miſſæ repugnantibus, quod ſolum eſt neceſſarium propter attentionem interiorem. *Sylueſt.* *Sylueſt.*

Dicendum ergo eſt, requiri aliquam intentionem ex obiecto religioſam, & ad cultum Dei pertinentem ad hoc præceptum implendum. Ita docent authores omnes ſtatim citandi: ratio vero clara eſt, quia hac lege præcipitur auditio Miſſæ, vt eſt actus humanus, ſuffi- *Concluſio.*

ſufficiens ad mortalem præſentiam: ſed ſine attentione vlla nõ poteſt actus eſſe humanus, nec præſentia moralis: ergo. Cõfirmatur ratione ſupra inſinuata: quia qui ibi dormiret, vel attentiſsime ſtuderet, legendo aut ſcribendo, ſine vlla controuerſia nõ haberet præſentiam neceſſariam: ſed perinde ſe habet, qui nullo modo attendit, ſed omnino mentis attentione voluntarie eſt in aliis rebus occupatus: ergo, &c. Rurſus præcipitur hic actus, non tantum, vt humanus & moralis, ſed etiam vt religioſus, & ad cultũ Dei pertinens: ergo nõ quamcunq; attentionem requirit, ſed religioſam & ad cultum Dei pertinentem: ita vt Deum oret, vel ei ſe ſubmittat, eumue honorare velit: vel ſaltem attendat ad ea, quæ ſacerdos facit, tanquam ad res ſacras. Et confirmatur, nam hac ratione ad orationem eſt neceſſaria attentio religioſa, vt latius traditur, 2. 2. q. 83. Controuerſia autem eſt inter authores, quænam attentio ad implendum hoc præceptum ſit neceſſaria. Quidam enim putant, toto illo tempore neceſſariam eſſe attentionem ad Deum ipſum, vel orando ſeu petendo, vel gratias agendo, vel etiam de peccatis dolendo, vel aliquid ſimile. Quod ſentire videtur Scotus in 3. d. 9. & Gab. lect. 29. in Canonem. *Scotus. Gabriel.*

Aliis vero, nec tam exacta, nec tam cõtinua actualis attentio neceſſaria videtur, vt late tractant Caiet. 2. 2. q. 122. ar. 4. Soto lib. 2. de Iuſtit. & iure, q. 4. art. 4. Sed quamuis inter hos & alios authores cõtrouerſia ſit de actibus interioris, vel exterioris cultus & religionis, qui per totum tempus diei feſti ex præcepto exercendi ſunt, quæ controuerſia nunc ad nos non pertinet: quia non de tota feſtorum obſeruatione, ſed de ſola Miſſæ auditione, diſputationem inſtituimus: tamen quod ſpectat ad tẽpus audiendi Miſſam, nullam credo eſſe diſſenſionem, aut difficultatem: eadem enim fere ratio eſt de hoc actu, quæ de oratione vocali, de qua D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 13. triplicem attentionem diſtinguit, ad verba, ad ſenſum verborum, & ad Deum: quas hic etiam cum proportione applicare poſſumus. Alia eſt enim attentio ad ea, quæ Sacerdos dicit vel facit, non vltra progrediendo, nec diſtincte intelligendo, ſed ſolum attendendo, vt ad rem quandam ſacrã, ſicut ſupra dicebam: & hæc attentio eſt infima omnium, tamen ſufficiens: quia illa ſatis eſt, vt illa Miſſæ auditio ſeu præſentia ſit humana moralis, & ex obiecto religioſa. Secunda attentio eſt ad ea, quæ illis verbis, vel factis ſignificatur, & hæc eſt melior, & non ſolũ ſufficiens ad ſubſtantiam præcepti, ſed multum etiam accedens ad finem eius, qui eſt commemoratio beneficiorum Dei, & præſertim Chriſti Domini noſtri paſsionis, & redemptionis: nõ eſt autem neceſſaria tam perfecta attentio, cum prima, quæ longe minor eſt, ſufficiat: imo interdũ multis eſt impoſsibilis magna ex parte hæc attentio, qui nec verborum ſenſum, neque actionum ſignificationem percipere valent, vt ex ſupra dictis conſtat: nulli tamen ſunt, qui ſaltem in confuſo conſiderare non poſsint illis verbis & actionib. ſignificari Chriſti Domini paſsionem, doctrinam & ſimilia. Vltima deniq; attentio eſt ad Deum, quæ eſt ſuprema, & finis cæterarum, & maxime conſulenda, & procuranda etiam in auditione Miſſæ, vt ex illo verbo, Surſum corda, ſignificatione in c. Quando, de Conſec. d. 1. ex Cypriano in expoſitione orationis Dominicæ: ſub hac autẽ attentione ad Deum includitur omnis interior reuerentia & cultus, omnis oratio & petitio, vt eleganter deſcribit Gregor. X. in c. Decet, de immunit. Eccleſ. in 6. Ex quo obiter infertur, quod ſi quis, dũ Miſſam audit, ita eleuet mentem in Deum, vt totus à ſenſibili auditione, & ab omni myſteriorum Miſſæ conſideratione abſtrahatur, totusq; in contemplationẽ Dei rapiatur, nihilominus perfecte implet hoc præceptum: quia perfecte aſſequitur finem præcepti, & voluntarie ſe applicuit, & adhibuit prę́ſentiam neceſſariam ad audiendam Miſſam: & in ea voluntate formaliter, vel virtualiter perſtitit, cum attentione maximè inteta per ipſum præceptum, & ideo nullo modo eſt hic comparandus cum eo, qui voluntarie diſtrahitur ad res omnino alienas à Deo, & à rebus ſacris, nam ille priorem intentionem, & voluntatem interrumpit.

Caietan. Soto. D. Thom. 1. Attentio. 2. Attent. Cyprian. Gregor.

Atque hinc etiam facile intelligitur, quomodo neceſſarium ſit in aliqua ex his attẽtionibus, toto tempore Miſſæ perſeuerare: eſt. n. neceſſaria hæc actualis intentio, quãtum eſt ex voluntate, & intentione audientis Miſſam: non verò neceſſe eſt, vt actu ſemper duret: nam potius moraliter & humano modo loquendo, id eſt impoſsibile: ſatis ergo eſt, vt virtute durare cenſeatur, ratione prioris voluntatis non retractatæ. Quocirca neceſſe eſt, vt à principio quis accedat ad Miſſam audiendam, animo & intẽtione attendendi aliquo modo ſufficiente ex prædictis, inter quos poteſt etiam voluntariè attentionem mutare ab vno in alium pro ſuo arbitrio: tamen non debet voluntarie diſtrahi ad alia, quæ neceſſariȩ attentioni omnino repugnant: ſic enim iã interrumperet priorem voluntatem & attentionem. Si autem (quod ſæpe contingit) inuoluntarie diſtrahatur, etiam ſi ad magnam Miſſæ partem actualiter & formaliter non attẽdat, implet ſufficienter præceptum ex vi prioris voluntatis non retractatȩ, ratione cuius virtualis attentio manet: quia reliquum non eſt in hominis poteſtate, vt eleganter dixit Ambroſ. lib. de fuga ſæculi, c. 1. & Baſil. lib. de vita perfecta, c. 2. Dicitur autem inuoluntarie diſtrahi, quamdiu non aduertit, ſe nõ attendere ad rem diuinam, quamuis volũtarie de aliis rebus cogitet, tamẽ ſine reflexione & ſufficiente aduertentia, quod id faciat tempore Miſſæ, & quando deberet ad diuina attẽdere. Atq; ita rem hanc explicuerunt authores citati, & præſertim Medin. C. de orat. q. de poteſtate Eccleſ. circa actus internos, & q. de attent. in orat. haben. & videndus eſt etiam Gabriel lect. 62. & 86. in Canon. *Ambroſ. Baſil. Medin. Gabriel.*

Ex his autem colligunt ferè omnes citati authores, quod ſi quis, dum audit Miſſam, volũtariè exerceat actiones aliquas exteriores, repugnantes debitæ attentioni Miſſæ, peccat inprimis venialiter contra attentionem & reuerentiam debitam rei ſacræ: ac deinde, ſi eo modo magnam Miſſæ partem audiat, peccabit mortaliter, & non implebit præceptum, ſi nimirum, tanta ſit pars, cuius omiſsio ſufficeret ad præcepti tranſgreſsionem. In quo quidem grauiter errauit Med. Cod. de Confeſſ. q. de pœnit. tem. Miſſæ impleta: dicens, ſi quis Miſſæ interſit, ſemper tamen confabuletur, aut alia negotia futura cum mercatoribus tractet, nihilominus implere præceptum, quia implet ſubſtantiam eius, quamuis agat contra finem eius: quod plane falſum eſt, quia attentio non eſt tantũ finis huius præcepti, ſed eſt ſubſtantia eius, vt oſtenſum eſt: & ideo, qui voluntarie omnino diſtrahitur, non ſolũ contra finem, ſed contra ſubſtantiam præcepti agit: perinde autem eſt voluntarie exercere actiones, quæ ſecum non compatiuntur neceſſariam attentionẽ, quales ſunt, ſemper confabulari: aut, quod peius eſt, mercaturam tractare, ac voluntarie non attendere: nam qui vult cauſam, vult effectum intrinſece cum illa coniunctum. Atque ita tenet Syluest. verb. Miſſa, 2. quæſtio. 6. & Nauarrus in Summ. cap. 13. num. 17. & cap. 21. & in cap. Quando, de Conſecr. diſt. 1. notab. 10. num. 13. Caietanus verb. Feſtorum violatio. Soto in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. in fine, dicit, quod licet indecentia ſint colloquia inter audiendam Miſſam, non tamen propterea ſit tranſgreſsio præcepti. Hoc autem intelligendum eſt, vel, quando colloquia nõ ſunt continua, ſed per paruam Miſſæ partem, quamuis ſæpius miſceantur: nunc colloquendo, nunc attendendo, prout communiter fieri ſolet, vel certe, quando confabulatio non eſt de re ſeria, nec nimis attenta, quæ non omnino impedit attentionem ad Miſſam: ſed ſolum remittit illam: relin- *Medin. Syluest. Nauar. Caietan. Soto.*

relinquit tamen ſufficientem, vt actio illa humano modo fiat: ſicut etiam, recitando horas canonicas, poteſt exerceri aliqua actio exterior, quando talis eſt vt non omnino diuertat animum, neque omnem tollat attentionem: ergo idem eſſe poteſt in Miſſa. *Soto & Medina exponuntur.* Præſertim, quia, vt Soto, & Nauarrus etiam annotant, minor attentio in Miſſa neceſſaria eſt, quam in horis canonicis recitandis: quia oratio eſt actio magis rationalis, quam illa moralis præſentia, quæ neceſſaria eſt ad implendum præceptum de audienda Miſſa: & hoc modo eſt vera hæc ſententia Soti, & ita poſſet etiam exponi ſententia Medinæ: & deſeruit, vt non condemnemus peccati mortalis multorum conſuetudinem, quamuis reprehendenda grauiter eſt: nam, vt minimum, eſt graue peccatum veniale, & facile poteſt declinare in mortale, præſertim, ſi confabulatio ſit admodum continua, & maxime ſi poteſt generare ſcandalum, & impedire alios à Miſſa audienda.

Corollar. Vltimo infertur ex dictis, poſſe aliquem, dum Miſſam audit, quaſcunq; orationes, vel Pſalmos pro ſua deuotione recitare: *Maior.* imo ait Maior in 4. diſtinct. 12. quæſt. 8. quod, dum Sacerdos ſubmiſſe loquitur, tenetur audiēs precationes aliquas recitare. Quod non eſt intelligendum de precationibus vocalibus, quia de hoc nihil præceptum eſt: ſed ſolum de attentione, quæ explicata eſt: tamen, ſi vult, poteſt pro deuotione ſua, etiam vocaliter orare: cauere tamen debet, ne, vel ſacerdotem, vel alios impediat. Ratio vero eſt, quia huiuſmodi oratio non impedit præſentiam, neque attentionem ad Miſſam neceſſariam. Quo fit, vt licet nunc recitet ea, quæ alias ex obligatione recitare tenetur, aut ratione Ordinis, aut beneficij, aut ex voto, aut ex pœnitentia iniuncta, nihilominus ſufficienter impleat præceptum audiendi Miſſam: quia, cum illa oratio non tollat præſentiam, & attentionem neceſſariam, impertinens eſt, quod illa oratio ſit ex alia obligatione, vel non. Atque ita docent Maior ſupra, & ibi Gabr. Caietan. Soto, & Medina, locis citatis. Et præterea Caietan. tom. 3. opuſc. de valore orationis. Adrian. materia de ſatisfact. q. 7. & Nauar. in Sū. capit. 21.. num. 89. & in capit. Quando, notab. 19. num 184. An vero ille tunc ſimul impleat aliud præceptum de recitandis horis, non eſt præſentis conſiderationis ſed in materia de oratione tractatur: ex dictis autem facile intelligitur, eſſe veram partem affirmantem, quam tenent citati authores contra Sylueſt. Angelum, Armillam, & alios Summiſtas verbo, Miſſa, & verb. Feriæ.

Gabriel. Caietan. Soto. Medin. Caietan. Adrian. Nauar.

SECTIO IV.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in d. c. Miſſas, de Conſec. d. 1. dicitur, Miſſas totas audire ſæcularibus præcipimus: ex quo verbo nonnulli Canoniſtæ collegerunt, præceptum hoc non obligare perſonas Eccleſiaſticas, vel religioſas, quia obligatio legis non eſt extendenda vltra verba legis, ſed vox illa ſæculares non comprehendit omnes perſonas, vt ex eius ſignificatione conſtat: ergo neq; obligatio huius legis.

1. Conclus. Dicendum tamen eſt primo, legem hanc obligare omnes fideles adultos baptizatos cuiuſcunque cōditionis vel ſtatus. Concluſio eſt certa & communis, & patent breuiter ſingulæ partes: nam inprimis cōſtat eos, qui ratione vti non poſſunt, non poſſe obligari hoc præcepto, tum quia generaliter non ſunt capaces præcepti, tum etiam quia actum hac lege præceptū exercere non poſſunt. Deinde etiam eſt certum, hoc præceptum non obligare infideles, tum quia generaliter non obligantur legibus Eccleſiaſticis per ſe & directe, nam de his, qui foris ſunt, nihil ad nos. 1. ad Co. 5. *1. ad Cor. 5.* tum etiam, quia, cum non ſint membra Eccleſiæ, nō ſunt proprie capaces hui⁹ ſacrificii, nec poſſunt illud offerre, nec pro eis offerri poteſt, quoad fructum ex opere operato. Vnde neq; ei aſsiſtere permittuntur. Quocirca, non ſolum infideles, verum etiam nec catechumeni hac lege obligantur propter eandē cauſam: quia adhuc non ſunt in ſtatu, in quo Eccleſiaſticis legib. ſubdantur: neq; etiam ad proprium Miſſæ ſacrificium admittuntur, ſed ſolum ad Miſſam catechumenorum vſq; ad offertorium, vt ſupra dictum eſt: & patet ex Conc. Cart. IV. c. 48. *Con. Cart. IV.* Nec vero ad illam catechumenorum Miſſam audiendam ex præcepto obligantur: tum ratione generali iam dicta: tum etiam, quia, qui non obligatur ad ſubſtantiam actus, neq; ad ea, quæ accidentaria ſunt, poteſt obligari.

Iā vero, quod omnes adulti baptizati hac lege obligentur, per ſe loquendo, certa etiā & indubitata res eſt, quā omnes Summiſtæ docent verb. Miſſa, & ver. Feria. Ant. 2. p. Summæ, tit. 9. c. 10. §. 1. Gabr. lect. 14. & 29. in Can. Sot. d. 13. q. 2. a. 1. Palud. d. 15. q. 5. Naua. c. 21. & conſtat ſatis ex conſuetudine Eccleſiæ. *Gabriel. Anton. Soto Palud. Nauar.* Et ratio etiā id conuincit: nam inprimis conſtat ex præd. c. Miſſas, omnes ſeculares ad hoc obligari: non recte a. exiſtimantur ſeculares à clericis diſtingui, ſed à regularib. ſeu religioſis: frequens eſt enim in iure, vt ſeculares, in clericos & laicos diſtinguantur: omnes ergo ex vi illius vocis comprehenduntur: quamuis per ſe notum ſit, Sacerdotes, celebrando, huic præcepto ſatisfacere, perfectius enim Miſſam audiunt, ſeu tenent, quam aſsiſtentes. Religioſi autem ſeu regulares à fortiori comprehenſi intelliguntur, ita vt ſeculariū ſpecialis facta ſit mentio, quia vt per ſe notū relinquitur multo magis debere religioſos hanc obligationē implere: cur enim illi, qui ratione ſtatus maxime ad diuinum cultum obligantur, ab huiuſmodi præcepto excluderentur? Accedit, quod in c. Omnes fideles, & c. Cum ad celebrandas, & c. Qui die, & c. Et hoc attēdendum, de Conſec. d. 1. ſatis oſtenditur, hoc præceptum generale eſſe, omnesq; fideles comprehendere,

Quin potius quæri hoc loco poteſt, an clerici vel religioſi teneantur ex aliquo Eccleſiaſtico præcepto frequentius Miſſam audire, quam cæteri fideles, quod maxime quæri ſolet de Epiſcopis, de quib. in c. vlt. de Priuil. in 6. dicitur, non decere eos vllam diē tranſire ſine Miſſa abſq; rationabili cauſa. *Concluſio.* Dicendum vero eſt nullū eſſe circa hoc vniuerſalem legem omnib. clericis, vel religioſis impoſitam: religioſi ergo conſulant ſuas ſpeciales inſtitutiones, & ſtatuta. Nā illis obligari poterūt, iuxta modū vniuſcuiuſq; regulæ, ex vi aūt Eccleſiaſtici præcepti nullam habent ſpecialē obligationem. Similiter clerici ex peculiari tit. beneficij obligari poterunt, vt frequentius Miſſam celebrent, vel ei aſsiſtant: tamē ex vi huius legis, quam explicamus, vel alterius Eccleſiaſticæ, nullam habent ſpecialiorē obligationem. Deniq; idem eſt de Epiſcopis ſentiendum, quia, licet in dict. cap. dicatur, decere, non eſt tamen verbum vllum, quod præcepti obligationem inducat, vt notauit Angel. verb. Miſſa, n. 57. Nauar. d. c. 21. & Canoniſtæ communiter citato loco. *Angel. Nauar.*

Vltimo inquiri poteſt, quo ætatis anno incipiant fideles hoc præcepto obligari. Reſpondetur, de hoc nihil eſſe iure præſcriptum: & ideo regula generalis eſt, eos incipere obligari, cum iam ita poſſunt ratione vti, vt poſsint ſufficienter diſcernere inter bonum & malum, & capaces eſſe peccati mortalis. Quia tunc iam ſunt capaces obligationis naturalis colendi Deum, & ita etiam poſſunt hac lege Eccleſiaſtica obligari. Quo autem ætatis anno incipiant in huiuſmodi ſtatu conſtitui, non poteſt generali regula definiri, ſed ad parentum, Parochorum, & confeſſorum curam, & prudēs iudicium hoc ſpectat. Illud ſolum eſt aduertendum in huius præcepti executione, nullam eſſe occaſionem differēdi executionem eius, quam primū probabilia ſigna appareant diſcretionis & rationis vſus: ſicut ſupra dicebamus de præcepto communicandi propter maiorem reuerentiam, & deuotionem, quæ ad illum actum requiritur: nam ad audiendam Miſſam non eſt tanta cognitio, ac per-

fecta

fecta rerũ conſideratio, & deuotio neceſſaria, & ideo multi exiſtimãt, ſtatim poſt ſeptennium, incipere pueros hac lege obligari: & Anton. merito monet, vt à tenera ætate inducantur à parentibus, & deferãtur ad Miſſam audiendam, vt ita aſſueſcant hanc Eccleſiaſticam legem obſeruare.

SECTIO V.

Quando vel quibus diebus obliget hoc præceptum.

PRincipio certum eſt, hoc præceptum obligare ad audiendam Miſſam omnibus diebus Dominicis. Ita enim ſpecialiter explicatur in d. c. Miſſas, de Conſecr. diſt. 1. huius enim diei obſeruatio propter mirabilia, quæ Deus in eo operatur eſt, & præſertim propter Domini reſurrectionem, quæ hoc die facta eſt, celebris fuit ſemper in Eccleſia: & ad diuinum cultum ſpecialiter ſanctificata, & ad vſum huius diuini ſacrificij & ſacramenti, vt colligunt expoſitores omnes Græci, & Latini ex illo Act. 20. Vna Sabbathi, cum conueniſſemus ad frangendum, & 1. ad Cor. 16. *1. ad Cor. 16.* Per vnam Sabbathi vnuſquiſq; apud ſe reponat, &c. Sicut Marc. dicitur Chriſtus reſurrexiſſe vna Sabbathorum, Sabbathum enim pro hebdomada ſumitur, more Hebræorum, qui vnam diem appellant, id eſt, primam: Vna ergo Sabbathorum dicitur prima dies hebdomadæ, quę eſt Dominica: quam hoc etiam nomine appellat Ioann. Apoc. 1. *Apoc. 1.* & ab antiquis vocabatur etiam dies Solis, vt cõſtat ex lege: Omnes dies. C. de feriis. Vnde de hac die loquitur Iuſtin. *Iuſtin.* Apol. 2. in fine cum dicit, Die ſolis ſolitos eſſe Chriſtianos in vnum locum conuenire ad diuina officia, & præſertim ad ſacrum Euchariſtiæ myſterium conficiẽdum. Et Tertullian. in Apolog. cap. 16. cum inquit, Æquè ſi diem ſolis lætitiæ indulgemus, vbi Pamel. nu. 248. & in epiſt. 33. Cyprian. num. 8. & Bellarm. *Bellarm.* lib. 3. de cultu Sanctorum, cap. 11. multa de antiquitate huius feſtiuitatis congerunt, & à Gratiano *Gratian.* referuntur nonnulla diſt. 75. ex Anacleto epiſt. 2. & ex Leone Papa epiſt. 78. & diſt. 76. cap. Ieiunium, ex Hieron. Zach. 8. cap. Scire, ex Ambroſ. ſerm. 61. & aliis. Vnde in cap. Licet, de feriis, dicitur, tam veteris, quam noui Teſtamenti paginam ſeptimum diem ad humanã quietem deputaſſe, non quod huius diei obſeruatio de iure diuino ſit, vt quidam putarunt, & refert Syluester, *Syluest.* verb. Dominica, q. 1. ſed quod iuri diuino valde conſentaneum ſit, vt vna dies hebdomadæ ad diuinum cultum deputetur, quæ in lege veteri erat dies Sabbathi ex præcepto diuino, quoad hanc partem cæremoniali: & in lege noua, in qua cæremonialia ceſſarunt, in diem Dominicam merito tranſlata eſt: tum vt Chriſtiana obſeruatio à Iudaica diſtingueretur: tum etiam, vt vmbras & figuras iam ceſſaſſe, & in Dominica reſurrectione omnia eſſe completa oſtenderetur: & propter alias cauſas, quas hic referre ſuperuacaneum eſſet: ſed videri poſſunt in citatis authoribus, attigitq; hoc D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 4. & Soto, lib. 2. de Iuſt. q. 4. ar. & q. 5. a. 8. Med. C. de pœnit. q. 6. Nauar. latè in c. Quando, de Conſec. d. 1. notab. 3. n. 18. & c. Inter verba, 11. q. 3. n. 50. & in Manuali, c. 13. quamuis autem certum ſit, diem Dominicam ab Apoſtolorum temporibus diuino cultui dicatam eſſe: quando tamẽ cœperit in ea obligare præceptum audiendi Miſſam, non ſatis conſtat. Nam in d. c. Miſſas; cum dicitur, ſpeciali ordinatione hoc præcipi, ſignificatur antea hoc non fuiſſe in pręcepto. Quamquam licet hoc ita eſſet, non eſſet recens illud præceptum, ſed valde antiquum: nam Concil. Agathenſe tempore Cœleſtini Papæ celebratum eſt ante mille & ducentos annos: exiſtimo tamen quãuis antea non fuerit hæc lex ſcripta, tamen traditione & conſuetudine Eccleſiæ ſemper ſeruatam eſſe, vt ex traditione Sanctorum Patrum, quos indicauimus, colligere licet: cum enim dies illa diuino cultui fuerit à principio dicata, veriſimile eſt, hunc maxime cultum fuiſſe ſemper in Eccleſia præceptum, quidquid vero ſit de antiquitate præcepti, certum tamen eſt, nunc præcipue his diebus obligare.

Dico ſecundo, hoc præceptum non tantum obligare ad Miſſam audiendam in diebus Dominicis, ſed etiam omnibus diebus feſtiuis: *2. Concluſ.* nam licet in d. c. Miſſas, ſolum diei Dominicæ fiat mentio, tamen ex conſuetudine & communi conſenſu Eccleſiæ conſtat, idem eſſe de ceteris diebus feſtis intelligendum: quod etiam aperte colligitur ex ca. Si quis, eadem diſtinct. quod ſumptum eſt ex eodem Concilio Agath. c. 21. *Cõc. Agath.* Item ex cap. Et hoc, cap. Omnes fideles, & cap. Qui die, eadem diſt. in cap. 2. de Parochiis dicitur, vt Dominicis, & feſtiuis diebus Presbyteri, antequam Miſſas celebrent, inquirant, an ex aliena Parochia aliquis ibi adſit, &c. Deniq; ratio eſt eadem: quia etiam dies feſti ad diuinum cultum deputati ſunt: nullus autẽ alius cultus proprio affirmatiuo præcepto mãdatur fidelibus omnibus in Eccleſia, præter hunc cultum audiendi Miſſam: reliqua enim feſtorum obſeruatio magis eſt negatiua, ſcilicet, vacandi ab omni opere ſeruili. Quotieſcunq; ergo in Eccleſia dies aliquis tanquam feſtiuus à fidelibus omnibus obſeruari præcipitur, hoc ipſo intelligitur tempus illud determinari, vt in eo obliget Miſſæ præceptum. Nam hæc eſt præcipua pars ſanctificationis cuiuſcunq; diei feſti in lege gratiæ, & ideo præceptum hoc ſub hac generali ratione fidelibus proponitur in omnibus Catechiſmis Chriſtianæ fidei. Sed inquiri poteſt, quinam ſint hi dies feſti, in quibus obligat hoc præceptum. *Quæſito ſatisfit.* Reſpondetur, quoſdam eſſe iure communi inſtitutos & præceptos: alios vero antiquiſsima & vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine, alios priuata lege alicuius Epiſcopatus, ciuitatis, aut oppidi. In primo ordine ſunt inprimis quædam Domini feſtiuitates, vt Natiuitatis, Circũciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, & Pentecoſtes, de quibus fit mentio in c. vlt. de feriis, & poſtea additum eſt feſtũ Corporis Chriſti ab Vrbano IV. & Clem. V. in Clement. *Clem V.* vnica, de reliquiis, & veneratione Sanctorum: & feſtum Inuentionis S. Crucis, ab Euſebio, epiſt. 3. in cap. Crucis, de Conſecr. d. 3. Feſtum autem Transfigurationis, licet ab vniuerſa Eccleſia celebretur, & ſit valde antiquum, vt conſtat ex concionibus Leonis, Cyrilli, & aliorum apud Surium, non tamen vniuerſali lege Eccleſiaſtica obſeruari præceptum eſt: vnde non eſt ex his feſtis, in quibus iure communi obligat hoc præceptum. Ruſus in eodem ordine ſunt quædam feſtiuitates B. Virginis, quæ in d. c. vlt. de feriis ſpecialiter non declarantur: ſed generatim dicitur Feſtiuitatum omnium Virginis Glorioſæ, tamen in ca. 1. de Conſecr. d. 3. numerantur Purificatio, Aſſumptio, & Natiuitas S. Mariæ. Et poſtea additum eſt feſtũ Conceptionis in Extrauag. communib. de Reliquiis, & venerat. Sanctorum, quamuis ibi nõ pręcipiatur expreſſe, feſtum illud obſeruare, aut Miſſam in eo audire, ſed indulgentiarum conceſsione inuitantur fideles ad id faciendum, iam vero conſuetudine hæc etiam feſtiuitas recepta eſt. Rurſus ad hunc ordinem pertinent feſtiuitates quorundam Sanctorum, vt Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum, B. Laurentij, Dedicationis S. Michaelis, & feſtiuitas Sanctorum omnium, S. Stephani, & Sanctorum Innocentium: quæ numerantur d. c. vlt. de feriis, & d. c. 1. de Conſec. d. 3. de quibus omnibus videri poſſunt citati authores, & latiſsime Cou. lib. 4. Variar. c. 19. *Couar.* Eſt autem aduertendum in illis decretis, præter hæc numerari alios dies, qui non ſunt in vſu, nimirum, feſtum S. Syluestri, quod licet Romæ obſeruetur, non tamen in vniuerſa Eccleſia. Item feſtum S. Martini, quod etiam non ſeruatur. Item tota hebdomada Paſchæ, cum tamen ſola feria ſecunda & tertia ex præcepto ſeruentur, ſicut etiam in feſto Pentecoſtes. Item omnes dies hebdomadæ ſanctæ, qui etiam non ſeruãtur ſub obliga-

obligatione audiendi Miſſam, & vacandi ab operibus ſeruilib. Igitur vel conſuetudine huiuſmodi feſtiuitates reuocatę ſunt: vel certe ibi non numerantur tãtum feſtiuitates, quæ ſub præcepto obſeruãtur, ſed etiam illæ, in quib. Eccleſia ſingulare aliquod officiũ vel myſteriũ aliquod repræſentat, aut Deum ſpecialiter deprecatur: vnde etiam ibi numerãtur tres dies Rogationum poſt Aſcẽſionem, quibus tamen non eſt obligatio audiendi Miſſam. Quapropter multũ pendet hæc res ex vniuerſali conſuetudine. Nam aliqua etiã ex illis pertinere potuerunt ad ſpeciales leges aut vſus Eccleſiæ Romanæ, aut Lugdunenſis: ſicut etiam in Concil. Mogunt. c. 36. vbi eædem fere feſtiuitates
Conc. Mog numerantur: additur feſtum S. Remigij & aliorum. Poteſt ergo conſuetudine aliquam huiuſmodi legem abrogare: quamuis hæc admittenda non ſit in præci-
Angel. puis quibuſdam feſtiuitatibus. vt notauit Angel. verbo Feriæ, n. 3. In ſecundo ordine eſt inprimis feſtum S. Trinitatis, de quo in cap. 2. de Feriis dicitur, quamuis in aliquibus Eccleſiis celebretur, in Eccleſia tamẽ Romana eam conſuetudinem non ſeruari: at vero iam eſt receptum eiuſdem Romanæ Eccleſiæ vſu. Item huc pertinet feſtum Incarnationis, de quo nihil inuenio iure expreſſum: imo, quantum colligi poteſt ex Concilio Toletan. X. cap. 1. antiquitus non celebrabatur, quod in Quadrageſima, & circa Paſchale tempus frequẽtius incidat. Poſtea vero iam eſt communi conſuetudine receptum. Aliqui etiam putant ad hunc ordinem pertinere feſtum Transfigurationis: ſed conſuetudo obſeruandi illud non eſt ita vniuerſalis: neq; etiam feſtum Viſitationis B. Virginis aut S. Sebaſtiani, aut Barnabæ: in his ergo & ſimilibus peculiares conſuetudines obſeruandæ ac retinendæ ſunt, de duobus autem Euangeliſtis Marco, & Luca, etiam nihil inuenio in iure expreſſum: nam, licet in capit. vnico, de Reliq. & venerat. Sanct. in 6. Euangeliſtarũ feſtiuitas ſpeciali ſolemnitate agi præcipiatur, tamen ibi nihil de diei feſti obſeruatione dicitur: & eodem modo fit ſermo de celebratione Doctorum Eccleſiæ, tamen communi fere conſuetudine etiam feſta Euangeliſtarum ſeruantur, ſicut & feſtum S. Mariæ Magdalenæ, &c. In tertio ordine ſunt dies alij feſtiui, qui non ſunt vniuerſales, ſed peculiares aliquorum locorum: de quib. ſolum dicere poſſumus, tribus modis poſſe has feſtiuitates introduci.
Dies feſti peculiares tribus modis poſſunt introduci. Primo, antiqua & recepta cõſuetudine, quæ vim habet legis, quando ſub ea ratione introducta & acceptata inuenitur, Angel. verb. Feriæ, n. 7. & alij. Secundo, præcepto Epiſcopi: habet enim Epiſcopus hanc poteſtatem in ſua diœceſi, vt conſtat ex c. de Conſecr. d. 3. & c. vlt. de feriis, vbi non ſoli Epiſcopo, ſed cum clero, & populo, id eſt, cum eorum conſilio, vel conſenſu hæc poteſtas tribuitur: iam vero vſus obtinuit, vt in his rebus populi iudicium vel conſenſus non expectetur: ſatis ergo erit, vt Epiſcopus cum conſilio Capituli id decernat, & ita videntur intelligendi Angel. Roſſel. & alij Summiſtæ, verb. Feriæ, qui etiam populi ſuffragium ſeu conſenſum requirunt cum Innocent. & alijs in cap. Licet, de Feriis, Gloſſ. & aliis in c. 1. de Reliq. & venerat. Sanct. in 6. Nam reuera non eſſet conueniens iuxta morem, quem nunc Eccleſia ſeruat, hoc modo populi conſenſum poſtulare. Quãquam obſeruare debent Epiſcopi, vt, populis contradicentibus, feſtiuitates non multiplicent, ſed ſaltem tacite & virtute, conſenſum populi expectent, vt prędictis iuribus cauetur. Atque hinc fit, maiori ratione poſſe has feſtiuitates introduci per decretum Synodi prouincialis, prout in Conc. Tolet. X. legimus de feſto Expectationis, quod in Hiſpania celebramus, multoq; magis poterit hoc fieri, in quacunq; Prouincia ex conceſsione ſeu decreto Summi Pontificis, vt per ſe notum eſt. Ex lege autem ciuili Principis ſecularis non poteſt proprie hæc obligatio introduci, vt notat Sylueſt. V. Dominica enim 2. quia eſt de re, & actione ſpirituali, quamuis autem interdum in hiſtoriis legamus, Imperatores inſtituiſſe aliqua feſta Sanctorum, vt patet ex Niceph. lib. 17. c. 28. & inſinuatur in tit. Cod. de Feriis, tamen ad illos non proprie ſpectat feſtorum inſtitutio, vt ad religioſum cultum ordinatur: ſed interdum præcipiunt vacationem ab operibus ſeruilibus, vel in proprium honorem, ſeu lætitiam, vt in memoriam natalis ſui, vel quid ſimile, vel interdum etiam in honorem Dei, & Sanctorum, non quidem primo inſtituendo talia feſta, ſed iam ab Eccleſia inſtituta corroborando. Tertio ſolet hæc Tertio.
obligatio introduci voto populi. De qua re 2. 2. q. 88. Votum in ratione voti ad
in materia de voto, diſputatur: nũc breuiter dicitur, ſucceſſores
votum proprie in ratione voti, etiam ſi iuratum ſit, proprie non
non poſſe proprie ad ſucceſſores tranſire. Eſt enim tranſit.
actio perſonalis. Vnde neq; hæc obligatio tranſit in vi voti proprie ſumpti: ſed, vel in ratione legis à populo cum conſenſu Epiſcopi latæ, vt enim hæc vota valida ſint & durabilia, approbationem Epiſcopi requirunt: vel certe in ratione cuiuſdã pacti, cuius obligatio tranſit ad ſucceſſores, vel latius citato loco. Eſt autem in his feſtiuitatibus obſeruandum, cum vniuerſales non ſint, non transſcendere terminos loci aut temporis, pro quibus pręſcribuntur, iuxta rationem conſuetudinis aut legis. Itaq; interdum in ciuitate tantum ſeruantur, & non in oppidis: interdum in vno oppido, & non in reliquis: aliquando in vna tantum Parochia, & non in tota ciuitate: & tunc obligantur Parochiani illius Parochiæ, & non alij. Item interdum totus dies integer, interdum vero ſolum vſq; ad meridiem ſeruari præcipitur: & tunc ſi præceptum proprie eſt ſub ratione diuini cultus, & cum obligatione vacandi eo matutino tempore ab opere ſeruili, conſequenter etiam obligat ad Miſſam audiẽdam: quia dies ille, quoad illud tempus, eſt vere feſtiuus, & diuino cultui dicatus: &, vt dixi, hic cultus potiſsimum in hoc actu conſiſtit: imo ideo ſpecialiter illud matutinum tempus pręcipitur, quia in illo huic diuino ſacrificio vacari poteſt.

Sed hinc oriuntur nonnullæ dubitationes. Prima Nonnullæ
eſt de diebus ſpecialiter dicatis cultui diuino, ſaltem breues du-
quoad tempus matutinũ, vt dies Rogationum, & fe- bitationes.
ria quinta & ſexta hebdomadæ ſanctæ, & nonnullæ vigilię celebriores, vt Natalis Domini, Paſchę, & Pentecoſtes: an in eis obligentur fideles ad audiendam Miſſam. Reſpondetur non obligari: nam in primis de Prima.
vigiliis nullum eſt ſpeciale præceptũ, magis quam de Solutio
aliis diebus ieiuniorum, Quadrageſimę, vel Quatuor prima.
temporũ, in quibus certum eſt, nullã eſſe talem obligationem: quis quidam Canoniſtæ dubitauerint, quia in c. Solent, de Conſec. d. 1. dicitur. in diebus ieiunij non eſſe comedendũ ante veſpertinum officiũ: & ſubditur: Concurrẽdum eſt n. ad Miſſas: & auditis Miſſarũ ſolemnibus & veſpertinis officiis, & elargitis eleemoſynis, ad cibũ accedendum eſt. Sed caput illud cõſuetudine abrogatum eſt, vt cum Sylu. & aliis notat Nauar. c. 21. n. 2. Quod eſt verum, quantum ad horam prãdij in dieb. ieiunij, nã quantum ad Miſſæ auditionẽ non fuit neceſſaria abrogatio: quia ibi non præcipitur magis, quam audire veſpertinum officiũ, vel elargiri eleemoſynas: ſed ſolum dicitur id, quod facere oportet in diebus ieiunij ante prandium, vel certe declaratur, eſſe intentionem Eccleſiæ, vt in diebus ieiunij ſit ante prandium ſufficiẽs tempus ad illa omnia, vel ſimilia opera religionis ac pietatis, vt in eis poſsint fideles, ſi velint, occupari. De diebus autem Rogationum, licet antiqua iura, vt dixi, eos ſeruari præceperint, vt apertius conſtat ex c. Rogationes, de Conſec. d. 3. tamen, vt Turrecremata ibi notat, & experientia ſatis conſtat, contraria conſuetudine abrogatum eſt Turrecr.
ius illud, quæ conſuetudo à Paſtoribus Eccleſiæ approbata eſt. Idemq; dicendum eſt de feriis hebdomadę ſanctæ. Neq; oportet, feriam ſextam excipere à cæteris diebus, vt quidam exiſtimant: nam ſane conſuetudo eadẽ fere eſt: neq; populus ex prę cepto obligatur à paſtorib. Eccleſię, vt officio illius diei aſsiſtat:

imo,

imo, cum illud officium in rigore non ſit Miſſa, minor ratio eſt obligãdi ad officium illius diei, vt in ſuperioribus tactum eſt. Eſt autem optimum conſiliũ, illis diebus, præſertim feria quinta & ſexta, atq; etiam Sabbatho, matutinis temporibus ab operibus ſeruilibus vacare, ſaltem in publico, & Miſſæ ſeu diuino officio aſsiſtere.

Secunda dubitationis ſolutio. Secunda dubitatio eſt de quibuſdam diebus, qui non ſunt feſtiui toti populo, ſed hominibus talis cõditionis, vel officij, vt v.g. ſcholaſticis, quibus peculiares dies feſtiui ſunt. Reſpondetur, iuxta communem conſuetudinem hos dies non cenſeri proprie feſtiuos: quod in primis eſt certum de diebus, quibus vacatur à laboribus, ſolum propter requiem corporalem, vt in Academiis fieri ſolet vno die hebdomadæ: & aliquibus ante, vel poſt Paſcha, vel in æſtate: quia conſtat, eos dies non eſſe dicatos ad diuinum cultum. Maior difficultas eſt de aliis, in quibus vacatur à lectionibus, vel alio ſimili labore in honorem aliquorum Sanctorum, vt Doctorum Eccleſiæ, verbi gratia, &c. Et in his, quibuſdã viſum eſt, teneri Scholaſticos ad audiendam Miſſam, quod quidem ſecurum eſt, & optimum conſilium, tamen in rigore non cenſeo eſſe præceptum: quia non eſt præcepta illis diebus, etiam his perſonis, ceſſatio ab opere ſeruili, ſed tantum eſt conceſſa indulgentia vacandi à lectionibus, vel alio ſimili munere: ſignum ergo eſt, illos dies non eſſe ſimpliciter feſtiuos: quamuis forte ea licentia concedatur in honorem Sancti alicuius, vt liberius poſsint vacare diuinis rebus, ſi velint. Item cõſuetudo hoc ſatis declarat, & communiter omnes ita intelligunt, tantum ex conſilio, Miſſam eſſe audiendam illis diebus.

Tertium dubium. Tertium dubium eſt, an elapſo die præſcripto ad audiendam Miſſam, ſi non fuit tunc audita, maneat obligatio ad audiendam alia die. Reſpondetur, non manere: quia præceptum affirmatiuum tantum obligat pro tempore, eidem deſignato. Vnde ſi tunc non eſt impletum, debet culpa pœnitẽtia deleri. Nulla tamen alia obligatio manet, ſicut etiam conſtat de diebus ieiunij & ſimilibus. Quo fit, non excuſari à peccato mortali eum, qui ſine iuſta cauſa die Dominico Miſſam omittit, animo ſupplendi defectum die Lunæ, vel etiam ſi præueniat audiendo illam die Sabbathi: quia illud eſt proprium onus illius diei, vt in ſimili docent Nauar. in c. Quando, notab. 3. n. 18. Medina. C. de orat. q. de horis can. reiterandis. *Nauar. Medina. Obſeruandum.* Et eadẽ ratione (vt vtrâq; ex parte ſeruetur ęqualitas) qui in die feſto ſacrum iuſta ex cauſa omiſit, non tenetur die ſequente illud audire: neq; etiam tenetur anteriori die præuenire, etiam ſi futurum impedimentum præuideat, quia præceptum tantum obligat ad præſcriptũ tempus. Dices, ergo etiam ſi intra idem feſtum pręuideat. ſe non poſſe audire ſacrum ab hora nona, non tenetur præuenire & audire hora ſeptima vel octaua. Reſpondetur, negando conſequentiam: quia quoad horam, in qua ſacrum eſt audiendum, non eſt temp⁹ omnino limitatum hac lege, ſed tantum præceptum eſt, vt ea die ſacrum audiatur, quacunq; hora, moraliter loquẽdo, id fieri poſsit. Vnde, ſi vſq; ad meridiẽ, v.g. differri poteſt, ideo eſt, quia eo tempore ſolet Miſſa dici, & poteſt audiri: vnde, ſi tardius poſsit, etiam auditio Miſſæ amplius differri poſſet: tamen, ſi Miſſa non ſit dicenda, niſi in principio diei, obligat præceptum ad audiendam tunc illam: quia obligat ſimpliciter, vt eo die impleatur.

SECTIO VI.

Quibus modis excuſari aliquis poſsit ab audienda Miſſa in die, quo præcepta eſt.

Concluſio. Certum eſt apud omnes authores, & ex praxi ipſa ſatis conſtat, poſſe fideles variis modis excuſari, vt abſq; peccato Miſſam omittant eo die, quo præceptum eſt, Miſſam audire, nam hoc præceptum ſolum eſt de iure poſitiuo Eccleſiaſtico, & de re ſancta quidem & honeſta, non tamen ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria, & ideo nõ obligat cum tanto rigore, quin interueniẽte rationabili cauſa, poſsit etiam legitima excuſatio intercedere, vt notarũt Summiſtæ omnes verb. Miſſa, & verb. Feria. Anton. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 2. Caietan. 2. 2. q. 122. art. 4. Soto hic diſt. 13. q. 2. art. 1. & latius lib. 2. de Iuſtit. q. 4. art. 4. Nauar. in Summ. c. 21. *Anton. Caiet. Soto. Nauar.* Numerantur autem ab his authoribus varij caſus, in quibus poteſt homo legitime excuſari ab obſeruatione huius præcepti: quos omnes ſigillatim perſequi infinitum quid eſſet, & præter ordinem ſcientiæ: nam ex circumſtantiis per accidens occurrentibus modis variari poſſunt, qui neceſſario prudentis arbitrio relinquendi ſunt, ſuppoſitis nonnullis generalibus principiis, quæ attingemus, pauca quædam capita numerando.

Prima excuſatio. Prima igitur excuſatio ſit, ſpiritualis (vt ſic dicam) impotentia ſeu impedimentum, vt ſi quis ſit excommunicatus, vel interdict⁹ ſpeciali aut generali interdicto: nam huic prohibitum eſt ab Eccleſia diuinis officiis intereſſe, etiam diebus feſtis, vnde neceſſe eſt, vt alia obligatio ceſſet. Quod quidem verum eſt, etiam ſi fortaſſe aliquis ſua culpa talem cenſuram contraxerit, nam, licet in eo peccauerit, tamẽ, poſtquam iam eſt factus impotens ad audiendam Miſſam, non peccat non audiendo: maxime, ſi moralem diligentiam adhibuit, vt abſolutionem cenſurę conſequeretur: nonnulla vero difficultas eſt, quando negligit abſolutionem obtinere: nam tunc videtur per eum ſtare, quominus potens ſit audire Miſſam, & implere præceptum: ergo illi imputandum eſt, ſi non audit, neq; hoc titulo iuſte excuſari poterit. Et cõfirmatur, quia ſimpliciter obligatur tali præcepto, ſolumq; excuſatur propter impedimentum: ergo in tantum excuſabitur, in quantum impedimentum illud fuerit inuoluntarium: ergo, ſi voluntarium ſit, non excuſat. Confirmatur ſecundo. Nam, qui annuam confeſsionẽ vel communionem omittit propter excommunicationem, ſi ipſe ſit negligens in obtinenda abſolutione, non excuſatur à culpa, vt ſumitur ex his, quæ Nauarrus tradit, capit. 21. num. 34. & 35. ergo: idem eſt in præſenti. Nihilominus idem Nauarr. eodem cap. 21. num. 3. expreſſe docet, etiam ſit aliquis ſit *Nauar.* negligens in obtinenda abſolutione: & in hoc fortaſſe peccet alio peccati genere, non tamen in omiſsione Miſſæ, quam, ſuppoſito tali impedimento, iure omittit. Quam ſententiam multi viri docti probant: & eſt ſane probabilis, quia non tenetur quis tam remote, & à longe (vt ſic dicam) ſe diſponere ad Miſſam audiendam: ergo ex vi huius præcepti non obligatur ad procurandam abſolutionem excommunicationis: ergo dum in hoc eſt negligens, non peccat contra hoc præceptum: ſed neque etiam poſtea peccat, non audiendo cum excommunicationis vinculo: ergo nunquam peccat in hoc. Item infirmus, ſi ſit negligens in procurãda ſalute & viribus, vt poſ- *Aduertendum.* ſit Miſſam audire, & qui eſt in vinculis, ſi ſit negligens in procuranda libertate, & ideo Miſſam omittat, non peccat ſpecialiter contra hoc præceptum, quia non obligat ad tollenda impedimenta tam remote: ergo ſimiliter in propoſito. Tandem à contrario, ſi quis præuideat, ſe fieri impotentem ad audiendum ſacrum, incurrendo excommunicationem, non peccat ſpecialiter contra hoc præceptum, dando cauſam excommunicationi: ergo neq; è contrario, &c. De præcepto autem confeſsionis & communionis non eſt eadem ratio: quia præceptum confeſsionis per ſe obligat ad mundandam animam: & conſequenter ad omnem diſpoſitionem neceſſariam ad peccatorum abſolutionem obtinendam: præceptum autem communionis, etiam conſequenter obligat ad præmittendam cõfeſsionem, ſi neceſſaria ſit, vt reuera eſt in eo, qui peccati mortalis conſcientiam habet:

habet: illa ergo duo præcepta multo maiorem connexionem habent cum diligentia adhibenda, vt cenſura tollatur.

Quæſitum. Solet etiam hic interrogari, an qui habet priuilegium, vt audire poſsit Miſſam tempore interdicti, teneatur eam die feſto audire. Et ratio dubitandi eſt, quia nemo obligatur ad vtendum priuilegio ſuo, alioqui gratia oneroſa fieret, & libera facultas in obligationem verteretur, ergo habens tale priuilegium non tenetur vti illo; ſed, non vtendo illo, non obligatur ad audiendam Miſſam, ergo. *Reſponſio.* Propter hoc aliqui cenſent partem negatiuam probabilem: ſed mihi non videtur practice probabilis, vnde non eſt dubium, quin habens hoc priuilegium teneatur Miſſam audire, vt tenent *Nauar. Soto.* Nauar. c. 21. nu. 3. Soto, d. 13. q. 2. art. 1. Et d. 22. q. 3. art. 1. & ratio eſt, quia interdum in tantum excuſat ab obligatione audiendi Miſſam, in quantum ponit impedimentum ad audiendam illã, ergo, quacunq; ratione hoc impedimentum tollatur, obligatio præcepti ſuam vim retinet, & tollitur excuſatio. Confirmatur & declaratur. Nam, ſi quis in vinculis detineatur, excuſatur ab executione huius præcepti: & tamen, ſi ex priuilegio ei concedatur libertas diebus feſtiuis, tenetur implere illud, quia iam eſt oblatũ impedimentum. Idemq; eſſet de infirmo, etiam ſi per diuinam gratiam ſupernaturalem ei pro die feſto ſanitas concederetur. *Effectus quaſi formalis priuilegij.* Neq; in eo caſu cogitur quis vti priuilegio: ſed, ſuppoſito priuilegio, cogitur ſeruare præceptum: poſſumus enim in priuilegio intelligere quendam effectum quaſi formalem, qui eſt, tollere inhabilitatem, vel impedimentum, & hunc neceſſario habent, hoc ipſo, quod acceptatur: poſito autem hoc effectu formali, abſq; alio vſu, tollitur excuſatio, & conſequenter manet obligatio præcepti.

Vltimo reuocatur ad hoc caput, impedimentum ignorantiæ, quod ſpirituale eſt, & ab aliquibus inter impedimenta excuſantia in præſenti computatur, vt videre licet in *Sylueſt. Roſſel. Anton.* Sylu. & Roſſel. & Antonin. ſupra: & eſt per ſe clarum, ſi ignorantia ſit inuincibilis: qualis hic ſæpe eſſe poteſt facile, ſi ſit ignorãtia facti, ſc. quod hic ſit dies feſtiuus: ſub qua ignorantia comprehenditur naturalis obliuio, vel inconſideratio: ignorantia autẽ iuris, ſi ſumatur generaliter de toto hoc præcepto, ſc. quod prorſus ignoretur, fideles habere hanc obligationem, vix admitti poteſt inuincibilis: niſi in homine valde ſtupido, aut in ſyluis enutrito, aut in pueris, quibus rationis vſus incipit elueſcere. Si vero ſumatur hæc ignorantia circa obligationẽ huius præcepti in particulari, ſcilic. in hoc die feſto cum his circumſtantiis, &c. ſic facile accidere poteſt, vt pceptum exiſtimetur non obligare, quando reuera obligat, & tamen, quod ob ignorantiam homo excuſetur, vt in ſect. 1. cum Caietano tetigimus. Quando vero talis circumſtantia cenſenda ſit inculpabilis, ex generalibus regulis de ignorantia, conſideratis in particulari circumſtantiis & conditionibus perſonæ prudenter iudicandum eſt.

Secundum caput huius excuſationis eſt impotentia corporalis: quæ, ſi ſit impotentia ſimpliciter, non habet difficultatem: quia ad impoſsibile ſimpliciter nemo obligatur: huiuſmodi autem impedimentum eſt, ſi aliquis in vinculis detineatur, vel quacunq; alia ratione cogatur nõ exire domo, aut non ingredi Eccleſiam, ſeu locum, vbi Miſſa dicitur. Item, ſi deſit ſacerdos, qui ſacrum faciat, & Eccleſia adeo diſtet, vt non poſsit adiri. Item, ſi aliquis ita ægrotat, vt non poſsit ex lecto ſurgere, &c. Et, quia id ſolum proprie poſſumus, quod licite poſſumus, ad hoc caput reuocandus eſt caſus, in quo aliquis, fide data, & maxime, ſi iuramento firmata ſit, vel præcepto Superioris, domi ſuæ iuſte manere compellitur, quamuis corporaliter nõ cogatur: nam, cum inde non poſsit licite exire, ſimpliciter impotens reputatur. Solum poſſet in his & ſimilibus caſibꝰ dubitari, an is, qui vi, vel ægritudine, vel quacunq; ratione alia, cogitur domi manere, ſi habeat priuilegium, ſeu oratorium approbatum, in quo domi poſsit audire ſacrum, ad hoc teneatur diebus feſtis. De quo nihil inuenio ab authoribus dictum, videtur autem ex dictis in præcedente puncto ſequi, tunc ratione priuilegij tolli excuſationem, & cõſequenter vrgere obligationem præcepti. *Authoris ſententia.* Nihilominus veriſimilius exiſtimo, in eo caſu non teneri ad vtendum priuilegio: & inprimis, ſi neceſſarium ſit ſtipendiarium quærere Sacerdotem, nemo ad hoc tenetur, ſed ſolum ad audiendum Miſſam, quæ in Eccleſia dicitur, quia præceptum non obligat ad procurandam Miſſam, etiam dato ſtipendio Sacerdoti. Deinde, cum dicere Miſſam in domibus priuatis, etiam approbatis, de ſe ſit odioſum, minuſque decens reuerentiam debitã huic ſacrificio, & præter generales canones Eccleſiæ, nemo obligatur ad vtendum tali priuilegio, vt poſsit aliud præceptum Eccleſiaſticum implere. Nam hoc non eſt tanti momenti, quale eſſe poteſt, vt ſacrificium in priuatis locis non fiat. Item, quia ob cauſas minus graues & vrgẽtes, excuſatur quis interdum ab executione huiꝰ præcepti, vt videbimus: ergo etiam propter hanc poterit excuſari. Et in his omnib. eſt magna differentia inter hunc caſum, & illum de priuilegio interdicti: nam in illo ablato impedimento, nulla poſtea diſpenſatio fit in iure, ſed regulari modo Miſſa dicitur, & auditur: quod in hoc caſu non ita fit. Vnde hic melius, quam ibi accommodatur principium illud, quod nemo cogitur ſuo priuilegio vti: nã per hoc priuilegium formaliter ac per ſe non tollitur impedimentũ audiẽdi Miſſam: non enim tolluntur vincula, nec coactio manendi domi, &c. Vnde neceſſarius eſt vſus, quaſi effectiuus ipſius priuilegij, vt poſsit aliquis Miſsã audire: ad illũ aũt vſum nemo obligatur. Ad hoc caput reducitur impedimentũ nauigãtium, qui nec poſſunt ad terram accedere, vt Miſſam audiant, neq; ẽt in naui eam audire, cum ibi dici non poſsit, vt ſupra dictum eſt: nam, licet interdũ ibi Miſſa dicatur, quæ vocatur ſicca, tamen, & illud rarũ eſt, & reuera illa non eſt Miſſa: & ideo in rigore ad illam audiendam non obligat præceptũ, quamuis optimum cõſilium, & deuotionis ac religionis indicium ſit, illam audire: & aliquãdo etiam poſsit eſſe, ſaltem ad vitandum ſcandalum, neceſſarium. Hæc autem procedunt in nauigatione, quæ omnino eſt à terra remota, & poſtquã inchoata eſt: nam de cæteris iudicandum eſt, ſicut de aliis iter agentib. vel inchoantibus, de quibus infra dicemus.

Tertium caput eſt, impotentia moralis audiẽdi Miſſam, quæ difficilior eſt ad explicandum, quia nec cõſiſtit in phyſica impotentia, nec in diuiſibili cõſiſtit, neq; vno tãtum, ſed plurimis modis accidere poteſt. Regula tamen generalis, quæ à Doctorib. aſsignatur, eſt, tunc cenſeri impotentiam moralem, quando ſine iactura alicuiꝰ boni mediocris æſtimationis, aut ſine magna difficultate vel labore Miſſa audiri nõ poteſt. Cuiꝰ ratio nulla eſt alia, niſi quia hoc præceptũ iuxta communem Doctorum interpretationem, & iuxta communem etiam conſuetudinem cum hac moderatione latum eſt, & receptum, vt non ſit neceſſaria cauſa admodum grauis ad excuſandum. Poſſumus autem exempla adhibere in omni genere bonorum corporalium ſeu temporalium: nam ſpiritualium, per ſe loquendo, non poteſt ex hoc actu timeri iactura, niſi in caſibus in primo vel ſecundo capite comprehenſis: niſi fingatur caſus, in quo aliquis timeat occaſionem ruinæ ſpiritualis, ſi Eccleſiam adeat ad Miſſam audiendam. De quo inferius in vlt. ca. nonnihil dicemus. *Primum corporalium bonorum eſt vita.* Primum ergo corporalium bonorũ eſt vita: ſi ergo in eũdo vel redeundo ab Eccleſia, periculũ vitæ quis timeat, vel ab hoſtib. & inimicis, vel ab aere peſtifero, vel ab alia ſimili cauſa, clarũ eſt excuſari, dummodo timor probabilis ſaltem coniecturã nitatur, & nõ ſit ſola imaginatione confictus. *Secundum bonum eſt ſalus corporalis.* Secũdum bonum eſt ſalus corporalis: ſi ergo quis timeat iacturã ſuæ ſalutis,

lutis excuſabitur: & hoc titulo excuſantur infirmi, non ſolum, quando tam grauis eſt ægritudo, vt omnino non poſsint Miſſam audire: ſed etiam, quando non poſſunt ſine incommodo alicuius momenti à lecto ſurgere: imo, licet poſsint, & iam cœperint conualeſcere, excuſantur, vel propter periculum reincidendi, vel etiam notabiliter retardandi conualeſcẽtiam. In quo ad diſcernendos varios caſus, inprimis bona fides ſupponenda eſt: deinde adiungenda prudentia: oportet enim vt infirmitas ſeu neceſsitas ſit vera ſeu alicuius momẽti: & quod periculum detrimenti probabile ſit viri prudentis arbitrio: ad quod ferendum conſideranda eſt diſtantia loci, labor audiendi Miſſam, & aeris temperies, ſeu qualitas temporis. Et optimum indicium eſt, quando infirmitas impedit egredi lecto, aut domo ad alia negotia æqualis vel maioris laboris, quã ſit, Miſſam audire, nã ſi hæc non impedit, non eſt, cur excuſet: & iuxta hæc principia iudicandum eſt de his, qui laborant quartana febri, & de fœminis grauidis, quæ quodammodo infirmantur. Tertium genus bonorum eſt honor, ratione cuius excuſabitur, ſi quis timeat ab inimico iniuriam aliquam vel iacturam honoris, ſicut de vita dicebam⁹: hoc etiam titulo authores omnes excuſant eũ: qui non põt decenter veſtitus ad Eccleſiã ire: neq; n. cogendus eſt, cum dedecore in publico apparere: nam, qui in eo ſtatu eſt conſtitutus, ei, qui in vinculis exiſtit, iniure comparatur: in Leg. in eadem cauſa ff. ex quibus cauſis, &c. Huc etiam pertinet, ſi fœmina nobilis non poſsit domo exire ſine decente comitatu: quod ſuo etiam modo in viris locũ habet: hæc tamen omnia regulanda ſunt, iuxta perſonarum qualitatem & honeſtam patriæ conſuetudinem: neq; extendenda eſt nimium hæc licentia ad ſuperfluos ornatus, præſertim fœminarum: & conſiderãdum eſt, an in huiuſmodi caſib. poſsit aliquis ſecrete, vt v. g. ſummo mane, vel in Eccleſia à concurſu populi remota, Miſſam audire: tunc enim nõ eſt, cur præcedente occaſione excuſetur, cũ non ſit difficile, & vitare tale incommodum, & præceptum implere. Præterea hoc titulo excuſatur, qui grauem timet infamiã, ſi domo exeat, & coram aliis appareat, vt v. g. ſi fœmina, quæ honeſta exiſtimatur, grauida ſit, nec poſsit lapſum ſuũ occultare, niſi domi ſe continẽdo: excuſari poteſt, ne ſe prodat: & idem eſt in quocunq; caſu ſimili, addita ſupra dicta limitatione, ſcilicet, quando quis non poteſt alias occulte Miſſam audire. Quartò numerantur bona externa temporalia, in quibus contingere poteſt, vt aliquis graue damnum timeat, ſi ad Miſſam audiendã accedat, vt v. g. ſi quis timeat furtum, ſi domum ſolam relinquat: vt ſi in domo ab oppido diſtante quis habitet, &c. Item hac ratione excuſatur aliquis, ſi, dum iter agit, ne comites viæ relinquat, Miſſam perdit, quando probabile periculum latronum imminet, ſi ſolus incedat: & etiam, ſi ſperet expenſas itineris ab eis accipere, vel aliud ſimile commodum, quod amittere, temporale damnum grauis momenti cenſeatur. Nam ſolum amittere comites viæ, ſi nullum aliud incommodum adiungatur, non videtur ſufficiẽs cauſa ad Miſſam omittendam, vt ſumitur ex Caiet. verb. Feſta. Armil. verb. Miſſa, n. 30. & aliis cõmuniter. Similiter qui oues, v. g. ſuas, aut res ſimiles, cogitur ſine cuſtodia in agro relinquere, vt Miſſam poſsit audire, regulariter loquendo, probabilem habet excuſationem, quia probabile eſt periculum grauis nocumenti: & ſic de aliis. Vltimo ſub hoc capite continetur omne temporale vel corporale graue incommodum, quando ſine illo Miſſa audiri non poteſt: quia non cenſetur hoc præceptum cum tanto onere obligare. Et hac ratione excuſatur quis ab audienda Miſſa, ſi neceſſarium illi ſit longum iter, ver. g. vnius leucæ, peditem conficere: idemque eſt, quamuis non ſit tanta diſtantia, tamen eſt aliqua notabilis: & aliunde tempeſtates ingruunt, & pluuiæ, ita vt, prudenter

3. Genus bonorum corporalium.

4. Genus bonorum corporalium.

Caiet.
Armilla.

Vltimũ genus bonorũ corporalium

rem conſiderando, notabile cenſeatur detrimentum Ex hoc etiam capite iudicandum eſt de iter agentibus, vel nauigantibus per flumina, aut iuxta maris littora. Nam inprimis, ſi iter inchoent in die feſto, (quicquid ſit de alia quæſtione, an id ſit contra obſeruationem feſti, quantum ad præceptum negatiuum de non exercendis operib. ſeruilib.) certum eſt, per ſe loquendo, non excuſari ab audienda Miſſa eo die, priuſquam inchoent iter, niſi probabiliter ſperent audire illam in via: quia tunc nulla eſt ratio excuſationis, niſi tanta ſit neceſsitas accelerandi iter vt graue detrimentum timeatur, ſi quis in audienda Miſſa immoretur, vt v. g. ſi ea de cauſa nauigationem ſit amiſſurus, aut comites viæ ſibi neceſſarios ob aliquam grauem cauſam, vt ſupra inſinuatum eſt, aut certe, ſi occaſio alicuius grauis negotij tranſigendi & obtinendi, ea de cauſa perdatur: & idem fere iudiciũ eſt de quouis die, in quo iter continuatur. Nam eadem eſt ratio. Rurſus ex hoc capite excuſantur, qui Miſſam audire non poſſunt propter vrgentia negotia, quæ dilationem non patiuntur ſine magno detrimento boni temporalis cuiuſcunq;, quod intelligendum eſt, quando neq; huiuſmodi negotia commode præueniri poſſunt, ne Miſſæ auditionem impediant: vel è contrario Miſſa præueniri poteſt, vt negotiis vacetur: nam ſi quis prius velit nimio ſomno, indulgere, vt poſtea non poſsit vtriq; oneri ſatisfacere, nõ propterea excuſabitur à culpa, ratione præteritæ negligentiæ: quod procedit, quando futurum impedimẽtum præuiſum eſt, & nihilominus non fuit diligentia adhibita ad implendum præceptum. Et per hæc iudicandum eſt de ſimilibus caſibus, qui in infinitum multiplicari poſſunt.

Quartum caput ſumi poteſt ex titulo charitatis, propter quã, vt alias Bernard. dixit, conuenienter omittitur, quod propter eandem eſt introductũ. Duobus autem modis põt hæc excuſatio accidere: primo ſi neceſſarium ſit, Miſſam omittere ad ſubueniẽdum proximo in neceſsitate exiſtenti, & hoc titulo excuſant oẽs Doctores, & præſertim Caiet. Soto, & Nauar. locis ſupra citatis, eum, qui propter infirmum, cui inſeruit, ne illum ſolũ, vel abſq; neceſſario miniſterio relinquat, Miſſam omittit: quod intelligitur, quando vtrumque fieri non poteſt, & quando graue proximi ægrotantis detrimentum inde timeretur, vt prædicti authores declarant, & per ſe euidens eſt. Nam ſi vtrumq; commode poteſt fieri, nulla eſt excuſationis ratio: ſi autem ex abſentia, quæ fieri poteſt ad audiendam Miſſam, non timetur graue detrimẽtum, moraliter loquendo, non vrget proprie neceſſitas charitatis. Cum autem de graui detrimẽto agimus, non eſt intelligendum, oportere, vt vita infirmi periclitetur, aut ꝙ ægritudo, ipſa multum augeatur, vel aliquid ſimile: ſed ſatis eſt, ꝙ, vel ea de cauſa ægroto non poſsint conueniente tempore remedia adhiberi, maxime, cum ægritudo eſt alicuius momenti: vel certe, ſi grauis ſit, ſatis erit, ꝙ infirmus, ſolus relictus illo tempore toto pati debeat laborem, & animi anxietatem, vel aliquid ſimile. Denique, quando ægritudo nimium grauis eſt, vel extreme vrget, ſi quis bona fide, & ex animi pietate, vt miniſtret infirmo, eiuſq; curam gerat, Miſſam omittat, raro peccabit moraliter, etiam ſi fortaſſis in re ipſa eius miniſterium nõ ſit admodum neceſſarium: vel quia ſatis eſt, ꝙ ſit valde vtile: vel certe, quia bona fides, & perturbatio, quæ interdum adiungitur, excuſant: in qua re, ſicut fere in aliis, quæ huiuſmodi ſunt, prudens arbitrium adhibendum eſt, quod ſi homo nõ habet, quẽ conſulat, & bono animo faciat, ꝙ videtur charitati conſonum, non peccabit mortaliter. Quod autẽ dictũ eſt de hoc miſericordiæ opere, iudicandum eſt de reliquis, ſiue corporalia ſint, ſiue ſpiritualia, quãdo reuera proximus eſt in neceſsitate, & differri non poteſt remediũ, ſine graui eius detrimento, vt ſi propter audiendam confeſsionem periclitantis infirmi,

Quartũ caput ex titulo charitatis ſumitur.

Caiet.
Soto.
Nauarr.

Miſſam omittam, vel quid ſimile. Dices: Hæc opera miſericordiæ in his caſibus non ſunt ſimpliciter in præcepto, quamuis ex ſe bona ſint, & in conſilio: ſed opus præcepti non eſt omittendum propter opus conſilij: ergo Reſpondetur, ſæpe accidere, vt huiuſmodi opus ſub præceptum cadat: & tũc nulla eſt difficultas, quia præceptum charitatis, maioris eſt neceſsitatis, non tñ ſemper oportet expectare eam præcepti obligationẽ: ſed ſatis eſt, quod neceſsitas proximi grauis ſit, mõ explicato, vt propter beneficium illi præſtandum excuſetur quis ab obligatione huius præcepti: ſicut propter vitandum proprium incommodum licet mihi Miſſam omittere, quãuis ex præcepto non tenear illud incommodum vitare: nã charitas facit, vt alium diligam, ſicut me ipſum. Nec tunc præfertur opus conſilij operi præcepti, ſed res conſtituitur in tali ſtatu, & cum talib. circumſtãtijs, vt propter bonum proximi, ceſſet obligatio præcepti: nam, cum affirmatiua præcepta non obligent pro ſemper, facile poteſt, mutatis circumſtantijs, eorum obligatio ceſſare. Alio modo poteſt contingere hæc excuſatio, non tam ad beneficium præſtandum proximo, quam ad non afferendum illi aliquod malum, quod vix poteſt intelligi, niſi per modum vitandi ſcandalum: quia ire ad Miſſam audiendam non eſt actio, quæ per ſe poſsit in damnum proximi redundare: ſolum ergo põt inde damnum euenire, vel quia ea de cauſa omittitur actio, proximo neceſſaria, quod pertinet ad præcedentem modum: vel, quia inde ſumet proximus aliquam occaſionem peccãdi: & hoc modo interdum non peccabit fœmina cõtinendo ſe domi die feſto, ne ſit occaſio peccandi alicui, à quo ſcit ex nimia fragilitate ſe perdite adamari: nam, licet ad hoc non teneatur, quia illud ſcandalum nõ eſt datum, ſed acceptum. quod homo nõ tenetur vitare cũ tanto detrimento: nihilominus tanta põt eſſe neceſſitas & fragilitas ꝓximi, vt liceat hoc modo ei ſubuenire, vt tetegit Soto hic, d. 13. q. 2. art. 1. Et eadẽ ratione, ſi quis eũdo ad Eccleſiã, timeat fore, vt ea occaſione graues rixę ſequantur, aut propter veteres aliquas inimicitias, aut propter locorum ordinem & dignitatẽ, vel aliquid ſimile, ſufficiens cenſeri debet excuſationis ratio. Atq; hoc titulo inter alios excuſant authores mulierẽ, quæ timẽs grauem rixam ſeu irã mariti, Miſſam omittit, vt ei conuenienti tẽpore & modo omnia præparet, & occaſionẽ perturbationis auferat, quod intelligendũ eſt, quando perturbatio eſt grauis, & alicuius momẽti, nam ſi ſit leuis, potius diſſimulanda & ferenda eſt. Et idem eſt, ſi maritus ob zelotypiam nolit, eã domo exire, nam ſi non poſsit cõiux vitare id ſine graui incõmodo, poteſt, etiam in hoc, marito obtemperare, ſeu cõdeſcendere, licet oppoſitum ſignificet Anton. 2. p. tit. 9. ca. 10. §. 2. ſed fortaſſe intelligit, quandu non eſt periculum grauis incommodi. Et per hæc de ſimilibus iudicandum eſt.

Scandalum non datum, ſed acceptum non tenemur vitare. Soto.

Antoni

Quintum caput excuſationis eſt ratione officij: & huc etiam reuocatur excuſatio, ratione iuſtæ obedientiæ: hac ratione excuſantur milites cuſtodiẽtes caſtrum aut portas ciuitatis, aut vigilias facientes, quã do ſine periculo aliquo non poſſunt ſuo muneri deeſſe: ſic etiam excuſantur paſtores, quãdo per alium, munus ſuum ſupplere non poſſunt. Excuſantur vectores merciũ, & curſores qui muneri ſuo ſatisfaciẽtes, non poſſunt ſine magno incommodo ad audiendã Miſſam detineri, vt notauit Caiet. verb. Feſta. Excuſantur etiam matres, vel nutrices, quæ neq; infantes deſerere poſſunt, neq; frequenter expedit, eos ad Eccleſiam deferri, &c. Sed præcipue hoc titulo ſolẽt excuſari famuli, qui, vt dominis ſuis miniſtrent, Miſſam omittunt: quæ res, quoniam valde practica eſt, nonnulla expoſitione indiget. Nam inprimis, ſi miniſterium ſit neceſſarium iuxta communem & ordinarium viuendi modum, vel iuxta occurrentes, morales, & rationabiles occaſiones, certum eſt, nec dominum peccare præcipiendo, nec famulos, parendo: quia illa eſt grauis & rationabilis cauſa, & moralis neceſsitas: quod ſemper intelligendum eſt, cum limitatione ſupra inſinuata, quando famulus non poteſt, mediocri diligentia adhibita, opportunum tempus præuenire, vt Miſſam audiat, non tamen tenentur adhibere extraordinariam diligẽtiam, verbi gratia, citius ſurgendo, aliquid ab ordinario, & ſecundum rationem moderato, ſomni tempore, detrahendo, vel aliquid ſimile: quamuis enim hoc conſulendum ſit, tamen præceptum ad id non obligat. At vero, ſi miniſterium non ſit ita neceſſarium, ſed poſsit, vel in alium diem, vel in aliam horam ſine incommodo differri, domini quidem male faciunt, & grauiter peccant, id præcipiendo, cum non ſolum teneantur non impedire ſibi ſubiectos à Miſſa audienda, verum etiam debitam curam & diligentiam adhibere, vt Miſſam audiant: quia ad eos pertinet cura familiæ ſuæ, vt in ea Eccleſiaſtica præcepta ſeruentur, vt in propoſito notauit Soto hic, & li. 2. de Iuſt. q. 4. art. 4. Syl. verb. Miſſa. 2. q. 1. Nauar c. c. 21. n. 9. & 10. Anton. 2. p. t. 9. c. 10. §. 1. & ſignificauit Amb. in hom. 33. quadrag. & citatur in c. An putatis. 86. d. & colligitur ex illo Paul. 1. ad Cor. 5. Si quis ſuorũ, maxime domeſticorũ, curã non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. At vero famuli, ſi abſq; magno incõmodo poſsint ſubterfugere, & Miſſam audire, non obediendo dominis, debent id facere, etiam ſi aliqua leuis rixa intercedat: ſi tamen neceſſe eſt, aut dominos deſerere, aut graue aliquod detrimentum ea cauſa pati, ea ratione excuſari poſſunt, nec cenſẽtur præferre hominis pręceptum diuino aut Eccleſiaſtico mandato, quod nũquam licet: ſed cenſetur tunc Eccleſia nolle obligare cum tanto detrimento. Et hæc eſt differẽtia inter res prohibitas, quia malæ ſunt, & malas, quia prohibitę: quia ab illis nunquam poteſt ſeparari malitia & prohibitio: & ideo propter nullum incommodum fieri poſſunt, etiam ſi à domino præcipiantur: ab his vero ſeparari poteſt ratio præcepti ſeu ꝓhibitionis, & cõſequenter ratio malitiæ: & ideo, ſi propter vitandum incommodum, obligatio præcepti ceſſet, fieri, vel omitti poſſunt ad obediendum homini præcipienti. Sicut etiam ſi quis minetur mortem alteri, ſi Eccleſiam adeat ad Miſſam audiendam, poteſt illam omittere, dummodo id non fiat in contemptum vel iniuriam religionis: in quo non præfert timorem humanum Eccleſiaſticæ obedientiæ, ſed ceſſat Eccleſiaſtici præcepti obligatio, occurrente tali periculo & incommodo: ita ergo eſt in præſenti, quando ſine graui incommodo vitare non poteſt famulus, quin domino ſuo obſequatur: ſupponimus. n. tale mandatũ non eſſe contemptũ religionis: ſic enim illud facere eſſet intrinſece malum, & ideo propter nullum incõmodum vitandũ licere poteſt: ſed loquimur de communi mandato, ſeu miniſterio de ſe indifferente, & propter cõmodum humanum, vt regulariter cõtingit. In quo etiam aduertere oportet, debere famulũ in tali euentu, prius certiorem facere dominũ, quod Miſſam nõ audierit: & procurare, quoad commode poſsit, ab illo obtinere, ne ſe impediat, quomin⁹ Miſſam audiat: quia debet, quod in ſe eſt, facere, vt præceptum ſeruet: & iniquum impedimẽtum euitet, ꝙ ſi nõ poſsit, tunc excuſabitur, vt dictum eſt: tenebitur autẽ, ſi hoc ſit frequens & quaſi in conſuetudine, nacta opportunitate, tale miniſterium relinquere, & cõmodum aliud, ſeu dominũ quærere, cui in ſeruiẽdo, Eccleſiæ præcepta poſsit ſeruare. Et in his fere cõueniunt Authores. Antonin. 2. p. titul. 9. cap. 7. §. 5. & cap. 10. §. 2. Palud. in 4. d. 15. q. 5. concl. 2. Caiet. 2. 2. qu. 122. artic. 4. & in Sum. verb. Feſta, circa finem, Sylue. ſupra, & verb. Dominica. q. 4. Nauarr. ſupra, &c. 13. n. 7. qui citat Roſſel. & iuxta hæc loquendum eſt de vxore reſpectu mariti, & de filijs reſpectu parentum, & de militibus reſpectu ducis, & de omnib. ſimilibus.

Quintum caput excuſationis.

Syluest. Nauar. Antonin. Ambro.

Aduertẽdũ

Sextum caput excuſationis eſt conſuetudo ex aliqua rationabili cauſa introducta, & à paſtoribus Eccleſiæ

Sextum cap. excuſationis.

cleſiæ tolerata. Huiuſmodi ſunt nonnullæ conſuetudines, præſertim ad fœminas pertinentes. Vna eſt, quod poſt partum per aliquos dies, etiam ſi plene conualuerint, ab Eccleſiæ ingreſſu abſtinent, quod ſi non faciant ex ſuperſtitione, aut Moſaico ritu, ſed ex quadã reuerentia ac deuotione, non improbatur in ca. vnico, de Purificatione poſt partum: & ideo, ſi de hoc ſit introducta conſuetudo, non eſt improbanda, ſed excuſari poteſt, vt Caietan. notauit, verbo, Feſta. Propter conſuetudinem autem menſtruam (vt hoc obiter adnotemus) nõ eſt Miſſa omittenda, per ſe loquẽdo, & ſecluſa ægritudine, vel debilitate, quæ illi æquiualeat, vt notauit Nauarr. cap. 21. num. 9. ex d. cap. de Purificatione poſt partum, & ex ca. vlt. diſtinct. 5. vbi Gregor. ait. Mulier, quæ ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi, Eccleſiam intrare, nõ debet, nec à communionis myſterio. Addit autem ibidem Greg. Si autem ex veneratione magna percipere non præſumit, laudãda eſt: ergo eodẽ modo dicere poſſemus ſi abſtinere voluerit ab ingreſſu Eccleſiæ, laudandã eſſe: ergo ex illo textu potius videtur colligi, hãc poſſe eſſe piam & ſufficientem excuſationem, quamuis non neceſſariam. Reſpondetur, Gregorium in illis verbis vltimis non loqui de cõmunione præcepta: nã ſi quæ mulier eam omitteret ob huiuſmodi cauſam, nõ eſſet laudanda: ſic ergo dicendum eſt de ingreſſu Eccleſiæ: & ita ſine dubio, regulariter loquendo, impedimentum hoc non eſt ſufficiens, nec de hac re introducta eſt: nec, moraliter loquendo, introduci poteſt conſuetudo: ſi vero aliquando timeretur exterior aliqua indecentia, ſeu irreuerentia loci ſacri, tunc poſſet excuſatio eſſe ſufficiens. Alia conſuetudo eſt viduarum, quæ poſt viri mortem, per aliquot dies domo non exeunt: & ea de cauſa Miſſam omittunt, quã conſuetudinem omnes Doctores approbant, Caiet. 2.2.q.122.ar.4. & in Sum. verb. Feſta. Anton. Syluest. Nauarr. locis ſupra citatis, & fere omnes Summiſtæ: nam conſuetudo illa fundatur: tum in quadam decentia & honeſtate viduali: tum etiam in rationabili ſignificatione & oſtenſione triſtitiæ. Adhibent tamẽ fere omnes authores prædicti moderationem: ſcil. vt tempus illud non prolongetur nimium, v.g. per annum, aut plures menſes, ſed, ad ſummum, per mẽſem, vt expreſsius notant Syl. & Roſſel. Sed non exiſtimo, poſſe hanc moderationem vna regula pro omnibus definiri: nam in fœminis nobiliorib. ſolet eſſe conſuetudo, vt longiori tempore domi maneant, quam in aliis. Vnde Nauar. ſupra num. 4. ait non poſſe damnari hanc conſuetudinem in fœminis nobilibus, etiam ſi per annum extendatur, quamuis laudabilius eſſet, illam non ſeruare. Itaque ſi reuera conſuetudo introducta eſt, & præſcripta, & Prælati Eccleſiæ non contradicunt, ab vnaquaque fœmina ſeruari poteſt: quia per talem conſuetudinem abrogatum eſt præceptum audiendi Miſſam in hac parte: pertinebit tamen ad Epiſcopos modum ponere huiuſmodi conſuetudini, vt non nimium extendatur. Bene autem aduertit Nauar. oportere, vt quæ hanc conſuetudinem ſeruant, quoad Miſſam non audiendam in Eccleſia, ſimpliciter eam ſeruet, nec domo egrediantur ad res alias: quod & nos ſupra de infirmis in ſimili notauimus. Alia conſuetudo eſt virginum nubiliũ, quæ cum iam ſunt nubiles, non exeunt in publicum, & ideo Miſſam omittunt. Quam (ſi reuera introducta ſit, tolerata, & ſufficienter præſcripta) ſufficientẽ eſſe ad abrogandum hoc præceptum in hac parte, & conſequenter ad excuſandum, tam ipſas virgines, quam earum parentes, docent Caieta. Soto, Syluest. Nauar. & reliqui authores locis citatis: nam, licet cõſuetudinem hanc non laudent, tamen, ſi ſemel introducta ſit, ſufficere cenſent ad prædictum effectum: nam, cum non ſit intrinſece mala, poteſt humanam legem abrogare. Quin potius addunt iidem authores quod ſi propter talem conſuetudinem iam nõ decet, huiuſmodi virginem nubilem domo exire: & alioqui mater timeat aliquid honeſtati, & bonæ famæ eius contrarium, ſi ſola domi maneat, conſequenter etiã excuſari matrem ab audienda Miſſa: non hoc titulo conſuetudinis, ſed aliis, ſcilicet, quia ſine graui detrimento, & ſatisfaciendo, vt debet, muneri ſuo, Miſſam audire non poteſt. Sed reuera hoc ipſum declarat, conſuetudinem hanc eſſe valde irrationabilẽ: &, vno inconueniente dato, alia multiplicari: multo enim melius cuſtodirent matres filias ſuas: ſecũ eas ad Miſſam ducendo, quam domi relinquendo. Neque in hoc poteſt eſſe morale periculum pudicitiæ, regulariter loquendo. Vnde magis authoritatis, quã pudicitiæ cauſa, hoc introductũ videtur: eo vel maxime, quod huiuſmodi virgines, quæ hoc titulo Miſſam omittunt, feneſtras non fugiunt, & domo exeũt ad ludos & alia publica ſpectacula videnda. Quapropter licet conſuetudo hæc ſimpliciter damnari non poſſit, tamen magna prudentia moderanda eſt: & quoad fieri poſſit, auferenda, præſertim (vt Nauarr. notat) omnino ſuadendum eſt, vt, ſaltem ſolemniorib. feſtis, huiuſmodi virgines Miſſam audiant. Nam perpetuo illam omittere, intolerabile, & Chriſtianis hominibus indignum eſt.

Exponitur Gregorius. — *Caiet. Antonin. Syluest. Nauar.* — *Roſſel.* — *Notabile.*

Septimum caput excuſationis addi ſolet, ſcilicet, maior vtilitas vel neceſsitas ſpiritualis: ſic Angel⁹ ſupra excuſat eum, qui propter concionem audiẽdam: ſacrum omittit. Similiter alij excuſant eum, qui tempore Miſſæ confitetur peccata ſua: maxime, ſi eo tempore habeat copiam confeſſoris, quam poſtea cum difficultate obtinebit. Sed huiuſmodi excuſationes, & ſimiles, per ſe ac moraliter loquendo, inſufficientes ſunt: quia opus præcepti non eſt omittendũ propter huiuſmodi volũtaria opera, etiam ſi vtiliora eſſe fingantur, alias poſſet quis ſacrum omittere, vt in ſuo cubiculo contemplationi Dei vacet, ex qua maiorem fructum ſpiritualem ſibi comparare exiſtimat: nam per ſe nullus eſt maior fructus, quã ſeruare mandata eo tempore, quo ipſa obligant. Igitur huiuſmodi caſus ſolum habent locum, quando vrget aliqua moralis neceſsitas. *Septimũ caput excuſationis.*

Vltimũ caput excuſationis ſumi ſolet ex parte ſacerdotis, quando, ſcilic. ille eſt nominatim excõmunicatus: tunc enim ita iudicandum eſt, ac ſi omnino deeſſet copia miniſtri. An vero idem ſit dicendum de ſacerdote publice concubinario, ſupra tactum eſt in materia de ſacrament. in genere: nam, licet antiquo iure prohibitum eſſet, ab huiuſmodi ſacrum audire, c. vlt. de Cohabit. Cleric. & mulierum. c. Nullus, cum ſequente. 32. d. cap. Si qui ſunt, 81. d. tamen nouo iure Concilij Conſtan. hoc ius limitatum ſeu correctum eſt, vt non obliget, donec huiuſmodi ſacerdos ſit ab Eccleſia denunciatus tãquam excommunicatus ſeu præciſus: vt docent Ledeſm. 1. p. 4. q. 5. art. 6. dub. 9. & Nauar. de Pœnit. d. 6. c. 1. §. Laboret. nu. 22. & in Sum. c. 25. n. 79. & ex antiquis videri poteſt Gabr. in 4. d. 13. q. 1. Maior. d. 9. q. 4. Caі. 2. 2. q. 12. art. 2. Propter iniquitatem ergo ſacerdotis nunquam excuſatur aliquis à Miſſa audienda, niſi ſacerdos ſit ab Eccleſia nominatim præciſus, & excommunicatus, vt prædicti authores ſentiunt, & Anton. Sylu. & alij ſupra citati. *Vltimũ caput excuſationis.* — *Conc. Conſt.*

Sed inquiret nõ immerito aliquis, an eo caſu, quo aliquis rationabili cauſa excuſatur à Miſſa audienda, teneatur loco illius aliquas orationes fundere, vel externum aliquem cultum Deo exhibere. Ita enim affirmarunt Scotus in 4. d. 9. & 17. q. vnica, & indicat Angel. verb. Feriæ, num. 43. quia præceptum orandi & colendi Deum, diuinũ eſt ac naturale: tempus autem implendi illud, definitum eſt ab Eccleſia, vt ſit diebus feſtis: ſimulque ſtatutum eſt, vt per actum audiendi Miſſam impleatur: vnde, ſi non ſit opportunitas exercendi illum actum, erit obligatio implendi illud præceptum diuinum alio actu orationis vel cultus. Sed hæc ſententia nõ habet ſufficiens fundamentum: quia, quamuis finis huius præcepti ſit diuinus cultus, tamen non cadit in præceptum *Quæſitum.*

ceptum

ceptum, niſi quatenus eſt materia eiuſdem præcepti: ſed materia huius præcepti ſolum eſt actus audiendi Miſſam, ergo ſolum ad hunc actum obligat tale præceptum, ergo intercedente excuſatione ſufficiente in tali actu, nulla ſuccedit obligatio alterius actus, quia nullum eſt præceptum, in quo fundetur: illud enim diuinum præceptum orandi vel colẽdi Deum, ſolum definitur ad tale tempus diei feſti, quatenus per talem actum exhiberi poteſt, & non alias. Et cõfirmatur, nam, qui abſque excuſatione, & peccando mortaliter, omiſit ſacrum, non tenetur eodem die aliis actibus colere & orare Deum: ergo multo minus tenebitur, qui excuſatur: eſt ergo optimum illud conſilium: nullum tamen eſt latum ea de re præceptum, vt latius docuit Nauar. in Manuali, c. 21. nu. 7. & in c. Quando. de Conſecr. d. 1. notab. 3. nu. 5. cum Antonino, Adriano, & aliis.

Reſponſio.

Vltimo quæſtio ſatis fit.

Vltimo inquiri poteſt, vtrum aliqua pœna iure impoſita ſit huius præcepti tranſgreſſoribus. Reſpõdetur, nullam eſſe propter hanc culpam, cenſuram ipſo iure impoſitam, neq; aliam Eccleſiaſticam pœnam, quæ ipſo facto incurratur: ſolum in dicto cap. Miſſas. de Conſec. d. 1. de tranſgreſſoribus huius præcepti dicitur, (Ab Epiſcopo publice confundantur:) Quod intelligi poteſt, vt Doctores ibi exponunt, vel de publica correctione & reprehenſione, vel etiam, ſi opus ſit, de excommunicatione. Atq; hinc manauit conſuetudo, quæ præſertim in aliquibus villis vel paruis oppidis ſeruatur, ſi quis Miſſam non audiat, publice à Parocho denuntietur: quod tamẽ prudenter faciendũ eſt, ita vt prius certo conſtet de delicto: & quod aliquo modo ſit publicum & frequens, vel cum pertinacia commiſſum poſt aliquam ſecretam correctionem: nam alioqui periculum eſſet, vel puniendi interdum innocentes, vel infamandi proximum ſine ſufficienti cauſa. Quando vero huiuſmodi correctio non ſufficit, & frequenter Miſſa omittitur, adiungi poteſt & debet excommunicationis ſeueritas: nam præterquam, quod huiuſmodi culpa grauis eſt, quando eſt ita frequens & diuturna, magnum ſcandalum generat: adeo vt, qui per longum tempus Miſſam audire negligit, ſuſpectus de ſua fide habeatur: ſicut è conuerſo optimum indicium fidei & deuotionis eſt, etiam in diebus profeſtis Miſſarum ſolemniis intereſſe, Deoq; condignum cultum offerre: cui ſit honor & gloria per infinita ſæculorum ſæcula, Amen.

):(

Hactenus de arcano Miſſæ ſacrificij myſterio.

INDEX

INDEX QVAESTIONVM, ET ARTICVLORVM DIVI THOMÆ,

qui in hoc tomo tertio exponuntur.

Prior numerus paginam indicat, poſterior columnam.

Quæſtio ſexageſima

De ſacramentis in octo articulos diuiſa.

1 *Vtrum ſacramentum ſit in genere ſigni.* 3.1

2 *Vtrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.* 3.2

3 *Vtrum ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantum.* 4 2

4 *Vtrum ſacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis.* 14.2

5 *Vtrum ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis.* 15.1

6 *Vtrum ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba.* 16.1

7 *Vtrum requirantur determinata verba.* 17.1

8 *Vtrum illis verbis poſſit aliquid addi, vel ſubtrahi. ibid.*

Quæſtio LXI.

De neceſsitate ſacramentorum.

1 *Vtrum ſacramenta fuerint neceſſaria ad ſalutem humanam.* 3[illegible].2

2 *Vtrum fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum.* 32.2

3 *Vtrum fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum.* 38.2

4 *Vtrum fuerint neceſſaria poſt Chriſti aduentum.* 54.2

Quæſtio LXII.

De principali effectu ſacramentorum, qui eſt gratia.

1 *Vtrum ſacramenta ſint cauſa gratiæ.* 57.2

2 *Vtrum gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.* 59.1

3 *Vtrum ſacramenta contineant gratiam.* 59.2

4 *Vtrum ſit in eis aliqua virtus ad cauſandam gratiam.* 60.1

5 *Vtrum talis virtus in ſacramentis deriuetur à paſſione Chriſti* 96 2

6 *Vtrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarint.* 97.2

Quæſtio LXIII.

De effectu ſacramentorum, qui eſt character.

1 *Vtrum ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima.* 110.1

2 *Quid ſit ille character.* 111.1

3 *Cuius ſit character* 112.2

4 *In quo ſit ſicut in ſubiecto.* 114.1

5 *Vtrum ſit indelebilis ab anima.* 127.2

6 *Vtrum omnia ſacramenta imprimant characterem.* 129.2

Quæſtio LXIV.

De cauſa ſacramentorum.

1 *Vtrum ſolus Deus interius operetur in ſacramentis.* 130.2

2 *Vtrum inſtitutio ſacramentorum ſit ſolum à Deo.* 132.1

3 *De poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis.* 133.1

4 *Vtrum illam poteſtatem potuerit alijs communicare.* 133. 2

5 *Vtrum poteſtas miniſterij in ſacramentis conueniat malis.* 138.2

6 *Vtrum mali peccent diſpenſando ſacramenta.* 139.2

7 *Vtrum angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum.* 140.2

8 *Vtrum intentio miniſtri requiratur in ſacramentis.* 141.1

9 *Vtrum requiratur ibi recta fides, ita quod infidelis non poſſit tradere ſacramentum* 143.2

10 *Vtrum requiratur ibi recta intentio.* 144.2

Quæſtio LXV.

De numero ſacramentorum.

1 *Vtrum ſint ſeptem ſacramenta.* 164.2

2 *De ordine eorum ad inuicem.* 168.2

3 *De comparatione eorum.* 169.2

4 *Vtrum omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis.* 171.1

Quæſtio LXVI.

De pertinentibus ad ſacramentum Baptiſmi.

1 *Quid ſit Baptiſmus, an ſcil. ſit ablutio.* 196.1

2 *De inſtitutione huius ſacramenti.* 198.2

3 *Vtrum aqua ſit propria materia huius ſacramenti.* 203.1

4 *Vtrum requiratur aqua ſimplex. ibid.*

5 *Vtrum hæc ſit conueniens forma Baptiſmi,* Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, *&c.* 210.2

6 *Vtrum in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus.* 212.1

7 *Vtrum immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.* 220.2

8 *Vtrum requiratur trina immerſio.* 221.2

9 *Vtrum Baptiſmus poſſit iterari.* 222.1

10 *De ritu Baptiſmi.* 226.2

11 *De diſtinctione Baptiſmatum.* 227.1

12 *De comparatione Baptiſmatum. ibid.* 2

Quæſtio LXVII.

De miniſtris, per quos traditur Baptiſmus.

1 *Vtrum ad Diaconum pertineat baptizare.* 229.1

2 *Vtrum hoc pertineat ad Presbyterum, vel ſolum ad Epiſcopum. ibid.* 1

3 *Vtrum laicus poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre. ibid.* 2

4 *Vtrum hoc poſſit facere mulier.* 230.1

5 *Vtrum non baptizatus poſſit baptizare. ibid.* 2

6 *Vtrum plures poſſint baptizare ſimul vnum, & eundem.* 231.1

7 *Vtrum neceſſe ſit eſſe aliquem, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiat.* 240.1

8 *Vtrum recipiens aliquem de ſacro fonte obligetur ad eius inſtructionem.* 241.1

Quæſtio LXVIII.

De ſuſcipientibus Baptiſmum.

1 *Vtrum omnes teneantur ad ſuſcipiendum Baptiſma.* 245. 1

2 *Vtrum aliquis poſſit ſaluari ſine Baptiſmo.* 245.2

3 *Vtrum Baptiſmus ſit differendus.* 246.1

4 *Vtrum*

4 *Vtrum peccatores ſint baptizandi.*

5 *Vtrum peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.* 250.2

6 *Vtrum in baptizandis requiratur confeſſio peccatorum.* 251.2

7 *Vtrum requiratur intentio ex parte baptizati.* 252.2

8 *Vtrum requiratur fides.* 253.1

9 *Vtrum pueri ſint baptizandi.* ibid.2

10 *Vtrum pueri Iudæorum ſint baptizandi, inuitis parentibus.* 255.1

11 *Vtrum aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes.* 271.1

12 *Vtrum furioſi & amentes ſint baptizandi.* 272.2

Quæſtio LXIX

De effectibus Baptiſmi.

1 *Vtrum per Baptiſmum auferantur omnia peccata.* 273.1

2 *Vtrum per Baptiſmum liberetur homo ab omni pœna.* 274.1

3 *Vtrum Baptiſmus auferat omnes pœnalitates huius vitæ.* 175.1

4 *Vtrum per Baptiſmum conferantur homini gratiæ, & virtutes.* 276.1

5 *De effectibus virtutum, quæ per Baptiſmum conferuntur.* 282.1

6 *Vtrum etiam paruuli per Baptiſma gratias, & virtutes accipiant.* ibid.2

7 *Vtrum per Baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cœleſtis* ibid.2

8 *Vtrum Baptiſmus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.* 297.1

9 *Vtrum fictio impediat effectum Baptiſmi.* 299.1

10 *Vtrum recedente fictione, Baptiſmus obtineat effectum ſuum.* 300.1

Quæſtio LXX.

De Circumciſione, quæ præceſſit Baptiſmum.

1 *Vtrum circumciſio fuerit præparatoria, & figuratiua Baptiſmi.* 338.1

2 *Vtrum fuerit conuenienter inſtituta.* 339.1

3 *Vtrum ritus circumciſionis fuerit conueniens.* 344.1

4 *Vtrum circumciſio contulerit gratiam.* 348.2

Quæſtio LXXI.

De præparatoriis, quæ ſimul concurrunt cum Baptiſmo.

1 *Vtrum Catechiſmus debeat præcedere Baptiſmum.* 352.2

2 *Vtrum Baptiſmum debeat præcedere exorciſmus.* 355.1

3 *Vtrum ea, quæ aguntur in Catechiſmo & exorciſmo, aliquid efficiant, vel ſolum ſignificent.* 356.1

4 *Vtrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per ſacerdotes.* 357.2

Quæſtio LXXII.

De Sacramento Confirmationis.

1 *Vtrum Confirmatio ſit ſacramentum.* 376.1

2 *De materia huius ſacramenti.* 382.2

3 *Vtrum ſit de neceſſitate ſacramenti, quod Chriſma fuerit per Epiſcopum conſecratum.* ibid.2

4 *De forma ipſius.* 384.1

5 *Vtrum imprimat characterem* 399.1

6 *Vtrum character Confirmationis characterem baptiſmalem præſupponat.* ibid 2

7 *Vtrum conferat gratiam* 401.1

8 *Cui competat recipere hoc ſacramentum.* 405.2

9 *In qua parte recipiatur.* 408.1

10 *Vtrum requiratur aliquis, qui teneat confirmandum.* ibidem.

11 *Vtrum hoc ſacramentum per ſolos Epiſcopos detur.* 409.2

12 *De ritu Confirmationis.* 419.2

Quæſtio LXXIII.

De Euchariſtia ſecundum ſe.

1 *Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum.* 428.1

2 *Vtrum ſit vnum, vel plura.* 429.1

3 *Vtrum ſit de neceſſitate ſalutis.* 434.1

4 *De nominibus eius.* 445.1

5 *De inſtitutione ipſius.* 448.1

6 *De figuris eius* 463.2

Quæſtio LXXIV.

De materia Euchariſtiæ, quantum ad ſpeciem.

1 *Vtrum panis & vinum ſint materia huius ſacramenti.* 473.1

2 *Vtrum ad materiam huius ſacramenti requiratur determinata quantitas* 474.1

3 *Vtrum materia huius ſacramenti ſit panis triticeus.* 488.1

4 *Vtrum ſit panis azymus, vel fermentatus.* 489.1

5 *Vtrum materia huius ſacramenti ſit vinũ de vite.* 496.1

6 *Vtrum ſit admiſcenda aqua.* 497 2

7 *Vtrum aqua ſit de neceſſitate huius ſacramenti.* ibid.

8 *De quantitate aquæ, quæ apponitur.* ibid.2

Quæſtio LXXV.

De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti.

1 *Vtrum in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti, ſecundum veritatem.* 508.1

2 *Vtrum in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis, vel vini poſt conſecrationem.* 573.2

3 *Vtrum ſubſtantia panis poſt conſecrationem huius ſacramenti annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur.* 588.1

4 *Vtrum panis poſſit conuerti in corpus Chriſti* 589.1

5 *Vtrum in hoc ſacramento remaneant accidentia panis, & vini.* 590.2

6 *Vtrum remaneat forma ſubſtantialis panis.* 591.1

7 *Vtrum iſta conuerſio fiat in inſtanti.* ibid.2

8 *Vtrum hæc ſit falſa:* Ex pane fit corpus Chriſti. 592.1

Quæſtio LXXVI.

De modo, quo Chriſtus eſt in Euchariſtia.

1 *Vtrum totus Chriſtus ſit ſub hoc ſacramento.* 621.1

2 *Vtrum totus Chriſtus ſit, ſub vtraque ſpecie.* 623.1

3 *Vtrum totus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.* 639.2

4 *An dimenſiones totæ corporis Chriſti ſint in Euchariſtia.* 646.2

5 *An corpus Chriſti ſit localiter in Euchariſtia.* 647.1

6 *An moueatur ad motum hoſtiæ.* 648.1

7 *An videri poſſit ab oculo glorificato.* 649.2

8 *An, quando apparet puer in hoſtia, remaneat verum corpus Chriſti.* 668.2

Quæſtio LXXVII.

De remanentibus in ſacramento accidentibus.

1 *An accidentia ſint ſine ſubiecto.* 673.1

2 *An quantitas ſit ſubiectum accidentium.* 676.1

3 *An hæc accidentia poſſint immutare aliquod corpus extrinſecum* 684.2

4 *Vtrum poſſint corrumpi.* 685

5 *Vtrum ex eis poſſit aliquid generari.* 686.2

6 *Vtrum poſſint nutrire.* 686.1

7 *De fractione panis conſecrati.* 688.2

8 *An vino conſecrato poſſit aliquid permiſceri.* ibid.2

Quæſtio

Quæſtio LXXVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ.

1 *Quæ ſit forma huius ſacramenti.* 697.1.
2 *An ſit conueniens forma conſecrationis panis.* 714.2.
3 *An ſit conueniens forma conſecrationis vini.* 719.2.
4 *De vi tute vtriuſque formæ.* 728.1.
5 *De veritate locutionis.* 729.1.
6 *De comparatione vnius formæ ad aliam.* 730.1.

Quæſtio LXXIX.

De effectibus ſacramenti Euchariſtiæ.

1 *An Euchariſtia conferat gratiam.* 742.1.
2 *An effectus Euchariſtiæ ſit adeptio gloriæ.* 744.1.
3 *Vtrum effectus huius ſacramenti ſit remiſsio peccati mortalis* 744.2.
4 *An per hoc ſacramentum remittatur peccatum veniale.* 746.1.
5 *An per Euchariſtiam remittatur tota pœna peccati.* 746.2.
6 *An præſeruet à peccatis futuris.* 747.2.
7 *An proſit aliis, quam ſumentibus.* 748.1.
8 *De impedimento effectus Euchariſtiæ.* ibid. 2.

Quæſtio LXXX.

De vſu Eccleſiæ in communi.

1 *De modis ſumendi Euchariſtiam.* 783.2.
2 *An ſoli homini conueniat communicare.* 784.2.
3 *An ſolius iuſti ſit manducare ſacramentaliter.* 785.2.
4 *An peccator communicans peccet.* 786.2.
5 *De quantitate huius peccati.* 788.2.
6 *An ſit repellendus peccator volens communicare.* 805.2.
7 *An nocturna pollutio impediat communionem.* 815.1.
8 *An ſolis ieiunis danda ſit Euchariſtia.* 817.1.
9 *An exhibenda non habenti vſum rationis.* 826.2.
10 *An ſit quotidie ſumendum.* 827.2.
11 *An liceat omnino abſtinere.* 829.1.
12 *An liceat percipere corpus ſine ſanguine.* 845.2.

Quæſtio LXXXI.

De modo, quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento

1 *An Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus, & ſanguinem.* 855.2.
2 *Vtrum Iudæ dederit corpus ſuum.* 856.2.
3 *An ſumpſerit corpus impaſsibile.* 857.1.
4 *Quomodo ſe Chriſtus habuiſſet in triduo, ſi hoc ſacramentum fuiſſet ſeruatum, aut conſecratum.* Ibid 2.

Quæſtio LXXXII.

De miniſtro huius ſacramenti.

1 *Vtrum conſecratio Euchariſtiæ ſit propria ſacerdotis.* 858.2.
2 *An plures ſacerdotes poſsint eandem hoſtiam conſecrare:* 859.1.
3 *Vtrum diſpenſatio Euchariſtiæ ſolum pertineat ad ſacerdotem.* 860.1.
4 *An liceat conſecranti abſtinere à communione.* 870.1.
5 *An ſacerdos peccator poſsit conficere hoc ſacramentum.* Ibid. 2.
6 *An Miſſa boni ſacerdotis magis valeat, quam mali.* 871.2.
7 *An hæretici poſsint conſecrare.* 872.1.
8 *An degradati poſsint conſecrare.* 873.1.
9 *An peccent recipientes communionem à talibus.* Ibid. 2.
10 *Vtrum liceat ſacerdoti omnino abſtinere à celebratione.* 925.1.

Quæſtio LXXXIII.

De ritu huius ſacramenti.

1 *An Chriſtus immoletur in celebratione Euchariſtiæ.* 875.
2 *An conueniens ſit tempus celebrationis.* 976.1.
3 *De loco & apparatu Miſſæ.* 987.
4 *De iis, quæ in Miſſa dicuntur.* 1027.1.
5 *De iis, quæ fiunt in celebratione Euchariſtiæ.* 1110.1.
6 *De defectibus, quæ occurrunt in celebratione Euchariſtiæ.* 1118.2.

INDEX DISPVTATIONVM, AC SECTIONVM,

quæ in hoc tomo continentur.

Prior numerus paginam, poſterior columnam deſignat.

DISPVTATIO I.

De eſſentia ac definitione ſacramenti.

1 SEctio prima. *Vtrum ſacramentum ſit ſignum ſanctificans.5.1.*
2 *Quam ſanctificationem conferat, & an vniuoce dicatur de ſacramentis veteris, & nouæ legis.7.1.*
3 *An oporteat eſſe ſignum ſenſibile ex inſtitutione ſua.11.2.*
4 *Vera definitio ſacramenti.14.1.*

Diſputatio II.

De materia & forma ſacramentorum.

1 *An res & verba ſint materia & forma eorum.19.2.*
2 *An materia & forma componant ſacramentum.21.1.*
3 *An ſit determinata materia, & forma.23.1.*
4 *An materiæ, aut formæ mutatio ſit contra eorum ſubſtantiam 25.1.*
5 *An ex intentione miniſtri pendeat, quod mutatio illa ſit ſubſtantialis 27.2.*
6 *An ſit eadem materia & forma eorum in vniuerſa Eccleſia. 30.1.*

Diſputatio III.

De ſacramentis, quæ futura eſſent in ſtatu innocentiæ.

1 *An in eo ſtatu eſſet colendus Deus & quomodo 33.2.*
2 *An tunc forent ſacrificia.34.2.*
3 *An forent ſacramenta ſi non eſſet peccatum.35.2.*

Diſputatio IV.

De neceſſitate ſacramentorum legis naturæ.

1 *An tunc eſſet remedium infantibus ad peccatum.39 2.*
2 *An ſufficeret fides parentum ad iſtud peccatum delendum. 41.1.*
3 *An tunc eſſet ſacramentum delens originale peccatum. 43.2.*
4 *An in lege naturæ fuerint alia ſacramenta.44.2.*

Diſputatio V.

De inſtitutione circumciſionis, & aliorum ſacramentorum.

1 *An fuerit verum ſacramentum circumciſio.47.1.*
2 *An fuerint tunc alia ſacramenta.53.1.*

Diſputatio VI.

De neceſſitate ſacramentorum legis gratiæ.

1 *An ſint neceſſaria in lege gratiæ.55.1.*
2 *An ſint perfectiora antiquis ſacramentis.56.2.*

Diſputatio VII.

De efficacia ſacramentorum ad gratiam conferendam.

1 *An ex opere operato illam conferant.58.1.*
2 *An omnia ſacramenta gratiam conferant. 64.1.*
3 *An præter virtutes, & dona, ſpecialem gratiam conferant. 67.1.*
4 *An ſemper effectus ſuos conferant.68.2.*
5 *An omnia æqualem gratiam conferant.71.1.*

Diſputatio VIII.

De tempore, quo gratiam conferant.

1 *An ante receptionem cauſent gratiam.73.2.*
2 *An in inſtanti conferant gratiam.79.1.*
3 *An poſt receptionem cauſent gratiam.80.2.*

Diſputatio IX.

De modo, quo ſacramenta efficiunt gratiam.

1 *An poßint eſſe inſtrumenta phyſica gratiæ.82 1.*
2 *An ſint inſtrumenta phyſica gratiæ.90.2.*

Diſputatio X.

De inefficacia veterum ſacramentorum ad gratiam conferendam.

1 *An in ſacramentis antiquis data ſit gratia abſque merito operantis.98.1.*
2 *An ex opere operato illam darent.102.1.*
3 *An alia ſacramenta præter circumciſionem darent gratiam? 106.1.*

Diſputatio XI.

De natura ac neceſſitate characteris.

1 *Quæ ſacramenta characterem imprimant.114.2.*
2 *An character ſit qualitas ab anima diſtincta.117.2.*
3 *In qua ſpecie qualitatis ſit character.118.2.*
4 *In quo ſubiecto ſit character.124.1.*

Diſputatio XII.

De cauſa inſtituente ſacramenta.

1 *An à Deo, vel à Chriſto ſint inſtituta.134.2.*
2 *An alius potuerit illa inſtituere.137.1.*

Diſputatio XIII.

De cauſa proxime miniſtrante ſacramenta.

1 *An homines tantum poßint miniſtrare ſacramenta. 145.1.*
2 *An neceſſaria ſit intentio miniſtri.146.2.*
3 *Qualis intentio ſufficiat.151.2.*
4 *An bonitas miniſtri ſit de neceßitate ſacramenti.155.1.*

Diſputatio XIV.

De ſubiecto apto ad ſuſcipienda ſacramenta.

1 *Quinam ſint capaces ſacramentorum.160.2.*
2 *An requiratur diſpoſitio in ſuſcipiente.161.2.*

Diſputatio XVII.

De cæremoniis ſacramentorum in genere.

1 *Quid ſit cæremonia.172.2.*
2 *An vſus cæremoniarum ſit ſanctus.173.1.*
3 *Quis poßit inſtituere cæremonias.174.2.*
4 *An habeant aliquem effectum ſpiritualem cæremoniæ. 176.1.*

Diſpu-

Diſputatio XVI.

De præceptis ſacramentorum ad miniſtros pertinentibus.

1 *Quis poſsit & teneatur illa miniſtrare.* 180.1
2 *An poſsint miniſtri mutare materiam aut formam.* 181.2
3 *An, quando miniſtrant, debeant eſſe in gratia.* 183.1
4 *An, qui non ex officio miniſtrat, debeat eſſe in gratia.* 186.1
5 *An teneantur ritum Eccleſiaſticum ſeruare miniſtri.* 188.1

Diſputatio XVII.

De præceptis pertinentibus ad recipientes ſacramenta.

1 *Vtrum ſacramentorum vſus ſit in præcepto* 189.1
2 *Quomodo peccent qui indigne ea recipiant.* ibid.2

Diſputatio XVIII.

De obligatione non cooperandi indigne danti, vel recipienti ſacramentum.

1 *An debeant omnes non ſuſcipere ſacramenta ab iniquis miniſtris.* 190
2 *An ſemper debeant, miniſtri non dare ſacramenta indigne petentibus.* 194.2

Diſputatio XIX.

De inſtitutione Baptiſmi.

1 *An fuerit inſtitutus ante Chriſti mortem.* 199.1
2 *Quo vitæ tempore inſtituerit Baptiſmum.* 201.2

Diſputatio XX.

De materia Baptiſmi.

1 *An aqua elementaris materia Baptiſmi* 421.1
2 *An ablutio ſit materia proxima.* 206.1
3 *Quæ ablutio ſufficiat, vel requiratur.* 208.2

Diſputatio XXI.

De forma Baptiſmi.

1 *Vtrum hæc ſit neceſſaria, & ſufficiat. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.* 212.2
2 *Vtrum expreſsio actus baptizandi ſit de neceſsitate huius formæ.* 213.1
3 *An requiratur explicita inuocatio Trinitatis.* 215.1
4 *An inuocanda ſit ſub nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* 213.1

Diſputatio XXII.

De vnitate ſacramenti Baptiſmi.

1 *An ſit vnum ſacramentum in ſpecie.* 223.1
2 *An reiterari poſsit Baptiſmus.* 224.1

Diſputatio XXIII.

De cauſa efficiente ſacramentum Baptiſmi.

1 *Quis ſit miniſter neceſſarius Baptiſmi.* 231.2
2 *Quis ſit ex officio miniſter Baptiſmi* 234.1
3 *An miniſter debeat eſſe vna perſona.* 235.2

Diſputatio XXIV.

De Baptiſmo adultorum.

1 *An requiratur conſenſus baptizandi* 247.2
2 *An diſpoſitio ſit neceſſaria in ſuſcipiente.* 249.2

Diſputatio XXV.

De Baptiſmo paruulorum, & poteſtate baptizandi illos.

1 *Vtrum ante vſum rationis ſint capaces Baptiſmi.* 255.2
2 *An expediat baptizare ante vſum rationis* 258.1
3 *An liceat, inuitis patribus, filios infidelium baptizare.* 260.1
4 *An id liceat facere, quando patres infideles ſunt ſubditi Chriſtianis.* 263.1
5 *Vtrum ſeruus ſerui filius, antequã à patre ſeparatur, poſsit baptizari* 267.1
6 *Vtrum Chriſtiani debeant hos baptizare.* 369.2

Diſputatio XXVI.

De effectibus Baptiſmi.

1 *An Baptiſmus remittat omnem culpam.* 277.1
2 *An conferat gratiam, & alia dona.* 280.1

Diſputatio XXVII.

De neceſſitate Baptiſmi ad gratiam, & gloriam.

1 *Vtrum ſimpliciter ſit neceſſarius ad gratiam.* 284.1
2 *Vtrum ſit neceſſaria actualis receptio Baptiſmi.* 286.2
3 *An ſaltem infantibus ſit neceſſaria ad ſalutem.* 290.2
4 *Quando cœperit Baptiſmus eſſe neceſſarius.* 295.1

Diſputatio XXVIII.

De diſpoſitione ad Baptiſmum, & eius effectibus.

1 *An Baptiſmus petat diſpoſitionem ad effectum.* 301.1
2 *Quæ pœnitentiæ diſpoſitio requiratur* 303.2
3 *An effectus Baptiſmi augeatur, vel minuatur ob diſpoſitionem* 308.2
4 *An recedente fictione detur effectus Baptiſmi.* 311.2
5 *Quæ diſpoſitio tollere fictionem ſufficiat.* 317.2
6 *An ſit proprium Baptiſmi habere effectum, recedente fictione.* 323.1

Diſputatio XXIX.

De effectu Baptiſmi ſanguinis, & diſputatione ad illum neceſſaria.

1 *Vtrum per hunc Baptiſmum abſq; aqua Baptiſmo ſaluentur infantes.* 325.1
2 *Vtrum adultis ſufficiat Baptiſmus ſanguinis* 327.1
3 *Baptiſmus ſanguinis, quam requirat diſpoſitionem in adulto.* 330.2

Diſputatio XXX.

De cæremoniis obſeruandis in ſolemni Baptiſmo.

1 *Ad quid ſint cæremoniæ Baptiſmi inſtitutæ.* 349.2
2 *Qui ritus obſeruandi ſint in ſolemni Baptiſmo.* 350.2

Diſputatio XXXI.

De morali doctrina pertinente ad Baptiſmum.

1 *An teneantur homines iure diuino baptizari.* 358.2
2 *Pro quo vitæ tempore obliget præceptum Baptiſmi.* 260.2
3 *Cauſæ excuſantes ab obſeruatione præcepti huius.* 363.2
4 *Quis poſsit, & debeat baptizare.* 365.1
5 *Quibus modis peccetur indigne baptizando.* 369.1
6 *An ſit irregularis, qui Baptiſmum iterat.* 370.1

Diſputatio XXXII.

De inſtitutione ſacramenti Confirmationis.

1 *An confirmatio ſit perfectum ſacramentum.* 377.1
2 *An, & quando à Chriſto inſtitutum ſit.* 380.1

Diſputatio XXXIII.

De eſſentia Confirmationis.

1 *An oleum cum balſamo ſit neceſſaria materia illius.* 385.1
2 *An chriſma neceſſario ab Epiſcopo conſecrandum ſit ad confirmandum.* 389.2
3 *De materia proxima confirmationis* 393.1
4 *An ſola vnctio ſit neceſſaria materia proxima confirmationis.* 394.2
5 *An tota hæc forma ſit eſſentialis: Signo te ſigno crucis, &c.* 397.1

Diſputatio XXIV.
De effectu Confirmationis.
1 *An imprimat characterem.* 401.2
2 *Quos effectus gratiæ habeat confirmatio.* 403.2
Diſputatio XXXV.
De ſuſcipientibus Confirmationem.
1 *An quilibet homo ſit capax confirmationis.* 406.1
2 *Quibus expediat conferri confirmationem.* 407.1
Diſputatio XXXVI.
De miniſtro Confirmationis.
1 *Vtrum ſolus Epiſcopus confirmet.* 410.1
2 *An ex commiſſione Pontificis poſſit ſacerdos confirmare.* 412.2
3 *An Epiſcopus hæreticus, vel ab Eccleſia præciſus ſiue prohibitus, poſſit confirmare.* 417.1
Diſputatio XXXVII.
De cæremonijs ſacramenti Confirmationis.
1 *An chriſma conuenienti ritu conficiatur.* 420.1
2 *An Eccleſia vtatur conuenienti ritu in confirmatione.* 421.2
Diſputatio XXXVIII.
De præceptis ad Confirmationem pertinentibus.
1 *An omnes fideles teneantur confirmari.* 422.2
2 *Obligatio miniſtri confirmationis.* 425.1
Diſputatio XXXIX. Quæ eſt 1. de Euchariſtia.
De inſtitutione Euchariſtiæ.
1 *An Chriſtus inſtituerit Euchariſtiam.* 429.2
2 *An hoc ſacramentum diſtinguatur à reliquis.* 430.2
3 *An ſit vnum tantum ſacramentum.* 431.1
4 *De vnitate numerica Euchariſtiæ.* 433.1
Diſputatio XL.
De neceſſitate Euchariſtiæ.
1 *An ſit neceſſaria ad primam iuſtificationem.* 435.2
2 *An ſit medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia.* 439.1
Diſputatio XLI.
De tempore inſtitutionis huius ſacramenti.
1 *An ſit inſtitutum* 14. *Luna finiente, &* 15. *inchoante.* 449.2
2 *An ſit inſtitutum poſt lotionem pedum.* 457.2
3 *An ſit inſtitutum, Iuda præſente.* 459.2
4 *Qua hora ſit inſtitutum, & num ante cœnam.* 461.1
5 *An conuenienti tempore inſtitutum.* 462.2
Diſputatio XLII.
De eſſentia, & partibus Euchariſtiæ in communi.
1 *An ſpecies conſecratæ ſint ſacramentum hoc.* 465.1
2 *An verba conſecrationis ſint de eſſentia Euchariſtiæ* 466.2
3 *An corpus & ſanguis Chriſti, intrinſece conſtituant Euchariſtiam.* 468.2
4 *An ſumptio Euchariſtiæ ſit ſacramentum.* 471.1
Diſputatio XLIII.
1 *An panis & vinũ ſint materia propria Euchariſtiæ.* 474.2
2 *An ſpecies panis, & vini ſint de neceſſitate Euchariſtiæ.* 476.1
3 *An ſit aliquod præceptum de confectione Euchariſtiæ in duplici materia.* 477.1
4 *An ex diſpenſatione Pontificis in altera materia tantum poſſit confici.* 479.1
5 *An materia conſecranda neceſſario futura ſit præſens miniſtro.* 482.2
6 *An materia debeat eſſe certa, & definita.* 484.2
6 *An materia conſecranda habeat certum terminum paruitatis.* 485.2
8 *An hæc materia apta ſit conſecrationi in quauis magna quantitate.* 486.2
Diſputatio XLIV.
De materia remota Euchariſtiæ.
1 *Ex quo grano conficiendus ſit panis conſecrandus.* 489.2
2 *An materia Euchariſtiæ ſit ſolus panis vſualis* 492.2
3 *An panis azymus ſit de neceſſitate Euchariſt æ.* 494.1
Diſputatio XLV.
1 *An vinum vitis ſit neceſſaria materia Euchariſtiæ.* 499.1
2 *An neceſſe ſit aquam vino miſcere.* 501.1
3 *Circumſtantiæ in miſtione aquæ ſeruandæ.* 503.2
4 *An ex aqua vino admiſta fiat ſanguis.* 504.2
Diſputatio XLVI.
An ſit realis præſentia Chriſti in Euchariſtia.
1 *An ſit de fide Chriſtum realiter eſſe præſentem Euchariſtiæ.* 509.2
2 *An præſentia hæc colligatur ex verbis Chriſti.* 511.2
3 *An ex verbis inſtitutionis conuincatur præſentia hæc.* 515.1
4 *Sententia Patrum de præſentia Chriſti in Euchariſtia.* 520.1
5 *An miracula ſatis probent iſtam præſentialitatem,* 525.2
6 *Quid antiqua hiſtoria & Eccleſiæ praxis de hoc dicant.* 526.1
7 *Quid ratione naturali de hoc myſterio oſtendatur.* 528.2.
8 *An Chriſtus ſit permanenter in Euchariſtia.* 531.2
Diſputatio XLVII.
An ſit præſentia Chriſti in hoc ſacramento.
1 *An ſit aliquid reale & intrinſecum corpori Chriſti.* 534.1.
2 *In quo Prædicamento ſit hæc præſentia.* 535.1
3 *An includat realem vnionem corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales.* 538.2
4 *Quæ denominationes conſequantur corpus Chriſti ex hac præſentia.* 544.1
Diſputatio XLVIII.
1 *An differant ſpecie præſentia ſacramentalis Chriſti, & naturalis.* 547.2
2 *An ſacramentalis pendeat à naturali præſentia.* 554.2.
3 *An ſacramentalis & naturalis præſentia ſimul iidem corpori conuenire poſſint ex natura rei.* 559.1
4 *An idem corpus poſſit eſſe in pluribus locis diſtantibus.* 561.1
5 *An tunc eaſdem proprietates vtrobiq; haberet.* 568.1
6 *An mutatio facta in aliquo corpore neceſſario fiat in omnibus locis, in quibus illud exiſtit.* 569.2
Diſputatio XLIX.
De abſentia panis & vini in Euchariſtia.
1 *An de potentia Dei abſoluta, manente ſubſtantia panis, potuerit Chriſtus hic fieri realiter præſens.* 574.2
2 *An de facto deſinat ſubſtantia panis poſt conſecrationem.* 578.1
3 *An maneat aliqua pars phyſica ſubſtantiæ panis, & vini ſub ſpeciebus.* 583.1
4 *An maneat aliqua entitas metaphyſica ſubſtantiæ panis.* 585.1
Diſputatio L.
De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti.
1 *An Euchariſtia perficiatur per veram tranſſubſtantiationem.* 593.2
2 *Quæ requirantur ad veram conuerſionem.* 594.2
3 *An ibi detur actio realis, quæ circa corpus Chriſti verſetur.* 599.1

4. *Quæ-*

4 *Qualis ſit hæc actio, & quis terminus eius.* 600.2
5 *An hæc actio ſit vera mutatio in corpore Chriſti.* 607.1
6 *An ex vi huius actionis panis eſſe deſinat.* 609.2
7 *An ſubſtantia panis annihiletur.* 612.1
8 *An prædicta actio & deſitio panis ad transſubſtantiationem ſufficiant* 615.1
9 *Quomodo loquendum ſit de hac conuerſione.* 617.1
10 *Vtrum quodlibet poſſit conuerti in quodlibet.* 618.1

Diſputatio LI.
De iis, quæ ſunt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *An tota Chriſti ſubſtantia ſit ſub ſingulis ſpeciebus* 624.1
2 *An ibi ſit quantitas corporis Chriſti* 625.1
3 *An ex vi verborum corpus & ſanguis ſint in Euchariſtia.* 627.1
4 *An ex vi verborum ſit aliqua forma ſubſtantialis in Euchariſtia.* 629.2
5 *An ex vi verborum quantitas & accidentia humanitatis ſint in Euchariſtia.* 634.2
6 *An perſonæ diuinæ ſint in Euchariſtia ex vi verborum.* 636.1

Diſputatio LII.
De ijs, quæ ſunt in qualibet parte ſpecierum panis & vini.

1 *An totus Chriſtus ſit in qualibet parte.* 640.1
2 *An ſit totus Chriſtus in ſingulis partibus continuis* 641.2
3 *An totum corpus Chriſti ſit in punctis ſpecierum.* 645.1

Diſputatio LIII.
De ijs, quæ Chriſtus, prout in ſacramento eſt, agere poteſt aut pati.

1 *An Chriſtus, prout eſt in ſacramento, poſſit moueri localiter.* 651.2
2 *An, prout ibi eſt, aliam actionem phyſicam efficere poſſit.* 654.1
3 *An poſſit virtute naturali, prout eſt ibi, actus immanentes exercere.* 655.2
4 *An poſſit videri naturaliter oculo corporeo, prout ibi eſt.* 656.2
5 *An poſſit cognoſci ab intellectu creato, prout ibi eſt.* 659.2

Diſputatio LIV.
Quomodo deſinat eſſe Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus.

1 *An quando deſinit eſſe in Euchariſtia, aliquid acquirat, vel amittat.* 663.2
2 *An ſemper ſuccedat ſubſtantia, quando deſinit Chriſtus eſſe in Euchariſtia* 666.1
3 *An hæc ſucceſſio ſubſtantiarum ſit conuerſio.* 667.2

Diſputatio LV.
De apparentibus mutationibus in Euchariſtia.

1 *Quot modis fiant hæ mutationes.* 669.2
2 *An vera Chriſti caro videatur in Euchariſtia.* 670.2
3 *An caro & ſanguis maneant ſacramentaliter, quando in Euchariſtia apparent.* 671.2
4 *Quid agendum ſit, quando apparent huiuſmodi mutationes.* 673.1

Diſputatio LVI.
De modo, quo accidentia exiſtunt poſt conſecrationem.

1 *Quæ accidentia ſint in Euchariſtia ſine ſubſtantia.* 677.1
2 *Quæ mutatio fiat in quantitate, vt ſit ſine ſubiecto.* 679.1
3 *An alia accidentia à quantitate mutent exiſtendi modum.* 683.1

Diſputatio LVII.
Quæ poſſint agere, & pati ſpecies ſacramentales.

1 *An ſpecies cõſecratæ poſſint, quidquid antea, efficere.* 690,2
2 *An hæ ſpecies poſſint mutari.* 991.2
3 *An ex his ſpeciebus poſſit generari aliqua ſubſtãtia.* 690.2
4 *An, quando ſpecies miſcentur, maneat ibi corpus, vel ſanguis Chriſti.* 695.2

Diſputatio LVIII.
De forma ſacramenti Euchariſtiæ in communi.

1 *Quibus verbis Chriſtus conſecrauerit.* 699.1
2 *An benedictio, & gratiarum actio fuerit conſecratio.* 700.1
3 *An verba, quibus Chriſtus conſecrauit, ſint forma Euchariſtiæ.* 702.2
4 *An miniſter proferat verba recitando ſolum.* 706.1
5 *De veritate verborum, cum non ſupponant conſecrationem.* 708.2
6 *An verba myſterium perficiant ob ſuam veritatem.* 710.1
7 *Quid deſignet in forma ly,* hoc, *vel,* hic. 712.1

Diſputatio LIX.
De forma conſecrationis panis.

1 *An hæ voces ſolum*, Hoc eſt corpus meum, *ſint de eſſentia huius formæ.* 715.2
2 *An aliquod verbum formæ mutari poſſit.* 718.1

Diſputatio LX.
De forma conſecrationis ſanguinis.

1 *An hæc ſolum verba*: Hic eſt calix ſanguinis mei, *vel*, Hic eſt ſanguis meus, *ſint de eſſentia huius ſacramenti.* 721.2
2 *An hæc verba prædicta ſint immutabilia* 726.1
3 *An Eccleſia conuenienter addiderit aliquas particulas,* 727.2

Diſputatio LXI.
De cauſa efficiente Euchariſtiæ, & efficacia formæ, ac miniſtri.

1 *An verba conſecrationis ſint cauſa phyſica præſentiæ Chriſti.* 730.2
2 *An verba actione phyſica expellant ſubſtantiam panis.* 732.2
3 *A quo proferri debeant verba conſecrationis.* 735.2
4 *An plures formæ poſſint eandem materiam conſecrare.* 735.1
5 *An hæc virtus principalius ſit in verbis.* 737.2

Diſputatio LXII.
De ſuſcipientibus hoc ſacramentum.

1 *Quid ſit, & quot modis fiat ſumptio huius ſacramenti.* 738.1
2 *An ſolum homines poſſint communicare.* 739.1
3 *An omnes adulti poſſint communicare.* ibid.2
4 *An infantes poſſint communicare.* 740.2

Diſputatio LXIII.
De effectibus Euchariſtiæ in anima.

1 *An conferat gratia, vel augmentum eius.* 749.1
2 *Quam requirat diſpoſitionem ad primam gratiam.* 752.1
3 *Quam diſpoſitionem requirat ad augmentum gratiæ.* 755.1
4 *Quando conferat Euchariſtiæ hanc gratiam* 754.1
5 *An plures ſpecies ſacramentales ſucceſſiue ſumptæ conferant eundem effectum.* 761.2
6 *An per ſpecies panis & vini detur idem effectus gratiæ.* 763.1
7 *An Euchariſtia cauſet gratiam poſt ſumptionem, quamdiu Chriſti præſentia durat.* 768.2
8 *An habeat effectum gratiæ, recedente fictione.* 769.2
9 *An cauſet gratiam actualem, & quando.* 770.2
10 *An Euchariſtia remittat venialia, & temporales pœnas.* 772.1

Diſputatio LXIV.
De effectu Eucharistiæ in corpore.
1 *An Euchariſtia aliquid efficiat in corpore recipientis.* 773.1.
2 *An reſurrectio, & gloria corporis ſit effectus Euchariſtia.* 774. 2
3 *An fiat vnio realis inter corpus Chriſti, & ſuſcipientis.* 776.1
Diſputatio LXV.
De adoratione debita Eucharistiæ.
1 *An ſit præceptum, vel liceat adorare Euchariſtiam* 779.2
2 *An debeat abſolute adorari.* 782.1
Diſputatio LXVI.
De neceſſaria diſpoſitione de præcepto ad communicandum.
1 *An ſit mortale communicare in peccato mortali* 789.2
2 *De grauitate peccati communicantis in peccato mortali.* 792.1
3 *An habens conſcientiam peccati mortalis teneatur ante communionem confiteri* 793.2
4 *Quibus de cauſis communicare liceat exiſtenti in mortali.* 797.1
5 *An quando non poteſt præcedere confeßio, ſit neceſſaria contritio.* 800.2
6 *Qui in peccato communicat, quando teneatur confiteri.* 803. 1
7 *An qui cum conſcientia mortalis communicat, iure Eccleſiaſtico teneatur confiteri, cum primum poteſt. ibidem* 2
8 *An iam confeſſus teneatur differre communionem.* 804.2
Diſputatio LXVII.
De obligatione repellendi indignos à communione.
1 *An miniſtri teneantur non dare Euchariſtiam exiſtenti in peccato mortali.* 806.2
2 *An publico peccatori ſemper neganda ſit Euchariſtia.* 807 2.
3 *An deneganda ſit occulto peccatori occulte petenti.* 808.2
4 *An occulto peccatori publice petenti Euchariſtiam, neganda ſit.* 809 2
5 *Quis ſit cenſendus hic publicus, vel occultus peccator.* 812. 2.
6 *An danda ſit Euchariſtia ſuſpectis de aliquo crimine.* 813. 2.
Diſputatio LXVIII.
De corporali diſpoſitione ad communionem ex præcepto neceſſaria.
1 *An ſit neceßaria aliqua bona corporis diſpoſitio ad communionem.* 818.1
2 *An ſit præceptum accedendi ad Euchariſtiam ſine aliqua corporis macula. ibid.*2
3 *An teneamur ieiuni communicare ex aliquo præcepto.* 820.2
4 *Quale ieiunium ſeruandum ſit ante communionem.* 821. 2.
5 *Quando liceat communicare non ieiunis.* 823.2
6 *Quando liceat ſacerdoti non ieiuno communicare ob perfectionem ſacrificij.* 825.1
Diſputatio LXIX.
De præcepto diuino circa vſum Euchariſtiæ.
1 *An ſit præceptum diuinum obligans communicare.* 829.1
2 *Quas perſonas obliget hoc præceptum.* 832.1
3 *Quando obliget ex vi ſolius iuris diuini.* 834.2
4 *Quam frequens vſus Euchariſtiæ ſit conſulendus.* 838.2
Diſputatio LXX.
De præcepto Eccleſiaſtico circa vſum Euchariſtiæ.
1 *Quas perſonas obliget hoc præceptum.* 840.2
2 *Quando obliget hoc præceptum.* 841.2
3 *Per quem actum impleatur hoc præceptum, & de pœna tranſgreſſoris.* 844.2
Diſputatio LXXI.
De præcepto communicandi ſub vna, vel duabus ſpeciebus.
1 *An malum ac prohibitum ſit ſub vna ſpecie tantum communicare.* 846.2
2 *An omnibus fidelibus neceſſarium ſit iure diuino, aliquando ſub vtraq; ſpecie communicare.* 849.2
3 *An potuerit Eccleſia prohibere laicis vſum calicis.* 853.2
Diſputatio LXXII.
De præceptis & obligationibus ad miniſtros Euchariſtiæ pertinentibus.
1 *An ſolus ſacerdos poſſit diſpenſare Euchariſtiam.* 860.2
2 *An omnibus ſacerdotibus ſit liberum adminiſtrare Euchariſtiam* 863.1
3 *Cui debeat hoc ſacramentum miniſtrari.* 867.1
4 *Quibus modis peccet, qui indigne miniſtrat, vel qui ab indigno ſuſcipit.* 868.2
Diſputatio LXXIII.
De ſacrificio in communi.
1 *An ſacrificium ſit in genere ſigni rei ſacræ* 876.2
2 *Quid debeat ſignificare ſacrificium.* 878.1
3 *An ſufficiat humana impoſitio ad rationem ſacrificij.* 879 2.
4 *An requiratur publica authoritas ad inſtitutionem ſacrificij ab hominibus inſtituti.* 881.2
5 *Qualis debeat eſſe res ad ſignificandum impoſita.* 883.1
6 *Quæ ratio ſacrificij ex dictis colligatur.* 886.1
7 *Quotuplex ſit ſacrificium.* 887.1
8 *Vtrum ſacrificium ſit de lege naturæ.* 888.2
Diſputatio LXXIV.
De Miſſa ſeu ſacrificio legis nouæ.
1 *An in lege noua ſit proprium ſacrificium.* 890.2
2 *An nouæ legis ſacrificium poſitum ſit in myſterio Euchariſtiæ.* 896.1
3 *An Miſſæ ſacrificium tantum à Chriſto potuerit inſtitui.* 901.1
4 *An in noua lege poßit eſſe aliud ſacrificium à Miſſa.* 902. 2.
Diſputatio LXXV.
De eſſentia ſacrificij Euchariſtiæ.
1 *An totus Chriſtus ſit quod offertur in Miſſa.* 905.1
2 *Quibus actionibus perfectum ſit hoc ſacrificium.* 908.2
3 *An oblatio vocalis, fractio, aut diſtributio ſint partes huius ſacrificij.* 910.1
4 *Vtrum conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij.* 912.2
5 *An ſola conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij.* 915.1
6 *An conſecratio vtriuſq; ſpeciei ſit de eſſentia huius ſacrificij.* 919.2
Diſputatio LXXVI.
De comparatione huius ſacrificij ad alia.
1 *Diſtinctio huius ſacrificij à ſacrificio Chriſti, & antiquis.* 924. 1
2 *Comparatio perfectionis huius ſacrificij ad alia.* 926. 2
3 *An ratio ſacrificij Miſſæ ſit prior ratione ſacramenti.* 927. 2.
Diſputatio LXXVII.
De offerentibus Euchariſtiæ ſacrificium.
1 *An Chriſtus ſit principalis offerens in Miſſa.* 930. 2
2 *An omnes, & ſoli ſacerdotes poßint offerre hoc ſacrificium.* 932.1
3 *Vtrum alij fideles poßint offerre hoc ſacrificium.* 954.1
Diſputatio LXXVIII.
Pro quibus hoc ſacrificium offerri poſſit.
1 *An poßit offerri pro alijs ab offerente.* 935.1
2 *An pro viuentibus omnibus poßit offerri.* 937.1
3 *An pro omnibus defunctis poßit offerri* 939.1

Diſputa-

Diſputatio LXXIX.

De effectu & valore huius ſacrificij.

1 *An habeat aliquem effectum ex opere operato.* 941.2
2 *An ſit alijs modis fructuoſum hoc ſacrificium.* 945.2
3 *An conferat gratiam, & remiſſionem culpæ mortalis per ſe.* 948.2
4 *An per ſe conferat ex opere operato augmentum gratiæ.* 956.1
5 *An remittat venialia ex opere operato.* 955.2
6 *An conferat remiſſionem pœnæ ex opere operato.* 957.2
7 *An, & quomodo conferat ad bona temporalia.* 958.2
8 *An habeat aliquem effectum ex opere operato in omni offerente.* 954.1
9 *An habeat effectum in ijs, pro quibus offertur, non ponentibus obicem.* 963.1
10 *Quæ requirantur in eo, pro quo ſacrificium offertur.* 966.2.
11 *An effectus Miſſæ ſit infinitus intenſiue.* 969.2
12 *An ſit infinitus extenſiue.* 971.2

Diſputatio LXXX.

De tempore quo debent, vel licet ſacerdotibus celebrare.

1 *An teneantur ſacerdotes aliquando Miſſam dicere.* 977.2.
2 *An ſacerdos poßit, vel debeat quotidie celebrare.* 979.1
3 *An, & quomodo liceat, eadem die plures Miſſas facere.* 981.2.
4 *Qua hora licitum ſit celebrare.* 984.1

Diſputatio LXXXI.

De loco, & vaſis ſacris, in quibus celebrandum eſt.

1 *An oportuerit templa, & loca ſacra dicari ad religionis opera peragenda.* 989.1
2 *An decens ſit, templa conſecrari.* 992.2
3 *An teneatur Sacerdos non celebrare, niſi in loco ſacro.* 994.2
4 *An liceat celebrare in templo violato.* 996.2
5 *An requiratur altare conſecratum ad celebrandum.* 1001.1.
6 *Quomodo ornari debeat templum & altare.* 1003.2
7 *An hoc ſacrificium debeat offerri in vaſis ſacris.* 1006.2
8 *Quæ veneratio debeatur ſacris locis, & vaſis.* 1009.1

Diſputatio LXXXII.

De præparatione ad Miſſam, & veſtibus ſacris.

1 *An teneatur ſacerdos prætermittere officium diuinum ante Miſſam.* 1081.1
2 *An conueniens ſit inſtitutio veſtium ſacrarum.* 1084.1
3 *An teneatur ſacerdos ſub præcepto non celebrare ſine veſtibus ſacris.* 1025.2

Diſputatio LXXXIII.

De ritibus Miſſæ, qui in verbis conſiſtunt.

1 *An præter verba conſecrationis alia adiungi debuerint.* 1029.1
2 *Vtrum in omnibus, quæ in canone dicuntur, integra veritas & religio ſeruentur.* 1040.2
3 *Vtrum teneatur ſacerdos ſub præcepto omnia dicere, quæ in Miſſali præſcribuntur.* 1112.1

Diſputatio LXXXIV.

De ritibus Miſſæ, qui in actione conſiſtunt.

1 *An cæremoniæ Miſſæ conuenienter ſint inſtitutæ.* 1114.1
2 *An teneatur ſacerdos ex præcepto omnes has cæremonias ſeruare.* 1117.2

Diſputatio LXXXV.

De obligatione ſupplendi defectus in celebratione commiſſos.

1 *Quomodo ſint cauendi, & ſuppl ndi defectus ſubſtantiales.* 1120.1
2 *Accidentales defectus, quomodo cauendi, vel ſupplendi ſint.* 1125.2

Diſputatio LXXXVI.

De iuſto Miſſæ ſtipendio, & pro quo ſit Miſſa obligatione dicenda.

1 *Quando teneatur ſacerdos ex iuſtitia, pro aliquo celebrare.* 1127.1
2 *Quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipendia* 1129.2
3 *An ſacerdotes diuites poßint pro Miſſa ſtipendium accipere.* 1131.2
4 *An ſacerdotes pauperes poßint accipere duplicata ſtipendia.* 1133.2

Diſputatio LXXXVII.

De miniſtro ad ſacrificium neceſſario, eiuſq; obligatione.

1 *An ad Miſſam celebrandam ſint neceſſarij miniſtri.* 1135.1
2 *Obligatio eius, qui miniſtrat ſacerdoti.* 1138.1

Diſputatio LXXXVIII.

De præcepto audiendi Miſſam.

1 *An ſit tale præceptum in Eccleſia.* 1140.2
2 *Quæ Miſſa audiri præcipiatur.* 1142.2
3 *Qua attentione debeat impleri hoc præceptum.* 1145.2
4 *Quas perſonas obliget hoc præceptum.* 1147.2
5 *Quibus diebus obliget hoc præceptum.* 1148.2
6 *Quomodo excuſetur quis ab audienda Miſſa in die obligationis.* 1151.1.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ,

quæ in hoc volumine explicantur.

Prior numerus præcedens ſcripturam explicatam, capita: poſterior numerus verſum: prior vero ſequens ſcripturam, paginam: poſterior, columnam deſignat.

Geneſis.

2. 23 *HOc nunc os ex oſſibus meis*, quia ex oſſe eius facta. 581. 2

4. 4 *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* Primum cauſa ſecundi. 931. 1

17. 10 *Hoc eſt pactum meum quod obſeruabitis inter me, & vos: circumcidetur in vobis omne maſculinum.* Latè explicatur hoc præceptum. 341. 2. per totam.

4. 14 *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo.* Latè iuxta ſententiam Auguſt. exponitur. 50. 1

22. 5 *Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos*, id eſt, poſtquam ſacrificium obtulerimus. 891. 2

30. 16 *Redeunti ad veſperam Iacob de agro*, id eſt, in fine diei. 454. 2

49. 11 *Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ*, id eſt, Chriſti in Euchariſtia ex Cypriano. 464. 2.

28. 20 *Si fuerit Dominus meus mecum, & dederit mihi panem ad edendum, & veſtimentum ad operiendum.* De Chriſto pane vitæ, Ioan 6. Et indumento fidelium, qui in ipſo baptizantur. Galat. 3. 464. 2

17. 9 *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, & ero Deus tuus, & ſemini tuo poſt te.* Hoc ſemen eſt Chriſtus, de filijs eius enim ſecundum carnem cõditionata tantum promiſſio. 284. 2

18. 7 *Tulit vitulum, dedit puero, & coxit illum, & poſuit coram eis.* Non ita vt tulerat, ſed ad prandium paratum. 582. 1

19. 3 *Compulit illos*, id eſt, importunis precibus ab illis obtinuit. 1040. 2

Exodus.

3. 16 *Dimitte populum meum, vt ſacrificet in deſerto.* 989. 2. C.

12. 6 *Et ſeruabitis eum vſque ad decimam quartam diem menſis huius, immolabitq́ vniuerſa multitudo filiorũ Iſrael ad veſperam.* Latè tractatur & exponitur de veſpera vltima decimæ quartæ diei, à 449. 2. vſq; ad 450. 1

12. 8 *Et edent carnes nocte illa*, quæ ſcil. immediate ſequitur veſperam decimæ quartæ lunæ, qua agnus immolabatur. 454. 1

12. 10 *Nec remanebit quidquam ex eo vſq; mane*, illius, ſc. diei proxime ſequentis noctem eius agni, qui erat decimæ quintæ lunæ dies. 455. 1

12. 12 *Et tranſibo per terram Aegypti nocte illa.* Exponitur, *nox*, prout. n. 3. ibid. 2

12. 16 *Dies prima erit ſancta atque ſolemnis:* oſtenditur, hanc primam diem ſolemnem eſſe primam ex ſeptem diebus azymorum. 453 1

12. 17 *In eadem ipſa die educam exercitum veſtrum de terra Aegypti*, feſtiua, ſcilicet azymorum, ac decima quinta luna, 455. 2

12. 18 *Decima quarta die menſis ad veſperam comedetis azyma vſq; ad diem vigeſimam primam eiuſdem menſis ad veſperam.* Exponitur de vltimis vtriuſque diei veſperis. 454. 1. & 2

12. 22 *Nullus veſtrum egredietur oſtium domus ſuæ vſq; mane*, id eſt, prope mane, tranſacta media nocte, 457. 1

12. 29 *Factum eſt autem in noctis medio*, exponitur dictio, *noctis*, iuxta n. 3 455. 2

12. 31 *Vocatisq; Pharao, Moyſe, & Aaron nocte*, exponitur, *nocte*, iuxta. n. 3. & ibid.

12. 42 *Nox iſta eſt obſeruabilis Domino*, iuxta. n. 3. exponitur, vt ibid.

12. 42 *Quando eduxit eos de terra Aegypti*, id eſt, nocte, in qua eduxit eos, vt n. 2. & ibid.

11. 43 *Omnis alienigena nõ comedet ex eo, omnis autem ſeruus emptitius circumcidetur, & ſic comedet*, i. ſi comedere voluerit, circumcidatur, & ſic comedat, ſimiliter & mercenarij. 342. 1

12. 48 *Si quis peregrinorum ad veſtram voluerit tranſire coloniam, circumcidetur prius omne maſculinum eius:* eo modo & ſenſu, quo omne maſculinum Abrahæ, iuxta dicta ſupra, Gen. n. 3. & ibid.

21. 15 *Qui occiderit patrem, & matrem, morte moriatur*, i. patrem, vel matrem. 851. 1

24. 8 *Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcũ*, vel iuxta Paulum *teſtamenti, quod miſit ad vos Deus, ad Hebr. 9.* Exponitur continere figuram ſanguinis Chriſti, quem initio noui Teſtamẽti in ora diſcipulorum, idem Chriſtus effudit. 464. 2

28. 2 *Facies veſtem ſanctam Aaron fratri tuo gloriam & decorem.* Pertinet enim ad honorem Sacerdotis ſpeciali veſte vti in ſacrificio. 1023. 2. 1024. 1

Leuitici.

1. 3 & 4 *Ponetq; manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit*, figuram manus extenſionis, quæ à Sacerdote fit ſupra oblata, continere exponitur. 116. 1

12. 8 *Sumetq; duos turtures, dabitq; Sacerdoti, qui faciet, id eſt, ſacrificabit, vnum pro peccato* 898. 2

23. 27 *Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit, affligetisq; animas veſtras in eo*, ſcilicet, decimo die, qui à poſteriori veſpera diei noni, vſque ad veſperã, decimi durabat. *Affligetisq; animas veſtras die nono*, id eſt, ab vltima veſpera diei noni. 454. 1

23. 32 *A veſpera vſq; ad veſperã celebrabitis ſabbatha veſtra*, id eſt, ab vltima vnius diei, vſque ad vltimam alterius. ibid.

23. 25 *Offeretis holocauſtum Domino*, ad omnem plebem loquitur. 934. 1

Numerorum 20.

28. 17 *Septem diebus veſcentur azymis*, quarum, ſcilicet, ſeptem

ſeptem dierum, *Prima venerabilis & ſancta erit.* 453.1

33. 8 *Profecti de Rameſſe in menſe ſeptimo, in quinta decima die, altera die à phaſe,* id eſt, mane proximè in ſequente Phaſe, quod erat initium decimæ quintæ lunæ 455.2. Vel aliter *profecti de Rameſſe,* prouincia, non ciuitate, quod ſi à ciuitate, in ea vſq; ad meridiem congregati, & ſtatim ante ſolis occaſum ordinatè profecti. 456.2. per totam.

28. 3 *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre debetis.* Ad omnem populum loquitur. 934.1

Deuteronomij.

8. 8 *Terram frumenti,* id eſt, tritici. 490.2

16. 1 *Obſerua menſem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phaſe,* i. immoles agnum, *Domino Deo tuo: quoniam in iſto menſe eduxit te Dominus de Aegypto nocte,* ea nempe, qua agnus decima quarta luna ad vltimam veſperam immolatus, eſus fuit, quæ principium fuit decimæ quintæ lunæ, in qua egreſſi ſunt de Ægypto. 455.2. & 456.1

16. 2 *Immolabiſq; Phaſe Domino Deo tuo,* i.e. ſacrificia, quæ per ſeptem dies azymorum ex variis rebus fiebant. 456.1

16. 4 *Et non remanebit te carnibus eius, quod immolatum eſt veſpere, & in die primo azymorum.* Exponitur eodem modo. ibid.

16. 5 *Non poteris immolare Phaſe, in qualibet vrbium tuarum,* i. agnum. ibid.

16. 7 *Et coques, & comedes,* vtrumq; verbum generale, rem ſiue coctam, ſiue aſſatam ſignificans. 456.1

16. 6 *Immolabis Phaſe, ad Solis occaſum,* i. nocte, *quando,* i. in qua, licet non eadem hora, *egreſſus es de Aegypto.* 456.2

Paralipomenon.

16. 36 1. Par. 16. *Omnis populus Amen,* i. fiat. 1095.1

Ioſue.

7. 6 *Cecidit in terram coram arca Domini vſq; ad veſperam,* i. vſq; ad finem diei. 454.2

Tobias.

12. 7 *Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt,* i. ſecretum. 2.1

12. 12 *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Spiritualiter & metaphoricè intelligendum. 1108.1

Macchabæorum.

2. 46 *Sancta & ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur,* i. à peccatorum pœnis. 950.1

Ex Pſalmis.

22. 5 *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me.* Exponitur de Euchariſtia cũ Bernardo. 771.2

22. 5 *Calix tuus inebrians quam præclarus eſt,* i. potus vini in tuo calice contentus, & Euchariſtiæ applicatur cum Hieron. 464.1. & 475.1

67. 11 *Paraſti in dulcedine tua pauperi Deus.* Exponitur de Euchariſtia. 771.1

71. 16 *Erit frumentum in terra.* Hebraicè, *pugillum,* ſeu, *placenta frumenti,* per quam, ſacrificium Euchariſtiæ, ſub ſpecie panis figuratur. 490.1. & 898.2

49. 23 *Sacrificium laudis honorificabit me.* De Euchariſtia. 926.2

80 17 *Cibauit eos ex adipe frumenti,* i. tritici. 518.2

109. 4 *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* De Chriſto, quatenus ſacrificium obtulit Euchariſtiæ, exponitur. 896.2

110. 4 *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe.* In ſenſu literali de manna, in myſtico de Euchariſtia explicatur. 511.2. Et eleganter tractatur idem argumentum. 437.2. 438.1

115. 12 *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* De Euchariſtiæ calice, cuius ſumptio vera gratiarum actio. 464.1. 531.1

128. 7 *De quo non implebit manum ſuam, qui metet, & ſinum ſuum,* id eſt, nec ſinum. 851.1

140. 5 *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* De oleo adulationis voluptatis. 158.2

147. 14 *Qui poſuit fines tuos pacem & adipe frumenti ſatiat te,* id eſt, tritici. 490.2

14. 2 *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Similibus enim exterioribus actionibus ſæpe Deum colimus.

Prouerbiorum.

9. 1 *Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, miſcuit vinum, & poſuit menſam. Venite, & comedite panem meum bibite vinum, quod miſcui vobis.* Explicantur de Euchariſtiæ menſa, & illa miſtio de miſtione aquæ & vini in calice, ex multorum Patrum ſententia. 387.1

9. 2 *Immolauit victimas ſuas, poſuit menſam ſuam.* Immolatio enim conuiuium ex immolatis præcedit. 912.2

20. 19 *Et qui reuelat myſteria,* i. ſecreta. 2.1

Sapientia.

2. 22 *Neſcierunt ſacramenta Dei,* i. ſacra ſecreta. ibid.

Eccleſiaſtici.

34. 30 *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius?* Explicatur dictio, *à mortuo,* i. ab immunditia contracta ex tactu mortui. 158.2

Iſaias.

1. 16 *Lauamini, mundi eſtote.* Continet exhortationẽ ad Baptiſmum, ex D. Hieronymo, & Cyrillo. 204.2

12. 3 *Haurietis aquas in gladio de fontibus Saluatoris.* Explicatur cum D. Hieronymo, de ſacramentis nouæ legis. 1.1

19. 21 *Cognoſcent Aegyptij,* i. e. Gentes, *Dominum, & colent eum hoſtiis,* id eſt, ſacrificijs. 898.2. ex Hieronymo.

19. 19 *In die illa erit altare Domini in medio terræ Aegypti,* id eſt, in Eccleſia gentium. 892.1

62. 8 *Si dedero triticum tuum vltra, cibum inimicis tuis.* Exponitur de Euchariſtia cum Hieronymo. 491.1

63. 2 *Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari?* De rubore ſanguinis Chriſti, qui per vinum ſignificatur, exponitur cum Cypriano. 499.1

Hieremias.

11. 19 *Mittamus lignum in panem eius,* Id eſt, crucem in corpus Chriſti. 464.2

31. 12 *Confluent ad bona Domini ſuper frumento, vino & oleo.* Exponitur cum Hieronymo de tritico, ex quo panis Euchariſtiæ conficitur. 490.2

Ezechiel.

16 9 *Effundam ſuper vos aquã mundam. Et laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te.* Explicantur de mundatione per aquam Baptiſmi ſalutaris, cum Hieron. 205.1

Daniel.

6. 30 *Mihi ſacramentum hoc reuelatum eſt. Explicare hoc ſacramentum,* id eſt, rem hanc tam magnam, & occultam. 2.1

Micheas.

7.19 *Proijciam in profundum maris omnia peccata veſtra.* Exponitur de Baptiſmo. 278.2

9.17 *Quid bonum eius niſi frumentum electorum, & vinũ germinans virgines?* De lege Euangelica & vtraque Euchariſtiæ ſpecie cũ Hieronym. & aliis Patrib. 511 2. Et dictio. *frumentum*, exponitur iterum 490.1. & 2

13. 1 *Erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatorum.* Promiſſionem Baptiſmi exponitur continere, ex Hieron. 205.1

Malachias.

7. 11 *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum. Et munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim vſq; ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Reprobationem Iudæorum, ſacrificiorum ac cæremonniarum legalium ceſſationẽ, gentium vocationem, mundiſſimam Euchariſtiæ ſacrificij oblationem in Eccleſia futuram prædixiſſe, exponitur 891 1. per totam.

Matthæus.

3. 11 *Ipſe vos baptizabit ab Spiritu S. & igne*, i. emundabit, & per Spiritum S. in hac vita, & ſi opus fuerit, in futura per ignem, ex Hieron. 05.2

5. 23 *Si offers munus tuum ad altare*, &c. non continet præceptum ſacrificandi, ſed ſupponit factum: 853.2. Imo ad Euchariſtiæ ſacrificium alludit. 1001. 1.

18. 3 *Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum* Id eſt, ſecreta. ibid. 2

Niſi conuerſi fueritis. Et efficiamini ſicut paruuli. Neceſſitatem præcepti inducunt. 444.1

19.24 *Facilius eſt, camelum per foramen acus introire, quàm diuitem intrare in Regnum cœlorum, apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia.* Oſtẽditur poſſibile ex vi penetrationis partium. 552. 2. 553. 1

26. 11 *Me autem non ſemper habebitis* Secundum corporalem præſentiam, modo viſibili. Quo modo *pauperes habebitis vobiſcum.* 512.1

26.23 *Qui intingit mecum manum in paropſide, & cætera.* commune ſignum, multi enim intelligebant 460.2

26.23 *Tu dixiſti.* Id eſt, ſatis eſt, tu videris. 459.2

26.26 *Cœnantibus autem eis, &c.* Id eſt, recumbentibus omnibuſq; paratis ad cœnandum cœna vſuali, quæ legem, pedumq; lotionem ſubſecuta eſt. ibid.

26.26 *Accepit, benedixit fregit, deditq;, &c.* Eundem ordinem in ſe, quẽ in enarratione, retinuerunt, licet inter duo vltima conſecratio interceſſerit. 582.2

26.27 *Accipite, & bibite ex eo omnes.* Solis Apoſtolis, & non præcipiendo, ſed inuitando dicta. 851.2

26.26 *Hic eſt ſanguis meus.* De toto Chriſti ſanguine exponitur. 628.1. & 2

26.28 *Qui pro multis effundetur*, vel, vt in Græco, *effunditur*, de effuſione cruenta paſſionis exponitur 807 1. & 708 1

26.30 *Et hymno dicto*, id eſt, decantato, ex Concil. Tolet. III. 1039.1

28.10 *Ieſum qui crucifixus eſt, quæritis? non eſt hic, ſurrexit enim.* Simplex facti enarratio, non illatiua argumentatio eſt, vel aliter. *Surrexit*, id eſt, corpus quod hic iacebat mortuum, hinc viuum egreſſum fuit, & ideo non eſt hic. 565.1

28.19 *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia, &c.* Cõtra hæreticos exigentes verbum concionatorium, ponderantur dictiones, *in nomine*, &, *docentes eos.* 24.1

28.19 *Baptizantes eos in nomine, &c.* Non noua Baptiſmi inſtitutio, ſed ſolemnis huius præcepti promulgatio: nec ſola cõceſſio facultatis, ſed iuris ad baptizandum ex officio. 200 2. & 204. 2. oſtenditur, *baptizantes*, in omni rigore intelligendum. Et 213. 2. Dictio, *in nomine*, de exteriori inuocatione exponitur. 214. 1

vlt. 20 *Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſæculi.* Licet probabiliter de Chriſti præſentia in Euchariſtia, nihilominus de præſentia per ſingularem eius prouidentiam erga Eccleſiam, exponitur. 511.2

Marcus.

14. 1 *Erat autem Paſcha, & azyma poſt biduum*, id eſt, vltima veſpera decimæquartæ lunæ, ab agno in eo occiſo Paſcha dicta, dies vero azymus, quia initium decimæ quintæ lunæ, in qua propriè azymi incipiebant. Vnde Paſcha, & azyma poſt biduum ſimul futura dicuntur. 451.1. per totam.

14.12 *Primo die azymorum, quando Paſcha immolabant.* Prout numero præcedenti. ibid.

Lucas.

Natus eſt vobis Saluator. Id eſt, in commodum veſtrum. 1107.2.

2. 22 *Vt ſiſterent eum Domino, & facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo.* Id eſt, vt offerrent, & ſacrificarent. 898. 2

14.23 *Compelle intrare*, non neceſſitando, aut cogendo, ſed magna gratiæ virtute inducendo. 1103.2

21.28 *Appropinquat redemptio veſtra.* Id eſt, gloriæ conſecutio, in qua veſtra redemptio conſummatur. 1042.1

3. 3 *Niſi pœnitentiam egeritis.* Neceſſitas medij indicatur. 444.1

22. 1 *Appropinquabat autem dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha.* Id eſt, decima quinta luna, quæ Paſcha dicebatur, quia in eius prima veſpera, quæ eſt vltima decimæquartæ diei, *Paſcha*, id eſt, agnus occidebatur. 451.1

12.15 *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha*, id eſt, hunc agnũ vel hoc tempore & die, vel hanc ſacramentalem cænam *manducare*, ſeu celebrare, *vobiſcum.* 462.1

22.18 *Non bibam amodò de generatione vitis.* De calice ſanguinis exponitur.

22.19 *Hoc facite in meam commemorationem.* Id eſt, hoc ſacrificate, & eo modo, quo ego, verumque præceptum ſumptionis important. 521.2. & 704. 1.

Hoc eſt corpus meum. Vide Euchariſtiæ forma.

12.21 *Veruntamen manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, i. quamuis hoc non ignoro, adhuc vobis meum corpus trado. 461.2

23.46 *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Deprecationem continent, non oblationem. 915.2

23.48 *Reuertebantur percutientes pectora*, interioris contritionis ſignum. 1115.2

24.49 *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Non tantum de gratis datis, ſed & de ſanctificante gratia exponitur. 378.2

24.35 *Cognouerunt eum in fractione panis.* Exponitur de azymo.494.2.

Ioannes.

2.9 *Cum vidiſſet Architriclin. aquam vinum factam*, id eſt, vinum, in quod fuerat aqua cōuerſa.581.2.

2.16 *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis*, cum quo rigore obliget, exponitur.1010 1

3.5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* De regeneratione, quæ fit per Baptiſmum.204.1. de aqua propriè, &non metaphoricè oſtenditur intelligendum.

3.6 *Quod natum eſt ex carne, caro eſt, quod natum eſt ex ſpiritu*, per baptiſmum, ſc. *ſpiritus eſt*, quia vitam ſpiritualem conſequitur.480.2.

3.7 *Oportet vos naſci denuo*, id eſt, neceſſe eſt, 262.1

3.14 *Oportet exaltari filium hominis*, id eſt, neceſſe eſt. 199.1.

4.20 *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet, ſed veniet hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis Patrem, ſed veniet hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate.* Adoratio pro ſacrificij oblatione ſumitur, quæ in noua lege vbique futura prædicitur, per Euchariſtiæ ſacrificium non ſola corporali actione, nec in vmbra, *ſed in ſpiritu & veritate.* 891.2. Et 948.1. oſtenditur, quomodo ex hoc non inferatur, eſſe in Eccleſia futura templa.

6.27 *Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.* De quolibet animæ bono, cum Chryſoſtomo, vel de Chriſto per fidem manducato, cum Auguſt. exponitur. 512 1.

6.94 *Niſi Pater meus traxerit eum*, non neceſſitando aut cogendo, ſed magna gratiæ virtute mouendo.1042.2.

6.53 *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Late tractatur, exponiturque de reali manducatione, 512.2. vſque ad 516. Er oſtenditur eandem eſſe ſententiam Auguſtini. Et 771. cum Cyrillo & Cypriano, de vitæ ſpiritualis conſeruatione, ad quam moraliter neceſſaria eſt Euchariſtiæ manducatio. Et 444. De neceſſitate nō medij, ſed præcepti, ſolos adultos obligantis, & dictio, *non habebitis*, id eſt, non retinebitis, nec conſeruabitis. 493.1. Et 830.2. oſtenditur illam conditionalē importare neceſſariam connexionē & infallibilem effectū in conſequente ſignificatū, ſuppoſita veritate antecedentis, & 850.2. late tractatur, & copulatiuæ, *Et*, vis diſiunctiuæ tribuitur.

6.63 *Caro autem non prodeſt quidquam.* 514.2. In propria, ſcilicet ſpecie, non autem ſacramentaliter manducata.

6.57 *Sicut miſit me viuens Pater & ego viuo propter Patrem, ſic qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Nullam neceſſitatem, ſed efficacitatem indicant huius cibi.444.1

12.20 *Erant autem quidam Gentiles ex his, qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto*, id eſt, ſacrificium offerrent.891.2.

6.54 & 56. *Qui manducat meam carnem, & bibit meū ſanguinem, habet vitam æternam.* Non copulatim tantum, ſed copulatiue intelligenda, ita vt de ſingulis membris veritatem habeant. 764.1.

6 32 *Non Moyſes dedit vobis panem de cælo*, id eſt, Euchariſtiam.518.1.

6.35 *Qui credit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet vnquam, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Exponuntur iuxta num. præced.768.2.

7.39 *Nondum erat ſpiritus datus, quia nondum erat Ieſus glorificatus.* De viſibili miſſione Spiritus ſancti exponitur.201 1.

6.42 *Ego ſum panis viuus.* Datur enim caro mea viua, & non mortua, *Qui de cælo deſcendit*, Ratione ſcilicet diuini ſuppoſiti.624.1.

13,1 *Ante diem feſtum Paſchæ*, qui erat decimaquinta, luna, prima azymorum dies, feſtiuaq;. 453.1.

13.2 *Et cœna facta.* Legali, ſc. quæ in eſu agni conſiſtebat.458.1.

13.4 *Surgit à cœna.* Legali, ſcil. non vſuali, quam nōdum cœperat.458.1.

13.12 *Cum recubuiſſet iterum*, id eſt, cum poſt lotionem pedum, iterum ſediſſet ad vſum cœnæ vſualis.ibid.2.

13 10 *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet.* Explicatur ex Auguſt. de lotione, quæ per baptiſmi ſacramentum præceſſerat in Apoſtolis.200 1.

13.26 *Cui intinctum panem porrexero.* De pane nōn conſecrato explicatur.459 2.

14.16 *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum* Late tractatur, & oſtenditur continere ſpecialem promiſſionē dandi Spiritum ſanctum Eccleſiæ: quæ promiſſio viſibiliter in Apoſtolis, inuiſibiliter in ſacramento Confirmationis quotidie impletur.377.2.

15.22 *Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem.* Id eſt, & niſi eis, &c 851,2.

17.22 *Vt omnes vnum ſint ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint, claritatem quam mihi dediſti dedi eis, vt ſint vnum, ſicut nos vnum ſumus, ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum.* De reali vnione fidelium cum Chriſto in Euchariſtia, & per ipſum cum Deo exponitur. 531.1.

18.28 *Non introierunt prætorium, vt non contaminarentur, ſed manducarent Paſcha*, Ibi, *Paſcha*, non ſignificat agnum, quem nocte proxime præcedente manducauerunt, ſed ſacrificia, quæ ſingulis diebus azymorum immolabantur.453.2.

Ex actibus Apoſtolorum.

2.38 *Et baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti.* Id eſt in fide, virtute, vel poteſtate Chriſti. 218.1. vſque ad 219. per totum.

8.12 *Et in nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri ac mulieres.*

10.48 *Et iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti.*

19.5 *His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu.* vt num 1. ibid.

2.18 *Muſti pleni ſunt iſti.* Id eſt, vino.500.1.

2.39 *Filij Iſrael audite verba hæc, vobis enim eſt repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus, qui longe ſunt.* ſiue Iudæis lōge diſperſis, ſiue ex gentibus ipſis. Propter quod addit, *Quoſcunque vocauerit Deus.* 360.1.

2.38 *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti* Exponitur, vt remiſſio peccatorum diuerſus effectus ſit, à receptione Spiritus ſancti, & illa per Baptiſmum, hæc per ſacramentum Confirmationis detur.377.2.278.1. dictio. *Peccatorum*, exponitur de actualibus.

3.6 *Argentum & aurum non eſt mihi*, id eſt, vel aurum 851.2.

6.6 *Orantes, imponenteſq; eis manus.* Id eſt, Ordinantes eos. 403.1.

8.18 *Cum vidiſſet autem Simon, quod per impoſitionem manus Apoſtolorum, &c. Per,* veram cauſalitatem ſignificat. 378.

8.27. *Venerant, vt adorarent in Hieruſalem.* Id eſt, vt ſacrificium offerrent, 854.

9.17 *Abiit Ananias & introiuit domum & imponens ei manus &c.* De manuum impoſitione curatiua exponitur 853.

12.2 *Miniſtranti bus autem illis Domino,* Id eſt, ſacrificantibus. 853.

13.3 *Orantes, imponentéſque eis manus, dimiſerunt eos.* De manuum impoſitione deprecatiua explicatur. 403.2.

19.32 *Erat autem Eccleſia confuſa,* id eſt, fidelium congregatio. 989.2.

Ex Epiſtola ad Romanos.

1.2 *Ex operibus legis neminem iuſtificari.* Et cap. 2. *Factores legis iuſtificabuntur, & qui fecerit ea, viuet in illis,* Priora verba de operibus legis, vt à libero arbitrio præciſe ſunt; poſteriora de eiſdem, vt ex fide & charitate procedunt, intelliguntur. 109.2

4.11 *Signaculum iuſtitiæ fidei.* Late explicatur contra quoſdam hæreticos noſtri temporis. 7.1.

5.15 *Non ſicut delictum, ita & donum.* Adæ enim lapſus vnum tantum delictum potuit in poſteros transfundere. Chriſti meritum gratiam, qua multa tollerentur delicta. 274.1.

Ex prima ad Corinthios.

1.13 *Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Adducitur ad probandum effectum ſacramenti non creſcere ex merito miniſtri. 72.1.

4.1 *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Id eſt, ſacramentorum, ex Ambroſio. 5.2.

5.7 *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Non in cruce tantum, ſed in vltima cœna. 906 1.

7.14 *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem, alioqui filij veſtri immundi eſſent.* Id eſt, illegitimi, *nunc autem ſancti ſunt,* ſcilicet, legitimi, ex vtroque matrimonio nati 286.1.

10.3 *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt,* ſcil. Manna, Euchariſtiæ figuram. 463.2.

10.3 *Et eundem potum ſpiritualem biberunt, ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo.* Illa Apoſtoli collatio inter ipſos Hebræos eſt, non nobiſcum, qui verum Chriſti corpus manducamus. 518.1.

10.4 *Bibebant autem omnes de ſpirituali,* per figuram, ſcilicet, & fidem 512.2.

10.11 *Omnia in figura contingebant illis.* Quatenus omnia eorum ſacrificia Chriſti mortem, & ſacrificium myſtice ſignificabant. 518.2.

10.16 *Calix, cui benedicimus,* id eſt, quem conſecramus, 24.1. vel cum Cyrillo; calix benedictionis dicitur ab Apoſtolo, quia Chriſtus eulogizás, eſt benedicens, inſtituiſſe dicitur. 447.2.

10.16 *Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Chriſti eſt? Vnus panis, vnum corpus multi ſumus omnes, qui de vno pane participamus.* Exponitur de Chriſto ſub ſpeciebus panis, quatenus eius communione vnum corpus Chriſti efficimur. 446.2.

10.18 *Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* id eſt, hoſtiæ immolatæ, participatio enim victimæ ſupponit ſacrificium conſummatum. 912.2.

10.21 *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum,* id eſt, altaris, ſeu aræ in qua vtriſque ſacrificatur, cõmunicare. 916.1. Non poteſtis rẽ in Euchariſtia oblatam comedere, ſi oblata in Gentilium ſacrificiis comedatis.

11.26 *Conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt dominicam cœnam manducare.* Exponitur de Euchariſtia, cum D. Thoma, Anſelmo, & aliis. 446.1. & dictio, *in vnum,* exponitur de loco publico diuino cultui ſpecialiter deſignato. 989.2.

11.20 *Eccleſiam Dei contemnitis,* id eſt templum. ibid.

11.24 *Similiter,* id eſt, eodem modo, quo panem poſt cœnam legalem conſecrauerat, ita, *& calicem poſtquam cœnauit,* eadem ſcilicet legali cœna. 461.2.

11.26. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc.* Hoc eſt, hunc ſpiritualem cibum, qui ſub forma panis datur. 67.2.

11.28 *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigné, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Quod in Euchariſtia realiter contineri & manducari, ex hoc loco cum Cypriano, & aliis Patribus oſtenditur, 516.2.

11.34 *Si quis eſurit domi manducet.* De ordine ſeruando in conuiuiis communibus Paulus loquitur, non de Euchariſtia. 821.2.

11.34 *Cætera autem, cum venero diſponam,* vtique ſimilia & ad eundem originem pertinentia. 1115.1.

11.33 *Cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate.* ibid. 1.

13 2 *Si nouerim myſteria omnia.* Id eſt, ſacramenta, ex Auguſtino. 2. 1.

15.51 *Ecce myſterium vobis dico,* vt numero præcedenti. ibid.

13.3 *Si tradidero corpus meum, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* id eſt, ſi nullo modo habuero, neque vt principium, neque vt terminum, vel effectum talis actus. 327.2. per totam.

14.5 *Qui prophetat, hominibus loquitur.* Id eſt, qui concionatur. 1037.2.

14.6 *Quid vobis prodero, niſi vobis loquar, aut in reuelatione, aut in ſcientia, vel in doctrina, vel in prophetia.* Hæc quatuor diuerſas omnino rationes importãt. ibid. 1.

14.11 *Si neſciero virtutem vocis, ero cui loquor barbarus,* id eſt, nec intelligar, nec intelligam, ibid. 2.

14.13 *Si orem lingua.* Hoc eſt, ſi ex dono linguæ diuinas laudes concinam ignoto idiomate, vel ſaltem recondita myſteria verborum non intelligendo, *ſpiritus meus orat,* moueor enim interiori affectu ad orandum, *mens autem mea ſine fructu eſt,* proprio vel alieno. ibid. 1.

14.16 *Qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen.* Id eſt, fiat. Non de Eccleſiaſticis officiis, ſed de ſermone linguarum exponitur; qui ſi à reſponſuro non intelligatur, quomodo poterit ſuo tempore reſpondere? ibid. 2. & 1095.1.

14.26 *Cum conuenitis, vnuſquiſque veſtrum Pſalmum habet, doctrinam habet, &c.* Euangeliorum & Epiſtolarum vſus ex hoc loco colligitur cum Iuſtino. 1093 1.

14.34 *Mulieres in Eccleſiis taceant,* id eſt, in templo. 1115.1

14.39. *Æmulamini prophetare,* id eſt, concionari, *& loqui linguis,* id eſt, ex dono linguarum diuinas laudes cantare, *nolite prohibere.* 1039 1.

Ex ſe-

Ex ſecunda ad Corinthios

1. 22. *Qui vnxit nos Deus,& qui ſignauit nos,& dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Exponitur cum D.Thoma,de charactere, quo Deo ſignamur, qui effectus & ab vnctione, quæ per gratiam fit, & à pignore ſpiritus, teſtimonio, ſc.bonæ conſcientiæ diſtinctus eſt. 1 0.2. Et contrahitur explicatio cum Ambroſio ad characterem Confirmationis.115.2.

Ex Epiſtola ad Galatas.

4. 9 *Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa?* Late tractatur,& de ſacramentis antiquæ legis,etiam ante aduentum Chriſti, probabilius autem poſt eius mortem, exponitur. 107.1. 2.

4. 19 *Filioli mei,quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* De formatione per iuſtificationem exponitur.198 1.

5. 9 *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.* Id eſt fermentat,vt in Græco.495.1.

Ex Epiſtola ad Epheſios.

1. 9 *Vt notum faceret ſacramentum voluntatis ſuæ.* Id eſt, ſecretum.2.1.

3. 3 *Secundum reuelationem notum eſt mihi ſacramentum,* & infra,*In myſterio Chriſti.* Vtraq; vox, myſteriũ, & ſacramentum, de re diuina hominibus occulta,eorumq; cognitionem ſuperante, exponitur.ib.

4. 5 *Vnus Deus.vna fides, vnum Baptiſma.* Non tantum vnitute ſpecifica,ſed etiam numerica.223.1.224. 2.& 225.1.

4. 30 *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei,in quo ſignati eſtis in die redemptionis*, vel vt c 1. *In quo credentes ſignati eſtis. Spiritu promiſsionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.* Non tantum de ſignatione per gratiam cum D. Thoma, ſed per baptiſmalem characterem, per quem grex Chriſti efficimur, exponitur.Ex Chryſoſtomo & Theodoreto. 113.2.

5. 32 *Sacramentum hoc magnum eſt.* id eſt, res maxime ſupernaturalis & occulta, vtpote quæ Chriſti cum Eccleſia coniunctionem ſignificet.2. & 5. 2.

5. 26 *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* De verbo conſecratorio,cum Chryſoſt.Ambroſio,& aliis 19.2.Et dictio,*lauacrum*, de Baptiſmo ex Auguſtino.206.1.& 277 2.

5. 30 *Membra ſumus corporis eius,de carne eius, & de oſſibus eius*,exponitur cum Chryſoſtomo,& Irenæo,de Euchariſtia, per quam Chriſti corpori coniungimur.516.2.

Ex Epiſtola ad Philippenſes.

3. 7 *Hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta: omnia detrimentum feci,& arbitratus ſum, vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam.* De cæremoniis veteris legis poſt Chriſti mortem exponitur.109 1.

4. 6 *In omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione*,idem hæc tria ſignificant, ſed exaggerationis gratia geminata.1029 2.

6. 18 *Orationem,& obſecrationem*,vt num.præced.

Ex prima ad Timotheum.

2. 1 *Obſecrationes,orationes,poſtulationes, & gratiarum actiones,pro omnib.hominibus*, late tractatur, & de publicis orationibus, quæ nomine totius Eccleſiæ in Miſſa fiunt,exponitur.1029.

3.16 *Magnum eſt pietatis ſacramentum*,id eſt,myſterium. 2.1.

4. 14 *Noli negligere gratiam,quæ tibi data eſt, per impoſitionem manus Presbyteri* Id eſt, per quam Presbyter Ordinatus es.403 1.412.1.

5. 21 *Nemini cito manus impoſueris*,id eſt, eum Ordinaueris.403.1.

Ex ſecunda ad Timotheum.

1. 6 *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam,quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Per quam, ſc.te Ordinaui.ib.

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

4. 16 *Cum lecta fuerit apud vos Epiſtola*, non neceſſario intelligitur de lectione, quę fit in Miſſa. 1095. 1.

Ex prima ad Theſſalonicenſes

5. 8 *Et galeam ſpem ſalutis.*Eſt enim ſpes,ſub qua etiam fideles comprehenditur,ſalutis galea. 1024.1.

5. 27 *Vt legatur Epiſtola hæc*,non neceſſario intelligitur de lectione,ſit de Miſſa.1095.1.

Ex Epiſtola ad Titum.

3. 5 *Lauacrum regenerationis.* Exponitur de Baptiſmo. 5.1.

Ex Epiſtola ad Hebræos

1. 3 *Et figura ſubſtantiæ Patris.* Non quia veritate ſubſtantiæ careat, ſed quia per ſuam ſubſtantiã Patrem repræſentat.523.2.

2. 4 *Melioribus repromiſsionibus ſancitum eſt.* De ſpecialibus repromiſſionibus exponitur, quæ in noua lege meliores ſunt,quam in veteri.109.2.

5. 4 *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem*, Sacerdotii, ſcil. *ſed qui vocatur à Deo,tanquam Aaron*,id eſt, qui legitima publicaq; authoritate ad hoc munus cõſecratus eſt.882.1

6. 1 *Non rurſum iacientes fundamenta ab operib. mortuis, & fide in Deum baptiſmatum doctrinæ, impoſitioniſque manuum.* Cum Ambroſio & Auguſtino exponitur de manus impoſitione,per quam Apoſtolis Spiritus ſanctus dabatur, ſicut modo ab Epiſcopis in ſacramento Confirmationis. 378. 2.& 462.1 ex illis verbis, *Non rurſus iacientes fundamenta*, colligitur, Baptiſmum & Confirmationem non poſſe iterari.

6. 4 *Impoſsibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati*, ſcil. per Baptiſmum.*Et participes facti ſunt Spiritus ſancti,per* ſacramentum,ſc.Confirmationis: Iterum *renouari ad pœnitentiam*,ſcilicet,iterum illa duo ſacramenta recipiendo,& ſic, *rurſus crucifigentes in ſemetipſis filium Dei.*Cum Ambroſio,Auguſt.& aliis.224.2.279.2.

5. 1 *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur.* Id eſt, vice & nomine hominum,*vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Non tantum ſuis,ſed etiam populi.935.2.& 937.1.

7. 18 *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem.* De lege veteri exponitur,etiam ante paſſionem Chriſti.108.1.

9. 1 *Habuit quidem iuſtificationes culturæ.* Id eſt, ad cultum externum pertinentes. *Et ſanctum ſæculare*, ſeu,*mundanum*,vt in Græco. Exponitur de templo,quod ideo mundanum dicitur, quia in eo ex vi legis,ſola iuſtitia exterior,& in oculis mũdi dabatur.ibid.

9. 12 *Chriſtus autem introiuit ſemel in ſancta,æterna redemptione inuenta.* Exponitur de ſacrificio cruento mortis Chriſti, qua *vna oblatione*, quoad ſuffi-

cientiam, *conſummauit ſanctificatos*, eorumque redemptio *inuenta*, id eſt, peracta eſt. 891. 1. 894. 2

10. 18 *Vbi horum remiſsio eſt, iam non eſt oblatio pro peccato.* Exponitur, vel de legali oblatione, quæ dicitur iam non neceſſaria, vel de oblatione, qua pretium denuo acquiratur: quæ facta iam peccatorum remiſſione per Chriſti paſſionem, non eſt cur requiratur, ſecus oblatio applicans tale pretium. ibid.

10. 26 *Voluntariè enim peccantibus nobis, iam non relinquitur hoſtia pro peccato.* Ad Hebræos loquitur, quibus nec Chriſtus, in quem non credunt, nec alius Meſſias, venturus, qui nullus eſt, nec legale ſacrificium prodeſſe poteſt. 895. 1.

12. 28 *Habemus gratiam, per quam ſeruiamus, placentes Deo,* id eſt, Euchariſtiæ ſacramentum cum Turrian. 447. 2.

13. 10 *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt.* De ara, vbi Chriſtus offertur in Euchariſtia, explicatur. 898. 2.

Ex Epiſtola 1. Petri.

3. 3 *Regenerauit nos in ſpem viuam.* De regeneratione per quamlibet hominis iuſtificationem, exponitur. 197. 2.

3. 20 *Quod & vos nunc ſimilis forma ſaluos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum,* latè tractatur. 61. 1.

Ex Epiſtola 1. Ioannis.

3. 6 *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit quoniam ſemen ipſius in eo manet.* Dictio, *ſemen*, de gratia exponitur, quæ valde efficax eſt ad ſuperandas tentationes. 99. 1.

3. 15 *Omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.* id eſt, perdet illam. 439.

4. 4 *Et viciſtis eum, quoniam maior eſt, qui in vobis eſt*, per gratiam, ſc. *quam qui in mundo.* 99. 1.

4. 3 *Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum*, aut humanitatem à Diuinitate, aut corpus à ſanguine ſeparans, *ex Deo non eſt.* 624. 2.

Ex Apocalypſi.

1. 20 *Sacramentum ſeptem ſtellarum.* Id eſt, res ſupernaturalis, & occulta. 2. 1.

8. 23 *Angelus venit, & ſtetit ante altare.* Omnia methaphoricè & ſpiritualiter intelligenda. 1109. 1.

13. 8 *Agnus occiſus ab origine mundi.* De myſtica Chriſti occiſione in agno Paſchali, exponitur. 920. 2.

19. 9 *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt.* Id eſt, ad conuiuium. 446. 1.

21. 22 *Et templum non vidi in ea.* De Eccleſia triumphante exponitur. 993. 2.

INDEX

INDEX RERVM, QVAE IN HOC VOLVMINE CONTInentur.

Prior numerus paginam indicat, poſterior columnam, littera vero ſub eis res indicatas contineri.

Abel.

1 *Probabile eſt obtuliſſe agnum Deo ex fide mortis Chriſti.880.2*

Ablutio.

1 *Vide verbum Miſſæ cæremoniæ, & Baptiſmi materia.*

Abraham.

1 *Cur magis ei, quam alij ex Patribus Chriſti promiſſio facta ſit, & circumciſio tradita 340.*
Vide verbum, Circumciſionis inſtitutio.

Abſolutio.

1 *Abſolutio ab excommunicatione licet cæremonia ſacra & aliquam ſanctificationem conferens, cur non ſacramentum? 9.2*

Accidens

1 *Accidentia Euchariſtiæ. Vide* Euchariſtia, *verſiculo Species ſacramentales.*
2 *Non eſt capax vnionis hypoſtaticæ.540.1*
3 *Dum inhæret ſubiecto, non poteſt priuari omni ſuo effectu formali.552.1*
4 *Habet diſtinctam exiſtentiam ſubſtantia.586.2*
5 *Non eſſe de eius eſſentia actualem inhæſionem, ſola ratione, fit ſatis probabile.675.2*
6 *Eſſe ſine ſubiecto non eſt contra, ſed ſupra eius naturam. ibidem.*
7 *Ex vi ſuæ entitatis intrinſecè indiuiduatur, in ordine ad agens extrinſece, tantum, in fieri vero à ſubiecto cum talibus circumſtantijs. ibidem. Vide verbo, Forma accidentalis.*

Actio.

1 *Actio educens formam de potentia materiæ, eſſentialiter petit actualem vnionem cum ſubiecto.87.2.*
2 *Actioni cur per aliam actionem fieri repugnet.542.2*
3 *Non poteſt eſſe ſine termino intrinſeco qui per illam fiat. 629.1.*
4 *Vt detur noua actio circa terminum, non eſt neceſſe, aliquid in ipſo produci, ſed ſufficit vt nouam dependentiam habere incipiat in eſſe, quod præhabebat.575.2*
5 *Non poteſt dici potens influere, ſed influens.603.2*
6 *Non variatur, variato modo exiſtendi effectus, niſi talis modus intrinſecus ſit actioni.605.2*
7 *Non diſtinguitur eſſentialiter ex diuerſitate inſtrumentorum, quibus fit.607.1*

Actus.

1 *Actus vitales contrarij non poſſunt ſimul eſſe in eadem potentia, etiam in duplici loco poſita.573.1*
2 *Actus ſenſuum internorum, & appetitus ſenſitiui, nō poſſunt naturaliter fieri, niſi à potentia materiali extenſa. 657.1. Actus quos Chriſtus habet in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia. ſimili verſ.*

Adam.

1 *Etiam ſi non peccaſſet, probabile eſt homines in illo ſtatu peccaturos.31.1*
2 *Non eſt cur negetur, ante peccatum obtuliſſe ſacrificium. 35.2.*
Obtulit ſacrificium poſt peccatum licet de eo non ſit mentio in Scriptura.888.2
3 *Adæ matrimonium non fuit ſacramentum.37.1.*
Significauit tamen deſponſationem Verbi cum natura humana ib.
4 *Prius cognouiſſe incarnationem, poſtea proportionem Matrimonij cum ipſa ib.1*
5 *Generatio hominum in Adamo, & regeneratio in Chriſto, quo differant.301.2*
6 *Adæ filij non haberent ſcientias naturales per accidens infuſas.36.1. Vide verb. Status innocentiæ.*

Adoratio.

1 *Non nititur ſenſibus, ſed fide, nec, vt licite fiat, neceſſe eſt eſſe de illa ſpeciale præceptum.780.1*
2 *Actus quo quis adorat hoſtiam, quam prudenter exiſtimat eſſe conſecratam, licet de facto non ſit, eſt actus latriæ 36.2. Vide verb. Cultus, & verb. Euchariſtiæ dignitas & cultus.*

Adultus.

1 *Vt iuſtificaretur ab originali, non indigeret pœnitentia ſed ſolo Dei Amore.291.1*

Agens.

1 *Quando vis agentis poteſt proxime attingere effectum, non requiritur impreſſio alicuius impetus. 537.1. Vide verb. Cauſa.*

Agnus Paſchalis.

1 *Oblationem, probabile eſt fuiſſe ſacramentum ſimul & ſacrificium. 5.2. & 900.2*
2 *Non ſolum cruenti ſacrifiij Chriſti, ſed incruenti Euchariſtiæ figura fuit.5.2.463.1.& 465.1*
3 *Per eius oblationem ad aliquam ſanctificationem obtinendam diſponebantur homines.6.2*
4 *Decimaquarta luna, vergente iam ſole ad occaſum immolabatur, poſt occaſum vero, oriente iam decima quinta comedebatur. 452.2.455.1 858.1.*
5 *Dies immolationis agni ſimpliciter dicebatur azymus.450.2.*
6 *Immolatio agni naturalis & typici intra eundem naturalem diem peracta eſt. 455.1.*

Amictus.

Vide verbum, Miſſæ Miniſter.

Alba.

Ibidem.

Altare.

Vide verb. Miſſa vbi celebranda.

Angelus.

1 *Modus quo indiuiſibiliter eſt in loco, accidentalis eſt in Angelo, non tamen eſt relatio prædicamentalis.536.1.& ib.2*
2 *Non mouetur ex vi motus corporis aſſumpti.542.1*
3 *Fortaſſe, cum mouet cœlum, nullum illi impetum imprimit.543.2.*

4 *Quamuis non ſit quantitatiuè in loco non poteſt locum mutare, ſine intrinſeca ſui mutatione.* 545.1
5 *Eius præſentia in loco in ordine ad ſubiectum per ſe & intrinſecè eſt indiuiſibilis, licet diuiſibilis eſſe poſſit in ordine ad ſpacium.* 548.1
6 *Quomodo hæc præſentia dici poſſit localis.* 550.2
7 *Cur non poſſit conſtitui diuiſibiliter in loco, ſicut ſubſtantia materialis indiuiſibiliter.* 553.2
8 *Pro quantitate ſuæ perfectionis maiorem vel minorem locum ſibi determinat.* 559.2
9 *Non poteſt in duobus locis diſcretis naturaliter exiſtere. ibid.*
10 *Si ſit in loco inadæquato alium acquirere poteſt ſine deſertione prioris.* 577.1
11 *Non ſolum totus toti ſpatio locali ſinguliſq; eius partibus, ſed cunctis indiuiſibilibus eſt præſens.* 645.2
12 *Si Angelum Deus conuerteret in animam magis eſſet illa transſubſtantiatio, quam formalis aut materialis conuerſio.* 664.1
13 *Dæmon in Eucharistia non videns ſubſtantiam panis, non poteſt certo inferre carentiam eius.* 661.1
14 *Angelis natura perfectioribus datum eſt perfectius auxilium, quo ſe diſponerent ad gratiam, quæ ex vi illius perfectior data eſt.* 309.1
Vide verb. Sacramenta nouæ legis, & verb. Euchariſtiæ ſubiectum & verbum. Chriſtus in Euchariſtia. verb. Chriſti cognoſcibilitas.

Annihilatio.

1 *Vt ſubſtantia annihilari dicatur, non obſtat remanere accidentia.* 612.2
2 *In annihilatione non tantum rei deſitio, ſed modus deſitionis attendendus.* 613.1
3 *Manere in potentia obedientiali actiua, non tollit annihilationem.* 2.1
4 *Nulla actio ad eſſe poſitiuum ordinata poteſt eſſe annihilatio. ibid.*
5 *Annihilatio non poteſt eſſe per actionē poſitiuam, ſed tantum per ſuſpenſionem influxus conſeruantis. ibid.*
6 *Quomodo in hoc differat à corruptione.* 614.2
7 *Quamuis deſitio vnius rei ad poſitionem alterius ordinetur, poteſt eſſe annihilatio.*
8 *Si ſeparata forma à materia, noua forma non introduceretur, & ideo materia deſineret, illa eſſet vera annihilatio talis compoſiti.* 615.2
An panis Euchariſtiæ annihiletur, vide verbum, Transſubſtantiatio.

Anima.

1 *Cur altera actione producatur anima rationalis, altera vniatur materiæ, formæ autem accidentales non item.* 90.2
2 *Animæ potentiæ ſolum ſunt capaces qualitatum, per quas ad actum ſecundum reducuntur, vel ad melius operandum diſponuntur.* 127.1
3 *Anima non poteſt informare duo corpora diſcreta, quãuis ſimul ſumpta non habeant maiorem quantitatem, quã vnum continuum.* 559.2
4 *Non poteſt mouere corpus ſuũ, niſi per membra organica, nec per imperium voluntatis transferre de vno loco in alium.* 652.1
Anima Chriſti, vide verb. Chriſtus, & verb. Chriſtus in Euchariſtia.
An poſſint animæ ſeparatæ miniſtrare ſacramenta. Vide ſacramenta nouæ legis, verb. Miniſter. Vide etiam, verbo, Forma ſubſtantialis.

Antitypa.

1 *In rigore ſermonis id ſignificat, quod loco figurarum, vmbrarumque ſuccedit, nonnunquam tamen pro typo, ſeu figura vſurpatur à Patribus.* 524.2.

Apparitio.

Chriſti apparitiones in Euchariſtia, vide Chriſtus in Euchariſtia, ſimili verſiculo.

Apoſtoli.

1 *Ante noctem fuerunt baptizati.* 201
2 *In nocte cœnæ Sacerdotes inſtituti.* 382.1
Epiſcopi creati, cum illis dictum eſt, Ioan. 20. Accipite Spiritum ſanctum. ibid.
An in nomine Chriſti baptizauerint, & an eadem forma, qua modo vſi fuerint in ſacramento Confirmationis. Vide verbo, Baptiſmus, & verbo, Confirmatio, verſ. forma.

Aqua.

1 *Aqua luſtralis licet ceremonia ſacra & aliquam ſanctificationem conferens, cur non ſit ſacramentum.* 9.2
2 *Eius conſecratio per extrinſecam benedictionem inſtituta ab Eccleſia, iuxta eius voluntatem potuit ad partes miſcendas extendi.* 796.2
3 *Aqua roſacea ſimpliciter non eſt aqua.* 25.2
Vide verbum, Baptiſmus, verſ. Materia.

Attritio.

1 *Attritio, quæ eſt diſpoſitio ad primam gratiam in ſacramento, non eſt meritoria noui augmenti in eodem inſtanti conferendi.* 73.1
2 *Sola attritio etiam cum voto ſacramenti non ſufficit impetrare remiſſionem peccati.* 74.2
3 *Attritio cognita ſufficit in ſacramento pœnitentiæ.* 182.2
4 *Quæ ſufficit ad effectum baptiſmi, ſufficit ad effectum pœnitentiæ.* 308.1
5 *Non ſat eſt haberi voto.* 305.2
Vide verb. Sacramenta nouæ legis, verb. Diſpoſitiones. verb. Effectus, & verb. Baptiſmus, eiſdem verſiculis verb. Sacramenta in communi verſ. Miniſter.

Azymus & Azymorum dies.

1 *Azymus panis vere & ſimpliciter panis.* 494.2
2 *Azymorum dies ſeptem, à veſpera, qua agnus comedebatur, quæ erat vltima decimæ quartæ lunæ, à qua prohibebatur fermenti vſus, vſque ad vltimam vigeſimæ primæ computabantur.* 458.2. 452.1. 452.2
3 *Azymorum obſeruantia magis in priuatione fermenti, quam in vſu azymi conſiſtebat.* 451.1
4 *Solum hi ſeptem dies erant azymi, nec vllus vnquam alius inſtitutus.* 452.1
5 *Primus dies azymorum ſupponit in veteri Teſtamento pro decima quinta luna. ibid.* 2
6 *Cum autem in teſtamento nouo decima quarta luna dicitur dies azymorum, de eius vltima veſpera intelligendum. ibid.*
7 *Primus tantum & vltimus dies feſtiui erant in ſolemnitate azymorum. ibid.*
8 *Decima quinta luna non ſolum primus ſolemnitatis azymorum, ſed primus azymorum dies ſimpliciter dicebatur.* 453.1
9 *Sola vltima veſpera decimæ quartæ lunæ ſacra erat. ibid. &* 454.2
10 *Inter veſperam, qua agnus immolabatur, & feſtiuum diem azymorum, nullum feriatum tempus mediabat. ibidem.*

Balſamum.

1 *Tempore Plinij in ſola Iudæa reperiebatur, & in parua quantitate.* 386.1
2 *Poſtea magna eius copia in Palæſtina* 388.2
3 *Balſami plantam Salomoni obtulit Regina Saba. ibid.*
4 *Nunquam defecit in Eccleſia ad conficiendum Chriſma. ibid.*
5 *Ex India allatum vniuoce Balſamum cum Syriaco.* 389.1
Vide verbum, Sacramentum confirmationis, §. Materia.

Bapti-

Baptiſmus.

Nomen Baptiſmi.

1 Exteriorem corporis ablutionẽ ſub præſcripta forma verborum ſignificat.197.1

Inſtitutio Baptiſmi.

1 Primo & per ſe ad remittendum originale peccatum, & primam gratiam dandam inſtitutus.64.2.116.2.

2 Secundario ad conſignandum nos charactere Chriſti. ibidem.117.1

3 Immediatè à Chriſto inſtitutus.199.1

4 Et ante Chriſti paſsionem, tam quo ad materiam, quam formam, & intrinſecam efficaciam.200.2.201.1

5 Non tamen antequam Chriſtus baptiZaretur à Ioanne, inſtitutus, ſed eo die, quo Chriſtus baptiZatus eſt, vera materia, & forma indicata, & opportuno tempore inſtitutio tradita fuit.200.2.202.1

6 Significat Chriſti paſsionem, & reſurrectionem, vt præteritam, non vt futuram.203.1.

Eſſentia & indiuiduatio Baptiſmi.

1 In quo à cæteris ſacramentis diſtinguatur.67.2

2 Sacramentum regenerationis, ſeu ad ſpiritualem fidelium regenerationem inſtitutum definitur.197.2

3 Statim ac perficitur forma ſupra ſufficientem ablutionem, licet non ſupra totam, quæ à miniſtro fit, perficitur ſacramentum.208.1

4 Eſt vnus vnitate ſpecifica & atoma.223.1

5 Multiplicatur numerice pro diuerſitate ſubiectorum, in quibus recipitur.224.1.

6 Iterari non poteſt in eodem ſubiecto ib 2
Iterantis Baptiſmum culpa & pœna, infra, verſ. Miniſter & verſ. Subiectum.

7 Si ſit probabile dubium, an fuerit datus, debet ſub conditione iterari.225.2.370.2

8 Hoc dubium & facti & iuris eſſe poſſe, & quid vtrumq; faciat probabile.226.1.per totum.

9 Si omnibus cæremoniis ſeruatis, ſubſtantialis error intercedat, ſubſtantialia iteranda, non cæremoniæ.374.1

Materia Baptiſmi.

1 Materia remota eſt aqua. Et congruentia huius materiæ ad ſignificandum effectum Baptiſmi.203.1

2 Debet eſſe aqua ſimplex & vſualis, quæ in quauis quantitate ſufficit, dummodo ad ablutionem ſit ſatis. 205.1. 208.1

3 Aqua congelata, vel quælibet alia ex herbis vel aliјs rebus diſtillata ſimiliter & nix inſufficiens materia.208.1

4 Ablutio eſt materia proxima 206.1. Vt habet modum paſsionis.200.2.

5 Ablutio eſt contactus corporis liquidi cum corpore abluendo, per ſucceſsiuam partium effuſionem, facilemq; earum diuiſionem per corpus.206.2

6 Vera ablutio ſine emundatione à ſordibus, quæ eſt eius effectus, inueniri poteſt.ib.

7 Non infert in corpore abluti paſsionem aliquam ex propria ſui ratione, ſed illum tantum ſucceſsiuum contactũ. 207.1

8 Solum addit ſupra aquam, modum ſucceſsiuæ applicationis ib.

9 Hæc ablutio in aliqua principali parte corporis debet fieri, vt in capite, pectore, humero, vel ſcapulis.ib.2.

19 In pede fieri poterit in periculo mortis, eo autem euaſo, debet conditionate iterari Baptiſmus. ib 1

11 Non requiritur minor ablutio in extrema neceſsitate, quam extra illam.ib.

12 Ablutio, ſiue per aſperſionem ſiue per immerſionem, vnam vel trinam, ſufficit ad ſacramentum.209.1.

Forma Baptiſmi.

1 Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ſufficiens & neceſſaria forma.212.1.

2 Baptizetur ſeruus Chriſti, in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti, ſufficiens, & Græcis legitima. 213 1

3 Neceſſe eſt in hac forma exprimi actum baptizandi, vt exercitum, per verbum, Baptizo, vel alia ſynonyma.213 2.

4 Similiter & perſonam, cui applicatur, proprio vel demonſtratiuo nomine, ſingulari, vel plurali.215.1

5 Expreſſa inuocatio trium perſonarum diſtinctarum neceſſaria.216.1

6 Et quatenus ſunt vnum in natura, vt ſignificatur per particulam, In nomine.217.1.

7 Non tamen eſt de eius eſſentia, vt exprimat perſonam miniſtri, etiam in Eccleſia Latina licet conformius ſit Chriſti inſtitutioni, illam exprimere.214.1

8 Baptiſmus in nomine Dei vel Chriſti datus, nullus eſt.216 2.

9 Nunquam Apoſtoli baptizauerunt in nomine Chriſti etiam ſpeciali diſpenſatione 217.2

10 Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filii, & in nomine Spiritus ſancti, ſufficiens forma, 218.1

11 Omnis forma, in qua expreſſa inuocatio Trinitatis mutatur in implicitam vel confuſam, inſufficiens eſt.220.1

12 Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & procedentis ab vtroque, probabilis forma, probabilius tamen oppoſitum, vnde Baptiſmus ſub ea datus ſub conditione iterandus.219.2

Miniſter Baptiſmi,

1 Poteſtas baptiZandi abſoluta eſt, non iuriſdictionis, & ab eo tempore data, quo ſacramentum inſtitutum.233 1

2 Miniſter ex officio huius ſacramenti Epiſcopus ſeu presbyter, qui quidem non pendet ab Epiſcopo in poteſtate baptiZandi, ſed in iuriſdictione tantum.234.1

3 Diaconus vero non, niſi ex delegatione Epiſcopi vel Presbyteri.ib.2

4 Subdiaconus & aliј inferioris Ordinis, non niſi ex delegatione Pontificis.235.

5 Diaconus, neceſsitate occurrente, poteſt ſolemniter miniſtrare in abſentia Sacerdotis.ib.

6 Priuata miniſtratio ſacramenti facilius poteſt committi diacono, quam ſubdiacono.236.

7 Solis paſtoribus animarum, & vnicuiq; ſuas proprias oues baptizare licet, extra caſum neceſsitatis.365.2

8 Cum populus vel regnum de nouo conuertitur, debet baptizari à miniſtro deſignato ad id munus à Chriſti Vicario.366.1.

9 Alter faciens, licet peccet grauiter, nullam ob id incurrit Eccleſiaſticam cenſuram.367.1

10 In neceſsitate quilibet homo, cuiuſcunque ſtatus ſeu conditionis dummodo loqui & lauare poſsit & habere intentionẽ baptizandi poteſt miniſtrare Baptiſmum. 366.1.207.1. 171.2.233.2

11 Et etiam ſi neceſsitas non ſit extrema, dummodo maxima ſit vtilitatis,233.1.366.1.

12 In neceſsitate, Sacerdos Diacono, is Subdiacono, hic inferioribus clericis, hi omnibus laicis & in vniuerſum viri fœminis, in hoc miniſterio præferendi. 366.2. Cæteris vero paribus ſanctior præferendus.367.2

13 Simplex Sacerdos etiam in neceſsitate baptizans inuito Parocho, qui miniſtrare poteſt & vult, grauiter peccat. 366.2

14 Similiter laicus baptizans in neceſsitate in præſentia Sacerdotis volentis baptizare.ib.1. Etiam ſi Sacerdos det facultatem.ib. Secus, ſi baptizare nolit,367.1.

15. Miniſtri, inferiores Sacerdotes, nō peccant grauiter, peruertendo ordinem inter ſe in adminiſtratione huius ſacramenti.367.1.

16 In miniſterio Baptiſmi ſolemnis præferre peccatorem iuſto, cæteris paribus, mortale eſt, n ſi in iuriſdictione ſint inæquales.367.2.

17 infidelem aut hæreticum fideli anteponere, ferè ſemper eſt mortale.ibid.

18 Qui ex officio non eſt miniſter grauiter peccat, ſolemniter miniſtrando, & ſi inferior Sacerdote ſit, manet irregularis 369.2

19 In qua irregularitate ſolus Pontifex poteſt diſpenſare, quoad ſuſcipiendos nouos Ordines, Epiſcopus vero ad miniſtrandum in ſuſceptis.368.2

20 Baptiſmus à laico extra neceſſitatem datus, tenet.180.2

21 Nec ideo laicus irregularis.253.2

22 Aliquid in hoc ſacramento omittens ex ſubſtantialibus grauiter peccat.368.1

23 Similiter miniſtrando ſolemniter in peccato mortali.ibi. Secus ſi priuate 187.2.& 188 1

24 Ab Eccleſia interdictus vel excommunicatus, ſine graui neceſſitate baptizans, grauiter peccat.369.2

25 Quod ſi clericus ſit, ſolemniterque baptizat, irregularis erit, ſecus ſi priuate.ibid.

26 Tenetur miniſter non dare Baptiſmum, niſi conuenienter diſpoſito, talemq; diſpoſitionem examinare, & quæ hæc ſit.ibid.196 2.254 1

27 Paſtores Eccleſiæ ex officio, omnes autem ex charitate, in neceſſitatis articulo baptizare tenentur. 366.1. Nec excuſantur ob periculum propriæ mortis, ſi infans ſit in extrema neceſſitate.368.2

28 Etiam ſi aliquis intendat baptizare trina merſione ſi in prima vel ſecunda perficiat verba formæ, perficiet tunc ſacramentum.208.1

29 Quod ſi vſque ad tertiam non dicat verba formæ, paruulusq; antea decedat, vel habeat periculum decedendi, grauiter peccat ibid.2.& 364.2

30 Non qualibet acceleratio mortis per applicationem Baptiſmi reddit miniſtrum irregularem ibid.

31 Nemo poteſt ſeipſum baptizare.214.2

32 Plures homines, ſi omnia requiſita adhibeant, poſſunt ſimul baptizare vt integri miniſtri: non vero vt partiales. 156.1.238.1.239.2

33 Tenetur miniſter omnes ritus Eccleſiæ ſeruare in ſolemni Baptiſmo, per ſe loquendo, & quo grauiorem omiſerit, grauius peccauit 369.2

34 Qui rebaptizat ſub conditione, quando non eſt moraliter dubius de baptiſmo priori, grauiter peccat.370.1

35 Similiter & parentes, qui offerunt puerum, vt rebaptizetur.ibid.2

36 Rebaptizans nullam incurrit Eccleſiaſticam cenſuram. ibid.

37 Incurrit tamen ipſo facto irregularitatem, ſi verè, id eſt, cum intentione, & ſine conditione tacita vel expreſſa, rebaptizet.371.1.372.2.373.2

38 Si hæc irregularitas ſit publica, Pontifex ſolus poteſt in ea diſpenſare. ſi occulta Epiſcopus.372.1

39 Sola ignorantia facti vel iuris, quæ excuſat rebaptizantem à peccato mortali, excuſat ab hac irregularitate.373. 1 per totam, & 2

40 Qui probabiliter dubitans de Baptiſmo, rebaptizat ſine appoſita conditione, non eſt irregularis.ibid.2

41 Secus, qui ex metu rebaptizat, dummodo veram habeat intentionem.ibid.

42 Propter ſolam cæremoniarum iterationem non contrahitur irregularitas. ibid.

43 Miniſtrans Presbytero ſolemniter rebaptizanti irregularis.ibid. 2.& 374.1

Neceſſitas Baptiſmi.

1 Neceſſitate medij, & præcepti, omnibus eſt Baptiſmus neceſſarius, etiam his, qui per contritionem ſunt iuſtificati. 56.1.358.2. Et magis quam pœnitentia.235.1

2 Aliter ad remiſſionem originalis, aliter ad infuſionem baptiſmalis characteris neceſſarius.68 2

3 Saltem in voto implicito eſt medium neceſſarium ad remiſſionem peccatorum, & ad gratiam & gloriam conſequendam 285.1.286.2.290.2

4 Realis eius ſuſceptio regulariter neceſſaria ad beatitudinem conſequendam.287.1

5 Et infantibus ſimpliciter neceſſaria de lege, & oppoſitum de aliquo aſſerere ſine expreſſa reuelatione temerarium. 291.1.293.2

6 Nequit ſuppleri per ſacramentum legis naturæ, vt poterat circumciſio, & cur.294.2

7 Hæc neceſſitas, & reſpectu adultorum, & paruulorum, non cœpit vſque ad ſufficientem promulgationem Euangelii, poſt Reſurrectionem Chriſti factam.396.1

8 Non eſt ſimpliciter neceſſarius Baptiſmus, vt aliquis diuinis obligetur præceptis 832 1

Effectus Baptiſmi.

1 Paruulis confert Baptiſmus primam gratiam, quam per nullum aliud ſacramentum habere poſſunt.65.1

2 Originalem culpam, omneq; peccatum ante Baptiſmum commiſſum remittit.277 2

3 Et omnem pœnam propriedictam, confert gratiam, & dona infuſa, tam adultis, quam pueris 268.2. 280.1. 281 1

4 Et ſacramentalem gratiam, quæ conſiſtit in ſpecialibus auxiliis ad exercendum ea, ad quæ Baptiſmus obligat. ibidem.2

5 Imprimitque characterem, qui magis accedit ad rationem potentiæ paſſiuæ.115.2.402.1

6 Duobus ſimul baptizantibus, character producitur à Deo vnica tantum actione, ab vtroque vero ſacramento, vt à partiali inſtrumento.237.2

7 Per Baptiſmum illuminari, fœcundari, & Chriſto incorporari dicimur, & cur.282.2

8 Quomodo Baptiſmi proprium ſit, ianuam cœli aperire. 284.1

9 Quamuis ante Chriſti mortem hunc effectum non habuerit intrinſeca ſua efficacia non caruit. 291.1

10 Omnes infantes æqualem gratiam Baptiſmalem recipiunt.308.2

11 Quæ licet minima inter baptiſmales, tamen eam excedit, quæ dabatur per ſacramentum legis naturæ, vel per Circumciſionem, & minimam, quæ confertur per pœnitentiam.310.1.311.1

12 Poteſt conferre fidem & ſpem, ſine gratia habituali. ibid.

13 Pro qualitate diſpoſitionis augetur, minuitur, aut omnino impeditur effectus eius,309.2.310.1

14 Effectus per accidens Baptiſmi, qui & quomodo in habentibus æqualem diſpoſitionem poſſint eſſe diuerſi.298.1

15 Redit effectus eius recedente fictione, ſimul vel per partes, prout fictio fuerit ablata.311.2.312.1 313.1

16 Tunc tolluntur per accidens omnia mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, venialia vero iuxta diſpoſitionem, per quam tollitur fictio.314.2

17 Redit in minima intentione, quam poteſt habere.315.1

18 Dici etiam poteſt dari, iuxta qualitatem actus, quo fictio remouetur.316.2

19 Vt fictio tollatur, attritio ſufficit, dummodo ſumptio ſacramenti non fuerit mortale peccatum, tunc enim neceſſaria eſt contritio, vel attritio cum ſacramento pœnitentiæ,

tiæ.317.2.321.1 per totam.318.2.& 320.1.322.1.

20 Cum tollitur fictio per ſacramētum pœnitentiæ, vtrumq́; ſacramentum per modum vnius agentis integri concurrit ad dandam gratiam.323.1. Quæ maior eſt, quam ſi ab vno tantum daretur.322 2

21 Cur per Baptiſmum fomes peccati, & reliquæ huius vitæ pœnalitates non auferantur. 275.2.per totam. 376.1. 281.2

Diſpoſitio ad Baptiſmum.

1 Nec fides, nec vlla alia diſpoſitio, aut confeſſio interna vel externa etiam non ſacramentalis, requiritur ad Baptiſmi valorem 249.2.250. Neceſſarius eſt tamen in adultis voluntarius conſenſus, ſaltem præcedens, non retractatus 248.2. Et quamuis ſit inuoluntarius ſecundum quid ſufficit.249.1.& 2

2 Qua diſpoſitione effectus Baptiſmi recipitur, Baptiſmus etiam ſanctè ſuſcipitur.250.

3 Sola voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum ſufficienter diſponit ad characterem.301.1

4 Ad gratiam vero habitualem fides requiritur.ib.

5 Imo pœnitentia & deteſtatio prioris vitæ in accidente cum mortali.302.1. Licet in habente tantum originale, voluntas ſeruandi legem Chriſti, quæ alia eſt à voluntate ſuſcipiendi Baptiſmum, ſufficiat.302.2.& 303.1

6 Non requiritur in peccatore contritio, ſed cognita attritio ſufficit, vera quidem, non exiſtimata.248.1 304. 1.305. 1.315.2.

7 Quæ attritio debet eſſe ſupernaturalis voluntas & efficax deteſtationem prioris vitæ & propoſitum emendæ, ex aliqua ratione ſupernaturali continens.305.2

8 Probabile eſt in articulo mortis teneri baptizandum præmittere contritionem.333.2

9 Ita quis poteſt accedere diſpoſitus, vt nec gratiā conſequatur, nec accedendo peccet, propter ignorantiam.308.1.

Subiectum Baptiſmi.

1 Paruulis ante vſum rationis ſola Chriſti intentio ſufficit, vt capaces ſint Baptiſmi.255.2.256.2

2 Infantes Chriſtianorum ante vſum rationis baptizare, nō tantum licitum, ſed in caſu neceſſitatis, iure diuino, & extra illum, iure Eccleſiaſtico præceptū eſt. 258.2.259.1.

3 Pro quo tempore obliget hoc præceptum.ib.2

4 Infantes infidelium, qui directè ſubduntur Eccleſiæ, ſine parentum conſenſu, poſſunt licite baptizari, alias ſecus, niſi in extremo mortis periculo, vel ſi omnino amiſit pater patriam poteſtatem.261.1

5 Sufficit tamen cuiuſuis parentis conſenſus, etiam altero renuente, ſiue vterque infidelis ſiue alter tantum.ibid. 2.

6 Filij ſeruorum infidelium iuſte capti, & à parentibus ſeparati, licite baptizantur, omnino inconſultis parentibus.265.266.2

7 Non tamen tenentur domini, vel eos ſeparare, vel ſic ſeparatos baptizare.270.1.277.2

8 Si tamen dominus de facto ante ſeparationem baptizet, probabile eſt, non peccare contra iuſtitiam, licet oppoſitum ſecurius, & in praxi ſeruandum.269.1

9 Filij Iudæorum qui inter Chriſtianos verſantur non reputantur filij, ſeruorum etiam quo ad præſentem materiā. 269.2

10 Sed hi tantum qui ex patribus iuſto bello captis, vel à vero domino pretio emptis nati ſunt.ib.

11 Nulla authoritate poteſt impediri adultus à Baptiſmi ſuſceptione, & tā ipſe quam Eccleſia habet ius ad ſe defendendum à tali impedimento.359.2

12 Baptizandus vel offerens paruulum, vt recipiat Baptiſmū ab eo qui non habet ius dandi extra caſum neceſſitatis grauiter peccat, etiam ſi infidelis ſit.365.2. 369.1

13 Et ſumendo extra neceſſitatem ab indigno miniſtro. 369. 2.

14 Et permittendo rebaptizari, etiam ob periculum mortis violentæ.370.1

15 Rebaptizatus qui ob ignorantiam non excuſatur à mortali, irregularis fit, ſi veram habuit intentionem, alias ſecus.374.1. per totam.375.1.

16 Si tamen poſtea ſciat, quantumuis conſentiat, irregularitatem non incurrit.ib.

17 Solus Papa in hac irregularitate diſpenſare poteſt.ib.

18 Qui habuit voluntatem Baptiſmi, quam nec retractauit ſi amens fiat, non debet ſine vrgente neceſſitate baptizari, niſi amentia perpetuo duratura præſumatur.248.2.

19 Quam primum quis poteſt peccare mortaliter, poteſt ſine parentum conſenſu baptizari.262.2

20 Cum dubitatur an ſit rationis capax, & baptizari renuit, non ſufficit parentum conſenſus.ib.

21 Puer ægrotans debet per aſperſionem, modica quantitate aquæ calore temperatæ, in qua parte minus noceat baptizari. 364 1

Præceptum de Baptiſmo.

1 Eſt de iure diuino.258.2

2 Quando impoſitum.359.2

3 Omnes homines obligat, imo B virginem Apoſtoloſq́; comprehendit.ib.2

4 Non obligat paruulos, nec parentes ad eos baptizandos, niſi inſtante neceſſitate.ib.2

5 Tenentur tamen fideles ex Eccleſiæ conſuetudine & præcepto filios in infantia baptizare.ib. 2

6 Non obligauit diuinum præceptum vniuerſum mundum, donec ſufficienter Euangelium promulgatum.360.1

7 Cum primum quis commode poteſt, tenetur non multum differre Baptiſmum, ſeque diſponere, vt recte ſuſcipiat. 361.1

8 Nulli adulto poteſt Eccleſia præcipere vt intra tale tempus baptizetur, licet poſſit declarare pro quo tempore præceptum obliget.362.1

9 Nunquam fuit præceptum determinans tempus Baptiſmi infidelibus adultis.ib.1

10 Licet Eccleſia illud poſſit determinare Chriſtianorum filijs.363.1

11 Propter grauem cauſam differri poteſt, propter nullam tamen omitti, etiam ſi immineat periculū violentæ mortis.ib.

Ritus & Cæremoniæ Baptiſmi.

1 Præter baptizantem & baptizatum adhibendus eſt patrinus vel fide iuſſor, qui illum de fonte ſuſcipiat. 240.2.

2 Tenetur ſuſceptor baptizatum inſtruere in rebus fidei ſi indigeat.242.1.

3 Abbas, vel Monachus non poſſunt hoc munus obire. 241.1 neque hæretici, neque olim publici pœnitentes.ib.

4 Vnus tantum & vna admitti poſſunt.242 1

5 Solum inter patrinum & baptizatum, patremque & matrem eius oritur impedimentum matrimonium irritans. 242.1.& 2.244.1. Et quomodo 243.2

6 Maritus & vxor non debent ſimul hoc munus obire. 342. 1.

9 Inter patrinum & matrinam nulla ſpiritualis cognatio contrahitur.ib.2.

8 Pater qui vrgente neceſſitate filium ſuſcipit, vel etiam ſine illa, nullum impedimentum contrahit cum vxore, de-

biti petitionem impediens, licet peccet ſi abſq; neceſſitate faciat.246.1

9 *Qui in priuato bap'iſmo materialiter tãtum tenet baptizatum, hanc cognationem non contrahit, ſecus ſi animo hanc cæremoniam exercendi.244.1*

10 *Hæc cærimonia in priuato Baptiſmo non eſt neceſſaria. ibidem.*

Votum Baptiſmi.

1 *Non poteſt proprie eſſe niſi id adultis.292.1*

2 *Non eſt ſpecialis promiſſio.258.2*

3 *Cur neceſſarium.ib.*

Dignitas Baptiſmi.

1 *In tribus excedit Circumciſionem, quia ianuam cœli aperit, copioſiorem gratiam, & omnium culparum in pœnarum remiſſionem largitur.105.1*

Nomina quibus in Scriptura & Patribus vocatur.

1 *Lauacrum regenerationis & ſigillum.7.2*

2 *Signacu'um quo conſignantur, qui ſunt de populo Dei.ibi. & 198.1*

3 *Dicitur regeneratio hominis, & cur.ib.*

4 *Spiritualis Circumciſio.50.1*

5 *Cuſtodia dicitur à Diuo Thoma, & Diuo Damaſceno. 198.1*

6 *Dicitur, gratia, illuminatio, perfectio, lauacrum, teſſera militum Chriſti, amictus ſplendens quo conſignatur ſuper nos lumen vultus Domini, ſigillum fidei, vnctio, principiũ & ianua ſacramentorum, ex variis Patrum teſtimoniis. 198.1.2*

7 *Mare in quo noſtra obruuntur peccata.278.2*

Baptiſmus ſanguinis.

1 *Non eſt ſacramentum, imo à ſacramento Baptiſmi pluſquam ſpecie differt.167.2*

2 *Martyrium eius, qui baptizari non potuit, proprie dicitur Baptiſmus ſanguinis.232.2*

3 *Non poteſt reperiri in iam baptizatis, bene tamẽ in infantibus, & perpetuo amentibus, quibus ſufficit abſque Baptiſmo aquæ.262.1.325.2.328.2.329.2*

4 *Obtinet in adultis vim Baptiſmi aquæ.328.2.329.2*

5 *Cauſare poteſt remiſſionem peccati originalis & mortalis, & primam gratiam.329.2*

6 *Imo ſemper quaſi ex opere operato aliquam gratiam gratum facientem confert 333.2.335.2.336.1*

7 *Non, quia inſtat Baptiſmus ſanguinis, debet Baptiſmus aquæ voluntariæ omitti.327.1*

8 *Quo differat à Baptiſmo aquæ in diſpoſitione requiſita. 333.2. Vide verbum, Martyrium.*

Baptiſmus flaminis.

Nihil aliud eſt quam interior cõtritio cum propoſito Baptiſmi aquæ, ſed neque analogice conuenit cum ſacramento Baptiſmi.223.2

Baſilica.

Vide verbum, Miſſa vbi celebranda.

Beati.

1 *Externo cultu Deum laudabunt.34.1*

2 *An ſint ſacramentorum capaces. Vide ſacramentum nouæ legis, verſic. Subiectum*

Bucella panis.

Qualis fuerit, & quando Iudæ data, vide verbum, Iudas.

Bulla.

Ex vi clauſulæ, qua per bullam Cruciatæ datur facultas eligendi confeſſorem, non intelligitur conceſſa ad accipiendã Euchariſtiam à quolibet ſacerdote.808.1

Calix.

In Scriptura quandoque vas continens vinum, quandoq; potum in ipſo contentum ſignificat.475.1

Caro.

Caro Chriſti in Euchariſtia, vide verb. Chriſtus in Euchariſtia.§.Caro.

Catechumeni.

1 *Nullum cum Eccleſia pactum ineunt, de ſuſcipiendo Baptiſmo, ob cuius tranſgreſſionem puniri poſſint 362.2*

2 *Quomodo ipſi & infideles poſſint Eccleſiæ ſubdi.363.2*

3 *Vt indigni Euchariſtiam proſpicere, ante conſecrationem exire à Miſſa iubebantur.530.1*

4 *Dabatur illis panis benedictus in Miſſa, in ſignificationem corporis Chriſti ib.*

5 *Bene poſſunt ante realem ſuſceptionem Baptiſmi iuſtificari per contritionem & Baptiſmi votum.287.1*

Cauſa efficiens.

1 *Quod non eſt, etſi immediate antea fuerit, ſi virtutem aliquam non reliquit, nequit eſſe actiue cauſare.77 2*

2 *In ordine ad diuerſa poſſe eſſe mutuam efficientiam inter aliqua duo probabile eſt.543.2 licet prababilius ſit oppoſitum.ib.*

Cauſa formalis & materialis.

1 *Quæ non habent intrinſecam repugnantiam, non ſe expellunt formaliter, etiam per potentiam obedientialem. 610.2*

2 *Harum cauſarum cauſalitas, in intrinſeca compoſitione ex ſubiecto & forma conſiſtens, nequit ſuppleri, ſecus quæ in extrinſeco influxu.675.1*

3 *Cauſa materialis non habet concurſum circa formam, niſi quando ſibi vnitur.86.2*

Cauſa inſtrumentalis.

1 *Si res à nouo agente incipiat conſeruari, durante actione priori, qua ſimul ab alio agente conſeruetur, non repugnat eſſe inſtrumentum alterius actionis conſeruatiuæ. 607.1*

Cœnæ nox, & myſteria in ea geſta.

1 *Tres fuerunt à Chriſto factæ cœnæ in illa nocte, & quæ. 457.2*

2 *Finita cœna legali, & nondum inchoata vſuali, & ante Euchariſtiæ inſtitutionem, lotio pedum facta.458.1*

3 *Gratiarum actio & benedictio, quibus Chriſtus vſus eſt in cœna myſtica, & inter ſe, & à conſecratione diſtincta fuere.701.2*

4 *Nec fuit hæc communis benedictio menſæ ib.*

5 *Probabile eſt ante panis conſecrationem præceſſiſſe fractionem, ante diuiſionem vero calicis, conſecrationem præceſſiſſe certum.584.2*

6 *Conſecrauit Chriſtus, ſimul proferendo verba,* Hoc eſt corpus meum.700.2

7 *Quomodo per illa verba,* Comedite ex eo omnes *non inuitauerit Iudam ad peccatum indignæ ſumptionis.810. 1.*

8 *Probabilius eſt, Chriſtum ſeipſum communicaſſe & ſacramentaliter & ſpiritualiter manducaſſe.956.1.& 895. 2.*

9 *Quando ipſe in* Emaus *fregit panem, probabilius eſt non conſecraſſe, obumbrauit tamen illo facto communionem ſub vna ſpecie.848.1*

10 *In vino aqua miſto calicem cõſecrauit.483.2. Et tunc ſacrificium obtulit.896.2*

Vide verbum, Chriſtus, Euchariſtiæ inſtitutio, Azyma.

Cæremo-

Cæremonia.

1 *Omnem cultum Dei externum certo ritu factum ſignificat.*172.2

2 *Non omnes cæremoniæ antiquæ legis ſacramenta fuere.* 6.2

3 *Cur tot cæremonias Deus in veteri lege inſtituerit.*45.1

4 *Cæremonias Baptiſmi, & Confirmationis, & Miſſæ, vide verbum Baptiſmus. Confirmatio, in verſiculis, Cæremoniæ & ritus.*

Character.

1 *Sine baptiſmali, non eſt capax ad cætera ſacramenta.* 69.2.116.1

2 *Non ſolum denominationem ſigni importat, ſed abſolutum tali denominationi ſubſtans.*111.2.118.2

3 *Non eſt relatio realis vel rationis, neque extrinſeca denominatio.*117.2. *Sed quid reale, ab anima eiuſq; potentiis, vt res à re, diſtinctum.*118 2

4 *Eſt ſupernaturalis qualitas à Deo infuſa, & in vltima ſpecie qualitatis.ibid.ad primam ſpeciem pertinens.* 123.2. *Non eſt enim potentia phyſica paſſiua, vel actiua. Oſtenditur de baptiſmali.*119.2. *De ſacerdotali.* 121.1. *De epiſcopali.*122.2

5 *Quodammodo dici poteſt moralis poteſtas.*123.1

6 *Nec inſtrumentaliter, nec diſpoſitiue poteſt concurrere ad cauſandam gratiam* 83.1.95.2. *Nec ad conſecrationem.* 737.2

7 *In nullo genere cauſæ conſequitur fidem.*119.1

8 *Quicunque eius effectus ſuppleri poteſt à Deo.ibid.*

9 *Non poteſt conferri per ſacramentum in voto.*74.1

10 *In omnibus hominibus recipi poteſt, imo & de Angelis eſt probabile.*124.2

11 *Nequit eſſe in corpore, ſed in ipſa eſſentia animæ, non in intellectu aut voluntate.*125 1.126.1

12 *Et phyſice & moraliter incorruptibilis.*129 1

13 *Neceſſario efficitur per ſacramentum, etſi ſit voluntas non ſuſcipiendi characterem, ſed ſacramentum tantum. ibid.2.*

14 *Indelebilis eſt in vita, & ita eſſe poſt mortem, probabile.* 128.2

15 *Vide verbum, Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, Baptiſmus, Confirmatio, in §. Effectus.*

Charitas.

Quæ charitatis motiua in Eucharistia, Vide, Euchariſtiæ inſtitutio.

Chriſma.

1 *Tria miracula virtute ſancti Chriſmatis facta.*379.2

2 *In nocte cœnæ à Chriſto confectum.* 381.2

3 *Quamlibet vnctionem ſignificat, ſpecialiter tamen iam ſupponit pro materia, qua vngimur in ſacramento Confirmationis, quæ ex oleo, balſamoque debet eſſe confecta.* 385.2.386.2

4 *Cum à Sanctis oleum appellatur, totum à minore parte ſignificatur.*388.2

5 *Gratis ab Epiſcopis dandum.ibid.*

6 *Facultas conficiendi Chriſma, quo in vertice vngitur baptizatus poteſt ab Eccleſia presbytero committi.*391.1

7 *Chriſma conficere ad poteſtatem Ordinis pertinet.* 391.2

8 *In ſolis, & omnibus quantumuis hæreticis & ſchiſmaticis, Epiſcopis hæc poteſtas reſidet ex iure diuino, quamuis probabile ſit, poſſe Pontificem eam delegare ſimplici ſacerdoti.*392.1.& 2

Christvs.

1 *Solus Chriſtus mereri potuit primam gratiam dandam ſine opere eius, cui datur.*102.2

2 *Chriſti merita in omni tempore & lege eiuſdem valoris. ibid.*

3 *Non dicitur in Scriptura baptizare, quia propriis manibus baptizaſſet, ſed quia eius nomine diſcipuli baptizabant.* 199.2

4 *Baptizauit B. Virginem manibus ſuis.*200.2

5 *In Chriſti baptiſmo, deſcenſu columbæ, cæli apertione, noſtri Baptiſmi effectus ſignificatur.*202.1

6 *Aquam, quæ miraculoſe de eius latere manauit, veram ac naturalem fuiſſe, de fide eſt.*505.1

7 *Totum ſanguinem in paſſione pro nobis effudit.*628.2

8 *Plus ſanguinis habet modo, quam, cum erat paſſibilis. ibidem.*

9 *Ad formationem corporis Chriſti potuit concurrere ſecunda cauſa propria virtute.*568.1

10 *Ad vnionem vero hypoſtaticam ſolum vt inſtrumentum Dei ibid.2.*

11 *Chriſti paſſio diuerſo modo per ſacrificium, quam per ſacramentum, ſignificatur.*6 2

12 *Quomodo humanitas & paſſio Chriſti vt inſtrumenta coniuncta, gratiam cauſent per ſacramenta vt inſtrumenta ſeparata.*96.2

13 *Vere apparuiſſe aliquando poſt aſcenſionem, probabileq; eſt proprium locum in cœlo non deſeruiſſe.*546.2

14 *Sacrificium cruentum Chriſti, licet in paſſione inchoatum, eſſentialiter mortem requiſiuit.*921.922.1

15 *Licet in æternum ſacerdos ſit, vt viſibiliter nunc offerat, ſacerdotibus vt vicariis vtitur.*470.2.*per totum.*

16 *A præſentia locali, vel ſacramentali eſſentialiter non pendet.*555.1.556.1

17 *Nec eſt magis eſſentialis illi actio, qua in cœlo conſeruatur, Quam illa, qua in Euchariſtia conſtituitur.*603.2.*Vide verb. Cœna Nox.*

Chriſtus in Euchariſtia.

Præſentia Chriſti in Euchariſtia.

1 *Præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in hoc ſacramento fidei dogma eſſe, ex traditione Eccleſiæ & Conciliis oſtenditur à* 509 2.*ad* 511.1. *Ex promiſſionibus Euchariſtiæ in Scriptura contentis.ibid.2. vſque* 555.1. *Ex verbis formæ conſecrationis.ibid.2. Ex ſanctis Patribus, quorum varia teſtimonia explicantur, à* 519.*ad* 646. *Ex miraculis in fidem huius præſentiæ factis.* 525.1. *a* 526. *Ex antiqua praxi Eccleſiæ, & ſumma veneratione, qua ſemper hoc ſacramentum tractatum eſt.*527.2

2 *Licet non poſſit ratione naturali oſtendi, imo neque ab angelo vt poſſibilis cognoſci, poteſt tamen maxima eius conuenientia ratione naturali oſtendi, eſtq; euidenter credibilis.*528.2.529.2 662.1

3 *Incipit, finita conſecratione, ante omnem vſum.*532.1 ib 2. *Permanet abſque vſu.*532. 2

4 *Durat, quamdiu ſub illis ſpeciebus ſubſtantia panis vel vini duraret.ibid.*1.534.1

5 *Aliquid reale eſt.ibid.2. Intrinſecum, præter ſubſtantiam corporis Chriſti, ab ipſa, accidentibuſq; omnibus, quæ habet in cœlo, diſtincta tanquam modus rei à re.* 534. 2. 535.1

6 *Non eſt motus ſubſtantialis. ibid.2. Nec relatio prædicamentalis.*536.2. *Nec actio Chriſti circa ſpecies, nec paſſio aliqua.*537.1. *Nec conuerſio panis in Chriſtum, ſed hæc via eſt ad præſentiam.ibid.*

7 *Sed eſt modus accidentalis realis, qui ad prædicamentum Vbi reducitur ibid.*2

8 *Ex hac præſentia & habitudine ad ſpecies conſurgit eſſe ſacramentale Chriſti.ibid.*

9 *Pendet eſſentialiter ab exiſtentia naturali corporis Chriſti non vero à præſentia naturali.*555.1.& 2. *Eſt tamen probabile pendere ab illa in genere cauſæ efficientis & exemplaris quodammodo.*557.1.& 2.558.1

10 *Licet amitteret omnem præſentiam naturalem, probabile eſt, non amiſſurum ſacramentalem, de facto tamen oppoſitum eſt probabilius ibid.*2

11 *Sine nouo miraculo præſentiæ ſacramentales multiplicantur,*

cantur, licet oppoſitum probabile.559.1

12 *Non eſt definitiue in loco ex vi huius præſentiæ, licet ſit in ſpatio finito, neque etiam eſt circumſcriptiue.ib.2*

13 *Præſentiæ ſacramentales numero multiplicantur, in diuerſis ſpatijs. ib.*

14 *Præſentia naturalis & ſacramentalis non poſſunt ſimul conuenire Chriſto naturaliter.560.1*

15 *Potuit habere præſentiam ſacramentalem & per actionẽ ſubſtantialem, vel accidentalem, immutata manente ſubſtantia panis.ib.2*

16 *Relatio præſentiæ, quam Chriſti corpus habet non fundatur in conuerſione, ſed in modo exiſtendi per conuerſionẽ acquiſito.578.1.550.2*

17 *Præſentia ſacramentalis non addit modum ſupra præſentiam naturalem, ſed ſupra exiſtentiam, quæ à naturali præſentia omnino diuerſa eſt.556.1*

18 *Sacramentalis compoſſibilis eſt cum alio corpore quanto, ſecus naturalis.548.1*

19 *Per naturalem in ordine ad locum extenditur corpus, ſecus per ſacramentalem.ib.*

20 *Naturalis ex parte ſubiecti & ſpatij diuiſibilis, ſacramẽtalis ex parte ſubiecti tantum.ib.per totam.*

21 *Differunt eſſentialiter & ſpecifice.ib.*

22 *Extenſio quantitatis in ordine ad locum eſt præſentia naturalis Chriſti.ib.*

23 *Præſentia ſacramentalis eſt quædam participatio præſentiæ ſubſtantiarum ſpiritualium, ab illa tamen diuerſa ib.2*

24 *Supernaturalis eſt, nec vlli corpori aut quantitati connaturalis eſſe poteſt.550.1*

25 *Nullo modo continetur ſub obiecto ſenſibili.560.1*

26 *Non eſt propriè præſentia localis, vt hæc ſupponit pro vbi phyſico, quodammodo tamen localis dici poteſt. 550.per totam.*

Diuinitas, Verbum, & vnio hypoſtatica in Euchariſtia.

1 *Natura Diuina ſpeciali modo eſt in hoc ſacramento, licet per concomitantiam tantum, eamque mediatam noſtro modo intelligendi.554.2*

2 *Verbum diuinum & vnio hypoſtatica ſpeciali modo in hoc ſacramento.636.per totam.*

3 *Vtrumque eſt per concomitantiam, licet potuerint eſſe ex vi aliquorum verborum.577.1*

4 *Qua actione ibi conſtituantur.638.2*

5 *Per communicationem idiomatum, Verbum conſecrari dici poteſt, & panis in Verbum conuerti, ſicut & in Chriſtum.639 1*

Forma ſubſtantialis & anima Chriſti in Euchariſtia.

1 *Eſt in hoc ſacramento ex vi verborum, non in quantum anima, ſed vt conſtituit corpus organicũ humanũ. 360.2. 631.1.& 2*

2 *Quæcunque ſit hæc forma, per efficientiam verborum conſtituitur in hoc ſacramento, ſecundum ſuã rationem ſpecificam.632.2*

3 *A Chriſti corpore poſſet anima extra ſacramentum ſeparari, in ſacramento manens.641.1. Eſſet tamen nouũ miraculum.ib.*

Corpus & ſanguis Chriſti in Euchariſtia.

1 *Chriſti corpus cum ſpeciebus ſacramentalibus componit Euchariſtiæ ſacramentum, ad quas, vel vt materia, vel vt forma poteſt comparari.635.2.470.2.& 410.2*

2 *Quamuis in ſe ſit quantum, impeditur ne connaturali & extenſo modo exiſtat, ſed indiuiſibiliter.552.1.473.1.& 2*

3 *Prout ſacramentaliter exiſtit, non pendet à ſeipſo vt exiſtente in cœlo.547.1.556.2*

4 *Poſſet Deus, deſtructis ſpeciebus, illud immutatum relinquere.547.1*

5 *Sub ſpeciebus panis continetur ex vi verborũ, vt dicit hanc indiuiduam materiam, cum omnibus organicis partibus ad integritatem corporis humani pertinentibus. 627.2. per totam.*

6 *Semper eſt idem numero & ſpecie, quantum eſt ex parte materiæ, quantitatis, & ſuppoſit: licet in omni rigore phyſico alius dici poſſit ratione formæ, ſi habeat diuerſam. 632.2*

7 *Licet admittatur ex vi verborum conſtitui ſubſiſtens, non tamen ſubſiſtentia creata aut increata. 636.2. Probabile tamen eſt ex vi verborum non conſtitui ſubſiſtens. 637. 2.*

8 *Per ſolam actionem qua Chriſti corpus conſeruatur in cœlo, an poſſit conſeruari præſens in Euchariſtia.605.1*

9 *Sanguis Chriſti, vel ſpiritus vitales non ſunt partes corporis eius prout eſt in Euchariſtia ex vi verborum.629.1*

10 *Ex vi verborum continetur ſub ſpecieb. vini non ſolum ſanguis in paſſione effuſus, ſed totus, quem habebat in nocte cœnæ. & qui nunc eſt in corpore glorioſo ibid.*

11. *An autem per modum vnius continui, nec ne, vtrumque eſt probabile ibid.*

12 *Forma ſanguinis ſolum ponitur ex vi verborum ſub ſpeciebus vini, vt dat eſſe ſanguinis.630.2.*

13 *Corpus ſub ſpeciebus vini, & ſanguinis ſub ſpeciebus panis tantum per concomitantiam 629.1*

Caro Chriſti in Euchariſtia.

1 *Habet præcipuam efficientiam inſtrumentalem circa Euchariſtiæ effectum.470.1.*

2 *Aliter concurrit in hoc ſacramento, quam in alijs. 471.1.*

3 *Ex vi verborum, eſt ſub ſpeciebus panis.627.2.*

Subſtantia & partes Chriſti in Euchariſtia.

1 *Tota Chriſti ſubſtantia, cum omnib & ſingulis partibus, etiam ad ornatum pertinentibus, ſub hoc ſacramento. 605.2.606.1.*

2 *Partes corporis Chriſti in Euchariſtia, quamuis non diſtet loco, diſtent quantitate.554.2.*

3 *Chriſti præputium probabilius eſt poni in ſacramento ex vi verborum.628.1*

Accidentia Chriſti in Euchariſtia.

1 *Chriſtus in Euchariſtia propriam retinet, quantitatem eiuſque effectum formalem primarium. 551.1.& 626.1.*

2 *Habetque veram figuram organicam, non localem vel ſitualem.553.2*

3 *Et omnes modos quantitatis, & omnes qualitates, quæ, media quantitate illi vniuntur.626.2*

4 *Hæc tantum ſunt per concomitantiam, licet aliter quam alia accidentia magis extrinſeca.635.1*

5 *Nequeunt emittere ſpecies, vt videantur.651.1*

6 *Habet etiam Chriſtus omnia accidentia ſpiritualia. 614. 2.*

Modus exiſtendi Chriſti ſub ſpeciebus.

1 *Pluribus diſtinctis ſpeciebus per modum vnius conſecratis, totus Chriſtus ſub ſingulis manet.640.2*

2 *Et ſub ſingulis partibus hoſtiæ poſt conſecrationem diuiſæ, in quibus panis conſeruaretur.ib.641.1*

3 *Sub ſingulis etiam hoſtiæ partibus continuis, quantumuis minimis.642.1. Imo & ſub ſingulis indiuiſibilibus. 645. 2.*

4 S 2

4 *Semel eſt in actu ſub tota quantitate ſpecierum, in potentia autem infinitis in ſingulis partibus. 643.1*

Vnio Chriſti cum ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *Inter Chriſtum & ſpecies, nulla eſt formalis vnio phyſica: 540.2. vſq; ad 550. per totam.*
2 *Probabile eſt, dari vnionem per efficientiam mutuam vnius ad alterum. 541.1*
3 *Ad efficientiam Chriſti circa ſpecies, quæ prior natura eſt, quam efficientia ſpecierum in corpus Chriſti, non præerequiritur præſentia Chriſti ad ſpecies. 540.2. & 541.1*
4 *Non ſufficit hæc effectiua vnio, vt ſe tenet ex parte Chriſti, vt Chriſtus moueri dicatur, motis ſpeciebus. 542.1*

Mutationes Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *Cum per accidens mutatur, proprium recipit motum, non tantum denominationem extrinſecam. 650.1*
2 *Poteſt de potentia abſoluta moueri localiter à Deo, non tã à propria anima, virtute naturali, nec per ſe, nec per accidens, ſecus ſi agat, vt inſtrumentum verbi. 652.1*
3 *A nullo agente naturali poteſt per ſe primo moueri, aut pati 654.1*
4 *Nec inter eius partes heterogeneas dari poteſt mutua actio virtute naturali, nec augeri, nutriri, minui, corrumpi, aut interfici poteſt ibid.2. per totam.*
5 *Per accidens vero moueri poteſt ab eo, qui ſacramentales ſpecies mouet. 655.1*
6 *Poteſt de potẽtia abſoltua, in aliquas partes diuidi, & quo modo. 638.2*
7 *Ex eo, quod in loco naturali alteretur, non patitur mutationem, vbi eſt ſacramentaliter. 569.2*
8 *Si in vno loco naturaliter mutaretur, mutaretur etiam ſacramentaliter, non virtute agentis naturalis, ſed Dei. 573.1*

Actiones Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *Probabile eſt, non poſſe habere actionem tranſeuntẽ. 655.1*
2 *Nec naturaliter exercere actus ſenſuum externorum, vel internorum, etiam circa ſeipſum, bene tamen ſupernaturaliter. ibid.2*
3 *Quæ per conuerſionem ad phantaſmata intelligit, nequit intelligere, niſi per conuerſionem, quam habeat in cœlo, ſecus, quæ per ſpecies infuſas. 657.1*

Deſitio Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *Non deſinit ſub ſpeciebus per intrinſecam mutationem ſui, 690.1*
2 *Per hanc mutationem (quæ priuatiua eſt) nihil acquirit, ſed ſolum amittit præſentiam ſacramentalem. ibid.2. & 665.1*
3 *Si non eſſet alibi, quam in ſacramento, cum ſpecies deſinerent, conſentaneum eſt rationi, Chriſtum aliud vbi, iuxta proprium arbitrium acquiſiturum. 666.1*
4 *Chriſto deſerente ſpecies, ſemper ſuccedit alia ſubſtantia, in qua ſubiectentur, quæ nunqnam eſt panis, vel vinum. ibid.1. & 2*
5 *Quæ ſubſtantiarum ſucceſſio non eſt transſubſtantiatio, ſed plurium mutationum ex diuina voluntate aggregatio. 667.2. 668.2*
6 *Non recedit ſtatim, ac ſpecies deglutiuntur. 665.1*

Chriſtus in Euchariſtia quomodo cognoſci poſſit.

1 *Modus quo Chriſtus exiſtit, nec oculo corporeo videri, nec interno ſenſu cognoſci poteſt. 657.2. 658.1. Nec ipſum corpus, præciſe hoc modo, etiam de potentia abſoluta. ibidem.*
2 *Chriſti oculus in ſacramento ſe ipſum videt per concomitantiam. 659.2*
3 *Nulla cognitio ſupernaturalis abſtractiua, niſi euidens in teſtificante, poteſt haberi de hoc myſterio. 660.2*
4 *Nec Angelus, neque vlla creatura videre poteſt naturali virtute hunc præſentiæ modum, nec Chriſtum ſub illo. 661.2. 662.2*
5 *Eſt tamen probabile, Angelum & animam ſeparatam videre poſſe Chriſti animam in Euchariſtia, non viſo corpore, nec vnione ad corpus. 662.2*
6 *Nullus Angelus per ſpeciem infuſam, quam habet corporis Chriſti Domini, cognoſcit, quod in Euchariſtia ſit, amiſſa tamen naturali, & præſentia ſacramentali conſeruata, cognoſceret Angelus Chriſtum exiſtere, non vbi exiſtat. 663.2*

Prædicata, quæ dicuntur de Chriſto in Euchariſtia.

1 *Omnia prædicata, quæ Chriſto ſecundum ſe conueniunt, de illo dicuntur, prout in Euchariſtia. 544.1*
2 *Non vero, quæ modum exiſtendi localiter ſignificant, ſed quæ indicant modum ſacramentalem. ibid. 2. Item, quæ præſentiam realem, & vnionem, vel præſentiam cum ſpeciebus important. ibid.*
3 *Speciebus circulariter motis, probabile eſt, Chriſtum non mutari. 545.2*
Nec dicitur corrumpi, aut in aliam ſubſtantiam conuerti, corruptis aut conuerſis ſpeciebus. ibid.
4 *Aduerbia localia, & nomina propinquitatem, vel diſtantiam ſignificantia, de Chriſto dicuntur. ibid.*
5 *Chriſtus à ſeipſo non diſtat, ſecus præſentiæ inter ſe. ibidem. 545.2*
6 *Mutationes, quæ circa ſpecies fiunt, ſi aliquo modo tranſeant ad Chriſtum, illi proprie tribuuntur. ibid.*
7 *Alioqui vel nullo modo, vel ſolum metaphorice. ibidem. Vt frangi, videri, tangi, miſceri. 614.1*
8 Hoc album eſt corpus Chriſti, *ſi pronomen deſignet ſubiectum albedinis, Eſt falſa. ſi contentum ſub albedine, vera eſt. 547.1*
9 *Corpus Chriſti, prout ſic, vere dicitur ſẽſibile & tangibile, quo ad proprietates corporis, non quoad modum exiſtendi. ibid.2*
10 *Propoſitiones ſignificantes ſucceſſionem terminorum, vel tranſitum vnius in alium, vere dicũtur de Chriſto, ratione transſubſtantiationis. 624.2 Et declaratur per totam.*

Apparitiones Chriſti in Euchariſtia.

1 *Negari non poteſt, plures huiuſmodi apparitiones propter varios fines eſſe factas. 670.1*
2 *In apparitionibus factis ad confirmandam fidem præſentiæ, quæ iam præterijt, Chriſtus non manet ſub ſpeciebus. 669.1. & 2*
3 *interdum apparitio fit, per ſolam potentiæ immutationẽ, abſque falſitate. 670.1. Et tunc non amittit Chriſtus præſentiam ſuam. ibid.*
4 *Interdum vero apparitio eſt per realem immutationem ſpecierum, quæ ſi tanta ſit, vt ad corrumpendum panem ſufficeret, amittitur* Chriſti *præſentia. 672.1. & 2*
5 *Quod apparet non eſt vere caro aut ſanguis, ſed figura, & color ipſis ſpeciebus inhærens. 670.2. 671.1. & 2*
6 *Et ſpecies ſic affectæ ſæpe diuturno tempore conſeruantur, forte miraculoſe. 673.1*
7 *Quouſque appareant corruptionis ſigna, vt veræ ſpecies Chriſtum continentes venerandæ, poſtea vt veſtigium tãtum Chriſti. ibid.*
8 *Hæ ſpecies, quam diu apparitiones durant, conſeruandæ, ſi vero ad priorem redeant formam, conſumi poterunt. ibidem.*
9 *Si mutuo accidit in Miſſa poſt conſecrationem vtriuſque ſpeciei, nõ tenetur ſacerdos in alijs iterum conſecrare, poteſt tamen, & recte faciet, ſi conſecret, 673.2*

10 *Adoratio harum rerum non ſiſtit in re, quæ apparet, ſed per illam tranſit ad Chriſti corpus.* 670.2

In triduo Chriſtus ſub Euchariſtia.

1 *Eius corpus capax fuit præſentiæ ſacramentalis, quod ſi de facto tunc conſecraretur, ſub ſpecieb. conſtitueretur mortuum.* 558.1.631.1

2 *Totus ſanguis, tam qui effuſus in paſſione, quam alius, ſi in corpore remanſiſſet, poneretur in triduo ex vi verborum ſub ſpeciebus vini.* 628.2

3 *Quod ſi nil ſanguinis in corpore remanſiſſet, nec Chriſti corpus ſub ſpeciebus vini, nec ſanguis ſub ſpeciebus panis, etiam per concomitantiam poneretur.* 629.1

Cultus Chriſti in Euchariſtia.

1 *Non minus in Euchariſtia venerandus, quam ſi in propria videretur ſpecie.* 780.1

Circumciſio.

1 *Cur vocetur carnalis.* 50.1

2 *Eſt figura Baptiſmi.* 49.2. *latius.* 338.2

Inſtitutio.

1 *Cur inſtituta, & an propter peccatum originale tollendum.* 51.2. *Et quomodo in hoc à Baptiſmo differat. ib.*

2 *Data plus* 400. *annis ante Moyſen & cur.* 340.1.*& 2*

3 *Conuenienter pro ſolis maſculis inſtituta.* 341.1

Eſſentia & effectus.

1 *Verum ſacramentum antiquæ legis primo & per ſe gratiā futuram cōſequentur vero præſentem, qui in eo dabatur, ſignificans* 52.2

2 *Etiamſi ante legem veterem ſit inſtituta, eius fuit ſacramentum.* 53.1

3 *Non iteranda: etiamſi abſque debita intentione fieret.* 100.2.

4 *Non erat cauſa phyſica gratiæ, quæ in ipſa dabatur.* 102.2.

5 *Nec proprie eam dabat ex opere operato, licet daretur paruulis, quibus peccatum originale remittebatur.* 99.2. 105.2

6 *Adulti non conſequebantur maiorem gratiam in circumciſione, quam per contritionem, quæ illis erat neceſſaria.* 101.1.*& 2*

7 *Idem erat in ſacramento legis naturæ, eiſdem locis citatis. ibid.*

8 *Circumciſio vt verum ſacramentum in remedium originalis, potuit eſſe in vſu omnium gentium, licet non ſe obligarent Iudaicæ legi.* 348.1

Ritus.

1 *Cur in ea corporis parte fieret.* 344.2

2 *Non ex præcepto debebat fieri cultro lapideo.* 346.1

3 *Nec templum, nec alium locum habeat deſignatum, vt in eo fieret.* 338.1.*& 2*

4 D*anda erat octauo die, & antea data non fuiſſet ſacramentum.* 56.2.346.1

5 *Poterat tamen ex iuſta cauſa vltra octauum diem differri.* 346.2. *vt in deſerto. ib.&* 51.1
Cur octaua dies ad circumciſionem deſignata. 346.2

6 *Ritus imponendi nomen in circumciſione.* 334.2

7 *Significatio ſacramentalis circumciſionis, nempe ablatio originalis peccati, optime cum eius ritu quadrat.* 51.1

Miniſter.

1 *Nullus ſpecialiter deſignatur in lege, ſed poterat eſſe quandoque vir, quandoque fœmina, imo probabile eſt, adultum potuiſſe circumcidere ſe ipſum.* 348.1

2 *Infidelis poterat eſſe miniſter circumciſionis. ib.*

Præceptum.

1 *Fuiſſe neceſſariam ex præcepto adultis, infantibus vero neceſſitate medij, probabilius eſt.* 52.2

2 *Cur hoc præceptum non fuerit ſcriptū à principio.* 429.2.
Nec pro omnibus gentibus, ſed certo populo datum. ibid.

3 *Hoc præceptum obligauit Abraham ad circumcidendum Iſmael, An vero teneretur, Iſmaele renuente, incertum.* 341.2.343.1

4 *Et ad circumcidendos omnes infantes, ſiue ſeruos, ſiue liberos, qui ſub eius poteſtate erant.* 343.2

5 *Non vero adultos famulos, vel mercenarios, vel ſeruos, ſine proprio eorum conſenſu, nec infantes ſeruos ſub cura parētum exiſtentes. ib.*

6 *Gentiles, qui ritu Iudaico circumcidebantur, quomodo tenerentur circumcidere filios.* 342.1

Duratio.

1 *An poſt Chriſti mortem vtilis aliquando fuerit, & quamdiu* 51.2.296.1

Cognitio.

1 *Ad cognoſcendum totum, non ſufficit cognoſcere partes, niſi adſit ſpecies, quæ harum inter ſe vnionem repræſentet.* 663.2

Commemoratio.

Pro viuis & pro defunctis in Miſſa Vide verbum, Miſſa, verſiculo, Cæremoniæ.

Compoſitio.

An ſit, & qualis, & ex quib. rebus, in ſacramētis, vide verbū, Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis, in §. *Eſſentia, Materia, & Forma.*

Communicatio idiomatum.

Non eſt inter partes & abſtracta. 517.1

Communio.

1 *Variæ huius vocis ſignificationes.* 446.1

2 *Communio laica & clericalis quid ſint, & in quo diſtinguantur.* 447.1

3 *Communio peregrina quid. ib.*
Vide Euchariſtia vſus & ſumptio, & verb. Miſſ. § *Eſſentia.*

Concilium.

1 *Concilium generale, ſine authoritate Pontificis congregantis & confirmantis, nil poteſt ſtatuere, vniuerſam Eccleſiam obligans.* 175.2

2 *Authoritas negatiua Conciliorum quando faciat argumentum probabile.* 441.1

Concomitantia.

1 *Quæ adæquate vnione vniuntur, neceſſario ſeſe comitantur.* 622.2

2 *Quæ realiter ſunt vnita, non poſſunt non ſe comitari, niſi priuentur vnione.* 622.1

3 *Quid ſit, aliquid per concomitantiam poni in ſacramento, quid ex vi verborum.* 627.1

4 *Localis continentia per ſe ſola non ſufficit ad concomitantiam.* 629.1

5 *Quæ concomitanter ponuntur ſub aliqua ex ſpeciebus ſacramentalibus, per quam actionem conſtituantur.* 633.2

Condenſatio.

1 *Probabilius eſt, per condenſationem non amitti quantitatem.* 543.2

Conditio.

1 *Quæ, & qualis conditio appoſita intentioni miniſtri, deſtruat ſacramentum. Vide verbum, Sacramētum, & Sacramenta nouæ legis, & verb. Euchariſtia, & Baptiſmus in* §. *Miniſter.*

Confeſſionis ſacramentum.

1 *Confeſſionis ſacramentū quomodo verbis, & rebus, vt materia & forma conſtet.* 19.2

2 *Ex illis verbis Ioan.* 20. *Quorum remiſeritis peccata, &c. colligitur materia, & forma huius ſacramenti.* 23.1

3 *Ad formam confeſſionis requiruntur verba in rigore & proprietate.* 27.2

4 *Omni-*

4.Omnibus adultis, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauere, neceſſaria eſt confeſsio neceßitate præcepti & medij. 56.1
5.Per ſe primo inſtituta ad dandam primam gratiam. 64.1. Sed non ſimpliciter primam. 68.1
6.Præter hanc autem, credibile eſt dare ſpecialia auxilia ad deteſtanda peccata. ib.
7.Miniſtrare hoc ſacramentum in mortali, ex quacunque neceßitate, mortale eſt, 188.1
8.Tenetur miniſter diligenter examinare diſpoſitionem accedentis ad ſacramentum. 195.1
9.Peccata ante Baptiſmum commiſſa non poſſunt eſſe materia huius ſacramenti. 213.2.318.2
10.Confeßio non ſacramentalis nunquam eſt homini neceſſaria, aut præcepta. 318.1
11.Omnia peccata venialia remittit non ponenti obicẽ, quãtumuis miniſter aliud intendat. 585.1
12.Sigillum confeßionis, non ſolum reſpectu aliorum, ſed etiã ipſius pœnitentis obligat, & quomodo. 236.1
13.Denegare aliquid extra confeßionem ex ſcientia in confeßione comparata ſecluſo periculo, non eſt contra rationem ſigilli. ib.
An hoc ſacramentum eſſet in ſtatu innocentiæ. Vide, Status innocentiæ.

Confirmationis ſacramentum.

Eſſentia.

1.Eſt ſpeciale ſacramentum, à reliquis condiſtinctum. 377.1. Tres definitiones eius. 385.1
2.Eſt ſacramentum viuorum. 404.1
3.Confirmatio actus Ordinis eſt, non iuriſdictionis. 418.1
4.Cur non fuerit aliqua eius figura in lege veteri. 54.2
5.Non poteſt iterari in eodem ſubiecto. 401.1

Inſtitutio.

1.A Chriſto immediate inſtitutum nocte cœnæ quo ad aliqua & perfecte poſt reſurrectionem, in illis verbis, Accipite Spiritum ſanctum. Ioan. 20. 394.1
2.Ad danda ſpecialiora auxilia gratiæ ad fidem profitendã inſtitutum, & ad conſignandum nos militari charactere Chriſti. 115.2

Materia.

1.Materia remota & omnino neceſſaria, eſt Chriſma, ex oleo & balſamo confectum. 386.1.& 2. ex Chriſti inſtitutione. ib.
2.Qui ſolo oleo vngeretur, iterum confirmandus, ſaltem ſub conditione. 387.1
3.Balſamum ex India delatum, quamuis forte differret ſpecie à Syriaco, ſufficiens materia. 389.1
4.Non ſingulæ partes olei debent eſſe cum balſamo ſubſtantialiter miſtæ. ib.
5.Chriſma, ſi omnino amiſit balſami fragrantiam, maxime dubia materia. ib.
6.Ex iure diuino requiritur materia præconſecrata ab Epiſcopo, licet ritus conſecrationis ab Eccleſia determinetur. 368.2.370. per totam. 388.2.391.2
Nec refert, quod Epiſcopus hæreticus vel ſchiſmaticus ſit. 392.2
7.Vnctio Chriſmatis eſt materia proxima huius ſacramenti. ib.
8.De cuius neceßitate eſt fieri in figuram crucis. 393.1. in ea quantitate quæ ſatis ſit ad imprimendum, crucis ſignum. ib.2
9.Et in fronte Confirmati. ibid. Pollice Epiſcopi, quod eſt de neceßitate præcepti, & probabile eſt, eſſe eſſentiale. 394.1.
10.Et debet fieri pollice dextro, ſed licet alio fiat, ſufficiet. ibidem.
11.Probabile eſt Apoſtolos non vſos fuiſſe hac materia, oppoſitum tamen probabilius. 394.2.397.1

Forma.

1.Signo te ſigno crucis, & Confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, forma huius ſacramenti. 397.1.& 2.
2.Singula verba, & expreſſa inuocatio Trinitatis, ſunt de eſſentia formæ. 400.1
3.Non debet fieri verbis deprecatiuis, ſed indicatiuis aut imperatiuis 399.1
4.Apoſtoli hac forma vtebantur, quo ad ſubſtantialem ſenſum. ib.

Effectus.

1.Imprimit characterem realiter & ſpecifice à baptiſmali diſtinctum, magiſq; accedentem ad rationem potentiæ actiuæ, quam paßiuæ. 115.1.401.2.402.1
2.Datur hic character vt militare ſignum, quo conſignamur ad pugnandum pro Chriſti fide. 211.2
3.Satis probabile eſt, maiorem gratiam conferre, quam Baptiſmum. 402.2
4 Propriam ſacramentalem gratiam confert, & in quo hæc conſiſtat. 405 1
5.Quando eam conferat. 405 1.
6.Per ſe primo non dat primam gratiam, ſed auget & roborat. ib.
7.Poteſt hic effectus obice impediri, ſed redit, recedente fictione. ib.2

Diſpoſitio.

1.Ex natura rei prærequiritur prima gratia. 404.1
2.Et in his, qui non amiſerunt baptiſmalem, hæc ſola eſt ſufficiens diſpoſitio. ib.
3.Gratiæ effectus per mortale peccatum impeditur, non vero character ib.
4.In mortali exiſtens indiget contritione, non confeßione, niſi ex conſilio. ib.2
5.Non tamen ſufficit attritio cognita, niſi adiungatur confeßio ib.
6.Attritio exiſtimata contritio ex ignorantia inuincibili, ſufficiens diſpoſitio, ib.
7.Sine attritione vera, non ſufficit exiſtimatio ſola, quantumuis inuincibilis. ib.2

Subiectum.

1.Omnis baptizatus, ſine vlla ætatum, ſexuum, aut ſtatuum diſtinctione, eſt capax huius ſacramenti. 406.1.& 2
2.Expedit tamen non dari ante vſum rationis, regulariter vſque ad ſeptennium. 407.1
3.Qui aliquando ratione vſi ſunt, niſi probetur, in ſtatu peccati in amentiam incidiſſe, Confirmandi ſunt. ib.2
4.Qui ſunt in articulo mortis confirmandi ſunt, licet eis non ſit ſimpliciter neceſſarium. 408.1

Miniſter confirmationis.

1.Quilibet Epiſcopus, ſiue hæreticus, ſiue excommunicatus, ſufficiens miniſter, quod ſi alienas oues confirmet, factum tenet, licet ipſe peccet. 410.2.417.2.425.2
2.Solus Epiſcopus ordinarius miniſter, imo neceſſarius neceßitate præcepti & ſacramenti pag. eadem & pagina. 411.1
3.Poteſt ſummus Pontifex (non autem alius inferior) ad hoc delegare ſimplicem ſacerdotem. ibidem. 413.2.415.1. 416.1
4.Nec ceſſat hæc conceßio morte Pontificis, nec, cauſa ceſſante, ſi abſolute conceſſa ſit, poteſt tamen reuocari. pag. 416. 1.& 2
5.Papa electus, nondum conſecratus Epiſcopus, poteſt hanc facultatem concedere, imo & ſecum ipſe, ſi ſacerdos ſit, diſpenſare. 417.1

Præceptum.

1 *Nullum eſt obligans per ſe ad ſuſcipiendam Confirmationem.424.1.56.1*

2 *Tenentur Epiſcopi ſub mortali, rite celebrare hoc ſacramentum aliquoties opportunis temporibus in ſua diœceſi. 425.1*

3 *Grauiter peccat Epiſcopus Chriſmate veteri vtendo, ſine graui neceſſitate.ib.2*

4 *Epiſcopus qui bis dat hoc ſacramentum, grauiter peccat, non tamen manet irregularis, ſimiliter & qui recipit.ibid.422.2*

Cæremonia.

1 *Balſami benedictio conuenienter fit per ſignum crucis.420.1 Et ibi conſequenter de alijs cæremonijs, quæ in conficiendo Chriſmate ſeruantur.*

2 *Chriſmatis ſalutatio adoratio quædam reſpectiua, ibidem 2*

3 *Vbi deeſt Epiſcopus, Chriſma aliunde deportandum. pag. 421.1*

4 *Non eſt aliquod tempus deſignandum ad miniſtrandũ hoc ſacramentum.ib.2*

5 *Imo nec locus, licet quoad fieri poſſit in Eccleſia ſit miniſtrandum.ib.*

6 *Veſtibus ſacris indutus debet Epiſcopus miniſtrare. ibidem.*

7 *Ex ſola decentia, tenentur confirmans & confirmatus, ieiuni accedere ib.2*

8 *Ligatio frontis confirmati vitta linea non prætermittenda.421.1*

9. *Confirmatus cur cædatur alapa.407.1*

10. *Omiſſio huius cæremoniæ non eſt mortale.423.1*

Conſcientia.

1 *Habere conſcientiam peccati mortalis, eſt recognoſcere hominem nondum ſibi peccatum dimiſſum.505.1*

2 *Accedere ad Euchariſtiam cum conſcientia peccati mortalis ſine præmiſſa confeſſione, quando & quomodo liceat. Vide verbum Euchariſtia, § Diſpoſitiones.*

Conſecratio.

1 *Licet fiat à ſacerdote hæretico vel degradato, vel quacunque ratione prohibito, valida eſt.419.1*

2 *Vt ſupponit pro tranſſubſtantiatiua actione, non eſt ſacramentum, nec pars eius, ſed via tantum ad illud, pag. 466.2*

3 *Prolatio verborum Conſecrationis non eſt actio conuerſiua panis in corpus Chriſti.599.2*

4 *Conſecratio ſufficiens actio vt poſſit in ea ſolum ſacrificiũ conſiſtere 916.1*

5. *In conſecratione cuiuslibet ſpecies ſeorſum, potuiſſet eſſentia ſacrificij cõſiſtere.921.1. Vide verb. Euchariſtia, § Forma, & §. Efficacia.*

Conſeruatio & conſeruare.

1 *Conſeruatio rei & eius productio quandoque eadem, quãdoque diuerſa actio eſt.96.1*

2 *Conſeruari poteſt aliqua res noua actione abſque ceſſatione prioris, qua conſeruabatur.585.2*

3 *Vnaquæque res, vt conſeruetur ſine ſuo naturali modo, indiget maiori influxu cauſæ agentis.604.1. Vide verbũ Deus.*

Conſtantinus.

1 *Romæ à Syluestro baptizatus & diuinitus à lepra mundatus.à 398.1. vſque ad 399.*

Contactus.

1 *Non inuenitur propriè, niſi inter res extenſas in ordine ad locum 546.2*

2 *Quomodo Chriſtus poſſit contingi in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia, §. Quæ de ipſo prædicata dicantur.*

Contritio.

1 *Contritionis actus pars eſt materia ſacramenti Pœnitentiæ.19.1*

2 *Non ſemper neceſſaria, vt ſacramenta effectum ſortiantur.65.1*

3 *Semper eſt homini poſſibilis cum diuina gratia.739.1*

4 *Ad quæ ſacramenta ſit diſpoſitio. Vide verbum Sacramentum & Sacramenta nouæ legis, & in quolibet ſacramẽto particulari, §. Diſpoſitio.*

Conuerſio.

1 *Tranſitum vnius rei in aliam ſignificat.594.2*

2 *Requirit duas res poſitiuas, vt terminus à quo, & ad quẽ. ibid. Vnde neceſſe eſt, vt vnus terminus deſinat, alter aliquo modo incipiat.ib.1*

3 *Conuerſiones naturales & ſupernaturales in modo differunt.ib.*

4 *Omnis conuerſio requirit vt minimum, vnam realem actionem & duas quaſi mutationes partiales 596.1*

5 *Si conuerſio ſubſtantialis ſit, oportet vt terminus à quo & ad quem ſubſtantialiter mutentur.598.1. & 2*

6 *Neceſſaria etiam eſt connexio inter vtriuſque termini mutationes, ita vt vna quodammodo ſequatur ex alia. 598.2*

7 *Qui ordo non ſemper fundatur in formali repugnantia terminorum, ſed etiam in intentione, vel in limitata vi agentis.615.2.616.1*

8 *Hi termini tertium aliquod requirunt, circa quod verſentur.616.1*

9 *Quale hoc ſit, in formali, vel in ſacramentali conuerſione, ib.1*

10 *Dummodo ſubſtantia deſinat, etſi per actionem accidentalem, ſubſtantialis conuerſio perfici poteſt.ib.*

11. *Conuerſio formalis vel materialis nec inter res ſimplices eſſe poteſt, neque inter ſimplicem & compoſitam, pag. 618.1*

12 *Formalis conuerſio non eſt niſi inter formas inter ſe pugnantes & habentes commune ſubiectum ſaltem per potentiam obedientialem.ib.2*

13. *Qualibet res exiſtens ſub accidentibus realiter diſtinctis, & ab illis dependens, poteſt conuerti in aliam, quæ ſub eiſdem accidentibus conſtituatur.619.1 & 2*

14 *Res quæ omnino etiam quoad accidentia deſtruitur, non poteſt dici in aliam conuerti.ib.*

15 *Omnis creatura poteſt in aliam conuerti aliquo modo. 620.2*

16 *Deus vero nec poteſt conuerti in creaturam, nec econuerſo.ib.*

17. *Conuerſio licet relationem fundere poſſit, non tamen eſt relatio.596.2*
Vide verbum Tranſſubſtantiatio.

Corpus.

1 *Duo corpora quanta nequeunt naturaliter penetrari.547. col.2*
Vnum corpus, vnica præſentia, vnum locum occupat naturaliter.559.1

2 *Idem corpus ſimul eſſe poteſt in duplici loco diſtante, per diuerſas præſentias ſacramentales vel quantitatiuas.561. 1.562.1.*

3 *Corpora, cum penetrantur, non amittunt propriam quantitatem nec localem extenſionem.564.1*

4 *Corpus per omnia mundi loca replicatum non eſſet vbiq;. Neque ſi eſſet præſens omnibus ſpatiis creatis, in infinitũ, propterea immenſum eſſet.565.1*

5 *Deus poteſt pluries idem corpus conſtituere in eodem ſpatio. 566.2. Et ponere corpus quantum ſub indiuiſibili, 646.1*

6. *Corpus exiſtens, in duobus locis ſingulis eſt æquale. 600. & vtrique ſimul quoad præſentiam.645.1*

7. Debetq;

7 *Debetque neceſſario habere varietatem in accidentibus importantibus habitudinem ad locum.646.1*
8 *Et poteſt habere in alijs.568.1*
9 *Licet hoc non ſit connaturale.569.1.& 2*
10 *Si in vno loco altere‹t›ur, non neceſſario alteratur in alio, virtute agentis naturalis.570.1. Quod de alijs mutationibus declaratur.vſque ad. 573.*
11 *In omnibus autem his mutationibus Deus ſuppleret effectum cauſæ ſecundæ, vt fierent in alio loco.573.1*
12 *Corpus mortuum ſuam etiam partium integritatem exigit 628.1*
13 *Idem corpus non poteſt ſeipſum contingere.652.2*
14 *Forma corporis humani organici abſtrahit ab anima & à forma cadaueris.631.2*
15 *Duplicem habet organizationem ſecundum duplicem ſtatum perfectionis, ſcil. & corruptionis.ib.*
16 *Viuum & mortuum in ratione humani corporis vniuoce conueniunt.633.2*
17 *Duplex illi organizatio debetur, ſubſtantialis nempe & accidentalis, quæ tantum eſt proprietas eius.636.1*
Vide Chriſti corpus in Euchariſtia.

Creatura, creatio, & creare.

1 *Emanatio à Deo per modum creationis non præcedit ordine naturæ in omni forma ante actionem cauſæ ſecundæ, nec in omnibus formis creatis includitur dependentia à Deo per modum creationis.87 2*
2 *Creatio pro ſigno quo præintelligitur termino, non eſt in aliquo tanquam ſubiecto.609.1*
3 *Probabilius eſt creationem ſubſtantiæ non eſſe de prædicamento actionis, ſed ſubſtantialem modum ad ſubſtantiæ prædicamentum redactum.ib.*
4 *Creatio paßiua in ipſa creatura exiſtit.ib.*
Creatura poteſt aſſumi vt inſtrumentum creationis. 732.1

Culter.

Culter quo fiebat Circumciſio. Vide verbum Circumciſio, §.Materia & Ritus.

Cultus & colere.

1 *Ratio cultus externi Dei, latius patet ratione ſacramenti, ab ea longe differt.34.1*
2 *Cultus Dei externus, ſiue à Deo inſtitutus, ſiue ab Eccleſia, vel à priuata perſona prudenter introductus, licitus eſt. 182.1*
3 *Cultus Chriſti in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia. §.Chriſti cultus, vide etiam verbum Adoratio, & verbum Euchariſtia, §.Species ſacramentales.*

Dæmon.

1 *Poteſtas ad expellendos dæmones. Vide verbum Sacramentalia.*

Deus.

1 *Sua naturali immenſitate eſt præſens rebus omnib. & ſpatiis imaginarijs.559.2*
2 *Poteſt eundem effectum per duas totales actiones, numeroq; diuerſas, ſimul producere.660.2.661.1*
3 *Poteſt rem quam creauit annihilare, & poſtea alia diſtincta actione reproducere eandem.ib.*

Diaconus.

1 *An peccet, officium ſuum in mortali exercendo. Vide ſacramentum in communi, §.Miniſter. Vide etiam, Sacramentū nouæ legis, Euchariſtia, Baptiſmus, in §.Miniſter.*

Dies.

1 *Dies cæremoniales Hebræorum à veſpera vſque ad veſperam incipiunt, & in quolibet duæ veſperæ numerantur. 453.2*
2 *Dies feſti peculiares quibus modis poſſint inſtitui. 1150.1.*
Dies azymorum. Vide Azyma, & azymorum dies.

Diſpoſitio.

1 *Diſpoſitiones manent in inſtanti generationis, ſi autem corrumpuntur, non poſſunt effectiue concurrere ad regenerationem.79.1*
2 *Diſpoſitio moralis non petit eſſe in eodem immediato ſubiecto, in quo eſt forma.125.1*
3 *Quæ diſpoſitiones ad ſacramentum in genere, & ad quodlibet in particulari. Vide in genere, & in ſingulis.§. Diſpoſitio.*

Diſtantia.

1 *Duplex, alia localis, alia quantitatiua, quidque vtraque ſit.554.2*
2 *Non attenditur proprie ſecundum entitatem, ſed ſecundū locum.565.2*

Diſtinctio.

1 *Præter res inter quas verſatur, ſolum addit negationem. 551.2*

Dominus.

1 *Suo arbitrio poteſt ſeparare filium ſeruum à patre ſeruo. 264.2*
2 *Imo ex intentione baptizandi filium à patre ſeparatum, patrem vendere poteſt.265.2.266.2*

Ebrius.

1 *An poßit miniſtrare aut recipere ſacramentum. Vide Sacramentum nouæ legis, §.Miniſter.*

Eccleſia.

1 *Non accepit à Chriſto poteſtatem excellentiæ ſupra ſacramenta, ſed miniſterialem tantum.78.1*
2 *Specialem poteſtatem habet in Dæmones.178.1*
3 *Licite poteſt priuare aliquem viatico in articulo mortis, 837.2*
4 *Non poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de iure diuino.481.2*
5 *De poteſtate Eccleſiæ circa varias res. Vide Baptiſmus, §. Præceptum. Verbum Catechumenus.*
Eccleſia vt templum. Vide verbum Miſſa, §.Vbi celebrāda

Effectus.

1 *Idem effectus à duabus cauſis totalibus ſimul poteſt produci ſupernaturaliter, & duplici actione totali conſeruari. 572.2.576.1*
Effectus ſacramentorum in communi, & cuiuslibet in particulari. Vide in genere, & in ſingulis. Effectus Miſſæ. Vide verbum Miſſa, §.Effectus.

Epiſcopus.

1 *Priuati Epiſcopi poſſunt ritus & cæremonias pro ſua diœceſi inſtituere.175.2*
2 *In aliena diœceſi abſque licentia proprij Epiſcopi Ordinans 181.1*
3 *Exiſtens in mortali non peccat mortaliter, corrigendo ſubditum.185 2*
4 *Dignitas Epiſcopi diſtincta eſt à dignitate presbyteri.411.1 Vide verbum Sacramentalia, Sacramentum Confirmationis, §.Materia & Miniſter, & verbum Miſſa, §.Vbi celebranda.*

Euchariſtiæ ſacramentum.

Nomen.

1 *Euchariſtiæ nomen, ſacramentum nouæ legis ſub ſpeciebus panis & vini ſignificat.429.2*
2 *Propria eius ſignificatio & etymologia.448.1*
3 *Proprie pro corpore Chriſti ſub ſpeciebus, interdum pro illis tantum, vel corpore tantum ſupponit.471.2.473.1*

Inſtitutio.

1 *Quam expediens in ſpiritualem cibum animarum.413.2*
2 *Non per ſe ad remiſſionem originalis vel mortalis, nec ad primam gratiam dandam inſtitutum.435.2.750.1*

3 Non oportuit ante incarnationem inſtitui, bene tamē ante paſſionem & eius ingreſſum.462 2
4 In nocte cœnæ, inchoato vltimo anno vitæ Chriſti, qui fuit 34. primo menſe Ianuarij.14 luna ad vltimam veſperam 1. vel 2. hora noctis inſtitutum.448.2.461.1
5 Eſt poſt lotionem pedum finita cœna legali, nec dum incepta vſuali, præſente Iuda, & antequam illi daretur buccella panis, ſimul vtraque ſpecie inſtitutum. 459 1. & 2. 460.2.161.1. & 2
6 Quam conuenienter ſub reali Chriſti præſentia inſtitutū, ex collatione cum incarnatione oſtenditur.529.2
7 Et ex conuenientia ad varia attributa diuina oſtendenda, noſtraſque virtutes confirmandas.529,2.532.per totam.

Dignitas & cultus.

1 Omnia ſacramenta excellit in dignitate. 170.1.430.2. 509.1
2 Semper illi exhibita adoratio.527 1
3 Variæ Eccleſiæ conſuetudines & ſanctiones de tali cultu. ib.2
4 Totum vt ex Chriſto & ſpeciebus conſtat vnico latriæ actu adorandum.780.1. quo Chriſtus adoretur & coadorentur ſpecies.782.1
5 Externo cultu venerandum, & quali.780.2
6 Sine conditione adorandum, niſi ſit vehemens ſuſpicio, hoſtiam non eſſe conſecratam.782.2
7 Quam laudabilis conſuetudo aliquoties cum pompa deferre Euchariſtiam.ib.
8 Euchariſtiā non irreuerenter tractare omnes tenentur præcepto negatiuo, poſitiuo vero aliquem honorem exhibere, & quando obliget.ib.
9 Huius præcepti affirmatiui tranſgreſſio, ſecluſo contemptu, non eſt mortale, imo interdum poſſit nulla eſſe culpa. ib.
10 Et in peccato mortali tangere Euchariſtiam, non eſt per ſe mortale.789.1

Eſſentia & partes integrantes.

1 Verum ſacramentum vnumque vnitate ſpecifica vltima, & à reliquis diſtinctum.430.1.431.2
2 Quam recte congruunt ſpecies panis & vini, earumque diſtinctio ad ſignificationem ſacramentalem Euchariſtiæ. ib.431.2.475.2. Et quam analogiam habeat ad corporalem cibum.428.2
3 Totalis ſignificatio Euchariſtiæ diſtincta à ſignificationibus partium, licet ex illis compoſita 394.1
4 Vnitas numerica Euchariſtiæ ex phyſica vnione ſpecierum non obſtante diuerſitate formarum conſecrationis ſumenda.433.1.434.1
5 Nec ſolum corpus & ſanguis Chriſti, nec verba conſecrationis ſunt integrè hoc ſacramentum, ſicut nec ſpecies cōſecratæ, quamuis eius eſſentiam intrent, ſed compoſitum ex his & Chriſti corpore.465.2.466.1.& 2.469 1
6 Sumptio Euchariſtiæ, nec eſt Euchariſtia, nec pars eius. 471.2
7 Tres definitiones Euchariſtiæ.472 2
8 Quid in hoc ſacramento, res tantum, ſacramentum tantum, res & ſacramentum ſimul.473.1
9 Eſt ſignum plenum, rem quam ſignificat in ſe continens. 522.2.523.2
10 Perficitur per veram conuerſionem, ſeu tranſſubſtantiationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, nec aliter fieri poteſt, ſuppoſita Chriſti inſtitutione.593.2. 594.596.1

Materia Euchariſtiæ.

1 Non eſt quoad maximum terminata.474.1
2 Panis & vinum materia ſimpliciter neceſſaria ad conficiendum corpus & ſanguinem Chriſti.475.1
3 Vna prius alia conſecratur, licet nullus ordo concomitantiæ, aut præcedentiæ intercedat, rum conſecrationis ſit de eſſentia, licet ſit de præcepto iuris diuini, quo vna cum alia & panis prius conſecrari iubetur ib.2.476.1.478.2
4 Vnde de illo præcepto conſtet.482.2
5 Non ſolum ob phyſicam impotentiam, ſed etiam ob moralem, poſt vnius ſpeciei conſecrationem ſubortam, poteſt omitti alterius ſpeciei conſecratio.479.2.481.1
6 Probabile eſt, Papam propter communem cauſam poſſe diſpenſare, probabilius tamen oppoſitū & propter particularem certum ſicut nec interpretando declarare aliquādo licere.ib.2
7 Neceſſaria eſt ſenſibilis præſentia materiæ reſpectu miniſtri.482.2. practice & moraliter.484.1
8 Et aliquo modo eſſe coram illo.483.2
9 Non eſt neceſſe vt tangi poſſit.483.2. & 484.1
10 Debet materia in particulari definiri ex intentione conſecrantis, quam nec in Deum nec in alium poteſt remittere.ib.
11 Maſſa nondum cocta, aut fermentum coctum, aut panis ex leguminibus factus, non ſunt ſufficiens materia huius ſacramenti 250.2.494.1
12 Solus panis triticeus ſufficit 490.1.493.1. Non vero ex alio grano, ſeu frumento. 491.1. De ſiligine, & alicaſtro. ib. De Spelta, & auena ib.494.1
13 Tam azymus quam fermentatus ſufficit, vbiq; & quamuis azymi cōuenientior vſus, vnuſquiſq; tenetur in hoc ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem ſeruare. 494.2. Vide verbū Græcus & Græca Eccleſia 495 1
14 Hic panis tantū ex farina triticea & aqua naturali coagmentatus, & igne coquendus.492.2.493.1
15 Poteſt in illius confectione miſceri nonnihil ſalis.493.2
16 Alterius vero rei ſeu liquoris miſtio illicita eſt, ſi tamē ſit in parua quantitate, non irritat materiā.491.2 493.2
17 Panis male coctus, & digito aſſi in maſſam redactus ſufficiens materia ſeu indecens.ib.
18 Sufficit etiam panis coctus, licet præ duritia nequeat comedi.501.1
19 Vinum vitis neceſſaria materia 499.1
20 Agreſta ſæpa, vinum coctum, vel quomodolibet ita permiſtum, vt propriam amittat ſpeciem, non eſt materia. ibid.2 267.2
21 Nec acetum, ſecus vinum aceſcens licet grauiter peccet in eo conficiens ib. Idem eſt de muſto.ib.
22 Vinum conſecratum, ſi cōgeletur retinet conſecrationem. 268 1
23 Congelatum ſi liquefiat ſufficiens materia conſecrationis imo & licita, quamuis conſultius in ea non conſecrare. 501.2
24 Si ſacerdos putans ſe habere vnam hoſtiā conſecret, & poſtea inueniat duas, ambæ manebunt conſecratæ. 485.1
25 Imo ſi plures attulerit intentione conſecrandi, quarū poſtea in actuali conſecratione fuit oblitus ibidem.
26 Sacerdos conſecrans dimidiam partem hoſtiæ, ſi illam deſignat, vere conſecrat, licet grauiter peccat. ibidem. Secus ſi per partes proportionales velit conficere. pag. 485.2
27 Panis non poteſt conſecrari, niſi in parte ſenſibus perceptibili.ibid.2
28 Materia quæ ex vi formæ conſecrari poteſt, non habet terminum magnitudinis.487.1
29 Solum quæ poteſt fieri ſimul moraliter præſens, poteſt vnica conſecratione conſecrari.ibid.
30 Partes materiæ conſecratæ continuari poſſunt non conſecratis.486.1
31 Vinum conſecratum ſi miſceatur non conſecrato, tamdiu permanebit conſecratum, quamdiu potuiſſet conſeruari non conſecratum.ibid.2

32 *Miſtio aquæ in vino, ſolum neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici neceſſaria eſt.*501.1.*&* 2.502.2
33 *Hoc præceptum à tempore Apoſtolorum manauit, licet Alexander I. prior ſcriptum tradiderit.ibid.*
34 *Sine diſpenſatione in nulla neceſſitate poteſt omitti.ibid.*
35 *Diſpenſatio vero moraliter vix poteſt accidere, licet ſimpliciter non ſit impoſſibilis.ibid.*
36 *Aqua miſcenda naturalis, & in minore quantitate, quã vinum.*504.1.
37 *Qui vero miſceret paruam quantitatem aquæ non naturalis ſimul cum naturali, licet ſacramentum conficeret, peccaret grauiter.ibid.*2
38 *Sacrificij tempore, & ante calicis conſecrationem miſcenda.*504.1
39 *In Miſſæ initio vel poſt Euangelium ex conſuetudine propria Eccleſiæ.ibid. Quod ſi tunc ob negligentiam omittatur, ſtatim adhibenda, dummodo non ſit facta conſecratio.ibid.*2
40 *Aqua quæ miſcetur an in Chriſti ſanguinem conuertatur, & quomodo.*505.1.*& ſeqq. vſque ad* 507
41 *Licet aqua non tranſeat in vinum, dicitur vinum miſtum ratione qualitatum aquæ.*179.2

Forma Euchariſtiæ.

1 *Verba conſecrationis ſunt forma huius ſacramenti, & quomodo.*450.2.451.1
2 *Si ponantur eſſe forma Euchariſtiæ vt ſacrificium probabile eſt non eſſe, niſi extrinſecam formam eius, vt ſacramentum eſt.*467.2.468.2
3 *Determinata verba, quibus Chriſtus conſecrauit, ſunt forma huius ſacramenti.*703 2
4 *Non alia verba, aut orationes, ſeu precationes Miſſæ.* 704.2
5 *Cur non deprecatiua.*705.1
6 *Melius in facto eſſe, quam in fieri, ſignificatur.*15.1
7 *Solum hæc verba,* Hoc eſt corpus meum, *ſunt de neceſſitate formæ, licet alia ſint ex præcepto neceſſaria. Idem eſt de particula,* enim.*ibid.*2.716.1.*&* 2.717.1
8 *Verba formæ dicuntur à ſacerdote formaliter & ſignificatiue.*706.2.*& in perſona Chriſti.* 698.1
9 *Hæc formalis ſignificatio, ſimpliciter neceſſaria ad conſecrationem, ſecus recitatio.ibid.*2
10 *Qui ex errore ea materialiter proferre intenderet, adhuc conſecraret ex intentione virtuali faciendi, quæ Chriſtus fecit.ibid* 2
11 *Prædicta propoſitio cum operatiua ſit, non potuit ante inſtans, quo terminata eſt, habere veritatem, habuit tamen pro illo.*710.1
12 *Non cauſat quia vera, ſed vt vera ſit, vnde prius natura ſignificat, quam efficiat, licet non prius natura ſit vera.* 711.2.712.1.
13 *Verba formæ virtute ſua & phyſice, efficiunt conuerſionem & conſecrationem, & corpus Chriſti in hoc ſacramento.*728.1
14 *Per illam actionem realem qua accidentia per ſe conſtituunt, expellunt effectiue ſubſtantiam panis.* 728.2. 729.1
15 *Eorum efficientia limitata ad ea tantum, quæ Chriſtus habet in propria ſpecie.*727.2.*Et ad modum ex inſtitutione definitum.*558.1.582.2
16 *Hæc virtus effectiua, formaliter eſt in verbis, radicaliter reſidet in miniſtro.*737.2
17 *Vt ſint efficacia, debent proferri à ſacerdote conſecrato & rite ordinato & non ab alio, etiam in quauis neceſſitate.*432.2.433.2
18 *Non vero requiritur, quod ſanctus ſit aut fidelis, ſed quod debitam intentionem habeat.*734.2
19 *Aliud eſt conſtitui in ſacramento ex vi verborum, aliud per efficientiam verborum.*633.1

20 *Quid pronomen,* Hoc, *in forma deſignet tractatur late.* 712.1.713.2
21 *Mutatio pronominis,* Hoc, *in* illud, *vel in aduerbium.* Hic, *ſubſtantialis, ſecus, ſi in,* Iſtud, *vel in,* Hic, *pronomen, quod etiam de* Ecce, *probabile eſt.*718.1
22 *Quam commode verbum* Eſt, *poſitum ſit.ibid.*229.1
23 *Mutare verbum,* Eſt, *in quodlibet aliud verbum graue peccatum, imo probabile eſt, formam ſubſtantialiter mutari.*625.1.*Et ibi de aliis dictionibus eiuſdem formæ, & mutationibus earum, vſque ad* 623.2
24 *Cur Chriſtus* Dominus *poſuerit in forma, ly,* Corpus, *non generalius nomen.*719.1
25 *Verba formæ virtualiter, & quaſi in actu exercito, ſignificant conuerſionem.*725 1
26 *Sola hæc verba,* Hic eſt calix ſanguinis mei, *ſunt de eſſentia, alia vero ſolum ex præcepto neceſſaria.ibid.* 726. 1.721.2
27 *Sequentia verba,* Qui pro vobis, &c. *non ſunt de ſubſtantia ſacramenti.*725.1
28 *De pronomine,* Hic, *&,* Mei, *idem iudicium, quod de* Hoc, *&,* Meum, *in forma corporis.* 726.1
29 *Hæc omnia verba Chriſtus protulit in conſecratione calicis.*723.1
30 *Quam conuenienter ab Eccleſia poſita.ibid.*
Cur magis hæc forma, quam Marci & Matthæi vſa ſit. 726.1
31 *Mutationes horum verborum, licet accidentales ſint, non fiunt ſine graui peccato.ibid.*2
32 *Cum dictio,* Calix, *ſumatur pro contento, ly,* contentum, *non ſupponit pro vino, ſed pro ſanguine.ibid.*
Accipite & manducate, hoc eſt enim corpus meum. *Late exponuntur omnia hæc verba, & quid ſingula ſignificent expenditur.*515.2. *ad* 520. *& ſpecialiter pronomen* Hoc.580.2
33 Hic eſt enim calix ſanguinis mei. *Exponitur. ibidem.* Noui & æterni teſtamenti. 727. 2. Myſterium fidei. *ibid.*677.2. Qui pro vobis & pro multis effundetur. *ibid.*710.1.*&* 628.1. *ad* 629

Neceſſitas Euchariſtiæ.

1 *Solum ad melius eſſe fuit neceſſarium.*435.1
2 *Nec in re, nec in voto proprie eſt medium neceſſarium adultis, vel paruulis ad primam gratiam, perſeuerantiam, vel beatitudinem obtinendam.pag.* 438.1. *pag.* 439.2. 442.2
3 *Licet ſit valde efficax & vtile adultis.ibid.*
4 *Mens D. Thomæ de neceſſitate* Euchariſtiæ *in voto explicatur.*743.2.*per totam.*
5 *Quo Baptiſmo perfectius, eo magis ad rationem finis accedit, & recedit à ratione medij neceſſarij, pagina.* 443. 1.*&* 2

Miniſter Euchariſtiæ.

1 *Ex iure diuino, ſacerdos, qui ſecundum Eccleſiæ praxim ſoli Diacono committere poteſt diſpenſationem talis ſacramenti in caſu neceſſitatis.* 861.1.*&* 2. 862.1. *&* 2
2 *In caſu grauis neceſſitatis Diaconus poteſt miniſtrare, ſi ſacerdos abſit, vel ſi præſens nolit dare facultatem, imo & laicus.*862.2.863.1
3 *Hæc poteſtas miniſtrandi, iuriſdictionem ordinariam vel delegatam exigit.*863.1.864.1
4 *Alias grauiter peccant, qui ſine iuriſdictione illud diſpenſant, & religioſi, excommunicationem incurrunt, & quando.ibid.*2
5 *Poteſtas adminiſtrandi ſacramentum pœnitentiæ non infert facultatem miniſtrandi Euchariſtiam, nec econtra. ibid.&* 865.1
6 *Deficiente parocho, quilibet ſacerdos in mortis articulo poteſt*

poteſt miniſtrare, in aliis neceſſitatibus non niſi delegatus.ibid.per totam.

7 *Hoc modo poſſunt religioſi habentes priuilegium diſpenſare hoc ſacramentum, quolibet anni die, excepta communione Paſchali* 866.1.& 2

8 *Dantem & ſumentem, etiam extra ſacrificium: non eſt neceſſe diſtingui, imo in mortis articulo poteſt ſibi laicus ſumere* 868.1

9 *Non magis concurrit ad gratiam Euchariſtiæ ſacerdos diſpenſans quam ſi laicus diſpenſaret.*864.2

10 *Si duo Miniſtri diuidant inter ſe verba formæ, neuter conſecrabit, ſecus ſi materiam, diuidant.*735.2

11 *Vtroque ſuper eandem materiam, & cum debita intentione proferente, qui primo abſoluerit, conſecrabit. ſi ſimul, vterq; per duas actiones totales.ibid.* 736.1

12 *Tenetur miniſter iure naturali, & diuino poſitiuo, non dare exiſtentibus in peccato, cum ſine inconuenienti poteſt denegare. Quis multo minus licet inuitare.*806.2.807.1.& 2

13 *Cum ſe indigne communicat, duplex eſt malitia in confeſſione exprimenda.ibid.*2

14 *Tenetur ſacerdos publicos peccatores ad communionem non admittere publice, niſi præ ſeferit publica pœnitentia, vt vero admittat occulte, ſufficit occulta.* 808.1.*per totam.*

15 *Imo denegare occulto, occulte petenti, ſecus ſi publice: tunc enim peccabit grauiter, denegando.ibid.*2. *Quis ſit iudicandus publicus, vel occultus peccator.* 809.2 812.2

16 *Nunquam licet hoſtiam non conſecratam pro conſecrata dare ibid.*1

17 *Qui non miniſtrat ex officio, poteſt & debet denegare occulto peccatori ſi petat, antequam altari ſit publice expoſitus.*812.2

18 *Nulla niſi violenta ſuſpicio ſufficit ad denegandam Euchariſtiam peccatori.*814.2

19 *Nunquam licet dare purgationem ſuſpicionis criminis.* 813.2

20 *Vti autem illo vt iuramento, licet nullo iure poſitiuo ſit prohibitum, nullatenus conſulendum* 814.1

21 *Quoties oues conuenienter petunt, tenetur paſtor per ſe loquendo, eis miniſtrare.*867.2

Vt recte munus ſuum obeat, ad quid teneatur. pag. 868.2

22 *Grauiter peccat, qui in loco non ſacro vel priuato, ſine facultate ſuperioris, vel tempore interdicto, aut ſine veſtibus ſacris miniſtrat.ibid.*

23 *Peccat grauiter ſacerdos in peccato mortali diſpenſans Euchariſtiam, etiam in caſu extremæ neceſſitatis, & priuatim: ſecus laicus, qui ob talem neceſſitatem daret.* 868.1.& 2

Effectus & efficacia Euchariſtiæ.

1 *Nec in re, nec in voto cauſat phyſice, vel moraliter effectus aliorum ſacramentorum.pag.*436.2.*vſque ad* 437. 439.

2 *Perfectio vnionis facta per Baptiſmum cum Chriſto effectus huius ſacramenti.*436.1

3 *Primo per ſe confert augmentum gratiæ, & aliquando primam.*749.2.656.2

4 *Non ſemper præmittit omnia venialia.* 790.1. *Effectus aliorum ſacramentorum veluti eminenter habet in ſuo.* 437.2

5 *Confertur in Euchariſtiæ ſumptione totus ſimul, niſi ſucceſſiue diſpoſitio augeatur.*758.& 2.

6 *Quomodo incipiat.*760.1.& 2.855.1

7 *Idem effectus datur, ſiue ſumatur tota hoſtia ſimul, ſiue ſucceſſiue, iſque in prima ſumptione, niſi poſtea diſpoſitio augeatur, vel incipiat.ibid.*762.1.763.1

8 *Sumptio cuiuſcunque ſpeciei confert gratiam habitualem & ſacramentalem.*763.2. *Et omnino æqualem cæteris paribus.*767.2

9 *Nec per vtramque ſimul plus, quam per vnam tantum.* 765.2.767.1.*Et ſi ſucceſſiuum ſit diſpoſitum, in ſumptione prima datur effectus ibid.*2

10 *Non augetur, quamdiu Chriſtus eſt intra ſumentem, niſi diſpoſitio augeatur.*769.2

11 *Non redit, recedente fictione, ſi iam Chriſtus diſceſſit.* 770.1

12 *Excitat in ſumente deuotionem* 771.1. *Confert auxilium ad peccata vitanda, & ad ſuperandas tentationes.* 762.2

13 *Remittit ex opere operato venialia, non pœnas temporales.*770.2.771.1

14 *Solum in ſumentibus habet effectum ex opere operato, & per modum ſacramenti, nam, vt ſacrificium, eſt pro viuis & defunctis oblatum prodeſt.*772.1 & 2

15 *Non efficit qualitates ſupernaturales in corpore licet carnis concupiſcentiam mitiget, fomitemque peccati, pag.* 774.1.& 2

16 *Reſurrectio & gloria corporis quodammodo effectus ſunt huius ſacramenti* 775.2.776.1

17 *Nullam vnionem realem efficit inter Chriſti & ſumentis corpus.* 778.2

Diſpoſitio ad effectum.

1 *Aliud eſt accedere cum conſcientia peccati, aliud cum affectu* 745.1

2 *Neceſſaria eſt ſupernaturalis attritio, putata contritio per ſe loquendo.*752.2

3 *Poteſt quis ita accedere, vt nec peccet, nec gratiam conſequatur.*755.2

4 *Attritio cognita non ſufficit, niſi per accidens, ratione ignorantiæ, quæ peccatum indignæ ſumptionis excuſet. ibid.*802.2

5 *Ad augmentum gratiæ quilibet gradus gratiæ ſufficienter diſponit.*753 2

6 *Neque eſt actualis diſpoſitio ſimpliciter neceſſaria.* 721.2. *etiam ex præcepto.*801.1

7 *Peccatum veniale concomitans ſumptionem, non impedit effectum ſacramenti, imo neq; quod ipſa ſumptio veniale ſit* 753.2

8 *Accedere cum conſcientia mortalis peccati, eſt mortale,* 790.2.*Et graue ſacrilegium.*792.1. *& ſequentibus. Et quo cum grauioribus peccatis acceditur, eo grauius eſt delictum, per ſe loquendo.*793.1

9 *Secus cum conſcientia cuiuſuis venialis.*790.1

10 *Erit tamen veniale, ſi illud peccatum ſit circumſtantia communionis, vel ſi cum conſcientia plurium venialium, & ſine aliquo eorum dolore accedatur.*791.2

11 *Habens conſcientiam mortalis, quantumuis ſibi contritus videatur, imo etſi ſibi reueletur, tenetur confeſſionem præmittere.* 793.2.795.1

12 *Hoc præceptum ſemper fuit in Eccleſia, eſſe que pluſquam temerarium, aſſerere à Tridentino denuo impoſitum.* 796.1 & 2

13 *Hoc præceptum, licet ex ſola inſtitutione vtriuſque ſacramenti non probetur de iure naturæ, eſt tamen diuinum poſitiuum, à Chriſto latum.*794 1.796 2.

14 *Vrgente neceſſitate, & deficiente copia confeſſoris, poteſt quis excuſari ab illo* 797.1.

15 *Quando copia confeſſoris deeſſe iudicanda.* 798.1.& 2. 799.1

16. *Qui ante inchoatam Miſſam recordatur mortalis, debet ſe veſtibus exuere, & ſi iam inchoauit ſacerdotem ad altare vocare, ſi abſque ſcandalo & infamia fieri poſſit. ibidem.*

17 Et qui alicuius mortalis peccati in confeſſione fuerit oblitus, ſub eadem conditione. ib. 2.
18 Parochi diebus, quibus tenentur celebrare, excuſantur deficiente confeſſore, ſecus alij clerici, etſi ob id multi non ſint ſacrum audituri. ib.
19 Qui nequit confiteri, tenetur conteri ex præcepto diuino & natura 801. 1. 802. 1.
20 Qui ſciens & videns indigne communicat, non tenetur hoc titulo, cum primum poſſit confiteri. 802 2
21 Soli vero Sacerdotes ad hoc tenentur ex præcepto Concilij Tridentini, quando ex iuſta cauſa confeſſionem non præmiſerunt. 803. 2. 804. 2
22 Communicans paulo poſt commiſſum mortale, dummodo præmiſerit confeſſionem, non peccat mortaliter, niſi aliquo accidente. ib. 2. 865. 1.
23 Nulla diſpoſitio corporalis ex iure poſitiuo requiritur. 818 1.
24 Eo tamen modo accedendum, qui deuotionem & reuerentiam præ ſe ferat. ib.
25 Cum probabili timore vomitus accedere, graue peccatum. 819. 1
26 Licet nulla corporalis macula per ſe impediat, aliquando vero ex quadam congruitate, vel ſub veniali impedit. ib. 2
27 Pollutio inuoluntaria per ſe non impedit, quando autem per accidens 820. 1
28 Idem de coniugali copula. ib.
29 Nullum eſt diuinum præceptum de ieiunio ſeruando, ante ſumptionem Euchariſtiæ, ib. 2
30 Seruatur tamen ſolitum à tempore Apoſtolorum, & iure optimo ab Eccleſia acceptum. 821. 1
31 Ex vi eius tenemur ſeruare naturale ieiunium. ib. 2
Quicunque cibus, etiam per modum medicinæ, impedit. 821. 1. 2. &
32 Tranſgreſſio huius præcepti in quauis minima quantitate, mortale. 822. 1
33 Quando cenſeatur aliquid per modum cibi vel potus ſumptum. ib.
34 Hoc ieiunium ſeruandum à media nocte ante diem, in quo fit communio. 822. 2
35 Non eſt præceptum nihil ſumendi poſt communionem, vel non communicandi ob indigeſtionem. 823. 1. 824. 1
36 In ſolo mortis articulo non obligat. ib.
37 Poteſt ex rationabili cauſa idem ægrotus aliquoties ſumere non ieiunus. 823. 2
38 Quando liceat Sacerdoti non ieiuno ſumere aut conficere Euchariſtiam. 824. 1. 825. 1. & 2. 826. 2
39 Quæ, quales, & quantæ reliquiæ conſumi poſſint à non ieiuno. 826. 1. & 2

Subiectum Euchariſtiæ.

1 Cur in primitiua Eccleſia, reliquiæ ſacramenti Euchariſtiæ infantibus darentur. 527. 1
2 Solus homo poteſt ſacramentaliter Euchariſtiam manducare. 729. 1. & 2.
3 Solum ſacramentaliter, accipi poteſt à peccatore, à iuſtis vero baptizatis etiam ſpiritualiter: à non baptizatis, neutro modo. 739. 2. 740. 1.
4 Infantes baptizati, & perpetuo amentes ex ſe non ſunt omnino incapaces huius ſacramenti, licet eis dandum non ſit. 740. 2. 741. 1
5 Non eſt illicitum dare amentib. qui prius ratione vſi ſunt, imo ſeluſo irreuerentiæ periculo, eis eſt dandum in articulo mortis. 933. 1.
6 Energumenis, ratione vtentibus, non denegandum. 834. 2.
7 Non peccat per ſe loquendo ſuſcipiens ab indigno miniſtro 869. 2. Etiam præciſo ab Eccleſia, in caſu extremæ neceſſitatis. ib.

Vſus & ſumptio Euchariſtiæ.

1 Non eſt ſpeciale ſacramentum, vel ſacra cæremonia per ſe ad ſignificandum impoſita, ſed conditio tantum, vt ſacramentum operetur. 471. 2. 472 1. & 2.
2 Quo differat ab vſu aliorum ſacramentorum. ib.
3 Integra ſumptio fit ſub vna tantum ſpecie. 479. 1
4 Sumptiones plurium partium eiuſdem hoſtiæ, licet phyſicè diſtinctæ, vnam tantum ſumptionem componunt. 480. 2.
5 Spiritualis ſumptio huius ſacramenti, fit per deſiderium, vel votum eius in ſeipſo formaliter ex viua fide ortum. 738. 1.
6 Spiritualis ſumptio Chriſti per Euchariſtiam, diuerſa ab ea, quæ fit per fidem & charitatem. ib. 2.
7 Sumptio, vel ſacramentalis tantum, vel ſpiritualis vel ſacramentalis & ſpiritualis ſimul. 739. 1.
8 Perfectius applicatur hoc ſacramentum, quam reliqua. ibid.
9 In rigore poteſt ſumptio antecedere ſacrificium eſſentialiter perfectum. 928. 1

Frequentia.

1 Nulla frequentia in Euchariſtiæ vſu iure diuino prohibita. 838. 2
2 Magis in frequentiam, quam in raritatem inclinandum, & quæ in hoc regula. 839. 2
3 Non poteſt quis intra eandem diem, bis extra ſacrificium communicare. ib.
4 Hæc diei computatio quomodo facienda. 839 1.

Præceptum Euchariſtiæ.

1 Nullum eſt obligans ad communicandum propter primam gratiam. 466. 1
2 De iure diuino eſt, vt non conficiatur Euchariſtia, niſi offerendo ſacrificium incruentum Chriſti. 477. 2
3 Præceptum ſumendi hoc ſacramentum, nunquam obligat hominem, qui non poſſit ſe diſponere. 790. 2
4 Præceptum communicandi à Chriſto Domino latum. 821 2.
5 Obligat omnes homines adultos. 872. 1. Non vero infantes aut amentes perpetuos. ib. 1. & 2. 445. 1
6 Obligat in articulo mortis, ſiue ante communicauerit homo, ſiue non. 835. 1
7 Extra periculum mortis obligat aliquoties in vita. 836. 1.
8 Non obligat pro determinato tempore, ſed ne nimium differatur. ib.
9 Nunquam oritur ex obſeruantia aliorum præceptorũ hæc obligatio. 837. 1
10 Soli fideles baptizati adulti tenentur Eccleſiaſtico præcepto communicandi. 840. 2
11 Nec ante decimum annum obligantur, nec excuſantur, poſt decimum quartum, regulariter loquendo. 841. 1
12 In articulo mortis debet dari cuicunq; rationis & peccati capaci. ib. 2
13 Semel in anno tempore q; Paſchatis ſumendum hoc ſacramentum de manu parochi, vel alterius, cum eius facultate. ib. 840. 2. & 841. 1
14 Qui in Paſchate non communicauit, tenetur quam primum poſſit, implere præceptum. 843. 1
15 Non obligat ad anticipandam communionem. 844. 1
16 Indigne communicans præcepto ſatisfacit. 845. 2
17 Quæ pœna tranſgreſſores huius præcepti puniendi. ib.
18 Diuino iure communio ſub vtraq; ſpecie, laicis non prohibita. 846. 2. Neq; ſub alterutra ſeorſim. 847. 1 849. 2
19 Non eſt præceptum diuinum obligans laicos ad communicandum ſub vtraq; ſpecie, nec ſub altera definite. 850. 1 852. 2
20 Potuit Eccleſia laicis prohibere calicis vſum, meritoq; id fecit. 853. 2

11 Poteſt in hoc diſpenſari, & quando. 854.2
12 nec aliter licet, niſi intuitu reuerentiæ huius ſacramenti. 855.1.

Species ſacramentales Euchariſtiæ.

1 Vt inſtrumentum influunt in effectum ſacramenti. 270.2.
2 Non exiſtunt, aut ſubſiſtunt, exiſtentia aut ſubſiſtentia Verbi. 539.2.540.1
3 Modus quo per ſe exiſtunt, non poteſt eſſe vnio cum corpore Chriſti. 539.2
4 Nullo intrinſeco modo accidentali vniuntur corpori Chriſti. ib. Sed effectiue ſolum. 542.1
5 Nullam corpori Chriſti imprimunt qualitatem. 543.2
6 Prædicata propria corporis Chriſti, vel ſubſtantiæ panis valde metaphoricè de ſpeciebus dicuntur. 547.2
7 Secus denominationes, quæ mutuas Chriſti & ſpecierum actiones conſequuntur. 547.1.& 2
8 Ita dici poſſunt extrinſecus locus corporis Chriſti, ſicut dicitur locus Angeli corpus, cui applicat operationem. 542.1
9 Repugnat, ſubſiſtere ſubſiſtentia panis præexiſtentis. 560.1.
10 Nullum habent ſubiectum. 674.2
11 Certum eſt aliqua accidentia panis, & vini manere eadem numero in Euchariſtia, ſecundum eſſentiam & exiſtentiam. 618.2
12 Manent omnia, quæ per ſe poſſunt ſenſibus obijci. 199.1
13 Et quæ ſunt realiter diſtincta à ſubſtantia, non vero modi ex natura rei tantum diſtincti. 678.1.& 2
14 Quantitas, cum ſeparatur, priuatur modo poſitiuo & reali vnionis ad ſubiectum. 680.2
15 Probabile eſt recipere modum poſitiuũ, quo per ſe exiſtat, non vero entitatem diſtinctam. ib.
16 Conſeruatur per nouam actionem. 682.2
17 Quæ actio eſt modus accidentalis quantitatis, illam vt terminum tantum reſpiciens. ib.
18 Cæteræ qualitates poſt conſecrationem inhærent, quantitati. Eadem inhærentia, qua ante. 683.1
Vnde non mutantur, niſi, quæ pendebant effectiue à forma panis. ib.2
19 De potentia abſoluta poſſet Deus has qualitates, ſine proximo ſubiecto conſeruare. ib.
20 Omnem intentionalem actionem & naturalem, quam antea, efficere poſſunt. 690.2
21 In qua virtute attingant productionem formæ ſubſtantialis. 691.1
22 Cum qualitates remiſſæ in vino reducunt ſe ad priſtinum ſtatum, Deus ſupplet efficientiam ſubſtantialis formæ. 691.2
23 Loco moueri, ab agente naturali alterari, augeri, & diminui poſſunt. ib.
24 Quantitas Euchariſtiæ, nec per ſe, nec per accidens, ad corruptionem ſpecierum corrumpitur. ibidem. 692.2.& 693.1.
25 Neceſſaria eſt materia prima, vt noua generatio fiat. ibid.
26 Vnde prius natura ſupponitur. 694.1. Et fit à Deo immediate, licet probabile ſit, Chriſti humanitatem concurrere vt inſtrumentum. 694.2
27 Quæ aliæ actiones ibi intercedant, & quomodo. ibidem. 695.1
28 Per miſtionem ſpecierum vini cum alio liquore non deſinit ibi eſſe ſanguis Chriſti, donec ſpecies corrumpantur. ibid.2
29 Si miſtione prædominentur ſpecies ſacramentales, alter liquor in vinum, non in ſanguinem Chriſti, conuertetur. 696.1
30 Si miſceantur vino non conſecrato, ſemper manet ſub eis ſanguis. ib.2.
31 Hoc vinum ſeparandum, & ad ſacros vſus ſeruandum. 697.1
32 Vtraq; ſimul ſpecies perfectius ſignificat ex parte modi nõ vero ex parte rei ſignificatæ. 767.1 & 2
33 Licet cum Chriſto coadorentur, poſſunt etiam adorari adoratione reſpectiua, & ſecundaria latria. 781.1.

Figuræ Euchariſtiæ.

1 Oblatio Melchiſedech, panis propoſitionis, panis primitiarum, & ſubcinericius Eliæ, imo & quinque panes, quibus Chriſtus ſatiauit hominum multitudinem, figuræ Euchariſtiæ, quoad ſacramentum tantum. 468.1
2 Illius vero, quod eſt res tantum, Manna, Lignum vitæ, Mel, quo aperti oculi Ionathæ. ib.
3 Aliæ figuræ ſanguinis Chriſti. ib.2.
Vide agnus Paſchalis.

Nomina, quibus vocatur in Scriptura Sancta.

1 Vocatur panis vitæ, & cur hoc, & ſimilia nomina habeat. 445.2.& 446.1.451.1
2 An dicenda cœna Dominica. 446.1. Cur vocetur communio. ib.2. Metalepſis. 447.1.& 2
Viaticum. ib. Euchariſtia. ib.2
3 Varia nomina illi propter ſuum effectum à Sanctis data. 438.2
5 Dici poteſt teſtamentum, & quo ſenſu. 900.2.

Errores circa Euchariſtiam.

1 Hæretici omnino negantes hoc ſacramentum. 410.2
2 Quid illud ſimpliciter & abſolutè neceſſarium dicant. 117.1
3 Varij errores circa materiam huius ſacramenti. 472.2
4 Alij circa Chriſti præſentiam. 509.2.510.1.& 2
5 Qui aſſerant manere ſimul in Euchariſtia ſubſtantiam panis cum corpore Chriſti. 578.1. vſque ad 579.
6 Euchariſtiæ ſacrificium. Vide verbum, Miſſa.

Excommunicatus.

1 Sumendo Euchariſtiam vnico tantum peccato peccat, aggrauatur tamen ex illa circumſtantia, quam tenetur in confeſſione exponere. 791.1
2 Vide verbum Euchariſtia, Baptiſmus, Confirmatio, Sacramentum in communi, Sacramenta nouæ legis, §. Miniſter.

Extrema vnctio.

1 Cur nulla eius figura in lege veteri. 54.1
2 Licet vtilis, non tamen neceſſaria neceſſitate medij, aut præcepti. 56.1
3 Non datur ſine voluntate ſuſcipientis, ſaltem virtuali, vel habituali. 163.2
4 Ad Euchariſtiam ordinatur, & quomodo. 170.2
5 Licet à Sacerdote degradato vel hæretico miniſtretur, verum eſt ſacramentum. 418.1
6 Donec omnes partiales formæ & materiæ abſoluantur, nullum effectum confert, etiam partialem. 476.1
7 Effectus extremæ vnctionis quis ſit. 67.2
8 Sanitas corporis non eſt infallibilis effectus huius ſacramenti, niſi id magis expediat infirmo. 442.2
9 Habet effectum recedente fictione. 323.2.

Far.

1 Variæ eius acceptiones apud Authores. 541.2. An ſit materia Euchariſtiæ. Vide Euchariſtia. §. Materia.

Farina.

1 Farinæ eandem diuerſitatem ſpecificam retinent, quam habent res, ex quibus fiunt. 492.2.

Fides.

1 Species rerum fidei non infunduntur cum fide. 36.1.

2 *Non ſolum fides, ſed fidei profeſſio hominibus neceſſaria ad ſalutem.42.2*
3 *Fides parentum non eſt ad paruulorum iuſtificationē neceſſaria.63.2.64.1*
4 *Inculpabiliter exiſtimans ſe habere fidem, excuſabitur à peccato infidelitatis, non tamen ſine ipſa in re habita iuſtificabitur.306.2*
5 *Fides non poteſt haberi in voto ib.*
6 *Non pendet à gratia habituali in prima infuſione, ſicut nec in conſeruatione.311.1*
7 *Habitus fidei regulariter infunditur Catechumeno, ante Baptiſmum.ib.2*
8 *Quæ motiua in Euchariſtia ad roborandam fidem. Vide Euchariſtia, §.Inſtitutio.*

Fictio.

1 *Quid ſit, & quotuplex poſſit eſſe in Baptiſmo.299.2*
2 *Tantum habet locum in adultis.298.2*
3 *Vide Baptiſmus, & cætera Sacramenta, §.Effectus.*

Figura.

1 *Figura Chriſti in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia, §.Accidentia.*
2 *Figura corporis humani quāti, duplex, organica & ſitualis, quidque vtraque ſit.552 2*
3 *Situalis figura motu locali mutatur ſecus organica.553.1*

Fœmina.

1 *Fœminæ Iudææ remedio ad ſalutem non caruerunt, Circumciſionis loco.40.2 An poſſint Miſſæ miniſtrare. Vide Miſſæ, §.Miſſæ miniſtrans.*

Forma ſubſtantialis & accidentalis.

1 *Forma accidentalis non prius creatur & poſterius vnitur 86.1.& 2*
2 *Forma pendens à materia, eadem actione qua fit, vnitur. 87.1.Et ſimiliter conſeruatur.84.2*
3 *Non implicat eandem formam ſimul creari & educi de potentia materiæ.87 2*
4 *Repugnantia inter formas ſubſtantiales, formalis eſt, non effectiua.571 1.*

Formæ ſacramentorum.

Vide Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, & ſingula ſacramenta, § Forma.

Fractio.

1 *Diuiſionem & diſcontinuationem partium eſſentialiter importat.546 2*
Vide verbum, Cœna nox & Miſſa, §.Eſſentia, & §. Miſſæ ritus.

Frumentum.

1 *Hæc vox licet per Antonomaſiam triticum ſignificet, comprehendit tamen generaliter omnia ſemina, quæ falce metuntur.489.2.490.2*
Vide verbum, Euchariſtia §.Materia.

Gratia.

1 *Gratia ex opere operato, & ex opere operantis, quæ.62.1*
2 *Inter hos modos cauſandi gratiam, poteſt dari medium. 106.1*
3 *Sacramentales gratiæ, quomodo differant à gratia virtutum & donorum.67 1 763.1*
4 *Quodlibet auxilium gratiæ ſacramentalis poteſt dari extra ſacramentum, 68.1*
5 *Gratia non creatur, aut concreatur, ſed ex potentia obedientiali animæ educitur 85.2.89.2*
6 *Nulla qualitas naturalis eſt diſpoſitio requiſita ad gratiam.83.1*
7 *Dilectio Dei ſuper omnia ſupernaturalis, etiam vt præciſa à formali dolore, poteſt ſufficienter diſponere ad gratiam. 331.1.*
8 *Gratia actualis in actibus noſtris liberis conſiſtit.771.1*
9 *Gratia licet in inſtanti producatur, poteſt tamen ſucceſſiuè augeri, 768.2.*
10 *Sæpe ſolet in ſacra Spriptura aquæ nomine ſignificari adducuntur Patres, qui iuxta hanc Metaphoram optima ſacræ Scripturæ loca explicant 205.1*
11 *Prima gratia quibus, & per quæ ſacramenta conferatur, & qualis. Vide Sacramentum nouæ legis, §.Inſtitutio, & Effectus, & in ſingulis ſacramentis, §. Effectus.*
12. *Quæ diſpoſitio ad recipiendam gratiam per ſacramenta. Vide eiſdem verbis, § Diſpoſitio.*

Græcus & Græca Eccleſia.

1 *Græci qui ad obedientiam Eccleſiæ redeunt, non iterum baptizantur.213.1*
2 *Non ideo Græci ſunt ſchiſmatici, quia in fermento conſecrant.211.2*
3 *Debent conſecrare in fermentato in templis ſuis.212.1*
4 *Quando & quomodo liceat Sacerdoti Græco peregrinanti in Eccleſia Latina, & ei, qui domicilium omnino mutauit, conſecrare in fermentato.ib.2*
5 *Poſſet in propria Eccleſia conſecrare in azymo, ex graui neceſſitate, non vero Latinus in fermentato.ib.*
6 *Græci miſcent vino aquam in conſecratione calicis, ſecus Armeni.499.2*
7 *Fuiſſe apud Græcos conſuetudinem non conſecrandi non quadrageſima. niſi Dominicis diebus & Sabbathis, non ſatis ex Laodicenſi Concilio colligitur.716.1.*

Habitus.

1 *Habitus ex ſpecie ſua indifferentes probabile eſt dari in voluntate.113 1*
2 *Habitib. intellectus, bene & male moraliter vti poſſumus, non vero phyſice, & in eſſe naturæ.ib.*

Hæreticus.

1 *Cenſuras ipſo iure latas non incurrit, qui fidem animo retinens, hæreſim exterius profitetur.372.2*
2 *An poſſint hæretici miniſtrare, vel recipere ſacramenta. Vide Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, & ſingula quæque ſacramenta, §.Miniſter, & Subiectum.*

Hoc.

1 *Pro varietate rerum, quibus applicatur, varia ſignificat. 580 2. Quid ſignificet & pro quo ſupponat in verbis conſecrationis. Vide Euchariſtia, §.Forma.*

Homo.

1 *Idem affectus eſt in homine ad res corporales, in pura atque in lapſa natura, 32.1*
2 *Plures homines ſaluandos, quam angeli ciderint, probabilius, in quibus & maior & minor gloria erit, quam fuit in Angelis.309.1.*

Hoſtia.

Vide verbum Euchariſtia § Species ſacramentales, & verbum Miſſa, §. Miſſæ ritus.

Humilitas.

1 *Quæ humilitatis motiua in Euchariſtia. Vide Euchariſtia. §.Inſtitutio.*

Hypoſtaſis.

Vide Subſiſtentia & Vnio hypoſtatica.

Ieiunium.

1 *Aliud naturale, aliud Eccleſiaſticum. & quid vtrumque. 821,2.Vide Euchariſtia, & Confirmatio, §.Diſpoſitio.*

Immenſitas.

1 *Eſt quædam præſentia, per quam res ſine ſui mutatione poteſt eſſe præſens omnibus ſpatiis vſque in infinitum. 565.2*

Immolatio.

1 *In rigore vocis cruentam oblationem ſignificat, ſecus ex vſu.818.1.*

Inceptio

Inceptio & deſitio.

1 Nulla res incipere poteſt in tempore indeterminato ante hoc inſtans.75.2. Nec ſi tota fiat ſimul, eius inceptio coexiſtere poteſt tempori determinato, bene tamen indeterminato,76.177.2

2 Quot ſint inceptionis & deſitionis modi, oſtenditur à priori.77.1.

Infans.

1 Infantibus in vtero morientibus, cur non ſicut reliquis prouiſum, neque derogat prouidentiæ Dei, his qui baptizari nequeunt, aliud non reliquiſſe remedium. 40.2.294.2. & 295.1.

2 Quomodo nõ minus prouiſum fuerit infantibus legis gratiæ, quam reliquis.199.

3 Infantibus Gentilibus, qui à parentibus circumcidebantur, quo modo communicaretur circumciſionis effectus. 92.2

4 Infans in fluuium proiectus à miniſtro cum debita intentione formam Baptiſmi proferente, baptizatus manebit, quamuis nunquam emergat.208.1

5 Sanctificatio infantium in vtero ſpeciale priuilegium. 294.2

6 Infantes per æqualia media iuſtificati, & in eo ſtatu mortui æquales etiam in gloria.309.1. Quilibet infantes ſunt capaces martyrij.325 1

Infideles.

1 Vide verbum Baptiſmus, & verbum Euchariſtia, Subiectum.

Infinitum.

1 Licet probabilius ſit, non poſſe fieri à Deo, non tamen de fide certum.598.1

Innocentia & Innocentes.

1 Innocentiæ ſtatus. Vide Status Innocentiæ.

2 Innocentes pro Chriſto occiſi, verè martyres.325.2.

Inſtrumentum.

1 Propinquitas ad principale agens ſufficit ad rationem inſtrumenti coniuncti.519.1

2 In ſupernaturalibus inſtrumentis non eſt ſimpliciter neceſſaria præuia actio connaturalis inſtrumento.168.1

3 Vide Sacramentum & Sacramenta nouæ legis, & ſingula, §. Efficientia, vel effectus.

Intentio.

1 Intentio habitualis, actualis, & virtualis, quid ſint. 160.1

2 Actualis & virtualis intentio vbi, & quamdiu manere cenſeantur.151.1.& 2

3 Intentio miniſtri qualis debeat eſſe, vide Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis, §. Miniſter.

Iſrael.

1 Filij Iſrael egreſſi de Ægypto noctu, propè matutinum tempus diei decimæ quintæ lunæ. 457.1

2 Quomodo profecti de Rameſſe, & quomodo in ea congregati. à 456.2. ad 457. per totam.

Iudas Iſcariotes.

1 Præſens fuit lotioni pedum, & inſtitutioni Euchariſtiæ, & eum Chriſtus communicauit, licet non quando buccellam panis intinctam dedit. 458.1.459.2,461.1

2 Ordinatus fuit Epiſcopus & Sacerdos, quando reliqui Apoſtoli.460.2

3 Non manifeſtauit Chriſtus (potuiſſet tamen) omnibus Apoſtolis, ſed Ioanni tantum Iudæ peccatum.461.1

Iudex.

1 Iudex etiam Eccleſiaſticus, ſi exiſtens in mortali ſententiam proferat, vel alios actus iuriſdictionis exerceat, non peccat mortaliter.161.1

Iuſtificatio.

1 Ad noſtram iuſtificationem fides, pœnitentia, & ſacramenta, ſuo quæque modo concurrunt.63 1

2 Ad iuſtificationem & ex parte intellectus & voluntatis ſupernaturalis diſpoſitio requiritur.306.1

Kyrie eleiſon.

Vide verbum, Miſſa. § Ritus, & Cæremoniæ.

Latro.

1 Bonus latro, nec aquæ Baptiſmo, nec ſanguinis, nec flaminis baptizatus.296.2.297.1

Lex naturæ.

1 Quid hoc nomine intelligatur, quod eius tempus, etiam reſpectu aliorum à populo Iſrael.38.1.& 2

2 Tunc adulti per conuerſionem ad Deum ex fide poſſent iuſtificari.ib.2.

3 Erat etiam remedium ad infantium ſalutem, à Deo inſtitutum.ib.

4 Quod conſiſtebat in aliquo exteriori ac religioſo cultu, & in quo.39.2 40.1

5 Erat verum ſacramentum, non tamen conferebat gratiã ex merito Eccleſiæ.44.1.104.2

6 Non poterat infantibus abſq; parentum voluntate applicari.44.1.260.2

7 Nullum aliud ſacramentum ad hunc finem in hac lege inſtitutum, licet alia impropriè ſacramenta fuerint, & interdum aliquod ſpeciale pro aliqua familia. 45.2.46.1. & 2.

8 Cur plura ſacrificia, quam ſacramenta in hoc ſtatu. ibidem.1

9 Implicita fides Chriſti ſufficiebat tunc ad ſalutem. 43 2

10 Nulla lex, aut determinata cæremonia creditur eo tempore data.ib.

11 Nihilominus tenebantur parentes remedium originalis applicare filijs.43.2

12 Fuit hoc ſtatu cultus Dei externus per ſacrificia & oblationes.45.1

13 Hic ſtatus imperfectior ſtatu legis ſcriptæ.106.1

Plura, quæ ſacramentum huius legis commune habet cũ Circumciſione, vide Circumciſio, §. Inſtitutio, Efficientia, & effectus.

Lex vetus.

1 Non fuit mortifera, donec Euangelium ſufficienter promulgatum fuit.106.1

Vide verbum, Sacramentum veteris legis & Sacrificium.

Libertas.

1 Non poteſt eſſe in actu, ſi prius natura intelligitur factus à Deo, quam à nobis.85.1.& 2.

Locus locatum.

1 Aliquid poteſt eſſe in loco, vel intrinſeca præſentia, vel extrinſeca circumſcriptione ab alio corpore.537.1.& 2

2 Immutabilitas loci phyſici ex præſentia ad ſpatium, non ex ſuperficie circumdante, deſumitur.568.1

3 Eſſe definitiue in loco, in rigore includit negationem aptitudinis exiſtendi naturaliter in alio loco.560.2

4 Non omnes modi exiſtendi in loco reducuntur ad circumſcriptiuum & definitiuum. 561.1

5 In locato, præter ſuperficiem ambientem, eſt modus intrinſecus præſentiæ, qui non corrumpitur, niſi corpore mutato.537.2

6 Actu occupare locum diſtinctum eſt in locato abeſſe quantum,552.2.

An idem corpus poſſit eſſe in duplici loco, & his ſimilia, vide verbum, Corpus.

Manipulus

1 Manipulus primitiarum ſecundo die azymorum offerebatur.453.2. Vide Miſſa. §. Quibus veſtib. debeat celebrari.

Manna.

1 Manducatio manna, licet rei ſacræ ſignum, cur non ſacramentum.9.2.

Manus impoſitio.

Multiplex in ſacra Scriptura.402.2.

Mare.

2 Maris rubri tranſitus, licet rei ſacræ ſignum, cur non ſacramentum.10.1.

Maria

Maria.

1 *Aucta eſt ei gratia per Baptiſmum.102.2*

Capax fuit Baptiſmi, licet non potuerit per illum primam gratiam recipere.161.1

A quo, & quando baptizata, vide verbum Chriſtus.

Martyrium.

1 *Priuilegium Martyrij ante Chriſti aduentum cœpit.336 2*

2 *In quantum actus fortitudinis, non reperitur in infantibus ſecus, qua eſt actualis mors pro Chriſto.326.2*

3 *Requirit in adultis actum honeſtum & ſupernaturalem, quo velint pro Chriſto mori, & veram fidem ſupernaturalem profiteri.327.1*

4 *Non eſt de eius ratione, procedere ex formali dilectione Dei ſuper omnia i id & 335.1*

5 *Confert gratiam martyrii in aliquo inſtanti vitæ, in quo videtur mors naturaliter ineuitabilis.337.1*

6 *Exiſtens in mortali, data occaſione martyrij, tenetur conteri, licet attritio poſſit ex accidenti ſufficere.331.2.332.1*

Materia.

1 *Per ordinem ad determinatam formam, determinatam accipit quantitatem, & quomodo.474.2*

2 *Licet naturaliter informari duabus formis non poſſit, bene tamen ſupernaturaliter.471.2*

Maſſa.

1 *A pane cocto differre, veriſimilius. 473. 2. Vide verbum, Eucharistia. §. Materia.*

Mater.

1 *Matrem iamiam morituram non licet aperire, ne proles ſine Baptiſmo moriatur, poſſet tamen ob id accelerari ſupplicium, ſi morti eſſet damnata.272 1*

Matrimonium.

1 *Quæ ſit in hoc ſacramento materia & forma.19.2*

2 *Solum habet determinatam formam in genere, quæ ſc. ad humanum contractum ſufficiat.23.2*

3 *Per decretum Tridentini clandeſtina irritans, quomodo non fuerit mutata materia, nec forma huius ſacramenti.31.1*

4 *In lege veteri non erat ſacramentum.87.1*

5 *Nulli in particulari neceſſarium, ſed Eccleſiæ. 55.2. 171.2. & 190.1*

6 *An ex intentione contrahentium poſſit matrimonium contrahi, quin fiat ſacramentum 151.1*

7 *Error perſonæ in matrimonio ſubſtantialis eſt.155.1*

8 *Matrimonij miniſter, contrahentes ipſi, Parochus vero ſolum aſſiſtit, vt teſtis ſimpliciter neceſſarius.179.2. 181.1*

9 *Contrahentes in mortali, in quantum miniſtri ſunt, non peccant mortaliter, ſecus in quantum recipiunt cum obice.88.1*

10 *Non etiam peccat Sacerdos, qui in ſtatu peccati aſſiſtit contractui, benedicitq; contrahentes, ibid.*

11 *Habet effectum, recedente fictione, et ſi fictio tollatur ſoluto iam matrimonio.319.1.324.1*

An eſſet in ſtatu innocentiæ, vide verbum Status Innocentiæ.

Matrimonium Adæ & Euæ, vide verbum. Adam.

Matutinum.

1 *Matutini recitatio an debeat præcedere Miſſam. Vide verbum Miſſa §. Miniſter.*

Melchiſedech.

1 *Oblatio Melchiſedech in pane & vino, ſacrificij & ſacramenti rationem habuit.46.2*

2 *Obtulit panem triticeum.491.1*

3 *Tam panis, quam vinum eſſentia illius ſacrificii. 921.2*

Meritum.

1 *Ad omne meritum de congruo non ſufficit fides informis.41.2*

2 *Meritum de congruo quando infallibiliter effectum habeat, ibid.*

3 *Solis adultis poteſt aliquis mereri de congruo, nec ideo amittit ſuum præmium de condigno.73.2*

4 *Acquiſito iure ad primam gloriam, nullus deinceps gloriam meretur, niſi merendo eius, & gratiæ augmentum.109.1*

Meritum Chriſti. Vide verbum Chriſtus.

Metalepſis.

1 *Aſſumptionem & participationem, proprius tamen transmutationem ſignificat.447.1.& 2.*

Miniſter.

Quis & qualis ſacramentorum communis, & cuiuslibet in ſpeciali. Vnde in ſingulis ſacramentis, & in verbo Sacramenta, & Sacramenta noua legis, §. Miniſter.

Miraculum.

1 *Pro quo hæc vox in rigore ſupponat 525.1*

2 *Alia, vt credantur, alia ad credendum iuuent: occulta illa, hæc publica & nota. ibid.*

Miſſa.

1 *Vſus huius vocis in Latina Eccleſia antiquiſſimus.901. 2. eius etymologia.902.1*

2 *A Chriſto inſtituta quoad ſubſtantiam. ibid.*

3 *Miſſa alia catechumenorum, alia fidelium, & quæ 991.2. alia ſolemnis, & quæ. 1138. Nomina & figura Miſſæ, 906.1.907.1.*

Eſſentia & ſignificatio.

1 *Miniſterium Euchariſtiæ, prout in eccleſia conficitur, & Miſſa appellatur, verum ſacrificium eſt, licet ſit repræſentatio ſacrificij cruenti.898.1 & 2.899.2*

2 *Vnicum eſt & à Chriſto inſtitutum, neque ab Eccleſia inſtitui potuiſſet.902 2.903.2*

3 *Eius ſignificatio moralis communis cum cæteris ſacrificiis; myſtica vero in commemoratione Chriſti paſſionis conſiſtit, quæ non proprie fit, niſi per vtriuſque ſpeciei conſecrationem & oblationem.905.1*

4 *Obiectum cui, huius ſacrificii, tota Trinitas. ibid. Sola conſecratio vtriuſque ſpeciei cum ordine ad ſumptionem eſt de eſſentia huius ſacrificii.903.1*

5 *Hæc conſecratio eſſentialis eſt, prout continet transſubſtantiationem panis in Chriſti corpus, & ſeparationem accidentium à ſubſtantia.922.2.923.2*

6 *Quid primario intentum in hoc ſacrificio. 916.2.921.1. 976.2. Solum accidentaliter & numerice diſtinguitur à ſacrificio incruento, quod Chriſtus per ſe obtulit, à cruento vero eſſentialiter quoad actionem offerendi. 924.1. & per totam.*

7 *Eſſentialiter diſtinguitur à ſacramentis legis veteris. 925. 2. Si pro re oblata ſumatur, rationem ſacramenti includit.929.2 Probabilius eſt, ex nulla intentione miniſtri ab hoc ſacrificio ſacramenti rationem poſſe ſeparari.929.1.& 2*

Res oblata.

1 *Chriſtus vt eſt ſub ſacramentalibus ſpeciebus, res oblata per hoc ſacrificium 906.2.907.1*

2 *Principalius pertinet ad rem oblatam Chriſtus, quam ſacramentales ſpecies 86.2*

3 *Panis & vinum vt materia, ex qua, pertinent ad rem oblatam ibid.2*

4 *Quomodo in hoc differat Miſſa à veteribus ſacrificiis. ibid.*

5 *Cur aliquando Patres, Chriſtum in Euchariſtia immolari, concedere renuant.900.1.*

Dignitas.

1 *Maxima eſt, & vnde ſumenda.927.2.930.2.& 931.1 Nec minor, quam in ſacrificio cœnæ vel crucis.927.2*

2 *Bona omnia & orationes aliorum ſacrificiorum in hoc vno reperiuntur 926.2.& 927.1.*

3 *Omnia ſacramenta à ſe realiter diſtincta ſuperat in dignitate.927.2*

4 Sibi

4 *Si ipſi vt ſacramento omnino æquale in dignitate, & in intentione prius: in executione poſterius.* 927.2.928.2

Valor.

1 *Miſſæ valor, in quo ab eius effectu diſtinguatur.* 970.1

2 *Vt eſt à ſuo principali offerente, infinitum habet valorem intenſiue. ibid.*

3 *Quatenus à Chriſto, vel à miniſtro eius nomine offertur, eſt infinitus in impetrando, nunquam tamen ad id de facto applicatur. ibid.*

4 *Quatenus ab Eccleſia offertur, finitam habet efficaciam.* 971.1

5 *Multoque magis prout eſt à priuato offerente. ibid.* 1. & 2

6 *Multiplicatio orationum in Miſſa non impedit earum valorem ad impetrandum.* 964.2

Effectus.

1 *Qui illi correſpondet ex opere operato, ſtatim poſt conſecrationem vtriuſq; ſpeciei datur, non ante.* 918.2.922.1

2 *Non eſt cauſa phyſica ſui effectus, quem habet ex opere operato, ſed moralis proxima.* 942.1

3 *Non eſt cauſa omnium effectuum, qui ex Chriſti redemptione proueniunt.* 943.1

4 *Nititur crucis ſacrificio, non tamen Sanctorum meritis.* 944.2

5 *Inter ſacramentum & ſacrificium vt cauſæ, ſunt variæ differentiæ. ibid.*

6 *Differentia inter hoc ſacrificium & incruentum Chriſti circa idem.* 945.2

7 *Ex opere operantis Chriſti, effectum habet impetrationis.* 946.1

8 *Qualiter per modũ impetrationis obtinere poſsit gratiam, eius augmentum, & remiſsionem peccatorum tam mortalium, quam venialium.* 950.1. & 2.952.1. & 2.954.1.955.1. ibid. 2.956.2. & 957.1

9 *Impetratio in multis ab opere operato diſtingnitur.* 947.1. *Cur impetratio non ſemper ſit infallibilis.* 948.1

10 *Cur efficacia ad dandam, & augendam gratiam ex opere operato, & remittenda peccata ſit in ſacramento, & non in ſacrificio.* 952.1.955.2

11 *Aliquam pœnam temporalem remittit ex opere operato, & etiam per modum impetrationis, ſine aliquo actu eius cui remittitur.* 957.1.958.2

12 *Bonorum temporalium conſecutionem impetrat.* 959.1

13 *Non cauſat diſtinctum effectum, vt à Chriſto primario offertur, & vt à Sacerdote. ib.* 2

14 *Nullum effectum cauſat ex opere operato in infidelibus, niſi pro eis à Sacerdote offeratur.* 960.1

15 *Inter impetrationem & ſatisfactionem, quæ diuerſitas. ibid.*

16 *Sacerdoti etiam vt priuato offerenti aliquis fructus reſpõdet ex opere operato. ib.* 2.961.1

17 *Aliquem etiam participant fideles ad ſacrificium concurrentes. ib.*

18 *Differentiæ inter fructum publico miniſterio ſacrificii reſpondentem, & priuatis oblationibus. à* 962 *ad* 963.

19 *In eo pro quo ſpecialiter offertur, ſi non ponat obicem, ſortitur effectum ex opere operato, non autem in omnibus aliis Eccleſiæ membris.* 962.2

20 *Diuiſio effectus huius ſacrificii in ſpecialiſsimum, ſpecialem & generaliſsimum, de effectu impetrationis tantum intelligenda* 965.1

21 *Si nulli applicetur effectus intentione formali vel virtuali miniſtri, nullum effectum ſortitur. ibid.*

22 *Qualis debeat eſſe hæc applicatio, & quando facienda. ibid.* 2

23 *Hinc effectus finitus eſt intrinſece, quodammodo tamen in infinitum augeri poteſt.* 969.2.987.2. *vnde eius quantitas deſumatur.* 972.2

24 *Quis fructus reſpondeat toti Eccleſiæ, ſingulisq; eius membris, ex generali oblatione huius ſacrificij* 937.2

25 *Quis Catechumenis, ſi pro eis offeratur. ibid.*

26 *Fructus ſacrificij quem Sacerdos pro alijs offerre poteſt, qualis ſit, & quanti valoris & efficacitatis ad impetrandum.* 974.1. & 2.976.1

Pro quibus poſſit offerri.

1 *Quilibet Sacerdos, vel alius inferior offerens poteſt tam pro ſe quam pro aliis offerre.* 936.1. & 2

2 *Pro Eccleſia, omnibusq; membris illi colligatis offerri debet. ibid.*

3 *Pro Catechumenis & pro infidelibus non excommunicatis offerri poteſt.* 935.2. & 936.1

4 *Secus pro excommunicatis excommunicatione maiori, & pro damnatis.* 937.1

5 *Qualiter poſsit offerri pro beatis.* 938.1. & 2

6 *Pro animabus purgatorii perutiliter offertur.* 941.1

7 *Effectus ex opere operato nequit offerri, niſi pro baptizatis viatoribus hoc nomine Purgatorij animas comprehendendo* 966.2.967.1

8 *Qualem diſpoſitionem requirat in eo, pro quo offertur.* 967.2.968.1.969.1

9 *Non redit effectus, recedente fictione. ibid.* 1

Miniſter.

1 *Semper principale offerens eſt Chriſtus, qui actu offert. quamuis per Sacerdotem.* 930.2.931.1.

2 *Omnis, & ſolus Sacerdos rite ordinatus, hoc ſacrificium offerre poteſt, vt proximus miniſter.* 932.1.933.1. *per totam.*

3 *Omnes fideles aliquo modo offerre poſſunt.* 934.1 936.2

4 *Sacerdos mereri, ſatisfacere & impetrare poteſt ex opere operantis per hoc ſacrificium.* 945.2

5 *Offerentium hoc ſacrificium varius ordo.* 959.2

6 *Applicatio fructus ſacrificii à voluntate miniſtri pendet.* 963.2

7 *Non tenetur ſemper partem fructus ex opere operato, offerre pro tota Eccleſia.* 964.2

8 *Priuati offerentes fructum ſibi ex opere operato reſpondentem aliis applicare non valent.* 966.2

9 *Ex duobus miniſtris, quorum vnus vnam ſpeciem, alius aliam conſecraret, veriſimilius eſt, applicationem fructus à poſterioris voluntate pendere.* 973.2. & 974.2

10 *Qui ab hoc miniſterio excludendi, ob corporis morbum.* 1020.1.

11 *Diſpoſitiones, quæ ad communicandum neceſſariæ, eadem & ad rite celebrandum, nec vlla alia interior neceſſaria. ibid. per totam.*

12 *Nullum eſt præceptum obligans ſub mortali Sacerdotes ad recitandum Matutinum ante Miſſam.* 1021. 1. 1022.1

13 *Tenetur ſeruare integrum Miſſæ ritum, prout in Miſſali conſtituitur, & qualiter in hoc peccet, vel à culpa excuſetur,* 1048.1. & 2.1054.1

14 *Dicere Miſſam alterius diei, vel de alia re, quam in Miſſali dicatur, in priuata Miſſa licet Sacerdoti.* 1048.2

Quibus veſtibus debeat celebrari.

1 *Eccleſia conuenienter deputauit veſtes, quibus Sacerdotes vterentur in hoc myſterio.* 1022.2.1023.2

2 *Singularium veſtium ſignificationes: Amictus & Alba, ibid.*

3 *Cinguli.* 1024.1. *Manipuli. ibid.* 2. *Caſulæ. ibid.*

4 *Aliæ ſignificationes harum veſtium per comparationem ad Chriſtum.* 1024.1. & 2

5 *Dalmaticæ vſus antiquiſsimus in Eccleſia. ibid.* 2

6 *Circa materiam harum veſtium nihil iure præſcriptum, quid tamen circa eam, & formam ſeruandum.* 1024.2. 1025.1.

7 *Quid circa earum benedictionem, eiuſque durationem. 1025.1*

8 *Omnia hæc veſtimenta, eaque benedicta, ſimpliciter neceſſaria, & quando per earum remiſsionem peccetur. 1026.1 per totam.*

9 *Debet Sacerdos accedere calceatus ibid.2.*

10 *Poteſt, cooperto capite, celebrare ex graui infirmitate, maxime ex diſpenſatione Pontificis.ibid.*

Quo tempore.

1 *Nec ante auroram, nec poſt meridiem dicenda. 984.1.ib.2.*

2 *Se luſis ſpecialibus priuilegiis Epiſcoporum, vel Religioſorum. 983.2.& 984.1.*

3 *Vel ſi neceßitas occurrat, ratione itineris vel alterius rei grauis. 1002.1.*

4 *Vim præcepti obtinuit conſuetudo circa hæc. 1011.2.*

5 *Miſſæ particulares poſſunt dici quacunque hora ab aurora ad meridiem, ſolemnis vero à nona vſque ad duodecimam. 984.2.985.1*

6 *Olim tardius Miſſæ inchoabantur, maxime in diebus ieiunij. 984.2.986 2.*

7 *Non eſt mortale, hora & dimidia ante Solis ortum celebrare, imò licite inchoatur dimidia ante crepuſculum. 985.2.*

8 *Communi iure Eccleſiaſtico quidem, non diuino, non licet niſi ſemel quotidie celebrare. 981.2 & 982.1.*

9 *Diſcutiuntur exceptiones & caſus varij de hac re. 98. 21.*

10 *An aliquo die non liceat celebrare, niſi ſolemnem Miſſam. 980.1.*

11 *Feria quinta in cœna Domini licite poteſt ſecluſo ſcandalo, celebrari.ibid.*

12 *An liceat in Sabbatho ſancto, & in die Paraſceues. 981.1.*

Vbi.

1 *Quam conuenienter templa ad hoc deſignata ſint. 989.1 992.2.*

2 *Quibus nominibus nuncupentur, & illa dicandi conſuetudo, & finis. 990.1.991.*

3 *Eorum vtilitates.ibid.*

4 *Simpliciter ſoli Deo eriguntur, quandoque tamen non ſolum Martyribus, ſed aliis etiam Sanctis dicantur. 991.1.*

5 *Conſuetudo conſecrandi ſolemniter templa, à quo tempore cœperit, & quam ſit laudabilis, & vtilis. 992.2. 994 1.*

6 *Non poteſt, niſi ſub mortali extra Eccleſiam offerri, quæ olim requirebatur conſecrata, modo ſufficit benedicta dummodo altare ſit conſecratum. ibid. 2.994.2.995.1. per totam.*

7 *Qui in loco interdicto ſacrificat, interdictus manet. ibid. 2.*

8 *Poteſt Epiſcopus facultatem concedere ad ſacrificandum in oratorio priuato.ibid.*

9 *Non poteſt dare facultatem Epiſcopus Sacerdoti celebrandi vbique in altari portatili. 995.2.*

10 *In caſu neceßitatis vbique poteſt Sacerdos celebrare, Epiſcopus vero extra neceßitatem, neuter tamen in mari. 994 2.& 995.1.*

11 *Aliis etiam idem licet ex priuilegijs ibid.1.*

12 *Eccleſiæ pollutio, eſt prohibitio iure Eccleſiaſtico introducta, 1000.1.*

13 *Quibus modis polluatur Eccleſia, & à quo luſtranda. à 996 ad 999.*

14 *Quam pœnam incurrat celebrans in Eccleſia violata. ibidem.*

15 *De altari, & eius etymologijs. 1001.1.*

16 *Altare eſt altare fixum, & portatile. 1001.1.1002.2.*

17 *Neceſſarium eſt altare lapideum conſecratum, & quale in quantitate, & conſecratione. 1001.1.*

18 *Non opus eſt, altare maius ad plagam Orientalem reſpicere.ibid.*

19 *De ornatu altaris. 1003.2.*

20 *Præter pallas non benedictas, requiritur corporale linteum benedictum, qualeque eſſe debeat, & quotuplex. 1004.1.*

21 *Requiritur etiam lumen ſeu lucerna cerea ardens, liber Miſſalis, & crux aliqua.ibid. 1005.1.*

Defectus quomodo ſupplendi.

1 *Quicunque defectus ſubſtantialis in materia vel forma commiſſus neceſſario ſupplendus. 1120.per totam. Secus accidentalis. 968.1.*

2 *Quid faciendum ei, qui pane iam conſecrato aduertit non miſcuiſſe aquam, nec tunc miſcere poteſt. 1056.2.*

3 *Qualiter qui in ſola aqua conſecrauit, debeat ſupplere hunc defectum.ibid.2.1057.2.*

4 *Si in forma cuiuslibet ex ſpeciebus mutatio ſubſtantialis fiat, quouis tempore ſupplenda, ſecus ſi in vtriuſque ſpeciei forma eſſentialis mutatio contigerit. 1058.1.*

5 *Quæ verba in huiuſmodi caſibus repetenda.ibid.*

6 *Quid faciendum, ſi venenum alicui ex ſpeciebus inueniatur admiſtum.ibid.*

7 *Quid in alijs caſibus, qui frequenter accidunt.ibid. 1058.2. 1059.1.*

8 *Dum ſacrificium ab aliquo inchoatum ab eodem perfici non poteſt ab alio complendum, & quomodo. 1060.2.*

9 *Qui ſint defectus accidentales tam in materia quam in forma ſacrificij. 1062.1.& 2.*

Ritus Miſſæ.

1 *Bene potuit Eccleſia alia verba addere præter eſſentialia, & quam conuenientia verba addiderit, per ſingula diſcurrendo oſtenditur. 1030.2.*

2 *Confeſſio. 1031.1. Introitus.ibid. Kyrie eleiſon.ibid. Gloria. 1031.2.1032 1. Dominus vobiſcum.ibid. Collecta .ibid.2. Flectamus genua.ibid.2. Orationes. 1032.2. Epiſtola 1033 1. Graduale.ibid Alleluia.ibid. Euangelium.ibid. Symbolum. 1033.2. Secunda populi ſalutatio, ib. Offertorium, ib. Manuum ablutio. 1033.1. Secreta orationes ante præfationem.ibidem, Præfatio. ibidem, Communicanda ibidem. Aliæ duæ ſalutationes populi & collecta ibidem, Item, Miſſa eſt. 1035.2. Populi benedictio.ib. Euangelium vltimum. ibid.*

3 *Cur addatur deprecatio illa, quæ fit ſupra munera conſecrata. 705.2.*

4 *Quam conueniens fuerit non celebrari vulgari ſermone. 706.1.*

5 *Et alia in Miſſa clara voce, & alia ſubmiſſa, proferri. 10[illegible] 1.*

6 *Exponuntur difficilia verba, quæ ante offertorium dicuntur in Miſſa defunctorum. 1039.2.*

7 *Quæ cæremoniæ ſpecialiter inſtitutæ ſint, [illegible] hoc myſterium debitè peragatur. 1048.1.*

8 *Quæ, propter exteriores latriæ ac[illegible] 1050.2.*

9 *Quæ, propter moralem & etiam myſticam ſignificationem. à 1050.1. ad 1051.1.*

10 *Multiplex vſus ſigni [illegible] crucis in Miſſa quid ſignificet. 1051. 1.*

11 *Vſus muſicæ, thuribuli, & apparatus miniſteriorum in ſolemnibus Miſſis, conueniens. 1057 2 1058.1.*

12 *Omittere has cæremonias, quale peccatum ſit. 1054. 1.*

Canon Miſſæ.

1 *Regulam ad ſignificandum præſcriptam propriè ſignificat. 1047.1.*

2 *A quibus verbis incipiat, & quibus finiatur. 1040.1.*

3 *Non eſt de ſubſtantia ſacrificij, ſed iure tantum Eccleſiaſtico præceptum. ibid.*
4 *De eius authore & antiquitate.* 1041.1 *ib.* 2.
5 *Per ſingulas partes & verba difficilia exponitur.* 1046.1.
6 *Cur in Canone mentio Martyrum tantum, & non Confeſſorum.* 1043.1.

Vaſa.

1 *Calix & patena requiruntur, & ex qua materia.* 1006.2. *Ab Epiſcopo conſecrata* 1007.1.
2 *Quando opus ſit reconſecrare calicem.* 1007.2.
3 *Qualia vaſa conſecrata requirantur.* 1009.1.

Cultus qui debetur locis & vaſis ſacris.

1 *Qualis veneratio illis danda ex ipſo iure naturali.* 1010.2. *per totam.*
2 *Iure poſitiuo multa prohibita circa huiuſmodi res, quæ ſi fiant erunt ſacrilegium. ibid.*
3 *Qualiter liceat laicis & mulieribus has res tangere.* 1010.2 & 1011 1.
4 *Epiſcopi & Sacerdotes poſſunt ſepeliri induti veſtibus ſacris.* 1012.1.
5 *Non poſſunt hæ res ad prophanos vſus conuerti. ibid.*
6 *Vaſa argentea confracta, quibus caſibus vendi poſſunt. ibid.*
7 *Simpliciter aliqua adoratione proſequenda, & quali. ibid.* 2.1012.1.& 2.1013.2 & 1014.2.
8 *Ad quam virtutem hæc adoratio pertineat.* 1014.2.& 1015. 1.
9 *Hæc adoratio quodammodo vna, quodammodo duplex.* 1016.1.1017.*per totam*, & 1019 2.
10 *Adoratio reſpectiua ſeparabilis ab abſoluto.* 1018.1.

Miniſtrans Sacerdoti.

1 *Non eſt iure diuino aliquid cautum de numero illorum, qui aſtare vel miniſtrare debent ſacrificio, ex iure tamen Eccleſiaſtico, vnus ſaltem miniſter requiritur.* 1070.2. 1071.1.
2 *Hic non debet eſſe fæmina* 1072.2.
3 *An in aliquo raro caſu poſſit Sacerdos ſine miniſtro ſacrificare. ibid* 2.
4 *Ad quid teneatur qui miniſtrat.* 1073.2.*per totam.*

Miſſæ ſtipendium, & pro quibus ex obligatione dicenda.

1 *Ex obedientia & voto & iuſtitia poteſt oriri obligatio offerendi Miſſam pro aliquo, ex charitate autem raro.* 1062 2.
2 *Inter beneficia ſimplicia ea ſola, quæ ex ſpeciali inſtitutione id onus diſponunt, eius obligationem inducunt,* 1063 1.
3 *Ratione beneficij Curati non tenetur Parochus quotidie pro ouibus ſacrificium offerre. ibid.*
4 *Ex ſtipendio accepto oritur obligatio iuſtitiæ.* 1064.1. *Et an interueniat iuſtum & quale ibid.* 2.
5 *Quid Sacerdos teneatur offerre ratione huius obligationis.* 1065.1.
6 *Quidquid ab Eccleſia ob hanc cauſam datur, licitum ſtipendium eſt. ib.* 2.
7 *Cum reditus Eccleſiæ relicti non attingunt mediocre ſtipendium, Epiſcopus Eccleſiæ poteſt illam obligationem ad minorem numerum Miſſarum redigere. ibid.*
8 *Non poſſunt iuſte recipi maiora ſtipendia taxatis, nec pro vna Miſſa plus quam vnum ſtipendium accipi, quantumuis pauper ſit Sacerdos.* 1065.2. 1066.2.1067.2.
9 *Vnde penſanda quantitas iuſti ſtipendij, cum non eſt lege definitum.* 1066.1.
10 *Sacerdotes aliàs diuites iuſte poſſunt erigere ſtipendia.* 1067.1.& 2.

Præceptum celebrandi.

1 *Sacerdotes non tantum ſemel in anno, tempore Paſchatis, ſed aliquoties tenentur celebrare.* 977.& 978 *per totam.* 979.*per totam.*
2 *Stando in iure diuino non eſt prohibitum quotidie celebrare, poſſet tamen aliquando Eccleſia id prohibere ib.*
3 *Licet in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus quotidie offerendum ſit ſacrificium, nullus tamen Sacerdos obligatur ad quotidie ſacrificandum, licet id melius ſit.* 979.2.
4 *Miracula circa hoc.* 980.1.

Præceptum audiendi Miſſam.

1 *Tale præceptum eſt in Eccleſia, & per ſe loquendo ſub mortali obligat.* 1074.1.*per totam.*
2 *In hoc præcepto Pontifex diſpenſare poteſt* 1075.2.
3 *Qualiter obliget ad audiendam totam Miſſam & quotæ partis omiſſio cenſeatur mortale. ibid.* 1076 2.
4 *Qui omiſit vnam partem Miſſæ, quomodo poſſit hunc defectum ſupplere.* 1078.*ad* 1079.*per totam.*
5 *Per quamlibet Miſſam vbique auditam ſatisfit huic præcepto ibid.* 1079.2.
6 *Nunquam tenentur fideles audire niſi vnam Miſſam, debent tamen ei eſſe moraliter præſentes.* 1089 2. & 1181. 2.
7 *Qualis voluntas neceſſaria, vt impleatur peccatum, quæ etiam attentio, & qualiter ex eius defectu peccetur à* 1080. 1.*ad* 1081.*per totam.* 1082.
8 *In Miſſa poteſt quis alias orationes, & Pſalmos recitare, & implere præceptum recitandi. ib.* 2.
9 *Omnes fideles adultos obligat, & à quo ætatis tempore.* 1084.1.
10 *Quibus diebus obliget. ibid* 2.& 1083.1 & 2.1085.1.
11 *Tranſacto die, quo Miſſa erat audienda, non manet obligatio audiendi alio die.* 1085 1.
12 *Habens priuilegium audiendi Miſſam tempore interdicti tenetur vti illo ibid.* 2.
13 *Excommunicatus etiamſi per ipſum ſtet, non abſolui, non peccat, non audiendo Miſſam. ib.* 2.
14 *Quæ impedimenta excuſent ab obſeruantia huius præcepti,* 1085.1.& *ſeq. ad* 1090.
15 *Qui excuſantur non tenentur loco Miſſæ aliquas orationes fundere. ib.* 1.
16 *Nulla pœna à iure impoſita tranſgreſſoribus huius præcepti. ibidem.*

Miſtio.

1 *Miſtio per iuxtapoſitionem, includit diuiſionem miſcibilium in partes, per contactum partium inter ſe.* 546.2.
Miſtio aquæ & vini in calice, vide Euchariſtia, §. *Materia, & verbum Miſſa,* §. *Cæremonia.*

Modus.

1 *Modus rei non poteſt eſſe ſine re quam modificat* 176.2.

Mors.

1 *Quando quis in articulo mortis eſſe dicatur,* 835.2.

Motus.

1 *In omni motu datur mutatio inſtantanea, quæ requiritur terminus.* 78.2.
2 *Solum per accidens eſt cauſa caloris. ibid.*

Muſtum

Muſtum.

1 *Non differt eſſentialiter à vino.* 500.1.
Vide Euchariſtia. §. *Materia.*

Mutatio.

1 *Quæ & qualis in formis & materijs ſacramentorum intercedere poßit, Vide Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis, & ſingula,* §. *Forma.* & §. *Materia.*

Neceſſitas.

1 *In ſacramentis neceßitati medij ſemper adiungitur præcepti neceßitas.* 438.1
2 *Quando neceßitas medij, & quando præcepti.*
3 *Quid neceßitas medij & præcepti in ſacramentis. Vide Sacramenta noua legis.* §. *Neceßitas.*

Nox.

1 *Nox Cœnæ. Vide Cœnæ Nox.*
2 *In nocte Natiuitatis ter licet Sacerdoti celebrare.* 982.1
3 *Qui ordo tam inter ipſas Miſſas, quam in tempore celebrationis earum tam in ſolemnibus, quam in particularibus, ſeruandus.* à 928.1. *ad* 984. *per totam.*
4 *In nocte reſurrectionis olim noctu Miſſa dicebatur, modò vero non licet. ibid.*

Obiectum.

1 *Non effectiue, ſed finaliter tantum mouet voluntatem.* 575.2.

Oblatio.

1 *Propria huius vocis ſignificatio.* 883.1.

Obſeruantia.

1 *Actiones, quibus cultores Dei ſe ad talem cultum diſponũt, obſeruantiæ dicuntur.* 172.1.

Obſtetrix.

1 *Non tenetur ex præcepto ſcire neceſſaria ad baptizandum, etiam vernacula lingua.* 331.1.

Offertorium.

Vide verbum, Miſſa, §. *Cæremonia.*

Officium diuinum.

Inuerſio ordinis inter horas, dummodo intra eundem diem recitentur, non eſt mortale, imò ſi ex rationabili cauſa fiat, non erit veniale. 1020.1. 1022.1.

Opus.

1 *Opera pœnalia ad tria præcipue deſeruiunt.* 241.1.

Oratorium.

Vide verb. Miſſa, §. *Vbi celebranda.*

Ordo.

1 *Ordinis ſacramentum in Eccleſia neceſſarium.* 251.1
2 *Effectus huius ſacramenti.* 67.2
3 *Imprimit characterem* 115 1
4 *Primariò inſtitutum ad dandam poteſtatem Ordinis, ſecundariò ad danda gratiæ auxilia, quibus hoc præſtetur.* 117.1
5 *Ordine per ſaltum recepto, factum tenet, & character imprimitur.* 120.2
6 *Quatuor minores Ordines poſſunt à ſimplici Sacerdote cõferri ex diſpenſatione Pontificis.* 440.2. *Imò & Subdiaconatus.* 122.2
7 *Ordinatio ab Epiſcopo hæretico facta, valida eſt.* 418.1
8 *Qui inuiti ab hæreticis Ordinantur, cur non irregulares.* 375.2
Vide Status Innocentiæ.

Organizatio.

1 *Non poteſt perfectè intelligi ſine quantitate.* 626.2
3 *Organizatio alia ſubſtantialis, alia accidentalis, & vtriuſq; expoſitio.* 635.2
Vide, verbum Corpus.

Panis.

1 *Panis eſſentia in quo conſiſtat.* 306.2
2 *Panis ſubſtantia non manet in Euchariſtia, vnita hypoſtaticè Verbo diuino.* 485.1
3 *Panis azymus & fermentatus, qui dicantur,* 489.2
4 *Quid nomine panis communiter intelligitur.* 490.1
5 *Solus panis triticeus hominibus accomodatus.* 491.1
Ex fructibus vel leguminibus factus, ſolum eſt panis ſecundum quid, ibid
Vide Azymus, & verbum, Euchariſtia. § *Materia.*
De ſubſtantia panis, quæ in Euchariſtia deſinit. Vide verbum, Tranſſubſtantiatio.

Paganus.

Vide verbum infidelis.

Papa.

1 *Habet ſupremam poteſtatem Eccleſiaſticam, & ſolus poteſt inſtituere aliquid vniuerſam Eccleſiam obligans.* 332.1
2 *In his, quæ ſunt iuris diuini ordinarij, quo modo poßit Papa diſpenſare.* 321.1
3 *Non poteſt ritum ſubſtantialem ſacrificij aut Sacramenti mutare.* 456.2.

Paraſceue.

1 *Hac die non offertur verum Euchariſtiæ ſacrificium.* 914.2.

Parochus.

1 *Diebus, quibus non obligatur pro quibus celebrare, tam ab ipſis, quam ab extraneis poteſt Miſſarum ſtipendia accipere.* 1068.1
2 *Non ſatisfacit huic obligationi, offerendo Miſſam pro dantibus ſtipendium, quando ſimul etiam pro populo offert. ibid.*
3 *An qui multa Miſſarum ſtipendia congregat, & inter alios ſtipendiarios diſtribuit, poßit ſibi aliquam partem retinere.* 1068.2
Vide verbum, Miſſa, §. *Miniſter,* §. *Pro quibus poßit offerri.*

Paſcha.

1 *Nomine Paſchæ quid intelligatur.* 842.2.

Peccatum & peccator.

1 *Peccatum mortale, & gratia immediatè opponuntur natura ſua.* 67.1
2 *Originale non remittitur de lege ſine habituali gratia, nec ſine alijs mortalibus, ſi adſint.* 98 2. 301.2
3 *Neq; Originale nec mortale remittuntur ſine aliquo ſacramento in re, vel in toto.* 312.2
4 *Neq; vnum mortale remittitur ſine alijs mortalibus, benè tamen ſine venialibus & veniale ſine aliis.* 310.1
5 *Veniale de facto non remittitur ſine mutatione intrinſeca peccatoris, poteſt tamen remitti.* 956.1
6 *Peccatum, quod ex iuſta cauſa in confeßione tacetur, non remittitur, niſi in voto alterius confeßionis, in qua aperiendum.* 312.2
7 *Peccator publicus, & occultus, quis dicatur.* 812.2. 808.1
8 *Peccatores publici & occulti, quando admittendi ad Euchariſtiam, & quomodo peccet eos admittens. Vide Euchariſtia,* §. *Miniſter,*

Pentecoſtes.

1 *Hoc feſtum poſt quinquaginta dies ab illo, quo offerebatur primitiarum manipulus, celebrabatur.* 453.2

Permiſſio.

1 *Permißio, quam Deus habet reſpectu eorum, quibus præuidit, non applicanda media pro omnibus inſtituta non pugnat cum voluntate generali omnes homines ſaluandi.* 41.2.

Perſeuerantia.

1 *Perſeuerantiæ donum quid tribuere debeat ei, cui datur.* 441.1
2 *Nulla humana diſpoſitio antecedens ſufficit ad obtinendum ex iuſtitia vel infallibiliter perſeuerantiæ donum,* 442.1
3 *Non oportuit, hoc donum eſſe effectum alicuius ſacramenti ex opere operato.* 443.2
4 *Auxilium efficax concomitans ad perſeuerandum poteſt*

promitti ſub conditione ſi non ponatur obex, vt verò dicit auxilium antecedens, non ita. 45.2. An ſit effectus Euchariſtiæ. Vide, Euchariſtia, §. Neceſſitas.

Perſonæ diuinæ.

1 Pater & Spiritus ſanctus ſunt in Euchariſtia per concomitantiam mediatam. 639 1

D. Petrus.

1 Immediatè à Chriſto baptizatus, baptizauit duos filios Zebedæi, ipſi verò reliquos Apoſtolos. 199.2

Pœnitentia.

Vide, verbum Confeſſio.

Phaſe

1 Tempus Phaſe, quoad immolationem agni, incipiebat à veſpera vltima decimæ quartæ lunæ, vergente iam ſole ad Occaſum. 452. 2.

Præceptum.

1 Præceptum generale non ſolum eos, qui ſunt præſentes promulgationi, ſed omnes præcepti capaces comprehendit. 444.2

2 Præceptum affirmatiuum ſemper obligat, non tamen pro ſemper. 441.2.442.2

3 Intra omne tempus, quo præceptum affirmatiuum obligat, poteſt abſq; vlla cauſa eius impletio licitè differri. 444.1

4 Præceptum Baptiſmi, & cuiuslibet alterius ſacramenti. Vide Baptiſmus, §. Præceptum, & ſimiliter in ſingulis ſacramentis.

Prædicamenta.

1 Nullam, niſi ſubſtantia, quantitas, vel qualitas, habet entitatem realiter diſtinctam à cæteris. 535.1.

Præputium.

Chriſti præputium, vide Chriſtus in Euchariſtia, §. Subſtantia & partes.

Præſcientia.

1 Præſciens Deus aliquibus futura impedimenta, ne remedia ad ſalutem illis applicarentur, id permittere voluit. 41.1.

Præſentia.

1 Præſentia ad locum in qualibet re creata, modus accidentalis eſt 535.2

2 Præſentia ad locum, genus eſt ad modum indiuiſibiliter, vel diuiſibiliter exiſtendi. 536.1

3 Non petit vnionem inter res, quæ inuicem ſunt præſentes. 538.2

Præſentiam tantum ordinis in Euchariſtia ponere, hæreticum, & in deſcenſu Chriſti ad inferos, erroneum. 536. 2

Præſentia Chriſti in Euchariſtia. Vide, Chriſtus in Euchariſtia, §. Chriſti præſentia.

Præſentia naturalis & ſacramentalis, quid ſint, & in quo differant. ibid.

Præſentia quantitatis, ſubſtantiæ ſpiritualis & materialis, Vide verbum, Quantitas, Angelus, Subſtantia.

Prima tonſura.

1 Cur non ſit ſacramentum. 9.2

Profeſſio.

1 Profeſſio in Religione, licet cæremonia ſacra ſit, & aliquam ſanctificationem conferat, cur non ſacramentum. 9.2.

Propoſitio.

1 Inſtans, in quo propoſitionis ſenſus conſummatur, quomodo intrinſecum propoſitioni. 709.1

2 Propoſitionum de præſenti veritas, pro quo temporis inſtanti ſumenda. ibid.

3 Stat ex efficientia alicuius propoſitionis, eiuſdem reſultare veritatem. 711.2

4 Prius natura in propoſitione intelligitur ſignificatio, quàm veritas. ibid.

5 Veritas practica propoſitionis poteſt eſſe prior veritate ſpeculatiua. 712.1

6 In propoſitionibus practicis, ſit ſubiectum ſi pronomen demonſtratiuum, deſignare ſo et prædicatum. ibid.2.

Puer.

Vide, Infans.

Qualitas.

1 Qualitas naturalis & ſupernaturalis vniuoce conueniunt, 119.1

2 Nulla qualitas poteſt eſſe effectiua gratiæ, nec vt cauſa principalis, neq; vt naturale inſtrumentum. 122.1

3 Qualitates ſpirituales non ſunt actiuæ ad producendas ſibi ſimiles. ibi.

Quantitas.

1 Extenſio in ordine ad locum non eſt de eſſentia quantitatis. 549 1

2 Præſentia naturalis quantitatis, & eius extenſio in loco, vnica tantum quantitatis paſſio. ibid.

3 Habet quantitas ſuam propriam præſentiam naturalem diſtinctam à præſentia ſubſtantiæ, & ab illa ex Dei potentia ſeparabilem. ibid.2

4 Primarò habet reddere ſubſtantiam in ſe extenſam, & impenetrabilem. 550.2

5 Actualis vero impenetratio ſolum eſt proprietas conſequens. ibid.

6 Quantitas ex diuina virtute conſtitui poteſt indiuiſibiliter in loco. 553.1

7 Indiuiſibilia quantitatis aliquid reale actu exiſtens ſunt. 645.1.

8 Quantitas à ſubſtantia ſeparata, & replere locum, & alterari poteſt virtute naturali. 63.2

9 Eſt immediatum ſubiectum qualitatum naturalium, & cur. 684.1

10 Quantum comparatur ad localem præſentiam, tanquam prius ad poſterius. 552.2

Quantitas Chriſti in Euchariſtia. Vide verbum, Chriſtus in Euchariſtia.

Quantitas panis, quæ remanet in Euchariſtia. Vide Euchariſtia, §. Species ſacramentales.

Rameſſe.

1 Quandoque ſignificat prouinciam, quæ eadem erat cum terra Geſſe. 457.2

2 Quandoq; ciuitatem in eadem prouincia ædificatam in extremis Aegypti finibus. ibid.

Vide verbum, Iſrael, & indicem ſacræ Scripturæ, Numerorum. 31.

Relatio.

1 Relationes diuinæ cur non poſſint eſſe ſupernaturalia inſtrumenta, neq; habere potentiam obedientialem actiuam reſpectu alicuius effectus. 89.2.

Religio, & Religioſus.

1 Propter Religionis ſtatum cur neceſſe non fuerit, ſpeciale ſacramentum inſtitui. 168 2

2 Religioſis inuitis, vel inſciis, non poteſt Superior ipſorum ſacrificia, vel aliorum operum ſatisfactiones aliis applicare, ſi et quandoq; id iuſtè præcipere poſſit. 964 1

3 Perfectiſſimus actus exterior religionis in ſacrificandi cultu conſiſtit. 550.1

Religionis votum Vide verbum. Votum.

Religioſi quando, & quomodo, & quibus poſſint Euchariſtiam miniſtrare. Vide Euchariſtia. §. Miniſter.

Quæ motiua in Euchariſtia ad extollendam Religionis virtutem. Vide Euchariſtia, §. Inſtitutio.

Remiſſio.

Remiſſio peccati. Vide, Peccatum.

Remiſſio pœnæ Vide, Baptiſmus & Miſſa, §. Effectus.

Reprobatio

Cum quis ex defectu intentionis Miniſtri non manet baptizatus: & ideo reprobatur, ſuo peccato mortali aut originali

ſig nali, tanquam cauſa per ſe, Miniſtro vero, vt cauſa per accidens, eius reprobatio tribuendi. 151.1.

Ritus.

Ritus ſeruandi in vniuſcuiusque ſacramenti adminiſtratione. Vide ſingula ſacramenta, §. Ritus.

Sacerdos & Sacerdotium.

1 Quanta ſemper reuerentia habiti. 527.2
2 Cum plures Sacerdotes, quando Ordinantur, ſimul cum Epiſcopo conſecrant, componunt cum illo vnum integrum miniſt. um. 982.1
3 In naturæ lege, primogeniti erant Sacerdotes, in lege ſcripta, erant ex tribu Leui & Aaron familia, in lege gratiæ ſupernaturaliter conſecrantur. 885.2.
4 Poteſtas ſacrificandi & conſecrandi non diſtinguitur in Sacerdote. 913.2
5 Sacerdos tenetur de ſacrificio participare, & probabile eſt, hanc obligationem eſſe à iure diuino. 919.1
6 Alienis ouibus ſine licentia miniſtrans ſacramenta peccat. 181.1
7 Sacerdos, ſi extra ſacrificium communicet, tenetur vti ſtola, ſed non ſub mortali. 881.1
8 Quantumuis ab Eccleſia præciſus, non amittit miniſterium, quod in perſona Chriſti exercet 872.1
9 Sacerdos, cum degradatur, vſu Ordinis, non Ordine ipſo perpetuo priuatur. 417.2
Qualiter ſe habet reſpectu matrimonij, & pœnitentiæ, vide eiſdem verbis. An poſſit ex diſpenſatione Papæ aliques Ordines conferre, & quos. Vide, Ordo. Omnia, quæ ad ipſum pertinent, quatenus Miniſter Miſſæ eſt. Vide Miſſa, § Miniſter, Vide verbum, Confirmatio, §. Miniſter.

Sacramentalia.

1 Sunt cæremoniæ & circumſtantiæ religioſæ, adiunctæ ſacramentis vel ſacrificio extra eorum eſſentiam 172. 2
2 Mediatè tantum reſpiciunt cultum Dei, hominumq́; ſanctificationem, in quo differunt à ſacramentis & ſacrificio. ibid.
3 Eorum vſus pius & ad religionem ſpectans. 174. 1. & 2
4 Ex fine vel ritu diſtinguuntur. 173.1
5 Ad quatuor vtilia. 174. 2
6 Materia & forma eorum, & ritus à poteſtatem habente inſtituenda. ibid.
7 Interdum ad imitationem Chriſti introducta non tamen ab eo immediate inſtituta. 175, 1. Sed per Apoſtolos, vel eorum ſucceſſores. 80.2
8 Quæ ab Apoſt. lis, quæ à Concilijs inſtituta, qui cognoſcendum. ibid.
9 A quo poſſint mutari, 176.2
10 Miniſtri eorum ab eo deſignari poſſunt, à quo & ipſa inſtitui. ibid.
11 Regulariter, qui poteſt ſacramentum, ad quod ordinantur conferre, poteſt ea miniſtrare, ibid.
12 Poſſunt eſſe valde meritoria, licet non conferre gratiam habitualem, aut auxiliantem ex opere operato. 176.2. & 177.2
13 Speciale auxilium gratiæ impetrant, ſi ad id ex ſe ordinentur. ibid.
14 Quomodo interdum remittant venialia. 178.1
15 Non ſunt ad reatum pœnæ remittendum inſtituta, licet potuerint inſt tui. ibid.
16 Multa habent efficaciam coercendi & expellendi dæmones. ibid.
17. Quæ efficacia ſupernaturalis eſt, & à ſanctitate Miniſtri independens. 178.2. Sed moralis tantum. 179. 1. & 2
18 Aliqua habent vim conferendi beneficium temporale, & quo modo. ibid.
19 Ea miniſtrans in peccato mortali, ſecluſo contemptu non peccat mortaliter. 186.1.

Sacramentum.

1 A ſacro dictum. 186.2
2 Variæ huius nominis ſignificationes. ibid.
3 Accommodatum iam eſt ad ſignificandum ſigna ſenſibilia, ſpecialem gratiam continentia, & ſignificantia. ibid.
4 Apud Latinos idem ſignificat, quod apud Græcos myſterium. 180.2.
5 A ſanctitate denominatur, vt à forma extrinſeca, & vt à termino. 3.2
6 Dicit habitudinem ſigni ſanctitatis. ibid. Et quaſi cauſæ formalis, conferentis ſanctitatem aliquam, ſaltem extrinſecè. 59 1.

Sacramentorum Doctrina.

1 Licet difficilis, ſuauis & vtiliſſima. 1.1
2 Partim ſpeculatiua, partim practica. 2. 1.

Sacramenti eſſentia & ſignificatio.

1 Eſt ſignum ſacrum ex parte rei ſignificantis, & ſignificatæ ſeu ſignificationis. 5.2.6. 1.
2 Sacramentum & ſacrificium, in quo conueniant & differant. ibid. 2
3 Debet ſacramentum eſſe ceremonia ex parte materiæ inſtituta ad conferendam aliquam ſanctificationem, & perfectam animæ ſanctitatem ſignificandam. 8. 2. & 9. 1
4 Non ſignificat, aut neceſſario confert gratiam ex opere operantis. 8.2
5 Vniuoca ratio ſacramenti ex vniuoca ſanctitatis ſignificatione ſumendi. 10.1
6 Significare poteſt perfectam gratiam, & conferre imperfectam. ibid.
7 Abſtrahit à ſigno demonſtratiuo, vel promiſſiuo ſeu hypognoſtico. ibid.
8 Quomodo ſignum practicum ibid.
9 Conferre & ſignificare ſanctitatem, quomodo conſtituant eſſentiam ſacramenti. 10 2
10 Cur magis in ratione ſigni, quam cauſa ſanctitatis, eius eſſentia conſiſtat. 11.1
11 Eſt ſignum humanum & ſenſibile. 11.2. & 12.1
12 Eſt ſignum ad placitum, & qualiter ex impoſitione ſignificans. 12.1
13 Eius partes ad modum partium entis artificioſi vnitæ, aliquo modo vnum per ſe conſtituunt. 13.1. & 2
14 Duæ defintiones ſacramenti. ibid. 2. 14. 1. & 2.

Materia.

1 Conſtare debet ſacramentum re ſenſibili aliquam Analogam ſimilitudinem habente cum re, quam ſignificat. 11. 2. & cur. 11. 1. & 2.
2 Hæc proportio interdum eſt in vocum ſignificatione, quæ reſpectu ſacramentalis ſe habet vt materia. 12.2. 20.1
3 Non omne ſacramentum conſtat rebus & verbis, vt materia & forma. 19.1
4 Materiæ huius determinationem, poteſt Deus homini cõmittere. 23.2 44.1.

Inſtitutio ſacramentorum.

1 A ſolo Deo, vel ab eius poteſtatem habente inſtitui poſſunt, 9.2.
2 Publica & ſtabili lege eis ſignificatio imponenda. 12.2
3 Etſi nullum eſſet peccatum expiandum, poterant à Deo inſtitui. 36.2. 37.1.

Votum ſacramenti.

1 Per ſacramentum in voto nequit dari effectus directè pugnans cum reali eius ſuſceptione. 466.1
2 Sacramentum in voto non cauſat effectum ex opere operato, 317.1.

Vtilitas.

1 Non ſunt ex ſe ſacramenta neceſſaria. 36.1

3 *Sola ſacramenta, quæ per ſe primò conferunt primam gratiam, ſunt media neceſſaria ad ſalutem ex inſtitutione.* 443.2

3 *Vtilitates ſignificationis ſacramentorum.* 36.1.

Efficientia ſacramentorum.

1 *Suppoſita diuina promiſſione, effectus ſacramenti eſt infallibilis obice deficiente.* 442.1.& 2

2 *Secluſa promiſſione, non habet effectum.ibid.*2.

Miniſter.

1 *Iocoſa intentio miniſtri non ſemper deſtruit ſacramentum.* 149.2.

2 *Nec contrariæ eius voluntates, ſi ſufficientem intentionem non excludant.*150.2

3 *De intentione eius ſufficit moralis certitudo. ibid.*

4 *Vt ſacramentum fiat, miniſtri intentio requiritur, ſaltem virtualis.* 151.1

5 *Abſoluta vel conditionata, quæ ſtatim tranſeat in abſolutam.* 153.1. *Peccat verò miniſter ſine cauſa adhibens talem conditionem. ibid.* 2. *Quod ſi conditio ſit de futuro, nullum reddit ſacramentum ibidem. Si de diuina ſcientia ſeu prædeſtinatione, reddit ſacramentum incertum.* 154.1

6 *Non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti omnis intentio, quæ eſt contra bonos mores.* 208.2

7 *Debet cadere in determinatam perſonam, & materiam, ſine ſubſtantiali errore.* 154.1

8 *Qui error ſubſtantialis in intentione miniſtri. ibid.*

9 *Membra, etiam abſciſſa, aſſumit Chriſtus, vt miniſtros ſacramentorum.*149.2.159.2

10 *Miniſtrare ſacramenta pertinet ad paſtores Eccleſiæ.* 181.1

11 *Poteſtas miniſtrandi licitè, ſupponit poteſtatem conficiendi ſacramentum, & addit ius ſeu iuriſdictionem. ibidem.* 2

12 *Quibus conueniat hoc ius, & vnde.*181.1

13 *Miniſter, ſi de hac poteſtate ita dubitet, vt non probabilius iudicet ſe habere illam, non poteſt, niſi ex vrgente cauſa miniſtrare ibid.*

14. *Solus qui licite poteſt miniſtrare, poteſt ad id obligari. ibid.*

15 *Hæc obligatio interdum ex charitate, interdum ex iuſtitia oritur, & quomodo.*181.2

16 *Peccat grauiter miniſter, mutando formam vel materiam, & vtendo incerta, licet probabili, cum poteſt certam adhibere, & non habendo debitam intentionem.*181.2.& 183.1

17 *Imò mutando vel omittendo ritum accidentalem, niſi ex leuitate materiæ ſit tantum veniale.*188.1

18 *Ignorantia facti ſæpè poſſet illum excuſare, non vero iuris regulariter.* 181.2

19 *Miniſter ex officio, ſi non ſit in gratia, tenetur ſub mortali ſe præparare ad illam, vt miniſtret ſacramentum.* 183.1

20 *Aliàs erit mortale, eoq; grauius, quo miniſter indignior fuerit, & dignius ſacramentum.*184.1

12 *Perſona ad attritionem cognitam non ſe præparet, niſi conteratur vel confiteatur, alterum enim ſufficit. ibid.*

22 *Clerici inferiores ſubdiacono licet in peccato mortali proprium munus exerceant, non peccant mortaliter, imò nec diaconus aut ſubdiaconus regulariter. Nec Epiſcopus ſacramentalia exercens.*184.2.& 185.*per totam.*

23 *Nec qui non ex officio, ſed ob neceſſitatem priuatè miniſtrat.*187.1

24 *Solùm nominatim excommunicati & notorius percuſſor clerici, vt non toleratus, vitandus eſt in ſacramentorum miniſterio.* 192.1

25 *Dans ſacramentum indiſpoſito & contra ſpeciale ſui muneris præceptum, & contra generale non cooperandi alterius delicto, peccat grauiter.* 194.2.195.1

26 *Quæ diligentia adhibenda à miniſtro, vt de alterius diſpoſitione conſtet. ibid.*

Vſus ſacramentorum.

1 *Aliquando diuino, interdum Eccleſiaſtico iure præceptus.* 189.2

2 *Per accidens poteſt eſſe obligatio ſacramenti, cuius per ſe non eſt præceptum.ibid.*1.& 2.

Nomina ſacramentorum ex Scriptura & Patribus.

1 *Verba viſibilia rerum diuinarum, ſignacula, ſacra ſigna, ſigna myſtica.*6.1

2 *Spiritualis medicina contra vulnera peccati.*33.1.

Sacramenta nouæ legis.

An ſint & quot.

1 *Sunt in noua lege vera ſacramenta.*55.2

2 *Septem tantum ſpecies vltimæ ſacramentorum.* 166. 2. 167.1

3 *Cur non plura ſacramenta, ex proportione vitæ corporalis, & ſpiritualis oſtenditur. ibid.*1

4 *Ordo inter illa ex ipſorum fine.*169.1.

Eſſentia & ſignificatio.

1 *Eſſentialiter habent ſignificare gratiam, gloriam, & Chriſtum vtriuſq; authorem & ſanctitatem, quam conferunt.* 7.2.

2 *Sed immediatè ſignificat gratiam & gloriam, mediatè Chriſtum, Eucharistia econuerſo.*8.1

3 *Sunt ſigna commemoratiua paſſionis, & prognoſtica gloriæ. ibid.*

4 *In eis prius ſanctificatio, quàm ſignificatio intenditur.* 10.2.

5 *In omnibus reperiuntur res tantùm, ſacramentum tantum, res & ſacramentum ſimul.* 12.1

6 *Eorum definitio.* 14.2

7 *Sacramentum in his, quæ in vſu conſiſtunt, pro toto compoſito, ſubiectoq; ſacramentalis ſignificationis ſupponit.* 22.2.*In quibus applicatio & vſus ſacramenti non diſtinguuntur.* 425.1

8 *Tunc exiſtere dicitur ſacramentum, cum perfectè ſignificat.*76.1.

Materia, & partes componentes.

1 *Cur ſub ſenſibili materia condita.* 1.1

2 *Nec dedecebat perfectionem nouæ legis.* 56.1

3 *Materia ſacramenti aliquando eſt determinata in ſpecie, aliquando in genere tantum.*23.2

4 *Iuxta vſum humanum eadem vel diuerſa cenſenda.*21.1

5 *Omnia nouæ legis ſacramenta componuntur ex rebus & verbis, ſaltem ſecundum aliquam proportionem.* 19.2. 20.2.

6 *Compoſitio hæc fit media aliqua vnione.* 19.1.22.1. *Moralipotius quam phyſica.ibid.* 23.2.

7 *Non eſt neceſſaria phyſica concomitantia, vel aliquarum partium coexiſtentia.* 22.2.

Forma & ſignificatio.

1 *Forma ſacramenti magis determinata, quam materia.* 23.2

2 *Mutatio verborum formæ in alia non deſtruit ſacramentum, dummodo ſubſtantialem ſenſum non mutet.* 24.2. 25.1.

3 *Etiam ſi fiat à miniſtro volente nouum ritum introducere, niſi ponat verbum ambiguum ex intentione ſenſus falſi.* 28.1.29.2

4 *Verba æquiuoca, in ſenſu formæ prolata, & ex intentione & alijs circumſtantiis, non mutant formam ſacramenti. ibidem.*

5 *Subſtractio particulæ, & omnis mutatio, quæ ſenſum non variat, accidentalis eſt. & ib. de alijs mutationibus. pag. 24.2. 41*
6 *Communioribus verbis ſecūdum Eccleſiæ vſum, eſt forma explicanda. 26.2*
7 *Non oportet vulgari lingua proferri. 27.1*
8 *Mutatio verborum formæ in ſcripturā, vel ritus in matrimonio ſolum valet. 27.2*
9 *Error in forma non expreſſus, non deſtruit ſacramentum. 28.2*
10 *Non eſt neceſſe, vt forma explicet omnes cauſas ſacramēti. 211.2*

Communia materiæ, & formæ.

1 *Vtraque ſignificat. 21.1*
2 *Debet eſſe determinata iuxta Chriſti inſtitutionem. 15. 2. 23.1 & 2*
3 *Mutatio ſubſtantialis in qualibet deſtruit ſacramentum, ſecus accidentalis. 25.1 & 2*
4 *Materia & forma eadem vbique, non tamen ritus. pag. 30.1*

Inſtitutio.

1 *Quæ à Chriſto facta, nullo modo ab Eccleſia poteſt mutari. ibid.*
2 *In multis excedit inſtitutionem ſacramentum legis veteris. 137.1*
3 *Delegata poteſtas inſtituendi ſacramenta, licet potuerit communicari, nulli tamen creaturæ communicata, nec communicanda. 137.1.138.1*
4 *Nec ſecundum rationem genericam, nec ſpecificam, omnia ad dandam primam gratiam inſtituta, ſed vel illam, vel aliquod gratiæ augmentum. 64.1.66.1*

Neceſſitas.

1 *Omnia vtilia, non tamen omnia neceſſaria. 171.2*
2 *Neceſſitas medij & præcepti reſpectu ſacramentorum, quæ ibid.*

Efficacia.

1 *Per vtramque partem efficiunt. 21.1*
2 *Non additur illis aliqua qualitas, per quam cauſent. pag. 61.2*
3 *Per quid eleuentur. 89.1*
4 *Vt inſtrumēta Phyſica cauſant gratiam habitualem, ſacramentalem moraliter tantum. 82.2.94.1.95.2*
5 *Neque ad hoc indigent præuia actione. 89.1. Quando cauſant. 79.1*
6 *At effectum, qui interdum datur, recedente fictione, moraliter tantum concurrunt. 96.1.236.1*
7 *Magis repugnat ſine gratia reddere hominem gratum, quam gratiam producere. 83.2*
8 *Vt in voto, non cauſant gratiam ex opere operato. 73.2. 74.2*

Subiectum Sacramenti.

1 *Omnes & ſoli viatores ſunt ſacramentorum capaces, Angeli tantum de potētia abſoluta, irrationalia vero ſacramentalium tantum. 160.2.161.1*
2 *Status viæ, quoad hoc, à natiuitate inchoatur. ibid.*
3 *Tenetur ſuſcipiens adhibere neceſſaria ex parte ſua ad ſubſtantiam & decentem modum recipiendi ſacramentum. 140.1.189. & 2.*
4 *Non ſemper tenetur accedere in gratia. ibi. Sed diſpoſitus, vt illam ſuſcipiat. ibid.*
5 *Grauiter peccat petendo à non habente, vel irrite vtēte poteſtate. 190.1*
6 *Et à prohibito, excommunicato & hæretico licet rite daturo, & parato. ibid.*
7 *Non vero ſemper peccat recipiens ſacramentum à publico concubinario. ibid. vel ab eo, qui, cum poſſit licite dare, daturus non eſt ſine peccato. 192.2. & 193.1*
8 *Ex iuſta cauſa interdum hoc licere, & quando, ac quomodo, late tractatur ibid. vſque ad 194.2*

9 *Sufficit petenti, quod ſibi moraliter non cōſtet de indiſpoſitione miniſtri. ibid.*

Diſpoſitio.

1 *Per ordinem ad gratiam habitualem penſanda 66.1.*
2 *Quodcunque mortale, actuale, vel habituale, non deteſtatum ſaltem per attritionem, impedit effectum ſacramenti ſecus veniale ibid. 69.1.70.1*
3 *Ad recipiendam promiſſionem peccati mortalis, & primā gloriam per ſacramentū, requiritur diſpoſitio per aliquē actum, ſaltem attritionis, quæ in ſacramentis viuorum non ſufficit niſi per accidens. ibid.*
4 *In habente tantum originale, ſufficit voluntaria conuerſio, qua propriam iuſtificationem & diuinam amicitiam amplectatur. 695.2*
5 *Ad augmentum gratiæ ſufficit ſtatus gratiæ. 224.2*
6 *Quæ diſpoſitio ad ſacramentalem gratiam. 70.2.*
7 *Et vt creſcat ſacramenti effectus 73.2*
8 *Diſpoſitionum æqualitas vnde ſumenda. 310.2*
9 *Nulla qualitas per modum ornatus producitur à ſacramentis. 82.2. vſque ad 84*
10 *Vt ſacramentum adulto collatum, ſit validum, requiritur eius voluntas formalis, virtualis, vel interpretatiua. 162.2*
11 *Non tamen fides, iuſtitia, vel pœnitentia, niſi in ſacramēto confeſſionis. 163.2*

Effectus.

1 *Omnis vera iuſtitia per ſacramenta incipit, augetur, vel reparatur. 1.1*
2 *Omnia cauſant gratiam habitualem ex opere operato, obice deficiente. 64.1.68.2 62.1*
3 *Aliqua conferre poſſunt primam gratiam, imo omnia aliquando. 65.1.66.2*
4 *Virtutes & Spiritus ſancti dona, ſimul cum gratia conferuntur, vel augentur. 66.2*
5 *Vnumquodque ſuam propriam gratiam ſacramentalem efficit. ibid.*
6 *Sacramenta viuorum remittunt mortale niſi in voto pœnitentia. 69.2*
7 *Effectus ſacramenti, nec ex Dei voluntate vel prædeſtinatione, nec ex miniſtri merito, vel impetratione augetur. 71.2. & 72.1*
8 *Quo maior diſpoſitio, effectus eſt maior. 72.2*
9 *Effectus proprie ſacramentalis, nō datur per votum ſacramenti. 74.2*
10 *Omnia quæ imprimunt characterem, habent ſuum effectum recedente fictione. 323.1.324.2*
11 *Non omnia characterem imprimunt. 114.2*
12 *Quæ imprimunt, prius moraliter efficiunt illum, quam gratiam. 117.1*
13 *Non ſuppletur à Deo, ſi irritum fiat ſacramentum. 143.2*

Miniſter.

1 *Ille verus eſt miniſter, quem Chriſtus deſignauit ſeu inſtituit. 145.2*
2 *Medio ſacramento efficit effectum ſacramenti, nec habet aliumin fluxum. 131.1*
3 *Conſecratio bonitas, vel fides miniſtri, nihil cōfert ad ſubſtantiam vel maiorem effectum ſacramenti. 131.1.138.1. 157.2*
4 *Soli homines miniſtri ſacramentorum, licet non omnes. 145.2.146.1*
5 *Neque angeli de potentia ordinaria, nec anima ſeparata, bene tamen homo, etiam cum corpore glorioſo reſurgens. 141.1*
6 *Miniſter ſacramenti non ſe gerit vt præciſe referens alterius voluntatem, ſed vt poteſtate vtens. 148.2*
7 *Miniſter ab Eccleſia prohibitus, ſi omnia requiſita adhibeat, licet miniſtrando peccet, verum conficit ſacramētum. 32.1*
8 *Triplex poteſt haberi intentio circa ſacramentum. 141.1*

9 Requiritur intentio faciendi, quod Chriſtus & Eccleſia, non externas operationes tantum. 150.1. 148.2
10 Defectus intentionis irritat ſacramentum 142.2
11 Semper præſumenda niſi defectus conſtet exterius. 143.2

Dignitas.

1 Cur perfectiora & digniora ſacramentis veteris legis. 1.1 & latius. 57.1
2 Quem ordinem perfectionis ſeruent. 170.2

Nomina ex Scriptura & Patribus.

1 Septem columnæ, quas ſibi diuina ſapientia excidit, vt ſupra eas Eccleſiæ domum ædificaret. ibid.
2 Septem vberrimi gratiæ fontes, quos verbum Dei in ſua domo perennes eſſe voluit. ibid.

Errores varii.

Error dicentium non requiri determinata verba, ſed verbum concionatorium tantum, impugnatur. 344.2. per totam.
2 Qui hæretici omnia hæc ſacramenta negarint. 55.1
3 Error dicentium, non conferre gratiam niſi excitando fidem refellitur. 111.2
4 Error etiam confutatur dicentium, non ſignificare ſanctificationem ſed diuinam tantum beneuolentiam aut prædeſtinationem vel eſſe ſigillum iuſtitiæ acceptæ per fidem. 6.2

Sacramenta veteris legis.

1 Alia præter circumciſionem, quæ ad tria capita reducuntur. 53.2. 54.1
2 Non omnes cæremoniæ illius legis fuere ſacramenta, ſed quæ circa inanimata, ſacramentalia tantum. 54.1

Eſſentia.

1 Eorum definitio. 14 1
2 Vniuoce conueniunt cum ſacramentis nouæ legis. 8.2. & 532. Eorumq; diſcrimen. 10.1
5 Fuere noſtrorum figuræ, & ſignificabant gratiã per Chriſtum dandam. 9.1. & 54.1. 10.1
4 Non ſignificabant gloriam, vt poſt illum ſtatum conſequendam. 10.2
5 Non habuerunt propriam materiam & formam, determinatum tamen ritum. 24.1
6 Omnia à Deo immediate inſtituta. 136.1
7 Ex præcepto tantum neceſſaria his qui ex lege circumcidebantur vel legem profitebantur. 54.1 & 2.
8 Nec vt phyſicæ nec vt morales cauſæ gratiam conferebant ex opere operato, quia eam non continebant. 105.2. 107.1
9 Merebantur per illa iuſti de condigno gratiæ augmentum, 108.2.
10 Non imprimebant characterem. 114.2

Sacra.

1 Sacra dicuntur omnia deputata ad ſacramenta vel ſacrificia peragenda. 172 2.

Sacrificium.

1 Aliquæ ſignificationes methaphoricæ huius nominis. 877.1. & 2. Eius Etymologia ibid.
2 Quid proprie ſacrificium dicatur. 143.2
3 Proprius de actione ſacrificandi, quam de re ſacrificata dicitur. 882.1

Eſſentia.

1 In quo conueniant & differant ſacrificium, & ſacramentum. 6.2
2 Sacrificium ſub genere ſigni ad placitum conſtituitur, 928.2
3 Præcipua ſacerdotis actio eſt ſacrificium. ibid.
4 Supremum latriæ cultum continet. 130.1
5 Moralis ſignificatio de eius eſſentia, non myſtica: licet probabile ſit omnia ſacrificia à Deo inſtituta myſticam habuiſſe. 878.2
6 Duplex ſacrificij definitio 885.2 886.1
7 Internus cultus, ſacrificandi propoſitum, vocalis laus diuina, mors martyrum, ſolum analogice dicuntur ſacrificia. ibid. 2
8 Non eſt de iure naturæ, licet ſit valde accomodatum ad implendum præceptum naturale colendi Deum. 890.1
9 In vnoquoque ſacrificio, cultus Dei externus, myſtica ſignificatio, & ſatisfactio pro peccato, conſideranda. 893.2
10 Ratio ſacrificij potior ratione ſacramenti, licet non in omnibus inferioribus. 927.2
11 Diuerſus ritus in ſacrificãdo, ſi idem ſemper motiuum adſit, conſtituit diuerſa ſpecie ſacrificia, quatenus ſenſibilia ſigna ſunt, non qua actus virtutis. 925.2
12 Non eſt de eſſentia ſacrificij, quod proximum offerens de illo participet. 916.1
Vide Sacramentum, §. Eſſentia.

Materia & forma.

1 Materia ſacrificij conſiſtit in oblatione rei permanentis Deo immediate facta. 883.2
2 Oblatum & rem oblatam comparando, hæc vt materia, illa ſe habet vt forma. 884.1
Per hanc oblationem debet immutari res oblata, & qualiter. 884.1. & 2 9:6.2
3 Non eſt neceſſe in omni ſacrificio re diſtingui actiones, quibus res conſecratur, offertur, & immutatur, ſeu conſumitur, ſed ſufficit eſſe ratione diſtinctas. ibid.
4 Requiritur tamen in quouis ſacrificio aliquid, quod ab aliquo alicui pro aliquo offeratur, non tamen oportet hæc omnia eſſe realiter diſtincta. 885.1
5 Requiritur etiam altare & legitimus miniſter. ibid.

Inſtitutitio.

1 Ad ſacrificia inſtituenda ſatis magna cauſa eſt gratiarum Actio 34.1
2 Sacrificiorum vſus fidelibus & infidelibus cõmunis. 840.1
Semper potuerunt homines ſacrificia inſtituere, licet Deus in aliqua republica hanc poteſtatem ſibi reſeruauerit. 879.2. & 880.1
3 Neceſſaria eſt ad hoc publica authoritas. 881.2. & 882.1

Quotuplex ſit.

1 Aliud honorarium, aliud in expiationem peccati. 6.2. Aliud legis naturæ, aliud ſcriptæ, aliud gratiæ, & in quo hæc inter ſe differant. 887.1 & 2
2 Sacrificia, quæ ex animalibus fiebant, hoſtiæ & victimæ: quæ ex terræ fructibus, immolationes, quæ ex liquorib. libamenta dicebantur. ibid.
3 Aliud holocauſtum, aliud hoſtia pro peccato, aliud hoſtia pacifica. 887.2 & 888.1
4 Aliud cruentum, aliud incruentum. ibid.
5 Alia in varios quæque fines inſtituta 888.1
6 Sacrificium propitiatorium triplex. 893.2

Effectus, & Miniſter.

1 Cur idem ſacrificium multis prodeſſe, & pro pluribus offerri poſſit, non vero ſacramentum. 6.2
2 Miniſter ſacrificij ſacerdos, qui publica debet authoritate deſignari, vel conſecrari. 882.1

Sacrificium nouæ legis.

1 Cur Deus ſibi reſeruauerit inſtitutionem ſacrificij, in hac lege. 880.2
2 Eſt in hac lege verum ſacrificium, quod vnicum cum ſit: omnes ſacrificiorum rationes perfectiſſime cõtinet. 891.2 894.1 & 2. 898.1
3 Potuit eſſe in hac lege ſacrificium cruentum, quod valde excederet cruenta legis veteris. 895.2
4 Cur in hac lege vnicum ſacrificium, cum tot ſacramenta. 903.1
Vide verbum, Miſſa.

Sacrificia veteris legis.

1 Multa fuere, quæ tamen non erant ſacramenta. 6.2
2 Vniuoce participant rationem ſacrificij cum noſtro, pag. 8.2
3 In alicuius rei interitu potius quam in effectione ſeu productione, inſtituta 916.2

Sacrifi-

Sacrificia legis naturæ.

1 *Etiam lege naturæ, fuit ſacrificium cruentum & incruentum.* 888.2

Vide verbum Lex naturæ & verbum Melchiſedech.

Sanctificatio.

1 *Duplex, alia interna & perfecta, alia legalis & imperfecta.* 7.1

Sandalia.

1 *Sandalia Epiſcoporum ſpecialem habent benedictionem.* 1026.2.

2 *Olim ſacerdotes vtebantur ſandaliis ibid.*

Sanguis.

1 *Pars eſt corporis humani viui non vero mortui.* 605.1

2 *Semper habet diuerſam formam intra corpus, & extra.* 633.2

Satisfactio.

1 *Non eſt pars eſſentialis, ſed integralis ſacramenti Pœnitentiæ, valetq́; ſacramentum, licet illa omittatur, vel non iniungitur.* 88.1

2 *Intenſio ſatisfactionis in multitudine ſatisfactionis conſiſtit.* 973.2

3 *Opera ſatisfactoria qualiter imponi poſſint baptizando* 251.1.

Signum.

1 *Signum ad placitum non conſtituitur per relationem realem nec rationis, ſed per extrinſecam denominationem.* 19.2

2 *Supponit pro tota adæquata materia impoſita ad ſignificandum.* 21.2

3 *In eo totalis forma eſt ſignificatio impoſita, reliqua vt materia ſe habent. ibid.*

4 *In his ſignis ſæpe contingit dari ſignum rei, & ſignum ſigni.* 900.1

5 *Signi ad placitum ratio non mutatur Metaphyſice ex eo, Quod magis vel minus duret, mutatur tamen moraliter,* 13.1

Siligo.

1 *Delitias tritici, Hiſpane,* Candeal. *ſignificat.* 87.1

Simon Magus.

1 *Ab Apoſtolis baptizatus, nunquam tamen Confirmatus fuit.* 322.2

Spes.

Quæ ſpei motiua in Euchariſtia. Vide Euchariſtia, §. Inſtitutio.

Species.

Species rerum fidei. Vide verbum, Fides.

Species ſacramentales. Vide Euchariſtia, §. Species ſacramentales.

Spelta.

1 *Variæ eius acceptiones apud authores.* 491.2

An ſit materia Euchariſtiæ, Vide Euchariſtiæ materia.

Status Innocentiæ.

1 *In eo eſſet cultus Dei externus, quo homines publice Deum colerent.* 35.2.34.1

2 *Haberet ſi duraſſent vera ſacrificia.* 34.1.35.1.& 36.1

3 *Per ſpecies & ſigna ſenſibilia cognoſcerentur res fidei. ibid. Eſſent in eo ſtatu imagines, ſcripturæ, ſigna vocalia, & aliæ figuræ.* 36.1

4 *Homines contemplationi continuo fere vacarent, pagina.* 38.1

5 *Si Chriſtus tunc non eſſet venturus, probabilius quod ſacramenta non forent, ſi autem eſſet venturus non eſſent ante eius aduentum.* 37.2

6 *Ex qua ſuppoſitione probabilius eſt futurum Euchariſtiæ ſacramentum.* 38.1. *& latius.* 463.1

7 *Baptiſmus, Pœnitentia, Extrema vnctio & Confirmatio, non potuiſſent eſſe, ſecus matrimonium & ordo.* 38.1

8 *Hominibus, ſi tunc peccarent, ſufficiens remedium eſſet contritio, ibid.*

9 *Illis autem ſpatium pœnitentiæ concedendum vt Adæ, probabilius eſt* 38.2

10 *Nō fuit de facto in eo ſtatu, quo tempore durauit, aliquod ſacramentum.* 36.2. *An vero futurum fuiſſet ſi ſtatus duraret, incertum eſt.* 37.2

Vide verbum, Adam.

Stola.

1 *Idem quod orarium ſignificat.* 1043.1

2 *Stolæ vſus inferioribus Diacono non conceditur, illi vero cur ſub humero geſtare præcipiatur. ibid.* 2

Vide verbum, Miſſa, §. Miniſter.

Subdiaconus.

An peccet exercendo ſuum officium in mortali. Vide Sacramentū nouæ legis, Baptiſmus, & Euchariſtia, §. Miniſter.

Subſtantia.

1 *Propriam præſentiam habet, cum qua poteſt ſecluſa quantitate manere.* 537.2.549.1

2 *Hæc præſentia diuiſibilis eſt in ordine ad ſpatium ex propria ratione.* 516.1

3 *Subſtantia ſecluſa quantitate ſiue rediret ad punctum, ſiue diuiſibili ſpatio præſens maneret (quorum vtrumque eſt poſſibile, neutrum neceſſarium) non neceſſario eſſet tota in toto, & tota in qualibet parte.* 550.1

4 *Implicat partes ſubſtantiæ ſublata quantitate redire ad vnam indiuiſibilem entitatem* 552.1

5 *Habet propriam extenſionem ſubſtantialem, ſubſtantialiaq́; indiuiſibilia, quibus hæ partes continuantur.* 551.2 556.2

6 *Sicut per quantitatem habet duplicem extenſionem in ordine ad ſe & ad locum, ita & duplicem æqualitatem.* 567.1.587.1

7 *Separata à quantitate capax eſt præſentiæ & actionis ex diuina virtute* 578.1

8 *Cur ſeparatis accidentibus à ſubſtantia ſtatim deſinat eſſe* 611.2.

Subſtantialis modus.

1 *Modus, qui ad conſtitutionem vel complementum ſubſtantiæ non concurrit, non poteſt eſſe ſubſtantialis.* 535.2

Sympathia.

1 *Sympathia potentiarum non pendet ex loco, ſed ex identitate animæ, in qua potentiæ radicantur.* 573.1

Templum.

Vide Eccleſia, & Miſſa, §. Vbi celebranda.

Tempus.

1 *Tempus intrinſecum non poteſt in eadem re ſecundum idē eſſe multiplicari.* 566.2

Theologia.

1 *Euidenter ſoluit argumenta contra fidei myſteria non negatiue tantum, ſed poſitiue.* 529.1

2 *Vt ſuprema ſapientia de reliquis ſcientiis iudicat, illaſque corrigit.* 587.1

Traditio.

1 *Traditio Eccleſiæ circa rem fidei, quādo ab Apoſtolis quando à Chriſto immediate emanaſſe intelligatur.* 135.2

Transſubſtantiatio.

1 *Quam conuenienter hoc nomen ſignificet conuerſionem, quæ fit in Euchariſtia.* 594.1

2 *Includit quidquid eſt de ratione conuerſionis, & aliquid ſuperaddit, per quod à cæteris conuerſionib. differt.* 599.1

3 *Vt paſſiua, & vt actiua conſiderari poteſt, & quid vtraq; ſit.* 600.1

4 *Nullatenus in prædicamentali relatione conſiſtit, ſed in dependentia effectus à cauſa per modum cuiuſdam fieri. ibid.*

5 *Subſtantia panis, quæ trāſſubſtantiatur, nullo modo manet in Euchariſtia, imo neq; in rerum natura, nec ſecundū materiam, nec ſecundum formam, ſed ſecundum accidētia tantum.* 580.1 583.1. & 2.584.1

6 *Nec manet ſubſiſtentia, ſuppoſitalitas, neque exiſtentia panis.* 585.1

7 Non

7 *Non ſolum transſubſtantiatio, ſed nec transformatio fieri poteſt inter ſpecificas differentias tantum, manente eodē indiuiduo generis, vt ſubiecto talis trāſmutationis.* 587.2
8 *In trāſubſtantione vero & realis actio intercedit, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſtituitur, quæ circa Chriſti corpus verſatur.* 599.2
9 *Terminus transſubſtantiationis non eſt præſentia corporis Chriſti in loco, vbi erat panis, nec aliqua eius vnio cū ſpeciebus.* 604.2.602.2
10 *Proprius eius terminus eſt ſubſtātia corporis Chriſti, quatenus illam iam praexiſtentem & productam attingit per modum veræ conſeruationis.* 603.2
11 *Transſubſtantiatio non eſt actio tantum adductiua, etiā ex mente D. Thomæ.* 604.1. 655.1
12 *Implicat, panem tranſſubſtantiari in Chriſti corpus, niſi in aliqua re, vel modo aliter ſe habeat corpus Chriſti.* 602.1 & 1.607.2
13 *Transſubſtantiatio, vel acquiſitio præſentiæ, quæ illam comitatur, non eſt propria mutatio. ibid.*
14 *Licet habeat, quidquid influxus creatiuus, non tamen fit per modum creationis* 608.2. & 609.1
15 *In transſubſtantiatione panis ſubſtantia deſinit ex vi actionis poſitiuæ, & qualis ſit.* 609. 2. 611 1
16 *Subſtantia panis in transſubſtantiatione nō annihilatur, imo etiam ſi illi non ſuccederet Chriſti corpus, nō annihilaretur ex vi actionis, qua modo deſinit. pag.* 613.1 & 2. 614.2
17 *Tota transſubſtantiatio in vno inſtanti perficitur, quod eſt primum eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus, & primum non eſſe ſubſtantiæ panis.* 616.2
18 *Per illam totus panis in totum Chriſti corpus cōuertitur, ita vt materia in materiam, & forma in formam conuertatur.* 618.2
19 *Non repugnat per transſubſtantiationem aliqua etiā accidentia deſinere.* 678.1
20 *Actio inſtrumenti ad transſubſtantiationem concurrentis, vbi recipiatur.* 747.2
21 *Actio eſt ex omni parte ſupernaturalis, & mirabilius opus creatione non vero incarnatione.* 616.2
22 *Plura concurrunt miracula in hoc opere, & quæ ſint. pag.* 609.2
23 *Egregia comparatio Euchriſtiæ & Incarnationis.* 613.2
24 *An ſit miraculum.* 617.1

Typha.

1 *Materia dubia eſt ſacramenti Euchariſtiæ.* 492.1

Verbum.

1 *Verbum concionatorium non eſt neceſſarium ſacramentis.* 24.1
2 *Verba, ex quibus conſtant ſacramenta quæ ſint, quando mutentur, & cum qua mutatione deſtruatur ſacramentum.* Vide *Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis.* §. *Materia, &* §. *Forma.*

Verbum diuinum.

1 *Quomodo ſit in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchriſtia,* §. *Verbum diuinum, & Vnio hypoſtatica.*

Veritas.

Vide, Propoſitio.

Veſpera.

1 *Veſpera alia meridiana, alia, nocturna, & quid vtraq; ſit.* 453.2. & 454.1
2 *Veſpera nocturna ſequentis feſtiuitatis initium apud Hebræos. ibid. Finem diei in Scriptura ſignificat.* 454.1

Vinum

1 *Solum vinum vitis ſimpliciter vinum, reliqui liquores, ſecundum quid tantum.* 499.1
2 *Vinum album & nigrum ſolum accidentaliter differunt. ibid.*
3 *Vinum congelatum non amittit veram vini ſubſtantiam.* 500.2
Vide Euchariſtia, §. *Materia.*

Virtus.

Virtutes quo modo infundantur per ſacramenta. Vide Sacramenta nouæ legis. §. *Effectus.*

Viſio.

1 *De potentia abſoluta fieri poteſt viſio obiecti non exiſtentis.* 565.1

Viuens & vita.

1 *Vita ſpiritualis cur non indigeat tanquam medio ſimpliciter neceſſario, cibo extrinſecus adueniente, ſicut corporalis.* 445.1
2 *De viuentibus proprie intelligitur principiū Ariſtotelis,* Omnium natura conſtantium datum eſſe certum terminum magnitudinis & paruitatis 473.2

Vnctio.

Vide Confirmatio, §. *Materia.*

Vnio.

1 *Alia formalis, alia effectiua, & quid vtraq; ſit, & per quid inter ſe diſtinguantur.* 539 1.543.1
2 *Inter ſubſtantiam & accidens non poteſt eſſe vnio ſubſtātialis, neque ex accidentali & ſubſtantiali miſta.* 539.1
3 *Cum ſubiectum & accidens vniuntur, neceſſe eſt, vnum quodammodo eſſe actum alterius. ibid.* 2
4 *Vnio hypoſtatica non fit in natura, ſed in perſona.* 579.2
5 *Quæ vniuntur, prius debent fieri ſibi inuicem præſentia.* 601.2
6 *Vnio accidentis ad ſubiectum, modus eſt accidentalis, ad prædicamentum talis accidentis pertinens.* 680.2

Votum.

1 *Vouens ingredi in religionem, tenetur, quamprimum moraliter poſſit, votum implere.* 361.1
Vide verbum, Sacramentum Sacramenta nouæ legis, Baptiſmus, §. *Votum, & Euchariſtia,* §. *Neceſſitas.*

Vſus.

1 *Vſus rei aliquid ſupra rem ipſam addit.* 472.1.

FINIS.

MOGVNTIÆ,

Ex Officina Balthaſaris Lippii,

M. DC. XVIII.